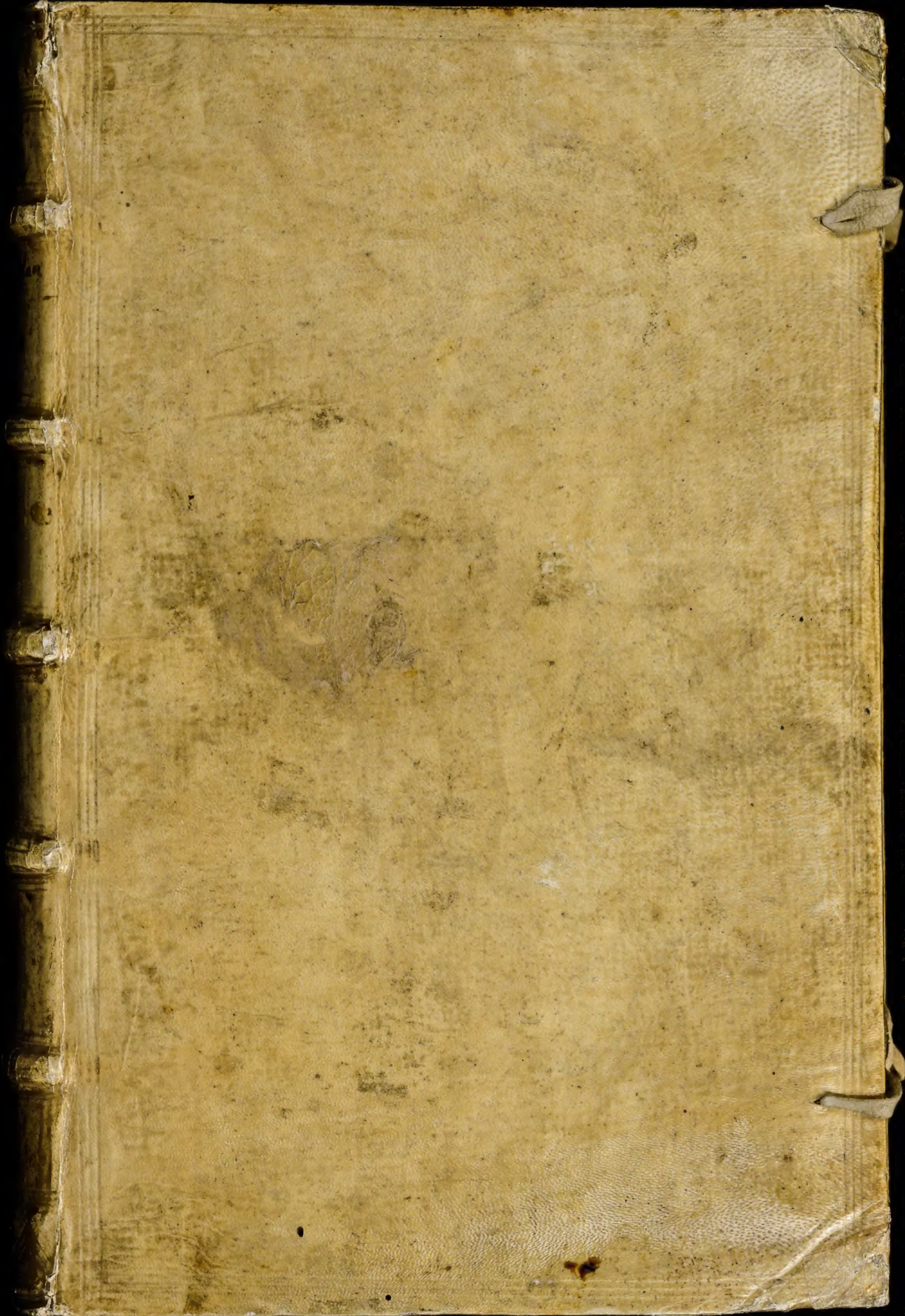


VNIVERSALIS
Plantarum
HISTORIAE
Tomus III.

REVERebUNTUR TE QUAMDIU ERIT SOL, ET DURANTE LUNA. PSALM. LXXII. 5.



HISTORIÆ PLANTARUM UNIVERSALIS

Tomus III.

Auctoribus

JOHANNE BAUHINO, Archiatro.

JOH. HENRICO CHERLERO, Doctore:

Basiliensibus

Quam recensuit et auxit

DOMINICUS CHABRÆUS, D. Genevensis

Juris verò publici fecit,

FR. LUD. A GRAFFENRIED. Dns in Gertzensee etc.

EBRODUNI.

MDCLI. D'Apples

Affice medicum suis honoribus convenientibus usui ipsius: etenim ipsum creavit Dominus. ECCLE. XXXIIX. I.



HISTORIA
PLANTARVM
VNIVERSALIS, NOVA ET ABSOLVTISSIMA CVM CONSENSV ET DISSENSV CIRCA EAS.

Auctoribus

IOH. BAVHINO ILL. CELS. VVIRT. ARCHIATRO

ET

IOH. HEN. CHERLERO PHILOS. ET MED. DOCT. BASILIENSIBVS.

Quam recensuit & auxit

DOMINICVS CHABRÆVS MED. DOCT. GENEVENSIS.

Iuris verò publici fecit

FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED.
Dominus in Gertzensee &c.

Continens

DESCRIPTIONES STIRPIVM EXACTAS, FIGVRAS NOVAS, EX IPSO Prototypo maxima ex parte depictas: earumdem Satum, Cultum, Mangonia: item Vires omnigenas: Præparationes, Extractiones, ac Distillationes præcipuas: Exoticarum Orientis atque Occidentis, aliarumque ante nostrum seculum incognitarum, supra mille Historias nouas: Synonyma: Æquiuoca: Succedanea: & præcipuarum Linguarum appellationes.

Inprimis verò

PLACITA VETERVM GRAECORVM, ARABVM, LATINORVM. & posterioris seculi Scriptorum:

INTERPRETATIONES AC CORRECTIONES SENTENTIARVM obscurarum & deprauatarum.

Notantur ERRORES eorum qui de Plantis scripserunt: Ac continentur plæraque omnia, quæ

THEOLOGI, IVRISCONSVLTI, MEDICI, PHILOSOPHI, HISTORICI, POETAE Grammatici, Geoponici, Architecti, aliique de Plantis promulgarunt.

Vt meritò omnium Herbariorum vicem supplere queat.

TOMVS III.

EBRODVNI.

CIϽ. IϽ. CLI.

STANCES

SVR L'IMPRESSION DE LA GRANDE Histoire des Plantes faite soubs les Auspices de Noble & Magnifique Seigneur, Monseigneur FRANCOIS LOVYS DE GRAFFENRIED Seigneur de Gertzenzee, Baillif d'Yuerdon.

DONCQVES par le moyen de ce MECENE Illustre
En fin nous possedons ce precieux thresor,
Qui donne à la nature autant & plus de lustre
Qu'elle en peut receuoir des perles & de l'or;
Elle auoit reserué ceste mere cherie
D'estaller les beautés de sa tapisserie
Dans ce riche tableau qui doibt ses premiers traicts
A la main de Bauhin, à vn autre grand Maistre
L'entier acheuement de ses plus beaux pourtraicts,
La vie à cet Heros lequel l'a fait renaistre.

Que doit à l'vniuers le Monarque Alexandre
Apres l'auoir conquis estant victorieux:
Apres tant de combats son corps reduit en cendre
Et rongé par les vers, est-il plus glorieux?
Les faueurs que receut ce sage & ce grand Maistre
Auquel il confessoit de deuoir son bien estre,
Luy ont bien erigé vn plus auguste autel,
Lors que par son moyen ceste sçauante plume
Descriuit autresfois au vif le naturel
De tous les animaux dans son docte Volume.

Quand ce grand Conquerant, cet Empereur Auguste
Eut annullé l'arrest donné par vn Autheur
Contre ses diuins vers, comme estant trop iniuste;
Et qu'il se fut porté pour leur grand protecteur:
A til plus obligé le poëte Virgile,
Conseruant son ouurage, ou mesme aussi sa Ville,
Que soy mesme, viuant encor dedans ses Vers,
Qui ont graué son nom au Temple de memoire,
Et fait briller l'esclat de son illustre gloire
Iusques aux derniers bouts de ce grand Vniuers?

Ainsi, ô grand Heros, imitant ces Monarques
Tu laisseras vn iour à la posterité
De ta noble Vertu des glorieuses marques
Receuant le loyer que tu as merité.
Tu eterniseras ton renom & ta gloire
Dedans les monuments de ceste belle Histoire:
Si tu peux rappeller vn homme du tombeau
Qui pourra conseruer dedans maints corps la vie,
Ne pourras tu produire vn effect aussi beau,
Empeschant que la tienne aux tiens ne soit rauie?

Α'πλῶς.

I.P. DAPLES Med.pract. Laus. & præc. Class.

CLARISSIMO DOCTORI MEDICO
Dn. Dn. DOMINICO CHABRÆO
Plantarum Historiæ Restauratori meritissimo.

Epigramma Græcum:

Πρὶν πολλὰς θεράπευσε νόσους ἀντάξιε πολλῶν
    ὦ μέγας Ἀρχίατερ χερσὶν ἀλεξικάκοις.
φαίδιμος ἄλλος ἴσῃ Ἀσκλήπιος αὐτὸς ἰητρὸς
    Ταφομένην Βοτανῶν βίβλον ἐγείρας ἑλών.
Ἀνέρος ἔργον ἔπραξε νόσους θεραπεύσας: ἐγείρων
    Νῦν δὲ νεκρὸς, μεγάλων θαῦμα πίνσε θέων.

Epigramma Latinum:

ARs tua dat conclamatas producere luces:
    Quicquid & illa facit cuncta stupenda facit.
Eripere at tenebris & reddere Nomina luci,
    Nomina in æternos pene sepulta dies,
Hoc opus, hic labor est, nobis miracula sunt hæc
    Quæ superant cunctas nobilis artis opes.
Talia tu præstas, dum reddis pene sepulto
    Bauhino optatum docte CHABRÆE diem.

Epigramme François:

TON Art peut prolonger la vie des humains,
Et nous faire admirer les œuures de tes mains:
Mais pouuoir surmonter tant de fascheux obstacles
Qui se sont opposés à vn dessein si beau,
Lors que tu rappellois ton Bauhin du tombeau,
Cet œuure incomparable approche des miracles.

Idem I.P. DAPLES Med. pract. Laus.
& præc. Clas.



PRÆPOTENTIBUS, NOBILISSIMIS, GENEROSISSIMIS, STRENVISSIMIS, SPLENDIDISSIMIS ET EXCELLENTISSIMIS

Dn. Dn. CONSVLIBVS, PRAETORIBVS, AMMANIS, MAIORIBVS, SENATORIBVS, CIVIBVS ET POPVLIS

FLORENTISSIMARVM RERVMPVBLICARVM, AC

CANTONVM

TIGVRI, BERNÆ, LVCERNÆ, VRIÆ, SVITIÆ, VNDERVVALDIÆ, TVGII, GLARONÆ, BASILEÆ, FRIBVRGI, SALODORI, SCAPHVSII, ET ABBATISCELLÆ:

atque in genere

TOTI INCLYTÆ, POTENTISSIMÆ, ET FOELICISSIMAE

HELVETIORVM CIVITATI.



ELEBRET POTENTISSIMI & EXCELLENTISSIMI CANTONES, Pyramides Memphis, Turrim Pharos, Muros Babylon, Templum Ephesus, Colossum Rhodus: celebrent prisca secula præcellẽtiora reliqua sua omnia: celebrent nostra sua Mirabilia: celebret VESTRA HELVETIA tractus in quibus ita variant tempestates, vt vnâ eademq; die in Hyemem, in Ver, & in Aestatem incidas: prçcelsos celebret montes in quorum verticibus summis niues & gelu, depressioribus locis viridãtia pascua, partibus imis segetes maturæ: infinitáue alia celebret quæ miraculi loco esse possint: Leuis hęc momẽnti, Nos maiora de magnis.

Athenienſium Reſpublica quæ ex compluribus collecta erat Populis, Achæorum quæ duodecim conſtabat Vrbibus, & Iſraëlitica quæ tribubus totidem, internis breui confectæ fuère disſidiis: In tot populis Veſtris, moribus, ſtudiis, & relligioſo cultu plurimùm à ſe inuicẽ disſitis, ſumma & perennis Concordia. Liberis Ciuitatibus minimè tutam cum ſummis Principibus familiaritatem pronuntiauit Græcæ princeps Eloquentiæ: VESTRAE cum finitimis omnibus Monarchis innocentia fœdera. Aucta ad hæc in hocce temporũ articulo Veſtra fœlicitas, aſſerta ſecuritas, dum reciprocantibus procellis, incurſionibus, præliis, & proſcriptionibus totus lacerabatur Europæus Orbis: dum aræ, foci & penates armis inceſſebãtur: dum ſanguini eorũ non parcebatur pro quibus fundendus erat ſanguis: dũ obmuteſcebat inter militaria ſigna Libertas: dum Aquilas ſuas Romanum horrebat Imperium: dum denique res eius eò redigebant alii, vt ſaluę eſſe non poſſent niſi beneficio ſeruitutis: alij verò durioribus id ſanabant remediis quàm pericula erant. Sic mouiſtis gubernaculum POTENTISSIMI CANTONES, ſic ſecundo vſi eſtis vento, ſic aduerſo reſtitiſtis, ſic dubium & communem vobis vendicaſtis.

Hęc miramur, hęc ſuſpicimus, hęc immortalitati conſecrare annitimur: eóque præſertim, quòd, ſæuiente vndique Marte, ſic fuerit exulantibus Muſis aſylũ aliquod, ſic Apollini apud VOS litare licuerit, ſic tandem emicuerit quę diu latuerat Virtus, & conditam retegendi ſit facta poteſtas.

Eccleſiaſt. cap. 24

Qui quaſi Phiſon omnia implet ſua Sapientia: Qui vt Euphrates ingenium fœcundat: Qui profert vt Lucem diſciplinã cognitionis: Qui ſcientiam hominibus dedit vt in Mirabilibus ſuis gloriã conſequatur, ſub nouisſimi ſeculi extrema pręfulgẽs excitarat lumen, IOANNEM ſcilicet BAVHINVM, Virum in omni ſcibili peritisſimum, rei verò Herbariæ ſtudioſisſimum: Virum qui toto, nec breui, vitæ curriculo, in ea exornanda & perficienda ita diligenter & feliciter laborauerat, vt hac in parte τῶν ὄντας, ϗ τῶν ἐσομένους, τούς τε πρόσθ' ἐόντας longè poſt ſe reliquiſſe omnium calculo meritò cenſeatur: Virum qui, facto apud Antiquos & Recentiores ſpicilegio, abſolutisſimam conſcripſerat planta-

rum

rum hiſtoriam, Vnum quiddam ex multis, Concentum ex diſſonis: Virum qui, vt alter Phidias, ex auro, argento, ære, marmore, & viliori etiam materia, fecerat ſimulacra, qualia ex quacunque fieri optima poterant. Virum tandem, qui Naturę ingreſſus ſanctuarium, quæcunque in eius maieſtate & penu ſpeculatus erat, doctè, eleganter & dilucidè aperuerat. Sed perierant tantæ eruditionis viri Lucubrationes, réſque penes irritos mãſiſſet conatus, ſi non apud VOS renaſci ipſi contigiſſet, niſi fouiſſet Lucina in ortûs primordiis, ſi non in blandè obſtetricantes manus incidiſſet.

VOBIS igitur POTENTISSIMI CANTONES natales ille debet ſuos: VOS meritò Patronos ac Mecænates ſuos nuncupat. NOS verò VNIVERSALIS eius PLANTARVM HISTORIAE Tertiam, Maximam, & Extremam Partem publici facturi juris, eã omni cum debita ſubmisſione ſplendidisſimo NOMINI VESTRO inſcribere geſtimus. Sed PARTEM EXTREMAM, de qua, quod Sapiens olim in genere, *Rei Finem meliorem eſſe Pricincipio eius*, dicere auſimus. Plantas Spinis Armatas, Genti quæ libertatem armis aſſecuta, eam fortisſimè tuetur. Plantas Vmbelliferas, Genti apud quam ab hoc bellorum æſtu penè exuſti ſaluberrimum nacti ſunt vmbraculum. Plantas Coronarias, Genti quæ tutiſſimum cenſetur Coronarum præſidium. Plantas Lacte turgentes, Lacte & melle fluentis amplisſimæ regionis Principibus. Plantas Galeatos ferentes flores, ſtrenuisſimæ & bellicoſisſimæ Genti. Aquis gaudentes Plantas, Genti apud quam præcipuorum Europæ fluuiorum ortus. Plantas tandem in ſummis naſcentes Alpibus, earundem Dominis. *Eccl. cap. 7.*

In noſtris nunc tantùm eſt Votis, POTENTISSIMI CANTONES, vt VESTRIS ſit accepta EXCELLENTIIS hujus Operis Nuncupatio: Veſtris dignum cenſeatur aris quod promimus Munus, humillimę noſtrę Monumentum obſeruantiæ quod æternitati ſacrum facimus: Velitis, jubeatis ſub Auctoritatis Veſtræ munimine à Liuoris injuriis tutum eſſe hunc Fœtum.

Vt deinde protector & ſuſceptor veſter Deus vnanimita- *Pſalm. 67 & 45.*

tem,

tem, pacem & prosperitatem perpetuet vestram: vt operiantur confusione & pudore qui Vobis mala quærunt, conturbentur qui vos turbant: vestrorum inimicorum conterantur arcus, arma confringantur. Vt is tandem cujus ope tam sæpe, tam fortiter, & tam fœliciter pro communis patriæ libertate dimicuistis: Is qui confortauit seras portarum vestrarum, nec fecit taliter omni Nationi, Vestra augeat in dies Magnalia, ita vt, quemadmodum antehac, sic & deinceps, de Vobis semper dicantur gloriosa: Fiat, Fiat, Exaudiat de habitaculo suo Virtutum Dominus:

Psal. 146.

Vota sunt

POTENTISSIMI CANTONES,

EXCELLENTIIS VESTRIS

Humillimè deuotißimorum

FRANCISCI LVDOVICI à GRAFFENRIED
Ebrodunensis Ditionis pro tempore Præfecti:

&

DOMINICI CHABRÆI M. D.
Illust. Celsit. Vvirtemb. à Consiliis Medicis,
Vrbisq; Ebrodunensis Medici ordinarij,

Ebroduni Heluetiorum Calendis Septembr.
Anno reparatæ salutis M. DC. LI.



HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XXV.

CAPITATÆ NON SPINOSÆ, VT SCABIOSÆ, IACEÆ, &c. ET SPINOSÆ, VT CARDVI, &c.

PAPPVM & Carduorum florem docti quidam dicunt, quòd is quoque in lanuginosam quandam substantiam, & veluti floccum fathiscat. Preßiùs fortè & apertiùs hoc genus quis spinosum dicat, si omnes species aut differentiæ tales essent. Nunc quando spinis carentes multæ, in cæteris nihilominus satis inter se affines videntur, in eo tamen potißimùm cognatas sciat herbariæ studiosus, quòd capita, ceu speciei quoddam insigne, ferant, quæ deinceps dicentur. Quamobrem Capitata generalißima voce dicere placuit, quorum maximum numerum implebit Carduorum familia, eam Naturâ peculiari cura muniente, multiplici modo: quippe hic caulis, illic folium spinis obseptum horret: illic florem ac semen, & in plerisque pappum caulium summis & è capitibus emicantem, nihilominus minacibus spinis munitum videas: quæ omnia ingeniorum maxima, non solùm admirari, sed & ratiunculis scrutari, & audentibus coniecturis ventilare sunt ausa. Ceu verò scire aut absque indignatione sacræ Parentis sciscitari nobis sit integrum, cur plantas spinis armarit: Siccine doctos deceat naturam examinare, nec certum ferre responsum? Eamus vlteriùs scrutatum, aliâque ratione eam prouocemus, certiora vtilioraque quærendo, sed ea lege ac omine, vt eam tanquam fertilem, benignam, & salutiferam agnoscamus & admiremur. Carduis tamen præmittentes ac interiicientes alias capitatas, sed illis quadam ratione cognatas.

DE SCABIOSIS.

CAPVT I.



NVSQVAM reperimus Veteres Scabiosæ meminisse, nisi fortè aliqua ex Scabiosis quarum magnam varietatem ex multis vnus obseruauit Clusius, [qui nullas prouincias adire meminit, in quibus earum peculiare aliquod genus non inuenerit,] sit Psora Ætii, quam cùm nomine tantùm expresserit, nullâ adiectâ descriptione, de eo vix quicquam certi statui potest. *Psora Aetii*

Pluribus autem plantis potest accommodari Scabiosæ nomenclatio (non secus atque Psoræ Ætii) vt Iaceæ, morsui Diaboli, ac similibus facie & viribus. Nec desunt, qui Scabiosam eam esse contendant, quæ Stœbe ab Antiquioribus inscribitur. Sed horum error manifestatur. Scabiosam enim vocatam non esse Stœben illud abundè ostendit, quòd hæc *foliis* constet laciniatis, subhirsutis: *caulibus* tenuibus, cubitali altitudine, atque etiam maiore: in quorum cacumine *flores* emicent in cæruleo albicantes: & in pratis, & campestribus proueniat. At Stœbe folia ferat aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, aliisque locis aquosis nascatur. Vnde rectè Fuchsius, nec rerum notæ, nec vsus, nec vlla ratio, conuincere potest Scabiosam Officinis & vulgò dictam esse Stœben. *Stœbe. Error quorundam Stœbe non est.*

Scabiosarum genera non leuibus de causis, vt Clusio videtur, ad phyteuma Dioscoridis refert Fab. Columna. Sed hæc Clusii opinio recipienda non videtur: Phyteuma Dioscoridis ad amatoria conuenire nonnulli prodiderunt: Scabiosæ autem hanc facultatem esse concessam, nemo prodidit. *Phytheuma Diosc. Columna. Columna refutatur.*

Scabiosam igitur vti dictum, quidam Phyteuma volunt, Stœben alii, alii Cirsium, sed frustra. Actio vt Tabernamontano videtur ψώρα, vel ψῶρα dicitur: Lat. Psora & Herba apostematica: Germ. Scabiosen / Scabiosen kraut / Apostemen kraut / Pasemen kraut / & Grindkraut / Belg. Scabiose: Gall. *Scabieuse.* It. & Hisp. *Scabiosa,* in Candia *Strabro Cortho*: Angl. Scabius: Boh. Kawias: Hung. Sepreu fiu, quòd ex ea scopas faciant: Polon. Driakiew / & Driakachi. *Scabiosa* quidem secundum quosdam à scabro herbæ habitu dicitur, quod vulgatæ quidem conuenit, iuxta verò alios quòd scabiei medeatur, quod *Cirsium nō est. Nomina linguarum*

vox psora prætendere videtur.

Locus Collectio. Tempus

Nascitur in campestribus & pratis. Colligitur mense Iunio, seruatur per annum. Si aqua ex hac distillanda sit colligitur vnà cum radicibus circa finem Maij. Floret Iunio, Iulio, Augusto: deinde semen profert.

Vires & vsus — *Psora Veterum.* — *Scabiosa.*

Omnia Scabiosæ genera calidam & siccam temperaturam obtinent, authore Trago. Sed apud Veteres, si Psora sit, externis tantum corporis partibus, aduersus tumores & contractiones neruorum & venarum radix tusa emplastri instar apponebatur. Nostri verò Medici miris eam extollunt laudibus, & rectè quidem, authoritate nominu n versuum quorundam nixi, quos S. Vrbanum composuisse ferunt, qui sic habent.

Vrbanus pro se nescit pretium [virtutes alii] *Scabiosæ*

Purgat. Apostema. Anthrax. Pleuritis. Modus aquæ destillandi & vtendi.

Nam purgat pectus [caput alii] *quod comprimit ægra senectus.*

Lenit pulmonem, purgat laterum regionem.

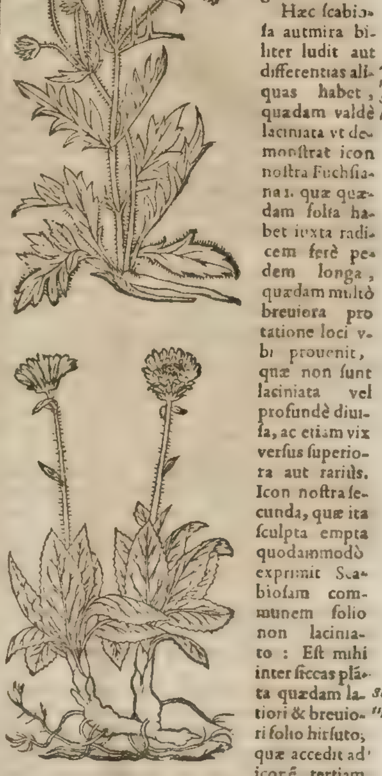
Abscessus [apostema alii] *frangit si locum bibita tangit.*

Tribus vncta foris anthracem liberat horis.

Herba vino decocta, pleuritico morbo medetur. Aduersus eundem morbum Maio mense Aquam distillare solent ex ea herba hoc modo. Scabiosam vnà cum radicibus colligunt circa finem Maii: contundunt & distillant in balneo aquæ feruentis: deinde per aliquot dies ponunt ad Solem, de qua propinant singulis vicibus potandam mensurâ ii aut iii. cochleatiu m, non tantùm pleuriticis, sed & contra pectoris vitia & apostemata, tussim, pestem, omnisque generis thoracis affectus. Aqua hæc conseruatur per annum. *Dosis.* Apostematibus alij rursus è Scabiosis tale conficiunt medicamētum. Accipiunt manipulum Scabiosæ herbæ desiccatæ, dulcis radicis dissectæ in minutas partes vnciá vná, ficus 12. seminis fœniculi vnciam vná, seminis Anisi tantundem, Iridis vnciam dimidiam, quæ omnia per noctem in mensura aquæ macerant, postero illa die supra tertias decoquentes, postea verò Saccharo vel rosaceo melle indulcorant, vesperique ac manè calidum haustum inde præbent, quo Apostema maturari, emolliri ac per tussim excreabile fieri affirmant. *Succus.* *Succus* Scabiosæ omnis generis scabiei, psoris & Lepræ vsurpatus per se vel in balneis vtilissimus est, quo etiam furfures capitis abiguntur, si cum eo caput abluatur. Pollêre autem hanc imprimis aduersus scabiem, nomen illi inditum per se manifestat. In hunc autem vsum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiũt: sed & herbæ ipsius succo, per se, aut in vnguentis addito, scabiosa corpora illinunt. Prodest omnibus pectoris vitiis, & respiratorii inseruientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas discutiat, & omnia pectoris excrementa expurget. *Vitia pectoris.* Anthracibus, siue Carbunculis pestiferis vtiliter illinitur: adeò vt illita hos lethales abscessus trium horarum spatio prorsus abolere existimetur. Scabiosa porrò *herba* est admodum πολύχυλος, cuius succus calidus impositus vulneribus sagittas extrahit. *Vulnera.* Item ad carbunculos efficax, vnde etiam in Germania nomen illi impositum Apostemenkraut. *Extractum Scabiosæ.* Extractum Scabiosæ efficax admodum in pulmonum affectibus, ac præsertim peripneumonicis. Camerario commendauit C. Hoffmanus Archiater Ill. principis Elect. Brandenburgici. *Ruptura.* Scribit Arnol. de Vilan. quicumque de nouo passus fuerit rupturam, si omni mane sumat de succo Scabiosæ vnc. ii. cum curatum iri infra nouem dies ad summum. *Tormina.* In signo sagittarij Scabiosæ radices eruendas præcipit Coler. & in taleolas oblongas scindendas, de filo suspendendas & resiccandas, & sicubi infans torminibus affligatur, vel etiam scabie laboret, in potum demittendas: hunc enim iecur repurgare, & scabiosam cutem omnem decidere.

SCABIOSA MAIOR COMMVNIOR hirsuta folio laciniato & non laciniato, & latifolia.

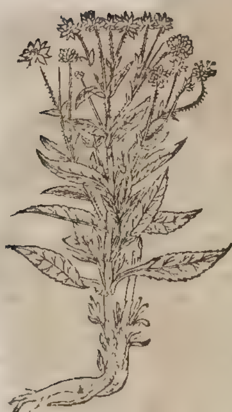
INter Scabiosæ genera, vulgatissima est ea, quæ inter sata proueniens *radicem* habet longam rectam: *caules* sesquicubitum & duos cubitos altos, admodum hirsutos, inanes, quibus sæpè plura capita insident: *folia* ex geniculis aduersa, canâ lanugine pubescentia, formâ Valerianæ maioris, profundiùs subinde laciniata, aliàs minùs, sapore subacri: *flores* cæruleos ex confertis corniculis quadripartitis congestos. *Descriptio.*



Hæc scabiosa aut mira biliter ludit aut differentias aliquas habet, quædam valdè laciniata vt demonstrat icon nostra Fuchsiana 1. quæ quædam folia habet iuxta radicem ferè pedem longa, quædam multò breuiora pro ratione loci vbi prouenit, quæ non sunt laciniata vel profundè diuisa, ac etiam vix versus superiora aut rariùs. *Varietas aut huius natura. Scabiosa nō laciniata.* Icon nostra secunda, quæ ita sculpta empta quodammodò exprimit Scabiosam communem folio non laciniato: Est mihi inter siccas plãta quædam latiori & breuiori folio hirsuto, quæ accedit ad iconē tertiam à nobis propositã, quã etiã iam sculptã emimus, non tamē omninò caret ramis, vt icon demõstrat. *Scabiosa latifolia.*

De Scabiosis hisce nostris dubio procul loquitur Cæsalp. quando ait. Aliæ folio scisso constant, aliæ integro, quæ scissa ferunt folia in aruis potissimùm æstate inter stipulas nascuntur ex messe relictas: caule cubitali, aut ampliore: ramis ad latera sparsis: paucis foliis, subhirsutis, vtrinque diuisi, modò crassiùs ad similitudinem Cerretæ, modò tenuiùs vt papaueris spumei: cacuminibus *Scabiosa folio scisso, & integro, Cæsalp.* *Cerretæ.*

ramu-



lorum capitulum insidet, in latitudinem fusum, flosculis ad cæruleum vergentibus: seminibus aceruatis subhirsutis: radice singulari: tota planta admodum amara est, & subadstringens: putatur hæc apud Aetium Psora esse, cuius vstæ fumo arborum erucæ moriuntur.

Psora Aetii

Scabiosa dissectifolia maior Thalio

Scabiosam cómuniorem hirsutá folio laciniato duplicem assignat Thalius, quas sic describit. Scabiosa 3. siue dissectifolia maior, foliis est in lacinias diuisis, Valerianæ syluestris ferè modo, pilosis, caule sesquicubitali, flore ex cyaneo rubicundo, villoso, pratis familiaris. Quarta siue dissectifolia media, caule exurgit cubitali, hispido: folia circa radicem obtinens integra, paucas nonnunquam serratas incisiones in ambitu suscipientia, oblonga, nigricantia, pilosa, mucronata, quincunciali longitudine, sescunciali ferè latitudine: reliqua deinde profundas ac frequentiores incisiones ac in lacinias diuisiones admittunt, prioris istius generis speciei ritu, sed tamen illius foliis multò sunt minora. *Idem* Scabiosam communem folio non laciniato ita depingit. Scabiosa 1. siue integri-folia, foliis nimirum neutiquam dissectis caulem protrudit cubitalem, hispidum, asperum, geniculatum: folia oblonga, plantaginis acutæ ferè, mucronata, asperiora, & pilis horridiora, quincunciali ferè longitudine (quà radici videlicet ea propiora sunt,) vnciali autem latitune & quandoque sescunciali, ac ex quolibet caulis geniculo bina semper ex aduerso sibi opposita, nihilque dentatæ vtplurimùm impressionis omninò habentia. Quandoque tamen huius generis stirpibus quibusdam, rariores ac superficiales in ambitu quorundam foliorum eiusmodi impressiones apparent: sicuti & in minoribus foliis summum ferè caulis contingentibus, vna atque altera iuxta pediculum laciniata dissectio habetur. Flos huic speciei est ex cyaneo rubicundus, villosus. In pratis quandoque reperitur.

Media

Scabiosa integrifolia Thalio

Scabiosa maior satorum vulgatior Lob.

Scabiosa maior satorum vulgatior, sitne Psora Aetii dubitat in Aduers. Lobelius: pro qua in Obseru. p. 191. iconem habet hoc titulo: Scabiosa maior satorum: Quæ icon minùs placet nostrâ Fuchsianâ, pro Scabiosa vulgari: videntur enim in ea quædam folia multùm ad Centaurium collinum accedere: quamuis capitula differant. In Icon. autem Plant. hæc figura est p. 536. sub inscriptione: Scabiosa maior satorum vulgatior. Sed præter hanc alia rursus ponitur p. 537. sub hoc titulo. Scabiosa altera campestris siue segetum & satorum: Et hæc sanè meliùs exprimit nostram vulgarem Scabiosam

Scabiosa altera campestris siue segetum Lob.

Scab maior flore ex cæruleo purp. Tab.

Tabern. Icon. p. 158. & Hist. p. 546. Scabiosa 2. siue maior flore ex cæruleo purpureo, Groß Purperblaw Scabiosen/Acker Scabiosen. Item Icon. p. 159. & Hist. p. 547. Scabiosa aruensis siue segetalis, sexta in Hist. Acker Scabiosen, in omnibus similis secundæ, exceptis foliis maioribus in caulibus.

Scab. aruensis siue segetalis Tabern

C. Bauh. Phyt. Scabiosa 1. siue Officinarum hirsutissima foliis modo crassiùs, modò tenuiùs vtrinque diuisis: flore ex cæruleo: alio Bersilico colore tincto: hinc duæ figuræ apud Tabernamontanum. Item: Scabiosa 7. siue maior sator. vulgatior Lobelii. *Tabern.* non distinguit suam Scabiosam maiorem ab aruensi colore, Tragus id quidem fecit: Lobelius dicit suam Scabiosam maiorem satorum hirsutam non glabram, cur igitur traditur à C. Bauhino pro specie particulari. Is apud Matth. ait, Scabiosa 3. siue Officinarum, quæ hirsutissima est & notissima, omnibus in pratis & etiam inter segetes prouenienens, foliis modò profundiùs laciniatis. floris etiam colore variat.

Scab Offic. hirsutissima C. B.

Scab. maior glabra eidē C. B. lapsus varii

Synonyma

Dicitur Scabiosæ primum genus Trago: Scabiosa vulgaris Fuchsio. Scabiosa communis, Dodon. gall. Scabiosa, Lacunæ quoad descriptionem Lonic. Scabiosa maior, Castor. Tabern. & Camer. hort. Scabiosa maior vulgaris Penæ & Lobelii: H. Lugdunensi. Scabiosa vulgatior inter segetes nascens, Clusio. Scabiosa scabra hirsutaque Gesn. hort.

Apollinaris sub inscriptione Apostemenkraut. vires tradit, sed figuram non vsque adeò bonam ponit, quæ exprimere videtur Scabiosam Fuchsii.

Locus & tempus

Scabiosam maiorem & communiorem Montbelgardi passim in segetibus, vt in horto Il. C. VV. in monte Vitium *la Chau* in superiore parte dumetorum obseruaui florentem Iulio & Augusto. Hæc ibi variat folio nunc non profundè inciso, nunc profundè laciniato. Item in colle è regione pontis vltra fluuium *l'Allant* dictum, fortè ab antiquis Alduadubis. Obseruaui Geneuæ florentem Iunio, Lugduni Maio, Basileæ Augusto in monte propè Leurach in Eichelberg propè Balneum admirabile Ducatus Wirt. cum flore Septembri.

Vires

Lobel. Scabiosa maior satorum ad eandem ad quæ minor efficacissima: cordi, hepati & visceribus peramica, vt cuius succo epoto ternûm vnciarum pondere cum Mithridatii aut Theriaces ℈ ii. sudorem mouendo febres exitiales & pestiferæ etiam abiguntur. Omnes fœditates cutis illita abstergit. Scabiosa scisso folio Cæsalpini tota admodum amara est & subastringens: celebratur à Recentioribus ad scabiem malignam, & lepram, tum potu succi eius, aut aquæ distillatæ, tum ablutione ex eius decocto, aut inunctione: necat lumbricos, discutit abscessus internos, præcipuè thoracis & pulmonis: & interna vlcera siccat: dantur aquæ distillatæ vnciæ tres singulis diebus ter vel quater ad thoracis abscessus, tussim, pestem, & venena; vlceribus quoque præhumidis opitulatur exteriùs illita. Plura in genere diximus.

Lepra

Lumbrici

Vlcera

Icones duæ vltimæ incuriâ typographicâ hic fuere transpositæ.

SCABIOSA MINOR VVLGARIS.

Descriptio

Cubitum altos *caules* tollit, inanes, propter terram rubescentes, leuiter hirsutos, in alas diuisos; quibus insident *flores* ad cæruleum accedentes, Matth. cæruleo albicantes, conglomerati, quorum singuli in quinas lacinias, quarum vna maior, diuisi sunt: succedente capitulo aristis nigris horrido, *folia* inferiora oblonga, Bellidis maioris ferè, serrata, superiora profundè ad costam incisa, singulis segmentis serratis, pinguia, atrouirentia, sapore lento & nonnihil acri: *radix*



repit crassiuscula foris nigra, intus ex albo virescens, sapore subamaro.

Hanc porrò meam Scabiosam vulgarem minorem aliquando obseruaui iuxta arcem Matthæi Montbelgardo vicinam supra muros caule adhuc carentem, cuius folia quædam vnguem erant longa, quædam longiora, serrata ad tactum læuia.

Scabiosa 3. genus Fuchsii

Scabiosam quam minorem vulgarem voco, Fuchsius cùm apud illum essem postr. comm. scriptis Scabiosæ 3. genus faciebat. Eandem Tragus tradit pro Scabiosa quinta & sexta: flos alteri ex cæruleo purpurascens, alteri verò planè candidus.

Scabiosa Matth. Scab. minor

Matth. eam pingit in prior. comm. nomine Scabiosæ: in post. cum mag. fig. Lat. & Ital. titulo, Scabiosæ minoris, cuius plurimus sit vsus: flores foliosi, cærulei colotis aut pallidi, qui deflorescentes, capitulum relinquunt subuiride: rotundis ocellis refertum, colore pauonum pennas imitante, tanto sanè naturæ artificio, vt diligenter rem intuentes in admirationem trahat. Idem in Hist. germ. & Epit. cum addit. Camer. ait, Scabiosa minor, Græcis ... : It. ... minore. Zipestemenkraut: foliis crescit inferioribus per ambitum denticulatis, humi accubantibus, subalbicantibus oblongis & subhirtis, verùm quæ in caule sunt, tenuiora, & magis diuisa spectantur. Caulem mittit, tenuem, teretem, rectum, ramosum: flores cæruleos, stipatos aut pallidos, è quibus capitula oriuntur colore subuiridi: speciosis obducta ocellis: Radix est illi palmaris, multifida, subcandicansque.

Scab. minor dissectis fol. Camer.

Camer. hort. Scabiosa minor dissectis foliis.

Scab. læuis Gesn.

Gesn. hort. Scabiosa altera læuis, & ita etiam vocabat cùm ei conuiuerem.

Scab. minoris differentia Thalii

Thalius in Harcinia Scabiosæ minoris vulgaris plures differentias inueniri scribit, quæ ordine recensendæ hic sunt. Scabiosa ergo eius 5. siue foliis Bellidis syluestris maioris maior, sit nobis prima. Hæc caule assurgit cubitali, tereti, geniculato, cuius priora folia iuxta pediculos suos canaliculatos in aliquot lacinias profundiùs inciduntur, parte anteriori ipsius subrotundiori, ac in ambitu dentata: reliqua deinde (quorum semper bina ex vno geniculo è contrario sibi cohærent) integra sunt, breui ac imbricato pediculo innixa, non incisa, in ambitu tantummodò serrata, vncias duas longa, vnam lata, colore ac forma folia Bellidis syluestris maioris exprimentia: posthæc superioris caulis parte, qua ipse brachiata adnata producere incipit folia alterius figuræ consistunt, tenuiora, in plures tenuiores ac angustiores lacinias diuisa. Flos huic speciei conglobatus est, cæruleus, Succisæ similis.

Huius minor species siue Scabiosa eius sexta nobis secunda: Ex vna radice quæ nigra est, plures profert tenuiores, teretes, ac dodrantales coliculos, non ita foliosos, vt prior, sed ferè prorsus nudos, nisi inferiore parte: Folia priora huic sunt in breuioribus & canaliculatis pediculis, Bellidis syluestris maioris foliis itidem similia, propè pediculum laciniatá vt plurimùm, reliqua parte serrata: post quæ reliqua quæ deinceps sequuntur folia, diuersæ ab aliis existunt formæ, frequenter in tenues & strictiores lacinias diuulsa: flores cærulæi, conglobati.

Scab. Thalii 7 siue tenuif. fol. candida maior

Scabiosa eius 7. siue tenuifolia candida seu maior, quæ nobis minor tertia est: caule prodit cubitali, tereti, calami frumentacei crassitudine, lignosa, geniculis nodosis prædito: folia ei prope radicē sunt in oblōgo & canaliculato, pediculo veluti in costa quadā cōstituta, in plures at tenuiores lacinias & per euidentia admodū à se vtroque latere interualla seiunctas, ac in ambitu dentatas, diuisa, quorum pars extrema mucronem constituens latior est & crenata: quæ deinde superiori in parte caulis exoriuntur, ea quantò subinde serie sua breuiora fiunt, tantò & in strictiores lacinias dirimuntur: inter alas autem versus caulis summum brachiola vtrinque prosiliunt, consimilibus sed longè breuioribus foliolis exornata: flores deinde emergunt Scabiosæ nonnihil similes ex pallidiori flauedine albentes. Elegantior hæc est cæteris Scabiosæ speciebus omnibus.

Scab. Thalii 8 siue tenuif. fol. media

Scabiosa Thalii 8. siue tenuifolia media [4. minor nostra] Radicem obtinet nigram, multifidam, coliculos teneriores, teretes, minùs foliosos: folia priora multo minora quàm prædictæ speciei, diuisa in lacinias tenues, latiores tamen paulò quàm sunt foliorum reliquorum subsequentium laciniæ quæ nimirum existunt admodum tenues & angustæ ac fœniculaceæ quodammodò: flores sunt vt prioris speciei.

Scab. Thal. 9. seu tenuif. fol. min.

Scabiosæ eiusdem 9. seu tenuifoliæ minimæ priori [nobis 5.] coliculus est dodrantalis, teres, tenuis, prorsus nudus, propè radicem solummodò planta hac folia protrudente in canaliculatis pediculis, laciniata, breuiora cæteris duabus iam positis speciebus, ac tenuiora. In summo caulis florem continet cæruleum in orbiculato capitulo Succisæ simili, ex cuius ambitu exteriùs breuiora quædam ac tenuiora progrediuntur sursum porrecta, adnata in brachiolorum exiguorum modum, semel geniculata ac bina ad geniculum ex aduerso locata folia, cōtinentia, in quorum cuiuslibet summo aliud ac breuius florum emergit capitulum conglobatum ac cæruleum. Locis autem prodit aridioribus in collibus apricis ac meridionalem Solem excipientibus.

Scab. Thal. 10 tenuifolia

Est & 10. nobis 6. Scabiosæ tenuifoliæ species, quam foliosam nominat author, propterea quod coliculus qui ipsi dodrantalis est, ac geniculatus à radice vsque in summum cacumen foliis in frequentes, tenues ac fœniculaceas lacinias diuulsis, eleganter exornatur, quorum ad quodlibet geniculum bina ex opposito sibi correspondent. Flos huic est in globum collectus, cæruleus. Huius autem libuit hic meminisse obiter, licèt, quod Thalius sciat, in Harcynia ipsam nondum repererit: attamen in vicinis montibus non rarò sese conspiciendam ea offert: nec dubitat admodum in ipsa Harcynia alicubi eam quoque existere.

De Scabiosa minore vulgari loquitur Lobel. in Aduers. ubi p. 231. quærit, Peristereon siue Columbaria dodrantalis in aquaticis, desiccans & adstringens, qualem Aegineta memorat, an sit

Scabiosa

Scabiosa minima?tradẽs eã foliis esse foliis Verbenæ, incisuris per sũma altioribus, laciniosis, similibus tamen, & altera superficie albidis, ad terram stratis, latioribus, minùs serratis. Caule plurimùm assurgit recto, pedẽ & cubitũ alto, gracili, supernè in ramulos rectos spatio: hilares flores, rotundi villosique, ex cęsio cęrulei vel glauci, Morsus Diaboli: semine compresso, radice pusilla quantus paruus digitus, parum fibrosa. Hac plurimùm, inquit, utuntur Monspelienses Pharmacopœi &c. Quod autem existimemus Lobelium tradere Scabiosam à nobis descriptam, Icon ab eo sita Obs.p 196. & Icon. plant. pag. 575. titulo Scabiosæ minoris Adv. 232. nostram opinionem cõfirmat. *Sed Cur* Clus. in Hist. sua postrema iconem Lobelianam posuerit pro sua Scabiosa montana quinta ignoramus. H. Lugd. p. 1066. Scabiosa Matthioli minor. *Scab. minor Lob.*

Figuræ plures Tabern. Tabern. Icon. p. 160. Scabiosa minor 1. item pag. 161. Scabiosa minor 2. & Scabiosa minor 3. Adhæc p. 162. Scabiosa minor 4. klein Scabiosen. Hist. lib. 1. p. 548. Scabiosa 9. siue minor 1. Scabiosa Scabiosa 10. siue minor 2. Scabiosa 11. siue minor 3. & p. 549. Scabiosa 13. siue minor 5. Item Hist. pag. 551. Scabiosa 20. & 21. absque icone, quæ semper intelligenda, vbi simpliciter Scabiosa scribitur, flore cæruleo vel purpureo, interdum albo, Herbariorum fœmina, à qua mas parum differt. *Tabern. repreh.* Ego existimo has quatuor Scabiosas esse tantùm varietates ludentis naturæ Scabiosæ minoris vulgaris, nescio cur in Hist. pro 12. faciat 13. meliùs placet ordo in iconibus: Si quod existimat Frater scabiosa 20. Tabernæmontani est eadem cum nostra vulgari minori Tabern. non debebat separare à suis minoribus: an Tabernam. benè describat iudicent lectores.

Scab capitulo globoso maior C Bauh Phyteuma Columnæ. C. Bauh. Phyt. Scabiosa 2. siue capitulo globoso maior, Scabiosa minor siue Columbaria eidem Ic. Plant. Phyteuma Dioscoridis Columnæ. Variat floris colore, qui communiter cæruleus, aliàs purpurascens albus. Item, Scabiosa 3. siue capitulo globoso minor 1. 2. 3. & 4. Taber. Variant tantùm foliorum dissectionibus, alteri enim tenuissimè dissecta, ad mediũ neruum; alteri non item: tertia etiam folia inferiora habet penitus non dissecta, cuius nomine 3. [imò 4. Frater non benè obseruat] apud Tabern. icones habentur. *C. B. not.* Item apud Matth. Scabiosa 2. siue minor, Scabiosa 20. Tabern. Scabiosa foliis Bellidis Thalio. *Has duas cur C. Bauh. separat?*

Locus & tempus Scabiosam minimam prope Monspelii Ægidiam portam ad riuulum, & agrorum margines, Narbonæ plurimam, ac etiam in Apenninis Bononiæ meminit Lobelius: Matthiolus minorem in pratis & campestribus, in agris non cultis secus itinera, & in collibus terrenis. Phyteumatis Columnæ Neapoli toto anno propter cæli amœnitatem vbique viarum per margines, vti dictum, florida capitula visuntur, sed æstate magis. In horto Ill. C. Vvirt. sponte ac vrbi Montbelg. vicinis locis passim prouenit florens Iunio. Hæc Scabiosa quibusdam in locis est valdè parua, aliis in locis maior, & iunceos ferens caules cubitales vt Montbelgardi, vbi cum candido flore reperi. Quæ Monspelii prouenit satis parua est & hirsutior. Basileæ obseruaui florentem Augusto propè Leurach in monte, & quà itur Moutets adhuc vegetam & florentem Octobri. Geneuæ pulchrè virentem Februarii principio quà itur ad montem Saleuæ, & alibi, vt prope fluuium *Arve* florentem Maio. Tiguri quoque vidi: Montbelgardi viret tota hieme.

Vires. Sapore est amaro Scabiosa minor Matthioli vt in eiusdem Epit. cum addit. Camerarii videre licet: quare excalfacit, extenuat, abstergit, aperit, & crassa, lentaque expectorat. *Pulmones* Herba ipsa in puluerem pota, aut succus ex melle delinctus, pectus, & pulmones abstergit, crassaque, ac glutinosa per os eiicit. Idem præstat eius decoctum potum, ac scabiem sanat. Id quod & succus facit in vnguentis additus. Folia cruda contusa, & pestiferis carbunculis admota, mirificè eorum perniciem coërcent: Datur vtiliter earundem succus quatuor vnciarum pondere, cum theriacæ drachma pestilentiâ affectis, prima statim die, verùm à potione ægros sudare oportet: & iterum, atque iterum medicamentum repetere. *Pestis* Datur item contra serpentium venenosorum morsus, herba verò exteriùs imponitur. *Morsus serpentum Infectiones cutis* Illitus Scabiosæ succus, cum Chrysocolla, & Caphuræ momento, lentigines, alphos, impetigines, & cæteras cutis infectiones abstergit, oculorumque per se, & cum succo Fœniculi, albugines delet. *Scabiosa maior substitutum.* Scabiosâ minimâ Lobelii, plurimùm vtuntur Monspelienses Pharmacopœi propter inibi maioris Scabiosæ penuriam, non modò ad sanguineum serum putridum educendum, defæcandumque, & Thoracem pulmonesque congerie pituitosa expediendum: sed etiam ad Morpheas Arabicasque Elephantiases, & Græcorum lepras squammulásve, reprimendas, item impetigines, sacri ignis excretiones, pruritus, cutisque scabies fœdas: *Morphea.* Tineam abluunt lixiuio, in quo maduerit aut decocta fuerit Scabiosa. Succo vtitur Tragus. *Diosc. notatur.* Dioscorides hanc ad amatoria vtilem esse scripsit, sed modum omisit, quare incognitus adhuc erit, præsertim cùm potiùs magica, quàm physica facultate hoc efficere possit, sicuti in aliis, quæ appensæ collo, vel domui, vel tactæ, vel simili modo vtiles ad aliquid esse prædicantur.

SCABIOSA PROLIFERA.



Locus Descriptio NVsquam spõtè nascentem conspexi (inquit Clus. in post. Hist.] Scabiosam quæ mihi in cultioribus Belgicis hortis obseruata, *floribus* ex purpureo subcæruleis in caput congestis, ad cuius latera in orbem fundebantur multi longiusculi *petioli*, è quibus dependebant alii minores *flores* maioribus colore similes, & ex his interdum etiam tertii, sed imperfecti: primis floribus succedebant *semina* Scabiosæ 5. [quam Scabiosam glabram carnosis foliis diximus] similia: *radix* subfusca, & multis fibris prædita, sed non viuax.

Scab prolifera Lob. Lobel. icon. plant. p. 539. Scabiosa prolifera. Tabern. Hist. p. 549. Scabiosen mit neben blumlein 17. Scabiosa prolifera: Belg. cabiosen met

Kinder kous. C. Bauh. Phyt. Scabiosa 14. siue prolifera Lobelio.

SCABIOSA RVBRA PEREGRINA quibusdam Indica.

Descriptio Foliorum situs.

PLanta hæc, licèt vna sit & singularis, & Scabiosæ minori vulgari similis, plures tamen *foliorum* figura differentes species, vt illa, induit. Quippe ima, quæ propter radicem sunt, reliquis latiora, quædam crenata, quædam lacinijs sed minùs profundis diuisa, longo pediculo hærent, veluti repanda. Quæ sequuntur superiora versus, altiùs secta, profundioribúsq; laciniis diuisa, veluti in plura alia subdiuiduntur, quorum singulæ partes infimis crenatis, non magnitudine quidem, sed specie & figurâ quodam modo respondent. Sunt inter hæc quædam adhuc profundiùs & minutiùs secta. Suprema, quæ ad ramorum diuaricationes exoriuntur, vel paucis aliquot incisuris, minùs tamen profundis, vel nullis planè constant, & per ambitum tota æqualia, angusta, breuioribus pediculis donata. Ima folia cum caule modicè hirsuta sunt.



Scabiosa Indica Clusio. Caulis.

Nos existimamus à Clus. in Hist. postr. lib. 4. p. 3. depictam pro Scabiosa 6. Indica ac sic descriptam: Cubitali aut ampliore assurgit *caule*, satis gracili, qui in multos tenues ramos diuiditur, extimâ parte veluti vmbellam *flosculorum* in caput congestam gestantes, exterioribus flosculis, qui reliquos ambiũt, maiusculis, in quinque lacinias diuisis, quemadmodum & interiores flosculi, qui minores: omnes autem coloris elegantis rubri saturi, & ad purpureum quodammodò tendentis: his succedunt stellata, vt in aliis Scabiosarum generibus, *semina*, in caput metæ formâ congesta.

Flosculi.

Folia.

Folia non absimilia habet illis quæ conspiciuntur in Pannonica ἀχεγλώκῳ: sunt enim similiter incisa, viridiora tamen, & splendentia, caulem atque ramos in singulis internodiis ex aduerso amplectentia.

Radix.

An *radix* viuax esset & perennis initiò dubitabam, quia anno primùm 1591. florentem obseruabam, semine mihi misso natam eodem anno. Sed sequens annus annuam esse me docuit.

Tempus.

Floret Æstate & Autumno: semen sub Septembris finem, aut Octobris initium maturum fuit.

Varietas.

Accipiebam id semen ex Italia Scabiosæ Indicæ nomine: quod quibusdam amicis communicatum, florem variauit, qui fuit, illis referentibus, multò dilutior. Memini etiam Viennam mihi missum Scabiosæ semen ex Hispaniis, quod flores dedit eodem anno quo satum; sed illi etiam rubri dilutiores.

C. Bauh. Phyt. Scabiosa 5. siue peregrina rubra, quibusdam Hispanica rubra.

Locus & tempus.

Hæc Scabiosa à me obseruata est florens Iunio, Iulio & Augusto in hortis Di. Griennigeri Pharmacopœi in Pfortzeim, & Basileæ in Di. Martini Medici Poloni, & Di. Zvvingeri & eius fratris Iselini cum semine maturo Septembri.

SCABIOSA LATIFOLIA albo flore.

Scabiosa alba folijs latioribus gemino trigeminóve capite.

MEminit Clusius in postr. Hist. in hortis Belgicis pænè similem Scabiosæ ochroleuco flore, cuius tamen flores essent didiores: Aliam præterea latioribus foliis, firmioribus caulibus, & florum niueorum capitulis interdum singularibus, plerumque tamen binis aut ternis cohęrentibus & simul nascentibus. Hæc ille qui iconem habet hoc titulo, Scabiosa alba Belgicorum hortorum.

Scab. mont. calidarum regionum.

Eandem Lobel. Obseru. & Icon Plant. p. 538. posuit pro Montana Scabiosa calidarum regionum: Hist. Lugd. p. 1110. pro Scabiosa montana calidarum regionum Lobelij & Penæ.

Locus & tempus.

Suspicamur nos hanc vidisse nondum florentem Iulio apud D. Griennigerum Pfortzemiæ, dicebatur esse flore albo, folia inferiora similia vulgari paruæ, sed maiora, alia laciniata, ad vulgarem hirsutam accedentia.

SCABIOSA PARVA ODORATA flore foliis maculis infectis.

Descriptio. Radix.

PVlcherrima atque grata oculis, atque naribus est Scabiosa hæc, quæ lignosam longámque *radicem* habet, ex qua *folia* exeunt diuersa, nam in imo vel sunt syluestri Erucę, paria, vel Coronopo similia, minora verò atque hirsuta, in *caule* verò similia laciniis Scabiosæ vulgari minori, sicuti &



Flores.

flores, qui purpurei ex albo colore sunt, nec vt in aliis, ex cœruleo purpurei, in capitulis rotundioribus, atque singuli flores Ocimi flores imitantur, nam galericulati sunt, & per ora laciniati, admodum similes exotico Ocymo, foliis purpureis maculis infectis fimbriatísque, atque etiam, quod in aliis Scabiosis non obseruatur, benè odorati sunt.

Phyteuma minus Columna.

Fab. Colum. nou. pl. p. 31. & 32. Phyteuma minus, Scabiosa parua, floribus Ocimi laciniatis atque odoris.

Scab. floribus Ocimi

C. Bauh. Phyt. Scabiosa 4. siue Scabiosę globoso flore similis, odoro flore. Is eandem cum minore Tabern. diceret, ni floribus Ocimi laciniatis ac odoris esset.

Floret Æstate, atque etiam Hieme propter

cœli

cœli amœnitatem. In montibus oritur Amalfœæ oræ.

SCABIOSA CVM PVLCHRO semine minor.



Descriptio

Simplice & lignosâ *radice* albicante figitur, paucis & iis quidem exiguis fibris capillata: *caulis* dodrantalis aliquot diuisuris concauus, teres, hirsutus, *folia* tenuiter dissecta, superiorum foliorũ Columbariæ Scabiosæ modo, pilis obsita, capitulis radiata, subiecta folia oblõga: *semen* per omnia simile Scabiosæ Hispanicæ magnæ dictæ, tomentosum, calatho membraneo coronatum, vnguis ferè magnitudine, pellucidum, striatum, in cuius medio stella parua quinquepartita, ex seminis autem sinu capillamenta quædam parua atque rigidiuscula prominent.

Locus. Talis ea est quæ mihi ex Prouincia per insignem Parmacopœum Iac. Rainaudetum missa.

Alia species. Postquam verò nostra figura iam esset parata, aliam eiusdem speciei accepi ab erudito Medico D. Saltzmanno Argentinensi lectam propè Selon in Galloprouincia.

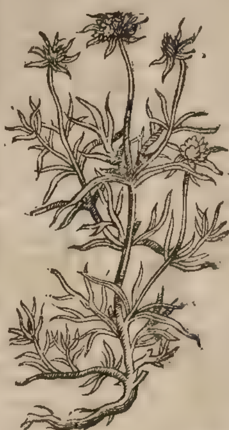
Descriptio. Ea altitudinem nostræ figuræ non excedit, estque vix trium aut quatuor vnciarum, nulla diuisura, folia vt prioris dissecta, pilosa: flosculi itidem ad plantulæ proportionem magnitudine prædictis cedentes, itidemque radiatis foliolis sed angustissimis suffulti, striati, emicantibus staminulis nigris ac longis. Prioris plantæ flores sua magnitudine appingi curauimus. Maior maioris est: minor minoris plantulæ.

An Scab. Hispanica minor Clusio? An Clus. Hispan. & Histor. post. Scabiosa Hispanica minor, siue 2. maiori Hispanicæ (quam à pulchro semine denominamus) persimilis & sola magnitudine differens: est enim per omnia minor, folia tenuiùs incisa, caliculi & flores minores ex cæruleo purpurascunt: cùm Hispanica maiore iisdem locis nascitur, atque eodem etiam tempore floret, & semen ad maturitatem perducit.

Scab. æstiua minor folio laciniato Lob. Lobel. Obs. p.293. Scabiosa æstiua minor, folio laciniato Scabiosæ aut Erucæ, flore cæruleo vulgatis Scabiosæ, spirillis longiusculis virentibus sesquiuncialibus, Rosarum gratiâ, stellæ modo radiato. Semen membraneis inuolucris argutis implicatur, Scabiosæ maioris Hispanicæ ritu. Vnde hæc apud nos oritur rediuiuo singulis annis semine. Mutonus noster primus hanc mecum communicauit.

Scab. pereg. stellata minor C. Bauh. C. B. not. C. Bauh. Phyt. Scabiosa 16. siue peregrina stellata minor, Clusio Scabiosa Hisp. minor. In maritimis Adriaticis reperta, parua & repens apud nos in fictili sesquicubitalis enata. *Suspicor* Fratris Scabiosam in maritimis Adriaticis repertam eandem esse cum maritima mea parua & diuersam ab Hispanica minore Clusii.

SCABIOSA MARITIMA PARVA.



Descriptio

Longiusculam agit *radicem*, satis crassam, multorum capitũ, pro quorum numero *caules* emergunt dodrantales, & si accedat cultus, etiam cubitales, ramosi, *folia* inferiora tenuia, foliorum Scabiosæ semine pulchro sectionibus diuisa, triũ vnciarum lõgitudine, at superiora angusta & veluti graminea, nullam agnoscunt diuisionem: *capitula* pro plantulæ modo magna, *flosculis* magnis referta; præsertim circa margines (colore in sicca planta purpurante) caput obuallant folia oblonga viridia, vt in Scabiosa Hispanica maxima pulchro semine, at enim huic semen non ita pulchrũ: quamuis interim membranei quid habeat pilis magnis obsitum.

Locus. Huius semen nobis misit Frater C. Bauhinus cum hac inscriptione, *Scab parua marit. ex Clodia.* Scabiosa parua maritima ex Clodia insula: sata Montbelgardi in Horto E. C. prouenit, attulit etiam plantam siccam rediens Patauio dodrantalem vel paulò maiorem pro Scabiosa maritima vera Cortuso. *Scab. marit. vera Cortuso.*

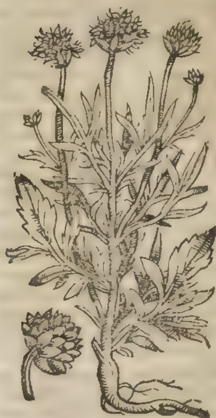
SCABIOSA GLABRA CARNOSIS FOLIIS virentibus, flore ex cæruleo purpureo.

Scab. Pann. 2. siue alpina Clus. Tradit Clusius in Pannon. p.535. Scabiosæ Pannonicæ secundum genus siue Scabiosam alpinam, quæ in post. Hist. l.4. ab eo dicitur Scabiosa montana siue quinta, quam ita describit.

Descriptio. Quina aut sena habet *folia*, humi sparsa, Scabiosæ vulgatiori, & inter segetes nascenti ferè similia, minimè quidem villis obsita, sed carnosa, præ viriditate quodammodò splendentia, aliquot crenis incisa, sapore si manducentur lento, & gummoso, deinde aliquantulùm acri: ex horum medio crescit palmaris *caulis*, aliquando paulò amplior, gracilis, rotundus, cuius inferiorem partem ambiunt quaterna aut sena folia, profundis & tenuibus laciniis diuisa, bina semper ex aduerso sita: extremo cauli insidet *capitulum* vt in vulgari Scabiosâ ferè, è multis *flosculis* quinque foliolis constantibus congestum, quorum exteriores maiores sunt, eleganti colore ex cæruleo purpurascente præditi, villis quibusdam nigris singulorum flosculorum sedem ambientibus: *radix* longa, nigra, crassiusculis albis fibris capillata.

Locus & tempus. Inuenitur in summis Sneberg & Snealben Austriæ & Stiriæ alpium iugis, in tenui gramine nascens, vbi floret Augusto: similiter in depressioribus nudísque circa Viennam collium superciliis, vbi Iunio & Iulio floribus onustam legebam. Clus. notatur. Cur Clusius, qui in Pann. figuram omisit in post. Hist. pro Scabiosa sua quinta iconem posuerit Scabiosæ minoris siue Columbariæ Lobelij, vti antè dictum, nescimus, considerandum an aliquis error Typographicus. Est autem Lobelij Scabiosa minor ea cui ante titulum fecimus Scabiosæ vulgaris minoris. Hoc etiam considerandum in descriptione Clusij modò proposita nobis quædam videri respondere nostræ Scabiosæ glabræ foliis rigidis viridibus.

SCABIOSA GLABRA FOLIIS rigidis viridibus.



Locus. Descriptio Caules. MOntbelgardi in horto Ill. E.C. in insignem magnitudinē adoleuit, rigidis striatísque *caulibus*, per quos *foliorum* est situs aduersus, veluti ex geniculis: multa tamen ea sunt, sesquipalmaria, quædam dodrantalia, longis hærentia pediculis, duarum triumve vnciarum latitudine, segmentis paucis longéque dissitis inferiore parte diuisa, vltimo segmento quod mucronem constituit, trium vnciarum longitudine aut maiore: rigida sunt ea, viridantia & vtrinque glabra: Flores. surculis autem peculiaribus palmam aut dodrantem longis hærent *flores* ex maiusculis capitulis squarrosis albicantibus, hirsutis. Semen. *Semen* longum hirsutum. Scabiosa glabra. Quam Scabiosam vocamus glabram Frater C. Bauhinus siccam dedit cum his nominibus. Stoebe quibusdam. Stoebe Theophr. Cortuso & Brassauolę, Guillandino Scabiosa alba, Bononiæ collecta, quæ ipsimet postea in Phyt. vocatur Scabiosa 9. siue latifolia glabra alba, Scabiosa alba. Clusij Scabiosa 4. & maior Pannonica: Stoebe Theophrasti aliquibus credita Scabiosa alba dicta Bononię. An Clus. Pann. p. 539. Scabiosa 4. (8. in Hist. post. lib. 4. p. 3.) siue maior Pannonica albo flore.

In Tabern. Hist. p. 546. Scabiosa 3. montana, Berg Scabiosen/ sine icone. Item p. 546. Scabiosa mõtana peregrina, & Scabiosa Norbonẽsis.

Locus. & tempus. Ex semine per Fratrem Bononia allato, mihíque communicato, prouenit Scabiosa glabra Montbelgardi in horto Ill. C. Vvirt. cum foliis non mollibus vt in aliis, sed solidioribus: peruenit ad cubiti altitudinem, rudimenta florum tantùm apparuerunt.

SCABIOSA MONTANA CALIDARVM regionum maior Lobelij.

Locus. COlles amat, inquit, hæc plagæ temperatioris, vt Pedemontis propè Riuoliam, &

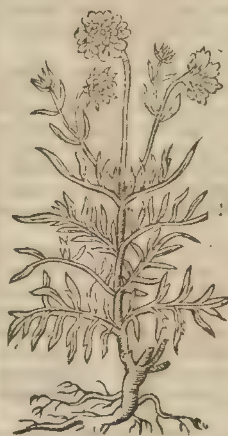


Norbonæ, vbi mõtanam vocant Herbarij, *folio* angustiore, albidiore, parum hirsuto leuiúsque laciniato ad imum caulem Verbenacę, aut vulgaris Scabiosæ: superiora verò in ramulis plusculis, gracilioribus, altiùs diuisis, & *flores* per Iunium & Iulium promentibus purpureos [albos contigit in Obseru.] Scabiosæ paruæ, aut Iaceæ, capitulis squammatim compactis, vbi *semen* Trifolij Asphaltitidis, pullum, copiosum, inuolucris membraneis arguta concinnitate effictis, angustias plicarum fornicum pusillorum cohibentibus.

Icones. Iconem à Lobelio in Obs. p. 291. in Ic. plant. p. 538. ab Hist. Lug. p. 1110 pro montana Scabiosa calidarum regionum propositā, Clusius in post. Hist. lib. 4. p. 4. posuit sub titulo Scabiosæ albæ Belgicorum hortorum: ea sanè icon benè repręsentat nostram Scabiosam glabram foliis rigidis, verùm descriptio Lobelij in Adv. p. 233. non competit in omnibus.

C. Bauhinus. Frater C. Bauhinus phyt. ait p. 526. Scabiosa Lobelij est Scabiosa maior Matthioli, cuius capitula ait non rectè pingi & squammata pingi debuisse. Verùm ego Fratri assentiri non possum: non solùm figura Lobelij, verùm & descriptio plurimùm variat à descriptione & figura Matthioli Scabiosæ maioris.

SCABIOSA MVLTIFIDO FOLIO, albo flore, vel potiùs Ochroleuco.



Descriptio. CVbitales *caules*, rotundi, graciles, firmi, virentes, nodosi, eos ad singula genicula amplectentibus binis *folijs* ex aduerso semper respondentib., quæ tenuibus & profundis laciniis adeò diuisa sunt, vt alata videantur, color ex cinereo virescens, sapor amariusculus: quæ verò secundùm radicem nascuntur, antè quàm planta in caulem assurgat, latiora fiunt, minoribúsque laciniis diuisa: ex summis

ex summis alis ramulos fert tenues, & nudos, qui sustinent plana *capitula*, è candidis siue potiùs ὠχρολευκοῖς [præsertim antè quàm explicentur] inodorísque *floribus* simul nascentibus congesta, qui quinis foliolis [quorum tria inferiora maiuscula sunt] constant, paucis intus staminulis: floribus succedunt hirsuta *semina* vulgaris Scabiosæ seminibus minora, in orbiculare caput congesta: *radix* minimi digiti crassitudinem interdum æquans, multísque exiguis fibris in lateribus prædita, viuax est, & singulis annis nouos caules profert.

Synonyma Clus. Pannon. p. 537. Scabiosa 3. siue multifido folio, albo flore: item p. 538. Scabiosa 3. In Hist. post. lib. 4. p. 3. Scabiosa septima ὠχρολευκῷ flore.

Camer. hort. Scabiosa Bauarica pumila, folio tenuissimo, flore purpurascente vel incarnato, non absimilis Pannonicæ 3.

C. Bauh. Phyt. Scabiosa 6. siue multifido folio.

Tabern. Icon. & hist. Scabiosa 18. maior alba, Groß weiß Scabiosen inueni in Alsatia prope hohen königsberg & Schlestadium. An Taber. eandem intelligat cum Clusio nescio, figuram eius assumpsit.

Locus Nullum est Austriæ inferioris pratum siccius editioréve loco situm, nullus ager gramineus, nulli ferè aruorum margines, in quibus non nascatur hoc Scabiosæ genus, adeoque fertile est in gerendis floribus & pertinax, vt sola bruma illius luxuriem coërceat, alioqui Iunio florere incipit: frequens etiam est in Morauia.

SCABIOSA LATIFOLIA RVBRO FLORE & alia purpurante ex nigro flore.

Descriptio



CVbitales huic sunt *caules*, rotundi, nodosi siue geniculati, nonnihil hirsuti, concaui: in singulis geniculis bina *folia* ex aduerso nascentia, non multifida instar aliarum Scabiosarum, sed lata, in ambitu tamen crenata, Vrticæ foliis interdum maiora, ex breui petiolo pendentia, colore ex viridi dilutiore prædita, amaro & acri sapore: ex alarum sinu rami etiam prodeunt foliati, qui ex lateribus pediculos protrudunt, *floribus* vulgaris Scabiosæ modo congestis, ornatos, coloris rubescentis, nullius odoris: deinde *semina* simul congesta, angulosa, hirsuta, Cnici ferè interdum magnitudine stellata coronâ insignita: *radix* minimi digiti crassitudinem nõ nunquam æquat, longa, nigricans, statim à capite quasdam fibras satis magnas spargens, & subinde ex lateribus nouos caules producens.

Scab. latifol. purpurante ex nigro flore. Est & alia [2. in Pann. quarta in post. Hist.] quæ magnitudine iam dictam [primam in Pann. 3. in Hist.] superat, maioráque & nigriora habet folia; purpurascentem ex nigro florem: in reliquis satis conueniunt: [olim autem sic descripsit, Hæc Scabiosa per omnia maior alia inuenitur maioribus & nigrioribus foliis purpurascentéque ex nigro flore: alioqui nihil differens.]

Eadem est ni fallor cum Clusii Scabiosa, cuius binos adseruamus ramos à Fratre C. Bauhino in horto Patauino collectos, sesquipedales, hirsutos *Descr. nostræ plantæ.* quibus folia Vrticæ æmula ex longo interuallo proximè & immediatè hærent, quædam trium aut quatuor vnciarum, duarum, triúmve lata, aduersa, pilosa, pallidè virentia, per ambitum serrata, in acumen abeuntia. Ex superiorum combinatione geniculata, ramuli sursum vergunt terni, medio vtrumque lateralem excedente, qui florum capitula sustinent, iuniora quidem & primulùm prorumpentia Succisæ similia: foliis angustis, stellatim in orbem positis, Asteris lutei modo, veluti basi subnixa; flores in sicca planta valdè rubebant.

Clus. Pann. p. 535. Scabiosa 1. siue latiore folio, rubro flore. In Hist. post. lib. 4. p. 1. Scabiosa 3. siue latifolia Pannonica rubro flore. Item in Synonyma Pann. Scabiosa 2. siue latifolia purpureo flore. In hist. post. Scabiosa latifolia Pannonica purpureo flore, seu 4.

Lobel. icon. Pl. p. 538. Scabiosa rubra Austriaca.

C. Bauh. Phyt. Scabiosa 11. siue latifolia rubra. Item Scabiosa 13. siue Virgæ pastoris folio Tabern. *Scab. rubrà Austriacà Lob.* Scabiosa latifolia peregrina Tabern: conuenit multùm cum 11.

Tabern. Icon. & Hist. Scabiosa 8. latifolia peregrina, frembder oder rot Scabiosen. Item hist. Scabiosa [illegible], Zweyt Scabiosen/ Scabiosa rubra Austriaca: *suspicor* eum eandem plantam bis tradere.

Prouenit vtraque Scabiosa Clusii in omnibus ferè cæduis siluis iuxta sepes, locísque vmbrosis per vniuersam Pannoniam Austriamque infra Locus & tempus Anisum. Floret Maio & Iunio, quo tempore semen plerumque etiam maturescit.

SCABIOSA MAIOR CVM PVLCHRO semine.

Descriptio



CLusius sic describit: Folia vulgaris Scabiosæ maioris foliis similia habet, laciniata videlicet, altè incisa, mollia, lanugine pubescentia: caules nodosos, rotúndos, interdum cubitales, è quorum geniculis folia inter se opposita: summis ramis capitula insident è multis caliculis membranaceis & paleaceis composita, qui singulares flores conti-

nent candicantes ; quibus deciduis, in medio quasi singulorum caliculorum vmbilico, exigua quædam stella subnigra conspicitur, quatuor, quinque, aut sex interdum radiolis constans: paulatim verò hi caliculi excrescentes expanduntur, donec semen hirsutum & crassum [quo caliculi sustinentur] maturescere incipiat: radix candida, crassa, vulgari similis. *Clusius* in hac sua descriptione tam in Hisp. quàm in post. Histor. non meminit foliorum longorum floribus subiectorum stellatim dispositorum, vt in Astere Attico luteo Monspel. montano: icon quoque eius, quæ eadem apud Lobelium, ea non demonstrat: an cultura id faciat considerandum: nos cultam, Clusius siluestrem exhibet, ac vocat scabiosam maiorem Hispanicam primam, pingitque in post. Hist. solo Scabiosæ nomine.

Clus. notatur.

Scabiosa maior Hispanica prima Clusio.

Lobel. Obs. p. 292. & Icon. plant. p. 539. Scabiosa maior Hispanica floribus albis.

H. Lugd. p. 1110. Scabiosa Hispanica Clusij maior. Dodon. lat. in fol. Scabiosa peregrina. An Cæsalp. lib. 13. cap. 58. Scabiosæ genus peregrinum breue: foliis non adeò scissis: capitulis sphæricis, amplis: seminibus circundantibus, crassis, quibus singulis stylus insidet, stellam gerens, iucundo aspectu? Tabern. Icon. & Hist. Scabiosa 5. maior Hispanica, Spanische Scabiosen. C. Bauh. Phyt. Scabiosa 15. siue peregrina stellata maior. Fab. Columna p. 100. Scabiosa Hispanica maior, semine in imo hirsuto. An Lanaria herba vel Struthium? Semina huius plantæ ad nostram separatim apposita sunt. Camer. hort. Scabiosa Hispanica elegans planta.

An Lanaria herba vel Struthium?

Crescit iuxta vinearum margines & semitas, locisque incultis agro Salmanticensi, per reliquam etiam Hispaniam, haud dubiè & in aliis calidioribus. Floret istic mense Iunio. Apud Germanos verò, qui illam semine ex Italiâ misso interdum natam colunt, serius: sed cùm magnâ ex parte circiter Autumnum flores præbere soleat, plerumque inane succedit semen, [licèt aliquando benè maturum colligere meminerit Clusius] & subsequens hyems stirpes corrumpit. Vidit tamen qui ramis in terram demissis propagare & conseruare studuerunt: sed operam luserunt. Vidi Basileæ in horto Di. Zvvingeri semine vix maturo Septembri, & habeo Montbelgardi Octobri florentem, raro autem apud nos maturitatem acquirit semen, nec herba hiemem perfert.

Locus & tempus.

SCABIOSA MAXIMA DVmetorum folio non laciniato.

Descriptio

Radices habet perennes fibrosas, longas, etiam ad cubitum, satis crassas, ac multas capillares, intus albas, extrà nigricantes: sapor ingratus cum dulcedine & amaritudine aliqua, odor indicibilis: *folia* priora palmum longa vel breuiora, ac etiam longiora, lata duos aut tres digitos, similia foliis Succisæ, maiora, molliora: quæ per *caules* folia per geniculos modò bina, interdum terna, quæ versus superiora redduntur glabra, & minùs mollia, serrata, non dissecta vt in vulgari, pulchrè virent: *caules* bicubitales vel tricubitales, crassi, plures, ab vna radice orientes, caui, circa inferiora purpurascentes & hirsuti, in superioribus partibus & ramis, glabri: & iuxta flores iterū hirsuti. *Flores* in extremitatibus ramorum, similes Scabiosæ vulgari, necnon etiam Scabiosæ minori: Differunt hi flores à floribus Succisæ cui tota similis herba: quòd maiores [vti & folia herbæ maiora] flores in circumferētia magni hiantes, qui non sunt in Succisa, color etiam dilutior quàm in ea & Scabiosarum æmulus, iucundi odoris: flore decidente inter semina non sunt foliola vt in succisa. *Semina* sunt longa, hirsuta, compressa, cum quatuor angulis. *Icon* meliùs exprimit Scabiosam folio ferè integro Clusij, qui describit.



Synon.

An Cæsalp. lib. 13. cap. 59. Scabiosa alia in syluis succisæ similis. Gesn. hort. Scabiosa tertia maior quam ab duibus aliqui denominant [vt Dodonæus] &c. *Per* Gesneri maiorem Scabiosam intelligo nostram dumetorum diuersam à Dodonæi Ottina.

Gesn. notatur.

C. Bauh. Phyt. Scabiosa 12. siue Muttensis latifolia maxima Clusij: Scabiosa latifolia purpurascente flore. Hæc à latifolia rubra non solùm magnitudine differt sed etiam hirsutie: in hac enim caulis asperrimus est, folia etiam hirsutissima, frequens in nostris montibus. Clusij Scabiosam latifoliam purpurascente flore huc non refero.

An Thalio Scabiosa 1. integrifolia. *Hanc* veriùs Scabiosam latifoliam vulgarem credimus.

Hæc Scabiosa inter dumeta & in pratis humidis montium iuxta S. Hippolitum abundat, vbi vulgarem non vidi: quamvis minor sit ibi copiosa. Abundat etiam montosis locis circa Tigurum: Florebat adhuc copiosè Augusto & Septembri. Eandem inueni cùm essem Basileæ in Monte Moutets, florētem Octobri. Item in monte Rosberg propè Masmunster. Transtuli Montbelgardum in Hortum E. C. vbi facilè prouenit & durauit.

Locus & tempus

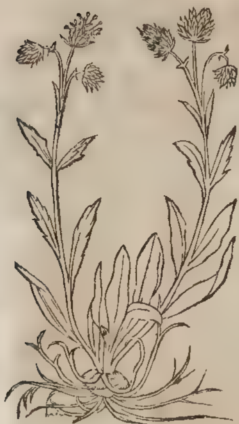
SCABIOSA MINOR INTEGRI folia seu maculata.

Descriptio

Scabiosa 2. Thalij siue integrifolia minor seu maculata, rariùs obuia, *coliculum* producit tenuem, teretem, scabrum, dodrantalem: *folia* pauciora circa radicem, octona ferè, vncias duas longa, semissem lata, non hirsuta vt priora, stigmatibus quibusdam nigricantibus exasperata, aliàs læuoris quid obtinentia, carnosa, quorum ex superiori ordine vnum atque alterum quandoque in ambitu paucas dentatas impressiones recipit: *flore* vt in cæteris Scabiosæ speciebus ex cyaneo subrubicundo.

SVC-

SVCCISA SIVE MORSVS Diaboli.



QVâ *radici*, minimi ferè digiti craſſitudine, fibræ longæ, albæ, que circumnaſcuntur, ea præciſa ſeu præmorſa apparet; ſapore miſto acri & amaro: *folia* oblonga, acuminata, Scabioſæ, quanquam nō diſſecta, ſed vel integra vel paulùm quid, præſertim quæ ſuperiorē obtinent locum, ſerrata, magis ſuprà quàm infrà virentia, & hic quidem pilis, illic nullis prædita, extremis marginibus ruboris cuiuſdam veſtigio tinctis, bina ex aduerſo per caulem, ignauiore ſapore quàm radix: *caulis* cubito altior, rectus, & in alas diuiſus: *flores* cærulei aut purpuro violacei, Scabioſæ.

Differentia C.B. Differentias has, inquit C.Bauhinus, obſeruaui, quòd alia communiter ſit glabra alia hirſuta: glabra, alia maior, alia minor: maior alia [& communiter] foliis integris, alia foliis diſſectis. Variat & flore, qui communiter cæruleus, aliquando purpureus, rariùs albus.

Veteribus ignota Quo nomine Veteres aut Poſteriores Græci plantam hanc nuncuparint, & an eam cognouerint, nondum certò compertum eſt. Latino & *Succiſa* conueniente huic herbæ nomine, quidam Succiſam vocant: quòd eius radices præmorſæ ſint: *Morſus diaboli* alii eadem de causâ Morſum Diaboli nuncupant, ſed nomine ex ſuperſtitione indito. Quaſi verò, vt nugantur ſuperſtitioſi, Cacodæmon quidam huius radicem magnæ efficaciæ, ad multa vtilem futuram, inuideat hominibus, atque ob id vbi ſuccreuerit, ſtatim eam dentibus ſuccidat, atque circumrodat. Et hanc ſuperſtitionem ſapiunt etiam Germani, qui Teuffels abbiß. Belgæ, qui Duiuels beet: Galli, qui *Mors du Diable*: Itali, qui *Morſo di diauolo*, & Angli, qui Deuelles bit/ appellant.

Scabioſa Ad Scabioſas pertinet & Succiſa. Et hinc ait Lobel. in Aduerſ. Non video quid negotii ſit hanc non eſſe è Scabioſis vnam probare quod *Morſus diaboli cur dicatur* quidam contendunt: verùm adeò Scabioſis eſt ſimilis, vt plerumque pro iiſdem accipiatur: euidens tamen diſcrimen in radice, à qua tota, Diaboli morſus dicitur, quod nomen Herbarii retinent, nam Antiquis non debetur. Cùm itaque ſit multis craſſis fibris ſparſis, depacta, præciſa apparet quà craſſiores coëunt fibræ plures, quaſi præmorſa foret à quopiam cacodæmone: tametſi idem ferè cernatur in plantagine: quare malunt alii dictam ab vrida vi quâ mordicat bubones & carbunculos peſtilentes, quibus magno leuamento admouetur.

Geris Geum Pynocomon Dioſc. Eſſe quoſdam ſcribit C.Bauh. Phyt. qui Gerim (Geum, Fuchſ.) Veterum cenſeant: Columnam verò p.37. Pycnocomon Dioſcoridis eſſe ſtatuere: alios ad Iaceas, alios ad Scabioſas referre: quibus tam ſimilis, ut plerumque pro Scabioſa accipiatur. Quidam Niginam Plinii eſſe putare. *Niginam Plinii*

Synon. Succiſa ſeu Morſus diaboli dicitur, Matth. Dodon. lat. in fol. & C.Bauh. Iacea nigra, Brunſ. & Dorſth. Morſus Diaboli, eiſdem & Trag. Dod. gall. Lon. Lob. Adv. Obſ. pag. 295. & Ic. Plant. pag. 596. H. Lugd. Tabern. & Camer. Succiſa, Fuchſ. Caſt. Scabioſa folio integro, Cæſ. Pycnocomon, Columnæ.

C. B. not. C.Bauh. Phyt. Succiſa 1. vel glabra. Item Succiſa 2. vel hirſuta, ſolâ hirſutie caulis & foliorum à prædicta differens. Cur igitur ſeparat Frater

Locus & tempus In pratis & viis quibuſlibet occurrit multa: Particulariter obſeruaui Succiſam in quodam prato prope Monſpelium, Geneuæ florentem menſe Iunio. Cùm Baſileæ eſſem copioſè in mōte Moutets florentem Octobri inueni: vt & alibi Tiguri circa Fatzeſee inueni iuuenem valdè piloſam. Montbelgardi abundat etiam iuxta vites noſtras in monte *la Chau* dicto, infrà & ſuprà, incipiens florere Auguſto, foliis prioribus hirſutis; vnde attuli Montbelgardum in Hortum E. C. Semen maturum Nouembri ac etiam citiùs: ea nunc durat in horto in flore aliqua rubedo.

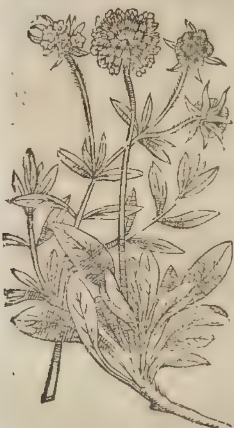
Vires Viribus Scabioſâ Eaſdem, authore Trago, cum Scabioſis vires obtinet vterque Morſus Diaboli, ideoque illo pro Scabioſis, & viciſſim Scabioſis pro illo vti tutò poſſumus. Morſus Diaboli cum flore, herba, & radice in vino decoctus, facit ad omnia ad quæ Scabioſæ, maximè verò ad diſcutiendos ſanguinis grumos, & aduerſus peſtem. Eadem poteſt aqua ex herba ſtillata. *Sanguinis grumi* Hæc ſicut & ſuccus herbæ vitriolo mixtus extergit & ſanat quaſuis papulas, omnemque fluentēm ſcabiem illitu. *Papula* Amaruſcula eſt herba, teſte Dodonæo, calido, ſiccoque temperamento prædita; ad vtriuſque ſecundum ordinem intenſum referenda. *Temperā.* Aduerſus diutúrniores tonſillarum fauciumque tumores, *Tumores faucium* qui ad ſuppurationem ægrè perueniunt, nulli ſecunda: adhærentem faucibus pituitam abſtergit, digerit eadem, & diſcutit: tumoreſque eorum partium citò tollit, decocto in ore ſæpiùs retento aut gargarizato, præſertim mellis roſacei exiguo addito. Poſſe verò & quæcunque Scabioſa, fertur, & aduerſus ictus virulentorum, venena, & peſtilentes morbos non minùs efficax: *Bubo peſtilens* tuſam & impoſitam peſtilentes etiam bubones diſcutere: tum & decoctum eius ſi bibatur, vteri dolores lenire, flatuſque pellere. Morſus Diaboli [inquit Dorſth.] herba & radix eaſdem vires habent, calefaciunt & ſiccant primo gradu. Radix contuſa ac inflammationi impoſita eam extinguit. *Inflammatio* Herba adhuc viridis vſui eſt, contra omnes affectus exteriores corporis, intrò ſumi non debet quia calorem adfert. Egregium iudicium Dorſtenii [vt & Apollinis eiuſdem opinionis eſt] qui ſibi ita contrarius, is enim præter dicta exhibet hanc plantam & eius aquam in morbis calidis.

SCABIOSA FRVTICOSA FOLIO NON diſſecto peregrina.

Deſcriptio ADuerſis pediculis longiuſculis *caulem* amplexis *folia* ordine per caulem naſcuntur, oblonga, acuminata, medio latiora, hirſuta, incana, Plantaginea, niſi alius eſſet neruorū decurſus

caulis teres, arborescens, albicat, pilosus, florem sustinens glomeratum: *semen* eius pulchrum, album subiongum, crassiusculum, desinens in latam pelliculam, vt Scabiosa magna, cum pulchro semine, quod missum ab Hortulano Florentino, nomine, Scabiosæ arborescentis semper virentis. Lobelio facie & virgultis Valerianæ rubræ, sed floribus & semine Scabiosæ Hispanicæ.

Scab. peregrina Lob.



Lobel. Obs. p.292. Scabiosa peregrina, raræ elegantiæ nullidum hactenus literis prodita. Plant. Icon.p.540. Scabiosa peregrina. H. Lugd. p.1108. Scabiosa peregrina Lobelij. An Camer. hort. Scabiosa fruticosa siue arborescens Cæsalpinis?

Tabern. Icon. & Histor. Scabiosa 16. peregrina foliis non dissecta frembe Scabiosen. C.Bauh.Phyt. scabiosa 17. siue folio non dissecto stellata.

Scabiosam fruticosam primùm vidi Lutetiæ apud Io. Robinum hortulanum regium, florentem mense Augusto: eius semen accepi Stutgardia, quod satum in Horto E.Wirt. Montbelgardi prouenit.

SCABIOSA GRAMINEA ARGENTEA.

Descriptio



PEr *caulem* lanuginosum, densè geniculatum, bina oriuntur ex aduerso posita *folia*, colore argenteo, & tenera hirsutie Holostei Mõspeliensis, sed longiora, angustiora, acutiora, Gramineis respondentia, vnico neruo secundum longitudinem donata: summum caulis cacumen obsidet Scabiosæ *capitulum*, mediocri magnitudine, argenteo villo tomentosum, numerosis circumcirca acuminatis foliolis stipatum.

Scab. graminea Camer. Scab. argẽtea C. B.

Camer. hort. Scabiosa Graminea argenteo flore purpureo. C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Scabiosa argentea angusto folio.

Locus & Tempus

Prouenit in monte Vicentino Sumano dicto: vnde ad C.Bauhinum misit Paschalis Gallus. Florentiâ missa Camerario, nascitur etiam in fodinis ferri Styriæ. Mihi dedit DD. Zvvingerus collectam in monte Sumano Vicentiæ. In Euganeis montibus vix vna aut altera obseruata H. Cherlero, nedum Maio perfectè florens.

SCABIOSA MONTANA OMNIVM minima.

Descriptio

SCabiosarum omnium minimam hanc animus fuisset Lobelio Verbenam paruam facere, nisi in montibus cretaceis & incultis obuia foret. Nam sesquipalmares pedalésve paucos edit *cauliculos*, *foliis* in imo sępiùs donatos angustioribus, inter Sesamoidem & Scabiosam minimam, *floribus* dilutæ purpureæ, è squamosis *capitulis* non diuersis.



Scab. omnium minima Lob. Scab. montana minor C.B.

Lobel. Aduers. pag. 233. & Icon. Plant. p 540. Scabiosa omnium minima. H. Lug. p.1109. Scabiosa montana omnium minima, Penæ. C. Bauh. Phyt. Scabiosa 18. siue montana minor.

Tabern. Hist. pag. 449. Scabiosa 15. Scabiosa montana minor 7. Minima cognominata, sine icone.

SCABIOSA GLOBVLARIS QVAM Ouinam vocant.

Descriptio

DVram lignosámque habet *radicem* albicantem, fibratam, in plura interdum capita diuisam: *caules* promit multos palmares, nonnunquam cubitales, ramosos, interdum simplices, graciles, hirsutos: & in his *folia* pilosa exigua, semunciam aut vnciam longa, mollia, crispa, Lobelio aliquantùm serrata, quæ verò circa radices sunt, duabus vnciis longiora sunt. Sapor his nullus euidens: *flores* extremis hærent ramulis Aphyllantis Anguillaræ, glomerati, staminulis contenti cæruleis, parui.



Scabiosa

Dodon Gall. Scabiosæ 3 genus, Belg. Schaeps Scaꝛ

Scabiosa Ouium. pes Scabiose/ hoc est, Scabiosa ouium. Gesn. hort. Scabiosa tertia maior, quibusdam ab ouibus denominata, vt Dodonæo, qui hanc magnitudine mediam facit.

Scab. media Lob. Lobel.in Aduers.p.232.Media Scabiosa serrato angusto folio, flore Globulariæ. Obseru. p.291. Scabiosa media: Scabiosa media flore Globulariæ: Aphyllantis genus quorundam, albis floribus,varians agro Louaniensi. Icon. Plant.p.536. Scabiosa media.

H.Lugd.p.1110. Scabiosa media Lobelii. Eadem cum Aphyllante 1.quæ habetur p.864. Quā

Scab. minor Dod. las. ait Dodonæum tertium Scabiosæ genus fecisse: [Puta in Historia gallica. Est enim ipsi in Latina in fol.Scabiosa minor, siue secunda]

Camer.hort.Scabiosa ouilla Dodonæi.

Tabern. Icon. Scabiosa minor quinta: Flein Scabiosen Hist.lib.1 p.548.Scabiosa 12.minor 4. in descriptione 13.

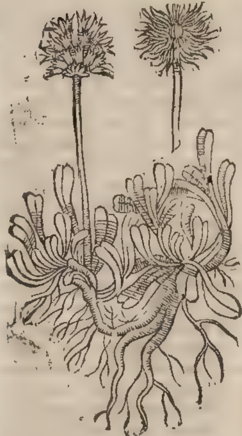
C. B. not. C.Bauh.Phyt. Scabiosa 19.siue aruensis minor folio non dissecto,Gesnero Scabiosa tertia. Duplex est,altera foliis hirsutis: sed non crenatis vt rectè Tab. rn.pingit.& apud nos frequentior:altera quæ foliis est crenatis vt Lob.floribus est cæruleis,rariùs albis.De Gesneri Scabiosa iam diximus nostram sententiam. Tabern.in descriptione suam dicit esse foliis crenatis.

Locus & Tempus. Quum essemus Monspelij reperi Speciem florentem mense Octobri circa Gargen. Hanc etiam obseruaui vere & Iunio inter Monspelium & Lugdunum.Inter Chastenoy & Nommay pagum Montbelgardensem locis aridis florentem Iulio: plantaui in Horto Ill. E. C. vbi prouenit:

Flore albo. huius vnicam plantam reperi flore albo & cum semine Augusto, inter Mortwilars arcem & Gruningen in Sundtcouia. In marginibus agrorum Septentrionalium,teste Lobelio,lætior multò & maior adolescit, quàm in cal.dis.

APHYLLANTI AFFINIS SCABIOSA quinta Clus. Bellidi affinis.

Descriptio



Ramos per terrā reptantes spargit, subinde demissis fibris radicem agentes, alioqui *radicem* primariam lignosam crassiusculam habet: *folia* Globulariæ similia, saturatè virent glabra, crassa satis, sed non vt Globulariæ folia, per extremum integra, verùm fissa & cordata, ex pediculo longiusculo,sapore amaro: pedicelli breues, aliquando satis longi, inter folia surgentes, *florem* gestant cæruleum,glomeratum,Globulariæ, cui nec ita dissimile *semen*.

Sc. ab mont. re pens Clusii Clus.Pann.p.539.Scabiosa 5. montana repens: & p.540.Scabiosa 4.(scribendum erat 5. nam descriptioni quintæ respondet.) in post.hist.Scabiosa 10. siue repens: Scabiosa montana [minor, addit inter nomina] repens siue 10.

Bellis cærulea frutescens C B An C. Bauh. Phyt. Bellis 12. cærulea frutescens quam ex Cæsalp. in Ilua nasci tradit.

Locus & Tempus. Scabiosa montana minor repens siue 10. Clusii nascitur in omnibus Pannoniæ & Austriæ montibus glabris & asperis, inter saxa & salebras sparsa, gramineis etiam quibusdam siccioribus inoultisque agris,veluti supra Neapolim Austriæ. Floret Aprili & Maio: semen Iulio & Augusto maturescit.

Vires. Cæterùm non dubium est, inquit Clusius, quin decem meæ Scabiosæ iisdem facultatibus sint præditę,quibus reliqua Scabiosarum genera: quandoquidem omnium est idem temperamentum.

APHYLLANTES ANGVILLARÆ siue Globularia Bellidi similis.

Descriptio



A *floris* pulcherrimi glomerati figura Globulariā dixerunt quidam: constat autem is staminulis cæruleis densè farctis, insidens cacumini *caulis* palmaris & sesquipalmaris,rariùs cubitalis, rotundi, striati, rubescentis, *foliis* vestiti multis, interdum vnico, interdum ab eadem radice multiplicis: alia per terram sparguntur folia, Bellidis proxima solidiora, glabra, neruosa, gustu amara: *radix* lignosa, dura, fibris donata, rubra, exterius interim alba.

Globularia Clus. Scabiosa pumila Aphyllantes Anguill. Bellis cærulea. Clus.Pann.p 541.post.Hist.lib.4.pag.6. Globularia seu Scabiosæ pumilum genus quod vulgò apud Herbariæ rei studiosos Globulariæ nomen inuenit,Anguill. (vt dicit in Hist.post. Clus.) Aphylla .t.m app ell.t Viennenses mulierculæ quę in suis hortis alunt Blaw Rueckharzue,id est, cæruleam Bellidem nuncupant, quo nomine etiam in Belgicis hortis culta dicebatur. Gallis: *Marguerites bleues*.Is Viennensi agro,n uco flore varian-

Flore niueo tem nonnunquam conspiciebat.

Bellis mont. Cæsalp. Cæsalp. Bellis montana, in asperis nascens: foliis ab radice Bellis pratensis,rotundioribus: cauliculo simplici, sæpe nudo, aliquando paucis foliolis, in cacumine capitulum rotundum, cærulei coloris:herba amaro gustu prædita.

Aphyllantes Anguill. An Botonaria Bonon. Anguill. epist.12. pag.186. Aphyllantes, id est, Frondiflora: Is lectoribus liberum relinquit iudicium, an Bononiensium Botonaria ἀφύλλαντις esse possit.

Lob. in Adv. p.199. Bellis cærulea Globularia Monspeliensium. Is describit & depingit p.200. atque in Obs.p.253.Bellis cærulea nostra Aduers. est Aphyllantes & frondiflora Anguillaræ.Monſ.

Gesnerus in annotatione quadam manuscripta, Aphyllanthes Anguillaræ non probat, quòd & veluti globulus cæruleus sit & in petris montium nascatur, inde & Sphæranthemum petręum dixerit.

Sphæranthemum petræum Gesn. ... Taborn.

Taber.icon. & Hist.lib.2.p.43. & 44. Bellis cærulea siue 6. Blaw Maßlieben. Bellis cærulea Apula siue 7. Bloüemaßlieben aüß Sicilia. Belli[s] cærulea Mo[n]speliaca, siue 8. Blaw Maßlieben von Mompelier. Tres habet figuras quas dicit differre foliorum magnitudine.

Bellis cærulea caule nudo C. B.

C.Bauh.Phyt. Bellis 10. siue cærulea caule nudo: Aphyllanthes 3 Lugd. Hanc[inquit C.Bauh.] etsi Lugdun. eandem dicat cum Bellidę cærulea Penæ obuenit tamen differentia in eo, quòd hæc in cauliculis folia non obtineat, florem etiam maiorem, imò & folia duplò triplóve longiora. Bellis 11. cærulea caule folioso: Aphyllon frondiflora & Botonaria Anguilaræ: Bellis cærulea Lobelij, varians magnitudine & foliorum latitudine. Hinc tres apud Tabern. figuræ, Bellidis cæruleæ, & Apulæ, & Monspeliacæ nomine. *Sed quicquid* C.Bauh. de Aphyllanthe 3. H. Lugdunensi, tamen ego non separo à Bellide cærulea Penæ. Nec enim Hist. Lugd. Aphyllanthæ folia penitùs adimit in descriptione, quã si legisset C.Bauh. inuenisset, ei pauca in caule, aut nulla concedere. Pauca certè Lob. appingit Bellidi suæ cæruleæ.

Bellis caule folioso C. Bauh.

C. Bauh. not.

Locus & tempus.

Globularia Clusij passim porrò per Austriam & Pannoniam in gramineis campis, siluis à fruticibus & arboribus paulò liberioribus, interdum etiam graminosis viarum & semitarum marginibus copiosè crescit. Vidimus Bononiæ in horto S.Saluatoris al burgo di S.Catharina, florentem Aprili. Burmij Rhætorum & in alijs montibus circa Curiam. Basileæ in monte prope Rauulicken pagum tribus milliaribus à Basilea. Geneuæ ad radicem montis Saleuæ, & in monte *Thuiri*, virentem Februario, & florentem mense Aprili, Maio, Iunio, & Iulio, vt & Monspelii florentem etiam Aprili.

DE DORONICO CAP. II.

[Quæ]stio.

Quæstio grauis nec minùs sæpè in pulpitis & Athenæis ab acutissimis ingeniorum viris agitata circumfertur. Doronicum sitne Veterum Aconitum Pardalianches, Arnabo Pauli, aut eiusdem Mamiras, necne?

[Do]ronicum non est Mamiras Æginetæ contra Fuchs. & Gesnerũ.

Scribit Gesn. se non animaduertere posse [eiusdem sententiæ Fuchsius] quid impedimento sit, quominus Doronicum vulgare, Mamiras Æginetæ vocetur: Sed Guillandini contrarium statuentis rationibus deinde acquiescens, sic in contrarium it. Doronicum profectò, Arnabo & Mamiras, vt vocabula tria, ita res etiam tres diuersæ sunt. Ruellius apud Actuarium Mamiram interpretatus est Doronicum, ita vt Lector suspicari possit, ipsius autoris eam interpretationem esse, quod fidi interpretis non est, & fortè multis imposuit. Syluius etiam verba de Doronico ex Serapione non bona fide recitat: &c.

Doronicum non vidit Matth.

Icon fictitia.

Aliæ icones Matth.

Matth. verba sua retractat.

...Doronicum non vidisse Matthiolum, nisi quando cum Marantha in prioribus comm. pro Aconito primo Pardalianche cognominato fictitiam figuram exhibuit. Et hinc factum vt in postremis comm. Lat. & Ital. præter prioris commentarii falsam imaginem tres alias icones, omnes Doronicum vulgarę exprimentes, dederit, quas ita inscribit. Et quidem primam imaginariã: Aconitum Pardalianches Dioscoridis. Aconitũ Pardalianches Plinij: Aconitum Pardalianches Theophrasti. De 4. & postrema in titulo dicit, Aconitum Pardalianches minus, quòd falsò Doronicum vocant. Sed hæc verba [falsò Doronicum vocant] reuocat in ipso textu; dicens. Doronicorum vulgarium plantam misit Ant. Cortusus, qui me primùm admonuit Doronicum inter Aconita esse recensendum, quòd certò sciret, facto à se pluries periculo, extingui facilè canes, qui horum radices deuorarunt. Cæterùm Matthiolus passim in suis comm. Aconitum primum Pardalianche, quod Dioscoridis cognominat, scribit Theophrastum Theliphonum & Scorpioné appellasse, vocari germanis Wolffsbeer & Wolfwurtz/ Hisp. *Contelha*, gall. *Herbe de la Tora*. Sed mirum eum hæc nomina adscribere, cùm nondum innotuerit eius planta pro Aconito: nec etiam quadrent ea Doronico pro Aconito exhibito. Gesnerum rectè sensisse fictitiam plantam esse non dubito, quatenus radix eius fictitia est, licèt eam adhuc in post. comm. tueatur, se ipsum reprehendens quòd noluerit consentire Maranthæ, dicenti, Doronicum vulgare esse venenum: esse Doronicum (quòd sit venenatum hominibus) posthac *Demonicum* appellandum. In Hist.germ. Aconitum Pardalianche pingit, mutatâ priori radice, sed eadem fictitiâ. Si prior vera erat, relinquenda: si ab eo tempore alteram nactus, cur non & florẽ pingit, ac declarat qualis sit.

Aconit. Pardal. Diosc Theliphonum & Scorpio Theoph.

Matth. reprehe.

Demonicũ.

Camer. notatur.

Figmentum Matthioli retinet Camer. in eiusdem Epit. ac Hist. germ. pro Aconito Pardalianche, ac insuper secundam addit, cui titulum, Aconitum Pardalianches Theophrasti, fecit. Huic appingit folium angulosum, quale in Matth. figuris non obseruatur. Sed is & tertiam habet, hac inscriptione, Aconitum Pardalianches minus, Officinis Doronicum nominatum. Huic priorem congenerem dicit Camerarius in Epit. ac Arabum Doronicum esse negat, eámque venatores qui contra vertiginem comedunt Schwindel kraut vocare ait, de prima verò nihil certi indicat. Nos hãc etiã omittimus, ac cæteras duas proponimus.

Arabum Doronicum non est.

Probatur Doronicum nõ esse Mamira.

Quod autem Doronicum [inquit Matth. in epist. ad Fallop.] cuius passim in Myropoliis est vsus, Mamiras non sit, tametsi contrarium sentiat Fuchsius in Nicolai Myrepsi annotationibus, ego quidem non ambigo, dissentio tamen à Guilandino, quod Doronicum nostri vsus, tam id, quod in Orientalibus prouenit regionibus, quàm aliud, quod in Europa nascitur, non existimem esse legitimum. Nam quanquam hoc probare nititur Guillandinus Ruellii, Leoniceni, Fracastorii, Manardi, Cardani, Mundellæ, Brasauoli, & nostra etiam autoritate: nil tamen affert, quod iure aliquo admitti possit. Quippe quantùm ad me attinet, nescio quo pacto Borussus ille audeat me autore affirmare Doronicum vulgaris vsus, legitimum esse Doronicum, de quo scripsere Mauritani, quum id ego nunquam affirmauerim. Atqui si meam de Doronico debeam in medium afferre sententiam, dicam ingenuè legitimo nos carere. Cùm enim Auicennę Doronicum excalfaciat, & siccet ordine tertio, suaq. vi valenter flatus dissoluat, non video cur Doronicum nostrum legitimum appellari possit, ac debeat, quum nulla in eo reperiatur qualitas, quàm non obscura dulcedo, cuius nullus est inter Arabes, qui meminerit: &c.

Doronicum nostri vsus adulterium.

Doronici legitimi facultas.

Doronici Anguill.

Anguillara interrogatus an Aconitũ à Matth. pictum sit verum, respondit se verum non vidisse. Si Doronici, inquit, in monte S.Angeli responderent descriptioni Dioscoridis & Theophrasti Aconiti Pardalianches, non dubitandum esset easdem esse plantas.

Maran

Aconitum Pardalianches est Doronicum. Error quorundam.

Marantha lib.1.cap.11. asserit Aconitum pardalianches esse Doronicum vulgare, non tamen venenatum ait hominibus, aut Doronicum negat.

Dod. gall. figmen.

Doronicum [inquit Lonic. impress. anni 1569.] est radix nota Officinis, foliis Cyclamini, Theophrasto Thelyphonum, species Aconiti autore Matthiolo, qui nominauit Aconitum Pardalianches minus: quidam volunt esse Zurumbet Serapionis & Arnabonem Pauli, & Carnabum & Carnabadium Aetii, sed malè.

Acon. Pardalianches. Dod. — *Strangulator Leopardi.* — *Pardalianches Dod. cum Pardalianche Veterum miscetur. Dodon. lapsus.*

Dodon. gall. pro Aconito Pardalianche exhibet figmentum Matthioli. Ast lat. de purg. licèt eodem Pardalianches titulo duas describat species, easque lat. in fol. etiam exhibeat pictura, tamen fictitiam Matthioli figuram respuit, ac dicit, Aconitum Pardalianches quod exhibeo & describo, herbarum studiosi plurimi Doronicum appellant: Pharmacopœi passim pro Doronico medicamentis admiscent. Quod tamen Arabes Doronicum nominant, aliud longè ab hoc Aconito Pardalianche est. Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: Doronicum verò, Durinigi appellat. Adhæc Durinigi ait calidum & siccum in tertio gradu, cui & ipse Arabs Serapio consentit. Strangulatori verò Leopardi suas ex Theophrasto & Diosc. vires adscribit, quæ multùm à Durinigi viribus rencedunt. *Et ita* Dodonæus cõcludit, qui omnia miscet, ac Pardalianches suũ cum Pardalianche Veterum cõfundit. Sensus verborum eius hic est. Aconitũ Pardalianches suum non esse Doronicum quia viribus Doronicũ à suo Aconito Pardalianche discrepet. *Sed fallitur*, Aconitum suum Pardalianches quod exhibet, à Doronici viribus non recedit, sed ab Aconiti Pardalianches à veteribus commemorati. Nec enim quod exhibet Aconitum Pardalianche, Veterum Pardalianche est, cuius facultates suo Pardalianche falsò adscribit. Sed falsum est eius fundamentum quod sc. Aconitum Pardalianches vocet Auicenna, quod is picturâ expressit. Nam Auicenna Durinigi vocat.

Lob. contraria scribit. Doronica varia. Doronicum triplex. — *Discrimen Doronici ab Aconito Pardalianches.* — *Aconitum Matthioli.*

Doronicum aliquod Pardalianches Aconitum esse negat Lobel. in Aduers. ac idem rursus affirmat, sibi ipsi contrarius. Eius verba ita sonant Doronici varii nostratis, quorum nullus est Aconitum Pardalianches, radices in pharmacariis tabernis prostare vides. Eæ triplici in differentia sunt, tametsi non ita dissita. Nonnullis enim Franciæ collibus cæteris Doronicum minore, minusque fibrosâ radice inuenias: Aliud item foliis oblongis vti Plantaginis: Et alterum maiore, longioreque multò radice, scorpii forcipulis non absimili. Hæc priori propior est, si non prorsus eadem sit suffragio etiam Herbariorum, qui eas magnitudine diu duntaxat distare aiunt. Iam neutiquam opus est multâ disquisitione ad statuendum, ecquid sit discriminis inter Theophrasti, Dioscoridis, Plinii, & aliorum Pardalianchen, Theliphonum, aut Cammorum: quæ nomina vnius huius plantæ diuersa putamus: nec videmus vlla insigni distinctione mereri genericam differentiam: facies enim, sapor, odor, omnibus idem, itemque fermè natales. Sed tamen paulùm quid variat Dioscor. de radice delineatio, quippe caudæ hic, Theophrastus verò cadaueri toti continuo alius generis stirpem astruit: sed eandem brachiorum aut alarum expertem, vt sæpiùs orbata, quam eisdem donata visitur. Nec dubium quin mutuatus sit ex Theophrasto, vel vterque de alio quopiam scriptore: nam quæ de nocumentis & effectionibus prodita essent; vt lecta, non explorata, subdunt. Plinianum non esse idem inficiari eius interest, qui non meminit, pleraque omnia in stirpium historia illum accepta ferre Theophrasto. Ecquid loci sit isti commento Pardalianche relictum, dicent consultissimi & stirpium exploratores indefessi Italorum doctissimi, qui nullum vspiam sibi visum, vel auditione cognitum plerique omnes nobis asserebant, querebanturque ea spe frustra se lustrasse penè quantùm est Alpium & cautium, nemorum & montium, perpetuo illo dorso à Lemano Clauennam, indeque ad Veronæ Baldique deuexa, nusquam tamen comparuisse. Nostratis interim Doronici plurimùm diuersis locis obuium habuisse: eoque nobis tametsi inuitis suadebant istum Senensem Commentatorem, cui imposuisset hæc leuiuscula, quam supra agnouimus, differentia, quasi vnam quampiam nouam & sui generis sanxisse. Indicio esse, quoties curauit recudenda illa commenta, toties variatam Iconem: nec nisi vnam misellam, caule, floréque mutilam, semel chartæ mancipatam, tot vbique gentium vestigatoribus sedulis repertam fuisse, Historiæ fidem item temeratam audacia, vt qui nullo facto periculo (nec enim potuit) illicò decreuerit Pardalianchen. Quo verò fastu, astu, & palpo magni nominis eruditis inculcet illud, *Palpate & videte*, quoniam Matthiolus non scribit mendacia, se ridere & mirari: fore tamen iam, vt senior eoque moderatior factus, fateatur se lapsum, lugeatque Doronici, sibi ignotum anteà, quòd scelleste nefas, illi Æsculapio Cortusio primùm innotuerit, & per illum mortalium generi sit retectum. Quod maleficium cùm nostræ memoriæ plerisque notum esse sciuissemus, & Cortusio in hortulo suo Patauii inter colloquendum respondissemus, id verum quidem esse, cæterùm minimè mirum: vt qui experimento certum haberemus, Aloë saluberrimâ interfici vulpes, easdemque enectas amygdalis amaris ex Plutarcho meminissemus, annuit ille Italicè cuidam compatri suo Pharmacopæo, qui vulgatum exemplum de Nuce vomica subdidit, eâ nempe feles, canes, auésque interimi, quæ tamen tutò & magno commodo aduersus lethifera & Epidimicos morbos in Electuariis Liberantis, datur homini. Immeritò proinde Doronicum verbo diro dum infame facit, quàm multum sciret & parum saperet, perspicuum facit: Dæmones quippe fœlices vocari vel Monachi norunt, qui Cacodæmones haud atrociori conuicio incessunt, quàm ille Doronicum è republica Medicorum exigere nititur. Tantillam rem, tam valdè vulgatam, captum superasse tanti Commentatoris, stupet vulgus, qui Philomelis, Alaudis, Hirundinibus, aliisque delicatioribus auiculis non solùm non noceat, sed interdum cibus, sæpissimè remedium vnicum & panchraston sit. Quam multis tu Principibus, nos pauperibus, Doronici ignoratione, exitio fuissemus, quãtam stragem plùs quingentis abhinc annis dedissent Medici, freti electuariis de Gemmis & aromatibus, & aliis Cordi amicis, quibus frequentissimè vsi sunt, téque monere possunt, Doronico ne tantopere conuicieris, sed potiùs dosim metiaris; alioqui Croci, Moschi, similiumque dato quaternum drachmarum demensum homini, & comperies Dæmonium tuum. Quin thus etiam, multò quibusdam minore mole, meminimus perniciem attulisse. Tantæ expectationis Commentatoris intererat, saltem hac postrema Com-

Pictum Pardalianches somnium. — *Pardalianches.* — *Cortusius videtur.* — *In Doronico maleficium* — *Aloe Vulpib. venenata. Amygd. amaræ Nux vomica.* — *Dira Matthioli.* — *Doronicum.* — *Thuris nocumentum.*

...ntariorum manu & mole, an Pardalianche eodem necaret modo, quo cætera Aconita, ... re: quippe si nominis etymon & seriem ... onitum perpendas, videtur, aut sola (aut certè comite veneno) strangulatione, id patrare: quemadmodum Fungi, papposáque excrementa Typhæ & Cannarum, quæ belluis, præsertim siccis & angustis meatibus nec ruminantibus, si cum esca pauca multùm cōfertim vorarint, mortem m..luntur suffocando. Quin non semel audiuimus venatores affirmantes, se frustrà dedisse Napellum, Helleborum, & alia toxica à feris statim vomitu reiecta: at vbi pauxillum Taxi addidissent, prorsum nullum animal euadere, quippe nauseare, sed euomere nihil. Pereunt igitur partim veneno, partim occluso spiritu, puta ad fauces, tracheam & diaphragma: plerumque etiam euomere bilem, muccum, cibum, veneni autem nihil, nisi ob siccitatem serò, aut perparum. *Non igitur* respuemus nos Doronicum, sed vtemur moderatè: si non vt aromate, saltem liceat nobis vt Theriaca & antidoto quapiam: cuiusmodi instituisse vides in El. de gemmis Mesuæ, & aromatum Electuario, celebres Medicos, quos temerè inscitiæ & sceleris reos facis. Sed hæc fusiùs paulò mox, in Paride & Napelli muscis, non muribus tris, quos multi ęquè cauti Herbarij, atque te nō minùs sagaces, nequicquam venati sunt. Istæ descriptę radices à nobis Aconita censitæ, vt omnes congeneres. sic sapore penè eodem sunt, nempe ignauiore, subdulci, & emplastico. Quò magis adducimur, vt credamus Dioscoridis legitimum esse Aconitum, quippe assentit ille, oculorum scilicet remediis blandis, temperatisque calore & crassis nonnihil, emplastica, pauxilla adstrictione, digerente. *Et hæc* Lobel. quem mirari subit, quid sibi velit cur prioribus vltima contraria scribat. An fortè dum acriter nimis in Matth. inuehitur sui ipsius oblitus fuit? Is in obseru. pap. 570. & Icon. plant. 648. triplicis sui Aconiti differentiæ imagines exhibet sub his titulis. 1. Doronicum minus officinarum, hoc pingit longo folio, de quo specialiùs infrà. 2. Doronicum brachiatâ radice cancri forcipularum ritu. 3. Doronici tertij varietas: Aconitum Pardalianches Dodonæi.

Taxi nocumentum.

Doronicum non respuendum

Excusatur Mesues.

Aconita.

Lobel. repreh.

Cæsalpinus Doronica differre scribit pro crassitie & longitudine radicum, & foliorum asperitate, ac læuitate, paucisque aliis, adferri & inter merces peregrinas ex Oriente radiculam eandem, in antidotis expetitam: Hoc ob similitudinem radicis cum cauda Scorpionis iudicatum esse Aconitum pardalianche, facto experimento: Esse præterea qui Doronicum Mamiras esse putent apud Paulū. Is autē Plinij Helenium iudicat.

Doronici differentia Cæsalp.

Aconitum cur iudicatum

Mamiras Pauli

Helenium Pliny.

H. Lugd. p. 1735. Somnium Matthioli pingit sine floribus. In appendice verò p. 16. Aconitum Pardalianches primum vocat, & iconi, quam priùs proposuerat adpingit ramulum foliorum floribus onustum, de quo ait. Præcessit inter Aconitorum genera Pardalianchis figura, qualem Matth. exhibuit, verissima, & certissima, quamuis falsam ac commentitiam esse quidam existimarint, sed mutila radice tantùm pictâ cum foliis. Ego integram nactus à Seplasiario Treuorensi, in cuius horto plantæ aliquot multis iam annis viuunt, & vigent. controuersiam pertinaciorem de hoc Aconito, quod his oculis conspexi, iactatam inter Gesnerum ac Matthiolum, vt dirimam, Matthiolo fidem suam, quæ labare videbatur, asserui, & plantam ostendi, minimè decurtatam, &c. Manifesto autem errore contraria scribit. Radix, ait in vno loco, prorsus ea specie est, quam Matthiolus delineauit ac expressit: in altero dicit, figura Pardalianchis, qualem Matthiolus exhibuit, verissima & certissima, sed mutila cum foliis & radice picta: verissimam perhibet figuram Matthioli, sed mutilam cum foliis radicem agnoscit: siccine patrocinatur Matthiolo? Labat certè fides Matthioli ac etiam Lugdunensis.

C. Bauh. Phyt. est Aconitum 3. quod se nunquam vidisse scribit.

Historia insuper præter falsas has duas & commentitias imagines, quatuor adhuc figuras habet tres quidem p. 1737. quarum primam inscripsit Doronicum Romanum, Aconitum Pardalianches antiquorum Dodonæi [Clusii ad Dod. gall. p. 583. teste C. Bauh. cui est Doronicum 1. siue radice Scorpii:] Alteram, Aconitum Pardalianches minus Matthioli (C. Bauh. phyt. hoc cum præcedenti idem facit.) Tertiam, Aconitum Pardalianches Plinii [Aconitum 5. Casp. Bauh.] Quartam, Aconitum Pardalianches Theophrasti ex Matthiolo. Est & hoc 4. C. Bauhino. *Sed cur* separat C. Bauh. Phyt. suum Doronicum 1. siue radice Scorpii ab Aconito suo 3. 4. & 5. quod non fecit Matthiolus.

Figura 4. H. Lugd.

Acon Pard. minus

Acon Pard. Plinij.

Ac. Pard. Theoph.

C. Bauh. not.

Tabern. Icon. & Hist. Doronicum primum. Monachi in Mesuem describunt Doronicum & dicunt Ianuensem & Luminare maius loqui sub nomine Doronici de Trasi. Doronicis non rectè, aliqui [Clusius Doronicum 4. facit,] ad numerant inquit Gesnerus, Caltham alpinā. Est hæc nobis Alisma Matthioli, de quo post Doronic.

Trasi.

Caltha alpina

Alisma Matthioli.

Gaudet montibus vmbrosis, inquit Lobelius Inueni autem ego spontaneum in monte Appēnino inter Bononiam & Florentiam, & Bononiæ florentem vidi in horto mense Aprili: inter Comum vrbem Italiæ & Mundris. Ferrariæ in horto Monasterij S. Dominici à l'Angeli. Patauij cum paucis rotundis folijs virens mense Ianuario, in horto Di. Cortusij, & mense Martio florem protrudens in horto Di. Triuesani: vidi missum Neapoli D. Guillandino. Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis mense Aprili defloruerat: Bernæ, Basileæ in horto Di. Dis Fœlicis Plateri. Lugduni habebam in horto vti & alij, florebat mense Maio & Iunio, flore in pappos euanescente succedit semen paruum, nigrum, striatum, Montbelgardi in horto Ill. C. VV. mihi etiam egregiè prouenit florens Aprili & Maio.

Disputatur hodie vt dictum antè, an sit Doronicum venenatum, quod de nostro alii affirmare nolunt, & in Antidotariis id admittunt, alii verò reiiciunt. Admittunt hoc Bononienses in suo Antidotario. Admittit & Iulius Alexandrinus, nec à compositionib. auferri vult, ne, inquit, ablato eo medicamento compositio tota pereat, formaque claudicet.

Vires

In Germanica Matthioli editione ad inflationes corporis, præsertim vteri, commendantur Doronici radices. Lumbricos necant & expellunt, intestinorum obstructiones reserant, vrinam prouocant, faciunt contra cordis palpitationem, syncope correptos reuocant, venenis aduersantur, in theriacam adduntur: eædem in puluerem tritæ, & cum contusis ficubus mistæ venenum iaculantium virus domant impositæ. Has radices sæpiùs Iohannes de Vroede Rhizotomus, teste Lobelio, sine noxa ullóue percepto incommodo impunè deuorauit vt & Gesn. quamuis canibus perniciosum prodantur.

Vterus.

Lumbrici

Obstructiones

Venena

Puluis

Radices sine noxa deuoratæ.

Cæterùm

Matth. notat. Cæterùm mirari ſubit Matthiolum cur Doronici vſum in Hiſt. germ. approbet, qui antea in comm. eum penitus damnauerit, ita ſcribens. *Doronici vſus damnatur.* Doronicum inter Aconita eſſe recenſendum, me primùm admonuit Cortuſus quòd certò ſciret, *Exemplum extincti canis.* facto à ſe pluries periculo, extingui facilè canes, qui horum radices deuorarunt. Vix ego id credere poteram, ſed interim datis cuidam meo cani vulgarium Doronicorum quaternis drachmis, crudis carnibus occultatis, is poſt ſeptimam horam obiit. Sed id mirum profectò mihi fuit, quod ipſemet canis toto illo tempore, quo ſuperuixit alacer, lætus, ac hilaris ſemper fuit, nihilque ſymptomatis paſſus eſt, imò quod maius dici poteſt, quadam cum domeſtica canicula pluries venerem exercuit, & cœnantibus nobis auidiſſimè comedit. Quo factum eſt, vt ego profectò crederem, me hoc facto periculo fruſtratum iri. Atqui paulò pòſt præter omnium noſtrûm ſententiam, is repentè admodum, ac ſi morbo comitiali percuſſus eſſet, totus in terram cecidit, vbi horrendo ſpaſmo correptus, ſpumanti ore paulò pòſt conuulſus interiit. Cortuſo itaque nobiliſſimo, hoc ampliſſimum munus futura poſteritas acceptum referat, ipſumque nouum vitæ noſtræ cuſtodem appellitet. Huic Nymphæ violas, & Lilia fundant: hunc ſuauiſſimis veſtiant roſis, & Bacchare cingant. *Admonitio.* Ac interim deſinant Medici, quibus hominum vita cordi eſt, exitioſo, & pernecabili Doronico vti. Expellant & illum Pharmacopœi ſuis è Myropoliis, & interdicant pii, & optimi principes, qui Rempublicam gubernant, ne poſthac venenum hoc præſentiſſimum væneat. *Deploratio prioris ſeculi.* O quam miſera ſint eorum conditio, qui ſuperiori ætate nos præceſſerunt, quorum ferè nemo ſimplicia medicamenta rectè nouit, quique ſæpe venenoſis auxiliis vſi ſunt, vbi ſaluberrimis antidotis vti putarant. Erit itaque Doronicum poſthac Dæmonicum, non Doronicum appellandum, quòd Diabolus in huius locum *Dæmonicũ Thelyphonũ Error Matth.* Thelyphoni genus hoc intruſerit. Hinc autem fit, vt ego errorem quoque meum iam agnoſcam, quòd noluerim Maranthæ concedere, Doronicum vulgaris vſus eſſe Aconitum Pardalianchen, cùm viderem id innocuè ſumi in medicamentis ab hominibus: verùm non ob id fieri puto, quòd canibus ſit venenum, homini verò ſalubre medicamentum, vt quidam mihi reſpondent, quibus cùm de huiuſce Doronici exitiali facultate ſum locutus: ſed quòd non tanta quantitas propinetur à Medicis, quâ homines necare valeat, aut quòd rarò exhiberi ſoleat abſque aliis antidotis, quæ venenoſam eius vim diſſipant, & extinguunt. Nam quæ canes occidunt, & lupos, facilè adducor, vt credam, eadem homines quoque necare: vt de vomica nuce ego fateri poſſum, quippe qui ſciam hac tantùm mulierem iam ſeneſcentem eſſe extinctam, quæ caſeum è quo ſibi cibum parauerat ſuper inſtrumento ferreo ab hoc parato attriuerat, ſuper quo eius filius ſuperioribus diebus Nuces vomicas aliquot in particulas confecerat, quibuſdam necandis canibus, qui eum nocte oblatrabant.

Subſtituta Garyophylli Ruta. Ariſtolochia. Cæterùm, malim ego cum Auic. Fuchſ. Coll. Florentino, Geſn. Camer. hort. & aliis pro Doronico Garyophyllorum dimidium ſubſtituere: Aut Rutam, aut Ariſtolochiam, quàm Doronicum noſtrum pro Veterum Durungi vſurpari. Tractatus quid pro quo; *Zurumbet* Zurumbet æquali pondere, aut duas tertias de Garyophyllis pro Doronicis accipit. Sed & Bononienſes in Antid. par pondus *Zedoaria* Zedoariæ Doronici loco ſumunt. Iidem quoque cum Geſn. & Adolpho Occone Galangam ſubſtituunt. *Galanga.* Caueant autem ſibi Medici & Pharmacopœi ne cum Matth. in comp. pro Doronico Antoram ſiue Antitoram, Aconitum pro Aconito ſumant. *Antora malè.*

DORONICVM FOLIO SVBROTVNDO ſerrato.

Deſcriptio CAulem habet aliquando cubitalem, rotundum, ſtriatum, viridem, intus concauum, capitulum in ſummo caule magnum, ex multis *floſculis* luteis concauis, & quinque crenis diuiſis congeſtum, quod ab aliis longiuſculis & in extremo crenatis foliis, fulgore auri ſplendentibus ambitur, non inodorum: *ſemen* ſuperiori ſimile, cum ſuo pappo facilè euaneſcens: *folia* circa radicem longo pediculo inhærentia, orbiculata ferè ſunt, ſenſim tamen à pediculo in latitudinem ſeſe explicant, in ambitu dentata & ſerrata, quæ verò caulem ambiunt, longiora, & ab ipſa ſtatim pediculi ſede in latum expanſa, omnia ſaporis acris & amari: *radix* ex viriditate candicans, minimum digitum craſſa, geniculata, & quaſi ſquamata, internodiiſque diſtincta; ſed nodis ſurſum tendentibus, non infernè, ex inferiore geniculorum parte longas agens fibras albas ſatis craſſas, & propagines in lateribus, guſtu ferè ſucci è glycyrrhizæ radice expreſſi & denſati.



Synonyma Dor. latifol. ſerratum C.B. Cluſ. Pann. p. 518. Doronicum Auſtriacum 2. ſine icone, cui in Hiſt. poſt. iconem addit, & Doronicum 3. Auſtriacum 2. inſcribit. C. Bauh. Phyt. Doronicum 4. ſiue latifolium ſerratum.

Locus & tempus Inuenitur in Etſcher, Durrenſtein, & quibuſdam aliis Auſtriacarum, Styriacarumque Alpium iugis, inter ſaxa. Floret Iulii initio, aut etiam ſerius, in hortos verò tranſlatum, vbi non diu permanet, Maio plerumque.

Vires Rupicaprarum radix. Hoc vnà cum Doronico maximo venatores, paſtoréſque montani, qui Rupicaprarum radicem appellant, aduerſus vertigines non minus commendant, quàm Auriculæ Vrſi flauo flore radicem, viribuſque firmandis adprimè vtilem eſſe ferunt.

DORONICVM FOLIO LATO, FLORE magno.

Deſcriptio HVmilius eſt plerumque iam dicto hoc Doronicum, & capite floris maiore, *foliis* à pediculo ſtatim pænè orbiculatis, vt in Cyclamino alioqui ſuperiori non diſſimilibus: *radicum* item nodi & propagines neque in hoc, vt nec in præcedenti, deorſum tendunt (nodi autem in hoc



minùs apparentes aut ansarum instar longè à matre sese spargunt; sed quasi matri contiguæ sursum tendunt & extra terram folia promētes; fibris in tellure sese firmant.

Synon. Doron. latifol. flore magno.

Clus. Pann. p.520. Doronicum Austriacum. Item pag. 521. Doronicum 3. Hist. post. Doronicum 4. Stiriacum. C. Bauh. Phyt. Doronicum 5. siue latifolium alterũ flore magno.

Locus. Nascitur in Veitzalpen supra Neuberg in Stiria, & eodemquo præcedens tempore floret.

DORONICVM MAXIMVM FOLIIS hyosciami Peruani modo caulem amplectentibus.



Descriptio. Genus hoc Doronici omnium maximum, bicubitalem interdum aut ampliorem habet *caulem*, minimi digiti plerũque crassitudine, striatũ, summo cacumine in aliquot alas diuisum: *folia* circa radicem orbiculata, longo pediculo inhærentia, rugosa, & nonnihil hirsuta, quæ verò nullo ordine digesta caulem ambiũt, leuiter dentata, pediculo nullo; sed instar foliorum Peruani Hyosciami latifolij, Tabacum maius vulgò vocatati, caulem latiore basi amplectenti a, viridia, hirsuta: *flores* extremis alarum ramulis insident magni, vicenis aut tricenis oblongis foliis, & orbem satis latum ambientibus constantes, lutei coloris, odoris expertes: *semen* vt aliorum Doronici generum, striatum, virescentis tamen coloris, quod cum suo pappo, auræ leni flatu defluit, initium ab exteriore ambitu faciens, quemadmodum & in reliquis Doronici generibus: *radix* ex viridi candidans, nodosa, squillulæ similis est: sed vbi propaginibus aucta est, crassior fit, & ex multis veluti corporibus in vnicum conflatur, & coalescit.

Synon. Clus. descriptionis auctori, est in Pannon. p.523. Doronicum 5. siue Austriacum maximum. Hist. post. Doronicum 7. Austriacum. 3. C. Bauh. Phyt. Doronicum siue maximum foliis caulem amplectentibus.

Locus. Secundum riuos è montibus labentes, locis vmbrosis in descensu iugi Vvechsel primùm obseruabam [inquit Clusius] vnde in hortum translatum mihi egregiè propagatum fuit: sed postea longè maiore copiâ, decliuibus, siluosis tamen, locis Etscheri & Herrenalben inueniebam Augusto flores proferens, cùm in Vvechsel floreret Iunij initio. In hortis cultum Maio flores dat, veluti & in montanis siluis vltra Drauum, Pannoniâ interamni, vbi anno 1579. frequentissimum etiam obseruabam: semen in hortis Iunio maturum. Tempus.

DORONICVM GRAFFOY dictum.

Descriptio. Radix rugosa, tuberibus hinc inde inæqualis, Polypodij radicum crassitudine, longis perplexisque fibris donata, quæ in sicca ligularum instar planæ nonnihil conspiciuntur, sapore insigniter dulci: talis est *Graffoy radix* siccâ, quæ eo nomine delata viridis & plantata, produxit *pediculis* hærentia *folia* crassiusculis, aut nullis aut raris pilis donatis, sui similibus vbique, nec foliosa appendice Doronici vulgaris modo auctis: ita quoque & folia ipsa atrovirentia, rugosa, duriora, minúsque hirsuta quàm Doronici vulgati, sensim in acumen desinentia, obiter per margines sinuata.

Basileæ in officinis prostat nomine Graffoy vt in Officina Egregii Pharmacopœi Ioa. Heitzman: qui viridem allatam radicem ex Alpibus Valesianis plantauit in ollam: ea verò translata in hortum Martio incipiebat caulem & florem depromere.

Vires. Quidam vulgares comedendam suadent ad vertiginem, quam verè nescio, mihi sapor satis nauseosus quamvis dulcis, qui fortè subuertendo ventriculum ingrata dulcedine potiùs fortè vertiginem excitaret.

DORONICVM FOLIO FERE plantaginis oblongo.



Descriptio. Hvius *caules* erant teneri, pusilli: *folia* mollicella, oblonga, vti plantaginis: nonnivel ex viridi flauentia, conspicuè hirsuta, Pilosellæ modo, vel Cucumeris agrestis, sed attrectanti læuia, ambitu rotundo, sed nonnihil lacinioso & supernè angusto, Cucumeri agresti, quàm Cyclaminis similiore, terna vel quaterna:

quaterna: *pediculis* innatis radici exiguæ, tereti, orbiculatæ, sed infernè in angustum sensim adductæ, subtus & transuersis quasi squamularum torulis articulatæ, apprimè scorpionis cadauer & caudicellam exprimenti, pluſculis donatæ fibris: color candidus, sapor dulcis, amaricat, & lentorem multùm pauxillæ coniunctum altrictioni præfert: sesquipalmum altus caulis *floribus* in summo donatur luteolis, aut pallidis, radiatis, Buphthalmi, aut Mediæ Consolidæ.

Synonyma Lobel. Adu. descriptionis authori dicitur Doronici planta, Doronico vulgatiori & minori prorsus eadem. Obs. p. 370. & Ic. Plant. p. 648. Doronicum minus Officinarum.

Clus. Pann. p. 517. & Hist. post. lib. 4. p. 16. Doronicum angustifolium, Doronicum Lobelii primum, longiore folio, ad Plantaginis folium quodammodò accedente.

C. Bauh. Phyt. Doronicum 2. siue Plantaginis folio.

Locus Frequens hæc nunc in hortis Belgicis & Anglis. Burdigalâ delatam etiam habuit Clusius.

DORONICI SPECIES EX HORTO Ferrarienſi folio longo hirſuto.



Descriptio Hæc à Clusio, cuius figuram propono, ni fallor, ita describitur. Eorum Doronici generum, quæ in Austriacis, Stiriacisque iugis à me obseruata, primû caule est breui, pedali duntaxat, molli, hirsuto, striato: folia illi rara, parua, crassa, longiuscula, supinâ parte admodû viridia, & quodãmodò splendentia, omninò tamen villosa, pronâ autem læuia, dilutiùs virentia, at quæ caulem ambiunt, angustiora sunt, omnia porrò peracris saporis: summo caule vnicum plerumque fert florem Tertio Lobeliano similem, sed magis aureum, quo euanescente, succedit exiguum semen nigricans, lanugine & pappo coronatum quod leui aura excutitur, & venti arbitrio fertur: radix parua, geniculata, & internodiis distincta, nigricans, crassioribus candicantibus aliquot fibris donata, gustu aromatico.

Clus. Pann. p. 517. Doronicum 1. siue minus. Hist. post. Doronicum 2. Austriacum 1.

C. Bauh. Phyt. Doronicum 3. siue longifolium hirsutum.

Locus Primum suum Doronicum Clusius obseruabat in Sneberg, deinde in Snealben & Neuberg: nusquam verò maiori copia quàm in summo Etscheri iugo, inter saxa, tenui, nigraque terra leuiter tecta. Tempus. Floret Iulio, nonnunquam etiam Augusto, quo mense semen subinde maturitatem consequitur.

Doronicum folio longo serrato.

Descriptio Mollicellâ lanugine & colore ex viridi flauescente cum Doronico vulgari conueniunt folia, figurâ tamen alia, vtpote longa, parum lata, vnciam circiter, & in ambitu serrata: reliqua petenda ex descriptione Doronici folio rotundo.

Reperi in Rhætia florens mense Iulio.

DORONICVM GERMANICVM FOLIIS semper ex aduerſo naſcentibus, villoſis.



Descriptio Terna aut quaterna, autore Clusio, summa tellure fundit *folia*, Plãtagini latifoliæ ferè æqualia, longiora tamẽ, & ad Digitalis, luteum seu pallidum florem ferentis foliorû similitudinem magis accedentia, neruis distincta, mollia, viridia, supernè nonnihil villosa, infernè candidiora & læuiora, bina semper ex aduerso nascentia, gustu nonnihil amaro, & acri: *caulem* habet ferè cubitalem, nudum, rotundum, hirsutum, qui superiore parte in paucos ramulos diuisus, calicem sustinet hirsutum, ex quo magnus emergit orbis multis *flosculis* luteis in quatuor foliola diuisis, constans: eum orbem ambiunt quindena, aut plura folia, Doronico latifolio similia, latiuscula, & per extremum crenata, coloris flaui elegantis: *semen* floribus succedens, vt in Doronici generibus, in pappum euanescit: *radix* minimi digiti crassitudinem pænè æquat, nodis quibusdam informibus distincta, multisque fibris donata, lateribus propagines fundens, & singulis annis noua germina proferens.

Clus. Hist. post. Doronicum 5. Germanicum: Pannon. p. 520. Doronicum Austriacum 4. quoad descriptionem: descriptio enim ibi sine icone. Figura namque quæ inibi proponitur caret descriptione, estque Doronici illius, quod folio subrotundo serrato inscripsimus, isque Hist. post. Doronicum tertium, Austriacum verò secundum cognominat. *Doron. German. Clus. notatur.*

Locus & tempus In omnibus ferè pratis sublimioribus ad Alpium radices, tum in ipsis Alpibus, Austriæ sitis frequens est: præsertim verò in Wechsel, ad cuius radices Maio florebat, in ipso autem iugo quà Septentrionem, & Orientem spectat, seriùs. Eruebam (inquit Clusius) etiam his proximis annis in cæduis siluis ad Mœnum amnem sitis, circiter mille passus infra vrbem Francofurtum ad sinistram. Memini etiam in montanis Belgicæ cæduis syluis erutam, ad nos Machliniam aliquando adferri, Damasonii appellatione.

ALISMA MATTHIOLI SIVE Plantago montana.



Descriptio

Obliquam agit *radicem* & veluti reptātem, rufsam, quæ ex trāſverſo multas longas fibras demittit, radicum Hellebori nigri æmulas, rariores, tenuiores, ſapore acri aromatico & grato: *folia* craſſiuſcula per terram ſparguntur plantaginis more, quatuor, quinque, ſex, vel ſeptem, alia vnciam longa, āut paulò plùs, plantaginis foliorum æmula, alia palmum, vnciā latiora, leuiter in acumen deſinentia, Digitalis luteæ ferè formâ, hirſuta, neruis ſecundum longitudinem donata, non tamen omnibus à pediculo vſque deductis, ſed ex medio neruo obliquè nonnihil & in arcum exporrectis: *caulis* vt plurimùm ſingularis inter hæc ſurgit, Doronico ſimilis, cauus, hirſutus, cubito minor, nonnunquam maior, vnâ aut alterâ oppoſitorum foliorum acutorum, multò inferioribus minorum, coniugatione donatus: ſummo faſtigio *florem* geſtans vnicum. Doronici ſimilem ferè, formâ & odore, maiorem tamen, totum luteum, foliolis ſtellatis Calendulæ diſcum luteum in pappum faceſſentem obuallantibus, è calyce folioſo viridi, hirſuto: *ſemen* pappo criſtatum, longum, ſtriatum, hirſutum, compreſſum, acre, odoratum, à Doronici ſeminibus multùm differt: eſt vbi & caulis in ramos diducitur, quorum ſinguli flores ſingulos ſuſtinent.

Matth. lapſus. Fallitur Matthiolus exiſtimans hanc plantam omnibus notis Aliſma Dioſcoridis repræſentare: ita vt non dubitet aſſerere eam eſſe legitimum Aliſma: eius quidem effigiem exhiberet, ſi flos non eſſet luteus, nec montes inhabitaret, ſed aquoſos, vt Dioſcorides de ſuo Aliſmate ſcribit, amaret tractus. Deſcriptio quam Matth. ſuo Aliſmati accōmodat, eſt Plantaginis aquaticæ. Quam pinxit autor (inquit Camer. in Epit.) pro Aliſmate, non candidum, ſed aureum gerit florem in hirſuto ſubrubentéque cauliculo, pedali, odore ſternutamenta cientem, qui tandem in pappos abit. Hanc Boh. vocant Augelſky kraut/ Engelkraut, Heluetij Mutterwurtz, & plantaginem alpinam. *Plantago aquatica. Matth. notatur Figura Matth.*

Pharmica H. L. Aliſma alpinum. In figura Matthioli & Dalechampij (qui eam Ptarmicæ nomine pingendam curauit, vt fuſiùs dicetur) non erant omittendi nerui nec pili, quamvis interdum obſcuriùs appareant.

Caltha alpina Doronicum malè. Geſnero de hort. vti videtur, Aliſma alpinum fortè nominari meretur, herba plantaginis foliis, flore Doronici, ſternutamenta mouente. Idem hanc Calthamalpinam vocat, ac aliquos [Cluſium teſte Camer. in Hiſt. germ. Matth.] Doronicis non rectè adnumerare ſcribit.

Lobel. in Aduerſ. pag. 133. hanc deſcribit, vocátque Nardum Celticam alteram, ac ait Rondeletium Nardi Gallicæ ſpeciem coniectaſſe. Idem alibi dicit Commentatorem faſtiditis cæterorum iudicijs, mutam picturam indictæ ſuffeciſſe pro Aliſmate, & neſciri cuius plantæ ſit. *Nobis* autem figura Aduerſariorum non multùm placet, quâ melior eſt Matthioli, quamvis non agnoſcat ſuum Nardum pro Aliſmate Matthioli, ſed hoc ad aliam plantam referat. In obſerv. porrò pag. 170. ipſi videtur Nardus Celtica altera, Caltha alpina Geſneri, plantago alpina quorundam. *Nardus Celtica Aduerſ. Nard. Gallica. Adu figura mala. Plantago alpina*

Dodon. lat. in fol. Chryſanthemum latiſolium inſcribit, ac Germ. waldblum vocat, aitque eſſe qui Aliſma Dioſc. velint [idem eius opinionis fuit in Hiſt. de floribus] ſed Chryſanthemum latifolium citiùs appellandum quàm temerè Aliſmatis nomen ei tribuendum. *Chryſanth. latiſol. Dod.*

Hæc planta eſt Doronicum quartum Cluſio in Pann. Doronicum ſextum Pannonicum in Hiſtor. poſt. quod ipſi non abſimile videtur illi plantæ, quam Matthiolus pro Aliſmate exhibet. *Doron. Cluſ.*

Hort. Luſ. Aliſma Matthioli alpinum, Caltha alpina Geſneri, Engel tranck/ laugen kraut/ Mutterwurtz/ Schmere blumen/ Plantago alpina, Domaſonium quorundam.

Tabern. duas habet figuras vnius plantæ in Icon. & Hiſt. lib 2. p. 410. 1. Damaſonium Dioſcoridis, Groß Lucianskraut. 2. Damaſonium alterum.

C. Bauh. phyt. Aliſma ſiue 2. folio hirſuto, flore luteo. Huius, inquit Plantæ, tres apud auctores extant figuræ. Quarum *prima* eſt Aliſmatis ſeu Damaſonij nomine apud Matt. fol. lat. pag. 604. lib. 3. cap. 157. & icon. 4. pag. 606. qui foliis glabris vnico neruo medium folium percurrente pingit. Hunc imitatus Lugd. pag. 1057. Damaſonii Matthioli nomine ipſius figuram proponit: & etiam pag. 1169. Ptarmicæ nomine deſcripſit. Sic & pag. 924. Nardi Celticæ alterius Penæ nomine, ita vt vnius plantæ quatuor figuras diuerſas pinxerit. *Secunda* eſt Chryſanthemi Latifolij apud Dodonæum pag. 263. qui glabris quidem pingit foliis, ſed neruis aliquot per folium latis: hunc imitatur Tabernamontanus Icon. pag. 738. Damaſonij primi Dioſcoridis nomine: & Lugdunenſis pag. 1358. qui figuram Dodonæi nomine Chryſanthemi latifolii poſuit. *Tertia* eſt Lobelij Icon. pag. 313. Nardi Celticæ alterius ſeu plantaginis alpinæ nomine: qui hirſuta & neruoſa pinxit folia. *Huius plāta tres figura apud autores. Aliſma H. Lugd 4 eiuſdem plāta figura. Chryſ. lati-fol. Nardus Celtica.*

Doronicum 6. Pannonicum, quinto Germanico non valdè diſſimile, ſatis copioſè naſcens Cluſius inueniebat vicinis Nemethvvyvvar arci cæduarum ſiluarum decliuibus, florens Maio. Plantago montana, vti mihi primò denominata eſt, in Rhætia circa Burmium reperta, vbi in montibus collegi menſe Iunio anno 1561. in peregrinatione mea Rhætica cum Geſnero. Hæc planta à me etiam reperta eſt in Lotharingiæ monte *Balon*, florens adhuc Auguſto cum ſemine maturo, maxima pars deſloruerat: inde tranſtuli in Hortum E.C. Montem belgardum, verùm periit. Sicca mihi etiam allata per Doctiſſimum Medicum D. Petrum Turnerum Anglum caule multò maiori, in quo erant duo, tres, quatuórve flores, vt in Doronico, fortè culta fuerat in horto. *Locus & tempus*

Nauſeam pecorum emendat, herba in puluerem redacta ac propinata. Potiunculâ ex huius Meique decocto parata vrinæ copiam cuidam dyſſuria laboranti eliciut Lobelius. *Vires. Nauſea pecorum. Dyſſuria.*

TVSSI-

TVSSILAGO ALPINA FOLIO longo.



Descriptio.

Tussilago alpina aurea Gesn.

HEllebori fibras imitatur quodamodò Tussilaginis huius Alpinæ *radix* transuersa, fibrosa, sapore vt mihi videtur nonnihil aromatico: *folia* crassa, quædam palmo longiora, parte inferiore hirsuta, per margines serrata, multò breuiora, latioraque adolescenti, quàm adultæ plantę, *caules* interdum cubitales, summum cacumen ornat *flos* magnus Doronici, vel Calthæ aut Plantaginis Alpinæ Iohannis Fabritii (à qua tamen differt) aliquando duo, tandem in pappum abeuntes.

Gesn. in annot. propria manu ad plantam scripta; Tussilaginis species alpina, quam à floris colore auream cognominat. An Aster montanus luteus de quo H Lugd. p. 1134.

C. Bauh. Phyt. Tussilago 3. siue alpina folio oblongo, à Fratre Io. Bauhino accepta.

Locus & tempus.

Hanc plantam primò obseruauimus in horto Gesneri cùm ei conuiueremus anno 1560. pòst in nostra peregrinatione per Alpes Rhæticas in prealto monte Braulio & Albula florentem Iulio, tandem in Sabaudico monte altissimo Thuiri dicto, aliquot milliaribus à Geneua; vbi etiam florebat mense Iulio.

CONSOLIDA AVREA NEMORVM, limonii folio, non Alisma montanum.

Locus & tempus

IN Aureliæ Gallicæ syluosis densissimis quæ nostro H. Morgano perelegans floruit hoc mense Iunio Londini, radiatis multis in ambitu foliolis, Nardi Montanæ, aut Doronici florem & colorē similē habentib⁹, foliolis est [inquiūt Lob. & Pen. in Adu.] nigrę Betę, aut potiùs Limonii, atritùs virentibus, carnosis, aliquantùm hirsutis, crassis, venosis, Doreæ similibus, amplexis pedales Doronici cauliculos binos aut ternos: *floribus* radiatis Doronici, aut Calendulæ, & concoloribus, scitè pectinatim confertis, & commissis foliolis, antequam pandantur, eleganti spectaculo: *radice* multis filamentis albidis sparsa in cæspitem summum, Bellidis modo: sapore Mediæ Consolidæ, tantillùm acrimoniæ prodentis, aut Herbæ Doreæ, cuius etiam vires & quandam aromaticitatem æmulatur.



C.B

Hæc descriptio habet multa [non omnia, vt C. Bauh. sentire videtur] quæ conueniunt Tussilagini nostræ Alpinæ longifoliæ. Alisma tertium [inquit idem C. Bauh. Phyt.] siue Alismati affinis Doriæ foliis, consolida aurea nemorum, Limonii folio Aduers. p. 125. Icon. Plant. pag. 298. cum Alismate Matthioli conuenit: nondum tamen vidi.

Alismati affinis Doriæ fol C. B.

CYANVS.
CAP. III.





Descriptio.

DE cyano *flore*, non lapide nobis sermo est. Is igitur lignosam habet; multisque fibris capillatam *radicem* vbi excreuit: vnde *caules* plures surgunt cubitum & sesquicubitum alti; angulosi, caui, lanugine incani, in ramos diuisi: *folia* infima; Lob. acutis laciniis sinuata, Scabiosæ aut Dentis Leonis more; alia longa; culmum lata, per longitudinem neruosa, cæsia, albicantiáue, *flores* ex capitulis squammatim compactis sè explicant corniculis laciniatis constantes, colore communiter cæruleo, & vt nomen loquitur cyaneo: aliàs albo, aliàs puniceo Gesn. crebris in me-

dio tamen fibris cæruleis, aut purpureis, aliàs saturatè vnà cum apicibus purpurante, simplices: *Semen* capitulis florem sustinentibus seu alabastris oblongum, nitidum, pappo cristatum. Sapore est tota planta sicco & aliquatenus nauseoso, odore nullo excellente.

Icones. Cyani nostras icones emimus iam sculptas: quæ tenuioribus est foliis fortè facta ad Cyanum spontaneum in agris prouenientem: altera verò ad d[illegible].

Cyanus vnde dictus Plinio. Sunt qui Intybaceo generi herbam hanc adscripserint, quæ à colore floris cyaneo, seu cæruleo, Cyanus Plinio dicitur. Huius meminit inter coronarios, dicens. In nomine & Cyani colos. Fl[illegible] R[illegible] & præcedit Amaranthum. Sed quibus notis, quibúsve rationibus inter Intyba ea annumerari possit, quid dicant non habent. Puta. Hermolaus hoc Leucoium cæruleum esse apud Dioscoridem. Ex hoc genere videtur esse Cæsalpino Struthium apud Theophrastum, quod Theodorus herbam Lanariam vocat: ac recenset inter Acanaceas, sed excipitur à reliquis, vt Sonchus, & Cnicus latiuus, quòd conceptum nequaquam spinosum ferat: floret æstate: flos inter coronarios aspectu pulcher, sed caret odore: sed alia est apud eundem Struthios, quæ fortè struthium est Dioscoridis, vt alibi à nobis innuitur.

Tragus hanc plantam Baptisecularn inscribit, ac non malè Scabiosæ generibus accensendam iudicat: Sunt, inquit, qui florem hunc Flammeam violam, Rosam Græcam, & Matronalem dictum velint, quæ appellationes parum ad herbam Trinitatis pertinent. Hermolaus Barbarus Cyanum vocat, & Alysum in patria sua dici testatur. Nobis sanè videtur esse λυχνὶς στεφανωματικὴ Dioscoridis, quam ille Athanaton, hoc est, immortalem, Acylonium, Ballaryon, Gruis pedem, Corymbion, Taurion, Sceptrum, Maloion, Sereon Sanguinem Apocathemenes, Geniculatem & P[illegible], o[illegible]. Inter h[illegible]s vniuersas nomenclaturas nulla est, quæ aptiùs respondeat huic plantæ, quàm Gruis pes. Folia námque illius antequam excaulescat, pedibus auicularum admodum similia sunt, in primis verò eius quæ in frumentis nascitur, quod & ea de causa, rectè Hieracopodium appellari posset.

Pes Gruis.

Brunfelf. Lychnis agria & flos frumenti. Matthiol. Cast. Lugd. & Camer. Cyanus minor. Fuchs. Dod. gall. Lonic. Cæsalp. Cyanus. Fuchs. icon. Cyanus siluestris. Lob. Adv. p. 236. Obser. p. 296. & Ic. plant. p. 546. Cyanus vulgaris. Dod. lat. in fol. Cyanus flos. Thal. Cyanus cæruleus aruensis, ceu & Tabern. qui quatuor alias Cyani flore simplici exhibet figuras non necessarias, & solo colore differentes.

Varietates. C. Bauh. Phyt. & apud Matth. Cyanus segetum cæruleus. Flos, inquit, est communiter cæruleus, rariùs albus: si verò in hortos transferatur & colatur, non solùm erit cæruleus, sed purpureus, remisso vel intenso colore, violaceus item & varius. Huius diuersitates insigniores Lob. Erratici & Hortensis.

Nomina linguarum. Κύανος Græcis, Lat. item Cyanus, ob florem quem profert cæruleum dicta planta. Recentiorum nonnulli vernaculam Germanorum appellationem secuti, Florem frumentorum nuncupãt: *Flos frumenti.* Germanis Kornblumen & blaw Kornblumen/ Belg. Cornbloemen & Roghbloemen. Gall. *Blaueole, Aubifoin, aut Bluet, Bleuet, & Perceole*. Ital. *Fior Campese*, quòd in campis inter segetes numerosè proueniat, & Battisecula, siue Baptisecula, vt *Campese fior. Baptisecula.* officinæ vel vt Fuchs. *Blaptisecula*, quòd metentibus & secantibus officiat retusâ in eius occursu falce. Barb. *Battisuocere*, *Batisesere* pro *Blatisesere*, id est, segetum seris. Blatum enim, siue Bladum, teste Lobelio, Barbaris idem est cum Gallorum *Bled*, id est, Tritico. Angl. Blew Bottell. Boh. Chrpa eder Modrak. Hung. Bofverag. Flos frumenti. Germ. Kornblum siue segetum flos: quia importuno luxu segetes vbique, ac præter cæteras Secalis, [illegible] propemodum enecet, præsertim frigidiusculis terris: semen verò sub messem relinquit.

Blatisesere. Segetum Seris.

Locus & Tempus. Cyanum flore purpureo vidi florentem in agris Monspelij mense Maio & Iunio. Lugduni flore purpureo in agris florentem Maio; ac in hortis cæruleo & partim albo & cæruleo. Geneuæ in horto flore albo ex semine deciduo virentem mense Ianuario & florentem Maio: flore etiam cæruleo, in agris autem purpureo. Basileæ in aruis prouenientem Cyanum obseruaui cum flore mense Maio & Iunio, cum flore partim albo partim cæruleo, mense Octobri in horto Dñ. Doctoris Felicis Plateri. Patauij & Bononiæ mense Aprili. Montbelgardi passim in agris etiam vrbi proximis cæruleus, Augusti principio adhuc florens in horto E. C. in quo præterea, purpureus, albus, albo cæruleus.

CYANVS PLENO FLORE.

Icones plures Lob. Cyani pleno flore licèt duę icones à Lobelio Ico. Plant. p. 5[illegible] exhibeantur, his titulis. Cyanus flore purpureo multiplici. Itẽ Cyanus flore albo multiplici medio purpureus. *Lob notatur.* Nos tamẽ duas rõ requirimus, siquidem colore tantùm differãt, & differẽtia hæc imagine sculptâ exprimi nequeat. *Tabern. reprch.* Grauiori errore & emptoris sumptu maiore, Cyani multiflori tres habet figuras Tabernamontanus.

C. Bauh. not. Varietates. C. Bauh. Phyt. Cyanus hortensis flore pleno. Is malè separat Cyanum hortensem flore simplici, à Cyano segetum. Ostendat quæso Frater discrimen. Hic Cyanus vt præcedens flore coloris varius est. Est enim aut cæruleus, aut purpureus, hícque aliàs dilutè rubens, & incarnatus, aliàs ad puniceum inclinans: denique albus, aut ex albo violaceus.

Vires in genere. Cyanus frigidæ est temperaturæ atque adeò repellentis. Recentiores, teste Fuchsio, rectè tradunt huic herbæ facultatem inesse quã oculis aliisque partibus inflammatione laborantibus prosit. *Inflammatio oculorũ.* Apud Tragum enim aqua Baptisecularo distillata rubentibus oculis instillatur, inflammationibus oculorum præcipuè, impositu linteolis in ea madefactis, prodesse nonnulli tra-

dunt. Matthiolus flores Cyani cum feminibus in vino coctos, contra araneārum & Scorpionum puncturas exhibet: floribus eius conciliatur color elegans Sacchаro, cuius vsus omni vacat periculo. Flores Cyani probè cùm aqua tunduntur, quæ per densum deinde linteum transmittitur: hac aquâ si extrahatur ecchylisma Amygdalinum, pulchro colore cæruleo placebit, magisque si in candidis patinis inferatur mensæ, inspersis passulis Corinthiacis, fine sale: ad putrida vlcera valent florum Cyani contusorum succus instillatus, aut puluis aridorum inspersus: idem succus ad aphthas confert & putrida oris vlcera collutione. Præcipitatis ab alto; & sanguinem spuentibus, propinantur Cyani maioris flores ex aqua Plantaginis. Camerario florum assumptus puluis efficax est contra morbum regium. Italicæ mulieres ad præfocationem vterinam, suffitu ex floribus Cyani vtuntur. Io. Wittichius vtitur floribus Cyani ad febrim Epidemiam cum mania. Condrillis & Scabiosis congenerem, affinésque facultates & temperiem Cyano inesse crediderunt Ataui nostri [inquit Lobel.eóque non tanta infelicitate Syrupo è Cichorio Guillelmi Placentini ad æstus viscerem & iecoris immiscere soliti: Astringendo, siccandoque plantaginis ritu refrigerant flores. Contagiosis febribus, ruptis, vulsisque auxiliantur. Vtuntur Cyani floris decocto aliqui in palpitatione cordis. In Saxonia eius manipulum in cereuisia cum butyro coquunt & exhibent in ictero & ischuria. Cum aqua florum destillata extrahitur succus ex cancro viuo contuso & eo gingiuæ puerorum in dentitione illinuntur. Puluis florum vnà cum capitibus puluerisatis, exsiccatis priùs, erisypelati vtiliter inspergitur.

Venenum. Floribus conciliatur color sacchаro. Ecchylisma amygdalinum. Vlcera. Succus floru[m], aut puluis. Aphtha. Casus. Morb. regius. Vterus. Mania. Facultas Scabiosa. Ischuria. Dentitio. Erisypelas.

CYANVS ALPINVS RADICE perpetua.

Descriptio



NVmerosis fibris & mediocriter crassis in vnam *radicem* coëuntibus viuacem & perennem, ingrato sapore, figitur: cubitales & altiores *caules* surrgens lanugine multâ villosos, angulosos, quibus adnascuntur *folia* Lychnidis coronariæ; longiora, latiora, lanuginosa, mollia, alis latiusculis ad proximum vsque folium semper cùm caule continuatis: capitula squammata *flores* sustinent Cyani vulgaris, sed longè maiores, fimbriatos, & è cæruleo purpurantes, nonnunquam & albos, corniculis circiter vncialibus purpurascentibus, quo etiam colore prædita sunt *stamina*, apicibus tamen cinereis.

Verbasculu[m] Tragi. Tragus hunc Cyanum inter Verbasci genera 4. loco recenset, Verbasculumque inscribit, sed quâ ratione non video. Is ait à Dioscoride Lychnitidem, Lucernare, & Tryallida nominari. *Trag. refutatur.* Ast Thryallis, vt Dodon. testatur, flore rubet, cùm tamen Tragus suo Verbasculo cæruleum ascribat. Cyanum siluestrem, inquit præterea, Germanicè wald korn blům appello, quoad commodius emergat nomen. *Cyanus sil.*

Synon. Dicitur hæc plāta Matth. in suis comm. qui tantùm pingit. Dod. gall. & Lat. in fol. Lob. Obs. p. 296. & Icon. Plāt. 548. Gast. H. Lugd. p. 347. Camer. in Hist. Matth. germ. & Epit. & hort. Cyan. maior. Lobel. Advers. p. 236. Cyan. maior hortensis. Lonic. wald korn blům/ cyanus silu. verbasci species siluatica. Tabern. cyanus montanus. Gesn. hort. cyanus exoticus Rreichio, cyanus montanus vel siluaticus. Cæsalp. cyanus flore grandi. C. Bauh. Phyt. cyanus 5. siue montanus latifolius, vel Verbasculum cynoides. *Cyanus maior. Cyanus montan. Cyan. exoticus. Cyanus fl. grandi.*

An præterea Matth. in prior. comm. in Diosc. lib. 4. c. 10. Pilosellæ genus, flore cyani similitudine, maiore tamen, foliis Echii? Hanc Pilosellam in postr. comm. cum mag. fig. vt imaginariam non meminit. *An Pilosella Matth.*

Locus & tempus. Cyanum montanum siue alpinum ex montibus in hortum transtuli Geneuæ. Basileæ cùm essem inueni in monte wasserfal/ nec non in in hortis florentem Iunio & Octobri obseruaui. Montbelgardum attuli ex montibus circa *Monioye*, in hortum meum, vbi hilariter prouenit, miréque serpit, florens adhuc Octobri, quemadmodum etiam transplantatum in Horto E. c. Bononiæ in horto ad S. Saluatorem aliquando vidi.

Vires. Huiusce plantæ vires nullus Antiquorum, quod Matthiolus sciuerit, scriptis mandauit: non desunt tamen Recentiores, qui putent cyanum propria dote pestilentibus morbis aduersari: maioris puluis datur vtiliter ab alto deuolutis, & sanguinem reiicientibus, ex aqua Plantaginis; aut Portulacæ, aut maioris Symphyti, aut Equisiti: succus illitus recentia vulnera glutinat, & oris vlcera sanat. *Pestilentes morbi. Vulnera. Vlcera.*

SERRATVLA.

Descriptio.



QVam Serratulam vocamus à Betonica differt. Hæc autem *caule* recto, rigido, striato, glabro, rubente, ad cubitos duos attollitur, qui cis summitatem in ramos multos finditur: *folia*, aliàs integra, Betonicæ paria, aliàs Scabiosæ instar laciniata, vtraque atrouirentia, hirsuta, arguto spinularum mitium agmine serrata: capitula crebra extremis surculis insident, oblonga squarrosa, atrorubentia, è quibus *flores* emicant, Iaceæ nigræ, purpurei siue carnei coloris: *radices* è crebris

fibris paruis componuntur, sapore subamaro, tandem & eo quem Cyanus mansu exhibet.

H. Lugd. Ise ... H. Lugd. p. 1068. Iacea rubra maior laciniosa. Item p. 1357. Serratula. Duæ figuræ & descriptiones vnius plantæ.

Bauh. Quod C. Bauh. in suis in Hist. animaduersionibus non obseruauit, sed ipsemet etiam eodem errore lapsus est, tradens bis eandem plantam.

... ern. ... tatur. Tabern. tres habet icones, Serratulæ tinctoriæ: 1. 2. 3. 4. Scharten kräuter / ferber scharten. Verùm mihi videntur lusus naturæ, nec diuersarum plantarum icones. Is porrò Iaceam aromaticam, & Iaceam Caryophyllatam cognominat, propter odorem quo prædita est radix, Boh. Cepek.

Iacea aromatica aut caryophyllata

Serratula. Serratula, à foliis minutim circumquaque serratis, nomen habet. Serratula dicitur Matth. passim in suis in Dioscor. comm. Dodon. lat. in fol. Lob. Adv. p. 231. Obs. p. 287. Ic. plant. p. 534. Cast. Camer. ad Hist. germ. & Epit. Matth. item de hortis. Clus. Serratula Mattthioli. Thal. Centauroides aut Centaurium maius siluestre Germanicum. An Solidago Sarraceni Lonicero. An Cæsalp. lib. 13. cap. 53. *Cerretta*, seu *Serretta* ab infectoribus lanarum appellata, quæ herba lanaria dici possit?

Herba lanaria

Locus. Nusquam non occurrit, authore Clusio, in siluis cùm Pannoniæ tum Austriæ, atque etiam in plurimis vdis pratis siluis contiguis: frequens in Francofurtensi agro. In siluosis etiam Bohemiæ pratis nasci scripsit Matthiolus. Pena etiam in nemorosis & decliuibus Pedemontis & Septentrionalium Nortmanniæ & Angliæ. Serratulam collegi Tubingæ, præceptor meus D. Fuchsius in com. scriptis vocabat Scabiosæ 8. genus. Geneuæ reperi, Dom. Dalechampius vocabat Iaceam rubram maiorem. Montbelgardi habeo in Horto E. C. primo anno caulem protulit.

Vires *Rupturâ.* *Vlcera.* *Hæmorrhoides.* Datur vtiliter, autore Matthiolo, potanda ex albo meraco ruptis, & ab alto deuolutis: idem præstat radix puluerisata, & ʒi. pondere in vino calidè pota: in vino decocta, ac deinde illita, vlcera mirificè mundat, carne replet, & cicatrice obducit: hæmorrhoidum quoque dolores mulcet fotu adhibita: folia, & radix simul contusa & imposita vulnera & enterocelas sanare creduntur.

Enterocele. Serratulam calidam & siccam in secundo gradu statuit Tabern. qui radicem ad vsum medicum colligendam præcipit, quamprimùm folia protuberent.

CYANVS PVLCHRO SEMINE centaurij maioris.

Descriptio CVlturâ proficit hæc herba, si qua alia plurimùm: spontaneæ *caulis* vix palmaris sæpè singularis: in hortis bicubitalis & multis ramis brachiatus, firmus, striatus, medullâ albâ donatus: *folia* priora duo orbiculata, alia quæ sequuntur longa vncias duas vel tres, laciniata, quæ veluti crispantur, nonnihil hirsuta, superiora in lacinias insigniter tenues diuiduntur: extremis ramulis insident *capitula* parua oblonga, squamis raris sed longis, purpurascentibus, læuibus, imbricata: *florem* ferentia staminеum purpurascentem: *Semina* Centaurij maioris, minora, nitido læuore lubrica, infernè nigricantia, Zona alba circa partem superiorem cincta, vmbilicum coronante ruffo, longóque barbitio, vt pulchrè aspergillum aquæ lustrali intingi solitum



imitentur: inest semini medulla alba: *radix* solet singularis esse lõgiuscula. Nostra icon non placet.

Synon. Lobel. & pena Adv. p. 189. plantula non inelegans, caule sesquipalmari & pedali, semine Carthami. Obseru. p. 16. Chondrilla rara purpurascente flore semine nitido deciduo: an Chondrilla altera Matth. Belg. Crupina, detorto vocabulo à Gruypen hoc est, repere, quia semen mãnu contrectatum se subducit ac prorepit? An hæc Chondrilla rara purpurea Lobelij, sit Matthioli Chondrilla altera, frustrà inquirit Hist. Lugdunensis, & Lob. id quod iam monuimus capite de Chondrilla.

Crupina Belgarum. H. Lugd. & Lob. not. Condrilla altera Lob. Camer. Chod. Hisp. Narbonens.

Camer. hort. Chondrilla rara Lobelij siue Cuprina Belgarum.

Tabern. Icon. Chondrilla Hispanica Narbonensis, Spanisch Condrilen. Hist. Herb. Condrilla purpurea quibusdam Crupina. Tota planta est sapore amaricante.

C. Bauh. not. C. Bauh. Phyt. p. 215. Chondrilla purpurascente flore Lob. Chondrilla rara; diuersa est à priore [Matthioli intelligo] quia hæc multò tenuiore est folio minórque: illa Italica, hæc Narbonensis. *Nullam* noui Chondrillam Italicam cui hæc Narbonensis similis sit aut cum qua comparari possit.

Prouenit Montbelgardi in Horto E. C. Monspelij obseruauimus. A Tabern. colitur in hortis, ei missa ex Hispania. Hetruriæ, & agri Norbonensis collibus non procul à Lupo monte exit, Lob.

CYANVS PERAMARVS REPENS folio Lauendulæ.



Cyanus Iacea. MInus obseruata hæc (inquiunt Lobel. & Pena Aduers.) non aliò quàm ad Cyanũ aut Iaceam referẽda, *foliolis* oblongis, angustis, Lauendulæ, rigidis illius plãte, quã incanis, albidis, Cyani & Iaceæ mediam, vnâ interiecta planta, proximè descripsimus, similibus, in *cauliculis* gracilibus, viticosis, palma-

palmaribus,pedalibus, & sesquipedalibus: quorum singulis summis staminei *flores* singuli Iaceę, obsoletâ purpurâ, è poculis squammosa insertione conflatis prodeunt. *Radix* digitum paruum æquat. Tota planta gustu perquàm amaro & ingrato. Lobel.Obs. p.296. Cyanus peramarus supinus capitulis squarrosis Sesamoidis parui. Icon. Pl.p.548.Cyanus repens.

C. Bauh.Phyt. Cyanus 3.siue repens latifolius.

Subter Seseli pratensis ramulos ad Sellam nouam & alibi agri Monspeliaci reptando latitat, inquiunt Aduers. ex quibus desumpta præmissa descriptio.

CYANVS LINIFOLIVS repens.

Descriptio



A Valerãdo Dourez plantam siccam habuimus hoc titulo Heliochrysi species, *cauliculus* dodrantalis, *folia* ferè Lini, valdè crebra, vncia paulò longiora, angusta capitula longa, squammosa, similia Stœchadi citrinæ alteri inodoræ, verùm squammæ breuiores videntur, è quibus erumpit tomentum candicans: saporem insignem non animaduerto.

Hanc plantam etiam optimè exprimit figura Lobelii Obs.p.296. cui titulus Cyanus repens alter Cyano peramaro repenti non absimilis, sed exilioribus multò foliolis & candicantibus capitulis argentei nitoris.

Cyan. repens alter. Lob.

Icon.Plant.p.549. Cyanus minimus repens.

C. Bauh. Phyt. Cyanus 4. siue repens angustifolius.

XERANTHEMVM. Cap. IV.

Descriptio



ANguloso est *caule*, incano, lanuginoso, palmari & altiori, singulari plurimùm & in ramos diuaricato: per quem *folia* alternatim disposita, denso tomento candicante vndique obsita, vncias duas aut tres longa, culmum lata: singulorum ramulorum extremis singula hærent *capitula* oblonga; ex squammis candicantibus & lucidis, nitidis contexta, in acumen desinentibus cum stria rubente: *flos* stellatus, squallidus & exsuccus, foliis constat acuminatis rubentibus, capitulorum squammas imitantibus, sed longioribus: quorum medium occupant stamina numerosa confertáque, rigida, candida, hirsuta, inter quæ latent *semina* lata, veluti spinæ albæ, mollia: *radix* singularis lignea.

C.Bauh. Phyt. p.533. Iacea 24. siue incana altera, Cyani capitulis, folio integro. Stœbe incana altera Lobelio.

An Gesn. de hort. Ptarmica alia Monspelii dicta, vera [vt existimant] Aretio? An Cæsalp. lib.13.cap.54. Quædam Cyano similis quam Dioscoridis Ptarmicam vocat? An Lobel. Aduers. p. 235. Incana altera Cyani aut Iaceæ capitulis & flore propior Cyano quàm Iaceæ, quam quidam arbitrati Ptarmicam siue Sternutariam primam? An eidem in Obseru. p.295. Incana Iacea altera? Adv. Ptarmica vulgaris Herbariorum? An Icon. Plant. p.544. Stœbe incana altera Cyani aut Iaceę capitulis & flore, Ptarmica vulgaris Herbariorum?

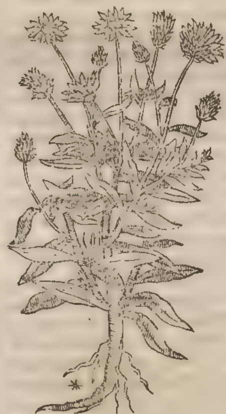
Synon. *Ptarmica* *Stœbe incana.*

Xeranthemum vocabit præceptor meus Gesnerus, ob siccitatem & squaliditatem florum etiã recentium. Hanc plantam habeo siccam, eandem etiam mihi attulit Gener Cherlerus collectam collibus quos *aux Garignes* vocant propè Monspelium.

Locus & Tempus.

XERANTHEMVM ALIVD, SIVE Ptarmica quorundam.

Descriptio



CVbitali [inquit Clusius cuius descriptionẽ & & iconem exhibemus] assurgit Ptarmica Austriaca *caulẽ* candicante, Cyani æmulo: *folia* illi infimâ caulis parte secundum radicem numerosa, longiuscula, angusta, supernè molli lanugine incana, acidiusculi saporis, in ipso autem caule rariora: caulis in aliquot ramos se spargit, sustinentes *capitula*, è squammis veluti argenteis imbricatim sibi inuicem incumbentibus contexta: è quibus emergit *flos* venustus & elegans, duodecim aut quatuordecim foliis constans, duris, siccis, mucronatis, coloris initiò albi, deinde ex cæruleo quodammodò purpurascentis, aut illius æmuli qui in Sesamoidis minoris Matthioli flore elucet, nullo odore commendatus, sed solâ venustate gratus, & immarcessibilis: coloris enim gratiam retinet per multos annos è trabe suspensus, aut inter chartas repositus: in ipsa verò planta [si non euellatur] senescens subfuscum contrahit colorem: *semen* non multùm absimile Sesamoidi minori, tenuius tamen, & copiosum, inter albam lanuginem latet: *radix* singularis est, nigricans,

dura, capillaribus quibusdam fibris septa, sed annua.

Matth.in Diosc.in prior.comm.Ptarmicam latinè Sternutamentariam dictam in Hetruria frequentissimè prouenire scribit: Nascitur autem & in Tridentino agro, præsertim Ananiensi tractu, folia incana, Oleæ modo oblonga; vnde & Oliuella à multis vulgò nominetur. Sed in post. comm.cum magnis fig. Lat.& It.Ptarmicam alteram inscribit, ac aliam esse plantam ait, quam Ptarmicam appellare libeat, hanc Diosc. Ptarmicam non esse. *Lectores* perpendāt an figura Ptarmicæ Matthioli sit vera icon alicuius plantæ aut fictitia, aut malè expressa: in comm. cum magnis fig. Lat. & Ital. & in histor. Germ. flores nonnihil mutat & alios appingit, multa omittit eorum quæ antè de ea scripserat, vt loca vbi viderit & nomen Oliuellæ, quod antè ei tribuebat. Non amplius Dioscoridis Ptarmicam censet. Et hinc apparet quàm falsò in prior. comm. scripserit capitulo florum & herbæ vim quandam adeò acrem inesse, vt olfacta statim sternutamenta excitet. Hæc enim vis Ptarmicæ Diosc. debetur. Falsum ergo etiam est huius Galenum meminisse. Si Matthioli Ptarmica est eadem cum Austriaca vt vult Lobelius ineptè picta est.

Oliuella Matth. ... *Matth. repreh.* *Matth. error.*

Ptarmica Austriaca Lob. Lobel.Icon.Pl.p.545.Obs.p.295. Ptarmica Austriaca, Ptarmica Matthioli, Ptarmicæ vulgari cognata, peregrinæ venustatis: Herbarij eam in hortis colunt propter elegantis effigiaturæ floris gratiam, simillimæ & concoloris Sesamoidi paruæ, sed aspectu hilarioris è capitulis squamulis lucidis argenteis compactis, sibi imbricatim incumbentib. Folia Oleæ. Huius semen in Belgium Viēnâ Austriç ad amicos misit Clusius, quæ feliciter adoleuit. Ptarmicæ nomen huic plantæ imposuit Clusius, non quòd sternutamenta moueat, sed quòd reliquis notis satis aptè cum Dioscoridis Ptarmica conueniat: tenues enim habet virgas, folia Oleæ, incana, molliora tamen, & Anthemidis pænè florem. Austriacam cognominauit, quia primùm in Austriâ infrà Anisum flumen, præsertim verò circa Viennam totius Austriæ metropolim, spontè nascentem inueniebat: conspiciebat etiam in Pannoniâ Transdanubiana, Tirnauiensi itinere. A mulierculis Rhyzotomis Scabiosa appellatur, siccáque in totum annum seruatur, & venalis proponitur.

Cur Ptarmicam appellarit Clus. *Austriaca cur dicta.*

Cyanus Hierosolim. Camer.hort. Ptarmica Austriaca, Cyanus Hierosolymitanus. In Hist.germ.& Epit.Matth.Ptarmica 2. wilder Bertram / Oliuella, hanc reuocat Matth.in dubium. Sunt qui Diosc. Ptarmicam faciunt, sed falluntur, Tertiam proponit Clus. cum pulchris lucentibus rubellis floribus. *Camerarius* proponit iconem Matth.nec demonstrat quæ sit, sed diuersam facit à Ptarmica Clusij, in eo non consentiens Lobelio & fratri C.Bauhino.

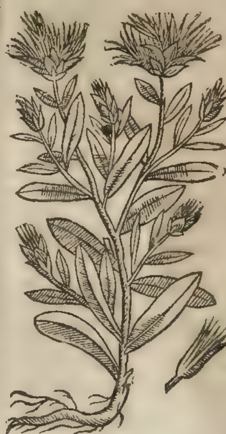
Error quorundam.

Gerard.Ptarmica Austriaca. C.Bauh. Phyt.533. Iacea 26. siue oleæ folio altera: Ptarmica altera Matth. H. Lugd. Ptarmica Austriaca Lob.

Locus & Tempus. Xeranthemum aliud in Sabaudia reperi florens Iulio, prouenit etiam mihi hoc mense Lugduni in horto florens. Inter siccas plantas Valerandi Dourez reperi inscriptam titulo Stœbes Galeni. Stutgardiæ collegi semen in horto Illust. Ducis, quod à me seminatum Montbelgardi. Indicauit nobis Dominus Nicolaus Agerius se obseruasse in Austria & copiosam in Italia. Floret Iulio.

Vires. *Fascinatio Pepa.* Sib persuadent, teste Clusio, illius decoctum pueris & infantibus propinatum, aduersus fascinationes valdè vtile esse. Rura Italica ex Matthioli Ptarmica scopas, quibus pauimenta verruntur, conficiunt, nec in alium vsum colligunt.

XERANTHEMI FORTE species.



Descriptio. PVsilla incana Iacea altera folio Oleç, per omnia similis Incanæ alteri capitulis & floribus, exotica Syriaca plantula: sed *cauliculus* minùs diuisus, palmaris & sesquipalmaris: *folia* maiora, Oleæ, magísque incana, minimè serrata, *capitula* habitiora, nitidis argenteis squamis, gustu insipido, minimè amaro.

Pusilla incana Lob. Lobel. Obseru. pag.294. Icon. Plant. pag.545. Pusilla incana Iacea altera folio Oleæ, Ptarmicæ species. Lobel. 294.

Iacea Oleæ folio C.B. Casp. Bauh. Phyt. pag.533. Iaceá 25. siue Oleæ folio.

CATANANCE DALECHAMPII, flore Cyani, folio Coronopi.



Descriptio. CAtanance Dalechāpio dicta, *folia* habet Coronopi, hirsuta, candidiora, sępè integra, aliquando vno aut altero dēticello inęqualia, sapore nullo excellente: *caules* bicubitales, in varios fissi ramos, nō sine *foliis*, teretes, pilis breuibus, sed aliquátùm asperis obsiti, lac manant: ramorum satis longorum extremis insident, singulis singula squarrosa *capitula*, squammis pulcherrimis membraneis pellucidis albicantibus striâ ruffescente per medium decurrente, laxo connexu incumbentibus, & tanquam æstu nimio squallidis compacta: quæ in *flores* expanduntur cæruleos, Cyani æquales: sed *foliorum* formâ longè diuersa, quippe latiuscula, non corniculata, extremâ orâ Cichoreorum ritu crenata

crenatâ, quorum singulæ adnatæ fibræ ex purpureo flauescentes, apicibus luteis: medium occupat cincinnus foliolorum corniculatorum violaceorum: *radix* subest crassa, longa, exteriùs rubens.

Sesamoides parua Lobel. Hæc à Lob. in Adv. p. 336. Ic. Plant. pag. 549. Σησαμοειδὲς τὸ μικρὸν, Sesamoides parua Dioscoridis inscribitur. *Matth. not.* Commentator noster, inquit ille, cum suis bellè astipulantibus omnibus ex imagine, aut potiùs ignauiæ notis, huic Phalaridis flores & capitula commentus est, & affingit, suo ne, an sui Thesei errore, nescio: fortè quia *Locus* qui illi pictam miserat à nobis Patauii siccam habuerat: Tametsi in Italia Longobarda non infrequentior quàm Norbonensi agro plurima squallidis collibus, & etiam herbidis ad Lanum. *Lob. not.* Aduersaria meliorem habent figuram quàm Matthiolus, quem non immeritò redarguunt. An autem sit Sesamoides iudicent qui plantam vidêre.

Matth. lapsus. Quàm verè Matthiolus in prioribus comm. scripsit, se minoris Sesamoidis nullam habere cognitionem, tam falsò in post. repertam esse ait hanc plantam, notis omnibus perquàm bellè Sesamoidi minori Dioscoridis adstipulantibus, vt solers quiuis ex vtriusque collatione conicere poterit.

Camer error. Non leui etiam errore Camer. in Epit. & Hist. Matth. germ. suo Sesamoidi paruo, vires Sesamoidis parui Dioscoridis ascripsit. Nec descriptio Sesamoidis parui Dioscoridis huic in omnibus conuenit, vt ipsemet Camer. in Hist. germ. attestatur.

Chondrillæ à nobis appellata species [inquit Dod. de purg. in app. & in fol. lat.] Sesamoides minus nonnullis esse videtur. Parum tamen cum *Matth not.* Sesamoide conuenit: est Chondrillæ species, non tamen Dioscoridis. *Si hanc* herbam Matthiolus pro Sesamoide minori depingit iconem eius non benè pictor expressit.

Hist. Lugd. pag. 1670. Sesamoides minus Matthioli, cui non rectè Phalaridis flores & capitula affinxit, ac qd quidam Catanácê priorem esse putant. *Catanance prior.* Item p. 1190. Catanance quorundam, coniecturâ non aspernandâ, quòd multæ in Historia Diosc. commemoratæ notæ illi conueniant. *H. Lugd. not.* H. Lugd. duas descriptiones & figuras vnius plantæ habet.

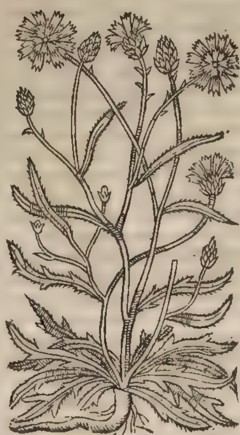
Tabern. icon. & Hist. Sesamoides. paruum Matthioli, klein Sesamoides kraut. Figura non bona.

Sesamoide: cærulea. C. Bauh. Chondrillis adnumerat, ac Phyt. pag. 217. Chondrillam 14. facit, Sesamoidemque dicit aliis appellari cæruleam, nonnullis Catanancen.

Coronopus Gesn. de coll. stirp. Coronopus quidam flore cæruleo.

Locus & tempus Chondrillam Dodonæi Frater C. Bauh. in colle iuxta Castelneuf, Monspelii florentem vidit mense Iunio. Catanancen Dalechampii obseruaui Basileæ florentem mense Iunio, Iulio, Augusto, Septembri & Octobri in horto Dis. Fœlicis & Zvvingeri: eodem mense collegeram in Gallia Narbonensi, Inter Nemausum & Monspeliû, & inter Pontem S. spiritus, florentem Iunio; sed ibi multò minor erat cyano minore cuius olim speciem faciebam: floret Iulio & Augusto Monthelgardi in horto, durans reposita per hyemem: Septembri semen maturat. Satam depingit vt puto Matthiolus non spontè natam. In Narbonensis agri squallidis collibus & etiam herbidis copiosè prouenire, atque etiam in Longobardia, legimus apud Hist. Lugdunensem.

CATANANCE AFFINIS SESAMOIDES paruum flore magis completo Camer.



Intybus Camer. AD Intybacea potiùs ego referrem [inquit Camer.] hanc plantam, cùm *radix* lacte non pauco turgeat & multis quoque doctis & rei herbariæ peritissimis hæc sententia arrideat. *Flores* Cichorio figura respondent & alii simplici foliorum textura constant, alii densiùs stipantur, colore eleganti cæruleo, stamina in medio lutea habentes, è quibus relinquitur *semen* subnigrum, angulosum, pusillum, squammatis capitulis inclusum: quod an purgandi vim obtineat neminem experiendo cognouisse arbitror. Vnum hoc scio in parua quantitate exhibitum nihil efficere. Sapore est omninò dulci, nihil vel minimum amaritudinis obtinente.

Sesamoides paruum flore magis completo. Huius figuram & descriptionem posuit Camer. in Hist. germ. & Epit. Matth. p. 945. hoc titulo Sesamoides paruum flore magis completo.

Chondrilla Sesamoides cærulea. C. Bauh. Phyt. p. 217. Chondrilla 15. Sesamoides dicta cærulea altera. Apud Matth. Sesamoides 2. siue paruum flore magis completo Camerarii.

IACEA NIGRA VVLGARIS capitata & squammosa.



NVllum rei herbariæ studiosum adeò tenues progressus in stirpium cognitione fecisse arbitramur qui Iaceas vulgò appellatas, quarum magnus est numerus ad Scabiosarum classem pertinere cum *Scabiosa Clusio.* Clusio statim non agnoscat. *Inscriptionis ratio.* *Viola Tricolor.* Vocatur autem hæc Iacea nigra ad differentiam Tricoloris Violæ, quæ &

Descriptio. Radix. Folia. Caules. Flores. Sapor.

ipsa Iacea nuncupatur. Huic quædam cum Cyanis communia, *radicis* satis crassæ, lignosæ sapor, cum nausea adstringens: *folia* priora aliquid commune habent cum Cichorij foliis, sunt enim nonnihil laciniata: præ virore nigricantia, lanugine canâ respersa, potissimùm quæ per caules, angusta & rigidiuscula: *caules* striati, fractu contumaces, similiter lanuginosi: *flores* è squammoso nigricante capite, Cyani vulgaris, pleniores, colore purpurascente: herbæ sapor non perinde ingratus vt Morsus Diaboli, subdulcis, cū astrictione, siccitas efficacior multò, calor propè nullus.

Scabiosa vulgaris Tragi. Cirsium. Buglossum grande. Spina mollis.

Plantam hanc, ni fallor, Tragus, inter Scabiosas refert [Pestemenkraut] ac Scabiosam vulgarem pratensem cognominat, & ad caput Dioscoridis coniicit, vbi Cirsium describitur. Idque ait se non sine ratione facere, quòd non tantùm descriptio huic competat, sed & nomina, Buglossi nimirum grandis, & spinæ mollis, quoque conueniant.

Diuersa à Scabiosis. Nomen à colore violaceo impositum. Getia Scalig. Geum Plinianum.

Ast Iaceam nigram diuersi omninò generis esse à Scabiosis, contrà quàm aliqui putarunt, statuit Gesner. de hortis, ac ait. Iaceæ, siluestres herbæ, flores habent violacei coloris, vnde & nomen forsan illis impositum. Ia enim Græcis violæ sunt: quanquam Iaceæ nomen vetus non est. Scaliger alicubi Getiam pro Iacea scribit, tanquam à Geo facto nomine, nimirum quòd nigra cognominata in hoc genere radices, vt Geum Plinianum, odoratissimas habeat, vt ipse scribit: ego hactenus odorem illum non inueni, cùm tres aut quatuor species norim, omnes Centaurio maiori cognatas: hortis quidem dignissima fuerit species illa, si inueniatur, quæ Scaligero Cinnamomum aut Nardum olet, veluti Baccharis quædam. Idem Gesn. Centaurij maioris & Iaceæ pratensis species minor.

Hyosciris. Lombruna Bonon. Herba della ferite.

Anguill. epist. 12. Hyosciris Plinij, quibusdam Græcis dicta Scabiosa, Bononiensibus *Lombruna*, & Patauij *Herba della ferite*.

Matrefillon. Stoebe. Aphyllantes. Varietas in flore. Icon Dodonai.

Dod. gall. & Lat. in fol. pag. 124. Iaceam nigram cognominat, quam plærique *Matrefillon* voce (vt apparet) corrupta appellant, & alij Stoebes speciem faciunt: videtur ipsi ἀφυλλάνθες non temerè dici posse: absque foliis siquidem flos eius sit, ex solis densè confarctis staminibus constans, ex quo Aphyllanthes nomen acceperit. Is varietatem in flore agnoscit: nam flores ei tribuit coloris è purpura rubentis rarò albidi. Sed icon Dodonæi est apud Clusium pro Iacea Austriaca 6.

Hyosciris Plinij.

Errat Senensis inquit Lobelius, qui huius facultates Violæ flammeæ asserit, & à Scabiosis discernere nesciuit: sed decepit illum nomenclatura Iaceæ vtrique communis. Cæterùm qui hanc Plinij Hyosciridem diuinant, ferendi sunt: tametsi pluris ducant virium quàm effigiei coniecturam, cùm vtraque consentiente sit opus: Folia illi nigricantia, hirsuta, rigida: flores ex purpureo nigricant in ventricosis poculis squammulis compactis semine Cyani aut Cartami. Eidem Obs. pag. 292. Iacea nigra vulgatior, Iacea nigra vulgaris: Hyosciris Plinij Anguil. Medium Diosc. Mutono.

Medium.

Iacea nigra. Sanicula ad rupturas. Succisa Schvvenck.

Tabern. icon. & Histor. Iacea nigra Schwartz flockenblum / Iacea 1. ἀφυλλάνθες. Angl's knapwede. Germ. Chirurgis Bruch Sanickel, Sanicula ad rupturas aut Sanicula rupturarum, multùm habens similitudinis cum Stoebe, H. Lugd. p. 1068. Iacea nigra Dodonæi. Schvvenckf. Succisa, Iacea nigra Brunfelf.

C. Bauh. Iacea 1. siue nigra pratensis latifolia: aliquando foliis inferioribus laciniatis. Iacea 2. siue angustifolia: Item Iacea 3. siue nigra altera hirsuto capite, Iacea nigra Dod. Hist. Gall. & Lobel.

Locus & tempus

In pratis, teste Lob. & Dodonæo, ac locis herbosis, negligentius cultis, tum & iuxta sepimenta agrorum ac pratorum frequenter occurrit. Inter vitia pratorum censeri potest, ab hac etenim boues & iumenta abstinent, nec fœnum, cui admixta pascuntur. Iunio ac Iulio, nō rarò & Augusto, cum flore videtur. Iacea nigra vulgaris capitata visa Geneuæ florens Maio: Basileæ in pratis quà itur Moutets, & quà itur Frentzack (Iunio & Octobri: propè Merimontiū Augusto. Lugduni etiā vidi. Montbelgardi passim secus vias & in pratis, ac in horto Ill. E. C. prouenit semine maturo Iulio & florens adhuc Octobri.

Gargarizata oris, faucium, laryngum vlcera, & quævis vitia emendat, apostematibus & vulnere sauciatis medetur, inquit Lobelius. Calida est ac sicca, sed non adeò vt Succisa siue Morsus Diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonsillarum, vuulæque tumores, veluti succisa, sed facultate & potentiâ minor est, teste Dodonæo. Commendatur à Chirurgis apud Tabern. ad quascunque rupturas & affectus internos decocto propinata. In quem vsum & puluerem eius in cibo & potu offerunt. Ad relaxationem Iaceam albam & nigram adhibet Fontanus.

IACEA CVM SQVAMIS CILII instar pilosis.

Descriptio.

HÆc (qualem habemus) in dodrantales *ramos* finditur, graciles, angulosos, striatos, aliquantùm hirsutos, foliis amictos vncialibus & sescuncialibus, semuncialı latitudine & angustioribus, duris, subhirsutis: *flores* tingit purpurâ saturatior, stamineos, Iaceę vulgari similes, è capitulo pari, toto nigricante, cuius squāmæ singulæ pilos breues agminatim circumcirca, cilij instar, possident.



Figura Clusii.

Clus. in Pān. pag. 58. Iacea montana hirsuto capite: iconem autem p. 545. inscribit nomine Iaceæ Austriacæ 3. Histor. post. lib. 4. p. 7. Iacea montana hirto capite siue 6. Austriaca. Is figuram habet quam Lobel. & Dodonæus posuerunt pro Iacea nigra, diuersam tamen statuit à vulgari, nos voluimus dare meliorem figuram, verùm sculptor non benè expressit flores & squammas. Hanc puto intelligere fratrem C. Bauhinum per Iaceam 3. siue nigram alteram hirsutocapite.

Icon nostra.

Locus & Tempus.

Siccam habeo munere Vldarici Chelii Medici Argentinensis, mihi etiam data Basileæ à Richnero cum hac inscriptione, Iacea nigra vulgaris. Anno

Anno 1600. D. Agerius dedit nomine Iaceæ capite hispido collectam propè Argentinam. Crescit in montanis Austriæ & Pannoniæ pratis, florens Iulio & Augusto.

IACEA CVM SQVAMVIS PENNATIS siue capite villoso elatior & humilior.

Descriptio. RAmis multis brachiata est, iisque cubitalibus & longioribus, striatis, angulosis, subhirsutis: cuiusmodi sunt & *folia* per ramos alternatim disposita, breuiora, latioraque quàm Iaceæ nigræ vulgaris, sescunciam aut vnciam longa, latitudine vnciali, acuminata, crenata, infima verò palmum & sesquipalmû æquant, *capitula* Iaceæ vulgari magnitudine respondent, verùm singulæ squamæ longo barbitio pennato, nigricante reflexo è mucrone oriente comatæ sunt: *flos* è medio erumpit Iaceæ vulgaris, purpureus. Calidiori circa Monspelium cœlo, longè est strigosior, foliaque possidet interdum sinuata potiùs quàm crenata.



Synonyma. Elatior est Clusio in Pann. p.543. Iacea 2. siue montana villoso capite: hanc pingit p. 544. pro Iacea Austriaca villoso capite secunda: Hist. post. lib.4. p.6. Iacea montana villoso capite, siue 4. elatior. p.7. Iacea 4. Austriaca villoso capite.

C.Bauh. Phyt. Iacea 6. siue nigra 5. villoso capite, folio integro: & alia huius species humilior. Camer. hort. Iacea Pannonica Clusii capite hirsuto.

An Thalio Cyanus Syluestris montanus integrifolius maximus in Iaceæ genere?

Locus & tempus. Minorem habeo inter meas plantas siccas. Maxima dein mihi nata est in horto Ill. E. C. Montbelgardi, attulit etiam Gener Cherlerus in monte Lupi collectam. Elatior & humilior Iacea Clusii in montanis Pannoniæ & Austriæ pratis nascuntur. Florent Iulio & Augusto, & semen subinde proferunt, quod maturitate siccum florem è calicibus excutit.

IACEA MONTANA SQVAMMOSA maior semine nigro.

Descriptio. NVmerosa ab eadem *radice* promit folia, oblonga, vulgatissimæ Iaceæ haud absimilia, nec tactu minùs aspara, sapore nonnihil calido, subastringente tamen: *caules* plerumque cubitales, striatos, ramosos, *foliis* angustioribus, & interdum paucis laciniis secundum pediculum præditis obsitos, vt in vulgatissima: *capitula* in extremis ramis crassiora, non hirsuta, sed multis squamis tenuibus, & si vel digitis leuiter attingas, crepitantibus prædita, internè candicantia, supernè verò, quà se flos explicat, fusca: *flos* multis exiguis foliolis ex purpurâ candicantibus, in quinque lacinias diuisis constat, è quorum medio purpurascens tubulus exilit, in summo veluti farinâ aspersus, quem ambiunt purpurea maiora longioràque foliola, quinque inæqualibus laciniis etiam constantia, vti vulgatissima: *semen* Cnico formâ simile, sed exiguum, nigrum, paulò maius quàm vulgaris, subadstringentis gustus: *radix* etiam vulgatissimæ similis est, fibrosa, nigricans.

Synonyma. Clus. Pann. p.542. Iacea Austriaca 1. siue montana squarroso capite maior. Hist. post. lib.4. p.6. Iacea squamato capite 1. montana.

C.Bauh. Phyt. Iacea 4. siue nigra tertia squarroso capite maior.

Locus & Tempus. Prouenit copiosè in montanis Pannoniæ & Austriæ pratis, florens Iulio & Augusto, ac subinde semen proferens, quod maturum statim è vasculis reptans, siccum florem excutit.

IACEA MONTANA SQVAMMOSA minor semine albicante.

Descriptio. HÆc priori ferè per omnia similis, paulò tamen humilior, vt quæ rarò cubitalem superet altitudinem, *foliis* minùs asperis, & aliquantulùm incanis, paulò dilutiore *flore*, *semine* minore nec nigro, sed candicante & cineraceo, linguam etiam magis excalfaciente.

Synon. Clus. Pann. p.542. Iacea 2. siue montana squarroso capite minor. Hist. post. lib. p.6. Iacea squamato capite 2. montana.

C. Bauh. Phyt. Iacea 5. siue nigra 4. squarroso capite minor.

Locus & Tempus. Iisdem, quibus præcedens locis etiam hæc nascitur, sed maturiùs plerumque floret, & semen Iulio perficit.

IACEA MONSPESSVLANA CVI IN Squammis fibræ nigræ, interdum acaulis.

Descriptio. SPontanea palmum vix superat interdum acaulis, cultura in cubitalem altitudinem proficit, multis ex *radice* crassiuscula productis *caulibus* striatis, hirsutis, intus fungosis, multùm ramosis, *folia* pumila per terram sparguntur Cyani foliorum æmula, incanâ lanugine obsita, laciniata, alia integra; reliqua per ramos fortuito posita nascuntur: capita foliis oblongis,



minimè diſſectis, acuminatis obuallata ſunt, mediocris magnitudinis, mollicella, ſquammis longiuſculis compacta, quarum oras fimbria nigra ambit, acumē verò in pinnatas ſpinulas innoxias ſatiſcit: *flos* albus ſtamineus in pappos abit, habui etiam flore purpureo.

Iacea pumila Lob. Lobel. in Adv. p. 235. vocat hanc Iaceam pumilam, quam etiam depingit provt ſpontè prouenit. Multò enim ramoſior & maior euadit culta in hortis, ita vt alia ferè videatur planta. Hanc etiam exhibet in Icon. Plant. p. 542. hoc titulo. Iacea pumilis, ſerpens, acaulis fermè, flore cyaneo & albo.

Flos duplex. Eſt C. Bauh. Phyt. Iacea 12. ſiue humilis, Hieracij folio, varians floris colore, qui cæruleo abſoleto purpuraſcit, aliquando albus eſt.

H. Lugd. pag. 1193. Iacea humilis, Hieracij folio Penæ.

Locus & tempus. Monſpelij obſeruaui flore albo, quæ ſine vllo caule primò erat, ſed poſtea caules producebat multos in terra ſparſos: florebat Vere. Hanc dein habui etiam flore albo & purpureo tum Lugduni, tum Geneuæ in hortis meis, vbi hiemem perferebant, ac virebant, Maioque menſe florebant. Rariùs occurrit Lobelio, & ferè Norbonenſium eſt, marginibus ſatorum ad pontem Monſpelio diſſitum, via quà Frontignanam itur.

IACEÆ GENVS STOEBE SALMANTICA, folijs mollibus lanuginoſis, caule infirmo.



Deſcriptio. Folia omnia habet mollia & lanuginoſa Erucæ inſtar laciniata, *caulem* infirmū ramoſum, in terram procumbentem, cuius *flores* ſummis ramis innaſcentes ſuperiore maiores, barbulis exterioribus Cyani æmulis, purpureis (quibus intermixti villi quidam lutei) medium florem occupantibus: *ſemen* ſuperiori ſimile, vel Cyani ſemini: *radix* digitalis, albicans, non viuax, ſed quam ſubſequens hiems corrumpit.

Stœbe Salmantica. Cluſ. Hiſp. p. 359. ſine icone Stœbes Salmanticenſis prioris genus, à Salmanticenſibus ad Cyanos relatum. Hiſt. poſt. lib. 4. pag. 9. Stœbe Salamantica 2.

Icon Cluſii. Icon apud Cluſium in poſt. Hiſt. p. 9. non malè videtur quadrare eius deſcriptioni: verùm Lob. eam ponit, vt monemus capite de Cētaurio collino pro ſua Iacea nigra differente planta: & Dodon. pro Cyanoide flore, quam verò Dod. intelligat plantam aſſerere non poſſumus, quædam enim in eius deſcriptione cum hac planta conuenire videntur.

C. Bauh. Phyt. p. 531. Iacea 17. Stoebe dicta maior altera folijs Erucæ.

Locus & tempus. Naſcitur abundè Salmanticenſi agro in aruorum & vinetorum marginibus. Floret Iunio, Iulio & Auguſto, & ſubinde ſemen profert. In Belgica non niſi altero à ſatu anno.

IACEA MONTANA CAPITE magno ſtrobili.



Deſcriptio. Pvmila eſt plāta duarum triúmve vnciarum altitudine, interdum dodrantalis aut maior, *folia* cauli lōgitudine vix cedūt: primùm naſcentia accedunt formâ ad priora Centaurij folia, sūt lata & ſublonga, ſequuntur alia, in profundas lacinias æquali ſitu diuiſa, ſubtus denſa mollíque lanugine candicante oblita, quâ etiam ſuperiùs non omninò deſtituuntur, plerúmque tamen viridantia, quædam interdum non laciniata aut parum: *coliculus* quoque tomentoſus eſt, inque ramos ſubinde diuiditur, ſæpè ſimplex, cuius cacumini inſidet *caput* magnum, Scolymi, ſquammis argenteis aut ex argenteo rutilantibus, purpuraſcentibúſve, perquàm tenuibus mollibúſque, per oras lateſcentibus criſtatíſque compactile: medium obtinent pappi quos *flos* reliquit, ſtaminibus purpurantibus conſtans: *radix* ſatis craſſa, ſimplex aliquando, interdum plurium capitum nigricans.

An Monach. in Meſ. Chamæleon albus & Carduus pinea?

Camer. pag. 78. Iacea pumila ſiue nana: Penæ montana, & Carduus pineus Norbonenſium: Theophr. Chamæleon non aculeatus.

C. Bauh. Phyt. p. 531. Iacea 13. ſiue humilis montana capite Pino ſimili.

Lobel. in Adv. pag. 367. Theophr. [omiſſa hæc vox in Icon.] Chamæleon non aculeatus.

Iacea montana Lob. H. Lugd. p. 1192. Iacea montana, in apricis & glareoſis montium locis, Aprili florens, ſemen Iunio matureſcens.

Locus & tempus. Iacea montana Dalechampii mihi oblata eſt dum eſſem Monſpelii, allata ex monte Ceti, quam poſtea inueni in montibus propè tres Pontes Menſe Iunio. Io. Renauldus Pharmacopœus mihi tranſmiſit maiorem multò, excedentem palmum, ex vno caule duo capita producentem. Vidi etiam folia, quæ palmum excederent. Lugduni mihi prouenit ſata.

SCABIOSA SQVAMMATA ARGENTEA.

Deſcriptio. Lignoſâ *radice* firmata, *caules* cubitales & bicubitales ſtriati, ſubhirſuti, multis alis con-

caui: *folia* multiplici cæsurâ diffecta, ad Centaurii maioris speciem minorem accedunt, nigriora, teneriora: extremis ramulorum *capitula* nascuntur turbinata, concinnis lucentium squammarum & candicantium scandulis imbricata.



Synonyma. Cluf. Hisp. p.359. & p.361. Stœbe Salmantica altera: in post. Hist. tertia, ad Scabiosas seu Iaceas referenda, à Salmanticensibus Stœbes nomine insignita, quòd extrema folia vtcunque aculeata sint. Hac pro Scabiosâ vtuntur.

Stœbe arg. Salm. minor. Lobel. Obs. p.294. Ic. Plât. p. 544. Stœbe argentea Salmantica minor, Stœbe Salmantica 2. Clusii. H.Lugd. p.1109. Stœbe Salmantica altera Clusii.

Iacea capitulo squam. argent. C.Bauh. Phyt.530. Iacea 11. siue capitulo squâmato argêteo. Iacea alba, Tabern. Scabiosa squâmata Io. Bauhini. Iacea 18. siue Iacea Stœbe dicta tertia foliis profundè incisis. Stœbe Salmantica altera Clusii. Stœbe argentea Salmantica minor Lob. *Tabern.* Iaceam albam huc non

C.B. not. refero nec mihi videtur mea Scabiosa squammata argentea, quamuis figura Tabern. aliquatenus conueniat, & quod dixit capitula ex albo lucentia: Iacea mea squâmmata argentea eadem est cum Salmanticensi 2. vel eiusdem speciei Belgica.

Tabern. icon. & Hist.543. Stœbe minor, Klein Steben kraut: Figuram habet Clusii.

Locus & tempus. Memini me habuisse Geneuæ in horto plantam similem Centaurio maiori tenuifolio; vt eandem pænè existimarem donec omnia diligentiùs perpenderem. Valerandus Dourez hanc dicebat esse Stœben Anguillaræ. Stœbe Salmantica altera Clusii nascitur Salmaticensi agro frequens in aruorum & vinetorum marginibus. Floret Iunio, Iulio, Augusto, & subinde semen profert. Apud Belgas non nisi alterò à satu anno floret.

IACEA SQVAMMATA CRETICA, quibusdam Scabiosa Cretica dicta.

Descriptio. HAbet multa *folia* longa, supra tellurem expansa, instar maioris Scabiosæ Matthioli, crasso neruo prædita, & secundum illius longitudinem, non modò multipliciter laciniata, sed ipsę etiam laciniæ in minores alias sectæ: *caulis* deinde emergit cubitalis & amplior, striatus, durus, non dissimilis Iaceæ primo loco hoc capite descriptæ, per quem sparsa sunt folia iam dictis minora & minùs laciniata: finditur deinde in varios ramos, minoribus adhuc foliis, & rariùs sectis præditos: extremi rami sustinent squamata *capita*, quæ producunt deinde *florem* multis longioribus *flosculis* purpurascentibus, interdum omninò albis, & valdè sectis constantem, ex quorum medio exilit stilus pallescens: euanido flori, succedit *semen* non dissimile prioris semini, multâ lanugine inuolutum: *radix* satis crassa, & fibris quibusdam prædita, instar radicis Stœbes Hispanicæ, quæ an viuax sit, me latet.

Scabiosa Cretica. Peregrino semine (Cretâ allato) Scabiosæ nomine nata est planta Clusio, quæ ipsi in post. Hist. tertium est Iaceæ genus ad Scabiosarum classem cum reliquis Iaceæ & Stœbes ab ipso descriptis generibus pertinens: Iacea squamato capite 3. Cretica.

An Scabiosa Candia? An Scabiosa Cretica Anguillaræ?

Stœbe argenteæ incana Aldroandi.

Descriptio. STœben aliam ab argentea Salamantica vidit Lobel. Obs. p.294. operâ D. Hermetis Clerc Medici Niuernensis etiam foliis & caule argenteæ Stœbes, sed delicatioribus virgultis, & foliis tomento crasso incanis.

CENTAVRII MAIORIS Species tenuifolia.



Descriptio. CEntaurii maioris speciem facio, capitulorû argumento: *radicem* habet minimi digiti crassitudine dodrantalem, sapore Cyani nauseoso: *folia* Scabiosæ squâmatæ argenteæ, tenuiter dissecta, albidiora, sapore amaro prædita: *caules* vnius, duorum, aut trium interdû cubitorum, altitudine pro locorum vbi prouenit ratione, in multos ramos fissi, *foliis* etiam tenuioribus Absinthii ferè Pontici vestiti: *flores* Cyani formâ, staminei, minores, purpurantes, è capitulis emicant turgidulis turbinatisque, Scabiosæ squammatæ argenteæ; paullò minoribus, squammulis asperis pilosis imbricatis, non lucidis, vt in Argentea illa: *semina* parua, oblonga, russa, quaternis costulis striata, quibus pili adhærent: Tanta huius plantæ similitudo cum Scabiosa argenteis squâmis vt eandem existimaremus.

Centaurii species. Gesn. Est hæc Gesneri Centaurii illa species, quam circa Basileam in muris & asperis locis nasci tradit. Est H. Lugd. p.1192. Iacea alba. Tabern.

Iacea alba Tabern. icon.p.153.& Hist. lib.1. p.539. Iacea alba, Weiß flockenblům, Iacea 2. species Stœbe: capitulis ex albo lucentibus squammatis: foliis ex cinereo albis. In capitulis autem pilos appingit Tabern. qui in argentea Scabiosa non sunt.

C.Bauh. Phyt. Iacea 19. siue Iacea Stœbe dicta 4. Centaurium maius in muris Gesnero. Stœbes Salamanticæ alterius altera species Clusio. Iacea alba Lugd. Item p. 532. Iacea 23. Iacea incana Cyano similis. Clusio Cyano minori similis.

Gerardi nor. Gerard. Angl. Iacea flore albo white flouced Knapweede. Non benè dicit flore albo. H.Lugdun.p.1192. Iacea alba. An Lob.Adv.p.236.Cyanus minimus? Cyanus noster minimus, inquit, in Obs.pag.294.viticulis Sparteis,perpusillis coliculis, qui humenti solo Belgico longè maior conspicitur.

An Stœbe Salamantica quarta Clusii?

Locus & Tempus. Monspelij tota æstate & Autumno conspicitur. Basileæ abundat in muris vrbis, potissimùm circa Colberg, inter portã Stein & Eschen, extra vrbem & intra, in itinere versus Moutets inueni florentem Octobri & eundo Krentzack: & veniendo Montembelgardũ propè pagum Hagene: euulsi plantandam in Horto E.C. Dalechampius curarat depingendam nomine Iaceæ albæ, verùm figura non placet. Brisaci Brisgoiæ ad Rhenum florens adhuc Octobri & Nouembri.

IACEA MONTANA NARbonensis.

Locus HAnc nouam subdere visum fuit, propter nonnullam inter se similitudinem.Cautibus & collibus Castri noui conterminis Monspeliensis agri nonnusquam à Lobelio reperta. *Cauliculo* riget dodrantali & pedem alto, rotundo: *folia* Iaceæ luteæ & Chamæleonis læuis Theophr. media edente, altera parte incana, glauca, tantillùm hirta: *flores* Iaceæ aut Cirsij, sed minores: *radix* sesquipalmaris, gracilis, minúsque fibrata,gustu cyaneo amaricat.



Lobel. Obseru. pag. 294. Ico. Plant. pag. 543.Hist. Lugd. pag.1193. Iacea montana Narbonensis.Casp. Bauhin. Phyt. pag. 531. Iacea 15. siue montana.

CENTAVRIVM COLLINVM GESNERI flore purpureo & albo.

Descriptio SImilitudo huic cum Centaurio maiore: De Centaurio autem collino, Matthiolus, qui eam Scabiosam maiorem in post. comm. cap. de Stœbe,inscripsit, hæc tradit. Primo statim ex ortu folia profert longa, nullis in ambitu laciniis, at quæ his succedunt plùs, minoris modo, dissecta cernuntur, quæ verò in caule,& ramis sunt: minora habentur,& magis laciniata.Caules gerit æstate sesquicubitales,teretes, striatos, incanósque qui circa cacumen suos fundunt ramos, in quorum fastigiis capitula oriuntur in acutum desinentia, compactili squamarum ordine cõtecta, Cyani modo, è quib. flores prodeunt ferè etiam similes, sed ruffescentes. Hos denique sequitur semen paruum, & subnigrum Lychnidis coronariæ simile, Radice nititur pollicari crassitudine & sæpè maiore,brachiatéque,sapore subdulci,pastinacæ proximo.Nascitur inter fruges,& in campis non cultis,argilloso præsertim solo.Quæ quidem notæ maximè arguunt magnam inter Scabiosam, & Stœben intercedere differentiam. Siquidem Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, aliísque locis aquosis nascitur. Hæc Matthiolus, cuius licèt figura nobis placeat, displicet tamen seminis descriptio. [Id enim obseruauimus paruum, oblongum, ruffum, & superiori parte pilosum esse.] Sed displicet etiam quod vulgaris Scabiosæ vires huic insuper inscribat, sibi persuadens esse vulgarem. Matthioli glossator pulchram habet iconem. Verùm non demonstrat, an vires scabiosæ, huic conueniant, vel Scabiosæ vulgari minori, cuius etiam figuram nouam posuit. *Camer.not.*

Gesn.hort. Centaurij maioris species Collina maior, foliis dissectis. Lobel. & Pena Aduers. p.232.Iacea nigra maior laciniosa vulgari ab inscio Matthiolo supposita. Item p.234. Iacea maior folio multùm lacinioso, Dentis leonis, maiusculis vasculis floris lutei. Obs. p.292. Iacea maior, & pag.293.Iaceæ maioris folio multùm lacinioso varietas. Num Cyanoidis flos Dod.eadem? an non potiùs congener? Nonnunquam Mechliniæ in hortis floribus albis,& capitulis spinosis visa. Ic. Plant.p.541.Iacea maior. *Lobelium* in Aduersariis per Iaceam maiorem intelligere Centaurium nostrum non dubitamus, an eius capita bene vocet vascula, aliis diiudicandum relinquimus: An etiam in Obseru.& Icon. veram eius figuram exhibuerit dubitamus, quia Clusius in Hist. in folio proponit pro Stoebe Salamantica 2.cuius descriptio non conuenit cùm nostro Centaurio collino: licèt videatùr icon non malè responderе suæ descriptioni. Considerandum igitur an icon illa non sit alicuius plantæ differentis à nostro Centaurio collino siue Iacea maiore Lobel. *Iacea maior.*



Dodonæus proposuit iconem nomine Cyanoidis floris, qui qualis sit asserere nõ possumus.Frater C.Bauh.refert ad Iaceam spinosam Mõspeliensem.

Thal. Cyanus silu. maior aruensis, Matthioli Scabiosa maior.

Tabern.icon. p.153.Hist.lib.1. pag. 540. Iacea tertia, flocken blum, Item icon. p. 158. & Hist. pag. 546. Scabiosa maior flore purpureo, Groß braun Scabiosen. *Existimamus* Tabern. duobus locis eandem plantam tradere, ideò fratri C. Bauhino duas diuersas statuenti, non consentimus adhuc, donec nobis ostendantur diuersæ plantæ consimiles.

Gerard.

Gerard. Angl. Iacea maior, Great Matfellen. Item antè Scabiosa flore purpureo, purple flowred Scabious.

C.Bauh.Phyt.p.526.Scabiosa 8. siue maior squāmatis capitulis, Matth.maior. Lob.Montana Scabiosa calidarum regionum in qua capitula non rectè pinguntur: Hæc floribus est ex purpura subrubentibus: reperitur floribus paucioribus minoribus candidis. Item pag.530. Iacea 8. siue rubra latifolia laciniata Tabern.Iacea tertia. Item apud Matth. Scabiosa maior squāmatis capitulis: Scabiosa quinta Trago. *Matthioli* Scabiosa montana videtur potiùs ponenda cum Iaceis, quā inter Scabiosas: præterea conferenti descriptionem & figurā Matth.cum descriptione & figura Lobelii Scabiosæ montanæ calidarum regionū, manifestum erit diuersas ab illis exhiberi plantas: Scabiosam maiorem Matthioli aliquoties obseruaui colore purpurascente & albo, sed non variantem numero aut magnitudine florum. *C. Bauh. lapsus Ga-...*

H.Lugd. pag. 1066. Scabiosa Matthioli maior. Item p.1108.Scabiosa montana Dalechampii. Vtrobique describitur & depingitur eadem planta, quod seuerus Censor non obseruauit. *H.Lugd. & C.Bauh. notantur.*

An porrò Trago lib.1. cap.80. Scabiosa tertia, Scabiosæ 3. genus?

An Dodon.lat. in fol. p.125. Aphyllantes 3. foliis magis incisis, &c?

Locus & Tempus Segetum potiùs quàm pratorum, in Gallia & Anglia plurima. Horti Belgici hanc vt præstantiorem ad vsum Medicum colunt: tametsi in Angliæ segetibus Cornubiæ conterminis abundè proueniat, teste Lobelio. Fuchsius cùm apud eum essem vocabat Scabiosæ quartum genus: vidi Tubingæ: Lugduni, Geneuæ, & Tiguri. Valerandus Dourez dicebat Limoniam Theophrasti Dalechampio. Frater C. Bauhinus attulit mihi siccam plantam cum hac inscriptione Cleoma Octauii Horatiani Guillandino. Basileæ cùm essem reperi cum flore purpureo & albo in Wasserfal/ Brentzack & Leürach. Montbelgardi abundat iuxta vites: prouenit etiam in Horto I.C. Flore albo vidi Heidelbergæ in horto Di. Sprengeri cum semine maturo Iunio, vnde attuli semina ferenda Montbelgardi in horto Ill. E. C. vocabat Iaceam albam.

IACEA LATIFOLIA SPINOSIS capitulis pulchris flore purpureo.

Descriptio MVltis *ramis* brachiata cubitalibus & longioribus, striatis, angulosis subhirsutis, tactu asperis, interdū cōcauis: *folia* infima pedalia circiter, palmari latitudine in profundas latas sinuatas lacinias diuisa, & Cichorii syluestris similia, hirsuta, aspera, superiora verò per ramos passim multò sunt minora, Cyani aut Hieracii foliorum diuisurā & magnitudine, vsque ad ipsum capitulum crebra. Cæterùm capitula extremis ramis hærentia, turbinata sunt, Cyani aut Iaceæ vulgaris capitulis paria, quorum singulæ squammæ flauescentes aut rubentes, alioqui læues & politæ in quinas, senas, aut septenas radiatas spinas, deorsum vergentes definunt: *flores* purpurei staminei, tandem in pappos facessunt: *semina* oblonga, Cnico aliquatenus similia, multò minora, variegata: *radix* crassiuscula.



Frater C. Bauh. aliquando dedit nobis, nomine Iaceæ spinosæ, ramum huius plantæ, quæ non culta, ea est strigosa, foliis minoribus multò, non tamen angustis, vt in tenuifolia Narbonensi, sed latis etiam iuxta capitulum, laciniatis in spinis etiam differentia: plures enim quàm iam dicta & non ternæ. *Iacea latifolia spinosa spontanea.*

An Clus. Pann. p.546. Iacea 4. siue Iacea montana echinato capite. Hist.post.lib.4.p.7.Iacea montana echinato capite siue 7.

An C Bauh. Phyt. p. 530. Iacea 7. siue nigra 6. echinato capite.

Alebat Argentinæ in horto suo D. Fridericus Meyer, qui referebat ex semine natam misso à Domino Agerio. **Locus.**

Iacea cum spinosis capitulis purpurea tenuifolia.

CAules huic cubitales, striati, asperi: *folia* aspera, angusta, vncias duas longa, quædam rariùs laciniata, aut cum quibusdam eminentiis: *capitula* parua, quæ squamis constant flauescentibus glabris, nisi desinerent in tres spinulas: *Flosculi* purpurei.

Lobel. & Pen: Adv. p. 234. Capitulis spinosis Iacea: ad Cellam nouam & vicinis vinetis Monspelii minor spontè visitur alia [Iacea] nigræ eadem prorsum radice & effigie, duntaxat tristiore aspectu: florem edit purpureum, interdum album, in squammoso & spinulis horrido capitulo, Calcitrapæ haud absimili. *Iacea spinosa.*

An Dodon.hist.lat.in fol pag.125. Aphyllantes altera similis primæ (id est Stœbe Salmanticæ primæ Clusii:) sed caule breuiore, capitulis minoribus, & foliis nigrioribus, saturatiusque virentibus, squammulis capitulorum asperioribus & nonnihil spinosis: flore purpureo è staminulis confarcto. *An Aphyllantes 2. Dod.*

C.Bauh.Phyt. Iacea 10. siue Iacea Stœbe dicta squammis asperis. Aphyllantes 2. Dodon. *Iacea Stœbe Aphyllantes*

Iaceæ nomine passim prouenientem Monspelii obseruauimus, florentem Vere, Æstate, & Autumno: Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi. **Locus & Tempus.**

Iacea purpurea Hispanica muricata.

IAceæ luteæ non multùm absimilis, *foliis* Seridis candicantibus, ramis cubitalibus & flexilibus, in quorum summo *capita* squammata, *florem* depromentia purpureum: *radix* valdè crassa est longaque & glutinosa. **Descriptio.**

Clus.Hist & Hist.post.lib. 4. p.8. Iacea purpurea Valentina muricato capite, Granatensibus vulgò *Arzolla*: proponebant nonnulli pro Poterio, cùm tamen eius descriptioni non respondeat. *Iacea purp. Valentina muricato capite Clus. Arzolla. Poteriū nō est.*

Lobel. Obs. p.483. Capitulis spinosis Carduus stellatus, seu Calcitrapa altera, videtur eadem cum Iacea altera Granatensium Clusii. *Cardu. stellatus seu Calcitrapa altera Lob.*

E

Locus & Tempus. Abundantissimè inuenitur agro Granatensi & Valentino, locis humectis & vmbrosis, floret Martio.

CENTAVRIVM COLLINVM SIVE jacea spinosa, flore luteo.

Descriptio



Rigido & recto surgit *caule*, duorum trúmve cubitorũ altitudine, multis alis concauo, striato, anguloso, glabro: *folia* ramulorum exortui subiecta, alibiq; per caules & à radice ad Centaurij collini (cuius species videtur) *folia* accedunt, duarum triúmve vnciarum longitudine, vnciã plùs minùs lata, in profundas lacinias ad costam vsque dissecta, rigida, dura, tactu aspera: *capitula* extremis hærent ramorum, Iuglandis ferè magnitudine, squammis loricata, ex viridi flauescentibus, per oras nigricantibus, aliquando læuibus & sui vndique similibus, aliquando denticulatis marginibus, interdum in primam longiusculam mordacem & nigricantèm desinentibus, nonnunquam inermibus: *florum* stamina in orbem explicantur, coloris lutei: *radix* minimum digitum crassitudine æquat, superiore parte subinde comosa.

Foliorum Varietas. *Flores* *Radix*

Iac. maior folio multũ laciniofo Lob. Lobel. Aduers. pag. 234. Iacea maior, folio multùm lacinioso, quam aliàs flore purpureo videre est in segetibus Monspeliacis, floribus luteis, venustis: Carthami siluestris nullatenus diuersam, capitulis, foliis, aut caulibus: Nisi quia tota asperiuscula: quam qui malit Plinij Hyosciriden, nobis secundis liceat. Obseru. p. 483. Cardui stellati varietas: Iacea lutea Clusij, Tragacanthum Clusij. Icon. pag. 542. Iacea maior lutea. Item pag. 13. Tom. 2. Carduus stellatus capitulis spinosis siue *Calcatripa*. *Lobelius* non agnouit Iaceam luteam ludere capitulis modò spinosis, modò non spinosis: modò vtrumque in eadem planta: ideò vnam in Aduersariis, & postea in Obseru. Clusij assumpsit figuram, ponens sub alio titulo, quam etiam hîc habemus pictam nobis absentibus, non tamen rejicienda Lobelij in Aduersariis, quamvis non habeat spinas in capitulis vt interdum visitur.

Lob. noiatur

Iacea lutea Clus. Clus. Hisp. Iacea lutea 1. Hist. post. Iacea lutea, Salmanticenses vocant Tragacantham. Tabern. icon. & Histor. Iacea lutea maior Geel Jaccá aut flocken kraut. Figuram habet Clusij. Gerard. Angl. Iacea maior lutea yellowe knapweed.

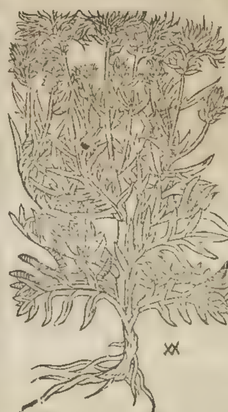
Iac. fl. lut. spinoso H. Lugd. err. Camer. hort. Iacea flore luteo spinoso.

H. Lugd. 1193. Iacea maior lutea Penæ. Item p. 1474. Iacea lutea Clusij, quoad descriptionem. Figura enim est Cardui capite tomentoso. *Historia* habet duas figuras, prior ex Adu. Lobelij: altera ex Clusio est p. 1488. errore Typographi posita nomine Cardui Eriocephali Dodonæi, quæ autem cap. 21. aliò transferenda est.

Iac. lutea cap. spinosa C.B. C. Bauh. Phyt. Iacea 10. siue lutea capite spinoso. Iacea maior lutea Aduers. collegit Monspelij, vbi prouenit ad semitam, quà itur Peraux, non procul à siluula, florens Iunio & Iulio: In Salmanticensi agro frequens nascitur ad vinetorum margines & arido solo: floret Iulio: semen Augusto maturum est. Tabern. primùm obseruauit in agris satis copiosè in Burgundia inter *Grandville & vesou*: Interdum in segetibus Monspeliacis videre fuit Lobelio.

Locus & Tempus.

IACEA MVSCHATA.



Descriptio. Radix lignosa lēta: *caulis* rotũdus, pedalis: folia lõga, lata, mollia, tomentosa, laciniis longis diuisa, alba vel cinerea. Capitula forma & colore Iaceæ secundæ [quæ Centaurium murale dicitur] tota plãta satis suaui odore prædita est, saporis amaricãtis cum adstrictione quadam. Ita describit Tabernamontanus, cujus & descriptionem & iconem probamus.

Eidem Icon. & Histor. Iacea Muschata, Iacea montana, Bergenflockeblum / Groß Bisemkraut. Herba muschata maior nuncupatur.

Egregius Medicus Petrus Turnerus Anglus olim attulit mihi cum hac inscriptione, Herba quam vocant Iuam moschatam, odore florum suaui Heidelbergæ prouenit arenosis & siccis locis. Prouenit in montibus & collibus sabulosis, potissimùm in agris montosis, vt & circa domum montanam Erdtbachianam Schoenenberg: præterea inter Electoralem domum Venatoriam dictam Neuwen Schloß & pagum furnheym. Gaudet locis altis & apricis.

IACEA INCANA LACINIATA capitulis Cirsij, flore vno aut altero.

Descriptio. HÆc ex *radice* crassa, lignosa, *caulem* profert palmarem, angulosum, incanum, nudum: *folia* habet multa ad radicem per terram sparsa, lata, Stœbes instar laciniata, molli lanugine incana: *flos* vnus vel alter, Iaceæ vulgari similis, ex capitulo squarroso prodiens, caulis summitati insidet.

C. Bauh.

Casp. Bauh. Phyt. Iacea 14. [apud Matth. Scabiosa 5.] siue incana laciniata.

In montibus prope Capuam prouenit.

IACEA SPHÆRITIS.

AD Aphyllantem referri posse videtur, nec fortassis temerè, cuius icon in Cæsareo codice extat Sphæritidis nomine, nisi quod absque enatis staminibus depingitur. Nulla tamen Sphæritis à Veteribus descripta reperitur (teste Dodon. Lat. in fol. pag. 126.) præter Cupressi. *Sphæritis. cod. Cæs.*

C. Bauh. Phyt. Iacea 21. Sphæritis ex codice Cæsareo Dodon.

STOEBE ET PHLOEOS Veteribus.

DE Stœbe, quam & Stibam alicubi & Phleum vocant, inquit illo loco Theophrastus vbi Stœbem [στοίβην] appellat. Folia huic in fruticum genere veluti carnosa [σαρκόφυλλα] scilicet quia pulpa constent vt Cupressus, Myrica & alia: alibi inquit, Phleus (φλεώς) quam nonnulli Stœbem vocant, inter eas est, quæ iuxta spinam seu aculeum alterum quoque folium habent [παρὰ τὴν ἄκανθαν ἕτερον ἔχει φύλλον, & non vt vertit Gaza, iuxta folium aculeatum, altero quoque folio conduntur] vt Ononis, Tribulus: Iterum de Phleo inquit. Spinosarum quoddam genus ex toto spinosum est: quoddam spinoso folio constat: tertium genus est aculeatum, quod iuxta aculeum folium gerit. Phleus enim Tribulus, Capparisque peculiare nimirum obtinent, non solùm caulem aculeatum, sed etiam folium hispidum habent. Etita omninò legendum esse annotauit etiam aliquando Dalechampius. Sed quod eo in loco subiungitur, Theodorus non benè omnibus his tribuit, peculiare scilicet habere, vt non solùm caulem aculeatum, sed etiam folium habeant hispidum (τὸ φύλλον ἐπακανθίζον ἔχει, καὶ τὸν καυλόν) nam interiùs peculiare id soli Cappari inesse traditur: Phleum autem & Hippopheum foliis mitibus constare, id est sine aculeis: ibidem tribuit Phleo folium carnosum multifidum: multasque radiculas [πολύρριζον] non in profundum: germinat, inquit, cum Virgiliis, nec folia dimittit, non enim annua, sed diuturnior est. Hæc omnia pulchrè conueniunt herbæ supradictæ. Sed alia apud eundem Theophrastum Phleum neutro genere appellatur, in stagnis nascens, cuius fructus placentaceus in lacu Orchomenio prouéniens Anthella vocatur: alibi sterile, quæ fæmina est, foliis Harundineis, de qua alibi dictum est à nobis. *Stœbe Theoph. Paleus Theoph. Illustrat. Gaza error. Gaza notatur. Hippopheũ Phleũ neutro genere Anthella*

Plinius Theophrastum sequutus malè intellectum: inquit quædam in folio, & in caule habet aculeum [in folio non, sed in caule habet. Falsò igitur hæc Plinius, inquit Dalechampius, Stœbe Theophrasti folio minimè pungit, sed præter folium exarmatum spinosum fructum gignit, Tribuli alterius modo] vt Phleos quod alioqui Stœbem appellauere: vnde error Theodori fluxit. Alibi Dioscoridem imitatus inquit: Stœbe, quam aliqui Phleon vocant, decocta in vino præcipuè auribus purulentis medetur, item oculis ictu cruentatis: Hæmorrhoidæ quoque, & dissenteriæ infusa. *Plinii lapsus. Gaza error.*

Stœbe, inquit Dioscorides vulgaris est notitiæ, folia & semen astringunt: ideò dissentericis infunditur decoctum, auribus quoque purulentes instillatur, imponitur etiam occulis cruentatis: ac folia cohibent sanguinis eruptionem.

De Stœbe Galenus lib. 7. simpl. med. disseruit his verbis. Stœbes fructus, & folia maximo sunt vsui, adstringendi vim habentia mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dysentericis inicitur, & auribus pure fluentibus, tum vulnera magna conglutinat. Euidentiùs hæc præstat cum vino atro austero: valenter enim desiccat omnes præter naturam humiditates. Præterea folia viridia, si illinantur, vim habent erumpentis sanguinis supprimendi: denique & oculorum ex ictu suffusiones illita iuuant. *Stœbe Galeni.*

Alia Stœbe Galeni est odorata & acris descripta lib. de antidotis, qua doliis aggesta pater eius ne acescerent, imbecillia vina conseruabat. De hac ait. Quam incolæ Colymbada vocant, alii Stœbem, herba fruticosa, calida & acris valdè, parumper redolens, aptissima ad præseruandum vina: appellatur & Stœbe, quodcumque vasis interponitur opplendi gratia: ne inuicem collidantur; vt natura fecit in pulmonis fabrica: nam carne molli, instar Stœbes cuiusdam, eius vasa fulciri scribit Galenus. *Stœbe alia Galeni Colymbada*

Id nondum in confesso esse scribit Dalechampius, An Stœbe Dioscoridis eadem cum Phlæo Theophrasti, quam is lib. 6. cap. 1. à quibusdam Stœbe vocari dixit. *An Stœbe Dioscor eadem sit cũ Phlæo Theoph.*

Nescio (inquit Anguillara epist. 8. pag. 146.) quid sit Phleon quod Gaza vertit Stœbe. Sed quo loco ita conuerterit Gaza, Anguillara non ostendit, nec nos hactenus locum inuenimus. *Anguill redarguitur.*

Phleos & Stœbe (vt Honor. Bellus perhibet) vnum & idem est & ex aculeatarum genere. Phleum autem nomine neutro multùm à Stœbe differt: plerique doctissimi viri ex confusione horum nominum in maximas tenebras incident, omnes qui Phleos & Phleum apud Theophr. confundentes eandem esse plantam putant frustra Stœben cognoscere conati sunt. Phloios quæ vocatur Stœbe à Theophr. lib. 6. cap. 1. enumeratur inter eas quæ præter Spinam folium habent, vt Pimpinella spinosa, & non vt vertit Gaza: Plutarcho in vita Thesei & Ætio Stœbe. Quod Theophr. cap. 3. lib. 6. tribuat Phleo, Cappari & Tribulo folium hispidum, mendum esse suspicor, ait Bellus, &c. *Phleos & Stœbe eadem planta sed diuersa Pheum. Gaza not.*

Scabiosa minor tenuifolio Matthioli negatur esse, vt quidam voluerunt, Stœbe. *Aequiuoca Scabiosa minor vulgaris*

Stœbe Salmantica Clusii 2. est nobis Iaceæ genus siue Stœbe Salmantica foliis mollibus. *Scabiosa maior communior hirsuta Iacea genus Salmant. foliis mollibus.*

Stœbem Salmanticam tertiam Clusii, inscripsimus Scabiosam squammosam argenteam. *Scabiosa squammosa argentea.*

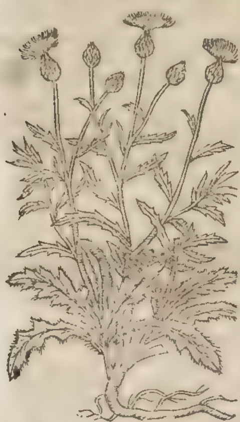
Stœbe & Scabiosæ Candiæ Anguillaræ titulum fecimus, Iacea squammata Cretica, quibusdam Scabiosa Cretica.

Stœbes Salmantices genus, Centaurii maioris speciẽ fecimus tenuifoliã. Stœbẽ argenteã incanã

Xeranthemum. Aldroandus quandam cognominauit. Stœbe incana, dicta est de nostro Xeranthemo. Stœbem spinosam ex Dodonęo proponimus. Stœbe spinosa. Stœbe Rosmarini folio Ponæ. Stœbe Rosmar. folio. Stœbe Dioscor. Pimpinella spinosa differt à Galeni Stœbe: vt tradit Honor. Bellus, quæ opinio & nobis placet, vt ostendimus suo loco. Pimpinella spinosa. Stœbe dicitur de Vulneraria rustica, de qua H.n.g. lib.17. Vulneraria rustica. Sagittam quidam putant esse Stœben & Phleō Theoph. vide lib.8. Sagitta. Phleon apud Theophr. neutro genere cuius fructus Anthela in stagnis Cæsalpino. Sparganiū Palmæ humilis. Phleon Cordo de Chamæriphes, vide Hist.l.3.

STOEBE SALAMANTICENSIS PRIOR Clusij, siue Iacea Intybacea.

Descriptio. Caules cubitales, striati, subhirsuti, fungosâ medullâ farcti, valdè ramosi: per quos ramosque conspiciuntur *folia* Cichorij laciniata, nigricantia, hirsuta, duas, tréſve vncias longa, vix culmum lata, in lacinias nihilominus cæsa, vel serrata: *capitula* summis ramis hærent, Cyani paria, turbinatiora, glabris nitidisque & politis, albicantibus, per extremum rubentibus squammis imbricata, è quibus *florum* emicant stamina purpurea, quibus marcescentibus *pappus* dehiscente apparet capitulo.



Stœbe Salmantica Clusii. Clus. Hisp. & Histor. post. lib.4. pag.11. Stœbe Salmantica 1. vel prior, ad Scabiosas seu Iaceas referenda, & à Salmanticensibus Stœbes nomine insignita, quòd extrema folia vtcunque aculeata sint, ac istic Cabeçuela dicta, h.e. capitulum.

StœbeSalm. maior Brancion. Lob. Lobel. Icon. Plant. pag.543. Obs. p.293. & 294. Stœbe Salamantica maior Brancionis, quæ ima folia Scabiosæ Hispanicæ & Sequanorum Cirsij media habet. Radix oblonga, nonnihil fibrosa. E cubitalibus & duorum pedum caulibus in longioribus petiolis & squammoso capitulo flos Cyani purpureus. Semen Cnici sed minus. Vniuersa planta gustanti peramara, præsicca, adstringens.

Aphyllantes Dod. Dodon. Lat. in fol. p.125. Aphyllantes 1. Is negat esse Stœbe.

Camer. hort. Stœbe Hispanica Clusij. H. Lugd. p.1119. Scabiosa seu Stœbe Salamantica prior Clusij. Tabern. Icon. & Hist. Stoebe maior, Groß Stebenkraut C. Bauh. Phyt. Iacea 16. siue Iacea Stoebe dicta, maior folijs Cichorij. Iacea Stœbe dicta maior fol. Cichor.

Locus & tempus. Creuit mihi Geneuæ in horto ad aliquot cubitos. Primo vere florentem reperi in itinere Monspelio versus Frontig. Sata Montbelgardi in horto E.C. prouenit per fratrem C. Bauhinum misso semine, nomine *Stœbe*. Frequentem tradit Clus. in Salmanticensi agro in aruorum & vinetorum marginibus, florere Iunio, Iulio, & Augusto, & subinde semen proferre: In Belgia autem non nisi altero à satu anno. Prouenire obseruauit Tabern. in incultis locis secus vias ad agros & vineas inter Wormatiam & Francxenthal.

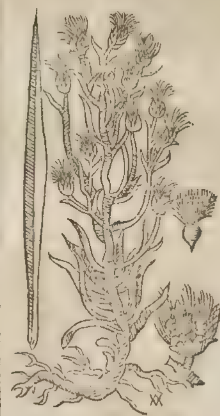
STOEBE SPINOSA.

Locus. Extat Stœbes spinosæ imago in vetere Cæsareæ bibliothecæ codice: huiusmodi spinosam Stœbem Dodon. suâ ætate reperiendam esse dixit in Cypro atque Peloponneso, vulgò Morea, planis ac apricis locis, vnde aridam secum attulerit Dominus Bernhard. Paludanus stirpium diligens obseruator.

Stœbe in cod. Cæs. Dod. Lat. in fol. p.123. Stœbe ex codice Cæsareo. Casp. Bauh. Phyt. Iacea 22. siue Stœbe spinosa, quam Cyani maritimi nomine se accepisse ait.

STOEBE CAPITATA ROSMARINI FOLIO Ponæ, siue Chamæpitis fruticosa Cretica Belli, aut Iacea fruticans Pini folio Casp. Bauhin.

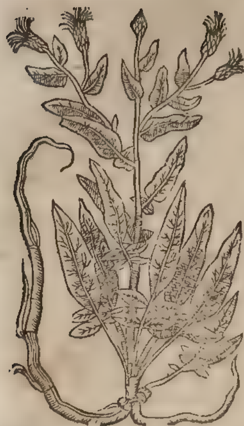
Descriptio. Ex albicante *radice* lignosa, & aliquantulùm fibrosa, varij efferuntur *caules* teretes, modo Coronariæ Libanotidis, triū circiter cubitorum, quadam canitie aspersi: profert *folia* vt ipsa Libanotis, sed longiora multò, & acuminata magis, quæ paulatim flaccida facta, ita sese coarctant, vt omninò appareant Pinastri folia, quæque supernè subuirescunt, infernè albicant, cum quadam lanugine, vti & cauliculi: in ramulorum fastigiis edit capitula quemadmodum Stœbe Salmantica prima Clusij, quasi magnitudinis Centaurij maioris, cui etiam flos simillimus est, nisi quod magis purpurascit: *semen* retinet Cnici, sed nigricans: perennis est planta.



BEHEN ALBVM RAVWOLFFII.

Descriptio. Ex *radice* folia prodeunt magna & acuminata Lapathi instar, rigida vt Pyri folia: ad quorum ima quatuor alia minora aduersaque disposita sunt: cuiusmodi etiam in cauliculis teretibus conspiciuntur: quorum quidam etiam ad cubitalem altitudinem assurgunt, superiora etiam planè adhærent *cauli*, vt in Smyrnio Cretico. Horum summitatibus *capitula* squammata oblonga, luteaque insident singularia: è quibus *flos* quoque luteus emergit.

Radix



Radix prælonga est, in summo maiusculis fibris prædita, quæ adeò excrescunt, vt cum tempore tráſ plantari queant. Paucis alioqui & penè nullis fibris prædita est: tenax est, & ſicut Glycyriza nostra flexilis, cui colore & craſſitie conferri potest: magis tamen albicans anguloſáque est.

Rauvvolff. itin. lib. 2. cap. 12. verum Behen Arabum, quod etiam nostro ſeculo vocant Behmē ackma. Item parte 4. inter fig. 288. Behmen abiad Arabum, id est B. hen album. *Behmen ackma.*

Locus Ad radices Libani prouenire hoc Behen album auctor est Rauvvolſſius deſcriptionis auctor.

CENTAVRIVM MAIVS Veteribus.

Cap. V.

Ex Theoph. Centaurii vox, cuius etiam Hipp. lib. 1. de affect. intern. meminit, paſſim apud Theophrastum legitur. Ac primò quidem de Hiſt. plant. lib. 9. cap. 1. hæc habentur. —Accidit verò, vt vel proprium ſucci colorem plantæ nonnullæ ſortiantur: aliis enim albus, vt lactuoſis: aliis ſanguineus, vt Centeriæ & ſpinæ quam Attractylidem appellant: aliis viridis, aliis alius color: ſed planiùs hoc in annuis, & anniuerſario caule præditis, quàm in arborum genere. *Centeria Attractylis* His addit dicto libro cap. 14. Centauris decem vel duodecim annis durat, pinguis hæc, ſpiſſaque admodum est. *Centauris* Capite verò 9. eodem libro ait. Atilla veluti commentitia, & è longinquo ducta apparent, Pæoniam enim quam alii Glycypedem vocant, noctu effodiendam præcipiunt: nam ſi interdiu, & à primo Martio viſus quiſpiam ſit fructum quidem legens, oculis periclitabitur, radicem autem ſi ſecat ei pedes procidit. κενταυρίδα quoque ſecantes [accipitrem] triorchin nuncupatū cauere, vt ſine vulnere nō poſſint diſcedere, & alia huiuſcemodi de quibuſdam aliis narrant. *Centauris Triorchis* Precari autem in ſecando haud quidem abſurdum fortaſſe ſit. Sed quæ addunt, abſurda potiùs dixeris. Hæc Theophrastus, apud quem lib. 9. cap. 1. hiſt. legendum cenſemus pro κεντηρίᾳ, κενταυρίῳ, facili errore, quum Plinius etiam ita legiſſe videatur. *Theoph. corrigitur.* Item lib. 9. cap. 14. κενταύριο, vbi Gaza malè vertit Fel terræ. *Gazæ error* Item lib. 9. cap. 9. hiſt. vbi κενταύρις legitur non benè vertit Febrifugæ: ſunt ea nomina Centaurii minoris: quamobrem non videtur animaduertiſſe in Theophraſto diſcrimen inter Centaurium maius & Centaurium minus. *Centaur. minoris nomina.* Geſner. lib. de áuib. cap. de Triorche legendum putat Centaurio. Plinius, vt apparet è capite 6. lib. 25. legit Centauridi, vbi locum Theophr. de iis qui Centaurium ſecant & à Triorche vulnerantur cap. 9. lib. 9. hiſt. malè vertit. Ego [Dalech. ita namque propriâ manu adſcripſit] nihil mutandum cenſeo. Centeriam quòd exiſtimem illam herbam eſſe, rubro ſucco turgentem, quam ſanguinem Drachonis vocamus. *Centeria herba sanguis draconis.*

Nos contrà exiſtimamus Theophraſti verba poſſe de Centaurio magno interpretari, quandoquidem ei radix ſubrubra, teſte Dioſcoride, dicente: Centaurium magnum aliqui Narcen vocant. *Centaurium magnum Dioſc. Narce* Folia habet Nuci regiæ ſimilia, prælonga, colore viridia, vt in Braſſica, ſed ambitus ipſorum inciſuras habet ad ſerræ modum. Caulem habet inſtar Lapathi, duorum cubitorum aut etiam trium, atque hic à radice multas propagines habet, in quibus capita ſunt Papaueri ſimilia, in ambitu oblonga. Flos eſt cæruleus. Semen ſimile Cnico; velut in lanuginoſis floribus inſitum. Radix craſſa, ſolida, grauis, ad cubitos duos extenta, ſucci plena, acris, cum quadam adſtrictione ac dulcedine, ſubrubra. Amat terram pinguem, apricam, & ſyluas ac colles. *Locus* Copioſa eſt in Lycia & Peloponneſo, in Helide & Arcadia ac Meſſenia: & circa Phloēn, & Lyciam, & Smyrnam. In fine capitis poſt vires, appellata eſt πανάκεια (Panacea) &c. *Panacea*

Plin. lib 25. cap. 6. Dioſc. deſcriptionem declarat his verbis, Centaurea curatus dicitur Chiron, quum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta excidiſſet in pedem. *Chiron.* Quare aliqui Chironion vocant. Folia ſunt lata & oblonga, ſerrata ambitu, denſa ab radice; caules ternûm cubitorum geniculati. In his capita ceu Papauerum. Radix vaſta, rubeſcens, tenera, fragiliſque, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatiſſima Arcadia, Elide, Meſſenia, Phloē, & Lycæo, atque in alpibus, pluribuſque aliis locis. *Locus* In Lycia quidam & ex ea Lycium faciunt. *Lycium* Vis in vulneribus tanta, vt cohæreſcere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. *Vſus.* In vſu radix tantùm duabus drachmis bibenda, quibus dicetur, ſi febris ſit, in aqua trita: cæteris in vino. *Et addit*: Medetur & omnium morbis decoctæ ſuccus. Hoc autem in Dioſcoride ad finem habetur ſic, ἐκλήθη δὲ πανάκεια ἐπειδὴ πάντα τὰ φλεγμαίνοντα πάθη παύει. *Panacea* Quanquam hoc in pleriſque exemplaribus non habeatur, ſicut neque ea nomina, quæ paulò pòſt ab Apuleio referentur, & ad finem inter ſuppoſititia à Cornario relata ſunt. Plinius tamen clariùs eiuſdem libri cap. 4. dicit. Quartum genus Panaces ab eodem Chirone repertum, Centaurium cognominatur. Diſtinguit tamen Lucanus poëta hoc verſu:

Et Panacea potens & Theſſalana Centaurea.

Tertia [pergit Plinius eiuſdem lib. cap. 6.] eſt Centauris Plinio cognomine Triorches. Qui eam ſecat, rarum eſt vt non vulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. *Centaurium Triorches* Theophraſtus defendi eam, impugnarique colligentes tradidit à Triorche accipitrum genere, à quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi aſſignant. *Huc vſque Plinius*, cui Theophr. lib. 9. cap. 9. errandi occaſionem præbuit.

Centaurium, vt refert Apuleius cap. 34. à Græcis dicitur Maronion, aliis Neſſion, aliis Petethronia, quibuſdam Limnites. *Plinii lapſus.* Sed Prophetę eam plantam nominant Hema heracleon, alij Chironiam, alij Limneſtin, alij Apogoriſapon, alij

Polyhydion, alij Hemeroton, Ægyptij Antiamas, Ital: Fel terræ, siue Vneferam. *Maronion.* Maronion quidem appellatum est à Thraciæ monte Maronia, quoniam plurima aut probata illic nascitur. Quemadmodum à Chirone Centaura Chironia: Sic etiam à Nesso, siue Nesseo, qui Centauri fuerunt, *Nession.* Nession appellata est Centauria. *Pelethronia* Pelethronia dicta à monte Thessaliæ, vbi Lapithæ quondam equitandi artem, cuius ipsi periti, alios docuerunt, inter quos & Chiron Centaurus censebatur. *Limnitis* Limnitis, id est paludalis & stagnalis, dicta, quòd secus aquarum scatebras & paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascitur. *Limnestis* Et eadem est ratio cur aliqui Limnestin vocauerant & Limnesion. *Hæmaheracleos.* Hæma Heracleos (id est sanguis Herculis) appellata est, eò quòd, quemadmodum Hercules immania monstra edomuit: sic etiam herbæ huius radix à quacunque humani corporis parte fluentis sanguinis impetus domat, & consistere facit, seu quòd radix ipsa & succus eius sanguinis modo rubescant. *Polyhydion* Polyhydion, id est, multi aqueam & succosam: succo enim plena est illi radix, & locis succosis ac pinguibus lubens etiam nascitur. *Hemeroton* Hemeroton dici potuit à mansuetudine & dulcedine quadã saporis quæ in radice sentitur: licet enim sapore sit acri & stipticante, nihilominus tamen dulcedine aliqua participat, ἥμερος autem Græcis mansuetus dicitur. *Fel.terræ.* Appellatio Fel terræ ex minore Centauria maiori adiecta est contrario sensu. Constat enim re ipsa maioris radicem dulci quodammodò sapore dotatam, minoris verò amaro: quare fel quod amarum est, minori & non maiori conuenit, quod Plinius etiam testatur vbi de minore agens dicit, Hoc Centaurion nostri fel terræ vocant, propter amaritudinem summam.

Vires ex Diosc. Conuenit radix ruptis, autore Dioscoride, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, tussi antiquæ, sanguinem spuentibus: non febrientibus cum vino, febrientibus cum aqua, ita vt radicis *Rad. tritæ dosis* tritæ drachmæ duæ dentur. Similiter ad tormina & vteri dolores. *Menses* Ducit etiam menses & fœtus, in *Collyrium.* collyrij figuram derasa, & vtero apposita. Eadem *Vulnera.* & succus facit. Est & vulneribus idonea, dum quidem humida est, contusa: arida verò priùs madefacta, atque ita contusa. Committit enim ipsa & glutinat. Quin & carnes dum coquuntur inter se committit, si quis ipsam contusam simul coquat. *Lycij succedaneum.* In Lycia succum ex ipsa exprimunt, & pro Lycio vtuntur. *Panacea* Appellata est Panacea, quoniam omnes inflammatas affectiones sedat.

Ex Galeno. Centaurij magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarios effectus præstat, id attestante Galeno: Gustu itaque acris simul adstringénsque apparet cum leuicula dulcedine. Atin actionibus acrimonia quidem *Fœtus mortuus.* caliditatis opera ostentat, menses prouocans, & fœtum mortuum euellens, viuúmque corrumpens atque eiiciens. Adstrictio verò, opera crassæ terrenæque frigiditatis, cùm vlcera glutinet & sanguinem reiicientibus prosit. Exhibentur autem eius drachmæ duę, febrientibus quidem cum aqua, febri verò liberis cum vino. Porrò secundùm omnium simul qualitatum actionem, ru- *Dispnœa.* ptis, conuulsis, dyspnœæ siue spirandi difficultati, tum inueteratæ tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solùm quod præter naturam est oportet, sed partem quoque euacuatam roborare ac confirmare: Eadem quæ radix & succus *Ex Plinio.* ipsius efficit:

Eadem quę Diosc. illi tradit etiam Plin. & mederi *Ouiũ morbi* ouium morbis: ac valere contra venena ac magicas artes, & radicem in vuluæ doloribus prodesse. Contrita & imposita, inquit Apuleius, tumo- *Vlcera.* rem fieri non patitur. *Canceroma* Ad sugillationes & dolores *Sugillationes* succus perunctus ex aqua summè facit. Ad vulnera recentia tam efficax est, & ad plagas glutinandas, vt etiam carnes cohærescant, quæ ex a- *Dolores.* qua eius coquuntur: In vino decocta & potui data, splenem persanat.

Centaurij maioris nomine donata planta. Mirum est, inquit Humelbergius, tamdiu latuisse Medicos, & adhuc etiam multos ignorare quænam planta sit Centauria maior, ipsósque longè aliâ & diuersâ herbâ vsos pro Centauria hac fuisse, quum tamen in multo vsu & honore atque pretio eam semper habuerint, & adhuc nostro tempore etiam habeant: sed ignorantes ipsam esse Centauriam, alienóque, hoc est Rheu- *Rheuponticum.* pontici nomine, cuius radici assimilatur, appellantes. Nam quam vulgò nunc omnes Rheuponticum vocant, ea verè est Centauria maior, multi vsus contra iecoris atque lienis mala.

Rhaponticum igitur Pharmacopolarum nostrorum non est Rheum Ponticum sed potiùs *Centaurium maius Iuglandis folio* Centaurium maius Iuglandis folio, de quo mox dicendum. Scabiosa alpina maxima, falsò ab aliquibus Centaurium creditur, ceu antè monstra- *Scabiosa alpina maxima.* uimus. Quam nos paulò antè Centaurium collinum inscripsimus, eam Iaceam collinam maiorem dissectis foliis, Iaceam montanam squamoso capite, & Centauroides maius cognominat Schvvenckf. Cétaurium collinum maius C. Bauh. Centaurij maioris speciem, Gesnerus. Centaurij maioris quædam species in muris & asperis locis nascens Gesneri, est nobis Centaurij maio- *Centaurij maioris species tenuifolia* ris species tenuifolia. Paucos autores comperit Hieron. Brunschvveig. quibus nota sit Centauria maior, quamquam quidam experti dicant esse *Matricaria* Matricariam, quod non affirmat Apuleius, vt videre est apud Tragum lib. 1. cap. 42. *Enula.* Enulam quoque Centaurium vocat. Centauriæ radicis nomen quidam attribuunt Gentianæ, authore Dio- *Gentiana.* scoride, vt testatur idem Tragus lib. 1. c. 42. & 56. Tragus adhæc lib. dicto cap. 42. Aquileiam Cen- *Aquileia* taurium cognominat Germanicum. Dioscorides, vt legitur apud Tragum lib. & capite iam scripto Hyoscyamum Centaurium vocauit. *Hyoscyamus* Auicenna, inquit Campes. in spec. pharmac. bis ponit Centaurium in Theriaca, per ignorantiam omittens Pentaphyllum. *Pentaphyllũ* Pro Centauria ponit Polium *Polium* Tract. quid pro quo. Non desunt qui sibi & aliis persuadêre conentur eam plantam esse Centau- *Lysimachia spicata.* rium, quæ Lysimachia spicata dicitur. Androsæmum à recentioribus Chirurgis Matrisylua dicta, inquit Cæsalp. lib. 9. cap. 43. fortè apud Theophrastum Centeria fuerit, quam recenset inter plantas succo sanguineo constantes. Androsæmum hoc Cæsalpini, est nobis Siciliana, de qua agemus *Siciliana* H.n.g. lib. 19.

CENTAVRIVM MAIVS IVGLANDIS folio.

Descriptio Centaurij maioris *caulis* rectus, hominis procceritatem assequitur, in ramos circa summitatem diuisus: *folia* amplissima in alæ formam disposita, quarum singularia spithamam ferè longa, trium aut quatuor vnciarum latitudine, per ambitum serrata, neruosa, glabra, saturatè viridia: at primùm



at primùm prodeuntia folia integra sunt nec dissectionem agnoscunt: *capitula* surculorū extremis insident squarrosa, è quibus emicant *flores* staminibus purpureis contexti, in *pappos* euanescentes. *Semen* nitidū, oblongum: *radix* rubens, crassiuscula, longa, recta: Figuræ nostræ quæ iam erant factæ minùs placent. Quia autem ex emptis sculptis erant, nec tempus meliores fieri permisit, his vti cogebamur.



Centauriū non est Rheumponticum.

Tametsi doctis [inquit Corn.] videatur Centaurium maius esse id quod Officinæ hodie Rheuponticū vocant: & huic etiam Diosc. ac Plinii descriptio magna ex parte respondeat: tamen habent Officinæ aliud quod pro vero Centaurio maiore ostendunt, quod tamen descriptionem Dioscor. nulla parte refert.

Discrimen inter Rhaponticum antiquorū & officinarum.

Rhaponticum illud Antiquorum authore Tagaultio, de simpl. med. purg. longè diuersum est ab hac radice quæ nunc ab Officinis Reuponticum nominatur. Nam Veterum Rhaponticum, radix est fungosa, pondere leuis, laxo contextu: Hæc verò grandis, solido concretu ponderosa. Adde quod illa, si oris saliua diluatur, colorem reddit ad Crocum inclinantem: hæc ne pallidum quidem, verùm cùm recens fuerit rubro madet succo, siccata nequaquam inficit croco saliuam: Leonicenus ac docti ferè omnes huius seculi medici radicem Centaurii maioris, Galeni, Plinii & Diosc. arbitrantur.

Centauriū Diosc. Trago. Herculis sanguis. Vnifera Apogorisapo Kanturion.

Trago lib.1. cap.42. dicitur Centaurium Dioscoridis, quod aliis nuncupatur Narce, aliis Limnesis, Magis Herculis sanguis, Romanis Phieri & Vnifera & Fel terræ. Quodque Apuleius sequentibus insigniuerit appellationibus, Pelethronia, Limnites, Limnostis, Apegorisapo, Polytidios, Hemerotos, Antiamas, & Fel terræ: Serapio cap.304. Kantaurion, & Kibir, alii verò Centauriam solidam dici affirment. De Centaurio maiore præterea loquitur Tragus cùm ait.

Radix Rhapontica.

Quod ad Rhaponticam radicem attinet, non desunt inter doctos qui Centaurium maius esse asseuerent [vide Antonium Musam,] quod si ita est, nobis quoque Germanis in altissimis Heluetiæ alpibus, maximè verò in montanis Sedunorum nobilissima ac decantatissima radix prouenit. Eius historiam Antonius Musa diligentissimè descripsit. Quod si verò quis quærat, cur Aquilegiam nostram Centaurium appellem, eum vicissim ego interrogabo, quare Dioscorides Hyoscyamum, Rhaponticum, & Gentianam Centaurium vocauerit.

Aquilegia

Centaurii magni radix, Rhei pontici appellationem hodie in officinis medicorum retinet, nulla profectò alia de causa, quàm quòd tum postquam in veri Rheipontici penuriâ medici eius succedaneo Centaurii magni radice vti cœpissent: quæ Rheo pontico, Dioscor. autore, formâ & facultate similis est: sensimque è medicorum cognitione verum Rheum Ponticum abiisset, eò tandem ventùm sit, vt quum prorsus iam ex illorum notitia excidisset, eius succedaneum verum esse Centaurium maius crederent, adeoque eius nomen in Centaurii magni radicem transferrent, quod etiam hodie retinet.

Centaurium hoc maius Pharmacopolis hactenus impropriè Rhaponticum dici testatur Cordus in Dioscor. notatque Ant. Musam, quod absque necessitate hoc negarit. Idem ait alibi Fellis terræ appellationem malè ad maius Centaurium transtulisse apud Theophr. Gazam. Idem in Hist. Centaurium maius vocat, describit, ac dicit in omnibus hodie Pharmacopoliis & à cunctis Medicis Rheu siue Rhaponticum appellari magno errore.

Anton. Musa repreh. Fel terra malè Centaurium maius dicitur. Error quorundam.

Huic Gesn. addit figuram, à quo in Obs. silua Centaurium maius Germanicum appellatur: de hort. verò, Centaurium maius vulgò Rhaponticum alterum foliis Iuglandis ferè.

Cent. maius Germ. Folio Iuglandis

Centaurea maior dicitur Amato, de qua ait: Hæc absque ambagibus & controuersia vlla, Rhaponticū Officinarū est. Cæterùm Theodorus Gaza in Theophrasto, perperā huic Fel terræ nomen indidit, quum hoc nomen minori Centaurio potiùs ob insignem eius amaritudinē conueniat.

Centaurea maior Amati.

Cæterùm contendat licèt Musa Ferrariensis Medicus clarissimus, radicem qua Rhapontici loco plerumque Officinæ vtuntur, Centaurii magni radicem non esse: is tamen hac in re decipi [pace eius dixerim inquit Matth.] manifestè deprehenditur, cùm ea radix, quæ vulgaribus Rhapontici vicem explet, omnibus sanè notis Centaurium magnum repræsentet. Quippe quòd crassa sit, grauis, compacta, tripedalis, & rubeo succo prægnans, qui gustui non modò quadantenus sit acris: sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quin etiam [vt nos quoque obseruauimus] striata, & funiculi modo contorta. Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores, & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioscorides & Galenus memoriæ prodidêre. Ea, quæ hodie ad nos conuehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte numerosa nascitur: quin & in aliis Italiæ locis, nempe in Veronensi agro Baldo monte, quem Benaci alluit vnda, sed infirma radice si ad Apulam compares. Porrò vtriusque Centaurii vno tantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, vt mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ Inquisitoribus acriter fuerit accusatus, etsi nouus quidam Mesues ipsius Commentator friuolis argumentis, horum doctissimorum virorum censuris refragari nitatur.

Musa error. Centaurium magnum. Locus. Confusus Mesues.

in tam aperto illius errore. Quinetiam Auicenna, qui cum illo pariter errat, & cum vtrisque Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurij magni radicem lentam trahere pituitam, simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari. Quæ tamen facultates Centaurij maioris non sunt, sed minoris, vt alibi explicabitur. Cæterùm neque Plinius ab errore vindicari potest, qui tametsi in Centaurij magni historia lib.25.ca.6.in omnibus ferè Dioscoridi subscribat, in facultatibus tamen errasse videtur, quòd Centaurio maiori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in maiori sed in minori tantùm deprehendatur. Datur Centaurij magni radix Hydropicis, Ictericis, & Iocinorosis, tum vino macerata, tum in puluerem pota. Radicis recentis succus vnciæ pondere haustus, ac etiam vulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. *Hæc Matth.* passim in suis comm. qui pingit ac dicit. Centaurium magnum nil aliud est, quàm radix præteritæ nuper ætati Rhaponticum credita, Græcis κενταύρειον μέγα vocatum, Aphris Chantaurion Kibir, seu Sacurion habre, It. *Centaurea maggiore*, Germ. Reupontick, Hisp. Ruipontic, Gall. *Rheponticé*. Sed pingitur etiam his nominibus pro Centaurio magno à Camer. in Hist. Matth.germ.& Epit.eiusdem.

Auicenna error. Serap. error. Plinij error. Vires ex Matth. Nomina linguarum

Arguill. dicitur Centaurium maius, in Apulia Rhaponticum vocatum.

Centauriũ magnum Dodonæi. Centaurij maioris duo genera. Differentia eorum. Dod. repreh. Lob redarguitur.

Dodon. Histor.purg.& lat.in fol. Centaurium magnum duplex statuit, licèt in Histor.gallic. vnius solùm meminerit. Effigie & naturâ abesse Centaurium paruum à maiore satis constat. Maioris autem duo genera [inquit Lob. in Aduers.] foliorum incisurâ duntaxat differre videntur, magis quàm radice, quæ vtrique, cùm maxima, æquat carpum humanum: colore Pentaphylli: flauo succo, subrufescente: flos & semen vtriusque eadem: folia verò ex vno octona, aut septena, non pediculo, vt in alio, sed medio neruo aptata, tam aut serratulæ modo, serrata & profundè laciniosa: radices consimiles, quæ siccatæ vtriius Rhapontico falsò eædem olim putabantur. Iam vtrauis nullo discrimine vtuntur sanguinem spuentes & asthmatici: etiamque matricis sordibus educendis, vtitur Dodonæus, quem aptiùs possent hic erroris insimulare Cretici, quàm eius Centaurij maioris iconem, vt non legitimam recusare. Nam illic potuit decipi, Arabes sequutus, qui vires maioris & minoris ferè contrariis confuderunt, hic neutiquam. Vireta enim Belgica plurimas huius Serratifolij alunt plantas, vsui optimas, & nulla nota à vulgatiore, nisi foliis iuglandis, discretas. Semen vtrique Cnici simile & par, in capitulo squarroso Iaceæ nigræ maioris: flos ex purpura albicat. Hoc posterius, Belgicis hortis frequentius: rarius autem Alpinis tractibus, vbi alterum frequentius etiam spontè. *Et hac inibi Lobelius.* Sed quid sibi velit cum sua censura circa vires ex Dodonæo adscriptas non video: eædem enim sunt non solùm apud Arabes, sed etiam apud Dioscoridem & Galenum. Vocat autem is Centaurium maius suum duplex, Gall. *grand Centaurée* Belg. Groote Sentory: Belg groot Centorye. Ico.plant.p.712. eiusdem cum Dod.lat. habet figuram hoc titulo. Centaurium maius. Sed & Clus. Histor.post.eam proponit hac inscriptione, Centaurium maius 1. vulgare, Centaurium magnum quale à Dioscoride descriptum est, vulgaris omninò notitiæ. Est sine descriptione.

Centaur. maius vulg. Centauriũ Diosc. Centaurea maior.

Cæsalp. Centaurea maior in monte Gargano Apuleiæ nascitur: eius radix in officinis pro Rhapontico venditur, exteriùs nigra, interiùs subrubens, crassa, & longa: folia ab radice fert erecta, similia Cerretæ, sed multò maiora, sectionibus vtrinque digito latioribus, instar folij Nucis: caules fert rectos, ab eadem radice plures, paucis ramis, bicubitales, ampliorésque, in quibus pauca folia: cacuminibus capitula Cyani grandiora, flore purpurascente: semen Cnico simile inter lanugines.

C.Bauh. Phyt.p.188. Centaurium 1. siue maius folio in plures pártes diuiso, quod Officinarum est Rhaponticum: Rhapontica Centaurea maior habita Trago sine icone. *Centauriũ maius fol. in plures partes diuiso.*

H.Lugd. p.1287. Centaurium maius, vt & Camer. hort. quod hic ait à Centauro Chirone sic dictum, à quo βοτανικά Achilles edoctus fuit. Affertur ex Apulia de monte Gargano siue S. Angeli dicto, ac pro Rhapontico venditur.

Tabern. Icon.& Hist. Centaurium maius, vulgò Rhaponticum. Schwenckf. Centaurium maius, Centaurium maius serratifolium. *Cent. maius serratifolium.*

Centaurium maius folio Iuglandis prouenit mihi Geneuæ in horto ex semine: Lugduni habebam in horto: Basileæ vidi in horto Dn. Cœlii Secundi Curionis præceptoris, & Dn. Dris Theodori ZWingeri & Humelij Pharmacopœi, ipse etiam habui in horto patris florentem Maio quod excreuerat ad altitudinem hominis: Patauij in horto publico & D. Cortusij mense Februario. Curiæ Rhætorum in horto. Montbelgardi in Horto Ill. E.C. satum aliquoties prouenit, verùm periit priusquam caulem protulerit. Locus & tempus.

CENTAVROIDES FOLIO GLABRO flore flauescente.



Cvbitalis & sesquicubitalis est planta, *caule* glabro, ramoso, tereti: *folia* dodrantalia & longiora, glabra, glauca, in multa segmenta ad costam vsque diuisa, quæ quidem segmenta, aliàs opposito situ respondent, aliàs verò minutè, crassiuscula, neruo bifido per lõgum exporrecto, in ambitu raris denticulis crenata, aliàs integra, sapore oleraceo: singulis porrò ramulis singula insidẽt *capitula* Oliuæ magnitudine, sed formâ conicâ, splendentia, imbricata, tam acuratâ squammularũ commissurâ contexta, vt læuia esse videantur, nec vllâ asperitate molesta, è quibus emicant *flores* staminei, dilutâ flauedine imbuti. Descriptio.

Etsi cum Centaureo collino luteo Monspeliensi magna huic sit similitudo, omnia tamen in hoc inoffensâ læuitate politiora sunt, squammæ item capitulorum viridantibus striis pictæ, obtusæ, nullis *Discrimen à Centaurio collino.*

nullis vel spinarum rudimentis donatæ, cùm Centaurium collinum luteum Monspeliense squammas habeat minimè striatas, spinulis in ambitu ruffis, mucrone mordaci aculeato.

Locus & Tempus. Stuckgardiæ in horto Ill. n. c. donauit D. Schvvartz nomine Centaurii maioris siue Rhapontici Officin. Ia n etiam in horto Montbelgardi vbi Augusto & Septembri floret. Considerandum an eadem sit planta, quam apud Fratrem vidi siccam anno 1594. nomine Centaurii magni flore luteo & folio vndique glabro, ex monte Baldo.

CENTAVRIVM MAIVS ALTERVM folio integro.

Descriptio. Hoc Centauriũ describit, ni fallimur, Clusius, dum ait. Longa habet *folia*, non in lacinias diuisa vt vulgare; sed Armoraciæ foliis non dissimilia, & ad Glasti foliorum humi expansorum similitudinem plurimùm accedẽtia, per ambitum tamen serrata, saturæ viriditatis, & amariusculi saporis: *caules* inter folia prodeunt cubitales aut ampliores, rotũdi, circa summum bifidi aut trifidi, squamata capita sustinentes, Centaurii maioris primi æmula: *florem* villosum, coloris albescentis, instar vulgaris: *semen* Cnico ferè simile, seu, vt veriùs dicam, vulgaris, summo hirsutum, & molli lanugine inuolutum: *radicem* valdè crassam, duram, longam, denso cortice tectam, foris quidem nigro, interna verò parte flauescẽte, succumque croceum resudante, qui cum amaritudine quadam aromaticus est.



Synonyma. Lobel. Obs. p. 409. eandem cum Dod. lat. habet figuram hoc titulo, Centaurium maius alterum, Centaurii maioris varietas.

Cent. mag. alt. Dod. Dodon. Hist. purg. & lat. in fol. p. 335. Centauriũ magnum alterum folio nõ dissecto, verùm Lapathi modo, longo, lato, simplici atque indiuiso, per ambitum tamen serrato: caule breuiore, floribus, semine, radice, priori cõformibus. Atq. huius Cẽtaurii maioris meminit autor (qui Galenus fertur) libri de virtutibus Centaurii ad Papiam, Crateuã adducens testem, in libro eorum quæ effodiũtur: vbi duæ Centaurii species referuntur, maior & minor, ac maior foliis describitur Lapathi.

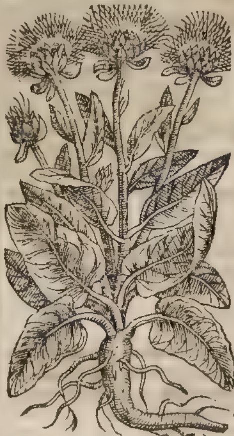
Cent Galeni foliis Lapathi.

Cent. Lusitan. Clus. Rhaponticũ Error Pharmacopolarum. Clus. Hisp. & Hist. post. l. 4. p. 9. Centauriũ maius 2. siue Lusitanis Tagi accolis Rapõtis, hoc est, Rhaponticum nominatum, vulgarem Pharmacopolarum errorem sequutis, qui notius Centaurium maius, eo nomine donant.

Cent. maius fol. non dissecto C. Bauh. C. Bauh. Phyt p. 188. Centaurium maius 2. folio non dissecto. Cum Rhapontico, inquit, folio Helenii quidam idem volunt; at illius folia subtus incana & villosa sunt, huius verò intenso sunt virore, vt Clusius monet.

Locus. Simplicis folii Centaurium maius Dodonæo, Hispania mittit, atq; aduectę Antvverpiã radices, terræque commissæ, subinde in hortis reuirescũt. Supra Olysipponem, lapidosis iuxta Tagum collibus dũntaxat inueniebam [inquit Clus.] in Belgica peregrinum omninò: nam tametsi radicẽ ad amicos inde miserim musco madido inuolutam, vt faciliùs conseruari posset, & postea etiã Olysipone acceperim, numquam tamẽ istic persistere, aut illũ aërẽ ferre potuit. At Primũ illud vulgare foliis dissectis in omnibus hortis conspicitur.

CENTAVRIVM MAIVS, RHA CAPITAtum folio Enulæ, subtus hirsuto & incano.



Descriptio. Folio est amplo, Enulę siue Verbasci nigri, magnitudine & formâ oblongâ, pronâ parte lanugine cinericea obducta, supina verò viridãte, per ambitum serrato; crasso neruo per longum decurrente, à quo in margines obliquæ porrigũtur venę, antequam ad oras pertingant in venulas alias diuisæ, pediculo longiusculo, satis crasso, villoso: *caulis*, vt scribunt Aduersariorum auctores, rectus, capite fastigiatus, foris squammulis loricato, ac per maturitatem stamine purpureo pleno: *semine* dum circa Iunium & Iulium maturuit; Centaurii maioris vel Carthami longiore: *radix* etiam fungosior, maior, & Rhabarbarbaro similior quàm Centaurio.

Dodon. gall. l. 3. c. 10. Græcè ῥᾶ ἢ ῥῆον radix eius propriè appellatur. Arab. Rheu & Raued ou Rauet. Plinio latinè Rhecoma & Rhacoma. Sunt sanè Rha diuersa genera, figurã non differentia, sed ratione locorum vbi proueniunt & inueniuntur: *Vnum* quod supra Bosphorum nascitur, Græcè dicitur ῥαπονтικὸν; Lat. Rha Ponticum, aut Rheum Ponticum. Mesuæo Raued Turcicum: *Rha de Turquie*. *Secundum* prouenit in Barbaria & vocatur Rhabarbarum, à Mesue & Pharmacol. Rhabarbarum. *Tertium* proueniens in India vocatur Rha aut Rheum Indicum, Medicis Arabibus Rauesceni aut Rauedseni. Vidimus, inquit, hisce in regionibus in horto Gasparis van der Heiden Loüanii, qui seminauerat & coluerat magnâ diligentiâ. Floret Iunio. Item in Hist. Lat. in fol. p. 385. Rha siue Rhei, vt existimatur, icon. Nullam addit descriptionem, quod mirum, cùm olim in Gallica scripserit se vidisse, & descripserit: icon quidem postrema variat à priore; sed eiusdem plantæ videtur. Rha diuersa genera Dodon.

CENTAVRIVM SIVE RHAPONTICVM alterum angustiore folio.

Descriptio. Valdè affine Capitato Rheo, quod ex Italico semine habent D. de Brancion & Georgius Ryensis: sed *folia* angustiora multò, acuti Lapathi



Rhaponticũ alterũ Lob.

parra, auersâ item parte incana, & *caulis* rectus, capite fastigiatus squamulis loricato, ac staminibus purpureis Cynaræ aut Cardui concoloribus pleno: *semen* Cnici syluestris cõpressum ægrè maturat in Belgio: *radix* Centaurij maioris, fungosior.

Lobel. Obs. p.153. Rha Ponticum alterum angustiore folio. Plant. Icon. pag. 288. Rha ponticum alterum angustifolium.

CIRSIVM VETERIBVS.

CAP. V.

Cirsium Diosc.

CIrsium [κίρσιον, Ald. cod. κρίσιον, malè] ita describente Dioscoride, *caule* est tenero, bicubitali, triangulari [τρίγωνος] ab imo *foliis* Rosæ pusillis circumdato (τὰ κάτωθεν φυλλάρια ῥοδοειδῆ,) habentibus ex interuallo angulos spinosos, sed molles, Buglosso similibus, modicè hirsutis, longioribus (μικρότερα, minoribus vet.) subcandidis, & per extremitatem aculeatis. Est autem pars summa caulis rotunda & hirsuta, illique insident *capitula* in summo purpurea, quæ in *pappos* seu lanugines soluuntur. Huius radicem memoriæ prodidit Andreas laboranti loco adalligatam [ἀναδουμένην, ἀναδεδεμένην vet. religatam, dolores varicum [κιρσῶν χειρῶν perperàm Ald.] sedare.

Diuersa lectio.

Diosc. restitutus Cirsium Plinio.

Cirsion, inquit Plinius, cauliculus est tener duûm cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circumdatus: spinæ molles sunt: folia bouis linguæ similia, minora, subcandida: & in cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbam radicémve eius adalligatam, dolores varicum sanare tradunt. Et *hæc* Plinius lib. 27. cap. 8. qui vt Cornarius attestatur, nihil adeò à Dioscoride euariat, nisi quòd folia non Buglosso, sed linguæ bouis similia esse dicit. Buglossum autem folium habere linguæ bouis simile, etiam ipse Diosc. alibi dicit. Deinde minora folia dixit, vt qui μικρότερα, legit, quod hodie codices habent μακρότερα, id est longiora. Illum porrò locum [τὰ κάτωθεν φυλλάρια] deprauatum esse, & pro φυλλάρια vocem aliam desiderari credit Sarracenus. Neque enim ait is, verisimile fuerit vnius & eiusdem herbæ folia ab imo roseorum speciem referre, pusilláque esse: reliqua verò quæ è caule prosiliunt, Buglosso similia & longiora. De caule itidem, τρίγωνος τὰ κάτωθεν, legẽdum videtur: quoniam paulò pòst subdit Autor, τὸ ἀνωτάτω τοῦ καυλοῦ περιφερές, hoc est, summam caulis partem rotundam esse. Ita porrò imam caulis partem summæ videtur opponere, dum hanc scribit esse rotundam, illam verò triangularem. Sed & γωνίαι seu anguli, de quibus deinde agitur, minimè ad folia, sed ad caulem potiùs referri debere videntur. Etsi verò suspecta sit Sarraceno tota ista periodus, attamen verbum verbo reddere satiùs duxit, quàm (quod fidum Interpretem minimè decet) citra codicis vllius autoritatem liberiùs quicquam immutare.

Diosc. locus corruptus.

Diosc. asseritur.

Apud Plinium (inquit Leonic. de error.) ceu etiã in vetere quodã Diosc. codice criscii [Cirsii & rectiùs] folia linguâ bouis minora scribuntur: quem puto errorem ex vocabuli Græci similitudine & codicis mẽdo quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro μακρότερα, microtera scriptũ inuenit. Ego verò in multis codicibus Græcis non solùm impressis, sed etiam manuscriptis apud Diosc. μακρότερα. id est, longiora, non autem μικρότερα, id est minora reperi.

Error Plin. Diosc.

Galenus, Paulus, & Aëtius Cirsion non habent.

Cæterùm, varices, quos Græcorum Medici omnes, Cirsos vocant, Cirsio, de quo nunc agimus, nomen fecerunt: illis siquidem medetur. Sunt autem qui grandem Buglossum appellent, Romani Spinam mollem inter nothas Dioscoridis appellationes.

Etymõ Cirsii.

Cirsij descriptionem apud Dioscoridem intricatam esse scribit Anguillara, ideóq; fatetur, quid sit, se dicere non posse.

Plãtæ Cirsij nomine donatæ, & Æquiuoca.

Cirsij nomine sequentes donãtur plantæ. Cirsium Dod. gallici volunt quidam esse Carduum pratensẽ Tragi. Alij pro Cirsio tradunt Carduũ bulbosum Monspeliensium, siue Acanthum silu. quorundam foliis laciniatis. An Cirsion minus Lobelij Obs. pag. 313. est Carduus dictus Cirsium folio laciniato nigrius? Leucacantha Anguillaræ quorundam est Cirsium tomentosum radice bulbosa. Est Cirsium maximum Clusio, foliis carnosis bulbosâ radice fortè Lutetianum. Carduus Cirsium Monspeliacum folio longo, vtrinque glabro Matthioli. Cirsium Anglicum radice Hellebori nigri modo fibrosâ. Cirsium foliis non laciniatis virore Brassicæ & Macrocaulon. Cirsium Britannicum Clusij repens. Cirsium Pannonicum 1. Clusio, folio non laciniato. Cirsium luteum Sequanorum Lobelij, est carlina syluestris Dodonæi. Ad Cirsium Dioscoridis conijcit Scabiosas tres vltimas Tragus, quarum vna fortè est Iacea nigra Dodonæi, aliæ autem duæ colore tantùm inter se distinctæ, quæ sint, videant lectores. Si Borrago Cirsion nõ est (inquit Hermol. in Diosc. coroll. 733.) mirum quam ob rem sit indicta Veteribus, nisi quis Buglossi generibus contribuat. cirsion & officinæ & vulgus Herbariorum vocant Buglossum maius & minus, de his l. 33. Hieracium capitulis cardui benedicti, de quo præcedenti libro egimus, vocatur à Turn. part. 1. p. 142. cirsium. Hallucinantur qui herbam vel linguam hircinam vulgò dictam, nobis Echion, cirsium arbitrantur.

Carduus pratensis Trago Monspeliensium. Carduus Cirsion dictus fol. laciniato nigrius. Cirsium tomentosum radice bulbosá. Cirsiũ maximum siue Lutetianũ. Card. Cirsium Monspelianum. Cirsiũ Anglicum. Cirsi Britãnicum. Cirs. Pannonicum 1. Carlina sylu. Dod. Scabiosa Iacea Borrago. Buglossum Hierac. capitulis Cardui benedicti. Echion.

CARDVVS PRATENSIS TRAGI.

NOuicellus est Tragi pratensis carduus & mitibus spinis donatus. *Caulis* striatus, glaber, trium, quatuórve cubitorum altitudine, cui *folia* ex longis interuallis adnascuntur, pallidè virentia, alia cubitum longa, alia palmum; alia satis profundè laciniata, alia duntaxat serrata, mollia, & tenera: ramis in quos caulis finditur insident *capita*

Descriptio.



capita satis magna, simul multa congesta, mollia, è quibus *flores* exeũt ex flauo pallescentes: *semen* Cnici, minus: *radix* crassa.

Card. pratensis. *Brassica pratensis siue Graminea.*

Carduus pratensis, quòd in nonnullis pratis nascatur nomen habet. quòd verò folia in cibis quoque vt reliqua olera expetantur, ideò à mulierculis wisen kôl [Brassica graminea] nuncupatur. Est autem inter omnes Carduos hic tenerrimus, si spinas consideres molliusculas. Trago ἀγρία ἄκανθα Diosc. & Plinii esse videtur.

An Herba carduaceis fol. Cordo An Cordo Obs. silv. p. 222. Herba carduaceis foliis, acanaceisque capitulis, in montanis pratis?

Limonia Theoph Gesner. Gesn. hort. Carduum pratensem Tragi existimat Limoniam Theophrasti, quam Gazam malè Betam siluestrem vertisse scribit. Eidem de coll. stirp. *Acanth. silu. Branca vrsina.* Acanthus silv. Hieron. Bock wisen kôl [Brassica pratensis:] Groß kôl [Brassica graminea.] Item in cat. pl. Acanthus syluestris, wilde Bräca vrsina. *Brass. leporina.* An eidem de coll. stirp. Hasenkôl (Brassica leporina) volens fortè scribere wisenkôl.

An Cirsiũ Dod. H. Lugd. p. 1443. Acanthus silv. Carduus pratensis Tragi. An eidem p. 583. Cirsium Dodonæi?

Lob. Adv. & Icon. Plant. Carduus pratensis Tragi, Acanthi facie. Lonic. Ἄκανθα ἀγρία, Carduus pratensis. Tabern. apud Vvirsung. Acanthus silv. Carduus pratensis, & Brassica pratensis.

Locus & Tempus. Copiosum hunc Carduum vidi ad ripam Dubis inter Longeuelle & Bauans: Gener meus Theobaldus Noblot obseruauit circa Audincourt. Quum essem Geneuæ ex pratis montis Thuiri transtuli in hortulum: florēre incipiebat Iulio, vti Montbelgardi, Augusto semine etiam maturo. Obseruaui præterea in monte prope oppidum S. Hippoliti: Item non longè à Basilea locis aquosis circa Bintze pagum in Marchionatu Badensi, & Frater Casparus in pratis circa Birsam. Planta est, authore Trago hyemis contẽptrix; & quæ frigora facilè ferat. Aprili mense quotannis noua candida folia è capillata exeunt radice: Iulio mense caules emittit.

CARDVVS BVLBOSVS MONSPELIENSIVM, SIVE ACANTHVS SILV. quibusdam, foliis laciniatis.

Descriptio Fecit *foliorum* nõn inepta similitudo vt Acanthi syluestris nomen meruerit: sunt ea namque Acanthi seu Brassicæ vrsinæ foliis aliquatenus similia, admodum nigricantia, paulùm hirsuta, vel potiùs tomentosa, crassiuscula cum spinulis in extremitatibus laciniarum, quorum pediculi ad radicem rubescunt: *caules* bicubitales, rubentes, imprimis parte imâ, quorum ramis longis capita insident aliquot Cirsii capitibus similia, miti squarroso echino, *floribus* stami-



neis purpurascentibus comato, qui tandem in pappos resoluuntur: *semen* album, oblongum: *radices* ex vno capite plures dependent, turgidulæ, bulbos imitatæ, sapore nonnihil salsuginoso, in quo & plantagineus gustus elucet.

Clus. Pann. p. 660. sine icone Cirsio maximo similis planta, sed longè minor, quam in pratis Monspelianis olim eruere meminit, quam tum nonnulli pro mõtana Nardo ipsi obtrudere volebant. Eadem tradit in Hist. post. pingitque l. 5. p. 149. hoc titulo Cirsio 5. [maximo] congener Carduus bulbosus Monspeliensis.

An Iacea aculeata Tabern. An Leucacantha Dioscor. Lobel. in Adu.? Is autem etiam carduum bulbosum Monspelienſiũ & Albam spinam vocat, ac à Spina alba (quorundam) non parum diffidere scribit, contrà quàm nonnullis persuaserat vocum paritas. Icon. Plant. tom. 2. pag. 10. Carduus bulbosus Monspeliensium.

An Tabern. Icon. Iacea aculeata seu tuberosa Stachelkraut/Stechgüntzel? Hist. Iacea 4. flochblům. Et postea inter nomina: Iacea aculeata & Consolida aculeata, à foliorum spinoso mucrone sic dicta, & ab ipso Iacea tuberosa à radicis tuberibus nuncupata, & inter Stœbes genera relata.

H. Lugd. p. 1465. Carduus bulbosus Monspeliensium, quem quàm proximè ad Leucacanthã Dioscoridis accedere Lob. existimat, & quidam *Card. Triglochis.* carduum Triglochinum esse malunt. Sed hunc carduum credimus esse carduum dictum cirsiũ folio laciniato, nigrius, Asphodeli radicibus bulbosis, de quo mox differemus.

Locus & tempus. Acanthus siluestris quorundam floret mense Maio in pratis circa Monspelium locis vdis frequens inter Narcissos & Aristolochias, vbi non tarò à nobis collectus.

CARDVVS DICTVS CIRSIVM FOLIO laciniato nigrius, & idem cum Asphodeli radicibus bulbosis.

Descriptio Cirsio affinis est hic carduus, laciniatis spinosisque membranis *caulem* striatum ornantibus: at verò *folia* palmum aut sesquipalmum lõga, glabra, nigricantia, profundis Carlinæ vulgaris laciniis incisa, rigidioribus spinis horrentia: *scapi* foliosam & spinosam fimbriam habent, & in longos ramos diuiduntur in quorum extremitatibus *flores* purpurei, verùm capita squammata, singularia vnde emicant: *radix* satis crassa, à qua pendent prælongæ fibræ nigræ, Hellebori nigri vulgaris æmulæ. Hæc descriptio est ex planta sicca collecta olim Basileæ & Geneuæ, quæ fortè bulbosa fuit.

An Dodon. hiſt.purg. in append. p.452.& lat. in fol.p.725. Spina Cirſio ſimilis, prima? An Lobel. Obſ.p.313. Cirſion minus? An Hiſt.Lugd.pag. 1444. Acanthus ſylu. alter Dalechampij, Acanthus ſylu.2. aliis dictus Leimonia, qui in pratis naſcitur: Herbarij quidam Carduum πεζολόχα vocant: alij verò Leucacantham eſſe volunt.

Locus & Tempus. Olim obſeruaui hoc Cirſium cùm eſſem Geneuæ in monte Thuiri florens Maio: & idem florens Auguſto in montibus circa Waſſerfal. Hoc Cirſium collegi etiam in montibus circa S. Vrſane, & plantaui in horto Ill. E.C. Montbelgardi, idem etiam ni fallor Baſileæ vidi in horto Di. Martini Chmielecij Poloni, delatum ex Waſſerfall, ſed foliis ampliſſimis, cultura fortè facit va- rietatem.

CIRSIVM TOMENTOSVM RADICE bulboſa quibuſdam Leucacantha Anguillaræ.



Deſcriptio. Ex eodem capite multæ pendēt *radices* Pæoniæ vulgaris more, candidæ, guſtu ferè inſipido: vnde *folia* primùm promútur dodrantalia & cubito longiora, mollia, incanâ lanugine ſuprà infraque obducta, per ambitum laciniata, ſpiniſque mitiorib. obſita: pòſt *caulis*, & is quoque folioſus, attollitur, craſſus, lanugìnoſus, inque ramos diuiſus: *flores* ſingulis pediculis inſident ſinguli; nutabundi, Cirſij vulgaris, coccineo colore præditi, è capitulo ſquarroſo emicantes, qui in pappos abeuntes *ſemen* relinquunt paruum, album.

An Anguill. epiſt.8.p.147. Planta ſpinoſa quam reperit in Illyria & circa Piſam Hetruriæ vrbem?

An Cirſiũ montanum vulg Pann. Cluſ. An Cluſ. Pann. pag.660. Hiſt. poſt. lib.5. p.149. Cirſium 4. ſiue montanum 2. quod vulgare in Pannonia, in Belgicæ autem hortis coli meminit, foliis aliquantulùm laciniatis. & Cirſio montano tertio paulò mollioribus, ſimilibus ferè floribus, caule ſtriato, & perenni etiam radice?

An Cirſii varietas duplex Lob. Acant peregr. Tabern An Lob. Obſeru. pag.313. Cirſij varietas duplex in Belgarum hortis? An Plant. Ico. p.582. Cirſium maius?

Tabern. Icon. & Hiſt. par.2. p.360. Acanthium peregrinum frembd wegdiſtel Hiſt. Lugd.584. Cirſium maius ſingularibus capitulis. Camer. hort. Cirſium vtrumque, tam ſpinoſum, quàm leue. Item grande aliud bienne, & aliud exiguum perenne. In tanta breuitate, non poſſum diſtinguere Cirſia Camerarij.

Locus & tempus Leucacantham Anguillaræ Patauij vidi menſe Martio in horto publico & Domini Cortuſij. Frater Caſp. Bauhinus attulit nomine Acanthæ leucæ: vidi etiam Biſantij apud Dom. Doctorem Chifflet Medicum humaniſſimum, qui mihi miſit plantam, quam Montbelgardi in Horto E.C. plantaui, folia ſunt longa, radices ſimiles Aſphodelo vel Pæoniæ, magna & pulchra planta, ſimilis Cirſio, caulibus & capitulis Centaurij floribus purpureis, vel Acantho ſylueſtri Dalech. qui in pappos reſoluuntur, in quibus ſemina parua, alba, floret tota Æſtate.

CIRSIVM MAXIMVM FOLIIS carnoſis, bulboſâ radice, fortè Lutetianum.



Deſcriptio. Ad Cirſii genera refert Cluſius etiam id Cardui, ſiue ſpinę molle genus, quod in bicubitalem, & maiorem interdum altitudinem excreſcit, pollicaris craſſitudinis *caule*, ſtriato, incanâ tomentaceáque lanugine obſito: *folia* illi maiora quā in ſuperioribus generibus, magis carnoſa, ſucci plena, viridia, in ambitu dentata, mollibúſque ſpinis hirta: *capita* in ſummo caule ſummiſque ramis maiora iam deſcriptis, quæ in ſtamineos purpureo colore nitentes *flores* expanſa, maturitate in pappum reſoluuntur: *radix* multis craſſis fibris, Aſphodelinos bulbos ferè referentibus, & oblongis firmatur.

Cum hoc Cluſij Cirſio idem fortè vel ſimile vidi Lutetiæ florens Auguſto in horto Robini, cui folia erant glabra, & carnoſiora quàm cæteris, lata non laciniata, ſpinulæ breues & molles in margine foliorum: flores cum capitulis ſimiles noſtro tomentoſo laciniato.

Cirſium hoc maximum foliis carnoſis bulboſâ radice, eſt Cluſ. in Pannon. p.660. Hiſt. poſt. lib.5. p.149. Cirſium 5. ſiue maximum incano folio, bulboſâ radice, ſine icone. An Cæſalp. Cirſium alterum? Synon.

Naſcitur in montanis pratis, etiam ad piſcinarum vdos margines, inter ſalices amerinas quoque, & harundines. Floret Iulio. Locus & tempus.

CARDVVS, CIRSIVM MONSPELIANVM folio longo, glabro, Matthioli.

Radix & ima *folia* inquit Lobelius, Dipſaci modo & ortu, Bugloſſi anguſtifolij acutiora, & leuibus hirſutíſq; ſpinis aſperiora, lōgiora, virilia. *Caulis* vt plurimùm ſingularis, binos ternóſve cubitos æquat, anguloſus, rectus, incanus, tener, Sonchi modo. In quorum extremo *flores*, rotundis, oblongis capitulis, Cardui, purpureis, denſis conflati ſtaminibus: in pappos deſinentibus, relicto exiguo, oblongo Cardui *ſemine* fuluo. Deſcriptio.

Leucacantha Anguillaræ, de qua egimus ſub Cirſio tomentoſo, non malè huc etiam conueniret, ſi ſciremus an radices bulboſæ & amaræ, quæ deinceps diligentiùs obſeruandæ.

Leucan-



Plantam quã Pisis ad Matth. misit Lucas Ghinus, qui nasci eam scribit in vliginosis locis: Ea Matthioli quidem iudicio Cirsio maximè adstipulari videtur. Sed mirum quòd plãtam incognitã, quam passim in suis com. egregius & ingeniosus Commentator ex visa sola figura Cirsium referre putauit, ac quam pro eo approbauit, in historia Germanica, non ampliùs Cirsium Dioscoridis esse tradit. Planta de qua agimus, est Dodon. Lat. in fol. p. 725. spina altera ad Cirsij genus referenda, folijs Cirsio spiniosioribus: flosculis concoloribus, sed tribus, quatuórue vnitis, quorum minora capitula non reflectuntur: Hanc pro Cirsio Matthiolus depinxisse videtur.

Matthioli Cirsium Matth. notatur.

Matthiolus plantam pingit [missam à Luca Ghino præceptore meo inquit Turn. part. 1. pag. 142.] pro vero Cirsio, sed nec Italium nomen indicat, neque Herbariorum, neque Officinarum, neque describit etiam, vt in eius cognitionem liceat peruenire. Cúmque leuiter transeat, nec indicato plantæ odore, sapore, aut facultatibus, neque verum Cirsium concedere possumus, nec penitus reiicere & confutare. Ex figura tamen ab illo proposita confutari posset quòd eam plantam pro Cirsio habent, eodem modo quo ipse alios confutat Buglossum putantes esse verum Cirsium. Confutatio enim eius talis est: folia Buglossi vulgaris infima spinosa non sunt Rosæ similia, non potest ergo esse Cirsium: Ita quoque licet Matthiolum refellere, Infima folia plantæ ab eo pictæ non referunt Rosam, sed longa & continua prodeunt, ergo &c.

Matth. refellitur.

Gesn. hort. Cirsium Matthioli Vveysselo Silesio. H. Lugd. p. 582. Circium Matthioli.

C.B. not. C. Bauh. apud Matth. Cirsium Matthioli, Cirsium agri Pisani Cæsalp. quod Cirsii montani 2. nomine Clusium hist. Pannonicã describere credit Frater. *Sed* an Cæsalpini Cirsium Pisanum idem sit cum Clusii 2. meritò dubito quia capitulum in Clusiano vnum esse solet, flos satis magnus, in Cæsalpini Cirsio capitula tenuia tanquam in vmbella: Figuræ etiam valdè differunt.

Cirsium Lob. Hanc, inquit Lobel. in Adu. cum Guini Cirsio in Matthioli commentariis eleganter depictam, intuitu, quoad licet, coniectamur: propterea quia idem Senensis vtique sui similis, nullam descriptionem apposuit: Ruellio aliísque doctis, qui putarint hanc Buglossum angustifolium esse, neutiquam parsurus: si virentem, florentém que, vti nos, vidisset. Sanè vix vlla in Dioscoride pleniùs descriptioni respondet & facultatibus, quàm hæc, floribus non quidem Buglossi, sed papposis & lanuginosis, cyanidis, caducis.

Cirsium Guini Matth. taxatur.

Circium Camer. Camer. ad Hist. & Epit. Matth. Cirsium, welsch ochsenzung. Figuram & descriptionem quandam ponit Camerarius non suam sed Matthioli, Figura enim ex Matthioli commentariis desumpta.

Locus & tempus Vti dictum obseruaui Monspelii, sicuti etiam Frater plurimis annis pòst iuxta Molendinum loco paludoso. Hanc plurimam prope pistrinum Oliuarum, & pone Molas farinarias, in locis vadosis Lani amnis Monspeliaci, & pratensibus lacustribusque littoreis à Grammuntio luco in meridiem deuexis; quà maris alluuionibus & Solibus feruidis longè latéque patẽtes planicies sale niueo opertas pedibus terebat Lobelius, Iunio 1566. Notissima hæc illic studiosis, alibi Italiæ aut Galliæ parum nota aut frequens.

CIRSIVM ANGLICVM RADICE Hellebori nigri modo fibrosa, folio longo.

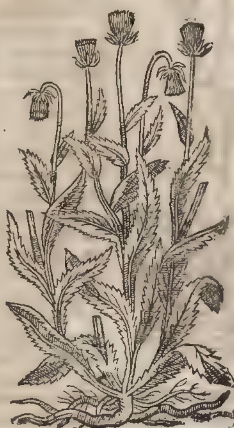


Descriptio Cirsiũ Anglicum videtur Spinam albam adumbrare, spithameo *caule* & *foliis* Cirsii, cui referri cõmodè potest *flos* singularis Cardui bulbosi: *Radix* Bellidis aut Hellebori modo fibrosa prouenit in pratis in villa vernacula lingua *Artan* nomine, gustu adstringẽte, præsicco, moderatè calido.

Cirsium Anglicum Angli examinent quantùm Cirsium Britannicum Clusii, de quo mox infrà, ab hoc differat: descriptio hæc Lobelii Obs. p. 315. nimis succincta.

Lob. Icon. Plant. p. 587 & Hist. Lugd. p. 584. Cirsium Anglicum.

CIRSIVM FOLIIS NON LACINIATIS virore Brassicæ & macrocaulon.



Descriptio Multa profert *folia* Cirsium foliis non laciniatis virore Brassicæ, oblonga, Centaurii maioris non laciniati, foliorum propemodum æmula, Brassicæ foliorum colore & viriditate; satis carnosa, in ambitu crebris aculeis prædita: inter quæ medius exit *caulis*, cubitalis aut amplior, striatus, quem alternè ambiũt

folia superioribus minore, latiora pediculo eum amplectentia, & veluti membranaceas quasdam alas, ad proxima folia, secundum caulis, cui adnatæ sunt, longitudinem producentia, eâ de causâ caules quodammodò alati apparent: summus caulis in hispidum, multísque squamulis imbricatum *caput* desinit, quod tandem in stamineum *florem* purpureo colore rubentem explicatur, & propendet: in superioribus alis nascuntur interdum ramuli quâdam lanugine obsiti, similes sustinentes flores, qui deinde, vt alii, in pappum & lanuginem resoluuntur, *seménque* in eâ reliquis simile occultant: *radix* minimi interdum digiti crassitudine, aliquot fibris donata & viuax, singulis annis propagines è lateribus fundit.

Semen.

Cirsiũ Dod. Cirsij foliis non laciniatis virore Brassicæ meminit Dodon. Hist. purg. in append. p.451. & Lat. in fol. p.725. vbi Cirsion vocat, ac ita describit. Ex Carduorum & spinarum numero etiam Cirsion est: folia eius oblonga: Lactucæ quasi similia, verùm acuminata, & per circumferentias aculeata, candidiora longioráque quàm vulgaris Buglossi: caules recti, bicubitales, in duas alas nonnullas discreti: in quorum singulis capitulum eminet spinosum ac hispidum, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandémque in papposam lanuginem resoluitur, flos purpureo rubet colore. Semen læue resplendet aliorum multorum Carduorum instar.

Carduus spina.

Cirsium alterum Lob. Lob. Adv. p.251. Obseru. p.314. & Icon. plant. pag.582. Cirsium alterum.

Clus. Pann. Cirsium 3. montanum & pag. sequent. 659. vbi figura, Cirsium 3. Histor. post. ad Iconem, Cirs. 3. montanum: ad descriptionem Cirsium 3. siue montanum 1. H. Lugd. p.583. Cirsium aliud Dodonæi.

Locus & tempus. Clusius Cirsium suum crescens obseruabat in montanis quibusdam filuis Pannoniæ, vt supra Posonium & Nemethvvyvvar, aliis etiam ad Alpes tendentibus supra Badenses videlicet Thermas, & vicinis. Florebat Iunio.

CIRSIVM PANNONICVM 1. CLVSIO, folio non laciniato.

Descriptio.



QVina aut sena Cirsium hoc Clusij Pannonicũ 1. siue pratense [Eius enim descriptionẽ mutuamur cùm nobis nec sint radices nec inferiora folia.] statim à radice promit *folia*, circiter tres vncias longa, vnã lata, sensim in mucronẽ desinentiá, latiore verò circa pediculum basi, subhirta, & crebris spinulis per circumferentiam prædita, cæsij coloris: ex horum medio, *caulis* emicat pedalis, aut etiam cubitalis, tenuis, firmus, lanugine quadam obsitus, (per quem sparsa sunt folia iam dictis minora) vnicum in summo plerumque ferens *caput*, nonnunquam alterum & tertium, multis squamulis imbricatim compactis, nonnihil purpurascentibus & acutis asperum, quod in stamineum *florem* expanditur, vulgarium Cirsiorum modo, colore purpureo: *semen* etiam illorum semini non dissimile, multâ lanugine inuolutum nascens: *radix* multis nigricantibus & duris fibris prædita est, eamque supremo capite hirsutam, vetustorum foliorum neruí remeantes efficiunt.

Nascitur inter arbores in decliui montium quorundam Pannoniæ: sed montanis pratis quæ secundum Danubium extenduntur, multò abundantiùs. Iunio floret, & subinde semen etiam profert. Locus & Tempus.

CIRSIVM BRITANNICVM CLVSII repens.



NOn minùs est elegans Cirsij genus, & haud dubiò proximè huic collocandum, cuius descriptionem & iconẽ Clusio anno 1581. Londini communicauit C. Vir. Thomas Pennæus Lódinensis Medicus. Planta est *caule* singulari, cubitali aut ampliore: *folia* per caulẽ alterna, longa, in ambitu spinulas, miniméque pungentes habentia, quorum supinæ partes virent, pronæ albicant, & canâ lanugine obducuntur: in summo caule *capitulum* vnum Carduorum modo, quasi ex squammis mucronatis compactum, *florem* sustinens satis magnum ex multis apicibus, colore ex rubro purpurascente, ac tandem in pappum abeuntem: *radix* est nigricans, fibrata, quandóque per magnas fibras sese propagans. Floret Iulio & Augusto. Prouenit in pratis ad radices montis Englebrovv totius Angliæ celsissimi in comitatu Eboracensi. Descriptio

Clus. Pannon. pag.657. Cirsium 2. siue Britannicum, & pag. sequ. ad Iconem Cirsium 2. Histor. post. Cirsium Anglicum siue 2.

An verò Cirsia à nobis descripta, Cirsij Veterum facultatibus respondeant, ignorare nos cum Clusio fatemur: & iudicium de iis ferre difficile. Nam neque Dioscorides suo Cirsio vllas vires tribuit, nisi quas ex Andrea descripsit, de quibus antè à nobis dictum.

CARDVVS MOLLIS LAPATHI folio.

PEdali assurgit *caule*, vtcúnque crasso, striato, nonnihil lanuginoso: *folia* illi circa radicem maiora



maiora, Lapathi foliis ferè similia, aut potiùs illius plantæ, quam vulgò Totam bonam, siue Bonum Henricũ cognominant, quã pediculo adhærent, latiora, & quodammodò angulosa, extrema verò parte mucronata, in ambitu aliquãtulùm sinuosa, & mollibus veluti aculeis obsita, supinâ parte virentia, pronâ verò omninò incana, foliorum albæ Populi instar, & densâ lanugine obsita, gustu initiò exsiccante deinde amariusculo, quę verò caulem amplectũtur minora sunt & angustiora, ex quorum sinu circa summum caulem ramuli exeunt, terna, quaterna, aut plura sustinentes *capitula* squamata: Cyani, aut Iaceæ capitulis respondentia: quæ, dum expanduntur, *florem* promunt ex cæruleo purpurascentem, & *semen* deinde continent lanugine inuolutum, Cyani semini non valde dissimile, sed paulò maius, candicans. *radix* nigra, aliquot tenuibus fibris prædita, dura, viuax, è lateribus propagines spargit.

Clus. Pannon. pag. *663*. & *664*. Carduus mollis [Hist. post. lib. 5. pag. 151. mollior] 2. siue Lapathi folio.

Locus. Tempus. Hunc eruebat Clusius, circa secundum Sneberg, excelsi admodum montis, iugum, inter saxa nascentẽ, cũ Auricula vrsi flauo flore, incano folio: deinde etiam in Etschero. Florebat vtroque loco mense Iulio. Viennam relatus & in horto repositus semen tulit Augusto, deinde periit. Vbi tamen spontè nascitur, viuax est: nam superioris anni caules aridos retinentem, cùm floreret deprehendebat.

CARDVVS MOLLIS HVMILIS & angustifolius.

Descriptio. HVmilior hic est, neque palmarem altitudinem excedit, *caule* non minùs crasso quàm superioris, multis longis *foliis* exornato, supernè etiam virentibus, infernè cana [non tamen adeò densâ, vt superioris folia] lanugine vestitis, & molles quasdam spinas in ambitu obtinentibus, gustus etiam amari, initiò autem adstringentis: summo cauli insidet singulare *capitulum* squamatum, maius quàm præcedentis capita: ex quo *flos* multa lanugine ex cæruleo purpurascente pubescens exoritur: *semen* obseruare non potui: nam tametsi aliquot stirpes in horto magnâ diligentiâ excoluerim, quas loco natali & florentes & nondum florentes erueram, ad frugem tamen non peruenerunt, sed paulatim flaccescentes, prorsus tandem contabuerunt & perierunt: *radix* nigra, & frequentibus subnigris fibris prædita, subinde noua germina è lateribus producit.

Clus. Pannon. pag. *665*. Carduus mollis [Hist. lib. 5. pag. 151. mollior] tertius siue humilior angustifolius.

Locus. Tempus. Crescit in summis Snealben iugis, cum Auricula vrsi quarta, quæ glabro & splendente est folio, carnei coloris flore. Floret verò Iulio & Augusto.

CARDVVS MONTANVS FOLIIS Helenii non spinosus.



Descriptio. FOliis Helenii non spinosus, capite rubro, frequens in montibus Hermundurorum circa vrbes metallicas, non multùm differens à Carduo molli latifolio Clusii, in cuius descriptione huius quoque meminit.

Synonyma. Camer. hort. pag. 35. Carduus montanus foliis Helenii nõ spinosus. Clus. Pannon. pag. *967*. & Hist. post. lib. 5. pag. 151. Cardui mollioris genus elegans, præaltum, & radice serpente in cultissimo horto c. v. Io. Camer. Carduus mollis Camerarii.

CARDVVS MOLLIS FOLIO laciniato.



Descriptio. MVlta secundum radicem habet *folia*, cùm humi sparsa & iacentia, tum surrecta, infernè canâ mollique lanugine obsita, supernè virentia, valde laciniata, & ad medium vsque neruum dissecta, calcitrapæ siue cardui muricato capite, mollioribus & tenerioribus foliis pænè similia: nullis tamen spinis horrentia, gustu primùm exsiccante, deinde amariusculo: è quorum medio vnus aut alter *caulis* assurgit cubitalis aut amplior, teres, rotundus, striatus, purpurascens, & molli quadam lanugine obsitus: inferiora folia per infimum

caulem sparsa: etiam laciniata sunt, licèt iam dictis minora, quæ verò supremũ caulem ambiunt, oblonga, angusta, nullis laciniis diuisa, mucrone vt plurimùm purpurascente: extremi caules in aliquot ramos interdum diuiduntur (magnâ tamen ex parte singulares sunt, vnicúmque sustinent caput) qui *capitula* sustinent, ex multis tenuibus squamis imbricatim dispositis composita, molliter echinata, quorum medium, occupat stamineus & villosus *flos*, coloris purpurei elegantissimi: flori flaccido & euanido succedit *semen* angulosum: radix digiti crassitudinem nonnunquam æquat, subfusca, longa, aliquot fibris donata.

Synon. Clus. Pannon. pag. 661. Carduus 1. siue mollis [mollior, Hist. post. lib. 5. pag 150.] laciniato folio. Hunc ait Clus. Gesnero atque Benedicto Aretio notum fuisse, nomine Edel distel / cardui inter Carduos spinosissimi, foliis referentibus folia herbæ Moßblumen nominatæ. Ast fallitur Clusius, multùm enim distat Edeldistel ab eius Carduo molli laciniato folio. Demonstrant id apertè folia, herbç Moßblumen, id est, Calthæ aquaticæ. *Clus. lapsus.*

Camer. hort. Carduus mollis tenuifolius, cuius icon extat apud Clusium.

Inuenitur hic, inquit Clusius, totâ illâ montium catenâ, quæ à Calenberg & Danubio, cui imminet ad Alpes vsque extenditur, & deinde per Leytenberg, rursúmque per Prellenberg & Hamburgerberg ad Danubium duobus supra Posonium millaribus reflectitur. Floret Maio, semen perficit Iunio & Iulio.

CARDVVS SIVE SCOLYMVS
Satiuus, spinosus & non spinosus.

Descriptio. AD culinarum cupedias satus Scolymus *folia* è *radice* promit pedem & sesquipedem longa, semipedem ferè lata, in lacinias latas subsectas diuisa, incano & cinereo tomento obsita, potissimùm parte pronâ, nullo aculeo minacia, interdum nulla est lacinia angulúsve qui non spinis rigidis luteísque minetur: *caulis* pedem vnum aut alterum altus, striatus, tomentosus, ramis aliquot donatus, in singulorum acumine *caput* gerit turbinatum, squammis magnis glaucis, carnosis, acumine obtuso, aliàs spina robusta præpilato, vngue infimo crassiusculo tenero, vesco, albicante, compactũ, quod sensim diuulsis squammis superiùs latescit, tandemque *floris* stamina purpurascentia explicat.



Genera duo Matth. notatur. Scolymi duo habentur genera: satiuum, & spontè nascens de quo postea. Satiui quidem nulla verè genera sunt, licèt genera dicat esse Matthiolus. Ex eiusdem siquidem stirpis semine, vterque tam spinosus, quàm non spinos° enascitur.



Scolymus spinosus. Spinosus *folia* gerit non spinosi, magis diuisa, magísque laciniata, tenuibus circundata spinis: *caulem* quoque non spinoso similé, striatum, subalbicantéq; in cuius summitate echinatum aculeatúmque extuberat *caput*, *flore* hyacinthino: *semine* Cnici minore. *Radice* nititur crassa, firma, non insuaui.

Scol. non spinosus. Non spinosus *folia* fert ab radice amplexa, longitudine ferè cubitali, scissa, subhirsuta, cinerei coloris, nequaquam aculeata, paucis exceptis: *caulẽ* ex medio foliorũ erigit crassũ, & in cacumine caput figura Pineę Nucis, ex latis squamis coagmẽtatum. Caput hoc aliquãdo occultatur inter folia media: non procul à radice, quod si non auferatur tenellũ, attollitur in dies cum caule supra folia, ac florett *flos* lanugineus est, colore purpureo: *semina* inter candidam lanuginem continet, oblonga, læui cortice obtecta, candido, vel nigro: Fert & alia à latere capitula duo, aut tria, sed minora, quàm quod in medio continetur. Capitum squamæ figura folij Laurini, aut Myrthini in aculeum desinunt: breuem, nunc robustum, nunc infirmum, nunc propè nullum: similiter & folia, quæ in caule aliquando aculeata, aliquando mitia sunt: differunt & colore squamarum: nunc enim subrubentes, nunc virides spectantur: capitis quoque figura nunc oblonga, nunc rotunda: gustui gratissima.

Cactos Theoph est Scol. Spinosus. Theophrastus spinosum intellexisse videtur, cùm inquit. Quæ autem Cactus [Cattus Cæsalp. mallè meo iudicio] nuncupata est, in Sicilia tantùm nascitur, Græciæ nusquam habetur sui generis planta: hæc enim statim à radice caules in terram procumbentes emittit, folio lato atque spinoso, caules desquamati cibo idonei sunt, paululùm amaricantes, qui in muria asseruari queunt: alium verò & caulem producit, quem Pternicen [πτέρνικα] vocant, is quoque cibo aptus, sed reseruari nequit, fructus spinosa facie [ἀκανθώδης] exẽptis lanuginosis seminibus, vescendo est, & palmæ cerebro similis, σκαλίαν appellant, (Plinius Ascaliam legit:) Athenæus Ἀσκάλιαν. *Pternix* *Scalia. Ascalia Plin.*

Scolymus Dioscoridis est. Spinosam Cinaram, inquit Dodonæus, Scolymum esse Dioscoridis, Fuchsio & plerumque aliis visum fuit. Scolymus autem Dioscoridis folio est Chamæleonis aut Spinæ albæ: caule multùm folioso: capite spinoso. Cinara autem spinosa huiuscemodi non est: Nam tametsi caput spinosum illi sit, caulem tamen non habet multùm foliosum, sed sæpè foliis viduum, vel vno aut altero tantummodò folio ornatum. Conuenit magis hæc Cinara cum eo qui κάκτος à Theophrasto ac Plinio dicitur, &c. *Cactus*

Scolymus Dioscoridis est. Theophrastus porrò de Scolymo satiuo non spinoso, egit, vt puto, statim post Scolymum, cùm inquit

Vernilago. inquit: contrario modo se habere Scolymum, quàm Chamæleontem [Theodorus Vernilaginē vertit,] hic enim quamuis foliis constet non aculeatis, tamen Acani speciem gerit, senescensq; flos in lanuginem, pappum vocatam, cõuertitur: pergitque ad æstatem vsque, aliud parturiens, aliud florescens: seminis autem folium quale Laurinũ, aut Myrthinum, aut cæterorum huiusmodi, exiguum humorem ac mediocrem habet, & arefactũ relaxatur, & non ampliùs pungit: sed hæc verba transposita valdè perturbatam faciunt in codice græco lectionem. Scolymo satiuo non spinoso pleraque ex Theophrasti prędictis adscripsit etiã Plinius: Ixinen, vt ille, inter Cardui satiui genera constituens.

Cinara Columella. Cinara Dioscoridi. Cinara Galenus. Cæterùm, apud Columellam Carduus satiuus Cinara vocatur: De Cinara apud Diosc. mentio est tantùm inter attributa: nam de Chamæleonte albo inquit, ex medio foliorum spinas erigere, Echini marini modo, aut Cinaræ. Galenus inter alimenta ex spinosis quæsita inquit: æstimari Cinarã pluris, quàm conueniat: ab aliis Cynarã proferri.

Figura Tragi. Card. 1. spinosus Tragi. Tragus l. 2. c. 115. describit Scolymũ vtrumq; spinosum quidē pro primo Cardui genere siue Scolymo, eumque depingit, figura autem [quæ etiam Cordo additur] non admodum placet. Non spinosũ facit 2. Cardui genus, primo per omnia simile, exceptis aculeis spiniuisve, quib. hũc carere ait.

Lonic. differ. Lonic. notatur. Lonic. duas exhibet picturas, duasque species [non genera vt Matth.] tradit, vnum Carduũ aculeatum: alterum minorem non aculeatum, Cinaram Columellæ Tragi. Sed huius icon ex Trago inutilis est, vti etiam distinctio illa minoris.

Etsi vnius tantùm Cardui [Scolymi] breuiter meminerit Diosc. Theophrasto tamen, Plinio, ac aliis probatis auctoribus [vt posthac etiam apparebit] plura Cardui genera traduntur, inquit Matthiolus. Verùm vt primùm de his, qui natura cultrice spontè proueniunt, sermo fiat, scire sanè conuenit quod eorum diuersa sunt genera: quorum tamen nomina propria, quod sciam, non habentur. *Cardui genera Plin.* Atqui Plinio l. 20. c. 23. duo tantùm eorum genera produntur: vnum fruticosius statim à terra: alterum verò vnicaule & crassius. Satiuorum autem, qui tum in hortis, tum in agris seruntur, multiplex est genus. Horum principem locum *Cardoni.* tenent, qui Hetruscis vulgò vocantur *Cardoni*. Namque ii diligenti culturã adeò teneri, fragiles, albique euadunt, vt magno quidem apparatu, secundis cœnis pro bellariis cũm sale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putauerim de his verba fecisse Theophrastum l. 6. c. 4. de plantarum historia, cùm ita scribit. Quæ au- *Cactus Theoph.* tem Cactus nuncupata est, in Sicilia tantùm nascitur, &c. Nostrates quibus vbique nunc Hetruria scatet, eò ex Neapoli allati fuerunt. Neapolim verò (vt audio) ex Sicilia. Quapropter nostri cum hoc Theophrasti genere, maxi nè conuenire videntur, quòd scripserit, Cactum Siciliæ peculiarem esse plantam. Continentur præterea in Carduorum genere etiam ij, quos in India Hetruscũ *Carcioffi Pternix Theoph.* vulgus appellat *Carcioffi*: aliis verò alibi *Archichiochi* dicuntur: quorum item meminit Theophrastus eodem loco, cùm subdit. Alium verò caulem erectum producit, quem Pternicem vocant. Qui *Encephalon Gal.* pro palmæ cerebro illud, quantùm equidē reor, intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit; & quod nunc corrupta *Cefaglione. Carcioffi genera Matth.* voce Neapolitanis, & Siculis vulgò vocatur *Cefaglione*. Carduorum autem, quos vulgò Carcioffi vocari diximus, nobis plura sunt genera, variã capitis formã, distincta. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, sed aliqui spinis sursum respicientibus constant, alii verò ad terram versis; nonnulli etiam aculeis vacãt, (id est, quod Theophr. c. 4. l. 6. vult Scolymi capita oblonga esse, minimèque aculeata.) Sunt præterea in hoc postremo genere, quibus echini in longũ fastigientur, quibus verò in globũ extuberent, dehiscentibus in altero squamatim spicis, in altero iisdem squamis, veluti corticosis vnguibus, in vnum compactis, & coagmentatis, Nucis pineæ instar. Ex quo facilè in eam sententiam deductus sum, ut crediderim, hãc Cardui speciem postremam Nucis pineæ æmulam, esse Carduũ pineam Theophrasto *Card. pinea Theoph.* vocatã, quòd is loco antè citato ita de ea scribat. Est Carduus pinea ab radice foligera: qua de media seminalis Acanus, veluti malum extuberat: hæc ille. Cæterùm Cardui aculeati genus & illud est, cuius echinati capitis floribus Hetrusci coaguli vice vtuntur, etsi Cardui satiui omne genus idem suis floribus præstet. Sed facilè potuit factũ esse, vt ij, qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores euaserint, cùm naturã Carduorũ omne *Card. Non spinosi Matth. sup.* genus spinis vacare nequeat. *Hac Matthiolus*, quē Theophrastum malè intellexisse, ac à Gaza deceptum esse, constabit illi, qui consulet textũ Græcum, vbi hic vertit Carduum Pineam, id quod ipsemet animaduertit: nam in post. comm. (vbi duas pulchras exhibet figuras) omisit hanc opinionē. *Gaza error.* Ixiam Gaza Carduum pineã vertit, ineptè & nimis confidenter. Est autē Ixia Theophrasti Chamæleonis genus. Is sibi præterea contradicit: nam *Matth. notatur.* Carduorum genera omnia proferre echinata capitula perhibet, quod falsum, vt ipsemet paulò pòst ait, nonnulla aculeis vacant. Omnes quidem structili tanquam laminarum ordine in metam & verticem fastigiantur.

Carduus Scolymos dictus. Carduus, quē Græci vocant Scolymõ, secũdum Galenum, Aëtium & Paulum, diuersus est à Cinara. Quidam tamen in eo duntaxat differre volũt, quòd Carduus sit siluestris, Cinara autem satiua: Mea quidem sententia [inquit Turn.] ex Plinio, *Dioscor. & Plin. corriguntur.* Diosc. & Theophrasto, palàm est nostrum Artichock esse Scolymum & Cinaram. Sed illorũ descriptionib. addendum profundè incisa esse folia, ad medium vsque neruum: echinum autem cono Pini similem esse, squ[...]mas tamen latiores esse crassioresque, quàm Pini.

Bellon. l. 1. Obs. c. 18. videtur nolle *Artichaut* satiuum, esse Scolymum, sed si eum benè intelligo potiùs Carduũ vult. Sed meliùs iudicat Anguill. epist. 8. cùm ait. Planta, quam Romani vocarunt Carduum, Theophr. Cacton, Græci recētiores, vt *Cactos Theoph. est Cynara Gal. Bellon.* Galen. Cynarã, culturã & mangonio reperitur sine spinis, vt affirmat Cassianus Bassus l. 12. c. 39. rei rusticæ, estque eadem cum Scolymo Dioscoris.

Cinara spinosa Dod. Carduus aculeatus. Cinaram distinguit Dodon. in spinosam & non spinosam. Spinosam verò siue aculeatam Carduũ vocat, eamq; à nõ spinosa nihil differre scribit, nisi quòd foliorũ eius omnes anguli, ac coni squamæ, duris, pungentibus spinis armentur, vnde & Cardui nomē ei impositũ, ac ab It. *cardo*, ab Hisp. *cardos*, à Gall. *chardons* nuncupari ait, & degenerantē Cinarã esse dicit. Nõ spinosã verò, Cinaram *Cinara non spinosa.* Galeni esse tradit. Is olim figuras duas posuit, nũc in postremis Carduum spinosum dũtaxat pinxit.

H. Lugd. 4. figura Spinosa duæ Non spinosa H. Lugd. mirè confundit omnia. H. Lugd. quatuor proponit figuras, nullã quidem necessitate cogente. Harum duæ spinosæ, duæ non spinosæ: *Spinosa* 1. est Cactus Matth. Carduus aculeatus, p. 1438: 2. est p. 1440. Carduus altilis, Cynara sine capitibus acuta, Dodonæi. *Non spinosa* 1. Cinara non aculeata Matthioli. Altera Cinara nõ aculeata Dodon. Ambæ p. 1439. cũ

descriptione mutila. Apud Historiam mirè confundũtur omnia. Pro Scolymo Dioscoridis Lugd. Cynaram siluestrem pingit: pro Scolymo autem Theophrasti, Carduum dictam spinam luteam, de qua inferiùs agemus, nunc verba H. Lugdunensis adscribamus. Σκόλυμον Græcorum, inquit, Latini Carduum interpretantur generatim. κινάραν autem à quibusdam per i scriptam, teste Galeno, ab aliis per ypsilon, quidam corruptâ voce *Articocum*, alij *Alcocalum* vocant, nũc vulgus Herbariorum, *Articocalum*, Arabes *Raxos*, *Harxos*, Alexander Trallianus ἀρτυτικόν. Cynaræ nomen dedit puella eiusdem nominis, quam in hanc herbam conuersam fuisse fabulantur. Sunt qui à cinere dictam velint, quo, vt Columella & Palladius aiunt, lætatur. Hoc etymum Græcos id à Latinis mutuò sumpsisse indicat, tametsi contra huius vocabuli notionem, ex Græcia venisse in Latium vetustissimi quique Græci tum Poëtæ tum Oratores demõstrent, qui apud Athenæum Cynaræ spinæ meminerunt, Sophocles, Hecatæus Milesius, Callimachus, & alij. Sunt qui potiùs à cane dictam malunt κύνακαν, quòd Apollinem cõsulenti Locro redditum est oraculum, vrbem ibi conderet, vbi lignea cane morderetur, tandem in crure Cynara vulneratus, oppidum construxit. Sed Didymus apud Athenæum Cynosbaton potiùs, id est, canis sentem intellexit. Dioscorides de Scolymo tãtùm egit, de Cynara minimè, Scolymus Dioscoridis alius est, quam Theophrasti, quos Plinius confundit, his verbis: siluestrium genera sunt duo: vnum fruticosius à terra statim, (Scolymus est H. Lugd.) alterũ vnicaule, crassius (Scolymus Dioscoridis iudicatur H. Lugd.) vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus: sed alteri [nempe Dioscoridis: nam alterius luteus flos est:] florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntem cum aura. Scolymum Græci vocant, &c. Præter vtrumque Theophrasti Scolymum sunt in hortis frequentes Cacti, ac Cynaræ cum quarum foliis albi Chamæleonis folia Dioscorides confert. Galliæ vulgus Cactos appellat *Cardons*, Cynaras *Artichautz*, hac differentiâ, quòd Cactorum capita non mandantur, sed radicis pars suprema foliorum ima, cum tenellis, germinibus: contrà in Cynara nullus earum partium vsus est, sed capitum solùm. Præterea Cactis & folia & capita nunquã non aculeata sunt: Cynaræ verò cùm duplex genus sit, alteri pariter ea, vt & Cactis, spinis armantur, alteri spinis carent, diuerso hac in re palatorum iudicio, quibusdam eã magis commendantibus quæ spinosa est, alijs contrà eam, quæ spinis nullis pungit. Galenus, Paulus, Aëtius Scolymum stomacho prodesse adnotarunt. Cynaram autem vitiosum succum gignere, præsertim, vt Galenus ait, cùm iam induruit, nempe melancholicũ, aliàs verò biliosum & tenuem, ideóq; elixam adiecto Coriandro potiùs edendam, ex oleo, garo, & vino: vel absque ijs, si in patinis, aut sartagine cocta fuerit, quo modo eius strobilos, siue capita multi præparant. *Hæc inter alia habet Historia Lugdunensis de Scolymo satiuo confusè scribens.*

Scolymus. Cinara. Articocum. Alcocalum. Articocalum. Fabula. Etymum. A cane dicitur. Scol. Diosc. alius à Theophrasti Plin. taxatur. Scol. Diosc. Cacti à Scolymis diuersi. Differentia. Cynara duplices.

Hispida ponatur Cynara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.
Hæc modò purpureo surgit glomerata corymbo,
Myrtiolo modò crine viret, deflexáque collo
Nunc adoperta manet, nunc pinea vertice pungit,
Nunc similis calatho est, spiniśq; minantibus horret.
Pallida nonnunquam tortos imitatur Acanthos.

Quibus Carduum altilem siue Cacton & Cynaram hîc videtur Columella delineasse.

Cardui hortensis siue Cynaræ species multæ sunt (inquit Camer.) capitulis non spinosis esculentis, eisque vel oblongis vel latiusculis discernendæ. Spinosissimis præditus est quem Carduũ vulgò vocant, nec vescis, aculeis longis armatis. Colitur tamen opertus ac terra obrutus, vt stolones teneri gulæ arrideant. Is Veterum Cactus est, de quo Theocritus Idil. 10.

Cardui hortensis species Camer. Cactus Theocriti

ἀλλ᾽ ὑπολείπῃ
ὥσπερ ὄις ποίμνας ἇς τὸν πόδα κάκτος ἔτυψεν.
Sed longè sequeris velut agnus ouilia cuius
Cuspide spina pedem pungens discidit acuta.

Scolymus satiuus, ait C. Bauh. apud Matth. est duplex, aculeatus & non aculeatus, & rursus capitis figura nunc oblonga, nunc rotunda, hocq; maximum, mediocre & paruum, cuius squamæ in aculeum desinunt breuem, nunc robustum, nunc infirmum, nunc propè nullum: quorum color nunc subrubens, nunc viridis. Dicitur Carduus Plinio, Cinara Galeno & Columellæ.

Scolymus aculeatus.

Scolymus aculeatus, Casp. Bauhin. Tab. Scolymus, Trag. Fuchs. Cord. in Diosc. & hist. (cui & Carduus satiuus) Lobel. (cui & Cactos Theophrasti) Cam. Carduus aculeatus, Matth. Carduus Lacun. Carduus hortensis spinosus, Gesn. hort. Cast. Carduus Scolymus, Lon. Carduus altilis, Lugdun. Cactus, Matthioli eidem. Cynaræ aliud genus, Dodon. gall. Cinara, Dodon. fol. à cinere, vt habet Columella, quo stercorari amat. Cardones Cæsalpino.

Scolymus non aculeatus.

Scolymus non aculeatus, Casp. Bauh. Tab. Cactus, Lonic. Carduus hortensis non spinosus, Cast. Carduus hortensis, Scolymus cactus vel Cynara vulgò *Artichaut*, foliis sine spinis, Gesn. hort. Carduus satiuus, Cæsalp. Cinara, Dod. gall. Lac. Cinara non aculeata, Lugdun. sæpè ex vno semine vtraque prouenit, vt speciatim aculeata ex semine non aculeatæ: quamvis & maiore & minore habeatur semine.

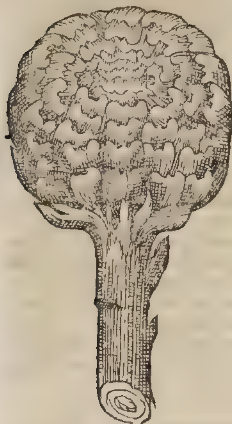
Clusius quoad iconem & inscriptionem Scolymum satiuum proponit in post. Histor. hoc titulo. Scolymus Dioscor. Cactos Theophrasti.

Scolymus hortensis Monspelij per totam hyemẽ durat, vid. batur duplex esse, vnus foliis altissimis multùm dissectis, alter foliis nigrioribus & obtusioribus minus úsque dissectis. Ibi colunt maxima copia sine vllis spinis. Ferunt magna capita sine spinis, quanquam interdum quædã habeant minimas in extremitate foliorum. Comedunt illa capita Vere. Hunc videramus olim copiosè Stutgardiæ in horto Ill. Ducis Wirtembergensi, Ibíq; erant duæ species, vna spinis horrida, alia sine spinis. Basileæ etiam in hortis variis florens Septembri obseruauimus, babuimus etiã in horto. Apud Gesnerum meminimus visum spinis horridum. Geneuæ copiosè colitur in hortis, optima & maxima capita vidimus adhuc mẽse Nouẽbri, in horto nostro virebat Ianuario, Maio interdum sunt eis capita, spinosum verò vt plurimùm sepeliunt ad dealbatio ẽ foliorũ, quorum pediculos vocant *des Cardes*, Patauij in hortis vidimus spinosum & non spinosum. Montbelgardi in horto Ill. E. C. sunt nobis Scolymi spinosis foliis & capitibus, alter non spinosus capitibus mediocribus, cuius squammæ obtusæ, habemus etiã genus foliis non spinosis cum capitibus ita magnis vt patinam repleant magnam, huic squammæ longæ, spinosæ: hoc genus hieme facilè absumitur.

Locus & Tempus.

CARDVVS

CARDVVS SIVE SCOLYMVS MAXIMVS non spinosus.



CVius iconem hîc exhibemus, fatemur nos oculis nostris non vidisse, ac propterea etiā sine vlteriori delineatione eam iconem proponere voluisse, ne nouarum rerum cupidi haberent, quod temerè desiderarent. Hanc primus depinxit Lob. in Icō. Plant. Tom.2. pag.3. hac inscriptione. Cynara maxima ex Anglia delata.

Nomina linguarum

Carduus siue Scolymus satiuus, à cinere [quo amat stercorarii] Cinara etiam, Græcè Galeno κύναρα, dicta videtur. Germanis Strobildorn & imitato nomine Gallico Artichoch. Belgis & Gallis *Artichaux*: vnde & Articocalus & Articoca à nonnullis dicitur.

Cultura

Satio.

Colitur porrò Cinara in hortis: stercoratam & solutam terram diligit: quamuis & in pingui posset meliùs prouenire. Serenda est circa Calendas Martias Lunâ crescente si fieri potest: semina in area spatio semipedis discreta, non altè imprimenda sunt, sed tribus digitis comprehensa merganturr, donec ad primos articulos terra peruenerit: tunc leuiter terra operiantur, & herbis liberentur assiduè. Circa Calendas Nouembris, [vel etiam citiùs in Germania] planta deprimenda, multóque cinere stercoranda: Id enim genus stercoris huic oleri videtur aptissimum. Singulis autem annis à caudice auferendæ sunt plantæ siue soboles, cum aliqua tamen radicis parte vellendæ, quæ circa Autumni æquinoctium disponendæ sunt, Columellâ & Palladio auctoribus.

Mangoniū

Spinis autem carebunt Carduorum capita, vt ait Palladius, si cacumina seminum confringas, vel, vt olitores aiunt, si delibratis Lactucæ radicibus & dissectis, semina integra condantur. De Cynaræ cultura & vsu consulendus & Aug. Gallus. Scolymus inquit Dioscorides, radicem nigram, crassamque habet, quæ graueolentes alarum hircos, & reliqui corporis virosum edorem emplastrata [inspersa in puluillum detrita Cornar. καταπαστωμένη non καταπλαττομένη] emendat. Idem etiam decocta potaque in vino potest: nam pota itidem copiosam graueque olentem vrinam prolicit. Eo nomine quoque virulentæ tertiæ Gonorrheæ differentiæ præsens esse remedium expertus est Langius. Et Oribasius lib.2. Synopseos: Cardui radix, inquit, magnam educit graueolentium vrinarum copiam, si quis vino incoquat, & decoctum bibat. Et in deliciis ganeæ, Carduus adeò frequens erat, vt sine eo nulla magnifica aut adiicialis censeretur cœna. Huius folia constricta, & terrâ obruta, albescunt: & hyeme, si inter fercula cum thyrso decocta fuerint, gratissima. Caulis eius in vere pineas aculeatis foliorum squammis compactas gestat: quæ autem radicis eius pars tenerior, vt Asparagi, in iure cum butyro elixata [ad proliciendam Venerem vterque sexus edit] æstate ad id viris in veneris conflictu languentibus, hyeme verò mulieribus ad venerem pigris, vt Hesiodus refert, patrocinatur. Glaucias quoque prodidit Cardui esum ad prolis masculi conceptum plurimùm conferre. Nil igitur mirum, mulieres Carduum adeò ambire: vt diligentiori earum culturâ effectum sit, vt non tantùm echinatæ Carduorum pineæ, sed radices, caulis, & folia per totam hyemem, quâ cætera contabescunt, nobis in cibum suppetant: *ne quis omninò*, vt fertur, *sine Carduis sit dies.* *Galenus* scribit Scolymi radicem copiosam vrinam graueolentem elicere, si quis eam in vino coctam bibat, ac proinde graueolentiam sanare tum alarum, tum totius corporis. Atque hoc, sanè medicamento inest ex tota substantia, nimirum cùm succus sit purgatorius. At quæ secundum qualitates editur actio, calidum in sicco ordine completo, aut tértio incipiente, medicamen indicat, siccum verò in secundo. De *Scolymi* viribus plura Plinius habet. Scolymus vrinam ciere præcipuè traditur: sanare lichenas & lepras ex aceto, Venerem stimulare in vino, Hesiodo & Alcæo testibus: qui florente eo Cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, virosque in coitum pigerrimos scripsere, velut prouidentia naturæ, hoc adiumēto tam validissimo. Item graueolentiam emendat radicis emedullatæ vncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemque post cibum Cyathis singulis pota. Mirum est quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere. Hæc Plinius.

Alarum hirci. Diosc. corrig.

Ad Gonorrheam Virulentam Vrina graueolens.

In deliciis habetur

Venerem stimulat.

Ad masculi conceptū.

Nulla dies sine Carduis.

Succus purgatorius

Temperamentum ex Galeno.

Vires Plinio.

Lichen. Lepra.

Vsus domesticus.

Nunc nullis non hortis cardueta spectantur, plurimæ hortorum areæ Cynaris refertæ sunt, nec iám sine cibo hoc, nisi tempus anni neget, opipara vel adiicialis vlla fit cœna. Apponuntur capita nondum florescentia Asparagi modo iuribus incocta, eorumque pulpa estur cum sale & Pipere. Itali raró decoquunt, sed cruda cum sale vorant. Scribit Aëtius Scolymum calidum esse in principio tertii gradus, siccum in secundo, id quod in Scolymo, quem in Anglia se habere scribit Turnerus, nunquam animaduertit. Truncus Cynaræ autore Iouberto ex melle potiùs condiendus, aduersus pulmonis infarctum. Sumi verò debent Cynaræ caules terrâ obruti & candidiores facti, saporisque mitioris.

Aëtio contradicit Turn

Truncus Cynaræ melle conditus.

Delectus.

Cornarius Scolymum non nouit.

Patet verò ex hactenus dictis Cornario Scolymum non fuisse notum, quem suo tempore in cibum non venisse affirmare audet.

CARDVVS SCOLYMOS Syluestris.

Descriptio

SColymus syluestris satiuo persimilis, *caule* procero hominis altitudinem assequente: *folia* amplissima, cæsura satiui, sed tomento copiosiori obducta, cuius nulla est lacinia quantumuis exigua, quam non arment spinarum mordacium flauescentium spicula, quibus & singula capitis squammarum extrema, sed maioribus multò rigidioribusque horrent, ipsa verò capita Satiui capitibus magnitudine cedunt: *flos* stamineus consimilis purpureus. *Semen* Cnici,



Turneto Scolymus siluestris multò habet angustiora folia, quàm præcedēs hortēsis, spinǽque longiores multò pungentioresq;, totúsque fructus spinis acutissimis horret.

Carduus Plinij non est.

Ait Bellon. Obs.lib.1.cap.18. se non posse assentire ijs, qui *Artichaut sauuage* volunt Carduum esse Plinij, & *Artichaut cultiué*, Scolymum: quandoquidem silu. semper spinosus manet.

An Brassauolæ in exam.syr. de Eupat. Acantha leuce, siue Spina alba, vel Bedegar?

Cinara multùm spinosa Anguill. *Quorūdam error.* *Carciofo.*

Anguill. epist.7. Cinara multùm spinosa cum magnis foliis spinosissimis, abundans in Abruzzo ad pontem di S. Clemente.

De hac, ni fallor, Matth. loquitur, quando ait lib.3. cap.9 Falluntur, qui putant, stirpem illam Pternici non absimilem (nostri eam *Carciofo* appellant) cuius [hunc errorem notat etiam Appollo rad.1.] flore coaguli vice Hetruria vtitur, album esse Chamæleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quod hæc contra Chamæleonis albi descriptionem in longo admodum caule echinatos suos proferat fructus. Idem cap.12. de hoc Carduo Scolymo sylu. ait. Sunt præterea qui spinam albam [Carduum Echinopum] esse velint echinatam illam ac spinis rigentem herbam, quæ Hetruscis in lacte cogendo coaguli vicem explet.

Ruellij error

Item paulò pòst. Errant [& in hoc etiam errore Ruellius versatur] qui sibi persuadent, Spinam albam illud esse Cardui genus, quod à Tuscis, eò quòd [vt paulò antè diximus] coaguli vicem præstet, vulgò vocatur *Presura*.

Carduus aculeatus.

Tandem c.14. Cardui aculeati genus & illud est, cuius echinati capitis floribus Hetrusci coaguli vice vtuntur. An Matthiolus ritè dicat Ruellium hanc spinam albam putasse, videant lectores.

An Scolym. Diosc. Clus. Hisp.

Clus. H. sp. fortè huius meminit, cùm ait: Scolimus Dioscoridis abundanter & spontè nascitur pinguib. Lusitaniæ aruis, præsertim ad Anam veteribus dictum flumen, vulgò Guadiana, & plerisque Bæticæ locis. Eadem tradit Hist. postr. ac figuram Scolymi satiui exhibet hoc titulo: Scolymus Dioscoridis, Cactos Theophr.

Chamæleontha Monspeliens.

Lobel. in Adu. & Icon. plant. Tom.2.p.6. Scolymus silu. siue Chameleontha Monspeliensium: Carduus sylueſtris coagulatorius, Cinara siluestris.

Scolymus silu. Diosc. H. Lugd.

Chardonnerette.

H. Lugd. p.1437. Scolymus Dioscoridis, Cynara syluestris Penæ, de qua ait. Scolymus hic circa Monspelium in lætis agris secus vias prosilit, quē indigenæ vocant *Chardonnerette*, Officinæ Chamæleontam, nulla prorsus nota ex iis quas Dioscorides memorat reclamante: partu etiam cum adhuc tener est, in cibis grato, & germinibus, ac radicibus, quæ præsertim germinibus connectuntur [nam inferiores & altiùs depactas ob lignosam duritiē respuunt] esu suauissimis. Hanc plantam Pena Scolymum siluestrem siue Cynaram aculeatam refert. Hoc tantùm interest, quòd folijs angustioribus, aridioribus, & multò densioribus spinis sit: flores item eleganti purpura multi, conferti lanugine. Huius delibratis caulibus teneriusculis & capitulis nondum in flores erumpentibus victitare rusticos Italos ait Pena. Eius flore lac densant in caseum: eiusdem florem vulgò credunt contra fœminarū sterilitatē valere, & grauidarū partus ad iustū vsq; tempus cōtinere.

Cynara silu.

Card. spontaneus Camer.

Camer. hort. Carduus spontaneus apud Brutios, ideóque nostras hyemes minùs ægrè fert, quā delicatus ille, qui spinas māgonio deposuit.

Honor. Bello in epist. ad Clus. dicitur Agriocinara: de qua postea.

Locus & Tempus.

Scolymum syluestrem florentem vidi mense Iunio. Abundat multis in locis circa Monspelium, maximè prope Peroux, quà itur ad mirabilem quendam fontem, quem sibi persuadent esse lethalem rustici. Fons autem erat acidus vt gustauit Io. Bauh. qui videtur feruēre instar Cacabi magni repleti aquâ bulliente. Colore aquæ croceus est. Prouenit item inter Monspelium & Nemausum, videlicet propè Colombier & Eusian: alibi non obseruaui.

CARDVVS AGRIOCINARA CRETENsium, ex quo Costus niger officinarum.

Locus.

SVpià Chisami arcem in insula Creta authore Bellon. in Obs. ea montis parte quâ Calohierorum monasterium, cui nomen D. Ioannes de Prædermos, situm est, Artichocæ siluestris genus crescit, pastoribus Agriocinara appellatum, cuius radicem cubitalis longitudinis, & humani cruris crassitudinis, foris & intùs nigram, pyri in modū turbinatam, Costi Indici loco in Aromatariorum officinis venalem esse asserimus. Intelligimus autem nigram illam radicem quam Costum nominant, quamque ab omni antiquitate in vsu esse credimus. Capita fert instar Cinaræ siue Artichocæ, quæ pastores cruda mandunt. Eius flos maxima ex parte candidus est (licèt & purpureus inueniatur) & suauis odoris. Ipsius radices Chamæleonis albi radicibus similes sunt, & folia Chamæleonis nigri foliis. Differt ab aliis Artichocis siluestribus multis Italiæ locis nascentibus.

Artichoca silu.

Descriptio

Costus.

Florum Varietas.

CARDVVS MARIANVS SIVE LACTEIS maculis notatus.



Descriptio

VNdulato macularū lactearum virescentiúmque discursu variata *folia*, lata longáque conspiciuntur, sinuata, & sæuis aculeis horrētia, nitida: *caulis* digitalis, striatus, lanugine villosa incanus, duos aut tres cubitos altus, in ramos diuiditur plures: *echini* intractabiles rigidissimis acutissi-

nuti.... spinis armati, Scolymi mediocris magnitudine, callosa squammarum cartilagine, dulci, vescâ, florum purpurascentium *stamina* explicant, quibus *semen* succedit Carthami: *radix* longa & crassa, esculenta.

Synon. *Card. Mariæ.* *Card. Marianus.* *Spina alba non est.*

Brunfelf. Fuchs. Corn. Trago [qui & Labrum Veneris appellari asserit] Carduus Mariæ & Spina alba dicitur.

Cordo in Diosc. dicitur Carduus Marianus. Is eorum opinionem non approbat, qui cum Amato Chamæleonem dicunt, ceu nec eorum, qui cum Fuchsio, Corn. Trago, Lonic. Toxite Helsr. & aliis Bedegar album, h.e. spinam albam esse affirmant.

Card. Mariæ Dod. gall. *Error Dod.* Sed & Dodon. gall. Spinam albam Carduum Mariæ Officinarum vocat, ac quorundam Agriocinaram facit, Donacitim, Erysisceptrum, Spinam regiam, Carduum ramptarium, & Bedeguar Arabum; non sine errore: Quem tamen errorem animaduertit Dod lat. in fol.

Card. Mariæ vulgi Silybũ Veterum. Carduum Mariæ vulgi, aliqui [huius farinæ est Anguill. epist. 8.] Silybum Veterum putant ab his tamen meritò dissentit Gesn. de hortis, qui rectiùs de coll. stirp. Cardui genus nuncupat, maculis albis quod à pleuritide vulgò appellari tradit.

Card. lacteus. *Dodon. redarguitur.* Lobel. in Aduers. Silybum, Carduus Mariæ & Lacteus dicitur. Is reprehensionem ex Turnero aduersum Dodonæum adducit, ob vires quas ex Dioscoride vulgaribus plantis tribuit. Dodonæi sedulitas, inquit Lobelius; vt multis aliis locis laudanda, ita plerisque minùs tempestiua, vbi ignotis plantis facultates certas asserit, quas è Dioscoride accepit, magno detrimento ægrotorum & experimentatorum, qui quod vident à viro bono, & veritatis amico scriptum, illicò vt verum arripiunt, & per experimenta mortes agunt.

Silybũ Lob. Lob. lapsus Leucographis Plinii. Chamæleon albus Amato. Obs. pag. 479. Silybum siue Carduus lacteus, Leucographis Plinii Aduersariorum. *Leucographis* Plinii quidem aliqui volunt, sed hoc non legimus in Aduersariis; vt hoc loco scribit Lobelius.

Icon. Plant. Tom. 2. pag. 7. Silybum, Carduus Mariæ & Lacteus, Leucographis Plinii.

Malè Amatus Chamæleonem album facit, nec congruit nomen eius gallicum, *Carline*, huic plantæ. Sed & Toxites in onom. phil. pag. 241.

Acanthion leucon Toxite. *Lonic. nomendatura reeicitur.* *Tabern. lapsus.* Acanthion leucon Carduum Marianum cognominat, & diuersos eo capite confundit Carduos p. 354. cum Tribulo S. crucis & Tribulo S. Mariæ. Loniceri vocabula, spina alba & *Artichaut sauuage* non sunt approbanda: figura quoque non multùm placet. Tabern. Icon. & Hist. Carduus Marianus siue lacteus. Is falsò spinam albam, seu Bedegarim, credit.

Camer. hort. Carduus Mariæ vulgi, eidem in Epit. & Hist. Matth. germ. Carduus lacteus: C. Bauh. apud Matth. Carduus lacteus, Carduus Mariæ.

H. Lugd. icones duæ & tres descriptiones. H. Lugd. duas habet icones. Priorem p. 1464. hoc titulo: Carduus lacteus Matthioli. Posteriorem p. 1475. hoc: Leucographis Plinii, Carduus Mariæ. Vtrobique describitur: in illa figura folia, in hac capitula non placent. Tertiò describitur p. 1466. sub Silybo Penæ sine icone.

Dorstherii error. Theod. Dorsth. qui Bedegar, Labrum veneris & Spinam albam Carduum Mariæ cum Fuchsio & aliis non sine errore opinatur [ait enim hanc in omnibus conuenire cum descriptione Spinæ albæ apud Diosc.] Eringii iconem, non Cardui Mariæ proponit.

Nomina linguarum. Cæterùm, Carduus lacteus, Lactarius, D. Mariæ, Marianus, & lacteis maculis notatus Lat. congruè dici potest, Germ. Mariendistel & frawen distel/weiß wegdistel. Belg. Onser vrouwen distel. Gall. *Chardon de nostre dame.* It. *Cardo Mariano, Cardo maculato, Scardacio bianco.* Hisp. *Cardo pinto.* Angl. Our ladythistel. Boh. Ostropes.

Locus & Tempus. Passim Montbelgardi prouenit, nec non Basileæ, Lugduni & Geneuæ, in hortis, in quibus olera seruntur, non rarò & secus vias locis incultis, florens à Iunio in Augustum vsque: altero à quo enatus est anno: interea & semen maturitatem consequitur, quo maturo perit, vt plerique Cardui, quibus non diuturnior est vita, quàm ad seminis vsque perfectionem.

Vires *Decoctum radicis. Vasorum infarctus Remorantes Vrina. Menses Puluis rad. Lac auget. Aqua Foliorum Laterum morbus. Pestilentia.* Radix excalfacit authore Matthiolo in Epit. Camerarii, abstergit, aperit, prouocat & attenuat. Eius decoctum datur vtiliter potandum ad iocinoris, & vasorum infarctus, & remorantes vrinas, quare confert hydropicis, ictericis, ac nephriticis. Idem menses elicit, tum potum, tum in desessionibus additum: Radicum siccarum puluis propinatur ex ptisana cum Fœniculi semine, & longo Pipere ad lac augendum. Aqua, vt Tragus perhibet, è foliis Cardui Mariæ destillata, ac quantùm mediocris haustus continet pota, laterum morbo auxiliatur. Si huic potioni seminis Cardui Mariæ tusi dimidiam drachmam adieceris efficaciùs id præstabit, quin & pestilentiali veneno, & quibuscunque aliis corporis internis malis exigendis apprimè conducit, aqua destillata inflammationibus incensi hepatis, & deliquio animi in linteolis foris imposita opitulatur. Cæterùm Cardui Leucographi folia tenera, demptis spinis, aliquando oleribus non incommodè addi, testis est Dodonæus: ad quæ præterea vtilia incognitum est.

CARDVVS LACTEVS PEREGRINVS
Camer.



Descriptio. *Semen* subalbicans inuenit auctor inter Epithymum è Creta delatum; sed ad frugem non peruenit planta, frigore superueniente corruptâ *radice*, & mox contabescentibus foliis, quæ teneriora erant & planè similia illi Carduo quẽ itidem Lacteũ nuncupat D. Rauvvolfius, vel Bedeguar Arabum cum Syriacis herbis aliis ipsi communicatum; *flore* purpureo pallescente, *caule* exalbido, spinis nitidis è luteo albescentibus. Fortasse idem fuerit. Nos Iconem ex sicca à Camer. delineatam proponimus. *An Bedeguar Arabum Rauvvolfio?*

Card. Mariæ Camer. Camer. hort. Cardui Mariæ vulgaris species, quem Rauvvolfius Carduum Lacteum vel Be-

deguar Arabum vocat. Item Icon. Carduus lactеus Syriacus.

Card. lacteus Syriacus. Card Mariæ Syriacus.

C.Bauh. apud Matth. Cardui Mariæ altera species ex Syria. An Honorii Belli Agauanus Creticus stirps spinosa quam Acanon Veteribus dictam fuisse iudicat, ac à qua reliqua spinarum genera Acanacea nuncupata fuêre.

CARDVVS GALACTITES IOH. Bauhini.

Descriptio.



Galactites Carduus, nititur *radice* satis tenui & simplici, *caulem* tollens interdum simplicē, interdum ramosum, cubitalem, striatum, cano villo pubescentē, membranis spinosis pinnatum, cuius summum in surculos aliquot secessit, capita sustinētes Auellanæ magnitudinis, squamosa, quorum singulæ squammæ in longam, acutam, inualidam spinam desinunt: hinc *flores* emicant purpurei, gratiæ suæ post multos annos tenacissimi: *semen* pappo appenditur, oblongum, lubricum, candidum, amarum, cæterùm folia palmo longiora, mitiùs aculeata, profundis crebrísque laciniis diuisa, ima parte albida lanugine donata, supernâ virescunt, fortuitis maculis lacteis respersa.

H.Lugd.p.1463. Spina alba altera Matthioli. & alibi, Leucacantha Monspeliensium Dalechampij. Duæ figuræ vnius plantæ & nulla descriptio.

An Cæsalp. lib.13. cap.40. Spina alba alia?

Locus. Carduus Galactites floret vere secus vias non longè à Monspelio.

ACANTHIVM VETERIBVS.

Cap. VII.

Antiqua Dioscoridis lectio.

Acanthium (τέτυ ὁ καυλὸς πείζων@ inseritur in hoc cod. vet.) *folia* gerit spinæ albæ similia, in summis extremitatibus aculeata, quibus collectis, simúlque contextis, bombicinis similes vestes fiunt. Huius *radix* & folia retrorsum distentis opisthotonicis in potu auxiliantur. Et hæc est antiquæ lectionis in Dioscoride descriptio. Periisse autem huic lectioni aliquid, sermonis parum sequax ductus ostendit. Quid autem desiderare, & amissum instaurare; vt Marcelli verbis vtar, nos oporteat, id ex deprauata lectione & etiam ex Plinio, & magis tutò ex Oribasio, manifestè colligitur. Nam Plinius, qui de aculeatis plantis quibusdam egit, lib. 24. cap. 12. Acanthium hoc his verbis descripsit. Huic similis est Spina illa, quam Græci Acanthion vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: quâ collectâ, etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Ipsa folia vel radices ad remedia Opisthotonis bibuntur. Et sic etiam Oribasius legit. Patet ergo Dioscoridem ita esse restituendum. Spinæ albæ similia habet folia, in summis extremitatibus aculeata, arenosa lanugine obducta, qua collectâ &c. Reliqua enim rectè habent. Hæc namque si quis contulerit, omnia eadem vtrique esse inueniet, præter ea, quæ Plinius ait, lanugine obducta, quæ ad explendam Acanthij historiam tam necessaria sunt, vt sine ijs non possit integer sensus esse Dioscoridi, contráque suo loco instauratis nihil aptiùs audiatur. Quomodo enim quæso ex aculeatis foliis simul contextis vestes bombycinis similes fierent. Ast ex lanugine ex foliis collecta textáque vestes bombycinis similes fieri nemo negabit. Neque verò ignoro aliud esse bombycem, aliud verò bombacem seu Xylum, gossypiúmve: sed & Plinium imitari lubet, qui Xylo quoque seu gossypio bombycis nomen tribuit lib.19. cap.1. Quæ verò sit spina Acanthium dicta, & an in nostris regionibus nascatur, nemini satis notum esse arbitror. Quum enim nulla talis spina apud nos reperiatur, ex Oriente petenda videtur. Galenus Acanthij folia & radicem tenuium partium esse, & calidam vim habere asserit, vt etiam conuulsis auxilietur. Ita ex ipso etiam Paulus.

Est corrupta

Acanthium Plinio.

Diosc. restituitur

Bombyx

Ex Galeno.

SPINA ALBA SYLVESTRIS Fuchsio.

Descriptio



Tres quatuórve cubitos altum profert *caulem*, striatum, tomentosum, cui membranę per longum adnatæ, valdè spinosæ, sinuatæ, albicante villo obductæ, quibus cōtinuantur *folia*, sesquipalmaria & dodrantalia, interdum cubitalia, sinuata, spinis horrentia, similiter vtrinque villosa & candida, potissimùm minora, priusquàm excreuerit caulis, capita extremis ramorum hærentia mordacia *florem* explicant purpureum, *semine* cum pappis sequente Cnici, minore, versicolore, amaricante & acri, *radix* tenera, alba, subdulcis in adolescente planta, quæ qualitates per æstatem mutantur.

An Ruell. lib.3. cap.16. Acanthion herba: Gorh. Acanthion: Brunfels. in Diosc. Acanthion, albæ spinæ simile: Cordo in Dioscor. Chamæleon albus, Carduus Viehdistel à quibusdam falsò appellatus: Brassauolo in syr. Eupat. Leucacantha, Cardui genus quadratum; Amato Acanthium, quod in horto Azaioli Ferrariensis vidit, Anguill. epist. 8. Onopordon Athenæi, in Calabria & in Sicilia *Anapordo*, & ab Italis *Scarzi d'Asino* dictum?

An Acanthium? An Chamæleon albus Cordo? An Leucacantha Braß. An Onopordon Athenæi Anguil.

Ryffius

Spina alba agrorum Ryffii.

Ryffius in Diosc.lib.3. cap.16. hanc intellexisse videtur, per spinam illam, quam in agris nasci tradit, & Acanthion esse, asserere non audet. Corn. in Diosc. Spinam albam Officinarum Bedegare vocat, ac à Carduo Mariano, weiß wegdistel/ viehdistel/ non benè, meo quidem iudicio, distinguit.

Spina alba silv. Fuchs.

Fuchsio Spina alba siluestris, spinæ albæ alterum genus siue siluestre, proximè ad Dioscoridis descriptionem accedens, ideoque à Germ. Weiß wegdistel / Gallis autem *Artichaut sauuage*, ou *Chardon commun* vocatum.

Spina alba Tragi.

Tragus hanc spinam albam inscripsit, ac Germ. weiß wegdistel nominat, & esse alteram apud Dioscor. spinæ albæ speciem [quæ Græcis ἄκανθα λευκὴ Arabibus Bedeguar dicitur] neminem negare posse putat, & Spinæ albæ cognomina pro more suo recenset. Sunt autem hæc. Agriocinara, Donacitis, Erysisceptrum, Spina alba, Auregia, Carduus Camptarius.

Amat. repreh.

Apud Amat. capite de spina alba ponitur figura spinæ albæ siluestris Fuchsii (ita enim à Fuchs. inscribitur icon, quæ eadem cum nostra est) licèt in Amati contextu eius non fiat mentio.

Lonic. notatur.

Lonic. cuius icon satis inepta cum Calepino etiam spinam albam seu Acanthamleucen vocat: ac præterea Leucacantham cognominat, licèt Leucacantham Diosc. separet. Eidem etiam spina alba siluestris dicitur.

Card. 3. Harchio

Harch. in enchir. med. Carduus tertius, weiß wegdistel Germanorum.

Acanthium Matth. Matth. repreh.

Matth. plantam nostram in postr. comm. cum mag. fig. lat. & Ital. pro Acanthio depingit, ac dicit. Si planta in Italia nascitur, quæ legitimum Acanthium repræsentet, hæc profectò Acanthiũ mihi rectè repræsentare videtur. Siquidem foliis est & albæ spinæ per extremitates aculeatis, & araneosâ lanugine obductis. Matthiolus suo more ex sola figura, non cognitâ planta de qua scribit, dicit repræsentare Acanthium: non agnoscit eam dudum esse exhibitam pro spina alba nec docet qualis sit, quam exhibet, nec vbi viderit.

Acanthium Dod. gall. Acanth. alterum Lat.

Dodon. lat. in fol. figuram, quam gall. ex Fuchsio olim simpliciter pro Acanthio posuerat, Acanthi alterius nomine proponit, addens aliam figuram pro Acanthio, quã etiã assumpsit Lobel. in Obs. p.476. & Icon. Plant. Tom.2. p.1. Sunt igitur duæ figuræ vnius plantæ. Posterior ex Fuchsio, qualis etiam nostra, æquè bene exprimens Acanthium atque prior Dodonæi & Lobelii. Et licèt duas habeat figuras & descriptiones, minùs distinctè tamen de hoc Carduo scribit, nec ostendit quî potiùs Acanthio conueniat, nec etiam tradit, an eodem vel diuersis proueniat locis.

Icones 2. Dodon.

Dod. notatur.

H. Lugd. 4. figura.

H. Lugd. duas vnius plantæ ponit figuras pag. 1446. vni hic titulus: Acanthium, Spina alba siluestris Fuchsii. Non placet & tertiam huius plantæ figuram p.1466. poni sub titulo Silybi, siue Leucacanthæ Loniceri. Præterea Lonicerus non meminit Silybi, nec etiam vocat Leucacantham: pro Leucacantha pingit aliam plantam, quamuis in comm. in Diosc. eam fortè intellexerit. Considerent lectores an huius plantæ non ponatur quarta figura p.1472. pro Onopyxo tertio Dalechampii, & malè fortè.

Castor. notatur.

Per Acanthium, cuius figuram ponit Castor, intelligo spinam albam silv. Fuchsii, quæ fortè Castori non benè nota, alioqui picturam floris posuisset, vel eum descripsisset, quum vulgaris sit planta, & ab aliis meliùs depicta.

Comiti à Neuenare in annot. apud Brunfels. Tom.2. p.242. Carduus armentarius siue pecuarius, Germ. Viehdistel: Carduus albus Brunfelsio.

Card. armentarius Card. albus Brunfels.

Camer. hort. Acanthium, Onopordum aliis.

C. Bauh. apud Matth. spina alba siluestris, Acanthium Matthioli.

Acanthium Acanth. vulgare. Carduus silu. Cæsalp.

Hort. Lus. Acanthium vulgare.

Cæsalp. Carduus siluestris in ruderibus nascens: foliis latis non scissis, candida lanugine hirsutis: capitulis hispidis, non squamnosis, sed potiùs hirsutis: vsus eius ad lactis coagulationem, ideò à quibusdam vulgo *Præsura* appellatus.

Præsura

An Card. spinosiss. Viarum Hort. Lusi.

An hort. Lus. Carduus spinosissimus viarum flore purpureo, Onopordum 1. Tabern. Item Carduus spinosissimus flore albo, Onopordum 2. Tabern. Weg distel mit purpurbraunen vnd weissen blůmen?

An Schvvenckf. Carduus viarum vulgatior, Carduus vulgaris spinosissimus, Lob. Onopordum 1 Tabernomontani?

An Ioh. Agricolæ Carduus pecuarius?

Acanthium Vulg.

Tabern. Icon. & Hist. Acanthium vulgare 1. flore albo, weiß wegdistel. Acanthium vulgare flore purpureo, wegdistel mit purpurfarben blumen/wegdistel: dicitur Græcè ἄκανθα λευκή, Latinis spina alba: Acanthium: Arabibus Bedeguar: Gall. *Espine blanche*. Ital. *Spina bianca*, Boh. Trubily. Non placet poni duas figuras plantarum, quæ solo colore differant, non video etiam quomodo Acantha leuce & Acanthium idem esse possint: figuræ etiam duæ pro Onopordo 1. & 2. vix demonstrant discrimen nec etiam descriptiones. Montbelgardi abundat: Obseruaui etiam Monspelii, & Lugduni: Geneuæ solet hiemem perferre. Basileæ prouenit propè pontem Birse extra portam S. Albani, mirè tomentosus cãdidus infernè & supernè, maximè folia minora priusquam florem ferat. Nascitur in vtraque Germania secus vias, tum & alibi. A Iunio in Augustum vsque floret: altero à quo enatum est anno: interea & semen maturitatem consequitur, quo maturo perit, vt plerique & alii Cardui, quibus non diuturnior est vita, quàm ad seminis vsque perfectionem.

Taber. notatur.

CARDVVS QVIBVSDAM DICTVS Acanthium Illyricum, alis verò Onopordon.



Descriptio

MAgnam habet cũ Spina alba syluestri Fuchsii similitudinem: *folia* tomento candicante similiter obducta, profundiùs secta, tota spinis armata: *caulis* membranis aculeatis alatus sex septémve cubitorum altitudine: in ramorum, quos crebros habet, extremis *flores* gerit purpurates iam dicti

Cardui, ex echino etiam simili.

Onopordum Tabern. & Dod. Tabern. Icon. & histor. Onopordum 1. weiß wegdistel. Dod.lat.in fol.Onopordon inscribit, ac ait: Peregrinus hic Carduus Belgio est. Onopordon Herbarij appellant: Plinij tamen esse Onopordon affirmari nequit: nihil enim apud eum de Onopordi forma. Fortassis etiam Acanos est, *An Acanos Bellon.* quem Bellonius omnium Carduorum spinosissimum refert: & in Creta hac ætate Aconachiam vocari. Pauca autē de Acano à Veteribus prodita extant: pauciora verò etiam de Onopordo. Certiùs est Acanon spinam esse, quàm Onopordon. Cur Dodon. non subnectit Onopordon, Acanthio cum quo plurima similia.

Acant. Illyricum. Lobel. Adu. Acanthium Illyricum. Obs.p.476. & Icon. plant. p.1. Tom.2. Acanthium Illyricum, Onopordon alterum Herbariorum & Dodonæi.

Acant Illyricum. Camer. hort. Onopordion vel Acanthium Illyricum, Lusit. Acanthium Illyricum Onopordum windisch weiß wegdistell.

Locus & Tempus. Acanthium Illyricum primò vidi Lugduni in horto meo vbi satum fuerat per Valerandum Dourez qui semen ex Sclauonia attulerat, in meo etiam horto vidit Lobelius: Carduus est spinosissimus qui affinitatem habet cum Carduo sylu. Fuchsij: satum Montbelgardi in Horto E. C. prouenit & flores protulit. Argentinæ 1595. Octobri vidi in horto Friderici Moier, qui semen dedit nomine Cardui Dalmatici.

CARDVVS ACANTHOIDES.

Descriptio



Haud minora sunt huic *folia* quā Carduo Mariæ, per ambitum magis spinosa, cæsuris mediocriter profundis, sed quibus nullæ aspersæ lacteæ maculę, nec illius adest glabrities, quin cano tomento oblita sunt, potissimū inferiùs, supernè enim præualet viror inter cādorem tomenti interlucens: *caulis* duorum cubitorum, quaterno alarum spinosarum versu pinnatus, capitula parua, sublonga, extremis ramorum plura simul congesta, nec pediculis distincta: [quo nomine tum à Carduo Mariæ, tum ab Acantho siluestri Fuchsij haud obscurè discernitur, ei in cęteris valdè similis,] flores dilutè purpurascentes, quos pappi albicantes excipiunt. Sapor huic plantæ nullus euidens.

Locus & tempus Carduum hunc Acanthoidem florentem obseruaui Monspelij mense Martio. Colendissimus præceptor Gesnerus, cui omnes meos labores communicaui, Acanthium Mattholi fecit.

CARDVVS MONSTROSVS.

Descriptio. De Carduo hoc monstrosæ formæ Cornu copiæ repræsentante, quem Ferdin. Imperat.



Hist. sua natural. lib.28. cap.1. exhibet, & existimat fuisse Onopyxō Theophrasti, quid dicam, nunc non habeo. Vellem Imperatum diligentiùs descripsisse, & cum Onopyxo Theophr. contulisse, locumque vbi eum inuenerit annotasse, quò posteri eò faciliùs veritatem indagare potuissent.

CARDVVS NVTANS.

Descriptio



Similis est Carduo syluestri Dodonęi, verùm humilior multò, *caule* pedem vnum aut alterū alto, in varios scisso ramos subhirsutos, & membranis spinosis per longum alatos: *folia* minora, asperiora, minùs profundè, crebriùs tamē laciniata, spinosa, & hirsuta, per extrema ramorum interdum sine vllis spinis, verùm tomento tecta, rotunda. Suum gerit vnusquisque ramus *echinum*, magnum, Cardui Mariani similem, deorsum nutantem, squammis aculeatis, latioribus quàm in Carduo syluestri, compactum: *flosculi* copiosi, purpurei, interdum albi, latè se explicant: *radix* rubescens vel nigricans.

Dodon. hist.purg.in app.pag.451.& Lat.in fol. Cirsion tertium tota sua stirpe magis spinosum.

Clus. Pann. pag. 660. capite de Cirsio ad finem, & Hist. post. lib.5. p.150. de hoc Carduo loquitur, cùm ait. Non minùs vulgaris agro Viennensi, multisque Pannoniæ locis, & apud Francofurtum est quàm in Zelandia, Flandria, Hollandiæque maritimis, spina illa, quam Dod. inter Cirsij genera tertio loco recenset, magno, valdè spinoso, nutantéque capite, è quo flos multis purpureis elegantissimísque staminibus constans emergit, quem niueo flore variare aliquando memini: Est semine Cirsij.

An Tabern. Icon. & Hist. Onopordum 2. weiß wegdistel: Si intelligit Carduum nutantem, vt videtur, non probo eius figuram, eáque minùs illam demonstrat, quàm Fuchsiana.

Consi-

H. Lugd. eandem forte bis describit. Drypis Drypis Loniceri.

Conſiderandum aliis relinquo an nō ab Hiſt. Lugd. lib.14. cap.26. deſcribatur & depingatur bis eadem planta. Primò p.1479. nomine Drypidis ſimpliciter. Secundò pag.1480. pro Drypide Scolymo,& Carduo ſilueſtri Loniceri, Aculeoſa Gazæ, Ruellii Oxyacantha. Ego Drypidis nomen apud Lonicerum non inuenio, figura quidem eſt (quamuis non admodum felix) in Hiſt. germ.lib.5. cap.29. nomine Gentin haber diſtel [Carduum vulgarem auenaceum dixeris] quem poſtea vocat Carduum ſilueſtrem, & Scolymum ſylueſtrem, qui ſanè non videtur obſeruaſſe Tragum l.2. c.110. varias ſpecies ſylueſtrium Carduorū intellexiſſe & nō vnicā, vt Lonicerus deſcribit.

Hort.Luſ.Card.ſilueſtris Dodon. capite grādi.

Locus & tempus.

Carduus capite nutante floret Auguſto. Abūdat circa muros & foſſ.s vrbis, necnon in agris, vt inter *Audincourt* & *Arboüans*. Frater Caſp.obſeruauit etiam Baſileæ. Flore albo obſeruaui in ducatu Wirtemb.

CARDVVS CAPITE TOMENTOSO.

Deſcriptio



Tomentoſó ſtriato *caule*, crebriſq; ramis ſtipato ad duos aut tres quatuórve cubitos aſſurgit, qui licèt non ſit ſpinoſus, vix manu poteſt attingi propter foliorum aculeos: *folia* cubitū lōga tomento villoſo inferiùs incana; ſuperiùs atrouirentia, & Echij modo aſpera, ex plurib. foliis minorib. quæ ex certis interuallis quaterna, vtrinque bina, altero antrorſum, altero retrorſum poſito, conflata, ſpinis longis rigidis acutis minacia: *caput* pugillari lapidi æquale, latum, ſquammis paruis lōgis & ſpinis parum mordacibus denſiſſima lanugine intertextis: *flos* ex eius ſummo emicat, conſtans multis ſtaminibus & diuerſis coloribus, qualibus Hyacinthus Fuchſ. maximus, violaceus & cæruleus: apices inuoluuntur vaginula alba, quæ ſua albedine pulchrè hunc florem ornat, hanc vaginulam alia circumdat purpurea in quinque apices diuiſa, ſub floribus caro alba grati & aromatici ſaporis: *ſemen* lubricum cineraceum, ſtriatum, oblongum, modicè compreſſum, dulce; tomento inuolutum: *radix* craſſa, guſtu non ingrato, ſed aromatico, quali etiam caulis & foliorum, ſi excipias medullam albam ſiccam & inſipidam: vbi capita exſcinduntur apparet lacteus ſuccus.

Figura mala. C.Bauh.not. Corona fratrum. Lobel.not.

De eo Lobelius in Adu. cuius pictura non placet, ita vt mirari ſubeat, Patronum Matth. quod ſuum Matthiolum eâ ornare auſus ſit. Is in Obſ. g.482. vocat Coronam fratrum Herbariorum, & Carduum Eryocephalum Dodon. In Icon.Plant. Tom.2.pag.9. Carduum tomentoſum, Coronam fratrum Herbariorum: Item p. 10. Carduum tomentoſum Aduerſariorū. *Duæ* figuræ vnius plātæ. Mala Aduerſ. poterat omitti, imò debebat.

Camer.hort.& Dodō.lat.in fol. dicitur Carduus eriocephalus, vt & Cluſio Pannon.p.666.& Hiſt. poſt.l.5.p.154. de quo ait. Carduum eriocephalū vulgo Herbariorum ſatis notum flore albo variare obſeruaui. Eum autem qui eſt flore purpureo, ſed longè humiliorem, aliquoties eruere memini agro Salmaticenſi in Hiſpaniis, cuius ſemen amicis in Belgicā miſi cum hac inſcriptione, fortè Corona fratrum, quoniam multis notis reſpōdere conſpiciebam ei plantæ quam Monachi in Meſuem commentatores ſibi in Hiſpaniis obſeruatam, Coronam fratrum appellaſſent, quod rami æquali altitudine naſcentes, & ſuis capitibus eriophoris onuſti, medium caput maiuſculum ſummo cauli innatum, quodammodò in orbem cingerent, vt Monachi ſuum Abbatem aut Priorem ſolent. Ex eo tempore Coronæ fratrum nomen apud Belgicos herbarios hæc ſpina obtinuit: poſtea tamen à capitibus candicante lanâ inuolutis, conuenientiore appellatione Carduus eriocephalus dici cœpit. *Flore albo. Corona fratrum cur inſcripſerit Cluſ. Eriocephalus vnde.*

An Carduus mōtanus echino lanugine obducto Matth. in Dioſc.? An eiuſdem Carduus caule rotundo ſeu tela araneæ obducto, in Hiſt.Germ.? *Card montan echino lanugine obducto Matth.*

Non placet tres figuras & tres deſcriptiones vnius plantæ diuerſis locis poni ab Hiſt. Lugd. quaſi diuerſæ ſint ſtirpes. Harū *prima* eſt p.1446. hoc titulo, Acanthium montanum Dalechampii: hoc quòd in gelidis montibus, vt in monte Iura, naſcatur, ita cognominauit. *Altera* eſt p.1472. pro Onopordo, quod Onopordum Plinii rectè dici poſſe Dalechampius putat, & Pariſienſes ſeruata græci nominis ſignificatione *Pet d'Aſne*, vulgò vocare ait, & affirmat aſinos eo guſtato ſubſultare, crebróque pedere: in locis cultis & pinguibus, pecudum morſu non violatum ad hominis proceritatē creſcere. *Tertia* figura ponitur p.1474. pro Iacea lutea Cluſii, & deſcribitur p.1483. pro Carduo Eriocephalo Dodonæi, Carduo tomentoſo Anglico, ſeu Corona fratrum Herbariorum. Melior itaque figura tranſpoſita eſt ſub nomine Iaceæ luteæ Cluſii, quæ releganda erat ad caput de Carduo Eriocephalo: pro Acanthio deterior exhibetur. *Huius tres fig. & tres deſcript. apud H Lug. Card. Eriocephalus. Huius figura eſt trāſpoſita.*

Quam pro Spina Arabica figuram adieci apud Matth. (inquit C Bauh. ſpinam Arabicam Dioſc. & Plinii cēſet Cæſalpinus, at Aduerſ. & Lob. Carduum tomentoſum nominant, Suchaha Arabum Guillandino dicebatur. Hæc frater, Aſt Cæſalpino Arabica ſpina propè cubitalis eſt, rami infirmi, cum paucis foliis viridibus, modicè pungentibus. Carduo verò tomētoſo teſte Dodon. & Lob. caules craſſi, ternûm quaternúmve cubitorū, incana lanugine obſiti, folia magna ſpinoſa, pronâ parte candidiora: quæ rationes faciunt vt non exiſtimē Carduū tomentoſū eſſe Spinā Arabicā Cæſalpini. *C.Bauh.not.*

An Bacchanello Acanthium illud, quod quid ſit neſcit, etſi aliqui Carduum montanū pro ſpecie Acanthii demonſtrent?

An Cæſalp. Acanth. aliud in agrorū limitibus paſſim naſcens maius & nigrius, in omnib. Spinæ albæ campeſtri ſimile, ſed colore viridi, nigricāte: capitib. nō tantā lanuginē fūdentib. vt Acanthiū?

An Monach. in Meſ. diſt.6.cenſ.189. Cardui genus, caule carens, qui Corona fratrum dicitur?

An Thalio Cardui ſpecies capitulo ſpinoſo, cādidâ lanugine, ſquammas eius intercurrentē?

An Rauvvolff. in Itin.l.1.c.1. Carduus tomentoſus circa Marſiliam, Leucacanthæ non diſſimilis?

Satus primo anno caulē nō fert, ſed ſequēti, poſtea perit, ſe ſuo ſemine deciduo propagās. Olim colebā in horto meo Lugd. & poſtea Geneuę tādē *Locus. & tempus.*

[illegible] in Horto Ill. E. C. vbi nunc habeo. [illegible] Augusto & Septembri. In Salmanticensi agro obseruaui, inquit Clusius, locis apertis & non cultis [illegible]: sponte etiam in multis Austriæ & Styriæ locis.

Quibus porrò facultatibus peculiaribus sit [illegible], neque Clusius intellexit, neque quemquam [illegible] arbitratur.

CARDVVS LANCEOLATVS SIVE silu. Dodonæi.

Descriptio. SOrtitus *caulem* est bicubitalem & tricubitalem, villo candido obuestitũ, angulosum, subinde nonnihil purpurantem, membranis spinosis secundum longitudinem alatum, [illegible], rigidum, quem alterno positu ornant *folia*, palmum vnum aut duos longa, infrà supràque hirsuta, sed densiore candidioréque lanugine inferiùs donata, profundè crebris cæsuris diuisa, quorum singula segmenta in aculeum infestum facessentia, [illegible]. *echinus*, oblongus, mitior ad Lappæ innocentiam ferè accedit, rigidioribus tamen vtrinque aculeis, nec reflexo mucrone aduncis, sed rectis, lanugine alba intertextis, *florum* cincinnos è capite profert purpurascentes, quos *pappi* excipiunt, quibus *semen* nudum longum appensum.

Echinus.

Onopyxos Dod. et Lugdun. Buxus asininus. [illegible] H Lugd. pag.1471. Onopyxos Dodonæi, de quo ait [illegible] inter spinosas stirpes à Theophrasto & à Plinio lib.21. cap.16. numeratur, Buxum asininum vertit Gaza, quòd sit Carduus asinis in cibo gratissimus, & summoperè expetitus: quanquam non desint, qui non per υ, sed per [illegible] legendum esse putent, quòd ad eum pascendum asinus perpetuò defigatur & hæreat: qua ratione & Dipsacum [illegible], ideò nuncupant, quòd ad eum asinus magna alacritate feratur cùm [illegible]serit, quasi Asini corculum. Cùm verò asinos vbique obseruauerim ad quosdam Carduos libentiùs accurrere, ijs libentiùs, & maiori cum voluptate vesci, ab iisdem magis allici, meritò [illegible] nominauerim hunc qui nascitur passim secus vias, in agrorum limitibus, scrobium marginibus, siluarum aditu, & vbique ferè in campis obuius.

Asini corculum.

Dodon. gall. Scolimus Carduus siluestris Plinio & [illegible], quibusdam [illegible] & [illegible] *Chardon sauuage.* Figura posset meliùs exprimi quam exprimatur apud Dodonæum. Eam tamen etiam retinuit Lat. in fol. hac inscriptione p.727. Carduus silu. primus.

Card. silu. 1. Dod. lat.

Lobel. Obs. pag. 489. Carduus vulgatissimus viarum, Onopyxos nomen & descriptio non malè conueniunt Carduo syluestri, figura non item, quæ [illegible].

Card. vulgatiss. viarum Lob. Lob notatur.

An Gesn. de coll. stirp. Carduus asininus communis? Tabern. Icon. & Hist. Carduus lanceolatus Speerdistel. Thal. Carduus sylu. Dodonæi. Schwenckf. Carduus Silesiacus, & (vt Hort. Lusit.) Carduus lanceolatus.

An Card. communis asin. Gesn. Card. Lanceolat. Tab.

An Cæsalp. lib.13 cap.36. Carduus silu. alter?

An Card. silu. alter Cæsalp.

Locus & Tempus. Montbelgardi abundat circa Castri hortæum, & vrbis fossas intrà & extrà, florens Iulio, Augusto & Septembri, inter alios syluestres Carduos paulò tardiùs florere videtur. Basileæ etiam obseruauit frater C. Bauhinus.

CARDVVS LANCEOLATVS ferocior.

Locus. Descriptio. CAlidarum hic regionum est, Galliæ Narbonensis & cõsimilium. *Folia* eâ ipsâ ferè diuisurâ, quâ lanceolatus nobis dictus, sed multò rigidiora ac penitùs aduersâ parte, atq; per ambitum spinulis dēsè obsita. Auersâ verò, quà neruus rigidus seu costa in supremam spinam fathiscens, lanugine quadã obsita sunt, sed modica. *Caulis* etiam crassior est firmiórque sicut Cardui capite tomentoso. At quæ in summo sunt capita, terna plùs minùs, quę & ipsa Lanceolati capitibus maiora sunt, minora quàm in prædicto tomentoso capite, ita spinarum obseptu horrent, vt tutò eas ac temerè contrectare non sit. Lutetiâ habuimus.

CARDVVS LANCEOLATVS PARVVS.

Descriptio. CArduus paruus purpureus mihi datus à Domino Agerio 1600. accedit Carduo lanceolato ferociori, sed omnibus partibus minor si speciatim singulas eius particulas perpendas, non tamen ita ferox.

CARDVVS

CARDVVS CAVLE CRISPO.



Descriptio

AD cubitũ & sesquicubitum & altius assurgit, *caule* digitali, subhirsuto, viridante, membranis laciniatis spinosis, crispo implexu vndulatis, per longitudinem adnatis donato fistuloso, multis alis concauo: *folia* sinuata dodrantalia aut minora, atrouirentia, hispida, aculeis mordacib. crebris pungentia, *flores* simul aliquot iunguntur, Iaceæ nigræ vulgaris ex staminibus purpureis conflati, qui in *pappos* abeunt, quibus capitulum Auellanæ magnitudine subest, spinis mollioribus obsitum: *radix* sesquipalmari longitudine creberrimis fibris capillata. H.Lugd.p.147?. πολυάκανθον Theophrasti, quod ex eo Plinius in spinosis stirpibus recensuit, ac Theodorus Aculeosam Latinè dixit, à spinarum infinito ferè numero, quòd nullum sit Cardui genus pluribus magisque confertis aculeis contectum & armatum.

Polyacãthon Theoph. H. Lugd.

Dodon. gall. Cardui siluestris tertium genus fecit sine icone, negauitque esse Scolymum, sed vocari posse Carduum asininum concessit.

Card. silu. Dod. Card. asininus.

An est Lob. in Aduers. Aculeosa illa Gazæ, de qua dubitat an sit Polyacantha Theophrasti?

An Aculeosa Gazæ Lobelio?

An Anguill. epist.8. Aculeosa quæ Theophrasto vocatur πολυάκανθος?

An Gesn. de coll. stirp. p.66. Carduus asininus quidam procerus in siluis angustioribus foliis?

Tabern. Hist. & Icon. Klein Wegdistel/ Polyacantha Theophrasti.

Polyac. Theoph Tab.

Carduus caule crispo non solùm prouenit ad altitudinem trium aut quatuor pedum: sed etiam hominis staturam interdum excedit, si solum nãciscatur commodum. Abundat circa Castrum & in Horto E. C. ac aliis in locis semine maturo in fine Iunii. Sed & inibi Carduum caule crispo obseruaui flore albo.

Locus & tempus.

CARDVVS SERPENS LÆVICAVLIS.

Descriptio

AD sesquicubitum & altiùs excrescit *caule* tenui, singulari, læui, striato, rubenti, cui *folia* alternatim adnascuntur Cardui caule crispo mihi dicti, modò tomentosa, modò glabra, modò angusta, modò latiuscula, minùs profundè laciniata: *scapus* in aliquot surculos diuiditur, quibus insident *echini* plures, oblongi, parum admodum aut nequaquam mordaces, squammati, purpurascentes, odorati, ex quibus emicant *flores* staminei cærulei, interdum albi: *radix* longè latéque sub terra serpit, tenuis, subinde nigricans, odore satis graui. Ea autem minùs benè picta, sicuti & flores, in figura nostra ex Fuchsianis.

Considerandum an Dodon. Gall. lib.4. cap.73. & Lat. in fol. per Carduum siluestrem alterum intelligat Carduum nostrum repentem? descriptio conueniret, si addidisset radicem repere, quod fortè non obseruauit. Figura in Hist. Lat. in fol. pro Carduo syluestri altero posita pag.727. est alterius plantæ, nempe Carlinæ siluestris, cuius loco malè posita est pag.716. pro Carlina siluestri, Carduus silu. alter.



An Card. silu. alter Dodonæo?

Figura Dod lat. est transposita.

An H. Lugd. pag.1471. & 1472. Onopyxus alter.

An Onopyxus alter H. Lugd.

An Spina Ceanotus Theoph. Anguillaræ & Lobelio?

Gesn. coll. stirp. fol.66. Carduus aruensis, Haber distel. Eidem hort. Carduus aruensis maior purpureo flore, qui flore nondum nato, moschum olebat Carduus aruensis.

Card. aruẽsis Gesne.

Tragus hanc inscripsit Carduum siluestrem, ac inter fruges, potissimùm verò auenam enasci scribit, ac dicit. Ex Carduis siluestribus alii proceritatem viri attingunt, quidam humiliore statu contenti sunt, in vniuersum tamen omnes aculeatis, & dissectis foliis caulem ambientibus præditi, nec non capitulis [quorum alia rufos, alia candidos, nonnulla roseos gerunt flores, cæterà carduo puellarum, consimiles] in vertice spinosis emicantes. Eorum semina oblonga apparent, punicei ferè coloris, læuia, ac Carduo Mariæ magis exigua. Vniuersa Carduorum iam descriptorum genera, quæ agricolis & messoribus subinde impedimento sunt, nos vitia frugum, seu Carduos siluestres esse iudicamus, de quibus Vergilius in hunc modum.

Cardui silu. Tragi.

Card. silu. Virgilii.

Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

Germani Haber/oder feld distel vocant. Thalio Carduus auenarius, seu siluestris Tragi. Tabern. Icon. & Hist. Carduus aruensis, Acker distel. Hort. Lus. Carduus aruensis, Carduus auenarius, Carduus silv. Tragi.

An Schvvenck. Carduus aruensis seu Auenarius Thalii, Carduus segetalis, Aculeosa Gazę Aduers.?

In agris passim abundat & vineis, vt & in Horto E. C. & aliis multis, in vrbe & extra. In multis locis Germaniæ & Galliæ etiam obseruaui, florentem Iulio & Augusto.

Locus & tempus.

CARDVVS CHONDRYLLOIDES Dalechampii.

Descriptio

CArduus Chondrilloides Dalechampii ita cognominatus, quòd foliis Chondryllam secundam valdè imitetur. Crescit in asperis & saxosis, *radice* dodrantali, lignosa, dura, candida, obliqua, tenuissimis villis capillata: *foliis* proximè radicem multis, laciniatis, & circumrosis Chondrillæ modo, breuibus, aculeatis, in superiore caule paucis,

qui pedalis eſt, in ramulos ferè duos tantùm diuiſus, teres, anguloſus, in cuius cacumine capitulum nullum, ſed eius vice corticoſus vertex, vt in Borragine circinatus, velut in radios diſpertitus: *flos* aureus, in pappos euaneſcens: Quod itaque Scolymo proprium eſſe vult Theophraſtus, vt ſpinoſo capitulo, quod Acanum vocat, is careat, id & huic Carduo commune eſt præter aliorum Carduorum naturam.

CARDVVS ARÆOPHYLLOS Dalechampij.

Deſcriptio.



CArduus Aræophyllos Dalechampio ita dictus, quòd *caulis* qui anguloſus eſt, raris foliis veſtiatur. Hæc ex interuallis ſingula longiuſcula, anguſta, oleæ ſimilia, paucis & mollibus ſpinulis aſpera prodeunt in caule terete, pedem alto, in in cuius ſummo quatuor, aut quinque conſpicias *capitula*, ſubalbida, minimè aculeata, ſed laminularum poſitu, ordinibus, & ſcanſili inæqualitate leuiſſimè tantùm attrectantium manus ſcabentia: *flos* purpureus eſt: *ſemen* paruum, oblongum, inter omnia Carduorum genera molliſſimâ & longiſſimâ lanugine reconditum.

Dolendum Dalechampium non addidiſſe locum vbi hunc & præcedentem Carduum obſeruauerit.

DE CHAMÆLEONE ALBO Veterum CAP. VIII.

DE Chamęleone Veterum dicturis exordium petere liceat ab albo, húncque à nigro ſeparare conueniat. Vires ſiquidem radicum, authore Theophraſto, inter ſe diſtant, & ipſæ radices inter ſe ſpecie differunt. Ita námque de albo Chamæleonte, quam Theodorus Vernilaginem vocat, inquit: radice diſtat à nigra: candida enim eſt, dulcis, craſſa, & grauiter olens, vtilis traditur ad alui profluuia decocta: diſſecta Rhaphani modo digeritur in taleolas, & iunco transfigitur: valet & ad interaneorum animalia lata, acetabuli menſura in vino auſtero pota, ſed præſumptâ vuâ paſſâ: occidit & canes & ſues: Canes quidem ſubacta in farina hordacea, cum aqua & oleo: ſues autem cum Braſſica: & ſi hominem ægrotantem experiri volueris an viuere poſſit, lauandum eâ radice triduò iubent: hoc enim ſi tolerauerit, moriturum nequaquam exiſtimant: naſcitur æquè omnibus locis folio Scolymi, verùm ampliore, & terræ proximo: capite magno Acano ſimili: vnde quidam Acanum eum vocarunt. Alibi Ixiam vocat, quæ in Creta habere lacrymam dicitur, alia autem apud eundem eſt Ixine: nam in eodem capite vtriuſque meminit, tanquam diuerſarum. Alia quoque intelligitur apud eundem nomine Chamæleontis ſeu vernilaginis: folio ſcilicet non aculeato, vt in Carduo ſatiuo diximus.

Chamæleon alb. Theoph. Vernilago Gaza.

... homo ſit ...

... ganus.

Ixia cur dictus Dioſc.

Chamæleonem album ideò Ixiam appellarunt, ait Dioſcorides, quod quibuſdam in locis viſcum ad ipſius radices inueniatur, quo etiam pro Maſtiche vtuntur mulieres. *Folia* habet Silybo aut Carduo ſimilia, ſed Chamęleonis nigri foliis aſperiora [τραχύτερα δὲ. Sic Oribaſius, Plinius, itémque Serapio: at codex Aldinus habet παχύτερα, hoc eſt, craſſiora,] acutiora atque validiora. *Caulem* non promit: verùm ex medio ſpinam echino marino aut Cinaræ ſimilē erigit: *flores* verò emittit purpuraſcentes, capillorum figura, qui in pappos euaneſcunt: *ſemen* Cnici ſimile: *radicem* in lætis quidem collibus craſſam, in montoſis verò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, odore graui, dulcem. Hæc pota acetabuli [vterque Goupili codex πυθείου ὅσον] menſura, latum ventris lumbricum pellit. Sumitur verò in vino auſtero cum origani decocto. Hydropicis quoque commodè drachma in vino datur: etenim eos extenuat. Ipſius quoque decoctum contra difficultatem vrinæ bibitur. Aduerſatur & in vino pota virulentarum beſtiarum venenis. Canes autem, ſuéſque ac mures occidit, ſubacta cum polenta, aquáque & oleo diluta.

Dioſc. illuſtratur Gariè

Vires

Genera du... Plinio Chamal. candidior.

Chamæleonem, inquit Plinius, aliqui Ixian vocant: duo genera eius: Candidior aſperiora folia habet, ſerpit in terra, echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore graui. Quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum, maximè circa canis ortum, quomodo thura naſci dicuntur, vnde & Ixias appellatur: Hoc vt maſtiche vtuntur mulieres. Quare vt Chamæleon vocetur, varietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores, hîc niger, illic viridis, alìubi cyaneus, alìubi croceus, atque alijs coloribus. Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ, bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia, acetabuli menſura ſucci eiuſdem, in vino auſtero, cum origani ſcapis [decoctis.] Facit ad difficultatem vrinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuéſque in polenta, addita aqua & oleo. Contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant.

Chamæle... cur dictus

Plin. le... dilucida...

Chamæ... alb. Ga...

Galenus albi Chamæleonis radicem ad lumbricum latum dari ſcribit, acetabuli menſura, cum vino auſtero, exhiberi ipſam & hydropicis, & ſimilem eſſe temperamento nigri radici, præterquam quòd amarior quàm illa ſit.

Ixias ap... latio Va...

Ixias [ἰξὶς, ſeu ἰξίας] appellatio autem non huic albo Chamæleoni tantùm ſed & nigro iccirco rectè tribuitur, quòd vtriuſque radicibus gummi quoddam ἰξῷ i. viſci æmulum adnaſcatur. Sic enim Plinius de Chamęleone in vniuerſum, lib. 22. c. 18. Chamæleonem, inquit, aliqui Ixiam vocant: ac paulò pòſt, nigri Chamæleonis (quod quibuſdam ὑλόφονον & κυνόζολον vocari ſcribit) radices tradit viſcum ferre vlceribus vtiliſſimum. Heſychius: ἰξίας, πόα τις, ἢ καὶ χαμαιλέων. Galenus verò in lexico vocum Hipp. ἰξιῶν interpretatur, φύλλον τοῦ λευκοῦ χαμαιλέοντος. Reperiuntur tamen nonnulli, in quibus ſunt Cordus, Ruellius & Gorræus, qui nomen hoc ad nigri Chamæleonis radicem contrahant, exiſtiméntque ἰξίαν radicem eſſe nigri Chamæleonis, non quidem cuiuſuis, ſed eius tantùm qui viſcum profundit: quod locis tantùm

Ixias H... chio.

Ixias r... nigri ... maleon...

tantùm quibuſdam & ſtatis anni temporibus euenire aſſerunt : de quibus fusè & doctè Sarracenus.

Appellationes notha. Chamæleonem album ſunt qui Heryſiſceptrum, qui Ixiam vocent, inquit Marcellus, Ægyptii Epher, ſiue Ephthoſechim, Romani Carduum minorem appellant. Deſcripſit Plinius herbam, facileque eſt legentibus nouiſſe, ab animalium genere, Chamæleone lacerta Crocodilo minori, per terram ſerpente, herbam humi repentem, vndique ſpinis & aculeis fertilem, nomen traxiſſe. *Chamæleon vnde dictus.* Id autem non totius, aut partium quarundam figura & ſpecies fecit, ſed mutationis colorum euentus. Vt enim animal ſubinde & oculis, & cauda, & toto corpore colorem mutat, redditque ſemper quemcunque præter rubrum & candidum [& ſi diſcrepent in hoc antiqui ſcriptores: excipiuntque aliqui candidum tantùm,] eodem modo & herba cum terra colores mutat : hîc nigra : illic viridis : alibi crocea : atque aliis coloribus. Nec alia nominis huius in herba quàm à coloris mutatione quam ſimilem communemque cum eo animali habet ratio in græca appellatione eſt. *Carduus eſt vterque Chamæleon.* Alioquin in cenſu Carduorum vterque Chamæleon eſt, candidus ſc. & niger. Dico autem Carduos nunc ſpinoſum omne illud genus: quod ſiue altiùs à terra erigatur, ſiue humiliùs ſerpat, ſiue his aut illis, hacve parte aut illa aculeatum ſit, ſpinoſum florem aliquem profert, in quo lanis & pappis ſemina inuoluuntur. Neque erit difficile diligenter pinguia inculta loca, præſertimque rudera menſibus Maio & Iunio obſeruantibus vtrumque hoc genus & eorum diſcrimina obſeruaſſe: præcipuéque ex floribus : qui ex latiore veluti pyxide in altero purpurei prodeunt: in altero quo mox colore deſcribentur, &c. *Diſcrimen Chamæleonis albi & nigri. Matth. reprehe.*

Miror Matthiolum inquit Guilland. in Theone, quando ipſum in explicandis Ixia & Chamæleonte albo nigroque fœdè adeò hallucinatum eſſe video, vt nihil poſſit dici turpius. Itáne illi Dioſcorides, quem explanare conatur, lectus eſt, vt Ixiam, quam auctor ille libro ſexto inter venena connumerat, non albi Chamæleontis gummi, quod ipſe falsò ſtatuit, ſed plantam per ſe ab vtroque Chamæleonte diſcretam ignoraret: Debebat eum profectò eius rei Theophraſtus admonuiſſe, qui tres eſſe plantas, Ixiam, Chamæleontem album, nigrumque prodidit, vt interim Dioſcoridem ſilentio prætercam, qui eodem libro, cuius proximè mentionem fecit, Ixiam & Chamæleontem inter peſtiferas & lethales radices connumerauit. *Ixia, Chamæleo albus & niger, tres plantæ diuerſæ, contra Matth.* Si itaque Ixia, Dioſcoridis teſtimonio, planta ſui generis eſt, à Chamæleonte differens, nequaquam albi Chamæleontis viſcum, ea eſſe Ixia poterit, quam idem auctor inter exitioſa pharmaca reponit. Eludet fortaſſis ille nodum hunc, Ixiam Dioſcoridem Chamæleontem candidum appellaſſe inquiens, Chamæleontis autem nomine abſolutè poſito nigrum intellexiſſe. Sed caueat quæſo, ne ſe in grauius multò priori periculum præcipitet, quando auctores habeo non vulgares, qui Ixiam, quatenus venenum eſt, ab albo Chamæleonte ſeparant : quanquam licèt Chamæleontis etiam nomine, nigrum intelligat, errat nihilominus, quòd atrum Chamæleontem à Dioſcoride inter venena referri negat. *Error Matth. Chamæl. niger refertur inter venena.* Hæc ſi illi annuoſo quidem ſeni, ſed herbarum nobilis ſcientiæ rudi, obſeruata fuiſſent, nunquam ἰξίνην καὶ ἰξίαν apud Theophraſtum, quas voces Gaza nullo diſcrimine, Carduum pineam malè reddidit, quod item interpres ille Anazarbe celebris hactenus ignorauit [quî enim ſcire potuit, cùm Theophraſtum græcè nunquam legerit, nec ſi legere velit, poſſit:] ad Scolymi genera reieciſſet. *Iximem & Ixiam Gaza malè reddidit Carduum pineam.* Sed tempero mihi æquè in his atque in cæteris næuis ſuis latè explicandis, quando curſim tantùm iſta noſo, iuſtum aliquando de omnibus volumen conſcripturus : etſi vehementer interim doleo, mihi cum tam indocto impudentique homine, cuiuſmodi ipſe eſt negotium intercedere. Sed omnis fortuna ferenda eſt. Herculi quoque procaces mulierculas alapas impegiſſe legimus. Sic ille ſanè edentulus ſenex, iuuenem quinque & viginti annos natum imperitiæ accuſet, modò ipſemet ſuam toti orbi inſcitiam declaret patefaciatque.

Plura qui volet circa ea quæ tum obſcura tum controuerſa ſunt in Ixiæ & Chamæleonis tum albi tum nigri hiſtoria, conſulatis Marcellum, Guillandinum & Sarracenum, nec non etiam Geſnerum.

CHAMÆLEON NIGER Veterum. CAP. IX.

DE hoc Theophraſtus ita ſcriptum reliquit. Nigro Chamæleoni folium ineſt albo ſimile, ſpecie Scolymi, ſed minus, & læuius: tota autem herba vmbraculi ſpeciem repræſentat : radice craſſa, & nigra extrinſecus, ſub fulua intrinſecus, nititur : loca gelida, humidaque amat: [alii codices habent non ὑγρά, id eſt, humida : ſed ἀγρά: id eſt, inculta:] lepram & vitiliginem trita in aceto & ramentis illita expellit : nec non & canes occidere poteſt : viuis annis quadraginta : *hac Theophraſtus.* *Theoph. lectio varia. Vires.*

A quo multa mutuaſſe videtur Dioſcorides, cuius verba hæc ſunt. Chamæleon niger [qui & Pancarpon, Vlophonon [Buphonum legit Sipont.] Ixia, Cynomazum, Ocymaſtrum, Cnidium granum, & Cynozolon inter Dioſcoridis nothas appellationes ab aliquibus vocatur, ab Ægyptiis *Sobel*, à Romanis Carduus niger & Vernilagium dicitur] & ipſe *foliis* Scolymo [Carduo Corn.] ſimilis eſt : ipſa tamen habet minora, tenuioraque [λεπτότερα] Reſtitueret Sarrac. ex Theophraſto λειότερα, niſi vnus eſſet omnium exemplarium conſenſus. *Ex Dioſc. Pancarpon. Vlophonon Cynomazũ Ocimaſtrũ. Cnidium granum Cynozolon. Card niger Vernilagiũ Dioſc. lectio.* Siquidem Theophr. loco modò citato inquit, Niger Chamæleo (Vernilaginem vertit Gaza) folio eſt Scolymi, at minore læuioréque] ac rubro diſtincta. *Caulem* verò producit digitali craſſitudine, dodrantalem, ac ſubrubrum : qui quidem vmbellam gerit [ἔχον σκιάδιον : fortè ἔχων legendum, vt ad Chamæleonem referatur: vel ἔχοντα, vt ad proximè præcedentem vocem καυλόν. Porrò aliud quàm quod ſignant hoc loco verba Dioſcoridis, voluit Theophraſtus, nimirum totam ſtirpem vmbraculi ſpeciem repræſentare] floreſque ſpinoſos, tenues, Hyacinthi æmulos, & verſiculores. *Dioſc. illuſtratur.* *Radix* trita, additis atramenti ſutorii exiguo, cedrino oleo, & axungia, pſoras tollendi vi pollet. *Vires.* Eadem vnà cum ſulphure ac bitumine in aceto decocta inunctaque, lichenas abſterget. Eius autem decoctum collutione dentium dolores mitigat. Sed & cum pari Pipere & Cera oblita radix, dentium doloribus auxiliatur. Fouentur & eâ dentes in aceto decocta & affuſa. Dolentem quoque dentem comminuit, ſi per ſtylum calida illi adhibeatur. Maculas verò depurgat à Sole contractas, & vitiligines cum ſulphure emendat : ſepticis medicamentis admiſce-

tur, ac denique imposita, phagedænica efferatáq; vlcera sanat & extirpat. Cæterùm vt vocetur Chamæleo foliorum varietate euenit. Nam pro locorum differentiis, hîc intensè viridia, illic albicantia, alibi cyanea, alibi denique rubra [Addit Oribas. ἢ πυῤῥά, nonnunquam rufa] reperiuntur.

7.9 Oribas.

Chamæleonis sexus. Vires.

Ex nigris, inquit, Plinius, aliqui marem dixêre, cui flos purpureus esset, fœminam cui violaceus: Vno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali: Radicibus earum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine vnà coctis. Commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Ferunt & hoc viscum vlceribus vtilissimum. Omnium autem generum earum radices scorpionibus aduersantur.

Chamæleon niger Galeno.

Galenus de Chamæleonis nigri radice sic scribit. Habet quid venenosi. Quare extrinsecus vsus eius competit ad scabiem, impetiginem, vitiliginem, & omnino quæcunque extersione opus habent. Miscetur etiam mollientibus ac discutientib. medicamentis. Et phagedænica vlcera sanat imposita. Est enim sicca ordine tertio, calida secundo completo.

Ixia vox vtriusque Chamæleonis cõmunis. Error quorundam.

Multa superiori capite, quæ ad Chamæleonem nigrum pertinent, adduximus, hîc tamen rursus de eo admonendum duxi, quod communis vtrique Chamæleoni Ixiæ vox & appellatio est: falsò tamen & sine causa: quum albo tantùm adnascatur viscum, vnde ea facta est, illiúsque propria, cæteras [appellationes] nigro relinquit. Dioscorides etiã ad albi tantùm radices refert quod Plinius ait: Ferunt & hæc Viscum vlceribus vtilissimum. Theophrastus de Ixia loquens, quam Chamæleonem non nominat: sicut neque in libri progressu, de Chamæleone vtroque agens, Ixiæ appellationis meminit. Quare etiamsi vterque Chamæleo viscum producat, & inde Ixias appelletur: tamen aliud esse videtur medicamentum Theophrasto Ixia appellatum, quæ à Diosc. inter radices venenatas recensetur, & à Paulo. Aëtius tres diuersas radices facit, qui lib.13.cap.71. de Ixia agit, & mox sequenti capite de Chamæleone nigro & albo, qui priuatim strangulationem inducit. Est igitur Ixias radix peculiaris ab vtroque Chamæleone diuersa, & tamen fortassis id nigri Chamæleonis genus, quod Plinius à quibusdam Vlophonon vocari dicit: quæ appellatio etiam in suppositis Chamæleoni nigro apud Diosc. attribuitur. Et ab eodem Diosc. Paulóque ac Aëtio, etiam Ixiæ ascribitur. Et propterea etiam Nicander Vlophonum ixioen, id est, viscosum appellauit in Alexipharmacis:

Ixia radix peculiaris.

Blattã malè interpr. Nicander.

Nec hic fides habenda est, authore Cornario, interpreti eius qui Ixiam genus blattæ esse dicit, quòd sit colore nigrum, odore verò in potu, Ocimi semini simile: quum Diosc. Paulus & Aëtius, palàm inter radices recenseant. Plinius quod Ixiam ab Ixo, id est, visco nominatam videret, vbique pro Ixia venenosa radice, viscum reddidit. Quod etiamsi tolerari ac excusari possit, tamen ἀμφίβολον, ad viscum arboreum & aucupiis inseruientem, vitio non caret. De his & huius generis similibus plura apud Marcellum & Leonicenum habentur.

Æquiuoca Chamæleon albus & niger. Spina alba sylu. Fuchsii.

Cæterùm Chamæleonis vox absolutè posita, album & nigrum, plantas viribus radicum diuersas, denotat. Chamæleonem album, quidam eũ Carduum esse dicunt, qui à nobis spina alba syluestris Fuchsij inscribitur, & à Chamæleone differt, autoribus Euricio & Valerio Cordo. Innotuit nostris regionibus; ait Tragus, Chamæleon niger verus. *Ast* fallitur Tragus. Est Echinopus de quo infrà. Chamæleone Eustachius Roesslin, Amatus & Brunfelsius, existimant Carduum Marianum, sed à Chamæleone differt, testibus Euricio & Valerio Cordo, & Apolline. Falluntur, inquit Matthiolus, qui putant stirpem illam Pternici nõ absimilem, Italis *Carciofo* appellatam [nos Scolymum syluestrem inscripsimus hoc libro,] aculeis horrentem, cuius flore coaguli vice vtuntur in Hetruria, esse Chamæleonem album.

Echinopus. Carduus Marianus. Scolymus sylu.

Chamælea.

Auicenna ceu antè dictum idem de herba Mezereon scribit, quæ Chamælea Græcis, quod de Chamæleonte Dioscorides, vt linguarum imperiti sæpè vocabulorum similitudine decipiuntur. Confirmat hoc Gesnerus de Ouiparis, dicens: Arabes Chamæleontem & Chamelæam, quam & Mezereon vocant nulla ratione confundunt. De Chamælea dictum lib. 5. Chamæleonum generis esse dixerim Carlinam hodiè medicis appellatam, quasi Cardinam: Carduus enim humilis est, cuius itidem duæ vel tres differentiæ sunt. De his mox agemus. Meminit idem Gesnerus de quadrup. Ouip. in Gallia & alibi genus Cardui quoddam videre foliis diuisis, albicantib. amaris, non aculeatis, capitibus spinosis multis stellatim (vt ita dicam) aut muricum ferreorum instar radiatis, candidis, sed à Chamæleonte diuersum, vt iudicat. Dicitur hæc à nobis Calcitrapa, siue Carduus stellatus, de quo paulò infrà. Arnoldus de Villanoua in breuiar. lib.3. cap.21. Florem Chamæleontis coaguli vsum præstare scribit. Atqui spina illa, cuius floribus multis Galliæ locis hodie ad lac coagulandum vtuntur spina alba Græcorum est, quod & Ruellio placuit. De Leucacantha, siue spina alba vide infrà. Chamæleon est inter Dipsaci nomenclaturas apud Dioscoridem, teste Gesnero. Tradetur hic paulò pòst. Perpendant lectores an Chamæleon Salmanticensis Clusij, sit Carduus Acarna Anguillaræ, & an idem cum Picnocomo Lobelij. Eringio vulgari, potiùs quàm vlli plantæ fauere nomenclaturam Chamæleontis ait Lobelius. Carduum benedictum Syluius voluit Chamæleontis speciem, cuius iudicium non probandum. Iacea montana magno capite, est Chamæleon Theophrasti, differens à Chamæleonte Dioscoridis, vt vult Anguillara, qui sibi nõ notum ait. Malè Plantinus in Icon. Tom.2. p.2. Branchæ vrsinæ spinosæ siue Acanthi aculeati iconem ponit, pro Chamæleonta Monspelienfium. In lacertarum genere Ægyptus, Africa, & India Chamæleones passim & quotidie videt, hoc attestante Marcello. Cæterùm de Chamæleonibus nobis dictis jam jam agemus. Inter hos autem primus sese offeret Chamæleon exiguus Tragi. Secundum locum dabimus Chamæleoni nigro Dioscoridis Maranthæ. Ab hinc sequetur Carlina caulifera vel Acaulos quæ à quamplurimis pro Chamæleone habetur. Quartus & postremus erit Chamæleo albus, à nobis inscriptus.

Carlina 23.

Spina alba. Dipsacus.

An Carduus Acarna Anguillara

Eringium vulgare. Carduus benedictus. Iacea montana magno capite. Brancha vrsina spinosa

Chamæleones lacertæ. Chamæleus exiguus Tragi. Chamæl. niger Diosc. Marantha. Carlina caulifera vel Acaulos Chamæleo albus.

CHAMÆLEON EXIGVVS TRAGI.

Descript

CHamæleon exiguus Trago dictus *folia* in orbem per terram spargit Carlinæ, profundè laciniata, hirsuta, atrouirentia, aculeis horrida: inter quæ aut nullo, aut breui *cauli* vnciali vel sesquiunciali hirsuto insidentia enascuntur *capitula* oblonga, in glandis formam, minora, quàm Carlinæ,



linæ, squarrosa, nec villis spinis armata, è quibus *flores* emicant purpurei: *radix* minimi digiti crassitudine, longa, fibris aliquot crassiusculis donata, obliquè agitur, colore subrubente, præsertim intrinsecus, sapore aliquantùm aromatico.

Chamel. exiguus Tragi.

Hunc Chamæleonem exiguum inscripsit Tragus: in margine verò Chamæleonem secundum, seu album exiguum nominauit, dixitque: Alterum verò Chamæleonis genus ferè vbique locorum prouenit, potissimùm verò in asperis montibus, ac forti albaque terra: radices grauissimi odoris. Augusto mense florem ostendunt in perfectione sua. Hic Chamæleo Ruellio optimè fuit notus, vulgatissimus incultis asperisque agris, maximè ædito loco sitis. Hunc Succhaham Arabum [Auicen. lib.2. cap.674. & Rhas. & simpl.cap.4.] esse semper putaui. Pertinet verò ad Chamæleonta album Dioscoridis, quod descriptio testatur, quæ huic ita conuenit, vt nulla nota reclamare videatur, quod Ruell.l.3. cap.8. diligenter obseruauit.

Succhaham Arabum.

Chamal. albus Diosc.

An Dodon. gall. Chamæleontem hunc Ruellij non confundat cum Carlina sine caule [quam spinam Arabicam inscribit] iudicent alii.

Dod. gall. an Carlina acaulos.

Lonic. figuram Tragi habet sub hoc titulo, klein oder weiß Eberwurtz/Chamæleon exiguus siue albus.

Ryffio in Dioscor. dicitur Chamæleon albus, vulgò wegdistel & nider distel/ ac si Carduum viarum & Carduum humilem dicat.

Card. viarum, siue humilis.

Lobelio in Obs. pag.480. Icon. plant. Tom.2. pag.5. Carduus acaulis Septentrionalium, Chamæleon albus Cordi, Chamæleon exiguus Tragi. Apud Cordum hoc nondum animaduerti, licèt hoc ipsum in Hist. Lugd. Dalechampius de Chamæleone exiguo Tragi statuat. Existimo potiùs esse eius in Dioscor. lib.3. cap.12. Crocodilion, quod Germ. wild Eberwurtz vocant.

Card. acaulis Septentrionalium Lob.
Lob. notatur.
An Crocodilion Cordi?

Clusio est Carlina minor, tàm in Pann.p. 667. [ubi tamen eius iconem non dat] quàm in Hist. post. lib.5. pag.156. vbi icon, Carlina minor purpureo flore inscribitur, & ex quorundam opinione non dissimilis esse iudicatur Chamæleoni Theophrasti, cuius meminerit lib. Hist. plant.6. cap.3.

Carlina minor Clusio.

Monachorum Cardui genus Corona fratrum [quia caput magnum stat tanquam Pater, Capitula verò tanquam Filii eius, & Fratres in modum Coronæ stant, circumdátes ipsum Patrem] dictum suspicor, licèt Clusius, cuius iudicium magni facio circa stirpes, Coronam fratrum ad Carduum capite tomentoso mihi dictum, referre videatur: sed Clusio descriptio Monachorum in Mes. dist. sext. censur. 139. manifestè contradicit.

Corona fratrum Monachorum in Mes.
Clus. refutatur.

Carduus radice perenni, qui solet locis petrosis prouenire, Geneuæ à me obseruatus. Item Montbelgardi prope pontem Vauiaucourt, ac S. Hippolitum in descensu à Blaumontio: inter Vaudule & Chastillon inter montium conualles, florens Septembri. Montbelgardi ad Vites florens Iulio & Augusto. Angliæ collibus, Picardiæ, Gallobelgii satorum marginibus obuius & frequens. Crescit in Pannoniæ montibus, frequens in siccioribus pratis, etiam in accliuitatibus herbidorum collium.

Locus & Tempus.

CHAMÆLEON NIGER DIOSCOR Maranthæ.



Chamæleoni vero nigro est *vmbella* spinosa tam grata aspectu cùm flores, vt nihil pulchriùs videri possit: est enim vmbella loculis, siue *siliquis* oblongis densissimis acutarum spinarum circumseptis plena, in quibus *flores* purpurei, oblongi, intus candidi, tenues, Hyacinthi æmuli supereminent: sed illa siliqua spinosa *semen* occludit Cnico simile, adhuc vigentibus in ea floribus, quod tandem illis decidentibus maturescit: *folia* vario colore maculis inspersa: *caulem* habet purpureum, dodrantali altitudine, *radicem* fuscam foris, intus radicis Aristol. longæ colore, atque inter mille vix vnam aut alteram vidimus, quæ non sit carnosa, quanquam Diosc. interdum excesam esse tradit, acerrimi gustus est, sed commanducari oportet.

Descriptio

Huic Chamæleoni (inquit Marantha descriptionis autor, lib.2. Meth. cognosc. simpl. cap.7.) omnes notæ pulchrè respondent, quas ei Diosc. assignat, præsertimque vmbella spinosa. Appellatur hæc planta à Theophr. lib.9. cap.13. Chamæleo niger, Vernilago nigra, vt vertit Gaza, & non acceptatis nominibus Vlophonon & Cynoxilon, & Cynozolon: Plinius hæc nomina exponens, inquit ita appellari propter grauitatem odoris.

Synonyma

Chamal. niger Theophr.
Vernilago nigra.

Castori dicitur Chamæleon niger Dioscoridis. Bellon. verò Obs. lib.1. cap.19. & 25. videtur Gallos & Germanos Medicos frustra laborasse in depingendo Chamæleone, tam nigro hoc, quàm albo.

Chamal niger Diosc. Castori.

Anguill. epist.8. Cardacelli, & Cardoncelli, planta in Apulia reperta, cuius descriptio Chamæleoni nigro Dioscoridis omninò conuenit. Chamæleonem nigrum Antiquorum eum esse, minimè asserere dubitat Sarracenus, quem & ipse Marantha pro Chamæleone nigro agnoscit.

Cardacelli Anguill.

Matth. in Diosc. cum mag. fig. lat. & Ital. ait se

non habere, cur Chamæleonem nigrum à Marantha Neapoli transmissum, Chamæleonem nigrum legitimum esse affirmet. Hæc, inquit, tametsi vmbellas Hyacinthinis floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis varia non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa radix acredinis tantillùm haud resipiat, exesa non sit, non flauescat, nec caules digitali crassitudine videantur, cur legitimum Chamæleonem nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusiùs libro quarto nostrarum Epistolarum disseruimus, ad Marantham respondentes. Hæc Matthiolus, qui Chamæleonem hunc, Chamæleonem nigrum inscribit, ac meritò sententiam suam iis censendam relinquit, qui rei plantariæ maiorem, quàm ille peritiam habent.

Chamæleon niger Matt.

Camer. in Hist. Matth. Germ. & Epit. eum pro Chamæleone nigro pingit, viresque ex Veteribus vnà cum descriptione attribuit, cum his nominibus. Chamæleon niger, dicitur Græcis Χαμαιλέων μέλας, Arab. Chamæleon melanos, It. Chameleone nero, Germ. Schwartz Eberwurtz. Hisp. Cardo pinto: Gall. chardonnette, Boh. Pupauwa cerna. Meo quidem iudicio vires huic à veteribus traditas Chamęleoni nigro rectè adscribit. Ast nomina non conueniunt. Is enim his nominibus Carlinam tradit. Huius iconem exhibet H. Lugd. pag. 1454. pro Chamæleone nigro Matthioli ac Fuchsij. Sed huic titulus non conuenit, dicendũ erat Chamęleon niger alter Matthioli. Sequitur errorem Typographi in Matthiolo commissum, vbi figurę transpositę, vt etiam sub Carlina dicetur. Sed huius & alteram figuram habet pag. 1455. pro Chamęleone nigro vero Dalechampij.

Nomina Matthioli non conueniunt. Error H. Lugd.

C. Bauh. apud Matth. dicitur Chamæleon niger alter Matthioli.

Chamæleon niger alter Matt. C.B.

Maranthæ & Anguillaræ depictus Chamæleo (inquit Lobel. in Adu.) videtur aut verum esse Crocodylium, aut certè Germanici opinionem sustinere posse. Obseru. pag. 480. & Icon. Plant. Tom. 2. p. 5. Chamæleo niger.

Chamal. niger Lob.

Locus

In Apuliæ finitimis ac multis aliis locis, in campestribus & siccis locis Chamæleonem suum nigrum, maximâ vbertate prouenientem sæpiùs collegit Marantha. Bellon. Obs. audet affirmare. Chamæleonem nigrum neque in Germania, neque in Gallia, neque in Italia sed in Lemno nasci: nam pręterquam quod stirpes per Italiam perquisiuerit, sibi etiam fidem facere Aloisium horti Patauini præfectum: qui asserat, vtrumque se cõquisiuisse, sed nondum isthic reperisse. Ast dicat quicquid velit Bellonius, ego Chamæleonem nigrum Maranthæ vidi apud Clariss. Virum D.D. Felicem Platerum, nomine Carlinæ ex monte Fracto. Ante paucos annos reperta est planta hæc (inquit Anguill.) quæ satis frequens occurrit iuxta oppidum Sebeniacum di Sebenitz Sclauoniæ, non longè à mari dissitum. Satis etiam frequens est in Samnio tra il Castello Zare.

Vires

Cùm Chamæleonis nigri radices apud pagum quendam in insula Lemno, Liuadochorio nuncupatum erui curaremus (verba sunt Bellonij,) plurimi Græci & Turcæ spectatum venerãt quid ageremus: eas verò frustulatim sectas filo trajiciebamus, vt faciliùs exsiccari possent. Turcæ in eo negotio occupatos nos videntes, similiter radices tractare & secare voluerunt: at cùm summus esset æstus, & omnes sudore maderent, quicunque eam radicem manibus tractauerant, sudorémque absterserãt, aut faciem digitis scalpserant, tantam pruriginem ijs locis quos attigerant postea senserunt, vt aduri viderentur: Chamæleonis enim nigri radix eâ virtute pollet, vt cuti applicata ipsam adeò inflammet, vt nec squillæ, nec Vrticæ vllæ centesimâ parte ita adurant: prurigo tamen non adeò celeriter sese prodit. Post vnam aut alteram porrò horam, singuli variis faciei locis cutem inflammatam habere cœpimus, vt tota sanguinea videretur; atque quò magis eã confricabamus, tantò maior excitabatur prurigo. Fonti assidẽtes sub Platano, pro ludo habuimus initiò, & risim⁹: at illi plurimùm indignati sunt: & nisi asseuerassemus nos nunquã expertos tali virtute eam plantam pollêre, haud dubiè malè nos mulctassent. Attamẽ nostra excusatio fuit ab illis faciliùs accepta, cùm eodem incommodo nos affectos conspicerent. Mirum sanè, tantillæ radicis ingentem efficaciam nostro malo expertos esse. Et ex his apparet, quod ex instituto mulierculæ apud Maranthам faciant, quæ radicis succo pectines inficiunt ad puerorum pediculos enecandos. Quod præterea Dioscorides, dixit Chamęleonis nigri radicem commanducatam mordere, non semel expertus est Marantha, licèt ea in primo statim gustus occursu nullam ostenderit acrimoniam.

Excitat pruriginem.

Succus ad enecandos pediculos

Chamal. nigri in radice sapor.

CARLINA CAVLIFERA VEL Acaulos.



Descriptio.

Carlinæ *radix*, cuius præcipua est cõmendatio, longè latéque vagatur, profundéque intra terram agitur, crassitudine pollicari plùs minùs, superficie veluti corrosa & foraminulenta, coloris foris ruffo, intus candido, sapore aromatico, nonnihil graui: antequam verò è terra emergat, in capita aliquot vt plurimùm facessit, ex quorum singulis separatim *folia* in orbem supina oriuntur, palmum vnum aut duos longa, vnciam vnam aut alteram lata, profundis ad costam vsque incisuris diuisa, & veluti crispa, aculeis minacibus horrida, nonnihil tomentosa, viridantia, exceptâ pediculi infima parte atrorubente, in horum medio sessilis hęret *echinus* orbiculatus, spinosissimis foliis vndique obsitus, è cuius vmbilico *flores* emicãt staminei, purpurascẽtes, vallo foliorũ argẽteorũ cincti: *semen* papposo tomẽto inuoluitur, oblõgũ, hirsutũ. Aliàs è singulis capitibus *caulis* surgit pedem altus, atrorubẽs, lanugine quadam donatus, non sine foliis alternatim positis, in cuius summo *echinus* nascitur floridus, vt iam dictum, foliis, qualia in caule & circa radices conspiciuntur, circumcirca stipatus.

Caulifera

Carlina vulgò dicta, genera duo

Carlinæ

Carlinæ vulgo dictæ genera duo.

Carlinæ huius diſtinctio noſtra non latuit Cluſium. Ita námque ait in Pannon.p.669. Creſcunt in pleriſque Pannoniæ montibus Carlinæ ſiue Chamæleonis vulgò nuncupati bina genera. 1. Vnum flore amplo, albo: quod nonnunquam in pedalem caulem aſſurgit, interdum verò prorſus eſt ἄκαυλον. Atque hanc etiam differentiam duplicem in Hiſt.poſt. lib.5.p.155. duplici expreſſit icone, quales Lobelius etiam habet, Vni titulus, Chamæleō albus Dioſc. ἰξία Theophr. Alteri Carlina elatior, Chamæleon albus vulgaris.

Quia verò de hac Carlina authores maximè diſſentiunt, ſingulorū placita ordine, quoad fieri poterit, quàm breuiſſimè enarrabimus.

Chamæl. albus eſt Carlina. Radix Verris. Cardopatiū Corn notatur.

Non conuenit [inſit Corn. in Dioſc.] herbariis & officinis de Chamæleonibus. Quidam Carlinam dictam, Chamæleontis albi radicem eſſe volunt. Alii prioris albi radicem **weyſſe Eberwürtz** vocant: poſteriores nigri, **Schwartze Eberwurtz**, quaſi radicem verris albam & nigrā. Alii album Chamæleonem, **Viehdiſteln** vocant: nigrum verò priuatim **Eberwürtz** / eundemque Cardopatium, & Carduum ſuillum. *Suſpicamur* Cornarium nō cognouiſſe diſcrimen inter duos Chamæleones quos nominat, is præterea videtur non benè **Eberwurtz** diſtinguere à Carlina, cùm de Crocodilio ſcribit: Quidam hanc **wald diſtel**, alii **Schwartze garten diſtel** vocant. Alii Carlinam dictam, verum Crocodilium eſſe putant: ſiue à Carolo magno nomen id habet, cui ab angelo ad depellendam ab exercitu peſtem oſtenſa fertur: ſiue Carlina quaſi Cardina ſiue Carduina dicta eſt.

Crocodiliū. Carlina Monachis Succhaba Serap Spina Arab. Dioſc. Bedeguar Serap.

Carlina [aiunt Monachi in Meſ. diſtinct.6.cenſ. 189.] duplex: vna quæ non eleuatur à terra & hæc eſt Succhaha Serapionis, & ſpina Arabica Dioſcoridis. Altera quæ ſimillima, præterquam quod eleuatur à terra, haud dubiè eſt Serapionis Bedeguar ſiue Bedegar, ſiue Bedoar [hæ namque voces vnum & idem ſignificant] quę in nonnullis Italiæ locis magis quàm altera, intelligitur pro Carlina.

Chamæl. alb Fuchſ. Card. ſuarius. Cardopatium corruptè. Pancratiū.

Figuram habet Fuchſius Carlinæ cauliferæ ſatis laudabilem Hiſt.& Icon. pro Chamæleone albo, quem Carduum ſuarium & varium Latinis, Officinis & Barbaris Cardopatium appellari tradit, ac de his vocibus ait. Cardopatii nomen haud dubiè corruptum eſt, deductumque à dictione Pancration, nam ſic olim eſſe nominatum Chamæleonem Apuleius teſtatur: aut à Carduo vario, à qua dictione, ù, ſcilicet litera in p, & r in t, mutata, in Cardopatium facilis eſt lapſus. Germanis **Eberwurtz** / eleganti alluſione ad Carduum ſuarium, nuncupatur, Gallis *Carline, ou Artichaut ſauuage*: Chamæleon autem à foliorum varietate dici cœpit. Suarius autem Carduus dictus eſt, quòd ſues, ſi in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam cauſam [**Eberwurtz**] germanis nuncupatam puto. In glabretis montium prouenit, & in ſiluis, vt hinc etiam ſiluaticus Carduus cognominatus ſit.

Carlina nō eſt Chamæleon.

Chamæleonem eſſe Carlinam negat Amatus in Dioſcoridis lib.3. cap. 8. Miror verò Lacunam in Dioſcoridem lib.3. cap.8. eandem plantam, caule tantùm variantem, facere lethalem & non lethalem.

Toxit. taxatur.

Toxites in onom. philoſoph. vir doctus (vt ſibimet videtur) varia miſcet nomina pag.280. Acantin ſc. Arabicam, Acantin Ægyptiacam, Carlinam nigram, Cardopatiam, & **Eberwurtz**. Hoc chaos quomodo componendum ipſe videris.

Chamæleo. albus Matthiols. Fuchſ. notatur.

Qui Chamæleon albus tam ab Hetruſcis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis vulgò Carlina vocatur, nunquam Fuchſium vidiſſe exiſtimarim (inquit Matth. in Dioſc.) quòd eum procero ſatis caule depingat.

Monachi hallucinantur. Chamæl. niger Dioſ.

Hallucinantur Monachi cùm ſibi perſuadeant, Carlinam [vt eorum v ar diſtinctione] caulem proferentem, quam legitimum Chamæleonem nigrum Dioſcor. ſemper exiſtimauimus eiuſdem eſſe ſpinam albam quam Græci ἄκανθαν λευκὴν dicunt Mauritani Bedeguar. Item Carlinam alteram caule viduam eſſe ſpinam Arabicam ab Aphris Suchaa vocatam. Sunt qui velint Carlinam vtramq; nihil differre, niſi ſexu, ac negant has plantas eſſe Chamæleones, illamque præſertim nigrum Chamæleonem eſſe nolunt, quæ caulem rutum gerit, &c. An Galenus errarit dicendo radicem Chamæleonis aliquid lethale habere? Poſtea capite ſequenti ait: Sunt qui volunt Carlinā vulgò dictam quę caulem profert, legitimum Crocodilium eſſe.

Crocodiliū non eſt.

Sed eorum opinio mihi quidē nullo modo ſatisfacere poteſt: præſertim cùm facto periculo iis ſanè viribus careat, quibus Crocodiliū præſtare ſcribunt: nempe quod radicis decoctum potum ſanguinē per nares copioſum trahat. Adde quod Crocodilio radix ſit longa, leuis, aliquantulùm lata, & odore, vt Naſturtii, acuto. Illi verò Carlinæ generi craſſa, nigra denſa, exeſaque non autē lata, nec leuis, nec Naſturtii odorem ſpirans.

Matth. redarguitur.

Non placet Matth. ex Carlinę genere facere duas plantas, ex acauli album, quem non deſcribit, ex altero nigrum, quem ipſemet fatetur, vmbellam non ferre, quam Dioſc. in nigro Chamæleone requirit, ſed echinatum capitulum perinde ac albus Chamæleo, quod illud ipſum eum omnino à ſua opinione dimouere debebat, & ad credendū inducere Carlinam caulem fundentē non eſſe Chamæleonem nigrum, ſed eandem cum acauli.

Matth. lapſus.

Et hinc manifeſtum eſt, eum Chamæleonem album & nigrū non leui errore in Hiſt. Camerarii germ. & Epit. ab inuicem ſeparare, ac deſcriptiones & vires Chamæleonis albi ipſis ex Veteribus attributas adſcribere. Cæterùm, de Chamæleone albo [acauli] inquit, vocatur Græcis χαμαιλέων λευκὸς, Mauritanis, Chameleon lente, ſeu Chamalbum, Ital. *Carlina & Chameleone bianca*, Germ. **Weiß Eberwürtz** / Hiſp. *Cardo pinto*, Gall, *Carline* ſiue *Chameleon blanc*, Boh. **Pupawa bila**.

Error alius.

Notandum apud Matthiolum errore Typographi figuram Chamæleonis nigri Matthioli eſſe ſubtitulo, Chamæleonis nigri alterius. Et hunc errorem commiſit etiam Camer. in Matth. Epit. in qua eum à Chamæleonte albo non differre ſcribit, niſi quòd in caulem creſcat. Hunc lapſum animaduertit in Hiſt. eiuſdem germ. ac titulum ei fecit. Carlina cauleſcens, quondam Chamæleon niger.

Carlina acaulos & caulifera Camer.

Carlina, inquit Camer. in horto, ſeſſili flore ἄκαυλος, & alia alioquin ab hac nihil diuerſa. Nam plerumque ſi eo anno floruerit, quo in hortum transfertur, ſine caule permanet, ſin minùs, multò lætior altero anno aſſurgit & cauligera fit.

Matth notatur. Carlina non eſt Chamæl. niger contra Matth.

Matthiolus vt probet, ait Marantha, alteram Carlinam vulgò dictam, eſſe nigrum Chameleonem Dioſcoridis, quia eius facultas non eſt venenata, vt ex Galeno eſſe deberet, ſed abſque noxa deuorari ſoleat, ad regionem confugit, inquiens in Græcia, & in Ponto fortaſſe talem plantam poſſe vim veneni ſortiri: ſed fieri poſſe, vt in Italia ſit ſalutaris: quemadmodum in Perſea arbore, ac quibuſdā aliis eueniſſe conſtat: verùm acceptari quidem hoc poſſet, ſi hæc vna nota, ac

non omnes ferè aliæ dissentirent. Altera namque flores profert in capitulo, altera in vmbella.

Aduersus Matthiol. & Fuchs. Carlina sexus.

Spinam albam (apud Apollinem Rad.1. in elect. Hamech.) quidam contendunt Carlinam, id est Chamæleontem album, vel alteram caulem proferentem vocant nigrum Chamæleontem, quas alij sexu distingunt, marem alterum, alterum fœminam appellantes, foliis enim nullatenus penè differunt, at niger caule est dodrantem paulò altiore, non vacuo, floribus autem nullo pacto Hyacinthum æmulantur Matthioli, nec in omnibus Dioscoridis historiæ respondent. *Hæc ille*, varia aduersus Matthiolum & Fuchsium scribens, sed obscurè: Marāntham etiam carpit ac Anguillaram varia dicens etiam obscurè de Ixia & Ixine spina: Monachos aberrasse ait, qui hâc Spinam albam dixerint: Idem etiam ostendit Amatum existimare cauliculosam Carlinam esse Crocodilium, ac eam sententiam à Matthiolo oppugnari.

Apollo obscurus

Chamal. vulg. Trago Eryngium.

Ego, inquit Tragus, Chamæleonem vulgarem [Eberwurtz] Eryngij aut certè Chamęleōtis nigri [quam Pancarpon aliqui, alij Vlophonon, alij Ixiam, alij Cynomazon, alij Ocymoides, alij Cnidion Conon, alij Conoxilon, Latini Carduum nigrum aut Vernilaginem, Ægyptij Sebel vocant,] genus existimo.

Cardopatiũ vulgi Carlinæ differ. Gesn.

Gesn. de hort. Carlina cum caule non videtur verus Chamæleo niger. Idem postea ait. Cardopatium vulgò dictum [vel Carlina] nõnullis herbariis, genus est Cardui, Eberwurtz: eius differentiæ quædam sunt à magnitudine & floris colore, in aliis albo, aliis purpureo. Item caule, quo aliæ carent, aliæ habent. Ex his Chamæleo albus videtur cui flos purpureus caulis nullus: Silybum verò cui latior albiórque spina (seu flos spinosus) est: ísque rursus vel cum caule vel sine caule. In Baldo monte Italiæ flore maximo pilei instar nasci audio. Ex eodem genere esse audio Ixinem spinam quæ Mastichen in radice fundat Hispanis cognitá, Spanisch Eberwurtz. Huius floris calycem, tum recentem, tum etiam siccum, noctu claudi, ad Solem verò aperiri, nupér in hortulo meo miratus sum. Idem in descr. montis Fracti p.63. Silybus, quam vulgò Carlinam vocat Germ. Radicem apri in colle dextro vallis Ejitalæ, cuius capitula carnosa, calyce floribus ac semine resectis, oprimi edulij loco nobis fuere ex aqua cum sale, lautiore etiam pipere adiecto futura. Tandem de Quadruped. ouipar. lib.2. ait. Chamæleontum generis esse dixerim Carlinam hodie Medicis vocatam, quasi Cardinam: Carduus enim humilis est, cuius itidem duæ vel tres differentiæ sunt.

Chamal. albus. Silybum. Ixine Spina. Radix apri. Chamaleon. Cardina.

Carlina Bouio.

Bouius Ixiam esse scribit gummi viscosum, quod prouenit ad radicem Chamæleontis, cuius magna habetur copia in monte Baldo, vulgò dicitur Carlina.

Chamal. niger Euchar.

Eucharius pro Chamæleone nigro, Eberwurtz, pingit Carlinam cauliferam. Lonic. lib. 5. cap. 23. pro Chamæleo Carduo suario Offic. & vulgi Cardopatio, aut vt ipsi magis arradet Pancratio, Groß oder schwuartz Eberwurtz, pingit Carlinam vulgarem cauliferam.

Pancratiũ.

Carlina vulgaris quæ existimatur Chamæleon niger si prouocaret sanguinem narium, non dubitaret Anguillara, esse Crocodilion Crateuæ & Diosc. in quo addita verba quędam quæ non sunt in Oribasio & Crateua de semine rotundo.

Chamal. niger Cord.

Cord. in Diosc. lib.3. c.11. Chamælcō niger videtur ea Cardui species quæ à Germ. Eberwurtz appellatur, Carlina Italis: sciendum est inquit, in nigro Chamęleone Ixiam interdum inueniri vt Plinius lib.22. cap.18. ait: Ipse vidi in ea radice quam Eberwurtz vocamus Ixiam nasci. *Hæc Cordus* apud quem in annot. quadam contrarium asseritur, & Carlina nigra, Chamæleon niger verus ab hoc diuersus statuitur, ac hodie ab eruditis in Italiâ ignorari asseritur.

Cord. refellitur.

Carlina à est Chamæ...

Bellon. Obs. lib.2. cap.106. Carlina, quæ Antiochiæ prouenit, quámque multi falsò Chamęleonem vocant. Carlina, inquit lib.1. cap. 18. non est Chamæleon niger nec albus.

Leucacãtha Dod. gall.

Dodon. gall. Leucacantha (quæ distinguitur ab Acantha leuce) alijs dicta Polygonatum, Phyllon & Ischias, Antiquis Romanis Spina alba: nunc Carlina aut Carolina, quibusdam Cardopatium, Gall. *Carline blanche*, German. weiß Eberwurtz. *Item* Spina alba, Carlina alia, Gall. *petite Carline*, Monachis Romanis ἀκάνθα ἀραβικὴ, Lat. Spina Arabica, quibusdam Acanthis: Arab. *Suchala*, eorum opinio videtur valdè verisimilis. Eadem ferè Lat. in fol. p.714. tradit; Prior Carlina, [caulifera] inquit, & Cardopatium, ac à nonnullis Cardina dicitur, à Carolo magno primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus huius radice liberatus & præseruatus à peste olim fuisse fertur: Germanis Eberwurtz: Belgis, Gallis, ac alijs quoque Carline. Dioscoridis est λευκάκανθη: conueniunt radices validæ & amaræ: respondent quoque facultates. Appellatur verò Leucacantha, & alijs, sed nothis vocibus πολυγόνατον, φύλλον, ἰσχίας: à Romanis Gniacardus, à Tuscis verò Spina alba. Differens tamen ab ea Spina, quam Dioscorides ἀκάνθην λευκὴν, hoc est, Spinam albam facit. Alteram verò & Carlinam recentiores faciunt: & Carlinam humilem vel minorem appellant: flos medio stamineus rubentibus foliolis, quandóque verò candidis ambitu circumseptus est: radix albida, solida, non rimosa, sapore minùs acris aut amaricans, atque idcircò Medicinæ minùs expetita. Falluntur autem non parum, qui ambas ad Chamæleones referre student: In Italia siquidem Germania aut Gallia nusquam Chamęleones nascuntur, vt vnus pro multis, testis est Petrus Bellon. lib. singularium 1. *Figuras* habet Chamæleontis albi & nigri Matthioli, in quo Matthiolum & Monachos etiam secutus ex vna planta duas facit: Ruellij præterea Chamæleon albus diuersus mihi videtur: denique quod Carlinam acaulon alijs notis in postrema histor. describit, facit vt existimem illi non benè notam Carlinam, non magis quàm Matthiolo Carlinam eandem esse cauliferam & Acaulon, vel eos confudisse Chamæleonem minorem Tragi cum Carlina.

Spinæ alb. Carlina siue Leucacãtha Dod. lat. Carlina altera. Carlina Chamaleo non est. Dod. notatur.

Carlina herbariorũ Lob.

Carlina Herbariorum inquit Lobelius in Aduers. è varietate non genere duplex, non est Leucacantha, sed Chamæleon albus Dioscoridis. Idem in Obseruat. Carlina herbariorum Aduersar. 367. Chamæleon albus Dioscorid. Helxine Pliniana Anguillaræ. Item Chamæleon albus caule donatus, Cardopatium, Chamæleon albus & niger, siue Carlina Officinarum. Chamæleon niger vulgaris Herbariorum. Chamæleon albus Fuchsij Germ. Eberwurtz, Belg. Euerwortele & Carlina. Gallis item Carlina Aduersarijs pag. 367. *Hæc ille*, qui duas habet figuras vnam sine caule, alteram

Helxine Pliniana. Lob. notatur.

cum

cum caule. Dubito an Anguillara hanc Carlinam intellexerit per Ixinam Plinianam: Nec Chamæleonem album, dicere ausim. C. Bauh. apud Matth. Chamæleon 1. siue albus, siue acaulis. Ixia & Chamæleon albus Theophr. [Veroilagi-nem Gaza vertit,] & Plinij: Chamæleon albus Matth. Cordo in Dioscorid. Carlina minor Dodonæi, Carlina vulgi Cæsalpino. Cordopatium flore albo, caule nullo. Gesn. hort. Silybus vulgò Carlina Gesn. Fracto. Helxine Pliniana Anguill. Item Chamæleon 2. siue albus caule donatus. Chamæleon niger alter Matth. Hæc non videtur à præcedente differre nisi quòd caulem proferat. *Non ausim* dicere Chamæleonem album Cordi eundem cum Carlina siue Eberwurtz / ab ea enim separat ille. Ac quum dicat Anguillara suam Ixinam spinam siue Chamæleonem album coopertum lanugine valdè alba; & ipse separet à Carlina vulgari, ego non ausim eandem dicere.

Chamal. acaulis C.B. — Carl. minor Dod. — Chamal. caule donatus. — C. Bauh. ipsus.

Icon. Plant. Tom. 2. pag. 4. Chamæleon albus Dioscoridis, ceu & Schvvenckf. cui & Carlina maior. Castori & Harchio, Chamæleon albus, aliàs Carlina.

Carlina maior Schvvenckf.

Brunfels. in Herb. p. 218. non describit Eberwurtz / nec icon respondet: Est Cardopatij minoris quorundã, de quo nõ loquitur in contextu.

Brunfels. non.

H. Lugd. tres exhibet figuras, quarum prima Carlinæ ἀκαυλῆ pag. 1453. hac inscriptione: Chamæleon albus Matthioli. Reliquæ duę sunt cauliferæ, quarum prior est p. 1454. hoc titulo, Chamæleon niger alter Matthioli. [Hæc ponenda erat sub Chameleone nigro Matthioli & Fuchsij] quæ eadem icon repetitur pag. 1476. pro Crocodilio, Carlinæ caulem habente.

H. Lugd. figura tres.

Locus & Tempus. Carlinam ego reperi non longè à Montbelgardo eundo *Audincourt*: sed paucam, copiosam autem non longè à Blaumontio, vnde transtuli Montembelgardum in Hortum E. C. vbi sæpiùs floruit, Geneuæ habui in horto, in monte *Saleue*, abundat. Ea modò reperitur cum caule, modò sine eo iisdem locis, vt sæpiùs obseruaui: Abundat etiam in montibus propè fontem Admirabilem ducatus VVirtemberg. Quidam nobis afferebat eam quæ vnum caulem haberet vnius esse anni, quæ duos duorum, quæ tres trium: Loco dicto in montis planitie dicta auff bůchen, terra multis in locis erat inuersa: dicebant, qui me deducebant, euertisse apros, ac illos quęrere radices Eberwůrtz. Nascuntur Carlinæ albæ Dodonæi, in montibus altis, locis desertis, ac quandoque secus vias: sed quæ caulem fert Germaniæ frequentior. Iulio & Augusto, tum & seriùs quandoque florent, ac semen maturum proferunt.

Vires. Echinus cõditus. Pestis. Carlinæ echinus spinis mundatus, conditur saccaro vel melle paratur, frigidiori ventriculo cõducibilis, vt expertus est Amatus in quodã: valet radix contra pestilentem luem, quæ ab Angelo Carolo magno, vt eâ exercitum à peste liberaret indicata creditur. Carlina eosdem habet in curãdis malignis vlceribus vsus quos Chamæleon niger: egregiam vim contra pestẽ & omnia venena habet si Cordo credimus. Dum Philippus Melanchton hypochondriacis doloribus conflictaretur, eos vsu herbæ Chamæleontis mitigauit, & huius remedii efficacitatem eum prędicasse testatur Camerarius. Carlinæ radicis, authore Dodonæo, pręcipuè vsus est. Secundo ordine satis intenso excalfacit: & cum partium ac substantiæ tenuitate, tertio ordine resiccat: sudores verò etiã mouet: ventris tineas ac lumbricos pellit: venenis omnibus resistit: pestis contagia non modò arcet, sed & eandẽ curat si tempestiuè propinetur: commanducata dentium dolores sedat: iecinoris ac lienis obstructiones aperit: vrinas cit: menses promouet: hydropicis confert: datur & ex alto delapsis ac cæsis. Radix Carlinæ seu Chamæleontis vulgaris in puluerẽ redacta, ac drachmæ pondere è vino sumpta, pesti aduersatur, quo nomine pecori, potissimùm autẽ suibus nonnulli radicem hanc exhibent, persuadentes sibi hoc pacto iumenta & sues à fœda & pestilenti lue conseruari posse: Quidam escam Columbarũ quò mutas alias venentur, ẽ radice Chamęleontis vulgaris conficiunt, aliis nonnullis adiunctis. Eandẽ etiam in aceto decoctam commendat Fuchsius contra scabiem, impetiginem, & omnes cutis fœditates curatu difficiles, si eius decocto lauentur, quod dentium dolori etiam succurrere tradit. Ferunt hanc radicẽ vires his qui eam gestauerint augere, comitibus autem qui cum illo degunt, adimere. Sed credat hæc qui volet: ego, quod sciã, nusquam in scriptorib. eius rei mentionem factã legi. Vtriusq. radices calidæ & siccæ sunt facultatis. Agyrtæ & qui radices hinc inde venales circumferunt, pleno ore Carlinæ radices prædicant, ac fieri potest, vt ad multa sit vtilis.

Vlcera. Hypochondria. Temperamentum. Lumbrici. Dentes. Obstructiones. Puluis. Dosis. Iumenta. Columbarũ illicium. Scabies. Vires gestãtibus auget.

CHAMÆLEO ALBVS.

Chamæleontem album vocant Carduum quendam, cuius folia, vt à Carlinæ foliis lanugine canescente, rasili, quâ vtrinque sunt obducta, differunt, ita cum iis conuenit incisurâ, rariore tamen: sic vt latiores sint laciniæ, spinosæ: aliàs verò cardui lactei seu Mariæ fol a latitudine adæquat, crassiuscula, neruosa: Hunc Lugduni in horto Pharmacopœi Bralierii, Chamæleonis nomine vidimus, multùm à Carlina vulgari differentem.

Descriptio.

An Clus. Pannon. pag. 667. Carlina siue Chamæleon vulgò nuncupatus flore amplo albo?

An carlina flore amplo albo Clus.

An Gesn. hort. Ixine spina, quæ Mastichen in radice fundit Hispanis cognita Spanische Eberwurtz ex genere Cardopatii, siue Carlinę? An Cordo in Dioscor. lib. 3. cap. 10. Chamæleon albus in Italia prouenìens?

An Anguill. epist. 5. Helxine Pliniana quam esse Chamæleonem album Dioscorides dicit esse manifestum, ac à Theophr. dici ἰξίαν, & Gaza interprete Carduum Pineam? Item epist. 8. pag. 137. Ixine Theophrasti lib. 9. cap. 1. & 6. cap. 3. & 4. quam malè, Gaza modò vertit Spinam Ixinam, modò Carduum pineam. Ixines Latinis dictus Carduus Pinea producens lachrymam reperitur in Orientalibus partibus. *Considerent* lectores an Anguillara non sit sibi contrarius dum epist. 5. ἰξίαν; & 8. ἰξίνην dicit, duas plantas diuersas.

Anguill. sibi contrarius.

Bellonius ni fallor de Chamæleone albo nostro hæc tradit. Frustra inter reliquas stirpes Chamæleon albus depictus fuit: nam nec in Germania, nec in Gallia, nec etiam in Italia nascitur: vnde certum est (cum venia sit dictum) istas tres nationes hallucinari: neque enim Carlina, neque alii similes, Chamæleon albus est. Hic radicem producit humanæ coxę crassitudinem æquantem, pedalem, interdum etiam cubitalem longitudinem, adeò odoratam, vt cõclaue in quo reposita, Violæ odore ita repleat, vt capitis grauedinẽ inducat. Cretenses pastores,

Chamal albus Bellon.

& rusticani pueri, præsertim apud *Rhetimo*, eius gummi colligunt, quo feminæ pro masticatorio vtuntur, vti mastiche in Chio, & Chondrillæ gummi in Lemno. Cola vel Chamæleous vulgò nuncupant Chamæleonem album.

Chamal. albus Bells. Honor. Bellus in Epist. ad Clusium meminit, huius Chamæleonis his verbis. Chamæleon albus, gummi, vt Mastix, ferens, copiosissimus est: radicem habet maximam, odoratam: Iunio & Iulio, circa echinum gummi distillat, quod pueri legunt, & aliquantulùm masticant, postea digitis læuigant, & complanant, complicatúmque in vesiculæ formam, super alteram manum fortiter impellunt, ita vt ex ictu vesicula rumpatur & crepitum edat: quo ludi genere summoperè pueri delectantur. Quod autem, vt scribit Bellonius, loco mastichis id gummi dentibus atterant, nondum scire potui: nam hîc Cydoniæ neque legitur, neque curatur: radices vocantur κόλλες.

TETRALIX VETERIBVS.

Cap. X.

Tetralix Theoph. Tetralix à Theophr. hist. pl. lib. 6. c. 3. cum reliquis aculeatis plantis enumeratur, acquidem inter æstate germinantes, aitque à quibusdam Ixinen [τὴν ἰξίνην] vocari. *Plin. lapsus* Sed & Plinius Theophrastum imitatus Tetralicem Æstate florere prodidit Helxinen [Ixinen Theophr.] Quod vitium auctoris esse, non exemplaris, monstrant hæc, quæ lib. 22. cap. 17. scribit. Sed nos qualis esset Helxine vera, diximus lib. 21. cap. 16. vbi Helxinen [Tetralicem] & folio & caule spinosas habere lanugines affirmat.

Tetralix spinosa differt ab Erica Ex quibus colligere licet Tetralicem hanc spinosam ab Erice [Erithace CH.] quā lib. 11. c. 16. ab Atheniensib. etiā Tetralicē appellari perhibet, diuersam esse: quia Ericam spinis armatam esse nullus vnquam Herbariorū prodidit, id quod etiam perspicuum est ex Dioscoride & Plinio de Erica tractantibus. Deinde Tetralicem Ericæam post primos Autumni imbres florere, nempe ad Idus Septembres, & Calendas Octobres idem Plinius testatur.

Tetralix diuersa à Tetradice Pli. Alio verò in loco Tetralicem & Ixinem florere tradit æstate: quanquam Theophrastus, ex quo hæc Plinius mutuatus est, Ixinem & Tetralicem non scribit florere æstate, sed germinare.

Ericem Athenienses, vt ait Plinius apud Hermol. Corol. 125. Tetralicem vocant, Euboea Sisarum, siue, vt Varro, Sisaram (de hac diximus H. n. g. lib. 10.) Theophrastus Tetralicen non Tetradicem, nisi mendosus codex est, appellat in genere fruticum, aculeatam & germinantem æstate: De hac Erice intelligat nec ne haud scio: quia tamen bis anno floret Erice, prima videlicet & vltima syluestrium, nec inter aculeatas ponitur: fieri potest vt alia sit Tetralix sua Theophrasto, alia quæ pro Erice Athenis capitur: nisi quis hanc Tetradicem, illam Tetralicem vocari malit. Caueant igitur lectores, ne Tetralices has posthac confundant.

Carduus Echinopus maior Quia autem Tetralix à Theophrasto numeratur inter Carduos, hinc fit (vt scribit H. Lugd.) quod quidam eam esse putent, quam Tragus post Carduum vulgarem & Chamęleonem album pro vero Chamæleonte nigro pictam ostendit, de quo mox agemus sub Carduo Echinopo maiore.

CROCODILIVM VETERIBVS.

Cap. XI.

Crocodilium Diosc. Crocodilium, ita describente Dioscoride, Chamæleonis nigri figuram habet. Nascitur autem in syluosis [stirpibus & arboribus confertis locis Hermol.] *Dios. variè illustratur.* radicem habens longam [his sequentibus vetus caret vsque ad vocabulum *acrem*, quæ lectio probatur & Hermol] leuem, aliquantulùm latam, odore, vt Nasturtium, acrem. Feruefacta in aqua [ἐν ὕδατι. Corn. ἐν ὄξει, in aceto] *Diosc. lectio varia* & pota [πινομένη, & non vt Ald. cod. πλυνομένη, lota, quidam etiam, sed non sine errore, legūt ἀποπωμένη si per nares attrahatur] radix, valet ad copiosum sanguinem per nares pellendum. Datur & lienosis eos euidenter adiuuans. Sed & semen ei rotundum est, ac duplex, veluti scutum [vet. omittit ista, quę nonnulli adiectitia censent, & ex Tordylij historia huc perperam translata] quod quidem vrinam ciendi vim habet.

Ex Plinio. Ea Plinius sic videtur reddidisse. Crocodilium Chamæleonis herbæ nigræ figuram habet: radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis. *Vires* Pota sanguinem per nares pellit copiosum, crassúmque, atque lienem consumere dicitur.

Diosc. & Plinio lectio confertur In quibus Plinius legisse videtur ἐν τοῖς ἀμμώδεσι, id est, in sabuletis, pro ἐν τόποις δρυμώδεσι, id est, siluosis, vt habet Dioscorides: deinde pro ὑποπλάτην aliquantùm latam, ἰσοπλάτην, siue ὁμαλῶς παχεῖαν, id est, æqualiter latam, siue æqualiter crassam, Oribasius subcrassam legit. Quem verò ὀσμὴν δριμεῖαν Dioscorides, Plinius suo more odorem asperum dixit. Oribasius radicem acrem, odorémque Nasturtio similem. Quod verò ad semen attinet rotundum, duplicis scuti figura, id à Plinio omissum est, & ab Oribasio, qui integras historias ex Dioscoride exscribere consueuit. Præterea id à Dioscoride pręter morem additum fuisse videtur, absoluta scilicet historia & viribus explicatis, atque falsò huic plantæ attributum, cùm ἀκανθώδη ferè omnia semen edant Cnico simile. Quare adiectitia hæc viri docti censent, & ex Tordylij historia, cuius semini figuram hanc Dioscorides assignat, huc à sciolo quodam nominum vicinitate decepto ascita fuisse. His adde, quòd in Crateuæ fragmentis desunt verba illa, στρογγύλον διπλοῦν ὡς ἀσπίς, id est rotundum, & duplum vt scutum.

Crocodilii Galeno. Galenus Crocodilij semen acre & aromaticum esse dicit, vrinásque ac menses ciere, vt calidæ sit facultatis & discussoriæ ac siccantis. Succum item caulis similem semini vim habere, & renibus affectis prodesse. At radicem expuitiones è thorace vehementer adiuuare, quæ acris quidem minùs sit quàm semen, sed non minùs amara: & ducat etiam sanguinem per nares.

Differt à Chamaleone. Differt, ab vtroque Chamæleone, inquit Marcellus, Crocodilion quòd eorum alter albus scilicet, sine caule in medio, inter folia Spinam marino Echino similem profert; Niger non vnam verùm duas tresve aliquando coliculis potiùs quàm caulibus impositas ostendit, Crocodilion autem singularem mittit caulem & in caule spinosum Echinum. *Differentia* Est & alia differentia, quòd illi pinguibus campestribus & maritimis locis nascuntur: hic inter stirpes, & confertis arboribus locis. Differunt & radice quæ in illis qualis ab hoc describitur: in Crocodilio longa cum latitudine aliqua, aliísque notis illis quæ descriptæ

paulò

Crocodilii nomenclatura obscura. paulò antè sunt. Nec multū liquet, teste Lobelio, nomenclaturę Cardui ratio, vt ne vix quidē antiquis probè cognitā fuisse putemus. Nam antiqui Galenus, Oribasius, Paulus duntaxat verba ex Diosc. videtur mutuati, aut à Crateua, à quo Diosc. & Plinius, qui locis fabulosis codicis errore, oriri scribit, sua sumpsere. Sed in Crateuæ fragmentis desunt verba paucula. Ab Aëtio facta mentio maximæ Crocodyliad.s.

Æquiuoca. Neque descriptio Dioscoridis tam aperta, vt à tot aculeatis plantis facilè sit genuinum Crocodilium distinguere & internoscere. Et hinc aliqui [ex quorum numero est Anguill. Amat. ex authoritate Ruellii, quem tamen hac de re dubitare scimus, & Brisoti, H. Lugd.] Carlinam vulgarem suspicantur esse Crateuæ, Dioscoridis, Plinii & Galeni Crocodilium. Horum opinionem refutat Matthiolus & Io. Agricola: Negat Anguillara: Dubitat Gesnerus.

An Chamæleon exiguus. An Chamæleon exiguus, Crocodilion Cordi in Dioscor. lib. 3. cap. 12. quam ait Germanos Wild Eberwurtz vocare.

Chamæleon niger Marantha. Maranthæ & Anguillaræ Chamæleo niger, videtur Lobelio verum esse Crocodilium, aut certè genuini opinionem sustinere posse.

Carduus Echinopus minor. Crocodilii historiæ subnectit Lob. in Adv. plantam, quam Gesner. Echinopum minorem vocabat, & Dalech. Crocodilium Monspeliensium.

Echinopus maior. Crocodilii nomine exhibent Carduum Echinopum maiorem Lacuna, Lobel. & Gesnerus.

Eryngium marinum Eryngium marinum putat Cæsalp. lib. 13. c. 29. Crocodilium Dioscoridis, cuius sententiam minimè probat Anguillara & Matthiolus.

Dipsacus. Crocodilion dici, qui aliàs Dipsacus dicitur, testis est Dioscor. lib. 4. cuius etiam nominis meminit Tragus lib. 2. cap. 106. & Gesn. in Ascript. Dioscoridis.

Dracunculus maior de quo lib. 19. diximus, vt videre est apud Tragum lib. 2. cap. 81. Apuleio dicitur Crocodilion, Colubrina & Dracontea.

Eucharius Roeslin in herb. pro budsen, Draguntea, Viperina siue Crocodilia pingit Bistortam.

Crocodilium tandem confundi ab H. Lugdunensi cum Tordylio quod aliqui Seseli Creticum vocant, videre erit suo loco.

ECHINOPUS MAIOR



Descriptio Altitudine cubiti vnius & alterius excrescit, *caulibus* crassitudine digitali, purpurascente lanugine obductis, striatis, tactu pinguibus, mansu dulciusculis: quos *folia* ambiunt latiore basi oblonga, tota tactu glutinosa, profundè laciniata, supernè atrouirentia, infernè incana, vtrinque pilosa, multis tamen numeris magis infernè quam supernè: in caulibus extremis eorumque alis *capitula* exactè globosa nascuntur, *flosculis* ex albo cæruleis: *radix* mediocris crassitudinis. Huius generis est & ille, cuius foliorum, quæ satis sunt angusta, laciniæ nihil aliud quàm infesta prælongaque spicula sunt.

Camer. hort. Sphærocephalus flore albo. In Epit. Matth. spina alba putata, aliis Echinopus, nonnullis Acanthium, vulgò Sphærocephalus, quibusdam Chamæleon niger, aliis Crocodilium, Germ. Bisem knöpff. Plurium est generum, è quibus hæc vulgatior cum altera spina alba putata flore cæruleo. Eidem apud Matth. Vermeinte weisse Bergdistel mit weissen blumen: spina alba, albis floribus. Item Vermeinte weisse Bergdistel mit blauwen blumen: spina alba cæruleis floribus: foliis angustioribus & paulò rarioribus. Pro cærulea spina alba ponit figuram Matth. verùm ego nescio vnde colligat Matthioli cæruleam & minorem: considerandum an Camerarius tunc non intellexerit, carduum Sphærocephalum minorem annuum: cuius dat figuram in horto. *Sphærocephalus fl. albo Camer.*

C. Bauh. apud Matth. Spina alba altera Matthioli, Chamæleon verus Trago. *Spina alba altera Matth C. Bauh.*

Lobel. Adu. Crocodilium Fuchsii, Echinopus seu carduus Echinatus Gesneri: Sphærocephalus Cordi. Spina peregrina Dodonæi, Germ: welsche distel/ Belgis Rocinische distel. Obs. p. 81. Crocodilion Fuchsii & Cordi, perperàm Chamæleon verus Tragi. Adv. pag. 368. & 369. Icon. Plant. Tom. 2. pag. 8. Ritro seu Rutro Theophrasti. *Crocodilii Fuchs. Lob.*

Dodon. gall. lib. 4. cap. 64. *Chardon estranger*, Spina peregrina, Belg. Vremde distel, qui quomodo vocarint Veteres nescit, nisi sit Acāthus syluestris. Lat. in fol. p. 710. Carduus sphærocephalus primus, quem Fuchsius quandoque Chamæleonem nigrum facere studuit, sed postea rectiùs sentiens spinam peregrinam vocauit, & Val. Cordus Sphærocephalum appositè appellauit. *Spina peregrina Dod. gall.*

Cordo Hist. Sphærocephalus carduus, ibi pulchra figura, ac annotatum: spinam albam in Italia quidam hodiè vocant, quærendum an Echinopus Veterum sit: Crocodilium videtur. *Card. sphærocepb.*

An Anguill. epist. 8. pag. 142. *Spina bianca*, siue alba Cretensium, foliis non multùm pungentibus, quam Gesnerus cùm illi conuiuerem Echinopum existimabat.

Apollin. ad. 1. supra elect. Hamech: Spina alba ab Alexandrinis herbariis allata, quam meliùs Silybum referre ait: mirum ibi dicere eandem esse cum Matthioli spina alba, cùm non sit hispida, at læuis admodum: Matthiolus autem dicat suam habere spinas rigentes. *Silybum Apollo notatur.*

Fuchs. hist. cap. 139. χαμαιλέων μέλας, carduus niger aut Vernilagium Germ. Schwartz garten distel; qui parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitat. Eidem Icon. spina incognita. *Chamæl. niger Fuchs.*

Matth. in Dioscoridem in prior. comment. ἄκανθα λευκή Spina alba, quam descriptioni Diosc. adstipulari ait, frequentissimam plantam, quæ suis echinis ac spinis rigens in excelsioribus Ananiæ vallis montibus laticeis abiegnis & piceis syluis refertis Iulio mense visatur. Eadem commemorat in post. comm. Lat. & It. cum mag. fig. vbi & secundam speciem assignat, dicens: Est & aculeata altera planta, cuius hic imago secundo loco visitur, quam quidam spinam albam esse censent, sed plura in hac desiderantur. Quidam *Spina incognita Fuch. Spina alba Matth. Aculeata planta altera.*

demonstrant pro spina alba Cardui genus, cui caput rotundum, quod videtur telis araneis tectū: figuram hîc posuimus, non est vera spina alba, quamvis possit pro ea sumi. Figura quam ponit satis conuenit cum Echinopo: verùm non describit: at tantùm repetit inaniter Diosc. descriptionem: quam etiam in postremis repetit pro Carduo nostro Galactite, quem cum sua Ananiensi spina miscere videtur, ibidem figura transposita, & primo loco posita quæ 2. esse debet, & quam antè probauit rejicit, ac ita dubiè scribit quasi spina eius alba Cortusi, Spina Alba Ananiensis, & & Spina alba quam olim pingebat, tres nūc censeat plantas diuersas. In hist. Germ. videtur descriptio conuenire Carduo capite tomentoso: denique confusè scribit Matthiol. nec scire videtur quid viderit aut curarit depingendum.

Matth. lapsus vary.

Vnius plantæ quatuor icones apud H. Lugdunensem. Ac *prima* p.1462. pro Spina alba Matthioli: Est & altera planta aculeata, inquit, cuius iconem hic exhibemus quam quidem Spinam albam esse censent: sed multa in hac desiderantur. Hanc tamen depinxit Pena nomine Spinæ albæ. *Secunda* p.1467. pro Spina Arabica. Sunt qui Carduum illum tantoperè aculeatum quē Matthiolus nomine Spinæ albæ exhibuit, Spinam Arabicam esse opinentur. *Tertia* p.27. χαλκεῖος inscripta: *Quarta* p.1483. pro Tetralice spinosa Tragi, Multa hoc loco displicent in histor. Lugd. Primò quòd eandem figuram nempe Matthioli ponat duobus locis: nempe pro Spina alba & pro Spina Arabica: secundò eandem existimet Penæ Spinam albam. Tertiò quòd pro Spina Arabica exibeat. Quartò quòd alias duas figuras exhibeat Cardui Echinopi pro plantis diuersis Chalceio & Tetralice. Cui obsecro placeat Hist. Lugd. lib. 14. c.28. Tetralicem spinosam Tragi vocare plantam non ita dictam à Trago, ac præterea eiusdem plantæ aliam ponere figuram cap.27. cum inscriptione Chalceios, quasi illæ duæ figuræ & earum descriptiones non sint vnius plantæ diuersimodè descriptæ & depictæ.

H. Lugd 4. figura Spina alba Matth. *Spina Arabica* *Chalceios Tetralix spinosa Tragi* *H. Lugd. lapsus vary*

Spinæ albæ (inquit C.Bauh. in animadu. H.Lugdun.) pag.1462. figura est absque descriptione. Spina Arabicę p.1467. figura eadem numero cum priori, addita tamen descriptione. Eadem tertiò proponitur & Silybi siue Leucacanthæ Loniceri nomine p.1466. describitur, non autem pingitur. Quartò Chalceios nomine pag. 1481. describitur. Quintò, repetitur & describitur pag.1483. & Tetralix spinosa Tragi appellatur. Sextò, Ruthrum alterum dicitur, & ex Pena describitur, sed sine icone, pag.1482. En vnius plantæ sexies mentionem!

C.Bauh animaduersio in H. Lugdun.

Quam herbam ego Acanthium censeo (ait Turn.) genus est Cardui, Brancæ vrsinæ modo foliis laciniatis, verùm laciniis non ita longè ab inuicem distantibus: confractum folium habet in se aliquid oblongum gossypio simile: capitulum Cardui fullonum echino simile, sed minùs multò flores cærulei: tota herba est viscida, odoréque graui prædita. Nusquam obseruaui, quàm in hortis Angliæ & Italiæ. Aiunt quidam, Herbariis dici Carduum asininum. Nullum eius nomen Anglicum hactenus potui discere. Comminisci igitur cogor nomen ote thistel (Carduus auenaceus) vel Cottō dhistell [Carduus villosus] propterea quòd semina granis Auenæ sint similia, foliáque confracta villum gossypij instar referant. Lucas Ghinus præceptor meus Bononiensis, interpres publicus Dioscoridis, docuit me primus, hunc Carduum Matthiolo nunquam in Italia conspectum. Londini vidi in variis hortis.

Acanthium Turn. *Card. auenaceus* *Card. villosus.*

Taberb. Icon. & Hist. Carduus Sphærocephalus. Trago dicitur, Chamæleon niger verus. Gesn. de hort. Echinopus, quibusdam: Spina alba, aliis Crocodilium, aliqui Germanicè Jungfrawen distel appellant. Cast. Durant. p.404. ἄκανθα λευκή. Spina alba, Arab. Bedeguar: Priorem, Matthioli figuram habet. Cronemb. de compos. medic. lib.3. sect.36. Certum se esse gloriatur de spina alba, & hanc quidem esse Bedeguar: Pingere exquisitam imaginem in Diosc. suo Matthiolum, quam hactenus non viderit. Quæ autem certitudo obsecro ex planta non visa? Figuram Echinopi (quam ad ipsam plantam non existimo factam) Lonic. habet sub his nominib., weiß garten distel/ Jungfrawen distel/ Zamgarten distel λευκάκανθα, Alba spina.

Card. sphærocephalus *Lonic. notatur* *Echinopus Gesn* *Spina alba Castors.* *Cronemb. videtur.* *Lonic. icon. mala.*

Nostra opera est Carduus echinopus Bisem distel à forma capitum similium pilis odoratis & musco infectis, in Horto E.C. Montbelg. non solùm diu durat hic Carduus & hiemem perfert, verùm etiam seipsum disseminat: Inter scripta Gesneri inuenio dici Acanthum sylu. Bononiensibus. Accepi semen Lugduno à Dom. Sebastiano Heberlin nomine *Chardons des Dames*. Spina alba altis floribus Camerarij habetur in hortis, & spontè nascitur saxosis & fluuiis imminentibus collibus: altera flore cæruleo, peregrina cùm sit, non nisi in hortis quærenda erit.

Locus.

Decoctum Spinæ albæ albis floribus echinati capitis vnà cum caule & seminibus, quæ admodum sunt amara, mirificè prodest in doloribus dentium.

Vires

SPINA ARABICA VETERIBVS.

Spina Arabica, ab alijs Acanthis dicta, Dioscoridi videtur natura similis esse Spinæ albæ, nimium adstringens. Et ad fluxum muliebrem, & ad sanguinis eductionem, & ad alias fluxiones: radix eius similiter idonea est. Nascitur in asperis locis.

Spina Arab. Diosc. *Vires*

Spinæ Ægyptiæ siue Arabicæ laudes, inquit Plinius lib.24. cap.12. in odorum loco diximus. Et ipsa spissat adstringítque destillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiúmque abundantiam, etiamnum radice valentior. Ita vetus codex, inquit Corn. sed in vulgatis, *Aegyptia siue*, voces desunt. Et hæc sunt quæ etiam Diosc. habet, nisi quòd ῥοῦν γυναικεῖον, Plinius mensium abundantiam reddidit: quum differat fluxus muliebris à mensibus siue menstrua purgatione. Cæterùm locus quo se Ægyptiæ spinæ laudes dixisse ait, est lib.13. cap.9. Nec minùs spina, inquit, celebratur, in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facilè putrescit. Aculeus spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallę vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis. Manat & gummi ex ea, &c. *At non* satis animaduertit Plinius, aliam esse Spinam Ægyptiam ex qua Acacia præparatur, quæque item Acacia appellatur, de qua & hoc loco, itémque lib.24. ca.12. vbi Acaciæ spinam vocat, agit, & de qua mox capite sequenti 11. ait: Gummi optimum esse ex Ægyptia spina conuenit, vermiculatum, colore glauco, purum: sine cortice, dentibus adhærens: Et de hac spina in Ægypto

Spina Ægyptia siue Arab. Plinio. *Plin. lectio* *Plin. error confundentis Acaciam cum spina Arabica.*

Ægypto naſcente, arboroſa, ex qua & Acacia fit, & gummi, egit Dioſc. lib. 1. cap. 112. Meminit eius & Theophr. lib. 4. & lib. 9. princ. vbi lacrymoſum eius humorem eſſe ait, ipſumque ferre non in cortice, ſed in vaſe: non ſatis animaduertit, inquam, Plinius, aliam eſſe hanc arboroſam Ægyptiam ſpinam: aliam ſpinam Arabicam, quæ & ipſa Ægyptia vocatur, de qua ſuperiore loco agit, ipſique omnia à Dioſc. attributa adſcribit. Hanc tamen Dioſcor. natura ſimilem ſpinæ albæ videri dicit. Sed Galenus ſimpl. ſpina Ægyptia, inquit, quam aliqui Arabicam nominant, ſimilis eſt ſpinæ albæ quæ apud nos eſt, magis tamen adſtringente ac ſiccante vi prædita eſt.

Æquiuoca. Acacia Carduus Cæterùm, hallucinantur qui ſibi perſuadent Arabicam ſpinam, cuius hic fit mentio, eſſe quam Acaciam vocant.

Spina Arabica à quamplurimis de Carduo in genere dicitur & habetur.

ACANTHA LEVCE, SPINA ALBA Veteribus.

CAP. XII.

Acantha leuce Dioſc. SPina alba naſcitur in montibus & ſyluoſis locis, *folia* habens albo Chamæleoni ſimilia, anguſtiora tamen & candidiora, ſubhiſpida, & ſpinoſa: *caulem* duos cubitos excedentem, digiti magni aut etiam maiori craſſitudine, ſubalbum, intrinſecus vacuum. In huius cacumine *caput* eſt ſpinoſum, erinaceo marino ſimile, ſed minus & oblongum. *Flores* ſunt purpurei, in quibus *ſemen* velut Cnicus, ſed rotundius. Huius *radix* pota facit ad ſanguinis ſputum, ſtomachicos, cœliacos: ciet etiam vrinam, & ad tumores in cataplaſmate imponitur. Decoctum ipſius colluitur in dentiũ dolore. At ſemen potum pueris qui conuelluntur auxiliatur, itemque aduerſus ſerpentiũ morſus. Aiunt & Amuletum ex ipſo appenſum venenatas beſtias fugare. *Alibi* Scolymus folia habet Chamæleonis & eius quæ Acantha leuce appellatur.

Spinam albam alii ſilueſtrem Cinaram, inter notha Dioſcoridis, alii Donacitim, alii Eryſiſceptrum vocant. Romanis eſt ſpina alba ſiue regia: aliis Carduus ramptarius.

Spina alba Inter ſpinarum genera, inquit Corn. meminit Plin. l. 24. c. 12. etiam ſpinæ albæ, his verbis: ſpinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita capitis dolores minuit. Nec alibi ipſam deſcribit, niſi quòd lib. 15. c. 28. In papyris & ferulis, ſpinaque alba, caulis ipſe pomum eſt, inquit.

Acantha leuce Galen. Galenus ſpinam albam, id eſt, ἄκανθαν λευκὴν, quoſdam compoſitâ voce λευκάκανθαν nominare dicit, ſed poſtea ſub litera λ diuerſam facit λευκάκανθαν ab illa quam priùs ἄκανθαν λευκὴν vocauit, & de hac ait, radix ipſius ſiccat, & moderatè adſtringit. Quare & cœliacis & ſtomachicis prodeſt: & ſanguinis eductiones cohibet: & tumores in cataplaſmate coërcet. Dentium etiam doloribus prodeſt, ſi quis decoctum colluat. Semen autem tenuium partium & calidæ facultatis eſt, vt etiam conuulſis in potu medeatur.

Æquiuoca. Non parua inter authores oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè, notis omnibus adſtipulantibus, appellari poſſit. Verùm etſi tantam litem tranſigere nequeant: interim tamẽ pro ſpina alba alii alias herbas oſtentant, & quiſque ſuam veram exiſtimat. Quandoquidem ſunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent ſpinam albam eam aculeatam herbam eſſe, quam Carduum Marianum ſiue lacteum nominamus. *Carduus Marianus.* Sunt alii, qui Carduũ Echinopum maiorẽ vocant. *Echinopus maior.* Sunt præterea, qui ſpinam albam eſſe velint, illud Cardui genus quod Spinam albam quorundam inſcribimus. Spinam albam à Cortuſio ſibi miſſam habet Matthiolus, quam veram exiſtimat. Sed fallitur. *Spina alba quorundam* Carduum Galactitem veriùs nobiſcum dixerit. *Carduus galactites* Habet Spinam albam & Anguillara, quã Lobelius exiſtimat eſſe Crocodilium Monſpelienſe. *Card. echinopus minor* Sed qui plantas vnà cum deſcriptione conferent, dubitandi occaſionem inuenient, ac nobiſcum Carduum Echinopum minorem cognominabunt. Spinam albam ſilueſtrem Fuchſii, ſiue Acanthium quorundam ad Dioſc. ſpinæ albæ delineationem quàm proximè accedere ſcribit Fuchſius, quem plures alii ſequuntur. Spinæ albæ arboris nomen, cum ſpina alba, herba eduli, *Spina alba ſilueſtris Fuchſii* [quam nos hodie Scolymum ſatiuum, Goropius verò Carduum vocat] confundit Plinius. *Scolymus ſatiuus.* Errant, & in hoc etiam errore Ruellius verſatur, qui ſibi perſuadent Spinam albam illum Carduum eſſe, qui à Tuſcis *Præſura*, à nobis Scolymus ſilu. vocatur. *Scolymus ſilu.* Dalechampius ſpinam albam eſſe arbitratur, quam Eringium montanum appellamus, & ei quidem notis omnibus à Dioſcoride traditis optimè quadrare. *Eringium montanum.* Spina albæ Dioſc. non minùs accedere Carduum tomentoſum Anglicum ait in Aduerſ. Lobelius. Hunc nos Carduum capite tomentoſo nominamus. *Card. capite tomentoſo.* Carduus ſtellatus, teſte Lobelio in Obſ. eſt ſpina alba vera Rondeletio. *Carduus ſtellatus.* Sunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent ſpinam albam eam aculeatam herbam eſſe, quam aliqui Herbam Turcam, nos Carduũ benedictũ vocamus. *Card benedictus* In manifeſto errore verſantur, qui ſentiũt Leucacãthã, ab Acantha leuce h. e. Spina alba, nullo pacto differre. *Leucacantha.* Spinæ albæ Symphytũ ſubſtituit Apollo in conf. Hamech. Spinæ albæ loco in ſyr. de Eupator. Matth. germ. Cyperum ſubſtituit. *Cyperus* Ruellius aculeatæ arbuſculæ radicibus [quæ candida eſt Dioſcoridis Rhamnus, nobis autem Rhamnus primus, ſiue Monſpelienſis] omnes tribuit facultates, quibus legitima ſpina alba à Dioſcoride commendatur. *Rhamnus I. ſiue Monſpeſſulanus* Cautos nos eſſe oportet ne res diuerſas ſpinæ albæ nomine confundamus. Nam præter iam dictam Rhamnum, Rhamnus cum ſpondylo ſiue tertius etiam ſpina alba cognominatur. *Rhamnus cum ſpondylo, ſiue tertius.* Meritò Matthiolus reprehendit Ruellium, quòd ſpino albo (nobis Oxyacantha Matthioli dicto) attribuat facultates ſpinæ albæ Dioſcoridis. *Oxyacantha Matth.* Spina alba Brunſchvveigio ſunt Roſæ ſilueſtres albæ. *Roſæ ſilueſtres.* In ſpinæ albæ locum cuius decoctum ad dentes firmandos laudatur, author ille Italici libri, *De gli ornamenti delle donne*, Caryophyllatæ radicem ſubſtituit. *Caryophyllata.* Sed argumento parum firmo.

SPINA ALBA QVIBVSDAM CAPITE echinato.

Deſcriptio PErennis eſt planta *caule* ad cubitorum aliquot altitudinem ſurgente, ſtriato, in ramos varios diuiſo: *folia* plùs minùs dodrantalia, quędam palmaria, tum alibi, tum ramorum diuaricationi ſubiecta, pronâ parte tomento incano veſtita, alterâ viridantia, laciniis diuiſa ad coſtam vſque profundis, quarum ſingulæ in vncialem & longiorem, rigidam, infeſtamque ſpinam deſinunt,



spatia quoque interiecta tota spinis horret: singulis ramis *caput* insidet sphæricum, Cardui echinopi glomeri simile, sed spinosum.

Sphæroce-phalus max. Cam. Camer.hort. Sphærocephalus maximus.

Card sphæroceph acutus Dod. Spina alba Lob. H.Lugdun. pag.1482. Carduus Sphærocephalus acutus Dodonæi.

Lob. Adu. ἄκανθα λευκὴ, Spina alba quam Bedeguaram Arabes vocant, nec tamen vllis notis notiorem faciunt Mesues aut Serapionis interpretes, &c. Non est hæc quam sibi missam olim Patauio Senensis dat: cæteris omnibus iugulatis sententiis, vt suam ambitiosè intruderet *Matth. reprch.* ridendis argumentis, & plus allaturis ad suam ipsius quàm ad aliorum refellendam. Obseru. pag. 481. Icon. Plant. Tom. 2. pag. 9. Spina alba.

Spina alba altera Matth. Matth.in comm. in Diosc.cum magnis fig.Lat. lib.3. cap.12. Spina alba altera, quam legitimam in contextu dicit, ac eius primo loco imaginem se exprimere ait, misisséque ad se Patauio Iac.Ant. Cortusum, quæ notis omnibus genuinam repræsentet. Siquidem foliis sit albo Chamæleoni similibus. In comm. Ital. cum mag. figur. inquit: Spina bianca. Spina alba si legitima prouenit in Italia non possum aliud affirmare, quàm eam esse, *Matth. notatur.* quam misit Cortusus. In lat.comm. transpositâ figurâ, quæ primo est loco debuit esse secundo, ponit solam imaginem sine descriptione præter repetitam frustrà ex Diosc. quam olim attribuebat alteri plantæ: existimo hanc plantam illi fuisse ex sola figura notam & tamen asserit legitimam suo more.

Casp. Bauhin. apud Matth. Spina alba 1. Matthioli.

An Fuchsius de hac dicit in hist. vidimus herbam peregrinam siccam, quæ haud dubiè vera Spina alba erat? An Gesn. de coll. stirp. fol.109. Spina alba Dioscoridis, Cardui genus? An Carduus Leucanthemus Schvvenckfeldij sit Spina alba Aduersariorum?

Locus & Tempus. Spinæ albæ nomine fuit nobis datum Cardui semen quod in horto prouenit Geneuæ & ante Lugduni prouenerat etiam: in horto nostro, hiemem pertulit ac floruit Iulio. Obseruaui etiam Bizantij & Patauij tum in horto publico, tum in alijs.

ECHINOPVS MINOR.

Descriptio. Digito minor est *radix*, rugosa, in plura capita fissa, ex quorum vnoquoque *caulis* vnus pullulat dodrantalis & longior, propter lanuginem densam totus albicans, ex quo prodeunt crebra alternata *folia*, quorum quædam parum cauli longitudine cedunt, alia vnciâ paulò maiora, tenuissimè & ad costam vsque incisa, spinosa, infrà lanugine molli candidáque veluti & costa, pubescentia, supernè viridantia: summo caulis cacumini, sphæricum insidet capitulũ, minus quam Echinosi maioris, *flosculis* cyanei coloris glomeratum.



Sphærocephalus albus Cam. Camer.hort. Sphærocephalus annuus flore cæruleo in satis magnum globum redacto. Icon.p.45. Sphærocephalus annuus.

Lob.in Adu.picturam habet Cardui cuiusdam *Lob. taxatur.* huic plantæ correspondentem quem existimat Rutrum siue Rittum Theophrasti secundum Anguillaram: verùm aliter se rem habere comperiet, qui eorum descriptionem vel ipsam plantam conferet cum Anguillaræ descriptione, Icon. *Ritro fl. cæruleo.* Plant. Tom.2.pag.8. Ritro floribus cæruleis Aduers.pag.369.

Locus & tempus. Hunc primò obseruaui inter Monspelium & Perous. Est verò mihi nunc in horto E.C. annua planta quæ quo anno sata caules & flores profert Iulio & Augusto, & Septembri semina maturat, quibus deciduis perit, ac sequenti anno ex iis renouatur.

DIPSACVS EX VETERIBVS.

CAP. XIII.

Dipsacus Diosc. Dipsacus quoque aculeatarum stirpium generi à Dioscoride ascribitur. *Caulem* habet altum, spinis horridum & *folia* Lactucæ foliorum *Diosc. lectio varia.* æmula, caulem amplectentia [ϖεριληφότα τὸν καυλὸν, vet.caret] bina in singulis geniculis, prælõga, [ϖεριμήκη, sublonga ὑπομήκη vet.] quæ & ipsa aculeata sunt, ac ceu quasdam bullas in dorsi medio intus forisque spinosas habent: concauos autem sinus [κοιλίδας, in altero est κοῖλα, alij κοιλίας] qua parte folia illa copulantur, ad geniculum (τὰ ϖερὶ τὸ γονὺ, addit vet.) quibus aquas ex rore & imbribus in sese colligunt (συλλέγειν, vet. φυλάττειν seruant,) vnde & Dipsaci quasi sitientis, nomen traxit. At in cacumine caulis singulis surculis singula insunt *capitula*, echino similia, oblonga & aculeata: quæ quidem arefacta candida spectantur, diuisa verò per longitudinem in media medulla vermiculos ostendunt. Huius *radix* è vino decocta tusâque, vsque dum cerati Vires crassitudinem acquirat sedis rimas & fistulas immissa sanat. Verùm hoc medicamentum æneâ pyxide recondendum. Aiunt & ipsum myrmeciarum, verrucarúmque pensilium medelam esse. Cæterùm capitulorum vermiculi, folliculo illigati, & collo brachióve appensi febres quartanas curare perhibentur.

Dipsacum alij inter spuria Dioscoridis Croco- Nomina dilion vocant, alij Chamæleonem, alij Onocar- spuria. dion,

dion, alii Veneris lauacrum, Romani Veneris labrum, alii Veneris Carduum, Ægyptii Sefenecor, alii Chir, alii Meles, Daci Sciaren.

Dipsacus Plinio. Dipsacum ita describit Plinius, vt multùm lucis Dioscor. afferat. Dipsacos, inquit, folia habet Lactucæ, bullas spinosas in dorsi medio, caulem duorum cubitorum, iisdem spinis horridum, genicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum sinu, in quo subsistit ros salsus. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquosis. Sanat rimas sedis. Item fistulas decoctâ in vino radice, vsque dum fit crassitudo ceræ, vt possit in fistulas collyrium mitti. Item verrucas omnium generum.

Temperamentum ex Galeno. Galenus Dipsaci spinæ radicem secundo ordine siccare dicit, & quid extersorii habere.

Apulei error. Dipsacum cum Chamæleone albo confundit Apuleius. Siquidem Chamæleonis albi, curationes & virtutes Dipsaco attribuit. Dipsaco autem *Dipſ nomina spuria.* præter paulò antè recensita nomina etiam hæc adscribit. Dipsacon quidam Græcorum nominant Cneoron, alii Meletam, Prophetæ Aphrodites lutron, alii calycem Cardiacon, Ægyptii Semmeor, alii Cinaram rusticam, alii Statioron, alii Morariam, Hispani Analentidium, Ægyptii Gerbaste, alii Sapho.

Qui quidem Latinè labrum veneris & Carduus magnus appellatur, à similitudine quadam *Chamæleon* Chamæleon dictus est, sc. ad herbam quæ inter aculeatas propriè sic vocatur, Humelbergio teste. Sed & Crocodilii appellationis eadem ratio *Dipsacus* est. Dipsacus verò appellata est à siti, quam Græci δίψαν dicũt, vel quia humorem illum contra eam paratum semper habet, aut quia iuxta fontes & *Onocardion* locis humidis nascitur. Onocardii, id est, asinini Cardui, factum illi ex Græcia & Latina voce no- *Meleta.* men, ὄνος enim asinus est. Meleta dicta videtur *Aphrodites lutron.* à capitulorum figura, oblongiori instar pomi, quod Græci μῆλον dicunt. Aphrodites lutron, hoc *Labrũ Veneris.* est, vt inter Latinas appellationes habetur, labrum Veneris ἀφροδίτη enim Græcis Venus est, λουτρὸν verò vas aquarium quo in balneis ad lauanda corpora vtebantur, & quod Labrum Latinè dicitur: sunt tamen non solùm aquaria sic dicta vasa, sed olearia quoque & vinaria, in quæ *Calyx cardiacus.* oleum è cortina, & vinum è lacu transfertur. Calyx cardiacus appellata est à figura capitulorum quæ oblõga instar cordis existunt & baccæ rosaceæ, antequam tota aperiatur: καρδία enim Græcis cor est, κάλυξ verò rosæ baccam dum adhuc clausa est rosa, & omne putamen in quo aliquid includitur, significat. Quemadmodum porrò pro Chamælea Chamæleonem, sic etiam pro Cicere rustico Cinaram rusticam, id est, syluestrem, reponendum censuit Humelbergius, eò quòd spinæ albæ, quæ Cinara syluestris etiam dicitur, sit quodammodò similis.

Æquiuoca. Dipsacus satiuus. Dipsacus silv. siue Labrũ Veneris. Illud nobis cum multis persuasum habemus Dipsacum Dioscoridis esse herbam quæ adhuc hodie Dipsaci satiui nomen à quamplurimis obtinuit. Huius Dipsaci est & alterum genus sponte proueniens, quod Dipsaco Dioscoridis nullis notis repugnare dicit Matthiolus. Quam benè videndum postea. Dipsacum syluestrem folio *Dipsacus silv. folio laciniato.* laciniato, non visâ prius Tabern. figurâ descripsimus, ac ita inscripsimus. Dipsacus, officinis *Virga pastoris* & herbariorum vulgò Virga pastoris, non sine errore nominatur. Matthæus Syluaticus Pandectarum author, in grauiorem errorem lapsus *Polygonum,* Dipsacum cum Polygono turpiter confundit,

qui quidem tantùm à Polygono differt, quantùm lepores ab vrsis. Dictamno Cretico, vt videre est lib. 18. Dipsaci nomen quoque adscribitur. Dipsacon tandem etiam de Aspalatho dicitur. *Dictam Cretico Aspalath*

DIPSACVS SATIVVS.



Descriptio DVorum aut triũ cubitorum aut etiam maiorem altitudinem assequitur *caule* pollicari, recto, rigido, multis alis concauo, striato, spinulis quibusdam horrente, *folia* bina opposita, ita continua inuicem sũt vt ea caulis transadigat & concauum labrum excipiendæ aquæ efficiant, ampla, longa, non minùs caule horrida: *capitula* quæ pugnum impleant oblonga, vncinatis hamulis rigidissimis, deorsum spectantibus minacia: inter quos *fistuli* emicant tubuli instar colore ex albo tantillùm purpurascente: *radice* verò nititur læui candida.

In omnium ferè stirpium genere, si Trago credimus, duo fastigia statuere licet, nimirum vt vnum satiuum, alterum verò siluestre aut erraticum dicatur. Id quod in hoc Carduo Dipsaco vel maximè locum habet. Est enim satiuus quem iam descripsi, & suæ spontis, de quo infrà verba faciam. Alii [vt Lonic.] in marem & fœmnam Dipsacum distinguunt. Sed error hic desumitur ex Pandectario, vt benè monent Monachi, dicentes: Pandectarius errans tribuit ansam plùribus iunioribus errandi. Quia in suo capite Dipseos duo capitula Serapionis immiscuit, scilicet capitulum 106. quod est de Carduo Dipsaco, scilicet Labro Veneris, & cap. 381. quod est de Virga pastoris, scilicet de Sanguinaria seu Polygono. Cuius erroris Pandectarium etiam arguunt Fuchsius & Matthiolus. *Dipsaci genera* *Dipsacus fœmina* *Error Lonic.* *Error Pandect.*

Dipsacus autem satiuus dicitur Trago Carduus Fullonum, Carduus Fullonius: Hic satiuus: Isque vna figura vtrumque comprehendit. *Card. fullonũ Trag.*

Matthiol. in prioribus com. Dipsacum, siue labrum veneris: In postr. comm. cum magnis figur. Latinè & Italicè Labrum Veneris, siue Dipsacus: In Histor. german. cum a Edition. Camer. Dipsacus, Labrum Veneris, & Carduus fullonum: In Epitom. Labrum Veneris. Ait autem Matthiolus [& subscribit Agricol. Medic. herb.] in huius capitibus reperiri vermiculum, quamuis Marcellus sibi nunquam *Labrũ Veneris Matth* *Marcell. opinio ex plosa.*

compertum scribat. Reprehendit prçterea Syluaticum: Dipsacum cum Polygono confundentem. *Matth. taxatur.* Is autem suo more Dipsacum non describit in comm. nec notis satiuum à siluestri distinguit, quem olim non pingebat. Camerario apud Matthiolum est noua figura, dicenti esse quorundam Spinam Selenium Theophrasti, & Galedragon Xenocratis, apud Plinium.

Spina Selenites Theophrast. Camer. Galedragon Xenoc. Anguill.

Galedragon, cuius meminit Xenocrates, inquit Anguillara epist. 8. videtur Dioscoridis Dipsacus, qui dicitur Labrum Veneris, Græcis nunc ἄκανθα βετζοειδης.

Synon. *Dipsacus* vocatur à Matth. Trago, Cast. in cat.pl. Rob. Cōst.in lex. Euch.Roeslin, Turn. Fuchsio, & Tabern.Icon. & Hist. *Labrum Veneris* Matth. Corn.in Dioscor. Cast. Cæsalp. Turn. *Dipsacus satiuus* Ponæ in Baldo, Dodon. Gall. & Lat.in fol. Cord.in Hist. Gesn.hort.

H. Lugd. 2. icones. Ponæ in Bald. Dipsacus satiuus, vel Galledragon Xenocratis, Anguillario, seu Spina Selenitis Theophr. Guillandino.

H.Lugd.p.1447.Dipsacus seu Labrum veneris Matth. Item Dipsacus satiuus alter Matthioli. Duæ figuræ eiusdem plantæ.

Euch.Roesslin.pag.59.Cardo fullonum, Virga pastoris, Labrum Veneris, Bulen strobel/ Carten distel/hutenstab/fraw Venus badt/weber karten: duo genera vnum molle, alterum pungens, ambo calidæ naturæ, subitaneus calor, qui tamen facilè euanescit. Vehedisteln habent aliquid frigiditatis. *Quanta* ignorantia Euch. qui hoc loco nescit quid scribat, & ineptè p.223. Carduum Mariæ vocat Labrum Veneris: præterea iconem Dipsaci habet quam postea iterum ponit pag.23. nomine Virgæ pastoris ac pro mare describit. *Euch. ignarus.*

Lobel. Aduers. Dipsacus satiuus Fullonum. Obs.p.487. & Icon.pl. Tom.2.p.17. Carduus Fullonum, siue Dipsacus satiuus, siue labrum Veneris.

Casp.Bauh.apud Matth.Dipsacus satiuus albo flore.

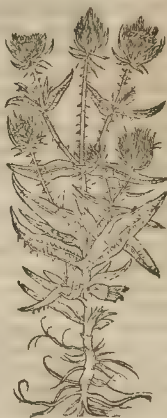
Nomina linguarum Planta hæc Græcis Dipsacus vocatur sicut & Lat. Item ἀφροδίτης λουτρόν: Lat. Labrum Veneris, Carduus Veneris, Carduus fullonum & vulgò virga pastoris Dod. Germ. kartendistel / kartenkraut / Buben strel/ & weeber karten. Belg. Caerden/ Volders Caerden. Gall. *Cardon, Chardon de foulon, Chardon à carder, Verge à bergier.* Ital. *Dissaco & Cardo, & Cardo da panni.* Hisp. *Cardencha & Cardo penteador.* Angl. Tassel. Boh. Stietka. Hung. Bogach kóro / Polon. Szczotki.

Dipsacus Dipsacus autem, vti dictum, quasi sitiens dicitur, quòd aquam in cohærentium foliorum sinu contineat, quâ ad sitis iniurias abigendas vtatur. *Labrū Veneris* Labrum verò Veneris à foliorum etiam positu, peluis vel lauacri speciem constituente, humorem perpetuò continente.

Cardui fullonis nomen tolerari potest, inquit Tragus, modò sciamus Carduum fullonum nihil aliud esse quam Dipsacon Dioscoridis, quem aliqui Crocodilion vocant, alij Chamæleonem, alij Onocardion, alij Veneris lauacrum: Romani Labrum Veneris, alij Carduum Veneris: Ægyptij Sesenor, alij Chir, alij Meleta, Daci Sciará vocát.

Locus & tempus Dipsacum quidam Montbelgardi diligenter in hortis colunt. Sed & nos eum habemus in Horto E. C. Seritur in compluribus Italiæ locis, præsertímque in agro Bononiensi, singulari à cultoribus adhibita diligentia ad lanificia. Iunio ac Iulio floret: echinata capitula Autumno colligenda sunt.

DIPSACVS SYLVESTRIS, SIVE Labrum Veneris.



Descriptio VT satiuo Dipsaco congener est syluestris, ita nō paucis cum eo notis conuenit: pari *caulis* spinosi altitudine ramorúmque diuaricatione: *foliorum* non dispar amplitudo & labri ęmulus coitus, quæ spinis non secundum costam duntaxat minacibus armata, sed & reliquo quoq; folio, quib. opposita parte cotylæ respondent. *Echini.* Echini spinis vt longiorib. quàm satiuus horrent, ita & mitioribus, minúsque rigidis nec aduncis, ex quorum sinu *flores* emicant purpurantes: *Flores* *radix* & semen satiuo similia.

Dips. silu. Matth. Matth.in Diosc.lib.3.cap.11. Dipsacus sylu. nullis prorsus repugnantibus notis, quas illi reddidit Diosc. Inuenitur Autumni tempore, in eius capitulo iam exarefacto meditullitúlque dissecto vermiculus, etsi Marcellus dicat sibi hunc nunquam compertum: *Virga pastoris maior.* Dipsacus officinis & Herbariorum vulgo virga pastoris maior nominatur. Id comm. cum magn. figur. lat. & ital. ceu & Epit. Camer. Labrum Veneris alterum. In Histor. german. wilde karten distel, Dipsacus sylu. & ita etiam vocatur Dodon. latin. in fol. pagina 723. *Matth. notatur.* *Matthiolus* quasi ex libris scriberet non viso Dipsaco, non ostendit qua in re differat sylu. à satiuo: in hist. etiam Germ. transposita figura.

Dips. alter Fuchs. Fuchs.Hist. Dipsaci alterum genus spontè proueniens Dipsacus purpureus, floribus purpureis, Gall. *Chardon à foulon rouge*, in cauitate echini in quibusdam vermiculi reperti. Icon. p.128. *Dips. purpureus.* Dipsacus purpureus. Braun kartendistel.

H. Lugd. p.1448. & Ponæ in Baldo Dipsacus sylu.maior Fuchsii. Carduus fullonum Brunfels. Carduus fullonis erraticus, Trag. Labrum sylu. Veneris.Cast. Labrum Veneris Corn. in Diosc. Lob. Icon. Labrum Veneris flosculis purpureis Cęs. Dipsacus Brunf. Lacun. Lonic. Tab. Dipsacus sylu. Dod.gall.& fol. Cord. in hist. Gesner. hort. Thal.& Turn. Molybdæna Plin. Dalechampio in Plin. C.Bauh.apud. Matth. Dipsacus 2. siue silu. flore purpureo.

Locus & tempus Dipsaci syluestris siue Labri Veneris nomina & autores qui de eo scripsere sub pręcedenti Dipsaco sunt annotata: Multis in locis prouenit spontè etiam in Horto E C. Item quà itur Betoncourt: Geneuæ, quà itur ad montem *saleue* & alibi. Basileæ reperi cum suo flore purpureo mense Octobri apud fluuium Birse in vrbe. Lugduni abundat. Inter Horbourg & Colmariam copiosè prouenit. Dipsacum sylu. ad fossas ferè prouenire, & in aquosis, scribit Turnerus.

DIPSACVS SYLVESTRIS FOLIO laciniato.

Descriptio



PRocera plāta est, duorum, triúmve cubitorum, & interdū altior, *radice* crassâ, simplici, albâ: *caule* recto aduersis ramis brachiato, striato, aculeis horrido: *folia* valdè ampla, longa, lataque, spinis duntaxat secundum costam & auerso folio, armata, non bullata, profundè laciniata, in labri formam coëuntia: atque hoc quidem genus laciniatum, *flores* habet albicantes, & vulgaris instar quadripartos, ex aculeorum carina, quibus echinus oblongus horret, mitioribus tamen & longioribus spinis quàm in Dipsaco satiuo, nec vt in illo aduncis, *semen* oblongum striatum.

Dipsf.2 Tabern. Tabern.Icon.& Hist.Dipsacus secundus.

Locus & tempus. Dipsacus folio dissecto siluestris copiosè prouenit inter Horburgum & Colmariam, ibi collegi semen quod satum in Horto Ill.E.C.prouenit, primo anno caulem non protulit, florebat Iunio. Hunc Dipsacum obseruaui etiam inter Roufach & Colmariam.

Vires & Vsus. Vires ex Veterib. antè sunt traditæ, nunc quid Neotorici sentiant, adscribendum. Aqua è foliis Dipsaci destillata collutu vlceribus & putredini oris opitulatur, inquit Tragus: folia capiti imposita phrenesin sedare tradunt: aqua quæ in foliorum concauo reperitur, caliginosis & rubentibus oculis prodest: eadem maculas faciei, maximè eas quæ oculis subsunt emendat & exterit colutu: mulierculæ formæ studiosæ vsum huius optimè tenent. Hodie verò, auctore Dodonæo, exigui est vsus in medicina Dipsacus, capita ad interpolandum laneos pannos vsurpantur. Dipsacus in Italia vulgaris est planta, authore Matth. iis præcipuè locis vbi lanificia exercentur: Siquidem echinato eius capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractisque floccis concinnant. Vermiculus in capitulo quem collo adalligatum quartanis febribus remedio esse produnt, piscatoribus hamo affigendus maximè expetitus. In fluxu mensium nimio exhibet Io.Liebaut drach.1. Dipsaci satiui cum ouo sorbili. Quædā aliæ facultates à Serapionis interprete & aliis recētiorib. illi conceduntur, quæ non sunt genuinæ sed spuriæ & Polygono adscribendæ. Ineunte hyeme, ait Turnerus, Cardueles consueuerunt ad Dipsacum, seminis caussâ, cuius appetentissimi sunt, conuolare.

Aqua foliorum putredines.
oculi
ad pannos.
menses

VIRGA PASTORIS VVLGARIS.

Descriptio

TOta facie Dipsacum refert, quatuor & quinque cubitos alta, *caule* digitali, glabro, costulis, ex quibus duræ mordacésque spinulæ oriuntur, secundum longitudinem striato, concauo, & in



multos ramos brachiato: *folia* gemina ad genicula enascuntur, opposita, minimè caulem amplectentia, sed pediculo vnciali, nonnūquam breuiore, appensa, infimaque parte auriculis binis donata, post auriculas ab angusto principio sensim dilatantur, & in mucronē desinunt ac serrata sunt, spinis quà terram spectant per neruos dispositis armata: at *capitula* Dipsaco multùm cedunt, Scabiosæ capitulis paria, *flosculis* albis, quadripartitis, labello paullò reliquis laciniis productiore, apicibus partim cineraceis, partim atropurpureis, confertim stipata: quos intercedunt nigricantes pilosæ & mollicellę spinę, secus quàm in Dipsaco, longiores item, & in mucronē magis directæ. Monspelii cùm degustarē sapor mihi Plātaginis videbatur cum quadam salsugine, licèt non esset apud mare.

Card. full. 3 Trag. Est hæc Trago Cardui fullonii tertium genus, quod ad Atractylidis aliquod genus referri posse putat. Virga pastoris Matth. Lobel. in Adu. Obs.p.487.Icō.Plāt.Tom.2.p.15.& Camerario, cui & Dipsa.fatuus. Dipsacus tertius Dod. gall. & lat. in fol. cui & Galedragō Plinii. Dipsaci species minor, Gesn. horti. Dipsa. minor siue Virga pastoris Thalio. Dipsacus silu. minor C.Bauh. apud Matth. & H.Lugd. cui & Plūbago Plinii quorundam. *Dipsf.minor.*

Locus & tempus. Prope Arbouans prouenit copiosè. Geneuæ etiam obseruaui, & Basileæ inter portam Stein & Eschen extra vrbem mense Octobri, in viis ad vineas & prata, ac etiam ad fluuium Birse intra vrbem, mense Augusto florentem. Geneuæ mense Nouembri. Monspelii in prato vicino vrbi florebat mense Aprili & Maio.

CARDVVS ACANTHVS SIVE Branca vrsina.

Descriptio



ACanthi *folia* humi fusa, pedalia, profundè laciniata, mollia, intenso virore splendent, pilosa: inter hæc surgit *caulis* duū triúmve pedum, rectus, qui à medio ad summū vsque fastigiū, thyrsum gerit *florū* candidorum, quorū folia pictum imitata, oblonga, foliis coërcentur virentibus,

per extremum laciniatis nonnihil & spinosis, medium occupantibus staminibus crassiusculis: *semen* in oblongis continetur pericarpijs: *radices* longè latéque vagantur, foris nigræ, intus albæ, sapore glutinoso & viscido, vt & folia.

Acantha, siue Herpacantha, vt Dioscorides memoriæ prodidit, folia habet multò latiora ac longiora quàm lactuca, fissa velut Erucæ folia, subnigra, pinguia, læuia: Caulem læuem altitudine duorum cubitorum, digiti crassitudine, ex interuallis ad verticem foliolis quibusdam circumdatum, velut pileolis oblongis, spinosis: è quibus flos prodit albus: semen est oblongum, melini coloris: caput autem thyrsi figura. Radices subsunt viscosæ, mucosæ, igneì ruboris, longæ.

Acantha Plinio. Acantha siue Acanthus, vt Plinius & Galenus vocant, est topiaria, inquit Plinius, & vrbana herba, lato, longóque folio, crepidines marginum, adsurgentiúmque puluinorum toros vestiens. Duo genera eius sunt, aculeatū & crispum, quod breuius (de hoc postea agemus) alterum læue, quod Pæderota vocant, alij Melamphyllon. Ita Plin. sed Diosc. descriptio clarior est, euidentiúsque depingit eam, quam & Officinæ & vulgus Herbariorum Brancam vrsinam Italicam vocant, & nostri, inquit Cornarius, welsch Beerenklaw: *Branca vrsina Ital. est alia à Germ.* Nam alia est quam Germanicam, aut etiam simpliciter Beerenklaw dicunt: à similitudine foliorum ad vrsi pedem.

Acanth. & Branca vrsina eadem est Matth. reguitur. Eos non aberrasse existimat Matthiolus qui Acanthum & Brancam Vrsinam, vnam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Sed cùm Branchæ vrsinæ deneget spinas in comm. in Dioscor. quas tamen habet, ac etiam ipsemet in Histo. Germ. ei concedat: satis apparet quantùm Matthiolinis scriptis credendum, qui modò rem concedit, modò negat: præterea apud Dioscoridem legitur ... φύλλοις ἀκανθώδεσιν, foliolis spinosis, & non spinis horrida, vt ait Matthiolus.

Brancam vrsinam ab Antiquorum Acantho haud discrepare statuit cum Veteribus & plerisque eruditis Langius: verùm ab eo dissentit Guillandinus, post longam controuersiæ agitationem in epistol. ad Langium concludens Brancam vrsinam Italorum haudquaquam à Dioscoride celebrari.

Guillandino subscribit Camerarius in Epitom. Matthioli dicens: Tametsi Acanthus, qui nostris in hortis seritur, folia spinosa non habeat: non tamen ob id spurium id esse fuerit credendum. Siquidem (vt Plinius est author lib. & cap. 22.) duo Acanthi habentur genera, alterum crispum aculeatúmque, alterum læue.

Topiaria Acanthi pueri in florem sui nominis versi fabula nobilis, quem παιδέρωτα à puerili, vti suspicatur Kyberus, amore Græci vocant. Aliqui *Topiariam* cognominarunt, quòd historiali facilitate in omnes formas vegeta virénsque trahatur, vt in varias animalium effigies duci, & figuras exprimere multarum rerum possit. *Melamphyllon.* Græci quoque *Melamphyllon* appellant, quòd folium saturato virore nigrescat alijs comparatum, quæ dilutiori colore placent. *Marmoraria.* *Marmoraciam* quoque Latinis audio nominari: quæ vox omnibus Diosc. exemplaribus deprauata cognoscitur, quòd Acanthi folia Columnarum maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarū identidem tam scapi quàm vertices marmore splendebant. Frondibus Acanthi vt lib. 4. cap. 1. Vitruuius scriptis mandauit, columnas Corinthias veteres Architecti coronabant, quarum effigies adhuc hodie nostris sese frequenter oculis offert.

Carol. Stephan. in prædio rustico; Acanthæ siue Acanthos, siue Acanthi, inter herbas emollientes meminit his verbis. Acantham, quæ in acetariis non venit, vulgus Brancam Vrsinam appellat, nisi mauis dicere, Brancam hircinam. Folia enim habet cornibus hircorum similia. Cæterùm emolliendæ alui facultatem retinet, vnde à Virgilio mollis Acanthus dicitur:

Ille comam mollis iam tum tundebat Acanthi.

Et à medicis inter quatuor remollitiua, quæ appellant, annumeratur, quibus vtuntur in decoctione clysterum. Plinius lib. 22. cap. 22. Acanthus, inquit, est topiaria & vrbana herba, elato longóque folio crepidines marginum assurgentiúmque puluinorum toros vestiens. Duóque eius genera facit, aculeatum & crispum. Porrò Acanthi folio Veteres ob pulchritudinem & figuræ elegantiam epistylia communiebant, & vestibus pretiosis figuram Acanthi foliorum circumtexebant. Vnde Virg.

Et circumtextum croceo velamen Acantho.

Carol. Stephanus notatur. Satis suam ignorantiam demonstrat Carolus Stephanus: quæ obsecro similitudo foliorum Acanthi cum Hirci cornibus, quæ simplicia, non ramosa, aut in partes diuisa: fortè dicta est à pedibus Vrsi.

Synon Acanthum nominat Matth. Cord. in Diosc. Lacuna, Anguill. Lonic. Cast. Gesner. in append. & Cæsalpinus, qui ex eius succo glutinoso gummi Tragacanthæ æmulum quosdam facere prodidit. Acanthum verum Camer. hort. vocat: Acanthum verum Fuchsius, qui in Diosc. *Mamolariam deprauatè.* Mamolariam deprauatè legi testatur. Acanthus verus satiuus, Herpacantha, Melamphyllon, & Branca vrsina Italica Trago dicitur, qui figuram habet in fine operis sui. Acanthus satiuus appellatur à Dod. gall. & Lat. in fol. Gesn. hort. Lob. Aduers. p. 365. Obs. p. 477. Icon. Plant. Tom. 2. p. 2. & Tabern. Icon. & Historia. Acanthus satiuus Matthioli Hist. Lugd. p. 1443. Acanthus satiua læuis Casp. Bauh. apud Matth. cui & Acantha herba Theophrasti, vbi Spinam Gaza vertit, & Acanthus mollis Virgilij. Branca vrsina Romana, herba Topiaria, Acanthus Græcorum & Pæderotes, de qua Virg. in Nuc. Eur. Cordo.

Nomina linguarum Quam Græci ἄκανθαν ἢ ἄκανθαν nominant, παιδέρωτα quoque appellatur, & μελάμφυλλον Galeno, Orib. & Plinio autoribus. A Lat. Acāthus quoque dicitur & Branca vrsina (licèt alij Spondylium Brancam vrsinam vocitent,) Germ. & Belg. Beerenklaw. Gallicè *Branche Orsine.* Ital. *Acantho* siue *Branca Orsina.* Hisp. *Terua giguate*, & *Branqua Vrsina.* Boh. Akant. Dicitur verò Branca vrsina à similitudine, quam eius folia cum anterioribus vrsorum pedibus habent.

Locus Tempus. Acantha, authore Dioscoride, nascitur in hortis, & petrosis ac humentibus locis. Acanthum satiuum habeo Montbelgardi in horto Ill. E. C. qui mihi sæpiùs prouenit ex semine, semel verò tantùm floruit & semen protulit. Basileæ mihi etiam ex semine nata. Monspelij abundat in hortis, & in quibusdam muris, Vbi florentem vidi mense Aprili, Maio & Iunio. Obseruaui Patauij & Bononiæ in horto sancti Saluatoris al burgo di sancta Catharina, Geneuæ in pluribus hortis. Lugduni frequens in hortis.

Vires Acanthæ Dioscoridis radices ambustis & luxatis commodant in cataplasmate impositæ. Potæ eędem vrinam ducunt, & aluum sistunt. Tabidis item, ruptisque ac conuulsis prosunt. Eadem ferè

ferè *Plinius*. Radices vstis luxatisque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis & phthysin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Acanthus authore *Galeno*, vim habet moderatè discutiendi. Radix autem siccat & leniter secat, & tenuium partium est. Videtur Galenus, aut eius Amanuenses quas facultatas Dioscorides Acanthio attribuit Acantho assignasse. Interpres debuisset vertere apud Diosc. non luxationes sed torsiones aut ligamentorum tractiones. Acanthi satiui folia, vt perhibet *Dodonæus*, temperie in calidi & frigidi medio quasi consistunt, nonnihil humida, emollientem ac leuiter digerentem facultatem, veluti Maluæ, obtinent. Enematis idcircò non minùs quàm Maluæ vtiliter incoquuntur. Prosunt autem tabidis sanguinem spuentibus, tum ex alto delapsis, ab ictu, aut conatu aliquo supra vires læsis, non minùs quàm Symphiti maioris radices, quas substantia, lento succo, & qualitate proximè referunt.

Galeni vires sunt Acanthii Diosc. restituuntur

Temperamentum ex Dodonæo.

Tabes

CARDVVS ACANTHVS SIVE BRANCA Vrsina spinosa.

Descrip. & Synonyma.



Acanthus syluestris Scolymo similis aculeatus Dioscoridis, an Chamæleonta Mõspeliensiũ? an num potiùs hæc noua aculeata Branca Vrsina, siue Acanthus aculeatus Lobelii? Brancę huius Vrsinæ siue Acãthi varietatis, in agro Bononiensi Lombardiæ adeò *flores* & *folia* similia sunt huic Acantho spinoso [fortè legendum, similia sunt Acantho satiuo] vt nobis persuasum fuerit Dioscoridis esse Acanthum syluestrem quem Dioscorides assimilauit Scolymo silv. & satiuo Acantho breuiorem & aculeatum dixit.

Acãth. silv. Dioscor.

Quod genus Acanthi Plinius aculeatum & crispum ac breuius dixit, velut præcedenti capite monuimus, hoc esse videtur, teste Cornario, quod Dioscorides siluestrem Acantham appellauit, & cuius radicem eadem, quæ Acanthum satiuum, posse prodidit.

Acanth. aculeat. Plinii.

Lob. Icon. Plant. Tom. 2. pag. 2. Chamæleonta Monspeliensium quoad iconem. Huic enim incuria Typographi falsus impositus titulus. Siquidem hanc in Obs. pag. 477. Brancam Vrsinam siue Acanthum aculeatum inscripsit. H. Lugd. p. 1445. Branca Vrsina aculeata Lobelii. C. Bauh. apud Matth. Secundus Acanthus silu. spinosus.

Chaos in Aduers. Lob.

Branca Vrsina Lob.

Anguill. epist. 8. pag. 147. Acanthus silu. Herbariis Bononiensibus Branca orsina syluatica. Cam. apud Matthioli. Acanthi species spinosa spontanea circa Italiæ Bononiã, quæ non malè conuenit cum Acantho silv. quæ etiam, quibusdam locis maritimis reperitur.

Acãth. silv. Anguill.

Vidimus Basileæ in horto Dj. Dis. I. Zuvingeri cui creuerat ex semine misso ex Creta vnde etiam nos accepimus è Cydonia à D. Honorio Bello Medico, ferendum in horto Ill. C. VVirtemb. Montbelg.

Locus & Tempus.

CARDVVS BENEDICTVS.

Cap. XIV.



Descriptio

Svccosa graculi *radice* nititur: *folia* laciniata Sonchi aut Dentis leonis diuisurâ spinulis pungentibus armata, colore quę in Borraginis foliis est ... re, hirsuta; *caulis* digitalis, multis alis concauus, supinus partim, partim erectus, subpurpureus, ... vil'osus, *flores* parui, lutei, spinis rubentibus ramosis, quas multa lanugo intercedit, obuallati: quibus subsunt squammata conformia capitula inter folia circumcirca ambientia posita: *semen* in iis continetur oblongum, subluteum, floccis appensum: insigni amarore totá planta est prædita.

Hunc circa Carduum magni Medici grauiter lapsi sunt. Quorum quidam hanc herbam esse alteram Cnici siluestris speciem: quidam voluerunt eum per Atractylidem alteram hirsutiorem significari: quidam Acanthum satiuum esse statuerunt: alii verò Acanthium: nonnulli Scolymum fecerunt: quidam etiam Crassulam mediam: Senetionem & Chamæleonem, teste Dorsthenio, crediderunt, à quibus herbis singulis multis partibus discrepat.

Aequiuoca

Cnicus silu. Atractylis Acanthus satiuus Acanthium Scolymus. Crassula media. Senetio.

Cnici siluestris alteram speciem esse Carduum benedictum, non sine graui lapsu crediderunt Ruell. Matth. Aduers. Lobelii. & Apollo.

Chamæleo.

Credidit namque Ruellius lib. 3. cap. 56. Atractylidem alteram hirsutiorem, seu alteram Cnici syluestris speciem [ambas namque has lib. 3. cap. 155. inter se confundit, easdemque indicat] eam esse stirpem quæ Carduus benedictus, vel sanctus appellatur. Eamque opinionem haudquaquam improbandam censet Matthiolus quandoquidem Carduus benedictus vocatus solo procumbit densâ foliorum comâ, & quodammodò humicaulis cernitur, quinetiam fructum gignit amarum, barbæque modo hirsutum: & caules profert Sonchi modo rubentes. Quem Benedictum, seu fœlicitatum Carduum plebeius consensus nuncupauit, alteram Cnici speciem esse iamdiu doctis, & mihi (ait Lob. in Aduers.) persuasum est. Apollo rad. I. in Elect. Hamech, Lobelio & Matth. & Ruell. subscribit his verbis. Spinam albam quidam faciunt Carduum bene-

Carduus fœlicitatus

dictum id est, secundam Cnici silvestris speciem.

Atractylis hirsutior Dod. gall. & lat. Atractylis & Cnicus silu. 2. Theophrasti, secundùm Anguillarę opinionem, nihil aliud est, quàm Carduus sanctus. Hic à Dodon. gall. inscribitur Atractylis hirsutior, Atractilidísque species fit Plinij & Theophrasti. Latinus etiam, quæ de Atractylide Theophr. tradidit, Carduo benedicto adesse credit. Gesn. hort. Atractylidem hirsutiorem Fuchsij, Cnicum, & Atractylidem Siluestrem cum quibusdam vocat, ac de genere Cnici agrestis cum Fracastorio lib. de cont. 3. cap. 3. esse scribit. Idem fecit & Fuchs. Hist. cap. 42. vbi Atractylidem hirsutiorem, inscribit, ac gall. *soffran sauuage houssu* vocat.

Acantha Lonic. Lonic. in Diosc. lib. 3. cap. 17. Acantham appellat, & Acanthum, Acanthelpopiam, id est, Acanthum topiariam, eiúsque meminisse scribit Theocritum Idyll. 1. & Galenum.

Licèt autem illi Carduum benedictum Atractylidis speciem hirsutam esse statuant Ruellium secuti, attamen Tragus lib. 2. cap. 114. Acanthum germanicam appellare maluit. Acanthum autem Germanicam, Acanthum satiuam à Dioscoride Herpacantham vocatam esse sibi persuadet. Ego nollem Carduum Benedictum vocare Dioscoridis Herpacantham: siquidem nomen illud meliùs conuenit Brancæ vrsinæ, quæ repit & serpit, quàm Carduo benedicto annuæ plantæ, quæ non repit. *Acant. german Tragi Herpacantha Trag. notatur.*

Tragum sequitur Hatchius in Enchir. med. duos faciens Acanthos satiuos, quod non placet. Carduus, inquit, Benedictus, Carduncellus quibusdam, sunt qui mollem seu Germanicum Acanthum, siue satiuum quem Diosc. Herpacantham & Melamphyllon nominare videtur, esse existiment. Acanthus German. quem nonnulli Carduum benedictum esse volunt.

Acanthium. Carduum Benedictum Acanthium facere sequentes authores, patefaciunt eorum dicta. Atractylis (infit Fernel. meth. lib. 5. cap. 21.) hirsutior quibusdam, aliis Acanthium, Carduus benedictus. Lonic. lib. 5. cap. 25. Carduus benedictus, Acanthium. Multi se torquent, ait Ryff. lib. 1. cap. 12. in refor n. pharm. germanica, vt Cardui benedicti nomen inueniant apud veteres Græcos & Latinos, si non sit Acanthium aut genus Chamæleontis, relinquam cum consueto nomine. Acanthium, inquit Cord. in Diosc. lib. 3. c. 18. est sine dubio Carduus benedictus, quem Pharmacopolæ Itali Carduncellum vocāt. Idem lib. 4. cap. 190. ait. Alterum silu. Cnicum siue Cnecum siue Cnecum Theophr. lib. 6. cap. 4. Diosc. & alij Græci Acanthij nomine indicant. *Chamæleo.* *Carduncellum Italor.*

Acanthium non videtur Agricolæ. An verò sit Carduus benedictus, Acanthium dubitat Io. Agricola, vt & Cronemburgius, dicens de comp. med. lib. 8. de oleo Hyperici. Carduum benedictum Sylvius maluit Acanthium aut Chamæleontis speciem existimare, cuius iudicium hîc probare nequeo, cum Græcorum pariter ac Latinorum repugnet.

Cnicus agrestis Andernaci. Andernaco *Cnicus agrestis*. Lob. Obs. p. 484. Icon. Plant. Tom. 2. p. 13. Tabern. Icon. & Histor. Camer. hort. Brunfels. Lacunæ, Dod. Lat. in fol. Cast. Lugdunensi, Theod. Dorst. & C. Bauh. apud Matth. *Carduus benedictus*. Cæsalp. *Carduus sanctus*.

Nomina linguarum. Carduus benedictus dicitur Germ. Gesegneter distel / Bornwurtz Apoll nari (qui vires hoc nomine adscribit,) klein Kreutz wurtz Dorst. & Cardobenedict, quarum postrema vox etiam Belgis innotuit: Gall. *Chardon benoist ou benit*: Ital. *Cardo benedetto, Cardo sancto*, siue *Herba turca*: Hisp. *Cardo sancto*. Boh. Kard benedykt: Hung. Papa fiu, id est, Herba Papæ: in Lemno *gaideracantha* dictione corrupta, teste Bellonio, id est, Spina alba.

Carduus Benedictus prouenit passim in hortis transfluli. c. in Hortū E.C. nec vsquam reperi spōtè prouenientē, licet in variarū regionū hortis obseruauerim vt Basileæ, Monspelij, Lugduni, Patauij, Bononiæ & Geneuæ, florentem adhuc & pulchrè ac copiosè virentē mense Decembri ex semine deciduo. In Lemno Mediterranei maris insula locis campestribus nullâ adhibitâ culturâ frequens occurrit Petro Bellonio teste; apud Germanos & Belgas, tum & Italos ac Gallos studiosè in hortis colitur. Iulio ac Augusto floret, quo tempore ad medicinæ vsum maximè colligendus ac reponendus est. *Locus & tempus.*

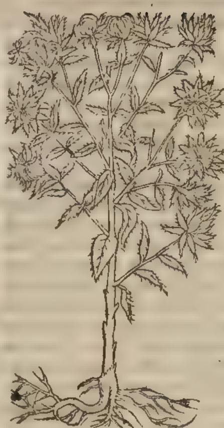
Tradunt, vt testis est Tragus, Carduum benedictum primùm omnium ex India ad inuictissimum Imperatorem Fridericum ante annos aliquot honoris gratiâ missum, mirísque laudibus celebratum, vt qui in cibo & potu vsurpatus ab immenso illo præseruet capitis dolore, quem Græci ἡμικρανίαν, Germ. den Nagel, hoc est, Clauū, quòd in eiusmodi morbo tantùs caput tentet dolor, vt clauus inter oculos (nam suprà illos maximè grassatur) impactus videatur. Eadem planta in cibo & potu vsurpata, contra vertiginem valere, memoriam bonam facere, & amissum auditum restaurare, fertur. Folia Cardui benedicti in puluerem redacta, ac ex vino pota, pituitam malósque humores absumunt, maximè si ex illis pilulæ, vt vocant, conficiantur. Eadem vsurpata vitia pectoris & sanguinem purgant, phthisicis prosunt. Folia vino decocta & calida pota, tormina sedant, sudorésque eliciunt, calculos comminuunt, menses promouent. Foliorum puluis mensura Nucis iuglandis corticis cum vino potus, aduersus pestem ne noceat præsentissimum est remedium, si intra spatium 24. horarum quem corripuisset: idem præstant folia in vino decocta & pota. Puluis prædictus & decoctum his exhiberi debent, qui putridis febribus ventriculi & quartanâ laborant. Sunt qui puluerem foliorum aut decoctum succúmve omni veneno hausto aduersari testentur, afferentes puellam quandam Pauiæ, cùm venenum inscia in pomo quodam sumpsisset, adeò intumuisse, vt nec theriaca, nec alio quouis antidoto curari potuerit, tandem verò aqua Cardui benedicti destillatâ sumptâ periculo omni & veneno liberatam: nonnulli etiam referunt serpentem, cùm puero cuidam in agro dormienti per os irrepsisset; aqua Cardui benedicti destillata per inferiora quamprimùm secessisse, puerúmque incolumen omníque periculo liberum superuixisse. Cardui benedicti aqua destillata, oculis indita, rubedinem & pruritum illorum iuuat: idem de succo intelligas velim. Folia tusa & imposita ambustis igni, ac anthraci prosunt: eadem & aqua stillatitia potest. Folia adhæc tusa & imposita Scorpionum & Serpentum ictibus medentur. Aduersus cancrum aliáque maligna & putrida vlcera vix aliud Cardui benedicti foliis, succo, decocto, aut aqua destillata est præstantius remedium: ac tradunt nonnulli maxima mala vitiáque hoc pacto sanata fuisse, imprimis verò testantur iis mulierem quandam, cuius mammæ *Vires* *Dolor capitis, Hemicrania.* *Vertigo.* *Pituitam ducit.* *Pectoris vitia* *Sudorem mouet.* *Pestis.* *Febres putridæ* *Venenum* *Oculi.* *Vlcera putrida.*

cancro ad costas vsque absumptæ fuerant, aquâ destillatâ & puluere foliorum insperso mundatã & sanatam fuisse. Vaporationes, fomenta, desessiones, & balnea sudatoria, calculis & mensibus *Menses mouent.* eliciendis, ex Carduo benedicto parari ac confici rectè possunt. Matthiolus comitialibus infan- *Morb comitialis.* tibus exhibet eius decoctum, aut stillatitiam aquam, aut pulueris drachmam. Herba tam recens quàm sicca, & pota & admota exteriùs, *Cacoethe* contumacia vlcera, & quæ cacoëthe vocantur, sanat, cutéque obducit: quamobrem decoctis miscetur quæ è ligno Guaiaco ex vino, & aqua iis parantur, quos lues Gallica corripuit: Florum *Vulnera. Tumores* autem pappi vulneribus impositi, ea sine dolore sanant: ex foliis cum musto cataplasma tumores mox discutit pudendorum: Testatur Arnoldus de Villa noua cap. 44. Practicæ, vidisse se quendam, cui ex putridis & cauis vlceribus erosa fuerit ad ossa vsque caro omnis tibiarum; quique bona omnia in curationem frustra expenderit, hac tandem ratione sanatum: recentia Cardui benedicti folia contusa cum vino generoso discoquebat, additaque postea liquefacta porci axungia, ebullire sinebat, tandem iniecta farina triticea, continuò spathula agitabat quoad omnia in emplastri consistentiam coalescerent, quod calidum bis quotidie vlceribus imponebat. Auctor est Camerarius aquam Cardui benedicti vitreis organis, iterata destillatione, eximium esse *Surditas Lues Venerea.* surdastris remedium, si calida auri instillatur. Plurimum verò tribuit si in remedia contra luem veneream addatur, sic vt extractum eius non parum in eum vsum sit efficax: ex succo syrupus, *Syrupus.* non tantùm in peste, verùm etiam in aliis ventriculi & iecinoris imbecillitatibus apprimè vtilis est, nec non in colicis cruciatibus. Succi ex tota planta expressi inspissatique præcipua laus ad menses ciendos. Cardui Benedicti planta magni vbique vsus contra putridos & malignos mor- *Extractum* bos. Extractum vtile in morbo Gallico, palpitatione cordis & in quartana. Aqua eius cum aqua Cuscutæ & Ligustici in faciei rubedine vtilis est. Per se etiam, vt placet Io. Matthæo, multùm confert, quando singulis diebus tres, vel quatuor vnciæ cum sex vel septem guttulis spiritus vitrioli vacuo ventriculo ægris peste correptis exhibentur. Accipit D. Decklerin Leipsiæ ad febres folia tenella è medio Cardui benedicti exsiccata, in puluerem redigit, de eo ter vesperi sumendum cum vino calido propinat. Et hoc tanquam secretum iactat Io. de Monte de Experientiis. Ex siccis foliis, cum pauco Cinnamomo, Fœniculo & Saccharo puluerem parat seu tragæam Gesnerus, qua vtitur cum pauco pane tosto madente vino, manè vel à cœna. Hanc *Lumbrici* & lumbricos pellere, & valetudini in vniuersum, vt sperat, conferre testatur. In liquore stillatitio ad arthritidem vtitur cineribus Cardui bene- *Arthritis* dicti Franciſc. Indiæ de Gutta. Cardui benedicti effectum mirabilem cum Centaurio in expel- *Ranæ* lendis ranis vide cap. de Centaur. ex Schenckij obseruatione. Veluti autem amara vehementer *Temperamentum.* Cardui huius herba est, ita quoque excalfaciens ac resiccans ordine secundo, & simul expurgans, aperiens, abstergens & digerens.

CARTAMVS SIVE CNICVS.

CAP. XV.

Descriptio TEreti surgit *caule* singularique Carthamus, qui superiùs in ramos diuiditur: *folia* per



caulem ramosque indigesta, neruosa, glabra, breuibus spinulis per ambitum donata, sescunciã aut vncias duas longa, vnciam ferè lata, in acumen desinentia, angustâ ceruice ramis adhærẽt. ramulorũ extremis insidẽt *capita*, inter folia, squammata, è quibus *flores* explicantur stamineo, saturo crocei rubore tincti: *semen* pappo adhæret oblongum, album, medullâ dulci albâ.

Cnico Dioscor. folia attribuit oblonga, per *Cnicus Diosc.* ambitum diuisa, aspera [τραχέα, παχέα Matth. crassa, & rectè: nulla enim in foliis asperitas] aculeata: caules cubitales, in quibus caput ad magnitudinem summorum Oleæ germinum: florem Croco similem: semen album aut fuluum, oblongum, angulosum. *Non* laborauit hoc in loco Dioscor. Cnici differentias annotare, *Diosc. notatur.* siquidem vnam tantùm speciem describit, & tamen inquit constare semine candido, interdum ruffo. Non distinguit, inquam, satiuum à siluestri, sed simpliciter Cnicum vocat: videtur autem Dioscorides Cnicum ruffum vocare genus syluestre, quod & ex descriptione foliorum significatur: nam folia oblonga, incisa, aspera, & spinosa nequaquam conueniunt domestico.

Fructum inquit Theophrastus aculeatum, ac veluti retorridum fert: florem vnà cum semini- *Cnicus Theoph.* bus ipsis edit: folia illi sunt aculeata: multis caulibus constat, & ramos fundit: siluestri, vrbanoque describitur.

Plinius celebrari apud Ægyptios scribit Cnicon, Italiæ ignotam, ipsis autem oleo non cibo gratam: hoc faciunt ex semine eius, differentia prima siluestris & satiuæ: syluestrium [vt Theophrasto] duæ species: vna mitior est, simili caule, tamen rigido [quam ille vrbanæ admodum similem dicit] itaque & colu antiquæ mulieres vtebantur, exilis, quam quidam Atractylida vocant: semen eius candidum, & grande, amarum: *Sed* Plinius iis verbis potiùs domesticum demonstrat quàm syluestre, & quia minor, & quia semen candidum.

Mesues Carthamum vocat inter purgantia, quo nomine hodie vtũtur: tradés esse domesticũ syluestrem: assumi ad purgationes domesticum, eligi semen album, lene, crassum & planum cuius medulla vnctuosa, pinguis, & cortex tenuis: & melior flos est, qui est sicut pili Croci.

Theophrasto & Plinio, inquit Dodonæus, est vrbana & satiua, ad differentiam Atractylidis, quam siluestrem Crocum faciant.

De Cartamo quod asserit Tragus, Serapio duo scripsit capita nimirùm centesimum vigesimum sextum de Churtal, & ducentesimum secundum de Cartam. Sed fallitur Tragus, Caput enim Serapionis 126. est de Auena scriptum, cuius titulum

Churtal malè interpres Cartamum reddunt.

Synon. Dicitur *Cnicus* Matthiolo. Dodon. gall. & fol. Cordo in Dioscor. Lacun. Castor. & Lonicero. *Cnecus*, Turn. Gesn. hort. *Cnicus satiuus*, Cordo in histor. Cęsalp. *cnicus satiuus Theophrasti*, Lob. Obs. p.488. Icon. Plant. Tom.2. pag.19. *Cartamus*, Brunfels. Fuchs. Lob. Aduers. *Carthamus* Camerario. *Cnicus vulgaris* Clusio. *Cnicus flore luteo* C. Bauh. apud Matth.

Nomina linguarum. *Κνῖκον ἢ κνῆκον* Græci: Latini similiter Cnicum & Cnecum vocant, Officinæ Mauritanos secutæ Carthamum & Cartamum absque aspiratione, nonnulli Crocum seu Cnicum hortensem, Crocum campestrem, & Crocũ Saracenicum: Germ. wild Saffran: & cum Belg. wilden garden Saffran/distel Saffran, feld Saffran: Galli *Saffran bastard ou sauuage & grain de perroquet*, quòd eius semine Psittacos alere soleant. Ital. *Zaffarano Saracinesco* & Hisp. *Alafr*, *Alafran saluase & semente de Papagaios*, quasi Psitaci semen, quòd sc. auidissimè hoc vesci soleant. Angli Bastart Saffron vocant. Carthamum Hungari appellant, Tot saffrany, h. e. Sclauonicum Crocum.

Crocus. Crocum quidem hæ Nationes, vt puto, appellant, quòd eius flore plærumque Croci loco rura vtantur. Cartamum autem vocant Officinæ, à voce Mauritanica, quæ est *kartam*, vel vt vult C. Bauh *ἀπὸ τ̃ καθαίρειν*, à purgando. Cartamum tamen propriè semen vocari, Cnicum verò plantam placet Fallopio. Sed & eodem authore semen, semen Croci hortulani, & Venetiis semen Papagalli vocatur, ob rationem dictam. Monendus autem est lector meminerit aliud esse *cardamum* per d scriptum, & Nasturtium significare.

Cartamus. Semen.

Locus & Tempus. Cartamum siue Cnicum vidi Lugduni in hortis & Geneuæ vt in horto Moleti Pharmacopœi, Basileæ, Montbelgardi satus in horto E.C. facilè prouenit, verùm semen non ita plenum medulla. Seritur nonnullis Italiæ, Hispaniæ, & galliæ in hortis & agris. Plinius lib.25. cap.15. Italiam Vespasiani principatu hanc ignorasse ait, & in sola Ægypto celebrem, ipsis autem oleo non cibo gratam: Floret Iulio & Augusto, semen interea perficitur, & eodem quo seritur anno, exinde inarescit. Quicquid porrò de exterarum regionũ fertilitate prædicetur, certè & germania suas opes quas solum nostrum fundit, ostentare potest, & non minùs quam aliæ nationes de variis Dei donis gloriari. Habemus autem inter cætera & Cartamum qui tanta copia apud nos prouenit, vt mercaturâ admodum celebri & magna hinc inde distrahatur. Quo fit vt cùm quæstuosa sit planta, ab hortulanis Argentinensibus & Spirensibus quotannis inter æstiuas fruges seratur.

Satio. Sationis verò hic apud illos obseruatur ritus. Aprili mense semina Cartami ex ordine panguntur, quæ inter paucos dies à satu erumpere solent, licèt dulcia illa semina testaceo quasi cortice operta sint: postquam è terra erupêre, breui deinceps tempore in altum tendunt, caulesque emittunt: qui capitula ferunt quæ Iulio mense in florem sese explicant, quem è capitulis aculeatis hortulani euellunt ac postea vendunt. Augusto mense semen lapidosum inter candidam lanuginem positum maturatur, ex quo Cartamus quotannis reuiuiscit.

Flore, authore Dioscoride, in obsoniis vtuntur. Seminis tusi & expressi succus, cum aqua mulsa, vel iure gallinacei aluum purgat, sed stomacho aduersatur: ex eo autem fiunt offulæ, quas placentulas vocant, adiectis succo Amygdalis, Nitro, Aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt: hæ in partes quatuor finduntur, quæ Nucis iuglandis magnitudinem impleant: è quibus ante cœnam duas vel tres sumpsisse satis est:

Purgat. Offula.

Dosis

Correctio. ratio temperandi hæc est: Cnici candidi sextarius, Amygdalorum tostorum & delibratorum Cyathi tres, Anisi sextarius vnus, aphronitri drachma vna, cum carnibus triginta carycarum.

Succus lac cogit. Seminis succus lac cogit, & magis ipsum resoluendæ alui facultate donat. Galenus ad purgatiodes Cnici semine duntaxat vtitur, & ad tertium vsque ordinem excalfacientium esse scribit, si quis foris eo vti volet. A quo dissentit Mesuæus, cui si credimus, calfacit ordine primo, siccat secundo, agrestis tamen calidior & siccior: minùs flos pituitam & aquas vomitu & deiectione vacuat sumptus, & clystere iniectus: ob id morbis inde natis, vt colico affectu: & similibus confert: thoracem quoque & pulmonem expurgat, præsertim eclegmate sequente & oleo suo: vnde & vocem claram reddit: sperma quoque vsu auget, sed alimentum est prauum. Stomacho valdè noxium, in eóque & mammis lac dicitur cogere, fastidiendum ac nauseabundum est, & cõturbans, facultate est Lactariarum plantarum, sed remissa: terget, aperit, etiam flore cum mulsa icterum sanante. Ne ventriculum lædat, ei misce stomachica Anisum, Galangam, Mastichen, acria verò, vt Cardamomum Zinziber, Sal panis, Sal gemmæ, addita, actionem ipsius celerant & intestinorum noxam prohibent. Sic medullæ eius drachmæ decem cum Cardamomi aureo vno in catapotia Cicerum magnitudine, rediguntur, quæ sufficienter purgant, Paulo autore: eadem medulla panno ligata, Oxymeliti præcipuè Scillitico dum coquitur mersa, purgatoriũ id facit. ℞. Medullæ eiusdẽ aureos duodecim, Penidiorum aureos quatuor, Cardamomi, Zingiberis ana aureum vnum, cum melle forma bolos Nucis magnitudine, da vnum vel duos. Medulla eadem ex iure galli vel gallinæ cum specieb. prædictis cocta idem præstat Galeno. Oleum ex eo semine, vt Amygdalis & balano myrepsica, extrahitur: datur à ℥iiij ad aureos quinque. Flos à ʒj. ad aureos duos. Semen tamen, vt ait Matthiolus, quod gratissimum est Psittacis alimentum, nihil penitùs eos purgat. Non desunt qui huius floribus Crocum adulterent. Prudenter monet Camerarius, nostratis Cnici semen non tam efficaciter purgare atque Alexandrinum, eáque propter, maiorem eius dosin parum sæpe efficere. Ex semine facta compositio Diacarthami insigniter confert hydropicis, si rectè paretur: cuius cùm descriptiones extent plures, eam præfert Dodonæus, ceu genuinam, quæ apud Guidonem Chirurgum legitur Doctr.1. Tract.6. Pauperes, id attestante Trago, flosculis Cartami tusis, condimenti vice vtuntur, nec malè, cibos namque croceo colore commendant & aluum emolliunt: semen tusum ac in iure carnium aut Ciceris arietini bullitum ac potum, phlegma, lentósque ac viscosos humores trahit, non aliter atque Epithymum melancholicos. His floribus panni inficiuntur, & mulierculæ quoque in liniendis suis lectis ijs vtuntur.

Temperamentum Gal. & Mesuæ.

Colica

Pectus.

Noxa

Icterus

Corrigetur

Oleũ ex semine

Dosis

Diacarthami vires.

CARTHAMVS SIVE CNICVS flore cæruleo.

Descriptio. Clusius hunc sic describit. Vnicus plerumque Alteri Cnico est *caulis*: interdum statim à radice



diuiditur in binos, ternos, aut quaternos ramos, cubitales, firmos & lignosos, perinde ac ipse caulis, nullis tamen, aut quàm paucissimis aliis ramis præditos: *folia* penè Cnici vulgaris, candidiora, paulò lõgiora, & pluribus venis distincta, *capitula* Cnici, è squamis, imbricum instar, sibi inuicem impositis, conflata, è quibus *flos* colore diuersus: nam luteus non est, sed ex multis staminibus cærulei coloris constat: *semen* Cnici semine minus & subrufum: *Radix* pollicaris crassitudinis est, carnosa, succulenta, foris fusca, non annua, vt vulgaris radix, sed aliquot annis interdum permanens.

Camer. hort. dicitur Carthamus siue Cnicus flore albido & cæruleo, perennis, sed à gelu acriore muniendus. Clus. Hisp. & Hist. post. l.5. pag. 152. Cnicus alter flore cæruleo. Tabern. Icon. & Hist. Cnicus cæruleus blawer wilder Saffran. Lob. Obs. p.488. Icon. Plant. Tom.2. p.19. Cnicus flore cærulæo, Cnicus alter Clusii.

Locus & tempus.

Circa Cordubam in segetibus inuentus à Clusio & agro Hispalensi, florens Maio & Iunio. In Belgio verò Iulio & Augusto. Habemus & Mõtbelgardi in horto Ill. C. VV.

CARLINA SYLVESTRIS QVIBVSDAM, alijs Atractylis.

Descriptio



Caule surgit plerumque singulari, albida lanugine obsito, crassastigiũ in rectos aliquot ramos abeunte, *foliis* semipalmaribus & palmaribus, ac etiam maioribus duplò, aculeatis, laciniosis, crispis, infrà villosis, albidis, suprà viridantibus, nitidis, ab imo ad summũ densè stipato: *echini* laxa foliolorum spinosorum compage horrent, Iuglandis ferè magnitudine, è quibus nitor ille radiatorum *florum* aureo colore fulgentium, dilutiore, straminísve arenus, emicat, exteriùs ad basin sanguine cruentatus: *stamina* verò media confertiora & mollicella maturæ messis aristis comparia: *radix* subest lignosa Petroselini radici æqualis, fibris raris donata. Dodon. acre est *semen*: H. Lugd. verò Cnici, strigosum & tenue scribit.

Spinosam hanc herbam suspicantur quidã esse Acarnam Theophrasti, vt H. Lugd. Cæsalp. Lob. Clus. & Dodonæus.

Acorna Cæsalp.

Cæsalp. Acorna dicitur. Lobel. in Adu. Sequanorum Cirsium luteum vocat, ac an sit Acarna & Erysithal Theophr. in titulo dubitat, ac rursus in contextu affirmat, sibi inconstans. Figura etiam apud eum trãsposita est: est enim in Obs. p.489. sic & in Icon. Plant. p.20. nomine Cardui vulgatissimi viarum, Onopyxos Guillandini.

Carlina silu. Dod.

Dod. gall. Carlina siluestris, *Carline sauuage*, Germ. drey distel, frawendistel, & Sewdistel / Belg. dreyedistel. Item Lat. in fol. p.716. non ineptè Carlina siluestris dicitur: nam flore Carlinam æmulatur, nec foliis valdè dissimilis est. Hanc autem esse Ἄκοϱναν tantò est difficilius affirmare, quò breuior de hac Theophr. est: Ait autem hãc Cneco vrbano similẽ, colore flauescentem, succo pinguem. Differt autẽ Acorna ab Acarna: Acarna siquidẽ, vt Hesychius ait, δάφνη ἐςὶ, siue Lauru sest: Sed Ἄκοϱνα ἀκανθῶδες φύτον, id est, spinosa stirps.

Acorna ab Acarna differentia cõtra. Lugd. & Cæsalp. Acarna Laurus est. Atractylis seu Cartamus silu. Trago Superstitio.

Tragus Atractylidem seu Cartamum siluestrẽ nominat, ac dicit. Aniculæ circa Festum Assumptionis, vt vocant, Mariæ, hoc genus Cardui teneri magno studio quærunt, suisque sagminibus, [vt plena sunt hodie omnia proh dolor! fœda superstitione] adiungunt, maximè verò eos expetunt in hoc genere Carduos, qui tres surculos, seu ramulos supra in vertice ostendunt, eosque vt præstantissimos cæteris anteponunt, vnde & nomen Germanicum dreydistel / quasi dicas Carduũ triũ surculorum, deriuatum fuit. Vocant verò & frawen distel, quòd vna cum cæteris sagminalibus herbis die Mariæ Virgini sacro in templis consecrari soleant. Sunt nonnulli qui Germanica voce Sewdistel, h.e. Carduum suarium nuncupatum velint. Quod verò in Diosc. nomen habeat, mihi non satis constat, nisi sit τραχτυλὶς ἄκανθα Dioscor. lib.3. c.55 quod Ruellius quoque lib.3. de natura stirpium c.55. sensit, fusum, seu colum agrestem, & Cartamum syluestrem appellans.

Carduus suarius. *Fusus seu colus agrestis.*

Lonic. notatur.

Loniceri figura l.5.c.24. sub sequentib. nominibus posita nõ placet. Wilder feld Saffran, oder dreydistel. Atractylis, vel Cnicus siluestris, Fusus agrestis, Colus rustica. Gall. *Saffran sauuage, doulx.*

Card. vulgaris Matthiolus Scolymus silu Camer. Matth. repreh.

Matth. in Diosc. in comm. cum mag. fig. lat. & Ital. plantam, de qua hîc, agimus, pingit prò Carduo vulgari: In Hist. germ. cum addit. Camerarii, pro Scolymo siluestri, Schön härle / *Matthiolus* egregius commentator in suis comm. posuit suo more figuram cum solo titulo: in Hist. germ. mutato titulo addit imperfectam descriptionem, quam an contulerit cum planta, priusquam depinxerit, vel addiderit interpres, nescio. Glossatores & Patrocinatores nullam ipsi adferunt lucem. Camerarius aliam habet huius plantæ figuram, quam in Epit. omisit.

Camer & C. Bauh. notantur

Atractylis media Ges. Atract. vulg. Fuchsio.

Gesn. hort. Atractylis media, Kreichio Cardui quoddam genus, quod multi Atractylidem putarunt. Pingitur à Fuchsio pro Atractyli vulgari, mitiori. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini verò Fusum agrestem, aut colum rusticam, quòd eius caule rigido admodum & exili, veteres mulieres pro colo, vt dictum est, vtebantur, nominabant. Sunt qui Cartamum syluestrem appellãt: Germanicè itaque vocetur [wilder feld Saffran] Gall. *Vne espece de Chardon ayant la feuille iaune*, ou *Saffran bastard*, vt hac ratione discernatur à Cnico, quem aliqui Cartamum, & crocum hortensem nominant.

Cartam. silu.

Tabern. icon. & Histor. dicitur Heracantha drewdistel.

Locus & tempus.

Carduus Dodonæo dictus Carlina syluestris circa Montembelgardum copiosè prouenit vt colle extra hortum E.C.& aliis locis: Geneuæ in monte *Saleue*; Basileæ vidi virentem mense Octobri & florentem Augusto inter portam Stein & Eschen extra muros.

Vsus

Viennenses Rhizothomæ Satkraut nominant ab effectu, quia non modò illius siccæ siue recentis gestatione, sed etiam intuitu, den sat [sitim & faucium accensionem ex nimia crapula & bilis regurgitatione ortam esse putat Clusius] sisti, vulgus istic sibi persuadet, & experimento probatum asserit. Certè aliquando obseruauit, Nobilium virorum famulos in equis heris suis præeuntes, huius herbam in pileis gestantes, vt perpetuò nimirum illam heri in conspectu haberent, & si corriperentur eo vitio ab illa liberarentur.

CARDVVS CARLINA MINOR SYLV. Clusi.j. flore luteo.

Descriptio

PAl[illegible] [illegible] non superat *cauliculo* tenui, [illegible] [illegible] [illegible] obsito: *folia* Carlinæ silbestris vulgaris foliorum æmula, minora, incana, spinis horrida: summo cauliculi fastigio bina vt plurimùm fert *capitula* spinosa (nonnunquam etiã in alis) in quibus *flos* luteus orbem oculi imitans, media lanugine pallida, quá ambiunt rigidiuscula & exsucca foliola, coloris flaui: *radix* tenuis, rufescens viuax non est, sed singulis annis perit.

Carlina silu. minor

Sequanorum Cirsij varietas

Clus. Hisp. [descript. auctori] & Hist. post. Carlina sylu. minor. Lob. Obs. p. 485. vbi Clusij figura Acarnæ siue Sequanorum Cirsij (Carlinæve addit in Icon. Tom. 2. p. 15.) varietas. Hist. Lugd. p. 1484. Carlina sylu. Clusij quoad titulum & descriptionem, Icon est Carlinæ sylu. vulgaris. Cam. in Matthioli Histor. germ. Carlina paruam Clusij, Dod. lat. in fol. pag. 717. & Ponæ in Baldo. Carlina sylu. minor Clusio. Tabern. icon. & Hist. Carlina silu. Clusij, Klein wild Carlina oder Eberwurtz.

Locus & Tempus

Nusquam hanc inueniebat Clusius, quàm in aridis quibusdam petrosisque & desertis circa Salmanticensem vrbem locis, promiscuè nascentem, Augusto mense florentem.

ATRACTYLIS VETERIBVS ET in genere. CAP. XVI.

Atractylis Theoph.

HAnc Theophrastus de plantarum Historia pluribus locis tradit, ac primo lib. 6. cap. 4. inter genera agrestis Cnici eam recenset. Vocatur, inquit, & quædam Atractylis [Fusus agrestis, Gaza] candidior his [Cnico & Acarna:] cuius folium priuatim id habet, vt auulsum, carníque confricatum, sanguineum reddat succum. Eámque ob causam Phonum, id est, cædem [cruorem Gaza] aliqui Spinam hanc vocant. Habet præterea grauem & sanguinis in cæde odorem, nec nisi per Autumnum fructum absoluit. Idem lib. 9. à principio statim de liquore succóque plantarum & eius diuersitate agens, sanguineum succum Atractylidi [Agresti fuso, Gaza] tribuit.

Fusus Gaza
Theoph. illustratum
Phonus.
Cædes
Cruor

Atractylis Diosc.

Atractylis, authore Dioscoride, spina est Cnico similis, sed quæ in summis virgultis *folia* multò longiora [μακρότερα, minora μικρότερα Oribas.] proferat: maior autem pars nuda est & aspera, qua etiam fœminæ pro colu vtuntur. Capitula [κεφάλια, Goupylus in vtroque exempl. legit κόμην, comam] etiam gerit in cacumine aculeata: *floremque* pallidum (Ald. in nothis, ἐν ἐνίοις δὲ τόποις πορφυροῦν, quæ verba Marcell. & Ruellius interpretantur, quibusdam verò locis purpureum: *radix* tenuis est atque inutilis (ἄχρηστος, & non superuacua vt Sarracenus reddidit. Huius folia, coma & semen trita potáque cum Pipere ac vino à Scorpione percussis succurrunt. Tradunt & nonnulli percussos, quamdiu herbam illam tenuerint, cruciatum non sentire, sed illâ depositâ statim sentire.

Sarracenus notatus.

Nomina spuria.
Menstrua purgatio.

Atractylida sunt qui Amyron [Ascyron Marcell.] qui Cnicum siluestrem, qui Aspidium. Magi Aphedron, hoc est, Menstruam purgationem, vocent, fortè à sanguineo succo, quem foliâ confricata reddere dicuntur. Et hac ratione Theophrasto φόνος, id est, cruor, Aetio, ἀνδρόαιμον appellatur: quoniam & illa sanguineo succo est, vt certiùs in ea docebitur. Sunt etiam qui Theliatrisum, Ægyptij Cheno, Romani præsepium, aliqui Fusum agrestem, alij Colum rusticam appellent. Cur autem præsepium (modò integra ea vox sit) Romani eam vocarint, incertum esse scribit Marcellus. Cur autem Colum rusticam & agrestem Fusum, ex herbæ figura factum esse, quæ in maiore altitudine Colum, in minore Fusos rusticis fœminis dederit ad lanificium quibus diu sine opere, humanóque artificio nascentibus quotannis vsa vbique vita est. Sed póstquam natæ & tractatæ in vrbibus artes sunt, quæ omnia vrbanis elegantiora facerent, neglectis rusticis fusis & colo, Buxus, Ebur, & Argentum in matronali lanificio amari cœptum est: & ad vitæ delitias, fortunæque opes translatum, quod solam sedulitatem sibi exigebat. Non tamen exclusa penitus & in muliebri opere damnata natura est. Sed antiquum retinet in agro honorem Atractylis: & quem quondam in omnibus habuerat vsum in rustica muliebri plebe adhuc habet: quæ vt rudi adhuc seculo: nec exculta artibus vita ab omnibus fiebat: fusorum genere hoc natura tamen eos porrigente aliquibus locis vtitur. Vtinam qui Eburneam milesiam colum scripto priuatim carmine Theagenidi amici Niciæ vxori laudatam donauit Theocritus pastorali & bucolico carmine aliquo, idem agrestem hanc descripsisset. Et quam ipse humano opere factam tantopere celebrauit, in siluis inuentam Amaryllidi à pastore donatam finxisset, &c.

Præsepium.

Colus simul fusus rustica.

Atractylis Ægineta.

Atractylidem numerauit Ægineta lib. 1. inter Olera, Carduísque coniunxit.

Plinius

...icus ...Plin. Plinius l.21. c.15. de herbis Ægyptiis agens,ita scribit.Cnici siluestris vna species mitior est,simili caule,tamen rigido.Itaque & colu antiquæ mulieres vtebantur ex illis: Quare quidam Atractylida vocant: Semen eius candidum, grande, amarum. Idem de eadem libro eodem c.32. Nec de Cnico siue Atractylide verbosiùs dici par esset, Ægyptiâ herbâ,ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium. Item aduersus fungos.Constat à Scorpione percussos, quamdiu teneant eam herbam,non sentire cruciatum.

Atractylis aut Cnicus siluestris, inquit Galenus,& ex eo Paulus,planta est ex spinosarum genere,habens vim siccandi & moderatè calidam.

...aequiuoca Quò Atractylis sit referenda, de qua loquitur Toxites in Onom. Philosoph. Cordus in Diosc. l.3. c. 107. & lib.4. c.190. Rob. Const. in Lexico, Apollo rad. 1. in Diacassia cum foliis Senæ, Fernel.m. m.lib. 6. cap. 14. Gesn. in cat. plant. Baechan. in Cons. Dauid Kyb. in Lex. & Helfric. in nomencl.2. c.23. vbi aliquot plantas simul confundit, perpendant lectores. Videntur nobis Atractylida Veterum intelligere, quam sibi incognitam fatetur Brunfels.in exeg. in Dioscor.lib.3. Tom.2. p.118.

...artamus ... Est Cornario Atractylis ea herba,quam officinas ait Cartamum siluestrem, Germanos verò wilder feld Saffran appellare. Sed existimo *...orn.nota...* Cornarium nescire quid sit Atractylis.Non enim vulgaris est Germaniæ, nec nouimus plantam, *...arlina ...* quæ dicatur wilder feld Saffran / nisi intelligat Carlinam minorem quorundam, verùm ea non meretur nomen Croci.

...arduus ...nedictus. Sunt qui Atractylida credunt eam esse plantam, quæ Carduus benedictus vulgò dicitur, in qua quidem sententia non permanerent (inquit Marantha lib.2. c.10.) si foliorum situm non parui fecissent. Habet enim Atractylis folia in summis virgis,cæterò magna ex parte nuda existens. At Carduus ille,per caules folia profert.

...tractylis ...urpurea ...orundam Atractylis purpurea Bononiensis tractus Atractylis Veterum esse non potest,quia non reddit succum sanguineum.

Atractylis marina cognominata, quam Pena apud Hist. Lugd. lib.14. cap.13. Pycnocomon appellat,est Carduus,qui Spina lutea dicitur. *...Spina lu...ea. ...iler.*

Quam Siler, alii Silium, alii Fusaginem,Theophrastus Euonymum appellasse videtur, fortè meliùs,vt Cæsalpino videtur, Atractylis dicenda esset,à fuso, quàm spinosa herba in genere Cnici Phonos appellata à Theophrasto.

...carna. Acarna Theophrasto videtur genus quoddam Atractylidis. Mirum autem Tragum lib.2. cap. 166. dicere suum Carduum fullonium tertium posse ad Atractylidis aliquod genus referri. Est *...irga pa...toris ...nemone ...n genere. ...n Chama...melum. ...ranth.quo...rundam. ...tractylis ...era flore ...uteo.* nobis Virga pastoris. Anemone Lonicero in Diosc.Gesn.in ascrip. Diosc.& Tabern.cognominatur Atractylis.

An Tragi lib.1. cap.41. ἀνέμωνη γεια aut nigra Dioscoridis, quam Atractylida inibi Tragus cognominat,est Chamæmelum eranthemum quorundam?

Atractylidem tandem veram existimo, quam flore luteo frequentem Lugduni & quidem spontaneam inueni,de qua nunc dicendum.

ATRACTYLIS VERA FLORE LVTEO.

Descriptio Ex *radice* parua,nonnihil obliqua,*caulis* prominitur singularis,striatus,subhirsutus,medullâ candidâ farctus subhirsutus, *foliis* alternatis vestitus, atrouirentibus, neruosis, in profūdas & acutas spinosas lacinias dissectis, nullo donatis pediculo: supremus caulis in alas aliquot facessit,quarum extrema occupant *capita* foliolis lōgis mordacibus squammis compacta, iisque *flores*, qui staminei lutei in pappos resoluendi, superantibus.



Matth.in post.comm.Ital.cum mag.fig.l.3.c.101. figuram habet, ni fallor, huius Atractylidis malè expressam, sine descriptione. Ita vt meritò Lobelius in Aduersariis capite de Carduo benedicto in hæc verba prorumpat. Senensis suo more mordet,& nihil docet. Nam eius Attractylis nullis depicta aut asserta verbis iacet spectanda, non vt nos certiores, sed vt dubios reddat: parū enim Diosc. descriptioni aut receptæ Atractylidi accedere videtur: vtrum verò illius silentium, an pictoris in exprimendo solæcismus & cacozelia incusanda sint, viderit lector. Fortè huc nullo delectu intrusa fuit,quia in penultimis illis commentariis abfuit,nec dum vlla certa,vt videtur,authori nota fuit. Ideò suo more, ne nihil ibi egisse videretur,velitandi ansam arripuit: ait Atractylidē non esse Carthami syluestris speciem, duntaxat, quòd argumento triuiali sanguineum succum non remittat, &c. *Matth. notatur.*

Atractylis (inquit Camer. apud Matth.in Hist. germ.lib.3.c.14. & in horto) non est ita reflexis & curuis caulibus,vt Matthiolus pingit. *Matth. fig. mala.*

De præsenti planta H.Lugd.l.4. in duobus capitibus scripsit. Ac in primo quidem capite sc.6. p.1450. eam ita inscripsit. Cnicus siluestris prior, Atractylis Dalechampii. In secundo capite,sc.13. eiusdē plantæ duas rursum exhibet figuras. Priorem videlicet p.1468.mutato titulo,qui sic habet: Atractylis. Item alteram malam p.1469. hac inscriptione: Atractylis quorundam Matthioli. *H. Lugd. 3. figura. 4.*

Ἀτρακτυλὶς Græcis, Latinis quoque, ceu Dodon. Gall. & Lat. Matth. in post. comm. It. cum mag. fig. lib.3.cap.101. Lobel. in Aduers.cui & Cnici siluestris species Dioscoridis, Galeni, Plinii,& Aetii suffragio,Obs.pag.483.Icon. Plant. Tom.2.pag.13. Lacunæ in Dioscorides(qui figuram habet,quæ placet.) Camer.in Hist. germ. & Epit.Matthioli. Bellon.Obs.lib.1. c.18. & Hort. Lusit. [qui wild Cardebenedickt vocat] Atractylis dicitur, quod eâ antiquæ mulieres pro fuso vterentur: ἄτρακτος enim fusum significat.Quare Gaza Fusum agrestem,alii Colum rusticam appellarunt. Vocatur etiam κνῖκος ἄγρια, Cnicus siluestris. Recentiores quidam siluestrem carthamum appellant, hoc est, Belgis wilden Carthamus. Nothæ verò voces ante dictæ sunt, quæ à nonnullis huic adscribuntur, ceu & facultates. *Synonyma.*

Frequens propè Tridentina mœnia ac in Gorlicienſi agro, quin & compluribus Italię locis. In omnibus, quas adiit Cluſius, Prouincijs frequenter obuium fuit. Copiosè prouenit in planitie inter Arboüans, & Audincourt è regione Bechamps non longè à Montbelgardo: Geneuæ in *plain palais* incipit erumpere in fine Martij: Monſpelij, Lugduni & Baſileæ paſſim, in campeſtribus & aſperis locis.

Vires

Eryngij folia, authore Dioſcoride, primo germinatu muriâ condita in cibos oleris vice recipiuntur. Id porrò vim habet calefaciendi. Potum ducit vrinas & menſes, tormináque ac inflationes diſſoluit. Hepaticis autem, & à venenatis beſtiis commorſis, & his qui lethale venenum ſumpſerunt conuenit cum vino. Bibitur aduerſus plurima mala, cum ſemine Paſtinacæ drachmæ vnius pōdere. Fertur quod alligatum pro amuleto, & in cataplaſmate impoſitum, tubercula diſcutit. At radix ipſius cum aqua mulſa pota, opiſthotonicos & comitiales ſanat. Non parum autem falluntur qui Secacul ab Eryngio ſecernere neſcientes, Eryngij radices tum Saccharo tum melle aſſeruatas Venereis infeliciter commiſcent auxilijs, vt qui ederint fortiores, ſalacioréſque reddantur. Quippe hac facultate Eringium præſtare nuſquam hactenus apud Dioſc. & Galenum Matthiolo reperire licuit. Radix, cū viſco querno, ijs ſubuenit quos vel epilepſia, vel ſpaſm⁹ affligit: Eadē ſaccharo cōditur in vſus prædictos. Ex teneris foliis mēſe Maio aqua exſtillatur, quę pota eximiè bona eſt contra puſtulas Luis Venereæ, mirificéque ab hac labe ſanguinem emundat: vtilis eadem in febribus quotidianis & tertianis experimento certo cōprobata: ad quævis colli vitia, cum aqua pluuiali etiam prodeſt. Radix contuſa & impoſita, ſpinas & lignorum fragmenta aſſulàſve extrahit. Eadem cum axungia ſalſa miſta, carnem ab oſſibus recedentem continet impoſita. A veterano quodam Medico Italo, teſte Camerario, compertum eſt, radicem Eryngij probe contuſam, modicéque in vino rubro coctam, & impoſitā abortū prohibere, quāquā cōtrà intrò ſumpta partum acceleret. Foliorum ſuccum cum vino expreſſum vtiliter propinat Dodonæus ijs, qui gonorrhœa Venerea vexantur. Aiunt autem Eryngium herbam, ſi capella vna in os ſumat, ipſam primùm, mox totum gregem ſubſiſtere, donec accedens paſtor ori eam eximat, Plutarcho auctore. Affirmabat quidam, inquit Aëtius, aſſiduò Eryngij vſu, nunquam poſtea minxiſſe calculos, cùm priùs eo morbo frequentiſſimè vexaretur.

ERYNGIVM CÆRVLEVM.

Deſcriptio

Eringium hoc cæruleum à vulgari nobiſcum diſtinguunt ſolo floris colore Matth. Anguillara, Caſtor, & Geſnerus de hortis. An eidem in App. pag. 292. Eryngium impropriè vocatum, Roſa Hiericuntis?

Lob. in Aduerſ. Eringium montanum cæruleum, non recipiendum pro Dioſcorideo. Obſ. Eryngium montanum tenuifolium ambitu profundè ſinuatum. Cluſ. Hiſtor. poſt. libro 5. pagina 158. Eryngium 4. ſiue montanum ſine icone.

Cæſalp. lib. 13. cap. 28. Eryngium aliud cacuminibus cæruleis, quod in monte Auerno Apennini Spinam S. Franciſci vocant. Camerar. hort. Eryngiū totum cæruleum in montibus Allobrogum: Ad Hiſtor. Matthiol. Germ. lib. 3. capit. 10. Eryngij aliud genus cæruleo flore: cuius genus prouenit tantùm in Auerno Apennini, &c.



Locus & tempus

Per plures annos habui Montbelgardi in Horto Ill. E.C. ſed incuriâ hortulani periit, qui euulſit improuidè: Vidi Eſlingæ in horto Di. Volmarij: Baſileæ in horto Domini Doctoris Fœlicis Plateri: Stutgardiæ in horto Ducis: Argentinæ in horto Friderici Meier.

ERYNGIVM MARINVM.

Deſcriptio



Eryngio marino *radices* ſubſunt longiſſimæ circumquaque profundè vagantes, ſapore aromatico, *folia* plurimū pullulātia, quæ in Matthioli icone omiſſa ex longis pediculis, nihil aut perparum laciniata, ferè rotunda, latiora tamen vtcunque quàm longiora, interdum latitudine palmū excedentia, craſſa ſiue ſpiſſa, albicantia vel glauca, vti tota planta, quæ in adoleſcente planta tum in lacinias abeunt, non admodum tamen profundas, ſed rigidorum ſpiculorum mordacitate multò infeſtiores, nec craſſitudinem illam etiam ſiccata amittunt, licet neruoſiora appareant, multò etiam quàm Mediterranei latiora, *caulis* cubitalis valdè ramoſus: capita extremis ramulorum inter pungentia folia ſedent, *flores* proferentia albidos. *Semina* duo iuncta, lata, quæ cùm ſpinis vndique ſint obſeſſa, vix impunè eximi poſſunt.

Hoc Eryngium Geſner. de coll. ſtirp. & in append. Anguill. epiſt. 8. (qui cum Matth. Crocodilion negat,) Matthiol. in ſuis comm. in Dioſcor. Hiſt. germ. & Epit. Camerarij (qui poſuit aliam figuram ex Geſnero factam ad meam plantam illi miſſam) Camer. hort. Caſtori pag. 173. Apollini rad. 1. ſupra Diaſat. Cluſ. Hiſt. poſt. lib. 5. p. 159. (cui &

(cui & Eryngium 5.) & C. Bauh. apud Matth. Eryngium marinum dicitur. Brassauolæ Eryngium. Goropio Eryngium maritimum, Eryngium glycyrrhizon. Hist. Lugd. p. 1459. Eryngium marinum Matth. de quo ait. Eryngii licèt satis dilucida sit à Dioscoride tradita delineatio, quodnam tamen Eryngium propriùs repræsentet, nondum inter Herbarios constat. Aliis enim Eryngium hoc marinum indiciis omnibus propiùs exprimi placet. Hoc Plinius lib. 22. cap. 7. in litoribus maris, folio Apii esse dixit, quod aut falsum est, aut deprauati codices, vt pro σκολύμῳ σελίνῳ legisse videatur.

Lacuna in Diosc. lib. 3. c. 5. hoc Eryngium pingit nomine Glycyrrhizæ spinosæ. Dicens Plinium lib. 9. cap. 22. confundere vulgarem Glycyrrhizam cum Eringio marino quod vocatur etiam à Crateua Glycyrrhiza. Non existimo cum Lacuna confudisse Eryngium cum Glycyrrhiza Plinium, sed malè legisse folia Glycyrrhizæ & Echinodea pro Schinodea, id est, Lentiscina.

Lacuna er.

Dodon. Eryngium marinum. Lobel. in Aduers. p. 375. Eryngium marinum & vescum Dioscoridis descriptioni magis accedens. Obseru. p. 489. Eryngium marinum. Drypis Theophrasti quorundam. Aduers. p. 375. videtur Acanos Plinii. Icon. Plant. Tom. 2. p. 21. Eryngium marinum, Drypis Theophr. quorundam.

An Bellon. Obs. lib. 1. cap. 18. Eryngium Antiquorum & Eryngium marinum in Creta proueniens?

Locus & Tempus.

Eryngium marinum mihi prouenit Montbelgardi in Horto E. C. Habebamus Lugduni in horto. Vidimus Stutgardiæ in horto Ducis, & Basileæ in horto Dj. Dis Fœlicis Plateri pulchrè virens Octobri. Semen maturum profert in Autumno & prouenit Vere. Veneta litora vndique referta spectantur. Non modò in calidiorum regionum, quales sunt Hispania, Italia, Gallia Narbonensis & similes, sed etiam frigidior im & ad Septentrionem vergentium, vt sunt Anglia, Belgium, Hollandia, atque aliæ iis adhuc frigidiores, maritimis frequens spontè nascitur, & radice sub terrâ vagatur.

Vires

Matthiolus ait radicem minùs siccare quàm alteram, sed easdem possidere vires. Dodonæus, qui primum facit, ei tribuit vires quæ vulgari Eryngio tribui solent, dicens: vtriusque radix excalfactoria, &c. Meminit Clusius Rondeletium, marini Eryngii radices (quas potiss. vsurpandas censebat,) Saccharo conditas præscribere solere mulieribus frigidiore vteri intemperie laborantibus, ad iuuandum conceptum, priùs tamen purgato vt decet corpore, & necessariis præmissis.

ERYNGIVM PVMILVM.

Descriptio

PAlmi est, nonnunquam pedis, altitudine, *caule* gracili, multis ramis ex aduerso vt plurimùm nascentibus, prædito: *folia* circa radicem in rotæ speciem humi sparguntur, maiuscula, latiuscula, & molliora: at, quæ in ipso caule sub alis nascuntur, multifida sunt, tenuia, in ambitu serrata & aculeata: ramulorum summitatibus globosa insident *capitula*, octo plerumque spinosorum foliorum ambitu stellæ instar circumuallata, ipsa etiam spinosa: *flos* & tota capitula cum suis foliolis ea ambientibus, cærulei sunt coloris: succrescente plantâ, folia secundum radicem in orbem nascentia marcescunt, deinde alia caulem



ambientia exsiccantur & decidunt, verò plantam [cùm defloruit] cum foliis, præsertim inferioribus, reperire liceat: *radix* dura quidem & lignosa sed quæ non viuax sit, & singulis annis semine maturo pereat, semineque deciduo renascatur.

Clus. Hisp. Eryngium pumilum. Hist. post. lib. 5. p. 159. Eryngium pumilum Hispanicum, Eryngium tertium.

Lob. Obs. p. 490. Icon. Plant. Tom. 2 pag. 23. Eryngium pumilum Clusii. Tabern. icon. & Hist. Dodon. lat. in fol. p. 720. & H. Lugd. p. 1461. Eryngium pumilum Clusii.

Post messes plerumque inuenitur passim agro Salmanticensi in collibus, & nusquam alibi: semine quidem inde relato, natum est apud Belgas, sed seriùs flores protulit, qui nullum semen dederunt, deinde color ille cæruleus longè fuit remissior. *Tempus.*

ERYNGIVM PVSILLVM. planum.



Descriptio

HVmile erat, inquit Clusius, statim à *radice* in plures ramos diuaricatum, teretes, rotundos, procumbentes: ad quorum singula veluti genicula nascebantur inordinata *folia*, extrem latiuscula, circa pediculum angustiora & crenata: quæ verò circa radicem, formâ quidem illis similia, sed ampliora, vnciam lata, binas aut ampliùs longa, ex viridi pallescentis coloris: *frequentes* ex alis *ramuli* nascebantur, ad quorum singulos nodos foliola, & echinata virentiaque capitula exoriebantur: *florem* obseruare non licuit, nondum se prodebat cùm sub sequentem Autumnum Viennam euocarer: *radix* satis crassa, & aliquot fibris donata: quin & procumbentes cauliculi plures, secundùm radicis caput, crassiusculas fibras agunt, quibus subinde sese

firmant. Et ſecundum hoc Eryngij genus, Eryngium ſc. puſillum planum, non à me quidem natali loco obſeruatum, ſed in exculto horto Ill. viri Ioannis de Brancion creſcens conſpectum, quod Iacobus Mutoni Tornacenſis Pharmacopœi, [illegible].

Puſillum Eryngium planum Mutoni, inquit Lobelius (ita enim inſcribit in Obſ. p.490. Icon. Plant. Tom.2.p.22.& H. Lugd.pag.1461.) rarò niſi vel in hortis apud Belgas viſitur, folijs quàm Dipſacus longè minoribus, anguſtioribus: coliculis d[illegible] talibus & pedalibus, anfractuoſis & diuaricatis, in quibus ſummis & ſecundum longitudinem [illegible] quàm Campeſtris Eryngij Radix Corrudæ aut Aſparagi, ſed minor multò perennat. Nuſpiam me vidiſſe memini, niſi in hortis Ioannis Mutoni.

ERYNGIVM PLANVM, LATIFOLIVM Capitulo rotundo paruo.

Deſcriptio



CVm Cluſij deſcriptio omnibus numeris abſoluta ſit, eam hic tradimus. Bicubitalem, inquit, vel ampliorem habet altitudinem, *caulem* firmum, ſtriatũ, medullâ albâ plenum, ac veluti nodis diſtinctum, præſertim quâ parte cum amplectuntur latâ & membranaceâ ſede *folia*, tres aut plures vncias longa, duas lata, viridia, venoſa, in ambitu ſerrata, & aſpera nonnihil, ſubamaro, acriuſculóque guſtu: quę verò circa radicem naſcuntur, longiora latioráque ſunt, & oblongis pediculis innituntur: ſummus caulis in aliquot ramos diuiſus, breuiora folia habet, eáque in profundas lacinias diuiſa, & mollibus ſpinis prædita: ſummę deinde alæ in aliquot ramulos deſinunt, echinata *capitula* ferentes, ſphæricæ ferè rotunditatis, in quibus multi cærulei *floſculi* albicantibus ſtaminibus præditi, ſub ipſis autem capitulis nouem aut plura oblonga, anguſtá, aculeata foliola, ſtellæ inſtar expanſa: ipſa porrò capitula cum ſummis ramulis, ſupremáque caulis parte, interdum vetuſtate cæruleũ prorſus colorem adquirunt: *radix* in nouellis plantis digiti craſſitudinem & longitudinem æquat, aliquot fibris donata, foris ſubfuſca, intus alba, carnoſa, guſtu dulcicula, perinde ac Eryngij marini radix: vetuſtate ſubinde grandeſcit, & in plures alias radices extuberat, ſingulis annis ex lateribus frequentiores caules proferens: aliquando tamen hoc in iſta planta obſeruabam, vt producto ſemine, ſubſequens hiems illam prorſus corrumperet, præſertim cultioribus locis.

Matth. in poſt.comm. Italicis lib.3. cap.22. Eryngium planum [illegible] tantùm meminit. Nec placet [illegible] apud Matthiolum proponere figuram Eryngij Alpini, ac diuerſum facere à Cluſij Pannonico Matthioli planum.

Caſtori Durant. p.173. Eryngium planum ſiue læue. Cluſio Pann.& poſt. Hiſt. l.5. pag.158. Eryngium Pannonicum latifolium. H. Lugd. pag.1460. Eryngium planum Matthioli. Dodon. Lat. in fol. p.720. Eryngium ſpuriũ primum. Tabern. icon. pag.693.& H ſtor. lib.2. pag 367.& 369. Eryngium cæruleum 1. Blaw meer wurtzel. Item Eryngium cæruleum 2. Item Eryngium alpinum cæruleum, Blawberg/ Brackendiſtel. Tres figuras vnius plantæ habet, poſterior eſt Matthioli quæ deterior. *Tab en. not.*

C. Bauh. apud Matth. Eryngium alpinum planum capite Dipſaci, quem Carduum nobilem Bernenſes, in quorum alpibus frequẽs, vocitant. Eringium planum Matthioli (in cuius figura capita Dipſaci requiro) Dodon. Caſt. Lugd. Eryngium aliud montanum Dalechampij eidem, quod & ſub Spina alba, ſed figura vitioſa, poſuiſſe videtur. Eryngium alpinum Geſneri, Eryngium magnis latiſque capitulis. Eidem in app. Eryngium montanum tenuifolium, ambitu profunde ſinuatum Lob. Obſ. Alpinum cæruleum Geneu. Lobel. Eryngium alpinum cæruleum, Tabern. Eryngiũ capite Dipſaci Cam. Herba peregrina folijs Acanthi, & Acanthus ſylu. Dioſcor. Cæſalp. *Non videtur* fuiſſe notum C. Bauhino Matthioli Eryngium planum, ſi notum, in eo non requireret capita Dipſaci, nec idem feciſſet cum Carduo Dipſaci capite, qui diuerſus, ſicuti etiam Carduus nobilis Bernenſium. *C. Bauh. not.*

Locus & Tempus.

In hortis Vratiſlauiæ primùm iſtud obſeruauit Dodonæus: Frequens naſcitur in pratis ad Danubium ſuprà & infrà Viennam ſitis, & in hortos illatum fœliciter prouenit. Floret Iunio & in Sileſiacis montibus ſponte etiam naſcitur. Prouenit nobis Montbelgardi in Horto E. C. vnde habuerimus ſemen non recordamur, primo anno non protulit caulem. Floruit autem nobis Augusto & Septembri.

ERYNGIVM ALPINVM LATIS FOLIIS, magno capite oblongo cæruleo.

Deſcriptio



PLurium capitum eſt *radix* pollicaris, terram verſus comoſa: *folia* prima pluſquam cubitalibus nixa pedeculis, Calthæ paluſtris, eodem modo propter pediculum falcata, ſed mucrone acutiore, per ambitum ſerrata, alia per *caules* ad ramorum diuaricationem laciniata, & profundè inciſa, cærulea, potiſſimùm ſuprema, quemadmodum & caulis ipſe cum ramis, echini magni oblongi, denſiſſimo creber-

Crebertimorum cristatorumque foliorum cæruleorum echinum superantium vallo latent medii.

Lobel.in Aduerf.p.375.Icon.Plant.Tom.2.p.23. Eryngium alpinum cæruleum Geneuense perquàm venustum. Gesn.hort.Eryngium alpinum Edler distel. De coll. stirp fol.75. Eryngium alpinum cæruleum Edler distel.

Camer.apud Matthiolum Germ.& Epit.Eryngium planum,siue læue, Italis *Iringo liscio* & *Iringo senza spine*. Figura ex Gesnero, cui aliquando misi Eryngium alpinum pulchra est planta, diuersum tamen facio ab Eryngio plano Matthioli,huic enim magna capita longa.

H. Lugd. not. H. Lugd. p.1460. Eryngium aliud montanum Dalechampio. Eiusdem Eryngii malam figuram existimo poni pag.1462. titulo spinæ albæ Dalechampii. *Spina alba Dalech.*

Locus & tempus Eryngium alpinum Geneuæ vidi translatum ex vicinis alpibus in hortos mense Martio folia incipere depromere. Quidam rusticus, ni multùm fallor, vocabat Cardon gentil: abundantem reperi in monte Thuiri, florere incipientem Iulii principio. Basileæ vidi anno 1595. mensis Augusti fine cum semine maturo in horto Di. Io. Heitzman Pharmacopœi, vnde accepi semen serendum Montbelgardi in Horto E.C.

CARDVVS STELLATVS SIVE Calcitrapa.



Descriptio CVbitũ & sesquicubitum altus est *caulis* angulosus, subhirsutus, alis multis concauus: *folia* satis mollia, pedem aliquando longa, aliquantùm incana, profundè in lacinias inconditas dissecta: *capitula* extremis hærentia ramulis glabra, Cyani capitulis æqualia, singulis squamulis in vnciales & sescunciales rigidas, mordaces, rectà foras minantes spinas desinentibus, vt radiatam stellam imitari videantur: *florum* stamina purpurea, rariùs alba: *semen* lubricum paruum, oblongum: *Radix* digitum vel magis crassa, mollis, succosa, neruum habens vt aliæ radices, duriusculum, colore albescens, longa pedem, Raphano similis, Columnæ.

Ruellius stellatum hunc Carduum intelligit lib.3. cap.84. vbi ait. Tribuli terrestre genus quibusdam esse putatur, quod vulgus Chaucetrapam, vel Calcatrepam vocat, quod cacumen veluti muricibus, quas vulgus appellat Calcatrepas, muniatur,& spinarũ aculeis insigniter armetur, ramis humi procumbentibus, siliqua spinarum vallo muricata, in qua semen rotundum, nigrum, rudera & septa villarum obsidens: sed folium mihi nullam referre Portulacæ similitudinem videtur, nisi forsitan id genus esset, cui Cicerculæ folium à Theophrasto redditur. Adhæc lib.2. cap. 117. dicens. Acanos non multùm ab ea quam vulgus Calcatrepam appellat diffidere cognoscitur, cùm aculeata sit & breuis, latis & nocentibus vallata spinis, caule breui ac toroso, floribus, seu potiùs pappis in cacumine purpureis, rotundis capitibus, & spinarum septo muricatis, inde nomen in vulgus abiit, quòd murices Calcatrapas nominet: radice candida, digitali. Hanc spinam humo erutam rura domorum laquearibus appendunt, ad arcenda vt putant maleficorum veneficia. Nascitur in incultis & asperis vbique. Ea spinæ breuitate, & multitudine capitulorum rigentibus aculeis armatorum Eryngium sectatur, ideò Eryngiorum generi nonnullis, vt Aëtius retulit, adscribitur. Echinato capitellorum habitu reliquaque facie album Chamæleonem exprimit, quare ipsum Acanon, vt Theophrastus testatum reliquit, aliqui vocauerunt, inde ab Acano Latinis quæ aculeato sunt conceptu, aut floris sede, fructuque spinoso, feliciter Acanacea dicuntur, laborantibus Græcis vno verbo hos tres affectus includere.

Cordus in Hist.lib.1.cap.16.nomine Polyacanthæ describit, cuius icon è Dodonæi libris mutuata est, pictorum fortè incuriâ, non optima.

Trago Eryngium alterum, quòd minùs ritè describit. Apollinaris lib.2.pag.154. malè pingit Calcitrapam pro Brackendistel/ Maußtrew [Eryngio] nec sine errore hæc nomina germani[illegible] et vnà cum viribus Eryngii adscribit. *Tragus & Apoll. not.*

Apollo rad.1. in Diasatyr.2. Labuntur, inquit, qui Calcitrapam radicem, vulgò Cacatrepolæ, stellarum herbam, de qua Plinius lib.22. c.7. pro Eryngii radice, vtrumque confundentes, loco Secacul substituunt. Item in elect. de cineribus. Matthiolus in Ruellium inuehitur, quòd existimarit Tribulum aculeatum Theophrasti eam esse stirpem vulgato Caeatrepolæ nomine: secus autem dictat Ruellius, cuius verba post descriptionem subiecta sunt. En ergo pigmea phalanx in Herculem dormiẽtem Ruellium. Quid Apollo velit per authoritatem Plinii nescio, nondum vidi, nisi error Typographi,& fortè legendum 22. lib. cap.7. quia ibi fit mentio Eryngii, Matthiolus non tantopere mihi reprehendendus hoc loco videtur vt fit ab Apolline, non annotans hæc Ruellii verba, nisi forsan id genus esset cui Cicerculæ folium à Theophrasto redditur: apparet Ruellium dubitasse, ac veluti separasse Tribulũ Diosc. à Tribulo Theophrasti.

Dodon.lat.in fol.p.721. Carduus stellatus. Nonnulli Stellariam vocant: Cordus Polyacanthum, sed tamen πολυάκανθα siue πολυάκανθος Theophr. (Gaza Aculeosam vocat) fortassis ab hac differt. Falluntur autem qui Eryngium aut aliquam eius speciem esse autumant. Matth. Calcitrippam Italis dici ait, Germanis wallendistel/ Radendistel: Belg. Sterre distel: Gallis *Chausse trappe*. Gall. l.4 c.60. Carduus stellatus & Stellaria & Calcitrapa. Non est species Eryngii. Figura in Hist. Gallica Dodonæi minùs placet, potissimùm quod capita attinet, quæ meliùs pingi possent. Brunfelf. herb. p.281. satis commodam figuram exhibet sub alieno titulo, nempe Eryngii.

Lobel. in Aduers. Carduus stellatus, seu Calcitrapa, & Tribulus Ruellii, Coronopus [adde quod vocabulum errore Typographi in Adv. omissũ est] Plinii. Calcitrapam vulgò nuncupatam

quia non manibus, ſed calcibus atteritur, minùs decuit Commentatorem indictam prætcriiſſe. *Indictus* Matthiolo non eſt hic Carduus, vt ſibi falsò perſuadet in Aduerſ. Lobelius. Idem in Obſeru.p.483. Carduum ſtellatum, ſiue Stellariam & Calcitrapam ſatis commodè (vt etiam in Icon. Plant. Tom.2.p.11. ſub iam dictis nominibus) pingit, ac dicit: Perperam Polyacantha Cordo vocatur, an Myacanthus Theophraſti cap.4.lib.6. Spina alba vera Rondeletio, an Theophraſti Tribulus folio Cicerculæ Ruellio.

Lobel notatur.

Cluſ.Hiſt.poſt.lib.4.cap.2. Carduus muricatus, vulgò Calcitrapa dictus: Iconem ſine deſcriptione ponit.

Tabern.Icon. p.701. & Hiſt. lib.2.p.376. Stern diſtel, Spina ſtella. Itẽ Icon.p.702.& Hiſt.p.377. weiſs Stern diſtell, Spina ſtella alba. Fruſtrà ponit duas figuras.

Cæſalp. *Cacatreppola* vulgò quaſi Cacotribulus, id eſt, infeſtus Tribulus, quidam Stellariam.

Camer. hort.34. Carduus ſtellatus, Eryngium Guillandini Calcatrepola. C.Bauh.apud Matth. Carduus ſtellatus. Schvvenckf. Carduus ſtellatus, Calcatreppa Italorum Matthioli.

Fab.Columnæ de plant. Hiſt.pag.107. Hyppophæſtum dicitur, ac ab ipſo cum Hippophæſto Veterum confunditur.

Locus & tempus

Naſcitur circa vrbes, oppida & pagos, planis & campeſtribus locis, præſertim in Rhenana regione, autore Cordo. Cluſio teſte creſcit in nonnullis Stiriæ & Morauiæ locis, verùm non adeò frequens vt in Germania reliqua & Belgicæ Galliæ Prouincijs. Exit paſſim, inquit Dodonęus, in Zelandijs & alijs maritimis, circa Antuerpiam frequens: reperitur & in Germania, Italia, ac alibi ſecus vias: Iulio & Auguſto potiſſimùm cum flore vigens. Carduum ſtellatum ſiue Calcitrapam accerſiui Geneuâ, attuli etiam Colmariâ, plantaui & ſeminaui in Horto E. C. verùm non diu durat, Monſpelij vbi abundat vocatur Calcitrapa. Florentem vidi menſe Auguſto inter Lauſannam & Geneuam, & in vrbe ac extra vrbem *en plain palais* vel alibi menſe Octobri & Nouembri. Reperi albo flore inter Geneuam & *Cologni*: Copioſum obſeruaui in Italia vt Brixiæ & Mediolani in ipſa vrbe menſe Maio, Patauij circa muros, Lugduni cum flore albo & purpureo Septembri & Octobri.

Vſus. & Vires

Augerius ad calculum plurimùm prædicat. Facultate autem hic Carduus, Dodonæo teſte, excalfacientis naturæ eſt. Semen ad vrinæ difficultatem commendatur: vrinas ciere & calculos expellere fertur cum vino exhibitum. Baptiſta Sardus aquam ex hoc Carduo deſtillatam auxiliari affirmat lue venerea infectis: iecur item huius vſu adiuuari, obſtructiones eius tolli, ſanguinémque à vitioſis humoribus emundari, & aduerſus diuturnas febres, ſiue quotidianas, ſiue tertianas, vtiliter exhiberi. Font. de morb. int. lib.3. cap.8. ad diarrhœam in lotione crurum cum aſtringentibus pręſcribit radices Calcitrapę. Item cap.10. ad dyſenteriam.

LEVCACANTHA VETERIBVS.

CAP. XVII.

Deſcriptio

DE Λευκάκανθα quam Romani Gniam Carduũ, Thuſci Spinam albam vocant, Dioſcorides breuiùs, quàm nobis ad eius cognitionem comparandam neceſſe fuerat, ſcripſit. Leucacanthæ *radix*, inquit, ſimilis eſt Cypero, amara, valida (vel vt alij πικρὰ ἰσχυρῶς, i.e. amara valdè) Hæc manducata dentium dolores mitigat. At decoctum eius cyathorum trium menſurâ cum vino potum, auxiliatur pleuriticis diuturnis, iſchiadicis, ruptis, & conuulſis. Sed & ſuccus radicis potus eadem facit.

Nec fuſiùs Plinius. Leucacantha, ait, quam alij Phyllõ, alij Iſchiada alij Polygonaton appellant, radice Cyperi, quæ cõmanducata dentium dolorem ſedat. Item laterum & lumborum, vt Hiceſius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eademque ruptis conuulſiſque medetur.

Galenus Leucacanthę, quam aliqui Polygonaton, aliqui Iſchiada vocant, radicem amaram eſſe dicit, & propterea ſecare ac ſiccare tertiò ordine. Verùm in calefaciendo primi ordinis eſſe.

Ex qua breui mentione, quæ ſit hodie Leucacantha, haud facilè eſt decernere. Illud ſaltem extra dubium eſt, quod Leucacantha [Alba ſpina] non ſolùm vocum tranſpoſitione & compoſitione ab ἀκάνθα λευκῆ ſolutâ compoſitione i.e. Spina alba, differt, ſed etiam re ipſâ maximè, quod apertè priſci authores monſtrant, qui ſeorſum & diuerſa, de vtraque tractant.

Aequiuoca

Acantha leuc.

Suſpicatur Cornarius eam eſſe Spinam, quam vulgus Herbariorum Carduum Mariæ, Matthiolus lacteum appellat, quam opinionem non approbamus cum Lobelio.

Card. Maria

Figura, quæ apud H.Lugd. lib.14 c.11. pro Silibo, ſeu Leucacantha Loniceri ponitur, eſt Spinæ albæ ſilueſtris Fuchſij, ſiue Acanthij quorundam. Leucacantha non eſt Carlina illa, quæ caulem profert, licèt Dodonæus eius fuerit opinionis, teſte Lobel. Lonicerus pro Leucacantha malè ponit lib.5. cap.28. nomine weiß garten diſtel/ Carduum, qui Echinopus cognominatur. Leucacantham Dioſcoridis ſuſpicantur Lob. & Pena eſſe Carduum bulboſum Monſpelienſium. Sed errant, vt patet capite de Acantho ſilueſtri Dalechãpij, ſiue Carduo bulboſo. Leucacãtha Mõſpeliẽſiũ Dalechãpij in Hiſt. Lugd.lib.14.c.16. genuina non eſt, vt periti Herbarij nobiſcũ iudicãt, ſed Carduus Galactites. Spinam Solſtitialem, quam Seſterienſes *Auriole* vocant, quidam pro Leucacantha monſtrant, quorũ opinio nobis multùm arridet. Leucacanthæ loco ſumi Carduum Benedictum conqueritur Matthiolus. Sed conqueritur ſumi & eius loco Chamæleonem album. Apud Tragum lib.2. c.117. contendunt nonnulli, Eryngium vulgare eſſe Leucacantham Dioſcoridis. Rhamnus [Oxyacantha Matthioli] in aſcriptiis Dioſcoridis Leucacantha vocatur, teſte Geſnero.

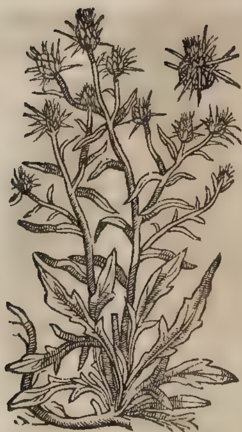
Spina alba ſilueſtris Fuchſii.

Carlina

SPINA SOLSTITIALIS.

Deſcriptio

IN frequentes ramos diuaricata eſt, *caule* gracili, bicubitali, albido tomento vndique obſito, membranis paſſim ſecundum longitudinem aptatis alato: *foliis* ſtipato vnà cum ramis ad Cyani folia accedentibus, duarum triúmve vnciarum longitudine, & longioribus, per ſuperiores ramos vix vnciam longis, albicantibus, hirſutis, quæ in *florem* eunte caule, ferè decidunt, *capitula* Cyani capitulis æqualia, longis rigidis luteis Cardui ſtellati ſpinis è ſingularum ſquammarum mucrone



mucrone natis infesta, *florum* stamina lutea, quæ tandem in pappos euanescunt : *radix* satis longa lignosa.

Camer. hort. Carduus Solstitialis, siue spina Solstitialis quam Allobroges nominant *Aureoles*, ob floris colorem aureum. Cæsalp. lib. 13. c.49. Cacatreppola altera. Dodon. Lat. in fol. p.721. Spina solstitialis Cardui stellati altera quædam species. Lobel. Aduers. Spina solstitialis, *Aurioles* Prouincialium, an Pliniana? Stellato Carduo similis, nec minùs nobilis spina, aut Stella solstitialis. Icon. Plant. Tom.2. pag.12. Spina solstitialis. Ponæ in Baldo, Spina, seu stella solstitialis Penæ. Gesn. in epist. ad Io. Bauh. Spina solstitialis & Spina citrina.

Locus & Tempus. Spina solstitialis florens adhuc in nostro horto Geneuæ mense Nouembri, hiemem non pertulit, D. Fœlici platero fœliciter prouenit Basileæ, vt & mihi Montbelgardi in horto Ill. C. Monspelii abundat spontè, mense Augusto florens, sicut & Autumno reliquo & Vere. Eandem ex semine ortam vidi Tiguri in horto D. Funckii mense Septembri.

Vires. Spinam solstitialem annotauit Valerandus Dourez efficacissimam in morbo regio ex experientia Fontanoni. Florem atque radicem, id annotante Camerario, mirificè prædicant valere in Cachexia, hydrope, febribus diuturnis, virginum decolore facie, & aliis obstructionibus. Eius decocto vel destillata aqua rustici vtuntur ad coxendicis dolores, punctiones laterum, lienis tumores, & sudorem ciendum.

ACARNA FLORE LVTEO.



Descriptio. Carduus quem à Valerando Dourez habui *radicem* demittit sesquipalmarem, crassiusculã, albam, fibras raras è lateribus producentem, circa caput grandescit, *coliculos* emittens plures patulos, per terrã sparsos, duûm, triúmue aut etiã quatuor ferè vnciarum: variè diuaricatos lanugine alba tectos, membranaceis appendicibus tomentosis spinosisque secundum longitudinem alatos: *folia* creberrima, extremis potissimùm ramulis, vnius aut duarum vnciarum, non totam semunciam lata, incanâ lanugine vtrinque pubescentia, nonnihil sinuata, non tantùm infesto mucrone luteo, rigido, longo minantia, sed & pari feritate spinas è marginibus iaculantia : *capita* oblonga occultant densæ foliorum phalanges, lanuginosis squammis imbricata, ex pappo candicante pendente semine oblongo, Cnico simili, multò minori, minùs candido, & striis nigricantibus variegato.

Anguil. epist.8. dicitur Acarna Theophrasti, quam ait in Illyria in insula Lesena copiosam inueniri, spinis luteolis, in cæteris totam albam, ramis pluribus, floribus luteolis, ex paruis echinis, semine simili Cnico, coloris russescentis [Taneto,] annuam esse plantam.

Lobel. in Adv. p.373. Picnocomos Cretæ, Salonensis Gallo-prouinciæ, pusillus, pulchellus & rarus Carduus, &c. Idem Obs. pag.484. Icon. Plant. Tom.2. p.14. Picnocomos Cretæ Salonensis Galloprouinciæ Aduersariorum, Chamæleontis nigri species, fortè Acarna humilis quorundam. Item Obs. pag. 486. Icon. Plant. Tom.2. pag.16. Acarna Valerandi altera. *Figuræ* à Lobelio binæ exhibitæ pro Picnocomo & pro Acarna altera Valerandi valdè sunt similes, sicuti & descriptiones, suspicor eiusdem plantæ.

Tabern. icon. & Hist. Acarna Valerandi altera. Item Icon. & Hist. Chamæleon niger, Groß oder Schwartz Eberwürtz. Ambæ figuræ sunt eędem cum iconibus Lobelii. Hist. Lugd. pag.1456. Picnocomon Cretæ Salonensis Penæ & Lob. Item p.1484. Acarna Valerandi altera. Duæ figuræ, duæ descriptiones vnius plantæ.

Locus. Reperitur Acarna Anguillaræ in Schiauonia [Illiria] & copiosè in insula di Leseno. Nos qualem pinximus habuimus à Valerando Dourez.

ACARNÆ SIMILIS FLORE Purpureo Chamæleon Salmanticensis Clusii.



Descriptio. Chameleõ, inquit Clusius, Salmanticensibus vocatur, tametsi historia prorsus refragetur : affinitatem tamen habere videtur, cum ea planta quam Anguillara pro Chamæleone nigro Dioscoridis exhibet: Est autem hæc planta ex Acanaceorum genere : *caulem* pedalem habet interdum etiã cubitalem, multis alis siue ramis concauum, striatum & quasi φυλλώδη, durum tamen & firmum : *folia* numerosa, longa, angusta, candicantia, spinis horrida : summis ramis

veluti vmbellæ quædam ex quinis aut ſenis cauliculis ſiue capitellis ſpinoſis conſtantes innaſcuntur, in quibus *flos* purpureus dilutior, (maturo ſemine) ſubinde in pappum euaneſcit, reliquorum Acanaceorum more: *ſemen* eſt Cnici ſeminis forma, ſed minus, foris ſubnigrum aut cinerei coloris, intus candidum, dulce: *radix* nigra, dura, ſi guſtetur, dulcis. Tota planta ἀκανθώδης eſt, & firmarum ſpinarum vallo munita.

Dodon. Lat. in fol. pag. 717. Chamæleon niger Salmanticenſis. Lobel. Obſ. pag. 486. Chamæleon Salmanticenſis Cluſii [ita etiam inſcribitur in Icon. Plant. Tom. 2. pag. 17. & H. Lugd. p. 1456.] ortu, folio, totaque facie Acarnæ admodum affinis eſt, & fortè eadem nigri Chamæleonis hæc ſpecies agro Salmanticenſi oriunda, & à Cluſio literis prodita: flore purpurà diluto. Tabern. Icon. & Hiſtor. Chamæleon Hiſpanicus Cluſij, Spaniſch Eberwurtz.

Locus & tempus. Spinis rigentibus acutis ſimilem Acarnæ Carduum dedit mihi Heidelbergæ Dom. Sprengerus nomine Cardui ferocis, ſimilem itidem Carduum armatum atrocibus ſpinis, foliis vtrinque etiam candidis, vidi in horto D. Friderici Meier Argentinæ, florebat quoque in horto D. Obrechti Iuriſconſulti menſe Auguſto flore purpuraſcente, qui an idem eſſet vel diuerſus à Chamæleonte Cluſij aſſerere non auſim. Agro Salmanticenſi frequens: floret Iulio & ſemen Auguſto maturum eſt.

ACARNÆ AFFINIS LEO FEROX flore pallido.



Deſcriptio. Hunc totius Acanacei generis facilè Phœnicē, Leonem ferocem dixere nuperi à ſpiculis & infeſtiſſimis ſpinis: nihil enim aliud è foliis altiùs diuiſis & capitulorum exordiis, quàm ſpicula & vepres vnciam & ſeſcunciam lōgas videas: *cauliculus* vix palmū æquat: *flos* Cnici ſylueſtris, pallidus, ſpinis & aculeis ſæuientibus horridiſque cinctus. Lobelius.

Lobel. Obſ. pag. 485. & Icon. Plant. Tom. 2. p. 15. Phœnix, Leo, Carduus ferox. Ital. *Cardo fiero, Leone ditto*. Tabern. Icon. & Hiſtor. Carduus ferox, Phœnix, Lowendiſtel. Dodon. Lat. in fol. p. 726. Leo, Carduus ferox.

Locus. Planta rara & vix nota, nullius propterea vſus: audit tamen Lobelius quibuſdam aridis collibus Italiæ, ab Apenninis non ita diſſitis, magno prouentu gliſcere.

***

POLYACANTHVS CASABONÆ, Acarnæ ſimilis.



Deſcriptio. Pulcher eſt Carduus bicubitalis circiter, per cuius *caulem* rotundum, album, læuē, ramóſq;, *folia* dodrantalia ac etiam lōgiora, vnciali latitudine, acuminata, ſupernè ex atro virore ſplendentia, infernè tomento candicante obſita denſo, preſſo, nec niſi ſcalpello aut alia eiuſ nodi re tentes radere; cōſpicuo, æquabili marginum circumſcriptione, niſi prohibeant ſpinulæ flaueſcentes mordaces, quæ ex interuallis binæ, ternæ, aut quaternæ, rariùs ſingulares, in quas nerui deſinunt qui obliquè à magno ſecundum longitudinem decurrente neruo in oras exporriguntur. *Semen* paruum, oblongum, lucidum, nigricans. *Folia* ſuperiora, interdum lata vnciam, etiam & ſemis, & capita abundant rigidis ſpinis.

D. Caſabona Herbarius Ducis Florentiæ miſit cum hac inſcriptione Italica, *Leon di cardi maſchio*.

Lobel. Obſ. pag. 486. & Icon. pl. Tom. 2. pag. 16. Acarna Theophr. Anguillaræ. Lobelij deſcriptionem & figuram exhibet etiam H. Lugd. pàg. 1484. hac inſcriptione: Acarna Theophraſti Anguillaræ Lobelio.

Tabern. Icon. & Hiſtor. Acarna Theophr. Anguill. wild Carlin.

Ferd. Imper. hiſt. nat. lib. 28. c. 1. tribuit Acarnæ Theophraſti folia longa ſpinoſa, in circuitu extimo candicantia, parte internâ virētia. Ipſas quoque ſpinas albas, ternas, in foliorum ambitu ordine quodam iunctas. Florem azureum: ſemen nigrum papposum. *Icon* Imperati multò meliùs conuenit noſtro Carduo, quàm Lobelij, lectores omnia diligētiùs examinent, & an Lobelij & Imperati icones diuerſarum ſint plantarum vel vnius.

Montbelgardi & Stutgardiæ in horto Ill. E. C. prouenit, ſemine à Caſabona miſſo nata. Eundem Lutetiæ obſeruare memini in horto Robini, frigoris eſt impatiens. D. Zvvingerus in horto aluit cui etiam flores produxit. Locus.

CARDVNCELLVS MONTIS Lupi.

Deſcriptio. Statim è *radice* ſimplice complura naſcuntur *folia*, duas vncias aut palmum longa, rigidula, in lacinias ſpinoſas, ſemunciales, longiuſculè diſtantes diuiſa, Cardui ſtellati foliis ſimilia: *caulis* plurimùm nullus, aliquādo ſeſquipalmaris, foliis paucis



paucis minoribus vestitus, breui lanugine subhirsutus, caput grande in cacumine gerit vnicum oblongum, rigidis neruosis spinosisque foliis obsitum, quibus squammæ oblõgæ & innocentes subsunt, *pappum* coërcentes, quem *flos* purpureus marcescens relinquit.

Lobel. & Penæ Adv. p. 374. & Icon. Plantar. Tom. 2. pag. 20. Carduncellus montis Lupi.

Locus. In planicie prope montem Lupi versus Meridiem copiosam obseruauit & collegit gener. H. Cherlerus, & tam acaulem quàm sine caule, nec vllibi præterea ipsi videre contigit.

CARDVVS PARVVS.



INuentus mihi inter plantas Valerandi Dourez pulchellus Carduus, longiusculâ sed gracili *radice* nixus, à qua *caules* surgunt aliquot tenues, palmares & altiores, in ramos diuisi per quos *foliola* vncialia, culmum lata, spinulis per margines donata, subhirsuta, *capitula* extremis ramulorum hærentia, interreticulatos pinnatorum foliolorum cancellos conclusa, Cyani similia, minora. Carduus hic non multò maior est ipsa icone prout à nobis visus.

LINCOSTIS HERBA ARISTOTELIS.

MEminit Aristoteles herbæ cuiusdam Lincostis dictæ, eiusdemque multùm spinosæ, quæ aliam procreet plantam, hoc modo. Quia in aqua crescit, & multos aculeos habet, & hinc inter spinas multùm liquoris colligit, qui putrescens, successu temporis, mediante Solis calore, aliud [numero] herbæ genus producit: de ea etiam Gardanus lib. 8. Subtil.

ECHINOMELOCACTOS.

CArduum hunc Indicum vidimus apud Chariss. Fratrem C. Bauhinum cui spinæ robustę,



quædam curuæ, aliæ rectæ.

De hoc autem Carduo hæc tradunt Lobel. & Pena in Aduers. pag. 376. vbi iconem proposuerunt: Miræ raritatis & venustatis Carduus, quē spontè edunt noui orbis Insulæ Occiduę, præsertim ea quæ D. Margaretæ sacra est, vnde reduces Naucleri Anglici oris, Morgano peritissimo Pharmacopœo Londinensi attulerunt. Sit ne cœli Europæi patiens huius semen, nondum scimus: sed primo Vere experiemur. Videtur autem hic quasi quidam naturæ cinnus ex Pepone, Melone, & Carduo coaluisse: eoque nos Echinomelocacton, siue Melocarduum Echinatum, signatâ magis quàm receptâ nomenclaturâ vocauimus, &c. Plant. Icon. Tom. 2. p. 24. Echinomelocactos, siue Melocarduus echinatus Indiæ Occidentalis Teut. 27. Tom. 2. Locus.

Clusius qui nouam iconem proponit ait in Exot. lib. 4. cap. 24. Anno 1601. plures Echinomelocacti plantas à quibusdam naucleris peregrè redeuntibus in Hollandiam illatas, varias autem fuisse quas conspiciebat, plantæ magnitudines, prægrandes aliquas, mediocres nonnullas, paruas, & nondum plenam maturitatem consequutas alias. Mediocrem secabam, quæ duodecim vncias longa erat: infimæ partis terræ insedentis ambitus quinque & viginti vnciarum, à qua in metam assurgebat: sedecim profundis sulcis totidemque elatioribus costis prædita, quarum singulæ nouem tomentosa tubercula habebant, è quibus decussatim acutissimæ firmissimæque, & tar quam corneæ decem spinæ, vnciam, vt plurimùm longæ, interdum etiam ampliores, prodibant, inter quas binæ (in maioribus ternæ, in minoribus singulares) surrectæ erant: ea autem sessili parte plantæ, quâ videlicet supra terram incubuerat, & veluti fornicis instar curua erat, fuscæ & nigricantes, mediâ parte, ex spadiceo candicantes, supernâ cineracei coloris, cuspides verò purpurascentes. Summâ parte plantæ, siue veriùs fructus [etenim foliorum expers erat, & radice duntaxat nitebatur] densissimum tomentum emicabat ad vnciæ altitudinem, trium verò latitudinem in diametro, cineracei coloris: exterior fructus pars viridis erat, qualis ferè foliorum Tunæ, à nonnullis Ficus Indica & Opuntia appellatæ, parte tamen terræ proximâ ex albo pallescebat interna pars siue pulpa, candida, spissa, & adeò lenta, vt in tenuissimas etiam laminas secta & digitis extensa vix frangi posset (quapropter concoctu valdè difficilem esse, coniecturam faciebam,) Cucurbitæ quodammodò saporem referens: pulpæ meditullium & ipsum cor minùs album erat, nullamque cauitatem habebat, quâ semen contineretur, sed solidum erat: suprema autem pulpæ pars, cui tomentum in

hærebat, nonnihil purpurafcebat: ipfum verò tomentum tenuiffimum inftar lapidis amianthi, & candidiffimum erat, in quo latebant multæ exiles fpinulæ purpureæ, quæ fupra tomentum fefe exerentes, rigidiufculæ erant: ab extima pulpa rari quidam prodibant in tomento latentes folliculi membranacei, fiue vaginulæ, coloris fanguinei elegantiffimi & floridi, vnciam longi, fupernâ parte craffiufculi, infimâ autem, quà videlicet pulpæ adhæferant, angufti & tenues, pleni femine exili, nigro & fplendente, inftar feminis Amaranthi purpurei, vel Symphoniæ, alio nomine blitum verficolore folio appellatæ, fummo horum folliculorum capiti inhærebat oblongum quidpiam, tanquam flofculi rudimentum, quod fupra tomentum caput extuliffe videbatur, fed prorfus aridum, vt qualis formæ fuiffet, coniecturâ affequi nequirem: radices craffiufculas, longas, lentas & fibrofas, infuper alias in ambitu minores adhuc retinebat ex infima fede productas: &c.

H.Lugd.pag.1442. Melocarduus echinatus Penæ. Tabern.Icon.& Hift. Melocarduus Melonen diftel.

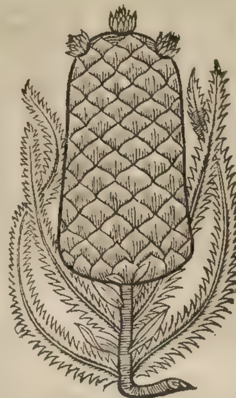
CARDVVS PITAHAYA FRVCTVM ferens.

Defcriptio CArduum non minùs admirandum quàm Melocarduum echinatum defcripfit Ouiedus lib.8.cap.24. in Hifpaniola infula nafcentem. Pitahaya, inquit, fructus eft pugni mediocris magnitudine. Hunc profert Cardui genus, fpinis quidem horridum, fed afpectu iucundum & pulcherrimum: *foliis* enim caret, fed horum & ramulorum vice *brachia* quædam habet, fex pedes longa, quadrangula, in medio canaliculata, in quo medio & in angulis fpinæ funt valdè pungentes, venenatæ, fatis longis fpatiis à fefe diftantes, ternæ fimul, aut quaternæ digiti maximi longitudine. Inter hæc brachia fructus medius exoritur, qui Pitahaya illic nominatur, cortice craffo, fpiffo, & ueluti fquamofo contectus, qui tamen facilè cultro inciditur, etiamfi tota interiore parte granulis carni permixtis, ficuum noftratium modo, fit refertus, coloris venuftiffimi, nempe Chermefini faturati. Eft & tota hæc pars edulis, manúfque inficit Mori modo. Qui comederit, non ftatim, fed duabus horis ab eo fumpto, vrinam reddit planè crudam. Eft tamen innoxius & fpectatu elegantiffimus, fed qui eum profert Carduus horrendus, fpecie valdè agrefti & admiranda, viridi, cinerea, candicante.

Huius meminit & Cardan. de rerum varietate lib.13. cap.67. dicens. Tunæ alij Pithaiam (fructum) adnumerant, cum qua in duobus conuenit, in colore rubro fplendido, quo manus inficit, quóque adeò vrinam tingit, vt fanguis exquifitiffimus videatur; in granis fructus, quæ intus habet rubra velut Ficus, & ex aculeatis plantis oritur; fed Pithaia coronatum non habet fructum, vt Tuna, fed Malo Appiano non abfimilem formâ, colore rubro, cortice præduro.

NANA SIVE STROBILVS PERVuianus, & Ananas.

DE Ananas Theuetus, cuius figuram primo loco pofuimus, ita fcribit: Fructus quo in America plurimùm vtuntur, ibi Nana dictus, mediocris Citrij mali magnitudinem æquat, fpecie eft Pinei Coni, vt & figura docet. Maturus flauefcit: fapore & dulcedine excellens, & vel faccharo ipfo iucundior. Verùm ad nos importari recens nequit, adeò fugax exiftit. Nulla fert femina: ideóque non nifi furculis tranfplantatur, eo ferè modo quo apud nos per infitionem. Crudus adhuc efui tam eft rudis, atque ingratus, vt etiam fauces excoriet. Folium eius arboris primo ortu Iunci latifolij fimile eft.



Hanc H.Lugdun.pag.1840. Nana Brafilianorum Theueto: Item pag. 1841. Nana fructum, fiue Yayama nominat. Yayamá

De hac loquitur Maffeus Ind. lib. 2. In Brafilia ex omni genere fructuum palma tribuitur iis quos vulgus Ananazes appellat, planta eft humilis, cuius è ramis veluti pinea nucamenta dependent, præmollia, hæc fuo tempore in frufta defecta, gratiff. fimul odore ac fapore non recenti duntaxat edulio funt, verùm etiam in longum tempus adferuantur è Saccharo.

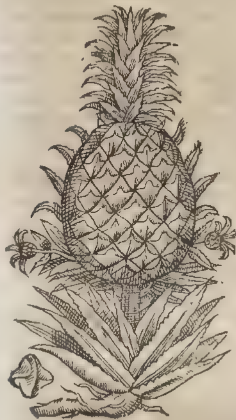
Hanc eandem, ni multùm fallor, Ouied. Hift. fuæ lib.7.cap.13. tradit in hunc modum. Nafcitur in Hifpaniola reliquífque vicinis infulis fructus quidam, quem noftri à Strobili fiue Pineæ nucis fimilitudine Pinas appellant, non quòd eiufmodi lignofas fquammas habeat, fed quòd eius cortex fimili modo diftinctus, videatur, tametfi non fquamatim, fed peponis modo cultello integer auferatur. Vt autem fucci bonitate & fuauitate reliquos fructus hic antecellit: ita color ille pulcherrimus ex luteo virefcens, paulatim per maturitatem virore euanefcente. Odor iucundiffimus qualis ferè in eo Perficorum genere quod à Malis & Cotoneis nomen apud Italos & Hifpanos inuenit, magnitudo illi vulgaris Melonis. Nafcuntur verò finguli fructus ex Cardui genere afpero & fpinofo, oblongis prædito foliis, è quorum medio profilit caulis rotundus vnicum ferens fructum, qui poft 10. aut 11. menfem poftea maturefcit. Eo fublato nullus præterea in planta nafcitur fructus, ideóque ea velut inutilis abiicitur, &c.

Quibufdam locis nafcuntur etiàm hæc genera fponte in agris abundanter: at quibus cultura acceffit, longè funt illis fuauiores, & cultoris beneficium abundè compenfant. Huius fructus abundantia auctoritatem eius minuit: Sed tamen & his infularibus cùm bonitate, tum magnitudine præftant, qui in continenti nafcuntur. Maturus fructus quindecim vel viginti diebus conferuari poteft.

Mangas fructus Clufii reuocat in memoriam, Yaiama Ouiedij, tametfi plus fimilitudinis habere ipfi videatur cum eius Anon de quo H.n.g. lib.1. cap.4. Mangas. Anon.

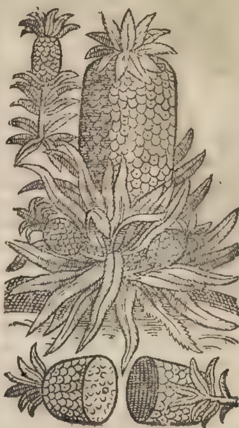
cap.47. egimus Iayamæ Ouiedi Theuetus, si Clusio credendum apud Garc. lib.2. cap.9. similem describit nomine Hoyriri cap.33.lib.sing. Americæ de quo paulò infrà dicemus. Sed & Monardem l.3. c.63. Ananam Theueti intelligere credimus, dicentem: Nux Pinea siue strobilus Peruanus celeberrimus est totius Indiç fructus cùm apud ipsos Indos tum apud Hispanos.

Acostæ Ananas historiam nunc adscribamus. Peregrinus fructus, & ex Prouincia S. Crucis in Brasilia primùm in Occidentalem Indiam, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nunc vberrimè prouenit. Citrii verò mali magnitudine est, admodum flauus & odoratus cùm probè maturus est, adeò vt prætereuntes ex odore dignoscere queãt ædes in quibus sit: succulentus & gratissimi saporis, procul intuentib. Cinara videtur, sed pungentibus aculeis caret. Singulæ stirpes Cardui edulis magnitudinē æquant, vnicumq; malum gestant in medio quasi *caule*, & circa eum multas alias proles, quarum nonnullæ etiã suo fructu præditæ sunt. Qui itaque fructus maturos colligunt, proles illicò terræ mandare solent: è quibus singulæ deinde stirpes proueniunt suo Malo onustæ, vti mater, quæ intra annuum spatium colliguntur. Eius *radix* Carduo eduli perquàm similis est, sed & *folia* non sunt disparia tametsi ad Ananas siluestris folia magis accedãt. Vulgò *Ananas* vocant: Canarini verò *Ananasa*. Cùm primùm in Indiam illatus est hic fructus, singuli decem ducatis, aut paulò ampliùs æstimati sunt: nunc verò propter abundantiam [tametsi neque saporis neque odoris Prunis cedãt] vix duobus regalibus Castellaniis veneunt. Hæc Acosta ex versione Clusii de suo Ananas, cuius historiam iisdem verbis refert H. Lugd. in Appendice p.12. ac Acanam Acostæ inscribit: ac de quo etiam similia scribunt Paludanus Ouiedus ac Theuetus.



Ananas Acostæ.

His ita traditis, superest vt Ananas ex Linschotani sententia prosequamur. Ananas fructus est, inquit, perelegans & speciosissimus, vt non desint, qui hunc fructum sua forma delectabili reliquos omnes superare putent. Crescit humi incumbens herbæ asperæ & expansæ Azeuar seu Semperuiuo Hispanico haud absimili, quoad *folia*. Quæ primò viridia, maturatione demum aureum colorem acquirunt, cum modica quadã rubedine. Intus tamen perpetuò flauus est, & sectione facillimè peruius: odore fragrantissimo, sapore qualis Mali Persici benè maturi. Estur ex vino: sed febrim excitare solet esu liberaliore. Nam stomachum impensè refrigerat, ac proinde minùs salubris censendus. Abundat succo, eoque tam acri, vt cultello quo dissecatus fuit non deterso, vnica nocte notabilia vestigia exesione sua imprimat. Conditur cum saccharo. Gerit hic fructus velut vmbellam quandam aliquot foliis cõstantem, ex qua si terræ mandes aliæ proueniũt, etsi vel per quatuordecim dies iacuerit. Delatus est hic fructus primùm à Lusitanis ex Noua Hispan. & Brasilia in Indicas oras, in quibus nunc vndique & magna abũdantia prouenit. Maturescunt hi fructus quadragesimali tempore, tum enim gustu pollent gratissimo. Melonis sunt magnitudine, formâ coni, aut Nucis pineæ, facilè tamen scinduntur, ac Persicum colore maturum repræsentant, pari item ferè sapore. Verùm delicato gustu supra omnes fructus præstant. Succus musti dulcioris instar vix satietatem implet. Calidi sunt nam si cultrum horæ mediæ spacio insertum teneas ferè consumptus erit. Sanè communi vsu hominibus vix nocent, nisi suprà modum sumantur, vsque ad gulam. Infirmis haud permittũtur. Vulgò scinduntur orbiculatim vinoque mersantur, suauemque omninò cibum præbent. Et hæc ex duplici versione Linschottani. De hoc etiam fructu scripsit Leuinus Hulsius in nauigatione Holland. in Indiam Orientalem: vt & Leri cap.13.



Ananas Linschott.

Nux Pinea, siue Strobilus Peruanus, stomacho vtilis esse censetur, item cor roborare, languentem appetentiam excitare. Vulgaris est per vniuersam Indiam, & magnæ apud incolas existimationis: editur prima mensa, & in pomeridiano æstu nam frigidus esse perhibetur. Siccus ad me perlatus est, & conditus siccus, vt illius formam contemplarer, duntaxat vtilis fuit: at conditum grati saporis deprehendi, tametsi asperiusculum immaturum dum condiretur fuisse arbitror, inquit Monardes. Hactenus in Medicum vsum non est receptus Ananas, sed solummodò ob saporis gratiam commendatur. Calidus & humidus est, editurque maceratus in vino [fertur & inuictissimum Regem Ferdinandum comedisse vti Persicum Malo-cotoneum] & facilis est concoctionis: nimius tamen inflammationes parit quemadmodum Duriones Malacenses. Si medius secetur, & partes denuò coniungantur, vnius diei aut noctis spatio cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars quæ in vulnere hæsit absumpta. Et hæc Acosta, qualia etiam Paludanus tradit. Vires & Vsus.

Descriptio.

AIZOI MAIORIS ORTV PERSIMILIS exotica planta Lobel.





LObel.in Teuton.p.458.ceu & in Icon. Plant. p.375. hanc ita inscripsit. Aizoi maioris ortu persimilis exotica planta.

Clusius Iconem eãdem, quam nos ex Lobelio assumpsimus ponit, ac scribit: Qui ex ex Iaua anno 1599 redibant naucleri Ananas fructum saccharo cõditum reportabant, & eius plantæ germina virẽtia admixta, quorum iconẽ hic subjiciendam curabam. Erat quidem is fructus satis suauis, sed qui ob nimiam dulcedinẽ, mihi nauseam ferè excitaret, cuius pars intima durior, & difficilis (vt apparebat) concoctionis. Folia porrò antè viderã ex Guineâ delata (vbi fructus Pinas à Lusitanis appellatur, ob aliquam formę cum Pinea nuce similitudinem:) Aizoi aquatici foliis nõ valdè dissimilia, minùs tamen crassa, & in ambitu serrata siue dentata, vt in subiectis germinibus animaduertere licet.

ANANAS SILVESTRIS, FOLIO ALOES fructu Cupressino.

Descriptio



ALtiùs assurgit qui Ananas siluestris nuncupatur: námque *truncum* habet hastæ magnitudine læuem admodum, rotundũ, & Mali aureæ crassitie, spinis horridum: *folia* spinosis cuspidib. prædita, & per ambitum mollib. spinis septa: singulæ arbores secundùm radicem summâ tellure magnam foliorum comam fundunt, maiorum quàm quæ in arbore sunt, quæque procul intuentibus Aloës foliis simillima videantur, tenuiorum tamen, pluribus spinis horridorum, & dilutè virentium: adnatis se propagat, aliæque stirpes ex aliis enascuntur, præsertim in sepibus & hortorum ambitu, quos egregiè muniunt. *Rami* foliorum simul glomeratorum capita proferunt, flauentium admodum, & tenerorum, suauissimi odoris, quæ nihil aliud sunt quàm flos ipse: ex horum singulis spica prodit Arundinis spicæ non absimilis, sed crassior, compactior, & elegantior, odore Cedri. E ramis dependent fructus *Ananas brauo*, id est, Ananas siluestres dicti, quia cum domesticis nonnullam habeant similitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegantis & oculos oblectantis, toti in partes diuisi, quemadmodum Cupressini strobili, seu nuces exsiccatæ, sed tuberculis foris obsiti, vt procul spectantibus magni Pinei strobili appareant.

Arabes, descriptionis autore Acostâ teste, ex versione Clusij, *Queura* vocant, quemadmodum in Decan: Persæ *Ananasa* & *Angali*: florem (qui caput illud foliorum odoratum est) Arabes *Chuxtaid*, Persæ *Pixcoxbuith* dicunt. Turcis est ignota.

Clusio ad Acostam Ananas siluestris habens aliquot notas non dissimiles Aloë Americanæ. *Cur* hæc Clusius in postr. editione omisit?

H.Lugd. Ananas siluestris Acostæ.

Capitum teneriora folia seu flores crudi eduntur, Carduósque sapiunt: sed exiguum alimentum præbent. Vires & Vsus

Succum commendant Arabes ad iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vrinas, penis excoriationem, diabetem & Erysipelas.

CARDVVS EX MADAGASCAR Indiæ.

Descriptio



NOn fructus, inquit Clusius, sed elegantissimi cuiusdam Cardui generis caput (decimus quintus eius fructus Exot. lib.2.cap.15.) lectum in magno illo sinu Insulæ Madagascar, à Lusitanis *Baya d'Anlon-Gil* nuncupato, Orienti exposito, eleuatione Poli antarctici sexdecim grad. in quo Hollandi primâ suâ nauigatione, & aquam, & alia ad victum necessaria comparabant, aliquot diebus isthìc hærẽtes, antequam in Iauam pergerent. Vnicum porrò huius Cardui caput repertum in ligneis illis capsis à Naucleris relatis, quarum antè memini, cui nullum nomen additum, sed scheda duntaxat, indicans in iam dicto sinu lectum fuisse.

* * *

FINIS LIBRI VIGESIMIQVINTI.



HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XXVI.

CORYMBOIDES, VEL CORYMBIFERÆ, ET MINVTIORA CAPITVLA FERENTES, ALIÆQVE NONNIHIL SIMILES.

REstant inter Capitatas Corymbos florum gestantes. Quanquam verò Prisci Hederæ Baccas seu racemos Corymbos, & Ferularum caules ac racemos Corymbiam dicat Plinius, Corymbosque quos condiebant: tamen apud eundem legimus comantes auri fulgore Corymbos dictos flores, seu, vt ille ait, fructus Chrysocomæ, quæ non infima est infrà dicendarum stirpium. Estque Κόρυμβος *quoduis summum. Et pleræque hoc libro enumerandæ florem gerunt densum, & in capitulum aggestum quendam minutissimorum staminum stipatum; quem Corymbi nomine tantisper complecti libuit, dum tu certius ac melius inuenias nomen.* Ὀνοματοποιεῖν *lex vetat nulla. Sed illud cum Philosopho edictum volumus, oportere* τὰ ὀνόματα τῶν ὄντων εἶναι ὁμοιώματα.

OTHONNA VETERIBVS.

CAP. I.



OThonnam Dioscoridi fuisse incognitam, vel illud conuincere potest, quòd nihil ex se de ea certi scribat, sed omnia aliis accepta referat, ex quorũ tãtùm opinione famaque hæc de Othonna memoriæ prodiderit. Othonnam aiunt nonnulli [his Codices quidam vetusti vsque ad *Habet hæc folia* &c. omninò carent] maioris Chelidonii succum esse, quidam Glaucii: alii (è) floribus corniculati Papaueris expressum [τῆς κερατίτιδος μήκωνος τῶν ἀνθέων χυλὸν,, quæ verba sic leguntur in veteri: τῆς κερατίτιδος μήκωνος χυλὸν: sed vulgatam scripturam Goupylus meliorem esse censet.] alii Anagallidis cæruleæ, Hyosciami & Papaueris succorum misturam esse contendunt: alii denique Troglodyticæ cuiusdam herbæ succum, quæ Othonna vocetur: nascique eam in eo Arabiæ tractu, qui ad Ægyptum spectat. Habet hæc folia Erucæ [εὐζώμῳ] proxima, crebrò perforata, & tanquam à tineis pertusa, squalore obsita, pauca: quare quidam Anemones speciem esse existimauerunt. Ex ea succus expressus oculorum medicamentis conuenit, vbi expurgare opus est. Mordet enim & quæcunque oculis caliginem offundunt, absterget. Tradunt & humorem quendam ex herba emanare, qui elotus, semotis lapillis, in pastillos ad eadem digeratur. Aliqui tamen affirmant lapidem Ægyptium esse, in Thebaide nascentem, æreo colore, exiguâ magnitudine, gustu cum feruore quodam & astrictione mordaci.

Othonne, inquit Plinius lib. 27. cap. 12. (tradens ea, quæ Dioscorides,) in Syria nascitur, similis Erucæ, perforatis crebrò foliis, flore Croci (Cocci CH.) quare quidam Anemonem vocauerunt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter (leniter, & calfacit CH.) & excalfacit, astringitque siccando. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obstat [oculis obstat vet.] Quidam tradunt lauari: atque ita siccatam digeri in pastillos.

Iam pridem cogitauit Marcellus, & in eam partem inclinauit ei animus, vt crederet sui generis omninò esse Othonnam: quæ verò alia de ea tradantur à virium & potestatis similitudine ab aliquibus credita, dictaque fuisse: & ex eorum ratione, quæ Græci ἀντιβαλλόμενα vocant, ad Othonnam translata fuisse.

Matthiolus verò in Othonna suam ignorantiam accusat, quę quia ei non nota fuit, protinus ab omnibus in Italia ignorari falsò definit, authore Guilandino in Theone. *Matth. n°ei*

Nobis quidem, inquit Saracen. in scholiis, haud secus ac Priscis incerta omninò huius Othonnæ historia fuit in causa, vt è Recentioribus nonnulli varia variè in hoc Dioscoridis capite legerint. Ac inter cæteros quidem Rondeletius, ἀντὶ τοῦ εὐζώμῳ, ἡδυόσμῳ, legebat. Doctissimus Dalecãhpius, ἀντὶ τοῦ πολύτρητα vt audio, legit πολύπειστα. Marcellus, ἀντὶ τοῦ χαλκόχρουν, λευκόχρουν. Attamen perbellè respondent, quæ de

Othonna retulit Plinius, cum vulgata Dioscoridis lectione. Mirari subdit Matthiolum Herbam incognitam Italicè vocare Othonnam.

Flos Aphricanus And. Lacuna Florem Aphricanum Othonnam herbam esse, Dodonæo teste, suspicatus fuit, cum cuius tamen descriptione haud per omnia iste flos conuenit.

Herba venti Othonnæ accommodare voluisse Rondeletiū Herbam venti ait Lob. in Adu. dubitátque de hac opinione in Obs.

Idem Rondeletius in pharm. supra Marciatum dicit apud Dioscor. cap. de Othonna, meliùs legi Mentham pro Eruca, ac eam esse, quam alii Clymenon putāt, & quam Arabes Mentham maiorem vocant, nos Scrophulariam maiorem. Cætera æquiuoca vide in ipsa Dioscoridis Othonnæ Historia. *Scrophularia maior.*

TAGETES INDICVS MINOR SIMPLICI flore siue Caryophyllus Indicus, siue Flos Africanus.

CAP. II.



Descriptio STriatos producit *caules*, dodrātales, aut paulò maiores, intus fungosos, alis aliquot concauos: *folia* Tanaceto similia, pinnata, ex quinque aut octo coniugationibus, imparíque extremo commissa, odore viroso graui: singularia saturatè virent, tres, aut quatuor vncias longa, semunciam circiter lata, circumquaque denticulis serrata, in acumen desinentia: *flores* extremis ramulis hærent singulares, ex calyce turgidulo oblongo, simplice foliorum ordine radiati, colore infrà ex flauo, suprà ex flauo ferrugineo, holosericeam telam imitante: medium obtinēt *stamina* numerosa, flauentia: quibus appenduntur *semina* tenuia, oblonga, nigra: *radix* breuis, fibrosa, ac vbi è terra prodit, bina habens longiuscula folia. *Icon* nostra ex Fuchsianis iam erat parata, quæ Tagetem flore pleno apprimè potissimùm demonstrare videtur.

Garyophyllos Indicos, referente Trago Germanico, lib. 1. cap. 192. quidam volunt esse Flammeam Violam, quæ Græcis φλὸξ & φλόγιον dicitur. Idem lib. 2. cap. 145. author est vocari **Sammetblumen** (quasi dicas Serici villosi flores) & **Indianisch Nägelin** [Garyophyllos Indicos.] Sibi videri esse Caltham Plinii. Se non posse satis mirari, cur nonnulli hanc plantam Arthemisiæ adnumerare voluerint, cùm non solùm formâ, sed etiam odor & sapor manifestè reclament. A foliis Tanaceti similibus, Tanaceti speciem censeri. Non esse porrò Tageten Apulei cùm eius historia nulla apud eundem autorem extet. Proinde siue Caltha, siue Scopà regia Autumnalis, aut quocunque tandem nomine appelletur, certè sibi esse quàm gratissimam. Hæc ille, qui Garyophyllorum Indicorum tria facit genera, exiguū nimirum, medium, & grande, distinguens ea tantùm magnitudine & tempore, nec indicat, an sint simplici, vel multiplici flore. Videtur autem pingere Lagetem minorem flore simplici.

Tria quoque genera hęc Garyophyllorum Indicorum assignat Matthiolus in post. comm. cum mag. fig. Lat. & Italicis. Non desunt, inquit, qui Othónam esse censeant eam plantam, quam Indicos Caryophyllos vocat vulgus, quib. ego quoque subscriberem, si hæc planta Erucæ foliis excresceret, iisque paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verùm cùm foliosa sit planta, & non paucis foliis referta, quæ Tanacetū potiùs, quàm Erucam referunt, eáque cribri modo perforata, aut tanquam à vermibus erosa sint, nec friabilia, non video sanè cur in horum sententiam concedere queam. Nihil enim me mouet ad probandam horum opinionem floris color, & latifolia imago, aliis reclamantibus notis, cùm numerosa sint plantarum genera, quæ croceis & latis proueniunt floribus. Ego quidem si mihi decernendi facultas daretur, in Chrysanthemi genere hanc plantam reponerem. Cæterùm tria huiusce plantæ obseruaui genera, floribus tantùm differentia. *Matthiolum* autem genera hæc nunquā inspexisse, illud nobis manifesto argumento esse potest, quòd non solùm floribus differant, sed etiam foliis & caulibus, id quod hortulani norūt, qui facili cognitione antequam flores proferāt, majores plantas à minoribus distinguunt. Ait porrò, vt omnibus satisfaciat, duas se addere Indicæ huius plantæ imagines: Sed has in dictis commentariis nondum videre contigit. *Matth. mi-*

Camerarius in eius Hist. germ. eadem tradit, ac duo genera tantùm pingit, licèt tria esse referat. Sed in Epit. duo picta duntaxat agnoscit. Videtur autem huius flores simplices pingere secundo loco, hac inscriptione: Caryophyllus Indicus minor: Italis, *Garofano Indico minore.* Est hic Matthiolo in commentariis dictis, Tertium & postremum Garyophylli Indici genus, siue minus, floribus simplicibus foliorum coronamēto. Camer. hort. Flos Indicus minor flore simplici, Tagetes, siue Africanus Flos.

An Dodonæo ritè perspectæ sint species Floris Aphricani considerent lectores. Ait is in H. Gall. Flos Aphricanus, Flos Indianus, qui Gall. vocatur *Oeillet d'Inde*, Belg. **Thunis bloemen**, videtur doctis quibusdam Othonna Dioscoridis. In foliis huius floris, si Soli opponantur, obseruari ferè possunt, quæ Diosc. de Othonna dicit. Duplex huius inuenitur species. Maior est altitudinis octo aut nouem pedum: colore Arantiorū saturatiore parte superiore, inferiore pallescente: floret primùm Augusto. Minor incipit florere April. & adhuc Maio, deinde tota Æstate, maiori omninò similis, caulibus, foliis, floribus & semine, nisi omninò minor esset, nam non multùm altior pede exsurgit: ambæ tum foliis, tum floribus odore sunt ingrato valde. Dodonæus eadem de Florib. & Hist. lat. in fol. habet, ac addit. Inter Calthas numerandus videtur Flos cognomento Aphricanus. Huius duæ species: vna minor, altera maior, erecta, ad tres, vel ampliùs cubitos assurgens: folia vtriusque cribri modo Soli aut lumini opposita, perforata cernuntur: flores ex octo aut decem foliolis congesti, inferiùs luteis, superiore verò parte in fuluo ru-

uo rubentibus,& obſcurè rubens villoſum holoſericum æmulantibus: Eſt vtraque ſpecies cùm foliis,tum floribus grauiter odorata: vtriuſque etiam flores, ſed maioris frequentiùs ſubinde multiplicantur: quorum foliola ab vtraque parte lutea vtplurimùm: Sunt qui velint Plinii Petilium lib.21.cap.8. Sed Petilius flos eſt autumnalis, circa vepres naſcens. Andreas Lacuna Othonnam herbam eſſe ſuſpicatus fuit,cum cuius tamen deſcriptione haud per omnia iſte flos cōuenit: niſi fortè ſqualidior,& paucioribus foliis,ſimilioribus Erucę, manifeſtiuſq; perforatis,in Aphrica quàm in Europa naſcatur. In hac enim ampliùs multifolius, foliis Tanaceto, quā Erucæ ſimilioribus,iiſq;non verè perforatis,ſed quæ talia lumini oppoſita tantummodò apparent, gignitur. Et non rarò euenit, vt feruenti, calidā ſiccaque regione: ex ſterili aut inculto,& aprico ſolo, in humidius, cultiuſque,vbique cælum clementius,tranſlatæ ſtirpes luxurient.Nam ſoli\ cælique mutatio, ad ſtirpium mutationem plurimùm habet momenti, & maximè accedente culturæ mangonio.Quæ tamen an tantùm potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit,expendēdū relinquimus. An Lycoperſium, cuius Gal.lib.4.de ſimpl.med facult.meminit, ſit Flos Aphricanus definiri abſolutè non poteſt. Videtur tamen illi, ſi non idem,ſimillimus: folia etenim, & præſertim flores graui admodum & ingrato prædita ſunt odore, qualitateque venenosâ,Cicutæ proxima.Cuiuſmodi autem expreſſus & reſiccatus ſuccus, nondum quidem obſeruaſſe, nos confitemur: vero ſimile tamen eſt,ex floribus haud alterius, quàm flaui, aut ſubluteì coloris, & graueolentem futurum. Et hinc non audiendi ſunt ii,qui hâc Tanaceti, vel Artemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant. Et hæc Dodonæus, qui olim in Hiſt.gall. propoſuit figuram Fuchſii, quam proponimus pro minore flore pleno. In poſtremis exhibet iconem Lobelii,cui titulum fecit, Floris Aphricani, vbi etiam proponitur pro minore.

coper- ... m ale- Dod.

... nacetum ... n eſt ceu ... Arte- ... ſiæ

Cord.in Hiſt.Tanacetum Peruuianum appellat, ac flores ab aliis Caryophyllos Indianos, ab aliis Indianas Roſas vocari ait: Ibibi annotatum eſt Petilium aliquos ſuſpicari. Videtur autem Tanac. Peruuianum appellatum à ſimilitudine Tanaceti, & Peru Americæ prouincia, ex qua primùm in Europam allatus hic flos à Germanis creditus eſt.

... ſa India- ... nacetum ... ruuia... m Cordo

Geſn.de coll. ſtirp.fol.77. Florem Portugallicum nominat, vel Indicum minorem. Idem de hort.Florem vel Caryophyllum Indicum vulgò dictum ait Punicâ lingua ſi bene meminerit, *Pedua* vocari: eſſe vnum minorem flore ſimplici. Videtur autem in Cat.pl.fol.10. Caryophyllum Portugalliæ appellare Violam, ac tradere eſſe Scopam regiam Plinii,violentum ſpirantē odorem,&c.Hoc confirmat p.137.vbi ita ſcribit.Violam flammeam eandem eſſe Scopæ regiæ exiſtimo: dicitur hodie Flos Indicus, aut Portugallenſis, *Fleurs ou Giroflees de Portugal*: cuius duo genera, alterum minus, alterum valdè procerum. Illi autem non placet,die Edlen bluemen Portugal (Portugalliæ flores nobiles dixeris) quoſdam Othonnam ſuſpicari.

... os Portu- ... allicus

... edua ... ola flam- ... ea

... nera duo ... ſa.

Et hunc Lobelius, vt hanc cenſuram non mereretur in Aduerſ.vocat Othonnam Italorum (& hoc titulo pingitur in Obſ. p.410.) & Florem Aphricanum(& hac inſcriptione extat in Ic. Plant. p.713.)ac quærit an ſit Lycoperſion Galeni? Nam cùm ſit calidus guſtu, inquit,vix opinionem Othonnę tuetur.

... thonna ... alorum

... thonna ... ioſ.non ...

Florem Indicum alterum minorem vulgò appellatum inter autumnales flores, Cæſalpinus Anemonæ Dioſcoridis conuenire tradit, & quidem radice potiùs, quàm Argemoniæ Plinii.

Anemone Dioſc.Cæſalp.

Argemone Plinii

Tabern Icon.& Hiſt.dicitur Flos Aphricanus minor flore ſimplici: & ſic etiam Gerardo.

Flos Aphric. minor flore ſimplici

C.Bauh.phyt. Tanacetum Africanum,ſeu Flos Africanus minor,quem ait variare magnitudine & floreì di tempore: eſſeque flore ſimplici, hoſque reperiri rubros, croceos, melleos, & albos.

Tanac Afric.C.B.

Tagetes ſiue Caryophyllus Indicus, ſiue Flos Aphricanus in genere dicitur Germ. Indianiſch Nägelin Sammetbluemen (quaſi Florem holoſericum) Indianiſch bluemen/ Portogaliſch bloemen: Brabantis, Flandris & Belg. vulgò Thunis bloemen: Flos Tunetanus.Gall.*Oeillets d'Inde*: Geneuæ *Fleur de Rome*: Ital. *Garofani Indiani*: Boh. Karafilat Indyáſky.

Nomina linguarum

Tagetem Indianum minorem flore ſimplici habemus Montbelg.in horto Ill.C.W.Monſpelii florentem obſeruaui Iunio in hortis, Geneuæ & Baſileæ: In horto Ill.E.C. Gœppingæ,& in Boll: ac in horto adm.balnei. Apud Belgas,Germanos & alibi,teſte Dodonæo, in hortis colitur. In Africa pleriſque locis ſpontè prouenit: vnde primùm in has regiones inuectus: quando videlicet Carolus V. Romanorum Imperator apud Tunetum celebri potitus eſſet victoria: ex quo illi & Africano & Tunetenſi cognomen.

Locus & tempus

Tagetes Indicus minor multiplicato flore.

Alterum Tagetis minoris genus contractiore habitu, facilè à maiore ſeparatur, cum quo tamen flore multiplice ei conuenit, minore nihilominus,& colore ſpecioſiore picturato, vt prædictum genus.

Geſn.de hort. dicitur Flos, vel Caryophyllus Indicus minor flore multiplici. Matth. in Hiſt. germ. Caryophylli ſecundum genus, Indianiſch Nägelen.

Fuchſ.Tagetes Indicus,Artemiſiæ genus quartum, floribus luteis,& Croci ferè colorem referentibus,elegantiâ nulli alteri cedentibus.

In edit. Lugdunenſi anni 1551.huius figura eſt ſub falſo titulo pro Artemiſia tenuifolia, quæ eadem pro Tagete Indico ponitur.

Tabern. Icon.& Hiſt. Flos Aphricanus minor multiflorus, Enfult Sammett / oder klein gefült Thünis blümen. Icon Tabern.meliùs placeret pro Flore Aphricano medio à nobis deſcripto.

Gerard. Flos Aphricanus minor multiflorus, The Smaleſt Double Africane Marigold.

Habeo in horto E. C. Montb. ex ſemine à me collecto Stutgardiæ, & aliis in locis. Geneuæ vidi florentem in horto Cęlii Curionis menſe Iulio: Tiguri in ollis menſe Septembri,Octobri & Nouembri.

TAGETES INDICVS MEDIVS FLORE luteo pallido.

Medio ſe modo habet inter Maiorem Minoremque: *folijs* grauique odore cum vtriſque conueniens. Verùm huic *flos* denſo foliorum agmine ſtipatus, pallida flauedine exceptis

extimis foliis intensiùs coloratis)tinctus est,haud secus ac Maior, quo tamen vt minor, ita & præcocior est, *caule* minùs recto præditus.

Hunc habeo Montbelgardi in horto E.C. collectum Stutgardiæ,floret citiùs quàm maior, rosa minor, maior tamen quàm in priore minore,colore ab eo etiam diuerso, nempe pallido, simili maiori,caulis non ita rectus nec magnus,vt in maiori.

TAGETES MAXIMVS RECTVS FLORE simplici ex luteo pallido.



SVpersunt duæ maximorum species: prior præditos omnes proceritate superat, nō alia ferens interim *f.lia*: *flos* simplice contentus foliorum agmine multis numeris maior, è calyce quoque maiore, ex luteo pallescit, minùs amœnus quā Minoris simplicis.

Trago fortè hist. Germ. Caryophyllus Indicus maximus, das allerhöchst Indianisch Negele.

Cæsalp. Flos Indiæ vulgò, Othonna Dioscoridis, Othonne Plinii.

Camer. hort. Flos Indicus maior flore pleno & simplici.

Tabern.Icon.& Hist.**Flos** Aphricanus maior simplici flore,**groß Thunis bluem einfach**. C. Bauhin.phyt. Tanacetum Africanum 3. siue maius simplici flore. Gerard.Flos Aphric. simpl. flore, the great simple Franck Marigold.

In horto Montbelg. ex semine Stutgardiano, olim & aliis locis vt Basileæ,& Gœppingæ.

TAGETES MAXIMVS RECTVS FLORE maximo multiplicato.

Descriptio TAndem succedit maximus ille serotinus, humanam proceritatem aliquando superās, *caule* recto, rigidóque: *flores* lutei pallidi, innumeris stipati foliis tanta amplitudine vt volam manus contegant.

Gesn.de hort.dicitur Flos, vel Caryophyllus Indicus flore multiplici.

Matthiol.in post.comm.cum mag.fig. Caryophyllorum genus 1.siue procerius,floribus aureis magnis,numerosis admodum stipatis foliis. Sed considerent lectores, an huic conueniat, quod ait Matthiol.flores lutei holoserici charmesini.

Camer.ad Matthiol.germ. Caryophylli Indici 1.floribus magnis,nullo malo odore. In Epit. Caryophyllus Indicus, It. *Garofano Indiano*, Ger. **go'dfarb dosten** / vel **Indianisch Nägelen** / odore minùs graui.

Hanc pingit Lobelius in Obs. p. 410. & in Icon. Plant. pag. 713. hoc titulo: Othonna maior polyanthos.

Tabern.Icon.& Hist. Flos Aphricanus maior aureus multiflorus, Groß goldgeel Thunisblum. Item: Flos Aphricanus maior,**Groß gefült geel Thunisbluemen**.*Cur* duas icones proponat nescio. Easdem etiam exhibet Gerard.his inscriptionibus: Flos Aphricanus maior polyanthos, **the gread Africane double Marigold**. Item: Flos Aphricanus maior, multiflorens: **the smaler double Africane Marigold**.



C. Bauhin. Phyt.Tanacetum Africanū 2. siue maius flore pleno. Icon. Matth. Garyophyllus Indicus maior.

Hunc sæpiùs in horto E.C. Montb. habui à me seminatum,accepto semine ex diuersis locis,vt Stutgardiâ ex horto Ill.Ducis,vbi excrescebat ad altitudinem hominis & vltra. Geneuæ vidi florentem mense Octobri, & Nouembri. Seritur in hortis,colitur in fictilibus,& arculis spectandi gratia. Tagetem vidi transplātatum Stutgardiæ Iunio, quem cùm limaces vorarent,calcem in curcuitu sparserunt, quo remedio vtuntur in aliis etiam plantis à limacibus conseruandis.

Vires Odor huius plantæ, authore Trago, nec non gustus eius calidę illum qualitatis participem esse arguunt. Nonnulli malè feriati homines præter omnem rationem & experientiam de eo iniquos spargere rumores non sunt veriti, dictantes leprosos eos fieri qui herbam eam secum gestarint. Excalfacit & siccat, inquit Matthiolus, quo fit, vt is quoque in medicum vsū trahi possit,vbi abstergere & aperire sit opus: Minor valentiùs id præstat quàm maior. Venenosa autē & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput aggrauans, Circutæ similis, qualis Lycopersii succo, ostendit: deinde & experimentis nonnullis constat. Meminit etenim Dodonæus in puero, qui flores mandere inceperat,labia & os inflata se videre: sicuti crebrò iis accidit, qui Cicutæ fistulis ludentes aut modulantes, intral ab iaeas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim dedit: quæ mox valdè inflata, & paulò pòst mortua fuit. Mures quoque qui semen arroserant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herbæ facultatem ostēdunt: & non audiendos esse eos qui hanc Tanaceti vel Artemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant.

CHRYSANTHEMVM VETERIBVS. CAP. III.

XΡυσάνθεμον,aut χάλθα,nonnullis βούφθαλμος, tenera quædam herba est authore Dioscoride.

de, sed fruticis specie, quæ læues profert *caules*: *folia* multifida: *flores* melinos vehementer splendentes velut oculum in orbem circumactum; quare ita nominata est [ἢ ὀφθαλμὸς μυκλοτερεῖ διὸ καὶ οὕτως ὠνόμασαι.Matth.hæc demenda vult vt translata ex capite Buphthalmi.] Nascitur circa ciuitates. *Caules* ipsius olerum modo eduntur. *Flores* triti cum cerato, Steatomata discutere dicuntur [Quæ sequuntur vult etiam Matthiol. demenda, vt translata ex capite Buphthalmi] ipsa herba pota in balneis, post exitum de solio, morbo regio correptis breui bonum colorem inducit.

Plinius Chrysanthemi seorsum non meminit, nec Galenus, nec posteriores Græci Medici.Quæ verò Dioscorides de hoc prodidit, ea omnia de Buphthalmo Plinius tradidit, hic saltem Cornario teste, aliis verbis vsus: quare hoc loco suppositium esse hoc caput videri possit.

Et hinc non desunt, qui credant Buphthalmum & Chrysanthemum vnam & eandem esse plantam, quòd paribus notis inter se certare videantur; tamen si particulares quædam notæ in vtrisque diligenter expendantur, facilè inter has plantas discrimen aliquod notari deprehendetur. Quòd cùm optimè sciret Dioscorides, diuersis libris,diuersisque capitibus de his speciatim disseruit. Quod vtique minimè fecisset, si compertum habuisset, nullam inter eas intercedere differentiam. Quæ tamen hinc cognosci potest,primùm quod Buphthalmo folia insint Fœniculo similia, quæ planè capillaria constant: Chrysanthemo verò multifida. Deinde Chrysanthemi caules in cibis mandi aliorũ olerũ modo scribit Dioscorides: id quod de Buphthalmo agés silentio præteriit.Præterea flores Buphthalmo reddidit Anthemidi similes: Chrysanthemo verò luteos, & vehemẽter splendentes.Cæterùm de horum viribus differens, Buphthalmi flores, cum cerato tritos, tumores,duritiasque discutere tradidit in vniuersum, & affirmatiuè locutus. Verùm postea de Chrysanthemo scribens, huius flores, inquit, steatomata discutere produntur, particulariter, & dubiè locutus. Hæc sanè harum plantarum manifesta discrimina faciunt, vt credam,inquit Matthiolus,quòd aliquis antiquorũ curiosus, nimisque sciolus Buphthalmum & Chrysanthemum vnam tantùm referre plantam fortè existimans, omnia in Chrysanthemo adiecerit, & confuderit,quæ libro tertio de Buphthalmo memoriæ prodidit Dioscorides.

Chrysanthemum suum habet Matthiolus,quod ait nulla prorsus reclamante nota cum Dioscoridis Chrysanthemo conuenire. Inscribitur hoc à nobis Chrysantemum segetum. *Chrysanth. segetum. Caltha.*

Chrysanthemum multorum doctorum hominum iudicio Calendula siue Caltha nostra est. Chrysanthemum sunt qui velint eum esse florem quemGermani,inquit Cornarius,Schmaltzblumen vocant. Plinius Elichryson à quibusdam Chrysanthemum vocari dixit. *Elichryson.* Chrysanthemum camomillam postremam Dioscoridi dictam existimat Tragus lib.4. cap.86.esse Cotulam non foetidã, seu Chamæmelum inodorum. *Chamamelum inodorum.* Chamomillam tertiam[inquit Tragus lib.1.cap.47.]vulgarem Dioscorides Euanthemum & Chrysanthemum vocat. Quod Chamæmelũ aureum peregrinum capitulis sine foliis inscripsimus, ait Dod.latinus esse Chamæmelum Dioscoridis, & Galeni præteritum & ignoratum. Arthemisia in ascript. Dioscoridis apud Gesnerum Chrysanthemum cognominatur. In Aduers. Lobelii Arthemisia marina Noetericorum [Iacobæa marina] Chrysanthemum appellatur. Caryophyllos Indicos posse esse Chrysanthemi genus concedit Matthiolus germ. lib.4. cap.61. Chrysanthemi nomen attribuitur à Dioscoride & Plinio Heliochryso,& hinc vocant Lob.& Pena in Adu.suum Heliochrysũ Chrysanthemũ.Chrysanthemũ Democriti Dod.de purgantib.lib.4.cap.2.Vnguem aut Pedem Leopardi vocat. An Ranunculus rectus non repens? Ranunculum dulcem,seu pratensem(Ranunculum repentem non acrem)Tragus lib.1.cap.31. Chrysanthemum Democriti vocat. Non placet pro Chrysanthemo apud Lonicer.lib.5.cap.65.**Goldwissen blumen,Roßblumen**. Est enim, nostro quidem iudicio, Caltha aquatica. Chrysanthemum apud Gesnerum in ascript.Dioscoridis Chrysocome vocatur. Chrysanthemum apud Dioscoridem dicitur de Chrysocome inter reiectanea,quam nescio quâ occasione sibi Tragus persuasit esse Fabam inuersam, seu vt nos vocamus Anacampseres. Chrysanthemum inter spuria Dioscoridis dicitur de Aizoo maiore,hinc fit vt Tragus inter nomina,Sedo maiori attributa habeat.

CALTHA.

Caltha flore simplici.



Caltha flore pleno.



AVreus *florum* splendor, antequam vtilitas comperta esset, nobilitauit: qui omni auro saturatiùs ruffescũt, Chrysanthemi segetum forma, non vt illud è squammato capitulò sed calyce multifiddo hirsuto prodeuntes, odorati, disco luteo vel fusco, *semine* relicto incuruo duplici, granulis quodam modo asperato: *caules* tenues, nonnihil angulosi, hirsuti, & tactu nónihil viscidi: *folia* linguæ forma,sine pediculis,oblonga, pinguia,hirsuta,incana, gustu herbaceo, mox calidiusculo: *radix* lignosa. *Descriptio*

Flos interdũ alios parit in ambitu,matre minores, in

Descriptio

Caltha prolifera.



pediculis tricunte longiorib. hirsutis, foliolis aliquot acuminatis. Interdum maximus, plenus, volam manus ferè implens sub quo rudiméta parua aliorum florum.

Hanc Caltham veteres, Virgilius & Columella, ostendunt esse florem luteum aut flauum colore. Virgilius quidem in Georgicis Aecloga secunda, sic scribens.

Mollia luteola pingit Vaccinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo his verbis.

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

Plinius autem l.21.cap.6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait, qualis in totum Calendula est, quæ vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

Synonyma

Cæterùm plurimùm errare rectè videntur Ruellio, qui Solsiam vulgò dictam, aut officinis Calendulam, aliquibus Solis sponsam, Heliotropion esse censeant: namque etsi flos ortu Solis aperiatur, & occasu claudatur, vnde Solsequia, vel Solis spõsa, quòd exspergiscatur & occubet crepusculis sopita, ac desiderio quodam redeuntis syderis excita perdius, quasi fœdere quodã amoris, intueatur Solẽ, ob idque amica Solis aliquibus dicatur: nihilominus, flos qui ei luteus est, prorsus reclamare cognoscitur: nam Heliotropio candidus tribuitur. Nec de flore sed folio circumactus ille traditur. Siquidem lutei flores omnes ferè, splẽdore Solis illecti, Solem sequuntur. Folia quàm paucissima vides Solis cursum imitari, nisi Maluæ & perquàm paucarum, quarum ratio superiùs nobis est reddita.

Nec folia Solsequiæ Ocimi foliis respondent, aut aliqua germanitate iunguntur. Repugnant item floris natales dies, singulis enim ferè mensium Calendis florere deprehenditur, inde vulgò Calendula dici multis putatur: Heliotropium verò Solstitio tantùm florere scripsit Theophrastus, cui experimentum suffragatur. Item flores huius Calendulæ patentem in amplitudinem dehiscunt, Heliotropii veri in caudæ Scorpionis speciem contorti curuantur.

Scorpioides herbula, Scorpiuron & alio nomine Tricoccon dictum Calendula vel Solsequia dici non potest.

Scorpioides speciem Calendulam nominatam haud dubiè esse censeret lib.4. in Dioscor. c.187. Matthiolus, si folia, sicuti semen, Scorpioidi responderent. Verùm cùm Scorpioides foliis paucis, hæc verò multis, longísque prosiliat, ii falli apertè deprehenduntur, qui in hac opinione versantur. Ipsi porrò, vt Ruellio, plurimùm errare videntur, qui censent esse Heliotropium maius: námque omnes prorsus illius notæ huic reclamamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quòd huius Calthæ semen, quadantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscorides Heliotropii florem, nõ semen, Scorpionis caudæ effigiem repræsentare scripsit. Recentiorum sententiæ non audet subscribere, aut refragari, quia Calendulam vocatã Virgilii & Plinii Caltham existimant, hoc argumento nixi, quòd flores aureos luteósue proferat. Id quod nobiscum sentit Dodonæus meritò negans cum Matthiolo esse Heliotropium, aut Scorpioides.

Caltham Theod. Dorsthenius, Otho Brũfels. & Hier. Tragus Caput Monachi appellare videntur, quòd flore decidente, capitulum, Monachi caput exprimens, relinquatur.

Hermolaus, vt legitur apud Tragum, scribit se quondam vidisse in Dioscoride peruetusto depictum Leontopodium, eámque picturam cum Calendula conuenire, vnde eam Leontopodium esse affirmat. Manardus putauit illam esse Lysimachium Dioscor. Iacob. Manlius herbam blãcam vocat. Matthęus Syluaticus, putauit eam esse herbã Paralyseos. Alii Heliotropion, Sponsã Solis, Solsequium, seu Verrucariam appellant, atque hi quidem maiori in errore versantur.

Tragus in re clara & aperta maximè hæsitat. Calendulam enim à Dioscor. lib.4. descriptam, & Catanances alterum genus esse existimat, & nomenclateras spurias pro Catanance propositas, more suo recitat.

Manardus porrò, quam Lysimachiam esse aliquando suspicatus fuit, Omnium mensium florẽ vulgò appellari tradit, German. **Ringelblumen/** i.e. Circularem florem, à semicirculo, quem semen refert, vel quòd ad Solem circulariter nutet. Et ideò Dorsth. Solarem, aut Solsequium aut Heliotropium appellari ait à quibusdam, sed adhuc incertum esse quo nomine apud Gręcos & Antiquos vocata sit, Anguillara licèt dicat in epist. 12. Calendulæ meminisse Galenum de Dynamis.

Nondum constat, inquit Turnerus, quo nomine fuerit Græcis appellata: difficile enim est reperire ex professo factam de ea aliquam mentionem: tametsi meminisse video eius Dioscoridẽ in descriptione, vbi Ruellii versio habet, Chrysanthemon aut Caltha nonnullis &c. Quæ si nõ vera esset lectio, certò possemus Græcum vocabulum scire. Nam præterquam quòd ipsum esset Gręcum vocabulũ, nominaretur etiam Chrysanthemon. Sed meus græcus codex à Cornatio editus, legit Chalchas, vt Ruellius vertit Caltha. Quo fit vt dubitẽ, vtrum eius meminerint Græci ac non? Nam Chrysanthemum (Angl. **Gold=floure,**) tam potest Calchas ab æneo colore vocitari, ac Buphthalmos à bouini oculi similitudine. Cæterùm Caltha ieiunè à Latinis describitur. Virgilius solùm Luteolam nominat: Plinius inter Violas luteas, aliósque flores luteos recenset, atque odore esse grauem. Ex quibus locis coniectari tantùm licet nostrum **Marygolde** esse Latinorum Caltham.

Caltha Poëtarum, Chrysanthemon oculatum verius Dioscoridis, Calendula Officinarum, Kalẽdula nostras, aiunt Aduersaria, quin sit Poëtica Caltha nullus neget, qui in Georgicis Luteolam Caltham, & in Plinio grauiter odoratam leget: Columella autem Buphthalmum hunc innuere videtur, vbi fauentia lumina Calthæ, canit, nẽpe aureum rutilúmque flauorẽ, & orbem circinnatum, vmbonéque in centro extante conspicuo, luminis, siue oculi, in speciem. Vnde Calchan, id est, hiantulam & apertam dixerut: sicque Caltham-

tham putet quis decisam à Calatho, qui Latinis, Seruio teste, poculum & calix est, cuiusmodi ostentant singulis fermè Calendis Calendulæ florum pocula flaua: cuius & nos sumus sententiæ, &c. Lobelius in Obseru. p. 299. figuram habet ac dicit, Chrysanthemum Dioscoridis, Caltha Poëtarum, fortè Gromphæna Plinii. In Icon. plant. p. 521. Chrysāthemum & Caltha inflexis (plenis) floribus.

Gesn. hort. Calendula vulgò dicta, flore simplici, & alia multiplici, Caltha hortensis. Circa Monspelium suæ spontis.

Tabern. Icon. & Hist. par. 2. nouem Calthas pingit: Quas licèt in satiuam & suæ spontis, siluestrem siue aruensem, distrahat, quam nono loco ponit, attamen spontaneam à cultiua folio duntaxat minore, differre scribit. Inter satiuas autem hoc discriminis tradit, quòd alia sit flore simplici, qualem primo loco exhibemus, quæ cum eius Calendula 6. siue satiua conuenit, & alia flore pleno, qualem secundo loco damus, ad quam referimus eius Calendulas quinque priores: Calendulam sc. multifloram maximam 1. **Groß gefult Ringelblumen**; Calendulam maiorem polyanthon flore aureo 2. **Groß goltgeel gefult Ringelblumen**; Calendulam polyanthon flore aureo 3. **goltgeel gefult Ringelblumen**; Calendulam satiuam polyanth. melinam 4. **hamgeel Ringelblumen gefult**; & Calendulam multifloram orbiculatam 5. **Rundgefült Ringelblumen**. Quòd præterea alia sit prolifera, qualis est quæ vltimum siue tertium locum possidet. Et hæc respondet eius Calendulæ 7. & 8. siue proliferæ 1. & 2. Suffecissent sanè tres figuræ, vna flore simplici, altera pleno, & tertia prolifero.

Dictarum nouem Calendularum meminit & C. Bauh. phyt. distinguens eas vt Tabernamontanus, eius etiam sequutus logomachiam.

Caltha, à Recentioribus Calendula dicitur, quòd ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germanis **Ringel bloumen**/ ab intorto, & in circulum acto semine: Belgis **Goût-bloemen** ab auri æmulo floris colore: Gallis *Soulci* siue *Soulcie*. Angl. **Marygold**. Valeriol. de pest. *Gauiet* aut *Gauchet*, Calendula vel Caltha. Ital. *Fior rancio*, siue *Fior d'ogni mese*, ob colorem aureum Mali Aurantij. Boh. **Mesycek**. Hung. **Teuz verag**/ h. e. Flos ignis.

Caltha quidem à Matthiolo, Trago, Fuchs. Turn. Lonic. Dalechampio in Plinium [à cereo ipsius flore Cerinthen putat] Chrysanthemum & Buphthalmum Dioscoridis. Caltha Poëtarum, Lugd. Calendula, Brunfels. Dodon. gall. & in fol. Anguill. Camer. Cæsalp. Clymenum Dioscoridis Fabio Columnæ.

Monspelij Caltha passim spontè prouenit in agris & hortis toto florens anno etiam hyeme; Basileæ flore simplici & denso in hortis floret Iunio, Iulio, Augusto, Septembri. Geneuæ flore simplici abundat in hortis florens mense Octobri, Nouembri & Martio ex reliquiis hiemis: eandem habent etiam flore multiplici florentem Aprili & Maio. Lugduni abundat in hortis: Bononiæ vidi cum flore Aprili in horto di Saluador al borgo di S. Catharina. Parmæ etiam florentem Aprili: Patauij in hortis. Montbelgardi habemus in hortis vt E. C. flore simplici medio luteo, & alteram medio siue floris disco tuffo: & magno flore pleno: prouenit mihi in Horto Ill. E. C. flore magno pleno reflorescens, id est, ex vno flore alios multos producens: Semina etiam collegi Stutgardiæ in horto Ducis Calthæ flore maximo pleno.

CALTHA MINIMA.

Caltha minima, *coliculos* emittit vnciales aut breuiores, tenues: quorum singulis *flosculus* insidet Calthæ, exiguus, luteus, ex calyce folioso viridi: *folia* Linariæ, angusta, semunciam longa: *radix* simplex tenuis, coliculo longitudine par. Descriptio.

C. Bauh. in phyt. Caltha 8. siue humilis. Crescit, inquit, copiosè ad fluuium non longè Lutetiâ vbi vix dum reperias vllam, quæ quatuor trāsuersorum digitorum altitudinem adęquet. Sic & frequentior est non ramosa. Locus.



Aqua ex floribus Calendulæ præsentaneum adeoque expertum remedium præstat oculorum rubori & inflammationi instillata mane vesperíque, vel si linteola in illa madefacta oculis imponantur: flores in puluerem redacti inque vellere dentibus inditi, dolorem illorum sedant: flos perinde atque ipsa herba secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit. Hæc Tragus, cui contrariatur Matth. dicens, Calendulam in Hetruria passim acetariis adhibent, gustu adstringente, cum quadam leiuiscula amaritudine: ex quo non video, quomodo hæc; vt quidam scriptis tradiderunt, menses ciere possit, nisi id fortasse fiat ab occulta quadam facultate. In Germanica tamen Camerarii editione, Trago subscribit. Ibidem Camerarius ad angustias thoracis commendat; ad icterum, cordis palpitationem, præsertim verò iuuenculis quibus menses substiterūt, appetētiam reuocare tradit: aquam autem stillatitiā ad pestem valere: succi etiam vncias duas, Alexandrum Benedictum exhibere, vehementer enim sudores ciere. Dodonæus florem taxat ad secundum ferè ordinem calidorum, præsertim resiccatum & aridum; creditque cor corroborare: herbæ autem folia calidiora esse, acrimoniam enim quandam feruidam habere, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exserat, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouere & lenire. Vires.

Calendulæ aquam Brunsuicensis omnibus oculorum morbis conducere asserit, siue à calore sint siue à frigore. Tollereque dolores capitis omnes. Suffitum ex illius floribus siccis & accensis, per vuluas receptum secundas morantes extrahere. Præscribit Arnold. in quodam med. ad Epilepf. radices Calendulæ, si Caltha in-

intelligit, non videmus, ad quid inutilis radix præſcribatur, & non potiùs flores aut folia. Salem fieri ex Calendula ad multos ſuprà dictorum vſus & Oleum videre licet apud Tabernamontanum.

CHRYSANTHEMVM MAIVS FOLIO valdè laciniato, flore croceo.

Cap. IV.

Deſcriptio



Chryſanthemum, cubitum aut ſeſquicubitũ, duos, tréſue ęquat *caulibus* teretibus & læuibus: è *radice* nonnihil obliqua, fibris multis capillata, ligneſcéte: *folia* ſine pediculis cauli eiúſque alis adnaſcuntur: Matricariæ ferè diuiſurâ, pinguia, tenera, ſapore oleraceo, quanquam non ita accepto: *flores* è ſquârroſo ſquammatóue capitulo, Bellidis maioris, colore aureo, vmbone è caucolis planam ſuperficiem efficientibus, croceo. Figura noſtra ex Fuchſio non in omnibus placet.

Errant, vti dictum cap. 3. de Chryſanthemo Veterum, qui credunt Buphthalmum & Chryſanthemum vnam & eandem eſſe plantã. Chryſanthemum, inquit in prioribus commentariis Matthiolus, cui omnes Dioſcoridis notæ conueniũt, frequentiſſimum prouenit in Senenſi agro prope Montem nigrum oppidum appellatum, eſtúrque ibi à ruſticis veluti Beta & Braſſica. Credidit Fuchſius in ſuo de plantarum Hiſtoria cõmentario, Chryſanthemum illud eſſe Ranunculi genus, quod folio Apii, luteis floribus, in pratis plurimum naſcitur. Qua in opinione quantùm, pace eius dixerim, hallucinetur, euidentius omnibus eſſe puto, quàm vt à nobis oſtendi debeat. Hæc ibi Matthiolus, qui figuram maioris Chryſanthemi folio magis ſecto exhibet. Eandem etiam habet in poſt.comm.cum mag.fig. Lat.& It. & Hiſt.Germ.vbi Chryſãthemum, Germ. Goldblum, & Boh. zlaty kwet vocari ſcribit. Camerarius autem in ſuo Matthiolo germanico mutauit figuram & poſuit duas. Vni titulus eſt Chryſanthemum: alteri Chryſanthemum minus. Idem in Epit. Matthiol. ambo etiam exhibet.

Anguill. epiſt. 14. p. 265. Chryſanthemum notiſſimum in Italia, potiſſimùm in Hetruria, & in horto publico Patauino.

Hiſt. Lugd. p. 873. Chryſanthemum Matthioli. Lonic. lib. 5. cap. 65. Goldwiſen blum / Schmaltzblum / Roßblum / Mattblum / Gratblum / geel wiſenblum / Dotterblum / χρυσάνθεμον: Gall. *Marguerite*, quod nomen non placet. Lacunæ dicitur Chryſanthemum & Caltha. Tab. Icon. & Hiſtor. Chryſanthemum Matthioli, Chalcitis.

C. Bauhin. Phyt. Bellis 3. ſiue lutea foliis profundè inciſis maior: variat folio, altera enim magis virente & plùs diuiſo, altera folio magis cæruleo & minùs diſſecto. Item Bellis 4. ſiue lutea foliis profundè inciſis minor, Camer. in Epit. minus.

Locus & Tempus

Chryſanthemum vidimus Tiguri apud D. Geſnerum vt & apud Fuchſium Tubingæ, ac etiam menſe Februario virens in horto Patauino: Mõtbelgardi in horto Ill. E.C. mihi prouenit è ſemine Stutgardia miſſo nomine Chryſanthemi Pannonici, quotannis ſe propagat ex ſemine deciduo: eſt enim annua planta.

CHRYSANTHEMVM CRETICVM duplex.

Cap. V.

Deſcriptio



Semine Cretâ miſſo, & Cluſio nata, hæc duo elegantia Chryſanthemi genera, nec ab alio priùs deſcripta: quæ cùm annua ſint, & deciduo ſemine ſponte renaſcantur, facilè ſuum genus conſeruant.

Habet autẽ primum cubitales aut ampliores *caules*, ſatis craſſos, ſtriatos, intus fungoſos, in multas alas diuiſos, & frequentibus foliis breui petiolo inæqualiter naſcentibus ornatos, quæ in varias & profundas lacinias diuiſa, eas denuò valdè diſſectas habent: extremis cauli & ramis innaſcuntur ampli *flores* è ſquammoſo capite prodeuntes, duodenis aut pluribus foliis conſtantes ſatis latis, flaui coloris, & latiuſculum diſcum ambientibus: flori vtcunque odorato ſuccedunt capita è multis inæqualibus longiuſculíſque *ſeminibus* compacta. Non minùs fruticoſum minúſue altum eſt Alterum genus: minùs tamen craſſos habet *caules*, fungoſos & ſtriatos, etiam illos quos ambiunt folia non adeò diſſecta, ſed in minores lacinias & rariùs inciſas diuiſa, propiùs ad Chryſanthemum ſegetum accedentia: ſuſtinent extimus *caulis* & *rami* ſquammata & quaſi imbricata capita, è quibus naſcũtur flaui *flores*, totidem quot in primo foliis cõſtantes, anguſtioribus tamen & medium orbem aureum cingentibus: quibus etiam ſuccedit *ſemen* ſimile, ſed aliquantùm minus. Quantùm autem differant hæc Chryſanthema Cluſii à pręcedentibus à nobis traditis Chryſanthemis conſiderandum.

An Honor. Bello epiſt. ad Cluſ. ex Creta Cydonia, Chryſanthemum μαπίτιδα, quod à ruſticis editur, ipſi tamen ſapore & odore parum probatur, licèt in multis cum legitimo conueniat?

* *
*

CHRYSAN-

CHRYSANTHEMVM FOLIO minùs secto glauco.

Descriptio PLurimùm cum Chrysanthemo segetum conuenit, sic vt ex eo annotatis differentiis minimè difficilis sit futura huius cognitio: nam, vt à *flore*, qui maximè oculos afficit exordiar, is squammato calyci viridâti insidet aureus, Chrysanthemi, disco granulato concolori: *radix, caulis*, sapor idem: *folia* verò glauco Cerinthes colore aut Glasti, oblonga, pinguia, polita, & magis leuia, minùs laciniata. Idem in hortis altiùs excrescens quàm præcedens, denique tota minor & delicatior planta; Figura quam ex Fuchsianis apponimus vt verum fatear non in omnibus placet.



Lobel. in Adu. & Obs. Chrysanthemum segetum folio multiscisso, Germ. Geyßblum, Belg. Geel gänse bloemen, & Vogelauwr. Adu. 237. perperam quorundam Bellis lutea. Icon. plant. & H. Belg. Chrysanthemũ segetum: Anglis Golden flouer aut wild Marygolde. An Lob. agnouerit discrimẽ Chrysanthemi vt agnoscimus nescio; figura quã habet demonstrat nostrum flore glauco, fortè vtrumque intelligit.

Dod. gall. Chrysanthemon dicitur, quod explicat florem aureum. Sic & Lat. de florib. & in fol. vbi ait, quibusdam in locis reperiri foliis magis confectis, aliis minùs: à Germanis S. Joans blum & Genßblum appellari, à Belg. vulgò Rogelaer, & quando que geel ganse bloemen, & boutroosen: addit in Hist. gall. esséque incognitum Officinis. In Hist. Lat. ait Græcos ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupare: nominare verò plerosque Buphthalmum & Calthã: non deesse quoque qui Bellidis speciem faciant, & luteam Bellidem dicant: sed Bellidem alterius generis herbam esse. Figura Dodonæi in Gallica hist. meliùs placet cæteris.

Camer. in hist. Matth. Germ. lib. 4. cap. 6. & Epit. pag. 793. figuram habet Chrysanthemi minoris, quæ hoc satis exprimit de quo hic agimus, is tamen non distinxit à maiore.

Clus. Hist. post. p. 334. Chrysanthemum segetum, à nonnullis ita cognominatum, quòd inter segetes nascatur, foliis Bellidem maiorem quodammodò æmulantibus, sed mollioribus & dilutiùs virentibus, flore similiter Bellidis maioris, sed omninò flauo. Eandem habet iconem cum Lobelio.

Locus. & Tempus. Tubingæ vidimus apud D. Fuchsium. In Galliæ Campania in agris spontaneum comperimus, ac collegimus semen quod satum Montbelgardi in horto Ill. E. C. prouenit ac quotannis ex semine deciduo se renouat, est enim annua herba.

Segetes frigidiorum tractuum Galliæ, Germaniæ, Belgicæ & Angliæ hoc scatent, flauam per messes Cererem ornante, regionibus æstuosis rariùs.

CHRYSANTHEMVM LATIFOLIVM.



Descriptio FIbrosis nititur *radicibus*; *caulis* striatus, glaber, ramis alternis diuisus: *foliis* situs idẽ, sescuncialibus, & duas vncias longis, semunciam aut paullò minùs vnciâ latis, ad Bellidis maioris folia proximè accedentibus, per extremum latioribus, circumcirca serratis, glabris, sine pediculo cauli adnatis. *flores* extremis ramulorum hærent singulares, minores quàm Bellidis maioris, disco foliisque discum coranantibus aureis: florem suffulciunt folia viridantia. Figura ex Fuchsio non arridet multùm.

Attulit mihi frater Casp. Bauhinus ex Patauinis hortis pro Chrysanthemo latifolio Guillandino & Asella Plinii, Icon à nobis ex Fuchsianis proposita aliquatenus exprimit.

CHRYSANTHEMVM PARVVM, siue Bellis lutea parua latifolia.

CAP. VI.



Descriptio PErsimilis est Bellidi maiori, cuius *folia* habet vix vnciam longa, serrata, eodem ordine per *caulem* disposita, qui singularis, pedalis, subhirsutus, summo vertice *florem* gerit vnicum paullò iam dictæ Bellidis minorem, radiatis in orbẽ foliis saturatè croceis, vmbonẽ staminum, eiusdem colo is coronantibus, quæ obuersa



parte suffulciunt folia pallidè virentia, subhirsuta: *radix* breuis, gracilis, multifida.

Huiusmodi vnicam plantam gracilem & strigosam dedit nobis D. Georgius Rentzius Medicus delatã ex Italia nomine Bellidis luteæ.



Eodem nomine collectã in agro Neapolitano speciosiorem dedit D. Agerius Medicus Argentinensis eiusdem altitudinis & singulari caule hirsuto, *folia* autẽ ad radicem multa, sesquiunciam lõga, ex angusto principio serrata, parte extrema & suprema lata, qualia etiam sunt folia per caulem: Icones nostræ ex Fuchsianis in eo displicent, nec etiam in iis iconibus radices crassiores placent: plantam etiam dedit bifidam in qua duo flores. Saporem foliorum in sicca planta nullum manifestum animaduertimus.

Consideranti diligẽter icones propositas quas emimus cum Fuchsianis apparet vnius esse plantæ tribus tabellis expressæ, quæ cùm accedant ad nostram Bellidem luteam, hic ponimus, quia non occurrit adhuc quò referre debeamus.

CRITHMVM MARINVM TERTIVM Matthiolo flore luteo Buphthalmi.

CAP. VII.

SVffrutex est maritimus, statim ab ipsa radice multos emittẽs *stolones* cubito altiores, rectos, robustos, teretes, rubentes, per quos *folia* densissima, vnciâ longiora, angusta, crassa, teretia, glabra, acri, salsuginoso, aromaticóque sapore prædita: stolonum scapi in foliosos ramusculos finduntur, quorum singulis insidet *flos* maiusculus, luteus, in pappos euanescens. Descriptio.

Tabern. Hist. Crithmus 2. **Bacillenkraut** quoad figuram. In descriptione enim & inter nomina Crithmi tertium genus est, quod ab Herbariis vocari ait Crithmum, Chrysanthemũ, Chrysanthemum littoreum, & Asterem Atticum marinum. In Iconibus huius titulus est p. 101. Crithmũ Chrysanthemum, **Geel Bacillen / Meerstern kraut**: Ast figura ponitur p. 100. pro Crithmo satiua, Asparago Gallico. Et quãuis nostra nõ placeat figura, nobis tamen deterior videtur quæ à Tabernamontano proponitur.



A Matthiolo in prioribus comm. lib. 2. cap. 122. fine descriptione picta est, pro Crithmi marini specie. Sed in post. comm. lat. & Ital. mag. fig. pro Chrithmo 3. depingitur. Et rursus est in Hist. germ. & Epit. Camer. pro Crithmo 3. lib. 2. cap. 68. cuius descriptio ponitur cap. 67. eiusdem libri. In Epit. vocatur Vitriaria.

Lob. Aduers. Littoreum Chrysanthemum flore Buphthalmi, aut Conizæ, foliis Kali aut Iuæ muscatæ. Ei autem non placet hanc reponi inter Crithmi genera. Tertia species Crithmi Cõmentatoris, inquit, quid negotii, aut similitudinis cum Crithmo habet, ad Chrysanthemum referendum. Obs. p. 215. Littoreum Chrysanthemũ, etsi in Icon. Plant. pag. 395. Crithmus Chrysanthemus Dodonæi, Aster Atticus marinus, Crithmum tertium Matthioli.

Hist. Lugd. p. 1379. Crithmi species tertia Matthioli. Item Crithmum Chrysanthemum Dodonæi.

C. Bauh. Phyt. Crithmum 3. siue marinum flore Asteris Attici.

Hoc ex Prouincia mihi misit Iacobus Rainaudetus Pharmacopœus nomine Crithmi Matthioli. Florentem vidi Monspelii apud lacus salsos & mare, florentem Augusto. Bononiæ in horto S. Saluatoris al Burgo di S. Catharina. Pfortzemiæ in horto Domini Grienningeri Pharmacopœi: pulchrum autem delatum Monspelio plantauimus in horto Ill. E. C. Montbelgardi. Locus & tempus.

Iis pollère facultatibus dicitur in Epit. Camer. quibus Crithmum Antiquorum Dioscoridis & Galeni, de quo maximè dubitamus. Vires

HERBA MAXIMA.

CAP. VIII.

MEritò hoc nominis peregrinæ huic plantæ indiderunt Recentiorum nonnulli, vt cui in herbaceo genere nulla sit magnitudine comparanda: *caule* singulari, brachii crassitudine, duodecim aut decem pedum altitudine in nostris hortis, vicenûm etiam & quatuor referunt alii solo Hispano: incondita per hunc *folia*, Cacaliç formâ, non item magnitudine, quippe spithamã longa, aut etiam sesquispithamam, haud multò angustiora, acuminata, aspera, hirsuta, in ambitu serrata, pediculis longis hærentia. Summum Descriptio.

caulis

caulis fastigium *florem* sustinet vnicum, nutabundum, orbiculatum, Helenii simile, sed tam amplum vt facilè pedem in diametro colligat, foliis auri nitore luteo micantibus, ambitum obsidentibus, disco plano, lato, aphyllo, innumerorum *seminum* latorum fuscorum, alborumue, oblongorum, compressorum fœcunditate farcto: *radix* fibrosa nec tantùm promittere ausa germē. Est huius generis species quædam minor, sed quæ florum multitudine paruitatem compenset.



C. Bauh. Phyt. dicitur Helenium tertium siue Indicum maximū quod quidam ad Chrysāthemum, alii ad Bellidem Plinii referunt: Florem Solis, eò quòd flos ad Solē se vertat, vocant. Multùm, inquit, variat magnitudine foliorum, & florum & caulis altitudine; & florum numero: in Italia namque viginti quatuor flores in vna planta, plures in Hispania, in Germania etiam decem obseruaui. Adolescit in Hispania ad viginti quatuor pedes; aliquando flos tantæ magnitudinis vt 2362. semina contineat. Florum item folia in aliquibus longiora: sic & plantæ folia in aliquibus asperiora. Albo flore aliqui obseruarunt.



Ad Chrysanthemi genus referendus videtur Dodonæo, peregrinus hic raræ magnitudinis flos, quem Solem nonnulli Indianum appellant, alii verò Florem Solis: ast Dodonæo Chrysanthemi Peruuiani nomenclatura placuit. Existimari posset, inquit, hic flos Plinii esse Bellio, si credibile foret, illa ætate Romæ vel visum, vel vllo modo agnitum: per ambitum siquidem luteus est, & plùs quàm quinquaginta foliis medius eius orbis cingitur. vt Plinius lib.21.cap.8. de Bellione. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed verisimilius Bellionem omninò alium esse florē.

Idem & aliud minus tradit.

Lobel. in Obs. p.322. figuram Dodonæi habet, quam ita inscribit, Solis flos Peruuianus, siue Sol Indicus, Chrysanthemum Peruuianum Dodonæi, Lusitanicè *Gigante*, à proceritate stirpis. Idem habet & aliam figuram cui titulus est, Solis flos minor.

Planta maßima (inquit Cortusus in epist. ad Matth. quæ est in principio commentariorum Italicorum) primò missa per Clusium, *Corona regale*, *Cappa di Gioue*. Quidam volebant Solsequium & heliotropium, ego Veneratricem Solis existimo, dicitur etiam Bellis Plinii *Tromba d'Amore* & *Rosa di Hiericho*: crescit ad 120. palmos Geometricos. Hæc ille qui pingit & describit.

Cæsalp. Helenium Indicum vocat, & appellari posse concedit Florem Solis, quia non solùm effigiem Solarem præ se ferat, sed & cum eo modò in Orientem, modò in Occasum conuertatur, semper inclinatus ad terram, quasi præ reuerentia capite nutans. Scribit idem caulem incisum lachrimam [Gummi Camer.] perlucidam, flauam [rubram Camer. odoratam, subacrem fundere: apparere etiam in floribus aliquid resinosum, planè Terebinthinam substantiâ & odore referens.

Tabern. Icon. & Hist. quatuor exhibet figuras pro Corona sc. Solis 1.2.3. & 4. quam fœminam facit, nec aliter eas ab inuicem distinguit, quàm primam & secundam flore maiore, à 3. & 4. flore minore. Vocat autem Germ. Sonnen Kron & groß Indianisch Sonnenblum.

Herbam maximam siue Florem Solis maiorē & minorem sæpe in Horto E.C. Montbelgardi habui, rarò profert semen maturum, potissimum maius genus: Basileæ vidi aliquando in hospitio Ciconiæ maiorem, quæ ad altitudinem duorum hominum excreuerat eamque excedebat, mense Iulio & Augusto: semen maturuit Octobri, grati saporis: minorem vidi in horto D. D. Fœlicis Plateri, Geneuæ opera D. Valerandi Dourez Pharmacopœi insignis, habui in horto, ac tunc primùm ibi visa, quæ excreuit in satis magnam altitudinem. In oppido l'Isle dicto Burgundiæ prouenientem vidi in horto D. Baronis à Marnaut: D. Robert. Constantinus aliquando mihi dedit semen cum hac inscriptione, Regina herbarum siue maxima: arborescit, flos aureus, ἀκρόκαρπος est, clypeique magnitudinē sæpè exuperat; nihil pulchrius. Affertur ex Brasilio. D. Cortusus Patauio mihi misit semen cum his titulis *popugian del Indio* seu *pianta maßima*: *pianta del Sole*, *seu Corona regale*. Rassius autem Chirurgus insignis Lutetia misit nomine Oculi Indici. Ventorum iniuriis exposita, nisi firmo alligetur adminiculo propter radicem summa tellure sparsam, facilè euellitur. Locus & tempus

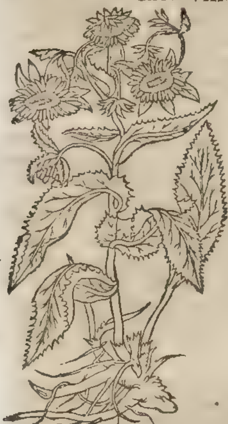
Flos Plantæ maximæ benè repurgatus à foliolis coctus cum oleo, sale & aromatibus, melioris est saporis quàm Fagi, Asparagi, & Cardui &, Scolymi, ac ad Venerem insigniter stimulat, vt in se ipso expertum esse scribit Cortusus. Chrysanthemi Peruuianni pediculos foliorū teneros adhuc, pilisque derasis, in craticula decoctos, sale oleoque priùs præparatos, esu suaues & perquàm gratos esse, euidenti experimento cognouit Cortusus, inquit Dodonæus, & similiter ipsos quibus floris foliola semenque insident calyces: quos & ipsius Cinaræ comis siue capitibus delicatiores suauioresque in cibo esse scribit, & non minùs, verùm ampliùs, πρὸς ἀφροδίσια, ad quæ plu-

rimùm poſſunt facere. Quâ in re induſtria ac diligentia eius commendari ac laudari ſatis non poteſt. Semen purgandi vim habere inſtar Cartami quidam Camerario retulit, quod tamen in ſeipſo periculum faciens non potuit deprehendere. Caulis fractus facilimè callo obducitur: vnde vulnerariam eſſe coniiciunt & ad fracturas conuenientem: ſed hoc ſignum non ſufficit: ineſſe tamen vulnera glutinandi facultatem non negarit Camerarius. Sunt, inquit Cæſalpinus, qui caput in cibis aſſumant aſſatum: quas præterea facultates habet, à nemine hactenus traditum eſt: coniicere tamen licet vim calefaciẽdi ei ineſſe, cum tenui ſubſtantia: idcirco ad eadẽ pollêre ad quæ Helenium: ſed lachrymam longè efficaciorem eſſe.

HELENIVM SIVE ENVLA CAPANA.

CAP. VIII.

Deſcript.



INſigniter grandeſcit Helenium, ad trium & quatuor vſque cubitorum proceritatẽ, *caule* recto, canaliculato, villoſo, ſubrubente, aliquot alis concauo: *folia* nullis interuenientibus pediculis, caulibus adnaſcũtur, Verbaſci latioris, incana, lanuginoſa, per ambitũ crenata: *flores* odorati ſed obſcurè, Buphthalmi effigie, ſed multis numeris maiores, aureo fulgore comantes, quibus ſquarroſum ſubeſt latius capitulum, *ſemen* continens gracile & oblongum, quod falsò Petrus de Creſcentiis negat. *Radix* notandæ craſſitiei, foris fuſca, intus alba ſapore aromatico, acrimoniâ cũ nonnullo amarore mixtâ.

Folia habet, vt deſcribit Dioſcorides Verbaſco (φλόμῳ) anguſtioribus foliis prædito [mendosè legit Lobel. in Adu. πλατυφύλλῳ, pro plantæ enim altitudine & foliorum longitudine anguſta ſatis folia ſunt] ſimilia, aſperiora tamen & oblongã: caulem quibuſdam in locis [ἔν ποι τόποις vet. caret] non emittit. Radicem habet ſubrufam (ὑπόκιῤῥον: κιῤῥάν, fuluam alii: addunt & alii, interdum ὑπόλευκον (ſubalbidam) odoratam, ſubamaram (ὑπόδριμυν: δριμεῖαν, acrem vet.) magnam, vegetam: ex qua agnatæ propagines [Liliorum, κρίνων, quod nondum in aliis exemplaribus legi] velut in ſerendis Cinaris (κιναρῶν, & rectiùs meo iudicio, quàm Aris, ἄρων) ad inſitionem decerpuntur opimæ & inſignes. Et hæ notæ omnes in Inulam vulgatam prorſus competunt.

Synonyma

Cæterùm ſunt qui Helenion, Symphyton, qui Perſicam, qui Medicam, qui Oreſtion, qui Nectarion, qui Cleoniam, qui Rubum Idæum, qui Verbaſcum Idæum appellent: Ægyptii Lenen, Latini Terminalium aut Inulam campanam.

Plinius Inulam vocat, recenſens inter ea, quæ ſeruntur in hortis cibi gratia: breuior Siſere eſt, inqt, ſed toroſior, amariórq;: Inula per ſe ſtomacho inimiciſſima, eadẽ dulcib. mixtis ſaluberrima: pluribus modis auſteritate victa gratiam inuenit: illuſtrata maximè filiæ Auguſti quotidianò cibo: ſuperuacaneum eius ſemen, quoniam oculis ex radice excíſis, vt Arundo ſeritur.

Quod porrò Dioſcorides Helenium ab Antiquis Symphyton vocatum tradidit, in hoc teſtes ſibi aliquot habent (ait Marcellus) qui Græcorũ Lexica conſcripſerunt: inueniſſéque id nomen videtur ex ſobole adnatíſque illis quæ in radicibus Liliorum modo συμφύονται, id eſt, connaſcuntur & hærent. Teſtantur eadem græcorum lexica Medicam & Nectariam radicem Inulam dici, facto à regione & à dulcedine nomine: ſic Cleoniam dictam coniicere licet: Etſi in probatiſſimo mihi codice non ſimpliciter κλεώνιον legitur, ſed βούγλωσσον κλεώνιον, id eſt, Bugloſſum cleoneum appellari. Apuleius etiam quòd non multùm à Cleonio differat, Chironium panacem dicit vocari: vt in alterutro vitium ſit: adiectúmque hoc à nobis eſt ne quid obſeruatum & inuẽtum hactenus relinqueretur. Ab Oreſte nomen illi etiam antiquitas fecit, ignoramus nos tamen cauſam: niſi fortè Oreſtis & Helenæ propinquitas communem eius plantæ laudem & honorem ambobus fecerit. Quæ ſequuntur deinde appellationes: Rubus & Verbaſcus Idæus ex ſola ſimilitudine (vt toto hoc opore infinitæ aliæ) factæ ſunt: quod ex hoc ipſo autore in Helenii aut Verbaſci hiſtoria deprehendere facile erit: Et quemadmodum copioſum in monte Ida naſceretur Helenium: ideò loci & regionis diſcrimine à propriè Rubus & Verbaſcus dictis diſcretum eſt: vnde autem Terminalium Romani (modò integra ea vox ſit) helenium dixerint: nihil pro comperto habemus: quemadmodum contrà Inulam dici Antiquiores Latini omnes teſtantur: nullibi tamen ex Campania magis quàm aliunde ab illis laudatur: ſuſpicamúrque nos, quod à principio diximus, multas in Scriptore hoc non legitimas eſſe appellationes, deincépſque per tempora inſerta aliena & peregrina, vbique admirantibus cunctis: eóque magis in Romanæ gentis fortuna & imperio hanc Græcis miſcere propriis placuiſſe: & ex propinqua vrbi regione eam laudaſſe: quando vt omnes iam pridem nouimus: quò ſe fortuna illuc etiam fauor hominum inclinat: & vt nos in doctrinis qualeſcũque græcorum voces adhuc admiramur & amamus: eodem modo & illos Romanas admirari & amare ſolitos fuiſſe veriſimile eſt.

Nectaria Antidotus videtur Cornario eſſe appellata ab Helenio, quod recipit: ſiquidem id Nectarium appelletur, vnde & Dioſcoridi Nectarites vinum dictum ſit. Nec aliud eſſe putent quidam, quàm Homeri Nepenthes 4. Odyſſ. Vnde Plinius etiam lib. 21. cap. 21. de Helenio loquens, eaſdem vires ei tribui teſtatur, quas Homerus ad Nepenthes retulit, & Nectarium appellatum dicit.

Dioſc. caput de Helenio, mendis ſcatere ſcribit Matthiolus, idéque teſtis eſt, Auicennam confundere cum Helenio noſtrate Helenium Ægyptium: Eſſe præterea qui dicant (vt etiam teſtatur Galen. lib. de Ther. ad Piſonem, ſi modò Galeni liber legitimus ſit) quod ſi Helenii ſucco tela venatoria inficiantur, venenata effici, idque in Dalmatia fieri, vt feras omninò perdant, quod quidem ipſum fabuloſum dicit.

Apud Anguillaram quidem epiſt. 1. dicit Galẽ. lib. de Antido. compoſitiõnem parari ex Helenii radice

radice, quæ venenum ſit animalibus: hominibus tamen non noceat. Miratur idem Epiſt. 2. Plinium loquendo de Helenio voluiſſe Nepenthem Homeri confectum fuiſſe ex Helenio Crateuæ.

Tragus Enulam campanam pingit & deſcribit, dicitque à quibuſdam eam putari radicem illam, quam Mercurium Vlyſſi aduerſus veneficia Circes demõſtraſſe, Homerus teſtetur Odyſſeæ 10. libro: Sic dicens.

dedit Herbam Mercurius
Ex terra euellens, & mihi genus ipſius oſtẽdit.
Radix quidem nigra erat, lacti verò ſimilis flos.
Moly quidem ipſam vocant Dii, difficile autem effodere
Viris mortalibus, Dii autem omnia poſſunt.

Panacis porrò & Chironii nominibus appellandam ſuſpicabatur Tragus, quam ſuſpicionem Apuleius ipſi pariebat. Verùm ſi radicem Inulæ, formam eius, odorem, ſaporiſque acrimoniam, colorẽ denique & vires cum Helenio Dioſcoridis diligenter & cum iudicio conferas, deprehẽdes illam verum eſſe Helenium. Quod Apuleius cap. 96. Panacem centaurion & Inulam campanam vocat; Serapio Iaſim & Zinziber de Sem: Auerrhoes Alſaran; Laur. Phriſius Hebraicè Elna, quod rectiùs Enula ſcribi poſſe Trago videtur. Quàm autem nihil certi habeant nomenclaturæ, non ſolùm Apuleius teſtatur, qui tres plantas Enulæ nomine appellauit, verùm etiam Dioſcorides, qui dictas voces aliis ſubinde herbis attribuit: ac apud Cordum in Dioſc. annot. notatum eſt, Helenium Theophraſtum nomine Chironii Panacis deſcribere.

Helenium, inquit Amatus, noſtra eſt Inula Campanica. Quia autem radicem fert amaram, credendum eſt, vt doctè adnotauit Marcellus, Dioſcoridis hiſtoriam hanc corruptam & acephalam eſſe: Nam quod folia anguſta Verbaſco ſimilia habere tradat, id cœli cauſæ forſan tribuendum eſſet, quum in vno loco proceriùs herba vna quàm in altero creſcat: ſed quòd inſignem amaritudinem in Inula repertam, ſilentio prætermiſerit, non poſſum non teſtari textum iſtum corruptum eſſe. Imò Marcellus Virgilius confirmat ſe amaritudinem in Antiquiſſimo Dioſcoridis codice legiſſe. Quamquam eã quoque à Plinio prætermiſſam animaduerto, vnde Matthiolus Senenſis, hic falsò admodum Pliniũ adducit libro 19. cap. 5. quia vltra quòd in eo capite, nullam penitus de Helenio, ſiue Enula mẽtionem faciat, libro tamen 21. cap. 10. vbi Helenij meminit, non de hac loquitur, ſed potiùs de Ægyptia, cui Dioſcorides in hoc capite, ex mente Crateuæ herbarij, ramulos Serpilli modo, humi ſparſos tribuit, folia verò Lenti ſimilia, cui quoq; in eo loco nullam tribuit amaritudinem: Imò in deſcribenda herba hac, Plinius à Dioſcoride variat, quum Dioſcorides folia lentis, & ramulos Serpilli per terram ſparſos Ægyptiam Enulam habere tradat: ille verò non Lentis folia ſed Serpilli potiùs poſſidere dicat. Accedunt ad hæc, quòd cap. 21. prædicti libri, vbi medicamenta Helenij pertractat, dulcem eſſe aſſerit, nõ amaram, vt liquidò conſtet Plinium de illa tantùm dulci Ægyptia Inula memoriam feciſſe, non verò de hac amara à nobis tractata: Proinde Matthiolus, ſi Plinij authoritatem in hac parte ſubticuiſſet, prudentiùs dubio procul feciſſet, ac non ita duplici errore hallucinaretur: primò, quum credat Plinium de hac Inula primà mentionem feciſſe, quum vt diximus potiùs de ſecũda Ægyptia agat: ſecundò quum dicat Plinium Inulæ amaritudinem tribuere, quum re vera illi dulcedinem condonet, & non amaritudinem, vt cuique legenti notum erit. Verùm Enulæ radix adeò lætificat vt in omnium Apothecariorum ore ſit, imò hac de cauſa, à multis creditum eſt, hanc Nepenthem herbam illam ab Homero tãta laude decantatam eſſe, quia perpetuam pariat lætitiam, & triſtitiam omnem aboleat, omnes abigendo curas, & malorum omnium obliuionem inducendo, præcipuè ſi eius ſuccus vino immiſtus bibatur, quæ omnia vera eſſe crediderim, modò de Ægyptio Helenio Campano dicatur, quum in noſtra Enula hæc prorſus non reperiãtur: nec Itali illius radices quotidie coctas, & Sacchato uel melle & aromatibus paratas licet eſitent, talia experiantur. De illa igitur Enula Ægytia vera Nepenthe ſuo loco dicetur. *Hæc Amatus*, qui quid velit nondum video, ac Matthiolo fortè iniuria fit, niſi in prioribus Commentariis olim aliquid ſcripſerit: præterea neſcio cur dicat locum malè citatum a Matthiolo, & Plinium Inulæ amaritudinem non tribuere: vtrumque inuenio apud Plinium. *Amatus not.*

Apuleius cap. 95. vel Humelbergio teſte, duas diuerſas miſcet plantas. Nam Inulæ nomina & virtutes, ceu titulus promittit, traditurus, Chironii Panacis immiſcuit nomina & hiſtoriam. *Apuleius not.*

Robertus etiam non diſtinxit duo Helenia, præterea non facit mentionem Nepenthes, quod debebat, dum ait: Helenium, Enula Campana, cuius radicem ſi quis comederit omnium dolorum obliuiſcitur. *R. Conſt. not.*

Patet itaque ex hactenus dictis Helenium, ſimpliciter dictum longè diuerſum eſſe ab Helenio Ægyptio Crateuæ dicto, quod multi Panax Chironium falsò volunt, & meliùs alii Helianthe vulgare ſtatuunt, & alii Helianthe flore albo, & alii Herbam colubrorum, nos Helianthe ratum, Cluſius Medicam marinam, quidam Securidacam ſiue Hedyſarum clypeo aſpero.

Planta à nobis exhibita, Helenium dicitur Trago (cui & Enula campana) Fuchſio & Gorræo. Helenium Dioſc. Corn. Matth. Anguill. Cordo & Ruell. [quibus duobus & Helenium 1.] Amato, Hermol. Dod. paſſim; Eluchaſ. Tabern. Caſt. Lobel. [cui & Panax Anguillaræ] Maranthæ, Apollini, Cronemburg. Rob. Steph. Monach. in Meſ. Camer. Hort. Luſitanico, & Schvvenckfeldio. Helenium vulgò cognitum Rob. Conſt. in Lexico. Helenium vulgare Ioh. Agricolæ, & C. Bauh. cui & Helenium primum in ſuo phytop. Helenium Matthioli H. Lugdunenſi. Inula Plinio. Inula campana Apuleio. Enula Lonic. & Cæſalpino. Panax Theophraſti, Helenii prima ſpecies Dioſcoridis Anguillaræ.

Helenium, *ἑλένιον* Græcis, hodie non ſolùm officinis, ſed etiam vulgò omnibus notum eſt: Latini Inulam & Enulam appellant: Officinæ Enulam Campanã: Arab. *Iaſim* ſiue *Raſen*. Germ. Alant/Alantwurtz [quia ferè radicis vſum ſolùm nouerunt:] Belg. Balandtwortele: Galli *Enule Campane*, *Aulnee*, & vulgus *L'aune*: Itali *Lella Enoa* & *Enola*: Hiſp. *Raiz dell'alla*: Angli Elecampane: Poloni Oman: Boh. woman: Hung. óeueny gyóker / órueny fin. *Nomina linguarũ*

Helenium porrò ab Helenæ lachrymis dictum eſſe volunt, ex quibus natum fabulantur Poëtæ: Alii quòd contra ſerpentes ex eo primum ab He-

lena remedium inuentum sit, & Menelao comiti suo in Ægyptum nauiganti ostenderit. Alii ab Helena insula vbi longè optimum luxuriet.

Helenium siue Enula campana, Geneuæ vidi in hortis, Lugduni habebam & alii in hortis, Frater obseruauit Basileæ in Michelfelden / ego ibi tantùm in hortis vidi. Montbelgardi priusquam adornaremus Hortum Ill. E. C. in eo erat copiosum spontaneum, vt nunc cultum habetur, floret Iunio & Iulio, in locis vt Dioscorides ait, montanis vmbrosis & siccis (ἀνίκμοις) vel rectiùs [ἐνίκμοις] humectis. In pinguibus & lætis, teste Dodonæo, nascitur pratis: reperitur quandoque & in montibus, locis vmbrosis, & non omninò aridis: Frequens non modò apud Belgas, verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania &c. Flores Iunio ac Iulio vigent. Radicis frustum recens terræ mandatū nullo negotio prouenit, id quod Dioscor. & Plinius supra testati sunt. Radix Æstate effoditur & secta siccatur: non rarò etiam Aprili & Maio mensibus legitur: viget Autumno.

Vires Helenii radicis decoctum, authore Dioscoride, potum vrinas mensésque ciet. Ipsa verò radix in eclegmate sumpta cum melle prodest tussi, orthopnœæ, ruptis, conuulsis, inflationibus & venenatorum morsibus: quippe quæ in vniuersum excalfaciendi vi polleat. Folia ex vino decocta vtiliter Ischiadicis illinuntur. Est & radix stomacho vtilis, dulci musto condita: Siquidem salgamarii paululùm exiccatam eam, mox decoctam, aqua frigida demergunt: postea defrutum coniiciunt & ad vsum reponunt. Trita potáque ad sanguinis reiectiones est efficax.

Plinius non vno loco Inulæ meminit. Amarior, inquit, per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus mixtis saluberrima. Et mox illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Et Inula quoque à ieiunis commanducata dentes confirmat, si, vt eruta est, terram non attingat. Cōdita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autem in vmbra farina tussi, & conuuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit: folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

Galenus de eadem ita scripsit, Helenii radix maximè vtilis est, non primò statim o[...]rsu excalfaciens, ac proinde non dicenda ca[...] & sicca exquisitè, ceu Piper tum atrum, tum candidū, sed cum recrementitio humore. Quapropter eclegmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace & pulmone crassos lentósque humores idoneè commiscetur. Rubrificant quoque eā partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiusmodi sunt ischiades, & exiguæ assiduæque articulorum procidentiæ ac luxationes. Hæc Galenus.

Helena, quæ in ore omnium est, postquam Græcis Troianísque pro se pugnantibus infinitos dolores intulisset: Helenium vt poëtæ cecinerunt ex lachrymis suis in Helena insula natum mortalibus dedit: quo tristitia omnis aboleretur: si primo doctrinarum & antiquitatis parenti Homero credimus: qui ad obliuionem poculo iniectum ab ea in cœna dixit: tam præsenti ad eam obliuionem potestate: vt nec defunctis ante se parentibus, filiisue aut fratribus, lachrymis genas rigaturus sit quâ die id biberit aliquis, poëta ille testetur: quæ an vera sint in poetis excutienda relinquimus: naturæ enim & corporis: non fortunæ & animi mala in Dioscor. tractamus.

Radicem Helenii in mustum coniectam coqui vt defrutum fiat & sapa, atque inde eximi, ac vinum siue Sapam in vsum reponi, scribit Cornarius: eadem etiam vti vulgùs ex aceto tritā ad scabiem confricandam. Radix Helenii, vt Trago placet, cùm recens adhuc est, sacchharo condiri potest, quemadmodum Zingiber & Calamus aromaticus. Siquę illa desiccata & in puluerem redacta, saccharo vel melle misceatur, vt ita fiat eclegma, benedictam præstat medicinam aduersus suspiria & lentam tussim: hoc námque eclegmate crassi & viscosi thoracis humores inciduntur & excreabiles fiunt. Eodem remedio internæ exulcerationes & abscessus pulmonis, matricis, aliorúmque viscerum [sic vsurpato] persanantur. Cataplasma ex Helenii viridis radice confectum tumores & inflammationes locorum muliebrium & genitalium detumescere facit. Nō improbarim cum Trago in tumoribus frigidis & flatuosis, in phlegmone nolim vti: Radix siquidem, teste Dodonæo, huius Inulæ ad multa maximè vtilis sit natura excalfactoria & resiccans tertio ordine: præsertim arida. Nam recens & adhuc succo plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac resiccandi eius potentiam nonnihil obtundit. Prodest aduersus respirādi difficultatē, orthopnœā, veterémque tussi.n, Vētriculo.a. cō noda & salubris radix cōdita est: à cœna sūpta non modò concoctionem promouet, sed & aluum faciliorem reddit. Sunt etiam qui ipsis decoctis, tritis ac melli instar vnguenti permixtis, vetera vlcera expurgari atque ad cicatricem perduci affirmant.

Aridæ radicis farina, vt prodit Matthiolus, denarii pondere diebus aliquot ex vino vetere hausta splenitícos iuuat; Helenii radicum succus cum pari hyssopi succi pondere, & aquæ stillatitiæ Tussilaginis triplicato pondere, saccharique quantùm sat fuerit, ad mellis spissitudinem decoctus, magnoperè asthmaticos iuuat, si frequentet vtantur. Sicca radix foris vtilis est, sin intrò sumas, humente adhuc atque recenti vtendum, præsertim in pulmonis chronicis affectibus. Helenii radicem, flores & folia tanquam peculiare præseruatiuum pestis tempore commendat Bokelius. Condit autem radices & flores etiam de quibus manè aduersus prauum aërem & difficultatem spirandi vtiliter assumi scribit, quemadmodum & vinum Helenites: vtilem etiam radicem in aceto forti maceratam & odoratam perhibet.

Inuenitur & Nectarites vinum ex Helenio paratum, sed magnâ inter pondus radicis & mensuram musti diuersitate. Plinius enim quadraginta denarios radicis, hoc est vncias quinque, si denarium drachmæ pondere accipiamus, in sextarios sex musti mittit. Dioscor. autem quinque drachmas, in sex congios inicit (qui post tres mēses primò diffundit,) vt in hoc exilius pondus sit, ad tantam vini mensuram: in illo magnum pondus sit, ad exilem mensuram. Quare si in illo sextarii in congios mutarentur: in Dioscor. contrà congii in sextarios, mihi cum Cornario aptior miscendi modus videretur. Sed hæc tota res experimento constat, & in cuiúsque arbitrio sita est, prout quæuis mixtura cuilibet iucunda est. Facit ad stomachū, & thoracem: ducit & vrinas. Vinum quod ex Helenii radicibus passim in Germania paratur frequenter in potu sumptum mirificè visum acuit. *Vinum Nectarites.*

BATANICA

BATANICA PLANTA FOLIIS Helenii.
Cap. X.

DE hac planta Clus. in Exot. lib. 4. cap. 23. talibus agit verbis. In Doctoris Colii, siue Coolmans sportulis, quæ deportatæ sunt Amstelredamum anno 1601. ex India Orientali, in chartacea pagina, hæc latina verba ipsius Doctoris propriâ manu exarata reperiebam. An Conyza odorata aut Helenium alterum Saluiæ odorem spirans? Herba cuius folia Helenii formam referunt, flores parui flauescentes, & in pappos abeuntes Conyzâ minores. Bantamæ comeditur. *Hæc ille.* Ego verò ex notis quas in sicca planta obseruabam, quę sequuntur addebā: Plantæ illius folia palmum erant longa aut maiora, tres ferè vncias lata, per oras crenata, aliquot venis à medio neruo folium per longitudinem medium secante inæqualiter nascentibus, & in latera excurrentibus prædita, pronaque parte incana: foliorum pediculi paruas appendices adnatas habebāt veluti aures; tenelli rami & recenter nata folia albâ lanugine pubescebant, etiam in resiccatâ, quam duntaxat conspiciebam, & cuius folia degustata aliquid amaritudinis habere deprehendebantur.

HERBA MALVCANA ACOSTÆ.
CAP. XI.

DVorum aut trium cubitorum longitudinē adquirit hæc planta, nonnunquam etiam locis vberioribus & humidis, quinque cubitos superans, eleganti virore prædita, *caule* tenui, tenero, nonnihil concauo, imbecillo, & nisi vti Iasminum pergulis sustineatur, humi sese diffundente, quemadmodum Hedera; & multos ramos spargente, qui subinde *radices* agunt vt Mentha & Melissophyllon; adeoque serpunt, vt planta sola, vel ramus transpositus, breui temporis spatio magnum locū occupet: *folia* habet tenella & mollia, in ambitū serrata, magnitudine & forma Sambuci foliis respōdentia: *florem* croceum, Chamæmeli flori admodum similem, paulò tamen maiorem. Toto anno viret & luxuriat.



Acostâ, Historiæ huius autore, teste, ex vers. Clusii, vulgò nuncupatur Remedium pauperum & destructio Chirurgorum: Canarini *Brungara aradua* appellant, id est, quæ flore est croceo.

Hist. Lugd. Malucana Acostæ.

Frequenter vtuntur cùm in Maluca [vnde primam originem traxisse creditur, quòd istic abundè crescat, & plurima admisceatur Chirurgicis remediis] tum in omnibus Indiæ prouinciis, in quibus diligenter colitur, & in pretio habetur, nec iniuriâ.

Coquuntur huius plantæ folia in oleo, & cum cera inspissantur vnguenti modo: mirificè curat id vnguentum omnis generis vlcera recentia & antiqua, etiamsi sanguinolenta, sordida, cuniculosa, maligna, & putrida sint: miræ esse efficaciæ deprehendi in tibiarum vulneribus inueteratis, & recentibus vulneribus. *Ex ea vnguentum mirè efficax.*

Alia est præterea huius stirpis vtendæ ratio. Eius enim caulem & ramos superiore cortice denudant, & sumunt membranam illam tenuem quæ media est inter exteriorem corticem & caulem, quæque facilè, vti in Cannabi, reuellitur: eam oleo nucis Indicæ madentem, ipsius plantæ foliis inuoluunt, & sub cineribus calidis recondunt: vbi incaluerit & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruentisque vulneribus imponunt, seu grandia sint, seu leuia, & paucis diebus non sine admiratione conglutinant absque vlla inflammatione aut apostemate: lenit enim dolorem sanguinisque fluxum cohibet: breuiter nullo alio medicamento adhibito omninò ad cicatricem perducit: singulare etiam perhibent esse remedium aduersus neruorum punctiones & vulnera. *Alia huius stirpis vtendæ ratio*

Eodem præterea modo adhibetur in apostemate aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricem perducendum: item in inueteratis vlceribus & cuniculosis, in quibus ea solummodò trita interdum apponitur.

Quia porrò certissima sunt huius plantæ, quæ enumeraui, remedia: vulgaris illorum vsus est in vniuersis illis prouinciis, & magnæ æstimationis: multi præterea alii, qui inde nauigant, vnguentum ex hac herba cum oleo & cerâ confectum, secum efferre solent, tantam fiduciam in eo collocantes, quasi omnia Chirurgica remedia apud se haberent: itaque quacunque occasione, in qua chirurgorum opera requiri posset, subitò ad vnguentum ex herba Malucana confectum confugiunt, tanquam indubitatum remedium.

BELLIS MINOR SYLVESTRIS spontanea.
Cap. XII.

TOtum cæspitē operit sparsis humi *foliis* numerosis, pinguiusculis, hirsutis, ex longa, ceruice sensim latescentibus rotūdatisque: *caulem* nullum promit, sed pediculos frequentes, palmares & altiores, tenues, teretes, hirsutos, quorum singulis *flos* insidet vnus, Bellidis hortēsis, *Descriptio*



minor,ſingulari foliorum in orbem ambitu, lacteorum aut ex albo ſanguineorum, luteo vmbilico : radiantur porrò *fibris* multis tenuibus.

Bellis non videtur à Græcis deſcripta : aſt apud Plinium Bellim & Bellium vocari plerique fatentur, & vt Cæſalpino videtur, optimâ ratione : inquit enim lib. 26. cap. 5. Belllis in pratis naſcitur : flore albo, aliquatenus rubente : ad omnes ceruicis dolores, tumoréſque quacunque in parte illita cum Artemiſia : lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, & Bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur : pratenſes hi flores, ac ſine vſu, ideò & plerique ſine nominibus: quin & his ipſis alii alia nomina imponunt. Quo loco luteum dixit florem, id eſt internum : neque obſtat, quod Bellio luteum eſſe florem tradat, quia non ad ambitum, ſed ad diſcum, mediúmue floris, quod ſanè luteum eſt, reſpexit, inquit Fuchſius: & hinc eſt quod à quibuſdam Plinii locus ita legatur. Luteum & Bellio, vt ſubaudiatur ſemen. Barbulas autem appellauit circumdantia foliola. Alibi putat Cæſalp. hanc eandẽ intellexiſſe ſub nomine Anthemi, cùm inquit : primum Anthemum quoque calculos eiicit: paruis è radice foliis quinis: caulibus longis duobus: flore roſeo : radices tritæ per ſe ceu Lauer crudum. Aſſumpta hæc ex Theophraſto, qui Anthemon quoddam ſcripſit ab radice tantùm foliatum : ſed Theodorus inibi vertit Nigellam.

Cæſalp. porrò hanc eandem apud Dioſcoridẽ dicit inter genera Anthemidis nominatam, quã Cranthemon vocat, quaſi florem veris : ad id enim alludit & appellatio vulgaris apud nos: hãc dixit flore purpureo conſtare, efficaciſſimam ex omnibus generibus ad calculos, in totum maiorem : quæ nota, ſi de flore intelligatur, conuenit, maior enim eſt in totum: non ſi de frutice, vt Plinius interpretatur : breuior enim hæc eſt.

De Bellide ſilu. ſpontanea loquitur Ruell. lib. 2. cap. 125. his verbis. Bellis qui & Bellius dicitur, flos pratenſis, duorum generum eſt. Maior (de hac poſtea dicetur,) & minor flore albo, aliquatenus rubẽte quinquagenis ternis tantùm barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundũ oblongo, leuiſſimè ſerrato: ſylueſtris floris calyculus ſimplici foliorum conſtat ambitu, emaculato candore, vnde Galli *Margaritam* vocarunt. Hæc trita cum Artemiſia ſtrumas efficaciſſimè compeſcit. In officinis minoris Conſolidæ titulo demonſtratur. Hybernis quoque naſcens coronis hyeme tota prouenit, primus etiam Veris flos, in Italiam ex occidente, vt quidam exiſtimant, conuectus. Laudatur ad podagras, Iſchiada, & neruorum reſolutionem, vnde nonnulli eã Paralyſim vocant. Hallucinãtur qui Bellium vulgò Leonis dentem dictum interpretantur, quem non quinquagenæ quinæ, ſed pluſquam cẽtenæ coronant barbulæ, non candidæ ſed luteæ, ſemine pullo in auras euaneſcente : Bellio, albæ luteum verticem circumdant, qui à multis ſemẽ intelligitur. Porrò qui Antipatrem vulgò dictum rentur eſſe, liquidò falluntur.

Lonic. Primula veris, Solidago minima (klein wundkraut.) Arthritica (Gichtkraut/ ab effectu) & Bellis minor. Videtur autem pictura eam exprimere, quæ eſt pleno flore.

Brunfelſ. Solidago, Conſolidæ ſpecies. Eidem in quarto & Cæſalp. Primula veris, quòd ſc. Vere inchoante mox erumpat. Trago, Primula veris, Artetica Pandectarii. Fuchſ. & Dod. gall. Bellis minor ſilueſtris. Tabern. Icon. & Hiſt. Bellis 4. ſiue minor ſilueſtris. C. Bauhin. Phyt. Bellis 7. ſiue ſilu. minor, varians floris colore diſcum enim luteum in orbem cingunt folia vel alba, vel ex candido rubra, in ambitu alba : aliquando in viridem colorem degenerant.

Lobel. in Adu. Conſolida minor Officinarum. Obſ. p. 253. Bellides ſiue Conſolidæ minores, Primulæ Veris Tragi.

Bellis minor in poſt. comm. quam in prioribus Matthiolus lib. 3. cap. 139. Bellidis alterum genus facit, in pratis plerumque naſcens. Turn. Bellidis genus alterum, ſiue ſpontaneum, vbique iuxta ſemitas & in pratis obuium, quod Septentrionales Angli Bauwurt vocant. Videtur duas figuras proponere.

Hæc eſt ille Amellus Guillandini in Theone, quem Aſterem Atticum eſſe negat, & vel Chelidonium minus, vel Primulam Veris minorem affirmat, in quarum foliis euidenter admodũ Violæ ſubluceat purpura nigræ, ancipiti foliorũ intellectu, neu quis muſſet.

Bellidem minorem ſilueſtrem ſpontaneam, vocant Germani Maßlieben, Maſſulen/ Maßblümlin/ klein zeitloſen / & ſimpliciter zeitloſẽ: Belgæ, Madelienen/ kerſſouwen/ Margrieten: Galli *Paſquette ſauuage, ou Confire petite* Fuchſ. & ſimpliciter *Marguerite ou Paſquette* (fortè quòd ad Paſcha ferè florere incipiat,) & *petite ſauuage marguerite* : Itali *Margarite & Fiori di prima veri gentili* : Angli Dayſie : Boh. Matecuik / Sadmikroſa. Nomi lingua

Paſſim prouenit in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis, vernis menſibus florens. Et quidem Monſpelii & Pataui menſe Februario : Montbelgardi Martio, Octobri, & Nouembri : Geneuæ & Decembri : Baſileæ Maio. Locus tempu

Aqua primulæ ſeu Bellidis deſtillata, iecur refrigerat, calores internos reſtinguit, reprimit choleram, puſtulas linguæ ab ardore faucium profectas, oríſque exulcerationes ſanat potu. Vires
Herba ipſa adhuc tenera cum ſale oleo & aceto commanducata aluum adſtrictam laxat : folia recentia quibúſuis calidioribus vulneribus impoſita proſunt. Herba tuſa, tumoribúſque genitalium impoſita, calorem repellit, leniterque dolorem ſedat. Quidam & herba & floribus Primulæ quibus Ebulum & Eupatorium adiungũt, ad balnea ſudatoria vtuntur, atque ea membrorum reſolutioni, Græci paralyſin vocant, mirificè conducere aſſerunt. Vereor ne Tragus hæc tradẽs Primulam Verbaſci ſpeciem confundat.

Bellidis minoris folia, authore Dodonæo, humectandi, refrigerandíque facultate donata ſũt: & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articularios ac podagricos, ex calido ſiccóque humore, mitigant : cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimùm additis Maluæ foliis. Eadẽ oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in cauſonide febri, ac inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiſcetur.

A Dodonæo diſſentit Fuchſius, dicens Bellius vterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorum ad diſcutiendas ſtrumas vſum eſſe ſcribit. Acetoſus tamen ſapor quẽ in guſtu minor præ ſe fert, aliquam frigiditatis in eo portionem eſſe monſtrat. Quicquid tamen ſit, exiccare Bellios euidentiſſimum eſt. Temperatè frigidas & ſiccas potiùs quàm humidas dictitat Lobelius, & nonnihil adſtringentes. Quotquot hodie viuunt vulnerariam herbam Bellium eſſe nouerunt.

nouerunt. Vulneribus enim vtilis & potissimùm in fractura capitis admota: & hinc Consolidæ nomen adepta videtur. Succus etiam herbæ vtiliter à vulneratis bibitur. Folia recipiuntur inter olera.

BELLIS FLORE VIRIDI.



scriptio

Est & hoc in hoc *flore* admiratione dignum, quod vbi in valdè humido loco diutiùs inhæserit, si nō aliò transferatur, in viridē planè colorem degenerat. Talem enim Bellidem primò vidi Sturgardię florentem Iunio, cuius *folia* erāt minora, quàm in vulgaribus, quæ etiam mihi pallidiora videntur: *flores* etiam minores ex flosculis virentibus constantes, capitulum repræsentantes sine foliolis in circuitu. Nos curauimus depingendam sua magnitudine.

D. Arnoldus Gillenius in botanicis egregiè versatus, ait non genus particulare Bellidis, sed abortum quod non negarim.

C. Bauh. phyt Bellis 7. siue silu. minor. in viridem colorem degenerans.

BELLIS HORTENSIS SIVE flore multiplicato.



rip.io

Bellis, crebris est in orbem fusis *foliis*, pilosellæ, pinguiusculis, nonnihil crenatis, aliàs integris, hirsutis, sapore adstringente: inter quæ pediculi oriuntur palmares, tenues subrubētes, hirsutique *flores* sustinent albos purpurascentesue, medioluteos, Anthemidis modo: aliàs verò numerosa foliorum luxuries vmbilicum luteum obumbrat, repetita transplantatione, colore vel albo, vel rubro, vel in ambitu rubro in medio albo, vel alternatim, vel viridi, vel quà denique fors tulit temerè versicolore varietate foliorum commendabilis: nec *radicis* fibrosæ reptatu contenta se propagasse, quin & è flore ad margines nouam sobolem, haud aliter atque in prolifera Caltha, sufficit, sed matre, vt par est, minorem.

Quid cultus mangonium in primula Veris efficere possit, commemorat Tragus. Hodie, inquit, versicolores, & multiplici barbularum contextu stipatos puellæ inter coronarios flores, hos quoque plantare solent. Quidam enim ex iis rubri, quidam candore emaculato, postremò nonnulli ex albo & rubeo mixti, alii intus rubri in ambitu albi spectantur.



Quin & candidi flosculi, qui multiplices cultura euadunt, nisi citiùs carpantur, ex se alios generant, ita vt sæpe ex vno capitulo, seu [ut ita loquar] cerebro primi floris, quatuor aut quinque alii erumpant, qua in re naturæ fœlicitas & mira vis nobis commendatur.

Matth. in prior. comm. Bellidis primum genus siue hortense sine icone. In postr. cum mag. fig. Lat. & It. Bellis minoris tres species. Turn. p. 78. Bellis siluestris prior, quantùm mihi videtur.

Fuchs. Bellis minor hortensis, quam Officinas Consolidam minorem appellare scribit, Germanos Monatblume oder rote blume/ Gallos *Marguerites de iardin, ou Consire petite.*

Gesn. hort. Bellis minor in hortis.

Dodon. gall. Bellis minor hortensis, *petite Marguerite domestique.* Lat. in fol. Bellis hortēsis. multiplici flore. Plant. icon. p. 476. Bellis hortensis multiplici flore, siue Bellides Consolidæ minores & mediæ: Tragi primula veris.

Tabern. Icon. & Hist. tres ponit figuras; Bellis 1. hortensis multiplex flore albo, weiß gefült Maßlieben. Bellis 2. hortensis flore rubro, 3. Bellis tertia minor hortensis.

C. Bauh. phyt. p. 506. Bellis 8. siue hortensis flore pleno, albo, rubro, incarnato, vario, id est, candido & rubente, minore itèm & maiore flore, cuius nomine tres icones apud Tabern. p. 327. & 328. & apud Lobel. duæ. Item p. 507. Bellis 9. siue hortensis prolifera: hanc dixit Tragus lib. 1. cap. 52. albo colore, & talem fieri si nō citiùs carpantur flores, suaue rubentem Lutetiā habemus: viridem obseruauit Lobelius.

Cæsalp. primula veris, in hortis coli solita, hieme tota florens, multiplici foliorum rubentium ordine.

Bellidem flore pleno hortensem habent Mōspelii in hortis: sed non ita frequentem vt Basileę: cuius ibi diuersi sunt colores, quemadmodū & Geneuæ, vbi florentes obseruaui Nouembri & Decembri: albas in horto habui florentes Ianuario: sunt etiam Bellides satiuæ in hortis Pa- Locus & tempus

tauii & & Bononiæ. Montbelgardi habēt in hortis: aliquot generá plantaui in Horto E.C. Albá plenam, rubras duas, vnam foliolis florum angustioribus & fistulosis ferè, aliam latioribus in quibus cum rubore sunt partes, quas albas cinereaceas ferè dicas.

BELLIS SYLVATICA.

Descript.



RADICE haud secus fibrosa est quàm minor Bellis, sed crassior, etiam aliquando lignosior: *folia* verò maiora, oblonga, per extremū rotunda, & in ambitu nonnihil serrata, hirsuta, subinde etiam subrubentia, longo pediculo donata: *Coliculi* ex radice nudi aliquot exeunt dodrantales aut pedales ac maiores, *florem* singuli vnicum sustinentes Bellidis maioris similē, sed paullò minorem, foliis, radiatis albis, disco luteo.

Matthiolo in prioribus comment. Bellis quoad Iconem: In postr. comm. Ital. & Lat. cum mag. fig. & Hist. germ. Bellis media, Mittel Maßlieben.

Gesn. hort. Tabern. Icon. & Hist. Lobel. Aduers. pag. 199. Bellis media. Obseru. pag. 252. Bellis maior. Icon. Plant. pag. 476. Bellis maior syluestris. Teut. 561. *Existimamus* malè dici maiorem. Dodon Lat. in fol. Bellis prima, Bellis siluestris.

Clus. in postr. Histor. Bellis media Matthioli, maior Lobelii, à vulgo ex Consolidæ minoris generibus habita.

C. Bauhin. Phyt. Bellis 6. siue silu. media caule carens. An dicenda sit hæc Bellis caule carere nescio, meo iudicio caules non foliosi dici possunt pediculi flores sustinentes.

Frequentissima est in Alpinis pratis, vnde illā sæpiùs in hortum transtulit Clusius, cùm Viennę ageret. Bellidem syluaticam siue mediam Tiguri obseruaui, & Basileæ in horto D. Doctoris Fœlicis Plateri Medici, nec non Geneuæ. Mense Maio copiosam inueni florentem in montibus circa S. Vrsane inter dumeta: transtuli Montbelgardum in hortum Ill. E. C. vbi diuturna non fuit.

BELLIS MAIOR.

FIbrosa *radice* reptat, *caules* emittens plures dodrantales & altiores, quadratos, modò in alas diuisos: *folia* oblonga, pinguia, serrata, subacri sapore: *flores* Buphthalmi aut Pyrethri, vmbilico luteo, foliis in ambitu albis, odore nullo excellente: foliola calycum habent fimbriam nigricantem. Figura prior ex Fuchsianis, non malè videtur nobis exprimere Bellidem ramosam, quāuis possit etiam poni pro Chrysāthemo.

Frater C. Bauhinus misit nobis Bellidem maiorem, caule non ramoso, foliis valdè angustis dentatis, serratisue, in acutum desinentibus, Ptarmicæ Fuchsii aliquando respondentibus, flore alioqui præcedenti simili, cui satis similis Fuchsiana icon, si folia tantillùm angustiora picta essēt: suspicabar fratris secūdam, verùm quæ de rotunditate acuminata ait, non conueniunt: duæ icones à nobis propositæ iam erant sculptæ.

Descr.



Brunfelsio Tom. 1. Rhaps. 49. in folio. Parthenii quinta species, seu oculus bouis vel vaccinus: Eidem in quarto pag. 111. Buphthalmos.

Parth.

Matth. in priorib⁹ cōm. Bellidis tertiū genus, cæteris maius, sine icone: In postr. comm. cum mag. figuris Lat. & Ital. Bellis maior.

Buph. mus.



Fuchsio, Bellis maior, Officinis nonnullis Consolida media. Germ. Genßblum. Verùm alia est consolida media.

Gesn. hort. Bellis, Consolida recentioribus maior.

Pro Bellide maiore Trag. Germ. malè figurā Hyperici sub sequentibus nominibus ponit, G. Gänßblum/Mogūtinenses S. Johans blum, hoc est, Florem S. Iohannis: Moguntinis, Treuerensibus ac Spirensibus kalbs aug, hoc est, vitulinus oculus, Buphthalmus sed non Dioscoridis. Hermolaus Barbarus Bellium maiorem appellat.

Trag. not.

Dodon. gall. Lat. in fol. Bellis maior, Marguerite grande.

Lobel. Adu. pag. 200. Obs. pag. 253. Ic. Plant. pag. 478. Bellis maior, Consolida media Vulnerariorum. Germ. Gänßblum.

Tabern. Icon. & Hist. Bellium maius Gänßblum.

C. Bauhin. Phyt. Bellis 1. siue sylu. caule folioso maior, rarissimè flore pleno reperitur.

Cæsalpin. Bellis maior, iuxta vias nascens, de qua

qua ait. Caules rectos fert, dodrante altiores, foliosos: folia sunt Oleæ figurâ, serrata: flos in summo candidus, longè amplior Chamæmelo: æstate floret, vtuntur quidam floribus cum axungia ad capitis vlcera maligna, quam Tineam vocant: non dubito hanc apud Theophrastum inter genera Anthemi censeri, quod foliaceum vocat. Theodorus Nigellam foliosam vertit.

Hort. Lusit. Bellis maior. Bellium maius, Genßblum, S. Johans blum.

cus. & mpus. Bellidem maiorem vocant Patauii *Margaritam*, comedunt mense Februario in acetariis. Geneuæ viret tota hieme & Ianuario. Basileæ florentem vidi mense Octobri quà itur Moutets & in pratis inter portam Stein & Eschen/& apud fluuium Birse intra urbem, & mense Iunio passim in pratis. Monspelii mense Maio: Lugduni frequens, Montbelgardi vulgaris in pratis, etiam in Horto E.C. spontanea, florens Iunio & Iulio.

Temperatam in caliditate & siccitate hanc tradit Tabernamontanus. Vtilis admodum vulneribus, & rupturis in potu bibita, vel Emplastri modo applicata. Lobelio si credimus eadem potest quæ Bellides, eodem modo vsurpata.

BELLIS ALPINA MAIOR FOLIIS angustis rigidis.

scriptio EX *radice* serpente, lignosa, nigricante, & ab vna parte fibras spargente *caulem* emittit vnicum, cubitalem altitudinem excedentem, rotundum, striatum, ad radicem villosum, circa quem *folia* pediculis carentia, quinque vel sex digitorum transuersorum longa, angusta, rigida, ex rotũditate acuminata, per circumferentiam crenata, nullo ordine disposita, in caulis summo *flos* vnicus medio luteus, quem plurima folia alba cingunt, totusque flos multò priori maior est: hæc in Baldo monte Veronensi prouenit, vt Frater descriptionis autor prodidit.

C. Bauh. phyt. Bellis 2. siue alpina maior.

BELLIS ALPINÆ ALIA SPECIES MInor foliis non rigidis.

HÆc iam dictâ caule breuiore foliis duplò triplóue angustioribus, & breuioribus, leuiùs crenatis, nec rigidis in exquisitum acumen desodentibus, flore quinetiam minore, in montibus Euganeis Patauinis prouenit.

C. Bauh. Phyt. descriptionis autori Bellidis secundæ siue Alpinæ maioris altera specie.

Hæc cum præcedenti nobis Chariss. frater C. Bauh. communicauit, quarum nemo ante ipsum mentionem fecit, cuius studio indefesso in re Botanica multùm debetur.

BELLIS MONTANA MINOR

scriptio SEsquicubitali est *caule*, eóque simplice & indiuiduo: *folia* terram proximè multa semuncialia, per extremum subrotunda, serrata, longis pediculis nixa: alia per caulem alternata, graminea, unciarum duarum aut sescunciæ longitudine, subinde crenata; magna verò caulis pars nuda est; flos summo insidet cacumini vnicus, maiusculus, Bellide pratẽsi maior, albus, disco luteo, capitulo squammis nigricantibus compacto.



Gener Cherlerus attulit collectam ad Montis Lupi pedes & circum iacentibus campestribus squalidis & incultis.

ANTHEMIDES SIVE CHAMÆMELA Veteribus.

CAP. XIII.

GEnera Anthemon plura dicit Theophrastus. Anthemon, inquit, floret particulatim, incipiens non ab imo, vt in cæteris, sed à summo: flos candidus circumdat, medium viridis tenet [id est pallidus,] & semini color idem: decidit id vti & spinosorum conceptaculo inani relicto: genera eius plura: quædam ab radice tantùm foliata: Quædam in caule solùm: sed hanc Theodorus Nigellam vertit, teste Cæsalpino.

At Dioscorides genera tria proponit flore tantùm distantia, his verbis. Anthemidem alii Leucanthemon; alii Eranthemon; quoniam Vere floreat, alii Chamæmelum quoniam odorem Mali habeat; nonnulli Melanthemon, alii Chrysocomen [Orib. χρυσοκάλλιον,] alii denique Calliam vocant. Huius genera tria flore tantùm distantia: *rami* dodrantales fruticosi, alis multis concaui: *foliola* parua tenuia numerosa: rotunda item capitula, intus quidem auri colore fulgentia, foris verò orbiculato ambitu *floribus* circundata candidis, aut purpureis, magnitudine foliorũ Rutæ. Hæc Dioscorides, quæ fermè ad verbum transcribit Plinius, addens eius florem inter coronamenta reponi; at magnis laudibus celebrari ab Asclepiade.

Anthemidis, inquit Marantha lib. 1. cap. 9. tria genera posuit Dioscorides, tantùm flore distantia: atque clariùs explicans seipsum, in colore, non in forma hanc discrepantiam sumpsit. Vnde quia nullam aliam habebat differentiam, omnia hęc tria genera vnica descriptione complexus est: sed necesse fuit ea distinguere, vt quæ facultatum gradibus distarent: nam si æquè omnia viribus pollerent, nullam fecisset in genera diuersitatem.

Porrò in Anthemide hac ex tam multis appellationibus nulla est, quæ non certam & rei coniunctam significationem habeat. Omittimus quas ipsemet hic declarauit, Eranthemon quòd Vere floreat: & Chamæmelum quòd Pomi odo-

rem habeat. Cæteræ etiam ex floris colore odoréue consensu aliquarum Gentium factæ videntur: quæ vt interiorem exterioremue floris colorem magis amauerant: sic Leucanthemon à colore albo: Chrysanthemum aut Chrysocomē à colore auri flauo eam indicauerunt. Vtroque enim modo in Scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Mali quem habet Malanthemon, Mali enim florem ea vox significat. Libet his addere, à Theophrasto lib. de plant. Historia 8. sæpiùs genere neutro Anthemon dictam fuisse.

Sunt autore Matthiolo, qui putent plantam, quam quidam Virgilii Adonidem esse censent, purpuream Dioscoridis esse Anthemidem, sed reuera hallucinantur, quòd huiusce Anthemidis genus, Dioscoride teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, vt in Belli (Amello C.Bauh.) quadam videmus, à quibus maximè differunt vulgaris Adonidis flores qui Papauerorum siluestrium flores æmulantur.

Anthemidis siue Chamæmeli nomen maximè latè patet. Est enim Anthemis Leucanthemon propriè dictum Dioscoridi, nobis Chamæmelum vulgare. *Chamæmelū vulg.* Est & Chamæmelum odoratissimum siue nobile repens flore simplici, Leucanthemon Græcorum dictum. *Chamæmel. nobile flore simplici.* Ab hoc variat Chamæmelum repens odoratissimum perenne flore multiplici. *Chamæmel. nobile flore multiplici.* Est Anthemis Chysanthemos quædam Dodonæo, quam Chamæmelum aureum peregrinum capitulo sine foliis inscribimus. *Chamæmel peregrinum capitulo sine foliis.* Sunt aliqui qui Buphthalmum & Chrysanthemum eādem esse herbam credant quibus non vehementer repugnabit Cordus. Est hæc Chamæmelum inodorum, siue Cotula non fœtida. *Chamæmel inodorum.* Habemus & alterum Chamæmelum fœtidum, siue Cotulam fœtidam. *Chamæmel. fœtidum.* Meminit Camerarius ad Hist. Matthiol. Germanicam, Chamæmeli cuiusdam fœtidi ex luteo pallentis. *Chamæmel fœtidum ex luteo pallens.* Attulit gener Cherlerus Chamæmelum fœtidum marinum, collectū in maritimis Narbonensium, vbi occurrit non ita frequens. *Chamæmel. fœtidum marinum.* Exhibet Lobelius in Iconibus Plantini Parthenium marinum minimum, quod Chamæmelum marinum inscribimus. *Chamæmel. marinum.* Buphthalmum veram & Chrysanthemum Dioscoridis eandem esse plantam conatur demonstrare Gesner. horti: nos de hoc agemus titulo hoc Chamæmelum Chrysanthemum quorundam. *Chamæmel Chrysanth. quorundam.* Est Chamæmelum Eranthemon, Anthemis Eranthemis Dalechampii, nobis Chamæmelum purpureum. *Chamæmel. purpureum.* De his nobis Chamæmelis cognominatis ordine iamiam dicendum occurit.

CHAMÆMELVM VVLGARE AMARVM.

Descriptio HÆc passim obuia est in segetibus, tenui fibrosáque *radice*, nec altè defixa: *caules* tenues, dodrantales, recti, foliis vestiuntur Cotulæ tenuioribus, odore exiguo, sed suaui: *flores* in ambitu albi, quorum *folia* vmbonem apicellis luteis constantem radiati circumstant: annua planta.

Anthemis Diosc. Quam modò descripsimus videtur nobis præ cæteris Chamæmelis, Dioscor. descriptioni respondere. Et hinc meritò Anthemida notam esse scribit Corn. & officinis, & vulgo, sed Camomillæ nomine ex græco Chamæmelo corrupto. *Camomilla vulg.* Matthiolus etiam hanc depingens Anthemidis titulo pro Anthemide Leucanthemo Dioscoridis & Galeni recipit. Non placet Camerarium apud Matthiolum in Epit. & Hist. germ. *Camer. not.* posuisse pro Chamæmelo vulgari odoratum.

Chamæmelum, inquit Tabernæmontanus, quod in Germania in agris spontè luxuriat, genuinum est Chamæmelum Veterum, siquidem spirat odorem bene olentis Mali: vires etiam & facultas conueniunt: *Chamæmel Ta[…]* vocatur à Græcis χαμαίμηλον, Ἄνθεμις, λευκάνθεμον, μελάνθεμον, καλλίας, Διακώλια, Διοκάλλια, Τέρχινος ἥλιακος, Ἀπαίρετος, Ἄνθεμον, Ἀνθέμιον, & ab Hipp. εὐάνθεμον, ab Alex. Tralliano Ἀνθεμίσιον: à Latinis Anthemis, Leucanthemum, Leucanthemis, Melanthemū, Callia, Chamæmelum, Diacolea Apuleio seu Diocallia, Rotula Solis, Discus Solis, & Herba superba: *Diocal[…] Apulei[…]* Hippocrati Euanthemum, *Euanthe[…]mum H[…]* Theophrasto Anthemum & Anthemium, Tralliano lib. 8. cap. 2. Anthemisiū: *Anthe[…]um T[…]* Plinio secundo de re med. lib. 1. cap. 38. Proserpina herba: *Proser[…] Plin.*



ab aliis Oualida, Amolacia, Aulitica herba, & Malium, à vulgo Medicorum, Herbariorum & Officinarum Chamomilla, Camomilla, & Chamæmilla: Serapioni de temp. simpl. cap. 22. Debonigi: Auerrh. Habonog: Alsaharauio Hesbe: Hali abbati Besbonig: & Besbonigi: Stephano interpreti Arabico Babunegum & Xambunegum: *Babune[…]gum.* ipsis verò Arabibus authoribus Bebonici, Babonegi, Beborugi, Bubenegieman, Biben, Bembonig: Glossographo Auicennæ Behonigi: Italis *Camamilla, Camomilla, & Mesenella*: Hispanis *Manzanilla saluage*: Gallis *Camomille & Camomille des champs*: Polonis Romyen: Bohemis Rimen & thermanecf: Anglis Camomyle: Vandalis *Amalusta*: in Africa *Astertiphe*: Aegyptiis *Thaboris*: Brabanris Camillenbloem/ & Camillen: Germanis Chamillen/ Gamillen/ Camomillen, hermlein/ Magdtblum/ Meydtblum/ Langenblum/ Alsaticis Carmelten.

Anthemidem vocat Amatus Hispanicè Macella, Manzanilha, Arabicè Babunegi, & in cōtextu Chamomillam vulgarem. Ei Rob. Constantinus addit figuram hoc titulo: Chamòmilla satiua. *Rob. C[…] not.* Hanc tamen seri hactenus non obseruaui.

Lobel. Aduers. Anthemis vulgatior, siue Chamæmilla. Obs. p. 445. & Ic. Plant. 770. Anthemis vulgatior.

Dod. gall. Chamæmelum vulgare, author autē est vocari Chamæmelum album: ac officinas hoc vti pro Leucanthemo vero. Is tamen verum negat, ac ideò Chamæmelum siluestre inscribit.

Chamæmelum vel Anthemidem esse verum Chamæmelum, non dubitat Gesn. de hortis, licèt hoc Dod. gall. Chamæmelum siluestre vocarit. Gesn. in App. Chamemelum vulgare Tragi vocat.

Quæ foris in orbem candida folia obtinet è tribus Anthemidis generibus, ea est, inquit Fuchsius

chsius, quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, vt vulgò hodie Camomilla vocatur, gall. *Camomille blanche.* Primum autem hoc Anthemidis seu Chamæmeli genus esse verum & legitimum Chamæmelum, neminem dubitare arbitror, quòd nihil in hoc sit, quod Dioscoridis descriptioni, quã antè adscripsimus, non respondeat. Inscribitur à Fuchsio Chamæmelon leucanthemon.

[Ch]amomil. vulgaris [...]rago. Tragus hanc, Chamomillam vulgarem inscribit, ac tertiam facit, agrestemque cognominat. Non minùs rectè Anthemidem Dioscoridis, Anthemon Theophrasti, Leucanthemon, seu Melanthemon Plinii lib. 22. cap. 21. esse existimat.

[H.] Lugd. [...]icones. H. Lugd. p. 968. Anthemis leucanthemos Plinii. Item p. 1345. Chamæmelum silvestre Dodonæi (puta Gallici:) Non bene duas figuras vnius plantæ diuersis capitibus proponit, quasi diuersæ essent plantæ, quinimò videtur priori loco confundere Chamæmelum Romanum vocatum cum uulgari.

[Ch]amame[lum] 3. siue [vu]lgare [C.] Bauh. C. Bauh. phyt. Chamæmelum 3. [1. apud Matth.] siue vulgare, quod Leucanthemum Dioscoridis esse confirmat.

Chamæmelum vulgare obseruaui Lugduni, Basileæ, Monspelii, Geneuæ, florens Maio in segetibus. Montbelgardi abundat etiam in horto E. C. ac ineunte Æstate segetibus interdum tam frequens & satis, vt non parum incommodum sit.

[Vi]res Vim habent, vt testis est Dioscorides, radices, flores, & herba Anthemidis, excalfaciendi extenuandique: potu & insessione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosque: aduersus inflationes & ilei tormenta bibuntur: bilem suffusam expurgant: iocinorum vitia sanant: decocto earum vesicæ fouentur: ex omnibus Anthemidis generibus, ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est hanc propriè Heranthemon vocant. Ea cui Leucanthemon nomen est, item quæ Chrysanthemon dicitur, vehementiùs vrinam cient: ægilopis illitæ medentur: commanducatæ vlcerum eruptiones in ore sanant: nonnulli in clysteribus ex oleo vtuntur, teruntur que in farinam ad abigendos febrium circuitus: flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri: radix quoque siccari, dumque ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars vna, modò contra, floris partes duæ & herbæ vna permutatim duplicato pondere, alternis diebus: bibere autem oportet in vino mulso diluto.

[An]themis [pu]rpurea.

Est Chamæmelum Galeno tenuium partium: quamobrem digerendi, rarefaciendi & laxandi facultatem obtinet: tenuitate Rosæ persimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, quapropter lassitudinibus, vt si quid aliud, confert, doloresque mitigat: præterea tensa remittit & laxat, quæque mediocriter dura sunt, emollit, quæque constipata condensatáue sunt, rarefacit: adhæc febres quæ citra visceris alicuius inflammationem infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humoribus biliosis aut cutis densitate consistunt, Qua de re ab Ægyptiorum sapientissimis Soli consecratum est, febriumque omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim quas diximus febres sanare potest, easque quæ iam concoctæ sunt: iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melãcholicæ sunt, pituitosæ, aut ex visceris inflãmatione prognatæ: nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, vbi iam concoctis adhibetur: quapropter & hypochondriis, vt siquid aliud, gratum existit.

Tragus memoriæ prodidit, aquam Chamæmeli florum destilatam eadem efficere, quæ Dioscorides herbæ simpliciter tribuit: puerperis verò primo loco positam in primis utilem esse, per eam enim efficaciter purgari. *Aqua.* Qui morbo comitiali continuò vexantur, iis flores Chamæmeli aceto & melle decocti, propinari in potu debent, quo si vsi fuerint, statim consurgunt, morboque per aliquot tempus liberantur. *Morb. comitialis.* Chamæmeli odor, aqua eiusdem stillatitia, nec non lixiuium, in quo illa decocta fuerint, debilitati capitis & cerebri conferunt: decoctio eius, inueteratis malignis vlceribus lauandis vtilissima est. Oleum ex Chamæmeli floribus confectum, induratos tumores & collectiones emollit ac detumescere facit, doloresque mitigat. *Oleum.*

De Chamæmeli viribus hæc Matth. Indubitatæ fidei experimentum contra dolores internos quos flatus peperit, vritur ad albedinem talus suillus, teritur in puluerem, cuius drachma vna ex vino propinatur in quo decoctum fuerit Chamæmelum. *Experimẽtum contra flatus.* Eiusdem decoctum ex iusculo carnium, euporiston est contra dolores colicos si bibatur. Scribunt quidam, si quis Chamæmeli triti puluerem melle excipiat, vt fiat electuarium, deque eo quotidie bis horis tribus ante cibum, singulis vicibus cochlearis mensuram sumat, sensimque deglutiat, bronchocelen curare. Magni est Chamæmelum vsus in medicina ad compescendos dolores ventris, matricis, lumborum, renum, vesicæ, atque inter omnes plantas, quotquot in balnea contra calculum recipiuntur, nihil floribus Chamæmeli efficaciùs: faciunt & ad cruciatus spasmi flatulenti, aliosque conuulsiuos: in quem finem vsus duplex commodissimus, vel enim Chamæmeli & Maluæ ex vino aut aqua factam decoctionem, colatam in vesicam infundunt bouinam, aut suillam, donec ad medium sit repleta, quam constricto collo parti dolenti applicant: posset & decocto addi oleum Chamæmelinum: *Dolores cõpescit.* Alter vtendi modus est talis, folia aut flores Chamæmeli cum seminibus Lini in sacculum coniiciuntur interpunctum, qui in aqua calefacta parumper infusus, postea inter orbes duos expressus, quàm potest fieri calidissimus, loco dolenti imponitur, superdato panno quadruplicato calente, vbi refrixerit, denuò eodẽ modo calefit: idque sæpiùs iteretur, mane ieiuno ventriculo & vesperi, quotiescunque vrgent dolores: prodest & ante applicatum partem oleo Chamæmelino inungere: præterea Chamæmelum in aqua decoctum cum furfuribus triticeis, additâ postea axungiâ porcinâ, vt emplastri consistentiam adipiscantur omnia, tumores duros emollit, dolores mitigat, suppurationem promouet. *Tumores.* Ad omnes tumores, quantumvis duros probatum est emplastrum calidum impositum, ex ramentis coriorum derasis, & floribus Chamæmeli simul in aqua coctis. Flores Chamæmeli mollitiem cuti conciliant lotione. Oleum Chamæmelinum tumores duros emollit, dissipat, dolores sedat. Clysteribus additur cum aqua florum Chamæmeli ad dolores intestinorum placandos, siue illi etiam sint ab vtero, renibus, vesica: inprimis autem ad conuulsiones facit, relaxat enim tensa, emollitque dura: Ad infantum tormina vix præstantius inuenias, quàm vel omentum veruecinum minutim concisum, in

Chamæmelino oleo in sartagine, lento igne sensim frixum, calensque ventri inductum. Cum vini spiritu miscetur oleum chamæmelinum, quod vtiliter spasmo frigido imponitur, superaddito calente panno. Meminit Camerarius olei ex floribus Chamæmeli stillatitii cærulei, cuius vsus sit multus in variis affectibus internis, præsertim verò contra tormina, si eius guttæ aliquot ex calido iusculo sumantur. Quæ omnia potissimùm de vulgari, & in segetibus spontaneo Chamæmelo intelligi vult Dodonæus: Nobile enim, & illud quod flore pleno est, facultate esse intensiore, quàm Chamæmelo à Galeno attribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quámque ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multùm excedunt, vtpote secundo ordine calida & sicca: cùm autem & ipsa substantia tenuitatem habeat coniunctam digerendi ac rarefaciendi potentiâ habeat ampliorem: molliendi verò, doloresque sedandi, aut mitigandi, remissiorem: proinde vbi magis, quàm vulgaris vsus Chamæmelum potest, incalfacere, aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt, vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus: nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonúmque corpori odorem conciliant. Author est Tabernamontanus, ex floribus Chamæmeli hoc sæculo etiam Chamęmelites vinum, extractum, conseruam, salem, & oleum chymicâ arte extractum parari, de quibus lector ipsummet consulere poterit.

CHAMÆMELVM ODORATISSIMVM repens flore simplici.

Descriptio



NOn, vt vulgare, recto assurgit *caule*, sed in terram procidúos multos fundit radix coliculos, paullò breuiores, foliis vestitos habitioribus, vegetiori amabili odore præditis: *flores* nõ multùm absimiles Chamæmeli vulgaris floribus, radiatis albis flosculis vmbonem coronantibus.

Icon. Figura ex Fuchsianis minùs placet quia procidui ramuli radiantes non picti.

Camer. Camer. in Epit. Matthiol. pro Anthemide siue Chamæmilla ponit figuram Chamæmeli odoratissimi præter sententiam Matthioli, quod Dioscoridis Anthemidem censet. Idem facit etiam in Hist. germ. vbi Chamæmelum & Camomillã nominat, **Chamillen / Hermuetzel / welsch oder Römisch Chamillen** / Chamomillam Italicam vel Romanam.

Turn. part. 1. Primum Chamęmeli genus, χάνθεμον Græcis vocatum, Angl. **Camomyle** / G. **Römisch Camillen** / Offic. Germaniæ Chamomilla Romana. Rara est in Germania: in Anglia verò tam frequẽs, vt nõ solùm hortẽsis sit, verùm etiam supra Londinum spontè exeat planitie Richemontana & Brantfurdiana, omnium verò copiosissimè in Hunsleiana.

Lob. in Adu. Anthemis siue Leucanthemum odoratius, Romanorum, Belg. **Roomsche Camilbloemen**. Anthemis priore suauiùs multò quiddámque aromaticum Amaraci, aut Abrotani halans, multóque ad aspectum hilarior & cõptior, & hac denique notione Romana dicta. Obs. p. 445. & Ic. Plant. p. 770. Anthemis seu Leucanthemis odorata, Parthenium Tragi.

Dod. gall. Chamæmelum Leucanthemum, & Chamæmelum album. Lat. de florib. & in fol. Chamæmelum odoratum, Chamæmelum nobile Tragi. Olim in Hist. gall. faciebat Antiquorum Chamæmelum, & præsertim Apulei bene olens, nunc mutat sententiam & figuram, quæ in postremis melior. Et sanè id esse, quod à Dioscoride, Galeno, aut aliis Veteribus in vsu receptum fuit, non omninò videtur asserendum: verisimiliùs est ab ipsis fuisse præteritum & incognitum. *Chamæmel. Leucãthemum Dod.*

Camer. hort. Chamęmelum odoratum, Italicum, simplici flore. In Hist. Matthiol. germ. quoad figuram Chamæmelum siue Camomilla. In Epit. Anthemis Chamæmilla. Huic pręter opinionem Matthioli adscribit vulgaris Anthemidis nomina, descriptionem Dioscoridis, itémque vires & facultates etiam ex Galeno, quæ huic nõ omninò conueniunt. *Chamæmel odoratum Ital. simplex, Camer: Error. Camer.*

Eundem errorem committit H. Lugdunensis, sequuta dubioprocul cum Camerario Dodonæum gallicum. Confundit Historia Anthemidem Romanam, cum Anthemide Leucanthemo Matthioli, siue Chamæmelo vulgari, cuius iconem videtur pro Anthemide Romana, quam ex aduersariis Lobelii describit, ponere; miscétque nomina linguarum. Falsò præterea sibi persuadet Chamomillam Romanam esse Chamæmelum verum Dioscoridis, eique vires Antiquorum malè adscribit. *Lugd. lapsus.* Gesn. hort. Chamęmelũ Leucanthemum Dodonæi (gallici:) Camomilla Romana alba quorundam, Chamęmel. odoratũ uel nobile Tragi, Chamęmel. hortense. In appẽd. Chamæmel. nobile, Parthenium nobile Tragi. *Parthenium Tragi.*

Trago, Parthenium, nobilis Chamomilla [quæ propriissimè Parthenium, à Serapione Matricaria dicetur, inquit postea lib. 1. cap. 63.] Chamomilla prior, verum ac nobile Parthenion Dioscoridis, Perdicium & Muralium Celsi, aliorum Leucanthe & Tamnachum, Plinio lib. 21. cap. 31. teste. Parthenium, vt Dioscorides testatur, alii Amaracon, alii Anthemida, alii Leucanthemon, alii Chamæmelon, alii Chrysocatin, alii Melabathron, nonnulli Campestrem florem, Romani Solis seculum, aliqui Millefolium, Hetrusci Cautam, Aphri Thamath appellant. *Sed quod* ad has appellationes attinet, tribuuntur & ipsæ aliis stirpibus, vt verissimè dicas, multa nomina multorum errorum sæpenumerò esse causas.

Tabern. Icon. & Hist. Chamæmelum Romanũ inscribit, cognominatque Leucanthemum, & Chamæmelum nobile. Huius iconem non probo, quia repentem non facit.

C. Bauhin. Phyt. Chamæmelum 1. siue nobile, seu odoratius. Gerard. Anglo Chamęmelum Romanum.

Chamæmelum repens odoratissimum, vocant Medici Chamæmelum Romanum, siue nobile, Offic.

Offic. Chamomillam Romanam, G. Römisch oder Edel Camomillen. Belg Roomsche Camillen: Galli *Camomille Romaine ou odorante*: Hisp. *Manzanilha*, siue *Manzanilla* i. e Mancianilla. Tabern. de odore aromaticorum pomorum Macianorum; Angli Camomylle.

Chamæmelum repens odoratissimum flore simplici habui Basileæ in horto, vt & Lugduni. Tubingæ vidi in horto D. Fuchsii. Montbelgardi copiosè florebat in horto meo adhuc Nouembri. Audio passim prouenire in Nortmannia sponte. Abundat circa Tyberim non longè à Roma, & præsertim, vt Camerarius tradit, in villa Adriani Imperatoris. Restibili fertilitate & & perenni radice sese instaurat & fundit propagationes proculcationis conteptrices, eoque voluptatis ergò totum vertentem annum in Anglicis viretis attondetur: neglecta namque, protrita, & reiecta fœliciùs & vberiùs vernat & luxuriat. Siquidem teste Lob. in Aduers. Angliæ vniuersę haud alia fermè nota. Ruri miliari vno, aut altero ab vrbe Londino plurima, herbidis, aridis, vbi sponte orta. Galliæ & Italiæ meridionalibus [tametsi Romana dicta] rarior sponte. In Belgio & Northmannia ad Druydum vrbeculam multa.

Angliæ vniuersæ, si Lobelio credimus, haud alia vsu recepta, quàm hæc. Syrupus ex huius floribus, succo, & vino albo conficit, ad splenis & hydropis icterum optimus. Secus puluillos & thoros & ambulacra insternitur. Plura de huius viribus vide antè, ex Trago & Dodonæo.

CHAMÆMELVM REPENS odoratissimum perenne flore multiplici.



Descriptio. EAdē huic odoris fragantia quæ iā dicto nobili Chamæmelo, nec foliorum, aut crescendi mod⁹ multùm dissimilis, verùm flores, qui ibi simplices albi umbonem luteum possident, hîc multiplici foliorum fœtura vmbonem occupante luxuriant.

Synonyma. Nomina linguarū. Lob. in Aduers. p. 43. Anglorum niueum λευκάνθεμον, flore multiplici. Figura non in totum placet.

Camer. hort. Chamæmelum odoratum Italicum flore pleno. In Epit. Matth. Chamæmelum flore multiplici, ita densè stipato, vt nonnunquam centrum luteum prorsus sit opertum. Ad Hist. Matth. germ. Chamæmelum flore pleno Gefült Chamillen.

Dod. lat. in fol. Chamæmelum quoddam odoratum, foliola medium floris ambientia densissimè multiplicans.

Tabern. Ic. & Hist. Chamæmelum Romanum flore multiplici. Hoc in Hist. licèt secundo loco pingat, tamen pro tertio describit, ac insuper aliam eius speciem assignat, quam quarto loco recenset.

H. Lugd. p. 969. Anthemis, Leucanthemis niuea Anglorum flore multiplici. C. Bauh. phyt. Chamæmelū 2. siue nobile flore multiplici. Gerard. Chamæmelum Anglicum flore multiplici, double flowed Cammomill.

Abundat nunc in horto Ill. C. W. Montbelgardi, vbi hyemem perfert: florens Iunio & Iulio. Circa Aureliam sponte nasci relatum est Camerario: instructioribus tantùm hortis familiaris in Germania, primò delata ex Anglia, vbi multi flore pleno reperiuntur.

Eadem potest, quæ prior.

CHAMÆMELVM AVREVM peregrinum capitulo sine foliis.



Descriptio. CAuliculos profert tenues, inualidos & in terra prostratos: *folia* quoque tenuia, vt prioris, sed candidiora, & paululùm maiora: pro *flore*, qui aliis omnibus Chamæmelis ac Cotilarū generibus medius, luteus est orbiculus; nudus & nullis circumambiētibus foliolis cinctus; *radix* similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facultate priori similis.

Synonyma. Chrysanthemos Anthemis dicta, vmbellis aureisue bullis, folii facie, odore & sapore Romanæ Chamomillæ est, aiunt Aduersaria: Sed magnitudine vincitur, nullisque foliolis radiatim cingitur eius vmbo prominulus: usus non dispar.

Dod. gall. Chamæmelum Chrysanthemum, à Græcis χρυσάνθεμον appellatū, à Lat. Chamęmelū luteum, à Germ. Geele Roomsche Camille, à Gall. *Camomille iaulne cultiuée* Aliam huius speciem tradit, cui folia tribuit lutea in capitulorum circuitu, primo Chamæmelo Leucanthemo, odorato, albo, similem odore & formâ, exceptis floribus omninò luteis. Imaginaria nobis videtur secunda hæc Chysanthemi species Dod. gallici, quandoquidem Lat. in folio eius nullam mentionem facit, & silentio præterit.

Lob. Aduers. p. 343. Ic. Plant. p. 446. Anthemis Chrysanthemos.

Tabern. Icon. (vbi titulus est transpositus) & Hist. Chamæmelum luteum.

H. Lugd. p. 969. Anthemis Chrysanthemos Dodonæi. Item: Anthemis Chrysanthemos Penæ & Lobelii. Frustra proponit duas icones vnius plantæ.

Gerardo Chamæmelum nudum odoratum, Sweete naked Cammomill. C.Bauhin. Phyt. Chamæmelum 6. ſiue luteum capitulo ſine foliis.

Locus. Sponte non prouenit, ſed magna diligentia colitur, non ſolùm in hortis Germaniæ, verùm etiam in Brabanticis & Anglicis.

CHAMÆMELO AFFINE, BVPHTHALmum Italicum ſegetum altiſſimum.

Deſcriptio



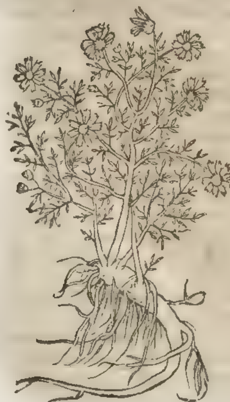
TAm altè aſſurgit, vt ſegetes in Italia etiam ſuperet, vti retulit D. Agerius Medicus Argentinẽſis, & in ſtudio Botanico verſatiſſimus, à quo ramum habemus ſupremum hirſutum, foliis alterno poſitu ex vnciali diſtantia veſtitum, minutiſſimè ac profũdè diſſectis, quorum ſegmentorum extremitates, velut pilos tenuitate ſua repreſentant. Summitas florem ſuſtinet album, ſingularem, figura & facie Bellidis maioris.

Hanc eandem etiam vidi Pforzheimii menſe Maio & Iulio cum flore.

Simplicibus autem *caulibus* duntaxat obſeruaui, per quos *folia* Chamæmeli lutei quorundam, ſeu Buphthalmi Matthioli, aſperiuſcula: *flos* in faſtigio vnicus, iam dicti Buphthalmi flori æqualis, radiato in orbem ſimplice foliorum candidorum agmine conſtans, vmbilico luteo: differt à Cotula fœtida, ne quis fallatur.

CHAMÆMELVM INODORVM SIVE Cotula non fœtida.

Deſcriptio



R*Adice* eſt ſatis craſſa, multis adnatis fibris capillata, haud alia foliorum florúmque facie à Cotula fœtida, ſolo narium iudicio diſcernẽda, vt quæ in hac nullum, nedum fœtidum odorem, deprehendãt.

De hoc Fuchſius in H. cap.52. loquitur in hunc modum. Βούφθαλμον Græcè, Buphthalmum Latinè, hodie Oculus bouis aut vaccæ, & Cotula non fœtida herbariis vocatur: Germ. Rinſaug oder Rhüaug: Gall. *Oeil de bœuf, piſſe en lict: ou Camomille ſauuage.* Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt Veteres, quàm quòd eius flores oculi imitentur formam, & boum potiſſimùm oculis ſimiles ſint.

Contra Fuchſium. Cotulam non fœtidam eſſe verum Buphthalmum rectè contra Fuchſii opinionem negat Dodoneus, tam in Hiſt. gallica, quàm latina in folio. Tertia ſpecies Chamæmeli, Cotula non fœtida appellatur (ait in gall.) Camomilla fatua, & Camomilla inodora, Græcis quibuſdam Βούφθαλμον, cùm tamen verum Buphthalmum non ſit, quare meliùs Cotulam non fœtidam inſcripſi, & Cotulam albam cognominaui.

Sunt aliqui (inquit Cord. in Dioſcor. lib.3. c. 156.) qui Buphthalmum & Chryſanthemon eandem eſſe herbam credant, quibus non vehementer repugnabo. Illud tamen noſſe oportet, eſſe plures Buphthalmi ſpecies.

Chamomilla 4. Tragi. Tragus hanc tradit pro Chamomilla quarta, quam, quia odore prorſus deſtituitur, à reliquis quaſi degenerans, Chamomillam fatuam, inſipidam, non odoratam, & Cotulam non fœtidã vocari poſſe concedit. Hæc ipſi ea videtur eſſe, quam Dioſcorides Chryſanthemon appellat, cuius plura alia nomina eodem loco vide.

Lob. in Aduerſ. Inodora Cotula, minor Parthenii ſpecies inter ſegetes, odore imbecillo, aut nullo. Tabern. Icon. & Hiſt. Cotula. Iconem Cotulæ non fœtidæ Tabernamontani, cur Gerardus ponat pro fœtida neſcimus. *Gerardi.*

H. Lugd. p.1. c.348. Cotula non fœtida, Buphthalmum Fuchſii. C.Bauh. Phyt. Chamæmelũ 4. ſiue inodorum, quod ſolo odore à priori (nobili) diſcerni poſſe putat.

Locus & tempus. Lugduni & Monſpelii Chamæmelum inodorum obſeruaui, & Baſileæ pulcherrimè florens menſe Octobri. Montbelgardi etiam abundat. Fuchſius cùm Tubingę eſſem Buphthalmum adhuc aſſerebat: Geneuæ florens Maio à me obſeruatum in aruis, ſapore amaro eſt.

Temper. Cotulam inodoram moderatè calidã eſſe, & ad Chamæmeli vulgaris temperamentum quadantenus accedere legimus in Hiſt. Lugdunenſi, quod tamen arduum eſt & difficile admodum credere, iudicent lectores.

CHAMÆMELVM FOETIDVM, SIVE Cotula fœtida.

CAP. XIV.

Deſcrip. SI fœcundum nacta ſolum fuerit fœtida officinarum Cotula, parum abeſt quin ad duos cubitos ſe porrigat, *ramis* multis à *radice* digitali craſſitudine alis crebris concauis: in quibus *folia* Chamæmeli, tenuiter inciſa, odore abominabili: *flores* Chamæmeli vulgaris, albi, radiati, bullam ambiunt luteam in tuberculum rotundũ paullatim ſurgentem.

Hæc facilè Plinii Buphthalmos eſſe putaretur, inquit Ruellius, quam ruſtici Bouis oculum, & officinæ Cotulam ab odore fœtidam appellant. Siquidem ſimilem boum oculis florem habet, folia Fœniculi, fruticoſa: nec aliter florem explicat, quæ ſatis Cotulæ cognomento fœtidę congruunt. Hallucinantur, qui Cotulam vulgò dictam, Parthenium eſſe putant, cùm folium ei Fœniculi,

Fœniculi, Parthenio Coriandri tribuatur. Cotulam Suessiones *Canesonem* vocant, quasi Canulam, quòd herba in dilutum virorem canescat, apiariis optimè cognitam.

Tragus lib.1.cap.47. de Chamomillis secundo loco Cotulam fœtidam describit, eamque inter nomina, Chamomillam alteram, Cotulam, Cautam, vel Chamomillam fœtidum, Cynobotanem, Cynanthemin, Germ. Krottendill, & hundts dyll vocat, fierique posse ait, vt Thalictrum sit Dioscoridis: Neque enim esse Partheniũ, vt multi putarint.



Cordus in Diosc. quam Pharmacopolę Cotulã fœtidam vocant, Buphthalmi speciem minorem esse concludit. Sic & Corn. Buphthalmum quoque nominat.

Brunfelf. Tom.1. Cotulam fœtidam, quartam speciem Parthenii dicit, suspicaturque eam esse, quam Leonicenus Cautã, Cottã & Cotã vocauit.

A Dod. gall. recensetur inter Camomillas siluestres, & fit Chamæmeli silu. species secunda, vocaturque latinè & officinis Cotula fœtida, aliis Cauta & Camomilla fœtida, græcè *κυνανθέμις* & *κυνοβοτάνη*, h.e. Camomilla & herba canis, germ. Krottendill / hundsdill, hundtsblum / & wilde Charmil, Brab. paddebloemen / & stinckende oder wild Camille. Idem in Hist. Flor. & lat. in fol. Cotulam albam inscribit, ac inter siluestria Chamæmela recenset fœtidumque cognominat, galliceque *Espargoutte* vocat, additque Fuchsium voluisse esse Parthenium; quam opinionem improbat.

Quod Matthiolo Cotula fœtida incognita fuerit, id probè demonstrat, quòd eam descripserit, neque depinxerit, dicens tantummodò, Contendunt Brassauolus & Fuchsius eam omninò plantam verum referre Parthenium, quam herbarii vulgò Cotulam fœtidam appellant. Sed quàm isti magno in errore versantur, iudicent ii qui probè sciunt Cotulam fœtidam folio esse Fœniculi, aut Anthemidis potiùs, quàm Coriandri: neque sapore vsque adeò amaro, vt in Parthenio requiritur. Et hæc non sua sed Ruellii verba sunt.

Lob. in Adu. p.335. titulo de Matricaria, ait Cotulam vulgi magis quadrare Parthenio Plinii & Pauli, quàm herbariorum Matricariam, quamuis si visum odoremque respicias, quibus uirgineis morbis Matricis opitulantur, vtraque possit Parthenium dici. Idem postea titulo de Parthenio p.334. ait. Parthenium, vel virginea, est Cotula fœtida, non Matricaria: illos præterea reprehendit & potissimùm Matthiolum, qui hãc Parthenium negarint.

Gesn. quoque de hortis Parthenium interpretatur, quam alii Cotulam fœtidam vocant, & ipsi in cat.pl. Thalictrum videtur.

H. Lugd. 1345. Cotula fœtida Dodonæi. C. Bauh. phyt. Chamæmelum 5. siue fœtidum. Camer. apud Matth. in Hist. germ. Chamæmelum à D. Thoma Penæo missum, in hortis valdè se propagans, paulò tenuius vulgari & odore multò gratius, in vulgare tamen degenerans.

Basileæ Chamæmelum fœtidum quà itur Moutets vidi adhuc florens mense Octobri, item intra & extra vrbem, intra portam cineream & lapideam ad fluuium Birse / & quà itur Brenzach; Geneuæ mense Maio. Lugduni & & Mõtbelgardi passim abundè prouenit, etiam in horto E.C. Wirtembergici. Locus & tempus

Odor huius capiti obest, & si crebrò vtaris, phrenesim inducere creditur, teste Brunfelsio. Sed decoctio eius, authore Trago, non aliter, quà ꝓ Castoreum, contra præfocationem vteri, insessu, fomentationibus, ac odoratu saluberrima est. Cotula fœtida tusa, & emplastri instar vulneribus imposita, illa conglutinat, ac persanat. Sapore est acutissimo, inquit Matth. in post. commentariis, & exulceranti vi prædito. Calidam autem siccamque esse, odor saporque demonstrant. Apiariis, vt prodidit Ruellius, optimè cognita, qui hac suas fricant manus, uel secũ habentes gestant, cùm aluearia castrãdasũt, atq; sequientiũ impetus sunt cohibẽdi, illico furore hui⁹ sensu edomito mitescunt. Nã etsi flos sit pulcherrimus ita vt apes amœnitate huius illectæ eminus aduolent, huic tamen non insident, sed herbam totam perosæ diffugiunt, vel certè gustato flore protinus fastidiosæ transuolant. Nam apiculæ muscæque, quæ conuenientes ramis huius cohæserunt, emoriuntur, argumento, quòd hunc fruticem demortuis apibus aut muscis inuenies semper onustum, ita apibus aduersatur. Vires Tempes.

CHAMÆMELVM FOETIDVM marinum.



HAVD multùm dissimilis habitus à Chamæmelo hortensi. Verùm non modò *caules ramique* striati, subrubentes, lanugine albã sunt vestiti, sed etiam *folia*, eaque minutiùs, vt videtur, dissecta, & propemodũ cãdicãtia: *flores* æquales, stellatis candidisque, in ambitu radiatis foliolis umbilicum luteum ambientibus. Descriptio

Attulit gener Cherlerus in maritimis Narbonensium collectum, vbi ei occurrit non ita frequens. Figura facta est ad plantam siccam.

CHAMÆMELUM MARINUM.

Cap. XV.

Descriptio

COmplures humi spargit *coliculos*, palmares aut dodrantales simplices, per quos ordine ascendunt *folia*, quàm Chamæmeli vulgaris latiora, breuiora, crassiora, nec adeò tenuiter incisa, amara & subacria, odore ferè Chamæmeli: *flores* singulis geniculis insident singuli, Chamæmeli similes, candidi, radiati, sed maiores, eundem ferè odorem halantes: *radices* satis profundæ, nigricantes, multis fibris donatæ.



Lob. in Adu.& Icon.Plant.p.774. Cotula siue Parthenium marinum minimum.

Floret Aprili, Augusto, & Septembri.

CHAMÆMELUM CHRYSANTHEMUM quorundam.

Cap. XVI.

Descriptio

CAulibus cubitalib. & maioribus, tenuibus & incanâ lanugine obductis, pluribus propter terram rubentibus, ex lignosa *radice* obliquè exortis ramosis. *folia* adnascũtur itidem lanuginosa. Millefolii, denticulata, pinnatáque, multò minora, quippe quæ non temerè vnciã longitudine superent, odore Chamæmeli: in singulorum ramorum fastigio *flos* vnicus, Chrysanthemi, totus luteus, siue quæ in ambitu sunt folia spectes, siue discum qui rigidulis apicibus asper est: *calyx* porrò cui insidet, incanus, Chrysanthemi instar squamosus est.



De Chamæmelo Chrysanthemo ita differit Ruell. lib.3. cap.69. Buphthalmon, quã Romani Boariam appellant, eandem esse Dioscoridi cum Chrysanthemo vocata nonnulli putant. Est hæc dicta ruribus nostris Camomilla crocea, & est Buphthalmos Plinii & Dioscoridis, cuius picturæ respondet. Suspicor eundem eodem libro cap. 102. per Cotulam suam, quam inibi tradit, maiorem, intelligere quoque Chamæmelum hoc aureum quorundam, quamuis in descriptione multa habeat, quæ non conueniunt. Verùm is mos Ruellii, vt cõcinnet suas descriptiones antiquorum verbis, & frustra pro suis venditet. Si eandem nobiscũ intelligit plantam, vt eius verba demonstrare videntur, cur non monuit ea de plantâ iam suprà dictâ intelligenda esse, & sic se bis eandem tradere?

Est Buphthalmos (inquit Trag. qui præsentem nostram plantam hoc titulo depingit & describit) tota sua substantia vulgari Chamomillæ cõsimilis, nisi quòd radices, caules, folia & flores habet crassiores, proceriores, latiores. Huius floribus vtuntur mulierculæ ad linimenta sua, quibus lectos illinunt, ac ideò patriâ voce Streich oder sterckblum vocare solent. Quam verò in Dioscoride nomenclaturã habeat, facilè intelliget qui flores, caulem, folia, & radicem pressiùs consideraverit, cùmque Buphthalmo Dioscor. contulerit. Est itaque hæc planta non Eranthemon Hippocratis, vt multi putant, sed potiùs Buphthalmus verus Dioscoridis, quem ille Balsamenam, Hæmorrhan, Mercurii genituram, Aphthitis semen, aut Mnesitheũ, Cappacoraniã, & Narat, nec non Cachlan cognominari tradit, & Serapio cap.158. Bichar vocat. Chamæmelũ hoc Tragus antea hoc lib.1.cap.45. Bellidem maiorem luteam vocauit. Item postea 118. Chamomillam luteam. *Buphth. Trago.*

A Fuchsio Chamæmelon aureum inscribitur, ac alterũ Anthemidis genus statuitur, quòd Dioscorides à luteis per ambitum florum foliis, quibus constat, haud dubiè Chamæmelon Chrysanthemon nominarit, & Herba S. Mariæ vulgò nũcupatũ sit, Germ. Goldblumen & geel Camillen/ Gall. *Camomille iaune.* *Chamæmelon aureum Fuchsii.*

De Chrysanthemo seu Caltha Cordus in Dioscor. lib.4.c.58. differit, vbi eam à Germ. Goldblum/ & à Lat. Buphthalmon appellari tradit.

Camomillam suam siluestrem quartam Dodon. Gall. Cotulam luteam inscribit, quam ait quosdam Chamæmeli (Dioscoridis) secundam speciem existimare, ac vocare Chrysanthemum, verùm illos falli. Quinam verò hi sint in Hist. de florib.& lat. in fol. indicat, dicens. Cotulam 3. siue luteam Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamæmelum Chrysanthemum facit: folio tamen parùm, odore nullatenus, Anthemidem siue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxisse videtur: desideratur tamen folium Marathroeides, quod Buphthalmo esse Dioscorides testatur. Quare inter Cotulas & siluestria Chamæmela potiùs reponendam duxi, quàm alterutrum temerè asserere. *Camom. silu.*

Gesn. de hortis Buphthalmum veram nominat, flore Bellidis maioris, sed toto semine peramaro. Dodonæum carpit (& meritò mea quidem sententia) quòd Buphthalmum faciat herbã illam, qua pro Elleboro nigro quidam vtuntur. Is verò Chrysanthemum Dioscoridis & Buphthalmum eandem esse, meo iudicio non absque errore statuit. *Cordus Dodon.*

Sed & Matthiol. cum Amato Buphthalmum vocat. Figura eius in prior. comm. non placet. In postr. nonnihil eam mutauit. Quam verò Camer. *Matth.*

in

in Epit.& Hist.germ.eiusdem posuit, Buphthalmo Matthioli non respondet. Videtur Buphthalmum tenuifolium, folio ferè Millefolii. Ait autem is. Variæ exhibentur nomine Buphthalmi vulgaris plantæ, vt Cotula à Fuchsio, Helleborine flore luteo à Dodonæo: Buphtalmum vulgare Croatæ vocant Herbam serpentis, Græci & Latini Buphthalmum, Oculum bouis, Itali *occhio de bue*, Bohemi **wolowee**, aut **Kwietec**, Galli *Oeil de bœuf*, Arabes, *Bihar*.

Lob.in Adu.Buphthalmus, Oculus bouis Millefolii folio, Chrysanthemum Fuchsii, Aster atticus Cordi. In Icon.Plant.p.772. Buphthalmon, Oculus bouis.

Error quorundam. Tabern.Icon.& Hist.Buphthalmum, de quo ait. Errant qui Buphtalmum hoc, Chamæmelum Chrysanthemum faciunt. Buphthalmus dicitur Dioscoridi Incorruptibilis genitura [γόνος ἄφθιτος] Boanthemum, Mercurii genitura (γόνος ἑρμ.) Cappadorania, Cachlas & Boaria (Αἰμόρρα) Herbariis Buphthalmum Chrysanthemum, Oculus vaccæ, Oculus bubulus, Cotula lutea, & Herba crispula, Nicolao Myrepso Crespula & Crespulus, Serapioni Bihar, Auicennæ Bithar, & teste Bellunensi, Chiaosegem, Peonasar, & Peonasari, Africanis Narrat, Hispanis *Oio de Buey* & *Ben Mequeres Amarilho*, Hung.**ökörszöm** / Belgis **Strickblom** / Germ. etiam **Steinblum**, Viennensibus Rhizotomis mulierculis **gelb Fäßblumen**.

Errar. not. Gerard.Buphthalmum album. Cur pro Buphthalmo albo proponat iconem Buphthalmi Tabernamontani flore luteo, ignoro; & fortassis ipsemet.

Turn.Chamæmeli alterum genus, Chrysanthemon dictum, Angl.yelow Camomill.

H.Lugd.p.862.Buphthalmum Matthioli.

Clus.Pann.p.569.Buphtalmum vulgare: Hist. post.p.332. Buphtalmum vulgare Chrysanthemo congener.

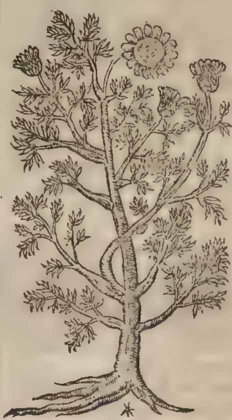
C.Bauh.phyt.Buphthalmum 5.siue Dioscoridis.

Chrysanthemum Cæsalp. Cæsalp.lib.12. cap.27. Chrisanthemum in rudenbus nascitur, similis Cotulæ tum foliis, tum caulibus, hirsutioribus tamen: flos secundum totum luteus est, ac sine odore: quidam pro Buphthalmo accipiunt.

Locus & tempus. Chamæmelum hoc Chrysanthemum quorundam primò vidi Tubingæ, postea Basileæ extra portam lapideam mense Iulio & Augusto florentem; Monspelii prope aquas mortuas; vt vocant; Patauii in hortis. Montbelgardi copiosum habeo in horto E.C.florens Iunio, Iulio, Augusto, & adhuc Nouembri, hiemem perferens; diuque durans, ac se disseminans. Apud Belgas hortensis, authore Dodonæo. In Anglia, quod meminit Turnerus, nusquam vidit. Germaniæ & Angliæ hortis, inquit Lobelius, inquilina. Romano autem agro, Hetrusco & Gallo-prouinciæ prope Olbiam ad mare Hieres vocatum, sponte secus vias & margines satorum: flores Æstate, etiamque in vsque brumam Londini vegetos vidi in horto Morgani, & Bristoiæ. Clusius frequentissimam esse prodidit per vniuersam Pannoniã, etiam illam, quæ vltra Drauum fluuium est, atque tota Austria in agris, & secundum vias passim Moguntiaco agro, in Morauia, Bohemia, & Norimbergensi agro. In aruis inter Auenæ & Tritici segetes, peculiare earundem vitium nascitur, inquit Tragus. Solent autem mulierculæ illud cùm in flore optimo fuerit, Iunio mense colligere, siccare, & ad vsus quotidianos recondere.

Vires Vsus. Vsus est hac herba Tragus in vino decocta aduersus inueteratam fellis suffusionem, potu illam decoctionem calidam, hoc morbo laborantibus, tanquam concoquens & discutiens remedium exhibuit, certoque deprehendit eam extenuandi, discutiendique & educendi citra dolorem & periculum vi præditam. Habent flores omnes facultates odoræ Chamomillæ, possuntque loco florum Absinthii vsurpari. Croatarum mulieres, vt refert Clusius, Buphthalmum vulgare tritum vtiliter vulneribus imponi asserunt. Floribus eius vtuntur rusticulæ ad linimenta sua, quibus lectos illinũt, quã ratione Croco parcunt. Et quantum nobis constat, hodie florum huius nullus est vsus in coronamentis, vt narrat Ruellius, qui ei magno errore Buphtalmi vires adscripsit.

CHAMÆMELVM PVRPVREVM.



Descriptio. Diuersum est à dictis Chamæmelum purpureũ, quod hic depictum est, foliis, ramis, capitulis grandius & amplius reliquis Chamæmeli generibus, sed *florum* quæ capitula ambiunt orbe purpureo decorum, *flos* priusquam dehiscat, corticoso compactilique inuolucro, propemodum, tam crasso & euidente quàm in Cyano, coërcetur. In asperis locis prouenit.

Rara hæc est planta & paucissimis nota. Apud H.Lugd. Anthemis Eranthemos p.971. inscribitur, ac Chamæmeli Eranthemi nomine describitur. C.Bauh phyt. Adonidem secundam, siue flore maiore cognominat.

BVPHTALMVM ANTIQVIS. CAP. XVII.

Vt de Buphthalmo Veterum agamus, hoc loco requiritur. Siquidem ex dictis nonnullæ pro vero Buphtalmo habentur, nec paucæ ex posthac dicendis pro eo à quamplurimis creduntur & assumuntur.

Βούφθαλμον igitur [quam quidam Chachlan vocant, authore Dioscoride] teneros emittit *cauliculos*, & quodammodò tenues; *Folia* Fœniculi; *Flores* melinos, maiores, quàm Anthemidis, oculorum similitudine: vnde & herba nomen traxit. In campestribus & circa oppida nascitur. Huius flores triticum cerato œdemata duritiasque discutiunt. Aiunt verò, post exitum à balneo epotã, regio morbo correptis ad tempus aliquod colorem gratiorem facere.

Eadem Plinius lib. 25. cap. 8. habet, nisi quòd caulibus fruticosam dicat, vt etiam in quibusdam Dioscoridis exemplaribus legitur, & pro cerato ceram legat.

Nec multùm à Dioscoridis historia euariat Galenus. Buphthamon, inquit, ita nominatum est à floribus, qui, iuxta figuram, bouis oculo similes esse videntur. Nam colore Anthemidis floribus simillimi sunt. Sed multò maiores & acriores, & propterea etiam maiore discutiendi vi prædiri, eo vsq; vt etiam duritias saneat, ad ceratum ammixti.

Nomina notha. Buphthalmon sunt qui Cachlan, qui Balsaminen, siue Balsaminá, qui Menesitheon, siue Mnesitheum vocent. Prophetæ Hæmorrham, Magi Mercurii genituram, siue incorruptibilem genituram, aut semen incorruptibile: Romani Cappacoraniam nominant, & Aphri Narat. Buphthalmi quidem nomen sibi à maioris quadrupedis oculo inuenit, bouisque oculus dici voluit. Siquidem particula in græcis auget, Habétque ea Gens penè infinita, quæ coniuncta sibi ea particula augentur, & in suo genere maiore amplitud. fiunt: qua ratione & Buphthalmos non à bouis oculo simpliciter, vt quidam credunt, sed à magnitudine ambitus, quo maiorem oculum refert, nominatur.

Æquiuoca

Chrysocome De vero Buphthalmo variæ sunt recentiorum Herbariorum sententiæ. Et quia formâ videtur & facultatibus conuenire cum Chrysocome, hoc esse putarunt nonnulli. Et hinc factum, quod

Guiland. not. Guilandinus in Theone scripserit, Dioscoridem non rarò in diuersis locis de iisdem tractasse plãtis, ignorantémne, an abundè diligentem, se nescire. Exempla esse Buphthalmon & Chrysanthemon. At nescit ipse Buphthalmon & Chrysanthemon diuersas esse herbas.

Chamamelum inodorum. Multi hodiè sub Cotula nõ fœtida, siue Chamæmelo inodoro Buphthalmum delineant. Sed cur horum sententiam comprobem contra Fuchsium cum Matthiolo non habeo.

Chamamel fœtidum. Cotulam Brunfelsius in suis palinodiis Buphthalmum a quibusdam credi admonuit, etiamsi Buphthalmi historia à Chamæmeli fœtidi delineatione multùm discrepet, vt diligenter conferenti, facilè patebit.

Chamamel. & Chrysanthemum quorund. Fuchsius, Tragus, Gesn. Matth. & alii nonnulli verum Buphthalmum contendunt, quam Chamæmelum Chrysanthemum quorundam antè inscripsimus.

Buphthalmum tenuifolium, folio Millefolii ferè. Pro Buphthalmo vero Tabern. & Gerardus exhibent Buphthalmum tenuifolium, folio Millefolii ferè, de quo mox dicemus.

Chrysanthemum segetum. Ostendimus Chrysanthemũ segetum à Buphthalmo differre, licèt aliter senserint Gesnerus, & alii.

Buphthalmum Dodonæi, quibusdam Elleborus tenuifolius Buphthalmum verum à Dioscoride descriptũ, multi censent herbam illam, quæ Buphthalmus Dodonæo, & quibusdam Elleborus tenuifolius dicitur. Verùm errant.

Bellis maior Aliqui teste Matthiolo, putant Bellidem maiorem, esse legitimum Buphthalmum, sed non est.

Caltha. Columella per Buphthalmum Calendulam innuere videtur, vbi fauentia lumina Calthæ canit. Lob. in Adu.

Sedum maius, siue Aizoum maius. Buphthamum tandem reperitur inter spuria nomina, quæ apud Dioscoridem Aizoo maiori attribuuntur.

Ad Buphthalmi genera refert Clusius Chrysantemum Valentinum, quod quidam Achilleæ speciem esse statuunt.

BVPHTHALMVM TENVIFOLIVM folio Millefolii ferè.

CAP. XVII.



Descript. HOc Buphthalmi genus tomentosos habet *caules*, & frequentibus satis ramis multifidos, per quos *folia* nascuntur ad Millefolii tomentosi folia accedentia, hirsuta, pari dispositione & diuisurâ ferè, verùm nonnihil latiori: *flos* singulis ramis in cacumine hæret vnicus magnus, radiatis in ambitu foliis longiusculis luteis coronatus, disco concolori, calyce folioso, lanuginoso, canescente. Foliorum siccorum sapor nullus notatu dignus.

Buphthalmum verum. De hoc apud H. Lugd. p. 862. hæc habentur. Dalechampius Buphthalmum verum depinxit ad Rhodani ripam prope fossas Marianas prouenięns, radice breui, tenui, candidâ, capillatâ: caule palmum longo, tereti, gracili, subrubro: foliis Fœniculi per ramos è caule prodeuntes sparsis: flore Anthemidis, prorsus luteo, media sui parte veluti exsculpto & cauo, oculi figurâ. Idem videtur esse Chrysanthemum Valentinum Clusii. Lobelius etiam Buphthalmum tenuifoliũ Narbonense vocat. Pena idem Buphthalmum exhibere videtur, quod ex Dalechampio pictum damus folio & facie Cotulæ fœtidæ, &c. *Hac Hist. Lugdunensis.* Ego facilè crediderim Dalechampii Buphthalmum & Lobelii tenuifolium Narbonense in Obs. & Penæ alterum in Aduers. eandem esse plantam, idem tamen Chrysanthemum Valentinum Clusii dicere non velim, quia non radiati flores: non comperio Compilatorem H. Lugdunensis dicere Matthioli Chrysanthemum idem esse cum Chrysanthemo Valentino Clusii.

Camer. icones d... Camer. apud Matth. in Hist. germ. lib. 3. cap. 107. buphthalmum aureo flore, **Rindsaug**. Item Epit. p. 651. Buphthalmum, & pag. 652. Buphthalmum flore purpurascente.

Tab. ... Tabern. Icon. & Histor. Buphthalmum verum **Rindsaug oder Streichblum** / Buphthalmum tertium folio quodammodò Artemisiæ & Fœniculi, sed multò tenuiore, colore ex luteo pallido, odoris non ingrati. In Hetruria spontè prouenit vnde mihi delatum. Item in Hist. Buphthalmi quartum genus, folio Cotulæ non fœtidæ, proueniens in prouincia Galliæ, & Gallia Narbonensi, non longè à mari: Buphthalmum Narbonense aut marinum maius, **Groß Meer streichblum**. Item: Buphthalmi quintum genus, quod etiam prouenit in Prouincia & Gallia Narbonensi folio Cotulæ fœtidę: Buphthalmũ Norbonense aut marinum minus & tenuifolium, **klein Meer streichblum**. *Egregia* comparatio Tabernamontani sui Buphthalmi cum Arthemisia & Fœ-

& Fœniculo, foliis multùm diffidentibus. Est mihi Buphthalmum delatum ex Hetruria, ac etiam ex Gallia Narbonensi, in quibus discrimen non animaduerto; ipsemet etiam Tabern. non mihi videtur certas demonstrare notas, quibus distingui possint ab inuicem eius tria Buphthalma, si reuera diuersa. Hoc considerandum Lobelium suum Buphthalmum eo penè modo describere, & ex eo Camerarium in Hist. Matth. germanica, quo Tabern. suum Buphthalmum quintum. Gerard. Angl. vnica figurâ contentus, eam Buphthalmum verum inscribit, ac Anglicè The right oxe eie nominat.

C. Bauh. phyt. Buphtalmum 6. siue caule & flore purpurascente. Et: Buphtalmum 8. siue Cotulæ folio. Meminit Gesnerus de hort. 251. alterius speciei, flore partim candido, partim luteo nulloque alio discrimine: hoc sanè visu elegantissimum. Cur Frater hæc duo Buphthalma, separat? mihi vna planta videtur.

Huius meminit Clusius, cùm dicit. Chrysanthemum Valentinum plurimum à Buphtalmo Narbonensis prouinciæ, mihi sanè non ignoto, differt: nam id obseruare & eruere memini apud oppidum illud Aquæ mortuæ nuncupatum, nonnulli Fossam Marianam (quàm aptè nescio) appellant. Habet autem id Buphthalmum radiatos flores, Anthemidi vulgari similes, maiores, medium orbem luteum cingentibus foliis luteis, plerumque subtus nonnihil purpurascentibus, aut subrubentibus.

Siccam habeo plantam à Valerando nomine Buphthalmi. Gener Cherlerus attulit ex Gallia Narbonensi, vnde & D. Rud. Salzmannus collectam reseruauit, mihique cõmunicauit. Sed & D. Agerius ea me donauit, quam propè Pisam in Italia ad ripam Arni, vbi abundare ait, collectam affirmauit. Secus Arantiorum lucos Olbiæ in in Galloprouincia maritima, à Lobelio reperta, & in Agro Romano.

BVPHTHALMO TENVIFOLIO simile Chrysanthemum Valentinianum Clusii.

CAP. XIX.



Vnico plerumque assurgit Chrysanthemum Valentinum Clusii, *caule*, pedali, rarò ampliore, ramoso: *foliis* secundum radicem numerosis, deinde temerè & sine ordine per caulem sparsis, multifidis, Millefolii stratiotis foliis penè similibus, lanuginosis & incanis, quę degustata saliuam cient, & acidula sunt: *flos* in singulis ramulis vnicus, luteus, vel potiùs auri splendore fulgens, quique resiccatus, multis annis nat.uum colorem etiam retinet, medio Anthemidis disco siue vmbilico maior, & sine radiatis in ambitu nascentibus foliolis, odoris non iniucundi: *radix* vnica, candicans, firma, crassiuscula.

Chrysanthemum vocabant Valentinæ vrbis peritiores, longè tamen à Dioscoridis χρυσανθέμῳ diuersum, & ad Buphthalmi genera, Clusii iudicio, potiùs referendum, nisi quis ἀχιλλείᾳ speciẽ esse malit. Matthioli tamen Chrysanthemum esse nego, inquit Clusius, licèt id sentiat, qui Historiam Lugduni impressam, concinnauit, sed ipsum valdè falli deprehendet, quisquis diligentiùs vtriusque Historiam contulerit. Cæterùm hæc planta, ne quis fallatur, plurimùm à Buphthalmo Narbonensis Prouinciæ differt. Hæc Clusius, qui Compilatori H. Lugdunensis detrahit. Is enim non sentit Chrysanthemum Valentinum idem esse cum Matthioli Chrysanthemo, vt voluit Clusius, sed idem cum Buphthalmo Dalechampii.

Lob. in Obs. p. 446. Buphthalmum tenuifolium Narbonense, strigosis Galloprouinciæ & Narbonensis Galliæ prouenit, floribus radiatis, luteis, Buphthalmi, & foliis Anthemidis vulgaris siue Cotulæ non fœtidæ, minutis, nonnihil incanis: radix palmum æquat: cauliculi pedales, cuiusmodi etiam memini apud Franciscum Penninum & Valerandum Doureum, erutas agro Monspeliaco. Hæc Lobelius de Buphthalmo tenuifolio Narbonensi, Chrysanthemo [Ic. Plant. p. 773.] Valẽtino Clusii, Non docet autẽ an Buphthalmum suum tenuifoliũ diuersũ sit ab eo quod in Aduersariis Buphthalmum alterum vocauit: si diuersas plantas existimat, qua in re differant, non demonstrat: præterea an suo Buphthalmo, quod flores habet radiatos, vt ipse testatur, ritè adaptet figuram Clusii, videant alii: dicit enim Clusius sine radiatis in ambitu foliolis esse Chrysanthemum Valentinum. Valerandi Buphthalmum nobis idem cum præcedenti.

Gerardo dicitur Chrysanthemum Valentinum Corne Marigold of Valentia. C. Bauh. phyt. Buphthalmum 7. siue foliis Millefolii lanuginosis.

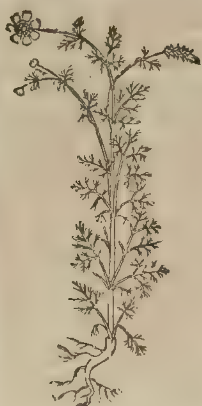
Valentino regno ad aruorum margines, iuxta semitas repertum eruebat Clusius, nusquam alibi ipsi obseruatum, florebat isthic Martio.

FLOS ADONIS VVLGO, ALIIS Eranthemum.

CAP. XX.

EX *radice*, digito minimo tenuiore, alba, recta, sapore herbaceo & nonnihil nauseoso, *caules* surgunt pluribus alis donati, striati, tubulo angusto perforati: *folia* Nigellę citrinæ, glabra, subacri gustu: *flores* in extremis ramulis Chamæmeli, ex foliis octo, aut paucioribus, latioribus, coccineis vel pallidis seu luteis, compositi, quibus circumposita folia quina, extrorsum virentia, intus rubentia: *apices* in medio frequentes atropurpurei capitulum oblongum & acuminatum concolor ambiunt: *semina* tanquam in racemulum congesta, densè farcta, acuminata.

Duas icones emptitias ponimus, quæ



iam sculptæ non quòd discrimen demonstrent, licèt discrimina quædam sint, quorum aliqua tertia figura demonstrat.

Rectè, meo quidem iudicio, apud Cordum in Hist. ãnotauit Gesnerus, duplicẽ eius Anemonen tenuifoliam, quam agrestem & Papaueri non dissimilem dicit, non esse Anemonẽ, sed Chamæmalũ Eranthemum Dioscoridis: cuius semina ad frangendũ calculum efficacissima sint. Has Turingos vocare **teufels auge** [Oculum Dæmonis quasi dicas) propter colorem florũ, prunæ non absimilem, quasíque ardentem. Acrimoniam nullam habere, quæ propria sit Anemone. Cæterùm, quod Cordus Anemonẽ magnã habere similitudinem cum Papauere tradit, hactenus non animaduerti. Figura autem quæ apposita Cordo reiicienda calumniandáque, pessimè siquidem picta, diuersos habens flores, vt iam dicemus aduersus Tragum.

Oculus Dæmonis.



Cord. refutatur,



Anemone 3. Trago.

Tragus igitur, qui lib. 1. capite 38. hanc Anemonem tertiã (**das dritt vnnd kleinst klapper Rößlin**) vocat fuluo flore. Item cap.40. **feld oder acker Rößlin**/ Anemonem agrestem, huic assignat flosculos quatuor foliolis distinctos, minii colore tinctos, aliquando candidos, vocans Aculeatam Plinii. Quamuis autem dicat suam Anemonen flosculum habere è quatuor foliolis compositum, nihilominus tamen in icone flores duos pingit, è pluribus foliolis constantes & capitulum quale in Chamæmelo Eranthemo multis dicto: Flores verò in eadem Icone multùm diuersi cum quatuor foliolis, videntur alterius plãtę, ac accedere ad folia Melanthii in Germania spontanei.

Anemone agrestis. *Trag.* *Icon. Tr. confusa.*

Malam Tragi figuram exhibet quoque Lonicerus, sub nomine Aculeatæ Plinii, quam vocat Germ. **feld Rößlin.**

Icon. Lo. mala.

Cæsalp. lib.14. cap.6. Quædam (ex Ranunculis) in aruis nascens inter segetes, floribus rubicundis, quam quidam inter Anemonas pingunt: alii Chamæmelum Erantheinum putant, ipse Ranũculis adscribendum censeo, fortè quem Dioscorides purpureum vocauit.

Ranunc. purpure. Cæsalp.

Meminit huius primùm Matth. in post. cõm. Ital. & Lat. cum magnis fig. dicens. Adonidem Virgilii quorundam, sunt qui censeant esse purpuream Dioscoridis Anthemidem, sed reuera hallucinantur, quòd huiusce Anthemidis genus, Dioscoride teste, flores proferat in medio aureos & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, à quibus maximè differunt vulgaris Adonidis flores, qui Papauerorum siluestrium flores æmulantur. Eadem in Epit. & Histor. germ. cum addit. Camerarii, qui pro Adonidis icone laudabili Matthioli, ineptam posuit figuram, ac insuper aliam addit. Priorem quidem inscribit Adonidẽ, ac Germ. **feldt rößlin & Margrethen blümlin** vocans.

Adonis Virgilii Matth. *Cam.*

Turn. negat esse Anemonen, existimans esse Papaueris erratici speciem. Idem ait rursum alibi. Existimant quidam Eranthemon esse, Amariscam rubram Herbariis dictam, quæ nostratibus appellatur **Rede math**/ aut **Rede Made-wede.** Quominùs autem sit Eranthemum hęc prohibent: non habet capitulum luteum, foliis in ambitu purpureis, quemadmodum reliqua duo capitulis donata luteis, scilicet altero foliis in ãbitu albis, altero flauis: Capitulum verò huius, nihil habet simile cum illorum capitulis, neque formâ, neque magnitudine, neque colore: semen etiam spinachiæ semini æquale est, minimè tamẽ spinosum: in aliis multis notis descriptioni respondet: folia admodum sunt tenuia: Verùm flores phœnicei sunt, cùm deberent esse purpurei. Eranthemon porrò dicitur quòd Vere floreat.

Papaueris species Turn. *Amarisca rubra. Eranthemum est,*

Gesn. hort. dicitur Anemone quædam, aut veriùs Chamæmelum rubrum. Item Chamæmelum Eranthemum Kreichio, & Coldembergio, quòd quosdam non rectè Anemones generi attribuisse testatur, aliquósque Adonium vocare.

Chamæmel. ru. Gesn.

Dod. gall. Anthemidis siue Chamæmeli 3. species [sine icone] Eranthemum & Chamæmelum purpureum, quod ait esse incognitum, nisi sit plãta quam quidam vocent Florem Adonidis, alii Anemon: posse vocari gallicè *Cam.mille à fleur purpurée*: Germ. & Belg. **Roode Camille.** Hoc pingit cap.31. eiusdem lib.2. hac inscriptione, Heranthemum fortè. Hoc loco autem eorum opinionem ceu verisimilem admittere videtur, qui Florem Adonidis existiment. In Hist. de florib. & Lat. in fol. vbi pulchra figura, Eranthemi titulo proponit, aitque. Nostri sua lingua Eranthemum vulgare **Bruynettekens** appellant: Germanorum

Adonium Anthem. 3. Dod. *Heranthemum f. eidem.*

manorum nonnulli feldtröſlin: hac ętate ἠράνθεμον. Eſſe tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Matthiolus Eranthemum hoc præſens, Adonidis florem nuncupat, ſed Adonidis flos Anemone eſſe creditur. Adonidis ſiquidem florem vento excuti Ouidius ſcribit, Metamorph. lib. 10. in fine: venti autem flos Anemone eſt. Nã Anemone ἀπὸ τῶ ἀνέμω, id eſt, à vento nomen habet, vt Plinius auctor eſt lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam ſe aperit, niſi vento ſpirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum hoc non conuenire, manifeſtum eſt. Hæc ille, ſatis oſtẽdens non eſſe Amellũ Virgilii.

Eranthemum negat & Lobel. in Adu. Anemonenque concludit his verbis. Recentiorum Adonis, aut Adonicum Poëtarum, ſpecies Anemones, non Eranthemi. Certiùs etiam augurarentur, ſi eximiæ pulchritudinis florem iſtum vulgò Adonidis vocatum, vel Adonium qui etiam inter ſegetes paſſim in Gallia, Germania, & Anglia reperitur, & in hortis coronari⁹ habetur, ad Anemonas retuliſſent: Etenim Eranthemum cur non ſit, ſatis iam dictum: cur autem Anemone ſit & eadem cum Poetarum Adonide videatur, faciunt flores punicei Gallicæ aut Germanicæ, intenſo cruore ſaturati, & aliquantùm nigricando lucidi. Folia, caulis, ramuli, & radices Cotulæ, aut Anemones Monſpeliacæ: ſemen in puſillis, oblongis, racemoſis, Ranunculi longioribus faſtigiolis, Aſparagi primùm pullulantis, vt ſignanter monuit Dioſcorides in Anemone: tota guſtu ſubacri, vnde Monſpelienſes eruditi plerique in Anemonem potiùs, quàm Eranthemum ducendam voluerunt. Sententiæ quorum fauent etiam è Nicandri Theriaca conjecturæ, vt qui hanc Adonidis cruore genitam Anemonem vocent, & Ouidius itidem:

——Cùm flos de ſanguine concolor ortus.
Qualem quæ lento celant ſub cortice granum
Punica ferre ſolent, nimia leuitate caducum,
Excutiunt idem; qui perflant omnia, venti.

Vbi vides Anemonem vulgi nomenclaturã, Herbam venti adumbratam. Obſ. p. 150. Recentiorum Adonis videtur φλὸξ Theophraſti, à floris flammeo igneóue colore, quam inter vernos flores recenſet. In Icon. Plant. p. 283. Flos Adonis.

Tabern. Icon. p. 20. Chamæmelum purpureum, Braun oder rott Camillen. Item. p. 22. Adoniũ luteum, Adonium mit geelen blumen. In Hiſt. lib. 1. p. 72. Chamæmelum purpureum ſiue 6. flore miniato, ſeptem foliolis recuruis conſtante: Grecè ἠράνθεμον, ἱεράνθεμον, & ἐρανθεμον: Flos ſacer, Oculus Dæmonis: errat Val. Cordus, qui Anemonem minorem putauit: hæc enim planta caret acrimonia. Et p. 102. feldtröſlein [Roſulam campeſtrem dixeris] prima ſpecies flore rubro miniato; capitulis ſpinoſis; ſemine ſpinachiæ. Altera ſpecies differt tantùm flore candido. Quidam ſtirpium ignari confundunt feldtröſlin, cum Chamomilla rubra, licèt magnum ſit diſcrimen: ſiquidem in feldtröſlin, nunquam in flore ſint plura quàm quatuor foliola; in Chamomilla rubra verò ſeptem. Quonam autem nomine apud Veteres vocata ſit, me latet: feldtröſlin dictam, vocant Herbarii noſtri Aculeatam. Et hinc Tragus Anemonem aculeatam Plinii credit, cùm tamen cum Anemone communis nihil habeat. Quare cum aliis Aculeatam vocabo. Et p. 89. Adonium 1. flore miniato. Adonium 2. primo in omnibus ſimile, excepto floris

[margin: hloxTheo-raſti.]
[margin: os ſacer. culata abern.]
[margin: rror quo-ndam.]
[margin: pud Vete-s quæ ignora-r.]

colore luteo, Adonium luteum (in Icon. vti dictum p. 22.) Reperitur & tertium flore albo ſed rariùs. Herbariis Adonium, Adonidis flos Poëtis. Quamuis multi Anemonen & Adonidis, florem exiſtiment; attamen non inficias ibunt docti, quod φλὸξ & φλόγιον Theophraſti à me appelletur, quam gaza Flammam & Flammulam interpretatus eſt: vocatur Germanis Brunetröſlin/ & fewer Röſlein / Adonis Röſlein: Flandris & Brab. Bruynuettekens / & Adonis bloem. Item in Icon. p. 790. Adonis ſilueſtris flore citrino. Hiſt. p. 469. lib. 2. Adonis flore citrino, aut rubro [addit in deſcr.] capitulis ſpinoſis: dicitur aliis Anemone agreſtis, aut Anthemis, Germ. Rote feldtröſlein. Hæc ſparſim Tabern. apud quem in Iconibus tranſpoſitus eſt titulus latinus Chamæmeli purpurei, & aſcriptus Chamæmeli lutei, errore & incuria Typographi, quod quidem veniam meretur, non item quod Tabernamontanus ſtirpium ignarus ſeparet Chamæmelum ſuum purpureum ab Adonio, & à ſua Aculeata, quam ei incognitam fuiſſe vel inde colligo, quòd dicat flores habere tantùm quatuor foliola, cùm Tragus, vti dictum, in vno flore plura pingat. Si præterea ei nota fuit Aculeata quadrifolio flore, cur non demonſtrat vbi obſeruauit, quandoquidem Tragus nullum aſſignat locum particularem, & eius icon videatur falſa. Cur, inquam, hanc non depingit? Adhæc in illo capite nihil tradit, quod ad illuſtrationem Anemones aculeatæ faciat, verba tantùm dat. Error etiam ille nõ paruus videtur, quòd eandẽ plantã, aut ſaltem congenerẽ ponat l. 2. pro Adonio: verùm is fortè ignorantiori compilatori tribuend⁹.

[margin: Flamma & Flammula Gazæ Tab.]
[margin: Adonis ſil. flore citrino Tabern.]
[margin: Tab. not.]

Gerardo, Cotula lutea, yelow Maie weede. Cur autem iconi Tabernamontani Chamæmeli purpurei, titulum Cotulæ luteæ inſcribat, ignoro.

Hort. Luſ. Adonium purpureũ.

[margin: Cotula lutea Gerard. Adonium purpureũ]

Hiſt. Lug. p. 969. Dodonæi verba de Eranthemo habet ac pag. 970. Anthemidem Eranthemon Dodonæi vocat. Item eadem pagina pro Adonide, ſiue Anthemide Matthioli quoque pingit. Ac rurſus eandem figuram p. 1344. exhibet hoc titulo: Chamæmelum ſilueſtre Matthioli, ſiue Anthemis. *Dicit* Compilator Adonidem eſſe Anthemidem Dodonæi, & Matthioli, quorſum ergo duæ figuræ, & tertia, quam ſine vlla deſcriptione infrà repetit.

[margin: Adonium purp. Hortẽ Luſ.]

C. Bauh. phyt. Adonis tertia, ſiue flore minore: variat flore pallido, rubro, luteo: albo colore inter ſegetes collectam dedit Cargillus. Et Adonis 4. ſiue ſilueſtris flore pallido minore, in purpureum vergens.

[margin: Adonis flore minore C. Bauh.]

Chamæmelum Eranthemum multis dictum habeo in horto Ill. E. C. Wirt. Montbelgardi, quale traditur à Cordo primo loco. Feliciter prouenit ex ſemine deciduo, & etiam ſato: ſemen maturat Iunio, Iulio & Auguſto, quo tempore adhuc floret. Recordor quondam circa Baſileam in ſegetibus ſpontè prouenìens repertum florens Maio. Frater etiam reperit in agris, quà itur Dornacum. Florens vidi menſe Aprili inter Monſpelium & Nemauſum, inter Auionium & Arelatam in agris. Tiguri menſe Septembri in horto Dom. D. Funckii. Geneuę mihi florebat in horto menſe Nouembri, ac etiam Ianuario & Februario, quæ prouenientе frigore perit, ibi nomine communi Melanthio vocant *Barbue* vti & Lugduni. Monſpelii cùm ſtuderem vocabant Anemonem; D. Cortuſus Patauii & D. Rob. Conſt. nominabant Argemonẽ.

[margin: Locus & tempus.]

Stutgardiæ in horto E.C.Wirt.obſeruaui; florens Maio, flore paruo aureo, vnguibus purpureis ferè. Sponte frequentiſſima, inquit Cluſius, naſcitur inter ſegetes, non modò in Gallia Narbonenſi, ſed etiam per vniuerſam Hiſpaniam, qui etiam non minùs frequentem obſeruauit inter ſegetes in Auſtria & Morauia.

Antè diximus commendari ad calculum, quod etiam annotauit Camer.ex loco, vt exiſtimo, allegato. Adonium calidum & ſiccum in ſecundo gradu tradit Tabernamontanus, qui herbam in balneo ſudatorio ad humores frigidos prouocãdos vtilem eſſe ſcribit. Dodonæus tamen ait Eranthemi huius nullum eſſe in medicina vſum: quantùm autem guſtabilis qualitas eius oſtẽdat, aliqua caliditate participare, ſed tamen non magna. Voluptatis gratia in hortis colitur à virginibus, quarum coronas ornare conſueuit.

PARTHENIVM VETERIBVS.
Cap. XXI.

PArthenium autoritate Dioſcoridis, *foliis* eſt Coriandri (*κορίῳ* Ald. marg. *χαμαιμήλῳ*) tenuibus, *floribus* per ambitũ albis, in medio verò melinis, odore ſubuiroſo & ſapore ſubamaro. Siccatum cum aceto mulſo (Lacuna addit ex vet.cod. *καὶ οἴνῳ*) aut ſale potum, æquè ac epythymum pituitam & bilem atram detrahit, ſuſpirioſíſque ac melancholicis prodeſt. At herba citra florem calculoſis & anhelatoribus magna vtilitate propinatur. Ipſius verò decoctum, ad inſidendum valet in vuluarum duritiis & inflammationibus. Sed & ipſa cum floribus, eryſipelatis & inflammationibus imponitur. Parthenium, ſunt qui Amaracum, qui Anthemida, qui Leucanthemon, qui Chamæmelum, qui Chryſocalida, qui Malobathron, qui Campeſtrem florem appellent. Thuſci Cautam, Aphri Tamacath, Romani Solis oculum aut Millefolium vocant.

Cæterùm, alia hæc Parthenion eſt [hoc atteſtante Marcello] ab ea quam Cluſius lib. 3. Perdicion vocari etiam tradidit: reprimereque ſimul & refrigerare. Illa Elxine muralis & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide appellationibus ſimilibus congenereque illi credenda eſt. Illa à Nicandro Theriacis venenatis mederi prodita, hæc ſanandis ſuſpiriis, atræ bili, calculoſíſque, inflammatis, duratíſque muliebribus locis apta. Hæc Chamæmelo ſimilis flore per ambitum candido in medio luteo, illa Mercurialis herbæ foliis deſcripta: &, ne longiores ſimus, notis omnibus inter ſe diuerſæ, ſolo eodẽ nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine ſed re Parthenion tam ſimilis Chamæmalo: vt pro ea ſæpiùs ab imperitis carpatur. Habet enim illi ſimilem paullò minùs quàm in cunctis florem. Differt magnitudine quæ in Parthenio amplior vndique eſt: differt & figura: quòd coloribus in vtriúſque flore paribus Chamæmeli flos in medio tumet & in altum erigitur, folia verò ad terram inflexa deſcendunt. In Parthenio folia medio exæquata per ambitum ſtant. Nobis ex his quæ diu obſeruauimus inclinat animus Chamæmelo congenerem eſſe: & vt in pleriſque aliis fit nota aliqua priuatim ab aliis diſpeſci: quę in Parthenio hoc viroſus odor eſt. Quemadmodum in bouis oculo, ſola magnitudo, quâ à Parthenio hoc illa diſtinguitur. Sunt Parthenii huius aliæ appellationes in fine capitis numeratæ: quarum quæ Chamæmelo communes ſunt à nobis relinquentur, aliæ qualis Amaracus eſt parum certè dici, & enarrari à nobis poſſunt: Etſi antiquiſſimi Scriptores Amaracum hanc vocari dixerint: Galenus, Paulus, aliíque plures: quorum fides & autoritas non parum difficilem nobis alterius Amaraci, quæ primo volumine dicta eſt, hiſtoriam & commentationem hanc noſtram facit: falsóque à Marone dictum fuiſſe vbi mollis Amaracus illum &c. Cum hæc *ὀσμῇ ὑπόβρωμος*, i. viroſo & graui odore ſit. Incertum etiam cur Romani Solis ſeculum dixerint: niſi fortè non Solis ſeculum ſed Solis oculus dicenda ea ſit. Hoc enim magis probamus quàm ſi Solis equum dicatur. Neque enim quod hactenus legerim Solem ſequi Parthenion hæc à quoquam dicta eſt. At ſi Solis oculus dicatur aptior rei appellatio erit. Foliis enim per ambitum radiatus eius flos: in medio autem luteus orbis Solis diſci figuram oſtendit. Millefolium autem foliorum tenuitas facit: quæ vt in bouis oculo ſunt capillata, & Fœniculo ſimilia videntur, & infinita penè ex vno ramulo pendent.

Parthenium alii Leucanthemum, alii Amaracum vocant. Celſus apud nos Perdicium & Muralium. Naſcitur in hortorum ſæpibus, flore albo, odore mali ſapore amaro. Ad inſidendum decoctum in duritia vuluarum & inflammationibus. Siccatum cum melle & aceto potum, bilem tradit atram. Ob hoc contra vertigines vtilis, & calculoſis. Illinitur & ſacro igni. Item ſtrumis cum axungia inueterata. Ita Plinius inquit Cornar.in Dioſcor. lib.21.cap.30.ex recta veteris codicis lectione. Verùm ipſe Plinius duas herbas in vnam confundit. Nam muralium & Perdiciũ à Celſo dicta, eſt quidem Parthenium à Græcis appellatum, ſed non hoc de quo hîc Dioſcor. agit & Plinius agere voluit. Verùm quòd infrà l. 4.cap.74.Dioſcor.Helxines nomine deſcribit, itémque Parthenium appellari dicit. Ad hanc itaque pertinent Celſi verba lib.2. cap.33. At ſimul reprimunt & refrigerant, Herba muralis, Parthenium vel Perdicium appellant. Ita Celſus. Cęterùm quæ ſequuntur in Plinio, ad Parthenium de quo hoc loco Dioſc. agit, pertinent: nec multùm euariat à Dioſcor. Plinius

Galenus, Paulus, Aetius, Parthenium hoc ſuo nomine non agnoſcunt, ſed ſub Amaraci nomine deſcribunt, quod non ingeneroſè calefaciat, ſed ſiccet non valdè, verùm vt in caliditate ordinis ſit tertii, in ſiccando ſecundi.

Ex hactenus dictis clarè patet, Parthenium Helxine dictum, de quo lib.15. Hiſt.n.g.egimus, ab hoc Parthenio multùm differre. Quæ autem planta hodie hoc Parthenium repræſentet, lis eſt inter Autores. Multi namque verum & legitimum Parthenium Matricariam dictam eſſe contendunt. Non deſunt alii, qui Chamæmelum nobile, Parthenium Dioſcoridis affirmare non verentur. Reperiuntur non rari [inter hos ſũt Fuchſ.Geſn.Lob.Anton.Muſa, Schvvenck.& alii] qui Parthenium uolunt eſſe Cotulam fœtidam, ſed hoc meritò negant, Matthiol.Dod. & alii. Sunt etiam qui Parthenium mas appellent, & Athanaſiam, quam Tanacetum cum quibuſdam vocamus, eſſe cenſeant. Parthenii nomenclatura, Teſte Trago lib.1. cap.63. competit etiam Arthemiſiæ. Mercurialis etiam, eodem Trago teſte lib.1.cap.62.dicitur apud Dioſcoridẽ lib.4.Parthenium. De Mercuriali diximus lib. 23.H.n. g. Plantam Lappariam (Cynogloſſam topiariam fortè Plinii noſtram de qua lib. 33.) à Plinio lib.22. cap. 17.recenſeri Parthenii nomine, a u-

Aequiuo[c.] *Helxine.*

Matricaria.

Chamæmel nobi[le].

Chamæmelum fœtidum.

Tanacetum.

Arthemi[ſia].

Mercurialis

Cynogloſ[ſa] topiaria fortè Plinii noſtra.

ne, author est Thalius. Parthenii nomenclatura adscribitur etiam Maioranæ, de qua dicemus lib. 28.

MATRICARIA VVLGO, MINVS Parthenium.

CAP. XXII.



Descriptio.

PErquàm fibrosâ *radice* nititur, *caules* surrigẽs cubitum vnũ, aut alterum altos, striatos, fungosâ medullâ refertos, & in plures alas diuisos: *folia* Artemisiæ, multis laciniis diuisa, ex viridi luteola, odore graui, sapore amaro: *flores* in medio melini, foliis exterioribus candidis, Chamæmeli modo.

Non dubitat Tragus Matricariam cum Tanaceto sub Anthyllidis Dioscoridis descriptionem referre: sed meo iudicio absque ratione.

Is porrò Matricariam depingit & describit dicens. Matricaria videtur mihi genus esse Tanaceti potiùs quàm Chamomillæ, vel Artemisiæ species, vt multi putarunt. Et quia Parthenii appellatio à doctissimis quibusque illi tribuitur, cũ aliis Partheniũ siue Arttiemisiã uocaueris. Dicitur Iac. Mãlio Febrifuga, Auicennæ lib. 2. cap. 723. Vchuẽ, Serap. cap. 243. Achuen, Laut. Phrysio in Synonymis Amarella, Hebraicè Molusa, Amaration & Lampuesia. Cordus existimat Amaracum Galeni. Sit itaque Matricaria Parthenium, vel Cauta nomine, tamen formâ & temperamento, non Arthemisiam tenuifoliam (vt quidam sentiunt) sed Tanaceti genus esse deprehendet, qui singula in vtraque stirpe penitiùs considerauerit. Et vno verbo, ut dicam, Parthenium Dioscoridis & Plinii, ac præsentem Matricariam, vnam & eandem esse plantam sentio. Idem in Hist. germ. lib. 1. cap. 51. ait. Matricaria dicitur Iac. Manlio Crespula, à quibusdam malè Centaurium magnum: Quidam exist mant esse Auicennæ Emerachit. Mirari subit Tragum quod vnam herbam modò Tanacetum, modò Parthenium vocet, & tamen Tanacetum, ceu & Matricariam; quam Parthenium facit, separatim describat & depingat.

Nescio [inquit Matth. in Diosc.] qua ratione ductus Brassauolus in suo simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam esse minorem Artemisiam, quæ in Hetruria in officinis Matricaria, & vulgò mulieribus Amarella vocatur, dicens. Quam nos Matricariam & Marellam vocamus, Artemisiæ species est, illa sc. quæ malè olet. Hæc Brassauolus, qui errore notatur, quòd asserat Matricariam siue Marellam, quam legitimum Dioscoridis Parthenium censemus; esse graueolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, grauiter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum Matricariæ, vel Amarellæ modo, sed candidum, paruum ac tenuem. Sed cùm porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brassauolus [vt legitur in suo vltimo volumine Venetiis impresso] dum longa oratione contendit, Amarellam seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam verò fœtidam, Ferrariensibus Brusciaculo vulgò vocatam legitimum esse Parthenium, adeò seipsum [pace eius dixerim] & sua scripta confundit, vt nullo pacto, quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cùm Asserit Amarellę siue Matricarię succum vnciarum quatuor pondere haustum vtramque bilem, ac pituitam deiicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui priuatim ea vis inest. Attamen paulò pòst eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam, mea quidem sententiâ, satis leuibus contrà asseuerat nil aliud esse Parthenium, quam suum Brusaculum. Adhæc non in minori quàm Brassauolus versantur errore Monachi, qui in Mesuem commentati sunt, quippe qui & hunc sequuti eadem hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam vulgò vocatam omninò esse minorem Arthemisiam. In horum denique opinione, vel potiùs errore, ipse quoque Fuchsius implicatur, adeò vt etiam nemini dubitandum esse censeat, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus.

Matricariam ad Artemisiæ speciem, non quidem secundam, verùm ad primam referre conatur Turnerus part. 1. p. 62. quam tamen suam opinionem retractat, Matricariam Parthenium esse contendens, part. 2. p. 78. contra Antonium Musam & Fuchsium qui volunt esse Cotulam fœtidam, in qua etiam opinione fuit Lobelius in Aduersariis.

Nomenclat.

Tabern. Icon. Arthemisia tenuifolia. Item & Hist. vbi ait. Arthemisiæ (Beyfus) secunda species, falsò à multis æstimata Parthenium Veterum: Græcè dicitur, τραγάνθης, à grati odore, λευκῶπις à flore albo, ὀνυχάνθη, & ὀναγθιον. Latinè Apuleio, Traganthes, Onicanthe, Onanthemum & Leucopis. Herbariis, & Botanicis Matricaria, Matronaria, Amarella, Amarusca, Tagetes, Oculus Solis, Matronella & Parthenium adulterinum, siue Pseudoparthenium. Italis *Amarella, Marella, & Matricaria.* Hisp. *Madricaria.* Gall. *Matricaire, Marone & Espargoute.* Boh. Rzimbaba. Hung. vt Carol. Clus. testatur, Benedicta, & Alba Benedicta. Angl. feuerfew & fedderfew. Belg Mater/ & Moedercruyt. Germ. Metram oder Mettram/Bockblum/Matrenen/Meter, Metre/ Matronkraut, Meydtkraut/ Meydblum, Mutterkraut/ Meterkraut/ federkraut/ Sonnenaug/ Metterig/ Vnnd Magdblum.

C. Bauhin. Phyt. & apud Matth. & Camer. Matricaria 1. siue vulgaris. Brunfels. Matricaria, prima Parthenii species. Cordo in Dioscor. & Hist. Dod. gall. Gesn. hort. Lacunæ. Castori, & Thalio Parthenium. Ericio Cordo, Amaracus Galeni. Toxitæ in Onom. philos. Amaruscus. Dod. fol. lat. Lonic. Cæsalp. & Hist. Lugd. Matricaria. Fuchs. in Icon. Artemisiæ ramosæ altera species. Monach. in Mes. dist. 11. cens. 334. Segiarmariẽ seu Arbor Mariæ, vel Planta Mariæ, vt scribit Ebenbitar est herba Alachuẽ dicta, & est Matricaria; & apud Italos vulgares

Herba S.Mariæ nominatur.

An Io.de S.Amando, supra Martiatum in Antid. Nicolai, Herba S.Mariæ, quæ alio nomine Buchor marien nuncupatur?

Locus. Montbelgardi Matricaria vulgò dicta prouenit variis in hortis. Patauii mihi visa, & Basileę. Nascitur authore Dodonæo, in sepibus, in hortis, secus veteres muros: locis gaudet ruderatis: subest sæpenumerò radicum fibris aliquis, licèt exiguus, carbo, quem inter rudera facilè contingit reperiri: de quo Cardanus nugas nonnullas in lib.de Subtilitatibus adfert. Æstiuis mensibus in vigore ac flore est.

Vires Matricaria, vt memoriæ prodidit Tragus, calidæ siccæque naturæ est, potéstque in Medicina non aliter, quàm Centauria vel Absinthium, & Tanacetum vsurpari. Ventris tineas expellit intrò sumpta, id quod de herba & de succo expresso intelligendum erit. Quare à prudentibus matronis commendari solet: frigidioribus enim, febricitantibus, & immundis mulieribus purgandis, stillatitiam aquam, succum, aut herbam in puluerem redactam, exhibēt. Pecoribus etiam desiccatam cum sale vesperi aduersus inflationes, & difficultatem spirandi, vtiliter præbent mulierculæ veterinariæ. Herba recens tusa, sacro igni & collectionibus, & ventris doloribus efficaciter illinitur. Excalfacit autem, ita tradente Dodonæo, tertio ordine, siccat verò secundo. Abstergit, expurgat, aperit & quæcunque amara possunt, feliciter præstat: ad vterinos affectus non parum confert: menses remorantes cit, secundas, & mortuos educit fœtus, siue eius decocto epoto, vel in balneo incocta, aut etiam cataplasmatis modo pubi imposita. Facit & ad suffocationes ex vtero hunc in modum, & ad eiusdem durities. Matricariæ viridis parùm contusa folia vertici capitis imposita dolorem à frigidis humoribus ortum plurimùm mitigant.

MATRICARIA FLORE PLENO.



Descriptio Matricariæ vulgari per omnia similis, flore excepto, qui in hac cōfertissimis foliis multiplex. Partheniū pleno flore, inquit Clusius, nihil prorsus à vulgari Matricaria, vel formâ, vel magnitudine differt. Cubitales enim aut ampliores interdum habet *caules*, striatos, in multas alas diuisos, *folia* vulgari perquàm similia, & multis laciniis diuisa, herbacei coloris, & amari saporis: extremæ alæ plurimos *flores* candidos & multiplici foliorum serie constantes ferunt, nullo, aut perquàm exiguo in meditullio orbe, quemadmodum Chamæmeli pleni flores, quibus sunt persimiles, vel etiam pleniores & candidiores: *semen* Parthenii vulgaris, fœcundum, licèt aliquoties satum mihi non prouenerit: surculis autem certiore prouētu seritur, Leucoii pleno flore instar. Londini in Anglia mihi primùm conspecta est hæc plāta, anno salutis humanæ 1579. quam inde Antuerpiam deferabam: eius verò iconem ad semina adquirebam Viennæ, munere C. V. Richardi Garth Cancellarii Londinensis, deinde longè frequentiorem obseruabam biennio pòst, cùm Londinum rediissē. Florere incipit Iunio, & totā deinde Æstate flores proferre non desinit, interdum ad ipsam vsq; brumam, nonnunquam squāmata capita in multa viridia foliola transeunt, præsertim Autumno, è quorum meditullio emicant niuei flores, reliquis maiores. Cæterùm valde ferax est Anglia huiusmodi florum multiplici foliorum serie constantium, quos an arte & mangonio adquirant ignoro.

Lob.Icon.Plant.p.751. Matricaria duplici flore. Non bene meo iudicio dicit Lob. flore duplici, pro pleno.

Tabern.Icon.& Hist. Artemisia tenuifolia flore pleno, Gefült Meterram: Quarta alterius generis Artemisię species, Matricaria multiflora Herbariorum, aut Matricaria flore pleno, Gefülter Metter / oder gefült Magdblum. Camer.hort.& C. Bauhin. Phyt. Matricaria 3. siue flore pleno, à Matricaria odoratiore tantùm flore differens.

Matricariam flore pleno, antè nunquam visā, obseruaui in horto D.Michaelis Ioachimi Grunningeri celeb.Pharmacopœi in Pfortzen, cuius surculum decerpsi, ac in horto Ill.C.Wirt.transplantaui, qui se plurimùm multiplicauit, ac postea copiosè floruit adhuc Octobri. Flores, authore Camerario, aridi terræ mandati, semine intus iam maturo plantas plurimas ferunt. Commodè autem seruntur pluuiâ imminente, etiam vel mediâ Aestate, cùm alioquin cum aliis seminibus sati nasci recusent.

MATRICARIA ODORATA.



Hvius meminit Tabernamontanus, apud quem tamen præter figurā, & sequentia nomina, quę ei adscribit, nihil inuenio. Arthemisia, inquit, tenuifolia odorata, vocatur, Germanicè wollriechēd Metterā / Spanisch Metter / Spanisch Magdblum / Matricaria odorata, & Matricaria Hispanica, Medicis & Herbariis in Hispania Argentina. Tabern.in nouellis plantis proponendis est admodum somnolentus & negligens. Tab. n

An Camer.hort. Matricaria altera ex Ilua insula maris Thyrreni à Casabona Florentiā transmissa,

missa, odore gratiore prædita. C.Bauh.phyt. Matricaria 2. siue odoratior.

PARTHENIVM INODORVM, siue Achaouan Ægyptiorum.

Cap. XXIII.



Herba est Camæmelo proxima, quæ tamē non adeò alta extollitur, sed parùm suprà latiùs expanditur, *foliis* Parthenii, minoribus ac dēsioribus, *floribusque* Camomeli æmulis. Herba saporis odorisque expers percipitur, sed flores odorem grauem, perobscurumque spirant.

Ægyptii, porrò, quibus & hæc planta patria est, descriptore Alpino autore, florum, foliorumque decoctum in vsu habent ad tollendas viscerum obstructiones, præsertimque ad ictericos.

TANACETVM VVLGARE flore luteo.

CAP. XXIV.



Tanacetū vulgare in satis magnā adolescit proceritatē, duorùm cubitorum & altiùs: *caulibus* teretibus, nonnihil striatis & hirsutis, medullâ albâ fungosâ plenis: *folia* ex viridi in flauum vergentia, pennata, in segmenta per ambitum crenata, costę mediæ adnexa, odore vehemente, sapore amaro: summos caules occupant *corymbi* lutei, Chamæcyparissi, minores, è solis ceu staminulis compositi, quæ in *semen* tandem abeunt, per maturitatem nigrescens: *radix* longè, latéque repetit.

Brunfels. Tanacetum, secunda Matricariæ species, & Parthenium.

Si temeritatem suam veniam consequi posse considerct Tragus, non certè dubitaret vnà cum Matricaria, de qua paulò antè à nobis dictum est, Tanacetum sub Anthyllidis descriptionem referre. Verùm sententia eius rationibus & veritate non confirmatur, ideoque non recipitur. Iac. Manlius Tanacetum Danetam cognominari ait, sed à quo non ostendit. Nec desunt qui Artemisiam, quæ Monoclonos dicitur Tanacetum esse statuant, quæ quidem opinio nobis non probatur. Tragus præterea Tanacetum inter Artemisias recenset, & secundā nominat, ac Tageten, Tanasiam, & Athanasiam cognominari testatur.

Fuchsius quoque Arthemisiam facit, ac Artemisiæ monoclonos titulo pingit, ac dicit. Tertiam Arthemisiæ speciem, Tanacetum corrupto nomine pro Tagete hodie nominant, Germani Reinfarn/quòd Filicis ferè speciem referat, & in aquarum ripis nascatur, alio nomine Wurmkraut/ quoniam lumbricos pellat. Esse verò hanc herbam, aliquam Arthemisiæ speciem, vel inde etiam constare potest, quod Arthemisiá, nonnulli Germanorum Groß Reinfarn vocant. *Pulchrè* ratiocinatur, si Diis placet, Fuchsius. Betonicam coronariam Germani cum Caryophyllis Indicis communi vocabulo Nägelin vocant: Ergo Betonica coronaria continuè Caryophyllus erit. Vides itaque quantum sit argumentum Fuchsii, apud quem in edit. Lugd. anni 1551. figurę Artemisiæ monoclonos, transposita est, & pro Artemisia latifolia posita. *Fuchs. not.*

Hallucinantur Ruellius & Fuchsius, ait Matthiolus, Arthemisiam tertii generis eam esse putantes, quam alii Athanasiam, alii Tanacetum appellant. Eorum sententiam magis probandam censerem, qui mas Parthenium volunt. Monachi in Mesuem hallucinantur, tradentes Tanacetum esse Arthemisiam vnicaulem. Sed & Matthiolus in errore implicatur faciens Tanacetum mas Parthenium. Hoc nomine tantùm tradit nec quale sit demonstrat. De Parthenio mare apud Autores, quod equidē sciam, nihil occurrit. *Matth. not.*

Tanacetum Arthemisię Dioscoridis speciem esse, non absque ratione negat Turnerus.

Tanacetum vulgo appellatum, ab aliis Danetam, non multùm differre à Matricaria, tum specie tū facultate non inconcinnè videtur Cęsalp.

Hippiam interpretatur Albertus in quodam remedio ad vulnera & vlcera canum Tanacetū agreste. Sed meliùs, vt nobis videtur, Gesnerus de Quadr. Hippiæ nomine Anagallidem intelligit [sic enim vel Arabes, vel Barbaros appellare legitur,]cui cum Tanaceto nihil cōmune est quàm quod vermes similiter interimere potest, nimirū acri & nitrosâ facultate sua, quà Betæ similis aut etiam superior est, quod ipse Gesn. se obseruasse testatur. Quamobrem idem ad apophlegmatismos vtriusque vsus.

Tabern. Icon. & Hist. Arthemisia Dioscoridis: Artemisiæ 3. species Dioscoridis & Apuleii. Quibusdam Parthenii species, & Parthenium masculum, inquit, dicitur. Sed errant, est vera Artemisia tenuifolia, vt prodiderunt Ruellius & alii multi docti viri, descriptio & vires conueniunt cum Arthemisia tenuifolia: dicitur Græcè ἀρτεμισία λεπτόφυλλος & μονόκλωνος, id est, Artemisia tenuifolia & Artemisia vnicaulis; Herbariis aliàs Athanasia & Herba immortalis. Tanasia & Tanacetum; Iac. Manlio & Varignanæ Daneta; Syluatico Herba mariæ, Tangete & Tanasia; Italis Tanaceto, Daneto, Athanasia & Daneda, Gallis *Atanesie & Tageten & Tanasie*, addit

alius, Hung. Varadich: Anglis Tausy & tausie / Belg. Reinauer / Reinuaren & wormcroyt: Germ. Rheinfaren / & wurmfot. Item Icon. & Histor. Artemisia flore albo, nec formâ, nec odore, nec sapore differens, sed tantùm colore floris, qui in hac albus est, & rarò reperitur, & propterea in hortis colitur. *Mirum* si solo colore differt, vt ipsemet hîc asserit, cur figuram aliam à Tanaceto vulgari diuersam exhibeat. Locum etiam vbi hanc raram plantam viderit, annotare debebat. Verum illud est quod errent, qui Parthenium esse contendant. Sed nec illud falsum est, ipsum quoque hallucinari, Tanacetum Artemisiam statuentem cum doctis, qualis ille est? doctiùs his sentit Turnerus.

Gerardus etiam malè sequitur Tabernamontanum, qui præter Tanacetum vulgare, alterum minus flore albo quoque picturâ expressit.

Tanacetum dicitur, Brunfelf. Matth. Cord. in Hist. Gesn.hort. Lonic. Dodon. lat. in fol. Lob.in Obs.p.432. Castori. Turn.& Cæsalpino. Tanacetum Millefolii foliis Lob.in Icon. Plant. p.719. & in Aduersariis. Tanacetum vulgare luteum Trago. Tanacetum maius Dod. gallico: Tanacetum citrinum Thalio: Athanasia H.Lugdunensi: Athanasia vulgaris Lacunæ: Arthemisia tenuifolia Fuchs.in Iconibus: Arthemis. monoclonos eidem in Historia: Artemisia Dioscoridis Tabernamontano, Tanacetum Paracelsi & Filix Adamo à Bodestein in Onomastico: Sanctæ Mariæ herba & Tanacetũ Io.Agricolæ: Tanacetum 3.siue vulgare, flore communiter luteo, rariùs albo (vnde Tabernamõtanum duas iconas habere ait) C. Bauh. in Phytopinace, quod apud Matthiol. Parthenium microphyllon (eodem lapsu quo alii Arthemisiã tenuifoliam Dioscoridis) Hippocratis esse credit, ac Tanacetum ita distinguit. Tanacetum, inquit, quod fortè à Tanaco, quo nomine Parthenium appellatum fuisse testatur Plinius, vel odorum est, vel inodorum: odorum aut maius, quod foliis est vel planis, floréque aut luteo, aut albo, vel crispis: aut minùs, hócque vel campestre, vel alpinum: inodorum, flore minore, vel maiore. Nos de his specialiùs agemus.

Locus. Spontè in variis locis Montbelgardi secus vias ad hortos eundo ad Molédinum. Geneuæ habebam in horto. Obseruaui copiosum Basileæ multis in locis. Lugduni prouenit. Vidi Patauii in horto Iesuitarum: Reperi circa riuulos inter Vicentiam & Villam-nouam: in Alsatia abũdat, vbi passim secus agrorum margines, aggeres, & hortorum sepimenta exit.

Vires Tanacetum cum Matricaria eiusdem esse temperamenti nimirum calidi & sicci, eundémque fere in Medicina vsum habere scriptum reliquit Tragus: Semine verò cum melle & vino poto, ventris lumbricos pelli, eiúsque dolores sedari, sudorémque denique elici, vulgo etiam dictitante, manifestiùs esse, quàm vt pluribus indicari debeat. Facultate porrò calidam & siccum esse Tanacetum, attestatur Dodonæus: vtpote omnibus suis partibus amarum: non tamen secundũ vtriusque ordinem longè egrediens: Ex tenellis herbæ erũpentis foliis cum ouis placentas vere confici, ori nec ingratas nec iniucũdas, vẽtriculo verò etiam vtiles. Nã si qui in eo hæreant vitiosi humores, eos partim ad concoctionem illas perducere, partim abstergendo deorsum deducere: Succum herbæ cum vino potum, aut eiusdem decoctum, vrinam prouocare, dolores vesicæ lenire, & vrinæ stillicidio mederi: eundem succum cum oleo rosaceo spinæ ante accessiones illitum, febrium rigores tollere latum esse: cum quouis autem oleo, etiam neruorum contractionibus ac doloribus auxiliarem esse: Dici & de radice, quod cum melle aut saccharo condita, aduersus podagram plurimùm faciat: si ieiuno vẽtriculo eius aliquantula pars, continuo aliquo tẽpore sumatur. Tanacetum flatus discutit ventriculi & intestinorum: rectè igitur, inquit Turnerus, fuit à Medicis consultum, vt in cibos veniret post Pascha, ad dissipandos flatus per ieiunia quadragesimalia contractos ex esu piscium, pisorum, fabarum, aliarúmque herbarum flatulentarum, quæ tum temporis in acetariis comeduntur. At meo consilio per ipsam quoque Quadragesimã vtentur, vt tum calculũ, tũ colicos cruciatus eo tempore inualescentes præcaueant. Vrinam ciet: referunt recentiores Tanacetum viris, Matricariã fœminis, vtiliora. Hîc addit Cæsalpinus, vti recentiores ad omnes cruciatus internos mitigandos tum potâ, tum exteriùs applicatâ, Abrotoni modo: Item contra quascunque febres propinare succum eius pondere drachmarum duarum cum aqua Plantaginis. Florem in puluerem contritum cum Saccharo grauidis conducere: folia sicca & contrita in vino sumpta muliebres locos expurgare. Expertus sum (inquit Herc.Saxon.de Lue venerea cap.31.) in muliere, quæ octo annos continuos manuum fissuras gesserat, & inutiliter omnium & Venetorum & Patauinorum opera vsa fuerat, remedium quo breui & facilè fuit curata. Est autem succus herbæ, quam alii Arthemisiam, alii Tanacetum vocant. Dum administratur hic succus, cauendum est ab omni manuum lotione, & penna hoc ipso illita, in singulas rimas succus inferitur. Expertus sum hunc ipsum succum in impetigine, in vlceribus crustosis, & successit curatio fœliciter. Sic poteritis pedum & manuum rimas curare. Plura qui volet de huius vsu ceu etiam varia præparatione, vt aqua stillatitia, vino, extracto, conserua, syrupo, sale, & oleo, videat Tabernamontanum lib.1.c.7.circa finem.

TANACETVM CRISPVM FLORE LVTEO



Descrip. CVi Tanacetum vulgare notum, ei magis obuia crispi Tanaceti cognitio quã herba: est quippe hoc rarius, reliquà vulgari descripto simile, sed *foliis* elegantissimis, crebriore incisurà diuisis, segmentis frequenti argutiùs crenatorum marginum flexu reflexúque crispis, cristas castrenses imitatis, odore gratiore, sapore amaro.

Lob.in Adu.Tanacetum Angliæ. In Obs.p.432.

Tana-

Tanacetum ſpecioſius criſtatum Anglicum. In Icon. Plant.749. ſpecioſium Tanacetum criſtatum Anglicum.

Camer.hort.Tanacetum Anglicum ſiue criſpum,odoratum admodum.H. Lugd.p.956.Tanacetum criſtatum Anglicum Lobelii. Tabern. Ic. & Hiſtor. Artemiſia ſatiua Anglica, Engliſchet Reynfahrn / Artemiſiæ 3.ſpecies, Tanacetum criſpum, ſiue Criſtatum, vel Anglicum. Gerard. Tanacetum criſpum Anglicanum, double Engliſch Tanſie. C.Bauh.phyt. Tanacetum 4. ſiue foliis criſpis.

Tanacetum criſpum flore luteo vidi Balmæ in horto inſignis Chirurgi Petri Rolot,à quo accepi plantandum in hortum E.C.Wirt. & meum Montbelgardi,vbi feliciter ſe multiplicat. Vidi quondam Cabillonii ſiue Chalon in Camania & Lutetiæ in hortis. Frater attulit collectum folium in horto Bononienſi. Floret Iulio & Auguſto.

Tanaceti Anglici vſus eſt in cibis, præſertim contra vermes puerorum,inquit Camerarius. In Scotia, vt teſtatur in Therapeu.puerperarum Io. de Bon Regius Medicus in Gallia, Heroina lectum Tanacetum ad prohibendum abortum admouere ſolent partibus inferioribus frequenter & cum felici ſucceſſu, quod vt grauiùs oleat, priùs manibus atterunt, aut ſub cineribus paululum coquunt.

TANACETVM ALBVM.



Radix huic craſſa, nigra, fibroſa, cui complures fibræ adnatæ: *caules* cubitum & ſeſquicubitum alti,hirſuti,ſtriati, alis concaui: *folia* Tanaceti pinnata, infernè hirſuta, supernè glabra, atrouirentia, odore nullo,ſapore adſtringente: *flores* Bellidis maioris,ſtellati, cãdidi, vmbone flauo. Hanc deſcribimus in horto cultam.

Eadem aut ſimilis eſt, ſed ratione loci multò minor,quam reperimus Monſpelii in montibus circa tres pontes, quos vocant du Gab, quam ſic delineaui: Herba foliis ſimilibus Tanaceto, floribus omni parte & colore ſimilibus Chamæmelo,gratiſſimum ſpirantibus odorem, quatuor vel quinque, vix ad altitudinem palmi excreſcens.

Quum figura noſtra ex Fuchſianis, iam ſculpta non placeret,iconem Tanaceti inodori Cluſij, quod idem cum noſtro ſtatuimus,curauimus pingendam, primam ſcilicet ampliore flore, cui folium & florem ex ipſa planta addidimus, quæ Tanaceto ſecundo inodoro Cluſij bellè reſpondet. Sic autem Cluſ. de duplici ſuo Tanaceto inodoro ſcribit.

Tanacetum inodorum nuncupat Cluſius. Lob. Adu. Tanacetum non odorum ſilueſtre. Eidem Lob. Obſ. p. 432. & Icon. Plant. p. 750. Tanacetum non odorum, perperam Sideritis Italorum. Camer hort. Tanacetum Leucanthemum, id eſt, floribus albis,inodorum in montibus altioribus Franconiæ creſcens.

Hiſt. Ludg. p.1147. Athanaſia Leucanthemos, quam quidam Vchnam albam Auicennæ volunt, vel vt legit Bellunenſis Achnam, Tanacetum ſilueſtre non odorum Lobelij.

Tabern. Icon. & Hiſt. lib. 1. p. 470. Tanacethum Leucanthemum, wundt Regefahren. Idẽ antea in Hiſt. videtur hoc per Tanaceti quartum genus intelligere,ac Tanacetum fatuũ & Tanacetum inodorum vocaſſe; Italicè verò *Tanaceto ſenza odore, & Tanaceto balordo*,quamuis aliqui Sideritim uelint. Vides vnam & eandem ſub diuerſis nominibus eſſe traditã .p.37. & 38. pro Tanaceti 4 genere,ſine icone. pag.verò 470.pro Tanaceto Leucanthemo, vbi icon.



C.Bauh. phyt. Tanacetum 1. ſiue inodorum montanum: hoc aliquid ſimilitudinis habet cum Sideritide montana Matthioli,quoad folia: at ſi ramos & capitula perpendas conuenit cum Ruta canina: Lob.Tanacetum non odorum. Item. Tanacetum 2.ſiue inodorum flore Bellidis maioris, Cluſio Tanacetum inodorum 1. *Hæc* duo Tanaceta C.Bauh.non duæ, ſed vna planta, aut ſaltem eiuſdem ſpeciei,ita vt non ſeparandæ videantur.

Gerardo, Tanacetum non odorum Vnſanorie Janſie.

Natalem habet in horto E.C. Montbelgardi, ex Gallia per me allatum. Hoc primò anno caulem non produxit,ſecundo floruit Iunio, ſemen maturuit Iulio & Auguſto, Baſileæ obſeruaui in monte Mouters & in horto D.D.Fel.Plateri:Geneuæ in proximis montibus collegi bicubitalem, inibi verò in hortis florentẽ Iunio & Iulio Paruum vti dictum,obſeruaui Iunio florentem prope Gab,odore gratiſſimo; Magnum, ſi bene recordor, in monte Wirtembergico Eichelberg / florentem Septembri. Tanacetum inodorum vtrumque Cluſii prouenit ferè in omnibus vtriuſque Pannoniæ & Auſtriæ montibus humilioribus, & ſiluis cæduis: vbi floret Maio & Iunio,&,ſi Autumno ſeratur,flores interdum producit ſequente Auguſto.

CHAMÆCYPARISSVS.
CAP. XXV.

NOn iniuriâ inter ſuffrutices quis hanc connumeraiut: *ex radice* lignoſa virgulta cu-

bito altiora emittit, lignosa, tenerâ lanugine incana: in quibus *folia* longitudine circiter vnciali, cana, minutim denticulata, ita vt quatuor ferè denticuli in eadem phalange agminatim dispositi conspiciantur, odore mendicamentoso, & cum quadam suauitate graui, sapore partim acri, partim amaro, singulis ramulis singuli insident *flores* Tanaceti lutei.

Chamæcyparissus Nemausensis spontanea.



Hæc Chamæcyparissi à nobis plerúmque obseruatæ descriptio est, cui similis, si non eadem, vt nos suspicamur, spontè prouenienss, visa circa Nemausum, hirsutior & candidior, cui respódet Matthioli figura. Vulgari persimilem aliam Vnguentariam denominatá nouimus, caulibus tenuioribus, candidioribus (qui bicubitales nobis in plurimis hortis conspecti) foliis vestitis minorib^9, sed quæ maioribus denticulis incisa sint, odore minùs graui & iucúdiore. Figura apud Lobeliú & Dodonæú huic conuenit, ideò eam figuram exhibemus.

Vnguentaria



Sãtonicum maius Cordo.

Santonicũ maius [inquit Cordus in H.] Absinthio cognatus & odoratus frutex est, caudicem habens pollicari crassitudine, numerosas, cubitalésque virgas emittentem, tenerâ canáque lanugine obductas, vnciâ longioribus, canis & Ericæ modo in breuissimas carnosásque partes diuisis, & Hieme durantibus foliis vndique vestitas. In summis virgis flores lutei sunt, breuibus staminibus in paruum orbem dispositis farcti. Semen habet tenue & furfuraceum. Radice nititur lignosi. Colitur apud nos in hortis, in Narbonensi verò Gallia spontè nasci fertur, si Dioscoridi, & iis qui nostra ætate ibidem genitam viderunt, credimus. Santonicum minus, quod Plinio Chamæcyparissus dicitur, maiori in cunctis simile est, paulò tamen minoribus virgis & foliis constat, remissioremque habet tũ saporem, tum odorem. Colitur similiter apud nos in hortis Cypressi nomine. Nascitur & hoc copiosissimè in Narbonensi Gallia. Hæc Cordus, quibus fortasse intelligit duo genera à nobis descripta. Is in Dioscor. lib. 3. cap. 26. erroris eos arguit, qui Cypressũ herbam (quam Germani Cypressen, Græci Chamæcyparissum nominent) Seriphium, id est, Marinum Absinthium esse contendunt.

Santon. minus Cord. 2.

Chamæcyparissum duplicem quoque statuit Dod. gall. his verbis. Inuenitur in hortis Galliæ Santolinæ duplex genus, figurâ admodum simile. Primum & vulgatius appellatur à Plinio χαμαικυπάρισσος, à Latinis Chamæcyparissus, à modernis quibusdam Santolina, & est officinis incognitũ. Alterum simile huic, sed ramulis tenuioribus, flore pallidiore, & minoribus: odore gratiore: sine dubio species est Cypressi (*Cypres*,) non Cedri [*Cedre*] vt quidam vocant.

Locupletat Dodon. lat. Historiam de Floribus & latinam in folio, plura tradens (quinque sc.) Santolinæ genera, dicens. Aurei coloris corymbos Santolina profert, odorata est, & non rarò coronis admiscetur. Eius aliquot sunt genera. *Prima* virgulæ sunt tenues, foliis circumdatæ paruis, oblongis, angustis, denticulatis: frutex cauliculis & foliis albicans, & suauiter cum grauitate quadam odoratus. Huic similis est & altera species, foliis longioribus, virentioribus ac minùs candidis, flore pallidiore. *Tertia* foliis breuissimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum similibus. *Quarta* foliis est minùs denticulatis, & Cupresso similioribus, perinde vt aliarum. *Quinta* cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia crassiora & lanuginosiora magis canescunt: flores aliarum Santolinarum. Omnes hæ vno Santolinæ nomine appellantur. Belgæ verò Cypres nominant. Chamæcyparissum plærique faciunt: sed de Chamæcyparisso sententia nec reiici, nec probari potest. Officinæ Semen contra vermes, & Semen sanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant: alii Seriphii siue Absinthii marini: vtrique à vero aberrant. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum fœminam esse volunt. Abrotanum siquidem fœmina, foliis est màris, Seriphii videlicet, similibus, sed procerius & fruticis modo arborescens. Santolina humilior est, & non Seriphium, sed proximiùs Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano fœmina Helichryson quorundam habet, vnde Abrotani folio cognominauimus: odore etiam ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.

Santolin. Chamæcyparissus.

Abrotani fœminæ & Seriphii Dioscoridis icones Lob. in Obs. suis his titulis proponit. p. 443. Abrotanum fœmina Adu. p. 341. Chamæcyparissus Plinii Herbariorum: Santonicum minus Dioscoridis Cordi, Hispanorum *Yerua Lombriguera*. p. 436. Seriphii Abrotani fœminæ facie differentia, Adu. p. 336. & 337. Santonicum maius Cordi. Santolina Dodonæi, cuius sex varietates alebat Moutonus, quarum pars foliis est Chrysocomes Monspeliacæ angustifoliæ, pars varò foliis cristatis Chamęcyparissi, Sabinæ, vel Ericæ, minutis. Ex Hispaniis & Galloprouincia Belgii inquilina facta sunt. Horum nullum est officinarum Semen sanctum, siue contra vermes, vt credidit Dodonæus. Seriphium Galloprouinciæ Aduers. p. 337. successu temporis degenerat fragrãtiâ, ac tomento, & candore exuitur in Belgii & Angliæ viretis. *Mirum* Lobelium in Obs. locis iam citatis, bis vnam & eandem figuram [câ sc. quam

Varietates sex.

Non est Semen sanctum officinarum Lob. not.

sc. quam Dod. pro Santolina habet) sub diuersis titulis proponere, cùm in Aduers. pro Seriphio Dioscoridis aliam exibuerit imaginem. Tres habet in Icon. Plant. figuras. Prima [ex Aduers.] p. 754. hoc titulo: Seriphium Dioscoridis Abrotani fœminæ facie. Secundam iam dictâ paginâ hoc titulo: Seriphii Abrotani fœminę facie differentia. Et hanc rursus pictam dat p. 768. hac inscriptione: Abrotonum fœmina. Cur autem hanc sub diuersis titulis bis pingat, causam nullam video.

Clusius posuit priorem iconem Lobelii pro Abrotano fœmina Narbonensi, pro qua non videtur Lobelius posuisse. Clusius præterea pro Abrotono fœmina vulgari, exhibet modò dictam Lobelii secundam siue tertiam.

Abrotonum fœminam Salmanticense diuersum esse ab eo, quod vulgò ab Herbariis Abrotoni fœminæ nomine circumfertur, quodque Santolinam appellant, testatur idem Clusius. Illius autem in Historia rariorum stirpium per Hispanias obseruatarum, duo tantùm genera tradit, licèt in post. Historia sex assignet.

Abrotoni fœminæ sexu facilè crediderit Ruellius intelligi, quod vulgus Gallicum Cypressum appellat, quoniam in arbusculam fruticet, albicans, foliis Seriphii Absinthii modo scissis, ramulos circumdantibus copioso flore, comantibus quibusdam in summo auri fulgore corymbis, odore cum suauitate quadam violento, gustu amaro. Qui Chamæcyparyssum existimant esse, quem vulgus ab odore formaque foliorum eiusdem nomenclaturæ arboris, Cypressum appellat, falluntur, si Ruellio credimus. Nam etsi coactæ sit breuitatis, & velut arboris cuiusdam abortus, non tamen in genere pumilionum sedē inuenit, nec in arborum, sed fruticum censu cōstat haberi. Huc facit quod nihil apud classicum authorem de Chamæcypresso legatur. Ad alterum igitur Abrotoni sexum meliùs fuerit referre, cùm nulla videatur delineationis nota repugnate.

Non placet figura Tragi, nec etiam quod Chamæpityn statuat. Fuchsii icon quam proponimus paullò melius arridet.

Fuchsius cap. 2. de Abrotono præsentem nostram plantam Abrotonum fœminam vocat, & Abrotonum montanum Plinii, ac siluestre Cypressum vulgi, eiusque figuram cap. 335. de Chamæcyparisso ponit, ac dicit. Χαμαικυπάρισσος Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus: apud Græcos, quod sciam, eius fruticis nulla fit mentio: vocatur vulgò Cypressus ab odore & forma foliorum eiusdem nomenclaturæ arboris, Germ. **Cypres**/ Gallis *Cypres*.

Anguill. epist. 10. in fine Santolinam vocat, negatque esse Abrotonum fœminam.

Abrotonum quod fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est, inquit Matthiolus: non ideò, quòd & ipsum frequentissimum non feratur in hortis; sed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandoquidem id alii Cypressum, alii Santolinam vulgò appellant, alii verò marinum esse Absinthium existimant. Sed ii profectò falluntur: quippe Santolina vulgò vocata, nil sanè aliud est, quàm Abrotonū fœmina. Quòd primùm (vt Dioscorides inquit) arboris speciem quandam repræsentet, vnde & à quamplurimis Cypressus vulgò dicta est. Deinde quòd candicantibus constet foliis, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum Æstatis & Autumni tempore, corymborum modo comantibus. Postremò, quòd in vniuersum suauiter oleat cum grauitate quadam & amaro gustu. Ex hac equidem delineatione adducitur Matthiolus, vt decernere non dubitet, hanc plantam, quam vulgus Cypressum, siue Santolinam appellat, esse Abrotonum fœminam. Hinc itaque Fuchsium errasse credidit, quòd pro fœminei generis Abrotono, plantam subiecerit ab eo longè diuersam. Qui etsi Santolinam seorsum postea depinxit; non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnouit, sed herbariorum (vt arbitratur Matth. vulgus secutus, eam Chamæcyparissum nuncupauit, eiusque nullam à Græcis factam fuisse mentionem falsò credidit.

Abrotonum fœminam Camer. in Hist. Matthi germ. vocat & Epit. vbi præterea ab ipso Chamęcyparissus, germ. **garten Cypres**/ Ital. *Abrotono femina, Herba camphorata, Santolina, Cipreßina & Crespolina* cognominatur, eique meo iudicio non absque graui periculo eædem qualitates & vires conceduntur, quæ Abrotono mari debentur. Et licèt hoc loco Abrotoni fœminæ vnius tantùm memoretur, attamen in Horto, duo eius genera reperiri scribit, quorum vnum vulgare & candidius ait esse, alterum foliis magis viridibus, quod etiam admodū culturâ fruticescere tradit. Reperiri præterea & alias differentias quoque testatur. *Camer. lapsus.*

An Turn. par. 1. p. 14. Abrotonum fœmina, Angl. **lauander cotten**. *Centonia.*

Gesn. hort. Chamęcyparissus & Centonia Gallorum, si non fallitur. In cat. pl. Abrot. fœmina, ἀβρότονον θήλεια, **Cypres fraut**/ Cypressus Ruellio. Item: Chamæcyparissus, Cypres de iardin.

Tabern. Icon. & Histor. Abrotonum fœmina, ἀβρότονον θῆλυ, ἀβρότονον σικελιωτικόν, θηλυφθόριον, & θηλύθαμνον: Abrotonum Siculum, Thelyphtoriū & Thelythamnum Dioscoridi, Plinio verò Abrotonum campestre, ideo fortè quòd in Prouincia & Gallia Narbonensi, & aliis calidis regionibus, spontè in campis crescit: Cordo Santonicum minus, Herbariis Cyparyssus hortulana, Cupressus hortulana, Abrotonum minus & Santolina: It. Herba canforata, Santolina, Cupressina & Cypresso: Gall. *petit Cypres, Garderobbe, Cypres de Iardin & du Cypres*: Hisp. *Hierua*, (yerua aliter) *lombriguera*: Boh. **Cypressen**: Polon. **Cypres**: Angl. **Cipres**: Brab. & Belg. **Cypres & Ieeghe cypres**: Germ. **cypres/ cypreßfraut / garten cypres, Vnnd stabwurtz weiblin** / & quibusdam **cypressen Stabwurtz**/ hoc est Abrotonū cupressinum, aut cyparyssinum. Item Icon. & Histor. Absinthium marinum (3. in Hist. 2. in Icon.) Absinth. verum marinum, Σερίφιον, ἀψίνθιον θαλάσσιον, Seriphium & Absinthium marinum, **Meerwermuth/ Edler Meerwermuth / kleiner garten cypres**. Item in Hist. Absinthium marinum alterum, Seriphium maius, Absinthium marinum maius, Santolina maior, **Meerwermuth, grosser garten cypres**, Santonicum maius Cordo, sed errat. *Duas figuras* & tres descriptiones habet Tabernamontanus.

C. Bauh. phyt. Abrotonum 1. siue fœmina Dioscoridis, Chamæcyperissus Tragi, verùm figura ipsius nimis lata exprimit folia: Abrotonum fœmina Lobelii, cuius figuram bis posuit. Abrotonum 2. siue fœmina flore maiore, Santonicum *Tab. not.*

maius Cordi, Seriphium Dioſcoridis Abrotoni fœminæ facie Lobelii. Abrotonum 3. ſiue fœmina flore maiore alterum maius, Abrotonum fœmina Salmaticenſis 1. Cluſii. Abrotonum 4. ſiue fœmina flore maiore alterum minus, Abrotoni fœminæ Salmaticenſis primæ altera ſpecies Cluſii. Abrotonum 5. ſiue fœmina odore vnctuoſo, Santolina 3. Dodonæi, Vnguentariæ nomine Lutetiæ collecta. Abrotonum 6. ſiue fœmina foliis minùs denticulatis, Santolina 4. Dodonæi, qui notat & alteram differentiam Sabinę folio. Abrotonum 7. ſiue fœmina repens canescens Santolina 5. Dodonæi. Abrotonum 8. ſiue fœmina tota viridis, Abrotonum fœmina Salmanticenſis ſecunda Cluſii.

Non placet nobis eorũ opinio, vt liberè dicamus, qui Abrotonum fœminam volunt: hanc opinionem olim oppugnaui, non viſâ nec Dodonæi, nec aliorum ſententiâ, qui nobis aſſentiuntur. Chamæcypariſſus non eſt ὑπόλευκ@, ſed candidior: non eſt foliis λεπτοχίδεσιν ὥσπερ σεριφίου: in Chamæcypariſſo folia non diuiſa aut ſecta inſtar Seriphii: non intelligo Lobelii Seriphium, quod nulli Abſinthio ſimile, nec etiam Abrotono vt voluit Matthiolus: quæ ſimilitudo obſecro Chamæcypariſſi ſpeciebus, cum Abſinthiis vel Abrotono: placet argumentum Dodonæi in Chamæcypariſſo non eſſe περὶ τὰ κλωνία τὰς ἀκίδας: ſunt enim non plures circa ramulos, ſed ſingulares in ſingulis virgulis: mirabilis eſt opinio D. Leonhardi Krerſenneri à Streckenbach Medici Snidnicii in Sileſia, aſſerentis in epiſt. ad fratrem C. Bauhin. contra Matthiolum, non eſſe Abrotonum, ſed Ariſtolochiam Clematitim.

Locus & tempus. Chamæcypariſſum ſponte naſcentem & ſyluestrem inueni prope Nemauſum inter Euſau ſecus viam copioſam florentem menſe Maio & Iunio, hirſutis foliis & candidioribus quàm exprimit Matthioli figura. Satiuam vidi Monſpelii, Patauii, Ferrariæ, Bononiæ, Baſileæ, Lugduni, Geneuæ, vbi Hiemem fert, & alibi in hortis. In horto Ill. E. C. tãtam copiam habebam, vt fimbrias multas curarem plantandas, quæ aliquot annos durarunt: tandem quadam Hieme omnes plantæ, tum in horto E. C. tum in aliis Montbelgardi, vbi abundauit, perierunt, ita vt nulla reſtaret. Anno 1593. ex Alſatia allatam plantandam curaui, partim in areis relictam, partim repoſitam, quæ deterius habuit. Quæ Vnguentaria dicitur, mihi viſa Lutetiæ, vnde etiam à Fratre mihi miſſa, & plantata in hortum Ill. E. C. Montb. Abrotonũ fœmina Chamæcypariſſos Lobelii in hortis frequens colitur & Galliæ Narbonenſis Nemauſenſibus vinetis & cãpis patentibus fruticat plurima, viâ præſertim quæ Monſpelium ducit, ſeſquileuca ab vrbe ad dextram. Seriphium Dioſcoridis Abrotoni fœminæ facie in Galloprouincia montis celſi D. Magdalenæ celebris accliuibus quà S. Maximum ſpectat oppidum: redeunti item Olbia maritima vulgo Galloprouinciæ Hyeres dicta multum obuium iſtud Abſinthium Lobelii. Santolinæ Dodonæi in Belgio omnes peregrinæ ſunt, neque alibi in hortis reperiuntur: primum genus familiariſſimum: reliqua rariora.

Vires & Vſus. Scabies. Abrotoni fœminę decoctum aiebant Sa[l]m[an]ticenſes Cluſio, vtiliter propinari ad ſcabiem profligandam: quod ſi ita eſt, proculdubio habenda eſt ratio naturę illorum, quib. datur. Matth. ſcribit iſtius folia ſicca, ad ſiſtenda alba fœminarũ profluuia conferre, ſi continuis decem diebus aut pluribus ſumantur à ieiunis, & deinde interpolatis diebus. Eſt autem, authore Dodoneo

Profluuia alba. Santolinæ ſemen guſtu amarum, potentiâ calidũ, ſiccúmque tertio ordine: ventris lumbricos ſumptum interimit quotidiano experimento muliercularum, & aduerſus eoſdem efficax eſt.

MILLEFOLIVM STRATIOTES pennatum terreſtre.

Cap. XXVI.

Deſcri[ptio]. VBique viarum obuium eſt Millefolium, dodrantalibus cubitalibus, & altioribus *ramis* ſurgens, rigidis licèt tenuibus, anguloſis, hirſutis, ſubrubentibus, qui circa ſummitatem in aliquot ſurculos diuiduntur, atque hi rurſum in plures petiolos, qui *flores* in vmbella ferunt odoratos, paruos, colore albos, vel ſubpurpureos, quinque, ſeptem, paucioribus, aut pluribus foliis conſtantes, ex calyculo ſquammato: *folia* pinnata ad coſtam alligantur, tenuibus Chamæmeli diuiſuris, ſed compoſitioribus, rigidiuſculis, ſuaueolentibus, guſtu acriuſculo: *radix* lignoſa & fibroſa nigricat. Millefolium maius purpureo pulcherrimo flore ex horto nobilis ab Hagenbach attulit Hortulanus Ill. E. C. quod ob colorem, qui ſummè intuenti arridet, plantauit: Hoc fortè idem cum rubro Cluſii, de quo poſtea, & C. Bauhin. purpureo magno.

Stratiotes millefolius (στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλ@) ita deſcribente Dioſcoride, puſillus eſt frutex, palmi altitudine, aut etiam ampliùs aſſurgens: habens folia pulli pennis ſimilia (νεοττῷ πτερῷ pro quo vet. πτερωτίῳ, alii νέᾳ τῇ πτερίδι, i. eſt, recenti ac tenellæ Filici.) Sunt autem foliorum exortus [αἱ ἐκφύσεις, pro αἱ vet. legit ἀεὶ] breues admodum & inciſuris diuiſi. Folia maximè Cuminum agreſte tum breuitate, tum etiam ſcabritiâ [καὶ τῇ τραχύτητι, quibus vetus caret] ſimulant, ſed ſunt etiamnum breuiora paulò, denſiore plenioréque vmbellâ. Surculos in cacumine gerit exiguos, in quibus vmbellæ in modum Anethi, flores parui candidíque.



Plinius de hoc Millefolio inquit: Etturia hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus cappillamenti modo folioſam: eximii vſus ad vulnera: Boum neruos abſciſſos vomere ſolidari eâ, rurſúſque iungi addita axungia, affirmans.

Oſtenderunt Herbarii pro Millefolia ſtratiote ætate Marcelli, coliculum breuibus & exiguis foliis vndique veſtitum. Reſponderúntque hiſtoriæ Dioſcoridis omnia, exceptis vmbellis, quas author dicit Anethi modo in ſummo eius eſſe. Quos enim Marcellus vidit flores magis longiuſculis

usculis pediculis pendentes sunt, quos credit esse, quę Dioscorides κάρφια (festucas vocat, & quibus vmbellam sustineri ait. Sed singuli potiùs flores quasi in vmbellã plures congesti sunt. Cætera, vt existimat, egregiè respondent. Nulla est (fallitur Marcell.) quod meminerit, Stratiotes millefolia Plinio: siquidem nullam hoc nomine descriptam in eo inuenerit. Græci hanc Stratiotem millefoliam notis ab alia discreuerũt: terrestrem hanc præsentem appellantes, quæ præter humorem & frigus habeat aliquid, quod adstringat; aliam verò, de qua suo loco, aquaticã nominãtes, quæ frigefaciat & humectet.

Marcelli lapsus.

Matth. in Diosc. duas ponit figuras maioris & minoris, nec in contextu aliter, quàm magnitudine tantùm distinguit.

Hæc. Lob. in Adu. p. 333. sub duobus diuersis titulis, quorum prior est, Militaris terrestris: alter, Militaris siue Millefolium, flore albo, purpureo & luteo. In Obs. p 430. & in Ic. Plant. p. 747. duas quoque exhibet figuras: priori titulum fecit, Millefolium terrestre vulgare, Stratiotes millefolium Dioscoridis. Alterãm inscripsit, Millefolium terrestre purpureis floribus.

Quam Ruellius magno errore Achilleam (ἀχίλλειον) esse credidit, inquit Cord. in Dioscorid. est sine dubio illa herba, quæ à Dioscoride χιλιόφυλλος ὁ στρατιώτης, & hodie vbique Millefolium vocatur. Cordus in Hist. describit, & Stratioten terrestrem maiorem appellat. Gesn. verò alius figurã addidit, & in titulo posuit Millefolium terrestre maius, Tragum Millefolium nobile videri nuncupare, Et licèt Cordus minorem quoque tradat & describat speciem, neutrũ tamen Millefolium Cordi, est Millefolium nobile Tragi, quod Cordus Achilleam vocat.

Gesn. in cat. pl. Achillea, ἀχίλλειος; Item Millefolium, seu Millefolia Hetruriæ, & μυριοφύλλον dicitur: quam aptè autem, videant alii. Trago Millefolium vulgare Stratiotes est terrestris apud Dioscoridem.

An Hermol Coroll. 647. Sideritis 4. siue Achileos, quam nonnulli Panaces Heracleon appellauere, & Hetruria Millefoliam vocat, herbam in pratis tenuem, eximii vsus ad vulnera. Achillios & Achillion vocatur quarta Sideritis, & à Lat. quibusdam Lumbus veneris: Dioscorides Supercilium Veneris non Lumbum dici voluit, alterutro errore orto, quòd Græci ὀσφύν Lumbum, ὀφρὺν supercilium appellant.

Eadem hæc Hermolai verba recitat Ruellius, eum tamen non citat, more suo cuncta pro suis venditans. Achillion, inquit, Sideritim, alii Heracleon, Romani Supercilium Veneris, aliqui Militarem & Millefoliam esse appellant. Hanc nonnulli Panaces Heracleon vocauêre, nostri propriè Millefoliam. Cætera habet eadem quæ Barbarus.

Lonic. lib. 5. cap. 318. Garben aut Schaafrip/ duplex: maius feldgärben/ großgarben, groß Schaafrip/ Græcis ἀχίλλειος, Lat. Achillæa, quibusdam Veneris supercilium, & Veneris lumbus: minus, Garben/Schaafrip/ Schaafgarben/ felcken/ Græcis στρατιώτης, χιλιόφυλλος, Lat. Militaris herba, quibusdam Millefolium. Hæ duæ plantæ sunt vnius generis: vni flos rubet, alteri albus est: mas excrescit cum summatibus albis, fœmina manet parua & dicitur Schaafgarb: est præterea parua, quæ dicitur Tausentblat, wasserthannen & wasserfenchel / Græcis μυριόφυλλον, vulgo Millefolium. *Lonicerus* tres proponit vnius plantæ figuras: nec tamen suis descriptionibus bene distinguit: & vt verum fatear confundit suo more omnia: in posteriore descriptione fortè etiam miscet Polygonum fœminam.

Theod. Dorsth. p. 190. duas icones habet Millefolii stratiotes, sub his nominibus: μυριόφυλλον, Millefolium Veneris. *Lonic. not.*

Casp. Bauh. Phyt. Millefolium 2. siue maximum album, vmbella alba ex horto Patauino, foliis duplò latioribus, quàm sint vulgaris, Millefolium 3. siue vulgare album Millefol. album, Brunfels. terrestre Lobelio: flore candido & subalbido. Millefolium 4. siue vulgare purpureum minus, Millefol. vulg. flore d luti ruboris Trago, terrestre purpureis floribus Lobelio: Huius speciem proponit, sed sine icone Tabernamontanus. Millefol. 5. siue vulg. purpureum maius, Gœpingæ in horto quodam collectum est, hoc vulgari albo simile quidem, sed ad binos ternosue cubitos excrescit, foliis vt in purpureo minore dispositis, vmbellã magnã, floribus elegantissimi coloris.

Clusius pro Millefolio rubro colore iconem proponit, quæ apud Lob. in Ic. Pl. p. 747. est pro purpureo.

Millefolium etiam nunc vulgò appellatur in Hetruria, Cæsalpino teste, in cæteris similis Achilleæ, sed foliis in longitudinem productis, Dioscorides pulcherrimè foliorum figuram expressit, Cumino siluestri comparans: si per Cuminum siluestre intelligamus Ammi, quod inter Cumini genera recensetur à Dioscoride, cuius descriptio paruo Millefolio cõgruit, non magno: vt hinc colligere liceat reliqua genera Millefolii ad Achilleam pertinere. In paruo hoc Millefolio reperiuntur flores albi & purpurei, aureos autem non vidi, ait Cæsalp. nisi in Tanaceto, quod cum Millefolio maximè conuenit.

Hoc duplex Millefol. vocat Schuuenckf. Millefolium terrestre album & purpureum.

Sed vt ad eum, quem transiuimus, reuertamur, Dodonæum. Exhibet iis Lobelii vtramque iconem his titulis: Millefolium siue Achillea. Et: Millefol. purpurei floris. Cæterùm, vnica descriptione, vtrumque delineat, ac ait. A recentioribus appellatur Millefolium. Dioscoridis est ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρίτης, Lat. Achillea, & Achillea Sideritis, quod conferenti hanc cum Dioscoridis descriptione, vel luce clarius est. Inuenit hanc, teste Plinio, Achilles discipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alii Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud itẽ Panaces Heraclion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioscoridem quoque extant vt, μυριόφυλλον [aut μυριόφυλλον] χιλιόφυλλον, στρατιωτική, χρυσιτης: Lat. Militaris, Supercilium Veneris, Acrum, [aut Acorum] siluaticum: Gallis Bellocandium, Vigentiana: hac ætate Germani Garben appellant/Scharffgras/scharffrip [alii Schaffgarb/& Schaffrip, r. literã omissã, malè meo iudicio] tausentbladt, & vt Wirsung, in indice Gerwol/ & Schabab) Belgæ Gerwet Galli *Millefueille:* Hisp. *Milhoyas yerua;* Itali *Millefoglio & stratiote Millefolio:* Angli yarrowe/nosebleде: Bohemi Rzebricek: Hungari Egherfark/ h. e. Muris cauda.

Passim Montbelgardi prouenit flore albo & purpurascente, etiam in horto Ill. E. C. sponte

natum: florens adhuc Septẽbri obseruaui Monspelii: Geneuæ virentem Februarii principio, florentem Iunio & Iulio: Basileæ adhuc Octobri inter portam cineream & lapideam extra vrbem, ad ripam Birsæ: in vrbe florentem Iunio Iulio & Augusto: multùm serpit: asparagi acres sunt, vt in Ptarmica Fuchsii. Album in Silesiæ pratis & agris plusquam notissimum: à Maio in multam Æstatem floret: dilutè rubens passim inter segetes, iuxta aruorum, pratorum, ac hortorũ margines. Stratiotes Millefolium Dioscoridis nascitur in agris subasperis, præcipuéque secus vias.

Vires. Herba est, authore Dioscoride, eximii vsus ad profluentem sanguinem, vlceráque tum vetera, tum recentia, atque etiam fistulas. Stratiotes terrestris, inquit Galenus, etiam quid adstrictionis habet, vt ob idem etiam vulnera glutinare possit, & vlceribus vtilis esse. Quidam verò ipso etiam ad sanguinis eruptionem vtuntur & ad fistulas. Quod porrò Millefolio sanguis è naribus irritetur, attrictu contingit. Millefolium terrestre album, vt testis est Schvvenckfeldius, siccat, adstringit, & consolidat recentia vulnera. Herba recens tusa pubíque illita mensium abundantiam compescit. Vmbella candida ex lacte caprillo, vel propria aqua pota gonorrhœam in viris, in fœminis alba vteri excremẽta cohibet. Millefolium terr. purpureum valet potum ad omnes sanguinis reiectiones commodéque dysentericis infunditur. Aqua stillatitia contra pestilentiam vtilis. Scribit Matthiolus dari vtiliter Millefolii succum ad sanguinis reiectiones. Idem præstare sicci farinam ex symphiti maioris, aut Plantaginis aqua potam. Eandem naribus inditam sanguinem inde fluentem sistere. Mirum in modum conferre eiusdem farinam ad sanguinis mictum, si vnciæ pondere cum Armeniæ terræ drachma ex vaccino lacte potui detur ieiunis, diebus tribus continuis: idque valentiùs efficere, si cum Corallio, Succino & Eboris scobe propinetur. Commanducata folia præsertim recentia dentium dolorem mulcêre: idem efficere commanducatam radicem & diu sub dolente dente retentam. Dari herbæ decoctum cum Labruscæ floribus vtiliter potandum contra vomitum.

Menses. *Gonorrhæa.* *Dysenteria.* *Mictio sãguinis.* *Dentium dolor.*

Millefolium Alpinum Clusio, paruum, nonnihil incanum, carneum.

Descriptio. Elegans est hæc plantula, dodrantalem, siue palmarem altitudinem non excedens, multis *foliis* circa radicem stratis, tenuissimè incisis, & veluti è multis minutissimis alatis foliolis constantibus, nonnihil incanis: candicantes *cauliculi*, satis crassi, huiusmodi foliis, iisque minoribus, & tenuissimè incisis obsiti: vmbella *flosculorum* dẽsissima, qualis in vulgari Millefolio, sed dilutiore rubro colore siue carneo nitentium: *radix* vix à vulgari differt, fibrosa admodum, & summâ tellure serpens.

Synonyma. Ab hoc tamen Millefolio Alpino Clusii in Pãnon. p. 562. & Hist. post. pag. 331. differre visum est, quod in hortis alebat, cùm in Belgica viueret, simili propemodum flore.

Millefol. illud Alpinum dicitur C. Bauh. Millefol. Alpinum incanum carneo flore.

Locus. Spontè prouenit in Judenberg & Spital, Stiriæ Alpibus, flores proferens Augusto: natalesne causa sint istius varietatis, an cultura, nescit Clusius.

MILLEFOLIVM ALPINVM INCANVM flore specioso.

Descrip. PAlmaris est plantula, *radiculâ* simplici, ruffâ, ac penè nigra: è qua *folia* prodeunt duas aut tres vncias longa, rariùs pinnata, tomentosa, longiusculis ac ferè vncialibus pediculis hærentia: *Coliculis* tomentosis item prædictis similia quoque hærent folia, sed aliquantò minora, breuioribúsque pediculis donata: Eorum verò summitatibus *flores* insident quinque aut sex, squammati, corymbati, vti ex sicca colligimus. Squãmæ fuscis venis insignitæ florem speciosiorem reddũt.



Legit Clariss. Platerus in Valesiæ montibus, ex cuius prototypo figuram nostrã damus.

MILLEFOLIVM TOMENTOSVM luteum.

Descrip. DOdrantalis est herba, multos ex *radice* crassa, durã, repẽte, fibris Hellebori æqualibus, quibusdã minoribus, colore nigricante aut cinericeo foris, intus flauo, sapore dulcibus (in sicca planta) præditis donata: *caules* plures emittit rectos, satis robustos, in quorum cacumine densæ micant *florum* vmbellæ Millefolii vulgaris terrestris, aureo tum foliorum, tum vmbilici colore fulgentes: *folia* per coliculos tomentosos, Millefolii Stratiotis, sed multò minora, minutiúsq; incisa, incano villo pubescentia. Tale est Millefolium Narbonense.



Simile si non idem dedit frater C. Bauhin. nomine Helichrysi, ex Tyrolensi ditione delati. Minus prædicto est, foliis non ita tomentosis, caule tenuiori, vmbellâ magis diuulsâ, capitulis minoribus ex longioribus pediculis dependentibus

bus, floribus luteis, qui pulchrè reſeruarunt colorem pluribus annis: an loci ratione differat à noſtro aſſerere non auſim: accedit ad figuram Matthioli, quamuis minor ſit planta quam ſiccam habemus.

...nacet. ...ginoſū ...ech. Dalechampius Monſpeſſulanum meum Millefolium vocabat Tanacetum lanuginoſum. An Cluſii in Hiſp.& Hiſt.poſt.Stratiotes milleſolia luteo ſiue flauo flore?

...lefol ...us ſiue ...tiotes ...ſophyl- Dodon. Dodonæus eandem plantam cum Cluſio pro Stratiote Millefolio exhibet, quam ita cognominat. Millefolium minus, ſiue Stratiotes Chiliophyllon. De hoc autem ait. Rariùs huiuſmodi Millefolium reperitur: gignitur autem pingui ac læto ſolo, & ſubinde in pratis; Auguſto menſe flores eius præcipuè conſpicui.

...onyma Geſnerus ad meam plantam Monſpeſſulanam adſcripſit eſſe Stratiotes millefolium Dodonæi. Idem de hort. Millefolium luteis floribus à Dodonæo depictum nuncupat; Matth. in poſt. comment. mag.fig.lat.& ital Helichryſum alterum; Camer.in Epit & Hiſtor.Matthiol.German. Helichryſum Italicum; quòd plurimum in Italia proueniat; & iiſdem ſit facultatibus præditum, quibus Helichryſum Dioſcoridis; In horto, Helychryſum Italicum Matthioli, Millefolium luteum; Lob.in Aduerſ.Militarem, ſiue Millefolium luteum (& ita quoque in Obſ.p. 431.vbi & Achilleam luteo flore Cluſii, & Icon. Plantar.pag.748.) Hiſt.Lugd.p.77 . Elichryſum Italicum Matthioli; C.Bauh.phyt. Millefolium 7.ſiue luteum tomentoſum.

... nos. Tabern.Ic.p.131. Millefolium luteum, Geel garben; Hiſt.p. 163.Millefolium 4.luteum; Item Icon. p.127. Heliochryſi 1.altera icon [titulus *...ard.La-* tranſpoſitus, verior eſt Heliochryſum 2 Italiániſch Goldtb um [Hiſt.p.456 Heliochryſum 2. Icon Heliochryſi eſt ex Matthiolo: Tabernmon animaduertit eſſe Millefolii ſpeciem: eam iungere debebat Millefolio luteo, cum quo eadem, aut eius ſaltem ſpecies.

Gerardo dicitur Stœchas citrina. Is ineptè poſuit iconem Tabernamontani Heliochryſi 2. pro Stœchade citrina.

...ub & ...pus ...yſocome Millefolium tomentoſum obſeruaui menſe Iunio inter Nemauſum & Valentiam. Niſi me impedirent notæ quædam, parum abeſſet, quin hanc pro Chryſocome exiberem. Hoc in Tyrolenſi comitatu cùm Italiam peteret, collegit frater C.Bauhinus.

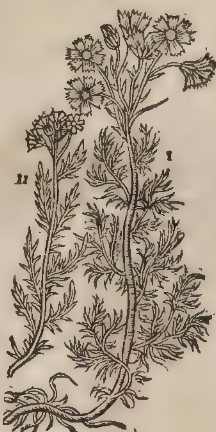
MILLEFOLIVM CRETICVM.

...criptio PEregrina elegantia conſpicuam hancce plantam etiam exercitatiores Botanologi Chamæcypariſſum eſſe dicerent. Et nos in ea dignoſcenda primo decepti obtutu. *Surculi* quos ſiccos adſeruamus pedales ferè ſunt, in cana lanugine toti vndique cum ipſis foliis obſiti; ramulorum ac foliorum, vt dictæ Chamæcypariſſi diuiſurâ. *Folia* minutiùs diſſecta ad coſtam hærent. Segmenta ruſus in alia, minùs tamen profunda diuiſa. Vnde nomen illi inditum eſſe facilè eſt conicere. Folia & ſegmenta temporis progreſſu in ſe retracta, caudæ Scorpionis in modum incuruantur. *Florum* corymbi in vmbella poſiti, exalbidi, maiores quàm in Millefolio vulgari. Sapore eſt amaricante, aromatico, ad Santonici, ſeu Seminis contra vermes officinis dicti, saporem accedente.



C.Bauhin. phyt. dicitur Millefolium 8.ſeu Creticū, quod in horto Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ creuiſſe, & à Doctore Paſchali Galló acceptiſſe ſe ait. Mihi primùm viſum Baſileæ in horto D. Iac. Zvvingeri, virens Nouembri, ſed repoſitum, cui prouenerat ex ſemine miſſo ex Creta nomine Millefolii veri per inſignem Botanicum & Medicum Honorium Bellum.

MILLEFOLIVM ALPINVM.



ALpinum Millefoliū Militari ſiue ſtratiote minus eſt, paullò palmâ lōgius; *foliis* conſimilibus, vmbella in caulis faſtigio minore, cuius tamen *flores* ſingulares, quadruplò quintuplóue maiores, *foliis* in ambitu radiatis, magnis, albis, apicibus in medio luteis; ex capitulo ſquarroſo, nigricante, fimbriato: planta aliquantùm hirſuta.

Huic ſimilis ac parum differens planta quibuſdam Iua Moſchata, dicta montana, de qua capite ſequenti.

Cluſius ſuum Parthenium quod idem exiſtimamus cum Millefolio noſtro Alpino, ex quo etiam iconem proponimus, ſic deſcribit, tam in Hiſt.Pannon.quàm in poſtrema. Multis ex fibroſa radice, Chamæmeli modo, fruticat ramulis, pedalibus, viridibus, quos ambiunt folia Anthemidi prorſus ſimilia, multiplici inciſione diuiſa, Cotulæ aut Matricariæ ferè odore; guſtu calido, attamen non ingrato: extremis cauliculis multi flores inſident umbellatim congeſti, Abſinthii Alpini, quod poſt hac deſcribemus, floribus proximè accedentes, hoc eſt, exigua capitella ex albo & pallido commixta, ambientibus ea ſenis aut octonis latiuſculis albis foliis, eiuſdem cum ipſa herbâ odoris: rami ſiue cauliculi humi procumbunt, & ex vna, vt dictum, radice prodeun-

tes, subinde fibras agunt, & noua germina procreant. Hanc plantam montani venatores Vnser Fraw: schwartz Rauch nomine donarūt, ad Absinthii Alpini vmbelliferi, de quo postea, differentiam, quod weiß Rauch appellant. Parthenium Alpinū Clus. vocat, à Dioscoridei Parthenii odore, ad cuius etiam descriptionem accedere videtur Clusio.

C.Bauh.Phyt. dicitur Matricaria 5. siue Alpina Chamæmeli foliis.

Locus & Tempus. Millefoliū Alpinum in peregrinatione Rhætica cum Gesnero inueni in monte prope wesen. Partheniu:n Alpinū Clusii inuenitur in Schneberg, Schneealpen, & Durrenstein iugis, magnâ copiâ: floréque duntaxat Augusto: nam cùm in accliuitatibus, & circa scrobes nascatur, quas diutiùs insidere solet nix, seriùs illud florere necesse est. Sæpe illud cicurare voluit Clusius, translatis è loco natali plantis cum suo cæspite, & in hortum illatis: sed vltra alterum annū nō permansit: licèt commodo & naturæ eius apto loco reposuisset, & omni sollicitudine curasset.

MILLEFOLIO ALPINO AFFINIS PLANta, quibusdam Iua Moschata.

Cap. XXVII.

Descript. DVos aut tres pollices alta est, paullò etiam amplior, *coliculo* iunceo, simplice: *foliis* vestito Millefolii Alpini, licèt non hirsutis, nec ita ad Millefolium vulgare accedentibus: *flores* plures quàm Millefolio Alpino, vmbellati, sed minores, rotatim agmine foliorum alborum magnorum circumposito, apicibus in medio numerosis, ex capitulo squammis nigris Alpini Millefolii in modum compacto.

Millefolio affinem plantam voco à me collectam anno 1565. in Rhætiæ altissimo monte Braulio, florentem mense Iunio, quam tunc Iuā Moschatam denominaui. Iconem huius adiecimus figuræ antecedenti à Clusio propositæ, eámque notauimus numero II. Rhætis insubriæ finitimis, Gesn. de hort. teste, dicitur Iua Moschata, & herbula montana Tanaceto cognata.

ACHILLEA MILLEFOLIA ODORATA.

Cap. XXVIII.



Descriptio MIllefolio terrestri cognata est Achillea, sic vt non omnibus obuiū sit discrimen, *virgis* fruticat aliquando tricubitalib⁹, nonnunquam palmaribus; striatis: *folia* Millefolii vulgaris, seu terrestris, sed latiora, breuiora, multifida, colore non ita viridi prędita, sapore amaro, odore valido aromatico: vmbellas fert *corymborum* Millefolii iam dicti, foliolis candidis medium orbem aureum cingentibus: *radix* lignosa.

Hanc Dioscorides ita tradidit. Achilleam sunt qui etiam Sideritin vocent. Gerit autem scapos dodrantales, aut etiam maiores, fusorum effigie, foliis circundatos minutulis, ex obliquo crebras habentibus incisuras, Coriandro proximis, subfuluis, lentis (γλίσχρα; quâ voce vet. caret) odore multo, non insuaui, sed medicato: vmbellam verò in cacumine rotundam, floribus candidis & aurum æmulantibus (χ, πορφυρᾶ addit vet.) Læto solo prouenit. Achillion inter nomenclaturas spurias quidam Myriomorphon, quidam Chiliophyllon, quidam Stratioticen, quidam Sideritim Herculeam, & quidam Achilleam Sideritim vocant: Aphri Asterchilloth: Romani Supercilium Veneris, Siluestrem Acorum, Militarem herbam, & Millefolium.

Achilleos, inquit Plinius, ab Achille dicta est, Chironis discipulo: quia vulneribus mederetur: hac enim sanasse Telephum dicitur. Hanc apud nos Millefolium vocant, cubitali scapo, ramosâ, minutioribus quàm Fœniculi foliis vestitam ab imo. Aliud tamen idem Plinius Millefolium vocari in Hetruria testatur in pratis nascens, de quo antè dictum c. de Millefolio Stratiote pennato terrestri. *Achillea* herba, vti dictum, ab Achille primo eius inuentore, in Thessalia Centauri Chironis discipulo, sic dicta, quâ vulneribus medebatur, ne tantùm in cuspide sua laudem & honoris titulum sibi perpetuum compararet. Nouerat is herbam minoribus quàm Fœniculi foliis vestitam, ideoque *Chiliophyll* n[Millefoliū] à multis vocatam: eandémque Stratioticen (*Militarem*) quòd in castris & bellis multus eius vsus esset. Nouisset etiam si tempora passa essent dictā à Romanis *Supercilium Veneris*, propterea quòd, vt in ea parte humani vultûs crebris pilis vestita veluti linea est, sic in Achillea herba minuta folia capillamenti modo caules eius vestiunt. Dixit hactenus Marcellus, quæ satis ad hanc historiam fore credidit. Cæterùm, quæ ad eam complendam facere poterunt, ex aliis adscribemus.

Qui vulgaris vsûs Millefolium Achilleam esse existimant, inquit Matthiol. qui Achilleæ nomine eám describit & depingit, haud dubiè meâ quidem sententia decipiuntur. Siquidem id folia non profert crebris ex obliquo sectionibus, Coriandri similitudine, sed auicularum pennas æmulantia. Porrò tametsi constet, Millefoliū vmbellâ coronari modò albâ; modò purpureâ: modò aureâ: non tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam vnam & eandem herbam esse. Quandoquidem non putauerim egō fuisse Dioscoridis institutum (vt Ruellio placet) quod hæc Achillea vmbellam ferat candidam, illa verò purpuream; alia denique auream: sed quod omnibus in vniuersum Achilleæ plantis eadem insit vmbella, quæ tantùm prędictis coloribus distincta spectetur. Atque in hac persistam sententia, plantam hîc exhibitam esse legitimam Achilleam donec quis certiorem protulerit: quòd hæc mihi planè omnibus nouis Achilleam Dioscoridis repræsentare videatur. Cæterùm in hunc fortè errorem, vt crederent Stratiotes Millefolium esse Achilleā, illos deduxit Plinius, qui l. 25. cap. 5. Achilleam Latinis Millefolium vocari tradit. Verumtamen is, quantùm videre est eo in loco, non Achilleam hanc adscribit, sed eam omninò plantam, quàm Dioscor.

Achillea Matth. Multorum error. Ruell. n Est Ach Diosc.

Dioscorides Myriophyllum appellat. Quare paulò pòst hæc uerba subjunxit. Sed alij, inquit, fatentur veram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Ex quibus verbis apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideò ita indeterminatè locutum fuisse, vt nihil in eo perpetuum statui possit. *Serapio*, autoritate Constantini Achilleam, quòd [vt ipse ait, licèt falsò] rubeum succum fundat, Sanguinem Draconis appellat. Sed fortasse hoc interpretis lapsu factum est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides neque etiam [vt omnes compertum habent] lacryma, quam officinę Sanguinem Draconis appellant, herbæ succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnę arboris gummi, vel, vt aliqui volunt, Draconis animalis est sanguis ab elephante collisi. Planta Græcis Ἀχίλλειος, Lat. pariter & Italis Achillea vocatur: Arabib. Sichritis, & Egilos: eius. vero succus Demalochotten. Hactenus Matth.

Interp. lapsus / *Trag. not.*

Si in Thessalia Chironem illum laudatissimum Medicum, nec non & Achillem militem fortissimum videre contigisset Trago, non dubito quin ex illis veræ Stratiotis, & Achilleæ nomina & vires audire potuisset. Quod quia deinde tum illi fuit, inconsideratè sanè dixit, Nobis Millefolium [sic enim Achilleam millefolium odoratam appellat] esse verum χιλιόφυλλον, seu μυριόφυλλον, h.e. Millefolium, cuius in bellis olim sanandis vulneribus magnus fuerit vsus, quodque Dioscoridi στρατιώτης, & στρατιωτική, h.e. Herba militaris, Millefolium, & Supercilium Veneris dicatur: & Plinius Panacem Heracleon, & Sideritim, & Millefoliam vocet: & Apuleius Melophyllon Chrysiten, Ambrosiam, Acorum siluaticum, Vigentianam, Bellicocandium, & Diodelam à quibusdam appellatam tradat. Esse qui Arabicè Relicammolo dictam contendant. Si Achillem, inquam, Trago videre contigisset non tot nomina, & facultates diuersarum plantarum miscuisset.

Achilleam esse reuera Millefolio terrestri cognatam plantam contendit Cord. in Dioscoridem. Dodonæus gall. hanc Tanacetum minus, *Athanasie blanche*, inscribit.

Quo citiùs, inquit Lobelius in Aduers. quiuis nosse queat, vel ab intuitu solo (quàm in recentiorum vel intempestiuas, vel salebrosas, vel confusissimas pedicas impingat) quid differt Achillea hæc Sideritis à Militari [rectiùs quàm à Plinio Millefolium] vocata, sic discernat: Achillea hęc multò proceriorıbus est scapis, numerosioribus, pedem & cubitum altis, & foliis tenuioribus, magisque ac profundiùs incisis, Artemisiæ tenuifoliæ similitudine, muscaria congesta gerentibus, pusillis flosculis, densè numerosis, & quam Militaris maioribus, albidis, odorem medicatum spirantibus, Artemisiæ vel Matricariæ, cui etiam similis est, in æstatem duratura: radice fibrosa, lignosâ: tota odore & sapore Matricariæ, sed minùs amaro. Prædicta inibi habetur sub titulo hoc, Sideritis Achillea, lutea, odora, Alba purpurea eadem. In Obs. p. 430. Sideritis Achillea Dioscoridis, Stratiotes Millefolia Dodonæi editione vernacula. Videat lectores an Dodonæus [vt Lob. vult. hanc intellexerit, meo iudicio intelligit aliam, nempe Millefolium luteum. In Icon. Pl. p 750. Tanacetum minus candidis floribus.

Lobel. not.

Tabern. Icon. Achillea, Millefolium nobile, Edelgarb/weisser Reynfahrn. In Hist. Achillea 1. de qua ait. Non parum aberrant qui existimant Millefolium vulgare, veram esse Achilleam. Nec refert quod binæ hæ plantæ aliquam similitudinem in viribus habeant: ad euitandos plures & grauiores errores, præstat vnicuique herbæ proprium suum nomen, quo à Veteribus appellatæ fuerunt, adscribere. Vocatur hæc græcè ἀχίλλειος, & Ἀχίλλειος Σιδηρῖτις & Μυριόμορφον; latinè Achilleia, Achillea, & Achillea Sideritis, Myriomorphum, Militaris; à Botan. Millefolium nobile; Arab. Egilos; Ital. Achillea; Africè Asterchilloch; Flammandis Veldgerwe/ Germ. Edelgarb/ feldgarb/ & weysser Reynfahrn.

C. Bauh. phyt. Tanacetum 5. siue minus: Candidis, purpureis, & aurum æmulantibus floribus dicit Matthiolus, cui Achillea, nec malè. An hæc sit Scopa regia Plinii lib. 21. cap. 6. frustra quærit Frater.

An Cæsalp. Achillea, quam quosdam Fusum agrestem, sanguineum Succum, & Abrotonum siluestre vocare scribit? Se autem Sanguineum succum in ea planta quæ pro Achillea ostenditur nunquam animaduertisse tradit.

H. Lugd. p. 772. Achillea Sideritis Matthioli. Item p. 956. Tanacetum minus candidis floribus Lobelii. *Vnius* plantæ binæ descriptiones & figuræ diuersis titulo & loco.

Camer. in Epit. Matth. Achillea. In Hist. german. Millefolium maius, Stratiotes millefolia.

Achillea Montbelgardi in horto E.C. sata fœliciter prouenit: eam ego reperi inter Basileam & Hagene; & florentem prope prædium D. Plateri mense Augusto & versus Otmarsum mense Septembri: Geneuæ toto anno virentem in horto habui vbi primo anno caulem protulit, floruit Iunio & Iulio, semen maturuit Augusto: in Gallia Narbonensi inter Nemausum & Valentiam reperi secus vias florentem Iunio, paruam, foliis hirsutis & albidis; copiosam etiam reperi Pataui supra muros internos vrbis, & in montibus Euganeis inter Arqua & montem Gemulæ. Vidi etiam Lutetiæ. Frater C. Bauh. attulit mihi nomine Camphoratæ Bononiensium. Solum in aruo edito amat pingue & lætum, cuiusmodi in Italiæ Romano & Tusco agro, & non procul Riuoli, Pedemontis: Et passim etiam Galliæ Lugdunensis ac Allobrogum.

H. Lugdun. not. / *Locus & Tempus.*

Coma huius trita, vt tradit Dioscorides cruenta vulnera glutinat, & inflammationem arcet, sanguinis eruptiones inhibet, & eas quæ ex vtero fluunt apposita in pesso. Sed & decoctum ipsius paratur ad insessus mulieribus fluxione laborantibus. Bibitur ad dysenteriam. Quidam, inquit Galenus, vocant Achilleon Sideritim, quæ propositæ quidem viribus non est dissimilibus, cæterùm adstrictione exuperat. Quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias & muliebre profluuium congruit. Cæterùm viribus est Sideritidis non dissimilibus.

PARTHENIVM Σμικρόφυλλον.
CAP. XXIX.

Herba hæc est sesquipalmari altitudine, *radice* paruâ, lignosâ, candidâ, parùm fibratâ, ex qua *cauliculi* aliquot exurgunt rotundi, aliquantùm russescentes, in quibus, imâ præsertim & terræ vicinâ parte, *folia* sunt tenuia,

fœniculacea,foliis Abrotoni similia, vt ouũ ouo magis simile non sit. In summis cauliculis vmbellæ,& in iis *flosculi* multi,albi,compacti,quales in vulgari Millefolio cernũtur,vt inspiciẽtes primâ frõte facilè deludãt,Millefol.esse iudicaturos.



Plantæ sapor amarus est, & odor grauis, similis vulgari Parthenio, quod Matricariam vocãt. Quare congeneres esse plãtas Myconus putat. Et quia huius folia parua sunt cum vulgaris Parthenii [id est, Matricariæ] foliis cõparata, existimat, si Veteribus planta hęc nota fuerit, Parthenium esse σμικρόφυλλον, cuius meminerit Hippocrates (licet non desint qui Cotulam fœtidam id esse velint) his verbis. Herba est paruis foliis prædita, cui nomen est Parthenium σμικρόφυλλον. Hæc verrucas de pudendo tollit. Quanquam id non asserit Myconus,sed doctis æstimandum relinquit. Quis enim sit eius vsus, & quo nomine ab incolis nuncupetur, nondum scire potuit.

Huius figura extat apud H. Lugd. pag. 954. hac inscriptione: Parthenium σμικρόφυλλον Myconi, testaturque hoc ex Hispania primò delatum.

C. Bauh. Phyt. dicitur Matricaria 6. siue foliis Abrotoni maris.

AGERATVM VETERIBVS.

CAP. XXX.

Descriptio

Ageratum ita describente Dioscoride, *frutex* est sarmentosus (è cremiorum genere, Sarrac.) humilis, palmi altitudine [ταπεινὸς, σπιθαμιαῖος] simplex, Origano maximè similis, vmbellam gerens, in qua *flos* aureis quasi bullis emicat, Helichryso minor (ἔλαττον ἑλιχρύσου, his vet. caret) Agerati nomen illi inditum est, quoniam flos diutissimè in sua coloris specie conseruatur. Vis decocti eius est feruida (πυρωτική: sed Cord. & Ruell. calore fouente: Sarrac. fotibus apta) Et ipsa herba suffita (Herbæ ipsius vstæ nidor, Sarrac.) vrinam ducit, & duritias circa vterum emollit.

Cæterùm quamuis Lacuna in vetusto codice legat, pro σπιθαμιαῖος, διπίθαμος, hoc est, duûm palmorum altitudine: Et ita quoque legi constet apud Oribasium: & Plinius lib. 27. cap. 4. Ageratum ferulaceum esse scribat, duorum palmorum altitudine. Attamen viderint lectores, quàm rectè vox διπίθαμος, cum præcedenti voce, ταπεινὸς, conueniat.

Plinius easdem vires Agerato, quas Dioscorides, tradit.

Galenus verò Ageratum esse scripsit δυνάμεως διαφορητικῆς, καὶ ἠρέμα πως ἀφλεγμάντου, id est, vim habere discutiendi, & leuiter inflammationes arcendi (legunt quidam ὑποφλεγμάντου, leuiter vrendi, & inflammandi, quod conuenit voci Dioscoridis πυρωτικῆς.) Quę vis contraria videtur ei quam Dioscorides πυρωτικὴν dixit, id est, feruidã & inflammantem. Quidam legendum censent, vt Sarracenus, πυριατικὴν, ad fotus vtilem. Et hæc varietas alicui ambiguitatem parere posset, an Dioscorides & Galenus de eadem planta loquuti fuerint, præsertim cùm etiam hodie dubitetur, imò controuertatur, quæ omninò illa existat. Cõsideratione tamen dignum hoc, an legi possit πυριατικὴν, calore fouentem, quâ lectione fortè tolletur omnis difficultas.

Agerati nomine, quod sciam, donatæ sunt sequentes plantæ. Herba Iulia à plerisque existimatur Ageratum, de quo Veteres verba fecerint. *Ageratu plerisque.* Non rari etiam inueniuntur, qui pro Agerato Veterum, aliud Agerati genus tradant, minus ac etiam album. *Ageratu minus.* Ageratum purpureum Dalechãpii, genuinum esse non credimus, sed alterius generis plantam statuimus. *Agerat. purpur.* Manifesto in errore versantur, qui Stœchadem citrinam Germanicã, volunt verum Ageratum. *Stœchas trina ger siue latif* Nec minùs à vero aberrant ii, qui per Stœchadem citrinam angustifoliam Ageratum verum intelligi volunt. *Stœch cit angustif* Occurrit apud Hist. Lugdunensem planta quædam Stœchadi citrinæ affinis, quæ ab ipsa Ageratum aliud quorundam p. 778. cognominatur. *Stœch cit affinis.* Ageratum ferulaceum Dalechampii à superioribus diuersum esse, cognoscet is facilè, qui descriptiones contulerit. *Ageratu ferulaceu* Ageratum, authore Trago, sunt nonnulli imperiti, qui Thymbram vocent. *Thymbra* A Marcello Virgilio, eodem Trago teste, Agerati nomen Satureiæ tribuitur. *Satureia Ageratu* Marinelli Ageratum, in Mesuem de purgantibus, quod non absque ratione fortè reiicitur à Matthiolo, Lectoribus quale sit considerandum proponimus. *Marinelli.*

AGERATVM PLÆRISQVE, HERBA Iulia quibusdam.

CAP. XXXI.



Descripi

Radice constat lignosâ, minimi digiti crassitudine, variè implexa, ex qua complura surgunt *virgulta*, cubitalia & altiora, tenuia, colore aliàs subrubente, aliàs ex viridi pallescente, in ramos diuisa: *foliis* numerosissimis ab imo ad summum stipata, Costi hortensis, vt odore, ita & formâ similibus, sed duplò aut triplò minoribus, profũdè serratis: in summis ramulis *corymbi* emicant Millefolii, sed colore luteo. *Semen succedit* exiguum, oblongum, & paleaceum.

Præsentem plantam Tragus Eupatorii Mesuæ titulo pingit & describit, quod Norimbergâ ad se mis-

sed maiori Centaurea vulgari, minori tamen Amarantho luteo tenuissimis crenis & serraturis inciso, flore in cacumine capitulato, subluteo, & Amarantho per omnia consimili, odore Absinthium, gustu verò Santonicum repræsentans. Et licèt Eupatorii Mesuæ nomen huic plantæ in- g. not. dat, is tamen Amaranthi genus esse indicat, nimirum id, quod ἑλίχρυσον vocauit Dioscorides, aut certè Santonici genus. Vides quàm temerè & absque ratione Tragus de plantis iudicet.

Nascitur Ageratum passim in vniuersa Hetruria, inquit Matthiolus: foliis Origano proximis: floribus aureis: in vmbella emicantibus Helichrysi modo, hoc Mesues Eupatorium existimat, & appellatur *Herba Giulia*. Is autem in prioribus commentariis figuram malam exhibet, quam in posterioribus abstulit, ac primo loco satis bonam substituit: quam autem secūdo loco pingit, eandem cum prima puto, sed paulò infeliciùs pictam: qualis autem sit tertio loco depicta nullam describit.

Tragus ante Matthiolum pro Eupatorio Mesue descripsit, ac multò meliorem figuram exhibuit, quàm Matthiolus [meliorem etiam, quàm ea, quæ à nobis proponitur ex nostris emptitiis] licèt dicat Gesnerus: Huius qualemcunque ex Tragi libris iconem adiunximus; acuratiorem dedit Matthiolus: iudicare poterunt, qui plantam præ manibus habebunt: fidem etiam facit . not. mutata figura à Matthiolo in meliùs.

Eupatorium Mesue, vt Amati quoque fert opinio, & Rober. Const. ibi testatur, est Ageratum Dioscoridis. Ἀγήρατον, inquit Amatus, vocatur lat. Ageratum, Eupatorium Mesue, vulgò *Eupatorio di Mesue* Ital. & *Herba Giulia*, German. Kunigundkraut / & Wasserdost. Hæc nomina Germanica sunt falsò addita, ac ad aliam herbam à nobis & aliis referuntur.

Plantam nostram describit Cord. hist. lib. 2. cap. 72. Menthæ corymbiferæ minoris titulo, cui ut antè dictum, Gesn. figuram apposuit ex Trago, quam Matthioli icone deteriorem falsò sta- ba Iu- tuit. Herbam autem Iuliam, à Iulio mense, quo florere incipit, denominari ait, ac Costo hortensi, siue Mentæ græcæ vulgò dictæ cognatam esse scribit Gesn. de hortis.

Agera- Anguillara non vult certò affirmare an Ageratum sit Herba Giulia, h. e. Eupatorium Mesue, at. Me- nec ne. Duo autem à Dioscoride silentio prætermita id efficiunt, vt dubitet de dicta Herba Giulia: vnum est odor, alterum folia: quandoquidem se ignorare ingenuè fatetur an per hæc verba [ἐμφερῆς μάλιστα ὀριγάνῳ] sit intelligendum ramos & folia similia esse Origano, aut ramos solùm & non folia. Si enim quis velit comprehendi his verbis folia. Ageratum non potest esse Herba Giulia, cùm folia non habeat Origano similia.

Quod Græcis Ageratum dicitur, Italis, authore Fuchsio, Gratia Dei nominatur, ac in Dialacca maiore pro Eupatorio Mesue sumitur. Nobis autem nomen Gratia Dei huc pertinere non videtur. Meliùs lib. 1. de comp. med. cap. 4. fecerat Fuchsius, omittendo Ageratum vocari Gratiam Dei.

Lonic. Eupatorium Mesue & Ageratum inscribit, Herbamque S. Kunigundis cognominat, german. Odermenig.

Castor Durant. p. 177. pro Agerato, quod & Eupatorium Mesue & Herbam Iuliam vocat, iconē habet alicuius Millefolii.

Lobelio in Adu. dicitur ἀγήρατον, Ageratum, vel non Senescens, Mesuæ Eupatorium officinis, It. *Herba Giulia*. Hanc verò ait esse Ageratum Dioscoridis, eamque tuetur opinionem. Obs. p. 259. Ageratum Septentrionalium, Costus minor hortensis Gesn. & Dod. Mentha corymbifera minor Cordi. Icon. Plant. p. 489. Ageratum Septentrionalium & Anglicum. Item Obs. & Ic. Plant. Ageratum floribus candidis.

Dod. gall. Balsamita minor, *perit* C. q: in Lan- Balsamita guedoc Herba D. Mariæ: in Italia *Herba Giulia*, minor Do- quorundam ἀγήρατον, Ageratum Dioscoridis, a- donæi. liorum Elichrysum, Eupatorium Mesue aliorū: verùm iuxta meam opinionē ad nullam harū pertinet. Hæc ille qui depingit & describit, etiam de flor. & Hist. lat. in fol. iam dicto titulo. Hist Lugd.

H. Lugd. p. 777. Ageratum Matthioli. p. 778. A- not. geratum tertium Matthioli. Historia præter bonam ponit ineptam iconem Matthioli, quam olim habebat.

C. Bauh phyt. Ageratum 1. siue foliis serratis, floribus communiter luteis, nonnunquam & cādidis: quare duæ apud Lobelium figuræ.

Tabern. Icon. Ageratum, Eupatorium Mesuei. Histor. Ageratum 1. Eupatorium verum Mesuei, ἀγήρατον Dioscoridis & Galeni, Arab. *Gafet*, Ital. *Herba Giulia*, *Giulia*, *Giula herba*, *Agerato*, & *Eupatorio di Mesue*, Angl. Madelin & Maudelin / Belg. Eleyne Balsamcruyt, Lonningunnecruyt / & lewerbalsam / Germ. Kleiner Kostenbalsam & leberbalsam. Item: Ageratum 2. candidum, Herba Iulia alba, Ageratum album & Mēta costina alba, Germ. weisser leberbalsam, & kleiner weisser Kostenbalsam.

Camer. hort. Ageratum klein welsch framen muntz: Hist germ. Matth. Ageratum Græcorum, Eupatorium Mesues: in Epit. Ageratum Eupatorium Mesue, frembd leberkraut. Item Hist. & Epit. Ageratū minus, klein frembd leber kraut: de hoc ait. Varietas deprehenditur in Agerato. Nam quod spontè nascitur in Hetruria, multò minus est, nec adolescit tantopere, vt hortense nostrum, quod & surgit altius, & folia habet magis crenata, vt Crista Galli. Obseruatur etiam quædam Agerati species, quæ candidas prorsus vmbellas gerit, sed rarior est cæteris.

Harc. in Enchir. Aliud Eupatorii genus, folio angusto, tenuibus crenis inciso, flore luteo ostēditur: nam est & Eupatorium Mesue, Italis Herba Iulia dicta, siue Gratiola foliis minoris Centaurii, flore aureo, quæ nonnullis Ageratum Dioscoridis dicitur. Considerent lectores Harchium scribentem de herbis sibi tantùm nominetenus cognitis, bis eandem plantam descri- Harc. not. bentem, & præterea Ageratum multis dictum cum Gratiola confundentem.

Apollinem & Cæsalpinum quod attinet, illi eorum opinionem oppugnant, qui Herbam Iuliam Mesues Eupatorium esse censent.

Nascitur in montibus; seritur & à quibusdam in hortis, odoris causa, vt apud Belgas, apud Locus & quos floret Iulio & Augusto: in Germania nus- tempus. quam sua sponte nata, quod sciat Gesnerus, inuenitur: facilè crescit, & fert Hyemem: anno secundo [ni fallitur] caulem & flores fundit. Visitur passim in vniuersa Hetruria. Montbelgardi in Horto Ill. E. C. semine deciduo se propagauit, ac nonnunquam Hieme valde asperā periit. Olim vidi Tiguri in horto D. Gesneri; copiosè proueniens circa Monspelium ac florens adhuc mense Octobri; Patauii in horto publico

& D.Cortusi: Ferrariæ in horto Cœnobii S.Dominici à l'Angeli: Stutgardiæ in hortis Ducis, vnde semina attuli: Geneuæ florens adhuc Nouembri in hortis,& Ianuario pulchrè virens: Basileæ florens in horto Plateri Iunio, & in horto patris mei Io.Bauhini Medici piæ recordationis, Basileæ celebris.

Vires Vires & vsum Agerati ex Veterib. antè tradidimus: eam autem calidam & siccam esse secundo gradu, id ostendente odore & sapore amaro, tradit Dodonæus: ac easdem vires habere, quas Mentha Græca, siue Mentha corymbifera, de qua paulò pòst.

ÆGERATVM PVRPVREVM DALECH.



Ageratū purpureum Herbariis quibusdā dictum [inquit Dalech. in H.Lugdun. p.1184.) *radice* est breui, capillitā, subflauâ: *foliis* paruis, numerosis circa radicem sparsis, Agerato similibus, gustu subamaris, antrorsū subobtusis: ob quā similitudinem Ageratū vocant: *cauliculis* plurimis per saxi crepidines pendulis, saxúmq; auleorum instar ornantibus & contegentibus: *flore* Violæ, purpureo, copiosissimo, suauissimè olente, vt vel eâ solâ dote mirum in modum placeat, tantâ scilicet odoris gratiâ Violis non postponenda: *semine* minuto, in oblongis vasculis.

Moschatella cærulea Germani quidam Moschatellam cœrūleam vocant: C. Bauhin. Phyt. Ageratum 3. siue serratum Alpinum: Gesnerus, cùm apud illum essem, Moschatellinam Alpinam. *Ager. serratum Alpin. Moschatellina Alpina.*

Copiosè obseruaui in montibus *Saleue* & *Thuiri* Geneuæ vicinis: in mea peregrinatione Rhætica prope *wesen* Heluetiorum, florens Iulio, visu & odoratu gratum. Dalechampio authore in nudis ferè cautibus gignitur, vbi putris saxi puluisculus subest, vel riuulus aliquis illabitur, aut scaturientis aquæ guttis, vel aspergine rupes madescit: cauliculis vt dictum per saxi crepidines pendulis, saxúmque aulæorum instar ornantibus & contegentibus.

HERBA DE LA ROTTA.
Cap. XXXII.

FVndit ex *radice* caules dodrante minores, glabros, per quos *folia* alternatim posita cernuntur, Agerati foliis similia, vnciam longa, angusta, in ambitu serrata, glabra, gustu aromatico & subamaro, Tanaceti ferè: fastigia *coliculorum* in vmbellas quodammodò abeunt *flosculorum*, Millefolii Alpini minorum, foliis albis apices circumstantibus, ex capitulis, quæ squammæ nigris lineis pictæ, componunt.



A Valerando Dourez accepi plantam iam descriptā, cui hæc erant annotata: *Herba de la rotta* Alpinorū: lac concretum & sanguinē dissoluit.

Vires De hac loquitur Cortusus in epist. ad Matthiolum in limine cōment. post. Italicorum, vbi ait. Puluis ossium leonis fœminę curat febres mulierum, & leonis maris, virorum: datur cum stillatitia aqua, vel decoctione illius speciei Eupatorii Mesuei flore albo, planta odorata, quam iam tibi misi & in Pedemontio & alibi dicitur *Herba rotta*, abundat in Pedemontii valle *di Lanzo*, & in valle S. Fidei Patauinorum.

MENTHA CORYMBIFERA, SIVE Costus hortensis.
Cap. XXXIII.



OBliquas agit *radices*, Menthæ radicibus pares, teretes, à quibus fibræ demittuntur multæ: *caules* cubitales & sesquicubitales, striati, hirsuti, ramosi & herbaceo colore pallescētes: *folia* Lepidii, eodem cum caulibus colore, per ābitum serrata, rariùs laciniata, odore intenso Agerati, sapore vehementer amaro: summis ramis insident corymbi aurei, Tanaceti. Descri[ptio]

Cæsalpinus lib.6.cap.2. Herbam Sanctæ Mariæ vocat, ac legitimum Melilotum putat: quam quosdam tradit appellare Mentham Sarracenicam. *Herba [S.] Maria [e] Cæsalp[ino]*

Apollinaris lib.2.fol.114. Costi hortensis figuram habet: verùm ibi omnes Menthas miscet & confundit: nec eo capite figura ponenda videtur. *Apoll.*

Faciunt Costo affinem nomine Costum hortēsem, quem vulgus Coquum (inquit Ruell.lib.1. cap.32.& cum eo Gerardus in defin.) alii Mariæ herbam appellant, simplici caule, sesquicubitum alto, foliis Betonicæ, nisi quòd castigatiora sunt, tenuiora,

tenuiora, ac magis odorata; capitellis fulgore auri flauescentibus. Subscribit eorum iudicio Florentinus agriculturæ author, qui Costum & Balsamum in hortis seri viuiradice, Nouembri mense prodit, odoratu perquàm suauem: vti Sampsuchum Aprili & Maio.

Rheginus exerc. quoque Costum hortensem herbam (quam haudquaquam amaram esse ait) magis Piperitim, aut Siliquastrum Plinii & Pseudocostum Ruellii esse scribit.

Costum hanc plantam falsò appellari monuerunt Monachi in Mes. his verbis. In partibus Galliarum, & præsertim in monte Pessulano, prò Costo vtuntur aromatarii, Mentha Romana, quam & Costum falsò appellant. Et hi forsan authoritate Platearii hoc faciunt, qui capitulo de Mentha dicit. Est & Mentha quæ longiora, acutiora, & latiora habet folia, & hæc Mentha Romana, vel Saracenia dicitur, id est, Costum vulgare. Hæc ille. Sed vt coniectamus, Platearius non dixit illud quasi affirmans ipsam Mentham esse Costum, sed volens declarare Mentham Romanam illam dixit esse, quam vulgares Costum falsò appellant, quia in capitulo de Costo nullam fecit de Mentha Romana, quæ vulgò Lasulata dicitur, mentionem.

...err. In Piperitide & Siliquastro iudicando errare Ruellium testatur Cordus in Diosc. lib. 2. cap. 191. Is ait lib. 4. cap. 55. Chrysocome quid sit ignoro: Saracenica Mentha sine dubio est Chrysocome cognata. Idem Hist. l. 2. cap. 117. describit dicens, Mentha corymbifera maior, quam vulgò Mentham Saracenicam appellant. Ibidem apposita figura Tragi, ac additum: aliqui Costum hortensem, alii Mentham Græcam appellant.

...na ...b. Tragus hanc nomine Alismatis, **frawenkraut** depingit & describit, dicens. Quid in huius plantæ nomenclatura mihi videatur pronunciare non dubito, tametsi in reprehensionem quorundam incidere sententiam meam non ambigam. Habeo itaque præ manibus verum Dioscoridis Alisma, quod ille quosdam Damasonion, alios Alceam; nonnullos Acyron, alios Lyron appellare tradit. Phrysio linguâ Arabicâ Cazimbrium nominatur.

...ber- Nicolaus Myrepsus Costi herbæ appellatione [Latini codices omnes habent Herbæ S. Mariæ, inquit Fuchs. lib. 2. sect. 15. de compos. med.] innuere voluit, quam Dionysius Vticensis lib. 11. de re rust cap. 28. Costum simpliciter, & alii cum adiectione Costum hortensem nominant. Hanc itaque alii, quod Ruellius quoque significauit, Mariæ herbam appellant, hodieque Mentha Sarracenica, & Romana vulgò nuncupatur: Drabam Dioscoridis esse verisimile est. *Non* placet Fuchsium Costum hortensem Drabam Dioscoridis absque ulla probatione statuere. *...ria*

Herbam S. Mariæ (Coldembergii verba sunt) eam esse, quam Saluiam Romanam & Mentham Græcam, seu Costum hortensem, ac Lassulatam Hetrusci vocant constat, à Mentha Sarracenica diuersam. Qua in re falli Fuchsium existimo, Mentham hanc Græcam cum Sarracenica confundentem, eandemque facientem, cum diuersæ sint: cùm Germanis aliquibus ita eam appellare placuerit, Itali tamen secus; qui hac in re quoque consulendi atque credendi sunt. Sed cur Coldenbergi cum Germanis tantùm Mentham Sarracenicam tibi nominari placet, & non item Italis, vt Anguillara, Monachis & Matthiolo? cur quæso, quid ita, quamobrem? Mentha Saracenica (inquit Anguill. epist. 13.) est Costus hortensis Cassiani Bassi, qui etiam in Græcia nunc Costus dicitur, & in Italia Herba S. Mariæ.

Mentha Græca Matth. Mentha Græca quæ Goritiensibus vulgò vocatur, in Hetruria Saluia Romana dicitur, quòd potiùs foliis Saluiam referat, quàm Mentham, ait Matthiolus. Sunt qui Herbam diuæ Mariæ, qui etiam Lassulatam appellent. Valerius Cordus in suo dispensatorio in Vnguento Marciati magno [vbi eam describit] imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate, vel ratione, eius sententiæ non tutum esse arbitror adstipulari: præsertim cùm Nicolaus à Fuchsio latinus factus, nullam huiusce Saracenicæ Menthæ mentionem faciat. Id, quod obiter dicam, facilè nobis indicat, Cordi dispensatorium, quàm plurimis scatere mendis. Plantam hanc (vt ipse scribit) Germani vocant **Vnser frawen müntz**, id est, Mentham S. Mariæ. Verùm Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diuersam ostendit. Qui verò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores iudices erunt, quanquam si Hetruscis Germanica, vel Germanis Hetrusca nomina respondet, Cordo potiùs (quantùm ad vocabulum spectat,) quàm Fuchsio accesserim, quòd, vt modò dixi, herbâ diuæ Mariæ eam vocent in Hetruria. Hæc ille, qui Methæ Grecę titulo eã pingit & describit. *Cord. repr.* *Fuchs. not.*

Herba paralysis Herba S. Petri vel Ioan. Apollo rad. 2. in syr. Carioph. ait, Herba paralysis vulgo nostro Sancti Petri, vel S. Ioannis Herba nuncupata, quibusdam Mentha, vel Saluia Romana, non Arabis. *Non Arabis.*

An Siluio de morb. intern. de cur. Epilep. Herba paralysis, quæ Costus, Pipirella, Herba S. Petri, vel Pauli quoque uulgò dicta? *Pipirella: Costus amarus*

Amatus in Diosc. ait. Pro Costo amaro in officinis capiunt radicem herbæ, quam Hortulanam Romanam, siue Mentam Romanam aut Sarracenicam Seplasiarii vocant: plærique hortulanum Coquum, Herbarium quendam Florentinum imitantes appellitant, vt apud Constant. lib. de agricult. legimus, qui Costum & Balsamum in hortis seri viua radice asserit: Castellanis hodie Costum dicitur: Ruellius eam Plinii Siliquastrum, siue Dioscoridis Hypropiper credidit: iudicandum eam Pseudocosti appellatiónem mereri. *Hortulana Romana.*

Balsamita maior Dod. Panax Chironium Hortorum Dodon. gall. Balsamitam maiorem [ita namque Costum Hortensem inscribit] magnam habere similitudinem cum Panace Chironio Theophrasti existimat.

Costus Lob. in Adu. Lob. in Adu. p. 136. Hortorum Costus Cassiani Bassi, Menthæ folio, aut Lepidii. Hæc quòd feruido esset gustu, aut Lepidii, à nonnullis recentiorum Lepidium putatur, quæ Mentha Greca pharmacopœis, & Sarracenica quibusdam è libro περὶ δυναμεῶν dicitur, vtrisque non absque plausibili coniecturâ. Vulnerariam cursores Chirurgi, & mulierculæ citissimæ opis experiuntur: eoque *Baume* apud Gallos, id est, Balsamum vocitant. Obs. p. 137. Hortorum Costus. Icon. Plant. p. 322. Costus hortorum.

Et licèt herba præsens Menthæ Græcæ, vel Romanæ, vel Sarracenicæ nomine donata sit, toto tamen genere, authore Gesnero de hort. à Methis propriè dictis differt, ideoq; ab illis separari cupit. Idem ibidẽ Costũ hortensem recẽtiorũ quorundam, Mentham corymbiferam, **vnser frawen muntz/& zam heidnisch wundkraut** vocat. Ouariam tandem appellat, cùm ait. Ouariam vernaculâ linguâ [**Eierkraut**] vocari audio herbam mihi incognitam in Saxoniæ hortis & Fracofordiæ, quæ dissecta aspergatur ouis frixis pro- *Lobel. not.*

prer saporis acrimoniam.

Lonic. Menta Saracenica, Frawenmüntz / od Mergenmüntz / Frawenkraut / Pfankuchenkraut. Toxit. in Onom. philosph. p. 378. Marienmuntz / Mentha S. Mariæ, Mentha sacerdotalis.

Camer. hort. Costus hortensis, Item Mentha Sarracenica siue Græca dicta.

Leucas Plinii. H. Lugdunensis esse perhibet qui Costum hortensem [ita enim Mentham Corymbiferam p. 678. inscribit] Leucadem Plinii esse velint.

C. Bauhin. Phyt. Mentha 6. siue Græca corymbifera.

Betonica vera. *Error multorum.* Multi tandem suspicati sunt, teste Marantha, veram Betonicam esse plantam hanc, quę quibusdam locis Menta Romana, Neapoli *Menta Francesca* vulgò appellari solet: capti solùm ex odoris fragrantia. Sed hi dum odorem quærunt, multas alias notas se amisisse non considerât, ac præsertim, flores & radices, quæ nullo modo descriptioni Betonicæ Dioscoridis conueniunt.

Locus & tempus Mentha corymbifera hortensis est & passim in hortis colitur. Vidi Monspelii & Geneuæ virẽtem mense Ianuario, Februario & Martio: Mõtbelgardi florentem Augusto. Apud Belgas æstiuis mensibus aurei coloris vmbellas promit.

Vires & Temperã. Tota Costi hortensis planta, autore Matthiolo, excalfacit, siccat, aperit, attenuat, roborat, abstergit & prouocat. Auxiliatur vteri affectibus. *Hydrops* Medetur Hydropicis, & præsertim anasarcâ laborantibus: quia refrigeratum hepar excalfacit, *Lienosi* & vasorum obstructiones aperit. Illinitur ex oleo irino lienosis, *Vrinæ difficultas.* & ex vino feruefacto vrinam ægrè reddentibus. *Cutis vitia* Lentigines, alphos, & alia cutis vitia abstergit illitus noctu succus. Hic epotus alui tineas & lumbricos necat, frigido vtero subuenit: ventriculum roborat tam haustus, quã illitus, & vomitiones compescit. Folia adduntur in placentas, quæ à mulieribus vteri affecti- *Vteri affectus.* bus obnoxiis eduntur. Sunt qui ea tenui pulticula illita frigunt patellis in oleo aut butyro, & iis in cibis vtuntur. *Serpentes fugat* Tota planta, tum substratu, tũ suffitu serpentes fugat, & eorum venenis resistit, quin etiam infarctus expedit, & caput roborat.

Temperã. Dod. Balsamita vtraque, maior scilicet (Mentha corymbifera,) & minor (Ageratum) calida & sicca est, inquit Dodonæus, secundo ordine, cum amaritudine & adstringendi haud obscurâ facultate. *Affectus capitis.* Auxiliatur foliorum eius, quam Conseruam vocant, conditura, diuturnis capitis doloribus matutino tempore sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: *Humores crudi* crudos humores ad concoctionem perducit. *Leucophlegmatia.* Prodest item cachexia aut leucophlegmatia laborantibus præsertim in initio: ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen non secus ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.

MENTHÆ SARRACENICÆ SPECIES flore Anthemidis.

Descriptio Herba est cubitalis, interdum minor: *ramulos* è radicibus multos edit, aliqua ex parte per *caulis* longitudinem, velut striis ornatos, nõnihil lanuginosos, in quibus *folia* parua, breuia, non admodum lata, viridia, in ambitu serrata, odorata, medio inter Ageratum vulgare & Menthastrum odore, & tam simili Menthæ Romanę vulgò dictæ, vt hæc illi commodè possit succedere: *flores* in cacumine multi, Anthemidi similes,, in medio luteoli, in ambitu candidi, odorati: *radices* subsunt candicantes.

Hanc Myconus Menthæ Romanæ speciem esse credit, sapore, odore, & simili fermè foliorum figurâ inductus. A Pyrenæorum montium incolis, vbi frequens nascitur vocatur *Herba del Moro*, id est, Herba Sarracenica. Dalechampio apud



H. Lugdunensem p. 1169. videtur hæc Myconi Menthæ Sarracenicæ species eadem cum Ptarmica Fuchsii, vulgari scilicet folio longo serrato, flore albo, de qua mox agendum. Eiusdem sententiæ est & C. Bauh. Menthæ (inquit in animaduers. in Hist. Lugd. pag. 33.) Sarracenicæ altera species H. Lugdun. p. 672. & eiusdem Ptarmica Fuchsii p. 1168. vna est planta, vtrobique descripta. Ego tamen in Ptarmica Fuchsii, lanuginis nihil obseruo, nec odorata folia sunt, nec parua, nec breuia, nec admodum lata, sed longa & angusta, nulla etiam similitudine foliorum comparantur Ptarmica & Mentha corymbifera: Medici Tholosates stirpium studiosi, poterunt nos monere an *Herba del Moro* Pyrenęorum montium eadem sit cum Ptarmica Fuchsii, vt volunt Dalechampius & C. Bauhinus.

In Pyrenæis montibus locis frigidis maximè prouenit, in pratis iuxta fluenta: vix alibi: floret Iulio & Augusto mensibus. Iuribus carnium eam incoquunt ad saporis gratiam.

PTARMICA VETERIBVS. CAP. XXXIV.

Ptarmica, ex Dioscoride, frutex est paruus, habens *surculos* paruos (κλῶνας μικρούς, pro quo vet. cod. legit λεπτούς, id est, tenues) multos & teretes, Abrotono similes: circa quos *folia* sunt oblonga, oleaginis proxima, multáque: ac in cacumine capitulum, vt Anthemidis, paruum, rotundum, acri odore, sternutamenta ciens, vnde etiam nomen accepit. *Descriptio* Valent folia cum floribus illita ad delenda sub oculis sugillata: *flores* autem sternutamenta efficacissimè mouent. Nascitur in montosis, saxosísque locis.

Plinius huius non meminit. Galenus, & Paulus Ægineta eadem quæ Dioscorides posse eam testari, adiiciunt viridem totum fruticem, sugillata & reliquas sanguinis subter cutem effusiones discutere. Esse enim temperamentum ipsius calidum & siccum dum adhuc viridis secundo ordine, siccum verò tertio.

Ex re nomen habet Ptarmicæ: ptarmon enim Græci sternutamentum vocant, in quo egregiam necesse est habere vim: ex quo tam præsenti salutis augurio & honore dignata eam Græcia est, vt quasi sternutatoria, ab effectu, quem exerit, appellata sit.

Licèt autem in nullo [quod Marcellus sciat] herbarum

herbarum censu sub hoc nomine Ptarmice sit, hodie tamen multæ plantæ sternutamenta cientes, Ptarmices, id est Sternutatoriæ, siue Sternutamentariæ nomen sibi assumere videntur. Barbarus in Coroll. 395. testatur à quibusdam hanc ipsam Diptarmicem dici. Sed quam intelligat, me latet.

Sunt qui Luteolam velint Ptarmicam Dioscoridis, sed malè, siquidem Oleæ folia suæ Ptarmicæ Dioscorides tribuat.

Matthiolus in Diosc. Plantam pro Ptarmica pingit, quæ an vera sit figura, an herba aliqua malè picta, perpendant alii. In postr. comm. flores ei paulò aliter appingit, de qua scribens, multa omittit eorum, quæ antea de ea protulit. An hæc Xeranthemum nostrum aliud vel cultum?

Xeranthemum credimus ab Aretio apud Gesn. hort. Ptarmicæ Monspelii dictæ veræ titulo tradi. Alypum Monspeliensium siue Montis Ceti Lobelio, de quo H. n. g. lib. 34. est Ptarmica quorundam. Ptarmica vulgaris folio longo serrato albo, de qua mox agemus, Fuchsii & multorum Herbariorum sententia Ptarmicæ nomen adepta est. Ptarmicæ huius vulgaris est species quædam flore pleno.

Ptarmices Plinius & Theophrastus non meminerunt, inquit Dodonæus, quod suspicionem nonnullis adfert; nullam esse πλαρμικὴν propriè dictam, & eandem cum Struthio hanc esse: πλαρμικὰ siquidem generali voce Græcis dicuntur, quæcunque sternutationem excitant: inter quæ & Struthion.

PTARMICA VVGARIS FOLIO LONGO serrato, flore albo. Cap. XXXV.



Est vbi tres superet cubitos, sæpiùs minor, cubitalis: *radice* obliquè acta, & veluti geniculata, fibris aliquot donata: *caule* singulari tereti, glabro, fistuloso, cui alterno positu adnata *folia* ab imo ad summum Draconis esculenti, argutis asperiusculique denticulis circumquaque crenata, atro virore splendentia, sapore Pyrethri, feruido: summus scapus nonnihil angulosus, & subhirsutus, in surculos aliquot diuiditur, qui vmbellatim *flores* gestant Millefolii terrestris, candidos, duplò aut triplò maiores, odore non dissimili, sed remissiore.

Descriptam à nobis plantam, Ptarmicen Ruellius vocat, Herbarii verò & officinæ in Gallia, eodem authore, quòd gustum Pyrethri modo, quanquam mitiùs, vellicet, siluestre Pyrethrum appellant.

Ptarmica hæc quæ sit [apud Veteres] ambiguum est, nomen tamen ei imposuit Cornarius, & ad græci similitudinem Nieß kraut appellauit. Hanc is depictam quidem vidit, sed viuam aut natiuam non aspexit, ita vt nihil pronunciare ausus sit: alioqui si talis fuerit, qualis à Ruellio descripta est, facilè in ipsius sententiam concesserit.

Tragus hanc Tanecetum album, seu acutum, weissen oder Spitzen Reinfahrn appellat; eosque errare scribit meritò, qui hanc stirpem ad Pyrethrum referunt. Existimat verò illi descriptionem Ptarmicæ apud Dioscoridem non ineptè accommodari posse, tametsi non desint, qui Tragion secundum Dioscoridis velint. Lubens etiam Millefolii tertium genus faceret, nisi aliquibus Ptarmice esset & Pyrethrum siluestre

Ptarmicen (ita Fuchs. præsentem plantam inscribit) nonnulli pro vero Pyrethro, seducti eius titillante acrimoniâ descripserunt. Germanis secundum Fuchsium wilder Bertram appellari potest, Gallis *Pyrestre bastard*.

A Matthiolo in priorib. comm. silentio inuoluitur: in postr. verò Ptarmicæ nomine depingitur. In Hist. germ. cum addit. Camer. Ptarmica 1. wilder Bertram/Boh. Persam vocata: in Epit. Ptarmica, siue Sternutamentaria, Græcis πλαρμική. It. *Ptarmica*, Germ. Dorant/ vel weisser Spitziger Reinfahrn. Vires Camerarius Ptarmicæ Veterum adscribit, quas ei adscribendas non putarim.

Docti multi plantam Germ. dictam wilder bertram / existimant Ptarmicam Dioscoridis, quorum diligentia & iudicium laudandum potiùs quàm improbādum: etsi duo hîc desiderem; inquit Turnerus. Nam Germanorum wilder bertram non est folio Oleæ, sed multò acutiore, tenuiore, longioréque pro magnitudine sua, circumcirca crenato: adhæc prouenit [quod adhuc obseruarim] circa aquas, & pratis humentibus, non autem in rupibus & montibus. Non ausim ergo cum illis pronunciare veram esse Ptarmicam, etsi viribus parum aut nihil ab ea differat, adeò vt ei rectè possit substitui.

Variis in locis variis appellationibus nominatur à Gesn. hort. vt Ptarmicæ; quam quidam sequuti Ruellium Pyrethrum palustre esse putent: Item Pyrethri cognatæ herbæ titulo, & Tarchi aquatici [vbi eos falli dicit, qui Ptarmicam putant:] quòd Monspelii Serpentina vocetur.

Dodon. latin fol. p. 698. Draconem siluestrem siue Ptarmicon vocat. Lobel. in Adu. & Obs. p. 243. & Icon. Plant. p. 455. Ptarmica folio Taraconis, vel Sternutamentaria.

H. Lugd. p. 1168. Ptarmica Fuchsii, & ita Camer. hort. Ptarmica silu. germanica, Thalio. Ptarmica vulgaris seu pratensis, Clusio. Ptarmica 1. Snecsewoort / Gerardo. Ptarmica, & Sternutamentaria Castori. Ptarmica, Tanacetum album Tragi. Hort. Lusitano. Draco silu. Ptarmica Matth. Ptarm. silu. germ. πλαρμικὴ Diosc. Schvvenckfeldio. Ptarmica Rob. Steph. Brunfels. Bacch. Cordo, & Apollini.

C. Bauh. phyt. Dracunculus 2. siue aquaticus serrato folio: Brunfel. in 4. p. 257. Pyrethrum quoad iconem non descriptionem.

Lonic. wild Bertram/ Ptarmice Diosc. vulgò Pyrethr. siluestre, Sternutamentaria, Ital. *Oliuella*. Miror Lonicerum dicere hanc plantam differre tantùm magnitudine à Pyrethro, cùm ex ipsiusmet figurâ contrarium appareat: ramosa enim herba, folia non fœniculacea, radix

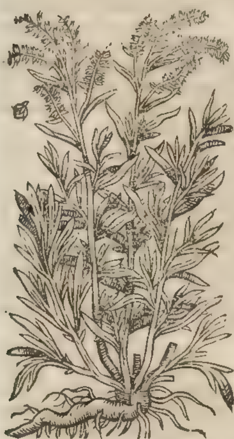
repens,& multa alia differentiam faciant.

Passim Germaniæ Bohemiæ, Hungariæ, Austriæ & Morauiæ pratis obuia, similiter & Belgicis & Anglicis Clusio authore. Dodonæo verò in montosis, saxosis & circa margines agrorum, vel pratorum, locisque vmbrosis nascitur: ad hortos verò etiam transfertur, in quibus citò multúmque luxuriat. Cum flore Maio, Iunio, ac Iulio mensibus viget. Prouenit in horto Montbelg. Ill. E. C. abundat etiam ad riuulos inter Montbelgardum & *Souchaut*, aliisque in locis. Videram primò Stutgardiæ in horto Ducis Wirtemb. postea in horto Cœlii Secundi Curionis præceptoris mei florentem Iulio: tandem sponte prope Wasserfal ad stagnum florentem Augusto. Reperi aliquando inter Viennam & Lugdunum. In Bohemia, Matthiolo teste, passim in hortis seritur, è montibus, in quibus nascitur, illuc translata.

Vires & Vsus. *Puluis sternutatorius. Dolor dentium.* Aperit Ptarmica, si Matthiolo credimus, discutit, prouocat, attenuat, & incidit. Siccæ puluis naribus inditus sternutamenta mouet. Mansa radix dentium dolores mulcet, & pituitam detrahit. Facultate & viribus, inquit Dodonæus, Draco siluestris hortensi (Dracunculo hortensi) non est inferior: excalfacit & resiccat: gustu acris & feruens. Adduntur verò & Lactucis, aliisque acetariis, huius folia, quorum frigiditatem, veluti Eruca & Draco, corrigunt quoque ac temperant. *Acetariis additur.*

DRACVNCVLVS HORTENSIS siue Tarchon.

CAP. XXXVI.

Descriptio. 

FRuticosa promit duorum cubitorū & ampliora *virgulta*, dura, gracilia, nonnihil angulosa, inconditis ramis diuisa: *foliis* primò orientibus indiuisis, vbi verò adoleuit, foliis onusta Lini folia æquantibus, aut Hyssopi Arabum, atrouirentibus, splendidis, omnis diuisionis ignaris, sapore acri aromatico, cū quadam dulcedine grata, Anisum conditum æmulante: *corymbi* eo ordine per summos ramos quo in Abrotono, apiculis *florum* vix conspicuis, quos *semen* excipit acerosum: *radix* perennis, nouam singulis annis stolonum sobolem emittit.

Draco Hermol. Hermolaus Coroll. 400. huius meminit his verbis. Olitores & Draconem vocatam serunt, quam mirabili quodam modo nasci prædicant, ex Lini semine incluso Raphanis, aut Scillæ bulbis, atque in terra obruto. Pusilla herba, nigro minuto semine, folio tenui & oblongo, acri & vtramque originem prodente, linguam & folio & radice amburens, & aceti & salis gustu. Pyrethrum sunt qui à Veteribus appellatum falsò putent hanc inter olera acetaria gratissimam. *Eius generatio.*

Ruell. a… Ruellius hæc ad verbum recitat, quāuis Hermolaum non nominet. Quædam tamen ita variat. Draconem vulgò vocatam inter acetaria olera gratissimam celebrant, quòd nec salem, nec acetum exigat, vtriusque saporem referens, vtriusque parentis dotes retinens. Sypontinus Pyrethrum à Veteribus appellari putat, falsus quadam saporum cognatione. Nam Pyrethrum, siluestre Daucum caule & folio imitatur: Draco potiùs foliis Hyssopum, vel Linum. Illud obtendit vmbellam Anethi, circinatæ rotunditatis: Draco nullam prorsus ostendit. *Sypont… lapsus… Pyreth… non est…*

Cordus hanc lib. 5. cap. 2. Draconem satiuum vocat. Amatus verò in Dioscor. lib. 2. enarr. 161. Draconem herbam, Draconeam, aut Dracontiū appellari, ac Dracunculum hortensem in vniuersa Italia comperiri; & ex semine Lini in Cepa incluso quoque nasci tradit. Gesnerus contrà negat prouenire ex semine Lini in Cepe sato. *Draco s… nus Ci…*

E Lini semine Dracunculum hunc nasci quoque negat Matthiolus. Ab omnibus, inquit, Dracunculis formâ maximè differt hortēsis Dracunculus, quo in acetariis vescimur, vtimúrque ad intinctus acerrimo gustu, folio oblōgo, radicibus humi repentibus, Graminis modo. Sunt qui asserant hanc plantam cultorum mangonio factitiam esse, & non sui natura prouenire: eam siquidem nasci putant Lini semine excauatis Cepis imposito, ac deinde terrâ recondito. Sed hos falli crediderim, quòd facto periculò operam quidam perdiderint. Huius nec Græci, nec etiam Mauritani, quod sciam, meminêre. Hæc ille, qui in suis comm. Dragoncelli nomine figuram dedit: In Hist. Germ. cum addit. Camerarii hoc titulo, Dracuncellus, Dragoncellus, siue Dracunculus esculentus: In Epit. hoc, Dracunculus hortensis, Italis *Dragoncello* & *Dragone*, Gallis *Targ.n*, Germ. Dragun / oder Dragoncell. *Drag… lus Ma… Dracun… esculen…*

Draconem hortensem Dalechampius in Hist. Lugd. [quæ Matthioli verba recitat, licèt paulò aliter ea narret] Chrysocomen esse Dioscoridis prodidit. Quam opinionem vel ipsa Chrysocomes historia falsam esse ostendit. *Draco … tensis … Lugd. … Chrysoc… me Di…*

Gesnero verò, Matthiolo, & Hist. Lugdunensi, ac Dalechampio (qui vnanimiter fabulosum esse aiunt nasci hanc Lini semine Cepa incluso & sic sato) se opponit Lobelius. Non est de nihilo (inquit in Adu.) quòd plærique holitores hanc ex Lini semine cuipiam cępaceę, aut tuberosę radici inserto emergere affirmant: nam tametsi nō temerè cuilibet experienti cèdat, relque ostentū, & euentus rarior fidem penè abroget, tamen si quis in afflatu maritimo & natalibus, Squillæ nō auulsæ inserat, optato voto non frustrabitur, vt mihi asserebant quidam Lygures & Hetrusci herbarii non pauci. Idem euenire tradunt si in Raphano aut Cępę foraminulo facto adigatur Lini semen: & argumento vtuntur saporis, quem salis & aceti vnà mixti quodammodò præfert. Hæc ille, cui Lygures imposuisse & lusisse crèdimus. Vocatur ab ipso in Adu. p. 190. in Obs. p. 243. Draco [ita in Icon. Pl. p. 455.) aut potiùs Tarchon Symeonis Sethi & Auicennæ. *Nasci … semine. … gatur … plurib. … Lob. … tur. Draco …*

Draco herba, ait Dodonæus, existimatur Auicennæ Tarcon esse, de quo cap. 886. egerit. Sed quia breuis adeò de hoc Auicenna est, ideò certi affirmari nihil potest. Fertur & Dracone herba, quæ & πολυΐδ☉, Glaucus olim in vitam restitutus: de quo in Erasmi Chiliadibus. Differen- *Draco … ba Dod…*

tem

rem verò hanc à vulgari Dracone verisimillimum est.

Qui cum Dalechampio ad legitimæ Chrysocomes historiam conuenire putant vulgare Targum (Dracunculum hortensem) cuius in acetariis vsus,quâ ratione ducti sic sentiant,Clusio non constat.

Tabern.Icon.& hist Dracunculus hortulanus. C.Bauh.phyt.& apud.Matth.Dracunculus 1.siue hortensis integro folio : Tarchon Simeoni Sethi de alim.facult.reliquis Græcis & Mauritanis indicta.

In hortis colitur ac sæpiùs ramulis, quàm semine seritur. Totâ Æstate in multum Autumnũ viget: Iulio autem flosculos facit Draco herba Dodonæi. Lugduni ceu & in Italia copiosissimè colitur, vt Veronæ in horto S.Dominici à l'Angeli. Montbelgardi ex hortulo meo transtuli in hortum Ill.E.C. Monspelii & Basileæ prouenit in hortis.

Cùm insigni acrimonia planta tota sit prædita, haud verendum est, quin valenter excalfaciat atque siccet,incidat, digerat,aperiat & prouocet. Proderit igitur Tarchon iis, scribente Matthiolo,quibus ventriculus frigidior: appetentiam excitat, flatus dissipat, membris robur addit,vrinam & menses ciet, obstructiones expedit, mansum pituitam ducit & saliuam instar Pyrethri, & hinc dentium dolores mulcet,& humidum cerebrum purgat. Ex Lobelio, acetariis Erucæ vicem supplet: ad pestis contagia maximè & primæ laudis eius stillatitia apud Anglos, sudores cit, & crassam pituitam concoquit. Perpensâ huius herbæ acrimonia, quâ maximè linguam vellicat, eorum esse medicamentorum, quæ valentissimè excalfaciunt, facilè coniici potest. Nec alias huius vires aut vsum nouimus.

HELICHRYSVS, HELICHRYSON & Heleiochrysus & Eleiochrysus veteribus.

CAP. XXXVII.

A Theophrasto inter herbas, quæ ad animum & mores faciant,refertur.Quinetiam qui Eliochrysi [ἐλειοχρύσῳ Theodorus Aureliæ vertit, inepte Rob.Const.] flore coronatur, vnguento ex auro ignis experto (μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσείου ἀπύρου) gloriam atque existimationem bonam consequitur: Habet autem Eleiochrysos florem auro similem [auri colore,] folium verò album, fructum tenuem, durumque φύλλον δὲ λευκὸν [pro quo legit Plinius λεπτὸν, tenue: Diosc.στενὸν, angustum] καὶ τὸν καρπὸν λεπτὸν [legendum τὸν καυλὸν, vt vult Corn. & Rob. Const. iuxta Plinium & Diosc. quod non animaduertit Theod.] radicè in superficie terræ,eandemque gracilem.

Helichryson, inquit Dioscorides, quidam Chrysanthemum; nonnulli & Amaranton vocant, quo etiam Deorum simulachra coronant: *ramulum* habet ex candido virentem (cauliculum candidum, virentem,Cæsalp.virgam albam, viridem Corn.Hermol.autem non λευκὸν,i.e.candidum legit, sed λεπτὸν, i.e.tenuem: fortè quia repugnare videtur color candidus cum virente.) erectum & durum (solidum) *folia* ex interuallis angusta, Abrotono similia: *comam* in orbem circumactam,aureæ lucis fulgore (χρυσοφανῆ) umbellam rotundam, veluti corymbis aridis dependentibus: *radicem* gracilem. Nascitur in asperis & salebrosis.

Plinius, qui Heliochryson inter siluestres recenset lib.21.cap.11.Theophrastum secutus, inquit: Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue: cauliculum quoque gracilem,sed durum: hoc coronant se Magi,si & vnguenta sumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriam pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt. Alibi iterum eodem libro cap.21. mentionem facit ex Dioscoride inquiens: Heliochryson quod alii Chrysanthemum vocant ramulos habet candidos, folia subalbida, Abrotono similia: ad Solis repercussum aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt. Qua de causa deos coronant illo, quod diligẽtissimè obseruauit Ptolomæus rex Ægypti: nascitur in frutetis.

Galenus Amarantum vocat; quia sc.non marescit: alia tamen est Amarantus apud Plinium de qua nos alibi diximus.

Paulus Elichryson vocat, plantamque coronariam esse ait, comam habentem auricolorem.

Helichrysum Plinius & Heliochrysum appellat, habetque vtriusque vocis, teste Marcello, certam ex natura causam. ἑλίχρυσον quidem & ἐλειόχρυσον, quòd locis aquosis & palustribus,quæ Græcis ἕλη dicuntur, proueniat. ἡλιόχρυσον verò quòd ad Solis, qui ἥλιος Græcis est, repercussum aureâ luce flores huius plantæ fulgeant,quam ob causam Aureliam fortè interpretatus est Gaza. Refert præterea Dioscorides Amaranthum ab aliquibus Helichrysum etiam dici,non quia spicatus flos sit, qualis est qui propriè Amaranthus dicitur, de quo suo loco dictum est: sed ab eadem longioris sine detrimento vitæ natura.Summa enim eius natura in nomine est ἀπὸ μὴ μαραίνεσθαι, à non marcescere.

Vtuntur, inquit Theophrastus, eâ contra morsus venenatorum in vino: vtuntur & ad ambusta,cinerem eius melle excipientes. Sed hæc [vt superiùs insinuatum est] commenta hominum esse planè videtur, qui suas artes magnificare,celebrareque cuperent. Nos reliquorum naturas viresque persequemur. Comam è vino potam contra serpentium ictus, coxendicumque dolores, vrinæ stillicidiæ, ruptaque commodè auxiliari tradit Dioscorides: ciere autem menses, grumos sanguinis in ventre aut vesicæ liquare cum vino mulso potam, cohibere quoque defluxiones è capite trium obolorum pondere, ieiunis datam in vino albo diluto: Inseri etiam vestibus, vt eas ab erodentium iniuriis tueatur. Plinius eundem vsum medicum partim ex Theophrasto, partim ex Dioscoride descripsit.

Galenus Elichrysum non habet, sed Amaranatho tribuit, quod Dioscorides Elichryso. Amaranthum, ait, facultatis est incidentis & extenuantis. Coma igitur eius cum vino pota menses educit. Sed & grumos sanguinis liquare ac soluere creditur, non solùm in ventre, sed & in vesica, sed tunc potiùs cum vino b benda. Et omnes simpliciter fluxiones pota deficcat, stomacho infecta. *Amaranthus Galeni.*

Quæ Paulus de viribus tradit,ea de verbo ad verbum ex Dioscoride sunt transcripta, quamuis antè sub Amarantho easdem ex Galeno dixerit.

Pro Helichryso hoc à Veteribus tradito, variæ circumferuntur. Multi enim existimans

esse Stœchadem citrinam vulgò Germanicam latifoliam. Quam C. Bauh. Phyt. Elichryson 5. siue Orientale vocat est nobis Stœchas citrina speciosa. Matthiolus in postr. comm. eos errare dicit qui Stœchadem citrinam vulgò dictam, Helichryson Dioscoridis legitimum æstimant. Pro hoc verò inibi tradit Stœchadem citrinam tenuifoliam Narbonensem. Helichrysi nomine delineat Cæsalpinus Stœchadem citrinam tenuifoliam alterã siue Italicam. Sed & Stœchas citrina tenuifolia tertia, siue Neapolitana Elichrysi nomen sibi apud C. Bauh. assumpsit. Stœchadi citrinæ affinis capitulis paruis, vocatur à C. Bauh. Phyt. Elichrysum 8. siue siluestre angustifolium. Stœchadi citrinæ affinem capitulis longis idem C. Bauh. Elichrysum 9. siue silu. flore oblongo cognominat. Stœchadi citrinæ quoque affinis capitulis breuioribus appellatur ab eodem C. Bauhin. Elichrysum 10. siue siluestri flore oblongo similis. Elichryson 7. eiusdem Bauh. Gnaphalium ad Stœchadem accedens existimamus. Quod Gnaphalium Fuchsii, vel Impiam Plinii inscripsimus, C. Bauh. Gnaphalium 3. vulgare, & Heliochryson siluestre Tragi nuncupat. Gnaphalium virgatum nostrum, Tragus Heliochryson siluestrem appellat. Heliochrysũ quorundam, siue Abrotoni folio, de quo mox dicemus, Helichrysum Veterum à plurimis habetur. Helichrysos vel Helyochrysos Ruellii, est Chamæmelum inodorum, siue Cotula non fœtida, licèt hæc opinio non placeat Gesnero in cat. pl. Ἑλίχρυσον Suidæ, Hederæ flos est Rob. Constantino. Apud Camer. hort. Helichrysi nomen attribuitur Tulipæ. Heliochrysum Italicum Matthioli, ni fallor, est Millefolium luteum. Elichrysum Dioscoridis est Ageratum quibusdam, quæ opinio nobis non probatur. Linariã suam tertiam Tragus lib. 1. cap. 17. Heliochryson Dioscoridis appellat. Vide titulum, Heliochrysos Tragi, siue Linaria tertia, de qua paulò pòst.

An Gnaphalium ad Stœchadem accedens. Gnaphalium Fuchsii vel Impia Plinii. Gnaphalium virgatum. Helichrysũ quorundã fol. Abrotoni. Chamæmelum inodorum. Hedera. Tulipa. Millefol. luteum. Ageratum.

HELIOCHRYSON QVORVNDAM folio Abrotoni.

CAP. XXXVIII.

Descriptio



PRo Heliochryso exhibetur hodie planta, *caulibus* rectis, robustis, cubitalibus: per quos & ramos visuntur *folia* Abrotoni, densissima, vbi primùm erũpit, tenuissime diuisa, breuia, hirsuta, nonnihil albicantia: *flores* sũmis hærent ramulis vmbellæ propemodum effigie, corymbos Agerati imitantes, vel disco florũ Chamæmeli, lutei, odore valido & pertinaci, vehementiæque nomine ingrato nonnihil & fastidioso: *radix*, vt ait Clusius, dura, lignosa, minimi digiti nonnunquam crassitie, quę tamen singulis annis perit.

De hoc Matthiol. in Dioscor. ait. Caule constat recto, æquali, ac lignoso, cubitalem longitudinem non excedente: foliis per interualla emergentibus, Abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem vmbellæ modo cohærentibus, corymbaceâ facie, veluti Myriophylli, vel Agerati, qui exsiccati aureum colorem diutiùs retinent. Hæc ille, cuius descriptio videtur potissimùm ex Dioscoride desumpta: fides sit penes eos, qui sunt in Italia, an flos exsiccatus sit ita speciosus, vt mereatur reseruari ad corollas, vt postea inter vires ex ipso dicetur. Icon quam Helychrysi nomine proponit, non placet, licèt apud Amatũ Robertus Cõst. Matth. verum pingere Heliochrysũ affirmet. Robertus videtur plantam, quam Matthiolus pingit, æquè bene nouisse ac ille. Meliorem figuram exhibet Camerarius in Hist. Mathiol. Germ. hoc titulo: Helychryson Dioscoridis: in Epit. hoc, Helichrysum Creticum, Italis *Helichrysi di Candia*. In horto vocat Elychrysum & Heliochrysum Matthioli secundum alios, quod Hispanis secundum Clusium *Scoba hedionda*, id est, Scopam fœtidam appellari scripsit.

Helichrysum Matthiol. *Matth. ... xatur.* *Matth. ... Rob. C... nos.* *Scopa ... tida.*

Lacuna eandem cum Matthiolo nomine Elichrysi habet iconem, quod ait Græcis Ἑλίχρυσον vocari, Cast. *Mançanilla bastarda*, Catal. *Guirnalda*, Portug. *Macela galega*.

Lacuna ... xatur.

Dod. de flor. & Hist. lat. in fol. Elichryson, quod Diosc. ἑλίχρυσον esse ait, ac nonnullos etiam Chrisanthemum: alios inter quos Galenum refert, ἀμάραντον propter floris diuturnitatem, appellare ait: Plinium verò & Theophrastum ἑλειόχρυσον, quod Gaza Aureliam vertat. *Hæc ille* qui in H. Gall. Gnaphalium Fuchsii siue Germanicum olim Elychrysum Dioscoridis credebat.

Dodon ... constan...

Clusius Dodonæi figuram habet, ac eadem cũ illo tradit, eandémque de Elichryso suo opinionem tenet.

Tabern. in Icon. (apud quem transpositæ sunt figuræ) Heliochrysum 1. Item: Heliochrysi 1. altera icon. Huius icon est pro Heliochryso 2. vt videre est in Hist. eius l. 1. p. 456.

Figuræ a... pud T... transp...

Gerard. Eliochryson siue Aureus flos, Golden Moth woort. Item: Coma aurea Golden tuft. Icones sunt Tabern. qui vnam non bonã sumpsit ex Matthiolo, eámque posuit pro Eliochryso 1. Verùm Gerardus præter veritatem ponit pro Coma aurea iconem Lobelii, faciens è duabus iconibus vnius plantæ duas diuersas plantas.

Tab. no... *Gerard... preh.*

Lob. Adu. Ἑλιόχρυσον, vel Ἡλιόχρυσον, siue aureus flos (falsò hîc legitur Sileris flos) Chrysanthemum. Et hoc patet ex icon. Plant. pag. 746. vbi corruptam lectionem ita restituit. Eliochrysum, siue aureus flos, Chrysanthemum. Obs. p. 430. Ἑλειόχρυσον, Gaza vertit Aureliam: Elichryson, Amaranthus Galeni.

Lob ... tuitur...

H. Lugd. p. 776. Elichrysum Matthioli.

C. Bauh. Phyt. Elichrysum 1. siue foliis Abrotoni: quod Dioscoridis. Item apud Matthiol. Helichrysum Matthioli Castori, Helichrysum Creticum Matthiolo in compendio, sed figura transposita est. Gesn. hort. Heliochrysus verus Italicus Kreichio.

Heliochrysum quorundam prouenit Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi floruit adhuc Octobri mense. Heliochryson Matthioli copiosè proue-

sè prouenit in Hetruriæ pratis in gracili solo, incultisque locis, siticulosis collibus, nec non etiam in fluminum alueis. Norimbergæ crescit & semine in alterum annum propagatur. In Belgii hortis floret Augusto, aut Septembri mense. Læto solo prouenit, & copiosè circa Madritium itinere Complutensi, aliisque Hispaniæ locis, in agris, vbi Septembri & Octobri florentem videbat Clusius. Niceæ ad Tyrrhenum mare, Genuæ Lygusticæ, & in Galloprouincia asperis, macilentis conuallibus, & desertis incultis, autore Lobelio, fruticat.

Cùm tota hæc planta sit amara, facilè eas facultates obtinebit, quas Elichryso suo Veteres tribuunt, inquit Clusius Hispanis autem nullo est in vsu, nisi quòd Madrutiano agro mundatorias, scopas ad ædes purgandas ex ea faciunt: & quibusdam aliis locis, illâ in fasciculos congestâ & colligatâ, formaceos, vt Pliniano verbo vtar, parietes (quos Hispani *tapias* vocant) integunt aduersus imbrium iniuriam: Quia exsiccati flores, vt vult Matthiolus, aureum colorem diutiùs retinet. Proinde commodè Hyeme quòd eo tempore flores deficiant, puellæ siccum Helichrysum coronamentis suis inserunt, quemadmodum & Amaranthum purpureum. Neglecto vsu ad vires nos recipiamus. Pollet multùm, si Lobelio credimus, ad podagras & vlcera maligna, humorum impetum illuc ruentem reprimendo, lotium deriuando, & saburram vehementiùs impellendo: & eadem fermè, quæ Millefolium promittit. Multi Recentiorum plantæ, de qua hactenus verba fecimus, Heliochrysi Veterum vires & facultates adscribunt, cui rei testimonium aut rationem non adiungũt, præter Clusium, qui amaritudinem vadem adducit, quæ nostro iudicio, non sufficit.

HELIOCHRYSOS TRAGI, SIVE Linaria tertia.

CAP. XXXIX.



Ex duris fibrosis *radicibus*, nigris, perennantibus, singulis annis nouæ virgæ siue *caules* exeunt singulares cubitales: teretes, rigidi, fractu contumaces, crebris foliis Linariæ vulgaris, angustioribus, saturatiùs virẽtibus, sapore subamaro & nonnihil aromatico præditis, ab imo ad summum densè stipatis: cuius fastigium in complures abit surculos, non minùs foliosos, quibus *corymbi* insident lutei, circumquaque foliolis viridantibus obuallati, odore nullo commendabiles: succedunt *semina* inter pappos, quæ supernè villosa sunt, nigricantia, longiuscula, qualia ferè, inquit Clusius, Hieraciorum generi, pappi instar, quæ leuissimo vento excussa, eius arbitrio feruntur.

Est hæc Linariæ tertium genus Tragi; tertia Linaria vulgari similis, tertia Linariæ species, magnis illis corymbis, seu multiplicibus, & rotundis floribus, Amaranthum luteum imitantibus ornata, quam secundum descriptionem Dioscoridis Holiochryson appellaret, & ad illud ipsum Dioscoridis caput referret; propter folia acuta planè & astricta, non multò aliter quàm in Abrotono videre est: quòd præterea non in siluis nascatur, sed in campis sub dio versetur, arenosis, humectisque incultis & apricis agrorũ limitibus. Sed quæcunque tandem habeat apud Dioscoridem, is sanè nullum apud Germanos illius nomen nunquam cognoscere potuit, quapropter à forma lynkraut, hoc est, Linariam; à floribus groß Rheinblumen, id est, Amaranthũ maiorem nuncupauit. *Linaria 3. Trago.*

Lonic. lib. 5. cap 170. Tragi figuram habet, ac quartam Linariam, das Viert lynkraut facit, Heliochrysónque existimat. *Linaria 4. Lonic.*

Lob. Obs. p. 223. Linosyris nuperorum, an Tripolii species? num Linariæ tertium genus Tragi? Item p. 224. Linaria aurea Tragi, Hyssopus vmbellifera Dioscoridis Guilandino: prorsus eadem Linosyridi, quam in Iconib. Plant. omisit, ac p. 411. Linariam auream Tragi solùm exibuit. *Linosyris Lob. Tripolii species.*

Tabern. Icon. & Hist. Linaria [tertia] aurea, Gulden leinkraut. Item Linaria aurea minor (Osyris Austriaca Clusii) klein gulden leinkraut. Quandoquidem à Tabern. inter has nullum discrimen indicatur, præterquam magnitudinis, ego non separo. *Tab. not.*

Clusius in Pannon. p. 310. & Hist. post. lib. 3. p. 325. Osyridis Austriacæ titulo hanc proponit, quã refert Viennenses Osyridem appellare. Sed an cum Osyride Dioscoridis conueniat, aliis discutiendum relinquit. Tragum Linariam tertiam: nonnullos verò Chrysocomen Dioscoridis & Chrysitin Aristotelis arbitrari idem autor est. *Osyris Austr. Clusio.*

H. Lugd. p. 1152. Linosyris recentiorum Lobelio: Item Linaria aurea Tragi, Heliochrysi genus, prorsus genere eadem Linosyridi. Histor. duas habet figuras & descriptiones vnius plantæ, vt Lobelius. *H. Lugdun. not.*

Gerard. Osyris purpurocærulea: Item, Linaria aurea, Golde flaye. Absurdè ponitur à Gerardo pro Osyride purpurocærulea icon Linariæ aureæ minoris Tabernamontani. *Gerard. repreh.*

C. Bauh. phyt. Linaria 16. siue folioso capitulo luteo, maior. Item: Linaria 17. siue folioso capitulo luteo, minor. Propter solam magnitudinem, vti dictum, non separandas iudico. *C. B. not.*

Linariam tertiam Tragi Tubingæ vidimus mense Septembri florentem: inter Basileam & Colmariam locis siccis. In horto Ill. E. C. plantata feliciter durat, à pluribus annis, florens Augusto & Septembri: hanc attulimus Sturgardiâ ex horto eiusdem Ill. Comitis. Linosyrim nuperorum in collibus Narbonensis Galliæ non procul à mari erutam meminit Lobelius, quà ad balnea Frontignianum itur; Linariam verò auream Tragi in vireto D. Petri Brughelii professoris Louaniensis Æstate lætè florentem vidi; nec non apud Petrum Coudenbergium & Iaco-

cobum Plateau. Exit Osyris Austriaca Clusii non procul Phasianorum horto circiter miliare infra Viennam, editiore quodam & ficciore prato, cum Lini siluestris generibus, sed humilior: secundum verò sepes atque inter frutices, maior & vberior. Inuenitur multis item Pannoniæ locis, etiam interamnis supra Drauum flumẽ. Floret Augusto: semen maturum est mense Septembri.

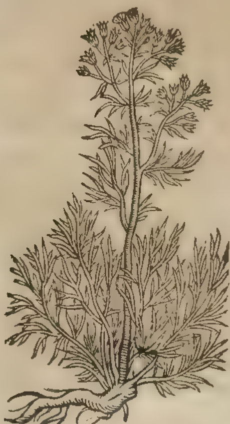
Humilior. Maior.

Vires Vires exploratas non habeo: Tragus tamen Helichrysi ei adscribit. An bene, examinent alii. Est acris gustanti, glutinosa & amaricans, Senæ æmulo sapore, ad Thymelæam accedente.

AGERATVM FERVLACEVM DALECH.

Cap. XL.

Descriptio



Dalechampio Ageratum ferulaceum herba est cubitalis, *caulibus* satis robustis, striatis, quos *folia* ornant, tenuiter Chamæmeli modo dissecta, quæ quò magis superiora versus tendunt, eò sunt minora, minutiúsque incisa: inferiora náq; palmo longiora, Ferulaceis sunt proxima: caulis fastigiũ in pediculos frequentes abit, quibus incompositi *flores* vmbellam mentiuntur, Iacobeæ floribus similes, minores, luteis foliolis radiati, staminulis concoloribus medium occupantibus, tandem in pappos facescẽtibus: *radix* longiuscula, mediocris crassitudinis, fibrata: sapor huic nonnihil aromaticus.

Ageratum ferulaceũ H. Lugd. In H. Lugd. ita describitur: Ageratum ferulaceum Dalechampii p. 1184. Fruticat radice nigrâ, rugosâ, contortâ, lignosâ, dimidii pedis longitudine: folio Ferulæ aut Fœniculi statim ab radice copioso, per caulem impari exortu disposito: flore aureo, inodoro, Senecioni simili in vmbellę rotunditatem formato, licèt ramuli flosculos sustinentes, & in vmbellæ orbem coëuntes diuersis caulis partibus attollantur: pertinaci in floribus aurei coloris fulgore, & gratia, vnde Agerati, id est, non senescentis nomen, gustu subamaris: odor foliorum, dum teruntur, Artemisiam leptophyllon vulgarem refert. Est Ageratum secũdum & ferulaceum Plinii.

H. Lugd. error. Cæterùm, non absque errore hæc eadem planta ab ignaro Hist. Lugdunensis Compilatore pro diuersa pag. 772. antè repetita fuit, nempe Achillea montana Penæ, eiúsque duas icones habet. Lobelius autem & Pena proposita icone tradunt suam vmbellis aureis Millefolii lucentem, caulibus pedalibus: oblongo semine: vocant Achilleam montanam Arthemisiæ tenuifoliæ facie.

Locus & Tempus. Quum hanc plantam vnà cum descriptione Gesnero misissem, eam curauit depingendam, & denominauit Chrysanthemum alpinum.

Florentem reperi in cacumine montis *Esperon* mense Octobri dum Monspessuli medico studio incumberem. Parum frequens fuit Lobelio nisi celsioribus Calcaris & Horti Dei montium Narbonensium iugis, vbi Iulio & Augusto floret. In Pinetis gigni traditur apud H. Lugdunensem arido macróque solo, florens Iunio mense.

CHRYSOCOME VETERIBVS.

Cap. XLI.

Χρυσοκόμη (οἱ δὲ φοινικόμην καλοῦσι, vet.) est *frutex* (θαμνίον, pro quo vulg. exempl. ῥαβδίον ramulus) exiguus, palmi altitudine [dodrantalis, Cæsalp.] habens comam corymbaceam (ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, pro quo κορυμβώδη legit Dalechamp. corymbis onustam) similem Hyssopo: *radicem* densam (δασεῖαν, non hirsutam vt legit Marcell.) instar veratri (Hellebori) nigri (μελαίνας, auth. Adu.) tenuem, gustui non iniucundam, non minùs quàm Cyperi cum dulcedine subastringentẽ [non bene hic locus à quibusdam vertitur, Cypero æqualem magnitudine: ad gustum enim refertur æqualitas in codice Aldino,] nascitur in opacis & petrosis. *Radix* calfactoriam adstrictiorámque (στυπτικὴν, πικρὰν vet. amaram) vim habet, hepaticis & peripneumonicis accommodatam. Sed & eadem decocta in aqua mulsa ad purgandam vuluam assumitur.

Diosc. ... riè ... stratu...

Sunt quibus Chrysocome inter spurias appellationes dicitur Chrysitis, quibus Chrysanthemó, quibus Amarantus, quibus Diospogon: Latinis Iouis Barba, Aphris Dubath, siue Burchumath [Buchromat Marcell.] Sunt ibidem qui Chrysospermon vocent, quasi aureo semine præditam, alii Dapsin, alii Origanon, alii Ariophthalmon, quasi vrsi oculum, Romani Aureliam.

Appell... nes/pu...

Chrysocome, inquit Plinius, siue Chrysitis non habet Latinam appellationem: palmi altitudine est: comantibus fulgore auri corymbis: radice nigra ex austero dulci: in petrosis, opacísque nascens: radix calfacit & adstringit: datur potui ad iocinorum vitia: item pulmonum: vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet mẽstrua, & si cruda detur, hydropicorum aquam.

Mirum sanè, à Lobelio scriptum, de Chrysocomes foliis nihil à Dioscoride proditum fuisse, cùm is disertè & apertè tradat, huic plantæ comam esse κορυμβοειδῆ, corymborum bullis insignẽ, Hyssopo similem.

Cæterùm plurimis plantis attribuitur Chrysocomes nomen, & potissimùm Stœchadi citrinæ tenuifolię Narbonensi & Italicæ. Stœchadi citrinæ Germanicæ. Stœchadi citrinæ Oriẽtali flore maximo & specioso. Stœchadi citrinæ affini capitulis longis. Gnaphalio cuidam Stœchadi citrinæ accedenti. Gnaphalio Virgato. Anthemidi, seu Chamælco vulgari. Guilandinus absque ratione nostro iudicio volebat Chrysocomen esse Linariam auream Tragi. Cordo authore Mentha Sarracenica Chrysocome cognata est. Pulegium montanum ad Chrysocomen accedere vult Ruellius. Dalechampius ex Dracunculo esculento faciebat Chrysocomen Dioscoridis. Linaria quibusdam Chrysocome existimata fuit, vt videre est, H. n. g. l. 29. Passerina quoque Chrysocome dicta fuit, de qua iam dicto libro agemus. Helianthemum quibusdam dici Chrysocomen retulimus l. 13. Quosdam ineptè existimasse Anacampserotem esse Chrysoco-

Æquiu... Stœch... tenuifo... Narbo... & Ital... Stœch.... Germ.... Stœch.... ent. Gnapha... Stœcha... affine. Gnaph.... gatum... Chama... mel. ... Linaru... aurea... Mentha... Sarrac... Dracun... esculent...

Chrysocomen, patet ex lib.35. De Orobâche tandem dictam fuisse Chrysocomen demonstrabitur lib.38.

STOECHAS CITRINA GERMANICA latiore folio.

Cap. XLII.

Descriptio



Stœchas citrina Germanica *virgas* habet dodrantales, aut etiã cubitales, canâ lanugine vestitas, nunc singulares, nunc plures: per quas *folia* tomentosa incana, latiora, multò quàm Stœchadis citrinæ Narbonensis, adeò vt quæ terræ proxima è radice statim pullulant ad vncialem ferè latitudinem accedant: extremis ramulorum immortalis auri fulgore resplendent conglomerati squammulis compactiles *corymbi*: *radix* longa lignosa, fibrata: in foliis siccis decem annis pòst degustatis sapor nonnihil aromaticus.

Tragus hanc icone proponit nomine Amaranthi; describit verò pro Heliochryso primo, ac inter nomenclaturas, quòd in regionibus quæ Rheno adiacent potissimùm gignatur, **Rhein≈blumen** appellari tradit; in Wasgoia autem, quòd non senescat, nec marcescat, **Jüngling** dici; aliis tandem **Mottenblumen**, hoc est, Tineariam & ἀμάρανθον nominari, quòd vestes à tinearũ erosionib⁹ vindicet: Multos in ea esse sentẽtia, eã esse Aureliam Theoph. de qua tamẽ opinione nihil certi concludit. Duo autem huic non malè quadrare capita apud Dioscoridem, est ipsius sententia, nempe Helichrysi & Agerati. Eius autem Iconem vt fictitiam, præsertim quod pilos attinet, reiicimus.

Amarant. ... Fuchsius sub Amaranto luteo eadem ferè tradit. Amarantus luteus, inquit, Dioscoridi ἑλίχρυσον, Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, vel, vt ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Gallis *Passeuelours iaulne*. *Nomen* gallicum non conuenit, nec icon Tragi figurâ melior, vel attestante Matthiolo, dicente. Helichrysum depinxit Fuchsius, folio Echii aculeato, & floribus Buphthalmi. Qua in pictura ipsum deceptum suspicor, quòd ea Helichryso minimè respondere deprehendatur. *Sed nec* Matthiolo Heliochrysum Fuchsii cognitum fuisse iudico. Apud Amatum Elichrysi primi titulo est quoque icon Fuchsii addita per Rob. Constantinum, quam non probo.

Dod.gall. malam figuram Fuchsii habet sub his nominibus: Ageratum, Aurelia, Stichas citrina. Is Elichrysum Antiquorum statuit. Sed hanc sententiam retractat Hist. de Flor. & lat. in fol. vbi meliorem imaginem habet, quam Stœchadem citrinam inscribit. Dicit autem: Fuchsius & Tragus [his adde Amat. Lonic. & Io. Agricolam] Eliochrysum faciunt. Nil autem aut omninò parum, cum eo conuenire palam est. Ageraton esse etiam sunt (Tragus & Gesn. in cat. pl. vt mox patebit] qui sentiant, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & non facilè aut citò marcescat: ἀγήρατε siquidem flos πομφολυγώδης, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed foliorum Agerati, Origani folio simile est: tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod oblongum & angustum est, vnde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euidens est. *Hæc ille* cui cum Chrysocome Dioscoridis plurimùm similitudinis habere videtur. Is, vti antè dictum, proposuit olim iconem Fuchsii, quæ Tragi figuræ similis, quæ vt verum fatear non bene exprimũt Stœchadem Rhenanam, siue Germanicam, in qua tomentum per pilos malè voluerunt exprimere pictores. Quam porrò in postremis suis operibus proponit Dodonæus, ea Germanicam in latitudine foliorum superiorum quodammodo exprimit: an verò Germanica reperiatur ramosa, vti pingitur à Dodonæo, nondum mihi compertum: Germanica quod ad folia attinet latiora per caules, multa habet communia cum Cretica: Dodonæo non fuit meo iudicio cognita Narbonẽsis angustifolia, ac quæ scripsit ex relatione aut libris potiùs, quã ex autopsia habuit: mirorque, eũ in gallica Historia scribere in Belgicis hortis seminari, in latinis nullam ampliùs facere mentionem.

Elichrysũ non est. *Ageratum non est.* *Dod. nõ.*

Quidam, ait Turnerus, huius sæculi viri docti, Stœchadem citrinam officinarum, & Germanorum **Rheinblumen** / esse Eliochryson censent. Verùm non habet folia Abrotono aut Hyssopo similia. Quare Stœchas citrina non est Eliochryson Dioscoridis.

Stœch. citrina Turn.

Gesn. in cat. Ageratum, vulgò stichas citrina. Item, Stœchas, vel Stichas, vulgò Sticados citrinum. Et, ἑλίχρυσος, vel ἑλειόχρυσος quibusdam, mihi potiùs Ageratum. Vtrumque falsum: nec enim Helichrysum est, nec Ageratum.

Gesn. error.

Camer. in Hist. Matth. germ. & Epit. Stœchas citrina.

C Bauh. phyt. Elichryson 6. siue Stœchas citrina latifolia vel Germanica. Non idem cum Stœchade gallica censeri debet: hæc enim triplò, quadruplòue latioribus & etiam longioribus est foliis, nec vt illa excrescit.

Stœchas citrina hodie dicta, malè authore Euricio Cordo, à quibusdam inter Absinthii genera refertur.

Stœchadem Germanicam latiore folio reperi vltra Rhenum, non longè à Rastat Marchionum Badensium, locis arenosis: curaram plantandã in horto Ill. E.C. Montbelgardi, verũ non diu durauit. In regionibus, quæ Rheno adiacent, potissimùm verò quæ intra Spiram & Wormatiam sunt, prouenit in locis asperis, sabulosis, siccis & conuallibus: florens Iunio & Iulio mensibus.

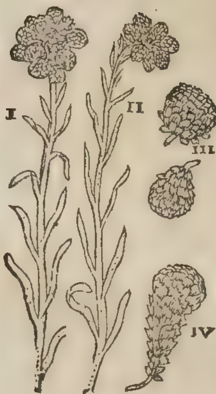
Locus & tẽmpus

Amaranthi flores, auctore Trago, calidæ sunt naturæ, id quod & sapor & odor arguunt, ideoque commodè possunt vtrinque vsurpari. Vino quidem decocti & poti, lumbricos ventris expellunt, quod Tragus experientiâ certum esse didicit. Eodem modo sumpti sudores eliciunt, quare hanc herbam obstructionibus hepatis, lie-

enis, renum & vesicæ conferre existimat. In lixiuio decocti, si cum illo caput abluatur, furfures capitis & porriginem expellit, pediculósq; enecat. Vestibus appositi à tineis illas tuentur. Aqua decocti, vaporantibus & fomentis induratam ac tumentem matricem emollit.

STOECHAS CITRINA; FLORIS ET MAgnitudine, & colore speciosa.

Cap. XLIII.



Descriptio

Tomento penitùs oblita & incana, vt & *folia* quæ crassa, & latiora multò quàm in Narbonensi, vnciã vnam vel duas lata: *caulium* non ramosorũ, cubitaliũ, summum fastigium tenẽt *corymbi* multi, hilariter micantes, lutei, aurum prouocantes, maiores multò quã Stœchadis citrinæ Germanicæ vel Narbonensis, Ciceris penè magnitudine.

Camer. in Hist. Matth. Germ. & eiusdem Epit. huius florem pingit, quem stellâ consignauit, in tabella Stœchadis citrinæ, vocauitque priuatim in Historia, Stœchadem ex Creta missam, comas grandiores habentem, breuiusculam plantam.

Elychryson Orient. An Chrysocome.

C. Bauhin. Phyt. Elichryson 5. siue Orientale, An Χρυσοκόμη Dioscoridis, & Chrysocome siue Chrysitis Plinio? Eidem apud Matthiol. Helichryson 5. Orientale, flore flauo, splendentéque, corymbis auri fulgore splendentibus.

Locus.

Basileæ frater C. Bauhin. Stœchadis citrinæ pulchram speciem dedit. Eandem dedit Iacob. Zvving. missam ex Creta ab Honorio Bello, qui Ageratum in Creta vocari tradit.

STOECHAS CITRINA TENVIFOLIA Narbonensis.

Cap. XLIV.

Descriptio

Fruticosa est planta Stœchas citrina, *radice* mediocriter crassâ, lignosâ, simplice, perẽni, nigrâ, ex qua lignosi *stolones* pronascuntur, qui in virgulas creberrimas, pedales & cubitales, albidâ lanugine obsitas desinunt, quarum summum cacumen *flores* corymbaceos, luteos pallentésque, densè glomeratos sustinet, singulos crassiusculos, glomeratos & squammulis imbricatos, siccissimos, colore aureo fulgentes, non marcescentes per multos annos (si bene exsiccati & loco sicco reseruati fuerint) odore vehementes cũ iucunditate: *folia* per ramos ordine frequentia conscẽdunt, incana, villosa, magis tamen subtùs, quàm suprà, admodũ angusta, nec planè culmum dimidiatũ lata: versus superiora minùs frequenter disposita: Lobelio authore in mollicello vellere, pusillum *semen* Maioranæ, sed exilius, ruffũ, acre, odoratũ: radix gracilis, gummi Elemiũ, vel Cyperum rotundũ Syriacum redolens, vti flores & tota planta: gustu etiam aromatico, medicato, acuto & feruẽte, non tamen nimio feruore, subastringẽte.



Hanc, inquit Ruellius, vocant imperiti Sticados citrinũ: nàmque frutex ostenditur surculosus, odoratus, ramulis exilibus, folio Hyssopi, gustu amaro, semine minuto, capitulis luteolis, ex concoloribus flosculis compactis, quare citrinum vocarunt.

De hac Siluius in Pharmacop. lib. 1. Stœchas verò citria vel flaua, Dioscoridis Heliochrysum, & Galeni Amaranthus, comâ floris aureâ, densâ, in Gallia Narbonensi & Aquitania, agro Burdegalensi plurima & præstantissima gignitur, odore Abrotoni maris, & etiam sapore, sed minùs amaro.

Hallucinantur (ait Matth. in comm cum fig.) qui Plantam, quam quidam Stœchas citrinum vocant, legitimum Dioscoridis Helichrysum esse censent. Siquidem folia illi tenuia Abrotoni modo non sunt, sed longa, albicantia & hirsuta. Hist. Germ. Rheinblum / Stichas citrinum, Amarantus citrinus, quem volunt Dioscoridis Helichrysum, & Galeni Amaranthum, quam opinionem nunc non oppugno, sed cum Pharmacopœis Stœchas citrinum voco, Germ. Rheinblum / quia abundat circa Rhenum, quibusdam Mottenblumen, quia resistit blattis. aliis Jüngling / quia flores non marcescunt. In Histor. Germ. Matthioli, non videtur distingui Stœchas citrina latifolia ab angustifolia: dubius hæreo an bene cognita fuerit Matthiolo Stœchas citrina, & quam intellexerit: fortè Matth. Stœchas citrina potiùs eadem fuerit cum ea, quam Neapolitanam vocamus, siue tertiam tenuifoliam, de qua pòst.

Stœchas citrinum Helychrysum non.

Amat. in Dioscor. lib. 4. enarr. 60. Heliochrysũ vocat: quem in eo oppugnat Rob. Const. dicens Stœchadem citrinam Heliochryson esse non posse, quòd folia non habeat Abrotoni. Is verò Amato apposuit iconem Heliochrysi Fuchsii, cui sanè folia nihil habent cõmunis cum Abrotoni.

Lob. Adu. pag. 203. Chrysocome Dioscoridis, Stœchas citrina nostras, siue luteus Amaranthus, Angl. Gold flower / Germanicè Mottenblum / Rheinblum / Belgis Reynbloemen / Motten cruyt. Obs. pag. 256. Chrysocome, aureáue coma, Amaranthus luteus Fuchsii & Tragi, & perperam Heliochrysos, Linaria aurea, Tinearia. *Hæc ille.* Ego Amaranthum luteum Fuchsii & Tragi separo, non tantùm loci ratione, vt facit Lobelius, à Stœchade hac citrina, sed etiam propter figuram, quâ multùm

multùm differt : folia huic Stœchadi citrinæ angustissima , Fuchsianæ Amarantho latissima : sunt & aliæ differentiæ. Figura apud Lobelium qualis Dodonæi, non placet in omnibus pro Germanica nec etiam pro Narbonensi, cui tenuissima folia, in eius autem icone lata sunt : hoc etiam Monspeliensibus & Lugdunensibus examinandum relinquimus quod antè in descriptione ex Lobelio dixi de tenuitate radicis & eius odore.

nome. Clus. Hisp. p. 567. Chrysocome, vulgo Stœchas citrina, Murcianis Mançanilla, & nomine communi Chamæmelo vocata, sine icone. Hist. postr. Chrysocome 1. vulgaris, vulgò Stœchas citrina, appellata, multis prouinciis communis.

rysu icum. Camer. hort. Elichrysum Creticum [Matthioli:] Stœchas citrina altera Lobelii odorata. Fratri autem C. Bauh. Elichrysum Creticum Matthioli diuersum est à Stœchade citrina odorata Lobelii, quod ego non negarim.

Tabern. icon. & Histor. Stœchas citrina, siue Chrysocome Mompeliaca, Reimblum vom Mompelier. Compilator nullam proponit distinctam descriptionem : figura præterea non in omnibus conuenit.

nyma C. Bauh. phyt. Elichryson. 4. siue Stœchas citrina, angustifolia uel gallica, Stœchas citrina Matth. Chrysocome Lobelio. Apud Matth. Gesn. Dod. Lac. Cast. H. Lugd. Stœchas citrina : Trago Heliochrysos 1. & Tinearia lutea : Amaranthus luteus, Fuchs. Lacun. Lonicero : Amaranthus citrinus, Turnero : Helichrysum, Cordo in Diosc. & Cæsalpino : Ageratum Dod. gallico ; Chrysocome Lob & Tabernamontano, Coma aurea Icon. Plantini. *Icon postea* C. Bauh. apud Matthiolum pro Stœchade citrina non placet : est enim angustioribus foliis : ac miror eum non distinguere hoc loco Stœchadem citrinam angustifoliam, à Tragi, Fuchsii, & aliorum Stœchade citrina germanica latifolia, quamuis ipse in phyt. moneat, Tragi Amaranthum luteum multùm differre à Stœchade gallica.

Gerard. Chrysocome siue Amaranthus luteus, Goldilockes Morthweed. H. Lugd. Stœchas citrina altera.

Copiosè prouenit circa Monspelium, vbi florentem annotaui, Aprili, Maio, nec non Septébri. Eadem ni multùm fallor à me obseruata est florens Aprili, in monte Apennino inter Bononiam & Florentiã. Præstantior hæc autore Lobelio, & speciosior Norbonésis Gallo-prouinciæ & Hispaniæ aridis & petrosis, vbi odoratissima & plurima Æstate, radice perenni. In Germania ad Rhenum, reliquaque Gallia paucior & inefficacior.

STOECHAS CITRINA TENVIFOLIA altera siue Italica.

riptio **V**Irgæ ramosæ, quarum superiores partes albicant, lignosæ, in quibus *folia* similia foliis Stœchadis citrinæ Narbonensis, quæ tenuiora sunt, inferiora breuiora, vt in illa, alia quædã longiora vnciã: in singularum virgarum summitate, vmbella parua corymbifera: corymbi parui minores quàm in Narbonensi, longiusculis veluti paruis squammis constantes, qui se explicantes, discum faciunt, in quo *flosculi* multis apicibus constantes : color qualis sit me latet: externus in sicca ad straminis coloré accedere videtur

Hoc genus Stœchadis dedit mihi chariss. Frater anno 1595. nomine Heliochrysi Camerarii. Similem plantam virentem vidimus Stutgardiæ apud honestum Virum D. Seck anno 1608. florentem Iulio. Locus & Tempus



Camer. in Epit. Matth. Helichrysũ vocat; in Hist. germ. Stœchadem citrinã præstantiorem, de qua ait. Idem de Hort. Elychrysum Creticum (Matthioli videlicet) appellat, & Stœchadé citrinam alterã odoratam Lobelii, cuius iconem [illegible]tiorem se dedisse ait in Matthioli editione. *An autem* Matthiolus in Epitome per Elichrysum intellexerit, quod proponit Camerarius, iudicent lectores: si id intellexerit magna hoc loco inconstantia & incertitudo Matthioli: Hanc etiam quã Camerarius pingit, non ausim dicere eandem cũ Stœchade odorata Lobelii, siue Narbonensi, quã describit in Aduersariis. In Narbonensi flores non sunt minores, quàm in Germanica : nec eã formã sunt, quã suam Stœchadem citrinam præstantiorem pingit Camerarius. Hlichrysũ Camer. Camer. not.

C. Bauh. phyt. Helichrysum 2. siue foliis longis copiosis. Dod. fol. lat. p. 268. Stœchadi citrinæ similis, sine icone : in Epit. secundum edit. Cam. Helichrysum quoad figuram, non etiam descriptionem. Hoc ait se Frater ex Apennino habere. Quod verò ego descripsi, & cuius portionem suã magnitudine appo sui depictam, dono habui nomine Helichrysi à D. Agerio qui in Apennino collegit. An verò hæc respondeat Stœchadi citrinæ simili Dodonæi adhuc dubito.

An Cæsalp. lib. 12. cap. 13. Helichryson, quam recentiores Medici Stœchadem citrinam vocant, passim incultis, arido Solo nascens?

STOECHAS CITRINA TENVIFOLIA tertia, siue Neapolitana.

HElichrysum Creticum (vt videre est apud Matth. lib. 4. cap. 52. in edit. fratris C. Bauh.) planta est exilis, *foliis* longis, angustis, hirsutis, striatisque : *caulibus* angulosis, *vmbella* in summitate aurea, diuulsaque : *radice* tenui ac superuacua. Nascitur in Creta. Helichrysũ Creticum.

Ab. H. Lugd. p. 777. appellatur Elichrysum Creticum Matthioli : sine vlla descriptione. Item p. 779. Stœchas citrina Matthioli. Nescio quã in re differant Elichrysum & Stœchas Matthioli.

C. Bauh. phyt. Elichryson 3. siue foliis oblongis paucis Stœchadi citrinæ angustioribus : Helichrysum Creticum Matthioli fol. lat. & Helichrysum eidem icon, quoad iconem non descriptionem : hoc in Italia prouenit inter Neapolim & Puteolos, ne quis cum prædicta [videlicet tenuifolia altera, de qua præcedenti capite] eam

dem censeat, illa enim numerosis angustissimis foliis: hæc paucioribus, longioribus, & illâ latioribus est prædita. Apud Matthiol Elichryson 3. foliis Stœchadis citrinæ angustioribus: Elichrysum Creticum Matthioli & Lugdunensis.

Vires & Vsus

Stœchadis citrinæ, si Matthiolo credimus, radix excalfacit & siccat, aperit & abstergit, vt amariusculus indicat sapor: quin etiam nec adstringendi facultate vacat. Decocti flores, aut ex vino macerati, iocinoris obstructiones aperiunt: proinde datur vtiliter eorum decoctum, aut dilutũ regio morbo, aut malo habitu affectis. Idem potum interaneorum vermes necat. Medetur tota planta omnibus cerebri morbis à frigido prouenientibus, nempe pituitosis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, resolutis, & id genus aliis, siue eius decoctum sumatur in potu, siue herba ipsa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite: In lixiuio addita non solùm præscriptis morbis auxiliatur, vbi eo caput abluatur, sed furfures quoque abstergit: & pediculos necat. Datur cum herba ipsa, tum eius decoctum ad vrinę suppressiones, siquidem renes expurgat, & vrinam pellit. Adduntur flores in fomentis, quæ ad vteri morbos frigidos, & obstructiones parantur. Stœchas citrina, inquit Lobelius, gustu est aromatico, medicato, acuto, & feriente, non nimio feruore subastringente: cuius doctiorum quorundam imitatione experta est admodum insignis vis, ad iecoris ex glutinosis succis ac vaporibus crassis intra tunicas discursantibus, diuturnos affectus. Pulmonibus verò inflammatis non impunè dari meminisse par est, sed affluxu pituitæ acidæ, serosæ, vel salsæ calefactis aut erosis: eóque tutiùs vertissent interpretes Dioscoridis, pulmonariis, vel peripneumonicis, quàm inflammationibus pulmonum.

Flores decocti Obstructiones. Vermes. Morbi cerebri frigidi

Furfures pediculi. Vrina suppressio.

STOECHADI CITRINÆ AFFINIS, CApitulis paruis, raris, squammosis, in pappos euanescentibus.
CAP. XLV.

Descriptio



Citrinæ Stœchadis Narbonēsis instar densè fruticat, *virgæ* tamen breuiores tomento candidæ, quas *folia* vestiunt Citrinę Stœchadis, sed longiora subinde, non minùs angusta, inoffensa marginum æquabilitate, tomento villoso subtus obsita: *capitula* singulorum ramulorum extremis imposita, aut singularia, aut bina, ac etiam terna, semunciâ breuiora, squammata: *flores* coloris sordidi & obsoleti non aurei, quorum apices medii in pappos degenerant. Huius plantæ idem ferè odor, qui dictæ Stœchadi. Monspelii hæc à me obseruata mense Septembri, & incipiente Vere in muris: item in colle circa Castelneuff. Suspicabar hanc meam plantam eandem esse cum Lobelii Stœchade citrina altera: Verùm dubium mouit mihi Clusius, qui has separare videtur.

H. Lugd. p. 778. dicitur planta nostra, Ageratũ aliud quorundam, cui adscribit radicem candidã, tenuem, breuem, capillatam: corymbos aureos. An eidem p. 780. Stœchas citrina altera Penæ?

Ageratũ aliud H. Lugd.

C. Bauh. Phyt. Elichryson 8. siue siluestre angustifolium, quibusdam Chrysocome Dioscoridis & Plinii. Ageratum (inquit C. Bauh. in Animad. in Hist. Lugd.) aliud quorundam H. Lugdunensis sub Stœchade citrina altera Penæ denuò describitur, sed sine figura.

Elichrys. silu. angustifol. C. Bauh.

An Camer. apud Matthiol. in Hist. Germ. l. 4. cap. 58. Stœchadis citrinæ species inodora, ex semine facilè proueniens: nam quotannis se eo propagat: quidam Chrysocomen vocant. Puto Camerarium nostram intelligere: sed non placet inodoram & annuam dictitare.

An Stœchadis citrinæ species Camer.

An Cæsalp. lib. 12 cap. 14. Chrysocome in petris tantùm nascens, copiosa in mœniis Pisanis? Fruticulus candicans, tenuis, ramosus: foliolis Helichrysi, rarioribus: in cacuminibus ramulorum singula capitula oblonga, squammosa, sine flore, sed squammis ad Solis repercussum aureis: semine abeunte in lanuginem.

An Chrysocome in petris Cæsalp.

An Tabern. Icon. & Hist. Amaranthus luteus 2. geel Rheinblum. *Suspicor* Compil. Tabern. iconem esse malam ex mutatione Stœchadis citrinæ alterius Lobelii: Compilator nullam proponit descriptionem.

Tab.

Gerard. Amaranthus Galeni, Galeni Rothwoort. Mala figura Tabernamontani malè ponitur à Gerardo pro Amarantho Galeni, quem non nouit.

Gerard. not.

STOECHADI CITRINÆ AFFINIS capitulis longioribus.
CAP. LXVI.

Descr.



Pedalibus, interdum etiam cubitalibus, crebris lignosis fruticat *virgis*, in multos ramos diductis, albo villo tectis: *folia* Stœchadis Arabicæ, infernè lanuginosa, incana, supernè ferè nigricantia, subinde videntur laciniata, in sicca plãta, fortè ex siccitate, ea corrugata sunt, sapore amaro: singulorum ramulorum fastigio insidet modò vnũ, modò bina, modò terna *capitula*, vnciam longa, teretia, squammis pulchrè scandulata, nonnihil ruffescentia, papposum tomentum ipsis longiùs complexa.

Hanc Lobelius in Aduers. Stœchadem citrinã alteram inodoram (& sic etiam in Icon. Plant. pag. 486. vbi eadem figura) appellat.

Clusius

Clusius assumpta Lobelii icone in post. Histor. (vbi p.327. Chrysocomen alteram inscribit) pag.326. pro Chrysocome tertia, siue peregrina secunda hoc modo describit, Pedalibus, interdum etiam cubitalibus, assurgit ramis, candicantibus & lanuginosis, quos Oleæ similia folia, longa, mollia, canâ lanugine tecta, per interualla ambiunt: flores autem extremis ramulis pallentes, squammosi, vt Agerati ferè, insident: radices sunt nigricantes. Hanc alteram Chrysocomen Murciani *Mancanilla* nomine Chamæmelo communi appellabant, Hispalenses *Romero marino*, h.e. Libanotidem coronariam maritimam, Mauritani vrbis Granatensis incolę *Mascaiin*. Bœtici referebant huius decoctum mirificè coli doloribus prodesse: qua facultate & præcedentem esse præditam verisimile est.

Inscribitur ab H.Lugd.p.779. Stœchas citrina altera, ac p.780. pro Stœchade citrina altera inodora Penæ describitur. Item p.1387. pro Gnaphalio marino Dalechampii, vbi quæritur num hæc Impia Plinii lib.24.cap.19. potiùs fuerit. In figura Gnaphalii folia nimis angusta mihi videntur, nec etiam capitula omnia singularia, vt ab Hist. pinguntur, sed etiam bina & terna.

C.Bauh.phyt. Elichryson 9. siue siluestre flore oblongo.

An Tabern. Icon. & Histor. Amaranthus luteus 3. Geel Rhein blum. *Suspicor* Compilatorem Tabern. malè suâ icone imitatum Stœchadem alteram inodoram Lobelii, cuius non tradit descriptionem.

Gerardo dicitur Helichrysos siluestris, wilde goldlocke. Malè mala figura Tabernamontani à Gerardo ponitur sub falso titulo.

Chrysocome tertia Clusii. — Libanotidis coronaria Vi. — Synonyma — H.Lugdun. — Tab. error.

STOECHADI CITRINÆ ALTERI inodoræ Lobelii affinis, capitulis breuioribus.

CAP. XLVII.



Descriptio. Anonymos ad fratrē C.Bauh. per D.Doldiū missa, sesquipalmari *caule*, incanâ lanugine obsito, in ramulos pænè palmares diuiso, foliis vestito latioribus quàm Stœchadis citrinæ alterius inodorę Lobelii, eodē tamen modò subtus incanis & tomentosis, suprà nigricantibus, nonnullis etiam sinuatis, nisi corrugatio in sicca id videatur demonstrare: reliqua ramulorum pars palmo minor, foliis nuda, tenuis, in summo cacumine vnicum gestat capitulum dimidio breuius, quàm iam dictæ inodoræ Stœchadis, crassius tamen, squammulis nigrioribus, angustioribus; & breuioribus compactum, pappo breui nec extra prominente plenum.

C.Bauh.phyt. Elichryson 10. siue siluestre, flore oblongo, Elichryso [præcedenti] simile.

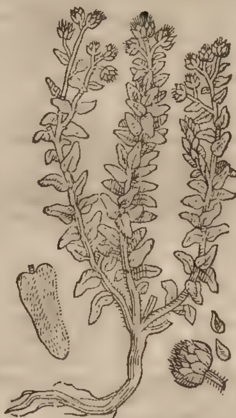
Ex Italia allatum: in montibus enim prope Terracinum, teste C.Bauh. prouenit. Locus.

STOECHADI CITRINÆ ACCEDENS Ialoux Paludano.

CAP. XLVIII.

Descriptio. HOc nomine herbæ cuiusdam summitates & flosculorum capitula nobis missa, ad Stœchadis citrinæ, vel potiùs Gnaphalii recti squammata capitula accedentia, quæ tamen non citrina, sed cineritia sunt, vt Gnaphalii dicti, breuiora tamen, pilisque albis consita. E quibus flosculorum foliola candidissima emicant. His etiam foliola quædam hærent, Serpilli minora, subrotundaque, auersâ parte incanâ lanugine obsita, oppositâ obscurè virentia. D.Bernh. Paludanus misit cum hac inscriptione; Ialoux incognitum mihi.

GNAPHALIVM MARITIMVM MVLTIS.



Descriptio. R*Adice* firmatur crassâ, longâ, lignosâ, paucis admodum fibris donata, nigrâ: quæ *caules* emittit cōplures, dodrātales, crassiusculos, pilosos candidos, in quibus denso ordine stipata *folia*, oblonga, semuncialia, per extremum nonnihil rotunda, candida, quæ concerpta in floccos xylinæ lanæ penitùs abeunt, olei in lucernis bibula: ramorum fastigiis capitula in vmbellæ ferè formam digesta, crassiuscula, candida, villosa, in medio lutea, in quibus *semen* longiusculum, album, in arcûs formam incuruum: nullam ego in hac planta saporem animaduerto, quamuis de sapore & odore dicat Lobelius. Astringit magnopere & desiccat tota planta, nonnihil salsa, nec tamen ingrata, aut amara, aliquantùm aromatica odore, quadantenus citrinæ Stœchadis vel gummi Elemi.

Sapor & odor. — Gnaphaliū Dioscoridis non est. Plantam à me descriptam, asserui quondam Monspelio reuersus esse Gnaphalium Dioscoridis, ob descriptionem scilicet, quæ tunc mihi conuenire videbatur. Anno autem 1600. monitus per industrium virum D. Siluestrium Tedeschinum Pharmacopœum in Canna Cretæ, aliam plantam meliùs hâc cum Dioscoridis Gnaphalio conuenire, lubens mutaui sententiam, vt qui sim veritatis studiosus, & qui nolim ambitione & φιλοδοξίᾳ eam oppugnare, vbi meliora mihi demon-

ſtrantur. Cæterùm plantam cum deſcriptione, & priori aſſertione (quam hîc retracto) miſi olim Clariſſ. & gratiſſ. D. Præceptori Geſnero, à quo Camerarius figuram factam mutuò accepit, eámque, vt multas alias, appoſuit Matthiolo, nuſquam factâ mei, aut Geſneri mentione.

De hac Lob. in Aduerſ. ait: Gnaphalium marinum: Cotonaria vulgi. Γνάφειν dicunt Græci vellere carperéue lanas aut pannum, vnde Gnaphalion quod Romani Centunculum nuncuparunt & Tomentariam, ac Plinius Chamæxilon (ſic enim emendo, quod omnes etiam recentiores legunt Chamæzelon) appoſitè dixit. Figuram exhibet, & in margine Bombacem humilem, Gall. *petit Coton* nominat. Obſ. p. 254. Gnaphalium. Icon. Plant. Gnaphalium marinum, & Cotonaria vulgi, ſiue Bombax humilis. *Non* placet Lobelium in Obſ. ei vires adſcribere, quas ſuo Gnaphalio Veteres attribuêre.

Bombax humilis.

Camer. hort. Gnaphalium marinum, planta tota albicans, exceptis floribus ſubluteis. In. H. Matth. germ. itémque Epit. Gnaphalium: quod in Hiſt. ait latinè Tomentum appellari. Tab. icon. & Hiſt. Gnaphalium marinum, See Gnaphalium. Cluſ. Pannon. p. 496. Gnaphalium legitimum in mediterranei maris littoribus naſcens. Item Hiſtor. poſtr. Gnaphalium legitimum Dioſcoridis. Hiſt. Lugd. pag. 1115. Gnaphalium Matthioli.

Tomentum

C. Bauh. Phyt. & apud Matthiol. Gnaphalium 1. ſiue maritimum. In Animad. in H. Lugd. Gnaphalium Matthioli, pag. 1115. figura poſita abſque deſcriptione. Gnaphalium marinum tomentoſũ p. 1387. figura cum deſcriptione.

Gnaphal. marinum.

Geſn. hort. Gnaphalium marinum, vel potiùs maritimum. Videtur ipſi autem, vt propria manu ad plantam meam adſcripſit, Stœbe Galeni.

Marina littora Gnaphalio candicant [inquit Bellon. Obſ. lib. 1. cap. 18.] nam quod ab Herbariis depingitur (de hoc mox dicemus) adulterinum eſt.

Locus & tempus

Gnaphalium marinum voco propter ſummam totius plantæ albedinem. Monſpelii apud mare prouenit. Lugduni habui in horto. Vniuerſo littore & ſabuletis à Marianis aquis ad Ceti mõtis radices & lacum plurima, alibi haud temerè occurrit Norbonæ. In Adriaticis littoribus non vidit Lobelius. Gnaphalium legitimum Cluſii circa Calpen, Malacam, & Valentino regno mediterranei maris litore frequens obſeruatur.

Sæpiùs vſus eſt Lobelius ſurculis cum elichnis, qui viuidè alunt flammam. Olei quippe, cæterique pinguis liquoris potrix eſt.

GNAPHALIVM GERMANICVM.

CAP. L.

GNaphalium hoc palmæ & ſeſquipalmæ altitudinem vix ferè ſuperat, *caulibus* pluribus donatum, partim rectis, partim in terram repandis, ramoſis, canâ lanugine obſitis: quâ etiam pubeſcunt *folia*, Lauendulæ foliis paria, ſapore citra morſum ſiccante: *flores* tum in extremis ramulis, tum in ipſis angulis, quæ ramorum diuaricationes deformant, ſeſſiles ex luteo palleſcunt, conferti: *radix* lignoſa, alba, fibroſa.

Plantam à nobis deſcriptam, Herbam Impiam Plinii eſſe plurimorum conſenſu ſtatuitur. Et inprimis quidem Matthioli teſtimonio confirmatur, dicentis. Fuchſius herbam quandam



Deſcript.

pro Gnaphalio Dioſcoridis oſtendit, quã ideò fortaſſe Gnaphalium exiſtimauit, quòd incana, tomentoſáque conſpiciatur. Sed mihi planè eã Fuchſius pro Gnaphalio depinxiſſe videtur, quam Plinius lib. 24. cap. 19. Herbã Impiam vocari tradit: quæ meritò Impia Plin. dici poſſet, quòd eius è Veteribus nemo, quantùm equidem legerim, præter ipſũ meminerit. De qua is diſſerens loco modò citato, eam his notis deſcripſit. Herba Impia vocatur incana, Roriſmarini aſpectu, thyrſi modo veſtita, atque capitata. Inde alii ramuli aſſurgunt, ſua capitella gerentes. Ob id Impiam appellauere, quoniam liberi ſuper parentem excellant. Alii potiùs ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, exiſtimauêre. *Hactenus* de Impia Plinii Matthiolus, qui in priorib. cõm. Gnaphalium Fuchſii nec depingit, nec deſcribit, ſed nec dum in poſtr. comm. delineat, ſed picturâ tantùm exprimit, ac Gnaphalium vulgare vocat, ita vt vel hinc appareat, eum id non nouiſſe.

Synonym. Herba torminalis.

Camer. apud Matthiol. Germ. dicitur Impia Plinii, vel Centuncularis, Gnaphalium verum quorundam. In Epit. Matthiol. Gnaphaliũ vulgare, Impia Plinii, Herba torminalis.

H. Lugd. p. 1115. Gnaphalium vulgare Fuchſii. Gnaphalium Fuchſio. Geſn. hort. Gnaphalium, Impia: Impia Plinii, & Gnaphalium quorundam. Cordo in Dioſcor. Tomentum ſiue Centunculus, Gnaphalium. Anguill. epiſt. 12. Impia Plinii, Cartaphilago, quam quidam putant eſſe Gnaphaliũ. Eur. Cordo Gnaphalium, latinè Centunculus, Albinus etiam dicta. Lob. in Adu. pag. 201. [vbi ad Stœchadem citrinam potiùs hanc referendã cenſet,] & Icon. Plant. p. 480. Gnaphalium vulgare, Filago, Centunculus. Obſ. pag. 285. Gnaphalium vulgare, Centunculus, Impia Plinii.

Tomentum Cordo. Cartaphilago. Albinus. Stœch. citrina. Filago.

Tabern. Icon. & Hiſt. & C. Bauhin. apud Matthiol. & phyt. (vbi tertium facit) Gnaphalium vulgare.

Dod. gall. lib. 1. c. 60. Filago, *Herbe à cotton*, Piloſellę ſpecies quibuſdam, γναφάλιον Græcorum, Centunculum, Centuncularis & Tomentitia; Herba Impia Plinii. Dod. lat. in fol. Filago, ſiue Impia. Quam primo loco deſcribit, ac nonnullos Piloſellam quoque appellare ait.

Piloſella. Centuncularis. Tomentitia.

Tragus in Hiſt. lat. lib. 1. cap. 109. hanc ſecundo loco pro ſylueſtri Heliochryſo deſcribit & depingit: in Hiſt. germ. autem primò loco ſub nomine Rhurkraut pingit, & pro genere ſilueſtri Rheinblumen deſcribit, aitque a quibuſdam Ketzlin/ ſeu feldtkatzen à colore & mollitie dici: ab aliis Rhurkraut (hoc eſt Dyſenterialem, gall. *Herbe de la diſenterie*) & hünſchkraut/ à facultatibus quas obtinet, appellari. Is inter vires alteram Amaranthi ſpeciem in H. Lat. conſtituit.

Heliochryſos ſilueſtris Trago.

Cæſalp.

Cæsalp. Herba Impia, de qua Plinius.

An Ruellio Gnaphalium?

Bellon. lib. 1. Obs. cap. 18. fortè hanc intelligit cùm ait. Gnaphalium depictum apud plantarum Historicos spurium est.

Brunfelsius quoque Tom. 3. in Obs. ex Scrib. Largo fortè de hac ait: γναφάλιs Herba, Centunculus, vel Sorba, vel Siliqua Syriaca.

Turn. part. 1. p. 119. Centunculus, Græcè Gnaphalion, Germanicè Rhurkraut, Anglicè alicubi Cartaphilago, etsi alia sit vera Cartaphilago ab hac planta diuersissima. In Eboracensi agro dicitur Cudweed, vel Cudwurte. In Northumbria Chafweede / quoniam ad intertrigines valet. Idem par. 2. fol. 11. Gnaphalium, Gnaphalium Dioscoridis, lat. Centuncularis, Anglis dowuewede / vel Cotteuwede. Bis de eadem planta agit Turnerus.

Locus & tempus. Gnaphalium Fuchsii siue Germanicum puto me vidisse Monspelii vernò tempore, & autumnali: Basileæ etiam vbi frater C. Bauh. duas esse species obseruauit: vnam flore albo, valde tomentosam: alteram flore luteo. Patauii vidi & Geneuæ virentem Octobri. Lugduni frequens est. Montbelgardi abundat in agris. Camerario autore nascitur in locis sabulosis apricisque aggeribus.

Vires & Impia Plinii inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirumque traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaque & suibus dari, quæ id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidiùs deuorantes: hactenus de Impia Plinius. *Altera* Amaranthi species [Gnaphalium Germanicum] authore Trago, easdem cum Amarantho Tragi (Stœchade citrina germ.) obtinet facultates, & præsertim pecorũ ac armentorum affectionibus, quas Germani die hinsch appellant, succurrit. Resiccantem, ac nonnihil adstringentem facultatem Filago Dodonæi habet. Aqua ab hac destillata ad cancrum, præcipuè mammillarum, magni est vsus: continet enim occultos cancros ne exulcerẽtur, cum linteolis semel in die imposita. Sunt verò & qui Asari foliis, huius aqua madefactis, non infeliciter ad cancros reprimendos vtantur. Qualitates & vires easdem huic adscribi, quas Gnaphalio veteres tribuerunt, testis est Camerarius. Herba contusâ, inquit Lobelius, oleo maceratâ & coctâ, occiduæ Angliæ plebs, ad liuores, concussiones, cæsa, & verbera vtitur feliciter, menses etiam supprimit.

GNAPHALIO VVLGARI SIMILIS.
Cap. LI.

Descriptio. Plurimos ex *radice* breuiusculâ, denso capillitio comatâ profert *cauliculos*, palmares, ramosos, teretes, villo incano pubescentes, & in his similiter lanuginosa *folia*, nullo ordine posita, vnciam longa aut breuiora, dimidium culmum vix lata, neruo secundum longitudinẽ decurrente, sapore citra morsum siccante, inter quæ summis ramulis resident *flosculi* perquàm pusilli, conferti, staminulis è viridi flauescentibus compositi, in *pappos* facescentes.

Synonyma. Lob. Icon. Plant. p. 481. Filago minor. Dod. gallic. & lat. in fol. Gnaphalii seu Filaginis tertia species, lanuginosis coliculis, foliis, floribusque in cacumine priori similis [Gnaphalio virgato,] sed humilior ac multò minor: Filago minor: figura eadem cum Lobelii. C. Bauh. phyt. Gnaphalium 4. siue medium.

An Tabern. Icon. & Hist. Gnaphalium medium.

An Cæsalp. lib. 12. cap. 15. Herba Impia alia in montibus tenuior ac ramosior, tenuioribus corymbis?

Montbelgardi passim mense Iulio & Augusto floret. Filago Dodonæi minor cùm aliis locis sterilibus, arenosis, subinde circa aridos scrobes, in siluis & in neglectis agris: à Maio in Augustum vsque cum flore viget, atque his mensibus opportunum cum priore colligere. Locus & tempus

GNAPHALIVM MINIMVM.

Lobelius in Obs. Belg p. 566. hoc Gnaphaliũ sequentibus verbis tradidit. Graphalium minimum (ita etiam inscripsit in Icon. Plantar. p. 481.) aller minste Ruer cruydt / palmi altitudine, flosculi Abrotoni maris, foliis albicantibus & tomentosis. Synon.



C. Bauhin. phyt. dicitur Gnaphalium 5. siue minus. Nos quale hoc sit, vt veritatem fateamur adhuc ignoramus, quia oculis nostris nunquam intuiti sumus. Si Lobelius natales in quibus collegit, annotasset, cultiores rei herbariæ studiosi meliùs hanc inuestigare potuissent.

GNAPHALIVM VVLGARE.
tenuifolium.

Lignescit *radix* multis fibris capillata, haud secus ac Gnaphalio Germanico: *caules* multi, dodrantales, ramosi: *folia* vnciam longa, fili penè tenuitate, incondita, mollia, tomentosa, incana: *flosculi* & capitula per caules disposita, vt in prædicto Gnaphalio; sed pauciora, minoraque. Descriptio

An Lob. in Aduers. p. 201. varietas germanici [Gnaphalii] maioris & secundum folia floridi, de qua ait. Interdũ & aliam vidi in Germania Filaginem, etiam foliis & caule Stœchadis citrinæ & inodoram, alibi etiam flosculis non summo, sed inter foliorum interualla passim secundũ lõgitudinẽ, ortis. In Belg. p. 567. Ander Ruerkruyt, Filago Germanica altera secundum folia florida.

An etiã Pl. icon. p. 482. Filago Germanica altera secundum folia florida? An C. Bauh. phyt. Gnaphalium 6. siue secundum cauliculos florens.

Locus & Tempus. Gnaphalio Germanico siue Fuchsii affinem, dico plantam in segetibus à me Basileæ inuentã, & mihi à Petro Turnero allatam, à se Heidelbergæ collectam. Montbelgardi abundat in agris etiam Octobri.

GNAPHALIVM RECTVM.

Descriptio



HVic Gnaphalio *caulis*, rectus & rigidus, dodrãtem altus, teres, canáq; lanugine pubescens, nihilóque seciùs *folia*, magis tamen auersâ quàm aduersa parte, quæ in caule crebra, ordine nullo, nascuntur, vncias duas aut quatuor circiter longa, vix culmum lata vtplurimùm, carinata, sapore præter siccitatem nullo euidente, ex quorum alis secundum caulem, ab eius medio, ad summum vsque *capitula* oblonga, squammata, plura simul juncta, ex viridi nigricantia, & nitida, in pusilla *stamina* ex herbaceo flauescentia dehiscunt: *radix* subest parua, nigra.

Heliochrysos silu. Trago. A Trago germ. hæc exhibetur sine descriptione sub titulo Rhürkraut. A lat. autem hoc nomine non tantùm pingitur, sed etiam pro Heliochryso siluestri describitur, vt ego quidem existimo. An verò hanc, vel Gnaphalium Fuchsii [quod secundo loco pingit] Polium alterũ Dioscorides appellet inter nomenclaturas, difficile est iudicare: videtur enim vtramque sub nomine Heliochrysi siluestris describere.

Leontopodium falsũ Matth. Matth. in postr. comm. cum mag. fig. iconem huius apponit sub descriptione Leontopodii falsi.

Gnaphalium Anglicum folio longiore. Lob. Lob. in Aduers. dicitur Gnaphalium tertium Anglicum folio longiore, perperam Leontopodium alterum Matthiolo: astringit, nonnihil amaricat, multùm exsiccat. Obs. p. 256. Chrysocome germanica, Pseudoleontopodiũ Matthioli, & Heliochrysos silu. Tragi. Icon. Plant. p. 482. Gnaphalium Anglicum vel Belgicum folio longiore. In Hist. Belg. pag. 567. Engelsch Kuercruydt. Dod. gall. Filiginis (herbe à cotton) secunda species.

Filago. Hist. Lugd. p. 1125. Chrysocome lanuginosa Dalechampii, quam quosdam Impiæ à Plinio memoratæ genus esse putare refert, quod doctis herbariis iudicandum relinquit. Item p. 1344. Pseudoleontopodium Matthioli. Eadem planta bis describitur: prior descriptio seruanda.

Clus. Pannon. pag. 494. & Hist. post. Gnaphalii genus pedali aut ampliore caule, floribus à medio ad summum vsque fastigium inter longiusculа, mollia, incanáque folia nascentibus.

C. Bauhin. Phyt. Gnaphalium 7. siue maximum virgatum. Frater Herbam Impiam in montibus Cæsalp. credit, quod asserere pro certo nondũ queo.

Locus & tempus. Gnaphalium virgatum in montibus inter Beffordiam & Masmunster abundat, & in monte Rosberg. Propè Montbelgardum eundo ad pontem Vauiaucourt. In monte *Balon* Augusto florens. In Alpium Pannonicarum variis locis, Clusio teste, prouenit. Tertio à Londino miliari opacæ siluæ cliuus multam alit, cis Tamesim.

GNAPHALIVM AD STOECHADEM citrinam accedens.
CAP. LIII.

Descriptio



RAdix huius spectatur parum fibrosâ, & nõnihil lignosa: *folia* Gnaphalii, quædam tres vncias lõga, alia breuiora, culmum, vnum, vel duos lata, tomentosa, incana, mollia: *caules* villosi, albi, recti, interdũ ramosi, dodrãtales & cubitales: quorum fastigiis duntaxat *flores* hęrent, & capitula ad Stœchadem citrinam accedentia, vel ad Gnaphalium montanum, ex squammis lucentibus constantia.

Tab. An Chrysocome altera Clusio? An Lob. Ic. Plant. p. 485. Chrysocome & Heliochrysos siluestris? An Tabern. Icon. p. 386. Chrysocome, Amaranthus Galeni, Stœchas citrina officinarum, Rheinblum / Mattenblum: Hist. lib. 2. pag. 103. Stœchas citrina; Hæc etsi fortè non sit nostra planta, malè tamen Tabern. accommodat multa nomina figuræ è Plantino desumptæ, quæ minimè conuenit cum Stœchade citrina officinarum.

Gerard. Chrysocome Galeni, Galens Goldie locke.

C. Bauh. Phyt. Elichryson 7. siue siluestre latifolium capitulis conglobatis.

Monspelii Autumno à me fuit obseruata, ceu & in Montibus circa *Esperon*. Eandem ni multùm fallor Lutetiæ vidi in horto Monachi. Vesontii inter plantas siccas celebris Medici Casenat pulchram plantam reperi ad quam partim facta mea icon.

GNAPHALIVM VNICO CAVLICVLO.

VNico assurgit Gnaphalium aliud Plateau [3. in Hist. post. Clusii] *cauliculo*, aliquot ramulis in diuersa se contorquentibus prædito, quos hinc inde sepiunt latiuscula, mollia & incana *folia*: ad ramulorum internodia nascuntur, inter foliorum congeriem, quina, sena, aut plura *capitella* simul congesta, ex flauo-canescentia, multâ lanugine plena: *radix* inutilis, sed deciduo *semine*, nouæ

[De]scriptio



ne, nouæ plantæ singulis annis renascũtur.

In siccioribus (quantùm memoriæ Clusio succurrit) agris, præsertim demessis segetibus, occurrit.

GNAPHALIVM ALPINVM PVLCHRVM.
CAP. LIV.

[De]scriptio



GNaphaliũ Alpinum *caulibus* est palmaribus, dodrantalibus, altioribus etiam; tomẽtosis, quos *folia* vestiunt lõga, angusta, villosa, trium, quatuorue vnciarũ longitudine, culmo latiora: summum fastigium *flores* gerit [...]tis magnos, [c]orymbatos, [o]pposos ex staminibus luteis atque splendentibus constãtes, sessiles, molli lanugine intertextos, in medio foliorum xyli carptam lanam imitantium radiatorum: *folia* propter terram multa, superioribus non multùm absimilia, statim è radicum satis crassarum, nigrarum multis fibris pullis capillatarum capitibus oriuntur.

[...] odora. De hoc Iosias Simler. de Alpib. wüllblůmen flos odoratus, est folio Pilosellæ, circa supremũ cauliculum folia multa, imparia, candicantia, lanuginosa, medio orbe quinque vel sex flores, inter quos medius plerumque aridus, & singulis lutei apices: radix arida, parua, summo cespite hærens: Tomenti speciem arbitror.

Non dubitat Matthiolus in post.comm.It.& Lat.cum magnis fig.quin planta, cuius hîc imaginem damus legitimum sit Dioscoridis leontopodium, ideoque Leontopodium verũ inscribit.

Lobel in Adu.p.202.Leontopodium, siue Pes leoninus dicitur propter villosam foliorũ & florum effigiem crus pedi annexum aliquantùm referentem. Is autem herbulam hanc montanam iam inde à Brunfelsii, Germanorũ aliorum Scriptoruni temporibus inuentam & descriptam, ait, quæ non parum, foliis Rosam, seu Rorellam imitetur. Ego autem eam non inuenio apud Brũfelsium aut alios Germanos: in Obs.p.255.diuersam iconem à Matthioli figura posuit, quamuis aduers. Leontopodium referat: in Belgicis ait tantùm siccam sibi visã & priùs à Clusio obseruatã.

Gnaphalium alpinum [inquit Clus.in Pann. & hist.post.] videtur ea planta, quam Matthiolus pro vero Dioscoridis Leontopodio exhibet. Sed sine dubio Gnaphalii duntaxat genus est. *Gnaphal. Alpin. Clus. Gnaph. Matthioli est Leontopodium.*

Tab.Icon. & Hist. Leontopodium 10. siue alpinum magnum magno flore: Leontopodium verum Matthioli, differens à Lobelii radice maiore quasi squammosa, & foliis longioribus. Eadem apud Matthiolum habet. Gesnerus ad herbam siccam propria manu scripsit: Gnaphalium montanum vel petræum dixeris.

Gnaphalium hoc Alpinum abundat in montibus circa Geneuam. In horto Ducis Florentiæ collegit I.H.Cherlerus. Prouenit, in scopulis Pãnoniæ, Sneberg/Dürrenstein/& Etschberg iugorum: floretque Iulio & Augusto.

GNAPHALII ALPINI PVLCHRI aliud genus.



PIngit hoc Lobelius in Icon. Plant. p. 484. hac inscriptione. Leontopodium siue Pes leoninus; In Belg. p.569. hoc titulo. löwen Dott. Cæterò, Leontopodium quod in Aduers. Lobel. refert ad Matthioli ab hoc diuersũ est, quod crassam & quasi ex squammis compactam habet radicem vt rectiùs à Clusio pingitur: cùm illi tenuius sit: vt rectè in Phytopinace annotat C.Bauhinus.

Tabern.Icon.& Hist. Leontopodium, species Gnaphalii, löwenfuß.

GNAPHALIO ALPINO AFFINE Leontopodium paruum Lobelii.
CAP. LV.



DIoscoridi & Neotericis præterita hæc huic [iconi] effigie habituque toto conuenit, singulari dodrantali *cauliculo* & *folio* Gnaphalii montani densã lanugine incanis: *flosculis* sũmo caule luteo pallentibus Gnaphalii mõtani, exili ligneaque *radice*. Et hæc Lob. in Obs.p.256. de suo Leontopo- Descriptio

dio paruo, cuius iconem eodem titulo in Icon. Plant.p.484.in H.Belg.p.569.habet,vt &Tabern. in Icon.& historia, vbi Germ. Kleinen löwenfüs vocat. C.Bauh. Phyt. dicitur Gnaphalium nsiue Alpinum minus.

Gnaphalio Alpino affinem hanc plantam vidi apud fratrem C.Bauhin.inter eius plantas siccas, nomine Leontopodii parui.

GNAPHALIVM VMBELLATVM minimum.
CAP. LVI.

Descriptio

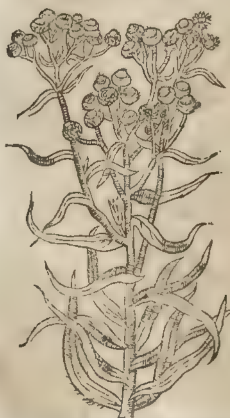


PLantula hæc vix vnciale magnitudinem superat. Ea aliàs vnica & simplex,aliàs in plures veluti ocellos diuisa, ex *foliis* constantes candicantibus, hirsutis, inter quæ oculus conspicitur minimi digiti vnguem ferè latus, asperiusculus ex flauo virescens. *Cauliculos* etiam *foliola* vestiunt, prædictis minora, quæ sculptor (quæ esse solet eorum negligentia, vtinam non impostura) perperam secuit. Sed nec ocellum asperiusculum rectè ad pictoris manum imitatus est. *Radix* ex meris fibris constat,ligneæ duritiei, nigris, contortis,ipsâ plantulâ longioribus. An sit hoc idē cum Leontopodio Lobelii Obs.p.255. quod iconem attinet, asserere nec negare possumus.

In montis Ceti arenosis & maritimis sabuletis Maio florentem collegit I.H. Cherlerus, eâ nimirum parte, quâ lacum traiiciendo ad dextram rectà versum tenditur.

GNAPHALIVM AMERICANVM.
CAP. LVII.

Locus.
Descriptio



EX America delatum, indidémque denominatum Gnaphalium, ad cubiti altitudinē assurgit, procerius etiā subinde adolescit, *caulibus* crassiusculis, multo candido tomento obsitis, medullâ fūgosâ farctis, teretibus: quibus certâ serie *folia* adnascuntur, palmum circiter longa, semunciam lata,in acutum mucronem desinentia,supinâ parte virentia,triplicíque neruo secundum longitudinem decurrente donata, inferiùs verò villosa & incana:*corymbi* summis ramis insident,multi, cōferti,tomento obsiti, quorum singulares *flores* ex argenteis retorridis foliis compactiles, papposa in medio filamenta,coloris rufi,aut melini, vel subflaui Clusio,qualis ferè in Gnaphalio vulgari, comprehēdunt,quæ tandem in pappum aut semē mutata abeunt: *radix* subest lignosa,exsucca,serpentes de se propagines & fibras promittens, minimi digiti crassitudinem ferè æquat,nigra,ex lateribus.nouos singulis ānis caules proferēs qui primùm emergentes nihil nisi tomentum esse vidētur: tota Æstate flores producentes.

C.Bauh.Phyt.Gnaphalium Americanum Clusii. Item apud Matth. Gnaphalium latifolium peregrinum in horto Ill.D.Wirt.

Hanc primùm vidi Pfortzheimiæ in cultiss. horto, quem excolebat Höchstetterus anno 1593. cum copioso flore Nouembri. Mihi floruit Iulio & Augusto mensibus. Montbelgardi missa ab eodem Höchstettero.

PILOSELLA MAIOR ET MINOR QVIbusdam, aliis Gnaphalii genus.
CAP. LVIII.

Descri



Pilosella minor.



Pilosella maior.

HVmi fūdit circumcirca oppressa ferè terræ *folia* oblōga, per extremum rotūda, incanâ lanugine obsita,infernâ parte, inter quæ surgunt *caules* palmares, aut dodrantales, etiam cubitales, tomentosi,candicātes, *foliis* vestiti lōgis, angustis: è quorum cacumine glomerati pendēt *flores* multi, iā maiores foliolis exsuccis, squammulis latioribus & breuioribus contextis,speciosiores, iam minores,è minùs pulchris squammulis angustioribus & longiusculis cōstantes, nunc candidi, nunc magis minúsue purpurantes, in medio apicibus multis, quibus succrescunt longi *pappi*: *radices* fibrosæ

ces fibrosæ repant Pilosellæ vulgaris in morem.

Pilosellam minorem pingit Trag. lib.1.c.109. Lagopi titulo, quem Hasenpfötlin nominat.

Fuchsius licet Pilosellæ alterum genus faciat, minoremque inscribat, quod tamen μυὸς ὦς sit, non concedit. Ex descriptione, inquit, Sole clarius fit, eam herbam, quæ à Græcis Myosotis, à Lat. autem Auricula muris dicitur, non esse Pilosellam: nam vt reliqua taceam, neque maior neque minor hæc Pilosella cæruleum flosculum velut Anagallis obtinet, vt non parum errent herbarii, qui Pilosellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Lacuna Pilosellam aliam floribus purpureis appellat; negatque esse legitimum Holostium meritò.

Dod.gall. Pilosella minor, Auricula muris non tamen vera. Lat. in fol. Pilosella minor, prior: sunt qui ad Gnaphalii genus referant, & Gnaphalium montanum appellitent, à quo non admodum differens: refertur etiam ad Leontopodium Dioscoridis cuius descriptioni non omninò respondet. Dodonæus Lobelii posteriores duas icones proponit, non tamen Iconum Plantiniarum priorem.

Lob. in Adu. Gnaphalium montanum, purpupureum & albū. Pilosella minor Fuchsii. In Obs. p.255. Gnaphalium montanum Aduers. p.202. Lagopus & Pilosella Tragi. In Icon. Plant. p.482. Gnaphalium montanum album. Item p.483. Gnaphalium montanum purpureum. Et Gnaphalium montanum suaue rubens. *Nulla* figura placet: in priore flores non ritè exprimuntur: aliæ duæ pilos habent nimis magnos.

Tabern. Icon. & Hist. Gnaphalium montanum album, weiß Engelblum. Et Gnaphalium mont. suaue rubens, Rot Engelblum. Figuræ hæ tres Tabernamontani nullum discrimen demonstrant: nostra ex Fuchsianis eam in memoriam reuocat speciem, quæ flore minore est: altera autem nostras est eius, quæ speciosiore flore cernitur.

Thal. Pilosella minor Dod. floribus candidis & purpureis Clus. Pilosella minor. Is non describit, quamuis flore aut omnino albo, aut purpureo, aut ex albo purpurascente, siue carneo esse scribat.

C.Bauh. phyt. Gnaphalium 8. siue montanum rotundiore folio: Lagopus 2. Trag. lib.1. cap.88. Et Lagopus 3. cap.109. Item: Gnaphalium 9. siue montanum longiore folio & flore. In foliis cum fratre non agnosco differentiam: in floribus potissimùm discrimen obseruo.

H.Lugd. p.1116. Gnaphalium montanum Dalechampii.

Plantaueram in hortulo meo Montbelgardi Pilosellam minorem Fuchsii, quam collegi prope *S.Germain* eundo, Masmunster: Circa Geneuam in montibus obseruaui, Basileæ in colle iuxta vetus Castellum mense Maio. Copiosam vidi in valle Griesbachiana florentem Maii principio, flore maiore & minore; albo & purpureo. Appellati autem Gnaphalium montanum multis annis priusquam Aduersariorum authores scripserint. Pilosellæ minoris Clusii mitioribus Hungariæ, Stiriæ, Morauiæ, Bohemiæque montanis & collibus herbosis duo aut tria genera inueniuntur. Quæ verò carneo dicitur flore, omnibus cæduis & apertis per Germaniam siluis atque arenosis tumulis ferè est obuia.

Gnaphalium hoc montanum, tametsi vsum in medicina nullum habeat, est tamen naturâ valde reficcans & adstringens. *Facultas.*

BACCHARIS DIOSCORIDIS Rauvvolffio.



PEregrina & hæc quoque planta ad Libanum à Rauuolffio obseruata, cubitalis, *foliis* lanuginosis donata, Verbasci foliis, similibus tamen, & *caulem* vt in Tabaco, aut Hyosciamo Peruuiano Dod. amplexantibus. Summa occupant *flosculi* albidi, purpurascentes, densè stipati; vt in Amarantho luteo, aut Auricula muris Fuchsii. *Radicula* odorata Ellebori nigris similis. Rauuolffius sanè circa hanc titubare deprehenditur. Nunc enim (in Itiner. lib.2. cap.12. Dioscoridis Baccarim absolutè pronunciat: nunc (parte sc.4. in Icon. N°.285.) an Baccharis Dioscoridis sit, quæ à quibusdam Vnser frauen händschuch (nostræ Damæ chirothecam dixeris) nominetur, dubitat. Attamen planta hæc, quam se obseruasse in descensu montis Libani scribit Rauvvolffius, quæque plurimùm ad Dioscoridis Baccharin accedere ipsi visa est, ex notis quas illi tribuit, teste Clusio, potiùs ad ea Gnaphalii montani genera referenda videtur, quæ à Fuchsio & aliis plærisque Pilosellæ minores appellantur. *Locus. Descriptio.*

In Hist. Lugd. in append. p.33. Baccharis Dioscoridis titulo depingitur & depingitur. Hist. licèt ex Rauuolffio suâ desumat, eum tamen non citat. *H.Lugdun. not.*

PILOSELLA PHLOMODIS exotica.



HÆc primùm nobis visa apud Cl. Felicē Platerum Archiatrum Basiliensem. Pedalis autem est, nec dum *flores* ferebat, sed florum tātùm prima rudimenta. *Folia* ab imo statim lōgis & crassis pediculis annexa denso stipatu oriuntur, quædam ouata, quædā rotundiora, crassa, carno- *Descriptio.*

ſa: ipſo exortu holoſerico vellere donata, reliquâ parte totâ incanâ lanugine pubeſcentia, veluti Dictamnus falſus, aut Stachis, lætiſſimo aſpectu. *Caulem* etiam, qui vnicus eſt *folia* ſtipant alternatim hærentia, prædictis minora, longis interim craſsíſque pediculis donata.

Picta erat ex Lobelio antequam nobis innotuerat planta. Quæ Lobelii figura in hoc à Plateriana nobis iam deſcripta planta differt, quòd ea nec rotundiora exprimat folia, pluribúſque caulibus donatam ſcribat, nempe ternis, quaternis, quadrangulis, geniculatis. Radix durior, eodem teſte, lignoſa, fibris donata.

Synonyma

Lob. autem Obſ. p. 254. & Icon. Plant. pag. 479. ſuam plantam pingit hoc titulo. Piloſella maxima Syriaca. Tabern. Icon. & Hiſt. ita inſcribit: Piloſella maior Syriaca, Piloſella 4. Groß Syriſch Maußöhrlin. C. Bauh. Phyt. vocat Piloſellam 4. ſiue Syriacam nondum viſam.

ABSINTHIA VETERIBVS

Cap. LIX.

Abſolutiorem Abſinthii tractationem tradituris, Veterum de eo placita primò inſpicere conueniat.

Paſſim autem à Theophraſto in hiſtoria plantarum his & ſimilibus deſcribitur. Quædam amaræ plantæ, aut mali odoris, vtiles tamen: eodem modo & folia & caules, vt Abſinthii & Cẽtaurii. Hoc oues in noſtro tractu non paſcere quidam dicunt. Quæ autem in Ponto paſcunt & fiunt pinguiores & pulchriores, & vt quidã aiunt, non habent fel (vna amaritudine, alteram pellente, inquit Tragus:) ſed hoc non ad præſens inſtitutum. Cur verò pecora maximè pingueſcant hoc pabulo, id euenire videtur, quia effarctus liberet hepatis, vnde facilior diſtributio alimenti. Eſt enim inſignis hepatica Abſinthium, quippe in hydropicis remediis ferè ſolennis. Abſinthium, pergit Theophraſtus, mutatur ratione cultûs: loca algentia quærit.

Abſinth. amarum & ingrat. Theophr. Abſinth. Ponticum.

Bathypicrõ.

Dioſcorides Abſinthium Bathypicron cognominat, id eſt, intenſæ amaritudinis, ſed tanquam notam herbam non deſcribit: præſtantiorem ex ipſa eſſe tradit, quæ in Ponto & Cappadocia in monte Tauro appellato naſcitur. Abſinthium inter ſpuria ab Aegyptiis Somi vocatur, à Romanis Abſinthium ruſticum.

Genera Plinio. Santon. Ponticum. Ponticum Italico amarius.

Abſinthii genera ſunt plura, inquit Plinius: Sãtonicum appellatur à Galliæ ciuitate (regione Dioſc.) Ponticum à Ponto, vbi pecora pingueſcũt illo, & ob id ſine felle reperiuntur, neque aliud præſtantius multóque (multúmque M.) Italico (Italicum, Cæſalp. legendum putat) amarius, ſed medulla Pontici dulcis. Eſt & Abſinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant probatiſſimum in Taphoſiri [hanc Stephanus ſic dictam vult, quòd Oſiridis ſepulchrum ibi eſſet, quaſi Oſiridos τάφ☉] Ægypti. De vſu Abſinthii dicẽmus poſtea.

Abſinthii probabilius genus eſſe Ponticum, affirmat quoque Apuleius, virtutis ſc. acerrimæ, feruentis & amaræ: naſci locis incultis. Et hinc Ouidius:

Turpia deformes gignunt Abſinthia campi:
Terráque de fructu quàm ſit amara docet.

Pulchra ſimilitudo D. Gregorij

Abſinthium amarum eſſe pulchra ſimilitudine oſtendit D. Gregor. Nazianz. in Orat. Apolog. dum ait. Citiùs quis parua malitia abundare incipit, quàm in virtutis cumulo vel parum proficitur. Quandoquidem & modicum Abſinthium citò melli amaritudinem tribuit, mellis verò nec duplum Abſinthio ſuam confert dulcedinem. Et conuerterunt, inquit D. Hieron. in Amos cap. 5. dulcedinem iudicii in Abſinthii amaritudinem: aſſumentes iniquitatem & iuſtitiam derelinquẽtes. Item in Iob. cap. 5. Nouiſſima autem illius amara quaſi abſinthium: vide plura ibidem. Simile quid tradit etiam Lucretius.

Ac veluti pueris Abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, priùs oras pocula circum
Aſpergunt mellis dulci flauóque liquore.

Verebatur & Fab. Quintilianus ne liber ſuus parum mellis & Abſinthii multùm habere videretur, eſsétque ſalubrior ſtudiis, quàm dulcior.

Fuit apud Veteres Abſinthium herba funebris (autore Pierio in Hierogliph.) ac ideò eum in cœmeteriis plantabant.

Abſinth. tria G[...] no. Ponticu[m] Santon[icum] Seriphiu[m]

Ad Galenũ noſter dirigatur greſſus. Aliud eſt, inquit, ab Abrotono Abſinthium, cuius tres ſtatuendæ ſunt ſpecies, quarum vnam eodem, cum genere ipſo, nomine appellitant: cuiuſmodi potiſſimùm eſt Ponticum: alterum Santonicum: tertium Seriphium. Si verò aliud placet appellare Abſinthium, aliud verò Seriphium, aliud autẽ Santonicum nihil intereſt. Quoniam hæc tum ſpecie ſeu formâ, tum guſtu, tum facultatibus inter ſe diuerſa ſunt, non obſcurè vno, ſi ita lubet, omnia nomine nuncupes: verùm exactè vires earum edoceas. Ac nos ſanè ſufficienter ipſas formas à Dioſcoride explicatas eſſe, aliiſque non paucis, iam diximus. His addit lib. 11. m. m. c. 16. Pontico adſtringendi facultas non parua eſt: in reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio verò (quam ſaltem guſtu agnoſcas) aut planè obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Ponticum eſt tum folio, tum flore lõgè quàm cætera minore. Odor quoque huic nõ modò non inſuauis, verùm etiam aromatum quid præferens, reliquis autem omnibus eſt fœtidus. Libro tandem de Antidotis 1. c. 4. ait. Pater meus mel quoddam habuit ita amarum, ac ſi in Ponto natum foret, eo in tractu, vbi ex Abſinthio apes mel colligunt.

Pontic[um] mi[nus] Abſinth[iis] rum od[or]

Serapi[o] Abſinth[ia] tria.

Serapio trium tantùm meminit, quorum primum Aſinthium vocat. Alterum Cretenſe. Tertium verò eſt Santonicum: ſed de his paulò pòſt.

Abſinth[ii] genera Monac[ho]rum. Marinu[m]

Præter Abſinthium [ita namque Monachi de eius generibus] Romanum (vulgare,) naſcitur etiam in maritimis & montibus aliud, quod à Dioſcoride & aliis pluribus principaliter vocatur Abſinthium marinum, & ab aliis Seriphium, ſiue Seriphium & Abſinthium Ponticum. Eſt quoque & tertium apud Dioſcoridem Abſinthium, quod antonomaſticè vocatur Santonicum, ſeu Sardonicum, quia hoc vocabulum eſt etiam commune ad omnes Abſinthii ſpecies, ſecundum ipſum Dioſcoridem, & Plinium, & cæteros. Sicut *Sceha* apud Serapionem. Qui Serapio omnibus Abſinthii ſpeciebus Sceha nomẽ tribuit. Et hæ duæ vltimæ ſpecies ab antiquioribus & recentioribus ita confunduntur, vt nemo impræſẽtiarum audeat dicere abſolutè, quale ſit illud. Dioſc. nempe & Serapio, & alii plures tres tantùm Abſinthii ſpecies ſcribunt. Auicenna autem ſex, dicens: ſpecies eius quinque ſunt. Tarſenſis, & Suſi, & Nabati, & Coraſceni, & Romani. Et infrà ait: Et eſt etiam ex ſpeciebus Sceha. Et propter hoc vocauerunt ipſum quidam ſapientes Scheha Romanorum.

Vel

Vel saltem ponit quinque species. Quia hoc vltimum forsan non intendit absolutè esse diuersam Absinthii speciem: sed quod dicitur Absinthium Romanum, à sapientibus vocatum esse Seeha. Verba etenim ipsius ad vtrumque sensum possunt deduci. Platearius quidem duas tantùm scribit Absinthium habere species. Sed Simon Ianuensis authoritate Galeni, & ex libro antiquo de simplici medicina, enumerat quatuor. Pandectarius autem præter suprà dicta, habet etiamnum Absinthium dulce, quod declarat esse Anothum. Et Sticados citrinum, dicit esse Absinthium marinum. Item apud Hali filium Abbatem legitur Absinthium Græcum, quod si differat à Romano, nescimus. *Et alii alia* de Absinthio tradunt genera. Nos autem dimissis omnibus aliis tanquam dubiis & incognitis, solummodò primo genere, quod est verum, notissimum & præstantius cæteris, & pro Romano, & pro Pontico, & pro Santonico vtimur. Hactenus Monachi. Absinthium secundum Mesuem Luminare maius ait esse multiplex. Ponticum quidem, vel commune, quod satis notum: melius esse illud, quod remotum sit ab odore Maris, & oriatur in terris liberis, & habeat folia alba, plana & læuia.

Tria Absinthii genera posuit Dioscorides: quoniam etsi tertium genus cum primo conueniret: discrepabat tamen quoad facultates. Secundum etiam genus licèt virtutibus cum tertio conueniat: in forma tamen minimè consentit. Primum verò à secundo & facultate & formâ dissentit. *Et alibi.* Nemo non cum Marcello consentit adscititium esse id, quod de Absinthio marino legitur apud Dioscoridem copiosissimum in Teucro monte iuxta Cappadociam gigni: quando clarum sit locum hunc longâ spatii intercapedine à mari distare.

Eandem hanc Marcelli opinionem, & veriorē meâ quidem sententia, ex Cornario tuetur H. Lugdunensis. Absinthii, inquit, tria sunt genera Dioscoridi. Vulgare, Marinum, quod & Seriphium nominant, tertium Santonicum in Gallia ad Alpes proueniens. Et totidem sunt Galeno, licèt plura Plinius statuat genera. *Geographiæ* peritus nunquam Gallicas Alpes in Santonum agro, vulgò *Saintonge*, existere credet, vbi crescat eiusdem nominis Absinthium. Adhæc in Aldino non σαντόνιον, siue σαντονικόν, sed σαρδόνιον legitur. Tertium hoc Pena vult ad Alpes Asiaticæ Galatiæ nasci, quas Sardonidas vocant,

Tanta est Seriphii, inquit Rocardus, & Santonici in qualitatibus similitudo, vt nisi forma discernerentur, vix qualitatibus ipsis fieri posse, nisi ab expertissimis, arbitrer. Quemadmodum & in forma cum Absinthio tanta est Santonici affinitas, quæ multis etiam eruditis imposuit, nisi qualitatibus ipsis iudicarentur. Quare non mirum videri debet, si in Absinthiorum examine, multi errores, multæ confusiones & hæreses occurrant. Est autem Absinthium [quod aliqui Bathypicron ex Dioscoride vocant, Arabes Seha ac etiam Sihe] fruticosa planta, cuius tres species statuendæ sunt Galeno, quarum vnam eodē, cum genere ipso, nomine appellitant: cuiusmodi potissimùm est Ponticum Græcis & Latinis omnibus, ab Arabibus interpretibus Romanum, Cretense & Græcum ab Hali-abbate cognominatum. Alterum Santonicum, tertium Marinum, quod aliqui Seriphium cum Galeno (Sericam & Erifon Serapio) vocant. Non defuêre qui triplicem in species partitionem in dualitatem redigere conati sunt, similitudines illis multiplices tribuentes, quod cùm præstare nitūtur, in seipsis postea non constant. Quidam specierū numerum augent, fortè Auicennæ illius Arabis exemplo ducti, quem in simplicium doctrina cōfusum & præcipuè in Seha & Absinthii consideratione, nullus est, qui non facilè percipiat. Sic nouas cùm species in medium protrudere conātur, genuinarum penitùs ignari semper remanent. Quamuis porrò Absinthio proprium conueniensque nomen inditum sit, Neotericorum tamen Commentatorum præcipua pars improprium esse arbitrata est, illique per Antiphrasim inditum, quod verò vt improprium à solo Dioscoride memoratur ex aliquorum ignorantia impositum Bathypicron proprium ac illi conueniēs esse asserunt. Quamuis à nullo alio Priscorum receptum sit aut memoratum. In hoc errore versantur, qui Absinthium vulgare Gallicum à Pontico nullo modo diuersum comprobare nituntur. Nec minorem erroris sui causam nacti sunt in Absinthii Romani Arabum interpretum denominatione, qui à Romanis ruinis, quique à Romano solo & sacris Romanorum ritibus deductum asserunt: quemadmodum & alii, qui ab austero & adstringente sicco sapore, quem quidam Ponticum vocarunt, Ponticum dici putant. Sunt & qui vi nulla, in Dioscoridis contextu particulâ illâ, quâ vulgaris notitiæ herbam dicit, vulgare Absinthium, idem esse cum eo, quod in Ponto incolis vulgare existit, persuadeant. Quibusdam etiam vulgare à Pontico differre placet, vt minutum Absinthium pro Pontico officinis receptum Ponticum esse probent, vulgari nostro, nullum aliud nomen tribuentes, quàm, vulgare Absinthium. Nonne & in marini appellatione sese tacitè opponere vidētur, qui in Tauro mōte (à mari enim tanta itineris latitudine distat, vt quod in eo producitur Absinthium marini denominatione indignum dici possit) & Cappadocia prouenire Seriphium putant, loci in Dioscoridis contextu permutationem non aduertentes? Nonne apertiùs se opponunt Antiquorum placitis qui Santonicum a Galliæ Santonia ciuitate deductum esse negant, Sardoniumque Absinthiū vocari affirmant? Qui Santonicum nostrum vulgare à Pontico nihil specie differre, solùmq; accidentibus quibusdam, odore sc. & sapore quodammodò & foliorum magnitudine [quæ Santonici à Pontico differentiam constituunt] quod soli natura & cœli eueniat, arbitrantur. Sic enim authorum placita contorquent. Quidam vulgare nostrum Absinthium non audent Absinthii denominatione priuare, sed Dioscoridem insimulant de eo locutum, dum herbam vulgaris notitiæ esse dicit, & de Bulgarico minuto, quum de Pontico mentionem facit. Alii Galeni textum in contrarium sensum auertere conantur, methathesimque proponunt, vt vulgare Gallicum nostrum Pontico idem esse asserant, sed εὐοδίαν obiiciunt contra expressam Galeni mentem. Qui manifestam Absinthiorum differentiam deprehendunt optimo iure, in triplicem, nec multiplicem distribui oportere arbitrati sunt. Nec est quod nobis Auicennam proponant, in quinque species Absinthium Antiquorum authoritate, distinguentem. Abrotonum a. cū Absinthio confundere videtur. Eum non secutus est Serapio, nec Mesues qui Pontico, quem Romanum vocat, contentus. In contrarium sensum dictum Bathypicron iudi-

Varia sententia circa numerum specierum Absinthii.

Error quorundam.

cabimus. A quibuſdam verò vnquam, ſic vocatũ fuiſſe nullus eſt qui memoriæ prodiderit, præter vnum Dioſc. qui potiùs vt aliorum placita (vt ſunt ferè Poëtarum, quidlibet audentium) ſe non ignoraſſe proderet, ab aliquibus Bathypicrõ dici teſtatur. Cognomen hoc vt aſcititium, miniméque Abſinthii naturam exprimens reiiciendum putamus. Optima verò ratione ἀψίνθιον proprium & naturæ ſuæ conueniens ipſi nomen inditum fuiſſe ἀπὸ τῦ ἅπτεσθαι quod eſt tangere & manibus tractare, non autem per antiphraſim. Porrò nihil à noſtra nos ſubmouebit ſententia Bathypicri interpretatio, profundè amarum. Ponticum dicitur, non vt quidam Meſuæo improperare videntur, à Pontico illi aut potiùs interpreti appellato ſapore. Meſue enim ratione Arabs, qui nunquam Abſinthium Ponticum aut Romanum appellauit &c. Fortaſſis eorum excuſanda potiùs venit opinio, qui Romanum ob id dictum fuiſſe credunt: quòd antiquis Romæ ruinis Abſinthium copioſiſſimũ proueniat, quàm eorum qui ex Romanorum ſacris obſeruationibus. Soli barbari interpretes, qui Arabum ſcripta Latinè barbarè verterunt huius denominationis verba fecerunt, quod ipſi Rumi dixerunt ſua lingua & Rom pronuntiant, hi Romanum perperam verterunt. Hali abbatis interpres multò præſtantiùs aliis Arabum interpretibus Rumi per Græcum vertit, quod alii per Romanum perperam exponunt. Eſt igitur Abſinthium Rumi ſeu Romanum nihil aliud quàm Ponticum aut Græcum, quod alio nomine Auicennæ interpres Nabathi vocat, ſed malè, & Serapio quod defertur à Gallicia, craſsâ illarum regionum ignoratione. Dioſcoridi Græco Abſinthium Ponticum vulgare fuit, Græcíſque vulgarem herbam eſſe dixit. At noſtris Gallis Santonicum familiare, vulgare Abſinthium dicitur: Italis etiam vulgare Abſinthium eſt. Plinius herbam ob id facillimam vocat, quæ inuentu & vſu facilis exiſteret. Differunt tamen inter ſe ſpecies hæ, quantùm à Santonico Abſinthium. Illis ſubſcribere non poſſum qui Centronicum, non Santonicum legere rectiùs putant. *Et hac Claudius Rocardus,* qui longè plura habet.

Abſinthium, vt ex Nonio Marcello de proprietate ſermonum refert Theſaur. linguæ Latinæ, neutri generis eſt Lucret. lib. 4. Abſinthia tetra medentes cùm dare conantur. Abſinthius genere maſculino Varr. Quinquatrib. Quid medico mihi eſt opus, nempe tuo, Abſinthium vt bibam grauem.

Vires & Vſus. Ex Abſinthio præſtantius eſt ſecundum Dioſcoridem, vt antè quoque dictum, quod in Ponto & Cappadocia in monte Tauro appellato naſcitur. Vim habet calefaciendi, adſtringendi, & *Purgat. Crapula.* bilioſa quæ ſtomacho & aluo inhærent, depurgãdi. Ciet etiam vrinam & præpotum crapulam arcet. Sed & ad inflationes commodum eſt, & alui ac ſtomachi dolores, cum Seſeli aut Nardo Celtica *Morbus regius.* potum. Quin & ciborum faſtigia, & morbum regium ſanat cremor aut decoctum eius, quotidie trium cyathorum menſura potum. Ducit & *Menſes.* menſes tum potum, tum appoſitum cum melle. Commodum eſt & ad ſtrangulationes à fungis cùm aceto potum: cum vino verò aduerſus Ixiã *Venena. Angina.* & Cicutam, & mutis aranei morſum, & draconem marinum. Illinitur autem anginis cum melle & nitro: puſtulis nocturnis cum aqua: ſugil*Oculi. Aures.*latis cum melle: ſimiliter etiam ad hebetes oculos, & ſanie manantes aures. At decocti ipſius vapor ad aurium & dentium dolorem confert. Decoctum verò cum paſſo dolentibus oculis prò cataplaſmate imponitur. Eſt & præcordiorum *Hepar. Stomach. Hydrop.* hepatíſque ac ſtomachi cataplaſma, in dolore & diutina affectione, tritum cum cerato cyprino: ad ſtomachum tamen cum cerato roſaceo. Conuenit & hydropicis & ſpleneticis, ammixtis ad ipſum Ficubus, Nitro & Lolii farina. Paratur & vinum ex ipſo, quod Abſinthites appellatur, maximè circa Propontidem & Thracen, quo ad relata vtuntur, vbi febris abeſt: alioquin in æſtate propinant, ſanitatem efficere id putantes. Videtur etiam Abſinthium in arcas inſperſum, veſtes incorroſas ſeruare, illitúmque cum oleo, culices à corporis contactu abigere. Atramentum quo ſcribimus cremore Abſinthii dilutum lite*Succi ... ementum.*ras (γράμματα Lac. βιβλία) tuetur, ne à muribus (à muſcis alii) corrodantur. Exiſtimatur & ſuccus eius eadem opera efficere: Verùm in potiones ipſum improbamus, vt qui ſtomacho incommodus eſt, & capitis dolorem inducit. At quidam Amurcâ coctâ ac ammixtâ ſuccum adulterant.

Facillimam herbam dicit Plinius, vtiliſſimam, ac ſacris Populi Romani peculiariter celebratã. Siquidem, inquit, Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victórque Abſinthium bibit: credo ſanitatem præmio dari honorificè arbi*Roborat ſtomach.*tratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor eius in vina transfertur: Bibitur & decoctum aqua. Vetuſtiſſimè in vſu eſt: Bibitur & madefacti dilutum: Tritum rarò in vſu ſicut & ſuccus expreſſi: inutilis enim ſtomacho, capitíque eſt, cùm ſit vſus decocti ſaluberrimus. Namque adſtringit ſtomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore ſanat: ventris animalia pellit, malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cum Seſeli & Nardo Gallico, aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum *Purgat.* Ruta & Pipere & ſale. Antiqui purgationis cauſâ dabant &c. alii dabant contra Paralyſin: alii pueris folia in Fico: Sic vt amaritudinem falle*Thorax.*rent. Thoracem purgat cum Iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum Opio (Apio Dalechamp.) aut Adiantho. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua: iocino*Hepar.*ris cauſa cum Gallico Nardo: lienis cum aceto, aut pulte, aut Fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto: item viſco, Cicutæ ex vino & muris *Fungis, venena. Oculis.* aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multùm confert. Epiphoris cum paſſo imponitur: ſugillatis cum melle. *Aures. Vrina.* Aures decoctum eius vaporis ſuffitu ſanat, aut ſi manat faties, cum melle tritum. Vrinam ac menſes cient tres quatuórue ramuli, cum Gallici *Menſes.* Nardi radice vna, cyathis aquę ſex. Menſes priuatim cum melle ſumptum, & in vellere appoſi*Angina. Epinyctides.*tum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: vulnera recentia priuſquam aquâ tangantur, impoſitum: præterea capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur cum Cypria cera (lege cerato cyprino) aut cum Fico. Sanat & pruritus. Non eſt dãdum in Febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo ſi vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à muſculis tuetur: capillum denigrat Abſinthii cinis, vnguento roſaceóque permixtus. *Et alibi:* Si natæ ſint erucæ, remedium eſt Abſinthii ſuccus, decocti

cocti inspersus. *Item*: Ex cæteris herbis fit Absinthites, in XL. sextarios musti Absinthii Pontici libra decocta ad tertias partes, vel scopis Absinthii in vinum additis.

Absinthium inquit Galenus adstrictoriam & amaram, & acrem simul qualitates possidet, excalfaciens pariter & extergens & roborans & desiccans: proinde biliosos ventris humores per egestionem infernam propellit, ac per vrinas euacuat. Magis autem quod in venis & biliosum per vrinas expurgat. Calidum primò excessu, siccum tertio: succus autem eius longè quàm herba calidior est: Nos, ait lib. XI. m. m. c. 16. Si vel minima suspicio sit iecur ventriculumue laborare, absynthium protinus oleo incoquimus, ac eas particulas perfundimus. Cùm autem duplex in omni Asynthio sit facultas & qualitas, vtique in Pontico adstringendi facultas non parua est: in reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima, adstrictio verò (quam saltem gustu agnoscas) aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde Ponticum ad iecinoris & ventris phlegmonas eligi præstat. Odor huic non insuauis, verùm etiam aromaticum quid præferens: reliquis autem omnibus est fœdus: quare hæc fugienda, illo autem semper vtendum.

Herbæ Absinthii, inquit Apuleius, & Marrubii, & Lupinorum paria pondera in aqua mulsa cocta, vel in vino austero, bis aut ter in vmbilico imposita, necant lumbricos. Commendatque idem Absynthii succum contra fungorum venenum: & surculi Absynthii & Marrubii gestationem contra intertrigines.

Mesue. Absinthii vires & vsum perspicuè declarat Mesues. Absinthium, inquit, cùm sit multiplex, Romanum eligimus, foliis albis, leuibus & planis, non asperis, odore iucundo, Absinthium marinum nihil imitante, lectum in terra libera, calidū ordine primo, siccū secūdo, in quo etiam caler flos. Constat substantia duplici, vna calida, amara, nitrosa, purgante, obstructa liberante; altera terrea, styptica, partes cogendo roborante, largiore, præsertim siccatum. Cùm autem substantia eius calida sit superficiaria, vbi sumptum est Absinthium, ab ea prior fit actio: à terrea styptica posterior, per quam comprimendo soluere nonnulli malè sunt opinati. Bilem enim flauam & aquas, à ventriculo, intestinis, hepate, & venis vacuat, etiam interdum per vrinas. Pituitam enim non vacuat, aut maximè paucam, licèt phlegmagogum quoque esse Auenzoar censuerit. Absinthium à putredine vindicat, præcipuè potu quotidiano vnciæ vnius, vel duarum vini, aut aquæ cui infusum aut incoctum fuerit, vel aquæ ex eo sublimatæ. Siccum idem pannis interpositum à tineis vindicat & tutos reddit. Partibus attritis aut contusis præcipuè cum melle aut vino & pauco Cymino calfactum, & appositum mirè confert. Si vino, aut aqua, aut oleo, cui Absinthium & radix Cucumeris agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa temporibus alligatur, hemicraniam sanat. Auris quoque suffita vino aut aqua, cui incoctum fuerit Absinthium, dolore, tinnitu, surditate liberatur. Acetum autem aut vinum cui incoctum sit Absinthium cum cortice Citri, oris fœtorem à gingiuarum & dentium, vel materiarum in ventriculo putredine emendat. Idem præstat aqua eius distillata. Succus Absinthii cum nucleis Persicorum, vermes aurium & aliarum partium enecat, & educit. Absinthium ventriculum & hepar roborat, appetentiam excitat, obstructiones tollit, & inde natos affectus, vt Icterum, Hydropem: febribus putridis etiam diuturnis confert. Absinthium innocenter sumitur, succo tamen lædit ventriculum, ob nitrosum saporem. Quia autem imbecilliter soluit, Rosæ, Fumaria, Serum lactis, Spica, Vua passæ purgatæ illi miscentur, vt meliùs & tutiùs purget. *Et hæc Mesues*, qui contrarius in quibusdam esse videtur Galeno, ac cum propterea ita conciliare studet Siluius. Diuersus Mesues Galeno tantùm est, quod siccum tertio gradu hic, ille secundo scribit. Quæ controuersia in aliis simplicibus multis est inter Medicos etiam doctissimos, quorum vnus in fine (verbi gratia) primi vel secundi, alter in principio secundi vel tertii intelligit, quæ ambiguitas etiam Galeno ipsi est in Anetho, Prasio, Ruta agresti & aliis permultis. Nam quod succum eius dicit Mesues ob nitrosam qualitatem nocere stomacho ipsi Galeno id non aduersatur scribenti, succum longè ipsâ herbâ esse calidiorem.

ABSINTHIVM MARINVM VETERIBVS. CAP. LX.

Absinthium marinum, inquit Dioscorides, quidam etiam Seriphium vocant. Nascitur plurimum in Taphosiri Ægypti, quo pro Oleę ramo Isiaci vtūtur. Est autem *herba* exigua sarmēti, Abrotono paruo similis, paucis *seminibus* referta, submara, stomacho incommoda, odore graui, adstringens cū quadā caliditate. Inter spuria Dioscoridis marinū Absinthium alii Santonicem vocant, alii Seriphion, Romani Santonicum. In Tauro circa Cappadociam monte, dicuntur pinguescere eius pabulo maximè pecora. Ex Diosc.

Quod autem huius capitis initio habetur in Græcis codicibus, ἐν τῷ περὶ καππαδοκίαν ταύρῳ ὄρει: alienum est ab hoc loco, & ex superiore Absinthio huc translatum ac suppositum. Ostendit id etiam Plinius, qui eâ particula relicta, probatissimum in Taphosiri Ægypti esse ait. Sicut autem hæc particula ad initium, ita alia ad finem accreuit. λιπαίνεται δὲ μάλιστα τὰ πρόβατα νεμόμενα. Aut enim in totum hæc redundant: aut ad superius Ponticum Absinthium referenda sunt, quo pecora pinguescere ex Theophrasto ac Plinio ostensum.

Seriphium aliud à Santonico non solùm voluit Paulus, sed & Galenus lib. 6. simpl. medic. & Plin. lib. 27. Nec te mouere debet Dioscorides, si Manardo credis, Absinthium marinum à nonnullis Seriphion, ab aliis Santonicon vocari scribens: scis enim quàm inconstantes sint huiuscemodi nomēclaturę, vt pro libito ab vnoquoq; cōfictæ: alioqui si vbique has sequemur Abrotonū idem dicemus quod Absinthium Ponticum, cùm eodem Dioscoride autore, Romani sic Abrotonum vocent, atque idem quoque cum Santonico: quoniam, vt refert Galenus, Abrotonū à Romanis vocari Santonicum scripsit Pamphilus. Vocet igitur vnusquisque prout vult, vt ait Galenus, modò sciat res esse diuersas. Tutius tamen est sequi Antiquorum, præsertim Galeni, nomina, ne in rebus quoque ipsis labi contingat. Verùm & Dioscorides ipse, si emaculatus sit codex, Santonicum rem diuersam à Seriphio facit. Vires & Vsus.

Hanc coctā per se, aut cum Oryza & cum melle acceptā, ascaridas & lūbricos rotundos necare, &

uiter aluum subducere, autor est Dioscorides. Posse & cum sapa, aut lenticula cocta eadem præstare. Hæc verò [Oues eâ pastæ plurimùm pinguescunt] in hoc Dioscoridis textu redundant, & ad Absinthium Ponticum referenda sunt, vt habet Theophrastus & Plinius. Authore porrò Galeno simpl.lib.6.ipsum Seriphium Abrotono minus est calidum: verùm calidius Absinthio, stomacho impendio inimicum, nempe cum amaritate salsedinem quandam præ se ferens. Sed & quandam, licèt minimam, adstrictionem obtinet. Sic & Abrotonū, & Santonicum admodū infesta sunt stomacho. Solum autem inter ea Absinthiū, & maximè Ponticum, gratum est stomacho, quia plurimam adstrictionem continet. Idem lib.8. Est Seriphium Absinthio tum specie, tum gustu simili: attamen discrepat, gustu quidem, quandoquidem non æquè, vt illud adstringat, plúsque excalfaciat, amaritatémque quandam cum salsedine resipiat: tum quòd stomacho infestum sit, magísque Absinthio lumbricos necet, siue foris impositum, siue intrò in corpus assumptum. Et sanè excalfacere ipsum in secundo ordine intenso recensendum est, exsiccare in tertio. Stomacho autem esse inimicum, prodidit quoque Plinius: aluum præterea mollire, pelleréque animalia interaneorum. Bibi cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coqui quantùm manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

DE ABSINTHIO SANTONICO Veteribus.

Cap. LXI.

Varietas lectionis Dioscoridea

Est & tertium Absinthii genus, inquit Dioscorides, in Gallia ad Alpes (ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ, legit cod. Basil.) plurimùm proueniens, quod vernaculâ voce Santonicum (σαρδόνιον exempl. Basil.) appellant cognomine ducto à Santonide (σαρδονίδι) regione ipsum producente: Simile est Absinthio, non tamen ita semine refertum, sed amarum & eadem facultate cum Seriphio præditum.

Santonica herba Columellæ.

Galenus Santonicum a Santonia regione, in qua nascitur, appellationem habere dicit. Quæ de Santonico ex Plinio dicuntur, suprà recitauimus. Santonicum à Columella Santonica herba dicitur.

Illud autem notatu dignum arbitratur Hermolaus, Santonicum Absinthio similius describi, quàm Seriphium, aut, quod idem sit, marinum: quoniam marinum Abrotoni potiùs, quàm Absinthii figura demonstratur, à Dioscoride & Plinio. Recentiores contrarium decernunt: & sanè videntur haud falsa dicere: marinum siue Seriphium docentes Absinthio quàm Abrotono similius: Santonicum Abrotono quàm Absinthio. Marinum certè id quod passim in littoribus & secus mare nascitur sapore salso, & folio albicante, notum omnibus, nihil ferè commune cum Abrotono habet.

Santonicum à Seriphio differt.

Dioscorides ipse, si emaculatus sit codex, teste Manardo, Santonicum rem diuersam à Seriphio facit. Pro verbo enim Sardonicum, legendum Santonicum. Quod nedum ex Galeni, Plinii, Serapionísque concordi sententia patere potest, sed etiam ex hoc quòd nulla est in Gallia Sardonis regio, sed Santonis: estque Sardonion alia herba, de qua Dioscorides inter Batrachii species, & l.6. inter venena mentionem facit, à qua Sardonius risus Græcorum prouerbium non bonæ famæ in vita, sicut Dioscorides, Paulúsque testantur. Et lib.4. Auicenna sub nomine *Sebardi*, licèt ignorauerit, de qua re scriberet, nec intelligi valeat quid scripserit, nisi ab iis qui ea quæ ille scripsit; alibi priùs didicerint. Obscuriùs quoque idem Auicenna scripsit de Seriphio & Santonico, libro 2. sub *Schee* nomine, in capitis principio, adeò vt ne diuinando quidem possis assequi quid voluerit: & ne in nostra tantùm editione putes difficultatem, consule etiam Hebræam, atque maiorem, non modò æquam, inuenies obscuritatem.

Absinth. Sardon. Anguillar.

Absinthium Sardonium licèt multi vocent Santonicum, inquit Anguillara, non inuenitur propterea vllum Absinthium in ea Galliæ regione, quod vel figura, vel qualitate huic sit simile: ac quod de Galliç alpibus legitur apud Dioscoridé, de Galatiæ Alpibus intelligendum censet.

Vires facultat.

Eadem facultate cum Seriphio præditum esse tradit Dioscorides. Ad cæterorum, inquit Gal. simpl.6. Santonicum à Santonia regiöne in qua nascitur, nomen sortitur proximam habet facultatem. Seriphio paulò imbecillius in extenuando, & calfaciendo, desiccandóque. Peccant Recentiores, cùm in Pontici Absinthii penuria Santonicum substituunt, vt docet Aug.Ferr. Castig. cap.5.

ABSINTHIVM VVLGARE MAIVS.

Cap. LXII.



Descrip.

Vulgatissimo Absinthio *caules* plures, lignosi, incani, multis ramis fruticosi, cubitales & tricubitales, interdum & altiores: *folia* Artemisiæ foliis paria, minutiùs dissecta, mollicella, tota incana; magis tamen pronâ, quàm supinâ parte, odore aromatico, gustu itẽ, sed cum pluscula amaritudine, coniuncta adstrictione aliqua: *corymbi* longâ serie vbertim in ramis vndique fuluo colore emicant, *semine* succedente minuto: *radix* crassiuscula, lignosa, abundè calfacit, aromaticâ gratiâ, sine omni amarore, totum os perfundens.

Icon.

Icon nostra est ex Fuchsianis, quæ ita empta: perplacet ea, quam habet Camer. in lib. Ic. Matthioli & in eiusdem Hist. germanica.

Ex pluribus Absinthii generibus, Ruellius hoc lib.3. cap.20. vulgare vocat, gallicè *Aluine*, Ponticúmque cognominari ait, quod à Ponto veniés, cæteris multò sit præstantius.

Eadem hæc pro suis recitat Tagault. l.2. purg. simpl. cap.10.

Cordus in Dispens. vocat Absinthium rusticũ, calidiúsque

calidiúsque Pontico statuit, & nihil ferè adstringens. In H. Absinthium vulgare, & vbique nascēs.

De hoc ita Sylu. de comp. medic. l.1. ait. Nostrum vulgare Absinthium, sarmentosum, folio & flore multò maiore quàm cætera tria Absinthia Veterum, inter quæ comprehensum non videtur, nisi esse velis Absinthiū primum Dioscoridis, quod vulgò notum dicit, & βαθύπικρον, vel potiùs σαρώπικρον vocatur: vulgò Aloina & Forte. Id autem si primum in Dioscoride recipias, quænam alia in eo statues?

Absinthium hoc, vulgare quoque esse ait Cornarius, & à Germanis wermut vocari, quasi impediens concitationem ad Venerem, vt quidam exponant. Hoc certè etiam nomine apud honestas fœminas, damnatum esse eius vsum, & maximè Vini & Zythi ex eo parati: nec facilè hos potus maritis eas permittere. *Idem alibi*, Absinthium Ponticum à Galeno descriptum, à vulgari hoc nostro diuersum esse genere negat, sed specie saltem, & natali solo differre existimat.

Absinthium, quod Germani wermut appellant, propter insignes quas obtinet facultates, rectiùs weronmut, inquit Tragus, quasi dicas pellens tristitiam [nobis meliùs, prohibens alacritatem: weren enim, Germanis est impedire; mut verò alacris animus] appellari posset. Sic enim Ouidius 3. de Ponto.

Tristia deformes pariunt Absinthia campi.

Idem 5. Trist.

Cana priùs gelido desint Absinthia Ponto.

Mantuan.

Et quoniam tecum virosa Absinthia potant.

Lucr. lib.1.

Sed veluti pueris Absinthia tetra medentes.

Non tamen negandum est Germanis quoque dici posse werumnut duabus dictionibus, vt videtur Tragus nomen inde traxisse. Sed is authoritatem pro se non habet. Cæterùm lib.1. cap.111. vulgare Romanum, seu Ponticum Absinthium nominat, eoque Apitiū cōdiméta factitare solitū fuisse tradit. De hoc tandem loquitur cap.112. Absinthium quod Dioscorides in Ponto prouenire scribit, hoc nobis in Germania quoque prouenit.

Quod absolutè dicitur Absinthium, notissimū est. Sed quia dicit Mesues in syrupo de Mentha: Recipe Absinthii Romani. Sciendum quòd ferè omnes pharmacopolæ Romæ decipiuntur, sumentes pro Absinthio Romano, illud quod in muris vrbis Romanæ [de quo pòst] oritur, de quo minimè author intellexit quodque à peritis diuersa Absinthii species iudicatur: Et in veritate est. Negligentes illud [de quo intellexit autor] quod in partibus Romæ propinquis oritur. Largo enim modo per Absinthiū Romanū intelligitur omne illud Absinthium, quod sponte intra Italicum nascitur solum. Quia vt plurimùm & Dioscorides & Galenus & cæteri autores, cùm dicunt aliquid Romanum, intelligunt illud esse Italicum. Vt exempli gratia: Apud Dioscoridem cùm citantur Romani, intelliguntur Latini, scilicet Itali, qui sunt veri Latini. Aliud efficacius exemplum: Scribitur à pluribus autoribus & præsertim Auicenna, Gentiana Romana, Pœonia Romana, Spica Romana, & alia plura, quæ non tantùm Romæ non sunt, sed nec prope Romam ad multa miliaria nascuntur. Qua de re talibus in locis, necessariò pro Roma, Italia, & pro Romano, Italicum intelligendum est. Quod clariùs ostendit ipse Mesues, dicens. Absinthium multiplex est, sed illud quod intendimus nunc, est Absinthium Romanum, melius, remotum ab odore maris, & quod oritur in terris liberis. Si igitur intellexisset pro Absinthio Romano, illud quod nascitur in ruinis vrbis, non dixisset: Melius est, quod est remotum ab odore maris, sciens Romam non esse in maritimis positam. Vnde necessarium est dicere omne Absinthium Italicum, etiam & quod oritur circa mare [non obstante quod sit non bonum] esse Absinthium Romanum. Et ex hoc sciendum est, quod murale iudicio plurimorum est malum: vnde pro Absinthio Romano accipiendum est illud, quod [vt dicit autor] nascitur in terris liberis, habens folia latiora lenia & plana. Quodque non est ita aridum, & pluribus Italiæ locis copiosè habetur, & hoc etiamnum à Romanis [teste Dioscoride] vocatur Absinthium rusticum, & Absinthium absolutè vbique à Latinis, siue Absinthium Italicum, vt in Plinio legitur. Quod enim Plinius dixit Italicum, id Mesues, Auicenna & cæteri Romanum dixerunt. Nos dimissis omnibus aliis Absinthiis, tanquam dubiis & incognitis, solummodò primo genere, quod est præstantius cæteris, & pro Romano & pro Santonico vtimur: sed illud quod oritur in terris mari non vicinis, & montanis, melius est. Amaritudo in Absinthio solummodò in superficie consistit, intrinseca est optimi saporis cum aliqua dulcedine, quod apparet in cauliculis mundatis à cortice. Hinc enim est quod aqua ipsius sublimata est dulcis. Hactenus Monachi.

Fuchsius ex Dioscoride & Galeno tria Absinthii genera statuit. Horum primum esse ait, quod Romanum, vulgare, seu commune vocant; id quod passim in Germania nascatur, quod Allobroges retento nomine vocant, *la R.manie*. Officinis etiam Absinthium Romanum dicitur Huius generis esse quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominetur. Is errare scribit Monachos, quando in syr. de Absinth. vulgare & rusticum esse accipiendum Absinthium censeant. *Fuchsii genera*

Absinthium Ponticum vocat Bellon. Obs. lib. 2. cap.112. ac nulla in re differre ait à nostro hortorum, nisi quod albidius proueniat inter Heracleam & Iconium. Idem lib.1 cap.76. ait. Authores laudant Absinthium Ponticum, quod vidi venale & in vsu in officinis Constantinopolitanis, quod respondet in omnibus Absinthio, quod in nostris hortis prouenit, eo excepto quòd Ponticum spontè proueniens reperitur. Admirandi nobis occasio, plurimos nostræ Europæ dubitantes de hoc Absinthio nolle pro vero vti: sed pro eo assumere malam herbulam, speciem Abrotoni, nullius efficaciæ, derelicto nostro culto, quod verum Ponticum, quo abundant montes inter Ror & montem Sinai. *Absinth. Ponticū Bellonii*

Prodidit Galenus m.m. lib.11. c.16. ἀψίνθιον Ponticum tum folio, tum flore esse lōgè quàm cætera minore. Equidem nullo alio discrimine alterū ab altero dissidere crediderim [inquit Math. in Dios. lib.3. cap.23.] quàm climatis temperie & foliis & floribus nostrate minoribus, & adstrictiore facultate & odore. Mesues, vt Syluius doctissimè adnotauit, nescio tamen qua ratione ductus, Ponticum Romanum appellat. Monachi verò qui in eum Commentarios scripserunt, putant, magno quidem errore, id Mesue Romanum Absinthiū esse, quod non modò in agro Romano, sed etiā in vniuersa Italia prouenit. Plinius lib.27. cap.7. Ponticum scribit multò *Absinth. Matthioli*

Italico amarius esse: in quo sanè Galeni sententię & refragatur, & errat. Volunt Patres qui Mesuem commentati, tántùm superficie tenus Absinthium vulgare amarescere, imis verò partib. dulcescere, ob idque gustui gratum esse. Vnde etiam aquam, quæ ab eo ignium vi distillat, dulcem potiùs quàm amaram sentiri contendunt. Qua in re ii parum rem naturalem callere deprehenduntur: nam quod absinthii stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantùm equidem sentio) quòd Absinthium ipsum sit extima parte amarum, medullitùs verò dulce: sed quoniam cùm exteriores illæ partes, quibus amaror ille inest, admodum sint tenues, ac in vaporé facilè resolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore resoluuntur: euenítque ab hoc, vt stillatitia, quæ inde fluit, aqua omnis sit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipsa inuenitur, non ab intimis Absinthii partibus emanat, sed eam tantùm à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (vt diuturna docet experientia) prouenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò Absinthii stillatitia aquâ sentitur, sed etiã in quauis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur &c. Mirari autem subit Matthiolum quòd dicat Absinthium Ponticum non differre à vulgari, & nihilominus diuersæ plantæ figuram ponat pro Pontico in Hist. germ. & postr. comm. cum mag. figuris. Matthioli etiam censura in Monachos & ratiocinatio non mihi satisfacit: cùm Absinthium non in vasis plumbeis destilletur, sed cupreis, cum quibus extrahuntur olea ex seminibus & herbis siccis aquâ addita.

Monachi contra Matthiol. defenduntur.

Absinthium vulgare, idem cum Pontico & Romano Absinthio esse, testatur quoque Amatus: in nihilo enim inter se quàm natali tantùm differre scribit, & quòd in Ponto tãtùm procerius crescat. Quod vltimum in Amato reprehendit Apollo rad.1.in Dialacca magna.

Absinthium tertium, Santonicum vocatum à Santonib. Galliæ populis, apud quos magno prouentu gignitur, quemadmodum etiam hodie locis quàm pluribus nostris (inquit Cronenburg. de compos. med.) opinor Absinthium vulgare, quamuis id Syluio inter tria Absinthii genera Veteribus enumerata, non fuisse comprehensum videatur. Auicenna lib.2.cap.2. quinque species recenset, sed obscurat magis, quàm illustrat.

Vulgare hoc Absinthium, inquit Turnerus part.1.pag. secunda non esse Ponticum, docere potest [etsi Dioscorides non describat, tanquam passim notum] comparatio aliarum herbarum cum Absinthio, vt Abrotoni & Santonici. Idẽ probari potest ex Galeno lib.11.Meth.med.& lib. 6. de simpl. facult. &cæt. Cùm vulgare Absinthium, maius sit & magis fœtidum reliquis, longissimè absit necesse est à Pontico, oportétque esse potiùs Marini aut Santonici Absinthii speciẽ, potissimùm Santonici, quòd Santonia propior sit Italiæ, Germaniæ & Angliæ, quàm Põtus, in quibus regionibus, propter vicinitatem, & cœli cõsimilem temperiem, verisimilius est maiorem esse debere Santonici, quàm Pontici Absinthii copiam. Errorem Matthioli secutus est eius simia Amatus Lusitanus, atque in eodem luto hærent Monachi. Idem pag.12. Si locus sit coniecturę, nisi folia essent tam magna & fœtida, ego magnum hoc Absinthium [vulgare] censerem esse Santonicum, aut spuriam quandam eius speciem.

Vulgare Absinth. nõ est Ponticũ

Gesn. hort. Absinthium commune [quod ad remedia vtilius est] sponte nascitur locis aliquot Heluetiæ arenosis, vt circa Rhenum superiorem, & saxosis montium, vt supra Riuarium lacum Wallestadii, alibique: item in altis quibusdam montibus Bernensium, sed multò minus, frigore, aut alimenti inopia: ita vt species diuersa videri possit: sicuti & aliæ multæ herbæ in montibus altis natæ, iis quæ humiliùs nascuntur, minores, solidioresque, & crassiusculis foliis sunt, vt Violæ nigræ, Bechium, &c. Coudenburg. in epist. ad ipsum scribit, se Absinthium Ponticum Veterum, ægrotis tam salutarem herbam hactenus desiderare. Esse qui pro eo vulgare nostrum horridæ amaritudinis, & adstrictionis manifestæ nullius, accipiant: alios verò Romanum.

Absint. hoc vulgare, non esse aliud à Romano & Pontico, sequentibus docet in Aduers. Lobelius. Noscitur ἀψίνθιον & ἄπιον, quia id pecus non pascitur, neque vlli bibitur, vnde βαπίπκεσι (non ϭαπίπρκον, vt falsò, errore typographi, hoc in loco legitur) dictũ. Cuius veri non nisi duæ videntur differentiæ, tametsi multæ sunt similitudines: quod namque vulgatius & amarius est, spõtè natum, vel cultum, Ponticum est, tum antiquis à præstantia & regione cognomine, tum recentioribus barbaris ab astrictione, quam illi Ponticũ saporem, suâ, non latinâ voce appellant, quem laudabant in Absinthio Pontico, cuiusmodi est vulgatissimum, vbique peruium nostrum: sed natalibus commendatius. Et inter Arabes Mesues interpres idem Ponticum atque Romanum esse verissimè literis mandauit. Vnde pharmacopœorum tam sedula Romani conquisitio & exploratio etiamnum durat. Romanum enim, i.e. optimum, vti Camomillam Romanam, cæteris pręstantiorem & genuinam expetunt. Quin ne Barbaros istud nomen Romani commentos se ignorare conqueratur noster Vercellensis Apollo, sciat Romanum istud commendatissimum inter paucas herbas & sacrum plebi Romanæ fuisse, quod quidem victori sanitatis præmio & quasi omine fausto propinabant, vt Plinius author. Et quod nostro æuo in Romano agro, antiquísque ruderibus passim visitur, non aliud à nostro est, & vtrumque Pontico idem est, &c.

Absint. Pont. ... sue.

Bauder. eorum opinioni adhæret, qui Absinthium nostrum vulgare, scribunt esse Absinthiũ verum Ponticum Dioscoridis, & Romanum Mesue, & quorundam, qui existimarunt Antiquis fuisse incognitum rusticum: Nostrum rusticum, inquit, verum est Ponticum Dioscoridis & Galeni: pro Pontico aut Romano semper ponendum: poterit dici Ponticum magnum.

Absint. vulga... est ... cum.

Absinthium Ponticum cum Absinthio vulgari contra Galeni sententiam cõfundit Matthiolus, inquit Guilandinus in Theone. Insignem, me hercule, nouitium istum herbariorum ducem, qui tãto temporis interuallo nõdum didicit, binas Absinthii Pontici nomine plantas auctoribus venire. Ex iis altera cum Absinthio absolutè prolato conuenit, quod, Dioscoride teste, optimum in Ponto oritur. De hoc intelligit Galenus, quando Absinthii, libro simplicis medicinæ sexto, tria tantùm genera statuit, neque Ponticum ab absolutè prolato distinguit. Altera, Absinthium propriè Ponticum appellatur, non quòd laudatissimum Ponto proueniat, sed quod copiosissimum: quanquam & apud alias gentes nasci, nihil prohibet. Hoc Absinthium auctore Galeno, magis adstringit, quàm cætera, & amarum minus est. Adhæc aroma olet, reliquis fœtentibus. Postremò, foliis

mò, foliis & floribus longè, quàm alia Absinthia minoribus constat. Nec in Ponto tantùm, sed in Pannonia quoque; Romæ item & variis in Latio locis copiosè exit. Et hæc ex aliorum sententia retulisse sufficiat.

Reliquum est, vt nostram de Absinthio hoc vulgari maiore proferamus sententiam. Quin igitur nostri absinthii vulgaris meminerint veteres, vix dubitamus, his Argumentis nixi. Primùm cum Theophrastus Absinthium recenseat inter herbas mali odoris & amaras, ac sui tractus oues eam non pascere scribat. Quæ huic omninò competunt. Nec odor omnibus æquus: gratus vni, ingratus alteri. Itē quòd Dioscorides vocet βαθύπικρον, vel, vt habet Apuleius, βαρύπικρον. Est enim tum multùm amarum, tum etiam cum grauitate amarum. Si præterea cui Absinthio folia Artemisiæ similia, huic certè sunt, sed paulò maiora. Competunt etiam quæ in Abrotono de Absinthio dicuntur. Sed conuenit & illud nomen additum ab Apuleio, Absinthium rusticum. Nec illud quoque renuit nomen à Plinio adiectum, Italicum: passim enim in Italia prouenit.

Absinthium dicitur Brunfelf. Trago, Matth. Cord. in Diosc. & Hist. Lonic. (cuius pictura non placet, & meliùs arridet quam posuit pro Abrotono,) & Cæsalpino. Absinthium vulgare Fuchs. Gesn. app. Lacunæ, H. Lugd. Cast. & Tabernamontano. Absinthium commune Gesn. hort. (cui & Romanum) & Camerario. Absinthium Santonicum, Dod gallico: Absinth. Ponticum Ruell. & Trincauellæ. Absinthium vulg. Ponticum Ruellii Lobelio Obs. p. 433. Icon. Plant. 752. Absinthium latifolium Dod. lat. in folio. Absinthium nostrum rusticum Thalio. Absinth. rusticum Apuleio. Absinth. maius & vulgare Clusio. Absinth. commune rusticum Hort. Lus.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Absinthium 1. siue Ponticum, seu Romanum officinarum, seu Dioscoridis. Item phyt. Absinthium 10. siue pumilum multifido incano folio: Gesn. Alpinum humile: Pumilum Camerarii Clusio. *Varietas* est dependēs solùm à loco quare non separo hæc duo Absinthia: Gesnerus etiam non separauit. Gesneri quoque commune minus, ab eiusdem. Alpino humili disiungere nolo, id quod Frater fecit, vt sub Absinthio vulgari montano monebo. Absinthium tandem pumilum Camerarii Clusio, non separo ab Absinthio Vallesiano Gesneri, cuius meminit Camerarius.

Ἀψίνθιον Græcis, ἀπίνθιον, Comicis βαρύπικρον, seu βαθύπικρον, & ἀσόνθιον nonnullis. *Laanah* Hebr. Amos 5. *Mirer* & *Meritura* Chald. Arab. Serapioni Absinthium, Stephano interpreti *Almacum*, aliis Medicis Arab. *Asenefu*, *Sesurem*, *Abanlais*, *Barus*, *Bilengi*, *Bululengi* & *Liembali*: ab aliquib⁹ Zuriderdar, quo nomine alii Violas martias, alii Cydonia mala vocant. Quare videant, qui Arabes exponunt, ne quid pro quo interpretentur. Absinthium Lat. *Aloina* & *Absinthium*, ac Herba fortis. Ægypt. *Somi*. Germ. Wermût/Elß/Eltz/Wiegenkraut / Vndt feld wermût/oder gemeiner wermût magis propriè: Wermûth quidem quòd hominibus sua amaritudine omnem alacritatem adimat, aut Venerem inhibeat. Alii tenent nomen hoc à vi & facultate calefaciente adeptum esse, & hinc Saxones wermpten vocant. Nonnulli tamen wer-unmuth appellant, abigens tristitiam, propter excellentes & multi-varias virtutes & operationes, quibus eam depellat. Belg. Alsene. Brabant. Alsem & Alssem. Gallis *Aluyne*, de l'*Aluine*, *Absinthe* & *Forte*. It. *Assenzo* & *Assentio*? Romæ *Nascientio*, Venetiis *Bon Maestro*, & aliis Italiæ locis *Medico*, Tabern. Hisp. *Assensios*, *Alosna*, & *Al sna*. Angl. Common wormewood. Bohem. Pelynek. Polon. Piolun oder Piolin. Hung. Iröm quib. etiam appellationibus reliqua Absinthii genera plerumque donantur.

Absinthii verò nomen Græci ab ἀπίεσθαι [ἀψέσθαι malè legit H. Lugd.] id est, contrectando per antiphrasim deflexerunt, quòd nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat: quam ob causam etiam Bathypicron, seu Barypicron nominata est. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον, quasi impotabilem dixerunt, quòd hanc nemo propter insignem amarorem bibere possit.

Prouenit ferè vbique, & seritur, & per se quoque in hortis nascitur, autore Matthiolo; Clusio verò passim per Hungariam, Austriam & reliquas vicinas prouincias, Absinthium illud maius, quod reliquæ etiam Europæ familiare est. Saxosa tamen amat, montosa, & inculta, teste Dodonæo: non rarò prouenit circa aggeres. Vbique & omnibus regionibus vulgare. Clarauallis locus in territorio Lingonensi, non longè à fluuio Alba, antiquitùs dicebatur vallis absinthialis, propter abundantis tunc ibi Absinthii copiam, vt legere memini in vita S. Bernardi l. 1. cap. 5. Absinthium vulgare passim habetur in hortis & muris Castri, vnde transtuli in Hortum Ill. E. C. Montbelgardi, vbi copiosè colitur: optimum prouenit spontè in monte *Rached...s* ditionis Episcopi Porentrutensis non longè à Blaumontio. Monspelii in hortis, & spontè inter Monspelium & Lugdunum: in ditione Basiliensium inter Liechstal & wasserfal: Basileæ quoque spontè in Sabaudia inter Lugdunum & Geneuam copiosè non longè à *Cormou*. Lugduni & Geneuæ, vbi vocant *du gros fort*, abundat in hortis, virens mense Nouembri, & adhuc Ianuario. Fallitur Turnerus, dum ait non prouenire in montibus. Absinthium, inquit, vulgare non in montibus, sed circa vrbes, fossas, viasque publicas, & locis cultis nascitur.

Lectores videant vires attributas Absinthio à Veteribus vt Diosc. Galeno, & aliis, antè recitatas, quas existimamus respondere viribus nostri Absinthii latifolii. Cæterùm, vt autor est Tragus, flores Absinthii vino decocti & poti, aut in Autumno vinum ex Absinthio confectum, quod Absinthites vocant, continuò vsurpatum, appetitum edendi facit & fastidia discutit, quod non ignorant vinosi, qui vt appetentiam cibi concilient, vinum eiusmodi potare consueuerunt. Absinthium cum Romano Cymino in vino decoctum & calidum haustum ad tormina & stomachi dolores facit. Commemoratas facultates aquæ distillatæ adscribunt, quanquam non perinde validarum sit virium, quippe quæ infirmioribus & pueris [qui omnes fortes medicinas ferre nequeunt] exhiberi debeat, mensurâ quatuor aut quinque cochlearium. Absinthium contrarias habet vires, nam aluum duram emollit, laxam verò coërcet. Opiliones flores Absinthii resiccatos, & cum sale tritos pecoribus & ouibus deuorandos obiiciunt; nam ex longa obseruatione perceperunt, Absinthium omnibus internis affectionibus mederi, neque tantùm dolores mitigare, sed & quæuis noxia expellere quib⁹ nōnunquam pecora nō minùs quàm homines infe-

Locus & tempus

Turneri lapsus

Vires Vsus.

Appetitus

Tormina

Aq. stillatitia

Dosis

Vires contraria

Dolor capitis *Oculi. Aures*

stantur. Aquâ Absinthii lineis linteolis temporibus illita, dolores sedat ca pitis, qui ex frigida oriuntur intemperie: eadem vesperi instillata oculis & auribus, claritatem illorum adiuuat, & dolores harum tollit: dentium, auriúmque dolores decoctum, vaporis suffitu compescit. Quidã

Mures. Cimices.

succum Absinthii linimentis lectisterniorum, aduersus mures tuendi gratiâ imponunt. Absinthiũ aquâ decoctum, cimices abigit, si illo inferiores lecticæ partes illinantur, quod aliæ quoque amaræ herbæ præstant.

Febres

Aduersus diuturnas & prorogatas febres, præsertim tertianas magno sæpenumerò præsidio fuisse testatur Dodonæus: neque enim ventriculum tantummodò confirmat, aut cibi appetentiam excitat, sed & iecinori robur conciliat, ac ipsum ab obstructionibus expedit, vitiosos humores per vrinam expurgans.

Sanguinis vomitus.

Conferre præterea Absinthium plurimùm etiam his, qui ex liene sanguinem profusum vomunt. Pellit præterea & interaneorum vermes, nõ modò intrò assumptum, sed & foris admotum, aduersatur omnibus: Vestes etiam à tineis conseruat: cum oleo corpori illitum culices abigit.

Obstructiones viscerũ

Solenander dixit se obseruasse, quibus in pagis circa sepes frequens Absinthium luxuriet, in iisdem habitatores obstructionibus naturalium viscerum, ventriculi infirmitate, suffusione bilis plurimùm ita affectos, vt facilè, nisi prædictæ herbæ vsu, viscerum meatus referentur, extersáque bile eadẽ roborantur, firmentúrque, in icterum primùm, post in aquam intercutẽ exorbitẽt.

Gabr. Fallop. ad purganda corpora non fuit solitus vti Absinthio, tum quia leuem admodum habere facultatem purgatoriam æstimabat, tum quia ingratum nimis iudicabat. Sed contrarium nos hodie experientia docet. Plura de Absinthio, qui desiderat, legat Aug. Ferrer. Castig. pract. med cap. 3.

Succũ

Absinthii *succus* fit in Vere, vel Autumno, foliis tritis atque expressis, deinde paruâ coctione & residentia purgatus ante repositionẽ in vase angusti oris, superfuso oleo digiti crassitudine, vel in vesica inspissatus, seruatur per annum. Succus differt ab herba: hæc enim adstringit, ille verò magis aquosus detergit. Succum calidũ ait Weckerus in

Aqua.

primo gradu. Herba circa finem Maii colligitur, contunditur, atque in vini pauca quantitate maceratur per duos, vel tres dies: deinde in aquæ feruentis vapore destillatur: vel per se absq; vino distillatur. Ad eadẽ prædicatur ad quæ herba, ceu iam suprà dictũ. Aqua verò ex Absinthio vitreis organis & tepente balneo elicita, stomachi & iecinoris infarctus mediocriter expedit, & quod in venis bilosum est, per vrinas expurgat:

Syrupus.

iuuat arquatos, menses morantes ciet: stomacho negotium nõ facit, capiti non nocet, autore Rubeo. *Syrupus* de Absinthio recipit Absinthii Romani lib. ß. Rosarum rub. Vnc. ii. Spicæ Indicæ Drach. iii. Vini clari veteris, Succi citoniorum, singulorum lib. ii. semis. Macerantur in vase marmoreo, aut fictili denso per noctem vnam: deinde decoquuntur. Colaturæ adduntur Sacchari l. ii. Ita confecit s. a. Mesues. Ventriculum roborat & iecur, aliáque instrumenta nutritionis, appetentiámque excitat: contra regium morbum prodest, flatus discutit, humorésque per vrinam pellit.

Vinum.

Multiplicem atque adeò quotidianum, non modò ad voluptatem, ad honorem, ad luxum, ad ebrietatem, iam olim fuisse factitiorum vinorum apparatum, atque vsum Veteribus, sed ad conseruandam insuper & restituendam salutem, inprimis necessarium, cùm ex Dioscoride, Galeno, cæterísque Græcis, tum ex Columella, Constantino, Plinio, & aliis Latinis Scriptoribus, euidenter demonstrari potest. Qui etsi aliquot retrò annis, quorundam negligentiâ obliteratus sit, non propterea in vniuersum estomittendus, quandoquidem haud pœnitenda auxilia, ex eo absque corporum labefactione, & fastidio consequi possint: vt meritò quispiam iuuandi proximi artem eximiam, in vino demiretur. Hoc itaque nos cognoscentes, eiusmodi vinorum genera suis simplicibus passim inserimus, quorum pręcipua in paruis affectibus, consuetudo, familiari culinarióque vsu & remedio, nobis esse queat. Proinpe meritò de Absinthite, fama nunc plerisque omnibus celeberrimo, post hac agemus. Id variè paratur Dioscoridi, sex diuersis scilicet modis. Cæsar Constant. lib. 8. cap. 20. Absinthii Pontici tusi drachmas octo, linteolo non valde denso, illigatas in amphoram (quæ libras octoginta Romanas continet) vini conniicit. Plin. l. 14. c. 16. Absinthii similis libram, quadraginta musti sextariis, ad tertias coquit. *Ita* multiplices apud antiquos, huius conditurræ vsus fuerunt, quæmadmodum etiam ætate nostra: nam quidam vindemiarum tempore, Absinthium vulgare nostrum recens, quidem aridum indeterminato põdere in dolium mundum coniicientes, mustum [quod omninò esse debet album, maturum, benè expressum] affundunt, & ita simul ad Solem feruendo, fermentandóque, per hyemem, seponunt. Interea si inde quippiam depromitur, rursus musto implentes, appetente tempore verno, colant. *Alii* initiò mustum lento igne coquunt, cum Absinthio, ad tertias diligenter despumando, deinde torculari potenter exprimunt, & herbam in eodem musto renouant, postea donec deferbuerit, hiatu supernè relicto, sinunt: postremò studiosè occludunt, ne transpiret. *Alii* herbam sacculo comprehendentes, in feruidum mustum deponunt, simúlque per fermentationem, Absinthiten conficiunt. Qui sanè modi vt sunt efficacissimi in omni factitiorum vinorum genere, ita in primis retinendi ac consectandi. Etenim quemuis odorem, colorem, ac saporem vinum simplex purum facile attrahit, quia calorem in se continet, quo alliciendi potentiam, naturamque obtinet. *Sunt* qui quouis anni statu, siccati Absinthii, linteolo deligati partem, vino defæcato, pro suo quisque arbitrio, madefaciant, aut in eo ipso, occasione, siue necessitate sic ferente, ad horas aliquot, in vase occluso, suspendant, mox in vsum vertant. *Nonnulli* aromata admiscent, velut necessarium arbitratur Cronemburgius, Veteres secutus. Breuiter, tot sunt hodie condiendi eius ritus, quot reperiuntur œnopolia, & hominum ingenia: nam vix paucos hodie inuenias, quos eadem parandi norma iuuet. Et notum est alioqui illud Horatianum lib. epist. 2.

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur
Poscentes vario, multùm diuersa, palato.

Arnoldus Villanouanus Philosophus ac Medicus suo seculo doctissimus ad extremum libelli de vinis, hoc ipsum copioso elogio illustrauit. Aëtius quoque Amidenus triplici scriptura Absinthiaci præparationem, ad flatus & stercora euacuanda, ad bilem flauam, atque pituitam seorsum educendam, nobis scriptam reliquit, lib. 3. cap. 69. & sequentibus. A quo accepit Actuarius & Marcellus lib. de med. cap. 30. ponderibus rebúsque subinde tamen mutatis. Sed admiratione

Amph[...]

Absin[...] nostra[...] porat[...] Vinũ[...] plex[...] & sap[...] quem[...] promp[...] scipst[...]

Absi[...] diuer[...]

tione dignum in Aetii confectionibus, nullam fieri mentionem Absinhii, quod paucissimâ quoque dosi intermiscuit Marcellus. Imperator Carolus, eius nominis quintus, quotannis vinum ex Absinthio parari iubens, libras xii. Absinthii, ad Amas binas musti apponit: huncque Absinthitis vini conficiendi modum Dioscorideis affinem tradit Cronemburgius. *Debent* autem in factitiis vinis, semper vasa ad summum impleri, alioqui vina in acorem corrumpuntur.

Oleum Absinthium sic parabis. ℞ Comarum Absinthii Vnc.iiij. Olei omphacini lib.j. Insolata in vase vitreo, Absinthiumque mutato ter, veluti de Mentha in oleo Menthæ dicetur. Calefacit ac roborat ea, quæ sunt refrigerata, potissimùm verò ventriculum, excitat appetentiam, obstructiones aufert, lumbricosque enecat.

Sal Absinthii ita fit. Recipe Absinthii recentis quantùm vis, tere, distilla aquam per alembicum, calcina fæces vase clauso, igne mediocri, quousque in cinerem siccum vertantur. Sitque ignis cautio, ne materia priuetur propriâ & radicali humiditate, quæ non posset ampliùs nisi vitrificatoriam dare fusionem. Redde aquam suæ terræ, inhuma in fimo, vel balneo aliquot dies, effunde cautè, ne fæces turbentur, deinde filtra, postremò euapora filtrationem. Omnibus ferè morbis exhibetur vtiliter, præsertim in peste: aquam intercutem educit: vrinam mouet, ventriculum corroborat: Gesnerus scriptum reliquit, Theophrastum tria salis Absinthiaci grana cum vino ægris exhibuisse. Matthæus verò interdum drachmam dimidiam cum aqua Cardui Benedicti, interdum cum extracto Angelicæ, vel syrupo Berberorum, non sine magna vtilitate, exhibuit. An verò sal Absinthii, theriacæ, aliisque probatis antidotis præferri debeat, quod nonnulli statuere videntur, id non facilè dixerit. Hoc equidem affirmauerit, salem Absinthii putredinem potenter inhibere: à Theriaca verò mouendis sudoribus longè superari. Restat adhuc vnum, quod aliorum iudicio relinquit Matthæus, an sal Absinthii fauces & palatum insipidum reddat. Habuit enim ægros de eo conquærentes. Certum equidem est, lixiuium, ex quo sal paratur, quemadmodum & alia vulgaria, manus ita afficere, vt sensum tactus ferè amittant, adeoque suspicari licet sal ipsum ingrato læuore fauces oblinire, vt de saporibus exactum iudicium ferre nequeant.

ABSINTHIVM VVLGARE montanum.

VVlgari Absinthio tam *radice*, quàm *caulibus*, nec non *foliis*, floribusque prorsus est simile, sed exilius, ad summum duorum dodrantum altitudinem attingens, amaritudo illi, quæ priori, sed gratior, & minùs tetro abominabilique odore commendatur. Nascitur in montibus pluribus in locis.

Camer. descriptionis autor in Epit. & Hist. Matthioli vocat Absinthium montanum, Germ. **Berg Vermut**, It. *Assenzo montano*, Hisp. *Alosena montesina*, Gall. *Aluyne de montaigne.*

De hoc Dodon. in fol. lat. Absinthium latifolium reperitur in quibusdam frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cæli rigore non attollitur, sed per terram serpit, vnde Supinum à nonnullis dicitur.



C.Bauh.phyt. Absinthium 3. siue Ponticum montanum, simile vulgari, nisi quod exiliora omnia, & amaritudo gratior: Absinthium montanum Camer. in Epit. Matthiol. p.453. Absinthium commune minus Gesnero.

ABSINTHIVM ARBORESCENS Lobel.i.

Cap. LXIII.



VVlgari non ita *folio* & *flore* dissimile, sed fruticis arborei habitu, Abrotoni modo hominis proceritatem adipiscitur: candidiore & minore paullò *folio*, semper virente. In Belgio aliquando emoritur, ob Hyemis & cœli inclementiã. Gustu amaro, aromatico, odore non ingrato.

Lobelio descriptori dicitur in Obs.p.435. & in Icon.Plant.p.753. Absinthium arborescens, *Absinthium del Comasco* Anguillaræ. Dod.lat.in fol. Abrotonum fœmina arborescens. Camer. apud Matth. Absinthium arborescens, inodorum, dulce. Tabern. Icon.& Hist. **Baum wermuth**, Absinthium arborescens, Ital. *Assenzo de Comasco.* C.Bauh.phyt. Abrotonum 12. siue latifolium arborescens, Anguillaræ Absinthium del Camasso, Lobelio Absinth. arborescens.

Absinthium insipidum.

Meminit huius Cordus in Hist. sua de plant. lib.2. cap.82. his verbis. Absinthium dulce Artemisiam sapore æmulatur, figurâ verò Absinthium: *radice* nititur similiter vt Absinthium perenni.

Tabern. in hist. part.1. p.26. de hoc ait: **Gauch wermut**, Veteribus incognitum, potest dici Græcè ἀψίνθιον ἄποιον: Herbariis Absinthium insipidum, saporis expers & fatuum. Italis *Assenzo bastardo*: vulgari Absinthio in omnibus simile, ex-

cepto quòd destituatur omni odore & sapore: colitur in Belgicis hortis.

Absinth. spurium Dod. Dodon. lat. in fol. Absinthium spurium externum secundum, foliis, caulibus, floréque vulgare latifolium refert, sed odore & sapore destituitur, vnde insipidū appellatur, inodorum, & fatuum. Quibus locis aut quâ regione huiusmodi nascatur, nondum cognoui; in studiosorum tantùm hortis à me repertum. *Si* differt tantùm odore & sapore à vulgari, vt Dodonæus & alii dicunt, quid opus erat figurâ, at eâ, quæ ab aliis pro alia planta ponitur nempe à Lobelio pro Artemisiæ specie.

Vidi (inquit apud Gesn. horti Coudenbergius) Absinthium in alieno horto, vulgato tota facie, ac colore adeò simile vndiquaque vt ouum ouo, planè tamen insipidum.

C. Bauhin. not. C. Bauhin. Phyt. Absinthium 4. siue insipidum primum Gesnero, & Lobelio insipidum, Pontico supino simile, sed gustu expers. *Sed* cur dicitur supino simile non video, quandoquidem præcedentibus, vt apud Gesnerum, vulgato simile dicitur.

Vires Vt sapore & odore destituitur, ita vix vllius qualitatis calidæ, multò minùs expurgatricis facultatis aliquid possidet. Summopere cauendū *Cautio.* esse monet Dodonæus, ne tale aliquod (si alicubi occurrit) pro legitimo colligatur. Odor perpetuò consulendus, atque vnà sapor.

ABSINTHIVM MARITIMVM LATIFOLIUM, siue Matthioli.



Ensis *ramis* cubitalibus & altioribus fruticat, iísque lignosis, albicantibus, & magno foliorum agmine stipatis: *folia* verò tota incanâ lanugine pubescūt, modò integra & Oleæ foliorum æmula, delicata, modò in duas, tres, aut quatuor lacinias diuisa, odore Artemisiæ, nec ingrato sapore: *corymbi* lutei, minores, quàm Absinthii vulgaris, *semine* minuto: *radix* lignescit.

An Hermolao Coroll. 452. Absinthium marinum, siue Seriphium, Absinthio quàm Abrotono similius?

Matthioli Absinthii marini descriptio. Ἀψίνθιον θαλάσσιον, Absinthium marinum, cùm primum è terra erumpit, inquit Matthiolus, folio est Absinthio simili, crassiore tamen. Sed postquam adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, iísque præsertim, quæ vbique caulem ambiunt, Abrotonum æmulatur, non tamen foliolis est adeò paruis. Semen profert exiguum, copiosúmque, Abrotoni modo inter folia erumpens, atque in summitate caulis ferè racemosum, amari & adstringentis gustus. Eadem in post. comm. cum mag. fig. In Ital. vocat Assenzo marino. In Hist. verò germ. ait. Meerwermut prouenit apud mare, minora habet folia cōmuni Absinthio, præcipuè in caulibus. Hæc folia magnas habent diuisuras, cineritio sunt colore, & saporis amari, ab vna radice multos emittit caules, tenues, rotundos, albicantes, qui in extremitatibus ferunt semina densa, lutea, & amara, multò minora quàm in aliis generibus. Multas habet tenues radices, non profundas: tota planta grauis odoris, nonnihil adstringit. Eadem habet Matthiolus in Epit.

Nullibi Absinthium maritimum vidi (inquit Turn. part. 1. p. 11.) tam lato folio, vt exhibet Icon Matthioli. Existimo eum loco Absinthii maritimi proponere legitimam Artemisiam, quam in Italia in littoribus vidi. *Contra Matthi[olum]*

Lobel. in Aduers. Artemisiam marinam (ita quoque in Icon. Plant. p. 765.) vocat, eiúsque semen similius Absinthio communi quàm Artemisiæ tradit. In Obs. p. 436. Seriphium vulgare, Dioscoridis perperam putatum: Artemisia marina tenuifolia. P. 441. picturam habet pro Artemisia marina Aduersariorum pag. 341. & duabus picturis foliorum varietatem demonstrat.

Hist. Lugdun. pag. 943. Absinthium Seriphium, seu marinum Matthioli. Pag. 946. Absinthium angustifolium Dodonæi, quod plærique Absinthium Santonicum esse volunt: alii Artemisiam marinam. Pag. 951. Artemisia marina Lobelii, quam pictam dedi nomine Absinthii angustifolii Dodonæi. *Heus* bone vir, si pictam dedisti, cur eam repetis? tres figuras, trésque descriptiones, vnius plantæ habes. *H. Lugd. error.*

An Clusio in Pannon. & H. post. Absinthium marinum Patauinum.

C. Bauhin. Phyt. Absinthium 11. siue marinum Lauendulæ folio, ludens foliis, in hortos translatum, Patauii collectum.

Tabern. Icon. & H. Artemisia marina, Meer Beyfus. Item: Artemisia marina maior, folio Artemisiæ angustiore & minore: Artemisia marina minor, folio Lauendulæ. Tabernamontanus habet figurā tantùm vnam ex Matthiolinis, Absinthii eius marini folio non viso: an bene autem distinxerit iudicent Lectores. *Tab. not.*

Absinthium maritimum vidi Eslingæ apud insignem pharmacopœum Volmarium, ex cuius ramo est pictura per Camerarium posita in Hist. germ. & Epit. Matthioli, vt iam dictum, in qua parte folia erant simplicia & non diuisa: Absinthium hoc Seriphii folia superiora habet Oleæ ferè similia, candida, hirsuta. Vidi Patauii in horto D. Cortusii in quo mirabiliter variant folia: quædam enim inferiorum non sunt diuisa, quædam verò sunt diuisa. Eadem varietas in superioribus quoque cernitur. Idem, ni fallor, cōspexi in horto D. Robin hortulani regii Lutetiæ, & postea apud Generos. D. à Schvvende in Bourque ad Rhenum, à quo habui plantandū in hortum Ill. E. C. Witt. Montbelgardi: vidi etiam Eslingæ. Si Matthiolo credimus, Seriphium prouenit in quàm plurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici Pelagi littoribus, præsertimque Aquileiensibus & Tergestinis. *Locus & Tempu[s]*

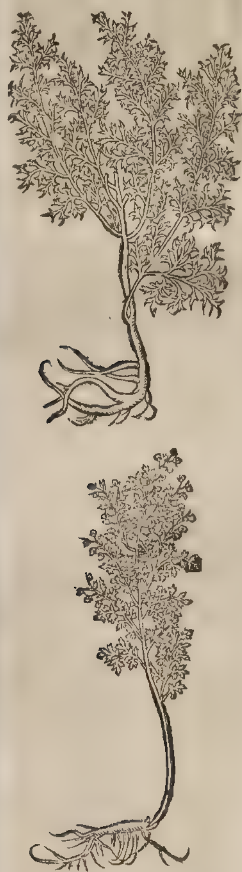
Calidum siccum esse scribit Dodonæus, sed tamen haud intensè, multò certè minùs, quàm vel Absinthium, vel Lauendulam. *Tempera[mentum]*

Absinthium Seriphium Turneri.

Absinthium vulgare, inquit Turn. part. 1. pag. 7. maius est, grauioris odoris, minusque adstringens

gens, quàm Seriphium. Cùm igitur Seriphium maius sit, minùs habeat adstrictionis, grauiorique sit odore quàm Ponticum, vulgareque in omnibus hisce superet Seriphium, necessariò sequitur Ponticum differre à vulgari, non tantùm natalibus, sed etiam magnitudine, odore, adstrictione ac illud docetur falsum esse, quod ait Amatus, nempe Ponticum maius & procerius esse vulgaribus Absinthiis, cùm apertè Galenus cōtrarium doceat. Idem p.9. Alterum Absinthii genus, dicitur ἀψίνθιον θαλάσσιον, Latinis Absinthium marinum, aut Seriphium, etiamsi in quibusdam codicibus inueniam Seriphium. Verùm cùm Seriphus ipsa insula sit, videtur Seriphium potiùs nominandum esse Absinthium; veluti ranam dicimus Seriphiam, hoc est, mutam, &c.

ABSINTHIVM PONTICVM vulgare, folio inferiùs albo.



[Desc]riptio

NVmerosas spargit *radices*, paruas, & crebris fibris intertextas, lignosas, sapore aramatico præditas: *caules* verò ex eadē radice plures erigit, cubitales & sesquicubitales, teretes, glabros, virescentes, aut ex virore rubescentes, canescentesque, frequentibus adnatis, ab imo ad summum vsque ramosos: *folia* non minùs tenuiter incisa quàm Abrotoni, sed breuioribus, concinnioribusque segmētis, breui lanugine pubescunt, potissimùm infernâ parte, quæ & magis canescit quàm superior, odore suaui, sapore subamaro: *corymbi* quàm in vulgari Absinthio minores, melini, foliis vehementiorem spirant odorem.

[Abs]inthium [Pon]ticum [duo]rum ge[ner]ū Clu[sio]. Absinthii Pontici duplex genus tradit Clusius tam in Pannon. quàm Hist. postrema. Vnum enim planè incanum est, quo potissimùm Viennenses officinæ vtuntur, tanquam nobiliore, ita enim sibi, persuadent. Alterum purpurascentes habet cauliculos, folia non adeò incana, sed internâ parte viridiora: id à nonnullis superiori præfertur: existimo tamen natales istam varietatem duntaxat parere.

An Syluio in Mes. lib. ?. cap. 12. Absinthium Ponticum seu Cappadocicum Dioscoridis & Galeni dicitur, Mesue Romanum? An eidem de compos. med. Ponticum, quod Romanum Mesuem vocare scribit, quodque hodie passim videri testatur?

Cordo in Hist. nominatur Abrotonum candidum, seu fœmina, & hoc titulo ab eo etiam describitur. Gesnerus addidit figuram, quæ non satisfacit. *Abrot. candidum seu fœmina Cordo.*

Absinthii multa sunt genera, inquit. Fuchs. de comp. med. lib. 1. vbi autem apud Veteres Absinthii mentio incidit, non vulgare & quod omnibus notum est, vsurpandum erit, sed Ponticum: quod non est, nisi id quo hactenus Seplasiarii pro Abrotono fœmina ad sua medicamenta vsi sunt. Comam tantùm cum floribus ad medicamentorum confectionem adhibemus. *Absinth Veterum Fuchsio.*

Pro Abrotono minori describitur à Trago in Hist. lat. In Hist. verò germ. vocat **Ein schön Stabwurtz**, existimauitque primò [& rectè] esse Absinthium, nunc verò Abrotonum Theophrasti lib. 6. cap. 7. esse posse sibi (falsò) imaginatur. *Absinth. Pont. Matthiol.*

Matth. in Icon. Absinthium Ponticum, Græcis ἀψίνθιον ποντικόν, Ital. *Assenso Pontico*, in Hist. germ. **Pontischer wermuth**. Camer. ad Epit. Matth. ponit nouam iconem, Absinthii titulo; Ad eiusdē verò Hist. germ. duas icones, quas Matthioli figuræ non præferimus. Ponimus & nos duas, nō vt diuersarum plantarum, sed quia ita sculptas accepimus.

Gesn. de hort. Abrotonum fœmina à Cordo existimata, Absinthii genus potiùs. An eidem Absinthium Romanum officinarum Coudenbergio? Eidem Absinthium Ponticum Fuchsii, non multi amaroris, spontè proueniens Tubingæ, astrictionis cuiusdam particeps.

Ex Galeni lib. 11. m.m. & 6. simpl. patet, inquit part. 1. p. 7. Turnerus eam plantam, quæ in Anglia Occidentali *Herbe Cypres*, i.e. Cyparissus, vel Cupressus herba dicitur, circa Londinum Absinthium Romanum; Pharmacopœis Antuerpiensibus & Mesuæ Absinthium Romanum, Coloniensibus **Graue cruyt** / esse verum Absinthium Ponticum, neque magnum illud vulgatum fœtidum Absinthium, esse Absinthium illud, quod pro Pontico proponit Galenus. Et pòst, si Matthiolus, sicuti debuit, Galeni auctoritatem curasset, debuisset, quodlibet trium (præter vulgare Absinthium) Absinthiorum, aut duorum saltem pro Pontico recipere potiùs, quàm vulgare: cùm præsertim vidisset duo hæc genera, vnum quidem Romæ, alterum aut in Italia, aut in Germania, aut saltem apud recentiores Germanos, præcipuè Fuchsium, & Tragum, sub nomine Abrotoni fœminæ descriptū. Item p. 12. Herbā illā, quam olim Santonicum Absinthium credidi, puto fuisse Romanum mihi tum temporis ignotum. *Matth. not.*

Dod. Gall. Absinthium Ponticum. Lat. in fol. p. 24. Absinthium tenuifolium, quod ait vulgò Romanum Absinthium, & **Roomsche Alsene** appellari, & hoc nomine compluribus medicinam facientibus ac pharmacopœis innotuisse, qui hoc Absinthio Pontici loco vtantur. Videri verò Ponticum illud esse, quod à Galeno m.m. 11. descriptum sit. Differens porrò hoc Ponticum

esse, ab eo, quod à Dioscoride cõmendetur. Nam Dioscoridis Ponticum, ex primi generis, siue Latifolii Absinthii esse numero: Quod & Galeni 7. simpl. cap. de Abrotono affirmet.

Absinth. Romanum Cronembergo

Cronemburg. Absinthium Romanum, quod alio nomine Ponticum vocari ait, ac multò minùs amarum dicit, in compos. med. accipit, simpliciterque Absinthium intelligi tradit.

Lob. in Obs. p. 436. pingit his nominibus. Dioscoridis Galatium Sardonium Absinthium, perperam Santonicum vulgi, est Absinthium Romanum falsò creditum, Abrotonum candidum Cordi, & fœmina Fuchsii, foliis & similitudine quadam Achilleę, Ponticum Absinthium Dod. & Fuchs. Santonicum Ruellii. In Icon. Plant. pag. 755. hoc titulo. Absinthium Galatium Sardonium Dioscoridis.

Cæsalpino dicitur Absinthium Santonicum virens in horto Pisano, allatum ex Gallia, vbi indigenæ Abrotonum vocant.

Tabern. Icon. & Hist. Absinthium Ponticum Galeni, Pontischer wermuth: Absinthium minus, Absinth. tenuifolium, Auerrhoë Absinthiũ, welschen wermut/ vnd Grabkraut.

C. Bauh. Phyt. Absinthium 6. siue Ponticum tenuifolium incanum.

Locus & tempus.

Horto Lusit. Absinth. Ponticum vulgare.

Matth. not.

Absinthium Ponticum, inquit Matth. nascitur plurimùm in Ponto: quin etiam in Vngaria & Bohemia. Temerè quidem meo iudicio asserit Matthiolus in Ponto prouenire, quasi ibi obseruarit. Idem fortè facit Dodonæus, cùm ait. In Mysia, Thracia, Pannonia, aliisque vicinis regionibus frequens: in Belgio & Britannia hortense est: Autumno flores, seménque profert, paulò pòst Hieme aduentante herba marcescit, vegetâ interim radice, à qua Vere folia caulésque rursus exeunt. Nonnullis Germaniæ locis frequẽs, teste Lobelio, in Flãdriæ & Angliæ hortis copiosa, & vsu multo expetita. In Galliis etiam audio haberi in hortis copiosè. Tubingæ spontaneum est, non longè à fluuio Nicaro. Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis: Lugduni in hortis frequens, vt & Geneuæ, vbi vocant *du prin fort*: Montbelgardi *du petit Cypres*. Absinthium tenuifolium quod doctissimis Medicis & Pharmacopœis Romanum dicitur prouenit in Germania apud Wormaciam, non lõgè à pago hoseloche, item circa Spiram apud locum dictũ heylig graben/ authore Turnero. In Anglia verò, Frisia, & Germania inferiore, quod idem sciat, in hortis duntaxat nascitur. Sponte crescit non solùm multis Pannoniæ, sed etiam Austriæ locis atque Viennensi agro, cùm in saxosis, tum in salebrosis gramineisque desertis agris, autore Clusio.

Vires & Vsus

Hydrops.

Ponticum Absinthium efficacem vim obtinet ad aquam intercutem, vt Matthiolus iam sæpiùs experimento compertum se habere scribit. Equidem quosdam se nouisse ait hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum eius, quæ ex saccharo adseruatę fuerant, sanitati restituti sint.

Conseruæ preparatio

Eius parandi ratio hæc est. Sumito comarum recentium Absinthii Pontici libram vnam: Sacchari albissimi libras tres. Comas illas tundito in mortario lapideo: deinde iis optimè tusis saccharum in puluerem tritum adiicito. Rursus omnia simul tantisper tundito, donec in vnũ corpus redigantur: & deinde pixide vitrea recondita insolentur per mensem. Ex Absinthio ita saccharato, semuncia quotidie assumatur tribus horis ante cibum. Lobelius ridens Matthiolú ait: Roomsche Alsen conseruam, in officinis Antuerpianis & Belgicis paratam, mulierculæ mulo medicæ & clinicæ libentiùs emunt, quia non ita amaram, faciliùs deglutiunt: Deceptæ quidẽ, nam si caret amarore, igitur & facultate amica, & grato colore. Calidum est ac siccum, inquit Dodonæus, amaritudinis quoque, sed multò minoris, quàm latifolium (Absinthium,) adstringendi autem vis in eo superat. Vino impositam vẽtriculo vtilem statuit Camerarius.

ABSINTHII SPECIES QVIBVSDAM, Chamæmelum Chrysanthemum Fuchsii.

CAP. LXIV.



Descri[ptio]

Simplice & singulari est *caule*, ferè cubitali, tereti, glabro, per quem ex interuallis *folia* nascuntur, Chamæmeli nobilis similia, tenuiter incisa: paullò supra medium caulem summo tenus, alternatim pullulant *flores*, corymbis Abrotoni similes, inferiores quidẽ semuncialib. & longioribus pediculis nixi, superiores verò breuissimis hærent, & veluti cauli apprimuntur: *radix* lignosa, tortuosa, multifida, fibrata.

Chamæ[me]lum [chry]santhe[mum] Fuchsij

Chamæmelum chrysanthemũ vocabat descriptam iam plantã Fuchsius, cùm apud eũ essẽ: Vidi olim & collegi Eslingę in horto D. Volmarii Pharmacopœi.

Dod. in fol. lat. pag. 32. Reperitur in quibusdã frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cœli rigore non attollitur, sed per terram serpit, vnde supinum à nonnullis dicitur.

Absin[th.] Pontic[um] supinu[m] herba[riorum] Lobeli[j]

Lob. Obs. p. 434. Absinthium Ponticum supinum Herbariorum, cauliculis procumbentibus, vnde supinum vocatur, folio & semine Absinthii arborescẽtis, odore suauissimo, gustu aromatico, amaricante.

Absin[th.] repens Tab.

Tabern. Icon. & Hist. Absinthium repens, Friechender wermuth/ Absinthium arborescenti simile, Absinthium supinum siue minus supinum.

C. Bauhin. Phyt. Absinthium 2. siue Ponticum supinum, Gesnero supinum, & Lob. Ponticum supinum. Item Absinthium 7. siue Ponticum repens, Absinthium repens Tabern. quod Eslingæ in horto D. Volmarii repentis nomine accepi, inquit C. Bauh. licèt sint qui Chrysanthemum vocitent.

ABSINTHIVM PONTICVM ET ROMAnum quibusdam, aliis Seriphium, & variæ de eo sententiæ.

CAP. LXV.

Absinthium hoc attulit mihi frater C. Bauhinus, qui Absinthium marinum ex Lio tũc denomi-

denominabat, ac aliquatenus nostrati simile aiebat, *foliis* minoribus, diuisuris longioribus, tenuioribus, & angustioribus multò, candidis.

Dedit hoc idem Metis D.S. Albinus Medicus insignis iā dicto titulo. Claudius verò Rocardus insignis Pharmacopœus, qui libellum de Absinthiis doctissimum conscripsit, Troiæ mihi obtulit pro Pontico vero eandem plantam, & aliam pro Romano valdè similem.

Camer. apud Matthiolum in Hist. germ. & Epit Absinthium Seriphium vulgò dictum, habet folium separatim pictum, quod respondet Absinthiis prædictis.

Absinthium murale Monachorum in Mes. dist. 6. cens. 179.

Turn. part. 1. p. 6. Alterum Pontici Absinthii genus in ruderibus Romanis proueniens. Figuram autem habet, cui titulum fecit, Absinthiū Ponticum Romæ natum, ex qua nihil certi colligere possum, quia mala: præterea eandem iterum ponit p. 10. pro Absinthio marino.

Gesn. de hort. Coudembergius in Epist. ad me. Absinthii Romani [inquit] ramulum, dedi olim Guill. Turnero qui Anglico suo herbario eius imaginem inseruit: sed periit mihi tum plāta absque semine, Hyemis iniuriā, nec id deinceps quauis diligentia licuit recuperare. Forma tota cum vulgato Absinthio conueniebat, foliis tantùm paulò minoribus. Romā semen acceperam.

Anguill. epist. 10. de hoc dicit: Absinthium Sardonium, quamuis multi Santonicum vocant: In ea Franciæ parte nullum inuenitur Absinthium, quod descriptioni Dioscoridis respondeat. Galatia est in Asia nunc Natolia dicta, in qua Sardorum regio: Absinthium ibi nascens idem est, cum eo quod inuenitur in Bosnia & in Hungaria, respondens descriptioni Dioscoridis. Hoc non reperitur, nec in Francia, nec in Italia.

Dodon. gall. Absinthium Ponticum quibusdā, in his regionibus [in Gallia] in quorundam hortis.

C. Bauh. phyt. p. 670. Absinthium Ponticum Belli, Absinthium Creticum, de quo hæc Bellus ex Creta scripsit. Absinthiū in hac insula frequētissimè prouenit, perpetuoque viret, odorem gratum spirat, nihilque amarum est, aut si quam siccum amaritudinem habet (in viridi enim nulla percipitur) ea valdè obscura est. Ab asinis & pecoribus, omnibusque brutis valde expetitur. Folia tenuia profert & multùm diuisa. Ego legitimum Ponticum esse existimo. Vocatur ἄπσια Apstia, & non ἀψίνθιά, quemadmodum Anguillarus in Græcia vocari aliquando per peram scripsit.

Tab. Icon. & Hist. part. 1. p. 1. Bergwermuth / aut Römischer wermuth / Absinthium montanum, seu Romanum: differt tantùm à vulgari paruitate: est enim duos aut tres palmos altum, eadem amaritudo, sed gratior, odor non ita grauis: prouenit passim in multis Germaniæ locis montosis, hoc esset semper à Medicis & pharmacopœis sumendum: eo tamen deficiente accipiendum quod supra muros prouenit, & in ruinis, aut saltem in agris siccis, & Soli expositis. Absinthium montanum peritis Medicis, & circa stirpes bene versatis. Dioscoridi, Aëtio, & Paulo Æginetæ Absinthium Ponticum, Meliue Romanum, Plinio Absinthium Italicum: & quamuis prædictis præferatur Ponticum, Romanum & Italicum, quod vnum & idē Absinthium est, nostrum montanum nihilominus formā & viribus non differt, nec necesse ex Ponto, vel Italia accersere. Errant qui discrimen quærunt. Serapioni cap. 14. simpl. & Mesarugie Arabico Medico apud eum Cuscute Romanum. Hæc Tabernamontanus, qui pro Absinthio montano, Lobelii figuram habet, cui titulus, Absinthium vulgare Ponticum Ruellii & Dodonæi Absinthium latifolium: quod Turnerus posuit pro Pontico & Seriphio, ponit pro Absinthio marino.

An Cęsalp. lib. 12. cap. 2. Absinthii alterum genus in collibus argillosis, vbi alia nulla viuit planta, frequens in agro Senensi? Hoc breuius, inquit, at multò tenuius vulgari: paucioribus ramis, ac seminibus odoris minùs ingrati, ac saporis. Ex Dioscoridis, Galeni & Plinii verbis patet, Absinthium hoc exiguum, quod apud nos incultis nascitur argillosis locis, esse quale Ponticum traditur.

Absinth. Seriphiū Camer. — Absinth. Ponticum Romanum Tab. — Absinth. Ponticum Romanum Tab. — Synonima. — Tab. not.

ABSINTHIVM SERIPHIVM TENVIFOlium marinum Narbonense.

CAP. LXVI.

Descriptio.



Absinthiū quod Seriphium Dioscoridis legitimum mihi videtur, multis fruticat *virgultis*, cubitalibus, lignescentibus, incanis: per quos *folia* sunt crebra, tenuissimè dissecta, latiora tamen quàm Alpini Absinthii Gesnerani, cuius foliis alioqui sunt satis similia, minùs tamen candida sunt mei Seriphii, sapore salsuginoso cum amaritudine; at primùm pullulantia, succulenta sunt & viridia: *semine* grauidum euadit minuto.

Clus. in Pannon. p. 554. & Hist. post. nominat Absinthium Seriphium Narbonense & Hispanicum, ac id se nusquam nisi in mediterranei maris littoribus obseruasse meminit: hoc præterea graueolentiā atque sapore Misnense superare ait.

Eadem ferè Dodonæus tradit. Absinthium Seriphium, inquit, circa littora exit maris mediterranei in plerisque Europæ prouinciis, veluti in Narbonensi Gallia, graueolentius est, ac minùs candicat, quàm Seriphium Belgicum.

An Camer. ad Epit. Matth. p. 457. & ad Hist. germ. tabellam habet hoc titulo: Absinthii Santonici species maiuscula & longiusculis foliis?

Miror à Lobelio tum in Aduersariis tum in Obseruationibus omissam nostram plantam, de qua hoc capite verba facimus, nisi voluerit eam

comprehendere sub Seriphio vulgari: ait enim Absinthium Xantonicum vulgare in Gallia, non multùm differre à Seriphio vulgari.

Dodon. Absinthium Seriphium, circa littora exeuns maris mediterranei in plærisque Europæ prouinciis.

An Cl.Roccardo Absinthium tertium marinum?

C. Bauhin. Phyt. Absinthium 13. siue Seriphiũ Gallicum, vel primum: Absinth. Seriphium tenuifolium Io.Bauhino libello de Absinthiis.

An Anguill. Absinth. Seriphium & marinum? An Bellonio Obs. lib.2. cap.66. Absinth Seriphium: cap.95. & cap.112. Absinth. marinum & Seriphium marinum? An Tabern. Hist. part.2. pag. 28. Paruum genus Absinthii, pulchrum instar paruæ arboris, altitudinis tantùm digiti, foliis similibus Absinthio montano, sed multò minoribus, quod quibusdam Tiberiadicum & Genezarethicum dicitur.

Ruellius, Cornarius, & Cordus aiunt, semen contra vermes, vel *Barbotinam* esse semen Seriphii, quod non impugnamus. Anguillara verò ait Herbam esse Abrotono similem quæ semen contra vermes ferat.

Locus & tempus. Absinthium Seriphium semine prægnans obseruaui mense Augusto circa mare Mõspelii. Vidi prætcrea Florentiæ in horto Nicolai Ferrarien...s.

ABSINTHIVM SERIPHIVM GERMANICUM succulento folio siue Misnicum.

Cap. LXVII.

Descriptio. **M**Vltifida habet *folia*, succulenta, non minùs quàm Absinthium marinum Patauinum incana, proximè ad Seriphii, in Belgicæ & Angliæ maritimis nascentis, folia accedentia, grauioris tamen paulò, & validioris, vt Clusio videtur (qui Absinth. marinum Misnense vocat) odoris, Seriphii Narbonensis & Hispanici grauéolẽtiam quodammodò referentis, atque etiam saporem.

Absinth. marinum Misnense Clusio.

An apud Cordum Gesn. in annot. lib.3. cap.27. in Diosc. hoc intelligit dum ait. Absinthium marinum referunt etiam in Germaniæ ora, vt Seebergi inueniri? An eidem de hort. Absinthium Seriphium?

Absinth. Seriph. germanicum C.B.

C. Bauh. Phyt. Absinthium 14. siue Seriphium Germanicum vel secundum. Camer. apud Matthiol in hist. Germ. & Epit. pag.456. tabellam habet sub titulo Absinthii marini, in qua portio picta notata litera H ac ibidem annotatum, Absinthium aliud Bononiæ marinum dictum, foliis minùs candidis, salsuginosis cum amaritudine, abundat seminibus paruis: cubitalis est planta, multos ramulos habens: folia primùm succulenta sunt & viridia, vt solet marinis stirpibus euenire. Considerandum an sit Absinthium Misnicum ex Clusio modò descriptum, vel Belgicum, de quo nunc dicendum.

Absinth. marinum Bononiæ Camer.

ABSINTHIVM SERIPHIVM BELGICVM.

Cap. LXVIII.

MIsit hanc plantam nobis siccam ex Angliæ Londino, Medicinæ Doctor & rei Botanicę studiosissimus Scotus, Iacob. Gargillus hoc titulo & hac descriptione. Absinthium marinum Anglorum, admodum lanuginosum & incanum, diuisurâ foliorum Absinthii Pontici seu vulgaris, sed segmentis concinnioribus, angustiâ Romanum dictum prouocantibus: sapor minimè ingratus, aromaticus quodãmodò, maiorem adstrictionem, quàm amarorem resipiens, eiusmodi ferè est Absinthii Romani vulgò dicti: odoré nullum spirat: colit in horto Gerardus Chirurgus & Botanicus, cui nunquam floret.

Nos planè simile obseruauimus Lutetiæ in cultiss. horto Io. Robini hortulani regii ãno 1586. quod nondum florebat, id etiam aliquot annis pòst misit plantandum Montbelgardi in horto Ill. E.C. id veluti rependo se plurimùm multiplicat, hiemem perferens non reconditum, vt pluribus annis durans. *Aliud si[...] le.*

Dodon. gall. lib.1. cap.2. Seriphium, *Aluine marine* inscribit, vocátque grecè ἀψίνθιον θαλάσσιον & σείφιον,: ac dicit. Absinthium marinum incognitum Pharmacopœis, quamuis vendant quotidie semen, quod officinis dicitur Semen sanctum, Semen lumbricorum, & semen contra vermes: Absinthium marinum prouenit copiosè per totam Zelandiam, & in Flandriã circa mare, & quibusdam Brabantiæ locis: albicans est, aut cinereum, multa folia habet, alba, similia Absinthio communi, sed multò minora, tenuiora, candidiora, tenuiùs incisa, multos flores paruis globulis similes & semina similia vulgari Absinthio: crescit ad altitudinem pedis & semis, ac etiã altiùs: odore est graui, salsi verò saporis, grati & amari, suo natali loco collectum, translatum verò in hortos & terram vbi aquæ dulces, multùm variat saporem & naturam. Is in Hist. gall. in descriptione aiebat Seriphium suum esse odore forti, sapore salso, amaro, & ingrato, quæ conueniebant nostro Absinthio Narbonensi: In Hist. verò Lat ea omittit [meritò sanè] nec repetit ex ea colligi semen contra lumbricos officinarum, rectè autem calidum quoque ac siccum naturâ statuit. Omissâ insuper icone sua priore, quam in Gallica exhibebat, ponit aliã quæ apud Lobelium nomine Absinthii Pontici Tridentini (Absinthii tenuifolii albi) habetur, & etiam est apud Clusium in Pannonicis pro Austriaco tenuifolio. *Seriphi[um] Dod. g[all.]*

Ex his ita dictis patet, meritò Lobelium in Aduersariis dixisse perperam fuisse agnitum Seriphium Dodonæo. Quàm verò aptè Artemisiæ speciem constituat, iudicent alii. Seriphium vulgare [inquit in Obs. pag.436.] Dioscoridis perperam putatum, Artemisia marina tenuifolia. Artemisiam tenuifoliam potiùs refert, minutissimis incisis foliis albis, semine & floribus: odore Lauendulæ & Abrotono proximis, vel Artemisiæ marinæ. Et paulò pòst. Xantonicum vulgare, è Xantonum Gallorum agro, *Saintonge* vernaculè. Seriphio vulgari non ita absimile, longiore & viridiore folio, ingrati saporis, & grauioris odoris. Belgis hortense apud Io. Mutonum. Icon. Plant. pag.755. Seriphium vulgare perperam Dioscoridis. Figura hæc Lobelii apud Plãtinum particularis & diuersa est, ab vtraque à Dodonæo posita, ita vt me lateat, an Lobelius candem intelligat, quam Dodoneus. *Seriph[ium] Dodon[æi] perpera[m] cogniti[um] Artem[isiæ] specie[s] Lobel[io]* *Xant[onicum] vulga[re]*

Clus. Pannon. & Hist. post. Absinthium marinum, siue Seriphium in Belgiæ & Angliæ maritimis. H. Lugd. pag.944. Seriphium Absinthium Dodonæi. Tabern. Icon. & Histor. Absinthium marinum, Meer wermut. An huc referendum sit hoc Tabernamontani Absinthium, videndum ex eius Historia: figura est ex Turnero, qui bis eandem *Absin[th.] Seriph[ium]*

tandem posuit, vti dictum, semel pro Absinthio Pontico: secundò pro Absinthio marino.

C.Bauh.phyt. Absinthium 15. siue Seriphium Belgicum, vel tertium. Leuino Lemnio in herbis Biblic.cap.17. Absinth.marinum apud Belgas in Oceani crepidine passim obuium.

An Cordo in Sylua Obs. Seriphium, i.e. Absinthium marinum ad lacum prope Seburgum? An Camer.in Hist. germ. Matthioli, & eiusdem Epit. Absinthium Seriphium vulgò, illud scilicet quod hoc signo ⚳ notatum est:

Cronemburgum de comp.med.lib.3.in syr. ex ex Absinthio hoc intelligere credibile est, dum ait: Seriphium nunc quoque passim nascitur, iuxta maris Hollandici littora, odore fœtenti grauissimoque: eo plærique tineas & vermes necant, ob idque semen lumbricorum, ac mortem appellant: quanquam alii peculiariter eam vim Santonico attribuant: vnde etiam Semen sanctum dici cœpit. *Fallitur* Cronemburgius: semen quod contra vermes appellamus, non ex hac planta colligitur.

ABSINTHIVM VALLESIANVM tenuifolium candidum siue Herba alba.

Cap. LXIX.



QVo tempore D. Gesnero Tiguri familiariter vtebar, Vallesiani nomenclatura Absinthium quoddam eapropter indigitabat, quòd in Seduno Vallesianorum vicinis collibus frequens oriatur: lignosi *rami* tomento denso & albido pubescentes, mollitie delicata, id quod in foliis quoque non minùs obseruatur, ad Seriphii Absinthii folia, diuisionum minutis cæsuris, accedentibus, vtcũque tamen angustioribus: *flores*, nisi quòd magnitudine cedant, similes quoque: odor aromaticus.

Absinthii genus quod in Vallesia [Heluetiorum regione, inter Rhodani ortum & Lemanum lacum] in collibus apricis circa Sedunum (Herbæ albæ nomine vulgari notum) nascitur Caphuræ quodam odore. Id ex semine facilè & pulchrè mihi prouenit, inquit Gesnerus de hortis. Floret eodem anno, quo satum, sed serò: nempe Autumno, si Vere seratur, vnde herbam annuam esse suspicatus sum: sed hæc dum scribe rem in Iunii mensis fine, anni superioris Vere satæ plantæ nondum florebant: vt illas quæ primo Autumno floruerunt, præcoces & præproperos flores edidisse existimem. Sata in fine Veris ad florem non peruenit. Absinthium Seriphium fœminam hoc appellarim, vel mediterraneum: nam color albus, & vis aliquantò minor, quàm maritimi (alioqui similis odore saporeq;) fœminam mihi designare videntur. Huius, quod sciam, hactenus nemo mentionẽ fecit, multis autẽ quidem modis in re. medica fœlicẽ eius vsum esse posse experimento didici. Hiemes in hortis quamuis asperas perfert. Idem in app. Absinthium album è Vallesia appellat, & vix vltra biennium in hortis durare ait. Negat tandem in Epist. ad me esse Absinthium Ponticum, eique minorem, quàm cæteris adstrictionem attribuit.

De hoc Dodonæus loquitur in Hist. lat. p. 26. dicens. Ex Spuriis Absinthiis, quæ non abs re externa appellari possunt, *Herba alba* ab Heluetiis appellata, vel prima occurrit: Tota hæc mollis, veluti lanuginosa atque albida est, & Seriphio siue Marino Absinthio assimilis, sed candidior, odore & sapore quoque satis refert, sed tamen aliquantò suauior, ad Caphuræ odorem accedens. In Valesia prope Sedunum in collibus nasci scribit Gesnerus, &c. *Absinth. spurium extern. primũ Dodonæo.*

C. Bauh. phyt. Absinthium 18. siue album foliis Seriphii.

Facultate Herba alba, vt Dodon. refert, caloris & siccitatis cuiusdam exiguæ particeps est. *Absinth. album foliis Seriphii C. Bauh.*

ABSINTHIVM AVSTRIACVM tenuifolium.

Cap. LXX.



HVius *caulis* pedalem altitudinem plerumque æquat, nonnũquam cubitalem attingit, firmus, canescens, multis foliis, marini Belgarum Absinthii foliorum quodammodo æmulis, tenuioribus, prorsus incanis, quæ confuso ordine eum ambiũt, præditus, qui superiore parte in multos ramulos, ex tenuiorum adhuc foliorum alis nascentes, diuiditur, plenos *flosculorum* propendentium corymbis: *radix* fibrosa est, & singulis annis nouos frequentioresq; producit: tota planta impensè amara est, sed elegans & rara. *Descriptio*

Absinthium hoc tenuifolium Austriacum Clusii, descriptionis auctoris, crescit in collibus & apertis quibusdam locis Viennensi vrbi vicinis, atque à Rhizotomis promiscuè cum eo, quod vulgò Ponticum appellatur, ad Viennensium pharmacopolarum officinas adfertur. Hæc ex Clusio, cuius figura in Pannon. malè ponitur. p.556. nomine Absinthii montani vmbelliferi, quod pingitur p.553. Clusii porrò figura apud Dodonæum pro Absinthio Seriphio. Licèt autem hæc nonnihil dubii nobis pariant, suspicamur tamen Tridentinum & Clusii tenuifolium idem esse. *Absinthium tenuifoliũ Austriacum Clusii.*

Tabern.Icon.& Hist. Absintium Nabathæum Auicennæ, Alexandrischer wermuth: foliis paruis tenuiter diuisis, albicantibus: odore grato, aromatico: sapore amaricante & adstringente: Hoc Medici Tridentini vtuntur pro Pontico, cuius loco etiam ponendum: quandoquidem Pontico viribus par est: apud nos sponte non prouenit: in Belgio frequens in hortis, priùs vidi Bruxellæ in horto. Hæc Tabernamontanus, qui figuram Lobelii habet.

Absinth Seriphium Dod lat. quoad figuram. Dodonæo Absinthium Seriphiũ quoad figuram, non autem descriptionẽ, quæ est Absinthii Seriphii Belgici.

Casp.Bauhin.Phyt. Absinthium 17. siue tenuifolium albicans.

Mouentur quædam dubia. Considerandum proponimus, quantùm & in quibus differat hoc Absinthium Austriacũ Clusii, ab Absinthio Valesiano Gesneri. An Anguillaræ Absinthium marinum? An etiam Bellonii Obseru.lib.2. variis capitibus Absinthium Seriphium: & Absinthium marinum?

LVMBRICORVM SEMEN. Cap. LXXI.

Lumbricorum semen vulgare & Matthioli.



Lumbricorum semen Rauvvolfii.



Absinth. Santon. Rauvvolfio

Descriptio QVod in officinis prostat Lumbricorum *semen* vulgò dictum, ex variis, minutissimísque surculis, *foliis*, & semine ipso coaceruatũ est. Semen paruũ est, oblongũ (maiora tamẽ inter ea Milio supparia, ex squarrosis tuniculis compacta,) pullũ vel flauescẽs. At quæ minutula inter ea sunt foliola, striata sunt. Quædam etiã obseruantur trifida, angustiora, acuminata, videntur etiam adesse portiones tenuissimorum *cauliculorum*. Omnia facilè digitis atteruntur, amara sunt cum acrimonia & odore grauiusculo.

Absinthiũ Santonicum, inquit Rauvvolfius prouenit circa Bethlehem & abundat in Terra Sancta, foliis paruis, cinereis; nostrati Absinthio mediocriter accedentibus: ramulis multis tenuibus, cum copioso semine paruo, flauescente, grauis odoris, saporis amarissimi, acri cum salsugine.

Absinth. Seriphium siue marinum Cordi. Cordo in Hist. Pl. lib. 4. cap. 80. ita describente. Absinthium Seriphium, siue marinum Absinthium, ramosa est herba, nostrati Absinthio similis, multò tamen minoribus foliis: semen habet paruum veluti Ammi, acerosum, colore flauum, gustu valde amarum, acre, vehemẽter tenue, & grauiter, veluti si quis Santonicum Absinthio misceat, & cum aromatica qualitate aliqua, odoratum. Eligito magnum, non pulerulentum, & odoratissimum. Nascitur maritimis locis in Aegypto, vnde ad nos affertur, Alexandrinum semen, aut Zinæ semen appellatum, aliud ab hoc est Santonicum. Absinthium verò hoc marinum, aliud esse ab eo, quod Matthiol. pingit, notat hoc in loco Gesnerus. *Idem* Cord. in Dioscor.lib.3.c.27. de Lumbricorum semine hæc habet. Marinum Absinth. à Seriphio insula Seriphium dictum. Pharmacopolæ eius semen habent, quod Alexandrinum semen vocant, quidã etiam Sanctum semen, quod nomen à Sanctonico deductum est. Nam hoc marino Absinthio *Semen sanctum* simile est, semine tantùm exiliore. Nascitur hoc in Galliæ & Germaniæ quibusdam locis, & semen eius ab Italis *Sandonigo*, à pharmacopolis *Sandonigo Italorum* Zinæ semen, vel Semen sanctum minus appellatur: Germani vtrumque wurmsamen & wurmkraut vocant. Hoc etiam in loco annotauit Gesnerus huius semen, Semen Zedoariæ quosdam *Semen Zedoariæ Cord.* vocare. Cordus verò in Historia Seriphium suũ, siue Semen sanctum facit simile Absinthio vulgari, quod nullus vnquam nobis persuadebit, propter foliorũ fragmenta admixta, à seminibus lõgè diuersa. Quale Santonicum tradat, vt ingenuè fatear, hactenus me latet.

Seriph. Ruellio Seriphii semine Medici, id attestante Ruellio, tineis vermibúsque necandis insidias struunt, & ob id semen contra lumbricos vocant. Gallicum vulgus *Barbotinam* appellat, nonnũquam quoque mortem vermium. Officinæ iis vocant appellationibus. Hæc eadem Tagaultius de simpl. purg. lib.2 .cap.10. non nominato Ruellio tradit.

Nonnullorum error. Nonnulli, vt Fuchs. annotat, Santonici à Sãtonibus Galliæ populis, dicti semen, corruptâ voce Sanctum, cùm Sanctonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignem eius efficaciam, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Plura vide inter vires, vbi Santonicum & Seriphium diuersa statuere cernitur.

Absinth. 3. Dioscoridis Trago. Tragus lib.1.cap.111. de hoc ita loquitur. Tertium Absinthium Dioscorides Santonicum à Sãtonibus Galliæ populis, nuncupat. Estque illud Lumbricorum semen, quod Rhizotomi & Pharmacopolæ ac Agyrtæ vendere solent. Multi putarunt à facultatibus illud vocari Santonicum, quare in receptis suis [vt vulgò loquuntur] Semẽ sanctum nominant, quod Arabibus Sceha aut Schea dicitur. In græcis exemplaribus quibusdã *Schea Arabum.* σαρδόνιον scribitur, quod quàm absurdum sit, & vitiosum nemo non videt, cuius rei Manardus Ferrariensis lib.4. Epist.1. meminit.

In Italia cùm non soleat prouenire Semen sãctum, mirari subit Cornarium, cur Italicum vocet.

Nonnulli (quamuis falsò) opinantur Absinthium Sanctonicum esse plantam ferentem semen, quod vulgò Semen sanctum, & Sementina vo-

na vocatur. Sed hoc nobis [Monachorum in Mes. dist. 6. cens. 179. verba sunt] videtur impossibile: quia Absinthium Sanctonicum nascitur, vt Mesnes tradit, non longè ab Alpium montibus eiusdem nominis, vnde & nomē, Absinthiū Sanctonicum, sibi vendicauit. Sementina autem, siue hoc Semen sanctū vulgò dictum, quod aliqui etiā falsò putant Sanctum à Sanctonico dici, quodq; Venetiis non vili venditur pretio, vt scitur, Alexandriâ Venetias fertur. Quapropter non potest esse Absinthii Sanctonici semen. Quid autem sit incompertum habemus. Pluties illud seuimus, sed nunquam potuimus natum videre. Præterea Venetiis etiam venundatur aliud semen, grossius eo, pro vermibus puerorum, quod nonnulli asseuerant esse semen Sanctonici Absinthii: sed neque de hoc adhuc potuimus habere certitudinem, quid propriè sit. Vtrumque enim non potest esse. Vnde necesse est alterum ipsorum esse falsum. Et fortasse [vt coniectamur] quod neutrum eorum est, verum Absinthii Sanctonici semen. Item nonnulli pharmacopolæ Romæ pro Semine sancto vulgò dicto, vendunt semen cuiusdam plantæ similis Alexandrinæ herbæ, quam plantam scimus in partibus Apuliæ vocari vulgariter *Morulam*. Cuius quidem semen nunquam fuit sanctum, neque beatum.

Monachis se opponit Matthiolus his verbis. Sunt, qui putent semen illud, quod officinæ sanctum cognominant, quodque saccharo circumdatum necandis interaneorum vermibus præbēt, Absinthii marini esse semen. Attamen vt fatentur rei herbariæ periti, qui ex Gargano monte Apuliæ, semen hoc ad nos comportant, à planta quadam profertur, Absinthio nostrati paululùm absimili. Ex quo facilè [vt mea fert opinio] coniici potest, id potiùs esse Santonici Absinthii semen, quàm Seriphii: præsertim quòd Sanctum illud nomen non aliunde quàm à Sanctonico deductum esse videatur. Hallucinantur qui Canabel Serapionis interpretantur, cum Canabel terra sit, &c. Idem in Epit. excusa 1571. Semen sanctum, Italis *Semen santo*, & *Semenzina*, planta est admodum fruticosa, caulibus & ramis numerosis referta, semine minuto oblongoque, racematim prodeunte, amariusculo gustu, odoreque non insuaui: affertur ex Alexandria Ægypti, ac aliis meridionalibus locis. In Hist. germ. lib. 3. cap. 23. Absinthium Santonicum nomine tantùm cognitum est, quamuis aliqui semen Sanctum officinarum, Santonici semen esse velint. In comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Sunt qui putent semen illud, quod officinæ Sanctum cognominant, Absinthij marini esse semen, sed ij planè decipiuntur. Siquidem legitimam seminis huiusce plantam integram misit ad me Patauio Iac. Ant. Cortusus, quæ à marino Absinthio longè distat: Item paulò pòst: Ægyptium Seriphium primùm consequutus sum à Iac. Anton. Cortuso, è quo colligi quoque semen Sanctum quidam volunt, etsi quid certi de re hac affirmem, non habeam. *Quam porrò* inconsideratè & ignoranter de plantis sibi non visis scribat Matthiolus, prææallegata satis demonstrat. Olim Semen Sanctum accersebat ex Gargano, & potiùs Absinthij Santonici volebat: postea mutatâ sententiâ afferri dicit ex Alexandria, propositâ icone nouâ, sine foliis, non indicans vbi viderit plātam: tandem & postremò fatetur plantam integrā à Cortuso missam: verùm ei addit folia quæ creuerunt in eius musæo, vel potiùs accreuerunt apud pictorem; quorum non meminit in descriptione. Pro conclusione præterea dubius hęret, an Semen sanctum sit ex Ægypti Absinthio Seriphio. Profectò magna est differentia foliorum eius Absinthii Seriphii, & eorum quæ mixta reperiuntur cum Semine sancto. Nos figuram assumpsimus Rauvvolffii, & portionem ex planta ab eo nobis communicata appinximus. Matthioli figuræ iungimus portiones seminis sancti, siue Lumbricorum officinarum.

De Lumbricorum semine variat Dodonæus, ait enim in Historia gallica. Secunda species Absinthii vocatur Seriphium, pharmacopœis incognitum, licèt soleant vendere sub nomine *Mort aux vers*, quod in officinis vocatur Semen sanctum, Semen lumbricorum; & Semen contra vermes. In Hist. lat. de Florib. cap. 75. Semen Santolinæ (quæ plerisque Chamæcyparissus,) officinæ Semen contra vermes & Semen sanctum appellant, quod nonnulli ignorantes ex qua planta colligatur, Santonici semē esse existimant; alii Seriphii. Vtrique aberrant. In Hist. lat. in fol. mutata priori sententia hæc ait. Ad Absinthii genus contingit & referri, vulgò Sementinam dictam, inter spuria Absinthia, vel aliò referendam. Caule hæc assurgit mox in multas alas & ramos distributo, circa quos folia minuta, copiosiora verò semina, exigua quidem illa, sed adeò frequentia, vt stirps cum ramis vniuersis semine tota turgida appareat. Peregrina est stirps: semē in calidarum regionum hortis satum non infeliciter prouenit: Gallis *Barbotine*; Italis *Semenzena*; vnde & Latinis Sementina: Semen passim Semen sanctum, & Semen contra lumbricos, à quibusdam Semen Zedoariæ. *Et hæc* Dodonæus, qui in Hist. gall. pro planta, quam Lumbricorum semen ferre ait, Absinthium Seriphium Belgicum exhibet magno errore. Descriptionem porrò, quam nimium securus ponit in Histor. lat. in fol. Dodonæus, existimamus factam ad iconem Matthioli postremam, quod displicet nobis. Si vidisset alicubi plantam qualem describit, locum procul dubio in quo obseruauerit, annotasset.

Lobel. in Aduers. p. 337. iustè negat Gallorum Barbotine, vel Belgarum Semen Zedoariæ, Semen sanctum, vel contra vermes officinarum, aut Santolinum dictum, esse aliquod trium Absinthiorum: nam tametsi nonnulla amaritudinis & figuræ similitudo illis intersit cunctis: tamen non adeò plenè sunt adulta horum semina aut horridè amara. In Obs. p. p. 437. figuram Matthioli habet, hac inscriptione, Semen sanctum, *Barbotine* Gallorum, Ital. Semenzina. In Icon. Plant. hoc titulo Semen sanctum.

H. Lugd. in append. p. 36. Absinthii genus, Arabibus Scheha: Semen Zina: Mercatoribus Semen contra vermes.

Huius plantæ figuram quam proponit Rauvvolfius cæteris ab aliis traditis præfert Camerarius: sed non placet eum in Epit. Matthioli, eius descriptioni subnectere Rauvvolfii verba, eo non citato.

Hatchio dicitur in Enchir. Absinthii tertia species, Santonicum, proferens semen illud, quod vendi solet ad occidendos vermes. Carol. Steph. de hort. vt & Gotthæo ita definit. Absinthium aliud, marinum, Seriphium dictum.

Semen, quo vulgò vtuntur aduersus lumbricos, si credere fas est Lacunæ, est Semen Absinthii & non Seriphii, vt putant aliqui, differtque etiam à Canadel Serapionis.

Santolinæ semen.

Dodon. errores duo.

Semē lumbricorum trium Absinthiorum nullum est.

Camer. not.

…nthii …rini se. …non est

An Hieron. Herbario apud Brūfelsium Tom. 2. Absinthium Santonicum, Germanis wurmsat/ quod adfertur Geneuā vt plurimùm, vbi prouenit, tarò aliis locis? Videant lectores an fortè loquatur Hieron. de Chamęcyparisso, quod etiam Santonicum à quibusdam dicitur, vel de Semine contra lumbricos vulgari: nescio an Geneuæ proueniat Semen lumbricorum.

Absinthium Santonicum plurimum esse in Gallia testatur Bacchanellus, & esse iuxta Matthiolum, cuius semen vulgò dicatur Sementina. Bacchanellus asseclam habet Dorsthenium, qui tertium Absinthii genus facit, & plurimum cum illo in Gallia vltra Alpes nasci, seménque eius aduersus infantium lumbricos vendi tradit. Sed considerandum quale semen venderetur tempore Dorsthenii, si id quod nunc, toto cœlo aberrat, qui putet in Gallia prouenire.

Tertium genus Absinthii (Veterum puta) facit & Apollo, cóque Galliam Alpibus finitimam scatêre refert, idque patrio nomine Santonicum vocari, Sardonium vertere Anguillarium, quòd in Aldino codice pro Gallia legatur Galatia, quā incolant Sardi, hodie Natolia n, vbi frequentissimum, vti & in Pannonia, visitur, nec vllibi in Gallia &c.

Mizaldo in Alexikepo campo 6. area 1. Absinthium alterum, Seriphium vocatum, seu marinū, cuius semen Gallicum vulgus Barbotinam & Vermium mortem nuncupat. Toxites in onom. philosoph. wurmsamen / wurmkraut/ Absinthiū marinum, Absinthium Seriphium, Semen lumbricorum &c. Venedisch sam/Babilonisch sam. Disp. Colon. Absinthii marini semen contra lumbricos.

Adolph. Occoni Absinthiū Seriphium, i.e. semē contra lumbricos, Barbotina quibusdam, aliis Santonicum, & Cinæ semen.

De hoc Claud. Roccardus ait. Sunt qui nominis affinitate seducti Semen sanctum, officinarum semen contra vermes, & vulgò Barbotine dictum, Santonici semen putant, quod Scha Corasceni seu Carmeni Auicennæ semen esse Bellunensis testatur &c. Quod ex Corasceno regione Indiæ finitima non ex Gallia ad nos adfertur. Si quoddam Absinthium marino quodammodò simile fuerit, in eius serie collocandum esse putamus. Huiusque generis esse, quod semē sanctum profert, ac Scha Auicennę affirmat Bellunensis interpres.

Calepinum ignarum Botanicum esse hæc liquidò demonstrant. Absinthium marinum, inquit, ἀψίνθιον θαλάσσιον, Gall. *la mort aux vers, Barbotine*: Hoc est Seriphium à nonnullis appellatum, de quo Plin. lib. 27. cap. 7. Est & Absinthium marinum, quod hodie Semen lumbricorum vocant.

Quis non nisi cæcus non videat ex sequentibus verbis Eucharium Rœslin licentiosè scribere quæ non intelligit. Semen lumbricorum, ait, wurmkraut / wurmsamen, paruum est instar ferè arenæ, coloris lutei, Croci modo, habet supra semen siliquam rubram: tunditur herba &c.

Anguill. epist. 10. Abrotonum mas, cuius semē adfertur pro Semine sancto, quod Arabes Semē lumbricorum, & Auicenna Scha vocant.

An nomina hæc (welsamen/wurmsamen/Absinthium Seriphium, Santonicum) vni plantæ conueniāt, vt sentire videtur Wirsung. iudicent periti.

Tabern. Icon. & Hist. Sementina, Santonicū, wurmsamenkraut. Cur plantæ sibi non visæ appingit radices repentes?

C. Bauhin. Phyt. Absinthium 19. siue Seriphiū Alexandrinum, Semen sanctum Matthiolo & Lobelio. Item Absinthium 20. siue peregrinum, vnde semen lumbricorum colligitur, Sceha Arabum Rauvvolfii: vidimus apud fratrem Io. Bauhinum: an diuersum à superiore dubito.

Habes studiose Lector de Lumbricorum semine diuersas diuersorum authorum opiniones. Alii enim Absinthium alterum, Seriphium & marinum vocatum proponunt, pro planta Lumbricorum semine. Alii Absinthium Santonicū obtrudunt: alii ipsum Absinthium vt Lacuna. Aliud Absinthium tradit Matthiolus, uti dictum. Pena addit Semen contra vermes officinarum trium Absinthiorum nullum videri. *Et huius sententia maximè nobis arridet.*

De loco satis dictum, qui hodie nondum planè cognitus. Aliquoties seui semen lumbricorum Montbelgardi in horto Ill. F. C. & aliis locis, sed non mihi prouenit, ita vt Lobelium vagum & inanem iactatorem dixerim.

Oblinitur passim sacchāro à Pharmacopœis, daturque vtiliter infantibus & pueris ad intestinorum vermes. Sementinæ semen amarum admodum esse scripsit Dodonæus, calidum & siccū ea de causa facultate. Aduersus lumbricos, & interaneorum vermes quoquo modo sumptum vtile. Vtilius verò futurum, si Rhabarbari nōnihil ei addatur: ita enim non modò vermes interfici, sed & per aluum mortuos expelli. Nos hoc Dodonæi consilium multùm probamus, ac eo modo feliciter soliti sumus exhibere à quadraginta penè annis, non lecto eius consilio. Et sanè fieri hoc omninò expedit.

ABSINTHIVM ÆGYPTIVM QVIBVSDAM.

Cap. LXXII.



Folia ferè palmaria, quæ sicca (ex sicca describimus) aliquid simile habent cum Trichomane, vel Scolopendrio & Chamæcyparysso, in quibusdam iuxta longum pediculum sunt veluti foliola mutuò se contingentia, cū fimbriis nōnihil serratis, reflexis. Alia autem folia ex longiori pediculo in foliola longiora, & à se inuicem magis diffita diuiduntur. Tota herba villosa & incana, Chamæcyparissi modo: sapore amaro & Seminis contra vermes officinarum ferè simili: odore aliquantulùm aromatico.

Absinthium Seriphium, inquit Matthiolus in Epitom. Italis *Assenzo Seriphio d'Egitto*: pumilā

mila est planta, in Ægypto proueniens, foliis minutis Abrotoni fœminæ ferè similibus: surculis compluribus, gracilibus, breuibus ac foliosis; minuto semine, gustu amaro: non tamen vehementer: aliis omnibus præditum est facultatibus, quibus & Italicum. Hæc Matthiolus.

Claud. Roccardo autore Absinthium hoc, quod ex Ægypto translatum esse volunt, Polytrici folio ex Absinthiorum numero reiiciendum esse, doctissimorum Herbariorum maior pars censet.

Aliud peregrinum, siue Ægyptium, Polytrici formâ, foliolis albis, alterno situ digestis, digitum altis, apud Gesnerum iamdiu, & pòst penes Valerandum Dourez siccum videramus [aiunt Lob. & Pena in Aduers.] infirmâ aut certè nullâ coniectura Ægyptii cognomine inscriptum, & à quodam Herbario missum, qui ex hoc Semen sanctum produci coniectabat. Pingitur in Obs. p.437. in Icon. Plant. p.756. eodem titulo, quo in Aduersariis vsus est Lobelius.

Dodonæus lat. in fol. ponit figuram sine descriptione: dicit tamen Absinthium Ægyptium in Africa & Ægypto odore Seriphio potentius esse. Tabern. Icon. & Hist. vt Dodonæus, vocat Absinthium Ægyptium, Egyptischen wermût. C.Bauh. phyt. Absinthium duodecimum, siue Capilli Veneris folio. Quomodo autem propriè & absolutè, possit dici Capilli Veneris folio, non videmus, quia Capillus veneris vulgò dictus, siue Adianthum verum, multùm differt.

H.Lugd. p.494. Absinthium Seriphium Ægyptium Matthioli. Frustra Matthiolus adductus vt crediderit [Epist. lib.5. ad Cortusum] Absinthium hoc Seriphium, quod Alexandriâ Ægypti allatum esse scribitur, esse Seriphium genuinum Dioscoridis. Hanc autem perceptam opinionem, vt faciliùs sibi eripere non permitteret, Seriphii caput apud Dioscoridem pluribus in locis deprauatum esse scribit, quod vanum est.

ORIGANI FACIE CORIMBI.

CAP. LXXIII.

Tragorigani nomine misit plantæ cuiusdam cacumina D. Rauvvolffius, quæ nonnihil similia Maro Syriaco, siue Origano Oniti Matthioli, candida admodum, parua, hirsuta: quorum capitula squammis oblongis, in modum capitulorum Thymi Cretici dispositis, compacta, odore graui, sapore amaro, feruido, ad saporem Seminis contra accedente, adeò vt de Seriphio aliquo suspicionem possit iniicere. Eius figuram iunximus cum Absinthio Ægyptio quorundam.

ABSINTHIVM VMBELLIFERVM, Mutellina quibusdam.

CAP. LXXIV.

Descriptio

Mvtellinæ nomine inter siccas nostras plantas Absinthii genus inuenimus, radice nixum crassâ, perenni, vt videtur, caules emittente plures, palmares, & paulò maiores, per quos vt & in ipsorum fastigiis corymbi conspiciuntur, rariores, satis magni, & ni fallimur, lutei: folia tenuia, Absinthii Seriphii diuisurâ, candidissima, hirsuta: sapore amaro, ingrato.

Hæc planta nobis communicata est, cum inscriptione horum nominum Gallicorum, *Muteline blanche, Herbe de l'apostume*: videndum an sequentes scriptores huius stirpis meminerint, sub sequẽtibus nominibus.



Lobel. Obs. p.435. Absinthiũ vmbelliferum alterum Italicum, Ital. Assenzo ombellifero nondum literis proditũ: quippe non frequens obuium, vel minùs notum: ortu colore incano, & habitu ipso non ita diuersum ab absinthio, albo, sed omnia exiliora multò, cauliculos plures spithameos emittit, summis flosculos in glomeratis capitulis incanis gerens. Itali stirpium exploratores, à quibus studiosè alitur, vmbelliferum Absinthium dixêre: folia amara Absinthium Ponticum Tridentinum (Absinth. tenuifolium album] non multùm magnitudine superant.

Camer. hort. Absinthium paruum & incanum, Gesnero humile [nos hoc ad aliud referimus] In hortum à me translatum ex montibus Tyrolensibus, vbi copiosè crescens reperi, sed non diu culturam fert, nisi sæpiùs transplantetur. Item apud Matthiolum germ. lib 3. cap.23. Absinthium paruum Clusio pumilum dictum, in Tyrolensium montibus, pulchrum, delicatulum, non facilè ferens culturam. *Absinth. paruum Camer.*

Clus. Pannon. p.554. & Histor. post. Pumilum Absinthii genus, vix palmi altitudinem superans, tenuibus admodum cauliculis, quos circa radicem multa exigua, multifida tamen & incana, ambiunt foliola, non iniucundi odoris. Id in summis cauliculis quaterna aut quina fert capitula in pallescentes flosculos sese explicantia. Norimbergæ alebat in fictibus C. V. Camerarius.

C.B. phyt. Absinthii noni, siue montani vmbelliferi, alterum Italicum, à montano vmbellifero non multùm diuersum, sed multò exilius.

ABSINTHIVM ALBIS FLORIBVS capitulis squarrosis.

CAP. LXXV.

Plantula est semuncialis & dodrantalis, & mediæ magnitudinis: *caule* incano, albo, per quem *folia* vncialia aut sescuncialia & ampliora, latiuscula, incano tomento obducta, in lacinias Absinthii vulgaris in morem diuisa, profundè laciniata, minora tamen multò, semunciam lata, unciam vnam aut tres longa sapore amaricante; ex *radice* statim oriuntur alia per cauliculum. Descriptio

in cuius summo *flores* in vmbellæ formam digesti, pulchri, magni, septem, vel octo, pediculis mediocribus hærentes, radiatis albis foliis constãtes, Herbæ *de la rotta* aut Millefolii Alpini, vel etiam Tanaceti albi similibus, discum occupantibus multis apicibus, subnixi autem sunt capitulis squarrosis, lineis nigris variantibus: *radix* crassa, perennis esse videtur, cui radiculæ longæ, tenues, ac etiam capillares adnatæ.



Eandem cum Clusio figuram exhibet Lobelius in Obs. p. 435. cum hac inscriptione. Absinthium album [ita quoque in Icon. Plant. pag. 753.] capitulis squarrosis, floribus albis, vmbellâ Achilleæ montanæ, ac ait. Rariùs multò hoc Absinthii genus in Belgio, Gallia, Anglia, & Italia, nullidum memoratum Scriptori: vni C. Clusio agnitum, & D. Dilfio Viennâ Austriæ transmissum: folio Chrysanthemi diuisurâ, Arthemisiæ marinæ concolori, in cauliculo dodrantali: flos albus, Parthenii, in vmbellis senis foliis: subastringit, nonnihil amaricat.

Absinth. Pannon. flore albo Camer. Agnouit hoc & Camer. de hort. dicens. Absinthium Pannonicum flore Albo. Elegans planta quasi mediam naturam obtinens, inter Absinthium & Matricariam. Non lubenter horto mansuescit, sicut nec aliæ alpinæ: quare collocandæ in loco vmbroso, attamen aëri exposito, cùm Solem minimè ferant. Astutus (vel potiùs ingratus) Camerarius est: In Epitomen, Clusii verba redigit, immutat, ac pro suis venditat.

Absinth album Tab. Tabern. Ic. & Hist. Absinthium album weyßer wermut: Absinthium vmbelliferum, Cronen wermut: Helueti vocant Herbam albam, Gesnero teste, ea abundat in Valesia ab vrbem Sedunum locis cliuosis, Soli expositis. Sed quidquid statuat Tabern. Herba alba Gesneri multùm differt ab hoc Absinthio albis floribus, squarrosis capitulis, quod icone sua exprimit Tabern. Herbam albam Gesneri exhibemus pro Absinthio Valesiano inter præcedentia.

Absinth. mont. Vmbelliferum C. Bauh. C. Bauhin. Phyt. Absinthium 9. siue montanum vmbelliferum.

Hist. Lugd. pag. 946. Absinth. album capitulis scabris Lobelii.

Locus. A plurimus annis habemus inter nostras plãtas siccas: præterea frater C. Bauh. attulit nobis à D. Bechio sibi datas plures stirpes, qui eas collegerat in monte Baldo.

ABSINTHIVM MONTANVM FLORE Chamæmeli.

Cap. LXXVI.

E *radice* lignosâ, paruâ, nigrâ, fibrosâ, incana, lanuginosa, tenuia emittit *folia*, incisuris pro-



fundis diuisa, media inter marinum Absinthium & Abrotonum marem in orbem disposita: Vere *caules* edit plures, supinos, paucis in imo foliis hærentibus, Aestate *flores* singulos, singulis caulibus in summo hærentes, Abrotoni fœminæ modo, sed similes Chamæmelo potiùs, foliolis quidẽ albis lutei vmbones circũdantur. Sapore & gustu, atque odore Absinthium vulgare Ponticum refert hæc planta, ac idcircò potiùs Absinthii nomen indidit Columella quàm Abrotoni fœminę, cui similior videtur, præsertim flore, qui longè ab Absinthii floribus abest.

C.B. Phyt. Absinth. 8. siue montanum Chamæmeli flore, aitque mediæ esse naturę inter Absinthium & Abrotonum marem.

In excelso monte D.M. Virginis appellato noua & elegans, raráque Absinthii huius species oritur, atque non nisi rimis saxorum sterilibus, ex quibus fruticat, exit.

ARTEMISIA.

Cap. LXXVII.

Artemisia vulgaris.



PErennis fruticosa herba ex *radice* digitali, serpente, plurimis fibris capillata, lignosâ, sapore subdulci & aromatico: *caules* surgunt duos, aut tres cubitos alti, fractu contumaces, canaliculati, subhirsuti, colore rubescente plurimùm, rariùs cano aut viridi, alis multis, concaui: *folia* suaueolentia, sapore dulciusculo & subacri, alternatim caulibus & ramis adhęrent, inferiùs incana, superiùs viridantia, in acutiora segmenta, quàm Absinthii vulgaris, diuisa, ita vt summa sint veluti digitata: *corymbi* odorati, ad spicę, vel Lauendulæ odorem quadantenus accedentes,

tes incani, villosi; fibrillas luteas ostentant. Et hæc descriptio est Artemisiæ vulgaris.

[…]temisia [ru]bra & [Ten]ui[fol]ia Ta[bern]. *[No]mina & [Sy]nonyma [lin]guarum*

Tabern.Icon. & Hist. Artemisia rubra, Rotter Beyfûs. Item, Artemisia alba, weisser Beyfûs: differunt tantùm colore caulium, vni albo, alteri purpureo [Braûn.] Ἀρτεμισίαν volunt dictam ab Artemisia regina, vxore Mausoli, quæ multos hac herbâ curauit: alii ab Artemide venatrice, aliàs Diana. Appellatur aliàs à Græcis Ἀρτεμίσια πλατυφύλλος, i.est Artemisia latifolia, ad distinctionem cæterarum; Dioscoride & Apuleio πολύκλωνος, τοξοτέσια, ἐφέσιας, σώζουσα (quasi salutaris,) λεία, λυκοφρὺξ, Αἷμα ἀνθρώπου, βασιλικὸν λάχανον, χαμελευκὴ, τοξόπις, λύσας καὶ λύας ζαθέστη, θεόνιοις, γόνος ἡφαίστου, τοξάβολον, αἷμα κνόνου, ὑπέσσος, & παρθενὶς, vt testatur Plinius lib.25.cap.7. Dicitur à Latinis Canaparia à caulibus lignosis, cannabinis similibus, & Olus regium, & Herba regia, à regina Artemisia. Similiter Rapium, ab Apuleio Sirium, à Pythagora Pexasis, Dioscoride & Apuleio Valentia & Valentina, à virtutibus & facultatibus quibus valet. Marcellus Empyricus scribit suo tempore à Gallis fuisse Bricumum appellatam: à Mattheo Syluatico, Pandectarũ authore Ieramia & Ierania, potissimùm autẽ radix eius. Vocatur aliàs etiã eodẽ referente, Bemastrum, Amarantium, Amantina, & vulgò ab Herbariis Armosia, Valachis Zuoste / Zûuoste & Zyred: Arabibus Belengesif, Molusar & Molusari: Haliabbate Beremaltum, Bereniasceton & Berinemase cum Hebræis teste Aruchi Monsteri *Chalgalugoth*. Italis *Artemisia*, Venetianis *Herba della madonna*: Hisp. *Artemisia & Altamisa*, Gallis *de l'Armoise*, *l'Herbe de Sainct Iehan, & Armase*: Nuncupatur aliàs quoque ab Herbariis Mater herbarum, à Vegetio Dianaria, dubio procul à Diana: Polonis Bilicza/ Bohemis Czernobyl/ Zernobyl: Hungaris Fekete Jrôm [h.e. nigrum Absinthium] Ægyptiis *Anesce & Netesar*: Belgis Byront & Sint Jans crûyt. Anglis Mûgwurt. Germani nominant Beyfûs/ Bucken/ Buckelen/ S. Johans gürtel [Cingulum D.Ioannis] Sonnenwend gürtel & himelfher. *Hactenus* de nominibus & Synonymis linguarum ex Tabernomontano, qui frustra ponit duas figuras Artemisiæ vulgaris, cùm colore caulium duntaxat, vt ipse refert, differant. Solo autem colore differre approbat Fuchs. & antè eum Cordus, & Gesnerus.

Gerardus icones habet Tabernamontani (qui eas non tanquam figurâ differentes, sed suo more propter colorem diuersum proposuit(ac ratione iconum ita distinguit. Artemisia(latifolia) Mater herbarum, Common Mûgwoort. Item: Artemisia tenuifolia, Thnue Leofed Mûgwoort.

Lonicerus Artemisiam cum Absinthio & Abrotono comparat, eamque caulium coloris gratia in descriptione in rubram & albam distrahit, licèt hanc pro tenuifolia, illam pro latifolia pingere videatur. Duas habet figuras malas, nõ multùm discrepantes: vna bona sufficeret.

C.Bauh. phyt. Artemisia 1. siue vulgaris maior. Item Artemisia 2. siue vulgaris minor. Non placet, Fratrem separare plantas sola quantitate differentes. Apud Matth.non fecit. Eam etiam, quam Artemisiam tertiam, siue montanam, facit, nempe Leptophyllon montanam Lugdunensis Hist.nondum seiungimus

H.Lugd.p.950 Artemisia prima, vulgaris. Item Artemisia Leptophyllos montana. Cuius nec figura placet, nec descriptio.

Tragus qui vnicâ figura contentus [quam Artemisiam absolutè inscribit] ait. Apud nos Germanos nulla ferè Artemisiæ omnis differentia constituitur, nisi quod alia purpureo [Rotbûcken scriptum habetur in margine:] alia verò viridi ac subpallescente (weißbucken) caule sit. In reliquis, forma sc. odore & sapore similes videntur. Reliqua [à Tabern. omissa intelligi hîc nos volumus:] Artemisiæ apud Dioscoridem nomina, hæc sunt. Anactarios, Chrysanthemum, Serpillum, Tertana, & Gallis Pona. Artemisiæ nomen primùm, ab Artemide, h.e. Diana impositum quidam credidêre reclamantibus ac affirmantibus hanc nomenclationem ab Artemisia Halicarnassi regina ortã esse, cùm priùs Parthenis hoc est Virginalis Meidkraut Germanis vocaretur. Sed parum refert vnde nomen traxerit Artemisia, modò illa nobis cognita sit. Sunt qui illam Matricariam, h. e. Germ. Muetterkraut / appellatam velint, astruentes apud Hispanos Altiliam seu Altimiliam nuncupari. De Altilia Neoterici varias habent opiniones, alii Rob, seu Sapam eam interpretantibus, aliis Abrotonum siluestre esse dictitantibus. Verùm Arabs Auicenna, Can.5. in Ther. Esdræ litem dirimit, dum scribit, succum Altiliæ esse Albelengesif; & Abrotonum siluestre vocari. Atque hæc est quorundam Mater herbarum, seu Artemisia. Neoterici tres ponunt Artemisias, Monoclonon sc. quam Matrem herbarum nominant, deinde Tanacetum secundo loco collocant, tertiò quæ dicitur ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. Huic sententiæ subcribit Apuleius quoque. Hæc ille qui Dioscoridis caput de Artemisia tenuifolia superfluum esse ait.

Artemisia nomen vnde — *Parthenis Virginalis* — *Matricaria* — *Altilia Hisp.* — *Artemisia triplex differentia quorundam*

Prima duo Artemisiæ genera [Dioscoridis) Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quàm quòd in maiori omnes partes maiores spectentur, in minori verò minores: aliàs facie, & formâ similia constant, quinetiam idem sapor, & odor, eademque facultas vtrique inest. Quare equidem nescio (inquit Matth.) qua ratione ductus Brassauolus pro certò crediderit; eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria & vulgò mulieribus Amarella vocatur. Sed eò magis virum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisiæ species nullis prorsus notis distinctas, præterquam quòd alteri vnus tantùm sit ramus, alteri verò plures. Vide plura antè, vbi Ruellium, Monachos, & Fuchsium notat.

Brassauol. not.

Veram Artemisiam parum hodie esse notam, author est Turn.part.1.p.61. ac vulgarem quæ habetur nec Galeni, nec Dioscoridis, nec Plinii esse Artemisiam. Addens: Matthiolus, qui multos & quidem nominatim, acerbè taxat [quosdam autem meritò] erroris de Artemisia, errat ipse, cùm vulgarem pro vera exhibet; quæ nec natalibus, nec gradu coloris, nec formâ cum Dioscoridæa conuenit. Ait primas Artemisiæ species ambas inueniri in Hetruria, easque nihil differre neque formâ, sapore, odore, neque facultatibus, exceptâ solâ magnitudine. Quod si verum est, altera species, non erit illa, quam Dioscorides describit: differt enim minor species à maiore flore fœtido. Vterum hîc erret ille nec ne, iudicent alii. Ait primas duas species in Hetruria nasci, tanquam sibi notas: sed nec eas describit, nec vulgaria nomina recenset, nec denique natales, quod in aliis facit plantis. Quam ob rem & propterea, quòd

Matth. redarguitur.

verum Ponticum Absinthium non nouit grauitérque in eo errat: verisimile est, illum neutram primam Artemisiæ speciem nouisse, ac æquè in Artemisiis errare, ac Plinius, Musa, Fuchsius, Monachique in his & aliis. Quod si vel Musa ita nos docuisset, probè mihi nota est hæc planta, Ferrariæ nascitur: vel Fuchsius, hanc noui, ac in Germania vidi: neque nomina Italica, Germanica, Herbariorum & Officinarum docuissent, multas potuissent effugere reprehensiones, quas nuper tulerunt, & quidem à Matthiolo, qui in postrema acie cunctans, in multis describendis plantis, quemadmodum & hîc, effugium quærit, tacitis & præteritis nominibus vulgaribus, natalibus, descriptione, & facultatibus, ne, si in aliquo eorum errasset, conuictus deprehenderetur, quo ipse modo alios excipit. *Ex Turnero plura pòst vbi de Amati opinione.*

Synonyma — Cæterùm, Artemisiæ nomine, quam colore caulis & floris variare constat, aliqui inutiliter duas figuras proponunt, vti satis dictum. Nominatur Artemisia Gesnero (is diuidit in hort. in candidam & rubicundam: in cat. in Monoclonon & Polyclonon) Kybero, Cordo, Apollini, Rob. Stephano, Brunfelf. Rœslino, Golio in Onō. Ruell. Fuchs. [cui de comp. med. Artemisia fruticosa, Artemisia in offic.] Manlio in Lum. maiori, Goropio, Gualt. Ryffio, Had. Iunio, Winckiero (qui in chronica in Augusto de herb. albam & rubram vocat, ac in Augusto de floribus tres facit: quid autem velit, ipse videro:) Brassauolo, Fauardo, VVirsungio, Camer. horto, Anguill. Trago, Lob. in Aduers. (vbi in quibusdā locis inauspicatæ telluris, adeò strigosam fieri tradit, vt alia prorsus putetur,) in Obs. p. 441. in Icon. Plant. pag. 764. [vbi & Mater herbarum,] Gorræo (qui duo genera facit Monoclonon & Polyclonon:) Car. Stephano, Corn. Lacunæ, Bapt. Fieræ, Monach. in Mes. (qui dicunt secundum rei veritatem esse triplicem, videlicet vulgò Canapariam, Matricariam, & Tanacetum.) Hier. Herbario, Agricolæ, Mizaldo, Reform. VVorm. Toxite [apud quem legitur etiam Arithemisia menodos: item Artimilia,] De Vigo, Pandect. Harchio [qui maiorem & minorem facit:] Castori (cui & & Mater herbarum) Matth. & Tabernomontano. Dod. gall. Artemisia cōmunis, λεπτόφυλλος, quam quartam speciem ait Dioscoridis & tertiam Apulei. Lat. in fol. Artemisia latioris folii. Artemisia vulgaris Turn. Cæsalp. Thalio & Clusio. Amato Artemisia maior, Artemisia latifolia hortensis, apud quem malè ponitur eius loco Matricaria. Schuvenckf. Artemisia candida, ἀρτεμίσια πλατύφυλλος, ἀρτεμίσια πολύκλωνος Dioscor. Artemisia fœmina, Artemisia latioris folii Dodonæo. Item Artemisia vulgaris rubra, Artemisia mas. Nemo quod ego equidem sciam, ita distinguit, vt Schvvenckfeldius. Rhegino Artemisia πλατύφυλλος, Artemisia, vulgò Cermisia.

VVinckle-rus not. — *Mater herbarum.* — *Artemisia triplex Monachis.*

Locus — Quascunque regiones pergrauerim [vt cum Clusio loquar] nulla fuit in qua Artemisiam hâc vulgarem cùm candidiorem, tùm subpurpurascentem, & vniuersę, vt puto, Europę familiarem, crescentem non viderim.

ARTEMISIA VETERIBVS IN GENERE. CAP. LXXVIII.

Genera Diosc. — Genera tria Artemisiæ Dioscorides proponere videretur, nisi concludendo, vtrāq; calfacere diceret: verùm in quibusdā codicibus Græcis, vt Goupili, Assulani, Cornarii (qui tamen in Latino omisit, sequitur & aliud caput de Artemisia, quod spurium videtur, quare Ruellius in sua interpretatione omisit: Marcell. Virgilius, vt ascititium damnauit: Cornarius vt suppositiitium, ex textu latino amouit: nec immeritò [vt placet C. Bauhino] cùm nec apud Galenum, Oribasiū, Paulum, Aetium: nec apud Serapionem de tertia specie quicquam legatur, cùm tamen hi omnes ex Dioscoride simplicia enumerare soleant. Verba eorum adscribamus.

Locus — Artemisia (infit Diosc.) in maritimis plerumque nascitur, herba fruticosa, Absinthii similitudine, nisi quod est maioribus, pinguioribúsque foliis: quanquam est quædam lætior, habitiórque, foliis virgultísque latioribus, altera verò tenuioribus. Flores sunt parui, tenues, candidi, & graucolentes. Aestate autem floret. *Sunt* qui in Mediterraneis Artemisiam monoclonon appellant, herbulam gracili surculo, simplici caule donatam, valdè pusillam, attamen floribus refertam tenuibus, & ad fuluum colorem accedentibus. Hæc quàm præcedens iucundiorem afflat odorem. Vtraque excalfacit & attenuat. Feruefactæ insidentibus fœminis prosunt ad extrahendos menses, partus, secundásque, itémque ad vuluæ præclusionem & inflammationem. Valent etiamnum ad comminuendos calculos, remoratámque vrinam eliciendam. Quin etiam herba ipsa copiosior imo ventri imposita menses ciet. Succus ex eadem expressus: cum myrrha subactus, vulueque subditus, eadem quæ insessus ex utero trahit. Sed & coma eorundem educendorum gratia ternis drachmis propinatur. *Habetur* & Artemisia tenuifolia, quę circa riuulos ac sepes & in agris frumentariis nascitur. Huius flores & folia, si contriueris, Sampsuchi odorem expirant. Si quis igitur herbam eam tusam & cum oleo amygdalino bene subactam, more malagmatis, dolenti stomacho imposuerit, sanabitur. Quòd si quis etiam neruorum dolore tentetur, eius contritæ succo expresso & mixto cum oleo rosaceo, si eum perunxeris, curabitur. *Et hoc* Dioscoridis caput de Artemisia tenuifolia in aliquibus codicibus desideratur, & propterea à quibusdam ad notha transfertur, vbi hæc omnia leguntur. Artemisiam seu Polyclonon, à multiplicibus ramulis sic dictam, seu Monoclonon, à singulari ramulo, quidam Toxotin, alii Ephesian, alii Anctorion, alii Sozusam, quasi salutarem, alii Læuem, alii Leucopin, à floris in ambitu colore, vel Lycophryn, quasi Lupi supercilium, Prophetę Hominis sanguinem, alii Chrysanthemon vocant, Romani Valentinam ab efficacia, alii Serpillum maius, vel Herbam regiam, alii Rapium, alii Traganthen, alii Artemisiam, Galli Ponem, Daci Zuosten. Pro Toxori [τοξοτησία] τοκῶτιν, seu τοκίτιν, à iuuando partu, legendum suspicatur Sarracenus.

Arte... tenui... — *Arte... appe... nes ... Polyc... Monoc... nor. ... Soz... Leuc... Lyco... Valen...* — *Toxo...*

Plinius vbi de herbarum inuentoribus agit, inquit. Mulieres quoque hanc gloriam affectauere, in quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptatâ herbâ, quæ antea Parthenis vocabatur. Sunt qui ab Arthemide Ilithya cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Est autem Absinthii modo fruticosa, maioribus foliis pinguibusque. Ipsius duo genera. Altera [Altior CH.] latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellant, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi

piosi, erumpentis, cùm vua maturescit, odore nõ iniucundo, quã quidã Botryn [Botrynon CH.] alii Ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur. In his autem Plinius cum Dioscoride consentit, nisi quod Artemisiam monoclonon Dioscoridi dictam cum Ambrosia confundit. Idem vsum eius medicum sparsim sic tradit. Artemisiam quoque secum habentibus negant nocere mala medicamenta bestiámue vllam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Strumis Artemisia operitur folio suo imposita. Eadem siaistrâ manu circumfossa adalligatur, custodienda sanatis, ne rursus sata diro herbariorum scelere rebellet. Bellin cum hâc illitam, efficaciorem esse produnt.

Datur quoque contra calculos ex vino dulci, & ad stranguriam. Artemisiam & Elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur lassitudinem sentire. Artemisia vuluæ medetur trita, ex oleo irino, aut cum Fico, aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota in tantùm purgat, vt partus enectos extrahat. Menses & secundas ciet ramorum decoctum insidentibus: item folia pota. Ad eadem omnia prosunt etiã imposita ventri imo cum farina hordeacea.

Artemisia vtraq;, inquit Galenus, & modicè desiccat, & est, quod ad calfactionẽ attinet, excessûs secundi, quod verò ad resiccationẽ, aut primi intensi, aut secundi remissi. Est autem & modicè tenuium partium. Itaque ad renum calculos mediocriter commoda, & ad fotus vteri. Si secundæ statim à partu non exierint, omnibus præstare nouit Hippocrates herbam Artemisiam. Idem præterea quod Mercurialem præstare (videlicet tenuem biliosam purgationem educere in pesso suppositam) & efficaciùs purgare.

Ad declarationem iam dictorum non parum iuuant, quæ Marcellus Virgilius olim præclarè scripsit. Certarunt, ait, pro Artemisia quondam tota Græcia & Asia, Gentes aliquot: nec aliter minoréue studio, quàm pro Athenis felici quondam, ingeniorum & doctrinarum genitrice, ciuitate, Pelagi arbiter Neptunus & mille operum Dea Pallas fecerant, in vulgaris herbæ nomine gloriam affectauerunt: Contendentibus Caribus Halicarnassoque præsertim reginæ suæ adoptione notam gentibus Artemisiam esse. Quę non contentâ Mausoli coniugis sui fortunâ & regno, quod ante se reges aliqui fecerant, glorioso adoptionis genere, in nomen & gloriam suam olus hoc traxerit, vt esset in Medicæ materiæ historia, etiam post diruta in vacuo aëre pendentia Mausolea: & quæ victrix Rhodi trophæa mulier erexerat, diuturnius & naturæ æquenum nominis sui in æterno olere monumentum. Contra verò nitentibus totâ Græciâ gentibus. Quæ aut mulieris gloriæ inuidentes: aut, quòd vero similius est, piâ religione salutis suæ numini gratias habentes: Non à regina Halicarnassi Artemisia: sed à Diana, quæ Græcis Artemis dicebatur, factum herbæ nomen testabantur. Salutaris parturientibus Dea illa esse credebatur, ideoque quotidianis precibus & multo religionis ritu pregnantes & puerperæ numen eius colebant, vt sine interiorum locorum noxa liceret, illis quem in vtero gererent, fœtum excludere: & quemadmodum idem eius Deæ beneficio præstaret hoc olus, æquâ numinis potestate parem illi nominis honorem etiam fecerunt: Quod enim Artemis Dea votis & precibus vocata tunc poterat. Idem adhuc herba Artemisia potest: menses, secundas, fœtusque trahens, & præter hæc eiusdem partis præclusionibus, inflammationibusque vtilis. Ob quas vires in multo nominum ambitu & honore fuit. *Parthenis*, i.e. Virginalis primò dicta, quòd virgo, Dea sc. nomen illi dederit. Mox βασιλικὸν λάχανον, regium olus. Tum ex eadem causa Anactorium. Anactas enim reges Græci vocant. Ephesia à regione dicta eadem est. Quemadmodum à præsenti remedio & ope Sozusa salutaris. Romani regiam herbam Græcorum exemplo: & si recipiendum id sit à similitudine Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus artemisiæ nomenclatura fuit. Ex posterioribus alii in Cannabis genere Artemisiam numerarunt. Congenerem illi facientes & eodem illi nomine eam indicantes. Alii Matricariam notum omnibus olus esse Artemisiam testati sunt. Quod non aliunde, vt credimus, quàm ex duplici eius genere factum est. Quæ enim à Dioscoride Monoclonos, à Plinio autem simplicis caulis nominatur: non dissimili penitùs figura: præsertimque ob singularem quem profert caulem, à Cannabe describitur. Quæ contra Absinthii modo fruticosa ab hoc & ab aliis traditur, facilè ob quas habet vires ad nostri orbis & nostrę ætatis Matricariam transferri potuit: quod etsi Græcorum de Artemisia historiæ omninò non respondeat, nec certo aliquo auctore confirmari possit, non reiiciendũ tamen penitus est. Egregia enim in Muliebribus (dico autem nunc muliebria, quę Græci γυναικεῖα vocant) Artemisiæ vis est: credendumque non aliunde quàm à matricibus posteriori Matricariæ nomẽ fecisse posteriores: per matrices enim nunc passim Medicina vuluas & muliebres locos intelligit.

Idem de Artemisia tenuifolia addit. Desideratur, sed sine iactura aliqua, in vetustis Græcorum Latinorumque codicibus hoc caput, accreuisseque Dioscoridi inutiliter multa indicant: Phrasis primùm sermonisque forma, quæ in Græcis à Scriptoris huius indole longè absunt: mox nullâ eorum, quæ in eo iubentur necessitate. Satis enim ad constituendum vtrumque Artemisiæ genus fuerant, quæ de priori longiùs dixerat, præsertim cùm moneret esse alteram Artemisiam speciosiorem, latioribusque foliis, & alteram tenuioribus: mox in Medicina vtrãq; calefacere, extenuare &c. Quibus tam apertè à se decretis non oportebat addere: quæ certi, & vt quotidie solent Medici, remedii institutionem potiùs quàm historiæ & vniuersarum virium rationem haberent. Nec si quis Plinium de iisdem docentem contempletur, aliter censebit. Nobis tanti est antiquissimorũ codicum fides, præsertim accedentibus coniecturis aliis, vt non vereamur liberè totum de Artemisia tenuifolia caput damnare, & ex aliorum ordine in ordinem reducere.

Tria, inquit Matthiolus, à Dioscoride recensentur genera. Veùm priora nullis inter se notis certant, nisi quod in vniuersum altera maior est, altera minor. Id quod etiã confirmat Plinius l. 25. cap. 7. Qui tametsi in prioribus Artemisiæ generibus, nihil à Dioscoride dissentiat, diffidet tamen, & errat in tertio, quod in eius locum Ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, crediderítque deceptus hîc Ambrosiam, & tertium Artemisiæ genus, vnam & eandem esse plantam. Cæterùm prima duo Ar-

Quantùm potest Dea, tantũ valet herba.

Regium olus.

Anactoriũ.

Sozusa.

Serpillum maius.

Cannabis

Matricar.

Artemisia duplex genus.

Artemisia tenuifolia caput Dioscoridi abcreuit.

Plinii lapsus.

temiſiæ genera Hetruſcis frequentiſſima ſunt. Quare equidem neſcio, qua ratione ductus Braſſauolus pro certo crediderit, eam herbam minorem eſſe Artemiſiam quæ in Hetruria officinis Matricaria, & vulgò mulieribus Amarelia vocatur. Sed eò magis virum hunc alioqui celebrem admirari ſubit, quòd ſcriptis tradiderit duas alias eſſe Ferrariæ Artemiſiæ ſpecies, nullis prorſus notis diſtinctas, præterquàm quòd alteri vnus tantùm ſit ramus, alteri verò plures &c. de quibus antè ex Turnero. Cæterùm (addit idem Matthiol.) credidere nonnulli tertium Artemiſiæ genus in Dioſcoride aſcititium eſſe: Quòd in huius capitis initio non tria, ſed duo tãtùm eſſe Artemiſiæ genera ſcribat Dioſcorides: Quòd præterea reperiantur huius auctoris codices antiquiſſimi, in quibus illa de tertio Artemiſiæ genere non leguntur. Sed nihil mirum videri debet, ſi in eius hiſtoria cæcutiuit Plinius. Neque item mirandum eſt, ſi eius non meminerunt Galenus & Paulus. Non deſunt inſuper, qui Artemiſiæ tenuifoliæ caput Dioſcoridi accreuiſſe, atque adulterinum eſſe cenſeant, hoc ducti argumento, quòd cùm priore capite de omni Artemiſiæ genere diſſeruiſſet Dioſcorides, abſurdum quippe eſſet, quod ſeorſum Artemiſię genus aliud ſubiungeret. Addunt etiam quod huius Artemiſiæ inter ſimplicia nuſquam meminerint Paulus, Oribaſius & Serapio, qui tamen illa ex Dioſcoride tranſcribunt. Horum ſententiam etſi planè probandam exiſtimem: cùm tamen vulgati Græci codices hoc loco Artemiſiæ tenuifoliæ caput habeant, illúdque à quibuſdam reddatur, nobis quoque adiiciendum, eiúſque aliquã ſaltem mentionem faciendam, duxi: præſertim quòd non deſint, qui id Artemiſiæ genus inueniri tradunt. Siquidem Ruellius eſt autor, ipſa in Gallia naſci circa riuulos, aggeréſq; item in frumentaceis agris, atque inibi vulgò D. Ioannis nominari. Verùm cùm difficillimum eſſe putem, vt hęc planta ab aliquo cognoſcatur, & legitimè demonſtretur, quòd nullis prorſus notis depingatur, neſcio equidem quomodo Ruellio, viro aliquin digno fide, in hoc quis rectè adſtipulari debeat, aut meritò poſſit.

Tertium Artemiſiæ genus an aſcititium?

Amatus Luſitanus, inquit Turnerus, cùm Dioſcorides tria faciat Artemiſię genera, duo duntaxat facit. 1. Artemiſiam hortenſem. 2. vulgarem Matricariam: vnde planè diſcedit à textu quem interpretandum ſuſcepit. Dioſc. enim vnũ habet Artemiſiæ genus, quod in maritimis proueniat, foliis & ramis magnis: alterum minus, paruo albo fœtido flore: deinde meminit alterius cuiuſdam ſpeciei, naſcentis in mediterraneis, paruo ſingulari caule: pręter has omnes, de alia agit, quę Leptophyllos dicatur: cuius fit mentio in omnibus vulgatis Græcis exemplaribus & verſionibus Dioſcoridis, quæ nunc extant: Vetus etiam interpres meminit trium, vt minimùm, ſpecierum, etſi Galenus duarum dũtaxat meminerit. Vbi autem primam ſuam Artemiſiam hortenſẽ facit, Dioſcoride in maritimis naſci ſcribente, Plinio in littoreos natales dũtaxat aſſignãte: rurſum ab auctore ſuo diſcedit, quem interpretandũ ſuſcepit. Cęterùm, vt probet contra Matthiolum Matricariam eſſe Artemiſiam vnicaulem, varios citat autores recentiores, ſuppreſſo tamen nomine, quos ipſe interim variis in locis operis ſui damnat, auctoritatémque pro arbitrio reiicit. Nullam aliam hoc loco rationem adducit, quàm quòd fœtida quędam herba, Chamæmelo ſimilis, ſit Parthenium non Matricaria, Ergo Matricariam eſſe Artemiſiã monoclonon. Quàm miſera ſit argumentatio, quilibet poteſt conſpicere. Repono, planta tribus quatuorue donata caulibus, non poteſt eſſe Artemiſia monoclonos: at Matricaria tres quatuórue aut plures aliquando ramos habet, Ergo &c. Ego vnicam duntaxat verę & legitimæ Artemiſiæ ſpeciem noui, quam in inſula quadam prope Venetias inueni, foliis multò maioribus quàm Ponticum Abſinthium, calidum in ſecundo gradu completo, floribus multùm abſimilibus Pontico, odore tamen nonnihil, non penitùs, ſimili. Teſtari id poteſt D. Wẽdæus Medicus Regius, qui mecum plantam examinauit. Poſſet Angl. appellari See Mugwurt/ i.e. Artemiſia marina. Qui igitur verę Artemiſiæ videndæ deſiderio tenentur, conferant ſe Venetias, indéque paullàm in inſulam Chertesã, vbi Carthuſianorum monaſterium: ibi eam videbunt per omnia deſcriptioni Dioſcoridis conuenientem. Hęc Turnerus, qui non ſolùm verè negat Matricariam eſſe Artemiſiam veram, verùm etiam Artemiſiam noſtram vulgarem eſſe legitimam meritò improbat, & aliam adſtruit, de qua iudicent ii, qui Artemiſiam ſuam vel viderunt, vel nouerunt.

Amatus not.

Antequam verò ad æquiuoca Artemiſię deueniamus, notandum nullam reperiri ſtirpem, vnico quę ſit ramo: ac propterea nonnullos Gręcos Artemiſiam ramoſam μονόκλωνον, vt memoriæ prodidit Adrian. Spiegelius, malè nominaſſe, atque Recentiores quoſdam, hos fortaſſis imitatos idem epitheton quibuſdam herbis lapſu eodem appoſuiſſe. Sed Græci illi rami appellationem in caulem tranſtuliſſe videntur.

Cæterùm, Artemiſię hodie plures nominantur, vt mox apparebit. Eſt ſiquidem Artemiſia vulgaris rubra & alba: iterumque latifolia & tenuifolia. Artemiſia marina Lobelio, nobis Abſinthium maritimum Matth. latifolium. Artemiſia tertia Dioſcoridis leptophyllos Lobelio, nobis Artemiſia leptophyllos. Artemiſia tenuifolia prima Cluſii, quę eodem autore ad Dioſcoridis tenuifoliam referenda. Artemiſia tenuifolia ſecunda eiuſdem. Artemiſia tenuifolia tertia eiuſdem Cluſii. Quę quibuſdam Ambroſia dicitur, ab aliis Artemiſia nuncupatur. Artemiſiam dici de Abrotono apparet apud Tragum lib. 1. cap. 1. Botris à quibuſdam Artemiſia dicitur. Iua illa aruenſis, quam Geſnerus Artemiſiam heptaphyllon eſſe putat, Botris altera à nobis appellatur. De Artemiſia marina Neotericorum dicemus ſub Iacobæa marina ſiue cineraria. Artemiſia 3. ſiue ſatiua Anglica Tabernamontani eſt Tanacetum criſpum. Artemiſię tertię genus flore albo vocamus Tanacetum album. Artemiſię tertię quartum genus, Tanacetum fatuum & Tanacetum inodorum. Matricaria creditur à multis, eſſe Artemiſia leptophyllos Dioſcoridis. Senecio fœtidus Dalechãpii, à quibuſdam Artemiſia fœtida appellatur. Camphorata Cæſalpini, Ageratum noſtrum, à quibuſdam Artemiſia monoclonos cognominatur. Artemiſię ſpeciem qui autumant Florem Aphricanum (Tagetem Indicam) non ſunt audiendi. Scorodotin Artemiſiæ ſpeciem conſtituunt Euſtach. Roeſlin & Lonicerus, qui Ambroſiam vocant. Eupatorium ſiue Agrimoniã aliqui falsò Artemiſiam eſſe putarunt. Artemiſiam monoclonon non deſunt qui Tanacetum vocatum ſtatuant. Artemiſiam tenuifoliam o-

doratam

doratam Tabernamontani Matricariam odoratam appellamus. Artemisia tenuifolia eiusdem flore pleno, est nobis Matricaria flore pleno. Artemisia πολύκλωνος Dodonæi, seu Flos Iacobæus Thalio, à nobis Iacobæa vocatur.

Artemisia rubra, vino decocta, adiectâ Mace multâ, aut exiguâ prout volueris, per diē bis vel ter supra locos muliebres excalfacit, autore Trago, menses suppressos ciet & educit, nec non secundinas, ac quæcūque id genus in internis hærent vitia: aqua destillata paribus facultatibus est prædita. Decocto Artemisiæ, si id cum Saccharo vel melle temperetur, tussis mitigatur, lenti humores circum præcordia extenuantur, calculi comminuuntur, pulmo mundatur, nec non renes & vesica, idque tam in mulieribus, quàm viris, si decoctum istud per diem bis vel ter bibatur, ita tamen vt à potu sumpto postea ieiunes. Flosculi Artemisiæ siccati omnium præstantissimi sunt, nec tantùm Medicinæ, sed & culinæ maximè idonei. Sunt, qui in Autumno vinum ex Artemisia deferuescere sinunt, illudque vinum postea ad dictas mulierum affectiones vsurpant: & vt paucis absoluam, Artemisia viribus ad Pulegium ferè accedit, & quantùm iudico, in omni cibo gratior. Artemisiæ flores cum Chamomilla & Eupatorio in vino decocti ad neruorum & articulorum perfrictiones & dolores faciunt, si decocto illorum foueantur & cum illo confricentur partes affectæ: præterea si quis longo itinere, plus æquo defatigatus fuerit is aqua in qua Artemisia decocta fuerit, pedes abluat, releuationem sentit: herba Artemisiæ vino rubro decocta vtuntur aduersus exitum ani, vt in locum suum reponatur, vino autem decocto calidissimo insidendum erit, ita tamen vt priùs cum Myrrha & Colophonia suffumigetur anus. Artemisia, si Plateario fides habenda, calida est & sicca in quarto gradu, folia eius magis competunt vsui medicinæ quàm radices, & viridia magis quàm sicca. Valet contra sterilitatem factam ex humiditate: nā si ex siccitate esset, obesset: possunt autē hæc satis perpendi ex complexione mulierum, sc. an sit corpulenta, vel macilenta. Datur autem cum puluere Bistortæ, & Nucis muschatæ & Sacchato, per modum Electuarii. Aqua Artemisiæ secundum Hier. Herbarium, somnum inducit. Facit procrescere barbam illita. Tineas capitis exterit. Ictericiam expellit. Et hydropisi incipienti medetur. Venenorum quoque vnica antidotus est. In dolore capitis à frigiditate Wirtembergic. Empiricus coquit Artemisiam in bono vino, abluit caput, & calidè applicando superligat, intra horam mitigare dolorem certò promittens. Hoc antè docuit, & clariùs quidem Arnold. lib. 1. de cur. morb. cap. 8. vbi ad hemicraniam flores Artemisiæ in aqua coctos appositos, abluto priùs capite eâ decoctione, multùm valere prodidit. Inueniuntur carbones [inquit idem Wirtemb.] sub Artemisia rubra, quos dabis epileptico, & collo appendes: D. mater mea experta est in vxore mea & puero, qui curati fuerunt, vt propria manu scribit Guillelmus Landgrauius Hassiæ. Commendantur etiam ad paralysin cum vino aut aqua lauendulæ. Hem! quibus ceremoniis, quâ superstitione homines non insini irretiti tenentur: contaminantur! Sunt qui Artemisiam certis hortis & diebus effodere, ac sub ea carbones, seu (quod ferè dixeram) stultorum lapides, aduersus febres inquirere soleant. Alii eò stultitiæ ac dementiæ progrediuntur, vt Artemisiâ se cingant, ac ex ea serta conficiant, quæ postea in ignem Diuo Ioanni sacrum, vnà cum omni infortunio [vt sibi temerè imaginantur,] coniiciunt. Nec desunt qui [Plinio sc. ductore impio,] Artemisiam cum Saluia secum deferant, credentes se nequaquam ex itinere defatigandos. Sed quis veræ religionis sincerus cultor, his & similibus superstitionibus fidem haberet, quibus seductor ille spiritus, Cacodæmon, nobiles Dei creaturas conspurcatas decipere, deceptas tandem in ignem æternum abducere solet. Iacobus Vallick lib. de sagis & lamiis, Artemisiam commendat aduersus Satanam, & sagarum [vasorum eius] fascinationes. An verò herbas reformidet Satan, Theologis disceptandam relinquimus. Mittamus nos imposturas has. Ambros. Paræus multùm commendat suâ & aliorum experientiâ, Artemisię salem aduersus pestem: vt & Antonius Royet, nec non alii. Veteres plurimùm laudarunt Artemisiam contra serpentum morsus: ideò probabiliter aduersus pestem.

AMBROSIA VETERIBVS.

CAP. LXXIX.

Ambrosiam, vt Dioscoridis palàm fecit, alii Botrin, alii Botrim Artemisiam appellant. Est autem frutex exiguus, trium palmorum altitudine, ramosus: *folia* circa imum caulem habet exigua, ceu Rutæ, *cauliculos* [ῥαβδία ald.] verò minutis *seminibus*, quasi racemulis, qui nunquam florent, refertos: est is odore vinoso, ac suauis. *Radix* tenuis & duum palmorum longitudine. Nectitur in coronas apud Cappadoces. Vis eius reprimere, repellere, & illitu adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt. Romani Caprum siluaticum, aut Apium rusticum vocant: Ægyptii Merseo.

Ambrosia, inquit Plinius, vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuantis &c. quæ cùm Dioscorides habeat omittimus. Is tantùm, inquit Cornarius, vim reprimendi, ἀποκρουστικὴν Dioscoridi dictam, in discutiendi vim διαφορητικὴν appellatam commutauit. Nam & Galenus Ambrosiam in cataplasmatis vim adstringentem & repulsoriam habere testatur. Sed Plinius vti dictum Ambrosiam cum Artemisia confundit. Nō inter herbas aliquas fluctuans, & vagum nomē tantùm quondam Ambrosiæ fuit: sed quodcunque odoris aut cibi suauitate placeret, in Poëtis, Scriptoribusque aliis eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatem vtentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequens & notum vbique nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: aliis aliter eam ostendentibus & cum Artemisia miscentibus ferè cunctis. Quo fit vt in peregrina Italiæ herba nihil pro comperto constituere audeam. Plinius lib. 27. cap. 4. integrum Dioscoridis caput commentationibus suis inseruit, cùm tamen non multò antè lib. 25. cap. 7. de Artemisia agens dixisset Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine &c. Ambrosiam vocent. Ex quo manifestè deprehenditur, quod paulò ante diximus vagum per multa Ambrosiæ nomen esse,

Ambrosia. I. sic Botris Artemisia.

Plinii lapsus.

plantas, cibos, & pocula, eoúſque vt Athenienſes hoc nomine omnigenas fruges oleum, vinum, lacticéſque alios, quos diis in ara afferrent, Ambroſiam nominarent. Nobis inclinat animus vt peregrinam noſtro orbi peculiarémque Cappadociæ herbam exiſtimemus, inquit Marcell. Virgilius ex Ruellio, iuxta quem tamen, Ambroſia notiſſima eſt in Gallia naſcens inter ſegetes: Verùm eam in Gallia ſe nunquam vidiſſe nec ſcire quid ſit refert Bacchanellus, niſi ſit ſpecies Artemiſiæ de qua Dioſcorides & Galenus verba fecerint.

Italiæ nunc inquilinam refert Hier. Cardanus lib. 8. de rer. variet. c. 44. dicens: Ambroſiam producere vitam in longiſſimum æuum plærique affirmant. Italia quoque hanc herbam, licèt rarã, fert: ſed ſi ſeratur, non reiiciet: facilè dignoſcitur quòd ſola ſuo ſemine quemadmod. copioſum fert vinum, ſuauiter redolet: racemoſa eſt, Rutæ folio, radice valdè longa exilíque, nunquam floret. Vſus igitur herbæ huius vitam producere creditur: nec ratione càret, quod ex proprietate ſit. Qualis ſit Cardani Ambroſia perquirant poſteri. Itémque qualis Bellonii Obſ. lib. 2. cap. 53. 56. & 112. vbi valdè aromaticam eſſe tradit, his verbis. Dum ex Heraclea in Iconium, vulgò *Cogne* dictum iter facerem, nullam herbam inueni Ambroſia frequentiorem, adeò odoratam, vt capitis grauedinem non minùs induceret, quàm ſi in cella vino muſto pleno verſatus fuiſſem. Incolæ lignis carentes, eam legunt ad ignem ſtruẽdum. In pago nomine Sarameli vidi Scopas ex Ambroſia confectas, cuius manipulum in Galliã retuli, pro re ſingulari: nam in Europa, quod ſciam, ſponte non prouenit.

Hortus porrò Sanitatis cap. 21. nomine Ambroſiæ habet figuram alicuius plantæ vmbelliferæ, quid autem velit me latet.

Ambroſiæ nomine ſequentes plantæ paſſim apud autores inueniuntur. *Artemiſia tenuifolia. Ambroſia quibuſdam.* Artemiſia tenuifolia, quam Matthiolus in prior. com. pro vera Ambroſia expreſſit. Ambroſia quibuſdam dicta alhis eſt Artemiſiæ ſpecies, aliquibus Conyza Hippocratis. *Botrys. Botrys altera.* Quam lib. H. n. g. 28. Botryn inſcribimus, Ambroſia à pluribus cognominatur. Per Ambroſiam Rheginum exiſtimo intelligere noſtram Botrym alteram. *Naſturtium verrucoſum.* Coronopus Ruellii vel Naſturtium verrucoſum Ambroſiæ nomen apud multos adeptum eſt. *Saluia.* Toxites in Onom. philoſoph. Saluiam, Ambroſiam Deorum appellat. *Tanacetum.* Ambroſiam quidam Tanacetum eſſe volunt, quibus reclamat ipſamet Ambroſiæ & Tanaceti hiſtoria. *Achillea.* Ambroſia Apulei cap. 88. Millefolium nobile Tragi, vocatur à nobis Achillea. *Myriophyllum Matthioli.* Myriophyllon quod alii teſte Apuleio, Ambroſiam dixere, Millefolium ſiue Myriophyllum Matthioli inſcribimus. *Apium vulgare.* Sunt qui Apium vulgare Ambroſiam vocent, ſed magno cum errore. *Centumgrana.* Stirpis ramuſculum, quidam Ambroſiam eſſe cenſent, Matthiolus verò Polygoni eſſe genus credidit: cum officinis eam Centumgrana vocamus. *Pyrola altera.* Amato dicitur etiã Pyrola altera. *Lilium croceum minus.* Ambroſia Corinthiis autore Nicandro ex Athenæo lib. 15. cap. 11 eſt Lilium croceum minus. *Lilium.* In Co Inſula ex Alexandri ſtatua enatam in capite Ambroſiam, quæ nihil aliud ſit quàm Lilium, Caryſtius, teſte Ruellio, memoriæ prodidit. *Sedum maius. Sedum arboreſcens.* Nec deſunt, authore Dioſcoride, qui Sedum maius Ambroſiam appellẽt, ſecundum nonnullos. *Scorodotis.* Exiſtimo ego Apuleium ac Dioſcoridem vocaſſe Aizoum maius, arboreſcens potiùs quàm vulgare. Ambroſiam multi vocant eam herbam, quàm nos Scorodotin nũcupamus. *Millefolium.* Toxites in Onom. philoſoph. Millefolium Ambroſianam cognominat. *Ageratum.* Ambroſiã quoque de Agerato dici, liquidò conſtat. Ambroſiam quidam hirſchwurtz putant, ſed falſum eſt, inquit Cordus in Dioſcor. lib. 3. cap. 129. Hanc nos credimus eſſe Libanotim ſecundam Dodonæi. An Ambroſia Ruellii, quam Bacchanellus ſe ignorare fatetur, eſt Herba vinoſa?

An Lib... notis ſe... da D... næi. *An H... Vinoſa?*

AMBROSIA QVIBVSDAM.
CAP. LXXX.



Deſcri... Compluribus fruticat ſtatim è radice ortis *virgultis*, ſtriatis, rubentibus, ſubhirſutis, in ramos multos diductis: *folia* ſuaueolentia, Abſinthii communis magnitudine & diuiſurà, albicãtia, lanuginoſa, ſapore aromatico, amaricante, non ingrato: *corymbi* proximè ramulis annexi longam ſpicam faciunt, quos excipiunt echini parui, muricati, quorum in ſingulis granum ineſt vnicum, nigrum, gigarto vitigineo ſimile & ferè par. *radix* lignoſa, ſimplex, fimbris aliquot capillata.

Syno... Lobelio dicitur in Aduerſ. Ambroſia: in Obſ. p. 442. Ambroſia ſatiua hortenſis procerior: In Icon. Plant. p. 766. Ambroſia ſatiua hortenſis.

Dod. lat. Ambroſia: Rauvvolff. in Itin. Ambroſia vera apud Iac. Renaudum viſa: Cæſalp. Ambroſia, & Ambroſiana vulgò, (Videtur autẽ Cæſalpino eſſe Ambroſiam Dioſcoridis, quæ opinio minùs placet.) Camer. hort. Conyza Hipp. ſecundùm Anguill. Item: Ambroſia picta à Lobelio: Gerardo Ambroſia, Oke of Cappadocia.

H. L... not. H. Lugdunenſis mihi videtur quatuor figuras unius plantæ pingere, & tres deſcriptiones dare, quæ non placent, ceu nec in omnibus figuræ. 1. eſt p. 950. hoc titulo: Artemiſia monoclonos alia. 2. hoc: Artemiſia monoclonos quorundam, aliis Ambroſia. An 3. figura p. 950. hoc titulo? Artemiſia leptophyllos montana? 4. hac inſcriptione p. 1148. Ambroſia hortẽſis procerior Lob.

Caſp. Bauhin. Phyt. Ambroſia 1. ſiue ſatiua, aliquando ramoſa, aliquando vncialis, hinc duæ icones apud Lugdunenſem, p. 1148. & p. 951. Itẽ Ambroſia 4. ſiue polyſpermos, Lugd. monoclonos quibuſdam. *Dubii ſumus nos*, vt ex iam dictis patet, an H. Lugdunenſis monoclonos figura non ſit mala, ac etiam deſcriptio, & fortè eadem cum Ambroſia ſatiua: ſi quis extat, qui plantam viderit, moneat.

Tabern. Ambroſien: oder klein traubenkraut/ Græcè Ἀμβροσία, & βότρυς ἀρτεμισία, Ambroſia, Botrys, Artemiſia Botroides, Geſnero Herba vinoſa,

nosa, Ital. Ambrosia; Gall. Minones, Ægypt. Merseo, Boh. Stozruycko/ Flammandis & Braban. hof Ambrosie/ h.e. Ambrosia satiua seu hortulana, & Cleyn Truyuencruyt. *Videtur* Tabern. diuersas plantas confundere. Nomen, Herbæ uinosæ, & Minones sunt apud Ruellium, quem de hac Ambrosia vix puto esse locutum. Tabern. si nouit, plantam quam describit, cur eam non quoque pinxit?

Ambrosia quibusdam dicta à nobis visa est Tiguri in horto D. Gesneri. Geneuæ in horto nostro florebat mẽse Nouembri & semine turgebat, deciduoque proueniebat Maio. Montbelgardi in Horto Ill. E.C. sæpiùs creuit: sed semen ad maturitatem non prouenit.

ABROTONVM VETERIBVS. CAP. LXXXI.

Aβρότονον, vt Nicandri testatur interpres, inde nomen sibi vsurpauit, quòd conspectu tenerum, molle & delicatum appareat: διὰ τὸ ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. Aut quòd grauem acremque & difficilem halitum prospiret: ἄλλως καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι.

Veterum verò omnium sententiâ Abrotonum duorum est generum. Theophrasto quippe 6. Hist.1. Vrbanum & [6. de caus. 24. sic C. Bauhino in phyt. scribente, quod nondum in illo capite legimus,] Agreste. Dioscoridi fœmina & mas: Sic quoque Plinio lib. 21. cap. 7. cui mas, Abrotonum campestre: fœmina verò montanum. Verùm quam Dioscprides fœminam fecit, eam Plinius Chamæcyparissi nomine lib. 24. cap. 15. donasse videtur, inquit Casp. Bauhinus.

Abrotonum, inquit Theophr. radice aut avulsione potiùs quàm semine germinat: semine enim difficulter exit. Seritur Æstate: friget enim vehementissimè: atque in totum morbo obnoxium est, etiam vbi Sol vegementer illucet. Sed cùm conualuerit, creueritque magnum, robustum atque arboraceum constat, quemadmodum Ruta, nisi quod hoc lignosius, & siccius & squallidius est. Abrotonum quoque semine abũdat, nec sine odore est, sed id radices rectas, altasq; agit: est veluti vnistirps, crassa scilla radice: reliquis verò de ea exeuntibus spargitur. Abrotonum mirandum profectò apparet: cùm enim calidum sit, loca aprica persequitur. Ratio in infirmitate est: vires enim tam contra frigus, quàm contra æstum huic deficiunt. In totum verò calor inditus ad facilè beneque germinandũ haudquaquam præcipuus intelligitur: siquidem calida sunt quæ acria.

Abrotonum duorum traditur generum, inquit Dioscorides: ac fœmina quidem frutex est arboris specie, candicans, *foliis* circa ramulos Seriphii modo minutim incisis, *floribus* refertos habens in summo quasi *corymbos* auri fulgore, Æstate prouenientes, iucundi odoris cum grauitate quadam, at gustu amaro. Hoc genus Siculum esse creditur. Alterum mas uocatur, sarmentosum, gracilibus ramulis velut Absinthium fruticosum. Plurimùm in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Vtriusque semen seu feruefactum, seu crudum, tritum & ex aqua potum, orthopnœæ, ruptis, conuulsis, ischiadicis doloribus, vrinæ angustiis & mensibus commorantibus auxiliatur. Est & in vino potum exitialium venenorum exitialium venenorum antidotum. Rigore prehensis ex oleo vtiliter illinitur. Serpentes quoque tum substratu, tum etiam nidore fugat. Sed & contra morsus eorum cum vino bibitum prodest, priuatim verò pollet contra phalangiorum & scorpionum ictus. Subuenit & oculorum inflammationibus, cum Cotoneo cocto aut pane impositum. Discutit quoque panos, cum farina hordeacea cruda tritum decoctumque. Miscetur denique & Olei irini compositioni. *Oleum* Abrotonium hunc in modum conficit Dioscorides. In olei ad Cyprinum conficiendum aromatibus imbuti libras nouem & quincuncem, Abrotoni foliorũ libras octo immittit, ac postea quam diem noctemque vnam macerauit, excolat. Quod si perennius & magis durabile conficere vult, abiectis prioribus foliis, alia apponit, & macerata exprimit. Vim porrò habet calfactoriam, ad vuluæ præclusiones & duritias efficacem, menstrua secundasque pellit.

De Abrotono passim agit Plinius. Nam lib. 21. cap. 10. huius primò meminit. Abrotonum, inquit, odore iucundè graui floret Æstate. Flos aurei coloris. Vacuum [vacuis, i.e. incultis, neglectisque locis legit Dalech. & hoc loquendi modo prædia vacuat, scripsit ac dixit Cicero] sponte prouenit. Cacumine suo se propagat [quoniam summis flos surculis exit, quo pereunte semen succedit, & è vertice plantæ delapsum, terraque exceptum plantam suam propagat: Seritur autem semine meliùs, quàm radice aut surculo: semine quoque non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Vtrumque Æstate. Alsiosa enim admodum sunt: & Sole tamen nimio læduntur: sed vbi conualuêre, situ Vitis fruticant. Eodem libro 21. cap 21. Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac montanum: hoc fœminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo [Diosc. hoc de Helenio secundo, Dalech.] Absinthii in vtroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vsus est & foliis, sed maior semini ad excalfaciendum: ideo neruis vtile, tussi, orthopnoicis, conuulsis, ruptis, lumbis, vrinæ angustiis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea & oculorum inflammationibus illinitur, Cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum: & contra venena alia, pota prodest, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, venerem stimulari aiunt: efficacissimamque esse herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur. *Hæc Plinius*, apud quem nonnunquam falsò legitur, *Coquitur panis cum farina hordeacea*: legendum enim est, concoquit panos. Est enim id quod Dioscorides διαφορεῖ καὶ φύματα dixit. Si quoque recta est Gazæ lectio & interpretatio, Plinii locum corruptissimum quidam meritò sic restituit. Seritur autem viui radice, ac surculo meliùs quàm semine quoque non sine negotio plantaria transferuntur: in Adonidis hortos, Æstate. Vtrumque alsiosum admodum est, & Sole tamen nimio læditur: sed vbi conualuere, instar Rutæ fruticant. Sic enim

Plinius corrigitur.

ex Theophrasto legendum, ex qua sua partim mutatus est Plinius. Illa etiam verba, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι aliter legisse videtur, qui Adoniū latinè reddiderit, perinde ac si herbæ cuiusdam peculiare nomen esset. Vocantur autem Adonidis horti, οἱ μετέωροι καὶ ἄωροι καὶ μὴ ἐῤῥιζωμένοι, quales sunt qui testis ac fictilibus, è fenestris ad Solem exponi solent.

Galenus tertio abscessu calfacere atque siccare Abrotonum dicit, haberéque vim discutiendi ac siccādi, vt quod minimùm acerbitatis habeat.

Quam porrò in duobus Abrotoni generibus differentiā ex sexu Dioscorides indicauit, ex locorum, in quibus nascuntur, diuersitate Nicāder tradidit. Siquidem in Theriacis de eo ait. Et Abrotoni quod siluestre in montibus frondet. Hæc enim manifesto argumento sunt, montano opponi campestre & satiuum. Ita Plinius, & hunc & illum autorem secutus, vtroq; discrimine distinxit Abrotonum, duorum generum tradi dicens. Campestre ac montanum: intelligique hoc marem, illud fœminam.

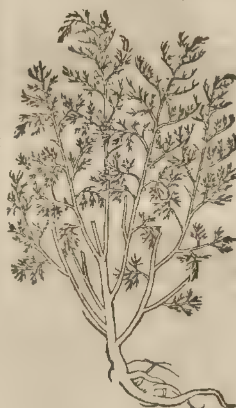
Abrotonō sunt qui Abutonō, qui Absinthium (ab amaritudine quam cum eo habet,) qui Heraclium (ab Heraclea Ponti ciuitate, ad quam, totóque eius agro plurimùm nasceretur, & probatissimum vocatum fuit:) qui Cholopæon, qui Procampylon (quòd in terram se flectat, & cacumine suo se propaget. προκάμπυλα enim in plātis Græci dicunt, quæ cùm se erexerint in terrā rursus se incuruant:) qui Cynanchitem, qui Thelithamnon, qui Dulcem Ancona (eadem ratione qua Procampylon: ἀγκῶνας enim cubitos dicunt, quorum similitudine se flectit Abrotonum) appellent. Magi Neura phœnicos, Romani Absinthium Ponticum dicunt.

Cæterùm cùm voces hę duę λεπτόκαρπον & λεπτόκαρφον (quarum hæc quod tenue semen habet, altera quod tenues ramulos & fruticosa est, significat,) in Abrotono hoc variè in Græcis legātur, & Dioscorides Absinthii modo λεπτόκαρφον esse dixerit, fruticosum vertere cum Marcello legere maluimus. Fides penes Græcorum codices sit. Cur autem Aestate nasci Abrotonum Dioscor. dixerit, non multò antè ex Theophrasto, reddita à nobis causa est, quòd alsiosa herba sit, frigoribúsque facillimè pereat. Obseruandum pręterea, à Paulo Aegineta, Galeno, Serapione & plerísque aliis Dioscoridem in Abrotoni decretis legentibus, plerásque alias vires à cunctis & ab aliquibus eorum Abrotono decerni [vt ex Galeno patet,] quæ in Diosc. desiderari fortè possunt, temporum iniuriis & librariorum incuriā omissæ.

Pamphilus, autore Galeno, à quo etiam reprehensus, vt Hermolaus coroll. 453. testatur, Abrotonum à Romanis Santonicum appellari credidit. *Santonicum.* Abrotonum (vt vult. Rhegin. in exerc.) cū Absinthio marino vel Seriphio videtur Galenus facultatibus inter se confundere. *Absinth. marinum* Abrotonum nigrum Cordi, est nobis Abrotonū mas siue vulgare, Matthiolo hortense. *Abroton. mas siue vulgare.* Abrotonum siluestre, si Fuchsio credimus, est Barbaris Abrotonū, quo hodie passim pro mare vtuntur officinæ. *Abroton. siluestre.* Pro Abrotono fœmina Dodon. pictam dedit plantam, quam H. Lugd. Abrotonū siluestre, Fuchs. Abrotonum marem, nos Abrotonum secundum nominamus. *Abrotonum secundum* Abrotonum odoratum humile, densè fruticosum Lobelii inscribimus Abrotonum cū pulchris corymbis. *Abrot. cum pulchris corymbis* Lumbricorum semen dicitur Abrotonum mas Diosc. Anguillaræ. *Lumbricorum semen* Artemisiam tenuifoliam quam vocamus, alii Abrotonum campestre & siluestre vocant. Absinthiū vulgare Ponticū, Abrotoni minoris nomine Tragus, Abrotoni siluestris siue albi Cordus, fœminæ Gesnerus & Fuchsius, intelligunt ac depingūt. *Absin. vulg. Pont.* Abrotoni fœminæ nomine (dicit author annot. in Cordi Hist.) aliqui depingunt Chamęcyparyssum de quo antè diximus, eiúsque plures species constituimus. *Cham. pariss.* Numeratur, teste Cæsalpino, à Syluatico Tanacetum inter species Abrotoni. *Tanacetum* Abrotonum siluestre, sunt vt existimamus, qui Achilleam constituant, autore Cæsalpino. *Achil.* Abrotonum peregrinum Cupressi foliis, Sabinam Ægyptiam vocatum à Lobelio, pertinere nos quidē crediderimus ad Arborem vitæ, de qua lib. 9. *Arbor vitæ* Abrotonum mas quidam volunt esse Absinthium Seriphium Ægyptium. *Absin. Ægypt.* Wellsamen (Seriphiū Germanicum, siue Sophia) siue species Absinthii, siue Abrotoni sit, parum interesse putat Tragus. *Seriph. germanicum*

Abrotono deficiente, Syluius in Antiballomenis substituit Absinthium: idem Auicenna, Placotomus & Fauardus. *Subst. Absin.* Pro Abrotono Galenus in subst. accipit Origanum, *Orig.* Abrotoni loco Polium quoque sumit Auicenna. *Polium* Pro Abrotono immiscet Borgaruccus, vt apparet in eius Antiballomenis, Thus. *Thus.*

ABROTONVM VVLGARE.
CAP. LXXXII.





CRebris ex radice lignosa frutescit *sarmentis*, tres quatuórue cubitos altis, duris, fragilibus, medullā albā plenis, subrubentibus, striatis, ramosis: *folia* per alas multa, tenuiter dissecta, fœniculaceis paulò latiora, canescentia, odore vehementi, sapore amaro & acri, atque inferiora quidem multifida Chamæmeli modo, superiora, vno atque altero segmento diuidūtur, non rarò nihil quàm vnicum tenue amentum sunt: *flores* secundū ramulos conferti corymbos Absinthii æmulantur, colore luteolo prędīti. Hoc Abrotonum videtur mihi cultura & pro anni



anni tempore multùm variare, ita ut videatur plurium esse specierum. Qui curarunt pingendas tres icones à nobis propositas, an per singulas Abrotonum intellexerint asserere non audemus: ita sculptas emimus, omnes vix placent pro Abrotono.

Quod nobis Abrotonum vulgare dicitur, id Abrotonum appellat Corn. in Diosc. Wirsung. Kyber. Brunfelf. Riff. Euch. Roeslin, Wincklerus, Brassauola, Rob. Stephanus, Harchius, Gesn. in cat. pl. Cæsalp. & Apollinaris. Abrotonum vulgare Cronemb. de compos. med. & Cordus in disp. supra Martiatum vbi & Camphoratam Nicolai vocat. Abrotonum nigrum, seu masculum Cordus in Hist. (vbi figura apposita parum placet) & in Dioscoridem. Abrotonum marem Milzald. in Alexikepo campo 2. area 2. & de secr. hort. lib. 2. cap. 24. Toxites in onom. phil. (cui etiam Abrotonum agreste,) Lacuna, Lonic. H. Lugd. Had. Iunius in Nomécl. Amat. Wormatienses, Car. Stephanus, & Matth. qui tradit esse vulgaris notitiæ, hortense & per se in campestribus nascens tenuioribus & minutioribus seminibus.

Abrotonum mas [inquit Apollo rad. 1.] notissimum est ex Matthiolo in hortis. Ego tamen Anguillárii opinioni potiùs adhæreo, quod vsitatum sit fœmina.

Figuram, quam nomine Abrotoni ponit Tragus, non bene exprimit Abrotonum, sed potiùs Absinthium vulgare Ponticum foliis aliquo modo imitari videtur. Is Abrotonum duorum esse generum tradit. Minus foliis, magis quàm maius, cineraceis & incanis vestitum, adeoque Seriphio germanico planè similibus. Maius virgis vulgari, Chamomillæ quàm proximis, odore grauiori, simulque gratiori quàm minus.

Figura quam habet Fuchsius minùs placet, nec etiam placent nostræ olim per Fuchsium sculptæ: vt iam suprà dictum.

Abrotonum duplex tradit Dodonæus: Maius, quod fœmina: & Minus, quod Mas. Miror autem eum pro Abrotono mare assumere figuram Absinthii arborescentis Lobelii, & pro Abrotono fœmina figuram quam habet Lobelius pro Abrotono mare, quæ nostri vulgaris Abrotoni: ac suspicor eum ignorasse verum discrimen inter Abrotona quæ tradit, & per maius intellexisse id quod culturâ in arborem erigitur: per minus verò quod culturâ non erigitur, quo ad hortorum septa minora tonsilia vtuntur.

Abrotonum fœminam Dioscoridis, nihil aliud esse scribit Anguillara, quàm commune & vulgare.

Camer. hort. Abrotonum mas, vbique notum auulsis ramulis facilè propagatur, semine verò difficulter prouenit.

Et paulò pòst: Abrotonum magnum, camphoratum, quibusdam Incensaria, admodum fruticat, & facilè se ex surculis propagat, odoris grâtis, attamen omnibus iucundi: Tragus appellat Groß Stabwurtz. Eccur Camerarius separat suum magnum Abrotonum, à suo mare Abrotono, interpositâ Chamæcyparisso: præterea Groß Stabwurtz Tragi non differt ab Abrotono vulgari, quod proponit Camerarius pro mare. Is etiam ad Hist. Matthioli germ. hoc separat ab Abrotono Matthioli. In Epit. Matth. Abrotonum mas. Idem ibidem pro Abrotono fœmina Chamæcyparissum pingit. *Camer. not.*

C. Bauh. phyt. Abrotonum 9. siue mas angustifolium maius: maius Brunfelsio, mas Lobelio. Item: Abrotonum 11. siue latifolium: maius & secundum Trago, latifolium Tabernamontano. Cur separet frater C. Bauh. Abrotonum Tragi maius à vulgari & angustifolio non video: vel dicendum vulgare Trago non cognitum. *C. B. not.*

Tab. ait Legitimum Abrotonum in hunc vsque diem nomen seruat: vocatur autem Abrotonum, vel vt subtiliores quidam Grammatici volunt Habrotonum, Colopæon, Procampylon, Cynanchites & Auronum, à verbo Gallico *Aurone*. Arabi Serapioni de temp. simpl. cap. 306. *Catsum*: Auerrh. *Halscia*: Ebenbitari *Asuila*: Haliabbati, *Bereniasefeton & Quisumum sebum*. Dicitur aliàs in libris Arabum Aluisc, Saguasara, Sanguasora, Sanamen, Sarion, Sekebinegi & Schebingi, potissimùm Almansori Tract. 2. Aliis tandem Seise gurab, Sgusera, Alfelisil, Cuisar. Dalegensiter, Halsia, Hanudab, Hebum, Kaisum, Kasum, Kisum, Kesimi, Kakilem, Kelilech, Naesul, Nanasar, Rutinas, Sachnabiam, Safara, & Sagarion, Italianis *Abrotono, Abrotano, Brotono, Herba canforata*. Plebi Ferrariensi *Aurodono*. Hisp. *Abrotono, Hierua, aut yerua lombriguera*. Gallis *Auron, Aurone, Auronne, Auroesne, Aucronne & Bois de S. Iean*. [item aliquibus *Garderobe*, quod Tabern. non monuit,] Anglis Sothernwod. Bohem. Brotan / Bozedrzewko. Hung. Obruta, Seprö ruta, h. e. vt Car. Clusius interpretatur, Scoparia Ruta, & Isten faya, h. e. Lignum Dei. Belgis & Brabantis Aueroone & Auercruyt. Germ. Stabwurtz / Gertwurtz, Garthagen / Affrusch / Ebrich / Garthan / Gertel / Gertelkraut / Gertelwurtz / Kuttelkraut / Ganserkraut / Ganfferkraut / ab odore, quo Camphoram æmulatur: Abruten / Gertwurtz, & Schoßwurtz / quòd sagittas, spinas & id genus extrahat, si emplastri modo applicatur. Et hæc nomina Abrotoni sunt communia. Abrotonum enim mas vocatur græcè ἀβρότονον ἄῤῥεν Lat. Abrotonum masculum, Plinio Abrotonum montanum: Dioscoridi Abrotonum Cappadocum, Abrotonum Galaticum, & Abrotonum Asiaticum, quòd copiosè crescat in Cappadocia, in Asia & Galatia, Italianis ad differentiam fœminæ (Chamæcyparissi) *Abrotono maschio*. Germ. Stabwurtz / vel Stabwurtz Männlin / quibus nominibus vtrumque Abrotonum intelligitur, masculum sc. maius & masculum minus: ad euitandum errorem, in quem incidunt, qui Abrotonum minus, Abrotonum fœminam esse credunt. Theophrastus & Plinius non conueniunt in plantatione Abrotoni: vnus vult feliciùs prouenire ex surculis, alter ex semine. Experientia docet ex surculis potiùs crescere. Et quamuis Theoph. lib. 6. cap. 7. & alii scribant, frigus ferre non posse, nihilominus Hie-

mem perfert. Abrotoni maris species minor, quę etiā in hortis nostris vulgaris, vt maior, huic in omnibus similis nisi folia essent cinerea, & planta minor. Horum figuras ponit in Hist. & Icō. his inscriptionibus. Abrotonum mas Stabwurtz Mänlin: Item: Abrotonū humile, klein Stabwurtz. Sed Tab. frustra duas figuras ponit, cùm color, qui demonstrari non potest, & magnitudo, quam non ostendit, solùm differentiam non constituant.

Locus & Tempus. Abrotonum passim in hortis & in campestribus nascitur: floret Augusto: colligitur in Autumno, potissimùm Septembri mense, hoc enim tempore, Fuchsio autore, semen profert. Ego tamē multùm ambigo an Germània alsiosum húc fruticem in campestribus proferat. In hortis quidē Montbelgardi, Patauii, Geneuæ, Tiguri, Heidelbergæ, in Gallia Narbonensi & alibi obseruaui.

Vires Vires ex Veteribus vide antè. Summæ propagines Abrotoni cum flosculis suis, vino, vel aqua decoctæ, adiecto melle, aut saccharo, pérque diē ter aut quatuor potæ, non nisi rectâ ceruice spirantibus & asthmaticis apprimè conducunt, si Trago credimus: nam vitia pectoris expurgant, cardiacæ medentur & tussi, lentósque humores pulmonis, renum, matricis & vesicę incidunt, stillicidio vrinæ succurrunt, & quosuis internos dolores sedant: aqua destillata, non est inferiorum virium, quę etiam scorpionum & araneorū ictibus auxiliatur, loca muliebria mundificat, si illâ colluantur, vel linteolis in illa madefactis curentur. Qui plura desiderat, Tabernamontanum consulere velit, qui plurima de vsu interno & externo, de aqua eius, vino, & conserua: itémque oleo stillatitio & vnguento tradidit, quæ meritò nos omittimus, ne in immensum opus excrescat. Abrotonum, vt apud Camerarium inquit Horatius, ægro non audet, nisi qui didicit, dare. Sed nostro seculo audaci quilibet non solùm minimè periculosa hæc medicamenta, sed etiam quęuis validissima aliis obtrudere non erubescit. Vsus eius præcipuus in lumbricis, quod & Aelianus notauit. Aqua destillata cum momento pulueris nucis moscatæ optima in stranguria & dysuria. Exteriùs imposita extrahit ferrum, & alia corpori infixa. Cęterùm, Abrotonum calidum & siccum ordine tertio satis intenso assignat Dodon. digerendi quoque ac rarefaciendi, & vt vim.

ABROTONVM CVM PVLCHRIS corymbis.

Descriptio PRædictis humilius est, *folia* habet maioris Abrotoni similitudine dissecta, sed minùs candida, & odoratiora, quo Santolinam referunt: *corymbi* è ramulis copiosi ad summum vsque luteo splendent colore: *semen* admodum fœcundū est: *radix* vt aliorum.

Hoc Dodon. gall. Abrotonum tertium nominat, ac extra dubium Dioscoridis ἀβρότονον σικελικόν, Abrotonum Siculum pronuntiat, testatúrque Germanos wollriechender Stabwurtz, Abrotonum odoratum, vocare. Lat. Dod. Abrotonum odoratum humile inscribit.

Lob. Obs. p. 444. Icon. Plant. p. 769. pingit hoc titulo. Abrotonum odoratum humile densè fruticosum.

C. Bauh. Phyt. vocat Abrotonum 10. siue mas angustifolium minus.

A Fuchsio quum Tubingæ apud illum essem, mihi in horto eius demonstratum, à vulgari di-



uersum. In hoc enim pulcherrimi corymbi, multò maiores quàm in vulgari Absinthio Pontico, & rariores, aurei: foliola circa flores latiora nōnihil, longiora, non ita dissecta. Frater mihi attulit à se Venetiis collectum. Belgis hortense est, id quod testatur Lobelius.

ARTEMISIA TENVIFOLIA, SIVE LEPtophyllos, aliis Abrotonum siluestre.

Cap. LXXXIII.



ARtemisia tenuifolia longa pollicaris crassitudinis *radice* firmatur, eâq; multifidâ, lignosâ, perenni: *caules* cubitorum aliquot altitudine emittit, qui vetustate in lignum solidum, durúmque degenerant crassitudine digitali, alioqui tenues Artemisiæ latifoliæ similes, rigidi, rubentes, striati, medullâ albâ farcti, alis multis cōcaui: *folia* pilosa, albicantia, Seriphii Absinthii tenui diuisurâ, ad Abrotoni folia accedentia, colore viridi, vbi adoleuerint non multùm dissentanea, odore autem multùm ad Abrotonum accedente, *corymbi* rubentes, spicatim in ramulis crebri, Abrotoni formâ & colore. Solet non raro ad ramulorum diuaricationes muscosum squammatum excrementum ferre.

Tres Artemisias tenuifolias statuit Clusius. An autem commodè ad Ἀρτεμισίαν λεπτόφυλλον, Artemisiam tenuifoliam Dioscoridis hæ stirpes referri queāt, peritioribus dispiciendum relinquo. Prior quodammodò ad eius historiam accōmodari posset, quia odorata est. Aliæ, odore carent, aut, si quem habent, is valdè tenuis est. Tertię etiam ingratus, quemadmodum & sapor.

An Ruell. lib. 3. cap. 62. Artemisiæ quartę mentionem faciens, hanc intelligit, dicens. Artemisiæ genus aliud, quæ minutis foliis: vulgus Diui Ioannis herbam nominat?

Credide-

rosia h.

Crediderimus nos cum Doctiss. Dalechampio hanc herbam dici apud Matth. in prior.comm. Ambrosiam: in postr. verò vbi retinet priorem picturã, Ambrosiam alteram: ibidemque depingi: Etsi in suis illis cõmentariis, quos primùm Italicâ linguâ conscriptos ediderat, ingenuè confessus esset, se nunquam vidisse Ambrosiam in Italia.

Gesn.de hort. Artemisia leptophyllos quædam circa Basileam spontè nascens. Gerard. Abrotonum campestre wilde Sothernwood. C.Bauh. phyt. Abrotonum 13. siue campestre tenuifolium.

Tabern.Hist.part.1.p.62. Abrotonum campestre, Abrotonum 3. in descriptione & inter nomina, vbi ait ad Herbariis vocari germ. feldt Stabwurtz/wild Stabwurtz, & Besenkraut/ à copia virgularum, è quibus scopæ fiant. Latinos quosdam appellare Herbam camphoratam. Idem p.37. vocat Artemisiam minorem, kleinen Beyfus/ Artemisiam peregrinam: p.38. inter nomina, Artemisiæ quartum genus è Galliæ prouincia oriundum, Artemisiam minorem, & Artemisiam tenuifoliam minorem: Germ. welscher Beyfuss. Tandem p.60. nominat Ambrosiam tertiam, das drit Ambrosien kraut. p.61. Ambrosiæ tertium genus & Ambrosiam tenuifoliam. Artemisiam igitur minorem Tabernamontani, eiusdemque Ambrosiam tenuifoliam non separo, ab Abrotono eius campestri, quia ex aliorum sententia de iis scribere videtur, nec earum picturas proponit particulares nisi Abrotoni campestris, quam etiam in Icon.p.16. pictam exhibet.

H.Lugd.p.950. Artemisia 3. leptophyllos Penæ. Item p.1148. Ambrosia altera Matthioli, quæ multis esse videtur Artemisia tenuifolia. Existimamus nos H.Lugdunensem ponere duas figuras vnius plantæ: ac eam quoque indistinctè scribere lib.10.cap.32. de Ambrosia.

Artemisia tenuifolia Basileæ ad Rhenum quà itur in Krentzack, prouenit. Monspelii passim in sepibus & agrorum marginibus, vbi totam Hiemem fert, & Autumno floret. Mense etiam Septembri florentem obseruaui Lugduni: inter Mülhausen & Otmarsen in vitibus ad vias: in itinere Argentinâ versus Stutgardiam multis in locis: Bononiæ in Italia ad montes Apenninos. Reperi quoque in muris Castelli Sponeck Ill.E. C. ad Rhenum, plantaui Montbelgardi in Horto eiusdem E.C. vbi Hiemem pertulit, foliis cineritiis, hirsutis, quibus mense Iunio depositis, induit longiora & tenuiora, viridia, vt quis diceret aliam esse plantam. Brisaci abundat, florens adhuc Octobri & Nouembri, in collibus arenosis & secus vias profundas: & iuxta agrorum margines radiis Solis illustratas.

ARTEMISIÆ TENVIFOLIÆ SIMILE, si non idem, Abrotonum inodorum Lobelii.

CAP. LXXXIV.

ABrotonum inodorum & insipidum, vultu, *folio, flore, & semine* Artemisiæ tenuifoliæ è collibus Gallo-Belgii alunt Mutonus, Coudenbergius & Iacobus Plateau, harum studiosissimi & cultissimi, inquit Lob.Obs.p.444. vbi figura cum hac inscriptione. Abrotonum inodorum. Eadem Icon.Plant.p.769.

Dodon.lat. in fol.p.26. iconem eandem habet cum Lobelio pro Absinthio inodoro & insipido. Verùm descriptio est alterius plantæ, de qua egimus post Absinthium.

Clusius quoque in post. Hist. eandem iconem exhibuit pro Artemisia secunda tenuifolia, cuius descriptionem antè posuimus ex ipso Clusio.

Tabern.Icon. & Hist. Breit Stabwurtz/ Abrotonum latifolium, Abrotonum quartum, Abrotonum fatuum, Abrotonum inodorum. *Meritò* nominat Tabern. Abrotonum fatuum. Est enim fatua figura ex Lobeliana nonnihil mutata: & cum latioribus foliis: fatua etiam descriptio & amplificata ex paucis verbis Lobel. *Abrot. latifol.C.B.*

C.Bauh.phyt. Abrotonum 11. siue latifolium, maius & secundum Trago; latifolium Tabernamontano. *Ego* Tragi Abrotonum aliud non puto à vulgari, si hoc ei cognitum fuit. Et hine diuersum Tragi statuo, à Tabernamontani latifolio.

Gerardus, qui Abrotonum inodorum vocat, Angl. Unsavorie Sothern wood/ imitatur Tabernamontanum. Ponæ in Baldo, Abrotonum inodorum Penæ.

RVTA SIVE ΠΉΓΑΝΟΝ VETERIBVS.

CAP LXXXV.

THeophrastus de causis lib.5. vult Rutam plantari, vt quæ sub vmbra Fici arboris libentiùs acquiescit, velut Palladius ait in Martio. *Ruta plantatio ex Theoph.* Hoc mense Ruta seritur locis apricis; solius cineris inspersione contenta. Loca desiderat altiora, vnde humor elabitur. Si ponas semina eius adhuc clausa folliculis, singulatim manu debebis affigere. Si iam minuta sunt, sparsa iactabis, *Palladio.* & rastro obducta cooperies. Caules eius, qui inclusis seminibus nati fuerint, fortiores erunt, sed serò nascentur. Ramuli eius cum aliqua corticis parte conuulsi verno tempore pro plantis tenebunt: tota verò translata morietur. Nõnulli ramulos eius pertusæ Fabæ inserunt vel *Superstitio.* Bulbo, atque ita obruunt alieno vigore seruandos. Prosequuntur etiam maledictis, & maximè in terra soluti lateris ponunt, quod prodesse certissimum est. Sed [vt asserunt] meliùs furtiua proueniet. Sub Fici arboris vmbra libẽtiùs acquiescit. Non effodi herba, sed optat auelli. Immundæ mulieris formidat attactum. Et hoc est, quod ante ipsum Plutarchus quoque scripsit. Cur autem dicatur πήγανον declarat idem his verbis. φασὶ δὲ καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθαι: πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα, καὶ ὅλως πολέμιον ἐστι ταῖς κυούσαις. Aiunt facultate sua πήγανον dictum, quòd siccitate & calore coagulet & condenset semen. Hinc vterum gerentibus inimicum est.

Rutam duplicem agnouisse videtur Hippocrates. Et quidem lib.38.m.m. dicens. Acrius subdititium ad menses efficies, si Brassicæ & Rutæ vtriusque [πηγάνου ἑκατέρου] &c. Quales autem sint, non ostendit, id quod Dioscorides fecit.

Ruta inquit, montana & siluestris, satiuâ & hortensi genere aptior esui, quæ iuxta Ficos prouenit. Vtrumque porrò genus vrendi uim habet, calfacit, exulcerat, vrinam ciet, menses ducit, at cùm cibo, tum etiam potu aluum sistit. Semen acetabuli mensura è vino bibitum contra lethalia medicamenta est pro antidoto. Quin & folia per se præsumpta aut cum nucibus Iuglandibus aridisue Ficis, venena irrita & inefficacia reddunt. Sed & simili sumpta modo contra serpen-

tium ictus valent: genituram seu esitata, seu bibita Ruta extinguit: decocta verò cum Anetho sicco tormina potu sedat. Facit & ad pectoris laterúmque dolores, spirandi difficultatem, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorúmque cruciatus, & rigores febrium circuitu repetétes, pota velut antè dictum est. Idem ad inflationes coli, vuluæ, rectíque intestini, cum oleo decocta & infusa. Vuluæ etiamnum strangulatui medetur, si trita cum melle genitali sede tenus imponatur. Feruefacta ex oleo & pota lumbricos expellit. Sed & articulariis doloribus, ex melle: & aquæ subter cutem fusę morbo cum ficubus adhibetur. His iisdem in potu auxiliatur itémque decocta in vino ad dimidias partes & affricta. Cruda quoque conditáque in cibo aciē oculorum excitat: quin & oculorum dolores, imposita cum polenta lenit. Caput dolentibus cum Rosaceo & aceto succurrit, ac profluentem naribus sanguinem sistit trita & indita. Testium inflammationibus cum Laureis foliis imposita, & papularum eruptionibus cum Myrteo cerato prodest. Cum vino autem, Pipere ac nitro affricta, vitiligini albæ medetur, & cum iisdem illita thymos ac myrmecias tollit. Contra impetigines cū melle & alumine vtiliter imponitur. Succus verò in Mali punici corio (calyce, Sarrac.) calfactus aurium doloribus efficaciter infunditur. Opitulatur & aciei oculorum hebetiori, si additis Fœniculi succo ac melle, oculi ipsi eo inungantur. Erysipelata, herpetas, & vlcera in capite manātia cum aceto, Cerussa & Rosaceo, inunctione sanat. Ipsa verò Ruta Alliorum, Cæparúmque grauem halitum emendat, si posteà commanducetur. At montana si copiosiùs estur, interficit. Atque si sub id tempus quo florere incipit, ad murię conditurami colligatur, cutem rubefacit, ac inflat, cum pruritu ac vehementi inflammatione. Eam itaque vnctis antea manibus & facie colligere oportet. Tradunt & succum gallinaceis pullis inspersum feles arcere. Adiiciunt verò, eā quæ iuxta flumen Haliacmonem in Macedonia gignitur, comedentes interimere. Montosus autem is locus est, ac viperis abundat. At illius semen epotum contra interaneorum vitia est efficax: ideóque antidotis vtiliter immiscetur. Cōtra incontinentiam vrinę, tostum, septenis diebus potui dato, & cessabit. Cęterùm (his caret vet. vsque ad finem) radix huius montanum Moly vocitatur. Syluestris itaque Ruta satiuæ quodāmodò similis est. Ac pota prodest comitialibus & ischiadicis: menstrua quoque mouet: ac partus enecat. Acrior verò est quàm satiua & maioris efficaciæ. Attamen siluestrem cibis abdicare oportet, quippe quæ veneni noxam obtineat.

Plinius lib. 20. cap. 13. vim & vsum Rutæ medicum his verbis declarat. Quæcunque Ruta & per se, pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino sumptis, contra aconitum maximè, & viscum: item fungos siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentium ictus, vtpote cùm mustelæ dimicaturæ cum his, Rutam priùs edendo se muniāt. Valent & contra scorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronum, vesparum aculeos, & cantharides, ac salamandras, canísque rabiosi morsus, acetabuli mensura succus ex vino bibitur, & folia trita, vel commanducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis. Serpentésque si vratur Ruta, nidorem fugare. Efficacissima tamen est siluestris radix cum vino sumpta. Pythagoras oculis noxiam putauit falsò, quoniā sculptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorū causâ. Cum pane quoque, vel Nasturtio satiuę atque siluestris propter visum: Vt aiunt, multi succo eius cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel pauco succo angulis oculorum tactis, epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sit cephalæa, cum farina hordeacea & aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitque conuersas, illito cum melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum Ficu, & decocta ad dimidias partes, potáque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterúmque, & lumborum tusses, suspiria pulmonum, iocinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines concoquuntur folia poturis, & in cibo vel cruda, vel decocta, conditáue prodest: item torminibus cum Hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit trita & naribus indita, sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, vt diximus, modo. E siluestri verò contra tarditatem & sonitum cum rosaceo, vel cum Laureo oleo, aut Cumino aut melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpillum, & Laurum, illinentes capita & colla, dederunt & lethargicis exolfaciendam: dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor: ante accessiones, quarum frigus intolerabile est, alsiosísq; cruda datur in cibo. Vrinam quoque vel cruentam pellit, fœminarum etiam purgationes, secūdásque, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illini & vuluarum causa etiam suffire iubēt. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordacea. Valet contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris vnam & dimidiam sumi censent: & contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dysētericis cum caseo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres vncias illinunt ex olei libra, viníque sextario. Illinitur & cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus adusserit. Si vrinam mouet, vt Hippocrati videtur, mirum est quosdam dare, velut inhibētem, potui, contra incontinentiam vrinæ. Psoras & lepras, cum melle & alumine emendat. Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno hircino & adipe suillo, ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel Psymmithio: carbunculum ex aceto. Nonnulli Laserpitium vnà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium verò epiphoris cum ramis Lauri teneris, adeò peculiari in visceribus his effectu, vt siluestri Ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant, fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix Rutæ sanguinem oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita sanat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cùm feruentem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita vnciā Aloës, perunctis sudorem reprimere. Itémque generationes impediri, hoc cibo, ideò profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus. Pręcauendum

cauendum est grauidis, abstineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo vsu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino, aut si sanguisugam exhauserint, ex aceto, & quocunque in simili morborum genere, vt in homine temperato.

Galenus breuiùs vtriusque vires sic tradit. Ruta agrestis ex quarto est ordine excalfacientium & siccantium, domestica verò ex tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ea digerere atque incidere crassos lentosque humores potest. Ob eádem vim & vrinas mouet. Quin & tenuium est partium, flatusque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac Veneris appetitum inhibet, digeritque atque exsiccat sanè strenuè. Est enim ex eorum numero medicamentorum, quæ valenter desiccant.

Sunt porrò qui Rutam Rhyten, Aegyptii Epnubu, Syri Armala aut Besasa, Aphri Curma dicant, teste Dioscoride inter notha. Meminerimus autem cùm Dioscorides dicit Rhyten ab aliquibus vocari Rutam, Nicandrum Poetam & Peloponnesii incolas indicari. Siquidem Iolaus antiquissimus Græcorum scriptor, & cuius nomen vel olim tantùm audiebatur, in Peloponesiacis retulit suis, quam tota Græcia Peganon vocabat, Peloponesum Rhytem appellare. Nicāder certè in Theriacis suis de Trifolio suo quod Menyanthes Græci vocant, agens, id habere ait comam quidem Loto, odorem verò Rutæ similem. Ex his manifestum est, inquit Marcell. Virgilius, Rutam ab aliquibus Græcis ῥύτην dictam fuisse. Nec dubitandum alicui à Peloponnesiorum Rhyte, Latinos Rutham suam fecisse. Frequens enim græcæ y. literæ in latinam v. mutatio est, quoties seruatis cæteris transferendum à Græcis ad Latinos aliquid est.

sati- Cæterùm Rutæ cognominatę plantæ sequentes nominantur. Ruta maior hortensis Aduers. *silu.* Ruta satiua nostra. Ruta siluestris & agrestis Aduers. Ruta siluestris maior nostra, Ruta Gesneri. Rutula, Rutę minima, angustifolia, Ad- *silu.* uers. Ruta silu. minor nostra, capitulo quadripartito. Ruta siluestris alia Dioscoridi, in Cap- *quæ* *mala.* padocia & Galatia Asiæ Moly dicta, nobis Ruta quæ Harmala. Quam Rutam pratensem Lutetiæ, aliqui verò circa Sabaudiam, non rectè Rutam caprariam vocant, nominamus nos Thalictrum Gesneri maius folliculis angulosis. Ruta *ctrū* pratensis Lobelii Obs. p. 509. appellatur Thali- *mum.* ctrum maximum, semine striato, folio ex cæruleo virente. Quæ Ruta fœtida siue lutea ab Aduers. titulo de Sophia p. 328. nominatur, Thali- *ū. mi-* ctrum semine striato folio saturatiùs virente à nobis inscribitur. Ruta pratensis minor quorundam, est nobis Thalictrum minus. Ruta pa- *nthe.* lustris, Filipendula palustris Tabernamontani, dicitur Oenanthe. Rutam pedicularem Tabern. Fistulariam purpuream Schuvenckf. sim- *ularis* pliciter Pedicularem appellamus. Rutam caninam Recentiorum, Scrophulariam tertiam *cam-* Dodonæi cognominamus. Rutam caprariam vocari Galegam patet H. n. g. lib. 17. Rutam sil- *ricum* uestrem multi statuunt herbam quæ dicitur Hy- *tosū.* pericum. Ruta siluestris Dioscoridis, quam à Ruellio inter notha reiectam esse Placa dicebat, est Clusio Hypericum supinum, nobis tomentosum. Ruta capraria Gallorum Monspelii vulgò sic dicta, traditur H. n. g. lib. 17. pro fruticante, siue Polemonio Monspessulano. Ruta vinacea quorundam Ruellio lib. 3. cap. 62. est nobis *Botrys altera.* Botrys altera. Rutam lunariam, Rutam iecorariam Tabern. vocamus Lunariam minorem. *Lunaria minor.* Ruta parietum vulgi Gesnero de hort. vocatur à *Ruta muraria.* nobis Ruta muraria. In nothis Dioscoridis Romani Isatim satiuam appellant Rutam. Isatim *Isatis.* verò siluestrem, Rutam minorem. Rutæ tandē *Tussilago.* appellatio, quo pacto ad Tussilaginem peruenerit, meritò sane miratur Tragus. Vide Dioscoridem lib. 3.

RUTA SATIVA, VEL HORTENSIS.



Descriptio IURE inter frutices Rutam reponunt lignosi densè fruticātes *rami*, cubitos duos alti, maioresque, quos alæ diuidunt frequentes: *folia* viroso odore, perindeque ingrato sapore, subcærulea, terna sæpè, vel plura, Trifolii fruticātis, *flores* stellati ex extremis ramulis breuibus quinque carinatis foliis, in quorū singulis singula stamina totidem intercedentibus, colore herbaceo ex luteo præditis, vmbone pyramidato ex atro virente, medium occupante: calyce quadripartito, ac etiam quinque partito, in quo *semina* nigra.

Cordi diligentis Botanici descriptionem omnibus numeris absolutam meritò subscribimus. Ruta satiua maior siue latifolia, inquit, frutex est *caudice* cubitali, aut altiore, crassitudine digitali, colore cinereo, in multos ramos diuisus: ex his Veris initio plures emittit, longos, teretes, egregiè virides & flexiles surculos, in quorum summitate Veris exitu, & Aestate inæquali ordine *flores* sunt Leucoio similes, minores tamen, quatuor aut interdū quinque, luteis & cochlearis modo concauis foliis constantes, sursum spectante eorum concauitate, in medio flore quadripartitum, aut nonnunquam quinquepartitum est *capitulum*, colore viride, exiguum quendam apicem habens, stamina ab ima eius parte exeunt lutea, octona aut dena in latitudinem resupinata: ex his medius numerus supra foliorum concauitatem extenditur; reliqua autem quatuor foliorum spaciis interposita sunt, *semen* in mediis florum capitulis fert paruum, in rotundo modicè oblongum, colore nigrum, *folia* omnibus ramulis adnascuntur, in longis pediculis incerto ordine disposita, parua, in plures & inæquales partes secta, virētia, mollia, & pinguia: ex his maxima pars semunciam longitudine non excedit, latitudine multò minore. *Radice* nititur ex vno principio multifidâ, numerosâ, capillamentis fibratâ, colore flauâ: viret tota Hieme, non flaccescentibus foliis, antequam nouo Vere alia enascantur, quo tempore etiam surculi qui

ſemen protulerunt, in ſummitate exareſcunt: coma eius acrem, aromaticum, interímque graué ſpirat odorem, eadem ſapore amaro, feruido & tenui palatum excalefacit, maximè viridia adhuc florum capitula. Colitur in hortis.

Cæterum, eſt & altera Ruta ſatiua, tenuifolia ſcilicet, quam ita Cordus ita deſcribit. Ruta tenuifolia latifoliæ per omnia reſpondet, præterquam quòd multò minoribus conſtet omnibus partibus: folia ſiquidem Fumariæ modo in exiles partes diuiſa habet, non tamen in tantam latitudinem diffunditur: floribus & capitulis latifoliæ ſimiliter reſpondet: ſemen habet oblongum, nigrúmque guſtu vehementer acre: reliquarum partium qualitas & ſapor latifoliam æmulatur. Seritúrque ſimiliter vt illa in hortis, parcè apud nos, ſed frequentiùs Italis quibuſdam locis, vbi hanc tantùm Rutam nouerunt.

Rutam ſatiuā in latifoliam & tenuifoliam diuidit quoque C.Bauhinus. Tenuifoliam quidē vocat Rutam hortenſem alteram, Rutam hortēſem minorem Tragi, Rutam Matthiol. Anguill. Lacunæ, Caſt. Rutam ſatiuam tenuifoliam Cordi: Hortenſem nobilitate præſtantem Geſn. hort. Tenuifoliam Tabernæmontani.

Cornarius autem appellat hanc Rutam minoribus & herbaceis coloris foliis. Latifolia dicitur Cordo in Dioſcor. Ruta & Ruta ſatiua. In Hiſtor. Ruta ſatiua maior, ſiue latifolia, quemadmodum & Tabern. Trago Ruta domeſtica, Ruta 2. vulgaris. Lobelio in Aduerſ. Ruta maior hortenſis. Ruta hortenſis in Obſ. p.506. In Icon. Plant. Tom.2. pag.52. Camer. hort. & Hort. Luſit. Ac Fuchſio. Ruta hortenſis vulgaris Turnero. Ruta domeſtica Hier. Braunſchvveig. Aliis vt Corn. ſimpliciter Ruta. Cęſalp. Ruta ſatiua latioribus foliis. Dod. Ruta graueolens hortenſis.

Nomina linguarum. Πήγανον Gr. Ruta Lat. G. **Rauten / & wein⸗rautten / zam Rauten.** Belgis **Ruyte / & wyn⸗ruyten.** Gallis *Rue, Rue de iardin.* Itali Latinam ſeruant nomenclaturam. Hiſp. *Ruda, Aruda.* Anglis **Rue.** Boh. **Rauta.** Hung. **Zeges, Rutha,** h. e. anguloſa Ruta. Maurit. *Sadab*, ſeu *Sedab.* Phiſius Hebreæâ linguâ Rutam *Schafef* vocat, Chaldæi & Thalmudiſtæ *Mechul* & *Pigam.* Quidam ſemen Rutæ *Bizeri Salgagel* dicunt.

Locus & tempus. Rutam ſurculo naſci aliquoties compertum habemus. Hæc culta (vt ſe vidiſſe teſtatur Camer.) ita in altum creſcit, vt etiam tres cubitos ſuperaſſe viſa ſit, ac admodum eſt longæua, cuius radix tandem planè ligneſcit, quæ ſi accenditur ſuauem & tempore peſtis vtilem emittit odorē. Ruta ſubſalſo alimento redditur melior, vt Eruca. Meminit Ioſephus in Macheo Rutam fuiſſe regiam mirabilis magnitudinis, quæ à nulla Ficu, vel celſitudine, vel magnitudine vinceretur. Eam autem ex Herodis temporibus perſeueraſſe. In Germania noſtra moris eſt Rutam Saluiæ adiungere, cuius hanc afferunt rationem: Buffones amare loca Saluiâ conſita, qui vt abigantur, Saluiam Ruta muniri oportere. Rutam ſatiuam vidi Monſpelii, Lugduni & Bononiæ in hortis, vt in horto di S. Saluator al Burgo di S. Catharina. Geneuę florentem adhuc Octobri, Montbelgardi Iunio, vbi gelu nonnunquam abſumebatur, verùm rurſus facilè ex ſemine proueniebat.

Ruta, vt experientia teſtis eſt, ferculis abdicatur, nec culinę ſeruit propter iniucundum, quē habet odorem, & ſaporem quem obtinet feruentem, quo homines grauiter afficit. Quia autem omni penè veneno reſiſtit, ideò peculiaris fit pauperum Theriaca. Eſt enim tantarum virium, vt eas neminē ſatis deſcribere poſſe arbitretur Tragus. Attenuat, vt prodidit Matthiolus, incidit, digerit, reſoluit, prouocat, & flatus potenter pellit. Rutę vires in longum proſequitur Tabernamontanus, quas in gratiam germanicę linguę ignarorum ita reddere ſtuduimus. Ruta facultatis eſt calidæ & ſiccæ, reſoluentis, penetrantis, & digerentis. Eſt calida & ſicca in tertio gradu, ſingularis & approbata Theriaca contra omnia venena, ideóque magna cum vtilitate intrinſecus aſſumitur: extrinſecúſque admouetur. Herba vna cum floribus colligitur, & in vmbra ſiccatur: Semen verò in Autumno, bene maturum. Nemo ſatis vires & facultates Rutæ inueſtigare poteſt. Hoc ſiquidem impoſſibile ferè eſt. Et licèt multa à veteribus de huius operatione & vſu ſint prodita, attamen præterire nolui, quæ ipſemet expertus ſum adſcribere. Ruta igitur in ſubtilem puluerem redacta, drachmæ pondere calidè ex vino hauſta, fugat dolorem capitis à cauſa frigida ortum. Recentis in mortario lapideo contritæ ſuccus vnciarum quatuor, in eoque drachma ſemis Aſæ fœtidæ diſſoluta, calidè bibita, ſalutaris eſt medicina morbis caduci: ſanat etiam clauum, diuturnum capitis dolorem. Soliti fuēre veteres Rutam ſale condire, annum ſeruare, eámq; comedere, vt claros ſibi compararent oculos. Quidam, quia quolibet anni tempore recens haberi poteſt, viginti diebus, quolibet die viginti foliola cruda, purgato tamen priùs corpore, ſumunt: vnde magnum iuuamen ſentiunt. Alii ſiccam redigunt in puluerem ſubtiliſſimum, de quo drachmam in vino hauriunt. Quocunque verò modo vſurpata dolorem oculorum à frigiditate & humiditate prouenientem corrigit. Cum anetho exſiccato cocta, iúſque colatum bibitum, mitigat dolorem thoracis, laterum, & tormina. Item difficultati ſpirandi ſuccurrit, tuſſi & inflāmatis pulmonibus. In quibus & ſimilibus affectibus par eſt accipere ficus & Hyſſopum. Hæc ſimul in vino cocta valent aduerſus iecoris & renum vitia: item Iſchiadicos affectus: menſes mouent: horrores febrium abigunt. Alii accipiunt Rutæ manipulum vnum, coquunt in menſura vini ad conſumptionem tertię partis, colant, in colatura diſſoluunt Sacchari Vnc.4. De hac bibunt mane & veſperi calidè Vnc.4. Valet aduerſus dolorem thoracis à frigiditate ortum. Folia Rutæ aut ſola ſeparatim, aut etiam cum ſemine in generoſo vino albo ad tertias partis conſumptionem incoquuntur, fit colatura, quæ calidè bibitur. Pellit hæc à corde vapores, aperit, thoracem & pulmonem à frigidis craſſiſque humoribus obſtructum, facilitat reſpirationem, vrinā ciet, menſes prouocat, ſecundinas & fœtus mortuos educit. Salutare eſt remedium contra hydropem. Rutæ & Saluiæ ęquales partes contuſæ & cum ſale commanſæ, ſubueniunt dolenti ſtomacho, repleto cibis crudis & incoctis. Pulueris Rutæ drachma ſemis cum vino calido pota confortat ſtomachum puerorum frequentiori vomitu debilitatum. Aut accipe Rutę ſiccę ſcrupulum vnū, Thuris albi grana octo, pulueriza, da infanti ſepiùs euomēti cum ſyrupo roſarū rubrarum. Rutę cum veteri vino coctę iuſculum colatum & ebibitum, medetur ſingultui à flatibus oborto. Idem poteſt ſemen drachmæ vnius pondere dicto modo hauſtum. In oleo coctę colatura bibita enecat vermes & lumbricos. Pulueriſzata & drachmæ pondere pota, idem

idem poteſt. Sed & herba in vino aut aqua cocta pota idem præſtat. Vel coquantur Rutæ manipuli duo, Abſinthii montani manip.1. in aqua ad conſumptionem medietatis, colaturæ mane & veſperi propinetur cyathus vnus, calidæ. *In ſumma quoquo modo ſumpta Ruta non ſine commodo adminiſtratur.* Hæc & alia quàm plurima habet Tabernamontanus, ex Æmilio Macro in longum tranſlata, & paſſim inſerta.

Ruta tandem quomodocunque vſurpata, internè & externè oculos reddit acutos & claros, lacrymaſq; exſiccat. Idem hoc monet Schola Salern. libro de conſeru. valetudinis, his Verſibus:

Nobilis eſt Ruta, quia lumina reddit acuta:
Auxilio Rutæ, vir lippe videbis acutè.

Conuenientiſſimum tempus deſtillandi Rutam eſt in medio Maii. Deſtillantur autem folia cum comis minutim priùs inciſa in Balneo Mariæ. Pro qualibet porrò menſura aquæ, requiruntur Vnc.4. Rutę recenter exſiccatę in puluerem craſſiuſculum contritæ. Digeruntur hæc 24. horis in in Balneo Mariæ, diſtillantur ſecunda vice, rectificanturque Sole. De hac aqua ſingulo mane & veſperi, duæ aut tres vnciæ potæ medentur vertigini frigidæ, morbo caduco, ſingultui, & denique omnibus capitis affectibus frigidis: enecant vermes; calefaciunt refrigeratum thoracem & pulmonem: item ſtomachum, hepar & lienem: ſedant tuſſim à decidentibus humoribus obortam. Obſtructos pulmones aperiunt: difficultatem ſpirandi tollunt: flatus diſſipant, tormina ſedant, & murmura: menſes promouent & ſecundinas: Viſum acuunt ſupra omne aliud medicamen, ita quidem vt nonnulli teſtentur, vt qui dicto modo hac aqua vtatur, ſtellas in cælo de die æquè clarè viſurus ſit, ac nocte. Huc ſpectare videntur verſus hi:

Fœniculum, Verbena, Roſæ, Chelidonia, Ruta:
Ex his confice aquam, quæ lumina reddit acuta.

Reſiſtunt porrò venenis præſertim peſti mane ieiunè Vnc.2. aut 3. bibitæ. Medentur febribus item canis rabidi morſui quadraginta diebus potæ. Eos, qui caſtitatem deuouerunt & iurarunt, multùm iuat quotidie Vnc.1.ſemis hauſta. Os aquâ Rutæ, & gingiuæ, ſæpiùs collutæ, vlcera earum ſanat. Manus tremulæ hac lotæ, nec abſterſæ, à tremore liberatæ non rarò obſeruatæ fuêre. Polypum naribus indita curat, & cerebrum purgat.

Vinum & Rutâ aliquibus quondam in vſu fuiſſe, facile eſt colligere ex his, quæ ſequuntur, Schol. Salern.

Saluia cum Ruta faciunt tibi pocula tuta. h.e.
Salbey vnd Rauthen vermengt mit wein
Laſſen dir den trunck nit ſchädlich ſeyn.

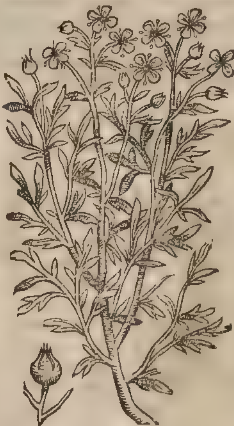
Cæſar Conſtantinus lib.8. de Agricult. ait vinum Rutaceum, ſiue Peganites calidæ naturæ eſſe, venena ſumpta expellere, & morſibus venenatorum animalium reſiſtere. Marcell. Empiricus commendat vinum hoc contra dolorem infimi ventris & colicam. Sed proficeret quoque iis, qui caſtitati ſtudent. Quare ſi quis hoc expeteret, hoc vt alia vina, Abſinthites nimirum, Saluiatum &c. præparabit.

Rutæ conſerua fit hoc modo. Recipitur comarum Rutæ recentis & foliorum Vnc.1. Sacchari albiſſimi Vnc.3. Comæ cum foliis in lapideo mortario tũduntur cum piſtillo ligneo: deinde iis optimè tuſis ſaccharum in puluerem tritum adiicitur: rurſus omnia ſimul tantiſper tunduntur, donec in vnum corpus redigantur, & deinde pixide vitrea inſolentur per menſem. De hac ſume ieiunus contra peſtem Vnciam ſemis.

Acetum ita conficies. Accipe comas cum foliis, pone ſuper linteum 24. horis vt aliquomodo flacceſcant, poſtmodum conſcinde, phiolam imple, ſuperaffunde vini acetum optimum, obtura, & inſola: poſt duos menſes cola, & ſerua ad uſum. Præſtat tempore peſtis in cibo vſurpatum. Item labiis, naribus & temporibus illitum. Sic & ſpongiâ ſuſceptum odoratum. Meminit etiam Tabern. Rutæ ſucci inſpiſſati ex ipſa herba ſicca parati, vt eiuſdem quoque extractum paratur. Rutæ ſal fit vt Artemiſiæ. Eius vſus eſt aut per ſe, aut cum aliis medicamentis permixtus.

Vt oleum conficias. ℞. Rutæ recentis inciſæ & contuſæ ℥iiij. Olei veteris lib.1. Macera ad Solem aut in loco in calido aliquo, diebus quindecim, deinde in duplici vaſe coquito, & abiecta Ruta priori recentem iniicito, & iterum quindecim diebus macerato, poſtea ſimili modo coquito, & abiecta Ruta priori recentem iniicito, & iterum quindecim diebus macerato, poſtea ſimili modo coquito, & exprimito, & tertiò recentem Rutam iniicito, macerato coquito & colato. Eſt calidum aperitiuum, reſolutiuum, & mitigatiuum dolorum: calfacit renes, veſicam, matricem: & ſedat dolores eorum, & maximè colicam, ſi venter vngatur, & fiat ex eo oleo clyſter: præterea opitulatur neruis, confert ſpaſmo, & expellit frigidos humores.

RVTA SILVESTRIS MAIOR.



Deſcriptio

Rvta ſilueſtris maior, vt minora multò tenuioraque habet *folia*, quàm hortenſis, ita maiora quàm altera ſilueſtris, quamuis vtraque acerrimo ac viroſo eſt odore, quamque impunè tenellis partibus nequaquam admoueris: *flores* excipientia capitula multò ſunt, quàm in ſilueſtri altera maiora, nec vt illius quadrangula. Hæc prouenit Monſpelij cum ſequenti.

Matth. in Dioſcor. vocat Rutam ſilueſtrem, quam ait in Goritienſi agro inueniri copioſam. Is in poſt. comm. pingit nomine Rutæ ſilu. reprehendens eos, qui Rutam hanc eandem putant cum Hyperico. Vtrum autem Matthiolus hanc ſilueſtrem intelligat, vel minorem aſſerere non auſim. Figura demonſtrare videtur maiorem. Qui fuerunt in Goritienſi agro, aut adhuc ſunt, nos moneant.

Anguill. Ruta proueniens in montibus Apuliæ venenata. Item: Ruta ſilu. nota in Apulia

nomine Harmel, & Ruta saluatica, de qua satis Dioscorides: potest videri in horto Patauino.

An Turn. part. 2. pag. 121. Ruta siluestris ex semine, à D. Gesnero?

Dicitur Gesnero de hort. Ruta silu. maioribus foliis. Trago Ruta siluestris, quam ait in Germania non sæpe visam: Eius semen primùm ad se misisse Gesnerum, quod vbi seruisset, plantulam ipsi exiguam natam, quæ tertio primùm anno floruerit. Quod ad formam pertineat, ad vulgaré penè hanc accedere, foliis tamen, & nodosis floribus, ac semine multò illâ exiliorem, teneriorem, molliorem, & magis incanam. Caule prætere a præditam frequentiore & altiore, deinde & odore grauiore, ita quidem vt etiam capitis dolores proritet. Saporem obtinere ingratum & ad amaritudinem quandam vergentem. Augusto mense florere, Autumno verò maturescere. Græco sermone dici πήγανον ἄγριον, non tamen eam esse, quam Dioscorides ab initio capitis Androsæmon, Hypericon, Chamæpytin, Hederalem, Corió Cètonalé, & Churma seminaceo appellat. Fieri autem posse, vt ea sit quam dicant Harmalá & Besasam, & quam Galenus Moly vocitet, quæ opinio nobis non placet, licèt eius figuram non improbemus.

Synon. & Nomina linguarum. Lob. in Aduers. Ruta siluestris siue agrestis. In Obs. p. 506. Ruta silu. montana. In Icon. Plant. p. 53. Tom. 2. Peganon, Ruta silu. montana. Castori, Brunfels. Cordo, Carol. Steph. Bacchanello, Apollini, Dodon. gall. & passim Gesnero, Ruta siluestris. Lacunę Ruta silu. prima. C. Bauhin. apud Matthiol. Ruta silu. latifolia. Tab. Icon. & Hist. Ruta montana, Germ. wild rawtē, Belg. welde ruyte / Gallis *Rue sauuage*. It. *Ruta siluatica* Hisp. *Ruda saluage*. Harmel Officinis secundum Lobelium in Obs.

RVTA SILVESTRIS MINOR.



Descriptio. Rvta siluestris altera, seu minor, cubito altioré emittit *caulē*, cuius scapus in surculos crebros, breues diuiditur, confertis floribus herbaceis onustos, quos delapsos sequûtur *capitula* tetracocca, sed multò minora quàm præcedentis: *folia* satis crassa, tenuissimè dissecta: feruor & virus siluestris maioris Rutæ.

C. Bauh. not. Gesnerus de hort. vocat Rutam siluestrem minoribus foliis. Tabern. Icon. & Hist. Rutam siluestrem minorem. Rutam siluestrem tenuifoliam C. Bauhin. apud Matthiol. Camer. & H. Lugdunensis. Rutam siluestrem minimam Dodon. lat. in folio. Lobelius in Aduers. Peganiū Narbonensium, siue Rutulam: In Obs. pag. 307. Rutam siluestrem: In Icon. pag. 54. Tom. 2. Rutam siluestrem, Peganion Narbonensium, siue Rutulam.

Locus, temp. Lugduni habebam in horto. Multis in locis prouenit Mõspelii, sed maximè propè Castelneuf inter saxa: floret circa Aestatem, semina profert Septembri. Geneuæ habui in horto florentem Iunio, pulchrè virentem Nouembri & Ianuario.

Vires. Ambæ Rutæ siluestres acerrimæ sunt & grauissimi odoris, quæ attactu cutem multùm vitiāt, maximè faciei, si attingatur etiam solùm manibus eâ infectis. Narrabat præceptor Rondeletius peregrinum quendam Monspelium petenté, hanc nactum in itinere collegisse (quia audiuisset pestem Monspelii) naribus apposuisse, diúque manibus retinuisse, vnde oborta sit maxima inflammatio.

RVTA QVÆ DICI SOLET HARMALA.

CAP. LXXXVI.



Fruticosa hæc est planta, multos ab vna radice emittens cauliculos, pluribus ramis donatos, pedales, ex viridi nigricantes: in quibus folia oblonga, densa, siue pinguia & carnosa, saturè virentia, multifida, Napelli tenuifolii (quem quidam Antitorā vocant) foliis non valdè dissimilia, gustū lento, gummoso, amaro, aliquantulùm tamen mordaci: flores in summis ramis candidi, quinque foliolis constantes, multis in medio fibris luteis præditi: deinde capitula hortensis Rutæ capitibus maiora, molliora tamen quàm illa, & triangula, semine referta inæquali, anguloso, ex rufo nigrescente: radix dura est, minimi interdū digiti crassitudinem æquans, fibrosa, colore ex luteo pallescente. Tota autem planta graueolentis atque adeò ingrati odoris est: *sic describit Clusius.*

De ea autem hæc tradit Dioscorides. Vocant, ait, etiamnùm siluestrem Rutam, quod in Cappadocia & Galatia Asiatica Moly dicitur. Frutex est ab vna radice complures virgas proferens: foliis multò quàm alterius Rutæ longioribus ac tenuioribus, iisque graueolentibus, flore candido, capitulis in cacumine paulò quàm satiuæ Rutæ maioribus: quæ quidem tribus maximè partibus constant: in quibus triquetrum semen subfuluū gustúque perquàm amarum recluditur, cuius etiam est vsus. Id Autumno maturescit, túmque conuenit ad retusam oculorum aciem, si cū melle, vino, gallinaceo felle, Croco, ac Fœniculi succo teratur. Sunt qui Rutam hanc Harmala vocent, Syri Besasa, Cappadoces Moly, quoniam quandam cum Moly seruet similitudinem: siquidem radice nigra est, flore verò candido. In

collibus

collibus ac læto fœcundoque solo prouenit.

Non esse autem verum illud Homericum Moly, hanc siluestrem Rutam, inquit Cornarius, Dioscorides apertè docet, dum ait Cappadoces ipsam Moly vocare ob similitudinem. Indicatur & ex eo, quòd mox consequenter de vero Moly Dioscorides agit. Moly tamen, vt autor est Galenus ; quidam Rutam siluestrem nominant, alii Harmala, Syri Besasa, sicut Cappado-

Ga- ces Moly, eò quòd radice nigrum est, florem autem lactosum habet. Et rursus de Ruta agens Galenus ait. Quod in superioribus Moly, & Besasa nominari diximus, fuerit etiam ipsum syluestris Ruta. Hæc à Galeno ex Dioscoride transcripta, videntur partim indicare, Rutam illam siluestrem Moly vocari, ob similitudinem radicis & floris ad verum Moly : partim non aliud esse Moly, quàm hanc ipsam Rutam siluestrẽ. Et hoc magis adhuc inde colligi potest, quòd Moly non habet, sed Mylem vocat, quam Dioscorides pro vero Moly proponit.

Plinius Rutam Galaticam vocat, sed eam Moly, aut aliis nominibus appellari non tradit:

Ga- Pli- Moly tamen verum clarissimè describit.

Officinæ hodie Harmala appellationem agnoscunt, ipsamque ad Rutam siluestrem referunt. Multa porrò hoc Dioscoridis capite leguntur, quæ ad Hypericum pertinent, de quibus alibi dicemus.

Nominat hanc Bellon. Obs.lib.3.cap.50 Rutæ speciem, Harmalam. Qualceb Rutam siluestrem, quam ait Arabes Harmel, vt priores de ea scripserunt, appellare. Rutam hanc siluestrem Qualcebeni legitimam esse Harmalam rectè quoque probat Matthiolus, quum omnibus illi respondeat not.s, eam pingens & describens in postr. com Lat.& Ital.

Gesn.de hort. Harmel, Harmala. Item Ruta siluestris, Rutæ tertium genus apud Dioscoridem.

Hanc græcè πήγανον ἄγριον appellari testis est Dioscorides, inquit Clusius : Cappadocibus autem μῶλυ, alii ἄρμαλα, Syris Besasa dici : Latini Rutam siluestrem & Harmalam vocant. Castellani *Gamarsa*, & *Cog. mbrillos amargos*, id est, exiles Cucumeres amaros nuncupant.

Lobel.in Aduers.& Obs.p.508.quærit an Harmala Syriaca [ita enim hanc nostram præsentem plantam vocat] sit Sesamoides magnum Dioscoridis? Existimat autem non inscitè Sesamoidem maiorem vocari posse. In Icon.Plant. p.55. vocat Harmalam Syriacam. Castor Rutam siluestrem alteram vt Camer.hort. In Epit. & H.st.Matth.germ. Rutam siluestrem Harmolam. Hist.Lugd.Rutam Harmolam Matthioli. Cæsalp.Harmel Constantinopolitanum. Harmalam, Dod.lat.in fol. Clus. Hisp.& Hist. post. Tabern. qui & Moly Galeni vocat. C.Bauh.apud Matth. Rutam siluestrem magno flore.

& Bellonius Obs.lib.2.cap.21. ait arenosis circa Alexandriam locis Ægypti nasci. Plurimam in Castella noua circa Madritium & Guadalaiara, collibus & læto solo prouenire prodidit Clusius florere Iulio & Augusto, semen Septẽbri maturescere. Sed & florere & semine prægnantem esse etiam Octobri. In Belgica satam aliquot nonnunquam annos perdurare, sed vix aut rarò admodum ad florem peruenire, vtpote quæ non secus ac Ruta montana, frigoris sit valde impatiens. Viennæ autem aliquot etiam annos semine natam se aluisse idem testatur, sæpissimè egregiè florentem ; aliquando etiam deciduo flore trigona capita proferentem, quorum tamen inane esset semen. Ruta, quæ Harmala à Dioscoride dicitur, ex semine copiosè nobis prouenit Lugduni, eius radix perennis est. Prouenit etiam Geneuæ semine ex Italia à Cortuso misso. Montbelgardi in horto E.C.W. semine quod receptum erat ab hortulano Ducis Florentiæ, quod floruit quidem, sed non maturuit semen, frigoreque hyberno periit.

Auctor est loco citato Bellonius, apud Arabes, Ægyptios & Turcas vario in vsu esse : præsertim verò hanc apud eos inualuisse consuetudinem, vt eius summo singulis diebus manè suffiantur, sibi persuadentes, noxios spiritus hac ratione abigi. Quæ res illi herbæ, & eius semini, tantam celebritatem peperit, vt nullæ sint adeò viles Institorum officinæ, quæ eam non habeant, tanquam preciosum aliquod medicamentum. Rutæ huius semen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio, si Matthiolo credimus, paraturque potandum hoc modo. Coniiciuntur in mortarium seminis grana xv. priùs clarissima aqua abluta, & deinde ligneo pistillo teruntur, affunduntur que aquæ vnciæ iv. eodemque pistillo aliquantisper miscentur. Demum linteolo percolatur cremor, cui adduntur mellis optimi vnciæ tres, & olei Sesamini, aut Amygdalini vnciæ duæ : & id omne propinatur melancholicis: facit enim copiosas vomitiones. Nec est hoc medicamento aliud valentius ad comitiales. Scribunt Arabes huius Rutæ semine inebriari homines, adeò vt subinde diutiùs dormiant. Id quod maximè confert in eo melancholiæ genere, quod ii *beros* appellant. Recipitur etiam hæc ruta siluestris nec leuis est momenti in Pilularum fœtidarum dictarum compositione.

FVMARIA VVLGARIS.

Cap. LXXXVII.



Descriptio

Fvmaria vulgaris gustu tota amaro *radice* est mediocriter crassâ, albâ fibrosâ modicè: *caules* multi, brachiati, quadratique glabri, colore partim purpurante, partim in albo virente: *folia* ex longis pediculis latiusculis & angulosis, tenuissimè incisa, glauca : *flores* quasi in spicâ congesti, tenues, oblongi, labellis duobus, vt plurimùm purpureis aut violaceis, virore tantillo variegatis, inter quæ folia bina, alba inferiùs, apicibus atro purpureis coëuntia, in medio staminula quædam tenuissima, crocatis apicibus donata : aliàs flos

totus albus, aliàs purpureo-violaceus : *semen* succedit minutum , rotundum, ex diffusa & longa spica.

Fumaria Diosc. Fumaria Dioscoridi fruticosa est herbula (herba Ald.) Coriandri similitudine (in Hordeo nascens , addit Lac. non necessariò cùm ex alibi reperiatur :) prætenera , foliis candidioribus , & cineracei coloris , vndique numerosis, flore purpureo. Hanc aliqui inter nothas appellationes Corydalion, à foliorum Coriandri diuisura , aut Corion , id est Coriandrum , vocant : alii Corydalium siluestre , alii verò Capnon in segetibus hordaceis nascentem. Plinius tamen adiecit & hortis, nec malè , quoniam frequentior in hortis [in vineis & circa vias etiam non raro] quàm in segetibus reperiatur: alii Capniten seu Capnion, alii marmariten, alii Capnogorgion , alii Chelidonion paruum, alii Peristerion, alii Cantharida , alii Calcochrum, Romani Apium seu Fumariam, Aegyptii Cnix, alii Tucin.

Synonyma Quia porrò hæc passim nota , & ob id non lógiùs tractanda : Fumaria dicitur Matthiol. Trago , Fuchs. Lacunæ , Cordo in Diosc. Gesn. hort. (cui Capnium etiam & Capnus vti Galeno) Lonic. Dodon. lat. in fol. Histor. Lugd. pag. 1292. Camer. Epit. & Hist. Matthioli germ. Cæsalp. & Tabern. Fumaria maior Castori. Fumus terræ, Brunfels. Camer. hort. (cui & Fumaria vulgaris,) & Thalio. Fumaria herbariorum, & Cerefolium felinum Schvvenckfeldio. Capnos Turn. Dod. gall. Anguill. Lobel. Obseru. p. 457. Icon Plant. pag. 757. Aduers. p. 338. [ceu & Fumaria] & Clusio, cui & Fumus terræ vulgaris. Capnos alia Plinii Corn. in Dioscor. lib. 4. Embl. 94. & Capnion herba. Fumaria 1. siue officinarũ & Dioscoridis C. Bauh. Phyt. qui eam floris colore variare scribit , violaceo, pallescente & albo.

Fumariam inquit Marantha , flore purpureo depingit Dioscorides, sed candido etiam inuenitur, quâ tanquam meliore Neapoli [licet magno errore, si Mesueo credendum sit] vtuntur. Fortè & hanc nouit Dioscorides, sed quia putabat eandem esse noluit distinguere. Arabes valentiorem esse existimarunt eam , quæ purpureo flore constat , ac cùm experientiâ comprobassent, eam distinxerunt, & aliis prætulerunt.

Apollinarem sub nomine Erdtrauch loqui de Fumaria colligere licet ex nominib. & facultatibus, non item ex figura , quæ quónam sit referenda, nos latet.

Nomina linguar. Herba quæ Græcis κάπνος, κάπνιον, & καπνίτης dicitur , Latinis quoque Capnos & Fumaria nominatur, sed potest & Fumus & Fumida dici. Hebræis *Nibialhimen* , Frisio in synonymis , Arabibus *Schehiterig* siue *Sabeteregi*, *Sechiterus* Trago, Officinis Medicorum Fumus terræ, Germ. **Erdtrauck / Daubenkropf , Nunnenkraut** / Cordo in Dioscor. **Katzenkörffel** Trago ; & Dod. **Katzenkoruel** Lob. & **Acker Feld: oder wilde Rauten** quibusdam Cordo in Dioscor. sed malè. Belg. **Grysecom / Duyuekeruel,** & **Erdtroock.** Gallis *Fumeterre.* Hisp. *Palomilha.* Ital. *Fumaria* & *Fumoterra* , itemque *Fumosterno.* Angl. **Fumoterry.** Bohem. **Poluiirutka.** Hung. **Föd epeye** , h.e. Fel terræ.

Fumaria cur dicta Fumariæ autem herbæ notissima res fumus nomen quondam fecit: haud sanè quia tricliniorum parietibus eorúmque cameris inductâ nigredine noceat : Sed quoniam vis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in Fumo est.

Locus & Tempus Fumaria multis in locis in hortis ac secus vias spontè prouenit. Montbelgardi in horto ac vineis etiam Ill. E. C. florens Aprili & Septembri flore albo & purpureo. Lugduni Maio , Basileæ Iunio, Geneuæ Nouembri ac etiam Ianuario.

Fumariæ succus , authore *Dioscoride*, acris est, visum acuit , lachrymas prolicit , vnde & nomen traxit. Illitus cum gummi, duplicatos palpebrarum pilos euulsos renasci prohibet. Cæterùm herba in cibo sumpta, copiosam bilem per vrinas trahit. Eadem planè de posteriore sua Fumaria *Plinius* habet lib. 25. cap. 13. Claritatem facit inũctis oculis, delachrymationémque ceu fumus, vnde nomen accepit. Eadem euulsas palpebras renasci prohibet. Et lib. 26. cap. 7. Capnon herbam qui edêre, bilem per vrinam reddunt. *Galenus* 7. simpl. non alias ei qualitates , virésque assignat his verbis. Acris simul & amaræ qualitatis est particeps, neque tamen planè expers est acerbæ : quamobrem vrinam multam , biliosámque prouocat , sanátque iocinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit nõ parum trahens lacrymarum, velut ipse fumus: nã hinc ei appellatio indita. Arabes verò multò plures eásque insignes dotes ei tribuerunt. Fumaria [inquit *Mesues* lib. 2. simpl. cap. 14.) in superficie calida est, in profundo frigidior non absolutè frigida cum quibusdam, sicca ordine secundo. Ab illa autem substantia calida [quæ semini maior inest] & amara & subacris, purgatoria, attenuans, obstructa aperiens. A frigida autem styptica constringendo ventriculum , hepar & cætera viscera laxiora & molliora roborat. Quapropter ad actioné nullo externo eget auxilio , cùm per se purget ac roboret. Purgat verò bilem & vstos humores etiam ex venis : clarum ob id & purum efficit sanguinem. Quare mirè prodest morbis omnibus hos humores sequẽtibus, lepræ, scabiei, prurítui, impetigini, serpigini, & similibus cutis vitiis. Quia autem obstructa liberat, morbos omnes inde natos sanat , vt febres biliosas , putridas. Herba est innocens , quia tamen magna vbique copia luxuriat, vilescit. Flore nũc est subalbo, nunc cinericeo , nunc pallido violaceo. Optima est viridis, tenera, foliis teneris, planis, non crispis, flore subuiolaceo. Herba & succus eius Veris initio sũt efficacissima : semen Veris exitu. Quoniam verò imbecilliùs purgat, fortior euadet cum Myrobolanis, Senna, Sero lactis, Vuis passis exacinatis, & illarum melle. Succus datur ab vncia dimidia ad Vncias duas : puluis à Drachmis tribus ad Drachmas quinque : decoctum ab Vnciis decem ad vncias quindecim. *Auicenna* frigidam esse primo gradu, siccam secundo statuit & reliqua quæ Mesues attribuit. Fumaria , sic *Tragus* addit , scabiei & morbo Neapolitano , quem Gallicum vulgò vocant, sanando accommodatissima est : quicunque enim huiusmodi morbos curare instituunt, ii aliquot diebus antequam ad curationem accedant, ægrotis Fumariæ aquam destillatam Theriacâ admixtâ bibendam propinant, & à potione sudare iubent , quo remedio sanguinem corrigi & mundari credunt. Eodem modo vsurpata aqua Fumariæ cõtra pestem præseruatio est optima , nec non aduersus venenosos & immodicos sudores prophylacticum est haud pœnitendum: multi antequam balnea sudatoria intrent, prædictam aquam pari ratione vsurpant non infelici successu. Succus Fumariæ & radix Esulæ in puluerem redacta , & præparata, æquis portionibus ; hoc est , pondere drachmæ ex calida aqua hydropicis , & quibus vomitiones ciere volumus , vtiliter exhibentur: aqua Fumariæ aphthis & oris exulcerationibus medetur,

Vires. Vsus.

Tem- men- Me-

medetur, collutũ, decoctio Fumariæ adhibito Fœniculo, obstructiones hepatis aperit, perque vrinam icterum ducit. Seplasiarii ex ea syrupum conficere solent, qui medeatur scabiei & malis pustulis. Succus, vel aqua destillata, Fumariæ oculis inditus caliginem illorum, scabiem & rubedinem discutit emendatque: succus Fumariæ cum succo Lapathi acuti, admixto modico aceti & mellis temperatus, ita vt vnguentum fiat, omnis generis scabiem persanat illitu. Conseruantur flores sacharo, melancholicis affectibus salutares & Cachecticis.

FVMARIA MINOR, SIVE tenuifolia surrecta.

EX tenuibus radicibus surrectos producit *caules* palmares vel dodrantales ac minores: *folia* minora ac tenuiùs dissecta quàm in ceteris Fumariis à nobis visis: Clusio mollicella, capillacea, vulgaris foliis cãdidiora, summos cauliculos exornant: *flores* in spicam breuem densamque compacti, visu pulcherrimi, colorum varietate: *flosculi* singulares [qui non omnes pariter aperiuntur, serius enim summi, citiùs imi] breues, hiantes, supremo foliolo coloris purpurascentis carnei mucrone cucullato ex luteo viridantis: foliolo gemello subiecto, cęteroqui albo, mucrone atro purpureo: imum locum obtinet subtensum foliolum, fili instar tenue, coloris carnei: Clusio tota amara est.



Tabern. Icon. & Hist. Fumaria tenuifolia, Fumaria tertia. Lob. in Adu. Fumaria minor in Narbonensi agro. Eidem Obs. p. 438. Capnos tenuifolia cauliculis surrectis. Icon. Plant. p. 757. Capnos tenuifolia. Figura eadem quæ Clusii Hisp. & Hist. postr.

Prodidit autem Clusius Capnon tenuifoliam quosdam in Hispania Sideritim tertiam facere voluisse, nescit quidem quibus indiciis ductos: vulgò à nonnullis Pallomilla & Palomina dici, nomine cum Fumaria vulgari communi.

C. Bauh. phyt. vocat Fumariam secundam, siue minorem tenuifoliam, cauliculis modò surrectis, modò procumbentibus & caducis.

Camer. hort. nominat Fumum terræ siue Fumariam tenuifoliam, Hispanicam, elegantissimè variegato ex rubro, albo, viridi, & luteo coloribus flosculo, ex semine plurimùm propagandam, minùs amaram quàm reliquas Fumarias, pictam à Clusio & Lobelio.

Inuenitur autem plerisque Hispaniæ regionibus in aruorum marginibus & iuxta vias ac semitas: nonnullis etiam Narbonensis Galliæ locis obseruare se meminit Clusius, præsertim supra Arelatem dum Massiliã Monspelium rediret. Ego Monspelii florentem reperi mense Aprili non longe à monte Seti prope lacum; Basileæ in horto Plateri mense Martio.

FVMARIA QVÆ SPLIT DICITVR.

NVmerosos teneros & delicatos profert *caules* dodrantales; per quos *folia* spectantur Radicis cauæ, vel Adianthi, sed minora multò, mollicella, glauca, potissimùm parte inferiore, sapore insigniter acri, & fauces vellicante, pauco adiuncto amarore.: *Flores* lutei, vel albi, cornicula relinquunt Fumariæ bulbosæ, minora, *semine* plena nigro, nitido: *Radix* crassiuscula nigricat. Descriptio.



Matth. in post comm. & Camer. in eiusdem Epit. & Hist. germ. Fumaria corydalis.

Gesn. hort. de hac loquitur cùm ait: Est & Fumaria quædam montana, quã ab Illyriis Splet, vel Split appellari audio. Incolæ montis Baldi ad Veronam nominant Chelidoniam, videtur autem Capnus, vel Chelidonia phragmites Ætii esse.

Lobel. in Aduers. Fumaria lutea, montana & alba, siue Split Illyrica; an sit Ætii Phragmitis & Corydalis Galeni, non absque ratione dubitat, scitéque coniectare quemlibet ait, esse Capnum siue Chelidonium phragmitin Aetii; eos autem qui Galeni Coridalim esse asseuerent, nimis ancipiti vti argumento. Obs. p. 438. vocat Κορυδάλιον, Fumariam luteam montanam siue Split, Chelidonium Capnites Aetii, Corydalin Anguillaræ. Icon. Plant. p. 758. Fumariam luteam montanam.

Clusius Capnon tertiam vocat; *Split* Italis dictam.

C. Bauh. phyt. Fumariam 5. siue luteam. An Anguill. epist. 12. Corydala Galeni, Fumariæ, vel Fumiterræ species, in Græcia κορύδαλιον dicta?

Fumaria, inquit Marantha luteo etiam flore reperitur: Sed non nisi montibus, radice crassiore chordeque instar contorta, quæ montana Capnos dicitur, vulgò *Splith*, Et Diosc. & Arabibus ignota.

Tossanus Carolus misit ex Burgundia semen hoc titulo. Split flore albo & luteo: seui hoc Montbelgardi in horto E.C. vbi Martio mense dodrantalis erat altitudinis. Obseruaui etiam Ferrariæ in horto cœnobii S. Dominici à l'Angeli: prouenit in collibus cultis & agris, præsertim in Illyria.

Præstat, si Matthiolo fidendum, vniuersa plan-

ta ad colicos dolores, siue recens manducetur, siue sicca in puluerem sumatur, ex vino pluribus diebus. Vires, inquit Gesnerus in Epist. ad Craton. ei attributas cerebrum corroborandi exhilarandique mirificè, in me experiendo, nullas deprehendi. Sed sic noua pleraque remedia ὑπερβολικῶς extolli videmus.

FVMARIA CVM CAPREOLIS.

Descriptio



TEnui est *radice*, sed satis longâ, *ramuli* tenelli, clauicularum beneficio proximis circumuoluti eriguntur, *foliis* vestiti glaucis teneris, integris, tenuissimis pediculis hærentibus: flores albicantes.

Hanc Dod. gall. inscribit Capnon Plinii, Capnon Phragmitem, *Pied de geline*. Describit autē pro Fumaria secunda, aítque vocatam à Plinio Capnon & Pedem gallinaceum, ab Hermolao Capnon phragmitin. Lat. in fol. vocat Fumariam alteram: inibique Fumariam Splith dictam cum Fumaria hac confundit.

Gesn. hort. hanc intelligit, per Capnum Plinii, quam à Dodonæo pictam & sibi incognitam ait. Item per aliam Capnon Plinii, vel Phragmiten capreolis nitentem. Et per Fumariæ alterā speciem, quæ Capnus vel Pedes gallinacei Plinii sit.

A Lobel. pingitur Obs. pag. 438. hoc titulo: Capnos alba latifolia (& hoc etiam in Ic. Plant. pag. 758.) Split album quorundam. Clusio dicitur Capnos altera Belgica albo flore, viticulis seu capreolis sepibus vicinis se implicans.

C. Bauhin. Phyt. Fumaria 4. siue clauiculis donata, varians foliis latioribus & angustioribus, floribus albis & dilutè rubentibus.

Tabernamontanus vtramque icone expressit his titulis: Fumaria latifolia minor siue quarta. Item: Fumaria latifolia maior, siue quinta.

Locus & Tempus.

In horto E.C. per me sata florens Iulio, Augusto, Septembri, & Octobri, proximo Vere ex semine deciduo iterum quotannis prouenit. Fumaria altera Dod. lat. in fol. circa sepes, senticeta, agrorum margines, quandóque & prope veteres muros exit. Prouenit, floret, vigétque eodē, quo prior, anni tempore.

FVMARIA BVLBOSA, RADICE CAVA flore purpurascente & albo.

FVmaria bulbosa, quam hîc exhibemus, *radice* est bulbosa, caua, lata & sessili, fibris aliquot donata, colore intus forísque buxea, sapore amaro, interdum non maior nuce Iuglande, alíàs pugno maximo maior, quasi ex compluribus bulbis compacta, continuis tamen, eâ formâ, quâ brutorum renes nonnunquam conspiciuntur: hinc exsurgit *caulis* vnus aut plures, teneri, & magna sui parte sub terra latentes, angulosi, compressi, dodrantales, & altiores, foris obsoletâ purpurâ colorati, intus



De

pallidi, neruorum agmine rubentium, in circulo stipati, succū remittētes, qui primo statim occursu linguam cum amarore & acrimonia vellicat: *folia* in caule bina ortu inęquali, *pediculis* crassis, cauli concoloribus & longis, colore glauco prædita, quę trifariam rursum cum peculiaribus pediculis subdiuiduntur: singularia folia diuisurâ Aquilegiæ minoris: à caulis medio ad summitatem vsque in thyrsi modū digesti *flores*, pulcherrimi, ex breuibus pedicellis, veluti Consolidæ regalis, calcaris extremo recuruo, & veluti nucleato, obtusóue, vt in Aquilegia, purpurei, vel albi; labris vtrinque diuulsis rictum ostentantes, lingula tanquam in ore latente, binis foliolis ad capita coëuntibus, cannulatis, foris albis, intus puncto coccineo, saturo in summitate, notatis: id quod commune est, tam ei quæ flore albo est, quàm ei quæ purpureo, sicut & crocati apices: quin etiam vtrique inter flores, quà eorum pediculi oriuntur, pro singulis pediculis singula folia oblonga striata, mucronata, integra & modicè concaua. *Siliquæ* maturo ortu sequuntur oblongę, in quib. *semen* paruum, nigrum. Plantulæ ex semine deciduo folium vnicum producunt oblongum, subrotundum, simile Auriculę leporis primùm prouenienti.

Fumariam bulbosam radice cauâ magno errore credunt esse Aristolochiam rotundam Brunfels. Apollinaris, Corn. & Georgius Pictor.

Meritò verò negant plantam hanc esse Aristolochiam Cord. in Diosc. Trag. Fuchs. Matthiol. Turn. Lonic. Lob. Guiland. Tab. & C. Bauh.

Deformē habet figurā Lonicerus. Dod. verò gall. dicitur Radix caua, quam ait diu in officinis Belgicis existimatam Aristolochiam rotundam, & hoc nomine ab ignaris pharmacopœis adhuc vsurpari: doctos quosdam putare Pistolochiam Plinii, quosdā Fumiterræ speciē facere, Capnon phragmitē vocatā: nonnullos ad Hyacinthos referre: alios ἐείφυαν & plantā Veris existimare, cū qua maiorē habere similitudē credit. Eadem Lat. in fol. tradit, vbi Radicem cauam simpliciter inscribit, ac maiorem in descriptione cognominat. Germani inquit, Holwurtz: Belgę Hoolwortele: Galli *Racine creuse*, id est, Radicem cauam appellant. Officinas perperam hac pro Aristolochia rotunda vsas notius est, quàm referri, aut refelli debeat: & similiter eorum manifestus error, qui temerè Pistolochiam iudicarunt. Quo autem nomine

mine dici debeat (si modò Veteribus cognita fuerit) non parum ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali speciem faciant: alii Eriphion: nonnulli Thesium: plerique Capnon chelidoniam.

De fumaria bulbosa hæc prodidit Tabernamontanus. Ignari, inquit, & inexperti Calendarii & Mulomedici Radicem cauam [die holwurtz] pro vera Aristolochia in officinas falsò introduxerunt, qui error, quamuis aliàs sæpiùs, à pluribus sit animaduersus, tamen adhuc hodierno die non euitatur in pluribus Officinis, quamuis Radix hæc cum Aristolochia penitùs nihil commune habeat; Ita proh dolor! fit, firmamentum cœli contemplamur, & terrena non agnoscimus, quæ pedibus conculcamus, & scire ex officio deberemus, Est verò caua hæc radix, Fumariæ species, quam Aëtius & Plinius describunt. Vocatur autem græcè *κάπνιος χελιδόνιας, καπνίον, χελιδόνιον, καὶ κάπνος φραγμίτης*, à Theophrasto *θήσειον*: Latinè Capnus Chelidonia, Capnium Chelidonium, Capnium Phragmites, Capnus sepiaria, ab Alexand. Bened. Pes gallinaceus, à Plinio Pedes gallinacei, ab Herbariis Fumaria bulbosa, Fumaria tuberosa Aristolochia concaua, Aristolochia adulterina, Radix caua & Tonitruifuga, quòd quamprimùm tonitrua oriuntur, marcescat. Italicè *Capno Chelidonio*, Gallicè *racine creuse*, Belg. Hoolwortel. Germ. Holwurtz/hanenspor & donnerflug. Dictis porrò his nominibus appellantur sequentes octo species. *Cæterùm* nullam ego video distinctionis eius in octo species rationem, quippe quæ nullas notas diagnosticas ponat, præter eam, quam à colore sumit: ac Octo figurarum vicem abundè suppleuisset vnica, fideli manu facta.

C.Bauh.phyt. Fumaria 6. siue bulbosa maior radice cauâ, varians colore floris purpureo (quod si flos minor sit saturatiùs ruber & pro masculo habetur) pallido, subflauescente, albo. Schvvenckf. Fumaria bulbosa maior albo flore, hertzwurtz. Item Fumaria bulbosa maior flore rubente, hanensporn.

Fumaria radice bulbosâ & cauâ flore purpurascente ac albo abundat circa Montbelgardum & horto Ill. E.C. florens Februario, Martio, & Aprili mensibus. Olim obseruaui flore albo & purpureo Basileæ versus Pratelen; Monspelii in montibus circa Gangem florentem Martio; Patauii in montibus Euganeis inter balneum Aponense & Arquam florentem Februario.

FVMARIA BVLBOSA, RADIX CAVA viridi flore dicta Lobelio.

Radicem huic adscribit Tabernamontanus integram, rotundam, præcedenti minorem, & multis donatam fibris: *folia* item iam dictæ similia: caulium summitatibus foliola parua, dissecta, inter quę *flores* prodeunt colore virides.

Dicitur descriptionis autori Tabernamontana in Histor. Fumaria bulbosa 9. siue flore viridi, Capnos chelidonia siue Fumaria bulbosa, viridis. Germ. Brun holwurtz/ & grün hanensporn.

Fumariam bulbosam viridi flore obseruauit Lobelius, cuius figuram in Icon. Plant. p. 760.



proponit, hoc titulo: Radix caua viridi flore. Eadem verò hæc autore C. Bauhin. in phyt. vel maior, vel minor, ratione loci natalitii est: huic folia angustiora: illi paulò latiora.

FVMARIA BVLBOSA; RADICE solidâ, calcari, & folio cristato.



Fumaria bulbosa alia, *radice* est bulbosa, non caua, rotunda, Auellanæ magnitudine, interdum maiore, non tam altè defixa, vt ea, quæ radice cauâ, membranula quæ facilè trahenti cedit inuestita, foris buxea, intus subalba, amara, cui fibræ capillares aliquot adnatæ; planta sæpè palmaris & minor, interdum dodrantalis & pedalis; nec multò minor Radice cauâ, *caule* læui, subrubro; binis *foliis* prædito, ex oblongis pediculis cauli concoloribus, non aduersis, in tria alia subdiuisis, quæ tenuiùs deinde subdiuiduntur: iuxta radicem aut paulò altiùs folliculus vnicus carinatus, calcaris gallinacei instar, membraneus, in quo aliorum foliorum rudimenta: externo cauli insident *flores* Radicis cauæ, purpurantes, quà pediculo mediocriter longo tenuique adhærescunt albi, tres, quatuor, nouem, duodecim & plures conferti in spicæ formam, inter quos ad singulorum pedicellorum exortum, folium vnum dissectum variè, fimbriatum, & cristatum; succedunt *siliquæ*, vt in præcedenti. In hoc genere albos flores nondum obseruaui.

Cordo in Diosc. dicitur Capni Plinii & Aetii species minor. In Hist. [vbi pulchrè describit,] Chelidonia phragmitis, quam ait Aëtium Capnium, Plinium verò Capnum phragmitem, & Pedes gallinaceos, appellare, propter folliculum gallinaceum calcaribus similem. Nomen verò

verò suum inuenisse, quòd primo Vere circa hirundinum aduentum germinet ac floreat, Capnium & Capnium phragmiten dici, quoniam herbæ priuatim Capnus dictæ floribus & foliis similis fit, quódque circa sepes & dumos nascatur.

Gesn. de hort. Aristolochiæ vulgaris speciem solidam vocat. Tragus Aristolochiã rotundã vulgarem radice solida. Dodon. gall. Radicis cauæ dictæ speciem plenam, firmam, & solidam. Lat in fol. Radicẽ cauam minorem. Lob. in Adu. Fabaceâ radice Capnon, Belg. Boonkens holworstele. In Obs. p. 439. in Ic. Pl. p. 759. Fabaceâ radice Capnon alteram. Clus. in Pannon. & H. post. Radicem cauam minorem, germanicis & belgicis Officinis apprimè notam. Tab. Fumariam bulbosam minorem decimam (ita enim inscribit, ac postea etiam tuberosam cognominat.) Casp. Bauh. Phyt. Fumariam 7. siue bulbosam maiorem radice non cauâ.

C. Bauhini not. *Non* separabimus nos vnquam has duas Fumarias radice solidâ non cauâ, siquidem magnitudine tantùm variant.

Locus & Tempus In finibus comitatûs Montbelgardensis ad pagum Mandeure, non longè ab oppido Lisle iuxta viam ex Montenoy, Fumaria minor obseruata non profundâ radice: in silua rarior inter frutecta, vbi Fumariæ bulbosæ nulla alia species inuenitur. In horto Ill. E. C. maior plantata, citiùs siliquas producit quàm caua, florens Martio & Aprili. In Belgio, Germania & Sabaudia (etiam prope Ebrodunum) vti Geneuæ, aruorum quorũdam sepes & margines hac scatent. Meminit etiam Lobelius in Veganiis hortis Dei se eruisse. In Germania passim, tum in Belgica inter vepres & frutices nusquam in Pannonia videre meminit Clusius.

Vires Vulgaris Aristolochia rotunda ad internas quàm plurimas affectiones adhibetur. Sunt enim qui radicem eius in puluerem redactam aduersus venenum & pestem à vino bibendam exhibeant. Cum vino calefacto pota, si postea in lectũ te componas, probè contectum, sudores potenter elicit. Eadem vrinam trahit, & ad morbum facit regium è vino pota. Semen tusum ac sumptum quotidianis alui profluuiis auxiliatur, autore Trago. Vt verò Lobel. scribit, facit ad vermes & maligna vlcera. Radix amara, excessu secundo calida & sicca. Digerendo, abstergendo, & defluxionem inhibendo, anginis & laryngum tumoribus gargarizata prodest, pituitámque exterget. Eadem ferè Dodonæus tradit. Radix caua inquit, anginas curat, tumorésque inueteratos amygdalarum, si ex eo aqua sola, aut aceto facta decoctio gargarizetur: humores crassos incidit, dissipat. Prodest & tumoribus palati & gingiuarum, inspersus puluis eius. Cum vnguento populeo consumit hæmorrhoidas, earúmque dolores sedat. Aristolochia rotunda vulgaris, cùm habeat & in foliis & in radice acrimoniam, eámque leuem quidem: si genuina Aristolochia rotunda deest, sine omni discrimine illâ vtitur Fuchsius ad omnia ea, ad quæ vera vsurpatur. Maiore cõmendatione est minor apud Chirurgos & mulomedicatrices mulierculas, quæ istius puluerem efficaciorem & delicatiorem ad lumbricos interimendos prædicant. Radices cauæ omnes, ex sententia Tabernamontani, calidæ sunt in secũdo gradu, siccæ in tertio, abstergunt cum nonnulla adstrictione. Radix herba & flores quomodocunque vsurpata, in cibo etiam & in potu hepatis obstructionibus efficaciter medétur. Succus ex herba, radice, & floribus expressus, duarũ Vnciarum pondere potus, expellit vermes. Idē præstat radix in vino sumpta: minor quidem iunioribus natu propinanda. Succus dicto modo manè & vesperi adhibitus, cancro, fistulis, cęterísque putridis vlceribus medetur. Vulneratis etiam vtiliter propinatur. Cæterùm planta hæc, ceu Fumaria sanguinem purificat. Nec tantùm prædictis affectibus vtilis est, sed & vlceribus obscœnarum partium occurrit, etiam brutorum. Radicis enim herbæ & florum decocto (dicto modo facto) hæc si sæpiùs lauentur, breui sanantur. Radix puluerizata, aceto in vnguenti consistentiam reducta, scabiem illitu, vlceraque capitis manantia sanat. Succus è floribus & herba expressus, si parum sacchari candi in eo dissoluatur, aliquoties de die in oculum instillatus, maculas eorum tollit, & visum acuit. Vlcera obscœnarum partium dicto decocto lota, puluis inspersus curat. Radix puluerizata & melle in emplastrum redacta contusionibus vtiliter imponitur. Radix cum herba in vino decocta, emplastri modo applicata lenit dolores podagricos, arthriticósque. *Aqua* stillatitia Fumariæ huius bulbosæ in eosdem vsus adhibetur, in quos Aqua Fumariæ vulgaris. Accommodatissimum autem tempus distillandi hanc, est finis Aprilis, cùm floret. Distillatur integra planta in Balneo, rectificatur in Sole. Fit ex Capno bulbosa Capnites *vinum*, vt Enulæ campanæ. Admodum salutare tempore pestis. In cura vlcerum, cancrorum, apostematum, morbi venerei, scabiei, & omnium cutis vitiorum, potûs vice bibitũ multùm prodest. *Conserua* commendatur ad obstructiones viscerum, & sanguinis purificationem. Item pestem, manè ieiunè sumpta Castaneæ dimidiæ magnitudine. Melancholicis etiam affectibus vtilis est & cachecticis. Porrò, si quis velit, *salem, syrupos, olea, extractum,* & cætera id genus, in prædictos vsus, conficere poterit.

MOSCHATELLINA FOLIIS FVMARIÆ bulbosæ, de qua Cordus.



Descr. Moschatellina *radicem* habet semuncialem & vncialem, cãdidam, pluribus squamulis, caninorum dentium instar habentibus, quarum inferioris cauum, superioris mucronem solidum excipit, fibris donatam circa superiora genicula, satis pro plantulæ proportione longis, subdulcem, *pediculi* duo, tres, molles & delicati, in viridi pallescentes, tenues & palmares, *folia* sustinent in viridi glauca, Fumariæ bulbosæ diuisurâ: *cauliculus* vt foliorum pediculis haud discolor, ita non

non multò altior, ſingularis, floſculos quinos ſuſtinet, colore herbaceo, quinque foliolis conſtantes, in quorum medio *ſtaminula* exigua ex herbaceo virore in luteolum dilutum fatiſcentia, ſtylo viridanti: omnes *flores* ſimul ſumpti cubum referunt: paulò ſub flore, breuibus pedicellis appenſa ſunt folia bina, reliquis ſupradictis, exceptâ ſolâ quâ ſuperantur magnitudine, ſimilia: & flores & folia moſchum ſpirant.

Cordo dicitur Biſemkraut / à Moſcho, non Beſemkraut à ſcopis, vt perperam aſſeruiſſe Cordum falſò ſcribit Cronemburgius. H.Lugd. p.1296. Denticulata, à radice velut à dentibus paruis coagmentata. Sunt qui Albaſtricem vocent, ob radicis ferè pellucidæ ac nitentis ſplendorem alabaſtro ſimilem.

A Lob. in Aduerſ. vocatur minimus Ranunculus Septentrionalium herbido muſcoſo flore: Item Icon.Plant.p.674.& Muſcatella Cordi. A Tabern. Fumaria bulboſa minima in Icon. & Hiſt. vbi quoque Fumaria vndecima bulboſa. C.Bauh. Ranunculus 5. ſeu Ranunculo ſimilis Moſchatellina dicta, varians magnitudine.

Moſchatellina Cordi folio Fumariæ bulboſæ Geneuæ copioſè in ſepibus naſcitur, in colle *la Baſtie*, & alibi, menſe Martio florens, Iunii principio vix dum apparens. Copioſè quoque Montbelgardi iuxta *la Crote.* Baſileæ à ſe repertam ſcribunt Geſn.& C.Bauh. In Anglia prouenire & circa Coloniam aſſerebat nobis coram Turnerus. Ad fontium ſcaturigines, riuuloſque prata rigantes, & in vmbroſis ſepibus naſci primo Vere, ſtatimque perire teſtis eſt Dalechampius.

MELANTHIVM VETERIBVS.

Cap. LXXXVIII.

MElanthium, vt memoriæ prodidit Dioſcorides, *ſurculis* tenuibus, in binûm dodrantum altitudinem, aut etiam ampliùs, aſſurgens, *foliis* veluti Senetionis, at multò tenuioribus, capitulo in cacumine paruo ceu Papaueris, oblongo, intrinſecus diſſepimentis quibuſdam prædito: intra quæ *ſemen* latet nigrum, acre & odoratum, quod panibus inſpergitur. Caput dolentibus illitum fronti ſubuenit, itemque incipientibus oculorum ſuffuſionibus tritum cum irino & infuſum naribus. Tollit & lentigines, lepras, vetereſque tumores ac duritias, ex aceto illitum: circumſcarificatos clauos excutit, cum vrina vetere impoſitum. Dentium quoque dolori cum aceto & tæda coctum collutione prodeſt. Teretes itidem lumbricos expellit illito ex aqua vmbilico. Tritum verò linteolo illigatum & olfactum deſtillatione laborantes adiuuat. Pluribus autem diebus continuis ſumptum menſes vrinaſque ciet & lac auget. Leuat & ſpirandi difficultatem addito nitro potum: auxiliaturque phalangiorum morſibus ex aqua drachmæ pondere bibitum. Incenſum quoque ſerpentes fugat. Sed & ipſum tradunt largiùs epotum enecare. Cæterùm, ſunt qui Melanthion, Nigellam, Gith, & ſilueſtre, & nigrum papauer dicant.

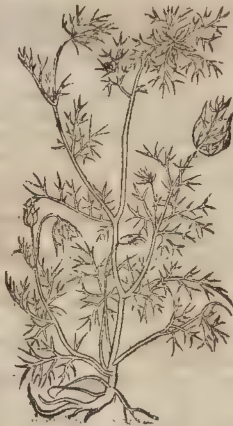
Melanthium etiam Melaſpermon Græcis vocari Plinius, Latinis autem Gith, & de ipſo planè eadem quæ Dioſcorides prodit lib.20. cap.17. Galeno Malanthium calefacit ac ſiccat tertio ordine: & vbi ſecare, extergere, ſiccare ac calefacere opus eſt, vtiliſſimum medicamentum exiſtit: in deſtillationibus & grauedinibus. Id nouit etiam Hippocrates, & ad vterinos affectus frequenter præſcribit. Apud Theophraſtum non reperiri Melanthium teſtatur Ceſalpinus quauis Theodorus Nigellã dicat; quod Theoph. Anthemon vocat. Melanthiũ tandem dictum putat Andreas Baccius de venen. & Antidotis, teſtibus Arabibus à proprietate ſanãdi morſus canis rabidi, quæ tamen Etymologia potiùs conuenit Alyſſo, hactenus non ſatis cognito.

Aequiuoca

Quæ porrò planta ex dicendis Veterum Melanthium hodie repræſentet, multi dubitant. Nominatur ſiquidem Melanthium capite & flore maiore, Nigella Damaſcena Cordi, Iſopyrum Guilandini. Melanthium Hiſpanicum elegans flore ſimplici magno, Nigella Hiſpanica venuſto flore Robini. Melanthium capite vel calyce & flore maiori pleno, Melanthium Damaſcenum Cluſii. Melanthium calyce & flore minore, ſemine nigro & luteo, Nigella citrina Herbariorum. Melanthium capite minore, flore Multiplicato, Nigella citrina, flore multiplice Lobelii, Melanthium citrinum multiflorum Tabernamontani. Melanthium ſilueſtre ſiue aruenſe, Melanthium ſilueſtre capitulis reflexis Tabernamontani. Pſeudomelanthium multis, ſed perperam, nominatur Melanthium. Pro Melanthio Cyprio apud Hipocratem, legendum cenſet Cornarius Atramentum ſeu Spodium Cyprium, quam lectionem non probamus.

Melanth. capite & flore maiore
Melanth. Hiſp elegans flore ſimplici magno
Melanth. capite vel calyce & fl. maiore pleno
Melanth. calyce & fl minore
Melanth. capite minore flore multiplicato
Melanth. ſilu. ſiue aruenſe
Pſeudomelanthium
Daphnoides
Spodium Cyprium

MELANTHIVM CAPITE ET flore maiore.



AD cubiti altitudinem excreſcit, rigidis, ſtriatis *cauliculis*, quos *folia* ambiunt Melanthii cui *flos* minor, perquàm tenuiter diſſecta, ſapore nõnihil acri & nauſeoſo: *flores* longè maiores, nonnihil odorati, quinque conſtant foliolis ex cæruleo albicantibus, quæ totidem intercedũnt folia, qualia in caule conſpiciuntur: medium occupant multa *ſtamina* apicibus viridantibus cum pericarpii rudimento, quæ omnia cingit corolla ex bulgulis operculatis melleum liquorem continentibus: *ſemen* in pericarpiis ventrioſis; membraneis diſſepimentis diſtinctum, nigrum, odorum. *Radix* lignoſa, colore buxeo.

Cordus plantam à nobis hîc depictam, deſcribit in Hiſt. nomine, Nigellæ Damaſcenæ, vbi etiam figura à Geſnero poſita ex Trago nomine Nigellæ. Fuchſius Melanthium hortenſe alterum inſcribit, ac Nigellam alteram vocat, ger-

manicè Schwartz Coriander, quòd folia eius Coriandri foliis non dissimilia sint.

Isopyri & Melanthii siluestris nomine pingit Matthiolus. Gesn.hort.dicitur Nigella [aliàs Melanthium, Gith] Damascena. Hort.Lusit. Melanthium Damascenum, frembder schwarzer Kümmel. Camer. hort. Melanthium Damascenum Cordi, flore cæruleo, nigrum, insipidū, & inodorum, quamuis vegetum semen gerens. In Epit.Matthiol.Melanthum siluestre. In Hist. eiusdem Germ. Melanthium siluestre primum. Dodon.Gall.& Latin.Melanthium Damascenum (hoc est *Nielle de Damas.*) Lonic. Melanthium secundum satiuum maius. Tabern.Icon.& H. Melanthium agreste, Nigella aruensis, wild Nardenkraut. Lob.in Aduers. pagin.329.Obs. p.428.& Icon.Plant.p.740.Melanthium siluestre. C.Bauhin.Phyt. Nigella 3.siue flore maiore simplici.

H.Lugd. not. H.Lugd.plantæ à nobis descriptæ tres proponit icones. Duas p.813. his titulis: Melanthiū siluestre prius Matthioli. Et: Melanthium siluestre prius Matthioli secunda editione. Tertiam pag.1020.hac Inscriptione: Isopyrum Matthioli. Inter priores duas nullam ostendit differentiam. Quale verò sit Isopyrum Matthioli satis dictū.

Matth & Tab not. Lapsi sunt etiam Matthiolus & Tabernamontanus (quod rectè etiam obseruarunt Lob.in Aduers.& C.Bauhin.) Melanthii speciem quandam pro Isopyro pingentes.

Melanthium flore & capite maiori spótè prouenit Montbelgardi, vbi floret Maio: Geneuę in hortis Octobri & Nouembri mense, virens autem adhuc Ianuario. Basileæ florens Octobri & Iunio in horto patris mei, & aliorum: Patauii in horto nob.di Musati Martio.

MELANTHIVM CAPITE VEL CALYCE & flore maiore pleno.

HOc alterum Melanthii flore maiore genus *ramis* striatis tenuibus, *foliis* tenuibus multipliciter dissectis, cum præcedente conuenit: verùm huic *flores* non tantùm multiplici foliorū fœturâ luxuriant, colore vel herbaceo, vel albo, vel cęruleo, vel ex his mixtis vario: verùm etiam singula floris folia profundis crebrísque cæsuris fimbriata sunt.

Est hoc Melanthium Damascenum pleno flore Clusio. Prosp.Alpino de plant.Ægyptii cap. 42. Melanthium. Item Nigella. Casparo Bauhino Phytopinace Nigella 4. siue flore maiore pleno, solo flore à primo differens, qui penè circinatæ rotunditatis est.

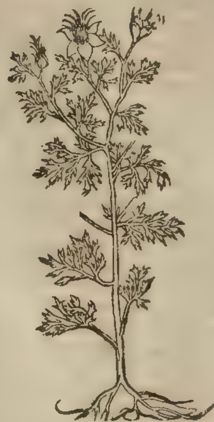
Locus & Tempus. Montbelgardi in pluribus hortis, vt Ill.E.C. floret Augusto & Septembri.

vsus. Nigellæ floribus maioribus ac numerosioribus foliis prędítis semen in Aegypto in vsu est frequentissimo, inquit Alpinus, ad puerorum vermes necandos: contusísque seminibus cum aceto emplastri modo ad plures cutis infectiones vtuntur mulieres. Quæ verò non purgantur, eo si suffiantur, maximè iuuantur, vocántque hanc plantam *Suneg*.

Vermes. Cutis affectus. Menses retenti.

MELANTHIVM CALYCE ET FLORE minore, semine nigro & luteo.

F*olia* latiusculâ diuisurâ, licèt singula interim segmenta culmum latitudine non æquent,



medium percurrente semper neruo, striatis pedalibus *caulibus* hærent: *flores* ramorum extremis hærent singulares ex albo pallētes, minores quàm cęrulei, è quinque foliis cōpositi, multis apicibus medium occupātibus, capitulúmque cingētibus, quod delapso flore minus quoque apparet, quam in Damasceno quibusdam dicto, quinque aut sex corniculis præditum, *semine* refertum anguloso luteo, vel nigro odorato.

Desc

Hanc describit Cordus in Hist. sub titulo Nigellæ, quam duplicem agnoscit. Vnam semine nigro: alteram candido seu flauescente. Tragus vocat Melanthion satiuum, Salusandriam Dioscoridis, agreste vel nigrum Papauer & Nigellam, Germ.Schwartz Coriander, h.e.nigrum Coriandrum, Xanium Serapionis, & Scaunicem Auerrhois. A Fuchsio Melanthii hortensis primi titulo pingitur, eiúsque duæ species assignātur. Nigellam Romanam officinis dici testis est Cornarius. Melanthium satiuum appellat Matthiolus passim in suis comm.

Lacuna Matthioli figuram & titulum retinet, aitque vocari græcè Μελάνθιον, Gith & Melanthiū latinè, barb. Nigella, Castil. *Neguilla* aut *Axenuz*, Catal.*Niella*, Portug. *Aliprine*, Ital. *Gitbone*, Gall.*Barbue*, aut *Nielle*, Germ. Schabab. Recipit & ipse duas species. Vnam semine nigro, & alteram citrino, dictam Herbariis Nigellam citrinam.

Cæterùm, Camer.hort. dicitur, Melanthium, siue Nigella, Gith [quamuis desint secundū Dioscoridem folia Senecionis] flore simplici, semine nigro. Item Melanthium Damascenum semine pallido, quod ait Bononienses in suo Antidotario substituere pro Cardamomo maiore Arabum. In Epit. Matth. Melanthium satiuum, semine nigro, quandoque subflauo. In Histor. eiusdem German. Nigella satiua.

Dodon.Gall.Malanthium satiuum, *Nielle domestique* gall.hoc est, Nigella domestica, & Salusandria, Belg.Nardus: semine nigro & subluteo, quod Nardus saet dicitur. Lat. in fol. Melanthium.

Wirsung. Nigella, Schwartz Coriander, & Nigella alba, Weiß Coriander. Gesn.hort.Nigella vulgaris semine nigro, & altera species semine subflauo.

Lob.in Aduers.(vbi florem purpureum ei tribuit, quod miror, cùm potiùs ex albo ad luteum tendat) p.329. In Obs.p.427.Ic.Pl.p.740.Melanthium siue Nigella Romana odora.

Tabern.Icon.& Hist.Melanthium satiuum vt & Castori. Hist.Lugd.p.812. Melanthium satiuum Matthioli. Hort. Lusit. Melanthium vulgare satiuum.

Casp.

C.Bauh.phyt.& apud Matth.Nigella 1.siue flore minore simplici, semine aliquando nigro, aliquando pallidè flauente: luteo etiam in horto nostro Basileæ; rariùs candido.

Schvvenckfeldio tandem Nigella Romana; Μελάνθιον Dioscoridis, ἀπὸ τοῦ μέλανος ἄνθους. Melanthium hortense. Item: Nigella citrina simplex, Melanthium citrinum flore simplici.

Melanthium flore & calyce minore, semine nigro in hortis facilè prouenit, florens Augusto & Septembri. E semine luteo à fratre misso Geneuæ mihi creuit in horto, & Montbelgardi in horto Ill.E.C.

MELANTHIVM CAPITE MINORE flore multiplicato.



EX *radice* exili, simplice, *caulis* surgit singularis, cubitalis & sesquicubitalis, teres, striatus, hirsutus, inanis, in alas diuisus; alternatim *folia* oriuntur, longis carinatis pediculis appensa, colore ex viridi in luteum vergente, diuisurâ multò latiore, quàm in vulgari Melanthio, hirsutâ: *flores* ex albo herbacei coloris, multiplici foliorum stipatu pleni, apicibus multis herbidis.

Hoc ita traditur, à Clusio. Melanthium odorum pleno flore, virgis foliisque à satiuo, cuius semen odoratum, flosque è viridi candicat, nihil, vel quam minimùm differt: flores tamen qui in satiuo triplices sunt, in hoc, triplici, aut quadruplici nouem aut decem foliorum serie constant; exurgentibus in medio staminulis, & pentagono hexagonóue capite in totidem corniculа inflexa supernè diuiso, quod, intercursantibus internè membranis, plenum est semine rotundo, nigro, odorato, vt vulgaris.

Lobel.in Obs. Aduers. in fine, & Icon. Plant. p.741. Nigella citrina vulgò vocata, flore albo multiplici. Cæsalp. Nigella flore candido ex numerosis foliis constante, semine multùm odorato. Schvvenckf. Nigella citrina plena, Melanthium luteum multiflorum, Melanthium flore pleno pallidè luteo; doppel geel Römischer Coriander. H.Lugd.p.812. Nigella citrina, flore albo multiplici.

Casp.Bauhin.phyt. Nigella 2.siue flore minore pleno: Cardamomi 3.species Lacunæ, Nigella citrina solo colore à nigro differens sine icone. Si solo colore differat à nigro, non video quomodo huc referri debeat, aut queat: Melanthium calyce & flore minore semine luteo, potiùs nominandum existimo.

Tabern. Icon. & Hist. Melanthium citrinum multiflorum, doppel geel Narden kraut. Variat hæc figura à Lobelii.

Locus. & tempus. Montbelgardi in horto Ill.E.C. florebat Iulio & Augusto Melanthium hoc calyce & flore minore pleno. Melanthium odorum pleno flore, in hortis cultum obseruabat Clusius, florens Iunio & Iulio: semen verò maturans Augusto.

MELANTHIVM SILVESTRE siue aruense.



Descriptio. HVic cum Melanthio Damasceno magis quàm cum ullo alio conuenit, sed longè strigosius natales suos testatur, ad palmarem aut dodrantalem magnitudinem pertingens, *caulibus* modò simplicibus, modò à radice statim, quæ lignosa; ramosis, striatis: *folia* Anethina, vel potiùs Damascenæ Nigellæ, sed non ita læta, rara, in tenuissima fila dissecantur: *flores* stellati quinque foliis constant, colore cæruleo, vel pallente, luteæ Nigellæ floribus non maiores, nullis foliorum tenuium barbulis, vt Damascenum, suffulti: hisce succedunt *capitula* Aquilegiæ, quinis corniculis in diuersa quidem superiùs abeuntibus, sed à medio ad imum vsque connatis: *semen* nigrum, exigui odoris.

Huius plantæ pictura exhibetur Nigellæ cornutæ titulo lib.2.Hist.cap.22.apud Cordum. Dicitur Nigella siluestris Trago & Lonic lib.5.cap. 49. Non placet autem hanc eum rursus dicto lib.cap.78.sub falsa figura, quam S.Catharinen blumen (Florem S.Catharinæ) inscribit, inter Linarias reponere, cúmque eis miscere & confundere.

Gesn.hort.in append Nigella agrestis & spontè proueniens. Camer.hort. Nigella siluestris, in Tritico multùm crescens. Melanthium siluestre Fuchsio (cui Nigella 4.& Cuminum silu.2.) Castori, Dod.gall. & lat in fol.dicenti. Siluestre Melanthium spurium est, ac à similitudine nomen inuenit. Germani quandoque S. Katharinen blumen, id est, Diuæ Catharinæ florem nuncupant. Placet nonnullis istud esse Cuminum siluestre. Et potest non temerè pro siluestri Cumino altero haberi: Verèrum breuitas sæpe in caucausa est vt certi definiri nihil queat.

Melanthium siluestre alterum Matth.in post. comm.cum mag.figuris lat.& italicis. Camer. in in eiusdem Epit.& Hist.germanica. Melanthium siluestre alterum Matthioli H. Lugdunensi p.813. Lobel.in Adu. p.329.in Obs.p.428.in Icon.Plant. p.742. Melanthium siluestre alterum, capitulis reflexis Aquilegiæ. Tabern.Icon. & Hist.Me-

lanthium agreste alterum. Cordo in Dioscor. & Fuchs. in Icon. Cuminum nigrum,& Cuminum siluestre alterum. Clus.Melanthiū Cretico[quod describit,ac quod C.Bauhinus Phyt. Nigellā sextam siue Creticam vocat,] valde simile vocat. Hort.Lusit.Melanthium siluestre, Nigellam aruensem. C.Bauhin.Melanthium siluestre siue aruense,Nigella aruensis.

Locus & Tempus. Melanthium siluestre obseruaui in agris Mōtbelgardensibus, florens mense Septemb. In agris Basileensibus mense Octobri. Melanthium Cretico valde simile Clusii inuenitur in aruis post demessas segetes, totâ Pannoniâ, Austriâ, reliquáque Hungaria.

DELPHINIVM VETERIBVS. Cap. LXXXIX.

Descriptio. DElphinium (vt Dioscorides prodidisse fertur) *ramos* ab vna radice duorum dodrantum longitudine,& aliquando maiores profert: circa quos *folia* sunt tenuia, candida (carent hoc vocabulo quædam exemplaria,) prælonga, incisuris diuisa,Delphinorum figura, vnde & nomē inuenit. *Florem* fert Violæ[albæ addunt quidam] similem,purpureo colore. *Semen* in siliquis habet Milio æquale. Potum cum vino scorpionum ictibus, vt quoduis aliud medetur. Ferunt prætcrea admotâ herbâ contactos scorpiones languescere, torpidósque, & ad nocendum inefficaces fieri: amotâ verò statim in antiquam redire naturam. Nascitur Delphinium hoc asperis locis. Est & alterum Delphinium, quod Hyacinthum aliqui, Romani verò Buccinum pariter vocant, iam dicto simile,foliis tamen ramulísque multo gracilioribus: Vim etiam eandem cum prædicto habet, sed non ita efficax est.

Cùm autem Delphinium nec à Galeno,nec ab Oribasio,nec à Paulo, nec à Plinio, nec ab aliis tum Græcis tum Latinis describatur vsquam: multis,præsertim verò Cordo & Matthiolo, eius caput quod apud Dioscoridem habetur spurium & ascititium existimatur: Lobelius tamen aliud sentit, perquirendum suadens, num autores illi classici alio fortè nomine de eo scripserint necne: nec parum placet nobis eius sententia,cùm in tanta rerum obscuritate & opinionum diuersitate vix quicquam certi statuere liceat.

Senam autē Mauritanis vocatā non defuere qui siliquarum conuexitate freti & decepti[inter quos Marcellus] Delphinium esse crediderint: quorum grauis error ita euidens est, vt iam ab omnibus explodatur: Idque non iniuriâ,quòd in Delphinio,folia non siliquæ, quæ Delphinorum formam repræsentēt,requirantur: tota denique Delphini facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet.

Existimant, inquit Lobelius,Herbarii Delphinium eam esse plantam,quæ à vulgò ipsorum Filius ante Patrem appellatur. Examinandum etiam in Aduers.proponit,An Antora nobis Antitora dicta[de qua dicemus l.34.] sit Delphiniū, cuius delineationem explere posse testatur.

Alii cum Lychnide,alii cum Lunaria conferunt: Crato verò cum ea planta quæ à nonnullis *Noli me tangere* appellatur.

DE CONSOLIDA REGALI, EIVSQVE speciebus. Cap. XC.

COnsolidam regalem videntur Veteres inter flores coronarios habuisse, & quidem sub Hyacinthi nomine, siquidem Plinius lib.21.c.11. ita discurrentes notas inesse dicat, vt græcarum literarum figura A.I. legatur inscripta: quod sanè in Consolida Regali hortensi obseruare licet, quippe quòd in floribus sit folium quoddam implicatum,quod in albo characteres habet occultatos, ex virgulis cęruleis duas literas A.I. aut tres A.I.A. exprimentes. Cuius Hyacinthi meminisse videtur Dioscorides lib.3. in Delphinio altero, quod & Hyacinthum appellari monet. Ita videtur Consolida regalis hortensis δελφίνιον esse Dioscoridi, si modò vox δελφινοειδῆ, non ad folia,sed ad flores referatur. Altero verò Delphinio seu Romanorum Buccino, Consolidam regalem segetum notare. *Hæc C.Bauh.*

Consolidam regalem esse Delphinium meritò negat Tabernamontanus, sed idem falsò Cuminum siluestre alteram Dioscoridis esse pronunciat. A Medicis & Herbariis Consolidam regalem siue regiam vocari tradit,à cōsolidandis vulneribus,Herbam diuæ Otiliæ,& Florem diuæ Otiliæ,Florem regium,Equitis calcar, & Calcar equestre,Florem equestrem,Pedem alaudæ, Corydalopodium,à Ruellio Cornuetam & Cornutam.à Germ. Rittersporn / S.Otilienkraut/ od Blum/Ritterblum/& Lerchenklawe. Belg.Ridderspoorn. Gall. *Pied d'alouette*, *Cornuette, & los regalle*. It. *Sperone di caualiero*, *Sproni di caualiero*, *Sprone di cauallieri*, & *Consolida regale*. Angl.Larckes clawe / larckes spurre. Boh.Swaluyk frawlosky. Hung.Sarkas fiu.

Non multùm tamen culpandi sunt, qui Delphinium plantam illam esse volunt, quæ Consolida regalis vulgò dicitur, quęque à Fuchsio pro Eranthemone depingitur. Hi enim contextum tanquam deprauatum ita emendāt vt similitudinem Delphinii ad flores referant, non ad folia. Verùm illi (qui Senam Delphinium esse contendunt) nullo pacto contextum immutantes, quod foliis tribuendum est,folliculis tribuūt. Qui prętcrea Eranthemon putant eam plantam, quæ Consolida regalis appellari solet, quonam pacto excusari ab errore possint, non videmus cum Marantha. Hæc enim in figura floris multùm distat atque alias fortè habet differentias. Del... Con... gal... Era... Con... gal... est... thes...

Consolidam regalem Cornarius falsò Cumini siluestris Dioscoridis primum genus esse credidit. Cæterùm de Consolidæ speciebus nunc ordine dicendum.

CONSOLIDA REGALIS FLORE minore.



GEnere hæc non est diuersa, ab ea quæ maiore est flore, pòst describenda, verùm spontanea cùm sit, nullóque māgonio lætiore exculta, tota strigosior euadit, nec temerè dodrantalem magnitudinem vnquā, quoad suæ spōtis est, vt diximus, nec adeò *foliorum* vel numero, vel lari-

latitudine luxuriat: magis etiam squallidus *flos*, & minor neglectionem testatur, coloris cærulei: *semen* in corniculis non dissimile, vti nec *radix* nisi quòd ea hortensi habitior est.

Cordus in Histor. vocat Calcatrippam candidam, cui dicit florem in candido esse rubentem. Ei Gesnerus apposuit figuram nomine Consolidæ regalis, & sic etiam vocat Apollinaris, qui vires tradit. Tragus Consolidam regiam inscribit, Violamque purpuream, simulque elegantissimā, Martiam æmulantem cognominat, testaturque Germanos Calcar equitis [Ritterspornl] quòd formâ calcar referre videatur, vocasse. Esse præterea, qui Hyacinthum, qui Vaccinium [quod libens non sine errore admittit] appellent: Othonem Brunfelsium suspicatum esse hanc Ægylopa esse Dioscoridis &c.

Fuchsius inter Anthemides seu Chamæmela hanc reponit, speciemque tertiam Chamæmeli constituit: Reprehenditur autem à Dodonæo, qui eam pingit in Histor.gall. hoc titulo: Buccinum, *Consoulde royale sauuage*. In Hist. de florib. & in fol. hac inscriptione: Flos regius siluestris: Postea verò nominat Delphinium alterum. Lobel. in Obs. p. 426. & Icon. Plant. p. 739. figuram habet hoc titulo: Segetū Consolida regia strigosior tota. Gesn. hort. Consolidæ regalis siluestre genus in aruis nascens flore cæruleo. Consolida regalis Brunfels. Camer. in Epit. & Histor. germ. Matthioli. Eidem in hort. Consolida regalis, siue flos cæruleo minore. Consolida regalis aruensis Tabern. Icon. & Hist. Cōsolida regalis 3. siue aruensis flore cæruleo minore C.B. phyt. Cæsalp. Floris vulgò dicti in Etruria *Capuccio* alterum genus: Delphinium minus Dioscoridis. Clus. Delphinium siue Consolida regalis vulgaris in ramos latè sparsa, passim inter segetes sponte nascens, cærulei coloris elegantis flore.

CONSOLIDA REGALIS ERECTIOR, purpureo, siue violaceo flore maiore.



Hæc Consolida differt à vulgari cærulea flore maiore, non enim ita ramosa, sed erectior multò. Color omninò differens: est enim purpureus, siue violaceus.

Huius, ni fallimur, meminit Cæsalpinus his verbis. Flos quidam vulgò in Etruria *Fior Capuccio* ob coloris gratiā quæ etiam arefactis seruatur: expetitur in coronas: *caulis* est cubitalis, rectus, paucis ramis rectis: *foliis* numerosis, in angusta, & oblonga folia diuisis, Fœniculó proximis: *flores* circa summas virgulas initiò antequam dehiscant, effigie Delphinorum, virides: procedente tempore explicati, colorem purpureum elegantem contrahunt, tendentem ad cæruleum, à tergo caudati: *foliorum* in his est quoddam implicatum, quod in albo characteres habet occultatos [de eo iam antè C. Bauhinus ex Plinii lib. 21. cap. 11] ex virgulis cæruleis duas literas exprimentes, A.I. aut tres, A.I.A. Siliquam fert oblongam, nigram, *seminibus* nigris, vt Melanthii, sapore ingrato, amaro: colitur in hortis inter coronarias, quamuis & sponte proueniat in aruis. Recensetur à quibusdam non sine probabili ratione inter genera Cumini siluestris: ipse non dubito hunc florem inter coronarios habitum apud Antiquos sub nomine Hyacinthi, quem Poetæ fabulantur ex Aiacis cruore ortum.

Consolida regalis, siue Flos regius maior flore purpureo (vt testantur Camer. hort. & C. Bauh.) hoc habet peculiare, quod folium corniculo annexum si pandatur A.I. A.I.A. literas inscriptas ostendat, vnde Cæsalpino Hyacinthus poëtarum habetur, de quo Ouidius in Metamorphosi:

Ipse suos gemitus foliis inscribit & AI AI
Flos habet inscriptū funestaque litera ducta est.

Itemque Theocritus Idyll. 19.

Nunc Hyacinthe sonet tua litera, scilicet AI AI,
Nec tamen hoc satis est, AI AI plus ergo loquatur:
Literulasque velis foliis inscribere plures.

CONSOLIDA REGALIS ERECTIOR, flore purpureo siue violaceo pleno.



Descriptio

Sesquicubitalibus *caulibus* adolescit, erectis, tantillùm hirsutis, *folii* circumscriptio tota, paulò duabus vnciis maior, segmentis fissi crebris, breuibus, angustis: *flores* ordine sesquipalmari digesti, pediculis hærent semuncialibus, hirsutis, Buccinum, antequam aperiantur, effigiantes, qui explicati, multiplici conspiciūtur foliorum fœturā pleni, colore purpurouiolaceo hilariori, apicibus luteis medium obsidentibus luteis, calcari longo: sequitur *corniculum* hirsutum, plerumque sine semine.

CONSOLIDA REGALIS MAXIMA villosa.

Caule est longo, crasso, contorto, admodūm villoso: *folia* ferè palmū longa, pilosa, multifida, segmentis latis, non multò Peucedani foliorum segmentis angustioribus, pediculi per totum ferè *caulem* ramosque, sursum reflexi, palmares, & minores, altioribus semper breuioribus, villosis, non sine oblongis quibusdam veluti



foliorum ligulis: *flos* vnicuique pediculo insidet vnicus, magnus, candidus, quorũ calcar & folia extima foris, tomẽtosa sunt, & virore quodam variegata: *cornicula*, quæ succedunt, densissimo villo sunt obsita: Vnde hanc nacti simus non recordamur.

CONSOLIDA REGALIS PEREGRINA paruo flore.



Descriptio

IN arcum ferè curuis est *caulibus* qui vix pressu vllo inter chartas, imposito quoque pondere dirigũtur, quin subinde ad curuitatem redeant: sunt ii verò cubitales, aut paullò etiam maiores, coloris cineracei, subhirsuti, ramosi: *folia* priora quidem latiusculis, tripartitò diuisa, segmentis latiusculis laciniatis, alia verò per ramos aut parciùs secta, aut omninò integra: *flores* strigosæ illius aruensis pares, corniculati, cærulei, alternatim surgentes spicam efformant, quibus excussis, singulis terna succedunt erecta simúlque iuncta cornicula *semine* farcta.

Consolida regalis quam peregrinam voco missa fuit fratri C. Bauhino (qui eam describit, vocâtque Consolidam regalem 5. in phyt. 2. apud Matth. flore paruo,) Neapoli cum hac inscriptione à Ferd. Imperato. Delphinium Dioscoridis meâ opinione. Hæc Consolida flores habet cæruleos, similes minori Consolidæ. Et hanc aluit etiam hortus D. Iacobi Zvvingeri Basileæ, qui mihi, pro singulari in me beneuolentia, eam quoque communicauit.

CONSOLIDÆ REGALIS SPECIES ALIÆ.

PRæter recensitas Consolidæ Regalis species habemus Montbelgardi in horto Ill. E.C.W. & alias: vt pote: Consolidam regalem minorem, flore bicolore, cæruleo & albo. Consolidam regalem minorem flore pleno, albo & cæruleo: cuius hîc iconem damus. Consolidam regalem flore maiore dilutè purpureo, labello striato. Consolidam regalem ramosiorem, flore maiore, cæruleo & albo. Atque Cõsolidam regalẽ erectiorem flore incarnato pleno: quarum Consolidæ regalis varietatũ descriptiones, breuitati studẽtes, exhibendas non ducimus.



Vires.

Traditis Cõsolidæ regię speciebus, reliquum est, vt vires breuiter perstringamus.

Flores itaque sicut & aqua eius destillata ad caliginem oculorum ferè adhibentur: tradunt etiam aquam quasuis inflammationes internas & externas iuuare potu & impositu: Auctor Tragus. Chirurgi, teste Matthiolo, in potionibus vulnerariis vtuntur, consolidat enim & glutinat, vnde & Consolidæ nomen est adepta: herba in puluerem redacta, cum eiusdem aqua stillatitia, pota confert cardialgiæ, quam Germani Gobt vocant, calorem præter naturam extinguit, bilem exæstuantem reprimit, nec non tussim & stillicidium, aduersatur venenis: succus ex integra planta expressus, recentia vulnera sanat: flores continuo intuitu visum corroborant, vnde quidam fasciculos in conclauibus suspendunt in eum vsum. Iidem contusi ex aqua rosacea, illitu oculorum calores & rubores tollunt. Semen, scribit Camerarius, aut succus plantæ expressus vermiculos putridorum vlcerum profligat: quæ ille ex Lobelii Obseruationibus videtur mutuatus, à Lobelio, vt apparet, Sophiæ Chirurgorũ attributa, non Consolidæ regali proximè eam sequenti. In coronas hodie ab amasiis pluribus in locis expetitur. Conseruam & è floribus parari tradit Tabernamontanus, quam commendat ad tormina infantium, Auellanæ nucis magnitudine sumptam: Castaneæ verò ad cardialgiam. Cæterùm, miscet Tabernamontanus non absque graui, meâ quidem sententiâ, errore, vires Consolidæ regalis & Cumini siluestris secũdi Dioscoridis, quod idem simplex sibi falsò imaginatur.

Oculi calig. Inflā tio. Vuln. glut. Tussi. Vom. Tormi. Cardialgia.

FINIS LIBRI VIGESIMI SEXTI.



HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXVII.



VMBELLIFERAE.



TINAM benigna rerum parens natura quamque stirpium classem tam claro & insigni donasset ceu communis generis societatisque signo atque vexillo, quali umbelliferas deinceps producendas dilatavit; non profectò tantopere in classibus instruendis & hersciscundis laboraremus. quanquam nimia etiam similitudo non rarò in hoc genere exercitatissimum quemque fallere queat. Vmbellam dicimus in plantis, floris seminisve veluti pedamentum, in plures divisum longiores pediculos: qui simul ex fastigio eodem orti, in latius continuò radiantur: singulique florem vel semen sustinent in orbem circumactum, quâ floris figurâ Fœniculum, Anisum, Seseli, Daucus, & cætera pleraque id genus sunt: quod quoniam umbellæ, quâ solem à vultu mulieres arcent, formâ est, ob latitudinem circinationémque suam ideò umbella, hácque decoratæ plantæ, umbellifera dicuntur.

FOENICVLVM SIVE MARATHRVM VETERIBVS.

CAPUT I.



HEOPHRASTUS inter olera recenset, & suffrutices ferulaceos Fœniculum, eíque caulem nervosum, ac semen nudum & suaveolens [εὐόσμον] attribuit. Dioscorides Fœniculum [Μάραθρον] tanquam notissimum non describit. Herba hujus, inquit, si edatur, mammas lacte replet, idem verò potest semen epotum, aut cum ptisana decoctum. Comæ autem decoctum bibitum [ὑποτεθὲν *in vulg. exempl. impositum legitur, sed legendum* ποθὲν, *Corn.*] renum ac vesicæ vitiis [τοῖς νεφριτικοῖς) est utile, quippe quòd urinam exciat. Convenit & à serpente demorsis, in vino bibitum, ac menses quoque ciet. In febribus nauseam & stomachi ardorem [*additur in vetusto Lacunæ codice* καὶ αὐάλισον] sedat, ex aqua frigida potum. Contritæ verò radices, & cum melle impositæ canum morsibus medentur. Succus è caulibus & foliis expressus, & in Sole siccatus, oculorum medicamentis utiliter additur, quæ ad aciem visûs excitandam reficiendámve præparantur. Extrahitur & ad eadem valens è recenti semine succus unà cum foliis atque ramulis. Radicibus præterea primâ germinatione succus eodem modo exprimitur. Porrò in Iberia quæ ad Occidentem spectat, liquorem etiam reddit Fœniculum, gummi similem. Caulem verò medium dum floret herba demetunt indigenæ, ignique admovent, quò faciliùs vi caloris velut exudans gummi remittat. Id autem est succo ipso efficacius ad oculorum medicamenta.

Si secundis fœmina liberari nequeat, Fœniculum ex vino & oleo, & melle fervefactum potui exhibere jubet Hippocrates. *Secundas movet, Hip.* Idem etiam, si lac extinctum fuerit, Fœniculi semen & radices decorticatas, simúlque butyrum decoquit, cùm verò decocta fuerint, refrigerata bibenda propinat. Cùm autem emoti & facilè solubiles uteri fuerint, radices Fœniculi probè lavat, contundit, in ollam ad usum paratam immittit, & aquâ affusâ fomentum parat, & admovet. Ex dictis itaque patet, nullo modo tolerandum esse errorem Bald. Ronsei, qui pro Fœniculi vino, oleo, ac melle fervefacti decocto, oleum sublimationis Fœniculi siliqui aut drachmæ pondere bibendum præbet. *Ronf. arv.* Ego tam calidi olei vix scrupulum propinandum suaderem.

Fœniculum, inquit Plinius, ferulacei generis est, anguibus gratissimum [*hic fortè deest syllaba*, &] ad plurima condienda cùm inaruit. *Plin. anguibus gratum.* Ei perquam similis Thapsia. Item, Fœniculum nobilitavêre serpentes, gustatu ut diximus, senectam exeundo, oculorúmque aciem succo ejus reficiendo. Vnde intellectum est hominum quoque caliginem præcipuè relevari. Colligitur hic caule turgescente. In Sole siccatur. Inungitur ex melle. Vbique hoc est. Laudatissimum tamen in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Dixerat autem de serpentibus l. 8. c. 27. Anguis hyberno tempore membranâ corpori obdu-

ctâ, Fœniculi succo impedimentum illud exuit, nitidúsque vernat. Et paulò post: Idem hyberna latebra visu obscurato, Marathro herbæ sese affricans, oculos inungit ac refovet.

Nicander. Sed hæc, quæ de Fœniculo Plinius habet, Nicandro debet. Sic enim apud Poëtam legimus.

> Τῆμος ὅτ' ἀναλέων φολίδων ἀπεδύσατο γῆρας,
> Μῶλις ἐπιστείχων ὅτε φωλεὸν εἴαρι φεύγων.
> Ὄμμασιν ἀμφαλόωσι. μαράθρου δ' ἐνήχυτος ὄρπηξ
> Βοσκηθεὶς ὠκύν τε καὶ αὐγήεντα τίθησιν.

Cordus:

> *Dum tepido sub vere suum modo liquerit antrum,*
> *Et caligante suo malè cernit lumine, sed cui*
> *Arrosus mox Fœniculi sua robora caulis*
> *Atque novum reddit, qualis fuit ante, vigorem.*

Quorum sensus hic est. Quo tempore relictâ arescentium squammarum senectute torpidus & segnis ingrediens, vernáque tempestate cavum suum fugiens, hebetibus oculis cæcutit: verùm depastus Fœniculi comosus ramus celerem & claræ lucis eum effecit.

Medicinæ in sativo [*scil. Fœniculo*] pergit Plinius, ad scorpionum ictus, & serpentium, semine in vino poto. *Aurium vermes.* Succus & auribus instillatur, vermiculósque in his necat. Ipsum condimentis prope omnibus inseritur: *Oxyporum* oxyporis etiam aptissimè quin & panis crustis subditur. Semen stomachum dissolutum adstringit, vel in febribus sumptum, nauseam ex aqua tritum sedat, pulmonibus & jocinoribus aptissimum. Ventrem sistit cùm modicè sumitur, urinam *Tormina.* exciet, & tormina mitigat decoctum, in lactísque defectu potum, mammas replet, radice cum ptisana *Obstructiones.* sumpta. Renes purgat, sive decocto, sive semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: *Tumores.* item convulsis. Illinuntur folia tumoribus ardenti- *Calculus.* bus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt, genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, sive ad fovendum radice cum vino cocta, sive contrita in oleo, illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Radicis succo, vel cum melle contra canis morsum utuntur & contra multipedam ex vino.

Galenus. Galenus Fœniculi facultates distinctiùs explicat, à Dioscoride tamen non dissentit. *Temperamentum.* Fœniculum, inquit, tam valenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri possit, desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit, quare lac procreat, quòd si admodum desiccaret, non sanè efficeret, suffusis eadem ratione auxiliatur, urinas, mensésque ciet. Hæc Galenus.

Fœniculum nobilitavêre & homines toto anno quondam viridi, sicco, servatóq; sale, totáque mensa non ut nostra ætate fit in secunda & ad augendam sitim tantùm, nec semine solùm, sed comâ & caulibus utentes.

Sationis tempus. Mense Februario Fœniculum serere præcipit Palladius, loco aprico & modicè saxoso.

FOENICVLVM SILVESTRE, SIVE Hippomarathrum, duplex, semine cachry simili, & rotundo, veteribus.

Diosc. Ἱππομάραθρον, quod Μάραθρον est ἄγριον, inquit Dioscorides (apud quem inter notha aliqui *Marathin* vocant, Ægyptij *Sampson*, Magi *Thymarnolion*, Latini *Fœniculum erraticum*, seu *equinum* aliqui *Meum*, Galli *Sistrameor.*) fert semen Cachry simile, radix subest odorata, quæ pota urinæ stillicidium sanat. *Vires.* Eadem apposita menses ducit. Semen autem aut radix alvum sistunt potu. Auxiliantur etiam commorsis à bestiis venenatis, & calculos atterunt & morbum regium depurgant. *Morbus regius.* At foliorum decoctum potum lac attrahit, & mulieres à partu purgat. Vocatur & alterum Hippomarathrum, quod folia habet *Hippomarathrum alterum.* angusta, parva, oblonga: semen autem rotundum, ad Coriandri semen accedens, acre, odoratum, calfaciendi vi præditum. Facultas hujus Hippomarathri superiori respondet, sed efficaciâ debiliore.

Porrò est & alterum Fœniculum Galeno, quod *Fœniculum alterum Galeni.* præ magnitudine Hippomarathrum nuncupant, cujus radix ac semen amplius quàm domestici, desiccandi vim obtinet: quocirca ventrem quoque eo nomine sistere videtur. Nec sanè manifesta illis inesse videtur adstrictio. Hujus non radix modò, sed & semen cachry assimile est, potéstque & calculos frangere, & auriginosos sanare, mensésque & urinas movere, non tamen lac congerere, sicut illud superius. Aliud est Hippomarathrum, *Hippomarathrum semine rotundo.* cujus semen rotundum est & acre, simile semini Coriandri, facultate quidem Hippomarathro simile, sed debilius. Hæc Galenus, qui dubitare videtur, *Gale... bium.* quomodo ventrem sistat Hippomarathrum, cùm manifesta ei adstrictio inesse non videatur, & causam attribuere desiccandi vi: ego autem alvum sistere existimo propter vim diureticam: dixit enim ante Dioscorides, radicem potam urinæ stillicidium [στραγγουρίαν] sanare. Copiosas autem urinas alvum sistere docet Hipp. aph. 83. sect. 4. ubi ait. οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. Vnde etiam Galenus dicit in comm. In quibus enim supra modum humida alvus deprehenditur, iis potum minorem exhibemus, ac præterea illi viam ad vesicam parabimus.

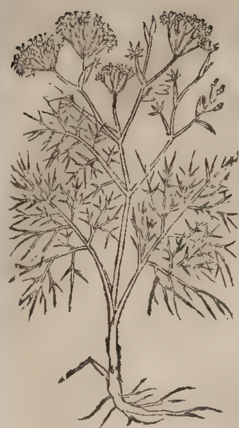
De hoc Fœniculo silvestri hæc Plinius tradit. *Fœn. Plin.* Est in hoc genere [*Fœniculum*] silvestre, quod alij Hippomarathrum, alij Myrsineum vocant foliis majoribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candidâ. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine Coriandri. Hippomarathrum ad omnia vehementiùs [*quàm Fœniculum*] calculos præcipuè pellit. Prodest vesicæ cum vino leni, & fœminarum menstruis hærentibus. Efficaciùs in eo semen quàm radix. Petridius, qui ophiaca scripsit, & Michon (alij Micon legunt) qui Rhizotomumena, adversus serpentes nihil Hippomarathro efficacius putavêre. Sanè & Nicander non in novissimis posuit.

Silvestre Fœniculum semen ferens ut Cachry (in- *Fœn. Mauritanicum.* quit l. 3. c. 48. Ruell.) est tantæ amplitudinis in Mauritania ut caulis duodecim cubitis assurgat, crassitudine palmarum quatuor. Officinæ nominant agreste Fœniculum, sativo procerius, brachiali crassamento, foliis etiamnum majoribus, semine miliaceo, radice albâ, odoratâ.

Cæterùm, non ampliùs esse notum, quàm nomine Fœniculi silvestris, tum officinis, tum nostris, utrumque Hippomarathrum testatur Cornarius.

FOENICVLVM VVLGARE MINVS, acriori & nigriori semine.

Desc. INTER Fœniculi genera, quod vulgatius est, ex radice digitali, aut majore si ramosior fuerit, rectâ, albâ, sapore cum quadam dulcedine aromatico, caulis surgit tres aut quatuor cubitos altus, rectus, striatus, geniculatus, atrovirens, fungosâ albâ medullâ farctus, crebris alis concavus: pediculi ceu vaginâ caulem & ramos complectuntur, quibus folia insident in longa tenuissima filamenta dissecta, atrovirentia, sapore dulci,



dulci, odore ſuavi: umbellæ florum latæ, luteæ, odoratæ. ſemen oblongum, Aniſi, nigricans, gracilius, ſapore acriori, minùs dulci.

Ruellius de quo Fœniculo loquatur l.3. c.48. minùs patet. Nec is inibi demonſtrat, an de vulgari, vel dulci ſcribat. Vulgare hoc, Fœniculi nomen apud pleroſq; Herbarios retinuit; apud Anguill.ep.7. Fœniculi fortis ſive acris; apud Geſn. hor. Fœniculi communis; apud Tabern. in hiſt. (ubi pro Fœniculo hoc vulgari ponit figuram, quæ in Icon. poſita nomine Fœniculi Romani ſive dulcis) Ger. & Lugdun. p. 689. Fœniculi vulgaris; apud Lob. in Adv. & Icon. Fœniculi ſive Marathri vulgatioris; apud Cæſalp. Fœniculi ſilveſtris ſemine exiliori & acriori; apud Bauh. phyt. Fœniculi 2. ſive vulgaris; apud eundem apud Matth. Fœniculi ſativi minoris vulgati, quibuſdam Hippomarathri dicti. In pin. Fœniculum vulgare duplex facit, ſcilic. Germanicum & Italicum. I. eſt Fœniculum, Brunſ. Trag. Fuchſ. Dod. gal. Turn. Cord. in Dioſc. & Tab. commune, Geſn.h. vulgare, Ger. quibuſdam Hippomarathrum putatum, Camer.h. Huic accedit Mediolanenſe, quamvis vulgato germanico gratius ſit. Variat foliorum colore: nam commune foliis eſt virentioribus; alterum ſubnigricantibus, rubentibus, aliàs non differens: quare Fœniculum 1. & 2. facit Dodonæus. Fœniculum 2. ſive vulgare Italicum ſemine oblongo, guſtu acuto: Fœniculum, Matth. Lac. Caſt. vulgare ſemine pallido ſive luteo oblongo, Lugd. Fœniculum acre, Ang. Eid. B. in pin. Fœniculum 5. ſylveſtre: Fœnic. erraticum, Matth. Lac. ſponte virens in agris Narbonenſium. Eſt hoc Fœniculum Lobelio & nobis à vulgari non diverſum. Præterea Matthiolus ſuo more quæ non novit dicit omnibus nota, ut notum in omnibus Hetruria Fœniculum erraticum: interea non demonſtrat an per id intelligat noſtrum vulgare, ſemine amaricante, ſpontaneum: nec an ſit Dioſcoridis ſilveſtre.

Græcis Μάραθρον dicitur, Actuario Μάλαθρον & Μαλατρέοσπέρμον; Latin. Marathrum & Fœniculum & officinis ſine diphthongo Feniculum; Serapioni *Raienegi*; Averrh. *Halcaſmeg*; Avicenn. *Baraline*; *Alſabaravic*, *Raſinagi* & *Razvnog*; aliis Arabibus *Racinigi* & *Raſcenegi*: cortex radicis, *Cocior Atala Raſcenegi*. ſemen *Bizeri Ataſigenti*, *Baſara*, *Aſiſigenti*, & *Beſer Raſina*. Germanis Fenchel: Belg. Venckel: Gall. *Fenoil* & *Fenouil*: Ital. *Finocchio* & *Fenocchio*: Hiſpan. *Hinoio* & *Ynozo*: Luſit. *Funcho* & *Funicho*: Perſis *Beraſme*: Angl. Fencl & Fenckel: Bohem. Wlaſſkykopr/ & Kopr wlaky: Polon. Wloßkikopr: Hungar. *Kömeny*: Cretenſib. *Marathra*. Μάραθρον autem Græcis, ἀπὸ τοῦ μαραίνεσθαι, à marceſcendo dictum putatur, quòd ejus cùm inaruerit, multus ſit uſus ad condienda plurima. Fœniculum autem à Latinis, quòd ſatum magno cùm fœnore ſemen reddat; vel potiùs Græcorum imitatione Fœniculum dictum, quòd quaſi fœnum in hyemes areſactum & marcidum reponatur.

Fœniculum vulgare ſemine minori, acriori & nigriori Monſpelij & Lugduni ſponte paſſim provenire obſervavi; Genevæ in hortis folia Hiemem perferre; Baſileæ adhuc Octobri florere; Montbelgardi in horto E. C. ubi à me ſatum primo anno non fert caulem, altero verò floret Iulio. Ex ſemine deciduo multùm ſe propagat. Naſcitur locis calidis & ſaxoſis, qualis eſt Monſpelium & Lugdunum, juxta muros meridianos. Radix vivax eſt & in plures annos durat. Vere erumpunt folia, deinde caulis aſſurgit, ſequuntur cum floribus muſcaria: ſemen ſub finem Auguſti ac Autumno perficitur.

Fœniculi ſemen per ſe manſum aut ſaccharo conditum, & continuò ſumptitatum, lentam pituitam incidit, inquit Tragus, & excreabilem facit. Ad caliginoſos oculos nihil efficacius hoc ſemine. Aqua fœniculi diſtillata manè & veſperi oculis indita, caligines eorum diſcutit, auribus inſtillata vermes enecat. Eaſdem facultates obtinet ſuccus expreſſus, & lachryma, ſeu, ut vocant, gummi Fœniculi. Cæterùm, ut refert Dodonæus, Fœniculi vulgaris ſemen quidem calidum eſt ſecundo, ſiccum verò primo ordine. Ventriculum aſſumptum roborat, nauſeam ſedat, tormina mitigat, flatus diſcutit: In vino potum ad ſerpentum & ſcorpionum ictus ac morſus valet. cum ſaccharo pulvis hujus jejuno ventriculo aſſumptus, aciem oculorum conſervat: lac quoque nutricibus auget. quod & ipſius herbæ ſuccus efficaciter præſtat, tum & ipſa comeſta ac in olere ſumpta, quæ minùs calida ipſo ſemine. Vtilis verò renibus ac veſicæ. urinam cit & calculos expellit. Radices ad eadem valent, & potentiores, utpotè calidiores: proinde non modò urinam provocant, ſed & hepatis ac quoque lienis infarctus expediunt, & viſcera ab obſtructione liberant: menſes quoque promovent. Feruntur eædem cum melle contritæ canum morſibus mederi impoſitæ. Ipſe Fœniculus (inquit Americ. Veſput. in præfat. ſuar. navig.) priùs ſumptus, eſculentis odorem dare & meliorem digeſtionem facere aſſuevit. Fœniculi ſaccharo conditi ſemine, vel Zingibere cocto, vel aliquo alio ſimili diſſipantur flatus. Quòd ſi ſemen Fœniculi aceto infundas, exſicces, & Cinnamomi tantundem addas adddito ſaccharo parti ſemi unius, ſumendo de hoc fit mirabile in præſervando viſum & debilitatem reformando & in oculis octuagenariis jam obtenebrato viſu, ut incredibile viſum ſit Arnoldo de Villa nova. Galenus, Paulus & alij Fœniculum ſtatuunt calidum in tertio gradu & ſiccum in primo. Verùm ſi rem penitiùs examinamus, comperimus (inquit Tabern.) eſſe calidum in ſecundo & ſiccum in primo ordine cum nonnulla adſtrictione. quare aperit, diſcutit, & reſolvit. Hodie non ſolùm in Medicina expetitur, verùm etiam in culina. Coqui & diligentiores matresfamilias variè ad uſum præparant. Nonnullæ tenellis veſcuntur ſurculis cum ſale ad carnes & aſſaturas. Nonnullæ miſcent cum ſaccharo: aliæ acetariis imponunt. Quædam hos cum non bene maturo ſemine, ſale & aceto condiunt, & poſt annum uſurpant. Piſces aſſandi non temerè Fœniculo replentur & eo involvuntur. ſic namque non ſolùm iis gratus ſapor conciliatur ſed & ſuperflua humiditas corrigitur, & ſic ſalubriores redduntur. Quare ij quoque conſultum faciunt, qui piſces cum Fœniculo in jure decoquunt. Hoc ſiquidem non tantùm eorum humiditatem conſumit, verùm etiam ad concoctionem facit. Roborat enim Fœniculum caput, ventriculum, hepar, lienem, renes, veſicam & matricem, viſcoſoſque humores digerit. In

Locus & Tempus. *Vires & Vſus.* *Oculi caliginoſi.* *Gummi.* *Temperamentum; Dod.* *Viſcerũ infarctus.* *Digerit.* *Antiquorum lapſus.* *In cibis.* *Surculi tenelli.* *Ad piſces aſſandos.* *Roborat viſcera.*

...m. *...iculum ...o.* *...icum.* *...veſtre.* *...mina ...uar.* *...arathri Fœnicu- tymon.*

Pani semen additur. eundem usum tam comæ Fœniculi, quàm etiam radix in cibos additur, & semen in panem. Hoc pulverisatum, è vino potum, flatus discutit ventriculi & intestinorum. unde versiculus rythmicus, *Flatus discutit.*

Semen Fœniculi reserat spiracula culi.

Succus è radice recenter expressus, unciarum trium pondere potus cum vini generosi uncia una, nephriticis mirè subvenit. De Fœniculo hunc in modum cecinit Macer Æmilius: *Nephresis.*

Macer. *Fœniculum Medici calidum siccúmque secundo*
Dicunt esse gradu, Marathrum Græcus vocat illud:
Venenis obstat. *Cum vino cunctis obstat hæc herba venenis,*
Hác mansá serpens oculos caligine purgat,
Indéque compertum est humanis posse mederi
Illam luminibus, atque experiendo probatur.
Radicis succus mixtus cum melle recenti,
Pulsá reddit eos omni caligine claros
Expressus Marathri viridi de semine succus
Soléque siccatus, magnum medicamen habetur,
Oculorum morbi. *A queiscunque velis oculorum pellere morbos.*
Auribus infusus vermes succus necat eius:
Renibus in ptisana radix decocta medetur,
Hydrops. *Cum vino fugat hydropicos potata tumores,*
Sicque venenatis obstabit morsibus illa,
Sic quoque pulmonis obstat, iecorisque querelis,
Et sic nutrici sumpta, fit copia lactis.
Cum vino, vel aqua radicis coctio sumpta
Vesicæ morbi. *Nephreticis, & vesicæ morbis medicatur,*
Vrinas purgat, & menstrua sumpta resolvit:
Vel si trita super pectus hæc herba ligetur,
Nausea *Nauseaci m vino sumpta sedabitur illa:*
Fervor stomachi. *Fervorem stomachi cum lympha mitigat hausta.*
Radix illius vino decocta dolores
Fomento curat: patitur quos virga virilis
Oleum. *Hoc quoque, si iungas oleo, facit, hócque perungas*
Ictus, vel factos subitò quoscunque tumores,
Apponas tritam iuncto sedabit aceto.
Venerem stimulat. *Semen cum vino bibitum Veneris movet actus,*
Hócque modo lateris diros sedare dolores
Dicunt, aut herbæ si sit decoctio sumpta
Tradunt autores, eius iuvenescere gustu
Serpentes, & ob hoc senibus prodesse putatur.

Idem hoc testatur Serenus, dicens:

Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ Marathro guttæ cum melle liquenti
Detergere malum poterunt.

Et hæc sunt & plura alia, quæ in longum recenset Tabernomontanus, qui præterea Fœniculi saccharati, seu Fœniculi saccharo obducti meminit, quod commendat ad jam dictos affectus, scilic. caliginem oculorum, dolores capitis; ad memoriam juvandam, vertiginem abigendam, lac & semen augendum. ad obstructiones reserandas, tussim sedandam, & dolores nephriticos curandos, corrigendúmque aërem malignum, & ad halitum fœtentem, nauseam, & similes morbos. Sed & vinum fœniculatum, Mulsam, sive Aquam mulsam Fœniculi: Item Fœniculi decoctionis aquam, Fœniculi succum exsiccatum, Fœniculi extractum, radicis syrupum, & Syrupum extractionis Fœniculi, radicem conditam, Fœniculi salem, & oleum stillatitium chymicâ arte extractum, ad omnes prædictos morbos. *Fœniculum saccharatum. Vertigo. Halitus fœtens. Compositiones è Fœniculo.*

FOENICVLVM VVLGARI simile, dulce.

THOMAS Platerus egregius Medicinæ candidatus misit anno 1595. semen cum hac inscriptione. Fœniculum dulce instar sacchari, cujus semen non differt à vulgari, nisi sapore dulci & grato; multò tamen minùs & nigrius quàm id, quod Florentinum dulce cognominatur. Satum Aprili multoties provenit & floruit in horto E.C.Montbelgardi.

FOENICVLVM DVLCE, MAIORE & albo semine.



FOEniculũ dulce, eodem anno, quo satum est, semen proferens maturum, à vulgato radicibus, foliis, caulibus, & flore vix differre videtur, nisi fortè caule minùs procero & graciliore ac foliis minoribus. semina quidem multò sunt majora, striata, albida, dulcia, minùs acria: cæterùm, si quando Hiemem apud nos perfert, & aliquot annis durat, videtur amittere dulcedinem, & de albedine ac magnitudine minui. Icon Præsens exhibet hujus Fœniculi semen dulce majus, & vulgare minus: itemque rotundius. *Descri[ptio]* *Icon.*

Rationes porrò quæ me movent, ut potiùs hoc Dioscoridis sentiam Marathrum, quàm vulgatiùs, sunt hæ. Primò quod seratur & non nisi cultum proveniat, ut etiam ostendit colendum Palladius, & sativum vocat Plinius. Secundò quòd semen hujus multò dulcius & minùs acre sit, quàm illius. Tertiò quòd minùs procerum, & folia minora conspiciantur. His adde locum, unde deferri dicitur.

Gesn. h. dicitur Fœniculum dulce, vel Florentinum æstivum. Matth Fœniculum sativum, sive domesticum in Hetruria notum. In epit. cum addit. Camer. Fœniculi quoddam genus dulciori & crassiori semine. Cam. apud Matth. german. de hoc ait: Fœniculum Italicum, Welscher Fenchel / Fœniculum dulce, fortassis hortense veterum: in nostris hortis cultum, non diu reservat naturam suam, verùm uti sæpiùs expertus sum, solet postremò, nostro iterum simile evadere. *Synon[yma]* *Satum [dege]nerat.*

Cæsalp. sanè à nostra opinione alienus non est. Fœniculum hortense, inquit, caule cubitali constat, & paulò altiori, recto: umbellas fert latas; semen crassum, in rotunditate oblongum, candidum, sapore subacri, aromatico: seritur in hortis pro condimentis & obsoniis: sed anno secundo transit in silvestre. Fœniculum hortẽse Dioscorides Marathron vocat, Theophrastus Fœniculum inter olera, Plinius Fœniculum à serpentibus nobilitatum. *Fœni[culum] antiq[uo]rum.*

Lugd. p. 689. Fœniculum dulce vocat (ut & Anguill. epist. 7.) describit, sed non pingit. Tab. quam posuit figuram in hist. pro Fœniculo vulgari, in Icponit pro dulci, quod Fœniculum Romanum, & Fœniculum Florentinum, Ital. *Finocchio dolce*, German. Süssen Fenchel / Römischen Fenchel & Florentinischen Fenchel / propter dulcedinem quam habet ex cultura Romæ & Florentiæ, cognominari ait. *Tab.*

Bauh. phyt. Fœniculum 1. sive dulce, caule vulgari breviore, semine majore albido, foliis & semine dulcioribus. Apud Matth. Fœniculum sativum semine majore albidum, verum Fœniculum credi- *Synon.*

creditum, magis dulcescens, sæpiùs hortense, secundo anno in silvestre transeuns, quod in incultis montosis semine exiliori, radice crassiore nascitur: Eid.pin. Fœniculum 3. dulce, ut & Matth.Lac.Ang. Gesn.h.Lob.adv.Cast.Ger.desc. Fœniculum 3.Dod. solo sapore à primo distinctum. Fœniculum sive Marathrum vulgatius dulce, Lob. Fœnic.hortense semine crasso in rotunditate oblongo, Cæs. quod anno secundo in silvestre transit. Fœnic. dulci semine majore, gustu anisi, Lugd. Fœnic.Romanum semine pallidè luteo, Tabern. quod tertio anno in commune transit. Fœnic.majus, Cam.h. Hoc semine est vel rotundiore, quod Romanum & Florentinum dicitur: vel in rotunditate oblongo, quod omnium dulcissimum & gratissimum, & Bononia adfertur. Hæc frater. Mihi Fœniculum dulce, quod veterum existimo, non videtur simpliciter apud Herbarios Fœniculum vocari.

Fœniculum dulce Montbelgardi in horto E.C. ex satione provenit, quod Lugduno allatum erat. eodem anno caulem fert & semen: interdum etiam perfert Hiemem non perinde tamen ut vulgatius, nec perinde frequens seritur, utpote semine è Græcia aut Syria allato, teste Lobelio. Basileæ in horto patris habui semine maturo Augusto.

Quia porrò Fœniculum hoc à veteribus descriptum esse credimus, ideò ei quoque vires ab ipsis Fœniculo attributas convenire dicimus. Illas etiam huic adscribimus, quæ recentiores vulgari proprias faciunt.

FOENICVLVM ROTVNDIORI semine, quibusdam Hippomarathrum.

Hippomarathri ab antiquis proditi silvestris, semine præsertim à vulgari sponte virente diverso, plantam, quæ aptè respondeat, similem equidem habemus (inquiunt auctores Adversariorum) nullam, qualē Guilliel. Dresch probus & peritus Pharmacopœus aluit superioribus annis Antuerpiæ, procerum, prægrandéq; Fœniculum, communi simile: caule ternum, quaternúmve cubitorum, foliis brevioribus, aliquanto rigidioribus, albicantibus Corrudæ. Semen par, aut paulò minus altero [*dulci*] rotundius, & Aniso propius. Isti Hippomarathri nomen fecērunt.

An B.pin.Fœniculum 3.dulce, semine rotundiore: de hoc vide in tituli præcedentis synonymis.



FOENICULUM rotundum flore albo.

Radice nititur fibrosâ, exili: caule minori & breviori: foliis latioribus ac etiam brevioribus, quàm vulgaris Fœniculi: umbella alba, rotunda, primo anno flores & semē ferens, minus quàm vulgare Fœniculum, sublōgum, & rotundum. Plantæ gustus & odor vulgari similis. Si semen hujus stirpis in Autumno terræ mandas, evadet tota planta procerior & efficacior, quandoquidem Hiemem facilè perfert.

Tabern. descriptionis auctor, inscribit Fœniculum rotundum, propter semen oblongum & rotundum, quo à vulgari differre scribit. Mirari eum subit, cur locum, in quo hoc viderit, vel unde habuerit, non indicet.

B.pin. Fœniculum 4. semine rotundo minore: Fœnic.rotundum vulgare, Ger.ic. *Synon.*

A vulgato sapore & odore non differt, sed humilior est, umbella candida, semenque vulgari minus & Carui formâ.

FOENICVLVM MAGNVM, sive Hippomarathrum.

Accepimus à Casabona anno 1594. Hippomarathri ex Cādia titulo, pulchrū semen album, duplex, cōpressum, latum, oblongum in quo tres costæ. differt à nostra Libanotide cachryophora dicta, qᵭ illi semina crassa, turgidáve & non lata.

Considerādum an de hac planta hæc scribat Bellus in epist. ad Clusium. Hippomarathrum folia tenuia; Fœniculo quodammodo similia, profert, caulem lævem, duos aut tres cubitos longum, minimi digiti crassitudine, geniculatum: florem luteum in umbellis, ut Anethum, semina magna, Cachry similia: radice nititur firmâ, magnâ, odoratâ. Vocatur πλατυκύμινον, quod latum Cuminum sonat. Hujus semen vulgariter à mulieribus coquitur in lixivio ad capillos aureo colore tingendos. *Platicyminum Latum Cuminum.*

C.B. in prod. Hippomarathri Cretici nomine ex horto Nicolai Contareni Senatoris Veneti, habet ramos cubitales, rotundos, læves, striatos, pallidè virentes, in alios brachiatos: folia Fœniculi modo, in tenuissima, sed longè brevissima segmenta divisa: caulium summitatibus, umbellæ parvæ insident: gustanti plantæ siccæ folia & caulem, de sapore nihil certè pronunciare licuit. In pin. vocat Fœniculum 6. Hippomarathrum Creticum.

CHAA, HERBA IAponiæ.

Ad Fœniculum reducit C. Bauh. in pin. Chaa, herbam in Iaponia, ex cujus pulvere decoctum preciosum parant, & hospitibus dignioribus propinant: & olla in qua hujus herbæ decoctio facta, in eo apud ipsos precio habetur, in quo apud nos adamantes sunt: Linscot.part.2.Ind.or. cap.28.

ANETHUM. Cap. II.

Descr. FOENICULO persimile est, caule fistuloso striato, foliis tenuissimè in capillaria filamenta dissectis, odoratis, sed minùs, quàm Fœniculum, gratis: flores in umbella lutei, quibus semina succedunt fœniculacea, latiora, sapore acri, minùs grato etiam, quàm Fœniculi.



Anethum Theophrastus inter olera recenset. Hoc nec Dioscorides, nec Plinius describunt, sed ex aliis plãtis Anetho cõparatis facilè colligitur, eã esse, quæ id nomen in hunc usque diem apud herbarios retinet.

Synon. B. pin. Anethũ 1. vulgare: Anethũ, Brunf. Matth. Fuchs. Turn. Dod. Cord. in Diosc. Gesn. h. Ang. Lac. Lob. Cast. Lon. Cæs. Lugd. Tab. Cam. & Ger.

Nomina linguar. Anethum sunt qui Polgidon sive Polgida, qui Anicetum vel Anicethum vocent: Magi Cynocephali aut Mercurij genituram & Cynocephali capillum, alij Mercurij semen: Aphri Scyrrian [Sicirian Tragus] Aegyptij Arachu [Arach. Tab.] Daci Polpum aut Pulpum: Ægineta Enemion: Serapio *Xebeth*: Averth. *Scenat*. Bellunensis *Alscebat*: vetus Avicennæ glossator *Namlin vebet, Sebatum, Iebet, Seebet, Sebet, Sebez, Sceet, Aneide, Alscebete, Sohar, Seth* & *Rau*: Ioan. Bruyerinus Escarlata & Herba Tolosana: Germani Tillen/ Dyllen/ Dillenkraut/ & Hochkraut: Belgæ Dille: Galli *Anet* & *Anete*: Itali *Aneto*: Hispani *Eneldo, Aneldo*, & *Heneldo*: Portug. *Endros* & *Endres*: Angli Dill: Bohemi Koprzahradnij: Hungari *Kapor*: VVal. *Poltum* & *Polpum*: Poloni Swoyßkikopr [& Anys *Tabern. sed quàm bene iudicent alij*] Cretenses *Agnitho*. Nicol. Myrepso caules dicuntur ἀνηθόξυλα: Fuchsius autem per ἀνηθόξυλα intelligit lignosas radices Anethi. Semina dicuntur Arabibus *Besara sebezi*.

Etymon. Ἄνηθον quidem Græcis dictum scribitur παρὰ τὸ ἀνθεῖν, quòd citò crescat. Alij tamen ἄνητον, quasi ἀνίκητον dictum volunt, quia appetentiam cibi excitet, sed etiam ἀνητεῖν & congressus, & coitio Venerea est, ad quàm lacessit Anethi esus, ut antiqui prodiderunt: tametsi plurimo usu tandem genituram exhauriat, Dioscoride teste.

Locus & Tempus. Anethum in hortis copiosum Genevæ, Basileæ, Lugduni, & Montbelgardi, semel satum quotannis semine deciduo se propagat, restibili fœcunditate. Sponte interdum nascitur in Anglia & Northmannia. Anethum, ut legimus apud Crescentium, desiderat communem hortorum terram, & seritur mense Februario & Martio, Septembri & Octobri & in locis clementibus etiam mense Decembri per se & cum aliis herbis, omnem cœli statum patitur. Sed in tepidiori lætatur, rariùs seratur, & irrigetur si non pluat. Aliqui semen ejus obruunt, opinantes quod ab ave nulla tangatur.

Vires & Usus. Aridi Anethi comæ, seminísque decoctum, inquit Dioscorides, potu lac evocat, inflationes ac tormina sedat, alvum vomitiónésque læves sistit, urinas ciet, singultus lenit, oculorum aciem hebetat & genituram restinguit assiduè potum. fœminis vulvæ malo opportunis ad desessiones utile. condylomata illitus ejus cinis tollit. *Oleum.* Oleum sic conficito. In olei libris octo & dodrante, floris Anethi libras undecim & bessem per diem macerato, deinde manibus exprimito ac recondito. Quod si bis macerare voles, rursus recentem Anethi florem eodem modo inmittito. Potest mollire & aperire uterum. Convenit etiam ad rigores per circuitum repetentes, calefaciens & lassitudines solvens. Est etiam cõmodum ad articulorum dolores. Eadem ferè quæ Dioscorides tradit, *Plinius.* Plinius etiam habet. Anethum, inquit, ructus movet, & tormina sedat, alvum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen fervens olfactum. Sumptum ex aqua sedat cruditates. Cinis ejus uvam in faucibus levat, oculos & genituram hebetat. *Galenus. Temperamentum.* Anethum, authore Galeno, adeò excalfacit, ut habendum sit aut secundi ordinis incipientis, aut primi finientis. itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat & crudos & incoctos humores concoquit. fit enim ex eo oleum, cujus propinqua sit temperies pus moventibus & concoquentibus vocatis medicamentis, nisi quatenus paullò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, ac proinde digerendi facultate præditum. *Anethum ustum.* Ustum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium fit, & propterea ulceribus nimis humidis, mollibúsque prodest, poussimùm iis, quæ in pudendis consistunt. at quæ in præputio sunt inveterata, ea probè cicatrice concludit. Cæterùm, viride humidius est & minùs calidum: itaque magis quàm siccum concoquit, & somnum conciliat, *Somnus.* sed minùs digerit. ideirco mihi videntur veteres in conviviis usi esse coronis ex eo concinnatis. Ad crassorum humorum inflationes prodesse Anethum testatur Simeon Sethi. Prodidit idem quosdam sanè ipsum stomacho bonum esse, alios verò minimè, dixisse. Illos quidem ad ejus caliditatem, & facultatem, quæ humiditatem concoquit, & flatus, qui sunt in ventriculo, discutit, respexisse: eos verò ad substantiam ejus, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis & nauseosa. Oleo incoctum porrò discutere ait, & somnum conciliare. Inunctum tumores crudos concoquere. Inflationes quoque, quæ in ventriculo generentur, digerere. Corpus ex immodico labore defatigatum curare. Renes verò lædere secundùm quosdam. Anethum sequentibus quondam celebravit Macer. *Macer.*

A Medicis calidum siccúmque refertur Anethum.
Et dicunt quòd sit gradus huic in utroque secundus.
Lac dat abundanter eius decoctio sumpta *Lac.*
Nutrici, stomachíque solet depellere morbos: *Stomachi morbi.*
Tres cyathos eius tepidæ si sumpserit æger,
Indicio ructus sit, qui demonstrat apertum
Os stomachi, ventúmque per hoc exisse nocivum,
Atque gravis tali sedatur nausea potu.
Provocat urinas, obstantia quæque repellens.
Matricem iuvat, bene si foveatur eodem.
Cum tepido tritum patiens si potet aceto,
Intestinorum curat, ventrísque dolorem. *Intestinorum*
Hoc etiam potu digestio tarda iuvatur,
Vnde minor fieri vis egestiua videtur.
Assiduè bibitum visui nocet, & genitale *Visu*
Claudit iter, siccans humorem seminis intus,
Vuáque si nimio turgens humore gravetur
Suspendit pulvis combusti seminis eius,
Appositus digitis aut intus clystere fusus:
Acrior esse cinis radicum dicitur eius, *Cinis Anethi*
Rodit crescentes cinis hic in vulnere carnes.
Vulnera quæ serpunt, & sordida vulnera curat, *Vulnera ulcera*
Vlcera præcipuè membri curare virilis
Dicitur iste cinis infusus sæpiùs illis,
Olfactu reprimit singultum semen Anethi, *Sin*

Assat um

Assatum & fervens si sæpiùs olfacit æger.
Dicunt fervores oculorum tollere posse
Eius radices tritas priùs, appositásque.
Apponas hæmorrhoidis. si semen Anethi
Vstum, curat eas, & condylomata solvit,
Flos oleo si decoquitur medicabile reddit.
Ilud præcipuè natis de frigore causis
Prodest. & capitis compescit sæpè dolorem
Nervorum laxat tensuras, frigora pellit.

Anethum, vt testatur Tragus, condimentum est optimum, nam olim cum Serpyllo & Allio contundebatur, fessísque messoribus proponebatur, quemadmodum in Alexi Virgilius notat. Tradunt præterea sicut Fœniculum caliginosis oculis conferat, ita Anethum caliginem illorum promovere ac creare. Verumenimverò caliginem oculis inducere Anethum dixerit Tragus, sed citra noxam. Nam capiti conducit & somnum conciliat, maximè Anethinum oleum: quamobrem quòd dicitur visum hebetare, aut caliginem oculis inducere, is de somno & quiete intelligendum potiùs censet. Nobis tamen non placet Tragi sinistra explicatio. siquidem alia est natura ipsius seminis devorati, & olei ejus. Itémque diversa applicatio. Eadem præstare aqua distillata dicitur, quæ Dioscorides toti plantæ adscribit. De hac aqua hæc leguntur apud Tabernomontanum. Conveniens tempus hanc aquam distillandi, in fine Maij, aut in principio Iunij, cum maximè floret, abjectâ radice, in Balneo Mariæ. Si verò efficaciorem desideres, accipe ℥.iiij. seminis ejus, quod pulverizabis grosso modo, & Cucurbitæ impones superaffundendo ℔.iiij. aquæ distillatæ, Cucurbitam alembico cæco occludes, permittésq; viginti quatuor horis in balneo Mariæ macerari, quo peracto alembicum mutabis, & lento igne distillabis. Anethites vinum ex Cæsaris Constantini mente fit ita. Anethi semen colligabis in linteolum, deinde in vinum demittes. Valet ad eosdem affectus. Plura vide apud Tabernomontanum, qui suo more & Anethinam mulsam, & aquam decoctionis seminis Anethi, & Oleũ chymicâ arte extractum, in sæpè dictos usus sine dubio refert. Cæterùm, seminis Anethi & urticæ partes æquales pulveratæ, cum melle in emplastri formam redactæ, condylomata impositu confestim sanant, si Matthiolo credimus. Folia recentia ad condimenta incoquuntur, præcipuè cum recentibus piseolis, suaveolentiam simul & coctionis facultatem in ventriculo præstantia, Cæsalpinus. Teneræ comæ in jusculis esitantur à quibusdam calculosis, quibus non parum prodesse certum est, sed cibo parum grato sapore, Lobelius. Radix recens (nam sicca nullius est utilitatis, Cresc.) habet virtutem diureticam, calculi fractivam, & viarum urinalium aperitivam. Semen per triennium potest servari, melius tamen est si singulis annis innovetur. decoctio herbæ & seminis valet ad stranguriam, & dysenteriam & lac augmentat. Vulgus tandem Anethum vaccarum pabulo commiscet, ad augendam lactis copiam.

ANETHVM SILVESTRE, SEMINE exiguo, Ameos.

Anethum silvestre in Sicilia nascitur, grandius sativo: caule crasso: foliis amplis, ut Fœniculi, sed odore Anethi, quanquam infirmo: umbellis amplioribus: flore luteo, semine exiguo, fermè ut Ameos, subacri: radix parva & lignosa est annua. hac herbâ equos purgant: nam miro modo ejus usu (inquit l.17.c.11. Cæs.) vegetiores redduntur. Idem Fœniculum hoc Meum ignobilius nominare videtur, ita enim quærit eodem l.c.13. An quod Anethum silvestre appellavi ad Meu ignobilius reduci potest, grandius scilicet sed infirmius.

Syn. C.B. Bauh. phyt. & pin. vocat Anethum 2. silvestre, grandius sativo, foliis Fœniculi, Cæsalpini. Eid. pin. Anethum 3. silv. minus, quod in prodr. sic describit: radice est albicante, uncias tres longâ, tenui, quemadmodum & caulis, qui pedalis, albus, rotundus: foliis est uncias quatuor longis, tenuissimè, ut in vulgari, divisis: umbella parva, ex festucis octo vel novem uncialibus composita, flosculis luteis, semine parvo oblongo. In hortulo meo crevit, ex semine à doctiss. Columna, nomine Anethi sylvestris ex Sicilia, misso: quod minus appellare lubuit, cùm Cæsalpinus, Anethi silvestris in Sicilia, quod sativo grandius sit, meminerit.

ANETHO SIMILIS PLANTA, semine lato laciniato. CAP. III.



Descr. Plantula Gingidio nostrati perquam similis, radice parvâ albicante, foliolis fœniculaceis, tenuioribus quàm in Pastinaca erratica, gustúque amarioribus: umbellæ in medio capitulum cæruleum habenti subsunt folia tenuia ut Melanthio: semina rotunda, confertim coacta in unum quasi capitulum. Et sic descripsit plantam Rauvvolfius.

Meo judicio bina esse solent semina qua parte coherent mutuò, aspera, rugosa, oblonga, extrinsecus striata, in ambitu foliacea, fimbriata, ut in Ferulaceis quibusdam, ab iis in eo differens quòd pulchrè in decem partes dividantur, totum semen paulò minus parvi digiti ungue vel denariolo.

Synon. Rauvvolfius appellat, Gingidium Dioscoridis verum: Item postea inter Icones, Gingidium Dioscoridis; Camer. hort. Gingidium Rauvvolfij, Siriacam plantam; inter icones Gingidium, ubi ait eius iconem etiam extare apud Rauvvolfium sed apud eum elegantissima semina, nimis confusa & obscurata esse picta. Lugd. in append. p.34. Gingidium Dioscoridis. Bauh. phyt. & pin. Gingidium 1. folio Fœniculi.

Locus. In monte Libano Syriæ, locis præruptis provenire scribit Rauvvolfius, qui nobis semen communicavit, ex quo Montbelgardi in horto E.C. planta excrevit.

MYRIOPHYLLON SIVE MILLEfolium veteribus. CAP. IV.

Diosc. Myriophyllon [*μαραθρόφυλλον, Ald.*] ita describente Dioscoride, cauliculus est singularis, tener, unicáque nixus radice [*μονόριζος, qua voce vetus caret*] folia habens circa caulem multa [*πολλά. vet. caret*] lævia Fœniculo [*Μαράθρῳ perperam Ald. ἀμαράκῳ. accessorium quoque Μυῤῥίδι*] similia, unde & nomen accepit. Est verò caulis quadantenus cavus [*ὑπόκοιλος*

pro quo vulg. exempl. ὑπόχιῤῥο-, *subfulvus*] coloribus variis distinctus, & quasi studio & artificio limatus & expolitus. Nascitur in palustribus. Vulnera recentia ab inflammatione vindicat. seu viride, seu etiam siccum ex aceto oblinatur. præcipitatis quoque ex alto cum aqua & sale potui datur. Millefolium nonnulli (inter quos est Apuleius) Melophyllon vocant, alij Stratioticen, quasi Militarem; alij Achilleam, Romani Millefolium aut Supercilium veneris appellant, Galli Bellicocandium.

Locus. Vires & Usus.

Plinius. Myriophyllon, inquit Plinius, quod nostri Millefolium vocant, caulis est tener, similis Fœniculo, plurimis foliis, unde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ, & vesicæ, & suspiria, præcipitatisque ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores.

Millefolium cur dictum. Millefolium Plinius Myriophyllon vocat, haud sanè quia in græca voce certa ejus numeri vis & significatio sit, sed quod aptius non poterat in latinis nomen fingi: nec referebat, inquit Marc. Virgilius, in re incerta mille potiùs, quàm decem millia, infinitave folia illi tribuisse. Quod mutato tantùm accentu in græcis μύρια significant: quemadmodum nec malè penitùs dixerit aliquis mille, pluribúsve, aut infinitis pilis constare hominis supercilium, ex cujus similitudine Veneris supercilium hæc ipsa etiam vocata à plerisque fuit: quoniam scilicet quemadmodum minuti densique pili eam hominis partem vestiunt: sic Millefolij hujus coliculos, minuta densáque vestiunt folia, quæ licèt hîc Dioscorides Fœniculo comparaverit, non tamen eàdem longitudine sunt. Hujus enim brevia admodum, Fœniculi verò longiora & quasi capillata. Quod comparatur, copia & exilitas eorum tantum est. Eadem

Stratiotes. ratio Stratioten & Achilleam vocari fecit. Brevibus enim & numerosis illæ etiam foliis describuntur & sunt, ut videre est H.n.g.lib.25.

Dubium in Diosc. Relinquit verò Marcellus constituendum in hoc Dioscoridis capite peritioribus, quod ultimum in eo legitur *bibi ex alto præcipitatis utiliter Millefolium*: præcipitatis legi ne, an aliter oporteat. Is πλώματα in cunctis ferè græcis se invenisse ait, quam vocem nihil aliud quàm ex alto casus & lapsus quidem significare concedit. Inclinat ei tamen animus πνεύματα, i.e. inflationes legi posse, vidisseque in quo πνευματιζομένοις, quod est inflationibus laborantes legeretur.

Æquivoca. Stratioten aquaticum hodie ignotum esse placet Cornario: aut eum saltèm esse, qui in Ægypto solùm nascatur juxta Plinium. Sed cùm hic Aizo similis, Stratiotes aquaticus, meo judicio, esse nequit.

Millefol. stratiotes Myriophyllon esse voluit Brassavola Millefolium vulgare sive Stratioten (de quo dictum H.n.g.l.25.) sed hoc ei non concedimus.

Millefol. aquaticum. Lob. in adv. titulo de Millefolio aquatico altero Coriandri folio p.334. habet nomen Myriophylli, ac ibi intelligere videtur Millefolium aquaticum, à Matthiolo in postr.comm.cum mag. fig. sine descriptione exhibitum. Quale autem hoc sit, nescio. videant igitur lectores, perpendántque an reperiatur planta, omninò similis figuræ Matthioli, & an non sit composita ex umbella Myriophylli Matthioli, de quo paulò post, & nostro Millefolio aquatico pennato.

Millefol aquaticum. Fœniculi facie. Millefolium aquaticum Fœniculi facie, umbelliferum, multis est Myriophyllon.

Millefolium pennatum Lobelio & Clusio est Myriophyllum aut Marathrophyllum palustre.

Millefol. palustre alterum Lob. Est & Millefolium cognominatum Myriophyllon palustre alterum Lobelio.

Viola aquatica. Habet Myriophyllum aliud Lucas Ghinus, de quo agimus sub Millefolio dicto Viola aquatica lib.38. descripta sub capite Polyanthemi tenuifolij.

Fit & Myriophyllum, Millefolium marathrifolium flore Ranunculi albo.

MILLEFOLIVM AQVATICVM, Fœniculo simile, umbelliferum.



Descrip. Folia sparsa, lętè virentia, fœniculaceis perquam similia, cæsurâ non ita dissimili; prima & inferiora differunt nonnihil; segmenta sunt paulò latiora, in icone nostra non expressa, incuriâ pictoris: odore grato, saporo nullo insigni: flores gerit in scapo umbellatos. radices ad Hellebori albi radices quodammodo accedunt, fibrosæ, albæ, crebræ ex capite uno dependentes, palmo longiores, cavæ; in quorum tamen medio reperitur interdum radix quædam primaria, minimi digiti crassitudine, fungosâ, & veluti concavâ.

Myriophyllum Matthioli. Hanc pingere videtur Matthiolus nomine Myriophylli, quod legitimum Dioscoridis constituit, ac se invenisse & sæpè vidisse refert in vallis Ananiæ palustribus, unico tantùm caule, innumeris foliis referto, capillaceis, Fœniculi modo, odore non ingrato. Figura Matthioli non undique placet, minùs etiam ea, quæ ad epit.& hist.germ. à Camerario addita est, eodem Myriophylli titulo, quod græcè Μυριόφυλλον, italicè *Miriofillo*, germ. Fenchelgarb vocat. Emendavi ego Matthioli figuram per vetustam plantam ante 40.annos Patavij collectam.

Icon M... non pl...

Millefol. aquatic. Lob. Lob.in adv. p.333. vocat Millefolium aquaticum alterum Coriandri-folium, ac de eo dicit. Quandoquidem hæc mutila aut depravata visa fuit lectio nobis, post multam perpensionem, animum advertimus hanc repetitam foliorum Millefolij cum Cumyno silvestri collationem, aptiùs nulli quadrare posse, quàm illi Millefolio in aquis nascenti, ejusdem cum isto speciei & faciei, cujus folia quàm plurima à media ad imum scitè exprimunt Cuminum silvestre aut Coriandrum: superiora verò sunt Fœniculi, sed tenuiora, delicatiora, molliora, uti aptè etiam quædam habet lectio: non Amaraci (ut falsò legunt) sed Marathri: reliqua minora, sed similia supernè floribus Millefolij: unde perspicua supina commentatoris [*Matthioli*] somnolentia, dum usque & usque carpit hunc & illum, ipse carpendus & ridendus magis, qui non videat hanc neutiquam foliis esse Sempervivo majoribus, magísque refrigerantibus, sed potiùs Cumini silv. Coriandri, & Marathri, qualem ipse Senensis bellè pinxit. Vmbella etiam hujus est Millefolij, aut silv. Cumini, cui hîc Dioscoridis confert, post sativum fuit Matthiolo expendenda. Hæc Lobelius, qui, dum Matthiolum reprehendit, sibimet valdè doctus videtur, licèt obscuriùs multò loquatur, quàm ut à quoquam intelligi posse queat. Sed quid mirum si volare cupientes absque pennis ipsi prius labant & titubent. Idem postea p.354. Myriophyllum, aut Maratriphyllum palustre nominare videtur, Fœniculi folio in fluitan-

Lob. re...

fluitantibus aquis, luteâ umbellâ emicans. In Obs. p.4... & Icon. p. 759. Myriophyllum aut Marathriphyllum palustre, Adv. p.333. & 354. Cæterum, videtur mihi Lobelius non nosse discrimen inter Millefolium aquaticum & Millefolium pennatum fluitans: quod describit secundo loco in Adv. Ei meo judicio malè assignat umbellam, ut dicemus alio loco. In Obs. ponit figuram Matthioli, sed fluitantem facit, præter ejus mentem. Verum Millefolium Matthioli nunquam observavi fluitare, nec puto ipsum vidisse: conferatur ejus descriptio quam nos ponemus sub Millefolio pennato fluitante, videbit is id non respondere figuræ; ita ut non dubitem asserere, ab eo duæ plantæ confundi: si bene notas ambas habuisset, aut ipsi ad manum fuissent, non accepisset figuram Matthioli, cui tantopere insultat.

Dod. lat. in fol. Millefolium aquatile inscribit, ac à Mill. folio stratiote differre rectè tradit. Expendant peritiores an Apollo rad. 1. supra Martiatum, qui Myriophyllo huic videtur tribuere flores candidos, an ritè ab aliis Millefoliis distinguat.

Taber. appellat Millefolium, Fœniculum aquaticum, Wasser Fenckhel / Fenckhelgarb. Bauh. phyt. Millefolium 10. aquaticũ umbellatum; is Myriophyllum aut Marathriphyllum palustre Lobelij necdum vidit cum umbella. Idem apud Matth. vocat Millefolium 1. aquaticum umbellatum, Millefolium Cordi in Diosc. Mirari autem subit fratrem cur Millefolium umbellatum cognominet, cùm is umbellam necdum viderit. Millefolium quoque Cordi in Diosc. l. 4. c. 115. plurimùm differt à Millefolio hoc Matthioli. Cordi namque est Polygonum fœmina, id quod indicant ejus verba, cùm ait: tota herba nuper natam Abietem figurâ imitatur. B. in pin. meliora docet. Millefolium aquaticum 2. umbellatum, capillaceo brevique folio, est Myrioph. Matth. Lac. Cast. prius Matthioli, Lugd. Millefolium aquatile, Dod. Myriophyllum aut Marathriphyllum palustre, Adv. Lob. Myriophyllum alterum, Cæs. Millefolium, Lon. Ger. Tab. cui & Fœniculum aquaticum.

Lugd. p. 770. Myriophyllum priùs Matthioli. Schwenckfeld. Millefolium palustre 1. στρατιώτης ποτάμιος, Myriophyllum, Matth. Cam. Myriophyllon aut Μαραθρίφυλλον palustre, Lob. Fœniculum aquaticum 1. Tabernomontani. An appellandum cum Schwenckfeldio stratiotes Millefolium, considerandum: quia Dioscor. descriptioni non convenit.

An Cæs. dicitur Myriophyllon in palustribus Pisanis nascens; frequentibus foliis, mollibus tenuissimè scissis, instar latæ avium plumæ: radice junceâ, albâ, fibrosâ: caulem supra aquas tollens, nudum, tenerum, ac mollissimum supra dodrantem: flores circa summum per intervalla congestos, multò latiores Anagallide, colore ex albo modicè purpurascentes: fructus quoque Anagallide majores, florens Vere.

Millefolium Matthioli apud paludes circa fossas Paduæ reperi. Mense Aprili vidi apud portam Livianam. Palustris est in Silesia & aquis non fluitantibus familiaris.

MILLEFOLIUM AQUATICUM foliis Coriandri Matthioli.

Matthiolo quondam dicebatur in epit. Millefolium aquaticum, It. *Millefoglio aquatico*. Eid. in Diosc. Planta quædam Pisis missa à Luca Ghino, quam aquaticum Millefolium appellabat Ghinus, Matthiolus verò aquaticæ stratiotes genus aliquod esse putat. Lugd. p. 770. Stratiotes Millefolium aquaticum Matthioli. Bauh. phyt. Millefolium 9. seu aquaticum Coriandri folio, nondum visum. Bid. apud Matth. Millefolium aquaticum à Matthiolo propositum & à Lugdunensis herbarij autore sub Stratiote Millefolio aquatico Matthioli enarratum, hactenus non visum. Veretur Bauh. ne duæ diversæ unâ figurâ junctæ ad commentatorem sint missæ. Siquidem caules optimè respondeant, si umbellas adimas Equiseto olido. Idem ait in animadv. in H. Lugdunensem p. 38. Stratiotes Millefolium aquaticum Matthioli, an duæ diversæ plantæ unâ figurâ proponantur, considerent Botanici: caules conveniunt optimè Equiseto nostro olido, cujus etiam fit mentio in H. Lugdunensi p. 1070. sub Equiseto olido.

Ante multos annos annotavimus, nos suspicari iconem Matthioli compositam ex diversis plantis. Cam. in ep. ejusdem omisit & descriptionem & iconem. Ipsemet etiam Matthiolus solam ponit iconem in post. comm. cum mag. fig. nullâ factâ Ghini mentione: fortè composita icon ex umbella Millefolij aquatici folio Fœniculi, & Millefolio pennato, ac aliâ aliquâ plantâ: non autem existimo ex olido compositam Millefolio, quod frater Equisetum fœtidum sub aquis vocat, de quo sanè meo judicio Lugd. p. 1070. Nulla igitur animadversio in Lugdunensem hîc cadere videtur, sed potiùs in Matthiolum, qui non descripsit & fortè confudit suâ icone duas diversissimas plantas. Quare meritò censuram in Lug. omisit idem Bauh. pin. vocans Millefolium aquaticum 1. umbellatum, Coriandri folio: Millefolium aquaticum alterum Coriandrifolium, Adv. Hoc foliis Coriandri, & umbellâ subpurpurascente, necdum videre licuit.

DAUCUS PRATENSIS DALEchampij, folio Millefolij.



Donavit mihi aliquando D. Dalechãpius Daucum, quem pratensem vocavit ac sic descripsit. Nascitur radicibus multis, candidis, rotundis, ab ima caulis parte in diversa sparsis, brevibus, dulcibus, odoratis, foliis proximè radicem sex aut septem, totidem digitos longis, foliolis per ordinem multis, orbiculatim cauliculos totos ambientibus, Myriophyllo similibus, mollibus, lætè virentibus, caule medio Fœniculi, cubitali, in ramos duos, vel tres divaricato, foliis paucis vestito, interdum nudo, umbellâ per initium nonnihil rubescente, postea albâ, amarâ, subacri, odoratâ.

Lugd. p. 718. dicitur Daucus pratensis Dalechampij. Bauh. phyt. Daucus 9. (13. pin.) pratensis. Millefolij palustris folio. hũc ait frater me ipsi communicasse. Mihi autem videtur potiùs esse folio Millefolij Stratiotes, quàm aquatici. Hic (inquit Bauh. pin.) foliis & umbellâ, quæ tamen alba est, cum Millefolio aquatico Matthioli convenit, foliis tamen inferioribus, Coriandro similibus exceptis.

In montosis pratis nascitur, ut refert autor, florens mense Majo.

DE

DE PANACE ASCLEPIO veterum.

Diosc. PAnaces Asclepium, ut memoriæ prodidit Dioscorides, caulem de terra emittit, tenuem, cubitalem, geniculis distinctum, circum quem folia sunt similia fœniculo, sed majora, & hirsutiora, odorata [*malè olentia, δυσώδη, Orib.*] & in summo umbella, in qua flores aurum referentes, acres, odorati. Radix est parva & tenuis. *Vires.* Vim flores & semina habent adversus ulcera, tubercula & phagedænas, si trita cum melle imponantur: contra serpentes cum vino bibuntur, & cum oleo illinuntur. *Origanum silv. Cunila* Quidam etiam silvestre Origanum, aut Cunilam, Panaces vocant, velut de Origano dictum est.

Plin. De hoc Panace Plinius ait', Asclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellavit: & ipsi succum attribuit, quem Dioscorides Heraclio adscripsit. Theophrasti descriptio non omninò consentit, cum Dioscoridis descriptione. Asclepium, inquit, radicem habet longitudine palmi, albam ac valdè crassam: & corticem crassum ac salsum: caulem undique geniculatum: folium simile Thapsiæ, sed crassius: Commodum autem esse aiunt adversus serpentes, si derasum bibatur: & ad splenem, quum sanguis circa ipsum fuerit, ex aqua mulsa: & ad caput, si tritum cum oleo illinatur: & si quis aliâ quadam obscurâ parte doleat: & ad ventris dolorem vinum derasum, Item, ut quis longas ægritudines evitet. Postea verò etiam ad ulcera, ita ut humidis siccum inspergatur, vino calido prælotis. siccis vino subactũ imponatur. Galenus minus calidum quàm præscriptum esse dicit. Vnde ipso & floribus & semine, ad ulcera & tubercula & phagedænas utuntur melle mixto.

Autores non conveniunt. Asclepij folia, quæ Dioscorides Fœniculo similia dixit, Theophr. lib. 9. plant. hist. Thapsiæ nullâ diversitate comparavit. Siquidem Thapsia Fœniculi folio est, teste Marcello Virgilio. Idem Theophr. radicem Panacis hujus candidam esse dixit & crassam valdè [*παχεῖαν σφόδρα*] & non tenuem, ut multi verterunt, & Dioscorides legisse videtur. Idem quoque radicem *σπιθαμιαίαν* [*dodrantalem, aut longitudine spithama*] tradit: Dioscorides *μικρὰν*, i.e. parvam, etsi in melioribus codicibus *μακρὰν* [*longam*] legatur. Cogitandum itaque in radicis longitudine est, brevísne an longa dicenda sit, quæ dodrantalis fuerit. Est autem Spithame Græcis & Latinis, auctore Plinio l. 7. c. 3. dodrans: longitudo & quod capit spatium humana manus à summo pollice usque ad summum minimum digitum extensa: quæ mensura quoniam in tres quartas humani pedis partes incurrit, dodrans dicta est. Sic enim veteres Romani novem in libra uncias appellaverunt. Variant Plinius & Plinium sequuti in hac mensura, nunc pedalem, nunc semipedalem, & aliquando palmarem vocantes: quæ etsi videatur descripto à nobis [*Marcello*] dodranti & spithamæ congruere, nihilominus utendum ea non est, ne concurrat cum antiquo palmo, quæ quatuor digitorum in hominis manu, ut sunt conjunctorum sine pollice, mensura est, quæ sexies repetita cubitum Romanum constituit, qui ex 24. hujuscemodi digitis conficiebatur. Nobis in radice herbæ, qualis Panaces est, dodrantalis mensura, longior potiùs, quàm brevior videtur, & nihilominus mutare aliquid ausus non fuit: quoniam non sit facilè certi aliquid constituere.

Aequivoca. De reliquo, Anguillara & Matthiolus pro Panace Asclepio Dioscoridis plantam exhibent foliis Ferulæ, flore luteo [*Panaces scil. nostrum Matthioli flore luteo, de quo mox*] quam in Candia Seseli, in Sicilia verò Peucedanum appellari aiunt; Panacem Asclepiadem Lobelij Ferulæ facie diversam esse ab Asclepio Panace Matthioli asserere non dubito, ita ut eandem, Libanotidem quorundam flore luteo, appellare non verear.

PANACES ASCLEPIVM MATthioli, flore luteo.

PAtavio ad me misit frater plantam, quam Panacis Asclepij nomine pictam, nec descriptam, exhibet Matthiolus. folium dodrantale, palmum fermè latum, pinnatim ferè divisum, incisuris Millefolij militaris: segmenta extrema angustissima, brevissima, quæ ad Mei segmenta accedunt: flores umbellati, parvi, lutei, acri sapore linguam feriunt.

C Bauh. plantam hac dedit nomine Mei Athamantici Guilandini, Patavio delatam. *Meu a-mant.* Dedit & aliam portionem cum hac inscriptione Delamberus. *Delamberus.* Verùm quum non sit mihi integra planta, accepi figuram Matthioli, & ad latus folium ex mea planta, & semen ex Camerarij figura apud hist. germ. Matthioli, nescio tamen an hujus plantæ sit.

Panaces Asclepium Mat. Præsens porrò planta dicitur Matthiolo Panaces Asclepium, græcè *πάνακες ἀσκλήπειον*, arabicè *Panax Aschilibet*, italicè *Panace asclepio.* Eidem in post. comm. cum mag. fig. Panax Asclepium. Is in post. mutavit nonnihil figuram, non tamen redditâ causã, mihi meliùs arridet prior. non describit, & in hist. germ. omittit. Et hoc etiam Cam. ad ejus hist. germ. annot. Panax Asclepium, inquit, pictum à Matthiolo sine descriptione, cui addit semen sibi missum pro Panace Asclepio.

An Gesn. h. Panaces Asclepium, quod Patavij serere scribit, quamvis ignoret quo proventu.

An Cæsalp. l. 7. c. 4. Dioscoridis Asclepium ex Sicilia allatum, foliis circa radicem stratis, densis: foliorum capitulis brevibus, subhirsutis, cauliculo tenui: umbellis luteis: seminibus compressis, magnitudine Fœniculi: radice digiti crassitudine, nigrâ.

Lugd. p. 739. Panaces Asclepium Matthioli inscribit, & ejusdem cum Ferula generis esse cum Pena tradit, nec item figuram dissimilem.

Tabern. Panaces Asclepium, Heylwurtz/ Asclepium. Ad aliam plantam, quàm hactenus nominati hanc refert frater C. Bauh. Apud Matth. enim & in phyt. vocat Libanotidem 3, sive Libanotidi secundæ similem, seu Panax Asclepium primum. *Liba. C.B.* & ita etiam in Animadv. in Lugdunensem appellat, dicítque inibi falsum esse quod diversi generis non sit à Ferula, id quod cum Pena statuat Lugdunensis: se enim Panaces Asclepium Lugdunensis & Panaces Asclepium Lobelij in horto Patavino legisse, diversas à Ferula plantas: quod idem in notis in Matth. etiam monet. Debebat porrò is addere Lugdunensem figuram ex Lobelio Panacis Asclepij Ferulæ facie recepisse. Non video tandem Lugdunensem in verbis *C.B.* Penæ quicquam falsi dixisse, quæ sic habent. Panaces Asclepium, quod diversi generis non est, inquit Pena,

Pena, nec item figurâ dissimile, præsertim istud doctioribus verum putatum, fortè quale in Matthiolo pictum videtur. Sed id tantùm se vidisse ait Matthiolus effigiémque ejus pinxit, omissis notis omnibus. Hæc verba sunt Lugdunensis. Considerent Lectores an falsitas non sit in animadversore: cur non reprehendit Matthiolum, qui suam non describit, & Lobelium ex quo desumpta verba, posita ab Lugdunensi. Eid.B.pin. Libanotis Ferulæ folio 4. sive Libanotidi secundę similis: Panaces Asclepium, Matth. Lac. Cast. & Lugd.

MEVM VETERIBVS.
Cap. VI.

MEum, quod Athamanticum vocatur in Macedonia & Hispania [*non legit Oribasius, Matth.*] nascitur, authore Dioscoride, plurimum, caule & foliis Anetho simile, crassius tamen Anetho, ad cubitos duos [*ὡς τὰ πολλά Oribasius, inquit Matth.*] insurgens, sparsis radicibus tenuibus, obliquis & rectis, longis, odoratis, linguam calefacientibus. Quæ cum aqua coctæ, aut etiam citra cocturam, tritæ potæ, arctas circa vesicam & renes affectiones mitigant, & urinæ difficultati commodant, stomachíque inflationibus & torminibus, & uteri affectionibus ac articulorum doloribus. Thoracis fluxionibus cum melle tritæ, vice ecclegmatis auxiliantur. Sanguinem etiam ducunt per menses ad insessus decoctæ. Ad pubem verò puerorum impositę urinas ducunt. Si verò plus quàm oportet bibantur capitis dolorem inducunt.

Mei radices, ut ait Galenus, perutiles sunt, calidæ tertio ordine, siccæ secundo: proinde urinam, mensésque ciere volentes, hoc utuntur pharmaco. Sed si pluſculum sumatur capiti dolorem movet, utpote cùm pluſculum sit calidum quàm siccum, quippe cum humiditatem crudiusculam etiamnum & flatuosam caliditatem ad caput deferat, atque ita ipsum afficiat, lædátque.

Meu, scriptore Plinio, in Italia non nisi à Medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo ejus genera. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inventum: hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis Aniso [*Anetho volunt legendum, Corn. Lacuna & alij*] simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris [*obliquis puto legendum, ut Diosc. habet*] quibusdam altissimis. Minus ruffum quàm illud alterum. Ciet urinam in aqua potum, radice trita ac [*vel*] decocta. Inflationes stomachi mirè discutit. Item tormina & vesicæ vitia, vulvarúmque: & dolentibus articulis prodest. Thoracis item fluxionibus cum melle, infantibus cū Apio illitum, imo ventri urinas movet.

Cæterùm, cur Dioscoridi Athamanticum diceretur, Plinius modò exposuit: nisi fortè Athamanicum subtractâ t literâ legendum sit, inquit Marcell. Virgilius, docueritque Dioscorides in Athamania nasci: cujus regionis gentem, auctore Bizantio Stephano, aliqui Thessaliæ, aliqui Illyrico assignant. Nec refert in Macedonia nasci Meon dixisse Dioscoridem, cùm non longè distent inter se Thessalia & Macedonia, mutatisque à regibus sæpenumerò earum terminis, altera in alterius appellationem aliquando trāsierit. Peregrinum autem semper, quondamque rarum, nunc verò quod sciam nullum Italiæ Meon est: non quia quibus locis antiquâ ætate nascebatur: æterna enim plantarum genera voluit natura esse. Sed mutatæ cum temporibus artium & doctrinarum rationes, multa quæ in nova medicina diu neglecta sunt, ignota penitùs nobis tandem evaserunt. Ex quo fit, nequid possit in eo dici, præter ea, quæ à Dioscoride, Galeno & Plinio jam tradita sunt.

Meum, nomen herbæ cujusdam à veteribus descriptæ, pluribus attribuitur plantis. Et imprimis Meo vulgari, seu Radici ursinæ nominatæ. *Radix ursina.*
Meo altero Italico quorundam.
Meo, Dauci Cretici facie.
Libanotidi quorundam, sive Ferulagini, foliis Fœniculi, floribus luteis. *Libanotis.*
Quod Anethum silvestre appellatur, ad Meu reducere conatur Cæsalpinus. *Anethum silv.*
Fœniculum tortuosum nonnulli verum Dioscoridis adstruunt Meum. Verùm non sine errore. *Fœnic. tortuosum.*
Cicutaria latifolia à Cam.h. & C.Bauh.phyt. Meu folio Cicutæ cognominatur. *Cicutaria.*
Meum in quibusdam Belgicis officinis, teste Dodonæo, de Apio silvestri dicitur. *Apium silv.*
Invenitur Imperatoriam [Meisterwurtz] esse à quibusdam Meu dictam. *Imperatoria.*
Mei & Meu nomine, id attestante Cordo, Angelica à nonnullis exhibetur. *Angelica.*
Mutellina, Gesnero Caros, vel Daucus Alpinus quidam visus, Meum, à C. Bauh. quoque nuncupatur. *Mutellina.*
Meum quibusdam de Bunio Dodonæi dicitur, quod nos Bulbocastanen inscribimus. *Bulbocastane*
Traditis ita Æquivocis reliquum est, ut Succedanea adscribamus. Meu itaque vero nos carere attestatur Cordus, qui Sisonis semen (quod Sisarum, vel Siser, & Amomum dici ait) pro Meu sumendum præcipit. *Succedanea. Sison.*
Pharmacopola, si Meu caruerit, Galeni & Æginetæ consilio in suis antiballomenis, Myrobolano, i.e. Glande unguentaria uti debet. *Glans unguentaria.*
Meu deficiente, Tractatus qui pro quo, Psyllium substituit. *Psyllium.*
Petrus Paduanus, Luminare majus, & alij plures volunt quod Mu Avicennæ sit Meu Dioscoridis: nec nos aliud esse (aiunt Monachi in Mes. distinct. 1. cens. 45.) putamus, adhuc tamen nobis incompertum. Quid sit Mu Avicennæ investigent posteri. *Mu Avic.*
Quæ tandem sit radix ista grossa, quam Monachi in Mes. dist. 1. cens. 45. communiter à multis annis usque in hodiernum diem omnes Pharmacopolas falsò pro Meo usos esse scribit, ignoramus, nec ipsi id ostendunt. *Radix quadam grossa.*

MEV VVLGARE SIVE
Radix ursina.



HErba hæc, cujus folia cubito ferè longiora, longos habentia pediculos striatos, supremæ partes admodum sunt similes foliis Fœniculi, capillaceæ, molliores tamen, nec capilli usque adeò longi, caulem edit similem Fœniculo, minorem tamen multò, striatum, inanem, ramosum, umbellam florum alborum, Anethinis similiū, è quinq; foliis compositorum, odoratorum, semina magna, *Descr.*

gna,longa. Radix interdum una,interdum plures, dodrante longiores, modò tenuiores, modò crassiores, à quarum lateribus, ut plurimum oriuntur obliquæ radices, satis longæ, quæ sursum interdum tendere deprehenduntur, nec passim in aliis radicibus sic adnatæ provenire solent. Cortice vestitur primò nigricante, vel potiùs cineritio, tenui: dein altero crasso,albo,gummoso: in ejus medio est matrix. Odore est satis jucundo, Pastinacæ ferè, magis tamen aromatico: sapore non ingrato,nisi quòd acris & non nihil amara. Quum verò radix hæc ex iis sit, quæ Hiemem perferunt, & alpina, magnas habet comas, capillatias, ex foliis arescentibus.

An Ruell.lib.2.cap.3. per Meu (quod officinis Anethum silvestre, quibusdam verò Herbariis Anethum tortuosum,appellari scribit) hanc plantam intelligat, judicatu admodum difficile est,cum nullas addat notas, præter eas, quas habet Dioscorides & Plinius, licèt id eum voluisse scribat apud Matth. C.Bauhinus.

De hac Monachi in Mes.dist.1. cens.45. Meum sive Meu paucis ante annis invenimus ipsum in nostra Italia,videlicet in montibus Nursiæ, & ab incolis illius loci,Spicula vulgo dicitur. *Spicula.* Et sine dubio est ipsum Meum à Dioscoride descriptum. Nam ad unguem omnes notæ de Meo à veteribus positæ,conveniunt isti plantæ. Reperitur etiam in Calabria & alibi, quam nonnulli Imperatricem, *Imperatrix* & Imperatoriam, sive Herbam Imperatoris nominant.Etiam in Hispaniis, circa montes Asturiæ degentes,à quodam fratre nostri ordinis habuimus de radicibus plantæ veri Mei Hispanici: *Verum Meum.* tamen ipse frater non vocabat ipsam plantam Meum, sed Sistram. Sistra autem secundùm Pandectarium,Simonem Ianuensem, & plures alios, est ipsum Meum. Dictas autem radices, Hispaniâ Romam nobiscum detulimus,& comparavimus ipsas radicibus dictæ Spiculæ,& ambæ ejusdem speciei esse, ab omnibus qui viderunt, judicatæ sunt. Quapropter non est necesse ampliùs ab Hispanis & Macedonibus ipsas perquirere. Et quamvis Dioscorides, Plinius, & cæteri laudent Athamanticum, *Meum Italicum optimum.* forsan quia (ut putamus) non viderunt Meum Italicum: quoniam si vidissent, judicassent ipsum optimum, quoniam certissimum est, terram regionis Italiæ non esse inferiorem, aliis Europæ partibus, in procreandis herbis, & cæteris rebus à summo omnium bonorum datore usibus hominum concessis. Et specialiter Plinius non vidit Meum in Italia sponte natum, quoniam ipse testatur, quòd tempore suo non nisi à Medicis serebatur in Italia. Nec Dioscorides cùm dicit, quod in Macedonia & in Hispania plurimum gignatur, negat in aliis Mundi partibus posse gigni. Dicit autem plurimum in Hispania & Macedonia: quasi dicat,in aliis regionibus non ita copiosè habetur. *Meum officinarum falsum.* Ista autem radix qua communiter à multis annis pharmacopolæ pro Meu usi sunt, atque in hodiernum usque diem utuntur, minimè est Meu. Non enim Meu habet radicem grossam,ut est ista, quam ipsi vendunt. *Serap. err.* Non obstante quod in Serapione legatur: Et habet radicem non subtilem.Est ibi menda in codice: quia librariorum incuriâ, vel quomodocunque sit, illud *non*, ad textum authoris additum est. Debet enim dici: & habet radicem subtilem. Probatur, quoniam Serapio non à se: sed authoritate Dioscoridis illud dicit. In Dioscoride autem patet contrarium,cùm dicit Meon habere radices longas, tenues,&c. *Error quorundam circa Sistram.* Præterea nonnulli hallucinati sunt in Sistra: ut sunt Petrus Paduanensis,postillator antiquæ Dioscoridis trãslationis,& Lumen Apothecariorum, & Thesaurus aromatariorum, & cæteri qui volunt ipsam Sistram esse Phu, Valerianam. quod falsum est. Etenim in propinquitate vocabuli erraverunt. Siquidem pro Sistar, intellexerunt Sistram: quoniam Sistar est Phu,i.e.Valeriana; Sistra autem est Meu.Meon igitur sive Meum,Meu, *Anethum silvestre.* Sistra & Spicula, idem est, quod etiam nonnullis Anethum silvestre nuncupari non displicet. Hactenus Monachi, quorum opinio verisimilior videtur: quàm Cordi, *Cord. non...* qui verum Meum solo tantùm nomine cognosci, & in calida Italia sponte vix nasci, ac propterea olim in Italia Medicos hanc herbam studiosè in hortis serere, testante Plinio, fuisse solitos ait. Et nedum in frigidiori Germania suæ spontis esse concedit. Sed argumentum Cordi ex Plinio desumptum non satisfacit. Nec Plinius asserit, non provenire in frigidis locis.

Tragus Meum vulgare inter Dauci genera reponit, *Daucus... Trago...* Daucúmque, Berwurtz / inscribit, ac pro Dauco Cretico, & Dauco primo describit, & post his *Dauc. Creticus.* nomenclaturis appellat. Primum genus [*Dauci*] Daucus ille est Creticus, quem magni etiam viri Pastinacis, *Pastinaca non est.* sed non sine gravissimo errore annumerare non dubitarunt. Nicander in Theriac. *δαυκεῖον* vocat,ex quo loco Marcellus Virgilius id emendat, quod malè in quibusdam græcis exemplaribus *δίρχειον* legebatur. Hieron. Braunschvveig Fœniculum porcinum(germ.Sewfenchel) & Peucedanum vocat, alij Creticum Seseli, quod aliàs Tordylon, vel ut habet Ægineta Gordylon nuncupatur, esse volunt. Nostri Rizophori Berwurtz / germanicâ *Berwurtz.* voce, vel, quòd capillata sit [*qualem descripsimus*] aut, quia matricis suo loco motæ dolor, à mulieribus retentâ in ore hâc radice, quem patriâ voce Bermůter nominant, sedari credatur. Hæc Tragus l.1.c.148. Idem l.2. c.120. Tordylion sive Gordylion non esse Daucum, quem Germani Berwurtz nominant,affirmat. Sed is, quam Germani Berwurtz vocant,ineptè Daucum appellat.

Daucum porrò esse,& non esse (sui fortè oblitus) *Daucus est & non Fuchsio.* his prodidit Fuchsius. Mei radix officinarum (ait l.1. compos.med.cap.8.) non est nisi ejus herbæ, quam Germani Berwurtz / Græci & Latini Tordylion & Sesel. Creticum nominant, radix, ac possunt officinæ illâ pro vero Meo sine omni errore uti, donec verum ad nos advehatur. Siquidem Tordylion easdem quas Meum facultates habeat. Idem l. 2. supra auream Alexand.præter jam dicta ait, quosdam Libanotidem primam putare. Non est (addit in hist. c.313.) cur *τόρδυλον ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν*, Daucum credamus. Cap.autem 85.ait: Daucus Creticus Dioscoridis, vocatur à Germ.Berwurtz / licèt hujus semen hirsutum non sit, quale Dioscorides in Dauco Cretico desiderat. Sed quum alia omnia adeóque facultates respondeant, non est, cur una nota nos impediat, cur minùs Creticum Daucum credamus, aut saltèm Germanicum, qui Cretico per omnia respondeat.Vel si prorsus alicui non satisfaciunt,quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse Seseli Creti- *Err. Ryff.* cum [*seu etiam in Icon vocat.*] Tandem in Apol.concludit,dicens. Ryff.in Diosc.nostrâ usus est picturâ. Falsò autem eam herbam, quam Meum esse affirmat, germ. Eberwurtz vocat [*Corn.hic labat etiam.*] Quanquam typographi erratum suspicor, legendis *Meum negatur.* pro Berwurtz / facili transpositionis errore. Non esse Meum ut Brunfelf. Gesn. & post hos Ryffius censet, satis monstrat, quòd scil. ejus caules, ac potissimùm folia, non sint Anethi foliis crassiora, sed magis tenuia. Erit itaque potiùs Creticum Seseli. Fuchsius malè, nostro quidem judicio, & Daucum & Seseli Creticum,vel Tordylion, præsentem plantam pronunciat. Discrepant enim jam nominatæ plantæ plurimùm, ut conferenti eas facilè patebit. Rationes quibus Meum esse negat,debiles sunt & infirmæ, quæ non refutandæ.

Mat-

Credidimus superioribus annis, inquit Matthiolus, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eo aliunde advehi: primùm quòd Mei vice uterentur seplasiarij quibusdam albicantibus radicibus, sapore Pastinacæ simili: deinde quòd etiam Plinij tempore rarum esset in Italia. quippe qui scripserit non seri in Italia Meon, nisi à Medicis, iísque admodum paucis. Quod procul dubio indicare videtur, usque ad Plinij ævum peregrinum in Italia fuisse Meon. Sed cùm herbariorum quorundam diligentiâ, quædam nuper reperta sit planta, quam legitimum esse Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne videar mordicus tenere opinionem, facere equidem non possum, quin in eorum sententiam deveniam: tametsi in contrarium aliqua sese offerat ratio, quòd scil. hujus plantæ radices odorem non usque adeò gratum spirent, sed quadantenus graviter oleant, nec tenues cernantur, ut Dioscorides inquit. Plinius Meo, folia Aniso similia reddidit, vocum fortasse similitudine deceptus. siquidem Dioscorides Anethi foliis Meum oriri tradidit. Eadem in postr. comm. cum magn. fig. habet Lat. & Ital. ubi pulchriorem figuram ponit, & addit folia Asparago magis similia, quàm Anetho; Imperatricem vocari in Apulea: Plinium dicere Meum folia Anisi producere, uti etiam reperiatur in quibusdam Dioscoridis exemplaribus, quod dubitandi ansam præbeat. Idem in Apol. adversus Amatum hæc tradit. Non clamo in Italia Meum non reperiri, sed plura sanè esse scribo, quæ me ancipitem reddiderunt, an Meum quod nunc pro genuino sumitur, legitimum fuerit. A Lusitano jam pridem non didici in Italia quoddam circumferri Meum, cùm ante ipsum hoc sciverim. In hanc tamen inclinari me dixi opinionem, illud à genuino ac vero Meo mihi videri longè dissimile. Hoc etsi simpliciter à me esset dictum, ut meam hac in parte solùm exponerem sententiam, nescio tamen cur accusandus magis illi videar, quàm admonendus. At quòd in hanc venerim opinionem, illud in causa fuit, quòd plures hujus rei mihi constarent rationes. Etenim est in primis quòd viderim nostratis Mei radices longè crassiores, vegetioréfque, quàm genuini expetat historia: quippe longas & tenues radices Meo reddidit Dioscorides. Est deinde quòd eædem graviter potiùs, quàm suaviter oleant, quum tamen Dioscorides in Meo radices requirat odoratas, non graveolentes. Est præterea quòd mansæ parùm omninò acrimoniæ resipiant. At quum Galeno auctore, Meum tertio excessu excalfaciat, cur non illud genuinum acriori vi pollere existimaverim, quàm quod nuperrimè in usum Medicum concessit? Est etiam quòd extent manuscripti Dioscoridis codices, qui Meum non Anethi, sed Anisi foliis, conferant. Quod & idem refert Plinius, quem licèt rejiciat Amatus, non tamen sine ratione est adductus, ut scriberet non nasci in Italia Meum. Nam cùm non nisi à Medicis, iisque admodum paucis ipsum seratur, magnum & evidens est argumentum, non ibidem sua sponte progigni. Quorsum velut peregrinum à Medicis excolebatur, si ubique in Italia nunc illud excrescere videmus? His itaque palam est, ut non abs re in censendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum, &c. Veruntamen nolui id prætermittere, quin hujusce Mei imaginem appingerem, non tamen, ut hoc tantùm argumento fateri viderer, illam genuinum referre Meum, sed ut illud nobis ante non ignoratum (ut opinari videtur Lusitanus) ostenderem.

Matthioli argumenta refutantur.

His Matthioli argumentis, si nulla sint validiora, facilè est respondere. Primò, quòd vegetiores sint radices, cùm tamen tenues Dioscorides dicat, fieri potest, ut locis calidioribus, ut in Macedonia tales sint: Præterea Meo nostro non semper crassæ sunt, quod evenit ratione loci & ætatis. Secundò dixit Dioscorides εὐώδες esse, quod vocabulum pro odorato simpliciter ut plurimum ab ipso sumitur. quin addiderim habere nostras radices suavem odorem, quamvis aliquid gravis habeat. Tertiò, quòd temperamentum attinet, acrimoniam sanè cum amaritudine manifestam habet, ita ut si non tertio gradu excalfaciat, parùm absit à fine secundi, id quod aliis dijudicandum relinquo: addiderim loci naturam ad id plurimùm conferre. Quartò, de foliis facilis est lapsus, ut ait Lacuna. legit fortè Plinius pro ἄνισον, ἄνηθον, facili errore. Quintò, ex Plinio majoris momenti est argumentum, quod ita infringendum esse censeo. Difficile esse ulli pronunciare, non provenire plantam sponte in aliqua regione, nisi quis diligentissimè omnia loca & intimos ejus regionis (ut ita dicam) angulos perlustrarit, quod an Plinius in Italia præstiterit me latet. Plinij tempore fortè sponte nata propter Medicorum ignaviam nondum conspecta fuerat. Latitabant sanè plures, quæ nostris temporibus indies manifestantur. Sed unde quæso in hortos translata? Quod autem à Medicis culta fuerit, factum dixerim, quòd digna fuerit, quæ hortos exornaret, & non passim proveniret. quales hodie, exempli gratia, Asarum, Pyrola, & similes plures coluntur. Non hæc propterea dixerim, quod Vrsinam radicem, verum Meum asseruerim. Nam crassitudinem caulium & altitudinem Meo à Dioscoride attributam, hactenus in Meo vulgari non observavi, quamvis Matthiolus ei tribuat cubitalem, an visam, ignoro. Color etiam totius plantæ non convenit cum Anethi colore.

Meu verum Amato.

Verum Meum in Italia nasci contendit Amatus his verbis. Meu herba, in Hispania familiaritissima, tamen hactenus à multis ignorata, caule & foliis Anetho similis est, verùm crassior, radicibus comosis, obnigris, in obliquum rectúmque sparsis & frequentibus, qua de causa hodie multi Fœniculum tortuosum, sive tortuosum Anethum appellarunt. Cæterùm, hæ radices, in medico usu à multis desiderantur, quæ facilè ex Hispania, & montibus Bononiensibus in multas orbis partes vehi possunt. Nam olim mihi, quosdam agirtas convenienti, qui in Antuerpiam, tanquam celebre emporium inter alias quasdam radices adferre & ostendere solent, suo nomine Bærwurtz appellatas: quas tamen Meu esse herbæ, summopere contendebant: & quum ex herba folia caulémque non dissimilia Anetho habente se collegisse affirmabant, eáque de causa, ab officinis Germaniæ pro vero Meo habebantur: cæterùm, minimè ita se rem habere, illud mihi indicabat, quòd præter discrepantem figuram, non erant odore [*commendabiles*] quem aromaticum Meon Hispanum habet. Nam multi quoque Itali pharmacopolæ pro vero Meo quasdam indicant albas radices, Daucum odore referentes, quæ non multùm ab illis, quibus Germani utuntur, absunt. At re vera, verum Meum in Italia nascitur, in montibus præcipuè Bononiensibus, ex quibus Herbarij quidam diligentiss. ad nos attulerunt, illi non nisi à nobis in Hispania conspecto, simile, quod Dioscoridis historiæ in universum respondet:

Fœniculum & Anethũ tortuosum.

Meu verum in Italia nascitur

nam radices exteriùs nigræ, intus verò albæ sunt, quarum odor similis illi est, quem Fœniculum siccum ex se spirat, suavior tamen: earum quoque sapor non admodum acutus erat, aromaticum quid præ se ferens: quæ in infima parte capillatæ, comatæve adeò reperiuntur, ut Spicam Nardi quicunque has radices viderit, primo intuitu esse dicat. A quibus argumentum non mediocre desumimus, quòd Spica Nardi passim officinis obvia, radix potiùs, quàm plantæ summitas sit, ut suo dicetur loco. Curabunt igitur deinceps pharmacopolæ, verum Meum non solùm ab Hispania, sed etiam montibus Bononiensibus habere, quum ibidem verum & Athamanticum reperiatur. Nec enim veritas ipsa occultanda est hac de causa, quia Plinius scriptum reliquerit, suo tempore Meum in Italia non nisi à paucis Medicis seri, quem sequutus postea Marcell. Virgilius dixit: Nunc quod sciam, nullum Italiæ Meon est: Ob quæ verba Matthiolus in Italia quoque Meum non reperiri clamat. Imò contra Monachos acriter agit, qui in Calabria & Nursiæ montibus Meum nasci, & inde eradicasse se affirmant, quod ita esse crediderim, quum apud Bononiam quoque nascatur: ut testes sunt Nicol. Nicolucius pharmacopola Ferrariensis, & Gaspar de Gabrielis, qui publicè rem herbariam apud Ferrarienses profitetur. Accusandus igitur Matthiolus potiùs est, quum negligens in hac herba inquirenda fuerit, quàm diligentissimi patres, qui desudantes, Nursiæ montes, ut eam inde eradicarent ascenderunt. Interdum tamen avarus Pharmacopola si hac caruerit radice, Galeni & Æginetæ consilio, Myrobolano, i.e. Glande unguentariâ uti debet. Hæc Amatus, qui Meum vulgare pingit, & falsò in Germania provenire negare deprehenditur.

Spicâ Nardi radices æmulantur.

Matth. repreh.

Monachi excusantur.

Meum verum Dioscoridis reperiri in Italia repetit Anguillara; in Calabria in monte Poline vocari Imperatrico; in Norsiæ montibus ad Castellum S. Angeli Spicura; in montibus Modenæ ad Castellum dictum Fiuralbo, Finochiella.

Imperatrice.

Finochiella.

De Meo ita discurrit Cronemburgius. Mei genus unum, quod Athamanticum vocant, à Diosc. lib. 3. refertur. Duo autem à Plinio lib. 20. cap. 23. Hactenus illo vero caremus: quo passim utimur, Pastinacæ odorem habet, & quibusdam Anethum silvestre vocatur, vulgo Germanico Berwurtz. Sunt qui Siler montanum, sunt qui Amomum nostrum hîc substituant. In Hispania nunc passim cognoscitur, ac quanquam Plinij ævo Italiæ fuerit peregrinum, utpote non nisi à paucis Medicis seri solitum, attamen nunc herbariorum diligentiâ repertum frequens in montibus Bononiensibus, è quibus commodè ad nostrum usum transferri queat. Cæterùm, cur negat Cronemburg. Germanorum Berwurtz, esse verum Meu? traditque hoc in Hispania & Italia reperiri. Meum Hispanum & Italum non videtur diversum, à Meo vulgari Germanorum, dicto Berwurtz. Demonstrant hoc plurimorum autorum propriæ figuræ, quæ in omnibus conveniunt. Si igitur Meum Hispanicum genuinum sit appellandum, appellandum quoque erit verum Germanicum. Cronemburgius talia scribit, non qualia observavit, sed qualia ex Amato & aliis collegit.

Negat Meu. Cronemburg.

Anethum silv.

Substituta.

In Hispan notum verum Meu.

In montib. Bononiens.

Cronemb. repreh.

Seseli Creticum Cordo vocatum, quod Berwurtz Germani, Fœniculum porcinum Belgæ appellant, esse ipsissimum Meu, seu Meum Dioscoridis, Coldemberg. apud Cord. in Disp. supra Lithontribon, omninò sibi persuasum habet. Nec radicem ejus tantam, támve crassam esse (natalibus præsertim locis natam) neque tam graviter olere ait, veluti Matthiolus voluit. Quæ de Meo Asturiæ ac Sistra Monachi observarunt, & scribunt, approbat. Et si quispiam adhuc refragetur, pro Meo vero tantisper utetur, dum ipse Dioscoridis genius aliud proferat. Fuchsium imprudenter Matthiolum carpere idem perhibet, quod ille cum Monachis, hanc herbam Apulis Imperatoriam nominari inquiat, quam Angelicam esse (sic à Germanis appellatam) malè interpretatur Fuchsius: cùm Imperatoriæ nomine ab isthoc Meo admodum diversæ à Germanis demonstrentur herbæ.

Meu Diosc. Coldemb.

Fuchs. reprehe Matth. excusatu.

Meum tandem verum Radicem ursinam esse contendit in adv. Lob. Mei veri plurimas sæpissimè vidi, inquit, plantas, in Germaniæ, Italiæ, Galliæ, Hispaniæque locis Alpinis: Radix est odore suavi, Spicæ, vel Angelicæ, caule & foliis Anethi, umbellâ candidâ, Iunio & Iulio florens. Semen Hippomarathri, odoratum. Eadem in celsissimis montium jugis sterilis Sevenæ, præsertim loco cui nomen gallice *l'Esperon*, i. e. calcar, monticolis *Cestre* nuncupatur vernaculo nomine, uti Plateari j & Pandectarij ævo, cui nulla doctiorum omnium suffragio deest nota veri Mei Dioscoridis. Cujus etiam sententiæ est Turnerus, qui in oræ Septentrionalis Alpibus Cheveoticis Scotiæ finitimis, magnâ ubertate scatere hanc stirpem nos monuit. Vix enim ante annum 1560. primùm hæc planta Venetis pharmacopœis innotuit: nam tametsi radices ad Theriacæ confectionem ex Syria & Apulia advectas norant, & in singulis libras singulum aureum ducatum institori pendebant; tamen exoticâ putabant, nec ullo loco Italiæ oriundam, ut qui neq; caulem foliáve vidissent, & Herbariorum Senensi dictatoris summi placitis acquievissent. Hic enim Massiliensium & Monspeliensium Anethum Fœniculúmve tortuosum, tortuoso errore, verum Dioscoridis Meum astruxerat, ansámque illis errandi præbuerat. Quin ne nunc quidem, ut errorem aut tegat, aut foveat in postremis commentationum recoctionibus atque recantationibus, nisi invitus hanc genuinam esse fatetur: Et fatali suâ modestiâ argutatur, odorem quadantenus virosum, folia non Anethi, sed Asparagi, radicibus non adeò tenuibus; tum paulò mox subdit, Appuli Imperatricem vocant: quo quidem vocabulo, ubique fermè locorum ignara herbarum plebs solita est alicujus incognitæ plantæ eximium & gratum odorem & vires insignes signare: Sic enim vulgò etiam Angelicam Imperatricem vocant: alioquin Angelicæ, aut Imperatoriæ cum Meo nihil est affinitatis, nisi odoris, qui in Meo perinde jucundus est. Et peritis indicio est eum neque multas radices hujus eruisse, neque folia planè perspecta habuisse; sunt enim situ & similitudine Anethi, non Asparagi, ut asserit: cui etian si essent similes, tamen ambitionem sic suam magis proderet: Asparagum námque metipse Fœniculo assimilat, & Anethum adeò simile Fœniculo asserit, ut plerumque colligentes fallat. Ne porrò in multò reconditioribus plantis, deinceps fallamur à Matthiolo, cautio una & summa erit, non temerè ejùs argutis inductionibus, picturísve credere.

Meum ...

Cestre.

Matth. Fœni... tortu...

Impe...

Ange...

Mei par... io a... côrri thiolo

Dodon. gall. Meu vulgare inter Libanotides reposuit, & perperam Libanotidis primum genus facit, vocarique ait à Dioscoride Zea & Campsanema; semen à Græcis Canchrys aut Cachrys. Sed hanc suam erroneam opinionem, retractat in folio lat. & meritò.

Dod.

An de hac loquatur Cæsalpinus, ut vult C. Bauh dubito. Si enim hoc vulgare Meum intelligit, miror eum

An ... alp ... Cæs.

eùm ipsi adscribere flores luteos. Meu, inquit, in Alpibus nascitur, foliis Anetho angustioribus, longioribúsque & tenuioribus, crebrioribúsque capillamentis: caule cubitali & altiore, flore luteo, semine Fœniculi oblongiore: radice nigrâ exteriùs, in longas fibras divisâ: odore valido, sapore amaro: Quidam Imperatoriam vocant. Apud Plinium depravatè legitur pro Anetho Aniso.

Trago, ut hoc breviter repetamus, Eur. Cordo (qui tamen dubitare videtur) Fuchs.in fol.& in 8.in hist. dicitur Daucus Creticus. Lob.Ic.p.777.Daucus Creticus Fuchs.in Ic. & Lonic. Seseli Creticum. Cord. hist. Tordylion. Dodon. gall. Libanotidis 1. genus, & Fœniculus porcinus. Cordo in Diosc. Meu. Gesn.hort. Anguill. Lob.adv. & obs.Dodon. lat. Matth. Cast. Turn. Lugd. p.758. Camer.h. Lac. & Tabern. Meum. Sylvio Meum Dioscoridis descriptionem explens. Ben.Aretio Meum quorundam. Clusio Meum vulgare tenuifolio. Bauh. phyt.& apud Matth.Meum 1. foliis Anethi, Meum Dioscoridis & Plinij, Hordylon Nicandri, & Torgylon Æginetæ. Nimium securè. Eid.pin.Daucus alpinus, Gesn.col.Lob.ic. Meum, Lac.(cui & Anethum silv.) & Ger. Daucus Cast.ic.

Græcis *μῆον* vel *μεῖον*. Lat. Meum. Ger.Berwurtz. [*Radix ursina vel ursi*] Sewfenchel [*Fœniculum porcinum, Hier.Braunschvv*] & nonnullis ut Matth. in hist. germ. Hertzwurtz & Bürdillen. Ital. *Meo & Finocchiella*, Lobel. Hispanorum quibusdam *Sistra*, aliis *Pinello & Pinillo oloroso*.Ang. Mew. Bohem.Bozprnyk.

Ex dictis constat meum vulgare provenire in Hispania: montibus Bononiensibus: in Calabria ad montem vocatum Polino: in montibus Nursiæ, ad Castellum S.Angeli: in Montibus Modenæ, ad Castellum S.Angeli: in montibus Modenæ, ad Castellum dictum Fium'albo: in Gargano Apuliæ monte: & monte Fracto ad lit Gesnerus. Fuchs. in Germania nusquam copiosius, quàm in Martianæ silvæ quibusdam pratis. Pannonicarum Alpium juga alere, sed nullibi gentium frequentiùs observare, quàm in Dürrenstein meminit Clusius. Nasci refert Dodonæus (ut & Lob.) in pluribus Italiæ, Germaniæ, Hispaniæ, ac Galliæ locis, montanis quidem, sed campestribus ac apricis; descendere verò & ad plana. Belgio rarum, sed tamen haud peregrinum. Laudari Athamanticum & in Hispania natum. Radicem restibilem novo Vere nova proferre folia: cauliculos postea erumpere cum umbellis: Iulio flores, semináque perfici. Ego in Germania variis in locis observavi, ut in valle Sebenthal propè Maßmünster/ ultra fodinas stadiorum circa Plumbarias thermas; item in monte Rosberg: Tubingæ in horto Fuchsij: Basileæ in horto Zvvingeri. Monspelij verò observavi in Sevenum monte Esperon Autumno, virentem.

Qui existimant Radicem ursinam, verum esse Meum antiquorum, videant vires ex antiquis ante. Apuli hanc ad venenosorum serpentium morsus præferunt, autore Matthiolo; Gesnero Mei pabulo in Apulia vaccæ plurimum & optimum lac reddunt. & inde Caseum caballinum dictum confici, se audivisse refert.

MEVM ALTERVM ITALICVM quibusdam.

Meum alterum Matth. SVnt qui plantam, quam secundo loco appinximus (inquit Matth.in Diosc.in comm. cum mag. fig.anni 1583.) pro meo usurpent, quod magis Anethum, quàm alterum referat, quorum sententia non mihi omninò improbanda videtur: siquidem priori potiùs Asparagi, quàm Anethi folia insunt. Hæc ille qui, omisit figuram, licèt se eam secundo loco appingere scribat.

De hoc Meo hæc Lobel. in Obs. p.450. Spurium Meum alterum Italicum, Meum secundum Matthioli, superiori Meo [*vulgari*] non absimile: sed folia, caules cubitales, umbellæ, crassiora & habitiora, subvirosi odoris. Radix item major, foris pulla, Peucedani facie & concretione, tetri & injucundi, cùm odoris, tum saporis. Et Hujus Mei alterius spurij Italici Lobelij, cujus pictura in omnibus Matthioli editionibus omissa fuit, ex Lobelij ic. p. 778. exhibet Lugdun. p.759. *Meum alterum Italicum, Lob. & Lugd.*



Bauh.apud Matthiol. Meum 2. adulterinum & Tabern Eid.phyt. Meum 4. adulterinum: Spurium Meum alterum Italicum Lobelij. Cæterùm, Lobelius non tradit colorem floris Mei Italici. icon ejus videtur exprimere Apium silv. Dodonæi. Eid.B pin: Meum 4.latifolium adulterinum.

Ponæ in Baldo Seseli Massiliense genuinum frequentissimum: forte Meum Italicum Lobelij.

MEVM, DAVCI CRETICI facie.



Locus. SVnt qui Meum hîc depictum pro genuino habeant, quod in Allobrogum & Sequanorum montibus frigidissimis & altissimis nascitur, radice dimidio pede longiore, foris nigrâ, Dauci Cretici modo, intus candidâ, brachiatâ, odoratâ: cauliculis multis, nervosis instar Fœniculi, tres aut summum quatuor digitos altis: foliis brevibus, capillaceis Fœniculo similibus, flore cãdido, umbellis dẽsis: semine minutissimo, amaro, & suaviter olente. Et ita describit Lugd.p.759. sub titulo Mei alterius.

Synon. Bauh.phyt.nominat Meum alterum umbellâ albâ. Eid.pin.Meum 2. Dauci Cretici facie: Meum alibi Lugd. An hoc intelligit Gesn.in descr.Montis fracti lib. de Lunariis, ubi ait reperiri in eo monte Daucum montanum brevissimis & minutissimis foliis, quem quidam nulla ratione Wolffwurtz [*Lupi radicem*] vocare refert, nascíque in summo loco, Widerfeld appellato, tradit radice Mutellinæ simili subrosi.

FOENICVLVM TORTVOSVM. CAP. VII.

Descr.



FOENICULUM tortuosum vocant Mõspelij herbam cubitalem interdum majorem, caule striato, medulla alba pleno Clusio unico, interdum Cubitali, sed sæpissimè minore: mox à radice in varios contortos ramos firmos diviso, crassiusculo, brevibus internodiis intercepto. folia fœniculacea, nõ ita tenuia, breviora, videlicet palmaria, rariora, duriora, colore ferè Anethi: Clusio Anethi ferè exilia, & minutim incisa, Rutæ propemodum colore: umbellæ parvæ exiguis floribus, quinque foliolis albis: aut etiam Clusio purpurascentibus, constant: semina alba striata, Dauci mei glaucifolij seminibus omninò, uti & tota planta, similia, semen Apij Clusio: radix longa, alba, crassiuscula, digitalis etiam interdum crassitudinis Clusio, comata, aromatica: tota planta odorata est.

Seseli Massiliense, Camer. & Lob. Camerarius, qui figuram habet ex plantis nostris, communicatis D. Gesnero, in epit. & hist. vocat Seseli Massiliense nonnullorum, Gallorum herbariorum Fœniculum tortuosum: De hoc Lob. in adversar. Seseli Massiliense, folio Fœniculi crassiore hoc titulo est in Icon. p. 785. planta est valde nota, Fœniculi tortuosi nomenclatura, quæ ad Theriacæ exquisitam confectionem, Monspeliensium Doctorum instituto, Rondeletij præsertim, additur, cujus sententiam nõn raro sequor. Neque quantum illic locorum est Massiliæ circum lustranti, ullam plantam videre est, quæ magis quadret Seseli, proindéque hallucinantis commentatoris [*Matthioli*] Tridentinum Seseli neutiquam genuinum esse quit: quid verò sit, cùm ille describere non ausus sit, mihi ignorandum. Illud tamen ignorandum, me in Tridentinis Alpibus hanc plantam uspiam vidisse, ac ne in Baldo quidem monte longe illis feraciore. Idem de Meo dicit. Senensis Massiliensium & Monspeliensium Anethum, Fœniculúmve tortuosum, tortuoso errore verum Dioscoridis Meum astruxerat, ansámque errandi Pharmacopœis Venetis præbuerat.

Fœnic tortuosum, Clus. Memorat hoc Clusius hisp. & hist. cap. de Selino peregrino, his verbis. Selino non possum non adjungere umbelliferam quandam plantam, quæ mihi plurimùm accedere visa est ad Seseli Massiliensis historiam à Dioscoride traditam, quam Mompeliani Fœniculum tortuosum appellabant: Castellani verò *Enxalmos*.

Lugd. icones duæ. Hujus Lugd. p. 749. duas figuras exhibet, quarum neutra placet. Primam ita inscribit: Fœniculus tortuosus Dalechampij; Alteram sic: Seseli Massiliense Penæ.

Fœn marinum, Cæs. Cæs. pro Seseli Massiliensi describit, ac Fœniculum marinum appellari tradit, describiq; hoc nomine à Dioscoride: sed apud Theophrastum & Plinium mentionem quidem reperiri, non autem descriptionem: Aristotelem tradere cervas à partu Seselim herbam petere &c. Recentiores Medicos Seseli corrupto vocabulo Siseleos vocare, & Siler quoddam campestre. *Siler campestre.*

Bauh, phyt. Seseli 7. sive Massiliense Fœniculi folio: Seseli Dioscoridis habitum. Apud Matth. Seseli Massiliense nonnullorum, umbellis albis, rariùs subpurpurascentibus: semine Apij formâ, acri, calido. In animadv. in Lugdunensem testatur Fœniculum tortuosum Dalechampij Lugdunensis, & Seseli Massiliense Penæ esse figuras unius plantæ, quarum neutra sit perfecta: ac idcirco se novam in Matthiolo proposuisse: cum priori figura multùm convenire Meum aliud Lugdunensis p. 759. positum. Quam diximus ante à Camerario exhibitam ex nostris plantis, eandem assumpsit C. Bauhinus. Descriptio præterea Mei alterius non convenit huic: est Mei Dauci Cretici facie. Eid. B. pin. Seseli 9. Massiliense, Fœniculi folio, Seseli Dioscoridis creditum: Seseli Massiliense, Ang. Dod. Lugd. & Cæs. Fœniculum petræum [*existimamus nos hoc Fœniculum esse referendum, ad Daucum glauco folio,*] Tab. Variat in foliorum crassitie, tenuitate, longitudine, brevitate & divisurâ: in omnibus tamen glauca sunt. *C. Bauh.*

Locus & Tempus. Fœniculum tortuosum Monspelij passim copiosè provenit: florens vidi in superficie trium illorum admirabilium Pontium du Gab in rimis saxorum mense Maio & Septembri. Sunt qui propè colles oppidi Montisfiasco inter Senam & Romam observarint. Copiosum in maritimis Pisanis Salmanticensi agro observabat Clusius in vinetorum marginibus juxta vias & semitas, etiam agro Mompeliano, & toto illo tractu Massiliam usque.

Semen subamarum, calidum manifestè, non ineptè pro Seseli Massiliensi usurpandum esse censet Camerarius.

DAVCVS GLAVCO FOLIO, similis Fœniculo tortuoso. CAP. VIII.

Descr.



SAxorum interveniis pertinacissimè inhærent radices albæ, minimi ferè digiti crassitudine, rugosæ, acriusculæ, cum levi amarore aromaticæ, ex pluribus coëuntibus conflatæ, móxque in alias rursum post coitum divisæ, qua caulibus committuntur Daucorum more capillatæ: caules verò plures bicubitales sunt & altiores, graciles, striati, subtuberes, medullâ albâ farcti, ramosi: in quibus ad articulos folia Anethi, aut Fœniculi tortuosi, pediculis longis: particulæ latiores, crassiores, rigidiores, quàm in Fœniculo, & velùti pungentes, colore glauco, sapore acri: umbellæ parvæ flosculorum perpusillorum primùm perpurascunt, explicatę albescunt magis, apiculis purpurantibus inter folia interjectis. Semina propiusquam maturescant quiddam purpurascentis habent ea parte qua decidit flos, ubi maturuerunt, alba sunt, striata, & Fœniculi tortuosi seminibus similia, saporis aromatici cum quadam acrimonia. Tota herba omnibus partibus similis Fœniculo tortuoso mirè variat pro locorum ratione & anni tempore.

An

Peuce-…um, An Gesn. coll. Peucedanum in horto meo, caule est dodrantali, foliis crassiusculis, per terram sparsis, umbellis albis. floret Maio.

Clusius videtur nostram plantam describere pro Peucedano Pannonico, quod non multùm differre putat à Saxifragia secunda Matthioli, idque frater C.Bauh. idem planè esse pronunciat. Quia autem planta, quam à fratre pro Saxifragia Matthioli accepimus, non parùm à Dauco nostro glaucifolio differt, ut lectores rem possint diligentiùs perpendere, integram Clusij descriptionem hîc adscribimus. *…da-…Pan-…um,* Peucedanum quod in Pannonia observabam, inquit ille, radicem habet, ut plurimum pollicaris crassitudinis, interdum minorem, nonnunquam etiam majorem, longam, crasso cortice, modò candicante, modò fusco & nigricante tectam, gustu initio Pastinacæ, deinde nonnihil acri, transversis & obliquis aliquot crassioribus fibris donatam, supremo capite hirsutam: ex qua quinque vel plura exeunt folia, Peucedano vulgari & legitimo ferè similia, sed minora & breviora, colore ex viridi cæruleo, non, ut illa, nigricante, subamaro sapore, & odore ferè ignavo, nihilque singulare referente: caulis inter illa assurgit cubitalis, rotundus, gracilis, in multos ramos divisus, in quibus umbellæ candidorum florum: semen Selini ferè, breve & crassiusculum, geminum ut in omnibus pænè umbelliferis, cineracei coloris, saporis verò aliquantulum amari & acris. Provenit multis Vngariæ & Austriæ inferioris locis, montium acclivitatibus petroso, & salebroso Solo, ubi Iunio floret: at in illarum regionum Alpibus (ubi etiam nascitur) Iulio & Augusto, & subinde semen ferre non desinit. Non multùm differre videtur à Saxifragia secunda Matthioli.

…pe-…Ta- Tabern. Fœniculum petræum, Steinfenchel & Bergfenchel / Fœniculum saxatile & montanum. Lugdunens. p.766. Libanotis minima. Quia Dalechampius vocat Libanotin, ideo occasio suspicandi nobis offertur, eandem fortè tradi à Lobelio in advers. p.351. pro Herbariorum Septentrionalium notiore Libanotide. quædam tamen nos dehortantur, ita ut cogamur separatim ejus historiam tradere, donec aliquid certius, de ea cognoscamus: Posset videri ab hac diversa Libanotis minima Lugdunensis: verùm eam differentiam à loco pendere suspicamur.

An Bau. apud Matth. phyt. & pin. Peucedanum 3. minus: Peucedanum Pannonicum Clusij: Saxifragia 3. Matth. Lugd. Cast. Saxifragum, Lac. Peucedani facie pusilla planta, Lobel. ic. Peucedanum pannonicum, Clus. hisp. & hist. Matthioli Saxifragia 3. huc non referenda. Est enim diversa à Peucedano ejus tertio, sive minore. An Eid. phyt. Libanoti 5. sive minor umbellà candidà: Libanotis minima Lug. p.766. quam multùm cũ Saxifragia Anglicana Lob. Icon. p.784. convenire tradit. An Eid. pin. Libanotis Ferulæ folio 7. sive Libanotis minorum bellà candidà: Liban. Septentrionalium herbariorum, Adv. Libanotis minima, Lug. Nos de Libanotide Septentrionalium herbariorum, mox dicemus.

…ce-…ie …Lob. An Lob. ic. p.351. & adv. Peucedani facie pusilla planta, an Pseudobunion Dioscoridis? Palmaris, Peucedani facie, foliisque, sed brevioribus, & ad Fœniculum tortuosum Seseli Massiliense accedentibus, ramulis intortis latius, in alas sparsis, concoloribus: umbellà exiguà, candidà, Anethi semine, Anisi breviore, exiliore, gustu grato, aliquantulum acri: radice crassiore, comosà supernè, gustu Oreoselini, non longà, parvi Napi, crassiore, quàm pro sui parvitate, cibo idoneà: qualem Bristoiæ in Anglia, ad rupem Vincentij, ipse primùm magna copia reperit, & icone dat.

Daucus glauco folio florens Iunio & Augusto, semen maturans Septembri, provenit inter dumeta loco herbido circa patibulum Montbelgardense in colle. Item prope hortum E.C. parva admodum & palmaris, & magis glauca: locis enim siccis & Soli expositis delectari videtur: in hortos, ob magnitudinem quam in eis acquirit, translata, multum de forma mutat, ut quis diversam putet. Nascitur Fœniculum petræum Tabernomontani locis saxosis, in montibus altis & rupibus, in Burgundia apud Musacon inter Dolam & Bizantium ad cautes sub Buxis, locis à Solle illustratis. *Locus cum tempore.*

Fœniculum petræum, inquit idem, vim habet calefaciendi, ceu Fœniculum. calidum autem est in secundo gradu; siccum in primo. Calculum pellit & urinam movet. *Vires.*

DAVCO GLAVCO FOLIO FORTÈ SIMILIS, LIBANOTIS SEPTENTRIONALIUM, FLORE CANDIDO, SEMINE FERÈ AMMI.

HANC Lobelius in Adv. Herbariorum Septentrionalium notiorem Libanotidem vocat, & hæc de ea scribit. Non perinde Libanotidi congruit hæc Ferulacea, quàm multi Herbarij horti, in Gallia, Germania, & Anglia fovent: tametsi caule gracili, recto, Mei, aut Anethi, striato, atrovirente, bicubitali sit, paucis alis & geniculis donato: in quibus, imis præsertim, Peucedani prolixiora folia, Fœniculi tortuosi, angustiora. Saxifragiæ Anglicæ, medio & superiore caule pauciora; umbellis & floribus pusillis & candidis, Mei: sed exiguum semen, sub Hyemem maturans, minus Carvi rotundi, ferè Ammi officinarum par, quod neutiquam potest convenire Rosmarini fertilis Dioscoridis semini, Cachryn, aut Caneryn vocati, quia grano hordeaceo esset simile, aut potiùs quòd urentis facultatis cum esset, similem escaram inurebat cuti, atque pilula Cacri propterea ab antiquis vocata. *Herbariorum Septẽtrionalium notior Libanotis Lobel.*

Descriptio hæc Lobelij habet multa, quæ conveniunt cum Dauco nostro glauco. quid autem velit per Carvi rotundum, nos latet: hoc epitheton nondum alibi legisse recordamur.

SELINVM MONTANVM PVMILUM Clusij, foliis Fœniculi aut Peucedani, flore albo, semine Selini.

CAP. IX.

ALIQUOT à radice spargit folia, Fœniculi aut Peucedani foliis formà quidem similia, sed longè minora, & raro pluribus, quàm quindenis foliolis constantia, è quorum medio dodrantalem, crassumque fert caulem, in multos tamen ramulos divisum, sub quibus aliæ foliorum alæ minores nascuntur, novenisque duntaxat foliis constantes, latà basi caulem amplectuntur, Pastinacæ sive Staphilini gustu & odore: singuli rami exiguorum florum quinque candidis foliolis præditorum cum totidem staminulis, & odoris expertium umbellulis sunt onusti: quibus succedit semen Selini semini non dispar: radix supremà parte in crassum caput extuberat, multisque villis (qui foliorum superioris anni fibræ sunt) hirsuta, brevis, quasique in orbem convoluta est, intus fungosa & alba, exteriùs fusca & rugosa, infernà parte bifida plerumque & in raras fibras desinens. *Descr.*

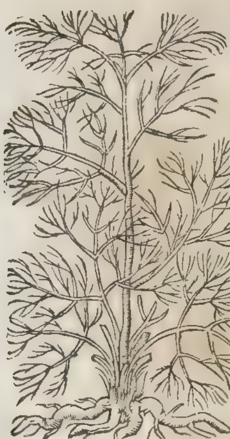
Synon. Clusius descriptionis autor vocat in pan. & hist. Selinum montanum pumilum. Tab. Oreoselinum, Apium montanum, Bergpeterlin / Bergeppich. Bauh.phyt. Peucedanum 4. sive Peucedano similis, Selini semine, Peucedani facie pusilla planta Lobelij. An Selinum montanum pumilum Clusij? plurimum convenit cum superiore [*Peucedano minore sive Pannonico Clusij*] si non idem. *C.Bauh.* Vix adduci possumus à C. Bauh. ut credamus, hoc Selinum montanum Clusij esse idem, cum Peucedani facie pusilla planta Lobelij. Eid. B.pin. Daucus 4. montanus multifido folio Selini semine: Oreoselinum, Tabern.ic. & Ger. tertium, Tab.fol.



Locus & Tempus. Selini genus hoc exile & pumilum Clusij invenitur quibusdam siccorum, desertorúmque virentium tamen, agrorum marginibus, & in nudis gramineisq; montibus inferioris Austriæ & Pannoniæ: florétque Maij initio. Biennalis esse arbitratur, uti pleræque sunt umbelliferæ, quæ prolato semine perire solent.

SAXIFRAGA MATTHIOLI tenuifolia & umbellifera.

CAP. X.



De hac author passim agit. Ac imprimis quidem in prior. com. in Diosc. l.4.cap.15. (ubi eam Saxifragæ titulo pingit, ac Græcis σαξίφραγον, & σαξίφραγον, Italis verò Sassifragiam nominari tradit) hæc de ea scribit. Licèt omnibus hujus ætatis rei herbariæ peritis satis supérque persuasum esse non ignorem, Saxifragæ caput Dioscoridis illegitimũ esse, quòd latina hujus plantæ nomenclatura contra Dioscoridis morem proferatur: tamen id mihi dissimulandum non putavi, Saxifragæ plantam habere, noscereque Italiam, ejúsque usum præcipuè expeti ad renum & vesicæ calculos comminuendos, & ad urinam remoratam ciendam: Eam autem in Hetruria pluribus locis è durissimis erumpere saxis, foliis capillaribus, Epithymo non dissimilibus, præsertum Argentario promontorio in maritimis. Inveniri quinetiam in agro Goritiensi, quibusdam saxis enascentem, juxta Sontij fluminis ripam, qua Salicano rure itur Canalum. Sed aliquis fortasse objiciet, hanc plantam non esse legitimum Saxiphragon à Dioscoride descriptum, quòd ea nullis ferè notis Epithymum repræsentet. Neque id quidem temerè objicietur: etenim non video ego, quomodo Saxifragon rectè Epithymo assimilari possit. quod illud frutex sit, hoc autem tantùm absit à frutice surculoso, ut videatur potiùs esse quoddam capillamentum. Idcirco facilè adductus sum, ut suspicer codicem Dioscoridis depravatum esse: aut Saxiphragon frutex erit, qui foliis duntaxat Epithymum æmuletur, ut illa folia satis ostendunt, quæ in hac planta, cujus imaginem hîc expressimus, capillorum instar tenuissima conspiciuntur.

Quam porrò Matthiolus in priorib. comm. pro Saxifraga Dioscoridis habuit, eam in postremis rejecit. Præter Saxifragam Dioscoridis sive Vetonicam Pauli, tria alia Saxifragæ genera novimus (inquit in post. comm. cum magn. fig. ubi præsentem plantam Saxifragæ secundæ titulo pingit) quæ frangendis educendísque renum calculis plurimùm præstare videntur. Primum illud est, quod antea Dioscoridis Saxifragam esse suspicabamur. *Locus.* Nascitur hæc in magnis, ac durissimis lapidibus, aut sicco, & admodum extenuato solo, *Descr.* foliis capillaceis, Fœniculi modo, sed longioribus, tenuioribus & rarioribus. Caule pariter prodit fœniculaceo, sed tenui ac pumilo; umbella in summitate emergente. Semine vulgaris Petroselini æmulo, sed longiusculo, & odorato. *Vires.* Radice albicante, Pastinacæ sapore. Tota planta subacris est, & subdulcis. Eadem in Ital.comm. habet, ac pro Saxifragia 3. pingit; ceu & in epit. cum add. Cam. ubi hæ adduntur vires. Radix urinam ciet & menses quovis modo sumpta: visum acuit, & obstructiones reserat. In Hist.germ. cum ejusdem Cam. addit. vocat Welschen Steinbrech / Saxifragam alteram, aítque esse foliis Fœniculi, aut Anethi, & talem etiam caulem, nisi minorem & læviorem, umbellas parvas, & in iis semen. Hanc herbam utilem adversus icterum, incipientem hydropem, suppressa menstrua, diuturnum capitis dolorem, à pituita & frigiditate ortum: Succum foliorum in oculos instillatum albugines tollere & principium suffusionis, ac efficaciùs quàm Fœniculum.

Matth. confus. Matthiolus olim pingebat suam Saxifragiam sine descriptione, quàm postea mirùm evariat. in postr. etiam comm. omittit loca, in quibus viderit, quasi olim non ibi observasset. in epit. vires alias addit, alias item in hist.german. denique in tanta varietate versatur, ut quis jure merito dicere posset, eum non cognita, aut non experta, aut non ritè considerata scripsisse. Frater C. Bauhinus attulit mihi plantam foliis amplis, Anethi tenuissimè divisis cum hac inscriptione: Petrasindula Italorum Guillandino, Saxifragia Bononiæ, Daucus primus Dioscoridis: hanc asserit collectam in horto Patavino; Similis mihi planta crevit Genevæ, quam tunc oblitus sum describere aut saltèm icone exprimere.

Sax. ferul. Ital. Lob. De Saxifragia ferulacea Italorum (quam eandem cum Matthioli jam dicta suspicor) Lob. in adverf. p.352. talia scribit. Quidam horti Italici, ut Vrbini & Florentiæ, alebant Saxifragiam bicubitalem, foliis ferulaceis, aut Fœniculi, minùs, aut minimè geniculatis, tenuioribus foliis, obscurè virentibus: floribus umbellatis, albidis, Mei, cujus videtur species. *Meisi cies.* Radices albicant, Pastinacæ sapore.

C.Bau. Bauh. apud Matth. & in pin. Saxifragiam tertiam nominat, Peucedanum minus, & Saxifragam 3. Matthioli, Lugd. Cast. Saxifragum Lacunæ, & Peucedanum Pannonicum Clusij. An verò Peucedanum Pannonicum Clusij, idem sit cum Saxifragia Matthioli, est quod dubitem. Peucedano Pannonico folia sunt minora & breviora, quàm Peucedano vulgari: sapor amarus: Saxifragiæ Matthioli folia Fœniculo longiora & tenuiora, sapor toti plantæ sub-

ſubdulcis. Planta etiam quæ mihi data longa habet folia. Et hæ cauſæ ſunt cur ſeparatim Peucedanum Pannonicum à Saxifragia Matthioli, & junxerim illud Dauco glauco folio, donec aliquid certiùs addiſcam.

Cæſ. Pu- qua- floſcu- ndi- An Cæſ.l.7.c.15.de hac loquitur, cùm ait. Eſt quædam puſilla, quæ in apricis aſperis naſcitur inter ſaxa: paucis foliolis, rarioribus capillis, ſubcandidis: cauliculo exili non ultra duos dodrantes: ramis tenuiſſimis inſtar filamenti, quibus floſculi candidi ceu flores areſcentes in ſparſis umbellis: ſemen in Autumno figura Apij, exilius, nigrum, & aromaticum; acre: radix ſubrotunda, in tres aut quatuor ramulos diviſa: ſapore acri & amaro. Quidam Saxifragam vocant: arbitror Cuminum Æthyopicum dici. *inum opicum* Hanc Cæſalpini plantam non audemus aſſerere eandem eſſe cum Saxifragia Matthioli: quædam enim notæ repugnare videntur.

SAXIFRAGIA MVLTIFIdo folio, Pannonica.
Cap. XI.

MVLTO minor Peucedano [*Pannonico dicto Cluſio, quod nobis videtur Daucus glauco folio, ſimilis Fœniculo tortuoſo*] eſt Saxifraga Pannonica, & brevioribus foliis prædita, Capni foliorum ferè æmulis, quorum ſapor & odor, Peucedani Pannonici foliorum odorem & ſaporem quodammodo referunt, paulo tamen acriora ſunt: inter quæ cauliculi exeũt pedales, graciles, geniculati, aliquot exiguis foliis exornati, ſummo faſtigio candidorũ floſculorum umbellam ſuſtinẽtes: radix Peucedani radici non multùm abſimilis, ſed brevior, acrior, ſalivámque ciens, multa hirſuta capita supernâ parte producens, è quibus folia & caules emergunt.



on. Cluſio pann.p.694. Saxifraga Pannonica multifido folio: Eid.hiſt. Saxifraga Pannonica. Bau.phyt. & pin. Daucus 3. montanus multifido breviq; folio.

us. Inventa à Cluſio deſcriptionis auctore multis Hungariæ & Auſtriæ inferioris locis, montium acclivitatibus petroſo & ſalebroſo Solo, præſertim verò in aperto & glabro illo monte, qui medium, quaſi ſpacium, inter Hamburgum & Altenburgum Vngariæ urbes, occupat, etiam è mediis ſaxis plerumque erumpens. Sed & colliculo juxta Zimmerin, *mpus.* itinere ad phaſianorum, juxta Lachn, & pleriſque aliis circa Viennam locis creſcit. floret Iulio.

SAXIFRAGIÆ TENVIFOLIÆ affinis, quibuſdam Caucalis.
Cap. XII.

cus. HANC Anguillara epiſt.7. Caucalin vocat, ac naſci in Peloponeſo & multis aliis locis in ſaxis procit, foliis Fœniculi, caule cubitali, umbella alba, ſemine Ammi: comedi: odorem habere Petroſelini, vocari ab eis ἄγριον σέλινον, i.e. Apium ſilveſtre: verba quæ leguntur in Dioſcoridis quibuſdam exemplaribus (*foliis Apij ſimilibus*) ſuperflua eſſe, ut appareat ex textu græco & Plinio: Chryſippum vocaſſe Olus ſalſuginoſum: Videri ſe intellexiſſe in Apulia provenire plantam, quæ dicatur Pietra findula, quæ multùm reſpondeat deſcriptioni hujus Caucalidis. *Apium ſilv.* *Olus ſalſuginoſum.*



Plantam, quam Caucalidem Anguillara autumat, Lobelius jam dudum collectam in preruptis S Specus vocati, ad fanum Magdalenę in Provincia Narbonenſi pingendam curavit: eſt verò caule Fœniculi & foliis & diviſurâ cubitum alta: umbella albet & odorata eſt: radix unica, recta, humi pacta, candida, ſapore Paſtinacæ. Verùm hoc magis placent vulgares Caucalides.

Lobelio in hiſt.Belg.p.889. & Icon.p.727. Caucalis dicitur. Lugd.p.715. Caucalis Penæ. Tab. Caucalis Anglica, Kletten Körffel. An verò nomenclatura hæc germanica conveniat, judicet vel mediocriter doctus. Bauh.phyt. Peucedanum 5. ſive Peucedano ſimilis: Caucalis 3. Tab. in fol. Eid.B.pin. Caucalis 12. folio Peucedani. *Synon.*

APIVM, QVOD PETROSELINVM Dalechampij, folio tenui, Apij hortenſis ſemine, ſubrubro, amaro, radice nigra.
Cap. XIII.



RAdix longiuſcula & craſſa, foris nigricat, intus albet, capite comato, earundem more quæ plures annos perdurant, ſapore amaro. caules inde pronaſcuntur plures, fungoſi, ſtriati, pedales, interdum palmares dũtaxat, foliis amicti, Dauco glauco folio ſimilibus. cauliũ ſcapus tripartitus primùm; laterales ſurculi umbellas gerũt floſculorum albicantium, parvas per florendi tempus, magis patulas euntibus in ſemen floribus: medius ſurculus rurſum trifariam ſubdividitur, umbellis ſimilibus onuſtus. ſemen Petroſelini vulgaris.

Petroſelinum hoc Dalechampio putatum, in ſaxoſis tumulis propè Gratianopolim naſcitur, ut teſtatur p.702. Lugdunenſis. *Locus.*

Synon. B.pin. Apium 5. montanum folio tenuiore, Petroselinum Dalechampij, Lugd. an Petroselini succedaneum, quod in Apulia Anethum silv. dicitur, Colum.

PYRETHRVM VETERIBVS. Cap. XIV.

Diosc. Est Pyrethrum, autore Dioscoride, herba quæ caulem & folia velut Daucus silvestris & Fœniculum producit, umbellam velut Anethum rotæ similem [τειχοειδὲς *cod.Bas forte legendum* τροχοειδὲς.] Radix est digiti magni crassitudine, gustanti fervidissima, quæ pituitam attrahit. Quare etiam dentium doloribus opitulatur, si cum aceto colluatur. Ducit etiam pituitam commansa. Quòd si cum oleo illinatur, sudores movet, faciens ad rigores diuturnos. Sed & ad corporis partes perfrigeratas, aut resolutas summè conducit.

Plini. Pyrethrum Plinius non descripsit, sed semel tantùm l.28.c.9. simpliciter nominavit. Galenus Pyrethri, inquit, radice maximè utimur, urendi vim habente, per quam & perfrigeratorum dentium dolores mitigat, & ante rigores per circuitum repetentes, cum oleo affricatur. Torpidis etiam ac resolutis utile est.

Aequivoca. Ceterùm, notum esse vulgò omnibus Pyrethrum, & maximè radicis in dentium dolore usum contendit Cornarius. Sed longè aberrat, meo quidem judicio. Plures enim hodie hoc nomine plantæ passim inveniuntur.

Pyrethrum flore Buphthalmi. Et primò Pyrethrum vulgare flore Buphthalmi de quo H.n.g.lib.præcedenti.

Dehinc, Pyrethrum umbelliferum Matthioli, de quo mox dicemus.

Item, Pyrethrum Gesneri.

Cotulæ genus. In Cotulæ genere in Gallia tradi radicem ferventis gustûs, ideóque Pyrethrum vocari, author est Cæsalpinus. Quænam hæc sit nos hactenus latuit. Si locum adnotasset, posteri indagare possent, qualisnam esset, & supplere brevitatem, propter quam Cæsalpinus meritò reprehendendus est.

Saxifragia. Quam Saxifragiam hircinam majorem, aut saltèm mediam putamus, eam alij ex rei herbariæ prudentibus pro Pyrethro quodam ostendunt.

Ptarmica. Pyrethrum nominant Ptarmicam, quod Pyrethri modo, quanquam mitiùs vellicet. Atque hinc est, inquit Fuchsius, quod nonnulli pro vero Pyrethro, seducti ejus titillante acrimoniâ, descripserint.

Dracunculus hort. Radix penè nulla Draconi [*Dracunculi hortensis*] eorum arguit temeritatem, qui Pyrethrum fecêre.

Tanacetũ. Apud Eucharium Roeslin Pyrethri vocabulo, icon Tanaceti posita est.

Valeriana silv. Pyrethrum de Valeriana silvestri dici, vide sub Pyrethro vulgari.

Staphysagria. Pyrethro substituere videtur Platocomus uvam Tamineam, i.e. Staphysagriam.

PYRETHRVM VMBELLIferum Matthioli.

Pyrethri veri (ut Matthiolus ait) hæc est planta, cujus imaginem in post.comm.cum mag.fig. lat.l.3.c.71.Ital.cap.80. expr[illegible]ssit, quámque se non sine labore consequutum esse scribit. Sed unde, non ostendit, nec figuram eam describit. In epit.cum addit.Cam. Pyrethrum verum inscribitur, ac [illegible] græcè, arab. *Macharcharaha*, seu *Hachararchacha*, italicè *Pyrethro* germar. Bertram, [illegible] & gall. Pyrethre cognominatur, ibidémque ei Pyrethri Dioscoridis descriptio, ac vires adduntur, non sine gravi lapsu, ut ego quidem existimo. In hist.germ. ejusdem, Pyrethrum alterum vocatur, ac præter dicta Bohemicè Beltram appellatur.



De Pyrethro altero, sic enim Lob. in Adv. præsentem hanc plantam vocat, hæc scribit. Pyrethri veri nomine donabat plantam Guillandinus, & alebat in Patavino horto, cui radices & folia Cotulæ fœtidæ. Vmbellæ ab uno quasi centro multis pedicellis innixæ, Venerei pectinis ritu, aut Anethi, candidis flosculis, fervido & amaricante gustu. Sed illudit lectori Senensis, qui hâc non nisi labore arduo sibi comparatam, neque omnibus cognitam asserens, quasi invideret nobis cognitionem, aut metueret criticorum reprehensionem, tacendo docet, nisi quænam illa esset, non perspectum planè fuerit illi. Et sane minimè habet hæc alterius illius, [*vulgaris, flore Bellidis*] vires mirificas: ut neque nonnullæ aliæ, quæ quia gustu fervido sunt, & nonnullam foliorum similitudinem sortitæ, illicò ab intempestivis herbariis Pyrethri nomen accipiunt, quasi id præstaret Pyrethrum fervore tantùm, ac non potiùs aliâ comite facultate. Quid velit Lobelius, assignans huic radicem & folia Cotulæ, nos latet. non videntur respondere picturæ, quam ex Matthiolo assumpsit. Cast. dicitur Pyrethrum alterum. Lug.p.1170. Pyrethrum verum Matthioli. Taber. Pyrethrum, Bertram/Speichelwurtz/Zanwurtz. *Adv. Mattholi.* *Lob. [illegible]*

De Pyrethro hoc Cæs. l.7. c.30. sequentibus egit. Pyrethrum apud nos, inquit, in palustribus nascitur radice nigrâ, brevi, divisa in fibras, specie Meu, odorata, amara, linguam non statim exurente, sed cum plusculum mansa fuerit: folia fert Staphylini silvestris, tenuiora: caulem cubitalem, rectum, lævem, umbellas tres aut quatuor, in cacumine: flore subrubente: semina compressa, & rotunda, figurâ Lentis, nigra & ferventia. Chinarum Incolæ Imperatoriam vocant: exhibent radicem in vino malvatico drachmæ unius pondere ad dolores colicos magna efficacia; nam vehementer digerit flatus, & urinam promovet. *Imperatoria.*

Et hæc Cæsalpinus, quæ omnia Cam. apud Matthiolum germ.lib.3.cap.61.eo tamen non nominato transcribit. Quidam, inquit, describunt Pyrethrum in palustribus nascens, &c. quæ conveniunt cum figura Matthioli, quam posuit in lat.comm. nomine Pyrethri veri, sed ipse rem dubiam reddit, cum ait, se non sine labore eam iconem consecutum; & paulo post cum subdit, rei herbariæ indagatores novum quoddam Pyrethrum ostendere, foliis hortensis Pastinacæ &c. Ita Matthiolus. quamobrem posuimus ejus figuram hoc capite & appinximus semen nobis missum pro vero Pyrethro, nigricans cum margine candido, ut veritatem rei diligentiùs investigent rei herbariæ studiosi. Hæc Camerarius, qui, uti dictum, omnia ea, quæ ex Cæsalpino ponimus, transcribit, eo innominato. Cæterùm, videtur is velle notare Matthiolum contrarietatis, quam non animadverto: quia olim priusquam picturam exhiberet

beret Pyretri umbelliferi, scripserat de novo quodam Pyrethro, quod dicebat foliis hortensi Pastinacæ proximis, i.e. Germanicæ latifoliæ, & non Zamen Möhren oder gelben Rüben/ ut vertit Camerarius, quæ sunt Pastinacæ tenuifoliæ, sive Carotæ. Bauh.phyt. vocat Pyrethrum 1. sive umbellâ candidâ, quod ait se in horto Patavino collegisse, verùm umbellâ luteâ, longioribusque foliis, quàm vulgò pingatur. Sed hanc suam assertionem omisit apud Matthiolum, ubi frustra quærit, an fortè sit Pyrethrum Cæsalpini. Eid.B.pin.Pyrethrum 2. umbelliferum: Fœniculum montanum, Trag. Pyrethrum verum, Matth.Lugd. Pyrethrum Italicum, Gesn.hap. Pyrethrum alterum, Lob.Cast.& Tab. sylvestre, Ger. Saxifragiæ species, Dodon.8. Pyrethrum Diosc.1.Cam. umbellâ albâ & luteâ.

PYRETHRVM GESNERI.



Radice nititur longâ, simplici, modicè fibratâ, pallente, digiti crassitudine, fervidi & urentis gustus: folia Anetho similia prodeunt, caulis fœniculaceus, flos in umbella circinatæ rotunditatis, ut in Dioscoridis exemplaribus legendum sit, σκιάδιον τετριχῶδες, i.e. capillaceâ umbellâ. Quare nullam prorsus notam deesse ad veram Pyrethri delineationé putat Gesnerus, qui plantam appictam Pyrethri veri nomine ad Dalechampium ex horto suo Tigurensi transmisit.

Lugd.p.1170. vocat Pyrethrum Gesneri. B.phyt. Pyrethrum 2. (3. pin.) sive foliis Anethi. Nostro judicio frustra quærit an Pyrethrum Dioscoridis.

CYMINVM, SIVE CVMINVM sativum veteribus.
CAP. XV.

Dioscorides de sativo Cumino inquit: stomacho [εὔστομον, n. nori, ut quidam codices habent] utile est: sed multò magis Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellavit. Secundum locum tenet Ægyptium: mox reliqua sequuntur. Provenit in Galatia Asiæ, Cilicia, & Tarentina regione, aliisque locis compluribus. Excalfaciendi, adstringendi & exsiccandi vi præditum est: ad tormina inflatiónésque convenit, seu coctum & cum oleo infusum, seu etiam cum hordeacea farina impositum. Datur & orthopnoïcis, in posca: demorsis à venenatis belluis, in vino. Testium inflammationibus auxiliatur, cum uva passa & Fabarum [vulg.exempl. αἰγίνω] lomento, aut cerato impositum. Cohibet & fluxum muliebrem, sanguinísque è naribus profluvia, in aceto contritum & admotum. Cæterùm cutis colorem bibitum illitúmve mutat in pallorem.

Cuminum Theophrastus inter olera recenset. Semine, inquit, est nudo, angusto, instar lituræ (sic enim interpretandum verbum γραμμώδη, quod Gaza canaliculatum vertit, nescit qua ratione Cæsalp.) inter semina fœcundissimum omnium Cuminum [κύμινον, Corn. legendum censet ὤκιμον, ut Plin. habet.] Peculiare etiam quod de hoc dicunt: imprecari námque & maledicere serendo oportere affirmant; quò lætius, copiosiusque proveniat. Difficile, ut ita loquar, omnia exsiccantur, Cumino excepto: quæ cortice continentur, difficiliùs exsiccantur, & inter ea maximè Ocymum. Pluribus constat generibus Cuminum (ait idem Theophr. hoc lib.7. seq.cap.4. Sed hoc loco legendum σέλινον, ut post legitur.) Idem Hist.lib.dicto cap.8.ait. Quod statim ab radice Cumino subnascitur & Hæmodorum vocatur, unicaule constat, nec absimili caule surgit: verùm longè breviori & modo capitis superiore quiddam gerente: radice autem subrotundâ nititur. Tandem c.10. Nonnulla scabie atque salsugine pereunt, ut Cuminum. *Ocymum pro Cumino. Selinum pro Cumino Hæmodorum. Cuminum corrumpentia*

De Cumino pluribus in locis plura scriptum reliquit Plinius. Ita námque l.19.c.8. scribit. Conditamentorum omnium fastidiis Cuminum amicissimum. Nascitur in summa tellure vix hærens, & in sublime tendens. In putridis & calidis maximè locis, medio serendum Vere. Alterum ejus genus silvestre, quod rusticum vocant, alij Thebaicum: si tritum ex aqua potetur, in dolore stomachi prodest. In Carpetania nostri orbis maximè laudatur, alioqui Æthiopico, Africóque palma est. quidam huic Ægyptium præferunt. Idem antea eodem hoc libro c.7. dixerat. Quibusdam [supple: sunt semina] angusta & canaliculata ut Cumino, & nuda. Nihil Ocymo [Cumino Theophr.] fœcundiùs: cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, ut lætiùs proveniat: sato pavitur terra. Et Cuminum, [Et Cuminum, inquit Corn. est suppositum] qui serunt precantur ne exeat. Eodem l.c.10. Necatur Cuminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bullo simili, non nisi in Solo gracili nascens. alias privatim Cumini morbus scabies. Lib.20. c.14. Sed & sativi [Cumini] magnus usus, in stomachi præcipuè remediis. Discutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane sumptum. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magistros dicendi adsectatores similitudinem coloris [palloris] studiis contracti imitatos: & paulò ante Iulium vindicem adsertorem illum à Nerone libertatis captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, vel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus [testiculis herniâ præsertim aquosâ, vel flatuosâ] cum melle prodest. Infantibus impone in ventre [ventrali Dal.] satis est. Morbo regio in vino albo à balineis datur. Et c.15. Æthiopicum [Cuminum] maximè in posca, & in eclegmate cum melle. Africano privatim urinæ incontinentiam [ἀκράτειαν. de hac facultate Dioscorides nihil prodidit, nihil quoque de Cumino Africano, Dalech.] cohiberi putant. Sativum datur ad jocinoris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad verruginem. Iis verò, quos acriore vi urina [acriorum urina CH.] mordeat, in dulci [τῷ γλυκεῖ, vino passo, Dalech.] tritum vino. Ad vulvarum vitia [ere sumptum, Dal. in vino: prætérque impositis vellere foliis: testium tumoribus [collectionibus, Diosc.] tostum, tritúmque cum melle, aut cum rosaceo & cera. Silvestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & vomitionem, nauseásque ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illiniturque, vel penicillis fervens adprimitur [adstringitur M] fasciis ad strangulationes vulvæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatus ad sonitus atque tinnitus cum sevo [sebo CH.] vitulino, vel *Plinius. Cumini morbus. Vires. Pallorem inducit. Vrinæ incontinentia. Cuminum silv.*

vel melle. Sugillatis illinitur cum melle & uva paſſa & aceto. Lentigini nigræ ex aceto.

Pallens Cuminum vocat & Perſius Satyra 5. Item Horatius lib. 1. epiſt. 3.

——————— quòd ſi
Pallerem caſu, biberem exangue cuminum.

CVMINVM SIVE CYMINVM ſativum.



CVMINUM, ita deſcribente Cordo, ſativum, ſive ut aliqui ſcribunt Cyminum, parva & umbellifera herba eſt, altitudine rarò pedem excedens (Cæſalp. annua planta brevior cubito) tenuibus & in plures anguſtas partes ſectis foliis (foliis paucis, raris capillis, Cæſalp. & flore candido) ſemine in umbellis (parvis & rotundis Cæſ.) oblongo, utrinque acuminato, anguloſo cartilagineo, in cineraceo colore ſubflavo, longitudine quartam unciæ partem æquante, guſtu ſubamaro, tenui, mediocriter acri, & cum gravitate ſuaviter odorato. Radice nititur oblongâ, tenui, & cũ maturuit ſemẽ, pereunte.

Ruell. Cuminum ſativum non novit.

Ruell. l. 3. c. 44. Cuminum nominat, & tamen non agnoſcit. Cuminum, inquit, Latini juxta & Galli, rura noſtra Comin appellant. Vnicaule, frequentibus ramulis brachiatum, folio penè Fœniculi, ſemine copioſo & canaliculato, radice ſubrotundâ, quaſi bulboſâ. Suſpicor Ruellium neſciviſſe de qua planta ſcriberet. Rura Galliæ non ferunt Cuminum, ſed Carvi, quod multis dicitur Comin, ſi noviſſet diſcrimen inter Carvi & Cuminum, annotaſſet capite de Carvi dici Comin, & id in Gallia vulgare: præterea ait radicem Cumini ſubrotundam, quaſi bulboſam, qui morbus eſt Cymini Plinio & Theophraſto, quod ipſe poterat obſervare ex verbis Plinij & Theophraſti, quæ adducit.

Negatur eſſe Cuminum ſativum antiquorum.

Cuminum præſens, eſſe ſativum verum Cuminum antiquorum, dubitarunt quidam. Et ex his etiam Cæſalpinus eſt. Cuminum, inquit, vulgò appellatur ſemen, ex Orientalibus allatum. Quo minus ſativum hoc affirmem, illud facit, quod non eſt ori gratum [*non enim legit Cæſalp. εὔστομον, ſtomacho gratum: quæ vera & genuina Dioſcoridis lectio eſt*] ut panibus ſpargi poſſit pro condimento: nec puſillum ſemen eſt, ut Theophraſtus teſtatur, nec ullo pacto conferri poteſt, cum Ammi, ut vult Dioſcorides: idcirco inclino magis in alteram ſententiam, ut ſit primum genus Cumini ſilveſtris. Nobis contra Cæſalpinum nullo modo placet pro ſilveſtri, quum alia planta multò meliùs conveniat, ut oſtendemus.

Eſt Cuminum ſilv.

Non deſunt etiam hodie, qui Cumini plura agnoſcant genera & recipiant. Et talis eſt Dalechampius. Hodie (inquit apud Plinium l. 20. c. 15.) è Melita Cumini duo afferunt: alterum acrimoniæ vehementioris, ſubnigrum, quod *Cummin fort* [*Cuminum acre*] vocant: alterum candicans, guſtûs levioris, ſubdulce, quod *Cummin doux* [*Cuminum dulce*] appellant, quod ab Hippocrate regium vocari ait Dioſcorides.

Cumini 2. genera, Dalech. Cummin fort Cummin doux.

Plura quoque genera Cumini ſativi agnoviſſe Lobelium ex ſequentibus ejus verbis colligere licet. Cuminum haud ſponte apud nos oritur, quod quidem aliquantum diverſum diverſis è locis Syriæ, Ciliciæ, & Græciæ allatum obſervatur. Quod enim albicat, hirſutúmque eſt ſemen, præſtantius habetur, ac idem cum eo quod neutiquam hirſutum eſt, apud nos ſeri & virere ſolitum. Nec item putandum diſcrimen aliud fuiſſe Æthiopici, Gallatiive, quàm loci prærogativa: viſúſque eſt Hippocrates ſativum iſtud albicans, hirſutúmque, Baſilicum, ſeu Æthiopicum feciſſe. Nec enim argumenti ullam umbram habent Patavini quidam herbarij, cum alius generis ſemen pro Æthiopico Cumino oſtentant, puſillum enim valde eſt, aceroſum, evanidum, viribus multùm & odore à communi deficiens.

Genera Lobel.

Cumini tandem plura genera tradidiſſe Theophraſtum ſcribit C. Bauhin. Sed hoc erroneum eſt. Theophraſtus non dicit Cumini plura genera, ſed Apij. eo loco depravatè legitur κυμίνου pro σελίνου. id patebit legenti totum caput.

C. Bauhini error.

Diverſas figuras habet Matthiolus. Rejectâ enim falsâ (eâ ſc. quam in priorib. comm. exhibebat) meritò in poſt. comm. aliam meliorem pinxit. Sed eam maximè probamus, quæ eſt in epit. ejus & hiſt. ger. cum addit. Camer. ſub titulo Cumini ſativi: noſtram ſculptor minùs fœliciter expreſſit.

Matth.

Dicitur Cuminum ſativum, Brunf. Trag. Matth. Cord. hiſt. (ubi Geſn. addit ex Tragi l. 2. c. 119. figuram, quę an bona ſit, videant alij) Cam. apud Matth. Dod. in fol. lat. Lac. & Caſtori. Cuminum ſativum, Matth. Lugd. p. 697. Cuminum Dioſcoridis Lob. qui in Obſ. p. 428. & Icon. p. 742. figuram habet ſimilem figuræ Matthioli in poſt. comm. poſitæ. Cuminum Ruell. (ut videtur) Corn. in Dioſc. Dalech. apud Plinium, Turn. Lon. & Cæſalpino, cui & Cuminum officinarum, & Cumini ſilv. 1. genus Dioſcoridis. Cyminum, Ang. Cord. in Dioſc. (cui & Cyminum Romanum) Tab. ſativum, Cam. Cuminum æthiopicum, Carnabadium Caſſi Baſſi & Myrepſis, Guill. Cuminum 1. ſive Fœniculi folio Bauh. phyt. Eid. B. pin. Cuminum 1. ſemine longiore. Et, Cuminum 2. ſemine rotundiore & minore: Cuminum dulce Melitenſium. Hujus plantam non vidimus: at cum Dalechampij in Plin. l. 20. c. 15. notas legiſſemus, ex Melita duplex Cuminum, utpote acre & dulce adferri: & apud Megiſerum in Melitæ deſcriptione, idem inveniſſemus, ejus nomine ut haberemus laboravimus: quare, utriuſque ſemen è Melita inſula tranſmiſſum fuit: alterum longum, acuminatum, coloris ſordidi, graveolens & ſapore acri, cui Cimonagero, i. e. Cuminum ſilv. inſcriptum erat: quod cum Cymino Æthiopico officinarum convenit. Alterum verò multò minus, Aniſo ſimile, candicans, guſtus lenioris & ſubdulce, quod nomine Cimonagero dulce, miſſum. Apud Melitenſes copioſè ſeritur, ad panem condiendum, & ad mercaturam cum eo exercendam.

Synonima.

Græci Κύμινον vocant, & ad differentiam ſilveſtrium Κύμινον ἥμερον. Sic & Latini Cuminum, & Cuminum ſativum: Offic. Cyminum. Germani Kymmell / quidam etiam Kemmich / Garten: aut Römiſchen Kümel / (Cuminum hortenſe, aut Romanum) Samen garten Kümel / Kramkümmel, & Pfeffer Kümmel. Belg. & Angl. Comin. Gall. *Comin*. Montbelg. *Cumin*. Ital. *Cimino*. Hiſp. *Comincho*. Bohem. Kmyn. Arab. *Camun* ſeu *Kemun*. Cuminum verò quaſi prægnans à verbo κύω manaſſe putatur.

Nomina linguarum.

Melitam inſulam gignere Cuminum, notam herbam medicinis & condimentis, author eſt. fr. Io. Quint. Heduus, quod ait Solo gracili gaudere. Duo

Locus.

ejus

ejus genera esse: unum magnâ gustûs acrimoniâ, aromatum modo odoratum, Cuminum agrion vulgò vocatum: alterum per omnia referre Anethum & Anisum: sativum utrumque. Cumino Aphrico, quale hoc sit, palmam semper datam. In Chirman, quæ regio est Persiæ optimum Cuminum crescere testatur Linschottanus. Malayvenses Indię Orientalis *Ientanyeran* vocare. Importari ex Ormus in Dachem, & inde in Bantam, ubi satis charè divendatur. Cæterum, Cuminum sativum eligitur plenum, magnum, flavum, aut pallidum, purum, intus pingue, veluti liquore aut oleo madefactum, minimeque acerosum. Invehitur ex Vlisibona & Venetiis Antuerpiam, ae in reliquas urbes atque emporia. Cyminum satum in horto E. C. mihi provenit.

Meminit Tragus Cuminum sativum in cibo veluti & Piper usurpari. sunt & qui cum cicere arietino seu pisis concoquant, nec sine præcipuâ utilitate, siquidem inflationes quasvis & flatus ventris discutit, phlegmata, lentósque incidit humores, stomachíque nauseam tollit: sunt qui asserant hoc Cuminum cum vino albo à balneo potum, regium expellere morbum, nec non vertigini prodesse. Cuminum sativum ex vino dulci sumptum difficultati & ardori urinæ auxiliatur. In oleo coctum ait Matthiolus, & clystere infusum, prodest torminibus & flatibus corporis. contusum & ex passo potum, auxiliatur stranguriæ. cum ficubus in vino coctum & bibitum, tussim sedat, thoracem expurgat. in eundem usum, cum aceto in aqua coctum assumitur. utiliter pani incoquitur, & caseis inditur, ità concoctionem juvat, & flatus dissipat. si masticetur, halitúsque in oculos insuffletur, iis claritatem conciliat. ad rubores oculorum discutiendos coquitur in pane contusum Cyminum, panis clybano extractus & dissectus, calidus ob oculos detinetur, tandem humor qui oculis sese affixit, molli linteo abstergetur. ad ventriculi debilitatem, & nauseam continuam, recipe crustam panis, quam asperso pulvere Cymini, calidam ventriculo applica. posset & panis tostus sumi, qui aceto forti imbutus aspergêdus pulvere Cymini, & Garyophyllorum, ventriculóque imponendus calidus. ad suggillata ex quacunque causa, valet Cyminum in pulverem tritum, & ceræ ad ignem commistum. ardori urinæ, aliísque vesicæ vitiis auxiliatur Cyminum in vino coctum, & umbilico calidè inductum. Cum farina Fabarum, teste Camerario, utiliter collectionibus testium imponitur: & tumentibus, dolentibúsque equorum cruribus frequenter inducitur. non pauci Cyminum in columbariis suspendunt, odorem enim ejus sequuntur columbæ.

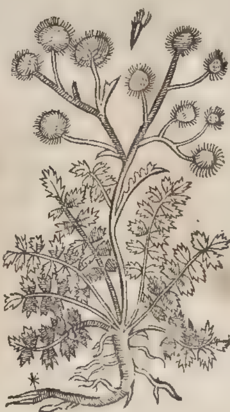
CVMINVM SILVESTRE VEteribus duplex.

CVmini silvestris duo genera describit Dioscorides. Plurimum, inquit, & efficacius nascitur in Lycia & Galatia Asiæ, & in Carthagine Hispaniæ. Frutex est caule palmum alto, tenui, in quo foliola sunt quatuor, aut quinque, tenuia, velut terra incisa, ad Gingidij modum: capita verò in summo habet quinque aut sex, rotunda, mollia: in quibus semen acerosum, gustanti acrius quàm sativum. Nascitur in locis editioribus. Bibitur semen ad tormina & inflationes cum aqua: cum aceto verò singultus sedat: ad bestias venenum ejaculantes, & stomachi humiditatem cum vino. Tollit & sugillata commansum, & cum melle, aut uva passa impositum. Inflammationes etiam testium sanat cum iisdem impositum. Est & alterum genus silvestris Cumini, simile sativo, quod ex singulis floribus sublimia cornicula producit, in quibus est semen simile Nigellæ. Hoc potum ad serpentium morsus optimum auxilium est. Opitulatur & urinæ stillicidio, & calculosis, & his qui sanguinis grumos mingunt. Sed his Apij semen fervefactum insuper bibendum est.

Cuminum silvestre est prætenue, quaternis aut quinis foliis veluti serratis, inquit Plinius. Et paulò post. Silvestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, &c. Vide plura loco superiori titulo citato, de Cumino sativo veterum. Galenus silvestre Cuminum prætериit, & etiam Aëtius & Paulus. *Plin.*

Primum silvestre Dioscoridis Cuminum Turnerus se videre non meminit. posterius putat se vidisse. Itali quidam censent Nigellam citrinam esse Cuminum silvestre. Alij putant Nigellastrum esse Cuminum silvestre alterum. Sed nec Nigella citrina, nec Nigellastrum esse potest. Cuminum silvestre, nisi Nigella Romana hortensis sit etiam Cuminum silvestre. Persimiles enim sunt formâ foliorum, seminis & odore. Cuminum alterum silvestre cornicula fert, in quibus semen, Nigellæ simile. Nigellæ genera habent quidem Cornicula, nullum tamen in iis semen; semen enim in medio capituli continetur, tenuibus membranis distinctum. Nequit ergo sive Nigellastrum, sive Nigella citrina esse Cuminum silvestre alterum. Assentitur Turnerus Gesnero, qui Consolidam regalem esse Cuminum silvestre alterum arbitratur, quæ opinio displicet. De Cumino silvestri primo odorato, globuloso nunc dicendum. *Nigella citrina.* *Consolida regalis.*

CVMINVM SILVESTRE PRIMVM valdè odoratum, globulosum.



VAriè divaricatos ramos dodrantales, teretes habet, medullâ candidâ plenos: folia palmum longa, pinnata, Pimpinellæ sanguisorbæ foliis similia, foliola singularia, profundè serrata. extremis ramulis hærent glomerata capitula, è villosis candidis penicillis, quibus semina adhærent, congesta, quibus subjecta sunt radiata foliola, profundiùs incisa & veluti spinosa. *Descr.*

Matth. in Diosc. in post. comm. cum mag. fig. item epit. cum addit. Cam. figuram habet sine descriptione, in qua flores non bene exprimuntur. Is verò cum Dodon. lat. in fol. nominat Cuminum silvestre. Lugd. p. 677. Cuminum silv. 1. Matthioli. Tab. Cuminum silv. erraticum. Castor. Cuminum silv. primum. Lob. in Adv. p. 330. Cuminum silvestre Dioscoridis, & ita etiam in Icon. p. 743. Pona, Cuminum silvestre primum Dioscoridis. Ang. Cyminum silvestre. *Synon.*

Et sanè Cyminum de quo agimus, meliùs placet pro Dioscoridis Cymino silv. primo, quàm Cuminum vulgare, quod silv. 1. esse suspicatus est Cæs.

An Cordo in Diosc. l. 3. c. 69. Cyminum silvestre, quod Haberkümmel à Germanis vocari ait, quo-

Leporis cubile. niam Avenæ modo glumoſum ſit. B. pin. Cuminum 3. ſilveſtre capitulis globoſis: Lago chymeni, i.e. leporis cubile in inſula Lemno, Bellon.

Locus. Cyminum ſilveſtre primum Dioſcoridis, odoratum valde provenit mihi Lugduni in horto. Studtgardiâ mihi miſſum ſemen quondam per hortulanum Ducis Florentini, qui Cuminum ſilveſtre Candiæ inſcripſit, Montbelgardi ſatum in horto E.C. excrevit.

Vires. Calefacit, authore Matthiolo, exſiccat, aperit, digerit, incidit, reſolvit, & provocat. Vires ex veteribus præcedenti titulo adjecimus.

AMMI ANTIQVIS, ET IN genere. CAP. XVI.

Dioſc. exemplaria non conveniunt. AMMI nonnulli Æthiopicum, aliqui regium Cuminum appellant [ἔνιοι καὶ τοῦτο Αἰθιοπικὸν, ἔνιοι δὲ βασιλικὸν κύμινον καλοῦσιν. *deſunt hæc in Ald. cod. & ad nota relegantur. Alij etiam nonnulli codices his carent, uſque ad* γνώριμον, *i.e. vulgo notum.*] Alij alterius naturæ Æthiopicum Cuminum: & alterius Ammi eſſe prodiderunt. *Delectus.* Vulgo notum eſt ſemen exile, multò minus Cumino, & Origani ſapore. Eligito purum, miniméque furfuroſum. *Vis. Vſus.* Vim habet hoc quoque excalfactoriam, urentem & exſiccantem: valet ad tormina, urinæ difficultatem, ac venenatorum morſus, ex vino potum. Menſtrua quoquè ciet. Miſcetur & cutim erodentibus medicamentis è cantharide paratis, quo reſiſtat urinæ difficultatibus, quæ alioqui id genus medicamentis ſupervenire ſolent. Sugillata cum melle impoſitum tollit. Sed & potu ac illitu colorem pallidiorem efficit. Suffitum aut cum uva paſſa, aut reſina, vulvam purgat: Dioſc.

Ammi Plinio. Cumin Aethiopicum aſt regium Hippocrati. Eſt Cumino ſimillimum, quod Græci vocant Ammi, inquit l.20.c.15. Plinius. Quidam verò Æthiopicum Cuminum id eſſe exiſtimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius in Ægypto judicavit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam ſit exilius & candidius. *Vſus.* Similis autem & huic uſus. Namque & panibus Alexandrinis ſubditur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina diſcutit. Vrinam & menſtrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini ſemine ſcorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: privatímque ceraſtarum, cum pari portione Myrrhæ. Colorem quoque bibentium ſimiliter mutat in pallorem. Suffitum cum uva paſſa aut reſina, vulvas purgat. Tradunt faciliùs concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

Gal. temperamentum. Hujus meminit quoque Galenus dicens, Herbæ, quam vocant Ammi, ſemen maximè eſt utile: facultatis eſt excalfactoriæ, & deſiccatoriæ, tenuiumque partium. Sed & guſtu ſubamarum eſt, & acre: & clarum eſt quod & digerat, & urinam moveat. Fuerit autem in calfaciendo, reſiccandóque ex ordine tertio intenſo.

Marcell. Ammi peregrinum ſemper Græciæ & Italiæ fuiſſe ſcribit Virgilius Marcellus: ſive ſui generis herba & ſemen: ſive Cymino congener ſit, meliúſque & efficacius in Ægypto naſcatur. Eámque ob cauſam uſam eo antiquam medicinam eſſe aliunde invecto. *Ammi domeſticum quondam in Aegypto.* Fuiſſe præterea in Ægypto quondam domeſticum Ammeos hujus & quotidianum uſum: panibus enim compiſtum & alimentis mixtum ſolitum fuiſſe comprobare Plinium. Adhæc majore in extenuando vi, quàm Cyminum eſſe. Quæ porrò à principio hujus capitis leguntur, vocare quoſdam hoc Æthiopicum & regium Cyminum, ex aliorum opinione, non Dioſcoridis decreto intelligenda eſſe. Neque enim ipſum id probare: ſed à quibuſdam ſic vocari, tantùm teſtari. Siquidem Æthiopici & regij voces bonitatis à gente in Cymino notæ ſint, non generum diverſitates.

Marant. nominum proprietates atque etymon veſtigat, ſuadet. Nos ſi nominum proprietates atque etymon veſtigaverimus, inquit Marantha; non dubium eſt, quin multa nobis ſimplicia innoteſcant: quæ alioqui non innoteſcerent. Nominis namque proprietas denotabit nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, vel aliquid ejuſmodi; ita ut aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem ejus cognitionem reddat, ut in ea planta, quæ Ammi à Dioſcoride appellatur, clariſſimè apparet. ex deſcriptione enim ſeminis (namque id tantùm deſcribit) forma nullo pacto ſumi poteſt, ſed ſolummodo ſapor, ſive odor Origano proximus, & quod exile ſit ſemen: quam ob rem diutiùs omnibus ferè incomperta fuit. *Ammi Æthis rej.* Quam namque pro Ammi Fuchſius depingit, proculdubio ipſa non eſt; nullum enim Origani ſaporem repræſentat. quare alij aliud ſemen receperunt minutiſſimum; cujus plantam in Apulia ſæpiſſimè legi: & eſt quam Senenſis [*Matthiolus*] depingit, quanquam verum Ammi eſſe non conſentit. redolet hæc mirum in modum Origanum, & apud omnes ferè materiæ medicæ peritos (ſcio enim Fuchſium mutaſſe ſententiam, & cum cæteris conſentire) pro vero Ammio habetur. Verùm ſi rectiùs intueamur, ex alio nomine, quo illam appellatam Dioſcorides aſſerit, clariſſimè colligemus, longè aliam plantam eſſe Ammi: inquit enim à quibuſdam appellari Æthiopicum Cuminum. *Aethiopicum cuminum quorundam, L.* ex quo non obſcurè colligitur, Ammi ſemen, cum Cumini ſemine multam habere ſimilitudinem; non enim ab odore eſſe poteſt hæc ſimilitudo, quia odor Origano proximus eſt, non autem Cumino, ſed à forma; quod & oſtendit, id quod ſubdit, ſemen eſt exile multò minus Cumino; quaſi vellet nullam aliam eſſe (quantum ad figuram attinet) diſcrepantiam, niſi magnitudinis; quod clariùs ex Plinio colligitur lib. & cap. citato, ubi habet. Eſt Cumino ſimillimum, quod Græci vocant Ammi, quidam verò Æthiopicum Cuminum eſſe exiſtimant, &c. plerique alterius naturæ, in totum putant, quoniam ſit exilius, & candidius. quæ verba longè clariùs oſtendunt, id ſemen, quo paſſim pro vero Ammi utuntur, quódque à Senenſi depingitur, non eſſe genuinum Ammi: eſt enim nigri coloris, nedum Cumino candidius. *Ammi verum.* At verò verum Ammij ſemen ad me miſit Ghinus, Dioſcoridis & Plinij deſcriptionibus penitùs conſentiens. erat enim Cumino ſimile, exilius tamen, & candidius, odore & ſapore Origani. Hæc Marantha.

Appellationes. Ἄμμι, ut Tabern. memoriæ prodidit, vocat Gal. 6. ſimpl. ἄμι, Aëtius ἄμμιον & ἄμιον. Lat. Ammi, Ami, Amium & Ammium. Herbarij Ammium Alexandrinum, Ammium Syriacum, Caminella, Cuminella, Cyminella & Muriola. Medici & pharmacopœi Ameos, Amios, Ammeos & Ammios, in genitivo caſu indeclinabiliter. Serapio ſimpl. c. 287. *Nanochach*, & *Anazue*; Averrhoes *Navoca*. Glòſſographus antiquus Avicennæ *Alvenic*, & *Neraberti*. Avicenna *Manochne*. alij verò Arabes *Anemo* ſive *Aneme*, *Ecindebel*, *Leligan*, & *Leligani*, *Nachana*, *Nemicha*, *Nemichie*, *Nenuca* & *Nenucha*, addit. Matth. *Nanachua* ſive *Nanachue*. Ital. *Ammio*, *Ammi* & *Ammeos*. Hiſp. *Ammi* & *Zanagria* Gall. *Ammi* Boh. Ammi Pol. Polſkiſmia. Angli Ammy/ ut & Belg. Ger. Ammey/ Ammy & Ammeykraut, & Alexandriniſcher Ammey.

Aequiv. Ammeos porrò nomen ſequentes aſſumpſerunt ſibi plantæ.

Ammi odore Origani.

Ammi ſemine tenuiſſimo & odoratiſſimo.

Ammi vulgare majus latioribus foliis, ſemine minùs odorato.

AMMI

AMMI ODORE ORIGANI.



AMMI Creticum mihi ad cubiti altitudinem excrevit, caulibus pluribus, ramoſis, nitidis, ſtriatis, & geniculis nodoſis: folia infima quidē latiuſcula, multifida, ad Cari nonnihil accedentia, ſuperiora verò multò tenuiùs diſſecta, non minùs ferè, quàm Chamæmeli; odore, ſi teratur, admodum aromatico, Origani, ſapore non diſſimili: umbellæ frequentes floſculorum minutiſſimorum, albicantium, nec verò ſolis umbellis ſunt ſubjecta tenuia folia, ut in Viſnaga, ſed & umbellarum particulis ſingularibus: ſemen ſuccedit Aniſi facie, ſed minus, inſigniter aromaticum: radix craſſiuſcul[illegible] eſt.

Crediderim loqui de hujus plantæ ſemine, Anguillaram epiſt.7. dicentem. Anno 1549. Maurus quidam appulit ex Alexandria Venetias ſecum habens duos ſaccos ſeminis, quod pro Amomo vendere volebat, quod mihi exhibitum fuit, ut judicarem an Amomum eſſet, néсne. Ego guſtato eo, & ejus odore perſpecto, dixi non eſſe Amomum, ſed Ami. Quæ opinio cum ipſo ſemine ſparſa fuit in Italiæ varias partes. Vnde omnes reliquerunt Ammi M. Lucæ Ghini, & hoc omnes ſemper receperunt pro vero Ami. Id autem mali eſt, quod non exiſtimem, ampliùs adferri, quod non multum lucratus eſt mercator, qui emit, nec is qui vendit. Hoc autem ſemen ex Alexandria allatum ſapore & odore in omnibus reſpondet verbis Dioſcoridis, exceptâ figurâ: non enim admodum ſimile eſt Cumino. Sed Dioſcorides capite de Petroſelino dicit, ſemen ejus ſimile eſſe Ammi, cui reſpondet ſemen noſtrum, & figura ſimile eſt Petroſelino, quod in montibus naſcitur, quod multò minus eo eſt, quod colitur. Planta, quę verum noſtrum Ammi fert, folia prima ſimilia habet, foliis vulgaris Nigellæ, ſed craſſiora, deinde alia ſubtiliora & minora. Caulem fert cubitum altum, cui inſidet umbella ſimilis Dauco Cretico, cum flore pallido. Vbi decidêre flores, relinquit ſemen ſupra dictum odoratum & ſaporis Origani. Non provenit in Italia. naſcitur quidem aliud ſimile ſapore & odore: ſed multò minus, quod etiam pro Ammi uſurpari poteſt: quòd aliud finito hoc Ægyptio habere non poterimus, niſi alij fortè adferant.

Non diſplicet figura à Cam. ad hiſt. Matthioli germanicam & ad ep.p.522. poſita, pro Ammi vero, non item pro Matthioli Ammi, quod à Cretico, ſeu vero diverſum. Matth. in comm. poſt. cum mag. fig. plantam noſtram Ammi Alexandrini legitimi & veri titulo pingit. In edit. C.Bauh. vocatur Ammi peregrinum ex Alexādria apportatum, Arabicum, Ammi 1. ponitúrq; fig. Ammi Cretici Lob. verùm hoc Ammi miſcetur meo judicio cum vulgari, & cum Matthioli Ammi, q pingebat, quódq; tenuiſſimo eſt ſemine.

Cumini ſativi nomine deſcribitur ſemen hoc à Cæſ. Cuminū ſativum, inquit, exiſtimo ſemen quoddam exiguum, quod ex Orientalibus adfertur, Ameos nuncupatū in officinis; acre & jucundum: ſed plantā videre ei non licuit: & ex hoc genere illam eſſe putat, quæ ſeritur in Hiſpania, Viſnagā vocatam.

Ammi A[illegible] nomen habitum fuiſſe, ſed falsò, Amatus quoq; novit. Ait enim in Dioſ.l.3. enar.68. Ammi cujus gignendi caſus, Ammeos eſt, ſemen album & exiguū eſt, quod Origani ſaporē & odorem habet, & nunc ex Alexādria adfertur, quod Amomum appellant, falsò tamen & corruptè, quum pro Ammi Ammomum pronunciant. nā Amomum, uti l.15.H. n.g. dictum, botrioſum, tanquam uva minuta eſt. Eſt enim ſemen Ammeos ſimile ſemini Aniſi, quod ex Alexandria adfertur, ſub nomine Amomi. *Amomum falsò, Amato.*

Turn. hoc intelligit per alterū illud genus, Ameos ſc. quod verum eſſe ait, & nuper in Italia inventum, foliis multò minoribus, quàm ullum aliud, cujus ſemen adferebatur tunc Francofurtum venale ſub nomine Amomi: quidam tamē verū Ammi appellant, potiſſimū materialiſtæ, ut vocant, Norimbergenſes. *Ammeos genus alterum, Turn.*

Geſh. vocat Ammi, Venetiis habitum ex Alexandria, nomine Amomi, Aniſo ſimile, Amati Luſitani. Lob. adv. p.523. Ammi ex Syria aut Creta. In obſerv. p.414. & Icon. p.725. Ammi Creticum Aromaticum. Lugd. Ammi Creticum aromaticum Lob. Tab. hiſt. Ammium 3. Creticum, ſeu Candiacum. Bauh. apud Matth. Ammi 1. ſemine Apij: Ammi, Lac. Caſt. Cam. Eid. B. pin. Ammi 2. ſemine apij: Ammi majoribus & ſerratis foliis ſemine apij, Geſn h. *Synoni.*

Ammi plātam primò vidi allatam à fratre ex horto Bononienſi. Ex ſemine ab eo Neapoli miſſo provenit Montbelg. in horto E.C. ubi cubitalis facta, copiā pluviarū periit. annua eſt: ſemen validi erat odoris & Origani. Hujus Ammi ſemen habui etiā à Valer. Dourez, cū præeſſem Lugd. & Genevæ examini Theriaces & Mithridatij, quod etiam in ea Theriaca impoſitum. Ammi ſemē, quod pluſculis ab hinc annis cœptū fuit devehi ex Syria aut Creta Venetias, hortēſi Apio par, ſed flavū, guſtu aromaticum fervidum, Origanum præferens, ſæpiùs ſatū non vietum, aut marcidum, deluſit nos, inquit Lob. & in eam ſuſpicionē cōjecit, quā quidā nos monuerat, fieri poſſe ad Theriacæ Venetæ myſteria, ut hebræus māgo, Cretenſiū & Syriacorū portuū telonarius, decoctione dilutóve ſemina macerāda merſerit: ſicq; cōpēdij cauſa cū pharmacop. Venetis nō parū gratiæ inierit. *Locus.*

Ammi legitimi ſemē quod ex Alexandria affertur, mirificè præſtat ad mulierū ſterilitatē. Nā cōpertum eſſe ſcribit Matthiolus in edit. C.Bauh. ſeminis auxilio, plures prolificas effectas. Siquidem ſi propinetur manè drachmæ pōdere ex vino meraco, aut carnū jure in tenuē pulverē contritū, alternis diebus, tribus horis ante cibū, futurā pollicetur prolē, ſed oportet maritū cū uxore rē habere iis tantū diebus, in quibus illa ſemē nō biberit. Quod tamē diutiùs ſumi nō debet, q̃ quatuor, aut quinq; diebus, eſt enim ad ſterilitatē præſtantiſſimū auxiliū, & pluries expertū. *Vires. Sterilitas mulierum.*

AMMI SEMINE TENVISSIMO & odoratiſſimo.

HErba eſt pedalis, interdum bipedalis, caule tenui, fragili, fœniculaceo, medullâ albâ pleno: folia prima longa, profundè undiq; inciſa: ſuperiora fœniculaceis aut anethinis ſimilia, paulò tamen tenuiora. extremis ramulorū hærent umbellæ parvæ, inæquales, floſculis albis cōtextæ: ſemen minimum odoratiſſimum, calido & acri guſtu: radix parva, gracilis, lignoſa, per ætatem in fibras diducta. ſapore ferè Paſtinacæ. *Deſcr.*

De Ammi hoc videntur hæc tradere Monachi in Meſ. diſt.1. cenſ.27. Non eſt hodie quod ſciamus in Italia, qui Ameos certi veram agnoſcat plantam. Vnde varij pharmacopolæ variis pro eo utuntur plantarum ſeminibus. Certè verum Ammium non eſt cognitū in Italia, neq; eſt, q multò pejus eſt, qui *Ameos certi vera planta incerta in Italia.*



quærat agnoſcere. Omnes enim accipiunt, quod primum ad manum venit. Emunt & vendunt, ſed quid emant, quidve vẽdant, ignorant. Pro Ammi autem confitemur, nos ambigere, an verum ſit quo utimur. Attamẽ valde approximatur Dioſcoridis & aliorum deſcriptionibus. Vnde malumus (uſque dum habeatur cognitio veri Ammeos) uti eo, quàm tot diverſis herbarum ſeminibus, non ſolùm nobis, ſed etiam Medicis peritioribus incognitis.

Ammi Monachorum deſcriptio. Planta autem ſeminis, quo utimur, eſt exilibus foliis, tenerrimo ac minimo Fœniculo ſimilibus. Haſta recta, duobus palmis ferè extollitur, gracilibus ramulis plena, in quorum ſummitatibus umbellulæ ſunt breves, Dauco ſimiles, multò tamen minutiores, in quibus floſculi albi, & ſemina minutiſſima inſunt. Quorum odor Cumino ſativo non abſimilis eſt: ſapor autem non (ut ait Dioſcorides) Origani (ſi tamen hoc quo utimur verum Origanum eſt) ſed dicti Cumini ſativi, acutior tamen, & quaſi ad Piperis guſtum trahens. Sed plus de Cumino, quàm de Pipere ſapit. Dictam autem plantam cum ſemine, foliis & parva radice (quæ alba eſt & lignoſa) oſtendimus pluribus probatis Medicis, ac eruditioribus viris, à quibus omnibus valdè laudatum eſt tale ſemen, pro Ammi in confectionibus admittendum.

Ammi verum plurimorum. Quod quidem ſemen plurimi credunt eſſe verum Ammi, quodq; quibuſcunq. quotidie poſſumus oſtendere: quoniam circa Romã, & pluribus aliis in locis provenit in inculto Solo, & juxta viarum ſemitas.

An Ammi perpuſillum, Lob. An Ammi hoc intelligit Lobel. in Adv. p. 323. per Ammi illud, quod in Patavinis hortis coli, etiámq; non procul Ageno & Garumna in Aquitania ſe legiſſe refert, foliis & umbellis Dauci Cretenſis, ſemine & radice hortenſis Apij, neutiquam illis in Ammi ſemine viribus expetitis præditum. *Icon.* Lob. fig. in Obſ. p. 414. & Icon. p. 725. nomine Ammi perpuſilli, non multùm placet: ſed nec ea quam nos habemus ex Fuchſianis quæ emendanda erat ad plantam; & flos & ſemẽ ſeparatim ex Cam. ep. p. 522. pingẽdum.

Anguill. epiſt. 7. vocat Ammi aliud proveniens in Italia, cujus uſum admittit pro vero Ammi.

Ammi Matth. Non negarit Matthiolus Ammi in Italia naſci, etſi in officinis hactenus verum non repererit. Siquidem Anguillarius ex Patavio ad ipſum miſit legitimum Ammi. Verum enimverò huic ſanè illud non adſtipulari tradit, quo Monachi uſi ſunt, utpote qui ſuum Ammi (hoc ſc. noſtrum) nullo Origani ſapore commendari fatentur. Ait præterea Matthiolus in com. cum mag. fig. Non propterea dicam, non naſci Ammi in Italia, quum verum in officinis non repeRiatur, nuper mihi miſſum, in quo aliquæ notæ à Dioſcoride deſcriptæ, quamvis ſapor Origani non ita manifeſtus, ut in eo quod nunc adfertur ex Alexandria legitimum & verum, cum quo non conferendum Italicũ. *Legitimum ex Alexandria adfertur.* quod adfertur ex Apulia minimum pauci vigoris ſi ſaltèm vocãdum Ammi. In editione C. Bauh. addit. Quod mitit Anguillarius, caulẽ mittit fœniculaceum, foliis agreſtis Paſtinacæ, ſemine in umbellis exili & Cumino minutiore, Origanum reſipiente, odoratũ & acutum. Naſcitur in monte Gargano, quod Italum eſt: quod verò peregrinum ex Alexandria apportatur, Arabicum eſt. Eadem ferè in hiſt. ger. & ep. cum add. Cam. leguntur. Cæterùm, ut ex dictis colligere licet, diverſa de Ãmi ſcribit Matthiolus, figuram tamen eandem exhibet. Olim non deſcripſit, ſed ab Anguillara miſſum ait, ac legitimum putat. In comm. It. cum mag. fig. non meminit Anguillarę, & Apulum vocat: in ep. deſcriptio, quam frater recepit, neſcio cui competat. in hiſt. germ. alia deſcriptio diverſa. Figura tamen eſt Ammi: non placet pro ea figura addita à Camerario, tum ad ep. tum ad hiſt. ger. Meliùs arridet figura Matthioli, potiſſimùm inter minores figuras. Præterea planè nobis perſuademus Ammi Monachorum non diverſum à Matthioli, quamvis dicat non habere ſaporem Origani: videtur quoq; nobis tenuiſſimum illud ſemen habere saporẽ Origani, cõtra guſtum Monachorum.

Bauh. apud Matth. malè ſeparat Ammi parvum foliis Fœniculi, ab Ammi Matthioli, quod idem cum jam dicto. Non abſque titubatione quoque indigenam herbam Italiæ dicit, delatam ex Alexandria. id enim cõpetit Ammi Cretico, quibuſdã dicto: quamvis idem ante ipſum ſcripſerit Dodonæus, nõ agnoſcens Creticum vel Alexandrinum. Verba fratris hæc ſunt. Ammi 2. ſive parvum foliis Fœniculi, herba eſt exigua, ex radice parva aliquot cauliculos tenues, brevéſque emittens: circa quos folia Nigellæ oblonga, tenuiſſima, capillorum inſtar diſſecta, & ſenſim magis attenuata, umbellas habet parvas, candidas, exiguis floſculis quadrifoliis, quibus ſuccedit ſemẽ minutiſſimum, acre & ſuave: ex Alexandria Ægypti in Italiam allatum, nũc in hortis & Italiæ (apud quos & in Ilva provenit) & Germaniæ facilè provenit, quod pro Siſone aliqui habent. Eum autem ſeparare Ammi ſuum parvum foliis Fœniculi, ab Ammi Matthioli, ita patet. Vocat Ammi Matthioli, Ammi 1. quod nos appellamus Ammi odore Origani & Creticum quorundam, de quo ante egimus. Hoc verò Ammi, vocat Ammi parvum, Dod. gall. Ammi verum Geſ. h. Ammi perpuſillum Lob. & Lugd. Ammi alterum parvum, vel tenuifolium minus Dod. in fol. lat. Ammium primũ Alexandrinum Tab. Ammi, Cæſ. Ammi ſimile, Anguill. Nobis autem dictorum autorũ Ammi ab Ammi Matthioli, quod B. malè Ammi Creticum facit, in nulla penitus re differt. Ammi Matthioli & Creticũ vocat Cam. h. ſed neſcimus an unã vel duas ſpecies exiſtimet. Sed ipſe Bauh. in pin. certiora docet. Ammi 3. parvum foliis fœniculi, inquit, eſt Ammi, Matth. Ang. Lac. Caſt. Cæſ. Lug. & Cam. Ammi verum, Geſ. h. Ammi parvum, Dod: gall. alterum parvum, Eid. fol. Ammi perpuſillum, Lob. Ammium 1. Alexandrinum, Taber. Lugd. vocat Ammi Matth. p. 695. & videtur ſecundâ vice tradere p. ſc. ſeq. 696. pro Ammi perpuſillo Lob.

Videtur Tab. in hiſt. p. 366. per Ammiũ 1. Alexãdrinũ deſcribere Ãmi tenuiſſimo ſemine: ſed nõ placet dicere Alexandrinũ, & ex Alexãdria Ægypti delatũ: quandoquidẽ in Italia provenit: neſcimus præterea quid intelligat per Ammiũ Italicũ, Apulũ & Rom. ſive Ammiũ 2. niſi hoc idẽ, quãvis pro diverſo ponat.

Æſtimamus Schvvenckfeldium non diſtinguere verum Ammi Dioſcoridis & Alexandrinum ab hoc quod minimo ſemine eſt: conſiderent lectores an quæ ſcribit de ſapore, ipſe ſuo guſtu obſervarit. Ammi, inquit, Dioſcoridis, Ammi perpuſillum Lobelij, Ammi Alexandrinũ, Æthiopicum Cuminum, ſemen eſt guſtu amarum, ſubacre & tenuium partium.

Ammi ſemine tenuiſſimo & odoratiſſimo, Cretico eſt multò minus: odor quoq; paulò infirmior: differunt etiam folia: ſatũ in horto meo Genevæ florebat adhuc Novẽbri, & ex ſemine deciduo virebãt parvæ plãtæ. Lugduni copioſè habebã in horto, ut & Baſil.

Mont-

Montbelgardi in horto E.C. & meo satum florebat Augusto, semine quotannis se renovans: narravit mihi quidam Rizotomus, qui seminis magnam habebat copiam, abundare in Apulia. Solum requirit bene stercoratum, Soli expositum.

AMMI VULGARE MAIUS, latioribus foliis, semine minùs odorato.



Ammi Cretico, & Ammi semine tenuissimo majus est, caule crassiore, striato, foliis latiusculis, oblongis, crenatis, multifidis, ad Podagrariæ folia quadantenus accedentibus, quibus tamen multò minora sunt superiora, in plures lacinias divisa. umbellæ inæqualibus contextæ sunt muscariis flosculorum albo-rum amplissimæ, longis pediculis, ad quorum coitum folia circumjecta sunt longa, in tenues, lori instar lacinias dissecta: semen majus, ignavius, quàm in Cretico & tenuifolio: radix gracilis, inutilis.

Cæsalpini Caucalidem (de qua l.7.c.19. sequentibus egit) diceremus esse eandem, cum Ammi hoc: quia autem notæ quædam repugnare videntur, illud asserere non audemus. Caucalis, inquit, ubique in arvis nascitur, similis Dauco campestri, sed foliis variè divisis, ut in Coriandro? nam prope radicem sectiones longæ sunt, ac subrotundæ, leviter in ambitu serratæ, ac leves; procedente tempore cùm caulescit, folia tenuiùs & inæqualiter scinduntur, & tandem redduntur Dauco campestri similia, subcandida & subhirsuta, rariora quàm Dauci: caulis candidus, ab imo ramosus, cubitalis & amplior: umbellas fert capillaceas, tactu aspero, quę nequaquam clauduntur, ut in Dauco; flosculi candidi: semina parva ferè, ut Ammi; idcirco pro Ameos hodie à plurimis accipitur, sed pauca inest acredo, cum aliqua amaritudine, non insuavi: radix candida est, ramosa & parva, gustui non ingrata, coquitur in cibis ut Pastinaca silvestris. Dioscorides de Caucali inquit, ab aliis silvestrem Daucũ vocari; Plinius edi & Caucalem Fœniculo similẽ. Theophr. Daucũ recenset inter olera: Pes gallinaceus vertitur à Theodoro.

An de hoc loquitur Matthiolus, cùm ait. Quamquam varia, ac diversa semina viderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur, nullum tamen ex iis hactenus sese mihi obtulit, quod animũ ad credendum alliceret, verum Ammi ex Alexandria Ægypti ad nos deferri. Quod Ameos nomine in officinis passim habetur, cùm probatissimũ, Plin. teste, Cumino sit candidius, id nigricat, adeóq; vulgaris Petroselini semen æmulatur, ut visu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustũ consulere oportet. Ná cùm haud leviter sit acre, facultatis discrimẽ gustu facilè deprehẽditur. Præterea cùm hoc nullum Origani saporẽ gustui repræsentet, quẽ tamen referri verũ Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clariùs fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrarium sensisse videtur Ruellius: quippe qui minùs fortasse accuratè ea examinaverit, quæ de Ammi Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, de quibus ante.

Ruell. fortè Sison confundit cum Ammi.

Videtur nobis Ruellius confundere cum vulgari Ammi, Sisonis semen, quod à quibusdam Ammi existimatur. Notum, inquit, officinis semen, Ameos nomine, quod Romanis Cuminum Alexandrinum dicitur. Quidam Æthiopicum Cuminum id esse putant, alij Regium Cuminum appellant. plerique in totum alterius naturæ existimant Æthiopicum Cuminum ab eo, quod vocatur Ammi, exilius multò quàm Cuminum, gustúsque Origani.

Ammi Trag.

De Ammi (ita nãmq; inscribit præsentem nostram plantam) hæc habet l.2.c.118. Tragus. Sæpenumero equidem in hortis meis semen Ammios exiguum sevi, sed nunquam in his florem protulit, nisi an.1536. quo hæc scribo. Ac animadverti semen Ammios in fine Aprilis mensis terrę mandandum, quam requirit Soli expositam & apricam. *Semen in fine Apr. lis terræ mandandum.* Erumpit autem primo exortu binis exiguis & acutis foliolis, veluti Petroselinum vulgare, post quæ alia subsequuntur, subinde auctiora & latiora, quorum nonnulla Fœniculi equini, aut Levistici aquatici foliis similia apparent. quamprimum in rotundos, concavos, geniculatos, & surculosos caules assurgit, in fastigiis magnas & perelegantes, candidóque flore refertas umbellas, Aniso ferè aut Coriandro similes, Iulio mense gerentes. Semen exiguum albicansq; Autumno appetente cum Fœniculo maturatur, gustu fervidum & acre. Planta est alsiosa, seu æstiva, ut quæ quotannis semine seri necesse habeat, nam postquã defloruit, semenq; maturavit, totâ suâ substantiâ, caulis, radix & folia pereunt. Proceritatem viri nonnunquam adipiscitur, multis ramulis & adnascentiis brachiatur; radicem habet rectam, candidam & lignosam. *Cyminum regium, Hipp.* Hippocrates Ammi Cyminum regium appellavit, quod germanicè Herren [*f. rectiùs* Königs] Kummel interpretari licèt. Ægypto olim familiare fuit, pani enim compinsebatur, sicut apud nos Caros. *Ammi Dioscor.* Hoc pacto usurpatum tormina & inflationes ventris sedandi vi pollere traditur. Dioscoridi ἄμμι, Ammi um Alexandrinum, Cyminum Æthiopicum, ger. Mohrenkümmel) nominatur. Recentiores & officinæ Ammium & Ammeos vocant, Germani Ammey. Ammi Serapioni c.287 Nanochach, Anazúe & Pomum anchenínon. De Ammi vide Gal. simpl.6. Avic.l.2.c.61.

Ammi Cordo peregrinum.

Ammi peregrinum nobis semen est (inquit Cord. in Diosc.) & interdum ejus loco Petroselini semen Materialistæ pharmacopolis vendunt. Sevi aliquoties mihi missum recens Ameos semen, & nostrum cœlum minimè respuit, habétque mediam inter Apium, & sativum Petroselinum figuram. In hist. Ammi describit, eíque Gesnerus figuram Tragi addit.

Ammi commune, Dod.

Ameos officinarum, juxta Dodonæi opinionem, verum Ammi Dioscoridis est. is verò id describit & depingit in hist. gall. nomine Ammi communis; In fol. lat. Ammi vulgaris, latioris folij, quod majus ait.

Negat Ammi Veterũ, Turn.

Turnerus quidem Ammi veterum esse negat, sed ejus loco hoc nos uti posse admittit. Ammi, inquit, Græcis & Latinis, quo nomine & Angl. potest appellari. Officinæ Ameos nominant in gignẽdi casu. Herba Ammi in omnibus hodie officinis usitata, caule est longo, viridi, circa summitatem ramoso: foliis longis, tenuibus, crenatis: flore albo in umbellis Anethi, semine parvo, amaro, calido. Etsi pro Ammi possit substitui, sitq; ejus species quædam, provenit tamẽ in Italia genus quoddã nobilius, quod vidi: Cujus si copia esset, ejus usũ, relicto hoc vulgari, cõsulerẽ. Nõ enim invenio in vulgari calorẽ illũ & siccitatem in tertio excessu, quẽ requirit Galenus. Quamquam interim nõ est contemnendum vulgare hoc Ammi. *Ammi species quædã melior an Sisoni?*

Ammi vulgare, Cam.

Ammi vulgare (ut pulchrè notat Cam. h.) à Trago & plerisq; depictum, interdum longè alia folia proferre conspicitur, pluribus nimirùm incisuris prædita, & nonnihil crispa, ut penitùs diversa planta videri queat. Ammi enim vulgatum, si in asperis ac

aridis locis, quales ut plurimum in Apulia conspiciuntur, inveniatur, dodrantali longitudine videtur, ut testatur Marantha: in pinguiori verò Solo, sesquicubitum æquat, exceditque.

Ammi verum esse negatur. Licèt autem reperiantur, qui vulgari hoc Ammi, veri loco utantur, non desunt tamen, ut Monachi in Mes.dist.1.cens.27.qui non recipiunt vulgare Ammi. Et sanè expendendum est pharmacopolis an usuale hoc veri notas exhibeat. Cronemburgius de compos.med. l.1.ait se hactenus ejusmodi notas non deprehendisse, ideóque genuinum esse inficiatur, & meritò.

Synon. Fuchsius porrò descriptam à nobis plantam vocat Ammi, quo titulo eã etiam pingit.sic vocat & Lon. & Gesn.col. Dod gall.Ammi commune; lat.in fol. Ammi vulgare. Lob.adv.p.311.in obs p.415.(hîc quęrit, *An Bubonium Hipp* An Bubonium Hippocratis in morb. muliebr. Guilland.)in Ic.p.720. Ammi vulgatius. Lug.p.695. Ammi Fuchsij. Ger.Ammi vulgare, Bischops weede. H.Lul. Ammi Fuchsij & Tragi, Ammi vulgare. Tab.Ammioselinum, Bubonium Hippocratis, Ammeypeterlin: Ammium adulterinum. *C Bauhini multiplex lapsus.* Bauh.apud Matth.confundit Ammi vulgare cum Cretico. Ammi, inquit, triplex habetur, majus, alterum semine Apij, & tertium foliis Fœniculi. I.Ammi semine apij, Ammi Matthioli Ang.Lac.Cast.Lug. Ammi majoribus & serratis foliis, Gesn.h.Ammi Creticum aromaticum Lob.Ammium 3.Creticum Tab. Cuminum sativum Cæsalpini fortè. Confundit inquam C.B.Ammi vulgare cum Cretico. Matthiolus non loquitur de Ammi majoribus foliis, nisi intelligat id, sub officinarum Ammi: Anguillara non loquitur de hoc Ammi, nisi id intelligat per Ammi Ghini. Ammi Creticum Lob. Tab. & Cuminum sativum Cæsalpini est alia planta. Alia item Lacunæ & Castoris. Et hæc monemus, ut si post hæc de plãtis scribat, confusionem suam agnoscat & emendet. Qui verò possibile est tantũ virum tam graviter lapsum. *C.B. excus.* Num bonus aliquando dormitat Homerus? An hũc errorem ex inanimadversione, aut aliorum potiùs culpâ irrepsisse, vel ex eo cõjectari licèt, quòd monitus in pin.lubens sentẽtiam mutarit? Ammi 1.majus (inquit) est Ammi Brunf. Trag. Turn.Cord. in Diosc.& hist.Ges.h.Lon.& Lugd. Ammi commune sive vulgare, Dod.Cam.Ger. Ammi vulgatius, Lob. Ammioselinum, Taber. Bubonium Hipp.quorundam; *Bupleuron Plinij* Bupleuron Plinij, aliorum. Variat folius plurimum incisis & nonnihil crispis.

Schvvene. videtur. Ammi vulgatius, amarum est semen, & gustu fervet, ut tradit Schvv. Sed fallitur, si gustus ejus non depravatus sit, aut eum penitùs amiserit. Iudicent, hoc qui semen habent, an tali sit sapore.

An Corn. in Diosc. notum vulgò semen Ammi, officinis Ameos corruptè vocatum, Germ.Ammey samen/i.e.semen Ameos.

Locus cum tempore. Ammi vulgare, foliis, caulibus & vmbellis maius Ammi Cretico, & Ammi cum minore semine, nec eo ita odorato, habebat Fuchsius Tubingæ in horto, cùm ipsi conviverem, vocabatque Ammi majus cujus faciebat & alteram speciem, quam vocabat Ammi medium tenuioribus foliis. Sed hæc fortassis à cultura varietas. Basileæ vidi in hortis florens mensibus Septembri & Octobri. Lugduni sponte, proveniens in horto meo, florens Iunio. Montbelgardi in horto E. C. florens etiam Iulio ac aliis mensibus, semine deciduo se propagans. *In Germania satum tantum provenit.* Vnde annua est planta. Tragus, Fuchs. & Dodonæus hanc in Germania tantùm satam in hortis provenire ferunt, facilè tamen & magnâ copiâ, sic ut deinceps vix extirpari queat. Augusto mense floret, ac deinceps ubi defloruit, semen abundè producit.

BVNIVM VETERIBVS.
Cap. XVII.

Diosc. BVnion [βούνιον] caulem producit quadrangularem, prolixum, crassitudine digitali: folia verò *stratum* [πρὸς τῇ ῥίζῃ, *radici proxima, Dod.*] similia Apio [σελίνῳ] sed multò tenuiora, ad Coriandri folia accedentia [τὰ τοῦ κορίου, *Cod.Bas.* τὰ τοῦ τριβόλου ἢ κορίου, *vet. Lac.* τῷ ἄκρῳ.] florem Anethi: semen odoratum, Hyo- *Vires.* sciami semine minus. Ciet id urinas, excalfacit, & secundas evocat. Spleni, renibus & vesicæ utile. Cæterùm seminis tam humidi, quàm sicci; itémque succi ab eo unà cum radicibus, caulibus ac foliis expressi usus est ex aqua mulsa. *Bunion ... nomenclatura* Bunion inter rejectanea Dioscoridis, alij Aton, alij Actinen, alij Anemosphoron, Prophetæ Paradacry, Ægyptij Erxoen, Romani Scopam regiam vocant; Aphri Zigar, alij Thempso. *Vinum* Vinum Bunites fieri, si Bunij contusi drachmæ duæ in quatuor musti heminas mittantur, autor est Dioscorides. Commodum esse stomachicis & fatigatis ex armorum pugna, aut equitatione multa, idem prodidit.

Napum Meminit hujus Plinius l.20.c.4.Naporum, inquit, duas differentias & in Medicina Græci servant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod Bunion vocant, purgationibus fœminarum, & vesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritúmque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non Lini semen unà bibatur. Alterum genus Buniada appellant, &c.

Arction quorundam Galeno Bunion, quod aliquos Arction vocare scribit Galenus, ex calfacientibus esse ait in tantùm, ut & urinam ciat, & menses ducat.

Bunion ... Aro. Bunion sunt qui Aron dicant, ut videre est apud Marcellum, sunt item qui Arction, &c. Alterum & primum in divisione Naporum genus Bunion hoc facit Dioscorides, ait idem Marcellus: describitúrq; à cunctis iisdem notis & viribus. Non tamen in sanitatis usu receptum, ut alterum illud est. Quod fœminino genere Buniada Græci vocant, secundo vo- *Bunid. ... minino ... nere.* lumine à Rapis statim, quasi ejusdem cũ illis generis à Diosc.tractatum. Vtriq; radix crassior: sed cõtra quàm in Rapis acuminatæ longitudinis: hinc etiam exilior, quàm Buniadis & minor. *Nomen ... de tras...* Nomen ambobus factum aliqui tradiderunt ἀπὸ τῶν βουνῶν. Vocant autem Græci inter alia Bunos, tumentia & quę in amplitudinem creverunt, quæ Naporum radicis forma est. *Scopa r... non app... lunaa...* Cur autem in Dioscoride legatur Scopam regiam Bunion à Romanis dici, ignotum nobis est. Nihil enim habet planta hæc quod scopis congruat: non surculosam naturam, non usum, non folia, non aliud quidpiam quod scoparum rationẽ indicet aliquam. Ignotæ aliæ appellationes etiam. Sola Arction ex similitudine facta est: quam nos Æginetæ auctoritate instauravimus. *Caput ... de Bun... legitimum est.* Non legitur in Barbari editione hoc caput: nec nos scimus, relictúmne à librariis imprudenter in exscribendo fuerit: an potiùs quia de Napis à Diosc. secundo libro actum fuerat, ratus abundare, volens ipse & prudens id reliquerit. Siquidem in Corollario etiam nihil actum de Bunio ab eodem est. Veruntamen auctoribus Græcis omnibus recipiendum, & cũ cæteris vertendum fuerat. Qui enim de Pseudo-Bunio, i.e. falso & mẽtiẽte Bunio, agi mox poterat, nisi de vero Bunio actũ priùs fuisset? Veræ enim alicujus oportet falsã & mẽtiẽtẽ in plãtis esse.

PSEVDO-BVNION VETERIBVS.
Cap. XVIII.

Diosc. PSeudo-Bunion parvus frutex [θαμνίον] est palmi altitudine in Creta, folia, ramulósq; habés Bunio similia

similia [*Apio,vet.cod.*] acri gustu. Quaterni ejus ramuli ex aqua bibiti, tormina, stranguriam, laterísq; dolorem sanant: discutiunt & strumas, si cum sale & vino tepentes imponantur. Romani pariter & Græci Pseudobunion vocant.

Pseudobunion, ut refert Plin. l.24. c.16. Napi folia habet, fruticans palmi altitudine, laudatissimũ in Creta. contra tormina atque stranguriam, laterum, præcordiorúmque dolores bibuntur rami ejus quini séníve. Pseudobunion, authore Galeno, similiter ut ipsum Bunium, calidum est.

Quale Pseudobunion sit, præter Dioscoridem, Plinium, cunctósque alios, qui omnes Napo similem tradiderunt, nomen ipsum etiam indicat. Neque enim mentiri verum Bunion, nec fallere carpentes posset, nisi similis illi esset. Eaq. similitudine fallens, falsum, & mendax Bunion à Græcis dictum est. Monere aliud legentes in eo non oportet. Peregrina enim Italiæ herba est, & ex Creta repetenda, inquit Marcellus.

BVNION ET PSEVDOBVNION in genere.

IGnotum hodie utrumq; Bunion, tum verum, tum falsum ait Cornarius. Vulnerariam præterea herbam esse negat: siquidem iis viribus nõ sit prædita, quas Gal. Bunio attribuat, velut quidam opinati sũt. Idem Pliniũ Bunion cũ Buniade cõfundere scribit.

Monet author Lugdunensis, in quibusdam etiam veteribus græcis Dioscoridis exemplaribus l.2. c. de Lampsana; caput de Bunio non rectè subditum fuisse à descriptore, nominum τ̃ βυνιάδ@-, i.e. Napi, & τ̃ βυνίυ similitudine decepto, cùm re ipsâ diversissimæ sint plantæ. Nam præterquam quòd absurdum fuerit ejusdem plantæ historiam diversis libris à Dioscoride conscribi, certè Raporum, Raphani, Naporum, & cæterorum id genus olerum descriptio, & natura à Bunio & Pseudobunio herbis insigniter medicatis omninò dissidet, nec rectè conjungi potest. Quare ex vetustiorum etiam codicum fide, rectè Bunij & Pseudobunij historia in librum quartum rejecta est. Eadem nominum affinitas multis etiam doctis herbariis, erroris causa fuit: primùm Plinio, qui Bunium Napi genus fecit. Deinde Ruellio, qui capite de Pseudobunio φύλλα βυνίῳ ὅμοια, folia Napi convertit: item Oribasij interpreti, qui βύνιον Napum interpretatus est. Huc etiam impegit Matthiolus, Bunium Napum silvestrem vocãs, cùm Napus silvestris Bunias sit, non Bunion. At βύνιον, neque βυνιὰς est, neque eadem figurâ, neque iisdem viribus, aut classe cum Buniade. Est præterea observandum, nec in exemplaribus græcis, nec in Oribasio in Bunij caule ramulos minutis foliis ac floribus scatere: itẽ folia Apio quidem similia legi, sed non proximè radicem. Quare necesse est, aut verba hæc redũdare, aut Ruellium alio exemplari, quàm vulgato usum.

Bunium non aliud agnoscit nomen, quod sciam, nec apud Græcos, Latinos, Germanos, aut Anglos: nusquam enim mihi (Turneri verba sunt) in Anglia, aut Germania conspectum, tantùmque in Italia Bononiæ vidi. Vocetur tamen, ne anonymos sit, wilde Parsely aut Square Parselye / à similitudine cum Apio. Matthiolus ait Bunium in Hetruria vocari Napum silvestrem, nusquam tamen describit, nec pingit, quod tamen facturum eum fuisse puto, si ei notum fuisset. Mirum est rusticis in Hetruria tam bene notam plantam, vocarique ab iis Napum silvestrem, cùm Napus sativus (unde illi nomen mutuantur) nihil penitùs habeat simile cum Apij aut Coriandri foliis, nec flores habeat Anethi, nec semen Hyosciami. Præceptor meus Bononiæ Lucas Ghinus hãc plantam me docuit, portionémq; communicavit, quam etiamnum possum demonstrare. Cùm Bunium Dioscoridi dicatur Bunion, eidémq; Napus vocitetur Bunias, déque iis agat duobus diversis capitibus, differentésq; faciat plantas, alteriq; tribuat folia Apij, aut Coriandri; alteri longè alia: si melior auctor sit Dioscorides quàm Plinius, illum potiùs Buniadem à Bunio distinguentem, quàm hunc sequendum censeo, aut Matthiolum etiam, qui unà cum Plinio utramque confundit plantam, ex duabus unam faciens, quæ tã longè descriptione, figurâ & formâ inter se differunt. Nominum fortè similitudo Plinio imposuit, ut has conjungeret, aliàs formâ & viribus longè diversissimas. *Plinij & Matth. err.*

BVNIVM DALECHAMPII.



LOcis saxosis, asperis, & à Sole illustratis Bunium Dalechampij provenit, radice candidâ, surculosâ, odoratâ, festucis in sũmo villosâ, foliis proximè radicem tam facie similibus Apio hortensi, ut spectantes fallant, tenuioribus ad Coriandri folia accedẽtibus, caule quadrato, procero, minimi digiti crassitudine, flore umbellaque Anethi, semine odorato, quàm in Hyosciamo minore. *Descr.*

Pingit hoc Bunium Dalechampij Lug. p.774. verúmque Bunium Dioscoridis, Plinij, & Galeni facit. Sed descriptio Dalechampij nimis jejuna & potissimùm ex Dioscoride transcripta: regio ubi observata, erat annotanda. Stirpium periti investigent quam plantã intellexerit Dalech. in Icone non est radix in summo villosa, ut in descriptione traditur. *Bunium verum antiquorum Dalech.*

Bauh. phyt. vocat Daucum 8. (11. pin.) & Daucum Petroselini, vel Coriandri folio, Bunium Dalechampij, quem multùm convenire ait cum Dauco 7. sive campestri Apij folio [*hunc nos Saxifragiam hircinam mediam credimus.*] Verùm in illo semen dicit, ut Anethi oblongum; in hoc Hyosciamo minus, ut in Bunio Dioscorides requirat. Ego non invenio Dalechampium dicere semen ut Anethi, sed semine minuto: Icon parum habet similitudinis. *Daucus Coriandri folio, C. B.* *C. Bauh.*

BVLBOCASTANVM TRALLIANO. CAP. XIX.

ALEXANDER Trallianus empyematicis victûs rationem præscribens, inter alia meminit Βολϐοκασ-τάνων, quam sic dictam rẽtur, quòd figurâ radicis bulbos sapore gustúq; Castaneas scitè exprimat. Verùm Goupylus vocem hanc depravatam fuisse à descriptoribus annotavit, quòd Castaneæ neque ex Bulborum genere sint, neque Bulbis simile quicquam habeant, ex Glandium enim genere sunt, ex quo conjicit veterem scripturam fuisse Βαλανοκασ-τάνων. Sed cùm natura plantas proferat habitu & figurâ radicis bulbos, sapore gustúque Castaneas scitè exprimentes, adhuc non video, cur Tralliani lectio sit immutanda. *Etymon* *Goupylus refutatur.*

Sexus. Et hinc Dalechampius proponit Bulbocastana, sexu discreta, unum mas, quod alij Bunium Dioscoridis faciunt, & nos Bulbocastanum inscribimus. Alterum fœmina, quod Oenanthen aquaticam cognominamus.

Habet & Camer. de hort. Bulbocastanum coriophyllon, quod Cicutariam bulbosam odoratam vocamus.

Ornithogalum Ruell. Dod. de florib. c. 57. ait Ornithogalum Ruellij descriptum l. 2. c. 77. Bulbocastanum quoddam esse videri, & non Ornithogalon.

Bulbina. Bulbina quibusdam neotericis, teste Dodonæo, de suo Bunio dicitur, quod est Bulbocastanon. De Bulbina dictum H. n. g. l. 19.

Guilandinus non probat Andernacum & ante ipsum Goupylum (quos sequitur Matthiolus, ut prolixiùs videre est. l. 7. H. n. g.) pro Bulbocastanon,

Castanea. Balanocastanon (Castanearum glandes) substituentes, quod empyematicis nullam utilitatem afferre possint.

Trasi. Bulbocastanum dici de Trasi, patet H. n. g. l. 18. c. de Trasi.

Cyclaminus non sine errore. Errant Angli multi, qui Cyclamini loco, Bulbocastanum sumunt, quod neque viribus, neque facie respondet Cyclamini descriptioni.

BULBOCASTANUM.



Descr. Radix bulbosa, primo ortu Ervi magnitudine & rotunditate, interdum pyriformis, fibras tum ab imo, tum à lateribus promens capillares, alba, solida gustu sub dulci, grato, folia profert bina, virore splendentia, sesquiunciam longa, vix dimidium culmum lata, sapore ferè Petroselini, sed multùm ignaviore, quæ postea variè dissecantur, adeò Apii hortensis folia, mentientia, ut difficilè ab exercitatis etiam, nisi deesset saporis fervor, internosci possint. At adultiori radix in insignem augetur molem Iuglandis magnæ, inæqualiter tuberosa, membranâ nigrâ contecta: folia verò ex pediculis palmaribus & sesquipalmaribus purpurascentibus etiamnum tenuiùs dissecantur, ut Rutæ ferè pratensis tenuifoliæ, pinguia, crassa. caulis, in ramos aliquot divisus: umbellæ satis magnæ: flores albi: semen tenue, longiusculum, nigrum, sapore aromatico, & acri.

Synon. Oenanthes species. Guillandinus vocabat cùm Patavij essem Bulbocastanum. D. Cortusus speciem Oenanthes faciebat. Insignis Medicus Petrus Turnerus, cùm apud nos esset, dicebat patrem vocasse Apion. Is verò

Chamæbalanos. part. 1. appellat Apion, vel Chamæbalanon, quod à Theophrasto Ischas, Lat. Gazâ interprete Caryca, Anglis Erdnut/ vel Earthnut dici ait

De hoc porrò loquitur Guill. in epist. ad Gesn. inter epist. Matth. l. 2. βολϐοκάσανον Tralliani l. 7. τῶν ἐμπυηματικῶν herbam interpretor, cujus semina ad te misi.

Agriocastana. in Græciæ Chia ἀγριοκαστανίδας, Bizantini ἀγριοκάσανα, Rhodij βολϐοκάσανα appellant. Adstipulatur meæ sententiæ, aut ego potiùs suæ, Fallopius.

Guilland. Gesnerus taxat Matth. Guillandinum, quod novam improbarit Tralliani lectionem, hallucinari scribit Matthiolus, nec ullo pacto censendum putat loquutum Alexandrum, de Bulbocastaneo Guillandini, cùm nullus habeatur inter antiquos, nec inter recentiores Græcos, qui usquam Bulbocastanei meminerit. Miratur Gesnerum concessisse Guilandino radicem illam missam esse Tralliani Bulbocastanon. In hist. germ. præsens planta ab ipso Oenanthe inscribitur, quòd figuram, quam ponit meliùs cum Oenanthe, quàm Filipendula convenire tradit, ac propterea Oenanthem constanter, sed pertinaciter existimat. In post. com. cum mag. fig. Oenanthen primam fecit, quam Cortusum sibi misisse fatetur, quámque pluribus notis genuinam Dioscoridis Oenanthen referre etiam adhuc asserit. In Compend. p. 545. ait. Si Oenanthæ huic caules inessent crassi, assererem profectò legitimam esse Oenanthem. Matthiolo autem non bene notam plantam esse, cujus figuram ponit, satis constat ex eò, quòd non describit: si quis etiam consideret quibus rationibus motus Matthiolus, neget Filipendulam esse Oenanthem, iisdem & hanc rejiciet: ubi enim folia Pastinacæ & semen Atriplicis.

Oenanthe Matth. non sine gravi errore.

Matth. argu.

Bulbinum. De Bulbocastano (ita namque in append. horti, & de hort. ubi & Bunium Dodonæi nominat) Gesnerus Guillandino planè subscribit. In eo enim quod dubitavit an Mamiras Pauli fortè esset, planè ipsi satisfactum est, & plantas diversas esse agnoscit, & assertam à Guillandino veram lectionem Tralliani, & rem ipsam quoque demonstratam assentitur: sed quæ de facultatibus scribit Guill. non satis assequitur: siquidem Trallianus non quibusvis purulentis usum commendat.

Bunium Dod. Dod. gall. βούνιον dicitur, latinè Bunium. perhibet autem quibusdam Aton, Actine, Anemosphoron, Galeno etiam Arctium, in Zelandia Cleyn Erdnoote dici, & Neotericis, non sine tamen ingenti errore

Apium... Meum non sine... Apion, aliis Bulbinam, quibusdam etiam Meum. Idem de Florib. c. 53. Bulbocastanum aliud (sc. ab Ornithogalo Ruellij, quod Bulbocastanum quoddam esse credit) quod Tralliani Bulbocastano, sive ἀγριοκαστάνῳ simillimum scribit, nuncupat. Lat. in fol. pingit Bulbocastani nomine, dicens: βολϐοκαστάνε meminit Alex. Trallianus l. 7. inter ea, quæ purulentis utilia sunt, cibaria ipsum referens, &c. Bulbocastanum

Bulbocastanum dictum. autem à formâ bulbi, & sapore Castaneæ nomen invenit suum. Nostrâ ætate pleriq; ἀγριοκάσανον nuncupant. Zelandi Cleyn Erdtnoten / Germ. Klein Erdtnuß / Sabaudi *Faverottes*, Angli Kippernutz.

Matthiolo Bunium tuberosum. Lob. in Adv. p. 325. de Bulbocastano inquit. Versio Pliniana imitatione oppido tuberosâ illusit fortè Commentatori [*Matth.*] aut ejus Theseo Tridentino, adegítque ut Aristolochiæ rotundæ & adultæ perquam similem facie radicem adstruxerit: quæ ab Oenanthe tantùm distat, quàm Bunium vel Bulbocastanum Tralliani à Filipendula, quod plebecula Gallica, Germanica, & Anglica eum monuisset. Il-

Nucula terrestris. lam enim Angl. Kippernutz vocant, quod opilionum Nucem sonat, quia illis cibo cedit. In Observ. p. 429. inscribitur ab ipso Nucula terrestris, Apios Turneri Angli, an Bunium Dioscoridis? & Bulbocastanon Tralliani: perperam Oenanthe Matthiolo.

Matth. Nucula terrestris Lugd. repetitio. In Icon. p. 745. Nucula terrestris Septentrionalium.

Lugd. tres historias & figuras unius plantæ habet. Prima figura est p. 773. hoc titulo: Bulbocastanon mas Dalechampij. Altera p. 774. hoc. Bulbocastanum grandius, Bunium Dodonæi. Tertia p. 782. pro Oenanthe 1. Matthioli. Nos ex tribus Dalechampij descriptionibus, adscribemus eam, quæ est. Bulbocastani maris Dalechampij, quod frater Bau-

C. B. error. hin. separat à Bunio Dodonæi, malè nostro judicio. Ea sic habet. In pratis udis & riguis nascitur, radice

Bulbo-

bulbosâ, nodis extuberatè, extrinsecus in nigro rufescente, intrinsecus candidâ, gustu Castaneæ. Præ longum quoddam & gracile veluti filum ex se mittit, sæpiùs intortum, paulatim crassescens in caulis originem: caulis cubito major est, rotundus, in quo folia pauca, Fœniculo similia, veluti & caulis ex articulis prodeuntia. umbella in summo candida. semen oblongum, capite gemino conspicuum, subacre. Dodonæo est Bunium Dioscoridis lib. purg. Bulbocastanum. Lob. Nucula terrestris, perperam Oenanthe Matthiolo: Bulbocastanum mas Tralliani. Lon. vocat klein Erdtnuß / facitque speciem Ornithogali. Camer. h. nominat Bulbocastanum Tralliani, Oenanthe Matthioli, Erdtkesten / Schäfernuß / Geranium 1. Dioscoridis Cæsalpini. Tradit is & alterum Bulbocastanum majoribus foliis & bulbis, in tractu Rhenano frequens, quod quidam cum præcedenti Bunium Dioscoridis esse putarunt. Apud Matth. in hist. ger. Oenanthe Matthioli, vulgo Bunium & Bulbocastanum Tralliani. In epit. Oenanthe, Bulbocastanum Tralliani.

[...]thogali [...]os, Lon *[...]ocast [...]ü ma- [...]am.*

Tab. Bulbocastanum, Erdtcastanien / Sew-Castanien. Bulbocastani altera icon, quam Turnerus cõmunicavit nomine Apios, quámq, depingendam curaverat ex veteri libro, & postea mutatâ sententiâ vocavit Bulbocastanum; cum quo convenit, si folia non essent ita crassa. Herbarij vocant Castaneam terræ & Castaneam porcinam.

[...]anea [...]æ. *[...]anea [...]næ.*

Bauh. phyt. Bulbocastanum majus folio Apij: Bunion Dod. Nucula terrestris Septentrionalium Lob. Item Bulbocastanum alterum folio Fœniculi, Bulbocastanum mas Tralliani, Lugd. Idem apud Matth. Bulbocastanon folio Apij, Oenanthe 1. Matthioli, Pancaseolus Cæsalpini. Quomodo autem Bulbocastanum possit esse Pancaseolus Cæsalpini non videmus: huic enim folia Geranij, aut Anemones: flores purpurei, quæ non competunt Bulbocastano: præterea non diversum, sed idem planè credimus Bulbocastanum mas Tralliani & Bunium Dodonæi. Ipse adhæc notat in animadv. in Lug. Bulbocastanum mas Tralliani Lugd. & Oenanthe Matthioli easdem esse plantas, sed illius figuram meliorem. Dissipatis tenebris veritas tandem illuxit C. Bauh. in pin. Bulbocastanum 1. majus folio apij (inquit) est Oenanthe 1. Matth. Cast. Lugd. Bunium, Dod. gall. Lac. Gesn. h. Apios, Turn. Bulbocastanum, Gesn. h. Dod. Cast. Tab. Ger. grandius, Lugd. Bulbocast. mas Tralliani, Eid. Lugd. Nucula terrestris Septentrionalium, Lob. Panacaseolus vulgo, Cæs. Eid. B. Bulbocastanum 2. minus; Ornithogali species, Lon. Bulbocast. alterum, Cam. Hoc ratione loci, foliorum incisuris variat: quod ex Anglia, ex Pyrenæis, & monte Calcaris habemus.

[...]m.C.B. *[...]seolus [...]ssi non [...], con- [...]atrem* *[...]s eius* *[...]ocast. 1.* *[...] Tur.* *2* *[...]tar.*

Bulbocastani Dodonæi nomine accepi semina & bulbos missos ex Champagnole Burgundiæ ab insigni pharmacopœo Tosiano Carolo, qui plantati in horto E.C. optimè provenêre, & semine deciduo se multiplicavêre, mense Martio producentes folia, ac flores Iunio; semen maturantes Iulio. Arva & pinguia umbrosa amat, in Holandia & Anglia, teste Lobelio, plurima, præsertim ad pagum Clefton prope Briscoiam. Multis in locis Angliæ provenit, copiosissimè verò in Northumbria, Turnero id perhibente. Camerario copiosè crescit in monte S. Petri dicto prope Salinas Saxonicas. In editis Arvernorum montibus copiosissimè. Plurimùm provenit ex semine per maturitatem sponte deciduo, quo tempore commodè seminatur. Vere ineunte terræ mandatum ægerrimè pronascitur, & interdum integro anni spatio delitescit, nec nisi altero demum prodit: radix diu vivit, nec semine maturescente cassa redditur. Tabern. in multis Germaniæ locis provenit in agris frumentaceis, & vineis potissimùm in Palatinatu prope urbem Odernheim & locis vicinis: delectatur terrâ firmâ, præterea pingui.

[...] cum [...]re. *[...]ine- [...]diffi- [...]r pro- [...]t.*

Bulbocastani radix, referente Dodonæo ex Tralliano, moderatè calida est & sicca; simul & adstringens: semen verò calidius & siccius. editur illa cruda, sed suavis cocta, sanguinem spuentibus & mingentibus utilis. semen aperiendi vi præditum & διουρητικὸν esse videtur. Radices Lonicerus tradit dulces & gratas esse, ac propterea eas effodere pueros, coquere cum aqua & sale, & comedere, quosdam etiam crudas. Dioscoridis verba (de purgatione sursum & deorsum) scrupulum Turnero injecerunt, ut dubitaret, utrum suum Eardkhruit (i.e. Bulbocastanum) esset Apios, annon? cùm multi totam (Bulbocastani) radicem comedant, imò interdum quinque aut sex radices; nullo vel vomitu, vel alvi solutione subsequente. Vtrum autem Earkhruit (i.e. Apios) eas habeat facultates in Græcia; hîc [*in Anglia*] autem minimè, certò non affirmat. Id tamen conjecturâ commodi consequi posse ait, ut minore labore Apyon verum cognoscatur, si in id fortè incidatur. Hortatur tandem studiosos ut periculum faciant, an suum Earkhruit (Bulbocastanum) alibi fortè in Anglia, quàm ubi ipse fuerit, facultates eas habeat, quas illi tribuerit Dioscorides. Quòd si non inveniant, discant ex hoc Earkhruit / in indagandis plantis, non temerè de plantis pronuntiare ex forma sola externa, verùm etiam ex viribus & facultatibus. Et hæc est de Bulbocastani viribus opinio & mens Turneri, cui si nota fuisset Apios vera Dioscoridis, non quæreret vim purgatricem in Nucula terrestri. Radix Bulbocastanei (inquit Tab.) excorticata cum modico pipere in jure carnium cocta, suavis admodum cibus est, multùm nutriens & Venerem stimulans. Eadem in cibo usurpata, aut etiam medicamentis addita, cruenta mingentibus & etiam spuentibus auxiliatur. Convenit etiam purulenta excreantibus id Tralliano testante. Hâc denique sues (cujus avidæ sunt) impinguantur, unde & Castaneæ suillæ nuncupantur.

Temperamentum ex Tralliano *Sputum, mictúsque cruentus.* *Turnerus dubitat an sit Apios Diosc.* *Ex sola forma de plantis non est temerè dijudicandum.* *Venerem stimulat.* *Suum sagina.*

VISNAGA. Cap. XX.

Icon I.



Sesquicubitalis circiter est plãta, radice raris adnatis fissâ hærens, caule Anethi, striato, glabro, geniculato: folio Pastinacæ erraticæ, lævi, portionibus divisionis majoribus; umbellæ florum candent, tandémque in se contrahuntur, veluti caverna, mediam palationum sepimẽto effingente: pediculi autem umbellæ, potissimùm externi, palmo lõgiores, rigidi, duríque sunt; singulíque tam hi quàm interni novam pedicellorum frequentium umbellam in summo gerunt. porrò tam umbellæ singulares, quàm coma tota, subjecta habent adbasim foliola: semen parvum, Apij officinarum, acre.

Descr. *Pastinacæ folio.*

Nostræ icones sunt ex Guarinianis, quarum secunda est apud Fuchsium pro Seseli Massiliensi.

Iconum ratio.

Gingidium negamus cotra, Dod. & Ang. Non desunt autem qui velint Visnagam, vel ipsum legitimum esse Gingidium, in qua sentẽtia sunt Dod. & Anguillara. vel ejus alterum genus. Sed nõbis & Castori cum Matthiolo, non arridet eorum opinio. Sed nec ipsi Matthiolo & Castori subscribere *Nec est Pastinaca silv.* possumus, potiùs esse existimantibus majorem Pastinacam silvestrem. Sunt præterea qui Gingidium Matthioli Scandicem esse putant. Sed erronea est eorum opinio.

Seseli Massiliẽse, Fuch.

ICON II.



Seseli Massiliensis titulo secundam hanc nostram iconem pingit Fuchsius in hist. cap. 303. Verùm descriptio non convenit figuræ, & multa nomina, quæ alterius sunt plantæ. Meritò propterea mutavit sententiam in Iconibus, ubi *Eid & Dauci tertium genus* Dauci tertium genus facit, das drit geschlecht deß Vogelnests.

Gingidium Ang. Gingidium adhuc notum in Syria est, inquit Anguill. epist. 7. ubi eo vescuntur. Huic vires à Dioscoride ascriptæ conveniunt; vocatur Visnaga & Busnaga: pingitur *Fuchs. cens.* à Fuchsio, modò pro Seseli Massiliensi, modò pro Dauco: sed neutri descriptioni convenit. Dioscorides ex Crateva corrigendus: amari est saporis, ut vult Gingidium esse Galenus.

Lepidion Syriæ, Dod. Gingidij & Visnagæ titulo plantam nostram pingit Dodonæus gallicus, vocarique ait in Syria Lepidion: ab aliis etiam teste Dioscoride, præsertim à *Bisacutum* Romanis Bisacutum: in Hispania verò Visnagam: incognitam officinis tam Germaniæ, quàm Galliæ. *Synon.* Lat. in fol. vocat Gingidium alterum. Castor p. 477. Visnagam, & Pastinacam silvestrem majorẽ. Matth. in post. comm. cum mag. fig. lat. l. 2. c. 131. Ital. c. 126. Visnagam, ut etiam in epit. & in hist. germ. cum addit. *Bisnaga.* Cam. ubi dicitur vocari quibusdam Bisnagam & Basniaginem. Tab. Gingidium 3. & Bisnagam, Syrisch Körffelkraut/ Zanstichcrkraut. Idem apud VVirsung, Gingidium verum, Hispanorum Visnagam, & *Cerefolium Hispanum.* herbariorum Ceræfolium Hispanicum. Cordus in Diosc. Gingidion. In hist. Gingidium, Syriacum olus.

Bauh. apud Matth. phyt. & pin. Gingidium 2. sive umbellâ oblongâ: Visnaga, Matth. Lob. Lugd. Gingidium, Ang. Cord. in Diosc. & hist. Dod. gall. Clus. hist. cui & Bisnaga. Seseli Massiliense, Fuchs. Dod. gall. ic. Cumini sativi alterum genus, Cæs. Gingidium hispanicum, Ger. Hort. Patavin. Busnagam, aut Visnagam *di Soria*.

Lugd 2 fig. Lugd. duas figuras habet unius plantæ: uni titulus p. 710. Visnaga, Gingidium Matthioli: alteri p. 711. Visnaga, Gingidium Dodonæi. Sufficiebat prima icon, nullam enim inter utramque differentiam ostendit.

Matth not. Matthiolum notat Lobelius, quòd Visnagam sibi peregrinam videri scribat, siquidem ipse multis Italiæ locis & Aquitaniæ viderit, & æquè bene possit congruere descriptioni Gingidij, atque cæteræ: quod de umbella nulla mentio in Dioscoride habeatur. In Obs. p. 419. in Icon. p. 726. vocat Visnagam & Gingidium Anguillaræ.

Trag. & Lon tax. Satis ostendunt Tragus & Lonic. Visnagam non sibi notam fuisse. Tragus siquidem eam pro Seseli; Lonic. verò pro Seseli Massiliensi pingit, ac cum Silere montano præterea utèrque confundit.

Locus & Tempus. Visnaga annua planta Montbelgardi in horto E. C. sata facilè sæpiùs provenit, florens Augusto: inter alios semen misit nomine Visnagę Tossanus Carolus. Lugduni & Genevæ copiosam habebam in hortis, turgentem semine in Autumno, quo tempore perire solebat. Frater misit pro Gingidio Dioscoridis; Bernh. Paludanus verò nomine Scandicis, & Gingidij Ægyptij, cujus umbella & pediculi firmiores erant & majores, quàm in hortis nostris provenientis.

Pastinacæ viribus Matth. Pastinacam viribus referre contendit Matthiolus, cujus rei, qui volet, periculum facere poterit. *Dentiscalpium.* Pediculi pro dentiscalpiis multis in usum veniunt, præsertim verò Hispanis, ob suaveolentiam. Cæterùm, vires Gingidij huic tam verè conveniunt, quàm verè Gingidium esse diximus.

DAVCVS CAMPESTRIS FOLIIS Fœniculi, clausâ umbellâ.

Descr. HErba læto Solo & in agrorum limitibus ubique frequens in Æstate: caule cubitali, crasso: frequentibus foliis, capillaribus, ut Fœniculi, crassioribus: umbellas fert latas, tres aut quatuor, initio convexas, capitulorum modo herbaceas, quibus postea *Flos candidus.* flosculi insunt candidi: accedente autem ad perfectionem semine, concavæ redduntur, reflexis ad medium corymbis, ut in Staphylino, & tandem clausæ vasculum efformant, in quo multa semina continentur parva, in rotunditate oblonga, sapore acri & amaro: radix alba est, acris & odorata, sed lignosa.

Synon. Cæs. l. 7. cap. 18. vocat Daucum campestre, herbam quam modò descripsit, facitque Dioscoridis tertium Dauci genus, & Daucum foliis Coriandri Plinij. Is nisi Visnagam tradidisset, eodem lib. cap. 14. existimarem ab eo hoc loco per Daucum campestre Visnagam describi.

DE SESELI MASSILIENSI, ÆTHIOpico, & Peloponesiaco, veterum sententiæ.

CAP. XXI.

Massil. Seseli. SEseli Massiliensi Dioscorides assignat folia Fœniculo similia, sed crassiora: caulem etiam luculentiorem, & umbellam Anetho similem, in qua semen oblongũ, angulosum, & statim ut editur acre esse dicit. Radicem longã & odoratam. *Vires.* Vim habere semen & radicẽ calefaciendi. In potu urinæ stillicidium & erectæ cervicis spirationem sanare. Prodesse etiam ad uteri strangulationes, & ad morbum comitialem. Ducere quoque menses & fœtus, & ad omnes internas affectiones facere, & tusses veteres sanare. Semen cum vino potum concoctionem adjuvare, & tormina solvere. Et epialis febribus commodum esse. Et ad frigora itinerum cum Pipere & vino bibi. Dari etiam capris & reliquis pecoribus in potu, ad partûs facilitatem. *Aethiopicum.* At quod Æthiopicum Seseli appellatur, folia habere Hederæ similia, sed minora & oblonga, ad Periclymeni foliorum modum. Fruticem esse magnum, sarmenta ad duos cubitos extendentem, in quibus rami sunt duorum palmorum & capitula velut Anethi. semen autem nigrum, densum, velut Triticum, acrius & odoratius, quàm Massiliense, vehementer jucundum. *Pelopon.* Quod verò in Peloponneso nascitur, folia habere Cicutæ similia, sed

latiora

latiora & crassiora: caulem majorem quàm Massiliense, Ferulæ figurâ. Et in hujus summo umbellam, in qua semen est latius & odoratum & carnosius. Vim habere eandem. Nasci in locis asperis & humidis, ac editioribus. Item in Ida.

Tria hæc Seselis genera à Dioscoride proposita; Plinius, ut etiam testatus est Cornarius, non habet, sed l.20.c.22. inquit. Adjicitur Tordylion. Est autem id semen ex Seseli. Aliàs Sili vocare solet ac dicere pro Seseli, ut l.24.c.19. Tordylon alij semen Silis esse dixerunt, alij herbam per se, quam & Syreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quàm in montibus nasci. Et l.22.c.22. Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine in corymbis dependentibus Silis effigie. Et l.13.c.26. de Spondylio. Semen eodem nomine Silis speciem habet. Et l.27.c.7. de Absinthio agens, cum Sili, inquit, & Nardo gallico, aceti exiguo addito, fastidia absterget, concoctiones adjuvat. Seselim tamen appellat lib.8. c.32. de cervis loquens, fœminæ ante partum purgantur herbâ quadam, quæ Seselis dicitur, faciliore ita utentes utero. A partu duas habent herbas, quæ Aros & Seselis appellantur. Et l. 25. c. 8. simpliciùs cervæ monstravêre Elaphoboscum, de qua diximus. Idem Seseli enixæ à partu. Hoc autem apud Aristotelem hist. animal. l. 9. in hunc modum legitur. Ferarum quadrupedum, cerva maximè prudentiâ præstare videtur, quia cùm peperit circa semitas, involucrum primum exedit, mox Seselim herbam petit, quam cùm ederit, redit ad prolem.

Galenus Seselis radicem & semen ex calefacientibus esse ait, in tantum ut medicamentum sit, quod multam urinam cieat. Esse item partium tenuium, ut & ad morbum comitialem, & erectæ cervicis spirationem conveniat.

Seseli Massiliense, sunt qui Spagnon, qui Platycyminon, i.e. latum Cyminum vocent Æthiopicum verò Ægyptij Cynophricem appellant, ut inter nothas Dioscoridis appellationes videre licet. Seseli autem in genere, ut Gesn. in ascript. Dioscoridis perhibet, Ægyptij Caucalin vocant. Novisse Seseli officinas, sed corrupto ex Sili nomine, Siler appellare, & montanum insuper dicere, ut sit ab aquatico differentia, quod molle Virgilius dixerit, tradit Cornarius. Sed non demonstrat quam plantam intelligat. Nec est generum aliqua ipsi distinctio. Cùm tamen Seseleos nomine plures & diversæ proponantur plantæ, ut ex sequentibus fiet manifestum.

Pro Seseli Massiliensi legitimo exhibet Matthiolus plantam, quam Seseli Massiliense folio aliquatenus Visnagæ, mox inscripturi sumus.

Fuchsius Seseleos Massiliensis picturâ Visnagam in hist. c.305. expressit.

Seseli montanum angustifolium 3. Clusio, Massiliensis Seseli picturam apud Matthiolum (inquit ille) aliquantulum refert.

Quidam Seseli Massiliense statuerunt (& sanè facultates respondere ait Lob. in Obs.) Libanotim cachryophoron.

Seseli Massiliensis descriptionem à Dioscoride traditam Clusio plurimum accedere videtur ad Fœniculum tortuosum.

Panax Asclepias in Candia & vulgo in Creta Seseli cognominatur.

Seseli loco, quasi eadem esset planta Peucedanum, Peucedani semen substituit Dispens. Florent.

Ad Seseli posse referri Cyminum equinum (quod Carvi-foliam magnam credimus) existimat Tragus.

Meum vulgare, Seseli, & quidem Creticum, à quàm plurimis cognominatur.

Siler montanum, Seseleos Massiliensis cognomen sibi quoque vendicat.

Seseli pratense Monspelium, quod quidam Monspeliensium olim Seseli Massiliense Dioscoridis putabant (teste Lob. in Adv.) an est Silaum? *An Silaũ?*

Habet Seseli quoddam, quod palustre appellavit, Camerarius de hortis. *Seseli palustre Cam.*

Cognovimus autem hodie Seseli Æthiopicum verum fruticosum, Periclymeni folio. *Seseli Aethiopicum verum*

Et hinc fallitur Rauvvolfius, qui pro Seseli Æthiopico obtrudit Ligusticum folio Aquilegiæ. *Ligusticum Rauv.*

Inquirit C. Bauh. an Seseli montanum 1. Clusij, non sit idem cum Ligustico altero Belgarum Lobelij in Obs. p. 457. Sed dubium hoc tollit seminis descriptio, quæ plurimum ab ejus delineatione differt. *Seseli montanum 1 Pannonicũ.*

Pro Seseli Æthiopico Fuchsius in Icon. exhibet Libanotim Theoph. Dodonæi, Seseli Æthiopicum Matthioli radice albâ. *Libanotis Theophr.*

Libanotis altera quorundam, sive Cervaria nigra, pingitur à quibusdam pro Seseli Peloponesiaco. *Libanotis altera.*

Libanotidi 2. quorundam sive Cervariæ nigræ, affinis, Valde bona flore pallido, est Seseli montanum Clusio secundum sive latifolium. *Libanotidi 2 quorundam affinis*

Seseleos Peloponensis picturam ponit Matthiolus suo more sine descriptione, non convenit tamen multorum judicio cum descriptione Diosc. *Seseli Peloponẽse Mattheol.*

Quod Turnerus par. 2. Seseli Peloponnense, quidam verò Petroselinum seu Apium montanum opinati sunt, nos Oreoselinum suspicamur. *An Oreoselinum?*

Thapsia quorundam à nobis appellata, est multis Seseli Peloponense. *Thapsia quorundã.*

Clusium mirari subit esse qui suæ Thapsiæ [*latifolia*] iconem ad Seseli Peloponensis historiam, accommodare non sunt veriti, cùm tamen facultates planè sint dissimiles. *Thapsia latifol. Clus.*

Myrrhidem Anguillara, nullis, aut paucis adstipulantibus notis Seseli Peloponense existimat. *Myrrhis.*

Cicutaria, seu Cicutaria Myrrhis, quam Cordus olim Myrrhidem silvestrem nuncupavit, à multis credebatur esse Seseli Peloponesiacum. *Cicutaria.*

Camerarius horti nominat Daucum quendam, vulgari congenerem, quem Seselios Peloponensis nomine ex Italia sibi missum ait, semine perquam aromatico, foliis pulchrè virentibus nitidissimis. Hæc quænam sit adhuc nobis non constat. *Daucus quidam vulgari cõgener, Camer. quid;*

Seselios sed Cretici cognomen tribuitur Caucalidi majori semine hirsuto. *Caucalis maior semine hirsuto.*

Seseli Cretici loco Dodonæus Caucalidem Bellonij, seu Caucalidem nostram minorem pulchro semine exhibet, quod non probat Gesnerus. *Caucalis minor pulchro semine*

Seseli Massiliense ait Ruell. lib. 3. c. 42. esse Saxifragiam majorem officinarum & herbariorum, qui sanè pro suo more non descripsit eam ex autopsia: sed repetit Seselios descriptionem aliis verbis. *Saxifragia maior.*

Quod Hippocrates scribit libro de fistulis, Seseli radicem fistulis impositam earum callos eximere, id Paulus Spondilij radici tribuit. *Spõdilium.*

Seseli Creticum Dioscoridis verum dicitur Trag. lib. 1. c. 156. de sua Pimpinella tertia, quam l. 2. c. 120. rursus pro Seseli tertio commemorat. *Pimpinella*

Seseli Æthiopicum Dioscoridis dicitur quibusdam, teste C. Bauhino, de Perfoliata. *Perfoliata.*

Filipendula (inquit Dorsth.) est Seseli Græcorum Laur. Phrisio. cum viribus bene convenit, quamvis forma discrepet. *Filipendula.*

Seseli tandem Cyprion in ascript. Diosc. (notante hoc Gesnero) legitur de Ricino. *Ricinus.*

SESELI MASSILIENSE NVPERO- rum folio aliquatenus simili Visnagæ.

Ex Italiæ horto Patavino attulit frater Casparus plantam folio dodrantali circiter longitudine & latitudine, tenuiter dissecto, cęsuris Visnagę utcunq; latio- *Descr.*

Panacis Asclepiadis Guillandini folio.

latioribus: affine hujus folium cum ejus plantæ foliis, quam Panacis Asclepiadis Guillandini nomine descripsimus: tam felix nondum fui, ut florentem observare potuerim aut semen ferentem, licèt diversis in locis eam offenderim. semen Camerarius sic describit, longius & latius est quàm Fœniculum, odoris vehementis.

Trag. Seseli cum Visnaga confundit.

Tragus l.2.c.120. Seseli titulo proponit picturam sine descriptione, quæ Visnagam exprimit. putabat fortè semen Sileris montani in ea planta provenire. Verùm non videtur ei cognita nec Visnagæ, nec Sileris montani planta, quas mirè inter se confundit.

Seseli Massiliense. Matth.

Seseli hoc Massiliense ait Matthiolus Græcis σέσελι, Arabibus *Sesalios*, Barbaris *Sisileos* dici: officinas verò Siler montanum appellare: Germanos gemeinen Sesel & Welsch Steinbrech / Gallos *Sermontain* nominare. Legitimum autem esse Seseli Massiliense, & in omnibus ferè Tridentinis montibus legi. Sed maximè advertendum esse, quod quamquam in quibusdam Italiæ pharmacopoliis verum sit reperiri Seseli, in quàm plurimis tamen aliud vendi, &c. Idem in post.comm.cum mag.fig.lat l.3. c.33. Ital.c.58. Item in hist. germ. & epit.cum addit.

Siler montanum.

Camer. ait Seseli hoc Massiliense, sive Siler montanum provenire in Apuliæ Gargano, adferri tamen semen in Germaniam: abundare circa Massiliam. Sed quis obsecro intelligit Matthiolum, quem non puto ritè cognovisse quid scriberet, nec quid esset Siler montanum officinarum. quam præterea plantam pingat, asserere non ausim, quia non describit: potest quoque ejus icon Visnagæ competere, licèt respondeat Seseli Massiliensi multus vocato, potissimùm priorum comm. figura, quæ meliùs posteriorum placet.

Matth. obscurus.

Reprehenditur a Lob Matth.

Et hinc meritò reprehendunt quoque Adversaria Lobelij Matthiolum, dicúntque titulo de Seseli Massiliensi folio Fœniculi crassiore [*de Fœniculo tortuoso*] hallucinantis commentatoris Tridentinum Seseli neutiquam genuinum esse posse: quid verò sit, cùm ille describere non ausus sit, ipsis ignorandum. Illud tamen asserendum, se in Tridentinis Alpibus hanc plantam uspiam vidisse, ac ne in Baldo quidem monte, longè illis feraciore.

An Seseli Massiliense Lob obs.

An Lob.Obs.p.457. Seseli Massiliense Adv.p.352. Ferulæ aut Dauci Cretici facie, majoribus, crassioribus, latioribus, latiúsque sparsis Fœniculi foliis: caule bicubitali & proceriore: semine in umbellis Mei, compresso, Anethi carnosiore, gustu Seseli Æthiopici, aut Peloponensis, valdè aromatico? Icon.p.785. Seseli Massiliense nuperorum.

Lob redarguitur.

Mirari subit hoc in loco Lobelium, cur inter Ferulam & Daucum Creticum cum Seseli hoc comparationem instituat, inter quæ tamen videtur satis magna differentia. Si Lobel. eandem nobiscum intelligit plantam prætulerim Lobelij figuræ eam, quam Matthiolus habet in penultimis comment. quamvis aliquo modo repræsentet Visnagam. Cur ad Adversaria Lobelius hanc referat, me latet. siquidem ejus non meminerunt, nisi quatenus Matthiolum reprehendunt.

Seseli Massiliense confundit.

Dodonæus Seseli Massiliense cum diversis plantis confundit. Seseli Massiliense, inquit in hist.gall. (ubi figura Matthioli) appellata græcè σέσελι μασσαλεωτικὸν, latinè nonnullis latum Cuminum, i.e. græcè πλατυκύμινον, gallicè *mun large*. Offic. Siler montanum, ger. Waldt Kümel. Idem in fol.lat. ait, quod σέσελι μασσαλεωτικὸν, Latini Seseli Massiliense quoque nominant, à natali loco cognomen accepit. à nonnullis σφάγνον dicitur. Recentiorum quidam Fœniculum tortuosum vocant. Vides Dodonæi chaos. Quam porrò in hist.gall. figuram exhibuit, in fol.lat. tanquam falsam & imaginariam omittit.

Cuminum latum.

Fœniculum tortuosum.

Tab.

Tab.Icon.p.104. Seseli Massilioticum; Siler montanum. hist.p.37[illegible]. Seseli Massilioticum 1. Marsilischer Sesel / Roß Kümmel. Item Icon. p.105. hist. p.378. Seselios Massiliensis icon verior. Marsilischen Sesels ein bessere Figur / Zumet. Figuræ ambæ vix discrepant. nec video cur una verior, alterâ dici possit. Adde & tertiam figuram his similem Icon.p.107. hist.384 Libanotis, Rosmarinum herbaceum, Roßmarin Kraut / Weyrauchwurtz. An verò hæc icon ex Matthiolo sit Libanotidis cachryophori, anceps hæreo.

Synon.

Bauh.phyt. Seseli 6. sive Massiliense Ferulæ facie, Massiliense Lob. & Matthioli. Apud Matth. Seseli 1. Massiliense. Sunt, inquit ibidem, qui velint Matthioli figuram Siler montanum officinarum exprimere, quibus non assentior. Notat frater Lugdunensem quòd suo Seseli nullam addiderit descriptionem, sed immeritò. Nā si Matthiolus posuisset descriptionem, posita fuisset etiam à Lugd. carpendus igitur potiùs Matthiolus, & ejus patrocinator, qui etiam omisit. Eid. B.pin. Seseli 8. Massiliense ferulæ folio: Seseli Massiliense, Lac. Ges.h. Lon. Cast. & Lugd. Siler montanum offic. Ger.

C. B.

Locus.

Montbelgardi, Heidelbergæ, & Lutetiæ in hortis observavi.

SESELI MONTANVM ANGVSTIfolium 3. Clusij, folio Seseli Massiliensis Matthioli, semine Angelicæ.

Desc.

MVltæ sunt foliorum alæ Seseli montano 3. Clusij, Fœniculi foliorum instar in multa folia tenuia, illis tamen crassiora, & breviora divisæ, virides admodum, mucrone omnium foliorum candicante & duro, calidi gustûs: inter quas enascuntur cubitales caules aut ampliores, digitalis crassitudinis, striati, geniculati, in aliquot ramos secti, quos secundùm nodos aliæ minores amplectuntur foliorum alæ: flores in extremo caule & summis ramis in umbellas distributi nascuntur albi: deinde semina gemina conjunctim, ut in omnibus umbelliferis, striata, Angelicæ [illegible] non dispari, gustu fervido: radix multis crassis & oblongis fibris latè & obliquè sparsis constat, quæ singulis annis summo capite novas propagines ad latera facit.

Syn.

Clusius descriptionis autor vocat in pann. p.691. Seseli 3. sive montanum angustifolium. In hist. Seseli montanum 3. Ait autem hoc Massiliensis Seseli picturam apud Matthiolum aliquantulum referre, ac nonnullos fortasse alteram Libanotidem Dioscoridis fructiferam potiùs esse contendere, à qua sanè ipsi non multùm differre videtur. Nullum porrò vulgare nomen apud earum provinciarum rusticos, in quibus Seseli hoc observabat Clusius, quod equidem sciat, obtinuit.

C.Bauh.phyt. Seseli 8. (10.pin.) montanum Fœniculi folio.

Lo.

Nascitur in plerisque Austriæ inferioris & Stiriæ montanis pratis, Iulio florens.

DE PEUCEDANO VETERUM sententiæ. Cap. XXII.

PEucedanum, inquit Dioscorides, caulem profert tenuem [λεπτὸν, vet hoc vocabulo caret] gracilem, Fœniculo similem: comam verò habet circa radicem, copiosam ac densam: florem luteum [μήλινον, vet. μυλίζον] radicem nigram, gravi odore, crassam, liquoris plenam. Gignitur in montibus opacis. Excipiendi liquoris ratio hæc est: Tenera radix cultello conciditur, statímque qui profluit è plaga liquor in umbra reponitur. Sub sole siquidem confestim evanescit. Verùm inter colligendum capitis dolorem vertiginemq; inducit, nisi quis priùs nares rosaceo perunxerit, eodémque caput irrigaverit. Quæ verò radix liquorem fuderit, deinceps inutilis evadit [ἄπι θεῖον, Bas. ὁποθεῖον Corn. Lac. Sarrac. & vulg.] Sed & è caulibus, uti è radice & liquor & succus elicitur, haud secus ac è Mandragora. At succus liquore inefficacior est [ἧττον ἢ ἐνεργεῖ τ̃ ὀπῦ χυλὸς, ut Gal. & Serapio: pro quo τ̃ χυλῦ ὁ ὀπὸς, vet. cod. lat.] ocyúsque expitat. Interdum etiam priùs concreta reperitur lachryma, Thuris similitudine, caulibus, radicibúsque adhærens. Porrò præfertur liquor [ex succo qui radice incisâ manat, præstat Corn.] qui è Sardinia [σαρδονίας; videtur cum Theophr. & Plinio legendum Ἀρκαδίας, Corn.] & Samothracia petitur, odore gravi, fulvus, fervénsque gustu. Ex aceto & rosaceo illitus prodest lethargicis, phreniticis, vertiginosis, comitialibus, diuturno capitis dolore vexatis, paralyticis, ischiadicis & convulsis. Ac in universum omnibus nervorum vitiis, ex oleo & aceto convenienter illinitur. Datur & olfactandus in strangulatu vulvæ, paritérque profundiore somno sopitos excitat. Suffitu quoque serpentes fugat. Quin & aurium dolori cum rosaceo, utiliter instillatur, & ad mitigandum dentium dolorem earum cavernis inditur. Sed & contra tussim efficaciter ex ovo assumitur; itémque spirandi difficultatibus, torminibus, inflationibúsque subvenit, ventrem leniter emollit, lienem absumit, ac difficiles partus egregiè adjuvat. Facit & potus ad vesicæ renúmque cruciatus ac distensiones, vulvámque aperit. Radix ad eadem utilis est, at inefficior: ejus verò decoctum bibitur. Arida quoque trita sordida purgat ulcera, ossium squamas extrahit, veteráque ulcera ad cicatricem perducit. In cerata denique & malagmata calfacientia additur. Radicem eligito recentem, minimè cariosam, solidam & odoris plenam. Cæterùm, succus ad potiones amaris Amygdalis, aut Rutâ, aut pane calido, aut Anetho resolvitur. Sunt autem, qui inter nothas appellationes Dioscoridis, Sisonem agrestem, & qui Agriophyllon vocent. Magi Bonum Dæmonem, Romani Pinastellum, sive Satariam herbam dicunt.

In Arcadia nascitur Peucedanum, inquit Theophrastus: Radix durat [utilis est Cæsalp.] quinque aut sex annis: vim calefactoriam habet: quamobrem quidam ex ea unguentum sudatorium faciunt: datur & ad lienes: semen inutile est, nec succus ulla in re prodest. An verò hoc dixerit Theophrastus, quia facilè expiret & evanescat, ut Dioscorides testatur, quærit Cæsalpinus. Cum & lachryma ob id infirmior succo habeatur ab eodem.

Plin. l. 25. c. 9. Sed inter primas celebratur Peucedanum, laudatissimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis est ei tenuis, longus, Fœniculo similis, juxta terram foliosus, radice nigrâ, crassâ, gravi odore, succosa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, fundúntque succum in umbra, capite priùs & naribus rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur.

Et alius succus invenitur caulibus hærens, incisisq; manat. Probatur crassitudine melleâ, colore ruffo, odore suaviter gravi, fervens gustu. Et hic in usu & radix, & decoctum ejus plurimis medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resolvitur amaris Amygdalis, aut Rutâ, bibitúrque contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Plura vide infra. *Succi delemanat.*

Fecit Pinus, ut Marcell. Virgil. annotat, quæ Græcis πεύκη dicitur, Peucedano nomen: non congener congeneri, aut similis simili planta, sed speciosa & procera arbor parem folio tantùm sibi humiliorem fruticem, ut inter homines quotidie fit solâ ejus partis similitudine in genus & nomen suum sibi adoptavit. Quod posteriores intelligentes Latini Pinastellum eam vocaverunt. Cujus vocis auctor Apuleius est. Sic enim emendanda est vox, quæ corruptè in impresso codice Pinasgellum legitur. Idem quod in Dioscoride simpliciter Agrion nominatur, ab eo Sison agrion dicitur: quasi ex similitudine Peucedanus hæc Sison etiam diceretur, sed silvestre. Marcello videtur abs re non fore, si quis suspicetur deesse voci illi Agrion, qui silvestre significat Marathrum: ut quoniam similes illi caules & capillata folia haberet, silvestre Marathrum diceretur. Quemadmodum quod sequitur Agriophyllon, agreste Fœniculum potuisse quondam legi. Suspiciones tamen hæ sunt, nec ipse aliquid mutare ausus fuit, præterquam ex Apuleio agrion, i. e. agrestem Sisonem vocari Peucedanum, inter alia dicens. Quæ non tam à Peuce arbore dici in græcis potuit, quàm ab amaritudine, quæ in eadem gente illâ voce indicatur. Et hinc fortè ait Phavorinus, Peucedanum amarum. Peucedanus adurens, calidus. vocat verò hunc (sc. Homerus) Bellum, à πεύκη, Picea ad ustionem apta. Moris autem est Homero, Bellum igni comparare, eò quod pugnantium sanguis in pericardio ignescat, incendatúrque. *Peucedani nomen unde. Pinastellum. Pinasgellum corruptè. An Marathrum silv. Sison agreste. Epitheta.*

Peucedani nomen subsequentibus attribuitur plantis, sed à diversis scriptoribus. *Aequivoca.*

Peucedano, Tragi sc. Fuchsij, Matthioli & aliorum, ut mox videre licet. Item Peucedano majori Italico Lobelij. *Peucedanũ*

Panacem Asclepiadem in Sicilia Peucedanum vocari prodit Camerarius. *Panax Asclepias.*

Peucedanum Pannonicum Clusij in hist. lib. 6. cap. 17. suspicamur esse plantam, quam vocamus Daucum glauco folio, similem Fœniculo tortuoso. *An Daucus glaucofolio?*

Quod Hier. Brunschvveig apud Tragum l. 1. c. 148. Peucedanum appellat, est nobis Meum vulgare. *Meum vulgare*

Lonic. l. 5. cap. 32. ponit pro Peucedano figuram plantæ, quæ ut dicemus non est Peucedanum, & in Botanico Francoford. p. 40. dicitur Hippomarathrum. Est autem nobis Silaum quorundam. De his præsenti libro. *Silaũ quibusdam.*

Peucedanum aquaticum Tabernomontani, inscripsimus Millefolium, sive Myriophyllon marathrophyllum palustre. De hoc lib. 38. *Millefolium marathrophyllum palustre*

Peucedani semen sunt qui volunt dici silvestre Levistici genus [Phelandrium Dodonæi de quo hoc lib.] Sed nemini obscurum est (inquit Trag. l. 1. c. 141.) aliam esse & peculiarem plantam Peucedanum. *Phelandriũ Dod.*

Libanotidem alteram Dodonæi, ait Matthiolus in post. comm. Italicis, contra ejus mentem in sua hist. germanica errore typographi pro Peucedani secunda specie esse exhibitam. *Libanotis altera Dod.*

Peucedanum de Angelica silvestri dici legimus apud Adamum à Bodenstein in Onom. Parac. *Angelica silv.*

Quæ sit Rosmarini illa prima species Anguillaræ, quam ait in epist. 12. Herbarios Peucedanum & Opopanacum vocare, nos latet. *Rosmarini 1 species Ang.*

Euch. Roeßlin capiti de Peucedano ineptè jungit Eberwurtz [quæ vox finat Chamæleontem album] & pro eo iconem ponit Cardui acaulis. *Carduus acaulis*

Peuce-

Radices nonnulla. Cucumis sil.

Peucedani loco ſumi obſcuras radices conqueritur Matthiolus in proœmio in Dioſc.

Peucedanum, vocatur Cucumis ſilveſtris (de qua diximus l.16.) in ater pt. Dio ſc. autore Geſnero.

PEVCEDANVM.

PEUCEDANUM MINUS germanicum.



PEUCEDANUM MAIUS Italicum.



Deſcri. PEucedano radix ex deciduis foliis comoſa, craſſa, altè depacta, cortice nigro obducta, ſubſtantiâ vireſcẽte, ſuccum, ſi vulneretur, remittens fulvum, odore piceo, viroſo. caulis cubitum unum, aut alterum etiam altus, in aliquot ramos brachiatus, ſtriatus; umbellæ inſigniter latæ, tãtâ luxurie, ut interdum minutiores earum partes ſobolem pariant, Anethi umbellæ parem: in quibus floſculi reflexis foliolis flaveſcentibus conſtãt, ſtaminibus longiuſculis apices flori concolores ſuſtinentibus. ſemen foliaceum Angelicæ. folia ampla trifariam dividuntur, ſingulâq; eorum ſegmenta trifariam deinceps diſſecantur, divisionum partibus Linariæ folio latitudine & longitudine ferè paribus. ſemen gemellum, foliaceum Angelicæ, lõgius, quàm latius, ſtriis exteriùs quaternis ferè, interiùs binis donatum, ſapore acri & ſubamaro.

Peucedani genera duo. Trago Tragus l.2. c.221. Peucedani duo aſſignat genera. 1. Primum tradit radice prælongâ, & altè in terram demiſsâ, ſuccosâ & amarâ, ſupra terram barbam, ſeu comam canam ſetis porci ſimilem obtinente: caule terete, foliis fœniculaceis, aut pineis potiùs (cum Pino enim plus ſimilitudinis, quàm cum Fœniculo habent, vel Tragi judicio) veſtito: flore in muſcariis luteo. 2. Alterum illius genus, quod ad Rhenum in arena tenuiſſima reperit, foliis anguſtiſſimis, veluti Cuminum equinum. Exiſtimat autem Tragus l.1. c.147. Peucedanum à Theophr. l.9.c.15. tradi pro Paſtinaca in Achaja ſive Parenſi agro, radice nigrâ. *Non eſt Paſtinaca nigra Theoph. contra Tragum.* Aſt quandoquidem Theophr. l.9.c.15. & 22. ubi Paſtinacæ nigræ meminit, Peucedanum etiam ibi tradit, non exiſtimo ego eum eandem plantam iiſdem locis diverſimode nominaſſe.

Harſtrang. Apollinarem lib.2. fol.146. facilè crediderim per Harſtrang intelligere Peucedanum: verùm quid ineptâ figurâ indicet, planè ignoro.

Lugd. 3. Lugd. p.746. tres proponit icones: Peucedanum Matthioli. Item Peucedanum Dodonæi. Et Peucedanum majus Italicum Lobelij. Aſt Peucedanum Matthioli & Italicum Lobelij idem ſunt, teſte C. Bauhino, at hujus [*Italici*] figura melior.

Synonyma. Peucedanum noſtrum prius, eſt Peucedanũ Tragi, Fuchſij, Corn. & Tab. qui & Caudam porcinam vocat. Peucedanum Argentinæ, radice ad duos aut tres cubitos longâ (ut ſe audiviſſe narrat) ſucci ſeu potiùs liquoris plenâ, ſulphur olente, foliis oblongis, ternis ferè, Geſneri h. quod vulgò Fœniculum agreſte [wilden Fenchel] vocari tradit. *Fœniculum agreſte.* Eid. coll. Peucedanum Fuchſij. Peucedanum Lob. in Obſ. p.453. quod in adv. p.350. & Icon. p. 781. Fœniculum porcinum præterea nominat. *Fœn. porcinum.* Bauh. phyt. & pin. Peucedanum 2. Germanicum: Peucedanum, Trag. Fuchſ. Dod. Cord. in Dioſc. & hiſt. Geſ. h. Turn. Lob. Lon. deſ. Lugd Ger. & Tab. Is in figura Lobelij & Dodonæi in fol. radicem comoſam requiri ſcripſit. Eid. apud Matth. Peucedanum Germanicum anguſtioribus foliis.

Poſterius, Peucedanum Matth. in Dioſc. hiſt. 2. germ. & epit. cum addit. Cam. Item Ang. epiſt. 12. qui recordatur hoc uſos fuiſſe olim Patavij, pro Silere montano & pro Seſeli. *Siler montanum. Seſeli.* Peucedanum majus Italicum Lob. Icon. p 782. Obſ. p.454. ubi Narbonenſi quadruplo majus omni ſui parte eſſe tradit. Peucedanum Italicum, Groſſer Sewfenchel Tab. Peucedanum 1. ſive majus Italicum, Bauh. phyt. & pin. Peucedanum, Matth. Ang. Lac. Lugd. Cæſ. & Caſt. Peucedanum Italicum, Tab. Peucedanum majus Italicum, Lob. & Lugd. majus Ger. Peucedanum foliis longioribus, Dod. Eid B. apud Matth Peuced. Ital. majus, latioribus foliis. Libanotis nigra, Cæſalpini l.7.c.8. *Libanotis nigra.* Libanotidem nigram, Cæſ. (quæ nobis Peucedanũ eſt) Bauhinus eandem facit in pin. cum ſua Libanotide 3. fœniculi folio, ſemine foliaceo, quod idem ſtatuit eſſe cum Roſmarino altero ferulaceo Lob. obſerv. p.455. & Panace aſclepio, Ang. & Cam. itemque Libanotide 2. Dod. & Tab. quam nos Libanotidem quorundam flore luteo, ſemine ferulæ inſcribimus.

Nomina & Synonyma linguarum. Πευκέδανον, ἢ πευκέδανος dicitur Græcis, & ut apud Dioſcoridem Tragus legi teſtatur) ὄγειον, ἄγει ειλ..., ἀγαθὸς δαίμων: Arab. *Harbatum*. Germani Peucedano varias tribuunt appellationes. Alij namque à coma, quæ ſupra radicem cernitur, Harſtrang/quâ appellatione pilorum reſtis ſignificatur; alij à foliis & facultatibus Sewfenchel/h.e. Fœniculum porcinum, vel ſuarium; alij à croceo illo ſucco, vel à ſulphureo radicis odore (quod tamen Geſnerus improbat) Schwebelwurtz/quaſi ſulphuream radicem vocant. Belgæ Verkens Venckel. Galli *Peucedane*. Ital. *Peucedano*. Hiſp. *Tervadun y Fenicho de porco*. Angli Horeſtrange. Bohemi Gelenj koren.

Peucedani Etymon. Nominatus verò, ceu ante quoque dictum, Peucedanus eſt à πεύκη, quæ Græcis Pinus eſt, quòd folio ſit Pinûs: quare Apuleius Pinaſtellum appellavit. Vel à piceo fœtore: nam amarorem horrendum & fœtorem πευκεδανὸς vox apud Poetas ſignificat. *Friſius.* Quod tandem Friſius Peucedanum Fœniculum agreſte, Algul, Cuſaunon, Porcinum, & Herbaturum vocat, oſter dit ipſe (inquit Trag. hiſt. germ.) ſe non multum vidiſſe, ſed didiciſſe à Petro de Creſcentiis, qui ita Peucedanum nominat.

Locus & tempus. Peucedanum Tragus in altis, umbroſis & opacis ſilvis, ut eſt Hercynia, & ea, quam Germani den Speſſart/& quam den Ydar nominant, nec non in VValgoia & monte Tonitrui, provenire tradit; Item in hortis ſuis magnâ copiâ. Is radicem effoſſu diffi-

cilem

cilem ait, ac præterea dum effoditur, graviſſimum ſpirare odorem, ita quidem ut niſi munitus quis illam aggrediatur, odore ſuo deliquium animi inducere valeat, qua de cauſa veteres priuſquam illam colligerent, caput & nares roſaceo perfundere ſolitos fuiſſe, ne capitis dolor illos premeret & vertiginem ſentirent. Autumno menſe efficaciſſimam credi, tum enim temporis non rarò radici ſuccum concretum quaſi & Thuri penè conſimilem adhærere deprehendi, quod inde fieri credendum ſit, quando per vermes, aut aliud quodvis incommodum radix vulnerata fuerit. Cæterùm, liquorem hunc concretum in medicina præſtantiſſimum eſſe. Quoſdam radicem in particulas cultro concindere; alij integram illam in umbra ſiccare, quam rationem magis probat. Eandem, poſtquam effoſſa fuerit, nigram evadere, aliàs albicantem exiſtere, guſtu acrem & amaram, inſtar penè Gentianæ. Naſci porrò Peucedanum, prope urbem Argentinæ in pratis juxta Carthuſiam, intellexit Geſnerus, ibidémque florere Auguſto. Multùm creſcere in Italiæ Hetruſcæ æſtuoſis atque Narbonę glareoſis collibus, præſertim in luci Garamontij aditu, & circum ſentes, dumas & dumeta, author eſt Lobelius; in Ananienſibus montibus Matthiolus. Cluſius propoſitâ icone Peucedani in hiſt.l.6.c.17.ait in omnibus, quæ adierit, locis ſibi conſpectum, nuſquam tamen frequentiùs, quàm in pratis ad Danubium ſitis, infra Ratiſbonam & Straubingam anno 1588.cum adverſo flumine veheret Ratiſbonam. Obſervavit Turnerus non tantùm in umbroſis montibus, ut Erenfelſij in Germania, ſed etiam in pratis humidis juxta VVormaciam, aridíſque, ſed quæ Rhenus inundat aliquando. audit in Anglia quoque reperiri. Et certè non longe Briſtolio in Rupe S. Vincentij radicem ejus invenit, ſqualidiorem germanicâ. Accepi ego Peucedanum à D. Schvvartz, qui me monente collegit Tubingæ, ubi obſervaveram 27. annos ante, quod plantavi Montbelgardi in horto E.C. Stutgardiæ ſponte provenit, florens ibi Iulio & Auguſto. Briſaci radices maximas, nec ante tales viſas, cubito longiores, craſſitudinis carpi communicavit Rhizotomus, qui affirmabat ſe collegiſſe in Marchionatu Badenſi in prato ſicco, non longe à Baden verſus Rhenũ. ſupernæ autem appendices quædam palmaris craſſitudinis erãt, ex quibus folia & caules.

Vires Peucedani veterum quaſdam ante recitavimus, quaſdam verò nunc adſcribemus. Peucedani radice, inquit Galenus, quidem maximè, ſed tamen etiam ſucco & liquore utimur. Sunt autem omnia hæc ejuſdem ſpeciei facultatis: ſed valentior ſuccus, admodum excalfaciens, diſcutiens & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos conſiſtentibus convenire creditur, tum morbis in pulmone, thoracéque ex craſſitudine atque viſcoſitate humorum factis. Et intro quidem in corpus ſumpta, ſed tamen etiam olfactu proſunt. Porrò quod incidat atque extenuet, ſæpè etiam dentium perforatorum dolores cavitati impoſitus protinus ſedavit, quia videlicet eſt tenuium partiũ & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos juvat, nempe incidendo, digerendo, & extenuando craſſos humores. Sed & radice adhæc uti licebit, quæ & ſquamas ab oſſibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè deſiccat (radix, dicebat alibi, calefacit ſecundo ordine completo, ſiccat tertij initio) minùs tamen, quàm ſuccus excalfaciens. Et ulceribus malignis arida illita optimum eſt remedium: ipſa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit. Ex Plinio ſuperioribus ſequentia debentur. Idem [*ſuccus amaris Amygdalis aut Rutâ reſolutus*] pectoris doloribus ſubvenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodeſt. Perungunt & radicem ſudoris cauſâ eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt. *Sudorem elicit* Peucedano ad recentia vulnera tanta vis eſt, ut ſaniem oſſibus extrahat. Cum ſemine Cupreſſi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluitque ab inferni. *Hæmorrhagia* Strangulatus vulvæ nidore uſtũ recreat, laxantúrq; ſuffocationes eo: ſed quidam admiſcent in vino ſemen Cupreſſi contritum. *Uteri ſtrangulatus.* Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales ſanat. *Comitialis.* Succus infantium ramici, & umbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item ſemine lethargici excitantur, & ut perhibent ex Euphorbio naribus tactis Peucedani ſucco. *Lethargus.* Ex quibus ita dictis Galeni, Plinij & Dioſcoridis patet Peucedani radicem herbámve vi purgãdi donatam fuiſſe, ſed propter fœtorem utriuſq; minùs in uſum deducta. Peucedani radicem viſcoſos & lentos humores, nec non bilem educendi facultate pollere veteres prodidere, inquit Tragus. Quamobrem radix quidem Peucedani, vel vino decoqui, & bibi, vel in pulverem redigi & aſſumi poteſt, hoc enim pacto thoracis vitia purgat, lentos & frigidos extrahit à pulmone humores. *Thoracis vitia.* Eadem ſuccus in pulverem quoque redactus & uſurpatus efficit, imprimis verò tuſſi inveteratæ, à frigore ortum trahenti utiliſſimus eſt. *Tuſſis inveterata.* Succus melli mixtus, ac intro ſumptus, ſtranguriæ prodeſt, ſerpentium quoque eâ ratione veneno adverſari dicitur. *Stranguria.* Quiſquis ergo ab his ſibi timet, oleo cui ſuccus Peucedani mixtus fuerit, corpus perũgat, quod ſi fecerit ab injuria ſerpentium procul dubio tutus erit, nihil enim minùs ferre poſſunt ſerpẽtes, quam Peucedanon. *Serpentes fugat.* Radix in pulverem redacta & ex oleo & aceto illita, nervorum vitiis unicè prodeſſe dicitur. Iſchiadicis potenter auxiliatur. *Iſchias.* Qui ſpaſmo continuo vexantur, ſucco ejus ſe perungant, & ſanabuntur. *Spaſmus.* Succus cum aceto temperatus, auribúſque inſtillatus, dolores illorum mitigat. *Aurium dolor.* Succo naribus objecto, aut pulvere indito, non tantùm lethargici, ſed & vulvæ ſtrangulatus reſpirant. Radix & lacryma ejus recentibus vulneribus ſanandis experimento ſingulari conducunt, ita quidem ut vel ex oſſibus purulenta extrahant. *Vulnera.* Radicis pulvis inſperſus ſordida ulcera purgat, & vetera cicatrice obducit. Hæc juvamenta à Trago aſcripta, à veterum facultatibus, non niſi utendi modo aliquantulum evariare deprehenduntur.

PEVCEDANVM SICILIÆ, FOLIIS hirſutis, floribus luteis.

Peucedanum in Sicilia naſcitur, unde tranſlatum ad nos (inquit Cæſ.) ſemen, quod plantam produxit aſpectu ſimilem Panaci Aſclepio, & ſupra dictæ Ferulagini [*Libanotidi quorundam, ſive Ferulagini, folio Fœniculi, floribus luteis*] longioribus tamen foliis, erectis, hirſutis, pediculis denſis, ac brevibus eorum capillamentis: caulem tenuem ac lævem fert, cubitalem: flores luteos: ſemina oblonga, ſtriata, in foliaceam latitudinem deſinentia, ſapore reſinaceo: radix Paſtinacæ figurâ, ſed cortice atro: madet ſucco multo, qui concreſcit in lachrymam, Thuri ſimilem, non ſolùm colore, ſed & odore: at ſapor acris & amarus eſt. *Deſcr.* in totum videretur Panax Aſclepium Dioſcoridis, niſi conſtaret grandioribus foliis, erectíſque: caulem gignit cùm folia dimiſerit, prope finem Æſtatis, perficit adventante Hieme. *Panax Aſclepium Dioſc.* Et hec Cæſalpinus, qui tandem concludit eſſe Peucedanum veterum. *Peucedanum.*

LIBANOTIDES VETERIBVS.
Cap. XXIII.

Authore Theophr.l.9.c.12. Libanotidem [*Roſmarini Gaza, ſed male*] altera infrugifera eſt, altera *Libanotis duplex Theophr.*

fructifera. Et altera etiam ſemine, & folio utilis eſt: altera ſolùm radice. Vocatur autem ſemen Canchrys [κάχρυς.] *Canchrys Apio paluſtri ſimile folium.* Habet fructifera folium ſimile Apio paluſtri [ἐλεοσελίνῳ] ſed multò majus: caulem cubiti magnitudine, aut majorem: radicem magnam & craſſam, albam, velut Thus olentem: ſemen album, aſperum, oblongum. *Locus.* Naſcitur maximè ubi ſqualidi ac petroſi ſunt loci. *Vires.* Vtilis eſt radix ad ulcera, & ad menſes ducendos pota in vino auſtero nigro. Semen ad urinæ ſtillicidia, & ad aures, & argema, & lippitudines facit, & ut lac mulieribus inducat. *Libanotis infrugifera folio Lactucæ.* At infrugifera folium habet ſimile Lactucæ amaræ [θριδακίνης τῆς πικρᾶς] ſed aſperius & candidius: radicem autem brevem. Naſcitur ubi Erica [*legendum enim ἐρείκη, & non εἴρηται, ut prædicto loco Gaza vertit, Corn.*] plurima. Poteſt purgare radix ſurſum & deorſum. Quod enim ad germen eſt, ſurſum purgat: quod ad terram, deorſum. Prohibet etiam vermes veſtibus impoſita. Colligitur circa Tritici meſſem.

Dioſc. Duplicem quoque Libanotidem tradit Dioſcorides his verbis. Libanotis duplex eſt. Altera fructifera, ab aliquibus Zea, aut Campſanema vocata, *Zea. Campſanema. Fœniculi folio.* cujus fructus Canchry nominatur: folia habet Fœniculo ſimilia, ſed craſſiora, & latiora ad rotæ formam, per terram ſtrata, odorata: caulem cubitalem, & majorem, multas alas habentem, & in ſummo umbellam, in qua ſemen multum, album, Spondylio ſimile, rotundum, anguloſum, acre, reſinam redolens, dum manditur guſtum adurens. *Spondylij ſemine.* Radix eſt alba, admodum magna, Thus redolens. *Libanotis altera.* Eſt & altera hujus ſpecies, prædictę per omnia ſimilis, quę ſemen fert latum, nigrum, Spondylio ſimile, odoratum, non fervidum: radicem foris nigram, diffractam albam. *Libanotis infrugifera.* Quæ verò infrugifera dicitur, per omnia prædictis ſimilis, neque caulem profert, neque florem, neque ſemen. Naſcitur autem in petroſis & aſperis locis. *Vires in genere. Hæmorrhoidas.* Omnium in communi herba trita impoſita, hæmorrhoidas ſiſtit, & inflammationes ſedis lenit, & condylomata ac ſtrumas & abſceſſus ęgrè ad maturationem pervenientes, maturos efficit. At radices aridæ cum melle ulcera repurgant, & tormina ſanant, & commorſis à beſtiis venenatis commodant, cum vino potę. Menſes item ducunt & urinas. Diſcutiunt & tumores veteres impoſitæ in cataplaſmate. Succus autem tum radicis, tum herbæ, viſum acuit, ſi melle ammixto illinatur. Semen potum eadem facit. Auxiliatur & comitialibus, & antiquis in thorace affectionibus. Regio item morbo, ſi cum pipere & vino detur. Provocat etiam ſudores, ſi cum oleo illinatur. Confert & ruptis, convulſis, podagricíſque, tritum impoſitum cum loliacea farina & aceto. Vitiligines quoque deterit ammixtum acerrimo aceto. Semine in potionibus utendum eſt ejus Libanotidis, quæ non fert canchry. Acre enim illud eſt, & arteriam exaſperat. Theophraſtus tradit cum Erica naſci Libanotidem, Lactucæ ſilveſtri amaræ ſimilia folia habentem, candidiora tamen ac aſperiora; radicem autem brevem. Et potam hanc ſurſum ac deorſum purgare.

At verò canchry vim habet calefacientem & valde reſiccantem. Vnde in ſmegmate commodè miſcetur. Et ad fluxione laborantes oculos capiti inſpergitur, & poſt triduum defricatur. Hactenus Dioſcorides. *Dioſc. not.* Eum autem non intelligimus, quid velit, cùm ait, hæmorrhoidas ſiſtere Libanotidem, ſi intelligit fluorem ſanguinis. quandoquidem Libanotides inſigniter calidæ: inflammationes ſedis lenire per accidens concedimus, ſi junctus fuerit œdematoſus, vel flatulentus tumor.

Libanotidis nomen unde, Plin. Libanotis odorem Thuris reddit, inquit Plin. l. 19. c. 12. Et inde ei nomen ductum eſſe, evidens eſt. λίβανος enim græcè Thus eſt. Et ſubdit mox. Libanotis locis putridis, & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet Oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio Roſmarinum appellant. Et rurſus l. 24. c. 11. *Roſmarinum. Genera.* Eſt & Roſmarinum, duo ejus genera. Alterum ſterile. Alterum, cui caulis & ſemen reſinaceum, quod canchrys vocatur. foliis odor Thuris. Et mox. Canchrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc quæ ex rore ſupradicto naſcitur, ſi fricetur, reſinoſa eſt. Atque ita reddit vocem ῥητινίζων apud Dioſcoridem. Sed Cornarius de odore accipiendam putat. Dalechampius in hunc locum hæc ſequentia annotavit. *Libanotis quadruplex Dioſc.* Libanotis Dioſcoridi quadruplex: prima folio Fœniculi, ſemine, quod Cachryn vocant, & radice candidis: ſecunda folio ſimilis, ſemine & radice nigris: tertia folio ſimilis ſed abſque caule, flore, ſemine, ἄκαρπος: quarta Theophraſti folio Lactucæ. Præter has Libanotis eſt coronaria, ſive Roſmarinus [*de quo H. n. g. l. 13.*] quam Plinius confundit cum *Plin.* ſuperioribus. Theophraſtus duo tantùm genera ſtatuit, fructiferam, folio Heleioſelini, ſemine & radice candidis: & ſterilem folio Lactucæ.

Libanotis triplex Galeno. Gal. l. 7. ſimpl. Libanotides tres ſunt, una ſterilis, duę fructum ferentes: omnes verò ejuſdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tū radicis, tum herbæ, melli miſtus obtuſam oculorum aciem ab humorum craſſitudine curat. Porrò ejus Libanotidis, quę ad coronas eſt utilis, quam Romani Roſmarinum nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adjuvat. Omnes enim Libanotides abſtergentis & incidentis facultatis participes ſunt.

Ma[rcellus] Commentarium Marcelli, ad faciliorem hujus capitis intelligentiam, autorúmque collationem, multùm proderit, quod propterea dignum judicavimus, ut ſubſcribamus. Libanotida, inquit, Romani Libanotida etiam dicunt. Duum generum Libanotis eſt: Fœcunda, fructumq; ferens alia: Quę ſecundâ diviſione duo item genera facit. Eam ſc. quę Zea aut Campſanema vocatur, cujus fructus Canchrys dicitur, &c. Alteram dictæ ſimilem, ſemine lato, nigro, odorato, &c. Quę autem ex prima diviſione ſterilis & ſine fructu Libanotis dicitur, eſt antedictis tota ſimilis. Plures autem quondam non Dioſcoridi tantùm: ſed cæteris Græcorum Herbariis & Medicis omnibus Libanotides fuerunt. ut eodem Thuris cognomine omnes: ſic non eodem ejus odore inſignes. Vna enim quæ Canchry fert, primò & per ſe, quod radix ejus Thus olet, ab eo indicari merita eſt. Cæteræ autem congeneres, aut aliquâ parte illi ſimiles, in cenſum & nomen ejus venerunt. Satíſque earum certâ diviſione hic uſus poſteriores Græcorum Medicos & Herbarios alios ſubſcribentes ſibi habuit. Siquidem omnes, exceptâ Coronariâ, quæ alibi ab ipſis deſcribitur, tria ejus genera fecerunt, fœcundam, fructúmque ferentem, & hanc duplicem: tum ſterilem numerantes. Peregrinas ut ego credo Italiæ plantas, & quarum omnis miſceatur hiſtoria, ſi Theophraſtus audiatur, præſertímque in foliorum figurâ, quæ paluſtri Apio in primo genere; in ſterili verò amaræ Lactucæ ſimilia ille facit. Cùm Dioſcorides Fœniculo comparet, & craſſiora tantùm latioráque eſſe dicat. Quæ una foliorum forma coronariam Libanotidem cognomen ille fecit. Alioquin nulla erat ex ſimilitudine cauſa. Cur quondam Libanotis & nunc totâ Græciâ Dendrolibanon, Coronaria Libanotis diceretur: nihil enim ſimile communéve illi aliud habet. Quod facilè ex hiſtoria earum intelligat aliquis, tota & undique diverſa. Siquidem coronaria Libanotis, ſive Roſmarinus, frutex magis quàm herba ramos habet: hæ caulem, & quæ fructum inter has, ferunt umbellam etiam. Illa à terra erigitur: hæ per terram folia ſpargunt. Et ne longior ſim, plu-

plures habent hæ notas, quibus ab illa (coronaria) separantur. Quin etiam in foliis prius hoc genus suas habet itidem differentias. Quo autem maximè differunt, Canchry est, quod in fœcundo utroque hoc genere in summo caule simile arborum canchry surgit, in quo concipitur & maturatur semen. Quæ una nota à coronaria Libanotide reliquum omne hoc genus præcipuè separat. Nec Nicander aliter eam signat in Theriac. ἄγρει καχρυόεν τ' ἑλὼν θεθαλπέα ῥίζαν, q.e. Sumito & calidam radicem, cachry hoc ferentem: Libanotidis fœcundum illud genus significans. Rursúsque ἄμμιγα καχρυφόρῳ λιβανωτίδι, q.e. Simul cum Libanotide cachry ferente. Vnâ autem hàc notâ præcipuè discernebatur Libanotis, quòd in medicina cachryos hujus, i.e. seminis, tantùm usus esset. Eámque ob causam seorsum à reliqua planta Ægineta de eo egit, fructum seu semen Libanotidis vocans: viréisque illi exterendi, discutiendi, & calefaciendi tribuens. Vsus illo etiam est ex oleo contra febrium perfrictiones, & cum tremore algores. Dupléxque illud Libanotidis genus fœcundum ex cachry hoc dictum est. Tertium enim, quia eo caret, ideò ἄκαρπον, sterile & sine fructu à Græcis nominatur, prioribus, præterquam in hoc, simile. Quatuor Libanotidum genera his verbis Ægineta itidem numeravit. Libanotides tres: sterilis una: ferentes fructum duæ. dico autem ego fructum, quem græci καρπὸν, communi ad fructum & semen significatione. extergendi, discutiendi, incidendi, molliendíque vires habent. Succus earum hebetibus ex humorum crassitudine oculis ex melle medetur. Coronariæ verò Libanotidis decoctum, &c. Quæ porrò de Cachry, Libanotidis fructu, dicta ab Ægineta sunt, his etiam addere non piget. Ea hujusmodi sunt. Fructus Libanotidis Cachry est. Habet is repurgandi, discutiendi, & calefaciendi vim, ideóque comitialibus subvenit, & suffusis felle cum Pipere, & vino potum. Illinitur idem ruptis, convulsis & podagris utiliter, &, ut ait Dioscorides, vitiligines ex aceto exterit. Et hæc longiùs ideò repetita sunt, ut legentes pluribus in unum collatis, veterum ad eandem rem dictis, faciliùs & aptiùs de omni Libanotide censere possint. Licèt autem testati omnes hactenus Græci & Latini sint: quia Thus oleat Libanotis, quod Græci Libanon dicunt, sic dictam ab eis fuisse: Apulejus tamen tradit ideo sic vocatam, quòd ante cognitum nostro orbi Thus, suffitu & vapore hujus herbæ pro Thure gentes usi sint: quod tamen parum verisimile est, nisi priùs Libanotidis nomen fuisse dicamus, & quia Thus illi successerit, Libanon id homines appellaverint. Plinius multis locis de omnibus his egit, sed tam incerto intellectu, ut non facilè sit peregrinas Libanotides has à Coronaria & à Cunila in eo separare, eámque ob causam Marcellus (cujus verba hactenus recitavimus) eum non allegat. Plinius, inquit C. Bauhinus, l.19.c.12. confusè agit de Libanotide, sicut & l.20. cap.16. eam cum conyzis miscens.

Præscribit ad venas hæmorrhoidales apertas occludendas, stringendasque Libanotidem Fel. Platerus. Sed quam stirpem intelligat, se non explicat. Novimus nos sanè ultra 27. plantas, Libanotides dici. Ex quibus quæ eligenda sit juveni practico, ab ipso scire optaremus. Nos quod attinet nullam stirpem ex iis, quas Libanotides denominari posthac ostendemus, novimus, quæ emplasticam naturam, aut adstringentem habeat, quâ utilis esse queat, nimium fluentibus hæmorrhoidibus: licèt Dioscorides quoque eam tribuat Libanotidi facultatem.

Quænam igitur ex dicendis, quæ diversi admodum generis sunt, plantis, quæ Libanotidis appellationem sortita sunt, Dioscoridis & Theophrasti Libanotides sint, scitu perdifficile est.

Prima dicendarum occurrit Libanotis Matthioli & ejus sequacium flore albo. *Libanotis [illegible]*

Libanotidi secundæ similis, sive Panax Asclepium Matthioli. *Panax Asclepium Matth.*

Libanotidis nomine mihi sæpiùs missum semen longum & latum, foliaceum, Thapsiæ, quam glaucam voco, vel Ferulæ simile, cujus plantam, quæ in horto E.C. nobis provenit, Libanotidem quorundam flore luteo vocamus. *Libanotis flore luteo.*

Quæ à Cæsalpino ad Ferulaginem refertur, & à quibusdam pro Meu falsò accipitur, ab aliis verò inter Libanotides reponitur, à nobis Libanotis quibusdam, sive Ferulago foliis Fœniculi, floribus luteis nuncupatur. *Libanotis sive Ferulago [illegible] Fœniculi, &c.*

Libanotis nigra, Libanotidis fertilis alterum genus, vulgò accipitur pro Peucedano. *Peucedanum.*

Cachryn veriorem, Libanotim Galeni Lobelij, appellamus Libanotidem cachryophoron semine angulo so. *Libanotis cachryoph.*

Seseli montanum angustifolium Clusij, flore albo, nonnulli alteram Libanotidem Dioscoridis fructiferam esse contendunt, à qua non multùm differre existimat Clusius. *Seseli mont. angustifol. Clusii.*

Siler Creticum quibusdam à nobis dictum, Libanotidem Theophrasti appellat Bellus. *Siler Creticum quibusdam.*

Libanotidis nomen à quibusdam Thapsiæ glaucæ adscribitur. *Thapsia glauca.*

Quam Herbarij Libanotidem minorem vocant, nos Daucum glauco folio conjectamur. *An Daucus glauco fol.*

Libanotidis Dioscoridis primum genus Dodonæo, est nobis Meum vulgare. *Meum vulgare*

Libanotis Theophrasti Dodonæi, sive Seseli Æthiopicum Matthioli. *Seseli Aethiop. Matthiol.*

Libanotis 4. sive latifolia, Aquilegiæ formâ C. Bauhini, inscribitur à nobis Ligusticum Rauvvolfij, folio Aquilegiæ. *Ligusticum [illegible]*

Libanotis altera Dodonæi, sive Daucus secundus Matthioli, & Tragi. *[illegible] altera Dod.*

Libanotis alba minor, seu amara Thalij, an Apium [illegible] *An Apium mont. nigrum?*

Libanotidis Theophrasti species minor nobis & Lobelio. *Libanot. Theophr. minor.*

Libanotis in Mithridatio Cleopatri non significat Rosmarinum, sed, teste Cordo, Angelicam silvestrem minorem. *Angelica silvestris.*

Libanotidi Theophrasti majori, sive Ligustico 2. Matthioli hunc titulum fecimus: Ligusticum quorundam foliis Angelicæ. *Ligust. foliis Angelicæ.*

Ligusticum vulgare Guiland. in Theone Theophrasti Libanotim esse retur. *Ligust. vulgare.*

Rosmarinus est Libanotis coronaria Dioscoridis, de qua H.n.g. lib.13. *Rosmarinus.*

Libanotim primam Dioscoridis, Tragus existimat suam Spicam, quam quidam Spicam Nardi vocant, nos Pseudonardum appellamus. *Pseudonardus.*

Libanotidis species Rondeletio, est Tragoriganum nothum Dalechampio. *Liban. species Rond.*

Libanotis dicitur Coniza minor Dioscoridi, ut legimus apud Tragum l.1.c.54. Sed Plinius quoque Libanotidem cum Conyzis miscet. *Coniza.*

An Conyzam majorem Matthioli intelligit Cæsalp. l.12.c.32. dum ait. Quæ vulgo Incensaria vocatur, hanc pro Bacchari quidam ostendunt: alij Libanotidem sterilem apud Theophr. esse censent. nec abhorret radicis odor. *An Coniza major Matth.?*

Herbariorum Septentrionalium notior Libanotis Lobelij, an Dauco glauco folio fortè similis Libanotis Septentrionalium. *An Dauco glauco folio fortè similis?*

Plantam quandam Ligustico majore, quam quidam pro Libanotide Theophrasti ostendunt; Cæsalp. autè potiùs inter ejusdem Theophr. genera Panacis [illegible]

recenſendam æſtimat, Liguſticum majus, ſive Imperatoriam majorem flore luteo pronunciamus.

Libanotis ſterilis Theophr. Cæſ. quæ. Vt ingenuè dicamus, neſcimus quam plantam intelligat Cæſ.l.11.c.45.dicens. Theophraſtus ſterilem Libanotim deſcribit folio Lactucæ amaræ. eandem ex Theophraſto tradit Dioſcorides. Puto Roſmarinum ſilveſtrem intelligi. Comparatio cum foliis Lactucæ amaræ quadrare poſſit cum ſilv. Roſmarino, tum coronario, ſi per Lactucam amaram intelligamus Tithymalum.

LIBANOTIS MATTHIOLI, ET ejus ſequacium flore albo.

Libanotis mas. PRimum ac ſummum Libanotis ſive Roſmarini genus, quod mas app. Iit. ſub duplici d.ff.rentia repræſentatum à Dioſcoride, aliquoties ſe vidiſſe Venetiis ſcribit Matthiolus in horto Maphei Medici, nullis ſanè differentibus notis. Eandem naſci refert quoque in monte Gargano & agro Goritienſi.

Figuræ Matth metamorphoſis. Figura autem, quæ eſt apud Matthiolum in comm impreſſis Venetiis apud Valgriſium anno 1559. ejuſmodi eſt, ut mihi videatur vix poſſe dici, cujus plantæ ſit, præſertim quia non deſcribit. In poſt.comm. Ital & lat.cum mag.fig. itémq; hiſt.germ. figuræ appinxit ſemina, ſed ea non manifeſtè demonſtrat, ita ut qualia ſint, non conſtet. Cam.in hiſt.germ.& ep. figuram mutavit, & ſemina Libanotidis Cachryophorę appinxit, quem ſi ſequamur, ut & C. Bauhinum, erit Libanotis Matthioli, Cachrys verior Lobelij, ſeu Libanotis cachryophoros. Verùm & hîc dubium eſt. flos enim Libanotidis cachryophoros eſt luteus: Matthiolus verò in hiſt.germ. tribuit ei florem album. In epit.eſt Dioſcoridis deſcriptio, nullâ factâ mentione umbellæ, cum flore albo. Lectores hæc diligentiùs examinent.

Liban. ſive Roſmarinũ Matth. Lugd. Primam hanc Dioſcoridis fertilem Libanotidem (ſi Diis placet) ex Matthiolo pictam dat Lug.p.764. eámque Libanotidem ſive Roſmarinum Matthioli inſcribit.

Roſm.herbaceum, Tab. Tab.dicitur Libanotis, Roſmarinum herbaceum, Roſmarein kraut / Weyrauchwurtz / Libanotis prima. Proponit aut Tab.deſcriptionem ex Dioſcoride, additque umbellas pulchras & albas eſſe. Icon facta eſt ad figuram Matthioli. ſubdit ſe Libanotidem primam obſervaſſe in Ducatu Burgundię copioſè, non longè à Baurbon, in ſilva qua itur Iſchurtilles. item in monte propè Veſuntium & aliis locis. Non facilè nunc eſt divinare, quam Tab.intelligat plantam: vix credimus Matthioli Gargani Libanotidem in Burgundia ab eo fuiſſe obſervatam.

LIBANOTIS CACHRYOPHOROS quibuſdam, floribus luteis.

Deſcr. CVbitorum aliquot eſt altitudine caulis, lævis, ramoſus: folia Peucedani foliis ſimilia, ſtrigoſiora, teneriora; in longa, tenuia, ſegmenta diviſa. umbellæ magnæ florum luteorum: quibus ſemina ſuccedunt ſemper gemella, magna, ventricoſiora unâ parte, oblonga, canaliculata, & per extremum coronata, ſtilo ex utriuſque commiſſurâ prominente, alba, aromatica, acria, amaricantia.

Deſcr. Cæſ. Lubet ſubjicere deſcriptionem ex Cæſalpino. Semen eſt, inquit, craſſum, & rotundum, ac ſtriatum, oſſeo cortice candido. quo fracto nucleus intus apparet albicans, multò amplior, quàm in Erithmo, ferventi guſtu & reſinoſo: radix unica eſt, profunda, & candida, acris: folia ab radice non in longitudinem extenſa, lateralibus tantùm ramis, ut in Peucedano, & Ferulis, ſed in orbem tripartita, aſſiduè, craſſiorem in tenuitatem Fœniculo craſſiorem, erecta, & prædura, ut integrum folium turbinis figuram referat, in his lachryma concreſcit propè pediculum, ruffa, odoratáque: caulem ipſi videre non licuit, quamvis permultis annis vixerit in horto Piſano ex ſemine ex Sicilia allato orta.



Cachrys verior, Libanotis Galeni, Lob. Nos Lobelij iconem aſſumpſimus, eiq; ſemen ex ſicca plãta appinximus. Ei dicitur in Obſ. p.455. Cachrys verior (& hoc titulo eſt etiam in Icon. p.783.) Libanotis Galeni, ſemine tereti, oblongo, ſtrobilo, ſive nucleo Pini ſubpari, guſtu aromatico, acri, reſinaceo, caule cubitum & ſeſquicubitum æquante: foliis Fœniculo craſſioribus, pallidè virentibus.

Seſeli Maſſilienſe. Quidam Seſeli Maſſilienſe ſtatuerunt. Et ſanè facultates reſpondent, uti & Roſmarino fœcundo, cujus ſemen Cachrys dicitur, & appoſitè ſubſtitui poſſunt. Belgis hortenſe.

Libanotis candida Cæſ. Cæſ.l.7.c.7. Libanotis candida, cujus ſemen Cachrys vocatur. In deſcriptione Libanotidis fertilis Dioſcoridis diſſonat Spondylij ſimilitudo, nam depreſſum ejus ſemen in foliaceam tenuitatem, huic rotundum & plenum, ut Crithmi, & Hippomarathri, quæ Dioſcorides Cachryi comparat. An ſatis eſt magnitudine Spondylium æmulari? In hac planta dicere poſſum ſterile quoddam reperiri, quod neque caulem, neque florem, neque ſemen ferat, in cæteris illi ſimile, quod fertile eſt, ut tradit Dioſcorides, quod & multis aliis contingit, non propter ſpeciei diverſitatem, ſed affectionem quandam. Sed apud Theophraſtum tum ſterile, tum fertile aliter deſcribuntur.

An Roſmarini ſpecies, Ang. An Ang.epiſt.12. Roſmarini prima ſpecies in Apulia, Peucedano & Oppopanaco vocata, foliis in quibuſdam partibus Peucedano ſimilibus, ſed rotundis. Optaremus hanc ab Anguill.deſcriptam, & colorem floris expreſſum.

Cam.ad hiſt.Matth.germ. Libanotis. In epit. Roſmarinum. Figura alia à Matthiolina. Nam ſemina particulatim appicta reſpondent plantæ, de qua hoc capite agimus. non deſcribit plantam, ſed tantùm peregrinam dicit; quæ in hortis Germaniæ ſata, ſecundo aut tertio floreat anno, & raro maturum ſemen producat.

Libanotis prior, Cam. Item hort. Libanotis prior, vel Cachryfera, rotundis foliis orta è ſemine, cum pleræque aliæ umbelliferæ oblongis oriantur.

Syn. C. B. Bauh.pin. Libanotis 1. ſive Ferulæ folio, ſemine anguloſo, (craſſo in phyt.) Libanotis ſeu Roſmarinum Matth.Ic.4.p.486.Lac.& Lug. Roſmarinum 1. Ang.& Caſt. Libanotis 1.Dod.vel cachryfera, Cam. Roſmarinum ferulaceum, fertile, Dioſc. cujus ſemen Cachrys dicitur, Adverſ. Cachrys verior, Libanotis Galeno, Lob. Eid.B.apud Matth. Libanotis Ferulæ folio, ſemine craſſo: Libanotis ſeu Roſmarinum, Matth. Lac. Roſmarinum 1. Caſt. Figuram Lobelij frater Matthiolo appingit, ejus omiſsâ icone. ſeparatim quoque ſemina addit, quę minùs placent, quàm Camerarij. Ante diximus nos non poſſe aſſerere Cachrym Lobelij eandem plantam cum Matthioli Libanotide, quia icon non reſpondet,

nec

nec etiam floris color. Frater præterea putat Libanotim alterám Camerarij, semine lato, nigricante, odorato, esse eandem cum hac præsente: verùm ego dubius hæreo, quia Camerarius præsentem alio nomine tradit, ut jam dictum. Lugd. p. 764. dicitur Cachrys verior, Libanotis Galeni.

Libanotim cacryophoron frater C. Bauh. Patavio attulit, ejúsque semen mihi communicavit, quod plantavi in horto E.C. Misit etiam sub hoc titulo: Rosmarinus cachryophorus legitimus Imperati. Simile accepi à Casabona missum cum hac inscriptione: An Rosmarinus Theophrasti Candiæ? D. Cortusus aliquando obtulit, hoc titulo: Basilisco cosi chiamato in Paglia. Gener Cherlerus attulit ex Italia nomine Cachrydis. Hanc Libanotidem, ni multùm fallimur, alit D.D. Fel. Platerus Basileæ in horto suo à plurimis annis, & erat adhuc anno 1606. mense Iunio. sed eam nondum florentem vidit. Hanc aliqui sibi persuadent Peucedanum, cùm tamen non adsit, nec odor, nec sapor fœtidus.

VMBELLIFERA MAXIMO SEMINE, quibusdam Cachrys Hispanica.

NON recordamur, unde acceperimus Cachrys Hispanicæ inter umbelliferas & ferulaceas plantas maximum semen quod hactenus viderim. Est enim ungue longius, crassum, duplex, tribus costis foliaceis constans, & duabus juxta commissuram, album, ad Crithmum nonnihil formâ accedente, sed plurimùm magnitudine differente, aromatici & grati saporis cũ acrimonia & levi amaritudine.

Hoc idem, ni fallor, semen est, quod frater Bauh. misit cum hac inscriptione: Fœniculi 2. species Dioscoridis, præcedenti semine simile, nisi paulò latius, & paulò brevius esset. Nos de Fœniculo, ejúsque speciebus egimus hoc libro c. 1.

LIBANOTIS QVIBVSDAM, FLORE luteo, semine Ferulæ.



SÆpiùs mihi in horto montbelgardensi E.C. pulchrè provenit Libanotidis nomine missa planta, folio Ferulæ ferè pari, minutiùs diviso, rigidiore, odoris non ingrati, pediculis solidis, miniméque fungosis nixo, caule procero, ramoso, striato: flore umbellato, luteo, parvo: semine raro per sparsam umbellam foliaceæ Ferulæ, longo, duplici, albicante, potissimùm quod foliaceum in illis est, striato insigniter amaro, & veluti resinoso.

Panacis Asclepiadis nomine hanc sibi missam ait Camer. h. folio Ferulæ tenuiore & Fœniculi crassiore. Nasci in Creta, ubi Seseli vulgò, & in Sicilia, in qua Peucedanum vocari testatur, quamvis hæ appellationes propriè aliis plantis conveniant. Ad hist. Matth. ger. & epit. hujus semen exhibet notatum litera. C. pro semine Panacis Asclepij, videúrque ipsi Panax Asclepium Ferulæ facie Penæ, cui à Valerando ex Istria delatum fuit.

Bauh. phyt. Libanotis 2. Ferulæ folio, semine lato: Panax Asclepias Theophr. & Plini. Eid. apud Matth. Panaces 3. Asclepium alterum: Libanotis Ferulæ folio, semine plano. Panax Asclepium Lob. Cæs. Panaces Asclepium, Camer. in suo Matthiolo, Cast. Tab. Panaces Asclepium ut existimatur Dod. in fol. Libanotis altera semine lato, Cam. Ego Panax Asclepium Tabern. huc non refero, sed ad Matthioli Panaces Asclepium: Vix etiam puto Libanotidem Camer. p. 88. cui semen nigricans: quia p. 116. Panacem Asclepiadem vocat, ni fallor, de qua hîc agimus. Eid. B. pin. Libanotis 2. ferulæ folio & semine: Panax Asclepium ferulæ facie, Lob. Panaces Asclepium, Dod. Cæs. & Tab. Eid. B. pin. Libanotis 3. fœniculi folio semine foliaceo: Rosmarinum alterum ferulaceum Diosc. Lob. obs. Panax asclepium, Ang. Cam. Libanotis 2. Dod. Tab. Libanotis nigra, Cæs. *Est hæc nobis Peucedanum.* — *Synon. C. B.* — *C. B. mutat sententiam.*

Anguill. epist. 12. de hac ait. In Candia & Sicilia Panax Asclepium foliis ferulæ minutioribus, crebrioribus, durioribus: caule quatuor cubitorum, flore luteo, semine compresso, anguloso, simili Ferulæ, albo. apud Dioscoridem malè legitur μικρὸν pro μακρὸν: pro 'Ελώδη, Oribasius legit ξύλωδη. vocatur in Candia Seseli, & in Sicilia Peucedano: licèt aliud sit Peucedanum. — *Panax Asclepium, Ang.*

Lobel, in Adv. & Ic. p. 783. Panax Asclepium Ferulæ facie nominat, ac dicit. Nec diversi generis est Asclepium Panax à Ferula, nec item figurâ absimile, præsertim istud doctioribus verum putatum, fortè quale in Matthiolo pictum vidimus, qui in paucis commentatoris officio functus. Ex Illyrico tractu, cui Histriæ nomen, asportavit Valerandus Insulanus pharmacopœus plantas, quibus multa cum Panace affinitas, quas in horto Iouberti sevimus. Et inter has Ferulæ similis erat effigie, sed multò minor magnitudine: semine ut Ferulæ lato: foliis & floribus haud dissimilibus, caule & radice magnitudine atque similitudine Anethi odorato. Obs. p. 455. Panax Asclepium. — *Panax Asclepium ferulæ facie, Lob.*

Habeo ego à Valerando Dourez plantam nomine Panacis Asclepij, respondentem picturæ Lobelij. Et talem etiam attulit mihi frater C. Bauh. nomine Libanotidis primæ. A Rassio olim eadem missa, ni fallor, Lutetia, pro Libanotide Dioscoridis tertia. Præterea frater attulit plantam ex Italia, quæ multò meliùs exprimit Panacem Asclepium Matthioli, quàm hæc. diversa etiam erat à Matthioli planta, quam ostendebat Valerandus. diversam quoque figuram ab illa Matthioli ponit Lobelius. — *Synon. alia.*

An Gesn. h. Libanotis quibusdam existimata, Argentinæ in horto ultra annum 14. vivax. Hæc Ferulane sit, aut Libanotis, aut ejus species inquirendum proponit. Is Libanotidem potiùs, quàm Ferulam esse putat. Item hort. Libanotis prima Dioscoridis, quam Ferulaceam cognominat, quámque eruditos quosdam in Italia Ferulam credere audit. In appen. hort. Libanotis Volmario. De coll. stirp. Libanotidis species ex Italia floribus luteis, Libanotidis ferulaceæ genus.

An Cæs. l. 7. c. 4. Panax Asclepium foliis subcandidis, floribus luteis: seminibus raris in umbella, Thapsiæ albæ similibus, candidis & strictis, radice albâ, crassa admodum, sed brevi. Theophrastus de hoc genere Panacis tradit, folio esse simili Thapsiæ, sed crassiore. Plinius eadem ferè refert, radicem scil. multi succi & salsi, ex qua succus extrahatur Opopanax. hanc sententiam sequutus videtur Mesues. Dioscorides tamen ex alio genere Panacis scil. Herculeo, haberi Opopanacem testatur.

Panaces Asclepium, Dod.

Dod. gall. & in fol. lat. Panaces Asclepium ut existimatur, Dioscoridis, cui folia assignat minora, quàm Fœniculi, hirsutiora, & odorata, flores auricolores, odoratos, aliàs δυσώδη: Theophrastus folio Thapsiæ esse dicit, sed crassiore: incognitum istud est: Matthiolus iconem exhibet, sed descriptionem nullam addit: proponit & haud dissimilem, si non eadem est, Lobelius, quæ in adv. lacteo succo multo turgere scribitur, veluti Ferulæ, sed minùs quàm hæ sapore sit acri. Ego contra Dodonæum Matthioli figuram differentem facio à Lobeliana. Idem mecum facit & frater C. Bauhinus.

Dod. opinio reprobatur.

Tabern. hist. p. 385. dicitur Libanotis 2. Roßmarreinkraut: Libanotis herbacea altera, Rosmarinum umbelliferum alterum.

Libanotidis nomine sæpiùs missa planta, quę mihi provenit in horto Montbelgardensi, flore luteo. Valerandus reposuerat nomine Panacis Asclepij Dioscoridis. verùm differt ab Asclepiade Panace Matthioli, cui folia aliter divisa & molliora. quamobrem dissentio à Lobelio qui in adv. p. 351. ait, Panax Asclepium Ferulæ facie, quale in Matthiolo pictum vidimus, & Valerandus ex Illyrio attulit. Bene Lob. fecit, qui in obs. p. 455. plantæ, de qua agimus, figuram posuerit, quæ est Panacis Valerandi, & non Matthioli, quæ alia planta, ut suo dicemus loco.

LIBANOTIS QVIBVSDAM SIVE Ferulago, foliis Fœniculi, floribus luteis.

IN montibus nascitur radice non brevi, ut Dioscoridis Panax Asclepium [*Libanotidem quorundam, flore luteo, semine Ferulæ, intelligimus*] quod ostendo, inquit, Cæs. l. 7. c. 5. sed profundâ, cubitali, crassâ, candidâ, medullâ intus flavescente: caulibus ab eadem radice pluribus, rectis, striatis, bicubitalibus, ex viridi pallescentibus: foliis capillaribus, figurâ Fœniculi, ut supra dicta: floribus luteis: seminibus nigricantibus, depressis & oblongis, ut Ferulæ fœminæ.

Hanc quidam pro Meu falsò accipiunt: nonnulli verò inter Libanotides reponunt: ego potiùs ad Ferulaginem refero; huic enim magis convenit conditio tradita à Theophrasto & Plinio; nam Ferulæ comparata, cui similis est, parva dici potest, & humilis, ait Cæsalpinus. Nos verò latet quonam hæc planta adhuc sit reducenda: an porrò aliquis alius ejus meminerit, considerent lectores.

Meu falsò. *Ferulago.*

FERVLA ET FERVLAGO VEterum.
CAP. XXIV.

Theophr.

SED primùm de eo, quod cōmune omnium constat, dicendum est, authore Theoph. l. 6. c. 2. de Ferula scilicet atque Ferulagine [νάρθηκός τε καὶ ναρθηκίας] seu idem genus differens magnitudine tantùm, seu etiam alterum sit, ut nonnulli. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præterquam ratione magnitudinis: Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis. Sed uni caules ambæ geniculatæ sunt. Folia & cauliculi quidam geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt: folia alternatim, inquam, quod non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim caulem magna ex parte amplexa, sicuti harundinea proveniunt, nisi quòd deflexa hæc magis molliciei, magnitudinisq; causa: folium enim grande, molle, multifidum, ut capillamenti modo ferè inspectetur, maximaque terræ proxima, & reliqua subinde ad portionem: flos melinus, semen obscurum [ἀμαυρόκαρπον] Anetho simile, sed majus, finditur cacumine, inq; stipites quosdam haud magnos dispergitur, quibus flos, seménque insidit: neç flore fructúve laterales caules carent, sed modo Anethi ferunt; annuo caule constat. Et germinatio in Vere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri solet · radice altè descendit, eadémque singulari innititur. Talis Ferula est. Hæc loco citato Theophrastus, qui c. 3. ejusdem libri 6. Laserpitio caulem ascribit quantum Ferulæ, & crassitudine ferè proximum.

Magnitudine tantum differunt.

Plinius hæc breviùs l. 13. c. 22. sed nihilo clariùs. Et Ferulam, inquit, inter externas dixisse conveniet, arborúmque generi adscripsisse, quoniam quarundam naturæ, sicut distinguemus, lignum omne corticis loco habent, hoc est forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullam, ut Sambuci: quædam verò inanitatem, ut Harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo ejus genera: Nartheca Græci vocant assurgentem in altitudinem. Nartheciam verò semper humilem. A genibus exeuntia folia maxima, ut quæque terræ proxima. Cætero, natura eadem quæ Anetho, & fructui similis. Nulli fruticum levitas major: ob id gestata faciliùs, baculorum usum senectuti præbet. Plinius repetit de eadem l. 19. c. 9. Ferulæ duo genera in fruticibus diximus. Semen ejus in Italia cibus est. Conditur quippe duratque in urceis, vel anni spacio. Duo ea genera, caules & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymbósque quos condiunt. Et rursus l. 20. c. 23. Ferula semen simile Anetho habet. Quę ab uno caule dividitur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendantúrq; musto & melle, stomacho utiles. Sed plures sumpti, capitis dolores faciunt. Et subdit his usum medicum, ferè ut Dioscorides habet. Radix [*medulla Diosc.*] denarij pondere in vini cyathis duobus, bibitur adversus serpentes. Et ipsa radix imponitur. [*semen potum Diosc.*] Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra sudores immodicos [*sudores ciet, cum oleo perunctò corpore, Diosc.*] vel in febribus proficit. Succus Ferulæ alvum solvit [*sistit, vet.*] Fabæ magnitudine devoratus. Et viridi Ferula ramusculus, utilis est ad omnia ea vitia [*Et viridi medulla, vultui utilis est & ad omnia eius. M.*] Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. [*ad cruentas excreationes medulla pota confert: naribus indita sanguinem erumpentem sistit, Diosc.*] Sūt qui comitialibus morbis [*bis*] dandum putent Luna quarta, sexta, septima, ligulæ [*lingulæ, C.H.*] mensura. Natura Ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum [*Sagapenum, de quo suo loco*] & oculorum claritati conferre multùm putavit. Idem l. 21. c. 9. de honore coronarum, ait. Vtuntur è Ferulis & corymbis. Tandem l. 24. c. 1. Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò jumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & Ferula. Lib. 26. c. 13. Ferulæ cineri tantam vim tribuit, ac etiam carboni, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri illigata [*illitu, C.H.*] sanguinem claudat: fungum verò, quem secundùm radicem ejus nasci perhibet, id efficaciùs prestare scribit.

Plinius. *Loco[...]* *Narth[...]* *Narth[...]* *Ferula[...]* *Ferula fœmina[...]* *Vsus[...]* *Ferula corymbia asinis acc[...]* *Baccho sacra.* *Ferula cem[...]*

Ferulæ racemos, ut testatur Dalechampius, umbellas adhuc compressas & nondum explicatas vocat Plinius. Corymbiam verò Ferulam, quam in caulem surgere permittebant, ut corymbos, sive umbellas nascentes ad condituram colligerent. Nam alioqui caulem glıscentem, tenellum, & adhuc convolutum demetebant, ut vel recentem comederent, vel in condimento servarent.

Diosc.

De Ferula inquit Dioscorides. Hujus, dum adhuc viridis est, medulla pota, sanguinem spuentibus & cœliacis prodest: & commorsis à vipera datur cum vino

vino: & sanguinis è naribus eruptiones sistit. Semen potum torminibus auxiliatur. Movet & sudores, si cum oleo illinatur. Caules in cibo accepti, capitis dolorem inducunt. Iidem etiam muriâ condiuntur. Caulem autem profert Ferula sæpè trium cubitorum. folia habet Fœniculo similia, sed multò crassiora & majora.

Galenus Ferulę semen calefacere & attenuare dicit. Internam autem partem adhuc viridem, quæ medulla dicitur, adstringentem quandam qualitatem habere, ob quam sanguinem spuentibus & cœliacis prosit. Ex his itaque aliquam Ferulę notionem accipimus, & nostris penitùs ignotam esse, cognoscimus.

Ferula, quæ species fruticis est, lignum pro cortice, & medullam pro ligno habens, calamúmq; fungosum, Græcis Νάρθηξ dicitur, inquit Olivarius. Et hinc factum adagium est. Tanquam de Narthecio, pro eo quod est ex parato & ad manum. Narthecium autem Ferulæ calamum significat. vel, ut opinatur Roterodam. pyxidem, quâ olim pharmacopolæ medicamenta servabant, unde tanquam ex promptuario quodam post ea depromebant. Inde Cicero de finib. bonor. l. 2. ait. Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tanquam de Narthecio promant, si gravis, brevis: si longus, levis. Fabulantur etiam hoc calamo ignem fuisse servatum, & hinc fabula est, Prometheum è ferula surripuisse ignem. De Narthecio Corn. in lib. 6. Galeni de compos. pharmac. dissentit his verbis; Sorani ναρθηκα citat Aëtius l. 8. c. 44. Arbitror autem receptum fuisse morem Græcis Medicis, ut libros suos medicamentarios ναρθηκας & ναρθήκια inscriberent. atque sic etiam illud Ciceronis 2. de fin. accipio. Iam doloris &c. Et certè consentit etiam Martialis Poëta in Apophor. qui ejusmodi Narthecia capsulis eboreis inclusa fuisse dicit. Hæc ille. qui quâ ratione ducatur, haud scimus. Narthecium [ναρθήκιον] pro repositorio medicamentorum positum, etiam si ex alia materia factum fuerit, placet Thesauro linguæ latinæ: quod id genus ligni accommodatum sit ad servanda medicamenta. Idem Ferulam Narthecem penult. productà vocat, à nominativo Narthex, quem masculini generis statuit.

Extat & aliud proverbium, Manum Ferulæ subducere. Ferulam non minus à fervendo quàm feriendo dictam, vult quoque Dorsthenius, qui eam Hippocratem Pleslinga vocasse scribit. Et nos manum Ferulæ subduximus, inquit Roterodamus, est dicere, & nos literas didicimus & præceptorum operâ usi sumus. Nam antiquitùs literatores discipulorum manus Ferulâ cedebant. Est autem Ferula fruticis genus, quo non aliud levius, ut indicatum ex Plinio. Græcis ναρθηξ dicitur, utilis ad fulciendos vacillantes ætate senes. Vnde & Baccho Silenóque sacer, ut vino titubantes fulciat, nec oneret tamen. Est enim ligno durissimo foris, licèt intus lignum non habeat. Hàc exceptum ignem cælestem Poëtæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Hinc quoque facta sceptra pædagogorum, quò terreant magis, quàm lædant, appellat Martialis. Notavit id eleganter Columella in carmine,

Nec manibus mites Ferulas. Et ibid.
——— Ferulæque minaces *Plantantur.*

Vnde manum Ferulæ subduxisse dicuntur, qui desierunt in ludo literario versari, neque jàm pueri docendi, sed utcunque docti sunt. Iuvenalis in 1. Satyra,

Et nos ergo manum Ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ.

Hieronymus. *Subduximus* accipere videtur pro eo, quod est subjecimus, supposuimus. Sic enim scribit ad Dominionem: Et nos didicimus literas, & nos sæpè manum Ferulæ subduximus. Nisi fortè manum Ferulæ subducere pueri dicuntur, quum metu plagæ subtrahunt manum. Est similis apud Græcos sermonis color. citatur apud Athenæum lib. 13. Timocles,

——— Opus esse adhuc
Trepidare & alapis cædi, & in teneras manus
Recipere plagas, res profectò suavis est.

Ferulæ porrò nomine duas plantas à veteribus esse insignitas, Ferulam & Ferulaginem, ex hactenus dictis manifestò colligere licet. *Ferula 2.*

In ascriptitiis Dioscoridis utramque rursus cum Thapsia confundi clarè patet. *Thapsia.*

Ferulæ præterea titulo sequentes cognominantur plantæ. Ferula folio Fœniculi semine latiore & rotundiore. *Ferula folio fœniculi.*

Ferula folio glauco, semine lato, oblongo, quibusdam Thapsia ferulacea. *Ferula fol. glauco. &c.*

Galbanifera Ferula, quam cum Galbano paulo post tradituri sumus. *Ferula galbanifera.*

Quam Ferulam Coli nonnulli vocant, nos Thapsiam sive Turbit montis Gargani opinamur. *An Thapsia montis Gargani.*

Thapsia Carotæ effigie, Ferula sagapenifera à multis vocatur. *Thaps. Carotæ effigie.*

Ferula Hammoniaci, ex qua Ammoniacum liquor habetur. *Ammoniacum.*

Ferulæ cujusdam succum esse Assam fœtidam [*de hac H. n. g. lib. 9.*] innuere videntur Adversaria p. 349. *Assa fœtida*

Iisdem Adversariis p. 350. è Ferulæ cognatis est Peucedanum. *Peucedanum.*

Spondylio affinis Panax de Ferula dici, suo ostendemus loco. *Spondylio affinis Panax*

Ferula, quæ à nonnullis vulgo existimatur Libanotis prima Dioscoridis, ab eruditis quibusdam in Italia creditur, id referente Gesnero. *Libanotis.*

Euphorbij plantam, ferulaceam arborem non desunt, qui statuunt. *Euphorbiū.*

Tinctorum florem (Gälbferberblumen) Tragus l. 2 c. 8. Ferulam nominat, dicens videri eam significasse Columellam l. 10. *Tinctorius flos.*

Tormentilla à plerisque etiam Ferula dicitur. *Tormentilla*

Quò plantam referre debeam, quam Goropius in Hisp. lib. 2. Ferulam nominat, nondum mihi constat. De hac autem agit, ubi de monte Baldo locutus est. In montis, inquit, Fœnicularij jugis Ferulæ genus inveni, quod si Laserpitium non est Cyrenaicum, certè Laser Alpinum dici potest: tanto succo optimi odoris in radicibus maximis & crassissimis abundat, ut alterius locum supplere possit. *Ferula Goropij quæ* *Laserpitiū. Laser alpinum.*

FERVLA FOLIO FOENICVLI,
semine latiore & rotundiore.



AD quinq; aut sex cubitos excrescit, caule crasso, fungosâ medulli pleno, ramoso: folia amplissima divisurâ fœniculaceâ, sed segmentis latioribus, Ferulæ glaucæ similia, sed magis etiam virentia: umbellæ latæ florum luteorum, quibus delapsis semen supervenit magnū, foliaceum, semunciam latum, paullò longius, per extremū latescens, *Descr.*

geminum semper, exteriore parte triplici lineâ elatiore striatum, quâ gemina semina conjunguntur, fibrâ unicâ longâ donata sunt. radix vulnerata lachrymam fundit lacteam. odor plantæ nonnihil gratior videtur quàm Ferulæ glaucæ: sapor acris.

Ναρθηξ. Ferula. De ferula hac à nobis hîc descripta hæc habet in adv. Lobelius. Quemadmodum Ναρθηξ virgultum, thyrsum, aut bacillum Græcis signat, sic Ferula latinè à ferendo, quòd illius scapi pedamenta fruticibus, & senibus pedum ac scipiones essent. Quinûm *Descr. Lob.* cubitorum caulis, radix magna, recta, & altè in saxorum commissuras hiantes rimas descendens, evulsu difficilis, candida, lacteo, pinguique succo turgida, odorem vehementem vibrans. folia Fœniculo majora, pinguiora, crassiora ut & caulis: umbellæ prægrandes Anethi, Iunio & Iulio flosculis luteis defluentibus. Semen foliaceum, compressum, oblongum, rotundum Angelicę fermè, duplò majus. Idem postea ait. Dioscorides videtur agnoscere Ferulam eandem esse atque Sagapenum: nam è radice Ferulæ sauciata manare Sagapenum primùm dixerat: deinde inferiùs, quasi superiùs nihil dixisset, alteram plantam ferulaceam docet, ex qua alius generis Sagapenum effluat: quæ arguunt potiùs succos ipsos agnitos illi quàm plantas. Quippe Plinius etiam Sagapenum in Ferula oriri tradit, fortè quia eandem plantam cum Ferula vulgari putavit. In adv. huic titulum fecit, Ναρθηξ. Ferula & Ferulago, Hisp. *Cananheia.* In Obs. p. 450. Ferula, It. *Ferola*, Gall. *Ferule.* In Icon. p. 778. Ferula. Fallitur Lob. Dioscorides non tradit ex hac Ferula Sagapenum excipi. Neque etiam alibi hoc docet. Verùm ex Ferulacea herba in Media Sagapenum fieri prodit, ut suo loco certiùs patebit. Si Lobelius etiam in Obs. non posuisset figuram Ferulę, dubius hærerem an in adv. per Ferulam eandem nobiscum traderet, quia descriptio seminis pro ea non placet. particulare etiam semen in Obs. & Icon. appictum, non videtur hujus Ferulæ esse.

Lon. err. Errat plurimùm & Lonicerus, tradendo ex Narthece, sive Ferula, ut vocat, Sagapenum colligi. Eam se curasse affirmat depingendam flore luteo, semine Anetho paullò majore. Sed si semen vidit, miror eum dicere paulò majus. oportebat scribere multò majus.

Tormentilla Euchar. Roesl. Euchar. Röësl. Ferulam **Birckwurtz** vocat, verùm non describit. Ast quantum ex viribus colligere possum, existimo eum intelligere Tormentillam, de qua alibi agit, cui etiam potuisset hæc jungi, si non eadem.

Ferula mas Cæs. Cæsalp. l. 7. c. 3. nomine Ferulæ maris aptè describit plantam, de qua hîc agimus. per fœminam autem fortè intelligit nostram Ferulam folio glauco. Ejus verba hæc sunt. Ferula altitudine caulis, & crassitie formæ, specie arboreâ constat; nam ad quina & sena cubita adolescit, crassitudine brachij, foliis latissimis, tenuiter incisis, ferè capillamenti modo, ut Fœniculi, pediculo caulem vestiente, ut in Harundine: umbellas fert latas, convexâ superficie, ut Anethi: flosculos pallidos: semen latum & depressum, subnigrum, unguis magnitudine, acre: radicem crassam, ramosámque, lacteo succo manantem. Ejus duo genera. Mas [*Ferula hac*] crassior, & brevioribus internodiis: latiore semine: radice candida; foliis tenuiùs scissis: caulis, ut & fœminæ [*hujus descriptionem poterit lector petere, sub titulo Ferula glauco folio.*] cùm exaruerit, lævissimus est, quia fungosus, adeò tamen robustus, ut sufficiat pro baculo ad sustentandam senectutem: exarescit autem profecto semine in Æstate. Theophrastus genus ferulaceum inter suffrutices recenset. hanc [*Marem*] quidem Ferulam, alteram verò [*Fœminam*] Ferulaginem vocans, *Narthex.* ut Theodorus vertit: græcè enim hæc Narthex, illa Narthecia vocatur. Ex ejus verbis conjicere licèt, Ferulam illum intellexisse, quam ego marem appello. Ferulaginem autem, aut fœminam, quamquam in læto Solo, non solùm non est humilior mare, sed & altior, gracilior tamen, aut aliud quoddam humilius genus ex dicendis. Plinius in delineanda Ferula Theophrastum sequitur. Dioscorides Ferulam tantùm describit. Hæc Cæsalp. qui Lobelij errorem se- *Cæs. err.* quitur, dum Dioscoridem ex hac Sagapenum fieri scribit.

NARTHECIUM, THEOPHR. Ferulago, Gazæ.



Lug. a. Lugdun. p. 754. Ferulæ titulo mancam Matthioli figuram exhibet, additq; aliam pro Narthecio Theophrasti, Ferulagine Gazę. Hanc licèt nesciamus cujus plantæ sit, ac imperfecta videatur, eam tamen hoc loco pictam damus; ne quid temerè omittamus. Eam autem sic describit. Ναρθήκιον Theophrasti, Ferulago Gazæ, in iisdem locis nascitur, in quibus & Ferula. Ad hominis altitudinem crescit, radice dodrantali, pro magnitudine plantę totius exigua & graciliore, candida, parùm fibrata, gustu subacri, nonnihil odorata cum manditur: caule Fœniculi, striato, ramoso, inani intus; folio quoque Fœniculi, ampliore, minore quàm in Ferula, ad ramorum exortus prodeunte, alternis nunc ex hac, nunc ex illa parte, gustu subdulci & suavi: flore luteo in umbellis, amaro, & subacri, odorato: semine oblongo. Liquet itaque duo Ferulæ genera esse, unum ναρθηκα, alterum ναρθηκιαν, quam Ferulaginem vertit Gaza. Sunt etiamnum hodie, inquit ex authoritate Penæ, duæ in Herbariorum hortis hujus classis, naturæ & similitudinis plantæ, quas idcirco Ferulagines vocant. Eæ videntur tantùm distare culturâ, staturâ, elegantiâ, & succi copiâ, ut nactæ fuerint radices arvum aridum, magisque excoctum, sub cœlo sudo & fervidiore, ut in Africa, Media, Cyrene, & alibi.

Ferula Mas. Matth. in suis comm. Ferulam nominat, ut & in epit. ubi ita delineat. Ferula, grandis admodum surgit, unico tantùm caule ac geniculato: folia grandia, mollia, multifida adeò, ut capillamenti modo ferè spectentur, præsertim quæ terræ proxima sunt. flos melinus: semen obscurum, Anetho simile, sed majus. In hist. germ. vocatur Ferula quoque sive Nartex, semine Anethi aut Fœniculi, sed paulò majus. Is in comm. figuram habet non bonam, nihil particulare & certi demonstrans, sine descriptione: si eandem plantam nobiscum sentit, non convenit dicere semen Anethi & paulò majus. Cam. ad epit. & hist. Matthioli germ. posuit figuram, quam probamus semine lato & rotundiore.

Synon. Bauh. phyt. apud Matth. & pin. Ferula 1. fœmina Plinij: Ferula, Matth. Ang. Turn. Lac. Cord. in Diosc. Gesn. h. Lon. Lob. Dod. in fol. Cast. Lugd. Tab. (cui & Ferula major & Canna Ferula, *Caricas* Serapionis, *Capatia* Glossographi Avicennæ, & aliorum Arabum [illegible] **Ferulkraut** & **Steckenkraut** Camer. Ferula mas, Cæs. Libanotis 1. Dioscoridis ferulacea Gesn. h. Eid. phyt. & pin. Ferula 3. sive Ferulago

tenuiore folio: Narthecium Theophr. Ferulago Gazæ, Lugd. Ferulago, Tab. Si per figuram Lobelianam apppositam Matthiolo intelligitur eadem Ferula nobiscum, non quadrant semina appicta; quæ mihi videntur sequentis Ferulæ folio glauco. Gesnero non negarim esse posse de hort. Libanotidem primam Dioscoridis. verùm ea quæ scribit eo loci, possunt etiam convenire Libanotidi tenuifoliæ, semine Ferulæ. Vidi aliquando Gesnerum annotasse plantam hanc Libanotim dici. Quod Cæsalp. citatur facit pro nobis, qui semen dixit latum unguis magnitudine: cur potiùs Ferulam Plinij vocet, consideratione dignum videtur. Narthesium Lugdunensis non separo à Ferula Matthioli, quia imperfecta figura, nullam plantam demonstrans.

Anguill. epist. 12. Ferula nota in Apulia, Calabria & Sicilia, ibidémque nomen retinens.

Ferula, quæ depingitur à Matthiolo Monspelij in hortis habetur, ut in horto Castellani Monspel. pharmacopolæ ad altitudinem quinque, vel sex cubitorum, mense Aprili florens. Patavij apud Cortusum vidi gummi, quod ex Ferulæ annosæ vulneratâ radice effluxerat. Lugduni magnas habui plantas in horto, & magnam quoque observavi in horto Trivesani Patavij; Basileæ in horto F. Plateri parvas. Item Ferrariæ in horto Principis; Florentiæ in horto Nicol. Ferrariensis, & Montbelgardi in horto E.C. & nostro. Ferula plurima & procera in Galloprovincia & Narbonensi Gallia, præsertim illis rupibus, præruptísque saxis prope subterraneas Cryptas, via qua Monspelio Frontignanum itur ad dextram: itidem in celsis squalidísque saxorum sinubus, qui Soles æstivos & fervidos totum fermè fovent diem, prope oppidulum Rochæve Castrum vocatum qua Austrum vergit: umbellæ Iunio & Iulio florent, Lobelio. Ferula, inquit Matthiolus, æstuosis nascitur locis: ideóque nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax. Quinetiam frequens provenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, præsertim apud Centumcellas, & in Hetruriæ maritimis. Exarescit, authore Cæsalpino, perfecto semine in Æstate. vivit radix diutiùs: Autumno & per totam Hyemem folia à radice emittit: ineunte Vere caulescit: paulò ante Æquinoctium veluti ovum producit: gaudet regione calidâ & læto Solo: frequenter in Sicilia, & apud nos in Italia in monte Argentario.

Viribus à veteribus Ferulæ assignatis, has insuper addit Matthiolus. E Ferulis prima tantùm germinatione corculum quoddam pastores eximunt, ovi luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, priùs tamen chartâ, aut linteo madefactis convolutum, mox pipere & sale conspersum, non modò gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. In insula quadam ex fortunatis nomine Morion, Ferulas in arborum amplitudinem grandescere, scripsêre quidam. Apuli lignorum vice, quibus maximè carent, Ferulis ad ignem utuntur.

FERVLÆ FACIE THAPSIA, sive Turbit Gallorum.

DE Thapsia, sive Turbit gallico, Turbit cineritio Officinarum ut vocat Lob in adv. hæc tradit. Potuit dici Thapsia non solùm ut placuit Dioscoridi, à Thapso insula cognomine, quæ una è Sporadibus est: sed etiam propter flammeum calorem, quem corpori admota inureret, adeóque eminùs, præsertim adverso flatu spectanti. Valdè quàm similis Thapsia habitu toto & viribus, tametsi usu multò præstantiore atq; purgatrici vi. In Aquitaniæ macilentioribus montosisque squalidis inventam nobis dedit præceptor Rondelletius, propè vadum qua trajicitur in Hispaniam, tum ad radices Pyreneorū, non procul Perpignano urbe: crassior radicis cortex, fusco foris colore, intus pallet, succóque multo gliscit lacteo, gummeo, sed inibi loci neglecto: caulis Peucedani gracilior, quàm Ferulæ, foliáque Fœniculo latiora, breviora, in umbellis semen Ferulæ minoris, oblongum, angustius, montani Sileris. Meritò desita ex istius succó purganti antiquis consueto, ut quo multùm noceatur præcipuis visceribus, & tormina dira interdum excitentur. Verùm siquidem miscentur levioribus, & naturæ amicioribus, proderit Sarcocollæ, Hammoniaci, Turpetive succi modo. Nec Ferulæ, Peucedaníque succis gummeis desunt vires purgatrices: verùm tum quia planta, tum succus fœtidus cerebro adversatur, ideò non correcta plus discriminis inferret. Et hæc tradit p. 350. ubi paulò post Thapsiam Aquitaniæ nominat, cujus radice uti asserit plerásque omnes officinas Septentrionales. *Thapsia Aquitania.* p. verò 321. vocat Thapsiam vernantem multùm in Aquitania Vasconum. In Ic. p. 779. Thapsiam Dioscoridis. Lug. p. 756. Thapsiam Penæ veram.



Bauh. phyt. Thapsia 1. sive Fœniculi folio: Thapsia Diosc. Adversariorum. Eid. in pin. Thapsia 4. fœniculi folio: Thapsia Diosc. Lob. & Lugd. Thapsia 2. vel tenuifolia, Clus. h. sp. hist. Thapsia angustifolia, Tab. tenuifolia, Ger. Nos quo debeamus referre Thapsiam hanc Lobelij, incerti sumus. multa quidem habet communia cum Ferula glauco folio, jam dicenda: verùm Rosmarinum Ferulaceum Lobelij, meliùs adhuc cum ea convenit.

FERVLA FOLIO GLAVCO, semine lato, oblongo: quibusdam Thapsia Ferulacea.



MIRUM quàm grandescat hujus radix: caulis humanam proceritatem multùm excedit: folia magna, ferulacea, minùs ad Fœniculum accedentia, quàm præcedens Ferula, coloris glauci, potissimùm subtus, quorū singula segmenta latiora breviorâque sunt, quàm fœniculacea aut ferulacea, succum lacteum manantia, odore gravi, sapore acri. flore umbellæ colore subluteo: semen *Descr.*

men magnum, compressum, striatum, nigrum, angustius quàm Ferulæ.

Ferula fœmina Cæs. Cæsalpinus, si nostrum nos non fallit judicium, Ferulam fœminam vocat, eique radicem tribuit exteriùs nigram. Ego hanc sæpiùs habui, verùm radicis colorem non observavi. Is autem de Ferula fœmina (quam C.Bauh. ad galbaniferam Ferulam refert) sic differit. Fœmina Ferula, mare [*Ferulâ folio Fœniculi, semine latiore & rotundiore*] est erectior, geniculis magis distantibus; foliorum segmentis angustis quidem, non tamen capillaribus, ut maris: radice nigrâ exteriùs: caulis hujus, ut maris, cum exaruerit, levissimus est, quia, ut maris, fungosus, adeò tamen etiam robustus, ut sufficiat quoque pro baculo ad sustentandam senectutem. exarescit autem perfecto semine in Æstate. ejus substantia igni familiaris, nam instar funiculi ignem conceptum tam diu servat, donec totus contabescat. *Locus.* Vivit radice diutiùs. Autumno & per totam Hyemem folia ab radice emittit: ineunte Vere caulescit, sed paulò tardiùs mare: gaudet regione calidâ & læto solo: frequens in Sicilia, & apud nos in Italia in monte Argentario. *Ferulago Gazæ. Narthecia Theophr.* Theophrastus hâc Ferulaginem vocat, ut Gaza vertit: græcè verò Narthecia vocatur. Ex Theophrasti verbis (quæ ante recitavimus) conjicere licet, aut Ferulaginem intellexisse, quam nos Fœminam appellamus, quanquam in læto Solo, non solùm non est humilior mare, sed & altior, gracilior tamen, aut aliud quoddam humilius genus ex dicendis. *Narthesia Plin.* Plinius Theophrastum sequutus inquit. Narthesia semper humilis, &c. quæ ab uno caule dividitur in cacumine fœmina putatur.

An Rosmarinum ferulaceum, fertile Dioscor. Lob. An Lob. in adv. p.351. hanc titulo Rosmarini ferulacei, fertilis Dioscoridis, cujus semen Cachris dicitur, intelligit, de quo ait. Diversi admodum generis plantæ Libanotidis appellationem asciverunt, ob odorem quem spirarent, quâdam sui parte Thuris quadantenus æmulum, cujusmodi primæ Libanotidis radicem olere Dioscorides author est: qui idem à Theophrasto quandam Libanotidem memoratam, cujus folia agrestis Lactucæ amaræ candidiora, asperiora, radice brevi narrat. Nobis autem nulla hodie planè innotuit Libanotis è tot ferulaceis, quæ vulgo Libanotides putantur, perindè descriptioni consona, ut hæc, quam Patavinus olim habebat hortus, quæ etiamnum ineunte Hyeme læta vi- *Descr. Lob.* rebat Londini in horto Io. Riccij, pharmacopœi. Surrigit ea caulem quinûm, aut senûm interdum cubitorum, fœniculaceum, aut Ferulæ nitidum, obscurè viridantem, alis multis & ramulis divisum, è nodosis geniculis exeuntibus, foliáque gerentibus crebra, Fœniculo crassiora, Cotulæ majora, aversa, virore cæsio & glauco, umbellas per Æstatem latiores Ferulæ, aut Thapsiæ, floribus luteolis refer- *Semine Fraxini.* tas, & semina Fraxini, folliacea, oblongiora quàm Ferulæ, & Cucumerino semini majora, compressiora, striata, acerosa, resinaceum, aut thureum halitum d[illegible] Sileris mort[illegible] Seseli dantia, mansúque os resinaceo & thureo sapore complentia, acriora: reliquà planta tenera, calidiuscula, sed non ingrato holeraceo & Smirnij gustu, quo quidem facilè dignoscitur à Ferula: nam alioqui lacte multo turget tota, uti Ferula, sed albidiore & minùs fervido, aut gravi odore, quin potiùs odoro. In hac quidem Lobelij descriptione nihil invenio, quod non conveniat cum Thapsia nostra glauca. Videtur etiam cum hac non malè convenire Thapsiam, Turbit gallicum, Turbit cineritium officinarum; sive Thapsiam Aquitanicam (his enim nominibus unam eandémque stirpem appellat) Lob. in Adv. p.350. Verùm quia dubius sum, eam separatim præmittere volui.

An T[illegible] An Cordo in hist. l.4.c.67. [illegible] ferulifera & ferulacea herba: radice grandi, longâ, crassitudine manum complente; foris nigrâ, aut fuscâ, intus autem candida, crasso, carnosóque cortice, & lignosâ, simúlque fungosâ medullâ constante: gustu acerrimâ, linguam exurente, plurimam salivam provocante, ingratissimâ, nauseosâ, & fauces veluti strangulationis comminatione afficiente: odore virosâ, rancidâ, & vetustissimæ cujusdam, rancidæque pinguedinis qualitates referente. Natalis in Italiæ calidioribus regionibus, unde in Germaniam pro Costo ab impudentissimis impostoribus quondam missitari cœpta est, execrabili, periculosissimo, ac capitali pœna digno dolo ac impostura. Gesnerus apposuit figuram Matthioli. Cordus verò Thapsiam majorem advehi pro Costo albo, seu Arabico, monet etiam c.68. ejusdem libri, & in dispensatorio. Est eidem Cordo in Diosc. l.4.c.157. Ferula nostra glauca, dicta Thapsia, ferulacea & Fœniculo [illegible] planta. Hoc loco annotatum est à Gesnero, Thapsiam esse duplicem, unam minorem: alteram majorem, quæ pro Costo interdum afferatur, & hac foris quidem Costi loco uti licere, intus non item. Thapsiam autem pro Turbith, licèt Turbith durius sit, interdum advehi notat. Thapsiam verò suam minorem Cordus in hist. l.4. c.74. ita describit. *Thapsia minor Cordi.* Thapsia minor, æquè ut major, ex umbelliferarum & ferulacearum herbarum genere est: radicem habet longam, satis magnam, crassitudine digitalem aut pollicarem, nonnunquam etiam crassiorem, vel graciliorem, foris nigram, intus candidam, carnoso, crassóque cortice constantem, qui exemptâ interiori, nervosaque medullâ affertur, substantiâ tener, in farinam friabilis, levis & liquorem russum, exiccatum, guttatim dispersum continens. Saporem habet, cùm exsiccatus ad nos pervenerit, primùm ferè insipidum, aut farinæ Tribuli aquatici similem, mox tenuem aliquantulum, postremò mediocriter acrem & ferventem, ob excrementitij humoris copiam, non è vestigio, sed tardiùs acrimoniam suam linguæ ac palato imprimentem. Eligitur cortex ejus magnitudine mediocris, crassus, siccati liquoris guttarum plenus, & à vermibus nondum corrosus, quod facilè fit ob crassæ humiditatis copiam. Huc usque Cordus. Sunt autem qui aliò referant hanc Cordi Thapsiam minorem, mihi tamen consultiùs videtur huc referre, neque consilium mutare, donec rationibus convincar, alio loco locandam. Scimus etiam C.Bauhinum Thapsiam majorem Cordi ad Turbith garganicum, de quo post, reducere.

An T[illegible] Matth. An de hac nostra Ferula glauca loquitur Matthiolus in Diosc. l.4.c.151. quando ait. Thapsia plurima nascitur in Apulia, præsertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Provenit & in nostris maritimis locis adeò Ferulę adsimilis, ut non [illegible] peritus, una ab altera dignoscatur. Visitur etiam hodie in hortis ad spectaculum plantata. quâ ratione jam fermè omnibus innotuit in Italia. Cæterùm, non desunt impostores, qui *Turp[illegible]* Thapsiæ radicum cortices pro Turpeto venditent: quæ quidem à peritis seplasiariis in ea medicamenta jure optimo addi possunt, quæ Thapsiam exposcunt: sed in Turpeti locum non sunt, meo judicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc, à Fuchsio dissentimus, qui Turpetum à Mesue descriptum nil *Fuchs. reprob.* [illegible] Thapsiæ [illegible] ille, qui suam Thapsiam non describit. Ea porrò figura Thapsiæ titulo passim insignita, nullam ferulaceam plãtam ritè exprimit. Patroni ideò ejus, Lob. Cam. & C.Bauhinus alias figuras pro Thapsia Matthioli proposuerunt, quæ tamen & ipsæ aliarum sunt plantarum, & ab illa valdè diversæ, ut suis dicemus locis. Figuram Matthioli assumpsit Lacuna, qui notat, pharmacopæos capitali errore in diamag. calido

Avi-

vicennæ ponere Thapſiam pro Caſſia, i. e. Canella. Exhibet & ſimilem Lonic. apud quem Thapſia cognominatur Hypopion, Ferulago, Ferula ſilveſtris, & Ferula Thapſia, dicitúrque deſcribi à Dioſcoride: hujus meminiſſe Nicandrum nomine Trinaciæ ab inſula Siciliæ vocatæ. Deſcriptio eſt Dioſcoridis, quam Lon. l.5. c.6. ſibi propriam facit.

Exiſtimo fratrem C. Bauhinum phyt. & pin. per Ferulam 2. ſive Ferulaginem latiore folio; (quæ Ferulago, Geſ. Dod. & Cam. Ferula fœmina, Cęſ.) eandem nobiſcum intelligere, verùm dubius hæreo an hanc Lob. Obſ. p.451. & Icon. p.379. itemque Lugd. & Tab. per Ferulam galbaniferam intelligant, quod frater temerè nimium aſſerit. Illud inficias non eo, à quibuſdam Nartheciam Theophraſti & Thapſiam Dioſcoridis vocari.

Lugd. Ferulæ noſtræ glauco folio, videtur iconem dare, ſine deſcriptione p.756. pro Thapſiâ Matthioli. Sed hanc vulgatiorem Thapſiam eſſe dicit officinarum, & longiùs à Dioſcoridis deſcriptione abeſſe. Eſſe enim foliis potiùs Carotæ, ſive Dauci agreſtis, quàm Ferulæ. Aliam ex Lobelio deſcribit p.764. pro Libanotide Penæ, quam non depingit.

Ferula folio glauco primo anno caulem non fert: radix ut refert F. Platerus excrevit in tãtam molem, ut ponderarit libras ſeptuaginta poſtquam ſemen produxerit, eâ verò magnitudine tranſpoſitam non periiſſe. Virens hæc menſe Ianuario viſa à nobis, apud Cortuſum Patavij, quam alebat in olla. Lugduni mihi provenit in horto & ſemen tulit, ceu & Montbelgardi poſt aliquot annos maturum Iulio. Semen mihi à quodam, cujus nomen nondum occurrit, datum titulo Ferulæ nigræ. Ex ſemine miſſo per Caſabonam nomine Aſſæ fœtidæ provenit eodem anno. Pona in deſcript. Baldi, notat provenire in ejuſdem Baldi horto, & poſtea inter ſpontaneas recenſet.

DE THAPSIA VETERUM ſententiæ, & in genere.
CAP. XXV.

THAPSIA ex eo nomen accepit, quòd in Thapſo ejuſdem nominis inſula primùm inventa fuerit. Tota verò natura Ferulæ ſimilis eſt, attamen gracilior caulis [*καυλός. ὁ καρπὸς habet cod. Baſil. Plin. l.13. cap.22. legiſſe videtur νεὸς δ' αὐτῆς καυλὸς, Dalech.*] eſt: folia Fœniculo ſimilia: umbellæ in unaquaque propagine Anetho ſimiles: in quibus flos melinus: ſemen ſublatum, Ferulę ſemini ſimile, minus tamen: radix intus alba, magna, foris nigra, craſſo cortice veſtita [*Vet. ſic: ῥίζα ἔνδοθεν μέλαινα, ...* *...νεῖαν, μεγάλη, παχύφλοιος*] acris. Ex hac ſuccus colligitur in hunc modum. Effoſsâ in ambitu ſcrobe inciditur radicis cortex: aut incavatur ipſa radix, ita tamen ut excavatio ſenſim à latiore orbe in acutum deſinat: mox cooperitur, quo purior liquor confluat: poſtero autem die congeſtum eum tolli par eſt. Eliciendi quoque ſucci ratio hæc eſt: Radix contunditur, ac ſuccus per quallum inſtrumento ad id comparato exprimitur, qui quidem fictili craſſo inditus in Sole cogitur ſiccatúrque. Sunt & qui foliis ſimul cum radice tuſis ſuccum exprimant, ſed invalidior is eſt. Hoc verò indicio diſcernitur qui è ſola radice manavit, quòd viroſo magis eſt odore, humidúſque permanet: at è foliis extractus, exiccatur, ac teredinum injuriam ſentit. Porrò qui liquorem colligit, minimùm obverſo vento ſtare oportet, ac potiùs tempeſtatem diligere à ventis ſilentem, quâve nulla aſpiret aura. Alioqui propter halitus acrimoniam, vehementer intumeſcit facies, nudaſque corporis partes puſtulæ invadunt [*... ... τὰ ... , καὶ φλυκταινοῦται τὰ γυμνὰ μέρη διὰ τὴν δριμύτητα τῆς ἀποφορᾶς. Hunc locum ſic legit Goupylus. φλυκταινοῦται τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ γυμνοῦ σώματος, quo modo Herm. laus legiſſe videtur.*] Idcirco etiam non, niſi cerato quopiam adſtringẽte liquido priùs inunctis nudis partibus, eò accedendum. Purgandi vim habent cortex radicis & ſuccus, itémque liquor, ſi in aqua mulſa bibatur: supernè enim æquè ac infernè bilem extrahunt. *Vires.* Radicis modus, quaterni oboli, cum ternis ſeminis Anethi drachmis: [*μετ' ἀνήθου σπέρματος < γ. his vet. caret.*] expreſſi verò ſucci terni oboli: aut liquoris, obolus unus: [*τοῦ δὲ ὀποῦ ὀβολός. pro hoc vocabulo legit vet. < α. h.e drachma una.*] copioſior doſis ſalutem in diſcrimen adducit. Convenit autem hujuſcemodi purgatio ſuſpirioſis, & in diuturnis laterum doloribus, atque difficilibus excreationibus: iis verò qui ægrè vomunt in cibariis obſoniiſve datur. Tam radix, quàm liquor omnium maximè, quæ pares cum eis vires ſortita ſunt, metaſyncriticâ vi pollent, ſive quid ex alto evocare, ſive ſummæ cutis meatus relaxando corporis habitum mutari expedit. Quamobrem ſuccus perunctione, aut radix recens affrictu, alopecias explet. Radix ſuccúſve cum æquis thuris ac ceræ portionibus ſugillata liventiáque emendat: ſed non plus binis horis dimittatur, ac locus deinde aqua maris calida foveatur. Tollit & maculas à ſolis ardore contractas illitus ex melle ſuccus, ac lepras removet: ſed & tubercula rumpit, cum ſulphure perunctus. In diuturnis quoque lateris, pulmonis, pedum, articulorúmque vitiis utiliter illinitur. Cæterùm valet ad integendam colis glandem, ſi modò alia ex cauſa, quàm circumciſione nudata fuerit. *Præputij reparatio.* Tumorem enim excitat, qui & fotibus, & pinguibus adhibitis emollitus præputij jacturam reſarcit. Et hæc de Thapſia Dioſcorides memoriæ prodidit.

De Thapſia diverſis in locis loquutus eſt Theophraſtus. *Theophr.* Adde (inquit l.9. hiſt. c.9.) quæ medicamentarij & herbarij partim forſitan rectè, partim quòd rem ſuam oſtentent ac prædicent, adjungunt: præcipiunt enim aliàs plantas vento averſo ſecare, ſicuti & alias quaſdam ut Thapſiam, averſo corpore oleo inuncto: nam ſi adverſo, corpus tumeſcere aiunt. Radicis verò ejuſdem (pergit c.10.) partem unam supernè, alteram infernè purgare profectò mirabile eſt. Vltimo ait c.22. Thapſiæ radix profectò vomitoria eſt, & ſi quis continuit, tam ſupernè, quàm infernè purgat. Nullus ſeminis uſus: naſcitur tum alibi, tum in terra Attica: in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ verò depaſcunt, & aut alvus ſolvitur, aut intereunt. Radicem denique candidam ſcribit: caulem ferulaceum: folium Fœniculo latius: radicem livida tollere poſſe: ſuccum validiorem eſſe.

Semen Ferulæ, inquit l.13. c.22. Plinius, Thapſiam quidam vocavere: decepti eo, quoniam Ferula ſine dubio Thapſia eſt, ſed ſui generis, foliis Fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. *Plinius.* Semen quale Ferulæ, radix candida. Inciſa lacte madet, & contuſa ſucco: nec corticem abdicant, omnia ea venenata. Quippe etiam fodientibus nocet: ſi minima aſpirat aura, intumeſcunt corpora, faciémque invadunt ignes ſacri: ob id cerato priùs illinunt. *Fodientib. nocet.* Quibuſdam tamen morbis auxiliari dicunt Medici, permixtam aliis. Item in alopeciis, ſuggillatíſque ac liventibus: ceu verò remedia deſint, ut ſcelera contractent. Sed iſta prætexunt noxio inſtrumento: tantúmque impudentiæ eſt, ut venenum artis eſſe perſuadeant. Thapſia eſt in Africa vehementiſſima. Quidam caulem incîdunt per meſſes, & in ipſa excavant radices, quo ſuccus confluat, arefactúmque tollunt, alij folium. Radicem tundunt in pila, & ſuccum in Sole coactum dividunt in paſtillos. Nero

Cæſar

... Cæsaris. Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus converberatam faciem illinens sibi cum Thure ceráque, & sequuto die contra famam cutem sinceram circumferens. Ignem Ferulis optimè servari certum est, eásque in Ægypto præcellere. Libro 19.c.9. Thapsiam inter ferulacei generis plantas quoque nominat, eámque perquam similem Fœniculo dicit.

Galen temper. Thapsia, autore Galeno, acrem habet ac valenter excalefacientem facultatem cum humiditate conjunctam. Quamobrem ex alto violenter extrahere, & ipsum quod extraxit, digerere scribit. Verùm plusculum ad ea efficienda tempus postulari, ut quæ larga humiditate impleta sit, ob quam celeriter corrumpatur.

Nothæ appellationes Thapsiam porrò sunt qui Hypopion, qui Pancranon, qui Scammonion, qui Thelypterida appellent. Aphri Bœden, Romani Ferulaginem, sive silvestrem Ferulam dicunt.

Cognomines diversis locis Thapsi urbes, insulæ, chersonesique aliquot, Thapsiæ huic ab earum aliqua primò quondam sic appellatæ diversos natales & diversas bonitatis laudes fecisse videntur. Nicander in Theriacis ex Sicilia Thapsiam in primis contra venena laudavit. Nunc age, composita te malorum remedia docebo: *Trinacria* Trinacriam [Θρινακίην] sumito, Thapsiæ radicem, quæ corpori medetur, &c. Plinius contra Thapsiam in Aphrica vehementissimam esse dixit. Hic quem plures alij sequuti sunt in Thapso insulam primò inventam fuisse ait, nec bonitatis, majorísque in ea efficaciæ discrimina aliqua numeravit. Ex eo fit, ut credam, (inquit Marcellus) primam Thapsiæ inventionem Thapso, quæ una ex *Hypopion.* Sporadibus insulis est, deberi. Hanc veteres Hipopion vocarunt, ancipiti, nisi vitium in Theophrasto sit, & rei, & nominis significatione. Pro qua intelligendum est, significare Græcis Hypopion, cui in ultima syllaba i, non y sit, sanguinis ex ictu, suctúve, aut injuriâ aliquâ aliâ, in quampiam corporis partem concursum, integráque cute in eo loco cessante, & quod extra venas sit quasi mortuum. Audita itaque Hypopij hujus voce, nihil aliud Græci intelligunt, quàm cessante sanguine nigrescentem cutem. Nec dubium est, his mederi Thapsiam, & ab eo remedio, nomen hoc factum illi esse. Siquidem hic ait. ὑπώπιά τε ἄρει καὶ πελιώματα, h.e. hypopia & livores delet. Et Plinius rem augens ait. Nero Cæsar claritatem ei dedit, initio imperij nocturnis grassationibus verberatam faciem illinens sibi cum Thure ceráque & sequenti die contra famam, cutem sinceram circumferens. Solus Theophrastus aliter Hypopia, quibus ea medetur, intellexisse creditur. Verba ejus sunt. Thapsiæ autem vomitoria vis est. quod si quis eam retinuerit, per inferna pariter & superna purgat. facit & Hypopia, veruntamen candida [ὑπώπια δὲ ποιεῖ: ἀλλὰ ἔκλευκα.] Ex his ni vitium in hoc scriptore sit, maculas, quæ in cute albicant, hypopia intellexisse oportet. Et si recipiendum in Theophrasto hoc est, ad aliam Thapsiæ naturam referenda res erit, ad pallorem sc. à quo Thapsinus color in Phocione à Plutarcho dictus est, & à Theocrito in pharmaceutria. καὶ μευ χρὼς μὲν ὁμοῖος ἐγίνετο πολλάκι θάψῳ, h. e. Et corpus meum Thapso simile factum est: nullâ alia quàm coloris significatione, qui color Thapsiâ fiebat. Consueverant enim veteres ad excusandam valetudinem, corporisq; morbos non aliter, nec alio eventu quàm Cymino, Thapsia se inungere, potuítque Theophrastus hypopia candida, pallores Thapsiâ factos ii dicare. Quod legentibus significasse satis sit. Et si sciamus Theocriti interpretes & alios Græcorum scriptores Thapson Chrysoxylon, i.e. aurei coloris lignum, non herbam *Scãmonia.* hanc interpretari solitos. Scammoniam vocari ab aliquibus Thapsiam in Dioscoride legitur. Veruntamen non potuit ad Thapsiam Scammonium, nisi ex pari in purgando vi, trahi. Romani ex totius plantæ similitudine (quoniam ut Plinius ait, Thapsia sine dubio Ferula est) Ferulaginem, & silvestrem Ferulam vocaverunt. *Ferul.*

Barbarus in colligendo Thapsiæ liquore, quorundam codicum (quos & se vidisse Marcell. testatur) fidem secutus, quod in Dioscoride passim, & verius legitur. ἀνασκῆπται τὸν συλλ... [illegible] vertit succidunt eam [αὐτὴν] & tollunt sc. radicem. Marcello autem communis lectio verior & aptior videtur, nec absque ratione. cùm nulla sit ad colligendum liquorem succidendæ & auferendæ radicis necessitas. Præterea non semel tantùm, sed sæpiùs verisimile est colligi posse liquorem eum: & si colligendus est ex vivente, adhuc in radice sua, plantâ colligendum esse. Idem Barbar. quod erat κυρτίδος fiscum vertit, à quo & Fiscella dicta est. Nec malè quidem: nisi fisci vox ad alterius rei æstimationem translata penitùs jampridem esset.

Thapson verò insulam, si non Siciliæ, at certè à Sicilia non ita longè dissitam, innuit Dioscorides. Nam & ideò Nicander in Theriac. radicem Thapsię Trinacriam cognominavit. Siciliam verò etiam Trinacriam olim dictam fuisse constat, deductâ appellatione à tribus jugis, seu promontoriis, quæ in ea insula præcipua sunt.

Thapsiam, inquit Cæsalpinus, Theophrastus simili modo radicem Thapsiæ, quo ego, candidam scribit, caulem ferulaceum, folium Fœniculo latius. Dioscorides verò Thapsiam paulò aliter delineat, ut videatur non hanc [*Thapsiam Ilva, semine candido, crass.*] intelligere, sed Ferulaginem, quam Ferulam fœminam appello. Mesues procul dubio utrumque genus Thapsiæ Turbith appellat: inquit enim, Turbith est radix herbæ, cujus folia sunt, sicut folia Ferulæ, minora tamen, & est ex habentibus lac. reperitur silvestre, & domesticum: & ex eo etiam est magnum & parvum: & adhuc aliud album, aliud citrinum, aliud nigrum. Quod in locis siccioribus nascitur, fit gummosius propter spissitudinem lactis ejus; in humidioribus econtra, quod deficit à septem conditionibus, quæ bonitatem ejus ostendunt, ut sc. sit album, & concavum, harundinosum & gummosum, & sit cortex ejus cineritius & planus, & sit recens, & friabile: citrinum verò malum est, & nigrum pejus; crassum est non bonum, & similiter quod tenue est, nam imbecille: & rugoso cortice, & quod interius, dum frangitur, nervos habet, silvestre est & malum: quod non est gummosum, imbecille est & ventris conturbativum. adulterant super illinentes gummi dissolutum: deprehenditur fracturis; nam caret gummi. quod est nimis recens, est conturbativum, & subversionem facit viscerum: vetustum imbecille est, ideò eligitur id, quod in mediocritate consistit: evacuat humores tenues: quod si addatur Zingiber, educit humores crassos, & viscosos à partibus longinquis, & articulis, & locis profundis. pondus ejus contriti exhibetur à drachma una ad duas: decoctionis autem à drachmis duabus ad quatuor.

Ex his patet indicari à Mesue nomine Turbith nigri, Thapsiam Dioscoridis, quod genus improbatur; Turbith autem album Thapsiam esse Theophrasti. Tam Dioscorides quàm Mesues, corticem radicis assumi testantur, conveniunt & in facultate, nam & superiùs & inferiùs purgant, ut Græci asserunt: quod Mesues inquit purgare cum subversione & nausea. illi bilem ducere: Mesues humores tenues scribit. de pondere exhibendo non conveniunt Dioscorides & Mesues, quia hic nigrum, ille album assumit: Dioscorides radicis obolos tres,

lactis

lactis obolum unum, si ampliùs periculosum esse: Mesues radicis drachmam unam usque ad duas exhibet, succum solùm non exhibet. Galenus maximam differentiam esse recentis ad vetustiorem testatur: vis enim hujus pharmaci post annum multū exsolvitur, atq; ampliùs adhuc post duos annos, ad triennium penitùs inutilem esse audet proferre. Mesues recentē abdicat ob vehementiam, veterem, ob ignaviam. Testantur qui Turbith ex Apulia ferunt, radices esse Thapsiæ, ut ex his fateri liceat idem esse Turbith, & Thapsiā. Alia tamen est sententia apud Actuarium inter Græcos recentiores; nam Turpetum (sic enim appellat) Titimalis ascribit: album quidem esse Alypiæ radicem; nigrū verò Pythyusæ. Ac longè diversa est Serapionis opinio: putat enim Turbith esse apud Dioscoridē Tripolium: sed radix, quæ in hunc usque diem pro Turbith venditur, nec Tripolio convenit, nec Alypiæ, nec Pythyusæ, de quibus suis locis erit manifestum. Thapsiæ succus, aut lachryma, quod Cæsalpinus monet, non adfertur hodie, neq; etiam in Italiam, quamvis radix succosa, & sincera habeatur, etiam ex Orientalibus, sed ob vetustatem infirma, ut eum usum præstare nequeat ad extrahendum ex alto, quem sinapismi, & cataplasmata ex succo Thapsiæ præstabant apud antiquos. Hæc Cæsalpini argumenta & rationes, quibus Turbith Thapsiam esse contendit, doctiorum judicio pensitanda relinquimus. De Turbit plura ex professo H.n.g.lib.34.dicemus. Iouberti stat sententia Thapsiam à multis loco Turbith perperam usurpari.

Thapsia alia (inquit Fallop. de purg.simpl.c.49.) defertur ex Siria, quæ vocatur Turbith gummosum, eò quòd concrescat circa oculos radicis Thapsiæ, & est gummi acre: solet tamen & gummi quoddam apponi à nebulonibus, ut decipiant homines: sed detegitur fraus, quia gummi quod addunt, non est acre. Et hoc defertur ex monte Gargano, qui mons nunc vocatur, mons S. Angeli, & dicitur Turbith ex monte S. Angeli. Quamvis autem utrumque bonum sit, semper tamen accipiendum ex Siria delatum, quod validius est & minùs cariosum, ut ortum in loco calidiori. alıud verò ex Gargano monte allatum, utplurimum est cariosum, & est debilius, quoniam oritur in loco frigidiori: & ideò etiam in conficiendo oleo pro defluvio pilorum, hoc non, nisi in defectu illius, utendum erit.

Acrimoniam tandem si quæsieris in Thapsia, nihil est quod statim degustata, te invenire posse credas: sed si commanducetur. Illud silentio hîc non prætereundum, si Thapsia loco superposita fuerit, ac vesicæ & œdemata excitata fuerint, eadem illitâ theriacâ solvi, aut etiam Cumino, aut aceto superposito, ut l.8. cap.44.rer.var. scriptum reliquit Cardanus.

Thapsiam apud Tragum l.2. c.8. Arabes Thesific cognominant, ut Avicenna l.2. c.10. Iacobus Manlius autem Piperiam nuncupavit.

Quam plantam intelligat per Thapsiam Euchar. Roëllin divinari non possumus, nec eum etiam agnovisse credimus plantam, quam sequentibus tradidit. Thapsia, Wilder (silvestre) Turbith folio est Fœniculi, flore albo, semine lato, Levistico simili: radix alba, crassa, cortex crassus, acuti odoris.

Lacuna in annot.in præfat. Diosc. ait per totum mūdum præparari diamargaritum calidum Avicennę cum Thapsia, quod diamargaritum perimat multos. Historiam recitat mulieris, quæ eo assumpto in convulsiones & gravia symptomata inciderit: se vidisse Avicennę exemplar manu scriptum apud Vincentium pharmacopœum Romanum in quo legebatur Capsiæ pro Thapsiæ, & in margine annotatum fuisse, Capsiam esse Cassiam ligneam sive Canellam. Idem rursus l.4.c.159.in Diosc.repetit se in præfatione summum errorem, qui à pharmacopœis commitatur, ostendisse, dum in diamarg.calido Avicennæ Thapsiam loco Cassiæ, quam Canellam dixit, ponant. Thapsiæ adferri magnam copiam ex Apulia Romam nomine Turbith. Errorem hunc auget VVeckerus Cordum secutus, addendo in diamarg. dicto radicis Thapsiæ, quum alij simpliciter habeant Thapsiæ pro Capsiæ, sive Cassiæ, ut ritè monet Lacuna. Quare meritò Fuchsius in hæc prorumpit verba. Id errore non caret & quidem maximo, quod Cordus in diamarg.calido Thapsiæ radicem subjecit, quæ intra corpus exhiberi non debet. est igitur ex contextu rejicienda. *Error pharmacopœorum.* *Cord not.*

Apollo rad.1. redarguere conatur Fuchsium dicens: Fuchsius Cordum taxans, non leviter [illegible]ninandus est, quod ipse, non Cordus, ab Avicennæ præscripto, longè recesserit, dicens Thapsiam à contextu ejiciendam, nec intra corpus exhibendam, contra Dioscoridis, aliorúmque sententiam. Sed non video cur Apollo ita culpet Fuchsium & excuset Cordum: qui sanè neglexerit monere errorem in interpretatione Avicennæ periculosissimum. Quod autem dixerit intra corpus non exhibendam, non malè fecisse videtur & potissimùm in cardiaco medicamento. Ille Apollo dehortari debebat ejus usum, quandoquidem ipsemet testatur pessima symptomata assumptam adferre. *Apollo redarguitur, & Fuchsio patrocinatur.*

Thapsia sit qualiscunque herba velit (inquit Agricola) quam hodie sic appellant, constat non esse veram Thapsiam, de qua veteres loquuti fuêre. Thapsiæ verò nomine sequentes circumferuntur plantæ. *Aequivoca.*

Herbariorum Thapsia vulgaris, Thapsia Carotæ folio à nobis inscripta. *Thapsia Carotæ folio.*

Thapsia latifolia Clusij, Thapsia quorundam sive hirsuta. *Thapsia hirsuta.*

Considerandum an nostra Ferula folio glauco, de qua antè egimus, sit Thapsia Matthioli quam non describit. *An Ferula glauca.*

Thapsia, Turbith gallicum & Turbit cineritium officinarum Lobelij, est Ferulæ facie Thapsia nostra, sive Turbit Gallorum. *Ferulæ facie Turbith Gallorum.*

Thapsia tenuifolia, Thapsia 2. Clusij, fortè Thapsia angustifolia Cam.hort. *Thapsia 2. Clus.*

Thapsia 3. Thapsia Salmanticensis Clusij, an Cicutaria maxima Brancionis, an num potiùs Cicutaria nostra maxima, fœtida. *Thapsia 3. Clus.*

Thapsia quarta Clusij in agro Salmanticensi Tuero vocata. *Thapsia 4. Clus.*

Thapsia, sive Turbit Gargani mōtis, de qua mox. *Thaps. Garg. mōtis*

Thapsia Asclepiadis est Rubia sativa. Traditur hæc H.n.g.lib.36. *Rubia sativa.*

Vesalius in paraph. in Rhazæ lib.9. c.7. nominat Thapsiam Indam, quæ interpretatur Lepidium. Vide H.n.g.lib.22. *Lepidium.*

Thapsiæ succo Sylvius in Antiball.substituit Nasturtium.lib.22. *Nasturtium.*

Thapsiæ succo Nasturtij & Erucæ seminis pondus æquale, licèt illa sint multò inferiora Thapsià, subornat Galenus lib.1.cap.ph. *Eruca cum Nasturtio.*

Pro Thapsia imponit Nasturtij semen Fuchs.in antiballomenis.lib.22. *Nasturtij semen.*

Pro Thapsia foris adhiberi semen Erucæ, testatur in ant. phar.Sylvius: itémque Fuchs.in antiball. lib.21. *Erucæ semen.*

Thapsiam Indam Simonis Ianuensis vocant Nasturtium aquaticum, Trag.l.1.c.26. *Nasturt aquaticum.*

Thapsiæ succi locò Sylvius in antiball. itémque Tractatus qui pro quo. succum Chamæleontis (nigri Sylv.) substituunt.lib.26. *Chamæleōtis nigri succus.*

Thapsiæ loco accipit Tract.qui pro quo, succum Glycyrrhizæ.lib.17. *Succus Glicyrrhizæ.*

Cassia lignea. Non desunt, qui Thapsiæ loco Cassiam ligneam supponant, ut dictum.lib.4.

Cardamomum. Pro Thapsia Gesnerus Capsicum legendum censet, quod Adolph Occo Cardamomum Arabum interpretatur, ideóque in diamarg. cal. Avic. utrumque Cardamomum ponit. lib.15.

Thapsus barbatus. Confunditur Tapsus cum Thapsia à nonnullis, præsertim Port.phyt.lib.3.cap.36.

Rondeletius in praxi cap.de Alopecia, Pulegium regale, & cervinum, Erysimum, Nasturtium, Abrotanum, & Rutam loco Thapsiæ in usu admittit, si eodem modo adhibeantur. *Ruta.* Tandem notat esse semina ejusdem facultatibus prædita, ut Erucæ, & Rutæ, non autem Cicutæ, ut Valesc. Tarantam ausum dicere prodit. *Cicuta.* De Ruta lib.25. de Cicuta lib.27.

THAPSIA SIVE TVRBITH Garganicum semine latissimo.

Besson. AMPLA & pulchra sunt hujus folia, glabra, pedem longa, in alas per certa intervalla, ex adverso sitas eleganter divisa, atque eæ rursum in segmenta alternata vel fortuita subsecantur, Peucedani ferè segmentis singularibus similia, nisi & latiora & breviora essent: caulis crassiusculus, desinens in umbellas magnas, quę iterum dividuntur in parvas, luteas, quibus semen succedit longè maximum, unciam longũ, paullò minùs latum, labiis præditum magnis, foliaceis, per extremum bifidum, simile Thapsiæ latifoliæ Clusij, sed duplo ferè majus.

Thapsia Patavienfis sive Gargana. Plantam à nobis descriptam misit frater C. Bauhinus inscriptione, Rarissimæ Patavij Thapsiæ sive Turbith Garganij. Nos ad hanc referimus Thapsiam sive Turbith Gargani montis Gesneri, & non ad Thapsiam Carotæ facie (ut facit frater C. Bauh.) cui non competit. *C Bauh.* Est siquidem semine latissimo.

Thapsia latifolia Imp. Eandem quoque nobiscum intelligit Ferd.Imp. l.28.c.1. per Thapsiam latifoliam, qua utuntur in Siciliæ insula pro Turbith felici successu, ubi vulgo dicitur Ferulacula eodem authore. *Turbith Ferulacula.* Ejus etiam usus est in Gallia pro Turbith. Folia huic Thapsiæ, inquit Imperatus, sed latiora: flos luteus, semen longum, latum, saporè medicamentoso: radices crassæ, lac habentes, externæ nigræ, internæ albæ, amaræ cum aliqua acrimonia. Idem postea vocat Thapsiam latifoliam, à multis pro Turbith usurpatam.

Trinacchria Turbith Ferula coli. Ang.epist.14. dicitur Thapsia Trinacchria, abundans in Apulia & Sicilia, ubi eam vocari refert Turbith & Ferulam coli.

Gesn.h. Thapsia Rurpodij, Thapsia vera in Gargano Apuliæ monte, semine inter ferulacea latissimo: cujus radice aliquos abuti pro Turbit, ac propterea Turbit montis Gargani vocari testatur.

Cam.ep p.948.& hi.c.l.3.c.139. juxta figuram Thapsiæ à Gesnero exhibitæ, figuram habet signatam num.5.

Frater, uti dictum ante, mihi pulcherrimam hanc plantam inter ferulaceas, ex Italia allatam communicavit unà cum semine, quod serui in horto E. C. Montbelgardi, quod tamen ad frugem non pervenit, licèt Gesnerus olim sibi Tiguri provenisse è semine dicat, sed quæ primâ Hyeme perierit. Hanc in regni Neapolitani monte Virgineo Campaniæ, & in monte Gargano Apuliæ reperiri refert Imperatus.

DE GALBANO VETERVM.

CAP. XXIV.

GAlbanum liquor est nascentis in Syria Ferulæ: *Diosc.* id nonnulli Metopium vocant [*succus est Ferulæ in Syria nascentis, quam quidam Metopium vocant, Corn. Et hæc lectio verior videtur, ita enim græca sonant. Χαλβάνη ὀπός ἐστι νάρθηκος ἐν Συρίᾳ γεννωμένου ὃν μετώπιον καλοῦσιν.*] Est in hoc genere probatissimum, quod *Delect.* Thuris, aut Hammoniaci [*hoc vocabulum in Diosc. exempl. non legitur, sed à Sarraceno adjicitur, cuius hæc versio est.*] præbet effigiem [*speciem, meliùs legit Corn. in Græco est λιβανοειδής.*] grumosum [*χονδρώδης*] purum [*καθαρά*] pingue [*λιπαρά*] minimè lignosum [*ἄξυλος*] nonnihil retinens admixti seminis, ac ipsius quoque Ferulæ [*καὶ τοῦ νάρθηκος μεμιγμένον*] odore gravi, neque valdè humidum, neque etiam penitùs aridum. Admixtis resina, Faba fresa & *Adulterium.* Hammoniaco adulteratur. *Vires.* Excalfacit porrò Galbanum, urit, attrahit, atque discutit: menses ac partus trahit appositu vel suffitu: lentigines cum aceto & nitro illitum tollit. Devoratur autem ad tussim veterem, spirandi difficultatem, suspiria, rupta atque convulsa. Cum vino quoque [*aceto leg. σὺν ὄξει*] & Myrrha [*καὶ σμύρνῃ*] epotum toxico adversatur. Sed & simili modo sumptum partus mortuos extrahit. Imponitur & lateris dolori atque furunculis. Comitiales, vulvæ strangulatus & vertiginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore venenatas bestias, ac perunctos itidem ab illarum morsu vindicat: serpentes cum Spondylio & oleo admotum necat. Dentium dolorem oblitum, aut cavernis inditum sedat. Prodesse quoque difficulter mejentibus existimatur [*δοκεῖ δὲ καὶ δυσουροῦσι ποιεῖν*] sed & ad potiones, amaris Amygdalis & aqua, aut Ruta, mulsáve aut calido pane resolvitur: aliàs verò Meconio, æréve usto, aut felle liquido. [*aliàs verò in Meconio &c. legendi m. s. spicati r Marcell.*] Porrò *Purg. Galb.* si Galbanum purgare voles in ferventem aquam demittito: nam ubi liquatum fuerit, sordes ex parte fluitabunt, quas ita facilè separabis: dein Galbanum ipsum mundo, raróque linteo illigatum in æream pyxidem aut fictile vase ita suspendito, ut ne fasciculus nodulúsve vasis imum contingat, opertúmque vas in fervidam aquam demittito. Sic enim quod utile præstantiúsque fuerit, veluti per colum eliquescet [*ἀποσταχθήσεται. pro quo Lac. ex ver. cod. εἰς τὸ ἀγγεῖον ἀποσταχθήσεται*] lignosum verò quicquid fuerit intra linteum remanebit. Arborem autem Galbani & non ipsum Galbanum (ut Sarracen. in Dioscor. legit.) Metopium vocari, testatur ipse Dioscorides lib.1. cap. de Metopio. Præparatur, inquit, & in Ægypto unguentum, vernaculo nomine Metopium dictum: scilicet propter Galbani *Vnguentum Metopium.* permistionem. Lignum enim è quo Galbanum manat, Metopium Ægyptiis vocatur. Ex oleo omphacino & Amygdalarum amararum [*ἀμυγδάλων πικρῶν*] Cardamomo, Schœno, Calamo, melle, vino, Myrrha, Balsami semine, Galbano, & resina [*Plin. Terebinthina*] componitur.

Proba-

Probatur quod graviter olet, ac pingue est, quódque Cardamomum & Myrrham potiùs quàm Galbanum resipit. Vehementer autem calfacit, adurit, ora vasorum aperit, attrahit, ulceráque expurgat. Ad nervos & musculos præcisos efficax est, itémque ad aquosos ramices, septicis [*vulg. cod. σηπτοῖς. sed cum Corn. σπιλοῖς ex Pal. cod. legendum & subintelligendum ἐμπλάστροις*] emplastris adhibitum. Malagmatis etiam ac ceratis inseritur. Rigoribus quoque ac retrorsum curvato corpore convulsis conducit. Ciet & sudores, atque uteri vasorum oscula reserat, ejusdémque duricias laxat. Atque in universum molliendi vi præditum est.

Dat & Galbanum Syria in eodem Amano monte è Ferula, quam [*hanc vocem omittendam censet Dalech.*] ejusdem nominis resinæ modo [*hic omissam vocem, quam, reperit Dalech.*] Stagonitin appellant. [*Ferulam hanc Theophr. l.7.c.9. Paco vocari tradit.*] Quod maximè laudant, cartilaginosum, purum ad similitudinem Hammoniaci [*Thuris Diosc.*] minimé q; lignosum. Sic quoque [*sic hoc*] adulteratur, faba, aut Sagapeno [*Hammoniaco Diosc.*] Syncerum si uratur, fugat nidore serpentes. Permutatur in libras v. [*XV. M. & C H.*] Medicinæ hoc tantùm: Plinius l.12.c.25. Et l.24.c.5. de Galbano dicit: Neque humidum, neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim veterem, suspiria, rupta, convulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut Nardo. Odore comitialibus subvenit, & vulvâ strangulante, & in stomachi defectu. Abortus [*immaturos partus, Dalech.*] non exeuntes trahit apposítu vel suffitu: item ramis [*radiculis, Dal.*] ellebori circumlitum atque subjectum. Serpentes nidore urentis fugari diximus. Fugiunt & perunctos Galbano. Medetur & à scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvásque conversas corrigit. Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Adversatur & venenis, maximè toxicis, cum myrrha & in vino. Serpentes oleo & spondilio misto tactu necat. Nocere urinæ existimatur. Idem dixerat l.19. c.10. culices Galbano accenso fugari.

Galenus, Galbanum succum plantæ ferulaceæ esse dicit, mollientis & discussoriæ facultatis, quod fit in calefaciendo, ex tertij ordinis initio, aut secundi complemento: in siccando verò, ex secundi initio. Et hæc tradit lib. simpl. Libro verò 1. de antid. c.2. ait. Cæterùm, Panacis succus simile quicquam non habet Chalbani particulæ cuidam albiori. Nam Chalbani pars quædam revera in Sagapenum transit, quę spumosa est & lævis. Quædam verò Chalbanum optimum est Sagapeno æmulum. Densum autem hoc est, & reliquo Chalbano longè magis compactum, quo uti debemus, ceu optimâ Chalbani particulâ. Quoniam verò ad Sagapenum ex Chalbano transire diximus quodcunque spumeum, constans & album est, humoríque immissum facilè diluitur.

Vbique, ut suavi carmine cecinit Lucretius, surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat; neque habet natura aliquid tam amabile, aut fortuna tam lætum & hilare, ut non contiguum, conjunctum, hærénsve aut mixtum illi sit, quod ingratum corpori, aut animo triste, malo doloris sensu hominem torqueat. Et ostendit ea hoc in voluptatibus: ostendit & in Galbano, quod in Syria nascens, odoramentorum omnium fœcundâ genitrice, ingrato odore hanc regionis ejus felicitatem turbavit. Nisi fortè, quæ in agendo sagax natura est, Galbanum Balsamo, Cassiæ, Cinamomo, Calamo, Junco, aliísq; odoratis pluribus, miscuerit, iisdémque locis nasci voluerit, ut quantum ingrati odoris ex terra Galbanum in se traxisset, tantum purioris odoris illis relinqueretur, damnaretúrque unà Galbani ferula, ut feliciùs cætera agerent. Quod & hortos conserentibus consilium aliquando est, malè & graviter odoratis plantis eodem loco consitis aliarum odores augere. Nihil tamen sic etiam à natura damnatum inutile homini penitùs genitum est. Habet enim, ut cætera relinquam, inquit Marcellus, suas vires & laudes Galbanum, solùm, auctore Theophrasto, graviter odoratum in Syria nascens, poténsque præter alia, quæ illi à Dioscoride, Plinio & Galeno tribuuntur,

Galbaneóque agitare graves nidore chelydros,

ut Maro cecinit Georg. l. 3. & Nicander. Item Georg. 4.

Hic jam galbaneos suadebo incendere odores.

Potuit quondam etiam, ne bellorum & fortunæ gloriâ & honoribus careret, oppida expugnare, illitísque liquore suo facibus Hispaniæ oppidum frustra diu oppugnatum, succedere, éaque victoriâ Romanis civibus gentile nomen ex se dare, quod non multò post à Domitij Neronis turpi & funesto principatu inter Cæsares coleretur, esséntque à Galbano, quo usi in incendio oppidi in Hispania fuerant, Galbæ Romana gens per Cæsarem suum toto orbe clari. Ex quo non parvuum Galbano honoris accessit incrementum.

Nos hactenus à fortunæ gloria laudatum Galbanum ad naturam transferimus. Primúmque illud legentes monemus, non Thuri tantùm, sed Hammoniaco quoque liquori simile Galbanum Plinium dicere, indéque fieri, ut deesse Dioscoridi id suspicemur. Quod præterea in hoc autore legitur, Toxicis cum aceto [σὺν ὄξει] mederi, ex veterum meliorúmque codicum fide cum vino verti, persuadente id Serapione, Avicenna, & maximè Plinio. Fecit etiam hujus scriptoris auctoritas, accedente eâdem veterum codicum fide, ut quod erat δοκεῖ δ' οὐ δυσουρεῖν ποιεῖν, quod significare videtur, facere ad urinæ angustias, ad contrarium sensum derivetur, indéque urinæ nocere, & ejus angustias facere. Et præter Plinium, meliores græci codices his verbis rem docent. δοκεῖ δὲ δυσουρίαν ποιεῖν, q.e. credi urinæ angustias facere Galbanum. Ostendunt præterea iidem antiquiores Græci, non legi ῥυπαρὸν, q. e. sordidum, sed unâ tantùm mutatâ literâ, λιπαρὸν, q. e. pingue. Variat tandem à Dioscoride Plinius. Hic enim cartilaginosum dixit, quod is χονδρώδες, grumosum ac granosum vocavit. Et tale sanè Thuris speciem refert. Hic per se bibi ad tussim veterem dixit, quod is devorari scripsit. Neque enim per se bibi potest. Hic serpentes oleo & Spondylio mixto tactu necare dixit, pro eo quod in Dioscoride legitur, σὺν σπονδυλίῳ δὲ καὶ ἐλαίῳ, θιγγανόμενα, ἑρπετὰ κτείνει. Et ex neutro satis intelligitur justus usus, quomodo vel tactu, vel θιγγανόμενα, serpentes necet. Quare Cornarius vel σμυχόμενα, vel θυμιαθέντα legendum arbitratur, ut de Galbano cum oleo & Spondylio resperso accipiatur. Sed nunc & illud patet, Dioscoridem, Metopium esse lignum, ex quo Galbanum generetur, dixisse. Et postea, Ferulam in Syria nascentem tradidisse, quàm Metopium aliqui vocent, cujus liquor sit Galbanum. Hâc autem Plinium palam arborem fecisse. Sed hujus verba l.12.c.23. sic jacent, ut ea arbor non Galbanum, sed Ammoniaci lachrymam stillare intelligatur. Quum deniq; à Galbano Metopium unguëtum appelletur, ambiguũ est cur oleum amygdalinũ Metopium vocari alibi dixerit, quod Galbanũ non recipit. Nec aliud sanè putavit esse Netopon Cornar. apud

Veterum autorum collatio.

Metopium lignum

Metopium Ferula.

Ammoniacum.

Netopon

Hippocratem sæpè usurpatum, quàm hoc Metopium unguentum, etiamsi alij ipsum Galbanum eâ voce accipiendum censeant. Illud verbo dicendum, Dioscoridem σηπτὰς emplastra erodentia appellasse. Præter λιβανωτίδος videtur legisse Serapio ἢ ἀμμωνιακῷ ἐμφερής. utriusque enim & Thuris & Hammoniaci meminit. Sed & Plinius quoque Galbanum vult esse ad similitudinem Hammoniaci. Fortasse autem in dictione hac (τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ νάρθηκος) rejecto καὶ, legendum σπέρματος τοῦ νάρθηκος. Nam & Aëtius in electione simplicium, probatissimum censet Galbanum, quod seminis aliquid admixtum retinet, neque τοῦ νάρθηκος mentionem facit. Ac ut verè dicam, ait Sarracenus, pugnantia scribere videtur

Diosc. sibi contrarius. Dioscorides, dum probat id Galbanum cui aliquid Ferulæ sit admixtum, cùm antea probasset ἄξυλον, h. e. minimè lignosum, seu, ut Celsi verbis utar, quod est sine surculis: nisi ἄξυλον dici velimus, quod minimum habeat lignorum seu surculorum. Galbanum ab odore gravi [ὀσμὴ βαρεῖα] quo præditum est, Nicander in theriac. βαρύοδμον cognominat. Lectionem δυσκελαν, pro δυσειδὲς ποιεῖν, se Lacuna quoque in veteri codice legisse annotat, neque hanc lectionem ratione carere subdit: quandoquidem quæ vehementer diuretica sunt, uti etiam Cantharides, interdum lotium supprimunt ratione exulcerationis, quam vesicæ ipsiúsque collo imprimunt. Equidem quamvis præterea Serapionem, eodem quo illi modo legisse animadverterem, de immutanda vulgata lectione malui liberum esse suum cuique judicium. Marcellus denique & Lacuna ex antiquioribus codicibus pro ῥυπαρὸν, λιπαρὸν restituendum existimant: maximè cùm pinguia, tanquam aërea, ferè supernatent. Sordes verò, cùm terrenæ substantiæ magis participes, gravitate suâ subsidere soleant. Sed quoniam in Galbani, quantumvis legitimi, sordibus exiguorum lignorum, surculorum, cæterorumq; id genus suâ naturâ levium, nō minimam portionē conspicimus: non est dubium, quin si Galbanum aquæ ferventi demergatur, ejusmodi levia unà cum pinguitudine quadam fluitent: id quod ex αὐτοψία facilè

Purgandi Galbani ratio 1. est unicuiq; animadvertere. Quamobrem nihil immutatum. Legit ultimò Lacuna veteris cujusdam codicis autoritate fretus ἢ εἰς ὀθόνιον καθαρὸν ἀραιὸν, &c. quippe Dioscoridē existimat præter illam priorem, alteram hoc loco purgandi Galbani rationem tradere, quam cæteri cum superiore cōfundant. Verùm equidem unicam in toto Galbani cōtextu purgandi rationē à Dioscoride describi existimaverim. Scilicet, ut primùm in aquam ferventem conjiciatur Galbanum, quò quicquid est stipularum aut lignosorum surculorum aquæ innatet, conchâque aut alio id genus instrumento facilè detrahi possit: deinde verò reliquum quod subsidet in imo, rejectâ sc. aquâ, ad separandam denuò terram, arenam, lignum desius, aliúdve ejusmodi crassamentum, in vas aliquod per linteum rarum excoletur, juvante in id aquę calore, quæ in vase duplici effervescat. Tū enim purius Galbanum per linteum in vas subditū excolabitur: crassior verò sordities intra linteum remanebit. Neque verò fit verisimile, quod verba Dioscoridis innuere videntur, id tātùm quod innatat excolari debere, ut pinguitudo fluitās à sordibus ipsis secernatur, quippe cū in eo quod subsidet, sordium etiam ac crassa-

2\. mentorum non minima portio resideat. Cæterùm, pharmacopœi, minùs laboriosè ac forsā aptiùs, Galbanum purgabunt: dum aceto alióve accōmodato liquore ipsum dissolvunt, dissolutum cœlo transfundunt, transfusumq; tandem igni lento decoquūt ad justam spissitudinem. Metopium unguentum modò quod attinet, id totidē verbis ab Aëtio 1. Tetrab. serm. 1. describitur, itémq; à Nicol. Myrepso sect. 16. quot à Dioscoride. At Ægineta l. 5. de re med. singulorum ingredientium pondera & mensuras adjicit. Dubium autem est, utrum ad hujus confectionē assumantur ipsæ Amygdalæ amaræ, an verò oleum ex iis expressum. Hoc enim posterius mihi magis verisimile videtur, ac Nicolai quoque Myrepsi interpres hoc modo intelligendum existimavit. Quod si ita est legendum hîc velut habetur apud Aëtium, δι' ἐλαίου πικρῶν ἀμυγδάλων πικρῶν, &c.

Cæterùm, non possum non illis assentiri (inquit continuando suum sermonem Sarrac.) qui hoc unguentū illud ipsum esse asserunt, quod ab Hipp. tum lib. morb. mul. tum etiam sexcentis locis aliis νετώπου, seu νετωπίου nomine tantopere celebratur: quippe quod in uteri affectibus ad induratas vulvæ cotyledonas emolliendas & obstructas aperiendas, itemq; ad secundas pellendas plurimùm ab illo commendetur. *Netop.* Hesych. in suo Lexico sic quoque habet. Νέτωπον, νέτωπον. μύρον σωπὴ τέμβον ἐκ πολλῶν μυσμάτων. οἱ δὲ μετώπιον. Erotianus autē in vocib. Hipp. νέτωπον (sic enim lego, nō νίωπον) exponit, τὸ ἐκ καρύων πικρῶν ἔλαιον. Galenus in vocib. Hipp. quod è spinæ Ægyptiæ flore parabatur oleum μετώπιον dictum existimavit, idémque Αἰγύπτιον μύρον Hippocrati dictū. Sed præter Hesychij autoritatem, vires quas μετωπίῳ tribuit Dioscorides, ac eæ quas νετώπῳ suo itidem ascripsit Hippocrates, cū eodem planè spectare videantur, μέτωπον seu μετώπιον Dioscoridis, ac νέτωπον seu νετώπιον Hippocratis unum & idem fuisse unguentum evidentissimè testantur. Diosc. cap. de Galbano, non ipsam arborem, lignosámve plantam, è qua Galbanum emanat, sed Galbanum ipsum, h. e. liquorem Ferulę cujusdam in Syria nascentis, Metopium nonnullis dici refert. Capite verò de Metopio unguento, lignum ipsum è quo manat Galbanum, ab Ægyptiis Metopion appellari admonet. Cæterùm ξύλου nomine significare videtur lignosum corticem, qui in ferulaceis cernitur, ipsorum teneritudine processu temporis in lignum abeunte. Quamvis & pro arbore hoc loco, ut aliàs plerumque, ξύλου vocabulum accipi potuit: nam propter lignosum illum corticem, arborum etiam generi adscribitur Ferula: ac propterea Clearchus inter ænigmata aliam Ferulam dixit esse, ξύλον οὐ ξύλον. *ξύλου signif.*

Et hæc de Galbano monuisse sufficiant. hoc tamen hîc obiter monendum, ut canes uno loco mingant, locum confricandum esse Galbano, si Iac. Faulloux de venat. cap. 8. verum dicat.

Quænam porrò sit Lobelij Ferula galbanifera, nihil certi habemus. De hac verò mox agemus. *Ferula galbanif. Lobelij.*

Galbani deniq; nomine plura denotari pro confesso habetur. Tacamahaca siquidem à quibusdam Galbanum dicitur & idem existimatur. De Tacamahaca diximus in H. n. g. lib. 9. circa finem libri. *Tacamahac.*

Galbanum quoque vocatur genus vestimenti delicatorum, à colore albo ac sublucido, quod nullos habet pilos: Vnde Iuvenal. Satyr. 2. *Galbanum vestis genus.*

Cærulea indutus scutulata, aut Galbana raso.

Et hinc Galbanatus nomen simile participio formavit Martialis, i. e. Galbano indutus, accipitúrque pro homine molli & effœminato: lib. 3. 40.

Iacet occupat. Galbanatus in lecto.

Tractationi de Galbano finem imposituris, ejus substituta annotasse quoque conveniat. *Succedanea.*

Sylvius in antibal. Tract. qui pro quo, & Placotomus in pharm. inter alios loco Galbani Sagapenum, de quo hoc libro dicturi sumus, accipiunt. *Sagapenum.*

Holerius in inst. Chir. l. 1. c. 2. scribit, Galbani loco veteres Propoli usos fuisse. *Propolis.*

GALBANVM ET GALBANIFERA Ferula.

Galbanum colore est flavescente, intus forisq; unguibus subinde ex albo viridantibus, seu *Galbani descr.* cornei



cornei coloris aspersis, substantia molli & ceræ instar ductilis, sapore amaricante cum acrimonia, odore vehementi & cum gravitate quadam viroso.

Galbaniferá Ferulam sic describit Lobelius. Oritur in hortis nostris hæc pervenusta plãta semine copioso lato, foliaceo, aromatico, reperto Antuerpiæ in Galbani lachrymis. Tota facie Ferulam refert: folia exilia: flosculi item in umbellis hilarioribus: radix crassa, succo prægnans.

Hanc in Obs. p.451. item in Ic. p.779. Galbaniferam Ferulam vocat. Quænam autem sit hæc Lobelij planta, nondum perspectum habeo. Frater C.B. refert, ni fallor, ad eam, quam vocamus Ferulam glauco folio, quod ego asserere non ausim.

Apud Lugd. pingitur p.755. hac inscriptione: Galbanifera Ferula Lobelij. Pona tradit hanc Galbaniferã Ferulam Lobelij in mont's Baldi horto reperiri.

De Galbano autem à nobis descripto loquitur Cord. in Diosc. l.2.c.97. Galbanum verum, inquit, eodem nomine à pharmacopolis cognoscitur, éstq; Ferulaceæ cujusdam plantæ, Metopium appellatæ, liquor. Corn. in Diosc. l.3.c.85. Officinis & notum & in usu est Galbanum veteri suâ appellatione conservatum. C.Bauh. phy. & pin. inter succos inspissatos secundo loco vocat Galbanum, ut & Clus. in fine Dod. gallici.

Cæs. l.7.c.51. ait Galbanum succum esse pinguem, non tamen oleo solubilem, sed aquâ: mediã quodammodo naturâ constantem inter gummi & resinam: accendi enim igne, ut resinam: humore aqueo solvi ut gummi: tactu mollescere ut ceram: colore esse ex ruffo sublivido, odore valido, medicato. Afferri autem ex Orientalibus. Dioscoridem succum Ferulæ vocare.

DE AMMONIACO VETERVM. Cap. XXVII.

Est & Hammoniacum, Dioscoride ita referente, Ferulæ liquor, quæ in ea gignitur Africæ parte, quæ est juxta Cyrenen. Totus cum radice frutex Agasyllis appellatur. Maximè probatur, quod bene coloratum est, ligni & calculorum expers [καὶ ἄξυλον καὶ ἀλιθες. hæc veteres quidam codices carent] Thuris glebarum granorúmve similitudine, sincerum ac densum, nullâ sorde spurcatũ, Castoreum odore imitans [vet. καὶ τὸ ῥίζιον τῇ ὀσμῇ σφόδρον] & gustu amarum. Hoc genus thrausma, quasi fragmentum, seu friaturam dicas, appellatur: alterum, quod terræ calculorúmve est particeps, phyrama, id est, mixtura seu miscella. Gignitur verò succus is in Libya, juxta Hammonis templum, è ferulacea stillãs arbore. Vim habet molliendi, attrahendi, calfaciendi, atque duritias & panos discutiẽdi [θερμαντικόν, διαφορητικόν. vet. pro his διαλυτικὸν tantùm legit.] Potum alvum subducit [Lacuna legit ex vet. cod. ταράσσει καὶ ὑπάγει] partúsque extrahit: lienem verò consumit cum aceto drachmę pondere haustum, & ab articulorum coxendicúmq; doloribus liberat. Auxilio quoque est anhelatoribus, orthopnoicis & comitialibus: item quibus humor intra pectus hæret, si ex melle delingatur, aut cum ptisanæ succo sorbeatur. Cruentas etiam urinas pellit; nec non & oculorum albugines abstergit, & genarum scabritias absumit. Tritum autem ex aceto & impositum [καὶ ἐπιτεθέν. In quibusdam codicibus legi annotat Marcellus ποτιθέν] lienis, jocinorísque duritias emollit. Sed & tophos seu nodos dissolvit, qui circum articulos occalluerunt, cum melle adhibitum, aut etiam pici admixtum. Facit & ad lassitudines, & ischiadas si additis aceto, nitro & cyprino oleo, acopi vice, perungantur.

Æthiopiæ subiecta Africa Ammoniaci lachrymam stillat (inquit Plin. l.12.c.23. inde & nomine etiam ab Ãmonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam Metopion vocant) resinæ modo aut gummi. Genera eius duo, Thrauston, masculi Thuris similitudine, quod maximè probatur. Alterum pingue & resinosum, quod Phyrama appellant. Adulteratur harenis velut nascendo apprehensis. Igitur quàm minimis glebis probatur, & quàm purissimis. Idem Plin. l.24. c.6. de eodem repetit, usúmque medicum his verbis recenset. Similis Ammoniaci natura, atque lachrymæ probatio ut diximus. Mollit, calefacit, discutit, dissolvit. Claritati visûs in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat efficaciùs accensum. Prodest dispnoicis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, cruentæ urinæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & alvum solvit. Articulis & podagræ, cum pari pondere picis, aut ceræ, & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera cypria, vel rosaceo efficacissimè imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo, exiguoque nitro utile. *Genera. Plin. Metopium. Thrauston. Phyrama. Vires.*

Ammoniacum succus est Ferulæ cujusdã, inquit Galenus. Habet hoc molliendi vim intentam, ut & articulorum tophos dissolvat, & lienes induratos sanet, & strumas discutiat. *Galenus.*

Ammoniacõ sunt qui Agasillũ, qui Criotheũ, qui Eliustrũ appellent, teste Marcello. Romani Guttam hammoniacã dicunt. Habet verò salem, habet & liquorẽ medicina Ammoniacũ. utrumq; ab harenis, sed diversâ ratione dictum. Illum quidem quod sub harenis concrescat & inveniatur. Hunc quod in harenosa Libya ad Ammonis Iovis templum ex Ferula in harenas destillet, & ut in Thure fit, concretis grumis inter eas inveniatur. Græci ab harenis, quas ἄμμους dicunt, utrumq; indicaverunt, sed illum salem, hunc liquorem Ammoniacum, quasi arenosum vocantes: gravi periculo miscendi simul diversa, nisi eorum exemplo discrimen aliquod ex rei substantia addatur. Quod timens Marcellus, ut illum salem suo loco: sic hunc Guttam Ammoniacam vocat: quasi & hic quemadmodum Thus stagonias aliquando dictus fuerit, quæ vox in græcis stillicidium & guttam significat. Plinius Ammoniaci lachrymam eiusdem rei significatione appellat; Græci Ammoniacon simpliciter, ut tunc erat eius vocis æstimatio, vocant: fugiensq; æquivocæ appellationis periculũ Marcell. Guttã Ammoniacã dixit lachrymã, liquoremq; significantẽ Ferulã, quę privatim in Libya ad Ammonis Iovis tẽplum tunc nasci ferebatur. Quę sive ab harenis, sive ab Ammonis Iovis tẽplo vocari dicatur, eandẽ rationẽ habet. Quoniã & Deus, qui inter eas arenas colebatur, mortalibusq; respõdebat, ab iisdẽ arenis nomẽ à Græcis invenerat, ideóq; Criotheos à forma eius, qui arietino capite pingebatur, eadẽ hęc Ferula, liquorq; eius pariter dict⁹ est. Cęterę eius appellationes barbaræ sunt, ideóq; omnibus incognitæ. Posteriores Græci *Ammoniacum liquor est & sal. Etymon. Gutta ammoniaca, Marcello. Criotheos.*

inter odoramenta, & quæ ad odorem vaporarentur, numerantes ἀμμωνιακὸν, θυμίαμα vocabant. Quod in antiquis variat in Amoniaco, hoc odor eſt, quem caſtoreu n ſentire Dioſcorides ait; Galenus verò κορίου, i.e. Coriandrum, niſi ex vicinitate vocis in alterutro vitium ſit. Vtebatur hoc remedij genere multùm antiquitas contra durities, panos, furunculos, & inguina. Patétque hoc ex eo, quod Dioſcorides non procul à fine dixit. λειωθὲν δὲ πῶ ὄξει ἢ ἐπιτεθὲν, &c. q.e. ut Marcell. & nos vertimus, finire tritum ex aceto impoſitum, &c. niſi antiquiores græci codices non ἐπιτεθὲν, ſed ποθὲν [*potandum*] haberent. Nos contra communem aliorum lectionem nihil mutavimus, reliquimúſque Medicis de diverſo remedij ejus uſu etiam poſt hac cenſendum.

Thymiama

Metopion arbor, Plin.

Notandum tamen hoc quoque, Metopion arborem à Plinio dici, ex qua Ammoniaci lachryma diſtillat: quum Dioſcorides Ferulam. ex qua Galbani ſuccus eſt, Metopium appellari dixerit. Deinde vocem θραυστὸν in Plinio, & θραῦσμα in Dioſcoride, nihil niſi fractum, fragmentúmque ac fracturam ſignificare: ſicut φύραμα mixturam, à qua nihil deceſſit, teſte Cornario.

Miratur Braſſavolus in exam. ſimpl. Paulum Æginetam, qui inter odoramenta Ammoniacum numeraverit, quòd odor ejus gravis ſit. Neſcire ſe quoque fatetur, cur Galenus odorem Coriandri dixerit, cúrque Paulus ad odorem Ammoniacum accendat. Diverſum tandem putat Ammoniacum Pauli & Galeni, à Dioſcoridis, quòd gravem odorem ut Caſtoreum habeat. Et ſanè quòd de re diverſa loquantur, hoc ſignum eſt: quia in ſimpl. med. facult. ea dicunt, quæ à Dioſcoride in Ammoniaco tractantur. Ammoniacum apud Averroim calidum eſt in prima parte tertij ordinis, & ſiccum in primo. Avicennæ autem calidum in fine tertij. ſed Averroi potiùs favere ſtatuit Braſſavolus, qui verum Ammoniacum nobis non deeſſe ſcribit, quamvis antiquum fortè eſſe & adulteratum non neget. Quòd verò officinarum Ammoniacum adulteratum eſſe quis ſuſpicari poſſit, fruſta illa faciunt, quæ in modum maſſæ cujuſpiam compoſita à pharmacopolis oſtenduntur, non ad Thuris ſimilitudinem in grumos concreta, & in minutas glebas (ut Dioſc. ſcribit) coacta. niſi fortaſſe Dioſcoridis verba ita intelligenda ſint, quòd particulæ illæ ex quibus Ammoniacum, quale in officinis habetur, diverſitate quadam, quæ in eo eſt, Thuri comparatum, illius ſimilitudinem repræſentet. Sed argumenti hujus ſolutio (ut ipſe Mundella fatetur) ingenium magis quàm veritatem oſtendit.

Ammoniacum Pauli & Galeni, diverſum à Dioſcor.

Ammoniacum officinarum adulteratum.

Nunc quod ad Armoniam pertinet, barbarè quidem Armoniacum dicitur. Rectiùs autem dicẽdum eſt Ammoniacum, ab Ammone, juxta cujus oraculum &c. Sed notandum quod hoc nomen, ſcil. Ammoniacum, eſt commune ad plura. Vnde etiam quoddam ſal Ammoniacum dicitur, de quo nobis ſermo non eſt. Et licèt Ammoniaci ſuccus à Romanis Gutta dicatur: tamen pro Gutta ſimpliciter ſcripta à doctis ſecundùm Monachos, non Ammoniacum quod malè olet: ſed ſtacte ſive ſtyrax liquida intelligitur. Et non per hoc, quia ipſe Dioſcorides dicit, quòd ex Ammoniaco fit Thymiama, intelligatur, quòd Ammoniacum ſuavè oleat: quoniam antiqui in Thymiamatis compoſitionibus, multa olf[illegible] Dioſcorides declaravit malum odorem, dans Caſtorei ſimilitudinem. Et res ipſa olfacientibus maximum veritatis rei præbet teſtimonium: ex quo igitur non dubitant Monachi ipſum eſſe verum, quo utebantur, adulteratum tamen ſupplendum voluit.

Ammoniacum plura ſignificat.

Cæterùm, quando abſolutè ſcribitur Ammoniacum, Gummi non ſal accipiendum.

Ammoniacum abſolutè.

Ammoniaco thymiamate deficiente, ſubſtituit Fuchſius l.1. de compoſ. med. in ſucced. Propolim.

Propolis

Pro Ammoniaco thymiamate quidam intelligunt Anime in Caſtilia dictum, Lac. in Dioſc. l.3. c.92. De Anime H.n.g. lib.9.

Anime.

Ammoniacum miſceri à quibuſdam cum Benzoino, palam fecit Levin. Lemn. de herb. bibl. cap.21. his verbis. Gutta, thymiama Ammoniacum, Cyrenaicus, vel Syriacus ſuccus, quem Benzoi vocant, &c.

Benzoinum.

AMMONIACVM.

Ammoniacum in magnas glebas coactum advehitur, ex grumis magnis congeſtum, unguibus lactei coloris nitentibus, aut ruffis, permiſtis per ſubſtantiam coloris obſoleti & ferè fuſci, ut Benzoini miſtioni & unguibus non ineptè poſſit comparari, ſapore amaricante, odore Galbani viroſiore. ſub dentibus facilè diducitur ſibi cohærens, magíſque albeſcit: carbonibus injectum in flammam exardet. puræ adferuntur maſſæ, nunquam aut rarò quicquam ſordium admiſtum habentes, rarenter enim invenitur ſemen foliaceum Anethino majus, & plantæ fragmenta nervoſa, ſed mollia.

Deſcr.

Ammoniacum hîc à nobis deſcriptum, quidam genuinum eſſe negant, quidam verò probant, quorum ſententiam ut veriorem & nos cum Aloiſio Mundella, Corn. Cæſ. & Cordo amplectimur. Mundellæ verba ante adſcripſimus, Cordi verò ſic habent in hiſt. l.4. cap.105. Hammoniacum, ſeu gutta Hammoniaca, à veteribus etiam Hammoniacum Thymiama appellatum, nunc verò corrupto nomine Armoniacum, ferulaceæ plantæ Agaſyllus nominatæ, & in Lybiæ harenis, atque circa Hamonis Iovis delubrium naſcentis denſatus liquor eſt, denſis ſolidíſque grumis, in maſſas compactus, Thuri non diſſimilibus, foris flavis, ruffis, aut in fuſco flavis, intus autem candidis, aut ſubcandidis, nitidis & ſplendentibus. Odore ferè Galbanum pauco Caſtoreo mixtum referens, guſtu amarum. Eligito ſincerum, minimè harenoſum, omninò purum, majoribus grumis, foris flavis aut croceis, intus verò candidioribus congeſtum, cùm accenditur, claram flammam alens, & repentino ictu propter denſitatem aridiorem in plures ſplendidas, nitentéſque micas diſſiliens, & cum manibus tractatur, cum lentore molleſcens, quod hujuſmod: fuerit Thrauſma à Dioſcoride vocatur, quæ verò minoribus micis eſt, & arenis plena, ab eodem Phyrama dicitur. Affertur ad nos ſincerum & valde purum, omnibúſque bonitatis notis commendabile: nonnunquam tamen ſemine ſuo permixtum, quod latum, dupléxq; eſt, veluti Anethi ſemen, ſed majus. Reſolvitur ad medicamenta quemadmodum Laſerpitium. Hæc Cordus loco citato. Is in Dioſc. l.3. c.98. interpretes illos erroris arguit, qui apud Galenum duas has dictiones, ἀμμωνιακοῦ & θυμιάματος, virgulâ diſtinguunt, diverſas res falsò intelligentes.

Ammoniacum genuinum.

Cordi Ammoniacum ſeu Gutta Hammoniaca.

Delectus.

Hammoniaci ſemen.

Error[illegible] rundem.

Ammoniacum (inquit Cæſ. l.7. c.52.) inter ſuccos pingues eſt, aquâ ſolubiles, conſiſtentiâ aridioris ceræ, exteriùs flavum, intus candidum, craſſis guttis conſtans. ſapor ineſt primo guſtui ſuauis, poſtea ſubamarus, odor incenſi, acrior Galbano. hujuſmodi affertur inter merces orientales. Dioſcorides tradit ſuccum eſſe Ferulæ aut Ferulaceæ arboris.

Paulus, Aëtius & reliqui Medici Græci, atteſtante hoc Cornario, Ammoniacum Thymiama vocant, Latini Guttam dicunt: In officinis nomen retinet, etiamſi quidam barbarè Ammoniacum pronuncient. Arab. appellatur *Raxach*, aut *Aſach*. It. *Ammoniaco* & *Armoniaco*. Hiſp. *Aguaxaque*, & *Armoniaque*.

Gutta Armoniaca.

Ammo-

Ammoniacum hoc illegitimum censet Matthiolus, dicens: Ammoniaci lachrymam officinæ, mutatâ unâ literâ Armoniacum vocant. Cujus tamen sincerissimæ parum ad nos [*Senenses*] convehunt, qui ex Alexandria Ægypti cum mercimoniis Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum visitur, quod suis minutis glebis Thus referat. Nam omne ferè quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quàm plurimis impostorum adulteriis vitiatum. Vt hinc facilè dici posse putaverim, hoc vel illegitimum, vel saltèm deterius esse, idque fortasse, quod Dioscoridi Phryama nuncupatur.

B. Bauh.pin. Succus inspissatus 1. Ammoniacum ut Cæs. Ammoniaci lachryma, Matth. Ammoniacum officinis & Gummi ammoniacum.

DE DAVCO VETERVM.
Cap. XXVIII.

Daucus, ut refert Dioscorides, ab aliis Dircæum vocatur [*δαῦκος· οἱ δὲ δίρκαιον καλοῦσιν. Marcell. Trag. Corn. legunt δαύκειον, Daucium.*] At Creticum quidem foliis est Fœniculi similitudine, at minoribus atque tenuioribus [*λεπτότερα. Plin. legit λευκότερα*] caule dodrantali, umbellâ Coriandri, floribus candidis: atq; inter hos semine acri, albo, hirsuto, ac suavis in mandendo odoris [*ἐν τῷ διαμασᾶσθαι καὶ εὐώδης cod. Basil. & Matth. verùm cat. legit δριμὺς ἐν τῷ διαμασᾶσθαι καὶ εὐώδης.*] Radix est digitali crassitudine, & dodrantis [*palmi Corn.*] altitudine. In saxosis apricisque locis provenit. Alterum verò genus est Apio silvestri simile, aroma olens, acre, odoratum, ferventísque gustûs. Probatissimum est Creticum. Tertium præterea genus est, floribus Coriandri, albis, capite & semine Anethi [*κεφαλὴν δὲ ἔχει καὶ καρπὸν ὅμοια ἀνήθῳ. Matth. σπέρμα καὶ κεφαλὴν ὅμοια ἀνήθῳ*] umbellà verò in capite ceu Pastinacæ [*σταφυλίνῳ*] semine refertâ oblongo [*ἐπιμήκεις. hoc contra venit semine Anethi*] ceu Cumini, acri. Omnium semen excalfaciendi vim habet. Potum menses, partus [*ἐμβρύων pro quo Plinius videtur legisse δεύτερον, quasi secundas Corn.*] & urinas pellit, torminibus liberat, veterémque tussim mitigat. Subvenit & à phalangio demorsis in vino potum, & impositum œdemata discutit. Seminis duntaxat ex aliis usus est: at ex Cretico & radicis, quippe quæ maximè contra venenatorum injuriam in vino bibatur.

Dauci genera ita distinguit Plinius l.25.c.9. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodorus, quæ per-
1. sequi nihil attinet, quum sint differentiæ duæ. probatissima in Creta, mox in Achaia, & in siccis ubicunque nata, Fœniculi similitudine, candidioribus foliis, & minoribus, hirsutísque: caule pedali recto, radice suavissimi gustûs & odoris. Hoc genus in sa-
2. xosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubique nascuntur terrenis collibus, limitibúsque, nec nisi pingui solo, foliis Coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpè pluribus quàm ternis: radice lignosâ, & quum inaruerit supervacuâ: semen ejus Cymino simile, prioris Milio, album, acre, odoratum omnibus & fervens. Secundum priore vehementius est, ideóque parcè sumi debet. Si jam ma-
3. ximè tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod Pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & Hyeme & Æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis usus seminis, ex Cretico & radicis, & magis ad serpentes. Bibitur è vino drachmâ unâ. Datur & quadrupedibus percussis. Idem l.26.c.5. Daucum &
4. menses & secundas potum facillimè pellit. Et ante l.19.c.5. Est & quartum genus [*Pastinacæ*] in eadem similitudine Pastinacæ, quam nostri Gallicam vocant. Græci verò Daucon: cujus genera etiam quatuor fecerunt.

Et Galenus 2. de alimen. Daucum quosdam silvestrem Pastinacam dicere testatur. In simpl. verò censu ait. Daucus quem aliqui Staphylinum vocant, silvestris esui minùs aptus est, quàm sativus, sed in omnibus vehementior. Sativus autem edi quidem potest, sed debilior est. Habent acrem & calidam vim, & propterea attenuantem. Hippocrates m.m. si in partu, aut ex partu uteri humores contingant, Dauci Æthiopici radicem ex vino albo, grati odoris, jejunæ præcipuè præscribit. & paulò post semen, ac mox etiam Daucum. *Galenus.*

Dircæon apud Dioscoridem inter appellationes malè legi vult Marcellus, ideóque ex Nicandro in Theriac. Daucion emendandum. Fuisse præterea tradit etiam ex antiquis, qui Daucum scriberent, duóque ejus tantùm genera facerent, Creticum & Asiaticum: Dioscoridem tamen tria: Plutarchum verò plura. Masculino genere & neutro Daucum dici. *Dircaon malè. Genera plura, Plutarcho.*

Quia porrò non semper, quod Flaccus ait decies repetita placebunt. Sunt enim quæ iterum tantùm dicta fastidium afferunt, & si quam habuerunt gratiam amittant. Siquidem sumus hoc ingenio omnes, ut nihil unquam tam gratum, aut novum sit, ut non statim placere desinat, & exolevisse credatur. Et ob hanc causam plura hîc de Dauco non dicemus, siquidem non multò post in agresti Pastinaca tam longè tractetur ex Marcelli sententia, omnis ejus historia & ratio. Ex qua poterunt volentes, quæ in Dauco exigi hîc poterant, novisse omnia. Neque enim congener, sed idem illi est, & nomine tantùm diversus, si Galeno credendum est. Cordus tamen à Dauco Pastinacam distinguit. *Daucus idē cum Pastinaca silv. Galeno.*

Nunc verò quod dicendum restat, Dauci nomen plures sibi vendicant plantæ. Quales sunt: Pastinaca silvestris, Daucus vulgò dictus. *Pastinaca silv.*

Carota secundùm aliquos est Daucus Theophr. l.9.c.15. & Daucus Staphylinus Gal.lib.simpl.6. *Carota.*

Antriscus Dalechampij semine longo Cicutariæ, est Daucus sepiarius Gesn.de coll.stirp. *Antriscus semine longo.*

Daucoides majus Cordi in hist.l.2.c.141. sive Dauci genus asperiusculum Gesn.de coll.stirp. putamus esse eam plantam, cui titulum fecimus, An Antrisco affinis, semine aspero & hispido. *An Antrisco affinis sem aspero & hispido.*

Caucalidem, teste Dioscoride, aliqui Daucum silvestrem vocant. *Caucalis.*

Daucus silvestris quorundam Dodonæi gall.l.5. c.49. ab ipsomet Caucalis dicitur, à nobis Lappula canaria flore magno. *Lappula canaria.*

Daucus ἐχινόκαρπος aut ξανθιόκαρπος major Cordi & Thalij, an Lappula canaria flore minore. *An Lapp. can.fl.minore.*

Daucus similis Pastinacæ silvestri quis sit Matthiolo, videant lectores. *Quis?*

Dauco vulgari congener Seselios Peloponnensis nomine ex Italia Camerario hort.missa, perquam aromatico semine, foliis pulchrè virentibus, nitidissimus an est Seseli? *An Seseli.*

Daucus λασιόκαυλος, cui Dauci angulosi Cordi notas plures congruere scribit Thalius, quis sit colligere nondum potuimus. *Qualis.*

Dauci genus tertium Fuchsij in iconibus (qui eandem figuram habet cum Seseli Tragi) Visnagam existimo. *Visnaga.*

Daucus tenuifolius Cordo in hist. l.2. c.75. (ubi annotatum, quærendum esse, an hæc sit Caucalis Matthioli, de quo dubito) qualis sit, ignoro. *Qualis.*

Quem Dauci Cretici titulo insignire cum aliis visum fuit, Daucum Cretensem verum Dioscoridis esse, plures conjiciunt. *Daucus Creticus.*

Est nobis Daucus quidam Tiburtinus, de quo seorsim dicturi sumus, & ejus folium ad Dauci Cretici radicem separatim pingimus. *Dauc. Tiburtinus*

Meu vulgare. Cùm Meo vulgari ſemen ſit hirſutum, non eſt cur Daucum eſſe credamus.

Mutellina. Mutellinam eſſe Dauci aut Cari montani genus credidit Geſnerus.

Quid? Per Daucum montanum, quem quoſdam nullâ ratione Wolffswurtz (Lupi radicem) vocare refert quid intelligat Geſnerus in deſcr. mont. Fracti lib. de Lunariis, nos latet.

An Saxifr. media? Daucus Selinoides Cordi, an eſt Saxifragia media: nec eſt Saxifraga minor, ut voluit Geſnerus.

An Saxifr. minor? Daucus coriophyllus ejuſdem Cordi, an eſt Saxifragia minor?

Quid? Daucum Cyanopum Cordi, exiſtimat Geſn. eſſe Pimpinellæ Tragi tertiam & minimam ſpeciem. Sed ejus opinio non approbanda videtur, imò res diligentiùs perpendenda proponitur. Noſtra ſiquidem eſt opinio non eſſe Saxifragam hircinam minimam.

Quid? Optaremus ut aliquis Apollo nobis diceret, quænam ſit planta Daucus coniophyllus Cordi in hiſt. l. 2. c. 124.

Quid? Tradit Geſn. de hort. in append. Dauci ſilveſtris genus, quod quale ſit, nobis non conſtat.

An Paſtinaca ſilv. Daucus ſilveſtris Galeni Anguillaræ, an Paſtinaca ſilveſtris germanica?

An Cicutariæ ſimilis. Daucoides Cordi minus Thalio, an Cicutariæ ſimilis!

An Cicut. latifolia. Daucoides minor Cordi Lobelio, an Cicutaria latifolia?

Cic. fatua. Dauci inutilis genus in arvis foliis Coriandri Geſn. hort. eſt Cicutaria fatua.

An Apium petræum Daucus anguloſi caulis Cord. hiſt. l. 1. c. 53. an Apium petræum quoddam?

Leviſticum. Dauci ſecunda ſpecies fortaſſis eſt Leviſticus vulgaris ſecundùm Manardum, & Fuchſium.

Libanotis Theophr. Dod. Dauci Dioſcoridis alterum genus Fuchſij in hiſt. inſcribimus Libanotidem Theoph. Bod.

Libanotis altera Dod. Dauci Dioſcoridis tertium genus Fuchſii, eſt Libanotis altera Dodonæi.

Silaum quorundam. Dauci ſpeciem, Daucum aſininum quibuſdam Cordi, vocamus Silaum quorundam.

Apium ſilv. Dod. Daucus quidam paluſtris Geſneri, videtur reſpondere Apio ſilveſtri Dodonæi, ſive Thyſſelino quorundam cum lacteo ſucco.

An Carvifolia magna. Dauci tertia ſpecies Tragi (quam ſibi nondum cognitam ait) an Carviſolia magna?

Hippuris. Apud Plinium l. 26. c. 7. Caucon de Anabaſi legitur, quam Hermol. coroll. 657. in aliquot codicibus Daucum vocari ſcribit, ac Hippurin ſignificari.

Ciminum. Dauci ſemine deficiente, Tract. qui pro quo, Ciminum accipit.

DAVCVS CRETICVS SEmine hirſuto.

Deſcr. DODRANTALI aut altiore eſt caule, tereti, ſtriato, hirſuto: umbella mediocris magnitudinis ſummo caule ramiſque extremis inſidet florum exiguorum, candidorum, pedicellis caneſcentibus, hirſutiſque hærentium: ſemen longum, incanum, villoſum, acre, aromaticum: folia lanuginoſa, cinerea, minutiſſimè diſſecta, ſæpè mihi etiam penitùs glabra viſa, atrovirentia: radix longa, digitali craſſitudine, terram verſus comata, ſapore Paſtinacæ germanicæ.

Icones. Fuchſiana figura, quia minùs bona erat, ideò aliam ex ep. Camerarij parandam curavimus, cui nos folium in inferiore parte adjecimus Dauci Tyburtini.

Daucus Matth. Daucum vocat Matthiolus in prior. com. legitimúmque facit, éúmque ex Creta tantùm adferri exiſtimavit, ac ait δαῦκον Græcis, ut etiam Daucum Latinis appellari: Mauritanis *Ducu, Gezar* ſeu *Ciezar*: It. *Dauco*: Ger. Beerwurtz: Hiſp. *Dauco Cretico*: Gall. *Carote ſauuage*. In poſt. com. cum mag. fig. lat. c. 79. *Ital.* c. 78. eadem nomina habet, ſed Daucum primum inſcribit. In hiſt. ger. cum addit. Camer. Daucum inſcribit (& ſic etiam in epit.) ac ſilveſtris Paſtinacæ genus (ein Geſchlecht der wilden Peſtnachen) conſtituit, vocatq; Bohem. Daywortz/ aut Oleſſnyk & Caprhnyndo. Cæterùm, is olim non deſcribebat. In hiſt. germ. & epit. deſcriptio concinnata potiſſimùm ex Dioſcoridis delineatione. Figuram in poſt. comm. mutavit nonnihil. Nomen germanicum Beerwurtz/ & gallicum *Carote ſauvage* non aſſumendum pro Dauco. Suſpicor autẽ Daucum Matthiolo nõ bene perſpectum fuiſſe & cognitum, quicquid ejus patrocinatores ſtatuãt de Matthioli Dauco, quaſi ſit pictura exotici Dauci, & diverſi à Dauco Cretico noſtrarum Alpium.





Camer. Sic námque ait ad hiſt. Matthioli Camerarius. Habẽt officinæ Dauci Cretici nomine ſemen, cujus figuram exhibeo, ut diſcrimen appareat, inter Matthioli figuram & hanc, quæ provenit in Sabaudicis montibus, non tamen differt à Cretico, niſi quòd minùs acre ſemen ſit, nec ita efficax. In epit. p. 536. dicit. Ad Daucum hunc facultates refer, quas Matthiolus ſuo adſcribit, nam figurâ non differt à Cretico, qui ad nos afferri ſolet, viribus tantùm eo paullò inferior. In horto nominat Daucum Cretenſem vulgarem.

Matth... Turn. Porrò, Matthiolus etſi de tribus loquatur generibus Dauci, unius tamen ſolummodo figuram proponit, quæ an primi, an ſecundi, an tertij Dauci ſit, non indicat. Non differt tamen à primi deſcriptione, inquit Turnerus, ſi odorem, ſaporem aliáſque Dauci vires habeat. Quòd ſi Italicum ſui Dauci nomen poſuiſſet, faciliùs in ejus cognitionem licuiſſet pervenire, verúmque an falſus eſſet Daucus judicare. Ego quidem Daucum primum non memini me videre.

Daucus Creticus Lob. De Dauco Cretenſi vero Dioſcoridis (ut vocat in adv. p. 323. & Icon. p. 722.) hæc prodidit Lobelius. Ut naturæ ſic appellationis cum Caucalide videtur particeps Daucus, quem etiam *ἀγρίαν* vocatum, à ſeminis in umbella quaſi ſurfureas verruculas & aſpergines oſtentantis effigie, à qua & viribus com-

munis nomenclatura fuit, diverſo alioqui folio à Daucis eſt: nam quod primum deſignat Creticum vocatum Dioſcoridi, à Selinoide non parùm differt, nec tamen id ſola Creta fert, quippe germanicæ Alpes non modò, ſed etiam Genuenſium colles, & Genevenſium circa Iuram rupes, hoc Cretico abundant, unde Lugdunum atque alia ad emporia hodie venum defertur eóq; pluris emitur etiam Venetiis, quia ad Theriacam & ſimilia antidota efficacius eſt, quovis alio congenere Dauco, cujus folia exilia, inter Fœniculum & Carottam media ſunt, umbellis candidis, paribus Anethi: copioſum ſemen, oblongum, ut Cumini, ſed lanugine albidum, guſtu acre, odorum, & cujus uſus potiſſimùm eſt: uſui etiam radix, quæ Paſtinaca minor, guſtu fervidiore & odoratior. Huic, quò minus ſit Creticum, ſi quid deeſt, Solum, Cœlúmve erit. Sanè effigie nihil, viribus autem perparum abeſt. Quo tempore Senenſis commentabatur in Dioſcoridem in Patavino vireto unam aut alteram plantam alebat, unde ille habuit, quod opinionem illi faciebat, non niſi in Creta oriri. Hæc Lobel. qui in Obſ. p. 416. Daucum Creticum vocat, ut & Pona in Baldo, Calzolar. Geſ. h. & ap.

Sed & Cæſ. l. 7. c. 15. Daucum Creticum nominat. Semen eſt, inquit, ex Creta nuper allatum, longius & anguſtius Fœniculo, candicans, lanuginoſum, acre, odoratum: ſed ejus plantam adhuc videre non licuit. Deſcribit autem Dioſcorides in hunc modum. Daucum aliqui Daucium vocant. Ac Creticum quidem eſt foliis Fœniculi, &c. Plinius de eodem inquit, probatiſſimum in Creta, &c. Hoc genus apud nos in collibus ſaxoſis naſcitur, herba Fœniculo ſimillima, brevior, candida: ramis in latera tendentibus: flore candido: ſemine farcto, brevi, vulgo Fendeſaxum vocant: utuntur pro Saxifraga. Hæc Cæſalp. quem non intelligimus. Si Plinius cum Dioſcoride de eodem Cretico intelligendus, de quo ipſe, cur novam poſuit deſcriptionem, quâ vulgare Fendiſaxum deſcribitur: nec demonſtratur qua in re differat ejus ſemen à Cretico, vel an ſit planè ſimile. conſiderandum an per Fendiſaxum intelligat Daucum Creticum cognominatum licèt apud nos proveniat ſemine non minùs lanuginoſo vel hirſuto, quàm ejus quod in Creta crevit.

Lugd. p. 716. Daucus primus Matthioli. Cluſ. pan. p. 700. Daucus Creticus, cinerei coloris folio, & viribus cum eo, qui in Creta inſula provenit, proculdubio conferendus. Caſt. *δαῦκον*, Daucum, Berwurtz germ. *Carotes ſauuages* gall. Figura Caſtoris non placet quamvis fortè verum Daucum intelligat. nomen gallicum & germanicum non convenit.

Ignarus homo Euch. Roëſlin neſcit quid ſcribat, confundens diverſas plantas, wild Moren / Daucum ſilveſtrem & Daucum Creticum. Icon repræſentat Carotam, quæ ante pro Baucia domeſtica exhibebatur.

Tab. Daucus Creticus, Candiſch Mörenkümel / *δαῦκος*, *δαύκιον*, Arab. *Ceſis*, Gloſſographo Avicennæ *Algoſarel*, cæteris *Gezar*. Lat. Daucus, Daucum, & Daucium. (cujus ſemen Arab. *Beſer Alg.ſarel*) Ital. *Dauco* & Hiſp. Gallis verò *Panet ſauuage*, Bohem. Daywore & Czapy hnyſdo / Belg. Croonkens cruyt / Germ. Möhrenkümel. Daucus Creticus dicitur Serap. lib. de temp. ſimp. c. 254. *Cartitan.*

Bauh. phyt. & pin. Daucus 1. ſive foliis Fœniculi tenuiſſimis: Daucum 1. Matth. Lugd. Daucum Creticum vocatum. Daucus, Lac. Creticus, Caſt. deſcr. Geſn. & Tab. Daucus Cretenſis verus Dioſc. Adv. Lob. ic. & Ger. Eid. Bauh. phyt. Daucus 2. montanus [*multifido longóque folio, addit in pin*] umbellâ candidâ: Daucus Cret. Geſn. h. Cam. apud Matth. & hort. Cluſ. pan. non ſolùm in Baldo, ſed & alpibus Helvetiorum collectus. Daucum montanum, Cæſ. Eid. apud Matth. Daucus 1. ſive folio Fœniculi: Daucum 1. Matthioli, Lugd. Dauc. Creticus, Caſt. Tab. Cæſ. Daucus Cretenſis verus Dioſcoridis, Lob. Item; Daucus 2. ſive Dioſcoridis, quem Lobel. id Adv. non ſolùm ex Creta legitimum adferri, ſed & Alpes Germaniæ eo abundare ſtatuit, ideóque placuit Dauci hujus figuram à Camerario propoſitam adjicere, quam Daucum montanum umbellâ candida nomino, & Daucum ſecundum Dioſcoridis cenſeo. éſtq; Daucus Creticus Geſn. & Cluſij, Daucus montanus Cæſalpini. Cur Daucum Creticum Matthioli j, & Lobelij frater Bauh. ſeparet à Geſneri & Cluſij Dauco Cretico, rationem non habet, ſiquidem diſcrimen non oſtendit. Fecit ſanè hoc contra mentem Lobelij, id quod ex ejus verbis ante recitatis conſtat. Variant quidem aliquantulum: nàm qui in Baldo, foliis eſt brevioribus compactioribus: qui verò in Helvetiorum alpibus & monte Waſſerfall / longioribus & rarioribus: & hujus Geſn. in ap. meminit, quem cum eo in Baldo eundem, aut certè ſimilem, & earundem virium ſcribit.

Daucus Creticus Montbelgardi in horto E. C. à me plantatus ſemen maturum produxit, quod decidens prodiit, ſequẽti anno: ſatus etiam ſequenti anno provenit. Copioſè in monte Salene, & aliis Genevæ vicinis, ubi in horto virebat Februario & Martio, florebat Majo, ſemen habebat Iunio. Inibi rizotomus quidã vocabat *Re à l'our* & *Patenalle ſauuage*, quod interpretor Radicem urſi & Paſtinacam ſilveſtrem. In præruptis item montium altiſſimorum rupibus ad Meridiem vergẽtibus propter S. Vrſinum ſemine maturo Iulio, & in vicinis montis rupibus Sainct Bre vulgò vocant, evulſimus tam glabro, quàm hirſuto folio, Majo florẽtem & jam tum ſemina ſatis magna ferentem. Reperi in monte Waſſerfall in deſcenſu verſus Balſtat / & priùs in monte Rhætiæ Braulio florentem Iunio, ubi deguſtatâ radice, videbatur mihi odor & ſapor Paſtinacę germanicæ. In mõtibus Vicentinis hic Daucus plurimus provenit. In Baldo plures legerunt. In Durrenſtain frequens, autore Cluſio, & Etſchero ubi inter ſaxa, tenui Solo aſperſa, naſcitur, ut difficulter ejus integra radix erui poſſit. Si Tabernomontano credimus, in Italia abundat in monte S. Angeli, Gargano & aliis pluribus. Quæ Lobelius de loco prodidit, vide ante. In montis Iuræ altiſſimis illis rupibus occurrit, quibus in monte Ducatu Neocomenſi Falcones nomen impoſuerũt, & illis, qui Bernatum ditioni ſubjacent, & ſuchet cognominantur. *Locus cum tempore.*

DAVCVS TIBVRTINVS
quibuſdam.

STUTGARDIÆ in horto Ducis VVirtembergici D. Schvvartz demonſtravit herbam umbelliferam parvam nomine Dauci Tiburtini, tenuibus foliis, ut Daucus Creticus. Toſſanus Carolus pharm. Burgundus miſit ſemen dicti Dauci, quod hirſutum erat, ut Dauci Cretici, ſed tenuius mihi videbatur. Hoc ſatum Montbelgardi in horto E. C. non provenit.

Figuram folij Dauci hujus Tiburtini exhibemus cum Dauco Cretico, quod ſeparatim pingi curavimus in inferiore iconis parte.

DAVCVS TERTIVS FOLIO
Coriandri flore luteo.

DAucus tertius, folia Coriandri, ſed minora & craſſa aliquantulum profert, caulem ſeſquicubitalis longitudinis, flores luteos in umbellis ut Ane- *Deſcr.*



Anethum, seménq; Cumini. Vere manduntur radices & folia, quæ aromatici gustûs sunt. Vulgò appellant κυονόποδι, quod Cornicis pedem significat, ut Bellus ex Creta ad Clusium in epist. scripsit.

Synon. Dauci hujus tertij Belli iconem exhibemus ex Ponæ Baldo. B.pin. Daucus 12. sive Creticus nodosus umbella lutea: Daucus 3. Creticus Belli, Ponæ & ep.1. ad Clusium.

DAVCVS PETRÆVS GLAVcifolius.

Descr. Radix capillata ex defluxis recentibus foliis sapore accedit ad Staphylinum sive Carotam, cum aliqua acrimonia: folia profert tenuiter divisa, sed rarius glabra, colore glauco, è mediocriter brevibus pediculis pendentia: caulis unicus ut plurimum, pedalis ac etiam cubitalis, tenuis per quem plerumque tria parva folia, pediculo caulem amplectentia, ramosus interdum (præsertim si planta sit minus novella) in tres ramulos divisus, in quorum extremitatibus umbellæ parvæ flosculorum alborum, quos subsequitur semen parvum, per maturitatem rubrum, ad Ammi vulgare accedens, aromaticum, cum aliqua acrimonia.

Provenit locis siccis & petrosis, ut in comitatu Montbelgardensi la Roche Bavam ad Dubim qua itur Isle, abundans semine maturo Septembri & Octobri.

DAVCVS ΛΑΣΙΟΚΑΥΛΟΣ Thalij.

Descr. Radice nititur candidâ, palmari, quandóque pedali, unicâ deorsum descendente, nonnunquam in duas trésve partes æqualiter crassas obliquè divulsâ, minùs crassâ parvo digito, odore Apij sativi, ac sapore etiam, sed fervidiore, diutius linguæ inhærente. Caulem depromit cubitalem & majorem, quandoque bicubitalem, infimâ parte ferè digiti crassitie, geniculatum, nonnihil teretem, sed plurimis striis evidentioribus angulosum, pilosum valdè. Folia ad singula genicula latâ alâ caulem ambiunt, quæ deinde in pediculum carinatum, oblongum, pedalem in inferioribus foliis diducitur, asperum & pilosum: cui in anteriore sui parte ad latera bini semper ex æquo sibi correspondentes, alij breviores pediculi, in brachiorum modum & ipsi canaliculati appenduntur, folia continentes, sicut & reliqua principalis pediculi pars, flavescentia ut plurimùm ex viridi, in ambitu profundè incisa, simili modo quo folia Carotæ nostræ sativæ dividuntur, sed in latiores tamen aliquanto particulas: suntque hæc attactu quidem mollia, hispida tamen leniter, præsertim in dorso ac ambitu. Porrò intra singulas foliorum alas adnata nova emergunt, hispida, & ipsa geniculis intercepta, juxta quæ genicula latiori alâ brachiolum amplexante pediculi canaliculati, prioribus similes, sed breviores prodeunt, foliis consimilibus præditi, sed quæ subinde etiam breviora fiunt, quo magis in plantæ cacumen devergunt. Præterea etiam ex qualibet alâ fermè foliorum tam caulis, quàm brachiorum, folliculus protuberans emergit involucro obtectus oblongo, ex quo demum sicuti & in caulis summo eodem modo prorumpit cauliculus, (ex oblongis ac imbricatis foliolis constans, quibus diductis fasciculus exeritur plurimorum petiolorum, leniter striatorum ac pilosorum, agminatim caliculo inhærentium, quorum singuli expandunt parvam, & convexam umbellam, candidam aut flaventem quandoque leviter odoratam: sequuntur quemlibet flosculum bina semina, sibi invicem cohærentia, subrotundiora in ambitu, aliàs verò altera parte lata, echinata, fulva, simila Carotarum seminibus.

Dauci angulosi Cordi [*An Apium petræum quodam?*] notæ plures huic congruunt, sed non omnes. Folia profundiùs usque ad pediculum dissecantur, in ambitu tamen serraturam nullam habent, nisi dentatas paucas impressiones. Deinde Cordus procul dubio non præteriisset, ejus evidentissimam pilositatem caulis, cùm aliàs singula diligenti industriâ prosequatur. Præterea caulis licèt sit striatus, tamen non circa radicem triquetram figuram ostendit. Demum nihil villorum circa radicis caput ex amissis foliis obtinet. Sed hæc omnia potiùs (ut & aliæ Dauco anguloso attributæ notæ) in Libanotide amara reperiuntur, quam tamen seorsim Cordus alicubi descripsit, in libello cui titulus fuit, *Liber VI.* quem ipsius Cordi αὐτόγραφον olim apud Æmilium vidi, qui nondum editus est, licèt quædam capita inde desumpta quatuor stirpium libris sint inserta. Tamen non dubito nostram Daucum (inquit Thalius) Cordo fuisse cognitissimam. *An D[au]cus [angu]losus [Cord.] hist.*

Nascitur maxima ex parte in ericetis, locis apricis, præsertim in montibus circa Gerenrodam: imò etiam Stolbergæ in monte urbi proximo ad dextram ante portam Septentrionalem sitam Kaltenthal. item in loco pratensi Harcyniæ dicto auff der Langen. *Liban. amara Cordi.* *Locus.*

Quis Daucus hic Thalij sit, hactenus divinari nondum possumus, ideóque natalium ejus incolas, aut saltèm qui hujus cognitionem habent, rogatos volumus, ut de eo nos moneant. *Daucus [se]linoides Cord.*

Quia Daucum suum Thalius cognitum affirmat Cordo, non autem pronunciat quo nomine, ideò si Ioanni Schwab credunt lectores, Daucum hunc Thalij, Daucum selinoidem Cordi judicabunt, de quo mox.

B. pin. Pastinaca 3. sylv. hirsuta echinato fructu: Daucus λασιόκαυλος, i. e. hirsuto caule, Thal. an Daucus angulosus, Cord. hist. *C. Bau.*

DAVCVS TENVIFOLIVS Cordi.

Descr. Daucus tenuifolius primo anno, quo è semine prodit, folia tantùm profert, silvestri Pastinacæ similia, multò tamen minora, glabra & per terram strata. Sequenti postea anno caulem erigit pede proceriorem, teretem & foliis circa genicula præcinctum singulis, iis quæ circa terram sunt minoribus, umbellam in summo caule Æstate unam atque alteram fert, minimis, candidisque flosculis plenam: quibus singula succedunt duplicia semina ante maturitatem superiùs rubentia, sativo Petroselino æqualia. Radice nititur annuâ, admodum gracili & subflavâ, quæ gustu aliquantulum acris est. folia silvestri Pastinacæ similem saporem habent. semen verò fervore cæteras partes vincit.

Nasci-

Naſcitur aſperis,apricis & editis locis,plurimúmque quà ex Hildesheimia Hanoveram itur, unius milliaris germanici ſpacio Hildesheymia.

Geſneri opinione Caucalis Matthioli fuerit,Daucus hic tenuifolius Cordi. Nobis verò inclinat animus eſſe Daucum noſtrum petræum glaucifolium, judicium tamen eſto penes alios.

DAVCVS SELINOIDES Cordi.

FOlia à radicis capite emittit utrinque à pediculis exeuntia, Apio ſimilia, paulò tamen oblongiora, nec ita ſplendida & glabra, ſed aliquantulum rugoſa, ambitu inciſa, & per terram ſparſa: è quorum medio caulis aſſurgit cubitalis, gracilis, ſtriatus & geniculatus, ſingulis foliis geniculatim veſtitus, prioribus multò tenuiùs inciſis. habet adnata & ramulos aliquot caulis,in quorum ſummitatite parvæ ſunt umbellæ, Æſtate candidis floſculis plenæ: quibus ſuccedunt exigua, oblonga & in fuſco rubentia ſemina, ſingulíſque floſculis bina, & ſibi invicem conjuncta. Radice nititur duorum plerumque dodrantum longitudine, minimo digito paullò graciliore,terete,colore candidâ, & perenni.

Naſcitur campeſtribus lutoſiſque locis,ac pratis. Radix guſtu acris & fervida eſt, quæ ſi diutiùs (cùm recens adhuc eſt) attrectetur, manúſque ad os & nares ferantur, eas partes quibus admotæ ſunt manus,leniter exulcerat,idem efficit decoctæ vapor & halitus,inſuper etiam capitis gravedinem, attractoriâ vi, quam efficacem habet, facit. odorem ſpirat ſimiliter acrem. ſemen utraque facultate radici reſpondet.

Daucum hunc Selinoidem Cordi putat Geſnerus eſſe Saxifragam minorem, Pimpinellæ ſimilem [*Saxifragiam hircinam, Pimpinellam minorem*] cujus iconem dedit ex Trago. Nos contra Saxifragiam mediam conjectamur. Ioannes Schwab tamen aſſerit eſſe Daucum λαπέκαυλον Thalij, quem autores incognitum ſibi fatentur. Et certè deſcriptio reſpondere deprehenditur, licèt Thalius de guſtu & facultate radicis ſui Dauci talia non prodiderit.

DAVCVS CORIOPHYLLVS Cordi.

FOlia circa radicis caput profert, partim Coriandro, partimque Paſtinacæ ſimilia, per terram ſtrata, à quorum medio caulis exit pedalis, aut nonnunquam cubitalis,gracilis,teres,ſolidus,geniculatus, ſubtilibus ſtriis ſulcatus, & in purpura (cum in conſiſtentia eſt) rubens umbellis, floſculis, eorúmque colore & ſemine, Dauco Cyanopo [*de hoc mox dicendum*] ſimilis exiſtit. Radicem habet pedis, aut nonnunquam duorum dodrantum longitudine, Selinoide graciliorem, teretem, candidam, & perennem. Sapore * odore exulcerante. acrimonia tota herba Selinoidi Dauco reſpondet.

Naſcitur ubique in cultis campis, & ſecus vias, Solo qualicunque.

Si conjectura noſtra non fallat, erit Daucus hic coriophyllus Cordi, Saxifragia minor.

DAVCVS CYANOPVS CORDI.

FOliis,caulibus,umbellis earúmque colore,ſeminibúſque Selinoidi ſimilis eſt,preterquam quòd caulis brevior & magis teres ſit, & vix evidentibus ſtriis ſulcetur: lanugine etiam tam caulis, quàm folia tenui brevíque veſtiuntur. Radice nititur perenni, paulò minore, quàm Selinoides Daucus, foris nigra & aliquantulum tuberoſa, intus autem candida,quæ præciſa, aut abrupta omninò cæruleum liquorem remittit. Sapore & odore Daucum Selinoidem æmulatur,ſed paullò imbecillior exiſtit.

Naſcitur aſperis,arenoſis,ſabuloſis & aliquantulum editis locis, congeſtíſque arenâ tumulis, & aggeribus,plurimúſque VVirtembergæ.

Daucum hunc Cyanopum Cordi, exiſtimat Geſnerus eſſe Pimpinellæ (meliùs,ſi vis,Saxifragæ) tertiam & minimam ſpeciem.Nos autem hanc opinionem non recipimus. nec deſcriptiones reſpondere videntur. Daucum verò Cyanopum cognominat à cæruleo radicis liquore prædicto (Dauco Selinoide) ſimilem,ſed minorem.

DAVCVS CONIOPHYLLOS foliis Cicutæ,Cordi.

DAucus Coniophyllus caulem habet Dauco Selinoidi ſimilem, folia verò in brachiatis utrinque pediculis producit in latitudinem explicita, & Cicutæ modo in tenues partes inciſa. adnata caulis à geniculis emittit longa,in cacumine laciuſculas umbellas candidis floſculis ferentia: quibus ſemina ſuccedunt Selinoidi ſimilia. Radice nititur candidâ, Coriophyllo Dauco æquali, aut nonnunquam majori & perenni. facultatibus Selinoidi reſpondet.

Naſcitur umbroſis, herboſis atque editis locis, deſcriptore Cordo authore,Solo pingui.

Optaremus, ceu ante quoque diximus, ut nobis aliquis Apollo diceret,quænam ſit hæc Daucus Coniophyllos Cordi.

DE PASTINACA, SIVE STAPHYlino veterum, ſilveſtri & ſativa, quæ etiam Daucus quibuſdam Græcis dicitur.

CAP. XXIX.

PAſtinaca ſilveſtris [*σταφυλῖνος ἄγριος*] folia habet Gingidio ſimilia, at latiora & ſubamara [*ὑπόπικρα, pro quo vet. ὑπόπυῤῥα, male. Sarrac.*] caulem rectum, ſcabrum, umbellam ſimilem Anethi, in qua flores inſunt candidi, ac in medio exiguum quiddam, colore purpureo & ferè ad croceum inclinante. Radix eſt digiti craſſitudine,dodrantalis, odorata,&,ſi decoquatur,eſculenta.Hujus ſemen potum, ſubditúmve [*ἢ προστεθεὶς, vet. caret*] menſes ciet. Convenit & ægrè mejentibus, hydropicis, atque pleuriticis, in potione: nec non & venenatarum beſtiarum morſibus ictibúſque prodeſt. Sed & aiunt,qui illud præſumpſerint ab illis minimè lædi. Conceptum quoque adjuvat. Radix autem quæ & ipſa urinas pellit, venerem præterea ſtimulat, & partus appoſita ejicit. Folia verò trita & cum melle impoſita phagedænica ulcera repurgant. Hortenſis verò Paſtinaca [*ὁ ἐγκηπευτὸς σταφυλῖνος*] cibo aptior ad eadem pollet, attamen viribus inefficacior. Cæterùm, Paſtinacam ſilveſtrem inter nothas appellationes, ſunt qui Ceras, qui Comen [*κερασκόμην, Ceraſcomen legit Sarrac.*] vocent. Romani Carotam, vel Paſtinacam ruſticam [*erraticam, Marcell.*] Ægypti Babibyron, Aphri Sicham. *Dioſc. Sarrac. illuſtratur.*

Theophraſtus (juxta opinionem Cæſalpini) Paſtinacam ſativam Daucum vocavit, quam Theodorus ſimpliciter Paſtinacam vertit: inquit enim in Arcadia naſci colore croci [*κρόκον*] ſpecie Lauri [*δαφνοειδὴς*] Ita namque Cæſalpinus quoque legendum monet. *Theophr.*

monet. Et sanè verbum δαφνοειδὲς postponendum erat, ut herbam propriam significaret, nec conditio foret Pastinacæ, quæ enim Lauri similitudo esse potest in ullo genere Dauci aut Pastinacæ? nisi Pastinacam germanicam intelligat; latifolia enim est, ut particulæ quandam Lauri speciem habeant. Scribit præterea Theophr. in agro Pratensi præstantiorem cæteris nasci; huic vim calfactoriam esse; radicem nigram. Et alibi l.9.c.22. Pastinacam in agro Spartensi Achajæ laudatissimam referri, naturâ calfactoriam, radicem nigram. Quibus verbis insinuat illud genus, quod sanguinei coloris est, inquit Cæsalpinus. niger enim appellari solet hujusmodi color, ut uva nigra & vinum nigrum.

Athenæus. Diphilus apud Athenæum l.19. Pastinacam esse tradit acrem, satis alere, mediocriter juvare stomachum, alvum pellere, inflare, ægrè coqui, ciere lotium, satis ad venerem stimulare, ideóque à nonnullis Philtron vocari. *Philtron.* Numenius etiam in Piscatorio silvestrem Pastinacam nominat. Sed & Nicander in Georgicis Pastinacæ in arido solo radicem figentis meminit, Staphylini sc. agrestis, in asperis locis frequentis. Phanias lib.5. de plant. de Staphylino ita scribit: Ejus plantæ quam Pastinacam vocant, semen aiunt [*hunc locum Dalechampius ait valdè corruptum, sed in q. ibus non ostendit*] contra sepas esse utile. Primo verò libro: feminis exortum Petaso similem, & instar umbellæ Anisi. Staphylinum Diocles lib.1. *Astaphylinum* de tuenda valetud. etiam Astaphylinum nominat, eum nimirum, quem Caroton [*alij Cod. legunt Carton, alij Caron. nos, inquit Dalechampius, adhuc Carotes*] *Carton Caron Carotes.* vocant (magna est ea, procera, sativáque Pastinaca) succi melioris, quàm silvestris, quæ magis calfacit, & pellit urinas: stomacho sativa grata est, ac facilè digeritur [*εὐοικονόμητός ἐστι. Dalech.*] ut Diphilus asserit. Et hæ apud Athen. de Pastinaca leguntur.

Plinius. Ex iis [*quæ lignosiora sunt reliquis in hortis nascentibus in cartilaginem migrare, à nobis, ait l.19.c.5. Plinius. positis quibusque, quod mirum, vehementia saporis inest*] Pastinacæ unum genus agreste spontè provenit, Sta- *Pastinaca agrestis. Staphylinos* phylinos græcè dicitur. Alterum seritur radice, vel *Satio.* semine, primo Vere, vel Autumno, ut Hygino placet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm altissimè refosso. Annicula utilis esse incipit, bima utilior, gratior Autumno, patinísque maximè. & sic quoque virus [*vis, M.*] illi intractabile est. Hi- *Hibiscum.* biscum à Pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis: sed medicinæ utile. Est & quartum genus, in *Quartum genus.* eadem similitudine Pastinacæ quam nostri Gallicam *Pastin. gallica,* vocant. Græci verò Daucon, cujus genera etiam quatuor fecêre. Seritur autem & Pastinaca utroque tempore, Vere & Autumno magnis seminum intervallis, non minùs quàm ternorum pedum, quoniam *Pastin major.* spatiosè fruticat. Nervus autem Pastinacæ majori, at duntaxat anniculæ, idem [*cum Silere*] longitudine inest, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magnâ parte relictâ: quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Idem l.20.c.4. Pastinacæ simile Hibiscum [*Pastinacam pratensem vocat, l.21.c.15. veriùs oblectamentum quàm cibum*] quod Molochen agriam vocant, & aliqui Pistolochiam, hulceribus cartilaginis, & ossibus fractis medetur. Folia ejus ex aqua pota alvum solvunt, serpentes abigunt. Apum, vesparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem ejus ante solis ortum erutam involvunt lana coloris, quem nativum [*is aut niger est, aut fuscus, φαιὸς, Dalech.*] vocant, præterea ovis, quæ fœminam pepcrit, strumisque vel suppuratis alligant. Quidam ad hunc usum auro effodiendam censent, cavendúmque ne terra attingat. Celsus & podagris, quæ sine tumore sunt, radicem ejus ex vino decoctam imponi jubet. His ad[...]c.5. dicti libri. Alterum genus est Staphylinos, quod Pastinacam erraticam vocant. Ejus semen contritum, & in vino potum, tumentem alvum, & suffocationes mulierum, doloresq; lenit, in tantum ut vulvas corrigat, illitum quoque è passo ventri earum prosit: viris verò prodest, cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & urinam, & phagedænas ulcerum sistit, recens cum melle impositum, vel aridum farinâ inspersum. Radicem ejus Dieuches contra jocinoris ac lienis, ilium, lumborum & renum vitia, ex aqua mulsa dari jubet. Cleophantus & dysentericis [*dysenteriis vet*] veteribus. Philistio in lacte coquit, & ad stranguriam dat radicis uncias quatuor: ex aqua hydropicis similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, feriri à serpentibus negantur, aut qui ante gustaverint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse Staphylino dixit, fortassis quoniam venerem stimulari hoc cibo certum est: ideò conceptus juvare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & sativa pollet. Efficacior tamen silvestris, magisque in petrosis nata. Semen sativæ quoque contra scorpionum ictus ex vino, aut posca, salutare est. Radice ejus circumscalpti dentes, dolore liberantur. Et hæc Plinius.

Galenus simpl.6. inquit. Daucus, quem quidam Staphylinum nuncupant, agrestis quidem domestico minùs est esui idoneus. cæterùm, in omnibus vehementior: at domesticus esui aptior, sed imbecillior: acrem & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter jam comprehensa, flatuosum quiddam habet, ac venereum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad venerem ciendi potentiam possidet. Agrestis verò planè flatu caret, quod ἄφυσον vocant, ac proinde urinam mensésque ciet. Idem 8. simpl. Staphylinus sativus imbecillior, agrestis ad omnia potentior est. Urinas mensésq; provocat cùm herba quidem tota, tum maximè semen ac radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem ulcera phagedænica quidam foliis ejus viridibus cum melle, quo pura reddant, illinunt. *Gale[...]*

Plinium à Columella nonnulla mutuasse, ex Columellæ verbis patet. Potest, inquit, duobus seri temporibus Pastinaca, Autumno nimirum & Vere. Autumno circa calendas Septembris, vel meliùs Vere ante calendas Martias, Februario. Locis verò siccis, aut tepidis, qualia sunt Calabria, & Apuliæ maritima, potest circa Idus Ianuarij terræ committi. Convalescit altè pastinato & stercorato loco, sed quàm rarissimè ponenda, ut majora capiat incrementa. *Sati[...] temp[...]*

Si liceret in plantis, quod in Republica fit aliquando, mutato nomine legentes fallere, exiguus in Pastinaca labor modò nobis esset, inquit Marcellus, nec præteritam à peritioribus Pastinacam à Dauco secerneremus: siquidem Pastinaca eodem cum Dauco nomine gaudet. *Dau[...]* Sed cogunt diversæ gentium in plantis appellationes, ob diversas quidem vires, neque easdem penitùs notas, earum discrimina, quæ alioquin unum idémque sunt nominibus, tradere, dubitaréque quid Dauco cum Pastinaca idem nomen apud antiquos fecerit, & an sit Staphylinon (quam Romani Pastinacam dicunt, cujúsque duplex genus sativum scil. & agreste: rursúsque agrestis multiplex potiùs divisio quàm genus) agreste, eadem cum Dauco, an alterius generis herba? *Sta[...] nom[...] Gum[...] filiæ[...]* Sciendum igitur illud est, Staphylinum à Græcis simpliciter Pastinacam dici olus, & oleris notissimam & quotidiani usus radicem, nullâque adjectâ notâ aliâ sativam semper intelligi: sic Columella canit:

Lætetur, mollémque sinum Staphylinus int mbret: *Sta[...] nus.*

Seren-

Serenda enim in hortis tunc numerabat. Idem l.10.c.4. Tunc agrestis Pastinaca & ejusdem nominis edomita, quam Græci Staphylinum vocant: edomitam sativam intelligens: silvestrem verò addito silvestris discrimine, appellant σταφυλῖνον ἄγριον, Pastinacam silvestrem, intelligúntque eam, quæ locis incultis nascitur, ac sativæ pariter frondeat & floreat, sed minore radice & magis fibratâ. Agrestem Staphylinum Galenus vocari tradit. Testísque est Paulus 6. simpl. Sed manifestiùs 1.cap.de his, quæ edendo radices habent, in quo cùm plures alias numerasset radices, σταφυλῖνον καὶ δαῦκον ait: q.e. Staphylini autem & Dauci, sativam & silvestrem Pastinacam intelligens. Plinius præterea & ipse congenerum duarum radicum discrimina apertè indicavit. Nec dubitandum cuipiam est, quin Staphylinus Græcis & Pastinaca Latinis simpliciter dicta, in hortis consitam non significet, longiorem, crassiorem, nec fibris capillamentísve tot quot silvestris in terra hærentem: Daucus verò illis; nobis agrestis Pastinaca, silvestrem illam significet in arvis, pratis, & incultis locis per se nascentem, cujus radix per Hiemem satis grata in cibis etiam fit. Estur enim cruda in acetariis, sed cocta suaviùs respondet & sapit. Superest modò ut dicamus (si sativa tantùm & agrestis Pastinaca sit: illáque simpliciter Pastinaca; hæc Daucus quondam, aut silvestris Pastinaca dicta fuerit) cur duobus capitibus diversis locis, primúmque sub titulo agrestis Pastinacæ; mox sub Dauci voce de eadem planta Dioscorides egerit: sed quòd variante in diversis gentibus earum herbarum natales & vires natura testari in medicina seorsum id oportebat. Plura enim Daucorum genera numeravit antiquitas, non genere, sed natali solo diversa, indicavitque id Plinius. Ex cujus verbis conjicere facilè est, quondam in græcis non omnem silvestrem Pastinacam, Daucon vocatum fuisse, id quod & Theophrastus indicavit. Ex quo absurdum fuerit bis de eadem planta diversis nominibus actum fuisse. Primùm ut quas habet in Medicina vires agrestis omnis Pastinaca, ubique nascens indicaretur: mox Dauci appellatione Creticâ, ut ille in Dauco ait, & certis locis doceretur: cujus propriæ vires propriam sibi etiam historiam exigerent. Potuit & illud in causa esse, quòd quo tempore hic medicinam suam commentabatur Dauci appellatio non omnibus silvestribus Pastinacis respondebat, sed Creticæ tantùm. Quos enim nos testes citavimus Galenum & Paulum, cùm ostenderem paulò ante, eundem illis esse Daucum & silvestrem Staphylinum, Dioscoridi posteriores fuerunt, & quod certæ rei ante eos æstimationem habuerat, mutatâ, ut cæteris humanis rebus fit, vocũ fortunâ aliud significare potuit. Quotidie enim fieri videmus, quod Flaccus ait, perire multas, renasci multas subinde voces, si velit usus;

Quem penes arbitrium ius est & norma loquendi.

Nobis, ut tam multa colligamus, pro comperto est, agrestem Staphylinum & Daucum Græcis eandem radicem ex multo tempore esse, & à Latinis erraticam Pastinacam vocari: & in Dioscoride non damnandam ejusdem plantæ duplicem historiam. Factum enim id est, vel ob diversas vires & notas quas Cretensis, & in Achaia nascens Daucus haberet, ob quas à communi Staphylino hac voce separavit: vel in quam partem nos propensiores trahimur, quum Dauci vox antiquiore illâ ætate privatim inter silvestres Staphylinos aliquam indicans à posterioribus ob similitudinem ad totum eorum genus translata fuerit, pertinétq; eo quod Plinius ait, Est & quartum genus in eadem similitudine Pastinacæ nascens, quam nostri Gallicam vocant, Græci verò Daucon. Ex his enim ratiocinari licet Dacum similem Pastinacæ erraticæ, esse non eũdem, & à Romanis nomine gentis distingui quemadmodum in Græcis à Staphylino agresti alio nomine distinguebatur. Hunc sive silvestrem Staphylinum, siue Daucon appellet aliquis hic κέρας, cornu vocari ait, quod & Græcorum Lexica testantur, in quibus legitur: σταφυλῖνος ἄγριος ὅν τινες κέρας καλοῦσι. credimusque nos quod paulò antè dictũ est, à cornu formà & longitudine sic dictum à Græcis fuisse, potuit tamen, & aliâ ratione sic vocari à fibrata & capillata radice, quam habet. κέρας enim ut testatur Plutarchus in libello, cui titulus est, Vt orbi in terrestribus, sc. an aquatilibus maior prudentia sit, antiquis Græcis τρίχα, i.e. capillum significabat. Cujus significationis indiciũ est κείρασθαι verbum, quod tõdere est, & κουρά nomen, i.e. tonsura: & qui apud Archilochũ κεροπλάστης legebatur, ὁ περὶ κόμην καλλωπιστής, i.e. qui in ornanda coma occupatur. Quæ sententia melior & probanda magis videtur Marcello (cuius verba hactenus recitavimus) ob id quod statim sequitur. Sunt qui & comam Staphylinum agrestem, ob eandẽ sc. causam vocent. Adrian. Turnebo porrò Pastinaca herba videtur nomen ex eo invenisse, quod pastinum referat, & tanquam habeat. Est autem antiquis, ut Columella refert, Pastinum ferramentum bifurcum, plantandis malleolis aptum. unde repastinatæ vineæ veteres dictæ, quæ refodiebantur.

Daucus nõ est Pastinaca erratica.

Cerας.

Pastinaca unde dicta.

Pastinacæ nomine sequentes gaudent plantæ, quantum quidem hactenus intelligere potuimus. *Æquivoca.*

Pastinaca silvestris, sive Staphylinos Græcorum, de quo jamjam dicemus. *Pastin silv.*

Pastinacæ sativæ & Staphylini sativi, dicuntur Carotæ albæ, luteæ, rubræ & nigræ. *Past. naca sativa*

Pastinaca Syriaca, sive Secacul Arabum quibusdam, genus Rapunculorum. *Past. Syriaca.*

Pastinaca sativa Germanica, quibusdam Staphylinus, Pastinaca, quam quidam Sisarum sativum censent. *Pastin sativa germ.*

Pastinaca & Staphylinos quibusdam, quam nos Pastinacam Germanicam silvestrem dicimus, quibusdam Elaphoboscum. *Pastin syl. germanica.*

Fallitur Oliverius de Serres in Theat. agric. concludens Betam rapaceam esse speciem Pastinacę sive Carotæ. Est potiùs Betæ species. *Betæ species.*

Tragus l. 1. c.152. loquens de Carvi, ait Æginetam l. 1. & Athenæum, Pastinacam majorem vocasse. *Carvi.*

Pastinacæ silvestris genus dici potest Dacus. Et licèt Galenus clarissimè ostendat Daucum non esse Pastinacam sibi, tamen se declarat aliis Pastinacam agrestem appellari. *Daucus.*

Pastinaca nigra silvestris Cordi & Ligustrum Matthioli, Gesn. hort. Silaum à nobis vocatur. *Silaum.*

Pastinacæ genus radice nigrâ in Pratensi agro Theophrasti Trago, inscribitur à nobis Peucedanum. *Peucedanum.*

Matthiolo in epist. ad Cortusum Visnaga nihil aliud repræsentare videtur, quàm domesticæ Pastinacæ speciem. *Visnaga.*

Pastinaca marina vulgo vocatur, quæ Matthiolo Crithmum secundum spinosum. *Pastinaca marina.*

Plinius, authore Cæsalpino, Pastinacæ nomen tribuit Hibisco, in genere Malvæ. *Althæa.*

Sisarum, à Trago lib.1.c.146. nominatur Pastinaca exigua. Item lib.2.c.60. Pastinaca minor. *Sisarum.*

Laver quam Pastinacam aquaticam fecit Lobel. in Advers. Sion odoratum dicimus. *Sion odoratum.*

Considerent lectores an Cordus in Diosc. lib.3. c.85. item lib.4.c.83. per Pastinacam Gallicam Plinii, *Saxifragia maior.*

intelligat Saxifragiam majorem, ut nobis sit verisimile.

Brancam ursinam, quam Pastinacæ genus credidit Tragus, Spondylium inscribimus.

PASTINACA SYLVESTRIS, SIVE STAPHYLINUS Græcorum.



Descr.

IN promptu est sylvestris Pastinacæ ex sativa dicenda faciem novisse: radix minor, acrior: caules altitudine pares, sesquicubitales, striati, hirsuti, in alas divisi: folia minutim dissecta, similiter, atrovirentia, hirsuta: flores in umbella consimiles, candidi; at flosculus umbellæ medius purpurâ rubet: delapsis floribus succedũt semina brevia, striata, hirsuta; tum verò convoluta umbella, cavitatem ceu aviculę nidulum in medio deformat.

Baucia secundum Monachos. Pastinacæ sylvestris in pluribus locis meminerunt Monachi in Mesuem. Et primò quidem dist.1. cens.11. his verbis. Baucia licèt nonnullis variè exponatur, secundùm tamen Dioscoridem, Serapionem & quamplurimos authores, imò secundùm veritatem, est Pastinaca sylvestris. Est etiam Carvi agreste, *Carvi agreste* sive silvestre: quoniam tria hæc sc. Baucia, Pastinaca silvestris, & Carvi agreste, sunt unum & idem. Et cens.41. Non desunt, & præcipuè recentiorum, qui Bauciam & Daucum, unum & idem esse affirmant. Etenim Serapio de eis separatim capitula facit, & Bauciam inter plantas calidas in secundo, Daucum verò inter calidas & siccas in tertio scribit: ergo non sunt idem. Dioscorides quidem sub nomine Bauciæ caput non habet, sed sub nomine Staphylini, sive Pastinacæ erraticæ. quod idem est. Vt patet concordando caput Serapionis de Baucia, cum capitulo præfato Dioscoridis de Staphylino. Et infra ipse Dioscorides habet cap. de Dauco, quod concordat cum capitulo de Dauco Serapionis. Marcellus autem super capitulum Dioscoridis de Pastinaca erratica multa dixit: ultimatè conclusit idem esse Daucum & Pastinacam erraticam: & quod Dioscorides non à diversitate rerum, sed à varietate locorum & virium varia de eis scripsit capitula. Nos autem salvâ semper veritate, sicut de eis Dioscorides, Plinius, Serapio, & alii fide digni authores diversa faciunt capitula: ita credimus & absque dubio tenemus res esse differentes. Præterea nonnulli dicunt, quod *Daucus nõ est semen Bauciæ.* Daucus sit semen Bauciæ, quod non ita esse, facilè probatur per Avicennam in 5. canone, videlicet in descriptione, quæ intitulatur, Ars Scoriæ decoctæ: & est prima descriptio, in qua habet semen Bauciæ, & semen Dauci immediatè unum post alterum. Si autem Daucus est semen Bauciæ, ad quid iterum posuit semen Dauci? Nunquid reperitur semen de semine? Vt possit stare Daucus pro semine Bauciæ: & semen Dauci pro semine seminis Bauciæ? Non obstante, quod ipse Avicenna in descriptionibus suis de Dauco, & Baucia seipsum confundat. Sed nota, quòd Avicenna scribit caput Bauciæ, in litera g. sub nomine Gezar, quod quidem Luminare majus minimè animadvertit: quia in Diacurcuma magna, declarans Daucum, asserit capitulum Bauciæ, Avicennæ non reperiri. Insuper autem multa fuissent tanquam necessaria interserenda, pro tot diversitatibus opinionum doctorum de Dauco, & Baucia declarandis: sed ut ne lectionis prolixitate legentis animus fastidietur, curiosis lectoribus omnia perscrutanda relinquimus. Hoc tamen non prætereundum existimamus. Quia cùm sint plures Dauci & Bauciæ species, & inter se Daucus & Baucia sive Pastinaca parùm differant: non pro multo inconuenienti tenemus, administrari alterum pro altero. Sed quia Daucus Creticus est cæteris laudabilior, si potest haberi, apponatur tam pro Dauco, quàm pro Baucia. Apud nos quidem tres tantùm species Bauciæ, seu Pastinacæ, id est, Staphylini reperiuntur: duæ sylvestres & vna domestica Carota nuncupata: sylvestrium autem una elevatur in cubitalem altitudinem, & aliquando plus vel minùs, secundùm loca, quæ in medio umbellæ floridæ & albæ habet aliquid parùm cærulei, seu violacei coloris. Quam equidem speciem, pro Baucia, sive Pastinaca erratica, sive Carvi agreste, recipimus: quia Dioscoridis descriptio & aliorum de Pastinaca erratica, & descriptio Serapionis, & cæterorum de Baucia, magis conveniunt huic, quàm alteri, Dauco scilicet Cretico. Huc usque Monachi, qui Bauciam, Pastinacam sylvestrem & Carvi agreste unum & idem esse statuunt. Ab iis quoque reprehenditur Marcellus, quòd Daucum & Pastinacam erraticam esse concludat, ídque firmis ostendunt argumentis, ea scilicet inter se differre. Notant præterea Avicennam quòd ea confundat. Sed etiam ab iis taxatur Luminare Majus, quòd caput Bauciæ apud Avicennam non reperiri dixerit, cùm tamen id ab eo nomine Gezar describatur. Plura tamen satis obscura hîc ab iis scripta sunt, quæ dilìgentiùs consideranda. Si quis caput Serapionis de Iezar, sive Baucia conferat cum Pastinacæ silvestris capite Dioscoridis, inveniet unam eandémque esse plantam, ut etiam meritò asserunt Monachi, qui ante dist. 1. cens. 8. in hæc verba prorumpunt. Secundùm Haliabbatem, qui (si non est additio interpretis) asserit absolutè Been esse Pastinacam sylvestrem, potest poni ipsa Pastinaca silvestris. Ait enim in 2. Practicæ, 43. Been quoque duæ sunt species, est enim rubeum & album & est Pastinaca silvestris, &c.

Pastil speci

Mai repre dstmu

Been

An Corn. in Diosc. hanc Pastinacam silvestrem, per Siser silvestre, quod Germanos **wilde Mören** appellare ait, intelligit. Item alibi, per Dauci semen, officinis matum, quod Germanis **Veld Mören** & **Vogelneste**/ Avium nidos, vocare refert. *Sise* *Dau*

De Pastinaca erratica, sive Pastinaca silvestri (ut vocat) hæc scribit Matthiolus. Falluntur qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cujus florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat. Aliud enim est, à Pastinaca erratica Daucus. Nam licèt tam ex Dioscoridis, quàm Galeni sententia, Daucus à silvestri Pastinaca parùm, vel potiùs nihil viribus differat, ob ídque alterum alterius vice in medicinæ usu capi possit; non tamen rectè dici potest, Daucum erraticam esse Pastinacam. Eadem ferè repetit Matth. dicto lib.3. in Dioscor. cap.69. his verbis. Tametsi nonnulli inveniantur, qui Daucum ab erratica Pastina-

stinaca, nihil prorsus differre contendant, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum; ij tamen manifestè falli deprehenduntur. Nam etsi rectè dici possit, Daucum esse sylvestris Pastinacæ genus; non ob id tamen illa fuerit unquam sylvestris Pastinaca, cujus meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam & eandem plantam esse Daucum, & agrestem Pastinacam credidisset Dioscorides, de iis sanè seorsum non disseruisset, neque alterum ab altera propriis capitibus disjunxisset. Cæterùm, cùm non desint, quibus videatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, videndum est, an ita se res habeat. Mihi quidem inter eas discrimen fieri voluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quòd Dioscoridem secutus, & ipse varias utrisque tribuerit vires, easque diversis locis descripserit. Dauci siquidem lib.6. Pastinacæ verò lib.8. simpl. mentionem fecit. Hinc itaque fit ut apertè conjiciam, Galenum inter illa discrimen novisse: atque eos decipi, qui in hoc Marcellum & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorum præterea sententiam, ipsius Galeni testimonio, facilè explodi posse putaverim, nec solùm quòd diversis capitibus utriusque vires speciatim tractaverit; sed quia lib.6. simpl. Daucum non esse Pastinacam clarissimè ostendit, cùm inquit. Daucus, quem quidam Staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè verbis Galenus perspicuè satis declarare videtur, Daucum non sibi, sed aliis Pastinacam agrestem appellari.

Lon.l.5.c.303. hujus meminit nomine Staphylini & Pastinacæ silvestris & erraticæ: verùm illam confundit cum Pastinaca Germanica silvestri, sive Elaphobosco Matthioli.

Dodonæus gall. hanc describit & depingit, pro Dauci tertio genere (sc. Dioscoridis) *Carotte sauuage*, quam ait officinis Daucum appellari, aliis etiam Daucum Creticum. Lat. in fol. vocat Pastinacam silvestrem tenuifoliam, aitque officinas pro Dauco habere, ejúsque loco nec malè, nec infeliciter uti. Nam & Galenum suo tempore pro Dauco habitum fuisse testari; & Dauci à Theophrasto dicti silvestre genus esse. Sed mirari subit, Dodonæum hanc in hist.gall. secundâ vice describere & depingere sub titulo Stapylini silvestris, ubi vocari ait præter dicta, Pastinacam rusticam, Carotam, Babyron & Sicha.

Trag.l.1.c.147. pro Staphylino 2. sive sylvestri describit: cap. autem præcedenti 146. hujus figuram nomine Pastinacæ exhibet. De Staphylino autem silvestri ait. Galenus & Ægineta, necnon Averrhoes Daucum erraticum seu sylvestre Pastinacæ genus esse dixerunt. Dioscorides sentit Pastinacam erraticam & Daucum unius & ejusdem esse generis. Sylvestre verò Staphylini genus Cerascomen, Latinis Rusticam Pastinacam, aliquibus Carotam, Ægyptiis Babyron, Aphris Sticham vocitari tradit. Theophrasto Brassica sylvestris, Apuleio verò Ceras, & Vdonaution, aut ut aliis legendum videtur, Daucion dicitur; Averrhoi Halgazar, quibusdam Banciam, & cùm condita fuerit, Algingibel appellatur.

Fuchs.hist. Pastinacam erraticam appellat, quam Staphylinum Græcis propriè nominari ait, In Icon. Pastinacam erraticam magnam.

Lob.adv.p.317. Pastinaca silvestris tota similis est Carotis, seu Dauco, cui Galeni Pastinacam silvestrem succedaneam faciunt, etiamnum Pharmacopœi. Idem rursus de Baucia vocat Dioscoridis Pastinacam sylvestrem Pharmacopœorum, quam pro Dauco substituant ex Galeno. Item p.323. Vsitatius Daucum officinarum inter Caryotam & Pastinacam silvestrem [*officinarum sc.*] radice lignosiore & minore quàm Carotæ; cui multum similis, caule cubitali, foliis latioribus, hirsutis, Coriandrinis, ad Bauciam accedentibus: umbellis albidis & semine. Miramur dicere Lobelium hoc loco folia habere Coriandrina, ad Bauciam accedentia, cùm ei Baucia sit Pastinaca Germanica silvestris sive Elaphoboscum. In Obs.p.416. vocat Pastinacam Dioscoridis, Carottam silvestrem vulgi, Daucum officinarum & Siser Lacunæ. p.417. num Carota silvestris, sive Daucus officinarum, sit Dioscoridis Pastinaca silvestris, quærit. In Icon.p.722. genuinam silvestrem Pastinacam Dioscoridis esse affirmare deprehenditur.

Staphylini silvestris, quem vulgo Pastriccianum vocari scribit, plures extare differentias, ait Cæs.l.7. c.21. sed magnitudinis tantùm & parvitatis: id autem quod maximum est, Daucum marinum vocari: hujus seminibus officinas pro Dauco uti: Dioscoridem huic folia assignare Gingidij: Plinium Pastinacam erraticam vocare: Galenum verò de aliment. Daucum.

Pastricianum vulgo, Cæs.

Theod.Dorsth. pro Dauco silvestri habet iconem Carotæ sativæ, quod non placet. Tabernæmontanus nominat Pastinacam erraticam. Clus.pan. & hist. Daucum vulgarem, quem ait in Pannonia in officinarum usu esse. Castor.& Cam.epit. & hist. Pastinacam silvestrem. Lugd.p.717. Vsitatiorem Daucum officinarum Galliæ, Germaniæ, & Italiæ: Pastinacam silvestrem Dioscoridis, sive Carotam silvestrem vulgi. Item p.720. Pastinacam silvestrem Matthioli. una eadémque planta.

Dorsth. lapsus.

Bauh. phyt. & pin. dicitur Pastinaca 1. (2. apud Matth.) tenuifolia silvestris Dioscoridis vel Daucus officinarum: Daucus agrestis Gal. de alim. Dauci tertium genus, Dod.gal. Thal. Pastinaca erratica, Plin. Fuchs. Cord. in Diosc. Tab. Staphylinus silv. Trag. Dod.gall. Cæs. Pastinaca sylv. Matth. Lac. Lon. Cast. & Lugd. sylv. tenuifolia, Dodon. Ger. Pastinaca 2. Turn. 4. Plinij, Cam. Differt magnitudine & parvitate: sic & ratione umbellæ in cujus medio aliquando macula purpurea, subnigrave, aliquando crocea: foliis etiam, aliquantum latioribus, in altera multò tenuioribus: quare Thalius illam Daucum 3. Dodonæi, hanc verò Daucum 3. tenuifolium nominat.

Synon. C.B.

Σταφύλινος ἄγριος, Pastinaca silvestris, sive Staphylinos Græcorum, Germ. Wild Pasteney / Vogelneſt / Belg. Vogelsneſt / Croonkens cruyt. wilde Pastenaken aut Carote. Gall. *Pastenade sauuage.* Ital. *Pastinaca salvatica.* Hispan. *Canahoria salvage.* Angl. Wild Carot. Boh. Plane Pastrnak.

Nomina linguar.

Passim in Pannonia. Frequens etiam in Italiæ arvis etiam in gracili solo & saxoso. Pastinacam sive Staphylinum silvestrem observavi Basileæ florentem Iunio & adhuc Octobri, qua itur Moutes, & ad montem prope Krenzach, & ad ripam Birsæ inter urbem. Monspelij, Genevæ & Montbelgardi, etiam in horto E.C. sponte.

Locus cum tempore.

Pastinaca sive Staphylinus silvestris in media sua umbella profert rubentem flosculum, qui si maturuerit, & scrupuli unius pondere pueris morbo comitiali laborantibus exhibeatur, nullum magis præsentaneum adversus epilepsiam remedium esse dicit egregius Botanicus Arnoldus Gillenius ex authoritate Medici Germani, qui Staphylinon silvestre distinguebat in marem & fœminam, quam aiebat esse, quæ flore rubente careat. Vt porrò vinum citiùs & fortiùs inebriet, Pastinacæ silvestris semina quidam in potum addunt. Radices diutiùs elixæ more Carotarum in patinis hiemali tantùm cibo parantur.

Morbus comitialis puerorum.

Vino addun. semina ut citius inebriet.

PASTINACÆ SATIVÆ, SIVE CArotæ, rubræ, luteæ & albæ.

Descr.

PASTINACA SATIVA 1. Fuchsij.



PASTINACA SATIVA altera Fuchsij.



Icones.

PASTINACÆ SATIVÆ melior effigies.



SI caulescere permittitur Pastinaca, Carota dicta, caulem erigit duorum aut trium cubitorum, hirsutum, striatum, concavum, ramosum, ad cujus divaricationes folia dodrantalia, in alas veluti divisa, singulas quadam Apij cæsura dissectas, hirsutas, odore & sapore suavi satis. flores in umbellis latiusculis, pusilli, subrubentes. radicis potissimùm cura, quæ pedem longa, crassa, friabilis, lutea, aut rubra, succulenta, sapore dulci, aromatico.

Fuchs. hist. c. 264. Staphylinon sive Pastinacã sativam duorum generum dicit. Vnum quod vulgò Carotam, Germ. zam Pastenen & Rot Rüben vocat; alterum verò Geel Ruben/ quosdam inter Rapa cõnumerare refert. Duas figuras habet, quas & nos eadem quâ ipse inscriptione exhibemus, quamvis posterior nostra sufficere valuisset.

Corn. in Diosc. geel Moren & Caroten gallicâ, non latinâ voce cum Germanis appellat, cámq; Pastinacam gallicam Plinium dixisse scribit.

Daucus Theophr. Theophrasti Daucum esse Pastinacam nostram sativam ita concludit Turnerus. *Daucus triplex Diosc.* Daucus apud Dioscoridem trium est generum, apud Plinium quatuor. Galenus, Paulus & Aëtius duo tantùm faciunt. Theophrastus ex versione Gazæ tria videtur facere, quæ radicis tantùm colore distinguit. Simeon Sethi duo facit genera, colore radicis, duntaxat differentia. Videntur Theophr. & Sethus per Daucum intelligere Carotam. palam enim est, duo *Caro.* ut minimùm Carotæ genera, pro Daucis accipi, videlicet nigrum & flavum. Gregorius Giraldus Simeonis Sethi interpres, Daucion vertit Pastinacam, *Pasti.* i.e. Carotam. Gaza quoque Theophrasti Daucium transfert Pastinacam. Galenus, quem sequitur Paulus, ait Daucum vocari quibusdam Staphylinum. *Staphylinum.* Aëtius non solùm ait Daucum dici Staphylinum; verùm etiam de Staphylino scribens, inquit vocari Daucum. Licèt autem omnes hi tres duobus distinctis capitibus de Daucò & Staphylino agant, easdem tamen utrique facultates tribuunt. Etsi ergo diversæ essent plantæ Daucus & Staphylinus (quod non nego quin sint) tamen cùm viribus conveniant, non potest illorum error esse magnus, qui alterum pro altero sumunt, præsertim cùm scribat Aëtius Daucum dici Staphylinum & econtra. Extra *Daucus* dubium est autem, Theophrasti & Sethi Daucum *Theophr.* esse nostram Carotam, utcunque Dioscorides Dau- *Sethi* cum & Staphylinum distinguat. *Carota.*

Matth. in Diosc. l. 2. c. 107. Siseris (primi scil.) titu- *Matth.* lo figuram habet Carotæ. Verùm ut dicetur cap. de Pastinaca germanica confundit cum ea Carotas, quod ex post. comm. apparet, cùm ait. Ego superiori tempore (in prior. comm.) scripseram Siser in Italia non seri; tametsi in Germania, Rheni præsertim fluminis accolæ suis in hortis Sisera frequentissima habeant, quæ & serant & colant. Ideóque Moguntiæ venalia abundè reperiri, à Tincao agro illuc allatam: Siser folio esse Olusatri, &c. Verùm mea scripta post comperi falsa, ac Siser quod faciebam, esse Germanorum geel Rüben & Mören intellexi. Monachos etiam in Mesuem redarguendos duco, qui Carum semen esse rubentis illius radicis, quæ vulgò Carota vocatur. Hæc ille, qui lib. 4. cap. 52. picturam exhibet Carotæ, ac dicit: Ruellius manifesto errore putavit Carotas nobis vulgò dictas, sativas esse Pastinacas. Meminit autem Matthiol. tantùm russarum, licèt in post. commen. describat utramque sanguineam sive russam & luteam, ubi (licèt ante reprehendat Ruellium) nihilominus ait: quantum possum judicare Carotæ sunt species Pasti- *Pastin. species* nacæ. Quidam novi simplicistæ volunt Carotas rubras esse rubrum Been Arabum, albas album: *Been est cum Angelica* verùm iis assentiri non possum, cùm non respondeant descriptiones Avicennæ & Serapionis. Hist. german. lib. 2. cap. 33. Mören aut Gelbe Rüben / Siser I. quo, autore Plinio, Tiberius delectabatur. Græcis σίσαρον, Arab. *Culcas*, Ital. *Sisaro*, Hisp. *Chirivias*, Gall. *Cheruy*, Bohem. Mrkew. Item cap. 34. Carota. In epit. p. 227. Siser alterum; Ital. *Carota bianca*; German. Gierlin/ sive Girgellin: Hispan. *Chirivias*; Gall. *Cheruy*, sive *Giroles*, aut *Carottes blanches*: radice napi effigiem repræsentante, colore albicante, aut subflavescente. Tametsi autem sub Siseris alterius nomine posita sit hæc planta, nihil tamen (secundùm appendicem inibi positam) cum legitimo Sisere habet cognationis. Item p. 509. Carota, Ital. *Carota* & *Carotola*, German. Roth & weyß Mehren/ radice rubra & alba. Mirè omnia miscet Matthiolus. nomina confusa inter cætera monstrant Matthiolum vix scivisse quid scriberet de Sisere.

Lacuna lib. 2. cap. 105. figuram habet Matthioli *Lacuna imitat. Matthiolum.* pro Sisere, quem primum facit, ac Plinij existimat, quo Tiberius utebatur, cui tribuit radices amaricantes cum nervo. Is ad imitationem Matthioli con-

confundit Pastinacam germanicam cum Carota, nec agnoscit, quam pingit ex Matthiolo, Carotam esse. Libro verò 3. c.55. Staphylino sativo quatuor tribuit colores, ac quatuor constituit species. Quarum tres primæ à Trago enarrantur, alba sc. rubra, & crocea. quartam ait foris nigram, intus sanguineam. Miror cum inter figuras retinuisse Matthioli figuram Pastinacæ sativæ ac omisisse Carotarum effigiem.

Trag. l.1.c.147. de Staphylino egit hunc in modum. Staphylinorum fecit mentionem Colum. l.11.c.3. licèt ignorem, utrùm eo loco intellexerit Pastinacam [*germanicam intelligit Trag.*] an verò ea raporum genera, quæ nunc commemorabo. Triplici autem colore distinguuntur hæ rapitiæ radices. aliæ enim crocei fiunt coloris, aliæ candidi, aliæ postremò purpurei. Galenus & Ægineta, necnon Averrhoes Staphylinum, sativam Pastinacam dixerunt. Quia autem Dioscorides scribit Pastinacam habere asperum caulem, umbellam Anethi, & in medio florum purpureum quiddam: & hæc in tribus Staphylinis nostris (quos Germani, Gele Rüben/ Rothe Rüben & Weisse Rüben vocitant) omnia appareant, maximè verò posterius, quod omnes fateri necesse est, manifestum esse puto, nihil cum Daucis, quibus nullæ ex prædictis notis insunt, Pastinacæ esse commune, sed has plantas juxta Dioscoridem Pastinacas, seu Staphylinos hortenses appellari, quarum mentio facta apud Plin. l.19.c.5. cùm scribit Pastinacæ quatuor esse genera, tertium ex his Hibiscum, quartum verò Gallicanam Pastinacam, Græcis Daucion. Iac. Manlius existimat luteum Staphylinum, qui Germ. Geel Rüben dicitur eam esse, quæ Chiriota & Lezur & a Lombardis ... nuncupatur. Platira candidam & rubram Staphylinum Cariotam vocat. Libro autem 2. c.60. hæc habet Tragus. Sunt qui per Siser luteam Pastinacam sativam intelligunt. & credo Plinium Pastinacæ jam dictæ mentionem fecisse, cùm scribit Siser Tiberium omnibus annis à Germania flagitasse. Hæc ille, apud quem notandum in hist. germ. lib.1.c.147. pro Rohte Rüben/ Pastinacâ sativâ rubrâ malè positam esse figuram Betæ, radice rubrâ, errore Typographi.

Pastinacæ vulgo Carotæ dictæ, tria genera reperiri tradit Gesn. hort. radicibus scil. luteis, purpureis, & albis: Carton vocabulum accedere ad vocabulum Cariotæ vulgaris, esséque Pastinacam magnam, ac fortè Pastinacam vulgo dictam, à Carotis diversam. De coll. stirp. vocat Pastinacam.

Anguillara ait Pastinacas sativas à sylvestribus tantùm cultu differre, quia illic omnia majora sint; Nicandrum eas Daucum vocasse. item Theophrastum l.9.c.22. [*ubi sanè Daucus nihil aliud est, quàm Carota*] item Dioclem de Salubribus.

Dodonæus existimat Pastinacam rubram & croceam esse Daucum Galeni lib.6. simpl. Cujus etiam opinionis est Anguillara, qui Been album & rubrum Galeni Daucum existimat. Dodonæus quidem in hist. gall. describit & depingit, duas figuras Fuchsij assumens. σταφυλῖνος ἥμερος Pastinaca sativa: Neotericis, inquit, Staphylinus luteus, germ. zam Pasteney/ zam Pastinacken/ & geel Ruben/ gall. *Pastinade iaulne*, Belg. Geel Peen/ Pooten/ & Geel Wortelen. Secunda species etiam Staphylinus sativus, & Staphylinus niger dicitur, gall. *Pastenade rouge*, Germ. Roth Pasteney/ Belg. Caroten. Hæ duæ Pastinacæ videntur Theophrasti Daucus l.9. cap.15. & Gal. lib.9. simpl δαῦκος σταφυλῖνος, i.e. Daucus Pastinaca. Lat. in fol. duas icones Lobelij assumit & describit, his titulis: Pastinaca tenuifolia sativa. 2. Pastinaca sativa rubens. Est verò hæc propriè à Græcis σταφυλῖνος dicta. Hujus autem sativum genus σταφυλῖνος ἥμερος, Latinis Pastinaca sativa dicitur. Theophrastus autem lib.9. stirp. hunc Staphylinum Daucon nominat, & apud Arcades nasci refert: ac in Spartensi Achaiæ laudatissimam, radicemque ait μήλινον, i.e. luteam esse: exemplaria quædam μέλανα legunt, quod de altera specie veritatem habet. Galenus de simpl. Daucum quoque facit, sed tamen non simpliciter Daucum, sed composito nomine Daucum Pastinacam appellat. Nos autem hanc Pastinacam tenuifoliam, ad differentiam alterius latioris & candidæ radicis vocavimus. Priorem autem harum Germani zam Pestenacken/ 1. & geel Rüben appellant. Brabanti geel Peen/ geel Pooten/ geel Wortelen. Gall. *Pastinade iaulne*. It. *Pastinaca*. Hisp. *Canahoria Pastinagues & Cenouras*. Alteram 2. vulgo Carotam vocant. Iacob. Manlius Caryotam, & Pastinacæ, cujus radix citrina est, speciem facit. Veteres autem Caryotam inter Palmæ fructus numerant. Carota autem hæc Pastinaca dicitur, à germanica voce gar roth/ quod est, in totum rubens: quæ non modò ad Brabantos, verùm & ad Italos, Gallósque vox pervenit. *Carota unde dicta.*

Lonic. l.5.c.303. hanc depingit & describit, non distinguens ritè à Pastinaca Germanica sativa. vocat Staphylinon & Pastinacam: meminit albæ, rubræ, & luteæ. *Lonic. not.*

Euch. Roësl. his nominibus Moren/ Murolen/ Mürelen/ Bestenaw/ zam Mörchlen/ Bauc ... domestica pingit p.35. iconem Carotæ seu Staphylini sativi, quam postea p.80. repetit pro Dauco silvestri & Dauco Cretico, wild Moren. *Roesl. chaos*

Lob. Adv. de Pastinacis, sive Carotis hæc scriptis mandavit. Fecit similitudinis cognatio, quæ Daucis cum Carotis intercedit, ut Theophrastus hanc Daucum nigrum censuerit. Est tamen duplicis à colore radicis differentiæ Carotta: isthæc nánque flavet, altera purpureum atrum remittit succum: media videntur inter Daucum & Pastinacæ naturæ: utrique congeneres: neutra tamen dici possunt. His qui Behen album & rubrum augurantur, suo ex Lobelio respondetur loco. Istis nomenclatura indita fuisse videtur, ab illa, quam cum Carvi similitudine & cognatione sortitæ sunt. In Obs. p.416. Pastinaca sativa Dioscoridis, Daucus Theophrasti (ita etiam in Icon. vocatur p.723.) Geel Ruben & geel zam Pasteney. Belg. geel Peen/ geel Wortelen/ Gall. *Pastinades & Carottes iaulnes*. Item p.417. (in Ic. p.722.) Pastinaca sativa atrorubens: Daucus niger Theophrasti, Belg. absolutè Caroten/ Gall & Gallo-Belgis *Pastinades & Carotes rouges*, Germ. Rot Rüben & Pesteney. *Daucus niger Theophrasti, Carotta vulgaris Lobel.*

Cæsalp. Carota vulgò in Etruria appellatur radix Pastinacæ similis, colore sanguineo intus & extra. itémque & Buxei coloris: foliis prælongis, crassiùs divisis, quàm Fœniculi, tenuiùs quàm Cicutæ, subhirsutis: caule cubitali: umbellis clausis, vasculi modo: flore candido: semine parvo, ut Anethi, hirsuto, subamaro. hæc ab antiquis non describitur, quia fortè illis, ut nobis, notissima erat inter olera. puto autem apud Græcos Staphylinum sativum esse, sic appellatum à colore uvæ nigrantis. De hoc inquit Dioscorides easdem vires habere, quàm Staphylinum silvestrem, sed minùs efficaces, & cibo aptiorem esse. Plinius Pastinacam vocat, quod Græci Staphylinum. Theophrastus hanc ut puto Daucum vocavit, quam Theodorus Pastinacam vertit, colore Croci in Arcadia, in Agro Pratensi, ut & alibi in agro Spartensi, radice nigrâ. *Cæsalp.*

Lugd. p.722. Carota vulgaris. Item: Carota Matthioli altera. Sufficiebat una figura: color, in quo Carota rubra & lutea differunt, sculpturâ non potest demonstrari. Castori dicitur Carota. *Lugd.*

Bauhin. phyt. Pastinaca 2. sive tenuifolia sa- *Syn. C. B.*

tiva radice luteâ. Item: Paſtinaca 3. ſive tenuifol. ſat. radice albâ. Et: Paſtin. 4. ſive tenuifol. ſat. radice atro rubente. Eid. pin. Paſtinaca 5. tenuifolia ſativa radice lutea, vel alba. Staphylin. ſativus & Daucus domeſticus, Galeno. Staphylinus 1. & 2. Trag. luteus; Dod. gal. Siſer, Lac. alterum, Matth. Tab. Carota crocea malè Siſer, Guil. Paſtinaca ſativa 1. Fuchſ. ſativa flava, Lon. Paſtinaca ſativa 1. & 2. Tab. Paſtinaca radicibus luteis, vel albis, Geſn. hort. Paſtinaca ſativa Dioſc. Lob. Cord. in Dioſc. Paſtinaca tenuifolia ſativa, Dod. Ger. Carotta vulgaris radice flava, Adv. Carota radice buxei coloris, Cæſ. ex albo flaveſcens, Caſt. noſtra lutea, Cam. Paſtinaca 6. Daucus Staphylinus altilis & hortenſis, vulgo Carotta, Cam. h. Variat ſolùm radicis colore, quæ vel alba, vel pallidè lutea, vel lutea eſt. Itē: Paſtinac. 6. tenuifolia ſativa, radice atrorubēte. Staphylinus ſativus Dioſcoridi. Daucus radice nigra, Theophraſti. Paſtinaca ſativa, Plinij. Staphylinus 3. Trag. niger, Dod. gall. Carota, Matth. altera, Lugd. radice ſanguinei coloris, Cæſ. radice rubra, Caſt. Paſtin. ſat. altera, Fuchſ. prima, Turn. ſativa rubens, Dod. Tab. atrorubens, Lob. Daucus niger Theophr. Carotta vulgaris, Ad. Paſtinaca radicibus purpureis, Geſ. h. Been rubrum & album, an Daucus ſativus & ſylv. Galeni, Ang. Carota Italis radice rubra & alba, Been rubri & albi ἀντιϐαλλόμενα eſſe volunt aliqui, non malè, Cam.

Seritur Carota paſſim inter olera. Monſpelij quidem rubra & lutea radice, copioſè. ibidem rubra in tantam magnitudinem excreſcit, ut vix duabus manibus comprehendi poſſit. Patavij abundant, Lugduni, Baſileæ, Genevæ (ubi vocant *Patenalles rouges & taulnes*) & Montbelgardi.

Vires & uſus. Facultas Carot[illegible] ad [illegible]tatem & humiditatem inclinat. Ventrem emolliunt, anguſtiam pectoris adimunt, tuſſique medentur, melle aut vino dulci coctæ & comeſtæ. Vrinam provocant & menſes, idque non fortiter. Semen in caliditate radici præſtat, inquit Matth. in hiſt. germ. cum addit. Cam. In ejuſdem verò epit. ait: ſemen & radices, pares cum domeſtica Paſtinaca facultates habent. In cibis ſumpta radix inflat, & concoctu non adeò facilis eſt. R[illegible] teſſellatim inciditur, & in acetariis cum Pipere eſtur. Alba verò Rapi, aut Napi modo in carnium jure coquitur.

PASTINACA SYRIACA, SIVE Secacul Arabum quibuſdam.

Deſcr.



EDulis eſt planta, & proin hortenſis jure dicenda, licèt in ſilveſtribus proveniat. Radice nititur exteriùs cinereâ, intus candidâ, lævi, tenerâ, digitum craſsâ, ſeſquidigitum longâ: ex qua fibrarum loco noduli ceu verrucæ prominent: ſapore dulci, Carotarum ſimili; quibus caule, foliis, ac umbellis [illegible] exceptis, qui penitùs flavi ſunt) haud [illegible] autore Rauvolfio.

Synon. Hic in Itin. parte 1. c. 4. Secacul vocat. Parte verò 2. inter Icon. num. 74. inſcribit genus peregrinum Rapunculorum Rieblin dictorum Germanis Gerlen / Arabibus & Mauris Secacul. Bauh. phyt. Paſtinaca 3. ſive Syriaca: Lugd. in app. p. 23. Secacul Arabum, Paſtinaca Syriaca (hoc titulo pingitur pag. ſeq. 24.) Germanis Gerelen / ſive Siſeris ſpecies. Eid. Bauh. pin. Siſarum 2. Syriacum: Secacul Arabum & Maurorum, ſive Paſtinaca Syriaca, Rauvvolff. Lugd. ap.

Locus. Iuxta ſepes & hortos urbis Halepi, locis præſertim apricis, ut ſub arboribus obſervavit Rauvvolfius. item inter ſegetes.

Sapori grata eſt, ideóque Rhizotomi illius regionis hujus radices in taleolas ſectas filo trajiciunt, & magnâ abundantiâ paſſim venundant.

MVTTELLINA.

Deſcr.



STaphylini ſilveſtris folia habet, minora tamen, minutiúſque inciſa, trium circiter digitorum longitudine totâ, glabra: caulis brevis uncias aliquot altus, umbellam gerit parvam. radix propter terram capillata, ſatis longa, & craſſa, exterius nigricans, odoris & ſaporis Mei vulgaris.

Hanc plantam à nobis in itinere Rhætico à quadraginta ferè annis delineatam ita deſcribit frater, apud Matth. Meum 3. Alpinum umbella purpurea (purpuraſcente, in pin. ubi quærit an ſit Daucus montanus, Cluſ. pan. & hiſt. At florib. purpureis, in phyt.) ex radice ſimplici, oblonga, nigra, parùm fibroſa, aliquando minimum digitum craſſitie æquante, circa caput barbata, Mei ferè figurâ, ſed infirmiore, odorata & acri, folia prodeunt Mei foliis latiora: caulis item unus vel alter, lævis, ſtriatus, umbellam ſuſtinens florum purpureorum, vel etiam ex alba purpuraſcentium: quibus ſuccedunt ſemina, oblonga, ſatiſque magna.

Mutellina Aret. Bened. Aret. in deſcr. Stochornij & Neſſi mont. Bern. lib. de hort. Germ. vocat Mutrinam radice minimâ, digiti craſſitiem quandoque æquante, ut plurimùm tamen minore: umbella Pimpinellæ rubeſcente.

Mutellina. Caros Alpinus. Mutellina dicitur vulgo in Alpibus, nomine ſc. à Muttern vel Mutteren deducto, Geſnero hoc teſte, cui Caros Alpinus videtur: radicibus ferè Mei figurâ & ſapore, ſed infirmioribus. Idem in deſcr. montis Fracti lib. de Lunar. Dauci aut Cari montani genus eſſe confirmat, radice ſimplici, nigrâ, oblongâ, & circa caput ſetoſâ.

Ex his perſpicuè licet cognoſcere C. Bauhinum deſcriptionem ſuam ex Aretij & Geſneri verbis concinnaſſe, quamvis eos ſilentio prætereat, nec fortè unquam ſuâ manu plantam ipſam collegiſſe.

Mutellina Cam. Camer. hiſt. germ. Mutellinam ſimilem ait Meo vulgari, ſed folia latiora & flores magis rubicundos: Geſnerum exiſtimare poſſe aſſumi pro Dauco Cretico. In epit. vocat Mutellinam, Meum Alpinum,

vel

vel Carum Alpinum, & Seseli Creticum quorundam. Descriptionem quam ponit, ex aliis mutuò accepit, ut & figuram, licèt eorundem non meminerit.

Ponæ in Baldo dicitur Mutelina Gesn. & Camer. Meum Alpinum quorundam.

Mutelina mihi denominata est hæc planta in monte Rhetio prope Burmium Iunio collecta.

Facilè autem conjectu fuerit, hujus plantæ radicem, cùm aromatica sit, excalfacere posse, proindéque Dauci Cretici loco usui valere, Gesnerum rectè collegisse in itinere nostro, utpote quo efficaciorem censuit. Condiunt hâc lactarij colostra & recoctam suam Glaronenses & Valesij. Ejus pabulo (ut etiam C.Bauh. intellexit ex pastoribus Bernensibus) in montibus vaccæ plurimum & optimum lac reddunt, sicut & Mei pabulo in Apulia.

DAVCVS MONTANVS CLVSII flore carneo, semine Selino hortensi æquali.

HVIC ex radice prodeunt quinæ aut senæ tenuiorum foliorum alæ, Seseli pratensis (quod abundè in totius inferioris Austriæ pratis nascitur) alatis foliis penè similes, sed longè minores, neque palmi amplitudinem excedentes, sed proximè ad Acus pastoris vulgaris folia accedentes, admodum virides: inter quas caulis prodit pedalis, nudus, striatus, satis gracilis, qui summo fastigio binas aut ternas sustinet parvas, & bene confertas umbellas flosculorum è rubro dilutè purpurantium, sive carnei, ut vulgò loquuntur, coloris, quinque foliolis constantium, quos excipiunt Selini hortensis æqualia semina: radix digitalis est longitudinis, cortice foris nigricante, rugoso, & multis tenuibus fibris prędita.

Tota planta Daucum vulgarem quodammodo redolet, & illius gustum etiam refert.

Elegans hoc Dauci genus in Alpium Austriæ, & Stiriæ sublimibus pratis nascitur. floret Iunio, in hortis etiam Majo, descriptore autore Clusio.

DAVCVS MONTANVS, SEMINE Cretico simili, non lanuginoso, valdè odorato, specie Staphylini, umbellâ clausâ.

DAucum montanum apud nos, inquit Cæsalpinus, in Alpibus nascitur; semine alioqui Cretico simile, sed nequaquam lanuginosum, acre, & valde odoratum: ejus planta foliis constat non capillaribus, ut Fœniculi, sed specie Staphylini longo pediculo in adnexu folioso, prædura hæc & odorata: caulis striatus, cubitalis, reperitur brevior, non ultra dodrantem: umbellæ clauduntur, ut Staphylini: radix singularis, in altum descendens, ut Pastinacæ.

Daucum hunc montanum Dioscorides inter genera Dauci, secundo loco describit; Plinius verò tertio recenset.

PANACES ASCLEPIVM GVILlandino flore albo folio aliquatenus Carotæ, sed tenuiori.

FOlia habet divisurâ ferè Carotæ vulgaris, quorum tamen segmenta tenuiora, delicatioráque sunt & rariora, nequaquam, ut illa, hirsuta. caules canaliculati, tenues: umbellæ Ammeos vulgaris pares, in quibus flosculi minuti, albi: semen foliaceum, geminum, oblongum, Thapsiæ quorundam semini



simile, minus, candidius, aromaticum, amarum, tres quatuórve costas exteriùs, interiùs quoq; lineas, sed pauciores, nigricantésque habens.

Frater C. Bauh. attulit plantam ex horto Patavino nomine Panacis Asclepiadis Guilandini.

Posset pro hac summi figura Lobelij in Obs.p.452. titulo Thapsiæ Carotæ effigie, licèt descriptione aliam intelligat plantam.

PANACES ASCLEPIVM ALterum Dalechampij.



PAnaces Asclepium alterum Dalechampij in asperis locis & tumulis propè Monspelium provenit, ut legimus apud Lugdunensem p. 740. radice Apij, candidâ, tenui, acri, odoratâ, folio tamen Apij aut Coriandri potiùs, quàm Fœniculi, hirsuto; flore luteo in umbellis circinnatæ rotunditatis.

Bauh.phyt. inter Libanotides (Ferulæ folio scil. ut patet ex pin. ubi quinto loco ponit, eique umbellam luteam tribuit) quarto loco refert, & Panax Asclepium alterum, Lugd.facit.

PANACES CHIRONIVM VEteribus. CAP. XXX.

PAnaces Chironium [*πάνακες χειρώνιον. Cat.* ... *Diosc. οἱ δὲ χειρώνιον.*] in Pelio monte maximè provenire scripsit Dioscorides: foliis esse Amaraco [*vel quidam Origan. Theophrastus etiam Lapatho, Sarrac.*] similibus, floribus aureis: radicem tenuem [*λεπτήν. Theophr. μακράν longam. Plin. parvam*] & non altam [*profundam Corn.*] gustu acrem. Vim habere radicem potam, serpentium veneno resistentem, ac illitam quoq; comâ contra illud ipsum efficacem esse.

Tertium Panaces Chironium cognominatur, inquit Plinius, ab inventore. Folium ejus Lapatho simile, majus tamen & hirsutius: flos aureus, radix parva. Nascitur pinguibus locis. Hujus flos efficacissimus, eóque amplius quàm supra dicta prodest. Ita Plinius ex Theophrasto, ut apparet teste Cornario, cujus verba hæc sunt. *ἔχει τὸ χειρώνιον φύλλον μὲν* *Plin.* *Theophr*

[illegible] [*magis consentaneum legend.* [illegible] *ut Diosc. habet. Casal.*] μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, αὐτὸς δὲ χρυσοειδὴς, ῥίζαν δὲ μακρὰν [illegible]. Plinius qui hæc ex Theophrasto convertit, pro μακρὰν legit [illegible]. Et fortassis ita legi debet, quum etiam Dioscorides λεπτὴν dixerit. Addit præterea Theophrastus usum. Vtuntur, inquit, ea adversus viperas & phalangia, & tineas [σῆτες. *legendum* σῆπας *sepas, ut mox Corn. ostendit*] vestium, & cætera reptilia data ex vino, & uncta oleo: viperæ autem morsui inspergitur ex acido vino, & potui datur. Valere aiunt & ad ulcera ex vino & oleo, & adnascentia [*tubercula*] ex melle. Et hoc Theophrasti loco τοὺς σῆτας exemplaria habent, & Theodorus tineas vestium vertit, vulgatam lectionem secutus. Et sunt quidem vermes σῆτες, qui vestes, aut libros corrodunt. Verùm adversus hos quomodo Panaces Chironium in vino bibatur, aut cum oleo illinatur? legendúmque itaque est τοὺς σῆπας, i.e. adversus sepas. Est autem, ut Lucanus ait,

Ossáque dissolvens cum corpore tabificus seps,

Serpentis genus, ex cujus ictu partes putrescunt, atque ipsi icti intra tres aut quatuor dies pereunt. Qualis autem serpens sit seps describit Aëtius l. 13. cap. 26.

Galenus. Galenus denique Chironio eandem quam Asclepio vim adscribit. Eidem quoque sua ætate Panax dici ab omnibus cœpit non Panaces.

Veterum discrepantia. Discrepant toto genere in historia foliorum Chironij Panacis Plinius & Dioscorides. Ille enim Lapatho (quæ Latinis Rumex est) ea comparavit: Hic folio Amaraci esse dixit: quod in tam gravibus scriptoribus antiquísq; meritò demiretur, multóque magis (inquit Marcell.) quod uterque habet antiquos alios scriptores citatos. Dioscorides Nicandrum, Theophrastum Plinius, qui licèt eadem sua verba ex Theophrasto reddiderit, non maior ob id fides huic historiæ accedit: antiquã saltèm Theophrasti eam fuisse lectionem testantur. Graves utrinque scriptores stant, nec levi auctoritate utrinque pugnatur & in re non satis nostrâ ætate certa, difficillimum est censere aliquid, in venisséque, quomodo Rumicis & Amaraci foliis (quorum grandius alterum, alterum brevius est) cõparari eodem tempore aliquod possit. Nisi fortè dixerit aliquis in altero figuram, in altero quantitatem in comparatione æstimari. Verùm in tanto discrimine parum verisimile id est. Solent enim cognomines plantæ, quales hæ sunt, majori suâ parte invicem sibi similes esse. Neque ego is sum, qui facilè persuadear: si Herculeum Panaces, quod Dioscorides ait folia habere [illegible], quod est ad Fœniculi folij figuram multóque magis magnitudinem; & Theophrastus [illegible] περιτομον, q[illegible] habere Herculeum Panaces, folium grande, latum, & in omnes partes trinis dodrantibus, Chironium hoc ob similitudinem Panaces itidem appellatum, folio Amaraci esse. Inclinat ob eam causam animus in Theophrastum, qui cùm Rumicis folio Chironij hujus folia compararit, quæ grandia omnium foliis magis congruent. Quódque à Nicandro & Dioscoride de Amaraco dicitur, odoris, coloris aut figuræ tantùm rationem habere. Hæc Marcellus, qui legentibus & herbarum peritioribus liberum & arbitrarium hoc relinquit.

Aequivoca. Spondylio affinis Panax. Spondylio vel potiùs Pastinacæ affinem Panacem, cum Theophrasti Panace Chironio convenire posse videtur Dodonæo lib. de florib. in epilogo, hist. purgat. & in fol. lat. ubi Panaces peregrinum vocat.

Imperatoria. Si Imperatoriæ, Herbæ Renæ in Alpibus Pisanis vocatæ, flos inesset aureus, constanter affirmaret Cæsalpinus Panacem Chironium esse.

Perfoliata. Idem apud Theophrastum & Plinium de Panace Chironio, rationi magis consentaneum esse ait, legere folio Amaraci, quàm Lapathi: quod in genere Ferulaceo nulla sit folio Rumicis, nisi quis Perfoliatam accipiat.

Auricula leporis. Panaces Chironium Dioscoridis, Plinij, Nicandri & Theophrasti, Trago est Herba vulneraria, Bupleuron Lobelio, est nobis Auricula leporis.

Enula e panac. Panacem Chironium Apuleium ait à Latinis Enulam Campanam vocari, descriptionémque Panacis Chironij huic convenire.

Perfoliata lutea. Helianthes minus Lobelio [*Perfoliata lutea*] Panacis Chironij opinionem fecit.

Centaurium luteum. Sed fecit eidem magis opinionem Chironij Panacis Centaurium luteum vocatum.

Balsamita major. Panaces Chironium Theophrasti volunt quidam esse Balsamitam majorem.

Virga aurea. Panax Chironium habetur de Virga aurea vulgari.

Alisma Monspel. Alisma Monspeliensium sive Doria, à multis Panaces Chironium habetur.

Lapathum oxyxanthon. Lapathi silv. quartum genus Dalechampij, nonnulli Panaces Chironium, nos Lapathum antoxanthon vocamus.

Helianthemum vulgare. Helianthemum vulgare nonnulli Panaces Chironium volunt.

CAROS VETERIBVS. Cap. XXXI.

Dioscor. Medicinam pluribus subinde remediis instruens Dioscorides, Cari semen sequentibus commendavit. Carum [κάρος. *Romani etiam Careum appellant. Et in antiquo utroque etiam hæc verba leguntur,* οἱ δὲ καρυαβάδιον λέγεται, *quæ post tempora Dioscoridis huic loco ascripta esse annotat Goupylus. Nam recentiores* [illegible] *vocare solent. Sarrac.*] semen est exiguum, vulgaris notitiæ. Vrinas ciet, excalfacit, stomacho utile, orique gratum, concoctionem adjuvat, ac utiliter antidotis & oxyporis admiscetur: denique non parva illi est cum Aniso [ἀνήσω. *vet.* καὶ ἀνήθῳ *add.*] convenientia. Est & cocta radix edulis, æque ac Pastinacæ.

Plin. Plinius l. 19. c. 8. Careum à Caria appellatum dicit. Peregrinum & Careum gentis suæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra seri vult, ratione eadem, qua Olus atrum. Laudatissimum tamen in Caria, proximum Phrygia.

Galen. Nulli clicèt rad.cem coctam edi, ut Pastinacam referat Dioscorides, Galenus tamen 2. alim. radicem Cari melioris succi esse ait quàm Pastinacæ, & nihilominus tamen ægrè concoqui. Idem simpl. inquit. Caron semen calefacit & siccat ordine tertio, acrem moderatè qualitatem habens. Quapropter & flatus discutit, & urinam ciet, non solùm semen, sed & tota planta.

Pastinaca maior, [illegible] Marcello, ne error. Athenæus contra ganeam cibósque, Dipnosophistas illos suo nono sui operis commentario docens, radicem celebravit, Majorem Pastinacam appellans, si Marcello credimus, vulgari & quotidianâ meliorem. Dalechampius tamen, meo judicio, doctissimè hoc in loco annotat, Athenæum sativam Pastinacam, Gallis adhuc hodie *Carotes* appellatam [illegible]. Patet itaque gravis Marcelli lapsus.

Paulus. Paulus Ægineta quidem capite de radicibus, quæ edendo sunt, hanc Pastinacis congenerem fecit. Pastinacæ verò, inquit, & Pastinacæ agrestis [σταφυλίνου δὲ καὶ δαύκου] & Cari [καὶ καρὼ] radices minùs quàm Rapa nutriunt: calent tamen, odoratæque sunt: & manifestè urinam cient. Nihil de Caro præterea Marcellus monet, quàm peregrinum Italiæ putat, alii ve-

rò locis copiosum & frequens. Ex iis tandem, quæ de Caro Paulus dixit, ratiocinatur & colligit vulgarem & quotidiani usûs radicem fuisse, Pastinacis congenerem, aut illis non dissimilem.

Guajacum, quod Lignum sanctum vocant, ab Avicenna l.2. sui Canonis Caron vocari ait Amatus.

Redarguendi Monachi qui in Mesuem commentati, credidêre Carum esse semen rubentis illius radicis, quæ vulgò Carota vocatur, de qua ante dictum.

Pastinacam majorem sive germanicam, Gesnerus in Cat.pl. Caron cognominat.

Mutellina, vulgo in Alpibus Muttri vocata, Caros Alpinus à quibusdam habetur.

Gingidium, quibusdam teste Cordo in Diosc. Carui de Syria nuncupatur.

Cacalia Plinio, officinis Carvi agreste dicitur, authore Ruellio.

Carvi loco, Anisum ponunt Collegium Florent. Borgarucus, & Monachi in Mesuem.

Carvi loco Daucus à Colleg. Florent. & Borgaruco substituitur.

Carvi loco Cyminum Tractatus qui pro quo sumendum præcipit.

Carvus, Carvi & Carvia non est Nigella quod Pandectarius prodit.

Carvi loco Piper à Tractatu qui pro quo præscribitur.

Nonnulli Iuniorum, ut Simon Ianuensis, Pandectarius, Luminare majus & cæteri confundunt Cardamomum, quod Carvi agreste falsò interpretatum legitur.

Careos loco Baccas Lauri Tractatus qui pro quo quondam admisit.

CAROS.



Carum ex radice singulari, longa, crassitudine pollicari, & majore, rugosa, adnatis quibusdam & fibris aucta, alba, sapore aromatico & acriusculo ut Pastinacæ, caules profert multos, cubitum & sesquicubitum altos, striatos, geniculatos, in ramos subinde divisos: folia longo canaliculato pediculo, sed angusto, partim à radice, partim ex ramulorum alis enata, Staphylini foliis similia, sed per longiora intervalla alas proferentia: in ramulorum extremis umbellæ non ingrato odore: flores singulares albidi, aut rubescentes, ex quinque foliolis cordatis, non nihílque ad fissuram crispis compositi: ex quorum umbilico virenti stamina tenuissima exeunt albicantia apicibus virentibus: semen succedit oblongum, striatum, sapore acri & aromatico.

Carum officinis vulgo Carvi dicitur, inquit Matthiolus, semen omnibus notum. Planta nascitur in pratis & collibus, præsertim in montibus & convallibus, Pastinacæ silvestris non absimilis, caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta, semine Aniso longiore, angulosò, subnigricante. Radice longâ, sapore amariusculo simul & acri. Sed maximè, meo quidem judicio, redarguendi sunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui non sine magno errore & aperto crediderint, Carum semen esse rubentis illius radicis, quæ vulgo Carota vocatur. Quandoquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas inest: id enim adeò acre non est, ut tertio calfacientium ac exsiccantium ordini adscribi possit, quod tamen de Caro testatur Galenus. *Monachorum error.*

Cuminum pratense vocat Bauh. apud Matthiolum, seu Carum, à Caria regione, ubi laudatissimum nasci scribit. Hujus verò inter Staphylinos Athenæum meminisse putat: sed multùm aberrat. Athenæus, ut aliàs quoque monuimus, Pastinacam Carotam dictam intelligit, quæ culturâ & foliis & semine vegetior redditur. *C. Bauh.*

Cæterùm cujus nomen græcum est κάρ☉ κάρον & κάρεον, & apud Aëtium καρῶον, apud Simeonem Sethi καρναβάδιον & κάρναβον, hoc Latinis (ut Ruell. Brunf. Trago, Dod.gall. Gesn h.) Caros dicitur, & Carus (ut Lac. Cord. in Diosc. & hist. Dod.lat. Lob. Cast. Lugd. Tab. & Cam.) itémque Careum (ut Fuchsio, qui secutus est Plinium) & Carum (ut Turn. Cord. in Diosc. Matth. Lac. Ang. Lob. Dod. Cast. Lug. Tab. & Ger. inquit C.Bauh. in pin. ubi vocat Carui 1. & Cuminum pratense.) officinis & herbariis (Lon. Adv. Cæs. & Thal.) paterno ut plurimum casu cognitum Carvi vocatur, quo tamen nomine semen omnes uno ore vocitant, licèt non desint qui Careo semen appellent. Sed & Carium & Caroum, Carnabum ac Carnabadium Simeonis Sethi seu Actuarij, ad differentiam Carnabadium Nicolai Myrepsi, quod Cuminum est. Arab. Serapioni *Carvia* & *Carvium*. Averrhoi *Naucoca*, [*Navoca* Tragus] & aliàs *Karavia*, *Karvi*, *Carguet*, *Karma*, *Altorfili*. *Haruncij*, *Zanarbu* & *Carunacari*, videtúrque quod Græci recentiores nomen Carnabi & Carnabadij ab Arabibus desumpserint. Hebræis *Kammon*; Chaldæis *Kemona*. Sed dubitat Tragus an ad hoc Cuminum, an verò ad Cyminum Romanũ hæ appellationes pertineant. Is sibi falsò persuadet hanc plantam Athenæum Pastinacam majorem vocasse. Germ. Feldtkümmich / Wisenkümmel / & Mattenkümmel / (Cuminum pratense hæc verba sonant) Item Kym / & Kymmel / quæ tamen nomina de Cumino propriè dicuntur. Wegkümmel / quoniam nonnunquam ad itinera & vias reperiatur: Iuliacensibus & Coloniensibus Fischkümmel / & Speißkümmel / quòd eo in cibis & præsertim in piscibus coquendis id adhibeant. Belg. Carwe / Suyckerpeen / Sucrepeen: Frisiis Hoffkuym: Gall. *Carvi*, *Cumin* & *Sisoe*: Ital. *Caro*: Milanensibus *Carolo*: Vicentinis *Carvin*: Venetiis *Carvi*. Hisp. *Caravea* & addito articulo *Alkaravea*. Angl. Caruwayes. Boh. Kmyn lauçny. *Synonyma cum nominibus linguar.*

In pinguibus ac lætis campis herbosis & pratis, quæ subinde rigantur, apud Germanos Bohemósque frequens nascitur, à Maio mense usque ad Augustum & flores, & semen proferens. Sicciora Hungariæ prata hoc abundant, & magnam copiam in quotidianum usum singulis annis suppeditant. Copiosè crescit in Frisiæ pratis inter Marien-Hoff & Werden proximè littus. Basileæ, Tiguri, Montbelgardi & Ebroduni passim in pratis provenit florens Maio; Genevæ in principio mensis Aprilis. In horto E.C. satum eo anno nec caulem, nec florem protulit. *Locus cum tempore.*

Hodierno die, auctore Trago, semen Cari pani adjectum apprimè conducit, caseísque quoque appositum jucundo illos commendat odore, sicut & omnes alios cibos. In sacculo lineo semen calidum impositum ventri, flatus discutit, à purgatione in colica passione. Passim semen hoc in Germania usu fre- *Vires & Usus.*

frequentissimum, non tantùm panibus compistum & caseis adjectum, sed etiam eo jusculа carnium & piscium in culina condiuntur. officinæ denique saccharo semen istud obducunt. Quod etiam non conditum, scribente Camerario, cum Erucæ semine sæpè usurpatum, cerebrum corroborat, pravósq; humores ejus dissipat, quo nomine ad apoplexiam præcavendam utile est. Semen crassiusculè tritum, sacculo exceptum, calentéque vino conspersum, exteriùs impositum, non tantùm aurium doloribus ex defluxu frigido ortis confert, verùm etiam dentium cruciatus lenit. Asparagi primùm erumpentes, crudi suavissimè in acetariis comeduntur. Multum olei reddit distillatum semen, quod ipse expertus sum. Quum in principio paroxismi tertianæ flatibus & pituita in ventriculo vexarer cum œsophagi convulsione, ut viderer suffocari, ac vix possem loqui, jussi mihi dari olei Carvi guttas tres aut quatuor cum jusculo. Nescio autem quo errore multò plures datæ, subitò sensi tantum ardorem oris ventriculi, ut penè enecarer, nisi epotâ multâ aquâ frigida, deinde evomuissem. Hoc sanè oleum multò acrius est, quàm Anisi.

Cerebrum corroborat. *Dentium dolor.*

ANTRISCVS PLINII QVIBVSdam semine longo Cicutariæ vel Chærophylli.

CAP. XXXII.

Descript.



Lignosa, simplex & alba est radix, sapore Pastinacæ, aromatico, caulis cubitum unum, aut alterum altus, multis alis concavus, striatus, ex virore atrorubens, abundè hirsutus, copiosâ medullâ farctus: folia Pastinacæ sive Staphylini tenuifolij, minore tamen divisurâ, ad Cerefolium etiam accedente, nervo hirsuto annexa, ipsa quoque non minùs pilosa, sapore nullo manifesto: flores in umbellis candidi ex quinque foliis cordatis, & quodammodo crispis, concoloribus apicibus, compositi: semen oblongum, tenue, compressum, sulcatum; duas fibras è summo proferens, gustu aromatico, simile Cerefolij semini, minus, nigrum, quod in Icon. Guarinianis non exprimitur.

Nomen. *Anthriscus Plinij Lug.*

An plantam à nobis descriptam intelligit Lugd. l.6.c.48. dum ait. Antriscum Plinius tradit l.21. c.15. & l.22. c.22. Anthriscum plantam esse hic jactam contendunt Herbarij quidam, quorum sententiæ nec refragor, nec suffragor: gignitur in pratorum marginibus, præsertim si gelidis aquis rigantur, & ad rivorum præterfluentium alveos, radice Fœniculi, intus albâ, odoratâ, acri: foliis Apij per oras obliquè dissectus, in singulis pediculis ferè semper quinis: caule cubitali & interdum proceriore, angulоso: flore in umbellâ candido: semine oblongo, gemino, apicibus duobus præfixis exilibus, acri & odorato. Hæc Lugdunensis. Audivi ego qui plantam nostram Anthriscum Plinij Dalechampij nominant: alij Caucalidem: cui autem non refragatur descriptio & figura in Lugdunensi posita. verùm quod dicitur de loco natali, nostræ plantæ non convenit.

Anthriscus Dalech.

ICON ALIA.



Tabern. Cerefolium silvestre, Onosclinon: Wilder Körffel/Esels körbel. Gesn.coll. Daucus ser[illegible].Bauh. phyt. Caucalis 2. sive latifolia hirsuta, semine Cherefolij. De hac etiam in Animadv. in Lugdunensem loquitur his verbis: Antriscus Plinij Lugdunensis p. 791. cujus folia latiora erant pingenda, & etiam hirsuta unà cũ caule. Eid.B.pin. Chærophyllum a. silvestre; Dauci sylv. genus, Gesn. ap. Apium syl. Ger. icon.

Synonyma.

Herba quæ quibusdam dicitur Anthriscus, passim juxta sepes provenit Basileæ & Montbelgardi florens Iunio & Augusto. Lugduni florentem in sepibus Majo observavi & Genevæ passim in sepibus virentem mensis Februarij principio.

Locus. tempus.

SCANDIX VETERVM.

CAP. XXXIII.

Dioscorides de Scandice, inquit, silvestre olus est [*vet. silvestri oleri similem dicit.*] subacre, amarum, atque esculentum. Siquidem crudum coctúmve estur, alvo stomachóque utile. Ejus verò decoctum potum, vesicæ, renibus, & jocinori prodest.

Diosc.

Tantùm reperitur apud Theophrastum Scandicis mentio inter eas plantas, quarum caules humi procumbunt, ut Malvæ, Cucumeris silvestris: quo in loco ἐπιγειόκαυλα, i. e. annicaulia legendum putat Cæs. sed ἐπιγειόκαυλα, i.e. humicaulia, ut opponatur eis, quæ dixit rectícaulia, & nervicaulia.

Theophr. stirps caulis.

Plinius Scandicem inter olera silvestria recenset & vilia, dicens l.22.c.22. Scandix quoque in olere silvestri à Græcis ponitur, ut Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta alvum sistit Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. Decoctæ succus prodest stomacho, jocinori, renibus, vesicæ. Hæc est quam Aristophanes Euripidi Poëtæ objicit localiter, matrem ejus ne olus quidem legitimum venditasse olim, sed Scandicem.

Plinius silvestr.

Galenus 8. simpl. de Scandice (quam 2. de alim. Gingidio similem facit) ait. Ex sylvestribus oleribus est, subacre & amarum ut in siccando & calefaciendo secundi ordinis intenti sit. Multum autem urinam ciet, & ut ex relatis qualitatibus compositum, viscera ab obturatione liberat.

Galen. Gingidium.

Hæc itaque est Scandix illa quæ toties Athenis usum excitavit, cùm in comœdia[illegible] Poëtæ Dicæopolis ex agro in urbem profectus rudis homo ab Euripide eam humiliter Poëtæ supplicans peteret, dicens:

[illegible]

Noverant enim omnes vulgare & vile opus, meminerántque Poëtæ illius matrem quotidie in urbem venien-

venientem vendito eo olere filium in summa paupertate educasse. Nec antiquæ hominis paupertati illudentes, sed ad virtutem in angusta re studium admirātes totis subselliis audito versiculo illo exultabant. Nota tunc omnibus Scandix erat, vulgare & sponte suâ nascens, locis plerumque incultis olus, plebis cibus & quotidianum pulmentum, & acetarium quo ad sanitatem magis, quàm quæsitis toto mari & orbe obsoniis proficerent. Sed quod utilissimum in ea est, urinam cit & renes egregiè laxat, id quod veteres Græci testati sunt, utitúrque ad eas difficultates sæpissimè Ægineta, jubétque in primo si non justè quotidie purgetur aliquis Scandice, Apio, Asparago, similibúsque aliis sollicitandam esse urinam. Plin. l.22. cap. ejusdem numeri, inquit Marcellus, multis Scandicem prosequitur, peculiarémque illi laudem tribuit, quòd venere fatigato corpori succurrit, marcescentésque senio jam coitus excitat. Quo magis mirum in tanta morum ruina & labe in nullo honore esse herbam, neque ab herbariis nostris penitùs cognosci. Græci nunc etiam Scandicem appellant, nihílque in eorum gente notius, sed non congruentem antiquorum notis ostendunt. Quam enim illi Scandicem modò appellant, latiori & quasi Betæ folio est. Antiquiores autem, ut in re nota, nullas ejus certas notas tradiderunt. Veruntamen ut ex multis conjicere licet, tenui & quasi capillato folio Plinius esse prodidit. Conjunxit enim, ut verisimile est, congeneres plantas (Scandicem, Caucalim & Tragopogon) in foliorum figura, quæ tenui folio, & capillaceo sunt. Et hanc ob causam non abs re penitùs fuerit similem in foliorum figura illis credere.

De Scandice hæc posteritati reliquit scripta Hermol. coroll. 371. Scandix olus est sylvestre Plauto quoque dictum. Eadémque erat, ut Theophrastus ait, Enthusficon: sive ut Athenæus & Plinius Anthriscon, si tenuiora folia odoratioráque haberet. Differt Scandix à Sandice, quòd Scandix herba est, Sandix metallica. Scandix aliter non describitur, quàm quòd olus est silvestre, gustu acri subamaróque, foliis Anthrisci, sed majoribus & minùs odoratis. In exemplari græco Dioscoridis appictam vidi Scandicem Fœniculi folio ferè cum corniculis, in summo floribus luteis sive albis. Hac ipsa specie in silvis quoque visitur, frutice odorato, flore candido. Paulus, Aetius, &, si rectè memini, inquit Barbarus, Galenus, similem Gingidio fecêre Scandicem.

Sin autem inter Scandicem & Gingidium similitudo est, velut Galenus dixit, & Gingidium Pastinacæ silvestri simile est, velut Dioscorides affirmavit: sequitur etiam Scandicem Pastinacæ similem esse, & nostrum olus Kerfel dictum, inquit Cornarius, referre: atque sic tres herbas inter se similes esse, nec Galenum à Dioscoride dissentire.

Quænam hodie Scandix sit, lis est inter authores. Est enim Scandix quibusdam, herba ex quàm plurimis apicibus coagmentata.

Scandix multis est, quod Pecten veneris cum quàm plurimis inscripsimus.

Alia est Scandix semine rostrato, quod Pecten veneris paucioribus rostris appellamus.

Scandix Cretica C. Bauhino, Pecten veneris Creticum cognominatur.

Scandicem Creticæ similem eiusdem C. Bauhini dicimus Pecten Veneris tenuissimis foliis, Anthriscum Plinij.

Scandix Turnero, est Lappula canaria dicta, flore majore.

Scandix dicitur quibusdam de Gingidio Matthioli, quam Visnagam credimus.

An Perchepier Anglorum sit Scandix quærit Lobel. in Obs. p. 419.

Pandectarius (authore Cronemburg. de comp. med. in diasatyrio) insigni errore Raphanum à Galeno 8. simpl. Scandicem appellari ait. *Raphanus.*

Hermannus Comes à Nevenare Isatidem Scandicem, licèt falsò vocari prodit. *Isatis.*

Tragopogon etiam Scandix à Plinio vocatur, nisi, quod suspicatur Hermol. coroll. 376. depravata existat apud Plinium lectio. *Tragopogō.*

Differt tandem Scandix à Sandice, quod Scandix herba est, Sandix metallica. *Scandix.*

SCANDIX QUIBUSDAM, UMBELLÂ ex quàm plurimis apicibus coagmentata.



Descr. Radice est Pastinacæ silvestri similis, amarâ & subacri, eodem ferè sapore, qui & in radice Smyrnii, sive Petroselini Macedonici deprehenditur: foliis Pastinacæ silvestris latioribus, ad Apii folium magis accedentibus, candidis, minimè hirtis, è caule per intervalla sic prodeuntibus, ut in corticosam mẽbranam delatatum prope caulem folium alterum intra se cõcipiat, & foras protrudat: caule striato, cubitali: flore in umbella candido, non Fœniculi modo & aliarum id genus plantarum, quæ umbellam gerunt, pediculis rotatim constructa, sed quàmplurimis apicibus ex candido herbaceis velut coagmentata, peculiari quadam compositione, in nullis aliis perspecta. Hactenus Lugdunensis, qui herbam hîc depictam & descriptam Scandicem vocat p. 712. Bauh. phyt. & pin. Scandix 1. umbella ex apicibus coagmentata.

PECTEN VENERIS.



Descr. Pecten veneris vulgaris ex radice exigua, interdum culta ferè minimi digiti crassitudine, dulci sapore prædita, caules producit tenues, dodrantales, hirsutos, juxta terram rubentes, superiùs virentes striisque ut plurimùm rubris, distinctos, in ramos divisos; folia longis ferè pediculis appensa, Coriandri divisurâ tenui, sapore subdulci, subacri & nonnihil nauseoso; Dodonæo folia tenuiora, quàm luteæ

radicis Pastinacæ, latiora verò crebriúsque dissecta, nigriora item, minúsque odorata quàm Chærefolii; flores umbellatim positi colore albo, ad Myrrhidis flores quàm proximè accedentes, nisi quòd incisi minimè sunt, ut illi, pediculisque longioribus ceu corniculis, quod siliquæ est rudimentum, insident; ad parvæ umbellæ basim quina folia caulem latis brevibúsque pediculis amplectuntur, quæ postea minutim, reliquorum instar, dividuntur: semen longum in mucronem extenuatum rostellis, aut citiùs, ut inquit Dodonæus, crassis magnísque acubus simile: rostra matura semine dissiliunt in duas partes, manente in medio membranâ tenui, albâ, simili quodammodo acui Tritici aut Hordei.

Ang. negat Scandicem esse. Non desunt, inquit Anguill. epist. 7. qui velint plantam, quæ dicitur Pecten veneris esse Scandicem: sed deficientibus facultatibus, nescio quomodo possit defendi illorum opinio.

Scandix est Dodon. Scandix quidem creditur à Dodon. tam gall. quàm lat. in folio. Inscribitur autem in hist. gall. Scandix, appellatúrque & Herba scanaria, Acus pastoris, aut Acula, à semine acum referente, ideóque gallicè *Aiguille de berger* appellatur, belg. Naeldc Kervel. His additur in fol. lat. Scandicem Latini appellant, à Græcis mutuato nomine. Inter nothas autem voces reperitur Romanos Scanariam herbam & Aculam, ob rationem dictam, aptè vocare. Ruellius hanc sub Pectinis Veneris nomine describit: apud Hispanos alicubi in forum venalis infertur, ac editur: *Quixones* vocant: Angli Pinke nelde/ & Storkes byll appellant. Hæc est, inquit Plin. l. 22. c. 22. quam Aristophanes Euripidi Poëtæ objicit joculàriter: matrem ejus ne olus quidem legitimum venditasse olim, sed Scandicem. Hæc ille qui iconem habet, hoc titulo: Scandix, Pecten Veneris.

Pecten Veneris, Lob. De Pectine Veneris hæc scribit Lobel. adv. p. 324. Si quid conjecturæ captari potest, cujusmodi planta fuerit Scandix, id sanè ex capitum consequutione [*apud Dioscoridem*] stirpiúmque cognatione accipiendum videtur. Descriptio enim non tam ambigua, quàm nulla est. Hæc tria [*Gingidium, Cerefolium, & Scandix*] serie recensita olera sylvestria; vix dum innotuêre ulli, propterea quia incertis & paucis, partim etiam nullis verbis designata sunt. Nam

Fumaria. Pecten veneris, Fumariam gustu, foliis & usu repræsentat: vulgus Pharmacopæorum etiam Veneris putat & usurpat. Acrimoniæ verò & amaroris ejusdem momenti sunt argumenta, qualia sunt Galeni de Fumariæ acrimonia: quam sententiam meritò docti viri vellicant, & ipsa reclamat res. Hæc ille, qui Scandicem vocat, & rursus titulo

Myrrhis forte Pliniana. de Myrrhide, Scandicem vulgarem oleraceam, ac Myrrhidem Plinianam suspicari aliquem meritò posse dicit. In Obs. p. 419. (ubi dubitat an sit Scandix) itémque in Icon. p. 726. appellat Veneris pecten Plinij.

Scandix Hermolai, Matth. Matthiolus existimat Hermolaum per suam Scandicem Pecten veneris intelligere, quod admodum difficilè est credere. Nos equidem Scandicem Hermolai ignoramus, ejúsque descriptionem ante posuimus. Matthioli autem verba hæc sunt. Quanquam Scandix antiquis fuerit stirps notissima: cùm tamen hactenus eorum repererim neminem, cui fides sit adhibenda, qui Scandicem notis aliquibus, vel lineamentis descripserit, nesciverim perfectò quonam pacto, quâve ratione affirmare possit & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à compluribus. Cæterùm scribit Hermolaus se vidisse Scandicem in exemplari græco Dioscoridis appictam foliis Fœniculo proximis &c. Hanc ipsam ego quoque sæpiùs vidi, mihi

Anthemis. tamen magis Fumariam & quadantenus Anthemidem referre videtur, quàm Fœniculum. Flores gerit Chærefolio proximos, albicantésque, è quibus tandem producunt cornicula tenuia, longiuscula, recta, acuminata, acubus, quæ in Geranio emicant, non dissimilia, quemadmodum & in Chærefolio visuntur, licèt huic longè tenuiora, & fragiliora innascantur. Quo fit ut rectè intuentibus specie tantùm, non autem genere differre hæ plantæ haud dubiè appareant: id quod etiam indicat eorum sapor. Quapropter in eorum sanè irem sententiam, si hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimoniæ & amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice veteres inveniri prodiderunt. Verùm cùm eas non obscuras quidem qualitates, quas veteres veræ Scandici assignant, in hac, vt ita dicam, nova Scandice nunquam ego repererim, cogor omninò eorum sententiæ refragari, & ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis & climatis ratione, & locorum mutatione eveniat, ut hæc stirps omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerit, non facilè quidem adduci potero, ut credam hanc esse Scandicem. Neque ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quòd viderit is Scandicem hanc in græco Dioscoridis codice appictam: quippe quum inter omnes rei herbariæ scriptores nullus, quod equidem sciam, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem descripserit, nesciverim ego quanam historiâ, & ratione fretus aliquis unquam illam picturâ expresserit: nisi fortasse Dioscorides ipse manu propriâ eo in libro ipsam appinxerit. Plinius Scandicem Anthrisco similem reddidit. Sed cùm ignotum per ignotius descripserit, nihil nobis luminis his in tenebris affert. Sed ex Galeni verbis de Scandice, etiam manifestè colligere licet, plantam quam pro Scandice accepit Hermolaus, quámque pro eadem plerique recentium hodie ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gustui repræsentat, ut dici possit primum caliditatis & siccitatis gradum excedere, id quod Galenus de Scandice prodidit. Cæterùm, si nulla est planta, cui hæc comparari possit, eam ad amussim mihi quidem referre videtur, quam (apud Plin. l. 24. c. 19. à politiorum similitudine,) Veneris pecten appellant, cujus radix cum Malva tusa, omnia corpori infixa extrahit. Siquidem hæc radice nititur candida, cauliculis semipede majoribus: foliis silvestris Pastinacæ, vel ferè Anthemidis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus, summatim ab eodem capitello compluribus, acuminatis rostellis, inter se disjunctis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac vulgari Scandice. Hæc Matthiol. qui Pecten veneris inscribit, ac in epit. germ. wild Mören: in hist. verò Hechelkam appellat. Testatur Camer. ad hist. Matthioli germ. Pecten veneris Italos vocare adhuc Aciculam hodierno die, quo nomine veteres Scandicem vocarint, ita ut non planè cum Matthiolo sit negandum esse Scandicem. In hort. Scandicem vocat & Pecten veneris, quo nomine & Cast. appellat. Lugd. Pecten veneris, Scandicem quorundam. Gesn. l. Pecten veneris sive Scandicem: In cat. Scandix cius silvestre, quod imprudenter inter Dauci genera officinas referre prudenter notat. vocat germ. wild Körble kraut, gall. *Cerfeuile sauvage*. Lac. Scandicem, Scanariam & Aculam quorundam. Clus. hist. Pecten veneris vulgi, sive Scandicem silvestrem. Tab. Scandicem, Herbam

bam Scanariam, Nadelkörffel / Venus Strell.

Bell. in epist. ad Clusium ait Pectini veneris vulgari non convenire vires à Plinio tributas Antrisco. Nam Pecten veneris neque odoratum esse, neque ab ullo comedi: vocari autem ἀγριοκαύτζικα. Scandicem verò legitimam dici καύτζικα & σκανδίκι, quæ comedatur quidem, sed ipsa neque venerem excitet, neque fatigato venere corpori succurrat. unde appareat error Andreæ Tiraquelli comm. in legem connubialem, qui Scandici hoc tribuit, quod Plinius Antristi peculiare esse scripserat. Hæc Bellus, qui Scandicem à Dodonæo affabrè pingi testatur. Eum autem non intelligimus dum scribit Pecten veneris à nemine comedi: contrarium asserente Dodonæo: nec scio quam plantam intelligat Bellus per Scandicem legitimam, & per Scandicem à Dodonæo affabrè pictam: is enim pro Scandice nihil aliud pingit, quàm Pecten veneris.

Scandicem vulgò Aciculam ab Italis dici refert Cæsalpinus; frequentem in agris inter segetes, fruticosam foliis minutissimè scissis, ut Chamæmeli: in cacuminibus esse flosculos candidos, longis veluti stilis insidentes, similitudine acûs: in his detracto putamine semen contineri nigrum, & oblongum, gustu non insuave, ut neque folia. Dioscoridem de Scandice dicere esse olus silvestre, &c. Galenum eadem confirmare, conjungentem cum Gingidio, sed plantam neminem describere. tantùm reperiri apud Theophrastum Scandicis mentionem inter eas plantas, quarum caules humi procumbunt: quo in loco non ἐπιτείκαυλα, i.e. annicaulia legendum putat, sed ἐπιγειόκαυλα, i.e. humicaulia, ut opponatur eis, quæ dixerit recticaulia & nervicaulia. Plinium Scandicem inter olera silvestria recensere & vilia. Aristophanem objicere Euripidi matrem Scandicem venditasse non olus legitimum, Anthrisco similem esse. Hermolaum appictam vidisse Scandicem in vetusto codice Dioscoridis, folio ferè Fœniculi, &c. hâc ipsa specie in silvis reperiri: frutice odorato: flore candido. Ex his significari plantam Scandicem [*Pecten veneris*] nam & inter antiqua nomina apud Dioscoridem Acuculam appellatam esse à similitudine acus. Hæc Cæsalpinus, qui Pecten veneris Scandicem antiquorum esse retur, sed non absque errore.

Bauh. pin. Scandix 2. semine rostrato vulgaris: (an Pecten veneris Plinij? inquit in phyt.) Pecten veneris, Matth. Ang. Gesn. h. Adv. Lob. Cast. Lugd. Cam. & Ger. Scandix, Dodon. Lac. Cord. in Diosc. Gesn. h. Cæs. & Tab.. Pecten veneris, ἀγριοκαύτζικα vulgò dicta, Hon. Belli ep. ad Clus. Apud Matth. Scandix 1. semine rostrato vulgaris: 1. Pecten veneris. Scribitur in fine verborum Matthioli C. Bauhini Scandicem appellari It. *Scandice*: Pecten veneris. Ital. *Pectine de venere*, Germ. wild Möhren. Sed postrema hæc nomina non invenio in meis exemplaribus Matthioli.

Pecten veneris, quod Plinij non negarim, provenit circa Monspelium passim in segetibus, florens mense Martio, & Aprili siliquas ferens, quotannis ex semine deciduo sese propagans. Observavi hoc Montbelgardi in agris prope vineas la Chau, in horto E. C. Patavij, Veronæ in Cœnobio di S. Ioanne del monte, passim circa Tigurum in vineis, Tubingæ, Eslingæ, & Genevæ in agris Februarij mensis principio, mense Maio cum siliquis. Basileæ in segetibus prope S. Iacobum collegit C. Bauhinus; Pona in monte Baldo; Dodonæus in arvis pingui lætóque Solo, & non rarò inter ipsas segetes, non modò in Italia, verùm & in Belgio, Maio & Iunio mensibus præcipuè vigens.

Pectinis veneris radix cum Malva tusa omnia corporis infixa extrahit, id quod ipsa natura ostendisse creditur in acubus feminum. Eadem cum herba & floribus in patella calefacta ex vino albo meraco & butyro una cum hortensis Petroselini foliis, pubíque adhibita, remorantem urinam, pueris præsertim provocat, authore Matthiolo. Quidam antequã floreat, & tenera est, cum butyro & oleo, &c. *Vrinam cit.*

PECTEN VENERIS TENVISSIME dissectis foliis, Antriscus Casabonæ.



EX radice tenui, parùm fibrosa, caulis unus, vel plures, tenuis exit: folia ad radicem ex longiusculo pediculo tenuissima, Mei ferè divisurâ, quæ per caules pediculi sui vagina eos complectuntur: indidémque alii seorsim pediculi prodeunt duûm, triúmve unciarum, quorum extremis hærent in minima umbella flosculi, qui post se radiata relinquunt cornicula, Pectinis veneris, unciâ circiter longa, at breviora & tenuiora quàm in illa, quina plerumque ubi parvæ plantæ, ubi majores, plura. *Descr.* Hæc, ni multùm fallor, Montbelgardi plurimùm degeneravit, & excrevit in caules cubitales, crassos, ramosos, in quibus rostra sive cornicula plura non minora, imò majora, quàm in Pectine veneris vulgari, se in latera incurvantia, mense Augusto pene matura. Primùm autem semina accepimus ex Stutgardiano horto E. C. VVirtemb. quo missa fuerunt per insignem hortulanum Magni Ducis Casabonam, titulo Antrisci Plinij Candiæ. *Anthriscus Plin. Cas.* Anno sequenti 1595. cùm essemus Heidelbergæ siccam plantam dedit D. Sprengerus valde parvam, unciarum circiter sex, eodem, quo Casabona, titulo. Anno verò 1598. pro Scandice Cretica pulchram plantam multò majorem, pedalem ferè accepi Basileæ à D. Richnero: similem nobis dedit anno 1599. frater C. Bauhin. sed minorem nomine Antrisci ex Creta transmissi. *Scandix Cretica.*

De hoc Pectine veneris, sive Antrisco Casabonæ agit Honor. Bellus in epist. ad Clusium, his verbis. *Anthriscus Belli.* Anthriscus herba simillima Scandici legitimæ [*Pectini veneris*] est, folia ferens tenuiora, crebriùs divisa, odoratiora multò; cauliculi ejus dodrantales, flores in umbellis albi, semina longa, sed minora quàm Scandicis: tota planta suavissimi gustûs est: provenit lætis collibus, locis siccis, & inter saxa: manditur in acetariis Vere, & maximè appetitur. Venerem mirum in modum excitat & adjuvat, ideo τζιλιμονίδια nomine obscœno vulgò vocatur, quod vulvæ purgamentum significat. Meminit Antrisci Plinius l. 22. cap. 22. his verbis. Eadem erat Antriscus, si tenuiora folia & odoratiora haberet, &c. quæ quidem verba corrupta sunt & hoc modo legenda: Eadem erat Anthriscus, nisi tenuiora folia & odoratiora haberet. Nam si legatur *si*, & non *nisi*, Anthriscus esset Pecten veneris vulgaris, cui non conveniunt vires à Plinio tributæ Anthrisco. *Plinius corrigitur.*

Anthriscus Plinij, Clus. Clusius etiam hanc intelligit, cùm ait. A nullo recentiorum hactenus descriptam arbitror Anthrisci Plinij historiam, quæ nata Lugduni Batavorum

Descr. Clus. in Academico horto anno 1595. semine è Cretæ Cydonia ad me misso à docto viro Honor. Bello, ejus urbis Medico. Dodrantalis est planta, statum à radice tenui, longâ, albâ, paucis fibris donatâ, multa folia in multifidas, tenuésque alas divisa proferens, pænè instar foliorum Scandicis, non injucundi, si terantur, odoris, neque, si gustentur, saporis, qualis ferè Chærefolij vulgaris, inter quæ breves prodeunt cauliculi, quadam tenui lanugine præditi, qui in breves, virides, graciléſque ramulos dividuntur, sustinentes umbellulas, quatuor, quinque, aut sex flosculorum, quinque foliolis albis præditorum, in quorum medio exile quidpiam ex purpura nigricans: flosculis succedunt, seu veriùs flosculi sustinentur, à stilis quibusdam gracilibus, qui paulatim in uncialem longitudinem succrescentes, formam referunt thecarum seminis Pectinis Veneris vulgò vocatæ plantæ, sive Scandicis silvestris. Flores & semen, sed immaturum protulit Iunio.

Syn. C. B. Bauh. phyt. Scandix 5. sive Creticæ similis: Ex radice gracili, oblonga, candida, caulem palmarem, tenuem, angulosum, hirsutum potissimùm parte infernâ emittens, foliis Scandicis vulgaris, sed tenuioribus, flore pusillo albo in exiguis umbellis, cui succedit semen oblongum ut in Cretico Pectine veneris, sed brevius & paucius etiam in apice bipartitum, subhirsutum. Hanc Casabona Antiiscum Plinii vocat. Huic figura Apij silvestris Dalechampij apud Lugd. p. 700. per omnia conveniret, si semen responderet, & caules hirsuti mentionem faceret. Eid. B. pin. Scandix 4. Cretica minor: quæ 3. & 5. in phyt. at 2. in prodr. Anthriscus Plinij, Clus. hist. Anthriscus vulgò τζιλιμωνίδα, quod vulvæ purgamentum significat, cùm venerem excitet, Belli ep. 1. ad Clus. an Scandix legitima quæ χαίτζια & σκανδικὶ, quæ comeditur, Eid. lib. 1. Anisomarathrum Apulum, Colum. & Clus. hist. ap. alt. an Apium silv. Dalech. Lugd. Duplex est odora & inodora.

PECTEN VENERIS FOLIO TEnuiori, paucioribus rostris.

Descri. HÆc palmaris est, radice parvâ, albâ, fibrosâ, ex qua cauliculi terni, quaterníque procumbentes prodeunt, circa quos folia Scàdici vulgari similia, sed tenuiora: umbellæ minores, floribus succedunt semina oblonga acubus similia, non tot ut in Pectine veneris vulgari, ubi communiter octo observantur, sed bina, terna, quaterna-ve, & illa hæc longitudine media superant.



Synon. Hanc vocat Bau. phyt. descriptionis autor Scandicem 3. sive semine rostrato Italicam. Apud Matthiol. Scandicem 2. Italicam. Miror ego tantam hirsutiem à fratre appingi siliquis & nullam ejus fieri mentionem in descriptione. Eam missam ait per Doldium Norimberga, cujus semen Neapoli missum fuerit. Hanc C. Bauh. eandem facit in pin. cum præcedenti: an bene considerent alij.

PECTEN VENERIS CRETicum.



Descr. FOlia hujus inferiora subrotunda, per oras sunt obliquè dissecta, Saxifragæ minoris Lobelij similia, sed nigriora leviter hirsuta, superiora verò formâ Scandicis vulgaris dissecta. Caulis cubitalis, angulosus, striatus, subhirsutus: umbellâ parvâ sparsâ floribus albis, at latioribus, quàm in vulgari foliis, quibus succedit semen rostratum, decem, duodecim & pluribus rostris simul junctis: cuilibet rostro apices duo quasi aculei rigidi præfiguntur, quod & in Chærefolio observare est. Patavio à Doctore Zvvingero accepta.

Syn. Bauh. descriptori est in phyt. Scandix 4. sive Cretica. apud Matth. Scandix 3. Cretica. Miror autem eum pilorum in siliquis non meminisse in descriptione. Eid. B pin. Scandix 3. Cretica major: quæ 4. in phyt. 1. in prod.

PERCHEPIER ANGLORVM quibusdam.



Descr. PLANTULA est plurimùm bicuncialis aut tricuncialis, paucis culmulis. Est &, quod numerosa coliculorum palmarium luxuriat, quos ex geniculis crebris ad summum usque foliola stipant subrotunda, tripartita ferè, profundè laciniata, ad Geranei columbini folia quadantenus accedentia, licèt minora, hirsutáque, inferiora quidem pediculis donata, superiora perbrevi aut nullo. Inter quæ flosculi delitescunt exigui, herbidi, ac nisi rectiùs intuearis, vix conspicui. Radicula nigra, cava, flexilis, tenax atque dura, in fibras oblongas terminatur.

Tabern. vocat Scandicem minorem / klein nasdel Körffel / klein nadel Möhren / quæ nomina germanica non conveniunt. nulla enim in hac herba acus observatur. C. Bauhin. in append. phyt. Scandix 6. sive minor Saxifraga

(quia

(quia vehementer & repentè urinas movet) dicitur. Eid. pin. Chærophyllum 3. five Chærophyllo nonnihil ſimilis: Perchepier (i.e. Saxifraga) Anglorum; Scandix minor, Tab. Alchimilla montana minima, Col. Lob. adv. p. 324. Percepier Anglorum, quo nomine inſcribitur etiam in Icon. p. 727. & Obſ. p. 419. ubi dubitat an ſit Scandix. De hac aitin adv. Qui Percepier Anglicum probè perſpectum habent, harum duarum ſtirpium utrivis [Cerefolio & Scandici] ſimile eſſe ſciunt, & neutiquam iiſdem viribus ſecundum; amaror etiam & acrimonia in eo percipitur, & paſſim valetudinis causâ olere manditur: Figura ei Cerefolij nuper nati proxima; ſed herbula ſemper eſt, nuſquam ſpithamæo adultior, toto anno ſuapte ſponte erumpit, arido & trito Solo luxuriat, ſine caule, floſculis herbaceis. Hanc plantam propono magis, quàm aſſero: quia herbariis non valde notam, neque quod ſciam deſcriptam. Figura propoſita à Lobelio vix demonſtrat ſimilitudinem cum Cerefolio: appictus etiam caulis, quem ei negat. Conſiderandum an intellexerit fortè plantam diverſam à ſua figura & noſtra.

Lugd. p. 793. intitulat Percepier Anglorum quibuſdam. Pona in Baldo Percepier Anglorum Penæ.

Arvis agriſque ſuapte ſponte primo Vere prorumpit, ut etiam in agris Montbelgardi. Circa Patavium inter ſegetes obſervavit quoque H. Cherlerus.

Neutiquam Cerefolio viribus eſt ſecundum. Amaror etiam & acrimonia in eo percipitur, & paſſim valetudinis cauſa olere manditur. Vehementer & repente urinas ciet. muriâ conditum ſervatur: & ex ea aqua ſtillatitia magno uſu elicitur. Angliæ Briſtoiæ frequentiſſimo apud mulierculas uſu recepta eſt.

CHÆREPHYLLON.

Cap. XXXIV.

Vulgò appellãt Cherefoliũ herbam, radice nitentem albâ, minimi digiti craſſitudine, ſapore ferè Paſtinacæ: cujus folia Apij hortenſis foliis ſimilia, non ita longa, argutiùs diviſa, averſâ parte hirſuta, nonnihil ſubinde rubentia, ſapore aromatico, pediculis ſæpè rubentibus, nonnihil hirſutis: caules plures ab eadem radice exſurgunt, ramoſi, concavi, ſtriati: in quorum extremis, ut & ramulorum, flores in umbella rara, parvi, albi, quinque foliolis cordatis toudémque ſtaminibus albidis conſtantes: ſemen oblongum, tenue, ſapore dulci & aromatico.

Quæ vulgò Chærephyllom vocatur, Ruellius Gingidium appellat. Hunc ſequitur Fuchſ. Geſn. in catal. pl. & C. Bauh. qui in phyt. Gingidium 5. vocat, & Chærephyllum Columellæ. An autem Plinij Cerefolium ſit, propter brevitatem aſſerere non vult. Ipſi potiùs videtur Anthriſcus ejuſdem, & fortè ἐνθυσικόν, quod Enthuſicum vertit Gaza, Theophraſti. *Gingidiũ. Antriſcus. Enthuſicũ.*

Quum juxta Dioſcoridem & Plinium, Staphylino ſive Paſtinacæ ſilveſtri ſimile ſit Gingidium: & nullum apud nos olus Paſtinacæ ſimilius ſit, quàm quod vulgo Kerfel & Kerfelkraut vocant: mihi quidem veriſimile ſit, inquit Cornarius, hoc ipſum olus Gingidium eſſe. Quanquam ipſa appellatio Chærephyllon referre, & ex ipſo corruptum eſſe videatur. Recenſet autem & Chærephyllon inter folia Plinius l. 19. c. 8. his verbis. Rurſus alio comitatu, Æquinoctio Autumni ſeritur Chærephyllon, quod Pæderota Græci vocant. Nam verba quæ ſequuntur ad Sinapi pertinent. Meminit & Chærephylli in carmine Columella l. 10. Iam breve Chærephyllon inquit, circa Calendas Octobris obrui oportet non frigidiſſimo loco. Habet & Palladius l. 3. c. 24. Nunc (*in Februario*) Cærefolium locis frigidis poſt Idus ſeratur. deſiderat agrum lætum, humidum, ſtercoratum. Fieri igitur potuit, ut hi Chærephyllon appellarint, id quod Dioſcorides & Galenus & Medici Græci Gingidium dixerunt, ita ut hi Syrorum voce uſi ſint, illi Græca: & quanquam Palladius ex græca & latina particula compoſitam vocem uſurpet. Sed hæc quidem ex conjectura dico. Quòd verò noſtrum olus Kerfel dictum, referat appellatione Chærephyllon, negari non poteſt. Quòd autem Gingidio illud ſimile ſit, aſpectus indicat Paſtinacam penitùs referens. Obſtat tamen Plinius, qui diverſis locis, tanquam de diverſis, de Gingidio & Chærephyllo tradidit. Attamen nec hoc infrequens apud ipſum eſt, ut de eadem re, diverſis locis & nominibus agat. Cæterùm, quod Galenus & Paulus Scandici ſimile Gingidium dicunt, id ita accipiendum videtur, velut Gingidium proprium Syrorum fuerit, cujus ſimilitudinem in Aſia ac Græcia Scandix habuerit. Hoc enim verba ipſa Galeni declarant: πλεῖστον ἐν συρίᾳ τὸ γιγγίδιον φύεται καὶ βιβρώσκεται, παραπλήσιον τῷ παρ᾽ ἡμῖν σκάνδικι. *Gingidiũ, Corn. Pæderota. Gingidium antiquorũ.*

Poſſit itaque etiam ipſa Scandix, noſtrum Chærephyllum eſſe, ut id quod Syris eſt Gingidium, Aſianis & Græcis Scandix, Latinis Chærephyllum & Chærefolium, Germani Latinos æmulati Kerfel dixerint. Profectò Dioſcorides etiam Scandicem, velut ſimile olus, mox poſt Gingidium poſuit, non tamen velut Galenus, ſimilitudinem expreſsè dixit, ſed eundem uſum ipſi attribuit. Hæc Cornarius, qui Chærephyllon Gingidium aut etiam Scandicem eſſe fruſtra conjectatur.

Hujuſce ſententiæ eſſe comperiuntur Ruellius & Fuchſius (licèt non planè adſtipuletur) nec non etiam recentiorum alij in hoc conſentiunt, quòd Gingidium ea ſit planta, quam nos (*Itali, inquit Matth.*) vulgò *Cerefolio*, illi verò Chærefolium. Veruntamen cùm hæc radice nitatur, quæ nihil amara ſentitur, ſed potiùs acris & odorata, quemadmodum & folia; idcirco eorum opinionem nonequidem (ut dicam quod ſentio) probandam putaverim. Sed ex Galeni verbis de Gingidio facilè comprobari poteſt, Chærefolium non eſſe Gingidium, quod in ipſo Chærefolio ex amaroris & adſtrictionis qualitates, *Gingidium eſſe negat Matth.*

quas Gingidio Galenus adſcribit guſtu haud manifeſtæ deprehendantur. Idem in poſt. comm. addit. Non potui unquam eorum ſubſcribere opinionibus qui plantam *Cerefolio* vulgò vocatam Gingidium eſſe cenſent. Plinii Chærephyllon, quod Pæderota Græci vocant, acerrimum ſapore, ignei effectûs, ſaluberrimum corpori, noſtrum eſſe non poteſt, quòd tam vehementi acredine non ſit præditum. In epit. cum addit. Camer. non deeſſe ſcribit, qui vulgare Cerefolium Myrrhidem faciant. Verùm, cùm caulis Cicutæ non ſit, nec radicis uſus: ſed foliorum: iis profectò ſubſcribendum non eſſe. Hæc Matthiolus qui ſua ex Hermolao accepit, licèt ejus non recordetur. Myrrhidem (inquit Coroll 730.) ſunt qui per Chærephyllon modo nominatum, in hortis paſſim naſcens, intelligant. Plinius (cujus verba poſtrema de Sinapi dicta videri poſſunt, de quo ſtatim idem loquitur) Chærefolium aliud videtur accepiſſe. Et certè quę à Plinio dicuntur de ſaporis acrimonia, non debent quenquam in eam pertrahere opinionem, ut ipſis fidem habeat. Plinii Chærefolium diverſum eſſe, Plinii verba legenti apparebit.

Myrrhis non eſt. *Myrrhis, Herm.*

Anguill. Oreoſelinon, ſtatuit epiſt. 7. his verbis: Oreoſelinum i. e. Apium montanum, nihil aliud eſt, quàm commune *Cerfoglio*, quod quidam Gingidium putarunt, quod non verum. Theophraſtus & Plinius dicunt habere folia Cicutæ. Nunc adhuc in Græcia Apii ſpecies exiſtimatur, & in quibuſdam locis dicitur ὀρεόσελινον, i. e. Apium montanum.

Oreoſelinō, Anguill.

Dodon. gall. & lat. in fol. figuram habet Fuchſij, quæ eſt in Iconibus. Negat eſſe Gingidium, ut pleriſque viſum fuit, haud amarum ſiquidem ſit, ſed grato jucundóque ſapore commendetur. Negat quoque & meritò Oreoſelinon eſſe; hortenſe ſiquidem ſit, non montanum; ſemen etiam non acre, aut Cumino guſtu ſimile, veluti Oreoſelini eſſe ſcribatur. Plinii locum de Chærefolio admodum corruptum eſſe ex Cornario monet, qui & Macro imponere potuerit.

Negat eſſe Gingidium & Oreoſelinon Dod.

De Chærefolio hæc ſcribit Tragus. In initiis Petroſelino prope ſimile eſt, ſed tenuius, pluribúſque inciſuris diſſectum, ut eo nomine cum Cicuta majorem affinitatem contraxiſſe videatur. Sin autem Chærefolium Apii genus fuerit, quemadmodum Conſtantinus & alii multi opinantur, jure equidem poſt Apia proximum locum occupavit. Quod in Dioſcoride habeat nomen, non ſatis conſtat, ut ſunt variæ de ea re autorum ſententiæ. Ego certè propemodum mihi perſuaſeram Chęrefolium eſſe Oreoſelinon, ſeu montanum Apium, ſed non prorſus cum herba ipſa cōvenit hiſtoria. Extant autem duo alia apud Dioſcoridem capita, quæ ſatis Chærefolio quadrare videntur, nimirum caput de Siſone, ſeu ut vocavit Hippocrates, Sinnone. Et alterum de Myrrhide, quod Brunfelſ. ad Chærefolium retulit, quòd mihi nequaquam improbatur. Nam Chærefolium hoc ſativum odoratum eſt. foliiſq; per omnia excepto odore & ſapore Cicutæ ſimillimum. De hoc autem non facilè contenderim, tametſi enim, quod ad odorem, formámque attinet herbæ, deſcriptio Myrrhidis ſatis reſpondeat, tamen radice, quam habet breviuſculam Chærefolium ab eadem Myrrhide diſcrepat. Sed uti aliàs ſemper inculco, ſentiat quiſque quod vult, nemini enim erroris cauſam præbere volo, meam duntaxat indicans ſententiam. Columella Chærephyllon appellavit. Plinius & Apulejus longè aliud deſcribunt Chærefolium. Apulejus namque Chærefolium ſuum Bootes, Bootis, Arctophyllon, & Pederos nuncupat. Sed & Plinius Pederota nominari ſcribit. Geſn. in cat. Gingidium Dioſcoridis eſſe ſtatuit, quæ ſententia utique probanda videtur aſſentiente Ruellio. Hæc Tragus, apud quem in margine notatum à quopiam, Chærefolium Apulei eſſe Acātham Dioſcoridis, quæ Pæderotis dicatur, Plinium l. 37. c. 6. & 9. Pæderotas dicere gemmas eſſe, ſed nihil Chærefolio cum gemmis eſt commune.

Pro Myrrhide admitti poſſe videtur Trago. *Siſon.* *Plinii & Apulei Chærefolium non idem.*

Toxites in Onom. philoſoph, Harchius in Enchir. Hadrian. & Helfricus in Nomencl. itémque C. Bauh. aliíque nonnulli, Anthriſcum eandem herbam putarunt, cum ea quam Cærephyllum Columella dixit. Quidam, inquit Lugd. l. 6. c. 48. pertinaciùs contendunt Anthriſcum Plinii eſſe Chærephyllum noſtrum. Idem Lugdunenſis Chærephyllum Plinii à Cerefolio noſtro planè diverſum dicit, ſed cur, rationem non aſſignat.

Hoc & Plinii Cerefolium idem eſſe conjicit Cæſalpinus, quâ ratione non docet. Cerefolium, inquit, vulgò appellatur à recentioribus inter Apia cōnumeratum: peregrinum eſt apud nos: ſeritur in Gallia pro olere: Plinius cùm nullas Cærephylli notas tradat, non licèt niſi ex nomine conjectari hanc eſſe, quæ in huncuſque diem Cerefolium vocatur. puto apud Dioſcoridem Oreoſelinon eſſe. itémque Theophraſti (apud quem Theod. Montapium vocat) ac Plinii, qui eadem recenſet ex Theophraſto, & Galeni.

Cæterùm, Cherefolium dicitur Brunfelſ. Dod. lat. in fol. Chærefolium Trago, quod ſativum cognominat, ut patet. Cerofolium, Matth. Lud. p. 711. Cerefolium, Dod. gall. Lob. Adv. p. 324. Icon. p. 280. Lonic. Tabern. Camer. & Cæſalp. Cerifolium, Geſn. hort. Gingidium, Ruell. Fuchſ. Lacunæ & Geſn. in cat. pl. Gingidium 3. & Chærophyllum Columellæ, C. Bauh. Eid. pin. Chærophyllum 1. ſativum. Gingidium 5. in phyt. Gingidii ſpecies Lob. Obſ. p. 419. Oreoſelinum Anguillaræ.

Cerefolium itaque Latinis dicitur, & ut nonnullis placet, Cerofolium per o ſecunda ſyllaba. itémq; Cherefolium & Chærepholium, Cerephyllum & Chærephyllō (χαιρέφυλλον) Nominari autem ſic putatur, quòd multis foliis gaudeat: vel potiùs quòd gaudium ac hilaritatem excitet. Germani Körffelkraut/ aut Körbelkraut: Belg. Keruel: Galli *du Cerfueil*: Itali *Cerefoglio*: Hiſp. *Segun algunos*. Angli Cheruel: Boh. Trebule a nebo Kerblijk: Hung Olaz ſalata, hoc eſt, Italicam Lactucam vocant.

Paſſim in hortis colitur: terrâ ſtercoratâ & aliquantulum humente lætatur. Vere ſatum celeriter in caulem aſſurgit, eſuique citò parum idoneum redditur: Sed quod Auguſto ſeritur per totam inſequentem Hiemem ac etiam Ianuario virens, florens menſe Aprili & Majo, utile eſt.

Succus foliorum Chærefolii ſicuti & aqua deſtillata; ſanguinem ex caſu, contuſione, aut plagis concretum diſſolvit: poſſet fortaſſis non ſine utilitate ad calculum renum menſéſque muliebres ciendos in cibo & potu uſurpari. Si quis in diſcutiendis concreti ſanguinis grumis efficaciorem deſideret medicinam, is oculos cancrorum & carbones Tiliæ in pulverem redactos in ſucco aut aqua Chærefolii deſtillata imbibat. porrò & ad pleuritin ſeu pūcturam laterum hocce remedium facit. herba Chærefolii adhuc teneri inter olera manſa ſtomacho & capiti conducit, ob odorem quem habet gratiſſimum, Chærefolium tuſum ac emplaſtri modo foris impoſitū omnes tumores & intra cutem carnémq; caſu, contuſione, aut quacunque tandem ratione concretos ſanguinis grumos diſcutit, non aliter atque Sigillum, ut vocant, Salomonium: Auctor Tragus: Quibus addit Matthiolus.[a] Calidum primo gradu, medio ſe habet modo inter humidum & ſiccū. Comeſtum urinam promovet, & obſtructionem ſolvit. idem facit decoctum. herba conducit ſtomacho. vinum in quo coxerit Chærefolium, hauſtum, utiliſſimum

utilissimum est vesicæ, menses ciet. ad icterum, accipe succi Chærefolii cochlearia octo, quibus infunde drachmam triti Marrubii, & calidè propina diebus aliquot continuis. Cum melle remistus succus & bibitus confert tussiendé nque sit :cu; ex decocto hordei cu nsaccharo sumptus, pleuritidi benefacit. pulvis herbæ cum melle mistus cancrum incrementa capere prohibet. planta integra in aqua decocta, cui admistum sit acetum, si abluatur eo caput meliceri des & lendes curat. Et hæc leguntur in historia germanica. Inlat. inquit. Tota planta dulcis est & odorata, acriusculo quodam accedente sapore, vix ferè sensibili: quò fit, ut aliis oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Estur cruda in acetariis unà cum aliis plantis ad hoc idoneis, ac etiam cocta cum Beta, aliísque oleribus. Camerario apud Matth. germ. succus è Chærefolio expressus ex jusculo gallinæ aut carnium sumptus torminibus ventris succurrit. in primis verò si in butyro frigatur herba & abdomini superponatur, certum est contra tormina remediũ. Chærefolium, inquit inter alia Dodonæus, temperatè excalfacit, modicéque desiccat, multóque minùs quàm Apii genera. Flatulentum verò etiam aliquid obtinet, quamobrem & venerem promovet.

MYRRHIS VETERIBUS ET in genere.

Cap. XXXV.

[Di]osc. MYRRHIDEM, quam alii Myrrham, nonnulli Conilam, Romani verò pariter cum Græcis Myrrhida appellant, Dioscorides similem esse tradit Cicutæ caule foliísque: radicem verò habere oblongam, teneram, rotundam, odoratam, cibo non insuavem. Hanc potam in vino, phalangiorũ morsibus auxiliari. Ciere verò menstrua & fœminarum purgationes à puerperio trahere. Eandem decoctam & in sorbitione datã, phthisicis subvenire. Tradere & nonnullos eandem bis in die térve potam ex vino in pestilenti constitutione ita salutarem esse, ut arceat morbi contagia.

Myrrhis (inquit Plinius l. 24. c. 16.) quam alii Smyrrhizam [*alij Smyrnizusam, Dalech.*] alii Myrrham vocant, simillima est Cicutæ, caule, foliísque & flore, minor tantùm & exilior, cibo non insuavis. Ciet menstrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subvenit & phthisicis in sorbitione. Aviditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Hulcera quoque in facie aut capite succus ejus in aqua triduò maceratæ sanat. Hæc ille, qui l. 26. c. 11. Geranium Myrrhin appellari ait.

Myrrhidi 7. simpl. Galenus has reddit vires. Radicem, inquit, habet odoris jucundi, & dulcem, quæ menses movet, & ea quæ in thorace ac pulmone sunt, expurgat. Itaque ex secundo ordine fuerit excalfacientium, adjunctâ quadam partium tenuitate.

[M]yrrha forte Verisimile autem est à Myrrhæ odore Myrrhida & Myrrham dictam fuisse, inquit Marcellus. Nullus tamen quod invenerit; apertè id testatus est in Græcis aut Latinis. Odoratâ siquidem radice à cunctis describitur, potuítque illi ab ea nota nomen hoc factum fuisse.

[Cic]utaria. Cæterùm, quia Cicutæ similem scriptores tradiderunt, ideò aliqui Cicutariam eam dici crediderunt.

[Ger]anium Myrrhidem dici de Geranio patet ex Plinio, ut copiosiùs indicabimus H. n. g. lib. 30.

[Chæ]refoliũ. Chærefolium quibusdam censetur Myrrhis, verùm notæ non respondent.

Sunt qui pro Myrrhide Angelicam accipiant, quæ opinio suo loco refutatur. *Angelica.*

Ea nobis Myrrhis sive Myrrha vera videtur, quæ semine est magno, longo, sulcato & dulci, de qua jam dicemus. *Myrrhis vera*

MYRRHIS MAGNO SEMINE, longo, sulcato.



MYRRHIS radicem habet insigniter crassam, adnatis plurimis & crassis donatam, albam, sapore dulci, subacri, grato, aromatico, qualis est seminis Anisi sapor: caules surrigit aliquot proceros bicubitales, & tricubitales, brachiatos, hirsutos, fistulosos: folia magna, pinnata, Cicutæ foliorum facie, magis albicantia, & albis maculis subinde respersa, tactu mollia, nervis aversâ parte pilosis, sapore Anisi, pediculis fistulosis: flores in umbella gerit cádidos, leviter odoratos, quorum singuli foliis quinis constant bifidis, seu cordatis, extimo intimis duobus oppositis simul utrisq; maiore, lateralibus binis medio modo se habentibus bifurcato stilo albo cum staminulis albis medium occupante particularium umbellarum basim sustinet senûm radiorum stella: succedit semen notatu dignum, magnum, longum, angulosum, sulcatum, sapore Anisi dulci & jucundo. *Descr.*

Matth. Si Myrrhis hæc nota fuit Matthiolo cur nihil de ea tradit præter Dioscoridis descriptionem factam per Ruellium ex Plinio. Gignitur, inquit, in quàm plurimis Italiæ locis planta quædam Cicutæ faciem repræsentans, minor tamen, minimé que graveolẽs, Cicutaria vocata, quam quidam legitimam Myrrhin esse censent. Sunt deinde qui pro Myrrhide Angelicam vulgò appellatam accipiant. Alii verò, ut Manardus, Chærefolium. Cæterùm, si Myrrhis in Italia provenit, nulla sanè mihi (Matthiolo) sese obtulit planta, quę magis Myrrhidi Dioscoridis respondeat, quàm cujus effigiem Myrrhidis titulo pinxi. Hæc ille, qui imperfectam iconem proponit, quemadmodum & Patrocinator ejus C. Bauhinus. A Camer. in ep. & hist. Myrrhis inscribitur. Lugd. p. 760. dicitur Myrrhis Matthioli.

Cicuta odorata salubris & esculenta. De hac Myrrhide ait Lobel. adv. p. 327. Odoratam hanc, sive salubrem & esculentam possit quis vocare Cicutam, quam Myrrhidem sive Myrrham propter suaveolentiam, quiddam Myrrhæ resipientem dixerunt. Cerefolii nomen apud Germanos ascivit: vocant enim wild Keruel/i.e. silvestre Cerefolium, quod odore, saporísque jucunditate imitatur, etiámque facultatibus diureticis: facie verò est Cicutæ: tenellâ hirsutie Pastinacam refert: Ferulæ: ut Pastinacæ esculentæ saporem & odorem, sed magis medicatum & ad Smyrnium accedentem repræsentat. Hæc etiam Myrrhis Pliniana videtur, *Myrrhis Pliniana.* *Cerefolium sylvestre.*

quam ortâ confusione à Geranio odoro, Myrrhidem Romani perperam faciebant: unde quispiam Scandicem vulgarem oleraceam meritò suspicetur, aut illius aliquam speciem. Hæc ille, qui in Obs. p.423. vocat Myrrhidem advers. p.327. & Seseli Peloponense Anguillaræ. In Icon. p. 734. Myrrhidem. An verò sit Seseli Peloponense Anguillaræ dubitamus.

Scandicis species. *Myrrhis, Lob.*

Cerifolium hispanicũ. Gesn.h. Myrrhis quam aliqui Italicam cognominant; Alii verò Cerifolium hispanicum. Cæs. Cicutaria tertia, odore & sapore Fœniculi, indéque Alpinis *Finocchiella* vocata, à Dioscoride & Plinio Myrrhis.

Synon. G. B. Bauh.phyt. Myrrhis 1. sive maior, vel (addit in pin.) Cicutaria odorata: Myrrhis, Matth. Cord. in Diosc. Gesn.h. Lac. Ad. Lob. Dod. Cast. & Lugd. sativa, Cam. Seseli Peloponense, Ang. Cerefolium hispanicum, Tab. Cerefolium magnum & Cicutaria tenuifolia, Ger.

Linguarũ nomina. Græcis Μύῤῥις, welscher Körbel/ wilder Körbel/ Matth. Belg. wilde Keruel. Gall. *Cicutaire* quibusdam & *Persil d'asne* (quæ tamen nomina vulgaria Lobelii mihi non placent.) Ital. *Mirrade & Finochiello*.

Locus cum tempore. Myrrhis nobis provenit in horto Genevæ secundò anno à satione, ubi Hiemen pertulit. Patavii mense Ianuario & Februario vidi in horto D. Cortusii. Montbelgardi si semina quàm primùm matura sunt in terram recondantur, prodit Vere, sed ante secundum annum caulem non profert. In Ober-Enzingen prope *Nirtingen* Ducatus Wirtembergici in horto D. Iacobi Præfect[illegible] mense Octobri. Is vocabat Chæ[illegible] maximum. folium autem ita variabat, ut aliam penè existimassem plantam, nisi semina misisset. In Hassia circa Cassellas sponte provenire Myrrhidem referebat Gillenius. Hæc, ut ait Lobelius, non adeò frequens aut procera occurrit, sed rarior & in pratis, vel germinosis marginibus etiam olitoribus ad vescendum in Belgio multa colitur & esitatui in jusculis Cerefolij vice. Fertur autem apud Germanos in pratis alicubi nasci, Dodonæo perhibente, cùm apud Belgas hortensis tantummodo sit. Majo mense flores profert: Iunio ac Iulio semen maturescit. radix singulis annis primo Vere regerminat, post seminis perfectionem restans.

Vires & usus. Myrrhidis porrò folia non minùs quàm Chærefolii edulia sunt, in eorundémque locum quandoque assumuntur. Myrrhis (ut apud Matth. germ. cum addit. Camer. legitur) calida est secundo ordine, & partium subtilium. *Temperamentum.* *Menses cit.* Radix cum vino pota medetur morsui aranearum. *Tabes.* A partu purgat mulieres, & mēstrua promovet. Cum melle cocta & sumpta tabidis conducit. pectus & vasa respirationi dicata à viscosis humoribus purgat. Cum vino cocta, & bis aut ter in die de hac pota à peste præservat. *Pestis.* Herbam & radicem decoquunt ad urinam provocandam. Fit quoque extractum ex herba & radice contra pestem & puerorum epilepsiam. *Epilepsia.* Radix tribus diebus in aqua macerata, sæpiúsque hâc lotâ ulcera ejusdem curat. Plura qui volet, legat quæ antè è veterum sententia protulimus. Plantam siquidem à nobis traditam eorum Myrrhim esse statuimus.

MYRRHIS BROCCENBERGENSIS foliis Myrrhidis Italiæ, flore albo, radice crassâ, nigrâ.

Descr. RADICE crassâ, profundâ, nigrâ: caule sesquicubitali, cavo, hirsuto, quem folia nigriora, palmari ferè pediculo, eóque imbricato amplexantur membraneâ veluti vaginâ, similia Myrrhidis Italicę, seu Apii alicuius multùm incisi: è membranearum autem vaginarum medio, exoritur subinde alius eodem modo foliosus pediculus, qui tandem ubi folia ei esse incipiunt, aliam peculiarem vaginulam protrudit, ex qua deinceps prorumpit densa, orbiculatáque umbella, duas uncias non multùm excedens, conferta exiguis flosculis candidis, muscosisque. Loco uliginoso fruitur.

Synon. Thalio descriptionis authori dicitur Myrrhis Broccenbergensis. Bauh. phyt. Myrrhis 3. (5. pin.) Quænam autem sit Myrrhis hæc Thalio nos cum fratre C. Bauhino adhuc latet.

GINGIDIVM VETERIBVS, & in genere.

CAP. XXXVI.

Diosc. GINGIDVM ait Dioscorides alios Lepidium vocare; nasci autem plurimum in Cilicia & Syria; herbulam esse Pastinacæ [σαφυλίνῳ] silvestri similem, sed tenuiorem & amariorem [πικρότερον, cod. Basil. μικρότερον, antiq.] radicem habere parvam, subalbidam, amaram [[illegible], cod. Basil. [illegible] Matth. Trag.] edi crudum & coctum & sale asservatum. Esse autem stomacho commodum, ciere urinam. Et decoctum ipsius potum cum vino, vesicæ utile esse. Idem postea Staphylini silvestris folia Gingidio similia esse tradit.

Plin. Plinius l. 20. c. 5. Gingidium hoc modo depingit. Syria in hortis operosissima, (unde quoque est proverbium Græcis, Multa Syrorum olera,) simillimam Staphylino herbam serit, quam alii Gingidion vocant. Tenuius tamen & amarius, ejusdémque effectûs est, coctum crudúmque stomachi magnâ utilitate. Siccat enim ex alto omnes humores ejus. Et hæc Plinii dicta cum Dioscoridis descriptione conveniunt.

Galen. Plerumque, inquit Gal. 2. aliment. in Syria Gingidium nascitur & editur, simile apud nos Scandici. Est autem Stomacho valde commodũ, sive crudum, sive fervefactum edere ipsum velis: longiorem autem cocturam non sustinet. Quidam edunt ipsum cum oleo & garo: quidam etiam vinum aut acetum addunt: & multò magis commodum est, & aversantibus cibum appetentiam facit, si cum aceto edatur. Et satis clarum est hanc herbulam medicamentum potiùs esse, quàm alimentum. Nam & adstringendi vi, & amaritudine manifestâ nō modicâ participat. De hoc itaque ut medicamento rursus agit 6. simpl. ubi ait: Gingidium quemadmodum gustu, amaritudine & adstrictione participat: ita temperamento, caliditate & frigiditate. Iuxta ambas autem qualitates siccat. Caliditatem equidem non ita manifestam possidet, siccat autem ordine secundo. Atque hoc modo etiam Paulus l. 7. c. 74. *Paul.* Gingidium Scandici simile esse dicit, adstringentémque & amaram non parvam habere qualitatem, stomacho accommodatum esse, edíque in fame & à jejuniis utiliter ex aceto, non tamen magnopere nutrire.

Dicta autem hæc sint, ut fortè aliquis sagaci ex Pauli historia conjecturâ quale Gingidium hoc sit, invenire possit, quod tamen difficilè admodum videtur. Siquidem Plinii ac etiam Dioscoridis tempore Græciæ & Italiæ peregrinum fuisse conjicimus. In Syria enim Galenus, Plinius & Dioscorides nasci & seri dixerunt; & hic quoque in Cilicia. Quòd porrò Dioscorides & Plinius Pastinacæ [σαφυλίνῳ] simile dixerunt; Paulus verò Scandici, ad faciliorem herbæ propositæ cognitionem parùm confert, cùm hæc duo simplicia nihil commune habeant.

Dioscorides quoque Lepidium ait à quibusdam ob similitudinem dici, ita ut minùs miretur aliquis ignorari nostrâ ętate, quodnam olus Gingidium sit. *AF ca.*

Gesnerus

Gesnerus siquidem in catalogo suo plantarum, referente etiam Trago; Chærefolium Gingidium Dioscoridis esse statuit, quæ sententia probatur etiam à Ruellio.

Gingidium Dioscoridis verum Rauwolffi, inscribitur à nobis Anetho similis planta, semine lato, pulchrè laciniato.

Quam Caucalidem Syriacam maximo semine intitulavimus, Lobelius Gingidium foliis Bauciæ Syriacum cognominat.

Visnagam quidam volunt legitimum Gingidium, quorum opinio non placet.

Gingidii nomenclatura à Dioscoride tribuitur Lepidio.

Hippuris vocatur Gingidium à Gesnero in ascriptitus Dioscoridis.

Gingidium allatum ex Syria nullus certò pro Dioscoridis Gingidio ausit asserere. Ego Gingidium Matthioli voco quidem, sed Lappulam canariam flore majore esse potiùs judico.

Cæterùm, refertur in nothis Gingidium Dorisastru Ægyptios vocare: Syrios Adorin: Aphros Turictam: Romanos Visacutum. Sed & hæ appellationes incertæ, quòd barbaræ; & ex nullo auctore alio auditæ sunt.

GINGIDIUM MATTHIOLI.



Legitimi Gingidii plantam è Syria allatam sibi missam à Cortuso scripsit Matthiolus, Pastinacæ sylvestri haud absimilem, amariorem tamen, caule ramoso, rotundo, sesquipedali, striato, subnigricante, geniculatóque umbellâ in cacumine alba, minoribus circumquáque comantibus foliolis: è floribus semen prodire, quo maturescente umbellæ in sese contrahantur (ut in Pastinaca) & tactu glutinosę sentiantur: radicem habere candicantem palmari longitudine, subamaro sapore. In hist. germ. cum addit. Camerarii ita describitur. Gingidium herba est habens folia ut Pastinaca silvestris, sed minora, amarioráque. Ab una radice procedunt caules multi, parvi, rotundi, concavi, sesquipedales, adnatis & albis umbellis, quæ circum circa exilibus, & viridibus foliolis donantur, profundiùs incisis, cauli adhærentibus. Vmbellę semen proferunt Ammi, quod si maturum est, clauduntur, tractatæque digitis adhærescunt: radix est subalbida, spithamea, amariuscula. Nascitur ut plurimum in Syria & Cilicia, unde semen in Italiam infertur, ac in hortis seritur. Et ita verum Gingidiū innotuit, quo nomine Cerefolium falsò intellexerunt nonnulli. Hæc Matthiolus, qui Gingidiū vocat, eíque Gingidii facultates adscribit.

Quale autem hoc sit Gingidium judicent qui viderunt: Figura habet multa communia cum Lappula canaria flore majore. Interea quoque considerādum an utraque descriptio non sit partim ex Dioscoride, partim ex dicta Lappula canaria & Visnaga composita: quid de figura Camerarii, quam & nos hîc proponimus) in hist. & ep. Matthioli dicendum sit non habeo. mutavit is unam umbellam, fortè ad descriptionem. Tabernomontanus cur majorem mutationem in icone sua expresserit, me latet. Hoc ei tamen commune non ignoro, quod quidem laudabile foret, si è plantis ipsas mutationes sumeret. vocat Gingidiū Dioscoridis, Syrisch Körffelkraut. *Gingidium Dioscoridis, Tab.*

Lobelius videtur existimare Lappam agrestem Tragi esse pro Gingidio Syriaco exhibitam. *Synon.*

Cast. & Cam. dicitur Gingidium. Lugd. p. 710. Gingidium Matthioli. Bauh. phyt. & pin. Gingidium 3. foliis Chærefolii: Gingidium Matth. Lugd. & Cast. primum Tab. & hinc apponit ad Matthiolum figuram illam Tabern. nomine Gingidii primi, non parùm mutatam fortè in deterius.

LAPPULA CANARIA FLORE pulchro magno albo.



Radix tenuis, alba, subdulcis cauliculū pedalem aut majorem interdum emittit, in ramos divisum aliquot, partim rectos, partim procumbentes, striatos, hispidos, purpurascentes, geniculatos, multisque alis concavos: folia Pastinacæ tenuifoliæ, vel Carotæ, hirsuta, Clusio Apii ferè; umbella florum alborum, quorum folia externa aliis duplo majora, speciosa, quibus succedunt lappulæ oblongæ, sulcatæ, hispidæ. *Descr.*

Tab. plantam à nobis traditam vocat Caucalidem, Apium silvestre, Kletten Körffel/ Acker Peterlein/ Acker Kletten. Dod. Caucalidem, quem Daucum silvestrem à nonnullis vocari refert; à rure verò Heturiæ *Petrosello salvatico*, & spuriis vocabulis, *καυ..κον, μυίτιν*: à Democrito *βόιον*: Latinis Pedem gallinaceum, Pedem pulli: Ægyptiis *Sesesin*. *Caucalis Tab.*

Lugd. p. 715. Caucalidem Dodonæi (& ita etiam vocat Gesn. h.) Item p. 761. Myrrhidem lappam Dalechampii: ponit duas figuras unius plantæ, quarum posterior multò deterior, quàm ea quam hîc ponimus, quæ minùs tamen placet. *Lugd. dua figura.*

Trag. Germ. l. 1. c. 158. Myrrhidem Sylvii. Item l. 2. c. 104. Lappulam campestrem, & ruralem, Acker Kletten/ feld Kletten. Retur hanc esse agrorum Tribulum Virgilij l. 1. Georg. atque Sylvium Myrrhidem Galeni existimare. Sed qui Tribulum verum noverunt & veram Myrrhidem, hanc negabunt vel Tribulum vel Myrrhidem. picturam malam habet Tragus, quę non exprimit pulchros flores magnos, nec folia. Si non descripsisset, existimassem eum pingere Lappulam canariam cum flore minore. *Myrrhis Sylvy & Lappula campestris, Trago.* *Non Tribulus contra Tragum.*

Lonic. figuram habet malam ex Trago, quam inscribit Acker Kletten/ Tribulum terrestrem & Lappam campestrem. Anguill. vocat epist. 12. Lappulam canariam Plinii, & Italorum *Peduchi di cani*. *Tribulus terrestris, Lonic.*

De hac ait Lob. adv. p. 324. Multi iam sunt anni cum pharmacopœus Martinellus nobis Gingidiū

Gingidium Mart nell. is, Lob. ex Syria allatum asserere ausus est, sed contra nos esse indigenam plantam memineramus, & biennio post magnâ copiâ in vinetis & segetibus inter Pisa silvestria & Caucalides crescentem vidimus: quæ etsi facie & viribus ad Gingidium alludat, tamen ex Dioscoride nullus ausit pro Gingidio asserere: Planta enim est Caucalidi natalibus & facie eadem, folio tamen longiore & angustiore: illi umbella candida, *Caucalis candida.* semen hirsutum, odore Pastinacæ silvestris. Item p. 325. Caucalidis duæ sunt in nostris vinetis & segetibus differentiæ, altera enim candida, foliis minoribus, sed caule proceriore. Et hęc Matthioli Caucalis. In Obs. p. 420. ut & in Icon. p. 728. pingitur hoc titulo: Caucalis albis floribus, vulgaris: Lappa agrestis Tragi. *Negatur esse Caucalis Matthioli.* Lobelius suâ icone proponit nostram Lappulam canariam magno flore albo, quæ non potest esse Matthioli Caucalis, ut dicetur capite de Caucalide Matthioli: videtur Lobelium velle dicere Gingidium Syriacum Matthioli idem esse cum Lappa agresti Tragi, de qua nos proprio capite.

Gingidio congener, Cæs. Cæs. l. 7. c. 23. dicitur quædam in collibus asperis nascens semine grandi, prope nuclei Olivarum magnitudine, striato & valde hispido, colore candido, medullâ intus non injucundâ: ejus planta brevis est, dodrantalis: foliis Staphylino minutioribus, & tenuiùs scissis, ferè vt Fœniculi: umbellis parvis Gingidio similibus: floribus candidis, latifoliis. hanc congenerem Gingidio statuit, quamvis particularem Gingidii mentionem apud authores non reperiri scribat.

Caucalis albo fl. Clus. Clus. hist. iconem exhibet, ac Caucalis albo flore titulo donat & describit, videtúrque illi hæc proximiùs ad Dioscoridis Caucalidem accedere.

Syn. C. B. Bauh. phyt. & pin. Caucalis 4. sive arvensis echinata magno flore: Lappa agrestis, Trag. Lappula canaria Plinij, Ang. Caucalis, Dod. (& Daucus syl.) Gesn. h. Tab. Eyst. Caucalis alia vulgaris, Lugd. Caucalis albis floribus vulgaris, Lob. Ger. Caucalis coronatâ umbellâ, Cam. Myrrhis lappa Dalechampij, Lugd. Dauci genus arvense, Gesn. cat. Daucus ἀκανθόχαιτος seu ἐχινόχαιτος sive ξανθόχαιτος minor, Thal. Echinophora πυλ ὀκαρωτς, an Gingidium Diosc Col. Testatur frater in animadvers. in Lugdunensem Caucalidem Dodonæi & Myrrhidem Lappam Dalechampii, utrinque describi, illius tamen figuram esse longè meliorem.

Pona in Baldo vocat Lappam agrestem Tragi, & Caucalidem albam Penæ. D. Zvvinckerus misit Basilea pro Myrrhide Monspeliensi.

Locus cum tempore. Lappulam canariam flore majore reperi inter Esincourt & Adincourt pagos Montbelgardēses florētē, & semine maturo Augusto. Abundat etiam in planitie versus Matta florens copiosè Septembri & circa *Columbier Sauonreux* Iunio & Iulio; In Gallia Narbonensi circa Nemausum; Genevæ in segeti bus. Sata Montbelgardi florebat & echinata semina producebat Majo & Iunio. Basileæ frater observavit prope S. Iacobum in segetibus. Tiguri multam vidi, ut & in agris inter Rauppen/ & Beffordiam eundo in Masmünster, in arvorum marginibus atque inter segetes, vinetáque, Clusio etiam teste. Cæterùm flos in umbellis habet aliquid simile cum flore Sambuci aquaticę: in medio flosculi minimi albi, in circuitu sunt magni: succedunt lappę longæ magnæ echinatæ & duplici semine similes Lappulæ canariæ flore parvo, de qua jamjam dicēdum.

LAPPVLA CANARIA FLORE minore, sive tenuifolia.

Descr. SIMPLICEM parvámq, habet radicem, à qua statim pullulant caules plures, sesquipedales ferè, brevi mollique lanugine leviter hirsuti, nonnihil angulosi: foliis minutim dissectis Caucalidis albæ pilosis, seu Lappulę canarię flore specioso, magis tamen mihi videntur concinna & ferè tenuiùs dissecta: flores umbellati, parvi, ex albo purpurascētes: lappæ semūciales canaliculatæ, spinis rigidulis, atropurpureis per costas dispositis, muricatæ, in binas partes findūtur, totidem semina cōtinētes.



Syn. Fuchsius, cum essem apud illum Tubingæ, vocabat Gingidiū. A Grieningero habui pro Caucalide Hispanica; à D. Sprengero pro Lappula canaria Candiæ. mihi etiam missa pro Lappula Creticâ. Bauh. phyt. Caucalidem quintam vocat, sive arvensem echinatam parvo flore.

Hanc florentem vidi & semina habentem mense Majo inter Monspelium & Lunel, & prope Castelneuf, si bene recordor. Item in pago Leurach uno miliari germanico à Basilea mense Iunio, & in colle prope Castellum Hermes florentem Majo. Montbelgardi in agris ad Dubim ultra *Adincourt* nō longè à domo D. Dancurtii. Vidi insuper in horto Grieningeri Pfortzhemiæ: provenit mihi in horto E C. ex semine misso pro Cretico, quæ multùm excrescit cum multis brachiis. folia hujus propter culturam minùs tenuia evadunt.

LAPPVLA CANARIA LATIfolia, sive Caucalis.



D... MINùs obvia nostro solo est hæc Canariæ Lappulæ species, cujus radix simplex, alba, lignescens: caulis cubitalis, ramosus, striatus, tactu asper: folia pulchra, palmū circiter longa, perquam hirta, quatuor aut quinque foliorum conjugationibus, extremóque impari constant, singularia folia profundè serrata, Pentaphylli recti foliis singularibus similia, utcunque tamen minora, umbella divulsa surculo insidet peculiari, palmo longiori: lappulæ magnæ, oblongæ, horridæ, nigricantes.

Exhibetur apud Lugd. p. 762. pro Lappa boaria Plinii. Lobelius in advers. p. 325. vocat Caucalidem alteram purpurascentem, foliis latioribus & crassioribus [*Caucalide candidá, sive Matthioli*] semine etiam majore. In Obs. p422. ubi figura, Caucalidem flore rubro,

rubro, folio latiore. Descriptio Lobelii non malè convenit nostræ Lappulæ canariæ latifoliæ, non item figura, quæ mihi videtur composita ex Matthioli fortè non bona, & aliis seminibus: præterea minùs distinctè de his plantis videtur scripsisse Lobelius.

Observata hæc aliquando erat à me in agris inter Stutgardiam & Pfortzen. Copiosam quoque I. H. Cherlerus observavit in agro Narbonensi, circa Monspelium præsertim & Nemausium, & inter segetes; sed perpetuo purpurascente flore. D. Renzius medicus admirabilis balnei dedit collectam prope montem Flasconem, quæ erat flore rubro.

LAPPULA CANARIA, SIVE Caucalis maritima.

Radix Caucalidis utriusvis segetum, gracilis, longa, alba: caules vix palmares molli canescunt lanugine, internodiis gravissimis distincti, è quibus exeūt rami caule lōgiores, nudi, lappas in umbella gestantes luteas, Caucalidis albæ arvensis: folia mollia, villosa, luteola, Pectinis venerei dissectionibus.



In arenoso quodam maritimi tractus Narbonensis & finitimis sabuletis perraram observavit Cherlerus, unde vix unam, aut alteram ad nos invexit plantulam.

CAUCALIS VETERIBUS ET in genere.
Cap. XXXVII.

lectio Caucalidem, quam aliqui Daucum sylvestrem vocant, ac etiam in nothis Mytida, Democritus verò Brion quasi Muscum, Ægyptij Seselim, Romani Pedem gallinaceum, sive Pedem pulli, cauliculum esse dodrantalem aut etiam majorem tradit Dioscorides, subhirsutum, folia habētem Fœniculo similia cum multis incisuris [φύλλα ἔχον μαράθρῳ ὅμοια πολυσχιδῆ. & ita Basil. cod. ita Cat. teste Matth. ut vult Lacuna, cui Ruellij lectio non placet, quæ sic habet: φύλλα ἔχων σελίνῳ ἐμφερῆ, ἐπ' ἄκρου δὲ μαραθρωειδῶς, Apio similia, in summo verò Fœniculum referentia.] hirsuta: & in summo umbellam albam, odoratam. Et hunc olerum modo crudum ac coctum edi. Ciere autem urinam.

Estur & Caucalis, inquit l. 22. c. 22. Plinius, Fœniculo similis, brevi caule, flore candido, cordi utilis [quæ sequuntur apud Dioscoridem cùm non legantur, ea ex Petrico Plinium sumpsisse conjectatur Dalech.] Succus quoque eius bibitur, stomacho perquam commodatus & urinæ, calculisque & arenis pellendis & vesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, jecinoris, renúmque pituitas [obstructiones à pituita factas, Dalech.] Semen menses fœminarum adjuvat, bilémque à partu siccat [biliosam purgationem provocato locheio, Dalech.] Datur & contra profluvia geniture viris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre multùm: bibitur in vino jejunis. Illinitur & contra venena marinorum, sicut Petricus in carmine suo significat. Eandem recensuit l. 21. c. 15. inter herbas sponte nascentes, quibus plæræque gentium utantur in cibis, maximéque Ægyptus, frugum fertilissima.

Theophrastus similiter Caucalidem [Pedem gallinaceum vertit Gaza] inter olera recenset hist. l. 7. c. 7. Sed nec his appellationibus perspicuum fit, quæ herba, aut olus, aut, ut Dioscorides ait, qui cauliculus sit Caucalis. *Theophr.*

Caucalidem verò aliquos Daucum agrestem vocare testatur præter Dioscoridem etiam Galenus, qui ei (*Dauco. sc. sylv.*) hanc & sapore & facultate similem esse scribit: calefaciat siquidem ut ille, & siccet & urinam cieat, & muriâ condita reponatur. *Galenus.*

Genus herbarum l. 7. c. 7. de plant. hist. facit Theophrastus, quod ἀρουραῖον vocat i. e. in arvis spōte nascens, inquit Marcellus, statimq; in eo Caucalidē [Pedem gallinaceum Gaza] numerat, nullis aliis adiectis notis. Nec parùm, si quis rem justè æstimet fuerit tam certè à tam gravi auctore Caucalidis natale Solum, & ubi quærenda sit, audisse. Id enim additum his, quæ Dioscorides, Plinius, & Galenus tradiderunt, facillimam ejus inventionem nobis efficiet. Nota enim, tam Apij, quàm Fœniculi folia, quibus similia Caucalis sua habere fertur à nonnullis. Altitudinem deinde, hirsutam lanuginem, & candidi floris umbellam oculus deprehendet, invenietque tam Dauco similem herbam, ut aut silvestris Daucus sit, aut rudimentum naturam Dauci facere condiscere. Qualis autem uterque Daucus sit, in eo certiùs cognoscetur. Nullibi non Caucalis nascitur, præsertimque in novalibus antequam novà aratione renoventur. Galenus Dauco Caucalidem sapore & viribus similem ait. Dioscorides tamen ex similitudine figuræ ab aliquibus agrestem Daucum potiùs appellari insinuat. Habet enim & hæc & Daucus folia incisuris divisa. Habent ambo & candidi floris umbellam. *Olus in arvis sponte nascens. Marcello.*

Potuit tandem dici Caucalis, Lobelio autore, à seminum effigie, quæ vascula oblonga & semisphærica imitantur, aut cùm præarida strepitum edunt hæc semina ventis concussa, vindemiis exactis. Et sanè luxata videtur lectio Dioscoridis, aut quispiam non imperitus videtur oræ codicis hæc verba, *foliis Apij similibus*, adiecisse, quæ postea in contextum latinum irrepserint: nam nostris [Lobelij & Penæ] græcis exemplaribus desiderantur, & etiam supervacanea videntur, ut vir magnæ sedulitatis & exercitatæ cognitionis Anguillara annotavit. *Caucalis cur dicta Lob.* *Diosc. lectio luxata.*

Cæterùm, audaciùs herbarij aliquot Caucalides exhibent. Habet suas Caucalides Matthiolus, de quibus mox agemus. *Ἀγριοσέλινα.* *Caucalides Matthioli.*

Antriscus quorundam à nobis inscriptus, semine aspersо hispido, à quibusdam Caucalis cognominatur. *Antriscus quorūdam.*

Caucalis nodoso echinato semine, Antrisco hispido affinis est, si non ejus varietas. *Caucalis nodosa.*

Caucalis Hispanica semine rugoso depingitur ac describitur à Camerario. *Caucalis hispanica.*

Caucalis minor pulchro semine, sive Bellonij, dicitur à nonnullis Seseli Creticum. *Caucalis minor.*

Caucalis major semine minùs pulchro, hirsuto, est Seseli majus Creticum Lobelio. *Caucalis major.*

Caucalis major Clusij, quæ sit, cogitandum.

Caucalis Syriaca cum maximo semine, est Gingidium primum Dodonæo in fol. lat. *Caucalis syriaca.*

Caucalis omnium minima. De hac, ceu & aliis hîc nominatis, ordine dicemus. *Caucalis minima.*

Lappulam canariam flore pulchro, magno, albo, vocat Caucalidem Dodonæus & Lobelius. *Lap. canaria ma...*

Lap. canaria minor. Lappula canaria flore minore, siue tenuifolia, est Caucalis quinta C.Bauh.in phytopinace.

Lap.can. latifolia. Lappulam canariam latifoliam appellat Caucalidem alteram Lobelius.

Lap canar. maritima. Lappula canaria, sive Caucalis maritima. De hac Lappula ceu & aliis Lappulæ speciebus paulò ante egimus.

Saxifragia hircina. Meritò rejicienda eorum opinio, qui Saxifragiam hircinam majorem, sive Pimpinellam, de qua infra tractabimus, Caucalidem esse affirmant.

An Saxifragia. Caucalidem Lobelij an audemus appellare Saxifragiam Matthioli tenuifoliam & umbelliferam?

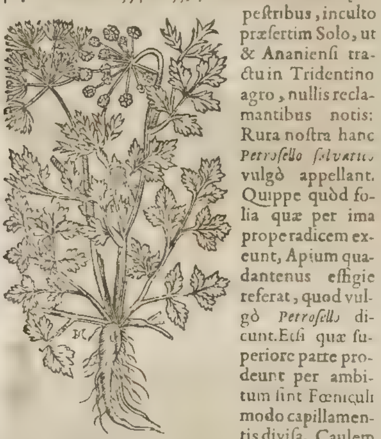
Matthioli. Visnaga. Caucalis depicta à Matthiolo videtur, quod ad figuram attinet, Visnaga.

Solanum. Caucalis pro Cuculo, vel Vva lupina apud Sylvium dicitur de Solano.l.34.

Myrrhæ genus. Caucalis est Myrrhæ genus Dioscoridi.

CAVCALIDES MATTHIOLINÆ.

Locus. VISITUR (inquit Matthiol.in Diosc.l.2. c.133. in edit.anni 1554.&1559.) Caucalis in Hetruriæ campestribus, inculto præsertim Solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis: Rura nostra hanc *Petrosello salvatico* vulgò appellant. Quippe quòd folia quæ per ima prope radicem exeunt, Apium quadantenus effigie referat, quod vulgò *Petrosello* dicunt. Etsi quæ superiore parte prodeunt per ambitum sint Fœniculi modo capillamentis divisa. Caulem mittit Pastinacæ: in cujus cacumine umbellam gerit floribus candicantem, odoratam, Dauco non absimilem. Idem in epit. lat. impressa anno 1571. ait. Caucalis, Italis *Petrosello silvatico*: caule exit dodrantali & sæpè majori; Dauci, aut Pastinacæ simili, subhirsuto, foliis Apio similibus, sed quæ in caule ac ramis sunt, Fœniculi modo per extrema multifidis hispidisque: candidâ umbellâ: semine odorato. Cæterùm, Matthiolus iconem habet, cui folia tenuia,



Icones Matth. quam autem intelligat, judicent Hetrurienses Medici & Pharmacopæi, & considerent, quæ planta sit *Petrosello salvatico*. Matth. enim in comm. cum mag. fig.Ital.c.128.Lat.cap. 133. pro Caucalide aliam longè diversam habet iconem, ab ea quam in epit. exhibet, quamvis eandem descriptionem retineat, quæ etiam extat in hist.germ.l.2 c.68.ubi ait, wilder Petersilg/ Caucalis, Caucalis Diosc. in Hetruria inter

Petroselinũ silvestre. fluvium Tiberim & Macra, Italis *Petrosello salvatico*, i.e. wild Petersilg/ aut Peterlin/ ut Germani circa Tridentum vocant, quidam wild Vogelnest dicunt. Caulis Pastinacæ, palmaris, vel etiam major: folia juxta radicem similia Petroselino, unde huic nomen. superiora Fœniculo similiora, ita multifariam dissecta; præterea aspera & hirsuta: umbellæ

Matth. taxatur. florum alborum, grati odoris. Hæc ille, quem existimamus nescivisse, quid traderet icone & descriptione, quarum priorem suspicamur factam fuisse ad descriptionem Dioscoridis, quales fictitias plures olim habuit & habet adhuc. si ei nota planta fuit, cur non reddit rationem mutationis iconum; cur semen non describit? Considerandum porrò an icon postrema non habeat aliquid commune cum Antrisco quorũdam semine aspero. Cam.ep. Matth. posuit postremam (ut & nos) iconem, candémque etiam in hist. vocans wilden Peterling/ Caucalidem, Pedem gallinaceum, & *Petrosello salvatico*. *Pes gallinaceus.*

Caucalidum Matthioli talibus meminere Adversaria Lobelii & Penæ p. 325. Caucalide Anguillaræ magis placent vulgares Caucalides, quia sunt caule, foliis, umbellâ, & semine hispidis, eoque magis congruunt verbis Dioscoridis. Duæ namque sunt in nostris vinetis & segetibus differentiæ: altera enim candida, foliis minoribus, sed caule proceriore, & hæc Matthioli. Altera purpurascens umbellis, seu floribus, folia habet latiora & crassiora: semen majus. Est istud semen argutum & elegans: nam triquetram, oblongam, & spinulis horridam glumam, Glycyrrhizæ quadantenus similem, vestibus mordicùs hærentem, eâ exutâ granum oblõgum, Avenæ exanteratæ modo cernitur, haud gustu insuave: qua quidem satis expressâ notâ insignivit Caucalides Dioscorides & similibus discrevit. Has Caucalides imagine expressit Lobel. in Obs. p. 420. his titulis: Caucalis albis floribus, vulgaris Advers. p.324.&325. Lappa agrestis Tragi; Item Caucalis flore rubro latiore. In Icon. p. 728. his nominibus: Caucalis albis floribus; Item, Caucalis flore rubro, folio latiore. *Caucal. diff.* Cæterùm, Lobelium intelligere non possum per Caucalidem Matthioli, quam dicit flore albo, semine hispido, pro qua in Obs & Icon. exhibet Caucalidem Dodonæi & Lappulam agrestem Tragi: ubinam Matthiolus eam plantam tradidit pro Caucalide? Præterea iconem quam Matth. in post.comm. cum.mag.figuris exhibuit pro Caucalide, Lobel. exhibet pro Caucalide flore rubeo: mutans nonnihil semina, quæ paulò majora pinguntur cum pauca hispiditate. *Lob. [illegible]tur.*

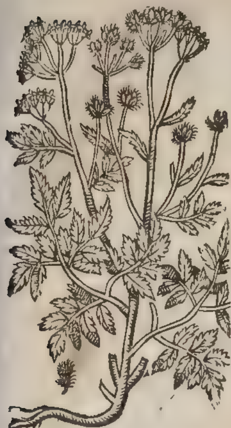
Clusius habet iconem Lobelij cum inscriptione Caucalidis rubello flore, ac dicit: Caucalidem saturè rubente flore, similem Caucalidi albo flore exhibitæ à Dodonæo, majoribus alatisque foliis atque ad Pimpinellæ Germanicæ folia magis accedentibus, agro Francofurtensi abundanter nascentem observabam, florem variantem, qui major erat & æqualis magnitudinis, folia obtinebat, saturè rubente colore. *Cauc. rubra.*

Lugd. p.714. postremam iconem Matthioli habet, inscriptione Caucalidis Matthioli, sub quibus verbis ejus etiam meminit Pona in Baldo.

Synõ. Bauh.phyt. Caucalis 1. Apij folio, Caucalis Matthioli. Item Caucalis 3. latifolia altera semine aspero: Daucoides majus Cordi: Caucalis flore rubeo, folio latiore Lobelij. Eid. pin. Caucalis 2. lato apij folio: Caucalis, Matth. Lac. Cast. & Lugd. an Caucalis, Cord.in Diosc. Daucoides majus, Cord. hist. & Thal. Caucalis vulgatior, Ad. Caucalis flore rubro folio latiore, Lob. Caucalis rubello flore, Clus.hist. Gingidium, Cæs. Idem apud Matthiolum ait: Caucalidis diversas proponit Matthiolus figuras. Aliam similem ei, quam pro Visnaga dedit: aliam in majoribus iconibus, quam Caucalidem latifoliam alteram nominamus, estque Caucalis flore rubro, folio latiore Lobelij, fortè Daucoides majus Cordi & Thalij. Hæc frater. Nos uti noluimus negare Caucalidem Matthioli & Lobelij eandem esse cum Daucoide, ita etiam adhuc asserere non possumus eandem cum nostro Antrisco semine aspero, quod videtur idem cum Daucoide Cordi, uti dicetur suo capite, ubi proponimus considerandum an Gingidium Cæsalpini, Matthioli Caucalis esse possit.

Antriscus

ANTHRISCVS QVORVNDAM semine aspero, hispido.



PERSIMILIS est Antrisco Dalechampij, caule sesquicubitali, hirsuto, aspero, geniculato: folia Antrisco pænè eadem, hirsuta: umbellæ parvæ, albicant, vel ex albo rubescunt: semen Coriandro par, minùs rotundum & Lappulæ canariæ instar echinatum, asperum, striatum, duplex, interdum nigricans, nonnihil amarum. Radix alba, odorata & aromatica, Pastinacæ silvestris modo.

An planta à nobis tradita, est Daucoides majus Cordi, de quo ait in hist. plant. lib. 2. cap. 41. Daucoides majus folia habet per terram strata, Apio, aut Selinoidi Dauco (i.e. latifolio) similia, hirsuta & per terram strata: è quorum medio caulis exit sesquicubitalis, aut aliquando major, aliquantulum asper & geniculatim foliis vestitus, iis, quæ inferiùs sunt, minoribus, in summo caule umbellæ sustinentur Æstate in candido rubentibus flosculis plenæ: quibus singulis bina, subrotunda, crassiuscula & Lapparum modo aspera, & prætereuntium vestibus adhærentia semina succedunt. Radice nititur oblongâ, candidâ, tenuíque, antequam caulem proferat, carnosâ, gustúque cum acrimonia subamarâ, quæ maturo semine perit. Semen tritum odore cimices & buprestides imitatur; gustúque admodum ingrato est. Nascitur declivibus, campestribus locis inter fruteta. Hæc ille.

Gingidium, si non aberro, vocatur à Cæsalp. l. 7. c. 22. quod hisce ab ipso traditur. Gingidium apud nos est sylvestre quoddam olus, quod passim oritur in ruderibus & vineis, lappas ferens, quæ vestibus pertinaciter hærent. herbula est parva, foliis Staphylini, longè minoribus, ac minùs hirsutis, odoratis, quæ pro Apio aliquando venduntur: cauliculum habent tenuem, cubito breviorem, hirsutum: parvas umbellas, flore candido: semina Fœniculo proxima, in rotunditate oblonga, hærentia vestibus. extat & hujus differentia quædam magnitudinis & parvitatis, inter quas una est, quæ fructus inhærentes ramis fert nullo pediculo, quam aliqui Cicutariam vocant: nam foliola magis ad Cicutæ incisuras accedunt. Et hæc de suo Gingidio Cæsalpinus, qui Gingidium antiquorum retur. Nobis non bene constat, quam plantam velit: videtur tamen accedere ad nostrum Antriscum quorundam semine aspero. Considerandum etiam an possit esse Caucalis: animadvertendum etiam an aliquid commune habeat cum Caucalide hispanica semine rugoso Camerarij.

Gesn. h. vocat Dauci genus parvum asperiusculum, circa sepes & muros nascens, inutile. Thal. p. 8. Daucoides majus Cordi, quod Daucum asperum Gesneri existimat, ut p. 35. declarat.

An Bauh. phyt. Caucalis 3. latifolia altera semine aspero; Daucoides majus Cordi; Caucalis flore rubro, folio latiore Lobelii. Item Caucalis 7. semine ad caulium nodos echinato. Apud Matth. Caucalis Matthioli in comm. cum major. iconibus: Daucoides majus Cordi & Thalij. Sunt quadraginta anni ex quo misi omnes meas plantas cum descriptionibus, clariss. diligentissimóque Botanico, præceptori fidelissimo, D. Gesnero: huic autem plantæ cùm ascripsissem, Caucalidem esse quorundam, ille Daucoides Cordi in sepibus fore putavit. An frater intelligat plantam, de qua hîc agimus, nondum planè nobis constat. Suspicamur etiam ejus Caucalidem 7. esse hujus variationem, non asserimus tamen, donec viderimus ejus plantas: Matthioli quoque Caucalidem non possumus adhuc dicere, noluimus tamen inficiari, ut ante hortati sumus cap. de Caucalidibus Matthioli.

Antrisco affinem hanc vidi Genevæ. Abundat ea Montbelgardi in sepibus, ut alia Antrisci species, florens & semina producens Augusto. Copiosè conspicitur extra urbem juxta la Crote. *Locus cum tempore.*

CAVCALIS NODOSO ECHINATO semine, Antrisco hispido affinis, si non ejus varietas.



EX radice oblonga, tenui, alba, bini ternive caules, qui dein in alios dividuntur, rotundi, striati, asperi, quorum alij semipalmares incurvi, alij bipalmares erecti prodeunt, quos folia Pastinacæ simili, breviora tamen & pauciora, multóque tenuiùs divisa, aspera ex virore nigricantia ad caulis singula penè internodia. flosculi exigui brevissimo pediculo insidentes, quibus succedunt semina plurima, parva, echinata, conglobata. *Descr.* Ita quidem describente C. Bauhino, qui in phyt. sibi hanc missam ait nomine Lappulæ caninæ Cortusi. Is verò loco citato facit Caucalidem 7 cognominátq; Caucalidem semine ad caulium nodos echinato. Apud Matth. verò Caucalidem 2. (In pin. facit Caucalidem 8. at 1. in prod. Scandicem Colum.) nodoso echinato semine quam à nemine descriptam gloriatur. Suspicor ego hanc esse varietatem nostri Antrisci semine hispido. videnda tamen fratris planta & conferenda. *Synon.*

Hanc ipse in horto Patavino anno 1578. se collegisse scribit.

CAVCALIS HISPANICA semine rugoso.

SEmen habemus rugosum nigrum Caucalidis nomine missum, non recordamur unde. ejus plantam depinxit Camerarius, ac sic descripsit.

Superioribus (Caucalidi flore minuto & alteri coronatâ umbellâ. est hæc nobis Lappula canariâ flore majore & minore) ferè similis, non tamen spinoso semine, sed rugoso nonnihil, eóque elegantissimo, sed pusillo flore in umbellâ incondita. Tota planta lac habet dulce in modum Cherefolij, sed copiosiùs, q; etiã ex immaturo semine cõfracto pmanat. *Descr. Cam.*

Radix



Radix tamen eo caret, nisi fortè initio antequam caulescat planta etiam lactescat, quod tamen nondum observavi. Sapor est Apij.

Caucalis hispanica. Huic autem plantæ titulum hunc fecit: Caucalis hispanica: quo etiam in Icon. p.11. eam iconeexhibuit. Bauh. in phyt. Caucalis 8. (9. in pin. ubi & Caucalis hispanica, Camer. Clus. hist. Gingidio congener, Cæs.) peregrina semine rugoso.

Considerandum nos proponimus, an Gingidium Cæsalpini l.7. c.22. aliquid commune habeat cum hac Camerarij Caucalide: &, an sit Antriscus quorundam semine aspero. Historiam Cæsalpini posuimus sub Antrisco quorundam semine hispido.

Caucalis hispanica, Clus. De hac loquitur Clusius hist. l.6.c.24. A prima [*Caucalide maiore*] inquit, non valdè differt ea, quæ semine ex Hispaniis allato nata mihi est aliquando, cùm apud Belgas, tùm Viennæ Austriæ: cauliculos enim habebat striatos & asperos, umbellas verò candidorum flosculorum minores, & quasi in orbiculare caput coactas: semen etiam crassiusculum, valdè striatum, non hispidum. Annua etiam est planta: nam maturo semine perire solet.

SESELI CRETICVM, TORDYLIVM veteribus. CAP. XXXVIII.

Tordylon. NON habet certum in antiqua etiam Medicina Tordylon hoc nomen, nec certam penitùs historiam: aliter aliis id appellantibus & de eo tradentibus. *Tordylium. Seseli creticum.* Sunt enim qui cum Dioscoride Tordylon; sunt alii qui Tordylium; & qui Creticum Seseli vocent: Romani pariter cum Græcis Tordylen dicunt. Dioscorides hoc in Amano Ciliciæ monte nasci scripsit, [illegible] herbam surmentosam [*brevem & fruticosam Marcell.*] habentem semen rotundum [*parvum addit Marcell.*] duplex, scutis, sive clypeolis simile, subacre, & aromaticum. Bibi ad urinæ difficultatem, & ad menses ducendos. At succum caulis, & seminis adhuc viridis, trium obolorum pondere potum, cum passo per dies decem, nephriticos sanare. Radicem etiam efficacem esse, educentem quæ in thorace hæreant, si cum melle delingatur.

Plinius. Plinius non satis cognovisse rem videtur diversas ante se scriptorum sententias tantùm referens. Adjicitur Tordylion, inquit l.20.c.22. Est autem id semen ex Seseli [*Tordylium quidam Creticum Seseli vocant, Diosc.*] Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum Fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunque corporis [*parte, C.H.*] ex alto vitia extrahenda sunt, illitum causticâ vi emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia sine Fico impositum: vel si vehementior urigo timeatur per [illegible] pannos [*inter duplicatum pannum, Dalech.*] Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, lithanicos [*tetanicos, altus,*] opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succúsque tribus modis exprimitur in fictili, calescitque in eo in Sole modicè. Exit è cauliculo succus lacteus [*falsum hoc. non enim planta hac lacteum succum fundit, Dalech.*] qui ita, cùm induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix, cùm immaduêre musto, conteruntur, manúsque plenæ mensurâ sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensúsque omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & livoribus, sugillatísque cum melle & adipe anserino, aut cerâ Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo, expresóque, quo utuntur ad nervorum rigores, lumborúmque & coxendicum perfrictiones. Idem l.24. c.19. Tordylen alij semen Silis [*Seseleos vet.*] esse dixerunt: alij herbam per se, quam & Syreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quàm in montibus nasci. combustam potu ciere menses, & pectoris excreationes, [illegible] iore etiam num radice: succo ejus ternis obolis hausto renes sanari: addi radicem ejus & in malagmata.

Paul. Ægineta Gordilon non Tordylon vocat, facili tamen & lubrico in una tantùm litera ad vitium lapsu. Cæterùm easdem huic cum Dioscoride vires adscribit. *Gordilon Paul.*

Alii fœminino genere Tordylē vocaverunt: alij Seselis semen Tordylij nomine censeri voluerunt: alij sui generis herbam Græciæ & Italiæ peregrinam, ideóque parùm notam. Nec Marcellus quod pro ea dicat, aliud habet, quàm Seselis genus esse; ex eo quod Dioscorides eam statim ab omni Seseli describerit, propriúmque & privatim ab illis aliud, à gente, in qua nasceretur, nomen sibi invenisse. Galenus in simplicium censu Tordylion præteriit, velut de quo in Seselis mentione egerit. Cornarius officinis suique sæculi scriptoribus ignotam esse scribit. *Tordyle. Seseli [illegible] calloi[illegible] Aegi[illegible]*

Lob. Cam. C.Bauh. & Schvvenckf. Caucalidem majorem semine hirsuto, Seseli majus Creticum vulgò cognominant. *Cau[calis] maio[r]*

Seseli Cretici loco Dodonæus Caucalidem Bellonij, seu, ut nos vocamus, Caucalidem minorem pulchro semine, exhibet, quod non probat Gesn.h. Seseli Creticum Dioscoridis verum dicitur Trago de sua Pimpinella tertia. *Cau[calis] mino[r] Pim[pinella]*

CAVCALIS MINOR PVLCHRO semine, sive Bellonij.



TEnuem lignescétem albam radicem demittit & simplicem: caulem habet pedalem aut majorem, striatum, hirsutum. folia per conjugationes, longo pediculo adnexa, subrotunda, serrata, aspera & pilosa, minora quàm sequétis, quibus penitùs similia etiam sunt ea, quæ ramorum divaricationi adnascuntur, utcunque minora, nihílque cum superioribus Caucalidis majoris foliis habent simile: flores in umbellam digesti similes, candidi, quorum etiam flosculi exteriores majora habent *Desc[riptio]*

bent bipartita folia; peltata semina pulchriora, non ita hirsuta, fimbria candida crispa vel granulata ambiente. sapor plantæ ferè qui Staphylini. C.Bauhino flores & semina odorata, ac nonnihil acria Myrrhidis gustu.

Caucalis, quæ in Hellesponto hodie vulgò Græcis *Cascalitra* dicitur, quasi Caucalida, ut Bellon. scribit, qui & herbam quoque pingit, Itali quidam corrupto nomine *Cazalepram* vocant, ut Gesf. hort. monet, qui eos falli putat, qui Seseli Creticum aut Tordylium cum Dodonæo, Caucalidem hanc esse pronuntiant. Dodonæus (inquit Gesn.h.) Caucalidem Bellonij pro Seseli Cretico exhibet, quod non probo. Item post: Tordylium Dodonæi est Caucalis Bellonij.

Dodonæus itaque tam gal. quàm lat. Caucalidem quam Bell. Obs.l.3.c.49. in Græcia *Cascalidam* appellari refert, sub Seseli Cretico sive Tordylio depingit & describit, hocq; Græcos similiter *τορδύλιον* & *σέσελι κρητικον* appellare, ac officinis incognitum esse tradit.

Pimpinellam Romanam vulgò appellari autor est Cæs.l.7.c.58. ubi hæc de ea leguntur. Herbula est cubito brevior: paucis foliis in simplici pediculo, rotundis, paulò latioribus Pimpinella, candicantibus, hirsutísque: umbellas fert candidas: & semina lata ac rotunda, ut Pastinacæ, circulo candido, ac denticulato, ornata, instar clypeoli; unde quidam Tordylium esse putarunt, at infirmi odoris, saporísque non ingrati: radix est tenuis & inutilis.

An Cordo in Sylva Obs. Herba umbellifera, foliis inter Anisi, Apij & Coriandri foliorum figuram mediis, semine acri, odoratóque?

An Lob.adv.p.328. dicitur Seseli Creticum, Tordilion (hanc siquidem hoc titulo in Observ.p.425. in Ic.p 736. pictam dat) de quo ait. Passim in segetibus Norbonæ secúsq; vias occurrit surculosa, hirsuta, rigida, aspera planta, folio rotundiore, Cerefolij, umbellis albidis purpureis; parvis: quibus succedunt semina copiosa, circinnata, quasi toreumatis elaborata, unde fortè nomen peculiare fuit adeptum, orbiculata compressa, atque geminis valvulis, ut Ferulæ semen, conflata, clypeoli speciem referentia, gustu Myrrhidis. Numnam hæc sit illa, qua se deceptum Commentator [*Matthiolus*] conqueritur, cùm ille scribere aut nolit, aut non ausus sit, ambigo: volui tamen hanc studiosis notam esse, ut horum judicia excitarem: ne deinceps fastui commentatoris, qui innumeras propemodum, aut non novit, aut perperam prodidit, aut silentio abdidit, assuescere discant; luculento enim detrimento ejus ignavia, aut ambitio Tyronibus fore certum est, quemadmodum & mihi multos annos per initia nimium credulo, fuisse memini & doleo: non tamen illi insulto, quin potiùs veniam do, si docere non potuit quod nesciebat: liberéque profiteor, me dehinc non modò non liberiùs quicquam animadversurum in meis pannosis centonibus & commentationum adversariis, sed potiùs si minùs de re herbaria bene meruit, & meliùs voluit, gratiam habiturum, & meliùs in posterum bonas horas collocaturum potiùs, ut certa prodam, quàm ut incerta, ambigua, ambitiosè emendicata munera, furta, versuras, censuras, jurgia, simultates, obtrectationes, conquestiones, apologias, apomaxes, & recantationes, retegam. Hæc Lobelius, qui umbellarum albidarum & purpurearum meminit. Nos verò in nostra album tantùm florem observavimus.

Ang. epist.5. ut testatur Lob. vocat Ordilion Nicandri & Tordylion Dioscoridis, idem enim utrumque esse asserere non dubitat. An idem ep.7. appellat speciem Seseli Cretici, visam in horto Patavino?

Castori & Tab. dicitur Seseli Creticum, Cretischer Sesel. Lugd.p.751. duas figuras habet, unam pro Tordylio Dodonæi; alteram verò pro Tordylio, Seseli Cretico Lobelij, quas diversarum plantarum putat, contra nostram quidem opinionem. Sufficiebat autem, C.Bauh. teste, descriptio una & posterior figura. Est ei apud Matth. Seseli 7. (6.phyt.at 4. pin.) Creticum minus: Seseli Cretici species Elaphobosco similis, Ang. & Ordilion Nicandri, Eid. Caucalis, Bellon. Ges.h. Bell. ep.1. ad Clus. Tordilion & Gordilion, Dod.gal. Gesh. Lugd. Seseli Creticum, Lac. Lob. Dod. Cast. Tab. Ger. minus, Cam. Tordilium Creticum, Eyst.

Locus et tempore. Caucalis minor pulchro semine, sive Tordylium minus primo anno Genevæ in horto folia protulit, & caules, nec non flores Iunio, & semina matura Iulio. Basileæ pulchrè virebat Septembri in horto D. Zvvinkeri, ibidem florens Iunio. Monspelij provenientem spontè vidi, ubi vocabant Caucalidem; in Italia Tordylium conspexi in horto publico mense Martio. Habui semen Stutgardia missum per hortulanum Ducis Florentini nomine Cascalidæ Creticæ: id satum in horto E.C. Montbelgardi copiosè nascebatur, ut & in suburbiis Romę præcipuè in Vaticano, autore Cæsalpino, qui herbam ejus crudam inter olera assumi testatur. *Usus.*

CAVCALIS MAIOR SEMINE minùs pulchro hirsuto.



Descr. Duorum cubitorum ferè altitudinem caulis assequitur, hirsutus, striatus; inanis, in ramos divisus. folia prima subrotunda, ut in sequenti, similia quodammodo Elaphobosci Matthioli, sive Pastinacæ germanicæ silvestris, sed minora, serrata, hirsuta, alia lõgiora, breviora alia: umbellæ parvæ, flores parvi quoque, albi, quorum flosculi externi quædam habent foliola majora, tripartita. semina peltata Caucalidis Syriacæ, sed multò minora, hirsuta, umbone rubente, fimbria alba, sapore aromatico. C.Bauh. umbellæ candidæ, subpurpureæ.

Synon. Lob.Obs.p.425. pingit ac describit vocans Tordylium sive Seseli Creticum majus; in Ic. p.737. Seseli Creticum sive Tordylion majus. Lugd.p.752. Tordylium sive Seseli Creticum majus Lob. Tab. Seseli Creticum secundum. Bauh. apud Matth. (ubi commentatori hujus Tordylij descriptionem cum icone adjicit) Seseli 6. (3. phyt. & pin.) Creticum majus. Cæs. Pimpinellæ Romanę alterum genus, sive silvestre insuavius. Cam. Seseli Creticum majus.

Locus eius tempore. In horto meo Genevæ primo anno caulem non protulit, florens mense Iunio & semen producens Iulio sequentis anni. Inveni spontè nascens & florens mense Maio in Sabaudia propè Cormou non longè à S.Mauritio itinere Genevâ Lugdunum.

CAVCALIS MAIOR CLVSIO.

Descr. Caucalis hæc omnium maxima Clusij, multos à radice producit stolones, rectos, bicubitales, & tricubitales, interdum etiam quatuor cubitorum altitudinem attingentes, striatos, intus cavos,



geniculis interceptos, & in plures ramos divisos: sub quibus latâ sede adnascuntur magna, alatáque folia, in ambitu incisa & serrata, instar foliorum Angelicæ, ex atrovirentia; summis ramis adnascũtur umbellæ candicantium florum subtus nonnihil purpurascentium & ad carneum colorem accedentium: quibus succedunt lata semina, ferè ut in Spondilio vulgari; subhirsuta, & summo mucrone bifida, aculeatáque instar spinarum: radicem habet albam, duram, lignosam, raris fibris præditam.

Synon. Hanc descriptionis auctor Clusius denominabat Caucalidem majorem, qui verò eam ad ipsum mittebat Iacobus Plateau, dubitabat, an propter semen gemellum, ad Tordylij genus aliquod potiùs referret. Bauh. pin. est Caucalis 1. maxima, Spondilij aculeato semine.

Locus cum tempore. Scribebat porrò Iac. Plateau, mense Septembri esse serendam: nam illicò emergere, viridémque deinde permanere totâ Hieme, quam percommodè ferre potest: subsequentis anni Iunio flores producere, deinde maturum semen, sub exitum Iulij & Augusto: tandem perfecto & ad maturitatem perducto semine totam perire.

CAVCALIS SYRIACA CVM maximo semine.



Descr. PLantula est bipalmaris, radice simplice, tenui, [illegible] hirsutus [illegible] tinctus, atrovirens: tortuosus: folia Bauciæ, sive Pastinacæ germanicæ, alata, rotundiora, & foliis singularibus conflata, plerumque terna, crassiuscula, crenata, hirsuta, subaspera: flosculi albicantes, apiculis saturata purpura tinctis, umbellatim quidem, sed sparsim dispositu: longis foliorum segmentis protentis obvallantur, odore nullo excellente; quibus etiam nondum delapsis, præcoci ortu succrescunt semina simul juncta, multa, incana, villosa, lata, compressa, per maturitatem pulchrè peltata, duplicia, multò majora, etiam triplo, vel quadruplo, quàm præcedentium duorum, quibus similia, crispâ albâque fimbriâ, umbonem cinericeum circumdante. In iis lineæ duæ, nonnihil nigricantes, quales ferè Spondilio vulgari: saporis aromatici.

Cæterùm, si viva planta ex horto vel sicca pictori exhibita fuisset nobis absentibus per amanuensem, meliùs picta fuisset: inter alia enim semen multò majus erat pingendum.

Hæc autem est illa, quam Dod. in fol. lat. p. 690. Gingidium primum inscribit; Lobel. verò in Obs. p. 419. & Icon. p. 723. Gingidium foliis Bauciæ Syriacum. Lugd. p. 710. Gingidium foliis Bauciæ Lobelij, quod ait Venetias Alepo Syriæ missum Sequini Martinelli operâ. Tab. in. Gingidium lat. folium 2. Syrisch Körffel mit breitten bletter 1. Bauh. hist. & pin. Gingidium 4. foliis Pastinacæ latifoliæ. Gingidium 2. Tab.

Caucalidis Syriacæ maximum semen mihi misit insignis Medicus D. Doctor Leonh. Rauvvolff. hoc titulo: An Spondylium ex Syria. Frater C. Bauh. misit simile omninò semen nomine Tordylij majoris, ex quo planta mihi provenit in horto E. Principis Montbelgardi, maturans semen Iulio eodem anno, quo sata, quæ deinde periit.

CAVCALIS OMNIVM MInima.

TOta plantula cum radice & caule unciam non superat, tantúmque ejus ferè in terram descendit, quantum supra eam extat. est autem radicula simplex, alba; coliculus tenuis, hirsutus, infimâ parte rubens, in cacumine nescio quid minutissimi capitelli exalbidi gerens, quod solum contingit videre. folia statim à radice pluscula emergunt, pari cum coliculo altitudine surgentia, aspera, hirsuta, incana, pediculo propter terram rubente; ex foliorum serratorum binis conjugationibus, imparíque extremo segmento composita, ad Caucalidis latifoliæ (si parva licet componere magnis) foliorum figuram accedentia.

Prope Nemausum in hiulcis saxorum rimis collegit gener I. H. Cherlerus.

CORIANDRVM VETERIBVS & in genere.

MEminit Theophrastus sparsim Coriandri, hæc l. 7. hist. suæ c. 1. scribens. Coriannum proventu contumax est, quippe quòd si novum sit, nasci recuset, nisi convolvatur. Et c. 3. Lignosæ radices in summa omnibus multi-caulibus datæ sunt: habet enim & Coriannum, quæ unistirps est radicem lignosam, & non prolixam, neque fibris multis subnixam: multis caulibus, multísque ramis consistit: quapropter ejus pars superior, pro ratione inferioris non extat. Et post. cap. 5. Coriannum sub canis ortum falescit. Libro tandem caus. 4. c. 3. ait: Coriannum in ortu ab aliis oleribus discrepat: difficilè siquidem provenit: haud enim germen emittit, nisi aqua præmaceratum. Causam duritiesi habet. Cæterùm, 7. hist. 4. Coriannum inter ea recenset, quibus minimè plura genera sunt, quibúsque diversitatem generis omninò deesse volunt.

Sic & Dioscorides (ceu & alij veteres) Corianni unius duntaxat meminit ejusque multas plantas comparat, tanquam plantæ notissimæ: ipsam tamen non describit: ei vim refrigeratoriam tribuens, ut inter venena reponatur. Quare illitum cum pane aut polenta erysipelata & herpetas sanare auctor est: cum melle verò & uva passa pustulas nocturnas (epinyctidas) testium inflammationes, carbunculósque, cum Faba fresa strumas & tubercula discutere. Lumbricos semen cùm passo [*paucum præpinis Cornar.*] potum pellere & genituram augere, largius

gius autem sumptum, mentem periculosè movere, quapropter uberiorem & assiduum ejus usum vitare oportere. At succum cum Cerussa & Lithargyro [*aut spuma argenti, Corn.*] necnon aceto & rosaceo illitum ferventes in summa cute inflammationes sedare. Et hæc de Coriandri viribus Dioscorides perhibuit. De quibus deinceps eò diligentiùs disserendum, quò major est de iis inter probatissimos auctores controversia.

De Coriandri namque facultate refrigeratoria dubitat Galenus. quoniam & effectus caliditatis in eo videt, ut 7. simpl. scribit. Vetustiores, inquit, Græci Coriannum nominant, recentiores omnes Medici Corion, sicut & Dioscorides [*nomen hoc in Diosc. codicibus non legi, nec Corion ab eo vocari, refert Marantha*] refrigeratoriam esse herbam dictitans, sed perperam. Siquidem ex contrariis constat facultatibus, plurimum habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium & terrenarum, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea, quæ scribit Dioscorides, sed non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm, ego cujusque particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mihi, meam unius duntaxat hoc in libro sententiam expromere, sed fortè nihil obstabit, imò, si verum fatendum est, proderit nonnihil superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hîc repetere. primùm ergo non Dioscorides tantùm, sed & alij complures Medicorum indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos invenias Medicos vel insignes, præter alia, hac in re turpissimè hallucinantes. interdum enim atrâ, lividâ, frigidâque redditâ parte, quæ erysipelas habuit, nec ampliùs refrigerantia poscente pharmaca, ceu antea, sed ea, quæ infixum parti præter naturam humorem vacuant, quidam tamen refrigerare perseverant: alij ad digerentia quidem transeunt, cæterùm ea erysipelas sanare dicunt. Quanquam scribunt, incipientibus etiamnum atque gliscentibus crescentibúsve erysipelatis alia esse medicamenta, alia verò jam declinantibus ac flaccescentibus. sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam vocari debet, posteaquam inflammatio ejus, & fervor, ac biliosum illud abierint; neque facultate frigidâ, quæ ejusmodi affectus sanant, existimandum est esse: sed veluti si vel initio protinus aut percussis, aut alia de causa quavis tumor in parte quapiam aut lividus, aut niger extiterit eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant, excalfaciántque medicamenta poscere: ad eundem, opinor, modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secūda alio appellanda nomine; aut si displicet nominis mutatio, saltèm sicut quidam alij scribunt principij, alta declinationis remedia, haud ampliùs frigida esse autumātes declinationis remedia: concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas vocetur: sed eam etiam calidā dicere ubi jam refrigerata est, id verò neutiquam concedendum: itaq; ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicuti Dioscorides Coriandrum, qui cum pane aut polenta, inquit erysipelas curare illitum. Nam quod ad unguem est erysipelas, quod utiq; inflammatum est & flavum, haud unquam sanare queat cum pane Coriandrum, sed illud quod jam refrigeratum est. Et mox: Exactum erysipelas haud unquam ab antedicto cataplasmate curari potest. voco autem exactum, cùm à biliosa fluxione pars impleta fuerit. porrò quòd longè à refrigeratione absit Coriandrum, vel ex iis quę ipse scripsit Dioscorides, discere liceat. Nam chæradas sive strumas, cùm erægmo, sive lomento, inquit, dissolvit: porrò quòd nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissolvendis chæradibus, vel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror, quippe qui sexcenta scripserit medicamenta chæradas sanare potentia, quæ omnia tum temperie calidā, tum actionibus digerentia esse in confesso est. Hæc in Dioscoridem Galenus; Pro Dioscoride tamen pugnat Avicenna lib. 2. Canon. cap. 144. Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diversis facultatibus, etsi terreā facultas in eo cæteris excellat, simul cum aquea quadam tepida, & adstrictoria pauca: verùm, ut ego, conjicio, aqueitas, quæ in ipso reperitur, absque dubio frigida, non quidem tepida existit: nisi ei forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ, quæ sui tenuitate velociter in auram evanescat. quapropter dixit Hunaym, removet Galenus frigiditatem à Coriandro & Dioscoridi repugnat. at ego quidem aliter sentio, cùm frigidæ ejus substantiæ meminerint Archigenes, Rufus & aliorum posteriorum nonnulli. fit dum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usque ad principium secundi, & siccum in secundo: quanquam; sententia mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo vergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. id quod fortasse evenisse putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. aliter nec necessarium foret, si homines suâ frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissolvit, quonam igitur pacto frigidum erit? Cui facilè responderi potest, id agere Coriandrum suâ quâdam occultâ facultate, ac formâ; aut quod reperiatur in eo aliquatenus facultas, quæ in profundum penetrare possit, frigidâ substantiâ exteriùs relictâ. sed cùm bibitur caliditas illa resolvitur. quo fit, ut sola frigida remaneat & in corporibus agat. Hactenus Avicenna, qui non sine ratione refragatur Galeno.

Avicenna pro Dioscoride pugnat, contra Galenum.

Coriandrum est frigidum.

Dioscoridi consentanea ferè scribit Plinius l. 20. cap. 20. his verbis. Coriandrum inter silvestria non invenitur. Præcipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbœnas vocant, potum impositúmque. Sanat & alia vulnera. Epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores, collectionésque cum melle, aut uva passa. Panos verò [*& strumas, addit Diosc.*] ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis devorari jubent aliqui ante accessionem: vel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum cervicalibus subjici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Hulcera quoque quæ serpunt [*herpetas & ignes sacros sanat cum pane & polenta: item testes inflammatos, Diosc.*] sanat cum melle vel uva passa: item testes, ambusta [*igneas summa cutis inflammationes, Diosc.*] carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum Ruta. Pellit animalia interaneorum, cum Mali Punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem, si vera est: menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserint. Marcus Varro, Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam Æstate servari putat. Meminit idem Plinius Coriandri l. 19. c. 7. ubi ejus semen nudum esse ait. Eodem hoc libro c. 8. dicit in aliquo comitatu Æquinoctio Autumni seri Coriandrum. Tandem c. 11. Coriandro in seminis permutatione majorem firmitatem esse testatur.

Plin. consentit Dioscorid.

Vulnera.

Collectiones.

Tertiana.

Ulcera.

Ambusta.

Ventris fluxiones.

Superstitio.

Plin. Valerianus. Ejuſdem etiam ſententiæ eſt cum Galeno Plinius Valerianus: Non dubitanter Coriandro refrigeratrix poteſtas datur, non tamen ſimplex, ut prudentiſſimè Galeno videtur, ſed cui quædam portio auſteritatis immixta ſit, inde quòd quædam ex eo vitia curantur, quæ nunquam omninò curaret, ſi ſolà virtute frigidà niteretur. Cum melle & uva paſſa tritum & impoſitum, omnes tumores collectionéſque compeſcit. *Teſtium dolores.* præcipuè tamen iſto genere medicaminis doloribus teſtium ſubvenitur. ſucco Mali Granati & oleo in potione permixtum, *Animalia interanea.* animalia interaneis innata perſequitur. ſemen ex aqua potum ſolutionem ventris ſtringit. ſcriptum à multis legitur, tria Coriandri grana tertianas excludere, ante acceſſionem ſi fuerint devorata.

Simeon Sethi. Stomacho bonum eſt, auctore Simeone Sethi, & eundem corroborat. cibos in ventriculo, donec probè concoquantur, retinet. toſtum igne ventrem ſiſtit. prodeſt ad phlegmonas & calidas temperaturas. ſanguinis profluvium potum, & ſi imponatur, *Lumbrici.* compeſcit. cum vino potum lumbricos educit: immodicus tamen ejus uſus delirium facit. hujus etiam ſuccus potus venenum eſt & occîdit. qui enim hunc bibunt, muti fiunt & deſipiunt.

Macer. De viribus à veteribus Coriandro attributis, extat non inelegans Macri poëſis, quæ ſic habet:

Frigida vis herbæ Coriandri dicitur eſſe
Auſteraque ſimul quiddam virtutis habere:
Háncque Galenus ait, perquam depellere ventre
Tinea. *Lumbricos, tineáſque ſolet, ſi trita bibatur.*
Cum vino, vel ſi mixta ſumatur aceto,
Vnà cum paſſa Coriandrum mélque iugatum
Sedabunt varios ſuperaddita trita tumores:
Præcipuè teſtes tumidos iuvat hoc medicamen.
Illius ſemen ventrem ſtipare ſolutum
Fertur, aqua iunctum fuerit ſi ſæpiùs hauſtum.
Argenti ſpumam Ceruſſa contere mixtam
His tritis ſuccum Coriandri iunge & acetum
Quatuor his roſeum miſcendo iugabis olivum,
Iſta terendo ſimul pretioſum conficis unguen,
Quo ſacros ignes pellas, calidóſque tumores.
Si tibi difficilis confectio tanta videtur,
Succus cum ſolo prodeſt commixtus aceto:
Et ſi frumenti panis mundiſſima mica
Sedat dolores. *Iungitur huic ſucco, ſedat quemcunque dolorem.*
Huic ſucco ſi iuncta Fabæ ſit ſola farina,
Scropha. *Et ſuperaddatur ſcrophis medicabitur illis,*
Et cedet fervens emplaſtro puſtula tali.
Febris tertiana. *A multis ſcriptum legitur, febris ante tremorem*
Si tria grana voret Coriandri ſeminis æger,
Evadet febrem, cui dat lux tertia nomen
Præſtat idem lectum Coriandrum manè, priuſquam
Sol ſurgat, cervicali ſi ſubditur ægri.
Xenocrates ſcripſit totidem ceſſare diebus
Menſtrua. *Menſtrua, quot mulier Coriandri grana vorabit.*
Aſſiduum quidam condemnat illius uſum,
Nempe putant mortem quemviſve parare dolorem.

Noxa. Traditis ita Coriandri facultatibus, ſupereſt ut noxas ejus, atque alexipharmaca ſubſcribamus, quæ Dioſcorides huncin modum lib. 6. cap. 9. proſequitur. *Vocem raucam facit.* Coriandrum propter odorem latere non poteſt: epotum vocis raucitatem facit, atque inſaniam, qualis ex vinolentia proficiſcitur, ita ut qui ſumpsêre varia dictu pudenda blaterent: toto verò corpore Coriandri odor ſeſe prodit. His poſt vomitionem oleo irino concitatam, uti relatum, merum aut per ſe, aut ex abſinthio potum auxiliatur: item oleum ováque in eo exinanita [*in id à ſuo putamine effuſa, Lac.*] ſi tepefacta cum muria ſorbeantur. Sic & epota muria, & jus ſalſum gallinæ & anſeris: paſſum quoque cum lixivio ſumptum. *Dioſc. lectio varia.* Variat ab hac Dioſcoridis lectione, verſio Marcelli, maximè autem in his. *Bibuntur contra Coriandrum etiam ovorum putamina in ſeipſa confracta tritáque & cum muria diluta.* Et hanc lectionem in qua cum aliis non convenit, ex Nicandro & Ægineta ita ſtabilire conatur, ut quæ Dioſcorides ὠὰ κενωθέντα dicat, Paulus ova omni intrinſeco humore vacua appellet, & non cum aliis intelligat, ova depleri oportere, & quod ex eis depletum ſit, ſubigendum eſſe, & cum ſalſugine ſorbendum. Sed contra illi videatur, non quod in ovo clauditur, quærendum eſſe: ſed depletis omni ſuo humore ovis eorum putamina cum ſalſugine ſubigenda. Vtiturque ad hanc ſuam ſententiam confirmandam his rationibus. Quòd in conſtituendo ovorum uſu Dioſcoridi & aliis ſatis fuerit ovis uti præcepiſſe. Quod autem in illis uſum plerumque habeat, interiorem liquorem eſſe: & ſi hàc magis, quàm illâ parte uti voluerint, tunc vitellum, aut albumen ſeorſum imperaſſe. Hoc autem loco cum Dioſcorides jubeat depletis, i. e. vacuis ovis contra Coriandrum uti, putamina eorum ſumenda tantùm imperet. In hancque ſententiam eum primùm traxit Ægineta, qui ὠὰ κενωθέντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ κενωθέντα, id eſt, evacuata ova, & in ſe ipſa trita & infracta dixerit. Traxit & Nicander, qui in Alexipharmacis ſuis inquit: ſæpiúſque gallinarum mollem partum evacuans, ſpumam ſuperinfundens, &c. Quibus eum manifeſtè jubere credit, gallinarum ova deplenda eſſe, depletiſque his nihil ſupereſſe, quod intelligi poſſit, quàm putamina. Accedere his ait communem quoque ſenſum, in quo auditis depletis ovis, nihil quàm putamen intelligi relinquatur.

Coriandrum in hunc uſque diem etiam apud vulgares Medicos & Pharmacopœos vulgatum & antiquum nomen ſibi ſervat. A Græcis quidem vocatur, κόριον, κορίανον, ἢ κορίαννον: Lat. Corium, Corianum, Coriannum, Coriandrum & Coliandrum: Arabib. ut Serapioni de temp. ſimpl. cap. 34. *Kusbor*: Averrhoi *Kusbera*: Avicennæ Gloſſographo *Kulbar*: Gloſſographo Haliabbattis Stephano, *Quesbara*, aliis etiam *Caſſibar Kazbor, Alkuzbor Kuzbara*, & *Kuzbara*: Laurentio Phryſio linguâ Hebraicâ *Daybera* & *Djabora*: Semen arabicè *Beſar Culbar*: Ægyptiis *Ochoi*: Aphris *Geed* & *Gad*. Germ. Coriander/ Coliander & Wantzendill/ hoc eſt, Anethum cimicum, vel Cimicarium, ob fœtorem herbæ, quæ contrita contritos cimices olet. *Al. cia.* Belgæ Germanorum appellationes retinent. Galli *Coriandre* appellant; Itali *Coriandolo, Coriandro*, & *Pitartima* Romæ, Tabern. Hiſp. *Culantro, Culatro, Culiandre*, & *Ciliandro*: Portug. *Coentro*: in Candia *Coriandro*: Angl. Coriander ſive Coliander & Colonder: Bohem. Coryandr: Poloni Polſkipiers & Coriander. Crediderunt aliqui, inquit Marcellus, è Græcis cimices nomen feciſſe Coriandro, quòd eos folia ejus oleant & caules. Et quoniam inſectum hoc Græci *Corin* vocent, ideò olentem eos plantam Corion nominaverint. Sunt contra qui quòd Coriannon Græci frequentiùs, quàm Corion Coriandrum vocent, non à cimicibus: ſed quaſi Coriamblon, i. e. hebetantem oculorum pupulas, dictum fuiſſe velint. κόρην enim oculi pupulam, & ἀμβλύνειν hebetare iidem Græci dicunt. Quod quàm verum ſit, peritiores intelligent. Ab antiquis enim ſcriptoribus nihil quod ad oculos privatim pertineat, in Coriandro decernitur. Corion appellatio omnium frequentior eſt in Dioſcoride & aliis Medicinę ſcriptoribus. Coriannon verò in communiore ſermonis uſu fuiſſe indicat in equitibus ſuis Ariſtophanes.

Coriandrum triplex. Annotaſſe hîc conveniat Coriandrum triplex eſſe, Coriandrum nobis abſolutè dictum, quod C.B. majus vulgatum cognominat: Secundum Coriandrum minus, odorum; C. Bauh. teſticulatum appellatum:

latum: Ultimum silvestre, in Hispania nuper repertum, licèt Plinius l.20.c.20. & Theophr.7. hist.c.4. inter silvestria non inveniri scribant, & Dioscorides (ceu & alij veteres) unius duntaxat meminerit: attamen Nicandri scholiastes sativum & silvestre proponit. De his igitur nunc dicendum.

CORIANDRUM.



RECTA & simplex tenuisq; est radicula, omninò paucis fibris donata, candida: caulis bicubitalis & major, gracilis, striatus, solidus: folia primùm Anisi, aut potiùs Petroselini, progressu temporis tenuiter dissecantur, ut ad Chamæmelina accedant, sapore fœdo intolerabili cimicum: umbellæ florum Petroselini pares, sed colore propemodum carneo, magis tamen ad album vergente, quorum media foliorum pars quintuplo aut sextuplo reliquâ amplior est: semen exactè rotundum striatum, dissepimentis intrinsecus distinctum, alioqui vacuum, odore & sapore gratissimo, aromatico.

Coriandrum, planta à nobis descripta, ab omnibus herbariis appellatur, excepto C.Bauhino, qui Coriandrum 1. majus vocat, cui in calidioribus regionibus semina majora esse, & in viridariis Alexandriæ ubique provenire, & Cusbara nominari tradit. Tragus l.1.c.36. notat aniculas agri Metensis & Trevirensis hujus semen *Anis* h.e. Anisum appellare: esse hoc Coriandrum antiquorum.

Coriandrum à cimicum putore, aut potiùs Cicutæ fœtore viroso, & consimili facie nominatum testatur Lobelius, qui & Cicutæ similibus, ut Dioscoridem innuisse ait, viribus cognatum dicit.

Matthiolus cum Cornario Coriandrum omnibus notissimum scribit. Brassavolum præterea in hoc errasse, quòd, cùm nesciverit Coriandrum in Hetruria passim in pratis & campestribus suâ sponte nasci, asseruerit in suo simplicium volumine, sativum tantùm reperiri Coriandrum. Cæsalpino quoque incompertum fuit Coriandrum silvestre passim in Hetruria oriri, ut quidam testantur, nisi per Coriandrum intellexerit eam plantam, quæ vulgò Verdemarcum [*Thalictrum*] appellatur.

Lug.p.735. dicitur Coriandrum sativum Matthioli. Guil. Coriandrum, quod recens frigidum, exsiccatum verò calidum. Turn. Coriander.

Coriandrum ubique vidi in hortis florens mensibus Maio, Iunio ac Iulio, quo etiam tempore semen maturabat. Lugduni & Genevæ in horto meo Novembri ex semine deciduo pulchrè virebat, ac etiam Ianuario, & florens Maio & Iunio.

Ex veteribus, Dioscoride, Plinio, Galeno, Avicenna & Simeone Sethi, vires ante scripsimus, recentiores sequentia tradunt de iis. Matth. In Coriandri facultate indaganda Galenus productus est, ut longum sermonem faceret contra Dioscoridis sententiam 7. simplicium. Qua in re ei maximè refragatur Avicenna, qui in ipsum apertè invehitur lib.2.c.144. cujus verba etsi aliquid in se rationis ac veritatis habere videantur; tamen cùm omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentiùs stirpium tum naturas, tum facultates investigarit, partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantiâ, & coloribus, partim denique ex longa experientia profundissimæ Philosophiæ conjunctâ, operæ pretium est ejus potiùs acquiescere sententiæ, quàm reliquorum omnium. Veruntamen Brassavolus in hoc maluit fortasse cum Avicenna errare, quàm cum Galeno rectè sentire. *Brassavolus taxatur.* Cæterùm, quòd Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commovere, quódque alij tum ex eo, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, ejusdem succum potum interimere; ideò factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, Coriandri usum prorsus damnaverint. Sed id nunc certè mihi videtur injustè factum. siquidem Coriandrum mentem non commovet, nisi largiùs & immoderatè sumatur. *Abusus evitandus.* Quid quæso mirum erit de Coriandro copiosiùs sumpto, si vinum etiam, cujus tamen est usus quotidianus, liberaliùs epotum, dolores, morbos graves, strangulatus & mortem denique inferat? quod si moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, ventriculum roborat, concoctiones adjuvat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & vivificat. Quare non equidem video, quid obstet, quo minùs simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maximè prosit, si tamen parcè & modicè sumatur. Quippe ab ejus usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. 8. cap. 4. de comp. med. sec. locos ex Archigene refert, ructu acido affectis Coriandrum cochlearis mensurâ exhibendum esse. *Ructus acidus.* Galeno autem apertissimè adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, utpote qui in Coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in ventriculo retinere, donec probè concoquatur. *Stomachum corroborat.* Quæ auctorem hunc de temperato Coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facilè colligamus licèt, quod non sit admittenda, sed potiùs explodenda illorum recentiorum opinio, qui Coriandri usum omninò fugiendum esse censent: nos enim jam non omnem ejus usum, sed immoderatum tantùm vitandum esse existimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aspersum prohibet ne putrescant tam citò, quàm solent, Æstatis tempore. *Putredinem arcet.* Ex aqua autem potum cœliacos juvat, & alvi fluxiones cohibet. *Alvi fluxus.* Attamen semen in ciborum, aut medicamentorum usum admitti nunquam debet, nisi priùs triduò aceto fuerit maceratum. Matthiolus præterea certum inquit experimentum esse ad immodicas vulnerum hæmorrhagias, Coriandrum in tegula tostum & vulneri inspersum; desertóque Dioscoride, Galeno adhæret calidum statuenti, quam controversiam componunt auctores adversariorum in hunc modum scribentes. *Hæmorrhagia.* Coriandrum similibus, ut videtur innuisse Dioscorides, Cicutæ viribus cognatum. Cujus sententiam si acuratiùs subduxisset Senensis, non quidem jam commentator, sed Dioscoridis immerentis desertor, neutiquam tam multas farragines in suas paginas convasasset. *Matth. not.* Quin potiùs quod solertis interpretis & candidi est, à veritate, Dioscoridéq; stetisset, neq; nostrâ

delusâ spectatione sic nihil docendo, elapsus abiisset. Decuit enim Medicum doctum hunc ad mo... ...aca disserere: Coriandri aut herbam totam, aut semen in usum utplurimum venire: & ejus quidem aut aridi, aut virentis: neque tam multis rixis, sed multiplici experimento, & antiquorum certissimâ observatione, ejus expressum succum herbámve contusam, illitu tumorum fervores compescere; *Tumores.* semen verò stomacho multis de causis proficuum, concoctionem juvare, vaporum sursum eruptionem, flatuúmque impetum sistere, temperatæque qualitatis alimentum esse, unde sanguinis, seminísque incrementum, ac ne quidem correctum prodesse, ne tantoperè aversentur illud meticulosi isti declamatores: cùm quisque pharmacopœorum, aut etiam è plebecula quotidianis epulis aut medicamentis correctum misceat, nullo inde percepto nocumento. Plerumque etiam illud saccharatum officinarum, neutiquam correctum est: nisi putes sacchаro, ignéque: igitur non aceti frigiditate, sed potiùs seminis siccitate & tenuitate, virus, fœtidúmque spiritum abstergi putandum. Rationis subductio igitur hæc est: Coriandri herbam præsertim succo frigidam esse, adeóque nonnullis in locis, Arabum testimonio, ejus succum epotum exitio esse, quod de Hiulca recentiores etiam exploratum habent: Herba nempe vesca & boni alimenti, cujus succus hominem necat. Quapropter & sacris ignibus illitus reprimet succus inflammationem, *Ignis sacer.* exceptus medullâ panis polentâ, quam Galenus haud rejiciet, ut qui libello de paratu facilibus, ex antiquis doceat hordei farinam polentam panémve & similia addi solita, non tam quò agant, quàm ut agendorum succorum vires excipiant. Tametsi videntur etiam juvare digerendo, & siccando, ut hordeacea, aut etiam demulcendo, ut medulla. Atque hinc responsio eruenda objectioni de strumis: multa námque sunt non calida, quæ strumas incipientes discutere valent: eóque hìc farinam fresæ Fabæ addi vult Dioscorides, tum excipiendo medicinam, tum etiam juvando actionem: Digerit namque Faba, cúmque Coriandri succo mixta moderatè repellit exsiccando: quâ etiam vi testium phlegmonibus opitulatur: sicca enim optimè id præstare, modò modicè refrigerent & discutiant, præsertim initio, methodus Galenica docet: sic Plantago etiam Dioscoridi, sic capilli veneris strumas discutiunt. Et hæc Adversaria. Galenus igitur acerbiùs in Dioscoridem invehitur, cúmque vehementiùs agitat, atque insectatur, quòd Coriandrum cum pane, aut polenta erysipelas curare illitum tradiderit: neque quodnam erysipelas curet, manifestaverit. siquidem plures hic tumor habet differentias: quarum ratione variam curationem fieri necesse est. debuisset enim adjicere Galenus, authore Maranthâ, illud erysipelas sanitati restituere non posse, quod jam planè refrigeratum est. *Diosc patrocinium.* quia ei, quod verè est erysipelas, nempe inflammatum, & flavum, ut in principio esse solet, non solùm non curaret, sed potiùs intensius redderet. Hìc igitur morbi tempus declarari à Dioscoride desiderat: quia nimirum pro temporis varietate, causa etiam morbum procreans varia fit. Innoxium esse Coriandrum Lobelio contra Sethi certum se habere asseruit D. Dionysius Thomas Lusitanus apud Antuerpienses Medicus, qui eam virentem Cerefolij & Selini ritu jusculis suis & suorum inseruerit, nullo percepto incommodo. Trago, semen Coriandri per noctem vino, vel aceto maceratum, rursúsque desiccatum, stomacho in primis confert, venenatas enim ejus exhalationes, ne caput tentent, reprimit: quare ex Coriandro pro stomacho præstantissimus pulvis confici potest, qui tamen pro voluntate cujuscunque communicetur, & vel saccharo condiatur, vel non condiatur. admonendi sunt hoc loco Seplasiarij, ne semen cuiquam, nisi priùs eo, quo diximus, modo præparatum (ut isti loquuntur) fuerit, vel cum saccharo vendant, nisi venenum loco remedij exhibere velint. Coriandri semine subtrito cum aceto, caro salsa non solùm à tarmis [*fortè tineis*] sed & fœtore vindicatur, & longo tempore odorata conservatur. Hæc Tragus, cui eadem stat de Coriandri venenatâ facultate, quæ Matthiolo sententia, proindéque ei eadem quæ huic debetur ex Lobelio responsio. Empir. VVirtembergicus capitis defluxione laboranti, post cibum accipienda præcipit 20. aut 30. Coriandri grana pulverizata & cum saccharo permixta. Ego tamen hoc medicamento propter malignam vim, quæ Coriandro à multis, dubio procul non absque experientia tribuitur, potissimùm non præparato, non temerè utendum discerno. Coriandri folia odore ingrato ac pertinaci miratur Cæsalpinus in Hispania expeti in cibis, tum cruda, tum cocta, quæ in Italia vehementer fœtent. Dictæ gentes hoc cibo quidem somnum conciliant, sed capitis gravitatem & vertiginem sibi excitant. Scribit Camerarius ex Coriandro oleum destillari, ex quo fiant tabellæ cum saccharo, ad podagræ præcautionem: catharros enim siccare.

De Coriandri facultate venenata, si placet, audi Alpinum de plant. Ægypti c.42. itémque Guilandinum sic conferentes. *Alpin.* Vbique in viridariis Coriandrum provenit copiosissimum, quod omnes *Cusbara* appellant. Herbæque virentis usus in cibo est apud omnes Ægyptios familiarissimus. Etenim ferculum non parant sine foliis Coriandri, quamquam ingratè oleat. *Guill.* Quid audio? nónne ij ipsum mandentes maximè læduntur, & ab ejus usu in phrenesim labuntur? quod Dioscorides, Avicenna, tum multi alij tradidêre. *Alpin.* Ridiculum. quis unquam vidit aliquem, Coriandrorum causa (quæ in usu apud quosque tum sanos, tum ægrotos familiarissimo existunt) læsum fuisse, aut ei aliquos sensus turbatos, nisi immoderatè eis fuerit usus? quid miraris? quasi ejusdem cum Galeno non sis sententiæ, qui Coriandrum calidum, resolvens ac modicè adstringens statuit. nónne demonstrat Dioscorides vel hanc ejus facultatem fateri, cùm dixerit, chæradas Coriandro cum lomento sanari? Quod nunquam à frigidis frigidi tumores discutiantur, ac curentur, cum medicamenta aliàs à Dioscoride ad sanandos duros tumores chæradásque præsertim memoriæ prodita, calidâ facultate fuerint. Neque videtur planè hoc siluisse Avicenna, cùm dixerit, chæradas Coriandro sanari, vel ex proprietate, quam ad illum sanandum tumorem habet, vel ex partium substantiæ tenuitate, quâ permeat profundè tumidam partem. Sed quis ignorat nihil à frigido resolvi, etsi multa fiat permeatio partis tumefactæ, sed omnia resolventia calida esse? *Guill.* Veram sententiam rectè defendisti, quam quis modo negabit, sciens ex te Ægyptios virentem Coriandri herbam in cibo sequi citra aliquam noxam? multò minùs feminum siccatorum usus erit exinde timendus. Hincque errasse non parum Arabes liquidò constabit, qui Coriandro frigidam facultatem narcoticam, stuporem inducentem, atque sensûs turbationem concitantem, ac exitium tribuerint. Herbam in aqua elixatam illi esitant. Sed eâ multò plus semina ad roborandum stomachum valere ij affirmant, debiles enim ventriculos, usu seminum assiduo maximè roborant, ejúsque calorem ipsâ fovent, augent, flatúsque resolvunt, ac discutiunt, proindéque in colico dolore, atque aliis à flatulento spiritu concitatis usum seminum sequuntur: ipsis sc. vel in pulverem reductis, vel ex ipsis parato decocto, utentes.

Quo

Quo uteri quoque frigiditatibus & humiditatibus occurrunt: præsertimque ad menses immodicè fluentes, & ad gonorrhœam firmandam; quòd insit illi quoque facultas adstringendi, ex quo puto apud eos plantam quoque emplastri modo, ad podagricos & alios articulorum dolores in maximo ibi esse usu, quòd eas partes adstrictione, ne humorem partes recipiant, roboret, atque etiam contentos resolvat, discutiat, vel exprimat. Confectum Coriandri vocatur Coriandrum saccharatum, vel saccharo obductum, quod parabis hoc modo. Recipe Coriandri, à sordibus, pulveribus, festucis, lapillis, & pediculis, cribrando, ventilando & seligendo repurgati & ab omni humiditate exsiccati ℔.ij. Ponantur in æneum vas pensile duabus ansis suspensum, & super carbones hincinde, antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum agitentur: nunc in orbem volvuntur, nunc instar Avenæ, in vannis moventur, donec calefiant. Calefactis infundatur parum sacchari, ad debitam, & quodammodo perfectam consistentiam, i.e. propemodum ut ad morsulos & orbiculos cocti cochleari ferro non procul ab extremitate perforato, & continuò agitentur, donec siccetur saccharum: deinde aliud affundatur, ut prius, idque tantisper fit dum justam acquirat magnitudinem, quæ in duplici differentia consistit. Nunc enim tam crassè saccharo obducitur semen hoc, ut Pisi hortensis magnitudinem vel etiam majorem acquirat. Nunc quàm parcissimè saccharo circumdatur, & in officinis Coriandrum primâ tunicâ nuncupatur. Superficies plerumque lævis est, nisi singulari artificio asperior, seu (ut vulgo loquuntur) crispa fit, videlicet ex alto saccharum fundendo. Si materia conglobatur, vel saccharo confertim infuso, vel negligenter moto, manu affricatâ dissolvuntur nodi. In fine confecturæ exactè siccentur: deinde in locum calidum & siccum cribro imposita reponantur. Coriandro primâ tunicâ præcipuè utimur in medicina ad trageas grossiusculas conficiendas. Per se & absque aliis rebus usurpatur utiliter ad confortationem capitis, cerebri & memoriæ. Medetur vertigini post cibum sumptum dimidio cochleari. Paralysi jejuno stomacho comestum, & post prandium & cœnam devoratum. A cibo usurpatum corroborat ventriculum, orificium ejus superius claudendo. quare sedat vomitum, fastidiúmque ciborum, præcipuè autem post febres, concoctionem adjuvando. corrigit anhelitum fœtentem, præcavet ebrietatem, inducit somnum, dolorem ventriculi à flatibus concitatum curat: venerem extinguit: humiditates absumit, ubi os aquâ & sputo abundat. Admodum vulgare est Coriandrum saccharo largiùs obductum in conviviis, commessationibus, & compotationibus nocturnis. Multùm commendatur à Marcello Empyrico & Nicolao Myrepso Mulsa coriandrata in apostematibus & pleuritide: sed neuter eorum confectionem ejus docet. Cui itaque animus est parandi hanc, is præparatum Coriandrum, ut monet Tabern. priùs in aqua coquet, ac octo partibus aquæ colatæ partem unam mellis immiscebit, post igne lento ad consumptionem dimidiæ partis ea simul decoctus, despumaturus, ac cocta colaturus ad usum. Coriandri decoctionis aqua laudatur in quolibet alvi profluvio, etiam vomitione assidua conjuncta, Cholera morbus dicta. Conducit in calidis capitis affectionibus sicut & in aliis, in quibus vinum haud cōceditur. Hæc, Cinnamomi aquæ loco pauperibus concedatur, quibus fortuna Cinnamomum persolvere denegavit. Paratur autem hoc modo: Accipitur Coriandri præparati: unc. semis: Aquæ fontanæ ℔.viij. Coquuntur hæc in vase stanneo bene obturato, alteri vasi aqua pleno imposito, ad quatuor horas. Ab igne verò remota & frigefacta colatur, & frigido loco reponitur ad usum. Quidam saccharum addunt, alij verò uvas passas, utrumque pro cujusque libitu. Herbæ Coriandri aquæ stillatitiæ nullius ferè est usus, nisi in extrinsecis quibusdam affectibus, ceu dolore oculorum pulsatorio, guttatim nonnunquam instillatæ. Quod medicamen efficacius redditur, si lac muliebre immisceatur. Linteolum quoque in hac madefit, & tepidè superponitur. Fit autem hac ratione. Herbam ac unà caules collige cùm maximè floret: inciduntur omnia simul minutim, & in Balneo Mariæ distillantur. *Aq. stillatitia herbæ.* Coriandri seminis aqua stillatitia maximè salubris est in hepatis apostematibus, uncia pro dosi cum alia conveniente permixta & epota. *Seminis.* Potest etiam aliàs ejus usus esse ad prædictos affectus. Epithematibus cum aliis inservire potest. Hanc ita parabis. ℞. Coriandri præparati ℥. viij. Contunde crasso modo, affunde ℔.v. aquæ limpidæ: macera in Balneo Mariæ alembico cœco contecto, horis octo: dein igne lento per cineres alembico vitreo distilla & reperies aquam saporem & odorem Coriandri repræsentantem, si in sole, ut moris est rectificetur, ceu memoriæ prodidit Tabern.

CORIANDRVM MINVS odorum.



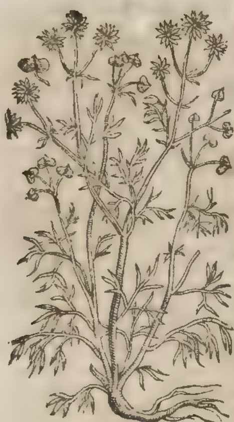
IMA folia habet minutiùs incisa, & semen habitius, copiosius, in pluribus spithameis procumbentibus cauliculis: alitur in horto Iacobi Plateau exoticarum stirpium avidissimi, teste Lobelio, cujus iconem hîc pictam damus, juxta quam tamen posuimus parvam plantam, florem & semina Coriandri nostri communis. *Descr.*

Synon. Huic Dod. in fol. lat. titulum fecit Coriandri altera icon. Lob. in Obs. p.404. in Icon. p.706. Coriandrum alterum minus odorum; Lobelij, Lugd. p.735. Bauh. phyt. Coriandrum 2. Apud Matth. & pin. Coriandrum 2. minus testiculatum: Coriandrum 2. inodorum, Tab.

CORIANDRVM SILVEstre.

Descr. SIlvestri Coriandro radix est singularis, tenuis, nō altiùs demissa, cui radiculæ aliquot tenues adnascuntur. Hæc caules multos edit, quinque angulis constantes, solidos, geniculatos, ramuli incerto ordine similiter solidi è singulis geniculis prodeunt, folia ferentes summis prioris Coriandri foliis similia, sed minora, in quorum cacuminibus umbellę veluti in altero Coriandro, floribus ex purpureo candicantibus, refertę, quibus discussis semen oritur rotundum, id peculiare habens, quod in singulis pediculis duplex sit, atque unum alteri junctum. Odor totius plantæ gravior, quàm sativi Coriandri, & caput magis tentans.

Synon.



Nicandri scholiastes in Alexipharmac. silvestre hoc Coriandrum sativo simile depinxit, sed latioribus foliis, & multò longius, multa habens adnata, multósque flores. Cujus cùm latiora folia esse dicat, soli naturæ id tribuendum censet Myconus, qui minora hujus folia depinxit referente Dalechampio.

Lugd. hanc pictam dat p.736. titulo Coriandri silvestris Myconij, ceu & Pona in Baldo. Bauh. in phyt. & pin. Coriandrum 3. silvestre vocat; apud Matth. Coriandrum silvestre nuper in Hispania repertum.

Clarum itaque jam est dari Coriandrum silvestre, licèt Plinius inter silvestria inveniri neget. Nos non vidimus, habemus tamen munere Doct. Iac. Zvvingeri Coriandrum silvestre.

Locus. Nascitur locis quadantenus siccis, marginibus & limitibus terrenis. Vberius tamen pullulat & altius adolescit Solo humidiore.

ANISVM VETERIBVS ET IN genere. CAP. XL.

Descr.



Anisi folia prima longis hærent pediculis, simplicia, aut trifidâ, circúscriptione rotunda, profundè serrata, unciâ majora, albicantia, odorata, superiora Petroselini foliis similia & tenuiter incisa. caulis rotundus, concavus, Apij cauli similis, hirsutus, nonnihil striatus, è cujus geniculis rami enascuntur multi, Coriandri modo, quorum extremis hærent umbellæ latæ, minutis candidísque floribus constantes, ad Pimpinellæ Saxifragiæ flores accedentibus: semen parvum, minus quàm Cicutæ, colore ferè cinericeo, odore ac sapore gratissimo, dulci, cum jucunda quadam acrimonia: radix gracilis, inutilis, modò simplex, modo multifida.

Anisum semen est Cæsalpino Fœniculo minus, veteribus indescriptum, sed nihil seciùs vulgo notum. Quam ob rem ejus historiam longiori sermone prosequi, non est operæ pretium. B. pin. Anisum 1. herbariorum, majore semine & minore, quod & apud Bohemos habetur.

Nomina linguar. Græce vocatur Ἄνισον, Ἄνησον, καὶ Γλυκάνισον: Latinè Anisum & Anesum omnibus authoribus, solo excepto Eustachio Roeslin, cui Absinthium dulce & Hier. Braunschvveig, cui Fœniculum Romanum, & innominato quodam, cui Cyminum dulce (q. e. Germ. Süsser Kümmel) & Fœniculum dulce (q.e. Susser Fenchel) dicitur. Plinio tamen Anicetum pro quo fortè Brunfels. in herb. germ. malè legit Anacetum. Arab. apud Serap. lib. simpl. c. 242. *Aneisum, Aneisim & Ancusum*, quæ appellationes dubio procul à Græcis mutuatæ sunt. Hilitabbati *D. satum* & *Abiezatum* ejus verò Glossographo Stephano *Nizatum*, *Oezatum* & *Anexissum*: Ger. Aniß & Eniß: Belg. Anys: Gall. *Anis*: Ital. *Aniso*, & semen ejus *semenze d'Anisi*: Hisp. *Matahalva, Metahalva, Mathalva, Matalahuga Yerva dolce, Yerva buona*, & *Anise*: Angl. Anese & Anyse: Boh. Anitz: Poln. Anys: Hung. *Anis*.

Cæterùm, ut nostrum sequamur institutum, non est à nobis silentio prætereundum, malè quosdam apud Dioscoridem capitis principium de Aniso, quod inter nothas appellationes aliqui Sion vocant, cum fine prioris capitis de Sisone commixtum esse, quod ad historiam attinet. Nam si eadem est herba Sison & Anisum frustra diversæ vires eis assignantur.

Anisum vulgare, quod quidam in Candia Glycanison vocant, diversum inter alios ab Aniso Græcorum Silvius esse statuit.

Sunt, ut refert Levin. Lemnius de herb. Bibl. c. 41. qui Anethum, quod Christ. Matth. 23. concioni adhibet, malè Anisum credant, quum sui generis herba sit.

Anisum vocant Coriandrum dictum aniculæ Agri Metensis & Trevirensis.

Ex Orbe Atlantico inter alia apportatur lignum quod Anisi odorem ita spirat, ut Anisi lignum, teste Goropio, meritò nuncupetur.

Anisi saporem, nostro judicio, refert Sassafras.

Zingi fructus stellatus Anisi sapore, dicitur Anisum Philippinarum Insularum Clusio. De his tribus proximè nominatis, consule lib. 4.

Sed ne quid intactum relinquamus, substituta annotemus. Avicenna quidem pro Aniso & Daucum, & Sampsucum substituit.

Sed & Anisi loco secundùm Avicennam à Monachis dist. 8. cens. 255. Carvi ponitur.

Nunc si natales quæras, in Creta, Syria, Ægypto, aliisque Orientis regionibus feliciter gignitur: Seritur quandoque in Angliæ, Silesię & Germaniæ hortis, ubi Iulio ac Augusto floret, ac semine prægnans. Monspelij floret Maio. Genevæ habuit sæpiùs in horto suo Moletus pharmacopœus, sed semine teniuore, quale fuit, quod nobis Montbelgardi in horto E.C. provenit sæpiùs difficilè maturescens. adfertur etiam ex Germania Anisum minùs plenum, quod magis acerosum & minùs aptum ad extrahendum oleum.

Superest, ut deinceps de Anisi viribus disseramus. Anisum igitur, ut præcepit Dioscorides, in universum vim habet excalfaciendi, exsiccandi [*ἐυπνοίαν. vet. emittit.*] odoris halitum [*Ἐυπνοῦ græcè legitur, quam vocem sic Plin. reddit & eum secutus Ruell. & Sarrac. At Corn. & eum secutus Dalech. facilem spirationem vertunt. Et sanè utrumque intelligi posse videtur. Nam & asperam arteriam repurgando, spiritum facilem reddit: & odore suo eundem iucundum efficit. Corn.*] jucundiorem faciendi, dolores mitigandi [*sedandi Dalech.*] digerendi [*discutiendi idem ex Corn.*] urinam ciendi, ac denique discutiendi, dissipandíque [*diffundendi Corn.*] Hydropicis potum sitim arcet. Prodest ad venenata animalia, & ad inflationes. Alvum & album mulierum profluvium sistit. Lac ad mammas elicit, & venerem stimulat. Suffitum naribus dolorem capitis sedat: tritum & cum rosaceo instillatum aurium medetur rupturis. Præstat autem quod recens est, & plenum & non furfurosum,

odore

odore validum. Principatum obtinet Creticum. Secundum locum tenet Ægyptium. Hæc Dioſcorides, quæ particulatim & pluribus verbis declaravit Plinius. Aniſum adverſus ſcorpiones in vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, ſive crudum, ſive decoctum. Item viride, aridúmve omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur deſideratum: panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina commendat, quin ipſum oris halitum jucundiorem facit, fœtorémque tollit manducatum matutinis cum Smyrnio, & melle exiguo, ore mox vino colluto: vultum juniorem præſtat. Inſomnia levat ſuſpenſum in pulvino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat, ob has cauſas quidam Anicetum id vocavere. Dolores capitis levat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum è vino radicem ejus tuſam imponit Iollas. Ipſum cum Croco pari modo, & vino, & per ſe tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendíſque, ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyſopo & aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo Aniſi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tuſſim. Facilimè verò Aniſi drachmæ tres, Papaveris duæ miſcentur melle ad Fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationibus ſtomachi & inteſtinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum, decoctum, potúmque inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum Apio olfactus ſternutamenta inhibet. Potum ſomnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, nervis quoque, quibus ſuccinctum eſt corpus, utiliſſimum. Prodeſt ejus & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri & inteſtinis putant, ideò dyſentericis, & in teneſmo datur toſtum. Aliqui addunt & Opium pilulis in die ternis Lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores ſucco uſus eſt. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum Menta è vino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum Apio: item vulvarum dolori. Deditque bibendum cum Anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt, vel recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes. Ideóque quamplurimum domi ſerendum. Parere quoque faciliùs olfactantes. Eſt ſtatim à partu dandum potui polenta aſperſa. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo: & contra laſſitudines in oleo decoquens addito nitro. Semine ejus poto, laſſitudinis auxilium viatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad ventris aut inteſtinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis apprehenderit ſeminis, tantundem Hyoſciami cum lacte aſinino: multi vomituris acetabula ejus & folia Lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam ſuadent. Strangulationes vulvæ, ſi manducetur, & linatur calidum, vel ſi bibatur cum Caſtoreo, in aceto & melle. Vertigines à partu cum ſemine Cucumeris & Lini pari menſura ternum digitorum, vini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis ſeminis Aniſi & Fœniculi uſus eſt, in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris Nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum venenis adverſari naturam ejus putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum vino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit. Efficaciùs

Delectus.

ſemper recens & quo nigrius. Stomacho tamen inutile eſt præterquam inflato. Hæc Plin. l. 20. cap. 21. Qui libro præcedenti 19. cap. 8. Aniſum ceu & Anethum culinis & medicinis naſci dixerat. Licèt autem Dalion apud Plinium præſcripſerit radicem parturientibus, nos tamen nihili facimus. eſt enim tenuis radix, & noſtro judicio inutilis. Quid ſi Dalion aliquam aliam radicem intellexerit? Nos id facilè credimus, Soſomenis remedium orthopnoicis, Aniſum ſc. cum Hyoſciamo fore proficuum. Si mulier noſſe velit an cóceptura ſit, Aniſum ex aqua quàm tenuiſſimè tritum, Hippocrate præceptore, bibat & dormiat. quod ſi quidem pruritus circa umbilicum eam corripiat, concipiet: ſin minùs minimè.

Conceptionis futuræ ſignum.

Prodeſt, referente Simeone Sethi ad vetuſtas ex frigore jecoris affectiones, & ad ſpirandi difficultatem, quæ ex pituita proficiſcitur.

Iecur frigidum.

Flatus, qui in ventriculo ſunt, digerit. Obſtructiones tollit, & lactis copiam facit. Galeno l. 6. de ſimpl. med. facult. autore, Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre & ſubamarum, ut prope ad urentium accedat caliditatem. Eſt autem & in ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calfaciendo.

Temperamentum, Galeno.

Proinde & urinam ciet, & digerit, & flatus ventris reprimit. Hæc Galenus, cui conſentit Paul. Ægineta l. 7. Nos Aniſum quod in Gallia & Germania provenit minùs calidum exiſtimamus, quàm Galenus tradat, & potiſſimùm germanicum. Aſt non inficias imus temperamenti hujus varietatem ex natali Solo dependere. Cum & Dioſcorides & Plinius Creticum ratione loci principatum obtinere dicant. Galeno Aniſum calidum & ſiccum eſt in tertio. Verùm id, quo in Anglia utimur, inquit Turnerus, non ita calet: Quare ſuſpicor eſſe melius quoddam genus, quàm quod venale communiter ad nos affertur. etiamſi interim utendum nobis eſt hoc vulgari, quod mihi videtur vix calidum in initio ſecundi gradûs. Galenum, ut contendit Lugdunenſis, de Aniſo in Syria aut ſpontè alibi in regionibus calidis nato loquutum eſſe æſtimandum eſt. Magni fuit olim Aniſum antiquis, inquit Lob. in Adv. præſertim Pythagoreis: non modò quia cibi appetentiam revocaret, unde Aniſum & Anicetum dictũ putant, ſed ut veriſimiliùs ὅτι ἀνίησι τὰς ἐμπνευματώσεις, remittit & laxat tenſiones flatulentas internas & externas.

Aniſum & Anicetum unde dictum.

Et ſanè nullum è cæteris flatum emittentibus oleraceis ſeminibus gratius eſt ventriculo, minus habet acrimoniæ, aut plus ſuavitatis, quàm iſtud ſemen, quod neutiquam, ut ex Dioſcoride Galenus arbitratur, tertio gradu hodie guſtanti apparet calidum: niſi quia ruri raró, aut nuſpiam apud nos viſitur, in hortis verò ubique gentium etiam Septentrionalium, ut Germaniæ & Angliæ provenit, cultu & Solo nonnihil deponat caloris.

Galen. not.

Aniſi ſemen recens melius eſſe, plenum, non furfuroſum, odore præſtans; inter prima verò laudatum eſſe Creticum, proximo loco Ægyptium, ad triennium uſque non inefficax teſtatur Apollo, dicens: In ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calefaciendo ſtatuitur ex Galeno. At Avicenna duplici errore, in ſecundo ſiccum dictat ex utroque, etſi qualitatum gradu relicto, hoc pacto ſcribat Dioſcorides. Aniſum in ſumma calefacit, exſiccat, &c. id amarum fecit Galenus, propterea noſtrum eſſe γλυκάνισον, i. e. dulce Actuarij, crediderunt nonnulli. quum noſtrum furfuroſum nunquam ſit.

Avicenna lapſus.

Glycaniſon Actuarij.

Attractionem vaporum Aniſorum bullitorum per nares, ſedare ſodam [*frigidam videlicet, i. e. dolorẽ capitis frigidum*] perhibet Bayrus.

Soda.

Semen Aniſi vim obtinere ſcribit Tabern. calfacientem, ſiccantem, & diſſolventem, tam intrinſecus, quàm extrinſecus: herbam præterea raró in uſum venire, radicem, tanquam inutilem, nunquam. De ſemine hæc tradit:

Vſur-

... solùm in medicina, verùm etiam in culinâ apud Germanos ut olim apud priscos. Mulierculæ nostræ pinsunt hoc in panem, ex quo Buccellatum parant. hoc enim ei non solùm saporem gratum communicat, sed ob id etiam pani utiliter conceditur: quippe in inflatione ventriculi, lienis, & intestinorum: similiter in dolore laterum & renum; itémque ventris torminibus, colica, hydrope, omnibúsque frigidis jecinoris affectibus, & obstructionibus, in lapide renum, in sterilitate seu infœcunditate mulierum. Cibi Aniso concocti non absque commodo propinantur vertiginosis, & catarrhis frigidis laborantibus, ex cachexiâ, ictero, hydrope & aliis supra enarratis affectibus.

Inflationes

Morbi frigidi.

Confectum Anisi. Confectum Anisi, Anisum sc. saccharatum, vel saccharo incrassatum urinam movet, digerit, flatúsque ventris discutit, oris halitum commendat, aliáque plurima præstat. Maximè autem hujus usus intempestivus est, in conviviis & compotationibus luxuriosis; & voluptuosis, tam apud pauperes, quam apud divites. Fit autem hoc modo. ℞. semen Anisorum optimè mundatorum ℔.ij. Inde in vas æneum pensile, ut in Confecto Coriandri, & super ea infunde saccharum lævis coctionis in principio, & bene manibus duc per vas æneum, usque ferè sint cooperta, benéque exsicca ad omnem manum sacchari: & hoc continua usque in finem, si solidos, seu læves Anisos facere velis.

Anisum læve & asperum. Si verò asperos & crispos, postquam cooperta erunt, affunde saccharum cum cochleari ferreo, abalto, in & fit fortis coctur æ: deinde vas hinc inde agita, ut in Coriandris est dictũ. Anisi quantò minores, tantò pulchriores: & quantò duriores, tantò laudabiliores. Duri enim fiunt & non solùn Anisi, sed & cætera alia confecta, si bene siccentur ad omnem sacchari affusionem. Aqua stillatitia florum Anisi conducit in omnibus iis morbis, ad quos semen per se commendatur. Facies hâc mediocriter lota, & per se resiccata, clara redditur: immoderatè verò adhibita subflavum & morbosum inducit colorem. Ejus etiam in epithematibus usus esse potest.

Aqua flosculorum. Aquam è flosculis ita parabis. Anisum florens collige unà cum foliis & caulibus. Incide omnia minutim, distilla in Balneo Mariæ, rectificáque in sole. Si fortiorem desideras, contunde seminum uncias 3. affundendo aquæ hujus libras tres aut quatuor, progredere ut in aqua Coriandri componenda te docuimus. Anisites, vel Anisatum vinum, ut Fœniculatum faciendum. Laudatur in omnibus affectibus, quibus semen ipsum medetur. Constantinus l.8.c.5. de Agric. si semen Anisi vino inditum sit, id succurrere urinæ difficultati, omnibus intestinis conducere narrat.

Anisata mulsa. Anisata mulsa dupliciter fit. Vel enim semen crassiusculè contunditur, & unà cum mulsa fermentari sinitur. Vel semen priùs in aqua, è qua mulsa paranda, coquitur. Admodum utilis est longo tempore tussientibus, difficulter spirantibus, itémque raucitati. Calefacit pectus & pulmones, medetúrque earundem partium frigidis affectibus. vires quoque easdem obtinet, quas vinum. Pro iis, quibus vinum morbus denegat, aut pro abstemiis, aut etiam pro iis, qui vinum per se bibere non consueverunt, paratur Anisi decoctionis aqua, eo modo, quo Fœniculi, accipiendo tamen pro uncia seminis libras octo aquæ, quæ coquuntur in vase duplici.

Decoctio Anisi.

Dianisum Dianisum recipit sem. Anisi ℥.ij.ʒ. Glycirrhizæ rasæ, Masticis, singul. ℥.i. sem. Carvi, sem. Fœniculi, Macis, Galangæ, Zingiberis, Cinnamomi, singul. ℥.v. Piperis nigri, albi, longi; Cassiæ ligneæ veræ, Pyrethri, Calaminthæ, singul. ʒ.ij. Cardamomi majoris, Caryophyllor. Cubebar. Croci, Spicæ Indicæ, singul. ʒ.j semis. Sacchari albi ℥.j Mellis despumati quantum sufficit. fiat Electuarium. Intemperiem frigidam ventriculi à pituita cruda, vel etiam flatibus sanat, & tussim diuturnam à frigida causa genitam, Mesues.

Troch. de An. Trochisci de Aniso sanant obstructiones hepatis, & alios ejus morbos, & inde natas febres antiquas. Eorum compositio hæc est. ℞. Anisi, succi Eupatorij, singul. ℈.ij. sem. Anethi, Nardi Indicæ, Mastiches, Folij, fol. Absinthij, Asari, Apij, Amygdalarum amararum, sing. ℈. semis. Aloës, ℈.ij. Syr. Absinthij, quantum sufficit, formentur trochisci, siccandi in umbra.

Anisi extractum Anisi seminis extractum pondere unius scrupuli, cum vino, aqua Anisi, aut aliquo alio convenienti liquore propinatur in iis morbis, quibus semen. De Anisi decocto, sale & oleo, vide Querc. defens. Herm. c.21. Nos in doloribus ventriculi à flatibus & pituitosis humoribus ortis, Oleum Anisi magni facimus, exhibitum cum jusculo, modo paucæ dentur guttulæ, tres sc. aut quatuor, quod tum in nobisipsis, tum in aliis sumus experti.

Decoctum quoque multum æstimamus, & pluris facimus, si febrile quid morbo conjunctum sit. Aquam etiam, quæ parando oleum extrahitur, multum probamus. Colicos cruciatus quos non potuit sanare, oleo chymico Anisi persanavit Heurnius.

Sal. De sale Anisi hæc scribit Tab. Herbam semen & radicem exsicco, comburo, & ex cinere s.a. salem elicio. Vtiliter adhibetur in hydrope, opilatione renum & vesicæ, per se, aut cum aliis medicamentis permistus.

VISNAGA MINOR QVORVNdam, Selinum peregrinum Clusio, semine hirsuto.

Cap. XLI.



Desc. Caule surgit cubitali & sesquicubitali, striato, tenui, medulloso & ramoso. folia cujusmodi Pastinacę Germanicę silvestris primò provenientis, vel Sanguisorbę. aut Saxifragiæ hircinæ minoris, vel Caucalidis majoris & minoris, vel, ut ait Clusius, Coriandri, ex duabus, tribus, quatuórve foliorũ conjugationibus, unóque impari ad costam hirsutam alligatis componuntur: singularia verò folia, subrotunda, aspera, subhirsuta, potissimùm infernâ parte, profundè circumquaque serrata, pollicis unius, aut duorum latitudine, per terram strata: folia verò per caules accedunt ad Ammi folia vulgaris majoris. Foliis sapor nonnihil aromaticus cum acrimonia. umbellæ parvæ ex muscariis inæqualibus contextæ, flosculis minimis, quæ constant quinque foliis bipartitis singulis, & apicibus albis, vel ut dicit Clus. candicantibus: semen exiguum, sublongum, hirsutum duplex, Apij vulgaris officinarum semini ferè par, majus quam Ammi minoris, vel Clusio autore, Petroselini vulgaris simile, gustu acri, odorato, Clus. aromatico: Radix illi alba, oblonga Pastinacæ Germanicæ, vel Apij hortensis, cum nervo in medio, sapore valdè ingrato, acri, Clusio odorata, Selini sapore.

Clus.

Clus.hisp.& hist. Selinum peregrinum 1. Cæs.l.7. c.57.Saxifragia 3.quam existimat fortè dici posse Cuminum silvestre primum Dioscoridis. Ait enim ante cap.13. ejusdem libri posse pro Cumino Dioscoridis silvestri semen hirsutum ostendi, quod veriùs acerosum dici possit, ut ejus quæ inter Saxifragias numeretur, exili semine, ut Ameos, valdè hirsuto, & vehementis acredinis. An idem loco priori jamjam citato hujus Visnagæ varietatem intelligit, per Saxifragiam quartam, quam in totum tertiæ similem ait, & solo semine discrepare, quod paulo crassius sit, nequaquam lanuginosum & infirmius.

Bau.phyt. Apium 7.(9.pin.cui & Daucus 3.Diosc. 2.Plinij, Col.) sive peregrinum foliis subrotundis appellat, aitque Guilandinum, cùm illi in horto medico Patavino ostenderit, Daucum secundum nominasse.

Visnaga minor quorundam mihi provenit in horto E.C.Montbelgardi. Lugdunum mihi semen mittebatur nomine Visnagæ minoris. Idem hoc inibi Rizotomus quidam anno 1566. exhibuit nomine seminis Petroselini Macedonici, quamvis fateretur non verum Petroselinum Macedonicum. Frater attulit ex horto Patavino pro Saxifragia Bononica. Semen accepi à Tossano Carolo ex Burgundia nomine Dauci veri. Hortulanus misit Ducis Florentini nomine Dauci fervidi Candiæ. Provenit satum in horto D.Frid.Meier Argentinæ, qui vocabat Panacem. Habui tandem siccam plantam à Sprengero, qui Panacem Asclepiadem cognominabat.

In Salmanticensi agro sponte nasci Selinum peregrinum in vinetorum marginibus, juxta vias & semitas, auctor est Clusius: Florere autem mense Iulio: semen Augusto maturum esse.

APIVM, SELINVMVE VETERibus. Cap. XLII.

NE Apij nomenclatura ignaris imponat, statim in limite hos admonendos necessarium esse duximus, eam equivocam esse, & duas diversissimas plantas denotare. Apium sc. Ischias, &c. cognominatum, de quo Diosc.l.4. scripsit, & nos suo loco dicturi sumus. Alterum verò Selinum dictum, de quo hîc nobis sermo est, & Dioscorides hæc memoriæ prodidit. Apium hortense [σέλινον κηπαῖον] ad eadem ad quæ & Coriandrum convenit: prætereáque ad oculorum inflammationes, cum pane aut polentæ polline imposita. Æstuantem quoque stomachum demulcet, & mammas grumoso lacte turgentes reprimit: ciet & urinas, sive cocta, sive cruda edatur. Decoctum ejus radicúmque potum, venenorum noxæ resistit, dum vomitiones excitat, alvum quoque cohibet. At semen potentiùs urinas pellit, & à venenata bestia demorsis, iisque qui argenti spumam hauserunt, opitulatur, ac denique flatus discutit. Sed & utiliter admiscetur medicamentis, quæ dolorum levamenta præstant, itémque theriacis ac tussicularibus. Hæc ille.

Apium sub nomine Selini videtur passim intellexisse Theophrastus. Et quidem 7.hist.c.4.inter ejus genera ex foliis & caulibus differentiam fecisse, his verbis: Pluribus constant generibus, ut Radix, &c. Cuminum [*κυμίνε: legendum σελίνε, Apij ut ex sequentibus apparet*] Apiorum verò [τῶν δὲ σελίνων] cùm in foliis, tum in caulibus discrimen utrque constat: aliud enim folio spisso, crispo, densóque: aliud rariori, latiorique, cauléque majori. Horum iterum aliud candidi caulis, aliud purpurei, aut versicoloris: verùm ad summam ejusmodi omne silvestri proximum est. Idem caus.5. c. 6. ait, figuram & speciem [μορφὴν] suam mutare, si satum conculcetur, cylindróque superinvoluto coërceatur. Fieri etenim crispum, quoniam incrementum transire facilè nequeat, & vasis quoque, in quo positum fuerit, speciem imitari: & hoc propterea evenire, quia nutrimentum, cùm prohibetur arcetúrque à vase circumveniente, feratur ad id quod avocet, libertatémque permeandi concedat: fieri enim velut rivuli cujusdam deductionem. Itaque speciem vasis ambientis capessere. Evenire hoc idem quodammodo & generi animalium in magnitudine, parvitate, brevitate & longitudine. Quippe illa formata jam esse: hæc verò cùm generentur, formam recipere. Quapropter cùm Apium hoc transferre oporteat, palum defigendum tantum præcipere aliquos, quantum Apium efficere libeat. Radicem enim totum locum implere facilè posse. Et hist.2.c.5. Fit & in oleribus culturæ causâ mutatio, ut Apium, si satum conculcetur, cylindróq; spissetur, coæquetúrque, crispum inquiunt provenire. Mutantur item regione, telluréque mutatâ, ut etiam cætera. Hist.1.c.9. Olerum autem major ferè pars radice tohæret singulari, ut Apium, quod tamen propagines magnas suggerit, quæ quidem pro corporis sui ratione altiùs, quàm arborum sanè radicantur. Hist.7.c.3. Inter radices Apio carnosa est: illa namque ne siccata quidem omninò durescit. Caus.6.c.22. Ex dulcibus nullum ferè bene olet, & eò minùs quò dulciora sunt. Ratio, quòd succus dulcis crassior, atque terrestrior est, præsertim cùm mistus fuerit in fructu. Odor autem humoris tenuioris, siccioris aptique difflari potiùs est. Verùm odor & foliorum, & ramorum, & in totum arborum atque plantarum in eisdem generibus est, in quibus aliquid acredinis aut pinguedinis inest: quemadmodum certè in genere herbarum, quas coronarias appellamus, & oleribus quoque, ceu Apio. Siccitas enim, & acritas, vel acerbitas his innotescit non in fructibus, neque in cæteris, quæ humoris ejusmodi sunt. In omnibus verò odoratis redditum illud per definitionem omninò inest, ut demistum sicco, quod sapidum est, vim aliquam pariat odoris. Prorsus odoratiora, suavioráque, tam tota, quàm particulatim locis placidi spiritûs, ac siccis proveniunt: scilicet exhausto humore aquoso, excoctóque reliquo melius. Siccitas enim odori convenientior est, & omnia odorata eò potiùs vergunt. Argumento etiam illud est, quòd tractibus æstuosis plura, melioráque odoratorum genera prodeunt. Meliùs enim ibi concoquitur, & quædam siccata olent. Hist.7.c.1. Omnium difficillimè Apium nascitur: quadragesimo enim die affirmant, qui celerrimum ejus proventum tradidêre: sed sunt qui quinquagesimo velint, quod etiam omnibus sementibus fieri potest: quidam enim omnibus id adjungunt. Ad summam quæ locis pluribus seri patiuntur, hæc nihilo celeriùs ex majore parte Æstate proveniunt: quod mirum, si tempus, aérve, nihil conferat ad celeritatem. At si improbo, frigido cœlóque tristi circundata sunt, seriùs prodeunt: nam & tempestas, seu ratio seminum succedens, facit ut aliàs seriùs, aliàs maturiùs germinentur. Discrimen illud quoque in seminibus singulis, quòd locis apricis, temperatísque, maturissimè proventus fieri solet: causas enim eorum in pluribus constare credendum est: exempl. gratia, in seminibus ipsis, in cœlo, in tempore, quo singula fieri placuerit: adde tempestates, serenitatésque. Sed hoc ampliùs inspectandum, in quibus tempora differant, atque in quibus conveniant: radicem enim tertio die tam Æstate, quàm Hyeme quidam provenire affirmant. Ad hæc temporum diversitate plurimum id differt. Ergo tempora germinandi hæc & sunt, & singulis addicuntur. Refert ad celeriorem, seriorémque proventum, & seminum ætas: quædam enim maturiùs exre-

ex recentiore femine exeunt, ut Porrum, &c. Contra quædam ex vetere celeriùs, ut Apium: haud enim omnia oriri meliùs è recentiori possunt. Apium verò non anno tantùm fructificat, verùm etiam bimatu, quod quidem vel plus temporis edurare potest. Nec annuum dici debet: major enim ejus pars simulatque semen perfectum est, exarescit. Sementes porrò hortensium, quibus seri singula solent, tres certè notantur, una hyberna, alia æstiva, tertia quæ inter eas cadit, post hybernum solstitium: quas ita appellant: non ratione satûs, sed ortûs, usúsque cujusque. Satus enim in contrariis fermè consistit temporibus. Quippe hyberni principium post æstivum solstitium est, mense Iulio, quo Brassicam, Radiculam, Rapam, & quæ sementis postera vocant, ceu Betam, Lactucam, &c. serere assolent: primámque sementem istam appellant: secunda post brumam Ianuario incipit mense, qua seminant, desigúntque Porrum, Apium, Gethyum & Atriplicem. Tertia quam æstivam appellant, mense Martio agitur, qua Cucumis, Cucurbita, Blitum, Ocimum, Portulaca, & Satureia seruntur. Hist.1.cap.15. Virent ex suffruticibus herbisque perpetuò, Ruta, &c. Apium. Sed hoc cacumine perdurat, amissis reliquis. Huc usque Theophrastus. Quem sequutus Plinius, hæc l.19.c.36. scribit. Et sativi autem differentiæ in folio denso, crispo, aut rariore, & leviore [*latiore Theophr.*] Item caule tenuiore aut crassiore. & caulis aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum varius. Idem l.20.c.11. Apio gratia vulgo est. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum [*inflammatis, Diosc.*] cum melle, ita ut subinde foveantur ferventi succo decocti, aliisque membrorum epiphoris, per se tritum, aut cum pane, vel polenta impositum, mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, Apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in majore sententiarum [*noxium sit, an innoxium. Dalech*] varietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit, crispioribus foliis & duris, crasso caule, sapore acri & fervido. Dionysius nigriorem, brevioris radicis, vermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omninò nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, visûs quoque claritati inimicum. Caule fœminæ vermiculos gigni. Ideóque eos qui ederint sterilescere, mares fœminásque. In puerperiis [*puerperis M. & CH.*] verò ab eo cibo comitiales fieri [*Galenus in consilio pro epileptica, Apium in comitialibus & laudat & imperat. Dalech.*] qui ubera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marem. Eáque causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammarum duritiam [*lacte concreto turgidarum*, χοιράδων. *Diosc.*] impositis foliis emollit. Suaviores aquas potui incoctum præstat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem jure instillato gravitatem aurium. Semine urinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foveantur semine decocto, sugillata reddit colori. Cum ovi albo illitum, aut ex aqua coctum potúmque renibus medetur. In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo. Et ita Plinius de Apio disseruit.

Arnobius l 5. advers. gentes, ubi oblivioni sacra Corybantia donanda monet, mysterium hoc sanctum credi refert. Fratrem trucidatum à fratribus, è cujus interempti sanguine Apium natum sit, ideóque prohibitum mensis olus hoc apponi, ne à manibus mortui inexpiabilis contraheretur offensio.

Apud Plutarchum Timoleontis milites ad pugnam castris educti, mulis Apium ferentibus obviis infaustum augurium putavere, quoniam Apij coronę sepulchris imponerentur, unde proverbij specie *Apio egere* dicitur is, qui periculosiùs ægrotat, & cui vitæ periculum imminet. Subest autem adagio jocus, alludens ad coronas victorum, quæ ex Apio fiebant, præsertim in ludis Isthmiis, teste Diphilo apud Athenæum lib.6.

Super Apio certamus, ut solet Isthmiis.

Silentio hîc non involvendum & illud Adagium, Ne inter Apia quidem sunt, pro eo quod est, ne ingressum quidem, aut initium rei attigerunt. Sumptâ metaphorâ ab iis, qui hortos ingrediuntur. Nam antiquitùs extremus ille hortorum ambitus, Apio conserebatur: quem qui nondum præteriissent, velut in horti limite adhuc esse videbantur. Aristophanes in vespis:

In Apio nondum est vel ipso: sed nec in Rutis adhuc.

Hoc est, ne initium habet eorum quæ sunt futura. Interpres & aliam quandam hoc loco refert sententiam, volens adagium ad gymnicum agonem pertinere, ad quod qui præpararent infantes, statim ut essent nati, in Apio collocare consueverunt. Itaque perinde dictum videtur, Ne in Apio quidem: quasi dicas ne in primis quidem rudimentis.

Porrò morem Apio coronandi putant jam olim ab Hercule inductum, post interfectũ Nemeæ leonem: quod & Pindarus indicare videtur alicubi: nam in Nemeis hymno quarto dicit, ἵνα ἐν ἀγῶνι βαρυκτύπῳ θάλησε χορινθίοις σελίνοις, i. e. Vbi in certamine tumultuosi, floruit Corinthiacis Apiis. Significat quendam in certamine Neptuni Isthmico coronatum fuisse à Corinthiis. Virg. in Bucol.

Floribus atque Apio crines ornatus amaro.

Honorem in Achaia fuisse, Apio coronare victores sacri certaminis Nemeæ demonstrat etiam Iuvenal.

—— Graiaque Apium meruisse coronæ. Horat.

Quis udo deproperare Apio coronas, curátve Myrto.

Apium tandem Galeno 8. simp. usque adeò calidum est, ut urinas & menses ciere tradatur: flatus quoque discutere, & magis semen, quàm herbam ipsam. Idem 2. de alim. familiarissimum, jucundum & stomacho gratum esse scribit. Apium, inquit 2. de diæta Hippocrates, magis urinam ciet, quàm alvum movet & radices magis, quàm ipsum alvum movent. In libro de intern. affectionibus, ubi à pituita in aquam intercutem transitus fit, ex oleribus Raphanorum & Apij usum præscribit. Item morb. mulieb. si ex partu uteri inflammationem conceperint, Apij [σελίνου. *quo loco tamen* λίνου *malim legere, quod videtur meliùs contra inflammationem convenire, quàm Apium*] succum intra pudenda immittit.

Vrinam ciet, etiam Simeone Sethi authore, obstructiones tollit, non inflat, magis verò flatus discutit, & menses ducit. Difficulter autem concoquitur, atque ob eam causam oportet ipsum in medio ciborum sumi. Paululum quid ventrem sistit. Proprietate verò quadam comitiales lædit, & oportet hos omninò abstinere. Sæpè enim quidam qui ferè ex hoc morbo convaluêre, parati autem in eum incidere, ex ejus usu iterum comitiales facti sunt. Offendit etiam testes. Semen autem quàm folia validiùs & efficaciùs, & eo radix. Prodest ad singultus à crassis excrementis profectos. Abstergit renes & vesicam. Obstructiones in venis & arteriis factas aperit. Semen præsumptum, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum corporis [*oris, aliàs.*] odorem, multíque crebriore hujus usu gravem corporis [*oris*] odorem abegerunt. Mulieres ad rem veneream promptiores facit. Si in hujus decocto calculosi desidant, ut ferunt, ejicit, & difficultatem urinæ sanat & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab ejus usu abstinere, minuit enim lac.

Etymo-

Etymologiam Apij docet Macer ſequenti Poëmate.

Eſt Apium dictum quòd apex hanc ferre ſolebat
Victoris, veterum fieret dum more triumphus;
Ipſe ſibi talem prior impoſuiſſe coronam
Dicitur Alcides: morem tenuêre ſequentes.
Aſt alij dictum credunt, quòd apes vehementer
Illius ſoleant avidè decerpere flores.
Hanc herbam σέλινον *ſolet Attica dicere lingua:*
Virtutis calidæ, ſiccæ quoque dicitur eſſe;
Tertius à Medicis datus eſt gradus huic in utroque.
Illius ſucco ſi candida mica terendo;
Panis jungatur, oculi ſedare tumorem
Dicitur, emplaſtri noctu ſuperaddita more:
Sicque ferunt mammis prodeſſe tumentibus illam.
Sêdat fervorem ſtomachi, pellitque tumorem,
Et quicquid venti creat, includiturque nocivi
Deſiccans potu aſſumpta repellit apertis,
Provocat urinas hæc cruda comeſta, vel hauſta,
Sed mage radicum facit hoc decoctio ſumpta.
Hoc itidem ſemen operatur fortius hauſtum.
Tota venenatis occurrit morſibus herba:
Sed ſemen potiùs vel apozema proderit ejus,
Et bibitur, tuſſimque modo ſedabit eodem,
Ventrem conſtringit, vomitum potata coërcet.
Lymphæ commixtum quoque ſi jungatur acetum.
Ægris amiſſum fertur reparare colorem,
Cruda à jejunis fuerit ſi ſæpè comeſta.
Vnaquaque die vexantem corpore febrem,
Cum lympha potata fugat febres ante tremorem.
Hydropicos, & ſplen tumidum juvat illa, jecúrque,
Si cum Fœniculi ſucco contrita bibatur.
Hácque ſuperpoſitá turpis lentigo fugatur:
Illius ſuccus farris cum polline mixtus
Atque ovi lachrymá, vulnus bene purgat & ulcus,
Si ſuperaddatur emplaſtri more frequenter.

Finem huic de Selino tractationi imponeremus, ni ex Columellæ lib. 12. foliorum diſcrimina, quæ a Theophraſto nativa ſuperiùs numerabantur, culturâ & artificio humano fieri quoque poſſe, docendum foret. Apium etiam poſſis plantis ſerere, nec minùs ſemine. Aqua præcipuè lætatur, & ideò ſecundùm fontes commodiſſimè ponitur. Quòd ſi quis id velit latifolii facere, quantum poſſint tres digiti ſeminis comprehendere, raro linteolo illiget, & ita in areolas diſpoſitum religet: Vel ſi criſpæ frondis id fieri malueris ſemen ejus inditum pilæ & ſaligneo palo pinſitum expoliatumque, ſimiliter in linteolis ligatum obruas. Poteſt etiam circa hanc operam fieri criſpum qualitercunque ſatum, ſi cùm eſt natum, incrementum ejus ſupervoluto cylindro coërceas. Et hæc omnia de ſativo hoc Apio intelligenda ſunt, ideoque longiùs à nobis repetita, ut ſciant, meminerintque legentes, ſperandum homini, ut labore & diligentiâ ſuâ naturam in ruris diſciplina, non imitari tantùm, ſed etiam æquare poſſit.

Coronidis loco lector monendus erat aliud eſſe A'πιον pyrum, fructum Pyri arboris, quæ Græcis ἄπιος dicitur. Item aliud ἄπιον herbam. Et hanc rurſus duplicem. Vnam quidem ἀγελοσάφανον & ἰσχὰς cognominatam, de qua agemus H. n. g. lib. 34. ſub titulo Apios, quo in loco etiam adſcribemus Apij æquivoca. Alteram Apium ſativum Græcis σέλινον κηπαῖον dictum, quod quidam Meliſſophyllon, Magi verò Sanguinem ori appellant.

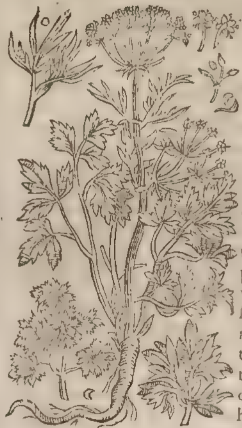
APIVM HORTENSE MVLTIS, quod vulgo Petroſelinum, palato gratum, planum & criſpum.

RADIX adultior magnitudinem interdum aſſequitur Paſtinacæ Germanicæ, alba, acriuſcula, non ingrata. caulis cubitalis & major, in faſtigio & ramulorum extremis flores fert in umbella parvos albos: ſemen oblongum, ſtrigoſius quàm Fœniculi, multò majus quàm Apij officinis dicti, ſapore grato. folia duarum aut trium unciarum in alas diviſa, ſegmentis latiuſculis, laciniatis, minùs latis, quàm Apij paluſtris, ori gratis.

APIVM HORTENSE Fuch. ij.



PETROSELINVM VVLGO, planum et criſpum.



Folia hujus interdum criſpa, rotundiora, pulchrè crenata, frequentiora, ſapor & odor idem cum vulgari jam dicto.

Icones. Icon prior ex emptitiis minùs placet pro Apio hortenſi vulgari. Altera deſumpta tum ex viva plãta, tũ ex epitome Camerarij, exhibet Petroſelinum vulgò dictum, planum & criſpum.

Apium antiquorum. Putarunt autem dubio procul omnes ferè prioris ætatis Medici, iique præſertim, qui diu verſati fuerunt in ſimplicium medicamentorum inquiſitione, quique multum laboris ac ſtudij impenderunt, ut hãc Medicinæ partem penè abolitam, reſtituerent, nil aliud apud antiquos fuiſſe ſativũ Apium, quàm vulgare hoc noſtrũ Petroſelinũ, hodie hortis omnibus frequẽtiſſimum. Et hanc quidẽ ſententiã unanimi ferè cõſenſu cõprobarunt, præſertim quòd omnibus notis noſtra hæc planta ſit prædita, quibus cõſtare Apiũ veteres tradidêre: quippe quòd nobis omnium olerũ familiariſſimum in ciborũ condimentis perpetuò habeatur, & recentiores quoque Apium comitialibus interdicant. Quæ ſanè de Apio veteres memoriæ prodiderunt. Cùm igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis preterea ſuffragantibus conſtet vulgare Petroſelinum legitimum eſſe Apium, mirari ſubit Anguillaram epiſt. 7. in hæc verba temerè prorumpentem. *Ang. notatur.* Qui exiſtimant vulgare noſtrum *Perſemolo*, vel *Petroſello* eſſe Apium & Selinum antiquorum, errant. *Perſemolo* nihil aliud eſt, quàm verum Petroſelinum antiquorum, ſed cultum, hodie adhuc nomen ſervans, ſed nonnihil corruptum. In Sio [Chio fortè] nunc vocant Condimentum, ut fecit Cratevas, qui ait πετροσέλινον τὸ κονδίμεντον. *Condimentũ.* In inſula Zante & Morea vocatur *Petroſelino*; in Candia *Macedoniſi*.

Apiorum Tragi. Inter omnia Apiorum genera, vix aliud eſt uſitatius eo, quod officinæ vulgo, ſed non ſine errore, Petroſelinum vocant. Nam nullam in Germania

nostra, inquit lib. 1. cap. 154. Tragus) culinam reperias, in qua herba & radix hujus Apij hortensis, suum locum inter præcipua olera non occupet, ita ut non solùm divitibus, sed & pauperibus variis cibis condiendis magnopere quæratur. Sed quid de Germanis dico, an non & ipse Apicius ac Platina summo loco Petroselinum semper habuerũt? Proinde neminem esse existimo, cui usitatissima planta non sit cognita, qui non etiam vires ejus perspectas habeat. Quanquam quod mirari satis non possum, quò notior aliqua herba vulgo fuerit, eò plerumque forma, & nomen illius ignota existunt. Quot enim putas in numero illorum esse, qui Petroselini, Chærefolii, Cicutæque differentias proprias cognitas habeant, aut nomina sciant. Quemadmodum enim, quod ego vidi, Cicutam Chærefolium, rursus verò herbam Germanis Gleiß [hanc Tragus vitium Petroselini esse, aut certè aliquâ ratione ad Cicutam pertinere arbitratur.] dictam, Petroselinum dicere quidam ex his audent, ita fieri facilè possit, ut iidem Petroselinum Cicutam, rursus autem Cicutam Petroselinum appellare non vereantur, Petroselinum enim & vitium ejus Gleiß dictum [Cicutaria quæ Apij vitium] cùm adoleverunt (nam conjunctim, iisdem locis natalibus gaudentes proveniunt) tantâ affinitate copulantur, ut discerni vix possint, nisi coloris differentiam probè animadvertas. Petroselinum namque dilutâ & gratâ viriditate præditum est, alterum verò vitium nigricat magis. Caulem etiam rotundum utraq; planta habet, sed in eo rursus differunt, quòd altero demùm anno Petroselinum excaulescat & floreat: illud verò primo statim anno caulem & florem in umbellis album, & semen Cumino simile proferat. Iam & in umbellis, quas habet in flore subluteas, & semine magis exiguo, odorato, gustuque aliquantulum acri, à vitio illi dissidet Petroselinum, ut interim de radice nihil dicam, quæ vitio illo non ultra dodrantem longa, ac ingrati planè & fœtidi odoris est, huic verò odoratissima ac prolixa ceu Fœniculi. Isiodorus porrò & Platina in ea sunt sententia, ut existiment Petroselinum nostrum vulgare esse Petrapium, seu Apium saxatile, h.e. (si germ. exprimere velimus) Stein Eppich/ aut Stein Peterlin. Atqui manifestum est nostrum vulgare Petroselinum; non in saxis, sed hortis plantatum provenire, licèt quandoque illud viride in muris reperiatur, id quod vento tribuendum est, qui plantarum semina hinc inde non rarò dispergit, disiicitque. Quòd si verò eam ob causam Petrapium esset dicendum, quòd inter petras interdum inveniatur, multa sanè haberemus Petrapia, quando luce clariùs est multas plantas saxis & petrosis delectari. Sed ut tandem nostram de hac planta proferamus sententiam, eam σέλινον κηπαῖον, Apium hortense, h.e. Germ. Garten Epff/ Garten Peterling/ & Zam Peterlin / Dioscoridi vocatam omninò judicamus. Quòd autem vulgare nostrum Petroselinum, nihil aliud sit, quàm Apium hortense, non solùm experientia, herbæque ipsius apud Dioscoridem historia; verùm etiam Constantinus & Manardus Ferrariensis 6. Epist. med. epist 8. testatur. Ex his itaque, quæ adduximus, satis liquet, nos quoque hodie veterum habere Apium, quod quocunque modo alij vocitent, parum sumus solliciti, modò sciamus illud hortense esse Apium.

Petroselini cum Chærefolio & Cicuta affinitas.

Apium saxatile, non dicendum.

Est Apium hortense.

Monachi negant esse Petroselinũ antiquorũ.

Apium hoc hortense, sive Petroselinum vulgare, non esse Petroselinum Dioscoridis & Galeni (ut Anguillara, non sine tamen errore, sensisse videtur) docetur à Monachis dist. 1. cens. 25. his verbis: Secundùm Dioscoridem & ferè omnes Doctores, Petroselinum [in Diacalaméto] non est istud quod pro manibus habemus, & in hortis ubique seritur; quódque vulgi corruptela Petroselinum falsò appellat. Cùm separatim omnes faciant capitula de Petroselino, & cæteris generibus, sive speciebus Apij: quod quidem Selinum est, est verè nostrum vocatum Petroselinum. Et nota quòd in hac descriptione [Diacalamenti] etiam habetur Apium, quod est propriè ipsum Selinum. Apium itaque simpliciter scriptum, ut in descriptione Diacalamenti Galeni, semper (testantibus pluribus fide dignis authoribus) de Selino est intelligendum, scilicet de nostro vulgò nuncupato Petroselino. Quæ quidem species, Selinum vocata, à Dioscoride anteponitur omnibus aliis descriptionibus specierum sui generis. Et etiamsi scribatur Apium hortense, sive sativum, illud idem intelligitur Selinum, seu Græcè Selinon. Vnde in Diacalamenti descriptione duas Apij species posuit Galenus, Apium petræum sc. & Apium sativum quod propriè est nostrum vulgo Petroselinum nuncupatum.

Cæterùm, planta à nobis tradita Apium dicitur à Monach. & Turnero. Apium hortense, Matth. Dod. gall. & lat. Lob. adv. p. 314. & Icon. p. 706. Lugd. p. 700. & Castore. Apium sativum, Sylvio de compos. med. & Tab. hist. Eid. Ic. Apium, Selinum, sativum, domesticum. Apium domesticum, Cæs. Apium verum, Schvv. Apium commune vel mas Plinij, Gesn. h. Apium montanum, Fuchs. Icon. & hist. eidémque in fol. Oreoselinum. Apium hortulanum, Bruns. Apium 1. sive hortense, seu Petroselinum vulgi, Bauh. apud Matth. & pin. ubi & Petroselinum, Cord. in Diosc. & Ang. Petrosel. vulgare seu sativum, Lon. Petrosel. syl. Fuchs. ic. vulgo Apium veterum, Gesn. h. Apium hort. Ger. Apium commune, non rectè Petroselinum, Gesn. h. Petroselinon vulgi, Petroselinum verum priscorum, Guil. Apium sativum vulgare, sive Petroselinum, Col. Eidem phyt. Apium 1. Selinon seu Apium Theoph. & Diosc. & Apium mas Plinij: Selinum; Turn. Selinum hortense, Lob. Obs. p. 405. Petroselinum officinis, Trag. & Bruns. Petroselinum vulgare, Ang. & Guilandini, qui cum Petroselino antiquorum non absque errore idem esse statuunt. Petroselinum silvestre, Fuchs. Ic. & hist. Et hi omnes Petroselinum planum intelligunt.

An autem Petroselinum crispum Trago fuerit notum, asserere non ausim, existimarim potiùs incognitum. Huic enim non sunt folia Fœniculi, quale ait esse crispum. Hoc vocat Lob. adv. Apium crispatum, ut & Lugd. p. 700. Bauh. apud Matth. phyt. & pin. Apium 2. vel Petroselinum crispum, ut & Cam. Apium hortense crispatum, Adv. Lugd. Apium sativum Sardum, Col. Apium crispum & Apium multifolium, Krauser Peterlin / gefulter-Peterlin / Tab. & Ger. Apiũ crispum, σέλινον πολύφυλλον, & Petroselinum crispum, gefulter Petersilge / Schvv. Matthiolus in comm. post. ex Columella meminit Apij crispi, ostendens dein arte fieri ab hortulanis. Apij verò crispi nomine herbam sativam veteres intellexisse tradit Gesnerus. Plinium quidem lib. 20. cap. 11. per Apium fœminam, quod mare nigrius, acrius, & crispius facit, hoc intellexisse, ita ut generis unius duas species proximas statuerit. Theophrastum autem hæc duo Apia non aliter quàm cultu diferre, ostendere. Qua de re consule veteres.

Apium hoc hortense, Petroselinum vulgò dictum, Græcis propriè dicitur σέλινον & σέλινον κηπαῖον. Germ. Peterle / Peterlin / Petersil / & Garten Eppich. Belg. & Flammandis Petercelie / Petroselie & Peterselie. Gall. *Persil, du Persil, Persil de Iardin, & Persil*

& Persil domestique. Ital. *Petrosello*, *Petroselino*, *Petroselino domestico*, & *Apio domestico*, & *Petrosemolo*. Hisp. *Perexil*, *Iuliuert*, & *Salsa*. Angl. Persele/ Persely & Garden Parsely. Boh. Petruzel. Hung. Selinum hortense, Petrisilyom. Sclavon. Petrezylia. Offic. & vulgo Medicorum Petroselinum, Petrosilium & Persilium. Serap. de temp. simpl. cap. 280. arabicè *Karphs* & *Karphi*. Averrhoi *Alcarsphas*, Avicennæ Glossographo *Alcarafz*, & aliàs etiam *Charfs*, *Charsi*, *Chares*, *Carphi*, *Alcarpse*, *Carasz*, *Alkarapse*, *Karsi*, *Carascis*, *Harps*, *Naru*, *Querrassum*, *Queraffium*, *Querserum*, Kerph & *Sasoneck*.

Licèt autem plurimæ nationes nomina sua à Petroselino declinent, non est tamen verum aut legitimum Petroselinum, quod in petrosis gignitur: unde nomen accepit; & in Macedonia præstantissimum est. parùm rectè idcircò sentiunt, qui hortense Apium hoc, à Petroselino genuino solâ culturâ differre existimant. & nihil aliud interesse, quàm quòd hortense imbecillius sit, silvestre verò potentius: solent enim silvestria facultatibus, sativis superiora esse.

Minimè igitur audiendus est Guilandi Theon, Dens ille caninus, qui in explicatione Petroselini, & Selini, h.e. Apij hujus sativi Matthiolum frustra hallucinatum esse falsò scribit, dum plantam, quam vulgus Petroselinum vocat, verum priscorum Petroselinon non absque gravi errore autumat, tum quòd à descriptione nihil abhorreat, tum quòd nomen suum non in Græcia solùm & Italia, sed in tota etiam Europa servet, tum quoque quòd Cyprij geminas vulgò plantas agnoscant quarum vnam Selinon appellent: quam is pro antiquorum Apio interpretatur; alteram Macedonium, quod nostrum Petroselinon esse ait. Hic autem cùm asseclam neminem, præter comitem invidiam habeat, meritò dente suo canino ab omnibus roditur, dilaniatur, dilaceratúrque.

In hortorum areis feritur, calida ac frigida sustinens loca, modò vel humidum naturâ Solum sit, vel sæpiùs rigetur. Loca siquidem amet humentia, aquâ lætetur, atque idcircò circa fontes commodè proveniat. Fuchsius in palustribus nonnullis Germaniæ sponte reperiri scriptum reliquit. Tempestivè seri potest, sed tardè erumpit: Æstate sæpiùs tonderi ac demeti potest: caulem altero anno profert: semina verò Iulio, vel Augusto ad maturitatem proveniunt. Hortulani nostri primùm Aprili mense, aut potiùs appetente Majo, secundùm doctrinam Palladij: deinde verò, quò sequenti anno in Majo tenerum Petroselinum, quod maximè cibis expetitur, habere possint, circa festum D. Laurentij & Bartholomæi terræ mandare solent.

Petroselini vulgò dicti herbam & radicem, non solùm coqui, sed & Seplasiarij hodie usurpant, magis verò semen, quod calidius est, & ad ciendam urinam efficacius. Porrò possunt utiliter omnes partes Petroselini, ûtrinque corpori adhiberi, id quod ex veteribus antè pluribus ostensum est. Radix & herba verò potissimùm ad culinas spectant, utilésque sunt, in omni cibo. nam inflationes stomachi deprimunt, urinam & menses cient, jecur & lien ab obstructione liberant, hydropicis & ictericis conducunt. Radix & semen omnibus medicamentis adversus venena, tussim & aquam intercutem facientibus misceri possunt. Sunt qui decoctionem contra aquam intercutem, morbum regium, & calculum renum, hoc pacto conficiant. Accipiunt seminis Petroselini, Fœniculi, Anisi, Cari, singul. Vnc. j. Radicis Petroselini, Pimpinellæ & Cari, singul. Vnciam unam, aut Vnciam & semis. Hæc omnia in mensura vini albi per noctem macerant, alteróque die ultra tertias decoquunt, vesperíque ac manè ægris propinant, ita tamen ùt à potu jejunet æger tres horas. Hac decoctione obstructiones jocinoris ac lienis tolluntur, aqua inter cutem atque icterus per urinam expellitur. Eadem juvamenta aquæ stillatitiæ à Trago ascribuntur. Hortensis Apij calida quidem ac resiccans est facultas, sed magis excalfaciens ac siccans semen, quod ad secundum caliditatis & tertium ferè siccitatis ordinem attingit. radix moderatam etiam caliditatem obtinet. Folia in condimentis singularem gratiam habent, per jura, ut Plinius l. 20. c. 11. largis potionibus innatant, in quibus præter quòd grato sapore ipsa condiunt, ad aperiendum obstructa, urinásque promovendas, etiam non exiguum conferunt: Quod & radices juri similiter incoctæ haud segniter præstant: deinde & ori ventriculóque gratæ sunt. Semina medico usui utiliora, extenuant, aperiunt, urinas ciunt, calculos cohærentes dissolvunt, flatus discutiunt, conveniunt hydropicis, menses promovent, secundas & fœtus mortuos expellunt: commendantur & contra veterem tussim eclegmatis permixta, aut incocta: venenis etiam adversantur, atque idcirco Theriacis miscentur, Dodonæus. Contra æstus & calores febriles maximopere commendatur Apij sativi succus, oleo olivarum commixtus, si eo membra totius corporis illinantur, id quod non latuit Serenum, qui usum hunc sequentibus versibus est testatus.

Trago. temperamentũ. *Calculus.* *Hydrops.* *Tussis.* *Febriles calores.*

Sin autem calida depascent corpora febres,
Tunc Apij succus levi solvatur olivo:
Membra line, fotuque ferus mulcebitur ignis.

Majori tandem experimento, quàm quod de Amygdalis amaris vulgò fertur, Apij sive Petroselini vulgaris semen ante potum comestum ebrietatem remorari & arcere testatur Bernh. Desen. in Athanas. magna. Christoph. Mylæus l. 1. de scribenda universitatis rerum historia, hirundines â nidis suis blattas & alia animalia asperso prudenter Apio prohibere scripsit. Vinum selenites cibi appetentiam facit, atque stomachicis atque urinæ difficultate laborantibus auxiliatur, halitum quoque commendat, authore Dioscoride, qui sic faciendum tibi præcipit, ut demittas seminis Apij maturi, recentis & cribrati, ac in linteolo colligati, in musti amphoram Vncias novem.

Ebrietatem remoratur. *Vinum selinites.*

APIVM HORTENSE MAGNVM, vulgari hortensi sive Petroselino vocato, sapore idem, sive Anglicanum quibusdam.



Anglicanum Apium quibusdam dicitur, folio Apij vulgaris, majore, densiore, gustus gratioris, ejusdẽ pene cũ Apio hortẽsi, quo etiam majus & spissius: caules in laterales ramos eodẽ modo dispositi, quo in Eleoselino: flores umbellati, albi: semẽ multum differẽs ab Apio vulg. sive Eleoselino, longius & majus quàm in Apio hortensi, sive Petroselino vulgari, uti & tota planta multò major. *Descr.*

Selinon Cyprium, Guil. Hoc est Guilandini illud, Cypriorum Selinon, quod perperam adversus Matthiolum pro antiquorum Apio est interpretatus: Ang.ep.7.verum & legitimum Apium, quo aliud per totam Græciam & potissimum in Chio, Creta; & Cypro haberi negat. Camer. Apium verum Anguillaræ. Bauh. apud Matth. Apium 3. sive hortense maximum: itemque phyt. ubi præterea Apium Anglicanum vocat, dubitatque an fortè sit Anguill Selinum Græciæ? Apium hortense maximum à C. Bauh. ita describitur. Ex radice oblonga, albida, & pro magnitudine plantæ, tenui, folia prodeunt pediculis palmaribus, & sesquipalmaribus, striatis, pallidè virentibus; tripartitò primùm divisa, quorum quodlibet rursus tripartitur, ipsæque particulæ triplo, quadruplóve quàm in Petroselino vulgo dicto majores, per ambitum incisæ, pallidè virentes: inter hæc caulis exsurgit cubitalis, & sesquicubitalis tenuis, striatus; in cujus summitate folia oblonga, angusta, minimè incisa. Vmbellam habet parvam, albam, exiguis flosculis refertam, quibus succedunt semina Petroselini formâ, sed duplo, triplóve majora, gustu nonnihil aromatico odorata. Nomine Apij Anglicani primùm apud nos satum. In pin. Apium 4. hortense, latifolium: an Apium verum, Ang. an Apium sativum Anglicanum Col.

An Matthiolo epist. lib. 3. ad Cortusum, Apium Orientale? An Cæsalp. Apij domestici, vulgò Petroselini vocati alterum genus, peregrinum, odoratius, latiore folio, tum ab radice, tum in caulibus, ac brevioribus pediculis: semine paulò ampliore, multò acriore, & subamaro: caule breviori, candidiore; radice crassiore, diutiùs vividâ? Putat autem hoc Theophrastum sub nomine Selini, cum Apio sativo intellexisse, & apud Galenum & Dioscoridem genus hoc Apij latifolij, quod peregrinum ait in Italia, Petroselinon appellari. Sed difficilè est ex solo semine, quod solùm ab iis describitur, conjectari; judicanda enim est planta aliqua à tota facie.

Locus. D. Christophorus Schvvarz ostendit mihi plantam in horto Ducis VVirtembergici pro Apio Anglicano. Hujus plantæ semina accepi Basileâ missa per elegantem Medicum Thomam Platerum, cum hac inscriptione: Apium maximum nondum descriptum. Hoc satum Montbelgardi provenit in horto. E.C.

APIVM PALVSTRE, sive Helioselinum veteribus.

Cap. XLIII.

Diosc. HELEOSINON [ἐλειοσέλινον] quod in nothis Dioscoridis, alij Pedinon, alij Hydroselinum [silvestre add. Corn.] Romani rusticum Apium & palustre dicunt, in aquosis locis nascitur, & sativo Apio grandius est: sed ad eadem, ad quæ & illud efficax est.

Plinius. Apium palustre itaque ἐλειοσέλινον Græcis est, & ita quoque à Plinio appellatur, qui Helioselino vim privatam contra araneas esse dicit: & à reliquis generibus ita distinguit. Id, inquit, quod sponte in humidis nascitur, Helioselinum vocatur, uno folio, nec hirsutum. Hæc Plinius de Theophrasto transcripsit, apud quem 7. hist. cap. 6. ita legitur. Equapium, Paludapium, Montapium, tam inter se distant, quàm ab urbano plurimùm differunt. Paludapium enim quod apud aquæ ductus & in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est, odore, sapore, figuráque. Ex his autem Theophrasti verbis clarè patet Plinium per hoc verbum μανόφυλλον deceptum esse, & non absque errore μονόφυλλον legisse, ac malè pro raro folio, uno folio convertisse. *Plinij pseud.* De Apio palustri Palladius in Aprili sic ait. Eleoselinon molli follio & caule tenero, quod nascitur in lacunis.

Apium ingrat. Nos Apium palustre inscribimus Apium vulgare ingratius. Et de hoc mox tractandum.

Fuchsius pro Apio palustri pictum dedit Sion odoratum, de quo suo loco dicendum.

Macer. Ruellius plantam ab Italis Macerone vocatam, Paludapium esse contendit, sed præter rationem.

APIVM VVLGARE ingratius.



Descr. NON dispari adeò vultu ab hortensi, Apium vulgare, pedali & altiore caule, striato, crassiore: foliis latioribus, gustu fervidiore, ingratiore: flosculi in umbella candidi, quinque partiti: quibus semen succedit dimidio minus, ingrato, acri sapore. radix subest hortensi similis.

Hoc quidem est Paludapium illud, quod vulgus practicantium, Mulo-Medici, &, ut cum Tabern. loquar, Calendariorum fabri, pro Apio veterum, quod Petroselinum nostrum est, receperunt, & multis annis pro eo compositionibus falsò immiscuerunt. Et hæc eorum sinistra mens, adeò profundas apud eos egit radices, ut obcæcatam, pertinacem, imò phantasticam eorum opinionem nemo eruere, erutámque extirpare possit. Sic, sic est in eorum capitibus ob calendaria concinnanda, mola pneumatica eversa, ut cum vagis & oberrantibus planetis & stellis, in tantum quoque aberrent, ut Majoranam ab Vrtica, Rorem marinum à Iunipero vix discernere queant. Quare quando invenitur scriptum in Diacalamento descriptione Galeni Apium palustre, sive Apium aquaticum, accipienda est, id vel Monachis in Mes. annotantibus, species ista, quæ simpliciter, tum à jamdictis Mulomedicis, tum vulgaribus seplasiariis vocatur Apium.

Pa. M. Quod porrò præcedenti capite, tum rationibus, tum auctoritatibus, notisq; præterea suffragantibus constet,

conſtet, vulgare Petroſelinum legitimũ eſſe Apium, putandum quidem hîc fuerit, quin potiùs affirmandum, teſte Matthiolo, id quod officinis omnibus ſativi Apij vicem explet, nil aliud eſſe quàm Paludapium, ſive Apium paluſtre, Eleoſelinum Dioſcoridi vocatum, de quo Theophr. l.7.cap.6. differit. Hincitaque fit, ut Matthiolus Ruellio minimè adſtipulandum cenſeat, qui plantam Italis *Macerone* vulgò appellatam, Paludapium eſſe putat. Quippe (ut dicetur) non parva ſanè inter vocatum Maceronem, & Eleoſelinum intercedit differentia. Cæterùm, hac in re Fuchſius etiam apertè erraſſe deprehenditur. Nam etſi in hiſt. rectè ſcribat, illud, quo officinæ hodie pro Apio hortenſi utuntur, non eſſe niſi Eleoſelinum, i. e. Apium paluſtre; tamen poſtea de compoſ. med. perperam ſcriptis tradidit, Petroſelini ſemen Seplaſiis, Apij ſemen vocari, atque in ejus locum uſurpari. Etenim Eleoſelini ſemine, non Petroſelini, quod hactenus, duce Matthiolo, deſiderari exiſtimo, Apij ſeminis loco utuntur omnes ferè Pharmacopœi, idque etiam Apij ſemen nuncupant.

Cæſalp. de Apio noſtro vulgari ingratiore hæc l.7.c.38. annotat. Aliud, inquit, genus Apij ſponte naſcitur in Italia locis humectis & umbroſis, quod in officinis vulgo Apium vocatur, eóque pro Apio ſativo utuntur, quamvis à pleriſque Eleoſelinon, i. e. Paludapium cenſeatur, quod minimè negaverim: paucæ enim notæ, quæ Eleoſelino traduntur, huic non deſunt: tamen ab eadem non video nequaquam abhorrere Hipposelini deſcriptionem apud Dioſcoridem & Galenum, non autem apud Theophr. & Plinium.

Græcis vocatur Ἐλεοσέλινον, Ἐλειοσέλινον ſine & cum aſpirationis nota. item ὑδροσέλινον, & Homer. Iliad. B. ἐλεόθρεπτον. Lat. Eleoſelinum, Elioſelinum & Eleoſelinon, ut Ang. Turn. Fuchſ. icon. & hiſt. Ger. (ubi tamen Sion odoratum umbelliferum exhibet) Lon. Dod. gall. & lat. itémque Lob. in Obſ. p.405. Icon. p.707. (quibus etiam Paludapium) & Nomenclatori Pannonico. Apium ruſticum, Apium aquaticum, Apium paluſtre: & ſic Corn. & Cordo in Dioſcor. (ſecundùm tamen annotatorem, Apium ſativum latifolium. Eid. hiſt. ſecundùm Geſnerum, qui ex Trago Apij vulgo dicti figuram addidit, Apium ſativum; juxta C. Bauh. verò & meliùs, Apium agreſte) Monach. in Meſ. diſt.1. cenſ.25. Ang. Matth. Lac. Caſt. Geſn. h. Lon. & Schvvenckf. Apium vulgare Sylvio & Trago, & ſimpliciter Apium officinis, Brunf. Lon. & Fuchſ. in fol. Paludapium Gazæ, Lob. adv. p.315. & Tab. Apij alterum genus, Cæſ.

Apium 9. (4. apud Matth.) ſive paluſtre, Hippoſelinon Dioſcoridis, & Apium latiore folio, caule verſicolore Theophraſti, Bauh. in phyt. Eid. pin. Apium 11. paluſtre, & Apium officinarum: Apium paluſtre, Fuchſ. ic. Apium ſativum & paluſtre, ſolâ culturâ differens, Cord. in Dioſc. & hiſt. Eleoſelinum ſpontaneum, Col. Apium paluſtre Matthioli, Lugd. p.701.

Apud Æmilium à Georgio Pictore pro Apio ineptè ponitur figura Rubi. Videndum etiam an Apium aquaticum intellexerit Æmilius, ut ibidem Pictor innuit. Vocatur tandem etiam aliquibus Apium aquæ & Pupilla oculi. Arabibus, ut Serapioni (ex relatione Tabern.) lib. ſimpl. cap.280. *Aſalis*; Bellunenſi, *Chare Albayn*, & ab aliis *Aſaris*, & *Aſilis*, & *Aſabs*, Lacunæ. Germ. Epf / Epffich / Eppe / Eppich / Bawren Eppich / Wilder Eppich / Eepfe / Waſſer-Epff / Merck / & Waſſermerck ac Epte. Belg. Eppe & Jonſfrouwmerck. Gall. *Aſche*, *Ache*, *Perſil de l'eau* & *Perſil de l'alpe*. Ital. *Apio*, *Apio paluſtre*, *Apio aquatico*, *Petroſello aquatico*, & *Petroſemolo del aqua*. Hiſp. *Apio* & *Perexil dagoa*. Catal. *Api*. Angl. Smallage / aut Marche. Bohem. Wedni Petruztel. Nomencl. Pannonico *Apion*.

Humentibus locis Apij hoc genus naſci gaudet; transfertur verò & ad hortos. Cum hortenſi Apio viget ac viret: altero quoque à ſatione anno caulis ejus aſſurgit, ac ſemina fert, quæ poſt Solſtitium matura fiunt, autore Dodonæo. *Locus cum tempore.* Ego quidem Apium officinis vulgò dictum, immeritò tamen, vidi Patavij in hortis, Lugduni, Monſpelij, & Baſileæ, ubi florebat Novembri. Genevæ mihi virebat tota Hieme. Montbelgardi in horto meo & E. C. ſemine deciduo quotannis ſe renovabat. Satis copioſum obſervavi juxta thermas in Canſtat urbe, quæ non longè à Stutgardia eſt in Ducatu VVirtembergico. Turnerus ſæpenumero vidit ad rivulos, nec non in inſula Friſiæ Orientalis, Nordenia appellata, ad littus. In Italia ſponte naſci locis humectis & umbroſis, alicubique ſeri in hortis, ſed infirmo odore & ſapore refert Cæſalpinus.

Etſi porrò Dioſcorides eaſdem habere facultates Paludapium dicat & Selinon: Selini tamen potiùs quàm Paludapij uſum conſuluerit Turnerus, quia epilepticis ſuſpectum, cujus rei teſtes habemus Leonellum, & Scholia Holeriana. *Vires & Vſus.* *Epilepticis nocivum.* Licèt autem multorum ſententiâ hujus vires cum Apio domeſtico conveniant, ingrati tamen eſt tum odoris, tum ſaporis, acutioris & gravioris, quo caput ferit, unde etiam à cibis abdicatur, neque ad condimenta utile habetur. Facultate autem & temperamento & calidius, ſicciúſque eſt, & ad pleraque efficacius. *Temperamentum.* Hinc ſuccus ejus ad multa confert: exterget enim, aperit, craſſa attenuat, obſtructiones tollit, & urinas movet, Dodonæo & Schvvenckfeldio teſtibus; atque idcirco Serapia dicta, quæ hunc permixtum habent, veluti Byzantinum, jocinoris, lieniſque obſtructiones aperiunt, & diuturnis, ſive tertianis, ſive quartanis febribus, omnibúſque ex cauſa frigida, tum & obſtructionibus, enatis, auxiliantur, ac regio morbo ſuccurrunt. Idem ſuccus oris tonſillarúmque etiam *Oris ulcera* maligna ulcera cum Hordei decocto, addito melle roſaceo, gargarizatu ad ſanitatem perducit. prodeſt verò & omnibus externis ulceribus & ſordidis vulneribus cum melle: cancris etiam exulceratis *Vulnera.* confert: nam tametſi hos curare nequeat, putredini tamen reſiſtit, ac fœtorem eorum reprimit. Semen Medicinæ etiam haud inutile habetur, ſed ad eadem, ad quæ ſativi Apij commendatur; minùs tamen tutus uſus ejus eſt: nam comitiali morbo obnoxij, uti dictum, ab hoc offenduntur, ut evidentibus experimentis compertum legitur & obſervatur. Vt cognoſcat utrum maſculum an fœminam prægnans in utero habeat, Apium cum radice capiti ejus Priſcianus, apud Haim. Gynæc. part.1. cap. 4. apponit, & ſi priùs maſculum nominaverit, dum loquitur, maſculum; ſi verò fœminam, fœminam utero gerere, concludit: quod nobis ſanè fabulæ, aut Græciæ mendacij ſpecimini propiùs eſſe videtur, quàm vel rationi conſentaneum, aut etiam experientiâ comprobatum. *Priſciani figmentum de gerentibus utero.* Aquæ deſtillatæ peculiaris vis contra hydropem à vulgo aſcribitur. *Hydrops.*

SELINVM TVBEROſum.

NOminabat Selinum tuberoſum, ſive Buſelini ſpeciem Honor. Belliùs, ſemen minimũ tuſtum ſapore aromatico, & Apij hortenſis, vulgo Petroſe-

lini vocati; quod è Cretæ Cydonia dictâ inscriptione transmisit. Hoc commissum terræ Montbelgardi in horto E.C. non provenit.

DE APIO SIVE SELINO, QVOD Petroselinon antiquis dicitur.

CAP. XLIIII.

Diosc. APium, quod Petroselinum dicitur, provenit in Macedonia præruptis in locis, semine Ammeos, at odoratiore, acri [*Ruell. Lac. legit in vet. cod. acriori*] & aroma olente. *Vires* Vrinas id, menstruaque pellit: contra stomachi & coli inflationes, ac tormina prodest. Succurrit & lateris, renum, ac vesicæ doloribus, in potione sumptum. Admiscetur & antidotis urinas cientibus.

Plinius. Plinius ubi de Apij generibus egit, alio genere, inquit, Petroselinum quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum Marrubij succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Et subdit mox: prævalet contra serpentes, potum, & litum.

Galenus. Petroselini semen, ex autoritate Galeni, maximè in usu est, quum tota herba unà cum radicibus similis quidem, sed debilioris sit facultas. Est autem sicut in sapore acre, cum amaritudine, ita etiam in operibus calidum, simúlque siccandi vi præditum. Et ob id menses & urinas largè propellit. Flatus item discutit. Fuerítque itaque tertij ordinis calefacientium ac siccantium. Cæterùm, quòd sit verum Petroselinum, lib. de Antid. docet similibus verbis. Petroselinum ab omnibus laudatum est Macedoni-*Estreaticum.* cum, quod etiam quidam Estreaticum vocant, nomine à loco, in quo nascitur, imposito. Est autem omninò modicum, quod in illo nascitur, qui præruptus est, & non magnus. Estreaticum itaque Macedonicum, quod ex Macedonia ad omnes gentes defertur, paucum & ipsum in Macedonia gignitur. Quare quod circa mel Atticum & vinum Falernum contingit, id etiam circa Petroselinum hoc accidit. Nam quemadmodum illa duo, Mel Atticum & vinum Falernum, per universæ fermè orbis terrarum oppida à mercatoribus deferuntur, velut ea ipsa sint, quæ propriè ita vocentur, quæque à gentibus requirantur, licèt interim in parvo natali modica nascantur, ut vix isthic sufficiant, ac propterea à callidis hominibus ad illius similitudinem efficta duntaxat divenduntur apud exteros. Ita etiam Macedonicum Petroselinum, quod in Epiro plurimum nascitur ac inde in Macedoniam priùs defertur, & plurimum ac ferè totum in Thessalonicam, atque illinc velut Macedonicum exportatur, quamvis isthic [*in Macedonia*] non tantum nascatur, ut omnibus gentibus sufficere possit. Quod si tamen Estreatico Petroselino carueris, nihilo deterius fore putes Theriaces medicamentum, si alterum injeceris. Non enim velut quòd adversus venena, aut bestiarum venenum ejaculantium plagas commodum sit, injicitur, sed ut stomacho debili, & hydropicis, & aliis hujusmodi affectibus utile, non juxta principalem Theriaces promissionem. Facit autem amarissimam antidotum Petroselinum Estreaticum, & maximè si recens fuerit. Præstat enim sicut acerrimum præ aliis Petroselinis, ita etiam amarissimum. Et hunc in modum de Petroselino disseruit Galenus, quem non intelligimus, nec videmus cur propter parvam quantitatem Petroselini amarior reddatur Theriaca, quæ tot alia valdè amara recipit.

Aequivoca. Apium sativum. Petroselinum antiquorum non est Apium sativum, seu Petroselinum vulgo vocatum, licèt Marcellus hæc non aliâ quàm natalium ratione inter se differre, cum Anguillara & Guilandino credat.

Apij, sive Petroselini Macedonici planta multis, à nobis mox tradetur. *Apiu[m] ced.*

Saxifragiam majorem quidam Neoterici Petroselinum Macedonicum Dioscoridis volunt. *Saxi[fr.] maio.*

Apium montanum nigrum Lob. Obs. & Ic. Petroselinon appellavit. *Apiu[m] nigr.*

Apium sive Petroselinum suum habet Dalechampius, quod tenuifolium cognominamus. *Apiu[m] Petr.*

Herbam Gleyss [*Cicutariam fatuam dictam*] Petroselinum dicere quidam audent. *Cicu[t.] fatu.*

Adversaria cur suum Oreoselinum [*Apium montanum*] Petroselinum dicant, videant lectores. *Api[um] mont.*

Petroselinum Macedonicum non est Olusatrum, vel ut corruptè pronuntiant Olixatrum, aut Alexandrum, ut dicemus capite de Macerone. *Ma[c.]*

Pro Petroselino Dioscoridis & Galeni pinxit Fuchsius Sison, ut postea demonstratur. *Siso[n]*

Petroselinum quidam putant Ostrutium esse, referente Lacunâ, qui hoc separat ab Imperatoria, quod considerandum, quam privatim etiam aliquos Petroselinum esse censere narrat. *Imp[erato]ria.*

Cæterùm, Petroselino deficiente sumendum præcipit Tract. qui pro quo semen Apij. *Su[cc.] Api.*

Petroselinum si desit, Cuminum substituit Collegium Florentinum. *Cu[m.]*

APIVM SIVE PETROSELINVM Macedonicum multis.



QVOD hodie Macedonicũ petræum Apium putatur, foliis est quàm Apij hortensis majoribus, firmioribus, nitidis, atrovirẽtibus, quorũ sapor ignavior, quàm hortẽsis nostri videtur: caules striati incanâ pubescunt lanugine: umbellæ candidæ: semẽ striatum hortensis & sativi Apij ferè par, tomento obductum est albicante. *De[scr.]*

Inscribitur hoc apud Matt. in com. cum mag. fig. hist. germ. & epit. cum add. Cam. Cast. Ger. Lob. adv. p. 315. Obs. p. 406. Icon. p. 708. Tab. (hoc titulo in Ic. p. 87. est non conveniens figura: ea enim transposita est sub titulo Hipposelini in eadem tabella.) Petroselinum Macedonicum. A B. phyt. (ubi plures plantas confundit) Apium sive Sium 13. & Petroselinum Macedonicum Dioscoridis. Eid. apud Matthiol. Apium 5. sive Petros. Macedonicum. In pin. Apium 12. Macedonicum: Apij alterum genus peregrinum, Cæsalp. Daucus 2. Dioscoridis, Col. A Schvvenckf. Apium Macedonicum. A Lug. p. 703. Petroselinum Macedonicum Matth. A Dod. lat. Petroselinum Maced. ex Lobelio. *Sy[n.]*

Germ. vocatur Stein Eppich / Apium Petræum, aut Stein Peterlin. Belg. Steen Eppe. Gall. Ache, ou Persil des rochers. It. Petroselino Macedonico, Hetruscis Petrosello Macedonico. Hisp. Apio que crece en las piedras. Angl. Steen Peterlin. *N[om.]*

Ex semine per fratrem C. Bauhinum allato ex horto Patavino provenit Montbelgardi in horto E.C. sed sine caule primo anno, & vix Hiemem ferens. *Lo[cus]*

rens. Argentinæ ſemine maturo conſpiciebam Octobii in horto D. Meieri. In Sileſia referente Schvvenckfeldio ; frigoris impatiens ex ſemine hortis Medicorum familiare.

APIVM MONTANVM, SIVE Oreoſelinum veteribus.
CAP. XLV.

OReoſelinon, autore Dioſcoride, caule eſt dodrantem alto, qui quidem ſingularis ex gracili radice aſſurgit: ambiunt verò ipſum ramuli & in ſummo capitula [κλωνάεια, ϰ κεφάλια. Lacuna tamen legit ϰ φύλλα κωνιῳ & hæc lectio Theophraſti & Plinij quidem autoritate comprobatur.] Papaveri [μήκωνι] ſimilia, at multò tamen tenuiora, in quibus ſemen oblongum, acre, tenue, odoratum, Cumino ſimile. In petroſis montoſiſque locis naſcitur. Et ſemen & radix urinam ciendi vim habent, ſi in vino bibantur, ac menſes etiam trahunt. Antidotis quoque & urinam cientibus atque excalfactoriis medicamentis inſeruntur. Neque verò nos oportet in eo errore verſari, ut id Oreoſelinon exiſtimemus, quod in ſaxis provenit: aliud enim eſt Petróſelinon.

Montapium ab urbano majoribus differentiis, quàm vel Equapium, aut etiam Paludapium, diſtat: referente namque Theophraſto, folio Cicutæ ſimili conſtat: radice tenui, caule Anethi, minutiori tamen, datur in vino auſtero menſtruorum gratia.

De Oreoſelini folio, radice & caule eadem habet Plinius l.19.c.8. ubi Apium tertium conſtituit. Is rurſus l.20.c.11. ait. Quartum genus ex Apio faciunt aliqui Oreoſelinon, palmum alto frutice ac recto, ſemine Cumino ſimili, urinæ & menſtruis efficax. Sed & fœminæ eo purgantur ex vino:

Ex his itaque palam fit, à Theophraſto & Plinio folio Cicutæ hoc Apium deſcribi: A Dioſcoride autem nihil de foliis agi: ſed à tenui radice ſingularem prodire caulem, circa quem ramuli ſint & capitula; ut in quibuſdam Græcis legitur, μήκωνι (& non Μηκωνίῳ, Opio) παρεμφερῆ, Papaveri æqualia, multo ad hanc rem ſenſu. Quandoquidem comparanda inter ſe plantarum capitula, non liquorum ſimiles vires. Quam ob cauſam cùm Hermol. in Theophraſto legiſſet τὸ μὲν γὰρ φύλλον ἔοικε κωνίῳ, folio namque Cicutæ ſimili conſtat, vertit κεφάλια κωνίῳ παρεμφερῆ, capitulis Cicutæ ſimilibus, ratus corruptum locum eſſe, & pro κωνίῳ, quæ Cicuta eſt, malè μήκωνι, qui Papaver eſt, legi, inutili, abſurdâve conjecturâ: ſiquidem μήκωνι legendum eſt, & de Papaveris ramulis ac capitellis accipi debet, & non de foliis. Immeritò igitur legendum arbitror cum Theophr. & Plinio κωνίῳ: faciliùs fieri potuit, ut μη ſyllaba à voce μήκωνι dempta & κωνι vocabulo ad finem ω additum fit. μηκωνίω autem nullo modo legi poteſt, dum nulla ſit ramulorum & capitellorum ad Papaveris ſuccum ſimilitudo. Videtur itaque non poſſe, quod Theophraſtus de foliis docet, ad capitula Dioſcoridis referri: nec Cicuta ſemen in capitulis, ſed Fœniculi modo in umbella habere deſcribitur. Si tandem cum Corn. & Lacuna pro voce κεφάλια legendum foret φύλλα; lectio illa manca foret & imperfecta, perſuadétque id quod mox ſequitur; capitula illa papaveraceis multò tenuiora eſſe, & in illis contineri ſemen, quod foliis à natura negatum eſt:

Galenus porrò Oreóſelini ſimilem Apio vim eſſe ait, ſed robuſtiorem. Cæterùm, vox ipſa montanum Apium indicat, & Dioſcorides à Petroſelino apertè diſtinguit. Sunt tamen qui hoc, agreſte Petroſelinon vocent, Ægyptii verò Anonum.

Lacuna tandem Apium montanum incognitum eſſe ait. Sed nec Cornarius reperit aliquem, qui vel ipſe viderit, aut ex alio naturale, aut pictum monſtrarit.

Oreoſelinum tamen Græcis, authore Anguillara, eſt Chærephyllum, de quo ante egimus. *Chærephyllum.*

Habet Apium ſuum montanum Dalechampius.

Eſt & Apium montanum, Oreoſelinum Sequanorum, foliis Cicutæ ſemine oblongo, nigro, Cymini. *Oreoſelinum Sequanorum.*

Oreoſelinum nigrum, ſive Apium montanum nigrum. *Apiū mont. nigrum.*

Oreoſelinum album, Apium petræum, ſive montanum album. *Apiū mont. album.*

Oreoſelinum quoque dicitur de Saxifragia hircina. Sed nobis nulla harum plantarum deſcriptioni Dioſcoridis reſpondere compertum eſt, proindéque aliquam ex prænominatis Oreoſelinum antiquorum eſſe non poſſumus aſſerere. *Saxifragia hircina.*

APIVM MONTANVM DAlechampij.



RAdice craſsâ, longâ; extrinſecùs nigrâ, intus candidâ, acri, odoratâ, aromaticâ, foliorum denſâ comâ circa radicem humi jacentium, Apio hortenſi ſimilium, ſed latiorum, jucundè olentium in pediculis infernè rubentibus: caule cubito altiore, è medio foliorum ambitu profiliente, ferulaceo: flore in umbella candido, ſemine Apij, acri, odorato & amaro. *Deſcr.*

Cùm Apium hoc montanum Dalechampij in quibuſdam Dioſcoridis hiſtoriæ repugnet, patet Oreoſelinum Dioſcoridis haud eſſe nuncupandum (ut quidam vocant, aut etiam Oreoſelinum majus appellant) ac propterea depravatos eſſe Dioſcoridis codices aſſerendum. Hanc verò eandem numero eſſe cum Apio montano nigro concludere non audemus, licèt id aſſerat C. Bauhinus.

Provenit in aſperis ſaxoſis, lapidoſis, apricis; nonnunquam etiam ex ſaxorum rimis emicat. Floret Iulio menſe.

APIVM QVOD OREOSELInum Sequanorum, foliis Cicutæ, ſemine oblongo, nigro, Cymini.

PROPONVNT alij aliud præter jam dictum Oreoſelinum, in Sequanorum montibus, ad pratorum ſaxoſos margines naſcens, caule & foliis Cicutæ, nunc humile, nunc procerum pro loci natura: radice tenui, candidâ. Flore in umbella albo, ſemine oblongo nigro, acri, odorato, Cymino ſimili, referente id Lugdunenſi p.702. Qualis hæc ſtirps ſit indagandum relinquimus iis, qui plantam natali loco collectam, imagine exprimendam curabunt. *Locus.* *Deſcr.*

APIVM MONTANVM nigrum.

Descr.



Oreoselinum seu Apium montanum, foliis est per terram expansis, Apij hortensis, nigrioribus durioribus, modicè acribus & amaris, odoris nonnihil aromatici & quasi vinosi, pediculo membraneo purpurascéte caulem amplexis procerum, multiplicem, non multùm crassum, solidum, striatum, nonnihil rubentem, ramosum: in quo umbellæ florum albent; semináque post se relinquunt longè foliis acriora, compressa, lata, & ferè orbiculata, colore ante maturitatem plenam modò rubente, idque intensius, remissiúsve, modò viridi. radix insigniter crassa, mollis, suprema parte capillata, intus forisque albida, sapore acri, amaricante, ingrato nonnihil, succum è vulnere remittens, lactescentem, viscidum, resinosum.

Polychrestum Cord. Plantam à nobis delineatam Cord. hist.l.2.c.125. vocat Polychrestum, ac sic describit. Foliosam à radicis capite emittit comam, undiq; per terram sparsam. ipsa autem folia non simplicia atque individua, sed multifida, omnium ferè umbelliferarum modo: siquidem pediculi tenues à radice exeunt, crebrò articulis intercepti, qui in singulis articulis in ternos surculos sæpiùs & multis vicibus subdividuntur. ultimis extremis, minimísque pediculis folia insident exigua, in multas tenues partes secta, & crebris incisuris, partim Coriandro, partim sativo Petroselino similia, cùm fructificare inceperit, arescentia. Caulem è media foliorum coma erigit unum atque alterum, aut nonnunquam plures secundùm radicis ætatem, cubito plerumque procerorem, teretem, modicè striatum, longo intervallo geniculatum, intus fungosum, atque per omnia Anetho similem, paulò tamen tenuiorem, folia è geniculis proferentem, inferioribus similia, sed multò pauciora minoráque: in cujus summitate umbella expanditur lata, quinque aut sex unciarum latitudine, quadrantalibus plerumque surculis constans, candicantibus flosculis plena. siquidem singuli umbellæ surculi, in plures tenuiores surculos subdividuntur, minoris umbellæ speciem referentes. semina singulis floribus succedunt bina, conjunctáque, tanquam unum sint, Anetho latiora, crassioráque, colore subfusca, sub ipsa umbella, tenuia, oblongáque exeruntur ceu folia. Radice nititur tricubitali, aut nonnunquam pro ætate, longiore [*Mirum hoc, cùm caulem dixerit uno cubito duntaxat, plerumque proceriorem esse. Gesn.*] brevioréve, superiùs crassitudine digitali, candidâ, carnosâ & perenni, quæ præcisa lacteum remittit liquorem. saporem radix habet Pastinacæ sativæ similem, similque amarum & subacrem. semen gustu radici respondet. Lacteus verò liquor cæteris partibus efficacior est: folia imbecilliora sunt: flores postremò mediam tenent inter folia & radicem temperiem. Nascitur asperis, sabulosis, arenosis campis, tumulis & arvis, plurimúmque in VVirtenibergensi Electoratu. Hæc Cordus, apud quem Gesnerus, vel alius hæc annotat: Nomen unde indiderit Cordus, ex descriptione non video: si nomen fingendum sit à foliorum crebris incisuris, aut surculorum, qui umbellam constituunt, divisionibus, Polymetum fuerit dicendum, non Polychrestum. Fortè Vielgutha, i.e. Valde Bona: etsi alia videtur Valdè Bona Italorum: & *Toutte bone*, i. e. Tota Bona Gallorum. *Cord. preb.* *Polyc.* *Viel.* *ital.* *na.*

An Monach. in Mes.dist.1. cens.25. Petroselinum & Apium petræ, in montibus Rhetianis & supra Palumbariam inventum? De hoc Apio petræ Monachorum hæc Matth. in Diosc.l.3.c.64. An legitimum Petroselinum Macedonicum vocatum in Italia proveniat, non equidem asserere ausim, etsi Monachi se in Romanis quibusdam montibus invenisse testentur. quod tamen (si vera referunt) Romanum quidem, non Macedonicum appellandum fuerit: An rursus c. 65. vocat Apium montanum & Oreoselinum? *Api. petr. mon.*

Gesn.h. dicitur Apium montanum, i.e. Oreoselinum, persimile specie saporéque Petroselino vulgari, nascens in colle primo juxta Rhenum, horæ ferè supra Basileam itinere ad sinistram, superficie simillimum illi, quam Cervicariam radicem nigram Germani vocant, lacteo liquore manans, ob quem Enopum [ἔνοπον, *licèt hæc vox in usu non sit*] Oreoselinum nuncupare licet: sicut & ἴσχυλον. An eidem in stirp. app. Apij crispi nomine herba ex Italia missa, silvestris, ut apparet, nec Apij seu Petroselini vulgaris odore æmula? An præterea de Apio petræo loquitur Gesn. in epist. ad Io.Fabricium, epist.lib.3. cùm ait: Ex tribus illis herbis, quas misisti, Altera Apio sativo similis est, & nulla apud nos: memini tamen circa lacum à felibus dictum, invenisse: Seseleos speciem neque ipse putarim. Nam omne Seseli radices vegetas & satis validas habet, & caput radicis setosum, quod & aliis quibusdam umbelliferis, sed paucis contingit. Sed neque Petroselinum Macedonicum. hoc enim in petris quidem montium præsertim Macedoniæ nasci scribit: sed adeò medicatum & vehemens, ut nullum Apij genus, acrius, amariúsque reperiatur, quibus etiam qualitatibus, ut versum Theriacam inficiat. Ego Astrantiam in ejus vicem suppono. Oreoselinum appellemus licet, quòd & montosa sit herba, & Selino perquam simillima. Semen ejus maturum ad me mitti cupio, ut certiùs judicem. Tribuit enim & Dioscorides semen Cumini, oblongum, acre, odoratum, tenue. Novi & alias duas Oreoselini species. Existimandum est autem nullas propemodum herbas esse, quæ non genus aliquod constituant, in duas aut plures species diversas dividendum. *Api. tam* *Api. sim.* *Sesel.* *Pe.* *Or.*

Oreoselinum Parisiense ad hoc caput refero, donec mihi constet quantum differat, ab Apio, quod montanum nigrum voco. Parisienses (inquit Lugd. p.702.) pro Oreoselino plantam monstrant raram & nobilem in sabuloso Surenæi montis vertice, nec usquam alibi nascentem, radice longâ, crassâ, acri, odoratâ, sapore & odore Empetro nostro similimo, coma Apij, humi procumbente, densâ: flore in umbella candido, semine acri, & odoris suavis. *Or. Par.*

An Cæsalp.l.7.c.33. hoc intelligit per Seseli Creticum, de quo ait, Apud nos in silvis nascitur, tractu maritimo, & collibus arenosis: pauca fert folia, inflexa ad terram, Apij modo divisa, parvis & raris segmentis, crassis & præduris, quæ ex prælongis, & patulis pendent pediculis: caule singulari constat, rotundo ac subnigro, cubitali: in cacumine duas, aut tres umbellas gerit: flore ex albo subrubente: semina fert in rotunditate compressa, magnitudine Lenticulæ, circulo quodam foliaceo circumdante, *An. Cr. Cæ.*

sub-

subfulva, acria, & odorata: radice constat singulari, in altum demissâ & odoratâ, & albâ. Altera est in montibus similis prædictæ, sed pluribus ab eadem radice caulibus, striatis: foliis longioribus, tenuiùs incisis, subjectis: radice constat in multos ramos distributa, & subnigra: semina in totum similia: idcirco & hanc Tordylio congenerem statuo. Hæc ille de suo Seseli Cretico, quod videtur in multis convenire cum nostro Apio montano nigro, non audemus tamen idem asserere. Alterum quale possit esse nobis non constat. stirpium periti considerent, an aliquis præter illum ejus meminerit.

An Thalio Libanotis alba minor seu amara, foliis latioribus, & profundiùs dentatis, radice resinoso succo turgente, thus spirante, flavescenteque, ac amarâ, candidâ, multifidâ sæpè, & crassâ?

Clus. pannon. p. 695. & hist. Oreoselinum, ut & Ger. primum, Tab. Lob. adv. p. 315. Obs. p. 406. Icon. p. 707. Oreoselinum, sive Petroselinum. Dod. lat. Oreoselinum sive Veelgutta, ubi describit ac ait: Oreoselinon quale quidem à veteribus describitur, innotitiam hac ætate pervenisse non constat. A montibus autem apud Græcos Ὀρεοσέλινον nomen est, quod Latini idcirco Apium montanum & Montapium appellant. Dicitur verò & idem, ut inter rejectaneas voces reperitur, πετροσέλινον ἄγριον, & Latinis Apium: Sed Dioscorides Petroselinum ab Oreoselino diversum statuit. Veelguttam verò Latinè Multibonam quis dixerit, hoc enim nomen accepit, quod ad multa utilis & commoda habeatur. Non omninò verò impropriè & hæc Oreoselinon nuncupatur, nam in montibus gignitur, & Apio non dissimilis est. Desideratur semen Cumino simile: tale si haberet, Oreoselinon legitimum esse, quis negaverit?

Bauh. phyt. Daucus 6. montanus Apii folio minor: Apium montanum & Oreoselinum nigrum, Gesn. h. Dauci 2. Selinoidis varietas, sive Selinoides Cordi Lobelio Obs. p. 414. sine icone. an Daucus (addit in pin.) selinoides latifolius, Cord an Apium sylvaticum, Thal. Eid. B. Apium 5. (6. pin. ubi & Apium montanum, Cast. Lugd. Variat ratione loci, nam foliis tenuiùs divisis, in pratis udis Michelfeldæ reperitur.) montanum folio ampliore: [Apio, Petroselino Dalechampii tenuifolio.] Apium crispum, Thyselinum Plinij & Agrioselinon [falsò enim legitur ibi Agriofolium.] Galeni Guilandino: Oreoselinum sive Petroselinum Lobelij. Miramur C. Bauhinum diversum tradi Oreoselinum Gesneri ab Oreoselino Lobelij, quum manifestum sit eandem esse plantam consideranti descriptiones & iconem: præterea Oreoselinum Gesneri non convenit cum Dauco Selinoide Cordi. Eid. pin. Apium 8. montanum nigrum: Oreoselinum Parisiensium, Lug.

Schvvenckf. Apium montanum: Ὀρεοσέλινον Dioscoridis, Clusio: Ὀρεοσέλινον ἔγχλον, seu ἔνοπον, Gesn. Polychrestum Cordi: Polymetum Gesn. Montapium. Vielgütt / Augenwurtzel / & Berg Peterlin / Silesiis: radice longissimâ. Nos latet ubi Clusius asserat esse Oreoselinum Dioscoridis: vellemus locum annotatum.

Apium nostrum nigrum, denominavi Oreoselinum, non quòd descriptioni Dioscoridis respondeat, sed propter natalem locum. Basileæ locis montosis ad meridiem sitis provenit: in Alsatia copiosè prope S. Thamarin in pratis siccis & arenosis, non longè à Beffordia florens Iunio & Iulio secus viam: in Rhetia Iunio prope Curiam in pratis: Genevæ in monte Thuiri: Lugduni frequens: Montbelgardi in arida planicie. Veelgutta Dodonæi in iis montib. provenit, qui Silesiam à Moravia, olim Marcomannorum provincia, dirimunt; tum & in aliis montibus ac collibus. Meminit verò Dod. olim hanc ad se missam à Martino Tulemanno, qui in montosis apud Eburones ac Tongros, nunc Leodios, hanc repertam in horto suo Trajecti ad Mosam studiosè alebat. In monte, qui Badensibus thermis imminet & in aliis vicinis collibus, atque urbi Viennæ Austriæ proximis vulgare esse Oreoselinum refert Clusius. Rariùs occurrit Lobelio nisi in montosis Lugduni, prope sequanum & in valle Ostensi Pedemontana. Amat in summa montosos arenosósque tractus. Abundat in Silesia propè Gryphibergum in pratis ad Quissam fluvium. Iulio & Augusto flores in umbella, cum semine Anethi nigricante, ostendit, Schvvenckf.

Radix, inquit idem, calida & sicca est tertio recessu [secundo ordine intenso, Dod.] Extenuat, aperit, incidit, urinas movet. Calculos dissolvit, menses provocat, jecinoris & lienis obstructiones solvit, regio morbo auxiliatur. Manducata dentium dolores mitigat, ac salivam ciet, torminibus ventris succurrit, visum exacuit, & alios multos usus præstat. *Vires.*

APIUM PETRÆUM, SIVE montanum, album.

APIUM hoc petræum folia habet dodrantalia, pulchrè in alas oppositas divisa, atque hæ rursum in opposita segmenta, Apij nigri montani segmentis similia quodammodo, quæ mirè variant pro locorum diversitate: quædam enim valde tenuia quasi crispa: caulis fœniculaceus, cubitalis, medullâ plenus. umbellæ parvæ, floribus albis contextæ: semina Apij hortensis, longiuscula, hirsuta, striata, cum amarore, aromatica, eodémque sapore, ferè ad Apium vulgare accedente prædita. est radix perénis, crassiuscula, alba, comata. *Descr.*



An Cord. hist. l. 1. c. 53. vocat Daucum angulosi caulis, quem sic describit: Daucus angulosus dum è semine nascitur, primo anno caulem non fert, sed folia undique circa radicis caput per terram strata, eâ ratione, ut multa folia singula constituant, pedalibus enim & canaliculatis pediculis utrinque apposita sunt duarum unciarum longitudine, folia ab utroque latere profundiùs usque ad suum quoque pediculum in partes per ambitum serratas dissecta: ex his maxima sunt quæ posteriori pediculorum parte exeunt: minima verò, quæ anteriore. Caulem altero & nonnunquam tertio anno erigit tripedalem, minimo digito graciliorem, angulosum & juxta terram ferè triquetrum, nisi plures intercederent minores anguli, solidum & geniculis præcinctum. folia è geniculis se proferunt inferioribus similia, breviori tamen pediculo: & ex horum alis pedales, ac plerumque individui ramuli, angulis striati: in quorum cacumine Æstate singulæ sunt umbellæ, formâ convexæ, den- *An Cordo Daucus anguloſi caulis.*

sæ & candidæ, minimisque floribus farctæ, melleo liquore veluti conspersæ, quibus odor est lixivii aut saponis, sive mellis calce mixti. semen

Radice nititur diuturnâ, pedali, pollicis aut digiti crassitudine, candidâ, circa caput propter amissorum foliorum vestigia & nervos pilosa & villosa: in crassiores fibras distracta, per quam lignosus descendit nervus. ea gustu acris est, salivam provocat, diúque fervorem in gustantis palato relinquit: folia acrimoniæ mixtam quoque amaritudinem habent. Semen verò . . Nascitur asperis & editis locis: copiosissimáque Ienæ, in vineatum incultis calculosisque partibus: & VVirtembergæ in tumulis quibusdam sabulosis, qua ex urbe versus Septentrionem itur. Et hæc de suo Dauco angulosi caulis scribit Cordus, apud quem in annotatione quærit Gesnerus, numquid cum Oreoselino, h.e. Apio mõtano, commune quid habeat hæc herba. Nos quidem diversam existimamus, ac fortè non malè sequi posse credimus hoc Apium, Pimpinellam tertiam Tragi, sive Pimpinellam crispam Tabernomontani, cujus descriptionem ponimus cap. de Saxifr. ag. minore.

Apium montanum amarum, Gesn. Gesn. verò de hort. vocat Apij montani genus aliud amarum, Legarij montis ad Badam Helvetiorum, radice multis annis durante. Hoc Oreoselinum anopum, quòd liquore resinoso careat, si libet, cum Gesnero nuncupemus: sicut & ἄχυλον græcè etsi ἄοπον in usu non sit.

An Thalio Libanotis alba minor. An Thalio Libanotis alba minor, seu amara, foliis contractioribus, & frequentius, succinctiusque incisis? Cum hac plerisque notis congruere descriptionem Dauci angulosi apud Cordum testatur Thalius quidem, sed tamen Dauci angulosi radicis saporem acrem esse, hujus verò amarum.

Locus cum tempore. In petrarum rimis ante quinquaginta annos Basileæ provenire observavi in Marchionarũs monte prope pagum Krenzach, & Badæ in Helvetiorum monte, ceu & Basileensium prope Wasserfall / florens mense Augusto: in monte Masmünster supra Sebenthal pagum, ultra stagnum magnum: repertum propè S. Hippolitum in monte attuli Montbelgardum plantandam in horto E. C. ubi primo anno caulem non proferebat. Frater attulit ex Italia pro Apio Guillandini, Petroselino Cortusi. Eandem rursus dedit pro Dauco tertio Dioscoridis, & Pyrethro vulgari Patavinorum Cortusi. Sed duæ sunt plantæ distinctæ. Vereor ne hîc tres diversæ confundantur plantæ, quas distinctas habeo. Apium enim Guilandini est Oreoselinon, vel Pyrethrum alterum Plantini p. 775. Daucus verò tertius Dioscoridis Guilandini, multũ ab dif fert, folia habens multò latiora, non ita copiosa, nec in tot ramos divisa. Pyrethrum etiam habeo, quod ab his duabus plantis diversissimum & à Guilandino Pyrethrum I. Matthioli vocabatur, & à Cortuso Pyrethrum Brunfelsij. Qualis autem sitilla, quam scribit me Dornaci observasse, nescio, nullam enim ex his tribus Dornaci observavi, quod recorder, nisi plantam videam. Si frater volet tres has diversas plantas, Deo dante, ex meo herbario illi mittam.

APIVM SILVESTRE DAlechampij folio perquam tenui.



APIVM silvestre [σέλινον ἄγριον, cujus meminerunt Theoprastus & Dioscorides] hîc ex Dalechampij opinione olim depictum, descriptumque, radice est gracili, longâ, candidâ, odoratâ: folio Apij hortẽsis, perquam tenui: caule palmum alto: flore pusillo, albo, in exiguis umbellis, quas herbacei cortices glumis spicarum non dissimiles sustinent, & subtus ambiunt, semine minutulo. In asperis collibus provenit.

Apium verò silvestre quod Dodonæus exhibuit, longè aliud est ab Apio silvestri Dalechampij, ut inferiùs demonstraturi sumus.

VMBELLIFERA ALSAtica magna, umbellâ parvâ sublutea.



INDICTA, quod sciam, herbariis est hæc planta, proceritate hominem æquans, aut major, caule rubente, striato, geniculato, inani, firmo satis, & in ramos diviso: ad cujus singulos nodos pediculi, caulem ceu vagina amplectentes, oriuntur, longi cubitum unum, ex cujus lateribus alij breviores prodeunt folia sustinentes Sileris aut Apij petræi modo dissecta, sapore amaricante & aromatico prædita: umbellæ pro plantæ ratione parvæ, Apij umbellis pares, ex floribus constantur luteolis, quorum singulos componunt foliola quinque cum apice longiusculo in medio: semen gemellum, Anethino simile, foliaceum, latum, striatum, sapore aromatico, subacri & subamaro. radix lignosa, rugis arata, vegetiore sapore prædita est quàm semen.

Anno 1592. in fine Novembris inter Colmariam & Sultz inter dumeta reperit, hominis altitudinem excedentem, radice perenni, ut puto. Eodem anno Basileæ ejus nomen à me inquirebat frater C. Bauhinus, qui collegerat in Alsatia. Cum flore & semine maturo observavi 1597. Octobris 5. inter Ruffack & Colmar.

SISON VETERVM. CAP. XLVI.

SISON exiguum semen esse, & in Syria nasci, Apio simile, oblongum, nigrum, & ferventis gustûs, constat ex relatione Dioscoridis. Bibi verò contra lienis vitia, & urinæ difficultatem, itemque ad commorantes

morantes menſes evocandos. Eo ipſo indigenas cum Cucurbita in acetococta condimenti vice uti. In cacuminibus ceu granula multa gerere, ἔχει δὲ ὡς κοκκία πολλὰ ἐπ' ἄκρων. Sed his vetus caret. Cæterum, ſunt à quibus σίσων & Sinnus & Sinnon, ſive Sinon in notis vocetur. Romanis pariter cum Græcis Siſona & Sinnona dicitur.

Cognovit & Hippocrates Sinnon. Sic enim eum appellat: cognovit & Paulus Ægineta & ante eum Galenus, qui Siſonem calidum & ſubamarum guſtantibus eſſe teſtatus eſt ideóque & urinam ciere, & concoctiones adjuvare menſesque provocare, & omnes circa viſcera obturationes [σπλάγχνα Græci dicunt] reſerare. Sed novit & Cornarij vetus Plinianus codex l.27.c.13. qui Sinon habet, ubi in vulgatis ſimul legitur, & quod ſequitur ad Siſon pertinens, Smyrnio attribuitur. Locus is eſt. Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima Piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax. Quod verò ſapore Piperis eſſe ait, reſpondet voci πυρωτικόν, quam Dioſcorides uſurpat, fervidũ eſſe ſcribẽs. Porrò Dioſcorides exiguũ ſemen in Syria naſci dicens, importunè relictâ herbâ hiſtoriam & caput hoc à ſemine ejus incepit. Oportebat enim (quod etiam Marcellum remoratur & ſuſpendit) à planta deſcriptionem incipere: niſi fortè in re tunc nota, ſatis fore credidit ex eo quòd in uſu erat, totam indicaſſe plantam.

Fuerunt tandem ex poſterioribus aliqui, quoniam Apio ſimile Dioſcorides eſſe dicat, ſilveſtre Petroſelinon eſſe affirmare non dubitarint: quod parum veriſimile eſt, cùm hoc Dioſcorides in Syria tantùm naſci teſtetur.

Tragus Chærefolium ſatis quadrare credit Dioſcoridis capiti de Siſone.

Recentiores Medici, qui barbaro adhuc ſeculo vixerunt, Oluſatrum, quod Macerone inſcribimus & Sinon, idem eſſe putarunt, ſed malè.

Ammi minus quod vocamus, à Coldenbergio Siſon appellari, teſtatur Geſnerus hort.

Ait Dodon. gall. doctos quoſdam Saxifragiam minorem, Siſonem Dioſcoridis nuncupare.

Corn. in Dioſc. l.3.c.54. ſemen quod vulgò Sine appellatur, & ab officinis ſemen Zedoariæ dicitur, ab aliis autem, ut & nobis ſemen lumbricorum, verum Sinon eſſe arbitraretur, ex appellatione inductus, niſi uſus vulgatus repugnaret.

Nos contra Amomum officinarum Siſon eſſe tenemus, de quo mox agemus.

Collegium Florent. in antiball. Daucum pro Siſone ſubſtituit, ceu & Antid. Romanum.

Aſt Ætius Tetrabibl.3.Serm.2.cap.21. pro Siſonis ſemine, Liguſtici ſemen admittit.

Baud. pharm. l.1.ſect.4. in pulvere Diapraſſii Nic. confundit Sion cum Apio montano, quod Oreoſelinum Græcorum eſſe ait, ac diverſum facit à Petroſelino Macedonico contra Pandectarium & Platearium, ejusque ſequaces.

SISON, SIVE OFFICINARUM Amomum.

Siſon caulem producit gracilem, teretem, medulloſum, cubitalem & altiorem: cujus folia longa, pinnata in Paſtinacæ Germanicæ morem; ſingularia tamen folia, Siſari foliis ſimilia, tenera, oblonga, circumcirca crenata, aliquando & laciniata. Flores in umbellis parvis candidi: ſemine ſubſequente perpuſillo, fuſco, ſtriato, guſtu acriuſculo, aromatico. radix gracilis, fibroſa.

Matthiolus licèt Siſon ſemen eſſe in Syria proveniens ex Dioſcoride teſtatum reliquerit, nobisque propterea incognitum dixerit: ut qui plantam, quæ



illud profert, apud nullum authorem deſcriptam inveniri crediderit. Nos tamen Siſon à Dioſcoride propoſitum hâc figurâ exhiberi credimus, & à ſequentibus autoribus, eo, quo dicimus, modo tradi.

Amomum officinarũ, Trag.

Semen peregrinum, officinarum Amomum, hiemẽ ferre non poteſt, ideo mihi (Trago in hiſt. Germ. l.1.c.154.) nullum erit Apium. Exiſtimo Siſon, nec ita aberrare poſſum ut ij, qui vendunt pro Amomo. veteres vocarunt hanc herbam Sinon, Senon & Silion. eſt ſanè minimum Apiorum. Idem in hiſt. lat. ait: Amomum germanicum, Petroſelinum peregrinum appellatur, nos illud Siſon hortenſe dicimus. Minimum quoddam Apiorum genus eſſe videtur: venditari ſolet ſemen contra veritatem pro Amomo. Hæc ille qui ſibi contrarius eſt, Apium quoddam eſſe modò negando, modò concedendo.

Amomum germanicũ, Trago.
Tragus ſibi contrarius.

Fuchſ. in Icon. vocat Petroſelinum Macedonicũ, Welſch Peterſilgen. In hiſt. c. 254. Petroſelinum & Apium ſaxatile. Germ. Frembd Peterſil / Gall. verò *Perſil de Roches & lieux pierreux*, aut *Macherons* nominari commodè poſſe ad Oreoſelini differentiam putat, ac ait: Officinæ hujus herbæ ſemine pro Amomo utuntur, non tamen ſine magno errore, quum conſtet omnibus Amomum ab hac herba eſſe diverſiſſimum. Ego ut tandem ſcirem è qua ſtirpe ſemen hoc decerperetur, terræ illud mandavi, & hæc cujus pictura formam oſtendit, herba erupit, quam ego verum eſſe Petroſelinum credo, cujus brevis delineatio eſt apud Dioſcoridem atque imperfecta, ut nihil mirum ſit, me hactenus quod verum eſſet Petroſelinum non potuiſſe cognoſcere. Meritò itaque hoc loco, ut compluribus etiam aliis, Dioſcorides negligentiæ inſimulari poteſt, ut qui mancas ac mutilas pleraſque poſteritati relinquere ſtirpium hiſtorias voluerit. Si verò quiſpiam paucas etiam has notas expendat haud dubiè herbam hanc Petroſelinum eſſe comperiet. Semen enim ejus Ammi tam ſimile eſt, ut ab eo vix diſcerni queat: odoratius etiam exiſtit & acre, ac aroma olet. In ſumma, nulla eſt nota quæ illi non reſpondeat, ut hoc nomine verum Petroſelinum eſſe credam. Quinetiam tota hujus herbæ forma, quæ non multùm à Germanico Petroſelino abeſt, atque odor, Selini ſpeciem eſſe docent, ut pro Petroſelino uſurpare hanc ipſam officinæ tutò poſſint: ſemen enim quo hodie utuntur, non Macedonicum Petroſelinum, ſed Hypposelinum exiſtit. Sunt porrò qui hanc herbam Siſona pro Petroſelino eſſe putent: quorum ſententiæ cur non magnoperè repugnem, facit imprimis Dioſcorides, qui Siſona perinde atque Petroſelinum ſuis notis haud deſcripſit. Dein quòd viribus non diſcrepent, atque adeò in uſu hujus aut illius nullum ſit periculum. Ego tamen meam ſententiam propter jam adductas rationes deſerere, niſi evidentibus convictus argumentis, non poſſum. Hactenus Fuchſius qui herbam quidem depingit, ſed non deſcribit, ita ut meritò de eo dici poſſit, quod ipſe de Dioſcocide protulit. Eum ſc. hoc loco non ſine occaſione negligentiæ inſi-

Petroſel. Macedonicum, Fuſch.
Officinarũ error.
Petroſelinũ Dioſcoriaũ, Fuchſ.
Dioſc. taxatur.
Selini ſpecies.
Siſon
Fuſchſ. redarguitur.

mulari posse, ut qui mancas ac mutilas plerasque posteritati stirpium historias relinquere voluerit, easque turpiter confuderit.

Petrosel. Macedonicum Dod. gall. Dodonæus gall. Petroselini Macedonici titulo pinxit, eique Petroselini nomine delineavit ac dixit, Petroselinum hoc exoticum appellatum est, Græcè πετροσέλινον, & quia abundè crescit in Macedonia, [illegible], Petroselinon Macedonicon: lat. Petrapium, Apium saxatile, & Petroselinum: Gall. *Persil de roches*: Germ. Stein Eppich/aut Stein Peterlin. Belg. Steen Eppe. *Petrapium & Apium saxatile.* Vocatum est etiam ab ignaris pharmacopolis Amomum: Brabãtis Vremde Peterselie, h. e. Petroselinũ peregrinũ: *Petrosel peregrinũ.* quod tamen dubio procul est Petroselinum verum, nominatum à loco, in quo abũdat, Petroselinũ Macedonicum. *Petrosel. Maced. Fuchsij, Dod. lat.* In fol. lat. appellat Petroselinum Macedonicum Fuchsij, ubi eos hallucinari scribit non parum qui plantam hanc Amomum esse velint. Is verò eam pro Petroselino amplectitur, eodem sanè errore, quo Fuchsius, ac etiam ij, qui Amomum esse pronunciant. *Fuchs. & Dodonæi lapsus.*

Lonic. notatur. Lonic. vocat eodem lapsu Petroselinum Macedonicum Dioscoridis, quod ait officinas assumere pro Amomo, & vocare Amomum Germanicum. Debebat is ad hanc plantam referre caput Sinonis, sive Sisonis, quod malè Cicutæ Glenß adscribit.

Sinon. Gesn. in app. hort. dicitur Amomum officinarum falsum. Volcmarij. Cordo de artif. extract. Ammi Amomum appellatum. Matth. in Diosc. l. 1. c. 14. pumilum semen, colore nigro, odore Melanthij, quod quosdam stirpium impostores, ex Gargano Apuliæ monte profectos, Amomi vice supponere notat.

Apollo. De hoc loquitur Apollo rad. 1. supra Diatrion-piperinon. Semen quoddam exiguum, nigrum, & inodorum, à pharmacopolis publicè vendi, pro Amomo scribit Brassavolus: hoc idem Matthiolus, sed aroma olere, acreque esse, secus quàm dictet Brassavolus, ut alterum aberrare necesse sit: quod tamen apud illustres aromatopœos, sæpè, ac sæpiùs explorare potui, acre quidem conspicuè apparuit, ut Piperis leviculam præ se ferret acrimoniam, nullo tamen aromatis odore.

Ang. Sison. Ang. ep. 12. nominat Sison, ac à quibusdam, potissimùm verò ab herbariis Bononiensibus, *Sinulo* vocari scribit. Cord. in Diosc. & hist. Sison & Sinon. Lugd. p. 709. Sison & Petroselinum Macedonicum Dodonæi. Cæs. & Bauh. tam apud Matth. quàm in phyt. & pin. Sison Dioscoridis: Sison, quod Amomum officinis nostris: Amomum germ. Trag. Amomum offic. falsò dictum, Gesn. h. Sison, Ang. Gesn. h. Lugd. Tab. & Cam. Ammi parvum, Gesn. h. Sed & Sisonis (quod Plinio & Græcis multis, tam veteribus, quàm recentioribus Sinon vocari ait) descriptioni nihil accommodatiùs Turnerus invenit Amomo vulgò dicto; quod & nonnullis Apium nigrum (Anglis Black Perselie.) Circa sepes nascitur, foliis Pastinacæ Germanicæ; radice eleganti, longâ, dulci, gustu nonnihil calida, semine nigro, calido certè, sed non fervido. Quò fit ut verum Sison non ausit pronunciare, sed solùm fieri posse dicat, ut ejus sit species aliqua.

Locus & tempus. Sison Montbelgardi in horto E. C. per plures annos colui, ubi facilè hiemem ferebat, & semine deciduo se propagabat, florens, & semina maturans Iunio, Iulio, & Augusto, virens sequenti anno mense Februario. Habui idem Lugduni & Genevæ virens Ianuario. In locis humectis nascitur, non tamen in aquis: semen affertur ex Orientalibus, quamvis passim apud nos (inquit Cæsal.) oriatur in foveis.

Vires & usus. De Sisonis viribus & usu diximus ante ex veteribus, quos lector consulere velit.

PIMPINELLA IN GENERE dicta.

Cap. XLVII.

Pimpinellæ nomen non solùm Sanguisorbæ, & Saxifragiæ attribui, ut ait Dodonæus, sed aliis etiam quibusdam plantis adscribi, jamjam est demonstrandum. Extat autem vetus versiculus, qui Pimpinellam Saxifragam à Sanguisorba Pimpinella differre ostendit, qui talis est:

Pimpinella pilos: Saxifraga non habet ullos.

Nos quidem relictis aliorum Saxifragæ differentiis, eam quadruplicem agnoscimus.

Harum prima est Saxifraga hircina major, quæ quibusdam Pimpinella major Germanica dicitur.

Altera Saxifragia hircina media, quæ videtur Daucus selinoides Cordi.

Postrema Saxifragia hircina minor, foliis Sanguisorbæ, sive Pimpinella minor Germ. acris, aliis hircina.

Ultima Saxifragia hircina minima, Pimpinella crispa Tragi.

Pimpinellæ sanguisorbæ sunt duo genera; una minor, Pimpinella Italis vulgò dicta, nec non Gallis.

Altera Sanguisorba major flore spadiceo, Pimpinella major multis. Et de his quidem mox ordine pertractabimus.

Aliæ plantæ, quæ Pimpinellæ nomine donantur, sunt hæ.

Caucalis minor Bellonij pulchro semine, quam Cæsalpinus Pimpinellam Romanam vulgi vocat.

Caucalis major est Pimpinellæ alterum genus silvestre Cæsalpino.

Poterium quorundam, ut dictum lib. 11. nuncupatur Pimpinella spinosa.

Anagallis, ut videre est lib. 29. est Pimpinella Anglicæ plebeculæ.

Pimpinella crispa, sive Petræa Tabernomontani, An Apium petræum quoddam?

Pimpinella major Brunschvveig, An Pastinaca silvestris Germanica.

Sunt, teste Matthiolo, qui aberrantes Pimpinellam, Elatinen putant.

Chij, Rodij, Peloponenses, Corcyrenses & cæteri Græci, ait idem, Pimpinellam hodie Sideritidem vocant.

Sideritidem alteram, Pimpinellam in Italia dici, tota Græcia dictitat, inquit Guilandi Theon.

Pimpinellam apud Dioscoridem Tragium dici putat Cæsalpinus. Sed is videtur duas plantas confundere.

Pimpinellæ vetus nomen se quidem ignorare fatetur Gesnerus, sed tamen ad Oreoselinum referendum putat, ut legimus, epist l. 3. ep. ad Bened. A-re[illegible].

Illud tandem silentio non involvendum, quòd quæ à Germanis passim quidem & vulgò Pimpinella vocatur, rectiùs alias gentes, Saxifragam seu Saxifragiam (à facultate calculorum à renibus expellendorum) cognomine hircinam, appellare. Contra verò quam Galli, Itali, & Hispani Pimpinellam dicunt, propriè Pimpinellam vocari, & à nobis Sanguisorbam vel Sorbastrellam (quòd sanguineos fluxus sistat.) appellari.

Cæterùm, Pimpinellæ, & Pipinellæ, à foliorum binis ordinibus, pennatim sive plumatim digestis, nominatæ, veteribus indictæ existimantur: quæ etiam Bipennulæ & Pampinellæ vocantur.

Saxifraga

SAXIFRAGIA HIRCINA major.

Cap. XLVIII.



Ex radice digiti crassitudine, alba, sapore fervido, caules surgunt recti, tres cubitos, lætiore Solo, superantes, inanes, striati, angulosi, geniculati: folia S.j odorati umbelliferi, atrovirentia, splendentia, sapore ignaviore multò quàm radix: umbellæ flosculorum candidorum, quinis foliolis constantium: semen pullum, striatum, oblongum, acre, aromaticum.

Hæc est illa, quam Ruell. Saxifragiam majorem officinarum & herbariorum vocat, itémque Seseli Massiliense, & Siler montanum. Puto autem Ruellium existimasse Siler montanum esse semen Saxifragiæ majoris, ac ita confundere duas plantas: nec me movet ejus descriptio, quæ nihil aliud quàm Seseleos repetita delineatio, non facta ad plantam: quales solet plures habere descriptiones. Tragi verò aliam esse opinionem sat scio.

Fuchs. ic. & hist. inscribit Pimpinellam majorem, cujus icon (qualem etiam nos proponimus, quia jam sculptam emimus) destituitur prioribus foliis, quæ solent ad Pastinacam Germanicam accedere. De hac autem majori Pimpinella, ut & minori (hanc enim duûm generum esse tradit) in genere ait. Vt appellata sit Græcis aut Latinis herba hæc, quam hodie vulgus herbariorum & officinæ Pimpinellam vocant, nondum mihi certò scire licuit, Sunt qui Pampinulam, & Bipennulam nominent. Mirum autem in modum errant, qui Sanguisorbam cum Pimpinella confundant.

Leonellum Favent. de med. morb. c. 39. per Petam Findulam [vel ut legendum puto Petrafindulam, non autem Filipendulam, ut quidam corrigit] apud Simonem Genuensem, quam speciem Saxifragiæ ait, nostram plantam intelligere credo, licèt id non demonstret.

Cordus in Diosc. nominat Daucum omnium maximum, & Pastinacam gallicam Plinij, itémque Pimpinellam germanicam. An præterea alibi Caucalidem germanicam, Rauch Bibinellen? An etiam in hist. Daucum selinoidem? Aliter autem concludunt autor annotationum (qui figuram Tragi apposuit.) Lob. adv. & C. Bauh. apud Matthiolum.

Trago germ. dicitur Pimpinella maxima, qui de ea talia in genere scribit. Multi se torserunt docti, nec ullus indicavit certò, quæ planta fuerit antiquis. Hermol. vocat Bibinellam alius Pimpinellam, Pampinellam, Pampinulam, Bipennullam, Sanguisorbam. Simon Ianuensis Petramfindulam & Saxifragiam: Platina Bibinel. Est autem Macedonicum Petroselinum, de quo veteres scripsêre. Petrapio hoc utendum in comp. Philantropos, Au-reáque Alexandrina Luminaris majoris. De hoc Apio montano Berg Epff (Pimpinella sc.) Theophrastum l. 7. c. 6. intelligo. potissimùm autem de hac majori E d. hist. lat. (ubi trium generum esse tradit) Pimpinella major, Pimpinella 1. sine icone, ubi præter dicta hæc profert. Simon Ianuensis Petramfindulam & Saxifragiam appellat, & rectiùs quidem meo judicio alijs omnibus, his enim nominibus non solùm historia Pimpinellæ, verùm etiam vires respondent. Nam Pimpinellæ hujus radix saxa penetrat ut dixi, & ad ciendam urinam, ac, quemadmodum testatur Platina, ad calculos facit unicè. Ego, ut de hujus plantæ appellationibus, meam dicam sententiam, si cum Manardo Ferrariæ essem, ubinam Pimpinella in Dioscoride nascatur, illi indicare non gravarer. Hoc ergo Macedonicum Petroselinum est. Quid verò hoc ipso aptiùs Pimpinellæ huic accommodari poterit? An non hanc ipsa nomen ordo, descriptio, & vires, quæ apud Dioscoridem de Petroselino Maced. habentur, testantur? Quare hanc à Theophrasto sub nomine montani Apij [ὀρεοσέλινον] describi puto. Radix ejus gustu & viribus, ita Piperi respondet, ut Piper germanicum non ineptè dici possit. Hæc ille, qui mirum in modum errat, Sanguisorbam cum Pimpinella confundens ut postea ex viribus patebit, Sanguisorbæ etiam nomen huic convenit.

Pimpinella 1. sive major, Trago lat.

Petrosel. Macedonicum, Diosc.

Oreoselinũ Theoph.

Piper germanicum

Error Tragi.

Matthiolus, qui l. 4. c. 15. Pimpinellæ duo genera agnovit, & hanc majorem cognominat, ab iis cap. 4. planè dissentit, nec absque ratione nostro quidem judicio; qui putant Tragium Dioscoridis secundum hanc esse plantam, quam quidam ab odore Saxifragiam hircinam appellant. An idem l. 3. c. 71. vocat novum quoddam Pyrethrum, passim ferè in pratis nascens? Figura à Matthiolo olim posita, eaque unica ad minorem accedere videtur, quam verò in postremis comm. (ubi major) intelligat, me latet. Camerarius novam effigiem posuit ad epit. & hist. ejus germanicam.

Pimpinella major Matth.

Tragium 2 Dioscoridis non est.

An Pyrethrum novũ Matthioli.

Lacuna figuram habet nomine Bipennulæ (quam duplicem assignat) quo loco eum majorem intelligere suspicor. Cornarius Pimpinellam vulgi herbariorum vocat.

Lac. Bipennula.

Nullam se novisse plantam scribit Turnerus, quæ cum Dauco secundo rectiùs conveniat, quàm hanc, quam à germanicis quibusdam scriptoribus Pimpinellam germanicam vocari refert, & ab Italis nonnullis Saxifragiam, etsi id nomen alteri quoque plantæ tribuant. Daucum tamen secundum verum asserere non audet.

An sit Daucus 2 dubitat Turn.

A Gesn. coll. appellatur Saxifraga hircina major, Pimpinellæ similis. Ab eodem hort. Pimpinella Germanorum vulgo dicta, aliorum Populorum Saxifraga, Italorum cognomento hircina. Item Saxifraga hircina, vel simpliciter Saxifraga, radice ferè hircum olente, major, floribus albis, locis humidioribus & pinguioribus; in Alpibus species quædam flore rubente.

Saxifraga hircina major Gesn.

Dod. gall. inscribit. Saxifragiam majorem, ac dicit vocari lat. Saxifragiam & Saxifragam; Simoni Ianuensi Petram findulam, aliis Bibinellam, Germ. Bibernell/ & Feld Mören: Belg. Beuernaet & Beuernelle. Esse etiam quosdam qui Bipennulam, Pimpinellam & Pampinulam appellent, sed hæc nomina propriè deberi Sanguisorbæ, huicque minimè convenire: Et hoc antiquum hunc versum apertè demonstrare.

Saxifragia major, Dod. gal.

Pimpinella pilos: Saxifraga non habet ullos.

Esse siquidem Sanguisorbam, quam Pimpinellam vocet, non nihil hirsutam. Saxifragam verò hanc nequaquam.

Sciolos porrò alios modernos velle reducere Saxifragiam ad aliquot capita Dioscoridis, appellantes Sison parvam Saxifragiam, magnam verò Petroselinum Macedonicum, & tertiam [hircinam minimam.] speciem Dauci. Et hæc in hist. gall. quorum non meminit in lat. ubi hanc Saxifragiam magnam appellat.

Petros. Ital. *Daucus.* *Saxifr. magna Dod. lat.*

Clus. diff. Saxifragæ, Pimpinellæ Germanorum majoris, ut vocat Clusius varias inveniri differentias prodidit, tametsi magna ex parte foliorum formâ non variet, (omnia enim in ambitu serrata esse, & per alas ordine disposita tradit) unum tamen genus ex atrovirentia ea obtinere & splendentia, alia minimè: genusque aliud inveniri, cujus folia in lacinias sint divisa: prætere a Etscherum montem alere, cujus flores eleganter ex purpura rubescant, cùm reliquorum sint candidi. Pimpinellam verò hanc germanicam ubique nascentem, & Italis Pimpinellam hircinam dictam, Tragium alterum Dioscoridis esse suspicari testatur Fabium Columnam.

Tragium alterum. Dioscoridis Columna.

Bipinella saxifr. major, Lob. Bipinellam saxifragam majorem à minori, Lob. adv. sic distinguit. Major in silvis & umbrosis pratis, minùs acris, fervidáve, & folio longo propiùs exprimit Apium, quam Pimpinellam [Sanguisorbam intelligit] proindéque nulla magis Pliniani Phellandrij opinionem tuetur. Isthæc autem neutiquam à viroso hircúmque olente odore Hircina dicitur (Dauci namque, Pastinacæ, vel Ligustri quiddam; nec insuave redolet) sed quia illâ adulti hirci, eo quo docent Practici modo, sanguis & carnes eximium sint calculosis præsidium, etiamque ictericis & hydropicis. Petrifindula verò vocatur etiam eâdem prærogativâ. Icon Lobelij placet, quæ in Obs. p.413. Pimpinella major Fucsij (ita etiam in Icon. p.720.) & Saxifraga magna vocatur. Quod autem Petrifindulam ob prærogativam frangendi lapides vocari ait, minùs prudenter judicat. Ob eandem siquidem facultatem etiam Saxifragam appellari sequeretur. Sed calculos, quos lapides vocamus, quis petras unquam, aut saxa nominabit?

Phellandriū Plinij. *Petrifindula.*

Nominatur à Camer. h. Pimpinella saxifraga major, quam ait Marantham in suo lib. de Theriaca conjicere non malè pro Oreoselino Dioscoridis posse accipi. Eid. apud Matth. Pimpinella major: In epit. Pimpinella saxifraga: item Pimpinella, sive Saxifragia hircina, Ital. *Sassifragia di Becco.* Si Cæs. Saxifragia vulgò ab odore radicis, hircina cognominata. Thal. Pimpinella nostras communis major, circa Ilfeldam & VVernegerodam, sed rariùs, vulgari in omnibus similis, eadémque nisi quòd majora, latioraque aliquantulum folia contineat. Lugd. p. 786. Pimpinella saxifraga major Matthioli. Videtur asserere esse Thalictrum Rondeletij, & Natricem Plinij Guilandini & Anguillaræ. Esse præterea herbariorum quosdam, qui velint Pseudobunium Dioscoridis, sed alios potiùs credere esse Phellandrion Plinij.

Tragoselinum majus, Tab. Tab in ic. & hist. hujus imaginem dat, titulo Trgoselini majoris, quam etiam Pimpinellam majorem vocat, Ital. verò *Pimpinello maggiore* & *Petrosello salvatico maggiore*, Gall. *Pimpinella grande*; Angl. Great Saxifrage/ Belg. Groot Beuernel & Beuernaert; Germ. Groß Bibernell & Grossen Bocks Peterlin. In genere autem de omni Saxifragia hircina ait: Pimpinella à veteribus non aliter, quàm Petroselinum appellatur: est enim verum Petroselinum. Vocatur hoc à Nicolao Myrepso Penpinela; à Ruellio Pampinaria; Hermolao Bibinella; ab aliis Pimpinella, Pampinula, Bipennula, Bipinnula, Pampinella, Pimpinella & Bimpinella; Sim Ianuense Petrafindula & Saxifragia; Ab Herbariis & Botanicis Tragoselinum, Apium hircinum, Petroselinum hircinum, Pimpinella hircina, propter gravem odorem & ad differentiam Sanguisorbæ, quæ etiam Pimpinella cognominatur. Item Saxifragia hircina, Pimpinella alba, & Pimpinella saxifraga. Ab Arabibus, ut Matthæus Sylvaticus perhibet, *Halimach*, *Kezai*, *Kezair*, & *Nefeblach*, quæ nomina apud nullum unquam Arabum legi. Italis *Pimpinella* & *Petrosello salvatico*: in Candia sive Creta *Pipinella*: Gall. *Pimpinelle*: Bohem. Bodruyck: Polonis Biedrzenniecz: Hung. Chaba ire: Angl. Saxifrage: Belg. Beuerneil: Germ. Biberneil/ Bibenell/ Stein Peterlin & Bocks Peterlein/ q. e. Tragoselinum. Hæc ille. Ast nobis Bibinella Hermolai alia est planta, nempe Sanguisorba.

Petroselinū veterum.

C. Bauh. phyt. facit Pimpinellam 1. majorem umbellâ candidâ: is varietatem adverti tradit in foliis, ex Clusio, quem tamen non nominat. Folia (inquit in pin. ubi ipsi est Pimpinella 1. Saxifraga major umbellâ candidâ: Pimpinella, Brunf. Cord. in Diosc. Lon. Trag. Fuchs. Turn. Gesn. h. Lob. & Cast. Pimpinella saxifraga, Matth. & Ger.) in una atrovirentia, splendentia: in altera minimè: inveniuntur & in lacinias divisa. Ait præterea ad hujus radicem quibusdam in locis, grana reperiri, quorum medulla in colorem rubeum mutetur, cujus ad tincturam Carmesini usus sit, Lacunâ momente, in quibus vermiculi, Costæo autore, nascantur, ideoque Coccum radicum dici posse. Ego quidem ita denominavi ad meum Lacunam grana illa, provenireque in Pimpinella hac dixi, non autem Lacuna. Quam porrò Clusius vulgaris hujus Saxifragiæ varietatem duntaxat asserit, is tanquam diversam specie separat, vocatque Pimpinellam 3. saxifragam majorem umbellâ rubente: Saxifragam majorem in alpibus fl. rubente, Gesn. h. Pimpinellam majorem umbellis purpureis, Gesn. fract. Idem inter Saxifragiam & Sanguisorbam non bene distinxit. Est præter alias notas Saxifragia hircina, sive Pimpinella Germanorum, planta umbellifera; Sanguisorba autem, sive Pimpinella Gallorum, Italorum ac Hispanorum præsertim. capitosa, corymbiferáque *Syn…*

Fragosus l. 3. c. 15. videtur Cocchenilla existimasse: Cocchenilla, inquit, quædam grani species adfertur ex Peru, quod nascitur in certis plantis parvis, Pimpinellæ vulgari similibus, cujus radicibus adhæret, similitudine uvarum silvestrium: quidam putarunt falsò, esse Coccognidium verum: alij esse Chermes Arabum, à Cocco Baphico Græcorum differens, quod manifestè falsum est: hæc ille. At Oviedus, ex arbore colligi vult. *Cocc… Frag…*

Schvvenckf. dixit Pimpinellam majorem, groß Bibenel/ Roß Bibenell & Stein Peterlein: item Pimpinellam majorem splendentem, gleissende Bibenell; rariorem vulgari, at ejusdem usûs. *usu*

Saxifragiam hircinam majorem Basileæ observavi prope Muttes: florentem & semina ferentem Octobri; Tiguri & Genevæ in horto meo ex vicinis montibus allatam, Majo; Montbelgardi passim in pratis, Iunio & Augusto. Hortis est molesta ob radicem, quâ se multùm propagat. Vulgaris porrò admodum est per Hungariam, Austriam, Stiriam, vicinasque provincias, Clusio: in pratis apricis, & arenosis agrorum limitibus, mense Majo caules proferens, Trago. *Loc… tem…*

SAXIFRAGIA HIRCINA media.

DUUM generum habet folia, inferiora quidem ad minorem Saxifragiam accedentia, superiora verò Majoris foliis similiora, oblonga, in acumen desinentia, profundè crenata. radix prolixa, mediocriter crassa. caulis striatus, cubitalis; alis aliquot brachiatus, umbellas gerit albas, majusculas.

An est Daucus selinoides Cordi, cujus descriptionem lib. 2. hist. cap. 121. talem dedit: Daucus selinoides folia à radicis capite emittit utrinque à pediculis exeuntia, Apio similia, paulò tamen oblongiora, nec ita splendida & glabra, sed aliquantulum rugosa, in ambitu incisa, & per terrā sparsa: è quorum medio caulis assurgit cubitalis, gracilis, striatus & geniculatus, singulis foliis geniculatim vestitus, prioribus multò tenuiùs incisis. habet adnata & ramulos aliquot caulis, in quorum summitate parvæ sunt umbellæ, Æstate candidis flosculis plenæ: quibus succedūt exigua, oblonga, & in fusco rubentia semina, singulisque flosculis bina, & sibi invicem conjuncta. Radice nititur duorum plerumque dodrantum longitudine, minimo digito paulò graciliore, terete, colore candidā & perenni. Nascitur campestribus, lutosisque locis ac pratis. Et hæc descriptio Cordi videtur nobis meliùs respondere huic nostræ Saxifragiæ mediæ, vel etiam majori, quàm minori: quamvis aliter sentiat Gesnerus, qui ad minorem refert. Frater C. Bauh. aliam etiam pro Dauco hoc selinoide Cordi proponit, videlicet Apium montanum nigrum Gesneri, à quo nobis tamen diversa videtur, licèt id certò affirmare non possimus.

An est Lugdunensis p. 717. Dauci secundum genus Dalechampij, quod ἀγριοσέλινον dici refert autore Dioscoride cap. de Hippolesino. Hujus historiam hanc habet. Gignitur in glareoso campo, quem Dravus irrigat prope Gratianopolim, radice albâ, odoratâ, acri, paleis in summo capillata: caule cubitali, nonnunquam altiore, anguloso: folio prope radicem terræ instrato, latiore, Hipposelino simili, in exilibus ramulis tenuiore, magisque dissecto, Apij modo: umbella Apij, flore candido: copioso semine, minuto, oblongo, acri, odorato. Et hæc est hujus Dauci descriptio, quem quia frater à Saxifragia separat, eum nos hic integrè ex Dalechampio delineare voluimus. Sed Medici & Pharmacopœi Gratianopolitani nos monere poterunt, an eadem, vel diversa ab hac Saxifragia hircina media, sit planta: & si diversa, in quibus differat. Nos interea suspensum tenebimus lectorem. Vocat autem C. Bauh. Dauci 2. genus Dalechampij, Daucum 7. (10. in pin.) sive campestrem Apij folio.

Saxifragiam hircinam, quam mediam voco, observavi Tubingæ, ubi cùm essem, Fuchsius Pimpinellam mediam denominabat. Eandem quoque observavi in monte Wattwiller

SAXIFRAGIA HIRCINA minor, foliis Sanguisorbæ.

SAXIFRAGA minor dodrantali, aut cubitali est caule, rigido, solido, in ramos diviso, in quibus pauca, eāque tenuissima folia: reliqua enim ex radice statim orta & numero plura & latiora sunt, Sanguisorbæ foliis proxima, quorum singularia folia tripartita ferè semper sunt, & in ambitu serrata, rigida, glabra, sapore acri. flores umbellati, Saxifragiæ majoris, candidi, minores: radix longa, rugosa, simplex, quàm Majoris minor; sapore magis vegeto, fervido.

ICON FUCHSII.

EFFIGIES MELIOR nostras.

Icon Fuchsii rejicitur.

Quia autem figura Fuchsij, quam in ic. & hist. Pimpinellam minorem inscribit, omninò displicet, ut quæ potiùs ad majorem accedat, nec tamen etiam conveniat (siquidem Saxifragiis folia non sunt brachiata) aliam fieri curavimus, quam secundo loco pictam damus, ut ita herbarum studiosi discrimen habeant, quo veram à falsa imagine discernere discant.

Oenanthilla Fracast.

Fracastor. lib. 3. de contag. morb. facit Oenanthes speciem, vocatque teste Camerario, Oenanthillam.

Napus.

Ruellio dicitur Saxifraga minor officinarum, eamque accedere ait Napi secundæ speciei, sive Bunio.

Icon Tragi.

Icon apud Tragum l. 1. c. 156. titulo Pimpinellæ licèt hujus plantæ videatur, meliúsque placeat quàm Fuchsij, non tamen in omnibus probatur. Cæterùm, tam in hist. germ. quàm lat. vocat secundam Pimpinellæ speciem, quam sic delineat. Altera Pimpinella fervore & acrimoniâ primum genus superat. Nascitur in arenosis agrorum limitibus, in asperis montibus ac saxis, radice saxorum rimas angustissimas penetrante trium quandoque palmorum longitudine, rectâ ac tenui, ut vermis rudimentum quasi exprimat. Folia, caules, flores, & ipse color, & forma cum primo genere prorsus conveniunt, nisi quòd hæc totâ substantiâ minor est, coliculis interdum & venis foliorum purpurascentibus: floret appetente Majo mense; semen Ammios semini simile habet.

Pimpinella altera Tragi.

Pimp. saxifraga minor Matth.
Tragum non est.

Matthiolus nomine Pimpinellæ saxifragiæ minoris passim obviæ describit, & hircum redolere ait, ac Tragium negat. Huic in epit. & hist. germ. à Camerario figura additur.

Saxif. minor Dod.
Sison.
Dod. notatur.

Dod. gall. Saxifragiam minorem, *petite Saxifrage* inscribit, ac esse ait, qui Sison appellent: Esse præterea in Belgio valdè communem. Exhibet is iconem Fuchsij, quæ ut dictum, nullo modo placet. Hanc autem mancam esse monere debebat, quandoquidem vulgarem in Belgio dicit. In

In fol. lat. Saxifragam parvam vocat, & pro secunda describit acait. Minorem saxifragam hircinam quidam appellant, alij Pimpinellam saxifragam minorem: Brabanti Beuernelle. Qui autem Saxifragam hanc, Pyrethrum esse existimant, non parùm à verò recedunt. Quòd si autem ad aliquam Dioscoridis referenda videatur, cum nullo citiùs, quàm cum Bunio convenire poterit. Caulis siquidem angulosus est, & majoris Digitalis ferè crassitudinis: folia inferiora Apio comparari possunt, superiora longè tenuiora: flores in umbellis Anetho similibus: semen odoratum, minus quàm Hyoscyami, acre ac excalfaciens, quale Bunion esse Dioscorides ostendit, de quo suo dicemus loco.

Pyrethrum falso. *Buniũ fortè Diosc.*

Gesn. coll. dicitur Saxifraga hircina, Pimpinellæ similis, minor. In cat. Napi species altera. Item, Daucus selinoides Cordi [Nos Cordi Selinoidem Daucum aliam suspicamur plantam, congenerem tamen.] Tandem h. Saxifraga hircina minor, siccis asperis & saxosis locis, in collibus & circa muros Tiguri abundans.

Cordo in Diosc. l. 2. c. 169. est Pimpinella Germanis vulgo dicta, quam Daucum veterum autumat. Idem lib. 3. cap. 53. meminit hujus plantæ nomine Dauci, & Pimpinellæ in Germania. An Eidem hist. Daucus coriophyllus, quem ex eo ante descripsimus.

An Phellandriũ Plinij? Lob. adv. p. 321. de hac potissimùm loquitur, cùm quærit, Bipinella saxifraga utraque, an Phellandrium Plinij? Quia, inquit, Saxifragiæ nomenclatura planè diversa genera notat herbarum & perquam dissita, vulgóque indita, nolui ita nominis aurâ sonóve abripi, ut naturæ vel cognatas classes, vel cognitioni mutuæ accommodas, facilè divellerem. Harum autem notissima hircina, nonnullis Bipinella [quæ ipsi est Sanguisorba minor] cujus folio adeò similis exit, ut eadem planè putetur: nec eas semper pilis discernere est, ut putat versificator: nam eodem proximè loci tractu videre memini Saxifragam foliorum internâ superficie pilosa: nullos tamen in Pimpinella, Sanguisorba, vel hortensi videas. Anne non foliis innatos: sed inter frangendum tractos villos, tenuissimáve & fermè Arachnea stamina innuit, qualia in Scabiosa animadvertas?

Saxifr. altera minor, Cæsalpini Cæsalp. vocat Saxifragiam alteram minorem, cauliculo constantem dodrantali: foliolis ab radice Pimpinellæ, sc. subrotundis & circumserratis, in simplici pediculo dispositis; ramis autem tenuiùs divisis, ut Sisonis: semine odoratiore & acriore priore [Saxifr. majore] nigriore & tenuiore: adeò ut cum Petroselino Macedonico congruere omni ex parte ipsi videatur, & magis quàm vulgare Petroselinum latifolium, de quo egimus.

Pimpinella saxifragia minor. Lugd. Lugd. p. 786. Pimpinella Saxifragia minor Dodonæi & Lobelij. Habet figuram Fuchsianæ similem. Dodonæi etiam & Lobelij icon Saxifragiam hirc. minimam potiùs exprimit, meo judicio, quàm minorem hanc. *An Eid. Dauci 3 genus Dalechampij?* An præterea eandem intelligit p. 717. per Dauci tertium genus Dalechampij in saxoso colle Gratianopoli imminente nascens, radice ex flavo candicante brevi & exili, festucis in summo villosâ: foliis prope radicem Coriandri similibus, in plantæ vertice ad tenuitatem fœniculaceorum gracilescentibus, caule Apij, flore candido: semine oblongo, Anethi æmulo, saporis acris, qualis in Cumino gustanti percipitur? Figura videtur respondere Saxifragiæ minori, verùm semina non sunt Anethi: Anetho simile & oblongum mihi contraria penè videntur. verùm ea contrarietas ex descriptione Dauci tertij Dioscoridis desumpta est.

Tab. Tragoselinum minus, Pimpinella minor, Klein Bibernell/Klein Stein Peterlin: à Medicis & pharmacopœis simpliciter Pimpinella vocata.

C. Bauh. phyt. Pimpinella 2. major altera, Pimpinellæ secunda species Trago, sine icone. Nos nondum percipimus cur dicatur sine icone, nec cur major. Icon Tragi nobis videtur demonstrare minorem Saxifragiam. Eadem etiam fuit opinio Gesneri. Apud Matth. Pimpinella minor; Daucus selinoides Cordi. In animadv. in Lugd. p. 36. Dauci 3. genus p. 717. Eadem est cum ea quam Pimpinellæ hircinæ nomine describit p. 787. Figura autem eo loci posita removenda: frustra duæ descriptiones unius plantæ. Item in animadv. p. 39. Pimpinella saxifraga minor Dodonæi & Lobelij p. 787 [Lugdunensis] Longè alia est figura Lobelij, quam Dodonæus postremâ editione habet. quare Lobelij assumenda tanquam melior. vel servanda Lugdunensis p. 717. quæ nomine Dauci 3. Dalechampij pingitur & describitur. Diximus nos ante Daucum selinoidem Cordi ab hac diversam nobis videri plantam. Pimpinellam etiam saxifragam minorem tam Lobelij, quàm Dodonæi lat. quoad figuram huc non referimus, sed ad minimam. Quare rectiùs in pin. Pimpinella saxifraga minor, Ger. Cauliculi & foliorum venæ, interdum purpurascunt: hæc fervore & acrimoniâ primum genus superat.

Columna pro Tragio pingit, de quo hæc scribit. Tragij nomen adepta est planta hæc, eò quòd, ut Dioscorides ait, folia Autumno hirci odorem emittunt. Differt autem à primo Tragio, nam illud non hirci virus olet. Tragij alterius descriptioni plantam à me propositam respondere demonstrabo: quæ radicem habet Raphano silvestri similem, vel Pastinacæ erraticæ, pede longam, minimum digitum crassitie æquantem, albam, raris fibris divisam: folia emittit petiolis ex adverso hærentia, quaterna, & in extremo unicum, Sideritidis secundæ Dioscoridis modo, Pimpinellæ vulgò nobis dictæ (ob cuius similitudinem, & hanc Pimpinellam hircinam vocant) rotundiora, atque magis & profundè divisa: sed si semine seras primùm bina emittit folia singulis petiolis hærentia, rotunda Coriandrinis similia, deinde bina singulis petiolis, & postremo quaterna, sibi ipsis adversantia, in quorum extremo unicum inest. Caules emittit tenues admodum, pedem & sesquipedem altos, binis ternísve geniculis interceptos, ex quibus folia admodum tenuia exeunt: in summo verò eorum umbellæ insunt floribus refertæ albis, quibus succedunt semina oblonga similia Aniso, sed minora multò; colore ad viridem tendentia, atque hirsuta. Floret Æstate, Autumni initio semina perfecta inveniuntur. Oritur in montib. saxis, & locis terrenis: in monte D. Mariæ Virginis appellato excelso & frigido frequens. Folia confricata virus olent hirci, sicut tota planta. Gustu acri atque τραγίζοντι, non solùm Autumni tempore, sed semper. Quare fieri potuit, ut Dioscorides, vel is à quo transcripsit, plantam hanc Octobri mense viderit, tunc enim hîc [Neapoli] sine umbellis, & caule corrupto invenitur, nova proferens folia, quo tempore magnam habere cum Scolopendrij foliis similitudinem conspicitur caule existens vidua: atque ita eo tempore tantùm folia naribus admovit, atque ignorans, an toto anno eundem remitteret odorem, tempus Autumni tantùm, quo ipse invenit, atque consideravit (ut in aliis multis, quæ sine caule, & sine flore descripsit) posteris tradidit. Eo enim tempore propter humoris abundantiam folia magis virus olent, sicuti in planta Androsemo verius putata, Siciliana dicta simili & congenere

nere [in Siciliana, & Siciliana alia minore fœtida] observatur, cujus folia quæ jam siccari incipiunt, non hirci virus, sed vini odorem remittere videntur. Obstaret plantæ huic aliquorum sententiâ forma foliorum, qua ndicūt non esse Scolopendrij foliis similem: quam sententiam ita rejiciendam duxi. Asplenum folio constat Polipodij divisurâ, quod est Filici simile Dioscoridis sententiâ: sed axioma est, quòd ea quæ uni datâ sunt similia, ad invicem similia esse dicuntur: ergo non sine ratione & similitudine necessaria, plantæ hujus folia sunt Asplenij foliis similia, cùm Filici Polipodium sit simile, atque idem Dioscorides Filici Sideritidem secundam, & Trichomanes comparat: quod utrinque folia ex adverso posita Lentis in similitudine habere ait. In Sideritide ait φύλλα ὅμοια τοῖς πτέρεως, quia sola divisura similia sunt: in Trichomane, τεχνωμανὲς, &c. ὅμοιον πτέρει, quia & foliorum substantiâ & divisurâ Filici est simile: ut & δ ὑποπτέρεως ὅμοια πτέρει, non φύλλα ὅμοια σκολοπενδρίῳ, ut hîc; quod tantùm de foliorum divisura est intelligendum, ut de S deritide secunda dicitur, quibus foliorum Filicis figuram repræsentat utrinque digestorum: longaque differentia est inter habere folia similia Scolopendrio, Scolopendrij sc. foliis, & similem esse Scolopendrio; quod ultimum de substantia & de forma totius plantæ intelligitur, ut dicitur de Dryopteride & Trichomane. Obstare dicunt aliqui, quod de Filice fœmina Dioscorides scripsit, φύλλα πτέριδι ὅμοια, & tamen substantia & foliorum divisura similis est Filici mari: ad quod respondere pro me Dioscoridem dico, & sic. Filix fœmina quamvis mari similis sit substantiâ & divisurâ foliorum, positum tamen foliorum valdè dissimilem habet, nam fœmina est ramosa, & non uno petiolo constat, ut Filix mas, sed pluribus alis; ideoque cùm plantæ maximè similitudine foliorum & divisurâ dignoscantur, majori notâ, quâ faciliùs dignosci poterat, descripsit: atque folia similia Filici habere ait, cùm plantæ habitu differret: ramorum sc. multitudine. Præterea Raphano similem radicem, nullam ex Filiceorum genere plantam habere adhuc compertum est, sed obliquam, ut Polypodium; reliquos verò capillares. Nec de floribus est dubitandum, ut aliqui dicunt, qui à Dioscoride tacentur, nam hoc fuit, quia eo tempore caule & floribus viduam plantam conspexit, quod multus plantis evenit, quorum flores non descripsit, & tamen illos habere certò scimus: aliquibus penè abstulit; illásque flore carere dixit atque hîc etiam oportebat, ut flores negarentur, scribere, & hanc flore carere, si flores non emitteret. At potiùs credendum est plantam hanc à notiore nota describere voluisse, ut facilius cognosci posset, à formâ & divisura foliorum, & ab hirci olentia. Quibus sic cognitis, jam videtur plantâ à me proposita [Saxifragia hircina minor] dubiis soluta Tragij nomen assequi debere, cujus Dioscorides meminit. Hæc Columna, qui plantam à nobis in præsenti delineatam, Tragium Dioscoridis credidit, cujus opinio non placet.

Schvvenkf. Pimpinella minor, Pimpinella simpliciter officinarum Lobelio: Petrifirdula, Saxifragia hircina, Tragoselinum minus, **Kleene Bibinell/ Bocks Peterlin.**

Saxifragiam minorem hircinam folio Sanguisorbæ observavi Genevæ florentem mense Majo; Basileæ Octobri, idque copiosè qua itur ad S. Iacobum, & inter portam cinericeam & lapideam dictam. item itinere versus Crenzach. Iuxta Castellum **Blumberg** / sive Florimont copiosè, florens & semen maturans Octobri. Veronæ in Theatro si rectè recordor. Montbelgardi frequentem circa urbem in colle versus patibulum. Schvv. asperis & saxosis montium delectatur locis.

Sapor manifestè arguit acriorem & validiorem majore Pimpinellâ habere efficaciam. Calefacit & siccat 3. ordine. Vsus ejus frequens ad sudores eliciendos, tormina ventris, calculum & menstruorum retentionem. Ictericis, hydropicis, & ijs qui angustiam præcordiorum ex scabie repercussa sentiunt, eximium præsidium: Schvvenkf. *Vires & usus.*

SAXIFRAGIA HIRCINA minima, Pimpinella crispa Tragi.

AN SAXIFRAGÆ species minima.



Radice, caule, flore, semine, odore, & sapore planè similis est iam dictæ, uno hoc nomine ab eadem differens, quod foliola habet minutissimè dissecta ac serrata, ita quidē ut à Caro discerni ac Pimpinella esse vix credi possit, nisi gustatâ radice. *Descr.* *Discrepat folio à præcedente.*

Est hæc Pimpinella 3. itémque Pimpinellæ crispum genus Trago. l. 1. c. 156. Vocat hoc idem l. 2. c. 120. Seseli 3. inter descriptiones; 4. inter nomenclaturas, ac etiam Seseli Creticum verum, quod aliàs teste Diosc. et de Τορδύλιον, τορδύλον, vel ut habet Ægineta Gordylon vocari refert. *Pimpinella crispa Tragi.* *Seseli eid.*

Gesnerus apud Cordum in hist. l. 2. c. 122. quærit an hæc Pimpinellæ (minimæ illius Saxifragiæ) Tragi tertia & minima species, sit Daucus Cyanopus Cordi, quē à cæruleo radicis liquore sic cognominare ait. Nos Daucum cyanopum Cordi (quia quis sit is, nobis nondum constat, licèt Gesnerus suspicatus sit, esse Pimpinellam 3. Tragi) suo capite descripsimus, donec quid melius nobis innotescat. *An Daucus Cyanopus Cordi?*

A Dod. gall. appellatur Saxifragia parva altera, Saxifragia 3. quibusdam Dauci species existimata. In fol. lat. Saxifragia parva, quoad iconem. Miramur Dodonæum olim scripsisse duas minores valdè vulgares in Belgio conspici, nunc autem unius meminisse, quasi de incognitis sententiam tulerit. Stirpium peritis considerandum relinquimus an duæ sint minores Saxifragiæ specie differentes, vel an sit variatio quædam ratione loci & temporis. *Saxifragia parva Dod.* *Dodon. taxatur.*

Iconem eandem habet Lobelius, cui in Obs. p. 411. hunc titulum apposuit. Bipinella saxifragia hircina minor Adv. p. 321. Thalictrum Rondeletij: Natrix Plinij Guillandini & Anguillaræ. Item: Minor Saxifragia foliis rotundioribus Pimpinellæ proximis in agro Britanno & Belgio. Icon quidem hæc Lobelij respondet descriptioni Pimpinellæ minimæ Tragi, sed non Lobelij in Adversariis. Et quæ dicit de foliis rotundioribus conveniunt descriptioni Saxifragiæ minoris in Adv. & cum Tragi Pimpinella altera, quæ est minor nostras. *Bipinella hirc. minor. Lob.* *Thalictrum Rondeletij.* *Natrix Plinij Guill. & Ang.* *Animadversio in Lobelium.*

Saxifr. Pimpinella germ. minor Clusii.

Dodonæi & Lobelij figuram pictam quoque dat Clusius in hist. quam sic inscripsit: Saxifragia Pimpinella germanica minor, Saxifragiæ autem vulgaris à Germ. Pimpinellæ nominatæ varias inveniri differentias foliorum formâ inter se discrepantes, præsertim in minore, autor est idem Clusius (etiam in pann.) qui ait eam interdum folia singula laciniata habere, aut angustioribus & oblongis incisuris divisa; aliquando folia Petroselini.

Differentia varia.

Pimpinella crispa sive petræa Tab. Tragosel. petræum.

Tab. dicitur Pimpinella 3. crispa sive petræa. Tragoselinum petræum, Stein Bibernell/ Stein Peterlein/ Maur Peterlen / & Krauß Bibernel. Is hanc radicibus, caulibus, floribus, seminibus, odore & sapore cum Trago secundæ similem ait, sed hanc acriorem & inter omnes Pimpinellas acerrimam pronunciat: foliis interim tenuissimè sectis & pulchrè crispis, ut ferè Petroselini crispi.

Saxifr. parva Diosc. *Pimp. minor C.B.*

Schvvenkf. Pimpinella minor crispa: Pimpinella petræa seu saxatilis: Saxifragia parva Dioscoridis; KrausPe Bibinell / Stein Bibinell. B phyt. Pimpinella 4. minor. E d. pin. Pimpinella 4. saxifraga minor: Pimpinella minor, Fuchs. Turn. Cam. ep. Pimpinella saxifraga minor, Lugd. Cam. Pimpinella nostras communis minor, Thal. Bipinella, Saxifraga hircina, Adv. Saxifragia 2. Cæs. Saxifraga hircina minor, Gesn. h. & Cam. Daucus selinoides, Cord. hist. Tragium Dioscoridis, Col.

Locus.

Provenit plerumque iis locis, quibus minor, in saxosis videlicet montibus, præcipuè in rupium fissuris, in veteribus muris & ruderibus, quibus radix ita inhæret, vt nunquam integra evelli possit. Sic evulsisse eam longitudinis cubiti & semis, nec tamen integram, testatus est Tabernomontanus. Schvv. petrosis & arenosis delectatur.

Iisdem cum priore pollet viribus, eodem Schvv. authore.

PIMPINELLA SAXIFRAGA tenuifolia.

EX radice oblonga, caulis viridis, lævis, striatus, geniculatus, statim ad radicem in ramos, & hi in tenues alas divisus, exurgit: folia habet in tenues primùm, dein penè capillaceas partes divisa: flosculi exigui, pauci albicantes, in parva umbella: semen non vidit autor C. Bauhinus, qui copiosè ad lacum Genevensem provenire scribit. Vocat in pin. Pimpinellam 5. Saxifragam tenuifoliam.

VIRES ET USUS IN GENERE.

Temperamentum Pimpinellæ saxifr. siccata radix Piperis loco conditur.

Traditis ita Saxifragiæ differentiis, reliquum est, ut vires & usum adscribamus. Pimpinella, inquit Tragus, calculo comminuendo & expellendo accommodatissima est, temperamento calidior omnibus Apij generibus. Radix siccata loco Piperis in cibo usurpari posset, nam gustu & viribus ita Piperi respondet, ut Piper germanicum non ineptè dici possit. Et meo certè judicio utilior ac salubrior est omni Pipere, quod ego experientiâ longâ didici. Herba Pimpinellæ radix & semen, Petroselini facultatibus pollent, sed in expellendo, ac sedando dolore efficacioribus multò. E radicibus pastilli confici possunt, stomacho frigidâ intemperie, crassisque ac viscosis humoribus laboranti, passioni etiam colicæ & matrici, quàm utilissimi. Radix quacunque ratione sumatur, sive in pulverem redacta, sive in potionibus, aut ecligmatis adversus omne venenum facit unicè, dolorem intestinorum lenit, calculis renum prodest, menses ciet: & si quæ alia per urinam evocanda sunt. Hæc omnia de semine quoque intelligenda sunt. Nam & Norimbergenses seplasiarij saccharo hoc semen, quemadmodum Fœniculum & Anisum, condiunt. Aqua distillata easdem planè facultates obtinet, diebus aliquot continuis mensurâ trium, aut quatuor cochlearium pota. Castoreum in aqua Pimpinellæ decoctum, ac potum, spasmo laborantibus auxiliatur. Tradunt nonnulli [hæc de Sanguisorba potiùs dixerim] vulnerariam esse herbam Pimpinellam, capitisque maximè vulnera quamprimùm glutinare, si succus herbæ expressus instilletur vulneri. Id verò Pimpinellam præstare galli gallinacei mortales primùm docuerunt. Nam cranio illorum subulâ perforato ita tamen ne cerebrum læderetur succum herbæ instillabant, ac herbam ipsam tusam foris imponebant, quo facto intra paucos dies sanatum est vulnus, unde conjecturâ factâ, capitis vulneribus eam herbam imprimis conducere creditum est. Aquâ Pimpinellæ si per aliquot dies facies abluatur, ea maculas ejus detergit, eamq; claram reddit. Atque hæc à Trago de Pimpinellæ saxifragiæ facultatibus perhibentur. Quum autem acrimoniam non exiguam in gustu præ se ferat, haud dubiè in secundo ordine calida & sicca erit: imò secundum calefaciendi ordinem excedere credidit Fuchsius, & ad tertium ferè accedere. Pimpinellæ succus bibitur contra serpentium ictus. E vino pota calculos terit. Stranguriam etiam decocta levat. Succus ejus potus omne venenum discutit. Et hæ sunt Facultates, quas illi antiquus herbarius, teste Fuchsio, tribuit. Alij tradunt succum ejusdem faciei maculas detergere posse. Est autem radicis Pimpinellæ tum usus præcipuus, quum sævientis populatim pestilentiæ contagia arcere conamur: unicè enim venenis adversatur, & corpora ab hac lue vindicat, ut adfirmant, si tantùm in ore teneatur. Quod certè non potest ea, quam hodie Sanguisorbam vocant, herba. Quare mirum in modum errant, qui hanc cum ea confundunt. Matthiolus ait radicem, ceu in qua vis tota consistat, excalfacere, siccaréque ordine secundo completo, aut tertio incipiente, aperire, provocare, attenuare, digerere, atque incidere: Gattinaria & Pandectarius commendant contra phthisin sequens experimentum. Recipe Pimpinellam minutissimè tritam, ex qua & saccharo Rosato fac Electuarium, de quo singulis diebus ægroto propinabis, ac insuper Vnc. octo aquæ ejusdem Pimpinellæ, quæ tamen annum non excesserit. Mulieres quibus menstrua retardantur bis quotidie, manè sc. & vesperi in ingressu lecti bibant mediocrem haustum de hujus aqua, in quem Croci modicum sicut & sacchari imponant, & menstrua movebuntur. Fracastorius l. 3. de morb. contag. extollit syrupum Pimpinellæ in febribus malignis, ut sunt in quibus petechiæ apparent. Radix pulverizata utiliter propinatur cum vino, cerevisia, aut aqua contra quosvis casus & contusiones. Dodonæus Saxifragiæ semen ac radicem vehementer & tertio ordine excalfaciens ac resiccans ait, & partium unà tenuium. Vtramque urinas movere, stranguriæ ac ischuriæ mederi, calculos cohærentes dissolvere ac expellere, præsertim si in balneo horum pulvis aut decoctum propinetur: movere easdem menses, ac secundas pellere: jocinoris lienisque obstructiones aperire: ventriculi cruditates emendare: tormina coliqúe dolores sedare: flatus discutere. Radicem commanducatam dentium dolores sedare, & multam ex ore pituitam elicere. Non secus porrò ac Eringij radicem condiri refert Lobelius, ad juvandam concoctionem ventriculi & viscerum. Colicis affectibus, diuturnæ febri, convulsis, comitialibus, & à serpente demorsis auxiliari, fœtusque mortuos pellere. Potam ex aceto magnæ commendationis ad pestiferos morbos esse: nomis & ulceribus sordidis succum & folia commodè illiniri. Palmerius tandem de morsu canis rabidi affirmat Pimpinellam ad præcavendam hydrophobiam

Anodinum. Pastilli. *Radix adversum venena utilis. Calculus renum.* *Semen saccharatum* *Aqua.*

Tra... ism. *Gal... naci... rem* *Fac... det.* *Tem... Fuc.* *Str... Sa... Gerj... nem.* *Err... rum. Tem... Mat.* *Phth.* *Mes... retc.* *Syr... febri... malig.* *Casu... contr.* *Tem... dom. Ischu.* *Sem... obstr... nes. Torm. Dolor.* *Colic... bres... turna* *Fætu... tus. Vlcer... dida.*

drophobiam tantam vim obtinere, ut quicunque eam aliquot diluculis vel in acetariis, vel alio quovis modo apparatam comederit, nihil inde incommodi sentire possit. Io. Bokelius lib. de pest c. 17. parium virium cum Angelica & Zedoaria radicem Pimpinellæ esse concludit. Sed ego mihi vix persuadere possum hircini odoris & acerrimi saporis Pimpinellam parium esse virium cum grati & aromatici odoris Angelica & Zedoaria: nunquam vidi imponi ejus folia in vinum, ut gratum odorem & saporem acquirat, utidem censet, sed ut utile tempore infecti aëris efficiatur. Et in hunc finem etiam saccharo conditur, vt gratiam adipiscatur, ac manè jejuno ventriculo faciliùs masticetur & assumatur, non solùm pesti efficaciter resistens, sed & asthmaticis & calculosis utilissima. Cur etiam Saxonia de plica cap. 59. in sua aqua ad pestifera, quæ potissimùm constat frigidis & temperatis assumat Pimpinellam germanicam, fervidam & fœtidam, nescio: meliùs placeret Pimpinella gallica sive italica, quæ dicitur Sanguisorba, cujus folia grati sunt odoris & saporis. Pimpinellam germanicam, Saxifragiam dictam, non solùm formâ (umbella sc.) verùm etiam facultatibus, à Pimpinella italica seu gallica. Sanguisorba cognominata, his differre ostendit Gesnerus. Quæ à Germanis vulgo Pimpinella dicitur, ab Italis rectè Saxifraga hircina vocatur. Pimpinella autem vera alia est, Sanguisorba nimirum Fucsij, cui à Peponis seu Cucumeris odore nomen inditum puto (inquit ille 3. epist. ad Cor. Holz.) M autem literam ante P, recentiores indocti sæpè ponunt, & Græci hodie præsertim: quare pro Peponella, Pimpinella ab indoctis vocata est. Vtraque autem vires adversus pestilentiam habere videtur non vulgares. Posterior enim Tormentillæ & Pentaphylli facultatibus insignis est. siccat, adstringit, roborat & refrigerat modicè. Prior autem (h. e. Saxifragia hircina) calida est in tertio gradu, sicca in secundo, meo quidem judicio, minimè astrictoria, tenuium partium, incidens & aperiens, diuretica admodum, & calculos vel arenas potiùs propellens. In receptis latinè scriptis pro Pimpinella, eam quæ propriè sic vocatur, ponerem. In germanicis verò, vel è germanico sermone translatis, Saxifragem hircinam (i. e. Pimpinellam à Germ. falsò sic dictam) ponerem, ut in Electuarij etiam de ovo compositione, si fortè in descriptione vestra ingreditur. Audivisti fortè rhythmum illum è cœlo, sc. delapsum:

Nemmend Bibernell/
So gnäsend Ir schnell.

Vbi omninò Saxifragia hircina intelligitur. Verba verò germanica sic sonant. Accipitote Pimpinellam & confestim sanabimini. Vulneribus maximè utilem esse prodidit Chaba rex, Attilæ regis minor filius ex Honorij Cæsaris filia, qui post parentis mortem (cùm universum regnum Hungariæ intestino bello concuteretur, atque acre prælium commissum esset, quòd inter se dissentirent, cuinam filiorum Attilæ regnum cedere deberet, eoque prælio omnes Hungari occubuissent) solus superstes remansisse fertur cum 15000. virorum, & illis quidem omnibus vulneratis, quos hâc herbâ curasse dicitur, unde factum est, ut postea Pimpinella germanica, Saxifraga dicta, ab eo apud Hungaros, *Chaba ire*, h. e. Chabæ emplastrum appellationem sumpserit. Supersunt paucis referenda, quæ particulatim de usu & viribus scriptis mandavit Tabernomontanus. Amarus & acriter calidus sapor Pimpinellæ satis indicat, eam calidæ & siccæ naturæ esse; prætereàque vim habere attenuandi, detergendi, & aperiendi. Est autem Tragoselinum majus calidum & siccum in principio tertij gradûs; minus verò, ac etiam petræum [Saxifragia major, minor, ac minima] calidum & siccum in tertio gradu. Herba radix & semen loco Petroselini Macedonici in compositiones medicamentorum admitti possunt, præsertim autem minora duo, quorum petræum [Saxifr. minima] præstantius est, ideoque præ aliis eligi debet. Pimpinella viridis & tenera in acetaria venit, quæ stomacho appetitum pristinum restituit, & quasvis ejus viscosas humid tates consumit. Radix pulverizata, & drachmæ pondere pota in vino, excalfacit thoracem, tussim frigidam levat, ac excreationes juvat. Pimpinella unà cum radicibus & herba mense Majo colligenda est, contundenda atque in balneo Mariæ distillanda, & conservanda per annum. Calculos expellit: renes mundificat: menses ciet: pestilentiæ medetur, &c. De vino è Pimpinella, mulsa & succo exsiccato, itemque e tracto, extractionis syrupo, radicibus & seminibus saccharo incrassatis, tabulis, seminis oleo expresso, ceu & stillatitio, atque sale, plura ex eo adscribere supersedemus, tum quia ingratiora nobis credũtur, tum quia & rariora sunt, nec in officinis communiter parari soleant. De Saxifragiæ viribus, Tragij nomine hæc prodidit Columna. Recentiores negant Tragium nostrum dysentericis opitulari; tantúmque agnoscunt, ad calculos frangendos aptum esse, & urinas eliciendas, atque ob id contrarium potiùs dysentericis judicant, ad quos tamen Dioscorides Tragium commendat. Sed si consideretur plantæ substantia & qualitas, gustu percipietur acrimoniam quandam habere cum quadam odoris gravitate, & adstrictione non carere, qua dysenteriam prohibere poterit, præsertim si viscerum imbecillitate proveniat (multæ namque sunt causæ) corroborans jecur, & infirmas partes, per urinam evacuans, & siccans, diverténsque humorem, adstringere fluxionem. Quam facultatem etsi recentiores non sint experti: Galenus non denegat, atque propter adstrictionem, quam habere Tragium ait, posse dysenteriam, & similes fluxiones sistere. Et sic calidæ facultatis poterit incidere, & abstergere, calculos minuere, & urinas movere; siccantis & adstringentis, dysenteriam & alias fluxiones à contraria causa effectas emendare. Quorum exempla non pauca apud Dioscoridem & Galenum extant, ut eadem calculos frangant, & menses moveant, eadémque dysenteriam & diarrhæam sistant propter adstringentem facultatem, calidæ vi mixtam. Sed hæc Medicis sunt relinquenda. De Dauco selinoide (quem ad Saxifragiam mediam referimus, vel etiam ad majorem) hæc scribit Cordus. Radix, inquit, gustu acris & fervida est, quæ si diutiùs, cùm recens adhuc est, attrectetur, manúsque ad os & nares feratur, eas partes, quibus admotæ sunt manus, leviter exulcerat: idem efficit decoctæ sapor & halitus: insuper etiam capitis gravedinem attractoriâ vi, quam efficacem habet, facit: odorem spirat similiter acrem: semen utraque facultate radici respondet.

SANGVISORBA MINOR.

Cap. XLIX.

Radice longâ, fuscâ [Matth. lignosâ, subrufescente, & adstringentis gustûs] cum amarore aliquo adstringente, tenui, ex pluribus in unam coëuntibus compositâ nititur, ex qua caules attolluntur pedales & cubitales, spadicei, angulosi, in quibus capitula glomerata, pluribus flosculis cõfertim congestis, quorum singuli, ubi quaterna foliola, extra purpurascentia, intus virescentia explicaverint, stamina numerosa ostentant, nunc lutea, nunc purpurantia, breviora aliâs, aliàs muscoso barbitio, vnciali



circiter dependentia [Matth. capitula squammosa, subpuniceo colore] in iis deinde semen.

Folia [Matth. ab una radice numerosa, complura ab uno tenui pediculo utrinque prodeuntia, humi jacentia] Melonis odore, saporéque cũ adstrictione, pinnatim disposita in pediculo tenui, rubescente, hirsuto, exigua, subrotunda, circũquaq; profundè serrata, supinâ parte atrovirentia, pronâ glauca.

Cur Sanguisorba inter umbelliferas reponatur.

Nos hanc Sanguisorbam, sicuti & sequentem non umbelliferam, hîc reponimus post Saxifragiam hircinam, quia uti illa à Germanis Pimpinella vocatur, ita hæc Gallis & Italis, ceu jam aliquoties monuimus, etiam Pimpinella nominatur, maximâ æquivocatione, unde insignes errores oboriuntur.

Affinitas exigua cum Sanguisorba.

Quanquam autem forma radicis, foliorum, & caulium in herba, quam modò describendam sumpsimus, Pimpinellæ quadantenus respondeat, tamẽ si & odorem & gustum spectes, plus illa cum recenti glande, quàm Pimpinella affinitatis habere certò cognoscitur. His addit Tragus quòd folia hujus ad cæsium quodammodo inclinant colorem, ac molliora, teneriorâque sunt quàm Pimpinellæ. Quòd caules habet purpurasceutes, læves ac tenues, veluti culmus, modicáque lanugine hirsutos, qui non umbellis, uti in aliis Apiorum generibus videre est, conspicui sunt, sed potiùs gerunt in fastigio capitella rotunda, foraminulenta, ut ea ratione rudimentum favi satis exprimant.

Sanguisorba minor.

Fuch. Sanguisorbam minorem foliis minoribus, cauliculis autem majoribus esse tradit, quàm majorem. An autem hæc à Fuchsio ritè observata sint, judicent Botanici. Is enim jejunè has duas plantas describit & distinguit.

Antiquis inaicta Bipinella nomen unde adepta.

Antiquis porrò, referente Lobelio, putantur indictæ omnes Bipinellæ differentiæ, idque recens nominis adeptæ à foliorum binis ordinibus pinnatim, plumatim, tarsive effigie digestis: cujusmodi Filipendulæ. Harum autem minima, frequentissima ruri & domi notissima est pedem aut cubitum alta, exili radice, exiguis Pentaphylli, sed numerosis & teneristurionibus, oleraceis multis foliolis, æquis spatiolis Chamedri vel Eufrasiæ similibus, ambitu crenatis, & binis ex adverso positis: summis in caulibus rotundi flosculorum glomeruli muscosi, interdum punicei ex candido, interdum subfulvi in sunt, qui floribus elapsis Adonidis, vel Mori fructum exprimunt.

Saxifraga Quinti, Marcello. Pampinula.

Cæterùm, hujus videtur meminisse Hermol. coroll. 625. his verbis. Quinti Saxifraga eadem est, aut proxima ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam vulneribus injecta ferrum & spicula facilè ac citra sensum doloris exigit. folio parvo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi soleat parata oleo, sale, aceto, surculis ab eadem radice pluribus, atque densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. quibusdam locis vermiculus eruitur, sericis tingendis idoneus, &c. Vide H.n.g.lib.7.de Cocco radicum.

Hermo... tatur.

Videtur autem Hermolaus non novisse discrimen inter Saxifragam & Sanguisorbam: nos intelligere non possumus, quomodo herba insigniter adstringens spicula extrahere possit: ea etiam opinio displicuit Fuchsio.

Ruel... contra...

Dum Ruellius aliorum scripta, ut Hermolai, pro suis venditat, sibi contradicit, confundítque plantas, ut ex modò allegandis locis patebit. Elatine pampinaria (inquit l.2.c.336.) si alia est ab ea, quam nostrates Galli Pimpinellam, aut potiùs Pampinulam dicunt, germanum certè genus illi fuerit. Enimvero Pampinulæ folia latè crenantur, thyrsuli quòque flosculis micant, ex cæsio candicantibus, in queis nascuntur capitella rufescentibus punctis maculata. Nonnullis Bipennula & ruri Sanguisorba dicitur, &c. Idem l.3.c.94. Non sunt audiendi, qui Pimpinellam vulgò dictam esse existimant Elatinem, cùm etiam natales situs adversentur: nam in pratis incultis, nec usquam subacto Solo nascitur; imò potiùs horret sativa, nec ramulis exit à radice foliosis. Est autem folio piloso, latè crenato, exili, in rotundum oblongo. thyrsuli foliis emicant ex cæsio candicantibus, &c.

Elatine pimpin... Elatine... est.

Teucr... Diosc... Brass...

Brassavol. in exam. simpl. Teucrium Dioscorides facit, negans, & meritò, esse Thryallidem. Ejus verba hæc sunt. Pimpinellam apud antiquos nunquam inveni. Hermol. lib. 4. sui coroll, cap. de Saxifraga eam mirè describit, quæ hydropicis multùm valeat. est valdè similis Saxifragæ, unde carmen:

Pimpinella pilos Saxifraga non habet ullos.

Thry... Gaz...

Gaza Theophrasti interpres per Thryallidem, Bipinellam interpretatur, si autem per Bibinellam hanc intelligit, quam Pimpinellam Ferrariæ dicimus, in acetariis gratam, longè errat. Nam constat Thryallidem herbam, Pimpinellam non esse: semina in morem Mori rubi facit, dicitur etiam Pampinula, Bipenula, & à rusticis Patavinis Sanguisorba, à Ger. Bibernell. Si Thryallidem conferamus, ut Dioscorides pingit in Phlomide, nullam habere Pimpinellam cum Phlomide similitudinem statim constabit. Verùm si Theodorus hoc nomen Bibinella Thryallidi tribuerit, ut linguam latinam ampliaret, encomio dignus est. At ex altera parte arguendus, qui inepta nomina sequatur, cùm apud nos id nomen Thryallis in usu sit, ut apud Plinium constat virum Latinum, ideò non est opus in herbis ita temerè nomina immutare. Idem: Pimpinellam suspicor Dioscoridis Teucrium esse, & figura illi satis affinis est, imò vires quoniam lienosis & venenatis succurrit. Hæc ille. Nos Thryallidem Theophrasti, quam Gaza Bibinellam interpretatur, diversam existimamus à Dioscoridis Thryallide, sive Phlomide, aut Verbasco, cui non spica Plantaginis, qualem requirit Theophrastus. Nolimus etiam dicere Pimpinellam, sive Sanguisorbam esse Thryallidem Theophrasti: Teucrium, quod à Neotericis, ut Fuchsio, Cordo in Diosc. Matthiolo, Dod. gall. Lac. Lon. Lob. Cæs. & Castore, itémque aliis, proponitur, meliùs convenit cum Dioscorideo, quàm nostra Sanguisorba.

Gaz... rer.

Thry... Theo... nomu...

Agric... fus...

Pimpinellam Germanorum sive Saxifragiam, cum Italorum Pimpinella hac, sive Sanguisorba nobis videtur confundere Agricola: dicens: Brassavolo Thryallis non est Pimpinella, sicut Gaza in Theoph. vertit: Pimpinellam quidam Pampinulam, Bipenulam & Sanguisorbam vocat. Idem alio loco, Teucrium Pimpinella est. Idem rursus, Pimpinellæ nomenclaturam vide in dictione Teucrii: Manardus Saxifragiis connumerat, calculos enim comminuit, urinam supressam ciet, stranguriam solvit, & venena peste infectorum arcet à corde.

Pimp... Ital...

Quodnam genuinum Pimpinellæ hujus Italicæ (quod Pimpinellæ Italicæ primum genus vocat) & sequentis,

ſequentis, nomen ſit, ſcire nondum potui, inquit Tragus. In agro VVormatienſi & Spirenſi, Hergots Bärtlein/ h.e. Barbulam DEI, illas vulgò nũcupant, fortaſſis à ſpadiceo colore. Ego in ea aliquando etiam ſententia, cùm Pimpinellæ ſimilis ſit, ad Apia referri poſſe, verùm multa ſunt, quæ repugnant. Nec deſunt, qui dicant eam eſſe veram Italicam, ſeu hortenſem Pimpinellam, qui mihi certè neutiquam ſatisfaciunt, neque enim illorum ſententiam probare poſſum. Hæc Tragus. Cur autem illorum improbet ſententiam, qui Pimpinellam hanc Italorum eſſe cenſent, rationem non habet. Quandoquidem planta, de qua hîc agimus, à multis in Italia & Gallia excolitur nomine Pimpinellæ.

Quum porrò ignoraret Fuchſius, quo nomine ſtirpem hanc veteres Græci & Latini (ſi modò iis cognita fuit) appellarint, maluit quidem vulgari uti nomenclaturâ, donec aliud certiùs nomen inveniatur. Interea tamen Elatinen eſſe judicaret, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nunc quũ neq; puſilla, neq; piloſa, neq; rotunda; ſed mucronata eſſe videantur, certi ſtatuere nihil poteſt. Sanguiſorbam verò dictam eſſe ait hanc herbam, non quòd vulneribus injecta ferrum & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris (ut habet Hermol. & ex eo Ruell.) exigat, ut nonnulli arbitrentur: idipſum enim non poſſe, mirificam, quæ illi ineſt, adſtringendi facultatem abundè oſtendere: ſed potiùs quòd ei in ſiſtendo ſanguine, undecunque emanarit, mira admodum inſit efficacia, adeò ut huncipſum quaſi abſorbere videatur. Erroris autem hujus nullam aliam cauſam eſſe, niſi quòd hanc ſtirpem multi cum ea, quæ hodie Pimpinella Germanis vocatur, confundant: quæ certè propter caliditatem, quam obtinet haud exiguam, quandam etiam trahendi facultatem habere videtur, adeò ut infixa corpori extrahere facilè queat. Quòd verò cum Pimpinella confuderint non alio factum eſt nomine, quàm quòd hujus folia proximè ad Pimpinellæ folia (quæ itidem ut hæc ſerrata ſunt) accedere videntur. Sed hæc confuſio non caret errore. Germanis hæc herba Kolbles kraut/ à capitellis, quæ ruffeſcentibus punctis maculata ſunt, dicitur: Quibuſdam etiam à ſiſtendo ſanguine, Blutkraut. Bona pars Gallorum *Pimpinelle* eam vocat.

Si Corn. in Dioſc. l.4.c.123. per Kleine Bibernell/ Pimpinellam minorem, quam quoſdam herbarum peritos hodie Polygalon eſſe velle ſcribit, Sanguiſorbam intelligit, nobis erronea eorum opinio videtur.

Sideritidem alteram, Pimpinellam in Italia dici, totam Græciam dictitare prodit Guiland. in Theone. Chios, Rhodios, Peloponenſes, Corcyrenſes, cæteros Pimpinellam, hodie Sideritidem nominare. Sed ſe neſcire fatetur quod monſtrum, magnus ille Amati peccatorum expiator, pro Sideritide afferat.

Cordus apud Dioſc. Pimpinellam hanc Italorum, quam germ. Blutströpfflein/ h.e. Guttulam ſanguinis appellat, rectè à Pimpinellis Germaniæ diverſam ait. Hujus etiam duas eſſe ſpecies tradit, unam purpureo, alteram pallido, cùm floret, capitulo. Idem in Diſpenſ. ad unguent. Mart. mag. Nicol. Alex. notat eo loci Pimpinellam non ſignificare germanicam, h.e. Saxifragiam, ſed Italorum, Sanguiſorbam dictam, cuj radicem tribuit rubram, Tormentillæ ſapore. Naſci in pratis unam ejus ſpeciem, alteram in montibus: Italos acetariis miſcere, habereq; Cucumeris odorem. A Cordo circa Pimpinellam in dicto Vnguento diſſentit Fuchſius, qui Nic. Myrepſum non Italicam, ſed Germanicam intelligere contendit, quòd hujus facultas in præſenti unguento acris potiùs, quàm alterius adſtrictoria requiratur.

Fuchſium autem oppugnat Coldembergius his verbis: Fuchſius per Pimpinellam in Vng. martiato non Sanguiſorbam Germanis vocatam, cùm Cordo hîc intelligendam eſſe vult: idque ea propter, quòd adſtrictoriâ ſuâ facultate huic medicamento malè convenire exiſtimet, quaſi verò nihil unguentum hoc præterea recipiat, quod adſtringat atque etiam refrigeret. Cùm Italiæ multò priùs quàm Germaniæ unguentum iſtud innotuerit, Pimpinellam Italorum hîc intelligendam eſſe cenſeo. *Vtraque admittitur.* Adolph. Occo contra utramque admittit, non ſine errore, nihil certi concludens, nec differentiam inter has fortaſſis agnoſcens.

Quomodo apud Græcos, aut Latinos ſit appellata Pimpinella, inter autores non convenit, id quod partim ex dictis conſtat & partim ex mox dicendis patebit. Ruellius enim loco ſupra citato Elatines pampinariæ, Cronemburgo etiam referente; *Cronẽburg.* germanum genus conſtituit: Braſſavolus Dioſcoridis Teucrium ſuſpicatur: Sunt qui Tragium contendant, quàm autem verè, judicent, quibus eſt exacta *Lapſus quorundam.* rerum notitia: Falluntur qui cum Sanguiſorba, Onochelon vel Alcibiadion conjungũt. Tragus inter Apij genera Dioſcoridis, jure maximo numerat, peculiariterque Petroſelinum in Macedonia naſcens, ſive Apium ſaxatile, ſive Petrapium judicat, cui Cronemburgius (cujus verbâ hîc recitamus) acquieſcit.

Meminit hujus Apollo Rad.1. in Elect. ad peſtem, *Apollo.* nomine B'pinellæ, quam teſtatur corruptè Pimpi- *Solbaſtrella.* nellam, quibuſdam Solbaſtrellam, aliis autem Sanguiſorbam dici: perbellè pingi ab Hermol. 4. ſui Coroll. cap. de Saxifrago, cujus ſpeciem aliqui conjecerint, hanc tamen depilem eſſe; illam verò nequaquam: quumque Dioſcoridis Teucrio aliquantulum alludat, idem eſſe ſuſpicari, alios Elatinem, quamvis reverâ vel antiquioribus incomperta extiterit, vel Sydetitis altera Dioſcoridis ſit, de qua l.4. etſi Matthiolus à Luca Ghino, obrepticiam plan- *Matth. carpitur.* tam ſibi tranſmiſſam, latino volumini appingat: Bipinellæ tamen meminiſſe Theophraſtum 7. hiſt. c.10. in jugis Crepacorianis.

De hac loquuti ſunt Monachi in Meſ. diſt.11. cenſ. *Monach in Meſ. Pampinulla.* 382. de miſtura ad vulnera ſananda. Pimpinella, ſive Pampinulla, aiunt, herba eſt ita ferè cunctis viventibus notiſſima, ſicut & priſcis fuit incognita. Abundè recentiores de ipſa tractarunt: tamen nullus ipſorum valuit apud quempiam priſcorum invenire. Vnde quaſi omnes tenent hanc cum aliis pluribus veteribus fuiſſe incognitam. Quod quidem valdè mirandum eſt. Neque nos etiam hucuſque potuimus ipſam apud aliquem antiquorum capitulare. Sed omiſſis aliorum omnium judiciis, nos putamus vel ipſam propriè Saxifragiam, vel ſpeciem ejus eſſe. *Saxifragia* Nam & in ſaxoſis libenter creſcit, & ad calculos in veſica frangendos valdè efficax eſt, ut pluries experti ſumus. etenim cùm plures ſint Saxifragiæ ſpecies, inter eas non eſt abſonum & Pimpinellam connumerare. A nonnullis etiam Sanguiſorba appellatur. Et à Pandectario in litera F, Fillum Indicum, Pimpinella interpretatur. Fuchſius inter Sanguiſorbam & *Fillum Indicum.* Pimpinellam fecit differentiam, & utramque duplicem pinxit. Hæc illi viri reverendi, qui ſi diſcrimen inter Pimpinellas Italicas & Germanicas noverunt, *Monachi culpantur.* cur non demonſtrarunt, quam Pimpinellam intellexerint. Pimpinellam Italicam nunquam crediderim dici poſſe Saxifragiam; multò minùs calculos frangere in veſica, quicquid jactitent ſalacem ſuam experientiam, & quod majus eſt, tantùm abeſt ut adſtringentem Sanguiſorbam frangere calculos veſicæ credam, quia firmiter mihi perſuadeo nullo medicamento poſſe frangi quod hactenus obſervare potuerim.

nofo, quodammodo Melonis: nec minùs in acetariis expetitur: ex oleo namque fale & aceto à Belgis, Anglis, Gallis & Italis non infuaviter editur minor, quibus ad hilaritatem facere creditur. Peramica porrò vifceribus, hepati, cordi, & præfertim fpiritibus perhibetur: magnæ commendationis etiam ad peftilentes morbos, ut cujus fucco etiam abigantur febres exitiales. Aftrictoria vi & exficcante pollet, citra mordacem vellicationem: eóque internis & externis fanguinis eruptionibus opitulatur. Fernel. 4. m. m. 5. Pimpinellam ad virulentarum beftiarum ictus commendat. Lib. autem 5. cap. 20. calidam ficcámque ordine fecŭdo, abfterfionis, adftrictionifq; participem ait, ac tabidis aptiffimam; cruentas excreationes fiftere, fordidas ac purulentas expurgare, ulcara detergere, mirificè ficcare, & agglutinare. His addit cap. 25. ex vino potam calculos terere, & ftranguriam decoctam juvare. Libro 6. cap. 13. hæc habet. Pimpinellæ folia tufa aut etiam cocta, fi apertam venam attingant, protinus fanguinem fiftunt, quod & radix luculentiùs efficit: eadem quovis modo fumpta fanguinis vomitiones excreationéfque fupprimunt: fubdita verò mulierum purgationes, hæmorroidáfque cohibent. Ex his Fernelij verbis apparet ipfi non fuiffe notam differentiam inter Pimpinellam hanc Italorum feu Gallorum, quę Sanguiforba dicitur, & Germanorum, quæ Saxifragia hircina vocatur, de qua ante. Ictibus virulentarum beftiarum nolim applicare Sanguiforbam: ea non abftergit, nec expurgat fordidas & purulentas excreationes, calculos non terit. hæc omnia referenda ad Germanicam Pimpinellam: cætera verò quæ de Pimpinella fcribit, conveniunt Gallicæ. Apud Fel. Platerum funt qui Pimpinellæ fuccum in febre hectica commendant. Quo loco ego Sanguiforbam intelligo, quamvis ipfe Pimpinellam in alia fignificatione fumat, ubi ad peftem utramque præfcribit: in hectica enim ufque adeò calida & ficca radix, ut Saxifragia, non convenit. Platina quoque confundens duas Pimpinellas, Italicam & Germanicam, malè Italicæ caliditatem tribuit, ac lapides comminuere dicit lib. 4. de honefta voluptate & valetudine, vel de obfoniis, & arte coquinaria cap. 10. de conditura Pimpinellæ. Pimpinellæ, inquit, quæ & Bibinella græcè dicitur, vis calida & ficca ineft. Ob hanc rem tardè concoquitur, voluptatem edentibus affert. Collecta ac lota in patinam, ac fuomet caule, fi tenera eft, reponi debet, fale, oleo & aceto condiri, fi prædura fuerit, folia tantùm fumantur. Aperit hic cibus jecinoris fibras, urinam provocat, ac lapides, ut Saxifragia, non tamen adeò comminuit. Sequens remedium jactatur tanquam certum ad urinæ incontinentiam, quod recipit Manipul. quatuor Pimpinellæ, qui coquuntur ad tertias in vini boni phyalis quatuor, & datur bibendum ægro. Idem fecretum hoc ait ad quartanam expertiffimum. Æftate fumit Manip. unum Pimpinellæ, verno tempore radices cum foliis præfentibus, tenuiter incidit, coquit in aquæ menfura ad tertias, dat per triduum manè hauftum tepidum, & affirmat, non fenfurum ægrum paroxyfmum, expertúmque effe in multis perfonis. Palmerius de morfu canis rabidi, Henrici 2. Galliarum regis venator bona fide afſeveravit Pimpinellam ad præcavendam hydrophobiam tantam vim obtinere, ut quicunque eam aliquot diluculis, vel in acetariis, vel alio quovis modo apparatam comederit, nihil inde incommodi fentire poffit. Purpuram incomparabilem ex vermiculo ad radicem Pimpinellæ & Sanguiforbæ, quidam carmefinum appellat colorem, fieri perhibet Gefn. Aquat. lib. 4. De aqua hujus ftillatitia, fyrupo & conferva confule Tabernomontanum.

Amica vifcerum. *Ictibus beftiarum virulent.* *Tabes.* *Calculi.* *Stranguria.* *Sanguinem fiftit.* *Fernelius non novit difcrimen inter Pimp. germ. & Italicam.* *Febris hectica.* *Febus Plateri oppugnatur.* *Platina reprob.* *Urinæ incontinētia.* *Secretū ad quartanā.* *Ad præcavendam hydrophobiā.*

SANGVISORBA MAIOR flore fpadiceo.



TOTO vultu cū Pimpinella sāguiforba minore convenit: verùm folia, quæ novena, aut undena ad unam coftam alligantur, plufquam duplo funt majora, Betonicæ foliorum æmula, profundè ferrata, glabra, odore & fapore eodem cum minore: caules verò ex radicibus fibrofis bicubitales & altiores affurgunt, læves, ftriati: capitulum oblongum: flofculis favagineis fpadiceis quadrifoliis, apicibus concoloribus contextum.

Planta à nobis hîc exhibita & defcripta, eft Pimpinellæ Italicæ genus alterum Tragi præcedenti per omnia fimile, fed elegantius planè atque grandius, floribus fpadicei coloris.

An bene hæc tradatur à Fuchfio, qui Sanguiforbam vocat majoribus foliis ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, aliis dicendum relinquimus.

A Cordo vocatur Pimpinella Italorum capitulo purpureo. Matth. in comm. cum mag. fig. Pimpinella major. In comm. apud Bauh, Pimpinella 3. five Sanguiforba major. In hift. germ. cum addit. Cam. Pimpinella Sanguiforba major (ita etiam vocat Caft. & Cam. h.) In epit. ejufdem, Sanguiforba, feu Pimpinella major. Lugd. p. 787. Pimpinella five Sanguiforba major Matthioli. Dod. gall. Pimpinella major: lat. in fol. Pimpinella filveftris, Sanguiforba major, capitulis obfcurè purpurafcentibus, odoris gratiâ deftituta. Gefn. h. Pimpinella major. Cluf. Pimpinella Italorum & Gallorum major, Sanguiforba Germanorum. Bauh. phyt. Pimpinella 5. five Sanguiforba 1. Eid. B. pin. Pimpinella 6. fanguiforba major: Pimpinella Italica major, Thal. Sanguiforba major, Cord hift. Pimpinella fyl. Ger. Sideritis 2. Diofc. major, Col. Schvvenckf. Sanguiforba major, ut & Tab. apud quem hæc reperiuntur nomina. Sanguiforba 1. vel major vocatur à Botanicis & Medicis Solbaftrella major, Sorbaftrella major, Sorbaria major, Sorbus pumila major, Barbula Chrifti major, Solbaftrella pratenfis, Sanguiforba pratenfis, & Pimpinella fanguinaria major. Pimpinella verò nominatur, quoniam Itali pro Pimpinella, hac utuntur. cætera nomina accepit ferè omnia, ab Ariæ Theophrafti foliis, quæ hujus foliis fimilia funt. Germ. vocatur groß Sperbenkraut / groß blutkraut / groß welsch Pimpernell/ groß Kölblinkraut/ groß bluttröpflin/ & wurm wurtz/ quod ulceribus vermiculofis equorum medeatur: reliquas appellationes à fimilitudine foliorum Pimpinellæ Saxifragiæ fortitur, & à fanguine fiftendo: fed appellatur etiam Drachenblut/ h. e. Sanguis Draconis. Belg. groote Pimpinelle/ Ital. *Pimpinella, Solbaftrella*, & in Hetruria Alex Benedicto tefte, *Strella.* Gall. *Sanguiforbe grande & Pimpinelle grande* Angl. great Burnet / Bohemicè Krwawe Zeleny/.

Lobelus

Lobelius Sanguiſorbam alteram majorem ſive Pimpinellam, pictam dat in Obſ. p. 412. in Icon. p. 719. De ea autem hæc ejus eſt opinio in Adverſ. Hæc tametſi natalibus differt, & plus quàm cultu, contra quàm nonnulli arbitrantur, tamen quanta eſt major multò, ſic ſimilima eſt. Folium interdum Betonicæ par: in alis & caule duûm, triúmve pedum alto: capitulis item iiſdem, ſed longioribus ruffeſcentibus, ſemine anguloſo, triangulari.

Fuchſius, uti ante retulimus, ſcribit Sanguiſorbam majorem naſci locis incultis, & aridioribus, & ſoli expoſitis. Sed quàm bene facilè eritiis, qui eam ſæpiùs collegerunt, indicare. Pinguia & lutoſa prata ac paluſtria magis amare, & non modò apud Mediomatrices, ſed & in Germania, Bohemia, Hungaria, & aliis locis potiùs crediderim, quamvis & Tragus quoque & Cluſius in aridioribus etiam locis provenire tradiderint. Obſervavi Burmij in Rhætia & Tiguri florentem Iunio & Iulio, itemque Auguſto.

Hujus vires licet videre in præcedentis Sanguiſorbæ hiſtoria. Eadem enim, ut vult Matthiolus, utrique facultas, ſed hortenſi, juxta Lobelium, gratior & potior. Is tamen ſuavem & majorem vino merſam meminit in Angliæ Northamptoniæ. Schvvenckf. particulatim florem hujus ſiccum pulverizatū ex vino dyſentericis opem ferre prodidit.

PIMPINELLA SANGVISORbo inodora.

HÆc à Sanguiſorba minore vulgata, differt foliis & odore: nam in hac folia longiora ſunt, quæ in illa magis rotunda; ſunt in hac inodora, in illa odora. Hanc Pimpinellæ minoris hiſpanicæ nomine Gillenius miſit C. Bauhino, cui eſt in pin. Pimpinella. 9. ſanguiſorba inodora.

APIVM MAGNVM, SIVE HIPpoſelinum, ex veterum ſententia.

Cap. L.

HIPPOSELINUM, ut refert Dioſcorides, alij Grielon [γρίηλον] alij Apium agreſte ἀγριοσέλινον] alij Smyrnium vocant, quum tamen aliud ſit, quod propriè Smyrnium dicitur, velut ſuo loco dicturi ſumus. Eſt autem grande Apium, eodem autore, majus & candidius, quàm Apium hortenſe, cujus caulis cavus, altus, tener, velut lineas habens: folia verò latiora, ſubpunicea: in quibus eſt coma, velut Roſmarini [ὡς λιβανώτιδος. vet. non habet] flore plena, in corymbis priùs quàm effloreſcit, compacta. Semen eſt nigrum, oblongum [ἐπίμηκες. vet ἐπιμηκέστερον] ſolidum, acre, aroma olens. Radix odorata, alba [λευκή. vet. λεπτή] ori grata [εὔστομος. Cat. εὐστόμαχος, ſic & Lac.] non craſſa [οὐ παχεῖα, vet. non legit.] Naſcitur in locis umbroſis & juxta paludes. Oleris modo editur, velut Apium. Sed & radix tum cruda, tum cocta editur. Et folia cum caulibus cocta eduntur: & tum per ſe, tum cum piſcibus præparantur. Sed & cruda muriâ condita ſervantur. Vim ducendi menſes ſemen habet in vino mulſo potum. Calefacit etiam rigore prehenſos, tum potum, tum illitum. Vrinæ quoque ſtillicidio opitulatur. Et radix eadem facit. Hippoſelinum Latinis vocari Olus atrum ait Plin. l. 20. c. 11. his verbis. Olus atrum, quod Hippoſelinum vocant adverſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur, itemque difficultatibus urinæ ſemen ujus decoctum ex mulſo potum. Radix ejus in vino cocta calculos pellit, & lumborū ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur. Succus ejus algentes calefacit potus. *Calculos pellit.* Cæterùm, hoc in loco Plinius algentes dixit, quos Dioſcorides ῥιγῶντας i. e. frigore, aut rigore prehenſos. Nam de utriſque intelligi poſſe videtur, tū his qui ab externi frigidi aëris converſatione frigus contraxerunt, tum iis qui rigorem, febres maximè tertianas, præcedentem, & cum ipſis irruentem habent. Eſt autem hic rigor majus quiddam horrore: ſicut horror majus quiddam frigiditate. *Plin. dilucidatur.*

Plinius Buſelinō tanquā ab Hippoſelino diverſum habet. Idem l. 19. c. 8. ex Theoph. Olus atrum miræ naturæ eſſe ait Hippoſelinum Græcos vocare, alios Smyrnium. E lachryma caudicis ſui naſci. Seri & radice. Succum ejus qui colligant, Myrrhæ ſaporem habere dicere: autoremque eſſe Theophraſtū Myrrha ſatâ natum.

Galenus 2. de aliment. nō Hippoſelinū, ſed Smyrnium Romæ Olus atrum vocari dicit. Idem Hipposelini & Oreoſelini ſimilem Apio vim eſſe ait, ſed debilius Hippoſelinum, robuſtius Oreoſelinū eſſe. Verùm ampliùs addit idem lib. 1. τῶν κατὰ τόπους bullas in alopecia excitatas noctu, manè compunctas Buſelini foliis integendas eſſe, ex Archigenis traditione. *Galenus.*

Theophraſtus paſſim de Hippoſelino hæc prodit. Perpetuò viret in ſuffruticū genere Equapium, cacumine perdurans amiſſis reliquis, radice carnoſâ. Equapium [ἱπποσέλινον] à Paludapio & Montapio tam diſtat, quàm ab urbano plurimùm differt. Folijs quidem vicinum Paludapio eſt, ſed hyrſutum [& ſic etiam δασὺ vertit Ceſalp. alij tamen vertere denſum] & grandi caule conſtat, & radicem craſſam modo Raphani agit, nigram: fructū quoq; nigrum producit, magnitudine Ervo [ὀρόβου] ampliorem; ambo utilia referunt ad urinæ difficultates ex vino dulci albo, & ad pellendos calculos. Naſcitur omnibus locis, & lachryma ex eo ſimilis Myrrhæ defluit. Lachryma autem ejus in radice conſiſtit, ut & Scammoniæ, & aliorum multorum, vim medicam gerentium. Equapij ergo lachryma Myrrhæ ſimilis conſtat quamobrem cum quidam hinc naſci Myrrham audiviſſent, Equapium apud ſe provenire putarunt. Seritur Equapium etiam ſuâ lachryma [ἀπὸ δακρύου] Non intelligimus quid velit Theophraſtus per ſeritur φυτεύεται, conſiderandum an hic aliquis error. *Equapium Theoph.*

Crediderunt autem, ut Marcello videbatur, nonnulli Equapium Hippoſelinon vocantes fieri in plantis à natura poſſe, quod fabuloſè à Poëtis aliquādo ad delectationem fictum eſt, ut, quemadmodum illi in Theſſalia hippocentauros, equis inſitos homines, duplici natura, ut Lucretius ait, & corpore bino, ex alienigenis membris compactos finxerunt, ſic nos non diſſimili ratione in hortis etiam naſcentes aliquot plantas, equis inſertas, audientes ſaltèm admiraremur, crederemusque Hippoſelinon hoc ab equis aliquid habere, unde portentoſo, & ut in hippocentauris, admirabili nomine, etiam noſtrâ ætate judicarentur, eſſetque quaſi eques planta, Equapium hoc. Quòd ſi verò humilior fuerit hæc planta, nec ſupra congeneres ſibi, altiùs à terra ſe erexerit: non malè forſitan (ſi jocari aliquando liceat) ex tractata aptiùs venere, eam ſi nominis notam, licèt ex turpi re, inveniſſe aliquis dixerit. Siquidem Martialis non ſemper pius vates, nec ubiq; Phœbo digna locutus in Epigrāmate ſuo juſſit parvas & brevi corpore amicas ad venerē vehi equo: ſubjecitq; ſtatim longiſſimam nunquam Thebaidem hectoreo nuptam reſediſſe equo: ſed quoniam congeneribus ſuis omnes grandiores ſunt, nullamque more hominum venerem exercent: nec poſſunt diverſi generis duo ſimul in natura coaleſcere: cogitandum conſtituendúmque, quia *Figmentum quorūdam.* *Iocus Marcelli.*

grandes ſint & comparatæ congeneribus ſuis longo intervallo eas ſuperent, ideò ſic quondam appellatas fuiſſe. *Hippo.* Conjuncta enim illis Hippo græca vox, quæ in communi ſignificationis æſtimatione equum indicat non id animal, ſed ab eo, magnitudinéque ejus, proceriorem in illis altitudinem ſignificat. *Hipposelinō unde dictū* Nec quia Hippoſelinon commune, ſimile, conjunctúmve, aut neceſſarium equis aliquid habeat, ſic dictum à Græcis fuit. Verùm quia altitudine congeneres ſibi plantas ſuperaret, id nomen invenit. Significare autem proceriorem habitum, & majorem altitudinem, Hippo Græcorum vocem, præter rem ipſam Æſchylus in tragœdiis autor eſt, qui ad augendam rerum & carminis ſui majeſtatem Hippaëtos, Hippalectrionas, aliáque hujuſcemodi multa finxit grandes aquilas, grandéſque gallos tantùm vocibus illis indicans. Teſtis Ariſtophanes in fabula quæ inſcribitur ranæ ῥήμαθ' ἱππόκρημνα dicens, i.e. verba rupium modo grandia: & ῥήμαθ' ἱπποβάμονα: i.e. voces equeſtres & ideò grandes: ob id ſc. quòd qui vehuntur equis, altiùs à terra ſeſe extollunt. Teſtis itidem Sophocles in furioſo Ajace: is enim tragœdiæ titulus eſt, in qua Chorus loquitur: μεγάλοι [illegible] &c. quâ voce grandem hominis furorem ſignificavit & ſupra modum furentem hominem: id enim ea vox poteſt. Quam vim videtur habere etiam Maronis in Georg. & Theocriti in pharmaceutria Hippomanes: nec aliter, quàm adjectivi nominis modo, quod grandem furorem faciat, indicare. *Apium grande.* Ex qua ſignificatione Marcellus grande Apium, Hippoſelinon hoc dixit: monente id etiam re ipsâ. Siquidem comparatū aliis hoc Apium arboreſcit. Et hæc ratio nominis in Græcis eſt, & non ab equo derivata, ut Gaza *Equapium* credidit, qui Equapium id dixit. Latini à radicis colore nomen Hippoſelinon fecerunt Olus atrum vo-*Olus ſmyrneum* cantes; quemadmodum omnes Smyrneum à ſimili-*Apium agreſte.* tudine Smyrnij. Qui agreſte Apium id nominaverunt, nō aliâ ratione, quàm quòd agreſtia & erratica in generibus aliquibus altiùs ſativis extolluntur. *Dioſc. lectio reſtituta.* Deerat tandem in lectione Dioſcoridis adverbium ἔνδον, quod intus ſignificat, ſenſu & re ipsâ id indicantibus: foris enim nigro, intus candido colore *Olus atrū. Olus pullū. Columellæ. Copſium. Anacreon.* grandis Apij radix eſt: unde & Romani Olus atrum eam vocaverunt, ut Plinius; Columella Olus pullum; Gaza barbarè Equapium: interpres Nicandri in Ther. ut Rob. Conſt. in Lexico retulit κόψιον & Anacreon vocari.

Aequs ſoca. Smyr. Creticum; Macerone Cæterùm, Smyrnium perfoliatum, ſive Creticum, Hippoſelinum agreſte Galeno 8. ſimpl. vocatur.

Dicitur Hippoſelinum de Macerone, ut ſuo loco dicemus.

Ligusticū Hippoſelini loco Matthiolus pingit Liguſticum vulgare.

Tragus l. 1. c.144. ait Theophraſtum l. 9. c.1. inter *Smyrnium.* ſuccos plantarum Hippoſelinum, vel, ut Gaza tranſferat, Equapium nominaſſe & hoc Smyrnion Gale-*Imperatoria* ni & Dioſcoridis eſſe, pro quo is Imperatoriam pictura expreſſit.

Angelica. Teſtatur Io. Agricola Hippoſelinon non eſſe Angelicam, quod opinari Braſſavolus refert.

Spōdilium. Spondilium, quod Tragus Brancam urſinam Germanorum vocat, Hippoſelinon Theophraſti eſſe falsò credidit.

Smyrnium Lacuna tandem prodidit Theophraſtum confudiſſe Smyrnium cum Hippoſelino.

LIGVSTICVM VVLGARE foliis Apij

Cap. LI.

Deſcr. VVlgare Liguſticum caulem habet hominis altitudinem excedentem, craſſum, geniculatū, cavum, ſtriatum; folia pedalia & ampliora, in alas diviſi, quarū extremæ diviſiones ad folia Apij paluſtris aliquatenus accedūt, ſed longè majores, obſcuro virore ſplēdentes, odore valido: rami umbellas gerunt amplas florum luteorum; ſemen majuſculum compreſſum: radix eſt craſſa, rugoſa.

Hæc eſt illa plāta quam Ruell. Leviſticum officinarū vocat; & Liguſticū antiquorū eſſe non abſque ratione negat, licèt ſimillimam naturâ eſſe ſcribat. Brunfelſ. & Cornarius Leviſticum appellarunt, ac cum Liguſtico Dioſcoridis & Galeni gravi errore confundūt. Ejuſdem etiam opinionis Tragus eſt, licèt deſcriptionem in Dioſcoride non in totum convenire cum noſtro Liguſtico fateatur. Sunt qui putent Cheiſmi, ſeu Keiſmi Arabum eſſe Leviſticum. Alij alia quoque nomina Leviſtico tribuunt, nimirum Thalaſpium, Thalapis, & Scandilatium. An autem hæ nomenclaturæ huic Liguſtico conveniant, aliorum eſto judicium. Dorſth. putat quoſdam plantam noſtram non abs re Panariam ſive Panacem vocare, quandoquidem & radicem, & caulem, & vires Herculeo Panaci ſimiles eſſe ſibi imaginatus eſt. Quod quàm erroneum ſit, facilè cuivis patet.

Eos porrò apertè falli, vel Matthioli fert opinio, qui herbam vulgò hodie Leviſticum nominatam, putant eſſe Liguſticum à Dioſcoride repræſentatū, quòd Galenus vnius literæ mutatione Libyſticū appellavit. Siquidem Liguſticū Dioſcoridis caule aſſurgit tenui, & foliis Sertulæ campanę ſimilibus. Hoc verò caulem habet hominis altitudinem excedētem, &c. Is autem Hippoſelinum legitimum cenſet, addens alibi Fuchſium deceptum: quippe qui legitimum Hippoſelinum Leviſticum vulgò vocatum, Smyrnij loco depinxerit. Ἱπποσέλινον id græcè vocari, quod etiam latinè Hippoſelinon: Arab. *Salis.* It. *Hipposelino*: Germ. Liebſtöckel. gall. *Ache & Ache large.* In hiſt. germ. addit vocari Groß Eppich; Hippoſelinum vulgò Leviſticum. Sed Hippoſelinon, vulgari huic Liguſtico non conſentire, vel ex nuda ſeminis figura doceri atque convinci poteſt. Guilandinus in Theone ſtirpem hanc Theophraſto Libanotidem dici retur: etſi interim non deeſſe ſciat, qui Silphion eſſe defendant, numiſmatum antiquorum auctoritate roborati, quam equidem ſententiam nec probat, nec rejicit. Quin & Geſnerus ſe audiviſſe refert Silphij plantam in Africa huic ſimillimam invenī.

Ang. in Italia herbam eſſe peregrinam Leviſticum ab aliis Hippoſelinum, ab aliis Smyrnium dictum, credidit. Idem etiam horum deſcriptiones non convenire teſtatur. Laſerpitij ſpeciem eſſe concedens, è monte Parnaſſo, cujus meminerit Theophraſtus.

Lob. adv. p.313. cenſuit eſſe Laſerpitium germanicum, idemque cap. de Hippoſelino vocans Leviſticū vulgare. Matthiolū increpat, qui hanc Hippoſelinū, ſive Selinū majus fecerit. In obſ. p.401. addit eſſe

Laſerpitium

Laſerpitium Dioſcoridis Guilandini, dubitatque an Laſerpitium Theophraſti Anguillaræ.

Tab. olim etiam exiſtimavit eſſe Hippoſelinum Dioſcoridis, Roß Eppich. ſed poſtea concluſit verum Laſerpitium, ſi non Dioſcoridis, ſaltèm ſpeciem: nam convenire ait cum deſcriptione Theophraſti l. 6. hiſt. Facultate etiam non cedere vero Laſerpitio: eſſe itaque Theophraſti Σίλφιον, Hippiatris Λάσαρον Γαλάτικον, Laſerpitium Gallicum Ruellij, Herb. Laſerpitium Europœum, Laſer Gallicum, Silphium Europœum, Laſerpitium Germanicum, Leviſticum ſeu Lybiſticum adulterinum.

Leviſticum vulgò appellatur, quia pro Liguſtico aliquando accepta eſt, inquit Cæſalpinus. Cenſet hic apud Theophraſtum Libanotidem fertilem eſſe [Roſmarinum fertile vertit Theod.] & Roſmarinum alterum Plinij, cuj & caulis, & ſemen reſinaceum, quod Cachrys vocatur.

Ruell. dicitur Leviſticum officinarum: Brunſ. Leviſticus: Matth. Dod. in fol. lat. Lac. Geſn. & Cam. h. itémque epit. Matth. (ubi & Hippoſelinum) Cæſ. & Bauh. phyt. & apud Matth. (Apium ſextum facienti) Leviſticum vulgare: Fuchſ. Libiſticum vulgare. Eid. B. pin. Libanotis 7. Liguſticum vulgare: Dod. gall. Geſn. & Camer. h. ut etiam Guill. Liguſticum vulgare: Cordo hiſt. & Trag. Liguſticum ſativum. Lob. adv. p. 313. Obſ. p. 401. Icon. p. 703. Leviſticum, Germanicum Laſerpitium: Tab. ic. Liguſticum Laſerpitium adulterinum: hiſt. Liguſticum adulterinum: Cam. apud Matth. germ. Hippoſelinum vulgò Leviſticum: Lugd. p. 703. Hippoſelinum Matthioſi, ſive Leviſticum vulgare: Smyrnium, Fuchſ. in fol. & Lac. Leviſtici loco habita herba, Ang. Ger. Laſerpitium, qui iconem ex Tab. habet.

Auctor porrò eſt Tabern. vocari Germ. Liebſtöckel / & Badkraut / quòd in balneis hoc uſurpari plurimùm ſoleant: Belg. Lauteſche / Lavetſe / & in Holandia Lavas: Gall. *Liveſche*: Angl. Lovage: Hung. Leveſticon.

Liguſticum vulgare hactenus tantùm in hortis obſervavimus, utpote loca pinguia & humentia nonnihil amans. Æſtate floret; Auguſto magna ex parte ſemen ad maturitatem pervenit: primo Vere germina erumpunt. Pona in monte Baldo ait reperiri Smyrnium Lacunæ. Semen quod accepi à fratre C. Bauh. ſub inſcriptione Sileris montani Bononiæ, ſatum Montbelgardi in horto E. C. produxit Leviſticum.

Vires et usus.

Liguſticum ex ordine exſiccantium & excalfacientium eſſe prodidit Tragus, & ad venena propulſanda utiliſſimum, non minùs atque Angelicam. Ejus porrò radicem ſiccatam ac in pulverem redactam, condimentum eſſe optimum, quo cibi codiantur, non minùs atque Piper. Vtilem eſſe Stomacho frigido, concoctionem adjuvare, omnéſque ſuperfluas humiditates conſumere: internos ſedare dolores in vino potam pondere dimidiæ [integræ, Tabern.] drachmæ: venenum educere, urinam & menſes trahere, & ad omnia, ad quæ Angelica facit, uſurpari poſſe: Aceto & ſale conditam conſervari poſſe, uti Helenij, aliarúmque herbarum radices. Tuſam ac impoſitam (ceu & ſemen) ictibus atque morſibus ſerpentum, viperarum, aranearum, ſcorpionum, & canis rabioſi mederi, dolorem namque mitigare & venenum educere. Liguſticum adhæc inſeſſionibus & balneis adhiberi utiliter, ad ciendam urinam, calculos ac menſes, nec non ad excalfacienda omnia interna membra. Puerperas hujus herbæ radices, folia, & ſemina in cibo & potu ſuo uſurpare debere, & balneis ſudatoriis ſuis adjicere: ut à partu rectè purgentur. Aquam diſtillatam diſcutere, & ſanare anginam, & pleuriticum morbum; gargariſſatam & potam: impoſitam tumenti capiti utilem eſſe, & gutturi vulnerato apprimè conducere gargariſſatam: claram reddi & puram faciem, & vitia cutis deformis ac nigræ maculas & ſugillata; cicatrices etiam à ſcabie & abſceſſibus relictas exteri & emendari, ſi ex aqua per aliquot dies colluantur. Eandem ad oris & colli, ani & locorum muliebrium exulcerationes & vitia utilem eſſe, ſi lineis pannis aqua affectis partibus imponatur. Anginam etiam ſanari Liguſtico, ſi per caulem ejus continuò bibatur.

Aqua diſtillata. Angina. Caput & guttur tumens. Facies clara. Exulcerationes.

Eſt Leviſticum, autore Dodonæo, & radice & ſemine excalfaciens ac reſiccans ordine tertio incipiente, & tenuium admodum partium. quo fit, ut aperire, incidere, digerere & provocare valenter poſſit: perinde ac Selinorum genera, inquit Matthiolus. Dodonæus porrò radicem ſiccatam cum vino bibitam ventriculo prodeſſe ſcribit: crudorum item humorum concoctionem promovere, ac præter cætera ſudores elicere: ſemen eadem poſſe, ac præter alia adverſus uteri ſtrangulatus prodeſſe.

Temper. Dodon. Sudores movet.

Non piget ea latino ſermone reddere, quæ Tabern. germanico idiomate de hujus facultate & uſu ſcriptis confirmavit. Suavis odor herbæ, inquit, radicis, floris, & ſeminis; ad hæc etiam validus & acris ſapor Liguſtici adulterini, ſatis oſtendunt, id calidæ & ſiccæ naturæ, proprietatíſque eſſe in tertio gradu. Surculi novelli, Vere prorumpere ſoliti, in cibis à quibuſdam aſſumuntur, & præſertim in acetariis. ventrem autem emolliunt, viſcoſóſque humores educunt, ac ſeroſos. Radix quovis modo uſurpata oppilationes reſerat hepatis & lienis: reſiſtit veneno aſſumpto, aëri infecto, ac peſtilentiæ; qui namque de hac fruſtulum manè aſſumit, ſecurus eſt eo die, gratia DEI adjuvante, ab infectione. Per Vrinam & ſudorem expellit omne venenum. Medetur tuſſi à viſcoſis frigidíſque humoribus ortæ. Pectus expurgat & excreare facit. Confortat cor & ſtomachum. Diſſolvit concretum ſanguinem. Reſpirationi difficili ſuccurrit, appetitum excitat, concoctionémque adjuvat, ſive in vino, cereveſia, aut aqua decoquatur; pro ratione morbi, ægerque jus colatum bibat, etiam adverſus venenatorum animalium morſus. Ad morbum regium accipe ſeminis Liguſtici, Selini, & Fœniculi ſingul. Vnc. ſemis. Raſuræ Eboris drach. ſex: pulveriſentur cribrentúrque cribro ſetaceo anguſtiſſimo. De quo pulvere propina drach. unam in jure Cicerum, aut aqua Fœniculi: hoc facto æger ſudet, in, aut extra balneum, continuis aliquot diebus, & felicem ſucceſſum deprehendes. Seminis duæ partes cum parte una Cumini in pulverem redactæ, aut Drachmæ pondere cum vino potæ frigidos ſtomachi dolores ſedat, itemque tormina inteſtinorum. Semen Drachmæ pondere potum ex vino necat lumbricos, & menſes cit. Radicis pulveris drachma ſemis cum drachma una Theriacæ Andromachi ex aceto calidè hauſta per ſudorem peſtilentiam avertit & expellit. Cum vino albo ſeminis triti drachma una & ſemis fœtum mortuum ejicit. Herba vulneraria eſt. Vinum vindemiarium tempore contra peſtem è radice conciſa parari poſſet, ut Helenites. Herba diſtillatur in Balneo Mariæ, cum flore in Auguſto, unà cum radice, caulibus & floribus. Paratur ex hac etiam extractum ad ſupra dictos uſus, cujus doſis ſcrupulus unus, in ſuo menſtruo, vino, aut alio aliquo liquore. Laſerpitij Europæi oleum ex ſicca herba, radice, floribus & ſemine extrahitur arte chymica, ut ex Abſinthio. Dantur autem hujus olei ſtillatitij guttæ duæ, aut

Temper. Tabern. Novelli ſurculi in cibis ſumuntur. Alvus dura. Oppilationes. Peſtis. Tuſſis. Sanguis concretus. Faſtidium tollit. Ictterus. Stomachi dolores. Tormina. Lumbrici. Peſtis. Fœtus mortuus. Vinum. Aqua. Extractum. Oleum.

Sal. tres cum vino, aut ſucco aliquo convenienti. Præſtat in dictis affectibus præcipuè verò in colica. Sal contra quævis venena commendatur, itemque aërem peſtiferum, pondere granorum decem, aqua appropriata. Quæ ex Tabernomontano omiſimus vertere, jam ab aliis ante recenſita ſunt.

SMYRNIVM VETERIBVS.
Cap. LII.

Petroſelinũ. Apij caulis. SMYRNIUM, quod in Cilicia Petroſelinum vocant, plurimum in Amano monte gignitur, authore Dioſcoride. Caulem habet Apij, copioſâ cinctum agnatâ ſobole: folia verò latiora ad terram, infracta, ſubpinguia, robuſta, odore medicato, & cum quadam acrimonia jucundo, colore denique in luteum langueſcente: habet & umbellam ſupra caulem, qualis Anetho ineſt: *Anethi umbella. Braſſicæ ſemen.* ſemen rotùndum Braſſicæ ſimile, nigrum acre, Myrrhæ ſapore, ita ut alterum alterius qualitatem repræſentet: radix verò acris eſt, odorata, mollis, ſuccoſa, faucéſque mordens, cortice prędita foris nigro, intus verò pallido aut ſubpallido. Naſcitur in ſaxoſis, collibus, locis aridis & incultis angulis. *Vires.* Vim habent radix, herba, ac ipſum quoque ſemen excalfactoriam. *Folia in cibo.* Folia quoque muriâ condita olerum inſtar in cibos veniunt, alvumque ſiſtunt: *Radix.* radix verò pota prodeſt contra ſerpentium morſus, tuſſes & orthopnœas mitigat, ac urinæ dif- *Vrinæ difficultas.* ficultatibus medetur: impoſita verò recentia œdemata, inflammationes duritiáſque diſcutit. *Diſcutit.* & vulnera ad cicatricem perducit: fervefacta autem ſubditáque abortum infert. *Abortum infert.* Semen renum, lienis ac veſicæ vitiis ſuccurrit, menſes & ſecundas pellit: iſchiadicis utiliter in vino propinatur, *Iſchias.* & inflationes ſtomachi lenit, ſudores item ciet atque ructus. Peculiariter verò potui datur contra hydropem ac febrium circuitus. *Febres.*

Plinius variè illuſtratur. Plinius Smyrnium deſcribens in paucis evariat à Dioſcoride. Smyrnium (inquit l.27.c.33.) caulem habet Apij, folia latiora, & maximè circa [caulem, addit vet.] ſtolones multos, quorum à ſinu exiliunt pinguia [ſubpinguia.&c. Dioſc.] ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia jucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus [umbella, Dioſc.] caulium orbiculatis, ut Anethi ſemine rotundo, nigro, quod areſcit incipiente Æſtate. Radix quoque odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus pallidus. *Smyrnium cur dictum.* Odor Myrrhæ habet qualitatem: unde & nomen. Naſcitur & in ſaxoſis collibus, & in terrenis. *Vſus.* Vſus ejus excalfacere, extenuare. Vrinam & menſes cient folia, & radix. Semen alvum ſiſtit. Radix collectiones & ſuppurationes non veteres: item duritias diſcutit illita. *Phalangia.* Prodeſt & contra phalangia ac ſerpentes, admiſto cachry, aut Polio, aut Meliſſophyllo, in vino pota, ſed particulatim, quoniam univerſa vomitionem movet. Qua de cauſa aliquando cum Ruta datur. *Tuſſis. Orthopnæa.* Medetur tuſſi & orthopnææ ſemen, vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut veſicæ vitiis. Radix autem ruptis convulſis. *Secunda.* Partus quoque adjuvat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum Crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: *Noxa.* ideò inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus è radice, *Succus.* utilis fœminis & thoracis præcordiorúmque deſideriis: [Vitiis, morbis. In græco fortaſſis ἐπιθέμασιν, pro quo legit Plinius ἐπιθυμήμασιν: *Plinij lectio ſuſpecta.* remediis admoverdis thoraci & præcordiis, Dalech.] calficit enim & concoquit & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuc- *Hydrops.* cus illinitur, & malagmate [malagma, Dal.] è corti-

ce arido. Et ad obſonia utuntur cum mulſo, & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus ſimul. Concoctiones facit, ſapore ſimillimi [ſimillimo, vet.] Piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax. Et hæc ex meliorum codicum lectione, juxta quos etiam verba, quod areſcat incipiente Æſtate legenda ſunt, quale Braſſicæ eſt: quanquam neque in ipſis integra ſit hæc lectio. Idem rurſus ait lib. 19. cap. ultimo. Et Smyrnium olus ſeritur iiſdem locis, Myrrhamque radice reſipit. Et hæc de propriè dicto Smyrnio cum Dioſcoride loquitur. Rurſus tamen Hippoſelino, quod & ipſum impropriè Smyrnium appellatur, tribuit Myrrhæ ſaporem. Atque ita verum Smyrnium cum Hippoſelino confundit, Theophraſtum in hoc ſequutus. Vtriuſque verba capite de Hippoſelino adſcripſimus. Plinius Smyrnium etiam Murrham appellavit, ut vult Cornarius l.19.c.12. ubi tamen Myrrh.n quidam legendum cenſent. Libanotis ait odorem Thuris, Murrha Myrrhæ habet Galenus de Smyrnio ſcripſit ut alimento, & ut medicamento, quæ occaſio quò Cæſalpinus eum de duabus diſtinctis plantis egiſſe credidit. Et quidem omnibus hiſce de Oluſatro, quod Macerone inſcribimus. Smyrnium (inquit l.2.alim.) non eſt inſuave, ideoque Romæ plurimum vænit, appellatúrque vulgò, non Smyrnium, ſed Oluſatrum. Multò autem acrius eſt & calidius, quàm Apium. quin & odorati quippiam habet. Quapropter efficaciùs urinam, quàm Apium, Hippoſelinum, & Sion, menſéſque mulieribus movet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt, haud aliter quàm folia, quæ ſola per Hiemem inhærent plantæ nondum caulem habenti, ſicut neque tum Apium habet. Poſtea verò, accedente tota planta jucundior redditur, ſive quis crudam ipſam, ſive coctam mandat, ſive ex oleo & garo, ſive acetum, ſive vinum velit adjicere. Et l. 8. ſimpl. Smyrnium quidam Hippoſelinon agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum Apio eſt, & Petroſelino, ſed Apio quidem validiùs, Petroſelino autem imbecillius; menſes itáque & urinas movet, calidum, ſiccum in tertio ordine. Et hæc de ſuo Oluſatro intellexit Cæſalpinus, quod Macerone eſt. Sequentia verò Galeni verba ad Smyrnium Creticum refert. Cilices in Amano monte natum; Petroſelinum vocant; eſt quidem & ipſum Smyrnium, minùs verò acre Petroſelino & Smyrnio; ideò ulceribus commodum, quia ſiccat ſine moleſtia. Sed & digere, quæ & indurata ſunt, poteſt. Reliqua vis Apio & Petroſelino ſimilis eſt; quare & ſemine ejus utimur ad menſes, urinas & aſthmata. Hactenus Galenus.

Smyrnij porrò non meminit Theophraſtus, niſi cum Cæſalpino & Marcello dicamus eum id Hipposelini hiſtoriâ aſſignaſſe, cujus verba ſuo adſcripſimus loco. Cæterùm, ſentiebat jam tum, cùm ſua ſcriberet Dioſcorides, à graviſſimis authoribus confundi cum Oluſatro Smyrnium, miſcerique ſimul communicatâ invicem appellatione ſimiles quidem & congeneres, non tamen eaſdem plantas; ideóque in Oluſatri hiſtoria apertè omnes monuerat, aliud eſſe Oluſatrum ab eo quod propriè, veréque Smyrnium diceretur. Et in Smyrnio hoc eas numeravit natalium, virium, ſeminis, foliorum, aliarúmque partium notas, ut his, qui Oluſatrum nôverunt, nihil faciliùs poſthac ſit, quàm alterum ab altero ſecernere, præſertimque ex Myrrhæ guſtu: ideóque pari & promiſcuo alterius uſu. Miſcuiſſe autem veteres invicem ſimiles & congeneres plantas, in Latinis Columella teſtis eſt l.12. c.3. ſcribens. Atrum olús quod quidam Græcorum vocant Hippoſelinô, nônulli Smyrniô. In Gręcis teſtis Nicander in Theriacis ſuis, qui Smyrnion vocat

καὶ σμυρνιοῦν ἀνθρὺς, &c. adjectivâ formâ σμυρνιον Hippoſelinon vocans hoc, ſc. ut ab illo ſepararet: addiditque interpres ejus, magno Apio, i.e. Hipposelino ſimile eſſe Smyrnium, vocarique Smyrnium, quoniam Myrrham odore refert: Vocari & Copitium auctore Anacreonte in comm. de radicum ſectione. Similitudo hæc miſcet, & in veterum hiſtoria cõfundi cogit, alioquin diverſa ſunt, ut ex Dioſcoride & aliis etiam Marcellus docet.

Ex hactenus dictis constat, Smyrnium quosdam Hippoſelinum ſtatuere ac vocare.

Nec deſunt, inter quos recenſet Cilices Galenus, qui Petroſelinum dicant.

Alij verò Oluſatrum non abſque errore, noſtro judicio, aſſerere ſtudent.

Smyrnium Creticum perfoliatum, pro Smyrnio vero probant non pauci.

Macerone multorum ſententiâ, Italorum autem præcipuè Smyrnium pronunciatur.

Quidam etiam ſibi imaginati ſunt Imperatoriam eſſe Smyrnium, ſed fruſtra.

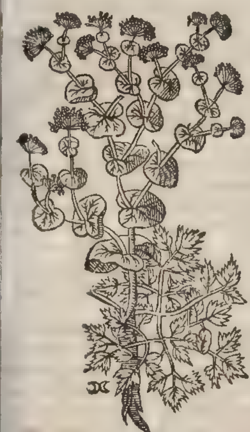
Reperiuntur adhuc hodie, qui ſibi perſuadent, & quidem non ſine occaſione Angelicam vulgò dictam eſſe Smyrnium Dioſcoridis & Galeni.

Lacunæ tamen opinione Smyrnium eſt Liguſticum vulgare foliis Apij.

Euchar. Roeſslin in herb. Spondylium malè vocat Smyrnium.

Cornarij Plinianus codex lib. 27. cap. 13. Sinon habet, ubi in vulgatis ſimul legitur, & quod ſequitur ad Sinon pertinens, Smyrnio attribuitur.

SMYRNIUM CRETICUM perfoliatum.



HILARI virore perfuſa folia producit nitidáq; pedem longa, lõgo nixa pediculo, quæ in oppoſitas ex certis intervallis alas dividuntur, atq; hæ rurſum in alias, ut ſubſectiones particulares, haud malè Apij paluſtris foliis poſſint comparari, altiuſculè inciſæ, craſſæ ſatis; atq; hæc quidem ſtatim à radice pronaſcuntur: nã quæ ramorũ divaricationibus ſubſunt, immane quãtum ab hac forma diſcedunt, circinatę ferè rotunditatis, Perfoliatæ foliorum modo à caule ramisq; transfoſſa, ſeſcunciam aut uncias duas lata & interdum gemina, alterum alteri impoſitum. umbellis (ut teſtantur Adverſaria) eſt Anethi aut Perfoliatæ, floribus albicantibus, aut pallentibus. ſemen fuſcum, ſubrotundum, Braſſicæ par & ſimile, quale nobis aliquoties miſſum.

Smyrnij hujus (ut noſtra fert opinio) in foliis ex ætate variationem agnovit Marantha Meth. l. 2. c. 3 dicens: Smyrnij folia Apio comparat Dioſcorides, latiora eſſe inquiens & ſubpinguia: ac rectè quidem reſpondet comparatio, ſi folia caudici, ſeu radici proxima aſſumantur: nam quæ ſtolones circundant ac caules, rotundantur, nullam præ ſe ferentia diviſuram, ita ut Ariſtolochiæ, aut oblongæ Hederæ figuram potiùs, quàm Apij retineant. Idem cap. 8. Smyrnium cùm per ſe provenit in collibus, ac limitibus terrenis, folia exigua profert; cùm verò in hortis ſeritur, ac colitur; præter id quòd folia multò latiora habet, ad majorem multò altitudinem aſſurgit.

Smyrn. Creticum Matthioli. Matth. in Dioſc. cum mag. fig. vocat Smyrnium Creticum; ſemine haud Braſſicæ ſimili, ſed rotundo, anguloſo, & in acutum deſinente, ac propterea Smyrnium ſuum [Macerone] magis admodum ad hiſtoriam Smyrnij accedere aſſerit; quæ à Dioſcoride deſcribitur. In epit. & hiſt. germ. cum addit. Camerarij (qui refert putari Smyrnium alterum apud Plinium & Dioſcoridem, quod in monte Amano Ciliciæ provenit; & ad nos ex Creta adfertur) Smyrnium Creticum. *Smyrn. alterũ Dioſc. quibuſdam.* Cur autem hoc Smyrnium Creticum perfoliatum non potiùs Dioſcoridis dicatur, quàm Macerone, ut vult Matthiolus, non video. *Matth. redarguitur.* Quæ obſecro Smyrnij Italici ſive Macerones ſeminis ſimilitudo, cum Braſſicæ ſemine quod craſſum, & anguloſum? Matthiolo apparet non fuiſſe nota ſemina Smyrnij Cretici, quæ multis numeris magis accedunt Braſſicæ quicquid ille dicat: dubito an inferiora viderit: ea namque quæ pingit parùm conveniunt. Vires & qualitates eodem teſte non differunt, à viribus Smyrnij Dioſcoridis, apud quem non invenio fieri mentionem duorum generum Smyrnij.

Iam itaque in procinctu fuerit vera Smyrnij cognitio, & cum Hippoſelino ac Leviſtico diſtinctio, cui nota ſit illa planta multis jam diu Belgiæ & Galliæ hortis enata. *Matth. notatur.* Commentator commentatorum Senenſis, moroſè nimis, in hoc exquirendo Smyrnio ſemen Braſſicæ ſatagit, lectorem ſeque intricando ſuo more. Nam & illic paucis interjectis lineis ſibi refragatur, & Braſſicæ ſemen negat (quia, ut fermè ejus omnia, emendicatam habuit plantam, radice mancam, umbellis ſeminéque chartis fortè appreſſis, eóque minùs exactæ cognitioni aptis) nec quicquam meliùs indicat, ut ait Lobelius, qui in adv. p. 316. Smyrnium: in Icon. p. 709. *Smyrniũ Lobely.* Smyrnium; in Obſ. p. 407. Smyrnium Adverſ. Gall. *Smyrnium de Candie* aut *Crete*; Ital. *Smyrnio di Candia* vocavit. Idem cap. de Hippoſelino, Matthiolum increpat dicens, eum Doctiorum omnium judicio in veri Smyrnij loco melius non ſufficere.

Dod. in fol. lat. inſcribit Smyrnium Amani montis, ac differens tradit ab Hippoſelino, quod etiam Smyrnium vocat: In Cilicia verò olim Petroſelinum nuncupatum fuiſſe, teſtibus Dioſcoride & Galeno, credit. *Smyrn. Amani montis Dod.*

Conſarcinator Lugdunenſis unius hujus plantæ dat tres figuras & tres deſcriptiones, ſummo errore. *Figuræ 3. apud Lugd.* Prima eſt p. 707. hoc titulo: Smyrnium verum Dioſcoridis & Dodonæi. Altera hoc: Smyrnium Creticum Matthioli. Tertia ſic inſcribitur p. 791. Perfoliata altera. Et hæc peſſima eſt.

Tab. hanc plantam Smyrnij inſcriptione pictam dedit, vocavitque græcè Σμύρνιον, & πετροσέλινον κρητικόν lat. Petroſelinum Creticum: itémque Myrrham Plinij l. 19. in fine: Herbariorum Smyrnium Dioſcoridis, Creticum & Candiacum ad differentiam Smyrnij Galeni, aliarumq; Pſeudo-Smyrnij plantarum, quibus hoc nomen falsò & immeritò applicari ſolet. *Smyrnium Taberæ Variæ appellationes.* Adhæc appellat Senirvion & Smirinon Serapionis de temp. ſimpl. c. 280. Sumurion Avicennæ, & Semurion, Sumihon, Sumirion, Suramion, Suraſiron, Zimirinum & Zinirmon aliorum Arabum, quæ nomina à Græco mutuata & depravata eſſe ait. Germ. appellat Smyrnen: aut Myrrhenkraut à Myrrhæ odore.

Olusatrum alterum Caesalp. Caes. Olusatrum alterum constituit, ac Olusatri genus peregrinum nominavit, utpote quod nuper ferri coeperit. Hoc ita describit. Foliis exit à radice longè exilioribus, quasi Apij tenuifolij, in caule au-autem sensim grandioribus segmentis, adeò ut propè ramulorum cacumina, nulla ex parte scissa sint, sed rotunda, caulem ambiant formâ acetabuli, ut in Periclimeno, colore pallescente: umbellas fert luteas; & semina altero [Macerone] minora, ac rotundiora, similiter dura ac nigra, odore fermè Styracis: radix brevior, ac tenuior, gustu suavior, simili modo cute nigra, intus lactei coloris: floret Vere: Hoc

Petroselinum. autem Smyrnij genus, Galenus ait Cilices Petroselinon vocare, &c. De hoc Plinium eandem fermè ad verbum descriptionem cum Dioscoride habere.

Smyrn. verū peregrinū C. Bauh. Bauh. phyt. Apium 15. & Smyrnium verum peregrinum, vel Smyrnium Dioscoridis: Smyrnium Creticum Matthioli, cujus figuram quo ad partem superiorem bonam esse ait, at quo ad inferiorem vitiosam. Quare adprobat Dodonaei & Lobelij iconem: Hoc autem non animadvertisse notat Lugdunēsem, ideoque vitiosam proposuisse Matthioli iconem p. 707. ac dein bonam Lobelij. Idem appel-

Perfol. alter. geminato folio eiusdē. lat Perfoliatam 3. sive alteram geminato folio. In Animadv. in Lugd p. 35. ait, Smyrnij figuram Dodonaei bonam esse cum descriptione ex Pena: ex Matthiolo verò vitiosam: quia folia interna non sint Apij: hanc cum descriptione Matthioli omitti debuisse. Miror ego fratrem non assecutum esse ex historia

C. Bauh. Perfoliatae alterius Lugdunensis, eam eandem esse cum Smyrnio Cretico, sed malam iconem, ac propterea non diversam ab eo statuendam, ac separandam. Eid. B. pin. Apium 14. Smyrnium peregrinum rotundo folio: Smyrnium Creticum, Matth. Cast. Lugd. Cam. & Ger. Smyrnium Creticum putatum, Col. cui Hipposelinum aliud Diosc. Smyrnium, Dod. gall. Ad Lob. Tab. verum, Gesn. h. & Lugd. cui & Perfoliata altera.

Locus. Smyrnium Creticum missum Stutgardiam per hortulanum Ducis Florentiae, seminavi in horto E. C. Montbelgardi, ex qua postmodum descripsi. Miram inesse Smyrnio Cretico proprietatem refert Camer. de hort. Altero, inquit, anno à satu prodit foliis geminis, ut locustarum ferè alas repraesentent, quae paulò post marcescunt. Interea sub terra latitat radix rotunda Ervi magnitudine aut paulò grandior. Sequenti postea anno folia protrudit instar Ammi vulgaris, ut in pictura Matthioli apparent, radix verò tenuis fit & oblonga, quae rursum per Hiemem ita perdurat. Primo denique Vere tandem emergunt folia Petroselini, quae Dodonaeus suo Smyrnio rectè appinxit, caulisque enascitur circumdatus foliis perfoliatae. Haec planta semina matura profert, quae excidunt, & anno sequenti proveniunt.

Vires & usus. Quia tandem Smyrnium hoc Creticum, idem cum Smyrnio Dioscoridis esse credimus, ideò hîc ejus vires & usum repetere superfluum fuerit, ut de quibus ante satis supérque ex veteribus diximus.

SMYRNIVM PEREGRINVM folio oblongo.

Descr. HVius inferiora folia ex radice prodeuntia, Apij foliis similia sunt, in complures particulas oblongas divisa, oblongis pediculis donata, per ambitum profundiùs laciniata, pallidè virentia, quae verò in caule sunt cubitali, striato, non subrotunda, nec duplicia; ut in communi Smyrnio peregrino, sed eorum primum, uncias sex longum, tres latum, per ambitum profundiùs incisum; superiora verò, per quae caulis ad exortum transit, & simplicia sunt, uncias tres longa, duas circiter lata & superna quae leviter crenata sunt, sensim minora fiunt: caulis in summo brachiatus, & cuilibet alae, ramuli quaterni, rariùs quini, biunciales insident, festucis aliquot, umbellam exiguam flosculorum luteolorum sustinentes: quibus semen nigrum, subrotundum, succi; radicem non vidit autor C. Bauh. cui Doldius ex horto Camerarij transmisit. Vocat in pin. Apium 15. Smyrnium peregrinum folio oblongo: pingit hoc Columna sub titulo, an Hipposelinon. *Sy*

MACERONE, QVIBVSdam Smyrnium, semine magno nigro.



MACERONE dicta herba radice nititur crassâ, foris & intus albâ, odoratâ, acri cum quadam amaritudine: caules edit plusquam bicubitales, farctos, ramosos, striatos, nōnihil rubentes: folia Apij palustris, ampliora, atrovirentia, sapore ad Apium hortense accedente, subdulcia: flores in umbella è quinque aut sex foliolis ex albo virescentibus, totidemque apicibus coloribus compositi: semen crassum, nigrum, angulosum.

Haec est illa planta, quam Corn. in Diosc. officinas quasdam pro Petroselino Macedonico ostendere, vulgusque germanicum, Petroselinum Italicum vocare scribit. *Pet Ma cū*

Cord. hist. describit nomine Hipposelini, cui Gesn. addidit figuram ex Trago. Is in Diosc. & dispēs. supra diacat. Mes. vocat Olusatrum, Olixatrum, & Alexandrum, carpitque officinas, falsò Petroselinum Macedonicum appellantes. Eodem hoc errore culpandi sunt adhuc hodie Ebrodunenses, apud quos dicto nomine passim in hortis conspicitur. *Hi Ca*

Pingitur à Trago pro Petroselino Alexandrino, a quo Macedonicum multùm differre ait, ita ut Alexandrinum id sit semen magnum, sc. & nigrum, quo Seplasiarios uti scribit, quod genus lubens sub Hipposelino Dioscoridis comprehendi censet: siquidem magnum Apium esse statuit, & neque descriptionem reclamare: rursus verò ut Macedonicum minus sit genus, quemadmodum sub Pimpinellis & Apiis fusè docet. Sed clamant contra Tragum Iac. Manlius & Matth. Sylvaticus, dicuntque Olusatrum, aut ut ipsi loquuntur, Olixatrum esse Petroselinum Macedonicum & Alexandrinum, quae ab invicem non distinguunt. *Pet lex nū* *Im Tr*

Hipposelinum seu Olusatrum inscripsit Fuchs. cujus semine perperam officinas pro Petroselino Macedonico uti attestatur, statuitq; esse Hipposelinon antiquorum. Hunc sequitur Lonic. Gesn. cat. (ubi & Apium grande vocat) itémque de hort. (ubi & Olus atrum) Dod. gall. & lat. Ang. Lac. Lob. Tab. Caes. & Bauh. itémque Turnerus, qui lecto Matthiolo suam opinionem, tanquam falsam, meritò retractat ut paulò infra dicemus. *Hij nū tori ius Apu Olu*

Subscribamus

Subscribamus nunc eorum placita, qui Macerone Hipposelinum constituunt, vocantque græcè ἱπποσέλινον; germ. groß Eppfich aut groß Eppich; Belg. groote Eppe; gall. *Ache*, aut *Ache large*, itemque *grand Persil*. Lon. groß Peterlin auß Alexandria; Gesn. in cat. plat. etiam Mirrhor & Meicheron Alexandri. Turn. angl. Alexandre. Dod. belg. Peterselie van Macedonien/ Peterlin van Alexandrien; Hisp. *Perexil Macedonico*.

A magnitudine (inquit Dod. qui Hipposelinum inscribit) quà reliqua Apii superat, Græcis ἱπποσέλινον dicitur, à Gaza Equapium: Appellatur verò & Olus atrum; & à nonnullis γρίηλον & ἀγριοσέλινον, h. e. sylvestre Apium: Galeno verò & aliis quibusdam [Theophrasto ait in hist. gall.] etiam Smyrnium propter succum ab ipso profluentem, qui Myrrham, h. e. σμύρναν, refert: offic. (addit in gall. hist.) non sine errore Petroselinum Macedonicum, cum quo nullam similitudinem habet.

Ang. epist. 7. hanc quidem pro Hipposelino recipit, Theophrasti sc. non autem Dioscoridis, aitque nihil aliud esse, quàm vulgare Maceroni & Alessandrini, & Scribonij Largi Olusatrum.

Lacuna refutans eorum opinionem, qui Macerone Smyrnium esse volunt, vocat Hipposelinum, quod Apium bestiale aut valdè magnum denotare ait, scribitque quosdam excellentes viros intelligere plantam, quæ sine ratione dicatur Petroselinum Macedonicum, unde corruptè in Italia dicta sit Macerone: quorum opinioni assentitur, quamvis alij exercitati viri censeant esse Smyrnium.

Lobelius (qui adv, p. 315. Hipposelinum, sive Olusatrum appellat, iddes in Obs. p. 407. & Icon. p. 708. Dioscoridis; Macedonicum Belgarum) reprehendit Græcos nuperos, ac Matthiolum, quòd perperam Smyrnium esse crediderint, his verbis. Perquam similes Olusatrum & Smyrnium, adeò ut minus circumspectè utrunque exploranti, alterutrum utriusvis possit veram delineationem repræsentare; at cui utraque planta viridis præ oculis, atque descriptio non item. Magis conspicuæ differentiæ sunt hæ. Istud genus, quod plebecula frequens esitat, præsertim primùm asparagos dum promit, vocitatque Macedonicum, vel Alexandrinum, ut Angli, in hortis copiosissimum, cui semen copiosum, atrum, unde illi Olusatrum, plenum, grave, semisphæricà figurà, sed paulum quid utrinque retusâ in b si, medicato gustu acri, ad Smyrnium accedente. Marcell. & Brassavola esse verum Hipposelinum asseruerunt, quod qui respuunt, anili prorsum argumento, non ut veritati, sed suæ potiùs dignitati consulunt, ne & Levisticum vulgare abjurent, pro majore Selino, néve verum Smyrnium: doctiorum omnium judicio, melius & repertum posterius in Italia, in hujus locum sufficiant. Sicq; volens vidensque errores ingeminat, cudit, & tegit Senensis dictator, infaceto hoc sæculo plaudente. Virgilius Marcellus ipsi perversus interpres immeritò videtur, quippe hoc non est pervertere, si radices foris nigras, intus albas in quopiam non viso ipsi codice aut exemplari legit, & scripsit. Perverteret autem, si contra, quàm autor innuerit, sensum exprimeret, atqui si, ut ipse (Matth.) vult, Dioscorides nullibi meminit, igitur, nec adversatur, nec Matthiolus meritò Hipposelinum verum aversatur. Quod tamen vulgus Italorum avidissimè expetit in acetariis, non secus atque Germanorum, Anglorum & Græcorum, qui etiamnum, ut jam tum tempore Dioscoridis, cum Smyrnio confundunt,

Tab. Hipposelinum confirmat, ac in Iconibus suis (ubi figura transposita est, sub Petroselino Macedonico) adhæc Apium Hispanicum vocat, hæcque in hist. de eo scriptis mandavit. Nonnulli præsentem plantam absque ullo discrimine Smyrnium aliquod esse contenderunt, nec longiùs in eo aberrarunt, quàm quòd Smyrnium Dioscoridis æstimarunt. Qui si Galenum, Aëtium & Apulejum hac de re consuluissent, animadvertissent hanc stirpem non Smyrnium Dioscoridis, sed Galeni, Aëtij & Apulei esse, quod Dioscorides Hipposelinum & Olus atrum nominavit, quodque Smyrnium ab aliquibus vocari retulit. Quæ Galenus, Aëtius & Apulejus de Smyrnio scriptis prodiderunt, ea de Petroselino Alexandrino intellexerunt. Et hoc diligenter observandum est, ne binæ hæ stirpes inter se confundantur, id quod Plinium & Theophrastum fecisse legimus. Posito enim uno absurdo, plura necessariò subsequuntur. Quæ verò Dioscorides de Smyrnio dixit, ea de Cretico intelligenda sunt. Apium Alexandrinum vocatur Græcè à Dioscoride ἱπποσέλινον, γέλινον, & ἀγριοσέλινον: à Galeno ceu & aliis σμύρνιον; Lat. Hipposelinum, Olusatrum, Grielum: Galeno Aëtio & Apuleio Smyrnium: Gaza Equapium: Herbariis Smyrnium Galeni, Smyrnium holeraceum, Apium Hispanicum, Persicum, grande, Alexandrinum, & equinum, Herba Alexandrina: Petroselinum Alexandrinum, & equinum: Sorano Ephesio Alexandrum, Olysatrum, & Olixatrum: Chyrurgis & pharmacopœis Petroselinum Macedonicum nõ sine errore: Serapione lib. de temp. simpl. cap. 280. arabicè Samatinion: Ital. Macerone: Venetiis Herba Alexandrina: Neapoli Alexandro: In Candia Macedonico: Gall. Macero: Hisp. Perexil de Macianto, & Apio Macedonico: Egypt. Deuterobon: Polon. Gies: Angl. Alexandre: Belg. Petrosilie van Macedonien/ & groote Eppe: Germ. Alexandrinischer Peterlen/ aut Peterlen auß Alexandria/ Roß Peterlen/ Roß Eppich/ Spanischer Eppich/ Persischer Eppich/ & Alexander.

Smyrnium Dioscoridis negatur.

Smyrnium Galeni, Aetij & Apulei esse affirmatur.

Admonitio.

Smyrnium Dioscoridis, est Creticũ nostrum.

Appellationes variæ.

Cæsalp. dicitur Olusatrum, & vulgò corrupto vocabulo Macerone, ut putat à Macedonico Petroselino: quia ejus loco aliquando acceptum est: alij Alexandrium vocant: fert luteum florem, radicem nigram. Galenus, inquit, refert Romæ plurimum vendi appellarique vulgò Olusatrum. Iterum in simpl. censu Smyrnium quosdem Hipposelinon silvestre nominare; Theophrastum verò Hipposelinon, quasi equinum Apium, &, ut Theod. vertit, Equapium, foliis vicinum Paludapio, hirsutum, &c. radice nigrâ, quod quidam in totum Myrrham esse affirment. Plinium tandem Olusatrum & Hipposelinon & Smyrnium vocari tradere. Hæc ille. An verò ubique Macerone proveniat radice albâ qualis est nostra Montbelgardi, non observavimus. Si Equapium sive Hipposelinum Theophrasti est hirsutum, non potest esse Macerone: sed interpretandum fortè δασὺ, non hirsutum, ut transtulit Gaza & eum sequutus Cæsalp. sed densum. Theophrasti locus est sub Apio magno, sive Hipposelino.

Olusatrum Cæsalp.

Alexandrũ.

Smyrnium. Hipposel. Theoph.

Myrrha.

Cæsalp.

Bauh. est Hipposelinum vel Smyrnium vulgatum 1. apud Matth. Ac præterea Apium 14. in phyt. Eid. B. pin. Apium 13. Hipposelinum Theoph. vel Smyrnium Diosc. Petroselinum Macedonicum verum, Ger. Smyrnium, Matth Cord. in Diosc. Gesn. h. Cast. Lugd. Col. qui Dioscoridis vult. Alexander, Tur. Et hi uno ore Hipposelinum esse affirmant, sed iterum discrepant, dum pars Hipposelinum Theophrasti, pars Dioscoridis, pars Galeni, Aëtij, & Apulei, aut affirmat, aut negat.

Smyrn. vulgatum C. Bauh.

Qui Hipposelinũ affirmant non conveniunt inter se.

Matthiolus Smyrnium esse contendit, ac ait. Si Smyrnij singulæ notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur, rectè diligentérque expendantur, facilè quidem perspici poterit, Smyrnium ei herbæ simillimum esse quæ à nostris in Hetruria vulgò vocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est eo modo, ut notæ ferè omnes, quas Smyrnio Diosc. red-

Smyrn. Matthioli.

didit, conveniant. Verùm quispiam, cui fortè hæc mea sententia minùs arrideat, obtrudet nobis semen, ut quod Maceroni nostro non insit rotundum, Brassicæ modo. Huic illud responsum volo,

Objectio.

Responsio.

quòd cùm cæteræ in universum notæ illi respondeant, facilè in seminis delineatione mendum subesse potest. Vel quòd non in rotunditate, sed in alio uni cum alterò semine intercedat similitudo. Porrò quamvis memoriæ non prodiderit Dioscorides, quòd Smynium seratur in hortis, in quibus hodiè, nostrum hoc seritur, sed quòd sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus incultis, ac saxosis locis, Plinij tamen ætate passim in hortis serebatur. id quod ipse Plinius manifestè demonstrat l.19. c. ult. ubi Smyrnium inter hortensia refert. Idem quoque testatur Galenus, quòd ipsum lib. 2. de aliment. facult. inter olera connumeret. Ex cujus sanè verbis liquidò apparet, Smyrnium veteribus etiam inter olera fuisse receptum. Galeno verò adstipulantur ea, quæ de Snyrnio mihi retulerunt Siculi. namque ij affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atque eam Veris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere: qui non solùm edendo sit, sed gratiam quoque ineat cum ore, præsertim si cum sale & Pipere Cinaræ modo comedatur. His itaque fortasse, vel etiam validioribus rationibus adductus Manardus, Smyrnium esse nostrum dictum Maceronem constanter asseruit. Quo fit, ut minùs dubitem Ruellij opinionem improbandam esse, quòd suspicetur Maceronem esse Paludapium. Smyrnium verò eam esse stirpem certò putet, quam in Galliis vocant vulgò Levecchia, h. e. Ligusticum vulgare.

Ruellij opinio improbatur.

Smyrnium Camer.

Camer. apud Matth. germ. vocatur Olusatrum sive Smyrnium, quâ etiam inscriptione pictum dedit in epit. Idem h. appellat Smyrnium Matthioli, ubi ait Hipposelinum cum Smyrnio confundi, non esse novum patere ex Hesychio, apud quem legimus σμύρνιον τὸ ἱπποσέλινον ὁ καρπὸς καὶ αὐτὴ ἡ βοτάνη. Sed patere etiam ex Galeno & Dioscoride docet.

Turner.

Tandem Macerone non esse Hipposelinum ostendit sequentibus Turnerus. Præceptores meos in simplicium cognitione, Antonium Musam, Fuchsium, Ruellium viros extra aleam doctissimos, sequutus, vulgare nostrum Alexandre/ Hipposelinon Dioscoridis credidi. Sed lecto Matthiolo de Hipposelino, descriptionéque diligentiùs perpensâ, notas quasdam deprehendi à Dioscoride Hipposelino tributas, quas in Alexandre nostro non est reperire. Tribuit enim Dioscorides Hipposelino radicem albam gracilem, plantamque altiorem Selino; foliáque in purpureum colorem vergere. Nostrum autem Alexandre. radicem habet magnam nigram, plantáque tota, si intuearis, Selino nigrior est, nihilque habent purpurei, etsi talis colore in oculis appareat primùm erumpentibus. Non est ergo Hipposelinon Dioscoridis. Credo tamen Smyrnion, sed non illud à Dioscoride descriptum; ut vult Matthiolus, sed illud, quod rejicit Dioscorides, tanquam impropriè dictum Smyrnjum, quod tamen alij Græci, ut Galenus & Aëtius Smyrnion nominant. Hoc autem Smyrnion, ut ut à Dioscoridis Hipposelino diversum est, existimo tamen esse Hipposelinon Theophrasti & Aëtij, & plantam eam, quam Galenus de alim. fac. testatur suo tempore vocatum Olusatrum. Quod autum nostrum Alexandre non sit Smyrnium Dioscoridis, hæc quæ in Smyrnio requirit Dioscorides & in Alexandre non reperiuntur, docent. Smyrnium Dioscoridis folia habet colore in luteum languescente: nostri Alexandre folia sunt nigra. Smyrnium semen habet Brassicæ rotundum nigrum: nostri Alexandre semina oblonga sunt nullo modo Brassicæ similia, sed Selini, nisi quòd multò sunt mitjora & nigriora. Radix Smyrnij intùs viridis est, aut subalbida. Alexandre, nisi fallit memoria, non habet radicem intus viridem, neque subalbidam, sed penitùs albam quantum memini. Smyrnium Dioscoridis saxosis nascitur & collibus, atque squallidis & juxta semitas. Nostrum Alexandre in opacis provenit, & humidis, & insulis mari ambitis; ut in insula quadam inter Somersetensis agri ultima & VValliam. Quare Alexandre nostrum non est Smyrnion Dioscoridis. Quod autem sit Smyrnium Galeni & Aëtij, ac Olus atrum, cujus meminit Galenus, fuitque Romanis usitatum in cibis, atque etiam Hipposelinon Theophrasti, sequentes rationes aut penitùs; aut ex parte evincent. Aëtius de Smyrnio hæc scribit, Smyrnion aliis Hipposelinon dictum, ejusdem generis cum Selino & Petroselino, sed semen habet nigrum, & multò majus. Ex quibus verbis colligo, Smyrnium speciem esse Selini vel Apij, & eum genus maximum, meritò Hipposelinum vocari posse. Discimus etiam ob id Selini esse speciem, quoniam simile habet semen figura & viribus; neque esse posse Apij seu Selini speciem, plantam cujus semen cum Apio nihil habeat simile. Ex quo colligimus Ligusticum vulgare; cujus semen nullo modo Selino simile est, neque Oreoselino, neque Petroselino, non posse esse Hipposelinon Dioscoridis, nec Smyrnium Aëtij, nec Smyrnium Dioscoridis. Galenus de aliment. fac. de Selino, Hipposelino, Sio & Smyrnio, scribens inquit, Omnia vim habēt djureticam, &c. Hęc verba Galeni perspicuè docent, plantam quam ipse vocat Smyrnium, esse nostrum Alexandre. Sed quæ mox apud ipsum sequuntur, facilè probabunt id ipsum apertiùs, atque etiã quoddã esse Hipposelinon (quod mihi est Dioscoridis, nõ Theophrasti) quod nequeat esse nostrũ Alexandre; nec non nostrum Alexandre veteribus Latinis Olus atrũ dictũ fuisse. Galeni verba sunt, sed Hipposelinum & Sion contra comedũtur, &c. Videamus jam porrò an probare possimus prædictũ Smyrnion, sive Olus atrum esse Hipposelinon Theophrasti. Theophr. Hipposelinõ suũ ita describit; Folia habet Eleoselini &c. In qua descriptione nihil video, quod nõ cum Alexandre nostro conveniat. Habet enim folia Apio palustri similia figurâ, majora, nec ita lævia. caulis magnus quoq; radix crassitie Raphanum æquat, nigra. semẽ nigrum, magnitudine Orobi, sed alterius figuræ. Quod ad natales, copiosè in qualibet Angliæ provincia nascitur. Nihil video igitur caussę, quo minus Hipposelinum Theophrasti sit nostrum Alexandre. Quoniam autem opinati sunt nonnulli Myrrham, Græcis σμυρναν, ex radicibus Hipposelini exstillare, existimo postmodum plantam hanc Smyrnij nomen adeptam. Quòd si quis objiciat Theophrastum & Galenum Hipposelino & Smyrnio folia tribuere toto anno virentia. Respondetur Theophrastum, sicuti ait Hipposelinum folia habere virentia, ita idem de Selino dicere, & iis quæ in summitate virentia sunt, i. e. folij extremo; nam caules qui semen tulerunt, Hyeme pereunt. Sed cum Selini duo sint genera, 1. Fœmina fœcunda. 2. aliis Virgo, Viduum dictum, quod aut nunquam semen tulit, aut caulescere incipiens decerptum est, antequam semen maturum ferat, ut in Apio hortensi, quod Æstate vel Autumno semen tulit, nulla habet Hieme folia, sed duntaxat Apium â Virgine nomen adeptum: Ita quoque de herba Alexandre dicta se res habet. Tametsi enim non quælibet nostri Alexandre radix folia habet Hyeme virentia: locis tamen calidioribus Alexandre radix folia habet per Hiemem, secus ac Apium hortense tenellum. Et hæc Turnerus de Macerone nostro judicio scripsisse videtur.

Nõ est Hipposelinum Diosc.

Smyrnion.

Hipposel. Theoph.

Olus atrũ.

Smyrnium. Diosc. non est.

Quod

Quod Macerone Italis, quibusdam verò Smyrnium semine magno nigro vocatur, dicitur pluribus Galliæ in locis, ceu & aliis multis adhuc hodie Petroselinum Macedonicum.

Oritur Cæsalpino in umbrosis hortis prope maceries pingui Solo: lætissimum autem in cœmiteriis. Vide ego passim in hortis. Genevæ florebat Aprili & Majo, primo anno non producens caulem, Hieme virens: se multiplicat semine deciduo, perire solitum postquam caulem produxit.

Valde familiare olus multis in locis, alit bene & præstat eadem, quæ Apium, sed efficacius. Calidum & siccum. Venit in cibum cruda & cocta, tum radix concisa, tum folia tenella & caulis ex aceto & oleo. Radix Autumno eruta, ac in arena per Hiemem conservata tenerior evadit, aptiorque acetariis redditur, Ioanne Schvvab referente, qui copiosam alit Ebroduni in horto. Radix Apij, quæ Alexandra multis in locis vocatur (inquit Ioub.) ante coctionem præmacerari debet per novem aut decem dies, affusâ quotidie recenti aquâ, ut condiantur radices.

SILPHIVM SIVE LASERPITIUM veterum.

Cap. LIII.

SILPHIUM, Dioscoride ita tradente, nascitur in Syria, Armenia, Media, & Lybia. Caulis ejus Maspetum vocatur similis Ferulæ: folia habet Apio similia, semen verò latum [foliaceum, Plin. & Orib. qui addit ὁ καλεῖται μαγύδαεις] Radix excalfacit, ægrè concoquitur, inflationes facit [sic habet uterque codex, teste Goupylo. at in vulg. exempl. desiderantur, nec etiam Corn. legit.] ac vesicæ quoque noxia est. Strumis atque tuberculis cerato excepta & sugillatis cum oleo illita medetur. Ischiadicis cum irino aut cyprino convenit: excrescentia circa sedem tollit, tegmini Mali punici incocta cum aceto & imposita: venenis eadem pota resistit: necnon & intinctibus salibusque admista ori grata est. Colligitur & liquor è radice atque caulibus incisis. Præfertur is modicè ruber atque translucens, Myrrhæ æmulus, odoréque valens, minimè porraceus, neque saporis immitis & asperi: qui denique dum liquescit ac diluitur, facilè albescit. At Cyrenaicus etiamsi tantillū quis ipsum degustaverit, madorem toto corpore ciet, estq; odore blādissimo: adeò ut ne os quidem gustanti nisi paululum spiret. Medicus verò & Syriacus viribus minùs valent, & magis virosum reddunt odorem. Porrò liquor omnis anteaquam siccescat addito Sagapeno aut Fabæ lomento [Faba fracta, Plin.] adulteratur: quod maleficium gustu odore, visu, ac diluendo quoque deprehendes. Sunt verò qui caulem, Silphium; radicem, Magudarim; & folia, Maspeta vocaverint. Efficacissimus est liquor, mox folia, postremò caulis. Est autem ille acris, inflationésque facit, alopecias cum vino pipere & aceto perunctas sanat: cum melle illitus oculorum aciem exacuit, incipientémque suffusionem dissipat. In dentium doloribus cavernis ipsorum inditur, aut cum Thure linteolo illigatus circumponitur, aut denique cum Hyssopo & Ficis in posca decoctis colluitur. A rabioso cane commorsis prodest vulneribus impositus, itidémque valet ad omnium quæ virus ejaculantur animantium, venenatorumque telorum ictus, seu potus, seu etiam illitus. Scorpionum plagis oleo dilutus circumlinitur. gangræna obsessis partibus, prius scarificatis, infunditur: nec non & carbunculis, cum ruta, nitro & melle, aut etiam per se: clavos callosque prius circumcisos extrahit, siquidem cerato, siccorúmve Ficuum carne subactus antea fuerit. Sanat & lichenas recentes ex aceto: itidémque sarcomata & polypos, si cum atramento sutorio aut ærugine per dies aliquot illinatur: verùm extuberantia forfice extrahi oportet. Arteriis quoque longo tempore exasperatis opitulatur, ac vocem quæ derepente irraucuerit aquâ dilutus sorbitione confestim expedit. *Vox rauca.* Quin & uvam illitus cum melle reprimit, ac in anginis cum aqua mulsa utiliter gargarizatur. *Angina.* Vescentibus lætiorem colorem conciliat, ad tussim commodè in sorbili ovo datur, itémque pleuriticis in sorbitionibus. Ictericis verò & hydropicis cum aridis Ficis utiliter exhibetur. Rigores etiam cum pipere ac thure in vino potus discutit. Tetano, opisthotonóq; distentis oboli pondere devorandus datur: hærentes gulæ hirudines gargarizatus cum aceto decutit. *Hirudines.* Quibus haustum lac intus concreverit, & comitialibus, sumptus ex aceto mulso succurrit. Potus verò cum pipere & myrrha menses ciet: cœliacos in acino uvæ sumptus adjuvat: denique in lixivio potui datus repente convulsis prodest. Ad potiones autem Amygdalis amaris. Ruta aut pane calido dissolvitur. Cæterùm, foliorum succus eadem præstat, at liquore multò inefficaciùs. *Foliorum succus.* Estur porrò utiliter cum aceto mulso ad purgandas fauces, maximè verò cùm suppressa interceptáve vox est: vescuntur & ipso cum Lactucis, Erucæ loco. Sed & altera fertur Magudaris in Lybia nasci, radix Laserpitio similis, at minùs crassa, acris verò ac fungosa, nullóque prægnans succo: ejusdem tamen cum Laserpitio facultatis. *Magudaris.*

De Laserpitio [σιλφίῳ] nunc indadicandum est ex Theophrasto: Silphio radix multa, crassaque: caulis quantus Ferulæ, & crassitudine ferè proximus; folium quod Maspetum vocant, Apio simile est; semen latum, foliaceum, sc. quod Folium appellatur; caulis annuus, sicuti Ferulæ [νάρθηξ] Ergo Vere ineunte Maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaves redduntur. *Silphium Theoph.* Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumque: corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum Scaparium [καυλίαν] alterum Radicarium [ῥιζίαν] vocant. *Succus duplex. Scaparius. Radicarius.* Radix nigro cortice tegitur, eumque detrahere solent. Sunt veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reservantes, reliquum abscindunt. Nec enim deviè [nec enim alio pacto, fortè meliùs leg.] neque plus constituto cædere licet: corrumpitur enim putrescitque, si diu mansit [si in exercitatum, aut iners diu mansit, ex græco.] *Theoph restituitur.* Præparant id conficiúntque in Pyræum portum advectum hoc modo: Cùm in vasa conjecerint, farinámque admiscuerint, quatiunt crebrò & diu: hinc etiam colorem capessit & conditum jam incorruptum perdurat. Præparatio, cæsuráque ita se habet. *Succi præparatio.* Locum Africæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor studiorum millia. In hortis Hesperidum ferunt ejus magnam partem colligi, sed majorem apud Syrtes. Peculiare hujus, culta fugere loca proditur, quamobrem si colatur, mitescátque solum, deviat [in deserta fugit, rectiùs ex Plinio. græcum verbum est ἐξαναχωρεῖν] atque omnino degenerat, utpote naturâ culturam aspernans, ferocitatisque constans vernaculum [ferum ac contumax Plin. ego è græco legendum censeo, quum sit verum: ὄντος ἀγρίου] Cyrenenses annis septem priùs, quàm ipsi urbem habitarent, Silphium [Laserpitium reddit Gaza] extitisse affirmant: habitant verò annos maximè trecentos usque ad Simonidæ Atheris magistratum. Illi sic referunt. Alij radicem Silphij cubitalem esse tradunt, aut paulò majorem. Hancin

medio extuberare in caput, quod sublime penitùs extat, ut ferè supra terram esse appareat: unde primum [ἐξ ἧς. sub. κεφαλῆς, ex quo capite] quod lac appellant, erumpit, dein caulis assurgit, Magydarim nuncupant, ex quo nascitur id quod Folium[φύλλον]vocant. Folium id semen est, quod cum Auster vehemens [λαμπρὸς]post caniculam flaverit, disiicitur, atque ita Laserpitium nascitur eodémque anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quaquam peculiare notatur, nam aliis quoque idem tribuitur, ni dixeris, quod disiectum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supradictisque propterea diversum intelligi posse. Adhæc circumfodiendum id quotannis censent: nam si cultura ea prætermittatur, semen universum caulémque totum proferri, & deteriora tam hæc, quam radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora, sc. Solo subacto, benéque gluto. Hoc autem repugnat eorum sententiæ, qui culta fugere volunt. Mandi quoque radices ex aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Sic alienum etiam quod pecora folio esitato purgari narrant. Nam & Vere & Hieme, pecus ad montem dimitti affirmant. Depasci verò à pecore non solùm hoc, sed etiam alterum quoddam Abrotono simile aiût. Vim ambo calefactoriam sortiri planè videntur, & purgandi quidem vim non habere: exsiccare autem, & concoquere unicè posse. Quòd si qua pecus ægrescens, aut aliàs minùs bene se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut mori ajunt, sed magna ex parte posse servari. Hæc igitur utro tandem sint modo, quærendum. Quod verò Magydarim vocant, alterum est Silphij genus, nimirum à primo differens: tenerius enim, minusque vehemens id sentitur & sine Lasere est. Expertis verò vel ipso aspectu & figurâ planè dignoscitur. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenem, & monte Parnaso largè provenire eandem affirmant. Sed quidam Silphium id appellant. An culta id quoque Silphij modo fugiat, quærendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folij, caulisque rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id investigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet. Et hæc habet Theoph. l. 6. hist. c. 3. Capite verò tertio l. 7. Silphij semina, Atriplicis seminibus oblongis, neque latis, neque foliatis, similia esse ait. Libro 4. c. 3. refert in Cyrenensi omnium maximè peculiare Silphium esse: namq; id quoque copiosum eam regionem proferre, odoréque suavissimum. Idem 9. cap. 1. è caule & radice è Silphio succum elici tradere deprehenditur. itemque lacrymam ejus acrem esse, ut ipsum Silphium: quod verò vocat ὀπὸν τοῦ σιλφίου, lacryma est. Et cap. 2. Quorum autem & caulis, & radix inciditur, horum caulis antea ferrum recipit, ceu Laseris. Eorum deníque succum alterum Cauliam, alterum Radiciam vocant: præstantior Radicias est: purus enim trãslucidus, & siccior. Caulias verò humidior, & ideò farinam ei inspergunt, ut satis coagulari possit. Incisuræ tempus idoneum Pœni novere. Laser enim illis legendum natura largita est. Quin & radicum cæsores, & qui succos medicos legunt, caules liquare antea solent. Ad plenum verò, & qui radices, & qui succos legunt, omnes tempus suum cuique observant: ergo commune id esse omnium constat. His addit caus. l. 1. c. 5. Sponte illa exeunt, quæ minora consistunt: & maximè quæ annua herbaceáque naturâ sunt. Cæterùm evenit, ut etiam majora interdum ita gignantur, cùm aut imbres frequentes fuêre, aut peculiaris aliqua occasio in cælo, terrâve consistit. Sic enim Silphium exortum in Aphrica ferunt, imbre piceo quodam, crassoque. Item 3. caus. 1. Et omninò vis omnis medica, vel radice, vel fructu, vel ramo, respondent iis, quæ in gustatu quandam vehementiam monstrant. Quo in genere Capparis quoque enumeratur & Laser[Silphium] quod aut nullo pacto locis cultis provenit, aut vitiosè, quia copiosiori, humidiorique alimento vescitur, proptereáque non æque vehemens est. Tandem 6. c. 18. Frons quia humidior, ac pensilis est, moderationem aliquam obtinet, quod etiam in Silphio, atque aliis plerisque acribus patet. Folium enim Silphij suave fructusque leves propter humorem,

Lac. *Magydaris* *Folium.* *Cultura.* *Magydaris alterum Silphij genus.* *Locus.* *Semen Atriplicis.* *Lacryma.* *Caulias & Radicias succus.* *Silphium quomodo exortum.* *Locus.*

Plinius l. 19. c. 3. dixit autoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci Silphion vocant in Cyrenaica provincia repertum, cujus succum vocant Laser, magnificum in usu medicamentísque, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis jam annis in ea terra non invenitur: quoniam publicani qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omninò caulis nostrâ repertus memoriâ, Neroni principi missus. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo tove, cùm comederit, dormiente protinùs, caprâ sternuente[sternutante, M.] Diuque jam non aliud ad nos invehitur Laser, quàm quod Perside, aut Media, aut Armenia nascitur largè, sed multò infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut Sagapeno, aut Faba fracta. quo minùs omittendum videtur, C. Valerio, M. Herennio Coss. Cyrenis advecta Romam publicè Laserpitij [Laseris Dal.]pondo XXX. Cæsarem verò dictatorem initio belli civilis, inter aurum argentúmque protulisse ex ærario Laserpitij[Laseris Dal.] pondo cxi. Id apud autores Græciæ evidentissimos invenimus natum imbre piceo repente madefactâ tellure, circa Hesperidum hortos Syrtinque majorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostræ anno cxliii. Vim autem illam per quatuor millia stadium Affricæ valuisse. In ea Laserpitium gigni solitum, rem feram ac contumacem: & si coleretur, in deserta fugientem [ἐξαναχωροῦν, evanescentem exarescentem desertâ derelictaque sede Theoph. Dal.] radice multâ crassaque, caule ferulaceo[magnitudine Ferulæ par, Theop. Dal.]haud simili crassitudine. Hujus folia Maspetum vocabant, Apio maximè similia. Semen erat foliaceum, folium ipsum Vere deciduum, cæ. Vesci pecora solita, primóque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucundâ. Post folia amissa, caule ipso & homines [post emissa caulis ipse (sub. prodit) quo & hom. Theoph.] vescebantur decoctos asso, elixóque: eorum quoque corpora xl. primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, Rhizias atque Caulias, vilior ille ac putrescens. Radici cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipsum in vasa conjectum, admisto furfure [farina Theoph.] subinde concutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita fecissent, putrescentem. Argumentum erat maturitatis, color, siccitásque sudore finito [cùm habituosus vapor omninò discussus manare cessasset. Dal.] Alij tradunt Laserpitij radicem fuisse majorem cubitali, tubérque in ea super terram. Hoc inciso, profluere solitum succum, ceu lactis, supernato caule [supernasci caulem, vet.] quem Magydarim vocarunt. Folia aurei coloris pro semine fuisse [In Silphij planta φύλλον significat nunc foliorum comam, quæ aureo colore est: nunc foliaceum semen, τὸ σπέρμα, quod Austro post caniculam flante decussum novellas Silphij plantas gignit. Ea significationis varietas Plinium decepit. Dal.] cadentia à canis ortu. Austro flante. Ex his Laserpitium nasci solitum, anno spatio & radice & caule consummantibus sese. Hoc & circumfodi solitum prodidére. Nec purgari pecora,

Plinius *Laser[...]* *Plinius [...]* *Adul[...]* *Mira Silp[...]* *Ma[...]* *Succus [...]* *Plinius [...]*

pecora, sed ægra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Persico Silphio prior[posterior legit Dalech. Nam priorē narrationem convenire Libyco, sive Cyrenaico, apertissimè Theoph. indicat Persicum vocat, quod in Armenia & Media Persarum imperio subditis nascitur. Dal.] opinio cōgruit. Alterum genus est, quod Magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, sine succo: quod circa Syriam nascitur; non proveniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnasso monte copiosius, quibusdam Laserpitium vocantibus: per quæ omnia [per quod omninò. Vet.] adulteratur rei saluberrimæ utilissimæque autoritas. Probatio sinceri prima, in colore modicè ruffo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aqua, salivâque liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Hactenus ille, qui usum ejus medicum l. 22. c. 23. proponit, pleraque juxta Dioscoridis præscriptum tradens, his verbis: Imbre provenit & Silphion. Venit primò è Cyrenis, ut dictum est. Ex Syria nunc maximè importatur, deterius Parthico, sed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vsus Silphij in medicina. Nam folia ad expurgandas vulvas, pellendósque emortuos partus decoquuntur in vino albo, odorato, ut bibatur mensura acetabuli à balineis [acetabuli. Ad lienas radix. M.] Radix prodest arteriis exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Suggillatis cum vino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore ejus suffitu cadūt. Laser è Silphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compositionibus inseritur. Per se autē algores excalfacit. Potum nervorum vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menses ciendos. Pedum clavos circumscarificatos ferro, mistum ceræ extrahit. Vrinam ciet Ciceris magnitudine dilutum. Andreas spondet, copiosius sumptum, nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis: item Hyeme quàm Æstate, utiliùs, & tum aquam bibentibus: cavendúmque ne qua intus sit exulceratio [quam acrimoniâ suâ cum tenuitate partium junctâ irritet Dal.] Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestivè enim datum, cauterij [Cauterium licenter vocare Plinius hic videtur medicamentum Græcis dictum μετασυγκριτικὸν & μετατοποποιητικὸν, quod habitum & structuram corporis ac fabricam mutat; nempe quod admotum suâ caliditate & insigni tenuitate humores evocat ex alto, cutísque poros aperit: & intro sumptum sanguinem ac humores potenter in habitum corporis diffundit & dispergit. Dal.] vim obtinet: assuetis etiam utilius, quàm expertibus. Ad extera corporum indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potum: ex aqua vulneribus his circumlinitur: scorpionum tantùm plagis ex oleo: ulceribus non maturescentibus cum farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum ut hæreat: sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem cum tegmine [germine M. & CH.] punici mali ex aceto decoctum. Clavis pedum, qui vulgo Morticini appellantur [Morticinum (hominem sc.) per convicium & contumeliam Plautus in Persa vocat, exanguem, tetrum, pallidum. Dal.] nitro misto, ante subactum. Carnes [vel ulcera cava explet, vel corpus obesum reddit, &, ut alibi ait, pingue facit. Dal.] replet cum vino & Croco, aut Pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo [& clavis add. Dal.] Clavis pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tussi, uva, fellis veteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in spongia dilutum poscâ lenit. Pleuriticis in sorbitione vinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cerâ circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur: æque ex aceto his, qui coagulum lactis [coagulatūm lac, vet. Alij colostra lactis. Dal. quibus lac potum coagulatum est] sorbuerunt. Præcordiorum vitiis, syntecticis; comitialibus, in vino [in cibo, CH.] in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cavernis dentium in dolore inditum [cavernis Dioscorides indit, aut cum thure in linteo circumligat. Interim distinguendam causam doloris censemus. In frigida quid ni conferat? In calida quid non obsit?] cera includi, magno experimento hominis, qui se ea de causa præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes avidissimas vini admistum rumpit. Ideò nec inungi suaserim cum Attico melle licèt præcipiant. Quas habeat utilitates admistum aliis, immensum est, referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis conjecturam sæpiùs fallacem, nulli satis custodita in misturis concordia naturæ ac repugnantia. Nec plura Plinius. *Contra Dioscoridē.*

Hippocr. Hipp. lib. 4. de morb. rationem reddit, cur in Libya Silphium sua sponte nascatur: quum ut in Ionia & Peloponeso nasceretur, à multis frustra tentatum sit.

Galenus. Galenus de Silphio 8. simpl. brevibus scripsit. Liquor, inquit, calidissimus est, imò & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimùm liquor, admodum trahentem facultatem habens, attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam propter propositam temperiem obtinet. Hæc ille.

Serapio. Serapio Silphium in simplicium censu præteriit, nisi Altiht & Anjuden nomine, de quibus mox particulatim dicturi sumus, historiam ejus tradiderit, ut plurimi, non sine ratione quidem, putarunt.

Strabo. Strabo succi Cyrenaici defectûs causam, in Barbaros, non in Publicanos rejicit his verbis: Cyrenis finitima est regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum succum, quem Silphium posterius effert. vertendum, quem liquorem Silphium fundit. Interpretes enim non viderunt ὀπιδὸν ἀπὸ τοῦ ὀπίζειν duci, nec adverbium esse. Idem Strabo lib. 15. scribit Alexandro ab Arachosia transeunti ad Bactrianos per iter nudum arboribus, copiosissimum Silphium occurrisse. Id propemodum defecisse cum aliquando Barbari odio quodam ingruissent, ac radices ejus penè omnes eruissent. *Apud Bactrianos.*

Columella. Columella l. 12. c. 57. in Moreto Oxyporo, vel ut alij, Oxygaro componendo, requirit Laseris radicis, quod σίλφιον Græci vocant, sescunciam. Infra in pretiosiore Oxyparo faciendo, inquit: quod si etiam cùm Laser non habueris, pro Silphio, mellis adjicies pondo semunciam.

Silphium præstat è Carthagine. Antiphanes apud Athenæum Deipnos. l. 1. inter alias res etiam excellere putat Silphium sive Malspetum è Carthagine. Et lib. 14. in Philothebæo.

Libycus caulis Silphij
Adstat divinis arefactus radiis.

Phavorinus. Phavorinus in Lexico suo Græco ait Silphion speciem esse plantæ suaveolentis: & maximè Cyrenaicum. Et: Silphium esse radicem bene olentem,

Amuletum. amuletum de collo suspensum. Idem Magydarim appellat, ac succum Silphij facit. alij verò, aliud à Silphio esse dicunt. *Priscianus.* Priscianus l. 7. cap. de Accusativo inquit. Magudaris significat frugis, i.e. caulis genus, qui nascitur ex ea parte, cujus radix Silphij avellitur. vel, ut alij volunt, Siliginem. Hactenus Priscianus. Hanc, caulem Laserpitij quidam existimant. Plaut. in Rudente:

Seu tibi confidis fore multam Magudarim.

Rob. Steph. Robert. Stephanus in Thesauro ling. lat. vocat Laserpitium, σίλφιον, virgultum herbidum, ejusque succum Laser, subjungens in Dioscoridis de Laserpitio capite, cōmentariū Matthi. *Rob. Const.* Rob. Const. in Lex. græco ait. Σίλφιον planta est ferulacei generis, foliis Apij: in agro Genevensi primùm à nobis multis ostensa est. *Silphium Genevense.* Ex Cyrenaica laudatissima, culturámque naturâ effugiens. Latinis ipsa Laserpitium dicitur. Laser verò, id est, ὀπὸς κυρηναϊκὸς, & ὀπὸς simpliciter per excellentiam, apud Hippocratem, lacteus ejus succus est, *Opos per excellentiā.* liquorque qui ex radice, vel caule scarificatis effluxit, ob idque καυλίας vel ῥιζίας vocatur: vulgò *Beniovin.* Beniovin: seplasiariorúmque est Assa dulcis, ut Assa fœtida, sive stercus diaboli, i. ὀπὸς παρθικὸς, succus sc. ex deteriore genere Silphij, virosus, fœtidusque admodum, præsertim dum suffitur. Silphij folium à Dioscoride & etiam à Plinio Maspetum appellatur. *Corrig. Pollux.* Corrigendus igitur Pollucis liber, ubi scriptum σιλφίυ τὸ φύλλον δάσπετον dici. Radix Silphij sola ab Hippocrate σίλφιον nominatur, teste Galeno in glossis: ῥίζιον κυρηναϊκὸν à Nicandro: μαγύδαρις à Dioscoride. quod tamen controversum: aliis, ut Theophrasto & Plinio caulem (qui & καυλὸς simpliciter dicitur ab Hippocr. & Polluce κατ' ἐξοχὴν) vocantibus μαγύδαριν, *Pollux corrupte legit Mandaris.* alus semen. Pollux τὸ μὲν [illegible] καλεῖται μάνδαρις: corruptè pro μαγύδαρις. Apud Theophrastum 6. hist. 3. locus etiam corruptissimus, ita restituendus est, autore Plinio. Hoc inciso, profluere solitum succum, ceu lactis, supernato caule, quem Magydarim vocarunt: folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia à canis ortu ♪ Austro flante, &c. [illegible] folium Laseus.

Adagium. Occurrit hîc illud Adagium *Batti Silphium* (Βάττου σίλφιον) Græcis novum & rarum quempiam honorem significaturis dici solitum. Aristoph. in Pluto:

Nec si mihi donaveris

Ipsúmque Plutum, ipsúmque Batti Silphium.

Negat se sycophanta quieturum, etiam si præmium quantumvis magnum detur. Idem in equitibus:

Nostíne stipitem illum

Qui dignus Silphio habitus est? notus quidem est ille mihi.

Historica relatio. Interpres diversam originem adagij scribit. Battus à Thera juxta Cretam insula, profectus, oraculo monitus Apollinis, vel (ut alij tradunt) domestica pulsus seditione, Cyrenen condidit. Cui quum Afri beneficij memores summū honorē habere studerēt; donarunt illi Silphium herbam apud illos omnium pulcherrimam: simúlque numisma ferentes, in cujus altera parte, regia facies erat insculpta, altera Silphium, quo fuerat à civitate donatus. Cujus rei meminit & Aristoteles in Republica Cyreneorum. Sed fusiùs narrat Herodotus in Melpomene, addēs, apud Libyas regem Battum appellari, & hoc nomine compellatum ab oraculo, significante fore regem. Sunt qui dicunt imaginem fuisse datam: sunt rursum qui anulum, in quo civitas erat expressa, regi Silphium deferens. Porrò Silphium inter herbas primam gloriam obtinet, cujus & folia, & fructus, & caulis, & succus pretiosissimus sit. Vnde Ampeliotæ (ea gens quædam est Africæ) Delphis Silphij caulem consecratum suspenderunt, ut author est Alexandrides. Hæc fermè adfert in Plutum: nec dissident, quæ Suidas memorat. At idem in Equites scribit: Silphium fruticem esse inamœni odoris: rursus juxta alios amœni, & ad medicamenta utilem: cujus usum primus invenisse creditur Aristæus Apollinis & Cyrenæ filius, qui & mellis invenisse traditur. Illud quid sibi velit nescio, inquit Roterodamus: Aristophanis interpres ait; in altera numismatis parte insculptam βασιλείαν, i.e. regnum, seu regiam, si transferas tonum: pro eo Zenodotus legit Ammonem. sic enim habet. [illegible] θατέρου σίλφιον ἐτύπωσαν. i.e. Nomismatis altera parte Ammonem, in altera Silphium expresserant. Ammonem, ut arbitratur Erasmus, sentiens Iovem regnorum largitorem, si quidem Homero credimus. Hujus Batti meminit & Pindarus in Pythiis: Respondit habitatori Batto frugiferæ Africæ. Eruditi quidam putant Silphium Laserpitij genus esse:

Theophrasto, Strabone, Plinio, Columellâ, Græcisque Medicis & Herbariis de Silphio tradentibus, diligentiùs auditis, omníque ejus in antiquis scriptoribus medicinâ & historiâ contemplatâ: non erit ut cum Marcello credimus, Silphij Ferula hæc, Balsami arbusculâ vilior, nec liquore liquor etiam inutilior. Siquidem peregrina Grecię & Italiæ, ideóque in majore dignitate, ceu illa semper fuit ac certos, privatimque sibi à natura traditos natales locos, quod omnibus eam fecit optabiliorem, accepit: ad Cyrenem sc. lætiores campos, etsi postea extinctum omne illud Silphium fuerit. Et nè longiores simus, ob raritatē, & quas habet, ad utramque valetudinē, egregias utilitates, gentibus ad spectaculum, & in Deorū templis ad religionē & anathemata, proposita diu fuit. Cyrenes Delphis Apollini quotannis Silphij caulem ex agri sui opibus offerebant, Ferulámque hanc suam tantopore amaverunt, ut Conditori Batto perpetuum cum ea honorem haberint. In gemma, qua publicè in signandis epistolis civitas utebatur Battum gentis suæ auctorem ostendētes: cui mulier quo decebat corporis ornatu & habitu Silphij caulem porrigebat, fortunæ simul naturæque pro suis opibus gratias agens, gloriam, felicitatémque suam: gratâ utriusque beneficij memoriâ sic ostentans. Id certè maximum precij & honoris in Ferula hac argumentum fuerit, quod egregium, rarum, amabile, preciosúmque aliquid Greci significantes, non aliter quàm ut in dicto proverbio fit, Batti Silphium jactitabant: neque immeritò tanta fuit quondam, utroque tempore, morborum & sanitatis, ex ea humano generi voluptas, simul & necessitas, tamque quotidianus & amabilis cunctis usus. Ob quam causam omnes plantam, partésque ejus, longiore historiâ illustrarunt, quàm legentium aliquis æquo animo ferre potuerit, ab ipsis & à nobis dicta. Sed non inutilia, ut quæ causa sint, ut certiùs intelligi possint. Cyrenaico autem agro probatissimum nascebatur, tantúmque illi ex ea laudis & honoris accreverat, ut Catullus unâ hâc notâ Cyrenem illustraverit, Laserpiciferas in epigrāmate suo Cyrenas vocans. Noverant enim tunc omnes quod ubique nunc ignoratur, eratque in quotidiano ciborum usu Silphium, quod grato sapore & odore commendabant. Miscebatur id ut indicat Columella Oxyporis: & ut plures alij testātur Laserpitiatum acetum in multo usu erat. Et ne huic de Silphio tractationi aliquid desit, illud quoque dixisse conveniat, quod Martialis de Simila ait.

Non Laseris dotes [illegible] numerare, nec [illegible]

[illegible]

Vtebatur eo passim antiquitas, nunc autem tantùm abest, ut nostrorum temporum Silphio uti ganea aut medicina possit, ut rem ipsam utraque ignoret; nec conjecturâ saltèm ostendere possit, Noverunt

runt quidem nostræ ætatis Medici, inquit Marcellus, Opon Cyrenaicum, sed nomen tantùm, & id quidem nomen longissimè ab antiquo Opo Cyrenaico differt. Idem enim Opos Cyrenaicus & Laserpitium hoc quondam fuit: nunc autem in Asa fœtida eâ uoce utuntur, quæ tetri & ingrati odoris sensu tantùm à Laserpitio differt, quantum verisimile est, quondam discrepasse eorum usus.

Ex hac varia Silphij apud veteres historia, judicatu perdifficilè est, quænam sit hodie planta, quæ Laserpitium dici possit.

Maceronē quidem non esse Silphium, cùm aliunde tum ex semine (quod Silphio latum & velut foliaceum tribuunt, conjecerit Gesnerus.

Ligusticum vulgare nonnullis censetur Silphiū, quorum opinio non placet.

Tradit Rob. Constantinus Silphium quoddam agri Genevensis. ejus autem verba hoc capite habentur. Quare lectores investigent, quam plantam intelligat.

Angelicam quidam faciunt Laserpitium Gallicum, de quo hoc libro agimus.

Imperatoria quibus[illegible] est Silphium Cæsalpinum sive Laserpitium, non absque errore.

Silphij & Laserpitij nomine suam plantàm habet Lobelius, quam ait circa Massiliam reperiri. de hac mox dicturi sumus.

Benivinum non est Laser, vel Silphium, ut multi voluerunt, de quo H.n.lib 9.

Plurimis Asa fœtida est Silphij sive Laserpitij succus: isque duplex sincerus & impurus.

ALTIHT ET ANIVDEN veteribus.

Cap. LIIII.

Aniuden est folium arboris Assæ Isaac Ebenamram apud Serapionem, & gummi ejus Altiht dicitur, & radix Maharoth. Abugerig Assam statuit calidam in quarto gradu, & nocivam stomacho & hepati, positámque in dente corroso, eum frangere. Mesarugiæ Assa fœtens est subtilior, & calidior, fortiórque odoriferâ. Aben Mesuæ est bona pustulis intrinsecis & confert ventositati hæmorrhoidarum & stringit ventrem. Azaravi reperit Assam multùm bonam in ægritudinibus nervorum phlegmaticis, & non comparavit aliquid ei in calefaciendo, & in inducendo febrim, deditque ex ea ægroto in quantitate Fabæ manè, & tantundem vesperi, in potu vini boni, quia inflammatur corpus ejus statim. Radicem appellavit Abohanifa Almaharet Anjuden & unà Almohorocha, quam nasci in arenis tradidit. Almaharoch autem, juxta Mesehah, est minor quàm Assa in virtute sua, & juvamentis suis, & in nocumento, quod ipsa infert stomacho, & est facilioris digestionis. Rasis Almaharoch ait calidum & siccum, confortare stomachum & hepar, confertque digestioni. Fusior de Almaharoch est Habix. Est, inquit, calida in quarto gradu, appropinquat operatio ejus operationi venenorum, & est mala hepati & stomacho, & quando imponitur denti corroso frangit eum, & ipsa habet odorem fortem multùm, & caliditas ejus est prope caliditatem Anacardi. Et dicunt quidam quòd aliquæ gentes, cùm non possunt præservare sata sua à rebus nocivis sine ipsa, quia ipsi suspendunt Assam ligatam in petia, in campis suis super bladum, & super flumina, quoniam ipsa occidit, & fugat suo odore canes fluviales, & omne quod generatur in seminibus, ex vermibus & aliis nocivis, & homines quidam Armeniæ, quando inveniunt, quòd in vulneribus suis, quæ fuerunt à sagittis, apparet venenum, propterea quòd sagitta fuerit toxicata, apponunt in vulnere Assam, & evadunt à veneno illo sine nocumento. Et hæc de Assa & planta ejus Anjuden Arabes apud Serapionem perhibent. Is autem præterea hoc capite Laserpitium Dioscoridis & Galeni miscet & confundit, nonnihil varians à Dioscoride, & præcipuè in fine capitis de Magudari altera in Libya nascente, ubi ait: Comeditur autem & radicis pars interior cujusdam plantæ, quæ Moly dicitur, quæ assimilatur radici Anjuden, nisi quia est minor eâ, acuti saporis, non habens lacrymam quidem, sed easdem cum Silphio operationes. De hac planta vide Avicennam l.11.c.52. *Serapio notatur.*

Alciht porrò Arabum plurimis est Laserpitium sive Assa fœtida officinarum, Silphium Medum à quibusdam appellatum. *Assa fœtida offic.*

Pro Asa fœtida quid pingat Euch. Roesslin nescimus: figmentum putamus. *Figmētum*

Asa fœtida Castori dicitur de Xyride, sive Sphatula fœtida. *Sphatula fœtida*

Assam dici de Angelica, post apparebit. *Angelica.*

Monachi in Mesuem dist.1.cens.55. notant, nonnullos decipi, Asarum pro Asa intelligentes. *Asarum.*

Iidem eodem loco referunt, aliquos Hasce, quod est Thymus, dum legant Assæ, intelligere. *Thymus.*

Alios etiam quandoque pro Assa, rem combustam intelligere. Vt e. g. quando legunt Galbani, Myrrhæ. Assæ. &c. intelligunt Myrrham crematam. *Res combusta.*

Scribit Fuchsius de comp. med. l.2. sect. 15. ol. 54. supra Oleum Irinum Nicol. Myrepsi, falsò in lat. exemplaribus legi Asæ, pro Casiæ. *Casi*

Colleg. Florentinum in Antiball. pro Asa admittit Sagapenum, seu Ammoniacum. *Am[illegible]*

Tract. qui pro quo substituit ex Galeno pro Asa fœtida Serapinum. *Serap*

Assa dulcis multis est Laserpitium sive Silphium, quod Benivinum putant, de quo H.n.lib.9. *Beni*

Glycyrrhizam vocari à quibusdam Assam dulcem, dictum est Hist.n.lib.17. *Glycyrrhiza*

ASA FOETIDA, NOSTRAS OFFICINARUM.

Lenta & sequax est Asa, compactæ substantiæ, colore ruffo, glebis satis magnis coacta; odorem nobis virosum, Allij ferè, vehementiorem, magisque abominandum latè spirans, & nares aciter feriens: sapore primùm amaro, postmodum mordaci, in officinis sæpè impura, admota igni flavescens. *Descr.*

Verisimile esse ait Cornarius Silphium Medicum & Syriacum esse hodie Officinarum succum, quem aliqui gummi esse putant, dictum Asam fœtidam: Nam Dioscoridem virosi & graveolentis odoris esse testatum esse. Asam vocem esse ex Lasere corruptam, minimè dubium esse: fœtidam propter graveolentiam Germanos vulgo Diaboli merdam appellare. *Silph. Medic. Syriac.* *Asa vox corrupta.*

Assam porrò fœtidam eandem esse cum Laserpitio, placet, ni fallor, etiam Garciæ, Matth. Catal. francofurtensi, Clus. Lac. Amato, Monachis, Rob. Constant. Apoll. Dod. Disp. Col. Cam. Costæ, Lugd. Had. Iunio, Bellon. Lob. Cæs. & C. Bauhino. Hos igitur de hac re differentes audiamus.

Tanta est in nominibus Altiht, inquit Garcias, Anjuden, Asa fœtida, Asa dulcis, sive odorata, & Laserpitium confusio, [illegible] possim *Altiht Garcia* *Laserpit.*

quandoquidē hactenus neminem invenire licuerit, qui plātę, ex qua hoc gūmi profluat, nomē indicare, aut formam describere mihi potuerit. Illud autem certum est, hoc gummi *Altiht* Arabibus dici, nonnullis *Antit*: nam cuicunque Arabi gummi Imgu aut Imgara ab indis vocatum ostenderis, statim id Altiht sive Antit esse pronuntiabit. Planta ex qua hic liquor emanat, incolis Anjuden, quibusdam Angeidan dicitur. Sed quoniam hoc gummi è longinquis, ut dicetur, adfertur regionibus, veram plantæ descriptionem habere difficilè est. Is verò ut paulò post dicemus, Asâ solâ sæpiùs utitur, & retulit sibi narratum esse succum hunc ex planta quadam foliis Coryli extrahi, conciso caule, dein in bubula coria conjici, priùs illita sanguine cum Tritici farina permisto, conservationis gratiâ: eámque ob causam si quid in Lasere furfuribus simile conspiciatur, non adulterationis, sed puritatis potiùs esse indicium. Multis ab Avicenna l. 2. c. 53. nominibus insignitum est hoc medicamentum, veluti est Altiht Almaharut, Almharut, propter linguarum in regionibus, unde advehitur, varietatem. Quid autem interpretem moverit, cùm Asam vertit, ignoro, nisi quòd verisimile sit eum non Asam, sed Laser vertisse; idque vocabulum deinde temporis injuria in Asa depravatum esse. Porrò dicet aliquis Altiht non esse nomen plantæ Laseriferæ, sed ipsius potiùs succi concreti & coacti: cujus sententiæ esse videtur Gerard. Cremon. comm. in Rasin, cap. de diminutione coïtus, lib. Divis. 1. c. 79. Huic sic responsum volo, Gerardum veram linguam Arabicam ignorasse, cùm ex Bœtica Hispaniæ oriundus fuerit; lingua verò, quâ Avicenna scripsit, legitima est Arabica, quâ videlicet Syri, Mesopotamij, Persæ & Tartari utuntur, apud quos Avicenna natus creditur urbe Basora (quæ nonnullis Babylon fuisse putatur, certò tamen rescius Babylonem non esse eam, sed proximam huic fuisse cujus nulla nunc extent vestigia) in provincia *Vzbeque* sita, quæ pars est Tartariæ. Eam igitur linguam vocant illi *Araby*, i. e. Arabicam, quâ videlicet scripta inveniuntur Galeni, reliquorúmque Philosophorum, & falsi Prophetæ opera. Nostrorum verò Mauritanorum linguam *Magarabi* nuncupant, quasi dicas, eorum qui ad Occidentem habitant; siquidem *garby* Occidentem arabicè sonat, & *ma* eorum. Est itaque Altiht nihil aliud, quàm ipsa planta Lasarifera, veluti plerumque sumitur gummi pro ipsa planta. Verùm objiciet aliquis: Si Altiht non est Asa dulcis, quid est Asa dulcis? Asam dulcem apud nullum probatum auctorem, sive Arabem, sive Græcum, sive Latinum, legisse memini. Sed cùm Arabes liquorem *çuz* vocent; eum verò qui probè coctus sit & densatus *Robalcuz* (Rob enim arabicè densatum sonat, & *Al* est articulus genitivi apud Arabes) hinc deprompum esse nomen Asæ dulcis verisimile est. Ceterùm, Altiht Arabum, esse Laserpitium Dioscoridis & Plinij, tametsi nemo legitimorum Arabum (qualis est Rasis & Averrhoes) ejus usquam meminerit, satis ostendit Serapio lib. simpl. c. 251. qui de Altiht agens, ad verbum ea refert, quæ Galenus & Dioscorides de Laserpitio scripsêre. Cadit ergo eorum opinio, qui multis argumentis probare conantur, Asam fœtidam à Laserpitio differre. Nam quod Laserpitium veterum in cibos admissum esse ajunt; Asam verò fœtidam medicamentis solùm utilem, idque rarò; in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem, plurimùm à veritate aberrare mihi videntur, ut postea inter vires fusiùs dicetur. Mirari subit Ant. Musam, qui adeò credulus fuit, ut his fidem adhiberet qui Benivy (quod veteribus fuit ignotum) plantam consimilem Silphio affirmarunt. Sic Ruellius Angelicam esse Laserpitium gallicum sibi olim imaginatus fuit, cujus opinio l. 9. H. n. g. cap. de Benivino convellitur. Ejusdem sententiæ fuit aliquando (ut sc. Benivinum Laser esse putaret) ipse etiam Matthiolus, veritate tamen coactus, sententiam mutavit. Hæc Garcias.

Antit. Imgu. Imgara. — *Almaharut.* — *Obiectio.* — *Responsio.* — *Obiectio alia.* — *Responsio.* — *Error quorundam.*

Succum Syrenaicum longè alium fuisse, & Benzoino vocato excelluisse in promptu est nosset cùm legenti, alterum Ferulaceæ plantæ, alterum verò arboris proceræ multò suavissimum excrementum esse, tum etiam facultates, qualitatésve exploranti, quæ gustui in Benzoino, neque fervorem in intima sese dantem, neque in corporis meatus pervadentem, sudorésve affatim cientem exhibet. Ac tametsi Syrenaicum illud celeberrimum jam tum defecisse Plinij ævo assentior, inquit Lobelius, non tamen prorsum nullum extare in naturæ familia Laser persuadeor. Præter enim quàm quòd speciem nullam penitùs posse interire docent Metaphysica dogmata, tum verò mihi suppetit Asa fœtida, quæ potis est Syriaci, Armeniaci & Lybici Laseris opinionem sustinere. Si porrò quis duplicem Asam meminerit, alteram dulcem, alteram fœtidam, is noscet, mitiorem illam, quæ dulcis dicitur, minus aut nihil additum habere fœtidi Sagapeni, aut alicujus consimilis gummi; Fœtidam verò multum. Quò fit ut interdum liquidior, lividior, rubicundior, remissiórque cernatur, prout mixta, recens aut vetustior fuit, neque dum exaruit, cujusmodi interdum videre est in rancidis officinis.

De Asa sive Asa hæc adferunt Monachi. Asa secundùm aliquos, & secundùm alios (quod putamus rectiùs) Assa, dicitur illud quod à Græcis Laser appellatur, ut patet concordando capitula Serapionis & Avicennæ de Assa, cum capitulis Diosc. & cæterorum de Lasere. Sunt aliqui, qui in duas species dividunt Asam, sc. in fœtidam & odoratam: & sunt qui addunt & tertiam, sc. dulcem, quæ parum habet de amaritudine. Quorum opinio nobis non displicet. & quoniam scripta doctorum de Assa & Lasere, tradita sunt, ea hîc brevitatis causâ repetenda non sunt. Hoc tamen dicimus, quòd judicio plurimorum hæc, quâ hodie communiter utimur, tenetur esse vera species Assæ fœtidæ. Quod nos non audemus affirmare, nec possumus reprobare, quia adhuc non vidimus plantam ejus, neque ab aliquo qui viderit, ejus formam discere valuimus. Dum ergo non habemus certiorem notitiam de ipsius Assæ speciebus, liceat nobis hanc communem & usualem, tam pro *fœtida*, quàm pro odorifera, quàm etiam pro dulci in medicinis ponere. Dulcem quippe Asam adhuc non legimus in proborum authorum compositionibus. Odoriferam autem simul & fœtidam Avic. can. 5. in oleo Iceibuet descripsit. Nec miretur quis, quòd diximus pro odorifera apponendam esse fœtentem, tanquam suum contrarium: quia similiter Avicenna in fine sui cap. posse fieri notavit, ut loco fœtidæ, æquale pondus de odorifera ponatur. Si ergo fœtidum & odoriferum contrariantur ad invicem, hoc in loco Avic. malè scripsit. Quod absit. Item dicet forsan aliquis, quòd ponere olentem pro fœtida (sicut Avic. dicit) est bonum, sed non econtra. Ad hoc respondemus, quod de consimilibus idem est judicium. Quòd præterea sit melior odorifera, ut idem Serapio authoritate Mesarugiæ dicit. In permutatione autem ponere speciem meliorem

meliorem sui generis, non est nisi bonum. Præterea nos huc usq; non vidimus propriam & veram odoriferam Assam. Et quamvis aliqui, ut Manardus & Brassavolus, velint Benzuin vocatum, esse Assam odoriferam, tamen hoc nobis non clarè constat. Unde putamus pari modo, ut dictum est de dulci, dicendum esse de odorifera, sc. quòd illa quæ minimum habet fœtorem, respectu fœtentioris vocetur odorifera. In quo videntur convenire verba Avicennæ, qui ait: Alia est odorifera, non fortè habens odorem, &c. Odor enim in bonam & in malam partem capi potest, i. e. multoties ponitur odor pro fœtore. Ex quo etiam verba Serapionis conveniunt, cùm dicit illam Assam, quæ nascitur in Syria habere pejorem odorem. Pejus quidem non nisi à malo comparatur. Quibus visis, concludendum est bene posse poni Assam fœtidam pro odorata. Insuper est advertendum, quòd nonnulli ob ignorantiam & affinitatem vocabulorum multoties decipiuntur, & pro Assa intelligunt Assarum: & aliqui Hasce, quod est Thymus: Alij etiam quandoque rem combustam, ut fusiùs ante diximus inter æquivoca.

Apollo rad. 1. per Laser Medicum aut Syriacum, quod minùs valere, virosúmque odorem præ se ferre scripsit Dioscorides, quodque etiam tunc temporis, ut hodie Sagapeno adulterabatur, Assam fœtidam intelligendam comprobat & accipiendam. Is monet ab institoribus adeò adulterari ut potiùs Sagapeno variis suppositum fucis videatur.

Anviden Latinos Silphium vocare testatur Pand. Mor. cap. 48. esseque genus Ferulæ, cujus gummi Assa fœtida dicatur, quam duplicem statuit, odoriferam sc. & fœtidam.

Camer. apud Matth. germ. deprehenditur approbare sententiam Garciæ, videlicet Altiht Arabum esse Laserpitium Græcorum.

Costa Ital. cap. 62. scribit in Altiht, Angiuden, Assa fœtida, dulci, & odorata dissidere autores: esse gummi, existimarique proprium ejus nomen esse Laser. Iis autem qui dicunt Assam fœtidam dissidere à Laserpitio, quia Assæ fœtidæ usus sit tantùm in Medicina, respondet (cum Garcia) magni usus in cibis esse apud Indos. Falli ait Sepulvedam propterea, licèt Guainerus & multi, solùm in compositionibus recipiant: Matthæum Sylvaticum venenum dicere Galenum adducentem: quod quidem apud illum, nec ullum Græcorum reperitur: rem non bene considerasse Matthæum.

Lug. planè assentitur iis, qui Asam Laserpitium esse censent. Ac propterea rectè scribere Garciam; errare verò eos attestatur, qui Asam fœtidam & Laserpitium differre putant.

Bellonio de medicato funere, Almajemur, quod Serapio in cap. de Mumia sua citat, apud Galenum videtur Silphium esse, quod Romani Laserpitium vocent, officinæ Assam. Insuper si Serapionem capite de Ajouden legamus, Almajemur Mesues, cum Serapionis Almajemur prorsus convenire, nos deprehendere. Cùm itaque Mesues seorsum Mumiam ab Assa descriptam habeat, quæ idem est cum Almajemur, liquere sanè ex eo quòd Mumiæ vires non confundat cum Silphio, neque sui Silphij vim suæ Mumiæ cum tribuere voluisse, ut à Serapione, aut ejus saltèm interprete immeritò accusatur. Itaque si quem fortè apud Arabes similem errorem comperias, eum in interpretem, non autem in ipsum authorem conferre debebis. Non enim Arabes Mumiam intellexisse Silphium esse, neque Silphij vim suæ mumiæ eum tribuere voluisse, usquam legitur. Siquidem vires, quas Græci Silphio tribuerunt, Arabes Assæ adscribunt, non autem Mumiæ, quod utrumque bene descriptum habeant. Ne autem aliorum opinio nos conturbet, ista de Mumia & Assa, & de Ajouden & Almajemur dicere voluit Bellonius. Ergo qui temerè bonos viros taxant, atque eorum sententiam non tenent, reprehensione non carent. Quòd si Avicennam, Serapionem, Mesuem, Rasim, omnes denique Arabes capite de Ajouden legeris, in eo Silphij vires seorsum à Mumiæ viribus descriptas esse videbis. Arabes, cùm sua lingua scripserant, à nobis non essent magno Græcarum & Latinarum literarum, sed Arabicarum acervo corripiendi. Nam quum eorum sententias omninò non teneamus, neque Arabicam linguam intelligamus, eos fortè insontes accusamus. *Arabes græcis literis minimè corripiendi.*

Laser à recentioribus Medicis Assa vocatur, distinguentibus in odoriferam & fœtidam: ut per odoriferam succus Cyrenaicus significetur, ut vult Cæsalpinus: per fœtidam Medius & Syriacus. tamen in officinis non reperitur nisi fœtidissimum genus, quam Asam fœtidam vocant. Mirum autem si in Aphrica copiosum est Laserpitium, non afferri succum Cyrenaicum, qui ob excellentiam simplici nomine Succus appellatur, græcè Ὀπὸς. cùm ex eadem Cyrenaica regione Ammoniacum habeatur, teste Dioscoride: ideò quærendum inter eas merces, an cum Ammoniaco feratur. Hæc Cæsalp. *Laser Cæsalpino.* *Opos.* *Ammoniacum.*

Et hi sunt, qui Laser seu Laserpitium Græcorum, Altiht & Anjuden Arabum, Asam fœtidam officinarum esse argumentis & rationibus comprobare conantur, quos cum aliis quibusdam sequuntur ij, quos supra commemoravimus.

Contraria stat sententia Brunf. tom. 2. in exeg. in Diosc. dicenti: Quanquam & Medici & officinæ pro Laserpitio Asa fœtida utantur, quæ pravissimi odoris est, tantùm tamen differt à Laserpitio, quantum à melle fel. *Laserpitiũ negatur esse.*

Asam quoque non esse Laser aut Laserpitium concludit Agricola in med. herb. qui alibi ait, Laserem Medicum & Syriacum gravioris odoris existere, & hinc quosdam elicere Asam fœtidam Tabernarum, hos succos dici posse: Asam Arabibus corruptè dictam esse credi posse pro Lasere: Virosum habere odorem & putrilaginem resipere, adulterari addito Sagapeno, &c. Cyrenaicum esse non posse hanc fœtidam Assam, Diabolicum stercus Germanis appellatum.

Montanus Assam Aromatariorum fœtidam nihil aliud esse concludit, quàm Laser putrefactum. Sed Assam fœtidam puram, qualis non raro occurrit, nullo modo Laser putrefactum concesserimus, quin meliùs de ea sentire Garciam existimamus. *Laser putrefactum non est.*

Disp. Coloniense de Asa fœtida sibi non constat, dans p. 27. esse Laserpitium, Syriacum, aut Medicum; negans verò p. 46. ubi hæc habentur. Asa fœtida etiam est liquor Laseris Parthici & Persici, seu cum Mesue Medici & Syriaci, sed virus & putrilaginem resipiens: atque nostra Asa fœtida, porraceum quid potiùs resipit & olet quàm virus & putrilaginem. Videtur itaque alterius peregrinæ plantæ, quàm Silphij lachrymam, aut succum esse. *Disp. Coloniense notatur.*

Fluchases Tabern. duas habet diversas figuras, quid intelligat autem, hactenus divinare non licuit. 1. Asæ folia. 2. Asa melior ex Carmania. Sed & Hort. sanitatis cap. 46. figuram proponit fictam. *Icones fictæ.*

Nũc ad Synonyma, nomi[illegible] vera intẽdendum. Ὀπὸς Μηδικὸς, Συριακὸς, & [illegible] dicitur Græcis. quem plures Assam, ut Monarda, Scalig. & Manlius; *Synonyma.*

Asam & Azam simpliciter nominant; Assam fœtidam Garc. Lang. Lob. Bellon. Amat. (qui & virosum Laserpitium) Bacchanell. Rob. Const. Apollo, de Vigo Chir. Dod. VVirsung. Vesal. Platear. Costa Ital. Lugd. & alij. Asam fœtidam, Agric. Corn. Clus. Catalog. francofurt. Lac. Lonic. Toxit. Euchar, (qui fictam habet figuram) Disp. Coloniense, Hort sanit. Adolph. Tab. & C. Bauhinus. Assam fœtentem, Rhegin. in exerc. Azam fœtidam offic. Tab. apud VVirs. Assam fœtidam officinarum, Ruell. Corn. Colleg. Florent. (qui duo tamen Asam scribunt simplici s. ut etiam Cord. in Diosc. Cat. francof. Clus.) Matth. Fuchs. Bacchan. Dod. Vesal. Succum aut liquorem Syriacum, Medicum, & Particum atque Persicum alij; nonnulli etiam Cyrenaicum. Laser Medicum. Syriacum & fœtidum aliqui. Lacrymam Syriacam, Medicámque quidam. Guido Chir. Gummam fœtidam. Laserpitium, Clus. Laser, Lac. & Cæs. Laseris alium liquorem, Harcho. Laserpitium & Silphium Diosc. Bauhinus. Eid. B. pin. dicitur Laserpitium veterum: Silphion Diosc. & Theoph. Laserpitium 1. Plinij: Althit Avic. Asa quorundam. Nec desunt qui Scordolasarum: Nicol. Myreps. referente etiam Tabern. Scordorasarum: Alex. Bened. Opoparthicum, Opoparthiam & Scorodolaser.

Nomina. Germ. Teuffels dreck. Belg. Duyvels dreck & Fierilen fonsa. Poloni Czarcie. Stercus & Merda Diaboli ob insignem fœtorem appellatur.

Locus. Volunt nonnulli ex Corasone ad Ormuz, & inde in Indiam deferri: alij ex Guzarate, tametsi istic ex regno Deli adferri vulgo asserant, regione admodum frigida, quæ ad Corasone usque & regionem Chirvam ex Avicennæ testimonio extenditur. Frequens verò est, Garcia referente, in Mandou, Chitor & Deli; præterea ex Ormuz advehitur in Pegu, Malaca, Tanasarim, & regiones alias vicinas.

Vires & usus. In medicamentis & cibis. Nullum medicamentum simplex per totam Indiam majore est in usu (fas enim credere est Garciæ) quàm Asa fœtida, cùm in medicamentis, tum condiendis cibis. Eam enim pro suarum facultatum modo sibi emunt, cuiusmodi sunt Baneanes (qui neque occidunt rem aliquam animatam, nedum eâ vescuntur, ut in longum eos apud Garc. describit Clusius.) & omnes gẽtiles Provinciæ Cãbayæ, quos Pythagoras imitatus videtur. Solent illi Asam suis jusculis & oleribus commiscere, confricato primùm ex ea lebete, nec alio condimento utuntur omnibus in cibis. Bajuli & huiusmodi tenuis fortunæ homines, quibus duntaxat panis est Cepe, non nisi summa in necessitate eâ utuntur. Commendarunt mihi multi condimenta istorum Baneanum, cùm à saporis, tum ab odoris suavitate. Horum oratione persuasus aliquando ejusmodi condimenta degustavi. quæ sanè sic satis palato arridebant, non tamen adeò ut illi prædicabant; quoniam fortè neque jusculis, neque condimentis valde delector: odore certè suo non erant molesta; tametsi nullus odor æquè mihi infestus sit, atque Asæ fœtidæ. Sumunt verò nonnulli Asam, ut dejecti appetitûs fastidia tollant

Fastidium. initio enim aliquantulum amara est Asa, ut sunt Olivæ conditæ; deinde devorata mirum in modum illis bene sapit. Solent etiam plerique eâ solâ ad stomachi corroborationem, flatusque discutiendos, medicamenti loco uti. Quamobrem multi hallucinantur, qui Sepulvedam secuti nullo esse in usu medico asserunt, nisi

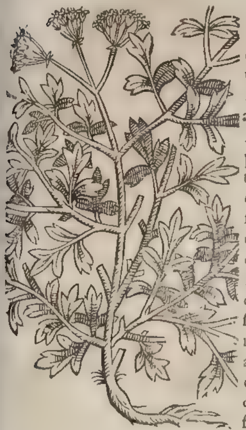
Historia lepida. aliis medicamentis permistam. Lepidam porrò historiam, quæ in Bisnager contingit, prætermittere nequeo. Lusitanus quispiam istic vivens equum habuit maximi pretij, quem illius provinciæ Rex libenter emisset; nisi multis flatibus obnoxium competisset. Lusitanus Asam farinæ permixtam equo præbet edendam, & flatuum morbo liberat. Equum jam sanum emit Rex, & qua ratione curatus sit, percontatur. Respondet Lusitanus, Imgu, sive Asam edendam dedisse. Tum Rex: haud sanè mirum si curatus, cùm Deorum cibo illum paveris. Ad hæc Lusitanus, sed mussitans, ne exaudiri posset, & Lusitanico quidem sermone, veriùs Cacodæmonum cibum nuncupasses. Sed non possum non mirari Matth. Sylvatici cap. 27. de Anjuden oscitantiam, qui Galenum citans, venenum esse asserit. Nam neque Galenus, neque Græcorum quispiam id unquam scripsit, cùm omnes uno ore Laser magnopere commendent adversus venena, pestis contagia, lumbricos, & scorpionum plagas. Solent Indi cavernis dentium indere in dolore, quam facultatem etiam illi tribuit Dioscorides, tametsi Plinius id non censeat, exemplo cujusdam, qui hâc de causâ sese ex alto præcipitavit. Sed is forsitan cachexiâ laboravit, & medicamentum eos humores, qui turgebant, nimium commovit. Magni apud Indos est pretij, quòd eo plurimùm utantur etiam in venere proritanda. Radicis verò aut foliorum apud eos nullus est usus; sunt enim illis incognita. Succus conciso caule extractus in bubula coria conjicitur, priùs illita sanguine cum Tritici farina permisto, conservationis gratiâ: eámque ob causam si quid in Lasere furfuribus simile conspicitur, non adulterationis, sed puritatis potiùs est indicium. Atque interrogatus doctus quidam Baneanes, cur Asâ vesceretur, quandoquidem admixtus esset bubulus sanguis? respondit ejusmodi esse medicamentum, ut hæc regula minimè in illo observanda sit. Porrò Laseris duo genera ad Indos adferuntur, alterum sincerum & translucens; alterum turbidum & impurum, quod à Baneanibus repurgatur ante quàm in cibos admittatur. Sincerum colore est puro, Electro simili, id Gurazate convehitur ex Chitor, ut ajunt, & ex Patane & Dely. Impurum ex Ormuz adfertur: majoris pretij est syncerum, neque facilè mercatores impurum emunt (solet autem id magna parte in tenuiorum cibos & medicamenta cedere) nisi purioris defectu. Sincerum validioris est odoris, quàm sordidum. utrumque tamen fœtet, sed id magis quod sincerius esse putatur. Qui verò ejus usui assueverunt, sincerius, odoratius esse asserunt; quod quadam consuetudine fit. Neutrum verò Porrum redolet, sed ad Myrrham nonnihil accedere videtur. Hinc factum puto, ut Avicenna Asam diviserit in fœtidam & odoratam, quòd fœtidam porraceo odore esse asseret, cùm non ita sit. Siquidem veteribus odoriferum dicebatur, non quòd suaviter oleret; sed quòd validi esset odoris. Hactenus Garcias.

Nefas fore duximus non subscribere ea, quæ Tabern. germanico idiomate de Asæ fœtidæ usu & facultatibus perhibuit. Asthamati cum ovo sorbili sumpta medetur. Drachmæ pondere cum aqua bibita coagulum lactis in ventriculo dissolvit. Contra mandragoram & opium sumptum laudatur electuarium, quod recipit Asæ fœtidæ, granorum Iuniperi, & Castorei ana Vnc. semis. Hac pulverizatâ cum mellis Vnciis quatuor & semis componunt Electuarium, de quo propinant in vino nucis Avellanæ magnitudinem. Ad uteri strangulatum accipe Asæ & Castorei ana grana XII. Duarum drachmarum pondere cum vino venerem stimulat. Hirudines casu poti ejiciuntur Asa cum aceto potata. Succo mali Punici bibitur contra contusiones. Sæpiùs odorata à suffocatione matricis liberat. In collo suspensa anginam curat & affectus gutturis.

ris. Cum ruta & pipere in vino pota nervorum affectibus medetur, & paralysi. Odorata partum accelerat. Si sanguisuga deglutita hæreat in faucibus, ægrum suffumigat Guido cum Assa.

LASERPITIUM E REGIONE Massiliæ allatum.

CAP. LV.



A docto Pharmacopœo Iacobo Raynaudo, unde & Pena & Lobelius, Massileâ ante annos multos Laserpitium accepi, cui caulis præaltus, striatus, geniculatus, fungosus: folia in alas dividuntur è regione opposita, quæ in minores rursū subdividuntur: folia singularia nullis hærent pediculis, ex adverso sita triplice ferè per extremū divisura, Spinæ albæ foliorum æmula, crassiuscula & firma, aversâ parte rari pili, rigidiusculi. umbellas tradunt Adversaria prægrandes esse Ferulæ, aut latiores quàm Anethi. semen Angelicæ foliaceum, rotundum, compressum, odoratum & colore buxeo. radicem prægrandem, intus albam, foris cinericeam, succo prægnantem, mollem, pinguem, odoratam, majoremquàm Thapsiæ aut Ferulæ.

Lobelius vocavit. adv. p.313. Laserpitium è regione Massiliæ repertum: in Icon. p.702. Laserpitium & Silphium. Lugd. p.731. Laserpitium Penæ. Bauh. phyt. & pin. Laserpitium; 2. gallicum: itémque apud Matth. Tab. Laserpitium Massilioticum.

Ferulacea hæc planta Rondeletio visa fuit Laserpitio aptiùs congruere, quàm quævis alia ex multis, quas ille vidit, Ferulis.

Laserpitium hoc vidi Lutetiæ in horto Robini mense Augusto, qui misit E. Comiti plantandum in hortum Montbelgardi.

LASERPITIO LOBELII SIMILIS angustifolia.



Quam Laserpitio Lobelij similem, sed angustifoliam cognominamus, vidimus in horto Robini Lutetiæ, qui sibi missam affirmabat nomine Dauci montani. De hac plura scribere non possumus, cùm eam nullibi alibi observaverimus, nec quisquam autorum, quantum scimus, ejus mentionem fecerit.

IMPERATORIA.

CAP. LVI.



Pollicari crassitudine nō nunquam est radix, sensim gracilescens, rugosa & lateralib° fibris, quibus se propagat donata, summâ tellure obliquè acta, carne albâ, aromaticâ, acrimoniâ vehemēter linguam vellicante, totúmque os calfaciente: folia terna plurimùm juncta, Maceroneis, acutiora, rigida, quorū singula rursum in tria segmenta serrata, aliàs leviùs, aliàs profundiùs dividūtur: caules cubiti & sesquicubiti altitudinem assequuntur, striati, inanes, in alas divisi: umbellæ florum alborum Myrrhidis, latæ: semen Anethi ferè, sed paulò majus, candidum, plenum & latiusculum. *Descr.*

An veteres hanc noverint, aut sub quo nomine intellexerint, necdum hodie apud Medicos & Pharmacopœos constat. Multi namque veteribus incognitam dicunt, Agricolam hac in re sequentes, quorum opinioni & nos facilè adscripserimus. *Indicta veteribus.*

Tragus ad Smirnium commodè referri posse existimat, de quo Dioscorides l.3. Et Theoph. hist. l.10. c.1. inter succos plantarum Smyrnion Hipposelinū, h.e. Equapium, quemadmodum Gaza transtulit, vocavit, quodque Cilices authore Dioscoride Petroselinum dicunt, appellatúmve sit ab Anacreonte Coptium, referēte Marcello. Serapionem dicit cap. 350, tertium Apij genus Senirvion appellasse, quo loco Smyrnion legendum esse putat Tragus. Idem ait de Smyrnio hoc diligenter scripsisse Plinium l. 27. c. 15. Cum iis tamen nequaquam contenderit, qui cum Ruellio Silphium seu Laserpitium Dioscoridis esse volunt. Ex hoc numero est Fuch. Turn. & Lemnius: itémque Solerius & C. Bauhinus. *Smyrnium Diosc. Trago. Hipposel. Theoph. Petrosel. Cilicum. Coptium. Senirvion. Silphium Diosc Ruellio & aliis.*

Non est silentio dissimulandum, inquit Ruellius, præcipuè cum in nonnullis compositionibus, veterinariæ medicinæ authores, Gallicum requirant Laserpitium, aliquando in Gallia prodiisse. Et jam quibusdā in locis apud nos [Parisiis] invenitur in hortis hâc specie. Radix crassa est & multa, foris nigricans, intus candida, tuber in ea, quæ super terram eminet. caulis ei fœniculaceus, folium Apij in auri colorem languescens. semen foliaceum, latum, nempe quod figurâ exile folium exprimit, mirâque fragrat jucūditate. Cùm vulneratur caulis profluit lentor modicè rufus. Tam radix quàm lachryma, seménque suavissimum spirant odorem. Cui, ut rei magnæ authoritatis, illustria indiderunt nomina. namque modò Angelicam, modò Sancti Spiritus radicem, modò Imperatoriam appellant herbarij, eique calfacientem, siccatoriámque vim in tertio signant abscessu, &c. Vides huic plurima à Medicis & Herbariis, qui de ea periculum fecerunt, satis Laserpitio congruere. Sit ergo Gallicum Laserpitium, cujus veterinarij Medici meminerunt. Vereor ne Ruellius Imperatoriam & Angelicam inter se confundat. *Laserpitiū gallicum Ruellio. Angelica. S. Spiritus radix. Imperatoria. Ruell. err.*

Laserpitiũ. germ. Fuchſ. Σίλφιον Græcis, Laſer & Laſerpitium Latinis dicitur, ſi Fuchſio credimus, vulgò & officinis corruptâ voce, deflexâ tamen quadam à Laſerpitio priſtini nominis umbrâ, *Oſteritium.* Oſteritium vocatur. Primum ſiquidem Laſerpitium, dein depravatâ nomenclaturâ *Oſtritium.* Oſteritium, poſtremo Oſtritium cœpit appellari. *Lapſus quorundam.* Qui ſanè lapſus facilis admodum fuit. Abjectâ namque primâ literâ, Auſteritium, & dein a mutato in o, Oſteritium, ac poſtremò magis conciſè Oſtritium nominare cœperunt. Veteribus Germanis haud dubiè Laſer wurtz dicta eſt hæc herba, quam quidem vocem, utpote ſemilatinam, poſteri non rectè intelligentes in Meiſterwurtz mutarunt, Ex hujus quidem deſcriptione luce clariùs conſtat eſſe Laſerpitium, ſaltèm Germanicum. His accedit, quòd facultates Oſtritij nominati, à Laſerpitij viribus non diſcrepant quemadmodum poſtea patebit.

Turn. Laſer ſive Laſerpitium. Non memini, inquit Turnerus, quenquam videre aut legere ex recentioribus, qui auſit affirmare ſe verum Laſerpitium Theophraſti & Dioſcoridis vidiſſe. Putat Ruellius Angelicam eſſe Laſerpitium Gallicum. Si quod eſt in Gallia aut Germania Laſerpitium, malo Imperatoriam pro eo ſumere. folia enim Apio ſimiliora quàm Angelicæ.

Quod triviali voce Oſteritium ac Magiſtrantiam dici refert Lemnius de occult. l. 1. c. 17. id Silphium Cæſalpinum, & Laſerpitium vocat. Solerius verò nominat Silphium Gallicum, Imperatoriam Ruellij, & *Turn. refutatur.* Alegros Delphinatum. Ex Solerij autem verbis colligitur Ruellium per Silphium Gallicum non Angelicam, ut vult Turnerus, ſed Imperatoriam, quam modò quoque Angelicam dici teſtatus eſt, intellexiſſe.

Silphium nõ eſt *Error multorum.* Cæterùm, qui plantam Imperatoriam vulgò vocatam, legitimum eſſe Silphium aſſerunt, noſtro judicio plurimùm aberrant. Siquidem jam olim Plinij temporibus, unicus ſolummodo Silphij ramulus inventus fuerit. Imperatoriæ quoque nullus autorum alteram ſpeciem aſſignavit. Poſtremò Silphij caulis inflationes facit (ἔτι δὲ φυσώδης, inquit Dioſc.) Imperatoria autem flatus diſcutit, ut poſtea fuſiùs dicetur.

Struthium Cordo, & Cornario. Cordus hiſt. Struthij hodie vocati nomine deſcribit, cujus etiam inſcriptionis titulo Geſnerus figuram appoſuit ex Trago. Cornarius quoque Oſtrutium (Imperatoriam noſtram intelligit) eſſe Struthium vilibus conjecturis oſtendere conatur, non *Spondylium negatur.* approbans eorum opinionem, qui officinarum Oſtrutium, ſive Aſtrutium, aut Magiſtrantiam appellatam, eſſe Sphondylium conſtanter aſſerunt. *Oſtruthium Macro.* Nolo, ait, hic præterire, eam quæ apud aliquos Imperatoriæ nomen accepit, à Mauritanis, & ipſos ſequentibus officinis, Struthion appellari Condiſi. in Macri verò vulgato libello Oſtruthium vocari, & ipſi omnia, quæ Dioſcorides & Plinius de Struthio habent, adſcribi. Vnde poſtea Aſtrutium & Aſtrens & Aſtrantia vulgò dici cœpit. Hanc itaque ut verum *Struthium non eſt.* Struthium eſſe credam, vel hinc maximè inducor. Suffragatur autem etiam uſus ejus vulgatus. Hæc Cornarius, cui ſcribere maximè veremur, quòd Imperatoriæ herbæ ad lanas purgandas, lavandáſque hodie nullus ſit uſus, qualis erat Struthio tempore Dioſcoridis, qui propterea quoque Radiculam & Lanariam herbam, Struthion appellavit. Ad Spondylij porrò deſcriptionem meliùs accedere videtur multis ea herba, quam multi imperiti apud Germanos Brancham urſinam falsò vocarunt. de hac infra agemus.

Aſtrantia nobilis. *Laſer Gal. Angelica ſpecies.* Nunc conſiderandum an Smyrnio Græcorum convenire poſſit, id quod Trago, uti oſtenſum, ac etiam Geſnero, itémque Lonicero placet. Nobilem Aſtrantiam appellat Geſn. in compoſitione caſei Glaronenſis [Zyger Germani vocant, ni fallimur] ac ait; Sive Laſer hanc Gallicum dicas, ut Ruellius Angelicam, cujus hæc ferè ſpecies videri poteſt, ita ut ſexu aliqui tantùm diſcernant, nam & Laſeris duo referuntur genera; ſive Oreoſelinon, ſive Petroſelinum Macedonicum, haud multùm retulerit. Mihi ad poſtremum animus inclinat, cujus argumenta plura ſunt. Primò à nomine, quia veteres Eſtreaticum nuncupabant. Secundo à natalibus, in præruptis enim montium & petroſis, quamvis & in pratis montanis exilit. Tertio à ſapore, quem inter omnia Apiorum genera, acerrimum amariſſimúmq; habet: ita ut Galenus univerſam ejus amaritie infici ſcribat. Quartò ab odore, eſt enim odoratum admodum. Quintò à figura, quam foliis & umbella quodammodo ſimilem Apiis habet. Ab effectibus, qui eidem omnes, quos veteres adſcripſerunt, & præterea multò plures à noſtra gente ei attribuuntur. Quæ facultates omnes etiam Smyrnio magna ex parte attribuuntur, & Cilices Smyrnium in Amano monte naſcens Petroſelinon indigetant. Eſt tamen infirmius Petroſelino, & Apio vehementius, teſte Galeno. Et hæc ideò prolixiùs recenſuit Geſnerus, ut caſeum Glaronenſem commendaret, quem etiam cum Laſere, i.e. Batti Silphio viribus excellentiaque certare ſcribit,

Cæterò, Tragus, Geſnerus & Lonicerus ex recentioribus, hallucinantes contendunt, plantam Imperatoriam vulgo vocatã legitimum eſſe Smyrnium, argumento quòd ejus radices exteriùs nigreſcant, interiùs verò vireſcant, inquit Matthiolus. Quibus addimus, quòd natalis & vires correſpondere videantur. Verùm ij ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animadverterint, an hæ plantæ cæteris inter ſe notis conveniant, cùm vel ſolùm ſemen apertiſſimum diſcrimen manifeſtet. Smyrnium Græcorum ſemen habet Braſſicæ, rotundum, nigrum, &c. Imperatoria ſemen Anethi ferè, ſed paulò majus, candidum, plenum & latiuſculum. Dictos porrò viros ſibi falsò imaginari Imperatoriam dictam eſſe Smyrnium, teſtatur etiam Lacuna, qui Oſtrutium ab Imperatoria diverſis capitibus ſeparat, quàm bene conſiderent periti.

Si vires hujus plantæ contemplemur & formam, maximè convenire videbitur cum Panace. Si igitur flos aureus Herbæ renæ ineſſet, conſtanter affirmaret Cæſalpinus Panacem Chironium eſſe. at eadem difficultas contingit in Panace Herculeo; quæ enim in Alpibus etiam Piſanis oritur, in cæteris omnibus convenit cum deſcriptione ab antiquis tradita, excepto floris colore luteo; cùm in Herba rena ſit albus.

Dod. gall. tenet ſententiam eorum, qui Struthion Græcorum aſſerunt, ac propterea latinè vocat Lanariam & Radiculam, Arabicè Condiſi, quam ait eſſe veram Herbam fullonum & Saponariam, ideóq; Oſtrutiũ inſcripſit, galliceq; appellari poſſe cõcedit *Herbe à foulon*; germ. Weſch Kraut & Seiffen kraut Belg. Seepcruyt, ſed non abſque errore, in quo tamen non perſeverat, ſed eum agnoſcens ingenuè retractat. Differt (inquit in fol. lat.) multùm à Struthio ſive Lanaria herba. Non autem ampliùs Oſtrutium, ſed Aſtrantiam nominat. Alij verò Aſterition ſive Oſteritium legere malunt. qui voces has à Laſerpitio depravatas volunt, & Aſterantiam Laſerpitium, vel ejus ſpeciem eſſe. Laſerpitium autem caule deſcribitur ferulaceo, i. e. magno atque procero: hujus autem tenuis ac brevis eſt cauliculus, qui ſolus à Laſerpitio differentem eſſe ſatis oſtendit.

Ignoranter quidam Imperatoriæ tribuit Maceroni nomen Italicum, alterius plantæ. Herb. antiq. Cubæ & Euch. Roeſſlin malè nominant Meu & Anethum agreſte.

C. Bauh. Imperatoriam mediæ eſſe naturæ ait inter

ter Laserpitium & Panaces, vocatque inter alia synonyma Ligusticum Anguillaræ (ex Lobelio) magno errore. Ligusticum enim Anguillaræ, idem est cum Cæsalpini Ligustico, & Ligustico altero Matthioli, quod in Liguria Imperatoria dicitur, diversaque est ab Imperatoria fratri dicta. Poterit itaque si quandoque de stirpibus tractare cogitaverit, errorem hunc animadvertere ac corrigere, debuisset-que hoc in descript. Baldi inter spontaneas Ponæ jam olim observasse, monuisséque in pin. ubi est Imperatoria 1. major.

Imperatoria, quæ ob raras & præstantes facultates sic nominata fuit, dicitur Matth. Lac. Gesn.h. Lob. Adv. Cast. Cam. epit. & hist. & Tab. Imperatoria Matthioli, Lugd, p. 727. Imperatoria Ostentium, Lob. Obs. p. 398. & Icon. p. 700. Astrantia, Brunfels. Gesn. de lacte & operib. lactariis, itémque h. Clusio, & Dod. lat. in fol. Magistrantia, Cam. & Offic. germ. Laserpitium germanicum, Fuchs. Smyrnium, Lon. Smyrnium hortense, Trag. Herba Rena, Cæs. Struthium hodie vocatum, Cordo. Ostrutium, Dod. gall, & Lon. Aliàs vocatur etiam Ostricium, Astrencium, Ostentium, Asteritium & Astrutium corruptis nominibus dubio procul à Struthio Dioscoridis, quandoquidem multi hanc Dioscoridis Struthium esse falsò existimarunt. Germani vocant. Meister wurtz/, quasi omnium radicū Magistram & Reginam appelles, Keyser wurtz/ Astrentz, & Magistrantz. Belg. Meesterwortel: Galli *Otruche & Imperatorie*: It. Imperatoria, Angli Pellitorye of Spayne: Boh. Wssedobr.

In nonnullis Italiæ montosis gignitur præstantissima verò & frequentissima in Ananiensib. montib. supra Tridentinum: tum & apud Germanos, quibus tamen sæpenumerò, veluti & Belgis aliisque nationibus, hortensis est. Producitur etiam in pratis ad radices montium, Alpibus Austriacis & Stiriacis vicinorum magnâ copiâ. Iunio flosculi apparent, quibus decidentibus semen succedit. hiemis patiens radix, multo tempore vivit, serpendo progrediens.

Sed posteaquam de Imperatoria herba incidit mentio, prætereundum sanè more nostro non duximus, quin non hîc ejus quoque facultates & usus subscriberentur. Radix itaque gustu admodum acris deprehenditur, mordax, subamara & odorata. Ex quo non temerè aliquis conjicere potest, Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto inchoante: siccare verò secundo. Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus ac ventriculi torminibus maximè utilis est: Cit item menses atque urinam. Foventur ejus decocto utiliter in dolore dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota, uteri strangulationibus prodest. conceptum adjuvat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat. Commanducata est veluti præstantissimus apophlegmatismus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In pulverem contrita, vinóque subinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem resolutis, comitialibus, convulsis, auxilio est. Ajunt nonnulli quartanâ eos sanari, qui pulveris cochlearis dimidium horâ unâ ante accessionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemiis morbis, venenis ferè omnibus, ac venenosorum animalium tum morsibus, tum ictibus opem præstat. Asthmaticos seu anhelosos juvat, obstructiones aperit, aqua intercute laborantes sanat, itemque liene affectos. In summa excalfacit universas corporis partes, quas frigus occuparit. Vt hinc palam fiat, herbam hanc non immeritò sibi Imperatoriæ nomen ascivisse, cùm tot tantisque viribus præstet, authore Matthiolo. Ferventis admodum facultatis Astrantiæ radicem testatur etiam Dodonæus, sed excalfacientem ordine tertio, nec minùs resiccantem. tenuium similiter partium esse: incidere, attenuare, digerere, sudores ac urinas movere, crassos frigidosque humores concoquere, aliáque omnia posse, quæ Matthiolus de ea scriptis mandavit. Fuchsius præter dicta hæc habet. Laserpitium germanicum pestilentiæ populariter grassantis arcet contagia: tussi quam frigus attulit medetur. Crassa enim, quæ in thorace coëunt, discutit. Coloris corporis bonitatem iis, qui eo vescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinem resolvit. Stomachum esu corroborat. Pituitam ventriculi dejicit, & elanguescentem appetentiam invitat. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita folia vulneri indantur. Hypochondriorum vitiis auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impositum sanat. Herba ipsa in vino & aqua cocta vulnera interna glutinat: & in summa: omnia quæ Angelica, & majori efficacia potest. Vt hinc etiam constet Osteritium nominatum easdem habere, quas veterum Laserpitium, inefficaciores tamen facultates.

Têper. Dod. — Sudores movet — Pestis — Tussis frigida — Colorē bonū efficit. — Sanguis concretus. — Stomacho varie conducit — Canis rabidi morsus. — Carbūculi. — Vulnera interna — Angelicâ viribus efficacior, Laserpitio autem inferior.

Quare cùm metus sit ne Laserpitium adulterinum, aut saltèm non optimum ad nos adferatur, præstat Laserpitio germanico uti, quòd sc. exigua admodum pecunia comparari possit, & viribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides & Plinius Laserpitio assignant, recentiorum testimonio præstare valet. Hæc ille. Ego cùm Lugduni publico stipendio donatus in crudelissima peste profliganda occuparer, in officinis magno pretio Imperatoriæ radix pro Angelica vendebatur, leviori multò errore, quàm illorum, qui Napellum inibi pro Elleboro divendebant, publicâ pœna digni. Tabernomontanus cum Fuchsio Imperatoriam in universum calidiorem atque acriorem Pipere ipso, adeóque calefacere & exsiccare radicem in tertio ordine, succum verò ad quartum usque statuit: semen cum radice folia & caulem superare, ita ut in ea efficacissimus omnium aliarum partium sit liquor, secundo loco radix & semen, tertio folia, & postremò caulis. Ex his particulatim radicem & semen piscibus coquendis præ cunctis aromatibus commendat Succum porrò eum præfert, qui è radice & herbâ siccâ exprimitur, eo modo, quo de Absinthij succo monstravimus. Convenientissimum tempus aquam distillandi, est mensis, quo in flore est, in balneo Mariæ, cum radice, foliis & floribus, omnibusque ejus partibus. Fit vinum ex Imperatoria; Radicis conserva (cujus dosis drachmæ duæ) Extractum (hoc scrupuli pondere in menstruo suo propinatur) extractionis Syrupus (qui præparatur in modum Syrupi de cinnamomo, exhibetúrque de hoc pro vice cochleare unum) Sal, & Oleum stillatitium, chymica arte extractum. Quæ omnia ad enumeratos affectus unicè conducere à multis experta sunt.

Temperam. Tabern. — Aroma piscibus coquēdis idoneū — Succus exsiccatus. — Aqua distillata. — Vinum. — Radicis conserva — Extractum. — Extractionis syr. — Sal. Oleum.

IMPERATORIA ALPINA.

MINOR quàm præcedens est, omnibus suis partibus, nam & angustiora folia & pedicellos teneriores profert ex radice non absimili jam dictæ Imperatoriæ, & æquali etiam, gustu acriori & magis urenti.

Desc.

Hanc quidam volunt Astrantiam marem nominari, ut refert descriptionis author Camer in hist. ubi Imperatoriam Alpinam, Astrantiam Alpinam & Astrantiam silvestrem vocat, ceu etiam in epit. Germ. Bergstrentz & Bergmeister wurtz. C.Bauh. apud Matth. Smyrnium 4. & Imperato-

Astrantia mas — Astrantia Alpina. — Astrantia silv. — Smyrnium.

Imper montana

riam Alpinam: In phyt. Imperatoriam 2 sive montanam: In pin. Imper. 2. minorem.

Locus.



Hinc Camerarius in Alpibus apud Helvetios provenire ait. Sed miror, cur non annotarit particulatim locos Helvetiæ ubi ab ipso observata fuerit.

Temperam

Calida est & sicca ut vulgaris Imperatoria, quã superior esse facultatib. omnibus videtur & ad agendum promptior. Vtuntur hâc planta ad quartanas, partus eruendos & cerebrum expurgandum, flatus discutiendos, colicósque dolores sedandos, id quod vulgaris quoque Imperatoria, authore Camerario, præstare potest.

Vires. Quartana. Partus mortuus.

ANGELICA.

Cap. LVII.

Descr.

Angelica Satiua.



ANGELICA sativa radicem altè demittit, interdum multò plusquam brachiali crassitudine, cum multis adnatis pollicari crassitudine & fibris rugosâ, cuticula in cinereo rubescente nonnihil obtectam, pulpâ albâ, gustu admodum calido & aromatico, acri & amaro, odore suavi, succum ex incisione remittentem croceum, ejusdem saporis: ex qua surrigitur caulis crassus, ad terram purpureus, geniculatus, concavus, striatus, bicubitalis, multis alis donatus. folia è vulgis se proferunt convoluta in pilam quasi, multa, quæ ubi se explicaverunt, in ambitu crenata, mollia, supernè virentia, infernè dilutiora, formâ, ut fors tulit variâ, semper tamen oblonga sunt, sed multo gibbo inæqualia, modò continua, modò dissecta, sapore & odore minùs aromatico, quàm radix. Quia autem nec flores, nec semina à nobis delineantur placet Cordi diligentissimi Botanici descriptionem integram hîc referre. Angelica primo anno cùm è semine prodierit, pediculos emittit cubitales, crassitudine digitales, teretes, teneros, glabros, & in terram repandos, utrinque in binos, ternos, aut nonnunquam quaternos, minores pediculos, seu brachia divisos & expansos, in quorum extremitate folia sunt figurâ Apij foliis similia, sed multò majora, in ternas plerumque turbinatas partes antrorsum spectantes secta, propiùs ad Aceris cinereæ folia accedentia, interdum ad dodrantem, tam longitudine, quàm latitudine accedentia, & tota Hieme virentia: sequenti aut tertio anno caulis è medio foliorum assurgit, duûm aut nonnunquam trium cubitorum altitudine, crassitudine pollicem plerumque superans, teres, geniculatus, glaber, in candido livente & abstersa facili polline veluti conspersus, & concavus, geniculatim foliis ornatus, prædictis multò minoribus. habet ramulos & adnata aliquot caulis, in quorum summitate magnæ sunt umbellæ, quinque aut sex unciarum latitudine, formâ convexæ, candicantibus flosculis plenæ, quibus bina succedunt semina, invicem conjuncta, oblonga, angulosa, paleacea & in candido cinerea: oblongum, planum, foris nigrum, intus candicantem & cartilagineum nucleum paleaceo & anguloso cortice claudentia. Vmbellæ antequam enascantur, in posteriorum foliorum parte instar utriculi tumidæ continentur, quæ intra ipsum utriculum auctæ, rupto utriculo, erumpunt, quandam conferti racemi speciem referentes, donec in modo dictam formam adolescant. Radice nititur antequam caulis enascatur crassitudine plerumque manum complente, nonnunquam etiam crassiore, oblongâ, in multas dodrantales aut pedales partes distracta, foris nigricante, intus candidâ, carnosâ, molli, succosâque: quæ præcisa flavum liquorem seu lachrymam ab interiori corticis parte remittit, cui similis liquor etiam in foliorum venis continetur, sed aquosior. Cùm verò caulis maturo semine perit, ipsa quoque radix putrescit. eadem quamvis tempestivè effodiatur, ob excrementitij humoris copiam facilè ab innascentibus vermiculis perfunditur. Saporem radix, semen & folia habent acrem, fauces scarificantem, subamarum, tenuem & aromaticum: odorem similiter acrem, vehementem, medicatum, atque aromatum similem. Efficacissimus omnium partium liquor est, mox semen, deinde radix: flores & folia postremum locum tenent.

Succus

Descr. Cordi.

Angelica ut enascatur.

Pediculi.

Folia.

Caul.

Vmb.

Sem.

Nu.

Rad.

Lac.

Sap.

Odo.

Angelica officinarum.



Cæterùm, prostat in officinis radix Angelicæ, quæ non parùm distat, à præcedenti. Quia autem hæc à nobis non integra visa, dubitamus an sola cultura differentiæ causa sit. ea enim constat plurimis, tenuibus, longis, nigrísque fibris, ex uno capite Ellebori albi modo.

An offi.

Quamvis porrò Angelica, nostro quidē judicio, nobísque adstipulantibus Braũschvveig. & Tabernęmontano ab antiquis non describatur, nihilominùs tamen non desunt alij qui Silphium, vel eidem congenerem esse asserere non dubitant Reperiuntur etiam qui Smyrnion Dioscoridis esse perhibeant. Nonnulli Panax Heracleum statuunt, aliis interim Panacis speciem tantùm indicantibus. Myrrhis etiam à quibusdam dicta olim deprehenditur. De his itaque fusiùs indicandum est.

An ...

Silphium itaque Dioscoridis dixisse videtur Ruellius esse Angelicam, quam tamen cum Imperatoria

Sil. Di.

confpit.r

turpiter confundere deprehenditur, ut præcedenti capite, ubi ejus verba adscripsimus, annotavimus. Nemo enim præter ipsum Angelicam Imperatoriam vocavit, præterquam eum secutus Lonicerus. Angelicam tamen ab Imperatoria vel Solerius distinxit utramque Silphium appellans. Silphium autem esse non potest, inquit etiam Fuchsius, quòd folia Apij habere minimè deprehenditur. Garcias quoque Ruellium lapsûs redarguit, qui Angelicam Laseris genus putarit & Belzuinum, uti indicatum H.n.l.9.c.de Belzuino.

Silphium congenerem fecit Gesn. h. & C. Bauh. phyt.itemq; Dod.& Cæsalpinus. Σιλφὶς, sive Laserpitij species esse apparet, inquit Dodonæus, si non ipsum genuinũ ac legitimũ Laserpitium fuerit. Nam si cum iis conferatur, quæ ex Theophrasto prolixè satis de Silphio adscripsimus, respondere comperietur. Radix namque crassa, superiùs veluti in caput extuberat: caulis quantus Ferulæ, cibo idoneus; qui post seminis maturitatem perit: folium Apij divisurâ, sed longè majus, semen vento facilè abripitur, latum ac foliaceum; unde aliæ stirpes rursus progignuntur: amat silvestria loca. Quale omninò Silphium à Theophrasto esse traditur. Iam & memini olim me à Cortuso Laser accipere, odore ac colore succo è radicibus Angelicæ incisis profluenti, simile: quod Angelicam Silphium esse quoque adstruit.

Cæsalpino Angelica vulgo appellatur in Alpibus caule bicubitali, crasso & concavo, odorato: foliis Olusatri, oblongioribus, læviter serratis, mollibus: umbellas ferens latas: flore candido: semen candidum, oblongum, striatum, quod in foliacea quædam labia dilatatur, valdè odoratum, quasi Moschum redolens, sapore acri: radicem palmi longitudine, crassam instar Napi, candicantem, fungosam, succosam, jucundissimè olentem, acrem & subamaram: Lachryma concrescens pullescit: descendit & in plana juxta aquas, locis umbrosis brevior: folio nigriore: radice minori, figurâ tenuioris Napi, quæ in plures radiculas desinit, odore infirmo ad Pastinacam vergente: caules recentes & tenelli, & folia utriusque gustui grata sunt. Celebrant radicem ad venena & pestilentiam. Extat & sativa quæ colitur in Germania: radice nigrâ, in multas fibras deducta, Ellebori modo, gustu suavior. eruitur antequam cau lescat. hanc ad Laserpitium referri posse reor, quod Græci Silphion vocant, licèt in Italia non ad eam magnitudinem crescat, neque ea sit succi ubertas, quæ in Aphrica & calidioribus regionibus, ut multis aliis contigit. Theophrastus de Laserpitio inquit, folium Maspetum vocant, caulem verò Magydarin & folium &c. Dioscorides verò ait caulem Maspeton vocari, radicem aliquibus Magydarim; caulem Silphion & folia Maspetum: hoc Laserpitium in Syria, Armenia, Media & Lybia nasci tradit: Alteram præterea in fine capitis Magydarim assignat in Lybia nascentem, &c. Patet nostram Angelicam non multùm discedere à Laserpitio Cyrenaico, aut saltèm ab altera Magydari: immò Angelica montana & magnitudine, & odoris suavitate, & acrimoniâ, & succo maximè ad Laserpitium accedit: Altera verò ad Magydarim: Laser à recentioribus Medicis Assa vocatur. Hucusque Cæsalpinus, cujus Angelica Alpina videtur nostra hortensis: per eam verò quæ in plana descendit, fortè intelligit aquaticam nostram, de qua post. per sativam verò Germanicam nostram polyrrhizon, de qua dubitamus an sativa: facilè credimus cum Matthiolo potiùs silvestrem.

Angelicam autem ab aliquibus Myrrhidem quondam falsò dictam fuisse ostendit Matthiolus, dicens. Quòd Angelica non sit Myrrhis ex eo evidentissimum esse convincitur, quòd Angelicæ folia sint sativæ Pastinacæ similia, non quidem multifida Cicutæ, qualia Myrrhidi Dioscorides adscripsit. His addit Matth. in postr. comm. cum mag. fig. Angelicæ esse plura genera: namque aliam sativam, aliam domesticam, aliam silvestrem, & aliam in aquosis provenientem tradit. Sativam radices habere nigras, atque fibratas, odore adeò eximio, ut meritò Angelicæ sibi nomen comparaverit: Domesticam vocatam sponte per se nasci ijsdem in môtibus in quibus silvestrem, sed foliis, caule, umbellâ, semine, & radice longè grandioribus: radicem huic esse succosam, subalbicantem, & suaviter odoratam. Sylvestrem autem pumiliorem esse, sed viribus omnium præstantissi nam: radice niti pollicis crassitudine, & sæpè majore, succo flavescente refertam, gustu acerrimo & odore præstanti: Aquaticam cæteris grandiorem esse, & viribus longè imbecillioribus. Idem in Hist. germ. Angelicam triplicem agnovit, majorem & minorem, sive silvestrem, utramque in montibus altis habitantem, & tertiam aquaticam. Majorem, Costi loco medicamentis admiscere jubet. Minorem sive silvestrem, majori in omnibus similem nisi quòd minor, aliquos Libanotim cachryoforam esse statuere perhibet. Aquaticam, formâ primæ similem, odore tamen & sapore imbecilliori multò, ad aquarum ripas & umbrosis locis gaudere. In Epit. Angelicam duûm esse generum, sativam & silvestrem, assignat. Sativam semine Lentis modo compresso, radice crassâ: seri colique in Germania in campis, præsertimque in Misnia & Saxonia. Silvestrem pumiliorem esse omnibus suis partibus, sed viribus longè præstantiorem: radicem proferre minorem, paucis fibris donatam. nasci plurimam in altissimis montibus, in pratis & pascuis, amœnis locis acerrimi gustûs. Quàm bene Matthiolus dictitet Angelicæ semen Lentium modo compressum, judicent periti. Olim unicam tradebat speciem & figuram exhibebat, quæ silvestri potest competere, quamque in posterioribus modò pro minore pingit. modò meminit unius tantùm, mox quatuor, iterumque trium, tandemque duarum, non ritè distinguens, neque describens. Quam pingit pro sativa in comm. Lat. cũ mag. fig. & in Ital. pro domestica, in Hist. germ. pro majore, & epit. pro sativa, eadem nobis videtur cum hortulana & crassiore radice, cujus Fuchsianam exhibemus figuram. Acerrima illa minor silvestris pumilio sanè non convenit cum officinarum illa Angelica polyrrhizo quoad iconem, nec cum vulgari silvestri quoad descriptionem. Quam porrò dicit ad aquam provenire fortè referenda ad silvestrem, de qua post.

Est Angelica Smyrnium Dioscoridis Euricio Cordo, ejusque filio Valerio Cordo, dicenti: Pater Angelicam esse dixit, Smyrnium Dioscoridis. Et hac in re dubium non est. Ruellius non scivit Smyrnium hodie Angelicam vocari, alioqui non affirmaret Angelicam Laserpitium gallicum esse, ut temerè fecit. Sed filius Val. Cordus parentis Euricij Cordi opinionem sequutus, eodem quo parens errore notatur. Neque enim Smyrnion est, Fuchsio etiam teste, quòd sc. umbellam Anethi, & semen rotundum, aliaque multa, quæ descriptio requirit, non habeat.

Panacis speciem facit Brunfelsius, qui silvestrem & sativam agnoscit, quam multos Germanorum Euch Holter (Valerianam puto) vocare refert. hujusque radici saporem negat, contra veritatem. Nulla nobis nota Angelica, cui radix sit insipida. Radici, inquit nullus sapor, nisi decipiantur ementes, & vendatur sylvestris Angelica pro vera. Cæterùm, testatur Radicé Sancti Spiritûs doctissimos existimare esse Meu Dioscoridis. sed nõ cõvenire descriptioni.

Marginalia (right): Angelicæ 4. — Sativa. — Domestica. — Sylvestris. — Aquatica. — Angelica triplex. — Angelica duum generum. — Matth. taxatur. — Est Smyrnium Euric. & Valerio Cordo. Ruell. reprehen. — Euricij & Valerij Cordi opinio reprobata. — Panacis species Brunfelsio. — Brunfel. notatur. — Radix S. Spiritûs.

Panax Herculeum Trago. Hanc noſtram Angelicam Panaces Herculeum Dioſcoridis eſſe ſentit, & ut ita judicet, plures cauſas adducit. Non enim tantùm ſimilem eſſe ait Angelicam Leviſtico, ſed etiam recentis adhuc folia thus optimum redolere: vires habere adverſus omne venenum efficaciſſimas. *Trag. reprenditur.* Sed ipſe veterum ſcripta aut non legit, aut negligenter & obiter per tranſennam quaſi vidit, ac propterea magno cum errore τὰ ἄνω κάτω, inſolenter, præter ſimplicium cognitionem, quam ex veterum ſcriptis haurire debebat, aſſerere non dubitavit. *Tragus refutatur.* Vbinam folia aſpera, in terra jacentia, & multùm ad ficulnea accedentia? ubinam in umbella ceu Anethi oblonga, flores lutei? ubinam liquor radicis candidus, amariſſimus, atque graveolens? Non certè hæc Angelicæ noſtræ competunt, quæ tamen Panaci ſuo Heracleo Dioſcorides ineſſe ſcriptis comprobavit.

Vix igitur credi par eſt noſtrates Angelicas, indicis etiam delitiis & præſidiis neutiquam poſthabendas, antiquitati notas fuiſſe: nec enim ſiluiſſent tam divinam fragrantiæ gratiam, & vicarias divinæ beneficentiæ vires, inquit Lobelius, triplicis noſtratis Angelicæ. *Angelica Lobelio.* Quarum quæ procerior, binum triumve cubitorum, radice craſsâ, intùs candicante, foris pullâ, odore perquam ſuavi, floribus luteis. Nonnullis in hortis Londini, Antuerpiæque viſitur alia, tota minor, ſuaviori odore, folijs imis ex purpura rubeſcentibus, ſupernis autem ex rubore vireſcentibus: umbellis, cæteriſque ſimilibus. Tertia eſt Angelica ſylveſtris, de qua poſtea ſeorſum pluribus dicetur. *Coſtus niger.* Idem in Obſ. appellat Coſtum nigrum nuperorum. Sed quibus ita appelletur, aut quam ob rem non oſtendit.

Angelica. Angelica dicitur Brunſ. Ruell. Eur. Cordo, Trago, Brunſch. Fuchſ. Corn. Soleno, Ang. Geſn. Lon. Matth. Dod. Lob. in Adv. p. 311. Obſ. p. 388. Icon. p. 698. Cæſ. & aliis pleriſque cum Officinis. *Smyrnium.* Smyrnium, Corn. Lac. Schvvenckf. Euric. & Valer. Cordo. *Angelica ſativa.* Angelica ſativa, Lon. Hort. Luſitano, Brunſ. Trago & Fuchſio. *Angel. hortenſis.* Angelica hortenſis, Lac. *Angel. major.* Angelica major, Dod. Mt. Angelica odorata, Cam. h. *Silphium.* Silphium, Geſn. in cat. plant, Dod. & Cæſalp.

Lugd. notat. Lugd. p. 724. pro ſativa Angelica ponit duas figuras, unam quidem Angelicæ ſativæ Matthioli titulo; alteram Angelicæ ſylveſtris Dodonæi inſcriptione. Sufficiebat autem una figura. Nam Dod. non poſuit pro Angelica ſilveſtri, ſed pro ſativa.

C. Bauh. Angelica ſativa Laſerpitio cognata: varians radice, craſſiore, quali eſt noſtras, & minore, quali eſt Bohemica. In animadverſ. teſtatur Lugd. duas figuras Angelicæ unius dare, quæ nullam ſativæ differentiam oſtendant. Eid. B. pin. Angelica 1. ſativa: Angelica odorata, Geſn. coll. & Cam. Laſerpitium, Lac. Variat radice; noſtra enim craſſior, Bohemica minor & nigricans: illa citiùs, hæc tardiùs corrumpitur. Huc referenda eſt Angelica Scandiaca, ſive Archãgelica Tabernæmontani, quæ umbella eſt flava, ſemine rotundiore, & ex Norvegia & Pomerania adfertur. Nos hanc infra ſeorſim deſcribimus, nec huc referendam ducimus.

Angelica alp. 1. Schvvenckf. Angel. alpina 2. vera, nobilior; Angel. montana, C. Bauh. ſativæ Angelicæ ſimilis, Rhizotomis Sileſiis, at tota minor; foliis ex atrovirentibus, radice in pauciores, ſed craſſiuſculas fibras divaricata, in præruptis montium jugis & ſaxorum fiſſuris. *Angelica alp. 2.* Angelica alpina 3. montana Sileſiaca; Camerario Angelica ſilveſtris montana; Adverſarijs Angelicæ varietas, Sileſiis in montibus frequentior, Solo pingui inter ſaxa, herbidis locis: radice acerrimi guſtûs, luteo & lento turgente ſucco, ideóque valentiore cæteris omnibus, quæ manſa os, linguam & fauces maximè urit & inflammat: calida & ſicca ad quartum ferè gradum: corrigitur aceto macerata. *Angel. hortenſis.* Item Angelica hortenſis, Smyrnium Cordi, Angelica major Matthioli & Dodonæi, guſtu acris & amariuſcula, ſuaviter odorata, calida ſicca in tertio.

Nomina linguis. Etym. Angelica, ſativa præcipuè, dicitur ab aliquibus Germanorũ Angelick/ab aliis des Heyligen Geiſtwurtz i.e. Radix S. Spiritûs, à ſuaviſſimo ejus odore, quem radix ſpirat, aut ab immenſa contra venena facultate, appellatur. itémque Bruſtwurtz & Engelwurtz. Belg. Angelika. Gall. Angelic. & Angelique. Ital. Angelica. Hiſp. Angl. Angelica. Boh.

Locus & temp. Angelica ſativa Montbelgardi à nobis ſata provenit copiosè in horto E. C. ac aliis, ſe ipſam ſemine propagans, nec facilè proveniens vere: recenti ſiquidem ſemine diſſeminari cupit. Noſtra valdè magna eſt, ad eam quam pingunt pro Archangelica accedens, valdè odorata: ſed craſſæ radices, non tenues quales ſunt ejus Angelicæ quæ ſolet Baſileæ & paſſim vendi. Vidi Angelicam Florentiæ in Cœnobio à Innocenti. Genevæ ſata vere provenit, ſed pauca; caulem incipiebat producere ſequenti anno, Februarij principio: florebat junio, ſeménque decidebat Iulio. Dum autem ex ſemine plantatur, ex humo primùm prodire ſolet foliis primis Petroſelinaceis ſimilibus; tranſplantandæ dum in tenera ſunt adhuc ætate, inquit Tragus; altero, aut tertio demum anno caulem emittit: multi hodie venditare non dubitant Angelicam veteribus incognitam, ſed à neotericis herbariis in altiſſimis montibus eam fuiſſe inventam. Angelicam ſativam Matthiolus paſſim ſeri ſcribit in Miſnia & aliis fortaſſe Germaniæ locis in campis, colique diligenter, quod inde non mediocrem recipiant proventum. Erui tertio à ſatu anno. Domeſticam ſponte per ſe naſci iiſdem in locis, in quibus ſilveſtrem; aquaticam in aquoſis. Item Angelicam majorem & minorem provenire in altis montibus, Soli expoſitis, ut in Riſenberg Bohemiæ: in finibus Sileſiæ, ibi utramque ſpeciem effodi; interdum Angelicam provenire ad ripas aquarum locis umbroſis copiosè inveniri in Norvegia, Iſlandia, Pomerania & Helvetia. Angelica procerior & minor Lobelij, celſos utraque montes, gelidáque amat juga, colitur & in hortis in Gallia, Anglia & Belgio.

Vires ſua. Contra venenum. Angelica, authore Trago, valet adverſus omne venenũ tã internis quàm externis in partibus corporis, præſertim verò contra ictus & morſus ſerpentũ & canum rabioſorum, quod ille ipſe quoque experientia didicit: venenum educit, ſanguinem diſijcit, & corpus excalfacit. Eadem poteſt aqua ex radice, non herba, diſtillata. *Peſtis.* Si qui peſte, febre repentinâ, aut cum ſudore immodico corripiatur, is radicis Angelicæ in pulverem redactæ drachmam dimidiam cum Theriacæ drachma miſceat, in tribus aut quatuor cochlearibus aquæ ex radice Angelicæ diſtillatæ, bibat, deinde in lectum ſe componat, ſeque probè contegat, ac ad minùs tribus poſt horis jejunet: quod ſi fecerit, incipiet ſudare, & (Deo favente) periculum omne evadet, morbóque liberabitur. Quòd ſi Theriaca non ſuppetat, tunc pulveris radicis drachmã integram, cum aqua diſtillata ſumat, ut jam dictum, pari ratione liberationem ſentiet. Radix in aceto macerata, & tempore peſtis odorata, & nonnunquam aceto illo etiam poto, ſi jejunus ſit, præſervat à lue peſtifera corpus. Aqua radicis diſtillata, aut radix ipſa in pulverem redacta ac cum vino pota, tormina ex frigore orta ſedat, modo nulla illis alvi adſtrictio adjuncta adfuerit. Breviter omnibus internis affectionibus prodeſt aqua diſtillata, & radix in pulverem redacta, nempe pleuritico morbo incipienti, *Pleurit. Pulmon. Vitia.* nam collectiones ejuſmodi diſcutit, ruptis & pulmonis vitiis, unde tuſſes plerumque graviſſimæ oriuntur, torminibus, ſtillicidio

urinæ,& ſtranguriæ, menſibus movendis, fœtibus trahendis,internis denique quibuſvis tu norbus & flatibus diſcutiendis. Ad omnia illa poſſunt decoctiones& potiones ex Angelica confici, ſi vel vino, vel melle,prout ratio ægrorum poſtulare videbitur, decoquitur radix. Succus Angelicæ cavis dentibus inditus, dolore liberat. Aqua diſtillata auribus indita,idem poteſt.Succus etiam & aqua diſtillata, oculorum aciem illitu excitant, claritatem adjuvant; pelliculaſque oculis obductas,unde caliginem ſequi neceſſe eſt, rumpunt. Ex Angelica & pice optimum fit emplaſtrum contra beſtiarum morſus, quæ in rabiem efferuntur. remedium præſtantiſſimum eſt aqua diſtillata, ſuccúſve inſtillatus, aut pulvis radicis inſperſus inveteratis & profundis ulceribus, illa enim mundat, & nudata corpore oſſa operit. aqua diſtillata podagricis,iſchiadicis, illitu prodeſt, dolorem enim ſedat, & collectos ac lentos humores diſſolvit. ſemen ejuſdem cum radice eſt efficaciæ. Sylveſtris Angelicæ radix & ſemen non tantarum ſunt virium.hodie illis in vino decoctis in vulneribus recentib.ſanandis utuntur. Et hæc de Angelicæ facultatibus memoriæ prodidit Tragus, quæ Fuchſius aliter ita recenſet.Calfacientem & deſiccatoriam vim in tertio ordine ei aſſignant herbarij recentiores. Aperit,extenuat,diſcutit.Vnicè venenis adverſatur. Peſtilentiæ populatim ſævientis arcet contagia. Corpora à lue peſtifera vindicat, ſi tantùm, ut affirmant,in ore teneatur.Per Hiemem ciceris magnitudinē cum vino, per Æſtatem ex ſtillatitio Roſarum liquore ſumpſiſſe ſatis eſt.Nec ſenſurum eo die contagionem pollicentur, quo quis devorarit:nam urina & ſudore venenum abigit. Lentitiam pituitæ digerit,quapropter tuſſi, quam frigus attulerit,medetur.Craſſa,quæ in thorace coïerint,diſcutit.Herba ipſa in vino & aqua cocta, vulnera interna glutinat, concretum ſanguinem reſolvit, ſtomachum eſu corroborat,cor recreat, pituitam ventriculi dejicit, faſtidia ciborum diſcutit, & elangueſcentem invitat appetētiam. Rabioſi canis morſu,aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore jejuno ſumpta. Laſſitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput impoſita, fertur ad ſefervorem elicere. Valere contra faſcinationes affirmant,ſi quis eam ſecum geſtarit. Angelicæ vires & uſum ſequentem in modum trad dit Tabernæmontanus. Angelica,præſertim hortenſis vim habet calefaciendi, aperiendi & deſiccandi, & eſt calida in tertio, & ſicca in ſecundo gradu. Semen in operatione ſua radici ſimile eſt, ceu etiam Angelica montana minor. Aquatica parva & ea quæ ex Northvegia adfertur, non excedunt ſecundum caliditatis gradum, ſic neque primum ſiccitatis. Herba tam hortenſis quàm ſilveſtris Angelicæ,minus etiam radice calida eſt. Vtraque vulneraria,tam intrò aſſumpta, quàm foris admota ad curanda vulnera in potionibus & emplaſtris. Angelica maſticata, nonnihilque deglutita oris fœtentem halitum emendat. Nonnulli folia in ſalſamentis adhibent, ad craſſos humores diſſolvendos, concoctionem adjuvandam, itemque oris fœtorem corrigendum, pectus expurgandum,& appetitum excitandum.Salſamenta hæc apud Anglos in frequenti ſunt uſu:Sed etiam potagia ex tenellæ herbæ foliis, præſertim ſilveſtris Angelicæ,parant. Magnæ uterq; cibus peſtis tēpore commendationis. Radix cor confortat ex frigida cauſa laborans,maximeque conducit in vertigine & animi deliquiis quovis modo uſurpata. E radicis Angelicæ pulveris parte una cum mellis deſpumati partibus quatuòr ſalutare componitur electuarium contra quoſvis thoracis & pulmonum frigidos affectus, unde & Bruſtwurtz/Pectoralis radix, nuncupatur. Et hinc radix in vino decocta ac cum melle deſpumato dulcorata manè & veſperi quinque aut ſex unciarum pondere pota pectus calefacit & pulmones, medetúrque difficili reſpirationi. humectat enim & diſſolvit viſcoſitatem omnem. Hæc ille,qui plura alia de Angelicæ facultatibus adſcribit, quæ datâ operâ lubentes omittimus, tum quòd ex aliorum ſententia ea jam recenſuerimus, tum quòd compoſitionem medicamentorum concernant, de quia nos hîc agere ex profeſſo non ſtatuimus. Sunt autem inter alia ſuccus exſiccatus, qui & cum aliis medicamentis, & per ſe etiam uſurpatur ad ſupra dictos affectus. paratur ut ſuccus Abſinthij, etiam ex ſicca radice, qui præſtat. *Succus.* Aqua variè diſtillatur. *Aqua.* Nunc enim accipitur herba & radix, minutim conciditur, diſtillaturque vaſe vitreo in Balneo Mariæ, igne lento. Et ita vulgaris aqua conficitur. Si præſtantior requiratur, capitur pulvis radicis pondere unciarum quatuor,cui affundtur prioris aqua menſura una, maceraturque in Balneo Mariæ die naturali, diſtillaturque. Alij accipiunt herbam & radicem, contundunt, conciduntque minutim, macerantes in vino veteri aliquot diebus, diſtillantque. Alij radices exſiccatas eligunt, groſſo modo pulverizantes, ac in vino veteri macerantes aliquo tempore, ex qua infuſione eliciunt aquam, Aquæ vitæ ſimilem, fortem multùm. De Angelicæ vino,Mulſa, Extracto, radicum conſerva, Syrupo extractionis, Oleo ſtillatitio,radicibus conditis, Angelica ſaccharo incraſſata, tabulis ex Angelica & Sale idem Tabern.plura ſcripſit.Septentrionales ſativæ Angelicæ caulem detracto edunt cortice, ut ab ipſis accepit Dodonæus, quos in Iſlandia peregrinantes hiſce veſci alterius cibi quandoque coëgit inopia. ferunt autem ſapidum eſſe & palato eſurienti gratum.

ARCHANGELICA.



De hac variè ſentiunt autores,ideoque ſingulorum placuit ſubſcribere opinionem.

Archangelica (ita vocat Lob. in Obſ.p.399.in Icon. p.701.) dicitur Gallo Belgis Angelick de Norwegen/foliis ſativæ multò majoribus, atrovirentibus, latiſq;, humi fuſis, averſâ parte glaucis, primo pullulatu rubris. *Archangelica Lob.* Caulis multis concavus alis, proceritatis humanæ, imò rubens.In lata umbella flores luteoli & ſemen foliaceum Angelicę ſativæ,majus & rotundius. Radix altè depacta, parum odora: ex Norvegia Belgio inquilinam factam aſſerunt.In hiſt. Belg. p. 850. vocat Archangelicam, Noortweeghſche/Angelicam, viſam Antuerpiæ, delatam ex Norvegia, & in Dornick apud Mutonum. Item Archangelicam cum duplici corona, quam habuiſſe ait Dominum à Reinoutre.

Matthiolus & Geſnerus aquaticæ cujuſdam Angelicæ meminēre, ſed quandoque eam non deſcripsēre, ſuſpicatus eſt Dodonæus eandem hanc eſſe, quam ipſe Archangelicā nominavit & ſic deſcripſit: *Archangelica Dod.*

Est hæc & foliorum amplitudine, sativa haud inferior, sed tamen singula... frequentia numerosior: in plurima enim folia, hujus diducuntur. caulis crassus, quandoque unà cum foliorum pediculis rubens, geniculatus quoque, valde ramosus, è singulis siquidem geniculis tres aut quatuor alas promit; multis idcircò undequaque umbellis cingitur, quarum flores candicans: semen latum, longius & crassius quàm Angelicæ: alta radix & albida, exigui odoris, majoris tamen quàm folia, vel caulis, quæ nullius aut admodum obscuri. Nobis Gesneri aquatica Angelica non est diversa à silvestri, ceu post quoque monebimus. In Matthiolo autem omnia obscura fatemur. Dodonæus Archangelicæ flores candidos tradit; Lobelius autem luteolos: ij quibus visa dijudicent. Dodonæus separat ab Angelica Norvegica; Lobelius verò eandem facit: quare rem diligentiùs inquirant stirpium periti.

Dod. notatur.

Clusius. Clusius in pannon. Archangelicam à nonnullis appellatam & ipse amplioribus quàm Angelicæ foliorum alis esse refert, & teneris adhuc existentibus, subpurpureis: caule humanam altitudinem superare, brachiali, aut ampliori crassitie: frequentissimam in montibus arci Greben, sitæ in interamni Pannonia, quam Germani Windischlandt appellant: expansa enim est inter Dravum & Savum flumina: solere eam quemadmodum & Angelicam perducto ad maturitatem semine perire, atque illo in terræ sinum sponte recepto renasci. Eadem habet in hist. post. ubi Archangelicæ titulo iconem etiam apponit.

Camerarij verba de Angelica Norvegica & Archangelica vide titulo de Angelica, sativa scilicet. In horto dicit Archangelicam depingi à Lobelio & Clusium in pannonicis ejus meminisse.

Angelica Scandiaca. Tabern. appellat Archangelicam & Angelicam Scandiacam, Norwegisch & Pomerisch Angelick. Ejus figura facta ad imitationem Archangelicæ Lobelij, additis in summitate ejus, alterius foliis & radice: verùm Lobelius in Ic. & hist. Belgica sativam separat ab Archangelica Norvegica.

Angel. silv. montana. C. Bauh. C. Bauh. phyt. Angelica 4. (5. in pin.) sive silvestris montana, Archangelica, Clus. pan. Angelica, Cæs. Angel. minor montana, Tab. Item Angelica 5. (6. in pin.) sive aquatica, Gesn. h. Archangelica, Lob. Dod. Clus. pan. & hist. Cast. Lugd. & Camer. Angel. altera, Cæs. Cur frater in phyt. separet Archāgelicam Clusij ab Archangelica Dod. & Lobelij; eādemque iterum in pin. ad duas referat, me latet: is sibi constare non videtur nam omnes eandem iconem habent. Gesneri verò Angelicam non statuo diversam à silvestri.

Angelica ... Schvvenckf. Angelica alpina 1. Angelica Silesiaca maxima, Archangelica auff der Iserwiese / caule brachij crassitudine, tricubitali: radice longiore, crassâ, paucioribus fibris donata. ad ripam Iseræ fluvij majoris.

ANGELICA SILVESTRIS
magna vulgatior.

Descrip. CUm sativa Angelica multas habet notas communes silvestris, adeò ut ex illa hæc non sit cognitu difficilis: radix similiter rugosa, crassa, sed minùs quàm sativæ, sapore non minùs vegeto, imò interdum luculentiùs excalfaciente, verùm cum minore suavitate: caules bicubitales & tricubitales, nonnihil hirsuti & alicubi subglauci, alioqui sativæ similes, quemadmodum & folia, utcunque tamen minora & imbecilliore sapore prædita. umbellæ candidæ minores, semen

Trag. notatur. Hanc cum sativa similem facit Tragus, quam bene ostendit descriptio nostra. Angelica silvestris, in-



quit, sativæ per omnia similis est, nisi quòd nōnunquā candidum fert florem, odor illi nec non & sapor nōn perinde vehemēs: Germanis wild Angelick / & nonnullis wundtkraut / h. e. Vulneraria dicitur, quòd vulneribus mundandis & sanandis conducat. *Vulneraria.*

Cord. in Diosc. vocat Angelicę genus in uliginosis. Cordo hîc adscripsit Gesnerus Angelicam silvestrem vulgò dictam aliquos putare esse Libanotidem primam, Cordum ipsum in Disp. secutum supra Mithrid. dicentem: Libanotis hîc non significat Rosmarinum, sed Angelicam silvestrem minorem. semen autem ejus accipi debet, quod Cachrys vocatur. *Libanotis.*

Matthiolus meritò Cordum in suo dispensatorio hallucinatum credidit, quippe qui existimaverit silvestrē Angelicā esse Libanotim. Matthiolus autem, cujus verba ante adduximus, olim videtur hujus Angelicæ figuram exhibuisse sub solo titulo Angelicæ, ut videre est l. 4. c. 111. & postea in comm. cum mag. fig. Lat. c. 111. It. c. 118. titulo Angelicæ silvestris; in hist. germ. Angelicæ minoris; in ep. Angelicæ sylvestris pumilioris: Glossator & patrocinator pro silvestri. Iam itaque illi patrocinentur Matthiolo & apud eum demonstrent discrimen inter silvestrem minorem & in aquosis provenientem, qualis ea cujus nos figuram Fuchsianam exhibemus: eos demōstrasse velim an Matthioli Angelica ad aquarum ripas proveniens non sit ea, de qua hîc agimus, quamque Fuchs. in Ic. & hist. Angelicam vocat; itémque Lonic. (qui in edit. anni 1573. iconem malam exhibet) Lob. adv. p. 311. in Belg. p. 850. in Obs. p. 399. (ubi affirmat Guillandino Phellandrium Plinij esse) in Ic. p. 699. Thalius & Hort. Lusitanus. *Cordus reprehenditur.*

Gesn. Angelicam aquaticam, ferulaceam herbam, hortensi similem, circa rivos sponte crescentem, & restibili fœcunditate durantem. Tabern. Ic. & hist. Angelicam minorem aquaticam.

Dod. Angelicam silvestrem sive minorem, cui radicem tribuit tenuiorem & minùs oleosam aut odoratam, passim in utraque Germania locis humidioribus provenientem, præsertim silvestribus. An autem illa sit quæ à Theophrastro μαγύδαεις, Magudaris à Latinis appellatur, altera videlicet Laserpitij species, expendendum & considerandum proponit. Quamvis autem, uti à nobis dictum, Matthiolus de Angelica aquatica sylvestri obscurè scribat, nihilominus tamen haud puto diversam à silvestri, de qua hîc nobis sermo, nec etiam Gesneri, ut ante diximus: Dodonæus in hist. gall. olim Fuchsij figuram habebat, quam in Lat. mutavit licèt sit ejusdem omninò plantæ. *An Magudaris.*

Cam. h. Angelicam silvestrem montanam, in locis humidioribus nascentem, foliis tenuioribus, satis tamen odoratis: frequentem ubique Norimbergæ circa urbem in locis palustribus, & alibi.

Duas icones unius hujus plantæ, ... depictas dat Lugd. p. 725. primam inscribit Angelicam silvestrem Fuchsij; alteram Angelicam silvestrem Matthioli:

thioli. Nec ostendit quomodo differant Angelica silv. Fuchsij, & Angelica silvestris Matthioli, ut animadvertit in Lugdunensem C. Bauhinus. Sed ipsemet patrocinator Matthioli bene fecisset, si ostendisset, quam plantam intellexerit Matthiolus suâ icone. Is in phyt. & pin. appellat Angelicam 2. silvestrem majorem. Schevvenckf. Angelicam aquaticam, wässer Angelick/& wild heylig geistwurtzel.

Ponæ in Baldo dicitur Phellandrium Plinij Guillandini; quam ab Herbariis Angelicam silvestrem vocari ostendimus, atque Cordum Smyrnium fecisse, quod apud hunc nondum legimus, si non fallit memoria.

An Cæsalp. Angelica descendens in plana, juxta aquas locis umbrosis? Descriptionem Cæsalpini videre est capite de Angelica sativa.

Angelica sivestris magna Montbelgardi abundat in horto E.C. & alibi, florens Augusto. Vidi in Italia inter Veronam & Castelfranc: Bononiæ & Genevæ ultra Rhodanum ad ripam virentem mense Aprili. Basileæ frater observavit in pratis propè Münchenstein, & ad Rhenum extra portam Richem. Illam, quæ Archangelica Gesnero dicitur, ut ipse notannotavit, ipse vidit Basileæ extra portam lapideam, & in monte Moutes mense Octobri, & in monte Wasserfall, florente in Augusto, ad altitudinem hominis magnam, cum succo odorato, acri, amaro, & croceo in radice. In Ducatu VVirtembergico locis vicinis & fonti & balneo admirabili, & ad rivum prope fontem medicatum, vicinum pago Zell copiosè provenit, ubi cum flore & semine Augusto observavi. Angelicam silvestrem rariùs hortis, sed sæpiùs uliginosis, pratensibus, locis frigidis gaudere scribit Lobelius, cuilibet notam in Anglia: In Silesia passim in pratis secus fluenta occurrere testatus est Schvvenckfeld.

Hospes quidam in Zell pago in Ducatu VVirtembergico Angelicâ silv. celebrabat in morbis equorũ, pecorum & suum exhibitam viridem in potu, vel siccam. Narrabat autem laborare sues morbo paucis cognito, unde sæpè sine auxilio intra octiduum moriantur: morbum quidem vocari Fäsem, & esse internum in ore tumorem ad maxillam durum, crassitudinis pollicis, qui si non tollatur, excrescat, & eos suffocet. Se mederi hoc modo, acu filum per tumorem traducere, ut cum filo possit eum tenere & elevare, deinde novacula auferre totum tumorem, mox dare in potu hanc Angelicam & substernere Artemisiam & Ebulum. Hanc ob acrimoniam minorem cibis condiendis aptiorẽ statuit Schvvenckfeldius, corrigeréque proventum, saburrámque crassorum & viscidorum humorum, atque fœtidum halitum emendare tetri spiritûs ex prava concoctione manantis.

ANGELICA SILVESTRIS repens.

HÆc duos cubitos superat, caule tenui, striato, rubente, fistuloso, alis concavo, ex radice tenui, fibrosâ, longè, latéque reptante, odore & sapore quadantenus Angelicæ, sed multò infirmiore: folia Angelicæ sativæ minora, atrovirentia, Sisari sapore. umbella Angelicæ itidem minor, odorata. semina bina juncta, oblonga, striata.

Cordus in Diosc. ad Elaphobosci descriptionem satis accedere hanc herbam dicit, quam à Germanis Girscke/ aliàs etiam Gersse/ vel Strenzel appellari refert. Cordum sequitur Toxites in Onom. philophico.

A Trago inter Angelicas recensetur, ac tertio loco Vitij Angelicæ titulo describitur, flore in umbellis candido, radice [illegible] ut Loliũ, unde Mediomatrices materna lingua [illegible] lewetsch nominare ait & Hynfus. Idẽ alib: silvestre Osteritij genus, Osteritio quàm Angelicæ [illegible] & germ. wilder [illegible] appellat. Tragi nomen, Vitium Angelicæ usurpat & Lon.

Gesn. h. negat verum esse Corchorum, licèt interim Corchorum quorundam, [illegible] & [illegible] quondam appellet. *Corchorus quorũdam.*

C. Bauh. [illegible] Angelicam silvestrem communem & [illegible] germ. [illegible], Ostritij vulgò speciem silvestrem, quam alios ad Angelicam silvestrem aquaticam referre [illegible] Belgas Podagrariam vocare, ab utilitate ad podagram, ac etiam ad coxendicis dolorem. *Podagraria.*

Thalius ac eum sequutus Schvvenckfeldius Angelicam [illegible] nominat, & Giersã, [illegible] Gieesing [illegible], & Gierisch, [illegible] zipperlin kraut [illegible] *Angel erratica.*

Dod. gall. & lat. [illegible] secundam [illegible] constituit, silvestrem [illegible], vocátque Herbam Gerardi (Geraert Brabanti dicunt, & Sevenblat/ inquit privatim in hist. gallica, Græci ἑπτάφυλλον & Septifolium, h. e. *Herbe Gerard & Septfeuille*, folijs, floribus in muscariis candidis, latè serpentibus radicibus, Astrantiam referentem, omnibus tamen minoribus. *Herba Gerardi.* *Septifoliũ.*

Lob. hanc inscripsit adv. Podagrariam Germanorum, quam odore & viribus quadãtenus ad Ebulum accedere tradit, ac propterea plebeculam ratam Ebulum esse, usam diu fuisse, etiamnúmque experiri ad ischiadicos & podagricos optimè facere, vocitáreque [illegible] Belgis Fleercincruyt i. e. Podagrariam. In Obs. p. 598. Icon. p. 700. Podagrariam, Germanicam aut Belgicam appellat. *Podagraria Germanorum.*

C. Bauh. phyt. dicitur Angelica 3. silvestris minor, sive erratica, mirè varians foliorum incisuris: & Pycnocomos Brunfelsij in fol. p. 165. & in 4. p. 263. Icon quidem apud Brunf. est hujus Angelicæ silvestris, non autem descriptio. In pin. addit Castorem vocare Podagrariam; Ægopodium, Tabernæmontani.

An Cæsalpinus plantam nostram intelligit lib. 7. cap. 46. ubi ait. Per alterum Pharnaceon, à Pharnace rege cognominatum [apud Plinium] tenuioris folij, intelligi puto herbam in omnibus ferè alpibus frequentem, quæ & in plana descendit, umbrosis tamen locis, Imperatoriæ similimam, sed sine odore, foliis tenuioribus, mollioribus, pediculis non rotundis, sed excavatis: radice brevi: umbellâ candidâ: seminibus gustu insuavibus: hanc Pseudo-Ligusticum appellari posse cẽseo, cujus semine adulterati legitimum Ligusticum testatur Dioscorides. *An Pharnaceo alterũ Cæsalp.*

Angelicã sylvestrẽ repentẽ Patavij provenientem vidi, & Basileæ in hortis, & ad fluvium Birse: Lugduni florentẽ Majo, Genevæ Iunio. Montbelgardi variis in locis, ut in colle eundo Adincourt florentẽ Iulio. In Ducatu VVirtemberg. nõ lõgè à fonte Admirabili in monte Eichelberg. In hortis graminosis, quibus nasci gaudet, semel plantata, suo reptatu *Locus & tempus.*

odiosa est: nam aboleri difficillimè potest. Adeò restibili & importuno proventu juxta sepes hortorum & parietes udis umbrosisque locis pinguibus luxuriat, ut vix inde possit radicitùs deleri.

Vsus. Odor huic satis fortis, multò tamen imbecillior Angelicâ. Adduntur folia recentia tenera oleribus. Radix aliquot diebus ex vino pota febres putridas sanat. Vulneraria est. Podagricis optimè facit, autore Schvvenckfeldio. *Febres putridæ. Podagra.*

ANGELICA SYLVESTRIS hirsuta inodora, C. Bauhini.

Descr. RADICEM habet crassam & fibrosam, foris pullo cortice tectam, intus albam, redivivam & odore medicato; caulem cubitalem, in breves alas brachiatum parte infernâ, paucissimis pilis cinctum, nigrum; folia Angelicæ sylvest. sive Podagrariæ æmula, in alas, modò binas, modò ternas, easque aliquando uncias quatuor longas, tres latas, aliquando vix unciales, divisa, in ambitu profundè incisa, atrovirentia, hirsuta, quorum pediculi hirsutie asperi sunt: umbellam habet parvis floribus albis refertam, quibus semen oblongum nigricans succedit. Hanc ex Lusatia, nomine herbæ podagrariæ cognatæ, D. Francus misit, cujus in horto Lusatiæ meminit.

LIGVSTICVM VETERIBVS.

CAP. LVIII.

Ligusticum Diosc. LIGVSTICVM, Dioscoride ita referente, plurimum in Liguria nascitur, unde & nomen traxit, in monte sc. Apennino dicto, Alpibus contermino. Ipsum incolæ Panaces haud abs re appellant, quoniam & radice & caule Heracleotico Panaci simile sit, paribúsque viribus præditum. *Locus.* Gignitur in altissimis, asperisque montibus ac umbrosis, maximè verò juxta foveas & scrobes. *Diosc. variè illustratur.* Cauliculum profert tenuem, ceu Anethi [Margo recens Selini] geniculatum, circa quem folia sunt Meliloti, at teneriora [Ald. longiora] & odorata, prope verticem graciliora, pluribusque incisuris. In cacumine umbella, è qua semen dependet nigrum, solidum, oblongum, Fœniculo [Anetho. vet. Margo] proximum, gustanti acre & aroma redolens [vet. πυρωτικὸν tantùm legit] Radix est candida, Heracleotici Panacis similis & odorata. *Vires & usus.* Seminis, radicisque vis excalfactoria & concoquens: siquidem prosunt ad interaneorum dolores ac tumores, itémque ad juvandam concoctionem. Valent & ad inflationes præsertimque ventriculi, nec non & ad venenatarum bestiarum ictus: urinas quoque ac menses pota trahunt. Sed & apposita radix idem præstat. Ipsa porrò æquè ac semen utiliter oxyporis & concoquentibus medicamentis admiscetur. Hoc verò stomacho perquam utile est: quare Piperis loco id indigenæ obsoniis immiscent. Adulteratur autem semine quodam consimili, quod tamen gustu facilè discernas: amarum enim est. Alij quoque seminibus Fœniculi, aut Seseli simul admixtis fraudem faciunt.

Ligusticum Plinio. Ligusticum (inquit Plin. l.19. c.8.) silvestre est. In Liguriæ suæ montibus seritur. Vbique suavius sativum, sed sine viribus. Panacem aliqui vocant. Cratevas apud Græcos Cunilam bubulam eo nomine appellat. Et rursus lib. 20. cap. 15. Ligusticum aliqui Panacem vocant, stomacho utile est, item convulsionibus & inflationibus. Sunt & qui Cunilam bubulam appellaverunt, ut diximus, falsò.

Galenus λιβυστικὸν vocat, si scriptura non fefellit Cornarium, cujus radicem & semen ex genere excalfacientium esse ait adeò, ut menses cieant, & urinas provocent, flatusque discutiant.

Credimus cum Marcello, Ligusticum hoc esse quod Columella l.12. Panacis nomine Autumno & Vere seri jubet leni & subactâ terrâ, raris intervallis, quò majus incrementum capiat. Idem vltimo ultimi libri capite Oxyporis misceri Ligusticum jubet; & qualia antiquis Oxypora essent, & quo modo conficerentur longissimè etiam docuit, sic dicta quòd aceto condita ad intinctus servarentur. Cornario tamen ὀξύπορα à celeri transitu appellata videntur, ut etiam videre est apud Aëtium l. 6. c. 10. & 9. c. 24.

De Ligustico, non autem Smyrnio, quod cum Ligustico turpi errore confundit Pictorius, Macer hæc prodidit.

A Ligurum Patria sumpsere Ligustica nomen,
Copia quòd major ibi nascitur illius herbæ:
Tertius huic gradus est calidi, siccíque vigoris:
Major radicis vis est, & seminis ejus,
Et par est illis vis in medicamine quovis:
Inflato stomacho cum vino sumpta medetur,
Et tali potu vis digestiva juvatur.
Omnibus & morbis sic prodest interiorum:
Vrinas sic sumpta movet, & menstrua purgat.
Tota venenatis medicatur morsibus herba,
Sic bibitur bene trita priùs, vinóque soluta,
Et pars contrita ponatur desuper herbæ,
Non modicum colicis prodest hæc mansa, vel hausta,
Vel si radicis elixatura bibatur,
Nec solùm colicis decoctio proderit ista,
Sed supradictis medicabitur omnibus hausta,
Digestibilibus semen bene jungitur ejus
Omnibus antidotis, quòd sit huic pepsica virtus.
Hanc oculis Strabus, potúque & odore nocivam
Asserit, antidotis ejus tantummodò semen
Misceri jussit hoc verum dixerit à se,
Aut à doctorum libris, non est mihi notum:
Hoc scio, quòd veteres non parvis laudibus istam
Attollunt herbam, nec me legisse recordor
Vllum qui Strabi sermonibus astipuletur.

Ligustici nomen pluribus plantis attribui comperimus. Est enim Ligusticum multis, quod vulgò Levisticum dicitur. de quo ante post Apia.

Ligusticum Rauvvolffij folio Aquilegiæ paulò post referemus sub eo titulo.

Ligusticum de Seseli alpino, sive montano Clusij dicitur, de quo paulò ante.

Seseli sive Siler montanum quibusdam dicitur de hoc Ligustico. de eo egimus supra.

Est Ligusticum alterum Belgicum Lobelio, de quo mox dicemus.

Vocatur quoque Ligusticum quorundam (ut Matthioli) foliis Angelicæ.

Ligusticum Matthioli & Lobelij quo referendum sit nondum videmus.

Myrrhidem alteram parvam Penæ, alij pro Ligustico genuino in pharmacis ponunt. De hac post Cicutarias, Cicutariæ latifoliæ titulo dicemus.

Ligusticum quorundam opinione, Imperatoria esse statuitur, sed non absque errore.

Pro Ligustico Dioscoridis sumit in antiball. Collegium Florentinum Cuminum.

Sylvius in Antiball. phar. pro Libystico substituit semen Dauci.

Ligusticum sive Libysticum idem ab eodem interpretatur semen Staphylini, i.e. Pastinacæ, præter... agrestis.

Ligusticum

LIGVSTICVM QVORVNdam foliis Angelicæ.



MATTHIOLUS in post. cōm. cum mag. fig. lat. l. 3. c. 51. & Ital. c. 53. Ligusticum alterum vocat, eiusque imaginem pingi curavit missum ab amicis. Verùm nō magis Ligusticū Dioscoridis ipsi referre videtur, quàm ejus primum Ligusticū, de quo paulò infra.

Camer. apud Matth. in hist. germ. & epit. inscribit Ligusticum Italicum, welschen Liebstöckel/ notatq; Matthiolum, quòd figuram ponat sine descriptione; quibusdam in locis existimari verum Ligusticum. Is autem exprimit figurâ suâ plantam, quam habemus siccam Citræ nomine, odorem spirantem Meu, foliis nonnihil accedentem ad Angelicam: comâ valdè capillatâ ad radicem ex foliorum antiquorum reliquiis, quæ bene exprimitur effigie ex ipsa planta à Camerario proposita notatáque litera A. Hanc unde acceperim, vel ubi collegerim, non recordor. Iconem Matthioli apud Camerarium denotat litera B.

Libanotidem Theophrasti majorem (inquit Lugd. p. 775.) monstrat Lobelius foliis magis carnosis: Hæc secundum est Ligusticum Matthioli. Fallitur autem. Lugdunensis, confunditque duas plantas. Alia enim est Libanotis Lobelij major, & alia Ligusticum secundum Matthioli.

Mihi videtur Tabernæmontanus descriptionem suâ accommodasse ad iconem, quam Ligusticū tertium herbariorum inscribit, & non ad plantā visam.

Subnectendam hîc duximus diligentem Cæsalpini descriptionem. Ligusticum, inquit, in Alpibus Liguriæ vulgò Imperatoria vocatur: folia à radice, rotundo pediculo & ferè lignoso, ac tripartito gerit, figura herbæ S. Mariæ, sed magis in acutum desinentia, magisque serrata, terna in singulis pediculi ramulis, odorata, prædura: caulem cubitalem altioremque, paucis foliis: semina in umbellis, figurâ & magnitudine Fœniculi, nigra, odorata & acria: radix candida, pollicis crassitudine, in duas aut tres prælongas desinens, odore jucundo, sapore acri; oritur in Alpibus propè rivulos: utuntur semine in obsonijs, & radice ad stomachi dolores, & imbecillitatem, ac omnes fermè internorum noxas. Dioscorides inquit de Ligustico plurimum in Liguria nasci, &c. Plinio Ligusticum silvestre est & in Liguriæ suæ montibus seritur, &c. Eandem puto apud eundem inter Panaces appellari Pharnaceon, à Pharnace rege cognominatum, longioribus quàm cætera foliis, serratis & levioribus.

Ligusticum Anguillara epist. 12. nihil aliud existimat, quàm plantam hanc, quam in Liguriæ montibus reperiri, & dici Imperatoriam refert, foliis Angelicæ; caule bicubitali, semine nigro.

C. Bauhinus per Ligusticum alterum Matthioli & Castoris, Angelicę alicujus silvestris figurā proponi censet. Retulit autē Ligusticū Anguillarę ad Imperatoriā vulgarē, cùm sit eadē cùm Ligustico Matthioli.

LIGVSTICVM ALTERVM Belgicum, foliis ferè Absinthij, semine rotundo.



LIGUSTICUM alterum Belgicū, non inelegans plāta, multis jam annis à Lobelio reperta in Taurinis amœnissimis collib. non procul à Padi fluētis. *Locus* In hortis Belgicis alitur, caulem promens cubitalē & sesquicubitalem, *Descr.* quem ambiunt folia rutacea, Sileris [illegible], rotūdiora, Absinthij fruticis ferè paria. Flores & semen rotundum, nonnihil aromaticum in umbellis Smyrnij Cretici. *Synonyma.* Vocat hoc Lob. in Obs. p. 457. Ic. p. 786. Ligu[illegible] Belgarum. Lugd. p. 744. Ligusticum alterum Lobelij. Tab. Ligusticum alterum Herbariorum. C. Bauh. phyt. Seseli montanū 1. vel Alpinum Clusij, idem fecit cum Ligustico hoc Belgico, ut & in pin. ubi vocat Seseli 1. montanum, Cicutæ folio glabrum, notatque differentiam latiorū foliorum ex horto Cl. Cōtareni.

LIGVSTICVM, MAIVS SIVE Imperatoria major flore luteo.

QUÆDAM in montibus nascitur Ligustico [altero folijs Angelicæ] major: folijs latioribus, rotundioribúsq;: caule crasso, proximo Ferulæ, umbellam ferens luteam: semina compressa & rotunda, candicantia, Sphondylio minora. Radicem candidam, Ligustico crassiorem. *Descr.*

Hanc quidam, Cæsalpino autore, pro Libanotide Theophrasti ostendunt: non tamen odor adeò insignis inest. Censeret potiùs [illegible] inter genera Panacis recenseri, cùm inquit: sunt & aliæ quædam Panaces: una folio tenui, alia lati[illegible]: ut Ligusticum significet & hanc, quæ latiori folio constat, quasi Ligusticum majus dici possit, & Imperatoria major. *Libanotis Theoph.*

LIGVSTICVM MATTHIOLI & Lobelij.

AN hoc intelligit Cornarius in Diosc. quando ait. Verum Ligusticum etiam hodie Liguribus notissimum, & in cibis condiendis familiarissimum, tale depingunt, quale ipsis Dioscorides descripsisse videtur. Imò quale est id quo hodie Ligures utuntur, & quale etiam reliqua Italia novit.

Legitimum ac verum Dioscoridis Ligusticum in Ananiensibus & Coritiensibus montibus nasci scripsit in priorib. comm. Matthiolus, itémq; Venetijs in horto Maphei, ac etiam in Liguria, cujus Metropolis sit Genua. Id autem sibi vulgaris notitiæ ait, ut cujus semine passim utantur incolæ in ciborum condimentis. His addit in post. comm. cum mag. fig. lat & Ital. hujus plantæ imaginē amicos sibi misisse, priúsque hoc Ligusticum magis quàm secundum referre sibi videri, sed velle, ut sit quoq; aliorū judiciū. In epit. [illegible] addit. Camer. vocatur Ligusticum *Ligust. [illegible]*

Germ. wilder Diptam & Roß kümmich/ aliis wilder Galgant. In hist. germ. Frembder Liebstöckel/ Dioscoridis Ligusticum. Annotatum legimus à Dalechampio cap. de Ligustico apud Matthiolum, plantam hanc in Allobrogum montibus frequentem nasci, ab incolis dici *Sermontanum*, eam Libanotim fructuosam esse se putare. Si porrò Matthiolo erat notum semen, quod ait sibi vulgaris notitiæ, cur non descripsit, ut meliùs innotesceret, cur in postremis non repetit nasci in Ananiensibus & Goritiensibus montibus, si olim vera & perspecta scripsit? Icon Matthioli videtur nobis repræsentare Siler montanum, sicuti & Icon nova à Camerario exhibita, semen tamē quod imagini ejus appinxit, differt. Sileris enim semen magnum & foliatum est.

Matth. taxatur. Matthiolum autem de Silere montano loquutum esse, asserere non ausim. quandoquidem Lobelius tradit plantam nasci in Liguria Sileri similem: præterea Matthiolus in Diosc. l. 3. c. 54. Seseli pharmacum [i. e. Siler.] cimicum fœtorem repræsentare scribit.

Siler Massiliense. Pona in descr. montis Pilati narrat nonnullos Ligustic. Matthioli pro Silere aut Seseli Massiliensi uti. Contra Dodonæus, Guilandinus, & C. Bauhinus volunt Ligusticum Matthioli esse Siler montanum, quorum opinio non placet, ut suo loco diximus.

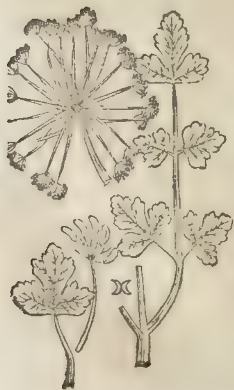
Lacuna notatur. Lacuna habet iconem Matthioli, nihilque præterea. quam autem plātam intellexerit, dubitamus. Si Siler montanum voluit, improbamus ejus conjecturam propter semen.

Tabern. taxatur. Tabern. quoque imaginem Matthioli pingi curavit, historiámque ex Dioscoride & Matthiolo concinnavit, quam pro vera venditat. Non existimo illum scivisse, quid scriberet. Nec scio an Siler montanum intellexerit. Si ita, semen non convenit cum Dioscoridis Ligustico.

Locus. Si quis Genua itinere terrestri Savenam proficiscatur, & paulum ad lævam Austrum, marève versus deflectat, inquit Lobelius, magnam copiam videbit Ligustici, inibi propemodum, ubi Saliunca visitur oriunda: verùm illic unde nomen habuit apud Ligures, neglectui habetur: universo illo tractu maritimo reperitur hæc, cujus semen fuscum odorum, Fœniculi fermè, vescum est, multóq; usui illis montium accolis, Mei simile & par umbellis, caule ferulaceo, alis diviso, folia ferentibus angustiora Galegæ aut Sileris, radice Panacis odorâ. Pingitur hoc in Obs. p. 408. pro Ligustico Adversariorum.

LIGVSTICVM RAVVVOLFFII, folijs Aquilegiæ.

Descr. RADICE est crassâ, fibrosâ, cortice inæquali, quasi rugis transversis asperatâ, fuscique coloris tectâ, medullâ candidâ, amarâ, modicū quid Aroma & Aristolochiam sapore redolens: ad cujus caput, pili tanquam veterum foliorū defluxorum fibræ solidiores & nigræ: etenim folia, quæ numerosa ex radicis capite longis pediculis emergunt, unâ parte quasi vaginato exortu (nimirum ea quæ crassiora & latiora sunt, ut & ea, quæ ex caule prodeunt) eūdem, tanquam membranacea siliqua circumdant, articulo crassiore, lineaque transversa: quæ crassa sunt, rigida, glabra, viridia & splendentia, subtus candicantia, fibris majoribus subpurpureis transcurrentibus, quæ licèt instar foliorum Aquilegiæ dividantur, non tamen omnia in pares lacinias (Aquilegiæ lacinijs latiores) fissa sunt: inferiora namq; in vegetiore planta, plerumq; quinq; folia habent, ex triplici rami divisura aliàs tria tribus pediculis insidentia. Caulis unicus est, cubitos tres quatuorve superans, rotundus, striatus nodis distinctus, subalbicans, puniceo colore aliquando admixto, in tria, quatuor, vel quinque brachia distributus, quæ umbellam magnam, ex longissimis festucis & floribus albis parvis cōpositam, sustinent: semen succedit longum, latum, striatum, geminum, puniceum, gustu subamarum, Cumini saporem imitans, aromaticum, modice excalefaciens, & salivam ciens. Hoc D. Doldius Norinberga ex D. Camerarij horto, nomine Seseli Æthiopici folio Aquilegiæ misit, cujus Camerarius, (sed sine descriptione) in sui horti Catalogo, sub Seseli Æthiopico altero meminit, & semen odore & sapore aliquantulum Cina ... repræsentare scribit.



Est autē descriptionis auctori C. Bauhino in phyt. Libanotis latifolia 4. aquilegiæ formâ: Eid. in prod. Libanotis 1. (6. in pin.) latifolia, aquilegiæ folio.

ELAPHOBOSCVM VETERUM.

CAP. LIX.

ELAPHOBOSCON caulem habere Libanotidi aut Fœniculo similem, angulosum; folia duorum digitorum latitudine, satis longa, velut Terebinthi, confracta & aspera quodammodo, auctor est Dioscorides. Habere & multas propagines ipsum caulē, quas ait umbellas habere Anetho similes: flores submelinos [ὑπομήλινα, vet. quidam *caret*.] & semen Anetho simile. Radicem esse trium digitorum longitudine, crassitudine autem unius [sc. digiti. παχὺς δακτύλου. Matth. eod. πάχος δὲ ἢ πλάτος.] albam [ὑπόλευκον, Ald.] dulcem [εὐώδη, Ald.] edilem. Sed & caulem olerum modo edi, dum recens est. Tradere quosdam cervas hujus herbæ pabulo resistere serpentium morsibus. Vnde & semen ejus commorsis à serpentibus dari cum vino bibendum.

Elaphoboscon cervas monstrasse ait Plinius; qui l. 22. c. 22. sic describit. Elaphoboscon ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine in corymbis dependentibus Silis [Sileris] effigie, sed non amaris folius Olusatri. Et hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, convulsa sedanda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Contra serpentium, omniumque aculeatorum ictus. Quippe fama est, hoc pabulo cervos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix Nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus priùs est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem. Et hæc veriotis Plinij codicis lectio est.

Galenus calidam & tenuium partium vim habere tradit, & propterea etiam siccantem secundo ordine. Nunc quod silentio non prætereundum, sunt qui Elaphicon, qui Nebrium, qui Ophigenium, qui Ophioctonon, qui Herpizen, & qui Lymen vocent. Ægyptij Chemin: Aphri Asdruachu? Romani Cerviocellū dicūt. Quæ Elaphobosci appellationes unā, eandémq; causam & originē habēt, Verba autem ea quæ Dioscorides nō procul à fine capitis, & Plinius 22. volumine ejusdem numeri capite retulerūt. Quoniā sc. fama sit hoc pabulo cervos resistere serpētib⁹; eam

eam denominationem exprimunt quæ prima in Notis Dioscoridis auditur, Elaphicon sc. i.e. Cervinam herbam. Mox Nebrium ex eodem eventu: νεβρούς enim cervorum inulos Græci vocant. Ophigenium itidem & Ophioctonon: quarum altera ab enectis serpentibus manifestam habet significationem: altera quòd serpentes aliquo hujuscemodi malo vexet. Corrupta enim est, ut ait Marcellus, nec licuit eam instaurare: quemadmodum & eam, quæ sequitur Herpixen, suspicari tamen in hac licet ἐκ τῶν ἑρπετῶν, quæ Græcis reptilia & serpentes sunt, aliquid fuisse. In Romana etiam Cerviocelli voce certum aliquid non est, credimúsque Græcarum harum modo corruptam esse. Siquidem in græca Elaphobosco nihil est quod oculum aut ocellum indicet, quódque in ea auditur cervorum tantùm pabulum ostendit.

Tandem, ut ad Elaphobosci æquivocationes deveniamus, Pastinaca Germanica silvestris plerisque hodie Elaphoboscum censetur.

Aliorum stat sententia Pastinacam Germanicam sativam esse Elaphoboscum.

Euchar. Roeslin variarum plantarum nomina confundens, videtur pro Elaphobosco pingere Staphylinon silvestre.

Iudicent periti stirpium, quàm concinnè Cæsalp. Fab. Columna, & C. Bauhinus Sisarum, Elaphoboscum Dioscoridis & Plinij esse statuant.

Caucalis minor Bellonij semine pulchro à nobis dicta, creditur ab Anguillara Elaphoboscum.

Difficilè est judicare, quam plantam per Elaphoboscum Plinij, missum Florentiis, intelligat Camerarius. Is enim eum non describit in horto.

Cornarius arbitratur esse eam herbam Elaphoboscum, quam Germanos weysse Hirzwurtz appellare ait. De hac agimus sub Libanotide altera Dodonæi.

Credit esse Elaphoboscum Dioscoridis Lonicerus, quam Libanotidem Theophrasti Dodonæi, sive Seseli Æthiopicum Matthioli inscribimus.

Cordo in Dioscoridem ad Elaphobosci descriptionem satis accedere videtur herba, quam Angelicam silvestrem repentem appellamus.

Elaphoboscum aliqui faciunt plantam à nobis Auriculæ leporis imagine propositam.

Monspeliensium Pabulum cervinum [Auriculam leporis alteram sive rigidiorem] Elaphoboscum putatum; multùm abesse à veris notis perhibet nobiscum Lobelius.

Elaphoboscon cognominat Allium Gesnerus in ascriptitiis Dioscoridis.

Loco jam citato Salvia quoque de Elaphobosco dicitur.

AGRIOPASTINACA Cretensium.

Cap. LX.

Agriopastinaca vulgariter hodie vocatur in Creta herba quædam Petroselino vulgari simillima, nisi quòd minor est, foliáque eisdem etiam incisuris prædita licèt habeat, minora tamen & aliquantulum crassiora profert, caulis Petroselini est, flores in umbellis albos sustinens, quibus succedunt semina Petroselini, sed minora, colore ad atrum accedentia: radice nititur unicâ pollicis magnitudine, semper figurâ longâ; cortice tenui tectâ, qui digiti attritu facillimè à radice separatur, quæ candida, edulisque est, Bulbocastani gustu: totâ Hyeme viret, semenque Majo profert, postea tota arescit præter radicem, quæ terrâ latet, & primis Autumni imbribus germina protrudere incipit, inquit Honorius Bellus in epistolis ad Clusium missis. Hujus stirpis duo reperiuntur genera, colore corticis radicum tantùm differentia: nam unius rufus, alterius niger conspicitur. Nigrum genus in montibus totius Cretæ, & etiam in Dalmatia provenit. At rufum abundantissimè tantùm in scopulis Cretæ propinquis inter saxa, & copiosè admodum in quadam insula parva, Grabussa vocata Occidentali Cretæ parte sita, ubi arx munitissima extructa est, quam insulam unam ex tribus Mussagoris olim à Plinio appellatis esse judicat Bellus. Hæc herba ad Buselinon à Plinio l. 20. c. 12. descriptum ipsi accedere plurimùm videtur, siquidem differat brevitate caulis & radicis colore rufo à Petroselino. Porrò ut ait à Seplasiariis pro Saxifragia usurpatur, & Saxifragia vocatur, à rusticis verò ἀγριοπαστι-νακα, i.e. silvestris Pastinaca, à qua tamen longè differt, Pastinaca silvestris adhuc in Creta legitimum nomen retinet, nam eam σταφυλῖνον vocant, frequentissiméque radice, & herba coctâ, verno tempore, vescuntur rustici. *Genera duo* *Nigrum ...* *Rufi ... lo.* *Buselin. Plinij f.* *Saxifragia offic.*

Hanc anno 1597. semine sibi natam refert Clusius, sed cùm valdè serò germinasset, & maximè tenella adhuc esset planta, Hiemem proximè sequentem corrupisse, ut observare nequiverit: fuisse verò ejus folia ex atro-splendentia, non minùs quàm Eleoselini. Plura nobis hac de planta non constant. Bauh. in pin. vocat Apium 3. sive Petroselinum Creticum: Agriopastinacam vulgò in Creta, Belli ep. 5.

PASTINACA GERMANICA Sylvestris, quibusdam Elaphoboscum.

Cap. LXI.

Guar.



Nequaquam aliter quàm cultu nobis videtur à sativa, de qua mox agemus, differre, formâ partium omnium eâdem, sed coactiore, saporéque vegetiori.

Cæsalpinus Pastinacæ vulgò appellatæ titulo sic describit. Folia fert simplici pediculo, longitudine duorum dodrantum, sectionibus oblongis, latitudine ternûm digitorum, circumfarctis, hirsutis, frequentibus: caulem crassum, bicubitalem, & ampliorem, striatum: umbellas summis ramis insidentes latas, flore luteo: semina in rotunditate depressa, lata, candida: radix singularis in altum demittitur, vasta, cubitalis, suppallida, cortice carnoso nervo intus duro. *Descr. ... ... Cæsalpini.*

Matthiolus & eum imitatus Lacuna solam iconem pro legitimo Elaphobosco proponunt: suspicamur autem plantam eis non fuisse cognitam. Dod. gall. eam Elaphobosci inscriptione pictam dedit, refertque ab officinis patriæ suæ Brancam ursinam, aut Bauciam appellari: gall. *Cherny* *Matth. & Lacuna notantur.*

sauvage: Germ. & Belg. wilde Moren: Græcè *ἀγριοσταφυλῖνον*. Lat. in fol. Pastinacam latifoliam silvestrem vocat, sativam foliis, caule, umbellâ; flosculis luteis semine plano, rotundóque referentem, sed radice tenuiore, duriore, ac lignosiore, esui minùs idonea. Silvestre hoc Pastinacæ genus, quosdam hæsitantes ac ignorantes quo referri posset, Panacis speciem esse finxisse: nonnullos verò Bauciam, alios Brancam leoninam vocasse; Bauciam autem, auctore Mâlio in Luminari majore, Pastinacã esse Dioscoridis & reliquorum veterum, tenuifoliam videlicet dictam. A veteribus autem, ac præcipuè Dioscoride, Pastinacam hanc Græcè *ἐλαφόβοσκον* nominari: id quod conferenti Elaphobosci descriptionem cum hac mox fiet manifestum. Radicem verò & esui idoneam esse, ipsum etiam Dioscoridem agnoscere. Dici verò illud etiam *ἐλαφικόν, νέωτον, ἀσχάνιον, ἐλαφοτόνον, ἔρπυρη λύμη*, & Latine Cerviocellum, ut inter nothas ascriptum reperiri testatur.

Loniceri error.

Lonicerus hanc habet malè pictam sub nomine Pastinacæ sylvestris (wild Móre) & pejùs descriptam, confundens eam cum Carotis.

Anguill.

Anguill. ep. 7. c. de Elaphobosco hujus meminit. dubitat tamen an verum Elaphoboscum & vocat Pastinacæ speciem. De eadem autem cap. de Pastinacis ait, sativas non differre à silvestribus nisi culturâ. Item cap. de Cimino silvestri, ubi Pastinacam silvestrem nominat. Hanc fortè eandem vocat ep. 5. Been album Actuarij in Diasatyrio, & Galeni Daucum silvestrem.

Tametsi non esse figurâ diversam à sativa Pastinacam, sed viribus duntaxat ignavioribus ex Dioscoridis oratione non liquet, inquit in Adversl. Lobelius: tamen, quia posteritatis consensu & multo usu ista recepta est, ideò ut congenerem agnoscere visum est, sylvestrem Pastinacam, sive Bauciam officinis dictam, luteis florib. & radice sativæ Pastinacæ concolore, & ejusdem saporis. Vocavit hanc idem alibi Pastinacam silvestrem Arabum, Bauciam pharmacopœorum, sique cum Elaphobosco Dioscoridis conferas, nihil prorsum esse ait, quod requiras. Nominatur in Obs. p. 408. Baucia, dubitaturque jam an Elaphoboscum.

Baucia offic.

Synonyma.

Trago dicitur Pastinaca 2. sive silvestris, & Pastinacæ sylvestre genus. Cornario Pastinaca silvestris, qui malè existimat Staphylinum, sive Pastinacam veterum. Fuchsio in hist. Sisarum erraticum, silvestre. In Icon. Siser silvestre. Lacunæ Sisaris tertia species, & species Elaphobosci silvestris. Cam. apud Matth. in hist. germ. & epit. Pastinaca silvestris.

Lugd. error.

Lugd. p. 721. Elaphoboscum Dodonæi seu Baucia. Item in alio Elaphoboscum Matthioli. Historia duas figuras habet unius plantæ. Cæterùm, esse ait qui Pastinacam pratensem Plinij esse velint, quam etiam Hibiscum, Pastinacam appellat, & *μαλάχην ἀγρίαν*. Lugdunenses rusticos vocare *Panetz sauuage*, i.e. Pastinacam silvestrem, ejusque radice vesci ut hortensis.

Tab. Icon. Elaphoboscum erraticum, Branca leonina, wildt hirtz Pastenach / wildt Morcelle. Item h. [illegible] Elaphoboscum 2 erraticum. Item Elaphoboscum Matthioli, falsch hirtz Pastenach. Matthiolum ait ponere pro Elaphobosco plantam aliam quod cogatur facere, quia verum Elaphoboscum posuerit pro Pastinaca domestica, quænam verò sit planta sibi non constare. Sed miramur Tabernæmontanum non animadvertere Matthioli Elaphoboscum non differre à suo Elaphosco erratico, ac dicere falsum esse: quum ipse eundem proponat pro Elaphobosco suo erratico, licèt figura Tabern. minùs placeat. Malè quoque à Gerardo sub titulo Spondylii ponitur icon Elaphobosci erratici Tabernemontani.

Thaein re. darg.

Gerardi lapsus.

Elaphobosci Dioscoridis descriptio nostræ Pastinacæ maximè quadraret tum flos, tum folia, caulis & semen, inquit Cæsalpinus, at radicis brevitas nequaquam, nisi genus silvestre assumatur, cui radix brevior multò quàm sativæ, ac flos luteus. Ad id nequaquam disjungendum videtur à sativa cùm solo cultu differat.

Elaphobosci hujus effigiem & Lacunam & Castorem posuisse, & Tabern. nomine Elaphobosci Matthioli meminisse testis est. C. Bauh. qui vocat Pastinacam 2. sive silvestrem latifoliam: Pastinacam Brunf. Sylvestrem, Trag. Ang. Cord. Gesn. h. Thal. Cam. Sponte natam, Cæs. Siser sylv. Fuchs. Turn. Elaphoboscum, Matth. Dod. gall. Cast. Sylvestrem, Lac. Bauciam, Pastinacam sylv. Arabum, an Elaphoboscum, adv. Elaphoboscum erraticum, Tab. Pastinacam sylv. gallicam, Cord. in Diosc. Pastinacam latifoliam silv. Dod. Spondylium, Ger.

Pastinaca Germanica sylvestris, quæ quibusdam Elaphoboscum dicitur, provenit Monspelij & Genevæ: Basileæ inveni florentem Octobri ad ripam fluminis Birsę in urbe. Montbelgardi frequens est, prope Arbonam pagum, florens Iulio & Augusto. Matthiolus sæpe vidit tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro. Passim provenire ait Tabern. inter silvestres plantas in collibus agrorum & vinearum, herbosis locis & siccis pratis.

PASTINACA SATIVA LATIFOLIA, Germanica, luteo flore.

GUAR.



Culinis notissimę Pastinacæ hujus radices in Germania, singulares, longæ, minùs crassæ, albæ, in medio nervo duro donatæ, magis grato, quàm Sisarum, sapore: ab his caulis surgit bicubitalis & procerior, striatus, inanis, multis alis concavus: folia Pimpinellæ majori non ineptè compares, sed multis numeris majora, atro-virentia hirsuta, sapore grato & aromatico quoque: flores in ampla umbella lutei, quorum singuli quinque foliolis reflexis umbilicum medium viridantem circumstantibus constant. semen latum, foliaceum, duplex, compressum, Angelicæ vulgò dictæ semini simile.

Figuram à nobis primo loco exhibitam exhibuit Fuchsius Siseri sativi magni titulo, dixitque *σίσαρον* Græcis, Siser Latinis, vulgò autem Pastinacam, quod ei congener sit, appellari. Esse qui extritis prioribus literis diminutrice formâ, Serullum, aut Servillam, aut Chervillam, pro Siserculo nominent. Germanos ad corruptam hanc appellationem respicientes Gerlin & Geirlin, Gallos *Chervys* aut *Giroles* vocare.

A Trago hæc appellatur Pastinaca 1. sive sativa. Sunt, inquit, qui Staphylinon & Pastinacam domesticam appellent, quod equidem per me illis licebit,

modo

modo non offendantur, si, quod ad me attinet, Pastinacam Elaphoboscum (quod Dioscorides alios

Figura alia.



Elaphicon, nonnullos Nephrion, alios Ophigenion, quosdam Ophioctonon, aliquos Herpiceen, alios Lymen, Romanos Cerviocellum, Ægyptios Chemin, Aphros Ascaucau nominare dicit) appellaverim. Sed si quis miretur, quæ sit causa, ob quam Pastinacam Elaphoboscon nuncupare voluerim, is herbam ipsam cum historia Elaphobosci conferat, & videbit dubio procul quid me permoverit, ut Pastinacam sic vocarem. Sin verò aliqui sint, qui Pastinacam Sisarum interpretari velint, non ero illis impedimento, ea tamen lege, ut Rapunculos ab ea appellatione nequaquam excludant. Hæc ille, qui figuram falsam addit: nec enim hanc sua descriptione tradit plantam, quam icone repræsentat sub Pastinacæ titulo.

Lacuna confundit hanc Pastinacam cum Carota, eumque forte sequutus Oliverius in Theat. agric. dicens Pastinacæ & Carotœ (*Pastenades & Carrotes*) inter se differunt tantùm colore, uni color ruber, alteri albus. In Languedoc & alibi *Carrote* vocat *Patenaille blanche*: hæc duo vocabula confunduntur in multis partibus hujus regni, ut Lutetiæ, ubi indistinctæ hæ radices nominantur *Pastenades & Carrotes*. Manifestum itaque ex dictis Oliverij fit, ipsi non fuisse notam Pastinacam Germanicam sive latifoliam foliis multùm differentem: miramur etiam eum non meminisse Carotarum lutearum.

Et quoniam fortassis in Gallia Pastinaca sativa (ita namque vocatur Matthiolo) non seritur, Ruellius manifesto errore putavit, Carotas vulgò vocatas esse Pastinacas. Vt hinc maximè admirari subeat Ruellium. Siquidem hactenus nemo inventus fuerit, Matthiolo etiam annotante, è rei herbariæ scriptoribus, tam Græcæ, quàm Arabicæ familiæ, qui cùm Ruellio memoriæ prodiderit, Pastinacam sativam radice niti adeò rufa, ut sanguineo succo madeat. Idem Matth. alibi dixit. Non desunt qui crediderint, album quoddam Carotarum vocatarum genus, legitimum esse Siser. Cæterùm eos hallucinari putaverim, Plinij testimonio ductus, qui lib. 19. cap. 5. hæc habet. Inest Siseribus longitudine nervus, &c. Id quod in hisce Carotarum radicibus haud quaquam reperire licet. Hæc ille, qui quamvis l. 2. c. 107. Carotam pro Sisere depingat, suspicamur tamen eum per Carotã albam intellexisse Pastinacã Germanicam, quæ radice albâ, & Carotarum modo venditur, & editur in Germania, diciturque quibusdam Siser. In hac sanè Pastinaca nervus & amaritudo quædam. Ipse Matthiolus fortè confundit Carotam cum hac Pastinaca, & ex postremis comment. satis apparet eum nescivisse quid tunc scriberet. Omisit siquidem ea, quæ in prioribus de Carota alba scripserat.

Dod. gall. videtur Pastinaca vulgaris esse σταφυλῖνον, h. e. Pastinacam Galeni 8. simplicium. Latinus in fol. Pastinacam latifoliam sativam contra negat esse verè & propriè Staphylinum veterum, videturque Elaphoboscum concludere.

Lonic. hanc confundit cum Carotis, quas Pastinacas vocat, ac hanc Staphylinon facit, & Pastinacam albam vocat sine pictura. Anguillara ait Pastinacam Græcos Staphylinon vocare, domesticamque hanc à silvestri cultu solummodò differre. *Lonic. reprehed.*

Lobelius in Adversf. Pastinacam domesticam appellat, Dioscoridis Pastinacam esse existimans, absque ratione. In Obs. p. 407. & Icon. p. 709. vocatur Pastinaca domestica vulgi. Lugd. p. 719. Pastinaca sativa vulgi Matthioli. C. Bauh. Pastinaca 1. sive sativa latifolia: Pastinaca sativa, Trag. Lac. icon. Lugd. Gesn. h. & Cam. Pastinaca vulgaris, Dod. gall. & Cel. Pastin. domestica, Matth. Ang. Cast. Ad. Lob. Pastin. latifolia sativa, Dod. Latifolia sylv. Ger. Sisarum sativum magnum, Fuchs. Turn. Siser Dioscoridis, Col. Elaphoboscum sativum, Tab. *Synonyma.*

Cæsalpinus statuit Theophrastum Daucum vocasse, quam Theodorus Pastinacam vertit, Lauri facie, colore Croci, sed verbum inibi positum Daphnoides postponendum putat, ut herbam propriam significet, nisi Pastinacam hanc nostram intelligat Theophrastus. Latifolia enim est, ut particulæ quandam Lauri speciem habeant. Idem Cæsalp. ait Pastinacam vulgò appellari, radicem vastam, in hortis seri solitam, cibi gratiâ. Plinium hujus meminisse nomine Pastinacæ majoris, cui nervus insit, ut Siseri, sed tantùm anniculæ. Athenæum de magna Pastinaca dixisse, quod Caros vocetur, magnam esse Pastinacam, quæque facilè augeatur, meliorem habere succum, quàm Pastinacam. Profectò si aliqua magna dici debeat, hanc cognomen id mereri, sed apud Dioscoridem quo nomine donata sit, incertum esse: neque enim in genere Staphylini, neque Dauci ponendam videri: cùm totius plantæ facies longè discrepet: neque cum Sisere, cui valde affinis sit, convenire: nam Plinium Pastinacam majorem sejunxisse ab eodem: alioqui Sisaris facultates, quas Dioscorides & Plinius tradunt, maximè convenire cum hac Pastinaca: & vulgò cognitum tradit Siser, ut apud nos Pastinacam. Videri autem Plinium per Germanicum Siser aliam intellexisse ab hac Pastinaca, quam marem Pastinacam vocârit. *Pastinaca vulg.*

Sed ex Dioscoridis, Plinij, Galeni, & Columellæ de Sisere verbis corrigere conatur Columna plantam hîc à nobis propositum Antiquorum Siser esse absque dubio ullo. Radicem namque Pastinacæ sativæ similem formâ & sapore, verùm amariore, atque odoratiore, omnesque Pastinacæ generi adscripsisse, atque Pastinacam vulgarem sive domesticam appellasse. In hac radice nervum inesse longitudine, qui eximatur, postquã elixata fuerit radix, nõ solùm dulcedinis causâ, sed quia tenerior sit pars reliqua exterior, ciboque aptior, atque gratior; hoc & in Pastinaca sativa vulgari & Raphano perspici, præsertim cùm radices sint bene adultæ, duriorem enim tunc continere nervum cibo ineptum. Hanc postremò pro Elaphobosco aliquos depingere, ab illius quidem descriptione longè alienam: differre namque radicis forma, sapore atque semine Anetho dissimili, foliaceo, compresso. Quamobrem non fore verendum dicere non esse Elaphoboscon, atque Siseri perquam congruere, cum sapore, formâ, atque usu antiquorum monumenta etiamnum retineat. *Siser antiquorum Columnæ.*

Elaphoboscum sativum hanc inscripsit Tabern. hæcque de eo tradidit. Multiplex opinio de hac herba habetur. Postquam enim quidam animadverterunt cum Pastinaca Dioscoridis & veterum eam convenire non posse, Sisarum statuerunt, non minori lapsu id asserentes, quam ij qui Pastinacam concludunt. Si planta hæc cum Elaphobosci Dios- *Elaph. sativum Tab.*

ſcoridis & Plinij deſcriptione conferatur, nulla nota deeſſe deprehendetur, quæ huic non conveniat. *Nomina varia.* Apud Dioſcoridem itaque nominatur ἐλαφόβοσκον, ἐλαφικόν, ὀφιογένιον, aut ὀφιγένιον, ὀφιοκτόνον, λύμη, ἔρπιζη aut ἔρπιξη & νέφρειον. Apud Latinos Elaphoboſcum (vel ut Heſychius & Varinus legunt ἐλαφόβοσκος, Elaphoboſcus in maſculino, nomine Oxytono) Elaphicũ, Ophiogenium, aut Ophigenium, Ophioctonum, Nephrium & Cerviocellus. Apud Herbarios Paſtinaca domeſtica latifolia, ad differentiam Paſtinacæ Dioſcoridis tenuifoliæ, Paſtinaca cervina, Olus cervinum, Herba cervina, Pabulum cervi; & Matthæum ſylv. Cervaria; Turnerum Paſtinacam adulterinam. Quia autem ſpontè hæc in agris naſcitur, eáque quælibet paupercula gens paſcitur, Lobelio Paſtinaca dicta videtur, quemadmodum etiam Staphylos à radicis rapo Bryoniç (quæ σάφυλος etiam vocatur) non ita abſimili appellationem traxiſſe potuit. A Germ. dicitur Paſtenachen / Peſtinaken & Paſteney / Moren / weiß Moren & Zam Moren / Dod. Hirtzmorellen / Hirtzaug / hirtz Paſtenach & hirtzkraut / Tab. Belgis Tamme Mooren. Brabantis Paſtinaken / hoff Paſtenaken & Moren van die Houcniers. Gallis *Paſtinades & grand Chervy cultivè*, Dod. gall. Ital. *Elaphoboſco & Paſtinaca domeſtica.* Hiſp. *Canaboria blanqua.* Arab. Iezar, Gezar, ſeu Giezar. Ægypt. Chemis. Africanis Aſcaurau, Aſcaucau, & Aſdruachu. Angl. Perſenippe. Boh. Paſſternak

Locus. Paſtinaca Germanica ſativa flore luteo, vulgaris in hortis Mõtbelgardi, ut etiam in horto E.C. in quem hortulanus introduxit genus craſſiore radice. Genevæ meo tempore pauci habebant in hortis. *Satio.* Seritur hæc ſemine, & poſtquã exierit, ut major efficiatur radix, transfertur, altè tamen priùs refoſſo atque ſtercorato Solo, atque rariùs ut cætera olera deponuntur. Dalechãpius alios ſequutus, quia planta à ſe deſcripta plures habebat radices, putavit atq; ſcripſit, non ſemine, ſed radice ſeri: ſed hallucinatus eſt, *Dalech. hallucinatur.* quia ſequi voluit Matthioli ſcripta, quæ à Marcello Virgilio, qui verbis tantùm Dioſcoridem commentatus eſt, ea tranſcripſit. Neque animadvertit verba illa Plinij: [*Oculis ex radice exciſis, ut Harundo ſeritur,*] Inulæ ſatum, inquit Columna, non Siſeris demonſtrare, de qua verba faciebat. Idemque poſtea Inulam, Siſer & Paſtinacam eodem tempore magnis ſeminum intervallis ſeri; Siſer verò transferri meliùs. Quod Neapoli quilibet Olitor facit, priùs verò ſemine ſerit, deinde opportuno tempore priùs altero Solo refoſſo & ſtercorato, ut meliùs convaleſcant, atque grandiora fieri poſſint, radices transfert. *Tempus.* Locos amat pratenſes. Auguſto menſe ſemen perficitur. Paſtinaca latifolia ſativa Dodonæo Iulio aut Auguſto florem profert. ſemen deinde perficit, & altero ex quo vel ſata, vel enata eſt anno. Radix Autumno & Hieme uſque in proximum Ver eſui aptiſſima eſt. *Cautio.* Qui Hieme colligunt radices caveant à Cicuta vel Cicutaria. Dum ſum Montbelgardi vidi duas familias in quibus qui decepti edebant pro prædicta Paſtinaca penè extincti erant, ſed ſublevati vomitu, Theriaca & Saxonico pulvere, itémque purgantibus, ſalvi evaſerunt.

Vires & uſus. Hujus radicis ſapor eſt Paſtinacã (veterum, intellige cum Columna) amarior atque odoratior, aromaticum quid ampliùs habens, guſtu gratior, quapropter etiamnum à multis ſeritur, & præſertim in Gallia Ciſalpina, ut ab illius provinciæ incolis amicis accepit Columna, in cibo avidiſſimè expetitur, atque ut palato gratior fiat, illam ita parare ſolent. *Coquendi ratio.* Radicem adultam accipiunt lavántque, fibras parvas cultro excĩdunt, poſtea elixant, atque cum refrixerint, per longum dividunt, nervúmque eximunt, atque in fruſtra diſſectam, patella oleo ferventi plena, farina priùs obductám piſcium modo frigunt, & evadere ſapore aiunt, ut nec piſces bene condĩtos eà menſà deguſtare comedentibus placeat ampliùs. Non igitur mirum, ſi Tiberius princeps, ut à Plinio fertur omnibus annis è Germania afferri jubebat, cùm ſit ita palato & ſtomacho grata atque utilis. Ex his itaque notum eſſe ait Columna, plantam hanc antiquorum uſum Siſeris, atque vires ab illis tributas retinere, quare alias plantas ab alijs deſcriptas minimè Siſeris vires atque guſtum & uſum referre judicavit. Paſtinacam autem venire in cibos elixam exempto nervo plures alij teſtantur, dein frixam more fungorum verno tempore: refert quoque Cæſalpinus ex eadem cum ſaccharo Electuarium confici ad vires recreandas cõvaleſcentibus, & puerperis, communiſſimum ruſticorum remedium: appetentiam quoque præſtare. Tabernæmontanus inter vires multa recenſet imaginaria. Ego naturali anthipathia aliquando abhorrui, cogente tamen patre p.m. Ioanne Bauhino Medico, tandem comedi & nunc ſapiunt, à jure tamen adhuc abhorreo, nec ſine nauſea aſſumo. Incidendi tandem, attenuandi, detergendi, obſtructiones aperiendi facultatem ineſſe, ſapor, odórque demonſtrant.

DE SISERE VETERIBVS.

CAP. LXII.

Dioſ. Dioscorides Siſer notum eſſe propoſuit, ut cujus radix cocta ori grata ſit, & ſtomacho cõmoda, & urinam cieat, & appetentiam ad cibum provocet.

Siſer Plin. Plinius Siſer duplex ſtatuit. Inter medica (inquit lib. 19. cap. 5.) dicendum Siſer & ipſum Tiberius princeps nobilitavit flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur Caſtellum Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis cõvenire. Ineſt longitudine nervus, qui in decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magnã parte relictã, quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Nervus idem & Paſtinacæ majori, duntaxat anniculæ. Et lib. 20. cap. 5. Siſer erraticum ſativo ſimile eſt & effectu, ſtomachum excitat, faſtidium abſtergit. Ex aceto Laſerpitiato ſumptum, aut ex Pipere & mulſo, vel ex garo. Vrinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem ſententia eſt Diocles. Præterea cordi convenire convaleſcentium: aut poſt multas vomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, & veneri ſubinde offenſanti, ægriſque ſe recolligentibus. Hicelius ideò ſtomacho utile videri dixit, quoniam nemo tres Siſeres edendo continuaret: eſſe tamen utile convaleſcentibus ad vinum tranſeuntibus. Sativi privatim ſuccus cum lacte caprino potus, ſiſtit alvum.

Gal. Galenus de Siſere, quod inter alimenta omittit, 8. ſimpl. hæc tantùm tradidit. Siſeris radix cocta ſtomacho grata eſt, urinam movet: ſecundo ordine calfaciens, adjectam habens amaritudinem quandam, cum lævi adſtrictione.

C. Columella de hortorum cura agens ait, Paſtinaca convaleſcit altè paſtinato, & ſtercorato loco, ſed quàm rariſſimè ponenda, ut majora capiat incrementa. Palladius quoque velut de nota radice tradit. Iis, quæ ante ex Plinio adduximus, hæc adjungimus, Siſeris ſatus menſibus Februario, Martio, Aprili, Auguſto, Septembri, & Octobri. Idem paulo poſt. Seritur & Siſer, & Paſtinaca utroque tempore, Vere & Autumno, magnis ſeminum intervallis, nec minùs quàm ternorum pedum, quoniam ſpatiosè fruticant. Siſer autem transfertur meliùs.

Sisari nomenclaturam variis adscribi plantis nos minimè latet. Ac primum quidem Sisarum dicitur de Erica H.n.g.lib.10.

De Sisaro multis dicto, quamprimum posthac pluribus dicturi sumus.

Alij Pastinacam tenuifoliam propriè Carotam appellatam ad Sisarum, vel Siser referunt.

Sisarum verò alij Pastinacam silvestrem Græcorum esse statuunt.

Pastinacam sativam latifoliam Germanicam luteo flore, quidam Sisarum esse contendunt.

Siseris tertiam speciem credidit esse Lacuna Pastinacam Germanicam silvestrem.

Tragus non vult Rapunculum à Sisari appellatione excludi.

Bathades Indica seu Ges vocata ab Adversariis inter Sisarum refertur.

Siser palustre. H. Lugdunensis an est Oenanthe aquatica?

SISARVM MVLTIS.

RADIX propter majorem suavitatem cupediis magis expetita, quàm Pastinacæ latifoliæ Germanicæ, quæ non ut in ea unica, sed ex uno capite



plures pendulæ, glandulosæ, teneræ & fragiles, rugosæ, cortice tenui, pallidoque obductæ, pulpâ candidâ digitali crassitudine, pedales quædam, aliæ multò breviores, dulci & grato sapore, nonnihil aromatico; caulis surgit sesquicubitum altus, singularis, geniculatus, striatus: folia pinnatim disposita, Bauciæ minora, teneriora, acuminata, argutis per ambitum denticulis crenata, umbella candicat suaveolentium flosculorum, quorum singuli quinis foliolis, totidémque apiculis constant. semen in umbella producit Petroselini modo,

Figura nostra ex Fuchsianis minùs congruit, ac propterea aliam pingendam curavimus.

Commemorat plantam à nobis descriptam & icone meliore propositam Tragus lib. 1. cap. 146. dicens. Summè mihi placet, quòd Pastinacas exiguas, quæ Germanis Gerlin dicuntur, ad Siser, seu Sisarum aliqui referant, hoc enim verum illud hortense est Sisarum; quo Tyberius Cæsar delectatus fuit. In Hist.germ.ait. Quæ Plinius lib.19.cap.5. de Sisaro dicit, quod Tiberius è Germania accersebat intelligo Pastinacam minorem, Germ. klein Moreelen/ Kritzel Moren aut Gerlin vocatam. Alibi Sisarum Columellæ esse Rapunculum hortense docet. An autem Columellæ sit Sisarum dubito, quia me latet an bis in anno seri possit.

Siser seri solitum fuisse olim in Germania cibi causa, eamque quotannis à Germanis flagitasse Tiberium Cæsarem, vel Cordus in Diosc. quoque testatur, qui licet se ignorare fassus sit, quid sit, Brunfelsio tamen omninò subscribit, esse sc. illud olus, quod Germani Gierlen / vel Gerele & Girgele vocant; Hessi klein gel Moren/alij Grützel Moren. In



Dispens. supra diacorum & in Triphera Saracenica, Secacul, verum esse Siser, quod Germani Grützelmoren; Bavari Nudle/ Suevi Geyele vocant, concludit. Secacul autem non esse, negat Coldenbergius, & cum eo Dodonæus, dicens: Serapionis autem Secacul, de quo cap. 89. ut nonnulli existimant, haudquaquam est: Secacul siquidem folio describitur Iulben, i.e. Pisi, interprete Matthæo Sylvatico: & fructum fert nigrum Ciceris magnitudine, humore plenum, ac sapore dulcem: qui granum Culcul dicitur. Pisi autem folium non habet Sisarum, nec fructum: nec granum fert nigrum, Ciceri simile. Vnde satis constat, Sisarum à Serapionis Secacul plurimùm differre: tantum abest, ut idem sit. *Secacul Serapionis non est.*

Matth. in Diosc. est Sisarum alterum. In post. comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Siser primum, quod Dioscoridis, Plinij, Columellæ, Marcelli & Ruellij ait. Nec obstat unicus illi tantùm scrupulus, quòd in hoc nostrate Sisere nulla ferè percipiatur amaritudo, cùm tamen Galeno & Plinio Siser amarore non vacet. Verùm hoc à sua eum non deducit sententia, quòd regiones sæpè plantis immutent saporem, non tamen legitimum facit Siser. Epist.3. ait, si huic nostro Siseri folia essent Pisi, non Pastinacæ; semen rotundum, nigrum, non latum ac foliaceum Lentis ferè instar, ut in Spondilio, cum Cordo sentirem esse Secacul, Serapionis sc. ut vult etiam Hieron. in epist. ad Matth. itemque Arnoldus referente Fœsio in Pharm. sect.7. Cæterum si Matthiolus vidisset semen Siseris longum, non foliaceum, non diceret latum, ut in Spondilio: nec pictura ejus tale demonstrat: in Epit. meliùs dicit esse Petroselini modo. Mirum Tragum alioqui diligentem in descriptionibus dixisse latum: quē sequuti fortè Cæsalp. & Dodonæus etiam latum scripsere. *Sisarum alterum Matthiolo.* *Matth. notatur.*

Tam Fuchsius, quàm Matthiolus duo Siseris genera proposuerunt; sed ut in secundo consentiunt, ita in primo dissentiunt. Cùm enim Fuchsius pro primo exhibet Pastinacam sativam Germanicam, Matthiolus Carotam pingit. Descriptio interim, quā subjungit, figuræ Sisaris minimè respondet: ita enim describit: Siser habet folia Olusatri, &c. Quæ descriptio non convenit primo Sisaro, non enim folia habet Olusatri, sed Carotæ. Neque etiam secundo, cujus radices non sunt dodrantales, sed vix palmares. Plinij auctoritati de Sisaro si standum sit, tum nec Pastinaca Germanica dicta, nec Carota Siser fuerit, inquit Turnerus. Vtramque enim se gustasse affirmat, sed nullam unquam in ulla amaritudinem deprehendisse, sive in matrice lignosa, sive cortice. In radice hujus Sisari levem quandam amaritudinem quidem persensisse, sed non quantam Plinius requirere videatur, acriorémque quàm amariorem deprehendisse, talibúsque facultatibus præditam, ut certò ausit Sisari genus pronunciare. At Pastinacam Germanicam quemadmodum Siser Plinij esse non posse contendit, ita se non videre ait, cur [hæc lego, ut Turnerus inter Sisarum non distinguat] Siser Dioscoridis esse nequeat, nisi quid *Fuchsius & Matth. sibi cōtrariatur.*

impediat ingens dulcedo: siquidem quæ insigniter dulcia sunt appetentiam nō excitare, sed prosternere consueverint. Et hæc Turnerus, qui Sisarum Dioscoridis, à Sisaro Plinij differre velle videtur, contra veritatem.

Cordus reprehēditur. Turpiori errore, inquit rad. 1. Apollo, Secacul ad veterum Siser revocat Cordus, mirum sanè quum Rheni accolis in Germania vulgatissimum sit & hortulanum folio Olusatri. Ex Plinio l. 19. c. 5. Geldubæ speciei est Pastinacæ, Gheldrap, sive Poten vocata.

Synonyma. Lacuna exhibens figuram Matthioli, vocat Sisarum alterum, Siseris secundam speciem, & Siser. Dioscoridis.

Sisari imagine exhibetur à Lobelio (qui quondā ambigit, an Hesiodi Asphodelus) in Obs p. 498. in Ic. p. 710. Camer. hort. & Epit. Matth. Gesn. h. Dod. gall. & Lat. in fol. itémque Tabernæmontano. A Camer. in hist. Matth. germ. Siseris alterius titulo. Siseris sativi minoris inscriptione à Fuchs. & Turnero. Siseris hortēsis à Gesn. de coll. stirpium. Ab H. Lugd. p. 7-5. Sisari majoris Matthioli. Sisarum hoc hortense Occo, hoc annotante Gesnero, non rectè Sesamum inscripsit.

Sesamum male.

Anguill. refutatur. Mirari itaque subit Anguillaram epist. 7. qua frōte eos errare dicere ausus sit, qui putarunt Sisarum pictum à Fuchsio cum radicibus Asphodeli esse illud quod proveniebat in Gelduba. Imò annotavit Gesnerus in suo Anguillara hoc verum esse Sisarum.

Siser germ. Cæsalp. De Sisere germanico (ut vocat) hunc in modum scribit Cæsalpinus. Foliis constat Pastinacæ, tenuioribus ac minùs hirsutis, Sio proximis: flore candido: seminibus latis: radiculis quasi acervatis bulbis, ut in Alphodelo subcroceis, quæ coctæ in cibos veniūt. Puto apud Dioscoridem Elaphoboscum vocari, quasi Cervi Pastinacam: nam græcè βόσκειν pascere est: unde Pastinacæ nomen derivatum videtur. In Dioscoridis descriptione flos luteus non convenit Siseri germanico. Sed Siser germanicum non solùm colore floris non convenit cum Elaphobosco, sed etiam semine. quod non latum, quod dicit Cæsalpinus, nec Anetho simile, ut tradit Dioscorides, vel Ferulæ ut Plinius: folia etiam non hirsuta, ut Cæsalpinus, vel aliquantulum aspera, ut annotavit Dioscorides. Patet itaque quam verè dixerit C. Bauhinus cum Elaphobosco Diosc. & Plinij Sisarum hoc multùm convenire.

Nomina linguarum. Σίσαρον autem Græci vocant: Latini pariter Sisarum, vel etiam Siser, aut Sisar, & Iac. Manlio auctore Sesarum: posteriores nonnulli Servillum, aut Chervillum, vel Servillam. Arabes, vt Avicenna l. 2. tract. 2. c. 9 10. Secacul, alij Sukakul, Secacul & Fisarum. Germ. Gierlin, Gierlen, Geierlein, Gierlin, Gerlin, Klingeln, Klin, Garten Rapuntzel, Zam Rapuntzel, klein Mierelen, Klingel Möhren, Girgele, Girgelin & præter ante dictas appellationes Zucker wurtzel. Belg. Suycker wortelen & Serillen. Galli, Roberto Stephano referente, *Estheruis*, *Cheruits*, *Chervy*, & *Gyroles*, Matth. *Gyrotes*, Tabern. Itali *Sisaro*. Hisp. *Chervias*, *Chirivias*, & *Chirimas*. Angli Sc[illegible] Skirwort.

Satio. Sisarum hoc in hortis seritur semine, sed radice potissimùm: nam majoribus ac crassioribus sublatis, minores iterum in terram defiguntur, quod Martio & Aprili opportunè fit, priusquam caules assurgant: atque hoc tempore exemptæ radiculæ coctæ eduntur. Veteres autem & majores radices si quadragesimali tempore non adimantur, corrumpuntur, novæque juxta oculos radiculæ mense Martio quandoque folia protrudere observavi.

Vires. Cordus omnium radicum, quæ vescendo sunt saluberrimam Siseris radicem affirmat. Sisari autem radiculæ Dodonæo moderatæ calidæ sunt ac humidæ: facilè concoquuntur, non tardè descendunt: nutriunt mediocriter, nec pravi sunt succi: flatulenti autem quiddam etiam obtinent, venerem promoventis. Eduntur coctæ, & quandoque cum aceto, sale, & exiguo oleo, acetarij in modum: quandoque verò in oleo, aut butyro frixæ apparantur, & aliis modis. In Suevia, ait Hier. Heroldus, mulieres præparant maritis suis, atque usum norunt. Radicem autem primò decoquunt, dein butyro frigunt, pipérque postremò addunt. Cibus est gratus, excitat maritos promovet urinam, alvumque solvit. *Trp.*

PANACES VETERIBVS & in genere.

Cap. LXIV.

Qvod Græcis Panaces dicitur, ejus à Theophrasto sex species assignantur in universum. Primùm Syrium c. 10. hist. 9. de quo ait. Sunt verò quorundam omnia commoda, & radix, & fructus, & succus, ut Panacis. Et paulò post: Panacis quoque pleraque assignantur commoda, nec omnia ad idem fructûs, sed ad abortûs, & distentiones, & ejusmodi genera dolorum, item ad aures & vocis languorem. Radix ad partus, & mulierum profluvia, & ad jumentorum morbos, necnon ad irinum unguentum utilis, addit enim suavem olentiam, sed fructus radice validior est. Nascitur circa Syriam, secatur per messem Tritici. Idem c. 12. Panacis quoque genus multiplex redditur. Panacem enim appellant primam, quæ in Syria nascitur, de qua jam ante retulimus [quæ qualis sit à Theophrasto non exprimitur] secundam Chironiam, tertiam Æsculapiam, quartam Herculanam [de Panace Chironio, Asclepio, & Heraclio privatim dicemus ex veteribus] Præter hæc verò & unum Latifolium [πλατύφυλλον] & alterum Tenuifolium [λεπτόφυλλον] Ex his constat Theophrastum sex Panacis species in universum assignasse Dioscorides autem trium tantùm meminit, Heraclei, Asclepij & Chironij, de quibus suo, ut promisimus, loco seorsim agemus. *Pan. spec. Th.* *Dio.*

Quamvis autem Theophrastus quale sit Panaces Syriacum, non expresserit, attamen Plinius l. 12. c. 26. foliis illud esse refert ampla magnitudine rotundis. Sed suspicatur Dodonæus hæc ex Heraclei Panacis descriptione translata esse. Idem l. 25. c. 4. Panaces unum Asclepion cognominat, alterum genus Heraclion vocat ab Hercule inventum: alij Origanum Heracleoticum silvestre, quoniam Origano simile est: Tertium Panaces Chironium, & quartum genus Panacis ab eodem Chirone repertum, Centaurion cognominatur: sed & Pharnaceum nominat, cujus genera duo fecēre, alterum levioris folij [crassioris legit Dalech. παχύφυλλον] alterum tenuioris. *Plin.*

Theophrastus itaque sex agnovit Panacis genera, tria suis nominibus describens, quæ sola etiam Dioscorides delineavit, Chironium, Asclepium, Heraclium; duo nulla recta appellatione tradens πλατύφυλλον & λεπτόφυλλον, & unum Syriacum appellans. Plinius septem genera statuisse deprehenditur, Panaces Syriacum, Asclepion, Heraclion, Chironium, Centaurion, & duplex Pharnaceum. *Plin.*

Gesn. in cat. Plant. Panaces communem esse pluribus herbis nomenclaturam, Centaurio, Ligustico, Tithymalo & Origano Heracleotico testatur; Dioscoridi tamen privatim sic nominari tria solùm genera, jam memorata πάνακες ἡράκλειον, cujus succus Opoponax, [illegible], incognitam herbam. *Pan. nc. rib*

Ex

Ex his tribus Panacis generibus, Heraclion tantùm, quod meminerit Io. Agricola, se vidisse refert Ferrariæ in horto Iesuitarum, ex quo Opopanax manet, licèt Mesue alterius sit sententiæ.

Pineæ nuci simili Iacæ Panacis nomenclatura à Canarinis adscribitur.

DE PANACE HERACLIO veterum.

Cap. LXV.

PANACES Heracleum [vet. inserit, οἱ δὲ ita ut legat πάνακες οἱ δὲ ἡ-άκλειον] ex quo Opopanax colligitur, plurimum authore Dioscoride, nascitur in Bœotia, & in Psophide [vet. σωφίδι. Plin. Phocide] Arcadiæ nascitur, ut etiam de industria in hortis colatur, ob accedentem ex liquore quæstum. Folia habet aspera, ad terram depressa, valde viridia ad Fici [vet. margo σικυῶ] folia accedentia, per ambitum quinque fissuris scissa: caulem ut Ferulæ altissimum, qui lanuginem habet albam [ἔχοντα χνοῦ λευκόν. pro quo Ald. ὑπέρυθρον. alias ὑπόλευκον ἐκτός. al. λεπτὸν.] & folia circum se minora [vet. σμικρότατα.] Vmbellam in cacumine [vet. delet. neque habetur apud Oribas.] qualis Anethi est: florem melinum: semen odoratum & fervens, radices ex uno principio plures, albas [vet. inserit ἢ καὶ ὑπερύθρας] graveolentes, crassum corticem habentes, eúmque gustu subamarum. Nascitur in Cyrene Libyæ, & in Macedonia. Colligitur succus ex radice incisâ, dum recens adhuc germinant caules [fructus vet.] Remittit succum album, qui siccatus in superficie Crocum colore refert. Excipiunt ipsum effluentem substratis foliis in excavatam terram, & siccatum tollunt. Colligunt & ex caule succum incidentes ipsum per messem, & quod defluit similiter excipientes. Ex radicibus meliores sunt, quæ extentæ sunt & albæ, aridæ, non corrosæ, & gustu ferventes ac aromaticæ. Semen ex media Ferula idoneum est. Quod enim ex propaginibus prodit macilentum est. Ex succo præstat, qui gustu amarissimus [amarior Orib.] est, intrinsecus quidem albus, & subfulvus [vet. delet.] extrinsecus Crocum referens, lævis, pinguis, friabilis [εὔθλαστος, vet. & qui facilè diluitur. & graveolet. Niger & mollis vitiosus [σκληρός, vet.] est. Adulteratur enim Ammoniaco, aut Cerâ. Experimentum sumitur si digitis conteratur in aqua. Qui enim adulteratus non est, resolvitur & lactescit. Vim habet calefaciēdi, emolliendi, attenuandi. Vnde convenit ad febres per circuitum repentes, rigores, convulsa, rupta, laterum dolores, tusses, tormina, urinæ, stillicidia, vesicæ scabiem cum aqua mulsa, aut vino [vet. caret] potus. Ducit & menses, & fœtus enecat, & inflationes in utero ac duritias discutit, cum melle dilutus. Illinitur & ex ipso coxendicum dolor. Miscetur quoque acopis & compositionibus capitalibus. Abrumpit & carbunculos. Et podagricis convenit cum uva passa impositus. Eximit & dentium dolores cavernis inditus. Visum acuit oculis illitus. Ad picem ammixtus emplastrum est optimum aduersus rabidi canis morsum. Quin & radix rasa ac utero apposita fœtus educit. Facit & ad ulcera vetera, & ossa denudata carne obducit, trita, inspersa, & cum melle illita. At semen ipsius, cum Absinthio acceptum, menses ducit. Cum Aristolochia verò adversus bestias, venenum ejaculantes convenit, & ad uteri strangulationes cum vino bibitur.

De Panace Heracleo Theoph. lib. 9. hist. ita scribit. Panax Herculana constat folio magno & amplo, ut quoquo versus tres palmos perficiat, radice crassitudine propè digiti, bifidâ aut trifidâ, gustu subamarâ, odoratu sincerum Thus redolente, utili contra morbum comitialem potâ, coagulo vituli marini admisto, ad quartam partem: & contra tormina è vino dulci: commoda etiam ad vulnera sicca, ex melle ad madida. *Radicis vires.*

Panaces, inquit lib. 25. Plinius ipso nomine omnium morborum remedia promittit, numerosum & Diis inventoribus adscriptum. Et mox tria genera, Heracleum sc. Asclepium & Chironium exponens, Asclepio attribuit, quod Dioscorides Heraclio adscripsit. Ejus verba sunt hæc. Vnum quippe Asclepion cognominatur, quoniam is [Asclepius, vet.] filiam Panacem appellavit. Succus est coactus Ferulæ [succus ex eo cogitur, ut & Ferula, vet. Ex inciso Ferulæ caule Sagapenum fieri Dioscorides monstrat lib 3. Potest etiam lectio retineri, quandoquidem Plin. l. 12 c. 26. Panacem esse Ferulam sui generis tradit, si legamus, appellavit. Opopanax succus est coactus Ferulæ, &c. notando tamen errore Plinij, qui ex Asclepij Panace fieri tradat opopanacem, cùm is fiat ex Heracleo. Dalech.] qualem diximus, radice multi corticis & salsi [radicis cortice multo (crasso) & salso, Theoph.] Hac evulsâ scrobem repleri vario genere frugum [placenta mellita ex omni genere frugum. Theoph. c. 9. l. 9.] religio est, ac [ad Vet.] terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, Bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrimè evanescit. Et in aliis autem generib. improbatur [probatur CH. contra veritatem] maximè nigrum ac molle. Id enim argumentum est Cerâ adulterati. Alibi, lib. sc. 13. ita de Panace tradit, nulla appellationum distinctione factâ. Panacem & unguentis eadem gignit, nascentem & in Psophide Arcadiæ, circaque Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia. Ferula sui generis quinque cubitorum, foliis primò quaternis, mox senis in terra jacentibus, amplâ magnitudine rotundis, in cacumine verò oleagineis, semine in muscariis dependente, ut Ferulæ. Excipitur succus inciso caule messibus, radice in Autumno. Laudatur candor ejus coacti. Sequens pallido statera. *Panaces Plinio. Panax Asclepium. Error Plinij. Bucolicon. Plinij lectio probatur. Panax.*

Ex Heracleo autem Panace fieri Opopanacem refert quoque Galenus, radicibus & caulibus ipsius incisis. Est verò utilissimus Opopananax, calefaciens, & molliens, & discutiens: & posuerit quis ipsum in calefaciendo ordinis tertij, in siccando secundi. *Te... Gal...*

Cæterùm, Spondylium majus hodie quidam Panax Heracleum esse crediderunt, quod tamen nos affirmare non ausimus. *Aequivoca Opopanaci nomen.*

Ab aliquibus, ut Trago, Angelica putatur esse Panax Herculeum Dioscoridis, Plinij, & Theophrasti. *Angelica.*

Achillæam vocatam fuisse Panacem Herculeon scribit Plinius. *Achillæa.*

Millefolium Stratiotes nonnullos Panaces Heracleon vocasse refert Ruell. l. 3. c. 92. *Millefoliū Stratiotes.*

Panax Heracleum Anguillaræ, inscribimus nos H. n. g. lib. Geranium sanguineum. *Geranium sanguineū.*

Cornarius licèt omnia Panacis genera incognita esse asserat, tamen haberi hodie Opopanacem notissimum officinis haud negat. De hoc succo igitur posthac nobis agendum erit.

OPOPANAX.

PANACIS liquor Opopanax est. grumi sunt Pisi circiter magnitudine, aut sabuli crassioris, multò etiam aliquando utroque majores, coloris rufi foris, qui dissecti intrinsecus ex flavo albescunt, sapo- *Descr.*

re acri & aliquantum amaro, eo ferè qui in Ligustico nostro observatur. Sordidissimæ quoque subinde adferuntur glebæ, caulium festucis & aliis rebus remistis, succo concreto, qui admiscetur, ex russo nigricante. Sunt porrò mihi à quadraginta ferè annis grumi & lachrymæ majores, quibus remixta satis magna fragmenta, sive Ferulaceum aut Fœniculaceum, lignosis caulibus, fungosa, alba semina oblonga, Ferulæ glaucæ seminibus magnitudine ferè similia, tenuia, & ferulacea, valde striata. Qua magnitudine reperimus, curavimus appingenda Galbaniferæ figuræ Lobelianæ, separatim: non tamen propterea dicimus eadem, sed ibi locavimus, quia nondum nobis constitit, de Opopanacis planta.

Panaces Heracleū in Apulia. Matthiolus licèt Panaces Heracleum [Spondylium majus] in Apulia frequens nasci dicat. Verùm non ob id affirmaverit ejus lachrymam, quam officinæ Opopanacum vocant, excipi in Italia. Nam quam Venetiis reperiri scribit, ex Alexandria Ægypti convehi refert. Legitima porrò, sic ipse narrat, non desit, etsi adulteratæ frequentior sit usus. Ὀποπάνακος gummi, nuncupatur Lat. Opopanax, Ital. Opopanaco, Hisp. *Opopanaque*. Anguillara verò epist. 12. vocat *Rampa d'orso*, dubitatque meritò an sit Panax Heracleoticum, siquidem odore non convenit cum Opopanace, quod hodie affertur.

Opopanax. Rampa d'orso.

Panax Heracleum Matth. non fert Opopanacem Cordi lapsus. Panax autem Heracleum [Spondylium majus] non proferre Opopanacem, sed Panax Siculum, quamvis parum, testis est apud Matthiolum Camerarius in Historia ejus germanica. Labitur itaque Cordus, qui ex Panace Herculeo, quod in Italia seri audivit, radice incisâ, liquorem manare perhibet, qui Opopanax & Opopanacum vocetur, cujúsque frequens usus sit in Medicina. Nescio quomodo possit demonstrari ex Spondylio majore parari Opopanacum, id quod somniat etiam C. Bauhinus.

Panax flore candido & semine candido hirsuto. Mesues notatur. Panaci (inquit Cæsalp. lib. 7. cap. 53.) ex Sicilia flore candido, semine candidâ lanugine hirsuto, magis congruit Panax Herculeum: ex quo Opopanax fluit radice incisa. Habemus Opopanacem inter merces externas, quem Mesues inter medicamenta purgantia ponit, at plantæ figuram aliter tradit, ut Asclepium Plinij & Theophrasti videatur intelligere.

Turquet. reprch. Videtur insciente liquores cum gummis confudisse Turquetus, qui Opopanacem inter gummi recenset, cùm nomen ipsum inter liquores referendum esse demonstret.

Vires. Error quorundam. Mesues tandem scribit Opopanacum, hoc habere peculiare, quod concitet sitim, longè ergo aberrant ij à suo proposito, qui ubi sitis urget, id præcipiunt. Panacis Heraclei defectu optimi chirurgi, *Ossa denudata.* cùm denudata ossa carne explere volunt, radicum segmenta, quæ lachrymæ compacta reperiuntur, seligunt, & ad hunc usum in pulverem redigunt.

SAGAPENVM VETERVM.

Cap. LXVI.

Locus. Delectus. Sagapenum succus est herbæ ferulaceæ in Media nascentis. Præstat ex ipso quod pellucidum est, extrinsecus fulvum, intus album, odorem inter Silphij succum & Galbanum medium habens, acri sapore. *Vires* Facit ad thoracis & lateris dolorem, rupta, convulsa, tusses veteres. Crassa in pulmone hærentia repurgat. Datur & comitialibus, opisthotonicis, splenicis, paraliticis, perfrigeratis, in febribus per circuitum repentibus in potu. Sed & in unguentis commodè adhibetur. Ducit & menses, & fœtus corrumpit cum aqua mulsa potum. Auxiliatur commorsis à bestiis venenatis cum vino sumptum. Excitat eas, quæ ab utero strangulantur, si cum aceto ipsum olfaciant. Deterit cicatrices oculorum, & visûs hebetudinem & quæ pupillis tenebras offundunt & suffusiones. Resolvitur ut Silphij succus, ruta & aqua, & amygdalis amaris, aut melle, aut pane calido.

Inter Sacopenium & Sagapenon Plinius distinctionem facit, ita l. 20. c. 18. de ipsis loquens. Sacopenium quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur. Illud enim Ammoniaci lacrimæ simile Sagapenon vocatur. Et subdit mox medicum usum, partim ut Dioscorides habet: Prodest laterum & pectoris doloribus, convulsis, tussibus veteribus, excreationibúsque, præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu vulvæ. Cæteris & potu datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta. Iuxta hanc itaque distinctionem, videtur etiam lib. 19. cap. 18. Sacopenium legendum esse, non Sagapenum. ubi ait, Sagapenum & ipsum in hortis quidem nascitur, sed Medicinæ tantùm.

Gesnerus stirpem ipsam Ferulæ similem, Sagapenum primariò vocari dicit. Abusivè verò ipsius succum rectiùs esset, non Sagapenum, sed Sagapeni succum dicere. Addit idem eam stirpem debilem & inutilem esse: Succum autem calidum & tenuium partium, sicut alios succos. Idem lib. 1. de antid. Sagapenum probari dicit, si aquâ, aut vino rigetur. Quod enim verum est, dissolvi: non liquescente eo, quod tale non est. Non autem referre sive quis Sagapenum simpliciter, sive Sagapenū succum nominet. Esse enim revera cujusdam Ferulæ succum, quæ Panaci similis sit. Cornarius adhuc hodie notum esse ait officinis, sed corruptè Serapinum vocari. Hoc itaque notis suis sic delineamus.

SAGAPENVM.

Sagapenum guttis constat magnis, veluti Thuris mammosi, aut masculi (interdum in glebas magnas coactum) Opopanacis modo, ruffescentibus, intus corneo quodammodo colore præditis, sub dente, vel etiam digito, lentescentibus albescentibúsque, mordaci, acrique sapore, odore viroso, candelæ, admotis flammam concipientibus. assulæ rariùs in massa inventæ, substantiâ fungosâ, albâ, foris purpurascente, rariùs adhuc caulis ipsius portiones justæ, digitalis crassitudinis, striatæ, fibris longis contextæ, quarum spatia opplet fungosa, laxáq; substantia. Semen quoque gemellum, Ferulaceo par, semunciâ longius, semunciam ferè latum. impuriores sunt glebæ, quarum vix grumos internoscas, ita omnes sunt concretæ veluti fusæ, colore sordido, sapore & odore simili.

Valdè insciente Turquetus Sagapenum, quod non gummi, sed liquor Ferulacei fruticis est, cum gummis confundit.

Herba Costa, autore Cæsalpino, indicatur à quibusdam non immeritò Ferulæ genus esse, quod Sagapenum fert de quo Diosc. Mesues & cæteri Arabes paulò ante verba fecerunt.

SPHONDYLIO, VEL POTIUS Pastinacæ Germanicæ affinis Panax, sive Pseudo-Costus flore luteo.

Pulchrè in Montbelgardensi viridario viget, foliis sesquicubitalis longitudinis, latitudinis cubitalis, asperis, hirsutis, atrovirentibus cum nitore quodam, in alas divisis ex adverso sitas, easque rur-



sum pinnatim subdivisas in folia Pastinacæ Germanicæ foliis similia, serrata, tres quatuórve uncias longa, binas lata, in obtusum mucronem desinentia, pediculo admodum hirto & aspero; caules aliquot cubitorum brachiati: umbellæ inæqualis longitudinis muscarijs Peucedani in morem constant florum luteorum. semina majora quàm Pastinacæ Germanicę, Spondylij semini- [illegible] paria compressa, lata, fimbriam albam habentia, cùm in medio nigricent, acria & linguas mordicantia.

Non defuisse jam olim Matthioli temporibus impostores, qui ex Gargano Apuliæ monte quot- [illegible] ad Senenses advexerint Pseudocosti hu- [illegible] radices, amari saporis, quæ facie quadantenus Rha- [illegible] dicem repræsentarint, ipsemet passim suis in comm. conquestus est & contestatus. Has, inquit, pro legitimo Costo vendunt nostratibus [illegible] pœis, iis præsertim, qui in rei herbariæ cognitionem negligentiùs incumbunt. Plantam nos [illegible] atque etiam depingi curavimus (ea enim alioqui non est vulgaris judicanda) ut ex ejus [illegible] discant imperiti, cujus plantæ sint radices [illegible] fortasè fiet, ut si illi imposturam hanc omnibus cognitam esse intelligent, eam desi- [illegible] posthac facere. His addit in post. comm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Pseudocosti radicem [illegible] getam, esse crasso cortice, carnosóque vestitam, colore cinereo splendente. In hist. etiam Germ. cum addit. Camerarij Pseudocosti nomine, ut & in Epit. ejusdem, pingitur ac describitur, cognominatúrque Costus vulgaris, officinis Costus, sed perperam: Ital. *Costo bastardo & Coste di Puglia.* Olim autem Matthiolus nullam habebat descriptionem, sed figuram duntaxat, ad siccam fortè plantam factam: non placet in versione germanica folia dic. den gelben Ruben similia, h.e. Carotæ luteæ, sive Pastinacæ Græcorum luteæ sativæ, cum qua nulla similitudo ejusmodi sit.

Dodonæus in fine, sive Epilogo libri de floribus pro Panacis specie hanc pingit: In fol. lat. pro Panace peregrino, quod ubique describit, ac præterea dicit. Ex hujus vulnerato, præsertim circa radicem, quæ longa & candida est, caule, succus æstivis mensibus manat, sponte concrescens, Opopanaci colore similis, odoris quidem exigui sed gustu excalfaciens. Non modò aut in Italiæ, aut aliarum calidarum regionum hortis, ubi quandoque seruntur, succus è vulnerato caule exit, verùm & in Belgio observatum est, Æstate fervidâ hujuscemodi quoque lachrymam inciso scapo effluxisse. Atque hic quidem succus Panaces genus hanc stirpem esse evidenter ostendit: Quod & semen confirmat in Panacis lachryma repertum, ex quo Petro Coudenbergo pharmacopœo Antuerpiensi hæc primùm in Belgio enata stirps est: Cùm autem Panacis multa existant genera, quodnam ex iis sit considerandum occurrit.

Non autem Heracleum Panaces, nec similiter Asclepion esse satis patet. relinquitur ergo, ut vel Chironium, vel Syriacum sit. *Nec Heracleum, nec Asclepion Panaces est.* Chironium autem Panaces folium habet Amaraco simile, florem aureum, radicem tenuem, non altè descendentem, gustu acrem, ut quidem Dioscorides. Cum quo & Apulejus convenit: Panaces chironium, ait, folia habet Amaraco similia, flores aurosos, radicem tenuem, non altam, acerrimam. Theophrasti verò descriptio ab horum multùm differens est. Chironium, inquit, folium habet simile Lapatho, majus ac densius, sive hirsutius, δασύτερον: flores verò auricolores: radicem longam: amat loca pinguia, τὰ πίονα. Eadem & Plinius lib. 25. cap. 4. nisi quòd radicem non longam, sed parvam tradat, facili lapsu ex μακρὰν in μικράν. *Plinij lapsus.* Tertium, ait, Panaces Chironium cognominatur ab inventore. Folium ejus Lapatho simile, majus tamen ac hirsutius: flos aureus, radix parva. nascitur pinguibus locis. Nicandri interpres verba Theophrasti de Chironio adferens, non Lapatho, sed Amaraco simile tradit. Chironium, ait, simile Amaraco, majus tamen ac hirsutius: flos aurei coloris: radix longa, loca maximè amat aquosa. Ex his cognoscere est, veterum auctorum loca quædam esse corrupta, veluti Plinij & interpretis Nicandri: Deinde duo esse Chironia, unum folio Amaraci; alterum Lapathi. *Chironium duplex.* Prius Panaces humilis ac tenuifolia stirps est. Amaracus siquidem (cui simile esse scribitur) herba est ramosa, per terram serpens; folia habens hirsuta, ac rotunda, tenuifoliæ Calaminthes æmula, valdè odorata quæ coronis adduntur, ut Dioscorides sub sampsuchi nomine describens, testatur. Theph. l. 7. Amaracum inter urbana coronaria reponit, quæ lignosa, tenuifolia, & idcirco ad suffruticum naturam accedũt. Alterum verò, quod folia habet Lapathi, majora ac hirsutiora non temerè Helenium esse videtur: Apuleio enim auctore, Panaces Chironium Inula campana quoque appellatur. *Enula campana.* Nec refert quod Dioscoridis adferens descriptionem folio ipsum esse tradiderit Amaraci. Non animadvertisse enim potuit aliter à Theophrasto, quàm à Dioscoride describi; ut multa valdè oscitanter à multis veterum, & observata & posteritati commendata, atque ab ipso Apuleio, sunt. Cum neutro autem horum, Panaces hoc peregrinum convenit, neque enim tenuifolio suffrutici Amaraco simile est, nec folium habet Lapathi majus; sed si particularia segmenta considerentur, multò minora. Iam & vulneratum æstivis mensibus (uti dictum) lachrymam istud effundit, qualem à Chironio Panace profluere, à nullo veterum memoriæ proditum reperitur. *Chironium Panaces non est.* Ex quibus sanè constat peregrinum hoc Panaces, non esse Chironium, & iisdem de causis Syriacum illud esse, unde Opopanax colligitur, vel maximè apparet: *Panaces Syriacũ est.* Nullius enim alterius, præter enumerata, apud veteres memoria extat. Effluere autem ex Syriaco lachrymam Plinius lib. 12. cap. 26. apertè scribit: Theophrastus verò innuit, dum per messem ipsum secari (succi videlicet colligendi gratia) refert. Quòd autem succus hujus peregrini Panacis in Belgio, eo qui in officinis reperitur, minùs odore aut sapore præstet, regionis frigiditas in causa est: In calidis etenim regionibus omnia odoratiora & fortiora; in frigidis verò minùs odorata, ac viribus imbecilliora gignuntur. Hæc in longum Dodonæus, cujus figura & Lobelij, satis exprimit nostram plantam, si folia non essent ita acuta & serraturæ adessent, & non nimium Lapatho similia, saltèm si eandem plantam, quam nos intelligit *Icon Dodonæi.*

O

Panax altera Lobelio. Lob.adv.p.312.vocat Panacem alterã recentiorum Olusatri aut Pastinacæ facie, de qua ait. Venetorum quidam peritiores, etiámque Leo ille circulator, alebant & ostentabant quandam Panacis speciem, ferulaceo caule, binûm & ternûm & quaternûm cubitorum, multos in ramulos supernè diviso, ferulaceis autem folijs, squabris, asperiorib. in singulis petiolis, singulis prodeuntibus, amplis, tharsi instar plumatímque ex intervallis æquis, positu Pastinacæ, & folijs constantem multis in uno petiolo, oblongo, Africani fermè floris: floribus luteolis aut pallentibus, in umbellis Pastinacæ aut Bauciæ, quam etiam assimilat tota planta hirsutie incanâ, radice longiore, albida, nec ita dissimili. In Venetis & Flandriæ hortis hanc meminit Lobelius se degustasse gustu aromatico, calfaciente & digerente, gummeo, opopanaceum succum redolente: quare putavit hanc, ut si quam aliam, Panacem legitimam. Senensis [Matthioli] porrò in post.comm. plantam hanc insertam, Costi nomine ipsique sæpiùs ab Herbarijs Illyricis ostensam, quia nihil Costo dignum habet, sed potiùs facie Elaphobosci est, illuc rejiciendam censet Costum hunc spurium Matthioli. In obs. pingit p. 400. Panacis alterius titulo, ibique Costi hujus spurij Matthioli varietatem assignat folio rotundiore, hirsutiore, breviore, Pastinacæ vulgari, sive Elaphobosci, odore potiore. Idem Lob. in Icon. p. 702. appellat Panacem alteram recentiorum, Olusatri, aut Pastinacæ folio. Et nos in hac planta varietatem quidem observavimus non parvam. Vere namque quando provenit folia habet talia, qualia in Costo describit Lobelius, sed postea mutat.

Descr. *Locus.* *Panax legitima.* *Costus.* *Costus spurius.*

Herba Costa Cæsalp. Herba Costa vulgò appellatur, authore Cæsalpino, quia radices pro Costo in usum venerunt: folia sunt ab radice humi strata, initio lævia, sed procedente tempore horrescunt: caules fert bicubitales, pallescentes, hirsutos unde emanat lachryma, aurei coloris, odorata, acris. flores lutei, radices crassitudine baculi in diversas partes tendentes, nervosas, exteriùs subrufas, gustu fervente. Iudicatur à quibusdam non immeritò Ferulæ genus esse, quod Sagapenum fert, de quo ante ex veteribus abundè satis diximus.

Ferula Sagapenū.

Panax Chironium Dodonæi, Lugd. p.741. & Pseudocostus Matthioli, p.758. unam eandemque æstimamus plantam. Neque duas sequentes Tabernæmontani stirpes separamus, donec nobis meliùs constet, qua in re different. De Panace Herculeo 2. quod Panax wurtzell aut Heylkraut vocat, veteres nihil scripsisse ait, videri tamen, sibi potissimùm, Opopanacum confici ex hac planta:eam peritos Medicos & se recepisse pro panace Herculeo: habere enim succum gravis odoris, ut Opopanacum: coluisse in horto Philippum Stephanum Sprengerum, ex qua curarit depingendum: vulgarem alioqui esse in Belgicis hortis. Alteram, Panaces Costinum nominat, Costen Heylwurtz/ affirmatque hujus radicem falsò pro Costo vero vendi, cum quo nihil habeat commune: Herbarijs Costum Illyricum & Costum adulterinum dici.

Lugd. & Tabern notantur. *Panax Hercul 2.* *Opopanacū.* *Panaces Costinum.* *Costus Illyricus.*

Panax Heracleum majus Gerardi Gerardo dicitur Panax Heracleum majus, Hercules great woondwort. Bauh. phyt. & pin. Panax 1. (quasi πᾶσιν ἄκος, omnibus remedium adferens) Pastinacæ folio, an Syriacum Theoph. Sagapenum existimatum, Gesn.h. Panaces peregrinum, Dod. Panax altera recentiorum Olusatri aut Pastinacæ folio, Ad.Lob. Panax Chironium, Lugd. Herculeum 2. Tab. Herculeum majus, Ger. An Panacis Heraclei alterum genus, Cæs. Sagapenum Diosc. Item, Eid. Panax 2. costinum: Costus, Matth. Lon. vulgaris, Cam. ep. Costus spurius Matth. & Lob.obs.& Cam. Pseudocostus, Matth.Lugd. Herba costa, Cæs. Panax chironium Theoph. Cam. Panaces costinum & costus Illyricus, Tab. Vnam enim non duas credimus plantas. Panacis Heraclei genus alterum Cæs. huc non referimus, sed mox seorsim tradimus.

An Gesn.hort. Panaces Heracleum, purcherrima planta, Ollingero, Kreichio, Coudenbergio: ex eo colligitur Opopanax dictus succus pharmacopolis. Vidit hoc aliquando in Italiæ hortis, aliqua cum Spondylio similitudine, uti narrat. An Cordo in Diosc. Panaces Herculeum, in Italia à quibusdam ostentationis gratia seri solitum?

Montbelgardi in horto E.C. ex semine natum pertulit ab aliquot annis Hiemem & semen tulit, folia producens Martij principio, florens Iunio, seménque maturans Iulio, semen tamen suspicor non proliferum futurum, videtur enim medullâ destitui.

Excalfacit & siccat ordine secundo completo, authore Matthiolo. Aperit, abstergit, incîdit, attenuat. Amara est & acris. Pæstant (ut referunt, qui comportant) Pseudocosti radices ad omnes cerebri, & nervorum frigidos affectus, ad pectoris vitia, & ad ventriculi cruciatus, & viscerum omnium obstructiones, & ad renum, vesicæ, & uteri morbos. Ideóque auxiliantur diutino capitis dolore affectis, vertiginosis comitialibus, stupidis, veternosis, convulsis resolutis, asthmaticis, tussientibus, ictericis & hydropicis. Eadem flatus pellunt, vermes necant, urinam ducunt, calculos pellunt, menses & partus cient. Infunduntur earundem decocta ad coli cruciatus & coxendicum affectus.

PANAX SICVLVM SEMINE hirsuto, folijs Pastinacæ sativæ.

PANACIS Herculei alterum genus ex Sicilia ad nos (inquit Cæsalp. lib.7.cap.53.) translatum, folijs constat in terra stratis, initio quasi Pastinacæ sativæ, lævibus, sed procedente tempore in vastam amplitudinem dilatantur, simul & asperitatem induunt, segmentis amplis, se tangentibus, ut unicum folium integrũ figurâ cruciformi ad amplitudinem cubitalem accedat; vere caulem attollit, anno secundo aut tertio, bicubitalem, rubentem, lævem, in quo lachryma concrescit colore flavo, idem procedente tempore subhirsutus redditur: umbellæ insident amplæ: flore candido: semine crasso & oblongo, candidâ lanugine hirsuto: radix non magna, candida, quæ perfecto semine exarescit.

Dioscoridis descriptio huic magis congruit, quàm Spondylio majori, quæ quibusdam Panax herculeum dicitur.

SPONDYLIVM EX VETEribus & in genere.

CAP. LXVII.

SPHONDYLIUM [σφονδύλιον] ex Dioscoridis sententia, folia quidem habet Platano [πλατάνῳ. vulgatam autem hanc lectionem veram esse, ex Plinio facilè intelligi potest, Goup. tamen vet. quidam ad marginem μαράθρῳ legit, sed perperam.] quadantenus similia, ad Panacis foliorum figuram

guram accedentia : caules verò cubitali altitudine, aut etiam ampliùs assurgentes, fœniculaceos, semen in cacumine Seseli simile, duplex, verùm latius, candidius, & magis acerosum sive palaceum, gravis odoris: flores albos [Ruell. addit, aut pallentes] radicem itidem candidam, Raphani similitudine. Nascitur in palustribus & aquosis. Semen ipsius [calidè, Ald.] potum pituitosa per alvum excernit, ac medetur etiam hepaticis, ictericis, orthopnoicis, comitialibus & vulvæ strangulatui. Profundiore verò somno captos suffitu revocat. Ex oleo commodè irrigatur in capita phreneticorum, lethargicorum, itémque caput dolentium. Cohibet & herpetes cum Ruta adhibitum. Radix autem regio morbo laborantibus ex hepaticis exhibetur. Circumrasa eadem & indita fistularum callos exedit. Recentis verò floris succus, exulceratis purulentisque auribus accommodatur. Cæterùm, reliquorum etiam succorum modo insolatus ad usum reconditur.

Plinius l. 13. c. 26. ubi de Panace, Ferula sui generis egit, inquit. Ab hac Ferula differt, quæ vocatur Spondylion, folijs tantùm, quia sunt minora, & Platani divisurà. Non nisi in opacis gignitur. Semen eodem nomine Silis speciem habet. Idem l. 24 c. 6. usum medicum Spondylij, planè juxta Dioscoridem præscribit. Spondylion, ait, unà demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum : item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in jocinerum vitijs, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum strangulatione : quibus & suffitu prodest. Alvum mollit. Illinitur ulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus, cùm exprimitur, integendus est, quoniam mirè appetitur à muscis & similibus. Radix derasa & in fistulas conjecta, callum earum erodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & jocinoris vitio & vulvarum. Capillos crispos facit perunctо capite. Nec plura Plinius.

Galeni juxta traditionem, Sphondylij semen acrem & siccandi vim habet. Quare ad anhelationem, & morbum comitialem, bonum est medicamentum. Prodest etiam morbo regio. Sed & radix similem vim habens in iisdem convenit. Insuperque callos ex fistulis aufert. Verùm derasam indere oportet. Sed & floris succus reponitur, ad diuturna aurium ulcera.

Σπόνδυλος sive σφόνδυλος, & σφονδύλιον, sunt qui Araneum, qui Phalangium, qui Asterion, qui Spondylida, qui Chordanon, qui Oenanthen vocent. Ægyptij Apsapher, Magi Osyrida, Romani Herbam rutinalem dicunt. In animalium autem dorso, Spondylos Græci primùm, privatimque in homine viginti quatuor vertebras, quibus tota eorum spina constat, appellaverunt, inquit Marcellus. Quarum septem in cervice numerantur. Scapulares duodecim sunt. Lumbares verò quinque: omnes, uti dictum, viginti quatuor, quas sacrum excipit os, quod ex spondylis simul concretis constare videtur. Quo nomine non tantùm os hoc ex concretis simul quasi Spondylis constans, appellatur, sed quod utrinque illi connatum est, latum & grande. Spondylorum huiuscemodi, quos latini vertebras dicunt, nota omnibus forma est, tereti structurà per media foramina à cerebro descendente medulla. Ab eorum figura & similitudine iidem Græci in muliebri lanificio & opere Spondylos vocaverunt pondera, quibus mulieres in ducendo ex colo in filum lino aut vellere aliquo fusos suos tam diu librant, donec multo filo graves alterius ponderis ope, ut ad rectos angulos descendant, non indigent. Ab his rursus ad plura translatum nomen hoc est, quæ brevitatis causa relinquimus, & à quotidiano notæ rei spectaculo multarum rerum descripta, signatáque forma & eventus est. Quod evenisse & factum ab antiquis in Spondylio hoc credimus, cujus semen Dioscorides Seselis semini simile dixit, quod in Peloponnesiaco Seseli latius cæteris & carnosius describitur; mox διπλοῦν, quod non est simpliciter duplex, sed latum & grande. Id enim in Græcis ea vox aliquando significat : quemadmodum in Latinis Maro etiam dixit in Georgicis suis.

------duplici aptantur dentalia dorso.

Nec multò post: *duplex per lumbos agitur spina.*

Ubique enim ea vox latum & grande significat. Quod ad Spondylos manifestè pertinet, multoque certiùs, quod Dioscorides ait, Sphondylion hoc à quibusdam Arachnen, Phalangium & Asterion vocari. Sunt enim in Phalangiorum genere decem ab antiquis privatim suis nominibus numerata. Inter quæ etiam est, quod acino uvæ simile ῥῶξ vocatur. Descripsitque id Nicander in Theriac. in media alvo ex inferiore parte os habere. versiculus ejus est.

Γαςέρι δ' ἐν μεσάτῃ [illegible]

Quod est, ut Plinius de eodem agens lib. 29. cap. 3 ait, Ore minimo sub alvo. Quæ acini rotunditas in ea, & in media alvo minimum os quasi pervium foramen muliebris vertit, illi formam effingit. Eamque ob causam Arachne, Phalangium & Asterium vocatur. Totius enim generis prima illa duo nomina sunt : Asterium verò ex eodem genere ab eodem Nicandro privatim descriptum. *ἀσέριον δ' ἔσφιν ἄλλο πιφάσκεο*, &c. Dictumque ab eo hoc est habere in tergo pingue quoddam splendens, discurrentésque in eo lineas quasdam fulgentes: à quorum non omnium similitudine, sed à priore illo quòd acino uvæ Dioscorides semen primum, mox ex semine plantam, Araneum, Phalangium & Asteritium Spondylion herbam vocari ait. Nec obstat quod aliis & non ῥωγὶ illi comparaverit. Ab imperitis enim, & qui tantùm in genere araneorum id esse scirent additæ appellationes hæ fuerunt. Ex quibus non suspicari tantùm, sed ratiocinari licet non aliunde plantam hanc Spondylion, quàm à Spondylorum in spina & phalangij illius forma dictam fuisse. Siquidem rotunditate duo hæc similia inter se sunt, & ambo perviam concavitatem habent, quà muliebrium fusorum verticillis similia etiam sint. Eodem pertinet, & quæ fœminino genere Spondylias sequitur. Cæteræ appellationes incertam, Marcello referente, habent significationem: nec Græcæ magis, quàm Latinæ, ob quam causam nihil ultra de eis dicetur. Reliquum autem est, ut quibus plantis Spondylij, sive Sphondylij nomen adscribatur, annotemus.

Arachne Phalangiũ & Asteriũ.

Spondyliũ unde dictũ.

Sphondylij igitur, sive Spondylij nomine sequentes donantur plantæ. *Spondyliũ quorũdam sive Branca ursina*

Branca ursina Germanica à plærisque & ferè omnibus censetur Spondylium veterum, de quo mox.

Spondylium etiam dicitur præcedenti similis, alijs Panax Heracleum, de quo postea sub Sphondylio majore, sive Panace Heraclio. *Spondyliũ maius sive Panax Heracl.*

Spondylium crispum, & aliud alpinum parvum C.Bauhini. *Spond. crispum*

Spondylium aliud alpinum glabrum. *Glabrum.*

Spondylio affinis Panax. Spondylio affinis Panax quibusdam, de quo jam ante diximus.

Pastin. germ silv. Quidam, ut Gerardus, qui pro Spondylio posuit iconem Elaphobosci erratici, vocant Pastinacam Germanicam silvestrem Spondylium. de hac dictum ante.

Angelica. Non defuerunt, nec desunt adhuc hodie, qui Angelicam Spondylium existimant.

Imperatoria. Spondylium quidam putarunt Astrantiam vulgò dictam, de qua antè titulo Imperatoriæ.

Scolymi capita. Spondyli & Sphondyli sunt capita Scolymi de quibus H.n.g.lib.

Acer. Apud Galenum lib.8.med.par.pro σφενδάμνε [Aceris] putat Cornarius fortè substituendam vocem σπονδυλίε.

Plures Spondylij significationes, paulò antè ex Marcello hîc adduximus.

SPONDYLIVM QVIBVSdam, sive Branca ursina Germanica.

Spondylium caulem profert rectum, cubitalem & bicubitalem, striatum, hirsutum, geniculatum, intus concavum: folia Acanthi, altiùs plærumque laciniata, & ex pluribus foliis singularibus, in alam digestis, costæ adhærescentibus composita, tam pronâ, quàm supinâ parte, tenerâ lanugine obtecta, sapore dulci: flores umbellæ latioris orbem circinant: candidi, minimùm odorati, quorum singulares flosculi, quinque cordatis foliolis cōstant, hosce semen excipit geminum, oblongum, sapore acriusculo. radicem verò demittit altè actam, crassam, rugosam, carne albâ, succum remittentem subcroceum, fervido & subamaro sapore, linguam vellicantem.

Descr.

GVAR.



Matthiolus ait semen Seseli non absimile, latius tamen squammosum, sapore injucundo, ut quod cimices fermè resipiat: radicem gustu non ingrato.

Cordus in Diosc.l.3.c.19. testatur hanc vulgò vocari in Germania Brancam ursinam; à Nicandro & Plinio Bupleuron, & à veteribus Græcis etiam Buprestin. Capite verò 55. Italos quosdam Panaces Herculeum esse putare, nobisque Germanis semen ejus, ceu rei exoticæ mittere, cùm tamen apud nos nihil hac vulgari Branca ursina ex ferulaceis herbis inveniatur. Item cap. 90. ait Spondylium Latinos verticillarem vocare, hodie autem ignotam plantam esse. Ruellium tamen eam cognovisse, dixisseque à Gallis Panacem silvestrem appellari. Sed annotavit quidam apud Cordum, Ruellium procul dubio sentire de hac herba, quam multi imperiti apud Germanos Brancam ursinam falsò vocent.

Bupleuron. Buprestis. Panaces Herculeū.

Branca ursina Trago. Tragus l.1.c.145. Brancam ursinam inscribit, aitque Germanos uon abs re ita dicere, cùm foliorum formà, quæ grandia habet, aspera, nigricantia, & dissecta, anterioribus ursorum pedibus satis respondeat. Re ipsâ autem Pastinacæ genus aliquod mihi videretur (mox subjungit) nisi in præsentia Olus atrum (quod apud Dioscoridem Grielon, Apium agreste, & apud Columellam Smyrnion: Theophrasto verò ἱπποσέλινον, h.e. Equapium, Germ. Groß Eppich aut Roß Eppich cognominatur) vocare liberet. Hîc verò clamabunt adversum me Iac. Manlius & Matth. sylvaticus, dicentque Olus atrum, aut ut ipsi loquuntur, olixatrum esse Petroselinum Macedonicum & Alexandrinum, id quod lubens illis concesserim. Siquidem Petroselinum Alexandrinum à nostra Branca ursina haud multùm differt. Quam ob rem Brancam nostram ursinam modo Olusatrum, Hipposelinum Germanicum, aut saltèm Pastinacam erraticam nuncupabimus. Idem cap. 146. Branca ursina nihil aliud est, quàm erratica Pastinaca & Apiorum maximum genus: Pharmacopœi Germanici vocant Bauciam. Hæc Tragi mens est. Sed is apertè hallucinari deprehenditur. Nec enim ullam nomenclaturam ex veteribus, ab eo plantæ, de qua hîc agimus, attributam quemquam intelligentem, veritatisque studiosum, approbaturum speramus, quod nulla conveniat.

Spondylij semine uti quosdam Seselis vice, quod alterum alterius effectus præstare existiment, refert Matthiolus. Ipse porrò Fuchius meritò non videtur Sphondylium novisse, quòd ipsum unà cum Acantho depingat, vocétque in hist. Acanthum germanicam, in Icon. Acanthum vulgarem. Huic autem facilè imposuisse officinas Germaniæ, quæ foliorum similitudine deceptæ, pro Branca ursina Sphondylium usurpant.

Apollo rad. 10. supra Martiaton scribit Manardum lib. 18. epist. 4. Brancam ursinam à Galeno 6. simpl. Bunion & Arction, nunc Arcticum, vocari putare, in quem errorem quomodo delapsus sit, vix sibi fidere posse, ut quod Sphondilium aliquod silvestre pro Branca ursina à Germanicis officinis usurpetur.

Dodon. gall. inscribit Brancam ursinam germanicam gall. *Branche ursine bastarde*, Pseudoacanthum, aitque hodie existimari esse σφονδύλιον Græcorum. Lat in fol. non amplius existimat, sed appellat ac facit σπόνδυλιον, seu ut in Galeni exemplari legi ait, σπόνδυλον. Germaniæ autem ac Belgij Officinas taxat, quod Brancam ursinam olim (quod ipse in Hist. gall. fecit) appellarint, & pro Acantho in decoctis ad enemata temerè acceperint: atque inde perperam Germani Berenclauw Brabanti Beerenclauw & Galli *Brance ursine* vocarint. Extare hujus inter spurias voces, hæc ejus nomina Ἀράγγη, φαλάγγιον, νίσυρις, σπονδύλιον, χερόδανεν, σινάνθη, Herba rutinalis. Et sic etiam appellat Carol. Steph. in horto, qui cum Anguillara testatur Spondilium, sive Sphondylium, visam esse Panacem, aut ejus speciem.

A Lobel. in Adv. appellatur Spondilium, Germanis falsò Acanthum. Nulli, inquit, non regioni sponte oritur, & pro Spondylio etiam vulgò noscitur: siquidem præter odoris gravitatem, à qua propter virorem, Spondylium, qui itidem fœtet & radici similis est, dicta videtur: etiam nulla prorsum deest nota, aut adversatur descriptioni. Vniversæ nonnihil fœtidi olet; & ab Acantho vero non modò viribus, sed etiam toto genere differt: nec enim spinosa uspiam: aut perinde emolliens est. In Obs. pag. 401. in Icon. p.793. vocatur Spondylium, Acanthus germ. Fuchsij. Acanthum autem Germanicum Fuchsij non esse

Acanthum

Acanthum sed Sphondylium perhibet Gesn. coll. Idem hort. Sphondylium seu Spondylium vocat, ac majus quoddam in montibus commemorat. In cat. pl. ait aliquos vulgò Pastinacâ silvestri (sic namque eo loci inscribit) in Germania perperam pro Brancha ursina uti, à qua viribus longissimè distet, licèt neget hoc Fuchsius. Panacem, Ruellij conjecturâ, silvestrem esse.

Spondylium Matthioli compilator Lugdunensis malè diversum statuit, à Spondylio Lobelij & Dodonæi, quod Spōdylium vulgare p.734. inscribit. Illud p. 733. pro Spondylio Matthioli pingit, quod Lobelij Panax Heracleum, heracleâ fronde Smyrnij, vel Imperatoriæ statuit, non absque errore uti dictum. Icones & descriptiones duas unius plantæ proponit. Pena & Lob. diversum faciunt à Spondylio Panax Heracleum.

Quod Paulus scribit Spondylij radicem fistulis impositam earum callos eximere, hoc Alvarus Nonius in Arcæi de vuln. cur. l.2.c.2. Seseli Hippocratis radici tribuit.

Spondylium vocat Cam. hor. & Gerardus, qui pro eo posuit iconē Elaphobosci erratici. Iconē verò Spondylij habet sub titulo Hipposelini l. 2.c.384.

Bauh. phyt. & pin. Spondylium 1. vulgare hirsutum: Branca ursina (cum vitiola icone) Brunf. Trag. Cord. in Diosc. (cui & Bupleuron Nicandri) germanica, Dod. gal. Acanthus vulgaris, sive germanica, Fuchs. Sphondylium, Matth. Lac. Gesn. h. Lon. Cast. Cæs. & Tab. vulgare, Dod.8. Spondylium, Ad. Lob. Dod. Variat ratione loci, prout in montosis & planis provenit, hinc duæ apud Tab. icones: aliquando ita ludit, ut in caulis summo folia sint breviora quidem, attamen in ternas, & quaternas lacinias divisa: floribus est communiter albis, sed & purpureis, licèt rariùs, reperitur.

Spondylium, Cast. Hort. Lusit. Clus. & Turner. Spondylium & Branca ursina 1. Tab. in Icon. In hist. Sphondylium secundum. Is de Spondylio hæc habet. Ab imperitis Medicis & pharmacopœis stirps hæc falsò pro Acātho Dioscoridis habita fuit & usurpata. Vocatur à Diosc. græcè σφονδύλιον, σπονδύλιον, σφονδυλὶς, σπονδυλὶς, Ἀράγγη, φαλάγγιον, ὀ, Νίσυρις, χορόδανον: à Galeno σπόνδυλον, ab aliis etiam σφονδύλιον & σπονδίλιον: Lat. Sphondylium, Spondylium, seu Spondylium, Spondylis & Sphondylis, Chorodanum, Phalangium, Nisyris, Verticillaris, Herba Rutinalis, itemque Galeno Spondylum. Herbariis Chamæplatanus, Planta ursina, Branca ursina, Branca ursina germanica, & ut Herc. Saxon. ait Vrsi branca. A Ruellio Panaces silvestre, Guilielmo Rhegino Panacia silvestris: Ant. Fumanello Platanella, à Platani foliis. Arabibus, ut Serapione lib. simpl. cap. 253. Sachilios, & cap. 310. Sachidalion: Avicenna Sacundulion, ab aliis Micharia & Micaria. Germ. Berenklauw/ Berentatz/ Schweynkraut/ & wund scherletz Gesn. in cat. pl. wild Pastency Turnero. Belg. Beerenclaeuw. Gall. *Brance ursine bastarde*, Dod. ad differentiam Acanthi, qui & ipse à pluribus Branca ursina cognominatur. Ital. *Sphondylio & Spondilion.* Hisp. *Sphondylio.* Anglis Kow Persnepe/ vel Middow Persnepe: Boh. Nedwedy Paznoth. Siles. Tadkarzin. Hung/ Mednetalp.

Rara admodum sunt prata, uligine madentia, quæ innumeras Spondylij plantas non habeant, etiam Matthiolo referente, eáque præcipuè, quæ in montibus potiùs, quàm in planitie virent. Circa agrorum & pratorum margines locis humidioribus ac palustribus apud Germanos ac Belgas Iunio mense florere; semen Iulio ac Augusto ad perfectionem pervenire, testatur Dodonæus. Valdè vulgarem in Germania comprobat Tabernæmontanus in asperis hortorum pratis & aliis arenosis & clivosis vinearum locis. Pona in Baldo provenire scribit Sphondylium, ac etiam alterum laciniatis foliis. Ego passim in pratis observavi, præsertim [illegible] Basileæ, qua itur Moutes & extra portam lapideam florens mense Iulio, ac etiam in fine Octobris, & Augusto semine maturo, Genevæ in horto virens Ianuario.

Temper. Trago authore, folia & radix Brancæ ursinæ calidum obtinent temperamentum, ideóque ad cibum & medicinam accommoda sunt. *In cibo.* Folia quidem in tenera sua ætate, necnon & radix in cibo usurpari possunt cum reliquis oleribus. *Ad clysteres.* Nonnulli autem radicem veluti Althææ decoctam imponunt ad emolliendos & deprimendos tumores, præsertim verò matricis, epatis & lienis. *Ad unguēta.* succus herbæ expressus unguentis emollientibus chirurgi admiscent. Incîdit enim, digerit & aperit, teste Matthiolo: *Capilli crispi.* capiti inunctus crispos capillos facit. Lotionem sibi parant, inquit Saxonia de Plica, ex decoctione foliorum, quâ cùm abluunt caput, cirri erumpunt, magnáque vis pediculorum. *Potus ex Spondylio.* Poloni & Lituani ex Spondylij foliis ac semine cum aqua addito fermento potionem coquere feruntur, quæ pauperibus sit loco cerevisiæ, Dodonæus si vera recenset. *Cuniculorū cibus.* Gratus cibus sunt Spondylij folia cuniculis, ut Beffordiæ observavi. *Temper ex Fuchsio.* Acanthi veri mediocriter digerentem facultatem obtinere folia Acanthi germanici probat Fuchsius, quòd sint modicè amara. At radicem, ut ejus, exsiccatoriam esse, & leviter incisoriam & tenuium partium, siquidem subacris sit, refert. Etsi nostræ Brancæ ursinæ facies picturæ Acanthi non undequaque respondeat, inquit is, tamen ejus radicem eandem habere cum Acanthi veri radice facultatem, est evidentissimum. Cùm enim gustu subacris sit, necesse est, ut exsiccet, incîdat & tenuium sit partium. *Error quorundam.* Errant itaque Medici, qui neglectâ prorsus radice, foliis tantùm utuntur, quæ quidem mediocriter discutere valent. Ab Acanthi veræ viribus longissimè distare placet Gesnero.

SPONDYLIVM MAIVS
sive Panax Heracleum quibusdam.

Descr. QVANTUM ex herbæ partibus, quas fratris munere siccas habeo, possum conjicere, procera videtur herba, caule canaliculato, quem laxus utriculi instar complectitur foliorum pediculus: sunt ea verò duorum circiter palmorum longitudine, paríque latitudine, circumscriptione ferè rotunda, nisi quinq; aut sex laciniis rotunditas interrumperetur, serrata, minùs aspera, minusque hirtuta, quàm Sphondylij nostratis: flores veluti in Angelica utriculo comprehenduntur, quo disrupto in umbellam ex-

plicantur latam, florum alborum, cordatorum, quos excipiunt ſemina noſtratis Sphondylij, niſi eſſent paulò majora, plana itidem, ut illa, duplicia alba, foris quatuor ſtriis nigricantibus, internâ facie duabus donata, guſtu acri & aromatico, non tamen jucundo. Videtur à priore in eo potiſſimùm variare, quòd ſpecioſior & major.

Heracleū. Patavio attulit frater Panacis Heraclei nomine; judicaſſem Sphondylium, ſi nomen non fuiſſet adſcriptum.

Panaces Heracleum an ſit Matthioli? An hoc intellexit paſſim in ſuis commentariis & Hiſtoria germ. itémque Epit. cum addit Camerarij, per Panaces Heracleum, de quo ait. Panax Heracleum in Apulia frequens naſcitur, quemadmodum in Apennini jugis, & in Argentario in noſtris maritimis Senenſibus. Habetur in quamplurimis Italiæ viridariis, ubi ſummâ diligentiâ colitur ab his, qui ſimplicium medicamentorum ſtudioſi, ad ſuum aliorúmque commodum innumera plantarum genera ſuis in hortis, ac viridariis ſerunt ac colunt. Verùm non ob id affirmaverim, ejus lacrymam, quam officinæ Opopanacum vocant, excipi in Italia. In Panacis hiſtoria apertiſſimũ aberravit Meſues, quippe qui initio capitis omnia ejus genera confundat. *Meſues reprehēditur.* Quod omnibus jam notius eſt, quàm ut oſtendi debeat. πάνακες ἡράκλειον ut Græcis, ſic etiam Latinis Panaces Heracleum nominatur: Arab. Sceuſir, Ieuſir, ſive Giauſir: Italis Panace Heracleo. Cæterùm, Matthiolus non deſcribit in comm. ſuis: deſcriptio verò quæ eſt in ejus hiſt. & epit. cum addit Camerarij, ubi flore ait luteo, eſt ex Dioſcoride: ſi ei nota fuit planta, cur non deſcripſit? Conſiderandum etiam relinquo lectori, an non figura efficta ſit, ad Dioſcoridis deſcriptionem. An deniq; Spondylium majus intellexerit necne, me latet: intellexit certè gloſſator & patrocinator. *Matth. notatur.*

An de hac Anguill. ait epiſt. 12. Anno 1541. in Bononienſi Apennino in Alpibus Scalarum, inveni plantam foliis per terrã expanſis, in quinque partes diviſis, Fico ſimilibus, aſperis, caule albo, ferulaceo, in cujus ſummitate umbellæ ſeminis lati, cõpreſſi & albi: radicibus multis, craſſis. Tota planta odoris graviſſimi. Poſtea multis in locis, ut in Norſiæ montibus, & di Viſo, & in Abruzzo ſupra petram Camella, ubi vocatur *Rampa d'orſo*. An autem ſit Panax Heracleum dubito, quamvis multùm conveniat, cum deſcriptione: Opopanaci quod adfertur, non reſpondet odor: ſemen non acre, nec lanugo in caule, quam expetit Dioſcoridis. Hæc ille, quem miror, quòd non annotaverit colorem floris. *Locus. Rampa d'orſo. An Pan. heracl.*

Panax Heraclium Herculea. Heraclia. An Lobel. adv. p. 311. Panax Heraclium, Herculea ſive Heraclia, fronde Paſtinacæ? De hac ait. Dixi Panacis nomenclaturam communem fuiſſe pluribus plantis, quæ neque inter ſe facie, nec planè viribus ſimiles eſſent, magnæ tamen celebritatis commendatione κατὰ τὸ πανάκειν, ceu quemlibet morbum, dolorémve abigerent, dictæ fuiſſent. Hanc autem etſi Herculis nomine claram difficilè noſcitare ſit, quia quàm multis, quas novi, in noſtro cœlo oriundas, effluat nullus ſuccus, tamen non deſunt, qui quandam in hortis coli non ita diu cæptam, mihi etiam (commonſtrante doctore Aſſatio) ruri lectam, veram aſſerunt. Verùm permultæ ſunt aliæ huic nullâ dote, aut notâ inferiores: *Deſcr.* radix exigua nimis videtur, duûm cubitorum, caule ferulaceo enim [Lob. in Obſ. p. 399. legit duûm enim cubitorum caule, lanugine quâdam incano] foliis quadantenus Smyrnij aut Imperatoriæ, ſed laciniis, ambitúque magis circinato, viridis, pallentiſque coloris, rigidis, & leviter hirſutis. Radix non perinde ſucculenta Liguſtici, vel Angelicæ, umbellâ latâ, floribus luteis. *Locus.* Crevit ſuâ ſponte in illo ſaxoſo colle, qui Fontignana redeunti Monſpelium ad lævam eſt, propè aut ponè Sacellum dirutum, ut me monuit Doctor & Prof. Ior Monſpelienſis Aſſatius: ſed ſtudioſorum accurſu, qui avidè iſtam plantam in chartis ſervabant, deleta illic ferè fuit. His addit in Obſ. p. 399. (ubi vocat Panax Heracleum, ita etiam in Icon. Plant. p. 701. inſcribitur, Herculeam ſive Heracleam, fronde Smyrnij, vel Imperatoriæ) in Belgij hortis flores quidem albos promere: meminit tamen ſe vidiſſe Venetiis Panacem, facie non diverſam in Franciſcanorum Paradyſo floribus luteis. Nos, ut verum fateamur, non intelligimus Lobelium: ſi ille Panax ſuum icone non exprimeret, aſſereretque Spondylium alterum eſſe Dodonæi, nos aliam intelligeremus plantam. Hiſt. etiam Lugdunenſis credidit eſſe Spondylium Matthioli, quæ eſt Branca urſina germanica.

An Ponæ in Baldo Panax Heracleum Herbariorum in horto proveniens.

Cluſius apud Dod. gall. in fine Hiſtoriæ lib. de gummis cap. 9. figuram habet ex Matthiolo, quam nõ deſcribit, vocans ſolummodo πάνακες ἡράκλειον, & Panax Galeni.

Dod. lat. in fol. Panaces Heraclium, vel potiùs Spondylium alterum inſcribit, ac deſcriptioni Panacis Heraclei Dioſcoridis reſpondere ait, excepto ſolo floris colore in Belgij hortis ſubinde reperti, quem Heraclium Panaces vocant. Spondylio autem hoc adeò ſimile eſſe affirmat, ut majus, vel alterum genus eſſe appareat. Oſtendi hoc, uti dictum, pro Panace Heraclio, tametſi flos non luteus, verùm candidus ſit: Lobelium tamen ſe floribus luteis iſtud vidiſſe ſcribere: Matthiolum & tale aliquod picturâ exhibere, quod in Apennini jugis, in Argentario promontorio &c. Sibi non conſtare Panaces depictum legitimum, ideò maluiſſe Spondylium alterum aut majus appellare.

Geſneri in app. hort. Panaces Herculei planta, ſibi à Calceolario miſſa, fortè fuit Spondylium majus, de quo fortaſſe quoque ſcribit de hort. vocans Panaces Heraclium, viſum aliquando ab ipſo in hortis Italiæ, aliqua cum Sphondylio, dicto Branca urſina, ſimilitudine, majus. Videndum tamen an Spondylio affinem intelligat Geſnerus, de quo poſtea dicturi ſumus.

Traditur à Cæſalpino pro Panace Herculeo, vulgò ab Italis Panacea vocato, Ferula in Alpibus. Is autem aſſerit Panacis Herculei Dioſcoridis deſcriptionem, præter floris colorem candidum, & caulis altitudinem in cæteris conditionibus huic convenire, ſed magis adhuc Panaci alteri ex Sicilia tranſlato, nempe Panaci Siculo ſemine hirſuto, de quo ſuo loco.

Lugd. duas icones ponit, quas ejuſdem plantæ exiſtimant Cam. & frater C. Bauhinus, mihi tamen adhuc non certò conſtat, an Panaces Heraclium Matthioli, quod Lugd, p. 736. pingit, idem ſit cum Panace Heraclio Lobelij, & Sphondylio altero Dodonæi; cujus iconem dedit Lugd. p. 740.

Panax 3. ſive Sphondylij folio (inquit C. Bauh. phyt.) quod Panaces Heracleum Matthioli & Lobelij, floribus eſt albis: luteis Dioſcoridis, quales ſe vidiſſe teſtatur Lobelius. Apud Matth. ait. Panax r… Panaces Heraclium, Matth. Geſn. h. & ap. & Cordi in Dioſc. Hujus plantæ denſata lachryma ſeu liquor Opopanax dicitur. Geſnerus autem an hanc plantam intellexerit, conſideratione dignum: fieri poteſt, ut eo modo quo dictum, contineatur ſub Panace. Cordum hanc plantam vocaſſe Panacem Herculeum non facilè crediderim: ex Spondylio collig… Opopanacẽ non video quomodo monſtrari poſſit. Panaces tandem Herculeum Matthioli Lugd. p. 739. & Panax Heraclium Lobelij p. 740. duas diſtinctas eſſe plantas in Animad. non agnoſcit, ſed Lobelij figuram

figuram meliorem tradit, qualemque Lobelius describit, talem in viridariis Italiæ se legisse testatur. Eid.B.pin,Panax.3.sphondylij.folio sive Heracleum: Panaces Heracleum,Matth.Ang.Gesn.h. Lac. Cast. Lugd. Panax Heracleum,Lob.Dod. Ger. Panax herculeum, Cæs. Primum, Tab. Sphondylium alterum, Dod.8. Nobis tamen uti dictum,haud est apertum, an Matthioli Panaces idem sit, cum Lobeliano.

Tabern.dicitur tam in Icon.quàm in Hist. Panax Heracleum, aut Herculeum 1. Panax kraut oder wurtzel. Item in Icon.Sphondylium 2. Beerenclaw: In Hist. Sphondilium 1.speciosius, pulchrius & majus. Icon Sphondylij primi fortè facta est ad imitationem Panacis Heraclei Lobelij:miror autem eandem herbam duabus imaginibus diversis locis exprimi: descriptioni Panacis Herculei non respondet:mutatio in numero & transpositio est fortè ex errore Typographico.

Gerard.appellat Panax Heracleum Hercules Alheale. Schvvenck.Panax Heracleum,Brancam ursinam alpinam,grosse Beerenklaw.

Hoc Sphondylium non est ita vulgare, ut prius: provenit in pratis humidis [in montibus herbidis locis fruticat,Schvv.] clivosis;meretur autem plantationem in hortis, ubi pulchrè evadit, in tertium usque annum durans, semenque proferens maturum.

SPHONDYLIVM CRISPVM.

SPHONDYLII Brancæ ursinæ dicti magnitudinem nō excedit, verùm folia paulò minora sunt, nec ita aspera, crispa, visu amœna: in cæteris, ut caule, flore & semine, itémque radice Spondylio respondet.

Nec ita frequens occurrit, Spondylium 3. sive crispum Tabernæmontani, qui id mediocriter abundare tradit, ad Saræ fluvij ductum, inter Saralben & Sarbrucken in pratis.

An C.Bauh. pin. Sphondylium 2.hirsutum foliis angustioribus: hoc in prod.pro primo sic descripsit: A vulgari foliis solùm differt: nā cum vulgare folijs sit amplis, plerumque ex quinque partibus latis subrotundis compositis hoc folium habet, in lacinias oblongas,angustas,acuminatas, hasque in alias, inordinatè tamen divisas, & per marginem crenatas, Hoc in pratis alpinis Rhæticis observavi: dein ex Lusatia à D.Franco accepi.

SPHONDYLIVM ALPINVM parvum, C.Bauhini.

EX radice caulis assurgit pedalis, qui in summo in alterum ramulum triūcialem, dividitur: quem folia cingunt pallidè virētia, longis pediculis donata, quæ in partes tres, vel etiam quinque alias subrotundas, alias acutas, per marginem crenatas & hirsutas dividuntur, vmbella flosculis candidis, latis tamen, summo cauli insidet, quibus semen plenum, latum ac tenue, succedit. Tota planta levissimis pilis pubescit. Ex Austriæ alpibus, D. Burserus misit auctori C.Bauhino, qui secundum facit in Prod. & tertium in pin.

SPHONDYLIVM ALPINVM glabrum, Ejusdem.

RADICE est crassâ, eáque albâ, caule bicubitali, geniculato: folijs ficulneis, glabris, quæ absque



pediculo, palmum longa, duas lata sunt, communiter tripartitis, sed non vsq; ad pediculum divisis, per marginem crenatis: quorum inferiora pediculis palmaribus, hispidis & subasperis donantur: caulis summo, umbella flosculorum candidorum, sed quam in reliquis speciebus minorum, insidet: semen succedit subrotundum, planum, cujus summitati apex infigitur. Hoc solùm in monte VVasserfall & quidem ab anno 1595. usque ad præsentem annum 1618. Iulio mense & florentem & semine prægnantem, observavi inquit C. Bauh. qui in Prod. pro tertio Sphondylio describit, & quartum in pin.facit, & in phyt.sub 2.proponit.

TATARIA HVNGARICA Edulis; Panacis Heraclei folio, semine Libanotidis cachryoferæ.

NON vulgaris est planta, quę radicem habet crassissimam & longissimam: nam brachialis crassitudinis, & cubitalis longitudinis, aut etiam ampliores aliquot accipere meminit Clusius, hujus historiæ author, ab Ill.Dn. Balthasare de Batthyā, qui in ejus gratiā ex Vngaria trans-Danubiana adferri jusserat, ut in suum hortum Viennæ transferret. Illis autem folia emerserunt Rapi foliis non valdè dissimilia incisuris & laciniis, breviora tamen, & veriùs ad Panacis foliorum formam accedentia, rudi atque asperâ lanugine prædita, ex viridi pallescentia, alia deinde paullò minoribus incisuris divisa, nec minùs aspera, inter quæ assurgebat caulis cubitalis aut amplioris longitudinis, pollicaris verò crassitudinis, striatus, concavus, & nodosus, perinde asper ac folia: quem lato pediculo amplectebantur minora folia & multifida, asperâ etiam lanugine obsita: summus caulis in umbellam desinebat, Panacis Heraclei umbellis similem, in quibus flores & formâ pares & colore, quibus evanidis, succedebant rara (nam singuli flores non sunt fœcundi) semina, valdè crassa, nec valdè absimilia semini illi magno & striato Libanotidis cachryferæ. Biennio quidem eas radices aluit Clusius, ante quàm una illarum & caulem & semen proferret: deinde corruptæ sunt, támque fœtidum odorem exhalarunt, ut horto fuerint eijciendæ. *Descr.* *Folia.* *Caulis.* *Flores.* *Semina.*

C.Bauh.pin.Panax 4. sive Panaci Heracleo similis Vngarica.

Hujus porrò radice Vngari Agriæ vicini, atque etiam ulterioris Daciæ contermini, in annonæ caritate & inopiâ, vescuntur alterius panis injuriâ, ut Clusio asserebant non modo Heros ille Illustris, sed etiam alij nobiles viri, qui in ea provincia vixerant. Quæ adeò res effecit, ut dubius esset, an eadem esset, cum Baltacran in Tartaria nascente, de qua mox agendum. *Vsus.* *Baltacran.*

Maximo est in usu apud Tartaros hæc planta: nam absque eā, per magnas illas solitudines, in qui-

bus nihil edule reperitur, iter facere non possent: itaque eâ natâ suas peregrinationes instituere solent.

Tataria. A Tartaris fortè hujus radicis usum edocti sunt Vngari, proptereàque Tataria nomen illi dederunt: Tatren enim, ut & Germani, vulgò appellant, qui nobis Tartari dicuntur.

Chara radix. An verò huic similis, radix Chara, quâ lacti adinistâ, Cæsaris milites inopiam levasse legitur, indagandum proponit Clusius.

LIBANOTIS THEOPHRASTI quorundam, siue Seseli Æthiopicum Matthiolo, Cervaria alba.

Cap. LXVIII.

Descr. GUAR.



RADICEM nigræ Cervariæ habet crassam, valdè longam, comatam, verùm albam: caulē nodosū duorum aut trium cubitorum: folia singularia quintuplo & decuplo majora, quàm Cervariæ nigræ, subrotunda, serrata, multò tenuè quàm in jam nominatæ Cervariæ, glabra, inferiùs penè glauca, superiùs viridantia. totum autem folium longo pediculo hærens, in alas subdividitur oppositas, quæ rursum in folia ex adverso sita subdividuntur. umbellæ latæ. flores albi. semen gemellum, octo angulis donatum, cum quadam acrimonia & amaritudine.

Seseli Æthiopicum Matthioli Clusio. Clusius sic describit. Seseli Æthiopicum Matthiolo nuncupatum, uberrimè nascitur per omnes Vngariæ, Austriæ & Stiriæ silvas, ubi illius folia in tantam amplitudinem interdum evadunt, ut palmum æquare possint: habent verò magna ex parte singulæ foliorum alæ quina duntaxat folia, uno extremam alam occupante, per ambitum serrata, supernè atro-virentia, infernè subcineracei quodammodo coloris: caulis bicubitalis est, aut amplior, geniculis interceptus, & supernâ parte in aliquos ramulos divisus, sustinentes exalbescentium flosculorum umbellas, qui in oblongiusculum & angulosum semen transeunt. Cuminum aut Sileris montani semen odore & sapore referens: radix pollicaris aut amplioris est crassitudinis, crassioribus aliquot fibris prædita, & crasso cortice, sapore initio dulci, deinde amaricante, supremo capite hirsuta (veterum foliorum, quæ marcida evanuerunt, fibris eam hirsutiem facientibus) perennis.

(Margin notes: *Folia.* *Caulis.* *Flosculi.*)

An Seselis genus 1 germ. Tragoi An est Trago Seselis genus, quod in silvis Germaniæ provenit, caulémque fundit procerum, eúmque non aliter, atque anethum in fastigio umbellas ferentem in quibus semen â maturitate videre est oblongum, & angulosum, gustanti acre veluti Gingiber. Radix hujus prælonga est, sicut Pimpinellæ magnæ, odoris gratissimi, gustûs verò acris: Seseli hoc secundum, quod oblongo prægnat semine, Dioscor. σέσελι μασσαλιωτικὸν, h. e. Seseli Massiliense, & σταγνον dicitur; Hippocrati Seli, & Sili appellatum. Hoc in Gallia Saxifragia major ab herbariis existimatur, teste Ruellio l.3. c. 42. Germani Sesel/ auch Langen wald Kümmel/ h. e. Cyminum silvestre oblongum vocarunt, inquit Tragus, cujus verba ut verum fateamur, de qua stirpe accipienda sint, aut possint, ignoramus! suspicamur eum de non bene nota planta dicta hæc tradidisse: nec existimamus appellatam esse Saxifragiam majorem.

Fuchs. A Fuchs. Ic. inscribitur Seseli Æthiopicum, weiß wurtz: In hist. Dauci alterum genus, ubi icon sine descriptione, præter quam ex Dioscoride proponit, quæ nullo modo convenit: nulla folia Apij, huic Dauco secundo Fuchsij.

Matth. Matth. in suis comm. etiam cum mag. fig. itémque hist. germ. & epit. cum addit. Camerarij sub titulo Seseleos Æthiopici ponit nudam figuram suo more, quasi nunquam viderit plantam, quam tractandam suscepit.

Lon. l.5. c.305. vocat weiß Hirtzwurtz/ Elaphoboscum Dioscoridis, Pabulum cervi, Ocellum cervi, Gratiam DEI & Copariam. Idem cap. præcedenti hujus aliam habet iconem sub inscriptione Seselios secundi, sive Seseleos Æthiopici, ita ut duas imagines unius plantæ diversis capitibus exhibeat.

Dod. gall. facit tertiam speciem Libanotidis, nominatque Libanotidem Theophrasti, quod sc. is hanc descripserit, eiúsque semen Canchryn aut Cachryn appellaverit. Lat. in fol. Seseleos Æthiopici herbæ titulum ei fecit, cognominátque Seselios hoc genus, Seseli herbaceum, quo nomine etiam describit, ac dicit: Depinxêre istud pro legitimo Æthiopico [Seseli sc.] Fuch. Trag. & quandoq; Matthiolus: at verum ac legitimum Æthiopicum, fruticans solummodo est. Herbaceum ad Theophrasti Libanotidem citiùs referendum, quod folia ait habere σελίνῳ ἑλείῳ, i. e. palustri Apio majora, caulem ad magnitudinem cubiti: fructum candidum, τραχὺν sive asperum, & oblongum, quale herbacei Seselios semen. Dod. gall. scripsit radicem albam: verùm ibi nulla descriptio, præterquam Dioscoridis, sed sola icon. Vbi Tragus hanc depinxerit nomine Seseleos Æthiopici me latet.

Lob. adv. p. 313. non multum videtur abesse à Theophrasti Libanotide, quam Commentatorem, si vidit tamen haud rectè descripsisse ait, verùm suo pictori præcepisse, ut pro Æthiopico Seseli sculperet, qui perperam æmulatus sit iconem ex commentariis Dodonæi, cujus mentionem nuspiam cur non fecerit, facilè subodorari. Lobelius autem hîc ait Theophrasti Seseli herbam memoratam, sibi nunquam visam. Idem p. 281. de Seseli Æthiopico vero ad finem dicit adversus Matthiolum, quòd si verum Seseli Æthiopicū, ut falsum hoc in Dodonæo pictū, vivum in agro vidisset Commentator, lubens & volens suffecisset in locum hujus plantæ, cui videtur postposuisse: est enim hæc non frutex sed herba, quam recentiores Libanotidem Theophrasti prodiderunt, viribus & figurâ aliena à Seseli Æthiopico, quod fruticem, adeóque magnum, Dioscoridis correctior codex esse statuit. In obs. p.402. in Icon. p.704. Libanotis Theophrasti. Gesn.h. Libanotis ferulacea alba Dodonæo. Tab.ic. & hist. Libanotis Theophrasti alba major 1. Groß weiß. hirtzwurtz. Item: Libanotis Theophrasti alba 2. Vna sufficiebat figura. Lugd.p.748 Seseli Æthiopicū Matthioli. Item p. 765. Libanotis 3. Dodonæi. Et: Dauci alterum genus Fuchsij. Frustra tres figuras unius plantæ habet Lugdunensis: C.Bauh. una Dodonæi satis erat. Cam.h. Seseli Æthiopicum Fuchsij. Bauh.phyt. & apud Matth. Libanotis 3. sive latifolia altera, Seseli 1. Trago. Hujus verò haberi & alteram

(Right margin notes: *Tragus.* *Lon.* *Dod.* *Lob.* *Lugd. figuræ.*)

speciem

ſpeciem teſtatur frater in Baldo, latioribus foliis, nigrioribus, magisque inciſis.

Thurniſius de hac fortè intelligendus lib. 1. cap. 29. cùm ait: Sardiniſch aut Rott hirſch wurtz: Cauſimon & Timoleon: Cervaria: Iudaicè Zibi Zanab: Græcè ἐλαφεῖς. Quidam exiſtimant harum herbarum unam ἐλαφόβοσκον Dioſcoridis lib. 3. cap. 8. Plinij lib. 22. cap. 22. alteram Pabulum Cervi, & Gratiam Dei, & walds Salbey: propter formam capillorum poſſet eſſe Zibi Zanab, quamvis forma & loci ſitus non ita manifeſtè, ut virtutes, id demonſtrent. Non dubito herbam eſſe, de qua Plinius lib. 8. cap. 32. dicit Græcorum fœminas ſe purgare ante partum. Vandali vocant Jehlehnowij, poſſet vocari Hertzwurtz. In Syria vocatur Maſz. ex hac herba fit Maſzlack Turcis uſitatum &c. Oleoſitas ejus vocatur Behalah aut θυμοζύντικον. Deſcriptio Turniſij videtur demonſtrare plantam de qua hoc capite tractamus. Figura autem nihil tale oſtendit. Quis quæſo ex ejus figuris dignoſcet plantas? Quale diſcrimen inter ejus Elaphurin & Tordilion, ſive καρδήλιον ac alias ſimiles. Planta de qua Plinius loco citato, dicitur ei Seſeli.

Libanotim Theophraſti Dodonæi, ſive Seſeli Æthiopicum Matthioli inveni Burmij in Rhetia, Iulio menſe florens, inter ſaxa. Baſileæ in monte Moutez ſemine maturo Auguſto. Lugduni, Genevæ & Mötbelgardi in hortis. In monte Baldo obſervavit Bechius & Pona. Cervaria alba, referente Cluſio, floret Iunio, interdum etiam ſeriùs, ſemen Auguſto maturat.

LIBANOTIDI THEOPHRAſti quorundam valdè ſimilis, Coſtus amara dicta, ſemine criſpo.

Cap. LXIX.

Accepimus olim à Domino Agerio Medico Argentinenſi clariſſimo, & ſtirpium indagatore diligentiſſimo, ſtirpem collectam in Italiæ monte Sumano, cum inſcriptione Coſti amari. Erat hæc ſanè valde ſimilis Libanotidi Theophraſti quorundam, à nobis jamjam traditæ, quoad folia, in quibus, hoc diſcrimen obſervo, quòd minùs & rariùs ſerrata, & quædam vix ſerrata, nobis etiam videntur tactu craſſiora: folia per caulem, quæ ſerratura omni penè deſtituta, habent pediculum caulem amplexantem, qualem etiam jam dicta: umbella ampla: ſemina oblonga criſpa, nonnihil amaricantia, cum acrimonia.



Lobel. in Obſ. p. 704. tradit Libanotidem Theophraſti majorem, cujus deſcriptionem, ſequēti capite adſcribemus, quæ non reſpondet iconi ſuæ. Ideo perpendendum an eâ deſcriptione hanc intellexerit, de quâ hîc agimus: dubium nobis movet, quòd dicat folia ampliora, verùm cultura fortè in cauſa.

Libanotis Theophraſti maior.

LIBANOTIS THEOPHRASTI quorundam, folio minùs rotundo.



Anno 1595. Heildelbergæ in horto D. Sprengeri inſignis pharmacopœi & Botanici, collegi folio ampliſſimo, cubitali, tripartito, & tripartitis denuò brachiis, in terna quoque plerumque foliola deſinentibus, ſublonga, minùs rotunda, quàm in præcedenti, ſerrata, poſtremum etiam interdum trifidum: infernâ parte magis candicant. *Deſcr. Folia.*

Deſcripſit Lobelius herbam, quam in Obſ. p. 402. in Icon. verò Plant. p. 704. titulo Libanotidis Theophraſti majoris imagine ſculptam dedit, quæ plantæ huic noſtræ optimè reſpondet. Deſcriptio autem ejus, nec cum noſtra, nec cum ejus icone convenit. Ea talis eſt. Varietatem folijs magis carnoſis, rotundioribus amplioribúſque nitentib. ſemine criſtato, Lutetia miſſam alunt vireta Belgica: cætera ſimilia & reipſa una. *Deſcr. Lob qualis.*

A C.Bauh. phyt. appellatur Libanotis altera latifolia major. *Lib. latifol maior.*

LIBANOTIS ALTERA QVOrundam, alijs dicta Cervaria nigra.

Cap. LXX.

Guar.



Radices plures digitales, capite Mei inſtar capillato, in unam coëunt, quæ ſenſim attenuata pedes duos aut tres horſum illorſumq; vagatur, altiùs humo depacta, foris nigricans, intus alba, lentâ mucaginem, vulnerata manans, ſapore reſinaceo, aromatico, grato, ad Paſtinacæ Germanicæ accedens ſaporem: ſubſtantia teneriuſcula: folia cubitalia quæ tum à radice, tū caule oriūtur lōgis, appēſa pediculis, aliquatenus Petroſelini Macedonici diviſurâ & effigie, rigidiora, glabra, glauci ferè coloris, crenata, ſapore remiſſiore, quàm radix: caules autem ferulacei, ſtriati, duos, tres, quatuorve cubitos alti & in alas diviſi, umbellas ſuſtinent ampliſſimas, floſculorum albicantium, foliolis quinis conſtantium, priuſquam de- *Deſcr. Radices.* *Mucago* *Folia.* *Caules.* *Floſculi.*

Semen. hiscant purpurascunt: semen latum ad Pastinacæ latifoliæ semen nonnihil accedens.

An Daucus secundus Trago? An Trago lib. 1. cap. 148. Dauci secundum genus, cui in hist. germ. (ubi die ander Berwurtzel vocat) radicem assignat foris nigram, supernè hispidam, ferventem, acrem & odoratam, folia autem instar Petroselini vulgaris dissecta, sed majora. Audivit, ut refert, qui hanc nominarent Hertzwurtz: ipsi tamen videtur Peucedani species, aut Seseli Creticum. Idem paulo post, sibi non constans, inter Daucos, vel inter Tordyla referri posse putat.

Seseli 3. germ. An eidē l. 2. c. 120. Seseli 3. sive Seselis genus alterum in Germaniæ silvis proveniens, lato instar Cimicum, aut Pastinacæ semine, πλατυκύμινον, latum *Cyminum latum. Cym. Peloponesiacū. Cym. silv. latum.* Cyminum ipsi dictum, Dioscoridi verò Peloponesiacum nuncupatum, quod Germanos Breitenwald Kümel/ h.e. Cyminum silvestre latū nominare posse ait, ac sic describit: Alterum [Seselis genus in silvis Germaniæ proveniens] caule & folijs evadit altius & crassius, ita quidem ut non rarò caules proferat bicubitales, digitúmque crassos, uti Cicuta, folijs paucis, iisque vulgare Petroselinum referentibus, sed majoribus, gustúque acrioribus, denique & nigricantioribus vestitos. Vmbellas hij ferunt, exiguis candidisque flosculis emicantes, qui in semen abeunt latissimum, perque omnia Pastinacæ simillimum, sed non ita scabrum, verùm acrius eadem. Radicem habet hoc Seseli admodum longam & teretem instar Fœniculi, hiemis patientissimum. Nascitur in altissimis silvis humo arenosâ. Hæc *Trag. taxatur.* Tragus, qui nec Seselis sui tertij, nec Dauci secundi figuram exprimit. Quò denique hoc ejus Seseli sit referendum, adhuc asserere non audemus, ideóque ejus descriptionem datâ operâ hîc adscripsimus.

Seseli Peloponesiacū Fuchs. notatur. Dauci 3. genus Radix cervina nigra. Fuchs. ic. vocat Seseli Peloponesiacum, Schwartz Hirtzwurtz: In hist. (ubi iconem sine descriptione propria pponit: ea enim, quā habet delineationem, est Dauci tertij Dioscoridis) Dauci tertium genus, quod ait in altis montibus provenire, quod nos non observavimus. Cornarius appellat Radicem cervinam nigram, eamque quosdam Libanotidem secundam fertilem esse putare narrat. An Cordo *Ambrosia.* in Diosc. Ambrosia, quam falsò quosdam Hirschwurtz putare scribit?

Matth. taxatur. Matthiolus suo more hujus iconem proponit absque descriptione, quæ convenit cum planta, quam hoc capite proponimus. Inscribit autem *Daucus 2.* eam in comm. cum mag. fig. lat. & ital. Daucum secundum. in epit. etiam cum addit. Camerarij Daucum alterum, δαῦκον ἕτερον. Hic ejus Daucus, quem Coriandri folijs provenire tradit, & semine Cumino simili, in hist. germ. chalcographorum negligentiâ, dum Pragâ, grassante pestilentiâ abesset, secundum Peucedani genus, sive Cervariam repræsentavit. An eidem Elaphoboscum in Italia inventum, plurimum tamen à legitimo dissidens?

Libanotis altera Dod. gall. Dod. gall. iconem Fuchsij proponit, cui Libanotidis alterius titulum apposuit, semineq; lato, Angelicæ ferè simili tradit. Miramur autem eum hanc stirpem in fol. lat. omisisse, quasi ei non fuerit nota.

Synō. Gesn. Gesn. h. dicitur Libanotis ferulacea nigra Dodonæi. Item: Cervaria radix nigra, & Oreoselinum nigrum. Ego Gesnerum apud Cordum in Diosc. l. 3. c. 86. pro Seseli Æthiopico, Peleponesiacum voluisse dicere existimo. Libanotidem, inquit, secundam quidam putant Schwartz Hirtzwurtz quam *Seseli Æthiopicum malè.* alij Seseli Æthiopicum faciunt. Idem in epist. ad Zvving. Seseli Peloponesiacum jam priùs in horto habebam, abundat in saxis & collibus, circa Badam Helvetiorum, ego Oreoselini potiùs, quàm σεσέλεως genus esse puto.

Lonic. notatur. Lonicerus hujus imaginem pictam dedit sub titulo Schwartz Hirschwurtz quam Elaphoboscum Dioscoridis statuit, ac Pabulum cervi, Ocellum cervi, Gratiam Dei & Copariam latinè cognominat, diversa, meo judicio, confundens nomina.

An Ang. ep. 5. hanc intelligit, per Rosmarini species à Theophrasto traditas, quas Dioscoridis esse negat. Theophrasti enim ait esse folio Apij palustris, quæ reperiantur in monte supra Conum, qui dicitur Generosus, ubi herbarij vocant Levistico salvatico, qui omnes habet notas.

An Lob. Adv. p. 321. Icon. p. 720. est Daucus secundus Selinoides? de hoc ait. Veneti pharmacopœi quam Mattheolus Daucum alterum facit, Saxifragam dicunt, illique vires consimiles frequenti experimento asserunt: nihil tamen obstat, quin sit Daucus alter Dioscoridis. Foliis namque Coriandri, aut Petroselini Macedonici veri, donatur. Semen illi in umbellis oblongum, angulosum, Fœniculi modo. Radix aroma olet, suavis gustanti, supernéque comata, Mei modo. Idem jam dicta repetit p. 323. An in Obs. p. 414. Daucus Selinoides secundus Advers. p. 321. Et p. 323. Rosmarinum, sive Libanotis prima Theophrasti. folio Apij palustris: Ital. Valdè bona vulgo & Saxifragia Venetorum? Item Dauci secundi Selinoidis varietas, persimilis, sed minor, exilior, in silvis Nervio proximis? Lobelium intelligere eandem nobiscum plantam, asserere non ausimus: descriptio seminis non quadrat. Icon quam proponit, à Clusio pro alia planta exhibetur, nempe pro Seseli Pannonico secundo. Miror Lobelium non meminisse Libanotidis alterius Dodonæi, sive Cervariæ nigræ, nisi intelligat eam, per Daucum secundum Selinoidem.

Pona, ut paulò post dicemus, existimat Libanotidem minorem Lobelij, eandem esse, cum Dauci tertia specie Fuchsij, quæ opinio nobis non arridet.

An Cæsalpino Levisticum alterum omninò in incultis nascens locis, squalidis, montuosis, cui folia ab radice strata in terram, dura, & lenta, breviora alter, & ut plurimum subrubra, odoratáque: cauliculum fert levem, subrubentem, cubitalem, paucis ramis: umbellas subrubentes & semina nigra: radicem fert longam, pollicis crassitudine, non sine odore: hanc nigram Libanotidem appellare possumus, quamvis Theophrastus nigræ non meminit. Plinius hanc significasse videtur, cùm dixit, radicem habet Olusatri, nihil à Thure differentem.

Thurnisius de plant. l. 1. c. 30. vocat plantam nostrā Weiß teutsch Hirschwurtz fœminam, id quod ex descriptione ejus colligimus, licèt figura nullam talem demonstret stirpem. Quibusdam, inquit, Pinastellum appellatur & Meon, aliàs Cordylion aut Tordilion. Posset vocari Ayaleiha & græcè ἰὰ... Dioscorides hujus generis herbam vocat Tordylon, aut Cordylon: Paulus Ægineta Gordylon. Arabibus & Chaldæis Aithalibah: non malè diceretur χαρδ...α. Quidam voluerunt esse Harstrang/alij Ocellum cervi, alij Pedem porcinum. Vandalis est Mdlıwossela. Iudæis Atunsaal, existimatur à quibusdam rote Hirzwurtzell.

Lugd. p. 716. Daucus secundus Matthioli. Item p. 765. Libanotis secunda Dodonæi. Daucus tertia Fuchsij: eadem est planta, licèt utrobique describatur: quòd verò addit, esse Libanotidem minorem Lobelij, fallitur, cùm hanc plantam Lobelius Daucum secundum Selinoidem nominet.

Camer. h. nominat Seseli Peloponesiacū Fuchsij. Bauh. phyt. & pin. est Daucus (tertius apud Matth.) sive Montanus, Apij folio majore: Daucus 2. Trag. (cui & Seseli 2.) Matth. Lugd. Dauci 3. genus. Fuchs. Libanotidis alterum genus, Dod. gall. Lugd. Libanotis nigra Dodonæj, Gesn. h. Seseli peloponēse, Fuchs. ic. Gesn. h. & Cam. Elaphoboscum nigrum, Lon. Saxifragia Venetorum, Adv. Daucus

cus selinoides 2. Ad. Lob. Seseli pannonicum 2. Clus.pan.ic.2. montanum, Eid.hist.ic. Libanotis nigra, communiter Cervaria nigra, Thal. Libanotis Theoph. nigra, Tab. Ger. Variat 1. folijs pallidè virentibus & splendentibus. 2. folijs latioribus, fortè ob culturam, quam Pseudocostum Cortusus nominabat. 3. folijs minùs divisis, supinâ parte dilutiùs virentibus & aliquantulum splendentibus, pronâ subcinereis, quàm Cervariæ nigræ nomine, Lipsiâ D. Iungermanus misit. Hæc C.Bauhinus. Matthiolus censuram merebatur, qui non descripserit. Lobelij descriptio non convenit, cum Libanotide 2.Dodonæi, cuj semina potiùs Pastinacæ latifoliæ Germanicę, quàm Fœniculi, quod Matthioli patronus annotasse debebat.

Libanotidem secundam Dodonęi, sive Dauci tertium genus Fuchsij inveni Basileæ in monte prope Moutez, mense Octobri cum flore & semine: in monte propè Krenzach, & juxta Leurach florentem Augusto: Genevæ mense Martio incipientem protrudere folia in monte Salevæ. Montbelgardi à la Chau juxta vineta florentem Iunio, & in pratis propè Columbier Savoreux & inter Rupach & S.Germain, unde transtuli in hortum. Frater Bauh. attulit ex horto Patavino nomine Totæ bonæ & Saxifragiæ majoris. is annotavit Cortuso dici Pseudocostum.

LIBANOTIS THEOPHRASTI minor Lobelio.



Libanotis Theophrasti minor (ut vocatur à Lobel. Obs. p. 402. Icon. p. 705. sive Panacis species nonnullis, folijs exilioribus multò, Saxifragæ Venetæ proximis, gemino situ Panacis alterius ritu, sed oris tantillũ crenatis & laciniatis: caulis bicubitalis & procerior. Semen Anethi, candidum: flores in umbellis albi. Radix aromatica, grati & jucundi odoris.

Considerandum an Libanotis hæc Lobelij minor, sit eadem cum præcedenti, quæ Cervaria nigra dicitur, estque Libanotis altera Dodonæj, & Dauci tertia species Fuchsij. Ea quidem fuit opinio Ponæ in Baldo, sed nobis minimè probatur. Bauh. phyt. dicitur Libanotis 1. sive Apij folio. Eid. B. pin. Libanotis 4. minor apij folio: Daucus anguloso caule, Cord. hist. Libanotis alba minor, Thal. Libanotis panacea, Tab.

VALDEBONÆ NOMINE MISsa, Libanotidis secundæ quorundam, sive Cervariæ nigræ species

Tota hæc plãta accedit ad Cervariam nigram, verùm foliorum color viret magis, nec ita glaucus: in folijs etiam pauciores conjugationes, sed eadem multò majora, amara, & acria nonnihil, quam



amaritudinem non percipimus in Cervaria nigra: flos luteus ex umbellis minoribus, quàm in Libanotide jam nominata, qui masticatus odorem reddit aliquantulum vinosum & aromaticum.

Anno 1600. à nobis satum est semẽ, communicatum ab E.C. VVirtembergico reduce ex Italia, cui Vlisses Aldroandus Valdebonæ, sive Dauci secundi inscriptione offerebat. Sequenti primùm anno provenit, & tertio anno caulem produxit, aliquot cubitorum, florebat Iunio, & Iulio semina maturabat. *Daucus 2.*

D. Agerius siccam dedit nomine Veelguttæ Bononiensium & Valdebonæ nigræ, quæ prædictæ similis erat, quantum ex sicca colligere potui. Eam dicebat altitudinis Angelicæ, flore luteo collectam, in radicibus Apennini montis, seminibus ad Pastinacam Germanicam, sive latifoliam vel Anethum accedentem, duplicibus, fimbriâ albicante, sapore aromatico & acri. *Veelgutta Bonon.ens.* *Semina*

SESELI 2. CLUS I.



Hanc nostram plantam, ni fallimur, sic describit Clusius: Brachiali interdum nititur radice, præsertim si planta vetusta sit (recentiores & juniores pollicarem habent) in aliquot ramos inferiore parte donata, crasso, rugoso, nigróque cortice septa, gummoso primùm lentóque sapore prædita, deinde acri & salivam ciente: quæ summo capite in multa capita extuberat villosa, quemadmodum ferè omne ferulacei generis stirpes, unde exeunt magnæ & satis amplæ foliorum alæ, aliquot folijs per ambitum serratis & nonnihil incisis uni costæ inhærentibus, sed ex adverso nascentibus constantẽs, colore supinâ parte dilutiùs virente, & aliquantulum splendente, pronâ subcineraceo præditis: inter quæ sesquicubitalis nonnunquam emergit caulis, striatus, pollicaris interdum crassitudinis, geniculatus, in aliquot ramos divisus, quem ambiunt ad singulos nodos, sive genicula, minores foliorum alæ; summum caulem atque extremos ramos exornant umbellæ pallescentium flosculorum: quibus succedunt semina Sileris montani semini similia. Hanc Clusij descriptionem congruere speramus huic nostræ plantæ à nobis descriptæ, ceu etiam iconem, quam in Pannon. p. 692. Seseli secundum [addit in hist. montanum] Pannonicum inscribit, ac inter σεσέλεως genera posse referri existimat, plurimúmque habere similitudinis, cum *Descr. Clusii.* *Seseli 2. montanum Pannon. Clusio.*

Clusius c. Libanotide altera Fucsij (legendum puto Dodonæi) sive Dauco secundo Matthioli dicit, vocaríque à quibusdam rusticis Petere wintzel / tametsi & alia umbellifera stirps etiam hoc nomine & frequentiùs donetur. *An Daucus 2 Selinoides Lobelio?* Clusij porrò iconē Lobelius Obs. p. 414. & Ic. p. 720. Dauci secundi Selinoidis titulo exhibet. Verùm an de Seseli hoc montano secundo Pannonico Clusij intelligat dicere non possumus: descriptio seminis & alia non conveniunt.

Seselios Clusij descriptionem Bauhinus in pin. refert ad Daucum suum 7. sive montanum apij folio albicantem, quem sibi D. Iungermanum misisse, ait. Seseli peloponensis Ienensium nomine.

Locus & tempus. Invenitur ferè in omnibus Pannoniæ & Austriæ inferioris montibus, aspero Solo, ventísque perflato, Iulio & Augusto floret, & subinde semen profert. Simile aliquando legere meminit Clusius ad Allobrogicarum Alpium radices.

SESELI ÆTHIOPICI MATthioli genus aliud, Clusio.

SESELI Æthiopici Matthioli nuncupati (inquit Clus. in pannon. p. 694. & hist.) genus aliud *Locus.* est, satis vulgare, in Hungaria, Austria, & Stiria, quod nusquam tamen abundantiùs invenitur, quàm in Calenberg. *Descr.* Majores id habet foliorum alas, h.e. in plura folia, nempe bina & vicena plerumque, superioribus magnitudine longè cedentia divisas, quæ supernè splendentia minùs virent, & pronâ parte cineracei prorsus sunt coloris, omnia in ambitu non modo, ut Seseli Æthiopici Matthioli serrata, sed etiam laciniis dissecta: æqualem cum jam dicta habet caulem, nodis similiter interceptum, florum umbellas similes, semen par, radicem non dissimilem. *Radix cervi nigra.* Hoc Germani schwartz Hirtzwurtz/ h. e. nigram cervi radicem appellant.

SESELI ALPINVM SIVE MONtanum, primum Clusio, folio splendente, flosculis albis.

CAP. LXXI.

Descr. AMPLA habet folia, humi sparsa, & in multas alas divisa, Seseli Peloponensi [an Matthioli] ferè similia, supernè viridia & splendentia, infernâ parte minimè, Ferulæ odore, acri, nec admodum grato sapore: caulem deinde sesquicubitalem, aut ampliorem, crassum, striatum, intus fungosum, nodosum, & multos ramos in ambitu ex singulis geniculis, seu nodis ferentem per quem sparsa sunt folia superioribus respondentia, sed minora: extremi rami in magnas umbellas flosculorum quinque foliolis candidis constantium desinunt, odoris ferè sambucini: flori succedit semen gemellum, striatum, flavescens, aromatico & fervido gustu: radix crassa est, & foris nigra; quæ (ut in plerisque ferulaceis contingere solet) semine prolato perit, nec nisi altero aut tertio à satione anno flores producere solet.

Clusius, descriptionis autor, vocat in pannon. Seseli alpinum, sive motanum primum; in hist. Seseli montanum Pannonicum, ipsíque proximè accedere videtur ad Peloponense Dioscoridi descriptum, quod illi ordine tertium est. Bauh. phyt. Seseli sive montanum, Peloponensis folio nominat, quæritque an sit Ligusticum alterum Belg. Lobelij Obs. p. 457. Icon. p. 786.

Crescit in celsis Sneberg & aliarum Austriæ Alpium jugis, ubi lætiora sunt pascua: floret sub finem Iunij aut Iulio: semen verò Augusto, vel etiam seriùs maturescit.

SESELI, SIVE SILER montanum vulgare.

HVMANAM superat altitudinem Sileris montani caulis, caulem ramósque ceu vaginâ laxiore amplectuntur foliorum pediculi palmares, aut sesquipalmares: ipsa verò folia in alas oppositas dividuntur: segmenta extrema terna ferè sunt, Cytisi Tragi foliis similia, oblonga, latiuscula, mucrone leviter obtuso, umbellæ albæ, amplæ; semen magnum cum fimbria foliacea striatum, oblongum, sapore acri & subamaro, veluti corticis Aurantij, tandem ad Cymini saporem accedente. radix magnâ comâ infimum caulem ornat, rugosa, digitali crassitudine.

Icon, quæ proponitur à Trago pro Seseli, h.e. Silere montano 1. (ita enim cognominat) videtur esse Visnagæ: nos existimamus ei Sileris plantam incognitam fuisse, non enim describit.

Fuchsius apertè hallucinatus esse deprehenditur, eò quòd semen hoc, quod à Seplasiariis Sileris montani nomine venditur, Seselios Æthiopici, vel quod magis vero simile àb ipso creditur, Peloponesiaci Seseli semen esse dixerit. Hujus siquidem plantæ semen est, quæ nec Seseli Massiliensis, nec Æthiopici, nec denique Peloponesiaci Dioscoridis delineationi quadrat.

Noverunt, inquit Cornarius, officinæ Seseli, sed corrupto ex Sili nomine, Siler appellant, & montanum insuper dicunt, ut sit ab aquatico differentia. Germani, quibus nulla Seselis est distinctio, Sesel vocant.

Monachi in Mes. dist. 1. cens. 25. manifesto in errore versantur. Nec est enim planta hîc à nobis exhibita Seseli aliquod Dioscoridis, ut ipsi somniant. Seseli, ajunt, sive Seseleos, sive Siseleos, vulgo Siler montanum, licèt non bene in omnibus convenire videatur, cum descriptione illius Dioscoridis de Seseli, tamen non est Cyminum silvestre, ut aliqui putant. Sunt nonnulli, qui exponunt Cyminum Carmenum esse Seseleos, quo utimur, quod quidem nobis non placet. Attamen non est magnum inconveniens, si pro Seseli, si fortè non sit ipsum Seseli, & pro Cymino sivestri, potiùs tamen pro Seseli ponendum. Musa in suo simplicium examine dicit quòd hoc Siler montanū convenit cū duabus Dio-

scoridis

ſcoridis deſcriptionibus de Seſeli, videlicet Maſſilienſis & Æthiopici. Et poteſt ſtare quod Seſeli Maſſilienſe Dioſcoridis, ſit Siler montanum vſuale. Erronea hæc eſt Monachorum opinio, etiam ſcribente Matthiolo, qui dicit in quamplurimis pharmacopolijs ſemen quoddam, Seſeli vicem explens vendi quod nulli prorſus Seſeli à Dioſcoride deſcripto reſpondeat: quippe quòd amaritudine tantùm ſit præditum & olfactui cimicum fœtorem repræſentet. Lapſum Matthiolum in Liguſtico ait in Theone Guilaudinus, vt pro quo ineptè equidem, Siler montanum Herbariorũ pinxerit, plantam ſolo ſeminis odore, qui cimicum eſt, execrandam. Liguſticum autem, Matthioli in Allobrogum montibus frequens naſci, ac ab incolis, *Ser montan* dici, ſuo quoque aſcripſit Matthiolo Dalechampius. Quare rem diligentiùs examinent periti. De Matthioli Liguſtico ſuprà egimus.

Dod. Dod gall. ſub Liguſtici veri titulo etiam Liguſticum Matthioli & Lobelij pictum dedit nominatíque græcè dixit, λιγυστικὸν, & Galeno, λιβυστικὸν: lat. Liguſticum, ac alijs etiam Panaces Dioſcoridis, quo nomine cognitum ait adhuc Genuę in officinis: vocarí que à Plinio Cunilam bubulam. Lat. in fol. inſcribit noſtram hanc plantam, de qua nobis ſermo eſt, Siler montanum, tradítque in Liguria haud procul Genua in aſperis montis ſponte naſci, tum & alibi vulgò: nominare Gallos & Flandros nomine corrupto, *Sermontaine*, officinas nonnullas Seſeleos. Non eſſe tamen Seſeli, nec Seſelios ſpeciem, ſed Liguſticum, quod Græcis, λιγύστια à λιγύρια, ſiue Liguria nomen acceperit. Reſpondere Liguſtici, quæ apud Dioſcoridem, deſcriptioni: conuenire quoque natales, nam in Liguria plurimum naſci. *Is autem*, in Hiſt. gall. nihil habet de Liguſtico, pręter Dioſcoridis & Matthioli verba & Iconem, quam in lat. mutauit. Sileris montani ſemen non reſpondet Dioſcorideo Liguſtico. Nos, vti dictum, latet an Matthiolus per ſuum Liguſticum intellexerit, Siler montanum. Camer. apud Matth. nouam dat Iconem, nomine Liguſtici veri, quæ placet pro Silere montano, ſemina tamen particulatim addita videntur nobis minùs conuenire.

Sed & Lugd. p. 744. Liguſticum ex Matthiolo pingit, Silerque montanum Officinarum eſſe ait. Hoc verò multos [ex horum numero eſt Georg. Pictor] in expl. herb. Æmilii: eſſe Seſeli Maſſilienſe exiſtimare, ſibi tamen cum Dodonæo magis placere pro Liguſtico.

Genuinis plantis Seſeleos cognitioni priſcæ reſtitutis, in promptu eſt noſſe, aliud ab iſtis eſſe Siler montanum officinarum [ita vocat in Adu. Lobelius p. 328. in Obſ. p. 42. vbi dicit vocari à Matthiolo Seſeli Maſſilienſe, quod falſum: ibidémque hoc in Belgij hortis latiore ſemine variare tradit: in Icon. p. 737.] quod retinuerunt bono quidem conſilio, vt Lobel. ait, qui Neotericis anſam errandi dederunt, atque ſanciendi nihil aliud eſſe, quàm Dioſcoridis Maſſilienſe Seſeli. Eſt quippe planta multò majoris acredinis & efficacitatis, quàm vllum Seſeli, eoque menſtruis ciendis valdè quàm commendatum: folia adhæc habet, non modò Fœniculo, vt Maſſilienſe Seſeli, majora, ſed vel Peucedano latiora, ac paulò minùs Liguſticum vel Coronarium Roſmarinum æquantia, mollia: ſemen etiam ſaccharo conditum guſtu acrius eſt quàm Æthiopicum: tantò magis quàm Maſſilienſe, cui acrimoniâ præfert Dioſcorides Æthiopicum.

Cum nullo quidem Seſelis apud Dioſcoridem genere, Seſeli vulgò Siler montanum appellatum conuenire, etiam Geſn. teſtatur, ac propterea vel ipſum Petroſelinum Veterum, vel optimum ejus ἀντιβαλλόμενον eſſe dicit: Idem antè, Liguſticum, ſeu Libyſticum verum ſiue veterum Coldenbergij & Æmilij vocat Siler montanum vulgò dictum pleríſque pharmacopolis, quod quidem ſi Sil, vel Seſeli aliquod non ſit, Petroſelinum eſſe ſuſpicatur: vtpote acrimoniâ & amaritudine inſigne. Idem de Lunarijs ſui oblitus Seſeli quoddam genus conſtituit, cujus ſemen Pharmacopolæ Germani Sileris montani nomine vendunt paſtoreſque Suitenſes Tauram, *Stinckkraut*, appellant.

Lonic. vocat Siler montanum, Seſeli Maſſilienſe, *Welſch ſteinbrech*, [Saxifragiam Italicam dixeris] & Saxifragiam majorem. *Sed* ignorat ille quid ſcribat, dicátve: figura etiam non eſt Sileris montani.

Ser montanum Italis vulgò appellatum ſemen, cum quadam grauitate odoratum, inſtar Cumini vulgaris, vnde quibuſdam Platocyminum, i. latum Cyminum vocatur, Diſcorides Seſeli Peloponenſe appellat, cujus Plinius quidem non meminit, ſed notas, quæ huic conueniunt, Maſſilienſi tribuit, inquit Cæſalpinus; latum enim inquit granum eſt fuluum.

Quod Cluſ. in Pannon. & Hiſt. Siler montanum vocat, Caſtor verò Seſeli Italicum: Hoc fortè Tab. in Icon. Liguſticum verum Dioſcoridis inſcribit; in Hiſt. Liguſticum verum 1. *Welſcher liebſtochel.*

Gerard. ponit Iconem à Tab. ex Matthiolo propoſitam, quam Leuiſticum vulgare, *Lommon louage*, Liguſticum, & Siler montanum cognominat: germ. *liebſtockel*, gall. *Liuoſche*; ſed nullibi legi Siler montanum ita germ. & Gall. denominari: videtur duas plantas confundere. Vocatur propriè germ. *Siler montan*, & *Sermontan*: It. & Hiſp. *Silermontano*: Gall *Sermontaine.*

Bauh phyt. & apud Matth. vocant Siler montanum, Liguſticum Matthioli. *Nos contra*, nõ audemus aſſerere. Liguſticum Matthioli idem eſſe cum Silere montano, quamvis Icon accedere videatur: quia Matthiolus, vti dictum, ait Seſeli hoc officinarum cimicum fœtorem repræſentare: Liguſti verò ſemen incolas Liguriæ paſſim in ciborum condimentis adhibere. Præterea Lobel ſeparat: vellemus patrocinatores Matth. vel expoſuiſſe, vel errorem apud eum demonſtraſſe, aliorum animaduerſores ſunt leuiſſimi, quæque carpentes, & interim grauiſſimos quoſque errores in ſuis gloſſis non annotantes. *Si Matthiolus*, exiſtimauit Liguſticũ idem eſſe cũ Silere montano, is ſibi contradicere deprehenditur, & tanquam cæcus de colore ſcribere, licèt ſuo more nota jactet. Idem B. pin. Liguſticum 1. quod Seſeli officinarum nuncupat: Siler montanum Trag. Guil. Adu. Lob. & Dod. Liguſticum Matth. Lac. Caſt. Lugd. verum Dod gall. & Tab. Seſeli Maſſiloticum Cord in Dioſc.

Geneuæ Siler montanum inueni in monte Thuiri florens menſe Iunio, & ſemen maturans Iulio, plantam hominem æquantem longitudine. Frequens eſt montibus Auſtriacis, at nuſquam abundantiùs creſcere meminit Cluſius, quàm in eo qui Badenſibus thermis imminet. Sermontani planta in Piſanis Alpibus prouenit locis vliginoſis propè riuulos. In Liguria haud procul Genua in aſperis montibus ſpontè naſcitur, tum & alibi: In Belgij hor- Locus & Tempus.

tis ſatum prouenit, ſed raro,& non niſi,vbi Æſtas feruida,ſemen perficit.

Vires. Sileris autem montani ſeminis vis excalfactoria, atque reſiccans ordine eſt tertio, Dodonæo autore. Vrinas & menſes potu ducit: prodeſt ac inteſtinorum ex cruditate dolores: concoctionem promouet: flatus diſcutit:auxiliatur contra ventriculi inflationes ac tumores, ſerpentumque morſus.Radix eoſdem præbet effectus,ſed minùs efficaciter,vt pote minùs,calida, ſiccáque.

SILER CRETICVM QVIBVSDAM, ſemine longo,criſpo,incuruo.

Deſcriptio. Sileris Cretici nomine datum *ſemen* pulchrum & magnum, pediculo vnciali circiter pendet,ſemunciam longum,recuruum,craſſum fuſcum: gemellum, vnum è quinque aut ſex coſtis aſperis coagmentatum, alterum ſimplex, intertexto ad extremum mucronem à pediculi fine filamento: odor ſatis validus, nec injucundus, cum Cymino ſatiuo habet aliquid ſimile, ſapore etiam aliquo modo affini.

Gener Cherlerus attulit ex Italia nomine Sileris Cretici, quod ſatum in horto E. C. prouenit, foliis Cicutæ, vt Camerarius in horto ait, ſed latioribus & paucioribus, ſemine incuruo, grandi, hirſuto & fuſco. Et propterea etiam C. Bauh.phyt.& pin.vocat Siler 2.foliis Cicutæ,& Siler Creticum Camerarij.

De hoc ait Bellus in epiſt.ad Cluſium ex Gretę Cydonia.Roſmarini folia Selino ſimilia ſunt, ſerrata,floreſque in vmbellis albi;quibus ſuccedunt ſemina oblonga, aſpera: radice nititur craſsâ, foris nigro cortice, eoque tenui, veſtitâ, intus albâ,Thus maxime olente:ideo Libanotis legitima mihi videtur, quam Theoph. l.9. c.12. deſcripſit: licèt radix ſit nigra, quia detracto cortice leui, ſpectatur maximè alba. Appellatur σκοτίσαρα, quòd vertiginem inducere credatur. Et,ni fallor,Siler Creticum à quibuſdam perperam appellatur.

Liguſticum 3.ſiue Siler montanum anguſtifolium C.Bauhini.

Caule eſt tenui, cubitali, in alas brachiato, quæ vmbellam paruam albam ſuſtinent, *foliis* paucis, in ſegmenta anguſta, oblonga,peucedani inſtar (ſed longè breuiora,diuiſis,quæ in alis,ferè capillacea: prope oppidum Stein Auſtriæ D. Burſerus legit.

SILAVS VETERIBVS.

CAP. LXXII.

Silaus Plinio. Silai, quantùm nobis conſtat, ſolus meminit Plinius, qui l.26. c. 8. Silaum naſci glareoſis (glabrioſis CH.)& perennibus riuis ait,cubitalem, Apij ſimilitudine. Coqui vt Olus acidum (Oxylapathum, Dal. Olus atrum vet.) magnâ vtilitate veſicæ.

Æquiuoc. Cæterùm, pro Silao ſequentes depinguntur ſtirpes, vt latiùs ſuo quolibet loco dicetur. Aquatica Lobelij, quam Sium minus Dodonæi, quidam Silaum Plinij,eſſe putant. Phellandriō, aliis Cicutaria paluſtris,eſt Silaus Plinij,Cęſalp. Apium paluſtre,à nonnullis Silaus eſſe perhibetur. Seſeli pratenſe Monſpelienſium Lobelij C. Bauhinus Silaum ſuſpicatur.Silaus confunditur cum herba Sion ſiue Lauer dicta,quæ & ipſa de pluribus prædicatur.

SILAVM QVIBVSDAM FLORE luteolo.

Deſcriptio. Silaum quibuſdã appellatur in pratis aliquib. obuia planta vmbellifera,cubitalis & ſeſquicubitalis,*caule* glabro,ſtriato,alis concauo:*flores* vmbellati,albicantes:quos *ſemina* excipiunt,bina juncta,gibba,ſtriata,ſapore aromatico, vinoſo:*folia* ampla,minutim diſſecta,inciſurâ ferè Sileris montani, ſed ſegmentis longiorib. paullò, acutioribuſq;qua neruulus ſecũdum longitudinem percurrit ſapore acri:*radix* longa, digitali craſſitudine, foris fuſcâ, intus albâ, in capita diuiditur plerumque, penes terram comoſa; ſapore aromatico prædita.



An planta à nobis tradita, eſt Cordi in Obſ.ſilua.Herba Cicutæ foliis & odore: radice craſsâ, nigrâ, perenni, ſemine in vmbellis Caruo craſſiore, quo in quibuſdam Galliæ & Italiæ locis malè pro Liguſtico vtuntur.

Hujus figuram Botanicum Francofurt. anno 1552 impreſſum, pictam dedit,quam Hippomarathrum, *Vvildroſzfenchel* inſcribit. Eandem aſſumpſit Lonicerus,cui *haarſtrang* & Peucedani titulum adſcripſit.

Fœniculum ſilueſtre Loniceri H.Lugdunenſi, p.689.(quod Fœniculum ſilu.nominare ait officinas auctore Ruellio & Lonicero)& Seſeli pratenſe p.752.vna eademque eſt planta:quamvis apud Lonicerum 1557. editum,non pro Fœniculo, ſed Peucedano pingatur. Quale autem Fœniculum officinarum ſilueſtre intelligat Ruellius,neminem diuinare poſſe credimus.Ita enim breuis & obſcurus eſt vbi de eo, vt ipſi eum nondum intelligamus. Lobel. Iconib. pag.738. Obſeru. pag.415. & Aduerſ.p.328.Seſeli pratenſe Monſpelienſium & Lutetianorum appellat.Cluſius Pannon. p.700. & hiſt. nominat Seſeli hoc pratenſe, cui alata adſcribit folia, ac abundè in totius inferioris Auſtriæ pratis naſci ſcribit.

Dodon.latin.in fol. Siler alterum, quod nonnullis perperam pratenſe aut Monſpelienſe nuncupari ait.

Tabern. Icon. ſub Hippomarathri, Fœniculi ſilueſtris, & Mei inſcriptione pingit.In Hiſt.verò ſub Hippomarathri primi.

C.Bauh.phyt. Seſeli 10. pratenſe vocat: Hippomarathrum verò illud Tabernæmontani, Fœniculum 3. ſilueſtre: & Fœniculum erraticum Matthioli:ſic hoc ab illo ſeparans & diſtinguens.

Obſeruaui florens Iunio Baſileæ,inter Beffordiam

diam & Than Septembri : Montbelgardi inter *Lisle* & *Longueuelle* in pratis. In nonnullis pratis ac humidis locis etiam in Gallia subindè gignitur. In Belgij hortis non infeliciter prouenit, authore Dodonæo. Clusius antè dixit in inferioris Austriæ pratis abundare.

Tabernamontanus quia Hippomaratrum esse credidit, eius vires huic adscripsit, quæ an huic conueniant aliis comprobandum,& dijudicandum relinquimus.

Saxifragia Anglorum foliis Fœniculi latioribus, radice nigra, flore candido, semine Fœniculi, similis Silao.



AB eximia dote in frăgendo calculo Saxifragam scitè dixerunt Angli plantam vdis familiarem : *foliis* Fœniculi latioribus, pratensis Seseli minoribus, *radice* odorâ, foris nigra, intus albâ, Peucedani facie : *floribus* in vmbellis candidis: *semine* Fœniculi: *caule* sesquicubitali & cubitali.

Lobelius descriptionis author vocat Adu.p.352.Obs.p.456. & Icon.p.784. Saxifragiam Anglorum, facie Seseli pratensis Monspeliensium, h.e.Silai quorūdam.H.Lugd. p.713. Saxifragam vmbelliferam Anglorum. C. B.phyt.Daucum.4.siue Seseli pratensis facie. In pin.miscet cum Polygono suo secundo, angustissimo & acuto,vel gramineo folio,minore repente,quod nobis Polygonum 3.Dodonæi,siue tenuifolium est. Tab. ic. Hippomarathrum album,*Englischer Roszfenchel*.Eid.hist.Hippomarathrum 2.Hippomarathrum album,Hippomarathrum Anglicanum, & Saxifragiam Anglicam, *vveisser Roszfenchel,& Anglischer Steinbrech.*

Saxifraga Anglicana, si Tabernæmontano credendum,calida est in tertio gradu,& sicca in secundo.Vim habet aperiendi,attenuandi, discutiendi & dissoluendi.Et his facultatibus etiā Fœniculum superat. Easdem vires inesse ait & Silao quorundam.

CARVIFOLIA.

CAruifoliam voco herbam, *radicibus* singularibus,pluribus,valdè longis, satis tenuibus,intus forisque albis, sapore viroso Coriandri virentis,nixam:*caules* emittentibus bicubitales & altiores,Petroselini similes,tenues,striatos nonnihil,& glaucos,& angulosos, medullâ albâ fungosa plenos, ramosos: *folia* partim à radice statim, partim ex caulium geniculis, quæ membraneo striato pediculo obuoluunt,oriuntur,Cari foliis proxima,latiora,maiora, glabra, palmo longiora,etiam prima,diuisurâ Pastinacę siluestris, vel Petroselini vulgaris, longioribus tamen segmentis (per quæ neruus discurrens sulcum exarat)quæ ex interuallis cruces ramosas canaliculatæ rachi annexas æmulantur, sapore acriusculo & nonnihil aromatico:*flores* pediculis inæquali longitudine,canaliculatis,vmbellatim digesti sunt,parui illi quidem,&supernâ parte ex luteolo pallescentes & ferè albi, auersâ rubentes : quibus decidentibus *seminum* rudimenta purpurascunt, matura verò lata, striata, similia ferè Pastinacæ Germanicæ seminibus,glabra,aromatica,cum amaritudine & acrimonia,minora quàm Peucedani,pallida.

C.Bauh. in phyt. vocat Siler tertium, siue Caruifoliam Io. Bauhini : In pin. Carui 3. siue Caruifoliam.Cyminum equinum & sylu.Trag. Fœniculum erraticum alterum, Lon. Peucedanum Eid. Ic. sed hoc malè, vt & Hippomarathrum, Bot.Fran.& Fœniculum sylu.Loniceri, Lugd. Ea enim nos meliùs ad Silaum quorundam flore luteolo referimus Caruifoliam præterea aliam latioribus, & aliam angustioribus foliis tradit, quod nos etiam in culta non animaduertimus. Siler.

An Cyminum equinum Trago ? An eidem Dauci tertia species?An etiam eidem Cuminum siluestre?

Cæterùm Caruifoliam in Montbelgardensi comitatu florentem inueni mense Septembri inter Blussans & S.Mauritium in dumetis : itidem inter Dampierre & pontem Vauiaucourt. Translata in hortum E. C. aliquot annos durauit,florens Iulio & Augusto mense ; eodemque semina proferens,ac maturans. Locus & Tempus.

SION VETERIBVS.

CAP. LXXIII.

SIon aquaticum, referente Dioscoride, inuenitur in aquis,*frutex* pusillus, rectus & pinguis,qui *folia* habet lata, Hipposelino [Olusatro Corn.quidam εὐζώσμω:alius ἡδυόσμω] similia, sed minora & aromatici odoris : quæ quidem seu cocta,seu cruda esu calculos confringunt ac expellunt : vrinas quoque mouent, ac menses & partus extrahunt.Commoda etiam sunt dysentericis in cibo sumpta. De eodem Sio agens Crateuas,herbam esse tradit fruticis specie,exiguam,foliis prędítam rotundis[Corn.& Matth. legunt Herbam fruticosam,exiguam,habentem multa folia rotunda.] maiora quàm Menthæ, nigra [Orib.λιπαρὰ] pinguia, & ad Erucam accedentia. Sion Diosc.

Plinius lib.22.cap.22. Sion latius Apio dixit, in aqua nascens, pinguius nigriusque semine, sapore Nasturtij [hæc postrema verba ad alterum Sion,quod Cardamine appellatur,pertinere notauit Cornarius :] Prodesse autem vrinis, renibus,lienibus, mulierumque mensibus, siue ipsum in cibo sumptum,siue ius decocti,siue semen è vino drachmis duabus.Calculos rumpere,atque iis quæ gignunt eos,resistere.Dysentericis prodesse infusum. Plinius.

Sion in quantùm saporem quodammodò aromaticum habere,in tantùm etiam calfaciente vi participare, scripsit Galenus 8. simplicium. Discutere autem, & vrinas ciere, & calculos in renibus confringere & menses ducere. Tempor. Galenus.

Cæterùm, fuerunt qui Sion aquaticam Anagallidem,qui Iuncum aromaticum,i.e.odoratū, qui Daren & Lauer appellarint. Quare autem Anagallis aquatica dicta sit, indicat similitudo Locus & tempus.

Anagallidis:non autem,vt videtur,dubitandum eſt, quo loco naſcatur Sium. Lauer quoque cognominatum, ob natalium ſimilitudinem, quoniam ambobus vita in aquis ſit. Quale porrò ſit Sium,indicat etiam odoratus Iuncus, ob cuius ſimilitudinem,eandem cum Iunco odorato appellationem ab aliquibus adeptum eſt. Ægyptius rex cognomento Euergetes, in Homeri lectione multùm verſatus, contrà quàm Grammatici cenſent,paluſtrem plantam Sion cum paluſtri Apio naſci indicauit. Sic autem cecinit quondam Homerus.

ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίυ ἠδὲ σελίνυ:

quod ignorantes aliqui eo tempore non σίυ. ſed ἴυ,quod eſt Violæ, legi oportere contendebant: contra quod rei peritus rex Sia,non Violas cum Apiis in irriguis pratis naſci in emendato Homeri carmine voluit, non leui argumento nec indigno teſte,paluſtre Sion eſſe, verumq; quod Dioſcorides,ait,in aquis naſci & inueniri Idem autem hoc Sion à Romanis Lauer dici, refertur in nothis Dioſcoridis. Meminit autem Laueris Plinius,non tamen idem Laueri in eo Sion eſt. Hoc enim,autore Dioſcoride,odoratum eſt,Lauer nullo odore commendatur. Qualecunque autem Sion ſit, non adeò diſſimile Apio deſcribitur. Nec eſt, inquit Marcellus, quod miretur aliquis incertitudinem tantam in Sio: cùm nec quondam florente Græcorum fortunâ cognoſceretur.

Sion eſſe eam herbam, quam Germani *vvaſſer* & *vvaſſer Eppich* (Sion vmbelliferum)h.e.Apium aquaticum vocant,credit Cornarius. Quod autem idem Lauer appelletur, & ſit hoc de quo Plinius lib.2 .c.8.ait, Lauer quoque naſcens in riuis condita & cocta torminibus medetur: in ſiluis naſcitur glareoſis & perennibus riuis,cubitalis, Apij ſimilitudine, coquitur vt olus atrum,magnâ vtilitate veſicæ:maximè ambiguũ quemlibet facit hoc, quòd neque Sion, hoc appellari,neque in Sij huius tractatione, id Lauer dici meminerit,quum tamen aliàs talia prætermittere non ſoleat: vt ita videatur omninò alia herba eſſe Lauer, ab hac quam Dioſc.& Plinius Sion appellauerunt.Nec ſatis eſt ad probandum quòd vna & eadem ſit,ex eo quòd inter ſuppoſitias appellationes apud Dioſcoridem Lauer ſiue Lauerde adſcriptum habeatur. Quin etſi ea quæ Berula officinis quibuſdam vocatur,Lauer eſſe credatur, ſicut ſunt, qui pro certo id affirmant,ita vt ex diminutiua voce Lauerula,reſectâ primâ ſyllaba,remanſerit Berula:tamen neque ſic Lauer idem quod Sion eſſe oſtendit Marcell empiricus c.36. vbi latinè Berulam dici ait, quam Græci Cardaminem vocant, de qua alibi egimus.

Dioſc.not. Dioſcoridem de iiſdem plantis non raro in diuerſis locis pertractaſſe ait Guill.in Theone, ignorantémne an verò abundè diligentem non aſſerit: exemplum dat Sion Crateuæ, & Siſymbrium aquaticum.

Æquiuoc. Sij autem nomenclatura ſequentibus attribuitur plantis: Scilicet Sio vmbellifero, & Sio maximo latifolio.Oenanthæ aquaticæ. Phelandrio: Cicutæ aquaticæ Geſneri. Anagallidi aquaticæ. Anagallidi aquaticæ alteri tragi. Samolo Valerandi. Sio Crateuæ Erucæ folio Barbarea dicto. Menthæ verticillatæ,à Trago. ***

SION VMBELLIFERVM.



Deſc. Sij vmbelliferi *radix* multarum aquaticarum inſtar geniculatim incedit, demiſſis ſubinde fibrarum comis longiuſculis, odore & ſapore Siſari: cubitum longa, longo pediculo ſtriato, glabro, intus cauo appenſa, ex pluribus ſingularibus foliis pinnatim diſpoſitis conſtant, Paſtinacæ Germanicæ ſimilibus, minùs rugoſis:quę verò in caule ſunt,minora exiſtunt: cæterùm *caules* fœniculacei ſunt, aut Petroſelini,ſtriati, inanes, ramoſi: *flores* minuti, candidi, vmbellati,Petroſelini,ſubiectis ad vmbellæ baſin foliolis aliquot anguſtis: *ſemen* paruum,odoratum,acre.

Oſtendiſſe autem ſuâ iam ætate Herbarios pro Sio Dioſcoridis, diſſimilem hanc penitùs, fœniculi foliis,altiore craſſioréque caule:grandi in ſummo vmbella, fœniculo non diſſimili, ſed confertiore: colore in cunctis albicante dixit Marcellus.

Tragus lib.1.cap.155. cum vulgari Apio hanc confundere deprehenditur, Apiumque ſecundum[*das ander Epff.*]facere,licèt pro Sio odorato pingat & deſcribat.

Apium aqu. Cor. Apium aquaticum [ita namque vocauit hanc noſtram plantam]eſſe eam herbam,quam Dioſcorides Sion dixit,credidit Cornarius quidem, ſed quod idem Lauer appelletur & ſit Plinij, ambigit,vt præcedenti capite videndum.

Api palu Fuc. Fuchſ.inſcripſit Apium paluſtre,& ruſticum, Grecè ἐλιοσέλινον ἢ ὀρεοσέλινον.quòd in paludibus & aquoſis locis proueniat. In Icon.Sij primum genus Lauer vulgò dictum inſcripſit.

Sium Mat. Matthiolus in epit.anni 1571.Sium pingit caule recto, expanſis foliis per ambitum ſerratis, Smyrnio ſimilibus, ſed minoribus & odoratis, Aniſo non diſſimile. Eos autem errare ait, qui Plinium ſecuti aquaticum Siſymbrium Sium eſſe cenſent. In comm.cum mag.fig.Sium tradit folio Maceroni ſimili.In Hiſt.germ.videtur deſcribere Sion vmbelliferum:Icon tamen diuerſa, nempe olim ſiliquoſi. Cam. apud Matthiol. Sij veri titulo elegantem proponit Iconem.

An Monachi in Meſ. diſt.1. cenſ.5. de hac dicunt, Sion propriè eſt illa herba, quæ vulgari vocabulo Romæ Channæa vocatur, & ipſum eſt verum Lauer.?

Hiſpanos adhortatur Amatus, vt caueant,ne herbam hanc in aquoſis naſcentem,quam *Rabarias* appellant,Apio vulgari ſimilimam, paluſtre Apium eſſe credant, quia vt ait Sion eſt, quod non abſque errore(vt bene etiam annotat Turnerus) *Bachpungen* cognominat: figuram autem habet ex Fuchſio.

Miror, inquit Turnerus, Matthiolum in ſiliquis

quis paruis semen Sio tribuere: cùm omne Sion mihi in Italia, Germania & Anglia conspectum, semen in vmbella ferat, Apij modo. Verum itaque Sion ab illo propositum non existimo.

Lacuna pro Sio figuram habet Matthioli, quę sanè multùm differt summitatibus florum ab Amati Sio, cui vmbellæ, & non Nasturtij aquatici siliquæ.

Gesn. hort. vocat Sium juxta Basileam. Is in suo Anguillara epist. 12. annotarat, Silaum Plinij omninò ejus Sium esse. Apud Cordum in Diosc. refert Sion, quod Germani *Flein vvasser-merck* vocant, Romæ in acetaria venire, vocarique Ranellam.

Dod. gall. inscribit Lauer Crateuæ & *grande Berle* (h.e. Lauer magnum: assignat enim & minus Lauer, *petite Berle*, quam Oenanthen aquaticam vocamus:) Idem de frument. & in fol. nouam habet figuram ejusdem tamen plantæ, Sij titulo, de quo ait, Germanorum plerique *vvasser Eppich frosch Eppich* (Fuchs. in Icon.) *Bauren Eppich Brunnen Peterlin* & quidam *Bynenkraut* Trago: Belgico idiomate, *vvater Eppe* nominant, h.e. gall. *Persill* aut *Ache d'eauë* 1. aquatile Apium, aut Hydroselinon quis dixerit: Galli quidam *Berle* & *Hache de maretz*, Fuchs. Itali *Sio* & *Gorgolestro*: Cæsalp. *Crescione* & *Herba Cannella* Hisp. *Rabaças*. Plinio ac Latinis Lauer: Dioscoridi σίον est: quod in vetustis ejus exemplaribus, Anagallis aquatica, & Iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occasionem sumpsisse videntur, qui Anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum Sium esse perperàm existimarunt.

Lob. Adu. pag. 71. & in Icon. p. 108. vocat Sion siue Lauer (ita etiam Obs. p. 105.) Dioscoridis, Olusatri folio, siue aquatica Pastinaca. Nulli dubitandum affirmat, quin sit verum Dioscoridis Sion, etsi Dodonæus hallucinans Crateuæ Sion fecerit, in Hist. sc. gallica. Lonic. appellat Apium palustre.

Lugdunensis carpit Dodonæum, quòd Sion hoc vmbelliferum, perperam Sium majus Crateuæ dixit, cùm non Crateuæ, sed Dioscoridis sit verum Sium. Id quod ipsum in Hist. aquatilium agnouisse refert. H. verò Lugden. tres figuras dedit vnius plantæ. Primam pro Sio vero Matthioli: alteram pro Sio Crateuæ, majore Dodonæi, p. 1092. & tertiam p. 701. pro Apio palustri Fuchsij. Sium autem nomen sibi asciuisse traditur ἀπὸ τοῦ σείειν, ait, h.e. à concutiendo, quia quatitur, vacillandoque perpetuò succutitur prærerlabentibus vndis, atque semper alluentibus. Vnde etiam Laueris nomen Latinos deduxisse scribit, nisi quis malit ab vrinis calculisque ciendis & excutiendis dictum.

Tabern. Sij quatuor species agnouit, quarum hoc, Sium primum & minus nominat, ejusque Dioscoridē & Plinium meminisse scribit, ac appellari græcè σίον, ἀναγαλλὶν ἔνυδρον & δαρένιον. Lat. Sium & Plinio Lauer; ac etiam Angallin aquaticam & Darenium à Dioscoride: ab Herbariis Sium odoratum ad differentiam Sij alterius, vel etiam quòd aliqui Anagallidem aquaticam ita nominare soleant. Vocari præterea Apium aquaticum, & fontanum: itemque Apium aquaticum seu fontanum minus, & Pastinacam aquaticam, ob hujus foliorū similitudinem. Aliis dici Berulam, Ranellam & Lauerulam: Auicennæ Pupillam oculi, Sumium & Chare alhayn: aliis Arabibus *Rorcathalmi*, *Inhamelhanella* & *Hamehanelga*: Bohemis *Pot ocuuk*, Germ. *vvasserpeterlin vvassermoresten*. Plura nomina vide antè.

C. Bauh. phyt. vocat Apium 10. siue palustre alterum, foliis oblongis serratis, & Sion Dioscoridis: itemq; ἐλεοσέλινον Dioscoridis, Theop. & Plinij quorundam. Is apud Matthiolum pro Sio vero ejusdem, posuit iconem Sij medij Tabernæmontani. Notatis in animad. Lugdunensem quòd Apij palustris Fuchsij nullo verbo in contextu meminerit: quódque præterea vitiosam Mattholi figuram habeat cum descriptione ex Lobelio: itemque iconem Lobelij cum descriptione Dodonæi: tres denique figuras & duas descriptiones vnius plantæ. *Eleioseli-nū Diosc.* *H. Lugd. not.*

Sij nostri vmbelliferi, duplex genus assignat Cęsalpinus: dum ait, alterum scilicet caule infirmo, alterum caule crassiore: &c. Crescionem & Herbam Canellam nuncupans. *Sium vmbelliferum duplex*

Sion vmbelliferum vocant Monspelij Berlam: ibi copiosè prouenit in aqua, vti Patauij, & inter Veronam & Castelfranc. Geneuæ inter pontem *Arue* & *Lanci*, & quà itur *Chastelaine*, aliisq; locis. Montbelgardi in fossis vrbis & prope *Dampierre* ad Dubim copiosè. *Locus & Tempus.*

Sion, vt vult Amatus, herba sic dicta, quòd excutiendi vires habeat, hanc crudam ex aceto mulieres & pueri ineunte Vere comedunt. Nam post aduentum auis Cuculi dictæ, non ampliùs herbam esui aptam, mulieres Hispanicæ dictitant, imò illam inutilem, & tanquam ab aue dicta affectam prædicant. Est autem stomacho admodum grata, vrinam euocat, & vesicæ calculos expellit. De ejus viribus etiam scripsit Lobelius: sed tam ambiguè, vt non solùm in iis dicendis sibi parum constitisse; verùm etiam id vix cognouisse videatur. *Vires & vsus* *Matth. not.*

SIVM MEDIVM.



CAulibus, foliis, floribus & seminibus priori similibus est, singulis tamen multò majoribus: odor etiam grauis, nec ita gratus, vt prioris, Petroleum quodammodò resipiens, vel bitumen. *Descriptio.*

Tab. hist. vocat Sium 2. siue medium, *vvasser peterlin vveyerpeterlin*, & Pastinacam aquaticam mediam siue palustrem. In Iconibus ejusdem Sij medij imago, malè transposita est, sub hoc titulo: Sium majus latifolium, Apium palustre, *grosse vvasser Pastinach*. C. Bauh. apud Matth. ponit hanc Tabernæmontani figuram pro Sio vero Matthioli, & Tabernæmontani latifolio, nō animaduertens in iconibus Tabernamontani, transpositum titulum. *Synon.*

Gerardus capite de Nasturtio aquatico, tertio loco ponit iconem Sij medij Tabernamontani: verùm confundit Nasturtium aquaticum cum Sio vmbellifero.

Abūdat in Germania, Gallia, Brabātia & Gel-

dria ad quiescentes aquas, stagna, & fossas.

SIVM MAXIMVM LATIFOLIVM.

Descriptio. Radicibus, foliis, caulibus floribus & seminibus, simile medio, nisi duplò esset majus, & bituminosus odor vehementior deprehenderetur.

Synonyma. Auctor Tab. in Hist. facit Sium 3. siue majus latifolium, cognominátque Sium bituminosum, Apium palustre, aut aquaticum bituminosum, & Pastinacam aquaticam majorem latifoliam, germ. *vvasser peterling, grosse vvasser pastinach* & *mertz pastinach* posséque vocari ait *Torph peterling*, propter locum vbi prouenit. In Ic. hujus figuræ titulus transpositus est, additusque Sij medij Pastinacæ palustris *vvasser peterlin Vveyer Peterlin*, non conueniens appositæ figuræ, cujus vera inscriptio addita Sio medio, quæ sic habet: Sium majus latifolium, Apium palustre, *groß vvasser Pastinach.*



C. Bauh. phyt. vocat Apium 11. siue Sium latifolium.

Gerard. Sium 1. siue majus *great vvater Parsnep*, Lauer maius Dioscoridis, Sium odoratum Tragi, aliàs Pastinacam aquaticam. Sed Gerardus c. 17 sui libri secundi, de Nasturtio aquatico turpiter confundit Sium vmbelliferum cum Sisymbrio Cardamine, quod verè Nasturtium aquaticum, cujus iconem mox secundo loco ponit, sub titulo Sij minoris, & dein tertio loco Sij vmbelliferi genus, de quo antè sub titulo Nasturtij aquatici, *vvater Cresses*, quod Crateuæ Sium & Sisymbrium aquaticum, itemque Lauer Crateuæ, cognominat: ita has plantas confundit.

Locus. Reperitur vbi aqua Rheni regurgitat, & immobilis remanet, inter Spiram, Vormaticam & *Oppenheim*, ad locum dictum *Alt Rhein.*

CICVTA AQVATICA GESNERI.

Descriptio. Radix pollicari crassitudine, sensim tenuatur, fibris compluribus capillata: vulnerata succum remittens ruffescentem, gustu acri: *caulis* cubitalis & bicubitalis, crassus, imâ parte rubescens, superiùs ex viridi pallescens, striatus, glabor, geniculatus, inanis: *folia* longis pediculis appensa, Sileris montani diuisurâ quodammodò, segmentis longioribus, acutioribus per ambitum serratis: *flores* candidi, Petroselini, in vmbellam latiorem digesti.

Vocatur hæc à Gesn. Cicuta aquatica, herba venenosa, *Bartzenkraut* Saxonum. Lob. Obs. pag. 105. & Ic. pag. 208. Sium alterum Olusatri facie Dod. in fol. Sium alterum H. Lugd. pag. 1094. Sium alterum Erucæ folio Lobelij. C.B. phyt. Apium 12. siue Sium maius Erucæ folio. *Eid. pin.* Sium 3. erucæ folio: Sium alterum, Dod. Olusatri facie Lobel. Sium, alterum erucæ, folio, Lugd. Sium maius angustifoliũ, Tab. Cicuta maxima quorundam, Eyst. an Crescionis alterum genus, Cæsalp. C. Bauh. vti dictum duas diuersas confundit plantas, præsentem sc. & præcedentem. Cur autem H. Lugd. & Fratri Erucæ folio dicatur, nondum intelligimus. *H. Lugd. & C.B. not.*



Locus, Tempus. Circa paludes, & in paludum marginibus spontè oritur, vt ad lacum felium, *katzensee*, agri Tigurini. Lobelius in palustribus ac scrobibus nonnullis haud procul Antuerpiâ reperiri refert: Dodonæus in perennibus nasci riuulis, & subinde, sed rariùs, in resedibus exire aquis: Iulio & Augusto florere. Plantare si quis velit, inquit Gesnerus, in aqua aut loco palustri pangatur oportet.

CICVTA VETERIBVS ET NEOTERICIS in genere.

CAP. LXXIV.



Descriptio. Myrrhidi, atque etiam magis Cicutariæ odoratæ tam similis est, vt legẽtibus plerumque damnosa sit parilitas, non satis accuratè eas distinguentibus: non alia enim *radix* est: non aliùs *caulis*, bicubitalis & inanis, læuis tamẽ exuuij serpentini, indéve nomẽ indeptæ Serpentariæ caulis, maculosus est: simili quoque *folio* multifariam partito, glabro, odore ingrato, sapore non ita, sed nonnihil acri: vmbella *florum* illis similiter albicat: *semen* Aniso par, striatum, obscurè viret: tota denique planta viroso odore, quo ab illis maximè differt, perniciem testatur. Radix in horto

horto priusquam caulem ferat,longa,pedalis,juniori Pastinacæ latifoliæ germanicæ similis, cortice tenui flauescente, carne candida, fungosâ, odoris grauis,sapore subdulci.

Myrrhidi autem caule & folijs similem esse Cicutam perhibet cum Dioscoride etiam Plinius, qui licèt & flore parem dixerit, sed minore tantum & exiliore, tamen alibi Myrrhin similem Cicutæ ait,folijs minutioribus & caule breuiori,rotundo.

De Cicuta inquit Dioscorides:caulem producit geniculatum,vt Fœniculum[μάραθρον]magnũ: folia Ferulæ [νάρθηκι] similia, sed angustiora & graueolentia:in cacumine propagines & vmbellas: florem subalbum: semen simile Aniso, sed candidius: radicem cauam, non profundam.

Anguillara Dioscoridis textum corruptum esse existimat, & legendum pro νάρθηκι, cum Plinio Coriandri,& pro κοίλῃ, radice,λευκῇ,vt habet Crateua.

Nostra Icon. ex Fuchsianis minùs placet, folia enim nimis incisa. Gesnerus apud Cordum in hist.assumpsit figuram Tragi,non admodum laudabilem. Lobelij Iconem Cicutæ posuit Clusius pro Cicutaria vulgari.

Cicutam in solo pingui propè vrbes caule bicubitali tradit reperiri Cæsalpinus, flore graueolente, semine, candido, & crassiore Aniso. Eandem inueniri in Alpibus, breuiorem & odoratiorem, simili semine.

Cæterùm,auxerunt Cicutæ famam Athenienses, Philosophorum non contemptores modò, verùm etiam hostes, succo ejus ad mortem in publicis judicijs vtentes, vt suo damno vel Socrates testari potest, quem ad Cicutam hauriendam compulerunt. Alioquin indigna erat herba, quæ omnium Poëtarum carminibus, & sapientum commentarijs inueniretur. Sed hæc est omnium fortuna rerum, vt aliquando ex vsu, gentiũ honorem, & quam possunt gratiam inuenerint, Factum id tunc in Cicuta est, quæ neglecta modò & incognita multis jacet. Mutatæ enim leges, & pœnarum insceleribus rationes pecori herbam relinqui coëgerunt, quæ quondam malo hominis fato nascebatur.

Non erimus in hujus historia longiores.Quod enim satis est, ab herbarijs omnibus cognoscitur Fœniculi caule, folio Ferulæ, alijsque à Dioscoride descriptis notis. Aptiùs tamen Plinius, vt Maranthæ videtur, Coriandri folijs comparat, quàm Ferulæ angustioribus.

In Cicutæ capite plures à principio nothæ appellationes. Sunt enim quibus Æginos [Angynon Marcell. & alijs] quibus Ethusa, quibus Apolegusa, quibus Dolia, quibus Amaurosis, quibus Paralysis, quibus Aphron, quibus Creidion, quibus Cœten [Coiten, Marcell.] quibus Cathechomenion [Catheomenion Marc.] quibus Abioton [Abroton Marcell. sed malè nostro judicio,] quibus Apseudes quibus Ageomoron, quibus Timoron, quibus Polyanodynos, quibus Dardanis, quibus Catapyxis dicitur. Osthanes Babazy nominat: Ægyptij Apemphi. Sed hæ appellationes quàm vetustæ sint, licèt pro comperto esse dicat Marcellus, paucasque ex tam multis facilem intellectum habere profiteatur. Attamen Tragus hæc sanè vniuersa ferè nomina Cicutæ inde imposita esse autumat, quòd & homines & pecora interficere possit immensâ suâ frigiditate, quod & experientia & Nicanderin Alexiphar. testatur.

Græcis κώνειον, Latinis, vt Trag. Matth. Angl. Fuchs. Dod. Turn. Lac. Adu. Lob. Cast. Lugd. Cæs.Tab.& Germ.Cicuta planta à nobis exhibita,vocatur: Gesn.h.& Thal.Cicuta vera: Cordo hist. & Cam. Cicuta major: H. Lugd. p.788. Cicuta Matthioli: C. Bauh. phyt. & pin. Cicuta 1. major: Clus. hist. Cicuta vulgaris: Germ. *Schirling*, *vvurgerling*, *Wueterich*, & *vvuet scherling*, itemque, *Zigerkraut*, Matth. & *kelber* Cordo in Diosc.l. 4. c.116. Belg. *Dulle keruel*, *Scheerlinck*: Gall. *Cigue*, *Segue* & *Cocue* Matth. It. *Cicuta*: Hisp. *Ceguta*, vel *Canaheta*, Angl. *homblocke Bolehlavv*: Hung *Beurck*.

Cæterùm Cicutæ nomen etiam plærúmque apud poëtas sumitur pro calamo pastorali vt patet ex Lucretio lib.5.

Agrestes docuere cauas inflare Cicutas.

& ex Politiano.

Ecce Syracusias tentas inflare Cicutas.

Ex his autem colligere est, Poetas Cicutam cognominare, cauam, pastoralem, leuem, argutam, Syracusiam à Theocrito pastore Syracusano: tenuem, querulam, raucam & triuialem: itémque fragilem: Quia porrò herba est venenosa, ac priori seculo inuisa, propter publicam Atheniensium pœnam, qui ad hauriendum Cicutam cogebant delinquentes, mortíque deuotos: ideò mœstam,diram, sæuam, ac lethiferam dixere Poëtæ. Sic enim Laur. Lippius: Epitheta.

Rustice lethiferam moneo vitare Cicutam.

Itémque gelidam.Nam qui eâ necantur, incipiunt frigere ab extremitatibus corporis. Et hinc Festus aiebat.

quem carcere cæco.

Sorbitio gelidæ rapuit porrecta Cicutæ.

Detegendum hîc ex Angelo Politiano erratum in codicibus Plinianis, super Cicuta, vinóque. Quodque mendosè apud Macrobium [mendo fortè exemplarium, lubrico de Conio in Aconitum lapsu] Aconitum pro Conio. Verba itaque ex Epist. Androcidis ad Alexandrum Magnum,vitiosè posita in Plinianis codicibus reperiuntur hoc modo: Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicuti venenum est homini Cicuta,ita & vinum. Leuis profectò sententia nimísque violenta, & coacta: addo etiam insipida, falsaque, vinũ esse homini venenum,sicuti Cicutam.Sed enim in vetustissimo Medicæ familiæ Plinianio codice, sic inuenias: Cicuta homini venum est, Cicutæ vinum. Nam vt hominem Cicuta, sic Cicutæ virus meri potus extinguit. Ex eoque persuadere Alexandro nititur Androcides, vt tanquam re potentissima parciùs vtatur vino,quòd veneni venenum sit: &c.

Et hæc de Cicutæ appellationibus dicta sufficiant, si tamen priùs monuerimus, nos æstimare Vitium Apij idem esse cum Cicuta: in eo tamen differre quòd Vere oriatur Vitium Apij, Cicuta Autumno,, propter quod etiam formam mutare videtur. De hac tamen separatim mox dicemus, sub Cicutariæ Apij folio denominatione.

Circa pagos & Oppida Cicuta passim abundat, locis vmbrosis & pinguibus, propè fossas aggerésque agrorum, pratorumque sepimenta. Cum floribus Iulio; semine prægnantem Augusto ac feriùs videre est, & nonnunquam per totam Hiemem virentem folijs suprà terram expansis. Locus.

Dioscorides Cicutæ vim exitiosam & multum in Medicina vsum, sic declarat. Est & Cicuta in

lethalium venenorum genere, quippe quæ vi suâ refrigeratoriâ enecet: merum verò remedio est: succus exprimitur contusis cacuminibus, priusquam semina comæ siccescant, qui Sole densatur in pastillos: multus ad medendi rationem vsus est, quia commodè miscetur collyrijs, quæ leuandi doloris gratia temperantur: ignes sacros & vlcera quæ serpunt, illita restinguit: herbæ coma trita, & testibus circumlita, libidinum imaginationes in somno compescit: sed genitale resoluit, lac puerperarum mammis apposita extinguit: in virginitate mammas coërcet, & increscere non patitur: puerperis præstat, vt eorum testiculi alimentum non sentientes, intabescant. Porrò de signis sumptæ Cicutæ & remedijs fusiùs egit his verbis. Cicuta pota vertigines excitat, & oculis caligines offundit, ita vt ne tantillùm quidem cernatur: singultus etiam ciet, ac mentis alienationem & extremorum artuum perfrigerationem infert. Tandem ægri conuulsi arteriæ spiritu intercepto strangulantur. Quare inter initia, vti in reliquis, Cicutam vomitu excutiemus: postmodum dejectionem moliemur, vt quod ad intestina prolapsum fuerit excernamus. Tum demum ad meri potionem, ceu præsentissimum auxilium, deueniemus, idque interjectis interuallis, in quibus proderit lac asininum aut bubulum potui datum, aut Absinthium cum Pipere & vino: item Castorium, Ruta, Menthaque cum vino, aut Amomi, Cardamomi, vel Styracis drachma: aut Piper cum semine Vrticæ ex vino, aut denique Lauri folia. Præterea Laserpitij succus ex oleo & passo. Sed & vinum dulce per sese largiùs potum egregiè auxiliatur.

Mammas coercet.

Plinius. Plinius de Cicuta consentanea tradit cum Dioscoride. Cicuta quoque, inquit, venenum est, publica Atheniensium pœnâ inuisa, ad multa tamen vsûs non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur à plerisque & in patinis. Radix nullius vsus. Semini & folijs refrigeratoria vis, quæ si enecat, [ideò necat. Incipiunt, &c. M] incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est priusquam proueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Cicuta, inqnit Galenus; quod extremè refrigerantis sit facultatis, omnes norunt. Sed nō vbique similiter perniciosam esse tradunt auctores. Theophrastus enim scribit Thrasyam Mantinensem ad venenum conficiendum censuisse sumendam Cicutam non vndelibet, sed ex Susis. Et alibi dixerat Homeri testimonio, optimam esse Cicutam circa Susa, & in frigidissimis locis. Dioscorides maximam efficacissimámque vim Creticæ tribuit, Megaricæ, Atticæ, & in Chio ac Cilicia nascenti: Plinius, natæ Susis Parthorum [Cornarius legit Finibus Parthorum. Susa enim vrbs Parthiæ:] mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ: in Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Matthiolus non adeò exitiosam esse in Italia tradit: cùmque in Hetruria, si asini depascantur, non extingui, sed profundissimo somno tantùm & torpore corripi, vt non solùm stupidi, sed planè mortui videantur. Id quod aliquando rusticos fefellit, nam dum asinis, quos extinctos credebant, pellem ad vsum detraherent, accidit mirum, quod in medio ferè operis asini experrecti sunt, non sine magno excoriantium terrore, atque ingenti spectantium risu. Perniciosum quoque virus tam foliorum, quàm radicis Cicutæ hujus pro Pastinacæ & Carotæ radicibus, illorum pro Petroselini, folijs imprudenter comestorum, historijs confirmant idem Matth. Comment. in l. 6. Diosc. Tragus, & alij. Idem Tragus Anseres, cùm primùm Cicutam degustarint, insanire ac furere scribit.

Flos Cicutæ, inquit Cæsalpinus, ita grauiter olet, vt propè accedentibus, quasi murium fœtor videatur, & diutiùs obuersantibus capitis grauitas accedat: seminis esu aues obstupescunt vt manu capi possint, & si ampliùs vertigine tentantur, moriuntur.

Cæterùm, exhibet Ætius, præter Dioscoridis antidota, Cicutam haurientibus, Apij semen ex vino potandum, aut Iridis radicem, aut Seseli Massiliense: Item Nitrum ex aqua copiosiore potum. Totum præterea corpus calefacere conducit, & præsertim præcordia: quamobrem ad vehementiorem motum, ac cursum [vt ipse inquit] cogendi sunt ægrotantes. Conciliator tamen theriacam maximopere commendat, duarum drachmarum pondere, ex Dictamni decocto potam: aut Gentianæ radicem ex vino. Namque hoc Cicutæ verum esse antidotum putat. De Cicutæ viribus consule Langium epist. med. 69. *Anti- Ætij.*

CICVTARIA APII FOLIO.



PRo plantæ ratione exigua est radix, alba: caulis bicubitalis, ferè minimi digiti crassitudine, lōgis internodijs distinctus, inanis, striatus, colore viridi, subrubente, non tamen vt Cicutæ maculosus siue guttatus: folia Cicutæ, quorum singularia propiùs ad Petroselinum accedunt, atrouirentia, odore nullo, vt nec sapore vllo excellente. Vmbella cum Cicuta conuenit: semen gemellum, Cicutæ par, canulatum. *Descriptio.*

Tragus scribit Cicutariam Apij folio Vitium Petroselini esse, aut certè aliqua ratione ad Cicutam pertinere. Cord. H. Cicutæ minoris titulo describit. Dalechampius apud Plinium Cicutam Apij hortensis specie dixit. Lobel. Obs. p. 423. Icon. p. 260. Cicutariam fatuam Schvvenckf. Apium cicutarium, *hunds Peterlin, Stinckender Peterlin*: Basileenses, *kuzen Peterlin.*

In Silesia abundè luxuriat in hortis oleraceis maximè cum Petroselino, cujus vitium dixit Tragus. *Locus.*

Venenosam & pernitiosam esse plantam, testatur Dalechampius, dicens: Esu Cicutæ, quæ Apij hortensis specie incautum fefellerat, ego quendam noui ad extremum vsque vitæ deuentum factum. *Vires.*

CICV-

CICVTARIA VVLGARIS.

R*Adix* craſſa longa, multis adnatis donata, alba, potiſſimùm internè, ſapore acri & aromatico: *caules* profert cubitales, & altiores, inanes, hirſutos, nonnihil rubentes, cannulatos: *folia* Cicutæ foliis proxima, latiora, odorata, ſapore aromatico, ſplendentia, auerſâ parte ſubhirſuta: *flores* in umbella candidi, quorum ſinguli quinis foliis conſtant, ſupremo reliquis maiore: *ſemen* Chærefolii vel Antriſci quorundam, longum, ſtriatum, tenue, ſpiceo colore lucens.

Tragus vocat Chæriam 2. & Chærefolium ſilveſtre, iudicatque eſſe Cicutáriam, quam Dioſcorides Myrrhidem cognominat. Satiuo autem Chærefolio conſimile facit, niſi quòd caules gignat Paſtinacæ reſpondentes. Cæterùm, magnitudine totius ſubſtantiæ, omniumque partium, odore etiam & guſtu, ſatiuum ſuperare ait, & interdum in proceritatem Cicutæ aſſurgere, radicèmque quotannis nouos emittere aſparagos.

Fuchſius hanc Myrrhidis titulo pinxit, dixitque vocari Græcis Μυῤῥὶς ἢ Μύῤῥα: Latinis Myrrhin, vulgaribus Herbariis Cicutariam, quòd ſc. caule & foliis Cicutæ ſimilima ſit. Quà ſimilitudine quoſdam deceptos veram eſſe Cicutam putaſſe, cùm tamen ab ea, viribus potiſſimùm diuerſa ſit. Germ. Wilder Korffel appellari: Gall. verò *Perſil d'Aſne*.

Dod.gall. Fuchſii figuram aſſumpſit, Myrrhidemque inſcripſit, licèt deſcriptio non quadret, neque nomina, quæ veræ Myrrhidis ſunt. Aliam & meliorem iconem in ſ.3l.lat. pro Myrrhide exhibet.

H.Lugd.p.761. uocat Myrrhidem Fuchſii.

De hac ait Matthiolus in Dioſc. Gignitur in quàm plurimis Italiæ locis planta quædam Cicutæ faciem repræſentans, minor tamen minuſque graueolens, Cicutaria nonnullis vocata, quam quidam legitimam Myrrhim cenſent.

Cluſius Cicutariã vulgarem appellat: verùm hoc nomine Cicutæ Lobelii iconem habet. Geſn. Cicutariam, & Cicutæ ſimilem herbam, innoxiam, quam imperitos pro Cicuta accipere ait. Bauh.phyt. eſt Myrrhis 4. ſilueſtris:

An Corn. Myrrhis & Wilder kerfel/ Kerbelkern Germanorum. An Cordo in Dioſc. Herba minimè venenata, Cicutæ nomine in pharmacopoliis proſtans, ſemine longo & gracili: Item Myrrhis vmbellifera, Cicutæ valdè ſimilis, naſcens iuxta arbuſta, Germ. Büſchmören & nonnullis Felberkern appellata: An Amato Myrrhis, vulgò Cicutaria, vbique obuia, apud Salmanticenſes abundans.

De hac Turnerus hæc ſcriptis mandauit. Doctis pleriſque Myrrhis putatur Cicutaria dicta vulgò. Eoſdem tamen dubitare video, aut perfectè neſcire quæ planta ſit Cicutaria, inter quos eſt Amatus, qui etſi affirmet Myrrham eſſe Cicutariam, tamen cùm profeſſus ſit Hiſpanica, Italica, & Gallica nomina docere, quod & facit paſſim, vbi nouit, hîc Germanico ſolo contẽtus eſt, perinde ac ſi diutiùs in Germania, quàm Hiſpania aut Gallia vixiſſet, aut locupletior eſſet lingua Germanica iam dictis, aut Germani Cicutariæ nomen inueniſſent, reliqui nullum. Matthiolus quoque haud obſcurè videtur ambigere, vtrum Cicutaria ſit Myrrhis, nec ne? Inquit enim, planta eſt vulgo in Italia Cicutaria dicta, quæ Myrrhis putatur: & paulò pòſt: ſi Myrrhis in Italia prouenit, &c. Ego hactenus nullam meliùs deſcriptioni reſpondentem inueni eâ quam hîc propono. Ex quo videtis nondum penitùs cognitam. Duæ ſunt, de quibus dubito, vtra ſit Myrrhis. Vnam Angli nuncupant Caſſhes: prouenit in pomariis inter gramina ſub arboribus, Cicutæ perſimilis, quam nuſquam copioſiorem vidi, quàm in pomario aulæ Pombracẽſis Cantabrigiæ. Altera parum à prædicta differt, niſi quòd in ſilueſtribus proueniat circa ſepes & in pratis, breuior præcedenti, foliis hirſutioribus, Chærephyllo ſimilioribus: vnde Wok Cheruel appello: adulta tamen Cicutæ ſimilior eſt, adeò vt, quantùm ex figura licet iudicare, eadem ſit cum Myrrhide Matthioli, Fuchſio wilder Kerffel dicta.

Cicutariæ duæ Turnero

An de hac Cæſalp. ait, Cicutaria in collibus naſcitur locis humectis Cicutæ ſimillima: ſed breuiore caule, ſtriato &c.

An Cicut. Cæſalp.

Montbelgardi paſſim abundat in hortorum pratis arboribus conſitis, multùm ſe propagans radicibus, ac propterea extirpatu difficilis, gramenque multùm ſuffocans. In omnibus verò iis, quas Cluſius adiit, regionibus ſpontè creſcit, non modò graminoſis hortis & pomiferis, ſed & aridioribus quibuſdam pratis, florens Maio.

Locus & tempus

Chærefolium ſilueſtre ad ducendos menſes Chærefolio efficacius eſſe in vino decoctum ac potũ ac aduerſus peſtẽ aliaque venena epotũ facere traditur à Trago. Nos autem non conſulimus ulli, ut imitetur eum, qui Myrrhidem exiſtimans, eam internè exhibeat, quia venenatam plantam ſuſpicamur. Duas familias nouimus Montbelgardi, quæ exſtimantes ſe colligere Paſtinacas Germanicas hiemali tempore, has fortè fortuna offenderunt foliis deſtitutas, ex quorum eſu licèt pauco, inciderunt in grandia ſymptomata ſuffocationis, torporem, ac inſaniam, ita ut ebrios uerius exprimerent. Horum autem unus per integrum diem non potuit excitari: qui vomebant, faciliùs liberabantur. Curaui verò hos uomitu primò, dein in os per cochlear argenteum, inſtar lagenulæ paratum, puluerem ſaxonicum &c. iniiciebam. Prima familia fuit intoxicata anno 1572. Mater quidem cum filia in iure comederat radices pro Siſaro maiore quorundam, ſiue Paſtinaca Germanica; cui radices habet ſimiliores, quàm Cicuta, ea etiam frequentior in hortorum pratis. Symptomata apparebant, qualia Dioſcorides Cicutæ tribuit. Filia reiectis radicibus per vomitum, ſtatim bene habebat. Sequenti die vocatus ad matrem ei Diaphonicon cùm Mithridatio propinaui & conualuit.

Vires

Conſilium autorum

Comprobatur hiſtoria plantam eſſe venenatam

CICVTARIÆ QVODAMMODO SIMILIS vel Chærephyllo accedens.

B*Icubitales & altiores ſunt *caules*, glabri, in ramos diuiſi, per quos *folia* Chærephylli, teniùs tamen diſſecta, velpotiùs Phellandrii Dodonæi, verùm hirſuta: vmbellæ minimæ *floribus* albis compactæ: *ſemina* bina hiſpida, aſpera, ſublonga, longiora quàm in Antriſci ſpecie altera, à cuius ſeminibus facilè diſcerni poſſunt, non enim ita aſpera, minora, & acutiora: *radix* alba, fibroſa, odore & ſapore aromatico, non tamen vſquequaque grato, ceu & foliorum.

Deſcr.



Hæc planta nō malè exprimitur per figuram Guarinianā, quæ apud Fuchsium posita est pro Cicutaria: quamque hîc ponimus: radix tamen non ita longa.

An Daucoides minus Cordo? An Bauh.phyt. Caucalis 6.[7. pin.] semine aspero, flosculis subrubentibus?

Locus & tempus. Cicutariç quodammodò similis nostras abundat iis locis Geneuæ, in quibus Cicuta prouenit: floret & semen fert Maio & Iunio. Beffordiæ iuxta muros arcis, caulescentem ob eruaui Aprilis principio.

CICVTARIA LATIFOLIA HIRSVTA.



Descr. DVûm cubitorum & altior est *caulis* striatus, concauus, pilis obsitus, ad genicula singula *folio* donatus quoquoversus sesquipalmari, trifariam primùm diuiso, cuius diuisiones deinceps singulares ad Myrrhidē accedunt, sed latiores, rariores hirsutie suprà subtusque potissimùm per neruos venulasque asperse, veluti & per pediculos: vmbellæ magnæ in plures alias minores diuisæ. *flosculorum* candidiorum, aliquando suaue purpureorum, aut potiùs amethistinorum: sub quorum pedicellis foliola acuta quaquauersum radiata: flosculos singulos sequuntur *semina* bina iuncta, bicornia, longa, quæ relicto stylo medio facilè dissiliunt, deciduntque, odor & sapor aromaticus subacris, sed ille quàm hîc gratior & suauior: *radices* crassæ, obliquæ, perpetuæ, aromaticæ.

An Cord. Hist. Pityospermon à resinaceo seminis odore saporeque nomine effictо.

Meminit Gesnerus hanc herbam locis Heluetiorum montanis inuenisse & in horto plantasse, foliis Cicutæ, semine oblongo.

Pityospermon vnde dictum. An Lob. Adu p.327. vocat Myrrhidē alteram? ac ita describit: Cicutariæ odore, siue Myrrhidis, affinis ea admodum est foliis & ramosis vmbellis minoribus; delicatioribus tamen, & semine oblongo, Dauci Cretici, exiliore, non hirsuto, nec ita absimili sapore: è Geneuæ & Saleuæ vicinis montibus Medicus Penninus Anglus Londini serendam curauit, mihique impertiuit. An idem vocat Obs.423. Myrrhim alteram paruam Aduers. Daucoides minus Cordi? In Icon. p.734. Myrrhim alteram paruam. *Non* potest autem esse Daucoides minus Cordi, Myrrhis altera Aduers. Cordi enim Daucoidi semina sunt Anisi minora, aspera: Myrrhidi Aduersariorum, Dauci Cretici non hirsuta: figura etiam Lobelii semina glabra demonstrat Chærephylli.

H. Lugd. præter Myrrhidem hanc alteram paruam Lobelii, quam p. 761. pingit, ac de qua iam diximus? exhibet & aliam quam p. 789. Cicutariā albā inscribit. Sed & tertiam iconē dat H. Lugd. pag. iam dictâ 789. quam Cicutariam rubram appellat. Cæterùm Cicutariam albam Lugdunensis eandem existimamus cum nostra. Eadem etiam à nobis obseruata est, flore vel purpureo, vel rubente, in qua præter colorem discrimen haud agnoui: stirpium diligentes indagatores perquirant diligentiùs an differat ab H. Lugdunensis siue Dalechampii rubra: & an non tres figurę vitius eiusdemque plantę.

Camerarius h. vocat Meum Silesiacum, foliis Cicutæ & penè caule, sed perpetuâ radice, & nonnihil aromaticum referente gustu, multiplici, nodosâ, & iuxta latera se propagante, non rectà descendente: umbellis candidis, oblongo semine. Hoc ait Sebizium sibi communicasse.

Stirpium sanè peritus Doldius hanc plantam siccam nobis transmisit, pro Meo Silesiaco, quod scripsit esse Ollnicense, & Olsenichium dictum in Misnia, & in Saxoniæ officinis pro Meo haberi: à quibusdam verò pro Imperatoria, cùm radix vegeta aromaticitate non careat, quæ subamara sit & acris quodammodò, cuius in peste usus non contemnendus: semen ei esse longum, angustum, pectinum dentium æmulum, quale Chærefolii. Hæc ille, Diuersum tamen tradit Olsenichiū Cord. ab hac Cicutaria l.29. hist. c.80. cui semina Anetho similia, & duplicia assignat.

An Cęsalpino Silaus Plinii, Herba in riuulis nascens? An eidem Cæsalpino Cicutaria alia Alpina?

Bauh. phyt. videtur malè multiplicare entia, separando Meū 5. Cicutæ foliis: Silesiacū Cam. cuius non ampliùs meminit inter Mea in pin. & Cicutariam 6. (5. in pin.) palustrem latifoliam albam: Cicutariam albam, Lugd. Cicutariam palustrem fl. candido, Cam. an Meum Silesiacum, eiusd. Itemque Cicutariam 7. (6. in pin.) palustrem latifoliam rubram: Cicutariam rubram Lugd. Cicutariam palustrem flore purpureo, Cam. Considerent tamen stirpium periti, an vna planta, vel plures: & an duæ postremæ, ut iam antè monitum, solo colore floris varient, vel diuersæ sint, ut vult Lugdunensis. An etiam eadem cum dictis sit, Myrrhis eius secunda in phyt. & pin.]. vel minor: Cicutaria 2. Cæs. Myrrhis satiua minor, Cam. Myrrhis montana. Tab. Myrrhis altera parua, Lob. & Lugd. quam Pona in Baldo spontè, etiam in horto, prouenire ait; ac perperam Lobelium Daucoides Cordi fecisse concludit, ac tandem quosdam pro vero Seseli alios pro Ligustico genuino in Seplasiis ponere, quàm autem congruè, tacet.

Gesnerus cùm apud illum essem vocabat Seseli aquaticum, Cicutariam alteram Dalechampii, cuius figura non placet, Geneuæ prouenientem vidi: itemque prope Masmunster ad r.

ad ripam fluminis, vnde transtuli in hortum E.C. Montb. Tiguri obseruaui : vt etiam in valle Griesbachiana, vbi fontes acidi. In montibus Helueticis circa Solodurum, iugis præsertim summis humidioribusque satis obuia. Circa S. *Vrsane* florentem mense Maio conspiciebam flore albo & purpureo.

CICVTARIA TORARA BVLBOSA D. T.



Singulari assurgit *caule* hominis altitudinem excedēte, crassiusculo, purpurascente, vario, cauo, propter terram hirsuto, palmaribus internodiis distincto : *folia* ex articulis prodeunt crassis, magna, in alas diuisa, easque in minora folia subdiuidendas, Cicutæ foliis similia, delicatiora, glabra, sapore non ingrato, nam & totius alioquin plantæ sapor est aromaticus, non fœtidus : vmbellas fert paruas, *flosculis* albis compactas : *semina* longa, Cicutariæ vulgaris pratorum, quibus maturis & decidentibus Autumno, perit & caulis, & radix, plantæque nouellæ ex semine natæ, totâ Hieme durant, vsque ad Ver, quo tempore folia terna, vel quaterna supra terram sese expandunt, ad Chærefolium accedentia, ex viroге lucida, in tres lacinias præcipuè diuisa, tres circiter vncias longa, odore & sapore aromatico, quorum pediculi ad tres vncias longi procedunt à *radice* singulari, breui, turbinatâ crassiusculâ, Anthoræ radici simili, vel Napis minimis, tectâ cortice tenui, pullo, internè albâ, fungosâ, grati saporis, ad Staphylinum accedentis, desinente in paruas fibras longiusculas, paruas alias laterales habentes.

An Cicutaria Pannonica quam describit Clusius?

Hanc vocat Cam. Bulbocastanon coniophyllon, Cicutariam Pannonicam Clusius Pan. & hist. qui quo nomine hanc plantam donaret, diu ambiguus fuit : accuratiùs tandem notis eius perpensis, succurrit magis proprium (nostrâ etiam opinione) nomen dari non posse, quàm Cicutariæ. Vulgus Austriacum Peperlin appellat : Hungari Magiaro salata, quòd eius radice & teneris foliis in acetariis vescantur.

Bauh. Phyt. Cicutariam 9. (8. in pin.) bulbosam: Myrrhidem Cicutariam Tab. Nappen Körffell. Dubito autem an sit Myrrhis Cicutaria Tabern. suspicorque radicem eius non factam esse ad plantam.

Prope Entzhemiam Alsatiæ in sepibus & alibi prouenit itinere Basiliensi versùs Milhusiam, mense Iunio florens & semen proferre incipiens, quo deciduo planta perit. In horto E.C. Montbelgardi sata, quotannis caulescit & perit, at semine deciduo mirè se propagat. Primus qui mihi plantam attulit, fuit insignis Medicus Petrus Turnerus, qui dederat pro Myrrhide collectam Heidelbergæ, obseruatamque Spiræ & infra Argentinam. *Myrrhis.*

Cicutaria Pannonica Clusii nouo Vere in hortis & herbidis Viennensis agri locis prodit: nascitur & quibusdam similibus Vngariæ locis : florens Aprili & Maio, Iunio semen plenè maturans. Bulbocastanum coniophyllon, quod sic ob folia Cicutam imitantia rectè dixerit Camerarius, biennium solummodò durat, vel ad plurimùm triennium. Nam è semine quo per totam Hiemem iacuit intra terræ viscera, ineunte Vere demum pronascitur; foliis binis oblongis acuminatis, angustis; vt multæ huius generis plantæ, à quibus tamen hoc discriminis obtinet, quòd alterum germen non è medio horum, sed iuxta pediculum, quo ambo nituntur, ex ipso bulbo, qui vix Orobi granum æquat, enascatur. Id si non eodem anno iustam magnitudinem assecutum fuerit, siue altero caulem proferre quauis causa prohibitum, quod vtrumque tamen raro contingit; tertio demum anno floret ac semen perficit, & marcescente radice penitùs interit ; semine interim sparso multipliciter se restaurans.

Nouo Vere radices firmiores & magis succulentæ cum nouellis suis foliis in Viennensi foro venales reperiuntur : coquuntur enim & cum oleo, aceto & sale, primis mensis istic vulgares, quàm salubri cibo, se nescire fatetur Clusius : frequentem tamen eius vsum non sine noxa esse, & capitis grauedinem, doloremque inducere, se expertum esse memoriæ mandauit. *In vsu Viennensi.*

PHELLANDRION PLINII.

CAP. LXXV.

Phellandrion, cuius meminit Plinius l. 27. nascitur in palustribus folio Apii. Bibitur semen eius propter calculos & vesicæ incommoda. Cæterùm, qualis herba Phellandrium hodie sit, inter Authores nondum conuenit. *Aequiuoca.*

Phellandrium suum habet Dodonæus, quod quibusdam Cicutaria aquatica dicitur. *Phelland. vel Cicutaria aquatica.*

Petro Turnero Cicuta aquatica Gesneri dicebatur Phellandrium.

Phellandrium esse crediderunt nonnulli Apium siluestre Dodonæi. *Apium siluestre.*

Phellandrium Plinii sunt qui eandem esse cum Helioselino, i. e. Apio palustri censeant. Testis est Gesnerus in cat. pl.

Phellandrium alii pro Lauere accipiendum putant, vt idem lib. iam citato refert. *Lauer.*

Idem rursus ait suspicari Ruellium Siler aquaticū herbariis hodie dictum esse Phellandrium. *Seseli aquaticum.*

Phellandrium Plinianum dictitabant Lutetiani, referente Lobelio, Rutas pratenses, quas Thalictrum nigrum Cordi cognominamus.

Phellandrium Plinii est Guillandino Angelica siluestris, vt testantur Lob. & Pena. *Angelica silu.*

Iidem tamen Phellandrium Plinii existimant potiùs esse Saxifragiam hircinam maiorem. *Saxifr. hirc. maior.*

Phellandrium tandem [inquit Gesn. cat.] aliis ea videtur esse, quam Filipendulam vulgus Herbariorum appellare consueuit.

PHELLANDRIVM, VEL CICVTARIA Aquatica quorundam.

Aquas amat, extra quas *caule* extat bicubitali & altiore, pollicari, sæpè etiam brachii crassitiem adæquante, striato, inani, geniculis distincto, in ramos varios diuiso. *Folia* dodrantalia *Descriptio.*

plùs mi-

plùs minùs, diuisione Chærefolii, propemodum glabra, sapore satis grato ad Sium accedente, cum leui quadam acrimonia: vmbellas in ramis gerit pro plantæ proportione paruas, *flosculorum* alborum, cum exiguis in medio apicibus obscurè rubentibus: quibus delapsis succrescunt *semina* parua, oblonga, striata, nulla hirsutie vel asperitate donata: ex geniculis infimis demittit subinde capillares, longas, & numerosas fibras, quibus in imo radicatur.

An Ligusticum siluestre, Trago

An Trago Ligusticum 2. siue siluestre, in fossis, pratis, & lacubus, ac paludibus proueniens, radice cauâ & fungosâ, adeoque longâ, vt fundum aquæ attingere non possit, quare aquæ prorsus supernatat: caule & foliis plus habens cum Ligustico affinitatis, quàm cum Fœniculo, sed totâ suâ substantia minus & odore etiam ac sapore re[...]ssius, cæterà Leuistico simile. Cæterũ siluestre hoc Leuistici genus, Tragus erraticũ Fœniculum esse existimat quod Dioscor. Hippomarathron, Marathrida, agreste Marathrũ, Thimarico-linum, Myum, Sistrameor, & Fœniculũ erraticum cognominet: Germani Wilden fenchel seu Roß fenchel / & Weyer fenchel / agreste seu siluestre Fœniculum, equinum Fœniculum, & palustre Fœniculum vocent: Serapio Othomarathrum (tertium nempe Fœniculum, semine Coriandro simili, quod quidem Tragus alterius generis esse putat, aut si idem cum hoc sit, Serapionem seipsum non intelligere, necesse esse) & alio loco Fœniculum montanum, quod Fabar dicatur, atque aliquantulùm Hippomarathro Dioscoridis respondere videatur. Quod porrò Tragus capite de Ligustico huius herbæ mentionem fecerit, id in causa fuit, quòd formâ, odore, & sapore ad Leuisticum magis, quàm Fœniculum accedere crediderit. Sunt autem quidam, qui Ligusticum hoc siluestre Tragi, Cordumenum, & Carui agreste dici volunt, & esse semen Peucedani. Sed nemini obscurum est, aliam esse & peculiarem plantam Peucedanum, quod Phrisius Fœniculum agreste nuncupauit. Sed credibile est bonum hunc virum Peucedanum non vidisse, sed ex Petro de Crescentiis, qui nomen Fœniculi agrestis huic adscribit, didicisse.

Hippomaratrum Dioſc. Marathris Fœnic. erraticum

Othomarathrum Serap.

Cordumenum Carui agreste Peucedanum non est appellanum cotra Phrisium

Phellandrium Dod. Sii 3 species

Dod. in Hist. frument. & in fol. Phellandriũ inscribit, ac Sii tertiam speciem constituit, & ait. Apud nostros, quod sciam, nomen non habet: officinis etiam incognitum, sicuti & Sium: à Plinio Phellandrium nominatum videtur: potest autem & Sium illud esse, quod Pseusippus apud Athenæum in aqua nasci affirmat, foliumque habere palustri Apio simile, de quo Homerus:

Sium Pseusippi

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίε ἠδὲ σελίνυ. h. e.

Sunt Apio atque Sio circum mollissima prata

Si modò hoc Pleusippi Sium non idem est cum priore loco descripto Sio, Oenanthe sc. [ut nos vocamus] aquatica.

Lob. Obs. 424. figuram Dodonæi habet [itemque in Icon. p. 734.] Cicutariæ palustris titulo, Dodonæi opinionem de Phellandrio non approbans.

H. Lugd. p. 1093. eandem iconẽ quoq; retinet, sed eam Phellandrium Plinii intitulat: Tab. autem & Ger. Cicutariam palustrem wasser chirling: Camer. Cicutariam palustrem aliam siue Phellandrium: Io. Vvierus, vt inter vires patebit, Cicutam aquaticam.

C. Bauh. phyt. Cicutariam 8. (7. in pin.) palustrẽ tenuifoliam, quod Phellãdrium Plinii constituit; itemque Ligusticum & Fœniculum siluestre Tragi: Cicutam palustrem Cord. in Diosc. Aquaticam, Gesn. h. & Thal. Silaum Plinii, Cæs.

Locis gaudet humidis & palustribus, & in fossis & scrobibus passim occurrit: floret Iunio ac Iulio in fossâ horti Montbelgardensis & suprascriptâ crassitie. Frater attulit mihi Patauio, vbi spontè prouenit, pro Cicutaria Petri Aponensis Guillandini. Phellandrium Dodonæi in perennibus cum Sio nascitur riuulis, & subinde in resedibus exit aquis, Æstate florens Augusti semẽ maturãs. Angliæ N[or]thmanniæ, Belgiique stagnantibus fossis, leuéque fluentibus aquis plerumque obuia Lobelio.

Quod autem ad facultates attinet, calidum & siccum erit, si Dodonæo credimus, ac Sio potentiâ ac temperamento simillimum. Qua etiam de causa vrinam & menses prouocare: ad vesicæ frigidos affectus vtile, & ad calculum, quem comminuere ac expellere posse ait, si naturâ suâ friabilis fuerit, scribit. Io. Vvierus Tract. de Varen sub finem: In hoc morbo, tendente in suppurationem tumore, vnguentum inducunt Ditmarsenses Chirurgi ex wasser Schirling (quod vernaculo nomine wadenduuck indigitant) seu Cicuta aquatica concinnatum: radicem inuolutam, sub cineribus assam & contusam cum melle permiscent, quousque in vnguentum conformetur: rati dulcedine mellis foràs allectos vermes huius herbæ veneno enectum iri.

SESELI PELOPONENSE MATTHIOLI, siue Cicutaria quorundam.

Caulis e[st] geniculatus & cauus, Cicutæ, *folia* longè maiora, in alas diuisa, quæ rursum in segmenta pinnatim, veluti Filix, digesta, profundè serrata, latiuscula, subsecantur, odore graui & viroso Cicutæ.

Folia in figura, quam ponimus, non placent: nec satis enim apparent plures eius partes.

Sic des[...]

Sic describit Lobelius. Vniuersa planta simul ac tantillùm tangitur virus exhalat. Radice crassâ & totâ facie Myrrhidem odoram vescam quadantenus exprimit, sed folia latiora, longiora, nigriora, & semen breuius Angelicæ, vel maximæ Cicutariæ fatuæ par, in vmbellis latis excusso candido flore. Caulis alis brachiatus, sesquicubitum & duos cubitos æquans.

Matth. passim & Lacuna Seselis Peloponensis solam exhibent iconem, quasi plantam ipsam nunquam viderint. Quis autem quæso huius plãtæ virosum odorem cum Seseli Peloponensi Dioscoridis conuenire crediderit?

Lonicerus Matthioli habet figuram, ac Seseli tertium. Peloponnesiacum vocat. Sed nec ipse plantam agnouisse videtur.

Seseli autem Peloponesiacum, quod Matth. pingit, idem videtur Gesnero, quod Rhætorum aliqui vulgò *Pidrie* vocant, vel *Pantegum.*

Lob. Obs. pag. 423. [itemque Icon. p. 733.] vocat Cicutariam latifoliam fœtidissimam, perperàm Seseli Peloponense quorundam. Herbarii tamen Septentrionales Belgæ [nondum inuento genuino Peloponensi Seseli, folio Cicutæ latiore & crassiore] Seseli Peloponense folio Cicutæ dixêre, sed facultates reclamant. Vniuersa namque planta, vti dictum à Lobelio, simul ac tantillùm tangitur, virus halat, quâ solâ etiam notâ à Peloponensi Seseli discernitur. Quare iure quodam Tab. Cicutariam fœtidam, Germ. Stinckend Schirling inscripsit: Cicutam latifoliam fœtidissimam Ger. Cicutariam Cast. siue Cicutariam myrrhidem Thal.

Mirari subit Lugdunensem duas proponere icones, quum etiam Lobelius monuerit diuersa esse nomina eiusdem plantæ. Seselis enim Peloponensis Matthioli figura p. 750. posita, repetitur p. 790. Cicutariæ alterius latifoliæ fœtidissimæ Lobelii nomine, etiam fratre Bauhino hoc obseruante: qui tamen & ipse censurâ nostrâ dignus, vt qui non animaduerterit apud Matthiolum poni iconem aliam [quàm pro Seseli 5. Peloponensi exhibuit, quam in phyt. & pin. Cicutariam 3. latifoliam fœtidam nuncupat] eamque sine descriptione: erant monendi lectores, ipsum Matthiolum non describere, & periculum in eius opinione latere, qui fœtidam plantam pro odorata exhibuerit: quæ animaduersio erit magis necessaria, quàm ea in Histor. Lugdunensem.

Seseli Peloponense Matthioli Tiguri in horto Gesneri vidi, è Rhætiæ montibus allatum.

THAPSIA QVORVNDAM, HIRSVTA & aspera, Cicutæ folio, flore luteo, semine lato, altis Seseli Peloponesiacum.

CAP. LXXVI.

HErba cubitali & altiore, ferulaceo, tereti, intusque fungoso *caule*, ramis multis brachiato. *folia* Cicutæ foliis quodammodò similia, crassiuscula, hirsuta multùm & aspera, in alas oppositas subiecta, quarum segmenta singularia semunciâ longiora, serrata: vmbella lata, lutea: *semen* magnum per extrema bifidum, ex rotundo oblongum, labiis foliaceis, simile Thapsiæ Gargani montis, sed minus: *radix* sesquipalmaris, crassa, solida, exteriùs nigricans, intus alba, gustu amaro, acri & aromatico, terram versus capillata.



Seselis Peloponensis radix magna est, inquit in Adu. Lobelius, intus alba: foris nigricans, recta & altè porrecta, Ferulę, Thapsiæve modo, odorata & aliquantulùm acris. Caulis digitum æquat crassitie, sesquicubitũ altus, ferulaceus, à quo promuntur alæ tutionésue in ambitum sparsi, vbi folia multa, Cicutæ magnitudine, sed incurua, pilosa, & crispa, rugatáque. Vmbellæ multæ, Anethi, luteæ sunt: semen latum foliaceum, compressum, Angelicæ figura & magnitudine, sed multò minus, grauius: color illi ex pallore flauescit: odor suauissimus, Æthiopici adeò similis, vt statim odoratu, cùm primùm vidissem, Peloponense coniectarim. Et coniecturam certiore exploratione notarum & virium, Præceptores Monspelienses fulcierunt, ita vt nullus illic ambigat de eius assertione: cùm tamen antea nonnulli Thapsiæ speciem suspicati fuerint. In Obs. à sola magnitudine differentiam addit dicens, in Belgii stirpium cultioribus & ditioribus hortis Hispano semine Peloponense Seseli ortum, altero tantùm maius, maioribus, latioribusque foliis & semine videri. In Aduers. p. 327. vocat Seseli Peloponense, folio Cicutæ (& sic etiam in Icon. p. 735.) huius autem figuram in Obs. omittit, recipiens pag. 424. iconem Thapsiæ 1. Clusii latifoliæ, pro Peloponensi Seseli eius maiore: sicuti etiam in Icon. p. 736. capite quidem de Thapsia latifolia 1. censuram ponimus ex Clusio, qui eum supinæ negligentiæ accusat, quòd Thapsiam suam quam nunquam viderit, eandem faciat cum Seseli Peloponensi, de quo hoc loco scribimus.

Lobelii descr.

Seseli Peloponense

Seseli Pelop. folio Cicutæ Lobelio. Lob. taxatur.

Sed & C. Bauh. in phyt. in eo versatur errore, vt Seseli suum 1. siue Peloponense, quod ex Lobelio maius & minus constituere videtur, & solâ magnitudine differre refert, cum Thapsia latifolia dicta Clusii, ignoranter confundat, cùm interim ipse Clusius differentes asserat, & doctos inter has distinguere se scire scribat.

C. Bauh. reprehe.

Cautior sanè fuit Lugd. quæ p. 751. plantam nostrum Seseli Peloponense, folio Cicutæ Penæ vocat, & Seseleos maioris, solâ magnitudine discrepantis iconem Lobelii, esse Thapsiam latifoliam Clusii & quorundam admonuit.

Tab. nominat Seseli Peloponnesiacum Griechischer Sesel. Cam. apud Matth. Thapsiã. Figura autem à Camerario apposita Matthiolo est ex Gesnerianis facta ad plantam meam siccam, quæ nihil simile habet cum Matthioli Thapsia, quam ait Ferulæ ita similem, vt non facilè dignosci possit. Ad eandem figuram appictum semen, sub

Thapsia Camer. Camer. not.

numero I. Cætera ſem ina aliarum plantarum ſunt, quorum deſcriptiones erant apponendæ: quæ addidit de Thapſia,& Turpetho, potiùs tenebras lectori adferunt, quàm lucem.

Locus & Tempus.

Thapſiam,cùm eſſemus Monſpelii, vocabant. Deferebatur nobis non longè ab Arelata ex Prouincia *di Sant Martin* à Leonh. Rauvvolffio. Audio prouenire in montibus circa Nemauſum: florere menſe Maio. Hanc plantam nobis etiam communicauit Iac.Rainaudetus Thapſiæ nomine.Semen aliquando miſit Iac.Vtenhouius nomine Seſeli Peloponneſiaci.Frater C.Bauh.attulit inuentam in monte Ceti.

THAPSIA I. CLVSII, LATIFOLIA, FLORE luteo,ſemine lato,ſimilis Seſeli Peloponnenſi Lobelii.

Deſcriptio



FErulacea habet *folia*,viridia, villo, ſeu lanugine quadam obducta, humi veluti in orbem diffuſa, ingrati ſaporis, inter quæ cubitalis, interdum etiam bicubitalis exilit *caulis*, digitalis craſſitudinis,nodoſus, intus cauus & fungoſus, raris foliis præditus,ſummo faſtigio magnam & latam ſuſtinens vmbellam luteorum ſeu flauorum *florum*, quæ dum maturuit *ſemen*, quod latum & aceroſum eſt, germénque habet longum & anguſtum, ſphæricam & orbicularem figuram quodammodò refert: *radix* craſſa, longa, ſummâ parte capillata,vt pleræque ferulacei generis,craſſiore libro veſtita, foris ſubnigro, vel fuſco, interiore parte candicante,lacteo ſucco plena,guſtu amariſſimo & acri, nauſeam tamen mouente, adeò ingrata eſt, medius eius neruus fungoſus.

Thapſia I. Cluſii

Cæterùm,Thapſia hæc prima Cluſii,à Murcianis & Valentinis *cumillo*,à ſucci,ni Cluſius deſcriptionis author fallitur, abundantia dicitur: reliqui Hiſpani *Cannabeia*, appellant, quam vocem omnibus ferulaceis plantis [quarum ſumma varietas per vniuerſam Hiſpaniam] tribuunt: nam Ferulæ & Libanotides illis etiam Canabeia dicuntur, quia videlicet harundinaceum caulem habent. Mirari autem ſubit quoſdam inueniri, qui adeò procliues ſunt,vt non expenſis probè ſtirpium ſingulis notis, ſed ex leuibus duntaxat picturæ coniecturis, ſtatim de illa iudicium ferant,quod vſu veniſſe iis videt author, qui huius ſuæ Thapſiæ iconem,ad Seſeli Peloponnenſis hiſtoriam accommodare non ſunt veriti, & illi quidem, qui hanc nunquam creſcentem viderunt, vt taceat vtriuſque plantæ facultates eſſe diſſimiles. Tab.Hiſt.Lugd.Lob.& C.Bauh.in Phyt.dicitur Thapſia latifolia Cluſii. Verùm Lob.& Bauhinus cum Seſeli Peloponenſi confundunt. Id quod Cluſius hìc conqueritur,& nos præcedenti titulo inſinuauimus.

Supina quorundam negligentia

Lob. & C. Bauh. not.

Gaudet collibus petroſis, quales ſunt non procul ab oſtio Tagi ſupra Vlyſipponem,& multis aliis Luſitaniæ, Hiſpaniæque locis editioribus & incultis. Floret Auguſto, nonnunquam matúriùs.

Locus Temp.

Granatenſes imperiti Pharmacopœi,huius radice loco Turbith magno errore vtuntur: peritiores autem diſcrimen obſeruare norunt.

Sinis ... ſus q... dam

THAPSIA II. CLVSII, FLORE LVTEO, foliis tenuioribus,Fœniculi penè inſtar.

Deſc.

THapſiæ hoc genus cubitali donatur *caule* graciliore tamen quàm ſuperioris, vmbellâ etiam ſimili *florum & ſeminis*,ſed minore: *folia* illi multò tenuiora,quàm illius,Fœniculi pænè foliorum inſtar, nullam inſignem qualitatem habentia: *radix* longa, digitalis craſſitudinis, foris nigra,intùs candida & fungoſa, acris,ſummo capite villoſa.

Bauh.pin. Thapſia 4.fœniculi folio: Thapſia Dioſc.Aduerſ.Lob.& Lugd. Thapſia 2.vel tenuifolia, Cluſ. Hiſp. & hiſt. Thapſia anguſtifolia Tab. tenuifolia,Gerardo.

Loc.

Thapſia hæc ſecunda Cluſii, ſiue tenuifolia, iiſdem cum Thapſia 1.ſiue latifolia locis inuenitur.

THAPSIA SALMANTICENSIS, SIVE III. Cluſii,magna,flore luteo,ſemine lato.

Deſ.

ESt hæc longè maior ſuperioribus,vtpote *caulem* habens trium aut quatuor digitorum craſſitudinem æquantem,inſtar caulis Ferulæ, & ſæpiſſimè humanam altitudinem ſuperantem: *florem & ſemen* primæ Thapſiæ non diſſimilia: *folia*, antè quàm planta in caulem aſſurgat, multò ampliora,in orbem tamen non ſecus, ac illa humi diffuſa: *radicem* etiam craſſiorem.

Sed nec parum hallucinantur, qui Thapſiam hanc 3.ſiue Salmanticenſem, Salmanticenſibus vulgò *Cannabeia* dictam, Cicutariam maximam & fœtidiſſimam Lobelii eſſe cenſent,inquit Cluſius,deſcriptionis au hor. Videant autem Lectores verba Lobelii cap.de Cicutaria maxima fœtida,ſimili Thapſiæ 3 Cluſii.

Cici... max... fæti... Lob... eſt

Bauh.pin. Thapſia 1. maxima latiſſimo folio: Thapſia 3.Cluſii hiſp. & hiſt.

Lo...

Tertium hoc Thapſiæ genus, quod Cluſius obſeruabat in Hiſpanica ſua peregrinatione, naſcitur non ſolùm agro Salmanticenſi, ſed etiam circa Pinciam,vulgò Valladolid dictam, & tota vetere Caſtellâ,ad Pyrenæos vſque montes.

Vetulæ Salmanticenſes medicinam iſthic exercentes, huius radice vtuntur ad prouocandos menſes,aliaſque deiectiones moliendas. Tantâ autem vi cùm supernè,tùm infernè purgat,vt ſumentes in maximum periculum ſæpenumerò coniiciat.

Vſ... Dei... mol...

THAPSIA IV. CLVSII, TVERO VOcata, foliis glutinoſis,radice nigra foris.

Lo... De...

EOdem Salmanticenſi agro & vicinis locis naſcitur hæc ferulacei generis planta, *foliis* Libanotidis, per terram ſimiliter expanſis, lento quodam & glutinoſo rore ſemper aſperſis, ſaturâ viriditate ſplendentibus: *radice* craſſâ, longâ, tenerâ & fragili, foris nigra, intus alba, lacteo

ſucco

succo plena, *caulem* nullum obseruabat author, sed eum ferre audiuit rectum, tenuem, & in eo vmbellam *florum* pænè in globum coactam. Cæterùm totam plantam teterrimi odoris esse ait: vnde verisimile esse coniicit non minùs esse notiam Thapsiam hanc quartam Salmanticensibus *Tuero* nuncupatam, quàm sit ipsa Thapsia, ad cuius genus ipso authore, referenda videtur.

Bauh.phyt.vocat Cicutariam 4.latifoliam fœtidissimam alteram. In pin. Thapsiam 3.foliis Libanotidis fœtidissimam *Tuero*. Clus.hisp.Thapsia 4.Eiusd.hist.

THAPSIA CAROTÆ FACIE.



Et lata & longa sunt Thapsiæ huius *folia*, pediculo tam primario, quàm aliis minoribus segmẽtorum hirsuto, aspero, rubente: segmenta in alis foliorum singularia non ex aduerso nascuntur, alioqui facie totâ Carotæ vulgaris folia satis referũt, hirsuta, venosa.

Quamuis autem hęc Herbariorum Thapsia vulgaris Carotæ effigie, ab officinis sit verior existimata, inquit Lobelius, & superiori Thapsiæ [Ferulæ facie Thapsiæ, siue Turbith Gallico] radice non parùm assimilis, tamen certum est, longiùs à descriptione Dioscoridis abesse: est enim foliis potiùs Carotæ, siue Dauci agrestis, quàm Ferulæ:

Eidem in Obseru. & Icon. Thapsia vulgaris Carotæ effigie: Matth. & Italis *Thapsia*. Gallis *Turbit gris*. Tab. dicitur Thapsia vulgaris, & Turpetum griseum:

C.Bauh.phyt. Thapsia 2. (5.in pin.) Carotæ folio: dubitatque [vt & Lobelius] an sit Ferula sagapenifera? Huius autem radice pro Turbith quosdam vti scribit. Apud Matthiolum huius iconem Thapsiæ titulo pictam dedit ex Tab. dicitque Thapsiam esse Matth. Ang. Lac. Lon. Cast. Lugd. & Cæs. cui & Turbith albũ Mesuei: esse item & Thapsiam maiorem, Cordi hist. Thapsiam veram & Turbith montis Gargani, Gesn.h. Thapsiã vulgarem & Turpetum griseum Tab. itemque Thapsiam vulgarem Carotæ effigie, Lobelii. *Sed non* dissimulandum est, fratrem C.Bauhinũ hîc turpiter esse hallucinatum. Cùm enim Matthiolo Thapsia adeò Ferulæ adsimilis sit, vt non facilè, nisi à rei herbariæ peritis, vna ab altera dignoscatur: præterea cùm ad Dioscoridis descriptionem referat, quam in epit. & hist. germ. posuit: quæ obsecro Carotæ foliis cum Ferula similitudo: taceo de cæteris, vt figura, quæ non similis Carotæ. *Idem* dico de Thapsia Lacunæ, Loniceri, Castoris, & Lugdunensis, qui omnes figuram Matthioli habent, diuersam a Tabernæmontani. Est autem illorum imago Ferulæ folio glauco. *Quomodo* præterea possit Cæsalpino esse, Thapsia Carotæ folio, non video: quum longè alia ei tribuat folia l.7.c.3. & semen crassius, & longius, quàm Ferulæ fœminæ. *Tandem* etiam absque ratione Cordi Thapsia 4.hist. c.74. refertur ad Carotæ facie Thapsiã, cùm ille in Diosc.l. 4. c.157. Thapsiã dicat foliis ferulaceis & Fœniculo similibus. *Gesneri* Thapsiam denique ad Thapsiam Carotæ folio referendam minimè censeo, quia Gesnero dicitur latissimo semine, quod huic non conuenit. *Thapsia Cæsalpini. Thapsia Cordi. Thapsia Gesneri.*

Prouenit nobis Thapsiæ Carotæ facie Montbelgardi in horto E. C.

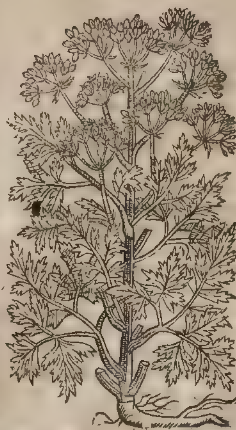
THAPSIA CÆSALPINI, SEMINE CANDIDO, crasso.

Caulem fert non excedentem bina cubita, candicantem, veluti cinere asperso: *folia* proportione minora, sed latioribus segmentis, & subcandida: *florem* luteum in umbellis: *semen* autem candidum, striatum, crassius & longius, in foliacea quædam labra desinens: *radix* subest candida, crasso capite, in ramos diuiso, succo lacteo, valde acri, ut tractantium & manus & facies intumescant. *Descr.*

Cæsalpinus, descriptionis author, vocat Thapsiam Pisis in Ilua nascentem, Ferulæ fœminæ similem, sed minorem & candidiorem. Quare eam ad Thapsiam Carotæ folio referendam cum C. Bauhino non puto: Carota namque & Ferula quantùm discrepent, non nisi in re herbaria valde rudem latet. Videtur autem Cæsalpinus statuere esse Thapsiam à Theophrasto & Plinio descriptam: Dioscoridem uerò per Thapsiam non hanc stirpem, sed Ferulaginem, quam Ferulam fœminam [nos Ferulam glauco folio] appellat, intelligere.

CICVTARIA MAXIMA FOETIDA SIMILIS Thapsiæ tertiæ Clusii

CAP. LXXVI.



Lob. Obs. p.422. vocat Cicutariã maximã Brancionis, (itemque in Icon. p.732.) ac quærit ã sit Thapsia Salmanticensium Clusio, vulgò Canaheia dicta, annuum potiùs Cicutaria maxima fœtida? Sed mirari subit Lobelium, Cicutariã suã maximam fœtidam Brancionis non describere. An fortè non vidit plantam, sed tantùm iconem. Dicta sua hæc, *caule humanæ proceritatis, crassitie* *Cicutaria maxima Brancionis Lob.*

quatuor digitorum, *foliis*, *semine*, & *radice Seseli Peloponensis longè maioribus, quæ clinicis celebratur ad menses, vomitus & alias deiectiones ciendas*, ex Clusio desumpta sunt, & mutata vocabula, ut dum vocat Seseli Peloponense, intelligit Thapsiam I. Clusii.

Thapsia Cicut. tertia non est. H. Lugd. p.790. vocat Cicutariam maximam fœtidam n Lobelii. C.Bauh.phyt.Cicutariam 5.(4: pin.) siue latifoliam tertiam.

APIVM SILVESTRE DODONÆI, THYSselinum quorundam, planta lacteo succo turgens, locis humidis proueniens.

CAP. LXXVII.



Descriptio Duûm trium{ue} cubitorum *caules*, striati, angulosi, glabri, ramosi, inanes, imâ parte ex fusco rubentes, ex quorum geniculis rubētibus oriuntur pediculi dodrantales & cubitales, caulium ritu striati, angulosi, concavique, *folia* fusti[illegible] s Carotæ, glabra, valde incisa, atrovirentia, lacteum liquorem, si rumpantur, reddentia, sapore ingrato, mixtâ cum amarore acrimonia: umbellam gerit *flosculorum* Petroselini albidorum: *semen* rotundum, planum; Anethi simile, Dod. *radices* spargit complures, digiti minimi ferè crassitudine, longitudine aliàs palmari alias dodrantali, candidas, eodem cum foliis sapore.

Synon. Apium sylv. Dodon. gall. inscribit Apium siluestre, appellatque Græcè [illegible], Gall. *Persil* aut *Ache sauuage*, ger. Wilder eppich/ aut eppich. Belg wilde eppe. Huius meminisse ait Theophrastum, et adscribentem caulem rubeum l.7.c.4. Plin. verò suspicatur Thysselinum quamuis quidam eiusdem Silaum existiment.

H.Lugd.p.701. Apium siluestre Dodonæi.

Daucus palust. Gesn. C. Bauh. phyt. Apium 6. siue silvestre lacteo succo turgens, quod ad Daucum referri posse existimat, Gesnero forte autore, qui Daucum palustrem de hort. vocat.

Silaus Pliny. Valerandi non est contra Lobel. Lobel. hanc pingit in Icon. p.711. Thysselini Plinii titulo, itemque in Obs. p.409. ubi præterea Silaum Plinii Valerandi vocat. Ast Silaus Valerando Dourez & Roberto Constantino, longè alia erat planta, ni fallimur, cui flos ex luteo pallescens, cùm huic sit albus in rotundis muscariis, etiam Dodonæo teste.

Hort. Lus. Cuminum Alni, Thysselinum Plinii. Oelßnits Erlein & Cumich. Officinæ Belgii, & præsertim Botanici Antuerpienses, olim perperam Meum nuncuparunt, ac *Meum.* legitimi Mei loco in usu habuerunt. A nonnullis verò apud Belgas, Apium syluestre, h. e. wilder Eppe, dicitur: non defuerunt tamen alii, qui Hydroselinon, siue Apium aquaticum, i. e. water Eppe, nominarent. Hydroselinon autem, ut alibi scriptum, & Sium quandoque appellatur.

Cordus in Diosc.l. I.c 3. & hist. itemque Thal. in Har. Olsenichium, Olsenick germ. nominarunt. Alii demum Phellandrium Plinii Apium palustre Dodonæi existimarunt. Sed, authore Dodonæo, sylvestre Apium rectiùs dici potest.

Iuxta lacus, inquit Dod. vliginosis ac humidis locis, in scrobibus aquas resides habentibus, quandoque etiam Alnorum iuxta veteres truncos reperitur, Iunio ac Iulio flores ac semen proferens. Reperi ego inter Masmunster Abbatiam & S. Germain pagum è regione Rottenburg, iuxta ripam stagni inter Alnos & Salices mense Iunio, transtuli Montbelgardum in hortum Ill.E.C. vbi floret Iulio & Augusto. Locis humentioribus, sed rariùs, vt plurimùm tamen occurrit Thalio auf der laugen Harciniæ Saxonothuringicæ.

Est autem huius radix calida, authore Dodonæo, & sicca tertio ordine: commanducata multam ex ore pituitam elicit, & dentium dolores sopit. Non dubium verò est, quin & eadem extenuet, incidat, & aperiat: vrinas & menses moueat: & quæ Apii genera reliqua, eadem & nec segniùs, sed etiam efficaciùs præstet.

APIVM CICVTÆ FOLIIS, SELINVM alterum Clusii, semine lato.

CAP. LXXVIII.

Multa habet ab vna *radice* prodeuntia *folia*, Cicutæ foliis non dissimilia; sed quæ caulem ambiunt, minora sunt: *caulem* cubito maiorem, sæpè vnicum, nonnunquam plures, & in his vmbellas candidorum *florum*, quibus succedit *semen* latum, minùs tamen quàm Ferulæ: *radicem* digitalis etiam crassitudinis, albam, odoratam, & vtcunque acrem.

Clusius historiæ author, vocat Selinum peregrinum alterum. C.Bauh.phyt. Apium 8. siue peregrinum folio Cicutæ.

Prouenit apricis, & à Sole illustratis locis: Iulio floret, Augusto semen profert, in Salmanticensi agro.

Mirum in modum vrinam ciere plantæ decoctum, aut aquam in qua radix macerata, Clusio Salmanticenses referebant.

SESELI PALVSTRE LACTESCENS, Acris, foliis ferulaceis, flore albo, semine lato.

CAP. LXXIX.

Seselis palustris vnicam plantam reperit Camerarius, vt videre est in eius Horto, in quadam palude sylvæ vrbi [Norimbergæ] vicinæ, prope piscinas amplissimas, iuxta putridos arborum truncos, foliis ferulaceis, *radice* longâ subfuscâ, & ingrato admodum gustu, ceu feruore non exiguo, fauces tentante: in hortum verò translata minùs vrens euasit & saporis fœtiditatem deposuit, & *caulem* protulit ramosum, tricubita-

cubitalem: *flores* candidos in vmbellis, & *semen* latum, foliaceum. Planta est lactescens, vt quædam aliæ vmbelliferæ, quales sunt Thysselium Dodonæi, Chærefolium, &c.

C. Bauh. phyt. meminit Seseleos palustris Camerarii, quod nono loco recenset.

OENANTHE VETERVM.

CAP. LXXX.

OEnanthe [οἰνάνθη] alii Leucanthum [οἱ δὲ λευκάνθον: hæc non leguntur in Ald. Dioscoridis codice, nisi inter notha:] nominant: *folia* habet Pastinacę (ὥσπερ σταφυλῖνος:) flores albos, *caule* crassi palmi altitudine [σπιθαμιαῖον:] *semen* verò velut Atriplex (Ἀτραφάξιον:) *radicem* magnam, multa rotunda capita habentem. Nascitur in petris. Huius semen, & caulis, & folia bibuntur in vino mulso ad secundas eiiciendas. Radix cum vino ad vrinæ stillicidia, & regium morbum vtilis est.

Dioscoridis hoc caput hisce expressit Plinius lib. 21. cap. 24. Oenanthe herba nascitur in petris, folio Pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant secundasque purgant. Tussim è melle tollunt: vrinam cient. Radix & vesicæ vitiis medetur.

Apud Athenæum lib. 10. Aristoteles libro de ebrietate scribit, coruos & canum genus inebriari, si Oenanthem herbã [τὴν οἰνάνθην: sic enim legit Dalech. & non τὴν οἰνόττην, quâ voce quidã significari putant, Dioscoridis τὴν ὀνόγραν, cuius radix vinum olet, & madefacta, potu feras mitigat, & cicurat.] depascantur.

Obseruandum autem est Oenanthen multarum rerum æquiuocum esse. *Nunc* enim herbam hîc descriptam significat, quæ tamen & ipsa de pluribus & diuersis dicitur, vt mox annotabimus. *Nunc* Labruscæ florem denotat. *Nunc* Oenanthe est Vitis domestica. *Nunc* Armerios flores silueftres designat. *Nunc* Nostrum Lilium conuallium, de quo lib. 31. H. n. g.

Hodie etiam pluribus herbis Oenanthes nomen attribuitur. Sunt enim qui Filipendulam esse dicant. De hac & sequentib. ordine dicemus. Oenanthen siue Filipendulam Monspessulanam folio Apii, veræ Oenanthæ similiorem dixit Lobelius. Oenanthem, Staphylini folio aliquatenus accedẽtem, habere magnam similitudinem cum Oenanthe Dioscoridis testatur Tabern. Oenanthe siue Filipendula aquatica negatur esse legitima. Considerandum an à iam dicta diuersa sit Oenanthe, siue Filipendula Rutæ folio, vel uarietas minùs bene picta à Tabernomõtano Oenanthem Myconi exhibet H. Lugd. quam ex Hispania missam ait. Est & Oenanthe succo Cicutæ facie Lobelio. Oenanthe Guilandini, vix duarum vel trium vnciarum plantula, inscribitur à nobis Flos cuculi flore multiplicato. lib. 29. Oenanthen siue Filipendulã alteram montanam, diximus Pediculatem alpinam. lib. 28. Bulbocastanon pingit Matthiolus in Hist. germ. ac veram esse Oenanthen existimat. Spondylion apud Gesnerum in ascript. Dioscoridis cognominatur Oenanthe. Oenanthes generi referri posse Pimpinellam & appellari Oenanthillam putat Fracast. de contagios. morb. lib. 3. cap. 6. Oenantharia, de quibus Paulus lib. 7. cap. 21. agit, non sic dicta sunt, quòd διὰ τῆς οἰνάνθης, h. e. è Labrusca fiant, sed quòd τῷ οἴνῳ καὶ τῷ ἄνθει κρίνων, h. e. à vino & floribus Lilii. *ibino diuersa.*

Tom. III

Cæterùm ad Oenanthen redeamus. Alia hæc est, ab illa, inquit Marcellus, quæ in vitium genere Labruscæ flos est: hæc in herbarum censu à Theophrasto inter coronarias plantas, & flores qui secundi per Ver florent, numeratur. Illa primò & per se Oenanthe est, Vinum & florem ipso nomine indicans. Hæc, vt fit, deficientibus propriis, indicationem & nomen floris & odoris sui similitudine, ab illa facilè impetrauit. Nec ideò Oenanthe dicta est, quia Labruscæ flos sit: sed quòd candidus illi flos, racemi specie, vt in Labrusca, fit: & præter racemosum illum florem odor qualis in pubescente Vite, floreque eius sentitur. Amat hæc tepidiora loca; quondamque ad coronas in hortis etiam serebatur, in quibus non tantùm odore, sed longiore florum suorum vitâ placebat. Hanc Dioscorides ait Cerascomen vocari: quâ voce Staphylinum, i.e. Pastinacam, à quibusdam nominari dixerat. Cui, quoniam hæc folio similis est, ideò & nomine illius etiam indicabatur. Quid autem Cerascome significet in Pastinaca quærendum est. Eandem Leucanthum vocari hîc ait, manifesta à florum candore significatione. Neque enim alia eius vocis vis est. Hactenus Marcellus, qui quam plantam per suam Oenanthen intelligat, nos latet. *A Labrusca flore diuersa Oenanthe. Herba coronaria Theop. Vnde dicta Oenanthe. Cerascõe. Leucãth.*

FILIPENDVLA.

CAP. LXXXI.



NOmen huic fecit *radicis* in latum magis sparsæ, quàm altè depactæ glandularum, oliuarium, aut longiorũ, minusque ventriosarum, Asphodeli more, foris ex rubro nigricantium; intus albentium, acrimoniam quandam cum adstrictione dulcedine & leui amaritudine sapientium, per fibrarum fila pensilis connexio: *folia* Pimpinellæ seu Saxifragæ maioris, atro virore splendentia, angustiora, profundiùs laciniata; nullis pediculis alternatim costæ adnascuntur; quæ minima hederacea foliola intercedunt: *caules* cubitum vnum aut duos alti, solidi, teretes, læues, subrubentes, in alas diuisi, *flores* sustinent, in paniculæ modum sparsos, suaueolentes, albos, auersoque foliorum mucrone rubentes, in quorum medio magnus apicum luteorum plexus sese explicat: *semen* sequitur muscosum, squamosum, rotundum, Pimpinellæ. *Inscriptionis ratio.*

An Molon à Plinio lib. 26. c. 7. descriptum? Meliùs certè accedere videtur ad Oenanthes

R

Dioscoridis descriptionem, quamuis non desint qui Filipendulam, Oenanthen Dioscoridis esse negent, nullum ipsi aliam, aut saltem meliorem interim ostendentes.

Oenanthe Theoph.

Ab hac quidem Filipendula, siue Oenanthe Dioscoridis nobis alia videtur Oenanthe Theophrasti 6. Hist. vltimo, flore commendata, vbi Vitisfloram Gaza uertit, Theophrasti descriptione consideratâ. Quare etiam à Marcello & Tabernamontano dissentimus, qui duo, duas has Oenanthes vnam eandemque facere deprehenduntur. Sed nec Cordi opinio nobis arridet, dicentis in Diosc. lib. 3. cap. 135. Oenanthen Gaza Vitis florem apud Theophrastum interpretatus est. Satis huic respondet herba, quæ Filipendula iã vocatur, quòd glandibus similes radices à lõgis & tenuibus fibris ceu filis pẽdeant. Germani proprio vocabulo Erdeichen / quasi terrestrem glandem, à radicum similitudine appellant. Videndum tamen est, ne cum hac Chamædrin confundamus, quæ nobis Erdeyche / i.e. terestris Quercus vocatur.

Marcelli, Cordi & Tabern. lapsus.

Vitis flos.

Glans terrestris.

Chamædris.

Quercus terrestris.

Oenanthe aduersus Matthiolum.

Filipendulã hanc & ex inquit Lob. eo Camerarius, radice & flore suaue quiddam halantem, præsertim quibusdam tractibus Linguagotticis & Aquitanicis, obesæ naris Commentator non respuisset, inquit Lobelius, nec doctiorũ (Corn. Tragi, Fuchs. Gesn. Tabern. Dod. & aliorum) sententiam spreuisset, si verba Dioscoridis pressiùs perpendisset: & locis aridis petrosisque plurimam eruisset. Siquidem flos candidus, semen muscosum, squammosum, caulis cubitum & sesquicubitum altus, itemque radix non altè infossa, sed latè sparsa & ampla è pendulis fibris multis pilularum, perbellè quadrant Dioscorideæ effigie &c.

Filipendulam hanc vulgò dictam Arnoldus Villanouanus à radicis similitudine, Antoræ speciem fecit: nos tamen cum Gesnero de Lunariis, toto genere differre asserimus

Theod. Dorsth. Viscaginem & Scrophulariam turpi errore cognominat, eamque apud Laurentium Phrisium à Græcis Seseli vocari scribit, cum quo viribus conuenire quidem, sed formâ discrepare refert. Quod huic si concedamus, tamen rursus meritò hallucinari dicitur, vt qui non significet, quod Seseli intelligat. Ego quidem eo modo Seseli aliquod dixerim quo is Scrophulariam & Viscaginem appellauit.

Incertum est (inquit Cæsalp.) vtrum hanc Filipendulam foliis instar Millefolii, aut Tanaceti, an aliam inter Apii genera à nobis descriptam Recentiores intelligant, nomine Filipendulæ, cui vires ad calculum frangendum & vrinam pellendam tribuunt. Quicquid autem sit, huic quoque Filipendulæ easdem vires inesse, & efficaciores ob amaritudinem putandum est.

Synon. & Nomina ling.

Medicis vulgò, vt Trago, Corn. Theod. Dorsth. Cordo. Matth. Dod. gall. & Lat. Anguill. (qui ait vocem esse vsitatam Trotulæ & Galeno, vocarique in Syria Antula) Gesn. hort. & de Lunar. itemque cat. plant. Lonic. Cast. Thal. Camer. Tabern. & Cæsalp. *Filipendula* dicitur. H. Lugd. p. 782. *Filipendula; Oenanthe multorum.* C. Bauh. *Filipendula vulgaris.* Cordo in Diosc. Fuchs. & Lac. *Oenanthe.* Lob. in Obs. p. 420 in Icon. Plant. p. 729. *Oenanthe, Filipendula.* C. Bauh. phyt. *Oenanthe 9.* Nic. Myrepso, φιλιπένδυλα, Filipendula: Italis ac Hisp. *Filipendola*, Gallis *Filipende.* Germ. Root Steinbrech, id est, Saxifraga rubra: item & Wildgarben / i.e. Millefolium silvestre: Boh. Tžzebuyk.

Filipendulam obseruaui Burmii Rhætorum in pratis, Patauii in horto publico, D. Cortusi, & aliis. Ferrariæ in horto Cœnobii S. Dominici à l'Angeli, Geneuæ in multis pratis, vt pagi *Bourdigni*, florentem Maio, Iunio, & Iulio. Lugduni habebam in horto, itemque Montbelg. in horto Ill. E. C. vbi feliciter prouenit ex plantatione, & se multiplicauit, ac Hieme folia virentia reseruauit. In asperis, aridis, ac petrosis apud Germanos ac Britannos humilior exit, in hortis luxuriat ac altiùs attollitur, inquit Dodonæus: Iunio ac Iulio in flore est, succedente mox semine. In Anglia non procul Bristoia ad Vicentii rupes & caules deuexas, eodem tempore florens Lobelio. In montibus ab vtraque parte Rheni Filipendulam nasci scribit Tabern.

Cæterùm, Matthæus Syluaticus ac Simon Ianuensis puluerem radicis aduersus morbum comitialem commendant: atque cibis frequenter mixtum, valde vtilem, & efficacem referunt, & contra tormina, intestinorumque flatus conuenire, præsertim addito Fœniculi semine quoque affirmant. Dodonæus Filipendulam, ac præcipuè eius radicem, manifestè calidam ac siccam esse, aperientem & abstergentem dixit, cum nonnulla tamen adstrictione: ac Decoctum radicis vrinam & calculos pellere: dysuriæ ac vrinæ stillicidio laborãtib[9] prodesse: & simile de Oenanthe Dioscoridem scriptum reliquisse. Alii Filipendulam proximè accedere qualitatibus ad Pœoniam scripsêre. Et hinc epilepticos, analepticos, atque vertiginosos, eximiâ quâdam prærogatiuâ magnopere iuuare Filipendulæ radices retulit Lobelius. Bayrus tamen de morb. dist. 1. tract. 5. c. 3. ad epilepsiam succum Filipendulæ multùm commendauit. Fuchsius etiam in lotij stillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem conuenire testis est: eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis, & anhelantibus, & omnibus morbis, quos causa frigida concitauit: farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt. Quicquid sit, huic quoque Filipendulæ easdem cum sequenti vires inesse & efficaciores ob amaritudinem putauit Cæsalpinus. Puluis, inquit, radicis cum vino haustus dolores stomachi sanat, & iliacam ex frigida causa ex flatu: lapidem frangit, & vrinam impellit: idem præstat extrinsecus fouendo, inclusus sacculo, & in vino & oleo feruefactus: in cibis confert epilepsiæ & asthmati. Aqua totius plantæ distillata medetur pesti, & venenis, & calculo renum, & vesicæ. Plura de huius usu & facultatib[9] scriptis prodidit Tabernamontanus.

OENANTHE, SIVE FILIPENDVLA Monspessulana, folio Apii.

CAP. LXXXII.

Perinde vt Oenanthæ vulgatiori, seu Filipendulæ, ita & huic glãdulosæ *radices* longis filis pendulæ latiùs quàm altiùs propagantur, tunicâ nigricãte contectæ, intus albæ, Pastinacæ germanicæ quodammodò sapore, gratiore tamen, dulci: huius *folia* plurimùm ludunt, primâ germinatione lata, mox Petroselini vulgaris seu Apii hortensis (à cuius etiam sapore parum abludunt, nisi quòd plusculum adstrictionis habeant) ex virore penè lucida, supra terram expansa



pansa, demum Peucedani effigiem induunt: *caules* plures surriguntur cæsii, angulosi, striati, cubitum & sesquicubitū alti, multis alis concaui: *flores* in vmbella muscosi, admodū minuti, vel ex albo purpurascentes: *semina* differūt à prædicto Petroselino, quo multò longiora, veluti capitulum habentia.

Videtur plantam in præsentia delineatam, Matthiolus in post. comm. cum mag. fig. Oenanthen 3. vocare, non tamen legitimæ Oenanthes speciem facere.

Gesn. hort. appellat Filipendulæ aliam speciem foliis ferè Apii hortensis, circa Monspelium.

An Cæsalpino Petroselinum siluestre vulgò appellatum, & à Recentioribus Filipendula?

An Lobelio dicitur stirps nostras in Adu. p. 326. Oenanthe minor & veræ Onanthæ [siue Filipendulæ vulgari] similior? An eidem in Obs. p. 420. Oenanthe angustifolia, exiliore folio à vulgata Oenanthe solùm diuersa? An in Icon. Plant. p. 729. Oenanthe angustifolia? An hæc inquam Oenanthe angustifolia Lobelii diuersa sit, vel tantùm variatio, aut summitas nostræ Apii folio, arefactis prioribus foliis, inuestigandum damus posteris.

An Oenanthes species Scrophularia dicta Historiæ Lugd. An eidem Histor. p. 783. Oenanthe 3. Matthioli?

Tabern. vocat in Hist. Filipendulam 3. & Oenanthen selinophyllon, præcedentibus similes habentem radices, nisi quòd paulò maiores & lõgiores sint: caules similes secūdæ; folia verò similia Petroselino Macedonico, sed multò minora: flores ex umbellis.

Camer. in Hist. Matth. Germanica in tabella Oenāthes alius hoc signo †, itemque in Epitome (duas enim icones in una tabella exprimit, quarum maior cum nostra Oenāthe folio Apii conuenit) figuram nostram pictura exhibuit, ac dixit, Matthiolum in lat. herbario plures Oenanthes species ponere, nullam tamen integrè describere solúmq; dicere, radicibus & umbella cum Filipendula conuenire. Se verò depingendam curasse, non quòd sit vera Oenanthe: sed quia nomine destituatur, maluisse sub hoc nomine ponere quàm sub alio.

C. Bauh. apud Matth. & phyt. vocatur Oenanthe 1. siue Apii folia: secunda Matthioli Lugd. Angustifolia Lobelii: Filipēdula Castoris, Filip. tenuifolia Tabernamontani. Item phyt. Oenanthe 2. siue Pastinacæ sylvestris folio, semine oblongo: Oenanthe species Dalechampii, Scrophularia quorundam H. Lugd. p. 783.

Locus & tempus. Florentem circa Iunium Monspelii reperi inter *Perous* & lacum. Audio etiam in silua *Aigremont* prouenire. Eandem obseruaui in horto Gesneti & Ioh. Funckii florentem Septembri. In hortis quidem mutatur nonnihil hæc Oenanthe, sed non tantùm ut Pastinacam foliolis sub muscariis imitetur, vt exprimitur à Matth. Montbelgardi habeo in horto Ill. E. C. perennem, florentem Iunio, Iulio & Augusto. Martio mense autem obseruaui veteres radices putrescere, & nouas producere. Hanc etiam in Italia spontè nascentem, in horto D. Cortusi vidi. Prouenire tandē scripsit Camerarius in collibus & locis à Sole illustratis.

Vires. Creditur iisdem esse viribus, quibus Filipendulam pollère diximus.

OENANTHE STAPHYLINI FOLIO aliquatenus accedens.

CAP. LXXXIII.



Descr. *Folia* huius inferiora ad infima folia Oenanthes Monspessulanæ accedunt, nisi tenuiùs essent dissecta: *pediculus* est plusquam spithamæus, cui æquales ex aduerso sitæ alligantur alæ in *folia* Petroselini subdiuisæ, delicatiora vtcunque, & incisurâ concinniore, ad Staphylinum quodammodò accedente: reliqua *folia* ad caulium alas enata Peucedani foliis proxima, id quod etiam in Mōspessula Oenanthe obseruamus, cuius etiam cauli similis est, & huius caulis pulchrè striatus: alludit quoque *vmbella* densissimis muscariis albicantibus stipata.

An Oenanthe secunda Matth. An est Matthiolo in cōm. cum mag. fig. Lat. & Ital. Oenanthe secunda, quam ait à Cortuso missam, negátque legitimæ Oenanthes speciem. H. Lugd. p. 783. vocat Oenanthen Matthioli secundam.

An Tabern. in Icon. Filipendula tenuifolia, Rotter Steinbrech? An in hist. Filipendula secunda? Icon eius accedit ad Matthioli iconem, mutatâ tamen, prout apud eum consuetum, illâ nonnihil; an in meliùs ipse iudica: nobis non placent folia sub vmbellis.

Plantam à nobis descriptam vocat C. Bauh. phyt. Oenanthem tertiam, siue Pastinacæ sylvestris folio, semine Atriplicis, itémque Oenanthes alteram speciem, qui nobis plantam ex horto Patauino attulit.

OENANTE SIVE FILIPENDVLA aquatica.

CAP. LXXXIV.

Bvlbilli oliuares ex tenuibus pendent filis plures, quos nō nisi attentâ cautione euel-



las, abrumpũtur quippe facilè; sequentibus *caulem* dũtaxat fibris: *caulis* cubiti & sesquicubiti altitudine, striatus, concauus, ramosus, geniculatus. *Folia* inferiora parciùs secta, reliqua longioribus & tenuioribus segmentis cæsa. Vmbellæ paruæ, albæ: *semen* oblongum in duas veluti cuspides desinit.

An est Matthioli in post.comm. cum mag. fig. Lat.lib.3.cap.118.& Ital.cap.129. Oenanthe quarta quam in Compend. p.548. describit: nec saporem, nec odorem, nec colorem assignans.

Tabern. Tabern. omisit figuram Matthioli, & tantùm descriptionem ad iconem factam ponit pro Filipendula quarta.

C.Bauh. omissa Matthioli pictura, reponit Lobelii maiorem.

Lauer minus Dod. gall. Iuncus odoratus aquatilis Lat. in fol. Dod. gall. vocat Lauer minus, *Petite Berle*. Lat. in Hist. stirp.p.261.& in fol. 580. Iuncum odoratum aquatilem, facitque Sii speciem alteram. Quantùm autem ex Descriptione & icone licet coniicere, is in satiuo non obseruauit bulbos.

An Lob. in Adu.p.326. Filipendula Oenanthe non adeò dissimilis? In Obseru.p.421. picturam ex Dodonæo habet, hoc titulo: Oenanthe aquatica. In Icon. Plant.p.732. sub vno Oenanthes aquaticæ titulo duæ exhibentur figuræ: minor quæ in Obs.& alia maior postremò addita.

Oenanthe 4 Camer. Camer. notat. Camer. apud Matth. in Hist. germ.& Epit. vocat Oenanthen quartam, testaturque in paludibus nasci sponte sine tuberculis radicum, has verò in hortos translatam, aut in aridam deplantatam, sibi demùm adsciscere. Is autem Matthioli figuram ponit nonnihil mutatam, ac aliam in eadem tabella iungit, minorem sc. Dodonæi sine tuberculis, locis aquaticis repertam.

An. Hist. Lugd duas habet figuras Sed & H.Lugd.p.783. Oenanthen 4. Matthioli pingit, & fortè aliam ab ea non diuersā p.773. Bulbocastani fœminæ Dalechampii titulo. An autem Historia eandem quam nos per dictam Bulbocastani fœminam intelligat, adhuc asserere non audemus, multa licèt conueniant in descriptione.

Dua planta Tabern. Filip aquatica Tabern. in Hist. dicitur Oenanthe 4.& Filipendula 4. Rotter Steinbrech sine icone. In Icon. Filipendula aquatica wasser Steinbrech: Eadem hæc in Hist. Filipendula palustris prima die erst wasser Filipendelwürtz & Saxifragia aquatica.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. fecit Oenanthen quintam siue aquaticam, cognominatque Oenanthen quartam Matthioli H. Lugd.p.783.& Sium, siue Lauer minus Dodonæi sine icone.p. 1093. ac etiam Sifer palustre p.724. dubitat præterea, an sit Petroselinum siluestre Cæsalpini. Cæterũ, in hortis adolescere, ex figura Matth. refert

C.B. not. & folia terræ proxima Chærefolio similia acquirere. *Nobis* autem videtur Sifer palustre Hist. Lugdunensis p.724. potiùs esse Oenanthe folio Apii, quæ loco palustri creuerit, ac diuersam ab Oenanthe 4. Matthioli, à qua etiam separauit Camerarius, cuius nullam videmus descriptionem ex Matthiolo in H. Lugdunensi, licèt id asserat in animad. C.Bauhinus. Quod verò ait in phyt. Bulbocastanum 3. siue radicibus multis simul iunctis, quæ est Bulbocastanum fœmina Dalechampii H. Lugdunensi, multùm cum Oenanthe aquatica conuenire, non improbamus, sed nec certò affirmamus.

Oenanthen aquaticam, vt pingitur à Dodonæo, Geneuæ in prato quodam copiosè inueni, ad fossas & riuulos. Repertam in pratis inter Bolweyler & werckthal plantaui in horto Ill.E. C. sed periit. Audio in palustribus Michelfeldensibus non longè à Basilea prouenire. Prouenit in Misnia (inquit Camer.) & aliis locis, circa palustria, radicibus omninò repentibus, si plantetur loco sicco omninò mutatur, & acquirit bulbos in radice, quæ latè se spargit: si ramulus terrâ operiatur, citò radicat. Iuncus odoratus aquatilis vterque Dodonæi æstiuis mensibus floret: Augusto semen, in hortis quidem, ad maturitatem peruenit.

Cæterùm, Sium istud, authore Dodonæo, vt odore saporeque Sium refert, sic & viribus ac temperamento simile: calidum videlicet ac siccum, & vrinas ciens. Matthioli de viribus sententiam antè posuimus. Filipendulæ palustres [inquit Tabern. qui hoc nomine plantam de qua hîc agimus & sequentem, quam mox traditurі sumus, intelligit] sapore sunt amariusculo, cum leui adstrictione, calidæ & siccæ naturæ, aperientis & abstergentis facultatis. Mouent vrinam & arenulas, extrinsecus & intrinsecus vsurpatæ. Aperiunt obstructiones, expurgantque meatus vrinarios.

OENANTHE, SIVE FILIPENDVLA FOlio Rutæ.

CAP. LXXXV.

Radicem habet è multis fibris compositam ab vno capite prodeuntibus: *caules* Oenanthes aquaticæ: *folia* ab imo ad summum vsque Rutæ similia, inferiora tamen breuiora & minora, aliàs in duas aut tres partes diuisa, superiora longiora, bina semper opposita, quorum quædam non duabus aut tribus incisuris serrata conspiciuntur, *flores* in corona albidos, non aliter visu, ac si quælibet corona, flos vnicus esset. Nascitur in paludosis, locisque inundantibus. Sapor illi amariusculus cum aliqua adstrictione.

Tabern. huius Historiæ author, vocat in Icõ. Filipendulam palustrem (secundam addit in Hist.) & Rutam palustrem, siue aquaticam, Wasser Filipendelwurtz / & Wasserrauth. Suspicamur nos ab Oenanthe aquatica, hanc non diuersam, sed varietatem duntaxat, minùs benè pictam. Lectores diligentiùs rem considerent.

OENANTHE MYCONI.
CAP. LXXXVI

Perdoctus bonus Myconus Medicus Barcelonensis tot Oenanthes generum numerum



merum quoque auxit, aliâ hac ex Hispania missâ, cuius nec nomen nec usus ante ipsum innotuit.

Hęc in motibus & petrosis nata, *folia* prope radicē per terram spargit, minuta, incisa, lævia, quadantenus Hederæ modo, multò tamen minorá, vt foliorū hic pictorum magnitudinē vix excedant, inter se coniuncta & congesta, atque ideò Coriandri foliis aut Pastinacæ similia, è lōgis pediculis pēdentia, *caule* enatis cubitali, ab imo rubescente, paucis geniculis cincto, tereti, lęui, ferè striato, & aliquantulū cauo. *Radices* subsunt multæ, ut in Asphodelo, septem aut octo, quandoque pauciores, coniunctæ, crassę, foris luteæ, intus candicantes, ex quarum extremis radiculæ tenues, & longæ producuntur. In summo caule *flores* velut in umbella pendent. candidi, ex quinque foliolis constantes, in medio muscosi, quibus pereuntibus in vasculis seu siliquis *semen* maturescit, foliorum & caulis sapor subdulcis, vt & radicum cum leui quadam adstrictione, corticis verò earum amarus.

Ab H. Lugd. p. 785. (vbi hæc descriptio legitur) inscribitur Oenanthe Myconi. A C. Bauh. phyt. Oenanthe 6. siue Hederę foliis iunctis.

OENANTHE SVCCO VIROSO, CICVtæ facie Lobelio.

Cap. LXXXVII.



NOn admodum nota nisi Borealibus præsertim Angliæ erumpit riuulis, lutulentísue & riguis, vbi Paludapiū, cui foliis non absimilis, vel Rutæ pratensi similior, multo pullulatu, virore tetro, colore & facie Cicutæ. *Caules* bicubitales spargit, è *radice* in pares Asphodeli albi bulbos multipartita, & quasi brachiata, nullius fibræ vinculo, aut interuentu (secus Matthioli) continuos, teneros, gustū acres & ingratos, succo lacteo primùm, deinde flauescente, viroso, & exulcerante prægnantes: *vmbella* Cicutæ, cui affinem autumant, qui maleficio parem expertos se asserunt. Vmbella Cicutæ Vsos namque in acetariis nihil factum fuisse propiùs, quàm vt interirent, aiunt: alios, qui euasissent, vertiginē tenebricosâ palantes, nutantes, attonitos, inque gyrum versantes se vidisse. Et certè tam non est Oenanthe quàm ab ea distat Ruta pratensis, aut Cicuta. Et hæc Lobelius, qui vocat Oenanthen Cicutæ facie succo viroso crocante, (croceo in Icon. Plant. p. 730.) In Obs. 421. Oenanthen Cicutæ facie, eandem facit cum Olsenichio Cordi. An autem hæc, sit Oenanthe tertia Matthioli, vt videtur innuere Lobelius in descriptione sua, vt etiam asserit C. Bauhinus, nescimus. Olsenichium Cordi negamus, est enim Olsenichium idem cum Apio siluestri Dodonæi. Olsenichium Cordi Lobel notatur

H. Lugd. p. 783. dicitur Oenanthe alia Penæ Cicutæ facie. Camer. apud Matth. germ. Oenanthe Penæ venenatis radicibus.

C. Bauh. phyt. & apud Matth. Oenanthe quarta [& non quartum] siue Chærephylli foliis, tertia Matthioli H. Lugdunensi, eidemque Oenanthe alia Penæ: Filipendulæ altera species Gesn. hort. Filipendula 3. & Oenanthe selinophyllos Tabernamontani. Verùm si Matthiolus per suam Oenanthen tertiam, & Tabern. per suam Oenanthen selynophyllon, intelligunt eandem, quam C. Bauhinus Oenanthen, Lobelii Cicutæ facie, insignis & periculosus erit Matthioli & Tabern. error, vt qui statuant salubrem esse plantam, quam tamen Lobelius venenatam dixit. C. Bauh. pro Oenanthe 3. Matthioli, posuit iconem præsentem Lobelii, an bene aliorum esto iudicium. C. B. lapsus

CRITHMVM ET BATIS VETEribus.

Cap. LXXXVIII.

CRithmon, seu vt alii Critamon [κρίταμον vet. non leg.] herba est fruticosa (θαμνῶδες ἐστι βοτάνιον) vndique foliosa, cubitali ferè altitudine, nascens in petrosis & maritimis locis, *f lijs* referta pinguibus [λιπαροῖς] & subalbicantibus, Portulacæ [τῆς ἀνδράχνης] foliis similibus, latiobus (πλατυτέροις, vet. cod. παχυτέροις, crassioribus Lic. ex Plinio susp catur Anguill. superfluum vocabulum) tamen, & longioribus, & in gustu salsuginosis. *Flores* habet albos. Fructum veluti Libanotidis, mollem, odoratum rotundum, qui siccatus disparatur (dehiscit Sarrac. rumpitur Plin.) & *semen* intus velut Triticum (veteres & recentes Diosc. interpretes, ὡς πυρὸν legunt: conuertūnt enim, vt Triticum, Tritici modo & figura. Plinius tamen & πυρῶδες videtur legisse, reddidit enim semen feruens. Et si quis πυῤῥὸν legat, vt ferè Græca exemplaria habent, & fuluum semen accipiat, etiam sic ad Tritici semen similitudo aliqua fuerit, Corn.) habens. *Radices* autem crassitudine digitali, tres aut quatuor, odoratas, iucundas. Semen & radix & folia in vino cocta & pota auxiliari possunt vrinæ difficultati & morbo regio. Mouent etiam menses. Editur oleris modo coctum. Conditum quoque in muria seruatur. Dioscor. illustratur Vires

Crethmi descriptio & pictura clarissima est apud Plinium lib. 26. cap. 8. Eadem vis [dolores vesicæ sedandi] Crethmo ab Hippocrate adno-

dum laudata [de nat. mul. item de morb. mul. ac etiã lib.2. de dieta, vbi corruptè pro κρῆθμον, κρῆμνον legitur, Corn.] Eſt autem inter eas quæ eduntur ſylueſtrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale, ſpecieſque (eius, addit vet.) eſt Batis hortenſis. Caulis vnus palmum altus, ſemen feruens, odoratum, ceu Libanotidis, rotundum, ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folia pinguia albicant veluti Oliuæ, craſſiora & ſalſo guſtu. Radices digiti craſſitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudum, coctumue cum olere, odorati ſaporis & iucundi. Seruatur etiam in muria, præcipui vſus ad ſtranguriam, folio vel caule, aut radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit, verùm largior inflationes. Aluum ſoluit decocto, vrinamque, & à renibus humorem trahit. Meminit idem Crethmi, quem Agrion i.e. ſilueſtrem vocat, eiuſdem libri capite decimo. Et rurſus eiuſdem libri cap.15. dicens: Acoron vtile eſt interioribus fœminarum morbis, & Conyza vtraque, & Crethmos. Item lib.25. cap.13. ait, Crethmos agrios gramias [gremias C.H. gramas Corn. τὰς λήμας, glamas Feſtus vocat] oculorum tollit impoſitus, tumorem quoque polentâ additâ. His itaque locis de Crethmo marino loqui videtur, de quo etiam Dioſc. egit. *Batis Crethm. ſatiua* Sed idem Batim appellat, quæ eſt ſatiua Crethmus: quanquam & marinam & hortenſiam Batim coniungat lib.21. cap.15.

Conditura ex Columella Columella lib.12. cap. 7. de condienda Bati loquitur, & conditurę modum cap.13. eiuſdem libri docet his verbis. Sunt etiam quædam herbæ, *Olus chordum* quas appropinquante vindemia condire poſſis, vt Portulaca, & Olus chordum, quod quidam ſatiuã Batim vocãt. Hæ herbæ diligẽter purgantur, & ſub umbra expanduntur. Deinde quarto die ſal in fundis fideliarũ ſubſternitur, & ſeparatim vnaquæq; earũ cõponitur, acetoque infuſo iterum ſal ſuperponitur. Nam his herbis muria non conuenit.

Ex his itaque colligitur, vt ait Cornarius, Crethmum eſſe eam quam officinæ quædam Cretham marinam, quædam Crethanum, velut etiam *Baticula* vulgus Italicum, appellant, & quam Ligures Baticulam vocant, diminutiua à Bati voce. Sunt quoque qui affirmant, ſale & aceto conditam in Gallias deferri. *Bacilla Fœnic. marinum* Imo etiam tranſlatam iſtic ab olitoribus ad quotidianos vſus ſeri, & ab ipſis Bacillam vocari: quanquam etiam Fœniculum marinum aliqui appellent.

Dorſth. not. Dorſthenio Meerdiſtel Germanicè dicitur, in quo eius apparet imperitia, ſiquidem herba hæc vmbellifera nihil cum Carduis habet commune.

Galenus 7. ſimpl. de Crethmo ait. Eſt quodammodò ſalſuginoſum guſtantibus, vnà cum modica amaritudine. Quare etiam vim habet extergendi, ſimulque ſiccandi. Verùm in vtraque debilius eſt, quàm ſunt amara.

Hippocrates lib. 2. de Diæta, Crethmi ſuccum, inter eos, qui vrinam cient recenſet. Exemplaria tamen græca κρῆμνον vocem corruptè pro κρῆθμον habent. Idem etiam aliàs Crethmum maximè Æthiopicum probat.

Cæterùm, Crithmi nomine hæ plantæ donatæ ſunt. Crithmum ſiue Fœniculum marinum. Crithmum tertium Matthioli flore luteo. Crithmum quartum Matthioli vmbelliferum. *Tragus Matthioli Portulaca marina* Illegitimus ille Matthioli Tragus, Pena authore, Crithmi ſalicornii ſeu Kali congener eſt. De Trago Matthioli agetur H. hac g. lib. 5. Portulacam marinam, de qua diximus H. g. lib. 8. Crithmi Dioſcoridis deſcriptioni meliùs congruere, quàm Fœniculum marinum, contendit Lobelius. Paſtinaca marina, quibuſdam Secacul, & Crithmum ſpinoſum.

CRITHMVM MVLTIS, SIVE FOENICVLUM marinum.

CAP. LXXXIX.



Svcculenta admodum eſt herba, in latum diffuſa, pedem circiter alta: *folia* latiora & breuiora, quàm Fœniculi, craſſa, nec tam crebrò inciſa, atro-virentia, ſapore ſubſalſo: *caulis* Fœniculi ſtriatus, portacei viroris, vmbellæ luteæ.

Trago quoque referente, non deſunt qui Fœniculũ hoc marinum, Dioſcoridis Crithũ, ſeu Crithamon, quod & Batin vocat, eſſe putant. Inter hos eſt Cordus, Corn. Dorſthen. Matth. Anguill. Caſt. Dod. H.Lugd. Cæſalp. Tabern. C. Bauh. & alii. *Negant* hoc Lob, itemque Tragus, cui videtur Batis hortenſiana Plinii, genus eſſe Portulacæ verum, hodiè incognitum, illud nimirum, quod Olus chordum vocauit Columella.

Coniectura mera eſt [inquit Marantha, qui in hoc contra P. Collinutium Matthiolo aſſentitur:] cùm neſcio quis vult Empetron herbam, illam eſſe, quæ Fœniculus marinus vulgò appellatur, quam eandem herbam, S. Petri vulgus appellat, quaſi corruptè Empetrum, in Sampetrum ſit mutatum: non aduertens, nihil cæteris notis conuenire: neque enim deiiciẽndi vim habere: ſed omnium conſenſu Crithmum eſſe. Totam porrò deſcriptionem Crithmi Dioſcoridis, (dempto tamen vnico vocabulo, reſpondere plantę S. Petri, eidem tamen vocabulum πλατυτέροις ex Plinio ſuperfluum videtur. Quin & Apollo hanc vocem Dioſcoridi accreuiſſe ſuſpicatur. Sed & auctor H. Lugdunenſis Dioſcoridis veterem codicem Portulacæ foliis, non latioribus (πλατυτέροις, ſed craſſioribus (παχυτέροις) habere teſtatur, hancque lectionem maximè conuenire Fœniculo marino.

Lobelius contra in Aduerſ. negat hanc eſſe Crithmum, aſſeritque Portulacam marinam Crithmo meliùs congruere quàm Fœniculum marinum, quod neutiquam Portulacæ facie ſit, vt Dioſcoridi placeat.

Lobelii rationem refellit Cæſalpinus, qui dicit: Baticula vulgò appellatur, & corrupto magis vocabulo *Bacinilo*, quæ latinè Batis dicitur, herbula fruticoſa in ſcopulis, quæ & ſeritur

ritur in ædificiis, oleris gratia. Dioscorides cùm herbulam vocat foliis Portulacæ, innuit nostram Baticulam [Crithmum multis siue Fœniculum marinum dictam] quasi paruam Batim: cùm verò cubitalem altitudinem tribuit, alterum genus [Crithmum, siue Fœniculum marinum grandius cui succus lacteus] significare videtur grandius. Plinius utrumque distinguit, tradens Batim hortensem diuersam à crithmo, quam Crethmon agrion vocat, i. e. siluestre. Nec plura de hac stirpe apud authores leguntur, præterquam quòd Rondeletius Empetrum Dioscoridis esse crediderit. Et licèt eandem vim & facultatem ferè cum Empetro Dioscoridis habere dicat Tabernamontanus, indeque Empetrum marinum cognominat, ad Empetri Dioscoridis differentiam, non tamen verum Empetrum constituit, ut suo loco fusiùs indicabitur, sed verum Crithmum Dioscoridis [quod huic κρίθμον & κρίθαμον, Galeno autem κρέθμον & κρέθμος appellatur; Latinis verò Crithmus, Crithmum, Crethmum, & Crithamū,] cum multis aliis afferit.

Crithmum dicitur Matthiolo. Dod. gall. Dorsth. Cordo & Corn. in Diosc. Lac. Anguill. Cast. & Tabern. in Icon. ubi & Fœniculum marinum. Crethamum marinum Cordo in Hist. cui & Crethmum Veterum. Crithmum marinum Dod. in fol. latino. Crithmus, Batis, Batis hortensiana Plinii, Crithmus marinus Coldebergii Gesn. de hortis: Item in Append. Crithmus vulgò Creta & Salsa marina. H. Lugd. p.768. Crithmum Matthioli & Batis Plinii. Camer. Crithmum vulgo. C.Bauh. apud Matth. Crithmum 1. seu Fœniculum marinum & Batis hortensis Plinii. Phyt. Crithmum 2. seu Fœniculum marinum alterum. Lob. in Obs. p.213. Icon. Plant. p.392. Fœniculum marinum Empetrum & Calcifraga. Baticula, quasi parua Batis vulgò Cæsalpino, Creta marina Lonicero.

Cæterùm, esse scribit Tabernamontanus, qui Petroselinum marinum, Herbam D. Petri, Crethamum marinum, Sampetram, Batim marinam, Calcifragam marinam, Saxifragiam marinam, & Vnguem aquilæ vocent: Petrum verò Crescentium Rincum marinum: Arabes Ierain, Alhulaic: Germ. Meerfenchel / Meerbacillen & Meer Petterlin: Belg. & Brabant. Zeewenkel Zeepeterselie: Gallos *Bacilles, Sainctpierre, Fenouil marin, Creste marin.* Ital. *Fenocchio marino, Herba di sant Pietro, Crithmo, Crithamo & Crethmo*: Hispan. *Perexil de la mar, Hinoio marino, Fenol mari, Fungo marinho, & Vnhas de agnula yerua*, h.e. Vnguis aquilæ herba: Angl. Sampere / & Persibe-pier: Boh. Stracynino Jeska.

Nascitur maritimis saxosisque locis, in lapidum rimis, ac commissuris; plurimumque maritimis Liburniæ partibus, ac non modò in omnibus Tyrrheni promontoriis, scopulis ac rupibus, præsertim Argentario monte in maritimis Senensibus, & vniuerso circum Italiam littore: sed etiam in Adriatico sinu, vbi scopulosa loca: quemadmodum Matthiolo contigit videre eo tractu, per quem à Timano fonte Tergestum nauigatur: namque inibi illa scopulosa littora Crithmo referta sunt. Romæ & in vniuersa ferè Hetruria, ac aliis quàm plurimis Italiæ locis, à maritimis in hortos, ac viridaria transfertur. Vidi Patauii in hortis: Basileæ in horto Cælii florens & semina ferens nondum matura mense Nouembri: Lugduni in hortis: Monspelii & Bisantii, unde accersitum habemus Montbelgardi in horto, in quo repositum optimè conseruatur, copiosè florens, semen autem non maturans.

Qui Crithmum Veterum nobiscum statuunt, ii legant quæ antè circa vires & usum ex iis in medium attulimus. Narrat Amatus Romanum quendam meracioris vini potui indulgentem cum Crethami, i.e. Fœniculi aut Petroselini marini dicti, muriâ conditi, largiore victu usus esset, in diabetem lapsum fuisse, sed adhibitis remediis intra duodecim dies sanitati restitutum fuisse. In Rhætorum Veltlinia aceto conditum aliquando comedi, valde sapidum, non tamen me purgauit, vnde non abs re Empetrum esse nego. In muria autem cōditum quandoque in Belgium inferri solitum scripsit Dodonæus, quod coctum, velut Cappares cum oleo & aceto edatur. Gratum quidem admodum ciborum condimentum esse: ventriculo bene facere, iocinori, lieni, renibus, ac vesicæ prodesse: vrinam moderatè prouocare: viscera ab obstructionibus expedire: appetentiamque ciborum excitare.

CRITHMVM SIVE FOENICVLVM MArinum grandius, cui succus luteus.

Baticulæ hoc alterum genus ex Sicilia habetur grandius: *foliis* tenuiùs incisis, odore Apii, sed sapore Baticulæ: *caules* fert cubitales in Autumno, ex lignosis ramis, in terra procumbentibus, crassis, *vmbellis* candidis: *seminibus* iam dicto candidioribus, modicè oblongis, striatis, odoratis, & gustu feruentibus: è caulibus recentibus incisis, lacteo succo manans, in lachrymam subrufam concrescente: *radicibus*, vt prius ramosis & candicantibus.

Baticulæ alterum hoc genus, inquit Cæsalp. descriptionis author, per Crithmum cubitali altitudine intelligere videtur Dioscorides: Plinius vocat Crethmon agrion, Crethmon Hippocratis, & speciem Batis hortensis. C.Bauh. phyt. Crithmum 1. seu Fœniculum marinum maius, odore Apii.

Efficacius est minore (priore) in mouendo vrinam: nam renes & vesicam miro modo purgat.

CRITHMVM QVARTVM MATTHIOLI vmbelliferum.

CAP. XC.

ODiosum reptatu *radicum* est: sunt enim eæ longissimæ, & vel minimâ fibrâ relictâ rediuiuæ, satis crassæ, albæ, Eryngii & gustu & similitudine: *folia* in quatuor, tria, plura, paucioraue segmenta oblonga diuiduntur, semunciali latitudine, aut ampliore, longa, circumquaque serrata, sapore cum radicibus communi: *caulis* fœniculaceus, striatus, farctus, nodosus, valdè ramosus: *vmbellæ* satis magnæ minimis contextæ sunt flosculis, colore albido: *semen* gracile, sublongum, quod aiunt acre & odoratum.

Tragus Crithmum hoc ad Triticum vaccinum refert, & tertio loco sub Crithami agrestis titulo describit, vocatque Germanicè Sichel Moren & Sichel kraut / quibus etiam nominibus Cordus in Dispens. vocauit

[Margin notes: Empetrū Dioscoridis Rondeletio. Empetrum marinum. Crithmū ... Synon. Nomina vulgar. Locus & tempus. Vires & vsus. Non purgat. Locus Descr. Synon. Vires & vsus. Descr.]

Crith. 4. *Camer.*



Matth. in comm. cum mag. fig. Itemque in Epit. & Hist. germ. cum addit. Camerarii (vbi hic, nescio cur, Crithamum montanum vocat) Crithmum quartum fecit ac terrestre cognominauit. Crithmum autem hoc quartum Matthioli, Camerarius in Horto Sichelkraut à figura dixit, videturque ipsi *ἀριστίτις* illa Tralliani diuretica. Sed cùm Betonica Musæ dicatur Brionitis, hæc fortè etiam Tralliani fuerit.

Tabern. in Icon. p. 101. huius iconem exhibet sub falso Crithmi Chrysanthemi titulo: itemque sub alieno in Hist. Crithmi sc. quarti, quod spinosum & Pastinacam marinam cognominat. Quare hæc nomina plantę, de qua hîc agitur, non conueniunt. Propria verò penitùs omisit in iconibus, quę in Historia, sub quinti Crithmi (cuius figuram pro quarto exhibuit) nomine dedit. Qualia sunt Crethanus aruensis Crithmus aruensis, Crithamus terrestris, & Falcaria herba. Ital. *Crithamo terrestre*. Germ. Sichelkraut / Sichel Möhren / Acker Bacillen & feldbacillen. Qualiter, ait, à Veteribus fuerit appellatum, nemini constat.

Falcaria herba Veterib. indicta

Lobelius in Adu. p. 168. Crithmum hoc 4. Matthioli nihil similitudinis habere dicit cum Crithmo Veterum, sed idem, meo quidem iudicio, malè Eryngium appellat, licèt & Dodonęus in folio Eryngiis adscribat, & quartum inter spuria constituat, odore & sapore fretus, quo non Crithmum sed Eryngium referre ait.

Lob. notatur

Locus & tempus

Crithmum Montbelg. in agris mense Iulio, Iunio, & Augusto, in Alsatia abundat, translatum in hortum Ill. E. C. suo reptatu ingenti redditum est valde odiosum, quamuis crassam habeat radicem. Circa Basileam intra D. Ioannis portam, & pagum Hünnigen prouenit in agris ad sepes. Nascitur in Bohem. copiosè, præsertim in agro Pragensi, non solùm inter segetes, sed in agrorum marginibus & secus vias. Copiosè prouenit etiam in Flandriæ sabulosis secus Blanquebergam Brugarum, referente Lobelio.

Vires

Aperit, digerit, excalfacit, siccat, & mediocriter incidit authore Matthiolo.

PASTINACA MARINA, QVIBVSDAM Secacul & Crithmum spinosum.

Cap. XCI.

Descr.

Pastinacæ marinæ herbæ *radix* crassa, tenera, alba, gustui gratissima, dulcis, & rugosa, vt Pastinacæ satiuæ Germanicæ latifoliæ: *folia* crassa, duos ferè palmos longa, spinosa, crebris diuisuris incisa, sapore aromatico cum quadã salsugi-



ne: *caulis* cubitalis, in multos diuisus ramos, quibus insidét *vmbellæ* spinosæ *floribus* paruis albis donatæ.

Plantã hoc capite à nobis pictam & descriptam, Pastinacam marinam Monspelienses dixêre, quidam Hippophaen Dioscoridis, cuius historiæ respondere videtur Dalechampio, diligentiùs tamen id disquirendum relinquit, alii Tribulum marinum.

Syn. *Hipp. Dio.* *Trib. rin.*

Matth. in comm. cum mag. fig. itemque Hist. germ. & Epit. cum addit. Camerarii (qui apposuit figuram ex Gesnerianis & mea planta, ni fallor cum pilis,) inscribit Crithmum secundum seu spinosum, à Cortuso missum.

Lobelius vexat Matthiolum, ac de hac Pastinaca marina ait. Et sciunt exercitati, secundum Crithmum Commẽtatoris planè Pastinacæ aut Eringii gustum odoremque præ se ferre, vnde Arabum Secacul opinionem fecit, vulgus Pastinacam marinam vocat. Vtrumque littus superi inferique maris Italici hâc planta scatet, ne non putet Senensis se munus leuidense à Cortusiana Magnificentia accepisse, quod pueriliter solitus est iactare, & inculcare putidiuscula infantia. Hæc ille, qui immeritò Matthiolum taxat. Numquid ingenuum est fateri, per quos profecerimus? Tacuisset Matthiolus si Lobelii supercilio cõtectus fuisset, qui plures Historias clàm excerpsit, & ex autoribus descripsit. Lob. in Obs. p. 408. Ic. Pl. p 710. Pastinacam marinam dixit, quam antè Dodonæus Chrithmum spinosum inscripsit, ac pro Crithmo 2. Pastinacæ albæ sapore & figurâ descripsit.

Duas figuras & descriptiones vnius plantæ habet H. Lugdunensis. Eius enim Tribulus marinus p. 1367. & Pastinaca marina Penæ & Lobelii, ac Crithmum secundum Matthioli p. 1396. idem est.

Tabern. in Icon. vocat Crithmum spinosum & Pastinacam marinam. In Hist. pro Crithmo 3. pingit, ac pro quarto describit, ac dicit vocari Pastinacam marinam à dulci & grato sapore Pastinacæ, ob quem etiam in cibis vsurpetur.

Anguill. epist. 5. dicitur Secacul: Apollini Rad. 1. supra diasatyrion, Secacul legitimum. Coldenbergius in Disp. Cordi, si genuinum Secacul non fuerit, in eius locum tamen commodè substitui posse arbitratur.

Monspelii obseruaui ad mare florentem Augusto mense, & Vere prorumpentem: Venetiis ad littus maris: Lugduni habui in horto, accersitum Monspelio. Iisdem prouenire locis in maris litoribus, in quibus Crithmum marinum Matthiolus prodidit.

Eodem autore ea omnia præstare potest, quæ 1. Crithmi genus, nisi quòd vim aliquam incisiuam habere

habere videtur. In Narbonensi Prouincia radices erutas plebecula esitat.

SESELI ÆTHIOPICVM FRVTICOSVM, folio Periclymeni.

Cap. XCII.



Ramis aliquot cubitalibus, & altioribus fruticat, rigidis, lignosis, nigricante cortice inte&ctis, in multos ramulos diductis, *folia* per ramos sublonga Periclymeni, angustiora, leuiter acuminata, breuiora quàm Laureola glabra, sapore & odore Iuglãdis, sed multò mitiore gratioreq;: *umbellæ* pulchræ, fœniculaceæ: *semen* delapsis flauescentibus *floribus* gerũt oblõgũ, canaliculatũ, magnitudine seminum Fœniculi. An Tragiũ Creticum Cordi in Obs. Sylu.

Matth. in post. comm. cum mag. fig. solam dat iconem Seseleos Æthiopici secundi inscriptione. Nec existimarim repertam iri plantam, quæ descriptioni Dioscoridis meliùs illâ conueniat. Camerarium dixerim in Hist. germ. Matth. & Horto nostram plantam exhibere pro Seseli Æthiopico vero: in Epit. pro Seseli Æthiopico: Et sic etiam vocant Castor, Lob. in Icon. Plant. p. 634. Tabern. in Icon. & Hist. Anguill. epist. 12. & Dod. gall. qui præterea nominat Ægyptiorum κύονον φρίκην, h.e. Cyonum phrycen, sine icone. Latinus in fol. addit figuram, cui Seseleos Æthiopici fruticis titulũ apposuit, interpretatũsque est κύονο φρίκην, canis horrorem.

H. Lugd. p. 750. Seseli Æthiopicum verum. C. Bauh. apud Matth. Seseli 4. in Phyt. Seseli 5. siue Æthiopicum Herbariorum.

De Seseli Æthiopico differit Lobel. in Aduers. Matthiolum increpans his verbis. E Galloprouincia Massiliæ, circum atque prope Ceti montem, orâ Narbonensis maris, non procul Monspelio, nonnulli studiosi stirpem hanc deferendam curarunt Lutetiam, Antuerpiam, adeoque in Italiam, ubi nondum innotuerat vel doctis. Quin ne nunc quidem notam esse Senensi Commentatori, in postremis Imaginum recusis & mutatis sententiis, magnâ iniuriâ factâ Pharmacopœorum plebi, Medicisque ignauis: Et sanè multò maiore suæ dignitatis detrimento, id contigisse magis dolendum, quàm ridendum moderatis ingeniis. Qui norint non vulgari moderatione & certâ prudentiâ illum quã tùm licuit lapsibus vno loco tam multis occurrere conatũ: cùm enim per opinionem tum fiduciæ, tum etiam emunctæ cognitionis, quam illis de se iam dudum excitarat, licuisset illi (si libuisset) non solùm picturis mendosis, sed etiam verbis subdolis persuadere, picturis tamen contentus fuit, & silentio suæ dignitati consuluit. Si quâ tamen usus est vafriculâ inuersiunculâ, est illa leuis ferenda: non enim nouerat aptiores: aut si norat, se tantopere deceptum fateri, eius dignitatis non erat. Igitur quas potuit, dono puta emendicatas, ideò nec recens animaduersas, aut descriptas, in paginas congessit, perperam quidem binas [diuersæ penitus formæ pro Æthiopico seseli] censitas, sed tamen earum unam fermè correctam istam, quæ est Seseli Æthiopicum verum: cuius effigiem mutuatus fuit à Dodonæo Medico multùm exercitato. Quod Seseli, si ut pictum in Dodonæo, ita viuum in agro vidisset Commentator, lubens & volens suffecisset, in locum illius plantæ, cui videtur postposuisse: est enim illa non frutex, sed herba, quam Recẽtiores Libanotidem Theophrasti prodiderunt, viribus & figurâ aliena, ab hoc Æthiopico, quem fruticem, adeoque magnum, Dioscoridis correctior codex statuit esse.

Hunc fruticem vidi apud Clariss. Virum D. Cortusum, virentem mense Ianuario, qui etiam misit semina, quæ Montbelgardi sata prouenere, plantásque produxêre Hiemem perferentes, Iulio ac Augusto cum floribus ac seminibus in vigore existentes. Sed & Dodonæus hoc statu & eodem tempore, in saxosis, & maritimis, haud procul Massilia, tum & aliis Narbonensis Galliæ locis reperiri prodidit: Lobelius præterea etiam ad Ceti montis celsi radices, quà in lacum vergit, uberi prouentu fruticare scripsit. Bellonius author est semper virere, spontè nascens quibusdam locis apud Orgon & Salonem petræam. *Locus & tempus*

Idẽ eximiarũ viriũ huius semen esse dixit, eiusq; copiã se misisse Venetis & Lugdunensibus ad Theriacam, quòd scilicet, vti Dioscorides innuit Massiliensi Seseli multò odoratius sit & efficacius. *Virium*

PERFOLIATA IN GENERE.

CAP. XCIII.

DE herba Perfoliata dicta, vt hoc capite verba faciamus, requirit ordo noster Botanicus. Siquidem & hanc ipsam vmbelliferam non nulli Seseli Æthiopicũ esse censent: Alii tamen an Cacalia sit ambigunt: Nonnulli tandem, ni radix obstaret, Cotyledonem esse pronunciarent. Nostro autem iudicio, tam Dioscoridi, quàm aliis veteribus indicta est. Perfoliatam ex eo recentiores appellant, quòd caulis eius singula folia pertranseat, penetret, atque dissecet. *Seseli Æthiopicum. An Cacalia ambigitur*

Διάφυλλον græcè dicitur Schvvuenckf. quod nomẽ an aliquis ante ipsũ legerit, nos latet. Germani vocant durchwax/ Stopsloch & Brůchwůrtz itemque Nabelskraut / quòd sc. multi vsus sit ad vmbilici rupturam, ac etiam genitalium membrorum. Quare autem Tragus concedat posse dici Löffelkraut, non video. Belgæ nominant Duerwas: Galli *Percefeuille*: Ital. *Perfogliata*: Angli Thorow Waxe: Boh. Pupkowa bylina *Nomina ling.*

Perfoliatæ nomine sequentes donauimus plantas. Perfoliata simpliciter dicta, vulgaris, annua. Perfoliata crispa seu muscosa. Perfoliata annua longioribus foliis. Perfoliata alpina magna longifolia. Perfoliata minor foliis gra- *Æquiuoca*

mineis. Et de his quidem ordine dicemus. Addit Perfoliatam rubram Gesnerus, aliis Vaccariam dictam, de qua H.n.lib.29. Itemque de Perfoliata lutea. Perfoliata siliquosa, cuius & alterum genus purpureum, tradita est H. n.g.lib.21. Perfoliata 3. C.Bauh. phyt. est Smyrnium perfoliatum.

PERFOLIATA SIMPLICITER DICTA vulgaris annua.



Descr. Pollicari ferè crassitudine *radicem* habet vnicam, albam, paucis fibris capillatam, sapore Rapunculi, suaui: *caulis* cubitum & sesquicubitû altus, aut maior, læuis, teres, striatus, geniculatus, concauus, in multas alas diuisus odore nonnihil aromatico nares cùm discinditur rumpitúrue feriés: *folia*, quæ singulis singula apposita, ex rotundo sublonga, glauca, Dodon. dilutè virentia, læuia, glabra, transadigit caulis vel ramus, à quo ceu centro vndique in circumferentiam folii excurrunt obliqui, arcuati neruuli, sapore oleraceo, sed feruidiore: extremi ramuli in pediculos aliquot fatiscunt: *folia* tria, quatuor, aut quinque acuminata parua sustinentes, inter quæ emicant *flosculi* pusilli vmbellati, suis singulis pediculis innixi, colore luteo, vel subluteo Dod. Alchimillæ: *semen* iis succedit oblongum, altera parte acutius, pullum: [Dod. subnigricans] maius quàm Pulegii. Et hæc est illa perfoliata cui primò & magis propriè paulò antè recitata linguarum nomina conueniunt, itemque vires de quibus mox infrà dicemus, licèt & aliis quoq; attribui possint.

Synon. Perfoliata dicitur Brunfelsio apud quem non suâ effigie picta est, Cordo in Hist. Apollinari, Dod.lat.in fol. Gesn.hort. Cast. Lonic. H. Lugd. Tabern. Schvvenckf. & Matthiolo, cui hanc in mentem redegit planta, quam Personatam vocant. Egregia mehercle Matth. combinatio, qui non inuenit commodiorem locum introducendæ Perfoliatæ, licèt sit interpres Dioscoridis: is tamen satis laudabilem figuram habet: patrocinator verò deteriorē: sed & nostram sanè, quæ Fuchsiana, meliorem optarim.

Matth. repreh.

Icones

Fuchs. inscribit Perfoliatum, & Dod.gall. Perfoliatam maiorem & minorem Camer. hort. Perfoliatam veram Thal. Perfoliatum vulgatius flore luteo, folio vmbilicato Lob.in Obs.p.21.& in Icon.Plant.p.396. Cacaliam Lacuna.

Cacalia Lacuna C.B.not.

C.Bauh. Perfoliatam 1. siue vulgarem qui apud Matthiolum iactat se in Phyt. septem assignasse Perfoliatas. Sed quod annotare oportebat, Perfoliata eius tertia, nihil aliud est, quàm Smyrnium perfoliatum. Quartam etiam & quintam eandem credimus, sc. Perfoliatam Alpinam magnam longifoliá, ita vt ipsi tantùm quinque nobiscum veræ & genuinæ superstites maneant Perfoliatæ.

Tr. Tab. Malè Tragus pro Cotyledone primo Dioscoridis aut vmbilico Veneris exhibet Perfoliatam. Nec placet Cæsalpinum Perfoliatá ad Seseli Æthiopicum reducere.

Lo. Nonnullis locis in aruis, inter segetes spontè exit, nascitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania, Thuringia, Bohemia, & Vvirtembergia non infrequens, alibi in hortis seritur. Per me in hortum semine translata, semine deciduo satis se propagat. Reperit Perfoliatam etiam in vineis Matthiolus. Iulio & Augusto præcipuè floret: stirps est annua, quæ semine perfecto intercidit. *T.*

Vi. vi. Modicè calida, paulò verò ampliùs sicca hæc est: vt pote nonnihil amaricans & adstringens. Inter eas numeratur, quibus solidandi & ferruminandi vis est. Datur decoctum herbæ ex vino paratum, aut folia in puluerem trita, internis affectionibus, ruptis, & ex alto delapsis: ad ramices intestinorum præsertim puerorum commendatur: horum etiam prominentum vmbilicum, recens cum farina & vino tusa, ac cataplasmatis modo imposita, reprimit. Strumas etiam hoc modo adhibita resoluit, & contra ἐξόμφαλον, vulgò Vberbeyn efficax est. Ad fracturas etiam, hernias & erysipelata magni vsus esse perhibet Schvvenckf. *In. fe. R.*

PERFOLIATA ANNVA LONGIORIBVS foliis.



D. Annua huic vita vt vulgari: *caules* non surrigit, sed per humum sparsos edit, ramosos, cubitales, crebris ceu geniculis interceptos: *folia* transadigentes, quæ vulgari longiora, modicè acuminata, quinis, septenisue per longum currētibus venis donata, quæ tamen à montana foliorum longitudine vincuntur: *flores* in summorum foliorum acetabulis sessiles, lutei, Auriculæ leporis similes. *Radix* tenuis gracilis, multis adnatis diuisa.

C. Bauh. phyt. vocat Perfoliatam 7. siue minorem ramis inflexis, quam refert me, Perfoliatam aliam minorem annuam non surrectam, vocare.

Anno 1595 mense Maio & Iunio Stutgardiæ in horto E.C. à me visa & descripta.

PERFOLIATA ALPINA MAGNA, LONGIFOLIA.

Maior, maioribusque *foliis* donata est Alpina perfoliata, iis verò oblongis, palmaribus & ampli-



& amplioridus, ad Perfoliatæ siliquosæ folia accedentibus, quæ nec aliter *caulis* traiicit, pinnarum duntaxat alis caulem complexa: verùm superiora folia propiùs ad Perfoliatę vulgaris accedūt, ex oblongo nonnihil rotunda. *flos* paruº, luteus, foliis rotundis obuallatus: semen oblongum, striatum, maius quàm Perfoliatæ vulgaræ: *radices* crassæ, perennes.

Eandem H. Lugd. p. 1321. Perfoliatæ longifolię Dalechampii titulo describit: quę C. Bauhino quinta est, nostra verò quarta, eo sic illas perperàm separante.

Tossanus Carolus pharmacopœus misit nobis Perfoliatę Bupleuri folio nomine anno 1592. Ego eam semine colere incepi Mōtbelgardi in horto Ill. E. C. ubi semen maturabat Iulio & Augusto pluribus annis durans. Hanc postea communicabat Gesnerus Quuingero.

PERFOLIATA MINOR FOLIIS GRAMINEIS.



Perfoliata minor crassiusculam habet *radicē*, & terram versus comosam, ex qua *caules* pullulant plures, palmares, pedales, & cubitales, teretes, striati, perquos *folia* acuta, basi latiore caulem complexa, vnciam vnam, aut alterā longa, semunciam circiter lata, alia verò graminea, palmo etiam longiora, culmum lata: umbellæ inæqualibus constant muscariis *flosculorum* luteorum foliorum rotundorum, vallo munitorum.

Cæsalp. vocat Seseli Æthiopici genus paruum, foliis gramineis. C. Bauh. phyt. Perfoliatam 6. siue montanam minorem folio acutissimo.

BVPLEVRON VETERIBVS
CAP. XCIV.

Meminit Bupleuri Nicander in Ther. ubi semina aduersus serpentum venena commendat. Demetrius Bupleurum arborem esse ait: sed hoc negat Scholiastes Græcus, qui Olus [λάχανον] facit, cuius mentio fiat apud Nicandrum in inscripto Hyacintho. *Bupleurū arbor Demetrio.*

Bupleuron autem in spontè nascentium numero Græcos habuisse prodidit Plin. lib. 22. cap. 22. ubi hæc præterea addit. Caule cubitali, foliis multis longisque, capite Anethi (vel umbellæ tantùm figurâ, vel etiamnum floris colore Dalech.) laudatum in cibis ab Hippocrate: in Medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas fœminarum, uel succum ex uino illinunt: & strumis folia cum sale & vino. Radix contra serpentes datur in vino, & vrinæ ciendæ. Idem lib. 27. cap. 8. repetit dari Bupleuri semen ad ictus serpentium, foueri que plagas decoctā eā herbā, adiectis foliis Mori, aut Origani. *Bupleuron olus Græcorum Plinio.* *Vsus.*

Quæ Ruellius lib. 2. cap. 127. de Bupleuro scripsit, cum Plinii verbis coincidunt. Eadem in Caroli Stephani prædii rustici Horto; itemque apud Phauorinum, & Gesnerum de quadruped. leguntur. Sed hic quidem inter Pastinacas erraticas censeri vult, quibus & descriptione & facultatibus fauere scribit. Idem Bupleurum, bouis costam reddidit, & esse Dulbub Syluatici ait, sed quid sit Dulbub se nondum reperisse. *Pastin. erratica Gesn. Bouis costa Dulbub Syluatici quid.*

Plinius apud Dalechampium scriptum reliquit Bupleuron esse quibusdam Ammi vulgare: Iacob. autem Greuinus, qui specialia remedia aduersus omnia venena recenset, Bupleurin tam incognitam nobis asserit, quā Pulibateam. Gorręus tamen in carmine suo Bipleuro (itaenim vocat) eadem, quę Idee Cupresso assignauit: ita enim canit.

Quibus addita dicti
Semina Bupleuri iuxta IdeæqueCupreßi:
Omnia quandoquidem certæ sunt illa medela,
Inflictos que abigunt serpentum dente dolores.

Sed nec desunt, qui præter iam dicta, censeant Bupleurō esse Auriculam leporis vmbellā luteā, quæ aliis, ut Lutetianis *Gratia DEI* dicitur. *Auricula leporis umbellā lutea.*

Quin & Auricula leporis altera seu rigidior, à quibusdam Bupleuron existimatur. *Auricula leporis rigididior.*

Acanthum germanicam, Brancam vrsinam vulgò dictā, nobis autem Spondylium, vocari à Nicandro & Plinio Bupleuron, & à Veteribus Græcis Buprestin, videtur concludere Cordus. Sed hic non leui errore Bupleuron cum Bupresti confundere deprehenditur. *Spondyliū Buprestis. Cordi error. Buprestis olus.*

BVPRESTIS VETERIBVS.
CAP. XCV.

Theophrastū hanc agnouisse, vel inde meritò quis coniectatur, quòd Buprestim [Βούπρηστιν] primis imbribus, post ęquinoctium germinare dixerit.

Galenus in explicatione vocum obscurarum Hippocratis scripto testatus est, præter Βούπρηστιν animal, Cantharidi assimile, esse Βούπρηστιν, olus aliquod agreste [λάχανον ἄγριον] cuius meminerit Dioscorides partim in 2. libro salubrium, partim etiam in eo, qui de oleribus [περὶ λαχάνων] inscriptus sit.

De Bupresti Plinius hæc adfert lib. 22. cap. 22. Buprestim magnâ inconstantia Gręci in laudibus ciborum etiam habuère: iidemque remedia tanquam contra uenenum prodiderunt. Et ipsum nomē indicio est, boum certè uenenū esse (igno- *Græcorum inconstantiam arguit Plinius.*

Plinii error. ranter hæc Plinius. De Bupresti herba id non traditur, sed de Bupresti insecto, scarabæo longipedi non dissimili, à Plinio lib. 30. cap. 4. descripto, Dod.] quos dissilire degustatâ fatentur.

Plinius confundit Buprestin herbam & insectum Gesn. de quadr. in boue & vacca, Plinii verbis iam citatis hæc subnectit. Videtur autem animal Buprestin, quod bubus venenosum est cum herba eiusdem nominis confundere, ideoque Græcorum inconstantiam reprehendere. Cuius & ignorantiæ & confusionis Plinium etiam arguunt Rob. Constant. in Lex. Græco: Gorrhæus in defin. & Etymologici autor.

Æquiuoca Satis itaque superque patet ex dictis Buprestin herbam eiusdem esse nominis cum animali ex Cantharidum genere.

Sinapi similis Buprastis vel Buprestis Varino est genus oleris siluestris simile Sinapi, de hoc H. g. lib. 21.

Bupleurô Buprestin veterum Græcorum, Cordus indigitat Bupleuron Nicandri & Plinii, non sine lapsu. Idem Buprestim veterum Græcorum ait esse herbam vmbelliferam. Brancam vrsinam vulgo Germanico dictam nos Spondylium inscripsimus.

Buprestis tandem quibusdam est Auricula leporis quam duplicem agnouimus, & iam tractandam aggredimur.

AVRICVLA LEPORIS VMBELLA luteâ.

CAP. XCVI.



Descr. Auriculã leporis appellant vulgò plantam cui *radix* parua, rugosa, subuiridis, fibrata, sapore acris: *caulis* tenuis, teres, læuis, striatus, crebris geniculis donatus, intus inanis, altitudine cubiti vnius, aut duorũ, ramis multis concauus, colore subrubente interdũ, aliàs viridi: *folia*, præsertim quę in caulibus existunt, longiuscula, stricta neruis secundũ longitudiné pluribus donata: inferiora autẽ latiora sunt [quæ tamen nostra figura Guariniana non exhibet:] *Flores* Fœniculi lutei in vmbella minùs patulâ: quibus *semen* succedit Petroselini acre.

Synon. *Elaphoboscum* *Ocell. cerui* *Gratia Dei* *Herba coparia* Hæc est illa, quam Ruell. lib. 3. cap. 48. Elaphoboscum vocat, itemque Romanorum Cerui ocellum, officinarum Gallicarum Gratiam Dei, & Suessionensis agri Herbam copariam.

Quam Tragus Herbam vulnerariam [wûnd= kraut] inscribit, ac Panaces Chironium esse suspicatur, eadem cum nostra est. Ipsi autem [vt & Lonicero] assentiri non possum, vt qui Panacem vocat, cùm Panax chironium, folia similia Amaraco, vel vt Lacuna legit, Origano, habeat, hæc autem longè diuersa.

Cordus in Hist. Isophylli nomine describit: Camer. in horto & Dod. gall. Bupleuri: lat. in fol. Bupleuri angustifolii. Lob. in Adu. Bupleuri quàm non malè Bupleuri Hippocratis, ex Plinii historia, nomenclaturæ & effigiaturæ quadrare credidit. Sed quæ effigies quæso apud veteres Bupleuri habetur? In Obs. p. 243. vocat Bupleurum Dodonæi & Herbariorum. In Icon. Plant. p. 456. Herbariorum Bupleuron angustifolium. H. Lugd. p. 436. Bupleuron Dodonæi.

An Anguill. epist. 11. Bupleuron Demetrii, inter Veronam & Brixiam inuentum, pulchrius montis Baldi.?

Catal. Francoford. & Helfrico dicitur Auricula leporis, ὠτίον λαγῶ Hasen öhrlin / Gall. *Oreille de lieure.*

Montbelgardi variis in collibus copiosè prouenit, vt iuxta collem Rosse, nec non prope Arbouans florens Augusto, ac etiam Octobri, Basileæ circa molendinum ad Birsam etiam Iulio, semen autem maturans Septembri & Octobri: circa montem Krenzack in Marchionatu: Geneuæ in monte Thuiri. Isophyllum Cordi nascitur montanis locis, solum amat argillaceum, calcario lapidi mixtum: radice nititur perenni. Reperiturque variis Germaniæ, tum & Hispaniæ locis: Iulio ac Augusto florens deinde semina perficit.

Quia porrò tota planta saporem habet subacrem, aliquantulùm amarum, & saliuam prouocantem, Perfoliatæ, Cordo teste, non dissimilem: ideò non abs re Dodonæus semen calidum, siccumque secundo ordine esse dixit.

AVRICVLA LEPORIS ALTERA SIVE rigidior



Differentia in folio est, quod non tantùm maius, sed etiam crassius, rigidius, neruosius, modicè in acumen desinens, introque flexis oris concauam carinam, aut potiùs leporinam surrectam auriculã referens. Et talem habeo inter meas siccas plantas

Dalechampii descriptionem, quæ placet, hîc subiicere libet. Folio conspicitur longo, rigido, latiusculo in medio supernè in angustum desinente, ferè lanceolato, multis striis quasi distincto, nonnihil concauo & inflexo, vnde illi Auriculæ leporinæ nomen: caule procero, geniculato, in ramulos superiore parte diuiso, vmbellis in summitate pusillis, sparsis, luteolis floribus, semine Anisi aut Anethi, oblongo.

Dod lât. in fol. Bupleurum alterum latifolium

inscribit

inscribit, atque Cordum Isophyllon vocare. Sed fallitur: nostra enim stat sententia, esse Bupleurũ angustifolium.

Lobel. in Adu. p. 192. alteram Bupleurum cõgenerem latifoliam, Auriculam leporis dictam, Elaphoboscum esse negat. In Obs. p. 244. & Icon. Plant. p. 456. alterum Bupleurum latifolium.

Hist. Lugd. duas & descriptiones & figuras habet vnius plantæ, ac planè similes, vt vna ex altera facta videatur. Harum prior est p. 436. hoc titulo: Bupleurum alterum latifolium Lobelii, cuius etiam descriptionem retinuit, ac officinas Monspelienses Auriculam leporis vocare ait: Lutetiæ nunc Gratiam, nunc Elaphoboscum: Quosdam Buprestim Plinii. Alteram, quã p. 741. Panaces Chironium quorundam Dalechampii inscripsit, alios Bupleuri speciem, Monspelienſibus Auriculã leporis dictam, vocare retulit; alios Elaphoboscum, quosdam verò Buprestim Plinii. Vides inanem repetitionẽ duarũ descriptionum & figurarum.

C. Bauh. phyt. vocat Bupleuron 2. siue folio rigido, & Bupleuron maius Gesnero.

Multi sunt anni ex quo habeo Auriculam foliis rigidis, vnde, non recordor. Gener Cherlerus attulit collectam circa Monspelium, iisdem in locis, in quibus prior occurrit, nõ procul Gramõtia silua, longè frequentiorem.

AVRICVLÆ LEPORIS AFFINIS, ODONtitis lutea Valerandi & Dalechampii.

Cap. XCVII.



Dvrâ, lignosâ, albicante, simplice *radice* nititur, à qua statim coliculi aliquot surgunt dodrantales aut paulò maiores, Bupleuri similes, in multos *ramos* diducti: *folia* incõdita, Linariæ; *flosculi* lutei Perfoliatæ, vallo foliorum oblongorum, acutorũque circũdati: *semen* Polygoni Tragi ferè simile, quod Fnauli vocant.

Cæterùm, magnam eam affinitatem cum Odontitide purpurea Plinii, quæ est Flos cuculi Tragi, ob quam à Dalechampio apud H. Lugd. 1068. nominata est Odontitis lutea, animaduertere non possum.

Miror etiam C. Bauhinum hanc plantam referre ad Caryophyllos [Betonicas sc. coronarias] faceteque in phyt. Caryophyllum 40. siue flosculo minuto luteo.

Rantzius hanc quoque dedit collectã in Euganeis mõtibus. I. H. Cherlerus ex acclivibus versus Castellonouanum Monspeliũ attulit, sub nomine Bupleuri graminei. Locis humidis gaudet.

Huius decocto si quis os colluat, dentium visus cruciatus sedari scripsit Dalechampius.

AVRICVLA LEPORIS MINIMA.

Cap. XCVIII.



Pedalis aut cubitalis est plãtula, quę ex *radicula* candida, dura, lignosaque, fibris aliquot exiguis prædita, *coliculos* surrigit graciles, teretes, multis ramulis, ab imo ad summũ brachiatos, in paruas veluti vmbellas desinentes, quæ exiguis *foliolis*, tenuibus, & rigidiusculis constant, & in eorum medio *semina* prominent ex breuissimis pediculis, tria, vel quatuor, striata, ad Petroselinum vulgare accedentia. Alas verò singulas, singulum ab ima parte inuestit *folium*, longitudinis vnciæ & semis, Odontidi Valerandi & Dalechampii persimile, tribus aut quatuor per longitudinem neruis præditum, acuminatum. *Flos* mihi hactenus non visus. Sapor exsiccatæ euanidus & obscurus.

Basileæ inter Byrsam & syluam, quà Augustã itur crescere audio mihi data à Richnero.

NARDVS INDICA VETERIBVS

Cap. XCIX.

Hæc est illa Nardus, quam Theoph. hist. lib. 9. cap. 7. cum omnibus aliis, aut plurimis odoratis ex India aduehi narrat. Iis sc. quibus vtuntur ad vnguenta.

Dioscorides duo Nardi huius genera tradit: vnum Indicum appellatum, alterum verò Syriacum: non quòd in Syria nascitur, sed quòd mõtis Indiæ, in quo reperitur, pars una Syriam, altera Indiam spectet. Ac in eius quidem, quæ Syriaca dicitur genere præstantiorem eam censeri, quæ recens sit, læuis, comosa [πολύκομος, Vet. cum Ruell. φλεστύκομος,] colore flauo, perquàm odorata, quæque præterquam quòd odore Cyperum imitetur, breuem [μικρὸν, mauult vet. πικρὸν] habeat spicam, gustu sit amaro linguamque maximè siccante, ac in sua odoris gratia diutinè permaneat. Ex Indicæ verò Nardi genere esse Gãgeticam dictam, à fluuio quodã Gangete nominato, qui montem, ad cuius radices ea nascitur, præterfluit. Hanc viribus esse infirmioribus quòd in locis aquosis proueniat, esseque proceriorem, atque complures habere spicas ab eadem radice tum comosas, tum sibi inuicem circum-

volutas, viruſque redolentes. At quæ in editiore montis parte legatur, odoratiorem eſſe [vet. addit ἢ μελαντέραν, cui lectioni adſtipulatur Galenus 8. ſimpl. & Paul. cap. de Nardoſtachi: puſillaſque habere ſpicas, iucundumque Cyperi odorem æmulari, ac cæteras habere in ſe dotes, quas & Syriaca cognominata. Eſſe quandam, cui Sampharitica nomen à loco inditum ſit, admodum puſillam, attamen magnas habere ſpicas, inter quas medius interdum prorumpat caulis, candidior, & ſupra modum hircum olens. Hanc damnare in totum oportere. Vendi & madefactam: quod vitium ex eo deprehendatur, quòd candida ſit ſpica, ſquallida, nullaque obſita lanugine. Adulterari inſpirato Stibio cum aqua aut vino palmeo quò videlicet magis compacta, ponderoſiorque appareat. Viſus tempore, ſi quid luti radicibus adhæſerit, idipſum auferre oportere, vt & puluerem cribro ſecernere, ad aquam eluendis manibus dicatam accommodum. Vim habere excalfaciendi, exſiccandi, vrinaſque ciendi. Quamobrem & aluum epotas ſiſtere, & appoſitas ex vtero fluxiones, ſaniemque compeſcere. Ex frigida verò potas, nauſeæ & ſtomachi roſionibus auxiliari: itemque iis, qui à flatibus exagitentur [μετεωρισμένοις. Vet. ἐμπνευματικοῖς] hepaticis, ictericis atque nephriticis. Aqua autem incoctas eu fotu ſeu inſeſſu [coctas verò in aqua & pro fomento ad inſeſſus adhibitas] vuluæ inflãmationibus adhiberi. Facere & ad ſuperfluo humore redundantes oculorum palpebras, dum ipſa cilia adſtringunt & condenſant. Quin & ſiccas humentibus corporibus ad ſummouendam graueolentiam vtiliter inſpergi. Miſceri etiam antidotis. Porrò ad ocularia quoque medicamenta vſque ad ſummum læuorem tritas & cum vino in paſtillos conformatas vaſe nouo non picato recondi.

De folio Nardi plura dici par eſt, vt principali in vnguentis, inquit Plin. lib. 12. cap. 12. Frutex eſt graui & craſſa radice, ſed breui ac nigrã fragilique, quamuis pingui, ſitum redolente, vt Cyperi (aut Cyperum M. CH.) aſpero folio, paruo, denſoque. Cacumina in ariſtas ſe ſpargunt: ideò geminã dote, Nardi ſpicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem naſcens, damnatur in totum, Ozænitidis[Gangitidis Dioſc.] nomine, virus redolens. Adulteratur & Pſeudonardo herba [item luto ſiccæ radici permixto, ex Dioſc.] quæ vbique naſcitur, craſſiore atque latiore folio, & colore languido in candidum vergente. Item ſua radice permiſtã ponderis cauſa, & gummi, ſpumaque Argenti aut Stibio, Cyperique cortice. Syncerum quidem leuitate deprehenditur, & colore ruffo, odoriſque ſuauitate, & guſtu maximè ſiccante os, ſapore iucundo. Pretium ſpicæ in libras x.c. Folia (Malabathri, ſubintelligi vult Dalech. quòd ſc. de Malabathro verbis totidem & iiſdem hæc referat Arrienus:] diuiſêre annonam: [Annonam pretium mercis vocat] ab amplitudine Hadroſphærum vocatur maioribus foliis[pipulis CH.]. xxxx. Quod minore folio eſt Meſoſphærum appellatur: emitur x. LX. Laudatiſſimum Microſphærum è minimis folium: pretium eius x. LXXV. Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color, qui[ſi M.] inueterauerit nigriori melior. In noſtro Orbe proximè[primum Dal.]laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum[Ponticũ Dioſc.] quod aliqui agrium vocant, &c. Sunt autem ea omnia herbæ præter Indicum. Idem lib. 13. c. 1. Nardinum ſiue foliatum [vnguentum] conſtat Omphacio, Balanino, Iunco, Coſto, Nardo, Amomo, Myrrha, Balſamo. In hoc genere conueniet meminiſſe herbarum, quæ Nardum Indicam imitentur, ſpecies nouem à nobis eſſe dictas: tanta materia adulterandi eſt. Omnia autem [vnguenta: ergo etiam & hoc,] acutiora fiunt Coſto, Amomo, quæ maximè nares feriunt: craſſiora Myrrha, ſuauioraque: Medicinæ autem vtiliora Croco: acerrima per ſe Amomo. Lib. 16. cap. 32. inquit. Non ferunt Amomi Nardi delitiæ, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maximè mirum ipſas arbores plerunque exorari, vt viuant atque tranſmigrent: aliquando & à ſolo impetrari, vt alienas alat, aduenaſque nutriat: cœlum nullo modo flecti. Tandem lib. 21. cap. 3. ait. Eò luxuria proceſſit, vt non eſſet gratia[coronis] niſi mero folio: (Merum folium dicit aroma Indicum, non autem floris Roſæ folia, Dalech.) ſubtilibus mox petitis ab India, aut vltra Indos. Laudatiſſimum quippe habetur è Nardi folio eas (coronas] dari, aut veſte ſerica verſicolores vnguentis madidas.

Nardi ſpica vocatur à Galeno, quo authore 6. ſimpl. excalfacit exceſſu primo, deſiccat ſecundo completo. Compoſita eſt ex adſtringente ſufficienter ſubſtantia, at acri, calida non multa, & quadam leuiter amara: ex his conſtans facultatibus radix, & ad iecur, & ad ſtomachum rationabiliter conuenit, tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat, in ventre ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat, adhæc & eas, quæ in capite & thorace. Valentior eſt vocata Indica, quæ nigrior eſt, quàm Syriaca.

Nardi ſanè deſcriptionem & integram & euidentem propoſuit Dioſcorides nec ambiguum eſt vbi locorum mons ſit, in quo naſcitur. Clarè enim dixit in India ipſum eſſe, & alteram ipſius ſpeciem Indicam, alteram Syriacam dici, prout altera montis pars ad Indos, altera ad Syros ſpectat. Declarat ampliùs ex eo quod alteram Indicæ Nardi ſpeciem Gangitidem appellari dicit, vt quæ ad Gangem naſcatur fluuium qui montem præterlabitur. Nec verò radices auferre Dioſcorides iubet veluti mutilas & ad vſum damnatas, ſed hæ ſolæ ſunt quarum vſus expetitur ad medicamenta, in his affectionibus ad quas illas cõmodas præſcribit. Quod autem radicum vſus ſit, & hæ primo abſceſſu calidæ ſint, ſecundo ſiccæ, Aetius & Paulus ex Galeno tranſcripſerunt:

Lapſus eſt hac in parte Manardus, cùm credidit id eſſe ſpicam, quod radix eſt. Cùm [Galeno 1. de Antid. autore] per ſimilitudinem, quam cum ſpica habet, hæc radix Spica nominetur, non quòd reuera ſpica ſit: neque enim propriã appellatione vtitur Dioſc. aliique qui de ea loquũtur. Diſtinguit paſſim Demet. Conſtant. de cura accipitr. Spicam Indicam à Nardo ſpica, ſed qua in re differant, non monſtrat. Sed nec ipſi nos diſcrimen nouimus. Quare conſiderandum vobis relinquimus, quid ſibi velit, ac etiam quid per Spicam ſimpliciter intelligat.

Eſt nobis Nardus Indica, Nardus vulgò recepta, de qua tamen dubitat Anguillara, qui ſibi Sampharitidam Nardum incognitam ait.

Margin notes, left: ftis; Nardi ſincera probatio; Pretium; Hadroſphærum Microſphærum Delectus
Margin notes, right: Herbæ Nardum imitan[tes]; Spica Nardi Galeno Temp[eramentum]; Vires; Mons quo nascitur Indus Gangiti[s]; Deceptus; N[ardus] Indica

NARDVS INDICA VVLGARIS

Nardi Indicæ nomen particula dũtaxat plantæ hodiè obtinet, quæ & Spica ob figuram dici

dici meruit. Eſt autem nihil aliud, quàm comatum radicis caput, ex marcidorum foliorum neruoſis filamentis conuolutis congeſtum, colore ruffeſcente, ſapore amaro, acrique & aromatico, odore Spicæ Celticę, validiori: adheret hæc con a radici digitalis craſſitudinis, ſaturatiùs ruffæ, ſolidæ, ſed fragili: eſt vbi folia quoque nondũ in neruos diuulſa albicantia inueniũtur, cauliculi concaui, ſtriati, pluresque ex eadem radice capillatæ ſpicæ enatæ ſubinde conſpiciuntur.



Cæterùm. Nardum hanc vulgarem officinarum, Anguillara non exiſtimat eſſe veterum Syriacũ Nardum, & adhuc multò minùs Indicum: ſed Gangeticum, ſimili ratione perſuaſus. In Nardo vulgari officinarũ, nõ inuenitur odor, ſimilis odori Aſari, vel Cyperi, qualem requirunt in Nardo Dioſcorides & Plinius: ſed odor grauis & non gratus, qualem Gangitidi tribuit Dioſcorides: Ergo Nardus vulgaris offic. non erit Syriaca, nec Indica, ſed potiùs Gangitis. Huic ex poſteris ſubſcribat, qui velit.

Nos interim cùm ſanioribus, ſenioribus, & prudentioribus poſteris credimus nos habere Nardum Indicam, licèt interdum, vel ob vetuſtatem, vel ob vliginem, maris humorem ſibi aſcitum, vel ob adulterium corrupta, ſitum contrahat, ac tũ odoris, tũ ſaporis ſuaueolentiã illã, quam Veteres deſiderant, non referat, nec colorem genuinæ repræſentet, quibus omnibus ab initio prædita erat,

Porrò, non ſunt diuerſa Nardi genera, ſed vnicùm duntaxat ſibi notum teſtatur quoque Garcias, id ſc. quod in monte quodam iuxta Gangen, fluuium prouenit, qui altera quidem parte Orientem ſpectat, altera Occidentem, ad quem ſc. Occidentem ſita eſt Syria, multis regionibus ab India diſcreta. Neque vna præſtantior eſt altera, Spicámue habet alia altera multò lõgiorem. Nec eſt quod quis ex ingenti pretio, quo antiquitus, teſte Plinio lib. 12. cap. 12. emebatur, inferre ſtudeat, noſtram Nardum non eſſe legitimam. Huic enim obiectioni reſpondet Garcias, cùm ait Indias nunc magis apertas & cognitas eſſe, quàm tempore Plinii fuerint, & ipſa aromata maiori copiã ad nos adferri. Illud affirmare poſſum, inquit, multò plura aromata, maiorique quãtitate, & minùs adulterata adferri, viliorique emi, quàm antiquitùs fiebat: quòd nunc Luſitanorum nauigationibus Indiæ nobis apertæ ſint, ipſæque regiones, quæ aromata gignunt, longè cultiores nunc ſint, quàm Veterum tempore fuerunt. In eorum numero Nardum repono, quæ legitima & ſine mangonio ad nos importatur. Inuenitur quidem interdum ſordida & puluerulenta, villis ipſius plantę in pollinem redactis. Emitur amé

à mercatoribus Arabibus & Perſis, quos eo puluere manus eluere intelligo. Id porrò genus, quod Sepulueda Satiech & Satiach appellat, id eſſe puto, quod ex Satiguam adfertur, celeberrimo regni Bengala portu & emporio ad fluuii Gangis oſtia. *Satiech & Satiach Sepulueda*

Vocatur autem Incolis Cahzçara: Auicennę lib. 2. cap. 646 & omnibus huius tempeſtatis Arabibus çembul, quod eſt ſpica, & çembul Indi, i. e. Spica Indica. Quod autem corruptè Matthæus Syluaticus cap. 640. *Simibel* & *Sumbel* & Matth. in Hiſt. germ. & Epit. cum addit. Camerarii *Strũbel* & *Senbel* protulerit mirum non eſt, cùm ii linguam Arabicam ignorarint: niſi malimus tempore paulatim corrupta fuiſſe vocabula: Latinis, vt Indis, Spica Nardi, & aliis Nardus Indica: Græcis *νάρδος* & *ναρδόσταχυς*: Germ. Jndianiſcher Nardus & Spike Narden: Gall. *Aſpic d'outre mer* Ital. *Spico* & *Spig nardo*: Hiſp. *Azumbar* aut *Eſpige fil*: Angl. Spik Narde Boh Nardus Jndianſky. *Nomina linguar.* *Matthaus Syluat. & Matth. not.*

Videamus nunc Matthioli & aliorum de Spica opinionem. Cùm igitur ſimpliciter Nardi vocabulum (à Nardo vrbe Syriaca Euphrati contermina fortè nuncupatum, C. Bauh.) apud authores reperitur, ſemper Indicam intelligendam cenſet Cordus. Et licèt Dioſcorides multas Nardi differentias proponat, loco tamen natali ſolùm differre credidit, ſiquidem omnes in vno monte proueniant, vtpote Syriaca in Occidentali eius parte, Syriam reſpiciente: Indica verò in Orientali parte ad Iudæam vergente. Ruſus Indica in ſuas ſpecies diuiditur, quarum vna in monte, altera ad radicem montis prouenit, non procul à pręterfluente Gange, quæ Gangitica, quæ omnes hodie indiſtinctæ adferuntur. *Nardi fortè Etymon. Nardus ſimpliciter dicitur*

Nardum Officinæ Nardi Spicam appellant, inquit Matthiolus. Sed non deſunt qui credant Indicam Nardum in noſtras terras non aduehi, ob regionis diſtantiam, Syriacam opinantes eſſe quã noſtro æuo Seplaſiarii vtuntur: tametſi (ut inquit Dioſcorides) in Syria non oriatur, verùm ideò Syriaca dicatur, quòd ea montis parte proueniat, quæ flectitur ad Syros. At cùm inter Indos & Syrios ampliſſimæ interponantur regiones, nempe Deſerta Arabia, Perſis, Carmania, Gedroſia, Darangia, aliæque nonnullæ quæ vltra quatuor millia milliariorum continent, neſciuerim profectò, quonam pacto fieri poſſit, vt mons ille ad Gangem poſitus, altera parte Syriam tam facilè reſpiciat, vt Nardus ea parte proueniens Syraca dici mereatur. Quo fit vt quandoque mecum diſquirere licuerit, eam potius à Syraſtene regione, quę ad Indicum fluuium eſt, Syrii nomẽ ſibi aſciuiſſe, quàm à Syria, quandoquidem, ſi Ptolomęus vera refert, mõs in India viſitur, qui à Gange fluuio ad Syraſtenem extenditur. Cæterùm, Manardus Ferrarienſis officinarum Nardum nec Indicam, nec Syriacam eſſe cenſet. In cuius ſententiam non equidẽ pedib. eo, quippe quoniam Venetiis plurib. in locis Nardi ingentẽ copiã vidi, nullis deficientib. notis, quib. optima ex Dioſcoridis ſententia explorari poteſt. Sed illud accidere quandoque non eo inficias, vt aſcito ſibi maris humore, dum per Indicum & Arabicum in Alexandriã defertur, & inde Venetias, vel ſitum contrahat, vel ſubputreſcat [hoc namque facilè fieri poſſe concedo, quòd Nardus ſit ſicciſſima] vnde poſtea amiſſã ſuaueolentiã, grauiter oleat. Quo fit vt hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim: &c. Hallucina- *Syriaca à Syraſtene regione dicitur.* *Manardi lapſus.*

tus etiam Braſſauolus, inquit præterea idem Matthiolus, vt pote qui Nardi Spicam, non modò non eſſe radicem cenſet, ſed nullius vſus eam exiſtimat: cuius doctrinâ ſequuti Hermolaus & Ruellius aberrarunt itidem. Rationes Senenſis petat Lector ex eius Commentariis: Nos breuitati ſtudentes eius ſententiam Turnero examinandam committimus

Matth. & Amatus cenſentur

Matthiolus, inquit ille, eumque ſecutus Amatus multùm laborant, vt probent ſpicam Nardi non eſſe ſpicam in caulis faſtigio naſcentem, ſed radicem Nardi: contraque omnes aliter ſentientes, grauiter inuehuntur, contra tres potiſſimùm viros clariſſimos Hermolaum, Ruellium & Manardum, qui tametſi errarunt, propter magna tamen in vniuerſam Europam merita clementiùs debebant à nouis iſtis Cenſoribus tractari. Ego quidem [inquit Turn. part. 2.] ſpicam hanc vel iuxta terram, vel partim etiam intra terram naſci exiſtimo. Non tamen propriè radicem nominandam cenſeo. Quod autem ex Galeno de antidotis adducunt, aut intelligendus Galenus impropriè ſpicam Nardi vocare radicem, aut in aliis locis negent oportet authoritatem non tantùm Galeni, ſed etiam Philonis, & Dioſc. quoque, qui manifeſtè diſtinguunt inter Nardi radicem & ſpicam, aut planè negent ſpicam eſſe radicem. Galenus lib. 9. κατὰ τόπους in antidoto Philonis duos, inter alios multos, verſus recitat, quibus clarè negatur Nardum eſſe radicem. *Et drachmam dictæ falsò radicis* &c. Quæ verba Galenus ibi explicans inquit, Quin & Nardi ipſius drachmam vnam coniiciendam cenſet, quam radicem falſò dictam appellat, quandoquidē ſpica Nardi verè nominatur. Dioſcorides quoque in deſcriptione Nardi Gangitidis ait ſpicas multas ex vna radice prodire: ex quibus verbis patet Nardum non eſſe radicem Nardi. Ex quo ſequitur ſpicam Nardi non propriè dici poſſe radicem, niſi quis Philoni, Dioſcoridi & Galeno contradicat. Matthiolus multos grauiter erroris inſimulans de Nardo parum abeſt ipſomet ab errore, niſi iam eodem inuolutus eſt. Videtur enim exiſtimare Nardum caule penitùs carere, ideoque ſpicam in caulis [qui vel nullus eſt, vel certè nuſquam reperitur] faſtigio non poſſe oriri. Verba eius ſunt, Ego enim tametſi, &c. Quid autem eſt hoc argumenti: Nihil vidit Nardi præter ſpicam, Ergo præter nihil habet? Quòd ſi hæc ſit Matthioli ratio, vt eò ſaltem videtur tendere, tum videtur Nardus neque caulem habere, neque radicem aliam præter ſpicam, quod planè Dioſcoridi, quem interpretandum ſuſcepit, repugnat, qui Nardo & caulem tribuit, & radicem præter ſpicam. Et quanquam in Germania non eſt is ſimplicium delectus, qui Venetiis, hoc tamen anno 1577. in offic. Iacobi Diter Pharmacopœi Wiſeburgenſis Nardum inueni cum caule digitalis longitudinis, concauo, ſtraminis maioris craſſitudine, quem vel hodie poſſum oſtendere. Quod ad radicem Nardi, ſi eius nihil præter ſpicam Venetiis potuit reperire, miror vbi radiculam illam inuenerit, ex qua ſpicæ oriuntur, in figura quam in Comm. in Dioſc. pingit. *Cenſet* etiam Amatus Spicam Nardi eſſe radicem. Apparet tamen ex eius verbis tum cap. de Meo, tum cap. de Nardo, velle eum Spicam Nardi eſſe radicis Nardi partem inferiorem: vtrobique enim radicem Nardi, cum Mei radice confert: vtrobique etiam ait capillatas radices Mei, quæ Nardo ſint perſimiles, in infima

Non eſt propriè radix

Radix falsò dicta.

Matth. redarguitur

Nardi caulis

parte radicis naſci. Poſteriore loco ita inquit: Quod dicit Dioſcorides Nardum ex vna radice plures proferre ſpicas, pro nobis facit, cùm ex vna radice primaria, vt reliquarum matre, multæ radices veluti comoſæ ſpicæ confertim naſcentes prodeant, quemadmodum in radice Mei videre eſt, cuius infinitæ radices in ſpicas diuidebantur, vt quicunque viderunt, Spicam Nardi eſſe iudicarent. Et paullò pòſt, Concludendum ergò nullam aliam in Nardo inueniri radicem quàm ſpicam. Si ita intelligit vt verba ſonant, plurimùm fallitur. Præterquàm enim quod ego caulem immediatè ex ſpica prodeuntem vidi [caulis autem nunquam immediatè ex radicis infima parte prodit] oſtendit Dioſcorides multas ſpicas ex radice oriri vna. Quod autem cum Matthiolo negare videtur caulē, haud aliâ opus eſt confutatione, quàm quâ ſupra, contra Matthiolum vſi ſumus. *Hac igitur* Turneri eſt ſententia de Nardo, habere radicem paruam, in terra, ex qua ſpicæ oriantur, caulemque [vt ſe vidiſſe ſemel ait) ex medio ſpicæ oriri, atro-purpurei coloris, gracilem, concauum.

Radix Nar. alia à ſpica

Error Ma.

Tantus igitur eſt labirinthus, & tanta opinionum varietas & inconſtantia iudiciorum, circa Nardum, vt tutiùs videatur iam in medium allatis acquieſcere, quàm pluribus ſuper hanc rem diſſerere. Illud tamen adhuc annotaſſe conueniat, Acoſtam dixiſſe, quoſdam apud Dioſcoridem Malobatrum eſſe folium arboris Spicę Nardi conſtituiſſe. Cæſalpino Spicam Nardi ex Algarum generi eſſe videri.

Mat. tru. Ex a. gen.

Cæterùm, naſci Nardum in Mandou & Chitor prouinciis, regnis Delli, Bengala, & Decam vicinis, iuxta fluuium Gangem, quem incolæ Ganga appellant, prodidit Garcias.

Lo.

Sed & hic fabuloſum omninò iudicat, quod And. Lacuna in Dioſc. ſcribit, Nardi vſum apud Indos eſſe periculoſum, quoniam ex ea fiat veneni quoddam genus mortiferum, quod non modò hauſtum, ſed etiam cuti in ſudoribus aſperſum hominem illicò iuguletet, idque toxicum Piſum vocari. Nam cùm multis in India annis Medicinam exercuerit, & non modò verſatus ſit cum omnis generis Medicis Aſiaticis, ſed etiam Regibus & Principibus familiaris fuerit: nunquam tamen hoc Piſum ipſi videre contigit, aut eius nomen audire. Fontanonus de morb. intern. lib. 3. cap. 18. in peſſo ad fluxum ſanguinis ex vtero præſcribit Nardum: exiſtimans ſiſtere menſes. Sed quum tutiora multa habeamus remedia, Nardo vti nolim odorato & calido, quin ipſemet lib. 2. cap. 16. de hydrope, in qua opus aperientibus, aperire perhibet. De Nardi viribus plura qui deſiderat, legat quæ antè ex Veteribus adduximus. Ex eorundem tamen ſententia, hoc loco pauca quædam de Nardino *vnguento*, de quo tunc dicere obliti ſumus, adſcribemus. Variè itaque præparabatur iam tum Dioſcoridis ætate, tum cum Malabathrino folio, tum ſine ipſo. Plerumque verò ad Balaninum, aut Omphacinum oleum, ammiſcetur ſpiſſamenti gratiâ Iuncus rotundus odoratus, ad odoris autem gratiam, Coſtus, Amomum, Nardus, Myrrha, Balſamum. Eſt autem bonum, quod tenue eſt, non acre, & Nardi ſiccæ, aut Amomi odorem habet. Vis ipſius attenuatoria eſt, acris, extenſoria, & rarefactoria humorum, & calfactoria. Eſt autem liquidum, non ſtrigmentoſum, niſi reſinam habuerit ammixtam. Præparatur etiam ſimpliciter ex oleo Omphacino, Iunco rotundo odorato,

La. La. fus.

Vi.

Calamo,

Calamo, Costo, & Nardo. Galenus lib. 1. cap. 2. τῶν κατὰ τόπους, ad defluuium capillorum licere aliquando vnguentum Nardinum adhibere refert in ætate frigida, & tempore hiemali. Bonum autem pharmacum ad omnia est diuitum Fœminarum vnguentum, immò magis foliato commodum, quod Romę spicatum appellant.

NARDVS CELTICA

Cap. C



Celtica Nard^o, vt inquit Dioscorides, nascitur in Liguriæ Alpibus [ἄλπισιν, pro quo quidam ἄλεσσιν] vernaculo sermone Gallica dicta, sed & in Istria prouẽit. Est verò pusillus, breuisque frutex, qui cũ radicibus in manuales fasciculos colligitur: foliis oblongis [vet. & Orib. ἐπιμήκεσι] subflauis, flore luteo. Caulium & radicum duntaxat vsus est, & odoris suauitas. Quare pridie aspersos aquâ fasciculos, amoto terreni, si quid inhæserit, in humidiore solo suppositâ priùs chartâ insternere oportet, ac postridie repurgare: siquidem vtile cum aceroso & alieno minimè propter humoris vim excutitur. Adulteratur autem herbâ persimili quę unà cum ea vellitur, quamque propter virosum odorem Hirculum nominant. Facilè verò est hanc ab illa internoscere: quandoquidem herba est sine cauliculo & candidior, minusque oblonga habet folia: quin neque radicem amaram, aut aromaticam, quemadmodum legitima Nardus. Itaque abiectis foliis cauliculos radicesque seponito: ac siquidem ad vsum reponere volueris, tritos vino excipito, tandemque ex iis concinnatos pastillos fictili vase nouo ac diligenter operculato reserua. Optima verò censetur, quæ recens est, & odorata, radicosa, plena, miniméque fragilis. Iisdem quibus & Syriaca viribus pollet: sed & valentiùs urinas ciet, & stomacho est accommodatior. Iecoris inflammationibus, suffusisque felle auxiliatur: itemque ventriculi inflationib cum Absinthii decocto pota. Eodem planè modo valet & ad lienis, vesicæ, renumque vitia itemque ex vino ad venenatorum morsus. Cæterùm, additur etiam in malagmata, potiones & vnguenta calfacientia.

Memorat Plinius lib. 15. cap. 7. fieri ex Nardo Gallico oleum. Idem 24. cap. 16. ait factitatum è Nardo etiam Celtico vinum aromatites.

Integros, inquit Clusius, interdum cespites occupat serpendo *radix*, & latè summâ tellure sese inter muscum diffundendo: oblongi procumbentesque humi ramuli, tenues, plurimis uel

luti foliolis, aut siccis squamis circumsepti, subinde fuscas & nonnihil capillatas fibras agunt, summâ parte in vnicum, aut bina, ternáue extuberant *capitula*, aliquot longis, secundum caput angustis, deinde in latitudinem paulatim sese laxantibus *foliis*, satisque crassis & succulentis plena, colore, dum primùm emergunt, viridi, deinde sub Autumni initium, aut Æstatis finem, flauescente, gustu amariusculo: palmaris aut dodrantalis, nonnunquam etiam maior, inter ista emergit *cauliculus*, satis firmus, vt in minutioribus Valerianis siluestribus geniculatus, bina ad singulos nodos inter se oppositahabens exigua foliola, qui, circa summum, ex singulis alis enascuntur *pedicelli*, binos aut ternos *flosculos* coloris pallidi sustinentes, quibus succedunt *semina*, Valerianæ siluestri Alpinæ, saxatili præsertim (Valerianæ minimæ Nardi foliæ] proxima: paullò tamen minora. Tota plantula aromatica est & radicum Valerianæ silvestris odorem æmulatur.

Synon. *Flos S. M. Magdal.* *Spica Romana.* *Saliunca. Matth.*

Officinas ostendere hanc folio oblongiore, admodum angusto, & Florum S. Mariæ Magdalenæ nomine appellare; Spicam item Romanam ac Celticam, refert Cornarius, qui & Nardum Celticam, & Gallicam, itemque Saliuncam appellat.

Matthiolus cõtrà eos errare credidit, qui Nardum Celticam & Saliuncam eandem plantam existimant. Sed ipsemet in errore versari deprehenditur.

Non est Saliunca Vergilii.

Non dubitat tamen Anguillara, quin Spica Celtica, quam Plinius vocat Saliuncam, non sit ea quæ prouenit in Hungaria & Carinthia, quęque adhuc Venetias inde adfertur. Saliũcam autem Virgilii aliam plantam esse ait, quòd Seruius Grammaticus exponens hunc locum dicat, sua ætate vocatam Orcitunicam, quod nomen apud Græcos significet Anemonę, quemadmodum videatur intellexisse Virgilius in dicto versu. Huius autem Nardi Celtici caule, cui adhærẽt radices, & flore ex Galeni sententia, vtendum præcipit, perhibetque Dioscoridem, Serinem vocare: Scribonium verò Largum Nardum siluestrem.

Serine Diosc. *Nard. silv. Scrib.* *Valeriana*

Clusius extra dubium hanc plantulam ad siluestrium Valerianarum classem referẽdam censet, quòd adeò illas odore, & nonnihil etiam formâ, præsertim minimam Nardifoliam referat. Cæterùm, Nardum Alpinam ipse inscripsit, aitque incolas Speick appellare, nomine è latina voce desumpto: Pannones autem Bechy fiu, h. e. Viennensem herbam nominare, quia Viennâ copiosè ad eos transfertur. Arabes referente Garcia & Acosta, Cembul Rumin & Rumi cognominant, i. e. Spicam Celticam. Germ Celtischer Nardus / langer Spick / Magdalenenkraut / Marien Magdalenen blümen. Angl. Celtick Nardus & french Spiknarde Celtika / Nardus. Galli *Nardus Gauloys*: Itali *Spica Celtica & Nardo Celtico.*

Nard Alp. Clus. *Vieunen. herba.*

Cęsalpinus Nardum Gallicum & Spicam Celticam vocat, testaturque eam Diosc. & Plinium tradere: Plinium autem videri alibi quoque describere, sub nomine Saliuncæ, quam Aliungiam Dioscorides vocari dicat.

C.B. in phyt. Nardus Celtica quæ Spica Celtica, vel Romana officinis, Dioscoridi κελτικὴ νάρδος & ἀλιούγγια, siue Saliunca dicitur: itemque lib. 6. στοίνη.

Vis.

De reliquo Lobelius in Adu. Lygusticã Nardum hodie potiùs nuncupandam autumat, Gen-

T

tianellis admodum similem folii aromaticitate, ipsoque habitu, quam Selliga Vallesii vernaculè quasi Saliuncam dicunt: nec dubitat quin sit ea, quam Maronis versus innuit: foliis Gnaphalii montani, aut Gentianellæ minimæ: radicis propaginibus Asari odore, & modo in terrâ sparsis, acribus, amaricantibus, aromaticis; Spicam Nardi spirantibus.

Locus. Copiosè prouenit in Alpibus Germaniam ab Italia dispescentibus. Montosis gaudet Genuensibus, Lyguriæque Alpibus sterilibus, non procul à Sauona vrb. Authore Clusio copiosè nascitur in summo Iudenberg Stiriacarũ Alpium iugo inter muscum, saxosis locis.

Tempus. Mense Augusto floret sub ipsis ferè niuibus: folia deinde promit, cùm illæ dissolui & diffluere incipiunt: tunc etiã summam habet odoris gratiam; quâ caret dum folia primùm promit, & adhuc viridis est.

Vires & vsus. Galeno κατὰ τόπους eadem præstat Nardus Celtica, quæ Indica, sed imbecilliùs, præterquam ad prouocandã vrinam. Siquidem calidior illa est, & minùs adstringit. Consultiùs itaque videtur Turnero, Celticâ vtendum esse, vt quæ recens haberi possit ex Italia & Germania, quàm Indicâ exoletâ. Pannonibus frequens eius vsus est, in capitis lotioribus. Vires & vsum ex Dioscoride, ex quo Plinius sua transcripsit, vide antè.

NARDO CELTICÆ SIMILIS HIRculus.
CAP. CI.

Hirculus Clusii. PLantula est Nardo Celticæ similis, candidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, sine *cauliculo*, minoribus breuioribusque *foliis*, villosa admodum secundum radicem, & nigricans, nullâ odoris iucunditate. Folia præmansa nullum aromaticum saporem reddunt, sed lenta & viscida sunt, cùm Nardi Celticæ folia calida sint, cum aliqua tamen adstrictione, odore saporeque iucunda.

Hirculus Diosc. Cæterùm, cum præcedenti capite de Nardo Celtica ex professo egerimus, facere non potuimus, ducti equidem autoritate Clusii, quin hoc sequenti Hirculi meminissemus, vt pote cuius iconem etiam cum illa oculis lectorum subiecerimus, & quæ ad amussim quadret cum Dioscoridis Hirculo, quem & ipse capite de Nardo Celtica describit dicens: Adulteratur [Nardus Celtica] imposita herba simili, quæ Hirculus vocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio: namque herba cãdidior est, sine caule, minùs oblõgis foliis, radice neque amara, neque odorata, vt Nardum est.

Hircul. veterũ Clus. Inscribitur à Clusio, ex quo & Iconem & historiam desumpsimus, apud Garciam arom. lib. 1 cap. 33. Hirculus veterum: à Camerario in Hist. Matth. germ. itemque Epit. Hirculus, & sic vocatur etiam à Lob. in Aduers. p. 133. in Obs. p. 170. [vbi & Nardo Celticæ similis herba] in Icon. Plant. p. 314. Tabern. [qui impropriè Germanicè Celtischen Nard vocat:] C. Bauh. Cæsalp. & Gesn. in cat. pl.

NARDVS SIVE SALIVNCA NEAPOLitana.
CAP. CII.

Saliuncæ genus. SAliuncæ genus Neapoli missum in Apuliæ montibus nascitur, quidam Folium odoratum esse putant, à Malobathro diuersum. Cæterùm, eos falli ex eo perpicuum est, quod & Folium & Malobathrum Indis peculiaria sint. Pharmacopœi quidam Itali eam pro Folio Theriacæ immiscent, quàm rectè ii viderint.

In tam exigua quidem planta conspicua est *radicis* crassities rugolæ vtcunque flauescentis, fibris capillatæ, in nodos extuberantis, è quorũ lateribus hinc inde folia prodeunt, vt ex ea figura serpere radicem, & æditis illis nodis sese propagare non abs re existimem. *Folia* illa oblonga sunt, angusta, Plantagini vtcunque similia, infernè arcta, supernè latiora. Sapore & odore planta ista Valerianam refert, vt non dubitem ob odoris suauitatem, & saporis qualitatem egregiis aduersus morbos variis facultatibus præditam esse, ac Folii loco substitui posse. C. Bauh. phyt. vocat Nardum 5. siue Nardum ex Apulia.

VALERIANA MINIMA, NARDIFOLIA.
CAP. CIII.



PAruæ herbæ fragantis odoris sunt *radices* Nardi Celticę, tenues, ex obliquo capite hirsuto, ex quo *folia* emergunt vncialia, oblonga, ad Plantaginis vel potiùs Nardi Celticę folia accedentia: inter quæ erigitur *cauliculus* vnicus, tenuis, palmaris circiter.

An Clusio in Pannon. p. 513. Valeriana Alpina 2. In Hist. post. Valeriana silu. Alpina saxatilis. C. Bauh. Phyt. Valeriana 5. siue montana Bellidis foliis. An Tabern. Phu minus Apulum?

NARDVS MONTANA VETERIBVS
CAP. CIV.

NArdum montanam [ναρδὸν ὀρεινὴν] quæ à quibusdam Thrylacius [θυλακίτις] & Neris [νῆρις

Gal. 8.

Gal.8.simpl.legit πυρίτης] appellatur,in Cilicia et Syria nasci dixit Dioscorides *foliis & caulibus* Eryngio similibus,sed minoribus[τοῖς μαλακωτέροις] non tamen asperis & aculeatis [vet. hæc non agnoscit. Sunt qui pro ταχέα,παχέα legant.] Radices subiacent nigræ, odoratæ, binæ pluresue, ceu Hastulæ regiæ [ἀσφοδέλῳ] sed graciliores longeque minores [addere videtur Orib.& candidiores.] Verùm neque caulem,neque fructum, neque florem diu sustinet. Valet ad eadem omnia radix, ad quæ & Celtica Nardus.

Nardum montanam Galenus ,Paulus, & Aëtius superioribus debiliorem esse fatentur, & in Cilicia plurimam nasci, itemque Thylacitin ac Pyritin: appellationum priorem etiam Dioscorides habet, pro posteriore verò Nerin vocari didicit:satis obscuris omnibus his appellationibus. Nam si quis Thylacitin inde appellari putarit, quod Thylacis,i.e. sacculis , è Cilicia ac Syria in alias regiones exportata sit,ei etiam aliarum appellationum Etyma exquirenda sunt,& ostendendum cur hæc priuatim inde nomen repererit, quum haud dubiè etiam alia medicamenta simplicia sacculis exportentur.

Porrò, quod attinet ad Nardum montanum, pugnantia esse in vulgari lectione Dioscoridis, certum est. Vidit enim Anguillara exemplaria vetusta, inter se discrepantia,quod effecit,vt certò crediderit totum caput corruptum esse & deprauatum. In vno enim exemplari legitur καυλὸν δὲ οὔτε καρπὸν οὔτε ἄνθος φέρει, in altero pro φέρει φέρουσιν. Eidem præterea Anguillaræ dixit Excellentiss.D. Alexander Iustinianus ex Chio insula Doctor Medicinæ & Philosophiæ Venetiis, posse pro φέρει, legi συμφέρει,quam lectionem ipse approbauit, & multi sibi vsurparunt. Matthiolo etiam inclinat animus vt in fine capitis mendum subesse,illudque ex malo vnius vocis græcæ intellectu ortum esse arbitretur. Siquidem verbum φέρει non pro fert, sed pro συμφέρει, i.e. confert,accipiendum esse dicit. Itaque non οὔτε δὲ καυλὸν, οὔτε καρπὸν, οὔτε ἄνθος φέρει, ut vulgati codices habent, & legerunt interpretes, sed οὔτε δὲ καυλὸς, οὔτε καρπὸς, ἄνθος φέρει,h.e.Neque caulis,neque fructus neque flos confert, prodéstue legendum esse iudicat.Etenim radicis, vtpote odoratæ, vsum precipuè commendari,non aliarum partium,quas vt odore carere , ita etiam inutiles habendas esse censet. Et certè facilis potuit esse error librarii Græci imperiti,vel potiùs temerarii, casus nominum mutantis ad ineptam & incongruam huic loco verbi illius significationem. Et huic suæ castigationi cùm alios,tū Fallopium,subscribere refert.]

Contra Matthiolum verò sic insurgit Guilland.in Theone. Quanta sit Matthioli in Nardo montano obcitantia , ne dicam summa Græcarum literarum, qua de re plurimi docti & eruditi amici sui,me quidem refragante,nunquam dubitarunt, valde miror, ignorantia, quando obliquos in rectos vertit,& verbū φέρειν συμφέρειν[malum] accipit,quodque deterius multò est , φέρειν cum negādi particula pro ἀχρεῖον εἶναι,eo in loco exponit,alii iudicent. Quis quæso Medicorum vnquam ita locutus ? Adeone omnis doctinę insignis ille Dioscoridis interpres expers est,vt formulam loquendi non Anazarbeo modò illi, sed etiam omnibus Medicis protritā , χρῆσις αὐτῷ ἐν ἰατρικῇ οὐδεμία ignoret.Sentire secum Fallopium illum purgatissimæ auris hominem , verisimile mihi non fit , qui si hæc vnquam ad eum perscripsit,ioco non seriò perscripsit.

Cæterùm, si quando sylueſtrem Nardum aliquam ingredi compositionem Marantha videt: dubitat ipse, debeatne Asarum,an Phu accipere, vtrumque enim silueſtre Nardum propter odoris affinitatem appellari Dioscorides asserit. *Asarum. Phu.*

VALERIANA BVLBOSA.

Cap. CV.



Planta hæc Valeriana bulbosa nobis dicta, à nemine quod sciam huc vsq; proposita. Prima emittit folia Hyosciami albi æmula, sed paullò minora : At sequentia profūdè dissecta. *Flores* quales Valerianæ maioris. *Radix* subest singularis, bulbosa , Nardum spirans. Quapropter Nardo montano simillima, cùm formâ,tum odore. Aliqui inter species Nardi referunt. Incola est montium Liguriæ. Valerianam bulbosam sub Nardi montanæ genere reponi posse, Ferd.Imper.Hist.nat.lib. 82.cap.1.concludit. *Descr.*

VALERIANA TVBEROSA.

Cap. CVI.



Quam exhibemus Valerianam tuberosam à nullo alio, quod nobis quidem constet, quàm Imperato proposita est. *Folia* producit effigie simillima Valerianæ minoris, sed crassiora: *flores* albos instar maioris, aliquantùm odoratos. *Radices* tuberosæ odorem referunt Nardi. Nascitur in montibus Liguriæ. *Descr.*

CARPESIVM EX VETERVM SENtentia.

CAP. CVII.

Meminit Carpesii Galenus 7.simpl. med. his verbis, Carpesiū simile est vocato Phu,h.

Vires h.e. Valerianæ, non guſtu tantùm, ſed & facultate. Sed plùs habet tenuitatis: proinde magis eo etiam viſcerum obſtructiones extergit, & vrinā mouet, reneſque calculis degrauatos expurgat. *Quintus notat.* Non tamen eatenus tenuium eſt partium, vt liceat loco Cinnamomi, ſi non ad manum ſit, vſurpare, ſicuti faciebat Quintus. *Carpeſ. duplex.* Præſtantius eſt Ponticum Carpeſium Laërtio, non tamen vel ipſum Cinnamomi viribus vicinum eſt, immò non paruo deteriùs optima Caſia. *Locus.* Nuncupatur vtrumque à montibus quibuſdam Pamphyliæ in quibus naſcitur. Ingenſque eius prouentus eſt in Syria. De eodem 1. de Antid. cap. 14. hæc habet. Quinti ſententiam, quam de Carpeſio habui, commemorare tempeſtiuum. Ipſam namque non ſolùm à Satyro, ſed ab aliis etiam Quinti diſcipulis accepi. *Cinnamo. ſubſtituit Quintus.* Impōebat igitur Quintus, vt aiunt, quoties Cinnamomum deerat, Carpeſium, perinde atque uiribus optimæ Caſiæ non inferiorem: egoque Carpeſium idcircò multum mecum attuli ex ea peregrinatione, quâ Orientis prouincias adii, diligenterque repoſitum nunc vſque plurimum ſeruo, quod odorem etiamnum & ſaporem, ſi non qualem priùs habebat, certè nondum extenuatum retinet. Eſt autem Carpeſium herba Phu appellato genere ſimilis, validior tamen, atque aromaticum quiddā plus ſpirans. *Plurimum in Sida Vrbe Pamphilia* Plurimùm hæc in Sida vrbe Pamphiliæ naſcitur. Emiturque propterea illic viliſſimo pretio. Quocirca ſi quis veſtrum illuc acceſſerit Carpeſii multùm emat, cùm id ſibi longo tempore duraturū nouerit. Tenuia autem quædam Carpeſii ſarmenta Cinnamomi virgultis ſimilia ſunt. *Laertium.* Eius duo genera reperiuntur. Vnum quod Laertium, alterum quod Ponticum nominatur, à monte in quo naſcuntur vtraque nomé adepta: *Ponticum. Delectus. Phu.* ſed Ponticum melius eſt. Quod cùm plurimum haberem permultis medicamentis admiſcui, in quibus Phu vocata imponi debuerat. Eſt enim Carpeſium, vt dixi, Phu ſimile, validius tamen, & qualitatem quandam aromaticam, guſtu, odoratuque remittens.

Cubeba Auicennæ. Galeni Carpeſium hoc Auicennam cap. 137. Cubebas facere autor eſt Dodonæus, qui hoc quoque à Ruſco, ſeu Myrto agria Serapionis, quam eandem cum Cubebis eſſe ſentit, multùm differens oſtendit, ex iis, quæ de Carpeſio Gal. 1. de Antid. ſcripta reliquit, ac propterea Serapionem hallucinatū ait, qui tale aliquid *Serapio hallucint.* ſuſpicatus fuerit.

Cæterùm, quid hoc tempore ſit Carpeſium Galeni, arduum admodum explicatu duxit Matthiolus. Et hinc neſcitur, inquit Braſſauolus, quid ſit Carpeſium. Siquidem Galenus 2. de comp. med. κατὰ τόπων Carpeſium pro Aſaro coniici *Aſaro ſubſtituitur: Pro Cinnamo. Pro Phu. Cubebæ non ſunt.* docet. Et Quintus pro Cinnamomo in penuria vtitur. Ac tandem Galenus pro Phu vocata medicamentis impoſuit.

Sed & Garcias Matthæum ſylvaticum falli teſtatur, vt qui ex Serapione & Arabum authoritate, Cubebas nihil aliud eſſe crediderit, quàm Carpeſium Galeni.

Matthiolus epiſt. lib. 3. ad Io. Heſſum Medicū ait nihil penitùs argumenti ſibi ſeſe offerre, cur ſiliquas, quas pro Carpeſio miſerit, legitimum Carpeſium probet: Eſſe namque Piper Æthiopicum. Huius etiam opinionem refellit in poſt. comm. cum mag. figuris.

Bē album & rubrū. Quid ſibi velit Garcias lib. 1. arom. cap. 43. ubi minùs audiendos eſſe ducit, qui Ben album & rubrum, Carpeſium eſſe volunt, videndum eſt.

Carpeſium puſillos Caryophyllorum ſurculos Scaliger ſomniaſſet, niſi in Ponto & Pamphylia naſci prodidiſſet Galenus: quam Scaligeri opinionem amplecti videtur Cæſalpinus lib. 2. cap. 51. & 4. cap. 21.

Carpeſium, vel ei cognata herba, videtur Geſnero de hort. Phu petræum, quod Valerianam Alpinam inſcribimus, déque qua mox agemus.

Valerianam, quam optimam [nos Valerianā maiorem odoratâ radice vocamus] appellant, Galenus ex opinione Cęſalpini Carpeſiū dixit.

VALERIANA ALPINA.
CAP. CVIII.



Valeriana Alpina *radice* lōgâ, odoratâ, ſubdulci, ſcopulorū rimis ſe infigit, altè impacta: *caules* profert aliquot, craſſiuſculos, geniculatos, ſapore reſinoſo, acriuſculo, nonnihil rubentes, infima parte ligneſcētes, & cortice cinereo veſtitos, multis ramis brachiatos: *folia* inferiora hederacea, ſinuata, penè rotunda, nonnunquam alis duabus aucta, pediculis longis appenſa, quæ poſtea in feſtucas abeunt, vt ſolent Alpinæ perennes: quædam Alſines ſimilia ſunt minima, alia magna, non ſinuata: ſuperiora autē oblonga, mucronata, laciniata, & triplici aliquando diuiſura, ad coſtam vſque inciſa: *floſculi* in vmbellam digeſti plurimi, minuti, purpuraſcentes, vt Valerianæ ſilueſtris minoris.

Cluſius, ni fallor, in Pann. p. 512. itemque Hiſt. poſt. Valerianam 1. Alpinam vocat:, & Valerianam ſilueſtrem Alpinam primam latifoliam, palmari cauliculo aſſurgentem, radice odorata, cum aliqua adſtrictione amariuſcula.

An Cæſalp. lib. 4. cap. 5. Valerianarum inodorarum è tribus prima, in vmbroſis montium iugis, radice guſtu ſubdulci, non ſine aliqua ſuauitate.

An Tabern. Hiſt. Valeriana 3. Herbariorum?

Valerianam Alpinam Montbelgardi plantatam habui in horto Ill. E. C. collectam in tranſitu Harciniæ ſyluæ. Reperi Geneuæ in monte Saleuę & aliis locis folia producentem menſe Martio, oſtendentemque etiam florum rudimenta, & tandem florentem Aprilis principio.

VALERIANA ALPINA FOLIO SCROphulariæ.

Cap. CIX.

Ex *radice* oblonga, nigricante, nodoſâ prodit *caulis* vnicus, cubitalis & ſeſquicubitalis, cauus ſtria-

Descr. uus, striatus, viridis, quem *folia* cingunt multùm Scrophulariæ foliis similia, pauca, oblonga, bina semper iuncta, quorum inferna pediculis breuibus, superna nullis donantur. Verùm ad radicem ad caulis exortum vtrinque prodit quasi alius caulis, ex quo tantùm folia sena, septena longis pediculis prodeunt, quorum quædam subrotunda, quædam oblonga, quædam leuiter sinuata: caulis in summo brachiatur, vt flores sustineat Valerianæ siluestri similes, sed minores, pallidè rubentes.

aler. ont. al- ra

Hanc in monte wasserfall collegit C. Bauh. qui in phyt. Valerianam 6. siue montanam alteram appellat, ac multùm similitudinis cum Valeriana montana H. Lugdunensis habere ait, non tamen eandem statuit.

PHV VETERIBVS ET IN GENERE.
CAP. CX.

rd.

cus sc.illn- nnum

Phu [φοῦ] quod & ipsum aliqui Nardum sylueſtrem νάρδον ἀγρίαν appellant, authore Dioscoride in Ponto nascitur, *foliaque* profert Elaphobosco, aut Hipposelino [Oleri atro, Sarrac.] similia: *caulem* cubitalem, aut etiam maiorem, læuem, mollem [τρυφερὸν tenerum Corn.] purpurascentem, in medio cauum, geniculis interceptum: *flores* ad Narcissi flores accedentes, sed & maiores (μείζω: minores tamen reddiderunt Sarracenus & Columna, fortè legendum cum Ruell. & Fuchsio ἥσσονα similes. Quidam ἧττονα vel ἧττα, & teneriores, & in albicante colore purpureos: *radicem* superiore quidem sui parte digiti parui crassitudinem fermè æquantem, sed ex obliquo radices paruas agnatas [capillamenta Sarrac.] Iunci, aut Veratri nigri instar, inter se perplexas, subflauas, odoratas, atque adeò odore Nardum æmulantes, cum quadam tamen odoris virosa grauitate.

dum icum ia

Ponitur autem φοῦ inter Nardi genera etiam à Plinio, libro sc. 12. cap. 12. vbi inquit: Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In nostro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum, quod aliqui agrium vocant, alii Phu, folio Olusatri, caule cubitali, geniculato, in purpura albicante, radice obliquâ, villosaque & imitante auium pedes.

Phu Dioscoridis & cæterorum Græcorum, nostras Valerianas plurimùm exprimere diceret Syluius, nisi florum, qui in muscario pusilli sunt, magnitudo desideraretur.

riana r non. hu.

Pro Phu officinę Valeriana vtuntur. Sed duas habent, minorem, cui Dioscoridis descriptio non conuenit, inquit Cornarius, etiamsi quędã notæ ad ipsam detorqueri possint: maiorem autem Valerianam iam ferè consensum est, verum Dioscoridis Phu esse, vt cui ex toto respondeat descriptio.

Et sanè non videtur nobis Valerianam maiorem odoratâ radice, quod Phu hortense & magnum vocant, minùs descriptioni Dioscoridis cõuenire, quàm Valerianam vulgarem siluestrem. De his igitur & aliis Valerianæ speciebus deinceps nobis agendum erit.

VALERIANA MAIOR ODORATA radice.

Bicubitales & altiores tollit *caules*: fistulosos, geniculatos, alis donatos: *folia*, alia integra,



alia Centaurii maioris modo profũdè dissecta, nullo eximio odore, aut sapore: *flores* in vmbella suaueolentes, ex albo purpurascentes, quorum singuli quinis foliolis constant, apicibus productioribus concoloribus: *semen* cum lanugine quadam papposa auolat, *radix* subest transuersim posita, digiti crassitudine, rugosa, multis fibris donata, albicans, sapore & odore aromatico, radicum fere Asari. Descr.

Hæc est illa, quam Tragus Valerianam verã seu Nardum agrestem & φοῦ græcè vocauit: itemque primum magis ac nobilissimum Phu, quod haudquaquam vulgare sit, siquidem in hortis seri & plantari necesse habeat: Mulierculas verò Argentoratenses pro Calamo aromatico venditare solere, non alio iudicio quàm si Basilicon loco Viticæ exhibeant: In Diosc. dici φοῦ & ὄγρια νάρδος: Hieron. Braunschweig Marinellam, Genicularem Herbam benedictam & Valerianam: Autori Luminis maioris supra vngt. Alabast. Amantillam & Potentillam: Serap. cap. 62. & Razi cap. 44. Sistram & Spicam siluestrem.

Valeriana vera Tragi

Calamus aromat.
Phu Diosc.
Marinella
Genicul.
Herba benedicta
Amantilla
Potentilla
Sistra.
Spica silu.
Phu magnum Matth.

Appellatur autem præter ea, quæ ex Trago adscripsimus nomina, φοῦ à Dioscoride, & quibusdam ἀγρία νάρδος, i.e. siluestris aut rustica Nardus, & Nardus Cretica à Plinio, hac ætate ab aliquibus Valentiana & Theriacaria; in offic. Valeriana domestica: Theoph. Paracelso Terdina: Germ. Groß Baldrian: Belgis groote Valeriane / Speercruyt / S. Joris: Gall. *Valeriane*: It. *Valeriana* Hisp. *Yerua benedette*: Angl. Setwal: Boh. Koßlyk Polon. Koſlek. Cæterùm per φοῦ simpliciter nominatum, Gesnerus latifolium hoc Dodonæi intelligit. Valeriana autem dicta videtur eò quòd facultatibus plurimis prædita sit: Phu verò à putore, graui odore mixto Nardeæ suauitati, quem Phu siue Phy aduerbio admirantis & abhorrentis auersentur subdorati.

Nomina linguar.

Phu igitur plerisque, siue eorum qui hodie, siue superiore sæculo scripserunt, putatur esse Valeriana maior. Nec sanè quidquam inuenire se testatur Turnerus, quod descriptioni repugnet, nisi quòd folia sint planè Smyrnio similia, nec flores Narcisso. Sed cùm candidâ interpretatione tum folia Smyrnio, tum flores Narcisso possint assimilari, reliqua autem omnia satis conueniant, Valerianam maiorem sine piaculo arbitratur pro Phu posse accipi.

Valeriana maior est Phu Diosc.

Dioscorides porrò duas plantas, Valerianam sc. maiorem, quam optimam: & alteram, quam siluestrem cognominant, Phu vocat, sed vnica descriptione, inquit Cæsalpinus, videtur duas prædictas significare: Nam folia Olusatri, priori magis conueniunt: similitudo Elaphobosci secundæ magis: radicis descriptio priori quadrat:

floris color ſecundæ. Quod autem de flore inquit eſſe Narciſſo proximum, maiorem ac teneriorem puto pro Narciſſo Nardum legendum eſſe. *Dioſc corrigitur* Nardi enim Celticæ flos luteus traditur: Phu autem ex candido purpuraſcens, qui & maior ac tenerior eſt: ponitur autem Phu inter Nardi genera, tum à Dioſcoride, tum à Plinio Nardum ſilueſtrem & Creticum vocantibus.

Qui Valerianam Phu eſſe dixerint qui dubitarint quique penitus negarint A Trago igitur, Matthiolo, Dodonæo, Turnero, Cæſalpino & Lobelio, vt ex eorum dictis apparet, Valeriana maior pro vero Phu recipitur. His conſentiunt Monachi in Meſ. Corn. Sylu. Cronemb. Bacchan. & Cordus in Dioſc. vbi quædam reprehendit in Fuchſio, nempe, quod voluerit ſecundam ſpeciem (Valerianam ſilu.) eſſe Phu Antiquorum, vt poſtea fuſiùs ex eo dicturi ſumus. Nobis autem videtur Fuchſius dubitare de Phu Dioſcoridis, & vtramque Valerianam eſſe concedere. Sed dubitant & Camer. in horto, & Anguillara, dicés: Difficultas quæ eſt in dignoſcendo vero Hippoſelino & Elaphoboſco non ſinit me aſſerere, quæ planta ſit Phu. Cum prioribus tamen concludunt Phu eſſe Valerianam maiorem, Io. Agricola, H. Lugd. Geſn. Tabern. Gerard. Schvvenckf. & C.Bauhinus. *Negat* autem Fabius Columna, Phu Valerianam ſilueſtrem eſſe concludens.

Synon. Cæterùm ſtirps quæ hoc capite a nobis traditur, Phu hortenſe, à Geſn. de hort. inſcribitur, Phu maius ab eodem de coll. ſtirp. Phu magnum à Fuchſ. in Hiſt. & H. Lugd. p. 927. Phu verum à Fuchſ in Icon. & Tabern. in Hiſt. Phu à Dod. gall. Gerardo Brunfelſ. Bacch. Apoll. ac Rob. Stephano. Valeriana maior à Lob. in Obſ. p. 411. in Icon. Plant. p. 714. Turn. Schvv. & Camer. hort. cui & Phu vulgare. Phu Ponticum & Valeriana Pontica à Tab. in iconibus: Valeriana 1. ſiue hortenſis à C. Bauh. phyt. Cætera Synonyma ex iam dictis colligere licet.

Locus & tempus Valeriana maior odoratâ radice vt plurimùm in hortis colitur, vt Florentiæ in horto & Ferrariæ florens Aprili: Bononiæ in horto S. Salu. al Burgo di S. Catharina: Patauii: Monſpelii, & Lugduni florens Maio: Baſileæ virens adhuc Octobri, vt & Montbelgardi. Reperitur etiam in quibuſdam altis montibus in ſiluis.

Vires & vſus Vim habet calefaciẽdi & ciendi vrinas radix arida trita & potui data: ſed & decoctũ ipſius idẽ efficere poteſt. Facit etiam ad lateris dolorem, & menſes ducit, & antidotis miſcetur. Adulteratur autem Ruſci radicibus ammixtis: ſed facilè eſt illas dignoſcere: ſunt enim duræ & frangi contumaces, citra gratiam odoris vllam, referente Dioſcoride. Phu herbæ radicem odoratam quodammodò eſſe, teſtis eſt Gal. lib. 8. ſimpl. Nardo *Strangulationes Pectoris dolores* viribus ſimilem, ſed tamen ad pleraque infirmiorem, vrinas mouere plùs, quàm aut Indicam, aut Syriacam Nardum, perinde vt Gallicam. Phu autem radicem dari potui tritam, vel decoctam ad ſtrangulationes vel pectoris dolores, vel *Oris Vlcera* laterum, perhibet etiam Plinius, & menſes quoque ciere: bibi cum vino. Folia & radices ad oris quo- *Temp. ex Dod.* que & gingiuarum cum inflammatione exulcerationes decocta & gargariſata prodeſſe feruntur. Excalfacit autem Phu legitimum [Valeriana hortenſis Dodonæi] ſed tamen non intensè, neque ipſa recens radix, ſed areſcens tantùm. Recentem ſiquidem exiguum omninò caloris habere facilè deprehenditur: areſcentem verò calidiorem eſſe, & guſtus & odor, vterque intenſior, oſtendunt. *Ex Matth.* De facultatibus Phu hæc prodidit Matthiolus: Radix calida & ſicca ſecundo gradu eſt: aperit, attenuat, concoquit, & prouocat: hauſta flatus pellit, auxiliatur lateris compunctionibus. *Flatus Compunctiones lateris* Præſtat quoque aduerſus ſtranguriam, veterem tuſſim, & aſthma, cum dulci radice, vuis paſſis & aniſo decocta. *Tuſſis* Miſcetur Antidotis, vt Theriacæ & Mithridatio, aliiſque medicamentis præſeruatiuis à veneno, quod venenatis ſc. beſtiis & peſti ipſi reſiſtat. Additur quoque in potionibus internorum vulnerum. In vino aut aqua decocta, & in oculos guttatim inſtillata, oculorum claritatem adiuuat. Confert etiam ad eorum ruborem & dolorem, Et virens cum radicibus contuſa capitique adhibita dolorem eius ſedat.

VALERIANA SYLVESTRIS MAGNA aquatica.

Descr. Radix ex pluribus compoſita eſt fibris, albis, guſtu aromaticis, reptatu ſubinde ſeſe propagantibus: *caules* ad humanam altitudinem exſurgunt, recti, fiſtuloſi, longis internodiis intercepti, ſtriati, modicè hirſuti: quorum genicula amplexantur baſi ſuâ *folia* Valerianæ ſatiuæ, magis pinnata, ſaturariuſque virentia, nonnihil auersâ parte hirſuta: *flores* in vmbella ſatiuæ ſimiles, quinquefolii, ex albo purpuraſcentes, hircum olent, tandemque in pappos faceſſunt.

Hanc Columna Phu nomine pingit, ac Phu Dioſcoridis eſſe contendit.

Brunfelſ. quoque Valerianã ſilueſtrẽ pro Phu Dioſcoridis ſub nominibus Baldrian/Dennenmarck/ Katzenkraut exhibet. Quin & Fuchſius *Nard. ſilu.* huius quoque cõſilii fuiſſe deprehẽditur, dicens. Φοῦ ἢ ἀγρία νάρδος, Græcis Phu & Nardus ſilueſtris, Latinis Valeriana officinis & Herbariis, Germanis aut etiam Katzenwurtzel appellatur quòd ſc. catti odore radicis eius, quo eorum oculi roborantur, impensè delectentur. Hoc alio nomine Valeriana vulgaris, Gemein Baldrian dicitur, & à pictura Dioſcoridis non abhorret: quòd omnia ferè ſic illi reſpondeant, vt prorſus nulla reclamare nota videatur, &c.

Contra Columnam, Cęſalpinum, Brunfelſium & Fuchſium ſe opponit Cornarius, qui Valerianam minorem officinarum (in quibus ſolis error hic remanſiſſe videtur) deſcriptioni Phu Dioſcoridis conuenire negat. Phu ſiquidem radices, vt ipſe etiam Marantha obiicit, ex obliquo villoſæ ſunt, capillamentis inuicem commixtis, vt planta ipſa oſtendit, quod in hac Valeriana non cernitur. Phu noſtrum, inquit Eur. Cordus, non reſpondet hiſtoriæ Phu apud Dioſcoridem, imò alia quædam magis, quæ Theriacaria in Heſſia nominatur. Vocatur autem hæc ab officinis, quæ pro Phu oſtendunt, Herba cattorum & parua Dania. An Buphtalmum & Ælurum Geſnero?

Inſcribitur à Trago Valeriana vulgaris, de qua *Syn.* ait: Alteram verò Valerianam, Germani appellant Katzenwurtzel/& Wendwurtzel, ea nimirum *Serpentaria Serpyll. mai.* vera eſt Serpentaria herba, aut Serpyllum. Sunt enim qui eò, quòd hinc inde ſerpat ſeque conuertat, Serpillum maius vocitent.

A Dod. gall. Valeriana ſilueſtris maior, Belg. wilde Valeriane, Gall. *Grande Valeriane ſauuage.* Lat. in fol. itemque Lobel. in Adu. p. 319. Obſ. p. 411. Icon. Plant. p. 715. Valeriana ſylueſtris. Cluſ. in Hiſt. poſt. Valeriana ſilueſtris prima. C. Bauh. phyt. Valeriana 2. ſiue ſilueſtris maior. Tabern.

Taber. in Icō. Valeriana maior, herba benedicta, Groſſer Baldrian: in Hiſt. Phu vulgare. Gerardo Valeriana maior ſilueſtris, great wilde Valerian. H. Lugd. p.1044. Valeriana ſilu. maior Dodonæi, Phu paruum Matthioli. Geſn. de coll. ſtirp. Phu minus vulgare, & Phu ſilueſtre. Fuchſ. in Icon. Phu vulgare, gemein Baldrian.

Locus & tempus. Valeriana aquatica maior paſſim prouenit in Comitatu Montbelgardenſi, etiam in horto Ill. E. C. Geneuæ vidi folia protrudentem menſe Martio, florentem Maio & Iunio ac Iulio, Viſa etiam Lugduni, Monſpelii: Patauii: Bononiæ: Florentiæ: Baſileæ: Vulgaris Cluſio in Pannonia, Auſtria, Stiria, vicinisque prouinciis. Lobelio in Northmaniæ & Angliæ humentibus. Naſci ait Fuchſius in humectis locis & prope aquas, hancque ad mirandam altitudinem ſurgere: Prouenire etiam in lucis & cæduis ſilvis, ſed hoc in tantam proceritatem non emergere. Hanc Valerianam, ruptis, conuulſis, ex alto præcipitatis vtilem cenſent: ſed & folia huius, vt & ſatiuæ, ad oris & gingiuarum cum inflammatione exulcerationes, aphtas, decocta & gargarizata prodeſſe feruntur. Nec deſunt, qui radices aridas, tuſasque, drachmæ pondo cum vino ſumptas, infrà, ſupraque purgationem moliri affirment. Columna huius radicis puluerem ad Epilepſiam commēdat, vtilem etiā eſſe ictibus à muſcis venenatis illatis autopſia me docuit, adminiſtrante Rōdeletio: Ad viſum acuendum & conſeruandum commendat etiam Hieronymus Brunſchuueig Valerianę vulgaris radicem, vel collo ſuſpenſam, vel in media vola compreſſam, inſigniter corroborare congredientem cum muliere narrat Agricola. Contra febres, maximè verò tertianas, non ſemel, ſed multoties expertus eſt Iohan. Schvvab plurimùm valere.

VALERIANA MINOR PRATENSIS, VEL aquatica.



Valeriana ſilueſtris minor *radice* tenui ſerpit, quaq; terrā attingit ex geniculis demiſſis fibris radicatur, ſapore amaro: *caulis* dodrantalis, āguloſus, ſtriatus, cauus, geniculis aliquot interceptus, ūbellam ſuſtinet *florum* ex candido rubeſcētium, vt in Valeriana ſilveſtri maiore, minùs tamen magnā: quorū ſingulorū orę in quinque lacinias minutas reflexas diviſæ, apice altiuſculo tricipite: ſed & vmbella interdū ex foliorū cauliculi alis prodit: *folia* alia integra, ſubrotūda, parua, pediculo longo: alia, vt ea plerūque, quæ in caule conſpiciūtur, bina oppoſita, pediculorum expertia, imâ parte laciniata, & quaſi pinnata, ſuperiore integra & oblonga, ſapore nonnihil amaro & viſcido.

Obſeruaui hanc Lugduni florentem Aprili in pratis & in horto meo: Geneuæ cum flore Maio, & ſemine maturo Iunio: vt & Baſileæ in pratis. Locus & tempus.

VALERIANA RVBRA LATIFOLIA & Anguſtifolia.

CAP. CXI.



Deſcript. Digitali circiter *radice* nititur, lignoſâ ferè, ſapore Valerianæ: è qua *caules* ſurgunt cubitum & ſeſquicubitum alti, teretes, læues, colore cæſii, fiſtuloſi: ad quorum ſingula genicula *folia* bina aduerſa, ex lata baſi, caulem amplexantia, in acumen deſinentia, laciniis quibuſdam ſubinde donata, pinguia, glauca, quorum quæ minora ſunt, plurimùm referunt Papaueris ſpumei vulgò dicti folia: ſunt autem ſapore ſubacri: *flores* in muſcariis dependent perquàm conferti amœni, colore purpuraſcēte, quorū ſinguli quinquepartiti, oblongo, ſed admodum tenui tubulo, virenti pedicello agglutinantur, corniculum inſuper calcaris inſtar protendentes: *ſemen* papposâ criſta Valerianæ modo ſuccedit.

A Dod. gall. pingitur pro Polemonio, quod ab aliis dicatur Chiliodynamis h.e. centū viriū: officinis, Herba tunica, ab Herbariis modernis Behen & Been album: A Lat. in fol. pro Valeriana rubra.

Inſcripſit hanc Lob. in Adu. p.144. Ocimaſtrūm Valerianthon. In Obſ. p.184. iam dicta inſcriptione pingit [ac etiam in Icon. Plant. p.341.] & præterea vocat Behen rubrum Belgarum, Saponariam alteram, & Struthion Vlyſſis Aldroandi, quærit que an ſit Condurdum Plinii lib. 26. cap. 5.

Tabern. in Icon. & Hiſt. appellat Valerianam rubram, C. Bauh. phyt. dicitur Lychnis 22. ſiue rubra. Sed ad Lychnides cur referenda ſit non video: cùm nec flores, nec vaſcula conueniant. H. Lugd. p.1187. vocat Polemonii ſpeciem Dodonæi.

Sata hæc Valeriana Montbelgardi prouenit in horto E.C. vbi primo anno flores non protulis: altero verò floruit Iunio & Iulio, hiememque pertulit,

Valeriana rubra anguſtifolia.

Valerianæ rubrę latifoliæ ſimilis eſt quod ad flores ſuaue rubentes: calcari donatos, in pappum abeuntes: *caulis* quoque bicubitalis: perſimilis, at quæ per eum conſpiciuntur *folia*, plurimùm differunt, ſunt quippe palmi ferè longitudine, latitudine verò culmi. Snoni



C.Bauh.phyt. Lychnis 22.siue rubra, Valerianæ rubræ dictæ genus alterum, oblongo & angusto folio.

Locus & tempus. Valerianam rubram angustifoliam reperi florentē mense Iulio Nantuæ Sabaudorum in colle extra Portam quà itur Geneuam ad dextram.

VALERIANA GRÆCA QVORVNDAM colore cæruleo & albo.

Cap. CXI.



Descr. PYxidatâ *radice*, tenui, fibrosâ, albicante, euidenter amarâ proserpit: *caules* rectos surrigens, bicubitales, tenues inanes, aliquātulùm angulosos & pilosos: quibus adnati pediculi, sesqui-palmares & pedales. *foliis* Valerianæ syluestris, minimè dentatis atro-virentibus, subhirsutis infrà, pinnatim vtrinque, pulchrâ serie stipatis, sapore fœdo & lento: ex quorum alis & caulis fastigio *flores* confertim multi emicant, Campanularum specie, non continui tamen, verùm è quinque foliis compositi, magis coloris cærulei, vel albi gratiâ quàm fœtidi odoris, quem olfacienti afflant, commendati: è quorum medio præter tricipitem stilum violaceum productiorem, *stamina* quoque concoloria apicibus croceis procedere solent.

Dod.gall.& lat.in fol. Gesn.hort. Phu peregrinum. Lobel. in Aduers. Obs. p. 412. Icon. Plant.p.716. Valeriana, peregrina Belgarum & Herbariorum. Sed & Tabern.in Icon.cum Gerardo Valerianam græcam vocat: in Hist. autem Valerianam adulterinam. C.Bauh.phyt. Valerianam 10.siue peregrinam, cœruleo flore, rariùs albo. In Rhætia spontè prouenientem inueni in siluis. In hortis Franciæ, Belgiæ, & potissimùm Angliæ familiaris Lobelio. Plurima Æstatis parte floret. *Vale. dulte.*

Nullius est vsus, nisi quòd hortorum exornet margines, vt testatur Dodonæus.

VALERIANA PEREGRINA, SEV Indica.

Cap. CXII.



Descr. DOdrantalis & cubitalis est planta, cui multa sunt similia Locustæ herbæ quæ S. Claræ quibusdam dicitur, ac de qua sub finem lib. 28. *radice* nixa tenui, breui, candidâ, multis fibris capillatâ, sapore amaricante, non sine acrimonia aliqua aromatica: *caulis* ferè repandus, supinusue magna ex parte, partim erectus, longitudine dodrantali, læuis, concauus, teres, inanisue, subrubens, alternis aduersisque coniugationibus, serie quadam sæpiùs bipartitus: alarum diuaricationibus incipienti præsertim apposita *folia* bina priora ex aduerso sita, Plantaginis latifoliæ ferè minora, vberiore neruorum diuisurâ, tenera, pinguia, sapore aromatico, quorum quæ superiora, sunt minora & denticulis obiter crenatâ, priora quidem Valerianæ satiuæ similia: *flores* quasi in vmbella, inodori, suauè rubentes, ex longo, tenuique corniculo, in quina folia dissecti, Ocymastri Valerianthos, sed sine calcari: quibus delapsis succedunt *vascula* oblonga, fungosa, articulis distincta, foliolis quibusdam obsepta, crassa, concaua, in calyces plures diuisa, in quibus vasculum latitat, velut in foliaceum corniculum bipertitum, in quo *semen* longiusculum. *Vale. mi*

Semen acceptum à Casabona, satum Montbelgardi in horto Ill. E.C. prouenit, & Iulii principio & Augusto floruit. Floret interdū etiā Maio & Iunio maturiùs sata, teste Clus. subinde tamē in Hiemem vsque flores & semen proferre visa.

FINIS LIBRI VIGESIMI SEPTIMI.



HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XXVIII

VERTICILLATÆ ET FLORES GALEATOS FERENTES, hísque affines pleræque aromaticæ.

Ipsa, quæ nunc dicitur, herbarum aromaticarum claritas, medicinæ tantùm gignente eas tellure in admiratione cura Priscorum diligentiáque animum agit. Nihil enim intentatum inexpertúmque illis fuit, quo ipse adeò Plin. eos ditat honore: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris vellent. Hinc ab ipsis pleraque nobis innotuêre aromata, & inter ea odoratarum aromaticarum stirpium præstantissimæ quæque. Et nos nobis oblata vel negligere, vel abscondere atque supprimere cupimus, & fraudere vitam etiam propriis bonis? Ita certè recondunt, qui pauca aliqua nouêre, inuidentes aliis, nihil noui perquirunt, nihil discunt, nihil docent: & quod Plin. iam suo æuo conquerebatur, neminem docere, vel ea quæ scimus, in auctoritatem scientiæ est. Tantùm ab excogitandis nouis ac iuuanda vita mores absunt; summúmque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, vt intra vnumquemque rectè facta Veterum perirent. At, hercule, paucorum hodie cura, & aliqua etiam nostra, odoratarum herbarum familia accreuit, quanquam iamdudum benignè largiente natura, eiúsque æterno moderatore Deo Opt. Max. vt nobis etiam hodie aromata præ foribus, in hortis & agris nasci, indubiè affirmare ausimus, tam benignâ gratiâ diligentiâ referente. Non æquè cura eorum mira esset in his, quæ satu blandiuntur, aut odore inuitant: sed culmina quoque montium inuia, & solitudines abditas, omnísque terræ fibras scrutati inuenêre, quid quæque radix polleret, ad quos vsus herbarum folia pertinerent, quæ salubritas ex florum odoratu resultaret, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis vsus vertentes.

Verticillatas dicimus, quia flores caulem articulatim, veluti verticilli amplectuntur. Flores galeatos, quòd galeam quodammodò repræsentent.

MENTHA EX VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT I.



Ediosmon esse refert Marcellus qui Mintham, qui Calaminthen, qui Nepetá, qui Perxo, qui Macetho, qui Perithromundo vocent: Esse Ægyptios qui Tis, & esse Romanos qui Mentham, quo solo nomine, inquit, in Græcis Mentha commendatur: nec quisquam est qui eo audito suauitatem odoris in notissima omnibus herba non amet, id enim Hediosmus Græcis est: quod ambitiosè nescio an molliter ab eis factum fuit. Qui antiqua Minthes appellatione, quę hominis in eam conuersę honorem haberet, parum contenti, nouo & quod vitæ tantùm delitias indicaret, vliginosis locis fœliciter prouenientem herbam nomine ornauerunt. Quo secuta ætas, voluptatis suæ magis quàm alieni nominis ambitiosa, libentiùs & frequentiùs quàm antiquiore illo vsa est. Theophrastus enim non alio quàm Minthes nomine pluribus locis Mentham indicauit: & ante eum tota Grecia: præsertímque Arcadia in qua non procul à Pylo nobilis Minthes cognomine mons fuit; Quam Plutonis pellicem & à Proserpina, vt solent pellices semper odisse vxores, in hortensem Mentham transformatam fuisse narrant Poëtarum fabulæ: æterno in æterna planta hominis monumento. Quam vocem Romani magis amantes quia in ea malè habitæ ob amorem puellę memoria seruaretur: vnâ tantùm & alterâ mutatis literis, Græcorum Minthen Mentham suam fecerunt, quotidiani in sanitate vsus & præsentis in medicina contra tot mala remedii. Quam cum Calaminthe quæ Nepeta est miscere non decet. Sui enim generis Calaminthe herba est à Mentastro pòst à nobis dicenda: quæ ab imperitis aliis Menthę appellationibus importunè adiecta est. Nec desunt qui illi voci aliam tribuant originem, inter quos Dalechampius: cui μίνθη Grecè dicitur ἀπὸ τε͂ μινθε͂, à stercoris fœtore, per ἀντίφρασιν, quòd minimè fœtida sit.

Κωκύτιδα νύμφην Oppianus 3. ἁλιευτικῶν vocat, quòd Mintham Cocyti filiam, Plutonis amicam aduentanti Proserpinę infensam & minitantem,

Ceres in χλωρὰν βοτάνην mutauit. Eadem ferè leguntur apud Strabonem lib.8. de monte Minthe. Improbam herbam vocat Oppiani interpres, quòd ante coitum apposita mulierum genitalibus, conceptum impediat, vulnera si inferatur, curari cohibeat, lacti mixta ante coagulum, densari non patiatur, quæ Florentinus libro 12. Geoponicon tradit.

Improba herba.

Theophrastus Hediosmon inter olera recenset ruralia: miratur autem Cæsalpinus Gazam Mentastrum conuertere non Mentham: At id fuit erroris causa, quòd alibi Theophrastus Græcè Mintham vocat herbam, in quam degenerat Sisymbrium cùm negligitur, putauit enim Gaza hoc Mentam esse domesticam, cùm potiùs significetur syluestris herba esse, vt alibi dicetur. Putat autem Cæsalpinus Mentham apud Theophrastum significare ipsum Mentastrum: non quidem quòd species in alteram speciem conuertatur, vt notauit Theophrastus, sed odor tantùm.

Dioscorides Mentham notam plantam dicit, nec describit: genera autem duo facit Satiuam & Siluestrem quam Mentastrum Latinis dici Interpretes secuti Plinium volunt.

De Mentha autem Plinius inquit lib.19. cap.8. Eodem tempore [quo Apium] seritur Menta plãta: vel si nondum germinat, spongia. Minùs hæc humido gaudet. Aestate viret, hieme flauescit. Nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, cùm alioqui Mintha vocaretur: vnde Veteres nostri nomen declinauerunt. Grato Mentha mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sita diutina ætate durat. Congruit pulegio, hæc quoque seruatur simili genere. Eodem lib. cap.10. Ferro quoque non expedire tangi Mentam author est Sabinus Tyro in libro Cepuricôn, quem Mecœnati dicauit.

Galenus 6. simpl. duplicem habet Mentham, Odoratam quæ Dioscoridis satiua est, & alteram quam dicit non odoratam, Calaminthen vulgò dictam.

Mentha cùm hortensis tum etiam siluestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes, vulgò *Mentastro* appellant, inquit Matthiolus, adeò omnibus vulgaris notaque, vt sine vitio eius delineationem silentio prætermitti posse putauerim. Et quamuis plures, quàm describat Diosc. in hortis sint Menthæ species [una enim breuioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia verò albicante] huiusmodi tamen specierum differentiæ non sunt meo iudicio plurimi faciendæ. Venereis voluptatibus Mentha commendata est, etsi Plinius non sine errore lib.20. cap.14. planè contrarium scriptis tradiderit, vt mox patebit. Græcis ἡδύοσμος dicitur, Latinis pariter & Italis Mentha, Arabibus *Nahanaho* & *Nahanaha*: Germ. Müntz. Hisp. *Hierua buena*, Gall. *Mentha*. *Hæc ille*, qui dicit non plurimi faciendas differentias Mentharum, quia non nouerat eas, ideoque non poterat distinguere, quod satis indicant eius icones, & omnia quæ scribit de Sisymbriis & Menthis. *Nos* cum Posterioribus plures differentias, de quibus singulis separatim dicemus, agnoscimus.

Nahanaha

Tempestiuum est vt Menthæ vires declaremus: itaque vt à Dioscoride ordiamur: Mentha, inquit is, ἡδύοσμος, ab odoris suauitate Græcis dicta, (ἡδὺς enim idem est quod suauis ὀσμὴ verò odorem significat, quam alii Mintham vocant, cognita herbula est. Calefaciendi, adstringendi, atque exsiccandi vim habet: quamobrem sistit sanguinem poto ex aceto succo: tineas in ventre teretes enecat: Venerem stimulat. Singultus, vomitiones, cholerasque sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti [vet. κατὰ τοῦ μετώπου] capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut Lacte turgeant compescit: cum sale canum morsibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit: uuluæ ante coitum admota conceptioni resistit: linguæ scabritiem confricta læuigat: lac coire densarique in caseum non patitur, si folia [aliàs κλωνάρια, id est, ramuli] potionibus Lactis immergantur. In summa: stomacho vtilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Et hæc Dioscoridis verba de Mentha satiua intelligenda sunt, quam tanquam notam non describit.

Menthæ ipsius odor animum excitat, inquit *Plinius* l.20. c.14. & sapor auiditatem in cibis, ideoque embammatum misturæ familiaris. Ipsa acescere aut coire densarique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Datur (Data M. & CH.) in aqua, aut mulso: eadem vi resistere & generationi creditur: cohibendo [prohibendo] genitalia densari. Æquè maribus ac fœminis sistit sanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinerum vitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Hulcera in capite infantium mirè sanat. Arterias humidas, siccas, adstringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci [Musicorum & φωνασκῶν. Iuuat autem, quia fluxionem sistit in fauces euntem, & raucedinem efficientem.] succus sub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarisatur vuâ tumente, adiecta Ruta & Coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se vitiisque pulmonis. Singultus & vomitiones sistit cum succo granati, vt Democritus monstrat. Recentis succus narium vitia spiritu subductus [subducto. Vet.] emendat. Ipsa trita choleras, in aceto quidem pota. Sãguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra Scolopendras, & Scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: item sedis vitiis. Intertrigines quoque: vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi, per dies nouem. Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehensam & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersam in potionem, ventris animalia expellere. Magna societas cum hac ad recreandos defectos animo Pulegio, cum surculis suis in ampullas vitreas aceti vtriusque deiectis. *His* P*linius* partim plures virtutes Menthæ quàm Dioscorides tribuit, partim Dioscoridi apertè refragatur, tradens eam Veneri officere, adducta etiam cur id faciat causa: Sicut Florentinus in Geopon. rineptam ac incommodam rebus Venereis habei dicit.

Dioscoridi etiam Hippocrates & Aristoteles aduer-

aduersantur, vterque diuersam rationem secutus. Sic enim Hippocrates, Mentha calfacit, vrinam ciet, & vomitus sistit. Et si quis sæpe comedat, semen genitale colliquefacit vt diffluat, arrigere prohibet, & corpus debile facit. Aristoteles in Problematis sic proponit. Cur dicitur Mentham belli tempore, neque edendam neque serendam esse? Num quia refrigerat corpus? Indicat autem id seminis corruptio. Hoc autem contrarium est fortitudini atque audaciæ, sicut ipse ostendit alio problemate, cùm ait, eos qui natura sunt frigida formidolosiores esse, contrà qui calida, audaces. At Hippocrates immodicum Menthæ esum veneri resistere intelligit, quòd caliditate sua sanguinem extenuet & semen genitale colliquet, eámque ob causam arrigere prohibeat: Galeno, Dioscoride, Paulo, aliisque quamplurimis Mentham calidam siccam esse cum eo statuentibus. Aristoteles verò, Mentham corpus ex accidente refrigerare, atque debilitare, quòd Semen corrumpat.

Conciliator anxius est & verè fatetur esse calidam & siccam ac Venerem excitare Mentham. Addit tamen: Mentham per se quidem calidam, per accidens autem frigidam: ac idem docet Hermolaus Barbarus corollar. 263. Demum verò Conciliator aliam problematis solutionem affert, cùm inquit. Potiùs dicendum Mentham in bello neque edendam, neque serendam, quòd calefaciẽdo homines ad Venerem incitat, propter quam milites debilitãtur & redduntur timidi, quam quidem respõsionem admittendam censet Massaria. Quamobrẽ quod nequeo dissimulare, inquit, legi aliquando cum stomacho Montanum Veronensem, qui de affectibus vterinis hunc locum tractans, eum totum peruertit, scribens ad hunc modum. Hac in re Aristoteles errauit in problem. vbi volens reddere caussam, docet, esse frigidam, quod falsum est. Hæc Montanus. Quæ ab Aristotele & Conciliatore adeò sunt aliena, vt certissimum sit hũc hominem neque Aristotelem neque Conciliatorem legisse, sed potiùs, quod alii quoque hoc tempore faciunt, hæc ex aliis transcripsisse.

Non abs re autem erit etiam huius loci facere hos Reusneri versus:

Mentham ne comedas: neque plantes tempore belli:
Sic equidem Veterum regula sancta monet.
Cur? an quòd timidas facit, imbellesque cohortes
Frigida? sic magnus censet Aristoteles.
An quòd deliciis facit indulgere, gulaque
Cum condimentis hæc, & odore placet?
An quòd & hæc metuit ferrum, si credere fas est:
An quòd dissidiis tunc vetat esse locum:
Quando semel longo durat sata tempore Mentha
Fertilis, & damnis ditior vsque suis?
An potiùs Venerem quòd iners remoratur amicam?
Nec reparat damnum Martis ab ense datum?

Galenus Menthæ facultates, & causam cur ad Venerem incitet, exponit his verbis. Hediosmos alii verò Minthem odoratam vocant. Est enim & alia quædam Mentha insuauis odoris, quam Calaminthen vocant. Vtraque gustu acri, & facultate calida est, ex tertio ordine calfacientiũ. Infirmior tamen est Mentha odorata quàm Calaminthe, & minùs calefacit. Vt enim in vniuersum dicam hæc seu siluestris quædam est, illa seu domestica. Quamobrem ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem, mediocriter ad Venerem excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam in abscessibus eâ quidam cum polenta mixta vtuntur, id quod in Calaminthe facere nequeas, propterea quòd valentiùs tum excalefaciat, tum desiccet quàm id genus medicamenta poscant. Habet verò etiam quiddam amarum in se & acerbum. Illo quidem lumbricos interficit: acerbitate verò si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis eiectiones reprimit. Substantia est, si quæ alia herba, tenuium partium.

Nec omittenda sunt quæ Simeon Sethi de ea prodidit. Iuuat iecur frigidum, ac ventrem corroborat ac stomachum, coctionem facit, vomitum sedat, ac singultum. Prodest etiam ad cordis morsus, & appetitionem suscitat. Flatus discutit, & lumbricos interimit, potissimùm siluestris Menthæ ius. Venerem stimulat, & iecoris obstructiones tollit. Verùm hac vesci ad satietatem non oportet: quoniam sanguinem extenuat, & serosum facit, & ipsum in flauam bilem mutat. Dein efficit vt sanguis, qui maximè est tenuium partium, discutiatur, & crassus ac melancholicus relinquatur. Quare oportet bilosos ab ea obstinere. Contrita cum sale & rabiosi canis morsui imposita, medicamentum fit salubre. Arida verò trita & post cibum sumpta ad concoctionem facit, & lienosos iuuat. Cum vino pota difficulter parienti succurrit. Ferunt etiam quod mansa lippienti imposita fiat remedium: quodque eius decoctum absorptum confestim sanguinem ex faucibus eiicientes sanet. Huius semen ventrem purgat, & pulmonem lædit. *Nota*

Scribit Matthiolus aquam à tota planta Menthæ distillatam, quatuor vnciarum pondere epotam sistere sanguinem è naribus profluẽtem. Succum etiam ad idem præscribunt alii, nec non ad hæmorrhoidas. *Ego autem* cùm multa habeamus optima remedia quæ sanguinem cohibent manifesta qualitate, nolim vti hac herba acri, quæ etiam sternutationem odore & acrimonia mouere potest. *Matth.nit.*

Hic porrò videndum quare Galenus in Elect. de Aromat. potiùs posuerit Mentham siccam, quàm vrentem? Respondent Monachi, quia istud electuarium est stomachicũ, & non recipit nisi medicinas stomachum confortantes. At quia Mentha virens est ventosa, & stomachi conturbatiua non recipit ipsam. Cùm autem siccatur, amittit ventositatem illam, & restat illi pars confortatiua, quam quærit author in præsenti electuario, ideò recipit siccam. Vnde notandum, quòd herba aut flos, vel simile, cùm siccatur, tripliciter operatur. Aut amittit virtutem, vt sunt Borrago, Buglossa, Cymbalaria, & similia multa: aut acquirit virtutem, vt Mentha, Hyssopus, & similia: aut transit de virtute in virtutem vt Viola & similia. Item nota, quod cùm in aliqua compositione petitur Mentha humida, non intelligitur virens, vt dicatur humida ad differẽtias siccæ. Sed illa quæ in pingui, vel humida, vel aquosa humo nata est. Vt puta, illa est humida, quæ irrigatur &c. vnde cùm non specificatur de virenti, vt puta pro excipiendo succo ipsius Menthæ &c. vel legitur Mentha simpliciter, vel Mentha humida, semper sicca intelligitur. Et similiter Hyssoppus & alia plura.

MENTHA CRISPA VERTICILLATA folio rotundiore.

Reptatrix *radix* huic cum reliquis speciebus communis existit, nec non *caules* quadrati,

qui huic cubitos binos altitudine ſuperant, rigidi, recti, propter terram purpuraſcentes, hirſuti, multis alis cócaui: *folia* odorata ex ramorum & caulium geniculis enaſcuntur atro-virentia, ſubrotunda, rugoſa, criſpa, per ambitum ſerrata, glabra, aut minimùm hirſuta, *flores* ex foliorum alis verticillatis, Pulegii, in cæruleum languétes.

Deſcriptio



An Cordo in Dioſc. dicitur ἡδύοσμος, ſiue μίνθη, quā Germani ipſo referente, Krauß Müntz appellant, Saxones verò Krauß müntzen/ & Pharmacopolæ Mētham criſpam. Hanc ſatiuam appellat, & niſi ſæpe trāſferatur Siſymbrio ſimilem fieri ſcribit.

An Trago Mentha prima, Mentha domeſtica, Mentha rubea, Siſymbrium?

Dod.Gall. hanc exhibet ſub titulo Menthæ ſatiuæ, [ſic etiam Lat.] primæ, quam gallicè vocant *Menthe creſpue*, Germ. Deyment & Krauß Dyment [fortè malè legitur in his vocabulis D pro B.] Belg. Bruynheyliſche.

Fuchſ. & Hiſtor. & Icon. Mentham ſatiuam primam inſcribit. Et ſic etiam Lacuna, qui eius figuram aſſumpſit. Sed & Lonicerum per Mentham ſatiuam primam die erſt zam Müntz/ Rott Müntz/ Mentham rubeam, aut Deyment, hanc intelligere ſuſpicor, quamuis figura diſpliceat.

Rob. Conſt. apud Amat. in Dioſc. lib. enarr. 39. figuram hanc Menthæ ſatiuæ nomine inſcribit, quam è Fuchſio aſſumpſit. An Amatus verò de ea locutus fuerit, neſcio.

Matthiol. lib. 3. cap. 35. an huius Menthæ Mentionem fecerit me latet, ſaltem nullam eius figuram exhibet, nec integram deſcriptionem, conſiderent lectores quæ ſcribimus ſub Mentha criſpa ſpicata & ſub Mentaſtro folio rotundiore hirſuto rugoſo: deſcriptio Germanica non demonſtrat plantam de qua hoc capite agimus, ſpicatam enim dicit.

De hac Lobel. in Aduerſ. pag. 218. ait: Mentha vulgata ſerpens, rotundifolia, Pulegii flore, verticillata, ſeu Fuſca, ſacra minimè dicta Mentha fuit, quia mentem percellat: quum potiùs ſpiritus oblectet, gratia odoris, vndè ἡδύοσμος vocatur. Nec de odore, qui non ſemper ſuauis eſt, vt Galenus etiam notauit, aut illius contrario ſenſu, ſed potiùs quia μίνθῳ eſſet concolor, aut hirſuta, dicta videtur μίνθα vel μίνθος, vt legitur apud Theophraſtum. Eſt enim μινθὸς Lanugo muſcidáue pubes humentibus & putreſcentibus penè cunctis ſub dio apertis obduci ſolita, qualem cernere eſt in ſuccis & decoctis herbarum diutulè ſeruatis & paſſim in oletis & ſterquiliniis: cui haud abſimilis tenera illa hirſuties pulla, quæ in Mentha. In Obſeru. pag. 271. vocat Mentham vulgatam ſerpentem rotundiore folio, flore coronato. In Icon. Plant. figura eius eſt pag. 507. ſub tranſpoſito titulo nēpe Cruciatæ Menthæ. Titulus autem verus eſt pagina 506. qui talis eſt. Mentha vulgata ſiue Fuſca ſacra, & Mentha ſatiua prima Dodonæi.

H.Lugd. pag. 671. Mentha ſatiua criſpa, Dodon. prima. Obſcurè de Menthis ſcribit Gerardus, ita vt neſciam an per Mentham ſatiuam rubram, hanc noſtram criſpam intelligat. Icon eius eſt Calaminthæ montanæ vulgaris primæ Tabern. quæ eſt Calamintha vulgaris magno flore.

C.Bauh. phyt. Mentha 2. ſiue criſpa verticillata. Apud Matthiolum, Mentha tertia ſiue criſpa verticillata, Mentha cruciata Lobel. in Obſ. quoad iconem puta, non autem titulum.

Schvvenckf. Mentha criſpa: Mentha vulgata ſeu fuſca ſacra Adu. Mentha 2. (legendum puto 1.) Dodonæi: Mentha ſimplex officin. ἡδύοσμος Dioſcoridis: Μίνθη Græcorum: Siſymbrium hortenſe, Garten Müntz, Krauß Müntz/ Krauſer Balſam.

Hæc à Cæſalpino ita traditur. Mentha hortenſis quæ rotundo folio conſtat, odoratior eſt: Mentham Romanā vocant: germinat incipiente hieme: cauliculis humi repentibus, ſubrubris: foliolis rotundiſ: quo tempore vſque in Ver tenella germina odoratiſſima, & guſtui ſuauia expetuntur in cibis cruda ex oleo & aceto: aduentante æſtate caules eriguntur, foliis grandioribus circumſerratis, odore non adeò grato, ſapore ſubamaro, rotundis, criſpis, & ſubnigris: flores ſummis ramulis fert ſpicatos, purpuraſcentes, aut candicantes: radices ſumma tellure ſerpentes, tenues, Graminis modo, viuaces admodum; vnde copioſæ germinationes erumpunt.

Puchetrimam & ſuauiſſimi odoris Mentham verticillatam à me plantatam & florentem in horto Ill. E. C. menſe Auguſto ex Entzhemia attuli, collectam in horto nobiliſſimi viri D. Io. Henrici à Reinach Entzhemiæ: hanc etiam vidi Argentinæ in horto D. Friderici Meier. Stutgardiæ in horto Ill. E. Wirtemb. Auguſto floret, omnibus ferè hortis nota.

Authore Schvvenckfeldio, tenuium eſt partium. Excalefacit & exiccat in fine ſecundi ordinis. Attenuat, digerit, reſoluit, aperit, incidit, prouocat. Flatus & lumbricos pellit, vomitum compeſcit. Cœliacis & Ventriculi vteriſque doloribus à flatu prouenientibus competit.

MENTHA VERTICILLATA, MINOR, acuta, non criſpa, odore Ocymi.

A Reliquis Menthæ ſpeciebus conſpicuum ſuauiſſimi odoris Ocymi ſaporiſque Meliſſæ diſcrimen hanc facilè diſpeſcit: ſiquidem *radicis* multiplex reptatus illi cum aliis cōmunis eſt, perinde vt & *caules* quadrati, ramoſi, hirſuti cubitales, *folia* autem primùm Ocymo medio ſimilia, nonnihil hirſuta, quæ denique acutiora euadunt, ex geniculis aduerſa: ex quorum alis flores verticillati dilutiore purpurâ tincti emergunt: minores, quam in Mentha aruenſi.

Trag. in Hiſt. germ. & lat. lib. 1. cap. 5. hanc inter ſilueſtres Menthas recenſet, primamque facit: Figuram autem eandem habet cum ea quam exhibuit pro Nepeta agreſti, de qua loquimur ſub Mentha aruenſi verticillata.

Dodon.

Dodon.Gall.& Lat.in fol.Mentha satiua quarta, *Herbe du cueur*. Germ. Hertz kraut, quasi Cardiaca & Cardiaca Mētha, Germ. nonnullis Balsamkraut, vt Fuchsius tradit, vocatur.



Gesnero hort. Mentha tertia minima, rubicunda, suaui admodum odore ad Sisymbrium & Ocymum accedēs. In Catal. pl. Sisymbrium hortense vulgò Balsamita.

Cornarius in Diosc. vocat Acinon qui secundū Dioscoridem & Paulum menses sistat, iuxta Plinium verò cieat. Hunc officinas Ocimastrum incognita ipsis Acini appellatione vocare scribit: Alios Ocymum siluestre. Germanos kleine oder wilde Basilien / hoc est, Basilicum paruum vel siluestre.

Camer.in histor. German. Matth.lib.3. Menthę alia species, species Menthæ Cardiacæ, vt vulgò vocatur, Hertz kraut, aut Hertz müntz. Item hort. Mentha Cardiaca: In Epit. Mentha altera, It. *Menta minore* siuè *Gentile*. Non existimo Matthiolum sua Mentha 2. hanc intellexisse, pictura monstrat spicatam non verticillatam.

Hist.Lugd.pag.673.Mentha satiua quarta Dodonęi.

Tabernę Icon. & Hist. Calamintha Ocymoides, Basilien Müntz. *Compilator* non benè describit, existimo ipsum nesciuisse quid scriberet.

C. Bauhin.Phyt. Mentha prima fiue hortensis verticillata.

Schvvenckfeld. Mentha vulgatissima, Mentha vulgaris serpens rotundifolia. Mentha hortensis verticillata Ocymi odore. Cruciata Mentha Lobel. Mentha Rubea, Balsam Müntze / Rote Müntz Balsam vulgò. *Nos non* possumus intelligere Schvvenckfeldium, Mentha quę est Ocymi odore non est rotundifolia, nec etiā cruciata Mentha Lobel. is enim dicit spicatam: nescio cur nomina germanica Hertz balsam & Hertz müntze, & Cardiacę, alteri Menthę tribuat, ac contrà vocet hanc Mentham rubeam, & Rote müntze & Balsam müntze, cùm hęc ita vocari non soleat.

Cæsalpino Mentha hortensis folio oblongo, candidiorique.

Mentham verticillatam minorem ocymi odore habeo in horto Ill. E.C. attuli Basileā ex horto patris Ioh.Bauh. medici, quam primò colui in hortulo meo, Geneuæ etiam in hortis obseruaui: Mentha autem hæc floret Iulio & Augusto.

Hanc ea omnia posse § quæ Mentha spicata folio longiore acuto, glabro, nigriore, præstet, infrà dicetur ex Matthiolo Camerarii.

* * *

MENTHA ARVENSIS VERTICILLATA hirsuta.



Menthę aruēsi nomen fecerunt natales, vt quę aruis frequentissimè innascatur, reptando se longiùs propagās, *caulibus* quadratis, albâ lanugine villosis, ramosis: *folia* aduersa, Clinopodii Matthioli, per ambitum leniter serrata, lanuginosa, odore graui Calaminthæ, sapore acri, subcalido non insuaui: *flores* verticillati, Menthæ Sisymbrii, minores, dilutiùs rubentes & in albidum propemodum pallescentes: *radix* repens admodum. Descript.

Apud Brunfelsium in Herb.Germ.ex Hieron. Brunsch. Mentastrum dicitur.

Tragus lib.1.cap.4. vocat Nepetam agrestem, Acker Nept, Nepetam quartam: aitque quosdam velle Pulegium siluestre, wild Poley: sed horum errorem esse manifestum. Huius eiusdē figuram repetit capite 6. hoc titulo: Mentha aquatica exigua, klein bach Müntz / quam Pulegium siluestre Dioscoridis esse statuit. *Ne autem* lectores decipiantur, fatemur nos non intelligere Tragum, nec nouisse discrimē, nec scire cur duas similes figuras exhibuerit. *Tragus not.*

Dod.gall. Calaminthæ alterum genus (sic & Fuchsius, qui hoc genere solo pro Calamentho officinas vti scribit.) facit, ac gall. *Pouliot* [*Pulege* Fuchsii] *f. uuage*, græcè γλήχων ἄγριον, Lat. Pulegium siluestre & Nepetā, Germ. Korn müntz / wild Poley / Belg. wilde Pelage & Veld muntz appellat.

Nepeta altera, Latinis particulariter Nepeta dicta, inquit Lonicerus, Pharmacopœi vtuntur, vocántque Pulegium siluestre.

Amatus [qui Calamintham tertiam facit ac Calamentum pharmacopolarum vocat] huius plantæ nomen cum Calaminthę nominibus miscet. *Amatus not.*

H.Lugd. duas icones vnius plantæ proponit hist.pl.pro diuersis plantis, pag. sc. 906. & 907. titulis Calaminthæ aquaticæ Matthioli, & Nepetę 4. Tragi.

C.Bauhin.Phyt.pag.432. Calamintha 6. siue aruensis verticillata hirsuta, Brunfels.in 4.pag.210. Menthastrum. Sunt qui πολύκνημον Dioscoridis esse velint. Apud Matthiolum Calamintha aquatica Matthiolo. Tabern. Icon & Hist. Calamintha aruensis.

Mentham aruensem verticillatam & hirsutam habeo à me plantatam in horto Illustriss. C. W. reptatu suo odiosam, alioqui passim in agris prouenit. *Locus & Tempus*

MENTHA SPICATA ROTVNdifolia crispa. CAP. II.

Descriptio. Facie Rotũdifolię crispæ spicatæ,qualis verticillatæ,*radices* reptantes se propagantes: *caules* quadrati,hirsuti,infima parte subrubētes:*folia* è geniculis aduersa,crispa,rugosa,vix hirsuta,serrata, ad Verticillatam odore & sapore accedentia: at *florum* positus multùm diuersus, licèt singularium flosculorum non aliùs sit vultus aut color: siquidem in spicas vnciales & sextantales digesti sunt.

Plantam à nobis hic delineatam vocat Tragus lib.1.cap.9.Mentham satiuam seu crispam. Dodon.gall.Mentham satiuam secundam: Gall. *Baume crespu*:Germ. Krausmüntz,& Krausbalsam/Belgis Kensmunte,& quibusdā heyligche. lat.in fol.Mentham alteram hortensem quam aliàs satiuam dicit.Germ.autē Kraußmüntz,id est, vt ait,Mentham cruciatam, Bohemis Mata.*Sed* Germanicè krauß significat crispam,non cruciatam.

Lonicero dicitur die anderezam Müntz/ Mentha crispa. Gesn.hort. Mentha altera nobilior, rotundioribus & rugosis seu crispis foliis: Sisymbrium hortense Matthiolo.

Dodon. not. 

An Matthiolo in Dioscoridem Mentha simpliciter, Mentha Crispioribus foliis, Mentha crispa Cordi in vnguento Martiato.In histor. germ. Gertenmuntze aut deyment. Mētha prima,græcis ἡδύοσμος? Fuchs.histor. Mentha satiua secunda, Kraußbalsam. Iconum Mentha satiua altera.Lobelio Adu.p.218.Mentha

Lobel.not. altera, Cruyzemüntz siue Cruciata Mentha dicitur, flore spicato. Obs. pag.27.Mentha rotundifolia altera flore spicato, siue cruciata Mentha, Mentha secunda Dodonæi. In Icon. Plant. pag.506.titulo inuerso pro Mentha vulgata posita icon. *Quæ* Lobel. scribit de Sisymbrio folio 272. ita dubia videntur, vt nesciam an huc referenda figura:sanè quam ibi ponit posset non minùs conuenire Menthæ crispæ spicatæ quàm ea quam iam posuit, potest item exprimere meo iudicio Mentastrum rugosum satiuum: lectores rem perpendant.

An Amato ἡδύοσμος ἥμερος, Mentha vbique nota quæ semper in hortis reperitur, Hortulana ab Hispanis nonnullis appellata?

Monachis in Mesuem dist.6.cens.178.Mentha altera rotundioribus foliis, quam fœminam cognominant.

Luminari maiori Mentha domestica quæ propriè hortulana,& Mentha communis vel odorifera.

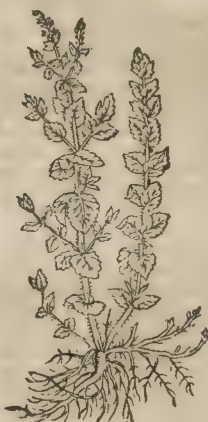
H.Lugd.p.672.Mentha altera satiua.

C.Bauh.phyt.Mentha 3.siue rotundifolia crispa, spicata prima:Trago crispa : Lobelio rotundifolia altera siue spicata. Item apud Matth. in Diosc. lib.3.c.35. Secunda Mentha altera Matth. Mentha satiua 2.Lacun. Mentha minor Castori. *Quam* iconem & quam plantam proponat Frater pro Mentha altera me latet, eius icon videtur facta ad imitationem Menthæ Dodon. alterius, siue Lobelii Menthæ rotundifoliæ alterius, melior tamen illorum : cur non annotarit se eam intelligere,si intellexit,miror: Si Mentham aliis indictam intelligit,cur icon eius ita accedit ad iam dictam?

Mentha rotundifolia crispa, flore spicato nostrâ operâ nunc Montbelgardi in Horto Ill.E.C. abundat, florens Augusto & Septembri.Vidi etiam Basileæ & Colmariæ in hortis.

Ad dolores capiti sæpè recurrentes Wirtembergicus madefacit lintea,triplicata aut quadruplicata, in aqua Menthæ crispæ,vtrique tempori ea applicans. Mentham spicatam commendat Horstius ad dysenteriam pestilentialem.

MENTASTRVM SPICATVM CVLTVM, folio rotundiore, rugoso.



In hortis colitur, odioso reptatu tandem hortulanis parum gratum. *Caulibus* pluribus quàm Menthę crispæ spicatæ, nigrioribus, hirsutis & mollioribus quàm Menthæ Crispæ verticillatæ: *flores* spicatim digesti, minimi, albi, odor gratus. Nostra icon est exemptis iconibus.

An Matth.in Diosc.Sisymbrium hortense? Et in hist.Germ.Krauserbalsam/Sisymbrium domesticum? An Anguill. epist.7. Sisymbrium primum? An Camer.apud. Matth. & Epit.Sisymbrium domesticum, Balsamita, Krauser Balsam. Mentha crispa siue Balsamina?

Lob.obs.pag.272. Sisymbria Mentha agrestis [ita quoque inscribitur in Icon.Plant.p.508.]satiuæ cruciatæ Menthæ congener aut eadem. Italis etiam Balsamita seu MenthaCrespa,Sisymbriũ satiuum Matthioli. *Figura* à Lobelio posita non malè exprimit nostrum Mentastrum folio crispo : verùm non parum differt à Mentha satiua cruciata, folia multò hirsutiora & molliora.

An Lacunæ in Diosc.lib.2.cap.117. Sisymbriũ hortense, Barbaris Balsamita, aut Mentha Romána,Sisimbrium primum, Græcè ἕρπυλλον ἄγριον, Lat.Serpillum siluestre, Arab.Sisnabar. Castel. *yerua buena aquatica*.Gall.*Mente aquatique*. Lacuna habet figuram Matth.an verò intelligat hoc Mentastrum rugosum, vel Mentham crispam spica-

ſpicatam aſſerere non auſim, viderint alii.

Hiſt.Lugd.pag.677.Siſymbrium hortenſe, cuius Theophraſtus mentionem fecit, quod Matthiolus & periti Herbarii eam eſſe putent quam officinæ Balſamitam appellant, vulgus Mentham Romanam ſiue Criſpam. Galli *Baulme creſpu*: Nos non eandem plantam facimus Siſymbrium hortenſe & Mentham criſpam. Icon autem ex Matthiolo placet, & meliùs quàm Lobelii, ac etiam ea quæ à nobis proponitur.

Turnero parte 2. Mentaſtrum, Mentha ſilueſtris, Græcis Hedioſmos agrios, nobis *Horſe mint*.

C.Bauh.Phyt.pag. 429. Mentha 4. rotundifolia, criſpa, ſpiculata Matthiol. Siſymbrium hortenſe. Lob. Siſymbria Mentha agreſtis. Apud Matthiol. Mentha rotund. criſpa ſpicata Matth. Lacun. Caſt. Lugd. Siſymb. hort. Geſn. Mentha hortenſis 2. ſiue criſpa Lob. Siſymb. Mentha agreſtis.

Menthaſtrum hortenſe criſpæ Menthæ ſpicatæ ſimile fœliciter mihi prouenit Montbelgardi in horto Ill.C.W. florens Iulio, quod vt Mentha criſpa ſerpit: ac idem etiam obſeruaui Tubingæ apud Fuchſium: vt & Stutgardiæ & Argentinæ in hortis.

MENTASTRVM SPICATVM MINVS.

Cap. III.

LOb.Obſ.pag. 273. Mentaſtrum minus Spicatum, odoratum, mitius, minúſque graue, folio Heliotropii tricocci. H.Lugd.p.674. Mentaſtrum minus ſpicatũ folio Heliotropii tricocci. Pro hoc Mentaſtro H. Lugd. ponit Iconem Lobelii poſitam pro Calamintha 3. Dioſcoridis Mentaſtrifolia aquatica hirſuta. Conſiderandum proponimus an Lobelii Mentaſtrum ſit noſtrum Menthaſtrum ſpicatum folio rotundiore rugoſo, de quo antè.

C.Bauhin. in Animaduerſ. in hiſt.Lugd. pag. 33. Menthaſtrum minus ſpicatum Lobelii. Perfectè hoc loco [pag.674.] Deſcriptio non ponitur: reperitur Deſcriptio pag. 905. ſub Menthaſtrifolia aquatica hirſuta Penæ & Lob. ſed ſine icone. *Hæc frater*. Perfectè deſcriptionem qualem Lob. concinnauit poſuit H. Lugd. Sed iconem non benè adaptauit quæ alterius plantæ.

MENTHASTRVM SPICATVM, FOLIO criſpo rotundiore, colore partim albo, partim cinereo, vel virente.

Deſcriptio PErinde vt huius generi aliæ, *radix* Menthaſtri, quo de Sermo nobis eſt, reptat: *caules* quadrati, hirſuti, ſubrubentes, *folia* aduerſa, ſubrotunda, ſerrata, tomentoſa colorum varietate in eadem planta mirè ludentia, modò tota candida: modò ex albo in herbidum languentia, aliàs dimidia parte alba, alterâ viridi, aliàs vtróque hoc colore variè maculoſa, odore minùs graui quàm vulgate Menthaſtrum, ſapore ſatiuæ criſpæ, acri, non ingrato: *flores* ſpicati albicãt odore ſuaui, non vehemente.

Lobel.in Aduerſ. pag.219. Menthaſtrum cinereum & niueum in Anglia cultum. Obſ. p.273. & Icon.Plant. p.510. Menthaſtrum niueum Anglicum. Dodon.Lat.in fol.pag.96. Menthæ ſilueſtris ſpecies quædam foliis ſubinde partim virentibus partim niueis. H.Lugd.pag.674. Menthaſtrum niueũ Anglicum Penæ & Lobelii.



Partim album, partim cinereum genus Menthaſtri pulcherrimum habemus Montbelgardi in horto Ill. C. W. ac variis in Burgundiæ Comitatus locis obſeruaui: ac id etiam cultiores horti in Anglia alunt.

Balneis & compoſitionibus officinarũ vt pulueribus Diacalaminthe & Diacymini, hanc, vtpote grauiorem, nec minùs efficacem, præſtaret indere.

MENTHASTRVM FOLIO RVGOSO rotundiore, ſpontaneum, flore ſpicato, odore graui.



Deſcriptio COrdus ſic deſcripſit. Menthaſtrum *caules* erigit cubitales, quadrãgulares & hirſutos: *Folia* ex interuallo in contrariis lateribus, alterno ordine & cruciformi poſitu proferentem, longitud. beſſis, latitudine autem vnciam quarta aut tertia parte excedentia, rugoſa, atque lanuginoſa pube obducta: ramulos ſupra medium plerumque caulis è foliorum ſinu producit, vere & æſtate numeroſis vndique *floribus* in candido rubentibus & hiantibus, Denticulatis calicibus inſidentibus, & poſitu quãdam ſpicę imaginem referentibus circumdati: quibus exiguum nigrúmque *ſemen* ſuccedit: *radice* nititur multis capillamentis fibrata, laterales viticulas propagationis cauſſa in terra ſpargente & perenni. Saporem habet amarum, acrem & adſtringentem, odorem verò grauem & acrem, ſatiuâ Mentha multò iniucundiorem. *Hæc Cordus* in Hiſt. (vbi Mentaſtrum vocat, & in Dioſcor. Mẽtham agreſtem cognominat, quam G. Pferdsmüntz exponit) cui figura ex Trago appoſita, quæ mihi non placet quia mala, & pręterea nõ huius plantę videtur. Nemo autem, quod ſciam, Menthaſtrum folio rotundiore meliùs Cordo deſcribit, quę occaſio vt eius deſcriptionem hic aſſumpſerimus.

An Anguillata epist.7. Sisymbrium & *Sesembru* spontè proueniens in Italia.

Monachi in Mesuem dist.1. cens.25. vocant Mentastrum verum, folia habens rotundiora.

Tab. not. Tabern. Icon. & Hist. Mentastrum, **Wilden Balsam/ Wilde müntz** & **Roßmüntz** nominat. Verùm compilator Tabern. nihil distinctè de hac planta scribit. Gerard. Angl. sub Mentha aquatica **Valde mint** iconem Mentastri dicti Tabern. proponit, verùm de hac etiam indistinctè scribit. *Camer. not.* Casp. Bauh. phyt. Mentha 7. siue sylu. rotundiore folio dicitur, & Cordi Mentastrum.

Schvvenck. Menta siluestris 1. ἡδύοσμος ἄγριος Diosc. Mentha caballina folio rotundiore, Mentastrũ Tragi. Mentha alba officin. **Wilde muntze/ wilder Balsam/ Roß müntz.** Sapore est amaro acri & adstringente. *Ast non* placet dici albam Mentham officin.

Locus & tempus. Mentastrum folio rugoso flore spicato spontè passim prouenit Montbelgardi, vt eundo ad Molendinum & Domum leprosorum. Hoc etiam Mentastrum folio rugoso rotundiore, ni fallor multùm obseruaui Basileæ propè Sanctum Iacobum ad flumen Mense octobri. Geneuæ passim *au plein palais.* Monspelii secundum aquas. Mentastrum Cordi nascitur secus gelidos riuulos, solo pingui, interimque saxoso: arenoso autem nunquam.

MENTHA SPICATA, FOLIO LONGIORE acuto, glabro, nigriori.

NOn secus ac aliæ Menthæ, *radicum* longo reptatu, subinde fibris demissis se promouet, *caulibus* bicubitalibus, subrubentibus, quadratis: ex quorum nodis per certa internalla gemini aduersi *rami* exeunt, ita vt inferioris semper cum superiori cruciformis sit positus: qualis & *foliorum* est alternatio, tam in caulibus quàm in ramis: sunt ea verò oblonga, acuta, atrouirentia, minimùm hirsuta, per ambitum serrata: *florum* autem pusillorum exalbidorum punctulis rubẽtibus guttatorum verticilli longiuscula serie spicam effigiant.

Descriptio



Variorum lapsus. Brunfels. in herb. germ. & Hieron. Braunschvveig. itemque Dorsth. cuius icon non placet, Balsamita & Menthа Sarracenica, Germ. **Balsammüntz**, aut **Vnnser frawen Müntz.** Sed hi plures plantas confundere videntur, præsertim Dorsth. qui & Sisymbrium vocat.

Tragus not. Plantæ sanè à nobis descriptæ videtur Tragus lib.1. cap.5. duas habere figuras: vnam nomine Menthæ rubeæ siue Sisymbrii **Rote müntz**, alteram [quod tamen lectoribus diiudicandum relinquimus] titulo Nepetæ aquaticæ. **Spitzer Balsam : Spitzmüntz**: Calaminthæ alterius de qua Diosc. lib.3. locutus sit. Pùto autem figuram sub Menthæ rubeę vel **rote müntz** malè positam, ac non loqui de Mentha, cuius ibi figura: Obscurè meo iudicio de Menthis scripsit Tragus.

Dodon. Gall. dicitur Mentha satiua tertia, Mentha Sarracenica, & Mentha Romana : Gall. *Menthe de nostre Dame & Menthe Remaine.* Germ. **Balsam müntz/ vnser frawen Müntz / Spitzbalsam.** Belg. **Roomsche munte** & **Balsam munte.** Lat in fol. Saluia Romana, Mentha tertia aut Herba S. Mariæ.

H. Lugd. pag.671. Mentha satiua Matthioli 1, Dod.3.

C. Bauh. phyt. Mentha 5. siue angustifolia spicata : Brunfels. in 4°. pag.200. Mentha secunda angustissimo longissimóque folio in horto Montbelgardico visa. Apud Matthiolũ, Mentha Matthioli. Mentha hortensis prima Gesn. Satiua 3. Fuchs. Dod. Mẽtha Romana officinarum angustifolia Lob. hortensis oblongo folio Cæsalp. Satiua Cast. Lugd. odorata angustifolia Cam. acuta Tab. Frater proponit Iconem Tabernæ: Verùm an Matthiolus eam intellexerit dubito.

Monachi in Mesuem dist.1. cens.5. de hac fortè loquuntur cùm dicunt : Multi pro Mentha Florentina, intelligunt Mentham communem, id est, Hortulanam. Item dist.6. cens.78. Mentha communis & vsitatior. Mentha hortulana quam Græci Hediosmum satiuum cognominant longioribus foliis quæ à nonnullis masculina vocatur. Mentham meliùs putamus scribi cum aspiratione quamuis communiter scribatur sine ea. Item Mentha dicitur Arabicè *Nabahana* vel *Nahanna* &c.

Coldemberg. apud Cordum in Disp. supra Marc Nicol. Mentham Sarracenicam, vocatam quoque Romanam, quam in suis de Stirpium libris imagine & scripto depinxerit Dodonæus, hoc loco intelligendam ait, quicquid Fuchsius ex suo corruptissimo Nicolao in medium proferat. Dicitur autem Fuchsio hist. cap.3. Mentha satiua tercia, siue Romana, vel Sarracenica. Lobel. in Aduers. pag.218. Mentha Romana officinarum siue præstantior angustifolia (ita etiam inscribitur in Icon. Plant. pag.507. Germ. **Spitzmüntz**/ spicata, cuius differentias duas assignat. Quia autem folia albiora, hirsutiora habeat, & efficatiorr, inde Romanam & Balsaminam appellat. Obser p.271. Mentha Romana officinarum prę-stantior. Mentha prima Matthiolo. Quędam in Lobelii descriptione conueniunt, quædam non respondent, sc. albedo & hirsuties : Icon verò eius optimè placet : is fortè à glabra non distinguit hirsutam.

Matth. ponit duas figuras penè similes Menthæ, quas spicatas facit, & folio longo acuto: non autem indicat qua in re differánt, nec meo iudicio ritè describit : neutra enim figura respondet descriptioni primæ Menthæ quam in Histor. Germ. ait folio rotundo, molli & rugoso nonnihil : Secunda icon fortè Menthæ spicatæ folio longo acuto, descriptio tamen non in omnibus conuenit : Sanè existimo nullam Mentham ritè cognitam fuisse Matthiolo.

Camer. apud Matth. germ lib.1. cap.34. Mentha acuta **Spitzmüntz**: An eidem hort. pag.100. Mentha odorata angust folia? In Epit. Mentha: Græcis ἡδύοσμος : Arabibus, *Nabanaha* ; Germ. **Müntz**:

Müntz: Hiſp. *Hierra buena*, & *Ortolana*: Gallis *Menthe*.

De Mentha ſpicata folio acuto hæc inter alia prodidit Turnerus parte 2. fol. 83. Dioſcorides Mentham non deſcribit, & ſatiuæ vnicum duntaxat facit genus. Quare cùm ſatiuę Menthę hodie plura ſint genera, difficile eſt ſtatuere, quæ ſit Dioſcoridea. Fuchſius quatuor facit Menthæ ſatiuæ genera, eáque accuratè deſcribit. Matthiolus tria, quæ ieiunè & leuiter deſcribit &c.

not. Tabern. Hiſt. & Ic. Mentha acuta 1, Spitzmüntz, non benè deſcribit, nec ab aliis diſtinguit.

rd. Gerard. Angl. Mentha cruciata. Icon eſt Tabernamontani non conueniens cum Mētha criſpa quam cruciatam vocat: verùm nihil diſtinctè ſcribit de Menthis, & confuſè ponit figuras.

Schvvenck. Mentha Cardiaca, Mentha anguſtifolia Lobel. Mentha 2. Matth. Mentha acuta Tab. Hertzbalſam/Hertzmüntze, ſpitzmüntze. Minùs vulgata ac prior.

Geſn. Mentha hortenſis prima communis & maior. Lonic. Mentha acuminata & Mentha Romana.

s & us Mentha ſpicata folio acuto, non criſpa, nigrior abundat Montbelgardi in hortis, nec non Patauii, Geneuæ & Baſileæ, vbi in hortis etiam obſeruaui.

Guſtu eſt acris, calidaque facultate prædita, ex tertio quadantenus excalfacientium ordine, ſed minùs excalfacit quàm Calamyntha. Habet & in ſe quiddam amarum, & acerbum, ſubſtantia eſt tenuium partium. Adſtringit quoque ac ſiccat, Dioſcoridi. Succus ex aceto potus ſanguinem ſiſtit: teretes ventris tineas necat: Venerem ſtimulat. Terni rami cum acidi mali punici ſucco poti ſingultus, vomitiones, cholerāſq; ſedant: Folia cum farina hordacea illita, ſuppurationes diſcutiunt. Mammas item tenſas, aut lacte turgentes compeſcit. Cum ſale canum morſibus illinitur: vuluæ ante coïtum admota conceptum impedit. Lac coïre non patitur in ventriculo, ſi folia lacti immergantur. In ſumma ſtomacho vtilis eſt, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Aqua ſtillatitia è tota Menthæ plāta puerperarum mammis cum linteolis admota lactis concretionem inhibet, animum olfactu excitat, vlcera manantia infantium capitibus mirè ſanat. *Matth. in Epit. Camer.* Tum. Odor Menthæ cerebrum roborat, memoriam conſeruat & auget, lacti indita coagulari ipſum nō ſinit, hæmorrhoidas ſiſtit. Colicis cruciatibus confert cum gigartis mali Punici.

MENTHASTRVM SPICATVM FOLIO longiore candicante.

iptio EA Menthæ agreſtis ſpecies quam hic tradimus duos cubitos alta eſt, aliquando procerior: *radicibus* geniculatis reptantibus fibratis: *caules* item quadrati ſunt toti hirſuti: quorum geniculis appoſita *folia* oblonga, acuminata, per ambitum ſerrata, molli lanugine caneſcentia, magis tamen infernâ quàm ſupernâ parte; odore ſatis grato, minùs multò vehementi quàm Menthæ ſatiuæ ſpicatæ verticillatæ, ſapore item ſimili ſed remiſſiore: *flores* ex rubore in album palleſcunt. *Icon* quam proponimus à nobis empta cum aliis non vndique placet.

An Cordo in Dioſcoridem Menthaſtrum, agreſtis Mentha, Pferd Müntz.

Schvvenckf. Mentha ſilu. 2. Mentha equina acutioribus foliis, Menthaſtrum Lobel. Menthaſtrifolia aquatica, hirſuta Mentha. wilde krauß Muntz/ Spitzige Roßmüntz, tiſchmüntz.



Camer. apud Matthiol. Germ. Mēthaſtrum Wildemüntze aut Roßmüntze. In Epit. Menthaſtrum ſiue Mentha ſilueſtris, Græcis ἡδύοσμος ἄγριος Ital. *Menthaſtro*, German. wilde muntz. Gall. *Menthe cheualine*. Nullam prouinciam, inquit Cluſ. in poſt. hiſtor. adire memini, in qua non conſpexerim Menthaſtrū, ſiue ſylu. Mentham ſpontè ſecundum aquas & riguis locis naſcentem.

Fuchſ. hiſt. cap. 111. Mentha ſilueſtris Menthaſtrum vocatum & vulgò Equina Mentha. Ic. Menthaſtrum. Mentha ſilu. Matthiolo quam Hetruſci retinentes Latinum nomen vulgò Mēthaſtro appellant. German. Wilde Müntz aut Roßmüntz.

Trag. German. & Lat. Mentha altera ſilueſtris, (die andere wilde Müntz, verum Bachmüntz) propriè dictum Menthaſtrum, Mentha campeſtris Dioſcoridis & Apuleii.

Dod. gall. Menthaſtrum, *Menthe cheualine*, Mentha prima ſilueſtris, ἡδύοσμος ἄγριος Dioſc. latinè Menthaſtrum Plinio, *Menthe ſauuage* gall. Katzenbalſam/Roßmüntz/ wilderbalſā/wildmüntz/ vide Polemonium Abſyrthi. Lat. in fol. pag. 96. Mentha 5. Dioſcor. ἡδύοσμος ἄγριος. 1. Mentha ſilu. lat. Menthaſtrum Plinio authorè. Offic. alba Mentha. Germ. wilde müntz. Italis *Mentha ſiluatica*, Hiſp. *Mentaſtro*. Angl. Horſe minte, Bohem. Plana Mata.

Lobel. in aduerſ. Obſ. & Icon. Menthaſtrum. Gall. *Menthe ſauuage*: Anglicè Horſe & wilde Minte.

Lonic. hiſt. lib. 5. cap. 101. die wilde müntz/roßmüntz aut wild Balſam.

Geſn. hort. Mentha ſilueſtris, Menthaſtrum uocata. Lacunę ἡδύοσμον ἄγριον, Menthaſtrum, Caſtilienſibus *Maſtrantes*, Cat. *Mentaſtro*, Portug. *Meſtrantes*.

An Monachis in Meſuem diſt. 6. cenſ. 25. Calamenthum fluuiale ſiue aquaticum, Menthaſtri ſpecies.

C. Baub. Phyt. Mentha 8. ſiue ſilu. longiore folio: variās foliis longioribus & nigrioribus, minúſque incanis.

Menthaſtrum folio longiore, candicante, flore ſpicato abundat circa vrbem Montbelgardi iuxta riuos. Exiſtimo me etiam Geneuæ vidiſſe: vidi etiam Lutetię in horto D. Robini hortulani regii. Menthaſtrum Matthioli in Epit. Camerarii naſci ſcribitur plerunque vliginoſo ſolo & prope riuos aquarum.

Virtu Excalfacit authore Matthiolo, attenuat, adstringit, incidit & aperit. Suffiti vapor fœminas à partu purgat: datur eius decoctum vtiliter anhelosis & ægrè spirantibus, quin etiam mulcendis torminibus qui à flatu oriuntur. Substratum vel accensum serpentes fugat. Instillatur succus vermiculosis auribus. Item tum potus tum testibus illitus, nocturnas pollutiones prohibet. Auxiliatur potus regio morbo affectis: strumosos illitus iuuat: ex aceto potus ventris animalia pellit: folia tam pota quàm illita præstant aduersus venenosorum ictus.

MENTASTRI AQVATICI GENVS hirsutum spica latiore.

CAP IV.

Descriptio QVadratos promit *caules*, duum vel trium cubitorum altitudine, hirsutos: *folia* Menthæ spicatæ folio acuto, vel Mentastri albi, oblonga, serrata, lanugine multa subtus canescentia, minùs tamen quàm Mentastri vulgaris rotundiore folio, vel candidi, sapore insigniter acri feruidoque, odore ferè Sisymbrii: siue Menthæ aquatica rubræ, caulium *scapus* trifariam partitur, totidemque gerit velut spicas latiusculas [non angustas vt in Menthis & Mentastris spicatis] non multò vnciâ longiores, in quibus *flores* subpurpurei, quinque partiti, ex *calycibus* hirsutis, striatis, rubentibus, in apices quinque fissis: *radice* est reptrice.



An Lob. in Adu. & Obs. & Icon. pl. Mentastrifolia aquatica, hirsuta, Calamintha tertia Dioscoridis? &c.

C.Bauh. phyt. pag. 431. Menta 12. siue palustris oblongiore folio.

H.Lugdun. not. H.Lugd. pag. 674. Mentastrum minus spicatum Lobelii. Item pag. 906. Pena & Lob. Mentastrifoliâ aquaticam hirsutam Calamintham tertiam Dioscorid. esse censent &c. Quidam silu. Sisymbrium Diosc. esse putant. Hanc videtur Tragus nomine Nepetæ quartæ agrestis depinxisse. *Primo* loco H.Lugd. non bene posuit iconem sub titulo Mentastri, cùm ponenda fuisset secundo loco pro Mentastrifolia: quæ cùm Lobelio dicatur spicatos habere flores non potest esse Nepeta agrestis Tragi 4. cui flores verticillati.

Locus & tempus. Reperi duobus milliaribus à Montbelgardo in Ioncerey pago ad ripam fluuii, florebat autem principio Septembris.

SISYMBRIVM ANTIQVIS ET in genere.

CAP. V.

SIsymbrio, inquit Theophr. 4. caus. 7. nocet cultus. Id enim quasi effœminatur, & amisso sui odoris acore, transit in Mentham: quippe alimenti, neglectusque caussa, syluestris habitus prouenit. & 2. de Causs. c. 22. Sisymbrium si transit in Mentham, odorem tantùm Menthæ recipit, proprio amisso, quia cultura caruerit: Speciem verò non recipit, sed quasi Nepetæ redditur simile. Omnia namque in simile sibi quicquam mutantur, non in remotum penitus transeunt. Cultus autem & translatio naturam propriam retinet, atque seruat.

Sisymbrium (quod referente Diosc. lib. 21. alii Serpillum siluestre [ἕρπυλλον, ἄγριον, ἀγρίαν Ald. μέγα Orib.] vocant.) in solo inculto nascitur, Menthæ hortensis similitudine, sed latioribus foliis atque odoratis (εὐωδέστερα, εὐώδης Orib. quod quidem in coronas recipitur. Calefaciendi vim habet: ac Semen quidē cum vino [σὺν οἴνῳ & vet. omittit] potum ad vrinæ stillicidia calculos cōmodum est: & tormina ac singultus sedat. Folia verò contra capitis dolorem fronti ac temporibus imponuntur. Item ad vesparum & apium ictus. Cæterùm vomitiones quoque potu cohibent. Quidam autem vetusti codices caput hoc Diosc. de Sisymbrio in libro tertio locant. Alii prorsus excludunt, & cap. de Sisymbrio altero tantùm retinent cum titulo simplici περὶ σισυμβρίου de Sisymbrio. De Sisymbrio autem altero Cardamine dicto egimus H.n.g. lib. 21.

Galenus prius hoc Sisymbrium in vsu medico tenuium partium, discutientem, calefacientem, ac siccantem tertio ordine vim habere, ac temperamentum tradit. Semen eius item tenuium partium & calidum esse. Vndecum vino quosdam exhibere ipsum singultientibus & his qui tormina sentiunt.

Lætissimum nasci tradit Plinius Sisymbrium in puteorum parietibus, & circa piscinas ac stagna. Quod in riguis nascitur, simile Nasturtio est (gustu Diosc.) vtrumque (prius Dioscor.) efficax aduersus aculeata animalia, vt crabones & similia. Quod in sicco ortum odoratum est, & inseritur coronis angustiore folio. Sedant vtraque [prius Diosc.] capitis dolorem. Item epiphoras. Sanat & Epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet vrinam cum vino potum, siluestre & calculos. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto.. Diximus lib. 21. Plinium hoc Sisymbrium cum altero Dioscoridis, Cardamine vocato, siue Nasturtio aquatico confundere.

Non cessat natura, inquit Cornar. quotidianis & in omni sui parte in peius mutationibus quàm grauis & facilis negligentiæ iactura sit homines monere: & quod poëta cecinit degenerare omnia & in vitium ruere ni vis humana quotannis instituerit: honoremque & bonitatem suam rerum semina & genera seruare coëgerit: vt contraria ratione disceremus nihil tam asperum, rude, difficiléque & incultum esse quod non labore & ope-

& opere humano meliorescat: & assidua cultura ad honestiorem suauioremque vsum mitescat: in quo non minùs facilem sequacémque homini quàm ad vitium natura se præbuit. Multa sunt ad vtramque partem naturæ mutationis exempla, sed longè plura in peius degenerantis. Facile enim & lubricum ad vitium iter est: degenerátque Triticum in Lolium, Populus alba in nigram: Ocymum in Serpillum: dulcia in amara, & satiua in siluestria. Habentque omnia quæ id patiuntur mutationis suæ diuersas causas: Sisymbrium tamen vt odore in Mentham, figurâ in Nepetam degeneret, præcipuam à culturæ negligentia: nisi enim assidua cultura coërceatur, & translatione nouos veluti natales quotannis accipiat, in eas quas dicimus plantas quamprimùm diuersa sui parte degenerat. Testantur id rei rusticę, & plantarum historiam tradentes, scriptores omnes. Theophrastusque præsertim &c. *Quibus* ostendit Cornarius prius Sisymbrium esse illud quod officinæ Balsamitam vocant & Mentham rubram, hocque Sisymbrium, etiamsi siluestre sit, in Calaminthani degenerare docere Plinium, Theophrastum verò modum quo id fiat. Alterum autem Sisymbrium esse id quod Sisymbrium Cardamine dicatur, de quo egimus H.n.g.l.21.

Tametsi, inquit Matth. porrò prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theophrastus tamen lib. 6. cap. 7. de plantarum historia, & lib. 5. cap. 8. de earum causis, satiuum etiamnum Sisymbrium in hortis reperiri posteritati memoriæ cõmendauit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis prouenit, quã nostrates officinæ Balsamitam, vulgus verò Mentham Romanam, vel crispam appellat.

Sisymbrium tandem dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit veteribus comediis meretricula. Coronam etiam Veneris nonnulli dixerunt, vel quòd ob odoris suauitatem quam præ se fert eo iuuentus quæ amoribus gaudet, coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras commendaret: Vel potiùs quòd Sisymbrii caulis articulatim per internodia verticillato florum ambitu concinnè coronetur.

Cæterùm, Sisymbrium vrbanum apud Theophrastum, & Acinon apud Dioscoridem vnius esse stirpis nomina Guillandino aliquando annotauit Iacob Zuingerus.

Mentha aquatica siue Sisymbrium videtur σισύμβειον Dioscoridis C.Bauh. & aliis quibusdam quod tamen aliqui negant.

Mentastri aquatici genus, esse dicunt aduersaria Sisymbrii speciem quandam Recentiorum. Ea vocant Mentastrifoliam aquaticam hirsutam Calaminthara Dioscoridis.

Mentham Crispam esse Sisymbrium satiuum Theophrasti credidit Matthiolus. Is vocat Sisymbrium hortense & Domesticum.

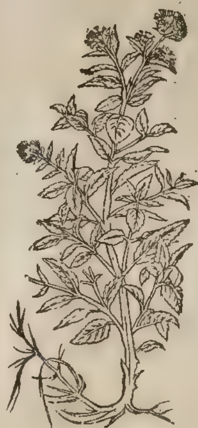
Sisymbrium cuius meminit Plinius lib. 19. cap. 8. quidam existimarunt vulgare Mentastrum.

Plinius vt attestatur Marantha lib. 1. cap. 8. Sii & Sisymbrii aquatici facultates confundit.

Barbarea vocatur Sisymbrium hibernum & Pseudobunion ab Harchio in Enchir. Sisymbrium aut Serpillum turpiter impliciuisse Arabes author est Apollo Radic. 1. Confec. ex Aloë ligno. Sisymbrio, Ocimum substituit Tractatus quid pro quo. Idem Sisymbrio florem Syriacum i.e. Maluam.

MENTHA AQVATICA SIVE SISYMBRIUM.

Cap. VI.



HVmidioris soli amalia ex *radice* reptrice, crebris fibris donata *caules* aliquot emergunt quadrati hirsuti, aut intus concaui, aut fungosa medulla farcti multis alis concaui: *folia* ex articulis, Menthæ crispæ verticillatę paria, minimè tamen crispa, quanquam perinde vt illa per ambitum serrata, inque obtusum mucronem desinentia, odore vehementi Pulegii, colore ex nigro rubente. *flores* verticillati, dilutâ purpurâ rubescunt quadrifidum calathum imitati, staminulis emicantibus exalbidis apices rubellos sustinentibus.

An Tragus lib. 1. cap. 4. in Hist. germ. Wilde katzenkraut. *Miror*, aliàs diligentem, circa figuras & descriptionem Mentharum negligentiorem fuisse, nullam figuram habet quæ benè hanc plantam exprimat.

An Anguillaræ epist. 12. Calamintha tertia quam ait aliquos sumere pro Sisymbrii prima specie, & multùm commendari in Nicandri Theriaca?

An Lonic. lib. 5. cap. 101. Alterum siluestris Menthæ genus?

An Monachi in Mesuem dist. 1. Cens. 5. Hanc intelligunt, cùm dicunt: Sisymbrium, alterum videlicet genus Menthæ quam nonnulli Balsamitam, & Mentham aquaticam appellitant, & alii (vt Brassauolus scribit) Mentham florentinam nominant. Verùm etiam multi pro Mentha Florentina intelligũt Mentham communem, id est, hortulanam. Alii autem, teste Dioscoride, Hoc Sisymbrium vocant Serpillum, & herbam Veneriam vel Veneream. Arabicè autem dicitur Nemam seu Nemem, vel Nemen, quo nomine etiã & Serpillum vocant Arabes. Et hoc genus Sisymbrii dicitur terrestre: quoniam in terrenis & campis nascitur quamuis etiam iuxta riuos aquarum plurimùm reperiatur. Vnde & Mentha aquatica nominatur. Et dicitur etiam terrestre seu campestre ad differentiam alterius Sisymbrii quod est aquaticum: quoniam semper in aquis oritur &c.

Menthę aquaticę (quam Matth. in post. comm. in Diosc. pro Sisymbrio siluestri pingit) figura nõ placet: in Hist. quidem Germ. satis commodam habet: descriptionem autem non exactam.

De hac Sisymbria Mentha egisse crediderim Turn. part. 2. fol. 139. dicentem: Duo facit Dioscorides Sisymbrii genera, vnum terrestre, alterum aquaticum. Ex eadem colligere est Sisymbrium

Pulegio simile esse; aut tum folio, tum serpendi, crescendique modo aut certè serpendi similitudine: nec non folia debere esse Menthæ satiuæ foliis maiora. Mentastri minora. Matth. posteriore editione Sisymbrium ait germ. vocari **Bachmüntz, wassermüntz**: quod conuenire minimè potest descriptioni Sisymbrii hortensis, quam tradit. Quomodo enim Mentha aquatica (**Wassermüntz** aut **Bachmüntz**) fuerit Sisymbrium hortense: Quomodo etiam Sisymbriũ rectè dici hortense possit, cùm Dioscorides incultis gaudere dicat, cùm horti colantur. Dubito igitur an Matthiolo verum Sisymbrium notum fuerit, nec ne. Ego Sisymbrium opinorMénthæ Balsamitæ [Angl. **Baûm mint**] speciem esse. Siue autem in siluestribus crescat, siue in hortos transferatur, mediæ inter Mentastrum (**Houß mint**) & Mentham hortensem (**fyne garden mint**) magnitudinis est.

Apollin & Dorsth. not. Apollinaris lib. 2. fol. 115. nomine **Bachmintz**/ videtur intelligere Sisymbrium, quamuis figura nullius sit momenti. Theod. Dorsth. plures plantas confundens titulo Mentastri, ponit iconem Menthæ aquaticæ.

Planta à nobis exhibita dicitur Brunfels. in 4°. p. 200. sine icone Mentha rubra. Eidem in fol. pag. 80. Tom. 2. Raps. 21. Mentha: Cordo in Diosc. lib. 2. cap. 155. Sisymbrium primum, [& sic etiam Thalio] & Menthæ species, nigricantem habens caulem: Eidem lib. 3. cap. 42. Mentha aquatica: Lumin. maiori Balsamita. Corn. in Diosc. Sisymbrii primi species prima. Fuchs. Dod. gall. & lat. itemque Camer. hort. Sisymbrium. Matthiolo & H. Lugd. itemque apud Matth. Camer. Sisymbrium siluestre. Gesn. hort. Sisymbriũ agreste aquaticum. Lobel. in Aduers. p. 218. in Obseru. p. 272. in Icon. Plant p. 509. Aquatica siue Sisymbria Mentha rubro folio & flore nigræ Menthæ, Balsamine officinarum. Cæs lp. Mentha siluestris prima & Sisymbrium terrestre Dioscoridis & Theophrasti: Tabern. Calamintha aquatica.

C. Bauh. phyt. Mentha 11. (2. apud Matth.) siue rotundifolia palustris, σισύμβριον Diosc. varians foliis, aliquando maioribus, aliquando minoribus, aliquando tota rubens, aliquando magis [vt pictura ostendit] minusque hirsuta.

Schvvuenckf. Mentha sylu. 3. Σισύμβριον Diosc. Mentha aquatica & Balsamine palustris.

Nomina linguarum. Σισύμβριον Græcis. Lat. Sisymbrium, siue Mentha aquatica Ger. **Wassermüntz/ Bachmüntz/ fischmüntz / wild katzenkraut**: Trago **Roßmüntz**: Dod lat. **wasserpoley & Roßpolei** Silesiis: Schuuenckf. Belgis **watter münte** / Gall. *Menthe aquatique*. Dod. gall. *Menthe sauuage*. Dod. Lat. Italis *Sisembro & Mentha Romana* Matth. Italorum *Balsamita* Lob. Hisp. *Hierua buena de aqua*. Boh. plany **Balsam**. Sisymbrium Hungar. **Fekete mentha**, h.e. nigra Mentha, Arab. *Sinasbarion* seu *Sinasbar*: Damagerani *Scimbron* teste Constantino Imperatore.

Mentha aquatica siue Sisymbrium prouenit Mõtbelgardi passim secundum riuos, & in horto

Locus. & tempus. E.C. à me plantatum. Tubingæ cùm essem Fuchsius præceptor meus vocabat Sisymbrium Recentiorum, ac dicebat potiùs reponendum inter Mentastra, Geneuæ & Basileæ etiam annotaui. Mentha syluestris 3. Schvvuenckfeldii riguorum ac humentium alumna est; secus aquas labentes & piscinas multa, Iulio florens, ac Vere reuirescens.

Cæterùm, Sisymbrium, Menthę syluestris species, inquit Dodonæus, calidum ac siccum facultate est, non minùs quàm Mentha: odore verò etiam vehementius. Commendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & vesparum ictus. Vsus autem eius in medicina nullus est, non deficiente Mentha, quæ suauior ac naturæ humanæ gratior apparet. Dodonæo consentiens Schvvuenckfeldius, Hæc tradit: Tenuium est partium, digerentis, excalfacientis, exsiccantis temperaturæ. Mouet vrinas & calculos pellit cum vino pota. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet. Folia in capitis dolore fronti aut temporibus illinuntur, Item contra vesparum apumque ictus. Lentigines & cutis à Sole nigritiem & asperitatem exterit illita: Aqua huius stillatitia, authore Camerario, multùm confert contra difficultatem spirandi & pulmonum infarctus & angustias. Antigonus in congerie mirabilium narrationum Aristotelem ait scripsisse ex putrefactis Sisymbriis scorpios nasci: quod de Ocimo alii memoriæ prodiderunt. Nouit quendam Bruyerinus de re cibaria (lib. 8. cap. 43.) non ignobilem, qui cùm Sisymbrio liberaliter vesceretur, genituram per somnos effunderet.

MENTHA AQVATICA SIVE Sisymbrium hirsutius.



NOn solùm *caules* quadrati, & *folia*, sed etiam ipsi *florũ* calyces densâ lanugine pubescũt, adeò vt canescant: folia vncialia & sescũcialia, subrotũda, per ambitum obiter serrata: è quorum sinu prodeuntes pediculi flores sustinẽt conglomeratos, veriùs quàm spicatos.

Hanc esse illam credimus, quam Cordus in Diosc. lib. 2. cap. 155. vocat Sisymbrium, **fischmüntz** / Et Menthæ speciem alteram facit hirsutioribus foliis. Balsamita à pharmacopolis nominatur. Confunditurque ab imperitis cum alia Sisymbrii specie. Et hæc est foliis rotundioribus quàm Mentastri aquatici genus à nobis descriptum, fibræ etiam & pili colorque differunt.

An Tabernæ Calamintha aquatica, Calamenthum aquaticũ, **wassermüntz/ wassernept**? Caulem pingit hirsutiorem, nec benè describit, neque distinguit à congeneribus.

Gerard. Angl. lib. 2. cap. 217. Sisymbria Mentha **werte water mint**. Imitatur Tabernam. cuius figuram habet. Et vulgatius omittit cum illo Sisymbrium.

C. Bauh. apud Matth. iconem Tabernæ proponit pro Sisymbrio silu. sed eam etiam sub Mentha aquatica.

Ante-

Antequam verò ad Mentham catariam deueniamus, enumerabimus breuiter omnes plantas ab Aeluro, Cato, siue Fele denominatas earúmque æquiuocationes. Buphthalmum itaque Dioscorides Aeluron dici meminit. Aelurum alii Valerianam vulgò dictam vocant: Alii Buglossum: Alii Nepetam: Aeluri sanguinem, Stratioten aquaticum vocarunt Magi. Germani tertium Sedi genus acrimonia insigne, minimum, floribus luteis, katzentreubel, id est, vuam Catti nominant.

Menthastrum apud Germanos nomen à fele katzenbalsam habet, quasi Balsamum felinum.

Sic quoque Lagopus trifolia A fele nomen Germ. katzenklee, Cati trifolium traxit.

Sic quoque felis fumariæ nomen, Germ. Katzenkerfôl, Cati Chærephyllon fecit. Sed & Hippuris à fele Germ. katzenschwantz vel katzenwâdel, Cati cauda vocatur.

Catus agrorum quod Germ. Feldtkatzen vel kâtzle à fele dicitur, & Gnaphalium Fuchsii & Impia Plinii multis.

Catulos à fele, Germ, kâtzle, Arborum quarundam, Salicum præcipuè, flores molli lanugine pubescentes nominamus. Nec parum felis vrinam Ribes nigra redolet.

MENTHA CATTARIA.
Cap. VII.



NEpeta ex lignosa *radice caulem* surrigit bicubitalem & tricubitalẽ, quadratum, hirsutum, propter terram subrubentẽ, alioqui incanum, articulatum, multis alis concauum, iisque binis semper aduersis: quo etiam ordine, [licèt non pari semper numero] *folia* ferè ad genicula emicant, grauiter odorata, Melissæ paria, in ambitu serrata, acuminata, cana lanugine pubescentia, sapore feruido. *flores* verticillatim nodos ambiunt, Melissæ, exalbidi, labio raris punctis guttato: *apices* è rictu promicant, pulli, staminulis albicantibus insidentes. Icon nostra ex Fuchsio omnino displicet.

Ruell. not.

Ex hac descriptione liquet Marantham lib. 2. cap. 12. meritò Ruellium damnasse, eò quòd herbam Gattam vulgo dictam pro tertia Calaminthæ specie substituerit: quia licèt foliorum cum menthastro, cui illam Dioscorides comparat, similitudo tolerari possit: id tamen quod addit longiora esse debere, in illa planta non adest, immò depressiora sunt. Idem lib. dicto 2. cap. 13. iustè negat Calamintham 2. non esse herbam Gattę sed illud consideratione dignum cur herbã Gattę dicat Melissophillo similem.

Brunfelsio in herb. Germ. ex Hieronymo Brũsch. dicitur Mentha non odorifera. Cordo in Dioscor. lib. 3. c. 43. Nepeta 3. fruticosa & procera: Notatque hic malè priuatim Nepetã dici. Monachis dist. 1. cens. 25. Calamentum siluestre Mesue, ceu etiam dist. 6. cens. 186. vbi hoc Calamentum secundo loco descriptum dicunt à Dioscoride. Gesn. hort. Calminthi species quorundam. Eidem in Catal. plant. Calamintha tertia. Clus. Calamintha vulgò Cattaria vocata. Lobel. in Adu. pag. 219. (vti etiam in Icon. Plant. pag. 511. & in Obs. pag. 276.) Cattaria siue Mentha Catti. In Obs. pag. 276. Mentha cattaria. *Lonic. not.* Lonic. Mentha montana. Huius pictura non placet; & multò minùs descriptio, non respondens figuræ & nomini katzen müntz. *Fuchs. not.* Fuchsio Calaminthæ primum genus, & propter montes, quos amare dicit, Calamintha montana. Eius figura omninò displicet, ideóque aliam pingendam curauimus. Dod. gall. Calaminthæ 3. genus. Et Nepeta officinarũ: Lat. in fol. Cattaria herba. Turn. part. 1. & Thal. in Harc. Calamintha 3. siue Nepeta. Camer. hort. Nepeta Germ. & Gattaria vulgi. Tabern. Icon. & Hist. Mentha felina [Non bene describit nec bene distinguit:] itémque Gerardo. C. Bauhinus Phyt. Mentha 14. siue Cattaria. Apud Matthiol. Herba Gattaria. Hist. Lugdun. pag. 908. Herba felis Matthioli. Negat hist. esse Nepetam Antiquorum, aut aliam Calaminthæ speciem: esse autem hortensem & agrestem, ambas tamen similes.

Matthiol. in prior. com. Herba Gatta dicitur: Ait is hallucinari Brassauolũ existimantem Calamintham secundam Dioscoridis esse: neque etiam putandum eandem esse tertiam, vt crediderit Ruellius. In post. comment. ait errare Monachos dum censent herbam Gattam esse Calamintham 2. Æquiuocare eos, qui in Lombardia Neuela vocent.

Tragus vocat Nepetam, Nepetam 1. ac vulgarem, eius autem figura non placet.

Nomina linguarum

Mentha cattaria dicitur offic. Nepeta, Græcis nonnullis καλαμινθη, German. Stein oder katz müntz/ katzen Nept. Belgis Catten cruyt. Flandris Nepta, Gall. *Calament & Herbe au chat*, It. *Gattaria*, Hispan. *yerua Gatera*, Angl. Cattes mynte/ Boh. kocurnisk. Nomencl. Pannon. qui Nepethæ genus facit, vocat cattariam, Matrã fiu, h.e. matricis herbam.

Antiquis fortè ignoratam hanc plebecúla cattariam vocat, peramœni spectaculi argumento: vixdũ enim conspectam vbi olfactarit catus, amplexatus & dissuauiatus fuerit, lasciuiendóque illi iam accedendo, iam recedẽdo sese vtrisque pedibus diu & multùm affricuerit, colludẽdo tãdem miris gestationibus vniuersam auidè ligurit, sed auidiùs si ea ex agris in hortos fuerit trãsmota: tenerior námque tunc est, odoréque non perinde vehementi, alioqui agresti similis.

Locus & Tempus.

Nascitur aliàs circa margines hortorum, secus aggeres, scrobes ac vias: humidum & vliginosum solum amat. Variis in locis obseruaui, ac habeo etiam Mõtbelgardi ex Alsatia accersitam.

Strenua calefaciendi & attenuandi dore prædita est, sed eximia prærogatiua ad conceptus facilitandos, prolificumque vterum reddendum, authore Lobelio. Calefacit ac admodum siccat (inquit Matthiol. in hist. Germ.) attenuat, penetrat, promouet: habétque omnes facultates, quas Calamintha, cuius loco hæc vsurpari potest. Idem in Epit. cùm addit. Camerarii ait. Feruido quidem gustu herba est, cum amaritudine haud obscura, excalfacit & siccat Calaminthæ modo. Valet ad omnes capitis, pectoris, ventriculi, ac

vteri morbos, à pituita genitos, menſes elicit tam pota quàm in deſeſſionibus addita. Herbæ vſus ſteriles prolificas facit, vbi cauſa fuerit humida frigidaque intemperies: ſuccus naribus inditus, pituitam valenter trahit, ac viſum acuit: In ſuma, vbi excalefacere opus ſit, Gattaria plurimùm præſtat: valet ad omnes [dixerat in prior. comm.] capitis, pectoris, ventriculi, & vteri morbos, à pituitoſis extrementis aut flatu genitos. Ideò diuturno capitis dolore affectis, vertiginoſis, ſtupidis, reſolutis, comitialibus, aſthmaticis & ſuſpirioſis auxiliatur. Item medetur ventriculi torminibus à flatu prouenientibus. Pleraſque ex iis viribus illi etiam tribuit Dodon.

MENTHA CATTARIA HISPANICA olim mihi Sideritis altiſſima flore ſubcæruleo & albo.

Deſcriptio



MVltis rectis aſſurgit *caulibus*, quadratis, canaliculatis, fūgoſâ medullâ farctis, ſubinde inanibus, glabris, cubitos tres altis & maioribus, multis alis concauis, in ramos ſibi oppoſitos diuiſis: *folia* Mentaſtri vel Nepetæ vulgaris, ſed longiora, pollice latiora, glabra, ſupernè atro-virentia, infernè magis candicantia, rugoſa, in ambitu ſerrata, odore graui, ad genicula ex aduerſo naſcuntur: ex pediculis duobus *flores* verticillis crebris, ſpicam quodammodò æmulantur, colore carneo, intuſque punctis ſaturatè rubentibus guttati: *ſemina* bina aut terna oblonga ruffa. Sapor foliorum ingratus. Summitates purpuraſcunt.

An Lobel. obſ. p. 276. & Icon. plant. p. 50. Mentha Cattaria peregrina latifolia?

An H. Lugd. p. 909. Mentha cattaria peregrina latifolia Lob.? Tabern. icon. & Hiſt. Mentha felina 2. ſatiua latifolia. Breit blättreicht zam Katzenment. Mutauit figuram Lobelii, non deſcripſit, nec benè diſtinguit. Gerard. hiſt. Angl. lib. 2. cap. 216. Mentha cattaria altera Great Catmeint. C. Bauh. phyt. Mentha 16. ſiue cattaria latifolia.

Mentham Hiſpanicam quibuſdam dictam aliquando quum nullum ſcirem nomen, denominaui Sideritim altiſſimam quæ in horto Ill. E. C. Montbelgardi multùm durat, florens Iunio & Iulio ad Septembrem vſque.

MENTHA CATTARIA HISPANICA anguſtioribus foliis.

A Præcedenti duntaxat anguſtioribus minoribuſque foliis variat, vnde an ſeparatum ſit genus à præcedenti aſſerere non auſim.

Lobel. Obſ. pag. 276. & Icon. pl. pag. 512. Mentha anguſtifolia, & Mētha cattaria peregrina anguſtifolia: Tabern. Icon. & Hiſt. Mentha felina ſatiua anguſtifolia. Schmal zam Kleptenkraut. Non deſcribit, nec bene diſtinguit. Gerard. Angl. Saluia Romana, Mentha Sarracenica, Mentha Romana, Herba S. Mariæ. Mentha anguſtifolia. duarum plantarum nomina confundere mihi videtur & pręterea iconē Tabernę propoſitā pro Mentha felina anguſtifolia ponit nomine Saluiæ Romanæ. C. Bauh. phyt. Mentha 17. ſi- Cattaria anguſtifolia Hiſt. Lugd. p. 909. Mentha Cattaria anguſtifolia Lobel. Dodon. lat. in fol. Cattaria longiore folio agustioreque in Hiſpaniis reperta ac ſpōtè nata.

Tab.n…

Gerar…



MENTASTRVM MONTANVM folio coloris viridis.



CVbitali aut amphori aſſurgit *caule*, quadrangulo, medullâ pleno, multis nodis conſtāte, ex quibus bini ſemper ex aduerſo oriuntur *ramuli* ſimiliter quadranguli, circa quorum extremas partes oblongæ *ſpicæ*, verticillatim compoſitis caliculis conſtantes, in quibus *flores* Menthæ ſilueſtris, aut illius potiùs Calaminthæ, quam vulgò Cattariam vocant, floribus ſimiles, exalbidi, grati odoris: *folia* aduerſis inter ſe pediculis caulem & ramos ad ſingulos nodos ambiunt, Mentaſtro ferè ſimilia, ſed magis ad Cattariæ folia accedentia, colore tamen minùs albicante quàm illa, aut Mentaſtri, ſed potiùs viridi, Mentaſtri odorem referentia, acri & calefaciente ſapore: *radix* dura, & lignoſa ex lateribus propagines ſpargit, vt reliquæ congeneres plantæ.

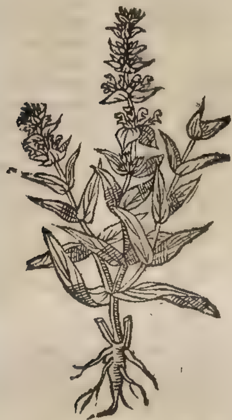
Cluſ. Pann. & Hiſt. poſt. Menthaſtrum montanum 1. & Menthaſtrum montanum 2. C. Bauh. phyt.

phyt. Mentha 13. siue montana verticillata.

Sponte nascentem hanc plantam inueniebat; Clus. ad Austriac. Alpiū radices Augusto florētē: deinde maximâ copiâ in Vngariâ ad radices scopuli, in quo extructa est munitissima arx Nemethvyvyvar, tum etiam alibi Iunio florentem; quo tempore similiter, in hortos translata; flores producit.

MENTHASTRVM TVBEROSA RADICE.

CVbitales habet *caules*, quadrangulos, rectos, frequentibus, vt superior nodis cinctos, subhirsutos: *folia* longiuscula rugosa, in ambitu nonnihil serrata, superioris Menthastri foliis non dissimilia, magis tamen incana, non suauis odoris, amari & acris saporis; singulos nodos æquali, sed apposito inter se situ ambiunt: summi rami cum extimo caule, in molles, canescentes, exilium foliorum *spicas* desinunt, & inter ea verticillorum ritu cōpositi nascuntur *caliculi*, è quibus prodeunt *flosculi* candidi, Cattariæ florum æmuli: his marcidis succedit *semen* illi par, exile, nigrum: *radix* crassa, succulenta, raphano ferè æqualis, foris aliquantulùm fusca, in multos hinc inde ad latera quasi paruos adnascentes napos extuberat, aliisque longiusculis fibris donata est, perennis, & plures singulis annis caules proferens: imò ipsi etiam napi à matre abrupti, & terra obruti, nouas interdum plantas, procreant.



Clus. Pannon. pag. 585. Menthastrum 2. tuberosa radice ex Hispanico semine Calaminthæ tertiæ nomine misso. In H. post. loco citato. Mentastrum (tertium quoad iconem, secūdum quoad descriptionem) tuberosa radice.

C. Bauhin. Phyt. Mentha 10. siue tuberosa radice, quam magnitudine variare scribit. Camer. hort. Mentastrum tuberosa radice maiore & minore.

Hanc Clusius sibi Viennæ semine natam fuisse perhibet, & aliis quibus id communicarit, accepto ex Hispaniis.

DE PYCNOCOMO FLORE OCYMI RAdice rotunda: Veterum sententiæ.

CAP. VIII.

PYcnocomon [ἡ πυκνόκομον, addit Ald.] *folia* habet Erucæ (μικρότερα, add. Lac. ex vet.) similia, sed aspera & crassa & acriora: *caulem* quadrangulum: *florem* Ocymi flori similem: *semen* velut Marrubii [πράσιον pro quo Lac. ex vetcod. πράσου sic etiam Oribas.] *radicem* nigram, rotundam, [intus legit Sarracenus] pallidam, (ὠχρὰν Ald. μάκραν) velut paruum malum; terram olentem. Nascitur in locis petrosis. Vim habet semen drachmæ pondere potum, turbulenta & grauia [multa vet.] insomnia inducendi. Discutit etiam tumores impositum cum polenta: & aculeos ac spicula infixa extrahit. Sed & folia imposita, tubercula & furunculos discutiunt. At radix ipsius aluum soluit & bilem euacuat. Datur drachmarum duarum pondere in aqua mulsa; vt memoriæ prodidit Dioscorides. *Marrubii semen*

Galeno Pycnocomi & radix & semen & folia, discutiendi & attrahendi vim habent, & ad gustū acria sunt. Folia itaque & tubercula, furunculos discutiunt. Semen autem robustius est. Sed & spicula & quæ huiusmodi sunt, ad summam cutem extrahit. Radix autem ad prædicta quidem deterior est ac debilior, bilem tamen flauam purgat.

Sunt Plinio, inquit Marcellus, & Dioscoridi de Pycnocomo ferè omnia eadem: tantùmque non iisdem verbis cuncta Latinus scriptor ex Græco genti suæ reddidit. A foliorum conferta densitate nomen illi fecerunt græci, neque enim aliud Pycnocomon indicat quàm quod densa & conferta coma est. Herbarum autem comæ folia sunt. Discrepare etiam videtur in radicis colore Plinius & Dioscor. Ille lutei coloris tantùm, hic nigram primùm, mox ὠχρὰν i. e. pallidam: quod idem luteo colori est, descripsit. Suspicari multa in varietate hac licet aut deesse Plin. aut abundare. Certè quotquot græcos vidimus omnes nigrū & luteū colorem illi assignant. Eâque ob causâ inclinat animus nobis vt credam diuersos colores illos ad diuersas referri oportere partes. Animaduertendū etiam illud in viribus & potestate radicis dicere Plinium exinanire aluum: bilem (bilem extenuare malè habetur apud Barbarum) & pituitam. Hunc autem & reliquos græcorum medicos, bilem tantùm.

Hanc etiam inter Dioscoridem & Plinium conuenientiam sic notat Cornarius. Plin. [inquit] consonè admodum cum Dioscor. nisi quod x. II. id est denarios duos, pro duobus drachmis habet: non ita magno discrimine, cùm in vncia denarii septē, drachmæ verò octo habeatur, &c.

CALAMINTHA VETERIBVS & in genere.

CAP. IX.

CAlamintham Menthæ congenerem aliqui, aliqui verò tantùm similem è Græcis fecerunt. Subscribitque illorum sententiæ, nomen quod coniunctum sibi habet Menthæ. Triplicē hanc Dioscorides ait, diuersisque notis ab inuicē separat, sed non facilè cognoscendis, tanta trium generum similitudo est. Calamintha, inquit, *quædam* montana (ὀρεινοτέρα, Vet. ὀρειναυοτέρα) est, habens *folia* similia Ocymo, subalbida (ὑπόλευκα vet. ὑπόμικρα καὶ λευκότερα,) *ramulos* & surculos angulosos, florem purpureum (πορφυροῦν Vet. add. ἢ καὶ μήλινον.) *Altera* [Vet. his vsque ad ἡ δὲ τρίτη caret] Pulegio similis est, sed maior, vnde quidam syluestre Pulegium nominarunt ipsam; quod & odore illi similis est: hanc Romani Nepetam vocant. *Tertia* verò similis est Menthæ syluestri (Vet. vocem ἀγρίᾳ delent foliis oblōgioribus, cau-

le & ramo, prædictis maior, sed minùs efficax. Nascitur in Campestribus & asperis ac pręhumidis [ἐν κωθύγεσι Vet. παρύγοις] locis.

Plin. not. Licèt autem Dioscorides Calaminthæ tria proponat genera, Plinius tamen lib.20.cap.14.vnum tantùm constituit, prima duo in vnam Mentastri speciem confundens, & falsò colore Pulegii, pro odore habens, velut eius verba clarè docent, vt postea inter vires intueri licebit, vbi etiam Nepetæ vires seorsim exponit.

Nicander in Theriacis duo quidem, sed aliter, Calaminthes genera cognouisse videtur, aquaticum sc. palustréque alterum: alterum verò montanum: haud sanè quia Montanam Calaminthem ille dicat.

Galenus Calamintham non in genere distinguit, sed velut siluestrem quandam Mentham, satiuę opponit, velut locus habet, quē de Mentha ex 6.simpl. adscripsimus. Sed postea l.7. de Calamintha idem egit, cui duplex est, domestica, & eo efficacior mōtana, quam ab Andromacho minore miratur Nepithā voce Romana, potiùs quàm Calaminthen Græca, vocari in sua Theriace, cùm cæterea græcè appellarit. Galeni verba de Calaminthæ facultatibus infrà recitanda.

Apuleius Nepetham hanc ait Mentham Montanam à Græcis dici, à Magis Sanguinem Hammonis, ab Italis Nepetam montanam. Quæ voces scrupulum & suspicionem Marcello iniiciunt an in capitis huius Dioscoridis principio desideretur aliqua huiusceemodi appellationum.

Cæterùm, Ruellio quidem vel Syluio dictatore, Calamintha prima videtur Calamenthum vulgare, secunda Pulegium siluestre, tertia herba Cattaria. Musæ contrà, Tertia vulgare Calamēthum: Secunda, Cattaria putata. Turnero prima Clinopodium Matthioli: Secunda, Calamintha aruensis: Tertia, Nepita siue Mētha Cattaria. Brassauolus vt videtur Matthiolo, apertè hallucinari deprehenditur, quòd pro certo existimet Calamintham secundo loco à Dioscoride descriptam, illam herbam esse, quam, eò quòd Catti magna eius capiantur voluptate, Gattaria quidam vulgò nominant. Error hinc Manifestè proditur, quod Gattaria sit herba foliis Vrticæ, similibus, quæ quantùm à Pulegii foliis dissideat, non modò cæteris notis, verùm etiam odore, in quo Brassauolus nititur, ii diiudicent, qui has differentias norunt rectiùs, &c.

Ex hactenus dictis patet tam ob Calaminthaarum imperfectam historiam quàm ob sententiarum circa eas varietatem, quænam vnaquæque

Aequiuoca sit, difficile esse iudicare. Calaminthæ enim Nepitæ, Melissæ, Menthæ & Balsamitæ species & nomina veteres soliti sunt miscere, teste Trago. A nobis autem & aliis quidem plures Calamintha cognominantur & describuntur, vt Calamintha flore magno vulgaris. Calamintha montana flore magno, ex calice oblongo. Calamintha flore minore, odore Pulegii. Calamintha flore minore odore iucundiore. Calamintha folio & flore paruo, incana. Inter Calaminthæ species etiam numerant alii Mentham Cattariam: alii Mentastrum tuberosā radice: alii Mentham aruensem: alii Mentham aquaticam: Monachi Mentastrum candidum: alii Mentastrifoliam aquaticam: alii Mentham spicatam angustifoliam: alii Mentham verticillatam odore Ocymi: alii Melissam Fuchsii & Dodonæi: alii Clinopodium Matthioli: alii Scordotin: alii Mastichinam herbam Gallorum: alii, sed malè, Acinum: alii Conyzam mediam Matthioli. Nō placet Pulegium dici Calamintham. Calaminthæ vice Tractatus qui pro quo substituit Vrticam.

CALAMINTHA FLORE magno vulgaris.

CAP. X.



Per caules ramósque quadratos *folia* ex aduerso sita nascuntur, vnciam aut sescunciá longa, serrata, pilosa, odore satis grato, à medio ad summum vsque ramorum ex foliorum alis *pediculi* duo in plures minores dissecantur, quibus *flores* insident è caliculis barbatis striatísque, semunciales aut paulò longiores, [maiores enim sunt quàm in ea quæ Pulegium redolet] hiantes, colore purpurascente, odore jucundo præditi.

An Anguill. epist. 12. Calamentum montanum? An Cordo in Disp. supra Syr. de Calam. Calamintha sylu. & Calamintha montana? An Aretio in descr. mont. Stockornii, Calamintha montana? Dod. gall. sine pictura Calaminthæ species 1. Calamintha prima offic. Calamenthū montanum, Gall. *Calament de montagne*: Germ. Stein vel Bergmüntz. Lat in fol. Calamintha montana, de qua ait: Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quasi elegans aut vtilis Mentha: Latini nomen seruant.

Lobel. Obs.p.274. Icon. Plant. pag.513. Calamintha montana vulgaris.

Camer.hort. Calamintha vulgaris, Calamintha flore rubro circa Francofurtum ad Mœnum spontè prouenieus. Apud Matth. Germ. wilder Poley, Kornemüntze, Calamenthum vulgare, vera Nepeta. In Epit. Calamintha, Græc. καλαμίνθη. Arab. & officin. Calamentum, Ital. *Calamenta*, Hetruscis *Nipitella*, Germ. wilder Poley, Hisp. *Neueda*: Gall *Pouliot sauuage*. Icon Camer apposita non displicet pro Calamintha nostra vulgari, verùm non placet pro Nepeta & pro descriptione Matthioli. An Thalio Calamintha secunda quæ aliàs etiam vbiuis ferè existens in agris montanis?

C.Bauh phyt. Calamintha 4. siue vulg. offic. Calamintha montana vulgaris Lobelii. Apud Matth. Calamintha 1. vulg. officin. Figura est Tabernæ Matthiolinam exprimens.

Tabern. hist & Icon. pag.350, Calamintha mōtana, vulgò Gemein bergmüntz / aut Steinmüntz. An bene fuerit nota Tabernæ planta de qua scribit hæreo, figura est ex Matthiolo.

Gerard.

Gerard. Mentha satiua Rubra, Rod garden müntz. Gerad. non bene Calaminthæ Tab. iconē ponit pro Mentha.

Calamintha flore magno prouenit circa Mōtbelgardū in collibus, & in horto Ill. nostri Principis, iucundè florens Augusto, & Septembri: Geneuæ passim prouenit: Lugduni obseruaui florentem Octobri. Calamintha montana Dodonæi montes amat, atque in ipsis vmbrosos & saxosos cliuos: Italiæ, Galliæ, & Hispaniæ compluribus locis, vt & alibi reperitur, transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adolescit, ac seipsam facillimè serit. Viget Aestate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores, semenque perficit.

Est autem Calamintha hæc (inquit Dodonæus) in montibus proueniens gustu feruens, & acris, calida, ac tenui essentia, siccáque ordine quodammodò, vt Galenus ait, tertio: Tenues humores digerit; crassos verò extenuat, ac incidit. Proinde intra corpus assumpta, cùm ipsa per se, tum cum Melicrato perspicuō excalfacit; sudorem cit, omnéque corpus & digerit & exsiccat: febrium rigores per circuitum repentes tollit: quod & præstat oleum in quo incocta, toto corpore cum hoc inuncto, adhibita frictione haud segni. Decoctum eius potum vrinas cit, menses pellit & conceptum eiicit: quod & admota facit. Ruptis, conuulsis, orthopnœę (Galenus asthmaticis) torminibus ac choleræ, Dioscoride auctore, auxiliatur. Ictericis prodest: vtpote Iecinoris, ac fellis obstructiones aperiens & expurgans. Præsumpta in vino venenis resistit: pota aut impo sita demorsis à serpente opitulatur: accensa aut substrata serpentes fugat. Sugillata tollit, & atris cicatricibus candorem restituit: sed ad talia recentem magis quàm reficcatam (inquit Galenus) adhibere præstat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota enecat: eadem ratione & aurium vermes succus infusus. Plinius succū naribus supinis instillatum sanguinis profluuium sistere ait: & radicem [quę Dioscoridi inutilis] cum Myrthi semine in passo tepido gargarisatā anginis mederi. Ischiadicis imponitur: humorem siquidem ex alto euocat, & articulum totum excalfacit. Paulus Aegineta etiam ad coxarum dolores ab inferioribus iniici refert: Bonum etiam Elephanticorū esitata remedium est si [quod Diosc. ait] postea serum lactis bibant. Apuleius folia inquit frequenter commanducata elephātiacos sanare certum esse. Componitur autem ex hac Antidotus ab ipsa nomen habens, à Galeno lib 4. de sanitate tuēda descripta, quæ non modò maximè digerit, sed & virginibus quibus muliebria non succedunt, vtiliter exhibetur, vacuationibus præmissis, temporis siquidem successu citra omnem violentiam aut vllam modestiam menses promouet.

CALAMINTHA MONTANA FLORE magno ex calyce longo.

Folia aduersa, semuncialibus pediculis nixa, sescunciali longitudine, longiora enim quàm in vulgari, paulò minùs lata, subhirsuta, profundè in ambitu serrata: è quorum vniuscuiusque sinu pediculus exit vnus semūcialis, quinos quaternósue peculiaribus pedicellis gestans *flores*, patulo hiatu purpurascentes, vnciali, suprà fimbriatum, striatum, longum calycem, longitudine prominentes: *radix* sanè multò longior quàm in vulgari.

Hanc Calamintham, ni fallimur, sic describit



Lobel. Quasi elegantior aspectu odoréque delicatiore esset quàm Mentha, Calaminthe vocata fuit: certè hilariore nitidioréque habitu esse nullus inficiabitur, qui Vicentinam & Veronensem viderit, Vtinam cæterā etiam periadè & scitè expediisset Dioscor. atque Calaminthæ differentias signauit. Non obuium istud Calamentum montanum, nisi Narbonensis Seuenæ vmbrosis, saxolis cliuibus, & in Romano atque Patauino agro, vnde meminibus quosdam medicos Taurinenses curasse quotannis magna vi accersendum; cuius aquā stillatitia ad menstrua cienda vterétur, sperato successu: est enim gustu & olfactu suauiter acri. Etiam dum est viride plurimi fit apud Italos: arefacto non aliud ad Theriacam præstantius, virgis riget quadratis, nitidis, cubitum altis & quàm Menthæ gracilioribus: folia edentibus Ocymi aut Melissophylli, sed minora, speciosiora, hirsutiora: flores item Melissæ sed purpureos, semine Portulacæ minuto, odore Amaracino, Mentha suauiore.

C. Bauh. Phyt. Calamintha quinta (apud Matthiol.) magno flore: an prima Dioscor. Calamintha montana præstantior Lobel.

Camer. hort. Calamintha montana aliis præstātior. Tabern. Icon. & Hist. Calamintha 2. præstantior, Edel Bergmüntz.

Gener Cherlerus attulit nescio vnde, similem autem omninò vidimus Heidelbergæ in horto Domini Sprengeri florentem Iunio. Copiosè nascitur in montibus Euganeis propè Patauium in Vicentinis, vnde nactus est Camerarius. Facilè in hortis Norimberg. sese propagat, etiam in surculis. *Locus & Tempus.*

CALAMINTHA FLORE MINORE, odore Pulegii.

Descriptio Altè consurgit rigidis quadratis *caulibus*, in frequentibus alas diuisis, hirsutis, subrubētibus, *folia* ex interuallis opposita, raris crenis incisa, hirsuta, odore graui Pulegii vel ferè Sisymbrii, saporis acris, vegeti: *flores* verticillatim coaceruantur, parui, purpurascentes pediculis longiusculis hęrentes.

An Cordo in Hist. libr. 5. cap. 22. Calaminthe montana serrata?

De Calamintha hac vt existimo loquūtur Monachi in Mesuem dist. 1. cens. 25. & dist. 6. cap. 178. & 187. vbi inter alia hæc: Calamintha Campestris & montana Mesue est Nepeta, vel Nepita (vtroque inquiunt modo scribitur apud authores) & propriè illa, quæ vulgò dicitur Mentucia & Nepitella.

An Angnill. epist. 12. de hac dicit: Crediderim



potiùs Nepitellam esse Pulegium Dioscoridis? de hac idem dicit postea Calamentum secundum, hodiè suum adhuc nomen retinet Nepitellę.

Matthiol. in Dioscor. vocat Calaminthàm alteram & Calamentum frequẽtioris vsus. Nepitam vocatam & secundo loco à Dioscoride traditam, Nomen hanc apud Hetruscos retinere ait, ac Italos vulgò appellare Nipotellam. Nepitam itaque Dioscoridi nil aliud vnquam fuisse, quàm vulgarem Calaminthàm, quâ officinæ vtuntur, quamque Itali vulgò vocent Nepitellã: quæ Dioscoridis testimonio à quibusdam siluestre Pulegium vocetur: etenim non odore tantùm [vt Brassauolus velle videatur] Nepetam Pulegium imitari, sed & foliis & caule.

Dod. gall. quoad descriptionem & titulum Calaminthæ alterum genus, Græcè γλήχων ἄγριον vocatum: lat. Pulegium siluestre, & Nepita: Germ. Fornmüntz/wild Poley: Gall. *Pouliot sauuage*: Belg. vilde polaye & welt Munte. Lat. in fol. Pulegium siluestre, siue Calamintha altera,

Lob. Aduers. pag. 219. Calamintha altera foliis maculosis: odore graui Pulegii: Dioscoridis. Nepita, antiquis Pulegium siluestre: Perperam Matthiol. Icon. 677. Calamenthum montanum. Obs. p. 275. Calamintha altera, Angl. Calament. Ital. *Niputella montana*. Item Icon. Plant. Calamintha altera odore graui Pulegii. Icon ex Matthiolo non vndique placet, nec etiam nostra ex Fuchsianis, non enim satis sunt verticillatæ.

Camer. hort. Calamintha secunda. *Nipetella* in Italia. C. Bauh. phyt. & apud Matth. Calamintha 3. siue Pulegii odore fortè Diosc. 2. Calamintha montana Matth. lat. lib. 3. cap. 39. Calamintha odore graui Lobel.

Tabern. icon. & hist. Calamintha aruensis 2. Ackermüntz. *Tab.* existimo nesciuisse quid scriberet, cur separat ab aliis Calaminthis cùm icon sit ex Matth.

Gerard. lib. 2. cap. 218. Calamintha montana præstantior. The mare excellent Calament. Iconi Tabernæ cur titulum præstantioris apposuerit Gerardus nescio, quæ præstantior à Lobelio dicitur & ipsa à Tabern. diuersa est.

Locus & tempus

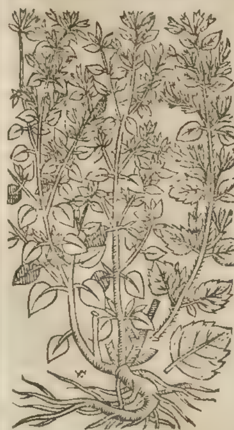
Montbelgardi in horto E.C. mihi prouenit: reperi variis in locis in agris vbi seges demessa est, uel cùm requiescunt, & alibi contingit locis apricis, ac Soli expositis, quibus gaudet. Aestiuis mensibus viget & floret hæc Calaminthæ species; ac sub Autumnum colligi potest.

Vires

Facultate autem & calida quoque, ac sicca, & hæc Calaminthes species est. Eadem quæ Calamintha flore magno vulgaris præstat. Est tamen hæc minùs potens quàm Mõtana. Galenus veluti efficaciorem reliquis Montanam etiam prætulit.

CALAMINTHA FOLIO ET FLORE paruo incana.

CAules hirsuti cubitum excedentes, *ramuli* oppositi, in summitate *flosculi* hiantes, albidi, grauis odoris, ex binis longiusculis pediculis bini, *folia* Maioranæ, quædam multò minora, potissimùm superiora, vix crenata: aut rariùs, valdè hirsuta inferiori potissimùm parte, penè incana.



Lobel. Obseru. pag. 275. Icon. Plant. p. 514. Calamintha 2. incana. Camer. hort. Calamintha Cretica exiguis foliis incana. Quandoquidem nõ describit Camer. & pauca verba eius cõueniunt cum nostra, nos non separamus in præsentia.

C. Bauh. phyt. Calamintha prima siue Ocimi siluestris foliis non crenatis, Calamintha 2. incana Lobelii. Item Calamintha 2. siue minor, Cretica Camerario. An Calaminthæ secundæ incana alia species Lobel. obseru. pag. 275. sine icone? *Lobelius* non tradit duas Calaminthas incanas: si vnam eò loci traderet sine icone, prior esset sine descriptione.

Tabern. icon. & Hist. Calamintha montana vulgaris. Calaminter mauntaine mint. *Tabern.* nec quisquam alius iconem quam proponit, posuit pro Calamintha montana vulgari.

Hæc nobis obseruata in hortis insignium virorum D. Doctoris Melchioris Sibitzii & Domini Friderici Meier Argentinæ cum copioso flore Iulio & Octobri.

Omnium Calamintharum radix inutilis, authore Dioscoride: folia gustu impensè feruentia & acria potu aut illitu demorsis à serpente opitulantur. Decoctum eorum potu menses & vrinas expellit: ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, choleris, horroribusque auxiliantur: regium morbum expurgant: præsumpta in vino venenis resistunt: tineas, cæteraque interaneorum animalia, cum sale & melle pota, enecant: nec secus cocta crudáue, si terantur. Elephanthicos esitata adiuuant, si postea serum lactis ebibatur: folia detrita si in vellere subiiciantur, menses extrahunt, & partus enecant: accensa aut substrata, serpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt: in vino cocta & illita, sugillata tollunt. Calamintha ischiadicis imponitur, vt ex alto humores euocet, summam cutem exurens: vermes necat succus auribus instillatus. Et hæc Dioscorides lib. 3. prodidit. lib. verò 5. ait E Calamintha vinum fit, eodem quo Thymites modo. Prodest stomachicis & cibum aduersantibus: ac valet etiamnum ad morbum regium propterea quòd vrinas ciet. *Quorum* rationes

rationes deducit Galenus lib.7.simpl. facult.quo authore Calamintha est essentiâ tenui & calidâ, siccáque temperie,ex tertio quodammodò ordine vtráque qualitate,horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita: gustu siquidem acris & palàm calida est,ac paulùm omninò amaritudinis obtinet. Igitur incidendi ei quidem vis adest propter calorem eius, tenuitaté & amaritudinem: abstergendi verò propter vnicam amaritudinem.Nunc Plinii qui vt suprà admonitum Mentastri duo prima genera à Dioscoride tradita in vnam speciẽ confundit,& post Nepetę vires seorsim exponit. Mentastrum [inquit lib.20.cap.14.] siluestris Mentha est, differens specie foliorum quasi figura Ocymi(Dictamni, Rondel. Nam Dictamno, vt Mẽthastro,folia tomentosa, cana, alba: Pulegio verò minimè talia. At cùm Dioscorides hæc de secundo Calaminthes genere ad verbum scripserit,& de trium Calaminthes specierum facultate in vniuersũ tradiderit,quę Plin.de Mẽthastri virib. prodit, rerum ignoratione Menthastrum cum primo Calaminthes genere, quod foliis est Ocymi, & cum secundo quod foliis ex Pulegii, confudisse arbitror Plinium,vocibus μίνθης & καλαμίνθης deceptum. Dalechamp.) Pulegii colore [odore Diosc.] propter quod quidam siluestre Pulegium vocant. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasim, compertum est. Potum fœminas purgat à partu: sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis, efficacissimum: Item lumbis, podagris impositum. In regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tinęas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole. Nepeta quoque vires contra serpentes habet. Fumum ex ea nidorémque fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris vtile est. Tusa ægilopis imponitur & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuium sanguinis sistit. Item radix quæ cum Myrthi semine in passo tepido gargarizata anginis medetur.

Dist.1.tract.1.cap.4.commendat Bayrus Calament. infusum & decoctum ad tingendos capillos, ita vt eorum etiam radix tingatur, quod eius experientiæ relinquimus.

MELLISSOPHYLLON VETERIBVS & in genere.

CAP. XI.

Habet authore Dioscoride, *folia & caules* Ballotæ similes,maiores tamen & tenuiores [ita Corn. Sarr. & alii, malim tamen ego cum Ruellio vertere,folia similia, maiora & tenuiora] non ita hirsutos, Citrium malum olentes. Folia cum vino pota atque etiam imposita, prosunt contra Scorpionum ictus, necnon & phalangiorum, canísque rabidi morsus. Eorundem decoctum fotu ad eadem valet. Conuenit etiamnum fœminarum defessionibus ad ciendos menses. Colluitur & in dentium doloribus,atque etiam dysentericis infunditur. Folia quoque addito nitro bibita,iis auxiliantur qui à fungis strãgulantur, necnon torminosis: orthopnoicis verò, in Eclegmate sumpta. Cæterùm imposita cũ sale,strumas discutiunt,itemque vlcera purgant: sed & articularios dolores illita sedant.

In Coronamenta, inquit Plinius l.21.cap.9.folio venit Melyssophyllon quod Apiastrum est hoc nomine græco indicandum,quia nostris maiori ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.Et cap.20.iam dicti libri eiusdem vsum medicum sic tradit. Melissophyllo siue Melitide (Mellittæna Diosc. & CH.) si perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius (Scopis eius. CH.) examina facillimè continentur. Idem præstantissimum est contra ictus earum, vesparumque & araneorum, item Scorpionũ. Itẽ contra vuluarum strangulationes, addito nitro: contra tormina, è vino. Folia eius strumis illinuntur,& sedis vitiis, cum sale decocta. Succus fœminas purgat,& inflationes (inflammationes CH.) discutit, & vlcera sanat. Articularios morbos sedat,canísque morsus. Prodest dysentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoicis,lienibus, vlceribus thoracis.Caligines oculorum cum melle inungi eximium habetur.

Melissophyllum Marrubio facultate simile esse scribit Galenus, sed plurimùm ab eo vinci: quamobrem nec eo vti quenquam. Superuacuum enim foret præsente Marrubio, cuius tantus vbique terrarum prouentus, velle vti Melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum Marrubium non fuerit, illo licebit vti ad eadem, modò quantùm ab hoc superetur cognitum habuerit.

Sed Melissæ alias facultates easque excellentiores tribuunt Mauritani. Scribit enim Serapio Melissophylli proprium esse animum hilaré reddere, humenti ac frigido ventriculo auxiliari,concoctionem adiuuare,cerebri obstructiones reserarę,deficientem animum reuocare, cordis imbecillitatem roborare, eámque præsertim quâ somnus frequentiùs noctu intercipi solet: quin & eius tremorem reprimere,animi sollicitudines fugare,ac sollicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile,tum ab exusta pituita gignũtur. Quibus assentitur Auicenna, scribens Melissophyllum excalfacere siccaréque ordine secundo, exhilarare, vitalésque facultates roborare odoris fragrantia,saporis austeritate, partiúmque tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam visceribus competere. Vires adiectorias habere, nec adeò imbecilles, quin atrabilarios vapores à spiritibus & à sanguine,qui cordi & arteriis inest,educere queat,quod in cæteris corporis partibus,ac etiam in toto corpore efficere nequit.

Plinius porrò non agnouit Apiastrum & Melissophyllon vnam & eandem esse plantam. Siquidem seu differentes ac diuersas plantas, primò quidem Apiastrum ac deinde Melissophyllon aluearioium & apum causa serere oportere l. 21. cap.12.præcipit. Eadem autem esse Varro apertè demonstrat l.3.c.16.

Inter nothas Dioscoridis appellationes, sunt, authore Marcello,qui Melissophyllon, Melittęum,Melittænam,qui Meliphyllon, qui Erithrani qui Demelen (Temelen, Sarrac. τημελήν.) appellent. Galli Meritemorion (Merisimorion Sarrac. μερισιμόριον) vocant. Romani Apiastrum siue Citraginem. Omnibus autem his in græcis appellationibus mellis aut apum ratio & significatio coniuncta est: nisi Apiastrum ab apibus quibus gratissimum est,Latinis dictum sit: Citraginem autem ab odore Citri, quod si nares consulas Citrium malum oleat & cordi prosit.

Officinis dicitur Melissa: Arab. *Baderangie, Bedaringi, Bedarenzeoum, Turingens*, siue *Trun-* Nomina linguarum

giam, & *Marmac.r.* Hodie Græcis μελίτια, & μελισσοβότανον, teste Anguill. epist. 11. Germ. Melissen / Melissenkraut, Honigblum/Jmenblat/ Bienſaugen, Binenkraut, Mutterkraut/ frawenkraut / hertzkraut / & Pfaffenkraut: Belg. Confilie de grein/& Melisse. Dod. Gallis *Melisse* & *Pomme citrade*: Ital. *Melissa, Cedronella, Arranciata, Naranzata, Meladella, Melisserno* & *Allegracuore*, Camer. *Citrona & Basicchia*, Aug. Gall. Hiſpan. *Torongil. Hierua cidrera* Matth. Dod. *Terna cidreira, & yerua auegata*, Hadr. Angl. Baume/ id eſt, Balſamum, Boh. Meliſſe: Hungaris Mézganchy.

Fuchſius cum Dod. gall. Meliſſæ duo genera facit, vnum verum, tam grato odore, vt in ædibus ſtratum eas gratiſſimo odore compleat. Et hæc eſt Meliſſa adulterina quorundam, & non Calamintha montana præſtantior Lobelii, vt falsò contendit Dalechampius. Alterum adulterinum Meliſſæ genus, quo perperam officinas, pro vera, vti cenſet: eſt Meliſſa noſtra vulgaris odore Citri, quam cùm permultis Meliſſophyllum Dioſcoridis eſſe credimus. Hæc locis frigidis graueolentior eſt, calidis autem odoratior & hinc Camer. apud Matth. Meliſſam vulgarem duplicem tradit: vnam in hortis cultam, & alteram in ſyluis ac montibus vel aliis neglectis ſponte natam.

Dalech. not.

Dod. Lat. in fol. diſtinguere deprehenditur Meliſſam in vulgarem & peregrinam ſiue Moluccam quæ duum generum eſt, vna læuis, & altera aſperior fœtida, ſiue vt ipſi vocatur Molucca ſpinoſa, quam [niſi pictura fallat] Matthiolus Conſtantinopolitanum Meliſſophyllon appellat.

Habemus nos, quandam Meliſſam nigriorem & hirſutiorem à nemine celebratam. Extat præter hanc alia Meliſſa, multis Turcica ſiue Moldauica appellata flore purpureo & albo. Nũc Meliſſa ſilueſtris Tragi, non eſt Cardiaca, vt voluit Geſnerus, ſed potiùs Meliſſa adulterina quorundam. Meliſſæ ſpeciem exiſtimat eſſe Mentham cattariam Tragus lib. 1. cap. 4. Selinum vocat Meliſſophyllon Lonic. in Dioſc. lib. 3. cap. 67. Roſmarinum ſilueſtrem vocat Meliſſam ſolitudinũ Schvvenckf. quâ ratione a. non video. Apuleius cap. 45. tradit quoſdã vocare Meliſſophyllon Marrubium. Meliſſophyllon dicitur de Marrubio fœtido ſiue Ballote. De quibus omnibus ſuo agetur loco. Ocymum citratum non eſt Meliſſa, inquiunt Monachi, licet tamen altero pro altero vti. Iidẽ diſt. 6. cent. 178. Scribunt Meliſſam à nonnullis Mentham Apum vocari.

Roſmarinũ ſilu.

MELISSA VVLGARIS ODORE Citri.

CAP. XII.

Deſcriptio

APibus gratiſſima Meliſſa, ex argumento nomen nacta, *caulibus* adoleſcit cubitalibus & altioribus, quadratis, læuibus ferè & nitidis, in plures alas ex aduerſo ſitas diuiſis, ſolidis, duris: *folia* è geniculis oppoſita pediculis circiter vncialibus appenduntur, Calamenthæ æmula, cum ſplendore atrouirentia, breui lanugine hirſuta, per ambitum ſerrata, odore Citri, ſapore acrimoniâ aliquâ linguam vellicante, ex quorum alis verticillati *flores* emicant, albidi pallidiue rubentes, ſuprema lacinia bifida, labello lateralibúſque duabus laciniis ſaturatiore, ex calyce hirſuto Marrubii. *Radix* ſubeſt lignoſa, multifida, teres, obliquo actu per terram lata, fibroſa.



Vulgaris hæc Meliſſa omnium doctiorum iudicio, vel Cluſio teſte, verum Dioſcoridis & antiquorum Meliſſophyllon cenſetur: tamẽ cùm nonnullis locis lectam quidam pedoris, aut cimicum odoris aſcitũ habere contendant multi, idcircò dubitant veráne ſit, an alia eius ſpecies, noſtras hæc, Meliſſæ nomine etiam muliercul is nota & omni regioni in hortis frequentiſſima. *His reſpondetur* Meliſſam noſtratem duplicem inueniri. In hortis quidem ſæpe Meliſſam coli: & in ſiluis, montibus, ac aliis neglectis ſponte quandoque naſci. Et hanc in locis præſertim frigidis graueolentiorem eſſe, quam quidam odoris diſtinctione capti, cimices referre velint. Illam verò odoratiorem.

Tragus mihi eſt obſcurus in hiſt. Meliſſæ dum ait vulgò dictam non eſſe Meliſſam & tamen ei attribuit nomina Dioſcoridis & vires: præterea nõ intelligit quid velit, cùm ait in deſcriptione, flos alius purpureus alius ſubluteus: an flore ſubluteo uiſa fuerit, dicant qui viderunt, ego non vidi.

Matthiolus facit Meliſſam quidem ſatiuam & ſilueſtrem, verùm qua in re differant, non demonſtrat.

Theod. Dorſth. Meliſſæ iconem exhibet ſub titulo Eupatorii pag. 117. Eandem verò deſcribit pag. 186.

Meliſſa hæc vulgaris odore Citri, vocatur à Matth. Cordo in Dioſc. Lac. & Lob. in obſer. pag. 277. in Icon. Plant. & Aduerſ. *Apiaſtrum*, & ſic quoque Sarrac. apud Dioſcorid. & Camer. apud Matthiolum. A Brunfelſ. Dod. lat in fol. Anguill. & Cæſalp. *Meliſſa*. Camer. hort. *Meliſſa noſtras*. Trago *Meliſſa domeſtica*. Dod. gal. Geſn. [cui & citrago] hort. & Cluſ. *Meliſſophyllum*. Brunfelſ. Matth. Cluſ. in Icon. Caſtori, & Tabern. *Meliſſophyllum vulgare*. H. Lugd. pag. 957. *Meliſſophyllum Matthioli*. Fuchſ. in Hiſt. *Meliſſophyllum adulterinum*. C. Bauh. in phyt. & apud Matth. *Meliſſa prima* ſiue hortenſis, vbi Meliſſam ab apibus, quas Græcè μελίσσας dici ſcribit: & Apiaſtrũ, quòd apes eâ delectentur, denominari refert. Plura nomina vide antè.

Meliſſam vulgarem odore Citrii Mali, & non Cimicum, Geneuæ vidi ſpontaneam in ſepibus pagi *Bernay* & *Thronay*. præterea inter Balſtätt & Wallenburg. Colitur autẽ paſſim in hortis, vt Baſileæ, Lugduni, Monſpelii, Patauii, vbi virebat Ianuario, Ferrariæ, Montbelgardi & in Maſmunſter. Floret autem Iunio, Iulio, & Auguſto: ſub hyemem tota marceſcit radice reſtibili, quæ prima vere noua folia, atque inde cauliculos promit.

Veteres

Veteres de viribus Melissæ, si eos consultum velis, lege quæ antè ex iis retulimus. Melissa, inquit Tragus, calefacit exsiccat, discutit, sanat & conglutinat: internis enim & externis corporis partibus adhibita magni est vsus. Vino albo quidem decocta, & per aliquot dies pota, pectus purgat, asthmaticis prodest, cor confortat, tristitias à Melancholia profectas tollit, morbum comitialem, & omnes prope morbos internos curat, quamobrem clysteres ex ea rectè conficiuntur. Minutim concisa perque noctem vino albo optimo macerata, ac deinde in vino distillata, inprimis commendatur, nam non tantùm ad mulierum tormina, & vuluarũ strangulatus seu præcipitationes mirè conducit, mensurâ trium, vel quatuor coclearium pota, verùm etiam Cardiacæ & fungorum strangulatibus auxiliatur. Oris exulcerationes si cum illa abluantur, sanat, oculorum claritatem adiuuat. Herba cum floribus Camomillæ lineo sacculo imposita aquâue decocta, deinde expressa, ac calida matrici inquietæ, & suo loco motæ, imposita, præcipitationem eius cohibet, inque locum suum reponit. In desessionibus mulierum ad ducendos menses perutilis est, lumborum dolores sedat. Viridis cum sale illita cataplasmatis instar strumas discutit. Aqua Melissæ omni scabiei, ac pustulis medetur, quemadmodum & scorpionum, & aranearum ictibus, ac canis rabiosi morsibus, si cum illa colluantur. Aqua vino turbulento infusa, pristinæ illud claritati restituit. Eadem carnibus aspersa, à muscarum & vermium iniuria ipsas vindicat.

Fernelius lib.6.m.m. c.6. scribit Melissam sanguinem melancholicum & atrabilarium purificare, ac partim purgare omnem tristitiam, ac timorem à melancholia profectum depellere: sõnia procreare læta, sensúsque acuere. Hinc commendatur à Rondeletio in melancholia capitis, paralysi, morbo caduco, vertigine, aliisque cerebri frigidis affectibus, cum vino cocta, aut macerata, & bibita. A Grataroloin confortanda memoria, & ingenio acuendo, hominémque, quocunque modo comedatur herba, industrium faciendo, animi tranquillitate præstanda, saporem capiti iucundum inducendo. Conferre etiã in lotione pedum, in ablutione capitis. Sic etiam debilitatibus cordis subuenit, & animi deliquia præcauet, maximè si à causa frigida proueniant, noctúque molestent, & somnum impediant. Medetur frigido & humido ventriculo. Mulierculę in Gallia teneros turiones tusos, ouis, saccharo & rosaceo excipiunt, placentulasque pinsunt parturientibus, puerperis & enixis, quibus vires impendio deiectæ fuerint, ac secundæ non probè eductæ. Orthopnœâ laborantibus parari potest ex hac Electuarium, Conserua, Syrupus & Extractum cum aliquo liquore sumendum, quibus etiam ad supra dicta vsus esse potest. Stillatitiæ ad Cardiacas confectiones multus vsus. E floribus fit acetum, vt Betonicæ coronariæ, cõfortando cordi idoneum.

MELISSA ADVLTERINA QVORVNDAM amplis foliis & floribus non grati odoris.

Descriptio. Fibrosa *radice*, subacri, & amarâ nititur: *caules* quadrati, hirsuti, geniculati, multâ medullâ farcti: *folia* Galeopsis, oblonga, rugosa, hirsuta, è geniculis enata, opposita, in ambitu serrata, odore parum grato: ex quorum alis, *flores* vtriculis oblongis, laxis, hirsutis, emicant purpurei, candidi, vel carneo colore prædici, oblongi floribus Antirrhini similes, labello in tres lacinias diuiso, casside surrecta, promicantibus ex rictu staminibus. Eius aliquot species nouit Clusius.





De hac loquitur Tragus lib.1.cap.2. dicens. Nicander in Theriacis scribit Marrubiũ à pastoribus μελίφυλλον vocari, quod quidam propter apes Melitręnam interpretantur, quæ sanè verba ego de Vrtica G. Binsaug dicta, intelligo, quæ dubio procul vera est Melissa, neque enim quæ vulgò dicitur, Melissa est.

Fuchsius hanc Melissophyllum siue Apiastrum verum cõstituit, ac per consequens ei veri nomina adscripsit in Hist.

Gesn hort. dicitur Melissa vera Rurpodii, & Melissa Fuchsii, de qua mox ait. Melissophyllon quod pro vero exhibuit Fuchsius, copiosè in filuis nostris nascitur: & in hortos translatũ aliquot annis manet. Lamium siluaticum dixeris, quanquam à cæteris Lamiis nonnihil differt: à Melissa quidem vulgò dicta, toto genere distat.

Euchar. Rœsl. vocat Melissam. Lobel. Obs. pag. 277. Melissophyllam Fuchsii, Cordi, & Tragi, Herbam sanam Agrippę, & Lamium Plinii quorundam. In Icon. Plant. pag. 515. Melissam Fuchsii. H.Lugd.p.958. Melissophyllum Fuchsii & Dod. (gall. scilicet.) Camer. hort. Melissa Fuchsii passim in Germania occurrens. C. Bauhin. Phyt. Lamium 8. siue montanum, folio Melissæ.

Clusius huius plantæ duas icones proponit. Vni quidem titulus est Lamium Pannonicum 1. versicolore flore. Alteri Lamium Pannonicum 1. albo flore, de quibus ait. Fuchsius & Tragus hanc plantam Melissophyllon appellarunt, cùm tamen exiguâ odoris gratiâ prædita sit, nec apes eius floribus valdè delectentur: & haud scio an

prædita ſit, nec apes floribus valdè delectentur: & haud ſcio an apta ſit ad aluearia intus confricanda, alliciendarum aut retinendarum apum gratia, vt eſt vulgaris Meliſſa, quibuſdam Citrago, ab odore Citrii mali, dicta, quæ omnium doctiorum iudicio verum μελισσόφυλλον cenſetur. Ego ad Lamii genera potiùs referendam arbitror.

Locus & tempus. Meliſſam Fuchſii minùs odoratam magno folio & flore vidi Monſpelii, ſi bene recordor, Geneuæ in monte *Saleue* incipiebat florere Aprili, in colle *la Baſtie* flore albo florebat Maio & Iunio: Lugduni obſeruaui *au bois du bon Alemand* florentem Maio menſe. Baſileæ abundantem in monte Moutetz, Montbelgardi prouenit in monte *la Chau* flore purpureo & albo, tranſtuli in hortum E.C. vbi floret Maio, quidam commendant ad affectiones vteri. Reperi & in aliis locis plurimis.

MELISSA TVRCICA MVLTIS dicta.



Deſcriptio. ODor & ſapor Meliſſam arguunt, at *folia* in caulibus, ramoſis, quadratis, ſubrubentibus cubitum altis, ſeſcunciam longa, vix ſemunciam lata, per ambitum ſerrata ad articulos ex oppoſito ſita: ſuprema autem vtriuſque tenuiſſimis barbulis donata: *flores* verticillatim geniculis circumnaſcuntur, cærulei vel albi, labello bifido, bifidóque cucullo breuiore, biniſque alis exiguis conſtant.

Meliſſophyllum Turcicum dicitur planta à nobis tradita Aduerſariis quam deſcribunt & depingunt. Lobel. in Icon. Plant. pag. 515. Meliſſophyllum Turcicum. Fuchſio lib. 1. compoſ. med. Meliſſa altera vulgaris, purpureis floribus, Turcica diſcriminis gratia nominata: Geſnero hort. Meliſſa vel Cedronella, id eſt, Citrago Turcica à quibuſdam cognominata: Bizantio vt audit, allato ſemine, odore multò grauiore & magis ad cineres accedente, quàm vulgaris, floribus purpureis. Camer. apud Matth. hiſt germ. Meliſſa Moldauica [ita etiam in Epit.] ſiue Turcica Turckiſch meliſſen/ floribus cæruleis & albis Hort. Meliſſa Turcica ſiue Moldauica. C. Bauh. phyt. Meliſſa 2. ſiue peregrina, Turcica dicta: Meliſſa Moldauica Matth. icon. 4. pag. 515. in fol. lib. 3. cap. 101. Variat magnitudine & paruitate.

Hanc duabus diſtinctis figuris H. Lugd. pag. 960. expreſſit. Et quidem maiorem Meliſſæ Moldauicæ Matthioli, & minorem Meliſſæ Turcicæ alterius Dalechamp. nomine. Matthiolus non deſcribit, licet in variis editionibus eius meminerit.

Loc. Ter. Seritur in hortis, ſed ex Muldauia primùm ad nos delata eſt, vbi ſpontè per ſe prouenit. Obſeruaui Geneuæ in horto meo florentem adhuc Nouembri, vt & Lugduni: Montbelgardi in horto E.C. flore purpureo ac albo, ac eam ſecundo anno prouenientem ex ſemine deciduo, æſtiua planta eſt.

vſu Vir. Viribus non differt à Meliſſa & potiſſimùm odoratum ſemen exiſtimatur, vt refert Camerarius. Excalfacit, ſiccatque ordine ſecundo, aperit, attenuat, & incidit, Matth.

MOLVCA.



PEregrina planta Molucæ nomine donata, *caulem* habet rectum, ſeſquicubitalem vel maiorem, glabrum, ſubrubentem, ferè quadratum, ſatis robuſtum, paucâ medulla farctum, in ramos multos ſatis diffuſum, eoſque binos oppoſitos: *folia* ſubrotunda, per ambitum ſerrata, longis pediculis appenſa, foliis Marrubii nigri ſimilia, verùm non ita nigra, planè glabra, neruoſa, bina ex aduerſo poſita: in caule ramiſque à medio ad ſummum vſque ex interuallis calices magni, patuli calathoides, cutanei, neruoſi, ſeni verticillatim digeſti: *floſculos* comprehendunt Galeopſeos ex albo purpuraſcentes, galea hirſutâ, apicibus in medio: tandem ſeminibus ſuccedentibus, in ſingulis calycibus quaternis triangulis: cæterùm vnicuique verticillo folia bina adhærent longo interueniẽte pediculo inferioribus ſimilia, ad pediculorum ipſius exortum ſpinulæ aliquot longiuſculæ proſiliunt. *Radix* lignoſa eſt & fibroſa, annua herba cui folia amara [amara tota Matth.] flos ferè inſipidus. Huius plantæ odor mihi gratus.

Geſn. in epiſt. ad Occonem de hac loquitur. Molucca vel Conſtantinopolitana herba mihi ante biennium nata, & probè depicta eſt. Videtur autem ad Lamium vel Vrticam mortuam quodammodò accedere, ſeminis tamen [vnde ego maximè cognationes ſtirpium iudicare ſoleo] figurâ differt, utpote triquetra.

Matth. in Dioſc. cum magnis figuris vocat Meliſſophyllon Conſtantinopolitanum, è Conſtantinopoli allatum, foliis Meliſſophylli ſimilibus: verùm haudquaquã Citreum pomum olentibus. In Hiſt. Germ. cum addit. Camerarii, itemque Epitome Moluccam, ſiue Conſtantinopolitanã, Cardiacam, & Moluccam læuem, & ſic etiam appellat eam Dod. lat. in fol. Lobel. autem in Aduerſ. pag. 221. Cardiacam Melicam, ſiue Molucam Syriacam, Meliſſophyllo congenerem Melinum & Molucam quidem appellat non ab Oceani trans Tropicum noſtrum inſulis Moluccis: ſed

nomine

nomine cum planta misso è Syria Venetias Martinelli Sequini opera. Obs. pag. 278. Cardiacam Meliceam, vti & pag. 279. vbi præterea Moluccā minùs asperam, ceu etiam in Icon. Plant. p. 516.

Hist. Lugd. pag. 959. Moluccam siue Melissam Turcicam Dalechampii: Item Melissophyllum Constantinopolitanum Matthioli. *Vnius* plantę duæ proponuntur icones ab Hist. Lugd.

C. Bauhin. Phyt. p. 434. Melissam tertiam siue Molucanam odoratam: apud Matth. Melissam Constantinopolitanam. Tab. Ic. & Hist. Cardiacam Siriacam vocat.

Molucam primùm vidi in horto clarissimi præceptoris mei D.D. Gesneri, postea curaui seminandam Basileæ, & Lugduni: vbique prouenit copiosè, in horto meo florens Maio, Iunio, Iulio, & Augusto. Geneuæ vt & Montbelgardi habui florentem: & semine abundantem adhuc mense Nouembri.

Herba contra venena magni fit, succus eius capitis vulneribus apprimè conferre creditur, & ad cordis affectus.

MOLVCA ASPERIOR FOETIDA.



Longis nituntur pediculis *folia* circumscriptione ferè rotunda, laciniata, neruosa, fœtida: *flores* è calycibus verticillatim caulem ex interuallis amplectentibus erumpunt: sunt autem calyces minùs patuli quàm in Moluca priore, neruosi, laciniati, quorum laciniæ in longas, rigidas, infestas spinas desinunt.

Camer. apud Matthiol Hist. Germ. Dodó. lat in fol. dicitur Moluca aspera. De hort. Moluca altera, dicta fœtida potiùs quàm odorata, non ita facilè ad maturitatem perueniens. Lobel. in Aduers. pag. 221. In Ic. Plant. pag 217. Meliea siue Molucca asperior Siriaca. In obseru. pag. 279. Masseluc Turcarum, & Molucca aspera.

Hist. Lugd. pag. 959. Molucca spinosa Dodonæi à Clusio pro Galeni Alysso picta. Fallitur cōpilator, Alysso Clusii folia sunt Marrubio similia, magis incana, inodora, hæc & alia nullo modo conueniunt cum Moluca.

C. Bauhin. Phyt. pag. 435. Melissa 4. siue Molucana fœtida, quam ait Alysso Galeni congenerem aliquos velle.

Tabern. Icon. & Hist. Cardiaca Syriaca altera Rauch Syrisch hertzgesper.

Molucam asperiorem & fœtidam Geneuæ habui in horto pulchrè virētem adhuc in fine Nouembris, Lugduni etiam & Montbelgardi in meo etiam & Ill. C. Wirt. aliquoties: nunquam autem semen maturuit.

DE ORIGANO VETERIBVS & in genere.

Cap. XIII.

Ὀρίγανος pluribus plantis conuenit, id quod ex eius generibus seu rectiùs cognominibus ostenditur. *Primum* Dioscoridi nuncupatur ὀρίγανος ἡρακλεωτική, quam refert nonnullos κονίλην vocare. Quæ tamen & ipsa pluribus conuenit, vt ostendemus cùm de Cunila propriè dictâ agemus. Et hæc etiam à Galeno Heracleotica vocatur, à Plinio autem Cunila gallinacea & Origanum Heracleoticum. *Secundum* genus est Onites. Sic & *tertium* ἀγριοΐγανος, siluestre Origanum.

Origanum verò siue Origanus quòd montibus gaudeat appellationem apud Grçcos inuenit, ἀπὸ τ' ὄρους id est, monte, & gaudio. Herodianus quòd visum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρᾶν videre, & γανῶ clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grāmaticus, nomē ex aduerso ductū putat, à ῥιγῶ, & quod est algeo, fieri ῥίγανον, quasi algens, censer, & tandem adeita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen sensu, quòd minimè refrigeret.

Arabicè dicitur Origanū *Faudenegi, Fuclenegi,* seu *Faudenigi, Fandenigi* Trago: cui & Heracleothica & Azaba: Hebræis, *Karinth*: vocatur teste Aruch Monsteri, rametsi species Hyssopi ibidem quoque tradatur. Germ. dosten / wolgemuth [quasi dicas animi bonitatem, aut lætitiam] Costentz (Costum) & Bergmüntz (Menthá montanam:) Gall. *Origan* & *Mariolaine bastarde* (Maioranam spuriam:) Ital. *Origano*: Hisp. *Origan.*: Angl. Origane. Boh. Dobramisl.: Hung. Fekete gyopar.

Cæterùm per Origanum simpliciter dictum, videtur & plurimùm intelligendum Heracleoticum, de quo hoc loco primùm agendum, quod ab Heraclea Ponti nomen desumpsit, quòd illic potissimùm nasceretur.

Præter quod autem Dioscorid. Origanum Agerato frutici maximè simile dicit, & Papaueri Rhæadi eius folia comparat, rursus particulatim hæc de eo scribit. Origanum Heracleoticum, quod nonnulli cunilam appellant, folium habet Hyssoppo non dissimile: vmbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti diuisam, & semen in summis virgis haudquaquam densum.

Plinius in Origani tum nomine, tum Historia ambiguus admodum est, qui hanc Cunilam gallinaceam latinè appellat, Græcè, Origanum Heracleoticum: Optimum autem Creticum, nam & iucundè olet: proximum Smyrnæum: deinde Heracleoticum quod Onytin vocant &c.

Origano autem esse genera complura sinnis differentiis discreta author est Theophrastus 6. Hist. cap. 1. ex quo Plinius sua transcripsit Idem cap. 2. ait Origani genus nigrum sterile esse: candidum verò manifestè fructuosum. Lib. 7. cap. 11. Germine Origanum designitur. Lib. 1. de Caus. c. 15. suffruticem esse, semperque virere 4. c. 5. ægrè germinare. Et 7. cap. 4. Origano dies plus quàm triginta dari, antequam nascatur.

Palladius cap. 13. Mense Septembri circa Aequinoxium serendum præcipit, stercorandum ac rigandum donec conualescat: amare loca aspera & saxosa.

Priusquam autem ad alia progrediamur, con-

ſulendæ & conſiderandæ veniunt variæ circa Origanum Neotericorum opiniões. Hæ enim ad oculos ponẽt difficultates, quas Veterũ breuitas peperit & obſcuritas.

Marcellus inter alios hæc ſcripſit: Duo ſtatim à principio ſexti de plantarum hiſt. voluminis Origani genera Theophraſtus fecit: Nigræ quã ſterilem: & candidæ quam fœcundam & ſeminis feracem nominauit: quod manifeſtum multoque certiùs in Satureia videatur: hinc inde, & poſt eum Columella: Plinius deincépsque alii multa diuerſis nominibus & hiſtoriis tantaque cum varietate & incertitudine Origani genera tradiderunt: vt non facilè nunc ſit eligere quod dicat aut quos potiùs auctores ſequatur aliquis. Nec quicquam, ſi inueniſſe id liceat, obtandum magis, quàm animal quadrupédemue aliquam, quæ certiùs ſaluti ſuæ conſulere à natura docta, dum ſibi in periculo neceſſariam Origanum quęrit, & inuentã vtitur, tam multas eius ſpecies & earum diſcrimina nobis oſtenderet: quod facere à diligentioribus deprehenſa Teſtudo eſt quæ cùm venenatis carnibus paſta fuerit, Origanum quærit & inuentam venenis aduerſantem deuorat. Difficillimum enim eſt cõcordem tot veterum Scriptorum Origani hiſtoriam facere. Nec nos profiteri id pollicerique audemus. Liceret ſanè quæ ab eis tradita ſunt omnia, aut ſaltem plura repetere hoc loco: ſed nos nunquam pro bonarum artium ſtudiis id genus laboris amauimus: ſimulque iniquum viſum ſemper eſt ab antiquorum ſcriptorum lectione & laude deuios in admirationem ſui tam mala ratione poſteros agere: tranſlatiſque in ſua commentaria eorum monumentis laboris ſui fructu omni poſthac eos priuaſſe. Agemus ad eam cauſam rem noſtrã &c.

Varia, inquit itidem Matth. ac confuſa eſt apud Antiquos rei herbarię authores Origani hiſtoria. Quandoquidem Theophraſtus lib. 6. c. 2. de plantarum hiſtoria duo tantùm conſtituit Origani genera, nigrum ſterile & candidum fructuoſum. Plinius verò lib. 20. cap. 17. poſt Onitidis Origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium Origanum ſubiunxit, quod tria habere genera prodidit. In quibus verbis Plinius deprehenditur non ſine errore Tragoriganum cum Origani generibus confudiſſe, quòd Heraclii nomine, quod conſtat Origani genus eſſe, duas illas Tragorigani ſpecies, quæ à Dioſcoride redduntur, huius ferè imitatione expreſſerit: licèt tertium quoque addiderit ex alio fortè authore, niſi dixerimus, quod & hanc pro aliquo Origani genere ſumpſerit, & ſimul confuderit. Sed demiſſis aliorum placitis, & Dioſcoridem quem nobis ducẽ, & authorem propoſuimus, duntaxat ſecuti, dicimus tam Heracleoticum quam Onitim appellatum Origanum aut in Italia non oriri, aut inibi hactenus, quod ſciam, à nemine repertum fuiſſe. Etſi Braſſauolus Ferrarienſis medicus noſtræ ætatis clariſſimus aſſerere videatur, Heracleoticum illud herbæ genus eſſe, quod in Italia paſſim naſcitur, quodque perperàm Origanũ vulgo ab omnibus vocitatur. Verùm huic [pace eius dixerim] nunquam aſſentiri potui: qui potiùs eam plantam Origani ſilueſtris genus eſſe ſemper exiſtimaui, quòd ſua ſponte in campeſtribus, aſperis cliuoſiſque locis & montibus proueniat, purpuraſcente admodum vmbellâ.

Aliter verò ſtatuit Anguill. dicens, Origanum in Italia notiſſimum, ſed exellentius naſcitur in Apulia & Calabria, quàm in alio loco. Prouenit præterea in Illiria & Sclauonia, & in Græcia, vbi vtuntur vice aromatum ob acrem ſaporem. In Creta, inquit Bellonius, inueniuntur tres ſpecies Origani quæ florent in principio Iunii, Onitis autem propriè prouenit inter rupes in colliculis à parte ſicciore quæ meridiem reſpicit. Heracleoticum autẽ locos amat humidos quòd verò ſilueſtre vocatur, neutrum locum amat, prouenit libentiùs iuxta ſepes & agros quàm locis detectis. Non longè à Betlehemo in ruderibus quibuſdam reperitur Onitis & Origanum Heracleoticum. Præſtantius & verius ſilueſtre eſt, inquit Amat⁹, quod nullibi quàm in Hiſpania hucuſque mihi videre contigit: in Gallia verò & Germania ac Italia, genere quodam vtuntur, non adeò tamen potente ac bono.

Vnde meritò Cronemburgius, vbi quæ alii dixerunt recenſuit, dicit: Quum parum inter Græcos, minùs inter Latinos, omnium minimè inter vtroſque, circa Origanum conueniat, haud imperitiâ quiſpiam indiſcretam inarticulatamq; Origani delineationem miretur.

Origani Heracleotici nomine donantur hæ plantæ, à diuerſis quidem authoribus. Origanũ vulgare ſpõtaneum, cuius tres ſunt ſpecies flore differentes Trago, duæ Dodonæo. Origanũ Heracleoticum Ruellii ſiue Maiorana maior. Origanum Heracleoticum Matthioli, & Dodonæi, vocatum Hiſpanicum, aliis fortè Creticum. Onites Matth. & Dodonæo, Tragoriganum Matth. Tragoriganum Dodonæi. Maiorana Anglica Dodonæi de quibus ſuo loco. Hyſſopus vulgaris. Clinopodium Dodonæi. Origanum Creticum. Geranium. Agrimonia. Acinos. Clinopodium Matthioli. Chryſogonum. Eryngium. Satureia. Thymus. Pulegium plebeculæ Anglicæ eſt Origanum. Plinius pluribus locis confundit cum Origano Conyzam.

Cæterùm in tanta nomenclationum varietate cùm non facilè ſit certi quicquam ſtatuere, lubet de omnibus ſuo loco diſſerere & hic quidem Heracleotici Origani æquiuoca, & ad ea aliquo modo facientia, ſpecialiùs pertractare, adiicientes in fine, facultates, quæ Origano Heracleotico Veteres adſcripſere. Nec in re admodum incerta, multùm operæ aut laboris temerè inſumendum eſſe, neceſſarium putauit Fuchſius.

ORIGANVM VVLGARE

ſpontaneum.



ORigani vulgaris *radices* tenues illæ quidem & lignoſæ, oblique aguntur, frequentibus Capillamentis fibratę, ſic vt ramulorum pars infima horũ ope denuò radicetur. Surgunt autem complures *caules* cubitum vnũ aut duos cubitos alti, duri, quadrati, hirſuti: ad quæ-

quorum nodos aduersa oriuntur *folia*, Calamẽthæ aruensis, hirsuta,& ex horum alis minora alia, maioranæ foliorum æmula: sapor autem tũ his, tum illis acer, aromaticus, odor suauis: *flosculi* tanquam in vmbella foliolis rubescentibus obuallati emicant, colore carneo aut candido, pusilli, vnum foliolum bifidum sursum reflectentes, infimum maius trifidum, ceu labellum demittentes, staminibus in medio flori concoloribus: *semen* minimum, Maioranæ semini simile.

Huius autem Origani esse, quoad florem attinet, tria genera, attestatur Tragus. Horum aliud phœniceum, aliud ex candido rubicans: postremum verò planè candidum.

Fuchsius autem Tragoriganum, aut saltem eius speciem quandam esse ait. A Matth. Cronemb. Lacuna & Dodonæo existimatur Origanum siluestre Dioscoridis. Amatus ad nullam speciem certam reducit, sed tãtùm Origani quoddam genus facit. Cornarius simpliciter Origanum vocat: ceu & Monach. dist. 1. cens. 40. vbi dubii hærent an sit recipienda opinio Brassauolæ, asserentis esse Origanum Heracleoticum. Tragum quod rursus attinet, sentit is Origanum nostrum esse Dioscoridis Hyssopum. Camer. in Epit. Matthiol. hanc plantam Pseudoorigan ũ magis appellandum censet quàm siluestre Origanum, vt quidam credidere. Huic enim flores candidos, non purpureos ait.

Vocatur planta à nobis descripta, Fuchsio, Dod. gall. & lat. in fol. Gesn. hort. Cast. Tabern. Camer. Matth. in Hist. germ. & C. Bauh. (4. apud Matth. 1. phyt. vbi Cunilam bubulam Plinii facit) *Origanum siluestre.* Rurpodio *Tragoriganum.* Cordo in Dioscor. *Origanus siluestris.* Brunfels & Trago *Origanum*: Matth. Lonic. Gesn. hort. Lacunæ, Thalio & Camer. in Epit. *Origanum vulgare*: H. Lugd. pag. 887. *Origanum vulgare siluestre.* Lobel. in Aduers. pag. 211. Obs. pag 263. Icon. Plant. pagin. 492. *Agriorigannum* siue *Onitis maior.* Cæsalp. *Origanum Italicum*, cui & Tragoriganum Dioscoridis. Origanum Onites in Lombardia proueniens Anguill. epist. 12. Camer. hort. Origanum siluestre flore albo. Et ita quidem vulgò vocatur, ait, quod passim crescit, & potiùs ad Heracleoticum est referendum. Nã siluestre quod secundum Nicandrum Dioscorides describit, cum vmbella Anethi instar, alba tamen, Anguillara dicebat in Italia sibi non visũ. Origanum siluestre, esse Cunilam Bubulam dictam Ruellius probare conatur.

Cæterùm, Origanum vulgare mirè variat, interdum enim folio est rotundo, interdum longo & magno, interdum flores spicati, plærunque nõ spicati. Monspelii passim prouenit, florens Augusto, coloris purpurei. Vulgare Geneuæ abũdat virens principio Ianuarii. Basileæ copiosè prouenit etiam flore albo. Montbelgardi frequẽs & circa Blaumontium Castellum E.C. licet videre flore purpureo, rubente cum albedine, & albo, vnde transtuli album in hortum E.C. Montbelgardum. Nascitur in inculto solo secus itinera, in collibus & apricis, non modò in calidioribus regionibus sed & in Germania, æstiuis mensibus florens: semen deinde perficiens.

Origanum Heracleoticum à Veteribus descriptum hanc esse plantam qui nobiscum sentiunt, vites si requirant, videant antè. Hæc quidem particulatim tradenius. Excalefacit, inquit Matthiolus, quòd gustu subacris sentiatur, & siccat quoque similiter, sed haud strenuè. Aperit, digerit, incidit & resoluit, sed longè mitiùs quàm præscripta Origani genera. Perdices, Ciconias; & Palumbos vulnere accepto, Origanum imponẽtes ad sanitatem redire, neque hominum vllà medicina habere necesse, narrat Ælianus: Inspersum piscibus, carnibus & aliis abigere muscas tradunt alii. Huius decocto Vngaricas mulierculas ad filum lanámue pullo colore inficiendam vti, autor Nomencl. Pannonicus. Ad arcendum pediculos & pulices Origanum præscribit Iac. du Fouilloux. Arnold. de morb. cur. ad dolorẽ capitis à pituita in gargarismo Origani semen commendat: Ego pluris facerem folia.

ORIGANVM HERACLEOTICVM
Ruellii, siue Maiorana maior.

MAioranæ alii, alii Origanis accensent plãtam quadratis, hirsutis, subrubentibus, cubitalibus, ramosis *caulibus* fruticantem: cuius *folia* ex aduerso posita, bina pluráue, Maioranę foliis maiora, Origani vulgaris ferè paria, cinerea, hirsuta, venosa: extremi ramuli in *spicas* duorum versuum squammatas semunciam aut vnciam longas abeunt, è quarum imbricatis foliolis *flosculi* emicant. Descriptio

Ad inarticulatam Heracleotici Origani, quod alii Cunilam vocant, Dioscoridis delineationẽ magis accedere, nullam scio (inquit Ruellius l. 3. cap. 25.) quàm quæ vulgò degeneris Maioranæ cognomento seritur in hortis, frutice Hyssopi, foliis eidem vel Serpillo siluestri proximis, minoribus tantùm, vmbraculis non in orbem coactis, sed diuisis, florum plenis. Tradunt olitores neglectum sampsucum in eam degenerare, frutice Serpilli plerumque humi repante, cauliculis punicantibus, foliis Sampsuci, flore purpureo, in vmbella cineritia, in qua semen: vnde multis Galliæ locis *Cendree* nominatur.

Hanc intelligit Tragus lib. 1. cap. 9. per Maioranam siluestrem, siue alteram foliis, caulis cacuminibus, nec non & florum crassitudine, longitudine & magnitudine, Maioranę satiuæ maiorẽ, eiusdem tamen ferè cum satiua odoris & tẽperamenti. Is nisi stultæ temeritatis argui se posse vereretur, affirmaret Maioranam siluestrem ad Caput Dioscoridis de Maro pertinere.

Gesner. hort. vocat Amaracum & Sampsuchũ siluestrem, Maioranam maiorẽ. Camer. hort. Amaracum silu. perennem. Harch. in Enchir. siluestrem Maioranam: Item Anglorum peculiare Origanum, quo vti posse putat in aliorum inopia. Lob. in Aduers. pag. 212 Hyssopum, Maioranam Anglicam, Origano similem plantam: Lacuna Marum Dioscoridis & Origanum. Dod. gall. Matum quorundam inscribit, & *Mariolaine d'Angleterre* gall. vocat, Belg. Engelsch Marioleyne / Maioranam Anglicam. Hanc describit pro Origani tertia specie. Non placet autem nec descriptio, nec figura, quamuis Lacuna eandem habeat.

C. Bauh. Phyt. Maioranam secundam siue siluestrem perennem vocat.

Montbelgardi vbi in hortis abundat, *grosse Mariolaine* nuncupatur: ididem hiemem perfert.

ORIGANVM HERACLEOTICVM Matthioli, aliis fortè Creticum.

HOc nomine mihi visum & collectum Origanum, cubitali *caule*, quadrato, hirsu-

Descriptio



to, vulgaris instar Origani: *folia* ex geniculis minora, modicè hirsuta, odore & sapore acriore: *flores* albi aut subpurpurei in squammatis capitulis, minimè spicatis, & in vmbellæ ferè modum sparsis.

Lob. in Aduers. p. 211. Obseru. pag. 262. & Icon. Plant. pag. 492. Origanum Heracleoticũ. Camer. hort. Origanum Heracleoticum, flosculis ex albo purpurascentibus & nonnunquam candidis. In Epit. Matth. Origanum. In Hist Germ. Origanum Heracleoticum, Origanum verum 1. Casp. Bauh. phyt. Origanum 2. siue Heracleoticum: Origanum 1. vel 6. Tragi: Cunila Gallicaria Plinii: esse ait flosculis ex albo purpurascentibus, & etiam candidis.

Tale habebat Fuchsius in horto quod vocabat Tragoriganum tenuifolium. Habemus & Montbelgardi in horto E.C. vbi fert hiemem nisi admodum sæuierit.

ORIGANVM CRETICVM.

Descriptio



PErtinacissimè odoris gratiã habet, adferũtur autẽ potissimùm cymæ, Maioranę similes spicis, aliæ breues, lõgæ aliæ, quadruplici serie squammularum, striatarum, densè cõpactarum, imbricatę, sapore acerrimo, odore aromatico iucundo: *folia* rariùs adferũtur quæ mihi aliquando videre cõtigit, hirsuta, minora quàm vulgaris Maioranæ, miniméque rotunda.

Anguill. epist. 5. & 12. vocat Origanum album, nihilque aliud esse ait, quàm Hyssopum Cilicium à Dioscoride descriptum.

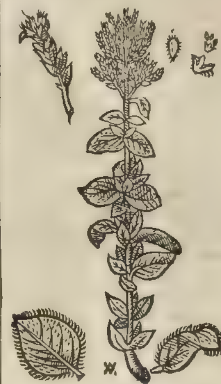
Matth. dicitur Origanum Onites [ita & Lacunæ & Cam. in Epist. & Hist. germ. qui & Origanum verum 2. vocat] è Creta allatum & à Luca Ghino missum. Trago Origanum alterum pulcherrimum peregrinum. Lobelio in Aduers. pag. 211. Origanum siluestre Syriacum, quod optimum ait, è Syria aut Creta allatum, hocque vti Venetos pharmacopœos & medicos. In Obseru. pag. 263. Origanum siluestre: Hyssopum Dioscoridis Cilicium Anguillaræ: Ital. *Oregano bianco*. C. Bauh. phyt. Origanum 5. siue Onitis alterum.

An à Fuchsio de compos. med. lib. 1. cap. 5. Origanum Creticum appellatur?

Origanum Creticum cum longiusculis corymbis spicas æmulantibus, flore albo & rubello Gœppingæ in horto Ill. E.C. & in horto Admirab. balnei, obseruaui.

ORIGANVM MONSPELIENSE pulchrum Camerarii.

SImilimum est Oniti à Matthiolo depicto (Origano sc. Cretico nostro,) sed non idẽ: ab Origano vulgari, nõ multùm differt, nisi quòd habeat multas, pulchras & oblongas quasi *spicas*, purpureas, *caulis* etiã totus purpurascit, *semen* gignit ruffum, pusillũ, vt reliqua Origani genera. Crescit in Gallia, prope Monspelium.



Est hoc C. Bauhin. phyt. Origanum 6. Nobis autem idem videtur cum eius Origano 4.

Origani vires in genere.

Origanũ Heracleoticum, authore Dioscoride, vim habet calefaciendi. Vnde decoctum ipsius cum vino potum, commorsis à bestiis venenatis conuenit: cum passo verò his qui Cicutam aut Papaueris succum hauserunt: cum aceto mulso his qui gypsum aut Ephemerum biberunt. Cæterùm ad conuulsa & rupta ac hydropas, editur cum ficu. At aridum potum acetabuli mensura cum aqua mulsa, nigra per aluum ducit. Idem cum melle delinctum, menses mouet, & tusses curat. Ad pruritus & scabiem & morbum regium, decoctum ipsius in balneo prodest. Succus ipsius dum adhuc viridis est, & tonsillas, & columellas, & feruida oris vlcera sanat: & si cum oleo irino ipsis infundatur per nares ducit. Cum lacte verò aurium dolores mitigat. Paratur & vomitorium ex illo medicamentum, additis Cepis, & Rhoë qui obsoniis inspergitur, omnibus in ære Cyprio, sub canis ardore, ad dies quadraginta, insolatis, Herba ipsa substrata, reptilia & serpentes fugat.

Origanus Heracleotica quidem efficacior est Onitide: sed agrestis, quam quidam Panaces Heracleum, alii Conylem cognominant, valentior vtraque est, inquit Galenus: Omnes verò incidendi, extenuandi, exsiccandi, calefaciendi facultatem possident: hæcque tertio excessu

excessu obtinet. Porrò ea quam Tragoriganum appellant assumpsi etiam astrictionis quippiam. Idem in lib. simplic. med. ipsi attributo, ait. Origanum & ipsum omnibus notum est, & habet vires acres & excalfactorias & relaxantes, & euaporantes: vnde & suspiriosis & tussientibus prodest. Et serpentes fugat item biles & ventrem detrahit. Sed vrinam & menstrua prouocat.

Apuleius ad tussim potenter auferendam Origanum in puluerem mollissimum terit, & melle vsque ad tertias decocto miscet, & exinde figurat trochiscos & dat ad bibendum in aqua calida.

Nunc ad Plinium deuenimus, qui lib. 20. cap. 16. ait. Est alia Cunila gallinacea appellata nostris; Græcis Origanum Heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque emendat & iocinorum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipuè verò Serpentium morsus: de quo etiam plura habet eiusdem libri c. 7.

Aristoteles Origanum musto iniectum efficere vinum dulce prodit: quia partes aquosas auferat ad sese, quemadmodum Sol ab vuis, quæ passę dulciores fiant. Origanum verò acrimonia sua non tam attrahere ad se vini acrimoniam, quàm eius partes coquere dilutiores.

Auicenna Origanon commendat in doloribus dentium, quòd sc. omnem putredinem arceat, vnde prouerbium ὁ σαπρὸς ταριχὸς τὸ ὀρίγανον φιλεῖ. i. e. putre salsamentum Origanum amat. Origano adhuc in Illyria & Græcia vtuntur propter acrem saporem in ferculis loco aromatum.

Antigonus in farragine memorabilium narrationum scribit Testudinem vbi serpentem adit, Origanum insuper edere & quodam tempore accidisse, qui hac re obseruata Origanum eo loco abstulerit, & tum testudinem eo orbatam periisse. Idem author Græcus addit palumbes percussas Origanum vulneri indere, & hoc remedio sanari. Item si Origano & Sulphure formicarũ acerui obturentur, statim illas aufugere, quod etiam tradit in Homil. D. Basilius. Decoctum Origani cum Cariophyllis & Saccharo paratum plurimùm singultui prodesse constat. Huius etiam puluis cum pauco sale nitro vulgari & melle instar eclegmatis mistus vtiliter dentibus infricatur, & reddit candidiores ac firmiores. Origanum intueri, prouerbium est apud Suidam ex Aristophane sumptũ, ab acrimonia herbæ, & dicebatur de eo, qui robur & maximum animũ præ se ferebat. Cæterùm vinum Origanites ex Origano Heracleotica parari similiter vt Thymites, testatur Dioscorides: facere & ad eadem.

De Origano Onite.

De Origano Oniti Dioscoridi dicto, quod nomẽ retinent etiam Galenus & Plinius, variæ sunt opiniones: tradit enim Hermolaus ornithin h. e. gallinaceum quibusdam dici: aliis Buglen Ruellius. Nicander quoque meminit Origani, cuius folium, quòd Asinis pabulo gratum esset Onopetalium vocauit Origanum, quodque Onitim inde secuta ætas ab eo didicit appellare, Onitis quid sit ex Dodonæo colligere non possũ, nihil enim addit præter ea quæ à Veteribus dicta sunt, addens tantùm hac in regione incognitum esse genus.

Matthiolus verò depingit quidem plantam pro Origano Onite sibi missam à Luca Guino ex Creta allatam, vt suprà ostensum; sed non describit. Nisi multùm fallor hoc Origanum Onitis Matthioli nihil aliud est quàm Hyssopus Anguillaræ, vt videre est capite de Hyssopo.

De Onitide autem hæc dicit Anguillara cùm locutus est de Origano. Onitis est species Origani quę tantùm minor est acrimonia, odore & facultatib⁹, vt dicũt Galẽ. & Diosc. Nec aliud est quã Origanũ quod reperitur in Lõbardia. Quod verò non sit vsque adeò album in causa est locus quia in locis calidis albidius est & violentioris saporis ac odoris. Hæc Anguillara.

Galenus easdem tribuit vires Onitidi quas Origano Heracleotico; nisi quod imbecilliores.

De Origano siluestri.

Ἀγριορίγανος, πάνακες, ἡράκλειον & κονίλη; Dioscor. iisdem etiam nominibus insignita Galeno. Plinio recensetur inter Panaces, ac vocat Panaces Heracleum ac Origanum Heracleoticum siluestre. Siluestre autem cognominatum quòd sine cultura & sponte sua proueniat.

Dicitur Germ. costen wolgemût, quasi dicas animi bonitatem aut lætitiam, Braundosten / vel Bergmüntz / Wilder maioran. Flandricè Graue-Marioleine. Gallicè *Origan & Mariolaine bastarde.*

Eius tres species facit Tragus, duas Dodonæus. Meminit verò cuiusdam Origani Hispanicæ Amatus, quę, ni fallor, Origanum Heracleoticum Matthiolo, & Dodonæo. Tragoriganũ siluestre esse Origanum volunt etiam nonnulli. Alii Panaces Heracleum, aut Cunilam, inter quos Nicander & Diocles. Siluestris Origani non meminit Plinius; Cunilę tamen bubulæ vocabulo comprehensum iri putamus. Nec per Cunilam aliud intellexere Columella & veteres veterinariæ artis Scriptores quàm siluestre Origanum.

Id autem Origanum siluestre se non nouisse scribit Anguillara, nec vllam plantam prouenientem in Italia quæ dici possit verum Origanum siluestre. Amatus dicit se nullibi quàm in Hispania siluestre Origanum vidisse: & in Gallia & Germania quadam vti non adeò potente ac bona. Hanc autem speciem Hispanicam videntur Dodonęus & Matthiolus existimare esse Heracleoticum, vt patet ex superioribus, quandoquidem vna & eadem figura Matthioli & Dodonæi. Suum autem cum Amato vult Dodonæus ex Hispania afferri: Suum ex Creta Matthiolus.

Vires

Priuatim autem folia siluestris Origani & flores cum vino bibuntur, & commorsis venenatis bestiis opem ferunt. Galenus huic easdem vires tribuit quas Origano Heracleoticę & Onitidi, nisi quod valentiores.

DE SAMPSVCHO SIVE AMARACO Veteribus & in genere.

CAP. XIV.

THeophrastus amaracum vocat, non Sampsuchum, licèt Theodorus modò Samsuchum, modò Sampsuchum vertat: aliquando Amaracum inter suffrutices coronarios perpetuè vires, prouenit & semine, & auulsione: præstat seminis copia; & iucundi odoris semen est, & quidem mollioris odoris: nec non & planta eius transferri potest: radices in summo terrę hærent, mul-

tifidæ, torridæque: Æstate floret, recipitur in vnguentis odoratis. Et rursus 1. de caus. plant. (vbi tamen eum aliam intelligere statuit Cæsalp. licèt quænam illa sit, non determinet) ait. Amaracum recens radicem succi bonitate & carnis ad ferendum habet, inter ea quorum radix crassa & carnosa est.

Appellationes spuriæ. Sampsuchum [sunt qui in nothis Trifolium, qui Agathides, Agethides Marcell. qui Cnecium, qui Acapnon: Pythagoras Thramben, Ægyptii Sopho, Armenii Myuron, Magi Heeigonon, siue genituram Isidis, & Ichrei asinum, Romani verò Maioranam dicant] in Cyzico laudatissimũ: *Delectus à loco petitus.* secundum ab hoc locum sibi vendicat, Ægyptiũ. Vocatur autem à Cyzicenis & Siculis Amaracũ. Herba est ramosa, per terrã repens, *foliis* hirsutis, ac rotundis, tenuioris folii Calaminthę æmulis, *Descriptio Calaminthæ folio.* vehementer odorata, & excalfaciens (quidam, καλαμινθῃ) nexilibusque coronis inseritur. Decoctum ipsius potu incipientibus hydropicis vtile, *Vires* vt & iis, quos vrinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia, sugillata tollunt: mensesque subdita in pesso trahunt. Contra scorpionis ictum ex aceto & sale illinunt. Luxatis autem cerato excepta imponuntur, itemque œdem tis. Sed & ad oculorum inflammationes cum polline polentæ illinuntur. Cæterùm acopis & malagmatis excalfaciendi gratiâ commiscentur, autore Dioscoride, apud quẽ in veteri codice, teste Goupylo, Sãpsuchi loco inuenitur caput λευκοκάρδιον ipsius net dictis verbis. Amaracum autẽ Dioscoridi idem esse cũ Sampsucho, manifestè ostenditur ex vnguentis sampsuchino & amaracino, licèt hæc diuersis capitibus prosequatur, vt apud ipsum videre est.

Ex Plinio. Amaracum gens Sicula Sampsuchũ Ægypto & Syria. Plinius de Sampsucho, siue Amaraco pluribus in locis disseruit. Ait enim lib. 21. cap. 11. Amaracum Diocles Medicus & Sicula gens appellauere, quod Ægyptus & Syria Sampsuchum. Seritur vtroque genere & semine & ramo, viuacius prædictis (Origano, Thymo &c.) & odore melius. Copiosum Amaraco æquè quàm Abrotono semen. Idem cap. 22. Sampsucum siue Amaracum in Cypro laudatissimum & odoratissimũ, *Semen.* scorpionibus aduersatur, ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multùm confert impositum [trahendis in pesso subditum, Diosc.] Minor est *Oleum sampsuch aut amaracinum.* eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et vrinis & hydropicis vtile: mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum vocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosque neruos: & vuluas calfacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Amaracum à Sampsucho videtur distinguere Galenus, siquidem de simpl. lib. 6. Amaracon excalfacere non instrenuè, non valdè autem desiccare, sed in caliditate tertii esse ordinis, in siccitate verò secundi tradit. Et rursus simpl. 8. Sampsycon vocat, ac tenuium partium, & digerentis esse facultatis ait: desiccare enim & excalfacere ordine tertio. Plura ex Galeno de Amaraco trademus mox capite de Maro.

Sãpsuchus & Amaracus idem. Sed Sampsuchi & Amaraci vocibus eandem rem significari, testatur præter Dioscoridem & Plinium, etiam Marcellus, cuius verba hæc sunt. Nota omnibus in quotidiano sanitatis vsu Amaracus est. Eam communi appellatione Græci Sampsuchum neutro genere vocant. Et ex hoc *Sampsuchũ* Columella in hortulo suo dixit:

Grataque iam veniant hilari Sampsucha Canopo:

cùm tamen Lucretius & Maro alteram illam vocem, magis amauerint: Plinius eandem manifestè dixit esse Sampsuchum & Amaracum: nec certè differunt nisi diuersis diuersarum gentium nominibus. Vnum idemque ergo olus, Sampsuchum & Amaracus est: non idem tamen omnibus locis nomen, neque eadem vbique bonitas & vnguenti ex eo confectio. *Cæterùm* Amaracus Siculorum linguâ à Cynarę Cyprii regis eiusdem nominis filio dictum, quem in hanc herbam cõuersum fuisse, fabulis proditum est. Seruius autem in primum Æneidos

(vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur vmbra.)

scribit Amaracum puerum fuisse regis vnguentarium, qui casu lapsus, dum ferret vnguenta, maiorem confusione odorem creauit: vnde & optima vnguenta, amaracina dici cæperint: hunc postea in herbam Amaracum fuisse conuersum. Hæc clariùs ita retulit Rauisius Textor. Amaracus, inquit, vt Poetæ fingunt, filius fuit Cynaræ regis Cypri, qui quum vnguentarium Alabastrum quod ferebat, lapsus fregisset, tanto dolore intabuit, vt Deorum commiseratione in odoriferam eiusdem nominis herbam sit commutatus. *Sed* relinquenda Poëtis sua figmenta, dicendaque alia, in quibus præfari illud inutile non fuerit: Magni in plantarum historia referre, quos scriptores, & quibus temporibus scribentes aliquis sequatur, & quæ diuersis locis, iisdem aut aliis nominibus appellentur, obseruasse. Nisi enim id fiat, geminari aliquando & augeri in numerum continget, quæ vnum sunt, & quod idem natura, aut paullo diuersum vbique fecit: aliud videri, eaque ratione confundi intellectum, & misceri rerum historiam. Quod in Sampsucho hac fit, in qua si Galenum, Dioscoridemque & Æginetam aliquis sequatur, aliud ab Amaraco videbitur. Siquidem omnes seorsum de vtraque egerunt, aliasque in medicina alterutri vires assignarunt. Si Theophrastum, Plinium, Poetasque Latinos, Lucretium, Maronem, & Columellam, eandem cum Sampsucho Amaracum esse, omnes intelligent, nec esse inter hæc nisi appellationis discrimen.

Cornarius Sampsuchum & Amaracum apud Dioscoridem, eandem quidem herbam esse concedit: sed non item apud Galenum, Aëtium, ac Paulum. Diuersæ omninò herbæ sunt, inquit, Galeno & posterioribus Græcis, Sampsuchus & Amaracus: &c.

E contrà verò etsi Galenus & Paulus Sampsuchi & Amaraci diuersis capitibus meminerint, Matthiolus tamen Sampsuchum & Amaracum idem esse sequentibus ostendit. Quanquam ex Theophrasti, Dioscoridis, & Plinii sentẽtia idem esse constat Sampsuchum & Amaracum: cùm tamen Gal. & Paulus de his diuersis capitibus seorsim scripserint, eorumque temperamenta per gradus diffidere tradiderint, non abs re credidere nonnulli aliud esse Sampsuchum, aliud verò Amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Dioscorides, quòd in vnguentorum compositionibus Sampsuchinum & Amaracinum diuersis capitibus digesserit. Quod facilè plerosque ad credendum induxit, has stirpes tum facie, tum viribus differre, hac ratione fretos, quòd si alterum ab altero non distaret, omninò præter rationem de his variis in locis scripsisset Dioscorides, alterum vnguentum Amaracinum, alterum

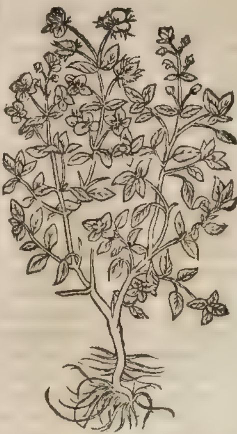
rum verò Sampſuchinum appellans. *Porrò* vt huiuſmodi controuerſia tollatur, ſciendum eſt ſtirpem eam, quæ Galeno & Paulo Amaracum appellatur, id ſanè Amaracū non eſſe, quod Theophraſtus, Dioſcor.& Plinius Sampſuchum vocauêre, ſed potiùs, vt ego exiſtimo, Marum. Namque Mari nec Galenus, nec idē Paulus quicquam prorſus in ſimplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deeſt ſuſpicio, quin librariorum culpa in Galeno Mari titulus in Amaracum abierit: quandoquidem in eius tū gradibus, tum facultatibus aſſignandis Galenus à Dioſcoridis Maro non longè receſſerit. Cęterùm, licèt Dioſcorides Sampſuchini & Amaricini diuerſis capitibus per ſe meminerit: non obſtat propterea, quominùs idem eſſe poſſint Sāpſuchum & Amaracum. Siquidem duabus de cauſis vt alterum ab altero diſtingueret, Dioſcorides facilè impulſus fuit: quarum altera eſt, quòd ſi diligenter animaduertantur vtrorúmque compoſitiones, vtique Amaracinum tum multò odoratius, tum Sampſuchino pretioſius iudicabitur. Ideóque Dioſcorides, eò quòd nolebat vnguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quódque ob eius claritatem id particulari deſcriptione dignum cenſebat, vt præſtantiæ diſcrimē faceret, vtque etiam minùs probatum à probatiſſimo dignoſceretur, homonymiam immutauit: ipſúmque non quidem Sampſuchinum, ſed Amaricinum appellare voluit: nam ſi id nō feciſſet, quodnam altero præſtantius eſſet, diſcerni non potuiſſet. Huc accedit alia ratio, quā alterum Sampſuchinum, alterum verò Amaracinum Dioſcorides appellauerit: quòd in Cyzico Sampſuchum Amaracum appellabatur, vnde hoc vnguentum inſigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis ex eorum more Amaracinum vocabatur, talem nomenclaturam Dioſcorides haudquaquam permutandam cenſuit. Quare ipſum in eadem reliquit appellatione, quā ſecum ex Cyzico attulerat. *Hactenus* Matthiolus cuius opinio de Amaraco Galeni & Pauli, ſecuti etiam Cornarii, omninò reprobanda videtur.

Quandam demum ex Sicilia in Italiam allatā ſub nomine Mari, ſimilem Serpillo recto: ſed ramulis humi procumbentibus: foliis breuioribus, candidioribus inſtar Maioranæ: flores inter foliola ferentem non racemoſos, ſed raros, Calamenti modò purpuraſcentes: odore totius plantæ valido, ac ſuaui, ſapore feruenti cum quadam amaritudine, putat Cæſalpinus Sampſuchum eſſe apud Dioſcoridem. Noſtrâ autem ſententiâ Sampſuchum, quod & Amaracum vocatur, nihil aliud fuerit, quàm Maiorana duplex, de qua poſthac dicturi ſumus.

MAIORANA, VNA TENVIOR ET LIGNOSIOR, altera maiori folio ex ſemine nata.

ADonidis hortis, quos hæc ætas penſiles aut in fictilibus tranſlatitiis excolit, notiſſima, fragrantiſſimi odoris Maiorana, *fruticulus* palmum, aut etiam dodrantem altus, alis creberrimis concauus, iiſque lignoſis, plærumque quadratis, ſubhirſutis, & tantillùm rubeſcentibus: *folia* ex aduerſo poſita ſunt, Origani vulgaris formâ, ſed longè minora, incanâ lanugine obducta, odore fragranti, ſapore acriuſculo & ſubamaro aromatico & grato: circa caulis ramorúmque faſtigium ex foliorum alis, adeóque & in ramulorum extremis imbricatæ *ſpicæ* oriuntur, quarum hirſuta ſquammatim compacta folia è ſinu promunt *floſculos* puſillos, albicantes, hiulcos, labello quadrifido, demiſſo, cui folium ſurrectum imminet, bifidum, & rictu ſtilum albidum proferentes.

Dodonæus & Lobelius duplicem Maioranam hortenſem aſſignarunt, maiorem ſc. & ſubinde tenuiorem, ac minorem, odoréque præſtantiorem, quam Itali Dodonæo teſte *Perſam gentilem* nomināt: Lobelius autem in Adu. Amaracum aliam tenuiorē gentilem, & minutam plebeculæ: in Obſ. pag. 265. Amaracū tenuiorem [& ſic etiam in Icon.Pl.p.498.] & Maioranam tenuifoliam, delicatiorem.



Anguillara quoque epiſt. 12. Maioranam vulgò cognitam ait, cuiuſque duo genera tradit: nobiliorem: alteram ſilueſtrem: ambas in Græcia & Italia notas. Nos autem credimus Maioranam ſilueſtrem Anguillaræ ad Origanum aliquod eſſe referendam. Maior vocatur à Lob. in Adu. Amaracus vulgatior, ſiue Maiorana noſtras (ita etiam in Icon. Plant. pag. 498.) non Dioſcoridis Sampſuchus repens, ſed eius ſpecies: in Obſ. p. 265. Sampſuchus ſiue Maiorana.

Creditur autem eſſe Veterum Sampſuchum à Fuchſ. Corn. Harc. Lonic. Cordo in Dioſc. Geſn. hort. Matthiol. Amato, Roberto Conſt. apud Amatum, Turn. Brunfelſ. Ruell. & aliis pleriſque.

Negat contrà Marantha, qui dicit: Si Sampſuchum Dioſcoridis ea planta ſit, quam Maioranam vulgus appellitat: quis non videt falſum id eſſe, quod de ea legitur, herba eſt per terram repens? aut ſi quis ſerpentem plantam pro Sampſucho quærat, quando eam adinuenturus eſt? Eiuſdem etiam opinionis eſt Dodonæus: ob eaſdem rationes: iiſque ſubſcribit Matthiolus cuius verba antè recitauimus.

Apollinem quod attinet, is, Rad. 1. in Conf. Aloes, non admittit apud Galenum Amaracum idem eſſe cum Maro, imò Matthiol. reprehendit, & contradictione Braſſauolum ſeipſum implicare credidit, quod fuſè & doctè demonſtrat, vt ex illo ipſo loco videre eſt. Tandem concludens, non eundum inficias, duplicem nobis adeſſe Sampſuchum, primam nobilem, ſuauiùs fragrantem, minutioribus foliis, tenuioribus, crebrioribuſque cymis: ſecundam rudem, nullâ lege excultam, hirſutiorem, minùs odoratam: per quam rudem Maioranam diuerſam à Maiorana plantam, nempe Origanum Heracleoticum Ruellii, videtur intelligere.

Græcis vocatur σάμψυχον, & ἀμάρακος, Lat. Sampſuchum & Amaracus, officinis & vulgo Ma-

iorana. Arabicè autem *Mezenius*, vel *Mercenius* nuncupatur, vt in Pandectario, vel *Merzanziu*, vt est in 1. cap. 11. tractatûs libri primi. *Abumeron* Auenzoar: vel *Marcanzus*, vt est in Antid. eiusdem Abumeron, Monachis. Germ. Mayoran & Meyran. Belgic. Maryoleyne. Gall. *Marjolaine* & *Marone*. Ital. *Maiorana*. Hisp. *Majorana*, *Moradux* & *Almoradux*. Angl. Marieron. Boh. Marianka.

Krymon.

Sampsuchum deduxit Mich. Neander phys. part. 1. ἀπὸ τοῦ ξαίνειν ἢ ψυχὴ, quòd sc. blandiatur grato odore animæ, quam mirificè suauitate temperati odoris reficere dicitur.

Locus & tempus. Maioranæ sunt mihi notæ duæ species, vtræque hortenses, vna quæ semine prouenit, qualem serunt Lugduni, Geneuæ, Basileæ, in Burgundia, vt Clareualæ, & Montbelgardi, quibus omnibus in locis satam obseruaui, semine allato ex Gallia Narbonensi, vel Prouincia. Hæc quidem Maiorana folia habet latiora, & nihilominus quotannis ferè perit, ea tamen si conseruari possit, tandem in arbusculas euadit, & surculosior, robustiorque fit, folia etiam minora, ni fallor, & candidiora redduntur: conseruanda autem in calidioribus regionibus in hortis, in frigidioribus reponenda. Quæ Montbelgardi surculis plantatur, & tenuior est, Hiemem perfert. Maioranam virentem vidi Patauii mense Ianuario & Martio adhuc in horto D. Muscari: Bononiæ etiam in horto di S. Saluator al burgo di S. Catharina. Libauius de vniuers. lib. 4. credidit leui occasione transire posse Maioranam in Origanum & vicissim. Sed hanc metamorphosin nobis obseruare nondum licuit, quin harum similitudine, quæ multos decepit eum illusum fuisse potiùs crediderim.

Libauii lapsus.

Vires & vsus Excalfacit autem Maiorana & reficcat, authore Dodonæo, & in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis, quouis modo assumpta. Puluis herbæ siccæ naribus inflatus, sternutamenta ciet, & pituitam euocat, cerebrumque corroborat: sed idem etiam præstat foliorum succus naribus infusus. Valet ad pectoris vitia: stomacho præterea vtilis est, ac iocinorosos, & lienosos iuuat quouis modo assumta: sed & ad vteri flatus, ac cæteros eiusdem frigidos morbos confert. Vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit, & menses mouet: dentium dolores lenit commansa, aut apposita: admiscetur Antidotis. Oleum eius calfacit & corroborat neruos. Sampsuchi loco Tractatus quid pro quo semẽ Satureię indit. Et nunc cingunt tempora folia & flores Amaraci suaue-olentis.

Morbi capitis frigidi Sternutamenta ciet.

MAIORANA CRETICA ODORATISSIMA, quibusdam Marum.

Descriptio Similis est Maioranæ vulgari, nisi quòd *folia* minora, candidiora, odoris & saporis vegetioris, pertinacis, nec nisi longo tempore exolescentis, per ramos tenuiores, quadratos, nullo digesta ordine; *capitula* hirsutiora, & candidiora, quàm in vulgari.

Maioranæ huius Creticæ albæ semen habuimus ab hortulano Ducis Florentiæ, pro Maro Cretico exhibitum, quod satum Montbelgardi in horto Ill. E. C. plantam, qualem descripsimus, produxit.

Marum Creticum.

Hæc est Maiorana illa, ni fallor, quam Bellon. Obs. lib. 1. cap. 17. spontè prouenire ait in Creta circa montem Ida, quæque incolis rusticis Matherina dicitur.

Loci Mar

Maioranam Creticam albam assumpsit Lugduni Valerandus Dourez in suam Theriacam. Nec dubium est, quin ea omnia præstare possit, de quibus in præcedenti diximus genere.

Vires & vsus

DE MORO VETERVM.

CAP. XV.

Mar Diosc. Marum etiam olim herbam notam fuisse, patet ex Dioscoride, qui sarmentosam esse ait, *flore* Origano similem. *Folia* tamen huius multò candidiora, & florem odoratiorem. Vim habere Sisymbrio similem, subadstringentem, & leniter calfacientem. Vnde impositam nomas sistere, & in calida vnguenta ammisceri scripsit. Nasci plurimam, iuxta Magnesiã à Tralleis.

Plin. De Maro Plinius breuiter lib. 12. cap. 24. ita tradit. In Ægypto nascitur & Maron, peius quàm Lydium, maiorib. foliis ac variis. Illa breuia ac minuta & odorata. Nec dubitandum sanè Plinium & Dioscoridem de eadem herba loqui: contrà quàm falsò sentiat Ruellius.

Ruel.

Gal. Galenus ac Paulus & Aëtius in simplicium censu Marum præterierunt. In Hedichroi verò compositione Mari drachmas duas recipit Galenus: Et lib. 1. de Antid. cap. 10. quales sint herbæ Marum & Amaracus aliquo modo declarat: easque ab inuicem distinguit.

Ex prædictis itaque cognoscimus qualis sit herba marum, nimirum peregrina, apud Lydos iuxta Magnesiam & Tralleis nascens, imò etiam in Ægypto, sed deterior. Cuius ne nomen quidem ad officinas prouenit, & hactenus saltem doctis cognita est.

Clinopodium Dodonęi, siue Mastichina, Marum dicitur, cum quo tamen nulla in re, vel ipsius Dodonæi iudicio, conuenire videtur.

Clinopodio veriùs siue Mastichinæ affinis planta, Matthiolo à Cortuso missa, in omnibus descriptioni Mari respondet.

Maioranã multi legitimum esse Marum contendunt, sed neutiquam par est id asserere.

Origanum Heracleoticum Ruellii est Marum Dioscoridis Lacunæ.

Clinopodium quorundam, siue Mastichinam Gallorum, sunt qui Marum esse contendant.

Hermolaus in Dioscor. Coroll. 473. Melissam esse constituisse deprehenditur.

MARVM CORTVSI.

CAP. XVI.

Desc. Thymi duriorisue Mastichinæ instar densè fruticat, lignosis *virgulis* & incanis, quas vestiunt *folia* crebris geniculis, Serpylli foliis paria, Thymi foliolis maiora, subtus incana, superiùs virentia, sapore amaro & acri, odore grato. Chamędryos veræ *floribus* par, nec figurà quoque abludens, multifido demisso labello, galeæ locum supplentibus tortilibus staminulis, calyce quoque Chamædryos pari, villoso, incano.

Planta à nobis præsenti loco proposita videtur Matthiolo in omnibus respondere historiæ Mari, quam sententiam improbandam nefas duci-

ducimus. Meminit autem huius primò in poſt, cõ.cum mag.fig.hiſt.germ.& Epitome, flores ei adſcribẽs ſubpurpureos, odore eximio fragrãtes Camer. quoque apud Matth. Marum inſcribit, ac in Hiſtor. ait, autoris [Matthioli] Mari pulchrum genus, ex calidis regionibus, potiſſimùm ex Syria adferri, & hoc poſſe eſſe Maioranæ genus. Et hinc figuram habet ex Matthiolo, cui adiunxit ramum plantæ, quã miſeram Geſnero, quæ multùm differt à Maiorana. Sed & Tab. in Icon. & Hiſt. Mari Matthioli titulo plantam hanc expreſſit.

Marum hoc Cortuſianum, Tragoriganum alterum facit Lobelius. Apollo tertiam Maioranę ſpeciem. Ferrariæ mihi denominauit Anguillara pro Helenio Crateuæ, ſed ſine ratione.

Huius deſcriptionem aliquando cum planta ſicca miſi Geſnero Mari nomine, quo etiam mihi oſtendit Cortuſus Patauii, fruticoſam plantã in olla excultam.

Is referebat hâc herbâ ſummè delectari feles, víxque ab eis tutam manere, ac eâ comeſtâ circumcirca illos ſemen genitale effundere.

MARINVM SVPINVM.
CAP. XVII.

Lobel. in Obſ. pag. 266. vocat Marum ſupinum non abſimile [Maro dicto Maſtichina] ſed cauliculis repentibus. In Icon. Plant. pag. 500. Marum. Tabern. Icon. & Hiſt. Marum repens. C. Bauhin. Phyt. Maioranam repentem verticillatam.

MARO PLANTA PEREGRINA odoratiſſima.
CAP. XVIII.

A Triginta iam annis plantę fragmenta habemus miſſa Valerando Dourez ex Italia, non meminimus à quo. Lignoſi ſunt *caules*, denſâ lanugine obſiti, in ramos oppoſitos diducti, *folia* è geniculis bina ex aduerſo ſita proferentes, tota tomentoſa, Maioranæ ſatiuæ foliis paria, aut etiam paulò maiora, *cinerei* coloris, craſſiuſcula, odore fragranti, ſapore vegeto, ad Camphoram accedente, ſed cum gratia aromatica, acri, & ſubamaro.

CLINOPODIVM QVIBVSDAM, Maſtichina Gallorum.
CAP. XIX.



Maioranæ inſtar fruticat, imò interdum in bicubitalem excreſcit altitudinem, multis ramis brachiatum, per quos *folia* ad Mari Cortuſiani folia accedentia, minùs cãdida, paullò maiora, inter Thymi & ſerpylli media, ſapore acri prędita, minúſque vt mihi videtur amaro: ad nodos & in extremis ramulis ex muſcoſis verticillis emicant *floſculi* albi: *radix* ſubeſt lignoſa. Odor gratus cum aliqua grauitate. — *Deſcriptio*

Tragoriganum Dioſcoridi, & Heracleum Origanum Plinio, collatis vtrinque delineationib⁹, in neutro ſatis exactè deſignatis, ea erit herba, quam vulgus noſtrum (inquit Ruell.) Maſtichinæ herbæ cognomẽto ſerit in hortis, frutice Serpylli vel Origani, coliculis ramíſque non diſſimilibus, foliis Sampſuci, flore paruo odorato in vmbella, in qua propendent incani hircorum villi, vnde dictum Tragorigani nomen exiſtimo, odore Sampſucho non cedit. Studioséque nuper in hortis noſtris cœpit ſeri, & vt nouæ rei, nouo officinis indito nomine, quoniam lentore quodã interdum madeſcit, Maſtichinam herbam cœperunt vulgò nominare, aut quòd iucũdum Maſtiches ſpiret odorem. Quod pinguibus locis vbertate ſoli lætiùs aſſurgit, latiore, glutinoſóque folio veſtitũ, tunc Sampſuchi folium repręſentat. Si ieiuno prodeat ſitu, tenuius, foliis & colibus Serpyllum potiùs videtur æmulari. Alterum ſylueſtrius, quod propter ſepes naſcitur, folio Sampuſci, multò maiore, caule ſeſquipedali, comante ſupra cacumen muſcario, in quo flores emicant purpurei. Vtrumque iucundo odore placet & coronis inſeritur. Sed hæc loci potiùs, quàm naturæ diſcrimina ſunt. Hæc Ruellius de Maſtichina Gallorum, quæ ſi noua res eſt & Tragoriganum, velim eum annotaſſe, vbinam locorum Alterum ſilueſtrius prouenit, cuius diſcrimen potiùs loci, quàm naturæ. — *Tragoriganum Dioſc. Orig. Heracl. Plinio Maſtichina.* — *Maſtichina cur dicta.* — *Tragorig. alterum.* — *Ruell. taxatur.*

Dodonæus Marum eſſe negat, & Clinopodiũ decernit. Clinopodium Dodonæi vocat Geſn. hort. itémque Maron Ollingeri. In cat. pl. Tragoriganum Dioſcoridis. Rob. Conſt. apud Amatum Galeni & Pauli Amaracum, quam linguâ gallicâ Maſti dici, ab aliis verò Marum eſſe Dioſcoridis credi, refert, quorum tamen opinionem non approbat. — *Clinop. Dodonæi Geſnero. Amaracus Galeni.*

Marum Lobelii. Marum tamen esse contendit Lobelius. Ait enim in Adu. p. 213. Marum, est *Mastic* Gallorum & Anglorum. Regi Thraciæ, cui nomen Maroni esset, sunt qui Mari herbæ appellationem acceptam tulerint: verùm tamen potuit etiam ab Amaraco per apocopen dici: vtpote cùm Amaraci species videatur Marum, adeoque tanto perè affine sit vt multi hodie Maioranam legitimum esse Marum in literis miserint: iidemque *Contra Dodon.* ausi sint Marum receptum, siue Mastic Gallorum decernere Clinopodium: quæ tamen herba parum Clinopodio congruit: odor, sapor, & color Marum fatentur: eóque Galli vocant *Mastic*, quia odoratior & gratior est, quàm Origanum aut Sampsuchum, vti Galenus vult Marum, libro de Antidotis. Idem in Obs. p. 265. in Icon. Plant. p. 499. vocat Marum, quæritque an sit Helenium odorum Theophrasti. Figura autem eius est Dodonæi.

Huius meminit Clus. in Hisp. lib. 1. cap. 64. vbi ait: Tragorigani duo genera statuit Dioscorides, quibus persimiles duas plantas vidisse memini. Vnam, Tragoriganum 1. [Mastichina Gal- *Sarilla.* lorum intellligit] quod Castellani Sarilla vocant, incanam omninò. Eadem in Hist. post. vbi figuram ex Lobelio proponit, hæcque præterea addit. Non desunt etiam qui Clinopodium nominent: plerique tamen pro Maro habent, aliqui *Helenium Theoph.* Helenium Theophrasti esse augurantur, &c.

Apud H. Lugd. p. 884. planta nostra pingitur & describitur pro Maro vero quod Gallos præsertim *Andes*, & Cenomanos *Mastic* appellare perhibet. Ac denuò describitur, sed sine icone p. 889. pro Tragorigano primo Clusii, siue Tragorigani Dioscoridis persimili planta prima.

Vindicatur H. Lugd. ab iniuria C. Bauhini. C. Bauhini censura in H. Lugdunensem, iniqua quidem, vindicanda ac ostendenda. Marum, inquit, Matthioli p. 884. Tragoriganum Dodonæi p. 888. vtrobique describitur. Tragoriganum primum Clusii, describitur denuò, sed sine icone p. 889. nulla nisi in floris colore differentia: hoc candidis, illud subpurpureis, vel purpureis. Item Mari huius Matthioli descriptio reperitur p. 889. sine icone sub Tragorigano altero Penæ. En vnius herbæ figuræ duæ & descriptiones quatuor. Sed en iniustam animaduersionem in H. Lugdu- *C. Bauh. duplex lapsus.* nensem. *Ecce* duplicem lapsum seueri censoris C. Bauhini. Marum Matthioli p. 884 itemque Tragoriganum alterum Penæ, est Marum Cortusi. Trogoricanum verò Dodonæi, est Tragoriganum nigrius. Sétis ita credo censorem, Leonem stimulasse.

Maiorana Mastichem redolens. Varietas. C. Bauh. phyt. dicitur Maiorana 5. siue Mastichem redolens. Et hanc Sampsuchum Dioscoridis & Theophrasti credidit. Ludit foliis modò longioribus, modò rotundioribus, modò angulosis hederaceis, quemadmodum Lutetiæ in horto Robini hortulani Regii se obseruasse scribit. Item: Tragoriganum 9. siue angustifolium pri- *C. Bauhin.* mum. *Cur* separat Frater?

Marũ Tab. Tabern. vocat tam in Icon. quàm in Histor. Marum, Amberkraut.

Locus & tempus Clinopodium Dodonæi Lutetiâ Mastich nomine mihi misit frater C. Bauh. Multis annis autem durauit Montbelgardi in horto Ill. E. C. ramulis propagatum, florens Augusto & Septembri, semen nondum maturuit apud nos. Lugduni colui in horto & Geneuæ: Monspelii & Lutetiæ, ac etiam Bisantii magnos frutices obseruaui. Floret autore Clusio, cum Thymo & Stœchade multis Hispaniæ locis: prouenit solo arido & petroso: nunc inquilina facta multorum hortorum, cùm in Gallia, tum in Anglia, & Belgio.

FABREGVE.

CAP. XX.

FAbregue Gallis dicta, autore Oliuerio de Serres, odore quodammodò accedit ad Thymum, Satureiam duriorem, & Serpyllum. Sed delicatior est, quàm vel Thymus, vel Satureia, ideóque non nisi culta in hortis prouenit: seritur semine: tum plantulæ nouellæ Hieme transactâ, sempérque Lunâ crescente transplantantur. Hoc peculiare in hac obseruatur, quòd valdè gaudeat aquis. Nam & euulsa radicitùs & in phialam vi- *In* treamaquâ plenam immissa, radices spargit & e- *uit.* mittit in ipsa aqua, ac haud secus nutritur, quàm in terra, sed eâ lege ac omine, vt phiala interdum Soli exponatur non aprico: Ita miraculo videas hanc plantulã in humidissimo Elemento viuere ac nutriri, & radice ten⁹ per vniuersã aquã, ceu per terram diffundi tantâ tenuitate, vt eas vix per vitrum sit videre.

Nobis nondum constat quam plantam intelligat Oliuerius: lectores considerent, num conuenire possit cum herba Mastichina (siue Clinopodio) Dodonæo olim dicta.

OCYMVM VETERIBVS ET IN genere.

CAP. XXI.

THeophrastus sparsim de Ocimo inter cætera hæc habet. Sementes hortensium, quibus seri singula solent, tres certè notantur, vna hyberna, alia æstiua, tertia quæ inter eas cadit post hybernum solstitium, siue brumam, ac Ianuario incipit: quas ita appellant, non ratione satûs, sed ortûs, vsúsque cuiúsque. Tertia verò, quam æstiuam appellant, mense Martio agitur, quâ Oci- *Tes* mum, Satureia, &c. seruntur: germine etiam *ren. Dej* defigitur: nam hoc quoque transfertur, cùm ad *&* palmum, aut plùs quoque altitudinis venerit, di- *feri* midio abscisso: radix huic, vt Betæ, vnica data est, quæ crassa esset, altéque descenderet: cæteræ verò quæ de latere prætenues orerentur, admodum prolixè adhærerent: hæc quidem omniũ radicum lignosissima est, sicut etiam caulis. Particulatim verò primum inferiùs, deinde cùm ea defloruerit parte, florêre superiùs incipit: vnde fit, *Flo* vt diutiùs istud floreat, vt Faba; semen cortice *tem.* continetur: Lactucæ lanugine obducitur. Omnia seminis germinísque largè fœcunda: sed fœcundissimum omnium Cuminum [Corn. vult legendum ὤκυμον.] est. Peculiare etiam quod de hoc dicunt: imprecari namque & maledicere seren- *Ma* do oportere affirmant, quò lætiùs, copiosiusque *fere* proueniat. Soli expositum transit in Serpillum, quod superaccedente siccitate fit, &c.

Ocymum non describit Dioscorides. Ex aliis tamen locis colligi potest foliorum eius forma. Ocymoidi namque, Mercuriali, Heliotropio, Solano hortensi (huic tamen maiora & latiora) & Erino (cui minora & parte supernâ diuisa) *folia* tribuit Ocymi. Ergo qui vel Ocymoidem, vel Mercurialem, vel Heliotropion maius, vel Solanum hortense,

hum hortense, vel Erinum nouerit, facilè etiam Ocymi folia, qualia esse debeant, nouerit. Sed & Acino simile dixit, ita vt etiam hinc colligi queat eius forma & qualitas. *Floris* tandem effigiem Pycnocomi flores, quibus illos comparat, apertè declarant.

Ocymi quoque Plinius diuersis in locis mentionem fecit. Inquit enim lib. 17. cap. 22. quod in vinea seri Cato iubet, antiqui appellabant Pabulum, vmbræ patiens, quòd celerrimè proueniat. Idem lib. 19. cap. 17. Nihil, inquit, Ocymo fœcundius. Cum maledictis & probris serendū præcipiunt, vt lætiùs proueniat. Satum etiam pauitur terrâ adactâ, & qui serunt, precantur ne exeat. Et sic quidem Cornarius hunc locum legendum putat. [ὤκιμον scilicet, non κύμινον, vt falsò voluêre nonnulli: id etiam declarātibus Theophrast. ipsius verbis: quæ quamuis in contrariū trahantur sensum: præcipuè tamen id demonstrant hæc verba apud ipsum Theophrastum repetita: πολυκαρπότατον ὃ τὸ ὤκιμον.]

Esse refert Fuchsius qui significantiùs per z scribendum ducant Ozimum ab ὄζω quod redolere denotat, quoniam herba tota suauissimum spiret odorem. Ab eodem odore quòd Basilicâ & regia domo dignum sit, Basilicum hodie nuncupari solitum Ocymum garyophyllatum. Latinè autem & Græcè rectiùs Ocimum quàm Ozimum legi volunt Monachi: deriuantes fortè à Græco verò ὠκύς, quod valet citò, quòd celeriter proueniat: vel propterea quòd citet aluum bubus, cùm scilicet illis datur, vt purgentur: quod genus Pabuli sunt segetes virides sectæ antequam gerant siliquas.

Vnde duo constat esse diuersa Ocymi genera, alterum pabuli genus, alterum in hortis nascens: de quo ait Palladius lib. 5. cap. 3. Nunc Ocymum seritur, citò nasci dicitur, si statim quum seueris, aqua calida perfundas.

Rem miram de Ocymo Martialis affirmat, quòd modò purpureos, modò albos flores, modò roseos pariat. Et si ex eo semine frequenter seratur, modò in Sisymbrium mutetur. Theophrastus 5. de caus. pl. hoc, vt dictum, aliter narrat, & causam ad Solem refert.

Sunt autem Ocymi species multæ Cornario. Nam & magnum & paruum, & medium ostēdit: & quoddam etiam siluestre. Et de hoc Ocymo Dioscoridem agere, & Galenum 8. simpl. dicit.

Serapio quatuor Ocymi genera videtur agnouisse: Videlicet, *Scexabram* cap. 73. de temp. simpl. quod Ozimum Carmenum & Basilicum garyophyllatum Simon Ianuensis interpretatur: estque Ozimum paruum. 2. *Berengemisch* cap. 156. quod Ozimum garyophyllatum transfertur, Isaac Eben Amram autore: 3. *Berendarog* c. 157. i. e. Ozimum non garyophyllatum, sed aliud cōmune, cuius meminerit Dioscorides in capite de Solatro domestico, cùm dixit: folia habet coloris nigri, similia foliis Berendarog, sed maiora & latiora. 4. *Hamehim* cap. 175. quod etiam Amechim, & Amachim nuncupatur, & apud Romanos Selichi, & dicitur esse Ozimum domesticum, habens lata folia, nominarique in Seni Ozimum Nabathi: habere verò ramos virides quadrangulatos: colorem floris esse album: semen Ocymi.

Cæterùm, ὤκιμον, & per ω prima syllaba ὤκιμον Græci appellant: nonnulli etiam ὄζιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo, pabuli genere, quod ad differentiam huius pe υ secundâ syllabâ scribendum monet Dodonæus: sed & per υ etiā hoc, & maximè odoratum scriptum reperitur. Recentiores Βασιλικόν, i. e. Latinè Regium & Basilicon: itémque Herbam basilicam & Herbā regiam quoque nominant. Germ. Basilien & Basilgen. Belgæ Basilicom. Galli *Basiliq.* It. *Basilico.* Hispan. *Albahaca.* Angli Basil. Boh. Bazalika. Hung. Bosolicom. Germani præterea alicubi Blümlein der lieb. h. e. Florem amoris appellant: & rursus alicubi corruptâ hâc latina appellatione, Flormor ac etiam Floramor, quo tamen nomine propriè Amaranthum Viennenses Austriaci vocant.

Ocimi demum & Ocimastri nomine sequentes plantas exhiberi nouimus. Ocimum odoratū siue Basilicum, cuius aliquot genera recensentur. Ocimum magnum, citratum communiter appellatum, & garyophyllatum. Ocimum medium vulgatius album & nigrum, Ocimum non garyophyllatum. Ocimum minimum, Ocimum Carmenum Monachis dictum, Serapionis paruum. Ocimum Sancto-Mauritanum, latum, crispum, maximum, maculatum. Ocimum Indicum maius, album, crispum, circinatum. Ocimum Indicum Clusii. Ocimum Aegyptiū longioribus, angustioribusque foliis, Rihan dictum. Ocimum garyophyllatum Monachorū, siue Acinon Columnæ. Acinon Fuchsii. Mēthā verticillatā aquaticā. Melissa quibusdam dicitur Ocimum citratum & Ocimum fluuiale. Ocimum etiam dicitur Sisymbrium. Nasturtiū aquaticum. Ocimum aquatile quorundā Herbariorum, aliorum Herbam Lactoris, hoc eodē libro Scrophulariam maximam radice fibrosâ inscripsimus. Ocimum etiam dicuntur hæ: Chamæmyrsine. Scrophularia maxima. Hieracium Sabaudum. Esula dulcis. Noli me tangere. Et Ocimastrum verrucosum.

Planè verò explodenda videtur Loniceri opinio, quòd non sine errore ridendo Fagotriticum, Ocimum esse firmiter existimet, cùm pabuli genus sit; vt cap. de Fagotritico fusiùs hac de re disseruimus.

OCIMVM ODORATVM SIVE Basilicum.

Cordus in dispens. supra diamoschum dulce Mesue, vocat Ocimum quoddam citratum, non Melissam, sed speciem quandam Ocimi, siue Basilici, odore Melissæ, aut Citrei mali, cuius defectu Garyophyllatum hoc Ocimum sumi posse ait.

Tragus hunc in modum de eo disseruit: Tria sunt genera Ocimi, quorum duo satiua sunt, vt quæ in hortis quotannis in Maio seri oporteat: tertium siluestre nobilissimum atque pulcherrimum, folia Amaraco similia, paullò tamen maiora, odoris suauissimi, præstantissimique. Itē alibi: Ocimum quod odoratissimum est & garyophyllatum cognominatur, Basilica est satiua, seu nobilis, & à nobis capiti Dioscoridis ascribitur, quicquid dicat Marcell. Virgilius, qui Epimetron quo de Theophrastus lib. 3. cap. 8. & Acinum, vnam & eandem plantam esse iudicat. Ac tandem concludit Basilicam nostram diuersissimam esse ab Ocimo veterum.

Carol. Stephanus de re hortensi libellum conscripsit, in quo inter cætera Ocimum partim ad Lenticulam, partim ad Viciam referre videtur,

Marginalia: Plinio. — Pabulum. — di. — se. — m. — duo ... genera. — quatuor genera Serapionis. — nina ... Græcè ... ab ... no differentia. — Basilicum. — Aequiboca. — Ocimum citratum. — Ocim. garyophyll. — Ocimum nobilissimum.

quã rectè ipse viderit. Suspicamur, inquiunt post fusam dissertationem Monachi in Mesuem, hoc Basilicum gariophillatum esse OcimastrumDioscoridis, quod 3.lib.describit, quodque Acinos, siue Aconos & siluestre Basilicum ab aliis dicitur. Diximus autem quod est in 3.libro, quoniam in 4.aliud tradit, quod est alterius herbæ genus.

Ozimi Etymon. Esse refert Fuchsius qui significantiùs per Z scribendum ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota suauissimum spiret odorem. Ab eodem odore quod basilicâ & regiâ domo dignum sit, Basilicum hodie nuncupari Ocimum gyryophyllatum.

Satio & cultura. Ocymum, inquit Cæsalp. quod vulgò Basilicum appellatur quotannis semine seritur post æquinoctium vernum inter æstiua: nam Hyeme perit: gaudet Sole & aqua : herba admodum odorata: gustu subacris: recipitur inter olera cruda & cocta & in condimenta: eius tria genera magnitudine differentia communi omnium consensu habentur, vnum latifolium, alterum tenuifolium, & tertium medium. Dioscorides Ocimum tanquam vulgò notum non describit, ex attributis tamen videtur intellexisse solùm illud genus quod lato folio constat, vt patet in Ocimoide, Heliotropio maiore, Mercuriali, Solano hortensi, quorum folia Ocimo comparantur. Theophrastus cùm ait Ocimum transire in Serpyllum, videtur genus Ocimi pumilum innuere. Plinius præter satiuum siluestre quoque tradit, sed cùm neutrum describat incertum est quod siluestre apud ipsum sit, nisi Acinum intelligat, quod Ocimastrum appellari ait. Arabes quatuor plantas ostendunt, quas interpretes Ocimum vocant. Vnum Ocimum gryophyllatum, quod colligitur mense Iunio. Hoc pumilum dicerem, nisi tempus collectionis seminis obstaret: propagatur enim in Autumnum, vt cæterorum semina. *Hæc ille.* Considerandum autem an collectio intelligatur de semine, an de herba: si de herba tempus nihil impedire videtur in locis calidis, Iunium mensem existimamus.

Gesn.hort.Ocimi, quod vulgò Basilicum nominant, id est, Regium, maioris, aliud garyophyllatum & aliud citratum dicit. *C.B.not.*

Inquirendum quod vult C.Bauh.in phyt.an Varronis Ocimum idem sit cum nostro Basilico.

OCYMVM MAGNVM.



Descriptio DVplo triplóue maius huic folium, quàm vulgari, oblógum, raris crenis serratum, pallido virore præditum, aut rubrum, odore suaui, Citri vel Garyophylli, flores spicati, albi vel rubri.

An est hæc, Basilica maior Tragi. Quod quidem iconem attinet, ea non malè quadrare deprehenditur. Descriptio autem eius, quam antè posuimus, videtur esse Basilici medii. Monachis in Mesuem commentantibus est Ocimum citratum siue Basilicum, quod paucis notum esse dicunt. Fuchsio verò & Tabernæmontano dicitur Ocymum Magnum.

Dodon.gall.eandem cum Fuchsio iconem habet [sub Ocimi maioris titulo, cui flores purpureos, ac etiam albos concedit.] Ocimum inquit Matthiolus, quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimū est. Namque perraræ sunt vbique ędiū fenestrę, perraræque cœnacula, ac viridaria, quæ Ocimo non redoleant, vtpote quòd frequens seratur, & foueatur in figulinis vasis. In Italia hoc æuo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum (magnum) foliis assurgit Amarantho longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citreæ malo similibus, à quorum effigie ipsum facilè vocauerunt Arabes Ocimum citratū, quo modo ipsum Mesues nominat. Lat. verò in tol. hoc titulo pingit Ocimum tertium maximum.

Lobel.in Adu.vocat Ocimum maximum Caryophyllatum ac Citratum: Itemque Obs.p.268. in Icon.Plant.p.505. (quibus in locis figura Dodonæi:) Rarius istud ait, & regionum calidarum amantius, cuius folia, cunctaque planta quadruplò maiora, odora, Caryophylli cum Citro confusâ iucunditate, semine, nec vlla sui parte alioqui diuersa.

Cùm pleræque plantæ noctu vtiliùs irrigentur, Ocimum tamen affusâ aquâ interdiu & sub Solis æstu proficere plurimùm solet, vnde contra aliarum plantarum naturam magis gaudet calidâ irrigari, quàm frigidâ, cuius rei doctissim. Costæus hanc affert causam: An, inquit, quia imbecilla sit planta? imbecillitatem enim id prodit, quòd nisi frequenter irrigetur, tabescit. At contra tepor laxando corpora, imbecillitatem potiùs auget, quàm minuat. Neque Ocimi imbecillitas ob caloris esse penuriam potest, in quo caliditatem vigere insignis odor. persuadet. An ergo potiùs Ocimi imbecillitas ob laxitatem est substantiæ, cuius causa, quia profusior sit innati humoris dissipatio, propterea celeri quoque & assiduâ opus illi est alimenti penetratione, hæc autem fit beneficio teporis. Non est hoc profectò à vero dissimile. Sic ille lib.2. de natura stirpium cap.9.

Idem perhibet Ocimum Æstate tota in aqua non secus ac in terra, virere, florere, & semina quoque interdum proferre, quod sanè admiratione non caret. Refertur apud Cardanum, Ocimum primâ lunâ tritum, & in ollam nouam inditum, sub plenilunio ab altero capite flores emittere: quòd si duplicato tempore sub terra defodiatur, stiriones generare, cùm aliàs dictum sit scorpiones.

Libet hîc inserere lepidam historiam de hac planta Augustini Iustiniani Genuensis lib.6.Frãciscus Marchio Iurisconsultus missus à Genuensibus Orator ad Ducé Mediolanensem, cùm eum non vellet audire, nec pactis conuentis cum Republ. Genuensi stare: Captatâ occasione obtulit Duci manipulum herbæ Basilici. Qui admirabundus, quid sibi hoc donum vellet quæsiuit. Cui ille respondet: Eiusmodi proprietatem huic plantæ inesse, vt leniter & suauiter contrectata præbeat gratum odorem, nimis autem duriter compressa & attrita, tandem produceret scorpios: atque ita simile esse ingenium Genuensium.

Dux

Dux ingenuoſo hoc reſponſo admodum delectatus, & ſententiam priorem mutauit, & Legatum honorificè dimiſit. Scorpiones autem ſub fictilibus, in quibus Baſilicum colitur, libenter ſtabulari, ſæpiùs Venetiis obſeruatum. Ocimum incipiens putreſcere fœtet, inquit Bodinus, abſolutâ verò putredine bene olet.

Ocimum ſiue Baſilicum magnum Montbelgardi in horto Ill.E.C. prouenit duplex, rubrum & album. Ex Italia nobis attulit ſiccas plantas C.Bauhin. hoc titulo: Ocymum variabile Italis: in eo apparebant maculæ purpureæ. Cum ſummitatibus albicantibus & rubentibus vidi Monſpelii in hortis, & Geneuæ florens Iunio: Baſileæ adhuc Septembri.

OCIMVM MEDIVM VVLGATIVS & nigrum.



Dodrantalis eſt plãta, pluribus *ramis* ſtipata, quadratis, nonnihil rubentibus, ſubhirſutis: *folia* Parietariæ, minora, glabra, aliàs per ambitum inciſa, aliàs minimè, ortu è geniculis aduerſo, odore fragranti, ſapore nullo excellente: *flores* verticillati, in ſpicam longiuſculam digeſti, ſuaueolentes, colore albo purpuraſcentéue, labello longiuſculo, anguſto, cui ex aduerſo reſpondet ſurſum vergens in quatuor lacinias diuiſum folium, prominentibus è rictu ſtaminulis albidis cum ſtilo purpureo: *radix* lignoſa, nigra, fibrata.

Exiſtimamus apud Tragum Ocimum hoc de quo agimus hoc loco, dici Baſilicum ſecundum, quamuis icon videatur demonſtrare magnum, de quo antè.

Matthiolus vocat Ocimum ſecundum, ſiue medium, & Ocimum à Dioſcoride deſcriptum, Ocymum non garyophyllatum Serapionis.

Lob. in Adu. deſcribit dupléxque tradit, hoc modo. Quamuis antiqui excuſi, tum calamo exarati, codices, vbique Ocimum, non Ocymum aut Ozimum habeant: tamen quia herbula hæc eximiè odora cerebrum feriret, & ſternutamenta cieret, eam primulùm Ozimum vocitatam i. e. odoram fuiſſe, naturæ & doctis aſſentiri par eſt, Mirum enim quantæ fragrantiæ ſit Ozimũ Troglodyticum, & quantæ ſylueſtre naſcatur iamdiu notum eſt: Nec ocyùs cæteris quamplurimis oriri certum: quare id Ocymum farragini leguminum tribuendum fuit. Ocymi autem vel Ozimi, cuius varietates tres notiſſimæ vel mulierculis, quas odoris & oleris gratia in figulinis vaſculis colunt aut in puluillis areolíſue viridariorum: frequentiſſimum autem Ocymum vulgare, ſiue medium dictum, quod quidem duplex odore habetur: vnum quippe vilius & abiectius, odorem quidem ſpirat ſuauem, ſed Apiaſtri miſtum: radicem & cauliculos pedales & folia Mercurialis, Parietariæ, vel Agriorigani, ſed nigriora mittit: floſculis è caliculis verticillatim caulem ambientibus: ſemine puſillo nigricante, quadantenus Thlaſpi. Alterum nullatenus diſtat, præterquã odore gratiore, & cordi amabiliore, qui corticem Citrii mali redolet: idcircò citratum vocitat vulgus, non à Citri folio, vt falsò ſcribunt quidam. Hæc ille, qui in Obſ. pag. 268. in Icon. Plant. pag. 50. Ocimum medium vulgatius pingit.

Ocimum hoc, quod Olitoribus medium eſt, tertium facit Cæſalpinus idque Acinum eſſe non dubitat.

H. Lugd. vnius plantæ duas proponit icones: Vni titulus p. 680. Ocimum medium Fuchſii. Et huic ſunt caules hirſuti: alteri Ocimum medium Matthioli. *H. Lugd. not.*

C. Bauhin. Phyt. vocat Ocimum 4. ſiue vulgatius, & Baſilicum Brunfelſii.

Ocimum medium album & rubrum habemus Montbelgardi in hortis, etiam Ill.E.C. itémque Baſileæ: eſt paſſim in Gallia & Germania vulgare. Locus

OCIMVM MINIMVM.



Palmaris aut paullò maior eſt plãta, *ramulis* creberrimis ligneſcentibus denſè fruticans: per quos *folia* Serpylli aut Maioranæ foliis paria, ex oblongo rotũda, viridantia, aut rubra, ſapore vegetiſſimo & ſuauiſſimo Garyophyllorum: *flosculi* exigui, verticillatim per ramorum ſcapos diſponuntur: *radix* fibroſa. Deſcript.

Noſtra icon quæ ſculpta empta minùs placet, vt & aliæ plures. Fuchſius Ocimum exiguum inſcribit. *Icon.*

Cordus in Dioſcor. nobis videtur hanc intelligere per herbam ſuo tempore, vt ait, omnimò incognitam, quam Germani Kraus Baſilien vocant, quá eque Acinon, ſi non Ocimum garyophyllatum fuerit, ipſe adſtruxerit. Synonyma

Trago, vt exiſtimamus, in Hiſt. germ. dicitur Baſilica minor & Baccharis germanica, de qua antè: Icon tamen non placet. Eidem in H. Lat. Ocimum primum, de quo vide antè. *Baccharis germ.*

Autor eſt Robert. Stephanus Acynum multis putari, quoſdam verò Ocimaſtrum dicere, h. e. *Baſilic ſauuage*, herbam hanc, quæ in quibuſdam Galliæ locis Ocymum minutum appellatur. Aſt nomen ſilueſtris Ocimo minuto non conuenit.

Eſt hæc Baſilicum illud aliud, ſiue Ozimum leptophyllum Monachorum in Meſuem commentantium, quod vulgò Baſilicum minutum appellant: quandoque multi tenent eſſe Baſilicũ

Baſilicon garyophyllatum exeo , quòd Serapio titulo de Ocimo gariofilato dicit: Et folia eius ſunt parua &c.ſed hi errant,& eſt potiùs Ocimum eius carmenum, &c.vide titulum, de Ocimo odorato, ſiue Baſilico.

Errorum multorum Ocim. carmenum Acinos non eſt.

Sunt aliqui, inquit Matthiolus , qui Acinum eam Ocimi ſpeciem exiſtimant,quam vulgò [nos Itali] vocamus *Baſilico gentile* : ſed horum opinioni refragatur Plinius lib.21. cap.15. & cap.27. ex quo palam fieri poteſt, Acinum non eſſe Ocimum tenuifolium. Idem rurſus Ocimũ tertium, quòd foliis conſtet minutis atque anguſtis, ſitque cæteris odore fragrantius , Italis vulgò appellatur *Baſilico gentile*. Huius [ſicut & cæterorum] meminit Serapio , vocauitque garyophyllatum,quòd cæteris tum minutius , tum odoratius habetur. Idcirco videant quæſo Patres illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ſcripſêre, quo iure , quáue ratione in El. de gemmis ſe iactent Ocimum garyophyllatum hac tempeſtate primos adinueniſſe , cùm hoc Serapioni foliis exeat paruis, & caule quadrangulari : Monachis verò foliis Meliſſophyllo maioribus , per ambitum ſerratis, & caule minimè anguloſo. Qua in re eos,pace ſua, apertè hallucinatos putauerim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio Ocimi genere intellexerit Meſues, quàm de tertio illo genere in deliciis habito,de quo dicimus. Nam cùm cæteris odoris fragrantiâ præſtet, nulli dubium eſt,quin in roborandis cordis ipſius viribus cæteris ſit longè aptius, atque etiam præſtantius , vt quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus.

Ocim. garyophyllatũ Serap.

Monachi taxatur.

Monachi hallucinantur.

Acinos Dioſc.

Amatus credidit Baſilicon minutis foliis ornatum [ita vocat] Acinon eſſe. Cuius opinioni refragatur Rob.Conſtantinus.

Sed & Geſnerus eiuſdem cum Amato ſententiæ eſſe deprehenditur. Vocat enim in cat.pl Ocimaſtrum, Acinon, & Ocimoidem ex quorundam opinione, quam non damnat.Idem de hort. Ocimi ſiue Baſilici paruum genus, criſpum,& globoſum.

Lobel.in Aduerſ.Ocimi minimi Amaraci figurâ, caryophyllati titulo deſcribit (eodemque in Obſ.p.269.) & poſtea capite de Acino dicit: Quum Acino florem non negaſſet Dioſcorides, Ruellius Ocimum, ſiue minus Baſilicum , poſſe eſſe Acinon , ni obſtaret Theophraſti Pliniique mutila hiſtoria, dixiſſet : Senenſis hæc accipit,& quaſi ſua obſtrudit, exprobatque doctis, nec interea lectori quidquam commodi molitur: exploſo Ocimo illo minimo. In Içon.Plant.p.504. appellat Ocimum minimum Garyophyllatum.

Matth. taxatur.

Crediderunt ergo, vt patet,recentiorum plerique tenuius Ocimum Acinum ſiue Aconum eſſe : ſed cùm non hirſutius Ocimo ſolùm , quin etiam glabreſcat, Acinum eſſe nequaquam poterit. Id verò quum Ocimum garyophyllatum exiſtimant eſſe Monachi,ſuam profectò non agnoſcunt inſcitiam. Quare caryophyllati vice, minutius Ocimum, ſuccedaneum omnibus fiat : ne nos ipſos hiſce implicantes , Braſſauolo,ac Matthiolo ſimiles, maius flagitium perpetremus.

Ocim. minimum.

Ocim. garyophyllatũ minus.

Ocimum minimum vocat Camer.hort.album & nigrum. Tabern. Ocimum caryophyllatum minus. C.Bauh.phyt.Ocimum 5.ſiue minimum. H.Lugd.duas figuras habet p.681. vni titulus eſt, Ocimum caryophyllatum. Et hæc nobis valde placet : alteri titulus , Ocimum paruum. An Cæſalpini Baſilicum nanum ſiue pumilum?

Locus.

In horto Ill.E.C. Montbelgardi habuimus Ocimum minus,ac alibi ſępiùs etiã obſeruauim*.

Traditis ita vulgatioribus Ocimi ſpeciebus, ſupereſt vt earundem vires & vſum adſcribamus. Ocimum, vt tradit Dioſcorides , copioſiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit , flatus mouet , vrinam pellit , lac euocat : ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ,aceto & roſaceo, pulmonum inflammationibus auxilio eſt [græci cod. pulmonum vocem non habent,nec etiam Cornarius in verſione ſua expreſſit , ſed eam redundare ait ad inflaminationes additam.] Draconis marini & ſcorpionis ictibus per ſe prodeſt, & cum vino Chio oculorum doloribus (quæ aliter ex græco ſunt intelligenda, Draconis ictibus , per ſe autem in vino Chio, &c.) Succus viſûs caliginem abſtergit : deſtillationes exiccat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus , difficili vrinæ , inflatiſque naribus hauſtum ſubinde mouet ſternutamenta, quod idem herba efficit. Sed oculos premi neceſſum eſt, cùm ſternutamentum vrget. Sunt qui in cibis abdicandum cenſeant : quandoquidem manducatum , & in Sole poſitum vermiculos creat. Aphri autem adiiciunt , ſi feriantur à Scorpione qui Ocimum ederunt , nullo conflictari dolore.

At non ſolùm vt noxium in cibis , ſed & vt in medicina inutile & pernitioſum , Veterum quidam grauiter repudiarunt, quod declarat Plinius his verbis. Ocimum quoque Chryſippus grauiter increpuit,inutile ſtomacho,vrinæ , oculorumque claritati. Præterea inſaniam facere , & lethargos, & iocinoris vitia: ideoque capras id aſpernari. Hominib. quoque fugiendum cenſet. Addunt quidam tritum ſi operiatur lapide ſcorpionem gignere : commanducatum & in Sole poſitum vermes afferre. Aphri verò, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione , quo ederit Ocimum, ſeruari non poſſe. Quinimò tradunt alioqui manipulo Ocimi cum cancris decem marini, vel fluuiatilibus trito , conuenire ad id ſcorpiones ex proximo omnes : Diodotus in Empiricis , etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit id eſſe capras, & ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino , addito aceto exiguo. Vſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratum ſalutare eſſe : item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex vino , ſtomacho quoque vtile,inflammationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitum, vrinam ciere. Sic & morbo regio, & hydropicis prodeſſe,choleras eo , & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit , & coctum dyſentericis , & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in teneſmo,& ſanguinem excreantibus in vino , duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis , extinguitque lactis prouentum. Auribus vtiliſſimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus ſternutamenta mouet,& deſtillationes capiti quoque illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas miſto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat,ideò etiam equis aſiniſque admiſſuræ tempore ingeritur.

Auicenna eiam in libro de viribus cordis à Dioſcoride diſſentire videtur : ſcribit enim Ocimum ſanguinem turbidum & melancholicum generare : quoniam ſuperuacua humiditas quæ

in ipſo

in ipso est, parit inflationem in venis.

Nec aliter videtur sensisse Galenus, cùm ait: Ocimum ex secundo est ordine excalfacientium, habet autem recrementitiam humiditatem, proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum ad digerendum, & concoquendum vtile est. Et 2. de alim. Ocimo plerique vt obsonio vtuntur, ex oleo & garo esitâtes. Vitiosi autem est succi, quod impulit quosdam, vt falsa de eo prodiderint, affirmâtes quàm celerrimè paucis diebus scorpiones generare, si tritum in ollam ad Solem calefactū fuerit, quod falsum est. Verè autem dixeris olus stomacho esse noxium, prauique succi & concoctu difficile.

A parte Dioscoridis videtur stare Simeon Sethi. Basilica Ocima, inquit, olfacta cor & caput. Si aqua irrigantur; humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortum, in hilaritatem & lætitiam mutat.

Ex sua & aliorum sententia ferè ad omnia ea ad quæ Dioscorides, commendat Serapio. Hæc inter alia habens. Quando reperit Hunaim aliquos ex antiquis Physicis dicentes, quod stringit ventrem, & aliquos qui dicunt, quod laxat, videtur ex hoc quòd habeat in se duas virtutes contrarias, sicut caules. Quando ergo inuenit virtutem expulsiuam fortem in corpore, adiuuat ad fluxum. Sed quando inuenit virtutem retentiuam fortem, adiuuat ad retentionem, ideò quia in eo sunt duæ virtutes, sc. virtus laxatiua, & stiptica, sed fit sicut dictum est.

Scribit Brassauolus tantam de Ocimi viribus inter Plinium & Dioscoridem esse controuersiã, vt alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quod si à scorpione feriantur qui Ocimum ederint, nullo dolore affici. Contrà verò Plinius ait, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit Ocimum, seruari non posse. Qua in re lectionis impatiẽs deprehenditur Brassauolus, inquit Matthiolus, Plinius refragatur eorum placitis, qui Ocimum tam acriter damnant. Præcipitem ergo Brassauolum appellat Matthiolus: quia tantam de Ocimi viribus, inter Plinium & Dioscoridem controuersiam esse scribit, vt alterum ipsorum errasse dicendum sit, propter eos qui à scorpione icti sunt: quod si patienter vniuersum Plinii caput expleuisset, cognouisset vtique Plinium illorum sententiam refellere, quam in capitis initio proposuerat. Quantùm autem impatiens, ne dicam temeratius (Apollinis verba sunt) eò magis caligauerit Matthiolus, Brassauoli verba pensiculatiùs expendentes facillimè diiudicabunt, &c. Vides ergo, addit, in referendis Ocimi facultatib. non parum inter se dissentire Dioscoridem, Galenum & Pliniũ, ita vt vix pugnantes illorum sẽtentias conciliare possis. Quare consultum erit vt hîc, quemadmodum in aliis etiam, Galeni amplectaris opinionem, qui quodammodò inter hos medius intericctus, commendat exteriorem eius vsum in iis, quæ σύμπεψιν ϗ διαφόρησιν, i. e. cõctionem & discussionem desiderant: damnat verò internum, ob excrementitium humorem, quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plærasque alias Dioscoridis & Plinii contradictiones tollere poteris.

Ocimi vulgò dicti vires Tragus ita perstringit. Duæ nobiles & odoratæ Basilicæ hortenses vitio & inquitate scriprorum indoctorum penè in cõtemptum deuenere, idque eo nomine, quòd (vt illi affirmabant) non solùm inutiles, sed & vtentibus noxiæ sint. Quæ sententiá minimè recipi debet, quippe quæ erroris plena sit: nam qui ita sentiunt, Ocimum Catonis, cum hoc nostro confundunt, atque ita decipiuntur. Nostra enim Ocima garyophyllata, siue Basilica, temperaturę sunt calfacientis, quamobrem facultatem obtinent resoluendi ac discutiendi, viscosos lentósq; pulmonis & matricis humores, quare vtiliter vtrinque adhiberi queunt. Basilici herba viridis fronti alligata, capitis dolores sedat, idem præstat aqua eius distillata: siccata non aliter atque Amaracus & Rosmarinus in cibis vsurpari potest. Eadem musto imposita quousque deferbuerit, vinum odore & sapore iucundissimo commendat, vtque Apianum, seu vt vulgò vocant, Muscatellinum referat, efficit. Basilicon vino decoctum, suspiriosis medetur, pellit inueteratam tussim, humorésque crassos discutit, mane & vesperi potum, vrinam ciet, menses prouocat, vti Pulegium. In desessionibus & fomentis muliebribus Pulegii & Menthæ facultates obtinet. Semen per noctem aquâ rosaceâ maceratum in succum album seu gummi quodnam resoluitur, quod præsentaneo est remedio, inflammationibus, exulcerationibus, & aphtis oris, nec non labiorum scissuris & verrucis mammarum illitum. Sed & aqua non tantùm omnibus inflammationibus oculorum, capitísque, igni etiam sacro, qui tumori mammarum & pudendis adesse solet, auxilio est. Semen & aqua distillata sumpta, cor confortant, & aduersus Lipopsychiam faciunt.

Ex eorum genere, quæ sanguinis è naribus profluuiũ sistunt, inquit Vesalius, est succus Ocimi maioris, in quo Camphora læuigata sit, & naribus ita immissus. Sunt qui tradant Ocimi substantiam adstringere, succum verò laxare. Non autem videtur verisimile quod asserit Hollerius cuidam Italo ex frequenti odoratu Basilicæ herbæ natum scorpionem in cerebro vehementes & longos dolores ac mortem denique attulisse. Sed vermes in cerebro generari Ocimo etiam non odorato apud omnes in confesso est.

Error quidam. *Dolor capitis.* *In cibis.* *Vinum odore & sapore commendat.* *Tussis inueterata.* *Pulegii facultas.* *Aqua.* *Succus.* *Scorpio in cerebro natus.*

OCYMVM SANCTO MAVRITANVM, latum, crispum, maximum.



Ad cubitalem altitudinem crescit, quadratis *caulibus*, raris pilis vestitis C. Bauh. quos aduersi rami diuidunt: *folia* ex longis pediculis ad articulos circinatâ circumscriptione, ampla crispa, fimbriata, atro-uirentia, aut rubro admisto maculosa, fragrantis odoris: *flores* Ocimo vulgari similes, verticillati, in spicam digesti, qui autore C. Bauhino ex candido rubescunt: semen paulò maius, nigrũ, ex rotunditate oblongum, foliaceis capitulis inclusum. *Descriptio*

Synon. Eſt hoc, illa Ocymi differentia, ſub nomine Baſilici Indici, vel potiùs Hiſpanici ad Camerarium, vt ipſe in horto teſtatur, ex Italia miſſa, ſerratis & criſpatis foliis, ſubcæruleis, vnde criſpum Baſilicum meritò cognominatur.

Columna vocat Ocimum exoticum foliis purpureis maculis infectis fimbriatiſq;. C.Bauh. apud Matth. Ocimum latifolium maculatum, vel criſpum, à nemine pictum, elegantiſſimum, primũ. *C.B. not.* Præterea in phyt. Ocimum latifolium Cæſalpini. *Nos quidem* exiſtimamus Cæſalpino hoc Ocimum Indicum incognitum adhuc fuiſſe.

Locus & Tempus Primò nobis Veſuntii viſum vt & Argentinæ anno 1593. antequam aliquid de eo à quoquam ſcriptum obſeruauerim. Ex India autem in Hiſpaniam, inde in Italiam & Germaniam ſemen tranſmiſſum.

OCIMVM ÆGYPTIVM LONGIORIBUS foliis, Rihau dictum.

CAP XXIII.

Deſcriptio OCymus, inquit Proſper Alpinus, in Ægypti Alexandriæ viridariis copioſiſſimus creſcit ad altitudinem trium & plùs cubitorum, *foliis* noſtratis longioribus, tenuioribus, colore rubro ſuffuſis, odoremque eximium ſpirantibus. Suauitate enim odoris noſtris omnibus præferendus meritò videtur, ob quem illi hanc plantam *Rihau* appellarunt, quod idem eſt, ac ſi dixeris, odorem, ita vt hic Ocymus præ odoris iucunditate eximiâ odor per excellentiam ab iis vocetur. *Rihau.*

Vſus. Ocymi garyophyllati plantâ odoris causâ ii vtuntur: medicos verò vſus apud eos ipſa paucos habet, qui aliis multis præditi ſunt. C.B. phyt. vocat Ocimum 2. ſiue garyophyllatum maximum.

Ocimum Indicum. Deſcribit etiam ac depingit Ocimum Indicum Cluſius, quod Germaniæ primùm anno 1590. innotuerit, ac reliquorum magna ſit varietas.

CLINOPODIVM VETERIBVS.

CAP. XXIV.

Ex Dioſc. CLinopodium frutex eſt paruus, ſarmentoſus altitudine duorum palmorum. Naſcitur in petris. *Folia* Serpyllo ſimilia: *flores* ſimiles lecti pedibus, ex interuallis, Marrubio [πρασίῳ] ſimiles. Bibitur herba & decoctum ipſius, aduerſus venenatarum beſtiarum morſus, conuulſa, rupta, vrinæ ſtillicidia. Ducit etiam menſes & fœtus. Penſiles quoque verrucas excutit per dies aliquot potum. Aluum [vltima hæc in hoc capite ſecundum quoſdam abundant, pro quibus in Veneta interpretatione hæc leguntur. Multis experimentis confeſſum ſuper hoc frutice eſt ramulos eius ad tertias decoctos, ex vino albo mederi correptis furore: In quo non parum diffident :] ſiſtit idem ad tertias decoctum & potum, non febrientibus in vino, febrientibus in aqua.

Clinopodium, vt legimus apud Plin. lib. 24. c. 15. alii Cleonicium [κλεώνικον, Corn. inter ſuppoſ.] alii Zopyron, alii demum Ocimoides appellant, Serpyllo ſimilem, ſurculoſam, palmi altitudine plantam. Naſcitur petroſis, orbiculato florum ambitu, ſpeciem lecti pedum præbens: Bibitur ad conuulſa, rupta, ſtrangurias, ſerpentum ictus. Item decoctæ ſuccus.

Clinopodio Galenus 7. ſimpl. excalfaciendi vim adſcribit, ſed nondũ adurendi: eſſe verò ait eſſentia tenuium partium, ponitque ipſam in tertio ordine tum calfacientium, tum reſiccantium.

Acquiſ Plantæ quibus Clinopodii nomenclatura appropriatur, ſunt hæ. Clinopodium quorundam Origani facie, Clinopodium Matthioli alterum. Ocimois Fuchſii: Acinos multis. Cluſii Clinopodium Auſtriacum; nobis pulchra Acini ſpecies. Clinopodium quintum C.Bauh. quod inſcribimus Ocimo ſimilem Acinon Columnæ. Clinopodium Dodonæi, ſiue Maſtichine Gallorum. Tragoriganum Matthioli. Satureia. Thymbra S.Iuliani. Poligonum tertium Cordi. Heliotropium. Herba orbiculata. Guiland. in Theone lapſum aſſerit Matthiolum in Clinopodio, vt qui perperam Æginetæ Betonicam exhibeat.

CLINOPODIVM QVORVNDAM, Origani facie.

CAP. XXV.

Deſcri EX *radice* fibroſa plures emittit *caules* quadratos, lanuginoſos, cubito altiores, ad quorũ nodos *folia* naſcũtur oppoſita, Origani vulgaris, minùs odora, ſapore quodãmodo Saluiæ re miniore: *flores* denſo ſtipatu verticillatim caules ambiunt, purpurantes, interdum albi, Calaminthæ, ex oblongis, gracilibus, villoſis calyculis, odore longè minùs vegeto, quàm Calaminthæ.

Lobelio in Aduerſ. & in Icon. plantar. Acinos. In Obſ. p. 269. vocat Betonicam Pauli quorundam, Germ. wild Baſilic / Belg. wilde Baſilicon / Gall. *Baſiliq ſauuage*, Hiſp. *albahaca ſaluage*, Angl. wild Baſill / quæritque an ſit Clinopodium Lacunæ.

An Cordo in Dioſc. Cornar. & Riffio Clinopodium, Germanicè wirbeldoſt, quod hic Herbam orbiculatam & Pulegium montanum vocari refert?

Matthiolus paſſim Clinopodium vocat, ac ait in editione anni 1554. & 1559 Naſcitur vbique frequens, foliis non modò Serpyllo proximis, ſed etiam montanæ Calaminthæ, quam maximè repræſentat. In comm. cum mag. fig. Duæ plantæ à quibuſdam rei indagatoribus pro Clinopodio oſtenduntur. Prima foliis exit Serpillo haud abſimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus & hirſutis: floribus purpureis, caulem verticillatim ambientibus: Hæc longè magis quàm altera Clinopodium refert. Credidi legitimum eſſe Clinopodium. Verùm deguſtatâ herbâ mihi à ſententia recedendum fuit. Idem in Epit. Cùm Clinopodium adeò tenuium eſſe partium (ſcribit Galen.) vt ex tertio calfacientium ſiccantiumque ordine habeatur, atque operæ pretium eſſe, vt quæ in huius cenſu ſunt plantæ, aut guſtu acres, aut admodum amaræ percipiantur: cumque neutra qualitas in Clinopodio, cuius imaginem dedimus, reperiatur, non auſim ego ipſum legitimum facere Clinopodium: Sed potiùs alterum. *Ex his* Matthioli dictis ſatis apparet, quomodo ſibi conſtet cum ſuis iconibus ſine deſcriptionibus: eius contrarietates erant olim in diuerſis editionibus: nunc iunctæ ſunt in editione Caſp. Bauhini, qui apud illum

illum scribit Origano simile Clinopodium.

Lacuna in Dioscor. Clinopodium & Lectipeda vocat, notátq; confudi in quibusdã cum Pulegio montano, cui similem ait, terréque in singulis geniculis quatuor flosculos tenues, similes pedi lecti: prouenire locis siccis & sterilibus: calefacere & siccare tertio gradu. *Sed quale* quæso est Pulegium montanum, cui confert Lacuna? eius sanè descriptio non videtur respondere cum icone quam ex Matthiolo proponit: existimamus illum tunc temporis nesciuisse, quid scripserit.

Turnerus Matthiolum reprehendens dicit eius Clinopodium esse Calaminthæ speciem. Verba eius hæc sunt. Clinopodium Matthioli est Calamintha prima: folia enim habet Ocimi, subtus incana, caules quadratos, florem purpureum, & in montibus vt plurimùm nascitur. Non est autem Clinop. siquidem folia non possidet Serpylli, vt ex Matthioli icone Serpylli probari potest. Ait quoque Matthiolus plantam suam non tantùm Serpyllo esse similem, sed etiam Calaminthæ montanæ: id quod verum esse non potest: Calamintha namque mõtana, quæ foliis est Ocimi, nullatenus Serpyllo similis est, cuius rei argumentũ esto Serpylli figura, ab ipso Matth. proposita, collata cum foliis Heliotropii maioris Ocymo similibus auctore Dioscoride. Fallitur ergo Matthiolus, plantam vnam duabus inter se dissimilibus similem faciens.

Gesn. hort. Clinopodium ac etiam Polycnemõ appellat, cognatámque Origano dicit.

Lonic. duas ponit figuras, priori loco Matthioli, pro wirbeldost/ Clinopodio officinarum, & Pulegio montano: Secundo Tragi, nomine klein dosten: quasi diuersæ essent plantæ.

Trago est Origani genus aliud siue quartum, syluestre, siue Origanum minus, klein wolgemut.

Camer. in Epit. dicitur Clinopodium. In Hist. Germ. Clinopodium 1. In horto, maius & minus, & maius Matthioli flore candido.

An Cæsalp. lib. 11. cap. 37. Herba Origano vulgari similis, orbibus per interualla Marrubii, seu Pulegii: flosculo subrubente: &c?

H. Lugd. pag. 912. Acinon, siue Clinopodium siluestre inscripsit: ac iterum pag. 931. Clinopodium peius Matthioli. Eadem penitus figura.

Clus. in Hist. Clinopodium vulgare inscripsit, ac Matthioli primum siue maius cognominauit.

C. Bauh. Phyt. facit Clinopodium 4. siue Origano simile, hoc duplex, elatius, maiore folio, & alterum humilius minore, statuit, & tertium foliis Teucrii modo incisis in monte Krenzachio Iac. Cargillum Scotum sibi obtulisse refert: flore esse ait communiter purpurascente, reperiri & albo: Huic autem quarto Clinopodio pulchrè conuenire Clinopodium Dioscoridis & Plinii.

Thal. vocat Origanum verticillatum, testatúrque falsò quosdam pro Clinopodio exhibuisse.

Schvv. Clinopodium maius. Clinopodiũ Matthioli primum considerent lectores an possit esse Alysson Galeni & Aëtii.

Hoc passim iuxta sepes prouenit Montbelgardi, Geneuæ, Lugduni, Monspelii & Patauii, vt Obseruaui, flore purpurascente & albo, Iulio florens. Passim in cæduis siluis aut inter fruticeta, aut ad siluarum margines per Pannoniam prouenire refert Clusius: Sic in Silesiæ montosis Schvvenckf.

Odoratum autem est, vt Schvvéckf. perhibet, nonihil gustanti siccius, tantillo caloris subadstringens vt Betonica. Calefacit, siccat, digerendo modicè repellit. Caput & viscera roborat. Additur insessibus. Menses sistit, & partes imbecilles confortat.

CLINOPODIVM MATTH. ALTERVM

Descriptio

Foliis est Serpilli modo oblongis, in cacumine mucronatis, *floribus* inter folia subpurpureis, Balaustii effigie, *caulibus* exilibus, angulosis, è quibus folia per interualla exeunt vtrinque bina: sapor illi acutus.

Camerarius retinens iconem Matthioli vocat in Epit. Clinopodium alterum: in H. Germ. Clinopod. secundum. C. Bauhin. apud Matthiol. Clinopod. siue Ocimum siluestre, & Pseudoclinopodium. *Putamus* autem nos Matthiolum nesciuisse, cuius plantæ iconem exhiberet: ac meritò olim scripsit propriâ manu Casp. Bauhinus miram esse Matthioli inconstantiam, vt qui in cõm. Ital. dicat hanc minùs conuenire cum Clinopodio: in Icon. verò se non dubitare, quin legitimi Clinopodii faciem referat. Addimus nos has & alias huiusce modi contrarietates Matthioli satis demonstrare quantùm tribuendum sit eius iconibus & cognitioni botanicæ. *Matth. inconstans.*

Schvvenckfeldius verò Pseudo-Clinopodium hoc Matthioli, Stachyn aquaticam Tabernæmontani esse statuit: in quo illi assentiri non possumus. *Error Schvvenckf.*

DICTAMNVM ET PSEVDO-DICTAMnum Veteribus & in genere.

Cap. XXVI.

Grauis scriptor Theophrastus l. 9. Hist. c. 16. Dictamni duo primùm genera numerat; Dictamnum sc. & Pseudodictamnum, quibus vnam naturam esse ait, quódque in eis discrepet, natale solum tantùm esse: & quoniam feraciore & pinguiore solo altera nascatur, ideò viribus deteriorem esse: quemadmodum pleraque alia huiuscemodi. Amat enim Dictamnus aspera loca. Mox tertiam addit nomine tantùm Dictamnum; quæ nec figuram, nec vires easdem habet: sed Sisymbrii folia & ramulos. *Dictamni genera tria Theophr.*

Iis autem quæ habet Theophrastus nihil ad triplicem Dioscoridis Dictamnum constituendam aptiùs adferri vnquam potuit. Sunt enim in vtroque eadem omnia. Dictamnum, inquit, quod siluestre Pulegium aliquibus appellatur; herba est Cretensis (κρητικὴ: pro quo δικτικὴ Cat.) acris, læuis, Pulegio [γλήχωνι] similis: sed maioribus lanuginosisque foliis, ac lanosa quadam veluti pube obductis. At neque florem neque semen profert. Quod Pseudo Dictamnum vocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile, at minùs quàm illud acre. Defertur & è Creta alterum Dictamni genus, folio Sisymbrii: at ramis maioribus, in quibus flos emicat siluestris Origani, niger ac mollis. Odor foliorum inter Sisymbrium & Saluiam iucundissimus. Et ita vertit Sarracenus. Codex meus Basileensis verba illa, Pulegio similis, &c. ita reddit: ὅμοια γλήχωνι, μείζω δὲ, καὶ γναφαλοειδῆ τὰ φύλλα ἔχει, καὶ ἐριώδη τινὰ ἐπιφάνειαν; sed maiora & Gnaphalii specie folia habet, & lanuginosam superficiem. Hæc her- *Dictamn. triplex Diosc.*

mol.ita conuertit: pulegio simile, maioribus foliis & mollibus, fomenti (tomenti legendum) modo, & lanugine quadam circumdatis. Marcellus: Similis Pulegio est maioribus tantùm foliis, tomentosis, lanosaque pube obductis. Legebat γναφαλώδη Ruell. Pulegio similis, maioribus foliis, quæ tomento quodam, spissaque lanugine pubescunt. Corn. Pulegio similis, sed maiora & tomenti specie folia habet, & in ipsis lanuginosam quandam excrescentem propaginem. Rob. Constantinus legit γναφαλώδη φύλλα, folia tomentosa, seu tomentitia, tomento quodam pubescentia, mollia tomenti modo. Nos verò retinendum censemus nomen Gnaphalii, & vertendum Gnaphalii specie, vel formâ, monitu industrii & diligentis Botanici Siluerii Thedeschini Pharmacopœi in Candia Cretæ, vt copiosiùs dicemus cap. de Dictamno adulterina quorundam siue Gnaphalio Dioscoridis. Per ὀπίζωον autem videtur Dioscorides hîc idem intelligere, quod Theoph. per ὄψιν. Vulgatã porrò lectionem illã οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει, neque florẽ, neque fructum fert, deprauatam ait, putatque veram esse, si legatur οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸς συμφέρει. i.e. neque verò flos, neque semen confert: Sarrac. scribit vetustum codicem habere ἐκφέρει, exportatur, quæ lectio meliùs nobis placet.

Authorum lectio.

Ascriptitia Dioscoridi nomina, quæ Hermolaus & alii retinuerunt, sunt: Embactron, Beloacon, Artemidesium, Cretica herba, Ephemeron, Eldia, Belotoce, Dorcidion, Elbunion, & vt Romanis dicitur, Vstilago rustica. Apuleius cap. 62. Artemedion, Creticen, Labrum Veneris, Emenypsen iuxta Ægyptios, Eubolion, sc. pro Elbulion, & Dipsacon nominat.

Appellationes spuria.

Ex Plinio.

Dictamnum memorat Plinius lib. 8. cap. 27. Herbam, inquit, extrahendis sagittis cerui monstrauêre, percussi eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Idem lib. 25. cap. 8. Dictamnum ostendêre vulneratæ, statim decidentibus telis. Non est alibi quàm in Creta, ramis prætenue, Pulegio simile, feruens & acre gustu: foliis tantùm vtuntur. Flos nullus ei, aut semen [apud Dioscoridem legendum, neque semen exportatur,] aut caulis. Radix tenuis ac superuacua. Et in Creta autem non spatiose nascitur: miréque capris expetitur. Pro eo est & Pseudodictamnum, multis in terris nascens, folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam Chrondris vocatum. Minoris effectûs statim intelligitur. Dictamnum enim minimà portione accendit os. Qui legêre eam, in Ferula, vel Harundine condunt, præligantque, ne potentiâ euanescat. Sunt qui dicant vtramque nasci multifariàm, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem Dictãnum non nisi in asperis. Est & tertium genus Dictamnum vocatum, sed neque facie, neque effectu simile, folio Sisymbrii, ramis maioribus: procedente persuasione illâ, quicquid in Creta nascitur infinitò præstare cæteris eiusdem generis alibi genitis. *Et hæc Plinius*, qui sua ferè ad verbum transtulit: verùm hoc mirum videtur Cornario, quòd duobus productis locis ceruis attribuat, quod Theophrastus de capris, & hoc etiam Aristoteles lib. 9. Hist. cap. 6. & Valer. lib. 1. cap. vltimo capreis tribuũt, Dioscorides verò & Virgilius capris: Nisi huius rei de capreis fidem illud ei sustulit, quòd aliàs depascentes Dictamnum, sagittis ictæ ad ipsam festinare, & priuatim ictus medelam quærere debere non videantur: aut alium autorem sequutus, sit, qui de ceruis hoc prodiderit. Sed ipsum Cornarium mirari subit, qui ipse potiùs meritò ridendus est, quòd de capris auctorum dicta intelligi credat, & non capreis, quæ sagittis & telis peti hodie adhuc solẽt vt antiquitùs, teste Martiali lib. 13.

Chondrilis.

Plin taxat.

Corn. redarguitur.

Pendentem summa capream de rupe videbis:
Casuram speres, decipit illa canes.

Et hæ siluestres sunt capræ, ob similitudinem quidem aliquam sic dictæ, quas Plinius non absque omni penitùs ratione ceruis forsan annumerandas esse non negabit: vt etiam inferiùs ostenditur. Cornarii porrò argumentum illud non probatur, Dictamnum Virgilii esse Dictamnum tertium, eò quòd Dictamni primum genus nec florem, nec semen, nec caulem habeat, cùm etiam nostro seculo constẽt flos, semen & caulis, licèt seminis non meminerit etiam ipse Virgilius, vt cuius versus 12. Æneidos dilucidè testantur.

Tum Venus indigno nati concussa dolore
Dictamnum genetrix, Cretæâ carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, quum tergo volucres hæsere sagittæ.

Et hinc mendum in Dioscoride adesse, quod plantæ huius cognitioni impedimento est, sequẽtibus ostendit Marantha lib. 2. cap. 16. Historiam de Dictamno Cretico mendosam esse, non leui quidẽ argumẽto suspicati sumus: falsũ enim procuIdubio est quod dicit Dioscorides florem nullum aut semen proferre: videmus enim in planta, quæ pro Dictamno Cretensi ab omnibus ostenditur, tum flores tum semina inesse: nam quanquam florum fructuumque varietatem ob regionum naturas, posse euenire concedimus: tamen magis ad credendum inducimur locum in Dioscoride deprauatum esse ita, vt illa negatio non tam partes, quàm partium facultates auferat, atq; ita restituatur locus: flores & semen nullum vsum præstant; vt velit Dioscorides idem cum Theophrasto dicere, qui 9. Hist. cap. 16. ita habet: vsus foliorum, non ramorum, nec fructûs est: nam cùm Theophrastus Dictamno ramos, & fructus tribuat: neque possint fructus esse, nisi flores etiam præcesserint [vt magnâ ex parte in plantis fieri cernimus] videtur & flores tacitè ei velle inesse. Cur igitur negauerit Dioscorides, quod Theophrastus affirmat, si vterque eandem plantam, non diuersas describit? Hoc Dioscoridis mendum, tantùm valuit apud nonnullos, vt crederent Creticum adhuc esse incognitum; plantamque quæ floribus & seminibus careret, esse quærendam. Verùm hi non rectè sentiunt: nam quòd multa in Dioscoride superaddita sint, multa deficiant, multa etiam verâ ac genuinâ lectione exuta, alienam falsamque induerint, omnibus ferè concessum est: quæ omnia quamuis magna ex parte Librariorum incuriâ euenire soleant, aut temporis iniuria; vt cùm vel caries, aut tale aliquid paginæ partem corroserit; sensumque è medio abstulerit: tamen aliæ sunt causæ, nempe quorundam curiosorũ superstitiones; qui nonnunquam addere, nonnunquam & demere à Dioscoridis scriptura aliquid ausi sunt. Quin etiam interpretum vitio idem sæpiùs accidit: quippe qui græcæ phrasis energiam, ac vim in quibusdam non satis assequantur. Hactenus Marantha, qui cum Matthiolo συμφέρει apud Dioscoridem legendum censet. Quæ lectio licèt non omninò reprobanda sit, meliùs tamen placet ἐκφέρει legi. Quia olim fortè [inquit Sarrac.] Dictamni folia sola cum radicibus è Creta exportabantur, semine ac flore ca-

te carere ipsum Diocorides existimauit. Quod si non in eundem errorem Plinium lapsum fuisse constaret, probabilior foret vetusti codicis illa lectio : οὔτε δ' αὔθ☉, οὔτε δ' καρποφέρει, neque flos, neque semen exportatur. Sed ne quid temerè ausi videremur , vulgatam lectionem retinere maluimus. *Stante* demum Matthioli, Marantheque lectionis Dioscorideæ correctione, in vtroque eadem omnia deprehenduntur.

Ad appellationes quod pertinet addendum adhuc est: *Artemidion* sc. dici dictamnum à venatrice Dea Diana , quam Græci Artemidia vocant, quoniam vulneratæ ab ea in venatione capreæ & ceruæ eius herbæ pastu sanarentur. Quod erat numini in primis gratum sine maleficio & naturæ iacturâ studium , & voluptatem suam amanti. Eadémque de causa *Dorcidion*, quasi cerualem : dorcada enim Græci hinnulum , & in ceruorum genere minores vocant : quod animal Plinius ait Dictamnum hanc ostendisse , vulneratis eo pastu statim decidentibus telis. *Cretice*, vel Cretica dicta est, quia propria Cretæ insulæ est & non alibi nascitur. *Ephemeron*, i. e. Diarium, h. e. vnius diei. Pro *Eldia* Humelbergii exemplaria, *Aelæa* scriptum habent, vnde suspicatur aliquibus immutatis literis legendum potiùs esse *Idæa*, quoniam in Idæ monte Cretæ plurimũ nascatur. *Embolion* dictum est, quòd extrahendis telis sit conueniens & bonum medicamentum. *Dinfaci* appellatio huc importunè translata est. Similiter & ea quæ inter Latinas refertur , *Labrum* veneris. *Vstilago* dicta est, eò quòd feruens & acri gustu minimâ portione os accendit. Verùm exemplaria quędam non Vstilago , sed *Tussilago* scriptum habent.

Fœminino genere Dioscorides veluti herbam: Theophrastus , pluresque alii neutro tradiderũt. Quæ generis mutatio multa in plantis est , non tam quia sexu aliquo à Veteribus discretæ fuerunt quàm quia alterutro genere eas antiquissimis appellare placuit. Interposita siquidem n literà Dictamnus non Dictamus dicenda est. Indicantibus id Græcorũ codicibus, aliorúmque omnium qui fortè Dictamni meminerunt. *Δικτάμνον* vocem deriuat Cornarius ἀπὸ τοῦ τίκτειν : alii ἀπὸ τοῦ δίκτειν nos verò à monte Cretæ Δίκτης & θάμνος.

Arabibus dicitur *Mescatremsir*, *Anegen Araba*, siue *Bari*, vt refert Serapio capite de Pulegio. Germanis & Belgis Diptam; nec recipienda est nomenclatura Golii, qui wilden Poley vocat. Gallis *Dictam* & *Diptam real* nec placet dici, *Gingembre de tardin*. Italis *Dittam* & *Dittam di Candia* : Hisp. *Diptamo*. Angl. Frensch Diptamnier, i. e. vt vult Lobelius, Gallicum aut Francum, non secus ac Germani welscher , exoticas & raræ intentionis plantas vocitant. Boh. trewdatwe. Officinæ pro Dictamno per c primâ syllaba Diptamnum per p legunt, leuis momenti errore.

Quod reliquum est, Dictamni & Pseudo-Dictamni æquiuocationes & substituta, ad amussim quoad fieri potest posthac trademus.

Et quia antè ex Veteribus recensuimus , quæ fuêre Dictamna & Pseudo-Dictamna à Veteribus memorata , hîc primo loco statuimus Dictamnum Creticum ab omnibus penè approbatum & receptum, de quo primo loco mox agemus , quodque in Creta nascitur, esse verum & genuinum.

Dictamnum Creticum, vbi aliis locis prouenit , dicitur Pseudodictamnum , vt apparet ex antè allegatis.

Dictamnum adulterinum , siue Pseudo-Dictamnum Matthioli & aliorum , quod meritò improbatur ab Anguillara & Camerario , Gnaphalium Veterum existimamus.

Pseudo-Dictamnum, quod non modò in Creta, sed aliis etiam locis nascitur, vulgò , authore Bellonio Obs. lib. 1. cap. 18. *Cromida filo* nuncupatur. *Cromida filo.*

Dioscoridis Dictamnum tertium non existimamus spurium & diuersum à Theophr. tertio, vt diximus antè. *Puleg. ceruinum.*

Pseudo-Dictamus , quam Hispani autore Amato, vocant Pulegium ceruinum , quænam est? Eius verba posuimus capite de Dictamno Cretica, seu vera.

Dictamnus Cretica altera, cuius folia Cressionis, & flores odore Narantii, inquirendum quid sit : de ea vnà cum præcedenti.

Parum abest quin Serpyllon suum alterum Tragus Dictamno accenseret , neminem tamen secum in errorem deducere vult. Quale hoc Serpyllum sit nos latet. Dictamni Cretici alterum genus , quod flores Origani siluestris gerit , qui dixerit esse agrestem Hyssopum, quam descripsit Tragus , videtur ipsi nequaquam à scopo veritatis aberrare. *Hyssop agrestis.*

Mentham verticillatam videtur Lonic. lib. 5. c. 105. Pulegium siluestre appellare , ac hoc cum Dictamno turpiter confundere. *Lonic. not.*

Fraxinellam , Polygonatum , Helleborum album, & Trifolium bituminosum sunt qui Dictamnum cognominent, sed perperàm.

Dictamno deficiente substituunt Pulegium , Syluius , Fuchs. & Coll. Florentinum : Syluius etiam Elelisphacum , (Saluiam vocat Fuchsius.) Radicem Gentianæ Placotomus. Partem mediam Sabinæ Thad. Dunus ep. 10. *Verùm* non placet hoc substitutum : præferrem Pulegium. *Substituta.*

DICTAMNVS CRETICA, SEV VERA.



Svperiore sæculo desiderata Dictamnus Cretica, nostro demùm innotuit rursũ: Est autem *caulibus* hirsutis , nonnihil purpurascentibus, ex quorum geniculis aduersi oriuntur rami, & ex his eodẽ ordine alii : *foliorum* situs quoque aduersus , circumscriptio ferè circinata , interdum oblongior , vncialis, substãtiâ canescente tomento vndique obducta , aliquando in hortis glabra , odoris validi , saporis acris : *capitula* ramulorum extremis insidentia spicam mentiuntur longiusculam, è foliis Maioranę ferè paribus squammatim compacta : quorum è sinu promuntur *flores* purpurascentes, tubuli patuli forma , prominentibus ex *Descriptio.*

hiatu ſtaminulis, calyci inſidentes ſtriato.

Error officinarum.

Iamdudum a doctis deprehenſum eſt, nos verâ Dictamno carere, & diuerſiſſimam ab ea radicem (Fraxinellam autor verborum horũ Cordus intelligit) in eius locum recepiſſe, quam magno errore Dictamnum nominamus. Conſtat vera Dictamnus Pulegii foliis, noſtrâ verò quâ pro Dictamno vtimur, Fraxini folia habet, quæ longè à Pulegii foliorum ſimilitudine recedunt. Vera Dictamnus etiam foliis tantùm medicinam facit, radices enim lignoſæ ſunt, propterea rarus illarum vſus fuit. In noſtra verò ſolæ radices medicam vim habent. Dictamni præterea folia denſâ lanugine vtrinque veſtita ſunt: noſtræ autem folia omninò glabra cernuntur. Quapropter in Dictamno hac valdè erramus. Ne autem calumnias & conuicia audire cogar, quòd à communi perſuaſione recedam, indicabo vbinam vera ſit Dictamnus: Georg. Agricola primus in Germaniam Dictamnum veram attulit, cum ex Italia rediret. Vidit hic viuam Dictamnum cum Scordio in ſictilib. vaſculis Venetias ex Creta allatam. Poſt hunc magnam illius copiam Olingerus Norimbergam Venetiis aduexit. Nunc autem quotannis magnæ eius ſarcinæ ex Creta Venetias, & Venetiis Francofordiam afferũtur. Et tam graphicè ab omnibus deſcriptâ hiſtoriâ exprimit, vt nõ poſſit meliùs. Verùm minimè caule caret, vt Theoph. ſcribit. Minimè etiam flore, vt Dioſcorides putat. Habet enim purpureum florem. Quapropter hac in parte potiùs Virgilio, quàm Theophraſto & Dioſcoridi crediderim, qui caulem, & flores purpureos Dictamno tribuit. Sed veniâ dignos pronuncio, cùm multæ herbæ quibuſdam temporibus & locis neque caulem, neque flores habeant. Non tamen id à proprietate illis ineſt. Hæc à Cordo de Dictamno proferuntur.

Theoph. & Dioſcorides notantur.

Theoph. excuſatur.

Fit autem meo iudicio iniuria Theophraſto, quod apparet conſideranti verba eius. Pro Dioſcoride opponitur à Matthiolo pro φέρει legendum eſſe συμφέρει, i. e. confert, & per conſequens deprauatum eſſe locum in Dioſcoride, ita vt illa negatio non tam partes, quàm partium facultates auferat, atque ita reſtituatur locus: flores & ſemen non conferunt, ſeu nullum vſum præſtant; vt Dioſcorides idem cum Theophraſto ſentiat.

Dictamnum vidi (inquit Turn.) in Anglia in horto D. Richeſii: alioqui in Creta duntaxat ſponte prouenit. Negat ei ſemen & florem Dioſcorides: fortè quia tum vidit, cùm ſemine & floribus careret: palàm enim eſt vtrumque ferre tam in Anglia, quàm in Germania, locis Cretâ longè frigidioribus. Theophraſtus Dioſcoride antiquior, & Virgilius ſemen & fructum ei tribuunt. Damocrates ei quoque florem aſſignauit, vt in Galeno legitur lib. 5. de comp. med. per genera cap. 10. in emplaſtro ex Dictamno: Plinio Dictamnum non modò flore & fructu caret; ſed etiam caule, quod tamen planè falſum deprehenditur.

Matth. taxatur.

Neſcit etiam Matthiolus qua authoritate ſcripſerit Dioſcorides nec florem, nec ſemen proferre, niſi dicamus locum eius eſſe corruptum, vt antè declaratum. Cur quæſo in com. Ital. cum mag. fig. omiſſa eſt correctio Dioſcoridis?

Dubitarunt vt refert Anguillara multi an Diptamnum quod adfertur è Candia ſit Dioſcoridis, quia florem & ſemen ferret, quod opinioni Dioſcoridis reſiſtit, verùm illum deſcripſiſſe teſtatur vt inuenerit. Quod ad Pſeudo-Dictamnum attinet, cùm de eo nihil ſciat, plura non dicit. Quod de tertia ſpecie ſcriptum in Dioſcoride eſt, adulterinum, nihil commune habere ait cum Theophraſti tertia.

Braſ. nor.

Braſſauolo incognitum fuiſſe verum Dictamnum ſatis oſtendit id quod abſurdiſſimè ſcribit: Folia habere ſimilia Elleboro.

Amatus.

Quum alteram Cretenſem Dictamnum, inquit Apollo, folio Creſſonis, & ad feneſtras frequentem, Aurentiorum odore depingit Amatus, amentiâ ſe oppreſſum ſignificat.

Dod.

Dodonæus, qui in Hiſt. gall. deſcriptionem Dioſcoridis tantùm ponit, & iconem Dictamni adulterinæ, ait Dioſcoridem contra omnem veritatem, flore & ſemine carere ſcribere.

Pal. tax.

Veri Dictamni radices an ſint longo in vſu, vt vult Palmarius de feb. peſt. cap. 18. hactenus nõ obſeruaui: radices enim quæ paſſim exhibentur pro Dictamno ſunt Fraxinellæ, cuius non vidi exhiberi aut præſcribi folia, vt ille ait: quid ſi confundit duas plantas?

Dio.

Videtur inſequi Dioſcorides Theophraſtum eodem ordine & iiſdem ferè verbis, de primo Dictamno, Pſeudo-Dictamno & altero Dictamno loquens, paucis quibuſdam immutatis, quæ oppoſitam ſententiam ſignificant teſte Cæſalpino. Fortè autem Dioſcorides plantarum partes exſiccatas, vt deferri ſolent, deſcripſit: & tanquam diuerſum genus tradidit, quod Hieme collectum eſt, antequam fructum ferat, & quod Æſtate & Autumno facie diuerſum, vt plerique contingit.

Syn.

Dictamnus Creticus, ſeu Cretenſis Dod. gall. Lonic. Geſner. in cat. pl. Euchar. Roſlin. Collegio Colonienſi, Caſp. Bauhin. Cluſ. in Exot. & Camerario. Dictamnum Creticum Cæſal. Dict. Cretenſe Matthiolo. Dictamnus Brũfelſ. Caſt & Lacunæ. Dictamnum Matth. & Lobel. atque Columnæ. Dictamnum verum Dod. in fol. lat. & H. Lugd. Dictamnus vera Cordo in Cordo in Dioſcor. & Geſn. hort. Pſeudo-Dictamnum Matth. Dodon. Lacunæ. Caſt. Hiſt. Lugd. & Camer. Pſeudo-Dictamnum florib. verticillatis Lob. Hic duplex inodorus & odoratus C. Bauh. qui Pſeudo-Dictamnum verticillatum vocat.

Lo.

In Creta ſolummodò prouenire Dictamnum Veteres tradiderunt; vt antè ex eorum verbis apparuit, id quod etiam aſſeruit Bellonius. Nunc autem quoque ſeritur in Italiæ hortis ſeminibus è Creta allatis. Quin Camerario aliquoties creuit, & florem produxit copioſum. Niſi verò pangantur plantæ, rarò, etiam diligenter aſſeruatæ per Hiemmem, durant. Satiùs igitur eſt vt ſurculis propagetur, qui in alterum annum florem producunt.

Vi. Vſ.

Dictamnum Creticum, vt inquit Dioſcorides, præſtat omnia quæ ſatiuum Pulegium, ſed efficaciùs multò. Nam non potum modò, ſed & appoſitum ac ſuffitum, partus emortuos eiicit. Aiunt & in Creta capras tela, quibus ictæ ſunt, huius herbæ paſtu excutere. Porrò purgandi vim habet illitus, aut cum polenta affrictus. Impoſita verò herba plantæ pedum reliquóque corpori impactos aculeos refigit extrahitque. Eſt & efficax ad lienis dolorem: ſiquidem ipſum imminuit. Legitur autem Æſtate & Autumno. Radix guſtu excalfacit, nec non & partum accelerat. Sed & ſuccus cum vino potus contra venenatorum morſus auxilio eſt. Herbæ verò tan-

ta vis est, vt ictu venenato sæuientes bestias & olfactu abigat, & contactu perimat. Cæterùm expressus ex ea succus, vulneribus ferro illatis aut venenatis morsibus instillatus præsentaneo est remedio, si prȩterea in potu assumatur. *Pseudo-Dictamnum* minùs quàm illud acre, eosdem præbet effectus, at inefficaciùs. Alterum Dictãni genus ad eadem, ad quȩ & antè dictum efficax, sed minùs nares ferit. Miscetur & emplastris ac theriacis compositionibus. *Et hæc Dioscorides.*

Dictamnũ, Galeno auctore, tenuiore essentiã constat, quàm Pulegium, cæterà illi simile. Hippocrates ad secundas remorantes, inter præstantes quas nouit medicinas, ponit Dictamnum. Eũdem propinat ex vino ad molam expellendam. Quin & ad duos obulos tritum ex aqua calida ad accelerandum partum bibere iubet.

Plinio autore strangurias discuti Dictamno certum est. Sed & potum sagittas pellit, & alia tela extrahit illitum. Bibitur ex aquȩ cyatho foliorum obolus. Proximè Pseudo-Dictamnum. Vtraque etiam suppurationes discutit. Et aliquãtò pòst ait. Sed præcipua Dictamni vis est, menses ciet, partus mortuos vel transuersos eiicit. Bibitur ex aqua foliorum obolus: adeò adhæc efficax, vt ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, sed & illitu, & suffitu valet: proximè Pseudo-Dictamnum. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarii. Et in fine cap. 15. lib. 26. Dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Constat vel oboli vnius pondere: vel si mortui sint in vtero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperæ. Similiter prodest Pseudo-Dictamnum, sed tardiùs.

Lud. Bonaciolus nimiùm extollit Dictamni vim Plinium secutus: quis enim credet transuersum fœtum posse expelli eius facultate, vel abortum ciere, si in cubiculum inferatur?

Thadæus Dunus mulieri, quam morituram omnes arbitrabãtur ex fœtu mortuo post alia medicamenta, in balneo sedenti, dedit pulueris foliorum Dictamni Cretici obolum ex aqua fontana: quibus peractis sperauit illa, vt ait, rem ex voto successuram: omnia enim ad imum ventrem vergere videbantur. Eã nocte satis commodè habuit, sed non dormiuit. Ante diluculũ mortuum fœtum fœliciter expulit. Et facilè quidem Dictamnum sumitur, cùm alia, quæ fœtus mortuos expellunt, vel nimis amara, vel fœtentia, vel nimis acria, vel stomacho inimica sunt, & aliquo modo nocere possint.

GNAPHALIVM VETERIBVS.

Cap. XXVII.

GNaphalii foliis albis, mollibúsque pro tomẽto vtuntur. Efficaciter autem ad dysenteriã in vino austero propinantur, inquit Dioscorides. Inter spuria sunt qui Iren, qui Ampetocon, qui Anaxiton, qui Anaphalida, appellent: Aegyptii Semeon, Galli Gelasinen, Romani Centunculum, siue Centuncularem herbam. & Marcellus Tomentum vocat.

Antequam, inquit ille corruptis amplioris fortunæ veneno moribus cœpissent homines molliter & lasciuè agere, non auium plumis, aut ouium lanis strato cubili dormiebant. Sed, quod Lucretius ait, & frutices inter condebant squallida membra, circum se foliis & frondibus inuoluentes, erantque illis pro culcitrarum tomento, quas Aestas & Autumnus herbas & frondes passim strauerant, præsertímque Gnaphalion hoc, Græcis ab eo vsu sic appellatum. Græci enim γνάφαλον inter cætera tomentum vocant: sic ipse in Dictamno dixit, folia γναφαλώδη, quasi tomẽtitia. Sed de voce Gnaphaloide, Gnaphalio simili vide plura cap. de Dictamno.

Plinius lib. 27. cap. 10. Gnaphalion aliis Chamæzelon [Chamæxilon Lob.] vocari author est: folia tomento similia esse: dati in vino austero ad dysenteriam, ventris solutiones, mensésque mulierum sistere. Infundi autem tenesmo: illiníque putrescentibus vlceribus. *Chamæzelon. Chamaxylon.*

Gnaphaliõ idẽ sic nominatum esse, quòd foliis eius mollibus ἀντὶ γναφάλων, h.e. pro tomentis vterentur, perhibet etiam Galenus, qui ea candida & mediocriter adstringentia dixit.

Multas plantas Gnaphalia, Latinis Centunculos vel Centunculares herbas dicta, Herbarii nuncuparunt, quòd molli lanugine, seu lana, vel tomento essent obuolutæ: (γνάφαλον enim est tomentum.) Et quidem primò Dictamnus, & Pseudodictamnus. Gnaphaliũ marinum: Gnaphalium pulchrum Alpinum: & id genus quod Leontopodium dicitur. Gnaphalium Germanicum & ei affine. Pseudo Leontopodium. Gnaphalium minimum quorundam, minus Tab. & Hort. Lusit. Filaginis species tertia Dodonæi. Stœchas citrina altera inodora. Gnaphalium vnico cauliculo. Gnaphalium vmbellatum minimum. Gnaphalium Americanum. Gnaphalio congener Hosteoclon Bononiensiũ. Pilosella minor: Bombax: Alga: Scorba: Siliqua Syriaca. *Gnaphalia plura.*

DICTAMNVM ADVLTERINVM QVIbusdam, verticillatum, vel potiùs Gnaphalium Veterum.



PLacet Cæsalpini descriptio quæ sic habet. Quædam ex Creta ad nos allata est pro Pseudo-Dictamno: *cespes* amplus, virgis numerosioribus, altioribus & candidioribus Marrubio: *foliis* rotundioribus, minoribus, similibus, Dictamno Cretensi, obsitis candidiori lanugine, gustu subamaro, odore exili, non iniucundo: *verticillos* inter folia fert molles, in quibus flosculi sunt purpurascentes. *Descriptio Cæsalp.*

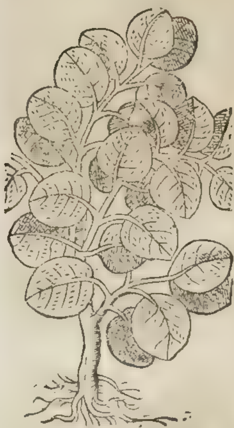
Cæterùm, planta quæ nunc vulgò Græcis καλικοιμαθεία dicitur, non potest esse Pseudo-Dictamnum, vt aliqui volunt: reclamant enim odor & sapor, vt rectè annotat Anguillara, cui lubentes assentimur. *Calicoimotheia.*

Dodonæum aliud à Pseudo-Dictamno Matth. depinxisse & descripsisse vult H. Lugdunensis. Et *H. Lugd. not.*

quamuis icon & descriptio Dodonæi nonnihil variet à Matthiolo, non propterea aliud statuimus, sed varietatem à loco & cultura dependere dicimus. Atque Matthioli Gnaphalium, Dioscoridis Gnaphalium non esse cum Siluerio Tedeschino insigni botanico & Honorio Bello statuimus.

Locus. Pseudo-Dictamnum vidi Patauii Februario & Martio mense in horto publico; Ferrariæ in horto Monasterii S.Dominici à l'Angeli plantas varias. In horto E.C.Montbelgardi per Hiemem reponere solebam multis annis durans florensque, sed semen non maturans: surculis facilè propagatur. Lobelius audiebat à quibusdam Italis in monte Nigro dicto, Pisæ & Liburniæ contermino, & aliis locis maritimis nullo satu oriri.

ZATARENDI HERBA. CAP. XXVIII.



Descriptio foliorum. Herba parua, quam Ægyptii Zatarendi vocant, quòd ex India illuc comportetur, Alpino autore foliis est crassis, rotundis, albis, succo plenis, odoratis valde.

Vires & vsus. Multi vt Origanum siccatum pro obsonio comedunt. Audiuit author Alpinus multis ad tussim, spirandique difficultatem & ad prouocandam vrinam ac menstruas purgationes in vsu esse.

PVLEGIVM. CAP. XXIX.



Descriptio. Importuno reptatu quacunque terrâ attigit è *cauliculis* quadratorum hirsutorum dodrantalium geniculis demissis fibris radicatum luxuriat, longè lateque subtectam solum opacans: *foliorum* ex articulis est exortus, ad Origani folia accedentiū, minorum, odore cum suauitate graui, sapore feruido: quadripartitorū florū verticilli purpurascentes breuibus interuallis longâ spicataque serie caules & ramos coronant subiecta vtque foliorum coniugatione vna.

Pulegium, vt herbam vulgò notam, non describit Dioscorides. At cùm Dictamno iam satis noto, folia tribuat Pulegii, sed maiora: ac rotunda sint Dictamno folia, eiusmodi quoque fuerint Pulegii. Etsi autem Pulegium vulgare florem gerat purpureum, alterius tamen meminit Plinius flore albo: illud fœminam appellat, hoc marem, de quo pòst agemus.

Vulgatum hoc Pulegium, regium nominatum immeritò respuunt publici Censores, & rationis ne micam quidem addunt. Dubitauerunt etiam Recentiorum nonnulli vtrum vulgare Pulegium legitimum sit Pulegium, nec ne; quòd, vt dictū, ob eius vulgarem notitiam nullis foliorum florúmue notis eius faciem tradat Dioscorides: Non desunt tamen rei herbariæ periti qui velint Pulegium vulgaris vsus, Dioscoridis Aliorumque Antiquorum esse Pulegium. Hocque argumento nituntur: quòd non modò experientia compertum sit, uulgare pulegium omnibus iis viribus esse præditum quas suo tribuit Dioscorides, sed quòd etiam Plinianæ Historiæ maximè respondeat. Quapropter eos apertè hallucinari vel Matthiolus crediderit, qui Pulegium communis vsus, vnam vel alteram Calaminthæ speciem esse contendunt. Quin & illud Pulegium nostrum legitimum esse ostendit, quòd folio sit Cretensi Dictamno simile, cui folia Pulegio similia reddidit Teophrastus, vt etiam Dioscorides, qui tamen illa maiora fecit.

Gerardus nescio cur pro hoc Pulegio iconem proponat Pulegii Massiliotici Tabernamontani, siue ceruini, quasi ei incognitnm sit Pulegium vulgare.

Græcis dicitur Γλήχων, γλίχων, βλήχων, ἢ βληχεὸν & πλήχων, Latinis Pulegium. Sunt tamen qui Blechona, qui Ansenicanthon, qui Galiopsin vocent, Poludon & Henithon in Nothis. Aliis Pantagathon [omnibona] dicitur, aliis Dimoron, Ciceroni & Columellę Puleium. Martiali Pulleū: Aphri Apuleiū, Galli Aluolum (Abuolū Lonic.) Mauritani *Alnam*, *Alnegen*, seu *Aluegen*: Germani Poley/& hertz poley: Belgæ Paleye: Galli *Pouliot* & *Pulege*: Itali *Pulegio*: Hisp. *Poleo*, & *Poleio*: Angli Peny royall / Puliall royall, podaing grasse/ & Organye: Hung. Chombor, Közueny menta/h.e. Podagraria Mentha.

Pulegium autem dicitur à pulicibus, quòd flos eius recens incensus, eos nidore suo fuget & interficiat: Blechon græcè quasi balans herba, eò quòd vt tradit Apuleius, balantum animalium floris sui tempore sit pascuosa. Plinius tamen & Dioscorides aliam reddunt rationem, vtpote, quòd gustatum à pecore, quum floret, acri & peramaro gustu, ei balatum quamprimùm concitet & extorqueat. Vnde quidem Græci literas mutantes Blechon, quasi Glechon vocauerunt. Hinc igitur Βλήχων nomē factum illi: nisi etiam, vt vult Lobelius, sit, quia è pulmonibus pituitam crassam farctámque extrudat.

Locis gaudet palustribus, & quæ hybernis mēsibus rigantur, incultis tamen. Iulio & Augusto floret, & tunc quidem colligendum. Pulegium germanicæ mulieres in hortis serunt, ac etiam in figulinis vasis fouent diligenti admodum cura, suis affectibus eo consulentes. Vbi lætiùs totā comā conspicitur, & secūdo Calaminthæ generi

[hanc

(hanc enim illi assimilauit Dioscorides) folio simile: acerrimo gustu, quadantenus amaro.

Tota planta odorata est, & gustu acris, non sine quadam amaritudine. Quo magis mirum vulgare istud Pulegium à quibusdam pro legitimo respui & secundam Calaminthes speciem haberi, cùm omnibus facultatibus, iisdémque efficacissimis præditum sit, quas Dioscorides Pulegio suo tribuit. Extenuat, inquit, calfacit concoquit: potum menses, secundas, fœtus eiicit, educit & ea, quæ in pulmone hærent, cum Aloë & & melle potum (non μετ' ἀλόης sed μετ' ἁλὸς hîc legendum vult cum Plinio Cornarius:) & conuulsis auxiliatur. Nauseas etiam & stomachi rosiones siue morsus cum posca potum mitigat. Atrã bilem per Aluum educit. Cum vino potum venenatorum morsibus succurrit: defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum, crematúmque gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert, vsque dũ rubescat cutis. Cum cerato varos tollit. Lienosis cum sale vtiliter illinitur. Decoctum eius prurigines, si eo lauentur, sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones vuluæ in desessionibus sedat. Eundem vsum ei cum Diosc. tribuit Plinius.

Galeno Pulegium, inquit Galenus, cùm acre sit & subamarum, valde tum calefacit, tum extenuat. Porrò quod calefaciat abundè, magnum est testimonium, quod illita rubore tingit, & si quis diutiùs toleret: exulcerat quoque. Extenuare satis indicat, quòd humida, crassa, lenta, & ex thorace & pulmone excreatu facilia reddit, & mẽses mouet. *[...]facit.* *[...]uat.*

His assentitur Simeon Sethi, dicens: Pulegiũ attenuat & calfacit vehementer: quapropter in humidis & crassis auxiliatur, & in pulmone humida glutinosáque detergit, &, vt excreentur, efficit. Cum vino albo coctum & calidè potum, mẽses prouocat. Extrinsecus illitum ischiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur. Io. de Monte. Exper. Pulegii puluerem sæpiùs sumptũ ieiuno ventriculo, cum æqualibus partibus aceti, mellis & aquæ, repurgare vẽtriculũ ac oculos clarificare refert. Pulegium existimatur apud Bapt. Cõdronchium, ex aceto tepido potatum, & naribus etiam appositum, loquelam amissam statim restituere. *[...]ficat.* *[...]elam [...]uit.*

PVLEGIVM MAS PLINII. Cap. XXX.



Foliis vt illud Sisymbrii, aut Origani, toto caule ex interuallis cum floribus verticillos alterius planè modo constãtibus: vires, odor prorsus eadẽ. In via quà Riuolo Taurinum itur ad agrorum margines obseruauit Matthiolus.

Hoc est Pulegium illud masculum flore albo, quod Apuleius Leucanthõ, Albiflorium vocari ait. Est Pulegium mas Plinii Lobelio in Icon. Plant. p. 501. C. Bauhin. Phyt. Pulegium 2. siue latifolium alterum. Castori p. 381. Pulegiũ. Gerardo Pulegium mas. Cur autem is proponat iconem Pulegii Cretici Tabernamontani, siue ceruini pro mare hoc, nos latet. *Gerard error.*

PVLEGIVM CERVINVM ANgustifolium. Cap. XXXI.



Frequentes profert *virgas*, teretes, tenues, subrubẽtes, geniculatas, pedem longas & maiores, modicè erectas: *folia* ex geniculis aduersa exeunt, Satureiæ, nonnunquam tantillùm dentata, odore efficaci vulgaris Pulegii, sapore feruido & mordaci: *florum* verticillati globuli, cis virgultorum fastigia ad nodos oriuntur, colore dilutè cæruleo, quorũ singuli quatuor foliis constant, è quibus staminula emicant floribus concoloria: *radix* adultior lignosa, multis tenerioribus, albicantibus, Gratiolæ radicum asparagis aucta, fibras summo cespite vagantes promittit.

Pingitur planta à nobis descripta à Lobelio in Adu. & 501. hoc titulo: Pulegium angustifoliũ, siue ceruinum Monspeliensium odoratius. Ab H. Lugd. pag. 892. Pulegium ceruinum. C. Bauh. Phyt. Pulegium 3. siue angustifolium.

Tabern. Pulegium Creticum, Roßmarin Poley. Compilator ponit duas figuras, vt & Gerardus, quod non placet in plantis quæ, vt in descriptionibus earum habetur, magnitudine sola differunt.

Locus & Tempus Monspelii spontè prouenit, florens Autumno prope Aigremont & quà itur Perous. Basileæ florens vidi in horto Felicis Plateri mensis Iunii principio. Montbelgardi in horto Ill. E. C. Augusto: Tiguri in horto Gesneri Iulio. Facilè autem crescit, si sub Hiemem ramuli in terram curuentur & obruantur. Tametsi Narbonæ Monspelii sit vbique obuium, & nulli non cognitum, in luco Gramontio pone cœnobium, & in primo aditu ad lutosas scrobes, inquit Lobelius, tamen haud temerè facilè occurrit in Italia, Germania, aut aliis Galliæ regionibus.

Vires & vsus Hoc etiamsi magna vulgaris Pulegii copia suppetat, pharmacopœis Regii & Monspelienses Professores accipiendum imperabant, quòd viribus, sapore, & odore, multò quàm alterius, gratioribus, vehementioribus & probatioribus esse dixerint. De viribus Pulegii Cretici & Massiliotici nihil particulare scripserunt authores, verùm eius vsum esse, qualem Rosmarini Tabernamontanus voluit. Sed si cõpilatori notum fuisset hoc Pulegium, non tribuisset vires plantæ valdè differentis.

ACINOS VETERIBVS ET IN genere.

CAP. XXXII.

Acinos. Aconos. QVod hactenus legerim nulla Theophraſto Acinos eſt. Dioſcorides ἄκινον & ἄκονον appellat, aitque herbam eſſe tenuibus ſurculis, coronariam, & admodum ſimilem Ocimo: hirſutiorem verò atque bene olentem: apud aliquos in hortis plantari ſolitam. *Vires.* Hanc aluum & menſes potam ſiſtere. Panos [φύγεθλα] præterea & eryſipelata [ſacros ignes alii,] impoſitam ſanare. *Baſil. ſilu. Ocimaſtrũ.* In reiectaneis quidam ſilueſtre Baſilicum, Romani verò Ocimaſtrum dicunt.

Plinius diuerſis in locis Acini meminit, & modò Acinon, modò mutatis aliquibus literis Acinoen, librariorũ culpâ, legit. *Acinoe corrupte. Epipetron.* Acinos, inquit l.21.c.15. Acinos quam Epipetron vocant, quæ nunquã floret. Sed his certiora, à Dioſcoride accepta, tradidit cap.27. *Plinius variat à Dioſcoride.* Sed hoc illi non eſt cum Dioſcoride idem quod Menſes & vrinas ciere dicit, cùm ſiſtere tradat Dioſcorides, cui ſubſcribit Paulus Ægineta.

Acinos ab Aconos differt. Differt autem Acinos ab Acono, inquit coroll. 474. Hermolaus, quòd Acinos Ocimaſtrum, ſiue Ocimi ſilueſtris genus; Aconos ſpinoſa breuis & lata herba, Eryngio à quibuſdam contributa, ſpinis latioribus. Acinos ſponte naſcitur Æquinoctio, *Acinea.* hanc & Acinoen & Acinean Plinius appellat, & Epipetron nunquam florentem, & Achinen, & Chenopum.

Ruell. not. Ruellius aſſerit Epimetron Theophraſti, eſſe Epipetron Plinii, & Acinon Dioſcoridis: at non demonſtrat, quam plantam intelligat.

Matthiolus dum propter florem Manardi Acinon reiicit, oſtendit ſe intelligere Acinum ſiue Epipetron Plinii, idem eſſe cum Acino Dioſcoridis.

Acynos. Non tantùm perſimilis, ait Lobelius, ſed & congener Ocimo videtur ἄκυνος, ac per y proferenda, quòd ſterilem infœcundámque ſignat plantam, vti etiam Plinius fortè interpretatus fuit, qui hanc herbam Epitreton vocari, aut potiùs Epipetron (vt Theophraſtus habet, qui hanc inter ἀχανθῆ cenſet) ſcribit. Quare cùm illi florem non negaſſet Dioſcorides, & Ruellius Ocimum, ſiue minus Baſilicum, poſſe eſſe Acynon, *Matth. taxatur.* ni obſtaret Theophraſti, Pliniique mutila hiſtoria, dixiſſet: Senenſis candor conſuetus hæc arripit, & quaſi ſua obtrudit, exprobrátque doctis, nec interea lectori quidquam commodi molitur. Quare fieri potuit, vt quod Plinio in Bechio, & Dioſcoridi in Dictamno contigit, idem vſu venerit Theophraſto: nempe vt nullum agnoſceret florem in Acyno; quem poſtea Plinius ſequutus ſit, apud quem tamen legunt nonnulli Acynon non penitùs flore carere: ſed in hortis non florere. Et ſi coronaria fuit, veriſimilius eſt, flores habuiſſe. Sed quemadmodum Bechio & Petaſitidi, quia præproperè florent, & citiſſimè deflorescunt, deeſſe florem quidam putarunt: ſic fortè iſti quia obſcuriùs & ſeriùs flores promit, ac ſæpiùs interdum emerſos amittit intempeſtiua Autumni qualibet minimâ ſæuitia: ſicuti videre eſt in nonnullis puſillos & ſerotinos flores edentibus. Aut aliud fortè ſit Theophraſti Acinos, à Dioſcoridis.

Acini Etymon. Ἄκινος dicta fuit planta hæc ab a litera, quæ nota eſt priuatiua, & verbo κινέω, quod ſignificat moueo, incito, cieo; vnde κινεῖ κοιλίαν καὶ ἔμμηνα dicitur apud Dioſcoridem, ciet aluum & menſes: hæc autem quia contrariam habet facultatem, ſc. quod menſes & aluum pota ſiſtat, Dioſcoridis ſententiâ, ideo ἄκινος dicitur, quia ἀκινεῖ, vel ἵστησι κοιλίαν, καὶ ἔμμηνα πτυομένη.

Acini nomine plures donantur plantæ: ſcilicet: Calaminthæ genus. Acinos multis. Acini pulchra ſpecies. Acinus Anglica. Ocimum garyophyllatum ſiue Acinos Columnæ. Ocimum. Clinopodium 1.Matth. Origani facie. Menthæ ſpecies in Græcia. Lunaria minor ſiue botrytes. Pes anſerinus. Oleaſter. Agnus. *Aeq[...]*

ACINVS MANARDI MATTHIOLI Calaminthæ folio.

CAP XXXIII.

REcordatur huius plantæ paſſim Matthiolus. Manardus[inquit in prior.comm.] nil aliud Acinum eſſe putauit quàm quandam quæ in omnibus incultis prouenit locis, ſed præcipuè & agrorum & viarum aggeribus, Ocimo hirſutior ac ſuauiter olens, quæ quòd Ocimum admodum æmuletur, à quibuſdam ſilueſtre Ocimum appellatur, &c. *Acin[...] nard[...] Ocim[...] ſilu.*

De hoc Manardi ſecundum Matthiolum Acino ita diſſerit Apollo. Vulgaris notitiæ plantam, ruſticanis Baſilicum ſilueſtre dictam, in areis camporum & viarum marginibus, odoratam, Acinum credidit Manardus, nec ab eius opinione abhorruit vulgaris Matthiolus: at latinè, ſe à veritatis ſemitâ deuiaſſe deprehendit, quòd Acinum nunquam florere Plinius teſtetur: ideò quum huiuſmodi herbam florere animaduerterit, Acinum eſſe nequaquam voluit. Verumtamen quum in Dictamno florem negarit Plinius, præter experimentum, eum veriùs quàm Manardum errare ſuſpicari debuerat: quum præſertim ſilueſtri illo Ocimo ad menſes & aluum ſiſtendam non efficaciter vti aſſueuerit ruſtica plebs noſtra, vt ad quæ Acinos ex Dioſcoride potiſſimùm cõmendetur. Aſt Apollo hìc malè irradiat, quandoquidem eius plebi nota Acinus Manardi, & non deſcripta à Matthiolo, ab eo debebat deſcribi vt alii docerentur, iiſque innoteſceret. Hæc verò de eodem habet Lob. l. in Adu. Senenſis [Matthiol.] explofo Ocimo minimo. Calamẽthum inodorum viarum, vbique frequens & cõtemptum, à Manardo iam diu adductum profert, illique nulla probatione præfert. Sed enim qui acrius, menſtruiſque ciendis aptum Calamenthum iſtud norit, neutiquam aſſentietur. Et aliæ ſunt plantæ quæ multò aptiùs quadrarent, ni aduerſarentur vires, nempe ſiſtendi menſtrua, & igni ſacro medendi, ſi congruerent etiam folia, & rami floribus vidua, ex Theophraſti & Plinii hiſtoria, quod nuſquam tradit Dioſcorides. *Hæc Lobelius.* Nos autem latet quid vocet Calamenthum inodorum: illud præterea notandum nullum Calamenthum inodorum poſſe eſſe Acinum Manardi: eius enim planta erat odorata, vt apparet ex eius verbis quæ poſuimus capite de Ocimo garyophyllato Monachorum ſiue Acino Columnæ. *Acin[...] nard[...] Plin[...] Apol[...] xatu[...] Mat[...] ſura[...] Lobe[...] tatur[...]*

H. Lug. preh. H.Lugd. tranſcribit præſcripta Lobelii verba: verùm non docet quale ſit illud Calamenthum inodorum, vel Acinos Manardi & Matthioli: proponit quidem iconem, cui hunc titulum fecit, p.

cit p.912. Acinus Matthioli: & aliam sub hac inscriptione: Acinus, siue Clinopodium siluestre: Hanc eandem figuram etiam exhibet p. 931. pro Clinopodio priore Matthioli: diuersæ admodum plantæ à Matthiolina Acino: est enim Acinus H.Lugd.p.912. Clinopodium Matthioli Origani facie.

ACINOS MVLTIS.
Cap. XXXIV.



HVnc ita describit Lobelius in Aduersariis p. 217. In Clinopodio, ait, siue Lectipede, propter lectipedum, quorũ surculis delineat effigiaturam notissimã, hodie eodem nomine, vel Pharmacopœorum vulgo apud Monspelienses & Lugdunenses, dicto, vix est quod ad veri Clinopodii expressionem optes. Aridos namque & glareosos occupat tractus, *surculis* plusculis sesquipalmum longioribus, *radicis* exiguæ foliis paruis Serpyllum æquantibus, cui & similia vel Calaminthi montani, vel Ocimi minimi, nonnullis leuiusculis in ambitu crenis apparentibus: *cauliculi* complures sarmentosi, præduri, crebris ab imo summo tenus geniculantur verticillis, & alabastrulis Lamii quaternis, sed multò minoribus, crusćula totidem exprimẽtibus, purpureis *flosculis* Calamenthæ. Calida planta, calorem non ita magnum gustanti præbet, sed siccitatem: odorem suauem spirat Serpylli quadantenus. Hanc si propiùs figuram intuearе, quæ meliùs Clinopodium exprimat, inuenies nullam. Hactenus Lobel. qui in Obs. pag. 270. vocat Clinopodium vulgare (ita etiam Ic. Plant. pag. 506.) odore Pulegio iucundiore, wilder Kirch Isop. Is autem taxat Tragum, quòd perperam Calamintham montanam fecerit; cuius Kyberus taxandus erat, non verò Tragus.

An est Cornario in Dioscor. planta illa, quam ignotâ Acini appellatione officinas Ocimastrum vocare narrat: alios Ocimũ siluestre, Germanos klein/ aut wild Basilien / h. e. Basilicum paruum siue siluestre?

Fuchsius Ocimastrum concludit, ac Ocimoides græcè haud alia ratione dici, quàm quòd Ocimo, suis potissimùm foliis, simile sit. Ocimastrum autem Latinos, quasi siluestre Ocimũ appellare, officinis inusitatum atque incognitum. Caules autem in figura Fuchsii ac etiam nostra Guariniana nimiùm hirsuti videntur, vti etiam in fig. Dod. gallici.

Lonicerus acinon pingit, nec distinguit ab Ocimo siue Basilico. Riffius acinon & Aconon vocat, ac ab Acano separat. An Serpillum maius Trago?

Pulegium petræum vocari potest, inquit Gesnerus de hort. Germanici nominis Steinpoley imitatione, herba aliquibus Clinopodium existimata, quæ sponte apud nos in muris & locis siccis, saxosisque & apricis collibus crescit. Hanc puto Calaminthæ montanæ nomine non rectè exhiberi à Trago (Kybero.) Eadem fortè est, de qua Car. Stephanus sic scribit: Aquatico Pulegio similis quædam planta in montibus & siccis locis crescere solet, quæ Gallis *Pouliot sauuage*, quibusdam Polium montanum appellatur: folio Serpylli, sed paulò latiore, flore cœruleo: apud eum collem Lutetiæ vicinum frequens, qui Ericius dicitur. *Pulegium petræum Gesn.* *Tragus falsò accusatur.* *Polium montanum*

Dodon. gall. hanc inscribit Acinon & gallicè *Basilic sauuage*, h. e, Basilicum siluestre. Lat. de Florib. & in fol. Ocimum siluestre, Acinos. Is autem & Ocimum siluestre & Clinopodium negat, esse Acinon sentiens. *Acinos Dod.*

Rob. Const. Apud Amatum capite de Acino, Fuchsii Ocimastri iconem exhibet, licèt Amatus ibi de eo non scribat.

H. Lugd pag. 912. de Clinopodio quorundam Origani facie (Acinum siue Clinopodium siluestre vocat:) & hoc Acino multorum (cuius solam delineationem ex Lobelio sine figura tradit) confusè scribit: ac sibi minimè constat. Pingit enim & describit cap. de Acino Clinopodium quorundam Origani facie, statuitque esse Acinon multorum, quod falsum est. Huius autem iconem pag. 682. Ocimastri Fuchsii titulo dedit, quod Dodonæum Acini nomine pinxisse fatetur. *Chaos Hist. Lugd.*

Anguill. nullam nouit plantam quę Clinopodio respondeat, quàm Ocymoides Fuchsii. Tabern. Icon. & Hist. Clinopodium 2. Stein Poley / wirbeldost. Schvv. Clinopodium minus, & Polium montanum officinarum nonnullarum klein Bergmüntz. Clus. Pann. & hist. post. Acinos Fuchsii, Clinopodium vulgare. Thal. Clinopodium vtrúmque, maius & minus. Hoc rarius, illud crebrius: Gesneri Pulegium petræũ, ac Dodonæi Ocimum silu. seu Acinos. *Clinop. duplex.*

C. Bauhin. apud Matthiol. Clinopodium 1. siue Ocimum siluestre: Acinos Dioscoridis: Basilicum 3. Tragi: Pseudo-Clinopodium Matthioli, & Clinopodium alterum in Epitome: Calamintha quędam Ocimi ferè foliis Cordi in Dioscor. variat foliis modò latioribus, modò angustioribus: sic tota planta modò erecta, modò repens: aliquando hirsutissima, aliquando penè læuis: quæ res facit vt Clinopodium alterum Matthioli dissimile videatur: reperitur etiam floribus albis. *Nobis quidem* Basilicum tertium Tragi huc referẽdum non videtur: quod Trago ita dicitur, potiùs est Mentha verticillata minor Ocimi odore. Ostendimus præterea Acinum Matthioli, non esse Acinum siue Ocimastrum Fuchsii, vt opinabatur C. Bauhinus. *Ocim. siluestre. Acinos Diosc.* *C. Bauhini not.*

An Cæsalpin. Betonica alia, Cestron Dioscoridi dicta?

Acinon Dodonæi Beffordiæ collectum plantatum in horto Ill. E. C. Wirt. non periit. Obseruaui Basileæ florens Octobri variis in locis, vt itinere versus Montetz, & in ipso monte: item intra & extra vrbis muros. Lugduni cum flore Maio. Geneuæ *au plain palau* florens adhuc Nouembri, & virens mensis Februarii principio: item in muris domûs senatoriæ cum flore mense Maio: Monspelii Aprili & Maio quâ itur Castelnenf in regione domus leprosorum, & in colle prope vrbem: In Pannonię, Austriæ, *Locus & Tempus,*

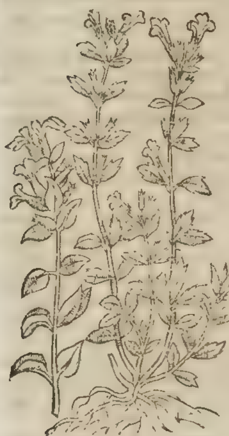
vicinarúmque regionum locis aridis collegit Clusius: in incultis & apricis petrosis in alto litis Schvvenckfeldius. Id etiam sæpiùs in Germania obseruauit Tarnerus.

Vires & vsus

Authore Schvvenckfeldio, calefacit, siccat tertio recessu. Aperit, prouocat, discutit, roborat. Tenuium est partium. Menses & partus pellit. Ex vino potum melancholicos restituit. Dodonæus facultate aliquantulùm calidam & siccā dixit, non absque tamen adstringendi vi ac potẽtia.

ACINI PVLCHRA SPECIES.

Descriptio



Folia non admodum vulgaris Acini foliis absimilia, bina ex aduerso posita, acuminata, crenata: *flores* ad articulos ex foliorum sinu bini aut terni, duplò, triplòue, quam in Acino vulgari, maiores, patuli, purpurascentes.

C.Bauhin. phyt. vocat Clinopodium 3. siue latifolium, notatque in figura Clusii crenulas esse omissas. Is verò fusè describit & eò quòd non alibi obseruauerit, Clinopodium Austriacum nuncupat.

Crescit in montibus Badensibus thermis imminentibus, & cæteris vicinis ad Danubium procurrentibus: variis præterea aliis locis. Floret Maio, semen Iunio maturum.

OCIMVM GARYOPHYLLATVM
Monachorum siue Acinos Columnæ.
CAP. XXXV.

Descriptio



EST Ozimū siue Basilicum gariofillatum, quod extra regnum Apuliæ omnibus ferè erat incognitum, cuius primùm Romã attulimus semẽ, aiunt Monachi. Nunc Romæ pluribus Medicis & Pharmacopœis ac aliis cognoscitur, quum paucis antè annis incognitum esset. Quicunque vident fatentur verum esse. Planta autem eiusmodi est. *Folia* sunt Melissæ, longiora tamen, nonnihil serrata: *caulis* sesquicubitalis, aliquando altior, quadratus, pilosus, non hispidus tamen, ramosus, colore viridis, vt foliorum, quæ pilosa & plana, ex peciolis longis, inter folia & alia folia spacium trium digitorum, vel circiter: *flos* ei & spica seminis, vt cæteris Ozimis: quælibet Spica habet quosdam alios veluti adnatos spicarum ramulos. *Semen* eius aliis minutius est, & rotundius, subruffum, nigricans. Tota planta præter radicem habet odorem & saporem acutissimum Gariofillorum: folia linguam vellicant, vt Gariofilus. Quò senior plãta eò odoratiora & acutiora folia.

An Acinus Manardi? Hallucinantur autem Monachi se primos Ocimum garyophyllatum adinuenisse existimantes: id enim pro Acino veriore & *Vrtichella* affert, icone exprimit, & describit Fab. Columna.

C.Bauh. apud Matth. meminit Acini Columnæ: eam autem siccam vnà cum seminibus Neapoli ad eum misit Fer. Imperatus.

DE TRAGORIGANO VETERIBVS & in genere.
CAP. XXXVI.

TRagoriganum Græcis pariter ac Latinis dictum, frutex est, authore Dioscoride, Origano aut Serpyllo siluestri, & foliis, & ramulis similis. Et quædam insine reperitur in quibusdam locis speciosior, & latis foliis, multùm glutinosa. Quædam tenui sarmento, & tenuibus foliis, quā & Prasion quidā vocāt. Optima est, & quę in Coo & Chio, & Smyrna, ac Creta prouenit. Calefaciunt omnes, vrinam cient, & ventri commodæ sunt, si decoctum ipsarū bibatur, deducunt enim biliosa. Prosunt & splenicis potæ cum aceto, & his qui Ixiam biberunt, cum vino. Quin & menses ducunt: & ad tussim ac peripneumonias cum melle dantur in eclegmate. Est & potio ipsarum lenis. Vnde nauseabundis, & stomacho malè affectis, & acidum ructantibus, & in quibus anxietates, & nausea ac calor præcordiorum comitatur. Discutit insuper tumores Tragoriganus in cataplasmate imposita cum polenta. Dio. Lat. Ten. Vr. Le. Vi.

Tragoriganon, inquit Plinius, simile est Serpillo siluestri. Vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum [Ixiam Diosc.] potum viperæque ictum efficacissimum, stomachoque acidè ructanti, & præcordiis. Plin.

Galeno adstringit: Celso verò discutit Tragoriganus.

TRAGORIGANVM MATTH.

De



TRagoriganum, cuius plantam exhibet, frequens nasci in Foroiuliési agro affirmat Matthiolus, foliis Serpylli æmulis, seu gustu Pulegii. Vnde non abs re statim post ipsum, Pulegii meminisse ait Dioscoride. In Hist. germ. vocat Tragedosten / Gall. *Grosse Mariolaine*, aitque abūdare in collibus

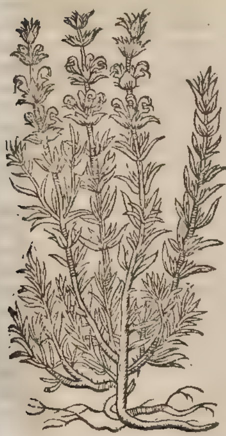
bus saxosis & veteribus muris Foroiuliensibus, in vrbe Anstia dicta, quæ sita est octo miliaribus Italicis ab Vtina: ei verò tenues tribuit *ramulos*, *foliis* paruis, oblongis, siue longiusculis, stellæ modo dispositis, saporis ferè Pulegii: *floribus* paruis carnei coloris onustos, à media parte caulis. *Radicem* paruã, multis fibris donatam, eiusdem odoris cum foliis. Difficile autem est certò affirmare de qua planta intelligat Matthiolus, nisi nos aliquis Foroiuliensis doceat, quæ planta apud eos iconi Matthioli respondeat: in comm. & Epit. non demonstrat plantam quam intelligit, nisi sola icone. In Hist. germ. descriptionem ponit, quæ non respõdet nomini gallico, nec germanico: nec nobis constat an ea descriptio facta sit ad propositam aliquam plantam. Matthioli glossatores & patroni ac imitatores nihil certi de Matthioli hoc Tragorigano scribant.

Lacuna in Dioscor. iconem Tragorigani Matthioli proponit sine descriptione, quod abundare tradit in montanis Tibuli & Subiaci. H. Lugd. p. 888. eandem figuram sub Tragorigano Matthioli pingit. Hoc autem Lobel. non Tragoriganum, sed Calaminthæ speciem alteram esse ait, Serpylli & Clinopodii figura.

Tabern. vocat Tragoriganum primum (Bockendosten 1.) caulibus pedem & semis longis, albis, quadrangulis, in ramulos paruos ligneos diuisis: foliis Hyssopo similibus, paulò tamen latioribus: floribus similibus Pulegio petreo: odore grato, sapore acri. *Tabern.* quidem Matthioli imaginem assumpsit, in qua tamen summitates cur mutarit & magis verticillatas pinxerit, causam non reddit. Illud etiam non constat cur Matthioli descriptionem ex Hist. germanica, vnde figuram suam desumpsisse deprehenditur, omiserit?

C. Bauhin. apud Matthiol. pro eius Tragorigano ponit figuram ex Tabern. quæ an melior deteriórue quam Matthioli, iudicent quibus nota planta: si Camerarius veram iconem posuit, deterior multò est.

TRAGORIGANVM TENVIORIBVS foliis, flore candido.



Minores sũt huic *surculi* & candidiores, tenuiora, longioráque *folia*, aliquantulùm incana, acris gustûs: odor minùs iucundus, quàm in Tragorigano primo Clusii, siue Clinopodio quorundã, Mastichina cognominato: *flores* etiã verticillatim circa summos ramulos nascuntur ex vtriculis prodeuntes, maiores aliis & galeati, candidi: *semen* non obseruauit descriptionis auctor Clusius: *radix* iam dictæ similis, lignosa, dura, multifida.

Synonyma. Inscribitur autem Tragoriganum alterum à Clusio, qui Hispanicum 2. & Prasion nonnullorũ vocat. A Dod. lat. in fol. Tragorig. Clusii alterũ. Lob. Obs. p. 264. Tragoriganum flore albo Clusii. In Icon. Plant. p. 494. Tragoriganum Clusii. H. Lugd. p. 590. Trag. 2. Clusii. Tabern. H. & Icon. Trag. secundum, Bockdosten. Quid venit in mentem Compilatori, vt Tragorigani Clusii, cuius iconem assumpsit, flores dicat purpureos, præter autoritatem Clusii: cur quæso non adscribit, vbinam tales viderit? C. Bauh. Phyt. Trag. angustifolium secundum.

Tab. not.

Locus & Tempus. Solo Valentino agro Martio florentem & spõtè nascentem obseruabat author.

TRAGORIGANVM QVIBVSDAM nigrius, folio duro, flore purpureo.

Descriptio. Virgultis fruticat dodrantalibus & longioribus, aduerso plærumque ramorum frequẽtium positu brachiatis, lignosis, rubicundis, quadrangulis, hirsutis: *folia* ex aduerso nascuntur per modica interualla, oblonga, Satureiæ foliis quodammodò similia, latiora, magísque rotunda, interdum in hortis nostris & Maioranæ foliis nõ minora, stigmatis punctata, nigricantia, tactu dura, gustu acri & aromatico, odore suaui, ex quorum sinu alia minora folia quoque emicant: *flores* verticillati, duobus subiectis foliis, ad scapi nodos, Satureiæ flores æmulantur ex purpura pallescentes, rictu hianti apiculos exserentes calyculis hirsutis, in quinque aculeos desinentibus: *radix* lignosa exteriùs rubet, intus albet, ac in surculos aliquot abit, capillaribus fibris donatos.

An est hæc Cam. hort. Tragoriganũ Neapoli missũ? An Thymbra Cretica Cæsalpino? An Theoph. Helenium Anguillaræ? An Bellon Obs. l. 1. c. 18. Origanũ siluestre, neutrius naturæ (Origani Onitidis & Heracleotici:) particeps: nam libentiùs circa sepes crescit, quàm apertis locis.

Tragoriganum Dodon. à Matthioli diuersum. Dod. gall. huic titulum hunc fecit: Tragoriganum alterum. Lat. in fol. Tragoriganum, de quo ait: In Foroiuliensi agro, Tragoriganum nasci Matthiolus tradit: verùm an illius cum nostro, foliis asperis, flosculis verticillatis idem sit, in tanta ipsius breuitate incertum relinquitur. Sed icones solæ demonstrant satis diuersas esse plantas. Gesnerus de hort. Dodonæi verba de hoc Tragorigano recitat.

Tra-orig. Cretense Lob. Lobel. in Aduers. appellat Tragoriganum Cretense apud Venetos (ita etiam in Icon. Plant. p. 495.) & Origanum hircinum, itémque Thymum Creticum, ex recentiorum sententia.

H. Lugd. lapsus. H. Lugd. p. 888. Tragoriganum Dodonæi. Itẽ p. 889. Tragoriganum prius Cretense apud Venetos: Item: Tragorigani Clusii alterius genus alterum. Tres descriptiones vnius plantæ, vniúsque figuræ.

C. Bauh. nor. C. Bauhin. Phyt. Satureiam 4. siue Creticam appellat, apud fratrem [me] Montbelgardi prouenientem, & Thymbram Cretensem Alpini, quam esse nos in dubium vocamus. In animad. in H. Lugd. Tragoriganum prius Cretense, cuius descriptionem ab Historia poni, figuram verò omitti ait, & petendam ex iconibus Lobelii, qui Trag. Cretense apud Venetos nominari tradat.

Tragorig. 2. genus alterum. Cluſ. dicitur Tragorigani ſecundi genus alterum, ſiue ſpecies altera, & Tragorig. Hiſp. tertium. Cluſii icon ab aliis variat nonnihil.

Locus. Prouenit mihi Montbelgardi ex ſemine miſſo Stutgardia nomine Thymi Cretici aculeati, & Thymbræ veræ Candiæ. Lugduni in horto habui florentem Septembri; Baſileæ in horto Cœlii Iulio & Auguſto. In Valentino agro Martio floret & ſponte naſcitur. In Belgicis verò hortis etiam conſpicitur & quibuſdam Germaniæ, ſed iſthic vix Hiemem perfert.

THYMVS VETERIBVS.

Cap. XXXVII.

PRima Thymo laus in antiqua plantarum Hiſtoria Græcis à Theophraſto eſt, quia à principio ſtatim ſexti de plantarum Hiſtoria voluminis longiore deſcriptione totam eius naturam fortunámque complexus eſt, his verbis capite ſecundo. Thymum candidum nigrumque reddunt: ſerò id admodum floret: nam circa æſtiuum Solſtitium incipit. *Thymum duplex Theoph.* Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarii conſtare affirmant, an probè mellctur, nec ne: etenim ſi aliter defloruerit, mellatio minùs probè ſuccedet: deſtruitur, peritque flos, ſi imber inceſſit. Semen fœcundũ Thymi nullum oſtendi poteſt, ſed floribus quodam permiſcetur modo: flores enim ſerunt, itaque oritur Thymum. Qui tamen Athenis deportare deſiderant, quærunt atque inueniunt. Peculiare tam præ iis ipſis, quàm præ reliquis omnibus, vel ex locis ſortiri Thymum autumant: nam quo flatus è mari nequeat peruenire, illic naſci, duraréque poſſe omninò negant. Et hæc Thophraſtus, qui Thymum alibi ſucco acri conſtare teſtatur.

Poſt Theophraſtum ex Latinis à Plinio & ante Plinium pleriſque aliis, qui Romanorum Italiæque hortos & mellationem inſtruxerunt: Omnium maximam & æternam æterno carmine Maro illi fecit, cùm in Georgicis ſuis cecenit

Virgilii Thymus. *Redolentque Thymo fragantia mella:*

Romana breuitate & poëtica dignitate omnem plantæ huius honorem & vſum in ruris & apium diſciplina complexus.

Thymus Plinii. Quæ ad Thymi hiſtoriam, factíque ex eo mellis bonitatem pertinent, Plinius à Theophraſto accepit. Hæc verò habet Dioſcorides. *Thymus Dioſc.* Cæterùm, Thymos ab omnibus cognoſcitur, *frutex* paruus, ſarmentoſus, *foliis* multis & anguſtis circumdatus, habens in ſummo capitula *floris* purpuram referentis. Naſcitur maximè in petroſis, & tenuis terræ locis.

Dioſcorides duo genera agnouit. Etſi porrò Dioſcorides vnius tantùm Thymi meminerit, tamen capite de Epithymo duo videtur genera agnouiſſe: vbi ait: Epithymum eſſe durioris Thymi Saturejæ ſimilis florem. Et videmus, inquit Turnerus, Thymum Venetiis & è Creta allatum alterius eſſe generis, à Thymo Anglicano.

Epithymis. Thymion. E nothis Thymi appellationibus ſunt Epithymis & Thymion ſolo declinationis genere diuerſæ, antiquæ & ipſæ, inquit Marcellus. Siquidem Theophraſtus genere neutro Thymon dixit: ſic fœminino genere alii, herbam Epithymida ſc. intelligentes. *Stephane. Thyrſion.* Ægyptij accepta à Græcis voce, quoniam fortè eo coronarentur, Stephanem, i. e. Coronam appellarunt. Sic & Græci Thyrſion, quoniam Bacchicas haſtas, quas in orgyis eius derthyrſos vocabant, pro hederis cramulis Thymi fortè inuoluerent. Suſpiciones tamen, ſeu, ſi malis dicere, coniecturæ hæ ſunt. Quod porrò eſt κεφαλωτὸν, quod capitatum ſignificat, certam ex figura floris, capitulorúmque eorum, in quibus Dioſcorides florem Thymi purpuraſcere dixit, rationem habere poteſt. Sunt tandem, qui addito colore album Thymum appellant: vt Daci Mozulam.

Thymi verò nomine ſequentes donantur plãtæ. Thymum Creticum. Thymum vulgare. Thymum latiore & viridiore folio. Serpillum. Satureia. Tragoriganum nigrius. Hyſſopus. Sampſuchus. Marum. Calamintha. Cepa. Porrum.

THYMVM CRETICVM, SIVE ANtiquorum.

THymo Cretico [quod legitimum Antiquorum cum multis, ſtatuimus] plantæ fruticoſæ, cubitali, *virgulæ*, duræ, totæ ferè albicant, ſubhirſutæ: in quibus ad genicula veluti, modicè diſtantia, *folia* ex aduerſo poſita plura, alba, hirſuta, quædam paulò noſtratis Thymi maiora, aliqua etiam minora: ſinguli ramuli in capitulum deſinunt oblongum, vix vnciale, multis foliis lõgiuſculis & mediocriter latis, multùm piloſis, ſquammatim compactis, conſtantes: Huius plãtæ ſapor valdè acris. Deſcriptio hæc eſt plantæ ſiccæ magnæ Creticæ datæ Patauii ab inſigni pharmacopœo Io. à l'Aquila. Anno 1586. Lutetiæ menſe Auguſto obſeruaui quoque Thymum Creticum in horto Robini, inſignis Botanici regii, capitulis, ac etiam foliis ſuperioribus, paulò maioribus, ac in ſingulis demum geniculis foliis duobus longioribus, & aliis minoribus.

Thymi noſtri Cretici meminit Bellonius lib. 1. Obſer. cap. 2. Gallica gens, inquit, & magna pars Gentis ſubiectæ Romanæ Eccleſiæ hactenus ignorauit Thymum, quod enim in hortis colitur, non eſt Thymum, nec Thymi ſpecies, ſed Serpylli. Herbam Thymum, teſte Dioſcor. & Theophraſto, oportet habere parua capita, ſimilia Stœchadi & verrucis in nare & pudendis prouenientibus, quæ dictæ Græcis Thymea, vt teſtatur Celſus. Verum Thymum ita frequens in tota Græcia, vt nulla herba in montibus faciliùs proueniat, vbi pro loci diuerſitate florem profert omninò album, vel cæruleum aut purpureum, vel mixtum. Vti autem Thymus nomen dedit verrucarum generi, ita etiam piſci, qui dicitur Thymus, aut Thymalis & in Lõbardia Themero aut Themolo. Idem cap. 18. in Thimo prouenire ſcribit in Creta Epithymum. Hanc etiam intelligit cap. 76. per Thymum Græcum. Et lib. 1. de Conif. vbi Galliam atque Septentrionalem regionem Thymo prorſus carere ſcribit.

Matthiolus non videtur diſtinguere Thymum Creticum album à Thymo Monſpelienſi. Thymum in Italia, inquit, notiſſimum: [An Creticum Thymum in Italia ſit notiſſimum dubitamus.] Præſtat autem quod ex Apulia fertur: quãquam laudatiſſimum eſt, quod è Creta inſula, aliiſque nonnullis Græciæ locis aduehitur. Θύμος Theoph & Dioſc. Lat. Thymus & Thymum dicitur: Mauritanis, *Haſce*: Germ. Römiſcher Qüendel & welſcher Qüendel: Gallis *Thym*, ſeu *Mariolaine d'Angleterre*: Hiſp. *Tomilho ſalſero*: Bohem. Thym: Polon. Ŝziecielina.

Anguillara epiſt. 12. Thymum notiſſimum in Græcia

Grecia dixit, & prouenire etiam in Apulia, sed nigrius Cretico: Venetiis cognitum iis, qui herbas Orientales vendunt. Sanior multò opinio, quàm Matthioli, Anguillaræ.

Dodon.gall. Thymum Creticum vocat. Lat. in fol. Thymum cephaloton, θύμον κεφαλωτὸν Græcè, id est, capitatum. Clusius Thymum Hispanicũ suum [quod fusè describit] legitimum existimat.

An Creticum Thymum folia habeat Thymbræ aut Hyssopi, vt statuit Lobelius, non affirmauerim: ego talia in eo animaduertere nõ potui, sed multò minora.

Apollo Rad.1. in Diacumino Nicolai meminit Thymi Cretici, Brassauolum ac Matthiolum reprehendens: sed ipsemet omnibus ineptior.

Thymum verum capitatum annuum Norimbergæ habuit Camerarius in horto, quem in Italia circa Neapolim reperiri scribit & imprimis in Sicilia.

C.Bauhin. in phyt. vocat Thymum 3. siue capitatum, & Thymum Dioscoridis. Deduci refert θύμον ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, quia adhibeatur iis, qui patiũtur animi deliquium: alii quòd eo Veteres primùm vsi sint in sacris, quæ accenso igne fiebant, ἀπὸ τῆς θυμιάσεως καὶ τῆς θυσίας desumunt, vt videre est apud Rhodoginum lib. 3. cap. 23.

In Creta Insula copiosum nascitur; vnde illi Cretici cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scripsit. Sed & Melitæ rupes magna ex parte Thymo scatẽt. Clusius non modò circa Hispalim copiosè nasci dixit, sed Gadibus etiam, quà parte insula ponte iungitur continenti; & totâ insuper Bœtica in maritimis collibus meridiei obuersis. Thymum obseruauit Bellonius Herosolymis. Thymum colligi oportet in flore & in vmbra siccari.

Dioscoride autem teste, Thymum cum aceto & sale pituitam per aluum detrahit: eius decocti ius prodest orthopnoicis; & anhelatoribus, tineas ventris exigit, menses, partus & secundas pellit, atque vrinas ciet: cum melle in eclegmate faciliores efficit exscreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissoluit: verrucas pensiles tollit cum aceto: ischiadicis cum vino & polenta impositũ subuenit; hebetibus oculis in cibo prodest. Est enim & sanitatis tempore ad vsum idoneus loco condimenti.

Pares illi facultates tribuit Plinius, & insuper addit; dari comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi: viris cõtra inflationes cum melle & aceto, & si venter turgeat, testésue; aut vesicæ dolor exigat: articularibus morbis & luxatis, tritum ac lanæ inspersum ex oleo imponi: dari & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Thymum quia gratissimi odoris, illo in aqua decocto vtuntur Hispalenses, Clusio referente, ad dolia, quibus vinum asseruatur, eluẽda, & repurganda: non minoris etiam vsus est ad conciliandam odoris gratiam iis vasis, quibus conditæ vuæ asseruari solent.

In excalfaciendo autem, vt Galenus tradit, exsiccandóque in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer: ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

* *
*

THYMVM VVLGARE RIGIDIVS, folio cinereo.

Cap. XXXVIII.

ODoris iucundi commendatione culturam multis locis meritum est, quod hodie plerique omnes Thymum vocamus, lignosâ *radice*, satis numerosis filamentis donatâ. *Ramuli* teretes, itidem lignosi, subhirsuti, *foliis* Serpylli, angustioribus, incanis, cinereisue, sapore acri præditis, verticillatim per interualla vestiuntur: *florum* verticilla breuiore interuallo spicæ figurã est vbi mentiãtur: sunt autẽ in colore purpurascente vel albo, labellum veluti promittentes trifidũ, vnicâ laciniâ surrectâ, è medio stylum purpurascentem exserentes, calyculis Serpylli hirsutis, striatísque. Descriptio



Et hęc hodie τὸ θύμου nomen apud Græcos obtinuit. Et hinc à Germanis **Thym / thymian / Römischer & welscher quendel**, h. e. Serpyllum Romanum; & Italicum appellatur: item **demut**/ Humilitatem dixeris, ac **Gerin** alibi Camer. teste. Belg. **thymüs / & ghemein cleyn thymus**. Gallis *du Thyn* & *Thym*, & quibusdam *Mariolaine d'Angleterre*: Geneuæ *de la Mignotise*: Montbelgardi *du Citron*; It. *Thymo*. Hisp. *Tomilho*: Angl. **tyme**: Vocatur autem θύμος Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt. Nomina linguarum

Nonnullis potiùs hoc placet etymum, vt Thymos quasi Thyæmos, h. e. sanguinem impellens dicatur, inquit Fuchsius, cuius figura non placet, licèt & nos eam exhibeamus paratam emptam: sed planè eadem est Tragi & Dod.gallici, itẽ m. Amati. Plura de Thymi Etymo diximus præcedenti capite. *Icon.*

Coll. Florent. Thymum vulgare, Thymbræ speciem facit; syluestréque Hyssopum Mesue, in montibus nascens asserit. Tragus Thymum inscribit ac Argentoratenses id meritò Romanũ Serpyllum vocare ait. *Hissop. silu. Mesue*

Thymum in hortis cultum, nec Thymum, nec Thymi speciem esse, sed Serpylli, contendit Bellonius Obs. lib. 1. c. 2.

Thymum vulgare Dalechampius in 6. librum Aeginetæ cap. 58. Thymum nigrum Aëtii, & Serpyllum Zygis Dioscoridis pronunciat, diuersum à Cretico. *Thym. nigrum Aetii*

Matthiolus Thymum in Italia notissimum, nõ distinguit à Cretico: eius verò speciem ponit pro Satureia, de qua mox sub capite Thymi vulgatioris folio latiore.

Thymum 1. siue vulgarem tenuiori folio variare tradit foliorũ colore C.Bauh. in phyt. quòd alteri sint virentia & suaue odorata; alteri candi-

da & graueolentia, quæ verba de odore sunt Dodonæi, quæ dixit de suo Thymo duriore, in Hist. Lat. in fol. vbi figura hoc titulo: Thymum durius.

Thym. vulgatum pusillum Lob. Lobelius in Adu. vocat Thymũ vulgatum pusillum, folio & flore Serpylli rigidiore, passim Epithymi cincinnis & capillamentis delicatissimis obuolutum, Norbonæ in maritimis collibus natum. Vide caput præcedens. Figuram quam ponit in Obs. Belg. p.508. & Icon. Plant. p.425. hoc titulo: Thymum durius Plinii, non placet.

Thym. vulgare Clus. Thymum vulgare, quod nonnulli durius cognominant, quoque teste etiam Plinio, lapidei campi in Norbonensi Prouincia referti sunt: & mediterraneis, quemadmodum & Salmanticensi agro, & aliis Hispaniæ locis sponte crescere gracili & salebroso solo, testatur quoque Clusius. Et id quidem nunc purpureo, quale in Narbonẽsi Gallia, & Aquitanica, nunc albicante flore.

Locus & tempus. Thymon hoc Monspelii passim sponte copiosissimè in montibus & locis saxosis prouenit, ocius multò eo quod in Germania in hortis seritur. Floret copiosè mense Martio & tota Æstate ac Autumno. Basileæ in hortis Hiemem difficulter tolerat, nisi recondatur: Lugduni verò facilè. Montbelgardi ex semine ex Gallia Narbonensi allato facilè prouenit.

THYMVS REPENS PISANVS. CAP. XXXIX.



Locus. Thymi repentè variantem hanc speciẽ in horto Pisano lectam exhibuit Nic. Agerius Medicus Argentinensis. *Surculis* fruticat plusculis, lignosis, pedalibus, cubitalibus ad terram repandis. Quos ex vnciali interuallo breuissimis ramulis glomeratim adaggesta foliola viridia, rigidula, angusta, albidis, sed breuibus per ambitum pilis hirta, stipant: flosculi rubelli, vt idem perhibet: siccæ sapor aliquantò aromaticus.

Descriptio surculi.

DE EPITHYMO VETERIBVS & in genere. CAP. XL.

QVum grauium authorum grauis controuersia de vero veterum Epithymo inueniendo, constituendoque sese offerat, placuit ac necessariò debuit singulorum audiri opinio. Nec enim cuiuis datur tantas componere lites. Epithymum itaque & ex authoritate Dioscoridis, Thymi durioris, & Thymbræ similis, flos est. Habet capitula tenuia, leuia, caudas velut capillos habentia. Epithymi semen vt Alypi. Eadem Oribasius lib.11.habet.

Epithymũ Thymi durioris flos Diosc.

Plinio lib.26.cap.8. Epithymon est flos è Thymo, Satureiæ simili. Differentia autem, quòd hic herbaceus est, & alterius Thymi albus. Quidã Hippopheon vocant. Quidam aliter Epithymum tradunt, sine radice nasci, tenui similitudine palliolì, rubens: siccari in vmbra.

Mesues Epithymum Thymo, Thymbræ, cuidam speciei Origani, supercrescere Cassutæ modo voluit: duplexque id ait, Creticum, idemque præstantius, præcipuè capitulis florulentis, subrufum, acre etiam, odoratu absolutum, graue. Alterum Syriacum, minùs rufum, ignobilius, vt etiam pallidum & subcitrinum. Hæc ita apud Serapionem leguntur: Ex Epithymo melius est graue, cuius color est propinquus rubedini, acuti odoris, & illud quod defertur ab Insula Cretensi, & à domo sancta.

Paulus Epithymbrum, vt arbitratur Ruellius, vocat, quod Epithymi modo supra Thymbram increscat.

Sic parum hactenus inter auctores conuenit. *Alii* Thymi florem esse dicunt, è capitulis leuibus, quasi crines dependentem, quibus & Dioscorides & Plinius astipulantur. Florem tamen putauerit appellari Ruellius, quòd crinium, vel cincinorum modo capitula Thymi comat, quadam florum imagine. *Alii* in Thymo sine radice succrescens nasci produnt, quadam capillamentorum specie.

Videtur autem Manardo (quem sequitur Tagaultius) Epithymum Mesue ad secundum Plinii referendum, sicuti & id quod in vsu nunc est, & vel ex Apulia, vel ex Orientalibus locis affertur.

Epithymum Arabum velut Cassutam Thymi esse, vt etiam Hyssopi, Satureiæ, & Sampsuchi sæpè se vidisse testatur Syluius. Epithymum autem Græcorum & quid reuera sit nondum planè compertum haberi. Quanquam hoc ab illo diuersum existimet. E contrà verò Epithymum Græcorum & Arabum vnum & idẽ esse contendit Fuchsius.

Vnum etiã & idẽ statuunt esse Monachi Epithymũ: tum apud Diosc. tum apud Mesu. & Plinium ac alios authores: sed, cùm, vt ipsimet fatentur, quãtò magis legerent de Epithymo apud authores, tantò magis mens eorum vexaretur, & confusionem maximam inuenirent: Phantasticãtur, machinãtur, fabricantque suo modo vaniloquia.

In ea opinione, inquit Matthiolus, versantur Brassauolus & complures alii, vt credant, Dioscoridis, aliorumque Græcorum Epithymum, magno discrimine ab eo diuersum esse, de quo scripserunt Mauritani, præsertimque ab illo, cuius meminit Mesues. Quippe qui asserant, nil aliud Arabicum Epithymum esse, quàm capillaris Cassuthæ genus quoddam, quod Thymo circumuoluitur. Græcum verò idem esse volunt, cum proprio flore durioris Thymi Satureiæ similis. Suam autem sententiam hoc argumento comprobare videntur, quòd si vulgaris vsus Epithymum, Arabicum sc. illud esset, de quo differit Dioscorides, is non dixisset, Epithymum florem esse durioris Thymi, sed alterius plantæ Thymo adnascentis, eique sese conuoluentis. Id quod etiam Plinii auctoritate confirmant, vt qui eorum opinioni, ex eo maximè adstipulari videatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit, quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad Arabes referunt, & ita suam tuentur sententiam. Horum certè iudicio ego quoque facilè subscriberem, nisi quædam sese nobis offerrent, quæ apertè reclamare videntur, atque etiam ostendere, Plinium

nium ipsum Dioscoridis codicem, vnde illa mutuatus est, deprauatū habuisse, vel aliū autorē in hoc minùs graue secutū fuisse, vel alio modo deceptum, vt in aliis pluribus euenisse adnotauimus. Palam enim faciunt, quantùm equidem reor, nostri vsus, & Dioscoridis Epithymum, vnum & idem esse medicamentum, quæ de eo Aëtius, & Actuarius, Dioscoridem & Galenū secuti, concordes posteritatis memoriæ prodiderūt. Quorum sanè verba liquidò ostendunt, quod nō secus Epithymum in Thymo prosilit, atque Epithymbrum in Thymbra, & Epistœbe in Stœbe nascitur. Hoc idem præter Aëtium & Actuariū longè antè testatus est Paulus. Ex quibus non dubitauerim asserere, vnum tantùm esse Epithymū, non autem plura. Quandoquidem si Paulus, Aëtius, & Actuarius pro certo non habuissent, legitimum Epithymum esse illum Thymi florem, de quo scribit Dioscorides, putassentque duo eius genera reperiri, nulli dubium est, quin & ipsi explicassent duplex in Thymo nasci Epithymum. &c. Eorum autem qui contrarium tuentur fundamenta quod attinet, ita illa reiicit idem Matthiolus. Quod autem Dioscorides Epithymum florem Thymi dixerit, haud ineptè dictū putauerim: nam cùm is sciret Epithymum Thymo innasci, nullâ radice propriâ, sed Thymi adminiculo fultum, floresque per se albos ferre, qui cùm in Thymo sunt, huius plantæ proprii videntur: ideò non absurdum fore duxit scribere, Epithymum esse florem durioris Thymi. Præterea Plinius cùm & deprauatum Dioscoridis codicem habuerit, nec eius mentem rectè perceperit, nō affirmatè sed dubiè duo Epithymi fecit genera, & aliorum potiùs opinionem, quàm suam retulit: Nisi omninò concludendū, quod satis perspicuum est, tam confusè & inconstanter de Epithymo & Thymo tractasse Plinium, vt nihil certi in hac re ex eius verbis elici possit.

Cornarius in Diosc. de hisce difficultatibus nihil omninò asserit.

Amatus de Epithymo hæc prodidit. Est igitur Epithymon, siue Epithymus, crinis tanquam palliolum Thymum ambiens, vel potiùs flores Thymi. Nascuntur autem potissimùm capilli isti, tanquam inuolucrum super Thymo, qui easdem floribus Thymi vires habent, & ea de causa authores nonnunquam per Epithymum flores Thymi intelligunt, nonnunquam verò crines supercrescentes in eo cum suis floribus. Nascitur Epithymus iste Salmanticæ (vt cæteros sileam locos) ad ripas fluminis Thormidis, & si rectè memini prope Sacellum S. Mariæ dicatum. Est & alius Epithymus rubens, qui capillorum modo absque radicibus crescit, & aliis obuoluitur, circumligatúrque plantis, præcipuè Lino, & ea de causa Podagra lini appellatur, quam Plinius Cussutam aliquando nominare non dubitauit, quàmque etiam inter Epithymi genera commemorat.

Contrarium statuens Anguillara, Dubitandū non ducit, Epithymum plantam esse separatam à Thymo & Cuscuta, consistentibus etiam Dioscoridis verbis. Malus autem, inquit, quorundam intellectus, quibus incognitæ erant plantæ Epithymi & Alipi, efficit, vt Dioscoridis res duæ diuersæ in eodem subiecto intelligantur. Dioscoridis verbis patet eum voluisse vocare plantam Epithymū, licet sit Thymus, qui similis est Thymbræ. Dicendum igitur, reperiri duos Thymos, quorum vnus cognomento Epithymus, & alter simpliciter vocaretur Thymus &c.

De duello Brassauoli & Matthioli, si liceat, & mihi integrum fuerit [Apollinis verba sunt] impunè loqui. Matthiolo honoris manubias offerendas iudicamus, vulgatumque Epithymum id esse, de quo Dioscorides scripserit, nec scire quid dicat Brassauolus, si quæcunque capite de Thymo, in eum, vt etiam Matthiolum reiecta sunt, diligenter examinentur, duplici tantùm existente Thymo, eóque Satureiæ simili, è quo Epythymon lib 4. idem cum Thymo lib. 3. descripto, quod etsi è durioris Thymi genere sit, cui Epithymum insurgat, non ideò diuersa in specie appellanda: propterea si quæ aduersus eum obtorqueri possunt, animo agitentur, iure cadit Brassauolus, tametsi Matthiolus nihil ferè aduersus eum opponat, &c. *Matthioli argumenta contra Brassauolum lenta.*

Porrò Tragus pro Epithymo, si deficiat, vtiliter sumi refert Cuscutam nascentem in vrtica. Gesnerus verò Cuscutam nascentem in Hyssopo nostro vulgari. Fallopius Cuscutam in Thymbra nascentem subornat, vt infrà dicemus de viribus. Apud Euch. Rœss. confunditur Epithymon cum Trifolio acetoso, vt cuius icon pro illo malè ostenditur. Substituta.

Potum igitur cum melle Epithymum, purgat deorsum pituitam, & bilem atram, priuatim cōueniens in melancholicis, & inflatis, acetabuli mensura ad pondus drachmarum quatuor, cum melle & sale, & modico aceto, author est Dioscorides. *Vires & vsus ex Diosc.* Thymi facultatem habere Epithymum testantur, Galen. 6. simpl. Oribas. lib. 15. Paul. 7. Aet. lib. 1. sed ad omnia efficaciùs: exsiccare & excalfacere in tertio gradu. *Galeno.* Aluum purgat ex aqua mulsa etiam Epithymon, inquit Plinius: stomacho minùs vtilis, uomitiones minùs mouet (stomacho inutilis, vomitiones mouet Corn.) sed tormina & inflationes discutit. *Plinio.* Sumitur & eclegmate ad pectoris vitia cum melle, & aliquādo Iride. Mesues Epithymum calidum & siccū secundo dixit gradu, duplici substantiâ compositum, terreâ paucâ parùm adstringente, & igneâ acri, melancholiam præter cætera, tanquam prærogatiuâ quadam, facilè & citra molestiam purgante, ob id affectus melancholicos, potissimùm capitis melancholiam, epilepsiam, desipientiam, tumorem, vertiginem, cephalalgiam melancholicam, syncopen quoque cardiacam, cordis tremorem, & affectus alios cordis melancholicos, Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, & melancholiam hypochondriacam, obstructiones renum, cancrum, lepram, vlcera nigra, quartanam, vsu multo sanat: nam tenuat, resoluit, obstructiones aperit, viscera roborat. In calidis & siccis naturis non vtendum: quia calorē immodicè auget, ac inde sitim excitat. *Calidis & siccis non conuenit.* Imbecilliùs & tardiùs purgat, nisi largiùs sumatur, aut cum Myrobolanis Indis, aut pauco Elleboro nigro, aut mulsa, cum pauco sale aut vuarum passarum decocto, cum sale præsertim gemmeo, vel Indo, vel Naphthico, aut sero lactis caprini, vel Pipere aliquo, Zingibere, vel alio acri: sic enim citò & facilè purgat. *Cum quibus sumēdum vt promptius purget.* Sumendum autem omninò est, vel cum oleo Amygdalarum dulcium, vel decocto vuarum passarum purgatarum, vt leniendā aluum magis subducat, & ne substantia nitrosa partes lædat, quas permeat. Parum diu coqui sustinet. Datur decocto à drachmis quinque, ad drachmas viginti: puluere à drachmis tribus ad drachmas septem: cauendo Aestatem. *Decocti dosis.* Epithymum [inquit Aët. tetrab. 1. serm. 3. cap. 29.] atram bilem infernè purgat. Dantur ex ipso con-

cuso ac cribrato scrupuli 12. cum passo & aceto mulso ac modico sale.

Cæterùm, Mesuem dosin nimiùm auxisse afferunt Manardus & Tagaultius. Syluius autem cum Mesue, ob imbecillitatem à drachmis quatuordecim ad drachmas viginti dandum censet. Tagaultius contrarium asserit, dicens neminem esse, præter vnum Mesuem, qui ad septem vsque drachmas progredi audeat. Proinde consulit, vt quinque tantùm, vel sex ad summum drachmas, idque paucissimis concedamus. Potio verò ipsius Epithymi infusi seu macerati offerri potest, Tagaultii quidem opinione, ab vncia vna, vsque ad vncias duas. Galenus idem pondus exhibet in sero lactis, vel mulsa m.m.lib.14. Oribasius in suo compendio vix drachmas tres transcendit. Auicenna potionem Epithymi quatuor esse aureos præcipit.

Fallopii de Epithymo opinio. Fallopius putabat Epithymum Dioscoridis, & Galeni differre ab Epithymo Pauli, Aetii & Arabum: sed postea reperit Epithymum Græcorum & Arabum idem esse, Cuscutam sc. supra Thymũ nascentem, quæ si supra Thymbram nascatur, vocat Epithymbram: si verò supra Origanum, *Est Cuscuta Epitymbra.* aut Tragoriganum, Epioriganon. De Cuscuta autem Mesuem agere perhibet, eiusque tria genera esse, sc. Epioriganon, Epithymum & Epithymbram Pauli, siue Epithymum officinarum, quam in vsu esse perhibet loco Epithymi, easdemque habere vires, licèt aliquantò debiliores: supra alias verò plantas, præter iam dictas, natam non habere vim purgandi. Propriũ enim esse plantarum orientium supra alias, vt exsugent alimentum à plantis, in quibus proueniunt vnde sicut illa planta attrahit succum à terra, quo alitur: ita planta supra ipsam producta trahere succum ex se pro sui nutritione, & sic illam absumere, eiusque puriori & tenuiori succo nutriri: & hinc esse, quod Cuscuta orta supra plantam habentem vim purgatoriam, non solùm & ipsa purget, sed & magis etiam ipsâ plantâ, quia succo subtiliori nutritur. Epithymbram tandem fugiendam ait illam, quæ Thymbræ adnexa & implicata folia atque flores non habeat, quia nihil aliud sit, quàm capillamenta, quæ aliquando non soluant ventrem, quæque Seplasiarii acceperint ex plantis, quæ non habent vim purgandi: siccat Epithymum validè, & calefacit: & ideò fugiatur ipsum in siccis habitibus: quod etiam vult Fallopius esse dictum de aliis Cuscutis, ortis supra plantas purgandi facultatem habentes.

CASSVTA SIVE CVSCVTA.

CAP. XLI.

Descriptio CVm Epithymum, Cuscutam nobis in memoriam reuocet, hic locus postulat, vt deinceps de ea differamus. Alienæ quadræ assecla nunquam non parasitatur Cassitha, ingrata hospes; quippe quæ herbas fruticesque, quos semel arripuit, longissimis stamineis clauiculis rubentibus tàm arcto nexu complectitur, vt eorum genium defraudet, subductoque alimento eos penitùs enecet, nullis postquam in altum conscendit nixa *radicibus*, quibus tamen primulùm erumpens haudquaquam destituitur: *flores* per capreolorum mæandros nullo ordine subnascuntur glomerati, quorum singulares flosculi rubescentes, albicantésue, quatuor foliolis radiatis constant, fibrillis purpurantibus medium obsidentibus, sapore insigniter acri: capitulis succedentibus insunt *semina* rotunda, Papauerinis magnitudine paria.

Ruellius De hac nihil veteres Græci, quòd adhuc inuenerim (inquit Ruellius) memoriæ prodiderunt. Plinius in calyce decimi-sexti voluminis, cuiusdam consimilis herbæ meminit, quæ vt viscum in aliena stirpe viuit: hęc in Siria vocatur Cassytas. Hæc, vt testatũ reliquerunt authores, si calidæ insidet herbæ arborive, calidam sortietur facultatem: & si decubuerit frigidæ, vim sibi frigidam vendicabit: sic suæ parentis ingeniũ referens, nec à conditione materna degenerans,



An... Tragus Androsacen facit, ac duplex eius genus constituit, candidum sc. ac rufum, præfertque omni reliquo in medicina Vrticis adnatum. Illud præterea negari non posse contendit, eam *Podagra lini* in hortis nequaquam vtilem, sed damnosam esse, ac propterea à quibusdam Podagram, & Anginam Lini appellatam fuisse, & rectè quidem, cùm vitiis herbarum accenseri possit. Adhæc Orobancham Dioscoridis meo iudicio non ineptè negat, sed non sine periculoso lapsu illam in Dioscoride Androsacen appellari dicit, Antoniũ Musam & Euritium Cordum secutus. Cum porrò cum Epithymo similitudinem aliquam habeat, Epithymum hanc nostram herbam appellandam censet, ac sororem Epithymi esse iudicat, ac etiam pro Epithymo vtiliter vsurpandam censet.

An... Anguillara Epithymum esse negat, ac Androsacen, si apud Dioscoridem ἄφυλλον legatur, esse comprobat, non absque temeritate.

Dodonæus Cassutham in fol lat. duplicem tradit, his verbis. Reperitur, inquit, Iunio, & Iulio & Augusto mensibus, in Rubo, Vepribus, Lupulo & Lino, maior, crassior, & candidior: in Thymo verò, Thymbra, & aliis humilioribus, ac durioribus, vt Eryngio, Genista, & aliis, tenuior ac rufior. Maiorem, crassioremque Officinæ passim Cuscutam appellant: nonnulli quòd Linum amplectatur, podagram Lini: doctiores Cassutham aut Cassytham, Gesnerus de hort. Linodesmon: Arabes *Kessuth*, aut *Chassuth*: Illyrii nonnulli *Poplith*, German. filtzkraut/ Dodtern/ Dotternkraut / Seiden Dottern/Seidenkraut/ & flachsseyden: Brabanti & Belgæ Schorfte/ wranghe/ & Weldtcruyt: Galli *Goute de Lin*, & *Angure de Lin*. Ital. *Cuscuta*: Angli doder: Boh. kokotice: Hung. Görenyfü. *Minorem* ac tenuiorem, quæ duriori Thymo, Thymbræque se implicat, Dioscorides ἐπίθυμον nominat, Officinæ nomen seruant. Alii inter quos

quos Actuarius foliis Thymi Epithymum: quod verò Thymbræ Epithymbrum: simpliciter quod Stœbæ innascitur Epistœben nominauêre, singularem cuique generi appellationem tribuentes. *Hæc inter alia Dodonæus*, qui præterea negat Cassutham, quod quibusdam visum est, eandem esse cum Cadyta, quam Theophrastus Syriacam herbulam tradit arboribus, vepribus,& aliis quibusdam innascentem.

Fuchsius eos errare refert, qui Dioscoridis Androsacen esse putant: Plinium eius meminisse placet ipsi, ac propterea Cassythas apud Plinium etiã Hermolao admonẽte,legendũ iudicat, & nõ Cadytas. Et sic iã memoriã Plinii Cassythã herbã nomine Syriaco venisse in Latinum,quod multis postea seculis vsurpantes tam Pœni, quàm Arabes, suis scriptis protriuerint. Quod autem Plinius sine spiritu protulerit, id librariorum culpa factum esse suspicatur, quin inuertentes mutasse Cassytha in Cassytas.

Sunt, inquit Matthiolus, qui putent admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassytam appellari. Ex eius equidem verbis, quòd reperiantur Pliniani codices, in quibus Cadytas, non Cassytas legitur, quódque hæc arboribus tantùm, & spinis se circumuoluat, nostra verò Cassutha duntaxat herbas & frutices, non arbores complectatur, & irretiat, non ausim affirmare vulgarem Cuscutam esse Plinii Cassytam: præsertim cùm in Syria tantùm nasci scribat ipse Plinius. Hæc Matthiolus, cuius vltima verba hęc, veritati cõtrariantur: Plinius non dicit tantùm in Syriã prouenire, sed herbam Syrię esse, & non tantùm arboribus, sed & ipsis etiam spinis sese circumuoluere.

Cordus in Dioscor. ait Epithymum, quo nos hodie vtimur, verum Epithymum esse, id tamen infirmis argumentis negare Musam Brassauolã: verum enim Epithymum in pharmacopoliis haberi,& nihil aliud esse, quàm Cuscutã in Thymo nascentem: adnasci etiam Thymbræ Cuscutam, quæ Epithymbrum appelletur: Cuscutam aliarum herbarum accidens esse: Bene legi apud Plinium Epithymum sine radicibus nasci: nam proprias radices minimè in terram agere,&c. *Nobis* tamen Cuscuta non omni radice caret.

Cassutham copiosam obseruaui Monspelii supra Thymum, eam autem vocant Epithymum: itemque supra Aspalathum secundum, pluresque plantas alias: Basileæ copiosè extra portam lapideam in superiore parte ad dextram mense Iulio & Augusto: Montbelgardi copiosè in horto Ill.E.C. supra Vrticam, in horto Nosodochii supra Lupulum in suo adhuc vigore Octobri: in agris versus patibulum Septembri. Cuscutam supra Ebulum luxuriantem obseruauit Ioannes Schvvab in pago Stillenfrid ad fluuium in finibus Austrię. Non in terra, inquit Fuchsius, sed in herbis arboribúsque passim nascitur Cassytha, quas tam spisso sæpiùs irretit contextu, vt tentorii modo herbosum cespitem à Sole vindicet. Nonnunquam cacuminibus impendens stirpes humi deturbat, propriamque parentem suis laqueis strangulat, aut continuò materni alimenti suctu producit ad tabem. Æstate Iulio potissimùm & Augusto mensibus, maximus illius in Germania prouentus esse solet: hoc enim tempore tanta eius est luxuria, vt mole suâ stirpes onératæ ferè procumbere videantur. Et hæc Fuchsius, qui radicem temerè nimiùm è medio tollit. Planta hæc, inquit Tragus, viridis adhuc radicem habet prælongam, quam non multi, quod sciam, obseruarunt. Solet autem è terra prodire Androsaces Iunio mense, ac in fine eiusdem rotundos proferre acinos, semine perexiguo, Argemonæ, seu erratici papaueris simili, ex quo vbi in terram deciderit, quotannis sponte sua repullulascit, refertos. In Belgio planta lubẽter prouenit in Rubo, Lupulo & Lino, ac in aliis etiam herbis, maximè locis calidis, vt in Thymo, Thymbra, Tithymalo, Chamædri & Eryngio, sed valde parua & tenuis est: at locis siccis, in Genista parua, & Absynthio.

Serapio Cuscutam tradit calidam esse in primo gradu & siccam in secundo: abstergit, aperit obstructiones hepatis, renum, folliculi fellis, humores expurgat crassos & biliosos, robur addit ventriculo & iecinori. Ventriculo tamen vsus eius nimius aduersatur propter adstrictionem immodicam: corrigitur tamen Aniso & semine Apii: purgat bilem, idque efficaciùs quàm Absinthium: propinatur decoctionis selibra cum sacchari boni drachmis decem. Sunt in ea sententia quidam, vt pro plantarum, quibus innascitur, temperamento, iam calidam, iam frigidã esse putent. Tragus magno experimento aquam destillatam Cuscutæ laudat ad sudores ciendos, & sanguinem purgandum, & obstructiones hepatis & lienis, & luem Veneream. Cæterùm iis, qui Cassytham parentis suæ facultatem aliquam sibi quoque adsciscere autumãt, subscribit etiam Dodonæus, sic vt quæ Genistam superat, vrinas potentiùs moueat, & ad alui deiectiones magis efficax sit: humidior quæ Lino implicatur: adstringendi facultatem admixtam habeat, quæ Rubio insidet, quæ & propter hanc potentiam adiunctam, aliis ad iocinoris, lienísque affectus meritò præfertur: cùm enim expurgandi, adstringendique facultates simul habeat, visceribus istis imprimis vtilissima est: talia enim iocinoris lienísque oportere esse medicamẽta, Gal. l. 13. m. m. abũdè docet. Lob. tamen etsi plantæ cui innascitur, vires quadantenus referre concedat: è Lino tamen Practicis & officinis præferri scribit, quòd citra calorem minùs adstringat, magis emolliat, leniat, extergeat, & ad eductionem & decussionem præparet: in Vrtica verò natam vrinis potentiùs eliciendis & obstructionibus soluendis efficaciorem. Manipulus huius herbæ vino decoctus & potus obstructiones epatis & lienis soluit, morbum regium sanat. In fomentis, defessionibus & balneis sudatoriis ad quasuis melancholicas affectiones, regiúmque morbum inueteratum præstantissima habetur Cuscuta.

Vires & vsus

Obstructiones

Correctio.

Temperamento variat.

Ex Vrtica

In decocto.

SERPYLLVM VETERIBVS ET in genere.
CAP. XLII.

AMbagibus cunctis relectis, Serpylli pluribus in locis meminit Theophrastus, in genere tamen ait. Ex herbis viret perpetuò Serpyllum (ἕρπυλλος) videtúrque ex superioribus oriri. Sunt enim qui omninò fructu carère asseuerent. Sæpè enim exsiccatum, tritúmque seruisse se inquiunt, sed nunquam germen erupisse: nam huius quoque periculum se fecisse affirmant: attamen & florem & semen fert. Neque desunt qui vel hæc experti fuerunt, & natura ipsa siluestrium planè attestari videtur: Serpylli etenim siluestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus serunt, vt apud Sycionem fieri solet, atque etiam

Serpill. Theoph.

Satus

Athenis ex monte Hymetto : apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpyllo ſcatent : apud nonnullos etiam Thymo figura, folio, rectis virgulis, flore, odore, viribus & facultatibus ſimile [θυμώδης enim legitur in græco textu, pro quo Gaza perperam tranſtulit, Thymum penitùs redolet.] Conſtat ergo quod ſui ortûs primordium ex ſemine capit : in ſummo terræ adhæret, radice multifidâ, torridaque, & lignoſa : Ramulorum proprium quoddam eſt incrementum. Quippe cùm poſſit in quantamlibet longitudinem produci, arrepto pedamento aliquo, aut ſi propè ſepes plantetur, aut ex altiore loco demiſſum, auctu facillimum. Species autem

Urbanum. vrbani (ſc. Serpylli) tenere non eſt (facile ſc. fieri nequit, vt quis eius ſpecies recenſeat:) Sylueſtris verò [ſc. Serpilli.] aiunt eſſe [ſc. certas ſpecies & dictu faciles:] Hoc enim in montibus (ſc. prouenit) Thymbræ odore ſimile, acrimoniaque. Illud verò odoratum & mollius [ſc. odore non acri.] Serendi verò oportunum ipſius tempus, vt plurimùm eſt Autumnus, in quo pro-

Cultura. perant inter prima conſerere. Cæterùm, Vere nonnulli quoque ſerunt: & cùm cætera vmbram, aquas, fimumque ament vnicè, hoc ſqualorem patitur, atque in totum aquæ paucæ indigum eſt : ſed fimo præcipuè gaudet, & iumentorum potiſſimùm : Transferendum quoque id ſæpiùs cenſent vt meliùs reddatur. Serpyllo, inquit Pli-

Plin. not. nius, lib. 19. cap. 8. ſub finem: [cætera quæ alibi de Serpyllo tradit parum diſtincta : nec bene dixit Serpyllum ſuis innaſci adminiculis:] montes pleríque [planaque Theoph.] ſcatent, ſicut in Thracia, vbi aquæ (vbi quidē Theoph.) deferunt ex iis auulſos ramos, ſeruntq;. Item Sicyone ex ſuis mõtib⁹ & Athenis ex Hymetto, &c. lętiſſimū naſcitur in puteorum parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna. Lib 20. cap. 22. Serpyllum à ſerpendo putant dictum. Quod ſilueſtri euenit, in petris maximè. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit. Pinguius voluntarium & candidioribus foliis, &c.

Serpyllum duplex Dioſcoridi. Dioſcorides Serpyllum vnum agnouit hortenſe, odore Sampſuchum referens, & coronarium. Nomen item habere à ſerpendo, & quòd prout quæque ipſius pars terram contingit, radices agat. Habere folia & ramos Origano [... legendum arbitror ... Cluſ.] ſimiles, ſed candidiores. Verùm ad ſepes demiſſum, auctiùs aſſurgere. Alterum ſilueſtre ſtatuit, quod & Zygis appellatur, non ſerpens, ſed erectum: ramos emittens tenues, ſarmentoſos, foliis plenos, ſimilibus Rutæ, anguſtis tamen, & oblongioribus ac durioribus : flores guſtu acres : odore iucundum : radicem inutilem.

Appellationes nothæ. Polium. Herpillon. Et hæc ex Dioſcoridis authoritate, apud quem Serpillum quidam agreſtem Zygida, alii verò Polium, Ægyptii Meruopnon [Meronopū alii] Romani Cicer erraticum appellant. Herpillon autem Græcorum, & inde Serpyllum Latinorum, dictum quidem eſt à ſerpendo, tum quia per terram, qua illam contingens radicatur, ſerpit: tum quia iuxta ſepes plantarum, aut ex altiore loco deorſum demiſſum, adiecto illi pedamento, in longum protrahitur & ſerpit, autore Theophraſto, Dioſcoride, & Plinio. Zygis appellatum eſt ſilueſtre genus, idque vt videtur à trutina, quę Græcis Zygon dicitur, eò quod in rectum, inſtar trutinæ, ramulos ſuos erigat : Seu quia ramulis eius ad vinciendum & ligandum, iugandumque præcipuè vites, quod Græci ζυγοῦν aliquando dicunt, antiquiores vterentur. Cicer erraticum ac ruſticum appellatum eſt à foliorum ſimilitudine, conuenitque ſylueſtri generi hæc appellatio, quod ſtat, & Ciceris modo ramulos ſuos erigit, inquit, Humelbergius apud Apuleium, qui floribus eſſe ait Serpillum agreſte omnibus in virgis conſtitutis, in ſummitate purpureis, remordentibus linguam, odore iucundo : naſci præterea in petris, vehementiorem autem eſſe quàm rubeam, ſeminalem ſiue hortualem appellatam. Cætera eadem tradit quæ Dioſcorides.

Nicander in Ther. commendat Serpyllum ad arcendos ſerpentes : νομαῖον appellans, quòd continuè in anteriorem partem progreditur, eorum modo, quæ aut in armentis & gregibus, aut in corporibus noſtris paſcendo progrediuntur & ſerpunt : & φιλόζωον, quòd vitam amet, ideoque ipſum ſeipſum nouá continuò ſobole, & propagatione radicet, & ὀζυβόλον, id eſt, radices agentibus foliis, quod Dioſcorides ait : quâ parte terram contigerit, ſeipſum radicat. Vocatur itaque Serpyllum paſcens, quòd vitæ cupidum, madidá depaſcitur herbam : Aut quòd radices agens hirſutis ſemper foliis, ſeipſum in altum ſuſpendens, paſcat. ἕρπυλλον etiam dici perhibet Scholiaſtes Græcus, eò quòd vt plurimùm radices ipſius ſerpant, ac propterea etiam νομαῖον vocari, quòd ſubinde vlteriùs paſcat.

Hermol. tranſcribit multa de Serpyllo ex Theophraſto eo non citato : deinde ait, ſatiuum non ſerpere Plinio, ſed ad palmi altitudinem increſcere ; voluntarium & ſilueſtre ſerpere in petris maximè: Dioſcoridi contra ſerpere ſatiuum, non autem ſilueſtre.

Marcellus nihil ſcribit, quod multam lucem adferat Serpyllo à Veteribus tradito: Tam ſuaui, inquit, quem ex ſe mittit, odoris halitu delectat omnes Serpyllum : tamque vno hoc bono vbique ſeſe commendat, & amabile facit, vt in delitiis vitæ homines id ſibi ſemper fecerint, & adhuc faciant coronis in conuiuiorum lætitia, & ſi lignoſum ſit, adiicientes ruſticis pulmentariis, licèt multo calore ferueat in ore : nouerunt id quę vrbes & agros incolunt gentes omnes, pauci tamen ſilueſtre à ſatiuo diſcernere didicerunt. &c.

Serpylli æquiuoca tradituri, dicimus Serpyllum vulgare eſſe Serpyllum antiquorum : inuenitur autem flore maiore, & minore, colore purpuraſcente, & aliud albo. Serpyllum maius Serpyllum Citrii odore. Serpyllum anguſto folio odore Nucis Iuglandis, vel nullo. Serpyllum anguſto, lanuginoſoque folio. Serpyllum longifolium hiſpidum. Serpyllum Thymi folio Narbonenſe. Serpyllum ſilueſtre Zygis Cluſio, Thymo vulgari rigidiori ſimile. Tragus auctor eſt Thymum Germanos Serpyllum Italicum vocare.

Serpylli præterea nomine apud Authores ſequentes donantur Plantæ. Thymus latiore & viridiore folio. Acinos multis. Serpyllum alterum Tragi. Tragoriganum Matthioli. Origanum. Siſymbrium. Valeriana ſilueſtris maior. Artemiſia. Veronica fœmina Dodonæi.

Serpyllum Tralliani quale ſit conſiderandum.

SERPYLLVM VVLGARE.

TAm græco, quàm Latino nomini originem dederunt ſerpentes *ramuli*, duri, lignoſi, quadrati,

drati, subrubentes, modicè hirsuti, qui vbi terram attingunt, nouas subinde *radices* agunt: primæ autem lignosæ sunt, satis crassæ & frequentes, fuscæ, plurimis fibris capillatæ: ad ramulorum nodos singulos *folia* plura, Thymi vulgaris latiora, subrotunda, neruosa, sapore acri & aromatico: *flores* in capitulis Thymi interdum candidi, plerumque tamen purpurascentes.

Eius duplex habetur genus. *Primo* flos est media parte minor, apice in medio interdum bifido: colore vt plurimùm purpurascente: folia, vt sequentis, odore nõ- nihil ad Melissam accedéte. *Secundo* flos maior duplò, in medio quinque apices, color remissior & minùs purpurascens: in foliis non differt à præcedenti, nisi odore, qui nobis suauior videtur. Serpyllum interdum degenerat in capitula tomentacea, candicantia, quæ florum loco sunt. Est nobis præterea genus aliquod, foliis & caulibus præcedentibus simile, sed hirsutum valde.



Nota vulgo est herba, & Græcis quidem ἕρπυλλος καὶ ἕρπυλλον dicitur: Latinis autem Serpyllus & Serpyllum: Germ. Quendel / Kümel / Kundel / Kyenlein / hünerköl / hünerklee / wild Poley / vnser frawen betstro / hünerserb: Belgis Quendel / wilden thymus / & vnser vrouwen bedstroo: Gallis *Serpolet* & *Pillolet*, Dod. It. *Serpillo*, seu *Serpollo*: Hisp. *Serpoll* & *Serpillo*, Dod. *Serpollio* seu *Serpam*, Camer. apud Matth. Angl. wild tyme: Boh. Materii Dausska: Sclauon. Babadusska: Hung. Kakuk fiu h. e. Cuculi herba. Arab. *Hemen*, Serapioni autem *Arclas*.

Porrò tam Dioscorides, quàm Plinius, duo faciunt Serpylli genera: in descriptione tamẽ non conueniunt, quorum alter Serpyllum syluestre negat serpere, alter affirmat: difficile hinc est dicere, cui sit adhærendum. Auctoritas Dioscoridis ad se trahit Turnerum: sed experientiâ nonnullâ adducitur, vt in Plinii sententiam penè facessat. Quemadmodum enim nullum vnquã vt ait vidit Serpyllum, etsi ex siluestribus translatum, serpere, & ex cacuminibus, caulibúsque radicari denuò, ita nullum unquam, rectum surgere obseruauit, præsertim adultum, sed semper in terram caducum: fatetur tamen Serpyllum etiam siluestre, cùm capitula florésque producit, coliculum tollere, sex circiter vnciarum: & hinc fieri posse, vt Dioscorides Serpyllum syluestre, quo tempore floret, contemplatus, alio tempore non perpendens, pronunciarit Serpyllum siluestre non repere, hortense autem serpere, & ex geniculis denuò radicari, quod obseruationi Turneri repugnat, nisi de siluestri intelligatur in hortos translato.

Tragus in Hist. germ. Serpyllum penè Dictamnum Dioscoridis existimarat, nolebat tamen suâ opinione quemquam decipere, ac ideò in lat. tanquam erroneam omisit.

Serpyll. hort. Matthiol. Syluestre duorum generum. Serpyllum hortense in Hetruria haud negligitur: sed in hortis seritur, & magnâ admodum diligentiâ colitur, quod etiam inibi (vt Dioscor. inquit) in coronamenta additur. Siluestre duorum est generum vnum flore candido, odore citrei Mali: alterum verò flore purpureo, gustu perquàm acri, Satureiæ simili: vtrumque copiosissimè nascitur apud Goritienses Saluatico monte, quo mihi (inquit Matthiol.) hactenus lætius nusquam videre contigit, nec item odoratius. Serpyllum Theophrasti hortense nil aliud esse censeo, quàm siluestre in hortis satum.

Pulegium montan. Dodon. in fol. lat. Serpyllum vulgare pingit & describit, ac dicit: Officinæ Serpillum: plerǽque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et pillum quidem Serpyllum Veterum existimatur: non tamen tam Serpyllis, quam Saxifragæ Dioscoridis respondens. *Saxifraga Diosc.* Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriusque & ad Saxifrangæ descriptionẽ expendatur, exiguum Serpillis, plurimùm verò Saxifrangæ simile esse comperietur.

Serpyll. duplex. Varietatem in flore Serpylli perhibet Lob. in Adu. cùm ait: Serpillum hodie quoddam satiuũ quod habitius & grandius: quoddam verò siluestre, incultis marginibus, sterilibus, & collibus gaudens: facies vtrique Thymi nostratis vulgaris: flosculi purpurantes, nonnunquam & albẽtes. In Obs. pag. 230. in Icon. Plant. p. 423. huius figuram habet inscriptione Serpilli & Saxifrangæ Dodonæi. *Saxifranga Dod.* Clus. Serpyllum vulgare repens vocat.

Tab. not. Tabern. Icon. & Histor. Serpillum minus flore albo: Item Serpillum minus flore purpureo. *Frustra* duas figuras ponit, herbæ solo colore floris variantis.

Camer. hort. Serpyllum maius flore purpureo, & aliud candido. Thal. Serpill. passim, sed rariùs florib. candidis. Hort. Lusit. Serpill. vulgare: item album: ac Serpill. minus.

C. Bauhini not. C. Bauhin. Phyt. Serpyll. 2. siue vulgare maius: Camer. Serpill. maius flore purp. & candido: Tabern. Serpill. album, qui & alteram habet figuram, Serpilli albi 2. nomine. Item Serpill. 3. siue vulgare minus: Brunfels. Serpillum: Lobel. Serpill. & Saxifranga Dodonæi: Apud Matth. Serpyll. satiuum 1. Serpill. vulgare minus 2. *Duo hæc* Matthioli Serpilla cur Frater separet, & duas figuras ex Tabern. sc. priorem eius & postremam assumat, credimus excusationem adferre eum vix posse: nec Matthiolus duo hæc Serpilla ab inuicem seiunxit.

Locus Nulli porrò sunt, authore Clusio, nudi colles, gramineiue campi, aut sicciora prata, viarúmque margines herbosi qui vulgare Serpillum in Pannonia non alant: in omnibus Europæ prouinciis occurrit, passim locis siccis, testante Gesnero, asperis & apricis luxurians: & pro diuersitate locorum ac cœli odorem mutat. Serebatur olim in hortis, idque surculo, non semine. Serpillum hortense in Aprilis initio florens conspexit Marantha: sed Iunio & Iulio mensibus florere scribit Fuchsius. Ego Serpillum obseruaui Monspelii, Patauii, & Basileæ florens mensibus Iulio & Augusto. Geneuæ florens passim mense Maio & Iunio. Montbelgardi in horto Ill. E. C. vnum flore minore, & alterum maiore.

Vires & vsus. Serpylli Vires & facultates ex Dioscoride & Plinio Poëmate hoc describit Macer:

Serpillum veteres dixerunt quòd quasi serpat
Terra vicinum, huic feruida siccaque vis est,
Acri cum vino c ctum contundis Oliuo,
Cui Rosa dat nomen, hoc unguine perlue frontem
Ægroti, capitis s. let hoc sedare dolorem:
Nidor combusti serpentes effugat omnes,
Et quoduis animal infundens ore venenum,
Hoc ideò miscere cibis messoribus est mos,
Vt si fortè sapor fessos depresserit illos,
Vermibus à nocuis tutò requiescere poßint.
Pestiferos morsus bibitum iuuat, appositumque
Prouocat vrinas, compescit tormina ventris:
Splen iuuat admixto si sæpè sumatur aceto:
Si mel prædictis iungatur, sputa cruenta
Iactantes, mirè potus s. let ille iuuare.
Haustum cum vino iecoris sedare dolorem
Dicit..r, hicque solet producere menstrua potus.

Oculor. caligo. Serpillum autore Galeno, vsque adeò excalfacit, vt & menses & vrinas moueat, gustu multùm acre. Serpyllum cum melle & aquâ coctum, ad cal ginem oculorum, si eo lauentur, commendat Arnoldus Villanouanus. Anton. Roiet è Serpillo cum Sacch.ro parat Electuarium pro pauperibus à peste præseruandis, quos antè ientaculum nucis Castaneæ quantitate accipere iubet. Serpillum refrigerare putatur corpora æstu Solis feruida, nō secus atque Allia, Cæpe, cæteraque acria vesca. Rationis quædam vestigia videre est in diuini Maronis Bucolicis.

Testylis & rapido feßis mess.ribus æstu
Allia, Serpillumque herbas contundit Olentes.

Facultate Serpillum vulgare calidum & siccum esse perhibet Dodonæ.s, tertio penè ordine, tenuium partium & incidens: menses euocare; vrinam ciere, calculos expellere; & in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocare.

SERPYLLVM CITRII ODORE.



Serpyllum hoc ab aliis non obseruatum ait Clusius, qui sic describit: Admodum, vt opinor, simile est vulgari, in omnibus Europæ prouinciis occurrenti: crassiora tamen & magis atra habet *folia*, quæ trita, Citrii mali, vel Melissophylli odorem referunt, & *capitella* paullò maiora, magisque purpurascentia, similibus tamen *flosculis* prædita: crassiores *ramulos*, quadrangulos, palmares, per terram fusos, ad singula internodia fibras agentes: *radicem* verò lignosam, multifidam, fibrosamque, numerosos proferentem cauliculos, summâ tellure in orbem sese spargentes.

Locus & tempus Clus. in Pann. p. 626. & Hist. post. vocat Serpyllum Pannonicum 1. & Serpyll. Citrii odore. H. Lusit. Serpyllum citratum. C. Bauh. phyt. Serpillum 4. siue foliis Citri odore, & Serpyll. citratum Tabernamontani.

In Pannonia mixtim cum vulgari prodit, cum eo etiam florens Iunio. Ego prope Dornach Serpillum Citrii odore mense Augusto obseruaui.

SERPILLVM ANGVSTO, LANVginosóque folio.



Latè serpit, & magnos cespites nonnunquam occupat. Nam licèt duram & lignosam habeat radicem, vt præcedentia genera: tenues tamen, quos in circuitu spargit, cauliculi, subinde fibras agunt, quæ tēporis successu, in radices non minùs duras, & lignosas euadūt, quàm sit primariæ, atque alios deinde fundunt in ambitu cauliculos foliis non minùs quàm proximè præcedentis, oblongis, & iis quidem angustioribus præditos: incana, mollique lanugine pubescentibus: longa in summis cauliculis capitella à Serpilli longo glabróque folio capitellis non differunt, & similibus flosculis plena sunt: semina in villosis rufescentibus vtriculis parua, rotunda, fusci coloris. Tota stirps pineum quodammodò siue resinaceum odorem trita refert, & calido gustu est.

Clusius descriptionis auctor in Pannon. p. 627. itemque in Hist. postr. Serpyllum Pannonicum tertium inscribit, ac Serpillum angusto lanuginosoque folio cognominat. Idem etiam ibidem aliud describit Serpyllum: Angusto scilicet folio, odore nucis iuglandis, vel nullo: nec non etiam Serpyllum longifolium hispidum, cuius figura etiam exstat in tabella huius Serpylli ang. lanuginosoque folio. C. Bauh. phyt. Serpyllum 7. siue angustifolium hirsutum: illud verò quod odore est iuglandis 6. angustifolium glabrum.

In Pannonia, Austria, & vicinis prouinciis cū vulgari nasci ait, & florere Iunio. In hac porrò tabella exhibemus ramum Serpilli longifolii hispidi, quod hîc subiicimus.

Serpillum Thymi folio Narb.nense.

In Ericetis Egidii pagi vulgò S. Gilles agri Monspeliensis, Thymi angustifolii facie rarior Serpilli species lignosis & durioribus surculis repit, cuius radix & flores similes nostrati. Huius ramulos nobis communicauit Franciscus Peninus.

Pingitur à Lob. in Obs. p. 230. in Icon. Plant. p. 423. sub hac inscriptione: Narbonense Serpillum foliis & facie perpusilli angustifolii Thymi nostratis. C. Bauh. phyt. vocat Serpyllum 1. siue Thymi folio. An Camer. hort. Serpyllum minus

nus folio Thymi, sed virentiore, angusto?

Tabern. dicitur in Icon. & Hist. Serpyllum Creticum. Illi vel eius Succenturiato placuit in hac planta fingere, quæ libuit: Figura ex Lobeliana mutuata & mutata: falsus titulus appositus, descriptio facta ad malè consideratam figuram.

SERPILLVM SILVESTRE ZYGIS Clusio, Thymo vulgatiori rigidiori simile.

SErpyllum siluestre Zygis appellatum, quale Dioscorides describit, obseruabam, ni fallor, (inquit Clus.) in Castella veteri, iisdem locis cum Thymo duriore, siue nigro, cui perquàm simile est figurâ, *ramis*, altitudine, & *radice*: *folia* verò paullò latiora habet quàm Thymũ, minùs odorata, sed grauiùs nonnihil olentia, vt pote quorum odor ferè sit inter Abrotonum & Stœchadẽ medius: in virgis item ramulos, qui *floribus* verticillatim nascentibus vestiuntur, coloris ex albo purpurascentis: quâ florum dispositione & odore, à Thymo discerni penè duntaxat potest. Minor est præterea eius acrimonia quàm Thymi, quippe quæ aliquid adstrictionis admistum habeat.

Clusius author huius historiẹ in Hisp. vocat ἕρπυλλον ἄγριον & ζυγὶς Dioscoridis, id est, vt in H. post. (vbi figura) ait, Serpyllum siluestre Zygin Dioscoridis. Est autem hæc Clusii imago apud Lobelium pro Narbonensi Serpyllo: cogitandũ igitur, an eandem plantam vterque intelligat [ac cum his etiam Dodonæus, qui in fol. lat. eandem pingit Serpylli alterius titulo.] Vel si non eãdem omnes tres pingunt, quis meliùs adaptarit iconẽ suæ descriptioni: quum verò Clusii descriptioni respondeat, nos etiam ei apposuimus.

CVNILA VETERIBVS. Cap. XLIII.

MEminit Cunilæ Plinius lib. 20. cap. 16. eiúsque præter satiuam plura statuit in Medicina genera. Est enim quæ Bubula appellatur, Est quæ Cunila gallinacea appellata, Græcis Origanum Heracleoticum dicta. Est quæ à Græcis mascula, à nostris Cunilago vocatur: è contrario est quæ *Mollis* vocatur: est quæ Libanotis: & præter satiuam est etiam montana. Commendantur à Plinio Cunilæ species contra serpentes, tussim, iecinorum vitia, & laterum dolores, vt & ac mouẽdas vrinas, ac dũcenda mulierũ lochia. Masculæ verò dictæ vires vehementissimæ in omnibus generibus.

Cunilam bubulam Origanum siluestre Græcorum esse, Ruellius conuincere nititur lib. 3. c. 25. placétque hæc opinio, etiam Dalechampio. Gesnerus Bubulam appellatam coniicit, quòd inter boum remedia forte olim in vsu fuerit, quãquam apud Scriptores in Hippiatrica solùm mẽtio eius inueniatur. *Cunila bubula est Orig. silu. Bubula vnde dicta*

Cunilæ nomine sequentes plantæ passim apud autores occurrunt. Satureia hortensis. Satureia siluestris. Origanum Heracleoticũ Matthioli. Origanum vulgare. Clinopodium Matthioli primum. Ligusticum. Conyza. Origanum siluestre. Encensaria. Serpyll. silu. Siler montanum. Acinos. Conyza. Conyza maior Matthioli. Conyzæ mediæ minor species. Conyza media Matthiol. *Aequiuoca*

THYMBRA VETERIBVS. Cap. XLIV.

THymbram Dioscorides notam ait, prouenientem in tenuis terræ & asperis locis, similem Thymo, minorem tamen & teneriorem, ferentem spicam flore plenam, viridem. Posse eadem, quę Thymum, si similiter sumatur. Et in sanitate ad vsum idoneam esse. Nasci & satiuam Thymbram, per omnia minorem syluestri, sed vtiliorem in cibo, eò quòd non ita intentam habeat acrimoniam. *Thymbra Diosc.* *Thymb. satiua siluestris*

Thymbra siluestris quidem, inquit Paulus, eadem quæ Thymus potest: satiua verò per omnia debilior est, sed ad esum melior. Si mola ex crassa genitura, intus adhęrescente, generatur, Satureiam [θύμβραν] ex aceto ex aqua tenuiter tritã, potui exhibendam præcipit Hippocrates.

Cæterùm, habuisse se antiquissimum & probatissimæ fidei Dioscorideum codicem refert Marcellus, in quo plures Thymbrę à principio appellationes, præter Cunilam & Satureiam, hę legerentur: Clinopodion, Probation, Ageratum, Origanus agrestis: & post barbaras, nulliúsque intellectus plerasque alias, à Romanis Cunilam rusticam appellari. *Thymbræ appellationes nothæ.* *Cunila rustica*

Marcelli sententię quâ Thymbram, Cunilam, & Satureiam vnam eandemque herbam facit, contrarius esse deprehenditur Cornarius, vbi in hęc verba prorumpit: Plinius eandem herbam Thymbram, Cunilam & Satureiam facit. Columella verò, inter Thymbram, & Cunilam, quam Satureiam vocant, distinguit. Quòd verò inter Thymbram & Satureiam sit differentia, in carmine docet: *Marcelli opinio reprobatur.* *Satureia quid Cornario.*

Et Satureia Thymi referens Thymbræque saporem.

Mihi itaque mangonio parata fuisse videtur Satureia, & ex Thymo ac Thymbra composita, vt non simpliciter Thymbra, Satureia dici possit. Galenus in simpl. tractatu Thymbram præteriit, nisi excidisse putandum est.

Cornario subscribit inter alios etiam Dodonęus, dicens; Gręcis θύμβρα est, nec aliud Latinis nomen verè habet. Nam quod Satureiam interpretes dici velint, Columellę Latino scriptori repugnat, qui inter Thymbram & Satureiam manifestum discrimen ostendit. A vulgo autem in officinis Thymbra nullum nomen accepit.

Confundi tandem tres diuersas plantas vna appellatione, testatur Marcellus. Vtinam, inquit, agrestem Origanum, Thymbram, & Thymum non simul miscerent Herbarii.

De Thymbra in Lex. Rob.Conſtant.hæc ſcribit: θύμβρα Dioſcoridi, dicitur θυμβραῖα Hippocrati, & θύμβρον Theoph.hiſtor.7.1. Plinio Thymbra, Cunila, & Satureia: Columella tamen inter Thymbram & Satureiam diſtinguit. Aetius etiam τὰ θύμβρα dixit in plurali.

Cæterùm Virgilius 4.Georg.Thymbræ grauẽ odorem eſſe perhibet:

Serpilla, & grauiter ſpirantis copia Thymbra.

Phauorinus verò Thymbron, olus eſſe acre & amarum ſtatuit.

Thymbræ demum ſpecies prima Dioſcoridis Anguillaræ, videtur nobis Thymbra Græca.

Thymbræ nomine donatæ plantæ.

Thymbra vera Dodonæo, eſt nobis Satureia durior.

Thymbram hortenſem multi faciunt Satureiam ſatiuam, de qua mox agemus.

SATVREIA SATIVA.

CAP. XLV.



Deſcriptio

Lignoſâ nititur *radiculâ* & ſimplici, ex qua *virgulta* ſurgunt, pedem aut cubitum alta, teretia, rubeſcẽtia, ſubhirſuta, geniculis certis diſtincta, ad quorum ſingula *folia* naſcuntur Hyſſopi vulgaris, nonnihil hirſuta, & crebris foraminulis, non tamen peruiis, eroſa, odore Thymi vulgaris, mitiore, ſapore æquè acri: ex eorundem alis *floſculi* exeunt in quatuor laciniolas diuiſi, ex albo purpuraſcentes: *ſemen* paruum, Chelidonio conferendum æſtimat Tragus, tametſi illo magis ſit incanum, & colore ſub igricans.

Poſt Serpyllum, inquit Tragus, atque Thymũ, ſequitur Satureia, ſeu hortenſis Hyſſopus, & iure quidem, quod enim ad formam & temperamentum attinet, conſimiles penè apparent commemoratæ plantæ. Eſt autem hæc inter illas ſtatuenda differentia, quòd Satureia, maior & & magis fruticoſa, & quæ inſtar arbuſculæ multis ramulis brachiatæ, quotannis increſcit.

Thymbra. Dioſc.

Multi, vt Fuſch. Trag. Corn. Lacuna, & alii Satureiam ſatiuam, Thymbram eſſe concludunt, quibus adſtipulari videntur Matthiolus & Dodonæus. Et hinc quoque Cordus in diſpenſ. ſupra diahyſſop. & diacurcuma Nicolai in defectu Thymbræ, ſiue Satureiæ ſiluestris, ſumit ſatiuam Thymbram, h.e. Satureiam hanc noſtram.

Hiſt. Lugdunenſis contrà neutram Dioſcoridis Thymbram, noſtratem Satureiam dici voluit: cuius fuit etiam opinionis Bellonius.

Deſcriptio

Cæterùm, Latinis Satureia appellatur, Trago ſc. Corn. Matthiol. in prior. comm. Lacunæ, Turn. Dodon. Camer hort. & Tabernamontano: Satureia ſatiua Fuchſ. Satur. ſiue Thymbra ſatiua Cordo in Hiſtor. Satureia hortenſis Lob. in Adu. p.182. in Obſ. p.232. in Icon. Plant. p. 426. Satur. vulgaris hortenſis Matthioli H. Lugd. p.898 Satur. altera Matth. in comm. cum mag. fig. in Epit. cum add. Camerarii; in Hiſt. German. eiuſdem Satur. prima. Gerardo Satur. hortenſis altera: C. Bauh. phyt. Satur. 1. ſiue hortenſis; apud Matth. Satureia altera: Brunfelſ. Hyſſop. agreſtis. Dodonæo inter nomina Cunila Columellæ. Geſn. hort. Thymbrá hortenſem vocat; in Cat. pl. Thymbram herbam: Cæſalp. Satureiam herbulam.

Si igitur alia eſt Thymbra Dioſcoridis, & alia Satureia hæc ſatiua ſeu hortenſis, meritò hanc appellabimus Arabicè *Sabater*, ſeu *Sbatar*, & cũ Rhaze *Carobon*: Germ. Saturon/Saturey/Sadauey/Sergenkraut/Kunell: Zwibelhyſop/Garten hyſop/Joſeple & hünerfüll: Belg. Keulen/nomine vt apparet à Cunila detorto, item Saturey: Gall. *Sariette*, *Sarriette*, *Sadrée*, *Sauorée*: It. *Sauoreggia*, *Corniela* & *Pe.erella*. Hiſp. Caſt. *Axedrea*; Cat. *Sagorida*; Port *Saturagen*, *Segurelha*, Brab. *Timbria*, & *Saturegia*: Angl. Saueryc/& Sommer Sauorie: Boh. Saturege: Polon. Egmbr: Hung. Boros fiu.

Satureia autem à ſaturando fortè dicta, quòd eduliis frequenter indatur & incoquatur, id quod germanicum illud nomen hünerfüll innuere videtur, quòd ad gallinaceum genus farciendũ non rarò adhiberi conſueſcat. Prouinciales quidam, vt nobis relatum, vocant *Pebre d'an*, vel *Pebre d'aze*.

In hortis vbique ferè ſeritur, quotanniſq; moritur. Planta enim eſt æſtiua, quæ per Hiemem durare non poteſt. Non ſolùm autem in hortis ſeritur, ſed ſpontè per ſe naſcitur in apricis collibus, & in torrentium alueis, ſi fides Matthiolo haud neganda. Eodem quo prouenit anno floret, ſemen facit, ac deinde perit.

Porrò Satureia calida & ſicca tertio ordine, ſed minùs quam Thymbra (Satureia durior) quâ mitior eſt, atque idcircò etiam vt Dioſcorides ait, in cibis commodioris vſûs: Attenuat autem & flatus inſigniter diſcutit, proinde vnà cum Phaſiolis (Fabis cum Selino inciſa & infrixa edulium gratum Belgis frequens habetur, Lob.) & aliis leguminibus flatuoſis vtiliter coquitur ac editur: imo ventri calens in fomento appoſita, vteri ex flatu ſtrangulatus mox ſedat, authore etiam Dodonæo. Thymo ſuis in qualitatibus ſimilis eſt, inquit Matthiolus, proinde excalfacit, aperit, incidit, & digerit. Satureiam planè eaſdem cum Serpyllo vires obtinere ait Tragus (ſed illo odore ſuauiorem ac remiſſiorem, guſtu autem & naturâ calidiorem eſſe, proindéque condimentum pauperum: nam omnibus eduliis tam carnium, quàm piſcium concoqui: inducere enim appetentiam ciborum, ſtomacho conferre, venerémque ſtimulare. Alia, ſi quæ ſint, Satureiæ iuuamenta, in hiſtoria Serpylli & Thymi declarata eſſe. Vnum hoc addere libet, conſuetudinem nimirum eſſe pauperibus, in noſtra Germania, vt hac herba Braſſicas, quas vulgò vocant capitatas, condiant, quî fit, vt illæ iucundiſſimum odorem, ac ſaporem gratiſſimum inde accipiant.

SATVREIA DVRIOR.

CAP. XLVI.

Satureia durior *folia* habet minora, C. Bauhino, aliquando latiora; multóque duriora, dilu-

dilutiùs virentia, quàm satiua, numerosa in *ramulis* breuioribus, multis statim è *radice* lignosâ, perenni, pullulantibus: ex foliorum alis spicę vtrinque emicant breues, Hyssopi quodammodò similes, *flosculorum* candidorum.



Hanc Bellon. Obs. lib. 1. cap. 62. commemorat, ac vocat, Tragoriganum circa Hierosolymâ in montibus repertum.

Anguill. speciem Thymbræ facit, & quidem siluestris, quæ in Tuscana vocatur *Tomo*, *Tombl*, ac etiam *Thimo*, quòd sc. folia habeat similia Thymo, sed maiora.

Dodon. Columellæ authoritati innixus, inter Thymbram & Satureiam discrimen statuit: ideóque Thymbram præsentem plantam inscripsit, Thymbrámque Græcorum asserit, vulgo ac officinis incognitam. Satureiam autem non esse, etiam ex Plinio concludit.

Lobel. in Aduers. itemque Icon. Plant. p. 426. dicitur Satureia siue Thymbra altera: in Obs. p. 232. pingitur sub falso Satureiæ hortensis titulo. Dicit totam gustu esse Piperis, eóque vulgo Piperellam appellari. Camer. in Epit. Matthiol. itemque Hist. eiusdem germ. Saxifragiam secundam inscribit.

Non dubitandum quin H. Lugd. vnius plantę plures proponat figuras: & primæ quidem p. 897. hanc esse inscriptionem, Satureia durior: alteri verò hanc, pag. 898. Thymbræ effigies Dodonæi: fortè & tertiam habet p. 898. sub hoc titulo, Thymbra Dodonæi, quę figura inepta videtur, nec dum eam apud Dodonæum reperi: prior adhæc icon & secunda describitur: tertiæ nulla fit mentio. Indagandum denique quantùm ab hac differat Hyssopus Fuchsii nomine posita p. 934. Et an eadem cum Hyssopo Bellonii.

Tabern. in Icon. & Hist. Thymbra 1. Römisch saturey 1. Item Satureia Romana 2. Pro hac Satureia Romana 2. ponit Compilator iconem, quæ Linariam Beluidere potiùs exprimit, quàm vllam Satureiæ speciem. Quam itaque plantam intelligat nos fugit, & forsan ipsemet ignorat quid scribat.

In Germania ac Belgio temerè fuerit alibi, quàm in hortis quærere. Fertur in montosis & saxosis Narbonensibus & Pedemontanis, asperis quibusdam & incultis vbertim prouenire. Nos variis in hortis eam obseruauimus florentem Vere ac etiam Autumno. Montbelgardi in horto Ill. C. Hiemem interdum perfert, nec quotannis perit: nimio tamen frigore existente reponendam curauimus.

Facultatem autem Thymbrę [Satureię duriori] Dodonęus calidam & siccam tertio excessu assignat: attenuare, incidere, meatus expurgare: breuiter, omnia quę Thymum posse & prestare. Ex opinione Camerarii apud Matthiolum, vrinã cit, calculos in renibus frangit & eiicit, visúmque, si edatur, acuit Saxifraga secunda, cuius titulo Satureiam hanc duriorem exhibet.

THYMBRA GRÆCA.
Cap. XLVII.

MVltis ea *ramis* statim à radice fruticat, Thymi instar, quadrangulis, subasperâ lanugine obductis, purpurascentibus, quibus innascuntur alternatim semper ex aduerso ramuli, *foliis* eadem serie digestis onusti, Thymi genuini foliis pænè similibus, subhirsutis, odoratis, medii quodammodò inter Cunilam & Thymum odoris, acriusculique saporis: summos ramos verticillatim ambiunt aliquot capitula multis foliolis constantia, inter quę caliculi, è quibus emergunt suauiter purpurascentes *flosculi*, Thymi flosculis similes in quatuor lacinias diuisi quarum infima latior est & repanda, suprema etiam lata, sed breuior, reliquæ duę minores, producentibus è medio quinque staminulis candicantibus, quorum apices fusci coloris, & medio stilo bifido: è *semine* hęc planta nata pusillo, nigro, Thymi semini non absimilis: *radix* dura, lignosa, quam in Belgio perennem futuram, vix sibi persuadere potest Clusius, licèt rami procumbentes fibras egerint.

Clusius legitimam Thymbram statuit, quam etiamnum hodie Cretenses [Greek] & [Greek] appellent. Arabes, si Rauwolfio credimus, *Sathar* dicunt. Insulę Sio incolis [Greek] dicitur, vt vult Anguillara. Cretensibus [Greek] vt scribit Bellonius.

Primùm Clusio conspecta fuit & exactè nota anno reparatę salutis humanę 1595. vt quę illi illo ipso anno in Belgio nata fuit, semine à Bello è Creta vsq; misso. Octobri autem & Nouẽbri dũtaxat flores protulit: eámque ob causam nullum semen præbere potuit.

Clusius easdem illi facultates tribuit, quas Thymbrę Diosc. & Paulus.

SATVREIA FOLIIS TENVIBVS, SIVE tenuifolia S. Iuliani quorundam.
Cap. LXVIII.



SAtureia, siue Thymbra vera S. Iuliani, siue Satureia vocata, in Icon. Plant. p. 425.) vt referunt Aduersaria, in Tyrrheni maris asperis & salebrosis S. Iuliani Hetrusci, magno prouentu oritur, aspectu perquàm elegans herbula, quam nullus non fatetur Satureiam veram, quàmque Pisani etiam

Margin notes (left): ...nyma; ...mbra ...orum ...t à ...ureia.; ...rella. ...fraga; ...ugd. ...es ico-; & 4.; ...bern. re-...; ...cus & ...mpus.; ...ires & ...ius

Margin notes (right): Descripti.; Sathar Arabum.; Locus & Tempus.; Descript.

vernaculo ſermone *Tymbra di S.Iuliano* dicunt, *virgultis* exilibus, palmum altis, ſarmentoſis, lignoſis : *foliis* ab imo crebribus, Thymi Cretici, ſed anguſtioribus, longiuſculis, ſpicam teretem ſummo gerentibus, *floſculo* copioſo intextam : guſtu acri & odoro, vniuerſa ex obſoleta purpura albicat, Thymo maiore minori fermè par.

Tabern.dicitur Thymbra vera; Gerar. Satureia S.Iuliani; H.Lugd.p.897.Thymbra genuina Penæ, C.Bauh.phyt.Satureia 3.ſiue ſpicata. Is apud Matthiolum duplicem eſſe ait, in Italia foliorum latitudine ſolùm differentem : *Nos* Thymbram S.Iuliani eandem exiſtimamus cum Clinopodio Cæſalpini montis S.Iuliani, quòd ait à quibuſdam vocari Hyſſopum montanum.

Clinopodiũ Cæſalpini.

SAXIFRAGA VETERIBVS ac in genere.

CAP. XLIX.

Contraria opinio de Saxifragiæ capite.

CAput Saxifragæ in impreſſione Baſilienſi itemque in comm. in Dioſc. Cornarianis eſt inter reiectanea, vt etiam cum Marcello plurimi ſentiunt alii : Hermolaus tamen retinet, videtur etiam approbare Matthiolus, qui variis impreſſionibus de hac verba faciens, ac ſibi minimè, vt ferè nuſquam, conſtans, varia de ea ſcriptis mandauit. Textus autem Dioſc. ſic habet.

Saxiphages Pauli.

Saxifraga (ſunt qui σαξίφραγον, alii σαξίφραγγον, alii ἔμπετρον, Romani σαξιφράγγαι dicunt) ſurculoſus frutex (θάμνος φρυγανώδης) eſt, in petris & aſperis naſcens, *Epithymi ſimilis* (ita Ruell. locum ab Hermolao vacuum relictum reddit:) Coctus in vino, mox potus, *febricitantibus opitulatur* (hæc Marcell. non adſcribit:) ſtranguriæ prodeſt, ſingultum ſedat, calculos veſicæ frangit, & vrinam ciet.

Saxifragam autem vrinam mouere, & calculos contere perhibet etiam Ægineta, qui Saxiphagen (Sarxiphagen Andern.) appellat.

Ceſtron.

Quod porrò genus Sarxiphagi habendum fuerit Galeni 5.de ſan. tuenda, cap.5. quod calculo laborantibus commendat, & Cetron vocari, ac in Galliis naſci tradit, indagandum proponit Iul. Alexandrinus, nec immeritò. Sunt enim plures Saxifragiæ, de quibus paulò pòſt fusè enarrandum.

Saxifraga cur dicta.

Cæterùm peregrina Græcis & aliena vox Saxifraga eſt, indicantque id quæ ad compoſitionem eius coaluerunt, ſimul nomen & verbum, Romanæ voces : & quæ non aliter, quàm in Oſſifraga aliquotque aliis Romanorum huiuſcemodi vocibus, herbam ſignificent, quæ ſaxa frangat. Nec diſputandum modo, dictáne ſic fuerit, quia in petris naſcens ſuo ortu eas diſrumpat: an quia hominis calculos in veſica frangat. Illud potiùs monendum, legi in hoc capite voces græcas latinaſque eiuſdem propè ſoni, ſed diuerſæ Etymologiæ. Sarxiphagon enim, quaſi quod carnes exedat, dixeris.

Saxifragæ quæuocat.

Saxifragæ autem nomine ſequentes donantur Plantæ. Saxifraga vera Dioſc.folio Thymi Matth. Saxifr.Matth. foliis Cunilæ. Saxifragia tenuifol. vmbellif. Matthiol. Saxifrag. alba multis rotundifolia. Satureia durior. Serpillum. Saxifr. Antiquorum quibuſdam. Polygonum 6.Dodonæi. Daucus glauco folio. Pimpinellæ germanicæ & Italicæ. Viſnaga. Viſnaga minor. Seſeli Maſſilienſe. Saxifraga Pannonica multifido folio. Libanotis altera Dodonæi. Crithmum. Talictrum radice lutea. Sanicula alpina. Polemonium petræum. Saxifr. alba petræa. Tridactylites flore albo. Milium Solis. Filipendula. Halicacabus. Adianth.rubrum. Saxifr.aurea. Eryſimum alterum Matthioli. Betonica. Polium. Herniaria. Saxifragiæ Cæſalpini. Saxifr.Bauarica. Anthemon Plinii. Garyophyllus coronarius. Adianthum. Trichomanes. Ruta muraria. Aſplenon. Tragopogon. Tormentilla. Coralloides. Melilot. vulgaris. Trifol.pratenſe luteum. Cali geniculatum. Ononis. Perchepier Anglorum.

Saxifragiæ cuiuſdam miraculoſæ meminit Adamus à Bodenſtein in Onom.Paracelſico, quæ humilis ſit & rubra, floribus Centaureæ ſimilis, ac ſi vitro vino repleto per noctem indatur, vitrum diſrumpi, eandemque lapides in homine comminuere. Hæc qualiſnam ſit tunc dicemus, vbi eam videbimus, aut ſimilem talia miracula præſtantem.

DE HYSSOPO VETERVM SENTENTIÆ.

CAP. L.

HYſſopus ex Dioſc.herba nota, duplex eſt: altera montana, altera hortenſis. Optima eſt quæ in Cilicia naſcitur. Hyſſopum ſiue Hiſſopum ſiue Hyſopus, Hermolao etiam referente, præfertur Hippocrati Cilicium quidem, ſed è Tauro monte: dein Pamphylum & Smyrnæum. Cæterùm, quale ſit folium Hyſſopo declarat Dioſc.cap.de Origano Heracleotico cui folium adſcribit ſimile Hyſſopo. Sed & Origanum Onitis appellatum, albidius foliis eſt, & magis ſimile Hyſſopo. Comam habere corymboidem apparet ex Chryſocomes capite, vbi ſic legitur. χρυσοκόμη ἐστὶ βοτάνιον ... ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ ὁμοίαν ὑσσώπῳ &c. Baccas habere ex Plinii verbis infrà de virib.poſitis, colligere licebit.

Porrò Hyſſopum alii Lauer, alii Caſſialam vocant, Ægyptii Peſalem.

Hyſſopi demum nomenclatura diuerſis attribuitur plantis. Sunt primùm quidam, qui inter Hyſſopum Græcorum, & Hyſſopum Arabum ſeu officinarum, quem Symphytum petræum Dioſcoridis eſſe contendunt, diſtinguere conantur, non ſine occaſione. Hyſſopum verò Græcorum quodnam ſit non oſtendunt, relinquentes rem ſummè dubiam, inter tot Hyſſopi ſpecies, de quibus poſthac agemus.

HYSSOPVS VVLGARIS SPICATVS anguſtifolius, flore cæruleo, rubro, & purpureo.

CAP. LI.

EX *radice* lignoſa : dura, craſſitudine digitali, *virgæ* ſurgunt plures, quadratæ, ſubhirſutæ, geniculatæ, dodrantem longæ, ramoſæ, ad quarũ nodos *folia* oriuntur verticillatim poſita, foliis lauendulæ ſimilia, ſed duplò breuiora, ſapore acriuſculo, odore non ingrato : *flores* in ſpicam longam digeſti ſunt ad ramorum articulos, in vnam partem ferè ſpectantes, quorum ſupremum foliolum bifidum ſurſum reflectitur, bifidum labellum

bellum binis alis superioris parte donatum demittitur, colore cæruleo sæpiùs, albo aut rubro rariùs: *semen* minutum in vasculis oblongis. Odore nonnunquam grato Moschi differens reperitur.

Cæterùm an pro tribus hisce Hyssopi varietatibus, tribus opus sit iconibus, vt quidam crediderunt, iudicent lectores. Lobel. in Icon.Pl. tres habet. 1. est p.433. hoc titulo: Hyssopus Arabum, Mesuæ & officinarum: secunda est p.434. Hyssop. Arab. flore rubro: tertia p.435. Hyssopus albis floribus. Sed & Gerard. tres dat imagines: Duas verò Tabernamontanus & totidem Hist. Lugd.

C. Bauhin. cæteris oculatior in inueniendis & obseruandis plantarum differentiis, ita de iis disseruit. Hyssopus 1. siue vulgaris cærulea communiter ex vna parte floret, aliquando ex vtráque, vt expressit Lobelius. Est & odore tantùm differens, moschum redolens. Hæc etiam spicâ breui, & rotundâ aliquando variat. Hyssopus 2. siue cærulea folio dissecto, aliàs à vulgari non discrepans, quare tantùm ramum (cum vulgari vt & nos) apud Matthiolum exprimi curaui. Hyssopus 3. albo, vel rubro flore, flores habet sæpiùs vno tantùm ordine digestos, aliquando vtrinque.

Præter Hyssopum vulgarem, aliam quoque agnouit Gesn. hort. moschatam sc. quę pro Cilissa à Dodonæo describitur, & cum icon bas stirpiū primi tomi Fuchsii Antuerpiæ excusis cum nominibus & descriptionibus Hispanicis sub libri finem depingitur.

Facilè existimamus Euch. Rœsslin. intelligere Hyssopum vulgarem, quamuis descriptio non correspondeat. Apollinaris etiam lib.2.fol.128. vires sub his nominibus Ysen Ephew, adscribit, huiúsque figuram habet, itémque aliam fol. 100. pro Eppich, i.e. Hedera, sed malè.

Fuchsius malam exhibet iconem: quin & Porta phyt. lib. 2. cap.31. ineptam vulgaris Hyssopi figuram habet.

Cæterùm, non immeritò controuertitur ab autoribus An Hyssopus Græcorum, cum hac Arabum idem sit, nec ne. Et quidem pro Dioscoridis Hyssopo recipitur à Fuchsio, Cordo, Matthiolo, & Amato. Negatiuam verò tuentur sententiam Monachi, Anguillara, Turnerus, H. Lugdunensis, Lobelius, Hort. Lusit. Gerardus, Syluius, Clusius, Bellonius in Obseru. & C. Bauhin. & alii: quorum argumenta refutando nobis minimè satisfaciunt Fuchsius, Cordus, Matthiolus & Amatus: Vnde nos vulgarem nostram Hyssopum Dioscoridis & Plinii esse asserere nondum audemus. Illud interea negare haud possumus Hyssopū nostram vulgarem non infelici cum successu eius loco in medicamenta venire.

Cæterùm quod nos Hyssopum dicimus, Tragus Origanum Dioscoridis esse sentit, quam verò doctè, ipse iudicato.

Quia autem Cæsalpinus non audet asserere Hyssopum vulgi floribus cæruleis esse Hyssopum antiquorum ob saporem. Ideò magis ipsi videtur cum Symphyto petræo Dioscoridis conuenire, quod Plinius Alum vocari testatur. Illud solùm ambiguitatem facit, quòd capitula Thymi tribuuntur: non enim cum Thymo Cretico, sed potiùs cum Italico similitudinem gerit cacuminibus.

Hyssopum hanc passim officinæ & vulgò appellant: Serap. cap.260. *Halcusa Cyse*: Hebræi 3. Reg.4. Leuit. 14. *Esof*, & *Osafion* vocant: Thalmudistæ *Schomasbok*: Germ. ysop / hysop / Kloster hysop / & Kirchen ysop, ob vsum, vt nonnulli crediderunt, quem in Ecclesiis ac monasteriis præbuit, vt populus cum ipsa respergeretur. Vnde & illud esse aiunt Psalm.50. Asperges me Domine Hyssopo, &c. supra quem textum D. Augustinus de Hyssopo quædam monet. Verùm Hyssopus qua vtimur, si Zefiriel in fulm. credimus, nō est Hyssopus de quo Salomo loquitur. Non desunt, inquit, qui plantam illam, quæ in Hebræo dicitur *Esof*, seu *Esob*, quod Rosmarinum interpretatur, seu Libanotis, Hyssopum transtulerint, vocabulorum vicinitate decepti. Sed, nostrum non est præsentes componere lites. Theologis disceptandum hac de re fuerit. Instituit nostri ratio requirit, vt nomina linguarum eâ fidelitate, quâ fieri poterit, recenseamus. Belgæ Ysopen aut ysope dicunt. Galli *Hyssope* & *Hisope* Lob. Itali & Hispani *Hyssopo*, & *Isopo* Dod. Angli hisope. Boh. hyssopo. Nomencl. Pann. Ysop.

Hyssopum angustifolium spicatum vulgarem, flore cæruleo, albo, & purpureo copiosè colui Montbelgardi in hortis: floret in Germania ac Belgio, Iulio ac Augusto mensibus. Geneuæ vidi in hortis Nouembri, interdùm Hieme folia retinentem. Tiguri & Tubingę apud D. Gesnerum & Fuchsium obseruaui Hyssopum moschatam, quam illi montanam quoque vocabant: nobis creuit postea in horto Ill. E. C. Collibus asperis Romaniæ & Veronensi tractui, præsertim secus Athesim, quę Imperatoriam, à Venetorum ditione discriminat, è regione montis Baldi, sponte fruticare hanc refert Lobelius, cùm nusquam alioquin nisi in hortis inuenisse dicat. Locus & Tempus.

Vires quod attinet, *Dioscorides* suo Hyssopo vim tribuit attenuandi ac calefaciendi. Decoctum cum ficubus & aquâ, melléque ac Ruta, & potum, peripneumonicis, anhelosis, tussi diuturnę, destillationi, & erectę ceruicis spirationi auxiliari, itémque lumbricos occidere, scripsit. Et si cum melle delingatur, idem facere. Decoctum eius crassa per aluum ducere, cum aceto mulso potum. Edi & cum ficubus viridibus tritis, ad aluum subducendam. Sed vehementiùs purgare ammixto Nasturtio aut Iride, aut Irione. Inducere item bonum colorem. Eandem ad splenem & hydropem, in cataplasmate imponi, cum ficu & Nitro: cum vino verò ad inflammationes. Discutere etiam sugillata, cum aquâ feruente impositam. In anginis commodissimè gargarisari, cū ficuum decocto: dentium quoque dolorem mitigare cum aceto coctam, si colluatur. Soluere & autium inflationes eiusdem decocti vaporem. *Galenus* Hyssopum tenuium partium esse dicit, & tertio ordine calefacere ac siccare. *Hippocrates* 2. de diæta ὕσσωπον θερμὸν καὶ φλεγματαγωγὸν esse statuit. De Hyssopi viribus *Plinius* sparsim hæc annotauit. Anginę medetur Hyssopum cum vino decoctum & gargarizatum. Faciles pręstat vomitiones tritum cum melle, vtilius pręsumpto Nasturtio, aut Irione. Manipulus huius decoctus ad tertias cum sale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & sale, pellítque ventris animalia. Ad lienem prodest cum fico decoctum. Comitiales sanant baccę ternę contritę, & in aqua potę diebus sedecim. Hyssopus, inquit *Mesues*, (qui pleraque ex Dioscoride & Galeno transcribit) calidus & siccus est ordine secundo, vel potiùs tertio. Pituitam etiam crassam purgat, sed minùs quàm Thymus confert præsertim partibus respirationi dicatis, & cerebri affectibus: & Vires in genere.

viſcerum tumoribus,lumbricos necat & prodeſt aurium tinnitui.

Notandum verò apud veteres authores, non leui ſed ob communitatem vocum facili errore pro ὑσσώπῳ ſupponi οἴσυπον: & pro Cardamo Cardamomũ vt apud Dioſc.ſcitè annotat Cornarius.

Ex herba Hyſſopi Tragus fomenta, epithemata,& balnea rectè confici teſtatur : clyſteribus item in paſſione colica vtiliter adhiberi. Aquam in qua Hyſſopus decocta fuerit, omnes pſoras, ſcabies: & mentagras ſanare,ſi ex illa colluantur. Hyſſoppum noſtrum flore ſpicato iis omnibus pollere viribus,quas Hyſſoppo reddidit Dioſcorides, experientiam comprobare aſſerit *Matthiolus*: aduerſari ſerpentium morſibus, cum ſale & Cumino admotum: ex oleo illitum pediculos necare,& capitis pruriginem tollere : comitiales iuuare quouis modo ſumptum. *Dodonæ* præter alia Obſtructiones aperit, craſſa incidit: lenta attenuat, & vt faciliùs expuantur,præſtat. Cum carnibus bubulis decocta,non inſuauiter ex iure editur,ori ac ventriculo grata: vrinas verò etiam mouet,& ad vrinæ ſtillicidium vtilis eſt. Eius Syrupum ad calculum valde commendat *Mizaldus*. *Euchar.Roeßlin* Aquæ varias tribuit vires inter alias contrarias,noſtro iudicio, dum ſcribit aperire venas & poſtea utilem mulieribus laborantibus copioſioribus menſtruis. (*Fuch notat.*)

(*Præparationes variæ.*) Præter aquam verò Hyſſopi hodie quoque vtimur ſucco,ſyrupo,conſerua,vino,& oleo,ad iam dictos vſus,de quibus plura in medium adducere non ſtatuimus.

HYSSOPVS SPICA BREVI, LATA.

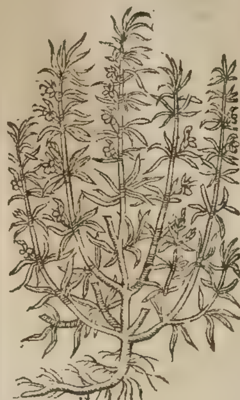
(*Deſcriptio*)



HYſſoppũ aliã præter vulgarem non immeritò quidam reperiri ferunt apud Dodonæũ, *cauliculis* breuioribus, & pluri na parte humum verſus reclinatis:*foliis* paullò nigrioribus ac craſſioribus: *floſculis* verò in cacumine in breuis ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchrè cæruleis,& vulgaris formâ ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rariſſima.

HYSSOPVS PARVA ANGVSTIFOLIA.

(**Locus.**) ALuit aliquando Belgica hoc genus humilius & tenerius, hiſpanico ſemine natum, alioqui formâ non multùm differens à vulgari, cæruleis *floribus*, quod *yſopillo* vocabant, quia nimirum ſemen, ex quo natum tali nomine inſcriptum fuiſſet. An verò Hyſſopus hic Hiſpanicus minor Cluſii iſtic etiam nunc alatur me latet. (*Hyſſop Hiſpanicus minor Cluſ.*) Hiſſopum hanc tenui folio attulit ex Anglia



Doct. Thomas Platerus,folio anguſtiori, quàm in vulgari, odoris grati.

Lob. in Ic. Plant. p.434. vocat Hyſſopum paruam, anguſtis foliis. In Belg.Hiſſopum vulgari omninò ſimilem,ſed multò minorem anguſtifoliam.

An eſt Gerardo Hiſtor. Angl. Hyſſopus 4.tenuifolia,thin leaved hyſſope.

HYSSOPVM GORITIENSE FLORIBVS verticillatim ambientibus.



HYſſopi ex agro Goritienſi ramum pedalem dedit D.Agerius, rectum, firmiuſculum, folia producéré glabra,per geniculos bina, vnciam circiter longa, culmum lata, Satureiæ duriori ſimilia, alia inter illa multa, ſed minora, odoris grati & ſuauis, ſapore nonnihil acri,cum leuiſſimâ amaritudine: ſpicam vnciis duabus longiorem,anguſtam,ſiue tenuem, tenuiorem multò quàm in vulgari,multis paruis conſtantem verticillis, & ſecundum vnumquodque verticillum foliola duo floribus longiora: flores non vergentes in vnam partem vt in vulgari,ſed ambientes,paruos, multis apicibus donatos,quos cæruleos fuiſſe coniicio. (Def)

An Matth Hyſſopus montanus Goritienſis agri?

HYSSOPVM MONTANVM MACEDOnicum Valerandi Dourez.

DOdrantalis eſt *ramus*, lignoſus, quadratus aſperiuſcula incana lanugine hirtus : breuibus ſurculis adnatis fiſſus : *folia* ex interuallis verticillatim diſpoſita, Satureiæ vulgaris foliis nonnihil ſimilia, breuiora, rigida, nigricantia, aſpera, anguſta, acuminata, lanugine candida ciliari per margines ornata, ſapore acri, aromatico, ad Satureiæ ſaporem accedente : *flores* eodem modo ex foliorũ ſinu,per ramorum ſummitates, (Def)

tates, vertigillatim digesti, Satureiæ vulgaris floribus similes, hiantes, staminaè rictu prominunt, calycibus oblongis purpurascentibus multifidis, subhirsutis: à triginta annis hanc ad seruo, vnà cum aliis plantis Valerandi Dourez, nomine Hyssopi montani Macedonici.

An Abs, Abes, aut Gusen Arabũ Anguillaræ?

HYSSOPVM MONTANVM
Cilicium quibusdam.

IN Fuchsii Epitome Hispanica nominatur ὑσσωπος ὀρεινὴ κιλικία, Hissopum mõtanum Ciliciũ, *El Verdadero Isopo, que lleua tiene la flor colorada.* In Hist. Lugd. pag. 934. Hyssopus montana Fuchsii. In Phyt. Casp. Bauhini, Hyssopus 5. siue mõtana Lugdunensis.

HYSSOPVS FOLIO ORIGANI DAL.

HYssopus Dalechãpii, folio rotundo Origani Heracleotici nihil odore, sapore, floris spica cærulea, diuersum à vulgari, sed ea re tantùm, quòd folium maioranæ, Pulegióue simile ac rotundum in longum non porrigitur vulgaris modò.

Et hâc Hyssopum genuinam Dioscoridis statuit ex Dalechampio H. Lugdunensis. Et hinc reiicit communem illam Maioranam (Origanum nimirum Heracleoticum Ruellii) quam Pena & Lobelius pro Hyssopo genuina Græcorum assumpsit.

Cæterùm, an Hyssopus hæc 6. siue foliis Pulegii, sit Hyssopus Dioscoridis non immeritò hæret C. Bauh. in phytopinace. *Hyssop. foliis Pulegii C. Bauh.*

STOECHAS ARABICA VVLGO DICTA.
Cap. LI.

VTilis iuxta ac pulcher est frutex, *radice* lignosâ, crassiuscula, virgulas emittente lignosas, cubitales & bicubitales in ramos aliquot diuisas, *folia* per geniculos Lauendulæ bina, & ex alis alia minora plura, incana, odore & sapore aromatico: singuli *ramuli* quadranguli, plerumque foliati vti obseruauimus in *spicas* fastigiantur, crassiusculas, vnciales, aut longiores, pilosis squamulis imbricatas, in quibus *flosculi* purpurei: præterea ex cacumine emicant foliola aliquot purpurouiolacea, visui grata, qualia fere in Hormino Matthioli. *Icones* nostræ sunt ex Fuchsianis & Clusianis respondent. *Diosc.* *Icones.*

Hanc asserimus esse illã herbam, quam Dioscorides Stœchadem appellat, tenuibus surculis, comâ Thymi, sed folio longiore, gustu acri, & aliquãtulùm subamaro. Plinius odoratam herbam ait, comâ Hyssopi, amarã gustu. Serapio Dioscoridis verba recitat, vt & Galeni, quæ infrà de viribus adscribemus. Mesues Arabicam extollit, herbam foliis tenuibus, oblongis, stipite gracili, cinericeo, cubitali, flore spicarum Siliginis æmulo, breuiore, sine semine: calidam recessu &c. *Stœchas Diosc.* *Comâ Hyssopi.*

Ruel ii verò opinionem quâ Arabicam Stœchadem distinguit à Græcorum Stœchade, quam citrinam facit, recipiendam non existimamus.

Curaui, inquit Cordus, Arabicum Stœchada; nostro orbi peregrinam plantam mihi adferri, allatumque ex Narbonensi Gallia, semen terræ mandaui aliquoties: & è semine prodiit planta ramulis, foliis, odore, sapore, & ramulorum, foliorumque positu spicæ Lauendulaceæ per omnia similis. Porrò Mesue vehementer errat, quòd scribit Arabicam Stœchada semen non habere, cùm illi satis manifestum & perspicuum sit.

Mesue lapsus

Stœchadem etiam exoticam facit Syluius: ex Creta enim habitiorem & meliùs nutritam, ob id meliorem peti scribit: multam tamen nobis domesticam ex insulis Stœchadibus esse non negat. Prouenire etiam multam in Arabia, quam inde Arabicã cognominant, & quę à Mesue præfertur, flore præsertim, pòst folijs: spicâ ex purpureo cærulea, odorata.

Stœchas Massiliensis.

Cæterùm, Massiliensis pelagi Stœchadem plærumque Arabicæ vicem explere testatus est Matthiolus. Stœchadem, inquit, officinarum vulgus Sticados appellat. Nascitur hæc non modo in Gallia (vt Dioscorides scribit) ex aduerso Massiliæ in insulis, quas Stœchadas vocant: sed & in Arabia, vnde cum aliis mercimoniis, quæ ex Alexandria aduehuntur, Venetias comportatur. Quapropter tam à Medicis, quàm à Seplasiariis, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur: etsi Massiliensis pelagi Stœchas plerumque Arabicæ vicem explear. Prouenit præterea in nonnullis Italiæ locis, verùm ea cæteris in Italia præstat. quæ ex Gargano Apuliæ monte aduehitur: quanquam omnium probatissima est peregrina, quæ ex Arabia defertur, hanc deinde sequitur, quæ in Stœchadibus insulis nascitur, à quibus primùm nomen admuenit.

Stœchas montis Gargani præstat.

Synon.

Lobelius in Obs. p. 234. Icon. Plant. p. 429. sub Stœchadis, siue Stichadis titulo, pingit Clusii Stœchada breuioribus ligulis, vel vt ipse ait in in Obs. summis cauliculis vt plurimùm foliis stipatis. In Obs. dicta pag. in Ic. Plant. p. 430. Stœchadem nudis cauliculis summis. Illam vocat H. Lugd. p. 918. Stœchadem Matthioli; Hanc, stœchad. capitulis foliatis, quam Clusius longioribus ligulis appellat.

Tabern. & Gerard notantur.

Compilator non appofuit Stœchadis Arabicæ, vt vocat, figuram. Gerardus verò pro Stœchade ponit iconem à Tabernamontano pro Spica hortulana exhibitam, flore albo. Ipsemet autem quasi duas confundat plantas, titulum facit, Stœchas, siue spica hortulana.

C. Bauh. phyt. Stœchadis primæ, siue purpureæ titulo, dubio procul intelligit Stœch. cauliculis foliatis: secundam siquidem, stœch. cauliculis non foliatis appellat.

Nomina linguarum

Στοιχὰς & Στιχὰς Græcis, Lat. Stœchas, Stœchas, Sticas, Stichas, & vulgo officinarum Stœchados & Stichados. Arab. *Astechodos*, *Astuh.rados*, siue *Astuchudes*. Germanic. Stichaskraut & Stöchaskraut. Gall. *Stœchados*. Ital. *Stechade*, seu *Steca*. Hisp. *Tomani*, *Cantuello*, *Cantuesso*, *Tomillo*. Angl. french Lauender.

Stœchas verò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerso Massiliæ (vt ex Matth. dictum) sitis Galliæ insulis, in quibus prouenit. Sunt tamen qui existiment Stœchadem rectiùs Stachim quasi spicam dici.

Amat. hallucinatur.

Quàm congruè Amatus herbam fruticosam dicat, in vniuersa Hispania admodum frequentem, Lusitanique Rosmarinum appellent, non video.

Locus & Tempus

Herbarios in multis Germaniæ hortis Stœchadem seminare, & magna cum diligentia colere prodidit Fuchsius. In plurimis Hispaniæ, Lusitaniæ, & Galliæ Narbonensis locis, Aprili, Maio, nonnunquam etiam Autumno florere scripsit Clusius. Galenus Stœchada multam vbique terrarum nasci dixit, Sed plurimam in Creta, & insulis Stœchadib⁹ in Iberico mari sitis. *Stœchades verò insulæ* non è regione Massiliæ, vt perperàm scripsit, annotante Lobelio, Dioscorides [bidui enim itinere & litore inde absunt;] Sed è regione Olbiæ sitæ sunt, vulgò *Hyeres*, oppidulo olim tam lauto, quàm nobili, à quo etiam hodie insulæ Stœchades nomen retinent. Non solùm verò Stœchades insulas, sed etiam colles Narbonæ, asperosque tractus Gallo-prouinciæ tanto prouentu Stœchade scatêre legimus, vt etiam clibanis calfaciendis satis suppetant. In quibusdam Italiæ montibus quoque prouenire affirmauit antea Matthiolus, & Camerarius in monte S. Iuliani, prope Pisam. Nobis Stœchas Arabica in horto Ill. E. C. sata sæpè prouenit, sed non tantùm non floruit, sed nec Hiemem etiam repositа pertulit.

Stœchadis decoctum, auctore *Dioscoride*, quẽadmodum Hyssopi, ad pectoris vitia efficax est. Antidotis commodè miscetur: [quæ sequuntur, desunt in exemplari græco Basiliensi.] Liberat ab ostructione, attenuat, extergit, & corroborat viscera omnia, & totum animantis habitum. Menses ciet potu, inquit *Plinius*, pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miscetur. Ischiadicos dolores & spinæ leuat Stœchadis farina ex aqua mulsa pota. De Stœchadis viribus *Galenus* hæc prodidit. Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Cæterùm, temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida, exigua, vndè sanè adstringit: & extenuat altera terrena copiosiore, à qua amara est, & mediocriter subadstringens: ob vtrorumque verò conuenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareque tum viscera omnia, tum totum corpus ea potest.

Mesues plures & insigniores vires eidem assignat. Tenuat, inquit, terget, purgat, resoluit, aperit hepatis & lienis, & aliorum viscerum obstructa, putredinem prohibet, omnes internas partium intemperies, præsertim cum materia, corrigit: cerebrum, neruos, cor, & alia viscera, partesque omnes internas vi parum adstringente roborat. Purgat autem bilem atram, & pituitam etiam ex cerebro, neruis & sensuum instrumentis, easque partes roborat: omnibus frigidis affectibus est salubris, foru, balneo, potu. Oleum quoque Stœchadis cerebrum & neruos calfaciendo, ceu vitam illis restituit. Syrupo, vel aliâ formâ Stœchas sumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus præsertim pituitosis succurrit. Calidis, siccis, biliosis, præsertim quibus multa bilis flaua in ventriculo redundat est noxia, quia turbat ventriculum, & sitim, vomitum, ardoremque molestum excitat: ac quoniam imbecilliùs purgat, ipsi additur pars sexta salis communis & salis gemmæ: additur & Myrobolanus nigra, aut Cæpula, vt valentior eius fiat vacuatio; item Scilla, præcipuè in capitis affectibus. Eadem sero lactis macerata, vel incocta fit potentior: cum vino autem, passis purgatis, succo pomorum dulcium cocta innocentior. *Oleum* vetus Stœchade & pauca spica imbutum, est magnarum virium. Pars Stœchadis potior flos, paucam decoctionem sustinet, longiorem verò eius folia floribus igno-

ignobiliora. Potatur Stœchadis decoctum ab vnciis quinque ab vncias septem: puluis autem à drachmis tribus ad drachmas quinque.

STOECHAS VIRIDIS.



Stœchas viridis Dalechampii à Bauhino missa, tota iucunda viriditate nitet, *foliis* per interualla in caules multis duobus longis, aliquot aliis multò breuioribus, capitulo in caulis summitate longo, rotundo, cum duobus in summo foliolis, ex quo lutei *flores* exeunt.

C.Bauh.phyt. vocat Stœchadem viridem à I. B.Lugduno missam, facitque Elichryson vndecimum.

STOECHAS SERRATO ET CRISPO folio.



Stœchadis genus hoc valdè rarum Clusio obseruatum, eiusdē cum Stœchade Arabica altitudinis, lignosis, fragilibus, tenuibus, quadrangulis *ramis*: *Foliis* etiam olongis, angustis, omninò serratis & crispis, parte supernâ virentibus, infernâ candidis, calidi & amari gustûs: eius extremi quóque ramuli desinunt in dodrantales *virgulas*, nudas, quadrangulas, incanas, quæ *spicam* sustinent Stœchade longiorem & rariorem, ad Lauendulæ minoris spicam prope accedentem, è multis similiter veluti membranaceis squamis congestam, cū eminentibus in summo quibusdam latiusculis foliolis è purpura cæruleis, vti in Arabica: *flores* ex singularum squamularum sinu copiosi, purpurei, vt in præfata: *semen* etiam simile, quemadmodum & *radix*.

Auicen. Hist. Stœchas serrato folio, ab Hist. Lugd.p.1200. *Secudi Auicennæ Mutoni* titulo pingitur & describitur. Tabern. Hist. & Icon. dicitur Stœchas serrata. Lob. in Obs.p.235. in Icon. Plant. pag. 430. itémque Gerardo Anglo Stœchas folio serrato, Angl. Toothed Sticadoue. C. Bauhini phyt. Stœchas 3. siue serratifolia.

Locus & Tempus. Stœchadem crispo folio non nisi in summa Hispaniæ Calpe nascentem, & suis floribus onustum Februario mense inueniebat Clusius, primùm ipsi conspectum Scintræ in Regiæ arcis hortulo, quatuor supra Vlyssiponem leucis, floribus & semine plenum. Sucudum H. Lugdunensis quóque in Hispaniæ incultis aridis, montosisq; locis nasci, & in hortis etiam coli refert.

Vires. Facultates eædem huic insunt quæ Stœchadi Arabicæ.

CAPVT AQVILÆ, HYSSOPI FOLIO, summitate Stœchadis.

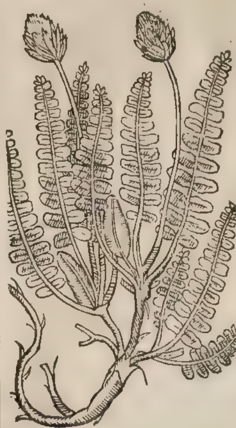
Cap. LII.

Descriptio. Herbæ Capitis aquilæ nomine ab Amato descriptæ, *caulis* est subtilis, quadratus, dodrātalis altitudinis, in quo *folia* stricta, oblonga Hyssopi modo sunt, quibus à latere alia duo folia à caule orta hærent, summitate verò caulis *flores* Stœchadis modo plures sunt, in quorum infimâ parte alij flores nascuntur, cum albedine rubricantes. per medium diuisi, vt vnusquisque illorū *flos*, serpentis caput referre videatur, vel potiùs Achillis [fortè legendum aquilæ] vnde nomen traxisse videtur.

Hæc autem adstrictoria herba est, & vt sapore percipitur, frigida temperaturâ.

TRAGIVM ALTERVM DIOSCORIDIS quibusdam folio Trichomanis.

Cap. LIII.



Descriptio. *Radice* est albicante, lōg usculâ, gracili. Ex qua *surculi* emergunt lignosi, vix minimum digitū longi: quibus *folia* adhærēt lōgiuscula, pulchra serie disposita, aduersa, haud secus ac in Trichomane digesta, iis tamen longiora, vt in Asplenio, quibus & colore similia: nam supernè pulchrè virent, infernè verò cinereo tomento obsita, minora præsertim & ab imo primùm pullulantia. Inter hos surculos alij prodeunt *coliculi*, nudi, purpureos flores spicatos sustinentes.

Rauvvolfius descriptionis auctor vocat Tragium alterum Dioscoridis, Incolæ verò Halepi *Secudes*, quo nomine & Arabibus, præsertim Auicennæ cognitum fuisse suspicatur, ac ideò parte 4.Icon. n°. 123. Tragii Dioscoridis, Secudes & Secudi Auicennæ titulo pinxit: itémque H.Lugdun.in append.pag.29. licèt aliam plantam, Stœchadem sc.serrato & crispo folio, Secudes Arabum esse cum quibusdam aliis potiùs existimet.

Sed & C.Bauhin.Phyt. Tragium alterum Dioscoridis constituit. Hoc tamen negat Fab. Columna, qui in Tragio hirci odorem requirit,quē plantam hanc exoticam habere non referunt. Considerandum igitur quantùm differat à Sucde H.Lugdunensis,de quo antè sub Stœchade ferrato folio. *Aequiuoca* Tragii & quæ veteres de eo scripserunt, legenda erunt lib.29.

Locus. Cæterùm,in agris circa Alepum & montibus vicinis, copiosè obseruatum Tragium hoc alterum Dioscoridis Rauvvolfio,vbi præsertim locis,vt ad fontium riuulos ex alto scaturientium.

Est & aliud Tragium secundum Dioscoridis quod Anguillara Epist 14.& Lobelius Tragium alterum Scolopendri folio nuncuparunt:Vid.loc. Anguill.

PSEVDO NARDVS, QVÆ VVLGO SPICA. CAP LIV.



Etymon. ODORIS Nardi affinitas Pseudo-Nardo nomen imposuit, non item facies, Stœchadi similior:

Descriptio *virgis* autem cubitalibus,& sesquicubitalibus, quadratis, duris, iisque multis ex lignosa *radice* ortis fruticat: *folia* infima quidem incondita, superiora ex aduerso bina per interualla longiuscula, incana, culmum, aut etiam secunciam lata, duarum, triúmue vnciarum longitudine, neruo medium percurrente, odore vehementi grato, sapore amaricante: summis ramulis *spicam* gestat longam, verticillatis calyculis cæruleis constantem, è quibus *flosculi* emicant cærulei seu violacei.

Ol. spica. SpicaNar. Lauand. mas. A Cordo in Hist. Lauendulæ maioris titulo describitur, ex qua sc.oleum Spicæ. Illi autem apposita figura ex Trago, & annotatum Lauandulam maiorem, vulgus Spicā Nardi nominare, Dodonæum verò Lauandulam marem.

Nardus germ. Trago Libanotis I Diosc. Trago hæc spica, est Nardus Germanica, quā reponit sub libanotide prima Dioscoridis. Gesner. hort. vocat Nardum vulgarem, Stœchadiq; veterum cognatam ait, ex Cordi sententia. In cat. tamen Nardum & Spicam appellat,& Pseudo Nardum statuit.

Stœchas. Ψευδόναρδος græcè & latinè nominatur, inquit Fuchsius,quòd sc.non sit vera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alii Veteres meminerunt.

Genera duo Duûm cernitur generum, mas & fœmina. Mas vulgò Spica cognominatur: fœmina verò, Lauendula nuncupatur. Mas procerior est,& maiorem spirat odorem, nec minùs quàm Nardus placet. Frutex est folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido, in candidum vergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis: flosculis in spica ferè cæruleis. Hoc nos Pseudo-Nardum marem diximus: Officinæ & vulgus herbariorum Spicam, à spicatis floribus nominant. Spicanardi / itemque lauender: Galli *Narde & Aspic*, Aspicum Gesner. Itali vulgari lingua *Spigo* nuncupant. Hisp. *Nardo al Ispieglo, alhuzema*, & *Lauandula*. Angli frensche Spick Narde: Boh. Spikanarde domaci: Nomenclat. Pannonicus Lauendulam maiorem Spikinard vocat. Et haud abs re nomen Spicæ latinū & tritum ad Stœchadem allusit, idem enim signat Stœchas græcè,quod Spica latinè; nempe propter similitudinem totius, primùm faciei, deinde saporis & loci.

Cæterùm, Spica à Lauendulæ specie non est diuersa, sed hoc tantùm discriminis interest; spicæ, vti dictum, fragrantia odoris maior, & grauior: folia maiora & latiora Stœchadis, & spicæ longiores & inflexæ: Lauendulæ aromatici & gratiæ pluſculùm, folia breuiora & tenuiora, spicæque breuiores, & rectæ.

Porrò, Pseudonardum hunc marem vocat Matthiol. Nardum Italicam: Lobel. in Aduers.Spicam, in Obs.p.235. [itemque Icon.Plant. p.431.] Spicam recentiorum, & Nardum Italicam, Stœchadem Arabicam Mesues, & Spicam Siliginis Mutoni: Dodon. Lauendulam: Clus. Lauendulam spicam; item Lauendulam longiorem habentem spicam inflexam, longioraque folia, flore cæruleo, siue purpureo. Hist.Lugd.p.920. Lauendulam marem: C.Bauh. phyt. Lauendulam I.siue latifoliam, flore cæruleo.

Compilator Tab. in Hist. & Icon.cur Spicam albam inscribat, scire haud possum. Ille minùs diligenter descripsit & depinxit Pseudo-Nardi species.

Gerard. proponit iconem Tabern.titulo Lauendulæ hortensis minimæ, The Schmallest lauander, an bene iudicent Lectores.

Lauendula in genere existimatur esse Casia, odorata illa herba, cuius Virgilius subinde meminit. Sed horum opinionem tanquam erroneam damnamus. De Casia egimus Histor.n.g. libr.4.

Qui tandem Lauendulam hanc, Cneorum album esse contendunt, omninò hallucinantur. Nequaquam enim crassa est, vt Cneoron, radice, nec altè descendente, ramulis non lentis,& non Autumno, sed Æstate florens: proinde Cneori species aliqua esse non potest.

Vestiuntur in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauendula mare. In reliqua Gallia,apud Germanos & alibi in hortis seritur, Iunio, ac Iulio flores exerens. Monspelii inter saxa spontè proueniens floret etiam Autumno. In vitibus plantata feliciter etiam prouenit.

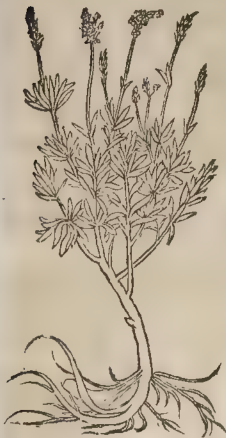
Pseudo-Nardus qua Spica flore albo.

Hæc quia solo floris colore albo à præcedenti differt, superfluum esse duximus propriâ imagine eam exprimere, contrà quàm statuit Tabernamontanus, qui Spicæ hortulanæ flore albo titulo inscriptam dedit. Eandem penitùs iconem Gerardus Stœchadis, siue Spicæ hortulanæ, inscriptione pictam exhibuit, licèt Stœchadi non conueniat. Deprehenditur itaque Gerardus con-

confundere Stœchadem cum Spica Tab.alba.

Vocatur hæc à Lob.in Adu. Spica alia flore Viticis albo: à Dodon. Lauendula flore albo: à C.Bauh.Lauendula latifolia flore albo: à Clus. Lauenda longiore folio & spica, flore albo, in Hispania sponte proueniens.

PSEVDO-NARDVS, QVÆ LAVENdula vulgò.



Descript. Totâ quidē facie, vti dictum, Spicæ vulgò dictę, seu Pseudo-Nardo mari proxima est fœmina, siue Lauendula vocata, minor vtcunque, nec *foliis* adeò albidis, minoribus, nec odore adeò vehementi præditis, spicati *flosculi* nō dissimiles, sed spica breuiori & erectiori.

Pseudo-Nardum hanc amplitudine & odore minorem, fœminam appellat Fuchsius: Officinæ & herbarii recentiores Lauandulam, vel Lauendulam: eò quòd balneis & hominum lauacris expetatur, elotáque omnia, si permisceatur, odoris commendet suauitate. Germani ad hoc nomen alludentes, lauendel & lafander nūcupant: Belgæ & Angli lauender: Galli *Lauande*: Itali *Lauanda*.

Hanc Cordus in Dioscor. vulgarem Lauendulam appellat, & ex maiore illa in hanc degenerasse scribit. In Hist. Lauendulæ minoris titulo describit. Ei autem figuram ex Trago adaptauit Gesnerus, qui Lauandulam vulgò dici & Stœchadi Veterum cognatam esse contendit. Tragus quidem Cassiam germanicam vocat, & sub Libanotide prima Dioscoridis reponit.

Lobel.in Obseru.pag.236. & Icon.Plant.p.431. Spicam Lauendulam vocat. Clus. inscribit Lauandam vulgarem breuiore folio & spicâ: Tabern. Ic.& Hist. Lauandam primam. Gerard. Lauandam flore cæruleo: Hist.Lugd.pag.419. Lauandulam fœminam: C.Bauhin. Lauandā 2. siue angustifoliam: Dodon. Lauandulam alteram: alii Lauandam & Lauandulam minorem, itémque fœminam.

Gaudet apricis & petrosis, vbi perpetuâ comâ exitu Veris canescit, & Iunio & Iulio mense spicatur, floribúsque prægnans fit. In Hispania quidem & Gallia Narbonensi sponte prouenit. In Germania verò & Belgio non rarò in hortis, locis à Sole illustratis, seritur: sed etiam in vinearum collibus lęta fronde nascitur.

Pseudo-Nardus quæ Lauendula flore albo.

Lauendulæ albæ Lobel.in Ic.Plant.p.432. itémq; Compilator Tab.tam in Ic.H.ponit iconem particularem, quasi differat à pręcedenti: si cognouerat differentiam aliam, præter colorem, cur non de ea admonuit? Iam si color solam facit differentiam, vt nos equidem existimamus, quid opus erat icone illa, quam Gerard. quoque hoc titulo expressam dedit: Lauendula flore albo, withe flored lauender spike.

LAVENDVLA MVLTIFIDO FOLIO.



Descrip. Cvbitali interdū altitudine assurgit, quadrangulis & hirsutis *ramulis*; quos multifida, tenuitérque incisa ambiunt *folia*, lanuginosa, cinereíque coloris, acris gustûs, & iucundi odoris: *flores* in summis virgulis quadrangulis, nudis & lanuginosis, spicæ instar, vt in Lauendula, cōgesti, cæruleo colore præditi, odorati: *spica* autem aliquantulùm contorta est, & in quatuor veluti versus aut ordines digesta, alia interdum ex alia nascens: radicē habet duram lignosam, & multis ramulis donatam, quam viuacem esse facilè sibi persuaserit, descriptionis author Clusius.

Synonyma. Lobel. in Obs.p.236. Icon. Plant.p.432. & H. Lugd.p.920. inscribunt Lauendulam multifido folio Clusii: C.Bauh.phyt. Lauendulam 3. siue folio dissecto: Gerard. Stœchadem multifidam: Taber. Lauendulam secundam.

Locus & tempus. Nascitur circa Malacam Bœticæ vrbem, vbi illam primùm inueniebat Clus. colle quodā illi vrbi vicino, Februario mense florērē: deinde circa Murciam mense Martio, nec vsquam alibi. Excalfacit & siccat ordine tertio completo, inquit Matthiolus; aperit, attenuat, resoluit & concoquit. Confert omnibus frigidis cerebri affectibus: ventriculum roborat, & iecur ab infarctu liberat. Lienosos iuuat, vterum calefacit, & menses ciet. Flores ex vino decocti, & illiti vrinam pellunt, & flatus dissoluunt. Eorundem decoctum ictericis, auxiliatur, à iocinoris infarctu affectis, additis Marrubio, & Fœniculi radicibus. Stillatitia florum aqua pota, amissam reddit loquelam: præstat eadem ad animi deliquia cùm pota, tùm naribus, & arteriis admota. *Oleum è florib.* Oleum, quod è floribus distillatur, illinitur vbi excalfacere est opus. Matth.

Est Dodonæo Lauandula, potentiâ ac viribus calida siccáque, & ordine quidem tertio: tenuium item partium, est ex multis aëreis spirituosisque partibus constans: frigidis ea de causa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & pręsertim iis, qui non ex copioso humore, sed ex sola potissimùm qualitate originem ducunt. Proinde & stillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, catalepsi, leuiori hemiplexiâ, ac subinde comitiali morbo, ac non rarò syncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adest, præsertim sanguini commixtorum, non satis tutus huius vsus est: caput enim implet & morbum intendit: *Dodon.*

VERONICA VVLGATIOR FOLIO ROtundiore.

CAP. LV.



Descriptio

ET hæc reptatricibus accẽsenda venit, quæ subinde demissis *fibris* se propagat: *viticulæ* tenues, teretes, longæ, hirsutæ geniculatæ, *foliis*, binis aduersis, ad singulos articulos enatis donantur, hirsutis, in ambitu serratis, Pruni foliis similibus, sapore amaro, & acri: *flores* spicatim oriũtur Chamædrios vulgaris, seu adulterinæ more, è quatuor foliolis ex diluta purpura cæruleis striatis compositi, *staminibus* concoloribus medium occupantibus, quibus decussis *semen* relinquitur Chamædrios vulgaris, loculamentis paruis conclusu, veluti Bursæ pastoris. Est & *alia* Veronica mihi huius generis, foliis duabus vnciis longioribus, & vncia latioribus, caulibus cubitalibus: Et *alia* multò minor, foliis ad Veronicam fœminam serpillifoliam magnitudine accedentibus.

Teucrium Trag. Veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum liquidò constat. Tragum autem hanc per Teucrion intelligere existimo, licèt figura aliquantùm Veronicam rectam angustifoliam referre videatur.
Andernacus quoque Veronicã Herbariis & Officinis dictam verum Teucrium esse contendit lib. de peste.

Veronica mas & fæmina. Fuchs. per Veron. marem [in marem & fœminam enim communiter distinguunt] Veronicam nostrã folio rotundiore exprimere existimo, quãuis figura non multùm absimilis, à figura Tragi, possit quodammodò angustifoliæ rectæ conuenire, quæ occasio, vt Fuchsianam figuram iam sculptam ponamus pro recta angustifolia & nouam curauerimus sculpendam pro ea quæ rotundiore folio, de qua hoc capite agimus.

Synon. Matthiolus Veron. marem humi repere perhibet. In eius autem figura (quam etiam malè assumpsit Lobelius) non placent semina, nec flores: in Epist. vocat Veronicam Germanorum.

Dodon. Gall. Veronicam marem. Tabern. in Icon. & Histor. Veronicam. Lobelius in Adu. Veronicam marem & maiorem. Anguill. Veron. marem: Gesn. hort. Veron. marem Fuchsii Cæsalpin. Auriculam muris tertiam: Corn. in Dioscor. Betonicam alteram ex Dioscoride exemptam, & inter suppositia relatam, à Galeno ad calculosos, & Paulo ad renales compositiones probatam, Veronicam Herbariorum vulgi vocat.

H. Lugd. pag. 1319. sine necessitate vnius herbæ duas habet figuras: 1. Veronicę maris Fuchsii titulo: alteram Veronicæ maris Matthioli, sub vna descriptione.

C. Bauh. phyt. Veronica 3. siue mas erecta (maior Clus. apud Matth.) Matthiolo mas, quæ duplex maior & minor. Item, Veronica 5. siue mas supina Teucrium Tragi.

Locus. Nascitur incultis & siluestribus locis, apricis, sabulosis, ac arenosis, non rarò iuxta tumulos, ac aggeres, agrorum sepimenta, quandoque & saxosis reperitur. Iunio ac Iulio quidem floret, viget, & semine abundat, reliquis anni mensibus etiam viret. Tempus. In Pannonia, Stiria, Austria, & Morauia in cæduis siluis maxima in copia etiam infra Onasum vulgarem supinam Veronicam obseruauit Clusius. Nos Patauii virentem in horto mense Martio vidimus: Lugduni vero *au b. u de la bonne Alemande*: Geneuæ virentem in syluis montis Saleuæ, principio Februarii, & florentem Iunio: Montbelgardi in proximis syluis.

VERONICA SPICATA RECTA MAIOR, & minor.

Veronica spicata recta maior.



Veronica spicata recta minor.



Descr. OBliquam *radicem* agit fibratam, *caulem* rectum tollens, interdum quatuor vnciarum tantùm, aut pedalem, vel cubitalem, & interdum altiorem multò, simplicẽ plurimùm: ad cuius nodos *folia* nascuntur, angustiora, acutiora, quàm Veronicæ vulgaris, leuiter crenata, hirsuta, ad radicem latiuscula: caulis in *spicam* lõgam definit, plærumque visu simplicem, interdum *floribus* Veronicæ vulgatæ cæruleis densissimè stipatum, paullatim florescẽtibus, primùm inferioribus, denique summis, quibus excidentibus *staminula* remanent longa: *semen* autem planis, bifidis capsulis continetur.

Quia autem existimamus, vt postea quoq; dicemus, Veronicam spicatam rectam maiorem à minore tantùm variare magnitudine,

tudine, eas fimul relinquimus, pro maiore tamen iconem Fuchsianam proponimus, vt quæ iā sculpta erat, & ei satis accedat. Figurā quoque Clusii maioris angustifoliæ non malè exprimit nostrā maiorem. Minorem quidem curauimus pingendam de nostris plantis siccis, licèt, vti dictum est, eandem putemus cum maiori.

Maiorem C. Bauhin. vocat Veronicam 2. siue spicatam angustifoliam: minorem, Veron 3. siue spicatam minorem.

Veronicę porrò rectæ vulgaris duas species inter se discretas inueniri affirmat quoque Clusius. Nam alteram maiorem esse, latioráque habere folia, & longiorem florum spicam animaduertit: alteram minorem, graciliorem caulem, angustiora folia, breuioremque spicam. Sed considerandum an easdem Clusius nobiscum intelligit.

Si compilator T. bern. per Veronicam rectā primam: itémque Veron. rectam minorem, easdem nobiscum intelligit plantas, non multùm placet pictura rectæ minoris, in qua minùs feliciter assequutur iconem Lobelii.

An est Cæsalpino lib. 8. cap. 27. Auricula muris quarta, hirsutior tertiā: Veronicā vulgatiori?

Vtramque etiam obseruauimus Geneuæ, & in Sabaudia florentem Iulio. Circa montem Saleuę non longè a Geneua Februario, sed siccam. Mòtbelgardi prouenit in agris prope Audincourt Insignis Medicus Petrus Turn. aliquando detulit collectam inter Heidelbergam & Spiram: is asserebat prouenire in Angliæ Bristoia. In Pannonia & Austria infra Onasum, nullæ sunt cæduæ siluæ, nulli aridiores colliculi & aggeres, qui non alant vulgarem supinam Veronicam, teste Clusio, maximâ copiâ.

Recentiores huius vsum vnicè commendant. Tragus, qui Teucrium vocat, totā suā substantia amarum ait easdémque cum Betonica & Chamędri facultates obtinere. Si quid verò de præstantia eius dicendum sit, hoc vnum affirmat, Teucrium vino maceratum ac distillatum mirabili & efficacissimâ vi aduersus aëris pestilentem intemperiem ac quasuis pestilentes febres pollere, adeò quidem, vt ea in re multas alias plantas longo post se interuallo relinquat. Ad eadem cōmendat herbam in vino decoctam. Teucrium, inquit prętcrea, vitiis lienis opitulatur lienē ipsū potenter absumit, per aliquot ex ordine dies potum. Aqua Teucrii stillatitia per aliquot dies binis vnciis pota, vertigini auxiliatur, lentam incīdit pituitam, sanguinem purgat, stomachum excalfacit, meatus iecoris aperit, pulmonis & lienis vitia emendat, venas purgat, thoracis crassos humores discutit, nec non matricem & vesicam, sudorem & venenum expellit, regiúmque similiter morbum, & calculum renum, & si quæ sunt aliæ corporis totius pestilentes affectiones. Pecoribus tussientibus pastores herbam in puluerem redactam, cum sale exhibent. Folia cum aceto, vel tusa, vel cocta, per aliquot dies imposita, induratum lienem discutiunt & absumunt. Vncia Vitrioli in puluerem redacta ac in aqua Teucrii liquata, collutione putrida vlcera, lichenas, serpigines, papulásque, & alias quasuis scabies purgat, sanátque. Idem succus herbæ prçstat, vel per se, vel cum alumine. Et vt paucis omnia dicat, Teucrium non solùm hominibus, sed & iumentis, ad internas & externas affectiones, vtilissimum prædicat.

Fuchsius ex amaritudine quadam & vehementi adstrictione, quam in gustu præ se fert, calidam & siccam esse coniicit. Mirificè ad cruenta ac vetera vulnera & vlcera sananda conferre. Scabiei denique & omnibus cutis vitiis mederi. Latum est quondam huius herbæ adiumento Regē Gallię elephantię morbo correptum, à quodam venatore sanatum esse, cùm is ceruum à lupo vulneratum eius herbæ comestione, & assiduâ in illa volutatione, curasse se ipsum animaduerteret. Quisquis igitur, inquit, vsum Veronicæ verum tenuit, is certè ad grauissimas affectiones corrigendas non duntaxat vtilissimum, sed necessarium deprehendet, &c. Is autem præsertim ad pulmonum quæcunque vitia, pestem, discutiendos tumores, & expurganda quæ in vesica, renibus & vtero sunt summè prædicat: atque ad aperiendas omnes obstructiones.

Veronicę extracto contra pestem multùm tribuebat Io. Crato trium Imperatorum Archiater. Veronica autem optima quę ad radices Quercuū crescit: colligitur Iulio.

VERONICA MAIOR LATIFOLIA foliis splendentibus & non splendentibus.



Cubitales profert *caules*, interdum etiam ampliores, non valdè ramosos: certè quam rarissimis alis, sed multis nodis, pedalitros: *folia* contrariis inter se petiolis, ad singulos nodos nascētia, duas aut tres vncias longa, vnam lata, crassa, ex atro viridia splendentiáque, raris & vix conspicuis crenis serrata, gustus admodum adstringentis & exsiccantis, deinde acris: summo caule spicatim crescunt multi conferti *flosculi*, Veronicæ rectę dictę floribus formâ similes, sed colore paullò dilutiores, ab infima parte spicarū explicare se incipientes, quemadmodum Teucrii flores, & alii plerique qui spicę in modum congesti nascuntur: *semen* in planis vasculis continet, exile, fuscum: *radix* crassa est, multísque fibris donata, singulis annis nouos ex lateribus caules producens.

Est & alia huius species, cubitalem altitudinem non excedens, multísque in summo caule ramis prędita, cuius folia superioribus non minùs ampla & crassa sunt, sed neque splendent, neque adeò atra sunt.

Conspicitur & tertia species, secundæ non valdè dissimilis, cuius folia euidentioribus crenis serrrata sunt ramulíque oblongiore florum spicâ prędíti, in reliquis conueniunt: vtrique sapor idem, qui in priore, authore Clusio.

Inuenitur genus hoc cum suis speciebus, in multis Pannoniæ siluosis montibus, gaudetque

Vlcerá cruentá.
Cutis vitiá
Elephātiasis
Extractū.
Descr.

umbra: ſed & Stiriacarum & Auſtriacarum Alpium radices hanc alunt. Floret Iulio, aliquando etiam Iunio, in hortis præſertim: ſemen Auguſto & Septembri maturum eſt.

VERONICA MAIOR ANGVSTIFOLIA, caulibus viridibus.

Deſcriptio



Fibroſa *radix* lateribus ſe propagat, nouos ſingulis annis ſtolones promens, cubito non minores, rectos, virides, veluti nodis aut geniculis diſtinctos: *folia* in ſingulis nodis bina, ex aduerſo naſcentia, oblonga, eius Lyſimachię, quæ cæruleum fert florem, penè ſimilia, ſed craſſiora, & in ambitu minùs ſerrata, guſtu adſtringente, & ingrato, poſtea acriuſculo: ſummi rami in *ſpicas* deſinunt cæruleorum floſculorum, quatuor foliolis conſtantium, in quorum vmbilico duo ſtaminula cum exiguo ſtilo: *ſemen* in bifidis vaſculis, planis quidem, ſed aliquantulùm tumentibus & puluinatis, exile admodum & rufum.

Habet etiam hoc genus alteram ſpeciem, cui media ſunt inter vtrumque genus folia, h.e. iſto paullò latiora, illo (præcedenti) tamen anguſtiora, caules minùs ramoſi, dilutiorque florum ſpica: ſapor quidem adſtringit & exſiccat, ſed non adeò vehementer, vt in prima ſpecie, autore Cluſio.

Cæterùm, Veronica hæc ſecunda Cluſii, ſiue maior anguſtifolia, multùm conuenit cum noſtra Veronica ſpicata recta.

Locus & Tempus

Iiſdem locis quibus latifolia prouenit, & cum eadem eodem tempore floret, & ſemen perficit.

VERONICA SPICATA RECTA, profundè ſerrata, quam Lyſimachiam cæruleam quidam vocant.

Deſcriptio

CVbitalis, teres, glabra, ex certis interuallis terna, aut plura *f lia* ad nodos habet, Ptarmicæ Fuchſianæ foliis ſimilia, vncias duas aut tres longa, culmum lata, valdè ſerrata, glabra: ſpica longa *fl ribus* denſè congeſtis conſtat, cæruleis, quibus deciduis remanent longa ſtaminula. Flores dicit Lobelius nitidos, Teucrii, Germandreę, aut Lauendulæ longiores; plura exigua ſuccedere marſupiola, in quibus *ſemen* minutum: exiguâ & & fibroſâ *radice* niti.

Lyſimachia cærulea hortenſis.

Inſcribit autem in Adu. Obſ. p 186. & Ic. Plant. p. 344. Lyſimachiam cæruleam hortenſem, Veronicam rectam quorundam: Dod. Gall. Lyſimachium cæruleum: Lat. in fol. Pſeudo Lyſimachium cæruleum: nonnulli Lauendulam ſilue-



ſtrem vocant ſed malè: vt Geſnerus etiã perperàm Anagallidis aquaticam ſpeciem dicendã exiſtimauit.

Syn

Cluſius & H. Lugd. Liſimachiam cæruleo flore quoque vocant, C.B. phyt. Lyſimachiam 14. ſiue ſpicatam cæruleam. An Camer. hort. Veronicam Spicatam cæruleam? An Tabern. Icon. & Hiſt. Veronicam rectam ſecundam?

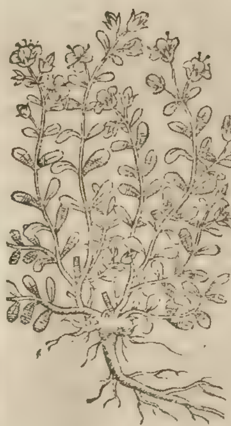
Rarior hæc in hortis; Londini Iunio & Iulio floruit in horto Morgani; Belgicis autem ſiluis dicitur creſcere ſpontè. In hortis verò apud Belgas facilè luxuriat Soli expoſitis locis, non omninò aridis: vmbroſis non proficit, aut ægrè: tota Æſtate flores gignit Dodonæo authore. In Pannonia, & vicinis Auſtria atque Stiria regionibus, vel ſecundum riuos, vel in montanis pratis ſpontè naſci narrat Cluſius.

Vſi lus.

Rarior omninò & parcior huius vſus. Nam facultates eius explorare nondum cuiquam curæ fuit.

VERONICA SAXATILIS.

CAP. LVI.



De

FOliis veſtiũtur *coliculi* lignoſi palmares, crebris, binis, ex aduerſo ſitis, Serpylli foliis paullò longioribus, obiter ſubindè crenatis, glabris, per extremum rotundis; ſummos caules ornant *flores* maiuſculi, cærulei, Chamædrios ſpuriæ vulgaris floribus ſimiles: *radix* lignoſa, ſatis longa: tota planta valdè amara eſt.

An Veronica minor alpina Serpylli folio Ponæ: C.Bauh. phyt. dicitur Veronica 7. ſiue fruteſcens.

Lo

Reperi plantam in Valle Telina Rhætiæ, & in *weſen* in muris: Geneuæ in Monte Thuiri. Prouenit in Sneberg & alpeſtribus Stiriæ iugis, vbi Iunio floret: at, teſte Cluſio, etiam in hortis Maio, ſemen Iunio ad maturitatem perducit. In altioribus

cioribus verò summitatibus Baldi Orientem versus floret Iulio mense: semen Augusto maturitate perficitur. Cęterùm, perennis naturę planta est: licèt frigore depereant comę.

Tota planta, & semen gustu adstringente deprehenditur, nullâ percepta acredine, aut mordacitate: vnde in fluxibus, & in quibus adstringere sine caliditate opus est, aptum esse medicamentum iudicauit olim Pona.

VERONICA FOEMINA QVIBVSDAM, aliis Betonica Pauli, Serpillifolia.

CAP. LXII.



RAdice tenui infirmâ per terram serpit: quà terram attigit, propagatis fibris se radicās: *coliculi* attollūtur aliquot semipalmares, tenues, geniculati: ad singulos articulos *folia* bina opposita, Serpilli, oblonga, subrotūda, nōnihil interdum crenata: *flosculi* ex foliorū supremorum alis tenui & breui pediculo pulchelli, inodori, quatuor foliolis constantes quorum tria cærulea, aut albicantia, striata, quartum reliquis minus, albidum, nullis striis pictum: *stamina* in medio alba, apicibus cæruleis: succedunt *vtricula* Veronicæ similia.

Euphragia dicitur Brunfelsio, sed falsò: Trago Sedum agreste. Dodon. gall. Veronicā fœminā vocat, gall. *Veronique femelle*, germ. Erenpreiß weiblin/ Belg. Erenprys wyfken. Lat. in fol. Veronica pratensis, Veron. tertia. Lobel. in Adu. Obs. p. 250. Ic. Pl. pag. 472. Veronica minor Serpillifolia. Gesn. hort. Betonica Aeginetæ secundum Turnerum. Thalio dicitur Veronica fœmina. Hort. Lusitan. Alsine palustris. C. Bauh. phyt. Veronica 6. siue pratensis Serpillifolia, glabra & hirsuta: Mysotidis species apud Dioscoridem quibusdam, Alyssum Dioscoridis Columnæ. Ast Alyssum Columnæ alia est planta de qua sub Alsine: neminem prætereа noui mus qui Veronicam serpillifoliam hirsutam aut dixerit, aut pinxerit, vt frater voluit.

Descriptio Veronicæ fœminæ Dodonæi apud H. Lugdunensem est duarum plantarum simul confusarum: nempe huius de qua agimus, & Elatines, quæ quibusdam etiam Veronica fœmina dicitur.

Veronica fœmina Dodonæi in pratis ac humentibus exit: Iunio & Iulio floret, ac viget, reliquis anni mensibus etiam viret. In siluis sub Quercubus, locis arenosis, montibúsque ac collibus & agrorum limitibus nasci author est Tragus. In horto Sionis & siluis plerisque non procul Sione, flore albo, mixto cæruleo: semine Bursæ pastoris obseruata à Turnero Montbelgardi in horto Ill. C. W. & aliis locis abundat. Basileæ non longè à Castello Hermes floret Maio: Lugduni Martio: Geneuæ in segetibus Aprili.

Facultatibus Veronica. Eadem pollicetur quæ Veronica mas, sed inefficaciùs: radix nonnihil calida & deficcans ad Serpilli gustum insipidiorem accedit Lobelio, licèt à Dodonæo ignaua & nullius vsûs habeatur.

CHAMÆDRIS SPVRIA ANGVSTIFOLIA.

CAP. LVIII.



Descript. MVltas ab vna *radice* tenui, sed lōgâ, repente, lignosâ, fibrosâ, *virgulas* per terrā diffusas, interdum nonnihil humo delatas profert, teretes, & hirsutas, itidémq; lignosas, tenues, longitudine palmari & dodrantali, in quibus bina per interualla *folia* opponuntur, oblonga, in ambitu serrata: virgulæ in ramulos aliquot circa extremum diuisæ, *flores* sustinent in spicam digestos, non simul se expandentes, cùm inferiores existant, cæruleos, singulos quatuor foliolis constantes: staminulis concoloribus & stilo tenuissimo, quorum pedicellis breuibus & tenuibus appositum est foliolum tenuissimum oblongum viride.

Teucrium non est, nec Chamædris legitima. Hanc autem non esse Teucrion, nec legitimā Chamædrin, notius est quàm refelli opus habeat. Nihilominus tamen ante notam Chamædryn, vel etiam Teucrion, huic Chamædrios in officinis nomen accesserat, ac pro Chamædri in medicamentorum compositionibus admittebatur: nostro quidem iudicio non sine errore.

Brunfels. falso vocat Chamapityn. Brunfels. Rhaps. 10. Tomi tertii malè huius herbæ figuram sine descriptione, Chamæpityos titulo pingit. Nec multò meliùs in Herb germ. Chamædryn & Querculam minorem appellat.

Fuchsius inscribit Chamædryn vulgatem marem, sed hanc ab aliis Chamædryos speciebus suâ descriptione non distinguit. Tragus in eius descriptione obscurus est. Matth. in comm. cum mag. fig. solam imaginem proponit Teucrii secundi titulo. Sed & Cast. Dur. ineptam dat iconem Chamædryos alterius inscriptione. Dorsth. quoque pro Chamædry Pseudo-Chamędryn hanc exhibet.

Dod. gall. Verbenacæ annumerat, eámque Hieræbotanes fœminæ, *Veruaine basse femelle*, titulo ostendit. Lat. verò in fol. proprio capite pro Chamędry siluestri describit, & depingit.

Cęterùm, Dodonęus lat. vnicam dat figuram & descriptionem, nempe angustifolię, cum gall. duas proposuisset figuras ex Fuchsio (maris Ic. de qua hîc agimus, & quam is fœmellam cognominat: & fœminę, de qua postea dicemus, & quam

is marem inſcribit.) & duas deſcriptiones, quæ placebant: cur autem Lat. alteram reiiciat, nobis haud conſtat.

Facilè crediderim Chamædryn anguſto folio, & ſequentem lato, intelligere Geſn. hort. per Chamædryn falſam, inſipidam floſculis cæruleis, ſuæ ſpontis vbique, Schafkraut; & alteram eius ſpeciem in ſiluis & montibus naſcentem: de collo. ſtirp. Chamædryi affinem, flore cæruleo duorum generum: Cluſium per Teucrii primi genus Chamædryos nomine à vulgo nuncupatum in Pannon. In Hiſtor. per Teucrii quarti tertiam

Libel. not. ſpeciem. Lobel. in Obſ. 239. per Teucrium pratenſe alterum, Herbam ſacram, & Verbenacam ſupinam fœminã Dodonæi. Ic. Plant. per Veronicam ſupinam facie Teucrii pratenſis. *Cur autem* ſupinam dicat, rationem non adfert: in Aduerſ. non ſeparabat à ſequenti. Teucrium 2. Tabern. Auricula muris 5. Cæſalpino; Chamædris 9. ſiue ſpuria maior 3. C. Bauh. phyt. Eidem apud Matth. Teucrium alterum, Chamædrys altera Tragi.

Locus & Tempus. Naſcitur pluribus locis in pratis iuxta flumina, riuulos, ſcrobes, ac fontes, ſubinde & in memoroſis: Et Iunio, Iulio ac Auguſto cum floribus viget.

CHAMÆDRYS SPVRIA LATIFOLIA.



Deſcriptio. PRo Chamædry vera receperat iam olim vulgus plantam numeroſis fibris radicatam & reptatu ſubinde ſeſe propagantem, è quibus exeunt *coliculi*, ſpithamam aut etiam cubitum alti, lanuginoſi, ex nodis ſubinde fibras radicis vicem ſubpleturas producentes: vnde etiam aduerſa *folia* oriuntur, Chamædryos veræ foliis ſimilia, latiora quàm Chamædryos adulterinæ maris, vtriſque molliora, triſtiùs virentia, hirſuta, ſimiliter tamẽ ſerrata, ſapore amaricante prædita, qualia, ſed proportione minora, per ramos, qui oppoſiti ſunt, naſcuntur, & quidem tam hæc quàm illa, ſine pediculo, caules ramoſque amplectuntur: *flores* in thyrſum digeſti per aduerſos ramos hilari cæruleo nitent, è quatuor foliolis cõpoſiti, non ita frequentes vt in adulterina mare: in quorum medio apices violacei: ſingulorum autem florum pediculo ligula appoſita eſt.

Locus. Chamædryn vulgarem fœminam lato folio obſeruaui Ferrariæ in Monaſterio S. Dominici à l'Angeli, Baſileæ etiam & Montbelgardi frequẽtem in hortis, ſpontè quoque naſcentem.

Vires. Caloris & ſiccitatis cum amaritudine participem eſſe, ac Tuſſi, incipienti hydropi, indurato lieni, ſtranguriæ, viſcerum obſtructionibus, Cacochymiæ & virginum fœdis coloribus conferre tradunt Tragus, Lobelius & Dodonæus.

CHAMÆDRYS FALSA MAXIMA, AN Teucrium 1. ſiue maius Pannonicum, Cluſio.



COngener Chamædryi vulgari, verùm multis numeris eâ maior: *folia* longa, acuminata, ſerrata, per hirſutos *caules* bina: *rami* itidem ex aduerſo poſiti longam ſuſtinẽt *florum* ſpicam, Chamædryos vulgarę ſimilem, maiorem, ſuccedentibus compreſſis, bifidis, capſulis. Florentem reperi Geneuæ menſe Iunio in colle *la Baſtie*: Cluſius verò in collium omnium & montium Pannoniæ petroſis herboſis locis.

Chamædrys falſa ſupina atro-virente folio.

Lobelius è Teucrii familia eſſe exiſtimauit, docereque id flores cæruleos ſpicatim prodeuntes, & foliola; ſed anguſtiora, longiora, minuſque ſerrata; Polio montano paria, atro-virentia, in cauliculis dodrantalib. humi fuſis, ideoque Teucrium paruum ſupinum appellauit. Oritur in Friſia iuxta Deuenteriam & Oueriſſel.

CHAMÆDRYOS FALSA SPECIES. Teucrium 2. aut 5. Cluſii.



HVmi procumbunt huius *rami* dodrantem longi, per quos ex oppoſito bina ſemper *folia* Chamædryos foliis ſimilia, ſerrata, in obtuſum mucronem deſinẽtia: *flores* magnam ramulorum partem occupant, ſpicati, Chamædryos adulterinæ cæruleæ floribus ſimiles: bifidæ ſuccedunt compreſſæ *capſellæ*, *ſemen* comprehendentes ruffum: *radix* ſubeſt fibroſa.

Hanc etiam deſcribit Cluſius, eius tres faciẽs ſpecies: ratione ſcilicet caloris vel cærulei ſaturatiſſi-

ratissimi, vel dilutioris & quasi cineracei, vel ex carneo candicantis.

Clus. in Pannon. vocat Teucrium Pannonicum minus, Teucr. 2. In Hist. post. Teucr. 5. Tabern. Teucrium Pannonicum Vngerisch Bathengel. C.Bauh.phyt. Chamædryn II. siue spuriam minorem latifoliam secundam.

Nascitur omnibus ferè siccioribus agris incultis, herbosisque aggeribus & colliculis, secundum vias publicas inferioris Austriæ præsertim Viennensi agro, & apud Neapolim vicinam vrbem loci natura munitissimam. Floret Maio.

CHAMÆDRYS SPVRIA MINOR angustifolia.



Chamædrin hanc siue spuriam minorem angustifoliam, prædictæ valdè similem, sed ramosiorè, altiorem, *foliis* duplò, triplòue angustioribus in agris Rauracis siccioribus incultis, vt circa balneum Brüglingen copiosè obseruare est, authore C. Bauhino. Talem mihi dedit Thomas Platerus Basileę collectam: eadem flore albo reperi in hortis quibusdam circa Montbelgardum.

CHAMÆDRIS SPVRIA TENVISSIME laciniata.



SAnè quàm elegans hæc est Chamædryos species. *Caules* erigit pedales, altiores, teretes (præterquam crassiores, qui ab ima parte quadrangulí videntur) firmos, ramosos, lanugine quadam modicâ obsitos: *folia* secundum genicula singulis vtrinque plura hærent, tenuissimè ac profundis segmentis laciniata. Ramulorum extrema *vascula* ex longiusculis pediculis gerunt singularia, cordata, Chamædryos vulgaris, foliaceo caliculo comprehensa, in quibus *semen* exiguum coloris spadicei, compressum. *Radix* crassiuscula multis nigris fibris donata.

In Goritiensi agro D. Agerius legit, nobisque pro figura & descriptione elegãtes aliquot plantas exhibuit.

CHAMÆDRYS VETERIBVS & in genere. CAP. LIX.

CHamædryos falsæ vulgatioribus speciebus traditis, reliquum est, vt ad genuinam ex Galeno, Theophrasto, Plinio, & Dioscoride tradendam nos accingamus, iuniorúmque in corũ sententiis explicandis opinionem intelligamus.

Chamędryn igitur sunt qui Chamæropa, qui Lynodryn, qui Trixaginem dicunt. Sunt etiam qui & hanc propterea, quòd aliquam cum Teucrio similitudinem habet, Teucrion pariter appellent: Nascitur in asperis & petrosis locis. Est autem *frutex* palmi altitudine: *folia* habens parua, figurâ & fissurâ quercus similia, gustu amara: *florem* subpurpureum, & ipsum etiam exiguum. Colligere oportet suo semine prægnantem herbam. Vim habet viridis decocta cum aqua, & pota auxiliandi conuulsos, tussientes, liene induratò laborantes, difficultatéque vrinæ oppressos, ac hydropicos in principio. Ducendi etiam menses & fœtus. Lienem quoque liquandi cum aceto pota, & imposita. Trita verò & in catapotia efformata ad eadem efficax est. Potest & vlcera vetera repurgare cum melle. Tollit etiam caligines oculorum cum oleo trita ac illita. Natura autem ei est calefaciendi, vt Dioscoridis scripta testantur. Chamædrys [inquit Plin. lib. 24. cap. 15.] herba est quæ Latinè Trissago dicitur. Aliqui eam Chamędropem, alii Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuisurâ Quercus. Alii Serratam, & ab ea serram inuentam esse dixêre, flore penè purpureo, Carpitur pręgnans succo in petrosis, aduersus serpentium venena, potu illitúque efficacissima. Item stomacho, tussi veteri, pituitę in gula cohęrenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus: lienem consumit, vrinam & menses ciet. In plerisque is cum Dioscor. consentit.

Ex Diosc. Chamædropa. Chamædrops. Linodrys. Trixago. Collectio. Vires. Conuulsi. Hydropici. Est diuretica. Oculorum caligines. Ex Plinio. Serrata. Serpent. venena. Tussis. Lateris dolores.

Theophrastus tamen lib. 9. c. 11. Hist. aliam vim foliis, & aliam semini assignat, similibus verbis. Chamędryos quidem folia ad rupta & vulnera in oleo trita valent, & ad vlcera: fructus autem purgat bilem. Oculis quoque prodest. Folium verò ad albugines tritum in oleo confert. Habet folia, &c. Sed partes quidẽ omnes herbę eiusdem minimè ad idem vtiles fore haud quicquam absurdum fortasse. Radicis verò eiusdem partem vnam superna: alteram inferiora purgare profectò mirabilius.

Ex Theoph.

Ex Galeni authoritate Chamędrys vincentem habet qualitatem amaram: est & quodammodò acris. Quocirca meritò lienes colliquat, & vrinas ac menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones purgat. Ponátque eam quispiam in tertio ordine excalfacientium & desiccantium: plus tamen calfacit, quàm desiccat.

Temper. ex Galeno.

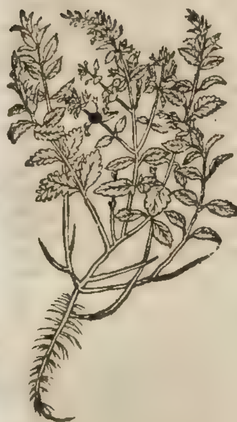
Chamædryn porrò nihil aliud quàm humilem & terrestrem Quercum exponit Marcellus, ac ab eiusdem coacta breuitate aliud Chamęropis nomen illi ab aliquibus factum esse narrat. Sic enim ex veterum Græcorum & Latinorum fide legendum existimat, etsi Dioscorides Chamædropa

vocari tradat. Plinii quoque codices omnes ante Barbari castigationem Chamœropem vocari Trixaginem dicebant.

Aequiuoca. Ad Chamædryos æquiuocationes quod attinet: Sciendum est Chamædryos eius, quæ verior existimatur, & procul dubio non multis officinis in Germania nota est, nec etiam visa, quatuor esse differentias Clusio, sicuti etiam Lobelio. Eodem nomine præterea sequentes donantur plantæ. Chamædrys arborea. Teucrium. Chamæd. spinosa. Chamædrys montis Sumani. Chamædrys saxatilis Baldi. Clinopodium alpinũ Ponæ. Chamædrys alpina flore Fragariæ albo. Chamædrys vulgaris officinarum quarundam, Chamædrys maxima. Chamædrys spuria minor angust folia. Chamædrys spuria tenuissimè laciniata. Botrys altera siue verticillata. Scordium. Veronica. Radix Lapathi acuti. Chamædrys vulgaris spuria latifolia, folio rotundiore.

CHAMÆDRYS VVLGO VERA existimata.

CAP. LX.



Descriptio. Reptatricium classi accensenda, *radiculas* lignosas obliquè agit, fibrisque tenuissimis subinde rursum radicatur: *virgultis* donata dodrantalibus, rubentibus, lanuginosis: quibus *folia* ex interuallis adnascuntur, bina ferè, opposita, Quernorũ diuisurâ, longitudine vnciali & maiore, latitudine semunciali, rigida, neruosa, hirsuta, sapore subamaro, subdulci, & aromatico, *flores* in folia spicatim quodammodò exeunt purpurascentes, labello scutellato, alis duabus acutiusculis ad angustam ceruicem appositis, supra quas surrecta ceu spicula: pro galea verò, quâ destituuntur, purpurantia *stamina* surriguntur.

Matth. err. Matthiolus, qui non describit, picturam habet quæ non in omnibus placet, nec in comm. post. cum mag. figuris meliorem exhibet: Præstat autem Camerarii in Hist. germ. itemque Epit. Trissaginis & Chamædryos titulo.

Dod. err. Dod. lat. in fol. Chamædryn repentem vocat, ac in minorem, vt Clus. quoque, & maiorem distinguit, duasque figuras pingit, quamuis in descriptione vnius tantùm plantæ meminerit: In icone autem, quæ maior inscribitur, nihil repentis apparet, ac propterea displicet.

Lonic. lib. 5. cap. 14. huius Chamædryos figuram absque descriptione dedit, his nominibus, quæ inter se confundit: Chamædrys vulgaris mas, Bathengel Männlin/Erdt weyrauch.

Synonyma. Chamædrys porrò dicitur planta, de qua hîc agimus, Fab. Columnæ, Gesn. hort. Turn. Cast. Dur. (cuius icon non placet) Matth. Anguill. & Cornario. Chamædrys vera (ita etiam Cord. in Diosc.) itemque Chamæd. 1. siue nobilis Trago. Cham. vera mas Fuchsio. Chamædr. vulgò Querculæ, Cæsalpino. Cham. mas maior & minor Hort. Lusit. Chamædrys 2. siue maior repens, 1. Tragi C. Bauhino in phyt. Item Chamædr. 4. siue minor repens: vera mas Fuchsii, maior Lob. Ic. Chamæpytis Brunfelsii. *Quam ob rem* queso separat frater Tragi 1. Chamædryn, à vera mare Fuchsii; similes cùm sint icones: Brunfelsii Chamæpityn diuersam admodum esse, nempe Pseudo-Chamædryn, asserimus, in quo etiam lapsus est Cordus.

Græcis hæc planta χαμαίδρυς, ἢ χαμαίδρωψ (Marcell. tamen χαμαίρωψ legendum censet:) ἢ λινόδρυς, quibusdam etiam Τεύκριον: Lat. Trixago, aut Trissago dicitur, iuxta nostri seculi Medicos: Chamædrys in Hetruria. Senensibus præsertim, vulgo Quercinola (aliis Querciuola) Quercula minor & humilis Quercus: Plinio lib. 24. cap. 15. ob incisuras quas retinet, Serrata, & aliis Serratula: Insubribus & Manlio Calamandrina: nonnullis Febrifuga & Herba febrium; Apuleio Drys, Drysites, Barbaris & Arabibus (vtentibus genitiuo pro nominatiuo) Camedreos, Camedryos, Damederios, Chamedrius & Kemadrius: Laurent. Phrysio Kamel & Trizaoga appellatur. Germanicè Erdeiche / Gamanderlin/ Germanderlin/ Bathengel/ klein Bathengel/ & Bathonien: *Chesnettes, petit Chesne*, & *Germandree*: Italis *Quercinola*: Hispan. *Camedreos*: Angl. Germander, & in Agro Cantabrigiensi Englische Triacle, h.e. Theriaca Anglorum. Boh. Ozanka meussy.

Chamædryn & Chamædropa Guilland. in Theon. vnam eandemque credidit, ac propterea Galenum & Paulum, de hac planta in diuersis locis sub diuersis nominibus pertractasse sentit.

Vbiuis locorum præsertim apricorum adolescere autoritas est præcipuorum Scriptorum. Vidimus nos copiose Lugduni vigentem mense Martio, & Aprili *a la Roche*; Geneuæ passim; Montbelgardi prope *la Crote*, & ad vites: Patauii in horto quodam virentem Ianuario: Monspelii florentem Aprili prope Castelneuf: Basileę in monte prope Moutets, & alibi mẽsibus Iunio, Iulio, & Augusto.

Chamædryn repentem tenuium esse partium, ac incidendi facultatem habere dixit Dodonęus, calidam & siccam propemodum ordine tertio; veluti de Teucrio Galenum scribere testatur, quamobrem & lienosis conferre: recentem cum oxycrato, vt Diosc. aut aridæ decoctum, potenter lienem absumere. Imponi verò lienosis cum aceto & ficubus: serpentum verò morsibus cum aceto solo: Posse autem omnia, quæ & assurgens, siue fruticans (Chamædrys falsa, siue spuria) proinde & citra errorem pro Chamædry accipi & vsurpari posse. Pestilentię, Lumbricis, Sanguini concreto, Podagræ, Hęmorrhoidum doloribus, Capitis morbis frigidis, Ictero, Auribus vermiculosis, suppressis Vrinis & Febribus tertianis fœliciter adhiberi scribit Matthiolus.

* * * *
* * *
*

CHA-

CHAMÆDRIS SPINOSA.
Cap. LXI.



HAnc, quã C. Bauh. in phyt. itémq; apud Matthiol. Chamædryn 4. siue spinosam ex horto Bembi nuncupat, anno 1594. Basileæ inter eius siccas plantas, obseruaui: nusquam verò alibi: Icõ quam damus ex sicca planta depicta.

VERONICA PETRÆA SEMPER VIrens Ponæ, ad Chamædryn vulgarem falsam accedens.
Cap. LXII.

EX scissuris simplicis & omninò nudi saxi Baldi, hæc nascitur, quinque, sex, vel pluribus etiam *caulibus* rotundis, non ramosis, altitudinis sesquipalmaris, è quibus *foliola* bina exeunt [licet aliqua magna reperiantur] æquali ordine disposita, vti Chamædrys, tamen non sic profundè incisa, admodũ crassa, splendida, supernè virentia, & lanugine quâdam donata, infernè verò albicantia: fert in summitate multos *flores* ad instar spicæ, quaternis, quinis, & septenis foliis, cæruleo colore, aliquantulùm albicantibus: quibus cadentibus relinquitur calyx, in quo *semen* continetur, vt in aliis Veronicis fit. Habet *radices* paruas fibrosas ac nigricantes, quę ita saxis illis horridis paucissima commixta terra includuntur, & adhærescunt, vt difficilimè etiam ligonibus euelli possint. Acerbi & amari saporis planta esse gustu percipitur.



Veronicam hanc petræam Ponæ, sicut vt Casp. Bauh. in phyt. vocat, Chamædryn 6. siue saxatilé Baldi, Clusius Hist. post. Teucrii 6. (3. in Pannon.) pumili titulo delineauit.

Ex scissuris simplicis & omninò nudi saxi Baldi nascitur, florens initiò Iulii, testibus Pona & Clusio, & circa finem maturans semen, sempérque virens.

CHAMÆDRIS MONTIS SVMANI.
Cap. LXIII.



SAnè quàm elegans aspectu plantula videtur: *cauliculis* est palmaribus, dodrantalibus, firmiusculis, teretibus, albicantibus, quibusdam breuissimis pilis obsitis: quibus *folia* hærent aduersa, quædam rotunda, alia oblonga, medio ambitu serrata, sed ima supremis multis numeris minora, lanugine item prędita: supremis fastigiis *flores* in spicam fastigiantur, qui hiare videntur, vti etiam pictori videbatur, quod tamen asserere non audemus: cuius porrò coloris ex sicca certò definire nolimus, candicant tamen. Hos *vascula* excipiunt quadripartita, in pyramidem exacuta, perangustis quibusdam foliolis pilosis, densè obsepta: *semen* quod intus est, minimum est, & penè araneosum, sed quod longius, quàm crassius, russum: *Folia* sicca amaricant, cum modica adstrictione. Hæc planta magnam habet similitudinem cum Veronica petræa semper virente Ponæ.

D. Agerii liberalitate ad nos peruenit nomine prædicto, lecta in monte Sumano.

CHAMÆDRI VVLGARI FALSÆ ALIquatenus affinis Alpina, & Clinopodium Alpinum Ponæ.
Cap. LXIV.



EX aduerso sita sunt per caules *folia*, Chamædryos paria, acuminata, rugosa, hirsuta, per ambitum serrata: ex quorum alis per caulium partem superiorem bina ex aduerso quoque oriuntur *vascula* Pedicularis Alpinę in binas carinas, singulas totidem diuisas loculis, sese aperientia, *semine* plena paruo, nigro: *caules* dodrantales, & pal-

mares, firmi, multi, è radice lignosa, nigricante, multis capitibus diuisa.

Locus. Hæc planta collecta est in Alpibus Allobrogicis, cùm Geneuæ degerem, quam tunc ex sicca sic delineaui.

Io. Pona industrius Botanicus transmisit anno 1690. plantam minorem, pluribus capitibus è radice repente fibrosa exeuntibus donatam, quam eandem cum nostro ramulo esse statuimus. Ei autem in monte Baldi Clinopodii Alpini titulum attribuit.

CHAMÆDRYS ALPINA FLORE Fragariæ albo.



Descriptio. DVra lignosa *virgulta* palmaria aut dodrantalia crassiuscula per terram spargit, colore rubente prædita: per quæ *folia* nullo nascuntur ordine Chamædryos verioris foliis similia, minora, duriora, rugosiora, serrata, infernè incana, supernè atro-virentia, gustu adstringente: *pediculis* tenuibus, palmaribus, hirsutis insident singulis *flores*, singuli, candidi Fragariæ, duplò maiores, foliis senis aut pluribus constantes, quorum medium occupant cirrhi staminum numerosi, quibus delapsis succedit plumatum Pulsatillæ *capitulum, semine* oblongo, russo: totius autem floris basin fulciunt folia hirsuta, oblonga, angusta: *radix* longè lateque serpit, crassa, lignosa, ex russo nigricans.

Synon. Vocat eam Lobel. in Adu. Chamædryn montanam frutescentem duriorem. Dod. lat. in fol. Chamædryos aliam speciem. Clus. in Pannon. Chamædryn 3. [5. C. Bauh. in phyt.] siue Alpinam, Cisti flore: in Hist. post. Cham. 3. siue montanam. Camer. hort. Cham. Alpinam, Leucadem quorundam, & Heluetiorum hirtzwurtz, h. e. Herbam cerui.

Locus & Tempus. Geneuæ in monte Thuyri floret mense Iunio & Iulio, itemque in Rhætiæ monte Braulio, & montibus Ingadinæ. Frequens est, authore Clusio, in summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium iugis: floret Iunio.

Vires & vsus. Chamædryn montanam ad ventris profusiones, mensium abundantiam, sanguinis effluxiones, & vomitiones immodicas Alpini commendant, sed ad dysenterias præcipuè, huiusque frondes damas auidissimè carpere narrãt in locis huius plantæ feracibus degere consuetas.

TEVCRIVM VETERIBVS. CAP. LXVI.

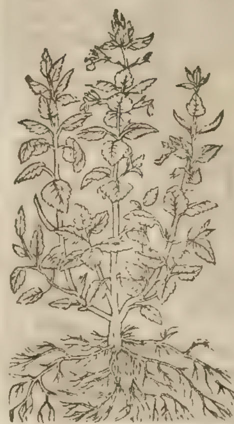
Ex Diosc. TEucrion, aliis ob similitudinem Chamædrys dicta herba est, inquit Dioscorides, virgæ speciem præferens, similis Chamædryi, tenuia folia, & Ciceri simile folium habens. Nascitur plurima in Cilicia, iuxta Gentiadem & Cissadem appellatam. Vim habet viridis cum posca potã: aut arida feruefacta pota, lienem fortiter liquandi. Imponitur etiam cum ficubus & aceto in splenicis. Verùm in his qui à venenatis bestiis commorsi sunt cum aceto solo, absque ficubus.

Plin. Teucrium à Teucro Aiacis fratre inuentum, sic tradit lib. 25. cap. 5. Plinius. Inuenit & Teucer Teucrion, quam quidam Hermion (vt Matthiol. Hemionitin Corn. Hemionium Dalech.) spargentem Iuncos tenues, folia curua, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus, constatque sic inuentam. Quum exta super eam proiecta essent, adhæsisse lieni, eumque exinanisse. Ob id à quibusdam Splenion vocatur. Narrant sues qui radicem eius edunt, sine splene inueniri.

Teucrium, inquit Galenus, vim secandi & tenuium partium habet. Vnde & lienibus medetur. Et posuerit quis ipsam in tertio ordine siccantium, in secundo calefacientium.

Teucrii autem nomine apud Autores sequentes donantur plantæ: Teucrium multis. Teucr. Bœticum. Chamædrys. Chamæd. vulgò vera. Teucrium foliis Scorodoniæ. Chamæd. falsa maxima. Cham. falsa angustifolia. Cham. vulg. fœmina. Cham. vulg. mas. Chamædryi aliquatenus affinis. Chamædrys falsa supino folio atro-uirente. Veron. petræa semper virens Ponæ. Veron. saxatilis. Veronica. Veronica fœmina Dodonæi. Hemionion. Asplenium silu. Hemionitis. Scolopendria. Lingua ceruina. Faba grossa. Teuthrium. Pimpinella. Alceuero Oconis. Teucrium Creticum.

TEVCRIVM MVLTIS. CAP. LXVII.



D[escriptio]. COgnatum Chamædryi Teucrium, altiùs tamen fruticat, rectis, lignosis, quadratis, hirsutis *virgultis*: in quibus ex breuibus interuallis cernere est adu.rso posita *folia* bina, vtrinque hirsuta, superiùs atro uirore splédentia, inferiùs nonnihil canescentia: & inferiora quidem formâ & magnitudine Chamędryos spectantur, serrata, ex oblongo rotunda (iucundi, inquit Clusius, si terantur, odoris) quæ verò virgularum fastigia ornant, ad Hormini folia quodammodò accedunt, nequaquam per ambitum incisa, & circa basim latiora

tiora in acumen desinunt: *flores* porrò ex foliorum superiorum alis emicant plures iuncti, pediculis satis longis hærentes, calyce hirsuto canescente, Chamędryos florum formâ, labello quidem longiori dimisso, sed cucullo vidui, cuius loco *stamina* luteola exeunt, quo colore flos quoque ipse est prædictus, Clusio ex albo pallescente: *sapor* herbæ est acriusculus cum amarore non ingrato.



Fuchsius Teucrii huius nullam proponit notam, præter Dioscorideas quasi nô vidisset plantam.

Matthiolo Teucrium hoc non notum fuisse existimo, vt qui id Trissagini adeò simile dicat, vt sæpe ex tempore visum oculos decipiat. Non est sanè tanta similitudo, quantam sibi imaginatus est Matthiolus. Discrimen inter Teucrium & Trissaginem ille tandem deprehendet haud exiguum qui non rarò vtramque vigentem decerpet, ac inter se conferet.

Sed & Lobelio incognitum fuisse coniectamur, ex eo quidem, quòd in montibus obseruari dicat, nec tamen locum particularem adscribat.

Teucrium dicitur Gesn. hort. Matthiol. in priorib. com. H. germ. & Epit. cum addit. Camerarii, Fuchs. Lob. Dod. gall: Teucrium primum Matthiol. in comm. cum mag fig. & Tabernamontano. Teucrium vulgare Camer. hort. & Clus cui etiam fruticans, siue primum in Hist. Hisp. & post. Teucrium alterum Matthioli H. Lugd. p. 1165.

C. Bauh. Phyt. Teucrium 1. siue alterum Matthioli fol. lat. lib. 3. c. 95. p. 544. Item: Teucrium 4. siue Bœticum Camerarii: Apud Matthiol. Teucr. 1. Matthiolo (verùm in penultima editione figura posita sub 2.) Cordo Teucrium.

Licèt Dodon. hoc vt Lob. in petrosis & asperis nasci, montesque, ac loca arida & aprica amare dicat, tamen ego non nisi in hortis obseruaui, vt Basileæ in Zvvingeri, virens adhuc Octobri: Lugduni in meo perferens Hiemem: Pataui virens Decembri: item mense Martio in horto Triuesani: Bononiæ in horto S. Saluatoris al burgo di S. Catharina. Geneuæ superueniente frigore corruptum: satum in horto Montbelg. prouenit.

TEVCRIVM BOETICVM ET Creticum Clusii.

Cap. LXVIII.

Lignescit Teucrii Bœtici *ramus*, candidissimus totus, lanuginosus, quadratus: ad cuius genicula aduerso situ nascuntur *folia*, Teucrii vulgatioris (è quorum tamen sinu alia minora prodeunt) supernè atrouirentia, infernè admodum alba & neruosa, & lanugine densiore obsita: *flores* per rami summa ex foliorum alis cādidi labrum longum demittunt, pro galea, quam nullam habent, *stamina* longa exerunt: calyces candidi, striati in quinque mucronatas lacinias diuiduntur.



Teucrium Bœticum Tab. tam Icon. quàm Hist. Griechisch Gatzbengel germanicè nominat, quòd, vt ait, in Græcia prouenire soleat. Sed in qua parte quæso Græciæ cōpilator Tabern. hoc Teucrium obseruauit? Bœtica regio mihi ex Strabone Hispaniæ pars est. *Tabern. reprehe.*

H. Lugd pag. 1166. Teucrium Bœticum Clusii appellat: C. Bauhin. phyt. Teucrium 2. siue peregrinum sinuoso folio. Hoc variare refert floris colore candido, & purpurascente ex cæruleo. *Synon.*

Ex semine, dato à D. Zvvingero, in horto Montbelgardensi Ill. C. prouenit. Montibus autem circa Calpen, ad Herculeum fretum, & Bœticæ maritimis, in sepibus & inter alios frutices inueniebat Clusius: tum etiam Gadibus, eā parte quâ Continenti recens coniuncta tum erat insula à ponte admirabili, vulgò *Puente de Cuaço* dicto, sed humiliorem, quàm commemoratis locis. Florebat Februario. *Locus*

Eidem Clusio mittebatur Teucrii semen è Creta Chamædryos maioris appellatione: vnde ei natum Teucrium vulgari fruticanti non valde absimile. *Tempus.*

TEVCRIVM SCORODONIAE FOLIO.

Cap. LXIX.

Planta hæc ex Italia Camerario missa Teucrii veri nomine, foliis fuit penè Scorodonię vulgò dictæ, sed minoribus. Florem eius non obseruauit. Cauliculos verò per Hiemem cum summis foliis durare scripsit. Non autem ipsi videtur congruere Dioscoridis descriptioni. *Teucrium verum.* *Diosc. descriptioni non conuenit.*

C. Bauhin. Phyt. est Teucrium 2. siue alterum Scorodoniæ folio.

SCVTELLARIA TEVCRII FACIE.

Cap. LXX.

Cubitalis est planta, *caule* quadrato, hirsuto in ramos oppositos brachiato: per quem ex aduerso posita *folia* bina, quorum superiora ad Teucrium accedunt, quæ verò in imo sunt ex oblongo rotunda, maiora, omnia per ambitum serrata, hirsuta, ex pediculis longiusculis. Ramorum extrema ex toto ferè spicati *flores* occupant magni, Galeopseos, colore aliàs rubro, aliàs albo præditi, subhirsuti, in vnam ferè partem vergentes, ex breui villoso calyce: foliis subiectis *Descript.*

paruis, latiusculis, subrotundis, acuminatis, lanuginosis, & obscurè rubentibus.

Gener Cherlerus attulit lectam in horto Patauino Scutellariæ Cortusi nomine, mense Maio florentem.

SCORDIVM. CAP. LXXI.

Descriptio

PRæsentis ad venena remedii commendatione, Scordium inter reptantes plantas reponimus; *caules* palmares ac maiores interdum, ramosi, geniculatim progredientes demissis fibris Pulegii modo terram comprehendunt, partim surrigútur, plures ex *radiculis* capillaribus, hirsuti, quadrati, inanes; ex quorum geniculis *folia* exeunt aduersa, Chamædryos, sublonga, rugosa, serrata, tactu mollia, hirsuta, albicantia, odore Allii, sed remissiore & gratiore, sapore amaro: ex eorum alis ramuli etiam pronascuntur: *flores* indidem quoque vndiquaque per caulem, quaterni, Chamædryos floribus persimiles, colore rubentes, scutellatum labellum dimittétes, quatuor *ansis* superiore parte donatum galeæ loco, quæ huic, vt Chamædryi, nulla, *staminula* prosiliunt purpurascentia; emicant autem flores ex folliculo in quinque mucrones partito, lanuginoso, pediculo breui, rubescente: delapsis floribus *semen* in vasculis reperitur minutum.

Icon.

Nostra Fucsiana icon non placet, nec etiam Matthioli in prior.comm. ideò in post.cum mag.fig.itemque Hist.germ.meliùs depingendū curauit.

Scordium Diosc.

Nunc Scordium folia habere similia Chamædryi, sed maiora, & non ita incisa per ambitum, Allium quodammodò odore referentia, in cauliculis quadrangulis, in quibus flos sit rubicundus, attestatus quoque est Dioscorides.

Licèt autem Dioscorides, vnius tantùm meminerit Scordii, Plinius tamen lib.25. cap.6. duplex assignat his verbis. Ipsi Mithridati Crateuas adscripsit vnam Mithridation vocatam. Alteram [Mithridatiam] Lenæus Scordotim siue Scordion, ipsius manu adscriptam magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramosam, Quercus similitudine, foliis lanuginosis. Est & alterius generis, latioribus foliis, Mentastro similis, plurimosque vtraque ad vsus per se, &c, & inter alia, in antidotis.

Anguill.cp.12.sequutus Plinium Scordium duplex quoque commemorat. Commune, inquit, hodie per totam Italiam optimè notum. Secundum reperitur iuxta ripas Pescarę fluuii in Abruzzo, cum foliis latis, similibus Melissæ, aut Calamenti primæ speciei: idem videtur etiam in Candia, & per Græciam & aliis locis: non est dissimile à primo, odore & qualitate.

Scordium, quod in Creta. Italia, & Gallia nascitur, eandem cum Germanico figuram habere perhibet Cordus, ac in Norico solo luxuriare, cui assentitur Tragus: vnde nemini obscurum post hac esse debet, Scordium æquè in Germania nasci, atque Cretensibus in Creta, aut Gallis & Italis, in Gallia, Italiáue.

Scordium, quod penè perierat superiori sæculo, primùm Academiæ, Pharmacopœisque Mōspeliacis innotuit operâ Episcopi Guillielmi Pellisserii, qui, dum cum Rondeletio in herbidis & amœnis maritimis Monspeliaci, animi causa spatiaretur, inibique Allium subodoraret, illicò herbulam vixdum arreptam, & eminùs conspectam Scordium esse vnâ deprehenderunt, idemque variis plantis in Galliam & Italiam missis, verum esse Scordium monuerunt, id annotante Lobelio, qui Scordio tribuit folia aspera, quæ diligens inspectio haud concedit.

Σκόρδιον apud Græcos vocatur etiam σκόρδιον, πλευρῖτις, δύσοσμον, καὶ ἀψίνθη ἀγρία, χαμαίδρυς, μιθειδάτιος, αἷμα πόδοτος, & ἀφαὶ.

Scordion autem Græcis ab Alliis dicta est herba hæc, quòd nimirum eius folia affricta, Allii (quod Græcis Scordion vocatur) odorem referant. Ab eodem mali & ingrati odoris sensu, iisdem etiam Δύσοσμον appellata fuit. Vt verò palustris Trixago dicta sit, tum similitudo fecit, tum natalium locus. Trixagini enim [quæ Græcis Chamædrys dicitur[similis est, & in humentibus ac palustribus nascitur. Voluit Tragus allusione quadam ad latinam (Trixaginis palustris) appellationem, Lachen/ & wasserknoblauch/ q.e. Allium palustre & aquaticum appellare: Fuchsius verò wasser Batenig oder Bathengel: Gallicè *Germandrée d'eau*, quibus tamen & Scordion, & Chamaraz quoque dicitur: Ital. *Chalamandrina palustre*: Hisp. *Camedreos de arroy.s*: Angl. water: Merrisch: & Garleke mander, Lobelio auctore, qui ab omni memoria celebre fecisse Scordium, Allii tetrum odorem, & allexiteriacum nomen, testatur.

Plantam, de qua præsens extat caput, è Recentioribus simpliciter Scordium plurimi dixêre, vt Manardus, Corn. Carol. Steph. Cordus, Tragus, Lobel. Dodon. Anguill. Fuchs. Cæsalp. Camer. Tabern. Histor. Lugdun. pag.910. quæ non tamen Matthioli cognominat: Gesn. hort. Scordium verum: Casp. Bauh. phyt. Scordium 1. quod variare magnitudine affirmat, & inde maius, medium, & minus à Tabern. pingi memorat. Fabr. Hild. Obs. Chir. 93.

Scor-

Scordii ſpeciem primam, & Scordium verum: quod non vbique & copioſè reperiri poſſe putat.

Scordii tandem nomine aliæ quoque donatæ ſunt plantæ. Scorodotis ſiue Scordium folio Saluiæ. Scorodotis tomentoſa Cretica. Stachys Fuchſiana. Gallitrichum. Alliaria. Allium vrſinum. Perſonata.

Quidam (vt ab Aequiuocis ad Subſtituta fiat progreſſio) malè Allium ſilueſtre pro Scordio vſurparunt, cuius diuerſa genera H.n.g.lib.19.de Alliis proſequuti ſumus. Geſnerus ſcribit Iuã aruenſem, vt vocat, ſiue Botrym alteram ſibi videri ſubſtitui poſſe, paullò minùs efficacem: Fabr.Hildan. Obſ. Chir. cent. 2. Obſ. 93.Scordio vero ſubminiſtrat Scordii 2. duplum: Obſ. verò 94. Alliariam Veterum quorundam imitatione Scordio vero etiam ſubſtitui poſſe cenſet.

His ita abſolutis reliquum eſt, vt natales perluſtremus. Scordium naſci in montanis & paluſtribus locis nouit etiam Dioſcorides: in Ponti campis pinguibus humidiſque Plinius. Nec inter ſe pugnãt Dioſcorides & Plinius, dum hic in campis humidis, pinguibúſque, ille autem in mõtanis naſci ſcribit. Vterque enim verum dixit: in campeſtribus ſiquidem & montanis, non tamen omnibus, prouenit, ſed [quod Dioſcorides etiam adducit [humentibus tantùm. *Scordium* olim à Mercatoribus è longiſſimis regionibus ſumptibus magnis afferebatur, vnde quidam, quòd vltramarinum hoc nouiſſent, excellentiſſimi Doctores appellari voluerunt, licèt nunquam eo in loco ſubolfecerint, aut collegerint. Et hos quidẽ, dum extera cõtemplantur, in foſſam reprehenſionis illapſos, Thaletis ancilla iure eam eos pati dixerit, quòd ſc. patria, & iuxta pedes poſita ignorent, & in longè diſſitis regionibus quærant. Annon in Germania naſci compertum eſt Scordium excellentius, noſtriſque Germanis vtilius, eiuſdem ſpecificæ formæ, cuius illud eſt Barbarũ & extraneum. *Scordium*, inquit Cordus, in multis Germaniæ locis naſcitur. Ego Scordium in comitatu Montbelgardenſi obſeruaui inter vrbẽ & pagum Souchaut ad foſſas quaſdam: inter Dalle & Audincourt locis paludoſis, florens mẽſe Auguſto: in paludibus prope S. Mauritium, ad viam lapideam illic ſtratam. Monſpelii vidi in vicino prato florens Maio & Septembri: Circa Lugdunum abundè: Geneuæ copioſè multis in locis *au pré l'eueſque*, in pratis propè *Arue* florens Iulio. Fuchſio & Dodonæo Iunio & Iulio menſibus floret, flos tamen non niſi diem vnum durare videtur, ſic continuò vnus alium ſequitur. Plantatum autem Scordium non difficulter in in hortis naſcitur, & poſſunt de vno duntaxat ramo, ſiue ſurculo complures prouenire, modò ſolo humido & vmbroſo committantur: ſemine quoque ſi ſeratur, celerrimè germinat. Trãſlatum in hortos facili negotio perit.

Viribus & vſu more noſtro ſermonem hũc de Scordio abſoluamus. Dioſc. itaque auctore vim habet herba calefacientem, cientem vrinas, viridis [χλωρά] trita, itémque arida cum vino decocta, contra ſerpentum morſus & lethalia medicamenta bibitur. Item ad ſtomachi roſionem (pro δηγμὸν, legit Lacuna δηγμὺς ϗ λυγμὺς ϖσόματα) & dyſenteriam, & vrinæ difficultatem, duarum drachmarum pondere cum aqua mulſa. Purgat & craſſa purulenta è thorace. Facit ad tuſſim veterem, rupta, conuulſa, ſi arida cum Naſturtio, & melle, ac reſina mixta, in eclegmate delingendã exhibeatur. Præcordia diu inflammata cerato excepta lenit. Facit & ad podagram cum acri aceto oblita, aut cum aqua impoſita. Eadem appoſita menſes mouet. Glutinat & vulnera, & vlcera vetera repurgat, & ad cicatricem perducit cum melle. Arida verò excreſcentem carnem reprimit. Bibitur etiam ſuccus ex ipſa expreſſus ad relatas affectiones. Efficaciſſimum autem eſt Scordium Ponticum [legit Lac. λυλικὸν.] ac Creticum.

Temper. ex Galeno. Ex Galeni ſententia, ex variis tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat, nam & amari quid obtinet, & acerbi, & acris. Maximè autem Scorodo, h.e. Allio, adſimilis eius eſt acrimonia: vnde ſanè nomenclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur ſimúlque excalfacit viſcera: tum menſes vrinámque prouocat. Præterea conuulſa, ruptáque, & laterum dolores ab obſtructione, & frigore natos ſanat epotum: denique viride quidem illitum magna vulnera conglutinat: ſed ſordida purgat, & contumacia ad cicatricem perducit illitum aridum. Et hęc de ſimpl. med facult. habet. *Delectus.* Libro autem 1. de Antid. cap. 12. ait: Scordiũ quoque pulcherrimum Creta mittit. Quanquam in aliis regionibus etiam minimè contemnendũ Scordium reperias. *Memorabilis historia.* Literarum quippe monumẽtis traditum eſt, à quibuſdam celebribus viris, cùm in prælio interemptorum cadauera multos dies inſepulta iacuiſſent, quæcunque ſupra Scordion fortè fortunà ceciderant, multò minùs aliis computruiſſe, ea præſertim ex parte, quâ herbam attigerant. Ob quam rem ſanè perſuaſum eſt omnibus, tam reptilium venenis, quàm noxiis medicaminibus, quæ corpus putreſcere faciunt, Scordium aduerſari. *Ex Plinio.* Plinius paſſim hæc de eo tradit: Contra venena omnia, magicâſque artes Scordotis, ex vino priuatim ad angues pota & illita, ſiue ſucco, ſiue folio, ſiue decocto, &c. quæ habet Dioſcorides.

Aegineta Galeni verbis conformia recitat. Matthiolus vermes necare ſcribit.

Scordium [inquit Camer. in Horto] quamuis in locis humidioribus & paluſtribus frequentiùs inueniatur probatur tamen magis quod ex montanis locis irriguis defertur: quale eſt Pannonicum, quod odore caput ferit, & cæteris eſt acrius. Commendatur quoque Creticum lanuginoſum.

SCORDOTIS, SIVE SCORDIVM folio Saluiæ.

Cap. LXXII.



Deſcr. Radice nititur flexuoſa, lignoſâ, & fibrata cirris, quę autore Cordo, inutilis & ſingulis annis perit, ex qua *caules* plures eriguntur, cubitales & tricubitales, quadrati, hirſuti, purpuraſcentes vel nigricantes, maiores; medullâ albâ farcti: ad quorum



genicula *folia* exeunt ex interuallis gemina opposita, Saluiæ vel Betonicæ, nisi acutiora essent, ad Vrticam quodammodò accedentia, rugosa, atro-uirentia, scabra, squallidaque, pilosa, per ambitum serrata, sapore amaro: summus caulis in surculos aliquot diuiditur, in quibus spicatim digeruntur *flores* in vnam partem vergentes, Chamædryos, sed colore herbaceo, vel candido, pallido, ad Saluiæ flores accedentes, ex quorum rictu loco galeæ, stamina emicant purpurascentia: *semina* calyculis continentur fusca, Ocimi granis similia, amaricantia; rotunda & fusca, tradente Lobelio; plærumque terna in singulis Florum calyculis, Chamædryos seminum quantitate, Cordo. Huius odor nobis aromaticus, ac Allium aliquatenus olens.

Polemonion Ruellio. Hæc Scorodotis est illa stirps, quam Ruell. l.3. cap.31. Polemonion & Polemoniam, à certamine regum inuentionis appellari refert; ab aliis verò Philetærion & Philetæriam; à Cappadocibus autem à multitudine vtilitatum, Chiliodynamin. Non defuisse porrò dicit, qui eam esse crediderint, quam omnes gallicè cum suis herbariis pro ambrosia demonstrant, licèt perperam: rura Boscisaluiam, i.e. nemorensem Saluiam appellare.

Ambrosiam habent officinæ & Herbarii, omninò à Dioscoridea diuersam, quam Germani wild Saluey/ i.e. Saluiam siluestrem appellant, inquit Cordus in Diosc. qui in Hist. Scorodoniæ siluestris titulo eam describit. Ei Gesnerus addidit figuram, quam Scorodoniam inscribit, ac Scordium montanum Odi esse concludit.

Hanc, quam Germanos ait wild Salwey i.e. Saluiam siluestrem nuncupare, Scorodoniæ siluestris titulo describit Cordus: Scorodoniam *Error Tragi.* verò vocat Gesn. Errorem autem autem non paruum comittit Tragus, Scordium hoc Nepitam *Nepeta.* existimans. Quare vires etiam ab ipso appositæ, meritò suspectæ esse debent.

Apollin. nomine wild Salbey & Alpenkraut/ vires huius perstringit, sed figuram malã exhibet.

Lonic. tax. Lonic. stirpium peritus duplicem exhibet figuram lib.5. Et primam quidem cap.100. Alteram 114. his nominibus, wild Salbey, Alpenkraut/ & Bulckiskraut/ qui adscribit flores cæruleos, ac Sphacelum Theophrasti esse posse concedit. At postremo hoc loco ineptam habet figuram, quâ fortè confundit Gallitrichum siluestre cum Scordio nostro, folio Saluiæ.

Gesn. notat. Lobel. carpitur. Gesnerus autem Ambrosiam hanc officinarum, Stachyn esse pronuntians, quod pace eius dixerim, à vero non parum declinat. Nimis securè Lobel. in Adu. p.210. Obs. p.262. Icon. Plant. p.497. Scordium alterum Plinii pronuntiat, officinarum Saluiam hanc agrestem, & Saluiam bosci, Belgarum wilde Sauie, Angl. wood sage. Sed & Camer. hort. Scordium secundum Plinii facit, eadem quâ Lobelius temeritate.

Thalius, qui Scorodoniam & Scordium montanum Cordi vocat, notat apud Cordum pro hac stirpe falsò poni iconem Vrticæ Heracleæ Tragi, sicuti & in adiecto ibi scholio errorem admissum esse ait, in nomine Odi, quod & aliàs aliquoties in Cordi de stirpium historia libris factum dicit. Nam pro Odo, vult semper Cordum esse legendum: Scholia autem illa subiuncta, quæ præfixâ stellula notantur, Æmilii esse, ab ipso subscripta in autographo, qui quoties Cordi nomen scriberet, veluti priores tres literas abbreuiaturus, cordis humani effigiem pinxerit. Quod cùm ignoraret ille qui autographum in exemplum prælo typographico committendum describeret, accidisse vt perperã Odũ legerit, transcripseritq;.

Honor. Bellus Scorodotin hanc vt notham & spuriam reiicit, vt quæ Allii non spiret odorem, nec viribus à Plinio attributis respondeat: quæ duo argumenta non mihi satisfaciunt. Scorodotis siquidem nostra, non solùm nobis, sed etiam aliis, vt Hild. Cordo, Lobel, & Camerario, Alliũ olet: ac viribus pręferendã Scordio putatur Gesn.

H. Lugd. p.880. Saluiam agrestem, & Sphaceum Dodon. vocat. Tab. Ic. & H. Saluiam siluestrẽ. Compilatorem autem nesciuisse quid scriberet, satis indicant subiectæ vires, quas dicit minores, quàm in Saluia hortensi.

C.B. phyt. Saluiam 7. siue siluestrẽ, vocat quã aliquãdo foliis Meissæ instar amplis reperiri narrat. Mihi autẽ nunquã visa Scorodotis folio Melissę: huic enim sunt subrotũda nõ Saluiæ modo longa.

Nasci refert Cordus editis incultis inter arbusta, & syluis [Germaniæ & Angliæ frequentẽ Lob.] lucidioribus: solum amare aliquatenus arenosum, vel alioquin asperum, non tamẽ omninò siccum: prouenire iuxta sepes & agrorũ margines addit Dodanæus. Ego Monspelii obseruaui florens Octobri in montibus circa Esperon: Lugduni *au bois de la bonne Alemande* proueniẽs Martio: Geneuæ in horto virens Ianuario.

Gesneri iudicio ad remedia Scordio præferenda fuerit Scorononia folio Saluię. Fabr. Hildanus hanc miris laudibus in vlceribus gangrænosis celebrauit, & duplicatâ dosi Scordio substituit.

SCORODOTIS TOMENTOSA CRETICA.
CAP. LXXIII.



A Fratre Casparo ad nos missa planta hæc pro Scorodonia Cretica, quæ pulchrè exprimitur supremâ parte Ocymastri Valẽtini Clusii, cuius figuram exhibemus.

Pona in Baldo vocat Scorodotim legitimam Plinii Belli, qui, nec præter rationẽ, negat Stachym vel Gallitrichum esse.

C.B. phyt. Stachydem 4. siue Creticam.

Vires & facultates huic eædem quæ Scordio, teste Plinio, de quibus antè.

VINOSA HERBA, SIVE VINACEA RVta, Gallis rusticis pueris Minone dicta.
CAP. LXXIV.

Ambrosia inuenitur apud nos (inquit Ruell. lib.3.cap.61.) copiosa inter exiles & madidas segetes, quâ messores se coronant, vt insolata diu capita iucundo & vinoso simul odore recreent, & vt frondosâ comâ sese vindicent ab æstu. Pueris rusticis optimè cognita, qui vertices racemosos lanugine molli per initia vestitos, *Minones* vocent: Vinosa herba rusticis dicitur. Audio à quibusdam vinaceam Rutam, quòd folio Rutam, & odore vinum imitetur, nominari. Dodrantali verò surgit *frutice* ramoso, *foliis* rutaceis, circa imum caulem minoribus. *Cauliculi* seminibus racematim collectis grauidi, nunquam *florem* pariunt, fœtu in vertice racemoso, & odore vinoso, *radice* tenui nec sesquipalmo longiore. Superior [Scordium alterum] longâ radice nititur, hæc breui: illa floret, hæc minimè: illa ramis riget, hæc inualida sese, vt fertur, adminiculis quibuscunque inuoluit: hæc vinum, illa herbaceum virus olet.

CHAMÆPITYS VVLGARIS ODORATA flore luteo.
CAP. LXXV.

Chamæpitys plantula est palmaris, nonnunquam vix vnam, aut duas vncias alta, *radiculâ* satis longa, simplici & dura: *cauliculus* teres, hirsutus propter terram rubescens, ceterà ex herbido in luteum vergens, quemadmodum & *folia*, quæ ex breuibus interuallis ad nodos gemina, opposita nascuntur, hirsuta, auiculæ digitatos pedes, siue tridentem, imitata, sapore & odore picis aut resinæ: ex quorum alis *flores* emergunt luteoli, labello latiore bifido, superiore parte punctulis rubris guttato: galeæ verò vice *stamina* promunt dilutè purpurascentia: succedunt capitula in quatuor torulos turgentia, totidem *semina* triquetra continentia: duas ponimus hîc Fuchsianas figuras, quæ vnius plantæ, sed neutra placet.

Chamæpitys vulgaris ineptam iconem exhibet Ryffius in Dioscor. lib.3. cap.105. Polii titulo. Matthiol. in prior. comm. ponit solam figuram, sine vlla descriptione, quasi plantam non viderit, nisi pictam, nec valdè affabrè. Sed & Fuchs. contentus malâ figura suâ, quam ex eo proponimus, nihil addit in Histor. præter Diosc. verba, quasi ei planta ipsa nunquā visa. Lonic. lib.5.c.15. Chamæpityos alterius inscriptione imaginem habet Fu-





chsianâ non meliorē. Cap. 187. vocat Feld Cypreß: tandem c.15. verā Chamædryn fœminam, vbi descriptio est Botryos alterius, & figura apposita pro Chamæpityi prima, quæ nō conuenit: sic solet stirpium ignarus omnia confundere.

Cæterùm, Chamæpitys, quam referente Dioscor. in Ponto Holocyron vocant, Athenis Ioniā, in Eubœa Sideritin, herba est per terram serpens sabincurua. *Folia* habet similia Semperuiuo paruo, sed multò tenuiora, & pinguiora & hirsuta, circum ramos frequentia, odorem Pini habentia: *flores* tenues, melinos aut albos: *radicem* velut Cichorium. Est & altera Chamæpitys, ramos habens cubitales, in anchoræ speciem incuruatos, tenui sarmento: comam autem prædictæ similem: florem album, semen nigrum: redolens ipsa Pinum. Et tertia quædam est quæ mas appellatur, herba exigua, foliola habens tenuia, alba, hirsuta: caulem asperum, album: flores melinos: semen iuxta alas: redolet & hæc Pinum. *Chamæpitys triplex Diosc.*

Chamępitys latinè Abiga (aliis Ajuga) appellatur, si Plinio credimus, diciturque propter abortus: ab aliis Thus terrę, cubitalibus ramis, flore Pinûs & odore. Altera breuior, & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideò nomine quoque, paruulo cauliculo, crassitudine digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. *Plinio Abiga dicitur.*

Tragus paullò meliorem nostrâ habet figuram pro Chamępity tertia, die tritt feld Cypres/quā exiguam ait, Seplasiariique Iuam appellant, asserentes ad proprium genus referendum, quod & ipse dat, ac propterea Chamæpityn vocat, lib. 1.cap.25. Eius autem appellationes pręcedenti capite 24. has enumerat. Dioscorides, ait, Chamępytin, Cupressinam, Bryoniam siluestrem, Pityforysin, Orizelon, & Olocyron, Ioniam, Sideritin, Dochlam, Sanguinem Palladis, Aiegam, seu Abigam appellat: Apuleius cap.25. Orozelō, Holocryton, Bryon agrion, Hæma Athenas, Abigam, Rapam, Cypressum nigram, Spiculam, Mammalem, Nemenepa. Anthyllida alii putant. Anguillara epist.5. Peristereon Crateuæ, Iuam, i.e. Chamępityn vulgarem esse credit. Gatinaria cap. de paralysi, Iuam vocat, aitque dici à Sim. Ianuen. speciem Champepitys, & vocari à Mesue Ziniam, ita exponentibus Nicolao & Antonio Guainerio. *Appellationes nothæ* *Anthyllis.* *Zinia.*

Pręter Chamępityn hanc, vulgò Iuam vocatam, Cęsalpinus alteram quoque tradit, maiorē appellatam, peregrinam apud Picenos, ramosam: foliis & floribus rarioribus: in cęteris similē prędictę: Huic descriptionem Chamępityos 1. Dioscoridis conuenire ait, at flore candido n.n-

dum esse visam. Tertiam verò siue marem optimè Iuæ vulgari quadrare. At incertum esse quæ ostendi possit pro secunda.

Synonyma. Chamæpitys prima dicitur Matthiolo, Dod. & Cordo in Hist. Chamæpitys vera in Diosc. Aiuga siue Chamæpitys mas Dioscoridis Lobel. in Adu. Obs. p. 207. & Ic. Plant. p. 382. Chamæpitys tertia Trago. Vulgaris Aiuga, siue Chamæpitys flore luteo, Clusio. Champitys maior Tabern. Chamæpitys 3. siue foliis in tres partes fissis, C.B. phyt. Chamæpitys 1. apud Matth. Aiuga Castori. Fuchsius pingit Chamæpityn 1. & 3. omittitque secundam.

Nomina linguarum. *Χαμαίπιτυς* Græcè, Chamæpitys Latinè: item Iua, Iua artetica & moscata, Aiuga, Abiga, & Ibiga, quod nomen Hermolao teste ferè seruant Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i. & gi Iba: & ab Aiuga abiectione literarum a & g. Iua manauit in vulgi nomenclationem. Chamæpitys autem dicta est, quasi humilis & breuis humique depressa Picea: nam eius folia Piceam [Pinum alii] olent, inquit Fuchsius. Mauritanis dicitur Humesitheos, seu Chamesithius: Germ. Erdpin, Erdkyfel / Schlagkrautlein, & quibusdam Je lenger ie lieber: Trago feld Cypressen: Belg. Velt Cipres/hee langher hee lieûer. Gall. *Yue muscate*, & *Arthetique*. It. *Camepitio* & *Iua*. Hisp. *Pinilho*, *Iua artetica*: Boh. *ywa*.

Locus & Tempus. Chamæpityn vulgarem odoratam flore luteo obseruaui Monspelii florentem Martio, & in pôte Maio; Lugduni copiosè Septembri & Octobri, Geneuæ Nouembri, Aprili, Maio & Iunio, variis in locis, vt circa pontem *Arue*, & iuxta Rhodanum versus *la Bastie*: Basileæ quà itur Dornacum, & prope Haltingen Augusto. Tota Austria, adeoque Pannonia, frequentissimam collegit Clusius in agris & gramineis campis.

Vires & Vsus. Folia primæ Chamæpityos, teste Dioscoride, septem diebus in vino pota, regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, Ischiadicos sanant: dantur peculiariter vrinæ difficultatibus, iocinoris & renum vitiis: torminosis prosunt: & apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto contra Aconitum vtuntur, bibentes decoctum: ad antè dicta illinitur, cum polenta iure decocti subacta: trita in farinam & cum ficubus in pilulis sumpta aluum exceptа melle cum æris squamma & resina purgat: apposita ex melle, vuluæ vitia extrahit: mammarũ durities discutit: vulnera glutinat: vlcera quę serpunt, cum melle illita cohibet: Secunda & tertia vim habent prædictæ similem, non tamen ita efficacem. *Galeno*, saporem habet amarum validiorem quàm acrem, effectu verò expurgat abstergitque viscera plusquam calfacit: proinde auriginosis, & omninò quibus facilè iecur obstruitur, bonum est remedium, quin & menses ducit, tum pota, tum apposita cum melle: sed & vrinæ mouendæ medicamen est: sunt autem etiam qui eam exhibent decoctam in melicrato iis qui coxendicis doloribus torquentur: herba porrò ipsa viridis vulnera magna conglutinat, & vlcera putrescentia sanat: præterea vberum durities discutit: est enim in siccando ordinis tertii, in calefaciendo verò secundi. Quibus addit *Matthiolus*, omnibus frigidis cerebri, neruorum & artuum morbis conducere, cuiusmodi sunt apoplexia, epilepsia, arthrysis, si herbæ puluis cum oximelite bibatur.

Temper.

CHAMÆPITYS SIVE IVA MOSCHATA Monspeliensium.

CAP. LXXVI.



Complures ab *radice* crassiuscula lõga fundit *caules* lignosos, palmares aut dodrantales, hirsutos: per quos *folia* crebra uillosa albicantia, duas tresue vncias circiter longa, vix semunciam lata, qua cauli hærent angustiora, vnâ aut altera circa medium apophysi Coronopi instar, donata, aliquando circum circa integra, sibique similia, vnico neruo per longum decurrente: *flores* satis magni, purpurascentes, hirsuti, patulo rictu hiant: *semen* nigrum, crispum, sublongum, vermiculi instar aliquantulùm incurvum, in capitulis rotundis lanuginosis. Tota planta odorata est & nonnihil amara.

An est Dioscorid. lib. 3. & Plin. lib. 26. cap. 8. Anthyllis altera? Lum. maiori in pil. arthet. Artetica? Castori & Clusio dicitur *ἀνθυλλὶς ἑτέρα* lat. Anthyllis altera: Lusit. *Herua crina*: Mompellianis yua moschata, Gesn. hort. Chamæpityos alia species Monspelio allata. C. Bauh. phyt. Chamæpitys 2. siue Monspeliaca foliis serratis. 3. apud Matth. vbi Chamæpityn alteram & maiorem Cæsalpini esse statuit. An verò Cæsalpinus per maiorem & 2. hanc nostram Monspeliacam intelligat, ambiguum admodum est: folia siquidem Monspeliaca non tripartita habet, aut similia Chamæpity vulgari: flores etiam non luteos.

Iuam porrò moschatam Monspelii vago hoc nomine vocatam (pluribus enim plantis id competit) prouenire in montibus prope Castelneuf locis valde petrosis, florentem mense Septembri obseruaui. In Oliuetis & aridis aruorum marginibus Norbonæ ac Galloprouinciæ fruticat, inquit Lobel. nec alibi temerè nota, Moschata hęc vulgo vocata, contrariæ fragrantiæ significatu (ironicè nempe) est enim odora, sed olfactu minimè grata, nec Pinum redolente, veræ & odoratæ Chamæpitydi cognata, vnde proximus illi locus datus est. Nasci læto solo ad Tagum flumen in Lusitania, Granatensi etiam regno, & Gallia Narbonensi dixit Clusius: florere autem Æstate & Autumno, Granatensi tamen agro maturiùs.

Anthyllis altera si sit hæc, bibitur, teste Plinio, in duritia vuluarum, & in torminibus, in comitiali similiter morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis. Lusitani & Granatenses Clusio referebant, eius decoctum ad repurgandum sanguinem impurum propinari.

CHA-

CHAMÆPITYS ORIENTALIS.
Cap. LXXVII.

Plusculis *stolonibus* palmaribus, crassis, quadratis, tomento multo candido obsitis fruticat: *foliis* ad nodos confertis, vncialibus circiter, Iuæ moschatæ Monspeliensium, lanuginosis, crassis, per extrema denticulatis, gustu amaris: ex quorum alis ab imis ramis vsque fastigium *vascula* erumpunt hirsuta in quatuor carinas dehiscentia.



Preteriere triginta anni, ex quo hanc plantam pro Chamæpity Orientali habeo, vnde non recordor.

CHAMÆPITYS FOLIO NON laciniato.
Cap. LXXVIII.



Radice fibrosâ Sōchi, aut Dentis leonis minore: *ramulos* profert palmum altos, humi stratos, & *foliolis* septos. Semperuiui minoris, aut potiùs Vermicularis, minùs carnosis, sed incanis & hirsutis: in quibus *flosculi* ex melino albidi: suauiorem spirat odorem, interdum vliginosum, vti vsnea, muscúsue quernus, aut cedrinus. Minùs nota & paucis locis obuia, magis tamen odora, collibus aridis & aruis editioribus Nicæ Sabaudię, & Geneuæ Ligusticę, circum vrbem Penem in Italia fruticat, vt quidam affirmant. Quin etiam eandem vireta nonnulla Belgii sedulò colunt, inquit Lobelius in Aduers. vbi [sicuti etiam in Icon. Plant. p.383.] Chamæpityn primam Dioscoridis odoratiorem inscribit: Pinum redolentem in Obs. pag. 208. itémque alteram Matthioli, & tertiam Dod. luteolis floribus. Figura autem à Lobelio proposita pingitur sine pilis, quæ apud Dodon. ex Fuchsio cum pilis.

Chamæpytis 1. dicitur Fuchsio: Germanicè *ye lenger ye lieber weible/* quam etiam in Icon. pingit, *Sed si* nota fuit, cur solam recitat descriptionem Dioscoridis, nihil addens de suo, nec locum vbi viderit: cur etiam nomen adscribit Germanicum quod Amarę dulci potiùs competit, vt rectè notat Ryffius.

Dodon. gall. pro Chamępity tertia, *yue musquee masle* assumpsit figuram Fuchsii: Lat. in fol. autem eam habet quam Lobel. de ea ita scribens, vt existimem ab eo nunquam fuisse gustatam, nec etiam visam. *Dodon. repreh.*

Ryffius in Dioscor. lib.3. cap. vltimo, vt stirpium ignarus ponit figuram Fuchsianæ similem, quam non describit, nec vbi viderit annot. *Ryffius taxatur.*

Chamępityos 1. Loniceri lib.5. cap. 187. figura est qualis à Fuchsio proposita, sed descriptio longè diuersa, nempe eius quam Botrym alteram vocamus. *Lonic. not.*

Matthiol. in Diosco. Chamępityn alteram & postremam vocat, non adeò omnib. notam, quam sæpiùs se vidisse refert: mediam autem hactenus sibi quidem aspicere non licuisse. Eadem repetit in comm. cum mag. fig. Latin. & Ital. vocans Chamępityn tertiam: Et hanc in Hist. germ. omisit. Figuram autem quam in prior. comm. ponit Matthiolus, est sine pilis, quam in postremis nonnihil immutat: dicit mediam quæ secunda, sibi non visam, & tamen ponit figurā sine quidem descriptione. Postremam quæ tertia, quam ait sibi sæpiùs visam, nobis inuidet, nec describit, nec depingit, nec locum vbi reperiri possit, assignat. Si eius figura secundo loco posita, est tertiæ, cur in post. comm. non indicat suum vel typographi errorem in pręcedentibus. *Cham. altera Matthiol.* *Matth. taxatur.*

De Chamæpity folio non laciniato hæc Casp. Bauhin. in phyt. Chamæpitys 1. siue foliis non incisis: Aiuga siue Chamæpitys altera Matthiol. icon.4. p.612. (in Ital.3. & Dod.1. Fuchs. & Lobel. addit apud Matthiol.) Alii foliis hirsutis, alii glabris pingunt: (quare nostra vtrumque exprimit, inquit aut Matthiol.) nondum vidi: non desunt qui existimant Echium scorpioides hac exprimi: alii Chamæpitydem vermiculatam: nisi sit Anthylloides Thalii, quid sit ignoto. *Hæc frater*, in cuius figura, quam Matthiolo apposuit, nihil hirsuti obseruo, & ob id nullam demonstrat differētiam. In Anthylloidis Thalii descriptione, quę est in Harcinia, nihil quoque inuenio, quod cōueniat cum Chamępity Lobelii I. quinimò suspicor, Anthylloidem Thalii, longè diuersam plantam, nempe Spergulam. *C. Bauhin. not.*

BOTRYS VETERIBVS.
Cap. LXXIX.

Botrys à Dioscoride herba esse dicitur tota lutea, fruticosa, diffusa, multas habens alas: *semen* circa totos ramulos enasci: *folia* Cichorio similia esse: & tota multùm odorata. Quare etiam vestibus interponi. Nasci maximè circa fossas, & torrentes. Vim habere cum vino potam, erectę ceruicis spirationis leniendi. Et hanc Ambrosiam Cappadoces vocare: quosdam verò Artemisiam.

Botyrs à Plinio lib.27. cap.8. ita describitur, vt ex Dioscoride transcripsisse videatur: Galenus Botryn pręteriit. Paulus verò ex Dioscoride eam commemorat. *Ex Plinio.*

Cæterùm, officinis ignota est Botrys, sed plęrique Botanici agnoscunt, ipsamque ad Græcæ

vocis imitationem Botrym herbam appellant. Gale etiam vel Gagel: Amomum: Artemisiam & Ambrosiam Botryn vocari testes sunt Ruellius, Fuchsius, Plinius & Dioscorides.

BOTRYS PLERISQVE BOTANICIS.

CAP. LXXX.

Descriptio. Radix ex albo subrubra est, lignosa: *caulis* dodrante altior, hirsutus, multis alis concauus: *folia* Senecionis, latiora, quercinorum æmulâ diuisurâ, colore viridi, in luteum languente, odoris grati & vegeti, subhirsuta: *flosculi* vndique numerosissimi, ex foliorum alis, in ramulorū summitatibus & lateribus, primulùm erumpentes, Vitium botros æmulantes, qui expansi ex minutissimis fibris ochreis compositi conspiciuntur.

Synon. cū nominibus linguarum. Græci βότρυν appellant. Latini (vt Trag. Cord. Fuchs. Dod. Gesn. hort. Lonic. Lobel. in Adu. Obs. p. 15. Ic. Plant. p. 228. Matth. Anguill. & alii,) eâdem appellatione vtuntur: C. Bauh. phyt. (qui Plinium Botrym cum Artemisia confundere perhibet) Botrym 1. siue ambrosioidem vocat. Hort. Lusit. Chamædrin fœmινam & Chamæpitym 3. Dodonæi. Germani Traubenkraut, h.e. Herbam botri, Krottenkraut / i.e. Bufonum herbam, Türckischen Beyfus / h.e. Artemisiam Turcicam, Gewand / & Mottensamen: Belgæ Puncne / & druyuenkruyt: Galli *Pymen*, & *Piment*, quidam alii *Millegrain*; nonnulli etiam *de la Patumeit*. It. *Botri*, & *l'isue*, vt Cremonenses: Hisp. *Biengranada*: Angl. Oke of Hierusalem.

Locus. Botrys Montbelgardi sata in horto Ill. E. C. facilè prouenit, & quotannis semine decido se peopagat. Circa Geneuam spontaneam offendi, item Monspelii prope Gangen aliquot miliaribus ab vrbe. In Oliuetis Nemausensibus, cæterisque tepidioribus & apricis aruis agri Narbonensis, & Nitiobrigum sponte fruticat. In Flandria, Anglia, & Germania, quod Fuchsius equidem sciat, non nisi sata crescit. Augusto & Septembri ad maturitatem peruenire consueuit.

Vires & vsus. Quæ veteres de Botryos viribus & vsu memoriæ prodiderunt, antè ascripsimus. Existimat autem Tragus herbam in puluerem redactam eclegmati admisceri, & ita ad orthopnœam vsurpari posse. Matth. Botryos herba in puluerem redacta, melleque in electuarii formam excepta, præstat contra pulmonum vomicas, quo remedio multos ego curaui, qui pus screabant. Non parui momenti est remedium contra vteri dolores, si super candentem laterem Botrys calefiat, asperso vino generoso, aut Cretico, atque ita calida hypogastrio inducatur: Multi tandem aduersus blattas commendant, ideoque in hortis magnâ curâ seminant, reponẽdā inter vestes Suffiuntur eiusdem herbæ vapore vtiliter fœminæ ad menses ciendos & emortuos fœtus eiiciendos.

BOTRYS VERTICILLATA.

CAP. LXXXI.

Toto vultu hilarior est Botry satiua, sed staturâ contractiore, palmari, *ramis* quadratis, hirsutis:



Descr. in quibus *folia* Botryos, sed lanuginosa, saturatiusque virentia ex geniculis ramorum orta, odorata ..., sapore amaro: *flores* iisdem verticillatim eminent purpurascentes, labellum productius imitati, intortis eiusdem coloris staminum cincinnis comitati, ex calycibus inferna parte turgidulis, supernâ angustioribus, in quorum singulis *semina* lat... nt quaterna nigricantia: *radix* lignosa, gracilis, paucis fibris donata.

Clusius Pannon. ... & Hist. post. vocat Chamæpityn tertiam multifidis foliis & rubescente flore, nultis Pannoniæ locis incolam: Item tertiam (sc. Chamæpityn) Fuchsio & Dodonæo, quo tamen nomine apud eos eam nondum inuenio. Chamædrin fœminam vocat Lonicerus: Chamædrin alteram Matthiolus: Chamædrin fœminam & Chamædrios speciem Camerar. hort. Chamædrin fœminam Dodonæi Historia Lugd. Chamædrin minimam Lobel. in obseru. & icon. plant. Chamædrin laciniatis foliis: Chamæpytin alteram Aduers. tertiam Dodonæi, in quo Lobelius titubat: est enim ipsi Chamæpytis secunda.

C. Bauh. in Phyt & apud Matth. Botrys 2. siue chamædryoides. Ambrosia Platerio: Heracléa Cordo: Chamæcyparissus agrestis Trago: Sideritis Turnero: Ryffio verò pluries plantas simul confundenti Chamæpytis fœmina & Polium montanum dicitur.

Loc. Ter. Botrys altera passim Montbelgardi prouenit inter segetes: in horto Ill. E. C. satam habui, virentem Nouembri; Geneuæ in aruis obseruaui & in horto adhuc virentem Ianuario: Monspelii circa montem Esperon. Floret mense Octobri in agris Basileæ. Nasci tradit Cordus in vineis & earum muris, caluisque apricis, & editis locis, nonnunquam etiam in aruis: ac solum amare pingue, calcario lapidi mixtum, cui & nos subscribimus.

Vires. Vsus. Quia verò saporem habet amarum, odorem etiam acrem & grauem, veluti si quis vinum & Lupulum commisceat, teste Cordo: ideò non abs re ordine secundo calidam & siccam eam quis statuerit. Facultatibus hanc cognationem habere cum Chamædryi author est Matthiolus. Cùm adeò amara non sit, inquit, vt Chamædrys, ea quidem minùs calida, siccaque fuerit, itaque ad omnia munia imbecillior, non tamen multò.

ÆGIPYRVS, VEL ÆGYPYRVS Veteribus.

CAP. LXXXII.

Aegypiri nominis authorem Theophrastum agnoscimus, lib. 2. Hist. c. 9. Plant. dicentem:

φασὶ δ' ἐρινάζειν καὶ τὸ πόλιον, ὁπόταν αἰγίπυρος ᾖ πολύς. i.e.nostra quidem interpretatione, Aiunt verò caprificare Polium quando Aegipyrus multus fuerit. Gaza sic reddit: Quin & Polium culices reddit, cùm copiosè fruticat. Scaliger contra Theod.apud Theophrastum αἰγίπυρον Polii fructum esse contendit.

Hanc plantam Anguill.epist.8. existimat eam esse, quam Ononidem & Restam bouis vocamus.

Αἰγίπυρος Theophrasti, Scaligero est fructus Polii, quæ opinio præ cæteris, quæ sequuntur, nobis arridet, Anguillaræ verò, Rob. Constantino & Dodonæo est Ononis. Gesnerus propter florem purpureum Glauci Dioscoridis conuenire credidit: ac malè αἰγίπυρος pro αἰγίπυρος apud Hesychium legi docet, Grammaticis plantarum imperitis diuersas confundentibus.

POLIVM ANTIQVIS.

Cap. LXXXIII.

Theophrast. Polio tribuit folia carnosa: quia pulpa constant, perpetuè virentia: valere contra vermiculos noxios vestimentis interpositum, culices gignere, cùm copiosè fruticat: ad omnem rem seriam, & magnifaciendam, & famam, effodi noctu tabernaculo structo Hesiodo & Musæo auctoribus.

Dioscorides duo Polii genera tradit: Montanum (ὀρεινὸν πόλιον) quod Teuthrion (τεύθριον) dicitur, & cuius est vsus: tenuis *frutex* est, candidus, dodrantalis, semine refertus, capitulo in cacumine quandam corymborum speciem præ se ferente, paruo, similis cano hominis capillo, grauiter olente, non sine quadam suauitate. Alterum magis fruticosum, non ita validi odoris, & viribus inefficacius. Decoctum horum potum commorsis à bestiis venenatis auxiliari potest. Hydropicis item & morbo regio. Splenicis autem cum aceto. Inducit & capitis dolorem, & stomacho incommodum est. Ducit quoque aluum & menses. Quin & substratum & suffitum venenatas bestias fugat. Idem impositum vulnera glutinat.

De Polio Plinius lib.21.cap.7.ita scribit. Vt Saliuncam vestibus interponi gratissimum, Si apud Græcos Polion herbam, inclytam Musæi & Hesiodi laudib⁹, ad omnia vtilem prædicantiũ, supérque cætera ad famam etiam, ac dignitates, prorsúsque miram, si modò vt tradunt, folia eius (hîc Plinius Polium cum Trifolio confundit) mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cærulea aspiciuntur. Duo genera eius, campestre maius, siluestre quod minus est, &c. quæ Dioscor.habet.

Galenus Polium amarum esse dixit gustantibus, & modicè acre. Quare obstructione liberare viscera omnia vrinámque & mẽses ciere, ac cætera plæraque præstare quæ antè ex Diosc.

Meminit Polii & Nicander in Ther. quod cõmendat ad arcendos serpentes à grabato.

POLIVM MONSPESSVLANVM.

Cap. LXXXVI.

Folia ex certis interuallis multa eodem loci ex opposito nascuntur, angusta, oblonga, denticulata, candida, tomentosa, saporis acris, & amari, per *ramos* dodrantales aut palmares, firmos, rotundos, incanos, ex radice lignosa, paucis fibris donata: *capitula* glomerata, alba, tomentosa, calyculis constant oblongis, è quibus *flores* emicant hiantes, candidi. Huius virgulis intertexi solẽt Epithymo similia *stamina*. Odor totius plantæ gratus etiam post triginta annos, nec inclusæ tamen. Culta minùs incana & latiora quædam emittit folia. *Descriptio*



An Polium secundum albo flore Clusio? An Ruellio lib. 3.c.50. Polium montanum, Narbonensis Prouinciæ?

De Polio eiúsque specieb⁹ Matthiolus hęc inter alia memoriæ mandauit. Seplasiarii illi qui pro Polio herbam quandam vsurpant, quę numerosos profert cauliculos, tenues, rectos, rotundos, semine vndique refertos, errant. Vtrúmque Polii genus, quod nullâ reclamante nota legitimo respondeat, in pluribus Italiæ locis prouenit. Primum vulgus herbariorum Iuam muscatam appellat, à quo secundum effigie non longè distat, quamuis non adeò sit odoratum. Secundi generis Polium, cuius etiam picturam adieci, viret Venetiis in horto Maphæi. Et hanc in prior.comm.habet, quibus in postr. cum mag. fig. sequentia addit. Polium montanum planta est candicans, foliis oblongis, per ambitum serratis caules habet copiosos, rectos, rotundos, lignosósque albicantes, & qui in cacumine capitula edũt, florida, candicantia, Thymi figura. Tota planta odorata est, odore tamen acuto & subgraui. Est & alterum, quod Herbariorum quidam Iuam moschatam vocant. Id ego inter Polii genera recensendum volui, quòd capitulis, foliis, caulibus, odore, facultatéque Polium referat &c. In Hist. germanicè [etiam cum addit. Camer.] vocatur **Berg polium**, Polium montanum, Teuthrion: Item, **Feld polium**, Polium campestre, **wild Roßmarin**. In Epit.cum addit.Camer.Polium: Item, Polium alterum, Herbariis nonnullis Iua muschata, **Marienkraut / wild lauandel**. In comm. cum addit. Casp.Bauhin. Polium 1. Polium 2. *Iua muscata.* *Polium montanum*

C.Bauh. apud Matthiol. Polium maritimum erectum, Matthiol. Polium 1. [in maior. fig. in minoribus enim transpositæ sunt figuræ, & pro altero positum]in littore Mediterranei maris, Mõspessuli etiam cum Epipolio obseruatũ. In phyt. Polium 3. siue maritimum erectum Monspelien. Matthiol. & Clusii primum. *Clusius* autem in Hisp. asserit Polium suum habere cauliculos humi sparsos: In Hist. autem postr. imaginem exhibet, quæ non repręsentat Polium Monspeliense, quod fruticat, nec humi spargit ramos. *Pol. maritimum erectum C.B.* *Epipolium.* *C Bauhin. not.*

Gesn.hort. Polium 1. siue montanum Dioscori.

dis vocat, & recentiorum quorundam Polium maius. In append. Polium Italicum.

Dod gall. Polium, Pol. montanum Teuthrion (sic etiam vocat Tabern.) An Lat. in fol. quoad descriptionem Polium 1.?

Lobelio in Adu. Πόλιον ὀρεινὸν, Polium maritimum montanum: Angl. poleye dicitur.

Locus & Tempus. Polium 1. Monspelii apud mare prouenit copiosè, odoratius multò montano altero, quod depingitur apud Cordum, florens mense Maio & Augusto, acre valdè & amarum. Cultum multùm degenerat, minùs candidum euadit, foliaque redduntur latiora, vt Geneuæ in horto obseruaui ex semine satum, virens Ianuario. In Belgio spontè non prouenit, sed in hortis magno labore cultum, Iulio verò floret. Locis maritimis & deuexis collibus & arenosis litoribus obseruatum à Lobelio, cuiusmodi ad Ceti montis insulam & Magalonam Narbonensis Galliæ.

Polii ramuli vt pangātur. De illo porrò rei herbariæ studiosi obiter admonendi sunt, omnis generis Polii ramulos in terram vmbroso loco depactos, sine difficultate radices agere, modò ipsa terra bene subacta, & repurgata sit, vt in aliquot eius generibus Clusius periculum fecit.

POLIVM VENETVM.

Cap. LXXXV.



Descriptio. Polium è Lio Venetorum per fratrem C. Bauh. allatum, quod si conferatur cum eo, quod Monspelii prouenit, diuersum videtur. Tota namque planta minùs candida, folia latiora, paullò, & plus crenata; coma etiam magis diuulsa.

Polium Venetum (Monspeliensi) multò minus Lobel. crescere meminit in insula Lyo Venetæ ditionis & clientelæ, nec ita incanum: vocatque Polium mo tanum purpureum.

Polium supinum (ita vocat apud Matthiolum) in litore Adriatici maris apud Venetos legit C. Bauhinus. Is in phyt. appellat Polium 4. siue maritimum supinum Venetum; Dodon. gall. Polium 1. Lobel. Polium montanum purpureum.

POLIVM CYPRIVM CANDIDVM.

Cap. LXXXVI.

Descriptio. Lignosum Polii Cyprii nomine ramum palmo longiorem Fattulit rater, quod Monspessulano candidius totum, magisque tomentosum, odoris iucundi & fragrantis, sapore prædictum est amaricante: folia perpusilla, per quorum margines crenæ vix tantillùm apparent.

An Lobel. Aduers. Polium Creticum, Veneto magnitudine par: lanugine & habitu maritimo Monspeliaco simile? An Polium minus Cordo, in Hist.

POLIVM CANDIDVM TENELLVM, tomentosum, flore purpureo albo

CAP. LXXXVII.



Descr. Prorsus tenellum est, exilibus *ramis* humi fusis, dodrātalibus, multâ lanugine candidâ tectis, qui subinde ad nod s *radices* agunt: *folia* illi sunt mediæ inter primum & secundum (Polium Apenninum nostrum existimo, & Monspeliense) genus magnitudinis, breuiora tamen, denticulata, valdeque tomentosa, quæ adeò causa est vt in tenellis foliis nulla dentium vestigia conspiciantur, nisi à diligenter obseruantibus: *capitella* superioribus paulò minora, totaque tomentosa, in quibus *flos* purpureus.

Va. flor. Inter iam descriptum, describendumque nunc Polium, sola teneritas stirpis, & floris varietas discrimen facit, quod albis floribus est præditum. Vtrumque enim genus nihil ferè nisi tomentum sunt, & odoris suauitate reliqua genera superant. Vtrumque suis floribus onustum Martio reperiebat descriptionis auctor Clusius; nec differentiam animaduertisset, nisi floris color, diligentiùs conferendi singulas plantas, ansam præbuisset.

Syn. Priùs inscribit in Hist. postr. Polium montanum quintum purpureo flore: In Hisp. Polium 4. flore purpureo. Alterum in Hist. postr. Polium 6. albo flore: In Hisp. Polium 5. albo flore. Lob. in Icon. Plant. p. 487. itemque Obs. p. 257. Polium montanum purpureum: Polium repens supinum, ἐπιγειόκαυλον Clusii, & quintum flosculis albis. Dodon. lat. in fol. Polium repens, & Polium tertium, ἐπιγειόκαυλον. C. Bauh. phyt. Polium 5. siue maritimum supinum secundum. H. Lugd. p. 929. Polium 4. Clusii.

Loc. Te. Incolæ Murciani regni Chamæpityn esse putabant, apud quos vulgare nomen erat *çamarilla*. Murciano regno duntaxat inter Lorca & Velez el rubio in accliuitatibus tumulorū arenoso solo obseruabat author, florens Martio. Icon quā proponimus desumpta est ex Clusio, quam nec pictor nec sculptor bene adumbrauit.

Polii appellationes notha, Aequiuoca & Substituta.

Cæterùm, quòd superiùs adnotādū erat, sunt qui Polium Teuthrion, qui Pheuxastidió, qui Achamenida, qui Ebeniten, qui Melosinon, qui Belió, qui Leonthocaton vocent: Mauritani Cahade, Iahade, seu Giade. Est autem Polio nomen à canitie canisúe capillamentis, & tomento hirsuto, quæ non modò capitula corymbacea, vt ait Dioscorides, sed etiam vniuersam plantam incanam reddunt, perinde ac Gnaphalium.

Præter autem hactenus recensita Polia (nam & æquiuocationes annotasse conueniat) Polii nomine sequentes donantur plantæ. Serpillū. Satureia. Pulegium ceruinum. Acinos. Impia Plinii. Stœchas citrina. Tripolium. Vinum album. Periclymenum. Guacaton herba. Chamæpitys.

Polio in extractione vermium & prouocatione vrinæ & menstruorum, pondus æquale de Ligni Granati viridis, & duas tertias ponderis corticum lignorum Cassiæ ligneæ supponit Tractatus qui pro quo. Fuchsius in Antiballom. pro Polio semen Erucæ recipit: Alii Chamæpityos specie in Seplasiis pro Polio vtuntur teste Fuchsio, quid id improbat, etiamsi odore atque sapore concurrant.

BETONICA VVLGARIS PVRPVREA.

Cap. LXXXVIII.



Betonica *caulibus* surgit numerosis, cubitalibus & altioribus, quadratis, ex longo interuallo nodosis: *folia* alia ad caulium genicula gemina, aduersa, alia humi sparsa, incondita, pediculis palmaribus circiter donata, per ambitum laciniata, rugosa, aspera, hirsuta, sapore aromatico prædita: *flores* spicati verticillatim genicula circūstāt purpurascētes, galeā reflexā subrotundā, labello trifido demisso, è medio rictu stamina flori concoloria exseruntur: *semen*, Trago, oblongum, angulosum, in spicis quibusdam Marrubii instar occultatum: *radix* pollicem crassa crebris longísque fibris capillata.

Cestron, inquit Dioscorides, quod Psychotrophon vocatur, quoniam in locis frigidissimis reperitur, & quod Romani Betonicam vocant, herba est caulem habens tenuem, cubiti altitudine, aut etiam maiorem, quadrangularem: folia longa, mollia, quernis [δρυῒ] similia, per ambitum fissa, odorata, ad radicem maiora. In summis caulibus semen est Thymbræ modo spicatum.

De Betonica Plinius ait. Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, à Græcis Cestron aut Psychotrophon, ante cuncta laudatissimam. Exit anguloso caule cubitorum duorum à radice, spargens folia ferè Lapathi, serrata, semine (stamine, Ruell.) purpureo. *Serratulā.* *Lapathi folio.*

Galenus lib. 5. de sanit. tuenda, Betonicā herbam à Celtis σαξίφραγον vocatam refert: Dioscorides autem omninò aliam Saxiphagon describit. Galenum tamen locò citato distinguere vult Cornarius inter Cestrum & Betonicam: & Cestrum quod apud Gallos nascitur, Saxifragam vocare, testémque adducit Aëtium, calculosis Betonicam admiscentem & Cestron, Saxiphragon dictum: sicut etiam Paulus duplicem facit Betonicam. *Saxiphragum Celtarum Gal.* *Cestrum gallicum est Saxifraga Corn.*

Multi verò ancipites fuerant in vsuali hac Betonica, non esse eam existimantes quæ à Dioscoride describitur propterea quòd folia non videantur aliquem retinere odorem, quem tamen inesse debere vult Dioscorides. Atque ex his multi suspicati sunt veram Betonicam esse plantam illam quæ quibusdam locis Mentha Romana, Neapoli Mentha francesca vulgò appellari solet: capti solùm ex odoris fragrantia. Sed hi dum odorem quærunt, multas alias notas se amisisse non considerant, ac præsertim flores, & radices, quæ nullo modo Dioscoridis descriptioni conueniunt.

Betonicam hanc vulgarem duorum generum obseruauit Clusius. Nulli, inquit, in Pannonia, Austria, vicinísque prouinciis montes herbosi, nullæ siluæ, nulláue prata sunt, in quibus non abundantissimè proueniat Betonica vsitata flore rubro, siue purpureo: quæ duorum generum est. Vna enim breuiorem florum spicam habet, & maturiùs floret. Altera autem longiore, molliore, & magis fuscā est florum spica, illáque etiam seriùs flores suos explicat: solet præterea hæc postrema in maiorem altitudinem excrescere, quàm prior, licèt eodem modo vtraque spontè nascatur, vel eodem puluino excolatur. *Betonica purpurea duplex.*

Betonica Græcis, vt Dioscor. & Galeno, κέςρον vocatur, à floris spicata & mucronata acutie, veruculum, seu, vt apud Plinium in vulgaris exemplaribus legitur, viriculum preferente, sic enim ille Cestrum interpretatur. Dicitur etiā ψυχότροφον, quoniam, vti dictum, frigidis in locis reperiatur: itemque βετονική. Latinis Cestron Betonica, *Vetonica* (Plinio auctore) ab inuentoribus Vetonibus Hispaniæ populis, & Serratula: Recentior tamen ætas aliam comprobat Serratulam, de qua suo dicemus loco. Antonio Musæ, referente Trago, Britannica, Prionites, Pyrines, Adianthos, Thyariza, Seropodion, Pandiona, Hierobotane, Serrata, & Rusmarina. Arabibus, Herb. antiquo Io. Cubæ, Bastaren vel Castaron, aut Chastara: Serapioni denique cap. 312. Rastata, Auerrhoi Alchilon & Beragnes. Manlio Lingua bubula, & Lingua equi appellatur. Germanis Bethonien & Bathonien / Bethonienkraut & Bathonienkraut: itémque Betonick. Gallis *Betoisne* & *Betosne*. Italis *Betonica* seu *Brettonica*. Hisp. *Bretonica*. Anglis Betony / & Betonye. Sclauonis Cerpar. Anguill. Buckwey feger scele. Hort. Lusit. Bok fiu / h.c. Hirci barba Nomencl. Pannonico. Boh. Buckwice. *Nomina Cestron.* *Serratula.*

Eam verò quę purpureo est flore (conspicitur enim & albo, de qua mox:) Germani propriè Braun Betonien cognominant. Latinè verò apud plerósque, vt & in officinis solum Betonię

simplex nomẽ retinuit. Trag.& Hort. Lusit. purpuream: Lonic. flore purpureo: Anguill. veram & legitimam: Cord.& Gesn.hort. Vetonicam.

Locus & Tempus. Nascitur in pratis, siluis montosis, frigidis & opacis locis,& plurimùm Maio & Iunio mensibus floribus abundat. Montbelgardi in multis locis prouenit: abundat inter Beffort & Raupach. Monspelii in sylua Aigremont. Basileæ adhuc florens Octobri in monte Moutets,& prope Krentzach: itemque in colle extra portam S. Albani ad Birsam mense Iulio. Patauii in horto viret Decembri. Lugduni & Geneuæ Ianuario. Nasci in pratis, frutetosis & herbosis locis, solo ferè qualicunque retulit Cordus. Betonicam multis durare annis, si non accedat fœmina menstruata ex Constant. lib. 12. cap. 20. & Iosepho lib. 7. belli Iudaici, scribit Coler. œcon. lib. 5. cap. 44. De Betonicæ cultura consule Aug.gall. agric. die 6.

BETONICA FLORE ALBO.

Descriptio. HVic, authore Clusio, multa sunt *folia* rugosa, subhirsuta, in ambitu serrata, Betonicæ vulgaris foliorum prorsus æmula, non adeò tamen fuscà viriditate nitentia, sed dilutiora: quadrangulares *caules*, geniculati, subhirti ex illorum medio exeunt, & in pedalem altitudinem excrescunt, subinde extremâ parte in alas sese diuidentes: *folia* in singulis geniculis caulem æquali situ ambiunt, humi fusis minora, nullo pediculo fulta, odorata, quemadmodũ & illa, gustûs amaricantis: summi caules & rami in densam caliculorum *spicam* definunt, è quibus *flos* emergit vulgari formâ similis, sed coloris omninò albi: *semen* deinde in vasculis, Betonicæ vulgaris semini par, fuscum: *radix* non dissimilis, viuax, singulis annis augescens, & plures caules producens.



Huius meminit quoque diligentissimus, peritissimusque Cordus lib. 2. Hist. pl. cap. 159. his verbis: Vetonica alba genere à rubea non differt, habet tamen suam propriam & ab illa solo colore florum diuersam speciem. Et hanc à vulgari solo colore florum differentiam obseruauit, etiam Tragus qui Dioscoridem miratur, quòd cùm diligentissimè Betonicæ historiam persecutus sit, non tamen florum colorem indicarit, fortasse ideò quòd in flore Betonicam non uiderit, vel potiùs quòd illam ex verbis, quibus Betonicæ semen, ueluti Satureiæ spicatum inesse tradit, animaduerti facilè posse arbitratus sit. Sed vtvt hęc quidem se habeant, satis erit, si eas quas iam descripsimus, veras Betonicas esse, nullatenus dubitemus.

Dicitur hæc Betonica candida Brunsf. & Trago. Alba Tabern. Io. Agric. Hort. Lusit. & Schvvenckf. Flore albo Clus.& Camer. hort. itemque Lonicero. Vetonica alba Cordo. Ger. weiß Betonien.

Nascitur Cordo iisdem natalibus cum rubra, inuentu tamen rarior est. E silua quadam Mediomatricum ad Tragum allata. Et hinc non passim obuiam arbitratus est, nec multis in Germania visam. Crescere tradit Clusius in ascensu montis Neuberg, Etscheri iugi,& aliis quibusdam editioribus locis: sed omnium abundantissimè supra Zeehof, magno vltra Gamingam miliari germanico, quà iter est in Herrenalben, & Dürrenstain. Florere istic Iulio, in hortos translatam maturiùs aliquantò, ac egregiè augescere. Ego reperi florentem Augusto inter *l'isle & Longeuelle* pagum Ill. principis Vvirt. itemque Beffordiã & Raupe.

Folia Betonicæ, præceptore Dioscoride, collecta siccare oportet, maiorem ad vsum. Radices cum aqua mulsa [hydromelite] potæ pituitosam vomitionem prouocant, folia dantur ruptis, conuulsis, vuluæ affectionibus, & eiusdem strangulationibus drachmæ vnius pondere, cum hydromelite. Ternæ in vini sextariis duobus cõtra Serpentium morsus ebibuntur. Herba ipsa illita venenatis morsibus prodest, aduersus etiam venena drachma in vino pota conuenit. Hanc si quis præsumpserit, lethale haustum venenum nihil nocebit. Vrinam cit, aluum subducit, medetur comitialibus & furiosis cum aqua pota. Iocinoris & lienis vitiis drachmæ pondere cum aceto mulso pota succurrit. Concoctionem adiuuat si quis à cœna eam fabæ magnitudine cum melle decocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinatur: stomachicisq; eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum vinum sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus trium obolorum pondere, cum diluti vini egelidi [lactei teporis, Corn.] cyatho vno: ischiadicis, renum & vesicæ doloribus ex aqua: hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, & non febrientibus cum mulso. Regio morbo laborantes recreat, menses ducit drachmæ pondere cum vino pota. Aluum purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ: cum melle tabidis, purulentis, auxiliatur, folia cùm inaruerint trita fictili vase reconduntur. Easdem vires eidem assignat Plinius. Galenus vim habere incidendi scripsit, vt gustus indicat, ac præterea plærasque ex prædictis viribus ei tribuit.

Scripsit & de iis proprium libellum Antonius Musa clarissimus Augusti Cæsaris Medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica nascitur in pratis, & montibus mundis & opacis, circa frutices. Animas hominum & corpora custodit,& nocturnas ambulationes à malefiçiis & periculis. Loca sacra & busta à visis metuendis tuetur, & defendit: denique res omninò sancta est. Cestron vocatur & Psychotrophon, siquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrso pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo, folia profert Quercus, odorata: semen in summitate thyrsi spicati Thymbræ modo. Pollet vniuersa planta dotibus ferè innumeris, quandoquidem tusa, capitisque vulneribus illita, ea mirâ celeritate

tate conglutinat. Præstat id tamen efficaciùs, si tertio quoque die iterum atque iterum imponatur. Aiunt præterea tam valentis esse facultatis, vt ossa quoque fracta extrahat. Radicũ ex aqua decoctum ad tertias, fotu, oculorum doloribus medetur, quod item præstant contrita folia, & fronti superimposita. Succus à foliis per se tritis expressus, aut priùs aqua maceratis, aurium dolores mulcet, si addito rosaceo in aures egelidus instilletur. Idem drachmæ pondere haustus in aquæ calidę cyathis quatuor sanguinem illum per inferna trahit, cuius redũdantia caliginem oculis offũdit, quo fit vt etiam visum acuant comesa folia. Eadem cum salis momento contusa, naribúsque immissa sanguinem inde fluentem sistit. Betonicæ decoctum ex vetere vino, aut ex aceto dentium dolores finit, si eo os sæpiùs colluatur. Herba ipsa ex tepẽte aqua pota suspiriosis & anhelosis maximè proficit, folia melle excepta tabidos iuuant, præsertim qui purulenta extussiunt. Eadem tribus diebus continuis deuorata drach. quatuor pondere, aut ex frigidę aquæ cyathis quatuor ebibita, ventriculi dolores mulcet, iocinoris verò, si ex calida hauriatur. Ex vino decocta lienis vitiis medetur. Sanat & renum vitia ex mulso bibita duarũ drach. põdere: ex vino autem vetere triũ drach. pondere, additis Piperis granis septẽ & viginti: ad lateris lumborúmque dolores vtilissimè bibitur. In duobus aquæ calidæ cyathis sumpta, alui & intestinorum tormina remouet, si tamen à crudis non fiant succis, foliorum quatuor drachmis in aquæ mulsæ cyathis octo epotis, commodè citatur aluus, sanantúrque iis ex vino sumptis coli inflammatione vexati. Betonica in eclegmate ex melle sumpta nouem diebus tussim sedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, additâ Plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamẽ in accessionibus tantùm fieri debet. Idem pręstat etiam in tertianis, si cum pari Pulegio assumatur. Sanat ipso quoque ordine, etiam quartanas in quatuor aquę calidę cyathis hausta, quatuor drachmarum pondere: additâ mellis vncia calculi franguntur. Betonica ex tepente aqua fœliciter bibitur hydropicis: Pariendi celeritatem adfert, vteríque cruciatus à frigitate conceptos mulcet, si ex calida aqua, aut mulso duarum drach. pondere propinetur. Contrita folia & illita præcisos glutinant neruos, & resolutos iuuant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte sumpta tribus diebus, sanguinem ore reiectum cohibent: pari vini veteris mẽsura, medentur ruptis, & ab alto deuolutis. Præsumpta ebrietatem arcet. Ex vino frequenter hausta ictericos sanat: suillo adipi admista carbunculos curat. Pota ex aceto mulso vnius drachmæ pondere viatoribus longo itinere defatigatis vires mirificè reficit: fastidia abstergit, & stomachicos recreat. Aduersatur venenis, & serpentium, & venenosorum, rabidorúmq; quorumcũque animalium morsibus, non modò intus sumpta, sed etiam extra emplastri modo imposita. Cuniculosa sinuosáque sanat vlcera cum sale indita. Ex vino hausta menses ciet. Potu dolores podagricos lenit, præsertim radicum decoctum potum, idémque præstant contrita folia imposita. Hæc Antonius Musa.

Betonicæ quantùm ad duas potiones satis est, in aqua decoquendum, & decocti tepentis duas heminas ad colluendum vterum præscribit Hippocrates. Radicem Fontanus ad choleram cõmendat. Post purgationem Betonica in aqua Rosarum, vel vino decocta reparat omnes spiritus (vt habetur apud Arnoldum lib. 1. cap. 17. de cur. morb.) inque cõseruatione visus, & augendo aciẽ oculorum iam obtenebratam multùm iuuat. Aquam Betonicæ expellere febres legitur apud Iõ. de Monte Exper.

Obseruatio Ceterùm in hac herba id obseruandum, radicum facultates longè dispares à foliorum & florum viribus, vtpote quæ multùm stomacho, oríque ingratæ, nauseam, rugitus, vomitúmque cieant, folia contrà odora, aromatica, & grato sapore, nonnihil roborante, cibo & medicamento naturæ amica. Et hinc non temerè eam tantopere laudauit rustica & vrbana plebs omnis: *Prouerbium* nunquam non in extollenda boni alicuius multiplici potestate & vsu *Vetonicâ vtilius* dicere solita. Idque à tam multis & tam sæpè factitatum fuit, vt cœperit iampridẽm non secus quàm in prouerbio aliorum bonorum formula & exemplar quoddam Italicę genti herba hæc esse: Quotiescunque enim aliquem laudibus familiariter extollere volunt, vulgari prouerbio. *Tu hai piu virtu, che non ha la Betonica.*

BETONICAE FOLIO ALOPECVROS quorundam.

CAP. LXXXIX.



Descriptio EST *radice* nigrâ, tuberosâ, fibratâ: *caulibus* multis, cubitalibus, rotundis, imâ parte vestitis, corticis quibusdam extantibus veluti laciniis, partim è nigro rufis, dẽsiùs congestis, in cuspidem desinentibus: *foliis* Betonicæ, rotũdioribus, breuioribus, latioribus, venosis, quà medius neruus protenditur, nigris, ad extremam oræ marginem valdè crenatis, magnis interuallis per caulem prodeuntibus, geminis ex aduerso positis: in caulium vertice ex geminorum foliorum tanquam alâ *caput* exoritur, oblongum, metæ figura, innumeris villis hispidũ, dẽsissimè stipatis, candicantib. eleganti prorsus huius congeriei figura, emicanti omni ex parte illa pilorum cæsarie, ordo, & densitas, vtcunque vulpinæ caudæ speciem æmulatur, vnde nomen impositum est, Alopecurus montana ab Herbariis, à fructus sc. villosi quadam similitudine cum eius animalis cauda. *Alopecurus montana*

Locus Nascitur in altorum montium opacis conuallibus, arborum frequentia vmbrosis, & illapsu aquarum vdis.

Quâ facultate prędita sit & ad quas ægritudi-

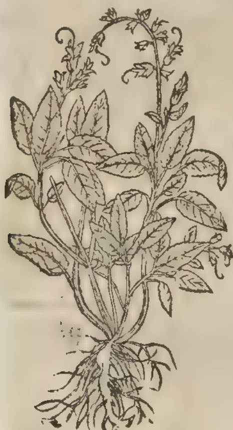
nes valeat, nobis cum H.Lugdunensis authore, qui p.1358. Alopecuri genus inscribit, compertum nondum est.

SALVIA LATIFOLIA.

CAP. XC.

Salubris medicinę nomē meritò indepta est Saluia: cuius species vna maior & est & dicitur, viuaci & lignosa *radice* perennis: ex qua *surculi* attollūtur complures lignosi, quadrati, hirsuti, incani, aut viridantes: *folia* Menthæ foliorum formâ acuminata, retorridâ facie pumicosa, colore vel incano, vel viridāti, spadiceo, odore eximio aromatico, sapore cum aromatica amaritudine, acriusculo & calido: *flores* in spicam digesti, ex foliorum quorundam alis cærulei, aut ex albo purpurascentes, Lamii, cucullo hirsuto, labello bifido, ex calycibus oblongis, fimbriatis, striatis.

Descriptio



Hanc sic descripsit Dioscorides. Saluia frutex est oblongus, ramosus, virgas quadrangulares, & subalbicantes habens: Folia Malo Cotoneæ similia, longiora tamen, & asperiora ac crassiora, latenter velut detritæ vestes hirta, subalbida, vehementer odorata, graui odore. Semen in summis caulibus Hormini siluestris modo habet. Et sic etiā delineatur à Serapione, qui tamen legisse videtur, ἀγεστοτ ςα, addit enim strictiora, pro asperiora & crassiora.

Saluia genera duo Theoph.

Et licèt Dioscorides solùm hanc Saluiam agnouisse deprehendatur, Theophrastus tamen duo eius genera prodidit. Differunt autem (inquit lib. 6. cap. 2. Hist.) Spacelos & Elelisphacos, quòd altera satiua, altera sterilis est: habetque Sphaceli folium maiorem læuorem [minorem asperitatem, alius:] breuius illo est, & minùs squalet. Elelisphacos grauiore odore sentitur. Hæc sic legit Gaza: Sphacelus & Saluia inter sese distant, quasi alterum vrbanum, alterum genus siluestre dixeris. Sphacelo folium læuius, contractius, minusque squalens: Saluiæ scabrius. Verùm vtra lectio magis conueniat, ipse iudicato

Illud obiter monemus, nos plures Saluias tradere, sed in præsentia duntaxat de maiori agere.

Plinii lapsus.

Plinius vocis φακὸς, lentem significantis affinitate deceptus Elelisphacum Lentis siluestris genus facit. Est Elelisphacos, inquit, dicta Græcis, ab aliis phacos. Est ea satiua Lente læuior, & folio minore & sicciore, & odoratiore. Est & alterū genus eius siluestris, odore graui, hæc mitior. Folia habet Cotoneæ Mali effigie, sed minora & candida. Et mox post hæc verba, quasi alia esset Veterum, alia sui temporis Herbariorum Elelisphacos, subdit hæc verba. Nostri qui nunc sunt Herbarii, Elelisphacum græcè, latinè Saluiam vocant, Menthæ similem canam, odoratam.

Cæterùm, Matthiolus præter vulgaris notitię Saluiam hortensem, habet & ipse Saluiam siluestrem, foliis domesticæ similibus. Quam autem siluestrem appellat, ea ipsi non est, quæ in Hispaniæ campestribus & asperis locis ac in Massiliēsi agro nascitur, quandoquidem hæc non siluestris Saluia est, sed ea ipsa quam domesticam vocant. Porrò genera Saluiæ, quæ à Theophrasto reddūtur, in Italia quoque in hortis quàm plurimis inueniri asserit: in eaque est sententia, vt existimet Sphacelum marem esse, Saluiam verò fœminam. Et quia Græci Elelisphacon Saluiam vocarunt, inde factum esse perhibet, vt Plinius vocabulorum cognatione deceptus, crediderit Elelisphacon Lentis speciem esse.

S.

Dioscoridis textum esse corruptum, testatur Anguill. ac folia non esse Malo Cotoneo similia, sed Menthæ: legendum enim cum Crateua φύλλα ἔχει ὅμοια τῷ ἡδυόσμῳ, fidemq; facere Plinium. Dioscoridis allegatum locum quóque reprehendit Lobelius.

D. ... ...

Hist. Lugdunensis attestatur nota esse vulgò duo Saluiæ genera (licèt Dioscorides vnam tantùm describit:) Saluiā sc., maiorem, Gallicè *grande Sauge*, & Saluiam minorem siue nobilem, *Sauge franche*, & *Sauge menue* vocatam. Addit Theophrasto totidem esse genera.

Clusius, qui Saluiæ multa genera obseruauit, latifoliam inueniri scripsit folio viridi, eóque crispo, vel non crispo, purpurascente. & versicolore: itemque in Austria floribus candidis, cuius semen istinc in Belgium amicis misit: è quo natæ plantæ.

De Saluiæ generibus Camer. in Hort. hæc annotauit. Saluia latifolia & altera eiusdem formæ cum auriculis. item tenuifolia auriculata, & eiusdem generis Hispanica à frigore munienda, sicuti quæ flore albo, cuius meminit Anguillara, Hæc non fimo pingui, sed luto veteri cum terra debet stercorari. Lixiuii etiam cinere muniunt olitores & sic lætiorem prouenire testantur.

Saluiam hanc nostam latifoliam, inscribit Matthiol. passim in suis comm. itemque Hist. germ. Saluiam maiorem. Et ita quoque Dodon. gall. (qui 2. facit, & quorundam agrestem cognominat) & Lat. [qui tamen primo loco eam describit:] H.Lugd.p.879. Lobel. in Obs.p.299. (& sic quoque in Adu. & Icon Plantar. addens tamen scabriorem Dioscoridis.) Tabern. & C.Bauh. in phyt. Saluiam latifoliam Tragus, itemque Brunfels. in 4. pag. 280. sine icone: figura enim adposita, est Eupatorii cannabini. Cæsalp. Saluiam domesticam floribus cæruleis, vel candidis. dis.

Sy...

Apollinaris lib. 2. Saluiæ species non separat, easdem omnibus vires adscribens. Ego tamen maiorem infirmiorem minore existimo. Matthiol. in Epit. cum addit. Camer. Saluiam inscribit, & Saluiæ genus vrbanum Theophrasti pronunciat.

Cuiuis porrò ex imperita multitudine nota est non solùm facie, sed etiam certissimi remedii herba Græcis Ἐλελίσφακος vocata: Latinis & officinis *Saluia*: Arabibus *Aelisphacus*, & *Elisphacos*: Mesue *Brui*: Germanis Salbey: Belgis Sa-

uic

nie: Gallis *Sauge*: Italis & Hiſ. [his & *Salua*] *Salua*: Angl. Sage: Boh. Sſalwieg: Polon. Szalwea: Hung. Salya/ & Borany ırom, h. e. agninum Abſinthium. Hæc autem cum retorrida ſemper & exucca videatur, factum eſt vt Græcis Elelisphacon ſiue Elelisphacos, quaſi in tabem redacta, vel in ſyderationem flacceſcens dicta ſit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coaleſcentibus appellationem. Eſt autem ἐλελίζειν, intorquere, contrahere, & σφάκος, ſeu potiùs σφάκελος malum in plantis, quum per Æſtatem, & ardentiſſimum canis æſtum, vi Solis altiùs penetrante, humoréque, quo nutriuntur, deficiente, languent & areſcunt: Latini Siderationem nominant. Potuit tamen æquè ſcitè dici (inquit Lobel.) à medendis Sphacelo penè demortuis partibus, quibus calorem natiuum robúrque inſitum reuocaret, quâ pollet familiari facultate noſtræ vitæ primordiis beneficâ, vnde Saluia dicta, quòd ſaluos homines & incolumes efficiat. Aut quòd præſertim ad fœcunditatem ſalutaris ſit. Hanc namque ſæpè vſurpantes ſteriles, grauidæ redduntur. Quare Agrippa Sacram herbam vocauit, vt author eſt Aetius.

Inter nothas verò appellationes & hæc nomina occurrunt. Elaphoboſcon, Phagnon, Phacon, Cioſmis, Cioſmite, & Beceon, quod nomen apud Apuleium quoque legimus. Græcè autem ſonant hæ voces ἐλαφόσκον, σφάγνον, aut φάγνον, φάκον, κίοσμις, & βήχιον. Et Galenus in confectionibus dolorem ſedantibus, quæ tabeſcentibus & ſanguinem reiicientibus ſunt commodæ, βετὶς βοτάνης meminit, & βετὶκ ſimpliciter, quam herbam Cornarius Saluiam conuertit, & βηχιν pro βετὶς ſubſtituendum cenſet, vt ſit βήχιον vna aliqua appellatio ἐλελισφάκȣ, quam nos Saluiam dicimus. Et Plin. altera Bechii ſpeciem Salmiam appellari teſtatur. Omnibus his appellationibus Apuleius cap. 101. Ciſſion addit. Sed & Corſaluium quibuſdam dici refert Dod. gall. Tragus verò monet Latinos Tuſſilaginem Saluiam appellare. Apuleius, inquit, c. 102. vocat ſuam Tuſſilaginem & Bechion Saluiam: vbi igitur in Apuleio ſcribitur Tuſſilago aut Bechion, intelligenda Saluia.

Porrò, Saluia hæc latifolia, ſiue maior dicitur Germ. groſſe/ aut, breyte Salbey/ Edel Salbey: Belg. Groue ſiue groote Sauie. Gallicè *Sauge grande*. It. *Saluia magiore*. Angl. Great Sage.

Hâc ſubinde locis aſperis & ruderatis in Germania reperiri refert Dodonæus. Camerarius teſtatur eam in Gaſconia, Gallia Narbonenſi & Pedemontio in vineis luxuriare: in hortos verò tranſlatam pulchriorem euadere. Monſpelii & Lugduni floret Maio: ſeriùs in Germania, Iunio ſc. ac Iulio, vel etiam Auguſto. Martio verò, vt & aliæ Saluiæ, commodè transfertur ac plantatur.

Saluia nigra vel rubra.

Ex genere Saluiæ maioris eſt, *foliis* magnis, ſed plæriſque ex atro rubentibus, potiſſimùm antequam cauleſcat, vel floreſcat, alioqui florida folio parum differt à maiore vulgari.

Eſt Dod. gall. Saluiæ maioris tertia ſpecies, dicta rubra; gall. *Sauge rouge*. Lat. in fol. Saluiæ maioris ſpecies alia, foliorum pediculis ac neruis, tum & recens enatis foliolis rubentibus. C. Bauh. Phyt. Saluia 2. ſiue nigra. An Cluſ. Saluia folio purpuraſcente.

Nuſquam hanc vidi niſi in Caſtello Beuuge, vnde tranſtuli in hortum Ill. E. C. florentem Iunio.

Saluia albis foliis.

Ex genere Saluiæ maioris & hæc eſt, quæ *folia* quædam tota, quædam verò media ex parte cādore niueo prædita habet. Hāc vocat Dodon. gall. Saluiæ maioris alteram ſpeciem, Saluiam albam dictam, gall. *Sauge blanche*: Lat. in fol. Saluię maiori ſpeciem nonnullis foliis vel totis, vel partim albidis: C. Bauhin. Phyt. Salu. maioris ſpeciem foliis albidis. An Cluſ. Saluiam latifoliam verſicolorem, quam in Auſtria flore albo obſeruauit? — Deſcriptio — Synonyma

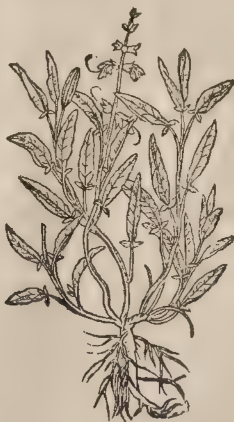
Saluiam huiuſmodi Lutetiâ miſit Robinus hortulanus regius: itémque Cargillus Londino ramum cum hac inſcriptione, Saluia verſicolor ex albo viridi & rubro.

Saluia ſerrata criſpa.



Idem Cargillus Scotus Medicinæ Doctor huius Saluiæ miſit duo folia, ad tactum læuia, tenuia, breuia, lata, ſerrata, nonnihil hirſutie albicantia, Saluię ſaporem habentia, collecta Londini in Lobelii horto. Horum inſcriptio erat hæc: Saluia ſerrata & criſpa folio latiore. Cęterùm an Cluſio Saluia latifolia folio criſpo?

Saluia minor auriculata



Minorem Saluiam, quę minora capiat in *foliis* incrementa dixerunt: fruteſcit ea tamen, contractior interim maiore, quadratis ſtolonib. & hirſutâ canitie lanuginoſis: *folia* aduerſa Maiori magnitudine cedunt, odore vehementiore, ſaporéque vegetiore vincunt, magis candicantia, quibus ad imum pinnulæ duę appoſitę, aliquando vna, eſt vbi nulla: ſpicatos cęruleos *flores* ex Maiore promptum eſt diſcere. — Deſcriptio

H. Lugd. pag. 880. hanc pingit Sphaceli veri Theophraſti titulo. Sed & Matth. [qui Saluiam

minorem inscribit, vt & Tabern. itemque Dod. gall. qui primam cognominat, & Lat. qui secundam] ac Lobel. Sphacelum esse asserunt. Hic in Aduers. Saluiam minorem pinnatam vocat. Clus. Saluiam angustifoliam. C. Bauh. phyt. Saluiam 4. (2. apud Matth.) siue minorem, & Saluiam nobilem Brunfelsii in 4. p. 280. Hanc autem aliquando pinnatam esse, & aliquando non, vnâ figurâ expressit Tabernamontanus. Foliis verò nonnunquam eam reperiri Lauendulæ concoloribus, sed latioribus & grauioris odoris; rariùs etiam luteolis variare, & flore albo esse monuit C. Bauhinus.

Synon.

linguarum nomina. Germanicè dicitur Spitz Salbey / Creutz Salbey / Klein: Edel: & Crecht Salbey: Belg. Cruys Sauie, & Orkens Sauie: Gall. *Sauge frãche, Sauge menue*: Ital. *Saluia minore*: Angl. litle Sage.

Locus. Hæc Saluia est lignosior maiore, nec ita facilè multiplicatur. Qualis pingitur à Fuchsio & Matthiolo Monspelii prouenit. Geneuæ cum auriculis, quæ in in eo affinitatem habet cum gallifera Cretica. In Galliæ & Italiæ quibusdam locis ita abundat potissimùm in terra aspera, vt eâ calefiant clibani, Matthiolo authore. In campestribus Hispaniæ in Massiliensi agro spontanea occurrit, cùm tamen in Germania non nisi culta in hortis habeatur.

Vires. Nos minorem hanc Saluiam cum Trago maiori præferimus, à Lobelio dissentientes quidem, qui nullum in sapore discrimen esse ait, cum tamen eo sit magis amaro & aromatico ac acriori. De viribus in genere plura infrà dicemus.

SALVIA TENVIFOLIA.



Descriptio. SALVIAM foliis minùs spissis, angustioribus; itemque paruis auriculis donatã, mihi verò Bisantii in horto Clariss. D. à *Belle fontaine* à S. Mauritio demonstratam, sic describit Clusius. Multos statim à radice profert *ramulos*, lignosos, ex fusco subrubentes, quos alternis bina semper ex aduerso ambiunt *folia*, longè angustiora, quàm in vllo Saluiæ genere, in ambitu nonnihil interdum crenata, seu crispa: è quorum sinu alii pusilli ramuli prodeunt: medius *caulis* in spicam purpureorum *florum* desinit, nullis intermixtis foliolis: *radix* dura, lignosa, in ramos diuaricata. Quo tempore floruerit, & an semen retulerit, nihil Clusio à Iac. Plateau, qui eius iconem viuis coloribus depictam ad ipsum misit, significatum fuit. Ramis aliorum Saluiæ generum instar, illam pangi posse, putat Clusius.

Synon. Clusius porrò, qui nascentem non conspexit, Saluiam Creticam angustifoliam appellauit. C. Bauhin. phyt. Saluiam 6. siue tenuiore folio, Camerarii Hispanicam & Tabern. Indicam.

SALVIA GALLIFERA CRETICA.

Descr. TOTA denso villo obsita canescit, infernâ potissimùm parte, tam *caules* lignosi quadrati, quàm *folia* partim auriculata, partim mutila, crassa, in mucronem obtusum desinentia: obseruauimus in iuuene planta ternas & quaternas pinnas: ad iuncturas pediculo sescunciali gallæ insident rotundæ, pilulis Querneis, in folio nasci solitis.

Dodon. Lat. in fol. videtur non galliferam, sed tuberosam cognominare, itemque Matthiolus. Anguillara epist. 12. non tuberculum, sed fructum appellandum censet. Clusius eam Saluiæ Creticæ non pomiferæ titulo donauit. Lobel. in Adu. Saluiæ cocciferæ siue baccatæ Cretensis: Ic. Plant. p. 554. & H. Lugd. p. 881. vbi figura quæ non placet, Saluiæ bacciferæ Cretensis. Tabern. Saluiæ cum gallis. C. Bauh. phyt. Saluiæ 5. [3. apud Matth.] siue bacciferæ, à Io. Bauhino communicatæ. Creuit enim mihi Montbelgardi in horto Ill. E. C. Wirtembergicę.

Vires vsus. Foliorum & ramorum Saluiæ decoctum, inquit Dioscorides, potu vrinam ducit, menses & fœtus extrahit, pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur, capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis est, sanguinemque compescit, tetra vlcera purgat. Pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum, cum vino, si eo abluantur, sedat. Nescio quid humani Plinio acciderit, qui Elelisphacon Lentis syluestris genus fecit: Et rursus, alterum eius genus tale, quale omninò Diosc. describit. Verba eius suprà adscripsimus. Est syluestris & Elelisphacos dicta, &c. Alterius generis folia cum ramis decoquuntur. Menses ciet & vrinas, & pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum Absinthio ad dysenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit, abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita herba, vulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Et mox, quasi alia sit Veterum, & alia sui temporis Herbariorum Elelisphacos, subdit: Nostri qui nunc sunt herbarii Saluiâ menthæ simili appositâ partus emortuos extrahunt: item vermes aurium, vlcerumque: Ad muliebre profluuium compescendum, & procurandum conceptum eius vsum commendat Ætius: Hollerius ad sanguinis sputum, quod minimè probamus, alii ad Lac augendum eâ vtuntur.

Cæterùm, virosa & pestilens ea maximè censetur esse, quæ foliorum pinnas, veluti carbunculatas præ se fert, estque toto habitu, nedum foliis, retorrida, emaciata, & languidula. Post hanc summè periculosam & noxiam, adhuc etiã viridem & bene habituatam, esse coniicit Ioh. Schvvab Feldkirchensis Rhætus, quæ cœmiteria incolit, quòd non rarò in iis, non tam frequentes quàm prægrandes & virosos bufones offenderit, vt loco cadauerum corruptioni dicato & generationi bufonum, serpentum, omnisque generis vermium, insectorumque obnoxio. Est siquidem vt Philosophorum norunt filii, corruptio, unius, alterius generatio.

In cuius etiam venit probationem notus ille duorum amantiũ lugubris casus qui ambo cùm in horto essent labiis leuiter affrictâ Saluiâ subitò occubuerunt, vnde Io. Boccatio occasio hunc scribendi versum.

Cur

Cur moriatur homo cui Saluia crescit in horto? Idem Feldkirch. Rhetus Adagii haud inelegantis. nobis author fuit: Illotâ Saluiâ non temerè esse vtendum, h.e. Viro incognito nec antè bene experto.

SALVIA ABSINTHIVM REDOLENS.

CAP. XCI.



FLore est satis magno verticillato, purpurascente: obseruandũ an ab albo differat, vel solo colore ludat: *folio* Saluiæ minoris pari, nunc pinnato, nunc mutilo, Absinthiũ obolente, quem tamen odorem siccata vix reseruant folia.

C. Bauhin. phyt. vocat Saluiam 3. siue odore Absinthii, flore rubente, cum vulgari minore conuenientem. An Camer. hort. Saluiam latifoliam alteram cum auriculis: Item Saluiam flore albo?

Stutgardię in horto Ill. E. C. itémque Montbelgardi vtramque flore rubente & albo obseruauimus: Adhæc Argentinæ Iulio & Augusto in horto Frid. Meieri.

VERBASCVM SILVESTRE SALVIFOLIVM exoticum folio rotundiore.

CAP. XCII.



HÆc foliis rotundioribus, candidioribus, densioribúsq; , minùs tamen lanugine canis, sed Saluiæ æmulâ contectione: alioqui lignosa, fibratáque *radice*, *caule* & facie non ita dissimilis: iisdem gaudet Syrię natalitiis, quibus Verbascum Lychnites Syriacũ: *flores* descriptori Lobelio videre non contigit, quia vt refert, iam marcidi erant.

Is in Obs. p. 302. Verbascum syluestre Saluifolium exoticum intitulat: itémque in Icon. Plant. H. Lugd. p. 1301. Verbascum silu. exoticum Lob. C. Bauh. phyt. Verbascum 4. siue exoticum subrotundo folio Saluiæ.

VERBASCVM SYLVESTRE MONSPELIense, flore luteo hiante.

CAP. XCIII.



A Verbasco siluestri Matthioli diuersum est Monspeliense, quippe cuius *folia* duplò aut triplò angustiora, lanuginosa, & incana, potissimùm parte inferiore, superiùs enim colorem Saluiæ referunt: *caules* quadrati, villosi, in ramos diducti, in quibus ex interuallis breuibus, longâ serie verticillati calices, pinnatis cristis insignes, *flores* proferunt luteos, galeatos, Verbasci siluestris Matthioli, quibus bina subiecta folia calyces omnes vndique fere complexa, latiuscula. Descrip.

An Matthiol. in Hist. germ. plantam nostram intelligit per Verbascum siluestre minus, cuius in descriptione obiter meminit?

Lobel. in Aduers. appellat Verbascum silu. Saluitenuifolium Narbonensium: In Obs. pag. 301. Phlomon Lychnitidem inscribit. *Sed* huius inscriptionis effigies reducenda ad præcedentem titulum, Verbascum siluestre foliis Saluiæ tenuifoliæ: & contra huius inscriptionis imago, ad sequentem titulum, Phlomi Lychnitidis: transpositæ enim sunt figuræ: In Ic. Plant. Verbascum hoc, vero titulo expressit p. 558. Verbasc. silu. foliis Saluiæ tenuifolię, Narbonense, Hispanicum, Illyricum aut Syriacum. Dixerat enim in Obs. plantam esse non modò Narbonensem, sed Hispaniæ, Syriæ & Illyriæ indigenam: quæsierátque etiã in Adu. an Phlomos Lychnitis Dioscoridis? ac paullò post Saluiam siluestrem plebi dici; Dioscoridísque Phlomon Lychnitin videri. Synonym. Lob. lapsus.

Sic licèt non ignatus Clusius, alias stirpes pro Phlomide Lychnitide à variis rei herbariæ scriptoribus proponi: nullam tamen ad Dioscoridis descriptionem propiùs accedere iudicauit, quàm quæ à nobis proponitur, & ab illo Phlomidis Lychnitidis titulo pulchrè pingitur; & à quibusdam θρυαλλὶς appellatur: à Monspelianis Verbascum siluestre: Castellanis *Candilera*: Granatensibus *Menchera*, eâdem propè ratione, quia sc. eius folia, non modò sicca, sed etiam recentia oleo imposita, ellychnii vicem supplere possint, si accendantur, quod etiam Dioscoridis Lychnitidi & Thryallidi tribuit.

Non benè tres figuras eiusdem plantæ, quasi diuersarum proponit Hist. Lugdunensis: Verbascum silu. Dodonæi, p. 1301. Phlomidem Lychni- H. Lugd. repreh.

tidem Penæ p. 303. Item Phlomidem Lychnitidem Clusij.

C. Bauh. phyt. vocat Verbascum 2. siue angustæ Saluiæ foliis, dubitatque an sit Verbasc. silu. foliis Saluiæ Dioscoridis? Anagarthi aliquibus dici refert.

Locus & Tempus. Ad miliare quà itur Monspelio Frontignan inter saxa vidi florentem Vere. Frater C. Bauh. annotauit florere Maio & Iunio, ac dici Verbascum Saluifolium, & Saluiam spicatam in Hispania. Sata à Gesnero Tiguri prouenit, & in vase Hyeme domi viruit: sed iniuria quadam postea ante florem periit. Exit collibus, sicciori-búsque & petrosis locis, per vniuersam Hispaniam & Lusitaniam: obseruauerat & antea Clusius in Narbonensi Gallia. Semen subrufum Verbasco syluestri Matthioli ferè simile in vasculis Iulio profert.

Aequiuoca Saluiæ agrestis. Saluiæ agrestis nomine donantur sequentes plantæ: Scorodotis. Gallitrichum satiuum. Gallitr. siluestre. Mentha Sarracen. Stachys. Stachys Fuchsii. Stachys Matthioli. Cistus fœmina. Tussilago. Ruta muraria. Saluia syluestris Tragi adulterina Lobelio quid?

HORMINVM EX VETERVM sententia, & in genere.

CAP. XCIV.

FRugum generi adnumerauit aliquot locis, de plant. Histor. Theophrastus Horminum, quòd Gaza Geminalem vertit.

Theoph. Geminalis. Dioscorides Horminum in genus satiuum & siluestre partitur. *Satiuum*, inquit, herba est Marrubio similis: caule quadrangulo, semicubitali; circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, ad radicem nutantes; in quibus semen diuersum includitur: nam in syluestri rotundum, fuscumq; inuenitur: in altero oblongum & nigrum, cuius & vsus est ad venerem stimulandam cum vino poti. Purgandi autem cum melle oculorum albugines, eorumque vlcera, argemata Græcis vocata. Ex aqua emplastri modo impositi tumores discutiendi, & surculos extrahendi. Quin &

Vsus. & herbæ ipsius eodem modo impositæ eadem præstandi. *Siluestre* autem efficaciores habet vires: eamque ob causam vnguentis miscetur, musteoque præsertim, Gleucino vocato.

Plinius Hormini meminit & Horminii: per Horminium, Cæsalpino authore, intelligens Asparagum siluestrem: vtrumque nomen inditum quia venerem stimulant. De Hormino, inquit lib. 22. cap. vltimo, semine vt diximus Cymino simile est, & in reliquis Porro [malè. Scribendum erat Marrubio] dodrantali altitudine. Duorum generum, alteri semen nigrius, & oblongum. Hoc ad venerem stimulandam, & ad oculorum argema, & albugines: alteri candidius semen, & rotundius. Vtroque tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se illito ex aqua. Folia ex aceto imposita, panos per se, vel cum melle discutiũt: item furunculos priùs quàm capita faciant, omnesque acrimonias. Libro 18. cap. 10. Theophrastum sequutus inter fruges numerat post Erysimũ & Sesamum. Quanquam ambigat inter fruges & medicamenta. Eiusdem naturæ (cum Erysimo) & Horminum, à Græcis dictum, Cumino simile: seritur cum Sesama & Irione inter æstiua: nullum animal vescitur virentibus.

Galenus quoque inter fruges numerat lib. 1. alim. Hormino, inquit, vtuntur, torrentes, vt farina fiat. Ammiscent ipsis etiam mel. Habet autem in se alimentum, naturam mediam habens, inter Erysimum & Cuminum, tenuium est partium, attrahendi detergendiq; potentiam habẽs. *Gal.*

Plinium Hormino folia Porri tradidisse, Græcorum nominum vicinitate deceptum, testatur Matthiolus. Qui & aliud Hormini genus esse falsò credidit, à Theoph. Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum. Hormini, inquit, de quo hìc nobis sermo, meminisse Galenum in libris simpl. med. non reperio, quamuis eius mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantùm refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Hæc ille. Et verum quidem est, teste Cornario, Plinium errasse, πράσῳ pro πρασίῳ legentẽ, & Porro pro Prasio, i. e. Marrubio, conuertentem. Sed maior est error eius & aliorum, qui tamen de diuersis produnt, alterum Horminum cereale facientes: & alterum herbarum genus: quum Theophrastus, Plinius, Galenus, & omnes veteres, vnum Horminum nouerint, de vno omnes prodiderint, quod tamen tum siluestre, tum satiuum sit: & hoc etiam inter alimenta retulerint. Et hinc, Dioscorides, inquit Marantha, Horminum satiuum & siluestre depingit: in nulla re, quantùm ad formam attinet, sibi inuicem dissentire per hoc nobis significans: sed in semine solùm differentiam ponit: siquidem in siluestri rotundum, fuscumque; in altero nigrum & oblongum inueniri tradit. Iam quis non admiretur eos, qui duas plantas, floribus foliis, magnitudine, caulibusque inter se multùm distantes, pro duabus Hormini speciebus depingũt, cùm Diosc. nullam, nisi in seminibus, ponat discrepantiam. *Plin.*

Cæterùm, quod Matthiolus Hormini Galenum in simplicium Pharmacorum numero meminisse cum Cornario & aliis quibusdam negat, id cum doctioribus, vt Guillandino, Phorbion esse iam olim Gesnero notante, didicisse poterat. Si dubitat Paulum adeat, vtroque sub nomine eadem verba referentem. *Lapsus Guillandini.*

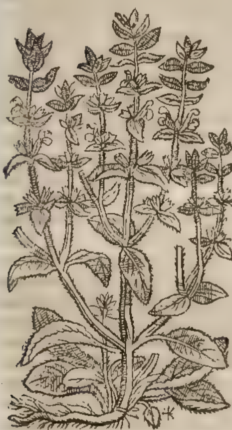
Quia porrò non desunt, qui Gallitrichum Horminum Dioscoridis esse contendant, fortè non abs re fuerit, de vtraque sic differentem Turnerum audire. Diu, inquit, in ea hæsi opinione in qua etiam est Ruellius cum aliis multis, Horminum esse Gallitrichum, Barbaris Sclareã dictum. Sed accuratiùs perpensa Dioscoridis descriptione Hormini, deprehendi cum Sclarea non conuenire, nuper etiam comperi eiusdem esse sententiæ Matthiolum. Itaque aliud Horminum exhibet (hoc nos duplex agnoscimus; 1. comâ purpuro-violaceâ; & alterum comâ rubrâ, de quibus mox agemus:) sed, pace eius sit dictum, nimis ieiunè descriptum. Sed præstat vtramque plantam ad descriptionem Dioscoridis expendere. Sclarea in multis videtur à descriptione discrepare, atque etiam in vno etiam Horminum Matthioli: folia Sclareæ multùm differunt magnitudine, nonnihil etiam formâ, à foliis Marrubii. Caulem habet duos cubitos altum; at Hormini caulis cubitum semis altus est: quæ in caule Sclareæ apparent, sursum spectant, in Hormino deorsum. Quare Sclarea nostra Hormini descriptioni non respondet. Dioscorides in suo Hormino vnius tantùm caulis meminit: at Horminum Matthioli, vt minimùm septem habet caules: quare cùm Diosc. nõ soleat tales insignes notas prætermittere, verissimile est, si tot caules haberet *Horminum est chu...*

haberet Horminum, non fuisse silentio prætéritum &c.

Gallitricha tandem quibus Hormini nomen adscribitur hæc sunto: Gallitrichum satiuum. Gallitrichum. exoticum. Gallitr. silu.vulgo. Gallitr. silu. flore maiore albo. Gallitr. glabrum folio Saluiæ. Gallitr. silu. versicolore folio. Gall. silu. comâ virescente. Gallitr. folio rotundiore. Gallitr. tenuifol. Gallitr. fl. minore. Gallitr. fl. minimo. Gallitrichis affine Maru. Gallitricho affine Horminum. Galiopsis species lutea. Asparagus silu. Corruda.

Quæ sint illa Hormina campestria, quæ Tragus Betonicas siluestres dicit, inquirant lectores. Hormino deficiente, vt & hoc obiter moneamus, substituitur auctore Fuchsio de compos. med. in antiballom. semen Lini.

HORMINVM COMA PVRPVREO-violacea.



Multâ habet Horminum cum Saluia similitudinem: *caules* subrubentes, multis alis cô caui, quadrati, copiosâ lanugine hirsuti, pedales & maiores: ad quorû genicula *folia* Saluiæ bina aduersa, non ita retorrida & squallida, sed affatim hirsuta, odore nullo excellente, sapore amaricante: at verò foliorum, quæ in extremis sunt ramulis, densior est phalanx, quorum summa purpuro-violacea facilem ad huius plantæ cognitionem viam monstrant: *flores* ex foliorum alis, Saluiæ minores, partim purpurei & albicantes, ex caliculis verticillatis, Marrubio similibus, foliaceis, hirsutis & striatis, sursum vergentibus, dum flores gestant, deorsum nutantibus, *semine* onustis: *radix* lignosa & fibrosa. Herba est annua.

Matthiol. apud Dioscor. ex sola effigie Pisis ad ipsum missa à Luca Ghino, iudicat suum Horminum, verum satiuum repræsentare, omittês nouæ plantæ descriptionem, eique folia valdè rotunda appingens. Eandem Matthioli figuram proponit & Dod. in H.gall. foliis rotundis. In postremis nouam assumpsit iconem, foliis non ita rotundis. Considerandum igitur fuerit an huius duæ species. Olim ipse in horto publico Patauii Horminû foliis rotundis obseruaui, quale deinceps videre non memini: à me culta & ab eo tempore obseruata, non solùm minùs multò rotundis erat foliis, sed etiam ramis longioribus. Icon Tabernamon. & alia Camerarii, multùm quóque differunt. Placet præ cæteris, quæ apud Dod. & Lobelium.

Græci ὅρμινον, Latini, vt Matthiol. Anguill. Lob. in Adu: itémque Obs. pag. 300. & Icon. Plant. p. 555. Dod. Tab. & Camer. in Epit. Matthiol. Horminum vocant: Horm. Matthioli H. Lugdunen. pag. 964. Horm. satiuum Camer. hort. Horm. satiuum & hortense Camer. apud Matth. in Hist germ. & Dod. gall. Satiuum 1. Schvvenckf. 1. siue satiuum C. Bauh. phyt. Domesticum & satiuum idem apud Matth. Geminalem nonnulli. Hormini pulchram speciem, & Grminum sine aspiratione nonnullorum, itémque Pformium Galeni, Gesneri Hortus. Germani Garten scharlach & Römischen scharlach/ itéque welsch tag vnnd nacht: Itali Hormin... Dictum autem & Horminum, ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν impetu agi instinctúque ferri & cieri in venerem, quòd πρὸς τὴν συνουσίαν παρορμᾷ, vt loquitur Dioscorides, ad Venerem stimulet.

Locus. Copiosè crescere dixit Camerarius in agro Senensi, sed copiosiùs in Apulia, Illyrica, & in Lesena insula, atque vniuersa Græcia. Nusquam nisi in hortis cultu herbariorum à me visum verum Horminum, Geneuæ, Lugduni & Basileæ, vbi in horto publico mense Februario virebat, cuius folia cùm nascerentur, mense Martio, erant rotunda. Montbelgardi floruit Iunio & Iulio.

HORMINVM COMA RVBRA.



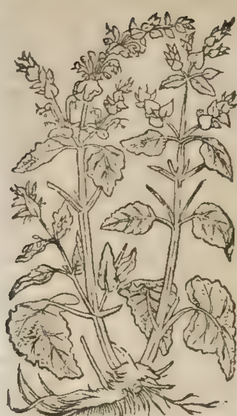
Descriptio. Similis est Hormino comâ purpuro-violacea, *caulibus* suis quadrangulis, tripartitis, hirsutis: *foliis* prioribus ex longis pediculis, Saluiæ accedentibus: itémque per caules verticillis: Ast *floribus* differt minoribus, summitatibúsque caulium rubris, ac odore nullo insigni.

Locus & Tempus. Visa mihi primùm hæc planta in horto cultiss. D. Friderici Meier Argentinæ, florens Iulio.

GALLITRICHVM SATIVVM. Cap. XCV.

Descriptio. Satiuum Gallitrichum ad cubitum alterum excrescit, & altiùs, *caule* quadrato, minimi ferè digiti crassitudine, rigido, hirsuto, medullâ albâ pleno, in oppositos ramos ex interuallis côiugatim fisso: quâ etiam serie & rami in alios minores deinceps abeunt: *flores* spicati ex multis compositi verticillis, Saluiæ floribus persimiles, cucullati, colore cæruleo in album vergente, ex striatis pyxidulis, tactu glutinosis, quaterna *semina* claudentibus lubrico læuore perpolita, alterâ facie gibbosa, alterâ angulosa, coloris ruffescentis: *folia* ex aduerso bina sita, rugosa, Aethiopidis, minùs villosa: *radix* lignosa. Odor totius plantæ vehemens, sapor amarus.

Varia de Gallitricho opiniones.



Quodnam huic plantæ in Dioſc. propriũ ſit nomẽ, haud dum conuenitur inter auctores. Tragus, perſuadet ſibi Gallitrichum hoc noſtrum, eam eſſe herbam quã Dioſcorides Sideritidem Heracleam, ſeu herculeam appellat. Trago & Dodonæo gall. inſcribitur Gallitrichũ: vt & Gerardo, & Camer. hort.

Syn m. Gallitricum ſiue Sclarea H. Lugd. p. 966. quę cum cunctis aliis cæcutit, qui ſemẽ huius nigrũ eſſe cõtendunt. Galli centrum officinarum & Herbariorum vocatur à Cornario: Gallitrichon Tagault. l. 2. cap. 19. de Purg. Gallitrichum hortulanum à Conſtant. Platear. & multis ex Neotericis ſcriptoribus; Horminum ſatiuum officinis & Herbariis, notum à Corn. Horm. ſatiuum 2. & Saluia Turcica tranſmarina Ruellii à Schvvenckf. Horm. 3. ... ic Sclarea dictum à C. Bauh. phyt. Hormini Oldingeri, Sclareæ vulgò dictæ, ſpecies ſatiua à Geſn. hort. Horm. ſilu. Scarlea vulgò nuncupata à Cluſ. Pann. ſine icone: ab eodem in Hiſt. poſt. Horm. ſilu 1. cum icone. Orminum à Lonic. qui duas figuras habet: Orm. ſatiuum à Fuchſ. qui de co ... p. med. lib. 2. *Tuderi* Auicennæ vocat: Orminon hortenſe, ὅρμινον κηπαῖον, Garten Scharlach à Geſn. in cat. pl. Orminum ſat. malè Gallitrichum appellatum à Cordo in Dioſc. Slarea à Matth. (qui etſi ſciat Dioſcoridis Horminum non eſſe, tamen Horm. maius & odoratum cognominat] Anguill. Camer. in Epit. Aloiſ. ſupra exam. Braſſ. Turn. & Tabern. in Ic. & Hiſt. Sclarea Matthioli à C. Bauh. apud eundem: Sclarea à Lob. in Adu. ac Obſ. p. 300. & Ic. Plant. p. 556. Oruala a Dod. lat. de flor. & in fol. (cui & Orualia dicitur] ac Geſn. in cat. pl. Oruala, aut Tota bona olitorum, & Sclarea Italorum à Ruellio: Sideritis Heraclea odorata hortenſis, à Fracaſt. de morb. contag. itemque Herba S. Ioannis

Nomina. linguarum Alectorolophos à Geſn. in cat. pl. Bezomo à quibuſdam, referente Trago: à Germ. Scharlach / gemein Scharlach / Gartẽ Scharlach & Scarlag: à Belg. Scharleye: ab Ital. *Sciaria*: à Gallis *Oruale* & *Toute bonne*: Ebrodunenſib. *du l'Orue*: ab

S. Ioannis herba. Angl. clarye: ab Vngaris Zent Janos fiue, h. e. S. Ioannis herba, vocatur.

Locus & Tempus. Seritur in hortis & viridariis: tranſlatum recens, aut ſatum primo anno caulem non fert, & ſecundo à ſatione, maturato ſemine, interit: Iunio ac Iulio florens: Baſileæ & Geneuæ adhuc Nouembri, & virens Ianuario: ceu etiam Patauii Lugduni & Monſpelii, obſeruaui.

Vires & Vſus. Cæterùm, calidæ & ſiccæ eſt temperaturæ, authore Trago, & reſoluendi, extenuandi, expellendique vim obtinet. Vinum Gallitricho impoſito,

Vinum. ſi efferbuerit, & decoctum fuerit, apprimè ſtomachi frigiditati conuenit, nam phlegmata incidit, & conſumit: idem potum frigidis & infœcundis ac albis menſibus laborantibus mulieribus ſubuenit. Sunt qui Gallitrichon capiti, ob odorem quem habet grauiſſimum, noxium eſſe dictitent, id quod facilè conceſſerim, ſed ita demùm cùm quis intemperantiùs hoc vini genere vſus fuerit. Sed certè ſulphurata illa vina longè magis nocent, quàm omnia alia ex quibuſcunque herbis confecta. Id licèt experientia teſtetur, nemo tamen non vinis ſulphureis deteſtando ſuffitu infectis vtitur, neque quiſquam, quæ eſt humani iudicii prauitas, his deliciis carere vult. Gallitrichum in puluerem redactum, & naribus inditum, ſternutameta prouocat, catarrhum tollit & cerebrum purgat. In aqua decoctum in deſeſſionibus mulierum vtile ad trahendos menſes, ſecundinas & alia id genus non aliter atque Dictamnum. Folia ex aceto impoſita, panos per ſe, vel cum melle diſcutere dixit Matthiolus: item furunculos antequam acuminentur. Dodonæus calidam & ſiccam ordine tertio ſtatuit, ac menſes modo quouis ſumptam mouere, ac ſecundas eiicere: Oruala ac Hormini quâuis ſpecie, calore & viribus potentiorem eſſe: Schvvenckf. mederi epilepſiæ & ſuffocationi matricis. Crato inter alia ſua εὐπόριστα commendabat, in ſuffocationibus vteri & ſimilibus affectibus vnguentum ex Sclarea, cum butyro coctum, cui adiicitur aliquid gummi exotici Takamacæ, quod vmbilico imponendum. Nunc teſtibus Ant. Mizaldo, Ambroſ. Paræo, Fab. Hildano, & aliis, ſemen Gallitrichi ſatiui vtile traditur, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda corpuſcula ea, quæ in illos inciderunt, vt ſunt arenæ, feſtucæ, ſegmenta, & ſimiles ſordes: in oculum ſiquidem immiſſum granum vnum (tria imponit Paræus) & multâ reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & ſordibus onuſtum, non ſine fructu, modò non adhæreat vehementer membranis, elabitur, id quod experientiâ multoties comprobatum eſt, & non omni penitùs ratione deſtituitur. Similis enim in oculo lubricitas id mucilaginoſum reddit, & extranea illa ei adhærere facit.

Fertur ſi ſemen in puluere ſumatur, cum aliquo potu aut cibo, ad recuperandam memoriam mirabiliter conducere, teſte Gratarolo. Semen, inquit Lobelius, καρηβαρίαν, capitiſue grauitatem inducit, odore, quem etiam vniuerſa ſpirat planta, non tamen ingrato: eoque magni vſus quibuſdã Septentrionalium ad Zyti, Bieræque confectionem. Lupuli namque vel penuriâ, vel vegetioris potionis faciendæ cauſa, cortinis feruentibus addunt; fitque temetum, quo non multis depletis poculis temulenti fiunt, hilaritate propemodum inſanâ: in nonnullis tamen, miſeratione quàm riſu magis digna. Venerem ſtimulat.

GALLITRICVM EXOTICVM FLORE magno albo.

CAP. XCVI.

EXotica planta Biſermas, noſtram Sclaream ſatiuam totâ facie egregiè refert, *caulibus* quadratis, piloſis, nonnihil tactu aſperis, in frequentes alas aduerſo ſitu coniugatim poſitas diuiſis: *folia* Sclareæ noſtratis, infima priora parua, oblonga, ſequuntur deinde ampla, rugoſa & hirſuta, odore ſuaui Ocymi, poſitu Scla-

De

su Sclareæ, qualis etiam est situs *florum* in spicis longiusculis per interualla verticillatorum, quibus bina semper subiecta similiter folia acuminata & cōcaua, coitu labrum efficientia: cæterùm flores ex lōgis, striatis, lanuginosis calycibus emicant suaueolētes, Sclareæ, sed colore lacteo, labello punctulis paucis introrsum guttato, prominentibus sub galea staminibus incuruis, vno coccineo reliquis duobus argenteis, ochreos sustinentibus: *semen* simile Gallitrico satiuo, sed paulò maius, vna parte gibbosum, alterâ ferè triangulare, coloris varii, ex nigricantibus & rubentibus maculis oblongis.



Bisermas Hormino nostro vulgari, vel Sclareæ dictæ congener facit Camerarius hort. Hormi numque Syriacum vocandum censuit, eò quòd ex Syria per D.Bernh. Paludanum primò delatū sit. Et hinc C. Bauhin. apud Matth.& in phyt. Horminum Syriacum quoque denominauit, & 2. Horminum fecit.

Camer. autem nomine Bisermas semen communicauit, quod satum Montbelgardi in horto Ill.E.C. feliciter prouenit, & Iulio, Augusto & Septembri floruit. Idem aliquando mihi iuuenem plantā Stutgardiæ in horto D. Gerardi Vicecancellarii demonstrauit, & Aman Syriacam cognominauit. Aman etiam nomine, sed Aegyptii nominati, semen dedit Zvvingerus. Ab Agerio habui Hormini Cretici titulo.

GALLITRICHVM SILVESTRE VVLGO, siue silu. Sclarea, flore purpureo, cæruleóue magno.

CAP. XCVII.

HAnc plantam videre est interdum cubitos duos adæquantem, *caule* quadrato & hirsuto, inani, in alas diuiso: *folia* quàm Hormino satiuo veriori maiora, squallida & veluti siderata, quædam nonnihil sinuata & serrata potissimùm prima, quæ breuiora, ex longioribus pediculis, alia ad Saluiæ magis accedentia, odore graui, sapore aliquantulùm aromatico: flores in longa spica gestat cæruleos & purpureos, magnos, Saluiæ florum formâ: semen nigrum: *radix* lignosa, odorata. Flores Scarleam redolere ait Lobelius: Icon est ex Clusianis.

Gallitrichum vulgò vocat Cæsalp. ac Alectorolophon Plinii credit, multósque Veronicam rectam putare scribit. Gallitrichum silu. Corn. & Lonic.

Centrum gallinæ aut Galli centrum appellat Ruell. taxátque idem officinas; quòd perperam Gallitricum appellent, aliqui verò etiam Saluiam transmarinam, vel Romanam: sed Alectorolophō dici penitùs non mereri testatur: asserit enim esse Orminum siluestre.



Gallitrichi varietas.



Sed & Cord. in Dioscor. quoque credidit recentiores inexcusabili errore Callitrichon vocasse, ac ideò Orminum siluestre malè Gallitricum appellatum nominauit. *Error recentiorum.* Orminū silu. Lonic. Orminon silu. Gesner. in cat. Pl. Orminum alterum silu. Fuchs. Horm. silu. Camer. in Epit. & Hist germ. Matthiol. flore cæruleo in Horto: Hormin. silu. Matthioli & Lobelii Schvvē. Horminum silu. maius flore cæruleo & rubicundo Thal. in Harc. Horm. silu. à Patauinis pro Beronica vsurpatum Anguill. *Betonica.* Horm. silu. & Oculum Christi, Gerard. qui ponit iconē Tabernamont. & quam posuerat Tab. pro Sclarea siluestri, dat Gerard pro Colo Iouis. *Oculus Christi. Gerard. not.* Histor. Lugd. proponit quidem duas icones, pag. 965. non tamen diuersarum plantarum ait, Horminū silu. Matthiol. & Horm. silu Fuchsii. Ad Hormini siluestris classem, Gallitrichum hoc silu. nostrū, cum nonnullis aliis stirpibus, de quibus post hoc scribendum erit, Clusius quoque referendum censet.

Lobel. in Aduers. p. 240. Obs. p. 300. Icon. Plant. p. 556. & Hist. Belg. p. 617. pro suo Hormino silu. ponit figuram Clusii folio non laciniato, licèt in Adu. dicat foliis aliquantùm laciniatis oris, Blattariæ similitudine. An Dodonæo Gallitrichum flore minore? *Icon Lobel.*

C.Bauhin. phyt. Horminum 6. siue siluestre alterum caule purpurascente. *Horm. silu. alterum. C. Bauh. not.*

Et hi sunt, quod mihi quidem constat, qui Gallitrichum, Horminum siluestre pronuntiant. Sed horum sententiam minùs probat Matth. in prior. com. qui tamen & ipse in post. com. hâc suâ censuram omittit, ac Horminum syluestre vocat, fo-

lio Sclareæ ferè simili: caule sesquipedali, aspero, quadrangulo, leuiter hirsuto, striatoque: flore Saluiæ, colore purpurascente: siliquis pluribus, in humum reflexis, semine rotundo, fusco colore, Gallitricho passim vocato, haud longè absimili prægnantibus. *Icon. Matth.* Icon autem eius proponit Gallitrichum siluestre folio non laciniato flore maiore. *Error quorundam* Longè denique aberrare vult eos, qui pro siluestri Saluia, agrestem Sclaream vsurpant. Sclaream statuit esse Sideritim Heracleam pratensem Fracastorius. *Sideritis Heraclea Sclarea silu.* Et hoc quidem contra Ruellium negantem & volentem esse Horminum. Sclaream siluestrem dixit quoque Marcell. Ficinus, Cæsalp. & Tabern. qui & Matri-Saluiam cognominauit: Sclaream silu. flore cæruléo Thal. Sclaream alteram siluestrem flore cæruleo Gesn. hort. Saluiam denique agrestem cum Brunfelf. aut siluestrem cum Trago [qui etiam Callitricon agreste, & Ambrosiam quorundam appellat,] qui inscripserit, habeo neminem.

Nomina ling. Græcè dicitur ὅρμινον ἄγριον multis: Germanicè Wilde Scharlach Fuchs. Gesn. Wilde Salbey i. e. Saluia siluestris, Brunfelt. & Trago: Türckisch aut Römisch Salbey, i.e. Turcia aut Romana Saluia Schvvenckf. Gall. *Toute bonne sauuage*, i.e. *Tota bona* Tota bona siluestris: Ital. *Schiaria*, ni fallitur Anguillara, saluatica, & *Hormimo saluatico*: Angl. wilde Clarie.

Locus Secus itinera in agrorum limitibus, in collibus iuxta cultos agros sitis, & cāpestribus prouenit, vel Trago teste. Tempus. Fuchsius passim omnia prata exornare scribit, Iūnio mense floribus & semine prægnans.

Vires & Vsus. Iners, & nullius facultatis esse videtur Dodonæo. Matthiolus tamen omnia ea præstare credidit, quæ de domestico scripta perhibentur.

Gallitrichum siluestre flore maiore albo.

Descriptio HÆc Gallitricho siluestri, flore purpureo, cæruleóue, magno, similis quidem est, sed floris colore variat, qui prorsus niueus est, folia etiam incana, non virentia, in reliquis conueniunt.

Synonyma Gesn. hort. dicitur Sclarea altera syluestris albo flore. Tabern. Icon. & Hist. Sclarea sylu. flore albo. Huius iconem proponit Gerard. pro Hormino siluestri. Thal. Horminum siluestre maius, flore nonnunquam candido, sed rariùs. Camer. hort. Horminum silu. flore albo. Clus. Pannon. p. 580. Horminum silu. quartum niueo flore: In Hist. post. Hormini silu. quarti species altera. C. Bauh. phyt. Horm. 6. siue siluestre alterum, caule purpurascente, flore albo, foliisque incanis.

Locus & Tempus Et sic Camer. frequens in Sueuiæ quibusdam pratis, absque vllo ferè flore per Æstatem, sed Hieme cæruleo, Lupuli odore, obseruauit. Clusius inuenit Maio mense in siccioribus pratis, Sopronio Pannoniæ vicinis, vnicam plantam, quam erutam Viennam deferebat, in D. Aicholzii hortum, vbi aliquot annis permansit, & deciduo semine multiplicata est, atque aliis communis facta. Ego reperi in pratis itinere l'Isle inter Longeuelle & Bauans: in Tigurina ditione prope Katzensee florens Maio: Nos Montbelgardi non longè à molendino obseruauimus.

GALLITRICHVM GLABRVM, FOLIO Saluiæ, flore purpureo CAP. XCVIII.

SYlueſtri Gallitricho vulgari est persimile: *folia* ex opposito ad caulium nodos nascuntur,



minora multò & angustiora quàm vulgati Gallitrichi syluestris, aliquatenus ad Saluiæ accedentia, nisi quòd in ambitu serrata, & veluti circumrosa, sine pilis, quamuis parte inferiori sint albidiora paullò, quàm in superiori: *florum* crebri verticilli spicam efformant, purpuro violacei, minores quàm iam dicti syluestris Gallitrichi: subiectis vnicuique verticillo, binis breuibus, latiusculis foliis, nonnihil etiam cæruleis.

Icon ex planta sicca pictori delineanda fuit. Non placet autem ab eo hîc adiuncta radix, & caulis racemosus ex imagine Clusii huc non pertinente. Icon

Lobel. in Aduers. Verbascum nigrum Saluifolium purpureo flore: vt & in Obseru. vbi illis addit 3. Matthioli. Clus. in Pannon. p. 581. vocat Horm. silu. quintum Saluiæ folio, refertque p. 584. rhizotomas mulierculas Austriacas, wild salbey, h.e. Agrestem Salviam appellare, vulgoque venalem proponere. In Hist. post. Hormini silu. quinti speciem priorem. Lo

Vbique circa Viennam Austriæ nascitur, totaque Pannonia, secundum vias, in agrorum, vinetorumque marginibus, integrâ Æstate florens, & subinde semen proferens. Te

GALLITRICCVM SYLV. COMA VIRESCENTE.

CAP. XCIX.



Quàm Gallitrichum silv. flore magno maiori altitudine excrescit, caule quadrangulo vt reliquæ species, & foliis ad singula genicula ex aduerso nascentibus: sed eius extima pars non purpurascit, verùm virescens est: flores tametsi formâ similes, dilutioris sunt coloris: folia inferiora maiores habent incisuras, vt nonnihil laciniata D

ma laciniata videantur, reliquæ notæ conueniunt.

Clus. descriptionis author in Pannon. p.180. appellauit Hormini silu.quarti alteram speciem, & Horminum silu.4. dilutiore flore: In H.post. Hormini silu.4. speciem tertiam.

C.Bauhin.phyt. Horm. 7. siue syluestre 3.caule virescenti: Horm. silu. 4. Clusii, sine icone. *Ego* in Hist.post.Clusii iconem sub titulo Hormini silu.quarti specie prima exhibitam huius esse speciei puto,& per Typographum transpositam.

Passim in siluis cæduis, montanis pratis, viarúmque marginibus sponte nascitur cum prima [Gallitricho silu.flore magno]non modò in Pannoniis & Austria: sed in Bohemia, Morauia, tota Germania, & aliis plerisque prouinciis,florens Maio, interdum etiam Iunio.

GALLITRICHVM FOLIO ROTVNDIORE flore magno violaceo.

Cap. C.



HOrmini flore violaceo nondum descripti nomine,dedit nobis Argentinæ D. Ageri⁹ pulchrum Gallitrici genus. Huic erant *folia* quædam breuissimo pediculo appensa, vngue inferiore minora, alia longioribus pediculis dependentia, maiora, maxima verò vncias ferè duas lata, & tres penè longa, oualem formam non malè repræsentantia,quædam etiam rotundiora, in circuitu serrata, Betonicæ modo, glabra: *caules* quadranguli: *flores* magni,violacei, hiantes: calyces deorsum nutantes,verticillati.

In montium Tyrolensium pratis altis expandere folia indicabat D.Agerius.

GALLITRICHVM FLORE MINORE purpurascente & rubro.

Cap. CI.

ptio VIuaci radice multos perdurat annos, syluestri Gallitricho affinis planta, odorata,facie non ita dissimili, caule, foliis,crescendíque modo: at flores ita parui,vt vix extra calycem promineant,purpurascentes, nonnihil hiantes, cùm in vulgari flores magni sint, galeáque magnâ prominentes apices multos condant: calices deorsum nonnihil reflectuntur, breuiores quàm Hormini verioris. Idem Gallitrichum floribus purpureis minoribus:foliis profundè satis laciniatis, diuisísue,nonnihil hirsutis.

An Dod. H. flor. & lat. in fol. Oruala secunda? An Lobelio in Aduers. Verbascum purpureum Erucæfolium?

Basileæ in horto D. Felicis Plateri florebat mense Iunio. Nobis Montbelgardi viuaci radice multis perdurauit annis, florere incipiens Maio, semen maturās Iunio & Iulio. In Italia vix aliud obseruauit D. Agerius. *Locus & Tempus.*



GALLITRICHVM FLORE MINImo albo.

Cap. CII.



PLura humi spargit folia, longo pediculo donata, crassiusculis & rigidiuscula, Betonicæ æmula, sed ad pediculum nullo sinu prædita, obtusa, crenata, pilis albis per venas obsita, inodora. Caules modò singulares, aliàs plures, quadrangulares, hirsuti ex longo interuallo in ramulos oppositos diuisi: ad quorum exortum folia quoque bina opposita longo pediculo enascuntur infernis planè similia. Flores verticillatim digesti per interualla summitates occupant,odorati, exigui, & vix ex calycibus prominentes, albi. Quorum verticilla singula sustinent foliola parua, in acutissimum apicem terminantia: radix oblonga, exiguis fibris donata, nullo gustu notabili prædita. *Descr.*

An Horminum minus Supinum Creticum Clusii?

Ex semine à genero Cherlero ex Italia allato in horto Ill. E. C. satum Vere, floruit Iunio, & deciduo semine se propagauit. Perit vbi caules protulit.

GALLITRICHIS AFFINE MARV, SI NON genus aliquod, Sclarea Hispanica Tab.

Cap. CIII.

ANno 1595.Iulii principio demonstrauit D. Hôchsteter Pfortzhemiæ in hort. D.Soceri

herbam nomine Maru celebrem, foliis ſpiſſis, ſine manifeſto ſapore. Incipiebat autem tunc floridam comam depromere. Cluſius, cuius iconi, quā proponimus, folia optimè reſpondeat, ſic deſcribit. HORMINI ſilu. quarti quinta ſpecies, Hiſpanico ſemine Viennæ Auſtriæ nata, illi [Gallitricho flore paruo rubro] non valdè diſſimilis: etenim caules habet non minùs altos, quadrangulos, nodis cinctos, villis quibuſdam obſitos, & folia in ſingulis nodis ferè ſimilia, paulò tamen duriora, læuiora, anguſtiora, anguloſa quodammodò, mucrone magis obtuſo, & laxioribus dentibus prædita, præſertim quæ ſecundum radicem naſcuntur: è cauliculis, in extremo caule ſummiſque ramis verticillatim naſcentibus, & veluti in ſpicam deſinentibus, emergunt flores reliquis ſpeciebus longè minores, Lauendulæ florum ferè æmuli, nec colore ab illis valdè differentes: quibus decidentibus ſuccedit ſemen nigrum: radicem habet ſuperioribus ſimilem: & tota planta ſimili cum reliquis odore prædita.

Synonyma — Vocat Cluſius in Pannon. p. 580. Horminum ſilv. 4. Lauendulæ flore: p. 582. Hormini 2. ſpeciem tertiam: p. 584. Horminum ſemine ex Hiſpaniis Baccharis nomine miſſo natum. In Hiſt. poſt. Hormini ſilu. 4. quintam ſpeciem.

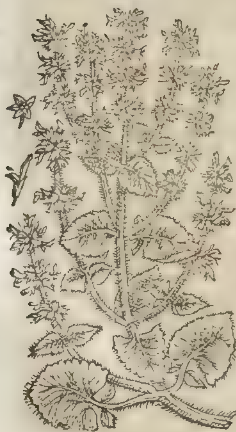
Sclarea Hiſpanica Tabern. — Tabernomontani Sclarea Hiſpanica, Sclareæ Romanæ ſimilis, paucioribus ramis, caulibus quadrangulis, foliis magis glabris, & magis acutis, firmioribus, floribus Lauendulæ quodammodò ſimilibus; Maru noſtro foliorum firmitate reſpondet, licèt icon nonnihil diuerſa videatur.

C. Bauh. phyt. vocat Horminum 8. ſiue ſilu. quartum Lauendulæ flore: Cluſii Hormini 2. ſpeciem tertiam (in Pannon. ſc.) ſine icone. Sed cur *C. B. not.* C. Bauh. dicat eſſe ſine icone, me latet: eſt enim p. 582. vt iam annotatum.

Naſcitur ſponte in Anglia ſatis frequens ad regiæ arcis Grenvvicii Hippodromum Septembris initio cùm florens, tum ſemine onuſta. Hiſpanico ſemine Cluſio Viennæ Auſtriæ nata, florebat Iunio.

GALLITRICHO AFFINIS PLANTA,
Horminum ſilu. latifolium Cluſio.
CAP. CIV.

Deſcriptio



EX radice pollicari, plurimis fibris longiuſculis donata, ex qua plura capita, caules edit prociduos, quadratos, copioſâ medullâ albâ farctos, inſigniter hirſutos: cuiuſmodi etiam ſunt folia, quæ ex caulium geniculis bina ex aduerſo oriuntur Marrubii, ſubrotunda, in mucronem exiguum mox deſinentia, rugoſa, & ad pediculi vncialis, vel ſeſquiuncialis commiſſuram falcata: inferiorum ceterùm foliorum pediculi multò etiam longiores: Ad foliorum verò exortum auriculæ quædam velut fœturæ adnaſcuntur, modò vnica, modò duæ: flores in caulis faſtigio ſæpè rubente & in paucis breuibuſque alis ſimiliter rubentibus verticillatim ſine vllo foliorum interiectu, breuibus interuallis diſpoſiti ſpicam deformant, perquàm numeroſi, Lamii parui, cæruleopurpurei, galericula exigua apicem album occulente, labello in binas lacinias diuiſo, è calyculis oblongis, ſubrubentibus, hirſutis, ſtriatis prominuli, pediculis atropurpureis hirtis: decidentibus floſculis in calycibus ſunt ſemina quatuor oblonga ſubrotunda. Sapor plantæ nullus notabilis.

Cluſ. in Pannon. p. 577. & p. 578. Horminum ſilu. 1. ſiue latifolium alterum vocat: in Hiſt. poſt. Horm. ſilu. tertium: Horm. Scarleæ foliis minùs incanis & odore minùs graui, floribus purpureis, Lauendulæ vix maioribus. C. Bauh. phyt. Horminum 5. ſiue ſilu. latifolium. Schvvenckf. Horm. ſilueſt. 2. murale Sileſiacu, wilder mawer Scharlach. Sy[nonyma]

An Camer. hort Horm. ſilu. fermè abſque vllo p Æſtatem: flore ſed in hieme paruo cęruleo, Lupuli odore, ſimile ſecundo, quod Cluſ. in Pannon, depinxit.

Prouenit mihi Montbelgardi in horto Ill. E. C. florens Iunio, Iulio & Auguſto: hiemem pertulit, & ſemine ſe propagauit: multis etiam annis durauit. Inuenitur, inquit Cluſius, paſſim Viennenſi agro iuxta vias, in montanis pratis circa Mariæ cellam, & S. Crucis Abbatiam, ſupra Badenſes thermas, & pleriſque Alpeſtribus Auſtriæ atque Stiriæ locis.

GALIOPSIS SPECIES LVTEA, VISCIDA,
odorata, nemorenſis.
CAP. CV.

De[ſcriptio]



INſigniter fibroſâ radice nititur, multos inde caules ſurrigens bicubitales, & altiores, quadratos, hirſutos, fungoſâ medullâ farctos, in alas brachiatos: folia è geniculis exeunt oppoſita, longis pediculis hirſutis appenſa, Ari modo alata, ſed Lamiorum inſtar rugoſa & hirſuta, eiſi multò maiora, in ambitu ſerrata, nonnulla interdum per margines aſpersâ ſaturâ rubedine: flores in longis ſpicis verticillatim ramos ambiunt: foris hirſuti, intus glabri, labello tripartito, mediâ laciniâ fimbriatâ & criſpâ, colore foris ex albo luteo, intꝰ obſoletis notis maculoſo: ſuperiùs verò folium, ſeu galea, foris guttatum, intus luteum: è rictu medio prodeunt ſtamina alba: inſident autem flores calycibus oblongis ſtriatis, viſcidis: in quibus ſuccreſcit poſtea ſemen: tota planta tactu viſcida eſt, odorata, ſapore nullo inſigni.

Varias

Varias hæc adepta est appellationes. Nos quidem, quia apud Dodonæum de Florib. à Dalechampio propria manu legimus annotatum, esse Galiopsim luteam, viscidam cognominauimus, & maximè vt amphibologiam vitaremus: alia siquidè est præter hanc Galiopsis lutea nucupata. Propter viscositatem verò quidam Pulicariam nominarũt. Dod. de Flor. & H. lat. in fol. Orualam tertiam, Horminum luteum, & Horm. Tridentinum à plerísque appellatum. Lobel. in Adu. Colum Iouis folio Vrticæ, aut Hormini, Galiopsin recentiorum. In Ic. Plant. pag. 557. & Obs. p. 301. Colum Iouis, Horminum silu. pingue quorundam. Clus. in Pannon. p. 576. Horminũ silu. 3. In Hist. post. secundum. Cæsalpin. Melinum vulgò, aliis Meligo. Gesn. lib. 3. epist. ad Zvving. Orminum luteum, Herbam pinguem flore luteo, Italorum quorundam Cerinthen, & Germanorum Flöhkraut h. e. Pulicariam, quòd foliis per cubicula sparsis, cùm pinguia & viscosa sint, pulices adhæreant, & facilè simul euerrantur.

An huc sit referenda Saluia alpina Tabern. me latet: descriptioni ieiunæ, in qua ei tribuit flores purpureos pauca fides tribuenda. Gerard. ponit pro Colo Iouis iconem Sclareæ silu. Tab. quæ non respondet Colo Iouis.

C. Bauh. phyt. Horminum 4. siue luteum glutinosum, Staphis Plinii quibusdam. Item Saluia 8. siue Saluia alpina Tabern. ex Lonicero: Hormini species. In animad. in H. Lugd. Galiopsis lutea Dalechampii p. 1246. dicitur esse Lamium luteum: ego verò suspicor esse Colum Iouis, inquit C. Bauhin. Hist. Lugd. Colus Iouis Lobelii: Galiopsis lutea Dalechampii: Phlomis Lychnitis altera Syriaca Lobelii.

Monspelii circa montem Esperon reperi florentem mense Octobri: in Rhætia non longè à balneo Fidris Iunio: propè Wallenstat Iulio: in montibus prope Basileam Octobri: Geneuæ germina protrudentem principio Aprilis in colle La batie. Per vniuersam Pannoniam ad radices montium obuiam dicit Clusius: in hortis apud Belgas seri Dodonæus. Scaturigines, vdósque siluarum margines Galliæ, Germaniæ & Italiæ amare Lobelius.

Facultates eius nondum à quoquam exploratæ sunt, præterquam quod Gesnerus eam calefacere, emollire ac discutere crediderit.

ÆTHIOPIS VETERIBVS ET IN GENERE.
CAP. CVI.

Æthiopis, auctore Dioscoride, folia habet Verbasco similia, sed valde hirsuta, & densa, in orbem circa radicis imum: caulem quadrangulum, crassum & scabrum, similem Apiastro aut Arctio, multis alis concauum: Semen Erui magnitudine geminum in vno conceptaculo: radices ab eodem cespite multas, longas, crassas, gustu glutinosas. Quæ siccatæ nigræ ac duræ fiunt, cornibus similes. Plurima nascitur in Messenia ac Ida. Radix cocta ac pota ischiadicis, pleuriticis, sanguinis sputo, arteriæ asperitati auxiliatur, sumitur etiam cum melle in eclegmate.

Eadem prorsus Plinius habet, vt ex Dioscoride transcripsisse videatur. Galenus in simpliciũ censu Aethiopidem præterit. Quæ Paulus de ipsa retulit, ex Dioscoride transcripsit. Quin & Ruellius recenset, quæ Diosc. & Plinius scripserunt.

Aethiopidi porrò herbæ nomen dedêre magicæ vanitates, teste Plinio, quòd sc. amnes ac stagna siccari huius coniectu, tactu clausa omnia aperiri, somniarit Asclepiades. Somniarit, inquã, nam si vera sunt, vt Plinii verbis vtar, nónne satiùs fuisset Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herbâ patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie Aethiopide [Meroide] Pontinæ paludes, tantùm agri suburbanæ reddatur Italiæ. Verisimilius itaque erit Latinos Græcum Aethiopidis nomen seruasse, ab Aethiopia sc. regione, in qua nasci gloriabatur: Vel quòd fuliginosa & veluti cinere aspersa sit: αἴθη enim fuligo est, siue fauilla adusta. — *Magica vanitates.*

Cæterùm, Aethiopidem quamuis ignotam dixerit Cornarius, non desunt tamen, vt Matth. Anguill. Dodon. Lobel. Amat. Cæsalp. Castor, Schvvenckf. C. Bauhin. & alii, qui eam agnouisse videntur. — Aequiuoca.

Hesperim, Violam albam, Persicam Hermolai, si radicem haberet nigram, & instar cornu duram, facilè dixerit Aethiopida Tragus. — *Hesperis.*

Eorum opinionis esse non vult Anguillara, qui in insula Candiæ Gallitrichum satiuum Aethiopidem vocant.

AETHIOPIS MVLTIS.
CAP. CVII.



Folia per terram primò spargit palmo latiora; haud multò longiora, tenerâ lanugine ceu carptâ suprà infráque vbertim obducta, alioqui Sclareæ satiuæ non multùm dissimilia, sinuosa, quædam etiam laciniata: inter hæc caulem profert foliis consimilibus, sæpè minoribus, stipatum, quadratum, pariter villosum, multis alis concauum: in quibus ad nodos, flores verticillati, duorum foliorum acuminatorum complexu Hormini modo obuallati, candore niueo, vno folio cucullì instar surrecto, compresso, apices luteos, stilúmque argenteum è sinu proferente, labro Cotulæ instar concauo, ex calyce oblongo quinquepartito, quem circumquaque tam densa obtegit lanugo, vt vix conspici possit: odore est fœtido, Lamii vel Galeopsis: radix fibrosa: semina in singulis vasculis quatuor Hormini seminibus similia, fusca, lubrica, triangula. — Descriptio.

Matthiol. (qui Roberto Constant. teste olim scripserat incognitam, in postr. verò comm. eius ostendit effigiem) Amato, Anguill. Dodon. Gesn. Cast. Lob. in Adu. Obs. pag. 304. & Ic.

Plant.p.566.Lac. Lonic. Camer.in hort.& apud Matth. Tabern.& Hist.Lugd.p.1306. Æthiopis: Schvvenckf. Αἰθίοπις Dioscoridis: C.Bauh.Æthiopis 1. siue foliis sinuosis. Æthiopidis verò eius secundæ,siue foliis in profundas lacinias diuisis,qui meminerit,non habeo vllum. Æthiopidem MonspessulaniCoronariam vocant:Germ.

Coronaria. Mohrenkraut : Itali *Etiope* & *Etiopide*.

Locus & Tempus Copiosè prouenit in Græcia & Illyria, vnde ad nos primùm delata. Nobis Montbelgardi in horto Ill.E.C.ex semine Surgardiæ in horto Ducis collecto nata fuit: semen maturabat Iulio & Augusto.Primo anno caulem non ferebat,secundo autem semine deciduo se propagabat, & peribat.Patauii obseruaui virentem in horto publico mense Februario.

MARRVBIVM IN GENERE.
Cap. CVIII.

Marrubiū duplex Diosc & Theoph. Marrubium Dioscorides duplex assignat: Album quod πράσιον dicitur,& Nigrum,quod Βαλλωτὴ ἢ μέλαν πράσιον nominatur.

Sed & Theophrastus duo quoque genera tradit.Aliud,inquit,folium herbiduin[ποιῶδες]habet magis serratum,incisurasque profundiores,valdè manifestas,quo vnguentarii vti ad nonnulla consueuerunt: Alterum verò rotundius, & squallens [ἀχυρῶδες) vehementer, vt τοῦ σφακέλου,incisurasque habens obscuriores,minusque serratum.

Cæterùm,Ruellius primum Theophrasti Marrubium folio herbaceo, officinas Prassion viride nominare testatur,comâ herbaceâ serratiori,crenisque profundioribus, reliquâ parte candido simile,eiusdemque naturæ. Alterum verò folio rotundiore, candidum interpretatur, quamuis non desint,qui hoc Balloten, illud candidum appellent.

Prasion Linostroph. Philopada Philochares. Marrubium inter primas herbas plerique commendauere , quod Græci πράσιον vocant, alii Linostrophon , nonnulli Philopæda, aut Philochares , notius quàm vt indicandum sit. Huius folia semenque contrita prosunt contra serpentes,&c. inquit Plinius, qui & ipse duo genera Marrubii, ex Castoris sententiâ proponit nigrum, & quod magis probat,candidum, quanquam eius sententiæ parum memor, nigrum Marrubium postea in Porrum nigrum commutauit.

Plin. notatur.

Prassium,inquit Amatus,Marrubium est Prassum verò Porrum , cuius inaduertentia Plinius sæpè in errorem labitur.Plinium itaque consummatæ lectionis & eruditionis authorem, perpetim (vt eius verbis vtatur Constantinus) aut vt Varronis,indesinenter vellicat Lusitanus, cæsim quidem & punctim petens, nequaquam tamen feriens,vt malus gladiator veteranum militem.

Aequiuoca Nunc & hoc obiter indicandum recentiores Medicos quatuor Marrubii genera constituere *Primum* Marrubium album , siue Prassion. Ad quod reuocamus Marrubium candidum folio subrotundo: Item , Marrubium Hispanicum odore Stœchados Lobelii, Ocymastrum Valentinum Clusii. Et tertium Marrubium album angustiore folio. *Secundum* Marrubium nigrum siue Ballote quod duplex habetur: alterum foliis maioribus ; alterum minoribus. *Tertium* aquaticum,quod,ni fallor,quidam pro Sideritide exhibent. Postremum campestre, vel agreste quod à nobis Stachys Fuchsii intitulatur.

Marrubii præterea nomine sequentes etiam donantur plantæ. Cardiaca. Herba Venti. Meliphyllon. Vrtica. Melissa. Tragoriganum. Eupatorium. An Galeopsis angustifol. fœtida. An Galeopsis minor folio caulem ambiente?

MARRVBIVM ALBVM.
CAP. CIX.



Di Caulibus assurgit cubitalib.quadratis, canâ lanugine pubescentib. tubulo peruiis: ad quorum nodos folia nascuntur bina ex aduerso sita, perquàm rugosa, subrotūda,in ambitu serrata , ex viridi albicantia,hirsuta,sapore acri & amaro:ex quorum alis flosculi numerosi verticillati : oriūtur,bifidam cristam surrigentes,labello vtrinque alati demisso,in calyculis albis lanuginosis. semen subrotundum asperiusculum: radix fibrosa,nigricans. Tota herba Dod. suauis & grati est odoris,& nonnihil moschum redolet, præsertim hybernis mensibus.

Marrubii,seu Prasii Dioscoridei delineatio ad amussim huic nostro respondet.Frutex est,inquit, ab vna radice multorum ramorum , subhirsutus, albicans,quadrangularibus virgis: folium pollici æquale,subrotundum, hirsutum , rugosum,gustu amarum:semen per interualla in caulibus est:flores velut verticula,asperi. *E D*

Quodnam autem sit Marrubium hoc apud Theophrastum,authores non conueniunt.Ruellius & eum secutus Cæsalp. volunt eum hoc pro secundo genere describere. Dalechampius contrà id eum intelligere credidit per prius:per alterum verò Dioscoridis Balloten, hoc ab illo discrepantem,quòd plusculum ad virorem fuscum porraceum vergat, unde Marrubium nigrum vocetur,& odorem grauem , fœtoremque vibret. Cornarius primum Theophrasti Marrubium narrat officinas quidem viride Prasion vocare: attamen Prasii huius , genus alterum esse ait,& non id quod Ballote,nigrumque Prasion dicitur. Et certè D. Agerius huius Marrubii varietates communicauit. Dedit namque Marrubium in Marca Anconitana collectum, Germanico candidius,foliisque minoribus & ramosiorib.Et aliud maius,odoris suauis, Romanorum agrum inhabitans. *E M de E*

Pr Gi

Græci , vt Diosc. Theoph. & Galenus πράσιον appellāt. Latini,vt Matthiol.Lobel.in Aduers. Cæsalp. & Dodon. Marrubium ; Marrub. album Matthiol in Epit. & Histor. german.cum add.Camer. Lobel.in Obs. pag.27*. & Ic. Plant. p.517. H.Lugd.p.961.& Gerardus : Marrub. cādidum alterum & vulgare Tragus. Vulgare Clus.in Pannon. legitimum vulgare in H. post. Tertium & album vulgare C.Bauhin. Marrub.

notius

notius quàm vt indicandum: itémque candidũ Castori magis probatum Plinius. Marrub. siue Prassium album Tabern. candidum Schvvenckf. Marr. fœminam Brunfels. Prassium Anguill. & officinæ. Videtur autem, inquit, Pena, prasinus viror, aut certè virosus odor appellationem dedisse Marrubio, tam nigro illi fœtido, quod Ballote dicitur, quàm albo huic & odoro. Inter nothas voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, Εὐπατώρειον, φυλλέφαρες, τριπήδιλον, χαμηλοπόδιον, κυνοσπράσιον, φιλόφαρες, Labeo, Labeonia, Asterion, Asterope, Asteriope, Atyrbesia, Vlceraria, Marua Iantusa Serap. Tauri sanguis, Horu genitura, Melittæna & Meliphyllon. Dicitur quibusdam Hebraicè, vel potiùs Chaldaicè *Tamcha*: Maurit. *Farasio* siue *Frasium*: Germ. weisser Andorn/Marobel/Gottes vergiß/helffekraut/lungenkraut/ & wilder taurant Silesiis Schvv. Belg Malroue/Malrueuie/& whitte Andorẽ: Gall. *Marrubin* & *Marochemin*. It. *Marobio*: Hisp. *Maruuio* & *Marolho*: Angl. horehounde: Boh. Jablecuitk: Hung. Feyer pózercze.

Multis locis frequens spontè crescit, vt Monspelii passim, vt etiam Burmii in Rhętia: itémque circa Colmatiam, Horburgum E.C. castellum, & Entzishemiam, aliisque Alsatiæ locis: propè Beffordiam paucas plantas vidi, ac etiam inter Ferrariam & Bononiam. In Silesia oriri propter ædificiorum ruinas & rudera perhibet Schvvenckfeld. dicitque in areis pagorum vulgò notum. At in Austria & Pannonia rarum est, & certis duntaxat locis, iisque paucis spontè nascitur, authore Clusio. Colligitur Aestate, Iulio potissimùm mense, cùm semine prægnans est.

Huius folia arida, inquit Dioscor. cum semine decocta in aqua, aut viridium succus expressus datur cum melle Asthmaticis, tussientibus & tabidis. Crassa è thorace, cùm Iride sicca, ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, vt menstrua & secundas pellant: item difficilè parientibus, & iis qui à serpentibus morsi sunt, & qui lethale quid biberunt. Vesicę tamen & renibus nocent. Folia cum melle illita sordida vlcera purgant, pterygia, nomásque cohibent: dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contusis succus, & Sole coctus. Cum vino & melle illitus oculorum claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Aurium doloribus per se, aut cum rosaceo instillatus prodest. Marrubium plerique inter primas herbas commendauêre, inquit Plinius, eadem tradens quæ Dioscorides: ac præterea aluum soluere, vrinam ciere: strumis, gangrænis, & laterum doloribus conferre. Ad eadem commendat etiam Galenus addens in caliditate esse quidem secundi ordinis iam completi, in siccitate tertii medii, aut completi. Marrubii decoctum, inquit Matthiolus, datur commodè iocinorosis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque foliorum puluere necantur interaneorum vermes. Recentia folia cũ veteri axungia trita & illita canum morsus persanant, & mammarum tumores persoluunt. Lichenas purgant, sanántque ex aceto illita. Ad viscerum obstructiones commendat præterea ex Marrubio parata decocta, vina, eclegmata, syrupos, & alia eiusmodi.

MARRVBIVM CANDIDVM FOLIO subrotundo. CAP. CX.

Caules, quos ex radice vulgari Marrubio similli cõplures profert, cubitales & bicubita-



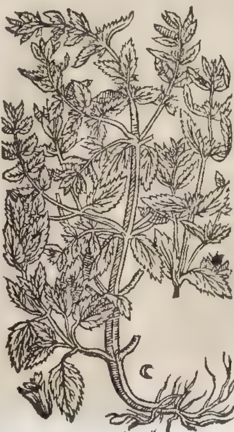
les sunt, quadrati, lanugine incanâ obtecti, multis alis cõcaui: ad quorũ singulos articulos, folia ex aduerso bina oriuntur mollicello holosericici tactu, villosa, intensiúsque quàm in vulgari enascẽtia, latiusculo pediculo appensa, in ambitu serrata, longiora, quàm latiora, obtusa, odore nullo excellente, sapore calidiusculo, non tamen ingrato: flores ad genicula verticillatim caulem amplexantur Marrubii vulgaris, ex oblongis, incanis, mollicellis calycibus.

Clus. in Pannon. & Hist. post. vocat Marrubiũ alterum Pannonicum, quæritque an sit Marua Iantusa Serapionis? Eius autem delineatio non malè conuenit cum Marrubio iam descripto, nisi quòd ait esse odore iucundo. Lob. in Ic. Plant. p.518. Marrubii candidi alterius Hispanici titulo, eandem habet iconem quam Clusius: itémque in Obs. pag.279. Tab. inscripsit Marrubium cãdidum Hispanicum: Gerard. candidum. C. Bauh. phyt. 4. siue album latifolium peregrinum. Synonymi

Adeò vulgare est toto Viennensi agro, vt vinetorum agrorúmque margines, sicciq́ue & s[...]minei campi eo abundent; imò in ipsius vrbis (quæ ab aquis sunt liberæ) fossis nascatur: floret Iulio. Habemus nos Montbelg. in hort. Ill. E.C.W.

Nullo tamen apud Viennenses, quod Clusius sciat, in vsu est.

MARRVBIO ALBVM ANGVSTIORE folio. CAP. CXI.



Candidius nostrati Marrubio, caulibus ramisque quadratis tenuioribus: folia ex geniculis aduerso situ oriũtur impensè candida, oblõga, serrata neruosa, sed neruis plærisque rectà secundùm longitudinem decurrentibus: flores in ramis, subiectis binis paruis foliis, Descript.

verticillatim positi, interdum & in spicæ formam digesti, parui, candidi, bifido foliolo surrecto, labello demisso è candicantibus striatis calyculis.

Synonyma Lobel. porrò in Aduers. & Icon. Plant. p. 519. vocat Marrubium Creticum angustiore folio : H. Lugd. p. 962. Marrub. Creticum Penæ: [Existimauit autem compilator hoc à Marrubio candido Hispanico non differre : sed errat: diuersum est & vtrumque mihi notum:] Camer. hort. Marrub. Creticum aliud, à Lobelio & antiquis depictum: Tabern. & Gerardus Marrubium Creticum: C. Bauh. phyt. Marrub. 5. siue album angustifolium peregrinum : Apud Matth. Sydeitidem 2. Matthioli & Castoris.

Locus Ex semine per fratrem C. Bauhinum Marrubii albi veri nomine Lutetiâ misso prouenit mihi Montbelgardi in horto Ill. E. C. vbi Hiemem perfert.

Hoc Creticum Marrub. qui cum Schvvenckf. opinantur, id cæteris præstantius credunt.

MARRVBIVM NIGRVM SIVE Ballote.
Cap. CXII.



Descriptio Sesquicubito altius est, caulibus quadratis, hirsutis, nonnihil rubentibus, inanibus : ad quorum genicula sesquiuncialibus pediculis oriuntur folia Melissæ atrouirentia, rugosa, fœtida, in ambitu serrata, ex eorundemque alis surculi alii foliis consimilibus minoribus donati: flores Lamii rubri, verticillati ex calycibus oblongis striatis: radix Vrticæ fibrosa.

Balloten, inquit Dioscorides, quod nomine alio Marrubium nigrum vocant, caules edit quadrangulos nigros, subhirsutos, complures ex vna radice: folia hispida, vel vt alii, densa per interualla in caule disposita, quàm Marrubii maiora, subrotunda, graueolentia, Apiastro proxima: vnde aliqui Apiastrum eam vocauerunt : candidi flores vniuersi verticillato ambitu caulem coronant. Plinius similiter depingit.

Synn. ling. Βαλλώτη autem dicitur Græcis & μέλαν πράσιον, & in quibusdam exemplaribus μέγα πράσιον: Latinis *Ballote*, Marrubium nigrum, Marr. magnum, Marr. spurium, Marr. fœtidum, Marr. nigrum fœtidum, Marrubiastrum, & & Prassium fœtidum: Itemque inter nothas appellationes Nophthan, Notianoscemin, Nosprasion, Nothera, Nochelis, Nostelis, Nophrys, Gnothuris, Gnotera: Ægyptiis Asphos, aut Esce: Prophetis sanguis Ixionis : Romanis Apnium aut Medata, aut Vlceraria, aut Marrubium, aut Cantherinum. Marrubium quidem à foliorum similitudine, nigrum à colore, qui ad colorem fuscum magis vergit, quàm in Marrubio, Prasium fœtidum ab odore graui & fœtore. Germ. Schwartz Andorn/ Stinckend Andorn/ & Andorn weible: Gall. *Marrequin puant Marrubin noir*: Ital. *Marrubio bastardo*: Hisp. *Marruuio negro & bastardo*: Angl. Stincking & black horehound fekete pózercse.

Gerardus pro Marrubio aquatico ponit iconem Tabernamontani Marrubiastri, & pro Marrubio nigro iconem Lamii albi eiusdem.

Marrubium nigrum alterum haberi foliis maioribus & alterum minoribus obseruauit C. Bauhinus.

Locus Monspelii florens intuebar Aprili & Maio mensibus: Basileæ Octobri. Frequens in agrorum marginibus Geneuæ, Lugduni, Montbelgardi, & alibi, passim etiam secus vias, parietes & sepes vmbrosis locis florens Æstate.

Huius folia, inquit Dioscorides, cum sale trita canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescunt, vt condylomata reprimant: sordida vlcera cum melle purgant. Plinius eadem iisdem ferè verbis retulit. Vis eius efficax aduersus canis morsus ex sale foliis tritis impositis: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida vulcera cum melle. Galenus Ballotes ne meminit quidem in simplicium medicamentorū censu.

MARRVBIVM AQVATICVM QVORVMdam.
CAP. CXIII.



Altitudine cubitali, aut sesquicubitali, caule rigido, quadrato, subhirsuto, in ramos oppositos diuiso: folia bina semper ex aduerso sita, Betonicę foliis paria, profundè serrata, interdum laciniata, in singula segmenta exporrecto neruo obliquo, in acumen desinētia, inferiùs nonnihil hirsuta, superiùs glabra, breuiusculo pediculo hærentia, sapore amaricante: ad quorum exortum verticillati globuli sunt flosculorum candidorum, punctis rubentibus aspersorū: ex calyculis asperiusculis & veluti spinosis vix tantillùm prominentium: radix fibrosa, albicans, modicè adstringens.

Quidam, vt Matthiolus, Sideritim primam facit, quā alii, vt Dodon. & C. Bauh. rectiùs Marrubium palustre vocant: aquaticum Thalius & Schvvenckf. Marrub. 4. aquaticum & palustre Tragus, qui Sentum Auicennæ statuit. Marrub. aquat. vulgi Lob. in Aduers. & Obs. p. 283. & Ic. Plant. p. 524. (vbi malè Sideritin secundam vocat:) & Hort. Lusit. Sideritim Matthioli, Lanceam Christi Gesneri, & Ægyptiacam herbam quorundam, Camer. hort.

Germ. wasser Andorn/ weyher Andorn: Gall. Marrubin aquatique: Angl. water horehound: Hung. Vizi pôzercze.

Marrubium aquaticum Tragi floret Basileæ ad ripam fluminis Birse intra vrbem Iunio & Octobri. Montbelgardi sponte Augusto locis humidis. In Silesia viget & floret, referente Schvvenckfeldio, æstiuis mensibus ad riuulorum margines & secus fossas, ac scrobium extremitates aquas habentes: rigari etenim postulat: in aridis autem non prouenit.

Cæterùm, refrigerandi, atque vnà validè adstringendi facultatem habere videtur: & nonnullis succus eius colore tingere nigro creditur, quod indagandum proponimus.

ALYSSVM IN GENERE, VETERIBVS, & Neotoricis.

Cap. CXIV.

Varia est apud auctores Alyssi historia. Et quidem ex Dioscoridis sententia ἄλυσσον est frutex paruus (φρυγάνιον. Ruell. addit vnicaulis:) subaspera folia habens, rotunda, circa quæ fructus, duplicis scuti figura: in quo semen est aliquantulùm latum. Nascitur in montanis & asperis locis. Eius decoctum singultus, qui sine febre sunt, potu soluit: idem efficit, si quis eam, aut teneat, aut naribus odorandam admoueat: at cum melle trita lentigines & maculas Solares [vitia cutis in facie] emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur. Sed & in domo suspensa salutaris esse creditur, tum hominibus, tum aliis animalibus, ne fascino lædantur. Quin & purpureo linteo, seu puniceo panniculo alligata, pecorum morbos abigit.

Ab hoc, vt quidam opinantur, Alyssum Plinii discrepat: is namque videtur Rubiam minorem Alyssum facere.

A Dioscorideo alienum quoque est Aetii Alyssum quod Heracleam Sideritidem esse statuere videtur. Aegineta libri 5. capite 23. cum Aetio de Alysso conformia scripsit. Ab illis verò omnibus circa Alyssi historiam dissentit Galenus Ex cuius verbis palam est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potiùs primam, quàm vltimam Sideritim referre.

Siue porrò frutex sit ille Dioscoridis exiguus, hactenus non satis cognitus: Siue alicuius plantæ (quæ eam habeat proprietatem, qualem ex Asclepiade voluit esse Prassii speciem Galenus: Sideritidis, Heracleam sc. Paulus, ait Baccius de venen. & Antid.) cognomen Alysson, sic tamen dicitur à proprietate sanandi morsus canis rabidi. Et hæc Etymologia potiùs Alysso conuenit, quàm Melanthio, quod Arabes à græca voce ἄπο τῆ λυσσῆ, sic dictum testantur.

Cùm igitur varia admodum sit de Alysso auctorum sententia, cúmque eius historia tam varia, incertáque habeatur, difficilè quidem fuerit asserere, quænam planta Alyssum legitimum, aut Dioscoridis, aut Plinii, aut Aetii, aut Galeni, vocari possit & debeat. Magnus enim numerus plantarum occurrit, quæ pro Alysso à rei herbariæ studiosis passim & certatim ostenduntur, inculcantúrque. Quas licèt Matthiolus, quòd fortassis earum nullam legitimum Alyssum referre crediderit, potiùs supprimendas, quàm declarãdas existimarit. Nos tamen contrà eas hîc nominandas, & suo quoque loco pingendas, fusiúsque pertractandas esse, consultum duximus. Illud nobis saltem indicasset sciolus, quodnam Alyssum illud foret à Galeno ex Asclepiade repræsentatum: quodnam & illud, cuius meminit Aetius: siquidem ambo hæc in Italia prouenire non ampliùs inficiatur. Cur bonus ille vir aliis diiudicandum relinquit, quid Ruellius per Cannabin rusticam, quam ipse Dioscoridis Alyssum esse putat, aut saltem ad ipsum propiùs accedere ait, intellexerit, & tamen carpit? Cur non Cristam galli pronunciauit?

Cæterùm Alyssi nomine sequentes apud Authores donantur plantæ. Alsine fol. serrato hirsutiore. Veronica. Veron. pratensis serpillifol. Alysson siliqua latà, &c. Alyssum Anguillaræ. Thlaspi minus. Thlaspi maritimũ. Clinopodium quorundam Origani facie. Alysson Galeni. Moluca asperior. Moluca. Cardiaca. Ladan. segetum fl. albo. Lad. seget. fl. purpureo. Sideritis glabra. Syder. Alysson Columnæ. Sideritidi affinis. Sclarea. Betonica. Consolida media. Costus annuus Ledi folio. Cynoglossa topiaria fortè Plinii. Cynoglossæ pulchra species. Aparine. Rubia minor. Alysson Plinii, &c. Gallium secundum Tragi. Rubiis affinis Asperula Dodonæi. Rubia cærulea elatior. Rubia parua fl. cæruleo. Geranium Robertianum. Lilium Martagon. Lilialis. Cyanus. Alysson Cytisi facie. Periclymenum. Numularia. *Aequiuoca*

STACHYS VETERIBVS ET IN GENERE.

Cap. CXV.

Stachys Dioscoridi frutex est Marrubio similis, Sed longior (quæ vox in Crateua deest, Anguill.) folia ferens plura, sed rara [σύλλα ἀραιὰ Crateua legit: φυλλάδεια Anguill.] hirsuta, dura, odorata, incana: virgas ab vna radice plures, Marrubio candidiores. Nascitur in montibus & asperis. Vim habet excalfactoriam & acrem. Vnde [ὅθεν quæ vox in aliquibus omittitur:] foliorum decoctum potum menses & secundas ducit. *Marrubio similis.*

Plinius l. 24. cap. 15. de Stachyde Laconicè loquutus est. Ea quoque, inquit, quæ Stachys vocatur, Porri similitudinem habet, longioribus foliis, pluribúsque & odoris iucundi, colorisque in luteum inclinati: pellit menstrua. Sed & hîc vocum vicinitate deceptus Plinius, πράσον pro πράσιον agnouit. Non enim Porri similitudinem habet Stachys, sed Marrubii, vt Dioscorides dixit πρασίῳ ἐμφερής. *Plinius lapsus.*

Quin & Galenus quoque Marrubio similem fruticem Stachyn esse dixit, gustu acrem & amarum, qui tertii ordinis sit calefacientium, vtmeritò non solùm menses moueat, & secundas eiiciat, sed etiam abortus procreet. *Temperã.*

Stachydis nomine donatæ sunt sequentes plantæ quãtùm quidem nobis constat. Stachys Fuchsii. Stach. Cordi. Stach. candidior & minor Matthioli. Stach. Lusitan. Pseudonardus quæ Spica vulgò. Sideritis spinosa. Scorodotis tomentosa Cretica. Scorod. folio Saluiæ. Stœchas. Galiopsis lutea glutinosa. Galiops. fœtida angustifolia. *Aequiuoca.*

STACHYS FVCHSII.

Cap. CXVI.

Rediuiuam Stachydis *radicem* numerosæ fibræ vbertim circumquaque productæ co-



ronant: *caules* autem promit plures(sæpè vnicum (cubitum altos,aut paulò proceriores,quadratos, lanugine incanâ villosos, fungosa medullâ farctos: ex quorum geniculis folia ex opposito sita prodeunt, Marrubii foliis longiora, lanuginosa,mollicella, per ambitum serrata,sapore citra omnem morsum siccante: flores ex foliorum alis verticillatim ex longa veluti spica caules summos ambiunt,foris hirsuti, intus glabri,purpurascentes, ad Lamii flores quàm proximè accedentes, labello trifido subinde guttato, galeâ item saturatiore,dilutioreque purpurâ versicolore,ex calyculis oblongis villosis: semen rotundum & nigricans: odor totius plantæ grauis.

Stachys Cordo Cord. in Diosc. Stachydem spicatam herbam esse ait,& Marrubio similem, candidiorem tamé, & ob eam causam Germ. weissen Andorn,h.e. Marrubium album, & Stein Andorn Marrubium petræum,appellat.

A Trago pro Marrubio tertio describitur, appellaturque Marrub. agreste siue campestre feld Andorn, fitque genus Gallitrichi siluestris, ac ideo germ. Feld scharlach nominatur. Hoc ipsum tam suaue olens Marrubium, Stachyn Dioscoridis esse existimat. Is autem odorem totius plantæ gratissimum ait, qualem nos non obseruauimus.

Stachys. Stachydem appellat Fuchs. quòd verticillato florum ambitu & orbiculis spicarum caules cingentibus coronetur: germ. riechenden Andorn/ gall. *Sauge sauuage*. Is autem more suo Dioscoridis verba pro descriptione repetit, nihil addens præter florum purpureorum verticillatum ambitum: odorem & folia dura non obseruauit.

Sphacelum esse statuit Guillandinus, sed perperàm,reclamant enim folia. Gesn.in cat.pl. Stachyn Marrubio similem rura Tygurensia rusticam, vel montanam, vel mollem Saluiam: Herbarios Nauiculam, alios Coronatam herbam appellare,ex Ruellio, ni fallor,perhibet.

Lobel.in Obs. p 285.(itemque Icon. Plant.p. 530.) Stachydem Dioscoridis inscribit ac Scordotin Plinii constituit: alibi Marrubium agreste Tragi,& Pseudostachyn Matthioli vocat.

H Lugd. carpitur. H. Lugd. p.963. duas habet icones:vni titulus Pseudostachys Matthioli: alteri Stachys Fuchsii: descriptiones etiam duas habet, quasi diuersæ essent plantæ.Vna est Fuchsii ex Dioscoride petita, altera Lobelii.

Synonyma Stachys dicitur Castori,itemque Lonic. & Tabern.qui trium plantarum, quas pingit, nomina confundit in Hist.Stachydis, Pseudostachydis & Saluiæ montanæ, quæ quænam ei sit, iam non occurrit. Stachys maior germ. Camer. hort. Floribus purpurascentibus C. Bauh.phyt. Stachys Fuchsii Dod.lat. in fol. Marrubii tertia species Dod.gall. Marrub.montanum alterum, generis secundi Thalio. Marrub.campestre Hort. Lusit.

Honor. Bellus ait Lobelium pro Scorodoti Plinii secunda, stachim Dioscoridis describere: sed eam stirpem notham, spuriamque esse: nam neque Allii odorem spirare, neque viribus à Plinio attributis respondere.Ego Stachydem vulgarem non esse Scorodotim Plinii Bello quidem cedo: sed hoc ipsi non do, nec etiam Lobelio quod Stachys sit Dioscoridis: haud enim respondet odor, qui, Plinio teste,iucundus: nec color consentit, qui in luteum inclinans, esse dicitur: sapor etiam contrariatur,hic enim Galeno teste amarus & acris esse debet:neque calefacit tandem, vt docet Dioscorides.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit: floret Iunio & Iulio mensibus: Basileæ etiam Iunio, extra portam lapideam Iulio & Augusto:inter Basilea n & Leurach versus Moutetz Octobri.

CARDIACA.

Cap. CXVII.

Hanc sub Lupi pedis nomine sic describit Ruellius. Lupi pes, quam Græci Lycopoda nominant, herba est Marrubio syluestri similis, folio Lupini pedis effigie,dissecto, grauis odoris, caule anguloso & geniculato, fungosa intus medulla,radice frequenti capillamento fibratâ: Galli nunc Patam lupinam,nunc Herbam pectoralem: nunc Manum S. Mariæ nominant.

Hæc itaque herba Lycopous Ruellii est,quam multi in Germania Cardiacam vocant:nimirùm quòd cardiæ (sic etiam stomachum siue os ventriculi veteres appellabant) imposita medeatur. Quod verò Ruellius ait græcè Lycopodem dici, nusquam reperitur,vt author est Gesnerus quadr. de lupo,apud Græcos,neque apud Plinium:quare confictam ab eo ad imitationem gallicæ vocis, græcam esse coniecit, & pro Galeni Lycopersio admisit: huius enim & nomen à lupo, & odoris insignem grauitatem,leuiter tamen aromaticam &,ni fallitur,etiam colorem conuenire dixit,præsertim maturo iam semine prægnanti herbæ. Hæc Gesnerus qui in cat.pl.Cardiacam opinatur dictam, quòd folia trita præsentaneo remedio dissoluto stomacho imponantur.

Καρδι.βοτάνη Nicolai dicitur Fuchsio: Sideritis prima Heraclea Dodonæo: Euricius Cordus Marrubii, vel Melissophylli speciem esse putat, quia non aliter,quàm Melissophyllon apibus gratissima sit,scribitque se propterea ipsam ad aluearia plantasse,neque credi posse quanto examine, ac quàm sonoro murmure circum hanc florentem densæ apes susurrarent.

Marrubium & quidem primum Cardiacam vocat C. Bauh. phyt. dubitatque an sit primum Theophrasti. Quidam Alysson Galeni & Aetii esse volunt. Sunt etiam qui Marrubium mas Brunfelsii faciant, vt C. Bauh.& Schvvenckf.qui Palmã Christi à Parisiensibus appellari testatur. Brunfels.quidẽ Tom.2.ante rhapsodiam 25.p.158. iconem habet sine nomine: & aliam quoque sine titulo pag.sequenti 159.& sequitur Rhapsodia vigesima quinta: prior autem icon est Cardiacæ, secunda Marrubii. Vbi verò Cardiacam Marrubium

bium mas vocarit, vt annotarunt C. Bauhin. & Schvvenckf. non mihi constat.

Lycopsyn tandem Cardiacam vocat Anguill. epist. 12. Aliam demum esse Cardiacam à Ballote perhibet Fuchsius.

Quo igitur nomine herba hæc à Veteribus sit appellata, adhuc sub iudice lis est. Herbarii nostræ ætatis vulgò Cardiacam appellare cõsueuerunt haud dubiè quòd cordis palpitationi, quam multi perperam καρδιακὴν appellant, mirificè conferre videatur: germ. Hertzgespeer/ Hertzgespan/ & Hertzkraut: Schvvenckf. nonnullis Wolffstope vocari ait, i.e. Patam lupinam. Belg Hertegheſpan: galli *Agripaulme*, testibus Fuchs. Dod. & Lob. Quâ autem ratione Agria palma dicatur, haud scit glossator Fuchs. in impress. Lugdunensi, nisi fortè à rudi foliorum fissura tanquam in digitos à qua, sed perfectiore, Ricinus vulgò etiam Palma Christi nuncupatur. Angli Motherworte: Boh. srdecnik: Hung. ziu fiu.

Passim ruderibus, lapidosis, ac aliis incultis & asperis gaudet: iuxta sepes & veteres muros subinde inuenitur: in hortis nimis facilè calescit. A Iunio in multum vsque Autumnum viget, & floribus (præsertim Iulio) abundat, seménque perficit. Caules Hieme intercidunt: radix viuax est, Dodon. Prouenit etiam in pagorum areis, iuxta semitas, & propè vrbium mœnia, vt etiam Basileæ vidi florentem Octobri.

Fuchsius ex amaritudine insigni sumpto argumento, calidam statuit in secundo ordine & siccam in tertio: rectè à recentioribus scriptum, contra cordis palpitationem, conuulsionem, & resolutionem conducere: posse enim cùm amara sit herba, suâ caliditate & siccitate crassos humores, qui in venis & aliis partibus, neruosis potissimùm, sunt, incidere, extenuare, & discutere: hac etiam ratione morbo comitiali conferre, vrinas mouere, & menstrua educere, aliásque facultates, quas Galenus lib. 4. de simpl. med. facult. cap. 17. amaris tribuit, obtinere. Hisce subscribit Matthiolus, addens eam in puluerem cõtritam, & cochlearis mensura ex vino haustam, difficilè parientibus mirum in modum opitulari: obstructiones aperire, quas caussa frigida induxerit: pectus à pituita detergere, & lumbricos necare. Cum expurgandi, adstringendi quóque facultatem habet, inquit Dodonæus. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur, & tantùm valere existimatur, vt ab effectu nomen inuenisse putetur. Fertur & conuulsis ac quoque resolutis mederi, obstructiones viscerum aperire: ventris tineas ac lumbricos interimere, & puluerem herbæ cum vino exhibitum, non modò vrinam & & menses euocare, sed & difficulter parientibus prodesse. Ad cruenta eadem quoque laudatur. Medetur & quibusdã boum morbis, ac à rusticis ea de causa subindè expetitur.

GALIOPSIS VETERIBVS.
Cap. CXVIII.

Galiopsis, quam authore Dioscoride, aliqui Galeobdolon vocant, frutex (θάμνιον) est totus cum caule & foliis, similis Vrticæ: sed folia læuiora sunt, & dum teruntur valdè grauem odorem reddunt: flores tenues (λεπτα) purpurascentes [πορφυρίζοντα:] Nascitur ad sepes & circa vias, ac domorum areas vbique. Vim habent folia, succus, caulis, & semen, dissipandi duritias, carcinomata, strumas, parotidas, panos: Verùm cum aceto bis in die imponere oportet, & cataplasma tepidum facere. Sed & decoctum ipsius vtiliter in fomentum affunditur. Facit etiam ad nomas, gangrænas & putredines, cum sale imposita. Dioscoridis verba habet Plinius. Paulus vires eius ex Dioscoride quoque habuit. Galenus verò Galiopsios mentionem non fecit.

Galeopsis inter nothas, aliis Galephos, Aegyptiis Aethiopis, Romanis verò Vrtica Labeo dicitur. *Notha voces.*

Græcis Γαλίοψις vel Γαλήοψις, & Γαλεόβδολος. *Galeopsis.* Dicitur autem Galiopsis, si cum i scribatur, à florum effigie galeata, quòd eius flores galeæ aspectum referant. At quoniam inusitatum fuit Græcis præsertim veteribus, Latina nomina cum Græcis componere, γαλήοψις potiùs per η scribendum erit, vt & multa exemplaria habent, & Plinius ita legendũ testatur, qui Galeopsin nominat, à florum figura mustelæ faciem & rictum quadantenus exprimente. Id quod etiam videtur innuere τὸ γαλεόβδολον nomen i.e. mustelæ fœtidæ: quo quænam sit herba indicatur, nullâ videlicet descriptioni aptiore, quàm Galeopsis siue vrtica fœtida mortua, Corn. Cordo, Trago, Fuchs. Matthiol. H. Lugd. Clusio & Schvvenckf. autoribus. *Galeopsis est Vrtica fœtida.*

Hanc tamen opinionem tanquam falsam reprobauit Marantha. Odor, inquit, qui in Galeopsis descriptione proponitur, nisi nonnullis consideratis intelligatur: eius cognitionem impedit. Et hinc colligitur error (quod eorum pace dixerim) volentium Galeopsin esse, quam vulgò Vrticam fœtidam appellant, inter alias notas eius herbæ graueolentiam in medium afferentes: non enim animaduerterunt graueolentiam Galeopsidis foliis Diosc. assignasse, si terantur: non autem integris: at in Vrtica fœtida, etiamsi non confricentur, grauissimum longiùs emittunt odorem. Huic subscribit Clusius, cui nullus recentiorum satisfacit in icone Galeopsis historiæ addita: nam vel Lamii genus aliquod, vel Scrophulariam vulgarem eos substinere perhibet, cùm ad illarum nullam Dioscoridis descriptio aptari possit. *Multorum opinio de Galeopsi reprobata.*

Nos Galeopsis nomine sequentes denominauimus plantas, quarum quænam sit legitima, iudicium penes lectorem relinquimus: Galeopsis siue Vrtica iners flore purpurascente maior folio maculato & non maculato. Galeopsis siue vrtica iners floribus albis. Galeopsis siue Vrtica luteo flore. Galeopsis siue Vrtica iners folio & flore minore. Galeopsis siue Vrtica iners minor folio caulem ambiente. Galeopsis siue Vrtica iners magna fœtidissima. Galeopsis siue Vrtica fatua incana reptilis. Galeopsis siue Vrtica fatua maxima flore magno rubro. Galeopsi fœtidissimæ affinis. Galeops. fl. paruo atropurpureo. Galeops. angustifolia fœtida. Galeops. lutea viscida Dal. Scrophularia maior. Scroph. maxima. Scroph. 3. Dod. Pulegium. *Aequiuoca*

GALEOPSIS SIVE VRTICA INERS flore purpurascente maiore, folio non maculato.
Cap. CXIX.

Radice nititur hæc Galeopsis fibrosâ numerosâ, repente, perenni, ex qua caules plures surriguntur, lõgi, quadrati, concaui, purpurei, modicè hirsuti, geniculis inferiùs crebrioribus, medio caule internodiis longioribus: ad radicem *Descriptio*

folia subrotunda, ad Marrubium fœtidum accedentia, ex satis longis pediculis, superiora ad singulos geniculos purpureis semuncialibus latiusculis appensa, Vrticæ similia, pilis hirsuta, sed inertibus, rugosa, atrouirentia, atróue purpurea, serrata, fœtida: ad quorum alas flores fimbriatis loculis rubentibus insident, seni vel deni verticillatim caulem coronantes, purpurei, pilosi, inodori, rictum ostentantes, foliolo concauo, ceu galea, sursum reflexo, bifido, labello punctis carneis & sanguineis notato, deorsum reflexo: ex medio hiatu stamina profert quaterna recurua alba, capitulis atrorubentibus, nec non stilum album tenuem bifidum: semen in caulibus per interualla copiosum & nigrum.

Synon. & Nomina. linguarum



Vulgò Vrtica iners & mortua appellatur, quòd foliis non mordentibus sit, mitissima. Sunt qui Albam Vrticam nominent, & Archangelicam: Ger. binsaug, stinckend Nessel/ Todtnessel & taub nessel: Belgæ Doone netelen: Galli *Ortie morte*: Itali *Ortica morta*: Hisp. *Hortica mauerta*: Angli Deadnetel Hung. Hot chalan

Vrtica non mordax, & Galiopsis vulgaris purpurea, Lamium Plinii, itemque Archangelica vulgi dicitur Lobel. in Aduers. Vrtica labeo & Lamium Nomenclatori Pannonico: Vrtica mortua & alba Corn. Vrtica fœtida Apollinari: Vrtica fœtida floribus purpureis Matth. Schvvenckfeld. appellauit Lamium purpureum vulgatius, γαλιοψιν Dioscoridis, & Vrticam labeonem, fœtidi & grauis odoris: Fuchs. Lamium 3. fl. purpureis: Tabern. Lamium 3. purpureum: Item, Galiopsin 1. (in Hist. 2. in Icon.) Lamiis similis, exceptis foliis paullò rotundioribus, & albis maculis aspersis: Ego duas plantas nondum facio. C. Bauh. phyt. Lamium 2. siue purpureum folio oblongo, non solùm à priore ratione formæ foliorum differens, sed etiam odore: hoc enim non fœtet. Lamium purpureum à nobis semper fuit obseruatum fœtidum. Gerard. Lamium rubrum Item Lamium Pannonicum siue Galeopsis. A Gerardo non bene pro Lamio Pannonico Clusii ponitur icon Tabern. Galeopsis primæ.

C. B. not.

Lam. rubrum Gerardus not.

Camer. in Epit Matth. itemque H. Germ. hanc figurâ exprimit titulo Galiopsis. Cur verò Lamium Euch. Rœsl. germ. Vnser frawen schülin vocet, rationem non habet.

An Thal. Galeopsis rubra? An Anguill. Lamium Plinii, Bononiensibus Milzatella, quasi *piccola Milza*. Milzadella Cæsalp. vulgò dicitur, quia lienosis egregiè opitulatur.

Locus & Tempus.

Galeopsim purpuream in Italia inter Vicentiam & Villanouam vidi florentem Martio, Geneuæ Nouembri, Basileæ Octobri, Monspelii toto anno floret. Montbelgardi frequens est etiam in horto Ill. E. C. sponte, florens Aprili: Amat ædificiorum areas, plateas & hortorum sepes.

Vires. Vsus.

Fœtidi est & grauis odoris. Eius calorē & siccitatem sapor arguit, inquit Schvvenkf. qui ex Dioscoride eius folia duritias, strumas, & carninomata discutere, itemque ad putrescentia vlcera, gangrænam, & nomas vtiliter cum sale illini perhibet.

Galeopsis folio maculato.

Vrti. Aea.

Est alia planta Vrticæ fœtidæ non absimilis, quæ à lacteis, maculis singula folia in longum procurrentibus, Vrtica lactea, à Senensibus vulgò cognominatur, quam rectiùs fortè quis Galeopsin dixerit, si à γάλα dictam esse statuat, quod ex Dioscoridis ordine coniecturâ quadam colligi posset: Hanc legitimam esse Galeopsim, quasi affirmare non dubitarem, inquit Matthiolus, nisi Plinius eam Lamium appellari prodidisset, laudibusque extulisset album, quod medio in folio habet. Quibus sanè Plinii placitis decernere cogimur, primam, quam Vrticam fœtidam diximus, esse Galiopsin: alteram (hanc) verò Plinii Lamium. Sed si sustinere velimus hanc secundam esse veram Galiopsim, dicere nobis liceat, Pliniū non cognouisse Galiopsin: neque id fortasse temerè diceretur, quòd in multis aliis Plinius euidenter errasse deprehendatur. Hæc ille. *Ego* facilè crediderim eandem esse hanc cum præcedenti Galiopsi purpurea, & in solis foliorum maculis consistere differentiam

Camer. in horto vocat Lamium Plinii, & Milzatellam Italorum, in foliis albas maculas proferentem, in locis humidis & opacis circa fossas. And. Spieg. Lamium verum Plinii. Schvvenckf. Lamium pictum. C. Bauh. phyt. Lamium 3. maculatum, & Milzadellam Cæsalpini, de qua vide plura cap. præced. *Vsus.*

Solenander tradit eius vsum esse crebrum in Hetruria, exhibendo puluerem foliorum in ouo sorbili in lienis obstructionib⁹: atque asserit solum puluerem istum in vino feliciter se in iisdem affectibus exhibuisse.

Galiopsis siue Vrtica iners floribus albis.

Tragus huius meminisse videtur Vrticæ quintæ neque pungentis, neque vrentis, floribus albis titulo. Fuchs. vocat Lamium 1. siue florib. albis, Lamium Plinii propriè. Camer. hort. Lamium Tragi flore candido. Lobel. in Adu. & Obs p. 280. itemque Icon. Plant. Lamium siue Archangelicā flore albo: perperàm Galeopsis Herbariorum Matth. Lacunæ. Tabern. Lamium 1. album. Iconē Tabernam. Lamii albi malè pro Marrubionigro ponit. C. Bauh. phyt. Lamium 1. siue folio oblongo flore albo. Schvvenckf. Lamium candidum. *Ta.*

H. Lugd. p. 1146. Lamium Fuchsii vocat; Lamiū Plinii putatum, vrticam inertem & mortuam floribus albidis, seu pallentibus, vulgò Archangelicam, ab eximiis viribus: Lamium fortassè à florum figura, veluti cucullo laruatam Lamiam quandam repræsentante: Italorum Milzatellam, & Herbam *de la Milza*, ab insigni eius aduersus splenis obstructionem & duritiem efficaciâ, qui splen illis Milza vocatur: Galeopsim Matthioli Lobelii. Falsò autem ita vocat: reiicit enim Lob. eorum opinionem, qui Galeopsim Matthioli statuunt.

Turnero

Turnero dicitur Lamium, siue vrtica iners aut mortua alba. Cordo in Diosc. Galeopsis flore candido. Thal. Galiopsis Matthioli, seu vrtica vulgaris mortua, flore verticillato candido passim, grandiore nonnunquam folio locis pinguiorib. Dod. lat. in fol. vrtica iners siue Lamium primū. An Cæsalp. Leucas montana flosculis candicantibus, nullam albam maculam habens in folio?

In Italia vidi florentem Martio inter Brentellam, & Vicentiam; Lugduni mense Aprili, & in Sabaudia circa Mirebel; itemque Montbelgardi in horto Ill. E. C. frequentem spontaneam. Humida & opaca occupat loca, fossas & areas, Iulio flores ostendens, Schvvenckf.

Calidum siccumque est Lamium, id quod ex facultatibus eius & amaro constat gustu. Ex vino potum iecinoris adimit obstructiones. Flores Lamii candidi menstrua muliebria alba absumere [sistere Dodon.] fœminarum experimento celebrantur, paratúrque à nonnullis in eum vsum ex floribus istis cum saccharo (vt vocant) conserua, quam singulis aliquot diebus sumendam præcipiunt. Herba tusa authore Schvvëckf. cum sale plagis & contusioni vtilis, nec non vlceribus putridis & vulneribus, vlcera sperpiginosa, vulgò **den wurm**, imposita sanat. Recentiores Vrtica hac mortua vtuntur (id quod legere est apud H. Lugd.) sistendo ruentis è naribus sanguinis impetu imæ ceruici, vel scapulis alligando: nam inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum.

GALEOPSIS SIVE VRTICA INERS flore luteo.

Cap. CXX.



A Superiore Galeopsi alba differre non videtur, nisi proceriore caule, numerosiore, hirsutiore folio: flore pereleganti luteo toto, labello saturatioribus punctis & striis croceis notato: aliàs modò vnicoloribus, aliàs labelli modo picturatis.

Tragus hanc Galeopsios nomine pingit, ac Vrticam sextā facit floribus croceis. Fuchs. Lamii genus alterū. Dod. gall. Lamium luteum. Hi tres vnâ icone & descriptione, Galeopsim purpuream, albā & luteam complexi sunt, colore tantùm ab inuicem distinguentes, ignoranter quidem, quicquid dicant.: picturâ autem hanc potissimùm exprimere videntur.

Cord. vocat Galeopsin flore luteo. Dod. lat. in fol. Vrticam inertem tertiam, siue Lamium luteo flore. Tabern. Lamium 2. luteum, Casp. Bauh. phyt. Lamium 2. siue folio oblongo luteo flore. Schvvenckf. Lamium luteum, & Archāgelicam luteam, **geele wald Nessel / geeler hanenkopff.**

Nascitur ad riuos, ad piscinas, in montibus opacioribus, & aliàs locis humidioribus. Florentiæ vidi in horto. In siluis opacis floret Maio mēse potissimùm, & tota ferè Aestate. Apud Quados, Marcomannos & in Pannonia superiore notior est. *Locus. Tempus.*

Non dissimilibus quoque viribus illo, sed multò efficacioribus esse perhibetur ad vulnera, vlcera, tumores. *Vires.*

Galiopsis, siue Vrtica iners folio & flore minore.

Hæc quamproximè accedit ad Galeopsin flore purpurascente maiorem.

Iuxta sepes, parietes, vias, in ruderibus, secus agrorum margines, ac in ipsis quoque aruis obseruaui Geneuæ, aliisque in locis florentem magna ex parte tota Aestate. In hortorum areis parum excultis non rarò occurrit, & valdè molesta est, vt Montbelgardi, florens ibi Februario, Martio, Aprili, ac etiam Septembri. *Locus & tempus.*

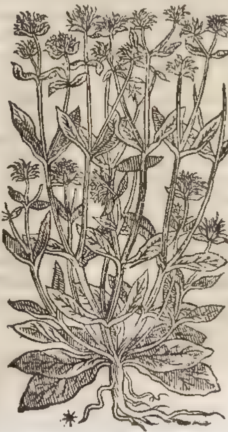
De Galeopseos viribus in genere, & de nonnullis aliis Galeopseos speciebus, cæterisque plantis illi affinibus.

Vrticas inertes omnes eandem cum vrentibus vim habere, plus tamen posse in externis vlceribus, & tumoribus dissipandis credidit Tragus: quapropter illis in balneis ad vaporationes & emolliendum vterum vti consuluit, præsertim siluestri, quàm Heracleam dixit, nos Galeopsim magnam fœtidissimam. Experientia proinde certa de olentibus Vrticis, quæ in vetustis areis & sepibus proueniunt: illæ enim si virentes adhuc contundantur, carúmque succus cum foliis cataplasmatis instar, phagedænæ, quam Ger. **den wurm** vocant, imponātur, breui eam enecabunt. Amb. Paræus Galeopsis cuiuscunque generis succum ad hæmorrhoidas commendat. Plura lege antè in specie, & de Galeopsi veterū. *Descrip.*

De cæteris Galeopseos speciebus, Lamio, Cannabi siluestri, cæterisque affinibus Plantis, consulat lector huius Tomi Appendicem: Nos enim ibi de iis: nec hic præterquàm Locustæ herbæ superest Locus, cuius historiam ad huius Libri calcem traditam iri superiori promisimus.

LOCVSTA HERBA. Cap. CXXI.

Locusta herba prior.



HErba Locusta dicta, parum interdum palmū superat, aliàs dodrantalis & maior, etiam cubitalis, *radice* donata tenui, ad imum fibrosa, gustu subdulci & ferè insipido: *folia* tenera & delicata, lōgitudine semunciali, vnciali, aut sextantali, colore herba- *Descript.*

ceo latitudine trientem vnciæ parum excedentia subrotunda, nullo pediculo appensa, interdum serrata, superiora sapore ferè eodem cum radice, à qua vnica *caules* plures, angulosi, tenues, brachiati, binaque ramulorum coniugatione semper diuisi: inter foliola summorum ramulorum *flosculi* simul aliquot pulchelli, albidi, aut diluta purpura languentes, oblongi, in quinque lacinias dissecti, apices amplectuntur tenuissimos, obtutum ferè fugientes *semen* obseruare non licuit.

Icones. Iam, antequam ad alia deueniamus, figurarum nostrarum reddenda ratio. Est autem prior ex ipsa herba virente, cui appingi curauimus Oleris albi ramum Agerii. Altera ex Icone Plantiniana Phu minimi alterius p. 717. foliis nempe serratis, qualis inter nostras herbas siccas Locusta reperitur.

Locusta altera foliis serratis



Sacrarum literarum Locusta herba. Hermolao. Cæterùm, meminit Locustæ herbæ Hermol. Coroll. 256. dum inquit: In sacris certè literis sunt quibus Locustæ mandi solitæ, non animal insectum, sed herbam hoc nomine significent. In qua sententia magnus auctor Chrysosthomus & prior eo Athanasius fuisse creduntur, quasi pro animali acceptæ, vescendo non essent. Cùm tamen in Africa vt Dioscorides commeminit, ad Leptin cibo etiam frequenti commendentur, & hodie quoque vulgò eas comedant Ægyptii. Plinius etiam gentem quandam & Æthiopum quoque partem Locustis tantùm viuere fumo [& sale duratis in annua alimenta prodidit post Diodorum Strabonemque, vt ob id Acridophagi [Acridas enim Locustas Græci vocant:] nomen habeant.

Acridophagi. Pes locustæ. Rapunculus. Napunculus. Locustam igitur, siue Pedem locustæ pro herba sumptam interpretantur, quam vulgò Rapunculum, siue Napunculum vocamus [H.n.g.lib.23.] folio angusto, desinente in mucronem, cauliculis vertice torulos habentibus, vt in Asparago & Salictario lupo cernitur. Itemque multi lateris. Ex quibus minores alii, alterno semper inguine prosiliunt. Radicula vel diuitum, lautorumque mensis petita: Rapistri quidem sapore: non tamen ad ructus illiberali, ac fatuus omninò gustus, sed cum aceto, & sale non iniucundus: semen ei tam exiguum, vt discerni ferè aliter non possit, quam grana sabuli. *Blitum. Acris* Alii Pedem locustæ pro Blito aut valdè simili herba capiunt in Arabicis scriptoribus. Sunt etiam qui vocabulo Acridis non herbam vnam aliquam, sed summatim omnes, quibus victitarit homo sanctus in solitudine, intelligi velint. Dioscoridis certè paniculas Auenę dependentes Locustas appellauit.

Gesnerus de hort. vocat Locustam herbam foliis ferè Oleæ: Oliui etiam sapore quodammodò, insipidam alioqui. Lobel. in Icon. Plant. p. 717. Phu minimum alterum inscribit, vti etiam in Obs. p. 412. vbi ait vocari Gallo-Belgis *Salade de Chanoine*, Velt troppen verò Belgis: quasi dicas Lactucam campestrem, quia folia primo pullulatu habet Lactucis aut Seriolis adhuc tenellis similia.

Phu minimi alterius Lobelii imaginem & descriptionem assumpsit H. Lugd. p. 1127. Cuius tamen & aliam figuram & delineationem antè p. 554. Polypremni titulo dedit: addens vulgò appellari *de la Blanchette* & *Poule grasse*.

Tabern. tam in Icon. quàm Hist. duplicem exhibet picturam, Lactucæ scilicet agninæ primæ & secundæ titulo.

C. Bauh. phyt. dicitur Valeriana 11. siue campestris inodora maior, quæ Bupleuron Hippocratis apud Plinium lib. 22. cap. 22. ipsi videtur; Itemque Phu minimum alterum Lobelii Obs. p. 412. & Icon. Plant. p. 717. Eidem vocatur Valeriana 12. siue campestris inodora laciniata, & Herba S. Claræ Monspeliensium, ac etiam Phu minimum Aduersar. p. 319. & Lob. Icon. Plant. p. 716. Dod. lat. in fol. huius meminit nomine Albi oleris.

Locusta herba Montbelgardi in horto Ill. E. C. ex semine Stutgardiâ misso, nomine Sonnenwirbell, sata mense Ianuario & Februario, frequens prouenit. Huius verò semina quidam mense Septembri terræ committere solent, quò hybernis mensibus in acetariorum vsum venire queat. Locusta herba, Pinguicula aliis dicta, aliis Lactuca agnina: Germ. Hasenorlin / Rebenkressig: Geneuæ *Rampon*: Burgundis *oreille de Lieure*, frequens est in agris, vineis, & hortis, teste Tabernam.

Quam porrò Hermolaus in Corollario, si benememini, ait Gesn. in epist. ad Cos. Holtz locustam appellat, aliqui eas esse Locustas nugantur, quibus in deserto Io. Baptista pastus sit. Refrigerans est hæc herba, & nonnihil humectans, facultate ac temperamento Lactucæ haud dissimilis; cuius loco hybernis & primis Veris mensibus infertur, ac cum aceto, sale & oleo iucundè editur, veluti alia acetaria: inter quæ haud postremum locum obtinet. Ambæ Lactucæ agninæ, Tabernomontano id referente, grati sũt saporis, aluum emolliunt, præsertim si cum iure carnis bouinæ aut veruecinæ coquantur, atque calidè coctarum ius absorbeatur. Frequens earum vsus in cibis potissimùm per totam Hiemem niue liquescente & Vere, vsque ad mensem Aprilem donec caules ferat. Salubriter exhibuit gratum hunc & sanum cibum febricitantibus, qui ab esu carnium abhorrent, Spinachiorum modo concisum & in iusculis cum omphacio decoctum. Agni demum huius pastu multùm delectantur, & iuuantur, impinguanturque.

FINIS LIBRI VIGESIMI OCTAVI.

HIS-



HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XXIX.

CORONARIÆ SEMEN IN VASCVLIS ET CALYCVLIS GERENTES, ET QVÆ FLORVM FOLIORVMQVE, AC TOtius adeò Plantæ, forma nonnihil accedunt.

Coronariarum vel per se tantùm immensa contemplatio, si quis æstimet varietatem, numerum, flores, odores, coloresque & succos, ac vires earum, quas varietatis studiosissima natura, salutis, aut voluptatis gratia gignit. Est sanè, vt Plinius ait, inenarrabilis florum maximè subtilitas, quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum natura pingere, lasciuienti præsertim, & in magno gaudio fertilitatis, tam variè ludenti. Quippe reliqua, vsus alimentique gratia gignit: ideòque secula, annosque tribuit iis. Flores verò odoresque in diem gignit: magna (vt palàm est) admonitione hominum, quæ spectatissimè floreant celerrimè marcescere. Sed ne picturâ quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, misturarum varietati, siue alterni atque multiplices inter se nectantur, siue priuatis Generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum quædam coronæ per coronas currunt. Coronarias porrò omnes hoc vno libro complecti nec volumus, nec possumus: nam nec ipsa natura vnico horto, vnicâ tribu, complecti potis, alias in fruticum, alias in herbarum, & harum rursus in nonnihil diuersis familiis collocauit. Dicemus autem potissimùm vascula ferentes post florem, & his faciei specie accedentes, vt Linifolias, Alsinefolias, &c.

DE BETONICA CORONARIA SIVE CARIOPHILLEO flore in genere: & specialiùs de vulgari satiua flore pleno.

CAPVT I.



fasti- mma

VIX in omni genere stirpium vlla existit quæ tantâ colorum varietate flores suos commendet, atque Betonica coronaria, cuius duo fastigia summa: Alia enim syluestris, alia satiua: Hęc rursus nunc simplici foliorum in floribus ordine contenta est [minor Dod.] nunc duplici prædita [maior Dod. qui & Armenios flores in Gariophyllorum numerum recipit:] de quâ pręsens instituitur sermo.

Ex Gariophyllis itaque plenis [etiamque simplicibus plerique *foliis* sunt è singulis geniculis, binis, angustis: alii penè teneris, at breuioribus magisque exiguis (porraceis Ruell.) duris, per extremum acuminatis, cæsio quasi, siue glauco, colore: *caulibus* læuibus, teretibus, cubitalibus, rarò altiorib. geniculatis, nodosis: in quorũ fastigiis lõgiusculis spectantur *calyces* teretes, orbiculo superiore denticulati Ruell. quib. dehiscẽtibus paulatim diuersa apparent *florũ* genera, candida sc. ex cãdido purpurea, coccinea, nigricantia, vermiculata, diuersoque colore variegata, idque non vnâ, sed variâ ratione. Inuenias siquidẽ in quib.



candidus, & cocceus, color ita misceatur, vt in alio candida, in alio rubra foliola numero superiora euadant. Quid? quod nonnullos videas ita candidos, vt minutissimis rubris punctulis sint redimiti, contrà qui rubent lacteis notis aspersi videãtur. Postremò ex vno & eodem caule nõ rarò duo florum genera, quod ad colorem attinet, hoc est, partim candidi, rubrisque maculis notati, partim

candidi, rubríſque maculis notati, partim verò coccinei, proſiliunt, &, quod mirũ magis videri poſſit, ſæpè vno pediculo diuerſi coloris flores ſuffultos, deprehẽdas, quod ipſum non ſemel ſe obſeruaſſe teſtatur Tragus, in florum medio ſtaminei emicant gemini *apices* candidi: *ſemen* in vaſculis oblongis, paruum ac nigrum Dodon. latum Cæpæ ſimile Trago: *radices* fibroſæ: ſimplices, geniculatæ Ruellio.

Nomina linguarum

Quam Betonicam coronariam magis propriè appellandam cenſemus, Cariophylleum florem ab odore Cariophyllorũ Recentiores nominant, licèt ſint alij odoratiores mãgonio, alij minùs, & alij etiã inodori: Dicũt Germ. Negelin, Negelblumen, & Graßblumen: Belgæ, Ginoffel blumẽ & Groffels bloemẽ: Galli *Oeillets*, & *Oeuillets*: Itali *Garofoli*, & *Garofani*: Hiſpani, *Clauel*: Angli, Geliflowres & Gelouers. Bohem. Karaffilk, Hung. Zeck fiu.

Betoni coronaria indicta Veter.

Ioh. Ruell. (& poſt eum Eur. Cord. itémque Matth.) Cariophylleum florem incognitum Veteribus exiſtimauit; cuius optimum iudicium videtur. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos támque iucundus fuerit à Veteribus ſilentio prætermiſſus, qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Roſâ non inferior videri poſſit, imò cum eâ de principatu certet; quando nec colore ſuperatur purpureo, candido, vermiculato: nec odore, niſi quòd à longinquo plùs olet recens Roſa. Iam nihil Roſa fugacius, longiſſima námque decerptæ mora dies: illi in quatriduum & ampliùs vita vigórque durat, aliquibus potiſſimùm Damaſcenis. Tanta magnitudo cultorum curâ, vt orbem vtraque manus, complecti ferè nequeat, Non defuere qui Baccarem id genus eſſe floris exiſtiment, ſed ſylueſtris, toto herbæ habitu apertiſſimè reclamante, Alij Caltham Veteribus fuiſſe putant. Sed cùm Virgilius luteolo colore nobis tinctam cecinerit, nec Plinius à Virgilio diſſentiat, non video quî poſſit ita ſtatui. Vetonicam hanc coronariam, Galli à ſpecie floris, vt arbitror, Ocellum: ab odore Cariophyllum nominant: vulgus verò Ocellum Damaſcenum appellari exiſtimat, quòd fortaſsè è locis quorum gentilitiũ nomen refert, ad nos venerit. Sunt qui Oenanthem quaſi Vitifloram putant dictam Theophraſto. Sed cùm flos Oenanthæ racematim cohæreat: huic autem in pulcherrimas Roſas, nec vſquam vnâ videantur in racemoſam ſpeciem colligi, ſed vertices ſurculorum coronare, certè altilem hanc Betonicam Theophraſti ætas non nouit.

Turnerus contra Fuchſium (qui Vetonicam ſiue Betonicam inter notha Dioſcoridis, eſſe voluit) negat Cariophylleum florem eſſe Betonicam, (quâ de re tamen dubitet Lobelius) aſſerens Cantabricam Plinij. Sed nec Tragus vllum ex Cariophylleæ generibus ad Betonicam pertinere teſtatur, ac propterea genus hoc Cariophylleam altilem & Narciſſum Germanicum vocauit.

Ocell. Barbaricus. Barbarica.

Quam Recentiores Caryophyllos, & nonnulli etiam Ocellum Barbaricum & Barbaricam nuncupant, Geſner. hort. Betonicam & Vetonicam, altilem aut coronariam cognominat [Matthiol. Vettonicum Coronarium dicere maluit Dod.] ad differentiam ſc. alterius Betonicæ, quæ Græcis *κίςρον ϗ ψυχότροφον* dicitur: atque hinc etiam, Tunici flores dictos, vel etiam Tunicam herbam cum pleriſque hanc eſſe exiſtimat: licèt Bernardus Gordonius herbam Tunicam Dioſcoridis Polemonium eſſe tradat. Cæterum, Iphyum apud Athen. lib. 15. quidam eſſe voluerunt annotante Dalechampio. Alij Iphyum Theophraſti 6. Hiſt. 2. & 7. Hiſt. 12. ſed malè, Bulboſam enim eſſe plantam vel ex Theophraſto liquet. Aliqui tandem inter Saxifragias numerarunt, & præſertim ſylueſtre genus, teſte Caſp. Bauh. de quo infrà dicemus.

Iphyum Athen.

Saxif.

Synonyma

Betonica coronaria ſatiua flore pleno, dicitur Cariophyllea Trago: Matthiolo & Camerario Cariophylli domeſtici: Lonicero, flos Caryophyllorum: Cæſalp. Cariofilus quem alios Violam Damaſcenam vocare ait. Dod. Lat. in fol. appellat Caryophylleum florem maiorem. Lobel. Obſ. pag. 241. Icon. Plant. pag. 441. & Taberna Icon. & Hiſt. Caryophyllum multiplicem. Geſn. hort. Betonicam altilem Fuchſ. Vetonicam altilem: Dodon. gall. Betonicam coronariam: Lacuna Cantàbricum Turneri. Caſp. Bauh. Phyt. Cariophyllum 2. ſiue altilem vulgatum. Schvv. Caryophyllum ſatiuum, item alibi Cariophyllos domeſticos plenos. Cur Gerardus Cariophylli ſilueſtris multiplicis titulo, iconem Tabernæmontani Betonicæ ſatiuæ proponit?

Gera-tur.

Loci Temp.

Betonica coronaria ſatiua flore pleno Baſileæ colitur diligenter in hortis & ſæpe flores magni venduntur: floret Maio, Iunio & Iulio, & plerunque toto anno colore albo, rubro, nigricante, rubro minùs obſcuro, cæruleo, mixto ex albo & rubro: Monſpelij, rubro, purpureo, rubello, vel incarnato, vt vocant, Aprili, Maio, Iunio & Iulio: Lugduni frequens flore variegato menſe Septembri: Geneuæ copioſè florens Nouembri: Montbelgardi in horto Illuſtriſ. Excell. Celſit. variorum colorum etiam ex ſemine flore pleno, multæ ſpecies ferunt hiemem non repoſitæ: quibuſdam tamen infeſti ſunt mures, teneras ſummitates, ſi non reponantur, rodentes, quod mihi ſæpè euenit. Pulcherrimi ſunt illi Caryophylli maiores foliis latis, partim rubri, partim albi, & punctis rubris notati, quos Germani vocant Juncker blumen. Vbiuis in Sileſia in feneſtris, penſilibus vaſis, necnon in hortorum torulis ſpectantur vt nihil vulgatiùs. Florent diutiſſimè tota quidem æſtate, & autumno, etiam interdum fauente loci tepore, hieme tametſi rigidâ Schvvenckfeldio referente. Habentur in hortis inquit Dodonęus: ſed ſpecioſiſſimi ferè in fictilibus vaſis.

Cult.

Seruntur frequentiùs auulſis exiguis cum foliis ſurculis, ſeminibus rariùs: Nam è ſemine nati flores, ad agreſtem naturam redeunt: minúſque odorati, vt ſimplices, etiamſi priùs multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis plantarum fiſſis Caryophylli, quò illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum ſuauitatem naribus abundantiùs repreſentent. Viuax eſt planta, & multis durat annis, ſi hybernis menſibus à frigoris iniuriâ tuta, in cellis vinariis, aut aliis ſimilibus locis tepidis aſſeruetur.

Inſiti-

Annotat Camerarius ſingulare huius eſſe floribus, vt Iaſminis & Roſis, quod interdum primò tabeſcente flore, ſimilem alium in eodẽ pediculo producant: Inſitione quoque propagatũ vidiſſe ſe aliquando ad tantã craſſitiẽ in lõgæuis plantis caulem

tis caulé siue stipitem peruenisse vt brachii mediocris æquaret crassitudinem. Florem variegatum efformari, si semina plantarum diuersorum colorum in calam, scriptorio includantur, terræque committantur.

BETONICA CORONARIA RARA flore phœniceo pleno.

Descriptio



PErelegans hæc & rarior Betonicæ coronariæ species, *caules* emittit rectos, longos, subgraciles. *Folia* glauca cæsiave, canaliculata, firmiuscula, subangusta. In *flore* elegantia & varietas præcipua est. Hic antequã emergat, cornicula terna præmittit pallidè rubentia: succedit *flos* mediocris inter huius generis Betonicas magnitudinis, color puniceus est, peregrinus quasi, dilutior, vnde vulgò lutei dicuntur, cùm tamen floris Anagallidis phœnicei colorem non malè exprimant, ac etiam ad coccineum colorem accedant. Folia floris eleganter secta, veluti cristata videntur, raris subindè maculis asperfis. Etiam panso flore tria prædicta cornicula eminent semuncialì longitudine plùs minùs, Odor gratus vt in cæteris.

Caryophyll. simplex & multiplex miniatus. Betonicam hanc Coronariam Caryophyllum pleno flore Silesiacum miniatum vocat. Clusius. Schvvenck. Caryophyllũ multiplicem miniatũ, Caryophyllum domesticum plenum Arantii pomi colore, Pomerantsfarbe Negelin.

... & ...us. Duo genera habemus Montbelgardi in horto E. C. vnum flore simplici alterùm pleno: vidi etiam Stutgardiæ in horto Principis: floret autem Iunio & Iulio.

Præ cæteris ob colorem elegantem ad corollas in Silesia expetitur, verùm odore minùs fragrat.

BETONICA CORONARIA SIVE Caryophyllus maior flore vario.

...iptio. BEtonicæ huic *folia* lata, *flores* magni, valde pleni & odorati, colore vario, multis lineis & punctis rubris, quædam folia semirubra, & quædam ferè totaliter, interdum in eadem planta flores omninò rubri, cæteræ partes floris albicantes.

...yma. Lob. Icon. Plant. pag. 442. dicitur hortorum Caryophyllus multiplex maior & minor rubro striatus, versicolor, peramœnus. Casp. Bauh. phyt. Caryophill. 3. siue multiplex variegatus.

Figura nostra facta ex ipsa planta virente, cui appinximus folium vnum iuxta suam latitudinem & longitudinem. Flores ex Plantino huic



appictos nolimus: Lobelii enim icon fortè melior est pro maximo Tabernæmontani, licet tamen pro vario non malè conuenire possit, quamuis in eo aberratum.

Montbelgardi in horto Ill. Cels. Wirt. abundant si flores ex Burgundia eò delati: habuimus etiam ex semine Stutgardiano minores. Basileæ exellunt vbi vocant Juncker blumen.

BETONICA CORONARIA FLORE pleno maxima, punctis rubris variegata.



Descriptio

CAriophyllum hic depictũ apud Tabernã non descriptum vidi Argentinæ apud Dom. Fredericum Meierum, maximum, volam manuum penè inplentem, albicantem, & stigmatibus rubris asperfum, plenum, sed paucioribus foliis quàm vulgaris maior varius.

Synonyma. A Tabern. icõ. & Hist. pingitur hoc titulo. Caryophyllus multiplex maximus, Groß gefült Neglein blume/oder Graß blume. C. Bauh. phyt. dicitur Caryophyllus 1. siue altilis maximus. Lobel. maior. Tabern. maximus. Lob. Obs. Belg. pag. 528. Grootte debele roodtachtighe vndt witachtighe pespicket Ginofflen. Caryophyllus maior rubeus; & albicans, flore pleno punctulis rubentibus fortuitis asperfis. Gerardo, Caryophyllus maximus multiplex, The groat double Carnation. Dod. lat. in fol. Caryophylli floris multiplicis solam iconem sine descriptione habet.

Locus. Elegantiæ amœnitatisque pariter ac magnitudinis spectatas nobiliores Galliæ Narbonensis ciuitates alere obseruauit Gener H. Cherlerus, Nemausi præsertim, vbi dum ibi sub regio militaret stipendio Professor, non paucæ eidem à studiosis auditoribus oblatę iustam Rosę rubrę magnitudinem æquantes. Florent Iunio Iulióque, citiùs aut tardiùs etiam pro cultorum industria. Tempus.

BETONICA CORONARIA, SIVE
Caryophyllos flore simplici satiuus.

Descriptio

TOtâ facie satiuæ siue domesticæ densifloræ similis foret, si *folia* angustiora, & *flores* è quinis vt plurimùm foliolis simplices responderent, qui nunc rubri, nunc albi, nunc ex rubro fusci, nunc rosei siue rubelli, nunc ex rubro & albo variegati, striis vel punctis distincti conspiciuntur, odore etiam suaui, & odoratos Indicos Caryophyllos nonnunquam referentes.

Synon.

Dod. de fl. r. & Lat. in fol. Caryophyllei florem simplicem vocat, & sex vt plurimùm foliolis constare dixit. Autopsia tamen nostra aliter rem habere test. tur: Inscribitur autem in Icon. Plant. pagina 240. Caryophyllus sylu. maior vulgatior.

Tab. icon. & Hist. Caryophyllus hortulanus, Betonica coronaria, Klein Zame Negelin. Cas. Bauh. Phyt. Caryophyllus 5. simplex flore maiore. Gerard. Caryophyllus syluestris simplex suaue rubens.

Schvvenck. Caryophylli domestici maiores simplices rubri, albi, miniati, purpurei variegati, Einfache oder hole Negelin/ rot weiß, leibfarbe/ Pomerätz farbene, wingespirẽgte. Ex semine facilè nascũtur & hiemis frigora perferũt in Silesia.

Locus

Betonica coronaria flore simplici satiua eodem tempore floret cum domestica plena, ex cuius etiam semine vtplurimùm pronascitur.

BETONICA CORONARIA SYLV.
flore simplici laciniato rubro.



LObel. Icon. Plant. pag. 443. Caryophyllum syluestrem flore simplici laciniato rubro inscribere videtur l cèt icon non in omnibus titulo respondeat. Casp. Bauh Phyt. Caryophyllum 7. siue simplicem minorem.

BETONICA CORONARIA ARBOREA
Cretica.

Descriptio

DVris *stipitibus* & nodosis fruticat, crassiusculis & ramosis: *folia* glauca, sesquiunciam circiter longa, angusta, rigida, in acutum & pungentem mucronem desinentia, in stolonum & surculorum extremis duntaxat confertim posita conspiciuntur, vt muscaria totidẽ videre videaris, nam in reliqua ramorum parte, caduca, vestigiis relictis nodosam illam asprediné efficiunt *calyculi* antequam in *flores* explicentur, exigui Echini instar spinulis hærent, ipseq; adeò eius mucro pungit: cæterùm manentibus iisdem spinulis calix productior redditus *florem* exhibet simplicẽ circinatæ rotunditatis, è quinque foliis conflatum



quem noster pictor non benè expressit in nostra icone, per extremam oram incisis, colore dilutè purpureo preditis, striatis, paulò vltrà mediũ lineola guttata saturatiùs rubente pictis, ex quarũ omniũ concursu circulus describitur, infrà quẽ lanugo quædã apparet: mediũ occupant stamina florum concoloria.

Locus tempus

Quartus iam est annus quòd Semen Stutgardiam à Iosepho Casabona hortulano ducis Florentiæ, nomine Caryophylli arborei Candiæ missum accepi. Floret mense Iunio & Augusto, hieme in hypogæum reponendus: multis anni mihi durauit.

BETONICA CORONARIA SIVE
Caryophyllea repens, rubra & alba.

Descriptio



DOdrantales huic sunt *cauliculi* teretes, geniculati: *folia* in singulis geniculis bina inter se opposita, oblonga, angusta, dura, mucronata, colore quasi cæsio, *flos* è calyculo rubente emergens, singulis cauliculis vnicus plerumque insidet, (interdum bini) quinque foliis constans, lentè fimbriatis, coloris in dilutâ purpura rubentis, circa vmbilicum hirsutus, & saturatiore purpurâ nitens, atque odorus ex vnius medio vmbilico duo breuia stamin ula prominent: *semen* in calyculis paleaceum, fuscũ: *radix* longa, tenues fibras spargens, ex cuius capite plures cauliculi latè in ambitu, & confertim sese diffundunt, fibrasque subinde agunt.

Syn.

Clusius descriptionis author, tam in Pannon. quàm in Hist. post. caryophylleum siluestrem primum inscribit, narratque esse qui Vetonicam appellare malint. Non desunt tamen qui ad Plinii cantabricum referẽdam putent. Germ. Wild negelin, Steinnegelin vocant. Vngari Zef fiũ.

Gesn. hort. & Lob. in Obs. Syluestriũ vetonicarum species floribus albis. Ruell. Betonicũ voluntariũ: Betonica posterior. Tab. icon & Hist. caryophyllus virgineus, Jung frawen negelin. Dot. lat. in fol. Armerius flos tertius nonnihil odoratior, colore vt plurimùm eleganter rubens. An Camer. caryophylli silv. odorati & inodori sanguinei

sanguinei coloris flore pleno. Arido & inculto solo, quandoque iuxta margines aruorum in plerisque Germ. Bohem. Silesię & Morauię locis frequens reperitur. In multam æstaté floret & viget, autore Dodonæo. Geneuæ habui, & etiam nunc Montbelgardi habeo florentem Maio & Iunio.

BETONICA CORONARIA SIVE Caryophyllea Corolla purpurea insignis.

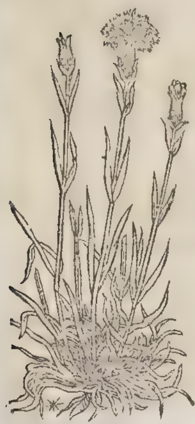


NOn abs re assurgit & hæc Caryophylli species, Rami supra terram sparsi vt in Betonica coronaria repente, denso *foliorum* stipatu muniti, minùs cæsiorum: qui ima parte duriusculi & ferè lignosi, *caules* in duos aut ad summum tres alios ramulos diuisi, quorum quilibet singularem sustinet *florem* elegantissimum, quinquepartitum, in ambitu pulchrè dissectum, & in medio amœna corolla saturatiùs purpurascente decoratum. Cuius odor suauissimus gratissimusque.

An Lob. Obs. pag. 241. Armerii floris varietas?

Eleganter prouenit Stutgardiæ & Montbelgardi in hortis Ill. Ducis Wirtembergici ex semine. Præcox est, & reliquos anteuertit: floret cum coronaria repente antè dicta Maio. Iunii medio penitus defloruerat.

BETONICA CORONARIA SIVE Caryophyllea ex rubello albicante & crispante flore cum corolla.



BEtonica hęc coronaria obseruata Stutgardiæ in horto Ill. E. C. florens Maio, similis est nostræ repenti foliis: ea tamen paulò citiùs floret: flos autem simplex, quinquefolius, ex rubello albicans, corollâ striis purpurascentibus & fimbriâ nonnihil crispa.

BETONICA CORONARIA MINIMA micis aureis aspersa.



LOb. in Obseru. Belg. pag. 530. sub hoc titulo pingitur: Alder cleynste rede op Gaende Zeer aerdighe ghepleckte wilde Ginofflen/ Caryophyllus alter minimus flore simplici micis aureis asperso: Et hac inscriptione habetur etiam in Icon. Plant. p. 444. C. Bauh. phyt. nominat Caryophyllum 8. siue simplicem minorem alterum. Nec plura de hac Betonica legere memini.

BETONICA CORONARIA SIVE Caryophyllus minor folio viridi, nigricante, repens, flore argenteis punctis notato.

CAP. II.



FOliorũ huius Caryophylli raritas descriptionem promeruit est: ea enim tam sunt Hyssopi *foliis* toto vultu similia, colore, figurâ, nõ item odore & sapore, vt legenti imponant: cæterùm *coliculi* palmares, Caryophyllorum siluestrium instar geniculati, nonnihil asperi, subhirsuti, *flores* sustinent Caryophylli siluestris, quinquepartitos, supinâ parte hirsutos, suaue rubentes, argenteis punctis guttatos, quorũ singula *folia* lambdoeides linea coccinea saturatior pingit, oræ autem crenatæ sunt: porrò autem pronâ parte color est ex luteo virescens, leui rubore perfusis marginibus: reptatrix est planta. Descriptio

An Lob. Icon. Plant. pag. 444. Caryophyllus minimus pulcellus supinus, maculis aureis argenteisve aspersus?

Clus. Hist. post. Caryophyllei silv. 7. inscrip-

ptione pingit & supini cognomento describit.

Locus & Tempus. Nobis Mõtbelgardi floret Maio & Iunio: Clusius verò crescere audiuit in mõnte illo non procul à Niclaspurg Morauiæ dissito & vmbrosis locis delectari.

BETONICA CORONARIA MINIMA rubello flore pleno, repens.
CAP. III.

Descriptio. BEtonicam coronariam minimam repentem *caulibus* in aliquot ramulos diuisis, in eorúmque extremitate singularibus *floribus*, paruis, plenis, rubellis, foliis breuibus, latiusculis, florentem vidi Iunio Heidelbergæ apud Dom. Sprengerum, Spiræ apud Do. Tengnadel, & Argentinæ apud Dom. Frid. Meier.



An Tabern. Icon. & Histor. Caryophyllus 15. montanus multiflorus, gefùlt stein neglein.

An Gerardo Caryophyllus montanus purpureus wild Purple iagged Pinkes?

BETONICA CORONARIA FOLIO æruginoso latiori, flore rubro laciniato, repens.
CAP. IV.

HVic *cauliculi* paulò maiores crassioréſque [Betonicâ coronâ paruâ folio viridi, flore magno.] Pedali plerumque altitudine assurgunt, geniculati, singula genicula ambientibus binis *foliis*, primo genere (Beton. coron. repente, flore rubente & albo) longioribus & latioribus æruginei quodãmodò coloris: ex summis alis bini, terni, singulatim autem nascentes *flores*, priori nominatæ non multùm absimiles, quinque foliis per oras laciniatis, atque circa vmbilicum carneâ lanugine pubescentibus, constantes, rubri coloris, nullis corniculis inflexis præditi, odorati, qui è caliculis primùm emergentes, candidi futuri videntur: floribus succedunt cornicula satis crassa, *semen* nigrum, planum, vt cæteri Caryophyllei, continentia: *radix* oblonga, fibrosa, à capite plures surculos in orbem diffundit, qui plerumque fibras agentes, adeò se propagant, vt breui totas areas occupent.

Semen. Radix.

Synon. Clusius descriptionis autor vocat Caryophylleum tertium: C.Bauh. Phyt. Caryophyllum 26. siue siluestrem Pannonicum, laciniatum rubrum.

Locus. Tempus. Vnde autem primùm illatus, ignorat: sed in omnibus Austriacis, Vngaricis, Bohemicis, etiam Germanicis plerisque hortis coli refert, & Maio mense cum reliquis florere.

Vi. Vs. Temperaturâ mediâ præditos esse Caryophylleos flores voluit Tragus. Sunt qui ex iis Conseruas, vt vocant, conficiant, quemadmodum & Rosæ, Buglossa, & Violæ saccharo condiri consueuerunt. Eiusmodi confectio imbecillitati cordis præsertim in ardentibus febribus apprimè conducit: alij aceto imponunt flores Garyophylleæ rubros, quod iucundo odore commendant: hoc acetum dolorib. capitis olfactu & illitu temporibus, opitulatur. Flores Garyophylleæ campestris, *qui* naturâ cæteris calidiores existunt, destillantur. Ea aqua singulari experimento ad pellendum, calculum mensurâ duûm aut trium cochlearium bibitur. Calidâ, siccáque pollere facultate hosce flores perhibet etiam Matthiolus. Et sanè indicio esse potest odoris fragrantia & saporis amarulentia quædam. *Qui* purpureo colore nitent, præstant ad omnes cordis affectus, ad vertiginem, apoplexiam, paralysim, & conuulsionem, ex Betonicæ, aut Amaraci decocto poti. Asseruantur saccharo, non solùm ad prædicta omnia vtiles, sed etiam aduersus venena, venenosorúmque animalium ictus. Dantur contra pestilentiæ contagia. Id quod valentiùs operatur succus, ex vniuersa planta expressus. Haustus enim quatuor vnciarum pondere, vbi morbus inuaserit, liberat. Præstant syluestres quoque ad ea omnia, ad quæ satiuas siue altiles præstare diximus, verùm longè remissiùs operantur. Fuchsius siluestris succum calculo atterendo, ac educendo, necnon comitiali morbo laborantibus à recentioribus vtilem credi, scriptum reliquit. Præstant (inquit Schvvenckf.) purpureo nitentes colore, Caryophyllos aromaticos redolentes: roborant ventriculum, cerebrum, cor, & iecur, vnde commendantur ad omnes prædictorum viscerum affectus, antidotísque inseruiũt. Succus haud inferior eo, qui ex granis tinctoriis Kermes dictis colligitur. In cordis affectibus, palpitatione, lypothymia, in capitis malis, vertigine, apoplexia, paralysi & conuulsione, cephalalgia, &c. ventriculique imbecillitate, cardialgia, &c. præstantissimũ remedium. Commodissimè etiam in febrib. malignis propinatur. Acetum florum Oxyrrhodinis vtiliter permiscetur. *Aqua* ad eosdem vsus vitreis organis elicitur. Iulepis cordialibus & epithematibus hepaticis & cephalicis non sine fructu miscetur. Radix inodora, insipida, cur floribus in compositis sit præferenda, non videt Schvvenckfeldius. Plura qui volet de Caryophyllorum florum viribus & vsu, legat Tabernamontanum, qui ex iis, & vinum, & syrupum, atque oleum fieri commemorat. Gesnerus pro Been albo & rubro flores Garyophyllorum eiusdem coloris, id est, albos & rubros saccharo conditos substituit.

BETONICA CORONARIA TENVISSIME dissecta; siue Caryophyllea superba elatior, vulgaris.
CAP. V.

Desc. CAules huic sunt multi, cubitales & bicubitales, ramosi, geniculati, *foliis* inferioribus pluribus, latiusculis, dodrantalibus, virescentibus, superioribus cæterarum Betonicarum coronariarum similibus, binis, geniculos amplectentibus, saporis amari: *flores* sparsi ex pediculis longioribus



ribus, quinque foliolis, nunc albis, nunc purpurascentibus constantes, longissimè & tenuissimè dissectis, vmbilico virescente, hirsuto, odore suauissimo: *vascula* succedunt duas penè vncias longa, tenuia, superne à parte in quatuor partes crenata, extra calicem eminentia, qui tunica constat & aliquot breuibus foliolis iuxta principium: *semine* abundant nigro, compresso.

Trag. in Hist. germ. vocat Mütwille & hochmüt, i.e. Superbam: in lat. Caryophylleam siluestrem alteram, flore odorato, ex candido leuiter purpureo: Anguill. epist. 12. Diosanthon Theophrasti: Gesn. hort. Vetonicam tertiam: Fuch. Betonicam silv. alteram.

Clus. in Pann. p. 323. inscribit Caryophylleum 6. cognominatque siluestrem 2. tenuissimè laciniato & albo flore: In Hist. post. Caryophyll. silu. sextum: Caryophylleorũ florum sextum genus, Austriacis mulieribus ob odoris fragrantiam in delitiis habitum.

Tabern. dicitur Caryophyllus silu. plumarius albus, Weiß feder aut Pflaum Negelein, wilder mütwillen: Gerard. white wilde, iagged Pinke.

Lobel. in Adu. Superba Recentiorum, phœniceâ purpurâ insignis, Centaurio minori concolor: in Obs. p. 241. Superba Fuchsii & Recentiorum, Italorum *Fior d'amor* & *Balsamin*: in Ic. Plãt. p. 451. Superba Austriaca Clusii.

Schwenckf. Caryophyll. silu. 2. colore varians, candido aliquando, interdum purpurascente.

Dod. gall. Betonica altilis minor, tertia Vetonicæ species, Vetonica altilis, aut coronaria. Lat. in fol. Caryophylleus minor alter, Vetonica altilis siue coronaria minor, aut altera nonnullorũ, Belgis à flosculorum foliis fimbriatis & plumarum similitudine dissectis Pluymkens klein Ginoffken, h.e. Caryophylleus minor appellatus.

C. Bauh. phyt. Caryophyllus 20. siue altilis flore tenuissimè dissecto: Superba Tragi: Vetonica altilis minor Dod. gallici: Superba alba, medio corolla purpuro-violacea obsoleta cincta: Item, Caryophyllus 22. siue siluestris alter flore laciniato odoratissimo, Caryophyll. 6. Clusii, flore nunc candido, nunc purpurascente: Superba Austriaca Clusii.

Betonica coronaria, siue Caryophylleus superbus elatior vulgaris, tenuissimè dissectus Basileæ floret Iunio & Iulio: Geneuæ colitur in hortis: in Sabaudiæ siluis copiosè reperitur, item in Sundtcouia circa arcem Mörsperg diuersorum colorum. Montbelgardi in horto Ill. e. c. floret in fine Iulii & Augusto: semen maturat Septembri. Clusio authore spontè nascitur in humidioribus Viennensis agri pratis, atque etiam ad cæduarum siluarum, pratis vicinarum, decliues margines, plerisque Austriæ locis: serius reliquis floret, nempe Iulio & toto Augusto, interdum etiam serius. Apud Belgas hortensis est.

BETONICA CORONARIA, SIVE Caryophylleus flos, folio tenuissimè dissecto, flore pleno purpurascente.

CAP. VI.



Descriptio

DVplex est hæc Superba plena: vna enim intensiùs purpurascit, & speciosior videtur, altera paullò minor, minùs purpurascit, & plures albas ferè partes habet: *folia* vtrique angustiora, & non ita glauca, vt aliis Caryophyllis plenis. Noster pictor folia paulò latiora pinxit.

Synon.

Inscripsit hãc Lobelius in Icon. Plãt. p. 442. in Obs. Belg. p. 519. Caryophyllum purpureum flore multiplici profundè laciniato. C. Bauh. phyt. Caryophyllum 4. siue multiplicem profundè laciniatum.

Locus & tempus.

Superbæ plenæ duplicem differentiam obseruaui primò in Plumberg apud nobilem Ioh. Christophorum à Pfirt: pòst Stutgardiæ in horto Ill. e c. florentem Nouembri: Montbelgardi floruit Iulio.

BETONICA CORONARIA, SIVE Caryophyllea, flore tenuiter laciniato, maiore albo & dilutiùs rubente.

CAP. VII.



Descriptio

FIrmioribus & longioribus est *cauliculis* [Betonica coronaria minus ramosâ, &c.] maiore etiam *flore*, licèt non minùs profundè per oras laciniato, nec odorato, aut lactei candoris omninò, aut dilutiùs rubentis & quodammodò carnei coloris, breuibus villis purpureis vmbilici circumferentiam in

vtraque specie occupantibus, nullis similiter corniculis, sed decem staminibus, vt in Betonica cor. minùs ramosa, &c. prominentibus, alioqui *folijs, radice*, & florendi tempore conueniunt.

Synon. Clus. in Pannon. pag. 322. & Hist. post. vocat Caryophyllei quinti speciem 3. siue genus tertium. Lobel. in Icon. Plant. pag. 449. itémque in Obs. Belg. p. 538. Superbam maiorem flore albo, **white groote Pluymkens mit gheerolde hayekens in de middel**. C. Bauh. Phyt. Caryophyllum 21. siue siluestrem flore laciniato albo inodoro. Et hunc Caryophyllum haberi ait flore albo, & suaue rubente, ac propterea Lobelium in Icon. Plant. duabus expressisse imaginibus pag. 449. & 450. sic & Tabernamontanum lib. 2. sect. 1. c. 1. p. 5. & in Icon. p. 289. Caryophilli 16. siluestris plumarij albi duas dedisse effigies. Tabernomontani verò effigiem eodem titulo proposuit Gerardus.

Locus. Clusius hanc inueniebat ad radices montis oppido Medeling imminentis, tertio ferè à Vienna milliari.

BETONICA CORONARIA MINVS ramosa, flore tenuiter fimbriato, albo, corniculis duobus emergentibus.

CAP. VIII.



Descriptio. CRassa huic & nigra *radix* est, dura, lignosa, multos *ramulos* humi sparsos fundés, nigros item illos lentósque, & subinde fibras agentes: ex ijs *cauliculi* exeunt dodrantales, geniculati, infimâ parte gramineis quibusdam, breuibus, angustis, colore cæsiis folijs, binis semper ex aduerso inter se oppositis, deinde secundum genicula, aut nodos alijs rariorib. onusti: extremis cauliculis insident longi calyces, vt in alijs Caryophylleis siluestribus, *florem* continentes album odoratum, quinque folijs valdè laciniatis constantem, è quorum vmbilico bina emergunt stamina longiuscula, corniculorum papilionis instar inflexa: *Semen* deinde in longioribus capitulis planum, quale reliquorum Caryophylleorum.

Synon. Clusius descriptionis author inscripsit hanc Betonicam cor. minùs ramosam in Pannon. pag. 320. Caryophylleum quintum, cognominátque Caryophylleum siluestrem 1. albo flore & laciniato: In Histor. post. Caryophylleum silu. quintum.

Casp. Bauhin. Phyt. Caryophyllum 24. siue siluestrem 3. flore laciniato, staminulis corniculatis.

Locus & Tempus. Prouenit sponte in Hamburgensi monte inter saxa, quà Austriam & Septentrionem spectat: floret Maio, Iunio & Iulio in horto Ill. E. C. Montbelgardi.

BETONICA CORONARIA MINVS ramosa flore tenuiter fimbriato planè albo, sine corniculis.

CAP. IX.



Descr. BEtonicæ coronariæ prioris genus est, longioribus cauliculis, & plures flores proferens, superiori quidé formâ & candore similes, sed inflexorum corniculorum expertes, verùm eorum loco decem staminula ipsius floris superficié paululùm exuperantia habentes: capitula etiá in quibus semen continetur, oblongiora, Clusio teste.

Syn. Betonicam hanc cor. minùs ramosam sine corniculis Clusius vocat in Pannon. pag. 322. & Hist. post. Caryophyllei silu. quinti speciem alteram. An Superba alba altera & suaue rubens Lobelio? An Caryophyllus Armerius 2. Schvvenckfeldio?

BETONICA CORONARIA MINVS ramosa, flore tenuiter fimbriato, albo, cum corolla purpurascente hirsuta.

CAP. X.

Syn. LObel. in Icon. Plant. pag. 450. dicitur Superba alba medio corolla purpureo violacea obsoleta cincta: Clusio in Pannon. p. 322. & Histor. post. Caryophyllei quinti genus, siue varietas floribus circa vmbilicum purpurascente lanugine hirsutis: Dod. Lat. in fol. Caryophylleus minor quoad iconem. Eandem enim habet cum Clusio & Lobelio, licèt descriptione plantam hanc non distinguat à Superba quam olim posuerat ex Fuchsio pro Caryophylleo minore, & cuius in fol. lat. nouam dedit figuram ex Clusio & Lobelio pro Caryophylleo minore altero: descriptio Dodonęi non conuenit cum icone, quam ponit, sed cum Superba alba altera & suaue rubente Lobelii in Ic. plant. p. 450.

Locus. Tem. In horto Ill. E. C. hoc Betonicæ coronariæ genus parùm ramosum, flore albo, cum corolla rubente, floret Iunio & Iulio.

BETONICA CORONARIA FLORE tenuiter fimbriato purpurascéte, cum corolla fusca & penè rubente, sine hirsutie.

CAP. XI.

EST nobis in horto Ill. E. C. Betonicæ coronariæ species hæc, vbi floret Augusto.

An Tabern. in Icon. & Histor. Caryophyllus plumarius

plumarius purpureo cæruleus, brun balaw wild feder Näglein. An Gerard. Caryoph. plum. albus, Pûrple ragged Pinkes?

BETONICA CORONARIA LATIFOLIA petræa, flore punctulis albis notato.

CAP. XII.



Ignota *radix*: *caules* emittit cubitũ vnum aut alterum altos, leues, teretes, geniculatos, inanes: ad quorũ singula genicula *folia* liliacea, atro-virentia: *flores* in cauliũ & alarum extremis, suaueolentes, multi simul in vmbellæ formam iuncti, ex oblongis rubentibus calycibus, quinque foliis constantes, coccinei, crenati, circulum è punctis albis, saturisque purpureis, citra imam foliorum partem efficientes.

Lobel. Icon Plant. p. 447. Armeria altera, multis in latum orbiculum congestis floribus ornata, punctulis in gyrum aspersis, foliis quàm superior latioribus. Gesn. hort. Vetonica, vel Betonica silv. alia in petrosis collibus, & asperis, sabulosis, apricisque locis nascens: Scarlata quibusdam dicta: tanquam à coccineo floris colore. Idem in append. Violam Marianam vocat.

Dodon. Hist. flor. & lat. in fol. Altera Armeriorum species quam Germani Stein Negele vocant, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccum referente.

Camer. hort. est inter Armerios flores ille, qui eleganti flosculum stipaturâ vmbellam conficit, colore rubro & albo variegato; Cartheüser blümlin/ i.e. Flos Carthusianorum. Clus. fortè huius meminit, sed obscuriùs nomine Armerii floris, cuius verba paullò pòst ponemus.

Tabern. in Ic. & H. st. dicitur Caryophyllus Carthusianorum 1. Scharlach blümen. C. Bauh. phyt. Caryophyllus 15. siue barbatus latifolius, & Lychnis Monachorum Gesneri de hortis: Gerardo Armeria suaue rubens, Narrow leafed sweete williams. Schvvenckf. Caryophyll. Armerius, folio latiore & breuiore Saponariæ. An H. Lugd. p. 810. Viola barbata latifolia.

Betonicam coron. petræam latifoliam obseruaui florentem Iunio, Iulio, & Auguste diuersis Germaniæ in hortis: dum ex semine prouenit, primo anno caulem non fert.

Vsum huius introduximus Montbelgardi, ad panni sc. lanei maculas tollendas, si, cuiuscunque generis is fuerit, huius herba fricetur, deinde limpida aqua abluatur.

* * *

BETONICA CORONARIA LATIFOLIA, angustiore caliculo, foliis fastigiatis cincto, suaue rubente flore Lobelii, & Armerius simplex flos Pannonicus Clusii.

CAP. XIII.

Synon.

LObelio Ic. Plant. p. 448. dicitur Armeria altera suaue rubenti flore, sed angustiore calyculo, foliolis fastigiatis cincto: Casp. Bauh. phyt. Caryophyllus 16. siue barbatus hortensis angustifolius. Dod. lat. in fol. Armerius flos alter, quoad iconem: descriptio enim est Betonicæ latifoliæ petrææ, flore punctis notato. Clus. Caryophylleis florib. congener Armerius simplex, & Armerii genus simplici foliorum serie præditis floribus: cuius quinque tradit differentias.

BETONICA CORONARIA LATIFOLIA petræa pleno flore rubro, vel ad purpureum accedente & albo.

CAP. XIV.



Descriptio.

HVic folia inferiora lata, vt in petræa simplici dicta, minùs tamen: *flores* rubri, vel ad purpureum accedentes, vel; quod rarius, albi, pleni.

Armerii pleni duplex differentia.

Clus. in Pann. p. 327. itemque Hist. post. dicitur Armerius pleno flore, duplici, triplicíve foliorum textura constans.

Synon.

Lobel. in Ic. Plant. Armeriã rubram multiplicem vocauit: Tabern. in Icon. & H st. Caryophyllum Carthusianorum 3. Gerard. Armeriam rubram latifoliã, broad leafed sweete williams: C. Bauh. phyt. Caryophyllum 11. siue siluestrem pleno flore.

BETONICA CORONARIA MINVS latifolia, flore profundè dissecto.

CAP. XV.

Descriptio.

E *Radice* alba fibrosa plura prodeunt capita foliorum vnciam ferè latorum, palmum longorum, atro-virentium, simillimum quodammodò Plantagini angustifoliæ, in quibus duo nerui exigui iuxta costam secundum longitudinem extenduntur. *caules* sesquicubitales, recti, glabri: in plures ramos diuisi, per quorum genicula gemina *folia* alterno positu discrepantia, angusta, surrecta. Summitates ramulorum *flores* stipant suauiter olentes, accedentes quadantenus ad Su-

Mm



perbæ dictæ florem, minùs tamen profundè atque tenuiter secti, sed profúdiùs multò quàm in Betonica alia latifolia, purpurei potissimû circa foliorum media & vmbilicum, extremitatibus atque segmentis ad albedinē tendentibus, in quibusdam etiá saturatiùs candicantibus, in quibus apiculi eminent gemini, candicantes, exigui: sapor radicis & foliorum amarus.

Caryoph. Carth. fla. ... Tavern.

Extat huius imago apud Tabern. in Icon. & Hist. Caryophyllei Carthusianorum secundi intitulatione, sed sine vlla descriptione. In eius etiam effigie desunt folia lata, per capita disposita, quæ etiam præter nostram mentem à pictore nostro omissa: maluissemus quoque flores paulò profundiùs in nostra icone fuisse pictos. Gerardo dicitur Armeria rubra.

Armer rubra.

Floret Iunio & Iulio in horto Montbelgardensi, egregio naturæ coronariæ specimine, ob florum copiam & elegantiam. Vnde nacti simus non recordamur.

BETONICA CORONARIA LATIFOLIA, flore picturato Vesuntina.

CAP. XVI.

Locus & tempus.



VEsuntio Montbelgardū tulimus propter insignem venustatem quâ pollēt. Nam & ibi elegantiæ gratia in hortis coluntur, floréntque Iunio & Iulio mēsibus, & Montbelgardi Augusto, in horto Ill. E. C. Vvirt. D. Cargillus Scotus misit nobis Lōdino cum hac inscriptione: Armerius flos versicolor, albus, ruber, carneus, guttatus in eodem ramulo.

BETONICA CORONARIA SYLV. siue Caryophyllus flore albescente, striato.

CAP. XVII.

BEtonicæ coronariæ sylu. similis *foliis* & multis simul florib., pulcherrimis, albicantib., striisq; purpurascentib. Reperta in syluis à D. Tengnāgel assessore Spirensi, qui eam in hortum transtulit, ibidémque floruit Iunio, cubiti altitudinem excedens.

Loc. tem.

BETONICA CORONARIA, SIVE Caryophyllus silu. vulgatissimus.

CAP. XVIII.

Des.

HVic *caules* plures, & diuersis capitibus, recti, rotundi, strigosi, nunc palmares, nunc pedales, ac etiam cubitales, non ramosi, nisi interdū in summitate: *folia* graminea, viridia, ad genicula bina, propter terram numerosiora: *radix* longa & satis crassa, colore foris fusco, intus albo, sapore subamaro: *flores* modò singulares, modò plures simul, suaue rubentes, odore nullo excellente, per obtusum marginem crenati, quinque foliis constantes, ex vasculo oblongo, tereti, atro-rubente, cui ad basin foliola acuta calyci æqualia, sæpè breuiora, apposita.

Syn. Gar... lea ... Tra...

Hæc ést illa Garyophyllea siluestris, siue tertia Tragi, flosculis, radiculis, calycibus, Garyophylleæ satiuæ, sed longè minutissimis: flosculis quidem senis, interdum octonis, rubore nigricante quasi, nonnunquam & dilucidiore tinctis, isque exilioribus magis, quò caules proceriores extiterint.

A Fuchsio Betonica siluestris inscribitur, ac ad Betonicam alteram dioscorideam cum satiua refertur.

Ca... flos. Ma...

Matthiolus in prior. comm. vocauit caryophyllum florem siluestrem, plantam spontè nascentem, tradítque in post. comm. alteram floribus rutilis, & alteram candidis. In Histor. germ. & Epit. florib. dilutè rubris, aut valdè rubris, inter Caryophyllos omnium minimis, penè inodoris.

Icon.

Camer. apud Matthiol. nouam posuit iconem, quæ an sit caryophylli, de quo hîc agimus, dubitamus.

Vet... Ger. Her... nica... galt... Arm... flos

Dodon. gall. appellat Vetonicam secundam veram, & Herbam tunicá quorundam, floribus vt plurimùm rubris, interdum punctis notatis, duobus, tribus, nonnunquam nouem aut decem simul foliis angustis. Lat. in fol. Armerium florem primum, & Armeriorum florum speciem primam, foliis aliquantulùm, quàm maioris Caryophyllei latioribus, colore herbaceo virentibus: flosculis paruulis, pluribus simul in quandam veluti vmbellam congestis, semper ferè cocci colore rubro splendentibus, punctis interim candidis, circa medium variegatis: rarissimè candidis. Ornare ait hunc flosculum Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis, & aridis exire: Gesnerum circa Gryphij lacus rimas in Heluetia à se repertum scribere: prouenire & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtáque aruorum & pratorum margines ac scrobes, sed multò quàm in hortis minorem & tenuiorem: maturè & Aprili sæpè mense, aut Maio florere, Caryophylleos flores antecedentem: plurima inde Æstatis parte vigere: Cæterùm, hunc florem nihilò magis, quàm Caryophylleum satiuum, cum Vetonica altera, aut Polemonio conuenire.

Veto... alter... nega... stem. Polem. Lobel.

Lobelius in Adv. remittit ad iconem Dodonæi, quæ olim erat Fuchsiana: in Obs. p.241. & Ic. Plant. pag.446. Armeriæ siue minoris Caryophylli siluestris, minùs odori [in Obs. hæc duo nomina non leguntur.] foliis latioribus titulo proponit

proponit eandem figuram, quam Dodonæus in postremis, quæ flore pleno, ac indistinctè de Caryophylleis floribus scribit.

Caryophyllus montanus primus Tabern. in Icon. & Hist. an ab eius Caryophyllo 13. siue montano albo secundo colore tantùm differat, & an iidem cum nostra Betonica vulg. siluestri, asserere non audemus, quia non describit. Easdem icones & Gerardus assumpsit, & Armeriam albam, white Johns, lib. 2. cap. 174. & Caryophyllum montanum album, white mountaine Pinke cap. 178. inscripsit, an autem has intelligat, me latet.

Schvvenckf. Caryophyllum silv. primum vocat, & Caryophylleam siluestrem Thalii: Germani Sonder Negelin / Stein Negle / feld Negelin / wild Negelin blümen / wild graß blumen, heydenblümlin / & bluts tropffle / : Belgæ Cuyderelles / quasi dicas fasciculum florum enim fasciculum propriâ linguâ nominat. Gallo-Belgæ Cuyderelles: Galli *Armoires* & *Armoiries*: Itali *Garofani* & *Garofoli saluatichi*.

Basileæ floret adhuc Octobri quà itur Moutets & inter portam Stein & Eschsen extra vrbem, & quà itur Krenzack Iunio, Iulio, Augusto, & Septembri: Geneuæ in pratis Maio. Gignitur etiam in syluis cæduis, deinde & arenosis aridis & incultis campis, teste Trago. In pratis, montibus, nitidisque locis nascitur in Æstate magna copia, Fuchsio referente. Vbiuis spontè prouenire ait Schvvenckf. in petræis, montosis & siluosis marginibus.

Satiuâ calidior censetur. Succus cum aqua Ononidis, & florum Lilii conuallii calculum atterit & comitialibus prodest. Plura lege antè.

BETONICA CORONARIA squammosa siluestris.

CAP. XIX.



REctos côplures emittit *caules*, læues, geniculatos, dodrantales, interdū cubito longiores, ad quorum singulas iuncturas bina graminea *folia*, angusta: summo cauli, extremisque ramulis calyx insidet squammas habens albas, *florem* promens paruum pallidè rubētem, quo marcescente alius quoque flos, subinde plures suis singuli calyculis obuoluti subnascuntur, tanto numero, vt tandem prægnanti calyci, qui reliquos iuniores cum suis flosculis complectitur, alius sobolis multitudine rumpatur.

Inscribitur hæc à Lobel. in Ic. Plant. p. 449. & Obs. Belg. p. 534. Armeria prolifera, Kinderkens: C. Bauh. phyt. Caryophyllus 18. siue siluestris proliferus. Tabern. in Icon. & Hist. Caryophyllus silv. minimus, klein wild Negelin. Gerardus inepto Viscariæ titulo huius iconem dedit, cum qua Viscaria nihil commune habet. Thal. Lychnis 4. dicitur.

VIOLA BARBATA ANGVSTIFOLIA Dalechampii.

CAP. XX.



CAulibus est spontanea, non multùm palmū excedentibus, culta cubitalibus & altioribus, teretibus, tenuibus, hirsutis, geniculatis, ramosis, sæpè vnicaulis: *folia* ex articulis bina aduersa, basibus coëuntib. caulê amplectuntur, culmū lata, palmū circiter longa, pilosa, obscurè virentia, sapore quodammodò viscoso: *calyculi* in extremis ramulis modò singulares, modò plures, nullâ ferè vmbellæ formâ, tenues, vnciali longitudine, striati, foliolis acuminatis, æqualibus, aut etiam altioribus obuallati, è quibus *flosculi* emicant Armeriæ hortensis, sed longè minores, quinque foliolis non vt illic rotundatis, sed mucronatis, & per extrema modicè crenatis, colore foris ex viridi rutilo, intus suaue rubente, punctulis argenteis guttato, qui facilè conuoluuntur, ac quibus superuenjunt vascula longa, *semen*, vbi maturum, compressum, latum, & nigrum continentia: *radix* lignosa, tenuis. Descriptio.

Lobel. in Ic. Plant. pag. 443. inscripsit Armeriam siluestrem alteram. H. Lugd. pag. 810. Violam barbatam angustifoliam. Figura autem Plantiniana nobis arridet, displicetque Dalechampii, ac etiam nostra ex Fuchsianis emptis, vtpote quæ minùs bene exprimant flores. Synon.

Floret Maio & Iunio circa Montbelgardum: in horto Ill. E. C. Iulio & Augusto: in monte Rolsberg prope Malmunster etiam adhuc Octobri. Locus & Tempus.

APHYLLANTES MONSPELIENSIBVS.

CAP. XXI.

MVltos iunceos enodes *caules* bipalmares emittit, quorum singulis *flos* satis magnus insidet vnicus in summo, quatuor denticulatis cæruleis foliis constans, ex calyce oblongo erumpens, gustu dulci: *radix* fibris multis longis contortis, lignosis, duris, albis constat: circa quam *folia* multa graminea, celeriter marcescentia. Descriptio.

Synon.



Lob. in Adv. Aphyllanthis Herbariorum Monspeliẽsium titulo depingit, & describit. Sed in Icon. Plant. p. 454. Aphyllanthes Monspeliense vocat: Taber. Ic. & Histor. Caryophylleum cæruleum. Casp. Bauh. Phyt. Caryophyllum 13. siue cæruleum Mõspeliensem.

Locus & Tempus

Mõspelij prope Castelneuf in mõte, & quà itur Frõtignianũm ex Monspelio, locis saxosis floret Aprili: In cacumine montis Ceti in fine Maij & Iunio.

GARYOPHYLLEVS FLOS APHYLLOcaulos, vel junceus, minor & maior.

Cap. XXII.

Descriptio



GAryophylleum florem vocamus aphyllocaulon minorem, qualem accepimus ex Anglia, *foliis* Serpẽtinæ priusquam floreat, breuib. duarum vnciarum, vbi verò caulis excreuit & floret, quatuor, vel etiã quinque vnciarum, & paulò latioribus: *radice* crassâ, non breui, vt vult Dod. in planta sicca rubẽte, vbi *folia* protrudit, in aliquot capita diuisa, ex reliquiis veterum foliorum quasi capillata: *caulis* primò aliquot vnciarum, deinde palmaris, tenuis, capitulo Scabiosæ ouinæ accedẽti, vaginâ longiuscula: exterior facies capituli constat foliolis mẽbraneis, exteriùs virẽtib., interiùs, argenteo colore lucentib.: totũ capitulũ scatet membraneis foliolis lucentibus: inter ea exoriuntur *flores*, quos subsequuntur *semina* aliquantùm longa, cum membraneo vmbilico, vt in Scabiosis.

Descriptio Maioris. *Caules* Maior eadem vel valdè similis Iunceo *caules* dodrantales & cubitales emittit, rectos, enodes, quorum vniuscuiusque cacumini (quod vncialis & longior vagina membranea obuoluit) *flos* insidet item glomeratus, Schœnophrassi ferè similitudine, ex albo purpureus, foliacearum squammarum vallo circumdatus: *radix* longa, lignosa, teres, crassiuscula, in multa capita diuiditur, vnde terram proximè magna seges foliorum emergit, gramineorum, glaucorum, latitudine paulò subinde variantium.

Flos

Radix

Dod. Cur radicem tenuem huic assignet Dodonęus non video, nec prior, nec posterior talem sortita est: Is etiam in Hist. gall. vocat Gramen marinum, ac etiam Pseudo-Moly, licèt non Moly speciem, sed potiùs Graminis faciat in Histor. lat. in fol.

Moly numen stium



Lob. in Adv. hunc in modũ præsentẽ stirpem commemorat: Caryophyllus marinus omnium minimus, quẽ Belgæ Moly marinũ indigitarũt, alij Holostium, propter folia graminea, rigidiuscula, colore glauco, similia Caryophylleis, &c. Has arearum margines ornant Belgæ & Angli, apud quos in maritimis frequens oritur: calidis & mediterranei maris litoribus, non perinde occurrit. Sed conuallibus Calcaris Sequenæ montis, passimque alibi in Gallia Lugdunensi, locisque à mari dissitis, prorsus eadem reperitur, nisi plures funderet cauliculos pedales: folia item quadruplò maiora, & reliqua grandiora. Hæc Lobelius, qui in Obs. pag. 242. itémque Ic. Plant. p. 452. Caryophyllum marinum inscripsit priorem: posteriorem verò Caryophylleum montanum alterum. Et hanc perperam Cantabricam Plinij cognominari ait, creditque potiùs esse Staticen eiusdem. Testatur autem hanc Louanij flore albo variare in horto D. Io. Limoges, aliàs Nonnij.

Va

Priorem H. Lug. p. 1594. Pseudo-Moly Dodonæi: posteriorem pag. 1190. Staticem.

Staticen hanc H. Lugdunensis vocat Clus. in Pannon. p. 716. Caryophylleum, vulgò Gramen maius cognominatum, foliis Graminis montani spicati. In Hist. post. vtriusque meminit. Ad Armerium florem, inquit, procul dubio referendæ sunt duæ hæ plantæ, quæ à rei herbariæ studiosis Belgis Graminis marini maioris & minoris nomine vocantur, tametsi plerisque aliis procul à mari dissitis locis etiam spontè proueniant, &c.

Ari flos

Syn nor Garyophylleum aphyllocaulon minorem vocat Tabern. in Icon. & Histor. Gramen marinum minus, germ. Klein meergraß: Belg. Zeegraß, Zeeginoflen: Gerard. Caryophyll. marinum minimum Lobelij: C. Bauh. phyt. Caryoph. 38. siue montanum minorem, vel marinum: Schvvenkf. Caryophyll. silu. 7. Klein graß Negelin. *Maiorem.* Tabern. Gramen marinum maius, groß Meer graß: Gerard. Garyophyllum mediterraneum. C. Bauh. phyt. Caryoph. 37. siue montanum maiorem, radice longissimâ: Schvvenckf. Caryoph. silu. 6. groß Meer Negelin.

Loc ten Caryophylleum aphyllocaulon minorem delatũ ex Anglia dono accepi à Turnero anno 1571. anno

anno verò 1599. à Do. Vurstisio collectū in horto Reginæ Angliæ. Sed ex Anglia quoque transmisit Cargillus Garyophylli graminei marini nomine: Tabern. collegit in superioris Germaniæ comitatu Katzenelenbogen locis humidis, arenosis, graminosis, ibique copiosè: Schvvenckf. in aggeribus secus itinera frequentem, Augusto cum flore. Maiorem nos collegimus Lugduni & circa Lutetiam an. 1586. Augusto cum suis capitulis. Staticen Dalechampius in aridis & petrosis, quin etiam ex lapidum saxorumque rimis integram euellere volens, saxum diffregit. Gramen polyanthemum reperiri in pluribus per Germaniam, Bohemiam & Silesiam locis in agris, ac non rarò iuxta Rhenum ac Mosam, atque vno quidem loco maius ac altius, alio verò minus ac humilius, auctor est Dodonæus: exire & in palustribus nonnullis, haud procul à mari in Zelandia. Quæ de loco Clusius & Lobel. scripserunt legenda antea.

Cæterùm, licèt Dodonæus vsum in medicina nullum habere testetur, sed flosculos in coronis solùm gratiam aliquam obtinere dicat, Dalechampius tamen saporem totius Statices plantæ adstringentem perhibet, ac facultatem habere ad miraculum vsque deficcandi, & erumpentium humorum impetum cohibendi, siue trita admoueatur, siue succus eius bibatur. Dysenteriis succurrere, mensium abundantiam, sanguinis è naribus profluuium sistere, sanguinem excreantibus opitulari. Denique vulnerariam esse, & maligna vlcera ad cicatricem perducere.

BETONICA CORONARIA, QVÆ Caryophyllus pumilio Tauricus Clusio.

CAP. XXIII.



Longiuscula radice squammosâ figitur, in capita aliquot diuisâ, ex quibus exeunt pediculi vnciales & sescunciales vno aut altero nodo articulati, binis gramineis ad singula genicula foliis vestiti, florem sustinentes purpurascentē magnum, è quinque foliis compositum, ex calyce vnciali, striato, hirsuto, in quinque lacinias diuiso, quē non ineptè cum Gentianellæ Heluericæ flore compares.

Clus. in Pannon. facit Caryophylleum 8. cognominatque pumilionem Tauricum: in Hist. post. inscribit Caryophyll. silv. octauum. Tabern. in Icon. & Hist. Caryoph. montanum tertium, Stein Negelin. C. Bauh. Caryoph. 29. siue alpinum calyce oblongo, hirsuto. Gerard. Caryoph. mont. clusii.

Prouenit in Tauro Carinthiæ monte solo tenui & arenâ splendente referto: floret sub finem Iulii & Augusto. Locus. Tempus.

BETONICA CORONARIA SIVE Caryophyllus gramineus pusillus.

CAP. XXIV.

Multorum capitum est *radix*, mediocriter crassa: *folia* conferta rigida, dimidio Hyssopi foliis minora, *acutiora*, viridantia; *caules* crebri, palmares, graciles, geniculati, *foliis* binis ad nodos donati, indiuidui aliquando, interdum in pauculos breues surculos diuaricati; calyces singulares, vel geminos gerunt semunciales, vel penè vnciales, è qu bus *flores* emicant. Descriptio

An Caryoph. silv. humilis fl. maiore gemino C. Bauh.? An Caryoph. silv. Tauricus Clusii?

Geneuæ collegit Gener Cherlerus, & inde attulit.

BETONICA CORONARIA SIVE Tunica minima.

CAP. XXV.



Betonicæ siue Tunicæ minimæ *radix* pro plantulæ modo crassiuscula, multorū capitum, *coliculi* numerosi, palmares & altiores, ramosi, ad quorū singula genicula sunt *foliola* bina ex aduerso posita, perangusta, vnciam circiter longa: extremis ramulis *flosculi* maiusculi, singulares supernascuntur, ex albo purpurascentes, è quinque foliolis compositi, in quibus stria purpurea, calyce ambiente ex squammis oblongis lineis viridātibus striatis. Figura hæc Fuchsiana non bene exprimit nostram Betonicam, & potissimùm radicem. Descriptio

H. Lugd. pag. 1191. dicitur Tunica minima, & Holostium quorundam, radice candidâ, flore gustu austero: C. Bauh. phyt. Caryoph. 19. siue silv. flore minimo, aliquādo maior, aliquando erecta, aliquando repens, ramosa, Saxifragia Lobelii, & Tunica minima Lugdunensis. *Sed fratri* assentiri non possum existimanti Lobelii Saxifragiam eandem esse cum Tunicâ minima Lugdunensi. C. Bauh. not.

Tunicam minimam inueni inter Lugdunum & Moluellam Sabaudiæ; Geneuæ florentem Maio in muris, è regione domus Senatoriæ, & passim *au Plain palais* mense Iunio. In sabuletis, aridis locis, & murorum subgrundiis Galliæ & Italiæ nasci perhibetur. Locus & tempus.

Aldroandum ad hæmorrhoidas fluentes hac vti retulit Agerius Med. Argentinensis. Vsus ad hemorrhoidas.

BETONICA SIVE TVNICÆ MINIMÆ similis planta.

CAP. XXVI.

Descriptio. DOdrantalis est plantula, aliquando pedalis, gracilis, plurimâ ramulorum diuisurâ stipata, haud secus ferè ac Alsine angustifolia, à quâ tamen pluribus notis manifestè differt, quemadmodum à Betonica minima quoque. *Foliola* rara & ad singulos ramulorũ geniculos bina, angustissima, lõgiora, quàm in Alsine dicta. Extremis ramulorum *flosculi* appensi subpurpurei, pulchelli, Betonicæ supra dictæ aliquatenus similes, calyce folioso, qui & vascula sequentia flosculos sustinet, quæ nullis striis prædita sunt vt Alsines tenuifoliæ. *Semina* continent exigua, valde nigricantia. *Radix* exigua tenuísque alba, sed dura ac lignosa, in aliquot diuisuras secta. Annua est.



Locus & Tempus. Florebat & semen gerebat mense Augusto in agris montis Rosberg prope Masmunster: Montbelgardi Iulio supra muros. Frater reperit in monte prope tres pontes dictos Gab in Gallia Narbonensi florentem Verè.

SAXIFRAGA ANTIQVORVM QVIBVSdam & de Gypsophyto, siue Symphyto petræo, maiore & minore Thalij.

CAP. XXVII.

Descriptio DIgiti parui magnitudine siue crassitudine obseruauimus *radicem* lignosam, palmo lõgiorem, in numerosa capita diuisam, vnde stolones pullulãt innumeri, palmares & longiores, geniculati, *foliis* ad iuncturas binis, exaduerso positis, Hyssopi similibus, minorib. amicti: *flos* vniuscuiusque stolonis cacumini insidet vnicus, multis in medio staminibus, ex calyce albido, semunciali, striis viridantibus virgato, inferiùs angustiori.



Matth. in Diosc. Saxifragum tertium maius vocat, à forma & ab effectu: In post. verò comm. cum mag. fig. Saxifragiam magnam inscribit. Sax. terti[a] ma[ior]

Lob. in Adv. Saxifragiam, siue Saxifragam Antiquorum sine tergiuersatione intitulat, monétque Saxifragæ vocem apud authores esse multiuocam, nec vnius cuiuspiam stirpis indicem, sed omnes vulgò Saxifragas vocatas esse ob insignes vires, efficaciamque quâ præditæ sint. In Obs. p.233. Itémque Ic. Plãt. p. 428. pro Saxifraga magna Matthioli & Italorum, nouam habet iconem. Idem etiam meminit Saxifragiæ Aduers. p. 183. exhibétque eorundem effigiem in Ic. Pl. Saxifragiæ antiquorũ inscriptione. *Cæterùm* obscurus nobis videtur Lobelius, vt qui in Adv. non distinguat suam Saxifragiam antiquorum, à Saxifraga Italorum, secus quàm in Ic. Plant. & Obs. vbi, quasi diuersæ essent, duas icones & descriptiones proponit: nec annotat an eędem vel diuersę sint, aut saltem varient. ita vt dubius hærere videatur: prior quidem descriptio Lobelij non malè conuenit Saxifragiæ Matthioli, si radix non adscriberetur parua: verùm accidit forsitan illi vt cùm delinearet vnicam haberet ad manum plantam fuerem aliquam aut variantem. Sax. an[ti]qu[orum]

Camerarij apud Matth. Saxifragæ magnæ noua icon (cui in H. st. germ. flores paruos pallidè luteos, vascula verò rotunda paruo semine plena assignat) non in omnibus consentit cum Saxifragia Matthioli magna, quinimò multa habet similia cum Betonica coronaria siue Tunica minima, licèt color floris pallidè luteus non respondeat: Matthioli etiam florem album asserit, & Camer. in Epitome, ita vt in floris colore etiam sibi contradicat. C. Bauh. Caryophyllo suo in phyt. 36. siue Saxifrago appinxit iconi Matthioli flosculos ex sex foliolis constantes. H. Lugd. p. 1113. inscripsit Saxifragiam magnam Matthioli: Castor Saxifragiam quintam.

Huius magnam copiam Italiæ, Galliæ, Delphinatûs, Angliæ, quam plurimúmque aliorum tractuum arida, cretacea, montosa, saxosa, sterilia & sabulosa fundere prodidit Lobelius. Nobis verò attulit Gener Cherlerus ex Gallia Narbonensi.

Miris laudibus hanc plantam Matthiolo commendauit Calzolarius ad calculos renum educendos in potu.

Thalij Gypsophyton, seu Symphytum petræum, maius & minus quod attinet, vtrumque sibi ignotum fatetur Frater C. Bauhin. quod & nos, id, quousque meliùs innotescat, ad Antiquorum Saxifragam referri posse existimantes.

SAXIFRAGIA BAVARICA.

CAP. XXVIII.

IN admirabili montis Baldi corona, Pona teste, ex rimis cautis prodit Saxifragia Bauarica, primùm ibi locorum à D. Ioach. Iungermano obseruata: fruticat ex subtili *radice*, albâque, frequentibus *caulibus*, teretibus, nodosis, coloris diluti: *foliis* oblongis, crassis, atque æquali ordine, sed ad opposita latera alternato situ bina distincta, in quorum summitate frequentes *flores* lactei coloris afferunt, quinque foliis compositos: quorum in medio Desc[riptio]

ordine, sed ad opposita latera alternato situ bina distincta, in quorum summitate frequentes *flores* lactei coloris afferunt, quinque foliis compositos: quorum in medio quædam staminula pallida conspiciuntur. Huius *semen* planum est, coloris nigri splendescentis. Planta perennis est, prorsusque fabacei saporis. Plantulam icone minorem misit diligentiss. Botan. Io. Pona Veronâ anno 1609. Iunii principio floret, eiusque semen eodem mense ad maturitatem peruenit.

DE LYCHNIDE CORONARIA AC syluestri, ex Veteribus & in genere.

CAP. XXIX.

Lychnidis coronariæ [λυχνίς ὁ στεφανωματικῆς] florem esse similem Leucoio ait Dioscorides sed purpureum [ἐμπόρφυρον] & qui in corollas nectatur: cuiusque semen cum vino potum ictis à scorpione auxilietur: vel vt legit Marcellus, cuiusque semen & flores cum vino bibantur: & per se vtrumque contra Scorpionum ictus.

Sunt qui hanc inter nothas Dioscoridis Athanaton, i.e. immortalem, quòd longissimè à prima Æstate ad extremum Autumnum floreat: qui Acylonium, qui Ballarion, qui Gruis pedem, qui Corymbum, qui Taurium, qui Sceptrum, & qui Maloion appellent. Magi Apocáthemenes sanguinem, Ægyptii Semeon, Romani Genicularem siue Bellariam dicunt, & Bellaryon, quæ vox licèt incertam modò habeat in Græcis significationem, antiquam tamen fuisse in Lexico suo Hesichius indicat, Billarin Trifoliam herbam esse dicens, nec vltra quicquam de ea testatus est. Cæterùm, quo argumento nautis in mari sæpe visum piscem, *Lucernam* veteres Romani appellauerunt, igneâ per os exertâ linguâ tranquillis noctibus relucentem: eodem, inquit Mercellus, in humidis nascentem magnitudine Violæ, sed figurâ Rosæ, florem Lychnida, vt fertur, Veteres Græci dixerunt. Noctibus enim hic etiam fulgère creditur, & vt nomen ex re illi factum indicat, ignis fulgore quodam videntium oculos in se cōuertere. Non aliter quàm & Felium oculi flammarum modo in tenebris fulgent, & putres in tenebris caudices eodem tempore ignium speciem quandam videntibus afferunt. Quorum etsi diuersa materia sit, communis tamen omnibus causa, humoris copia est, nisi fortè in felibus; quod ab Ægyptiis obseruatum fuerat, non in humore, sed in Lunæ luminibus lucis eius causa sit: ad quorum quotidiana incrementa augeantur, dilatenturque in eius animalis oculo papulæ: & cùm toto orbe mortalibus fulget id Sidus, tunc etiam copioso lucis fulgore intra domesticos parietes animalis eius nobis oculus splendeat. Verumtamen alterius quæstionis est, horum causas & rationes inuenisse.

Apud Theophrastu in Gaza I uernulam vertit, inter flores æstiuos & coronarios. Sic Plinius Lychnim flammeâ (ex eo quod diximus argumento,) & Rosam Græcam (à gente) vocat, non nisi in humidis prouenientem, nec vnquam excedentem quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Ex quo demiretur aliquis, quod coronarius flos sit factus, & coronarii nominis honore ab agresti distinctus, & deficiente odore ob solam floris speciem in coronis amatus, inque tam magno nominum & appellationum ambitu in gentibus sit habitus.

Lychnis siluestris à Dioscoride non describitur, sed omni ex parte satiuæ similis traditur. Nec Plinius aliter decreuisse creditur, & ante eum Nicander in Theriacis. Quod denique per omnia similem satiuæ, Lychnidem siluestrē Dioscorides dixerit, eundemque vsum ac vim attribuerit, inde factum putat Cornarius, quod Galenus 7. simpl. huius non meminerit seorsim, de ea quoque intelligendum relinquens, quod de coronaria dixit, nempe semen calidum & siccum esse ordine secundo, aut etiam tertio, modò non obliuiscamur syluestria omnia esse satiuis fortiora. *Lych. silu. Diosc.*

Iam non parum eos errasse constat, Dictatore Maranthâ, qui diuersas plantas pro coronaria Lychnide ostendunt, floribus vel subpurpureis, vel ex purpureo rubris, vel rufis constantes: cùm sciamus à Dioscoride purpureum colorem ei tribui: qui cum in floribus sit perfectus quæri debet, ac propterea Senensis opinio in hac planta ad veritatem magis accedit: quam ob rem si Lychnidis florem (si veram adinuenire optemus,) non purpurascentem, non ex purpureo ad alium quemuis colorem vergentem, sed verè purpureū quærere oportet. *Error quorundam.*

Constat igitur Lychnidis nomine antiquè herbas alios alias ostendere. Et hinc Lychnis coronaria vulgò dicta, sitne Dioscoridi descripta, controuertitur. Est & Lychnis coronaria altera flore pleno. Sunt qui Pseudo-Melanthium siluestrem Lychnidem faciunt, atque horum placitis subscribendum haud censet Matth. Ocimoides rubrum, Lobel. Camer. Clus. Schvvenckf. H. Lugd. & alii multi Lychnidem silv. purpuream vocant. Est & altera Lychnis agrestis multiflora, nobis Ocimoides purpureum pleno flore. Ocimoides nostrum flore albo vocat Lychnidē siluestrem Dodon. & Lob. qui tamen alibi Ocimoidis nomine describit. Lychnis alba siluestris multiflora à nobis appellatur Ocimoides flore albo pleno. Extat & Lychnis agrestis abortiua multiplici viridi flore Lob. in Ic. Plant. p. 263. Ocimoides album non speciosum vocauit Lychnidem siluestrem albam noctifloram Schvvenckf. Lychnis Neapolitana prolifera Frider. Meieri flore purpureo. E Lychnidis generibus dicitur esse Chalcedonica siue Constantinopolitana miniata, nobis Flos Constantinopolitanus. Inter Lychnides reposuit Saponariam C. Bauhinus. Muscipulam siue Viscariam Lychnidem siluestrem quartam [Lobelio, Taber. & H. Lugdunensi teste,] vocabat Clusius: vt & Muscipulam alteram: atque etiam Muscipulæ maioris species aliquot. Habet idem & Lychnidem silv. (1. in Hisp. 8. in Hist. post.) foliis angustis pluribus ex singulis geniculis. Habetur & Lychnis quædam plumaria Tabern. dicta. Lychnis siluestris viscosa alba latifolia, an Polemonium petræum? Lychnis silv. latifolia alia est cognominata Viscaria Auriculæ facie Cretica. Lychnis silv. lanugine canescens flore maiusculo rubescente. Lychnis, vel Ocimoides repens montanum Casp. Bauhini, inscribitur à nobis Saponaria minor quorundam. Lychnidem silv. Creticam nominamus Ocymoides flore minore rubello Candiæ. Lychnis repens folio viridi flore albo, Viscosa alba angustifolia maior Casp. Bauh. Lychnis repens folio & flore albo minore, Viscosa alba angustifolia minor Casp. Bauh. An Lychnis minor, Lychnis silv. hirta minima; *Aequiuoca* *Flos Constantinopolitanus Saponaria.*

Lobel. H. Lugd. & Hort. Lusit. lanuginosa palmaris C.Bauh. Ocymoides siue Lychnis semper virens, appellatur à nobis Been albo officinarum simil.s planta semper virens. Been album officinarum dici Lychnidem siluestrem patebit hoc libro. Lychnidibus syluestrib. affinem dixit Lobelius Lychnidem Anglicanã marinam. Lychnidis elegãs genus describit Fab.Columna, quod Ocymoiden Lychnitin cum Clusio appellare placuit. An stirps illa quam aliqui Lychnidem putauerunt siluestrem, est Centaurium minus adulterinum? Quam Lychnidem quidam vocant, nonnulli Perfoliatam rubeam, aliqui Lychnidem Monachorum, nos cum Dodonæo Vaccariam nominamus. Siluestris Lychnidis appellationem quoque assecutæ sunt sequentes plantæ. Flos cuculi: Betonica coronaria Germanis **feld Negelin** dicta: Alsine corniculata Clusio dicta: Valeriana rubra latifolia: Cyanus: Campanula Lychnida Myconi: Lutea Plinij: Leontopetalum: Corneola Ruellij, nobis Flos tinctorius dicta: Filius ante patrem: Hippoglossum Ruta capraria: & Candelaria Gallorum de qua Ruellius l.3.c.57. & Gesnerus in cat.pl.

Cornarius postquam apud Æginetam lib. 3. c.24. de sanguinis eruptione è naribus cohibenda, legisset: [illegible] (quod Andernacus interpretatur, vel funiculum lucernarum in nares conjicito) nullámque Lychnidis speciem sanguinis sistendi vim habere crederet, de corrupta lectione hæsitauit, & aliquamdiu λυχνίτιδα legendum esse suspicatus est. Est autem Lychnitidis vox æquiuoca, nunc enim denotat Cyanum alpinum, nũc Digitalem purpuream, nunc Verbascum vulgare, & nunc Verbascũ Monspeliense. Sed & Matthiolus Lychniten Verbasci speciem constituit, de qua nullus apertè tradit, quod sanguinis eruptionem sistat, nisi quis ex eo quod Paulus lib.7. de Verbasci generibus tradit, quod acerba sint, id colligat, &c. Tandem in eam sententiam adductus est, vt Lysimachiam legendum esse crediderit.

LYCHNIS CORONARIA VVLGO.
Cap. XXX.

Descriptio



Ex *radice* multùm fibrosa, *caules* exeunt recti, cubitales & sesquicubitales, teretes, incanâ lanugine pubescentes in alas aliquot diuisi: ad quorũ singula genicula *folia* oriũtur bina ex aduerso posita, Saluiæ paria, aut paulò maiora, oblonga, obtusa, crassiuscula, mollia, supra infráque denso villo canescentia: *flores* ex calycibus oblongis, canaliculatis, villosis, emicant, parum odorati, coloris rubri, albi, & ex carneo candidóque mixti, ex foliis quinis latiusculis constantes, Rosulam exprimentes: singulis autem foliis ad exortum appositi apices, bini, acuti, rigidi: reperitur & flore multiplici rubro, de qua pòst seorsim verba facienda.



Matthiol. in Diosc.commemorat duplicẽ Lychnidẽ coronariam: vnã hortensem flore purpureo, & alterã eiusdem generis frequentissimam apud Ananienses siluestrem, satiuæ per omnia similem, quam meritò Lychnidem siluestrẽ appellari posse putat. Lych.

Camerarius in eius Epit. & Hist.germ. nouam dat figuram, additque in Hist. flore esse albo, rubro, & rubello, nonnihil odorato. In Horto tamen, vbi ambigit sitne Dioscoridi descripta Lychnis, flore variare dixit solùm albo & rubro. Velim autem Patrocinatorem indicasse, vbinam siluestrem satiuâ odoratiorem viderit. Lych.

Lonicerus inter Verbasca reponit, sextúmque facit, depingit & leuiter describit. Cord. in Dioscor. Verbascum coronarium appellat, flore purpureo, & candido, vocarique refert græcè Lychnitida & Thryallada: Huic subscribere videtur Dodonæus. Lychnis coronaria, inquit, à Gaza Lucernula [λυχνίδα] conuertitur. Videtur eadem & λυχνῖτις, ἢ λυχνῖτις per γ esse Verbasci species, quæ & θρυαλλίς.

Conradus Gesner. hunc Iouis florem, & græcè Διὸς ἄνθος nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter Lychnida, & Iouis florem, l.b.6. distinctionem facit: æstiua sunt, ait, λυχνὶς, Διὸς ἄνθος, &c. & similiter Plinius, lib.21. c.11. hæc Theophrasti verba referens.

An Corymbe Columellæ Ruellio de qua hæc Columella:

Nunc veniat quamvis oculis inimica Corymbe.

C.Bauh. phyt. Lychnidem 3. satiuam facit, & coronariã Dioscoridis, Theophrasti & Plinij Lychnidem censet, licèt non desint, quibus Διὸς ἄνθος Iouis flos, apud Theophrastum 6. Hist.1. & 6. dicatur: sed vbi quæso minuta folia, quæ Theophrastus requirit: Alij Ocimoides faciunt.

Tragus attestatur in ea Gesnerum esse sententia, vt putet ad Iouis florem Plinij referendam esse Rosam Marianam floribus rubeis & candidis: aliis verò quibusdam λυχνίτιδα & θρυαλλίδα dici, sed quàm rectè se nescire. Rosa rianæ

Schvvenckf. triplicem Lychnidem coronariã adscribit, rubram sc. quàm propriè λυχνίδα στεφανωματικὴν Dioscoridis, & Διὸς ἄνθος, ac Lucernulã appellat: alteram albo flore, Rosam marianam 2. & Lychnidem albam maculis rubris aspersam, Eingesprengfte Veilrosen & Lychnidem 3. subpurpureo flore, bleich rote Veilrosen. Et ob hãc floris colorum varietatem, duas exhibuit figuras Tabernamontanus, Lychnidis coronariæ albæ & rubræ, sed frustrà, vna enim suffecisset ipsi, ceu & nobis, verùm quum paratæ fuerint, datâ opera apposui- Lych. triple Schw. Tabe. preb.

appofuimus: fatemur etiam nostras meliùs pingi potuisse. Sed & Lobelius absque necessitate effigies duplicauit, vnam inscribens in Ic. Plant. pag. 334. Lychnidem coronariam, Obs. pag. 181. alteram pag. 335. Lychnidem candidam & rubram. Castor Dur. eiusdem plantæ duas ponit figuras: vnam pag. 255. Lychnidis titulo: alteram pag. 256. Lychnidis siluestris inscriptione.

Græcè λυχνὶς & λυχνὶς στεφανωματική dicitur: Latinè similiter Lychnis, Lychnis coronaria & sativa: Germ. Margen Röslen / Margen Röslin, frawen Rößlin, hoc est, Dominarum Rosula, Samet Rosen, Damosk Rosen, Lampel Rosen / Marien Rosen, id est Rosa mariana. himel Roßlin Rosula cæli: himel blümen, Flos cæl: Veil Rosen / Summer Rosen, Æstatis Rosa: Belg. Christus oogsen / Oculus Christi: Gall. *Oeillets*, & *Ocillets de Dieu*, Oculus Dei, Parisiensib. *Passeroses*: It. & Hisp. *Lychnide coronaria*: Angl. Rose campiu: Boh. Swate Marie. Propter flores roseâ purpura rutilos ac nitore flammantes, oculorumque aciem perstringentes, Pyropi aut lapidis Lychnidis modo, nomen adepta.

Seritur in hortis & fictilibus, Iunio, Iulio, ac Augusto æstiuis mensibus florens, & Basileæ etiã Nouembri: apud Ananienses, vti Matthiolus refert, siluestris, sponteque exit.

Bilem per aluum trahere, vulneraque recentia glutinare dixit Schvvenckf. Radicum porrò succum attractum naribus sternutamenta ciere, cerebrumque efficaciter purgare: Mirum verò in modum ruralibus, vrbanisque virginibus ad coronas factitandas expeti tradit Matthiolus.

LYCHNIS CORONARIA FLORE pleno.



Caule, foliis & florum calycibus à vulgari coronaria minimè differt: at flos rubens denso foliorum stipatu multiplex spem *seminis* omnem præripit.

Est hæc illa quam Lobel. in Icon. Plant. Lychnidem alteram rubram cognominat: Camer. in Horto, & Matth. Hist. germ. Lychnidem flore pleno Belgii & Angliæ: Dod. lat. in fol. Lychnidem coronariam floris foliolis multiplicatis: Casp. Bauhinus phyt. Lychnidem 4. siue coron. satiuam multiplicem: H. Lugd. pag. 815. ex Lobelio, Lychnidem omnium pulcherrimam: floribus adeò confertis & multiplicibus vt seminè orba relinquatur, exhaustâ nimirum formæ vi, & pabulo in florum commodum absumpto.

Et nobis Montbelgardi in horto.

PSEVDO-MELANTHIVM.

CAP. XXXI.



Simplici & albâ radiculâ, nititur: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, teres, lanuginosus, incanus, ramosus, inanis, geniculatus: *folia* culmum plus minus lata: longitudine palmari & sesquipalmari, pilosa, bina ex geniculis opposita: *Flores* oblongo, canulato, villoso calyci, in quinque segmenta angusta flore altiora diuiso insident, Lychnidis coronariæ, purpurei quinque foliolis constantes, apicibus obsoletæ purpuræ: quibus oblongum succedit pericarpium, *semine* nigro, amaro refertum. Descriptio

Germani Raden / Ratten / Kornrosen / Korn negelbloemen. Galli *Nielle vulgaire* & *Nielle des bleds*, & Iurea appellant: Itali *Gitthone, Githone* & *Gittone*: vnde plerique similitudine vocis inducti, verum ac legitimum *Gith* siue Melanthium, in officinis Nigella nuncupatum, esse crediderunt: sed hos à veritate recessisse notiùs est, quàm vt refelli debeat. A verò siquidem Melanthio non solùm foliis, & semine, sed & aliis proprietatibus differt. Et hoc iam olim probè animaduerterunt Hermolaus & Ruellius, qui asseuerunt omninò hallucinari eos, qui putent hanc stirpem, legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in aruis passim nascitur, in quo Brassauolus & cum eo Brunfelsius manifestè cæcutiuerint. Nomina linguarum

Non desunt [inter quos est Tabern.] etiam, qui velint hanc plantam siluestrem Lychnidem coronariam esse, quibus, qui vtramque nouerint, subscribere nequeunt.

Sed longè minùs id fuerit Lolium [Trago, Cordo, Corn. Lacuna, & Matthiolo testibus,] vt apertissimè hallucinatus credidit Fuchsius. *Fuch. error.*

Hippocrates Gith siue Melanthium à seminis nempe nigredine appellasse videtur, verùm non simpliciter, sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthii, sc. μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, hoc est, Melanthium ex Tritico. Octauius Horatius Gith quod in segete nascitur ipsum nominauit: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis [vt Ruell. Matth. Dod. Gall. Lobel. in Adv. Obs. pag. 23. Ic. Plant. pag. 38. Lonic. Cast. H. Lugd. pag. 438. & Thal.] Pseudo-Melanthium dicitur: Nigellastrum Dod. lat. Nigella vulgò dicta Corn. & Lacunæ. Trago, qui pro sexto Marianæ Rosæ genere describit, Githago [sic etiã Ruell.] & Lolium multorum Germanorum [vt Fuchs.] sed perperàm. Nigella Brunfelsio, verùm non sine errore. Lychnis aruensis Tabern. Synon. *Melanth. Triticeum Hipp. Gith segetũ Oct. Horatii Pseudo-Melanthium. Nigellastrũ Mariana Rosa Githago Loliũ perperam Nigella Lychnis.*

Lychnis alia inter Triticum Cæsalp. Lychnis segetũ Schvvenckf. Lychnis (6, in phyt. 5. apud Matth.) segetũ Mutoni. Ruellius à Gallis *Nielle* & florem Mancalum (sic & Gesn. in cat. florem vocat) appellari refert, & Theophrasti ἄνθεμον φυλλῶδες (Anthemon foliosum appellat Gesn. nulla mentione facta Theophrasti) esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, teste Dodonæo, & ἄνθεμον φυλλῶδες Anthemidis species, cum Nigellastro parùm conueniens.

Anthemon foliosum.

Locus & tempus. Pseudo-Melãthium obseruatur passim in agris inter segetes: Maio ac Iunio mense cum flore viget. Monspelij etiam Aprili: vidi etiam Basileæ florentem Octobri, virénsque Geneuæ mensis Februarij principio.

Cæterùm, autore Dodonæo, Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pesso cum melle subditum menses euocat: vt Hippoc. in lib. de m. m. testatur. Octauius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet. Lolij facultates huic etiam herbæ, Germanis Ratten nominatæ, Recentiores tribuere refert Fuchsius: Et hinc mirificè eam in sanandis impetiginibus, aliísque scabiei generibus commendare: Item vulnerib. glutinandis, ac fistulis curandis, compescendóque sanguine, eius esse vsum tradere.

OCIMOIDES VETERIBVS ET in genere.

Cap. XXXV.

Descriptio. QVo siluestre ad satiuum discrimine Mentastrum, Apiastrúmque Latini veteres dixêrunt: eâdẽ naturæ & nataliũ analogiâ Ocimoides ab iisdẽ Ocimastrũ dictũ fuisse verisimile est. Ocimoides siquidem, seu, vt alij, Philetęrium [ὠκιμοειδὲς, ἢ δὲ φιλεταίριον. In alio hæc est inscriptio: ἕτερα ἔχει, ἢ ὠκιμοειδὲς.] *folia* habet Ocymo [ὠκίμῳ] similia: *ramos* palmi altitudin. [κλῶνας δὲ σπιθαμιαίους, dodrantales, Sarrac.] hirsutos: *siliquas* [λοβοὺς] similes Hyoscyamo, *semine* refertas nigro, simili Melanthio.

Vires. Vim hanc habet semen in vino potum, vt viperarum, cæterarúmque serpentium morsibus medeatur. Datur & ischiadicis cum Myrrha (vet. caret) & Pipere [Marcell. & Corn. & Aldin. in nothis, addunt, *& vino*. Ruellius, *cum melle & vino*. Sed illud, *& vino*, quid opus fuit ex præcedenti periodo repetere, cùm satis per se subintelligatur?) Cæterùm, radice nititur tenui [λεπτῇ: vet. albâ, λευκῇ] & superuacuâ, inquit Dioscorides.

Notha appellationes. Sunt porrò qui & hanc Echion appellent inter notha: alij Scorpiuron, alij Sparganon [Sparganion leg. Marcell.] alij Althæam, alij Amaranthida, alij Probatæon [Probathæam Marcell.] alij Elaphion, alij Antimimon, alij Porphyrida, alij Augion, alij Nemesion, alij Hyenopsolon, alij Thyrsitin, alij Thermutin (Thermitin scribit Marcell.) alij Misopathon, & Romani Ocimastrum. In magno autem honore veteribus fuisse Ocimastrum ex tam multis eius appellationibus colligi potest, quarum plures ex alicuius partis ad alias herbas similitudine illi à gentibus per tempora accreuerunt.

An Ocymũ siluestre Plinio. Plinius tantùm siluestre Ocimum contentus dixisse paucis medicinam & historiam eius absoluit. Sed quum parùm consentiant ea quæ Plinius de Ocimo siluestri tradit, cum his quæ Dioscorides de Ocimoide habet, ambiguum est an de eadem herba Plin. lib. 20. c. 13. loquatur. Syluestri Ocymo, inquit, vis efficacior ad eadem omnia: peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur, vomicísque vuluæ, contráque bestiarum morsus, radix in vino efficacissima. Hæc ille. Dioscoridi aeæquè Galeno 8. simpl. Ocimoidis radix inutilis est: semen autem tenuium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est. *Ocymo. Galen.*

Aequi. Ocimoidis & Ocymoidis, siue Ocimastri & Ocymastri nomen plures obtinuerunt plantæ. Et quidem Cornarius, & Gesn. in cat. pl. wilde Basilien germ. Matth. verò *Basilico saluatico*, Ital. *Basilic sauuage* gallicè, & Brunfelsius in Lex. Basilicon siluestre vocant, non sine hallucinatione. Existimamus hos ignorasse quid vocarint Basilicon siluestre.

Idem nomen obtinuere præterea sequentes plantæ. Acinos Dodonæi. Ocimum medium. Botrys altera. Ocimastrum Valentinum. Scrophularia maxima. Scroph. vulgaris maior. Ocimoides album multis. Ocimoid. album flore pleno. Ocimoides purpureum multis. Ocimoides, purpureum polyanthes. Ocimoides non speciosum. Saponaria minor quibusdam. Flos Constantipolitanus. Ocimoides minus Creticum. Reseda minima. Ocimoides lychnitis reptante radice. Caryophyllus angustifolius. Valeriana rubra quorundam latifol. Ocimastrum verrucarium. Cacubalum quibusdam. Clinopodium. Erinos: & Chamæleon niger.

OCIMOIDES ALBVM MVLTIS.

Cap. XXXVI.



Descr. PErenni nititur *radice* cubitorũ duorum aut trium lõgitudine, interdũ brachiali ferè crassitudine, multifidâ, alba, acri, & subamarâ, quæ antequã è terra emergat in numerosa capita pollicaris crassitudinis, aut minora, dodrãtalia, aut palmaria diuiditur: *caules* emittit crebros, cubitales & sesquicubitales, vel etiam maiores, hirsutos, geniculatos, ramosos: ad quorum singulas iuncturas *folia* bina aduersa, oblonga, acuminata, pilosa, ex sinu ramulos emittentia: *flores* summis hærent ramulis, Ocimoidis rubri similes, sed colore niueo radiati, è calyce hirsuto, canaliculato, turgidulo: *semen* vasculo turbinato, Nicotianæ æmulo, in crenatum denticulatúmve orificium dehiscente, sed inuolucro exteriore striato, continetur copiosum, Hyoscyami par, rotundum, compressum nonnihil, coloris cinerei,

Synon. Germani hanc Glidweiß: Glidkraut: Margen Rößelin

Röslin, wild Margen Röselin / tauben kropff/ wider stoß, Spley speitel, & Lydweich appellant: Belgæ Jenettekens: Galli *Oeillets sauuages.* Latinum & græcum quodnam acceperit nomen apud Veteres, inter authores non conuenit, aliis aliter eam appellantibus. Aliis enim Ocimoides siue Ocimastrum esse videtur, vt Matthiolo. H. Lugd. pag.682. inscribit Ocimoides maius Matthioli: Ocimastrum & Ocimoides Ruellius (qui & albam Iaceam:) Tabern. Icon.& Hist. Lob.in Adv. pag.143. [vbi & Iaceam albam Monspeliensium,& Herbam tunicam Gordonii] & Obs.pag. 184. Ocimoidem maiorem flore candido Cæsalpinus: Ocimoides album duplex Gesn. hort. marem sc.cui apices in medio adscribit, & fœminam, quam sine apicibus ait vesperi odorem spirantem tanquam Hesperidem Theophrasti. I.e de coll. stirp. Ocimoides album duplex: vnum in medio apicem exerens minùs odoratum: alterum (sine apicib. puta) odoratius, eodem die marcescens.

Et hi præcipuè sunt quibus Ocimastrum esse videtur: at ὠκιμοειδὴς Ocimo foliis simile est, ramosque habet breues dodrantales modò, radicemque tenuem & superuacuam. Præsens verò hæc planta caules promit cubito longiores, folia oblonga, Ocimo nullatenus similia, & radices longas, crassasque, quæ manifestam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimastro differentiam ostendunt.

Non desunt porrò ex recentioribus, qui cum inferioris Germaniæ Pharmacopolis Saponariam hanc esse dicant: est tamen & alia Saponaria, de qua inferiùs.

Plerique Lychnidem siluestrem pronunciant: sed cùm Lychnidem siluestrem satiuæ omni ex parte similem fecerit Dioscorides: hæc verò à satiua Lychnide caulibus, foliis, floribus & radicibus multùm differat, Lychnis siluestris esse nequit. Hallucinatur ergo inter alios Dodonæus, qui Lychnidem siluestrem statuit, & nomenclaturas, quas inter nothas & reiectitias retulimus, huic adscripsit. Camer.hort.& Schvvenckf.itemque Lob.in Icon.Plant.pag.336. Lycnidem siluestre albam appellarunt.

C.Bauh.phyt. dicitur Lychnis nona, siue simplex silv. alba, & Saponaria hirsuta: Clus. Lychnis silv. flore albo: Dubitat autem an sit Melandrium Plinii: Lonic. Lychnitis silv. flore albo. Fuchsius cùm Tubingæ apud ipsum essem vocabat Iouis florem album. Tragus Polygonati titulo pingit, & tamen inter Rosas marianas reponit.

Ocimoides vulgò dictum obseruaui Monspelii florens Martio & Aprili: Basileæ Iunio, Septembri & Octobri, ac etiam Nouembri inter portam cineream & lapideam extra vrbem, & quà itur Krenzack, & quà descenditur ad molendina papyracea: Geneuæ passim in sepibus virens principio Februarii, duplex, cum & sine apicibus, quasi sit mas & fœmina. Passim copiosè nasci in Italia, præsertim inter segetes prope septa & agrorum margines, perhibet Matthiolus: In Silesię dictis locis florere Iunio & Septembri author est Schvvenckfeldius: Passim in Austria, Stiria & Pannonia cùm in siluis, tum montanis pratis Clusius: plurimâ Æstatis parte, & in Autumnum vsque florere Dodonæus.

Vascula pueri Senenses colligunt, vbi exaruerunt, & semen excidit, vt intus insufflantes acutissima edant sibila.

Ocimoides album flore pleno.

Descriptio. Hirsuta per ramos ex aduerso sita *folia* possidet, adeoque totâ facie cum eo quod simplice est flore conuenit, solo excepto *flore*, qui tam multiplici foliorum stipatu luxuriat, vt Rosam albam imitetur.

Synonyma. Clus. vocauit Lychnidem silv. flore albo, pleno, odorato, in cultis. Lob. in Adv. p.142. Lychnidem silv. multifloram albo flore, Angl. Double Rose Campion. C. Bauh. Lychnidem 9. siue siluestrem albam multifloram, vel Saponariam hirsutam.

Locus. Ocymoides album longo cultu aliquando florum folia multiplicare, & polyflorum reddi, perhibet Dodonæus.

OCIMOIDES PVRPVREVM MVLTIS.

Descriptio. Ocimoides rubrum ex *radice* minimi digiti crassitudine, alba, sapore subacri & subamaro, fibris multis donata, *caules* emittit aliquot cubitales & bicubitales, geniculatos, hirsutos, concauos, nonnihil subinde rubentes: ad quorũ singula genicula, *folia* bina oriuntur opposita, foliis Plantaginis aliquatenus similia, oblonga, lata, acuta, tactu mollia, hirsuta: *flores* simul aliquot in caulium summitate fert inter folia simul iunctos, sed non simul se expandentes, è quinque foliolis suaue rubentibus bipartitis, cordatisue compositos, stamina quinque alba flore altiora ambientes, calyce striato, lanuginoso, partim rubente, partim virente, pediculo breui, villoso, in quo *seminis* conceptaculum oblongum.

Ocimoides purpureum vel roseum. Gesn. de hort. vocat Ocimoides purpureum, vel roseum, duplexque ait, marem cum, & fœminam sine apicibus. De coll. stirp. Ocimoides rubrum duplex, purpureum dilutum, albo cognatius, odoratiusque Alpino, etiam die se claudens: Item, Ocimoides purpureum: vnum in medio apicem exerens, minùs odoratum: alterum non odoratius, eodem die marcescens. Thalius Ocimoides rubrum: Matth. Ocimastrum purpureũ: Camer. apud Matth.in Hist.germ. Ocimastr. flore simplici rubro: Tabern. Ocimastrum rubrum.

Lychnis sil. De hac, ceu & alba ante dicta, Lobel.in Adv. pag.142. ait: Lychnides siluestres affines passim secus satorum sepes exeunt, radice non ita magnâ, gracilioribus ac paucioribus, tum cauliculis, tum foliis,& mollioribus, nec perinde tomentosis, sed ex pallido herbaceis: Alteri flores rubelli dilutiorisue Rosæ, alteri verò niueo candore renident.

Synonyma. Dodon. dicitur Lychnis silu. flore rubenti: Lobel.in Obs.pag.181. Ic.Plant.p.335. Lych. silu. rubello flore: an Hesperis Theophrasti? Camer. hort. Lychn. silu. rubra. Schvvenckf.Lych.silu. purpurea: C. Bauh. phyt. Lych. 8. siue aquatica purpurea simplex: Clus. Lych. silv. flore rubro & dilutiùs rubente & subuirescente. Lonic. vocat Lychnitidem flore rubeo, negatque meritò esse Polemonium & Been rubrum: Tragus Rosam marianam flore rubeo, traditque de hac eadem, quæ de 3. siue alba: Fuchs. quondam Iouis florem cæruleum.

Polemonium non est. Rosa mariana. Iouis flos cærul.

Locus & Tempus. Geneuæ in monte Thuiri vidi florentem mense Maio: Basileæ & Montbelgardi multis in locis prouenit. In Austriæ, Stiriæ, Pannoniæ & Silesiæ

herbulis & humidis montium tractibus, autore Schvvenckfeldio, plurima Æstatis parte in Autumnum floret.

OCIMOIDES NON SPECIOSVM.

Cap. XXXVII.

Descriptio.



Ocimoidis genus haud speciosum, Ocimoidi albo simile, planta est annua, pedalis vel cubitalis, vbi suæ spontis est, in viridariis culturâ maior adolescit, *radice* satis crassâ, albâ, breui: *foliis* Ocimoidis albi, atro-virentibus, lanuginosis, ex nodis aduerso situ positis, oblongis: *flore* minore quàm in Ocimoide iam dicto, parte supinâ albo, ac etiam dilutè rubente: pronâ ex languido luteo pallescente, quinque foliolis bifidis constante, quæ mane expansa, vesperi circumflectuntur, vt in Polemonio Petræo Gesneri: calyces longi, villosi, canaliculati, æquales, viscidi, cum tota plantæ summitate, qui succrescente *semine* cinereo, minuto, Papaueris, turgescunt, à pericarpio glabro distenti.

Synon.

Camer. hort. vocauit Lychnidem silu. viscidam vel noctifloram, annuam, noctu tantùm flosculum odoratissimum explicantem, coloris albi & nonnihil punicantis: Item, Ocimoides noctiflorum Autumno & ingruente Hyeme inodorum: Casp. Bauhinus phyt. Lychnid. 12. siue Lychnidis speciem, flore noctu tantùm in Æstate odoro: Schvvenckf. Lych. sylu. albam noctifloram, wild Nacht Margen röslin.

Locus & Tempus.

Prouenit in agris circa Boll & admirabilem fontem floret Augusto & Septembri, & adhuc Octobri.

SAPONARIA MINOR QVIBVSDAM.

Cap. XXXVIII.

Descriptio

Radices habet crassas, longas, multifidas, fibratas, in multa capita diuisas, molles, exteriùs nigras; intùs albas: *caules* per terram supini procumbunt, hirsuti, rubentes, geniculati, ramosi, quorum nodis adnascuntur ex aduerso posita *folia* bina, Polygoni aliquatenus figurâ, hirsuta: *flores* purpurascentes, Saponariæ minores, ex calyce oblongo, hirsuto, rubente, quinque & foliis & apicibus in medio constantes.

Mathiol. in post. comm. figuram Cneori Theophrasti titulo pingit, quæ videtur exprimere Saponariam hanc minorem quorundam. Lobelius A.... vocat Ocimoides repens polygonifolium: Gesn. Ocimoides paruum.



Ex his patet H. Lugdunensem huius effigies multiplicare. Primam enim proponit p. 823. titulo Saponariæ minoris Dalechâpij. Alteram habet p. 1365. Cneori alius Theophrasti Matthioli, inscriptione. Tertiam dat p. 1429. Ocimoidis repentis Polygonifolio, inscriptione. Et hinc ait C. Bauh. in anim. In Histor. Lugdunensem, Saponariam minorem Dalechampij pag. 823. & Ocimoides repens Polygoni folio p. 1429. vtrobique describi, & figuram posteriorem meliorem esse. Eandem p. 1365. pro Cneoro alio Theophrasti Matthioli, sine vlla descriptione, & vitiosâ figurâ extare. *Sed censura* hęc de Cneoro, meritò aduersus Matthiolum effundenda erat, ex quo desumpsit compilator H. Lugdunensis. Is enim quamvis Romá se accepisse dicat, nullis deficientibus notis, non tamen descripsit, nec addidit sitne candidum an nigrum. Verùm hoc non foret patrocinari Matthiolo, Cneorum Theophrasti (ait apud Matth.) nobis non videtur aliud quàm Lychnis aut Ocymoides repens: Noluimus Matthioli figuram amouere, meliorem exhibituri cùm in Appennino legerimus. In phyt. vocat Lychnidem 33. siue Ocimoides repens montanum. An eidem Ocimoides minus Herbariorum, Vrceolaris Plinij? An Cam. hort. Ocimoides repens, itémq; angustifoliû flore rubello? An Cæsalp. Ocymoides paruû?

Delectatur locis ad meridiê sitis, arenosis & collib. iuxta Rhodanû & *Arue* Geneuę. Aliquâdo Curiæ Rhętor. reperi florêtem Maio, Iunio & Iulio. Sub finem Aprilis prope S. Hippolitû Burgûdiæ.

FLOS CONSTANTINOPOLITANVS MI-niatus albus & varius. Cap. XXXIX.



Numerosis fibris *radicatur*, gustu subacri: *caules* tollens, cubitû & sesquicubitum circiter altos, teretes, hirtos, inanes, crebris geniculis interceptos: ad quorû singula bina *folia* coniugatim, alternante coniugiorum situ, adnascûtur pediculo nullo, sed latiore basi caulem amplectentia,

H. Lu... cà rei.

Lych... pens... na C... An V... laris...

Locu... Tem...

Desc...

ſcentia, Lychnidis ſylueſtris æmula, verùm nigriora, rigidiora, magiſque aſperâ lanugine obſita, priora cum Caryophyllis latifoliis magnam ſimilitudinem habentia, guſtu acri: *flores* in ramulorum extremis vmbellam deformant, odore ſuaui quanquam obſcuro, ſed colore perquàm amœno, miniato, aut cinnabaris factitii, aut carneo, quorum ſinguli è quinque foliis conſtant, oblõgis, biſulcis, vtrinque cis medium alatis, & ad exortum binis appendicibus incumbentibus auctis, ſic vt integrum & explicatum folium papilionem occultato corpore exprimere poſſe videatur: inter hæc, ſtamina purpuraſcentia apiculos violaceos ſuſtinent: emicat autem flos ex calyce oblongo, hirſuto, viridante: in quo poſtea eſt ſemen pullum exiguum. Figura noſtra Fuchſiana minus placet.

Flos Conſtantinopolitanus inſcribitur à Dodonæo, qui Geſnero authore, duplicem facit, bicubitalem ſc. floribus, in latis vmbellis, multis ſimul congeſtis: & cubitalem aut paulò altiorem, rariores, ac primo anno flores proferentem, de quibus ait: Noſtri vulgò Conſtantinopolitanum appellant florem: Germani verò Hieroſolymorum: Aldroandus Creticum cognominat: alius Lychnidem coronariam. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem eſſe, quæ Græcis στρούθιον, Arabibus *Condiſi* dicitur, quâ ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur: quos veritatem minùs aſſecutos eſſe euidentius eſt, quàm vt refelli debeat. Geſnerus hort. Ocimoides peregrinum dixit flores quos ab Hieroſolymis denominant, croceo colore ſplendente longè pulcherrimos, odore carentes, Soleque nõ marceſcentes. Idem in append. vocauit Ocimoides croceum, aliquot annis durans, licèt primo anno floreat.

Tabern. in Ic. & Hiſt. dicitur Lychnis Chalcedonica, Zinober Röſlin: Lobel. in Adv. pag. 143. Obſ. p. 183. & Ic. Plant. p. 340. Lychnis Chalcedonica ſiue Conſtantinopolitana miniata: Camer. hort. Lych. Conſtantinop. vel Cretica. Cluſ. Lychnis Byzantina miniato albo, & verſi-colore: Schvvenckf. Lychnis peregrina miniata, πόθος Theoph. türckiſch Negelin / h.e. Caryophyll. Turcicus, Jeruſalem blümlin, Floſculus Hieroſolymitanus, Spornblümen, & Ungeriſch Röſlin / Roſula Hungarica.

Peregrinus eſt flos: ſeritur in hortis: Iunio & Iulio altero à ſatione anno floret, deinde pluribus ſequentibus aliis. Radice etenim conſtat viuaci: diuque durat: Hiemis & frigoris patiens: E Dacia florem hunc allatum narrat Geſnerus.

Cæterùm, Flos Conſtantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam aſſecutus eſt, nullum, quod ſciamus, medicum vſum habet: facultas eius ea de cauſa incomperta eſt. Radicem tamen, quæ guſtu aliquantulùm acris eſt forſan haud ineptè quis calidam in primo gradu ſtatuerit.

STRVTHIVM, RADICVLA, SEV Lanaria herba veteribus, & Condiſi.

CAP. XL.

Deſcr. DIoſcorides quamuis Struthiũ non deſcripſerit, tanquam vulgò notum, vt quo fullones ad purgandas lanas vtantur, foliorum tamen ſimilitudinem indicauit in Papauere ſpumeo, id, eſt, Herculano, vt Theophraſtus vocat, & in Phyteumate. Eius radicem verò acrem eſſe ait vrinamque ciere: auxiliari iocinoroſis, tuſſi & orthopnœæ, ſumptam cum melle cochlearis menſurâ, & aluum quoque ſubducere. Eandem cum Panace & Cappatis radice calculos frangere, & cum vrina expellere, lienemque in ſcirrhũ induratum liquare. Subditam verò menſes trahere, & partus efficaciter enecare. Cum polentâ autem & aceto illitam, lepram emendare. Diſcutere & panos cum farina hordeaceâ & vino decoctam. Miſceri præterea collyriis exacuendis oculorum aciei dicatis, itemque malagmatis. Sternutamenta etiam facere, atque per os purgare tritam cum melle ac naribus infuſam. Vires.

Hæc inter nothas Dioſcoridis appellationes à quibuſdam *Cadre*, ab aliis à purgando *Catharſis* vocatur. Sunt qui & *Struthocamelon*, qui *Chamæryron*, i.e. humi ſparſam appellent. Magi denique *Challyrriton*, Ægyptii *Aeno*, Aphri *Sirin*, Romani *Radiculam*, ſiue *Herbam lanariam* vocant; à radicis tanquam præcipuæ partis vſu. Appellat. nothæ.

Vnde autem Græci Struthion nominauerint, non ſatis nunc patet; niſi fortè à foliorum poſitura; quæ auium alas quadantenus imitantur, nomen illi fecerint: στρουθὸν enim & στρουθίον, ea gens paſſerem, & minores alias appellat aues. Quod ſi in cibos radix huius tranſiret, crederet Marcellus ob caliditatem quam in quarto ordine habet authore Galeno, venerẽ ſtimulare, & ob id Struthion dictam. Græci ſiquidem στρουθὸν paſſerem dicunt, & ab eius auis ſalacitate, στρουθιοὺς quaſi paſſeres, ad Venerem procliuiores homines: & ex ea ratione id facientem herbam Struthion etiam dicere potuiſſent. Sed nihil horum pro comperto eſt.

Hanc Dioſcorides ait in nares coniectam ſternutamenta excitare: in quem vſum Celſus lib. 5. cap. 22. eam quoque recipit.

Struthii radice [inquit Gal.] maximè vtimur, quæ guſtu quidem acris eſt, temperamento verò calida & ſicca ex quarto ordine. Vim habet extergendi & irritandi: propterea etiam ſternutamenta mouet, ſimiliter vt alia, quæ ſapore acria, & temperamento calida exiſtunt. Galen.

Hipp. de nat. & morb. mul. radicem Struthii [στρουθίου ῥίζαν] leuiter tritam & contuſam ad pugillum vnum, melléque ſubactam; & in peſſario ſubditam, menſes & puerperia purgare, aquaſque educere, author eſt: Produci autem in Andei [Andri alibi] inſulæ præcipuè litoribus. Hippocr.

De hac ita Plinius lib. 19. cap. 3. At quæ vocatur Radicula, lauandis demum lanis ſuccum habet, mirum quantùm cõferens candori mollitiæque. Naſcitur ſatiua vbique, ſed ſpontè præcipua in Aſia Syriaque, ſaxoſis & aſperis locis. Trans Euphratem tamen laudatiſſima; caule ferulaceo, tenui, & ipſo cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid ſit, cum quo decoquatur, folio Oleæ: Struthion Græci vocant, floret Æſtate, grata aſpectu: verùm ſine odore, ſpinoſa, & caule lanuginoſo. Semen ei nullum (Plinio repugnat hic Columellæ verſus: Plinius.

——*à Syriâque venit quæ ſemine radix.*) Plinio cum traditur.

De eius verò vſu pleraque ex prædictis habet lib. 25. cap. 5. & lib. 24. cap. 11. Malè autem in Struthio ramulos appellat, quod radices debuiſſet dicere: cùm excepta radice Struthion nihil ſit, rectè annotante Marcello; vnde etiam, ſeu ex potiore radicum vſu, Romanis Radicula dicebatur.

Sed an Struthiũ in Italia naſcatur aſſerere noluit

Matthiolus, quippe quòd ipsum non viderit, nec qui illud cognosceret, animaduerterit.

Struthion [inquit Marantha] est planta, quæ alio nomine Radicula & Lanaria appellatur: sed & Struthion etiam est Mali Cotonei genus quoddam.

Marantha. Goropius in Vertumno Herbam lanariam duplici ratione nomen Struthij accepisse credidit: semel vt moneamur tam putam coniugij castimoniam esse debere, quàm sit lana radice fullonia emendata: rursus quòd eadem Radicula libidinē etiam excitet.

Æquiuocæ. Vulgò pro Struthio ab Herbariis sumuntur Plantæ sequentes. Saponaria vulg. Flos Constantinopolitanus. Ocimoides purpureum Valeriana rubra quorundā latifolia. Been albū. Fraxinella. Cruciata. Lutea herba. Imperatoria. Asterantia. Elleborus.

SAPONARIA VVLGARIS.

CAP. XLI.

Descriptio TEnues Saponariæ *radiculæ* vario implexu vagantur: *caules* plures ferè recti surriguntur, cubitales & altiores, subrubentes, hirsuti, crebris geniculis articulati: *folia* ex nodis bina aduerso positu nascuntur, Gentianæ cruciatæ, colore minùs hilari, rigida, neruis communiter ternis, secundùm longitudinem decurrentibus, sapore nitroso: *flores* tum in scapis summis, tum ex foliorum supremi scapi alis exoriuntur in vmbellam digesti Floris Constantinopolitani, albicantes aut ex albo tantillùm purpurascentes, odorati, quinque foliis constantes, staminibus candidis medium occupātibus, ex calyce tenui, vnciam longo, hirsuto: *Semen* copiosum, paruum, penè rotundum, compressum, spadiceum.



Struthium qui faciant Inter alios, qui vulgarem Saponariam Struthium faciunt, occurrūt Genuēses, Botan.hær. Egen. Gesn. in cat.pl. Fuchs. Tragus & Ruellius.

Car. Steph. repreh. Car. Steph. in colle huius Clymeni & Saponalis siue Saponariæ meminit, plures plantas confundens ex malè intellectis verbis Ruellij.

Struthium Fuchs. Tragus quidem Saponariæ nomine depingit & describit, adque Violam agrestem [Ocimoides fortè purpureum] referendam esse censet, & tamen Struthium Dioscoridis [cuius nothas appellationes adscribit] facit, & Cōdes Serapionis cap. 352. itémque Condisi officinarum.

Gesn. sibi contrarius Fuchs. in Hist. Struthium inscribit [in Icon. Struthium satiuum] ac de eius appellatione eadem legit, quæ ex Marcello antè præcedenti capite adduximus: Saponariam autem & Herbam fullonum recentiores vocare, ex Ruellio docet: sed nec huius, nec illius mentionem facit.

Quam Gesn. de Hort. Saponariam vulgò dici refert, eam in cat.pl. Struthium vocat: sed malè, vel ipso de coll. stirp. monente, subscribentibúsque Corn. Matthiol. Dodon. Lobel. Lacunâ, Camer. H. Lugd. & C. Bauhino.

Licèt autem Saponaria hæc ab extergendi potestate, quâ saponis ritu pannos eluit, purgátque, Struthium, ceu & aliæ quædam, vocari possit, à verbo στρουθίζεσθαι, quod Græcis, lanas purgare & candidas facere significat, tamen nostram Saponariam antiquorum Struthium, Arabum Condisi, siue Latinorum Radiculam aut Herbam Lanariam (hæc enim nomina eandem designant plantam) non esse, tum ex Theoph. & Plinio liquet, tū ex iis quæ sequuntur, ostenditur. Struthium Græcorum, siue Radicula Latinorum in Syria vbiuis colitur, ideóque Columella Syriacam radicem, ac eius semen Syrium vocat, Gaza Lanariam herbam. Gignitur & ibidem in asperis & saxosis locis, radice magna [longa & tereti addit Ser. p. ex Diosc. quæ in nostris exempl. desiderantur.] gustu acri, & feruidâ, sternutationes irritante: folio Oleæ, spinoso: caule lanuginoso, tenui, ferulaceo, indigenarum cibis expetito, & quicquid tingente, cum quo decoquitur: flore aspectu grato, inodoro, æstiuali. Ab hoc igitur Struthio multis notis, ac præsertim facultatibus Saponaria nostra differt, teste Lacuna.

Cæterùm nonnulli Herbam Tunicam appellant: non est tamen Vetonicæ coronariæ, multò minùs Polemonij aliqua species, quas pro Tunicis herbis haberi, de Caryophylleis scripsimus. *Hei... nici* Videri etiā posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebrò, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quàm Veratri nigri crassiores: *folia* siquidem habet Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. *Ali...* Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex, & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt, inquit Dodonæus, qui Saponariam cum Lobel. in Obseru. pag. 170. in Icon. Plant. p. 314. inscripsit: Lacuna & Camer. Saponariam vulgarem: Cæsalp. Saponariam vulgò: Lob. in Adu. Saponariam vulgi, foliis plantagineis aut Gentianæ, flore Ocimoidis: Schvv. Saponariā, Herbam fulloniam & Lychnidem fulloniam: Germ. Seiffkraut/ weschkraut/ Speichelwurtz Silesij Hundsnegelin/ Madenkraut/ & alibi Spatzenwurtzel/ autore Trago.

H. Lugd. frustra vnius huius plantæ duas dedit icones: primæ titulus est p. 822. Saponaria maior; alteri p. 823. Struthium Fuchsij. *H. L... dua... nari... ra. Lych... nis...*

C. Bauh. phyt. vocat Lychnidem 10. siue Saponariam læuem, floris colore ludentem, communiter dilutè purpureo, aliquādo ex roseo rubente, nonnunquam candido: item caule leuiter hirsuto, foliis verò læuibus (qualē Tragum & Fuchsium exprimere refert) nonnunquam etiam caule & foliis læuibus, qualem Lob. & Dodonæum pingere testatur. In hac & abortum se obseruasse ait, vt pro floribus sint copiosiores ramuli foliacei paucis floribus intermixtis. Idem & Vrceolarem Plinij esse negat meritò. Anguill. epist. 14. est Ocimoides Ghini.

Loc... temp... Apud Belgas in hortis colitur: alibi, ceu in Germania iuxta fluuios, torrentes, & stagna locis apricis & arenosis spontè nascitur, florens Iunio, Iulio, Augusto, Septembri & Octobri: Geneuæ in colle

in colle *la Bastie* viret Aprili. In hortis diu durat & vitæ est pertinacis. Reptatu in hortis odiosa est.

Porrò, Saponariam, calidam quidem & siccam esse temperie attestatur Dodonæus : facultate autem abstergendi non exiguâ præditam. Pressu (inquit Schvvenckf.) nitrosum extergentemque remittit succum, vnde vi pollet abstersoriâ, adeò vt etiam pituitam è capite eliciat ; ac sternutamenta moueat tantâ violentiâ, vt partum mortuum excutiat : Rustica gens puluere ascarides puerorum expellit : abstergit scabiem & omnes cutis fœditates. An autem hæc experientiâ habeat Schvvenckf. ipse nos docebit. In coronas ob floris tum suauissimum odorem, tum summam pulchritudinem, venit. Maculas vnctuosas vestium tolli, si cum Saponaria herba lauentur, extra controuersiam verum est.

LANARIA SIVE STRVTHIVM Dioscoridis Imperato.

CAP. XLII.

Lanariæ Dioscoridis nomine ex Italia ad Fratrem missa planta cubitalis, *caule* & ramis subinde angulosis: ad genicula *folia* nascũtur bina ex aduerso sita, vnciahia aut sescuncialia, angusta, Garyophylli holostii foliis similia: è quorum sinu rami exeunt itidem geniculati, foliis eodem situ amicti, quorum extrema nescio quid *flosculorum* gerunt : inferiora folia ad Luteæ vulgò dictæ folia accedunt, longitudine ferè palmari, semunciam lata. De eadem planta aliquot annis pòst ita proditum ab Imperato inuenimus, lib. 28. Hist. nat. cap. primo : Lanaria paganis dicta prouenit in Calabria, & in regione Basilicata vicina Regni Neapolitani prouinciis. Dicta autem est Lanaria, quòd huius radice ramisque commodè vtantur ad mundandas lanas. Ortus huius plantæ similis ferè Saponariæ vulgaris, aut Lychnidis, sed ramis tenuioribus minutioribusque : quorum extremis flosculi hærent parui, albi. Ipsi alioqui rami subtilissimi articulatim ferè in ramulos subdiuisi. Semina minimis inuolucris continentur nigra, magnitudine grani Milii, saporis amariusculi.

STRVTHIVM SPINOSVM, SIVE Condisi Bellunensis.

CAP. XLIII.

Bellunensis radicem esse scribit plantæ foliis spinosæ Carduorum modo, crassitie pollicis, intus subflauam, nigram foris, odore & gustu acrem : eius decocto lanas, laneosque pannos sordidos abstergi. Damascenos Seplasiarios eius decoctum immiscere confectionibus paratis è melle ac sapa, idque candoris tantùm conciliare, vt ex amylo & sacchato purissimo constare videantur : quin etiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu diuellantur. Constat eius radicem in globos coactâ, Syros vestium, linteorum, & indusiorum sordes ac inquinamenta eluere, saponis aut lixiuii modo.

POLYCNEMON VETERIBVS.

CAP. XLIV.

Hippocrates m. m. πολύκνιμον (vel vt Fœs. in œcon. πολυκνήμον) nominat, ac fotu & suffitu vtero malè habenti adhibet, lib. περὶ ἀφορῶν.

Dioscorides fruticem ait sarmentosum, *folia* habentem Origano similia, *caulem* verò multis geniculis præditum [suspicatur Corn. hîc interponendum ex Plinio, τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον, σπέρμα δὲ ὥσπερ γλήχωνος:] velut Pulegium. Non tamen *vmbellam* habet, sed paruos in cacumine corymbos, cum acri quadam odoris iucunditate. Seu recens, seu aridum (χλωρὸν ἢ ξηρὸν, vet. ξανθὸν) ex aquâ impositum efficaciter vulnera glutinat: sed quinto die solui debet. Ad stranguriam itidem & rupta ex vino bibitur. Cætera quæ huic capiti accreuerunt, vt adulterina cum Marcello reicimus. *Diosc lectio illustratur.*

Non habet Polycnemon certam in Latinis historiam : Plinius lib. 26. cap. 24. Cunilæ bubulæ, quæ inter Origana numeratur, similem tantùm dixit : cætera ex Dioscoride iisdem verbis ab eo reddita sunt. *Plinius*

Galeno Polycnemon siccat, & calefacit secundo ordine, vt propterea etiam vulnera glutinet. *Galenus*

Nicander in Theriac. contra venenata eam laudauit : ἄλλοτε ὀμόρξεις ψῆγμα πολήγμηνον, &c. quo loco transmutatione literarum, vt solent Poëtæ, vsus est, Polycmenum dicens. *Nicander*

Meminit eiusdem Apollonius in comm. de herbis, nec dissimilem Origano fecit. *Apollon.*

Hanc inter spurias appellationes Clinopodiõ, Iouis colum, Echeonymon, à Romanis Putealogon, & à quibusdam Polygonaton dici audimus: Non quia verè Polygonato similis sit, sed quoniam geniculato per totum caule est Quam credit Marcellus etiam fuisse causam vt Polycnemon Græci eam vocarint, quasi frequentibus furis: κνήμας enim suras illi vocant, quæ in surculis herbæ huius interualla sunt, quibus folia inter se distant. *Appellationes spuria* *Polycnemon*

Plinius lib. 20. cap. 16. de Cunila bubula obliuiosè ea scripsit, quæ de Polycnemo lib. 26. c. 14. prodidit : ita vt cum historia Cunilæ bubulæ, Polycnemi descriptionem confuderit. *Plin reprch.*

Cæterùm Polycnemonis appellatione sequẽtes donantur plantæ. Tricnemon. Consolida media. Prunella. Polygonum tertium Dodonæi. Polycnemon Dalechampii. Mentha aruensis. Clinopodium. Polycnemon Origano simile. Alsine minor Thalii. *Aequiuoca*

POLYCNEMVM DAL. FOLIIS hirtis, vasculis longis.

CAP. XLV.

Gignitur *radice* breui, fibratâ, nigricante, *cauliculis* palmum altis, surculosis, crebrò geniculatis, *foliis* Tragorigani, hirtis, odoratis, acribus, eximium ac suauem quendam odorem spirantibus, *flore* non vmbellæ specie, sed in summis caulibus oblongo, ac ex vasculo longo, & herbaceo emergente. Polycnemum hoc Dalechampii H. Lugd. pag. 932. sibi ignotum fatetur C. Bauhinus. *Descriptio*

Ex aridis & æstuosis Corsicæ montibus ad Dalechampium allata fertur.

FLOS CVCVLI, ODONTIS QVIBVSDAM.

CAP. XLVI.

Subinde reptante, fibratâque *radice* se propagat Flos cuculi dictus, *caules* tollens cubitales *Descriptio*

& altiores, inanes, hirſutos, geniculatos, ſtriatos: in quibus *folia* ad genicula, bina, ſtricta, oblonga, acuta: *flores* Caryophylli ſuperbi dicti, rubéte, carneóve colore, rariùs albo, fimbriati, apicib. cinereis, ex calyce oblongo, purpurante, ſtriato, & quaſi cannulato. Huius ex flore pleno ſuaue rubente petita varietas.

Flos cuculi vulgò appellatur teſte Cluſ. in Pannon. pag. 33. itémque Hiſt. poſt. (vbi Odontitidis Plinij ſimplici flore titulo eam donauit.) & Lonicero: Trago cuculi flos pratenſis, qui reſpectu floris Anemones ſpecié faciendam cenſet: Geſn. hort. Odontis Plinij Kreichio: Eidem in cat. pl. Odontides Fœni genus: Ruellio Odontides fruticoſa, à Plinio inter Fœni genera, Fœnaria ruſtica: Camer. hort. Odontis quorundam. Sed huic non omnes Odontitis Plinii notas reſpondere in Harc. perhibet Thalius, qui ἰξογγύλον alterum, ſiue ἰξογγύλου ſpeciem alteram vocat: Caſp. Bauh. phyt. dicitur Caryophyllus 29. ſiue pratenſis, flore ſimplici, communiter rubello, rariùs candido: Schvvenckf. Caryoph. ſilu. tertius: Dod. de Flor. Caryophylleorum, vel Armeriorum ſpeciès quarta: Hiſt. lat. in fol. Vetonicæ 4. ſpecies, & Vetonica ſiluestris: Lobel. in Adu. Armoraria ſilu. pratenſis, & Armoraria ſilu. nonnullorum practicorũ, Tunix Arabum: Icon. Plant. p. 451. Armoraria pratenſis ſilu. Flos cuculi Lob. in Append. Tom 536.

Neſcimus quâ occaſione Tabern. huius plantę duas figuras dederit, vnam nimirum pro Flore cuculi, alteram pro Caryophyllo pratenſi, quam in Hiſt. 18. fecit.

Nomina ling. Germani vocant Gauchblum/ Kuckucblumen/ Pechblumen/ & Pechnegelin. Belgæ Craye bloemkens, i. e. Cornicis florem & Koeckoecrnsbloemkens: Galli *fleur du coquu*, h. e. Florem cuculi.

Prata communiter ornat Maio, Iunio, Iulio & Auguſto. Ad venena commendatur.

FLOS CVCVLI FLORE MVLTIPLICATO purpureo, & altero albo.

Deſcriptio



TOſſanus Carolus ex Champagnole ſurculos miſit, detractos in Burgundiæ montib. humidorũ locorũ ex ipſis plantis, quarũ vnam inſcripſit Florem pulchrè incarnatum, valdè multiplicatũ, alteram albũ: priorem verò cognominabat Armerium aquatilem polyanthum, alterum Armerium aquatilem flore albo.

Armer. aquat. Polyãthes. *Odontitis Plinij flore pleno.* Cluſio eſt in Hiſt. poſt. Odontitis Plinij pleno flore: Venetiis *Margaritæ* nomine habuerunt Camerarius & C. Bauh. Floret adhuc Auguſto: facilè verò perit, niſi ſurculis propagetur.

Locus & Tempus

ODONTIDI SIVE FLORI CVCVLI affinis Lychnis ſylueſtris 1. Cluſij in Pannon. 4. in Hiſt. poſt.

CAP. XLVII.

D[e]

CAulem tollit cubitalem, rectum, cauum, longis internodiis diſtinctum, tactu circa cacumen glutinoſũ: ex ſingulis geniculis bina folia ex aduerſo ſita Floris cuculi, oblonga, acuminata, craſſiora, ſaturatiúſque virentia: ad eadem genicula à medio ferè caule ad ſummũ faſtigium, pediculi à foliorum ſinu exorti lõgi *flores* crebros ſuſtinent, pulchrè purpuraſcentes quinis foliis



conſtantes, Saponariæ floribus accedentes, ex calice oblongo: *ſemen* ruffum ſequitur in vaſculis ex principio anguſto paulatim dilatatis: *radix* craſſiuſcula, nigra, multas fibras ſpargit, & ſingulis annis nouos, cóſque numeroſiores caules profert.

Cluſ. in Pannon. p 328. vocat Lychnidem ſilu. primam [4. in Hiſt. poſt.] Tabern. Lychnidem ſilu. purpuream in Icon. [7. in Hiſt.] C. Bauh. phyt. Lychnidem 29. ſiue viſcoſam rubram anguſtifoliam. Schvvenckf. Caryophyllum ſilu. 4. viſcoſum. Thalius ἰξογγύλον rubrum, propter florum colorem & Heſperidem, quorundam aliorum verò Viſcaginem. Sy[n.]

In omnibus ferè Pannoniæ & Auſtriæ inferioris montanis ſyluis, editíſque & herbidis locis inuenitur, atque etiam ſyluis Francofurto vicinis: floret Maio, ſemen Iunio matureſcit, Cluſio: apricis & aridis delectari dicit cautib. Schvvẽckf. Vbiuis in Harcinia locis aridis frequentem perhibet Thalius. Mihi verò oſtenſa Argentinæ flore conſpicua Maio. Lo[cus &] Te[mpus]

LYCHNIS SILV. FOLIIS ANGVSTIS & pluribus ex geniculis ſingulis, Cluſio 1. in Hiſpan. 8. in poſt.

CAP. XLVIII.

De[ſcriptio]

GEniculatos habet *caules*, tenues, in plures alas diuiſos, pedales, aut maiores: *folia* in ſingulis bina, ternáve, interdum plura, anguſtiora quàm iam dictæ, viridis candido perfuſi & quaſi cæſij coloris: *flores* in ſummis ramulis naſcentes, quinis foliis bifido mucrone præditis conſtantes, internâ parte candidos, externâ aliquantulùm purpuraſcentes, &, antea quàm omninò tabeſcant, ſeſe contrahentes & circumuoluentes: *calices* admodum duros, breues, ſubrotundos: *ſemen* paruum, rotundum, Papaueris rhæadis, cineracei



racei coloris continentes: *radicem* satis crassam, albam multifidam, altero anno pereuntem.

Est hæc Clusio in Hisp. Lychnis silv. 1. in Hist. post. 8. Behen album Salmanticensiũ & vulgo Colleias. Lobelio in Icon. p. 338. & Obs. (vbi & Behen album Salmanticum vocat, ipsique minimè animaduersũ ait.) p. 182. itemque H. Lugd. p. 817. ac Tabern. in Ic. & Hist. Lychnis siluestris Clusii prima. Gasp. Bauh. phyt. Lychnis 18. siue silv. pluribus foliis simul iunctis. Suspicor me hanc habere collectam Argentinæ in horto D. Georgii Obrechti foliis latiusculis ob culturam.

LYCHNIS SILV. LANVGINE CANESCENS, flore maiusculo rubescente, Clusio 5.
CAP. XLIX.

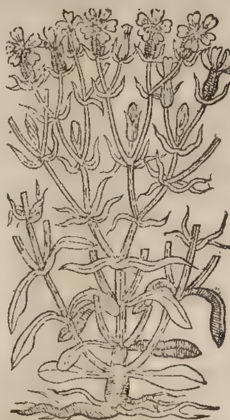


Multos habet ex una radice *caules*, rotundos, longiusculos, cæteris infirmiores, in terrã procumbẽtes, geniculatos: *folia* in singulis geniculis bina, longa, mollia, & lanugine quadam canescentia, inter quæ *flores* alternatim secũdùm ramulorũ longitudinem enascuntur Odontidi affini Lychnidi silv. formâ similes, maiores & dilutiore colore rubescentes, vel, vt ita dicat Clusius, incarnatos: *semen* illi in vasculis par, subrufum: *radicem* crassam & fibrosam, quæ tamen plerumque alterum annum non superat.

Pingitur à Clusio in Hisp. & H. post. Lychnidis siluestris 5. titulo, itemque à Tabern. in Ic. & Hist. vbi Lychnidem 12. silv. Grawe wilde Nägelin/Röslin/cognominat. C. Bauh. phyt. vocat Lychnidem 15. siue silv. lanuginosam incarnato flore: H. Lugd. pag. 818. Lychn. silv. Clusii, hirtam Lobelii: Lob. in Ic. Plant. p. 337. & Obs. p. 181. Lychnidem siluestrem hirtam.

Clusius author est hanc subamaro esse sapore & in marginibus quorundam Castellæ agrorum inueniri.

MVSCIPVLA VISCARIA, SIVE Lychnidis species.
CAP. L.



Crebris statim à *radice* fruticat ramis multis, *caulem* ipsum cubitalem altitudine æquantibus, geniculatis, solidis, rotundis, per quos ad genicula nascuntur *folia* aduersa duobus plura, oblonga, acuminata; quibus latiora & obtusiora sunt in fima, ad Bellidis accedentia, viridia, glabra: *flores* tum extremis ramulorum, tùm è foliorum sinu prodeunt rubelli ex calyce simili Polemonio petræo, oblongo, striato, qui delapsis floribus à pericarpio & vasculo in ventrem turgente distenditur, semine subnigro: *radix* lignosa, alba, multifida: Sunt nobis plantæ aliæ paruæ huius generis dodrante minores. — *Descriptio.*

Muscipula siue Viscaria, Lobelio in Obs. pag. 242. [vbi Lychnidẽ silv. 4. Clusii. & Silenen Theophrasti Aldroandi quoque vocat.] & Ic. Plant. p. 453. Sponte nascitur in aruis, inquit Clusius, & inter segetes pingui solo, plerisque Castellæ veteris locis: in hortis culta, floret eodem quo sata est anno à Maio mense vsque in Autumnũ: spontè etiam seritur, & ante Hiemem prodit. — *Muscipula siue Viscaria Lobelio.*

Hanc Lychnidem silv. 4. Clusii pingit H. Lugd. p. 818. & Tabern. in Icon. & Hist. vbi & Lychnidẽ 11. siluestrem appellat. C. Bauh. phyt. dicitur Lychnis 25. siue viscoso caule, & Muscaria Adu. An Viscago vulgò vocata Cæsalpino? — *Synon.*

MVSCIPVLA MAIOR CALYCE turgido ventrioso.



Viscaria maior cubitalem emittit *caulem* rectum, statim à radice ramosum, crassiusculum, hirsutum striatum, fragilem: *folia* Ocymoidis non speciosi, hirsuta, mollia: ex ramorum diuaricationibus, foliorum sinu, extremisque *flores* ex pediculo satis longo appensi, quinque foliis bifidis, purpurascentibus, ort... sole — *Descriptio*

flaccescentibus constant, apicibus in medio albis, ex calyce oblongo, hirsuto, pulchrè striato, quem in immensum distēdunt seminū vascula è lata sessilique basi ventriosa in mucronem desinentia, *semen* continentia pulchrum, nonnihil ad papauerinum accedens, sed maius, compressum, striatum, cinereum: *radix* robusta est, recta, ex lateribus fibras producens: Tota planta ad tactum viscida: foliorum sapor glutinosus.

Synon. Hæc est illa, quam Clus. in Hisp. Lychnidem silu.3. in Histor. post.2.inscripsit. Lobel.verò in Obs.p.135.& Icon.Plant.p.339. Lychnidem silu.3. Clusij.

H. Lugd & Tabern notantur. H.Lugd.p.818.hanc itidem pingit, titulo Lychnidis silu.3. Clusij: cauliculis [calyculis legendum. Compilator Hug. Lugdunensis errorem apud Lobelium à typographo commissum ignorauit: vt & Tabernam. qui itidem etiam inscripsit:] striatis, ponitque eius descriptionem p.819. & aliam p.816. Meliùs C.Bauh.phyt.dixit Lychnidem 20.siue silu.latifoliam calyculis duris striatis.

Locus & Tempus. Muscipula siue Viscaria maior floruit mense Maio Geneuæ ex semine eodē anno sata in horto meo: annua est herba: Montbelgardi sæpiùs prouenit ex semine deciduo. In aruis & inter segetes pingui solo, plerisque Castellæ veteris locis collegit Clusius: & in hortis Belgij florentem, eodem quo sata anno, à mense Maio in Autumnum vsque.

MVSCIPVLÆ MAIORI CALYCE ventrioso, similis.

Cap. LII.



Descriptio. MVltùm similitudinis habet hæc herba cum precedenti: *radix* alba, crassiuscula, fibris paucis donata: *caules* crassiusculi, rigidi, pedales, purpurascētes, geniculati: ad genicula *folia* bina, caulem amplectentia, superiora vnciā longa, angusta, hirsuta, candicantia: cauliū supremæ partes diuiduntur potissimùm in ternos breues ramulos, in quorum extremis *calyces* turgentes, magnos, breuiores multò quàm in præcedenti: in iis vascula breuiora, tunicis diuisa, *semina* Papaueris modo, parua, cinerea, continentia. Et sic quidem siccam descripsimus.

C.Bauh phyt. vt iam annotatum, dicitur Lychnis 19.siue silu.angustifolia caliculis duris striatis.

H.Lugd. p.817. & 819. Lychnis silu.altera Clusij, Papauer spumeū quorundam: *Figura* Lychnidis silu.alterius Clusij positā apud H. Lugd. p.817. titulo non correspondet, inquit C.Bauhin. est enim figura Lychnidis silu. alterius incanæ cauliculis striatis Lobelij, quare non huic figuræ descriptio Clusiana addenda: Clusij enim descriptio, quæ hoc loco habetur, est eius figuræ, quæ Muscipulæ, siue Armeriæ alterius nomine p.809. ponitur & describitur. Quare hæc figura p.817. referenda est in pag: 819. vbi ex Lobelio, Lychnis silu.altera incana describitur. Dicitur pag.819. videri Lychnidem quartam Clusij. Nego quia Clusius suæ tribuit folia intenso virore ferè nigricantia: ex Lobelio verò vniuersam plantam albicare tradit.

Lo. Te. Monspelij secus vias obseruauit gener Cherlerus presertim quà Castelnouanum pergitur: siccam etiam plantam dono nobis dedit D.Iacobus Zvvingerus.

MVSCIPVLA MVSCOSO FLORE, SIVE Ocymoïdes Belliforme.

Cap. LIII.



De. OCymoides belliforme à *foliis* primùm pullulantibus Bellidis folia vel Globulariæ referentibus, satis densis, fibrosis, obscurè virentibus, sapore nullo insigni: licèt reliqua per caules folia oblongiora, angustioráque conspiciantur, & ad genicula multò breuiora & tenuiora enascentia: *caules* sæpè excedunt cubitos duos, teretes, hirsuti, inanes: à caulis medio ferè ad summum *flores* aliquo modo racemosi ex longiusculis pediculis, spicam longam mentiuntur, pluribus ad genicula ortis muscariis, singulares autem parui, ex luteo herbacei, calyculo striato insidentes, quos vascula excipiunt turgidula *semine* cinereo, papauerino ferè simili, insipido, plena: *radix* longa, mediocriter crassa, alba: tactu glutinosa est herba potissimùm circa superiora. Totam amaram scribit Clusius: ego tamen in culta Basileæ non obseruo amaritudinem.

Sy. Est Muscipula seu Viscaria altera flore muscoso, Lob. in Aduers. Muscipula altera flore muscoso, Papauer spumeum quorundam, & Sesamoides magnum Salmanticum Clusij, in Icon. Plant. p.453. & Obs.p.242.

Vis quo Cæsalp. vocauit Viscaginem quandam, racematim tanquam in spica, flores exiles, & subpallidos ferentem. H.Lugd.pag.684. Muscipulam alteram flore muscoso Penæ. Tabern. Odontidem siue Lychnidis silu.genus: Item, Sesamoides Salmanticum magnum. C.Bauh.phyt. Lychnidem 26. siue Viscosam alterā flore muscoso, multùm cum Papauere spumeo Dioscoridis conuenientem, si spumeum ob viscum inhærens sit appellatū. Frater postrema hæc verba ex Cæsalpino desumpsit:

defumpsit: an autem conueniant huic potissimum, vel Viscagini priori Cæsalpini potiùs, aliis iudicandum relinquo.

Ocimoides minus siue album, non est Sesamoides magnum Clusii, vt videtur H. Lugdunensi p.683. Ocimoides enim minus florem habet album instar Been albi, oblongum: Clusii verò Ocimoides magnum flosculos racematim coaceruatos exiguos ex pallido herbaceos: & hoc Clusii Ocimum sequenti p. 684. Muscipulæ alterius flore muscoso nomine positū est, rectiùs tamen fecisset, si figuram Clusii, quæ melior est, Compilator assumpsisset, teste C. Bauhino.

Burmii in Rhœtia inueni florentem Iunio: Tiguri Gesnerus in horto alebat, vti ego Geneuæ, vbi nonnihil culturâ formam mutabat. Eandem postea Basileæ obseruaui florentem & semine abundantem Iulio in horto D.Zvvingeri, vbi à pluribus annis ea se conseruarat radice perenni.

LYCHNIS PLVMARIA.
Cap. LIV.

Lychnidem plumariam, Pflaum Märgen Rößlin/ siue Lychnidem 4. Tabernomontano ita dictam à globulis albicantibus, rotundis, striatis, in quibus flos lanæ, vel plumæ similis, plantam caule firmo, recto, binis foliis ex nodosis geniculis, incognitam sibi esse fatetur C.Bauh. phyt. vbi Lychnidē 24. facit. Mihi verò suspecta est ieiuna hæc descriptio, fortè per Compilatorem Hist. Tabern. facta ad figuram: mirum quod non annotetur locus, tempus, & sapor: vereor etiam ne figura minùs sit artificiosa: quædam habet similia cū Muscipula muscoso flore, siue Ocimoide Bellifornii: perquirant lectores.



POLEMONIVM PETRÆVM Gesneri.
Cap. LV.

Radix longa, crassiuscula, lignosa, alba, subacris, ex pluribus radiculis in vnam coëuntibus, composita, à qua *folia* infima nullo ordine nascuntur numerosa, vnciam circiter lata, tres, quatuorue vncias longa, pediculo satis prolixo, atro-virentia, hirsuta, sapore subacri & subamaro, pediculis rubentibus, hirsutis: *caules* cubito & sesquicubito nonnunquam longiores, tenues, rubentes, hirsuti, lento succo obliti, geniculati, binis foliis oppositis, hirsutis, oblongis, acutisque ad singulos articulos: *flores* è calyce, qualis in flore cuculi conspicitur, rubente, striato; oblongo emicant, albi; ex quinque foliis bifidis inque spicam reflexis compositi: ex quorum meditullio exeruntur *stamina* terna; toto calyce longiora, rubentia: *semen* in vasculis bullatis, læuibus, orificio patulo in tres loculos distinctis, minutum, pullū; ferè orbiculatum, crispum. Figura nostra ex Fuchs: non placet.



An Trago Floris cuculi genus siluestre flore albo? An Tabern.Icon.& Hist.Lychnis silu.wild frawen Röslin/wild Märgen Röslin/ Lych. silv.6.flore albo,ac etiam rubello? Hic si eandem nobiscum intelligit,non placet ieiuna descriptio. An Cæsalp.Viscago flore candido?

Geneuæ & Tiguri in muris abundat, sicuti & Basileæ: floret mense Aprili & Maio. Plantatum in horto E.C.semen maturat Augusto & Septembri: prouenit etiam *à la chau* florens Maio & Iunio: abundat in rupibus iuxta Morimontium. Gesnerus, qui Tiguri in horto colebat, me præsente Polemonium petræum, vel saxatile denominabat,& Ceruicalem Val.Cordi: Dalech. Saxifragiam,Ocimoides minus,& Perdicium alterum Plinii cap.17.l.12. Cæterùm,authore Clusio nona (falsò legitur octaua) non modò in cæduis siluis, sed etiam ad restibilium agrorum margines, nascitur per vniuersam Austriam infrà Onasum.Morauiam, Bohemiam, Pannoniam, vltraque Murā & Drauum, abundè etiam in siluis Francofurto vicinis. Meminit idem & in Belgica videre Lutzelburgensi Ducatu: Schvvenckf. in Silesiæ petrosis & asperis, florens Iunio in Güßmanßdorf. Locus & tempus. *Polemoni petræum: Ceruicalis Val. Cordi Perdicium alterum Plinii.*

VISCAGO AVRICVLÆ FACIEC RETICA, & variæ aliæ Clusii Lychnides.
Cap. LVI.

Adices agit fibrosas, Primularum Veris instar, è quarum capite *folia* promit satis ampla, Auriculæ vrsi vulgò appellatæ flauo flore foliis non valdè dissimilia, candidiora tamen & lanugine pubescentia, etiam illis crassiora, densiora, & succo abundantia: altero demum à satione anno *caulem* producit duorum aut trium cubitorum altitudine, firmum, rotundum, succo quodam lento & glutinoso obsitū, quo muscæ & alia minuta insecta insidentia detinentur magno numero: in summis ramis plurimos profert *flores*, veluti in vmbellam congestos, etiam ad centesimum interdum numerum, satis tamen exiguos pro plantæ magnitudine, quinque foliis Descriptio.



bifidis constantes, coloris ex viridi flauescẽtis. Huius *semen* ad se missũ meminit Clusius ex Italia, à Iosepho de Casa bona, quum ex Creta redux esset, Muscipula Auriculæ vrsi facie cognomine. Iconem verò, quam hac tabella expressam damus, ad ipsũ mittebat IacobusPlateau,quã Clus. Lychnidẽ silu. latifoliam inscripsit.

Sunt verò illi & aliæ variæ Lychnides quas describit, verbi gratia:

Lychnis silu. Clusio è semine nata,folio lanuginoso 1.flosculo niueo, viuiradix,Muscipula Italorum.

Lychnis silu. Clusio è semine nata folio lanuginoso 2. flore foris ex fuligine purpurascente, intus albo, viuiradix.

Lychnis silu.Clusio è semine nata,folio lanuginoso 3.flore carneo,annua.

LYCHNIS PARVA.

CAP. LVII.

Descriptio HOc nomine ad me misit Frater Lychnidis plantam annuam, dodrante paulò maiorem, vncialem, rectam, *radice* singulari,lignosâ, fibratâ, satis tenui: *folia* infima propter terram, vngue non multò longiora: at superiora longiora & latiora paulò existunt, Polemonij petræi foliis similia, minora, magis hirsuta, ad caulis hirsuti & teretis genicula nascuntur: à caule medio, summo tenus tenuia foliola & *flosculi* conscendunt oblongi, tunicâ striatâ,rubente,longis pilis obsitâ inuoluti, eo ferè modo quo Polemonij petræi flores: *vascula* tandem oblonga, turgidula, superiùs crenata alternatim per caulem ex breui pediculo, tunicâ iam dictâ obuestita.

Synon. Inscripsit hanc Lob.in Obs. p.183. Icon.Plant. p.339.Lychnidem silu.hirtam minimam: H.Lugdun. p.819. Lychnidem silu.minimam 6.Clusij: Tabern.in Ic.& H.st.Lych.silu.minimam,kleinest wild Rawe himmels Rößlein; Lychnidem 14. C.Bauh.phyt.Lych.16.siue silu. lanuginosam palmarem.

LYCHNIS MINIMA RIGIDA Cherleri.

CAP. LVIII.

Descriptio RIgidula est planta,duũm triúmve vnciarum altitudine, rarò palmum attingit, *coliculis* duris, rigidis,ramosis; *folia* ad nodos bina ex aduerso posita, semunciâ breuiora, perangusta,pilosa, è quorum alis nascũtur *calyces* semunciales, bimuli; perquàm graciles, æquabiles, hirti & asperi: è quorum apice *flosculus* prosilit, quem præ exiguitate vix visus capit, purpureus: *radix* dura lignosa: collecta per Generum Cherlerum prope Nemausum iuxta molendinum.



OCYMOIDES FLORE RVBRO, minus, Creticum.

CAP. LIX.



Descr. EX semine Cretico, Ocimoidis minoris flore rubro Candiæ nomine à Casabona misso, nata est planta, *caulibus* pedalibus, hirsutis, tenuibus, plusculis ex *radice* tenui pullulantibus: ad quorum articulos conspiciuntur bina *folia* oblonga, mucrone obtuso, ex quorũ alis ramuli duo aduersi germinant,fastigio *flores* rubros sustinentes longos,tunicâ longâ striata obuolutos, quemadmodum Lychnis silu.4. & 6. à Clusio depingitur: subsecutus est *calyx* longus.

Hanc esse Lychnidem sylucstrem 7. Clusij asserere non dubitamus. Caspar. Bauhinus in phyt. Lychnidis decimæ-nonæ speciem facit, sed foliis breuioribus, floribus minoribus, in ramulorum summitatibus sitis, ac nomine Ocimoidis minoris flore rubro Cãdiæ à me accepisse ait. Anno enim 1594. ex semine à Casabona accepto mihi prouenit. Ego autem non possum hanc ad Lychnidem 19.Fratris, siue incanam Lobelij, quæ ab illa non parum differt,referre. Accepi Stutgardiâ semen, quod satum, Aprili prouenit, & floruit Iunio, semen maturauit Iulio: ad pedis autem altitudinem peruenit. Locu. Temp.

* * *

OCYMOIDES LYCHNITIS reptante radice.

CAP. LX.



Elegans hoc Lychnidis silu. genus depingit Fab. Columna dicto Ocymoidis Lychnitidis reptante radice titulo, sicque describit. Media est planta hæc inter Ocymoidem & Lychnidem coronariam: Ocymoidi verò, quia foliis sit paruis ab radice statim binis singulis geniculis hærentibus: at Lychnidi quia incana, pilosa, atque carnosa folia habeat, non minùs quàm Lychnidis folia ad ellychnia formanda apta, similis videtur. Sponte ac frequens oritur in monte D. M. Virginis appellato, locis humentibus petrosis.

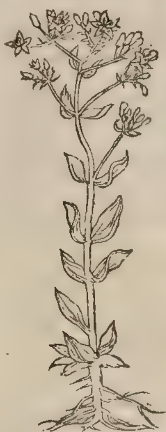
Radice tenui admodum firmatur, parum sub terra descendente, atque circum reptante, ex qua plures fruticant *viticuli* rotundi, incani, hirsuti, bina *foliola* singulis geniculis hærentia habentes, quæ in imo minora sunt, deinde maiora in medio viticulo; quod contrà euenit in plantis, ab radice statim foliatis, ante caulis eruptionem, vt in Theophrasto legitur, hirsuta, carnosa, incana, Lychnidi similia, sed magnitudine & formâ Ocymoidi, Polemoniæ Belgis dictæ. Cuius etiam, sicuti & aliarum congenerum ritu *flores* edit Aprili atque Maio mense candidos, quinque foliolis constructos, *stamina* intus quinque lutea habentes, atque singula folia in summo quo latiora sunt, diuiduntur vti folliculi Thlaspi: Iunio *semina* in oblongis pericarpiis mollibus, cartilagineisque perficit, fulua, angulosa, hirsutaque. Pericarpii verò non vesica vti in superiore Ocymoide (Ocimum silv. intelligere puto:) obducti sunt, sed tantùm basim quinque foliolis constructam, vt in planta, Gallinæ morsus appellata. Huius radix viuax admodum est, ideoque multùm fruticat, atque perennat, terramque ipsius coma operit.

Sapor plantæ dulcis est, quare non ineptè Herbariorum, fœmellarumque vulgus ad eliciendum lac copiosum vtitur, atque plantam sicuti cætera olera iusculis admixtis intus ouis diruptis decoquunt, non fine Piperis, atque Amaraci modico, vel, vt alii solent, in placentam efformant, cuius esu magnam lactis copiam prouenire experimẽto se habere asserunt, atque hodie vtuntur. Ex his igitur, calidam atque humidam, nec adeò terrenæ substantiæ participem esse censeri potest. Hanc Herbarii Neapolitani, *Herba lattaria* vulgò appellant, à lactis eliciendi facultate ipsis nota.

CENTAVRIVM MINVS FLORE purpureo & albo.

CAP. LXI.

Obliquè radicem agit gracilem, lignosam, exsuccam, insipidam: *caulis* vnus [plures nonnunquam] angulosus dodrantalis circiter, læuis: *folia* per terram alia sparguntur, alia in caule, bina ex aduerso sita, Hyperici foliis maiora: *flores* in extremo caule, ramulisque plures simul iuncti, ex oblongo viridante calyce suaue rubentes; quinque foliis constantes, apicibus totidem luteis, quibus delapsis succedunt longa *capitula*, strigosiora, puluisculo farinaceo plena: sũt autem tum folia, tum flores, insigni amarore prædita. Descriptio



Centaurium paruum (& tenue addit Lacuna ex vet. κενταύριον τὸ μικρὸν καὶ λεπτόν] quod aliqui, authore Dioscoride, Lim: æũ[λιμναῖον Corn. λιβάδιον; quo modo habetur apud Plin. quòd circa λιβάδας, id est, locos irriguos nascatur:] vocant, quòd humecta amet loca, herba est Hyperico aut Origano similis, caulem habens palmum excedentem (dodrante altiorem: Sarrac.) angulosum: flores ad Lychnidis florum similitudinem accedentes, è puniceo sc. colore ad purpuram inclinantes: folia minuta, prælonga [ὑπερμήκη, vet. tamen ὑπομήκη] velut Ruta. Semen simile est Tritico: radix parua, læuis, & superuacua. *Plinius* eadem ferè transcribit. Diosc. lectio illustratur.

Quamuis, inquit Theophrastus, Centaurii folia, caulesque amara sunt, vtilia tamen planè sentiuntur. Huic cultus minimè adhiberi potest: Hoc enim imminutis viribus hebetatur, atque effeminatur, & aquosum redditur. Quærit loca algentia. In Elio agro fœcundum: quod montuosis æditur, infœcundum: quod planis, flore tantùm gaudet: quod concauis ne floret quidẽ, nisi improbè. Cæterùm, quantùm colligere licet, Theophrastus distinguit inter κενταυρίδα & κενταύρειον. Κενταυρὶς enim ei est *Centaurium maius*, vt lib. 9. Hist. cap. 9. & 14. Item cap. 1. vbi legendum censeo pro κεντηρίας, κενταυρίδ, facili errore, cùm Plinius ita legisse videatur, ac id Centaurio maiori competat. Κενταύρεις etiam Hippocrati est Centaurium maius, vt videre est in principio lib. de aff. internis. *Centaurium* verò *minus* à Theophrasto simpliciter κενταύριον vocatur, vt patet ex lib. 3. cap. 1. lib. 4. cap. 6. lib. 7. cap. 9. Hist. Item de caus. lib. 6. cap. 4.

Gaza autem in versione sua Centauridem & Centaurium sub nomine Fellis terræ confundit, vt lib. 7. cap. 9. Hist. Item lib. 3. cap. 1. & lib. 6. cap. 4. *Gaza notatur.*

Caus. quo loco Centaurion vertit Fel terræ. Lib. autem 9.cap.14. Hist. idem rursus κενταυρίδα etiam Fel terræ reddit: libro autem 6.cap.6. item 9. c.9. Hist. κενταυρίδα Febrifugam interpretatus est.

Varia nomina. Herculis sanguis. Amaranthus. Stirsozila.

Centaurium minorē à Græcis Elleboriten vocari refert Apuleius, à Prophetis Hæmna heracleō quasi Sanguinem Herculis, Ægyptiis Amaranthum, quòd non facilè marcescat, Dacis Stirsozilam, Italis, eò quod febres fugat, & procul à corpore pellit, Febrifugiam, aliis Multiradicem. Earum autem notharum appellationum difficilis, Marcello teste, est cōiectura: nihil enim inter eas tam proprium & simile est, vt misceri & communicari cum diuersarum plantarum nominib. non possit.

Nomina sing. & Synon.

Græci κενταύριον μικρὸν appellant: item λιμνήσιον καὶ λιμναῖον, quòd videlicet circa palustria nascatur: Latini communiter Centaurium minus, paruum Lob. & alij tenue cognominant: Plinius, vti ostēdimus, à loci occasione Libadion (si integra est lectio) ac propter summam amaritudinē, Fel terrę dici affirmat. Arabibus *Kanturion, Chanturion*, & *Katarion sege. segir*, seu *sages* dicitur, ac Limuscum eo teste, qui de Cētaurea libelli cōscripsit. Germ. Tausendguldenkraut/Erdtgall/fel terræ fieberkraut/Febrifugam, biberkraut/Belg. Santorie, & Kleyn Santorie: Gall. *Petite Centaure*, siue *Centaure poulet*, & *Repeveret*: It. *Centaurea minore*: Hetruscis *Biondella*: Hispan. *Centoria* & *Fel de tierra*: Angl. Centory: Boh. Zentluc mensy: Polon. Centurzia: Hung. Kis *Centaurea, ezoriofiù*.

Tabern. repreh.

Tabern. in Hist. hunc titulum fecit Cētaurium minus flore luteo perfoliatum, geel tausentgülden: Item, Centaurium minus album, weiß tausent gulden. *Sed qua* cognitio stirpium Tabern. vel eius cōpilatoris? ponit duas figuras Cētaurij minoris sub falso titulo, nulla addita descriptione, ac facit Luteum Centaurium similius purpureo quàm album, quod sanè nulla in re differt à purpureo quàm colore albo: luteum autem perfoliatum plurimùm discrepat.

Varietas

C.Bauh. apud Matth. & in phyt. vocat Centaurium minus flore è puniceo colore in purpura rubente, perhibétque aliquando esse albo & ferrugineo: in humidis bicubitalis altitudinis: in aridis vix duos tréisve transuersos digitos adæquare.

Centaurij minoris vires & descriptionem cum Gratiolæ descriptione & facultatib. à Theophrasto & Plinio permixtas fuisse censet Dodonæus.

Centaurium minus nullis ferè non cognitum, quod passim in officinis habetur, verum & legitimum esse, omnibus, vt arbitratur etiam Matthiolus, exploratius est, quàm vt hîc multis ostendi debeat. Quippe quod nullis in vniuersum notis Centaurij minoris historiæ refragetur. Quo fit, vt non parum aberrauerint inter Mauritanos Mesues, Auicenna, & Serapio, vtpote qui Cētaurij minoris vires cū maiori turpiter confuderint. Inter alios dubitat Anguill. epist.12. Difficile est, inquit, affirmare, Centauream minorem, quæ ostenditur esse eam, de qua locutus est Dioscorides. Verba enim eius cùm dicit plantam similem Origano aut Hiperico, ostendunt esse similē tū foliis, tū ramis, quod non appareat in nostra.

Locus & tempus.

Loca amat herbosa, aratro non proscissa, aliquantulùm, sed tamen non omninò, rigua. Est non modò in Italiæ prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens in collibus riguis. Iulio & Augusto vnà cum florib. ac siliquis legitur. Basileæ prope Leutach in monte, & circa Dornacum in syluis Augusto florens obseruaui: in siluis circa Geneuam pulchrè virens locis humidis mensis Februarij principio. Albo flore multis locis reperitur, potissimùm circa Augustam.

Magni, multíque vsûs herba Centaurium minus. Herba ipsa virens contusa & imposita, vulnera glutinat, vetera vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Decocta eadem & pota [legendum enim ποθεῖσα, & non καταπινομένη deuorata, vt legit Sarrac.] bilem, humoréśque crassos per aluum ducit. Decoctū ipsius ischiadicis conuenientissimè infunditur, trahit enim sanguinem dolorémque leuat. Succus ad oculorum medicamēta perquàm vtilis est: quippe qui quæ pupillis caliginem offundunt, vnà cum melle discutiat. Vuluæ subditus menses & partus extrahit: peculiariter verò neruorū vitiis epotus prodest. Galenus ob ingentes, mirásque eius facultates, de ipsius viribus integrum librum conscripsit, Papiæque dicauit, eiúsque lib.7. quoque simpl. meminit, sic inquiens: Centaurij minoris radix planè inefficax est: sed caulis eius extremus & potissimùm folia, quæ illi inhærent, & flores vtilissima sunt. Vincit in eis qualitas amara, paululùm habens & adstrictionis, atque ob eiusmodi temperamentum admodum exsiccatorium est medicamen, expers mordacitatis, &c. Vir. Vsu.

Manipulus, inquit Tragus, herbæ vnà cum floribus, dimidiā mensura vini albi vel aquæ ad dimidias decoctus ac potus, bilem crassósque humores per aluum exigit: qua de causa, vtilissima est hæc decoctio iis qui morbo regio, continuísque febribus laborant: eadem potio vesperi ac manè per aliquot dies sumpta iecoris lieniśque obstructiones soluit, omnia corporis vitia expellit, tineas ventris enecat, menses, fœtúsque emortuos euocat: eodem modo vsurpata tormina, colicam passionem, aliásque ventris affectiones persanat, maximè eas cum quibus nulla est coniuncta alui adstrictio: aquæ ex herba & floribus facilior vsus, sed non perinde efficax: quare delicatorum ac puerorum esto remedium, qui lumbricis infestantur, quos si commodè pellere velint, singulis vicibus mensurā trium vel quatuor cochlearium haurient illam: quidam herbam in puluerem redactam è vino ad omnia ea quæ diximus bibunt, nonnulli pilulas conficiunt ex ea, quæ quidem ischiadicis, neruorum vitiis & podagricis adhiberi possunt: quin & clysteribus haud inutiliter adiicitur. Auctor est Matthiolus in Hetruria Biondellam nuncupari, quoniam abstergendis dealbandísque mulierum capillis ex lixiuio plurimùm præstet. Detrahit hoc bilem & pituitam, quā sanè facultate Cētaurium maius planè carere deprehenditur. Datur eius decoctum vtiliter tertianariis, quòd bilem per inferna deiiciat, quo factum est, vt quidam hanc Febrifugam vocauerint. Idem, ac pariter succus, iocinoris ac lienis obstructiones & duritiés tollit. Alui tineas pellit, ex melle drachmę pondere potus, tum vmbilico illitus. Herbę comæque decoctum, lentigines, varos, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Instillatur succus vermiculosis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis vlcera. Camerarius exhibet in apoplexia, paralysi, epilepsia, similibúsque morbis, quòd ad intestina validè reuellat. Cæterùm, quod Dioscorides & post eum Galenus scribit, Centaurium minus bilem & crassa per aluum ducere, ischiadicísque infundi Tr.

deco-

decoctum: nos, inquit Dodonæus, tametsi frequenter ac feliciter hoc vsi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obseruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adesse existimamus: quas quidem virtutes Gratiolæ, cuidam Italis *stanca cauallo* dictæ, & Centaurio minori amaritudine non cedenti, inesse non imus inficias.

PERFOLIATVM CENTAVRIVM luteum.

CAP. LXII.



INutili fibrosâ, multifidaque alba *radice* nititur: *caulem* tollens modò simplicem, modò ramosum, teretem, glabrum, dodrante longiorem, vel sesquipalmũ, qui *folium* ad singula geni cula gemellũ mucronatum traiicit; haud secus atque calidarum regionum Periclymenon: cæteroqui circa radicem, proximeque terram folia sternuntur multa in orbem, Centaurii minoris rubri (Clus. Saponariæ vulgari non dissimilia, minora tamen & candicantia) summis autem caulibus, ramulisque è foliorum sinu enatis *flores* insident maiores quàm Centaurii iam dicti, Hyperici pares, intenso auri fulgore nitentes, quos magna excipiunt vascula *semen* minutissimum [Clusio nigrũ] copiosissimumque claudentia. Monspelii flores abundant succo luteo.

Gesn. hort. Perfoliatam Achilleam appellat: Idem de coll. Perfoliatam hanc aliquos ineptè Centaurium maius vocare refert. Lobel. in Adv. Centaurii lutei titulo pingit. In Obs. pag. 219. & Icon. Plant. pag. 401. inscribit Centaurium floribus luteis siue citreis pallidis Mesuei. Clus. in Hisp. Centaurium luteum: In Hist. post. Centaureum paruum flauo flore. *Suspicamur* iconem Clusii & Lobelii ad siccam plantã paratam, & ab eis foliorum formam negligentiùs obseruatam.

Centaurium luteum prius, H. Lugd. p. 1290. & Centaurium luteum alterum p. 1291. (quod ab illo discrepans fecit, quòd nullos surculos edat, vt illud, quibus flores insideant, sed in summo caulis fastigio florem singularẽ mittat, Chrysanthemo similem:) non sunt duo, sed vnum. Et postremum quidem nihil aliud est, quàm primò proueniens, quod cùm vnum habet florem, vnumque caulem, ad latera plures producit. Iisdem locis reperitur, eodemque est gustu.

C. Bauh. phyt. dicitur Centaurium 3. siue luteũ perfoliatum ramosum: Item, Centaurium 4. siue luteum perfoliatum non ramosum. Eidem apud Matth. Centauriũ 3. siue luteum perfoliatum ramosum, floribus aliquando pallidè, aliquando intensè luteis & planè aureis, vel croceis: seminibus minutis nigris: Duplex, alterum angustioribus foliis & non perfoliatis, alterum latioribus multò, & caulem ambientibus. Centaurium 4. siue leteum non perfoliatum. *Diximus* nos antè esse Centaurium luteum vnicum non duplex, & quidem cùm primum oritur ramosum non esse, sed successu temporis tale fieri. Propter errorem verò, vt puto, pictoris, qui figuram à Clusio & Lobelio exhibitam pinxit, nolim facere genus particulare Centaurium luteum non perfoliatum, quum etiam Lobel. dicat idem cum suo, quod in Adu. tradit.

Tabern. vel eius compilator in Hist. non describit Centaurium luteum, sed titulum solùm ei imposuit, qui non competit; sc. Perfoliati lutei montani quorundam. *Tabern. notatur.*

Camer. apud Matth. vocat Centaurium minus luteo flore perfoliatum: Cæsalp. Achilleon in incultis nascentem, Centauream maiorem vulgi, & Centauream florum colore citrino paleari Mesuei.

Geneuæ & Monspelii obseruaui florens mense Maio. Tiguri in collibus reperitur, non frequẽs tamen: Quamplurimis tum Galliæ tum Angliæ locis: Monspelii, Basileæ in pratis humidioribus Michelfeldensibus Autumno floret: sic in agro etiam Bononiensi & Monspeliensi, in pratis vdis versus *Latte* & Lupum montem: prouenit læto solo in collibus iuxta Tagum, ac aliis etiam Hispaniæ locis: vbi obseruauit Clusius. *Locus & tempus.*

Iisdem pollet facultatibus quibus Centaurium flore puniceo. *Vires & vsus.*

CENTAVRIVM MINVS ADVLTERINVM quibusdam Lychnidis viscidæ genus.

CAP. LXIII.

TEnuis est huic *caulis*, proceritate cubiti vnius, aut sesquicubiti, rotundus, læuis, geniculatus nonnihil rubescens, præsertim propter terram, superiùs cæsius, paullòque sub geniculis, visco tenaci obductus, in *ramos* diuisus: ad singulos nodos *folia* immediatè cauli adnascuntur, bina opposita, plurimùm surrecta, Been albi officinarum, sapore ferè oleraceo, magis nitroso, colore glauco: in ramulorum summitatibus, veluti vmbellæ *florum* ad Centaurium minus accedentium, suaue rubentium, quinquepartitorum, ex oblongis sed tenuibus, striatis, rubentibus calycibus, in quibus succedunt *vascula* longa ex tenuiore principio sensim crassescentia, *semen* minutum continentia, cineracei coloris: radix singularis: paucis fibris donata. Spontanea in quibusdam locis dodrantem assequitur, & paucos fert flores. *Descriptio.*

C. Bauh. phyt. dicitur Lychnis 27. siue viscosa altera purpurea latifolia, aitque eandem esse cum Lychnoide filu. 2. Clusii in Hist. pag. 337. & Muscipula siue Armoraria altera Lob. in Obs. p. 242. in Ic. Plant. pag. 454. Idem in Animad. in Hist. Lugdunensem dicit Muscipulam primam Penæ H. Lugd. pag. 684. sine icone, putare Historiam esse idem cum suo Ocimoide minore siue albo pag. 683. sed falsum hoc esse. Penæ namque Muscipulam primam, eam esse, quam Historia p. 809. *Synon.*

Muſcipulæ ſiue Armoratiæ alterius nomine pinxerit, & pag. 817. Lychnidis ſilu. alterius Cluſij titulo, appoſitâ figurâ non conuenienti, deſcripſerit.

Cæterùm, H. Lugdunenſis ſub titulo Lychnidis ſilu. alterius Cluſij malè poſuit iconem plantæ, Muſcipulæ maiori calyce vẽtrioſo ſimilis, quæ non reſpondet deſcriptioni. Eademque Hiſtor. eiuſdem plantæ tres diuerſas habet deſcriptiones, S:. Muſcipulæ ſiue Armeriæ alterius p. 809. Altera deſcriptio eſt Alſines purpureæ pag. 1235. Tertia Lychnidis ſilu. alterius Cluſij p. 817. Sed & duas icones habet Muſcipulæ alterius & Alſines purpureæ: tertia alterius eſt plantæ.

Geſn. hort. vocauit Caryophyllatam ſilueſtrem & Lychnidem quorundam: Tabern. Ic. & Hiſt. Viſcariam ſatiuam, & Muſcariam, Zam leimkraut. Authore fratre Caſp. Bauhino. Cortuſo dicebatur Centaurea 2. & Euaginata Anguillaræ Centauriũ minus exiſtimanti. Montbelgardi ſe propagat ſemine deciduo, vbi Auguſto mẽſe florebat: Monſpelij etiam obſeruaui: Spontè naſci ait Cluſius in aruis & inter ſegetes pingui ſolo pleriſque Caſtellæ veteris locis: in hortis culta floret eodem anno quo ſata, à Maio vſque in Autumnum: ſpontè ſeritur & ante Hiemem prodit.

POLEMONIVM VETERIBVS.
CAP. LXIV.

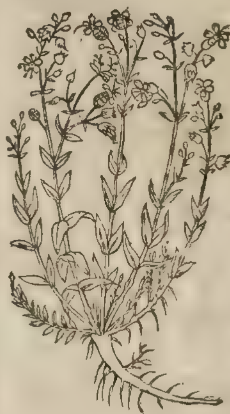
Dioſc illuſtratur. POlemonion [πολεμώνιον enim genere neutro Græci, quamvis non deſint quibus genus fœmininum Polemonia placeat] quod alij Philetærion [φιλεταίρειον: Philetæriam legunt nonnulli.] Cappadoces Chiliodynamin [χιλιοδύναμιν à multiplici poteſtate dicunt. Ald. tamen χειροδύναμιν. Marcell. vt fuſiùs dicetur, χελιδόνιον,] appellant, *ramulos* habet tenues, vtrinq; pinnatos: *folia* paulò quàm Rutæ maiora [*Dioſc lectio ſuſpecta.* ſequentia aſcititia ſuſpicatur Dodonæus, quoniam neque in Crateuæ fragmentis habentur:] at longiora ad Polygoni, aut Calaminthæ folia accedentia. In ſummo verò veluti corymbi ſunt, in quibus ſemen eſt nigrum. *Radix* cubitalis [πηχυαῖα: Vet. παχεῖα, & ſic quoque Lacuna.] albicans, Struthio ſeu Radiculæ ſimilis. Naſcitur in montoſis & aſperis. *Vires.* Radix ex vino bibitur contra venenatas beſtias ac dyſenteriam: & ex aqua aduerſus vrinæ difficultatem & iſchiadem. Datur autem ex aceto drachmæ pondere lienoſis. Eadem contra ſcorpionis ictum amuleti inſtar adalligatur. Tradunt porrò, qui radicem eam geſtauerint à ſcorpionibus minimè feriri, aut ſi ab ijs icti fuerint, nihil mali paſſuros. Dentium quoque dolores mitigat commanducata, inquit Dioſcorides.

Polymoniam, inquit Plinius, alij Philetæriam à certamine Regum inuentionis appellant [certarunt enim ob id olim reges, tradente Marcello vt aliquarum inſignium virium plantarum, & accedentis ab illis humano generi beneficij Authores dicerentur:] Cappadoces autem Chyliodynamin [i.e. mille vires habentem, quidam pro Chyliodynami Chelydoniam legunt, Marcellus:] radice craſſa [cubitali Dioſcorides:] in reliquis eadem tradit quæ ille.

Galen. Galeno Polem. tenuium partiũ eſt, & ſiccantem facultatem habet: Vnde quidam ad iſchiadas, & dyſenteriam, & induratum ſplenem, radicem bibendam dant cum vino.

Pro Polemonio, autem ſiue Polemonia diuerſæ plantæ proponuntur: ſcilicet Been album officinarũ. Polemon. Siciliæ hirſuta, &c. Beton. coron. ſatiua. Beton. coron. ſilu. Saponaria. Ocimoides. Vaccaria. Valeriana rubra anguſtifolia: Valer. rub. latifol. Scordium alterum: Mentaſtrum. Fraxinella: Polem. petræum.

BEEN ALBVM OFFICINARVM.
CAP. LXV.



LIgnoſa *radix* craſſa & alba *caules* emittit cubitũ & ſeſquicubitũ altos, tenues, teretes, læues, geniculatos, in alas circa ſummum diuiſos: ad ſingulos articulos *folia* bina oppoſita naſcũtur, Lychnidis formâ, ſed penitùs glabra; cũ dulcedine quâdã, acria affatim & obſcurè amara: *flores* ex laxis vtriculorũ inſtar habentibus calycib. quinque partitis, rubro, herbidóque & albo verſicoloribus, glabris, parũ promittent, vel albi, vel ex albo purpuraſcentes, ex quinque folijs bifidis compoſiti, ſtaminibus purpuraſcentibus medium occupantibus: calyces poſteà pericarpia continent Lychnidis *ſemine* plena.

Been album officinarum, Fuchſ. lib. 1. de comp. med. itémque Dod. gall. & lat. in fol. Polemoniam eſſe putant, ſed ab ijs planè diſſentit Matthiolus, quòd hoc ramulis non ſit vtrinque pinnatis: ac quòd corymbos nullos proferat, ſed calycem Ocimoidis modo: quòd denique non ſolùm in mõtibus & aſperis proueniat, ſed vbique, præſertim in pratis. Licèt autẽ officinæ vulgò Behen album nuncupent, non eſt tamen id, de quo Mauritani ſcripſere. Struthion nõnulli coniectarunt, verùm plurimùm diſcrepat. Nonnullis practicis vt Gordonio Tunica herba dicitur. Appellatur verò & à nonnullis, vt Lobel. in Adu. p. 143 Obſ. p. 184. & Ic. Plant. p. 340. Papauer ſpumeum, cum quo ſimilitudinis habet nihil. Cluſius, qui eandem iconem cum Lobelio habet, Melandryum Plinij quorundam inſcribit: Dodon. in fol. lat. Been album ſiue Polemonium, Cæterùm, eorum figura minùs placet, nec etiam noſtra, quaterna folia exprimens in flore: ſemper enim quina & bifida obſeruauimus. Tabern. Herbam articularem: Caſp. Bauhinus Lychnidem 21. ſiue ſilueſtrem Been album ſiue Polemonium dictum: Schvvenckf. Lychnidem ſilu. candidam 2. & Μήκων ἀφρώδης.

Duorum verò generum eſſe obſeruabat etiam Cluſius: Vnum enim in montanis naſcens, altius adoleſcit, craſſiores habet caules, qui cum laxis folliculis florem amplectentibus ex viridi purpuraſcunt: Alterius autem quod in omnibus etiam Germaniæ pratis obuium eſt, dilutiores & quaſi albicantes

albicantes sunt. Sic & Gesn. in app. hort. Polemonium pratense [ita enim vocat, & Been albũ] duplex assignat, aliud apicibus florum albis, aliud purpureis. Sed C.Bauh. alteri florem candidum, alteri rubeum, & alteri virescentem adscribit.

Obseruaui, Monspelii, Lugduni & Geneuæ in siluis, aruis, & parietinis, florens mense Maio: Basileæ in pratis Iulio & Augusto. In Austriæ, Bohemiæ & Silesiæ herbosis aclætis collibus multa exit.

Etsi porrò Been albi vulgò dicti [si Polemonium non sit] facultates incompertas Dodonæus crediderit. Tragus tamen commendat ad fomenta & balnea sudatoria, quibus induratos neruos & articulos emollire consueuimus, vtiliter parari dixit. Succus ophthalmiam calidam tollit, docente hoc Schvvenckfeldio, & dolores oculorũ mulcet: Semen pituitam purgat, & comitialibus datur. Suppositũ ęgris nescientibus crisin moliri vulgus credit. Quercetanus in phar. rest. in suo extracto Bezoardico cur præscribit Been album & rubeum, radices officinarum, quæ nihil habent Bezoardici, vt norunt vel mediocriter docti? Estne restituere assumere reiecta ab illis?

BEEN ALBO OFFICINARVM SIMILIS planta semper virens.

Cap. LXVI.

HVic multi ab eadem *radice* prodeunt rami palmares, crassiusculi, lignosique quidem, sed fragiles, in quibus nascuntur bina semper aduersa inter se *folia*, Bellidis folio non maiora, ab imo paulatim in latum expansa, sed summo mucronata, viridia admodum & splendentia: è summis aliquot ramis alii enascuntur dodrantales, aut pedales interdum *ramuli*, geniculati, graciles, binis inter se oppositis angustioribus foliis ad singula genicula donati, & summo in alas contrario situ vtrinque nascentes diuisi, quibus insident membranaceis pinguibus caliculis inclusi *flores*, quinque bifidis foliis constantes; coloris quodammodò carnei, è quorum medio terna gracilia, incuruaque prodeunt stamina: *radix* candicat, paucisque fibris prædita est, perennis tamen: Floret Iunio nouum hoc & elegans genus Melandryi Plinii quorundam [Been albi officinarum:] quod Clusio, semine ex Italia misso Ocimoidis arborei semper virentis appellatione, natum fuit, quodque Lychnidis silv. semper virentis titulo traditâ descriptione delineauit.

Camer. hort. vocat Ocimoides arboreum vel fruticosum potius, foliis Myrti, splendidis, flore rubro. Casp.Bauh. phyt. dicitur Lychnis 13. siue frutescens myrtifolia.

LYCHNIS MARINA ANGLICANA.

Cap. LXVII.

BEen albo officinarum apprimè similis est planta, vt haud à quoquam ita facilè discerni queat. Nam, vt in illa, bina quoque geniculis hærent *folia*, multò tamen minora, crassiuscula, glabra, glauca, per oras ceu pilis breuissimis albis ferrata: *cauliculi* teretes, dodrantales, & longiores, glabri, humi sparsi: *flores* ex turgidis folliculis prodeunt speciosis, striatis, & Auellanæ magnitudinem ferè adæquantibus; pauciores, foliis constantes quinis bifidis, niueis, quàm illo latioribus, & ita geminatis, vt flos plenus illius respectu videatur: in medio stamina totidem sine apicullis, & plura quoque cum capitulis geminis, ex fusco luteolis, sapor nullus insignis. Ad hunc modum in horto Montb. satam atque cultam descripsimus.

Synonyma. Huius ramulum Lobelianæ figuræ appinximus, ob eam quam suprà diximus, rationem. Nostræ enim Lychnidis Anglicanæ, hoc nomine exhibitæ figuram non damus, quippe quæ ex Lobeliana iam erat parata, licèt minùs feliciter picta videatur.

Lychnidem marinam Anglicam pingit Tabern. in Ic. & Hist. vocatque germ. Englisch Morgen Röslin: Lobel. in Adv. & Ic. Plant. p. 337. H. Lugd. p. 1301. C.Bauh. phyt. vocat Lychnidem 17. siue marinam repentem.

Locus & Tempus. In aggerib. maritimis Vectis insulæ Angliæ, totoque illo littore frequentem, nõ nisi inter silices & Brassicas marinas, quà fermè vndæ alluunt, enasci author est Lobel. Floret mense Iunio, Iulio, Septembri. Lychnid. Anglicanæ marinæ nomine missum semen per Robinum hortulanum Regis Galliæ, satum Martio, florē protulit Iulio, aliquot annis durauit in horto E. C. Montb. Existimo tandem periisse suffocatam vmbrâ maiorũ plantarũ.

VACCARIA.

Cap. LXVIII.



Descriptio. VAccaria *caule* surgit singulari, cubitali & altiore, læui, terete, concauo, qui circa fastigium in opposítos diuaricatur ramos, atque hi in alios, situ semper contrario: *folia* ad caulis genicula, bina ex aduerso nascuntur, ex glauco pallentia, oblonga, acuminata, aliis suis ita caulem

amplectentia, vt ab eo transadigi videantur: singulorum extremis *flos* insidet dilutè rubescens, quinque constans foliolis, paulùm è calyce prominens, qui canaliculatus, glaber, strias habet virides, cæteroqui pallet: pericarpium eodem obuoluitur, turbinatum, *semine* plenum nigro, rotundo, Sinapios magnitudine: *radix* lignosa, candida, recta, fibras à latere spargit.

Tamecnemon Cordi. A Cordo in Histor. Thamecnemi titulo describitur. Gesnero autem, qui figuram addidit, videtur ad Polemonij vel Perfoliatæ species pertinere, ac græcæ linguæ peritum fortè Thamoocnenum potiùs dicere, siue à θαμὴς, siue à θαμειὸς, quod est creber. Idem de coll. stirp. Cantabricam quorũ dam nominat, sed non est. De hort. Lychnidem silu. quorundam, herbam in aruis nascentem, Perfoliatam rubeam nonnullorum, & Lychnidem Monachorum [Carthusianorum] Karthüser blümle. Anguill. epist. 11. plantam hanc pro Glasto primo vero describit. Sed hallucinantur (teste Dodonæo lat. in fol. qui Vaccariam nominat, & Ocimoides suspicatur,) qui Glastum, siue Isatidem esse, aut eius aliquam speciem iudicant: ad tincturam, siquidem inutilis est. Lob. in Ic. Plant p. 353. in Obs. pag. 190. Isatidis silu. Vaccariæ dictæ titulo hanc pingit, ac in Adu. eandem cum Myagro Matthioli esse contendit, sed falsò, vti capite de Myagro dicemus.

Thamoocnenum.

Lob. lapsus.

C. Bauh. phyt. Lychnidem 23. siue segetum rubram foliis Perfoliatæ, variare scribit foliis nunc latioribus, nunc angustioribus: totamque plantam modò maiorem esse, modò minorem & hinc tres apud H. Lugdunẽsem extare icones. Harum prima est p. 500. Isatidis siluestris Lobelij: Vaccariæ pallidæ titulo. Altera pag. 515. Vaccariæ rubræ maioris inscriptione, ibidemque tertia vaccaria rubra minor.

Vaccariam plantam vocãt Herbarij, quòd eam libenter vaccæ depascantur, rubram & pallidam à floris colore. Quidam Cõdurdum Plin. esse volunt. Cæsalpino verò Rapũ syluestre dicta est, & genus Polemoniæ læuis, i. e. Been albi officinarũ

Locus & Tempus. Gignitur Montbelgardi, Geneuæ & Monspelij, ac etiam florens Iunio & Iulio, quo etiam mense semine maturo obseruatur.

LYCHNIS REPENS FOLIO VIRIDI, flore albo Clusij.

CAP. LXXV.

Descriptio



Singulis annis ex eadẽ *radice* noui prodeunt *cauliculi*, per terram sparsi, & subinde circa internodia radices agentes, deinde sursum denuò sese erigentes palmari altitudine, graciles, geniculati, bina folia in singulis geniculis ex aduerso opposita ferentes, longiuscula, angusta, obtuso mucrone, viridia, prominulo dorso: *flores* in summis cauliculis & lateralibus ramulis elegantes, candidi, quinque laciniatis foliolis constantes, inodori: quibus succedunt obtusa *vascula*, exiguo, nigricante, planóque semine [quâ notâ quandam affinitatem cum Armeriis floribus habere videtur,] referta: fibrosam habet *radicem*, quam facilè pangere licet. Vbi adoleuit lento quodam & glutinoso humore, superiore parte, illita videtur.

Clusio descriptionis authori est in Pannon. p. 330. & seq. Lychnis 3. siue albo flore 2. In hist. post. Lychnis silu. 10. Casp. Bauh. phyt. Lychnis 31. siue silu. viscosa alba angustifolia maior [minor verò ac Lychnis 32. C. Bauh. phyt. quæ Clusio folio & flore est minore.] Lob. in Ic. Plant. p. 445. Caryophyllus minimus humilis alter exoticus flore candido amœno.

Prouenit ad Stiriacarum Alpium & Snealben supra cœnobium Neuberg radices: abundantiùs tamen in Etschero sæpiùs commemorato.

AVRICVLA MVRIS, SIVE Myosotis Veteribus.

CAP. LXXVI.

QVã Dioscorides Muris auriculã [μυὸς ὦτα, alij verò Myosotida [μυὸς ὠτίδα] vocant, *caules* promit ab vna radice plures, aliquatenus infernè rubentes, & concauos: *folia* verò oblonga & angusta [φύλλα δὲ ἐπιμήκη καὶ στενά. Matth. tamen legit λεπτὰ καὶ μικρά, h. e. tenuia & parua, non absque errore fortè] dorsi spinam elatam & eminulam habentia, nigricantia, per interualla assiduè geminata, & in mucronem desinentia. Prodeunt verò ex alis tenues cauliculi, in quibus *flosculi* cærulei, parui, vt Anagallidis. *Radix* digitali est crassitudine, multis fibrata capillamentis. Est denique herba similis Scolopendrio, sed læuior ac minor (vet. hanc partem non legit: alij continuè legunt, Sarr.) Huius radix imposita ægilopas sanat. Sunt & qui Alsinen [Helxinen quidam legit] Myosotida vocitent.

Myosota, siue Myos otis, inquit Plin. læuis herba, *caulibus* pluribus ab vna radice, aliquatenus rubentibus, concauis ab imo: foliis angustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per interualla assiduè geminatis: & tenuibus cauliculis ex alis prodeuntib.: flore cæruleo: radix digitali crassitudine multis capillamentis fibrata. Vis eis septica & exulceratrix, ideóque ægilopas sanat.

Galenus secundo ordine siccare, nullam autem manifestam caliditatem habere dicit.

Auriculæ muris nomine donantur etiam sequentes plantæ: .. Anagallis. Auric. muris Matthiol. Aur. muris 2. Veronica. Veron. Spicata. Aur. muris quibusdam. Auricula muris pulch. fl. albo. Polemonium petræum. Botonaria Anguill. Pilosella maior, Pulmon. Gallorum. Pilosella maior Fuchsio. Pilos. altera Tragi. Pilos. minor Fuchs. Stoech. citrina germanica. Maiorana. Pyrola. Pulmonaria Italorum. Aur. muris Camerarij leguminosa. Asperula Dodonæi. Matrisilua. Alsine-folia Ladrensis. Bursa pastoria minima.

Alsine etiam vulgaris non solùm Recentioribus, sed etiam Antiquis Auricula muris vocitata fuit: nec desunt, qui eius historiam huius capiti apud Dioscoridem cum marcello præfigunt: Alij verò

verò vt Cornarius & Sarracenus ceu suppositititã remouent,& lib.4.reponunt.

AVRICVLA MVRIS MATTHIOLI.

Cap. LXXVII.

PAssim mense Maio floribus ornata visitur,nimirum in pratis, in campis, in hortis, secus vias, & vbique ferè locorum: vocatur germ. wald Mangolt mit blauwen blümen. Auriculæ muris Matthioli meminit Dod. gall. sed lat. in fol. eam præteriit.

Compilator H. Lugdunensis satis demonstrat se parum in stirpibus versatum. Ex sola siquidem icone [quam falsam credimus] Auriculæ muris Matthioli iudicat omnia, quæ Dioscorides & Plinius scripserunt,aptissimè competere plantæ ei, quam ex Matthiolo pingit p.1317. Inconsideratè tandem eadem pagina eandem Matthioli effigiem repetit pro Dodonæi Auricula muris secunda, quam tamen Dodon.in Hist. gall. posuerat pro prima: descriptio etiam ex Dodonæo non conuenit.

Auricula muris Matthioli quæ sit se ignorare fatetur C.Bauh. nisi sit, quam Echium scorpioides aruense vocat,& Lobel.in Ic.p.461. Alsinem Myosotin appellat.

AVRICVLA MVRIS QVORVNDAM flore paruo, vasculo tenui longo.

Cap. LXXVIII.



CApillaribus *fibris* radicatur: *cauliculi* palmares aut dodrantales, partim erecti, partim supini, tenues, teretes, hirsuti, inanes, ad quorum singula genicula bina *folia* opposita, musculorũ aures acutas, hirsutasque ad vnguem exprimunt, sapore nullo: *flosculi* exigui, colore albo, quos excipiunt loculi longi,lucidi, in quibus *semen* copiosum.

Dodon. gall. Auricula muris quibusdam. Auricula muris 2. *Aureille de souris vulgaire.* Eidem in H.Lat.in fol. Alsine spuria tertia.

Dodonæus in Hist. gall. [inquit Lugd. p.1318.] alteram pinxit Auriculam, quæ plerisque Auricula muris videtur: Hanc periti quidam Herbarii veram Elatinem esse suspicantur, satis congruente historiâ. Tertiam adiicit, sed non depingit Dodonæus.Et hæc est Ocimoides minus albũ à nobis p.683. descriptum. *Hæc* H. Lugdunensis, quæ pro Auriculæ Dodonæi alterius icone ponit effigiem eius primæ, quæ ex Matthiolo. Neminem verò noui qui ex Auricula muris prima à Dodonæo icone exhibita Elatinem faceret. Si tertia Dodonæi Auricula est Ocimoides minus album, multùm discrepat Dioscoridis descriptio. Auricula muris altera Dodonæi non est figura illa apud H. Lugdunensem p.1317. eo titulo posita [inquit C.Bauh.] cùm longè alia sit quàm in Hist. sua gallica nomine Auriculæ muris quorundam pictam dedit, & in suis Iconibus p.59. Myosotidis nomine exhibet, cuiusque figuram in post. edit. latina omisit.

Nos ad hoc caput referimus Auriculam muris 1.siue magno flore, Alsine hispida dictam Fratri C.Bauh.phyt. Item, Auriculam muris 2. siue Alsinem alteram hispidam viscosam, cum Auricula 3. siue Alsine hispida minore. Quid autem frater sibi velit per Auriculam suam 1. siue flore magno, non intelligo: Dodonæus enim ait hanc flosculos ferre,& non florem magnum. *Auricula muris 1 2. & 3. C.B.*

An Thalio Alsine hispida passim, locis præsertim humidioribus? *An: Alsine hispida. Thalio.*

Geneuæ passim in hortis Auricula muris quibusdam flore paruo albo, siliquâ tenui longâ, viret mense Ianuario, floretque etiam in agris Februarii principio. Montbelgardi & Basileæ viret in hortis tota Hyeme, & passim floret Martio ac etiam Iunio & Iulio: spontè ad fontem mirabilem Augusto, Septembri & Octobri. *Locus & Tempus.*

ALSINE CORNICVLATA Clusii.

Cap. LXXIX.



PAlmaris hæc est herbula, vnico *caule*, qui in aliquot ramos diuiditur, constans, eoque geniculato, tenero, subhirsuto, vt Alsine vulgaris: *folia* Alsines foliorum æmula, paullò longiora, subhirsuta etiam, inter se opposita, & ex interuallis gemina: alarum cauis insident pusilli *flores*, candicantes, quibus succedunt membranacea & transparentia cornicula gallinaceorum calcarium formâ, quæ lento quodam compersa humore à tangentibus deprehenduntur: *semen* in illis exiguum, maturitate nigrum: *radix* inutilis & annua. Tota insipida est, authore Clusio. *Descriptio*

Lobel.in Icon. Plant. pag.461. Alsinem corniculatam Clusii inscribit,eamque in Obs.pag.246. Nigellastri genus facere videtur. Casp. Bauh. phyt. Lychnidem 7. siue segetum minorem vocat. Ego nec Lychnidi, nec Pseudo-Melanthio subiungendam dico, quòd eis non similis, vt satis constat ex figura & descriptione. *Synon.*

Inter segetes frequens Salmanticensi agro *Locus & tempus.*

vbi Maio menſe flores producit, & ſemen maturum præbet.

AVRICVLA MVRIS PVLCHRO flore albo.

Cap. LXXX.

Deſcriptio



Radice tenui vario reptatu vagáte, fibratúmq; è geniculis demiſſarum ope rurſus terram apprehendẽte conſtat: *caules* autem teretes, hirſuti, geniculati, in ramulorum faſtigio *flores* habẽt amœnos, lacteos, quinq; foliis in medio aliquouſq; vnicâ diuiſurâ inciſis & ſtriatis cõpoſitos, quos foris ad baſim totidem hirſuta viridantia foliola ſuſtinẽt, in medio verò ſtamina & ſtilus colore luteo: *folia* ad genicula bina ferè, oppoſita, interdum plura, hirſuta, ſemunciâ longiora, ex latiore baſi ſine pediculo, ſenſim in acumen deſinentia.

Synon. Placet figura Tabernamontani nomine Holoſtij Caryophyllei, weiß Negelin graß.

Locus Non eſt autem vulgaris hæc planta: Geneuæ tamen abundat & Montbelgardi: itémque ad Rhenum in montium ceſpitibus & colliculis.

Vires & Vſus. Siccæ eſt naturæ, in caliditate temperata. Affectibus cordis medentur flores, maximéque caduco morbo ſuccurrunt. Nonnulli conſeruam parant, alij è floribus aquam diſtillant, quam infantibus epilepſiâ correptis propinant. Extrinſecus ad paralyſin & reſolutionem neruorum extollitur.

AVRICVLA MVRIS PVLCHRO FLORE folio tenuiſſimo.

Cap. LXXXI.

Deſcriptio



Folia habet per genicula tenuia, laricea: *ramulos* multos, dodrantales, ligneos à radice craſſa dura & perenni emittit: *flores* magni ſunt & albi, non differentes ab Auricula muris flore pulchro: *calices* ſatis magni.

Locus Prouenit in montib. circa Geneuam, vt Thurij.

AVRICVLA MVRIS ALPINA GLABRA; ſiue Lychnis glabra minima, aut Cariophyllei minima ſpecies flore albo.

Cap. LXXXII.



Duriuſculis, & pro plátulæ modo etiã craſſiuſculis *radicibus* nititur, albis, nõ admodum fibroſis, ſapore nullo manifeſto, *colyculi* pluſculi palmares, tenues, læues, inferiùs rubẽtes: *folia* oblonga, glabra, acuminata: *flores* ſurrecti, candidi; foliolis quinque per extremum denticulatis, in medio apiculis: *calyculus* in Lychnidum ſylueſtrium more formatus, ſtriatus, ſuperiùs nonnihil fimbriatus. Vaſcula ſuccedẽtia, vbi dehiſcũt, denticellis ſectas habent oras, in quib. *ſemina* tenuia. Herba perennis eſt.

C. Bauh. phyt. Alſine 21. ſiue pratenſis glabra: An porrò ab alio deſcripta ſit, nondum mihi conſtat.

Inueni eam in rupib. ad meridiem ſitis in monte Roſsberg prope Maſmunſter vbi florebat Iunio & ſemina maturabat Octobri.

CARYOPHYLLVS HOLOSTEVS tomentoſus.

Cap. LXXXIII.



Totus candido molli densóque *tomento* eſt obſitus, vt vix aliud quàm tomentũ eſſe videatur: *coliculi* geniculati dodrantales è ſingulis nodis bina proferunt *folia* ex aduerſo ſita, Caryophylli holoſtij ſiue Auriculæ muris ſpecioſo flore paria, nec formâ diſſimili, ſi ſolùm excipias cũ mollitie tomentũ, ex quorum ſinu ſubinde *ramuli* propagantur: *caulis* ſuperior in ramulos pluſculos abit, quorum vnicuique *flos* innaſcitur candidus, Auriculæ muris

ſpecioſo

ſpecioſo flore : horum calyces tomentoſi quoque, internè verò membranei argenteo ſc. ceu Margaritarum ſplendore lucent : ſecundùm ramulorum diuiſionem ſunt etiam breuiſſima folia argenteo colore micantia.

Elegantiſſimam hanc plantulam Romæ primùm in horto Corum Belgæ, Pharmacopœi Romani : poſtmodum etiam Florentiæ in horto Magni Ducis obſeruauit & legit G.Cherlerus.

CARYOPHYLLVS ARVENSIS vmbelliferus.

CAP. LXXXIV.



TABERN. Holoſtium Caryophyllæū aruenſe vocat, germ. weiß acker Nägelin graß/ & à nullo deſcriptum ait, ſicque delineat. Secundum genus [Holoſtii] aſſimilatur Holoſtio Caryophyllæo [Auriculæ muris flore] durâ *radice*, eiuſque fibris : folia verò ſunt craſſiora, latiora & duriora, nec ita acuminata : *cauliculi* tenues, parui & rotundi, ſpithamei, tribus aut quatuor geniculis diſtincti, è quibus enaſcuntur oppoſita bina *folia*, inferioribus, quæ à radice protuberant, æqualia. Summitatibus inſident ſex aut ſeptem ac etiam plures & pauciores longis pediculis ſurrecti *flores*, albi, illius floribus ſimiles : hos decidentes ſequuntur *capitula* parua longa, paruum *ſemen* includentia, terram verſus ſpectantia.

C.Bauh. in phyt. dicitur Caryophyllus 31. aruenſis vmbellatus folio glabro : caule aliquando virente : flore communiter albo, aliquando ſubpurpuraſcente.

Baſileæ in agris aliquando reperitur, extra portam Blaſianam, quà ad Viſam flumen itur : item copioſè intra Vvormaciam & Newhaüs.

GRAMEN FVCHSII SIVE Leucanthemon.

CAP. LXXXV.

Deſcriptio

TENUI & infirmâ *radiculâ* ſummo ceſpite geniculatâ reptat, demiſſis tamen altiùs fibris : *colyculi* inanes, quadrati, dodrantales & cubitales geniculis diſtincti, ad quorum vnumquodque bina *folia*, graminea, acuta & rigida : ex quorum alis *pediculi* exeunt, tenues, hirſuti, quibus inſident *floſculi* amœni, candidi, è quinque foliis profundè fiſſis & ſtriatis compoſiti, in quorum medio apices crocei : dehiſcentis autem calycis



quina folia vireſcentia flori toti ſubſunt, *capitulum* ſuccedit rotundū, *ſemen* continens.

Quibuſdam etiam Seplaſiariis Euphraſiam dici, authores ſunt Tragus & Dodonæus : hic autem Gramē Leucanthemū inſcribit : ille Gramen nodoſum cognominat : aliis etiam Euphraſiū candidam & Noricam, Vaſcoiis verò Teuffels blümen/ i.e. florem Diaboli, dici ait.

Synon. Geſn. de hort. Grāmen à Fuchſio exhibitum appellat : Lobel. in Adv. Holoſteū Dioſcoridis floribus albis, & ὁλόστεον Æginetæ : in Obſ p.26. Holoſtium Ruellii (& ſic etiam in Ic. Plant. p.46.) herbariorum & Lutetianorum, Chamæciſſon Oribaſii Italorum, & Gramen alterum floridū Matth. Tabern. Gramen floridum, blümen graß, Gramē virgineum, Eufraſiam virgineam, Jungfrawen graß/ Stichwürt Anglorum, Oogentroſt graß Flandriæ & Brabantiæ. C.Bauh. phyt. Caryophyllum 32. ſiue aruenſem glabrum flore maiore, & Gramen floridum.

Locus & tempus. Geneuæ florebat Maio : Lugduni Martio & Aprili *au bois de la bonne Alemande* : inter *Sardon & S. Iean le vieux* itinere Lugdunenſi menſe Aprili : abundat alibi in ſepibus.

Vires & Vſus. Refrigerandi vi pollet & ſiccandi. Quare inflammationibus oculorum adhibetur recens cōtuſum, & emplaſtri loco impoſitum. Idem ſuccus præſtat, ſi lintea in eo madefiant & applicentur. Alii ad dictas oculorum inflammationes aquam è floribus diſtillant.

GRAMINI FVCHSII LEVCANTHEMO affinis & ſimilis herba.

CAP. LXXXVI.

Deſcriptio



SERIÙS hoc floret, tenuioribus, quadratis *viticulis* : *floſculis* ex longis pediculis, lacteis, è bis quinis foliolis, priore illo minoribus, apiculis rutilantibus : *capitula* minora oblonga : *folia* breuiora, repanda, bina : *radix* ſimiliter fibroſa, ſerpens. Multùm habet hæc planta cum Alſine noſtra longi-

folia, quæ quamuis humilior, latiora ei folia.

Synon. Lob.Ic. Plant. p.46. Diuersitas Holostij Ruellij. Tabern. Gramen floridum minus, klein blumen grass. C.Bauh. phyt. Caryophyllus 33. siue aruensis glaber flore minore.

Locus & Tempus. Obseruauimus Geneuæ in dumetis: Tiguri florentem Maio mense, ceu etiam prope Malmunster in monte Rosberg. Montbelgardi sponte in horto Ill.E.C.

ALSINE VETERIBVS ET in genere.

Cap. LXXXVII.

Alsinen quidam Myos otadicunt, inquit Dioscorides, ex eo quòd folia Auriculis muris similia habeat. Alsine verò dicta est, quòd opaca[lucos, quos Græci ἄλση vocat]nemorosaque loca amat. Herba est Helxinæ similis, at humilior [ταπεινοτέρα] longioribúsque *foliis* [καὶ μακροφυλλοτέρα : Orib. μακροτέρα. Vet. tamen μικροφυλλοτέρα.] & non hirsuta: & cùm teritur (διατειβεῖσα τε, Vet. caret:) odorem Cucumeris reddit. Vim porrò refrigerandi adstringendíque (στυπτικὴν, Vet.caret,) obtinet: quam ob rem oculorum inflammationibus commodè cum polenta illinitur, auriúmq; dolori succus infunditur: deniq; ad eadem omnia, ad quæ Helxine valet. Et hoc Dioscoridis caput, rectiùs nostro iudicio lib.4. post Helxinem, quàm lib.3. ante Auriculam muris collocatur, veriúsque Alsine, quam Myosota inscribitur.

Varia Dioscor lectio.

Vires

Nothæ appellationes. Sunt autem qui & Myoton, qui Anthyllion, qui Myortocon, qui Myotosplenon vocent: Aphri *Labatholabat*: alij à murium auribus, quibus similia folia habet, Muris auriculam dicunt. Eadem quæ Diosc. habet & *Plinius* lib.26.c.4.

Alsine (inquit *Galenus* lib .6. simpl.) aut Myosota similem facultatem Helxinæ obtinet, nempe refrigerantem & humectantem: est enim essentiæ aqueæ, frigidæ: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas & mediocria erysipelata competit.

Æquiuoca. Quamuis porrò Dioscorides, Plinius & Galenus vnius tantùm Alsines mentionem fecerint, tamen recentiores multò plura eius adinuenerunt genera, vt est Alsine maior repens perennis. Alsine maxima Histor. Lugdunensis. Alsine vulgaris, siue Morsus gallinæ. Alsine Plantaginis folio. Alsine marina Dodonæi. Alsine pelagica & littoralis Clusio. Alsine minima. Alsine tenuifolia nostra. Alsines species aliquot Thalij. Alsine muscosa quorundã. Alsine longifolia in vliginosis proueniens locis. Alsine fœtida. Alsines fœtidæ quodammodò similis laciniata. Alsine ferrato folio glabro. Alsine ferrato folio hirsutiore. Alsine oblongo folio serrato, flore cæruleo. Alsine folio profundè secto, flore purpureo siue violaceo. Alsines genus Fuchsio, folio Hederulæ hirsuto. Auricula muris Alpina glabra. Alsine nodosa, semine globoso. Alsine corniculata Clusij. Alsine Bœtica eiusdem. Auricula muris quorundam calyce oblongo. Auricula muris quorundam flore pulchro albo. Auriculæ muris pulchro flore, folio tenuissimo. Polemonium petræum. Alsinefolia Myagri capitulis. Tridactylis muraria flore albo. Saxifragia alba petræa. Androsaces alterum Matthioli. Bursa pastoria minima. Anagallis. Anagallis lutea. Pilosella maior. Echium scorpioides minus. Alsine viscaria. Centaurium minus adulterinum. Erinos Columnæ. Herba trientalis. Asperula. Parietaria. Cacubalum quorundam. Periclymenon. Melampyrum luteum Dalech. Galiopsis minor folio caulem ambiente. Helxine cissampelos: siue Conuoluulus; qui etiam Helxine dictus est.

ALSINE MAIOR REPENS PERENNIS.

Cap. LXXXIX.



Descr. Alsine de qua hîc agimus, ex *radice* perenni repente fibrosa *caules* profert plures, qui latè se diffundunt, cubitos aliquot longi, teretes, subrubentes, lanuginosi, & ramosi: ad quorũ singulos nodos *folia* ex aduerso sita nascuntur quorum maiora Parietariæ folia æquant, formâ eâdem, secundum neruos & per oras hirsuta, minora verò vt Alsines vulgaris, pediculo aliàs nullo, aliàs mediocriter longo, piloso, sapore fatuo: *flores* speciosi, Graminis leucanthemi, quinque foliolis constant, singulis ad imum vsque fissis, candidis, striatis, staminulis niueis, medium occupantibus cum capitulo viridi è cuius summo quinque reflexæ fibræ emicant, totidémque tori flori sustinendo subiiciuntur folia viridantia, villosa, quæ vascula subsequentia obuoluunt, Hyperici vasculis similia, turbinata, in quibus *grana* continentur Papauerinis paria, ruffa, circa clauam racematim cohærentia.

Synon. Brunfels. Morsum gallinæ maiorem, Groß vogelkraut vocat. Casp. Bauh. phyt. Alsinem 10. siue altissimam. Dodon.gall. Alsinem: Lat. in fol. Alsinem maiorem, plerisque Hippiam maiorem appellatam: incognitam tamen multis, at etiam (quod admiratur) diligentibus de stirpium materia scriptoribus.

Alsine maior. Hippia maior.

Lobelium, qui Dodonæi gall. figuram assumpsit tam in Ic.Pl.p.460. quàm in Histor.Belg.pag. 445. pro Alsine maxima, Alder meeste Muer suspicamur in Aduers. non cognouisse Alsinem maiorem, vt etiam vocat Camer. in Horto, & apud Matth. germ. vbi figuram addit: itémque Hort. Lusit. & H. Lugd. p.1232. vbi ramulos humi repentes negat, sed contra quotidianam obseruationem. Thalius Alsinem mediam vocat.

Alsinen Lobel.

H. Lugd. taxatur.

Tabern. Alsinem maiorem appellat in Icon. & secundam facit in Histor. ibidémque primæ (i.e. vulgari) omninò similem ait, exceptis foliis, quæ maiora perhibet. *Sed satis* apparet Alsines species Tabernæmontano, vel eius Compilatori, non notas fuisse, vt qui non distinguat maiorem hanc à vulgari nisi foliorum magnitudine: Et qui præterea

Tabern. taxatur.

tecta tam in Ic. quàm Hist. eiúsdem plantæ aliam ponat figuram Alsines palustris titulo, nullâ annotatâ differentiâ.

An morsus Gallinæ genus secundum Trago?

Inter vepres, in dumetis, sub rubis, locis opacis & aliosis, itemque prope fontes & defluentes aquas exit. Floret Æstate & Autumno, hocque tempore semen maturat.

ALSINE MAXIMA H.LVGDVNENSIS.

Cap. XC.

Radice est supernè crassiuscula, paulatim gracilescente, innumeris fibris capillatâ: *caulibus* multis, pedalibus, foliis Alsines primæ [vulgaris] per interualla sæpè quaternis, interdum singulis, interdum binis, ramulis multis, breuibus, copiosum *florem* producentibus, antequam hiet oblongo, & acuminato capitulo inclusum, cùm apertus est, candidum, exiguum, radiatum, sex foliolis constantem, ac totidem filis tenuissimis. In opacis gignitur (inquit H.Lugd.p.1233.) aliorum Herbariorum Alsine maior, siue maxima. Sed miror cur dicatur maxima inter Alsines, cùm Historia ei caules attribuat pedales & folia Alsines vulgaris.

C.Bauh. vocat Alsinem 16. siue oblongo folio.

ALSINE VVLGARIS SIVE Morsus gallinæ.

Cap. XCI.

Non multùm dissimilis maiori est, alsiosis locis perinde gaudens; *radiculis* capillaribus: humi stratis, tenellis, hirsutis, subrubentibus, geniculatis viticulis: *folia* Anagallidis, minora quàm in maiore, subhirsuta, ex geniculis similiter aduersa, gustu fatuo: *flosculi* candidi, stellati, minores: *semen* in pericarpiis non dissimile.



Quanquam autem hæc, quæ vulgò Morsus gallinæ dicitur, Anagallidi quadantenus, maximè quod ad folia attinet, affinis esse videatur, non tamen ad illam referri potest, sed ad proprium ac peculiare genus pertinet. Quare minùs probanda eorum sententia, qui cum Hier. Brunsch. hanc herbam, mediam vocandam contendunt. Tragus quoque Anagallidem negat, & Telephium Dioscoridis, Plinii & Serapionis esse iudicat, cuius iudicio quoque quominus acquiescamus, vtrarumque descriptio necnon temperamentum & vires nos vrgent.

Errant & ij qui cum officinis quibusdam, Auriculæ muris, & qui Pilosellæ nomine vocant, diuersas siquidem plantas confundunt. *Error quorundam.*

Agricola turpiter commiscet Anagallidem Dioscoridis cum Morsu gallinæ. Sed & Apollinaris recensendo nomina & vires eundem errorem committit. *Agricola & Apollinaris lapsus.*

Lobelio in Aduers. Alsine: Hippia. Alsine minor Recentiorum seu Hippia minor. In Obseru. & Icon.plant. Alsine. In Hist. Belg. Alsine, *Hippia maior*. Et rursus Alsine minor Recentiorum: & Hippia minor. *Obscurus* est Lobelius.

Alsine dicitur Turn. Gesn. hort. (cui & Morsus gallinæ vulgò fœmina) Anguill. Lonic. Matth. in Hist. germ. & Tabernamontano. Alsine vulgatissima Hort. Lusit. [an eidē Alsine media:] Alsine Matthioli H.Lugd. p.1232. Alsine media, siue 12. C.Bauh. in phyt. Alsine media à Fuschio exhibita Camer. hort. Alsines primum genus & Alsine maior Fuchsio, qui malè apud Dioscoridem cap. de Alsine per Helxinen intelligit Cissampelum. Hippia minor Cordo in Hist. Morsus gallinæ officinis, Lonicero & Trago. Dod. lat. in fol. Alsine minor. *Synon.*

Germani vocant Vogelkraut/ Auium herbā: Hünerbiß/ Morsum gallinæ, Hünerdarm / Intestinum gallinæ: Hünerserb. Gensz kraut, Anserum herbam, & Meier. Belg. Muer & Vogehl-kruyt. Gall. *Mouron & Morgelaine*, q. e. Morgelina. Itali *Centocchi, Centone, Gallinella, Pauerina*, & Pauarina, *Paparina, Pizza gallina, Budello di Galline*, & *Centouice*. Ruellius ab Italis Passerinam etiam dici refert. Angl. Chickweede. Bohem. Kurimor: & Kurristrewce. Hung. Tik hur. Sclauis Musch. *Nomina linguarum.*

Lucos, & humentia etiam amat, sed tamen in hortis inter olera, ac in vineis enascitur. Viret etiam Hieme: Vere floret, ac semen perficit. *Locus & Tempus.*

Morsus gallinæ, vt inquit Tragus, refrigerantem & humectantem, quemadmodum Portulaca obtinet facultatem. Aqua distillata easdem habet vires, sed & hoc illi experientia tribuit, quod iis qui diuturnis morbis & magnitudine ægritudinum consumpti sunt, viribusque deficiunt, & macrescunt, vtilissima fit, vel per se, vel in vino pota. Eadem infantibus in summis caloribus & ægritudinibus exhiberi debet, nam non solùm internas inflammationes restinguit, sed & impedit, qui accidere possint morbi, vt sunt Spasmi. Herba ipsa, succus & aqua distillata non secus atque Portulacæ & Semperuiui minoris, vulneribus calidis & vlceribus vtilissima sunt, imposita, illita, & si ex illis colluantur. Ex succo vnguenta refrigerantia confici possunt, inflammationibus iecoris, aliorumque vulnerum, commodissima, non minùs quàm Populeon. Auiculæ caueis inclusæ, cùm escam fastidiunt, huius herbâ recreantur. Pauerinæ puluis, Solenandro præceptore, fluentibus hæmorrhoidibus inspersus, vel illitus fluxum & dolores compescit: Alii cum theriaca dant ʒi. ad Epilepsiam: ad tormina puerorum All. dicta, propinant alii Aquam Alsines per aliquot dies. *Vires & Vsus.*

ALSINE PLANTAGINIS FOLIO.

Cap. XCII.

Alsinæ vulgari persimilis: *radix* fibris stamineis capillata: *ramuli* conformes, pilosi, *Descriptio*



quemadmodũ & *folia* longiusculis pediculis ex nodis appẽsa, subrotunda, hirsuta, nigriora, in eo tamen differentia notabilis, quòd per longum nerui plantaginei decurrant: *flosculi* parui, albi, Alsines iam dictæ.

An Alsine hirsutior & nigrior? An Gesn.hort. Alsine hirsutior & nigrior? An Alsine siue Hippia maior Lobelio? An Alsine marina Dodonæo?

Tab. repreh. Tabernæmontanum nesciuisse quid scriberet, cùm exhibuit figuram titulo Alsines, mihi persuadeo, cùm nonnihil aliter pinxit, quàm Dodonæus suam. Figura autem illa, quam pingit pro Alsine tertia media, Steinvogelkraut / (quam vulgari paruæ Alsinæ omninò similem, sed in eo tantùm differentem ait, quòd in saxosis proueniat locis) nonnihil accedit ad nostram Alsinem Plantagini similem: meliùs tamen conuenit cum Alsine vulgari. *Quæ* obsecro scientia botanica ponere figuras plantarum diuersas non aliter quàm loci ratione differentium?

An Camer.Hort. Alsine hirsuta, mediæ similis, sed nigrior, hirsutior ac durior spontanea? An Horto Lusit. *Alsine* hirsuta mediæ seu vulgari similis, sed hirsutior? *An* Thalio *Alsines* minoris alia species, foliola edens rotunda, sed diuersæ inuicem magnitudinis, ita vt maiora foliola per totos coliculos, minimis subinde intercursentur?

Locus. Alsinem Plantaginis folio obseruaui in *l'Isle* in Burgundia in vineis, & in Rosberg prope Masmunster.

ALSINE MARINA DODONÆI.

CAP. XCIII.

Descrip. Alsine marina siue quarta Dodonæi lat. in fol. secundam eius (vulgarem) referret, nisi *caules* crassiores essent, & breuiores, crebrò úsque geniculati: *folia* item similiter crassiora: *capitula* non in rotunditate oblonga, sed latiuscula: in quibus semina terna, quaternave. Alsinem autem maritimam natales appellandam requirunt. Siquidem frustrà alibi fuerit, quàm in maritimis expetere. Et hæc ex Dodonæo, qui an exhibuerit figuram suæ *Alsines* marinæ dubitamus. Siquidem imago, quæ pro *Alsine* marina ab illo ostenditur, à Lobelio pro *Alsine* maiore, ac passim nascente recipitur: Suspicor ego eam conuenire posse cum *Alsine* nostra Plantaginis folio: exprimendam tamen curaui eius portionem in præcedenti tabella.

Tabern. *Alsinem* marinam, Meer Vogelkraut / vocat, de primo genere [*Alsine* vulgari] planè similem ait, & in eo solùm differentem, quòd propè mare proueniat. Sed si *Alsine* marina solo situ differt, cur figuram apponit vix differentem ab *Alsine* vulgari ac paulò aliter pictam, quàm in Dodonæo, vel Lobelio, qui eandem habent imaginem sub diuersis titulis, vt antè quoque monuimus.

ALSINE MINIMA.

CAP. XCIV.



Descr. Nisi totius plantæ paruitas obstet, media *Alsine* esset, ita totâ facie effigiatuâque adsimilis est, verùm per omnia minor, tenellis *ramulis* & hirsutis donata, magnâque ex parte simplicibus: *foliis* minimis, *Alsines* mediæ minorib. nigricantibus, paulùm hirsutis, pediculo breuissimo nixis, & *flore* similiter albo: *semen* in pericarpiis, minutissimum ruffum.

Syn. Fuchsio dicitur Alsine minor & Alsines tertiũ genus. Dod.gall. Alsine minor. Lat.in fol. Alsine minima, & sic etiam Lob.in Adv. Obs.p.246.Ic. Plannt.pag 461. Camer.hort. Alsine minima à Fuchsio exhibita. H.Lugd.p.1233. Alsi.minor siue minima Dodonæi. C. Bauh. phyt. *Alsine* 17.siue minor multicaulis folio oblongo.

An gallinæ quarta species? An Trago Morsus gallinæ quarta species? An Hort. Lus. Alsine minor? An Thalio Alsine minoris tertia species minimis prædita foliolis, subrotundiusculis, ac in mucronem excrescentibus?

Loc. temp. Monspelij sponte in cœnobiis mense Aprili florere animaduerti. Geneuæ viret tota Hyeme.

ALSINE TENVIFOLIA.

CAP. XCV.



Descr. Radices habet numerosas, albicãtes, lignosas, multifidas: ex quibus surgunt *cauliculi* palmares & sesquipalmares, teretes, ramosi, ad quorũ nodos *folia* bina nascuntur Tunicæ minimæ, longa & tenuia: *flosculi* fastigiis hærent ramulorum, pediculisque longiusculis ex foliorum sinu

sinu ortis, Alsines tertiæ Fuchsii, minores, candidi, stellati. Sapor huic plantæ nullus conspicuus.

Monspelii in agris florens Aprili occurrit.

ALSINE MVSCOSA QVIBVSDAM.
CAP. XCVI.



TEnella admodum & infirma est plantula, veluti musco terræ superficiem operiens, palmaribus & bipalmaribus *coliculis*, interdum duas, aut tres vncias longis, prætenuibus, ramosis, quorum nodis *folia* adnascuntur vncialia, & sescuncialia, aliquando vix semuncialia, fili instar tenuia, læte virentia, *flores* minimi, ex quatuor foliolis cõstantes, albi, Spergulæ facie & formâ, quorum media apiculi albissimi nodulo viridanti insidentes occupant: *flosculos* sequuntur caliculi exigui, spadiceo, aut atro-rubente semine, Portulacæ ferè, farcti: *radix* gracilis, inutilis, articulatim fibrata. In hac plantula tantillùm amaricantis saporis percipimus.

Apud H.Lugd. pag.1135. Alsines muscosæ titulo pingitur. C.Bauh.in phyt. Alsinem 24. facit, & tenuifoliam muscosam cognominat.

Montium summis aditibus vmbrosis vdisque ferè gaudet. Vidi verò in monte *Saleue* non longè à Geneua.

ALSINE LONGIFOLIA VLIGINOSIS prouenièns locis.
CAP. XCVII.



IN vliginosis montis Rosenberg inuenta est nobis, florens Octobri, *radiculis* tenuibus, serpentibus: *caules* pedales quadrati, infirmi, ad quorum genicula, *folia* bina Gratiolæ foliolis paria, minora, nec per ambitum serrata, in acumen desinentia, glabra, neruo vnico medium decurrente, circa medium latiora, quàm in Graminis Holostii Ruellii varietate, cui tamen *flores* satis similes, aut Alsines vulgaris, extremis hærent ramulis, stellati albi. Viscidus & fatuus herbæ sapor. Cæterùm, foliola florem ambientia, quinque sunt viridia, alba autem decem, & præterea apices.

Synon. Apud Tabern. in Ic. & hist. inscribitur Alsine fontana, Brunnenvogelkraut. A C.Bauh.phyt. fit Alsine 14. siue aquatica. An à Lob. in Icon. Plant. pingitur pro Anagallide aquatica quarta? An Hort.Lus. Alsine fontana?

ALSINE FOETIDA, FABIO Columnæ Dioscoridea.
CAP. XCVIII.



Descriptio. EX *radiculis* fibrosis & frequentibus, *caules* complures enascuntur, cubito longiores, humi reptantes; teretes, crebris nodis intercepti; læues, inanes, fragiles vt Portulacæ: ex geniculis prodeunt *folia*, non illa quidem vt plurimùm vtrinque, sed altero duntaxat latere (licèt sit etiam vbi coniugatim aduersa, vbi etiam trigemina emicent) plura simul iuncta, quorum vnum productiori pediculo appensum coniugii expers multis numeris reliqua, quæ & aduersa & contrario situ posita, indidem oriuntur, magnitudine superat, Hippiæ maximæ paria, pinguiora, atrouirentia, attritu putidum quid redolentia: ex opposito foliorum coniugii expertium, cæteroqui ex alis, semper tamen ad genicula *flosculi* muscosi plures ex albido in herbaceum colorem languent, ex duobus aut tribus foliolis, subacta bracteolarum tenuitate nitentibus, & oris plærumque extrorsum reflexis: quibus delapsis succedunt *semina* cannabinis minora.

Nostro autem iudicio hæc minùs, quàm nostra vulgaris, cum Alsine Dioscoridis conuenit. Et hoc vel odor fœtidus comprobat, qui non est Cucumeris, vt voluerunt Columna & Cæsalpinus.

Quam porrò Fab. Columna nomine Alsines facie plantæ nouæ expressit, eius ab Antonio Cortuso semen Cynocrambes Dioscoridis inscriptione se accepisse apud Matthiolum refert C. Bauhinus, quæ necasso vt Cynocramben tertiam siue Dioscoridis fecerit. In Phytop. verò Alsinen 13. statuit, & Parietariæ foliis cognominat. Sed & Pona in Baldo Cynocramben legitimam esse voluit. Cæterùm, minùs nobis probatur opinio Cortusi, Honorii Belli, & C.Bauhini existimantium Cynocramben: quænam enim similitudo cum Mercuriali? vbinam reperitur mas & fœmina?

Locus & tempus. Loca videtur amare eadem, quæ Helxine, atque ex insula Capreis, vbi frequens sponte oritur, habuit aduectam Columna: Octobri mense exit, Verè floret, atque Aestate perficitur. Cæsalpinus semen ferre Hieme & Vere tantùm, prodidit. Casp. Bauhin. Monspessuli, locis vmbrosis spontè ortum legit. Mihi verò Montbelgardi prouenit in horto Ill. E. C. ex semine fratri C. Bauhino Neapoli à D. Imperato misso nomine Plantæ nouæ Alsines facie.

Vires & Vsus. Gustu insipido aqueo sunt folia, in semine verò aliquid inest tenuium partium, quo extergi lingua largè manso percipitur, non autem calorem imprimit. Ex quibus colligitur, extergere, adstringere, atque humectare posse, sicut Helxine.

ALSINES FOETIDÆ QVODAMMODO similis laciniata.

Cap. XCIX.



Descriptio. Palmaris est, & ex frequentissimis *cauliculis*, geniculatis, alicubi purpurascentibus, *folia*, quib. breues pediculi, exerit quodammodò serrata, coniugata, è quorum combinatione & cauliculi alij, & minora foliola alia subnascuntur. Inidem & *flosculi* verticillatim oriuntur, parui, muscosi, ex herbido pallidi. Quib. succedunt *semina* parua, ex rotundo oblonga, cannabinis minora, sed supernè pulchrè cristata. *Radix* albida, crassiuscula, flexuosa & longiuscula. De odore nihil pronuntiamus, quia siccam accepimus. Sapor herbidus. Monspelio attulit D. du Vernoy.

PARONYCHIA ANGVILLARÆ QVIbusdam. Et Paronychia, siue Alsine-folia incana.

Cap. C.

Descripi. Radix. Folia. flores. Simplici nititur *radice*, duriusculâ & crassiusculâ: *ramuli* per terram sparguntur, quinque vel sex circiter pollicum longitudine, variè diuisi: *folia* Alsinæ tertiæ ferè similia, nigriora, minùs mollia, & paulò maiora, primò rotunda, pediculis breuibus nixa: *flores* quoque non multùm dissimiles, sed numero & positu dissimili, multi simul, vmbellæ simulachrum faciunt, gustu est viscido. Vti autem nunc descripsi, ita obseruaui Monspelij. Similẽ attulit mihi ex Italia C. Bauh. Ei quoque similis quã gener Cherlerus Monspelij collectam communicauit, ac cuius hic iconem damus ex sicca paratam. Hæc humi spargit numerosos *coliculos* palmares, subrubentes, crebrò geniculatos, subinde in ramos diuisos: quorum articulos *folia* verticillatim coronant, Alsines minoris, per extremum rotunda, glabra, incana, bina & etiam quaterna, breuiora quàm præcedentis, foliolis membraneis lucentib. subiectis: flosculi albi copiosissimi, extremis cauliũ, ramulorúmque aceruatim congesti hærent, pusilli: *radix* simplex, breuis.



Paronychia, Alsine-folia incana.

Gr. Plin. rom. Ang. Anguill. epist. 12. vocat Gramẽ secundum Plinij, & Paronychiam, ei assignans folia Peplo paulò latiora, flores vmbellæ modo, coloris albi, & radices capillares. Qui Paronychiam alterã (sic appellat in post. comm. lat. & ital.) legitimã Dioscoridis Paronychiam faciunt, eorum sententiam nec probare, nec improbare voluit Matthiolus.

Maximæ incanæ Anthyllidis Alsine-foliæ Narbonensium Lobelij in Ico. Plant. p. 468. pictura, quæ Matthioli figuræ satis similis, placet. Caspar. Bauhinus in phyt. dicitur Anthyllis 3. siue maritima Alsine-folia. An Dalechampio Loti pratensis genus?

Lo. Te. Monspelij, quà itur in Aigremont, prope filuam inueni florentem Septembri & Aprili mensibus, Maio verò Cherlerus. Supra petras prouenire, & copiosam esse in horto Patauino testatur Anguillara.

TRIFOLIVM PARVVM QVODDAM, siue Lotus pratensis purpurea Dalechampij, fortè Paronychia altera Matthioli.

Cap. CI.

De. Ra. Ca. Fo. Fl. Lotus purpurea pratensis *radicem* gignit gracilem, candicantem, parum capillatam: *cauliculos* multos, ferè pedales, surculosos: *folia* Loti nunc terna, nunc quaterna, exigua: *flores* in ramulorum vertice copiosos, purpureos.

In phyt. vocauit C. Bauhinus Trifolium septimum siue pratense minus flosculis purpureis.

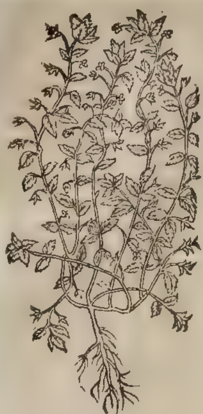
L. In pratis & humidis locis nascitur, vt apud H. Lugdunensem p. 510. descriptionis author Dalechampius perhibet.

Considerent stirpium periti an cum Paronychia 2. Matthioli comparari possit.

ALSINE SERRATO FOLIO GLABRO.

Cap. CII.

D. Alsine serrato folio, pumila est plãta è *radice* alba, fibrosa, *caules* aliquot surrigẽs, rubẽtes nonnihil



nonnihil hirsutos, articulatos, ad quorum singula genicula oriuntur *folia* parua, bina semper aduersa, neruis rubentibus intersecta; longiora quàm latiora, serrata vt Chamædryos vulgaris, glabra, breuissimis pediculis appensa: ex alis pediculi semunciales foliolis quatuor glabris circumseptum sustinent *florem* ex quatuor foliolis cæruleis, rariùs albis, infernè continuis, staminula pauca & stylum tenuem circumstantibus: floribus decidentibus succedunt loculi bipartiti, in quibus *semen* rotundum.

Trag. tertiam Morsûs gallinæ speciem vocat: Dodon. gall. Elatiorem alteram: Lat. in fol. Alsinem spuriam alteram: Fuchs. Alsines alterum genus & Alsinē mediam: Camerarius hort. Alsinen flore cæruleo, interdum spontè prouenientem lacteo aut dilutè purpurascente flore: Tabern. Lobel. in Ic. Plant. pag. 464. & Hort. Lusit. Alsinen foliis Trissaginis, hünerdarm mit Germanderle blettern. C. Bauhinus phyt. Alsinen Chamædryfoliam. H. Lugd. pag. 1239. Elatinen alteram Dodonæi, & pag. 1232. Alsinen mediam siue minorem Dodonæi. Cur bis Hist. eandem plantam proponit. An Cæsalp. Antirrhinon?

Passim in hortis florens Martio prouenit, & adhuc Iunio & Iulio & aliquando tota Hieme & Vere.

Eiusdē cum vulgari facultatis esse dixit Fuchs.

ALSINE SERRATO FOLIO HIRSVtiori, floribus & loculis cauliculis adhærentibus.

Cap. CIII.



Radice nititur tenui, fibrosà: *caules* fert multos dodrantales maiores ac minores, rectos, parùm ramosos, in principio rubentes, hirsutos: *folia* longiuscula, minùs profundè serrata, nonnihil hirsuta, per longitudinem caulium alternatim crebra foliola Thymi, quæ loculos bipartitos ambiunt, immediatè hærentes; non ex longis pediculis, vt in Alsine serrato folio glabro: *flores* paruos; quadripartitos, purpurascentes, striatos, plerumque occlusos: sapor plantæ amaricans.

An Tabern. Alsine foliis Veronicæ, floribus cæruleis, hünerdarm mit Ehrenpreiß blettern? Fab. Columnæ Alyssum Dioscoridis appellatur. An C. Bauh. phyt. Alsine prima?

Obseruaui in Masmunster & S. Hippolito Burgundorum florens Aprili in agris & circa hortos. Sed & Columna Aprili mense florere incipere testatur: Maio perfici fructum. In editis locis & Sole illustratis, saxosis, non cultis, patientibusque, Neapoli oriri, & etiam vallibus, pratensibusque, sed non ita frequentem. Locus & tempus

Ad cruenta & vetera vlcera, & vulnera sananda mirificè confert. Scabiei & omnibus cutis vitiis medetur. Tumores discutit potissimùm in ceruice: contra tussim, & vitia pectoris pulmonisque datur stillatitia aqua potanda: Iocinoris & lienis obstructiones aperit: vterum, renes, & vesicam expurgat. Ad febres, contagiosos que morbos, trium drachmarum puluis epotus cum Theriacæ drachma ex vino commendatur, si statim operiatur vt sudet æger. Dioscoridis Alyssum facie refert, vt & viribus, si modò vt illud rabiem etiam sanaret. Vires & Vsus.

ALSINE OBLONGO FOLIO SERRATO, flore cæruleo.

Cap. CIIII.



Angulosos *caules* emittit, palmares, & sesquipalmares, hirsutos, satis validos, ramosos: per quos alternatim *folia* oriuntur, semunciam, aut vnciam longa, latitudine semunciali, per ambitum serrata, hirsuta, gustu glutinoso: *flores* parui, cærulei, quibus subjecta folia maiuscula, pilosa: succedunt capsulæ, paruum *semen* continentes: *radix* lignosa, alba, multifida. Descriptio

C. Bauh. phyt. vocat Alsinen 3. siue foliis profundè incisis.

Florentem vidi prope Monspelium mense Aprili: Frater Maio & Iunio. Locus & Tempus.

ALSINE FOLIO PROFVNDE SECTO, flore purpureo siue violaceo.

Cap. CV.

Aliquando duarum aut trium vnciarum est plantula hæc, raro palmaris: *cauliculis* Descriptio



supinis ferè & pilosis, in quibus *folia* opposita in aliquot profundas lacinias cęsa, alia integra, potissimùm inferiora, pinguiuscula: ex quorum sinu orti pecioli *flosculos* gestant purpureos, qui bifidas post se relinquunt capsellas, aliàs inter folia sedent *flores*: *Radix* parua, fibrosa.

Tragus, ni fallor Hendelkraut inscripsit, Thal. Dactylobotanon appellauit: H Lugd. p.1214. Elatinen triphyllon: Lobel.in Ic.Plant. Alsinen paruam rectam folio Alsines: Hort. Lus. Alsinen rectam Ruthæ-foliam, Hunerrauten. C.Bauh. phyt. Alsinen 4. siue tridactyliten cæruleam.

Locus & tempus.

Florentem in segetibus inueni mense Martio circa Geneuam: in agris versu *Chastelaine*: videtur nonnihil variare, foliis non diuisis, sed ex rotunditate oblongis.

Vires & Vsus.

Vim habere refrigerantem & humidam auctor est Tragus, posséque citra noxam vtrinque corpori aduersus inflammationes vsurpari, quemadmodum & Anagallides. Esse autem facultatibus Portulacæ similem.

ALSINES GENVS FVCHSIO, FOLIO Hederulæ hirsuto.

Cap. CVI.

Descriptio



ALsines genus istud *radicem* habet superiùs singularem & glabrã, rubentem, sine vllis adnatis, inferiùs verò quã plurimis fibris tenuissimis albicantibus capillatam, sapore terrestri: *ramulos* per terram spargit dodrantales & longiores, infirmos, angulosos, lanuginosos, nonnũquã in alios ramulos subdiuisos, neruulo medio separabili farctos: in quibus *folia* alternatim sita semuncialibus pediceliis hirsutulis appensa, prima germinatione rotunda, mox in Hederacei folij modum angulata, sed crebriùs incisa, in tres, quinque, septémve portiunculas, carnosa, supernã parte atrouirentia, infernè dilutiora, admixta interdum obscurâ purpura, vtrinque hirsuta: ad vniuscuiusque folij exortum pedicelli fusci, aut purpurascentes, vnciales ferè, in auersam partem intorti, sustinent quatuor foliola cordata, glabella, margine lanuginoso, quæ complectuntur *flosculum* cæruleum quaternâ diuisurâ insectum, infernè continuum, striatum, staminulis binis tantillùm cæruleis donatum, qui facillimè excidit: succedunt didymæ capsellæ per transuersum suturâ commissæ, in quibus *semina* bina, terna, quaterna, aliquando vnicum, oblonga, gibba foris, intus concaua, nauiculæ instar, in cuius meditullio tuberculum prominet, malum cymbulæ ęmulans. Flosc.

Synon.

Est Alsines 4. genus Fuchsio. Alsine hederacea Tabern. & Hort. Lusitano. Alsine 7. siue Hederulæ folio, varians foliorum magnitudine & paruitate, flore purpurascente, aut dilutè purpurascente, interdum lacteo Casp. Bauhin. phyt. qui & Centumculum quorundam vocat. Ego colorum varietatem hanc non huic tribuo, sed illi cui folia serrata glabra, id quod fecit Camerarius in Horto (vbi Alsinen flore purpurascente, & Alsinen tertiam Fuchsii statuit. Sed legendum quartam, vti Fuchs. in Icon.) ex quo hæc varietas desumpta videtur. Lobel. in Adu. Obs. pag. 247. & Icon. Plant. p. 463. Morsus gallinæ folio Hederulæ. Dodon. gall. Elatine: Lat. in fol. Alsine spuria prior, siue Morsus gallinæ. Anguill. epist. 12. Lappago Plinij.

Loc. Tem.

Geneuæ florentem collegi spontaneam mense Ianuario, Februario & Martio, ceu & Montbelgardi in horto meo.

ANDROSACE MATTHIOLI altera.

Cap. CVII.

Des.

NOn est fabulosa, vt putarunt Aduersariorum auctores, Matthioli Androsace altera, cuius *radix* singularis, tenuis, fibrata, caules emittit septem, plures aut pauciores, viginti interdũ, vt ego obseruaui, palmares aut dodrantales, nudos, enodes, teretes, hirsutos, quorum fastigium in sex septémve abit pediculos vnciales & longiores, *vmbellam* mentientes, ad quorum coitum & exortum radiata foliorum septem corona, oblongorum, pilosorum, paucis subinde crenis incisorum, cæterùm singuli pediculi calycem gestant maiusculum, in quinque lacinias acutas, foliorum instar habentes, diuisum, quorum vmbilicum, cum globulo *flos* obsidet albus paruus, quo marcescente globulus in Pisi molem grandescens *semen* continet copiosum, triangulum, oblongum, ruffum: *folia* frequentia per terram in orbem sparguntur, vncias duas circiter longa, semunciam lata, hirsuta, Plantaginis instar neruosa, & per ambitum subinde crenata.

Lob. pila. Lug. tam.

Auctoribus Aduers. Lobel. & Penæ, itemque compilatori Hist. Lugdun. qui pagina 1362. Androsaces alterum Matthioli [& sic Camerarius in Horto vocat, ac in Historia Matthioli, german. eiusdemque Epitom. optimam & pulchrè plantam exprimentem figuram habet] inscribit, non fuisse notam Matthioli Andro-

Androsacem alteram (Mans harnisch vocat germ. Tabern.) satis apparet, dum Alsines speciem esse contendunt, cùm tamen planta sui generis sit, & ab Alsines speciebus longè diuersa.

Androsaces alterius Matthiolum duntaxat iconem, & eam quidem non admodum scitè expressam, nullâ insuper historiâ traditâ edidisse perhibet Clusius, qui cur Matthiolus ex Syriæ maritimis eam accersiuerit, non videt, quandoquidem Austria in qua vixit, abundè subministrasset, si diligens Austriacarum stirpium serutator fuisset: etenim copiosè nascitur inter segetes circa Badenses thermas sæpiùs memoratas, atque adeò locis Viennensi vrbi vicinis. Nullum porrò vulgare nomen illius intellexit Clusius.

Locis dictis floret Aprili; semen verò Maio & Iunio maturat. Basileæ prouenit in horto patris sata per Fratrem C. Bauhinum: deinde Montbelgardi in horto Ill. E. C. ex semine à Cortuso & fratre misso: semine maturo Augusto perit planta.

ANAGALLIS PHOENICEA ET cærulea.

CAP. CVIII.

ALbam multumque fibrosam *radicem* habet: ex qua *ramuli* palmares, sæpè supini, quadrati oriuntur: quibus *folia* ad nodulos adnascuntur Alsines mediæ, ex aduerso posita, sapore feruido: totidemque ex alis *flores*, longis, tenuissimis pediculis insidentes, ex quinque foliis radiatis colore phœniceo præditis compositi, apiculis staminum purpureorum luteis: *capitulum* succedit Alsines, *semine* minuto refertum. Fœminam dicunt, huic cætera similem, flore tamen cæruleo.



Anagallis phœnicea, mas.

Anagallidis autem duo genera, siue duplicem speciē esse, flore tantùm distantem tradit Dioscorides. Quæ enim cæruleum florem habet, fœminam [θήλειαν] quæ puniceū, marem (ἄῤῥην) dici ait: esse verò frutices paruos, per terram fusos, folia habentes in quadrangulis caulib. parua, subrotunda, ad Helxines similitudinem: fructum rotundum.

Sed & Plinius Anagallidis duo genera fecit, marem flore phœniceo, fœminam cæruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra iacentibus.



Anagallis cæruleo, fœmina.

Nomina linguarum.

Porrò Herbariis neotericis nota est vtraque Anagallis, quam Græcè similiter ἀναγαλλίδα vocant, germ. Gauchheyl / Gochheyl / Jochheyl / Grundtheyl / & Colmarkraut: Belg. Guychelheyl / Gall. *Mouron.* Ital. *Anagallida.* Hisp. *Muruges.* Angl. Pimpernell. Hung. Tikará.

Γάλλις, inquit Lobelius, græcè Hyacinthus dicebatur, vnde à colore hyacintheo Anagallis nuncupari potuit. Fortè dixit antiquitas Anagallidem, quia superbula floribus venustis vias passim ornat, colore oculis grato & amico. Plinius tradit Anagallidem quibusdam Corchoron [quæ vox etiam inter supposititias habetur,] vocari. An autem accipiendum sit de Corchoro Theophrasti vt videlicet Corchorus sit Anagallis, ambigit Cornarius, cui cōtrariatur Trag[9].

Auricula muris malè.

Malè quidam Anagallidem & Auriculam muris confundunt, naturâ diuersas herbas. In horum censu sunt Pandect. Mor. cap. 43. & Santes Arduinus de venen. lib. 6. cap. 1. itemque Hier. Brunsch. qui in editione anni 1595. posuit ineptam Anagallidis figuram, quam & pro Veronica primò, & pòst pro Numularia exhibuit.

Indoctè appellatur Morsus gallina.

Indoctissimè tandem nonnulli, vt Toxites, Euchar. Santes, Hortus cap. 31. & Iac. Manlius, ac etiam officinæ nonnullæ, Anagallidem hünerbiß / hoc est, Morsum gallinæ, Alsinen, Pauarinam Morgelinam, Hippiam & Centonem quoque vocant. Et hoc in errore Car. Steph. in vineto, versari deprehenditur, cùm ait, Anagallidem Græcis dici, sed vulgò Morsū gallinæ: quia eius semen (quod Coriandro simile ait] non priùs decidat, quàm à gallinis & auibus demorsum sit, & earum rostro concussum.

Car. Steph. error.

Dorst. notatur.

Sed & Dorsthenius se parum peritum Herbarium ostendit, vt qui & ipse pro Anagallide pingat Alsinem, & cum eius viribus etiam confundat, licèt ipsemet hunc errorem sub Auricula muris annotarit.

Quin & Senensis suo more planè hallucinatos queritatur [queritātur & Hermol. & Ruell. Trag. Fuchs. Brūfels. Turn. & Lacuna] qui herbā vocitatā Pauarinam Barbaris Insubribus, Hetruscè verò *Centone*, Anagallidem tradunt: atqui si sciret vtramq; harum Pimpernell plebi pharmacopœorum & muliercularum in Anglia dictitari, næ ille multò grauiùs sibi ferendum putaret. Quasi verò non vulgi sit peruertere nomenclaturas, veteres delere, nouas suo, non nostro [aiunt Aduersaria] arbitrio, cudere, & commutare: si seipsum intueatur, iamiam & vulgi decipulâ captum dicet. Nam Morsum gallinæ, qui est Alsine, Ana-

gallidem hanc vulgi more hallucinatus fecit.

Variorũ lapsus notantur. Non minùs culpandi ſunt ij, qui AnagallidẽCichoream eſſe dixerunt. Sed & eorũ dãnatur opinio, qui Anagallidẽ Maioranã eſſe ſtatuerũt. Nec defuerunt qui Portulacam ſilueſtrem affirmarẽt, non ſine hæſitatione. Anagallidem pro Matriſylua interpretans Razes, decipitur. Pandect. Moreti neſcio quã datã occaſione Anagallidos, ſemen Myricæ tranſtulerit. Plurimùm etiam ij hallucinantur, qui Moronem vulgò dictum, florem candidum ferentem, huic Anagallidi connubio retulerunt.

Anagall. phœnicea nomina Cæterùm, Anagallidis phœniceæ, & cæruleæ (quæ neutiquam effigie diuerſæ ſunt, ſed duntaxat colore, atque vt quidem Dioſcorides ex aliorum hiſtoriis infrà recenſebit, effectu) plures appellationes annotantur. Quę phœnicei eſt floris, mas habetur, & à Serapione Xantala nuncupatur, ab aliis Aeritis, Ægitis ab aliis; ab aliquibus Sauritis, quod nomen cum facultate, quam habet extrahendi ſpicula, conuenit, vt teſtatur Marantha. Prophetæ ſiue Magi Oculi ſanguinẽ vocant, aut Chelidonium; Romani, vt Marcellus Maciam, Thuſci Maſatipon, Galli Sapanam, Daci Cerceraphron. Corn. ſeu vt Trag. habet, Cerceraphon. Eadem Phœnicion & Corallion diciturÆginetæ, vt opinatur Hadr. Iunius, quòd Corallium flos puniceo, vel purpureo robore mentiatur. Cæterùm Germani Gauchheil Manlein / aut Gauchheyl mit rotten blumen nominãt: Belgæ Guychheyl Rooden: Angli Pimpernell the male. Galli *Mouron rouge*.

Altera, cærulei floris, fœmina vocatur, & à Serapione Cardabella nuncupatur, & Anagallidis cõmunis nomine ſpurio dicta reperitur; ab aliis etiam Corchori, Halicacabi, & Zeliauri voce nothâ donatur: Prophetis ſiue Magis Nycterſtis dicitur: Ægyptiis MeciiTrago, ſiue vt vultCorn. Miciei: Romanis Aneciaton, ſiue Mecraton: Aphris Aſirriſæ, ſiue Aſirriſi: German. Gauchheyl weiblin & Gauchheil mit blawen blumen: Belgis Blau guychelheyl: Angli Pimpernell the femal.

Mirum autem, quod Plinius commemorat: fœminam Anagallidem pecora vitare, at ſi deceptâ ſimilitudine (flore enim tantùm diſtat) deguſtauêre, ſtatim eam in remedio quærere, quæ Aſyla vocatur, à Romanis Ferus oculus.

Icones Porrò, Fuchſ. & Lobel. in Obſ. p.247. & Ic. Pl. p.465. duas habent figuras: verùm ſufficiebat vna: ponimus tamen & nos duas, quòd iam ſculptæ erant, & plures alij vtramque pinxerint.

Anagallides, autore Plinio, naſcuntur in hortis & aquoſis. In aruis etiam, iuxta ſemitas, ac vineis non rarò prodeunt: tota Æſtate. potiſſimùm tamen Auguſto menſe, florem faciunt.

Locus Dioſcorides vtramque mitigandi vim habere, inflammationes arcere, adactos corpori aculeos extrahere, & nomas cohibere tradit: ſuccum itẽ caput gargariſatu purgare: naribus infuſum dolorem dentium lenire, ſi in aduerſam narem iniiciatur; argema cum melle [Attico addunt quidam] emendare; retuſæ oculorum aciei auxiliari: contra viperarum morſus, iocinoris, ac renum vitia ſi ex vino bibatur, prodeſſe: addit dici eam, quæ cæruleum florem profert, prociduam ſedem reprimere, quæ verò Phœniceum, impoſitione [illitu alius] euocare. Plinius ad eadem etiã commendat. Galenus omnia clariùs & μεθοδικωτέρως tradit. Anagallis vtraque, inquit, & quæ cæruleum florem habet, & quę puniceum, multùm exterſoriam vim habet, inſuperque quid ſubcalidum, & attractorium, vt etiam ſpicula infixa attrahat. At ſuccus ipſarum ex naribus purgat caput, ob eandem cauſam. Et in ſumma ſiccantem citra mordacitatem vim habent: vnde etiam vulnera glutinant, & vlceribus putreſcentibus opem ferunt.

Anagallis, vt ait Tragus, vino decocta, medetur ictibus ſerpentum, & viperarum, ſi bibatur, aut ſi ex decocto vulnera colluantur & herba imponatur. Propter hãc ipſam cauſam, aduerſus peſtem Anagallis vtraque mirificè conducit, ita vſurpata, vt poſteaquam ex illa mediocrem hauſtũ acceperis, in lectum te componas, probè contectum, & ſudes, tum enim omne venenum per ſudores expelletur. Quędam mulier Lutetiæ aqua è phœnicea Anagallide diſtillata multos ſuffuſione laborantes curauit. Poteſt autem diſtillari, teſte Hollerio, cum melle. *Th.*

ANAGALLIS LVTEA, NVMVLARIÆ ſimilis.

CAP. CIX.

De. NOn, vt Numularia, ſerpit terræ appreſſa, ſed Anagallidis phœniceæ & cæruleæ modo, infirmis tametſi *ramis*, erigitur, per quos *folia* acutiora quàm Numulariæ, Anagallidum iam dictarum bina aduerſa; quibus & *flos* aſſimilatur, ſed colore tinctus luteo.

[Anagallidem] luteam vocat Lobel. in Adv. & Obſ. p.248. ac Ic. Plant. p.466. itémque Camer. apud Matth. in Hiſt. germ. & Tabern. qui huius & alteram figuram habet titulo Hirundinariæ ſiue Numulariæ maioris. H. Lugd. pag.1237. Anagallidem luteam Lobelij, à qua haud diuerſam exiſtimo, Alſinen luteã, quã Hiſt. p.1235. antè pinxit. Anagallidẽ luteo flore Camer. hort. & Cluſ. in Pannon. p.492. Idem in Hiſtor. poſt. Anagall. flauo flore: Schvvenkf. Anagallidem luteam montanam: C. Bauh. Anagall. 3. ſiue luteo flore nemorenſem: Thal. Anagall. luteam foliis Numularię: Geſn. de coll. ſtirp. Numulariæ genus minus acutius, erectum in ſiluis: Idem de hort. Numulariæ ſpeciem aliam, ſiluaticam, aut marem.

Reperi in ſiluis le Cheſnois, vnde habeo à mẽ plantatam in horto E. C. Virentem vidi menſe Februario in ſilua inter Mompelgardum & Dell. Floret Iunio, Iulio, & Auguſto. *Lo. Te.*

NVMMVLARIA SIVE CENTIMORBIA.

CAP. CX.

De. LOngis, ſed tenuibus *viticulis*, anguloſis proſerpit, quorum geniculis ex breuioribus interuallis *folia* bina oppoſita naſcuntur, Anagallidis, rotundiora, & nonnihil criſpa, guſtu vehementer citra morſum ſiccante, adſtringentéque: ex quorum alis *flores* plærumque bini, rariùs terni, Anagallidis luteæ, eodem quoque colore præditi, ſed ſapore adſtringente, quinque foliis conſtantes, quæ totidem *calyculi* viridantia folia minora ſuſtinent: capitulum & *ſemen* Anagallidis luteæ.

Huic herbæ nomen aliud imponere haud licuit,



cuit, quàm, quo vulgò hodie à plerisque appellari solet, Nummulariæ, & Centimorbiæ, vel Centummorbiæ. Haud dubiè autem Cētumorbia à Chirurgis qui illâ quotidie vtuntur, à mirificâ sua aduersus multos morbos, plurimaque vlcera, medendi facultate & efficacia, dicta existimatur. Nummulariam verò à foliorum forma, quâ nummi similitudinem refert, nuncupatam credimus: Germani Pfenningkraût dicunt, Belgæ Penningkrûyt. Quia porrò serpentes vulnerati, hâc sibi mederi feruntur, Serpentariæ nomen quoque accepit, indeque Germani Egelkraût (Belgæ Egelkruyt) & klein Naterkraût vocant. Sic & Ruell. lib.2. c. 12. Colubrorum herbam vocat. A nonnullis Hirundinaria, quòd passim terræ Hirundinis instar affixa sit, dicitur.

Nummulariæ nomine sequentes, sed malè, donantur plantæ, Gramen Parnassi: Lunaria crassula dicta: Elatine: Helenium Ægyptium. Echios Plinii altera dicitur Gesn. de coll. ∫t. Anguillaræ verò Erestedanum Theophrasti, quod Gaza Rubiam vertit, & quod in Italia sub Dinariæ vel Dinerariæ nomine notum ait. Fuchsio Herba agnos necans, *l'herbe qui tue les brebis.*

Iuxta scrobes & fluenta, aliaque rigua loca prouenit, subinde & in humidis reperitur siluis. A Maio mense in multam Æstatem floret.

Secundi, aut tertii ordinis exsiccantium esse herbam sapor eius gustu admodum adstringens ostendit: est verò & simul modicè refrigerans. Et hinc flores & folia trita & imposita, vulnera & quæuis vlcera glutinare valent: eadem cùm vino sumpta dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusque ac humiditates sanant. Conducunt & ad sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interaneorum vulnera & vlcera, potissimùm pulmonis. Vinum in quo herbæ folia decocta, vlceribus summè confert, si hoc lauentur & abstergantur. Folia cataplasmatis ritu illita vlcera putredinosa iuuāt, auctore Leonh. Fuchsio. Sed & succus quoque foliorum, seu & herba ipsa, illitu recentia vulnera glutinat. Præcipuam autem vim eius esse dixit Matthiolus, ad puerorum enterocelas, cùm illita, tum in puluerem hausta.



NVMVLARIA RVBRA

Longiusculis tenellis *ramulis* coniugatim ex breuibus interuallis adnascuntur *foliola*, Chamæsyces foliis paria, latiora ferè quàm longiora, mollia, glabra è quorum sinu pediculi prodeunt tenues, longi, singulares, *florem* gerentes



maiusculum, rubrum, Anagallidis phœniceæ similem; floris infimum cingentibus foliolis viridantibus acuminatis. Monspelii iuxta montem Calcaris collegit Gener Cherlerus.

An Anagallis purpurascente flore Clusii?

ELATINE VETERIBVS ET IN GENERE

Cap. CXI.

Quæ Græcis ἐλατίνη, Latinis Elatine, Arabibus Athin dicitur, describitur à Diosc. *folia* habere Helxines, at minora [Oribas. tamē μακρότερα, maiora, pro μικρότερα legit.] rotundioraque, & pilosa [vel vt alii, densa:] tenues & dodrantales *ramulos*, quinis senisve à radice statim foliolis [vel vt alii; tenues & dodrantales ramulos à radice prodeuntes, foliorum plenos:] gustu acerbis. Nasci in segetibus & cultis. *Folia* cum polenta imposita, inflammatis, fluxionéque infestatis oculis auxiliari. Coctam verò herbamque sorbitionis vsu dysenteriam sistere. Eadem Plinius lib.27. cap.9. habet. Elatinen modicè tum refrigerare tum adstringere prodidit Galenus 6. simplicium. Quænam verò hodie genuina Elatine sit, inter Herbarios controuersia est. *Dioscor. diuersâ lectio.* *Vires.* *Plinius.*

Quam enim Fuchs. & Matthiolus Veronicam fœminam faciunt, eam Lobelius Elatinen Dioscoridis esse asserit. Ego verò hanc Elatinen marem voco, folio subrotundo, flore cucullato. *Elatine mas folio subrotundo.*

Quæ Elatine fœmina, siue cucullata altera, folio anguloso à nobis inscribitur, ea à Castore ἐλατίνη Græcorum, siue Athin Arabum asseritur. *Elat. fœmina fol. angulosô.*

Elatines nomen quoque obtinuere sequentes plantæ: Numularia. Helxine semine triangulari. Hedera terrestris. Alsine folio Hederulæ. Auricula muris quorundam, &c. Auricularia. Echium scorpioides minus. Cynoglossa minor. Pilosella. Sanguisorba minor. Rapistrum. Elaterium. Vicia. Alsine serrato folio glabro: Alsine serrato folio similis Elatine chamædryfolia: Alsine oblongo folio serrato, flore cæruleo. Et Alsine folio profundè secto, flore purpureo siue violaceo. *Aequiuoca.*

ELATINE DVPLEX, MAS ET FOEMINA flore cucullato.

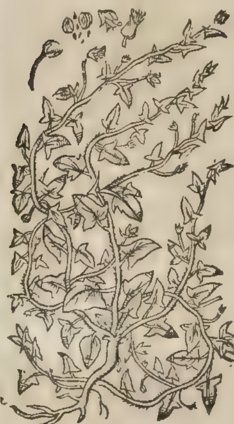
Cap. CXII.

Mas ex *radice* parua, alba, lignosa, crebros per terram expandit *coliculos*, vel nihil, vel *Descriptio.*

Elatine mas folio subrotundo.



Elatine fœmina folio angulofo.



Descrip. nihil, vel minimùm humo se tollentes, tenues, villosos,& subindè nonnihil rubentes: *folia* quàm Veronicæ minùs acuta, rotunda ferè, mollia, lanuginosa, sapore amaricāte: ex quorum vmusculusque ala *pedicellus* rubescēs, villosus, semuncialis & longior, enatus *florē* sustinet foliolis virentibus hirsutis cor situ, Linariæ quodammodò similem, calcari, labellóque ex herbido flauescente, superiore aduersa lacinia bifida pulla, sub qua latent apiculi, partim nigri: *semen* in vasculis rotundum conclusum.

Fœmina magis sessilis tota, humo non attollitur, viticulas longissimas spargēs, *folijs* Helxines Cissampeli sagittæ mucronis alati formâ, minoribus quàm iam dictæ Elatines, & magis acuminatis: *flores* consimiles, sed minores.

Synon. Elatine prior siue mas folio subrotundo, flore cucullato, dicitur Anguill. epist. 13. itémque Fuchsio, qui sinuatim pinxit & malè ad Veronicam redaxit & Matth passim in Diosc.lib.3. témque Hist.germ.& Epit.Veronica fœmina: Gesn. hort.Veronica fœmina Fuchsij.

Sed recentiorum quidam, iidémque periti, & admodum in re botanicâ exercitati, meliùs veram ac legitimam antiquorum Elatinen viribus & figura consentientibus esse credunt. Ex horum numero est, Lob. qui Veronicam fœminam Fuchsij & Matthioli, in Obs.pag.249.& Ic.Plant. p. 470. Elatinen Dioscoridis inscribit,& Tabern. qui Elatinen 1.appellauit. Sic etiam in phyt. C. Bauh. Elatinen 1. siue folio subrotundo nominauit,& Dioscoridis Elatinen quoque constituit.

Malè tribus distinctis capitibus H. Lugd. Elatines maris eandem iconem sub diuersis etiam nominibus proposuit. Veronicam enim fœminam Matthioli p. 1050. (vbi eam in descriptione cum Veronica fœmina, vel pratensi, siue Serpillifolia Dodonæi confudit) inscripsit: & p.1303. (vbi & Heliotropium minus Dodonæi in Epit. facit) Verbasculum quorundam.

Elat. fœm. Elatines fœminæ, siue cucullatæ alterius, folio angulofo, Matthiolus lib.4.in post.comm. Lat.& Ital. cum magn. fig. solam imaginem sine descriptione Elatines titulo dedit: In hist.germ. Elatinen veram per Cortusum Paduâ missam ait,& ad plantam, delineationem concinnat: In Epit.cum addit. Camerarij, Dioscoridis descriptionem assumpsit. Vides hominem vanâ delectari varietate.

Syn. Cæterùm, Elatine fœmina, dicitur Cast.Duranti Elatine: Tabern.Elat.secunda: Lob.in Icon. Plant. p.470. Elatine altera: Elatine 2.siue folio acuminato C. Bauh. in phyt. Elatine Matthioli folio acuminato Thalio: Camer. hort. Elatine Matthioli longè glabrior in horto & latiùs virens spontaneâ aruensi: Horto Lugd.Elatine Dioscoridis altera Tabernæmontani.

Loc. tem. Marem primò inter Stutgardiam & Tubingam in agro quodam obseruaui: Monspelij dein frequentem: Basileæ etiam abundantem in segetibus circa Leurach: item in agris circa Gonteldinguen, florentem mense Augusto, ibidémq; Octobri. Montbelgardi in planitie, quæ est inter Arbouans & Audincourt ac Vites crescere incipiebat Iulij principio, florere Augusto. Plurimā autē in segetibus Norbonæ, Gallo-prouinciæ, Delphinatus, Germaniæ & Italiæ quibusdam locis, rariùs in Belgio, & Angliæ comparere, testatur Lobel. *Fœminam* vidi mense Octobri in agris cum præcedenti: Montbelgardi spontè prouenientem,& Iulio florere incipientem.

Vires. Matth.haud considerans suam Veronicam fœminam non diuersam genere à sua Elatine, scribit illam virib. & facultate à Veronica mare minimè differre, sed ad omnia imbecilliorem esse. Veronicam autem marem, à qua fœmina hæc plurimùm formâ discrepat, ait calidam & siccam, gustu adstringentem & amaram, &c. Elatinæ verò [fœminæ sc.] Dioscoridis vires adscribit.

ANAGALLIS SERPILLIFOLIA aquatica.

Cap. CXIII.



Desc. HErbula facie Glaucis exiguæ Lobelij, sed longè diuersa, quæ pro natalib. habet vuidum & paludosum solū, *fibris* radicatur numerosis gracilibus, quas & ex coliculorum geniculis subinde consueuit demittere lōgiusculas, sed fili instar tenues & capillares: *coliculi* supini per terram repunt palmares, aut

res, aut etiam dodrantales, interdum paullò longiores, striati, crebris geniculis intercepti, quorum singulis bina ex aduerso posita adnascuntur *folia*, Serpylli similia foliis, magnitudine quoque pari. nonnunquam tamen maiora, acutiora, & penè vncialia, pediculo sublongo, ex angusta ceruice sensim dilatata, perque extremum rotunda, glabra, viridia, nonnunquam rubentia, neruo secundum longitudinem vnico donata: ex quorum alis cauli adnascuntur proximè totidem *flosculi*, cærulei, sublongi, in medio apices quaternos, flori penè concolores, continentes, singulique vasculum seminis Milii magnitudine relinquentes, in quo copiosum minutum ruffi coloris; *semen*: sapor in hac planta nullus manifestus, nisi herbaceus, cum leui acrimonia.

Trago est Sii odorati genus: An Tabernæmontano, Alsine fluuiatilis foliis Serpilli, repens supra terram, flußvogelkraut? An Alsine aquatica altera C. Bauhino?

Florentem mensis Augusti principio obseruauimus anno 1584. in paludosis propè Luttram vrbem Principis Murbacensis. Eadem mihi inuenta sub finem Augusti prope stagnum post Raupe versus Rotenbourg siue Rougemont inter Masmunster & Beffort.

GLAVX EXIGVA MARITIMA.

CAP. CXIV.

PVsillis & gracilibus est *coliculis*, subinde reptantibus, & fili instar tenuium fibrarum, è geniculis propagatione radicatis: *folia* per articulos, Herniariæ, bina contrario situ, ex quorum vniuscuiusque sinu *semen* perpusillum, nudum, fuscum.

In Adv. vocatur Glaux exigua Dod. effig.38. in Obs. pag.217. Glaux exigua marina: & sic & in Ic. Plant. pag.415. vbi quæritur an sit Glaux Dioscoridis. Camer. hort. Glaux, paruula herbula, ex salso lacu prope Islebium: Doldio, epist. ad me exarata, Glaux, paruula herbula, subsalsa, foliis vtrinque Alsines, flore luteo: C. Bauhinus phyt. Glaux maritima, Hamburgo missa, ibidemque proueniens: Dod. gall. γλαῦξ ἢ γλάξ ἢ γλάξ: Latinè Glaux & Glax: Gall. *Herbe au laict*: Germ. Milchkraut: Belg. Melchkruyt.

Zelandiæ & Angliæ plerisque mari conterminis salsis lacustribus conuallibus reperitur, Lobelio: Sic & Dodonæus locis nasci maritimis & depressis, aquaticisque ad mare dixit, prope toto litore Zelandico: florere Iunio & Iulio. Nobis siccam communicauit Frater C. Bauhinus.

Vsurpata in cibis, & iusculis lactis copiam auget: quare nutricibus lactis penuriâ laborantibus vtilissimam esse Dodonæus perhibuit.

ANTHYLLIS DVPLEX VETERIBVS, & in genere.

CAP. CXV.

ANthyllidem duûm esse generum author est Dioscorides: ait enim quandam foliis esse mollibus, alioqui Lenticulæ (φακῷ) simillimis, & ramulis palmi altitudine, rectis: radice tenui & parua. Nasci in sabulosis [salsuginosis legit Corn. vt mox patebit.] apricis, subsalsam gustanti. Alteram esse foliis ramusculisque Chamæpythyi similem, hirsutiorem tamen, breuiorem & asperiorem, flore purpureo, & odoris admodum grauis, radice Cichorii. Hanc drachmis quatuor bibitam, vrinæ difficultate laborantibus & nephriticis plurimùm prodesse. Tritas verò [ambarum radices] vteri inflammationes emollire, cum rosaceo & lacte subditas, ac vulneribus quoque mederi. Quæ autem Chamæpityos similitudinem refert, præter alia etiam comitiales sanat cum aceto mulso pota. *Vires*

Inter nothas Dioscoridis appellationes, sunt qui Anthyllon, qui Anthemida, qui Eranthemõ, qui Leucanthemon, qui Soranthes, qui campestrem Florem vocent: Romani quoque, vt legitur apud nonnullos Salastrum vocant. Sed & Galeno Anthyllis duplex est. Ambæ, inquit, moderatè siccant, vt etiam vlcera glutinent. Verùm altera quæ Chamæpityi similis est, magis tenuium partium est, quàm altera, ut etiam comitialibus conueniat. Maiorem quoque extergendi vim habet quàm altera. *Appellationes nothæ.*

Quænam hodie sint Anthyllides inter autores non conuenit. Ryffius in Diosc. Anthyllidis primum genus incognitum ait. Ruellius hoc posteritatem Salsolam vocare credidit, itemque Bacchanellus. Salsaginem vulgò appellari scripsit Harchius. Alterum genus, Antonius Musa Cali potiùs suspicatur: sed Anthyllidem alteram ne Kali, nec eius speciem aliquam esse author est Dodonæus: Ryffius contra Iuam moschatam constituit. Ruellius Salsolæ nomine appellandam censuit. Qui porrò Kali speciem faciunt, rursus vel ad Kali maius, vel ad Kali minus, vel tandem ad Kali Arabum, de quibus lib.30. dicendũ, referre coguntur.

Antyllidis autem nomine sequentes donantur plantæ. Vermicularis marina arborescens. Crithmum marinum. Chamæpitys. Camphorata. Linaria. Vulneraria. Lotus siliquosa. Trifolium candidum. Medica marina. Paronychia. Tripolium. Aster atticus. Tanacetum. Matricaria. Chamæmelum. Auricula muris. Alsine. Plures Anthyllidis lectores reperient apud Apollinem Rad.1. quas ipsimet ad sua capita reducent si poterunt. *Æquiuoca.*

Castor Durantes duas Anthyllides describit, & vnam pingit, quam autem intelligat, aliis discernendum relinquimus.

Anthyllis constans primùm veluti Tritici granis, cacumine sibi insertis, salsis locis, non procul à lacu salsiusculo Statfurti nascens Cordi in Obs. silua quid? Quid & altera eiusdem ibidem Anthyllis humi sparsa, minori Aizoo similis, salsa? Quid & Anthyllis latiusculis oblongisque foliis, salso gustu [quod Cordus Telephium salsum opinatur] ibidem? Quid tandem Anthyllis altera. Cordi in Diosc. lib.3. cap.15. Germ. Saltzkraut/ à manifesto sapore, dicta? Notat Cordus Aristotelem atque Plinium, aitque eos minùs rectè sensisse, quod scribant omnes sapores plantis inesse, præter salsum. Securidaca quædam gracili solo nascens Cæsalpini lib. 6. cap. 33. quam quidam Anthyllidem primam putarunt, quid? Anthyllis lentifolia, Peplios effigie maritima Lobelii quid?

ANTHYLLIDIS SPECIES QVIBVSDAM

CAP. CXVI.

DOdrantalis aut altior est planta, propaginibus frequentibus brachiata, ad ramorum *Descriptio*



atque propaginum exortũ nodosa, *foliis* minimis aceruatim congestis circa nodos vestita, multò Serpylli foliis minorib. per extremum latioribus & subrotundis: *surculi* lignosi sunt, firmi, teretes, repandi, humique sparsi, variéque quaquauersũ brachiati: *radix* singularis.

Anthillis Valentina Clusii.

Anthyll.dē hanc Valentinam Clusij Placa ἀνθυλλίδα vocabat, eámq; ad primum genus Dioscoridi descriptum referebat. Et si autem inter Anthyllides procul dubio recensendam admiserit etiam Clusius, primam tamen esse negauit, vtpote quæ rectis ramulis assurgat, hæc autem repentes habeat, totáque facie Chamæsicen propemodum referat.

Synon.

Lobel. in Icon. Plant. huius plantæ duas imagines dedit, quarum melior ex Clusio (qualem & nos habemus) mutuata extat p 422. Anthyllidis Valentinæ Clusij & Placæ titulo. Peiorem dedit p.768. pro Anthyllide marina Narbonensium altera [admodum salso-acida, interponitur in Aduers.] Chamæsicæ facie.

Peplium.

Dodon. de purg. & in fol. lat. pro Peplio siue Peplide, cuius descriptionem proponit, Anthyllidem hanc pingit. Sic Tabernamontanus pro Chamæsyce quam in Hist. describit, Anthyllidem hanc picturâ demōstrat. Casp. Bauh. in phyt. Anthyllidem 1. siue maritimam, Chamęsycæ similem vocat. Is apud Matthiol. pro Chamæsyces figura, quam à Matthiolo omissam, & à se appositam esse ait, Anthyllidem Valentinam ex Tabern. proponit, qua in re apertè hallucinari deprehēditur.

Locus & Tempus.

Gener Cherlerus obseruauit in montis Ceti litoralibus, eique confinibus arenosis: Clusius nusquam alibi conspexit, quàm ad fossas vrbis Valentiæ in Hispaniis. Florebat Aprilis mensis initio.

PARONYCHIA HISPANICA CLVSII, siue Anthyllis niuea. Cap. CXVII.

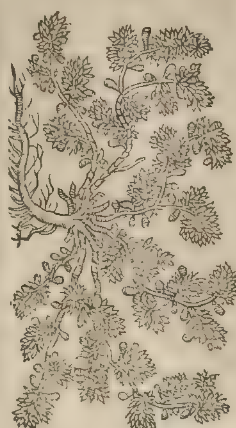
Descrip.

Aspectu pulcherrima est planta, sparsis per terram dodrantalibus, aut vix palmarib. in adolescentiore herba *caulibus* iunceis, è quorum nodis alternatim prodeunt *propagines* vnciales, glomeratis squammulis argenteis confertissimis odustæ, præque glomerulorum dēsitate vix conspicuæ, emicantibus ex scandularum commissura hinc inde raris *foliis* viridantibus, Herniariæ paribus: *radix* subest lignosa, alba, crassiuscula, longa, multifida.

Clusio nihil aliud est quàm Polygoni maris genus peculiare: Lobelius verò in Adu. vocat Polygonum montanum minimum, niueum & sericeum.

Polygonum 3. siue minus candicans (inquit C. Bauhin. in Phyt.) est Paronychia Hispanica Clusij, siue Polygonum montanũ niueum minimum

Lobel. in Obseru. & Ic. Plant.



An porrò H. Lugd. pag. 124. Polygonũ mōtanum niueum Penæ bene separet à Polygoni Hispanici genere Clusij p. 1125. ac idem cum Polygono Herniariæ facie constituat, alijs diiudicandum proponimus.

Tabern. dicitur Berg wegɡraß, Polygonũ 4. montanũ. Loc tem

In maritimis inter Belleluca-nas thermas & Agdam Galliæ Narbonensis oppidum obseruauit & collegit Iohan. Henr. Cherlerus Maio. Clusius nusquam abundātiùs, quàm in collib. petrosis & siccis Salmāticæ vicinis, trans flumē Thormim: item circa Valentiã & Murciã obseruare meminit, ac etiam lapidoso illo cāpo supra Arelaten, non procul à Diui Martini diuersorio, quà Massiliã iter est, sed multò minorem, & vnciam vix excedentem. Flōret Maio & Iunio, & semen profert.

ANTHYLLIS LENTIFOLIA PEPLIOS effigie maritima. cap. CXVIII.



In Anglię insulis Australibus, inquit, Lob. ea præsertim quæ Portlandia vocatur, litore Northmaniæ obuerso, plurima quam hîc, hîc damus pusilla prouenit in sabuletis & arenosis vadis depressis, & apricis: *geniculis* & *ramulis* palmũ trésve vncias longis, angulosis, pallentib. & *foliis* Lenticulã, Alsin ē minorem, vel Peplin referētib. *Flosculi* sūmis insunt ex buxeo herbacei, dentatim stellati, Sedi minoris, Iunio & Iulio: *semen* Tythymali in perexiguis Chamælycæ triquetris thecis alit: prolixiore, exili, geniculata *radice*, sabulo altè infossa, Soldanellę modo: tota salsa, gustanti amaricat & parum quiddam calfacientis indicat. Loc

In Ic. Plant. p. 468. vocatur Anthyllis prior lentifolia Peplios effigie. In phyt. c. Bauh. Anthyllis 2 siue marina lentifolia.

DE POLYGONO SIVE CENTINODIA. Cap. CXIX.

AD multas stirpes, vocabuli vim si spectes, extendi posset Polygoni nomenclatura, ex fre- Desc



ex frequẽtium geniculorum, aut, vt alii volunt, ſeminum multitudine deducta: quam in primis tamen meruit paſſim obuium in viis Polygonum gramen, ex *radice* dura, lignoſa, contorta, multis fibris capillata *viticulas* ſuas emittens cubitales, ramoſas, teretes, ſtriatas; frequentiſſimis geniculis interceptas: *folia* ex geniculis ſolummodò exeunt, Oleæ foliorum figura, tenera, guſtu viſcido: *floſculi* ſecundum caulem ad nodos puſilli, colore ex albo purpuraſcente: quibus *ſemina* ſuccedunt nigricantia, triquetra; Lapathi ſimilia.

Icon alia.



Dioſcoridi lib. 4. πολύγονον ἄρρεν dicitur, hoc eſt, vt Martell. reddit, Sanguinalis maſcula. Sunt qui in nothis Dioſcoridis, Polygonaton, qui Cynochalen, qui Heraclian; id eſt, herculeam, qui Aſphaltion, i.e. Trifolium bituminoſum, qui Chiliophyllon, h. e. Millefolium, qui Clema, hoc eſt, Viticulam, qui à copia ſeminis Polycarpon, qui Carcinethron, qui Teuthaliden, qui Myrtopetalon, h.e. folium myrteum, qui Cnopodion, qui Pedalion, qui Stemphin, qui Muris vnguem, qui Proſerpinacam vocent: Magi Herois ſanguinem Ægyptii Thephin, Aphri Cuculum dicunt: Græci quidem à ſeminis copia, vel, vti dictum, geniculorum, quos habet, frequentia, cognoſci eam voluerunt. Vtramque enim Polygoni vox ſignificare poteſt. Siquidem genti illi γόνος, genituram & ſemen ſonat: γόνυ verò genu, & diminutiuâ formâ, geniculus eſt. Et huc pertinet, quæ in nothis adiecta illi appellatio Polygonaton fuit, ab eadem geniculorum frequentia, & denſitate factâ. Nobis tamen, ceu & Marcello, in alteram partem magis inclinat animus, credimuſque à copia ſeminis quondam ſic appellatam fuiſſe. Plinius, qui lib. 27. cap. 17. Sanguinariam interpretatur, aliquot quoque ex his, quæ inter ſpurias recenſentur Dioſcoridis appellationes, numerauit, addens vocari etiam Halmada, vt Marcellus quidem ex Apuleio Stopinacam, legens Proſerpinacam.

Guido reprob. Guidoni Tract. 3. cap. 1. Polygonum idem eſt, quod Virga p. Eidem Tract. 7. Virga paſtoris frigida in tertio, ſicca & temperata: Ex quibus malè fultis, maléque inter ſe cohærentibus, haud abſurdè quiſpiam noſtro iudicio collegerit, ignoraſſe Guidonem quid eſſet tum Polygonum, tum Virga paſtoris.

Corrigiola Brunfelſ. Tom. 3. p. 18. in Coroll. Corrigiola & Virga paſtoris. Vigoni Lingua paſſerina: Arnoldo de villa noua, Polygonia, Virga paſtoris, & Lingua paſſerina.

Polygonum mas. Cord. in Dioſcor. lib. 4. cap. 4. Polygonum mas, Latinè Sanguinalis maſcula; & Proſerpinaca, pharmacopœis Lingua paſſerina. Ruell. Polygonon Græcis: Latinis Sanguinaria, herba Sanguinalis & ſeminalis, quam Ætius Heliobotanon h.e. Solis herbam vocat.

Matth. in Dioſc. lib. 4. cap. 4. Polygonum mas Italis vulgò *coreggiola & centinodia*, Proſerpinaca Apuleio: Arab. Baſialtahagi: Gallis *corregiole*. Idem in Dioſcor. lib. 3. cap. 11. Virgam paſtoris Serapioni & Auicennæ dictam, Polygonum eſſe aſſeuerat, Matthæumque Syluaticum cum Dipſaco confudiſſe. Eidem cap. 11. in poſt. comm. Ital. Virga paſtoris eſt Centinodia vulgaris & Polygonum Dioſcor. In Hiſtoriæ verò germ. libro 4. cap. 5. maius appellat Polygonum, Bohemiceque traſkawec.

Dipſacum Monachi id Meſ. Diſt. 8. cenſ. 257. Pandectarium erroris meritò inſimulant, quòd Dipſacum c. 351. cũ Virga paſtoris ſeu Polygono confuderit.

Nomina linguarum Polygonum etiam ſtatuunt & Polygonum mas, & Polygonum maius. Apollo, Cæſalpinus, Fuchſius, Cat. Stephanus, & Tabernamontanus. Camer. [quo nullus pulchriorem dedit figuram in Hiſt. germ. Matth. & Epiſt.] in horto vulgare Polygonum appellat. Anguillaræ epiſt. 17. dicitur Polygonum mas, Centinodia, Lingua paſſerina, & Corezola. Dod. gall. figuram dat, additis nominib. Polygoni & Polycarpi: Gall. *Renouée & corrigiole*: Belg. weg gras werkeusgras/ & duysent knoop manneken [Quibus addit in fol. Lat. vbi Polygoni maris nomine pingit] knepel gras: It. *Polygono*: Angli knotgraſſe. Lob. & Penæ Adu. p. 179. Polygonum mas. Nec-non Obſ. pag. 229. quo loco figura eſt exhibita, quæ in Ic. Plant. p. 419. ſub Polygoni maris vulgaris, Sanguinariæ, Centumnodiæ titulo habetur. Gerard. Polygonum mas vulgare. Thal. in Harc. Turner. & H. Lugd. p. 1123. Polygonum mas: C Bauh. phyt. Polyg. 1. ſiue latifolium; mas Dioſc. & Plinii. Fernelius m.m. l. 6. c. 1. & c. 12. receptum Polygoni nomen retinuit, vt & Fab. Columna p. 30. Bauder. l. 1. ſect. 2. Caſt. Dur. pag. 368. [qui tamen & Polygonum maius vocat] Geſn. de coll. ſtirp. cui de Hort. & in cat. pl. Polygonum mas herba quoque dicitur. Hort. Luſ. Polygonum alterum vulgatius, gemein wegdritt/ denngras.

Aequiuoca Sed alias præter Polygonum mas, ſiue Centinodiam, habemus ſtirpes, quibus ob nonnullam conuenientiam Polygoni nomen impoſuimus, vt, Polygonum anguſtifolium duplex: Polygonum marinum: Polygonum tertium Dodonæi, ſiue tenuifolium: Polygonum maſculum fruticoſum: Polygonum puſillo vermiculato Serpilli folio: Polygonum Polonicum cocciferum: Polygonum paruum flore albo verticillato, & Polygonum Herniariæ foliis & facie, peramplâ radice.

Locus & Tempus. Centinodiæ autem natales quod attinet, vbique locorum nobis obseruata Basileæ, Monspelij & Lugduni. Octobri in Muteto monte florens. Dodonæo prouenit locis incultis, vias ac semitas latè subindè occupat; non rarò & iuxta riuulos serpit: omni ferè anni tempore viret, Hieme exceptâ, ac semina facit.

Vires & vsus. Quibuscunque porrò ab auctoribus insigniatur nominibus Polygonum, haud tamen vulgaribus ab iisdem virium encomiis celebratū innotuit; vt cuius succus epotus Dioscoridi spissat ac refrigerat: prodest cruentæ excreationi, cholera, alui fluxionibus, & vrinæ stillicidio: nam vrinam apertè ciet. Cum vino potum, contra serpentium morsus auxiliatur: datur in febribus per horam ante significationes: fœminarum profluuia impositu sistit. Idem *(Succus)* succus aurium doloribus, iisdémque purulentis instillatur: facit eximiè ad genitalium vlcera cum vino adiecto melle decoctus: stomachi feruori, sanguinis reiectionibus, vlceribus quæ serpunt, ignibus sacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus vulneribus folia illinuntur. Polygonum, authore Galeno de simpl. lib. 8. vti adstrictionem quandam obtinet, ita sanè vincit in eo aqueum frigidum, vt videlicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodò in initio tertij. Proinde sanè quibus stomachus feruet æstu, foris frigidum illitum prodest: velut etiam erysipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cùm sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione videtur esse exsiccatorium. Quare cùm herpetum, tum vlcerum, aliorumque bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Est & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodest.

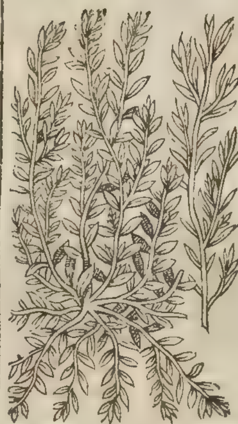
Plin. dilucidatur. Succus Polygoni (inquit Plin.) infusus naribus supprimit sanguinem, & potus cum vino, cuiuslibet partis profluuium excretionésque cruentas inhibet. Quocunque hæ. [Polygoni genera] modo se habeant, vis earum est spissare ac refrigerare. Semina aluum soluunt, largiùs sumpta vrinam cient, rheumatismos cohibent [succus aluum sistit largiùs sumptus, vrinam ciet, rheumatismos cohibet, &c. non prodest, Diosc.] qui si non fuere, non prosunt. Stomachi feruori folia imponuntur, vesicæ dolori illinuntur, & ignib. sacris. Succus & auribus purulentis instillatur, & oculorum dolori per se. Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis, quartanisve præcipuè: item cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi.

Scribit Tragus calculos renum potenter pellere [frangere vt & Herniariam, H. Lugd.] Aquam distillatam seu succum herbæ auribus purulentis instillari, putrescentibus & gangrænosis gingiuis prodesse. Sed quandoquidem Galenus dubitat an vrinam moueat, maior inde exsurgit occasio dubitandi, an calculos frangat & pellat. Polygonum vulgare in fluxu sanguinis, vt Brassauola quoque annotauit propriâ experientia, efficacissimum Camerarius quoque expertus in Nobilissimo quodam viro, aliis remediis frustra adhibitis contra vomitum sanguineum cum pauco vino styptico hunc succum maximè profuisse. Illud scire gauderem quâ facultate Polygonum lumbricos interimere queat, id quod Matthiolus, scriptis prodidit. Aqua (inquit) vtilis est aduersus lumbricos tam iuuenum, quàm senum. Certum idem iactat experimentum, aduersus vomitum, profluuium alui & disenteriam, quod multis profuisse affirmat. Accipit duos manipulos Polygoni, coquit in libra vna & semis aceti, linteum duplicatum madefacit in decocto, imponit supra ventriculi regionem, & vmbilicum, ac supra posteriorem partem. Polygonum ab effectus præstantia Sanguinariæ nomen obtinuisse perhibet Fernelius, quòd eo siue integro, siue tunso stillanti parti inducto, sanguis coëat, & in grumos concrescat, vt non ampliùs effluat. De Polygono eiusque aqua plura si voles, Tabernamontanum leges.

Dioscoridem contra Galenum defendit Marantha, in eo quod Polygonum vrinæ stillicidio prodesse is affirmat, quòd vrinam apertè cieat: concludens tandem à quibusdā, ceu Galeno, Dioscoridem non rectè in crimen vocari, quòd pressè nimis, angustéque, & nullâ adhibitâ distinctione simplicium facultates docuerit. Sed ad Polygoni historiam reuertamur. Car. Stephanus valdè nocuam herbam ouibus, si eâ vescantur, asserit. Ait enim totum earum ventrem inflari, easque humorem subtilem & valde fœtidum excernere.

POLYGONVM ANGVSTIFOLIVM duplex.

CAP. CXX.



POlygono vulgari per quā simile duplex hoc Polygonū *radiculā* habet teneram albam, *ramulos* admodū multos longè latéque supra terrā reptantes fundentem, *folia* quoque Centinodiæ similia, sed minora, acutioráque, eadémque nunc breuiora & latiora, nunc longiora & angustiora.

Polygoni angustifolij duplicem varietatem Tabernæmontani vna tabella expressimus, alterius ramulum duntaxat separatim pingentes.

Tabern. Polygonum 2. & 3. inscripsit: Caspar. Bauhinus phyt. Polygonum 2. siue oblongo angusto folio, Item Polygonum 3. siue breui angustóque folio. Gerard. Polygonum minus mas, Small common knot grasse.

POLYGONVM MARINVM.

CAP. CXXI.

POlgonum marinum prolixas habet *radices*, lignosas, crassiusculas, contortas, nigras: *viticulæ* supinæ, crassiores quàm Polygoni vulgaris, fre-



ris,frequentioribus, breuioribusque internodiis interceptæ, non tantùm foliis vestitæ maioribus candidioribus, verùm etiam squammis tenuibus pellucidis albicantibus: *flores* pulchri, numero & magnitudine vulgaris flor. vincunt: *semen* nigrum, triquetrum, Oxalidis semini simile.

Lobel. in Adu. dicitur Polygonum marinum maximum: itemque in Icon. Plant. p. 419. Camer. in Epit. & Hist. germ. Matth. Polygonum marinum. H. Lugd. pag. 1386. Polygonum marinum prius Dalechampii, gustu in maritimis salso, alioqui adstringente: Herbariorum quorundam Polygonum quartum. Et Aizoum marinum nonnullorum. Dod. lat. in fol. Polygonum prope littora marina, veluti Adriatici maris, speciosius & amplioribus foliis. C. Bauh. phyt. Polygonum 5. siue maritimum latifolium. Maranthæ Polygonus marina.

Florens apud mare vidi mense Septembri: Frater Iunio in littore maris ad montem Ceti. Abundare dixit Camerarius iuxta Adriaticum mare, ac etiam circa Narbonam.

POLYGONVM TERTIVM DODONÆI siue tenuifolium.

CAP. CXXII.

TOta planta cineraceo colore prædita, ex *radicula* lignosa, fractuque contumaci, albicante, *coliculos* complures emittens, partim supinos, partim erectos, palmares, fili instar tenues, hirsutos, propter terram aliquando paulùm rubentes, crebris nodis geniculatos: ad quorum singulos folia plura apposita tenuissima, quorum longissimum vnciam non æquat, *flosculi* numerosissimi, tum ex foliorum alis, tum in extremis coliculis, stellati, muscosi, quibus *semina* pusilla succedunt, dura, vmbilicata, striata, medullam albam continentia: sapor plantæ est subamarus, & nonnihil tandem acris.

Io. Morhardo insigni Medico Hallensi in Indice plurimarum suarum plantarum dicitur Canaria seu Polygonum Tragi. Dod. gall. Polygoni tertia species, Polygonum 3. à Plinio descriptum. Et fortè. Lat. in fol. Polygonum quoddam montanum minimum, sine icone. Tabern. Ic. & Hist. Polygonum minus Polycarpum, klein früchter wegtritt/Polygonum 3. flore albo: Item, Polygonum minus alterum, klein wegtritt. Sed cur Tabern. vel eius compilator Polygonum minus alterum separauit à Polyg. minore Polycarpo, cuius videtur tantùm varietas.

Gerardus appellat Polygonum polycarpum Tabernamontani, Polygonum 3. selinoides, ac ineptè pro Anthyllide Valentina Clusii pingit iconem Tabern. Polygoni minoris alterius. Gerard. hist.

C. Bauh. phyt. Polygonum minus 1. siue gramineo folio repens, Anglica saxifraga Aduers. Item Polygonum 2. siue gramineo folio maius erectum.

Passim in segetibus, Geneuæ, Lugduni, & Mõtbelg. occurrit: item Basileæ in agris, quà itur Binze florens Iulio & adhuc Octobri. In horto Ill. E. C. vsque adeò vnicâ plantâ se propagauit, vt vix extirpari potuerit, Hiemem etiam ferens. Locus & tempus.

Easdem vires & vsus, intus & extrà vsurpata possidet, quas Polygonum vulgare. Quoslibet ardores extinguit, fluxus ventris sistit, dysenterias & vteri profluuia, ac etiam hæmorrhagiam narium. Lapides pellit, calculum & vrinam ciet, Tabern. Vires & Vsus.

POLYGONVM MASCVLVM fruticosum.

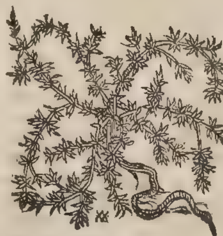
CAP. CXXIII.

RAdice tenui, multifidâ, lignosâ, fibrosaque, superuacanea: *cauliculis* tenuibus, brachiatis, lignosis: *foliolis* multis, Hyperici minoris, sed multò tenerioribus, aut Serpilli tenuifolii. *Flores* eius non obseruauit author Thalius. Repetit aliquando non longè à Stolberga secus vias. Non est autem Polygonon alterum serpillifolium Anglorum. C. Bauh. phyt. vocat Polygonum 4. siue fruticans angustifolium. Descriptio

POLYGONVM PVSILLO VERMICVLAto Serpilli foliolo.

CAP. CXXIV.

RAra & indicta hactenus planta nobis industria Iacobi Reinaudeti Massiliensis pharmacopœi primùm innotuit, inquit Lobelius: *Ramulis* & *cauliculis* surculosis, prolixis, gracilibus, Serpilli, humi sparsis luxurians, è geniculis *folia* pusilla, teretia, succulenta, Aizoi, vel Illecebræ, Thymo paruo nostrati æqualia & similia. *Radix* prælonga, lignosa, sapore amaricante, calidiusculo. Descriptio



Lobel. in Aduers. ac etiam Ic. Plant. pag. 422. inscribit Polygonum alterum pusillo vermiculato Serpilli folio. Hist. Lugd. pag. 1124. Polygonum alterum Serpilli folio Penæ. Casp. Bauh. phyt. Polyg 5. siue minus foliolis Serpilli. Similem se accepisse ait, Herniariæ ex Candia nomine, à Laurentio Rosenau industrio pharmaco- Synon.

pœo, radice tamen non lignosâ, sed tenui, inutili, foliolis non teretibus, sed Serpilli minoribus.

Locus In collibus maritimis Gallo-prouinciæ, non secus ac Herniaria multa luxuriat.

POLYGONVM POLONICVM coccıferum.

CAP. CXXV.

Descriptio

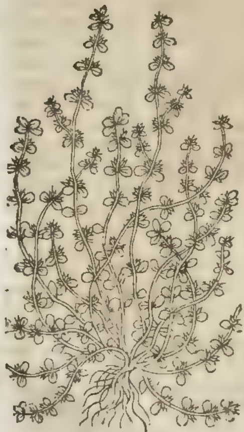


TEnuissimis prodit *folijs* & mucronatis, *cauliculis* nodosis exalbidis, & *flosculis* in summitate candidis inter squamas virescétes: ad radices ipsi° coccũ adnascitur, elegantissimo rubore ad Chermesina tingenda commendatum, inquit Camer. in Epitome Matthioli, qui stirpē hác in eiusdem Hist. germanica Polygono Trago Knawel dicto [Polygono tertio Dodonæi, siue tenuifolio] valdè similem ait, & à Polonis, apud quos in arenosis locis reperitur, Kosmaczck vocari scribit. Hoc C. Bauh. phyt. Polygonum 7. siue Polonicum cocciferum nominauit.

POLYGONVM PARVVM FLORE albo verticillato.

CAP. CXXVI.

Descriptio



PAlmaribus aut sesquipalmarib. constat *surculis*, gracilib. rigidulis, geniculatis, & in alios minores diuisis. Ex quorum geniculis vnciam ferè à se inuicem distãtibus bina emergunt *foliola*, Herniariæ ferè, sed Chamæsyces instar rotunda, minora. Inter quæ *flosculi* exigui, cãdicantes, verticillatim in tenuissimas apiculas fastigiati: *radicula* exigua fibrata. Siccæ sapor nullus manifestus, nec eius vlus in medicina, quod sciam, vsus.

In scrobibus, fossis, & agrorum marginibus luxuriat: vidi autem Bizantij.

POLYGONVM HERNIARIÆ FOLIIS & facie, peramplâ radice.

CAP. CXXVII.

NEc hæc despectui futura erit discendi cupidis: Est enim perquàm parũ nota, perpusilla quidem herbula & humi accumbens, cespiti semimersa, *ramulis* crebertimè geniculatis: *foliolis* & seminulis albidis, prorsum Herniariæ: tota incana quàmexiguo, muscoso *flore*. *Radice* ampliore quàm pro plantæ modo, durâ, surculosâ, implexâ, & in se reticulatim conuoluta, auulsu difficilis, gustu præsicco, calidiuscula.

Lob. in Adu. & Icon. Plant. Tom. 2. p. 85. vocauit Polygonum Herniariæ foliis & facie, perampla radice Astragaliti. H. Lugd. p. 1124. iungit & idem facit Polygonum hoc Herniariæ foliis cum Paronychia Hispanica Clusij, an bene, considerandum.

In fusissima Cretæ Salonensis Galloprouinciæ planitie, media via inter Arelaten & Solonam ad diuersorium D. Martini à Lobelio repertum.

HERNIARIA.

CAP. CXXVIII.

Herniaria glabra.



LAtè subiectum solũ opacat, luxurie lætâ complurium *ramulorũ*, quos ex pusilla *radicula* fundit, hinc inde sparsos, teretes, creberrimis geniculis interceptos: ad quorũ singula, aduersa *foliola* serpilli, minora, ex viridi lutea, gustu acri: eodéq; locis erumpũt mirum in modum numerosi *flosculi*, ex apiculis luteolis compositi.

Camerarius hort. prior dicitur Herniaria: H. Lugd. pag. 1126. Herniaria siue Herba Turca, quibusdam Lithontribon ab effectu, vt & Herniosa vocata: Herniaria Gallorum Gesnero hort. & apud Cordum in Histor. vbi figuram addidit, & Herba cancri minor. Idem in ep. ad Io. Caium Britannum Med. Veterum Ellebotinen esse iudicat, ac Theophrastum meliùs herbulam, quàm Dioscoridem θαμίσκον paruum appellasse concludit.

Lobel.

Herniaria hirsuta.



Lobel. in Adv. & Obs. pag.230. ac Ic. Plant.pag.421. Herba Turca siue Herniaria. Anguill. ep.14. Epipactis, Turcarum Herba viperatum, *dalle vipere*, & Asphela Græcorum.

Miror quid Tabernamontanum, vel eius succenturiatum mouerit, vt Herniariam gallico idiomate Boutonnet, quod non herbam, sed herbæ locum denotat, cognominarit.

Tragus, qui, si non fallor, Herniariam glabram pingit, Empetron inscribit, quod φακοειδὲς quosdam, & Galenum Prasoides appellare contendit. Sed & Lonic. græcè Empetron, Latinè verò Calcifragam, gallicè Persoripetram, Rumpipetram, & quibusdam Cristam marinam vocari ait. Ast turpiter duas plantas confundit. Quis obsecro Herniariam, cuius picturam dedit, Cristam marinam vocauit : conuenit hoc vocabulum Fœniculo marino, quod vulgò Crithmum dicitur.

Cordus in Hist. Millegranæ vocabulo describit : Matth. Hist. germ. Polygoni minoris.

Est Polygoni genus dicta Herniaria vulgo herbariorum Clusio : Polygonum minus Matthioli Ponæ in Baldo : Cas. Bauhin. phyt. Polygonum 5. siue minus, & Millegrana maior.

Holerius lib.1. de morb. intern. cap.59. ad herniam hanc herbam commendat, sine nomine tamen proprio describit, appellans tantùm Herbulam in sabulis nascentem. Et hinc ab aliis Herba Holerii, *Holeriana, Fallopia, & Herniola* dicta quoque est. Germani vocant **Harnkraut/Sternkraut, klein Wegtritt**, & **tausentKörner** : Galli *l'herbe au Turc.* Itali *centograna & Millegrana.*

Est mihi Montbelgardi in horto Ill. E. C. non longè à Beffordia prope pagum Danieutin circa solo arenoso collecta Herniaria : item prope pagum S. Susannæ dictum Montbelgardi. Obseruauit præterea Tiguri in Gesneri, Basileæ in Plateri, & Patauii in Cortusi horto, semine turgentem mense Nouembri : Geneuæ, Lugduni & Monspelii copiosè locis siccis mense Aprili, Maio, Augusto & Septembri : C. Bauh. Basileæ inter segetes vidit : Camer. circa Norimbergam frequentè Augusto in locis sabulosis : In aruis, oliuetisque Narbonensibus ad rus Boutonet altero à Monspelio lapide Lobelius. Semel in hortis sata quotannis periens restibili semper fœcunditate redit, authore Gesnero.

Epipacti siue Millegranæ insignes tribuit facultates tres Anguillara. Succus, ait, potus, aut herba esitata, vel etiam emplastri modo plagæ imposita, morsis à vipera auxiliatur. Secundò emplastrum ex ea herniam mirè restituit. Postremò iecori prodest & ictero : aqua enim distillata ac pota curat intra octo dies. Camerarius aquam distillatam optimam prædicat in calculo. Polygoni Herniariæ appellati decoctum feliciter calculosis propinari refertur apud Clusium. Ipsum verò exsiccatum & in puluerem tritũ, boum, & equorum vulneribus atque vlceribus inspersum, vermes in iis natos abigere & enecare : præter facultatem verò quâ calculosis prodest aduersus hernias etiam vtilem esse. De eorum vsu ad descensum intestini ex Hollerio dictum antè.

POLYGONI, VEL LINIFOLIA PER terram sparsa, flore Scorpioides.

Cap. CXXVII.



Ex *radice* quę tenuis, singularis, interdũ multifida, alba, *folia* emergunt Lini, vel Linariæ, *caules* anteuertentia, at illi vbi prodierint, per terram sparguntur palmares aut etiam dodrantales, ramosi, foliis nullo ordine positis vestiti, Polygoni, minores, cæsii coloris, sapore nullo euidenti : in extremis ramulorum aceruatim congesti *flosculi* numerosissimi, Polygoni floribus similes, minores, extrinsecus purpurascentes, intus albi, caudam Heliotropii, vel Scorpioidis aquaticę circumflexu imitantes : *semina* parua, albis, virentibusque striis variata. Descriptio

Casp. Bauh. qui aliquando sine nomine nobis misit, in phyt. Polygonum 7. siue minus, & Millegranam minorem vocant: Lobel. cuius icon in Ic. Plant. pag.422. minùs placet, Millegranam minimam. Synon.

Anno 1590. medio Septembri plantam repe- ri spontaneam copiosè prouenientem in loco culto. Locus.

CAMPHORATA MONSPELIENSIVM.

Cap. CXXVIII.

Camphorata *radicem* habet pollicaris ferè crassitudinis multorum capitum, *caules* emittentem lignosos, crassiusculos, cubitales, aut breuiores, ramosos, subhirsutos, albicantes, per quos visuntur nodi alternatim positi, è quorum singulis confertissima prodeunt *foliola*, trientem vnciæ non excedentia, tenuia, pilosa, mediocriter rigida, odore aromatico, sapore aliquantùm acri. Descriptio

Lobel. in Adv. non admodum fœliciter depingit, & satis adumbrare credidit Chamæpeucen, siue humilem Piceam Plinii, Camphoratam Monspeliacam, vt vocat in Obs. pag. 221. in Ic.



Plant. pag. 405. Tabern. vocauit germanicè Gamfferkraut von Monpelier. An Angul. ep. 12. Chamæpeuce Plinij lib. 24. c. 15? An du Choul in descr. montis Pilati Herba deserta? H. Lugd. duas habet figuras & descriptiones. Harum prior est p. 1179. sub Chamæpeuces Plin. Champhoratæ minoris Dalechampij titulo: Altera pag. 1201. Selaginis, siue Camphoratæ inscriptione.

H. Lugd. duæ figuræ.

Locus. In squallidis & arenosis locis gignitur in via Frontignana, & Montbelgardi in horto Illustr. E. C.

HYPERICVM VETERIBVS.

Cap. CXXIX.

Descriptio. COmmunes Hyperico, tribúsque aliis deinceps numerandis & describendis plantis, Ascyro, Androsæmo, & Cori, notæ & partes aliquæ, congeneres & in aliquibus scriptoribus cognomines sibi inuicem plantas eas omnes fecerunt, priuatimque huic, aut illi debitas appellationes adeò miscuerunt, vt non secus, quàm Romæ quondam in adoptionibus, quibusdam factū est, vt seruato antiqui & proprij generis nomine, adoptione quæsitum alterum illud adiiceretur: sic seruatâ Hyperici appellatione, Hypericon Ascyron, & Hypericon Androsæmon aliquando congeneres illi hæ plantæ à quibusdam vocatæ vocatæ fuerint. Nec aliter posteriores Latini de his tradiderunt. Græci tamen omnes, priuatimque Dioscorides seorsum de singulis docuêre, certiore disciplinâ vsi, quàm, si vno capite, simúlque de cunctis tradidissent. Quod enim genera rerum & species dispescit exiguum semper est: quod verò coniungit multum, docétque in his Professores omnes natura exemplo vti, nec miscere simul quæ discreta ea voluit esse. Quæ autē communia quatuor his plantis, quæ itidem propria singulis sint, facilè ratiocinari & colligere erit ex earum historiis mox seorsim tradendis.

Hypericum igitur alij Androsæmon, alij Corion, alij, quòd semen eius odore pineæ resinæ sit, Chamæpytin vocant: *Frutex* est surculaceus, dodrantalis, rubescens, *folia* habens Rutæ [πηγάνῳ] similia [ἐμφερῆ :] *Florem* verò luteum [μήλινον] Violæ albæ similem [vet. quidam totâ hac periodo caret, vt & Oribas. vsque ad χλωνάρια] qui quidem inter digitos contritus sanguineum succum remittit: qua ex causa etiam Androsæmon appellatum est. *calicul*os [χλωνάρια. pro qua vet. κλώνιον] subhirsutos: *fructus* in rotundo oblongos, Hordei magnitudine, in quibus *semen* nigrū & resinosi odoris. Gignitur locis cultis & asperis.

Vires. Vrinam cit, subditúmque menses trahit: ex vino autem bibitum, à tertianis, quartanísque liberat. Medetur & semen ischiadicis, quadraginta diebus haustum. Sed & foliis cum semine impositis ambusta sanantur. Et hanc legitimam Dioscoridis lectionem esse credimus.

Eadem præstat Hypericum, quam alij Chamæpityn, alij Corion, appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente: folio Rutæ, odore acri: semine in siliqua nigro, maturescente cum Hordeo. Natura semini spissandi. Aluum sistit, vrinā ciet. Ad calculos vesicæ cū vino bibitur. Et hæc Plinius lib. 26. c. 8. non omninò cōsonè cum Dioscoride tradit, etiamsi de eadem herba agat, inquit Cornarius.

Galeno Hypericum calefacit, & siccat, tenuium partium essentiam habens, vt menses & vrinas prouocet. Ad hæc autem totum fructum capere oportet, non semen solum. Idem fructus viridis cum foliis impositus, ad cicatricem perducit vlcera, tum alia, tum ambusta. Si verò siccatum contusum insperseris, humida & putredinosa vlcera sanabis. Quidam etiam ischiadicis ipsum bibendum exhibent.

Hippocrates de morbis mul. in potu vterino, & colutione ad vlcera fœtida ὑπερικὸν præscribit. *Hipp.*

Cordus in Dioscoridem fatetur primam Hyperici speciem priuatim Hypericum dictam, sibi incognitam esse, pharmacopolasque eius loco Ascyro vti, quod altera est Hyperici species.

Hyperici nomen sequentes plantæ obtinuêre. *Hyp. nom. quæ*

Hypericum vulgare, siue Perforata caule rotundo, foliis glabris.

Hypericum Ascyron dictum, caule quadrangulo.
Hypericum Androsæmon dictum.
Hypericum pulchrum Tragi, siue montis Baloti.
Hypericum elegantissimum non ramosum, folio lato.
Hypericum Syriacum & Alexandrinum.
Hypericum Ascyrum Creticum.
Hypericum minimum supinum.
Hypericum tomentosum.

Symphytum petræum, Onobrichis, & Rutæ siluestris Hyperici nomina etiam insigniuntur.

ASCYRON VETERIBVS ET IN GENERE.

Cap. CXXX.

ASCyron siue Ascyroides, aliis Androsæmon, etiam Hyperici genus est, magnitudine distans: siquidem *ramos* habet maiores [vet. διαφέρον κλῶσι, φρυγανωδέστερον] ac fruticosius est: *foliis* interim tenuibus, puniceo colore rubentibus: *flores* luteos profert, & fructum Hyperico similem ac resinosi odoris: cuius attritu digiti veluti cruentantur: qua de causa Androsæmon [quasi humanum sanguinem dixeris] vocauêre. Est & huius fructus ad ischiadicos efficax potus in hydromelitis heminis duab. Nam biliosa recrementa plurima aluo detrahit. Sed dari frequentiùs oportet, donec sanitati restituti fuerint. Illinitur & ambustis efficaciter. *Dio.*

Ascyron & Ascyroides similia sunt inter se, & Hyperico. Sed maiores habet ramos quod Ascyroides vocatur, ferulaceos, omninò rubentes, capitulis paruis luteis. Semen in calyculis pusillum, nigrū, resinosum. Comæ tritæ velut cruentant. Qua de causa quidam hanc Androsæmon vocauêre. Vsus seminis ad Ischiadicos, potu duab. drachmis in

drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis.

Galenus Ascyri vt eiusdem cum Hyperico speciei, non meminit suo loco, sed de Androsæmo agens, vt mox sequenti capite adducemus. Paulus Hypericum duplex esse ait, alterũ quod Androsæmum & Ascyron appellatur; alterum de quo capite præcedente egimus. Lonicerus in Diosc. Ascyron tertiam Rutæ agrestis speciem esse ait. Harchius in Ench. Hypericum, Ascyrum, & Androsæmum eiusdem generis statuit.

Ascyri nomenclaturam communem habent sequentes plantæ. Hypericon vulgare, siue Perforata caule rotundo, foliis glabris:

Hypericum Ascyron dictum, caule quadrangulo.
Hypericum Androsæmum dictum.
Hypericum pulchrũ Tragi, siue montis Balon.
Hypericum Ascyrum Creticum.
Hypericum Ascyron supinum ἐλώδης lanuginosum. Atractylis authore Dioscoride.

ANDROSÆMVM VETERIBVS & in genere.

Cap. CXXXI.

Androsæmon, quod alii Dionysiada, alii etiam Ascyron appellant, ab Hyperico & Ascyro differt authore Dioscoride: *frutex* verò est ramulis gracilibus, surculosus, virgultis puniceo colore rubentibus, *foliis* triplò, quadruplóve (vet. delet) maioribus, quàm sint Rutæ folia, quæque trita vinoso succo manant. Habet autem alas in cacumine complures, vtrinque expansas pinnatasque; circa quas *flosculi* pusilli lutei, & in calyculis *semen* Papaueris nigri, veluti punctis notulisve distinctum. Huius coma contrita resinosum odorem reddit. Sed & semen tritum drachmis duabus potum, excrementa biliosa trahit: prodest verò maximè ischiadicis, verùm à purgatione aquam insuper sorbere oportet. Cæterùm illita herba medetur ambustis, & sanguinem cohibet. Plinii verba declarant Dioscoridem, & præsertim vsum medicum diligenter & exactè exponunt.

Androsæmon, authore Galeno, fruticosa planta est, duplex naturâ: Altera quæ Ascyron & Ascyroïdes nominatur, & Hyperici species est: Altera quæ à quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen ipsorum purgandi vi præditum. At foliorum facultas siccat, & moderatè exterget, vt etiam ambusta sanare credatur. Cocta verò in vino austero, vinum efficit, vt magna vulnera glutinet.

Ab his non multùm euariat Paulus. Quin & Pandectarium Moreti haud dissona habet, vocans Androsæmum alterum Alkita seu Alkaydes, & alterum Dionysia.

Monachorum in Mesuem scribentium [pace tamen eorum id dixerimus] ineptias detegit Matthiolus: quippe qui asserant nullam ferè esse differentiam inter Rutam siluestrem, & Androsæmum, siue Hypericum, vt quæ in alterius locum substitui possint.

Ryffius in Diosc. ait officinas & gallicum vulgus Androsæmum cum Hypericone confundere. Sed ipsemet Ryffius non demonstrat verum discrimen, nec figurâ, nec descriptione. Androsæmum enim hirsutum, Ascyrum & Hypericum vulgare non hirsuta sunt: Ascyro præterea caulis quadratus, Androsæmo verò rotundus.

Plures hodie occurrunt herbæ quæ Androsæma vel cognominantur, vel appellantur, vt Hypericum Androsæmon hirsutum caule rotundo: Hypericum: Hypericum Ascyron. Hypericum tomentosum. Hypericum elegantissimum non ramosum, folio lato. Ciciliana. Alcea Veneta. Atractylis. *Æquiuoca.*

CORIS VETERIBVS ET IN GENERE.

Cap. CXXXII.

Coris, quod aliqui etiam Hypericum appellant, frutex est *folio* Ericæ, sed minore, pinguiore, & rubente, dodrantalis, ori gratus, acris & odoratus. *Descriptio.* Huius *semen* potum vrinas mensesque ciet. *Vires.* Est & auxilio ex vino potum à phalangio demorsis, ischiadicis & opisthotonicis: itemque rigoribus addito Pipere. Sed & eo vtiliter opisthotonici cum oleo perunguntur. [Sequentia habet Ald. cod. in nothis: eadẽ Gaupylus in vtroque vetusto codice reperit in capitis calce.] Radix in vino decocta, potaque resolutis egregiè opitulari creditur: sed laborantem inter potandum bene circumquaque operiri decet: siquidem corpore toto sudorem ciet, qua ex re agilitas pristina recuperatur.

Plinius de Hyperico agens lib. 26. cap. 8. hæc de Cori habet. *Plinius.* Est aliud, inquit Plinius Hypericon, quod alii, ita etiam Paulus Corin appellant, folio Tamaricis (Ericæ Diosc.) & sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis, & minùs rubentibus (& minoribus ac rubentibus, vet.) odoratum, palmo altius [non altius Diosc.] leniter suaue, aculeatum (acutum Dioscor.) Vis semini calfactoria, & ideò inflationem facit enterocelis: sed stomacho non inutile, præcipuum ad stranguriam, si exulcerata non sit vesica. Medetur & pleuriticis ex vino potum. Idem cap. 11. Semen Hyperici, quod Coris [Caros, vet.] hydropicos sanat. Hactenus Plinius, *Plinius confusus.* ex cuius confusione [quod Tamaricis folio dixit, pro Ericæ folio] factum est, vt quidam Erycam & Myricam confundant, vtramque Tamaricen appellantes.

Galenus Corin sub Hyperico comprehensam omisit. *Galenus & Paulus.*

Pro Coride autem variæ exhibentur plantæ: *Aequiuoca.* nempe Coris Cretica Belli. Coris hypericoide quorundam. Hyper. minimum supinum. Hyp. Ascyron Creticum. Coris Monspell. Coris lutea. Kali paruum. Erica baccifera Matthioli Chamæpitys

HYPERICVM VVLGARE SIVE PERFORATA caule rotundo, foliis glabris.

Cap. CXXXIII.

Ex *radice* lignosa, multifariam diuisa, buxeo cortice intecta, *virgulæ* surgunt complures, rigidæ, lignosæ, rotundæ, subrubentes, in ramos diuisæ, cubitum vnum, aut etiam duos altæ: *folia* Maioranæ, glabra, vel Centaurii minoris Lobelio, neruis per longum excurrentibus donata, innumeris foraminulis Soli obiecta pertusa esse videntur, sapore sicco & adstringente cum aliquo amarore: *flores* in extremis ramulis copiosi, lutei, ex quinque radiatis foliis compositi, apicibus multis concoloribus: *semen* paruum ex nigro ruffum, pingue, in capitulis oblongis, granum Hordei imitantibus, sapore resinoso, Lobelio amaro & ingrato: atque tam flores, quàm capitula semine grauida sanguineum succum reddunt, *Descriptio.*

Nomina. Fuga dæmonum.

Vt Græcis ὑπερικὸν, ſic quoque Hypericum Latinis & *Perforata* dicitur vel Millefora, quòd folia obuerſa Soli, innumeris ferè poris, acu quaſi traiectis, aciem tum noſtram, tum Solis tranſmittãt radios: itémq; *Fuga dæmonum*, quòd plurimi in ea ſunt opinione, vt aſſerunt, eam dæmones fugare, non aliter atque veneno alexiterium aliquod reſiſtat. Et hac ſuperſtitione vetulæ mulierculæ faſcinatæ, verſiculos ſubſcriptas patriâ linguâ recitare conſueuerunt.

Doſt, harthaw/ vnd weiſſe heidt/
Thut dem Teuffel vil leidt: Hoc eſt, Origanum, Hypericum, & Erica, multùm dæmonibus aduerſantur. Ex quibus ſanè verſiculis ſatis apparet, quid maiores noſtri cùm adhuc gentiles eſſent, de his plantis ſenſerint, & ad quos illas vſus adhibuerint. Sed relictis ſuperſtitionibus, ad linguarum nomina rodeamus. Arabs Serapio *Reofricon*: Auic. *Albarib* & *Vuam damonis*; Auerrh. *Heuferic on, Nelufricon, Mellifigon* & *Cordial* nominat: Hebræi *Alarif*: German. S. Johans kraut, hoc eſt, Herbam ſancti Ioannis, Harthaw/ waldthoff/ & Vnſer frawen bettſtro: Belgæ S. Jans Cruyt: Galli *Mille pertuis*: It. *Hyperico*, & *Herba roſſa*: Hiſp. *Corazoncillo*: Angli S. Johans worte: Boh. Zwoñecžek czerweney: Hung. Chengo veräg / hoc eſt, Sonantem florem. *los ſonans.*

Locus. Vbique vulgatiſſima & vſu tritiſſima Medico & Chirurgo Hypericũ dicta, margines ſatorum, areas deſitas, & ruinoſa ſectans, et ámque latiora loca. Monſpelij obſeruaui florens Maio: Tempus. Baſileæ inter portam Stein & Eſchen Iulio & Auguſto: in Marchionatu circa Bintzen Octobri: Geneuæ virens adhuc Decembri.

Vires & vſus. Quidam referente Trago, Hyperici aquam diſtillatam contra apoplexiam & morbum comitialem bibendam exhibent. *Apoplexia.* Hypericum decoctum & potum febri tertianæ & quartanæ medetur, *Febris tertiana & quartana.* excreationes ſanguinis finit, vulnerib. & eroſionibus internis auxiliatur. *Semen.* Semen in pericarpiis ad vulneraria balſama nulli ſecundum, multo Chirurgorum peritiſſimorum Monſpelienſium experimento, vbi etiam oleum vernaculè *de Treſcalan* vocatum, quotannis paratur longè optimum, *Oleum.* ad hunc modum: Accipiunt ſummitatum Hyperici & olei communis ſingulorum libras duas. Myrrhæ & Gummi Elemi an. Vnc. duas: Terebinthinæ Vnc. quatuor: Aloes Vnc. vnam: Thuris & Maſtiches an. Vnc. ſemis. Infundantur, bulliántque in diplomate ex arte. Ad icterum etiam & calculum vtilitas conſpicua.

HYPERICVM ASCYRON DICTVM, caule quadrangulo.

CAP. CXXXIII.

Deſcriptio. Aſcyron dictum ex *radice* reptante, fibrata, rubente, *caules* emittit Hyperico vulgari pares, quadratos, rubeſcentes, ramoſos: *folia* ortu & magnitudine foliis reſpondent iam dicti Hyperici, vtcunq; tamen latiora, & neruoſiora, nullis poris pertuſa (Lobelio verò pũctim poros perſuos habet) odore illo Hyperici reſinoſo, quo & *flores* lutei, eius floribus pares & conſimiles, prædíti ſunt, ſanguineum ſuccum digitorum attritu reddentes, quibus ſimilia quoque ſuccedunt ſemine puſillo prægnantia *vaſcula*: figura Fuchſiana, quam hîc ponimus, diſplicet. Hanc autem caulem habere quadratum, foliáque paucis foraminibus pertuſa obſeruauit Turnerus, quod in Hyperico non animaduertit.



Nomina. Synonyma. Ἄσκυρον, ἢ ἀσκυροειδὲς Græcè, Aſcyron Lobel. in Obſ. p.216. Ic. Plãt. p.399. & Turnero latinè nominatur: Aſcyrũ Fuchſio, Matth. in Epit. & Hiſt. germ. cum addit. Camerarij, Loniceto (quorum figuræ non reſpõdẽt) & Horto Luſitano: Hypericum 2. & Aſcyrum notiſſimum Lob. in Adu. Hypericum in dumetis naſcens Trago: Cordo in Dioſc. ἀνδροσαίμον & διονυσιάς caule quadrangulo.

An Geſn. in cat. Aſcyroides, S. Johans kraut mit groſſen blettern, h.e. Herba S. Ioannis folíis magnis?

Officinis ignotum. Germ. Harthew, i.e. durum Fœnum appellatur. Gallicè Fuchſio *Trucheran* dicitur: veteribus autem Gallis *Iaunette* dicta eſt. Græci à contrario, huic herbæ nomen impoſuiſſe videntur: σκῦρος enim illis aſperitatem ſignificat. Pulchrè igitur ad græcam appellationem germanica alludere videtur. Anglicè vocari poteſt great S. Johans graſſe, vel wurt.

Locus. Aſcyrum notiſſimum omnium, & riguorum, tumulorúmque pratenſium amans valde. In viuario Sionis ſæpè Turn. obſeruauit: Ego Monſpelij, Baſileæ & Geneuæ: Montbelgardi frequens eundo ad Vites maximum loco humido inter frutices. Floret Iulio & Auguſto.

Vſus. Aſcyrum haud diſparis cum Hyperico ſed infrequentioris vſûs eſt, autore Lobelio.

HYPERICVM ANDROSÆMVM DICTVM.

CAP. CXXXIV.



Deſcriptio. Duos cubitos altitudine ſuperat Androſæmi dicti *caulis*, rigidus, teres, lanuginoſus, cuiuſmodi ſunt & *folia*, adeò vt inferiore parte caneſcant, Aſcyri foliis proxima, quippe neruoſa, ſed lõgiora, & Hyperici inſtar foraminulenta, poſita ſunt autem ex aduerſo, ad caulis articulos, ex quorum alis ramuli enaſcuntur.

enascuntur: caulis circa fastigium in crebros surculos facessit, in quibus *flores* Hyperici vulgaris consimilibus succedentibus vasculis, *semen* continentibus resinosum: *radix* rectà non agitur, sed in latus, frequentibus fibris donata.

Figura apposita ex Fuchsianis non multùm placet. Nec arridet Androsæmi Matthiolini in Epit. & Hist. germ. cum addit. Camerarii, quia angulosa picta. Imago quoque apud Lonicerum pro Androsæmo vulgari expressa non conuenit, est enim Hyperici parui.

Lobel. in Obs. p. 217. & in Icon. Plant. p. 399. Androsæmon. Fuchs. in Hist. ἀνδρόσαιμον, quod germ. Fünrath vocat, & gall. *Mille-pertuis large*, vel *Truchoran large* depingit & describit: verùm nec figura nec descriptione, ritè eam exprimit. Idè in Epit. Hisp. vocat Androsæmon è specie de *Yerua de Sant Iuan*. Gesn. de coll. Androsæmon caule rotundo, & Androsæmon Fuchsii: & sic quoque Horto Lusit. dicitur. Anguill. epist. 13. Androsæmon.

Montbelgardi abundat in vicinis collibus, florens Iulio & Augusto: sic etiam in monte Rosfberg prope Masmünster obseruaui, itemque Basileæ circa Dornacum, & in monte Leufach, Geneuæ, & Monspelii.

HYPERICVM PVLCHRVM TRAGI.

CAP. CXXXV.



QVod Hyperici pulchri nomine pingit Tragus *radice* nititur lignosà, rubescéte: *caulibus* dodrantalibus, & maioribus, teretibus, glabris in à parte rubentibus, ramosis, non tamen perpetuò: *folia* ex geniculis gemina aduerso situ posita, solidiora, rotundiora & minora quàm in vulgari, non minùs crebris tamen foraminulis pertusa, glabra, auersà parte nonnihil interdum purpurascentia, valdè concinna, & caulem concursu suo veluti complectentia: *flores* lutei consimiles, sed pauci, breuibus hærent pediculis, binis, plærumque aduersis, è foliorum sinu ortis.

Hoc genus Hyperici reperi in cacumine montis Balon Augusto.

HYPERICVM ELEGANTISSIMVM NON ramosum folio lato.

CAP. CXXXVI.

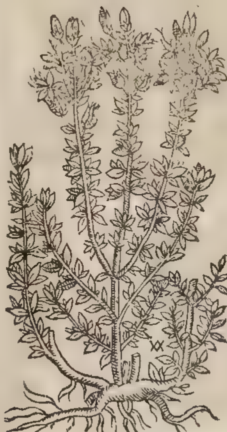
EX *radice* lignosa, multifida, fibrata, tortuosaq; *caules* duo, tresue pullulant cubitales & altiores, teretes, glabri: per quos ex interuallis, inferiùs quidem breuibus, paullò vncia maioribus, superiùs longis, palmaribus & amplioribus, bina semper *folia* ex aduerso posita adnascuntur, ita vt inferior coniugatio cũ proximè superiore decussatã crucem deformet: folia infimæ quidem Hyperici vulgaris foliis paria, superiora verò, sensim crescente semper cum loco magnitudine, duplò maiora, oblonga, acuminata, nullis foraminulis (vt Hyperici vulgaris) pertusa, membranea, glabra, à neruo medio in mucronem excurrente productis, sinuatis in arcum venulis: per margines punctula apparent rubra: *flores* vmbellæ simulachrum efficiunt, summum caulis fastigium occupantes, cùm in ramos Hyperici modo non findatur, alioqui Hyperici floribus similes, quibus nondum explicatis punctula rubra aspersa comparent.



Locus & Tempus. In horto Tossani ex montibus Geneuensibus allatum floret Iunio. Virens inueni in monte Rosfberg: prope Masmunster mense Octobri: Montbelgardi in colle versus Audincourt & in monte *la chau*. Basileæ in siluis obseruauit Frater.

HYPERICVM SYRIACVM ET Alexandrinum.

CAP. CXXXVII.



Descriptio. QVadruplò minora quàm nostri Europæi, quæ summis culmtalibus virgulis confertim tanquam in verticillis exeunt, profert *folia*: *flores* luteos nostrati persimiles.

Synonyma. Lobelius in Obs. pag. 216. & Ic. Plant. pag. 398. dicitur Hypericum Syriacum & Alexandrinum. Tabern. Hypericum Alexandrinum. C. Bauh. phyt. Hypericum 6. siue folio breuiore.

HYPERICVM MINIMVM SVPINVM.

Cap. CXXXVIII.

Descriptio.



Fibras prolixas pro *radicibus* habet ex lignoso principio pendulas: *cauliculi* per humum fusi, prætenues, palmares & dodrantales, crebri, modò simplices, modò in ramulos diducti, per quos *folia* bina ex aduerso posita, Serpylli foliis paria, glabra: *flosculi* Hyperici vulgaris, lutei, magnitudine solâ differentes, numero autem rariores, capitulorum non absimilis forma.

Lobelius in Obser. & Icon. plant. Hypericum minimum supinũ Septentrionale inscribit. Hypericum 3. minimum supinum Clusius Histor. post.

Locus. Reperitur in silua Montbelgardensi *le Chesnois*, è regione vrbis, florens Augusto.

HYPERICVM TOMENTOSVM.

Cap. CXXXIX.

Descriptio



Tale mihi inter siccas Valerandi Dourez plantas occurrit, *radice* crassiusculâ, lignosâ, rubente, *caulibus* multis, palmaribus & dodrantalib. ferè, totis hirsutis, incanis: *foliis* Hyperici vulgaris, sed albidâ lanugine obsitis, *floribus* luteolis minorib., *capitulis* breuioribus.

Synon. Lobel. Obs. p. 218. & Ic. plant. p. 466. Hypericum tomentosũ: tale etiam describit Clus. cuius Ic. melior nostrâ quæ est Lob. Taber. vocauit Hypericum tomentosum Nidrigligendt harthew, h.e. humi iacens durum Fœnum: Caspar. Bauhin. phyt. Hypericum 8. siue supinum tomentosum. Dalechampius Androsæmon canum appellabat.

HYPERICOIDES CORIS QVORVNDAM & Coris legitima Cretica.

Cap. CXL.

Des.



Amœna certè est plantula Matt. putata Coris, nullidum, vt arbitramur, descripta, lignosis Ericæ *ramulis* Thymi magnitudine fruticat; vel potius Corios Monspessulanæ, tenuiorib. erectis, in multas alas brachiatis, teretib. subrubentib: *folia* ex breuib. interuallis, veluti ad articulos, terna radiata, Ericę arborescẽtis: *caulium* fastigia in ramulos subinde abeuntia, longiusculos *flores* gerunt planè Hyperici, luteos, quinis radiatis foliis constantes, numerosiorum croceorum apicum cirrhis medium obsidentibus, toti verò flori foliola pusilla viridantia ad basin subiecta.

Loc. tem. Florentem mense Maio collegit Patauij in horto Bembi gener Io. Henricus Cherlerus.

Bellon. lib. 1. Obs. c. 17. tribuit Cori radicem ingratissimi saporis, quod minimè verum est. Corin Italis *cori* dici scribit Matthiolus, quod miratur & reprehendit Lobel. in Aduers. Legitima autem Coris vocatur ὀρθοχόρτος, h.e. Herba Horpilum. Pona in Baldo iconem proponit Coris legitimæ Diosc. Bellonij titulo.

SICILIANA ALIIS CICILIANA vel Androsæmon.

Cap. CXLI.

Desc.



Radice nititur longâ, lignosâ, perenni, gustu resinoso: vimina cubitalia, sesquicubitalia & bicubitalia, rubentia, pinnulis membraneis alata: *folia* bina ex aduerso sita, Periclymeni, quę tamen caulis nõ transadigit, supernè atro-virentia, infernè candicantia: *flores* Hyperici speciosi,

speciosi, maiores, lutei, stellati; quinque foliis constant, quibus totidem viridantia subiecta, apicibus numerosis luteis: capitula per maturitatem nigra, *semen* continent pusillum fuscum, gustu, vt & folia, resinoso.

Bellonius Sicilianam, vel Cæcilianam Italis vulgò dictam, Androsæmon interpretatur, sponte natum in Ponto sibi visum scribens. Androsæmon Veterum Fuchsio quoque videtur itemque Fab. Columnæ. Sed & C. Bauh. in phyt. Androsæmon statuit, & maximum frutescens cognominat; ac Centeriam Theophrasti suspicatur.

Lobel. cum Dodonæo Androsæmon negat, & in Aduers. itemque Obs. pag. 357. & Icon. Plant. pag. 632. Clymenon Italorum inscribit. Anguil. epist. 5: non per S sed per C Cecilianam scribit, & Clymenum Plinii, non verò Dioscoridis, interpretatur. Et huius sententiæ est quoque Camer. hort. qui Androsæmon maius vocat. Quæ Dioscoridi est Androsæmon, & Pharmacopœis Anglicanis Agnus castus, Turneri sententiâ est *Toutsan*, hoc est, Tota sana, quòd omnia sanet, dicta: differens ab Hyperico & Ascyro, quòd ramos multos habeat, &c.

Gesnero Anguillaræ opinio non placet, nec fortè etiam Fuchsii, quamuis de hort. Androsæmon quoque nominet. Galli vocant: *Toute saine*.

Primum vidi Eslingæ in horto Volmarii, baccas habentem mense Septembri. In Anglia abundare dixit Turnerus: in Ilua insula Camerarius. Montbelgardi in horto Illust. E. C. semen maturat Iunio, Iulio, Augusto & Septembri, ac baccas etiam Decembri: Hiemem perfert.

TRAGIVM PRIMVM ET SECVNDVM Veteribus & in genere.

CAP. CXLII.

TRagium [τράγιον] in Creta tantùm nasci dixit Dioscorides, Lentisco simile, foliis, semine ac ramis, singulis tamen minoribus: Liquorem verò proferre gummi similem.

Folia, semen, & lachrymam impositione ex vino spicula omniaque corpori impacta euocare, Pota eadem drachmæ vnius pondere stranguriæ mederi, calculos vesicæ comminuere, & menses trahere. Dici & siluestres capras sagittis ictas huius herbæ pabulo spicula excutere. *Alterum* [τράγιον ἄλλο] folia Scolopendrii habere, & radicem tenuem, candidam, siluestris Raphani similem. Hanc seu crudam, seu coctam comestam, dysentericis esse auxilio. Cæterùm folia per Autumnum hircini virus odorem emittere, vnde & herbam Tragii nomen obtinuisse. Prouenire (hęc ex Ald. codicis nothis huc transferre visum est, Sarrac.) in montibus & præcipitiis.

Tragium alterum in nothis Dioscoridis aliqui Tragon, alii Tragocerató vocant, alii Scorpió alii Garganon. Latini Cornulacam seu Bituensá: Daci Saliam: Ægyptii Sopher: Aphri Achiosim.

Galenus 8. simpl. Tragium hoc Lentisco itidem simile facit. Tragii, inquit, folia, fructus, lachrymaque, trahentis digerentisque sunt facultatis. Est verò & tenuium partium, & facultate in principio tertii iam quoquo modo ordinis calida: stipites & hærentia corporibus extrahit, lapides frangit, menses mouet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta sola nascitur, Lentisco adsimile. Cæterùm alterum Tragium hoc minus multis in locis prouenit.

Plinius parum sibi constat, dum lib. 13. cap. 21. Tragium, quod alias Tragonin vocat, fruticem esse scribit foliis Cretæ insulæ Terebintho similem, & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradunt. Libro verò 27. cap. 13. eundem ipsum Iunipero similem facit. (quod reprehendit Gesnerus tum quia Iuniperus multùm absimilis Lentisco, cui Dioscorides Tragium comparat, tum quia Tragium nihil nisi herba est vt docent Hesychius & Varinus, & semine, & folio, & ramis. Trachinia, ait [Trachynia Dal. Gesnerus autem legit Tragonia] herba qualis sit, non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti. Portentosum enim est, adalligatam triduò absumere lienes, &c. *Plinius notatur.*

Cæterùm, hinc fortè aliquis Tragion dictum coniiciat, quòd hircis & capris siluestribus medeatur.

Tragii autem nomine sequentes donantur plantæ. Ruta hypericoides. Poterion. Tragacantha. Seseli Æthiopicum. Fraxinella. Diptamum album. Saxifr. hircina. Sanguisorba. Lunar. botrytis. Succudus. Ptarmica quorundam. Atriplex fœtida. *Æquiuoca.*

RVTA HYPERICOIDES QVIBVSDAM Sicilianæ affinis siue Tragium.

CAP. CXLIII.



HOc nomine plantam donauit Sprengerus Seplasiarius *caule* tereti, læui, ramoso, *foliis* ad articulos aduersis, duplò Hyperici maioribus, glabris, neutiquam pertusis, fœtidis, (sapore [vt nobis videtur] acidulo) *floribus* magnis, Sicilianæ proximis, luteis, densa cirrhorum luteorum, tenuissimorum, longorumque intortis apiculis segete, medium occupante, capitulo sequente è cuius summo emicant *stamina* longa. *Descriptio.*

Androsæmum minus Camerario: Androsæmum fœtidum C. Bauhino phyt. Sicilianæ congener Fabricio Columnæ: An Tragium Græcum Anguillaræ?

Basileæ in horto Io. Heitzman copiosè Iunio mense florentem obseruaui, perferreque Hiemem etiam non repositam. Reposita in horto Ill. Princ. Stutgardiæ, & Durlaci in horto Ill. Princ. Georgii Friderici Marchionis Badensis florebat Augusto. Camerario autore licèt hybernum frigus difficulter ferat, copiosè tamen se ex semine propagat. *Locus & tempus.*

PHYTEVMA.
Cap. CXLIV.



Descrip. MOnspelij Phyteuma vocabant plantam, cui *radix* singularis, nullis, aut perpaucis fibris donata, satis crassa, lignosa, alba: *caules* emittit plures pedales, in ramos multos fissos, partim rectos, partim reclinatos: per quos *folia* oblonga, per extremũ obtusa, subinde fissa, mollia, quanquam inferiora nullam agnoscant diuisionem, quatuor vnciarum circiter longitudine: flores per ramos crebri, albi, è meris staminibus compositi, quibus radiata folia viridantia subiecta: *siliquæ* turgidulæ, semunciam longæ, striatæ, superiore parte perforatæ, *semen* claudunt copiosum, nigrum.

Reseda cognata. Gesnero hort. Resedæ [de qua nos libro sequenti] cognata videtur hæc planta, quam Monspelij Phyteuma nominant. C.Bauh. phyt. Resedæ affinem quoque dixit, & Resedam tertiam, variantem folijs, vt & Resedam, cuius nomine apud H. Lugd. pag. 1198. duas icones haberi notat. Lobel. in Obs. p. 415. Icon. Plant. p. 218. Phyteuma Monspeliensium intitulat: in Adu. Phyteumatis Narbonensium nomine donauit, non tamen verum affirmauit.

Locus & Tempus. Monspelij prouenit mense Aprili, Maio & Septembri, Geneuæ in horto florens habebam Maio, semine maturo Iunio & Iulio mense.

ONOBRYCHIS LVTEA DALECHAMPII.
Cap. CXLV.



Locus Descriptio. IN niuosis Iuræ montis cacuminibus prosilit, radice crassâ, lignosâ, breui, rádicante: cauliculis perquàm multis, pedalibus: folio Lini angustiore, longiore, inæquali positu è cauliculis prodeunte: flore luteo, copioso, paruo, in summis cauliculis nitente. Herba rara & vix alibi visa, Onobrychis 4. H. Lugd. pag. 491. lutea Dalechampij. Synon.

POLYGANON MVLTIS.
Cap. CXLVI.



Descr. PErenni *radice* semipalmum aut palmũ, interdum vnciâ lõgâ, lignosâ, albâ, vel nonnihil viridi, purpurante, gustu subamaro, nõnihil aromatico: *caules* profert multos, alios surrectos, alios repandos, tenues, palmares, & spithamæos, in viridi nõnihil rubescentes, foliosos, spicam sustinentes *flosculorum* minutorũ non vnâ vice sese pandentium, colore dilutè cæruleo; labello exiguo, & in fibras tenuissimas digitato: galea è duobus foliolis alternatim subeuntib. & incumbentibus; latera claudunt alæ geminæ passæ, latiusculę in obtusum mucronem desinentes virescente lineolâ per longum signatæ: in rictu latent apices minuti crocei: basin floris excipiũt tria foliola tenuissima, oblonga, vnum galeæ incumbens: duo labello subsunt, quę nonnunquam diducta, crusculα imitantur: *folia* humi sparsa & in caulibus numerosa, illa subrotunda, hæc oblonga & acuta, carnosa, gustu vehementer amaro.

Icon II.



Polyg. trium ... rũ C. Quidã Polygalon eam esse volunt, inquit Cornarius, quã nostri Creutzblum vocant: Sed quum hęc trium generũ sit, iuxta triplicem florẽ, Polygalon esse volũt eam quæ albũ florẽ habet. Reliqua duo genera, & purpureum florẽ habens, & cæruleũ ad Glauca referunt: ego nihil pronuncio.

Tragus intrepidè huius speciem flore albo Polygalon Dioscoridis esse pronunciat. Flores, ait, Polygali diuersi sunt coloris. Nam alij sunt niuei, alij Bersilici, alij cærulei, conspiciuntur. Omnium verò generibus idem folium, idem caulis, eademque denique radix, nimirum lignosa. Ego illam Polygalon

galon Dioſcoridis eſſe coniicio, maximè eam quæ candidos fert flores, nam quæ purpureò & cæruleo emicat, eam ad Glaucem refero, quam Plinius ab abundantia lactis, quam facere ait, Eugalacton nominat. Sed fallitur Tragus, de aliis Plinius loquitur.

Ab opinione Cornarii & Tragi aliena eſt Dodonæi lat. in fol. dicentis: Nomen accepit apud Germanos Ramſel & Creutzblum. i. e. Ambarualis flos: appellari autem ſic contingit, quòd feſtis Ambarualium diebus præcipuè vigeant, ac ruſticæ virgines, ex his, pleriſque locis, tunc coronas ſibi nectant. *Ambarualia* autem feſta ſunt, quæ Romana Eccleſia dies appellat Rogationum: Germanis Creutztägen: tunc enim arua à ſacerdotibus & populo luſtrantur. Hieronimus Tragus Polygalon eſſe exiſtimat: nec fuimus quandoque [olim in Hiſt. gall. ab hac ſententia alieni: ſed cùm apud Dioſcoridem & Plinium breuiſſima huius extet deſcriptio, quid affirmandum? præſertim cùm ad lactis abundantiam facere hanc non conſtet.

Lobel. in Aduerſ. vocat Polygalam recentiorum floribus purpureis, pallidis & interdum albidis. In Obſ. pag. 228. Polygalam Recentiorum coloris purpurei, ſanguineiue, diluti punicei. 2. Albi. 3. Violacei. 4. Albi rubore confuſi: Onobrychim veram Dioſcoridis. In Ic. Plant. p. 416. Polygala recentiorum: p. 417. Polygala rubeis floribus.

H. Lugdunenſis, meo iudicio, duas habet figuras & deſcriptiones vnius plantæ: p. 491. Onobrychis tertia purpurea Dalechampii.

Camer. hort. intitulat Polygalon Tragi: Thal. & Pona in Baldo Polygalam Tragi: Cluſ. Polygalam plerorumque recentiorum: Lonic. Polygalam Græcorum & Latinorum: Geſn. in duab. epiſt. ad Bened. Aret. Amarellam: C. Bauh. Polygalam 2. ſiue vulgarem floribus cæruleis, purpureis dilutioribus ſeu albis, rariùs niueis.

An eſt Cordo in Dioſc. Glaux? An Cæſalp. vt ſuſpicamur planta, quam lib. 5. cap. 14. ſic deſcribit: Quidam fruticulus in collibus ſaxoſis naſcitur, arido ſolo & inculto ramulos tres aut quatuor ab radice ſpargens, ſimplices, dodrante longiores, humi procumbentes: in quibus pauca folia, ceu Lini, breuia, colore aliquando viridi, aliquando ex rubro nigreſcente: ſupra folia pendent flores ex vno tantùm latere vſque ad cacumina, ſpectantes ad terram, purpurei, vel palleſcentes; ex rotundis foliolis regentibus: fructum compreſſum & rotundum, qui in ſummo ſciſſus eſt: ſemine in vtroque latere oblongo, guſtu ſubamaro: Non abhorret ab hac Oſyris Dioſc. ſed quoniam apud Plinium coloris mutatio non foliis tribuitur, ſed fructui, idcirco aliam oſtendo Oſyridem.

Multis in locis à me reperta eſt, vt paſſim Montbergardi etiam in horto Ill. E. C quò tranſtuli minorem albam collectam inter Mulmunſter, & S. Germain. Geneuæ in pratis Maio florens; virens circa montem *Saleue* Februarii principio: Baſileæ propè Leurach Auguſto: itemque in mõte Mutenſi. Monſpelii, Tubingæ & in Italia flore purpureo & albo. Flore luteo ſiccam plantam demonſtrauit Fuchſius. Flore minuto, dilutè cæruleo inueni florentem menſe Aprili ſatis copioſè ad pontem Dubis. In ſicciorib⁹ Auſtriæ & Pannoniæ pratis tribus florum coloribus diſcretam, ferè paſſim obuiam perhibet Cluſius. In collibus herboſis, vt refert Dodonæus, qui nec aratro proſcinduntur, nec pedibus atteruntur, in pluribus Germaniæ ac Belgii regionibus læto ac mediocri ſolo ſponte gignitur. Maio menſe præcipuè cum flore reperitur.

Polygalon Tragi à ſapore à Geſnero Amarella vocata cærulea præſertim, præamara eſt. Si verò manipulus eius per noctem in vino maceretur, idque bibatur, bilem per aluum mirè deiicit, nullo periculo quidem: experientiâ Geſneri. *Vires*

POLYGALA VVLGARIS MAIOR duplex.

CAP. CXLVII.



Ex eadem interdum *radice* prodeunt quinque aut ſex *virgulæ* duriuſculæ, pedales, graciles; lentæ & obſequioſæ, *foliis* nullo ordine diſpoſitis obſitę, anguſtis, floris Tinctorii, aut vulgaris Hyſſopi anguſtifolii & minoris, quod ab Hiſpanis *Yſopillo* vocatur, foliorum æmulis: *flores* conferti & ſpicatim naſcentes, ſummas virgulas occupant, Fumiterræ floribus non multùm abſimiles, longiores tamen, & dilutioris purpurei coloris elegantiſſimi, ſiue dilutiore rubore pulcherrimo nitentes: his ſuccedunt penduli loculi plani, Burſæ paſtoris valuulis ferè ſimiles, quos membranaceæ quædam veluti alæ integunt, *ſemina* bina plerumque continentes, nigricantia, hirſuta, longiuſcula, quæ aperientibus ſeſe ad latera maturitate burſulis, decidunt: *radix* craſſiuſcula, breuis, dura, lignoſa, viuax, aliquot fibris donata eſt: tota planta amaricat. *Deſcriptio.*

Cluſ. deſcriptionis author vocat in Pannon. p. 314. & 315. Polygalam vulgarem maiorem purpurei coloris, variantem albo & cæruleo: In poſt. Hiſt. Polygalam vulg. maiorem 1. Item, Polyg. vulg. maiorem ſecundam: variantem etiam quibuſdam vmbroſis & humidioribus locis, floris colore aut cæruleo, aut albo, non ſecus ac minor vulgaris, & perinde aſſurgentem vt modò deſcripta, ſed minùs venuſtam. Ponit autem pro ſecunda iconem à Lobelio pro Polygala albis floribus demonſtratam. *Polygala vulg. maior.*

Pro ſuo more fruſtra Compil. Tabern. tres figuras exhibet ſolo colore differentes, nec vllam trium laudabilem: Polygala 1. maior alba, Groß weiß Creutzblumen: Polygala 2. maior cærulea, Groß blaw Creutzblumen: Polyg. 3. maior purpurea Groß Purpurrot Creutzblům. *Compil Tabern. notatur*

C. Bauh. phyt. Polygala 1. ſiue maior, flore varians.

Locus Frequens est admodum in Leytenberg supra Mandersdorf, circa Medeling, totâque illâ montium serie, quæ à Calenberg Danubio supra Viennam imminenti ad Austriacas vsque Alpes excurrit. Nusquam non occurrit, similiter per Pannoniam, etiam interamnem, vltra Drauum flumen. Tempus Floret Maio & Iunio. Aliquoties illam ob florum venustatem Clusius in hortum transtulit, & cicurare voluit, sed operam lusit.

POLYGALA VVLGARIS COLORIS obsoleti, foliis angustissimis. CAP. CXLVIII.



Descriptio PAucis aliquot adsurgit cauliculis, aliquando etiam singularib. pedalibus, altioribus, magna parte nudis: circa ima ferè foliolis vestitis quàm in reliquis Polygali speciebus angustioribus, acuminatis, prope terram tamen existentibus latiusculis & breuioribus. Ramorum extremis quoque *flosculi* coloris obsoleti, & post hos *vascula* membranea, binis foliis lucentibus obducta, lineisque virentibus notata hærent, sed rariore stipatu, eâque serie, vt alterum post alterum ritè positum esse videatur. Tota spica palmum ferè adæquat: *radicula* simplex, duriuscula, alba, nullis penè fibris prædita. Facies plantulæ, hoc est, partium figura & color, facilè eam à reliquis Polygali speciebus distinguit.

Locus In Galliæ Narbonensis locis saxosis, collibus præsertim sterilibus propter Monspelium Æstate primùm prorumpentem obseruauit Gener Cherlerus, qui inde attulit: sat alioqui frequens loco suo natalitio, qui tamen rariùs occurrit: Fit enim vt vnico quodam loco frequens obueniat, multâ postmodum ab ea distantiâ nusquam ampliùs appareat.

POLYGALA VVLGARIS LVTEA. CAP. CXLIX.

POlygala 3. siue lutea C. Bauhin. in phyt. *foliis* est circa *radicem* rotundioribus, *flore* luteo, per reliqua similis vulgari, quæ prope Aquapendentem intra Florentiam & Romam prouenit. Gener Cherlerus attulit nobis collectam prope littus Maris Adriatici, in qua nullum discrimen apparebat, præter colorem floris luteum: in vulgaribus enim folia etiam cum primùm exoriuntur, rotundiora obseruantur. Cur Polygalam Anguillaræ negemus, colligere est ex capite de Polygala quorundam. Pona in Baldo vocat Polygalam Tragi floribus luteis à Iacobo Zvvingero inuentam.

FINIS LIBRI VIGESIMI-NONI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXX.

CORONARIÆ ETIAM PLERÆQVE, VT PAPAVERA, ANEMONES, GERANIA, RANVNCVLI, VERBASCA ET AFFINES: ADHÆC SCROPHVLARIÆ: Sideritides: Anthirrhina: Melampyra: Vrticæ: Cannabis: Lini & Linariæ species variæ.

VIDES quantâ lasciuiâ Natura in Coronariarum societatem vel floris, vel foliorum, vel faciei tantùm similitudine asciuerit eas, quas nihil minùs, quàm Coronarias dicas, & quas vtique Cato in hortos, serere non præcepit. Deinceps dicendas plerasque etiam Coronarias aut certè non multùm alienas vno agmine cōprehendemus, ne librorū magnitudo, vel multitudo in immensum propemodum excrescat. Nam & compendio interdum studendum, vbi multitudine obruimur, vt naturam tantopere luxuriantem arte quadā coërceamus.

PAPAVER SATIVVM ET SILVESTRE VETERIBVS.

CAPVT I.

NON sentiebat quondam rustica plebs, quantùm sato totis agris Papauere segetibus suis, & futuræ annonæ officeret: Sed religionis fortunæque Cereris rustici numinis ignara, quæ cereale à Poëtis suis vocari aliquod Papauer audierat, gestaréque manu Deam Papauer in templis quotidie videret, facilè credidit propitium sibi rusticum fore numen, si, quò coli & ornari Dea posset, copiosum sibi in aruis cresceret. Eamque ob causam nullâ fruge magis quàm Papaueris consitos agros & hortos suos habuit Antiquitas. Nec priùs desiit in tam multos vitæ vsus malam frugem serere, seminéque eius in cunctis ferè secundæ mensæ dulciariis vti, quin rusticæ rei perita frugis eius maleficium cognouerit, & poëtam nostrum ex meliore rotis disciplina inclamantem omnibus audierit.

Vrunt lethæo perfusa Papauera somno.

Hisque non ad cibum, sed ad leuandum somno pro amissa filiâ dolorem Deam vsam fuisse: & in luctus fortunæ suæ memoriam mortalib. semper ea subinde ostēdere. Poëtam verò non in hoc tātùm, sed totius naturæ peritissimum hominem, lethargici somni vim illis & potestatem assignasse. Neque enim læthæos obliuiosos simpliciter, aut ab inferis repetitos potestate Papaueris factos somnos vocasse eum credimus: sed quod in plerisque aliis idem fecerat concinnâ breuitate, quæ fiat à liquore Papaueris, malam quietem significasse. Nos primùm de Papaueris generibus, eo úmq; viribus & facultatibus dicturi sumus, quàm de liquore verba fecerimus. Dioscorides itaque quatuor Papaueris genera proposuit. Μήκων ῥοιάς, Papauer erraticum, à flore protinus deciduo, flore puniceo, interdum albo: de hoc post. μήκων ἥμερος, Papauer satiuum, quod semine candido est, & θυλακῖτις vocatur: huius alterum genus siluestre nigro semine quod πιθῖτις nominatur: quibusdā ῥοιάς, quoniam eius scapo lacteus succus emanat: huius & tertium maius siluestre & ad medicinas valentius. De his in præsentia agimus, ideóque eius verba adiungimus. *Diosc. 4. Papaueris genera.*

Papauer [μήκων] quoddam satiuum [ἥμερος] est hortense [κηπευτή] cuius semen in sanorum vsum ad panes adhibetur: eo etiam ex melle pro sesama vtuntur: Thylacitin [θυλακῖτιν] quasi folliculosum vocant. Capitulum id habet oblongum, & semen candidum. Alterum & siluestre Papaueris genus, sessili caliculo, & semine nigro [oblongo vet.] Nonnullis & ipsum Rhœas [ῥοιάς] ex eo dicitur, quòd ab eo liquor emanet: Quod pithitis quasi doliare nominatur. Est & tertium agrestius, ac medicatius, hísque longius [Dodon. legit, minus] oblongo capitulo: omnibus in commune vis est refrigerandi: proinde, si folia cum capitib. ipsis in aquâ decocta fuerint, somnum fotu con- *Satiuum 1.* *Tertium agrestius, sed medicatius*

ciliant: bibitur & decoctum contra vigilias. Calyces verò triti & cum polenta cataplaſmatis admiſti, inflammationibus ac eryſipelatis proſunt. Verùm ex ipſis dum adhuc virent tuſis fingi trochiſcos oportet, eoſque ſiccatos ad vſum recondi. Ex iiſdem quoque calycibus per ſe in aquâ decoctis ad dimidias, iterumque deinde cum melle ad iuſtam ſpiſſitudinem percoctis, eclegma conficitur, quod in tuſſi, arteriæ fluxionibus, cœliaciſque affectibus doloris leuamentum præſtat. Efficacius tamen redditur, additis Hypociſtidis ſucco & Acaciâ. Papaueris autem nigri ſemen tritum cũ vino vix potui datur contra fluxionẽ alui fluoremque muliebrem. At in peruigiliis fronti temporibuſque ex aqua imponitur. *Additur* & 3. *μήκων κερατῖτις οἱ ὃ παράλιον*, Papauer corniculatum, à calyculo in corniculorum modum inflexo, aut marinum. 4. *μήκων ἀφρώδης*, Papauer ſpumeum, quia tota herba eſt ſpumea, quibuſdam *ἡράκλεια* Heracleum. De his ſuo loco.

Theoph. Theophraſtus Papaueris ſatiui 1. hiſt. 15. & 18. & 19. & lib. 9. cap 8. meminit: Silueſtris verò genera 9. hiſt. 13. plura notauit: quoddam enim Corniculatum, quoddam Nigrum, aliud Erraticum flore ruffo, aliud Herculanum nuncupatum folio Struthii. De ſatiuo autem loquens inquit: ſuccus ineſt lacteus: è capite lactiſuccatio fieri ſolet, quod huic ſoli eſt peculiare.

Plinius. Plinius lib. 19. c. 8. tum nigrum, tum candidum inter ſatiua numerat: Papaueris ſatiui tria genera inquit, *Candidum* cuius ſemen toſtum [Cocetum id bellarium vocat Feſtus & Tertullianus contra Valent.] in ſecũda menſa cum melle apud antiquos dabatur, (ebedatur, M.) Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur (inſpergunt, Dalech.) affuſo ouo inhærens, vbi inferiorem cruſtam [quę furnum attingit] Apium Githque cereali ſapore condiunt. *Alterum* genus eſt Papauer nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. *Tertium* genus Rhœam vocant Græci, id noſtri erraticum, &c. Plinius hæc non ſatis diſtinxit, vt capite de Papauere erratico annotauimus, Idẽ rurſus lib. 20. cap 18. ſatiui, albi, & nigri meminit, ac c. 19. inter ſatiua & ſilueſtria medium genus conſtituit, Rhœas ſiue erraticum: Sylueſtrium vnum genus ceratitin vocant, inquit, nigrum, quidam Glaucium, alii *παράλιον* vocant, interdum è ſilueſtribus Heracleum vocatur, ab aliis Aphron. Tertium genus eſt Tithymalon, Mecona vocant, alij Paralion.

Quæ Galenus de Papauere ſcripſit, legantur poſtea inter vires. Fuiſſe Papauera in honore apud Romanos ſemper, ſunt indicio. 1. Tarquinius ſuperbus, qui legatis à filio miſſis decutiendo Papauera in horto altiſſima, ſanguinariũ illud reſponſum [nempe principum virorum Gabianorum capita præcidenda eſſe quò vnius eius tyrannis ſtabiliretur] hac facti ambage reddidit, Plinio lib. 19. c. 8. teſte. 2. Pauſanias qui commemorat in Corinthiacis extare Veneris ſimulachrum altera manu tenens Papauerum capita. 3. Poëtę à quibus celebrata fuiſſe comperimus. Papauer enim illis dictum ſcimus. Cereale, Lethæum, Veſcum, Soporiferum, Fœcundum, Grauidum, Plenum ſapore, Agreſte, Frigens, Medicatum, Luteum, Candidum, Purpureum, Capitoſum, & Granifferum, vt ex variis colligi poteſt autoribus.

Notha appellationes. Mecona porrò ſatiuum, ſunt qui Chamæſicen, qui Papauer thœada, qui Oxygonon dicunt: ſed Ægyptii Nanti, & Romani ſatiuum Papauer vocant. *Μήκων* autem à *μὴ κονεῖν*, non miniſtrando; quòd veſcentes ſuis muniis fungi non poſſint, dictum legitur.

Papaueris hodie genus multiplex. Eſt enim ſatiuũ, quod ipſum aut album, flore vel ſimplici, vel pleno ampliſſimo: item ſemine luteo, cum vngue rubro: & capitulis apertis ſemine cinereo: Aut purpureum flore vel ſimplici, vel pleno maximo. Ambo rurſus, album ſc. & purpureum flore fimbriato: Aut rubrum: Aut nigrum: Aut denique flore multiplicato diuerſorum colorum. *De his mox dicturi ſumus.* *Papaueri[s] multiplex*

Eſt & ſilueſtre Rhœas nominatum, maius, flore pleno, & albo, itemque minus, Argemone exigua Tragi, Papauer erraticum alterum Matth. de quibus poſtea. Papaueris erratici ſpeciem exiſtimat Tragus Anemonem tenuifoliam: Eſt & Papauer corniculatum luteum, & phœniceum alterum, ac tertium violaceum. Papaueris etiam nomine inſigniuntur. Glaucium Dioſc. Hypecoum Cluſii. Melanth. flore maiore. Ficus infernalis Papauer ſpumeum. Cyanus Columnæ. Papau. ſpumeum Cæſalp. Muſcipula altera. Been album officinarum. Saponaria. Lychnis ſilv. Gratiola. Tithymalus minimus anguſtifolius. Peplum. Centaurium maius. Malus punica. Piper album. Melanth. flore minore. Nymphæa lutea. Sunt tandem qui Legumen eſſe velint Papauer, ſed in eo errant, cùm Papauer non habeat grana in ſiliquis. *Silue[ſtre]* *Æqu[iuoca]*

PAPAVER SATIVVM.

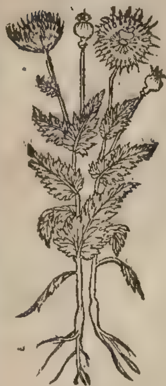
PApauer quod in hortis ſeritur, digitali craſſitudine circiter *radicem* habet, amaro lacte, ſicuti & tota planta, turgentem. *Caulis* ſurgit cubitum vnum aut duos altus, in alas diuiſus, ſęquis plurimùm, nonnunquam modicè hirſutus: cui *folia* adnaſcuntur Lactucæ, oblonga, laciniata, criſpa, colore glauco: *flores* aliàs ſimplices, aliàs multiplices, fimbriati & nõ fimbriati, colore albo, rubro, carneo, variegato: quibus *codia* ſuccedũt, globoſa, ventrioſa magis, magiſve oblonga, aliàs pugno paria, aliàs iuglandi, ſtellato operculo intecta, ſeptis membraneis *ſemen* nunc atrum, nunc fuſcum, nunc album, diſcluſum continentia: odorem ſpirat virens planta viroſum & *καρηβαρικόν*: at hæc in genere, ſpecies enim ex ſynonymis facilè eſt elicere. *Def[criptio]*

Papauer album



Fuchſius Papaueris ſatiui duplex genus, album videlicet, cui florem & ſemen candidum adſcribit. Et nigrum quod ſemine nigro conſtare ait, vná pi- *Fuch[ſius]*

Papauer fimbriatum flore purpureo & albo.



nâ picturâ complectitur. Castor album & nigrum pingit. Acosta Ital. de Aromat.memorat opium fieri ex lacrymis maximorum capitum inciforum Papaueris albi in India, rarissimè ex nigro: Meconium verò ex succo totius plantæ: Hier. Brunsch. meminit *Papaueris* nigri, quod *Rœmischen Magsot*, & communis semine cinereo, quod *vveissgravv Magsot* appellat.

Tragus Papaueris satiui septem genera, herbâ quidem,caule,radice & succo admodum similia, at flore & semine satis differentia prodidit. I. Vulgatissimum flore supernè candido, infernè verò purpureis maculis notato, semine incano, capitibus apertis. II. Flore planè candido, capite oblongiori, &, vt in sequentibus quinque, clauso,semine itidem candido. III. Flore similiter candido, infernè rubris maculis infecto,semine flauo. IIII. Flore prorsus rubeo,semine prægnans fusco. V. Flore roseo, purpureis infernè punctis maculato,semine præditum nigro. VI. Floribus candidis, iisque per ambitum supernè incisis, semine albo. VII. & vltimum floribus rubeis, acijs quoque per orbem supernè dissectis,semine fusco.

Lobel.in Aduers.tritæ admodum cognitionis omne Papaueris genus esse ait, sed difficilis ab Amenone[cui tanta similitudine Rhœas coniungi scribit, vt planè eadem indicio multitudinis cõstituatur]dignotionis.*Papaueris verò satiui has differentias assignat.* I. Papauer album. II. Papauer fimbriatum [aut cristatum, addit in append.] album,capitis corollâ radiolis argutioribus & dentatim crenato ambitu donatâ: III. Papauer nigrum satiuum,flore Maluę hortensis,aut Pæoniæ,sanguineo saturo,semine nigro. IV. Satiuum nigrum cristatum:in append.Papauer fimbriatum aut cristatum nigrum. V. & VI. Papauer patulum album & rubrum,officinis etiam notum, nec vlla in re à superiore albo & rubro vulgari discrepans, nisi foraminulis in superna capitis parte patulis. VII. & VIII. Papauer spontaneum hortense & syluestre semine interdum nigro,aliàs albo,floribus dilutè rubentibus, obsoleto aspectu, capitulis triplò minoribus, quandoque hiulcis osculis,quandoque occlusis.

Dodonæus de Purgant. Satiua Papauera tria agnouit, album, & nigrum,ac vtrumq; magnum, & minus tertium. Duorum autem priorum quandoque florum folia pluribus incisuris dissecta scribit. *In hist.dat.in fol.*his plura addere videtur:ac quatuor facere, quæ Veterum speciebus etiam accommodare conatur.

Papauera Gesn. Papauera satiua hæc numerat Gesner.hort.Papauer minus nigro semine,nigrum, vel commune in hortis abundans, de quo alicubi agri obseruntur, quodque alicubi siluestre nascitur. Papauer album satiuum flore & semine candidis. Huius & altera species, florum folijs dissectis. Papauer rubrum, capitibus Dodonæo rotundioribus,&c. Huius species folijs crenatis, &c. *Item in append.* hort. Papauer Memphyticum floribus magnis multifidis, album & purpureum, & medij coloris: quod idem cum eo putat Gesnerus, quod aliqui recentiores Papauer Opij vocant,semine coloris albi,ad roseum vergentis. Papauer nigrum dissectis floribus, albis, roseis & rubris. Papauer flore multiplici. *In Cat.plant.* Papauer satiuum, *μήκων κηπαῖον*, *Garten Magsot,du Pauot blanc.* Papauer nigrum[vnde Meconium expressione, & Opium vulnere fiunt] *μήκων ἡ μέλαινα, schvvarzer Magsamen, du Pauot noir.*

Taber. frustra 9. figuras exhibet. Tabern.frustrà nouem figuras ponit: has enarrans species. Papauer satiuum siue hortense. Papauer flore niueo. Papauer polyanthes. 1. Papauer polyanthes. 2. Papauer Polyanthes 3. Papauer polyanthes 4. Papauer album polyanthes minus: Papauer multiflorum niueum: Et Papauer multiflorum purpureum.

H. Lust. 8. sunt differentiæ. Hort.Lus.hæ sunt Papaueris satiui differentiæ, Papauer satiuum album. Papauer spontaneum: Papauer nigrum satiuum flore Pœoniæ simplici: Papauer fimbriatum rubrum: Papauer mulflorum niueum: Papauer fimbriatum carnei coloris flore: Papauer multiflorum rubrum: Papauer Pollanthes purpureum.

C. Bauh. totidem. Casp. Bauh. in phyt. hæc recenset: Papauer I. siue hortense semine albo,satiuum, Dioscoridis, album plinij: II. siue hortense nigro semine,siluestre Dioscoridis,nigrum plinij: III. siue vulgare, capitulis foraminibus hiantibus,semine incano, *ἀγειώτερον ἢ φαρμακοδέστερον* Dioscoridis: IV. siue flore rubro, semine fusco: V. siue cristatum album floribus & semine. VI. siue cristatatum, floribus rubris, semine nigro. VII. siue polyanthes nigrum.

Camer. Camer.in horto papaueris satiui varias differentias comprobat, inter has autem potissimum papauer flore pleno elegantissimi coloris, albi, rubri,purpurei,& ex his mixti.

Cæsalp. Cæsalp.papaueris satiui species tres constituit præcipuas. Satiuum scilicet, cui capitulum est longum & semen candidum: siluestre, quod caput habet depressum & semen nigrum: & siluestrius,quod albo constat semine, multò illis longius, productioreque capitulo, vt habet Dioscorides. Cætera verò siluestria,inquit idem Cæsalpinus,nominauit Dioscorides, non quòd spontè, & per se nascantur [seruntur enim omnia] sed quòd asperiora, hirsutioraque proueniant, tum caule,tum capitibus,tum etiam folijs:quòd præterea nigrum, asperúmq; proferant semen: quòd denique ferantur in campestribus segetum & leguminum modo. Rem autem se ita habere testari videtur plinius lib.19.cap.8.

Nomina linguarum. Græcis *μήκων*:Lat. papauer: nonnullis *ὀξύτονον*: Germ. *Magsamen* & *Olmag*, Belg. *huel* & *Mancop:* Gallis *Pauot:* Italis *Papauero domestico:* Hisp. *Dormideras* & *cascall:* Anglis *Poppy* aut *Chesboule:* Boh. *Mak*.

Locus & Tempus. Vere seruntur papauera in hortis, ac etiam non rarò in ipsis aruis: frequentissimum tamen illud,quod caule,foliisque,floribus item & capi-

tulo minus est, cuiusque flos è cæruleo ac purpureo obsoletum & dilutum quendam colorem refert, quod crebrò non satum pluribus quoque reperitur locis, præsertim tamen in hortis. Album viret ex semine deciduo, mense Ianuario in horto meo Geneuæ, vbi hyemem pertulit, floruitque Iunio. Papauer flore albo densissimo & amplissimo folio, suffulto, spectatu pulcherrimũ, vt sambucus roseus, floruit in horto Illustr. E. C. mensis Maij principio, & Iunio. Diuersorum colorum denso & suffulto flore primùm vidi in horto Canonici D. du Tartre florens Iunio Stæ. Hippolitæ. Montbelgardi in horto Principis flore suffulto subcæruleo: item rubro, phœniceo & cinereo, vnguibus albis ornato, calycibus oblongis: semine albo punctis rubentibus asperso. Nigrum siue vulgare, Monspelij, Geneuæ, & Lugduni floret Maio. Geneuæ Papaueris floribus dissectis aliquot species obseruauimus, quarum meminit Dodonæus: Hyemem pertulerunt plantæ ex semine deciduo, vna flore albo in inferiore parte, in superiore incarnato: alia flore purpureo infrà, suprà rubro: florent mense Iunio. Papauere candido passim abundat Hetruria. Vtrisque verò nigris scatet vniuersa Insubrium tellus: sed præcipuè apud gentes quæ Tridentinas incolunt valles, vbi Papauera hæc copiosè seruntur in campis, & inter legumina, præsertim inter Fabas.

Vires & Vsus.

Seminis papaueris albi vires & vsum in cibis ex Dioscoride antè diximus: Opij & Meconij vires postea perstringemus: Quæ verò Plinius & Galenus de papaueris viribus prodiderunt, legenda postea ex ijs cap. de Opio. Addemus hîc tantùm: Plutarchum memoriæ proditum esse narrare spiritum à papauere defluentem non cautè obseruatum ab ijs qui succum colligunt, subuertere homines. Omnia verò papaueris genera frigida & sicca esse ad quartum gradum, vt author est Dodonæus: atque ex Æliano, animalia apibus nocua, viridi papauere locum antè alueos sternendo, depelli.

Spiritus à Papauere defluens cautè obseruandus.

OPIVM ET MECONIVM.

CAP. II.

Papaueris liquoris vires & vsus.

PApaueris liquor refrigerat magis [quàm papaueris nigri semen] incrassat exsiccatque. Sumptus Erui magnitudine, dolores sedat, somnum conciliat, & concoctionem adiuuat: tussi cœliacorúmque affectibus auxiliatur. Verùm si copiosior hauriatur, accersito lethargo etiam mortifer est. Est & ad capitis dolores efficax, si cum rosaceo irrigetur: vti & ad aurium dolores, si cum Amigdalino, Myrrha, & Croco instilletur. Oculorum inflammationibus cum oui luteo tosto & Croco proficit: erysipelatis ac vulneribus, cum aceto: podagris, cum lacte muliebri & Croco: denique sedi pro balano subditus somnum facit. In eo liquoris genere præstantissimus censetur qui densus & grauis est] Lacuna legit ex ver. cod. ὁ πυκνότατος καὶ βαρύοσμος] odoratu soporifero, gustu amarus, quique facilè aquâ diluitur, læuis, candidus, neque asper, neque grumosus, quique inter colandum non vti cera coit densatúrue, sed Soli expositus diffunditur, & ad lucernam accensus, minimè atrâ obscuráue lucet flammâ: qui denique, postquàm extinctus fuerit, suam odoris vim etiamnum conseruat. Ipsum porrò admixto Glaucio, aut Gummi, aut siluestris Lactucæ succo adulterant. Verumtamen qui Glaucio fucatus est, dum diluitur colorem Croci reddit, qui verò agrestis Lactucæ succo, exili & euanido est odore, asperiorque spectatur: qui denique Gummi vitiatus est, inualidus est, inodorus, atque pellucidus [Addit Lacuna ex vet. cod. καὶ ἄνοσμος.] Nec desunt qui eò dementiæ deuenerint, vt & adipem illi admiscerent. Porrò ad oculorum medicamenta fictili nouo torretur, dum mollior, fuluiorque appareat. At Erasistratus, Diagoram testatur illius vsum damnasse in aurium doloribus & oculorum lippitudinibus, quoniam & visus aciem hebetaret & soporifer esset. Addidit Andreas protinus excæcatum iri qui eo illineretur, nisi adulteraretur. Mnesidemus prætereà duntaxat vsum olfactandi probauit ad conciliandum somnum, alioqui seu noxium damnat. Quæ quidem omnia commentitia esse experimento deprehenditur, siquidem effectus virium huiusce medicamenti fidem facit. Quare non abs re fuerit liquoris illius excipiendi rationem subtexere. Nonnulli capita foliáque ipsius tendunt & prælo exprimunt, mox terentes in mortario, pastillos effingunt: id Meconium vocatur, multùm Opio ignauius.

Porrò Opij faciendi ratio hæc est: Cùm ros exaruerit, stellulam [quæ in summo capite Papaueris visitur] cultello intra scarificare oportet, vt ne penitus intrò adigatur, & à capitis lateribus per directum summam cutem incidere, & erumpentem lachrymam digito in conchulam abstergere, ac non ita multò pòst eò redire: tum enim rursùm & alia densata reperitur, atque etiam postero die. Tandem in pila teri & in pastillos coacta reponi debet. Verumtamen interea dum inciditur, retrocedendum est, vt ne liquor vestium affrictu deradatur.

Papauerum & Opij vires Galenus pluribus locis exposuit, libro sexto, simplicium medicamẽtorum, sic inquiens. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quòd scilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & alteræ duæ sunt præter has species siluestris Papaueris: alterum velut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quàm illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atque hinc est, quòd hanc speciem quidam Rhœa nominent. Porrò omnium facultas refrigeratoria est. Cæterùm satiui semen, quod & Thulacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, visu candidum: proinde panem ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At eius quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, validiùs semen refrigerat, ita vt nequaquam eo quis innoxiè solo vti possit, sine satiuo siue domestico melli admiscens. Admodum verò si ita sumptum sit, somnum conciliat. Cæterùm, pusillum eius inspergunt ijs, quæ ex melle conficiuntur, bellarijs, ac placentis, panibúsque. Porrò tertio loco dicti semen atrum, etiam medicamentosum est: admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium medicatissimum, tum in semine, tum in calyculis, tum in folijs, tum in succo. Validè enim frigiditatis vehementiam retundunt. Est enim ex quarto & vltimo refrigerantium ordine. Porrò quo pacto maximè ex methodo mistionem facere oporteat, non est præsentis tractationis proprium. Et lib. 2. de compositione medicamentorum secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas

festas causas oborto, ita de Opio disserit. Rarò, inquit, cogimur Pharmacis ex Opio vti, cùm videlicet præ doloris vehementia homo de vita periclitatur. Quanquam & tunc solidæ partes ex eius vsu offendantur, adeò vt post hæc correctione opus habeant. Sic & ex Opio collyria multis detrimenta fuerunt, adeò vt debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem, ambliopiam Græcis appellatam, induxerint: velut etiam auditûs grauitatem inducunt quæcunque ad vehementem aurium dolorem ex Papaueris succo sunt composita: at verò ob capitis dolorem vehementem nemo vnquam animi deliquio comprehensus mortuus est, neque se ipsum occidit.

Ex quibus sanè omnibus admoniti debent esse Medici, ne temerè, aut inconsultè ad vsum Opij se conferant. Sed ratio quâ id corrigendum, administrandúmque sit, ex ipso Galeno colligi potest lib. 8. de compositione pharmacorum secundum locos, vbi scripsit Calefacientia misceri, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, Castoreum, Piper &c.

Ætius de viribus tractat lib. 1. serm. 1. verùm cùm omnia iam sint dicta ex Galeno de simplic. ea hîc non repetimus,

Plinius lib. 20. cap. 18. hæc de Papauere & Opio memoriæ prodidit: Papaueris satiui diximus genera: & spontè nascentis alia promisimus. Sed satiui albi calix ipse teritur, & è vino bibitur somni causa. Semen Elephantiasi medetur. E nigro Papauere [è nigro potiùs, quàm albo Papauere, Opium fieri nusquam Dioscorides scribit. Valentius à nigro verisimile est, imbecillius ex albo.] sapor [saporis vocabulo τὸν χυλὸν Græcorū Plin. voluit exprimere, duplici errore: altero, quod liquoris ὀπὸς sit, id est, manans spontè lachryma, non autem χυλὸς, id est, succus herbâ tritâ expressus: altero quòd ad id papaueris albi, non nigri scapus inciditur] gignitur scapo inciso, vt Diagoras suadet, cùm turgescit [grādescit & ad florē properat] vt Iollas, cùm deflorescit horâ diei sereni, hoc est, (circa meridiem) cùm ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce (sub capite ante florem, sub calice post florem) Nec in alio genere ipsū inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque, lana excipitur: aut si exiguus est, vngue pollicis, vt Lactucis, Constantinus legit, aut conchis, in dictione ὀπὸς. Ego nihil muto. Glaucio enim & siluestribus Lactucis succum detrahi solitum Dioscorides prodit, quo verum Opium adulteraretur,) & postero die magis quod inaruit. Papaueris verò largus densatur, & in pastillos tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: Opion vocant. Sic scimus interemptum Licinij Cecinnæ prætorij viri patrem in Hispania Bauili, cùm valetudo impatibilis odium vitæ fecisset: item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras & Erasistratus in totum damnauere, vt mortiferum, infundi vetantes. præterea quoniam visui noceret. Addidit Andreas, ideò non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea vsus eius non improbatus est medicamento nobili, quod Diacodion vocant. Semine quoque eius trito in pastillos è lacte vtuntur ad somnum: item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi: multóque magis quas vocant lexipyretas, quasque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At siluestri longum & pusillum & ad omnes effectus valentius. Decoquitur & bibitur contra vigilias, eadémque aquâ fouent ora. Optimum in siccis, & vbi rarò pluit. Cùm capita ipsa & folia decoquuntur, succus Meconium vocatur, multùm Opio ignauior. Experimentum Opij est primùm odore: sincerum enim perpeti non est, mox in lucernis, vt pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat: quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoque difficiliùs, & crebrò extinguitur. Est sinceri experimentū & in aquâ, quia nebula innatat: fictum in pustulas coit. Sed maximè mirum, æstiuo solo deprehendi. Sincerū enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesicles optimè seruari putat Hioscyami semine adiecto: alij in Fabâ. *Idem, vbi lib. 20. c. 29.* locutus fuit de Papauere ceratite, addidit sequentia. *Asseruatio.* Alterum è siluestribus genus Heraclion vocatur, ab aliis Aphron, foliis (si procul intuearis, speciem passerum præsentantibus, radice in summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt Æstate. Tunditur in pila comitialib. morbis, acetabuli mensura in vino albo: vomitiones enim facit, &c. *Heraclion.*

Prodest Papauer, Trago referente, & iis qui vertigine laborant, experientia hoc testāte, quietem inducit, somnúmque cōciliat, tam iuuenibus quàm senibus, quo ūque modo assumere libeat, Quin & insanibus, quādo inquieti & insomniis laborauerint, in lacte vel pulte concoctum exhiberi potest hoc semen. Omne Papaueris genus, tam syluestre quàm satiuum, & non solùm herba eius expressúsque succus, sed & *Aqua* distillata Phreneticis, & his qui insomniis laborant, vtilissima sunt, emplastri modo fronti vel temporibus imposita. Si Errhinon in succo herbæ Papaueris intinctum naribus indas, somnum quamprimùm induces. Aqua in quâ capita papauerum decocta fuerint, easdē facultates obtinet, sacris etiam ignibus imposita, opitulatur. Aurium dolori cū oleo Amygdalino vtiliter instillatur. Aqua ex herba floribus & capitibus papauerum distillata ad eadem omnia efficax est. *Oleum* papaueris circumcirca tempora linitum allicit somnum, vt Clem. Clementinus perhibet. *Ex Trago.* *Aqua è Papauere.* *Oleum.*

Gentes, quæ Tridentinas incolunt valles, teste Matthiolo, papaueris semine vescuntur, misto placentulis quas ex pasta foliosa multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi quidem hasce placentas ad saturitatem vsque: nec ob id tamen vnquam (quod mirum alicui fortè videbitur) diuturniore somno capiuntur, neque veternosi fiūt, Quin nec illi etiam, qui Stiriam, superiorémque Austriam incolunt in veternum incurrunt: etsi oleum è nigri papaueris semine expressum in cibis continuò assumant, Oliuarum olei vice. Ea denuò experientia fecit, vt intrepidè quandoque ausus sim papaueris seminis cremorem, Hordei decocto expressum in ardentissimis febribus ad sitim extinguendam, somnúmque conciliandum etiam longiùs exhibere. Hinc præterea factum est, vt eum metum excusserim, & deposuerim, quē mihi olim præceptorum meorum graues admonitiones incusserant & ingesserant. Hæc Matth. addit in hist. Germ. Sciendum, inquit, Germanicū papauer, non ita refrigerare vt Veteres de suo scripserunt, id in causa proculdubio regionis & *Placentulis semen miscetur.* *Papauer germanicum non ita noxium.*

aëris proprietas. Deinde in commentariis suis de Opio hæc dicit. Quamuis Opium quarto excessu frigidum statuatur: tamen si ex sapore, & affectu rerum temperamenta & qualitates cognoscuntur, Opium nostri vsus [quantùm equidem deprehendere potui] non modò gustui amarum percipitur, sed etiam acre, adeò vt paululùm in ore detentum linguam & palatum exulceret. Vnde haud dubiè colligi posse putauerim, calidissimas illi inesse qualitates. Cuius rei fidem augere potest, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Verumtamen ne impudentis, atque arrogantis nomen subeam, quòd in hoc omnium ferè medicorum sententiam destruere velim, eorum iudicio rem hanc æstimandam relinquam qui antè nos Opii tum qualitates, tum facultates diligentissimè expenderunt. Sed fortè ea acris, amaráque facultas in Opium facilè inuehitur ex Glaucii adulteratione, quod illi sæpiùs admiscent, vt Dioscorides annotauit. Illudque argumento esse potest, quòd aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quod Opium quod hodie ad nos conuehitur non est illud verum & legitimũ è lachryma, quæ ex inciso Papaueris capite exierat, concretum: sed potiùs hoc è foliorum & capitum contritorum succo confectum est: idque Meconium vocatum erit, Opio longè deterius. *Hæc Matth.* Sic etiam Amatus, Quod ex Apulia hodie Venetias afferunt, inquit, reuera Meconiũ potiùs, quàm Opium appellari meretur.

Hispanicum Opium nonnulli aliis præstare existimant: inquit Cornarius, Aëtius aliquando Asianum, aliquoties etiam Achaicum probat. Alii Thebaicum præferunt. Scribonius Opium laudat quod ex lacte ipso siluatici Papaueris capitum fit, & non ex succo foliorum eius, vt pigmentarii institores eius rei compendii causâ faciunt. Illud enim cum magno labore exiguum conficitur, hoc sine molestia & abundanter teritur. Quod ipsum etiam Plinius l.20.cap.18. dixit his verbis. Quum capita ipsa & folia decoquuntur, succus Meconium vocatur, multùm Opio ignauior, &c. Nam eadem Diosc. etiam lib.4. tradit. Galenus tamen & authores qui ab ipso in his libris citantur, indifferenter modò μηκώνειον, modò ὄπιον dicere videntur, & nos μηκώνιον succum Papaueris, ὄπιον itidem, vt Græci, Opium reddidimus. Officinæ nostræ vno ore Thebaicum prædicant, emuntque Antuerpiæ & Francofurti, sed vbi paratum sit, prorsus ignorant. Dicitur verò indifferenter Opium, succus, lac, & lachryma: si quis autem vulgare nostrum ratione atque experimento [quæ firma sint artis nostræ, ac veritatis præsidia] agnoscere laborat, merè adulteratum reperiet. Addendum hic quæ obseruauit Bellonius Obser.3.cap.15. Opium nunc fit in Turchia, maximè in Achara, Carachara, Spartada, Emetelinda, & aliis vrbibus vicinis Paphlagoniæ, Cappadociæ, & Ciciliæ. Conserunt agros Papauere albo vt nos Tritico. Serendo obseruant vt vnusquisque rusticus tantùm serat, quantùm putat se habiturum homines qui colligant, vbi Papauer capita produxit, leuiter dissecant, vnde effluunt aliquæ lactis guttæ, quas concrescere sinunt: nullus autem est Turca qui non coëmat, etiam pauper, & secum circumferat, tum tempore pacis, tum belli. Mercator quidam Iudæus ex Natolia, certò nobis affirmauit nullum elabi annum quin efferrentur ex Paphlagonia, Cappadocia, Galatia, & Cilicia onera quinquaginta Camelorum, vt transferrentur in Persiam, Indiam, & Europam, & in alias regiones longinquas, ac etiam in vniuersum dominium Magni Turcæ. Quod vix credidissemus nisi particulatim recensuissem quid possit eff tri ex vno quoque pagorum vicinorum Caracharæ, & aliis vrbibus Paphlagoniæ, Cappadociæ, Armeniæ minoris, & Gallogræciæ. Dicebat præterea maiori in vsu esse adhuc apud Persas, quàm Turcas. Semel experiri voluimus quâ dosi exhiberi posset vnâ vice sine nocumẽto, inuenimus quendam consuetum quotidie comedere, qui nobis præsentibus comedit pondus drachmæ dimidiæ, sequenti die dedimus ei comedere vnâ vice drachmam vnam, nec vllum ei detrimentum euenit, nisi quod quasi ebrius videretur. Turcæ commendant, qui sibi persuaderit se magis strenuos & minùs timidos periculorum belli reddi, ita vt Turcâ exercitum colligente ita consumatur, vt regio vacua eo remaneat. Solent interdum se mutuò conuiciari dicentes, *Opium comedisti*, sicuti nos dicimus ebrius es. Americus Christianus apud quẽ diu viximus, nobis præsentibus sæpiùs vescebatur.

Nos Opium experti sumus, verùm nullum symptoma animaduertimus, nisi quod excalfaceret pectus, & nonnihil caput turbaret, & insomnia pareret. Credimus quod si in Europa, vt Gallia, Germania, & Italia ea diligentiâ adhibeatur in colligendo, quam adhibent, posset etiam fieri sicuti in Asia. Natoliæ clima est æquè frigidum atque Galliæ. Eadẽ a. ratione fit, quâ authores scripsêre. Ac si habemus in Europa, fortè permixtũ: Mercatores enim multiplicãt priusquàm ad prouincias distribuatur. Quum animaduerterimus quibus notis sit dignoscendũ hic subiiciemus. Optimum valdè amarum est; gustu calidum, ita vt os inflammet. Coloris est lutei, inclinantis in colorem pilorum Leonis, simul coacervatum, massa veluti ex multis paruis granis diuersi coloris Odor grauis est & vehemens: licèt tribuatur ei vis refrigerandi, nihilominus os accendit. Opium in ipsa Natolia compingitur in massas non excedentes pondus vnciarum quatuor, aut ad summum semilibræ: Verùm mercatores vt plus lucrentur, multiplicant dimidium addentes, ita vt massæ quæ Venetias efferuntur ponderent ferè libram vnam. Hæc Belonius.

Antidota Opium recipientia & narcotica sunt hæc, Theriaca, Diacodium Galeni quod Quercetanus in pharmac. non improbat, Diacodium compositum Actuarij: Diacodium Montagnanæ, quod laudat: Pilulæ Cynoglossæ Nicol. Præpositi apud Quercetanum: Requies Nicolai, apud eundem: Philonium Tharsense Galeni, Philonium Romanum Nicolai, Philonium Persicum, Philonium Mesuæi Quercetani qui descriptionem ponit, & Laudana siue Nepenthes.

Luminare maius descriptioni emplastri contra rupturam adiungit Opium, quam multi sequuntur, & cæcus cæcum ducit. Opij autem Alexipharmacum dicebat Rondeletius esse vinum. Adreas Baccius verò Balneum aquæ temperatæ. Opium autem in colica non conuenire ostendit Petrus de Abano.

OPIVM OFFICINARVM.

Cap. III.

Papauerum lachryma quam scarificata capita plorant, vt ad nos adfertur atque in officinis asseruatur, placentis constat mutuò incumbentibus

bus,non penitus vnciam crassis,interiectis folijs, fortè *Papauerinis*: substantiâ illi compacta sed ductilis, ponderosa, colore fusco vel è fusco rubente. Commansum dentibus adhærescit, saporémque amarum repræsentat. Odore est viroso καρηβαρικῷ, & candelæ admotum in lucentulam flammam exardet.

De Opij qualitatibus contrarias acutissimorum nostri seculi virorum sententias,huc referre non est animus:cùm & integri super hac materia scripti fuerint libri, & ex antè dictis satis supérque ea elucescere videatur.

Addemus tantùm nos non posse animaduertere quomodo præparatio Opij vel Meconij apud Quercetanum melior sit Veterum præparationibus, nisi quatenus minori quantitate exiberi possit miseris ægris,qui pauca deglutire possunt: præparatione suâ an tollat fœtorem considerandum,Veteres vt & ille mixtione aromatum minuunt,sed non tollunt: suâ præparatione non præstant vt minùs nocens sit venenum: tantùm hoc agit, vt faciliùs sumi possit: si exhibeat eâ quantitate suum præparatum Opium vel Meconium quo Turcæ suum non præparatum assumunt, profectò peribit is qui eius Opium vel Meconium præparatum assumet: eius igitur præparatio non facit vt nocentissimum venenum, vt ait, æstimatum, non maneat tale, vel transformetur in vtilissimum & saluberrimum remedium,idem fecerunt veteres quod ille. Digestiones itaque Meconij minuere aut tollere malignitatem aut separare nunquam concesserimus, corrigi quidem accessione aliorum medicamentorum non negamus: præterea etiam intendi illius vires faciliùs existimamus, nec terrestres partes quæ separantur,minuunt venenatam aut soporiferam qualitatem. Per Hyacinthos, Corallia, terram sigillatam, Puluerem Bezoardicum,& Vnicornu,non censemus minui Opij malignam qualitatem: Probamus tamen in magnis doloribus cum fluore aliquo magno, non item in colico dolore à causa frigida à flatibus & obstructione alui.

PAPAVER ERRATICVM VETERIBVS.

CAP. IV.

PApauer erraticum Rhœas nominatum est Græcis [inquit Diosc.] eò quòd florem breui abijcis. Nascitur in aruis Vere, quando etiam colligitur: *Folia* similia sunt Origano,aut Erucæ, aut Cichorio,aut Thymo, fissa, sed longiora & aspera: *caulem* habet iunceum, rectum,asperum, cubitalem: *florem* Puniceum, quandoque etiam album,similem siluestri Anemonæ [Tragus legit Argemone,] caput est oblongum, minùs tamen quàm Anemones: *semen* fuluum:*radix* oblonga, subalbida, parui digiti crassitudinem habens, amara. Huius capita quinque aut sex, cum vini cyathis tribus cocta vt ad duos deueniant, bibenda præbe ijs quibus somnum inducere voles. At semen acetabuli mensura cum aquâ mulsa potum,aluum leuiter mollit. Ad idem præstandum mellitis placentulis, & dulciarijs libis admiscetur. Cæterùm, folia cum capitum calycibus imposita,inflammationibus prosunt,Sed & decocto [ἀντλημα Bas.cod.ἀφέχημα vet.cod.Lat.]:plorum si quis perfundatur,somnum inducit.

Sciendum autem est in hoc Dioscoridis contextu improuidè comparari huius Rhœadis Papaueris folia Origani & Thymi folijs,non posset dissimilior esse horum proportio. Habet enim Rhœas Erucæ siue Cichorij modo incisa folia, à qua similitudine longissimè recedunt folia Thymi & Origani.Abundant igitur,& ab aliquo malè adiecta sunt vocabula ista. *Dioscor. locus corruptus.*

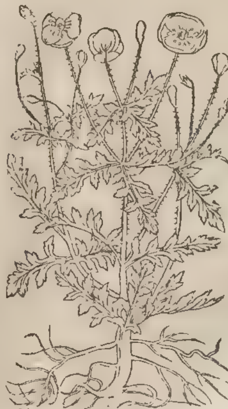
Plin.pro Rhœada Rhœam dixit, ait enim l.19. c.8.Tertium[Papaueris genus]Rhœam vocant id nostri erraticum. Spontè quidem sed in aruis cum Hordeo maximè nascitur, Erucæ simile,cubitali altitudine,flore ruffo,& protinus deciduo. Vnde & nomen à Græcis accepit. Idem lib.20.c. 18.& 19.Inter satiua & syluestria medium genus, quoniam in aruis spontè nasceretur, sed Rhœam vocauimus & erraticum. Quidam id decerptum cum toro protinus calyce mandunt. Aluum exinaniunt capita quinque decocta in tribus vini heminis pota somnum faciunt.Hoc & Dioscorides habet, sed cum vini cyathis tribus, falsò vt opinatur Cornar.voce κυάθων pro κοτύλων supposita ex vtriusque scripturæ decurtatione. *Plinius*

Galeno quoque Rhœas hoc genus Papaueris appellatum est, qui semen ipsius vehementiùs frigefacere dicit, vt quis ipso solo vti non possit citra læsionem,sed melle admixto:quo modo acceptum somnum inducit. Quare modicum ex ipso placentis ex melle,& libis,& panibus inspergunt:Sic Plinij verba dicentis mandi Papauer erraticum solum contrariantur Galeno qui eo solo nequaquam vti posse prodidit. *Galenus*

Theoph. lib.9. Histor. Rhœada Cichorio syluestri assimilem dicit, vnde etiam edatur. Nasci verò in aruis, maximè inter Hordeum. Habere florem rubrum: calycem vel caput, vnguis digiti magnitudine. Colligi ante Hordei messem, sed adhuc viridiorem. Purgare aluum deorsum. *Theoph.*

Vehementer tandem errant,qui hoc Papauer, cornutum Papauer,& Memithen, i.e. Glaucium esse putant. Est enim quælibet illarum ab alijs diuersa & proprij generis herba, teste Cordo in Dioscoridem.

PAPAVER ERRATICVM RVBRVM campestre.



TOto vultu Papauer exprimit, in eãdem familiam accensendum ac eo argumẽto Fluidum nuncupatum, quòd *flos* postquam è biualui viridanti hirsutóque inuolucro perquàm caduco se explicuit,& ipse quoque, puniceo colore insignis, vnguibus atrorubentibus, quadrifolijs, nõ ita multò pòst decidit, relicto capitulo Papaueraceo,stellato vmbilico, quod stamina circum- *Descriptio.*

ſtant purpuraſcentia, api-ibus ochræ colore, *ſemẽ* continens minutum fuſcum aut nigrum: pedem verò & ſeſquipedem longus eſt *caulis*, hirſutus, cui folia appoſita Burſæ paſtoriæ modo inciſa, nec mul ò latiora, ſuccum fundentia lacteum, Papaueraceum, pariléq; odorem viroſum: *radix* exigua eſt. Dodonæus Papauer erraticum duplex agnouit, & ſic deſcripſit: Erratico Papaueri cauliculi & folia nigriora hirſutioráque: folia vtrinque altis inciſuris, inſtar Cichorij, aut Erucæ diuiſa: flores è faſtigijs cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore, ſtaminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus: quod adultum minus eſt, ſed tamen oblongioris formæ quàm tertij ſatiui: ſemen exiguum nigricat. Huius & alia minor ſpecies, folijs minoribus, oblongis, non Erucæ per margines diuiſurâ, ſed tantummodò ſerratis, reliquis priori ſimilis.

Synonyma cum nominibus linguarum. Dioſcoridi eſt ῥοιὰς ῥοιάς: Lat Papauer rhœas, ſiue erraticum: Gazæ Papauer fluidum: Wirſung. & officinis Papauer rubrum, ſiue rubeum, itemque Lolium: Germanis *Clapper Roſen, korn Roſen, feldmagſamen, hirnſchal, vvilder Mahn feldt Mah, klitſchen, Schmalbluemen. Roter Magſodt, Roter kor bluemen, & Rindtmagen*: Belg *rooden bueel, vilden bueel, Collebluemen*: Gallis *Pauot ſauuage, Coquelicoc, Confanons & Poncan* Tabern. Burgundis *Roſe au ladre*: Ital. *Papauero ſiluatico & Roſolaccio*: Hiſp. *Amapolas Roſella. & Papoulas*: Angl. *vvild rode papyr*, Boh *Makvvlcy*]

Locus & Tempus. Papauer Rhœas obſeruaui Monſpelij florens menſe Martio & Aprili: Lugduni Maio: Geneuæ virens menſis Februarij principio, florens Iunio: Baſileæ Maio, Iunio & Iulio: Montbelgardi frequens in agris, florens Auguſto. Vnà cum Tritico, inquit Dodonæus, Zea, Secali, Hordeo, Auena, reliquiſque frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non rarò quoque inter olera, ac ſecus margines hortorum. Bellè colorati flores Maio & Iunio pulchritudinis venuſtatiſq; quandam gratiam aruis conciliant.

Vires & Vſus. Vires Papaueris erratici ex veteribus antè poſuimus. Tradunt Recentiores ſacro igni mederi. Mulierum menſtrua profluuia compeſcere: ſanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtere. Linguâ decocto eius lotâ, ardorem faucium ſanare. Pudendorum tumores per id detumeſcere. Temporibus illitum phreniticis ſomnum conciliare: calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigare: ac Pleuritidi: Febri ardenti, & dyſenteriæ conferre.

ARGEMONE VETERIBVS ET IN GENERE. CAP. V.

Argemone in totum Papaueri ſilueſtri ſimilis eſt, inquit Dioſc. *Folium* autem Anemonæ ſimile habet fiſſum: *florem* puniceum: caput ſimile Papaueri Rhœadi, ſed oblongius & latum circa ſupernas partes: *radicem* rotundam. Succum autem remittit crocei coloris, acrem. Purgant argema & nubeculas, & inflammationes mitigant folia impoſita.

Galenus. Galenus Argemonem vnam nouit, cuius herbæ vis eſt, vt ait, exterſoria ac diſcuſſoria. Nec in veteribus Græcis & Latinis codicibus reperiri alteram Argemonem plerique aſſerunt. Itaque & altera Argemone, vbi quædam de priore leguntur, inter ſuppoſititia ſemouenda fuerit.

Plinius l. 25. cap. 9. de Argemonia ſic habet, ex veteris codicis fide. Folia, inquit habet qualia Anemone, diuiſa Apij modo, caput in cauliculo Papaueris ſilueſtris: item radicem. Succum Croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in aruis apud nos. Tria eius genera faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat.

Hermo[laus] Argemonen & Argemida dictam putat Hermolaus à Dioſc. vbi de Anemone loquitur. Pandect. verò varias plantas Argemoniæ nomine commiſcet. Cornario, Trago, Rob. Stephano, Theoph. Golio in Onom. Rhegino, Matthiolo, Friſchlino & alijs, Argemone eſt quam cum multis Papauer erraticum appellauimus.

Æquiu[oca]. Argemones nomine donantur etiam: Pap. corn. rubrum & violaceum. Glaucium. Chamæmelum Eranthemum. Alcæa ſoliſequa. Pontentilla. Argemone rad. thus olente. Agrimonia. Tagetes Indicus & Lunaria.

ARGEMONE CAPITVLO BREVIORE hiſpido.



Deſcri[ptio]. Papaueracei generis haud abſurdè quis exiſtimauerit Argemonem Recentioribus proditã, *folio* Adonidis aut Papaueris corniculati violacei, tenuiter diſſecto, piloſo: *caulibus* ex radice ſimplice gracili multis, pedalibus & maioribus, tenuibus, hirſutis racemoſis: flores sũt punicei, valdè caduci, paulò Adonidis florib. maiores, formâ Papaueracea, *capitula* turbinata, nucleo Auellanæ paria, rigidulis ſpinulis vndiquaque, denticulatâ ſtellâ operculata, *ſemine* farcta copioſo, minutiſſimo, rotundo, nigro. *Capitula* in icone noſtra minùs bene expreſſa. Monſpelij & Heidelbergæ obſeruaui.

ARGEMONE CAPITVLO LONGIORE ſpinoſo.



Deſcrip[tio]. Foliorũ diuiſio minuta Nigellæ citrinæ, pilis aſperis obſitorum, tum per caules, tũ per ramos aſperos hirſutoſque naſcentiũ, *flores* admodum caduci, purpurei, decuplò minores quàm Papaueris Rhœadis: *capitula* verò poſt ſe relinquunt breuibus confertis ſpinulis mitiuſculis hiſpida, oblonga, canulata, ſtellato operculo tecta. *Radix* longiuſcula, ſimplex.

Circa Mõſpel. & Nemauſiũ collegit Cherlerus.

GLAVCIVM VETERIBVS ET NEOTERICIS in genere.
CAP. VI.

GLaucium Dioscoridi succus est herbæ ad Hierapolim Syriæ nascentis: cui *folia* cornuti Papaueris similia sunt, sed pinguiora (λιπαρώτερα) & humilia (χαμαίζηλα) siue in terram sparsa, graueolentia [βαρύοσμα] seu tetro odore, ac gustu amariora [πικρότερα. Marcello simpliciter amara] quęque crocei coloris succum copiosum [χυλὸν πολὺν κροκίζοντα habent. Incolæ folia in ollam [fictile] coniecta, semifrigidis clibanis calefaciunt vsquedum flaccescant [in furnis non adeò calentibus vsque dum calore inarescant] deinde contusis succum exprimunt. Est porrò eius vsus ad oculorum affectus circa principia: quippe quod refrigerandi vim habeat: vel vt Corn. legit, vsus huius est ad medicamenta ocularia, vt qui in principio refrigeret.

Galenus Glaucium cum iniucunditate quadam adstringere ait, & adeò manifestè refrigerare vt solum sæpè ignes sacros, non ita vehementer curet. Esse verò temperamentum ipsius compositum ex aquosa & terrea essentia: quæ ambæ frigidæ sunt, non tamen summè, sed ita vt fontana aqua.

Sunt Plinio & Dioscoridi in Glaucii medicina & & historia eadē ferè omnia, vt ex hactenus dictis colligere licet. Sed quod hic foliū pinguius dixit, ille sordidius magno discrimine pronuntiauit. Diuersitatis autem ea potuit esse causa quòd quod nunc legitur λιπαρώτερα certa pinguedinis significatione: tunc ῥυπαρώτερα i. sordidiora legeretur, facillimo & lubrico in vnius literæ figura, & sensu ad contrariam & adulteratam significationem lapsu.

Porrò quod Plinius dixit, lactis quoque vbertas, &c. Dioscorides de Glauce prodidit. Quare Glaucium cum Glauce confundit.

Glauci nomine sequentes insigniuntur Plantæ. Papauer Spinosum. Papauer erraticum. Papauer corniculatum luteum. Papauer corniculatum flore Phœniceo. Papauer corniculatum violaceum. Papauer erraticum Germanis Korn rosen dictum. Chelidonium maius, sed malè. Mala aurea, perperàm etiam. Citysus. Sadethz Turcicum: itidem malè vt monet Matthiolus. Si Lobel. quandoque optaret tutum & vtile ἀποκρουστικὸν initiis fluxionum, malit è Soncho, siue Cicerbita, aut Chondrillis succum elicere, & impermixtum admouere, ad ea quæ Dioscorides Glaucio sanat, non minori, sed, vt inquit, certiori commodo.

PAPAVER SPINOSVM.

CAP. VII.

EX omnibus Papaueris generibus, nullum est cui aptiùs spinosum compares, quàm corniculatum: siquidem *folia*, consimiliter laciniata sunt, succo luteo prægnantia, palmum aut sesquipalmùm longa, vtrinque glabra, mollia, & laciniarum mucrones in flauentes spinas exeunt acutas, parte supina folii virorem intercipiunt, vt in Carduo Mariano, maculæ lacteæ, postica parte neutiquam conspiciendæ, vbi tamē nerui acutis spinulis horrent, sicuti & costa, quæ supinà parte innocens, *caulem* versus non-nihil rubescit; inde ad mucronem vsque albet: *caulis* vnicus minacibus spinis armatus, dodrantalis, eundem illum succum luteum virosum è vulnere reddēs, capitula sustinet aliquot Papaueracea, senticosa, in tria cornicula aculeata desinētia, quæ dehiscentia *flores* ostentant Papaueris corniculati luteos, concoloribus fibris de more medium occupantibus, quos *vascula* excipiunt vndique aculeis armata, oblonga, canaliculata, *semine* referta, supra vulgarem sortem magno, nigro, rotundo.



Cæterùm, Papaueris huius spinosi plantam in Italiam fuisse delatam nomine *Figo del inferno*, hoc est, Fici infernalis, author est Ferd. Imperatus. Gerard. Anglus vocat Carduum Chrysanthemum Peruanū, The Golden thistle of Peru. *Papauer spinosum. Ficus infernalis*

Ex semine Noribergâ à D. Ioachimo Camerario seniore misso, excreuit mihi in horto Ill. E.C. qui Montbelgardi colitur, planta eâ formâ quam icone & descriptione delineatam exhibemus, florens Augusto: semine deciduo sequenti anno prouenit. **Locus & Tempus.**

DE PAPAVERE CORNICVLATO EX Veteribus & Recentioribus in genere.

CAP. VIII

COrniculatū Papauer [Μήκων κερατῖτις] quod alii Paralium (παράλιον) alii marinum θαλάσσιον] quasi in maritimis nascens, & alii agreste vocant, Aphri Simacha, Romani Fabiolum marinū, *folia* habet alba, hirsuta (hirta Sarrac.) Verbasco (φλόμῳ) similia, serrata in ambitu, silvestris Papaueris modo, & *caulem* non dissimilem, *florem* pallidum (ex luteo pallescentem, Sarrac.) *Fructum* [siliquam Sarrac.] longum (ita legunt Cordus, Corn. & Sarrac. μικρὸν breuem Marcell. & Basil. codex) in corniculi modum inflexum, ceu Fœnugræci (τήλεως. Ald τηλίδος) vnde & nomen habet: *semen* exile, nigrum, simile Papaueris semini: *radicem* per summa cespitum nascentem, nigram, crassam. Gignitur in maritimis & asperis. Radici ea vis inest, vt decocta in aqua ad dimidias coxendicum & iecinoris vitia potu sanet, iisque prosit qui crassa & araneosa quædam cum lotio reddunt. Semen acetabuli mensura ex aqua mulsa potum, leniter aluum purgat. Illita ex oleo folia, floresque, crustas emarginant: argemas & nubeculas iumentorum inunctione depurgant. Cæterùm non desunt qui ex hoc Papaueris genere factitari Glaucium fieri putarunt, ob similitudinem foliorum, inquit Dioscorides. *Pap. cornic. Diosc. Paraliū.*

Galeno Papauer corniculatum est à fructu

Vires

breuem curuitatem habente, quemadmodum Fœnum græcum, vt bouis cornu ſimilis ſit. Appellatur ab aliquibus Paralium: quoniam plerunque prope mare naſcitur. Vim habet ſecandi & extergendi. Quare radix herbæ in aqua ad dimidias, hepaticis affectionibus prodeſt. Folia & flores ſordida valdè & maligna vlcera repurgãt,

Affectus hepatici. *Cautio.*

Sed vbi vlcera pura facta ſunt, ab ipſorum vſu deſiſtere oportet, in tantùm enim extergent, vt etiam de ipſa pura carne quid abſumãt. Ob hanc certè vim non ſolùm ſordes, ſed etiam cruſtas ab vlceribus auferunt.

Theophr.

Porrò, vnus ſatis Theophraſtus eſt, vt cornicularis Papaueris hiſtoriam & tot nominum eius in Græcis rationẽ intelligamus. Huius, inquit, *folium* nigro Verbaſco ſimile, minùs tamen nigrum eſt. *Caulis* altitudo cubitalis. *Radix* breuis & in ſumma terra hærens. *Fructus* inflexus, ſiliquis, quas Græci Ceratia vocant, ſimilis. Carpitur per meſſem. Aluum purgat. Pecoris albugines folium exterit. Naſcitur ad mare petroſis locis. Ex

Dubium de nomine Papau. Ceratitis.

his dubitauerit meritò, quæſieritque aliquis, Ceratiténe hoc Papauer à cornuum figura ſimpliciter, vt Dioſc. & Galenus voluerunt: An, vt in Theophraſto auditur, à Ceratiis quas Latini Siliquas dixerunt, quæ & ipſæ inflexæ ſunt, & cornuum figurâ per longitudinem incuruantur. Multi facienda Dioſcoridis auctoritas, aliorumque omnium, qui, eum ſecuti, corniculis fructum eius comparauerunt. Non ſpernendus etiam Theophraſtus grauis auctor, in cuius ſententiã noſter inclinat animus, etſi nullum in re diſcrimẽ ſit. Nec ſi cornibus, aut Ceratiis comparauerit Papaueris huius fructum aliquis, diuerſam rem oſtenderit. Ambo enim cornua ſc. & Ceratia in

Ceratia.

longitudinem producta inflectuntur: nec ſiliquę illæ aliunde quàm à cornibus Ceratia à Græcis dictæ ſunt. Ex eodem Theophraſto nouerit aliquis etiam, *agreſte Papauer* hoc rectè dici, com-

Papauer agreſte

muni tantùm agreſtibus aliis appellatione. In eorum enim cenſu eſt. Nec minùs quàm ad mare naſcitur *Paralion*: id enim ea vox ſignificat. Et

Paralion.

hanc naturæ nataliumque eius notam ſecuti Latini *Fabiolum* marinum vocauerunt, quoniam ad mare naſceretur, fabaceiſque ſiliquis in longitudine ſimilia vaſcula ſua ferret. Habere hoc Dio-

Fabiolum marinum. Hermol. notatur.

ſcorides ait folia λευκὰ i.e. candida. Hermolaus verò quaſi λεπτὰ legeret, tenuia dixit. Neſcio ego [inquit Marcell.) an ex ſuorum codicum lectione ſic verterit: an potiùs à Plinio in ea re monitus candorem ad tenuitatem tranſtulerit. Ego communem omnium quotquot vidi, Græcorum codicum fidem ſecutus, candido colore folia eius eſſe dixi &c:

Papau. corniculatũ triplex.

Cæterùm nos triplex Papauer corniculatum, luteum ſc. phœniceum, & violaceum agnoſcimus. De his autem nunc dicturi ſumus.

PAPAVER CORNICVLATVM LVTEVM.

Deſcr.

Digiti craſſitudine eſt *radix*, longa, nigricans, luteo ſucco, ſicut & tota planta, eoque viroſo prægnans, & amaro: *folia* craſſa & hirſuta, ſpithamam longa, digitos verò quatuor lata, Verbaſci Monſpelienſis foliis ſimilia, per ambitum ſerrata, & profundiùs inciſa & ſinuata, ac veluti criſpa, glauca, & pinguia. Humi autem procumbunt, & Hiemis iniuriam contumaciter perferunt, quæque ad radicem oriuntur craſſos pediculos habent, potiſſimùm primo anno cùm *caule* deſtituitur, quem ſequenti Æſtate



primùm fert robuſtum, ſolidum, glabrum, geniculatũ, & in multos ramos diuiſum, foliis è geniculis prodeuntibus prædictis minoribus, & parciùs inciſis, quò ſummitati propiora ſunt, aliqua hederaceorum ſimilitudine: è cuiuſque autem ſinu bina plerumque erumpunt germina, vnum indiuiduum, *florem fructumque* ferẽs, alterum iuxta alterius folii ſinũ rurſus in bina prædicto modo diuiditur: eaque diuiſio vſque ad ſummitatem ramulorum ab hac herba ſeruatur: minora igitur & indiuidua germina ſeu pediculi ſingulos ferunt *flores*, colore luteos, Papaueris ſatiui floribus ęquales, quatuor latis tenuiſſimiſque foliis cõſtantes: in quorum medio eiuſdem coloris numeroſa ſtamina capitulum conſtituunt, ex quo deinde incurua, gracilis, corniculatáue *ſiliqua*, tangenti aſpera, digitali longitudine erumpit, Fœnugræci ſiliquæ æqualis, non tamen adeò in acumen deſinens, & in ſummitate nigricans, capitulum alatæ ſagittæ quandam ſimilitudinem præ ſe ferens habet, ſed obtuſa acumine ſiliqua vtrinque lineã profundam ceu inciſam per longitudinem habet, quæ commiſſuræ eius ſunt, quibus matura aperitur: *ſemina* intus continentur Papaueri ſimilia, colore admodum nigro.

Syn.

Eſt hæc μήκων κερατῖτις Græcorũ, παράλιον Aëtii & Oribaſii: Papauer cornutum Cordi in Dioſc. & Hiſt. Dodon. gall. Lonic. H. Lugd. Tabern. & Camerarii: Papauer corniculatum Matth. Caſt. Lobel. in Adu. & Obſ. p. 141. & Icon. Plant. p. 270. Cæſalp. & Lacunæ: Papauer corniculatum luteum Fuchſ. Turn. & C. Bauhini: Papauer cornutũ & corniculatum flore luteo Geſn. hort. & Monachorum, quibus & Papauer corniculatum flore croceo dicitur. Papauer vulgare corniculatem flauo flore vocat Cluſius: Tragus Papauer ſilueſtre corniculatum: Papauer luteum Catullus: Plinius Papaueris ſylueſtris genus, Ceratitis vocatum: Quidam Papauer ſilueſtre, h.e, μήκων ἄγρια: Alii Papauer marinum, i.e. θαλάσσιον, & Plinio teſte, Glaucion & Paralion: nonnulli porrò Fabulum marinum: alii Siſimacam Trago: olim Officinæ Memitham: Serapio verò Alnucharam appellabat. Ger. gehornter Magſamen/wilder gehörnter Magſamen/& geel: Magen: Belg. geelen huel: Itali *Papauero cornuto*: Galli *Pauot cornu*: Hiſp. *Dormidera marina*: Angli horne Poppie: Bohemi Makiitzko Rwaty.

Ne... lin...

Er... qu...

Niſi verò monuiſſet Dioſcorides quoſdam deceptos foliorum ſimilitudine ex iſto Papauere fieri Glaucium putaſſe, putaſſem & ego (inquit Lob.] è Papauerum hoc genere eſſe Glaucium, quod Plinius congener Rhęadi ſeu erratico fecit, eorum fortè perſuaſus lectione, quos Dioſcorides hallucinatos dixerat. Nec abſurdè Verbaſco

nigro

nigro comparantur folia à Theoph. & Plinio, nam adulta nigriora redduntur, quæ initiò candida sunt, vt Diosc. testatur.

Primâ, quâ seritur, Æstate, neque caulem, neque florem, neque fructum producit, sed tantùm folia: quotannis regerminat: apud nos [Norimbergæ] seritur in hortis: in calidioribus verò regionibus spontè in asperis maritimis exit: ac in multos annos durat, inquit Cordus. Obseruaui ego Monspelii spontè prouenire prope Castelneuf & Nemausum, ibidemque florere mensibus Aprili, Maio & Iunio. In hortis si seratur in Autumno, prouenit Vere, floretque Iunio & Iulio, siliquas verò maturat Augusto. Idem etiam in variis Germaniæ & Italiæ locis itidem obseruaui.

Par fuit vires ex Dioscoride, Plinio, Galeno & Theophrasto antè in genere recensuisse: siquidem & sequens Papauer cornutum à quibusdam pro veterum genuino Papauere obtrudatur. Calidum autem & siccum esse vsque ad tertium gradum, ex sapore & facultatibus fortè non ineptè colligitur. Siliquas huius nullo modo esculentas esse Scaligerum habemus authorem.

PAPAVER CORNICVLATVM PHOENICEUM, folio hirsuto.

Alterum corniculati Papaueris genus *caules* ramosos priori pares habet, repandos in humum, teneros: *folia* minora, altioribus laciniis incisa, hirsuta: *flores* multò minores quoque, colore punicante, vnguibus intentiùs rubentibus: corniculatæ *siliquæ*, longæ præpilatæ *semen* claudunt nigrum: *radix* crassiuscula, oblonga.



Tragus huius meminit nomine Papaueris corniculati flore rubeo. Clusius describit & depingit Papaueris corniculati (alterius in Hisp. in Hist. post. 1.) rubro flore inscriptione, aitque hanc plantam minimè croceo succo turgere, vt quidam falsò crediderint. Lobelius qui eandem cum Clusio figuram habet, inscribit in Adu. itemque Obs. p. 141. & Ic. Plant. p. 271. Papauer cornutum flore phœniceo. Papaueris corniculati rubri titulo Dodon. de purg.

Gesn. hort. vocat Glaucium Papaueri corniculato simillimum, radice succo luteo prægnanti: In Append. Glaucium Basileense Theod. Zvvingeri.

C. Bauh. phyt. Papauer. 12. siue corniculatum phœniceum hirsutum, varians colore floris, interdum intensè rubeo, interdum languido, nonnunquam pallido.

Matth. Papauer corniculatum alterum foliis minùs asperis, atque minoribus, flore rubeo.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill. E. C. ex semine misso, terræque mandato, floruit & siliquas produxit Augusto & Septembri, eodem quo satum anno, semine deciduo quotannis se propagans. In Morauia & Bohemia copiosum etiam obseruauit Matthiolus: in agro verò Salmanticensi & in Belgica Clusius. Qui etiam Papauer corniculatum Phœniceum folio glabro describit: pallescente scilicet flore, & quod Lobelio Papauer corniculatum phœniceum alterum: Casp. Bauhino verò Papauer 13. siue corniculatum phœniceum glabrum dicitur: quodque à priori siue hirsuto non nisi senio differt, ætate enim flos languidior pallidiorque euadit, ac ramis & caulibus grabrum redditur.

PAPAVER CORNICVLATVM VIOLACEUM.

Descr. Pap corniculatum cæruleo siue violaceo flor. Clus. Clusius sic describit: Papaueri corniculato cæruleo, siue violaceo flore, *folia* sunt multò minora, teneriora, valde minutim dissecta non candicantia, sed viridia: *cauliculi* tenelli, subhirsuti: *flos* superiore non minor, quatuor etiam foliis constans, coloris ex purpureo cærulei exsaturati, & nigræ Violæ penè æmuli, fugax admodum, & qui lævissimâ aurâ excutitur: huic succedunt *cornicula* digitali duntaxat longitudine prædita, plerumque etiam breuiora, exilia, duriuscula, rigidioreque hirsutiâ prædita, in quibus continetur *semen* valde exile, coloris ex cineraceo nigricantis: *radix* tenuis est, & inutilis, nec supra annuum spatium perdurat.



Lobel. in Aduers. dicitur Narbonensis Anemone maior corniculata: sed perperam, vt in Obs. p. 141. fatetur, ideoque Papauer corniculatum violaceum cum Dodonæo inscribit. Florem etiam in Adu. minus benè expressum ait.

Rosetta Castellani, authore Clusio, *Rosettam* vocant: nonnullis verò *Amapolas* Moradas, i. e. Papauer flore purpureo, à succi Mororum colore, dicitur. *Anemone* Idem testis est Monspelianos quondam inter Anemones genera retulisse.

Gesn. hort. est Papauer cornutum purpureo flore: Item Papauer corniculatum minus flore violaceo Morachorum, à Dodonæo exhibitum. An eidem, Glaucium floribus purpureis?

An glaucium Gesn. C. Bauh. phyt. Papauer 14. siue corniculatum violaceum, floribus cæruleis & nigræ Violæ æmulis.

Locus & tempus. Montbelgardi in horto Ill. E. C. ab aurora ad vesperam vsque floruit, siliquasque Augusto &

Septembri mense produxit. Inuenitur, inquit Clusius, multis Hispaniæ locis, sed non nisi inter segetes: Maio mense floret: Apud Belgas satum, multò serius. Meminit etiam olim Clusius colligere agro Narbonensi in agris auena consitis.

PAPAVER SPVMEVM IN GENERE.

Cap. IX.

Pap. Heraclium

HEraclium vocari Papauer Theophrastus in Histor. testatus est. Ignoratur autem ab Herculéne sic vocatum fuerit, an ex tam multis, quæ toto Orbe aliquando fuerunt vrbes, Heraclia aliqua, ad quam frequens, aut speciosum Papauer hoc nasceretur, nomen illi fecerit. Plures alii à candore & raritate spumæ, quas habet notas, spumeum nominauerunt.

Theoph.

Theophrasti historia de eo hæc est. Aliud verò Papauer Heraclium [μήκων ἡράκλεια] vocatur, folium habens Strutho [Lanariæ Marcell.] quo lintea dealbantur [quo splendorem linteis tribuunt, Cæsalp.] simile: radicem candidam (λευκὴν omittit Cæsalp.) in superficie terræ: fructum itidem candidum. Purgare per superna radix eius nata est: non desunt qui ad comitialem morbum eà in aqua mulsa [vino mulso, Cæsalp.] vtuntur.

Vires

Diosc. illustratur

Dioscoridi Papauer spumeum [μήκων ἀφρώδης] *caule* est dodrantali, *foliis* admodum paruis, Struthio [στρουθίῳ , Lanariæ Marcell. Radiculæ Sarrac. vet. inserit ποώδης.) similibus: fructum (καρπὸν. Semen Sarrac.) inter ea habens album, atque spumeum: ita vetus legit, ἀφρώδης.] Sed & herbula tota candida est atque spumea [his vet. caret] radice alba in summa terra nascente. Legitur Æstate fructus [semen Cæsalp.] cũ integrè adoleuerit, aridumq; deciderit. Acetabuli mensura sumptum in aqua mulsa [σὺν μελικράτῳ] vomitione purgat, priuatimque huiusmodi purgatio comitialibus prodest.

Galen.

Papauer Herculeum, inquit Galenus, vocatur & Aphrodes, h.e. spumosum: eò quòd totum candidum est & spumosum: exile autem semen habet pituitam expurgans.

Plin.

Plinius, vbi libro 20. cap. 19. de Papauere Ceratite loquutus fuit, sequentia de spumeo hoc tradit. Alterum ait, è siluestribus genus Heraclion vocatur, ab aliis Aphron, foliis [si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, radice in summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc Lina splendorem trahunt Æstate. Tunditur in pila comitialibus morbis, acetabuli mensura in vino albo, vomitiones enim facit. Medicamento quod Diacodion & Arteriace vocatur vtilissimum. Fit autem (ex) huius Papaueris aut cuiuscunque silu. capitibus centum, &c. Reliqua lege inter vires Opii.

Plinii error triplex

Cordus in Diosc. ait ignotam esse omnibu herbam, nec Plinium ipsum cognouisse, vt qui duplicem errorem commiserit: Primum quòd Struthon verterit passerem: Alterum verò quòd dixerit Papauere lina candorem trahere. Arteriaceque porrò mox sequentis lectionem corruptam esse apud Plinium, Cornarius primũ n, quòd sciam obseruauit: eumque locum ita legendum esse monuit, vt vox copulatiua (&) omitteretur, sicque restitueretur. Medicamento quod Diacodion & arteriace vocatur.

Æquiuoca

Gesnerus in suis annotationibus Been album siluestre Papauer spumeum esse suspicatur. Intelligit autem per Been Polemonium primum Dodonæi, h.e. Been album officinarum. Plures Papaueris spumei æquiuocationes legantur in huius libri capite primo.

ANEMONE IN GENERE.

CAP. X.

ANemones genera duo fecit Dioscorides, vnum siluestre alterum satiuum: Huius rursum plures agnouit species. Ane[...] [ἀνεμώ νη] duum est generum, inquit, Sile[...] quidem vna, satiua altera. Et in satiuæ quidem genere est quæ phœniceos *flores* habeat, altera quæ candicantes, aut lacteos, aut purpureos. Harum *folia* Coriandro similia, sed proximè terram scissa tenuiùs, *Cauliculi* lanuginosi tenues, in quibus flores Papaueris, & in medio capitula nigra aut cærulea: *radix* longa Oliuæ magnitudine, aut maior, veluti geniculis distincta. At siluestri [hæc & sequentia vsque ad vires vet. non legit.] amplitudo prorsus maior, quàm satiuæ, foliisque est latioribus ac durioribus: capite oblongiore, flore phœniceo, tenuibus ac pluribus radiculis. Est & quædam foliis nigris, quæ quidem acrior est. *Vis* vtriusq; acris: qua de causa ipsius radicis succus naribus infusus valet ad purgandum caput. Commanducata verò radix, pituitam trahit. Decocta autem in passo & imposita, medetur oculorum inflammationibus: sed & cicatrices eorundem ac hebetudines emendat, sordidaque vlcera expurgat. Cæterùm, folia & caules, si cum ptisana decoquantur, & in cibo sumantur lactis fœcunditatem præstant: subdita autem in pesso menstrua ciunt. Illita quoque lepras eximunt. Sunt [vetus quidam putat hæc ad finem vsque illegitimè ascripta, & expositionem quandam esse] qui nescientes ab Anemone siluestri distinguere Argemonem dictam, & Papauer rhœas, propter florum in puniceo colore conuenientiam, Eupatoriorum errore ducti Argemoniam appellent. Veruntamen tum Argemone, tum & Rhœas minùs saturato puniceo colore utsuntur, & vtraque seriùs floret. Quin etiam Argemone croceum, gustuque admodum acrem liquorẽ reddit: Rhœas verò candidiorẽ & acrem. Insuper vtrique intermedia sunt capitula syluestris Papaueris similia, nisi quod Argemones quidem capitulum supernè latiusculum est, Rhœadis autem aliquantò angustius. At Anemones genera neque capitula, calicesue, sed velut Asparagi cacumen. Denique & in aruis cultisue illa plerumque nascuntur.

Anemonẽ sũt qui agreste Papauer appellent non minùs tamen spurio nomine, quàm qui nigrum Papauer, qui à colore Phœnicida, qui à vento Anemion, qui Meconion, i.e. Papauerculum, qui Tragocerota, qui Gospatimen, qui Barbilen vocant. Osthanes Benlion, Pythagoras Atractylida, Magi agrestem Cnicum, Aphri Cussit, Romani Orcitunicam dicunt.

Ἀνεμώνη Dioscoridi fuit dicta ἀπὸ τοῦ ἀνέμου à vento, quòd flos nunquã se aperiat nisi vento flante, autore Plinio lib. 21. cap. 23. Duo, inquit is, eius genera. Syluestris prima, Altera in cultis nascens, vtraque sabulosis. Huiusque plures species: Aut enim phœniceum florẽ habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. &c Prosunt Anemonæ capitis doloribus, & inflammatio-

mationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ, ac vellere appositæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat: decocta oculorum epiphoras & cicatrices: phoeniceæ radix contrita expurgandis vlceribus adhibetur. Magi multum quiddam his tribuêre, quamprimum aspiciantur eo anno tolli iubentes, dicique colligi eas tertianis & quartanis remedio.

Galenus testatur omnes Anemonas acrém, extersoriam, attrahentem, ac aperientem uim habere, indeque radicem commanducatam pituitam prouocare, & succum ex naribus purgare, & cicatrices in oculis attenuare. Sordida etiam vlcera Anemonas purgare, & lepras remouere, appositasque menses prouocare, & lac attrahere.

Ouidius Adonidis florem describens Anemonem videtur adumbrare lib. 10. Metamorph. vbi hæc.

——— Sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit sicut fuluo perlucida cælo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor
ortus &c.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio, Anemonem ait natam ex lachrymis Veneris Adonidem deflentis.

Coronariam autem plantam apud veteres fuisse ex Athenæi Dipnosoph. Hist. lib. 15. apparet. Nicander enim lib. II. Georg. flores coronarios apud eum recensens, Anemonidis meminit, his verbis.

Et Anemonides fulgentes ipsæ, antea quàm contrectentur.

Et Cratinus in Effeminatis, apud eundem,

Chamæmelis omnigenis ornatur mihi caput,
Liliis, Rosis, Leiriis, Cosmosandalis, Violis, Sisymbriis,
Anemonarum vernis calicibus, Serpillo, Croco, Hyacintho.

Quin & Theocritus in bucolicis è lachrymis Veneris Adonidem lugentis prodiisse finxit, eique Epitaphium hoc dicauit:

Quotque cruoris agit guttas hic casus Adonis
Tot Venus effundit lachrymas, quæ singula flores
Cespite demittunt: lachrymæ pariunt Anemonem:
Sed cruor ille Rosam creat.

Nicander contra Anemonem ex Adonidis cruore natam prodit.

Vagum itaque communeque multis & plantis & floribus Anemones fuit quondam nomen ac bifariam ab Antiquioribus diuidebatur totum hoc genus, in coronarias sc. & medicas Anemonas. Dictaque nonnullis Anemone Limonia: aliis Othona: aliis sed perperam, Papauer rubrum: aliis Orcitunica: aliis Phænion: aliis Fremium, aliis Anemoliaralis Adractylis: aliis Anemochorta.

Germani vocant Anemone Roßelin & Windt Roßlin: Belgæ Anemone Reßkens Ruellio teste, Galli *Coquelourdes, Cocles, & Passe fleurs* appellant. Scit autem etiam Clusius postrema duo nomina Papaueri erratico nonnullis Galliæ locis tribui. Idê Coquelourdes vocem Pulsatillæ, quæ siluestris Anemones genus est conuenire suspicatur. Non desunt tamen, qui simili appellatione Pseudonarcissum pallido flore donent. Italis *Anemone* dicitur, Hisp. *Yerua viento*: Boh. Magpolsty: Hung. Anemone siluestris Keferchen/ Feyer veragu/ Kikeliti fiu.

Omnia porrò Anemonidum genera, singulares caules, interdum duos, aut tres vel etiam plures, prout magnæ & amplæ vel vetustæ sunt radices, proferre solent, & nullis ramis præditos: non candidè igitur agunt, qui eas multifido & ramoso caule expressas proponunt. Non tamen inficias ibit Clusius, quin interdum naturæ luxuriantis lusu cõtingere possit, vt vnus ramulus, interdum & alter, inter superna illa folia summũ caulem amplectentia enascatur, vt aliquoties obseruauit. Flos tandem Anemones, vt est pulcherrimus, sic leui ventorum impetu, aut Solis calore languescit & decidit, eiusque semen pariter facilè in pappos abit. *Anemonidum caules singulares*

Omissis porrò Neotericorum specificis differentiis, Anemones nobis cognitas tempestiuum est vt oratione prosequamur.

ANEMONE TRAGI HORTENSIS.

CAP. XI.

Ex *radice* recta, læui, & digitum minimum crassa, *caulem* habet teretem, & instar Been albi [vt vulgò vocant:] geniculatum, *foliis* herbacei coloris, iisque plurimùm dissectis, instar Chamomillæ vulgaris seu Cotulæ, ad fastigium vsque, quod *flore* rutilo, & quasi aureo, formâ Argemonem planè referente, vestitum.

In horto quodam fortè fortuna repertam vidit Tragus, qui Anemonem inscribit, & Anemones genus esse existimat, quod à Dioscoride describitur. Turnero tamen non videtur Anemone Dioscoridis, sed Papaueris erratici species.

Tabern. est Argemone tertia: C. Bauh. phyt. Adonis I. siue hortensis, & [vt etiam H. Lugd. p. 844.] Anemone hortensis Tragi: Apud Matth. Anemonẽ alteram vocat & Anemonem 5. Matthioli in edit. secunda, in aliis verò editionibus Anemonem hortensem Tragi. *Synon.*

ANEMONE LATIFOLIA FLORE FLAVO, I. Clusii.

CAP. XII.



Satis amplis *foliis* circinatæ ferè rotunditatis, per ambitum serratis, duris & firmis, longóque pediculo fultis, supernè intensiùs virentibus, infernè verò plerumque purpurascentibus, vt Cyclaminis flore odorato folia propemodum, feruidissimi gustûs: tuberosâ, & oblongiuscula, Tormentillæ *Descr.*

vulgaris æmula, fibris aliquot dependentibus, foris nigra, intùs alba, solida, ingrati admodum saporis, quæque nauseam mouens quodammodò strangulet, deinde linguam aliquantulùm vellicet.

Synon. H. Lugd. p. 846. dicitur Anemone latifolia prima Clusii: Et sic in Obs. p. 147. & Ic. Plant. p. 279. In Lobelii vero Obs. figura est transposita. Gerardo & Tabern. in Icon. Anemone latifolia Clusii: Eidem Hist. Anemone 8. latifolia siue Lusitanica, Portugalisch Anemone Rößlin: Angl. Brande Leafed winde flower. C. Bauh. phyt. Anemone 16. siue latifolia foliis serratis.

Locus & Tempus. Lapidosis quibusdam Lusitaniæ collibus iuxta Tagum, atque etiam inter vepres eruebat Decembri anno 1564. Clusius, & insequente Ianuario, qualis in Hisp. expressa est, & nos depinximus, nullum enim florem tum temporis ipsi obseruare licuit. Sed multos deinde post annos semine è Lusitania delato, similem apud Hollandos natam monebat Ioannes Moutonus, siccumque cum caule & foliis florem è Batauia acceptum communicabat Clusio, qualem in Hist. post. exprimi curauit.

Is autem plurimas id genus alias proponit & describit, quas, breuitati studentes, hic tantùm notabimus, ampliorem delineationē ex eiusdem Clusii Historiis petendam relinquentes.

Anemone latifolia duplo flore flauo, 2. Clusii.



Tempus. HÆc Clusio sertùs aliis Anemones generibus & germinabat & florebat, semen verò Iunio maturabat.

Anemone Italica latiusculis spinosis foliis, 3. Clusii.

CLusius in Hisp. describit pro Anemone latifolia altera, foliis inferiore parte nonnihil purpurascentibus, flore diluto rubore purpureo. In Hist. post. pro Anemone hortensi latifolia 3. simplici flore, eamque Herbariorum vulgus apud Belgas Anemonem stellatam siue stelligerā nunc cognominare scribit, miraturque nonnullos pro Geranio primo reponere non veritos.

Synon. Dodon. de Florib. in Epilogo, & Hist. in fol. lat. vocat Anemonem primam: Camer. ad Hist. Matth. germ. & Epit. Anemonem secundam: C. Bauh. phyt. Anem. 10. siue Ranunculi rotundo folio purpurascens.



Anem. tuberosâ. Bulbocast. rad. Lobel. in Icon. Plant. p. 279. inscribit Anemonem tuberosam. Bulbocastani radice: Et sic etiam in Obs. p. 247. vbi florem dilutâ purpurâ rubere, nonnunquam candicare, ait: quæritque an sit Anemone lutea Gallorum. Sed *Error typogr.* tyographico errore mutata figura, quæ proin occasio suspicandi Luteam Galeni. Non video *Lob. notatur* hanc ferre luteum florem, nec vllus, quod sciam, affirmauit. Ad Aduersariorum paginam 114. hanc cur referat Lobel. in Obs. nondum percipio. Siquidem huius Anemones nulla fit mentio in Aduers. Nigligentiæ ergo accusandus quòd eo loci non descripserit. Præterea in Aduers. de germanica. in Obs. de exotica scribit.

Tabern. dicitur in Iconib. Anemone stellata purpurea, & alba, Stern windt Rößlin: In Hist. Anemone tertia: Item Ic. Anemone papaueracea, Mon windt Roßlin: Hist. Anemone 12. flore purpureo, sex foliis magnitudinis Papaueris filu. conspicuo. *Duæ figuræ* planè similes *Tabern. notatur* sub diuersis titulis: descriptio præterea 12. non respondet iconi: quam verò intelligat, diuinare haud possumus.

Gerardo Anemone 5. Bulbocastani radice, Chestnut winde flower: Item, Anemone 10. papaueracea, Poppe winde flower. Easdem cum Tabern. icones ponit: sed descriptiones alias.

H. Lugd. Anemones 1. Dodonæi p. 845. Flos *H. Lugd. tres* cum superiorib. foliis infra p. 1036. rursus pingitur Ranunculi purpurei nomine. Sed eadem repetitur p. 1275. sub Geranio 1. quorundam Dalachampii: *ac sic vnius plantæ tres icones.*

Locus & Tempus. Obseruaui florentem Aprili & Maio in hortis Patauinis, Veronensibus, & Bononiæ, vbi etiam in montibus copiosè habetur. Eam quibusdam Germaniæ locis secundum Rhenum, inter Moguntiam & Andernacum inter vepres in aprico florentem Martio conspiciebat Clusius.

Anemone latifolia, ex purpura dilutiore albicante flore, 4. Clusii.

Syn. Clusius in Hisp. Anemonem latifoliam alteram inscripsit, eique præcedentis effigiem apposuit: In H. post. icone illā priuauit, vocauitque Anemonem hort. latifol. 4. simplici flore: eam autem paulò seriùs priore florêre tradit.

Anemone latifolia flore ad carneum colorem tendente, albicantibus vnguibus, 5. Clusii.

CLus. in Pannon. ni fallimur, est Anemone latifolia Bizantina carneo flore: In Hist. post. Anem

Anem. hort. latifol. 5. simplici flore : C.Bauh. phyt. Anemone 14. Eam autem folia ante hyemē proferre tradit idem Clusius.

Anemone latifolia purpurei ferè coloris Vnguibus albicantibus, Byzantina, 6. Clusii.



ANemones latifoliæ simplici carneo flore genus hoc, Anemonem sc. hortensem latifol. 6. simplici flore, habuit generosa Domina de Heusenstain Byzantio allatam, quæ Aprili & Maio anni 1584. ipsi, referente Clusio, primùm flores protulit : foliorum formâ, colore, radice, à superiore parùm differens.

Anemone colore saturatiùs ex purpureo rubens, oris coccineis, vnguibus albis, magnis, Byzantina, 7. Clusii.

HOc Anem. genus etiam habuit Cluf. Constantipoli emptum Anno 1587, quod inde Francofurtum ad Mœnum delatum florem tulit cum reliquis Anemones generibus sub Maii initium. Eius autem duas varietates à se obseruatas tradit & describit.

Anemone latifol. flore coloris purpurei saturi, vnguibus magnis, albis, infima parte purpureis: 8. Clusio.

INter latifolias, quę purpureum florem habent mittebat ad Clusium N. V. Ioh. Boisot genus quoddam, ipsi semine natum, cuius flos ipso referente elegans esset, sed Clusio biennio duntaxat pòst florem dedit. Florebat cum aliis Anemonum generibus extremo Aprili & Maio.

Anemone latifol. flore ex purpura violaceo, ad vmbilicum albicante orbe, 9. Clusii.

FLorebat Anemone hæc hortensis latifol. 9. simplici flore, Clusio authore cum aliis Aprili.

Anemone latifol. violacea, maculis albis notata : 10. Clusii.

DEcimum hoc Anemones lalifoliæ genus à Clusio obseruatum, licèt tota quodammodo facie nouo simile esset, & floris folia coloris essent etiam violacei: internâ tamen parte notis quibusdam erant discreta, nam albis maculis erant insignita. Et certè initiò Anemonem hanc hort. latifol. 10. simplici flore, vitium aliquod contraxisse existimabat Clusius, cuius causâ maculæ illæ in flore apparerent. Sed quum radicem incorruptam offendisset, & sequente anno flores similibus maculis notati conspicerentur, diuersum genus esse rectè censuit.

Anemone latifol. flore violaceo, vnguibus magnis, candidis Byzantina: 11. Clusii.

FLores violaceos paullò saturatioris coloris, 11. habebat genus, non cedens elegantiâ ei, cuius vngues maiores magisque candidi erant, propiùs quodammodò ad octaui generis flores accedentes. Illud Constantinopoli allatum Clusioque ab Illustris Viri Dauidis Vngnad vxore communicatum. Anemonem hort. latifoliam 11. simplici flore appellauit. Descr.

Anemone latifol. violacea, vnguibus argenteis 12. Clusii.

ANemonidi huic, inquit Clusius, hortensi latifoliæ 12. simplici flore, non valde dissimilis erat ea, quæ semine nata Porreto, primùm florem tulit anno 1600. Hæc florebat Maii initio. *Anem. hort. latif. 12. simpl. flore*

Anemone latifol. flore ampliore, duodenis foliis, violaceo-purpureis, vnguibus albis: 13. Clusii.

ANemone hort. latifol. 13. simplici flore, Clusius Porreto semine natam esse dicit ac florere Maio. C.Bauh. phyt. est Anemone 11. siue violacea rotũdo folio. An porrò sit Anemone latifol. flore simplici violaceo magno Camerarii hort. dubitamus, licèt Frater id asserat. Synon.

Anemone latifol. flore veluti carneo, vnguibus albis: 14. Clusii.

IAm dictis Anemonibus, adiicit Clusius eas latifolias, quę flores quidem purpureo colore præditos habent, sed multò dilutiore & veluti carneo. Omnes autem, radicis & foliorũ formâ, non sunt dissimiles superioribus, præsertim tertiæ: caules etiam habent teretes, & breui lanugine obsitos, atque ex viridi purpurascentes, vt illius, ad quorum fastigium nascuntur vncialis longitudinis folia, quorum vnum, vt plurimùm, paucis laciniis sectum, inter quæ exilit triuncialis pediculus, ex viridi etiam purpurascens, sustinẽs florem octo plerumque foliis constantem, quorum externa pars nonnihil purpurascit, interna coloris est ferè carnei, eiusque vel saturatioris, vel dilutioris, vnguibus item vel amplioribus, vel minoribus, omnium tamen albis, & capitellũ medium obtinentibus nigrum & villosum, quod ambiunt multa albicantia stamina apicibus cæruleis prædita. Flores autem sunt vel maiores, vel minores pro terræ ratione & vbertate. *Descr. latifol. veluti carnearum*

Florent omnes eodem tempore, quo superiores, aut interdum paullò seriùs, pro loci, in quo repositæ, situ. Quædam florem habent nonnihil odoratum, aliæ minimè. Hæc Clusius, quibus particulariter Anemonem hortensem latifol. 14. flore simplici delineauit. Tempus

Anemone latifol. colore Orengens dicto: 15. Clusii.

ANemonem hort. latifol. 15. simplici flore habui [inquit Clusi] munere Io. Boisot. Aliud eius genus etiam mittebat, iam descripto

per omnia minus, cùm foliis, tum caulibus, & & flore, cuius color licèt ferè idem, mihi tamen paullò dilutior videtur, in vtroque tamen nulla odoris gratia. Floret vtrumque genus cum superioribus: & pro soli, in quo repositæ, vbertate, ampliores, vel minores flores proferunt. Non dubium est, quin plantæ earum semine natæ, etiam interdum varient, & flores proferant, vel saturatioris, vel dilutioris coloris.

Tempus

Anemone latifol. flore coccineo: itemque vnguibus: 16. Clusii.

Descr.



Similem quidem habet cum Anemone latifolia pleno flore [de qua postea] radicem, sed eius folia quæ etiam multa ex illa oriuntur, non erant adeò ampla & crassa vt illius, neque adeò dilutè virebant: caulis, dodrantalis vel etiam pedalis, satis gracilis, viridis floris color idem qui plenæ latifoliæ flore, h.e. elegantissimo coccineo internâ parte nitens, similes etiam vngues pallescente orbe illos ambiente, externâ autem quâdam lanugine pubescens: medium florem occupabat capitellum villosum cinctum staminulis purpurascentibus, quorum apices nigricant.

Anemone latifol. coccinea sine vnguibus Byzantina: 17. Clusii.



Locus.

Anemones genus hoc 17. simplici flore latioreque folio habuit Constantinopoli allatum generosa D. de Heusenstain, quod anno 1587. mense Aprili in eius horto floribus onustum conspiciebat Clusius, cuius fragmentum sequête Iulio accipiebat, & amicis in Belgio communicabat. Id autem, inquit, similibus superiori erat, foliis paullò tamen rudioribus, &c.

Tempus

Anemone latifol. ex coccineo phœnicei coloris, vnguibus paruis, subpallidis: 18. Clusii.

Anno 1600. obseruabam, inquit Clusius, apud N. V. A. vander Duyn elegantem hanc Anemonem hort. latifol. 18. simplici flore. Florebat duntaxat Maio, quia is annus valdè serotinus fuit, propter præcedentem asperrimam Hiemem qualis totis 35. annis non fuerat conspecta.

Temp.



Clus. in Pannon. p. 394. vocat Anemonem latifoliam Byzantinam coccineo flore: C. Bauh. phyt. Anemonem 13.

Syno.

ANEMONE LATIFOL. FLORE PLENO variegato.

CAP. XII

Descr.



Nihil in hac Anemone flore speciosius, qui Rosæ magnæ par, densissima foliorum fœtura, Pœoniæ ferè modo luxuriat, *foliis* oblongis, acutis, rubentibus striatis: exterioribus verò quadruplò, quintuplóue latioribus, rubro, viridique confusis, variegatis.

Clus. in stirp. Hispanicarum appendice Anemones latifoliæ flore multiplici titulo pingit & describit p. 523. Lobel. in Obs. p. 146. Ic. Pl. p. 278. dicitur Anemone maxima polyanthos Chalcedonica. Figura, vt Clusio, duplex: vna radicis, altera floris. Malè apud H. Lugd. p. 847. in Anemones latifoliæ flore multiplici Clusii figura, flos adaptatur radici.

Synon.

Tabern. in Icon. est Anemone Chalcedonica maior: In Hist. Anemone 7. Chalcedonica: Camer. hort. Anem. latifol. flore pleno rubro elegantissimo: C. Bauh. phyt. Anemone 15. siue rotundifol. maxima: Gerardo, Anem. max. Chalc. polyanthos, The great Double Winde flower of Bithinia. Germanis Anemone Röslin von Constantinopel. Constantinopoli allata fuit. Aprili vel paullò etiam seriùs florem expandit. Flos in Germania rarissimè ad frugem peruenit, frequentissimè enim, antequam sese explicet, vitium contrahit. Certè licèt multis annis aluerit Clusius, vltra ternos aut quaternos eius flores explica-

explicatos videre non meminit: Cassellis autem in horto Ill. Princ. Hassiæ Landgravii, maximum & amicæ uissi num protulerat. Nobis Venetiis attulit Cherlerus, ac Argentinæ ostendit Meierus.

ANEMONE LATIFOL. PLENO FLORE coccineo, siue Pauo maior 1. & 2. Clusii.

CAP. XIII.



NOmine Ranunculi Constantinopolitani gener Cherlerus secum ex Italiæ Patauio ab Ill. Pinello, nobili Genuensi acceptum, attulit pulcherrimum rarissimumque Anemones genus. *Ramus* erat dodrantalis, vnico *folio* circa medium donatus, quod sine pediculo *caulem* amplectebatur, circumscriptione ferè circinata diuisurâ profundâ & crebrâ superiorum quorundam foliorum Ranunculi auricomi: supra quod ramus nudus paullatim attenuatur, summo fastigio *florem* gestans Anemones multiplicis flori parem, fœcundâ foliorum fœturâ luxuriantem, vt nullus planè compareat vmbilicus, saturatâ purpura tinctum: extima cuius *folia* vnciâ longiora, semunciâ latiora, obtusa, venosa, interiorum alia dimidium, alia ne quadrantem quidem eius magnitudinis attingunt. Est hic flos, ni fallor, idem cum Clusii Anemone hortensi latifolia 2. pleno flore, vt & cum eiusdem Anemone hortensi latif. Pauone maiore 1. atque etiam cum eiusdem Anemone hortensi latif. Pauone maiore 2.

In Belgicis hortis inquit Clusius, Aprili vel paullò etiam seriùs florem expandunt. Earum etiam radices, perinde ac latifoliarum simplici flore, præsertim quæ crassæ & globosæ sunt, temporis diuturnitate plerumque cariosæ fiunt, & vitio deinde ad extremos nodos serpente, tandem penitus corrumpuntur, nisi alternis ad minimum annis, in fragmenta diuulsæ, tellurique commissæ pangantur.

ANEMONE GERANIFOLIA.

CAP. XIV.

Multa habet *folia* nouo Vere, quum prodire incipiunt purpurascentia, deinde ex viridi pallentia, multifida, Coriandri referentia, vel Limoniæ potiùs Anemonidis foliis similia, trigemina pleruq; simul pediculis cõnexa, hirsuta, & in terram, vt Dioscorides rectè ait, inclinantia: inter quæ *caulis* exilit nudus quidem, sed quem terna foliola, trifariam profundiùs incisa, media parte amplectuntur, quæ aliquamdiu *florem*



occultãt, donec Solis calore ex iis sese explicãs & emergens, expandatur in quatuordecim aut quindecim foliola mucrõata, minora quã in latifoliarum generibus, coloris vel cærulei vel albi, vel vtroque mixti h. e. ex ternâ parte subcærulei, internâ albi, staminulis albis, quorum apices pallidi, medium florẽ occupantibus: decusso flore, apparet *capitellum* penè Ranunculi, conflatum ex *seminibus* eius semini etiam similibus: non tomentosum vt in latifolia Anemonide: *radix* digitalis plerumque longitudinis & crassitudinis, in aliquot ramos diuisa, & tuberculis obsita, fibras quasdam hinc illac spargens, foris nigra, intus alba, quæ similiter fragmentis seri & pangi potest.

A Clusio nominatur in Hisp. Anemone tenuifolia 3. In Hist. post. Anem. hort. tenuifol. 1. simplici flore: A Dod. in fol. lat. Anemone 2. A Lobel. in Obs. p. 148. In Ic. Plant. p. 280. Anemone tuberosa geranifolia: A Tabern. Anemone Rupertiana. C. Bauh. phyt. Anem. 6. siue Geranii Rupertiani folio: Schvvenckf. Anem. Ropertiana flore nunc albo, modò cæruleo, klein blaw-lechte windt rößlin. Gerardo Anemone Geranii folia, Storkes winde flower: H. Lugd. p. 845. Anem. 2. Dodonæi, tenuifol. 3. Clusii, siue Geranifolia Lobelii. Synoni

Hanc primùm ex Italia habuerunt Belgici horti, in quibus Vere floret: semen Maio maturescit, aut paulò seriùs. Radicis fragmentis seritur ac pangitur. Locus & tempus.

ANEMONE ITALICA TENVIFOLIA purpurea, foliis floris orbiculatis

CAP. XV.

ANemone Italica tenuifolia *radicẽ* nitebatur subrotunda, capillarium fibrarum non experte: *foliis* Coriandri foliis similibus, multùm diuisis, haud secus ferè quàm Apii hortensis, sed crebriùs incisis, *pediculis* dodrantalibus appensis statim à radice orientibus, in firmo & tenui principio pediculi, crassiori in adultioribus: inter folia surrigebatur *caulis* tenuis, cubitalis, nonnihil hirsutus, citra cuius fastigium, aliquot digitis sub flore erant folia sine pediculis caulem ambientia, minutim dissecta. Cauli insidebat *flos* vnus, magnus, purpureus, quinque foliis constans, latis, rotundis, in acumen desinentibus, exteriùs multùm hirsutis: vmbilicum floris occupabant *apices* multi. Descri.

An Anemone prima Matthioli? Camer. hort. de hac ait: Anemone tenuifolia flore purpureo frequens in Italia circa Romam & Neapolim atque in Hetruria. Hæc tantùm potest regio vt



gio, vt flores quarto anno pro purpureis, albos proferat. Apud Matth.in Epit.& Hist.germ.vocat Anemonem 4. foliis frequenter laciniatis, floribus purpureis, &c.

Montbelgardi in horto, ni fallor, Maio florebat, sed tunc eam depingere neglexi.

Camerarius author est, acrem esse plantam, eiusque succum naribus infusum plurimùm cerebrum expurgare.

Anemona tenuifolia species variæ.

ELeganter pingit & graphicè describit Clusius tum in Hispan. tum in post. hist. plurimas Anemones tenuifoliæ species, quas breuitati studentes; vt in latifoliis factũ, hic tantùm notabimus, pleniorem, earum historiam ex ipsius Clusii scriptis petendam relinquentes, additis tamen præcipuarum nonnullarum iconibus. Considerandæ igitur veniunt præter iam descriptas Anemones.

I. Anemone tenuifolia purpurea, foliis floris in acutũ desinentibus 2. Clusii: *cuius hic traditur Icon.*

II. Anemone tenuifolia coccinea, vnguibus ex pallido fusco & albo colorib. mixtis: tenuifol. 3. Clusii.

III. Anemone tenuifolia coccinea, vnguibus albis: 4. Clusii.

Florem sustinebat amplum [præter istius generis Anemonidum morem [foliis constantem coloris interiore parte coccinei elegantissimi, vnguibus albis, exteriore quidem etiam coccineis, sed tenui lanugine pubescentibus & splendentibus: vmbilicum occupante villoso nigricante capite, multis staminibus cincto, quorum apices ex nigro purpurascebant.

IV. Anemone tenuifolia flore magno coccineo vnguibus albis orbiculatis: 5.Clusii: *cuius icon in hac pagina tertio loco posita est.*



V. Anemone tenuifol. flore amplo [foliis florũ in cuspidem ferè desinentibus] sanguineo, vnguibus albis magnis: 6. Clusii: *cuius hic traditur icon.*

VI. Anemone tenuifol. flore minore coccineo vnguibus exalbidis, purpureis venis distinctis: 7.Clusii.

VII. Anemone tenuifolia coloris sanguinei coccineo permixti, vnguibus eiusdem ferè coloris: 8.Clusii.



VIII. Anemone tenuifol. flore pluribus foliis constante carnei quasi coloris, 9.Clusii.

IX. Anemone tenuifolia duplex: Vna ex albido virescens, vnguibus albis: Altera prorsus ferè alba, vnguib. & venis ex albo paullulùm virescentibus, 10.& 11.Clusii.

Clus.in Pann. p.395.priorem tradit sub Anemonidis tenuifoliæ carneo flore nomine, siue Byzantinæ secundæ.

Et hæc est quam Anemonidis hort.tenuifoliæ 11.simplici flore titulo describit.

C.Bauh.phyt. vocat Anemonem 4.siue angustifoliam



stifoliam tertiam.

An est Tabern. in Hist. Anemone 11. siue rapacea propter radicem, flore ex purpureo albicante.

X. Anemone tenuifolia candida, exceptis vnguibus, externâ parte nonnihil virescentibus, 12. Clusii

XI. Anemone tenuifol. prorsus niuea præter vngues, in quibus aliquid carnei coloris, 13. Clusii.



XII. Anemone tenuifolia exalbida, venis carnei coloris: 14. Clusii.

XIII. Anemone tenuifolia præcedenti candidior, 15. Clusii.

XIV. Anemone saguinea, vnguibus venis albicantibus distinctis, foliis floris orbiculato mucrone, 16. Clusii.

XV. Anemone tenuifolia Kermesina, 17. Clusii.

XVI. Anemone tenuifolia coloris coccinei valdè diluti, vnguibus amplis & albis, 18. Clusii.

XVII. Anemone tenuifol. cochinillea, vnguibus magnis albis, foliis florum extrema parte orbiculatis, 19. Clusii.

XVIII. Anemone tenuifol. sanguinea albicantibus vnguibus, 20. Clusii.

Et illæ sunt Clusio Anemonidis tenuifoliæ florem simplici foliorum serie gerentis species: qui non dubitauit quin plures aliæ aliis fortè innotuerint: confidens etiam quotidie deinceps plures exorituras, vel foliorum numero, vel aliis notis flores discretos habituras.



XIX. Anemone tenuifolia, flore polyphyllo coccineo.

ANEMONE FOLIO ACONITI, RADICE Rapunculi, flore ex purpura albicante: Et Altera folio Coriandri, radice Oliuæ flore purpureo. Tabern.

Cap. XVI

Radice prior est longa, Rapunculi, crassitudine mediocris digiti, fibris donata pluribus, odoris actis: *foliis* profundè dissectis, instar Aconiti: *caule* spithameo, & longiori, crassiusculo, tomentoso, canaliculato, recto, intus cauo: *flore* ex purpura albicante. *Descr. Anem. rapacea*

Altera radicem habet Oliuæ, rotundam, odoris acris & vehementis: folia Coriandri, profundiùs tamen & magis incisa: *caulem* pilosum, tenuem, canaliculatum: *florem* sex foliis constantem, purpureum, papaueraceum: *capitulum* in medio foliorum nigrum. *Anem. papaueracea*

Ambæ [11. sc. siue rapacea, & 12. siue papaueracea] abundant Vvascouiæ montibus planis, Soli expositis. *Locus.*

An aliquis meminerit Anemones radice Rapunculi nondum occurrit. Quæ verò sit Anemone papaueracea Non Windt Rößlin foliis & flore magnitudine Papaueris nobis non satis constat. Icon sanè quæ pro hac proponitur à Tabern. non respondet descriptioni. Videtur autem nobis haud diuersa, ab eius Anemone 3. quam nominamus Italicam latiusculis foliis spinosis.

ANEMONE FOLIO MVLTIPLICATO, hirsuto, flore quadrifolio, rubro, albo cæruleo.

Cap. XVII.

Habemus [inquit Anguill. ep. 12.] Anemonem Athenæi in montibus altis, *foliis* multifidis, & lanuginosis, cuius *flos* quatuor duntaxat foliis constat, Papaueris modo, aut ruber, aut albus, aut cæruleus. Reperitur in Italia, in siluis altorum montium supra Castellum in Marsis dictum Piscina, & montibus Sclauoniæ, siue Illyriæ, & Moreæ. *Anem. Athenæi Anguill.*

Clusio dicitur Anemone Anguillaræ: C. Bauh. phyt. Anemone 1. siue lanuginoso folio

flore albo, rubro, cæruleo. Sed quæ sint hæ Anemones prænominati non explicant. Nec quis è genere Pulsatillæ eas esse contenderit. Habent enim Pulsatillæ plura quàm quatuor in flore folia.

ANEMONE ANGVILLARÆ LVTEA, quadrifolia, foliis multifidis.

Anem. lutea Galeni Anguill.

Refert idem Anguillara epist. 11. in Apulia Anemonidis genus illud reperiri, quod Galen. lib. de comp. med. sec. loc. floris colore luteo esse scribit, aitque illic notissimum esse, & à cæteris figura non differre, sed colore. An autem Anguillara de Pulsatilla lutea scribat considerandum. Dubium in eo consistit, quod non sit quadrifolia. Clusius dubitat an non sit latifoliæ Anemones genus illud, quod secundo loco descripsit. Sed quomodo possit ea esse Anemone Anguillaræ, quæ quatuor tantùm floris foliis constat, cùm latifolia Clusii magno sit floris foliorum numero. C. Bauh. phyt. vocat Anemonem 12. siue luteam. Nec plura.

ANEMONE LVTEA RAVWOLFFII.

CAP. XVIII.

Locus

Commemoratur hæc cum aliis à Rauvvolffio Itinerarii sui part. 1. cap. 9. Circa Halepum occurrunt aliquæ Anemones species, plurium colorum, rubri, purpurei, lutei, &c. quas omnes

Sakaick

communi nomine *SaKaick* appellant, cognomẽ addẽtes *Sakaick achmar, Sakaick alfar, Sakaick aserach*, i. e. Anemone rubra, lutea, purpurea. Luteam verò pingit parte 4. numero 115. titulo pulchræ Anemones roseæ, floribus luteis, Anemo-

Sakaick assar.

nes luteæ *Sakaic assar* Arabibus dictæ.

H. Lugd. append. p. 26. Anemones genera *Arab. Sakaick*. C. Bauh. phyt. Anemone 17. siue varia peregrina, radice fibrosâ.

ANEMONÆ MATTHIOLINÆ.

CAP. XIX.

Anemonides legitima Diosc.

Legitimam vtriusque generis Anemonem se legisse gloriatur Matthiolus in Diosc. in anni 1559. editione, idque in Ananiensi agro, quæ vt arbitratur, Dioscoridis descriptioni nihil prorsus reclament. Postea verò Venetiis in horto Medi-

Matth. redarg.

ci Maphei à Mapheo conspexisse. Sed si collegit, cur non descripsit? cur præterea falsas exhibuit figuras, ad descriptionem factas, maleque intellectas. Appingit enim vascula, & calyces Papaueris, quorum non recordatur Dioscorides. Cur non monet suas icones non respondere visis plantis, si nouit? Si veras proposuit imagines in priorib. comm. cur in postremis eas mutauit, nec falsas fuisse priores admonuit?

Anemõ genera 5. Matth. in comm. post.

Anemones [inquit in comm. It. cum mag. fig. impressis anno 1568. & Lat. impressis anno 1583.) quinque genera obseruaui: Horum *primum* folio prouenit Coriandro simili, sed frequentibus incisuris, caulibus lanuginosis, tenuibus, striatis, in quibus tenuiora per interualla sunt folia, floribus siluestris Papaueris magnitudine, senis circum distinctis foliis, purpurascentibus, capitulo vmbilico tenui emergente, nigro colore, nigrisque capillamentis stipato, perinde ac in Papauere. Radix illi Oleæ magnitudine, subrotunda fibrataque & sapore acri. *Secundum* foliis assurgit minoribus, & frequentiùs laciniatis, cynoctoni Aconiti modo, caulibus alteri similibus, sed aliquantò crassioribus inanibus, & in rectum spectantibus, quibus flores insunt, dilutiore purpurâ nitescentes, capitulo circũquaque comato: perinde ac alterum. Radicem habet breuem, Rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis, acri etiam gustu. *Tertium* foliis crescit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, sesquipalmaribus: rotundis, in quorum cacumine flores excũt albi, quinque tantùm foliolis distincti, Rosarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpurâ respersi, inferiore præsertim sede. Radicem habet fibratam ac tenuem: Nascuntur in collibus. Habentur quoque Anemonis, *genera alia duo*, foliis laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. Omnia genera Maio mense florent. *Non desunt*, qui credant Anemonem, & siluestre Papauer idem esse: sin minùs,

Tem... Silu... Pauer ... Lapsi ... rorum ... Anem... silu. ... ner ... De M... thioli ... nib ... Cam...

saltem eiusdem esse generis. Sed ii, meâ quidem sententiâ, falluntur, & prorsus aberrant à Dioscoridis proposito. Quandoquidem si hoc idem sensisset Dioscorides, alterum ab altero diuersis capitibus non distinxisset, neque, vt legitur in eius capitis calce, differre Anemonem à siluestri Papauere tradidisset. Verùm vt non diu nec multùm in Matthioli erroribus retegendis laboremus, rem Camerario committimus, qui apud Matth. in eius Hist. germ. dicit se coniectari haud posse, quęnam sint Anemones à Matthiolo in suo herbario pictæ, quandoquidem de iis nullus scribat, nisi de tertia. Ipse etiam se ramosam vidisse negat, & alias descriptoribus Matthioli respondentes effigies habere affirmat quas tradit.

Icon. Ta... bern.

Tabern. in Icon. Anemones ramosæ purpureæ; Et, Anemones ramosæ luteæ titulo, ambas Matthioli fictas imagines habet, & eum imitatus cudit descriptiones. In Hist. Anemonem 13. & 14. inscripsit.

Matthiolum autem in commentar. priorib. duo proposuisse Anemones genera, quæ nec in Germania, neque Anglia, nec etiam in Italia proueniunt, testis est Turnerus, qui nunquam illa videre meminit.

A partibus verò Anemonarum Matthioli stat Frater C. Bauh. Matthiolus, inquit, quinque proposuit Anemones, cuius figuras mutare non volo.

H. Lu... taxan...

H. Lugd. p. 842. & sequentibus Anemones Matthioli quinque proponit, nec quales sint, indicat. Anemones autem secundæ Matthiolinæ titulo pingit Ranunculum flore globoso, vt fusiùs hoc titulo dicemus,

ANEMONE RANVNCVLI FACIE LVTEA.

CAP. XX.

Descr...

Foliis prouenit Ranunculi ferè, sed teneriori- bus, floribus aureis, radice paruę Fabę magnitudine, inquit Camerar. qui in Epit. & Hist. Matth. germ. Anemonen quintam inscribit. Sed in Epitomes eadem tabella pinguntur icones duarum plantarum: in vtraque autem est radix maior



maior Fabæ ℞: Quæ porrò ſub numero 1. proponitur ;. eſt quæ hoc capite deſcribitur. Quæ verò numero 2. notatur, ea accedere videtur ad Ranunculum, cui flos in medio folio. In H. germ. nudam proponit iconem ſine deſcriptione.



capita interdum diuiſa, ſuperiùs ex reliquiis marcidorum foliorum comata, ſapore nonnihil amareſcente, & tandem acrimoniâ linguâ vellicante. *Deſcri-*

Duas figuras proponimus, nó quòd ſint diuerſarũ ſpecierum ſed quòd ſi quid in vna requiratur, ex altera fortè ſuppleatur: ni factas emiſſemus, meliorem dediſſemus. *Icones*

Tragus Herbam venti intitulat, incognitamque ait & quaſi peregrinam: Mulierculas verò Argentinenſes herbarias kûchen ſchell vocare, vel kûſchell, q.e. ſi interpreteris, Campanula vel Nola culinæ, ſiue culinaria: Campanula vaccæ, aut vaccaria. Videtur autem ipſi Ranunculi genus Sardonium, de quo Dioſcorides lib. 2 ſcripſit, quamuis non deſint qui Oreoſelinon eſſe contendant. *Herba Venti Trago*

Cordus in Hiſt. pro Decima Ranunculi ſpecie deſcribit, ac leptophyllon & comatum cognominari poſſe concedit. *Ranunculi ſpecies Cordo*

Geſnerus hîc figuram ex Trago poſuit. Idem de hort. vocat Pulſatillam vulgi Italorum, Caudam vulpinam Amati, Ranunculi Dioſcoridis ſecundam ſpeciem, Herbam Sardoam, & Heluetiorum Bitʒwûrtʒ. Item Anemone Aretii, floribus cæruleis, maioribus tamen, pallidioribus, & & nonnullorum das wilden mans kraut. *Pulſatilla Italor. Cauda Vulpis*

Turnero pingitur the common Anemone titulo.

Dod. gall. inſcripſit Herbam Sardoam & Apium riſus, delineauitque pro Ranunculi auricomi (Ranunculi dulcis folio rotundo] ſpecie altera, floribus purpureis. Hanc incognitam ſcribit, ac poſtea inter nomenclaturas ita appellandam cenſet: Herbam ſc. Sardoam, Apium ſilueſtre, Apium ruſticum, Apiaſtrum, & Apium riſus, vt quo nomine in aliquibus officinis cògnita ſit, vt in aliis Pulſatillæ Gallicè Paſſefleur, Belgicè Cneckenſcelle: Sed aliter ſentit Dodon. in fol. lat. vbi Pulſatillam vocat. A nonnullis, inquit, Apium riſus dicitur. Non èſt tamen Herba Sardoa, quæ propriè Apium riſus videtur appellanda. Non eſt etiam Ranunculi, neque etiam Anemones ſpecies: vtriſque tamen & præſertim facultatibus accedit. Colore eſt plurimùm Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, aliàs luteo, rariùs rubente. Belgæ in hortis habent: apud Germanos ſatis frequens locis aſperis & lapidoſis, & ſubinde in ipſis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intenſior, aut remiſſior. In ſiluis ſiquidem ac vmbroſis dilutiore colore quaſi inalbicat flos: in apricis coloratior eſt: Albidi floris Auerniæ & Narbonenſis Galliæ montes ſuppeditant: lutei Taurienſes Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe habetur. *Herba ſardoa & Apium riſus Dod. gall.* *Nec Apiũ riſus nec Ranunculus etiam Anemone eſt*

PVLSATILLA PVRPVREA, CÆruleáue.

CAP. XXI.

Tenuia *folia* ſic ſatis Paſtinacę ſylueſtris foliis ſimilia ſunt, niſi ab iis magnitudine vincerentur, tenui diuiſurâ piliſque reſpondentia, ex pediculo longiore, palmari circiter, admodum villoſo & propter terram ſubrubente, appenſa: *caulis* teres, cauus, denſâ lanugine obductus, dodrantalis, delapſo flore pedalis & maior, nullis vel ramis, vel foliis donatus, vnico excepto folio, quod paullò infra florem naſcitur, denſo, mollique tomento comatum, circum circa labri inſtar, aut acetabuli profundiuſculi caulem augens, ſibique inferiore parte continuum, quod mox in lacinias numeroſas tenueſque finditur: caulis ſummo faſtigio *flos* ſedet vnicus, magnus, è ſex foliis acuminatis compoſitus, purpuraſcens, foris hirſutus, intus glaber, leuem ſed ſuauem odorem aſpirans: medium obſidet ex oblongo rotundum *capitulum* fibris apicibuſque luteis cirrhatum: poſtquam autem delapſus eſt flos, caulis ſupra folium ſupra dictum, quintuplò, aut altiùs excreſcit, próque flore ſuccedit comoſum capitulum ſtaminum hoſericeorum mollitie, argentei ſplendoris: appenſo vnicuique ſtamini *ſemine* oblongo, tereti: delapſis porrò caducis ſeminibus vnà cum ſtaminibus appenſis caput relinquitur rotundum: *radix* craſſa, longa, nigra, in plura



Pulsatilla Vulg. Lob. Lobel. in Obs. p. 149. & in Ic. Plant. p. 281. vocatur Pulsatilla vulgaris. Qui Risus Apium Dioscoridis autumant, risum potiùs quàm responsum merentur.

Pulsat. Matth. A Matthiolo in Epit. & Hist. & germ. cum addit. Camerarii, ac etiam passim in comm. in Diosc. Pulsatillæ titulo pingitur, dicente: *Fuchs. error.* Fuchsius in libello imaginum Anemones purpureæ (syluestris) loco, pingit herbam quæ plerisque Pulsatilla cognominatur, etsi nullam habeat cum Anemone cognationem. Scribit Ruellius Anemonem in Gallia nasci, eamque esse, quam Herbam venti vocant Herbarii: sed me latet quid Ruellius per Herbam venti intelligere voluerit. Bohemi vocant Konickec, Saxones propter semen Bockſbart. i. e. Barbam hirci.

Pulsatilla Vulg. duo genera Clus. Pulsatillæ vulgaris Clusius duo genera passim in Austriç & vicinarum regionum locis editioribus & vento perflatis inueniuntur: vnum *præcocius* crassiore folio, ampliore flore, quod ab Vngaris lo kevvkevvrchin. i. e. equi kevvkevvrchin, siue equina Pulsatilla: alterum, *non adeò* *Pulsatilla* *præcox*, folio tenuiùs inciso, floréque minore, & purpurei coloris, adeò saturi, vt niger videatur, Vngaris Lean kevvkevvrchin, h. e. virginis kevvkevvrchin, siue virginea Pulsatilla, appellata. Is verò titulo Pulsatillæ vulgaris dilutiore flore iconem habet à Lobelio propositam pro Pulsatilla vulgari: Et titulo Pulsatillæ vulgaris saturatiore flore, quæ Lobelio dicitur Pulsatilla flore clauso cæruleo.

Synon. H. Lugd. p. 849. vocat Pulsatillam Matthioli. Tabern. in Ic. & Histor. nominatur Pulsatilla 1. flore purpureo & cæruleo; item Cauda vulpis: Gerardus Pulsatillam vulgaré vocat Purple passe flower: Schvvenckf. Pulsatillam purpureo flore, Thalius Anemones speciem Pullsatillam vocat: C. Bauh. phyt. Pulsatillam 1. siue vulgarem, foliis florum nonnunquam reflexis, colore vt plurimùm Violæ nigræ purpureo, & etiam obsoleto.

Locus & Tempus Monspelii Martio mense floret in montibus ceu & Lugduni, vbi copiosè prouenit. Frater C. B. circa Heluetiorum Badenses thermas purpuream collegit. Sæpiùs in hortum transtuli, sed frustra. Copiosè tandem circa Bonam in Germania nascitur, & circa Oxoniam in Anglia, vt Turnero Falconerus retulit.

Vires & vsus. Ab Empiricis id compertũ habet Brunfelsius, quod vulneraria sit herba. Quod folia non sine acore quodam secentur, ita vt oculos, quemadmodum Allium aut Cæpæ feriant. *Aqua.* Quod illa per Alembicum distillita, aquam vulneribus mũdificandis curandisque prçstent vtilissimam, quæ & putridam carnem erodat. *Temper.* Folia, caules, & flores [inquit Matth.] cùm acerrimo sint gustu, excalfaciunt & siccant ordine quarto: incidunt: attenuant, attrahunt, digerũt, expurgant, & exulcerant. Radix verò cum subdulcis sit, non longè aberit à temperatis. Sunt qui eam maximè præferant, contra pestilentiæ contagia & pota venena, & virulentorũ animalium ictus, si cum vino bibatur, drachmarum duarum pondere, quare in Antidotis additur. *Sudorem mouet aqua.* Aqua è foliis distillatã, vulnera sanat, & pota sudorem prouocat. Trago Herba venti calida est & sicca, debetque magis externis quàm internis corporis partibus adhiberi. Commendatur ad calculos, gangrænam, putrida vulnera, vngues scalidos, papulas, mariscas, verrucas, & maculas. Radix siccata sternutamenta ciet: cruda verò mansu pituitam elicit.

PVLSATILLA FLORE CLAVSO CÆRULEO.

Descri. IN Pulsatillæ flore cæruleo perpetuò clauso conspicuam differentiam videnti copiam fecit Lobelio Goldenbergii hortus. Cæteroquin cum superiori re ipsa vna, nisi folio esset superuirenti.

Synon. Lobel. Obs. p. 150. dicitur Pulsatillæ varietas. Ic. Plant. p. 283. Pulsatilla flore clauso. Dod. in fol. lat. Pulsatillæ altera icon. H. Lugd. p. 850. Pulsatilla altera Dodonæi. Clus. in Hist. post. [vbi icon eadem quæ Lobelio, sed diuersa descriptio, quam antè tradimus] Pulsatilla saturatiore flore. Tabern. Pulsatilla 5. siue cærulea minor. C. Bauh. phyt. Pulsatilla 4. siue foliis florum reflexis.

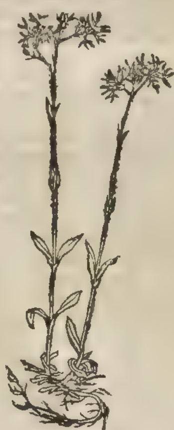
PVLSATILLA RVBRA.

Descr. DIffert à vulgari non solùm floris colore, sed etiam formâ foliorum, quæ tenuiùs diuisa: florum item foliis, quæ in priori acuta, in hac obtusa.

Synon. Hæc sine dubio est illa Pulsatilla rubra Obs. p. 149. Icon. Plant. p. 282. quam ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse Pena & Lobelius referunt, quanque Clusio videre nunquam contigit.

Inscribitur hæc apud H. Lugd. p. 850. Pulsatilla rubra Lobelii. Tabern. in Icon. & Hist. itemque Gerardum, Pulsatilla 2. rubra. C. Bauh. phyt. Pulsatilla 2. siue flore rubro: apud Matth. Pulsatilla rubea.

PVLSATILLA ALBA.



Descr. PUlsatilla alba, *foliis* est multò amplioribus, quàm reliquarum vlla, nec ita etiam minutim concisis, & ad Myrrhidis sil. foliorum diuisuram quodammodò accedẽtibus, & nonnihil hirsutis: *caulem* qui cubito longior nonnunquam, medium cingũt consimilia quoque folia: cæterùm, flos qui summo cauli hæret vnicus, lacteo est candore, quem villosum capitulum cristatumque aliarum more consequitur: *radix* itidem crassa.

Ranunc. montan. An hæc est Bened. Aretio in descr. montis Stockhornii apud Gesn. de hort. altera illa species Bißwurtzen flore albo, quam Ranunculum aliquem montanum aut Anemones speciem esse haud negauerit?

Anem. f. albo Gesnerus de hort. nominat Anemonem flore albo, quam græcè ὀρεσγέροντας dicendam præcipit. *Pulf. Italorum* Item, Pulsatillam Italorum, Anemonen albo. In *Anem.* descr. montis Fracti, in lib. de Lunar. Anemonem alpinam,

alpinam, radice nigra &c.

Fortè Lobelii Pulsatilla albida pallens in Aduers. non eadem est cum nostra, quam in Obs. p. 149. Icon. Plant. p. 281. Pulsatillam albam inscribit.

Tabern. in Ic. & Hist. habet Pulsatillam albam siue 3. quam *Lean Fetrchin* Hungaricè, h. e. Virginis Pulsatillam vocat. Habet & in Hist. Pulsatillam 4. flore albo prouenientem in montibus Lotharingiam separantibus ab Alsatia, potissimùm inter Espinal & Fontenoi inter rupes, vnde quòd difficulter euellatur, Pulsatillam petræam, vocandam existimat.

Gerardo dicitur Pulsatilla flore albo *white Passeflower*: Schvvenckf. Puls. niuea alpina, Puls. petræa, *Schneeblůmen Schneechenlin / & wild Mausekraut*. C. Bauh. phyt. Pulsatilla 3. siue flore albo. Clus. in Pann. p. 382. Anemone silu. 2. montana Pulsatillæ folio.

Geneuæ mense Iulio in monte Thuiri copiosè floret. Crescit in celsioribus Etscher & Durrenstein Stiriæ iugis, inter scopulos tenui & leui terrà tectos: plerumque verò in ipsis scopulorum fissuris & commissuris adeò altè radices agit, vt summâ difficultate, & vix vnquam, nisi auulsis ferreo instrumento scopulorum fragmentis integras Clusio eruere licuerit. Floret autem istic Iulio, interdum etiam duntaxat Augusto, pro Æstatis maturiùs aut seriùs incipientis natura, solutis videlicet niuibus: nam è primis floribus est. Semen plerumque maturitatem adquirit sub extremum Augustum. Difficulter cicurari posse tradit idem Clusius.

PVLSATILLA LVTEA.

PVlsatilla lutea palmaris erat planta, *radice* crassâ, *foliis* cæruleæ modo diuisis, sed segmentis latioribus, valdè hirsutis: *caulis* singularis, vnicum summo fastigio sustinens *florem* colore luteo præditum, foris hirsutum, intus glabrum, obsidente medium apicum magno numero.

Camerarius ait florem luteum subrubentem, & subsequi semen papposum barbatumque: figura autem quam proponit facta est ad plantam meam siccam Gesnero missam.

An Anemone siluestris tertia Clusii? An Gesn. hort. huius meminit, Anemones & Pulsatillæ flore luteo nomine? Pulsatillam luteam vocat Camer. in Matthioli. *Gele Bisswurtz*, h. e. Radicem contra morsus venenatos luteam: in eiusdem verò Hist. *Gelb küchenschel*, i. e. Campanulam, siue Nolam culinariam luteam. Commemorat Pulsatillam luteam Lobel. in Adu. & Pulsatillam lutei floris Dodon. in fol. lat. Qui an nostram intelligant, ambigimus. Siquidem eam à vulgari colore tantùm distinguunt. Pulsatillam luteam sibi è Pedemontio siccâ missam ait Tabern. indeque Pulsatillam Pedemontiam cognominat.

Dalechampius apud H. Lugd. tria Pulsatillæ genera luteo flore conspicua produxit. vnum autem inscripsit p. 850. Pulsatillam 1. Alpinam Dalechampii, radice crassâ, nigrâ, exesa, foliis Apii modo dissectis, inter hæc tria genera latissimis, hispidis.

C. Bauh. phyt. vocat Pulsatillam 5. siue luteo flore: Pulsatillam auteam Camerarii: Pulsatillam verò 6. siue luteam Apii folio, primam Dalechampii. *Sed cur* Dalechampii Pulsatillam luteam 1. separet à lutea Camerarii non video.

Reperi florentem Iulio in Rhetii monte Braulii, Gener Cherlerus sub finem Iunii in monte Gotthardi. Locus & tempus

PVSATILLA LVTEA APII HORTENSIS folio 2 & 3. Dalech.

PVlsatilla 2. alpina Dalechampii siue luteæ 2. genus apud H. Lugd. p. 851. *radice* est tenuiore, breuiore, minùs atra, *foliis* hortensi Apio similibus, paullò latioribus, hirsutis, radicem ambientibus, multis in caule dodrantali, lanuginoso, mediâ sui parte villoso glomo pubescente e quo prodit *floris* aurei pediculis. *Pulsat. 2. alpina Dalech. descr.*

Pulsatilla 3. alpina Dalechampii, siue luteæ tertium genus, *radice* est, quàm in superioribus gracilioe, *folio* Pastinacæ siluestris, apicibus in medio flore coacervatis luteis, quos in *seminis* conceptaculum tandem formatos spissa lanugo vestit. Hæc tria genera, inquit, in monte Muræ, Allobrogum oppidulo vicino, reperiuntur. *Puls. 3. alpina Dal. descr.*

C. Bauh. phyt. vocat Pulsatillam 7. siue luteam Apii hortensis folio, Puls. 2. Alp. Dalechampii: Tertiam verò Puls. 8. siue luteam Pastinacæ silu. folio. Pulsatillæ luteæ secundum genus vidi apud Fratrem. Quod sit tertium nos latet. Icon nobis quidem inepta & falsa videtur: nec putamus reperiri Pulsatillam ramosam, nisi fortè monstrosam, qualem hactenus non vidimus.

ANEMONE MAGNA ALBA PLVRIMA parte anni florens.

R*adix* minimi digiti est crassitie, plurimis fibris donata, multùm se multiplicans, Hellebori nigri vulgaris modo, sapore subamaro: *caulis* dodrãtalis, tenuis, rigidus, densâ lanugine canescens, subinde circa summitatem rubescens, concauus: *flos*, in singulorum caulium sũmitate priusquam dehiscat, hirsutus, postea magnus, nonnihil odorus, quinis, senis, septenisue foliis constans, cuspide orbiculatâ, internâ parte penitùs albis & glabris, externâ verò hirsutis, vnguibus purpurascentibus: in medio, staminum croceorum corona ambit *capitulum* tuberosum, ferè herbidũ, quod maturo *semine*, paruo, plano, in lanuginem albam resoluitur: *folia* Ranunculi ferè, triplici diuisura profunda ad pediculi vsque extremitatem, inferiùs hirsuta & albicantia, supernè glabra, saturo virore tincta: atque horum quidem alia incerto numero radix statim emittit, pediculis palmaribus & bipalmaribus: terna verò in caule pediculis vncia- Descri.



libus, & ſeſquiuncialibus caulem amplectuntur.

Folia Cluſio ingrati initiò ſaporis, poſtea acris: Flos vnicus, rariſſimè bini: Radix ingrati & acris ſaporis

An *Cocles*, *Coclourdes ou Coquelourdes blanches* Ruellio?

Ranunculi 2. species Cordo. A Cordo in Hiſt. deſcribitur pro Ranunculi 2. ſpecie. A Matthiolo verò exhibetur in poſt. comm. It. & Lat. cum mag. fig. & Hiſt. germ. Anemones tertiæ nomine, licèt pictor, etiam Cluſio teſte, iconem negligentiùs expreſſerit. Pingitur à Dod. in fol. lat. pro Anemone Pannonica. A Lobel. in Obſ. p. 148. in Ic. Plant. p. 280. pro Anem. 3. Matthioli flore albo. A Gerardo pro Anemone Matthioli. A Cluſ. in Pannon. p. 381. pro Anemone ſilu. Ranunculi folio prima: In Hiſt. poſt. pro Anemone ſilv. prima. Ab Hiſt. Lugd. p. 843. pro Anemone 3. Matthioli.

Camer. hort. dicitur Anemone ſilu. flore candido. Thalio Anemone fl. candido, amplo, folioſo, palmari, foliis hiſpidis, latè expanſis, variéque diſſectis. Schvvenckf. Anemone maior alba, ἀνεμώνη Theophraſti, weiſſe wind Röſſlin: Angl. white winde flower.

Tabern. in Ic. & Hiſt. Anemone maior alba, vnguibus interdum veluti purpuraſcentibus. Groß weiß Anemone Rößlin. Item, in Hiſt. Anemone 15. Anem. ſilu. alba. Et, Anemone 16. ſolo flore purpureo à præcedenti varians: Anem. ſilu. purpurea.

Hort. Luſ. Anemone ſilueſtris flore grandi, foliis Ranunculi, durioribus tamen, locis montanis inter Ericas proueniens. Item, Anem. 3. Matthioli, ſilueſtris, Ranunculi folio, prima Cluſio. Conſiderandum quæ ſit illa Anemone grandi flore Horti Luſatiæ, an ſolo flore à Matthiolina differat.

C. Bauh. phyt. Anemone 18. ſiue alba, radice fibroſâ, Matth. Icō. 356. Anemone 3. Apud Matth. præterea, Anem. alpina Geſneri in monte Fracto, Aconito cognata. *Diximus* nos Anemonem Geſneri non poſſe eſſe eandem cum Matth. Anem.
C. B. not. 3. Geſneri enim Anemone lanuginem habet inſtar Vitis ſilueſtris cauſticæ, lanugo autem Anemones 3. Matthioli plurimùm differt: meliùs in phyt. p. 317. ponitur pro Pulſatilla 3. flore albo. Planta tandem, quam Geſn. hort. Aconito cognatam affirmat, videtur nobis Ranunculus mōtanus, albus, hirſutus.

Locus & Tempus Primo Vere, & Æſtate, ac etiam Autumno floret, multumque radice ſe propagat, culta quidem in horto Ill. E.C. ſpontanea verò ad Rhenum in Briſgouia inter Bürcken & Offenbürg, vt etiam circa Heidelbergam, & in Bohemiæ collibus, ac copioſè quoq; ad loca montana quatuor miliaribus à Norimberga, viciniſque Francofurto ad Mœnum pratis. Quin & Broccenbergi cacumini familiaris, Sed & vicinis vrbi Viennæ pratis, & pleriſque Auſtriç, Pannoniæ ſuperioris & inferioris, tum interamnis vltra Drauum flumen, mōtanis locis naſcitur.

ANEMONE TRIFOLIA FLORE ALBO

Cap. XXII.

Descr. Properat huc & alia quædam, tametſi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro, aut Ranunculo *folia* gerit ſimilia? ſed inſtar Trifolii



potiùs: cohærent ſiquidem terna non magna, lata, acuminata, indiuiſa, margine tantummodò crenato: *cauliculus* palmùm altus, cui *flos* insidet candidus, aut ex albido purpuraſcens, formā Ranūculi florum æmulatus, qui marceſcens nonnihil purpurei coloris cōtrahit: *radix* etiā obliqua, in propagines quaſdam extuberat, non abſque capillamentis fibroſis ſubnatis.

Synon. Dodon. qui in fol. lat. pro 7. Anemone dicto modo deſcripſit, Anem. trifoliæ titulo pinxit. H. Lugd. p. 847. Anemonem trifoliam Dodonæi inſcripſit. Gerard. Anemonem trifoliam, Three leafed winde flower. Tabern. in Ic. Anem. trifoliam Klee wind Röſſlin: In Hiſt. Anem. 9. trifoliam. C. Bauh. phyt. Anem. 19. ſiue trifoliam. Lobel. in Obſ. p. 150. Icon. Plant. p. 281. Alabaſtritem ſiue Dentariam albam D. Brancionis.

Cæterùm, Lobel. tam ignotas vires perhibet, quàm raram plantam ait, minuſque obuiam, nec niſi in vireto D. Brancionis ipſi viſam.

RANVNCVLVS PHRAGMITES, ALBVS & purpureus vernus.

Cap. XXIII.



Descr. Ranunculus phragmites vernus *radicem* habet craſſiuſculam, longam, obliquè proſerpentem, foris purpuream, aut fuſcam, intus albam, ſapore cum leui adſtrictione acrē, neſcio quid empyreumatis ceu ſpinarum piſcium crematorum reſipientem, à qua fibræ capillares demittūtur: ſurrigitur *cauliculus* tenuis, molliſque, purpuraſcens, ſeſquipalmaris & maior, citra cuius faſtigium vno & eodem loco enaſcūtur *folia* terna Ranunculi ex ſemuncialibus rubellis pediculis, hirſuta, nunc virentia,

nunc

nunc purpurascentis: coliculo summo *flos* insidet vnicus lacteus, aliàs cum vnguibus colore carneo, rariùs totus purpureus, foliis constans senis, nunc oblongis, nunc breuibus & subrotũdis, in medio stamina plurima crocea.

Ruellio Ranunculus 4. flore lacteo quem rura gallica *Senicl n*, quasi Saniculam vocant. Brunfelf. Saniculæ altera species agrestis. Cordo in Hist. l. 2. cap. 1. (vbi Gesnerus figuram Tragi addit, ac insuper monet huius Ranunculi flores esse vel albos, vel roseos, vel luteos] sub Ranunculi quarta specie, cognata tertię describitur. Vocatur autem eodem lib. cap. 184. Ranunculus Chelidonius. A Fuchsio pingitur in Hist. pro Ranun. 4. specie, sed non describitur. In lib. Ic. pro Ranunculi 4. Dioscoridis specie lactea: quin & Dodon. gall. sub titulo Ranunculi 4. generis eam pingit ex Fuchs.

Trago dicitur Ranun. 3. siue candidus cum rubore, **weiß Aprillen blümen**: Gesn. hort. Ranunc. phragmites fl. lacteo, **Mertzen blumen** Ranunc. phrag. fl. albo, vel roseo, Anemonis adnumerandus: In cat. pl. (vbi verba Ruellii allegat) Ran. 4. de coll. stirp. Ranunculi genus 4. Fuchsii, quod vulgò vocat Martios flores, albos & purpureos. Lob. in Adverf. Ranunc. nemorosus fl. albo: in Obs. p. 384. & Ic. Plant. Nemorosus Ranunculus. Hort. Lusit. Ranunc. nemoros. albus, **weiß waldt henlein**: itē, Ranunc. nemoros. purpureus, **liecht rot waldt henlein**. C. Bauh. phyt. Ranunc. 1. siue nemoros. albus, flore communiter candido, aut ex purpura rubente, sed modò dilutiori, modò intensiori colore, vel carneo, imò & roseo, & duplis floribus. Est & qui in dorso frequentibus punctulis protuberantibus exasperatur. Est maior, media, & maior species. Hinc Thalius in sua Harcynia Ranun. tertij quinque genera enarrat.

Tabern. in Icon. cur tres figuras, Ranunculi nemorosi albi, purpurei, & ex rubro purpurei 2. nomine, ponit, quum colore tantùm differre videantur. Ranunc. octauus [inquit in Hist.] est Dioscoridis 4tus lacteus, quem Germani quidam **Augen würtz** vocant. Nonus & decimus sunt etiam species Ranunculi quarti Dioscoridis, quia florum duntaxat colore differunt.

Turpiter H. Lugd. duas historias & duas icones eiusdem plantæ diuersis libris & capitibus ponit: p. 847. Anemonem 5. Dodonæi, Ranunculum nemoros. 4. Fuchsii: p. 1030. Ranunculum lacteum Fuchsii, Ranunc. album nemorensem Dodonæi.

Schvvenckf. vocat Ranunc. præcocem candidum. Ranunc. præcocem purpureum. Turn. Ranunc. album siluis & vmbrosis gaudentem, ac Aprili florentem. Dodon. lat. Anemonu 5. Sunt inquit qui, Ranunculum phragmitem vocitent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

De Ranunculo phragmite albo & purpureo verno: hæc Clusius scribit: Vulgares sunt in Pannoniæ & Austriæ siluis illæ stirpes, quæ toti Germaniæ, & multis aliis Prouinciis communes, à nonnullis Siluarum Ranunculi nuncupantur, Anemones tenuifoliæ cæruleo flore pænè foliis, & inter siluestres Anemonides procul dubio numerandæ: imò à quibusdam siluestris Anemone, Theophrasto λειμώνια dicta, æstimatæ. Solent autem illæ nouo Vere florem proferre, eumque aut lactei prorsus candoris, aut purpurascentem, aut cui in candore leuiter aspersa sit dilutior purpura, siue carneus [liceat mihi hoc vocabulo vti] coloris. Est etiam quæ flauum habeat: &c.



Ille autem Ranunculum siluarum inscribit: variasque alias Ranunculi nemorosi tradit & describit species verbi gratia *Ranunculi nemorosi* genus I. Anemone λειμωνία peregrinâ I. ipsi dictum. Ranunculi nemorosi genus alterũ, Anemone λειμωνία peregrina 2. ipsi dictum. Ranunculus nemorosus flore pleno albo & purpurascente cuius hîc iconem damus.

Reperitur Lugduni flore lacteo mense Martio *au bois de la bonne Alemande*: Geneuæ albis & carneis, vt & Montbelgardi, in siluis & dumetis florens adhuc etiam Aprili. Primo Vere in Silesiæ siluis frigidiusculis montosis vbertim cum flore luxuriat, Schvvenckf. Locus & Tempus

---

RANVNCVLVS PHRAGMITES LVTEVS minor fus.

Lvtei nunc phragmitæ Ranunculi *radix* præcedenti vulgari albo & purpureo formâ, colore, sapore, fibrisque persimilis, *coliculo* item & foliorum numero conuenit, sed *folia* virentiora, longiora, breuioribusque pediculis, ita vt iis quasi destituta, concursu suo quasi cotylam purpurantem efficiant, in cuius medio præter duo folia oblonga minimeque dissecta, crenataue, coliculi scapus nonnihil pilosus, *florem* sustinet nonnunquam singularem, aliàs geminum, Ranunculi, aureum, quinque foliis, latiusculis & obtusis constantem: in cuius medio *staminula* crocata plurima. Descr.

Tabern. flos minor est quàm albi: herba tota sapore acri & vrente.

Huius Ranunculi Thalius genera duo facit. Alterum cuius flores deprehendere nunquam potuit: alterum verò cuius flores sint citrini & species duæ.

Clus. in Pann. p. 385. vocat Anemones siluestris genus totum luteum, plerumque aliis minus & præcocius: In Hist. post. Ranunculum siluarum flauum, foliis ab albo & purpureo nonnihil differentem, plerumque humiliorem & præcociorem. Lobel. in Icon. Plant. p. 674. Nemorosum Ranunculum luteum. C. Bauh. phyt. Ranunc. 2. siue nemorosum luteum, flore communiter vnico, aliquando duobus, aut tribus. Tabern. in Icon. Ranunc. nemor. luteum. **Geel Wald Hänlein**: in Hist. Ranunculum 7. Dioscoridis tertium, & Batrachium Diosc. tertium, Ranunc. phagmitem luteum, *Ranuncolo saluatico giallo* Italorum, **Jelowe Wood Crowefoot** An- Synon.

giorum Geele bosch Haneuoet Belgar. Schvv. Ranunculi præcocem luteum, gelbe wald Weilichen. Dod. gall. Ranunculi 4. genus, *Grenoillette de bois*, Ranunc. paruum: Idem de purg. p.302. & in fol.lat. Anemonem ſextam, foliis tantummodò, floreque minorem, eóque luteo. Fuchſ.in Hiſt. Ranunculi quartam ſpeciem luteam: in Icon. Ranunculi apud Dioſc. ſpeciem tertiam. Tragus [qui portionem huius alteri adhærentem pingit] Ranunculum tertium. Cord.in Hiſt. Ranunculi tertiam ſpeciem. Geſn. hort. [cui Anemonibus adnumerãdus cum albo videtur] Ranunc. phragmitem flore luteo.

Ran. phrag.lut. Locus & tempus. Geneuæ florentem Martio repeti. Baſileæ in Munchenſtein obſeruauit C. Bauhinus. Montbelgardi in ſilua *Cheſnoi* occurrit.

RANVNCVLVS CVM FLORE IN MEDIO FOLIO, RADICE TUBEROSÂ.
CAP. XXIV.



Deſcr. Rara eſt elegantia huius Ranunculi quippe qui nullum producit *caulem*, ſed ex *radice* tuberibus ſi adultior, ſit, Anemones modo inæqualibus articulata, aliàs Staphylodendri nucem magnitudine duntaxat adæquante exteriùs nigra, acri admodum guſtanti Dod. feruente Camer. fibris nõnullis capillata: [Cæſalpino radices ſunt candidæ, breues, multæ, aceruatæ, ſimiles minori Chelidonio] vel, vt ait Camer. pluribus tuberculis aut granis compoſitâ, *pediculos* aliquot promit, palmares, vel etiam dodrantales, teretes, cauos, nudos, præterquam quod extremum in vmbilicum inſeritur folii, quod pediculo ſingulare inſidet, rotundum ferè, ſed ad pediculi vſque commiſſionem multifidum, in radios ſtellatos ſubdiuiſos ſectum, glabrum, ſplendidum, ſaturo virore tinctum: Camer. folia explicat rotunda, in rotæ modum: C.Bauh. folium rotundum circumſcriptione vnicum quidem, ſed in plures partes Geranii Columbini, aut Napelli figura, in profundiores minuſque profundas lacinias diuiſum: è cuius medio ſeſſilis, ſine pediculo *flos* vnicus emicat, Ranunculi, luteo auri fulgore, vel ad virorem declinante, Vel, vt ait Camer. ſi minor fuerit, flauior eſt, ſin maior, aut longiuſculus, obſcurioris eſt flauedinis, ſenis longiuſculis foliis conſtans, medium obſidentibus numeroſis fibris apicibuſque luteis: horum delapſum excipiunt corniculatæ *ſiliquæ* Aconiti, vel Hellebori nigri, quatuor, aut quinque erectæ: C.Bauh. *ſemen* incluſum ſiliquis, rotundum, compreſſum, flaueſcens, Milii inſtar Cæſalp.

Dodon.in Hiſt.purg. & in fol.lat. pinxit Aconiti lutei minoris titulo, deſcripſitque pro Aconito Lycoctono luteo minore, hæc de eo ſubdens verba: In Belgii hortis non raró ipſo Ianuario floret, præſertim vbi clementior Hyems eſt. Et hinc Aconitum hyemale, ſiue hybernum dici cæpit. Aconiti autem ſpeciem eſſe, & formâ foliorum, ſiliquarumque, tum & ipſa pernicioſa herbæ facultas oſtendit. Ad Theophraſti autem Aconitum multùm accedit, quod ab ipſo lib.9.c.16. deſcribitur: &c. *Aco. n. luteus minu. Dod.*

Lobel. in Aduerſ. vocauit Ranunculum bulboſum vnifolium batrachoidem, Elleboraceam herbulam. Sed in Obſ.p.386. [vbi Aconitum hyemalè Belgarum, Ranunculum monophyllon, & Anemonem Bononienſem vocat, & p.385. etiam inſcripſit) hunc titulum corrigendum præcipit, legendumque voluit eſſe Bulboſam vnifoliam, batrachioidem elleboraceam plantulam. In Icon. Plant.p.676. Aconiti hyemalis Belgarum, Aconiti batrachoidis elleboracei titulo, habentur duæ effigies, ſc. Obſeruationum quæ erat retinenda, & Aduerſariorum, quæ vt imperfecta erat repudianda.

Cæſalp. Elleborinæ nomine deſcribit, ac Elleborinam Theophraſti eſſe, & Epipactim Dioſcoridis & Plinii, ſtatuit. Ponæ in Baldo dicitur Aconitum Lycoctonum batrachoides Lobelii. C.Bauh.phyt. Aconitum 1. ſiue vnifolium luteum bulboſum: apud Matthiolum ſuſpicatur eſſe Aconitum Theophraſti.

Si planta, de qua hîc nobis ſermo eſt, Compilatori H. Lugdunenſis fuiſſet nota, eius aut non tres figuras dediſſet, aut ſaltem diuerſorum librorum capitibus, tituliſque non ſeiunxiſſet, ponendo p.1505. Bulbum paruum vnifolium Penæ: p.1742. Aconitum lycoctonum luteum minus Dodonæi: Item, Aconitum aliud Dalechampii.

Euganeis in montibus inter montem Gemulam & Vidam Februario menſe florentem reperi: Bononiæ in agris & montibus Apenninis ſemine maturo, Aprili. Montbelgardi ferens Hiemem in horto Ill. E.C. floret Februario.

Radicem cum magna prudentia exhibitam purgare perhibet Camerarius: ſin verò non ritè, aut nimia quantitate vſurpetur, eſſe valde nocuam.

RANVNCVLVS FOLIO RVTACEO.
CAP. XXV.

Aliquot, inquit Cluſius, à *radice* (ſingulari, craſſiuſcula, producit *folia* multifida, Rutæ foliis non valdè diſſimilia, molliora tamen & magis viridia: *flores* autem habet amplos, ante ipſa folia emergentes, forinſecus dum initiò emergunt, ad ſuaue rubentem colorem tendentes, internè candidos, duodenis aut pluribus foliis conſtantes, vmbilicum occupante capitulo viridi, vt in reliquis Ranunculis, cincto multis albicantibus ſtaminulis quæ flauos apices habent, ſine odore: hos ſuſtinet *cauliculus* teres & initiò purpuraſcens, deinde ex viridi palleſcens, quem ambit vnicum plerumque folium [raró plura) exiguum duabus aut tribus laciniis diuiſum, latâ baſi cauliculum amplectens: floribus deciduis ſuccreſcit illud capitulum, & in *ſemina* craſſiuſcula euadit, Thoræ Valdenſium, ſiue Ranunculi grumosâ radice tertii, ſemini pænè ſimilia.

Cluſ. vè

Clus. verò dicitur Ranunculus præcox 1. Rutę folio: C.Bauh.phyt. Ranunc.4.folio rutaceo: Ponæ in Baldo Ranunc.alpinus Coriandri folio, flore sex foliis composito, albis, subpurpurascentibus, ac venulis sanguineo colore percurrentibus.

Nascitur in inferioribus Sneberg iugis,& vicinis montibus,inquit Clusius: nos verò Aprili florentem Heidelbergæ apud Sprengerum obseruauimus.

RANVNCVLI EX ANTIQVORVM ET Recentiorum sententia in genere.

Cap. XXV.

Dioscorides Ranunculi plures proponit species, sed vim vnam, acrem, & valde exulcerantem. Habet, inquit, *vna* ex ipsis, folia similia Coriandro, sed latiora, subalbida,& pinguia: florem luteum [μήλινον] quandoque purpureum [πορφυροῦν] caulem non crassum, sed cubitum altum: radicem paruam albam, amaram, quæ propagines Veratri modo habet. Nascitur iuxta fluenta. Est & *altera* species lanuginosior & longiori caule, quæ plures habet foliorũ incisuras, & plurima in Sardonia nascitur, acerrima, quam sanè & siluestre Apium vocant. *Tertia* species valde parua, & grauis odoris est, flos eius similis auro. Est *quarta* huic similis, flore lactei coloris.

Easdem etiam quatuor Ranunculi species facit Plinius: totidemque Galenus.

Veterum, præsertim verò Galeni, Ranunculos nostris accommodat Cordus: quod etiam facere annititur Cæsalpinus: Ranunculos appellans plantas, aut in aquis, aut prope aquas nascentes.

Marantha decem Ranunculi genera obseruauit, floribus, radice, foliis, acrimoniaq; Ranunculorũ naturam præ se ferentia, licèt aliud ab alio differat, quòd acrius sit. Artificiosa Marানthæ distinctio, si Diis placet, ab acrimonia Ranunculorum desumpta.

Ranunculos posterioris obseruationis in duo prima diducit genera Dodonæus, ita vt vnus sit hortensis: reliqui autem siluestres. Horum autem nonnulli vulgares, alii verò externi.

Nos Ranunculorum differentiam petimus tum à radice, ita vt alius dicatur Ranunc. tuberosâ, racemosâ & grumosâ radice. Alium à caule & foliis cognominamus rectum, repentem, læuem & hirsutum: Item, tenuifolium, latifolium, rotundifolium. Diuersitas & in flore est. Est enim Ranunc. flore simplici & pleno: rursum luteo, albo, & phœniceo. Ludunt & natales. Et hinc obseruatur hortensis, aruensis, palustris, siluaticus, siue montanus & alpinus. Alius vulgatis. Exoticus alius, Asiaticus, Constantinopolitanus, Lusitanicus, &c. Tempore quoque variant, Hiemalis, Vernus, & Autumnalis.

Ranunculus in genere *Græcis* dicitur Βατράχιον, σέλινον ἄγριον, σέλινον ὑδάτιον, Βάτραχις, γελοτοφυὴ, σάκτικη, κατασάκτικη, καυστική, κλόνον, ῥυσέλινον, ἡφαίστιον, σαρδῷον σέλινον, & Epigram. λυκόπνος. *Latinis* etiam Batrachium, Batrachis, Clonum, Hephæstium, Rhuselinum, Lycopnus, ac etiam vt antiqua Apulei exemplaria legunt, Herba scelerata, Clorophis, Phæotium, Rhoselinum, Apiastellum, Dentaria,

Mileum, siue Nileum, & Auricomum: Plinio Herba strumea: ab herbariis appellatur Herba vulneraria, Herba caustica, Apium raninum, Vulcania, Herba Vulcani, Herba ranina: Arnoldo Villanouano, Ranunculus lupinus: Vulgo Herbariorum Pes corui & Pes galli, sed perperam: Ab aliis, eodem tamen lapsu, Pes coruinus, & Pes gallinaceus: A nonnullis Apium siluestre, Apium rusticum, & Apium aquaticum. Hermolaus hæc nomina subdit: Apiastrum, Strumen, Polyanthemos: Horatio Sardea herba: Apuleio Gelotophye: Coriannon, Corion, Synechton, Carcadana, Nemecon, Apium risus. Ab *Arabibus* præsertim Serapione lib. de simpl. cap. 296. nominatur *Borachion*, quod dubio procul nomen à græca Batrachii voce deriuatum est. Ab Hali Abbate *Verdelheb, Vardelheb, Quemgeum & Qegenum*: & passim *Kebikengi, Lelelach, Madasan, Maserus, Nodalfar, Rebicheg, Michesol,& Kimisel*. Germanis Hanenfüß / hünerfüeß / fröschkraut / fröschpfeffer / Rappenfüß Schmaltzblum / Brennender hanenfuß / Gleyßblum / Butterblum / Blatterkraut, Brenkraut / Bubenkraut / Spiegelblum, & alicubi in Sueuia Glitzer pfanlein. Belg. Hanenuoet / & Boterbloem. Gallis *Baßinet, Bacinet*, & *Grenouille*. It. *Ranoncolo, Ranunculo, Pie coruino,& Apio riso*. Hispanis *Yerua belida & Hierua belida*. Anglis Crowfoot. Bohem. Pryskyrník. Hung. Beka fiu. Ægypt. *Synechon & Carcadana*. Et hæc sunt nomina Ranunculi in genere Linguarum nominatarum.

Cæterùm, miserabili maledicto inter gentes quondam infamis Ranunculus ille fuit, qui in Sardinia nasci dicebatur, idemque Sardonia à Poëtis & aliis vocabatur. Ea siquidem in cibo potuque sumpta mentis alienationem & cum labrorum contractione eiusmodi conuulsionẽ facit, vt risus speciem præbeant. A quo deinde affectu tristi & amaro nimis Sardonius risus inter homines dicterio iactabatur. Huius Cicero meminit dicens: Sed heus tu τὸν γέλωτα σαρδώνιον rideamus: Et Poëta cecinit. *Sardonia herba*

Immò ego Sardoniis videar tibi amarior herbis.

Hoc porrò versu, & saporem, quem radix habet, ac infelix & lamentabile mortis genus vnâ amaritudinis notâ descripsit.

Apuleium sceleratam herbam Ranunculum appellasse credit Marcellus, quoniam nimis malo euentu constat risum ab eo fieri, comestumque noxium esse. Dalechampio autem magis arridet sic dictam esse, quia validi scelerati que mendicantes sibi crura ac lacertos dilaniant, quò possint impudentiùs stipem extorquere, atque hâc impostura pecuniolam aucupari. *Herba scelerata*

Nostri herbarii, inquit Plinius. Strumeam vocant, quoniam strumis & panis medeatur: vel ideò forsitan quòd strumosâ conspiciatur radice. Sunt qui Apium agreste seu Apiastrum, quòd folio Apium æmuletur vocent. Alii quòd prope aquas nascatur, Apium aquaticum cognominant. Marcellus ex antiquorum codicum fide Chelidoniam i.e. Harundinariam herbam appellandam censet, quòd illi similis sit, & Dioscorides in Harundinaria dicat eam Ranunculo similia folia habere: esse autem similium naturam, vt similitudinem suam inuicem communicent. *Strumen* *Apium agreste.* *Apium aquaticum Chelidonia*

Dicitur Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacisque marginibus, ranarum more lætetur: Aut quòd aquis, vbi ranæ degunt, potissimùm gaudeat: Aut quia inter eius frutices ranæ fre-

Grenoillette / *Baßinet* quenter inueniuntur. Eadem de causa *Grenoillette* à Gallis nominatur: *Baßinet* verò à floribus, quòd vasis æneis tonstrinarum, in quibus barbas emolliunt, similes videantur colore ac figura. Vulgus Herbariorum Apium risus vocat, ab effectione quam inducit.

Vires in genere. Vim habent Ranunculi folia & caules teneri impositi exulcerandi, & crustam cum dolore inducendi. Vnde & scabros vngues & Scabiem remouent, & stigmata & puncta delent, fornicarias item ac pensiles verrucas & alopecias ad breue tempus imposita tollunt. Foliorum verò decocto tepido perniones perfunduntur. At radix arida trita naribus admota, sternutamenta mouet: & adalligata dentium dolores leuat: frangit tamen ipsos authore Dioscoride. Ranunculis omnibus [ita Plinius vertit] vis caustica, si cruda folia imponuntur, pustulasque, vt ignis, faciunt. *Lepra* *Alopecia* Ideò ad lepras his vtuntur, & ad tollenda stigmata, causticisque omnibus miscent. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore manducata diutiùs, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentum facit. *Struma* *Fabula* Nostri Herbarii Strumeâ vocant: quoniam medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa, creduntque eâ rursus sata, rebellare quæ curauit vitia. Quatuor habet speciatim Ranunculus differentias, inquit Galenus. Sed omnes vehementer acrem facultatem possident, adeò vt cum dolore exulcerent &c. Temper. Omnium tum radicem, tum vniuersam plantam vehementer calidam & siccam esse testatur quoque Fuchsius. Primi tamen generis siluestris lutei [Ranunculi rotundifolii) non perinde ac reliquorum acris admodum esse facultatis.

RANVNCVLVS RECTVS, NON REPENS flore simplici luteo.

Descript.



AD duos cubitos interdum videas recto læui *caule* hunc assurgere ex *radice* fibrosa albaque: *folia* ex longis pediculis reptantantis Ranunculi foliis similia accedunt interdum ad Aconitum luteum, vt me pene fefellerint, interdum purpureas habent maculas, parum hirsuta sunt, acria: *flos* luteus, eumque subsequens echinatum *seminum capitulum*.

Synon. Lobel. in Aduers. pratensis Ranunculi varietas: in Obs. p.379. figuram ex Dodonæo habet, surrectis cauliculis pratensis Ranunculi titulo.

Ranunc. 1. Taberd. & Ran. silu. 2. Tabern. in Hist. vocat Ranunculum 1. gemeinen Hanenfuß: Item, Ranunc. 2. siluestrem: in Icon. Ranunc. siluestrem. Vna figura, duæ descriptiones.

Gerard. notatus Gerardus pro Ranunculo surrectis cauliculis ponit iconem, quod non placet, à Tabern. pro Ranunculo dulci exhibitam: Pro Ranunculo verò batrachoide, Ranunculum siluestrem Tabernamontani. *Ran. pratensis causticus Schvv.* Sckvvenckf. est Ranunculus vulgaris pratensis causticus: 2. Matthioli: 1. Tabern. Ranunc. siluestris pratensis surrectis cauliculis.

C.B. C.Bauh. phyt. Ranunc. 6. siue pratensis erectus læuis: Item, Ranunc. 7. siue pratensis erectus maculato folio, Calthæ alterum genus Tragi, Chrysanthemum Fuchsii.

An Anguillaræ Ranunculus Sardonicus?

Locus. Geneuæ sponte prouenit & Montbelgardi in pratis: Basileæ in syluis: In valle Griesbachiana copiosè prouenit foliis nigris maculis notatis: In Kirchen Ducatûs Vvirt. foliis magnis ad Aconitum accedentibus. In Silesiæ pratis plùs quã notissimus, vt cuius flores sæpe integra prata operiunt.

Vsus. Hoc Ranunculo se aliquoties vsum pro vesicatorio asserebat D. Rentzius Med. Fontis admirabilis.

RANVNCVLVS RECTVS NON REpens pleno flore.

Descriptio. RAnunculo recto præcedenti cæterà similis, atrorubente rigido *caule* ramoso præditus: *folia* iam dicto proxima, maiora, crebriùs incisa, acutiora: *flos* paruus auricomus, non, vt illius, simplex, sed quod fortassis culturæ mangonio debetur, denso foliorũ stipatu multiplex.

Polyan. multi. Dod. *Cruris galli species domest.* Dodon. gall. vocat Polyanthemum multiplex, *Baßinet double*, simplici planè simile. Brunfels. tom.1. Rhaps.23. Cruris galli speciem domesticam & hortulanam foliatis & repletis floribus: Camer. hort. Ranunc. tertium flore pleno erectum, Bauarorum klein Buck hertzu, Misnensiũ gelb tausentschön. C.Bauh. phyt. Ranunc. 8. siue hortensis erectus multiplex, Pes corui flore plèno Brunfels. tom.1. rhaps.23. Coronopus eidem in 4. p.132.

An est Trago Ranunc. 2. multiplex, gefülter Hanenfüß. An Gesn. Ran. sardous flore multiplici? An Cordo quod figuram attinet, quæ eadem cum nostra, Ranunc. multiplex? An Lobel. in Aduers. Polyanthemos multiflorus siue holeraceus?

Syn. C.Bauh. in Pinace, Ranunc. luteus vel 3. florè multiplici Tragi, Ranunc. multiplex Fuchs. tertiùs Turn. quartus Lonic. Ranunculi 7. species coronaria Cordi Hist. Ranunc. silu. 2. Dod. Lugd. Ran. polyanthemos Lob. polyanth. 3. erectus Camer. at 2. epit. Ran. erectus hortensis flore pleno luteo Eyst. Maior & minor habetur: & ille dicitur Ran. multi florus Tabern. Ran. max. multiplex Gerardo. Flores Bellidum plenarum orbiculos imitantur, sæpiùs geminatim combinantur, ac quandoque sobolem aliam ex se mittunt.

RANVNCVLVS TENVIFOLIVS MONtanus luteus.

CAP. XXVI.

Descript. PEculiaris hæc Ranunculi species est. *Radix* ex capitulo denso tenuium fibrarum longarum



rum nigricantium agmine constat. Ex qua ima statim *folia* singularia longis pediculis oriuntur, Geranii gruinalis, siue quarti Fuchsii, tripartita, sed minutiùs dissecta parte singula in minores diuisuras. *Cauliculi* plures, sesquipalmares, graciles quibus adhærent *folia* sine pediculis, sed in angustiores quàm priora multò partes diuisa & verè digitata. In quorũ sũmo *flores* singulares, lutei, splendẽtes, quinquefolii: Quorũ media numerosi apices concolores, sed obsoletiores occupant: inter quæ crassus quidam globulus futurorum *seminum*, vt in reliquis Ranunculis, rudimentum.

An aliquis eius meminerit, nondum mihi constat. Obseruatus Geneuę in montis Iurę prealta parte Thuiri.

RANVNCVLVS MAGNVS VALDE HIRsutus, flore luteo.



EX *radice* oblonga ex qua veluti capillamenta sursum feruntur ad modum Dauci alterius Fuchsii, *caules* prodeunt cubitales, striati, caui, hirsutie asperi, & ex ruffo flauescentes, qui in ramos brachiantur: *foliis* quinis seniſue palmaribus & sesquipalmaribus pediculis [caulis formâ & colore] è radice prodeuntibus, quæ densa sunt, lata, in ternas profundas lacinias diuisa, quæ denuò incisa sunt, per ambitum serrata, colore ex viridi nigricante, vel potiùs rufescente, quę propter lanuginem & hirsutiem splendent: in caule folia parua & quidem breuioribus pediculis habentur: in summis caulibus *flores* parui, aliorum Ranunculorum more quinque foliis donati, pallidè lutei: *semen* in capitula congestum succedit.

C. Bauh. phyt. vocat Ranunculum 15. siue montanum latifolium hirsutum alterum. An Thalio Ranunculus Cordi sextus, seu Fammula.

Prouenit in monte Basileensi Apollineo, Muteto dicto, locis vmbrosis, vbi vt plurimùm reperitur Iunio florens: eundem etiam in Roßberg monte prope Tubingam collegit descriptionis author C. Bauhinus. Locus & tempus.

RANVNCVLVS RECTVS FOLIIS PALlidioribus hirsutis.

R*adicibus* figitur multis, fibrosis, albis, neq̃uaquam reptantibus: vnde *caules* pullulant, complures pedales vel cubitales, caui, molles hirsuti, in varios ramulos diuisi, quorum extrema *flores* sustinent paruos, luteos, quinis foliis, rarò pluribus constantes, apicibus medium occupantibus, crebris luteis: quibus succedunt *capitula* aspera, vt in plerisque Ranunc. folia multò minora quàm in Reptante, vel Recto, hirsuta, longis nixa pediculis quoque, in tria primaria segmenta diuisa, quorum vnumquodque deinceps in profundas lacinias subsecatur, quorum color subpallidus minusque virens quàm in reliquis Ranunculi speciebus: At verò, priora nec profundè, nec in tot lacinias diuisa sunt, vt supremi, figurâ etiam sunt rotundiore. In gustu nullam percepimus acrimoniã manifestam. Descr.



An Ranunculus 19. Casp. Bauh.

Circa Mõrbelgardum & Beffordiam, locis potissimùm humidioribus & lutosis abũdat: floretque Maio, Iunio & Iulio. Locus & Tempus.

RANVNCVLVS TVBEROSVS MAIOR
Cap. XXVII.



QVemadmodũ inter vulgares Ranunc. hunc quoque est reperire, ita quoque *folia* iis habet similia, similiterque subsecta, pilosa, maculis albescentibus notata: *flore* aureo, cauleque hirsuto, vulgari Ranũculo respondet: *radix* subest alba, bulbosa, Fabæ vulgaris mediocris magnitudine, quæ Descr.

facilè ſeparari poteſt, multis fibris circumdata. Et talem reperi in Italia: Geneuæ obſeruaui in Ranunculo ſimili hirſuto bulbū dependentem, vt Matthiolus pingit.

Minoris Iam deſcripto accedit Ranunculus paruus, ſi non idem, à me ſæpiùs obſeruatus, verticillato tubere non admodum altè acto donatus [qui non facilè ſeparatur à caule & foliorum pediculis] fibras ſatis craſſas demittente ex inferiore bulbi parte, quique *caulem* erigit ſubhirſutum, *floribus* vulgaris Ranunculi recti ſimplicibus, quos excipit ſimiliter capitulum, Fragis, vel Pentaphyllo ſimile: cui ſuccedunt *ſemina* parua compreſſa, duplici pelliculâ vnaquæque inuoluta: *folia* non admodum magna, in tria ſegmenta potiſſimùm diſſecta, hirſuta, Hic Ranunculus interdum valdè paruus cum caule ſingulari, vix dodrantali, interdum maiore, ramoſo.

Icon. Crus galli. Coronopus ſilu. Figura ex Fuchſianis appoſita non in omnibus ſatisfacit. Brunfelſii figura, Tom 1. chapſ. 23. Cruris galli, des kleinen hanenfüß / & Coronopi ſilueſtris tidelo donata, reſpondet Ranunculo tuberoſo minori hic deſcripto.

Ran. minor Ranunculi 9 ſpes Ran. 1 exiguus idemque ſceleratiſſ. Fuchſ. in Hiſt. (vbi deſcribere neglexit) & Icon. dicitur Ranunculus minor. Cordo Hiſt. Ranunculus, ſrecies, cognomento rotund, germ. Sulſſmürtz Cum Batrachio picto à Matthiolo, & à n... priore loco deſcripto conuenit deſcriptio Trag. Ranunculi primi exigui eiuſdemque ſceleratiſſimi folio nigricante, leuiterque hirſuto, parte ſui auersâ ranam viridē referente.

Batrachi Apuleii Ran tuberoſus Dod. gall. vocat Βατράχιον Apuleii, Belgarum Sint Anthuenis raep. In Hiſt. purg. & lat. in fol. inſcribit Ranunculum tuberoſum: ait autem Dioſcoridem huius non meminiſſe: Apuleium verò ab aliis ſeparaſſe, ſeorſumque de iſto egiſſe & peculiariter Batrachion appellaſſe: & hinc

Rapum D. Antonii. Apuleii Batrachion dici, vulgóque Rapum D. Antonii nominari. Figura Dod. gallici erat eadem quæ Fuchſii: Latinis alia eſt, qualis apud Lobelium.

Bulboſum Ranunculum Lobelii in Icon. Plant. p.667. fuiſſe malè in Aduerſ. ab hirſuto muricato ſemine denominatum, monet in Obſ p.380.

Ranūnc. bulboſus, ſiue quintus Matth. in Dioſc. & Hiſt. germ. reſpondet Ranunculo priori deſcripto.

H. Lugd. duas habet figuras: Ranunculum 5. Matthioli. p.1029 Ranunc. tuberoſum p.1034.

Lonic. dicitur Ranunc. 5. Officinarum Pes columbinus, Taubenfües / quod nomen non placet. Camer. hort. Ranunc. radice bulboſâ vel tuberosâ potiùs, flore ſimplici. Thal. Ranunc. bulboſus Apuleii à Dod. aſcriptus. Cæſalp. Ranūc. aliud genus, tum foliis tum caulibus lanuginoſum, radicem ferens Verticilli modo rotundam, priuatim Pes coruinus vocatum. Tabern. in Ic. Ran. minor: in Hiſt. Ran. 4. minor, Ran. rotundus, Ranunculus Vulcani, & D. Antonii, Flammula minor, rotunda Vulcani, Brenkraut / Rubenhanenfus. Gerard. Ran. bulboſus, Roond rooted. Crowfoote.

Ran. bulb. radice &c. C. Bauh. phyt. Ranunc. 12: ſiue bulboſus radice verticilli modo rotundâ. In ſilueſtribus flo-

Varietas re eſt ſimplici, in hortos tranſlatus non modò flores multiplicat, ſed ex vno & alterum promit. Reperitur etiam locis arenoſis & ſaxoſis ita paruus, vt vix trium vnciarum ſit. Item, Ranunc. 13. ſiue minimus ſaxatilis hirſutus, cauliculo triū vnciarum, hirſuto.

Tempus In montibus Bononienſibus obſeruaui florere Aprili, nec non inter Veronam & Caſtelfranc: Geneuæ cum tubere ex tenui folio pendente virentem menſis Februarii principio. Minor Ranunculus, cui fibræ à tubere dependent abundat Montbelgardi loco valdè ſicco ad Meridiem ſito in Vitium monte, talis etiam in monte arcis Beffordianæ.]

Vires & vſus. Scribit Tragus Batrachium exiguum adurere & exulcerare efficaciſſimè, non ſecus atque ea, quæ corroſiua vocant, nec niſi externis corporis partibus adhiberi debere, puſtulas excitare, quare erodendis & exulcerandis duris tumoribus mirificè conducere, verrucas formicantes & penſiles, & id genus vitia, citra inciſionem, ſeu aduſtionem, ſuccum illitu tollere. Radix, vt ait Matthiolus, tuberoſa pendens nucis Iuglandis magnitudine, acris & exulcerans, per Hiemem, areſcentibus iam foliis, à quibuſdam, vbi exulcerare

Radix recens cauſtica, ſiccata... partem aliquam volunt, vſurpatur. Herbam Batrachiō tuſā cū ſua radice mixto aceto impones, authore Apuleio, his qui habent cicatrices nigras: exedit enim eas & ſimilem corpori reliquo reddit colorem. Camerarius de Ranunculi bulboſi flore pleno & ſimplici facultatibus hæc ſubdit: Radix bulbi inſtar rotunda, ſi recens ſit cauſtica eſt, ac admodum vrit: exiccata verò poſt vnum menſem dulcis efficitur: vtimur hac radice tuſâ, & emplaſtri modo impoſita tempore peſtis ad rumpendos abſceſſus. Nebulones mendici quidam, quò faciliùs nobis imponant, eā ſanguine Draconis macerata ſuras aut femora illinunt.

RANVNCVLVS MAXIMO TVBERE, flore magno pleno.



Deſcr. Iucundi ſpectaculi oblectamento, omnium Ranunculorum primas, amœno *florum* incremento: qui colore aureo non tantùm denſo foliorum ſtipatu luxuriant, ſed & è medio flore alius aſſurgit minor, hirſutis ſuis foliolis quinis non minùs quàm inferior obuallatus, numeroſaque foliorum congeſtione multiplex, pediculo inferiorem tranſadigente: *folia* rugoſiora quàm pratenſis, ſiue ſurrecti, ſiue repentis, maiora, rotundiora, inque minùs acutos angulos diuiſa: *radix* ſubeſt tuberoſa verticillata, Cyclamini magnitudine.

Et hic vocatur à Lob. in Adu. Ranunculus polyanthemos Anglorum: in Ic. Pl. p.666. Ran. magnus Anglicus polyanthos. A Dod. de purg. Ran. tuberoſus flores multiplicans: in fol. lat. Ran. tub. flore

flore multiplici. A Camer.hort. Ran.radice bulbosâ,vel tuberosâ potiùs flore pleno. A C.Bauh. phyt.Ran.11. siue radice tuberosâ pleno fl. habetur & simplici : In Pin.Ran.hort. flore pleno quintus,siue Ran.rad. tuberosa fl.pleno & prolifero,Ran.3. Camerarii in Epitome. Solum florem appictum habet. A Tabern.in Hist. Ran.24. omninò similis quarto minori tuberoso, radice & foliis,nisi quod maior est,& flores pleni:Ran. tuberosus aut bulbosus multiflorus, Germ. gefült Drüßwurtz / & gefülter kleiner Hanenfües: Item,Ranunc.25.prædicto similis: sed flos duplex, aut triplex.

Montbelgardi cuiui Ranunculum amplissimo flore pleno,radice valdè tuberosâ,plurimùm se multiplicantem. In Belgii hortis reperitur, eò primum ex Anglia delatus,& tandem in Germaniam.

RANVNCVLVS FLORE GLOBOSO, quibusdam Trollius flos.

CAP. XXVIII.



Ranûc. *flore* globoso dictus,*radicem* nigram, fibrosamque Helleb. æmulam habet:*folia* ferè Aconiti, in quinq; segmenta diuisa,idque ad ipsum vsque pediculum dodrante longiorem, nisi quòd folia in caule, nullo pediculo cauli adnascũtur,cõ. similiter tamẽ diuisa: *caulis* sesquicubitalis læuis,inanis,ramosus,*flores* sustinet vulgari Ranunculorum sorte maiores,iis tamen concolores,sed minùs micantes,denis,aut vndenis foliis constantes,intrò modicè reflexis,vt sessilem globum imitentur: [qui minùs benè nostrâ figurâ exprimitur]fibræ luteæ,medium occupant.

Ranunculi huius Clusius duo in Austriacarum Stiriacarumque Alpium pratis obseruabat genera: *Maius* vnum,ampliore flore,& quasi aureo: *Alterum*, humilius, flore paullò minore, & colore,vt plurimùm, ex viridi pallescente:aliàs, foliorum formâ,capitulis,semine nigro,& radice inter se conueniebant hi duo Ranunculi glomerato flore,vt in post. Hist. author vocat, vel vt in Pannon.p. 372. Trollius flos.

Matthiolus Aconitis adnumerat hunc Ranũculum, licèt ad Aconiti genera non pertineat. Lacuna in Diosc. Aconiti tertii inscriptione solam iconem ponit: nam in annot.vbi Aconiti tertii meminit, hoc non intelligit. Thalio dicitur Aconitum 3. Matth. flore Ranunculi luteo magno.

Tabern.in Icon.Ran.alp.luteus : in Hist.Ran. 11.montanus luteus. Item,in Ic. & Hist. [vbi ei quintum] Aconitum Matthioli tertium. Hæ duæ figuræ non sunt diuersarum duarum plantarum sed vnius,quod Compil. nõ animaduertit.

Peius apud H. Lugd. triplex imago ponitur. p.1029. Ranunculus 6. Matthioli : p.1033. Ranunc. flore globoso: p.1739. Aconitum lycoctonum 3. Matthioli. Priori & posteriori loco non describitur. *H.Lugd. tres effigies*

Gesn.hort. Trollius flos, Anemone montana luteo & in globum collecto flore, & Ran. montanus. Dodon.Ran.externus quintus,Ran. fl. globoso,& sic etiã Eyst.Lob.in Obs.p.385. Ic. pl. p.675.Ran.mont.Alp.glomeratus.Gerardo Ran. globosus.Schvv.Ran.Alp.lut.globosus.C.Bauh. phyt. Ran.44.siue montanus globoso flore luteo,& [secundùm Tabern. qui Ranunculum 12. Alp.album nominat]albo : Eidem in Pin. Ran. mont.9.siue Aconiti folio, fl.globoso, Ranun. mont.alter,folio altiore quasi Napelli, Cæsalpini. Synon.

Proferunt hunc alti montes Harciniæ,& Heluetiorum Alpes : itemque Silesiæ vallis Gigantum ad Oupæ cataractam,florentem Iulio : Geneuenses,vt mons Thuiri, copiosum etiam Iunio : Non diu durat in hortis, nisi loco vmbroso & frigidiusculo plantetur. *Locus & tempus.*

Notandum Matthiolum tribuere suo Aconito flore Ranunculi, vsus & vires lycoctoni quas nostro inesse Ranunculo globoso flore vix credimus. Potest tamen in animalibus fieri periculum. Schvv.quidem cæteris Ranunculis hunc minùs acrem ait, ac propterea minùs calefacere & siccare. *Matth. notatur*

ACONITVM 5. MATTHIOLI EFFIGIE alicuius Ranunculi vel Anemones.

CAP. XXIX.

Cuius plantæ icon à Matthiolo in Epit. anni 1571.pro Aconito quinto floribus purpureis sit proposita, hactenus præsentire non licuit, quia nullam addidit descriptionem:*folia* quidem referunt Ranunculi genus aliquod,sed *caules* ita picti,vt singulares & non ramosi videantur, *flores* autem quinquefolii. An potiùs ad Anemonẽ aliquam sit referendum, fatemur nos ignorare. Camer.in Epit. sic describit: Aconito quinto flores insunt crocei,folia vitigineis aut ficulneis accedunt magnitudine ac figurâ seu diuisione,maculis verò albis & liuescentibus venis deformã tur,radix nigrat. Eius autem inuenitur copia in monte Baldo. *Acon.5.fl. purpureis Matth. quid*

RANVNCVLVS REPENS, FLORE LVteo simplici.

CAP. XXX.

Fibrosâ *radice* reptante, quæ non benè exprimitur figura apposita ex Fuchsianis, albidaque nititur,ex qua *caules* oriuntur aliquot fistulosi,purpureo & viridi,instar Serpentariæ,versicolores,nonnihil hirsuti, brachiati,supini,humi sparsi,quam attingentes fibris productis denuò radices agunt:*folia* atrouirentia,subinde maculis nonnullis albis notata, hirsuta, Apii diuisurâ quodammodò sapore herbaceo : *flores* aurei, quinque foliolis splendentibus compositi: fibræ & apices crocei,*capitulum* echinatum. *Descriptio*

A Trago pro Ranunculo pratensi primo, siue *Ran.dulcis seu pratensis Tragi*



dulcis rectè describitur, sed malè pro Ran. siluestri pingitur, transpositis figuris. Huius enim imago posteriori loco p. 98. pro silu. Ranunculo posita, debebat priori p. 97. poni pro Ranunculo dulci seu pratensi: & èconträ quæ p. 97. pro dulci extat, ponenda erat p. 98. pro siluestri.

At Fuchsio Chrysanthemum, germ. Wasser hanenfüß:

Polyanthemum simpl. Dod. gall. Dodon. g. ll. vocat Polyanthemum simplex à Plinio lib. 27. cap. 12. descriptum, minùs calidum & siccum Ranunculo, vt quod, teste Trago, cibis admisceatur. Breuiter & ambiguè describit, nec figuram in omnibus respondentem, Fuchsii scilicet, assumpsit. Ea autem, quam in purg. hist. & lat. in fol. Ranunculi hortensis primi titulo exhibuit, nobis satisfacit. Ranunculi porrò speciem esse, non modò florum, verùm & ipsâ totius herbæ facie, & facultate ostendi posse credidit.

Synon. nonnulla. Lobel. in Adu. vocat Ranunculi differentiam & varietatem vulgatissimam vbique pratensem à Brabantis ritè Botterblom (quasi Florem bütyri) vocatam, vt quâ tenerâ floribusque onustâ multùm pastæ vaccæ, quum ad mulctrum veniunt, vberiùs lac dant. In Obs. p. 375. Ic. Pl. p. 664. Ran. pratens. etiamque hortensem reptante cauliculo. Gesn. hort. Ranunculi genus per terram magis repens, & acrimoniâ carens, Coronopodem quorundam, & Ranunculi speciem similem luteam flore simplici: Idem de coll. stirp. Ranunculum plumbum habentem, & interea serpentem, floribus maioribus, iuxta semitás. Cæsalp. Ranunculi genus humi serpens non mordens. Turn. Ran. tertium, vulgari similem per omnia, sed dulcem, Monguntinensibus Schmaltwort Sunß hanenfüß nuncupatum. Hort. Lus. Ran. vinealem repentem weingarten hanenfüß: Item, Ran. dulcem pratensem, Süssen wissen hanenfüß. Tabern. in Icon. Ranunc. dulcem, Batrachium salutiferum: Item, Ran. holeraceum maiorem, grossen süssen hanenfuß/Bütterblüm: Et, Ran. vinealem, Batrachium vineale, wingart hanenfüß: In Hist. de his ait: Ranunculum dulcem quidam docti imprudenter miscent cum Coronopo Dioscoridis: dicitur græce Βατράχιον γλυκερὸν, Batrachiũ dulce, aut salutiferum, Ran. dulcis pratensis, vulgò Herbarius holeraceus, quibusdam salutiferus, Muß hanenfuß: dimittit cauliculos repentes, Fragariæ modo Ran. dulcis 3. siue Holeraceus maior, aut pratensis maior, germ. groß Schmaltzblum/ groß Butterblum: folia habet priori dulci similia, maiora, minùs laciniata, caulem maiorem, ac etiam flores maiores. Ran. dulcis 6. doctis ἰκτινοπόδιον Ictinopodium, Lat. dictus Pes miluinus, Batrachium vineale, Ran. repens dulcis & vinealis priori (dulci) foliis similis foret, nisi crassiora & obscuriùs viridia essent, caules item crassiusculi & fusci: repit & se renouat. Descriptio Ranunc. 1. dulcis Tabern. conuenit cum nostro Ranunculo, non item icon, quæ non respondet descriptioni, vt in qua nulli caules repẽtes. An 3. dulcis sit repens non indicat Tabern. nec icone demonstrat. Ranunculi 6. icon facta videtur ad iconem Lobelii.

Icones Tabern. quæ?

Gerardus pro Ranunculo pratensi etiamque hortensi, Common Crowfoote proponit iconem Ran. repentis dulcis sexti Tabern. Item, pro Ran. auricomo, golde harte Crowfoote eiusdem Ran. dulcem tertium.

Ranunculum dulcem Schvvenckf. Tabernomontanum secutus, triplicem constituit: Ran. dulcem pratensem, oleraceum: Ranunc. dul. prat. maiorem: &, Ran. dul. prat. maculosũ, serpentẽ.

An Ranunculus secundus Matthioli?

Ran. h. prior H. Lug. Historia certè Lugd. præter Ranunculum secundum Matthioli, quem p. 1028. exhibet, pro repente alium Ranunculum, s. hortensem priorem Dodonæi p. 1031. demonstrat. Et hunc nostrum pulchrè exprimere dicimus, quamvis alterius sit opinionis Dalechamp. qui eum ad quartum Matthioli accedere suspicatur.

An Brunfelsii Coronopus & Crus galli silu.?

An est Anguill. epist. 11. Ranun. tertia species?

Thalio est Ranunc. polyanthemus 1. Dodonæi, Ranunc. prater. s. 1. Anglorum, Ranunculi 8. species Cordi: Item, Ran. auricomus, seu 3. Ran. species Dod. gallici, Ran. dulcis siue pratensis Tragi. Ego Ran. octauum Cordi huc non refero, sed ad Ran. surrectum acrem, licèt Thalio assentiatur C. Bauh. in phyt. vbi ei est Ranunc. 9. siue pratensis repens hirsutus simplici flore.

Locus. Temp. Basileæ in pratis florentem adhuc Octobri obseruaui, & Geneuæ Nouembri & Martii principio, Aprili Monspelii, ac passim Monthelgardi. Locis vmbrosis, & nonnihil humentibus, non prorsus aridis, secus vias & in locis hortorum incultis spontè exit: in pratis quoque, & non rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quod in hortis tantummodò gignatur, Dodonæo hortensis dicitur, sed quia ferè præ cæteris hortis sit familiarior, atque in his creberrimè gramini permistus reperiatur. Maio ac deinde seriùs multò vigent flores.

Vires & vsus. Ranunculum maiorem siue pratensem dulcem minimè acrem perhibet Tragus, ac propterea citra periculum & noxam vtrinque corpori adhiberi posse ait: folia quidem quacunque in corporis parte ortos tumores imposita discutere ac resoluere. Refert Lobelius, herbam teneram, floribusque onustam, nec non semen, minùs vrente gustu, nec insuaui odore lactis copiá impertire credi: pasci enim hanc præ cæteris armẽta, ceu gratiorẽ, & pratis pinguioribus vsq; cũctis copiosissimam. Tabern. scribit Ranunculum 1. dulcem Aprili & Maio collectum in pultibus oleraceis esse valdè gratum, sicuti & dulcem tertium Maio collectum, ac eum insuper cum sexto bobus & vaccis gratum & salubre pabulum præbere, iisque lac augere.

RANVNCVLVS REPENS FLORE pleno.

Descr. ET huic quoque fistulosi *caules*, maculosi, subhirsuti, humi fusi, qui vbi terram attigerunt demissis fibris eam denuò subeunt: *folia* Repentums

Reliquam Ranunculorum Historiam petat Lector ex huius tomi Appendice pag. 841. & sequ.

SCROPHVLARIA VVLGARIS & major.

CAP. XXXI.



[...]iptio. FOetidi odoris tota est. Radix obliquè agitur, alba, crassiuscula, & tuberibus inæqualibus strumosa: caulis firmus, rectus, quadratus, cauus, purpurascens, ad binos cubitos excrescit, in alas diuisus: folia Galeopsis, maiora, acuta, serrata, ex caulis geniculis aduersa, atrovirentia: flores ex hirsutis pediculis, caulycibus quinque-foliis insident, Antirrhini minimi, hiantis oris instar habentes, suprema lacinia intus atro-purpurea, extrà nonnihil virescente, lateralibus duabus cum infima extrorsum reflexa magis ex viridi pallescentibus, prominulo è rictu stilo virente, altè reconditis tortuosis staminibus cum apicibus ochreis.

[...]ina [...]um. Passim Scophulariam vocant, cognomento maiorem, ad differentiam minoris, quæ Fabarola & Chelidonium minus quoq; nuncupatur. Appellant verò & Millemorbiam, Ficariam, Ferrariam & Castrangulam: Germani Braunwurtz/Sauwurtz/Seuwurtz/Feigwartzenkraut/Feigwurtzen kraut/ & groß feigwartzenkraut: Belgæ groot speenkruyte sieenkruyt & helmcruyt: Galli *Scapulaire*: Ital. *Scrofolaria*: Angli water betonye / broune wurt: Hung. Scrofulariam appellant Torokgiik fiu: Fekete, bozza, h.e. nigrum Ebulum.

Radix in empta sculpta figura minùs placet: tubera enim inæqualia strumosa non satis exprimit.

Cor-[...]al. [...]pi-[...]ro-[...]a. Fuchs. Cordus, & Dod. gall. itémque Gesn. in cat. pl. Scrophulariam hic à nobis traditam pro Galeopside demonstrant, & describunt. Quorum sententiam reprobant Matth. & Dod. lat. in fol. In Scrophularia vulgari grauem odorem, quo Galeopsim præditam esse volunt, frustrà desiderantes: Vnde odoratûs sensum eos [præsertim verò Matthiolum] perdidisse facilè quis crediderit.

Galeopsim esse non posse dicimus, inquit Marantha, quòd præter alia, tota planta fœtidi & grauis sit odoris, licèt omninò nullam contritionis violentiam sit perpessa: Galeopsos autem folia non nisi trita odorem grauem reddant.

Cæcutiunt & illi, qui cum Trago Ocymastrum faciunt. Nec minùs aberrant qui cum Rob. Constant. Clymenum Plinij esse contendunt. Quidam herbam Chrysippeam Plinij esse putant, quæ cum Ficis strumis medetur. Sed in tanta verborum Plinij breuitate, quod concludam non occurrit. Tigurenses vocant Schwartze Nachtschat, i.e. Solanum nigrum, impropriè tamen: nec desunt qui wurmkraut/ hoc est, Vermiũ herbam, aut Vermicularẽ vocitent, sed quam ob causam, nondum patet. Gesn. in cat. pl. cur Agripalmam cognominarit, haud video. Geneuę vocant *L'herbe du siege*, à parte cui remedio est. Summo enim emolumento radice vtuntur, in hæmorroidibus abigendis.

Cæterùm, Matth. passim in comm. suis, Hist. germ. & Epit. etiam cum add. Camerarij, Lac. & Dod. lat. in fol. vocant Scrophulariam: Brunfels. Cast. Dur. Gesn. quadr. Lon. Turn. Lobel. in Adu. Obs. p. 289. Icon. Plant. p. 533. Thal. Camer. & Tabern. Scrophulariam maiorem: H. Lugd. pag. Scroph. maiorem Matthioli: C. Bauh. phyt. Scrophulariam 1. [2. apud Matth.] siue nodosam fœtidam. Gesn. hort. Scrofulariam maiorem: Item, Clymenum nodos ceu scrophulas in radice habens, & Clymenum marem: Cæsalp. Scrofulariam maiorem recentiorum Medicorum. Galeopsim Fuchs. Cord. & Dodon. gall. itémque Gesner. in cat. pl. Galeopsim minorem Fuchs. in Icon. Synon.

Scrophulariam vulgarem maiorem obseruaui Basileæ Octobri ad fluuium Birse extra & intra vrbem: item florentem extra portam Basileæ minoris Riemerthor, mense Iunio: Geneuæ passim: Lugduni quoque, & in Italia inter Veronam & Castelfranc. Secus agrorum margines, in scrobibus siccis non rarò prouenit, ac in syluis. Iulio ac Augusto cum flore viget; semen inde maturescit. Locus & tempus.

Cæterùm, quamuis satis sit, Scrophulariam non esse Galeopsim: ea tamen viribus pollet non contemnendis, namque eius radix strumas, & hæmorrhoidas sanat. In quem vsum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butiro, operculatóque fictili in vliginoso loco reponitur, vbi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum asseruatur, quo prædicti morbi itémque scabies, vtilissimè illinuntur, referente Matthiolo, Solenandro cons. med. 10. sect. 4. & Dodonæo. Scrophularia radicem habet tuberosam (inquit Porta phyt. lib. 5. cap. 23. vbi figura) vlceribus strumosis cauernosis, carcinomati, aut depascentibus sideratis, satis opportunam: tuberculis item ab humore frigido glaciatis emolliendo opitulantem. Facultate autem calida & sicca est, & propterea desiccat, extenuat, discutit, abstergit: est enim gustu amara, & subtilium partium. Et hinc ad duros glandularum tumores quos Græci χοιράδας, Latini strumas, & vulgò Scrofulas appellant, & hæmorrhoidum cum dolore tumores prodesse fertur. Nonnulli vel collo appensam, vel aliàs gestatam ad sanitatem conferre temerè prædicant. Siccæ radicis puluis impositus hæmorrhoidas siccat: Idem drachmæ pondere potus, lumbricos ventris pellit. Aqua è radicibus distillata, faciei ruborem illita tollit. Vires & vsus. Superstitio.

SCROPHVLARIA MAXIMA radice fibrosâ.

CAP. XXXII.

QVadratis caulibus ad cubitos aliquot altis excrescit: per quod folia Scrophulariæ



vulgaris, vel Betonicæ, ferrata, nigricantia, fœtida: flores & vascula ad maioris vulgatæ Scrophulariæ accedunt: verùm radix non, vt illi, strumosa, sed ex innumeris fibris contexta.

Hoc est Ocimastrum illud maius Tragi, quod Ocimastro minore [Scrophularia vulgari] caule & foliis viridioribus esse perhibet, & ad proceritatem sæpè viri assurgere.

Eandem plantam cum Trago fortè intelligit Cornarius per Ocimum in aquosis nascens, quod Hermolaus pro Erino Dioscoridis, & Erineo herba Plinii agnoscere ait, & Germanos pro wasser Basilien. Hoc non describit, & fortè nomen germanicum fingit.

An Ocimum aquatile Gesnero?

Lobel. in Obs. Scrophulariam maximam sub sequentibus nominibus pingit pag. 288. Betonica aquatica Septentrionalium an Clymenum Dioscoridis? Galeopsis siue Scrophularia altera Dodonæi vernaculæ editionis [gallicæ, intelligo.] Clymenon Turneri [eius verba præc. cap. adscripsi:] Sesamoides minus fortè Solimano. Terpentaria D. I. Dilfii à Terebinthinæ dote simili. Ocimastrum alterum Tragi. Belg. Beeck Seûym & cruyt / S. Antûenis crûyt. In Icon. Plant. pag. 533. intitulauit Betonicam aquaticam Septentrionalium: Dodonæus Lat. Betonicam aquatilem. Camer. apud Matth. vocat Scrofulariam fœminam, & vulgo germ. weissen Nacht-schatten/hoc est, Solanum album.

C. Bauh. phyt. Scrophulariam 2. siue palustrem non fœtidam. Item. Scrophulariam 3. siue aquaticam folio Betonicæ: Ocymastrum maius Trago: Beton. aquat. Septentrionalium Lobelio. Apud Matth. Scrophulariam palustrem radicibus fibrosis, caule & foliis prorsus viridibus, in palustribus Basileensibus minimè fœtentem. Secundam & tertiam Fratris Scrophulariam nondum separauerim.

C.B. not.

Locus & Tempus — Variis in locis prouenit Montbelgardi. Monspelii floret mense Maio & Iunio ad fossas aquarum. Iuxta aquas profluentes emicat, inquit Dod. ac secus scrobium ripas: in aridis vix reperitur. Iulio ac Augusto cum flore viget, semen inde maturescit.

Vires & Vsus. — Facultate calida & sicca est: folia abstersoria vi prædita, ad praua, & fœtida vlcera plurimùm prodesse feruntur: & cum melle succus horum decoctus. Curant autem vlcera & contusa, si manè & serò continuis diebus in foco calefacta & contrita folia imponantur.

* * *

SCROPHVLARIA FLORE RVBRO Camerarii.

CAP. XXXII.



Scroph. tuber. — Scrophularia altera sine scrophulis siue tuberculis, cuius flosculos & folia Scrophulariæ vulgaris maioris elegantiora esse ait author Camerarius, in cæteris fermè conuenire, nescit an ab aliis descripta, nisi sit Galeopsis Anguillaræ. Semine quotannis sua sponte propagatur.

Icon Scro. peregr. — Huius iconem quadragesimo tertio loco, Scrophularia peregrinæ titulo pictam dedit. In hac autem imagine flosculi è suo conceptaculo euulsi, parte anteriore & posteriore, & vnus eidem adhuc inhærens, denique semen cum suo vasculo distinctè notari possunt. Sculptor noster malè capitulorum apices ademit, & ea nimis rotunda repræsentauit.

C. Bauhinus, cui à Doldio ex horto Camerarij transmissa, vocauit in phyt. Scrophulariam quartam, siue flore rubro. An est Clusio Scrophularia Cretica 2. cuius delineationem infrà eadem inscriptione dabimus?

SCROPHVLARIA LVTEA MAGNA amplis foliis.

CAP. XXXIII.



Desc. — Caules profert plures bicubitales circiter, quadratos, nonnihil pilosos: folia superiora acuminata, neruosa, profundè per ambitum serrata, infima quidem quatuor vncias longa, totidem lata, pediculo quaternis vnciis longiore: quæ his superiora sunt, per caulem veluti ad genicula opposito situ nascuntur

nascuntur, alia trium, alia duarum vnciarum & semuncialibus tandem pediculis hærent, decrescente pariter foliorum magnitudine: ex vniuscuiusque ferè folij sinu pediculus emergit palmaris circiter, cuius circa fastigium foliola bina exigua conspiciuntur, supra quæ extremo pediculi cacumine *flores* hærent complures, lutei, Pisi minimi magnitudine, concaui, hiantes, apicibus itidem intus luteis, quos extrinsecus amplectuntur foliola quædam lutea: subsequuntur *seminum* conceptacula turbinata, capitulis hyperici similia. Nullum mihi manifestũ odorem halat planta. Sapor autem tam florum, quàm foliorum nonnihil dulcis mihi videtur.

Lamium Pannonicum 2. siue exoticum Clusio.

Montbelgardi in horto Ill. E.C. pluribus annis durat se quotannis semine renouans, Aprili & Maio florens. Clusius florentem obseruauit primùm Viennæ Austriæ in hortulo suo ad patieté na ã, nescit quo semine. Eam subsequens Hiems auferebat quidem, sed deciduo semine prognatæ sunt insequente anno aliquot plãtæ, quæ demùm altero Vere flores protulere. Floret Maio, semen Iunio maturum est: deinde tota planta radicitus perit: nonnunquam tamen ex radice etiam repullulat.

SCROPHVLARIA INDICA CAPITVLIS maximis, & de Creticis Syluis Scrophularijs.

CAP. XXXIV.

SCrophulariç Indicæ nomine accepi *semen* quoddam, cuius calyces sunt ex breuibus inæqualis lõgitudinis pediculis quinque simul iunctis, formæ ferè & magnitudinis Ciceris arietini rotundi, qui bipartiti in acumé desinunt, quos folia ambiunt breuia: semẽ in capitulis, siue calicib., minutũ, nigrum. Hanc Caspar. Bauh. in phyt. vocat Scrophulariam 6. siue Indicam capitulis aliquot iunctis, sed quadruplò quàm in alijs maioribus.

Scrophulariæ autem Creticæ genera duo tradit & describit Clusius: 1. quidem quod Francofurti natum ex semine Cretã accepto, Rutæ silvestris appellatione: ac 2. quod folio vrticæ esse dicit; ac de quo meritò quæri & dubitari possit, vtrũ sit Scrophularia peregrina Camerarij necne.

SCROPHVLARIA TERTIA DODONÆO tenuifolia, Ruta canina quibusdam vocata.

CAP. XXXV.

SCrophulariæ tertiæ nomine exhibita à Dodonæo planta, *radicem* habet longam, simplicem, mediocriter crassam: *caules* cubitales striatos, teretes, ferè nigricantes, medullâ fungosâ plenos, ramosos, per quos *folia* oblonga, angusta, profundè laciniata, grauiter odorata: *flores* eo ordine dispositi quo in Scrophularia maiore vulgari, copiosiores, parui, nigri, quos vascula excipiunt Scrophulariæ minora, acuminata, in duas carinas dehiscentia.



Scrophulariç suæ tertiã speciem Dod. gall. pro Galeopseos specie sumi posse admittit. Lobel. in Aduers. huius mẽtioné facit nomine Rutæ caninç [sic in Obseru. pag. 588. & Ic. Plãt. Tom. 1. pag. 55. quoque inscribitur.] & suspicatur Hypecoum esse. Clus. in Histor. post. vocat Scrophulariam, siue Rutam caninam primam. *Scroph. 3. Dodon.*

Ad Sideritidem reducitur à Cæsalpino & Camerario. Gesnerus tradit in pede montis circa Glaronam locis saxosis nasci, Monspelij Rutam caninam vocatam.

An Cordo Herba folijs Pyrethri? An Herba Mora Italorum H. Lugdunens.

Montbelgardi in horto Ill. E.C. per multos annos floruit adhuc Octobri, radice perenni. Eam autem primùm obseruaui Eslingæ in horto cultiss. Ioan. Volmarij, qui Sesamoides nominabat: dein Monspelij & Lugduni, itémque Brisaci ad Rhenum. *Locus & tempus.*

CHAMÆROPS.

CAP. XXXVI.



CHamęrops Plinij hæc videtur esse Historiæ Lugdunensi pagina 1339. quæ in silicosis gignitur, radice crassâ & multiplici, caulibus multis & cubitalib., foliis Myrti circa caulem geminis: flore copioso; è foliorum sinibus nascente, semine in oblongis vasculis. *Chamærops Plinii. Descriptio*

Eosdem verò effectus

lateris dolotibus habet Chamærops, inquit lib. 26.cap.7. Plinius, myrtes circa caulem geminis foliis, capitulis Græculæ rosæ ex vino pota. Quisquis ille fuerit apud H. Lugdunensem, qui Chamæropem Plinii ita ieiunè delinearit, nec natalē adscripserit, authoritati suę non consuluit. Meritò cum Casp. Bauhino, quænam hæc sit, aliquis petierit.

H Lugd. not.

DE SIDERITIDE IN GENERE, ET particulatim de Heraclea.

Cap. XXXVII.

Sideritidis Etymon.

Σιδηρῖτις Gr. Latinis quoq; Sideritis dicitur ἀπὸ σιδήρου, à ferro, quasi Ferruminatrix, quòd vulnerib. ferro factis perutilis sit, vel quoniam glutinandis vulnerib. apta, præcipuũ in bello habeat vsum, quod sæpè ab eo metallo in græcis scriptoribus indicatur. Sed cùm permultæ sint plantæ, diuersi etiam generis, eæque insignes, quæ ferro sauciatis partibus, vel vulneribus quouis modo acceptis, opem polliceantur, ac ob id Sideritides nuncupentur, haud immeritò hîc eę commemorandæ veniunt. Sed enim studiosis bene consultum fore speramus, si eæ, quæ à veteribus, & maximè à Dioscoride, descriptæ sunt, illis primò innotescant.

Sideritidis tria genera Diosc. lectio illustratur.

Dioscorides itaque tria facit Sideritidis genera, quorum primum est Sideritis, quam aliqui Heracleam vocant [hanc solùm describit Byzant. cod. Sarrac.] herba folia habens parua multa & tenuia, similia Marrubio [ὅμοια πρασίῳ. Vet. ἐλελισφάκῳ πρὸς τὰ τῦ δρυὸς.] sed oblongiora [ἐπιμηκέστερα.] ad Saluiæ [ἐλελισφάκῳ] aut Quercus [δρυὸς] folia accedentia, minora quidem & aspera. Caules verò edit quadratos, pedales [dodrantales, Sarrac. σπιθαμαίους græc. cod. πηχυαίους vet.] & maiores, non iniucundi gustûs [οὐκ ἀηδεῖς. ἀειδεῖς Dal. ἡδεῖς vet.] & quodammodò leuiter subastringentis, in quibus ex interuallo verticilli spectantur rotundi, vt in Marrubio, & in iis semen nigrum. In locis sub quibus petræ latent, nascitur. Folia imposita vim habent glutinandi vulnera, & ab inflammatione vindicandi. Sideritis altera ramos habet binûm cubitorum, exiles: folia longis hęrentia pediculis, ceu Filicis, in extrema sui parte incisuris diuisa, vtrinque numerosa: è superioribus autem alarum cauis nouos erumpentes surculos longos, tenues, capitulis in cacumine globosis & asperis, in quibus semen continetur, ceu Betæ, verùm aliquantò rotundius atque durius. Huius etiam foliorum vis vulneribus vtilis est. Traditur & tertia Sideritis, quam etiam Crateuas Heracleam vocat. In maceriis vinetisque nascitur, foliis ab vna radice multis, Coriandro similibus, circa cauliculos dodrantales, leues, teneros, cum rubore candicantes: floribus puniceis, paruis, gustu amaris & lentis. Huius etiam impositæ ea vis est, vt cruenta recentiaque vulnera glutinet.

Panax Heraclea. Millefoliũ.

Panacem Heracleam, alii Sideritim, & apud nos Millefolium vocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quàm Fœniculi foliis vestitam ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus vtilem, sed veram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Alii quadrato caule, capitibus Marrubii, folio Quercus. Hanc etiam præcisos neruos glutinare ferunt. Alii Sideritim in maceriis nascentem, cùm teritur, fœdi odotis: Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in vineis nascentem. Aliam verò binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio Filicis, pediculo longo, Betę semine, omnes vulneribus præcipuas. Nostri eam quæ est latissimo folio, Scopas regias vocant. Medetur anginis suûm.

Achilleas seu Sideritides sex statuit & describit Plinius, ac satis quidem indistinctè, ita tamen vt agnosci & intelligi possit [inquit Dalech.] primam Achilleon eius, Dioscoridis Achilleam esse: secundam, Achilleon veram, scapo cæruleo, &c. esse Myriophyllon Dioscoridis. Tertiam quadrato caule, &c. esse Sideritin Heracleam Dioscoridis primam. Quartam in maceriis nascentem, &c. esse Heracleam Crateuæ, apud Dioscoridem. Quintam superiori similem, sed foliis candidioribus, &c. esse tertiam Sideritin Dioscoridis. Sextam, Dioscoridis Sideritin secundam.

Galenus vnius duntaxat Sideritidis meminit. Sideritis [inquit 8. simpl.] habet quidem etiam abstergendi facultatem quandam, sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: pauca verò inest adstrictio, quare phlegmonem sedat & glutinat. *Sid. Vna*

Clausimus vno eodemque capite veterum codicum lectione & fide per Marcellum moniti, tres ab aliis seorsum tractatas Sideritides, nec satis certâ à veteribus etiam historiâ descriptas. Quominus miretur aliquis nostra ætate incertas earum notas: & inter similes herbas & eiusdem potestatis vagos Medicorum vsus, miscentibus earum genera Herbariis, & inuicem commutantibus. Factum hoc iampridem est, quodque Plinii ætate incertum erat, ignorari sęculo nostro nullus mirabitur. Nos quidem ingenuè fatemur in tanta veterum & iuniorum diuersitate nihil habere, quod pro comperto tradere valeamus.

Sideritis nomine sequentes insigniuntur plantæ. Sideritis hirsuta vulgaris. Sider. Clus. capitato flore. Sider. Monspessul. Sider. Hisp. hirsuta Clusio. Sideritis flosculis vix ex vasculis prominentibus fuscis. Sideritis quarta Clusii ramulis procumbentibus. Sideritis folio rotundiore. Sideritis glabra aruensis. Sideritis Valerandi Dourez breui spica. Sideritis lignosa. Sideritis glabra angustifolia speciosis verticillis. Sideritis cruciata. Sideritidis genus spinosis verticillis. Sideritis spinosa. Sider. foliolis Oleæ. Ladanum segetum flore albo. Ladanum segetum flore rubro. Cannabis siluestris quorundam. Cardiaca. Marrubium Tragi palustre. Marrubium Pannonicum. Marrub. album angustum. Herba venti. Melissophyllon Fuchsii. Galeopsis angustifolia fœtida. Galeopsis, latifolia fœtida. Gallitrichum siluestre. Gallitrichum satiuum. Gallitricho affine Maru. Galeopsis lutea. Ternionaria. Coris lutea Monspessulana. Euphrasia 2. Dod. purpurea. Botrys altera. Chamæpitys. Senetio hirsutus fœtidus. Parietaria. Millefolium stratiotes. Achillea. Fumaria minor. Geranium sanguineum. Geranium Robertianum. Scrophularia tertia Dodonæi. Sanicula vulgaris. Sanguisorba minor. Barbarea. Filix floribus insignis. Tanacetum album. Verbenaca supina. Pulmonaria gallica. Virga aurea. Erice. Eruum.

SIDERITIS

SIDERITIS VULGARIS HIRSUTA.

Cap. XXXVIII.



Ex lignosa radice caules emittit pedales & bipedales, quadratos, hirsutos, ex albido virore flauescentes: ad quorum genicula folia exeunt aduersa, rugosa hirsuta, vnciali aut sextantali longitudine, semunciā circiter lata, in ambitu crenata, sapore exsiccante & adstringente cum calore aliquo: flores verticillati genicula amplectūtur, galericulati, ex albido lutei, labro sanguineis punctis guttato, ex calyculis hirsutis, in quinque mucronata segmenta abeuntibus: relinquunt post se singuli flores quaterna semina.

Clusius de sua dicit, folia grauiter odorata, gustûs amaricantis & acriusculi: flores galeatos aliquantulùm, candidos, odoratos, hiatum, siue rictum sanguineis notis conspersum habentes: semen in pentagonis vasculis inæquale, nigrum.

Lob. sic describit. Virgultis pedalibus, iam surrectis iam depressis, quadratis, duriusculis, ternis, aut quaternis, verticillis crebribus donatis, pungentibus, floribus albicantibus ex diluta purpura. Iuxta quos & subter, folia sunt longiora, angustiora, incana, & vt totus caulis, scabra, & crispa, ambitu laciniato, vt Chamædrys, aliquando laciniosa diuisura obscuriùs apparet in quibusdam foliis, quæ causa fuit, vt Dioscorides iam quernæ frondi, iam Saluiæ & Marrubio contulerit. Radix lignosa Marrubij, minùs fibrosa.

Sideritim appellat Ruellius: Sider. Heracleam Euch. Roesl. & Lobelius: Sider. heracleam Dioscor. Tabern. Sideritidem primam Fuchs. Sideritim 1. Dioscorid s Turn. Sideritim Fuchsij Cord. in H st. & Camer. Hort. Sideritim 1 Dodonæi [gall.] & Fuchsij Hort. Lusit. & Thalius. Sideritim 1. Fuchsij Gesn. hort. Siderit m 1. Marrubij folio in cat. pl. Sider. 1 florib. albis de coll. stirp. Sideritim vulgarem Camer. in Hist. germ. & Epit. Matthioli. Sideritidem quartam Lonic. Sideritim Pannonicam spicato flore Clus. in Pannon. Hist. Sid. 1. vulgarem in Hist. post. Sid. 2. siue vulgarem hirsutam C. Bauh. phyt. Aliqui veram Achilleam cognominant. Sed & Alysson Galeni vocat Presburger. Recentiores Herbarij & officinæ nonnullæ Iudaicam herbam, & Tetrahil aut Tetrahit barbaro nomine inscribunt: Germani wundkraut. i. e. herbam vulnerariam, & gliedkraut, h. e. Artuum, & Zeißkraut. Galli *espece de Tetrait*, Fuchs. & Lob. Hung. *Tiztos fu*, h. e. Nobilem herbam. Magna officinarum pars, ac nonnulli recentiorum pro Chamæpity veterum ostendunt, eà que non sine errore, vt bene docet Fuchsius Sideritidem 1. inscribens. pro Chamæpity vtuntur. Fuchsio in eo aduersatur Matthiolus, à cuius è contrà stat partib. in adu. Lob. Vocabulo, inquit, quod ferro sauciatis partib. opem promitteret, nobilitat ut primi mortales complures plantas, Sideritidesq; vocarunt, potiùs virium consimiles effectiones sequuti, quàm vultuum affinitates, genericá ve differentias. Quare Sideritidem hanc Heracliam, siue Ferruminatricem Herculeam, docti Barbari illam multo experimento compertam & vocatam Tetrahil, siue Iudaicam esse sanxerunt: non modò propter vires efficacissimas, & planè Herculeas, sed etiam quia quàm proximè delineationem Dioscoridis, si quæ alia, repræsentat. Quo magis doleo peritis & candidis plantarum arbitris, Commentatorem Senensem eò securitatis ignauæ progressum, vt cùm quæsitam esset, vel Italicis Iudæis Iudaica herba, se nescire quereretur, quam scitè, vt sæpe omnia Ruellius, & ex eo Fuchsius expressisset, tamen in vtrumque inscitiæ calumniam impegerit, & sensu studio planè deprauato plausum è triuio captarit. Huícque herbæ de sua classe pulsæ, sibi missas, vt semper iactat, nec tamen nisi mutilè descriptas, aliàs suffecerit, sc. Marrubium aquaticum vulgi. Hæc Lobel. in Aduers. vbi plantam minùs felici picturâ expressit. Eandem imaginem in Ic. Plant. p. 523. pro Sideritide siue Ferruminatrice, & Sideritide Herculea Diosc. Cordo, Clusio & Herbariis dedit: Itémque ibidem aliam pro Tetrahit Herbariorum pinxit. Is autem in Obs. p. 282. pro Tetrah t Aduarsariorum, siue Heraclea Sideritide Dioscoridis Cordi & Clusij, aut pro Sideritidis vulgaris figura, ponit iconem Clusij Sideritidis Hispanicæ, quasi putarit eandem cum vulgari Fuchsiana. Libro etiam Iconum, plantæ, quam exhibuerat pro vulgari hac Sideritide, titulum iam scriptum adaptauit, ibidémque iconem Clusij à vulgari non separauit. Et hæc occasio vt Lobelij descriptionem nostræ subiecerimus: Clusij autem Sideritis Hispanicæ capite proprio. *Lobel. not.*

Sed & H. Lugd. primam Dioscoridis Sideritim Tetrahit esse pronunciat. Ait antem inter cætera. Matthiolus Ruellium & Fuchsium erroris insimulat, quòd primam Sideritidem dixerint herbam esse, quæ hodie nostris herbariis & officinis barbaro nomine Tetrahit, aliis herba Iudaica nominatur. At periti & exercitati Herbarij, tum Ruellio, Fuchsióque ætate superiores, tum inferiores multis rationibus inducti Tetrahit siue Iudaicam herbam, primam, siue Heracleam Sideritidem esse censuerunt: &c. Eidem verò historia huius plantæ duas proponit figuras p. 1119. Vnam quidem habet hoc titulo: Tetrahit, Herba Iudaica, Sideritis prima Fuchsio: alteri titulum fecit, Tetrahit, Sideritis Heraclea Dioscoridis. Et hanc Clusius & Lobelius quoque pictam dederunt, quæ meo iudicio eiusdem plantæ cum Sideritide prima Fuchsij; nec meminit Historia duarum discrepantium Herbariorum Dioscoridis Tetrahit. *Matth. notatur.*

Camerarius in Epit & Hist. germ. Matth. ait se apposuisse Sideritidem vulgarem, propter vires celebrem, tamen glabram & serratis foliis pinxit, quæ non respondere videtur vulgari, sed potiùs nostræ Sideritidi cruciatæ, de qua paulò post. *Camer. notatur.*

Monspelij florentem obseruaui mense Iunio, ac etiam Geneuæ & Basileæ quà itur Moutets, & inter portam cineream & lapideam, circa castel- *Locus & Tempus.*

lum Hermes: Item extra portam Riemerthor. Iunio & Octobri. Montbelgardi copiosè prouenit. Clusius passim in Gallia, Germania, Pannonia, & Austria ficcioribus agrorum & syluarum cæduarum marginibus obuiam perhibet. Collib. apricis & merediano Soli obiectis, in promontoriis præcipuè circa Ilfeldam, Vvernigerodam: versus Northusam obseruauit Thalius. Lobelius in maritimis,& montosis Italiæ, Insubriæ, & ad Apenninos montes, Venetiis ad Lio, inque Galliis Narbonensi & Lugdunensi reptantem, strigosaque vel sabulosa arida perpetuò amantem, itaque Autumnum perdurantem: Iulio & Iunio florentem.

Vires & Vsus

Iam diu valdè magno emolumento cognita practicis quibusdam Iudæis & Maranis cursoribus, qui hâc enterocelas & alba menstrua curant. Vehementer exsiccat,nonnihil odora adstrictione insigni, nec ingrato sapore, ad vulnera nata & prorsum tanto Herois nomine digna. Hinc in vsum desiccatam adseruant rhizotomæ mulierculæ: Nam præterquam quod aduersus capitis dolorem, quem Siri fûes pecr appellant [vnde herbæ nomen, inquit Clus.] ipsum decocto illius lauari vtile censent, ab aliquo indocto empirico edoctæ: earundem etiam decocto pedes & alios artus defatigatos, aut alioqui rigentes, vtiliter foueri prædicant. Quidam ad crurum Erysipelata [Belgæ de roose/Germ. die Röte appellant] curanda, recens collectæ & adhuc virentis decocto, non sine felici successu vsi sunt, crura fouendo,aut decocti fumo leniendo.

SIDERITIS SECVNDA CLVSIO, capitato flore.

Descriptio

HVmilior priore, neque pedalem excedit altitudinem, in raros diuisa ramulos, foliis priori similibus, mollioribus tamen: flores ampliores,albi, pallescente labro, & paucis rubris punctis asperso, verticillatim in vtriculis caulem supremosque ramulos ambientes, breuiorem quàm in iam dicta, & quasi mutilatam spicam conficiunt, vt in Prunella vulgò dicta, authore Clusio qui Sideritim secundam Pannonicam capitato flore in Hist. Pann. vocat,& Sideritim 2. in post.

Locus.

Nusquam non occurrit in agris, & inter segetes in multis Pannoniæ & Austriæ locis: circa tribswinckel autem frequentissima. Floret Iulio.

SIDERITIS MONSPESSVLANA.

Cap. XXXIX.

Descriptio.

SIderitidi Monspessulanæ radix subest crassiuscula lignosa, raris fibris donata: caules à radice mox plures,subinde ramosi,dodrantales, valdè hirsuti, albicantes: folia breuiora, rotundiora, magisque hirsuta, quàm Sideritidis vulgaris, serrata, amara: flores verticillati, forma quidem & magnitudine similes, sed coloris ex luteo albescentis,odore est graui. Amaricante exsiccanteque gustu prædiri sunt flosculi, inquit Lobelius, ac nonnihil aromatici suauisque halant, quod Chamædryn aut Betonicam referat.

Synonyma

Lobel. dicitur in Adv. Sideritis Monspeliaca Scordioides, siue Scordii folio. In Obs.pag.283. & Icon. Planti pag. 525. Sideritis Monspeliaca Scordioides floribus luteis, Tragoriganum Prasioides Francisci Pennini. H. Lugd.pag.1122. Sideritis Mõspeliensis Penæ. C.Bauh. phyt. Sideritis 5. siue hirsuta Monspeliaca.



Locus Temp.

Florentem mense Aprili & Maio vidi prope patibulum Monspessuli vbi abundare annotauit Monspeliensium Schola.

SIDERITIS CLVSIO HISPANICA hirsuta.

CAP. XL.

Descr.

LOngiore est folio quàm Marrubium, satis ad Saluiæ folium accedente, minore tamen, querni ferè folii diuisurâ, scabro, villis quibusdam prædito,nec iniucundi gustûs, nec odoris: caules fundit quadrangulos, palmum vt plurimùm excedentes, interdum procumbentes,duros, hirtos, candicantes, quorum summitates per interualla verticillati orbes coronant, vt in vulgari Sideritide, orbes vasculis constant, in quibus flos priori par, ex candido nonnunquam purpurascens, quo euanescente, semen in vasculis nigricans reperitur: radix dura,lignosa,viuax, authore descriptore Clusio.

Lobelius in Obs. & in Icon.pl.assumpta Icone Sideritis Hispanicæ Clusii,eandem fecit cum vulgari, vt iam antè annotauimus. Dodonæus etiam proponit iconem Sideritidis Hispanicæ Clusii, quam à vulgari non distinguit. An verò Sideritis vulgaris sit, de qua scribit, iudicent lectores.

C.Bauh. phyt. ait Sideritim suam 3. siue hirsutam alteram esse Sideritim Heracleam Clusii Hisp. & Tetrahit Herbariorum Lobelii, differreque à vulgari, quòd illa altior: hæc caules habeat procumbentes, magisque hirsutie candicet. Ego autem ferè dicerem Sideritim Hispanicam Clusii eandem esse cum Monspeliensi,nisi Lobelius & Casp.Bauh. eam ab illa separarent.Posteri hanc rem diligentiùs perquirent.

An Sideritis 1. Schvvenckfeld.?

Loci temp.

Nusquam ferè non occurrit hæc arido & petroso solo per Hispaniam, Galliam, Germaniam, floretque Æstate, & quibusdam etiam locis in Autumnum vsque florens spectatur, vt refert Clus. in Hisp. Idem in Hist. post. ait frequentem occurrere aridis & petrosis Castellæ veteris locis, Æstate florentem, quibusdam etiam locis in Autumnum vsque floribus onustam conspici.

SIDERITIS

SIDERITIS FLOSCVLIS VIX EX VAS-
culis prominentibus fuscis.
CAP. XLII.



CVbitalis eſt plùs minùs planta, caule quadrato, hirſuto, foliis donato ad articulos vt in Sideritide vulgari, aduerſis nequaquam per marginem ſerratis (in planta quã habemus) vncialibus & ſeſcuncialibus hirſutis: rami in quos diuiditur oppoſitum habent ſitum: per quos longâ ſerie flores verticillati, puſilli, intra ipſos calyces propemodum occultati, fuſco colore irta.nœni, in ſicca, calycibus admodum hyrſutis, in quinque acutas in ſpinulam deſinentes ſectiones diuiſis: porrò vnicuique verticillo bina ſubiiciuntur aduerſa folia, multò inferioribus minora, magis tomentoſa, neruis ſecundùm longitudinem donata, æquabili marginum circumſcriptione ad Serpillum accedentia.

Iconem noſtram ex ſicca pictor minùs fœliciter delineauit.

Cluſ. in Pannon. p. 600. dicitur Sider. Pann. 3. In Hiſt. poſt. Siderit. 6. Pannon. C. Bauh. phyt. Sid. 4. ſiue hirſuta Pannon. Rhizotomis Viẽnẽſib. mulierculis fuca peer Fraut.

Ex plantis Agerij habui Sideritidẽ Pannonicã hanc antè nõ viſam. Frequentiſſima autem eſt in Pannoniæ Auſtriæque inferioris aruis & inter ſegetes, macro & ſterili ſolo. Floret Iunio & Iulio, ſemen ſubinde maturum etiam Iulio.

Huius vires adſcriptæ ſunt ex Cluſio capite de Sideritide vulgari.

SIDERITIS QVARTA CLVSII,
ramulis procumbentibus.
CAP. XLIII.

ALiquot habet ramos procumbentes, quadrangulos, tenues, villis quibuſdã obſitos, quos per interualla contrario ſemper ſitu bina cingũt folia, vulgari, ferè ſimilia, paulò tamen minora, à medio ad extremũ ſerrata, nonnihil etiam villoſa: ſummos ramos verticillatim ambiunt vaſcula in quibus flores, prioribus formâ ſimiles, quãtùm ex delineatione colligere potuit author Cluſ. propterea nihil de colore pronunciat, neque de ſemine, quod ſuperiorum ſemini par eſſe veriſimile eſt: radix non videtur viuax, ſed eo anno, quo planta flores protulit, perire.

SIDERITIS FOLIO ROTVNDIORE.
CAP. XLIV.

MEdium caulem habet ſurrectum, quadrangulum: deinde, ſtatim à radice, multos in latera ſpargit ramos, humi fuſos, quadrangulares, quibuſdam villis pubeſcentes, geniculatos; quos bina ſemper inter ſe oppoſita, ad ſingulos nodos, amplectuntur folia, præcedentis foliis penè ſimilia, minùs tamen ſerrata, inter quæ, ab imo ad ſummum vſque, verticillorum ritu naſcuntur in vaſculis flores; ſuperioribus etiam formâ ſimiles, (quorum color, ni fallitur author Cluſius, nam in aruis Belgicæ illam olim obſeruaſſe putat:) albus: nec huius radix viuax eſſe videtur: Iconẽ ad Cluſ. mittebat Iac. Plateau, eleganter expreſſam.

An Thalio Sideritis Cordi?

SIDERITIS GLABRA ARVENSIS.
CAP. XLV.



Deſcriptio

SIderitim vulgarem refert, tum caule quadrato, tũ foliorũ cõſimili poſitu, ſerratis, verùm tum ille, tũ hæc glabra ſunt & atro virore ſplendentia, folia etiã latiora: florum verticilli ſpicam effigiantes patulo rictu, ſubiecta habent ſinguli bina: flores ipſi maiores videntur, candoris niuei, ſubinde piloſi, veluti & calyx: radix ſimplex, gracilis.

Hæc eſt illa ſtirps, quam Tabern. in Hiſt. Alyſſum maius: C. Bauh. phyt. Sider. 6. ſiue aruenſem glabram, flore pallido. Non eſt autem Sideritis altera Matth. vt alicui facilè conceſſerit C. Bauh.

Locus & Tempus

Montbelgardi obſeruaui in aruis inter Arbouans pagum & Audincourt, & eunde ad vites, florentem Iunio & Iulio ac Augusto: Baſileæ etiam frequentem.

SIDERITIS VALERANDI DOVREZ
breui ſpicâ.
CAP. XLVI.



Deſcriptio

MInimum digitum craſſitudine fermè æquat radix, lignoſa, non ſine adnatis fibris, Lobelio flexuoſa, pulla, amaricãte guſtu, præſicca, nec ingrata: quæ ex ſe innumeras promit virgas ligneſcentes, dodrantales, oppoſitis ramis paulò ſupra radicẽ brachiatas, hirſutas, per quas folia ad iun-

ctura bina oblonga, angusta, per extremum nonnihil serrata, minora quàm Sideritidis Fuchsianæ: desinunt autem singuli ramuli in spicas Betonicæ, vel Phalaridis spicarum æmulas, vnciam aut sescunciam ferè longas, pulchris calycibus in quinos aculeos desinentibus, maioribus quàm vel Fuchsianæ, vel Monspessulanæ Sideritidis, minusque hirsutis densè stipatas, adiacentibus foliis barbatis at ferè spinosis: florum color quis fuerit, non dixerim certò, præsertim cùm iam olim à Valerando Doutez reposita plantæ quam habeo, propemodum exoleuerit.

Sideritis montana Lobel.

Sideritim montanam (ita namque vocat Lobel. in Aduers. itemque Icon. Plant. pag. 525. pessimam exhibens effigiem:) satis bellè quadrare arbitraretur Heracleæ Sideritidi, ni folia angustiora multò essent, vique efficaciore carerent. H. Lugd. pag. 1122. inscribit Sideritim montanam Penæ: Casp. Bauh. phyt. Sideritim 9. siue montanam.

SIDERITIS GENVS SPINOSIS verticillis.

CAP. XXVI.

Descriptio



Sideridi affinem plantam vocamus, cui caulis est quadratus, hirsutus, & ad singulos nodos verticillatim circumnascuntur flores, Sideritidis vulgaris floribus similes, candidi, hiantes, non ita exerti, calycibus laxis, duris, in quinque lacinias rigidas spinosas, supremam omnium longè maximam, diuisis: vnicuique autem verticillo, ab imo ramo ad summum vsque fastigium, duo sunt subiecta ex aduerso orta folia, modicâ hirsutie obsita, serrata vt Teucrii, sed nonnihil oblongiora, angustiora. Hanc Cherlerus collegit prope Romam.

SIDERITIS SPINOSA.

CAP. XXVII.

Descriptio

MOntbelgardi in horto Ill. E.C. nobis prouenit ex semine, si bene recordor, Cretico, planta, cui nomen dedimus Sideritidis spinosæ, propter quandam cum vulgari Sideritide similitudinem. Est autem hæc vulgaris foliis vnciâ longioribus, in acumen desinentibus, hirsutis, candicantibus, sibique oppositis: caulibus aliquot dodrantalibus, ramis itidem contrario naturæ vinculo ornatis, in spinas desinentibus non admodum rigidas, etiam hirsutis: plantæ nouellæ radix pedalis, simplex, exignis fibris conspicua.

An Gaidarothymo Belli in epistola ad Clusium? An Clus. Stachys spinosa?

PRVNELLA FLORE MINORE, vulgaris.

CAP. XXVIII.



Descr.

EX reptriciû censetur & hæc, quæ subinde à caulibus angulosorum, subhirsutorum, purpurascentiumque geniculis, demissis fibris radicatur: folia ferè bina, ad articulos opposita, nonnihil rubentia, hirsuta, Origani vulgaris, sapore nonnihil viscido, subdulci, subamaro: flores verticillati, duobus semper hirsutis rubentibus subiectis foliis, spicam desormant; quorum singuli colore ex cæruleo purpurascente, Lamii floribus non absimiles, ex calyce hirsuto purpurascente prodeunt cucullati.

Soli.

Ex Solidaginum genere Brunellam esse auctor est Brunfelsius, vnam ex primis herbis verno tempore germinantium, foliis Ozimo similibus, coloris herbacei, cum quodam acumine: flore quadantenus Stœchadis Arabicæ, coloris violacei. Hæc ille qui suâ figurâ non laudabili & descriptione denotat Prunellam, de qua hîc agimus, verùm dum vernam facit plantam, cum ea confundere videtur Consolidam mediam.

Sym. petr. non

Hallucinantur Matthioli iudicio, qui Symphytum petræum putant hanc esse plantam, quam is cum officinis Consolidam & Solidaginem minorem vocat, & Prunellam, germanico nomine (vt ait in Hist. germ.) ex latino deriuato, vel à morbo linguæ, dicto Breüne, aut à florû colore Braüne. Camer. apud Matthiolum refert herbam hanc describi in lib. de Dynamidiis, falsò Galeno adscripto: Quin & Herb. ant. Io. Cubæ de Prunella citat Hippocratem & Dioscoridem, neuter tamen indicat quomodo nominarint.

Var. Prun. C.B.

C. Bauh. phyt. vocat Brunellam 1. siue maiorem folio non diffecto, flore communiter purpureo, vel cæruleo punicante: aliquando ex diluto albo: caule glabro aliis, aliis rectiùs hirsuto: foliis etiam aliquando integris, aliquando leuiter crenatis. Clusius Prunellam vulgarem foliis subrotundis. Trag. Prunellam 6. flore minore, Prunellam vulgarem. Lobel. in Adv. Prunellam & Consolidam minorem: In Obs. p. 251. Brunellam, Symphytum petræum: In Icon. Plant. p. 474. Symphytum petræum & Consolidam minorē Matth. Cast. Durant. Consolid. min. mam. Quidā Polycnemon Dioscoridis: Valer. Doutez Peristereō Præpositu: Guiland. Britannicam.

Cæterum

Cæterùm vulgus Medicorum & Herbariorum, Prunellam aut Brunellam: Germ. Braunellin/ & Gottsheil ab efficacia insigni: nobilis enim est vulneraria: Belg. Brunynelle: Galli, Herbe au Charpentier: Itali Consolida minore, Morellam, & Herbam Moram: Boh. Czernohlawek: Hung. Tenz fiù.

Prunellam flore minore purpureo Argentinæ & Basileæ, quà itur Moutets, florentem obseruaui Octobri; ad fluuium Birsæ intra vrbem, & circa montem propè Krentzach, & in monte Leurach, itémque Montbelgardi passim in pratis Iunio, Iulio & Augusto; Lugd. & Monspelij Maio: Geneuæ sparsim virentem Februarij principio.

Brunellam more reliquarum Solidaginum, omnibus ferè cognitam ait Brunfels. idque ob eximiam eius virtutem: esse incōmodis faucium & linguæ atque gutturis accommodatissimam, ardorem eorum extinguendo, quem Germani die Breune vocant, si ex illius decocto, aut aqua distillata colluantur & gargarizentur: Aquam [succum alij,] eius aceto & oleo rosato mixtam, vehementes capitis dolores sedare, si ex ea tempora inungantur: Huic mixturæ autem posse & aquam rosatam addi. Aphthas & oris vlcera sanare, faucíumque vitia succum eiusdem, addit Fuchsius, qui herbam calidam & siccam esse ex gustu concludit: Laudatur Prunella ad vulnera sclopetorum in potione & lotione: succus cum vino sumptus ad morsus venenatorum. Sal eius vt fiat, docet Querc. in pharm. rest.

Prunella flore magno, folio non laciniato.



HAbet caulem quadrangulū molliter hirsutum, geniculatum: folia in singulis geniculis bina, ex aduerso sita, nonnihil villosa, vulgaris Prunellæ foliis fermè respondentia, gustu amaricante: capitula in summis caulibus crassiora, quā in vulgari: flores illius floribus forma quidem similes, sed longè maiores, nec ingrati odoris, ventre laxiore, galeáque saturatiùs plerúmque purpurascente, tametsi inueniantur aliquando dilutiores, & quasi exalbidi, interdum etiam subcinerei coloris: semina in singulis vasculis, vt plurimùm quaterna: radicem nigram: multis crassiusculis & candicantibus fibris præditam, nouísque propaginibus sese, annis singulis, augentem.

Quamuis Fuchsiana nostra figura videatur differre à Clusij Prunella 1. siue non vulgari, eiusdem tamen plantæ existimamus, ac propterea eius descriptioni hîc adiunximus. Nec etiam à Clusiana icone separamus Prunellam tertiam Tabernæmontani, quamuis eius compilator suo more nihil distinctè scribat.

Eadem quoque est Prunella 6. Tragi, siue vera, pulcherrimo, magno & purpureo flore, foliis Menthastrum imitantibus.

Eam primùm in Vngaria & Austria, deinde etiam multis aliis Europæ prouinciis nascentem inueniebat Clusius, editioribus & gramineis locis, minùs tamen vberem & luxuriantem, quàm quæ in Austria crescit. Floret Iunio, Iulio & Augusto, & subinde semen profert. Circa Montbelgardum copiosè luxuriat. Tempus.

Prunella flore magno albo, folio laciniato.

TOta planta vix quatuor digitos excedit, foliis superioribus admodum dissectis, hirsutis, flore magno albo, alioquin vulgari similis. Descriptio.

C. Bauh. phyt. Prunella 5. siue minima alba, An Prunella 7. siue candida altera Tragi? Montbelgardi prope Arbouans & in planitie prouenit quà itur Adincourt, in agris ad Dubim: Geneuæ circa Rhodanum versus *la Bastie*. Locus.

Prunella laciniata, flore magno purpureo.



CAule est palmari, hirsuto, cuius singulas iuncturas ornant bina ex aduerso posita folia; inferiora quidē vnciali pediculo nixa; superiora pro portione minori, tandem etiā nullo, vnciam & sescūciā ferè longa, subhirsuta, in aduersas lacinias dissecta: flores inter spicæ vncialis squāmata folia subrubentia, emicant magni, tres vnciæ quadrantes æquantes, hiatu patulo stamina emittentes, purpurascentes. Descript.

Obseruata Prunella hæc, folio etiam non laciniato, flore maiori purpureo, Montbelgardi iuxta hortum Ill. E.C. florens Iulio & Augusto: item à la Chau vbi Vites, & inter pontem Vauiaucourt à Dampierre. *Varietas* Locus & tempus.

Prunella flore albo paruo, folio laciniato.



OFferebatur nobis à D. Thoma Platero, Medico insigni, elegātiq;. Ei folia erant multa à radice fibrosa, ex longis pediculis, quædā palmaria, oblonga, vnciā digiti angustiora, pilosa, vltra medium caulis pedalis duo, magnis laciniis dissecta, cornu ceruinum repræsentantia, itéq; Descr.

alia duo iuxta florum caput vnciam & semis longum,latum vnam,paucioribus laciniis prædita: flores inter squamas conspiciuntur hiantes, albi, & nonnunquam rubelli, mediocriter eminentes.

Synon. Lobel.in Obs.p.251. in Ic.Plant.p.475.effigiem nostrâ pinxit pro Symphyto petræo: Dod. lat. in fol.pro Brunellæ altera icone.Quamuis autem nostra descriptio non in omnibus conueniat cum figura hac nostra ex Lobelio desumpta, eandem tamen plantam putamus, quam cùm pingendam curauimus, non erat nobis ad manum Plateriana.

Compilator Tabern. Prunellæ suæ albæ secundæ ineptam descriptionem subnectit in Historia. Casp Bauh.phyt. dicitur Prunella 3. siue minor folio laciniato, aliquando non solùm superiori,sed & inferiori. Clusio dicitur Prunella 2. non vulgaris.

Gaudere autem herbosis & gramineis locis, itemque aliis, quæ à fluminibus nonnunquam mundantur, saxosis, testis est idem Clusius. Floret maturiùs Prunellâ flore magno, nempe Maio, tametsi etiam Iunio. Obseruauimus autem Monspelii & Geneuæ.

PRVNELLA ANGVSTIFOLIA.

CAP. L.



Descriptio NOstræ vulgaris notitiæ Prunellæ similis caulis dodrantalis, angulosus,nonnihil rubescit, pilis hirsutus, sicuti & folia ex geniculis aduerso situ nata, sextantalia aut etiam quadrantalia, culmo latiora, ex quorum alis alia suboriuntur vt longitudine,ita & latitudine multùm illis cedentia: flores in spicam digesti rubescunt, forma & magnitudine Prunellæ vulgaris. Talis est quæ à Genero nostro Cherlero nobis delata ex Gallia Narbonensi: quæ verò à D. Thoma Platero communicata angust.folia etiam, minor fuit,quatuor & quinque vnciarum, satis aspera & rigida, sapore nullo insigni: radice fibrosâ, crassiuscula, nonnihil amarescens: floribus maiusculis.

C.Bauh.in phyt.vocat Brunellam 2.siue minorem folio rigido integro: floribus obscurè purpurascentibus. Huic figuram Prunellæ albæ 2. apud Tabern. satis côuenire diceret,si folia essent media parte angustiora, & etiam longiora.

PRVNELLA ITALICA.

CAP. LI.

Descriptio PLantula hæc palmaris, caule rotundo, striato, leuiter hirsuto, foliis paucis profundè in aliquot lacinias diuisis cincto, quorum inferiora minora, & in ternas lacinias diuisa sunt, flores habet in summo,tanquam ex spica [quam foliola etiam laciniata cingunt] prodeuntes galericulatos,ex purpura nigricantes, rariùs enim infra spicam flores profert: radix exilis, nigricans.

Casp.Bauh. descriptionis author vocat in phyt. Brunellam 6. siue Italicam, testaturque Vlyssem Adroandum Bononiensem Botanicum Euphrasiæ speciem facere.

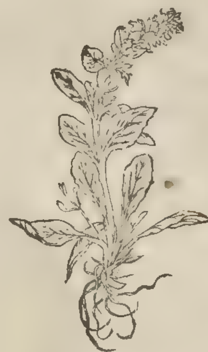
Romæ in monte Testaceo & etiam in via Romana repertam scribit author.

CONSOLIDA MEDIA, QVIBVSDAM Bugula.

CAP. LII.



QVadrato, inani,hirsuto,& aliquâtulùm cyaneo assurgit caule: foliis Anagallidis aquaticæ maioris, nonnihil serratis, binis oppositis, per interualla nascentibus,colore vel violaceo, vel purpurascête, vel virente, sapore primo occursu subdulci, mox amarescente & adstringente, inferioribus ex satis longis pediculis, ad Bellidem accedentibus: clematibus longè se spargentibus: flores ex foliorum alis calyci insident sessili, breui, hirsuto, cyaneo, quinquepartito, cærulei variati, labello Orchidis alicuius similes, in quatuor segmenta, duo lateralia productiora, inferiora totidem, minùs alta, sed



magis lata,abeuntes, nullâ galeâ,alisue vt Orchides & Lamia: apicibus & stylo cyaneis: sapore melleo, si caudicellam, qua calyci hæret,suxeris: radix tenuis, fibrosa, maiore adstrictione, quàm folia,gustum mouet.

Duas has Fuchsianas icones exhibemus non quòd eiusdem plantæ esse ignoremus, sed quòd huius herbæ frequentem demonstrent varietatem

tem & naturæ luſum.

Prunellam vocat Tragus, eiúſque, aliquot recenſet & deſcribit ſpecies. C.Bauh.phyt.vocat conſolidam mediam 1.[5.& apud Matth.]ſiue cæruleam pratenſem, Conſol. mediam Brunfelſ. fol.p.95. Tom.1. Rhapſ.14. & in 4.p.153.cæruleam vel priorem Tragi ſine icone, Chamæciſſon ſpicatam Plinij, eiuſdémque Anonymon aliorum: flore communiter cæruleo,aliquando albo,cinereo:foliis vel ſolùm leuiter inciſis,vel ſinuatis,latioribus, anguſtioribus: Item Conſolidam mediam tertiam ſiue purpuream pratenſem;Brunellam purpuream vel 4. Tragi, Conſol. med. purp. Fuchſij. Conſolidam mediam i.e. Symphytum, inquit,in Adu.Lobel. Chirurgi vocarunt,ſeu Solidaginem & Bugulam. Is verò in Obſeru.& Ic. Plant. Prunellam & Herbam ſacram Cordi vocat.

Dod.gall.& lat.in fol.pingit & deſcribit ſub Bugula. Inter appellatas, ait, Solidagines ſiue Conſolidas à recentioribus numeratur: Conſolida media à quibuſdam horum dicitur, officinis noſtratibus Bugula. Ruellius Buglum nominari à Gallis refert. Sunt qui exiſtiment Symphyti illud genus eſſe, quod à Dioſcoride πετραῖον cognominatur. Verùm hi nōn parum falluntur. Symphytum ſiquidem petræum ramulos tenues habet Origani ſimiles: capitula verò veluti Thymi, & totum lignoſum & odoratum eſt, at talis quidem non eſt Bugula, quæ nec lignoſa,nec odorata, & caules promit differentes ab Origani,& capitula nequaquam habet Thymi æmula. Hæc Dodonæus, qui eius duntaxat Bugulæ meminit, quæ floribus eſt cæruleis.

Haud ſtatuendum cenſet etiam Matthiolus Symphytum petræum eam eſſe herbam,cuius folia auerſâ parte purpuraſcunt, quæ ab Herbariis vulgò Conſolida media nuncupatur,ab aliquibus verò Laurentina, & à Senenſibus Morandula. Cæterùm, rectiùs fortè Prunellam à Germanis dici poſſe putat à foliorum colore,indictam Græcis & Mauritanis.Is olim in prior.comm.contentus fuit ſolâ figurâ minùs exactâ,ſed in poſt.edit. breuem addidit delineationem, in qua non meminit ſaporis, nec clematum, quæ noſtræ duæ figuræ vnius plantæ exprimunt,quarum vna ſuffeciſſet,ſi non plantæ huius luſum aliquem naturæ ob oculos ponerent.

Camerarius etiam ad ſuam Hiſt. germ. & Epit. Matthioli longè diuerſam poſuit iconem ſine clematibus: Quin & Tabern. huius Conſolidæ mediæ duas effigies dedit; quarum prima flore cæruleo, ſine clematibus non placet: ſecunda, quam priori ſimilem ait, ſed foliis maioribus, hirſutioribus, minùs ſerratis, Verbaſco maiori ſimilibus, an bona ſit, te iudicem exſpectamus.

Quam cum aliis, etiam Fuchſ. Caſt. Durantes & Thalius Conſolidam mediam dicunt, Lonic. Prunellam & Symphytum medium vocat, Anguill. epiſt.13. Arteticam Pandectarum, H.Lugd. p.1309. Chamæciſſum quorundam, Cæſalp. Chamæciſſi alterum genus, Geſn.in cat.pl. Verbenacam ſupinam, Herbam ſacram,& ἱεροβοτάνην: German. Guntzel / gulden Guntzell / Belg. Senigroen / Ingroen / Galli *Conſolide*, quidam *Bugle moyenne*: Quercetanus in Sclopet. *Conſyre moyenne*, & cum nonnullis *Sophie*: Itali, vt antè diximus, *Morandola*, *Conſolida Mezzana*, & Herba, *Lorenza* & *Laurentina*: Boh. Sualuyf proſtredny.

Locus & tempus. Saxoſis, non rarò quoque humidiorib. pratis: apricis & apertis vineis, quàm opacis locis gignitur: tranſlata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris, Aprili, ſed copioſè Maio ac poſteriùs florens. Patauij virentem memini in quodam horto Ianuario: Baſileæ in vineis propè Moutets ad montē flore purpureo Octobri: Montbelgardi flore albo in horto Illuſt.E.C.

Vires & vſus. Aquam Prunellæ ſcribit Tragus (ſic enim Bugulam vocat, vnà cum ea quæ aliis vulgò Brunella dicitur:)internis corporis affectionibus mederi, doloréſque ex calida intemperie profectos ſedare: eadem omnia tam inueterata quàm recētia vulnera mundari & ſanari comodè poſſe, maximè tum quando ardor ſiue inflammatio aliqua illis acceſſerit. Eandem hodie ardori gulæ & exulcerationi oris, fauciúmque vitijs,quam Germani die breune appellant,duntaxat adhiberi remedio ſanè præſtantiſſimo, ſi gargarizetur,adiecto pauxillo mellis roſati: flores,vel folia, vino,vel melle decocta (pro ratione ægritudinis) oris & faucium commemoratis vitijs ſubuenire. Hæc ille tam de Prunella vulgò dicta, quàm de Bugula,de qua ſermo, coniunctim. *Fuchſius* verò priuatim Bugulæ has vires attribuit: Vulnera glutinat, ſanguinis grumos ex caſu, vel cōtuſionib. coactos in corpore diſiicit & diſſoluit,præſens remedium eſt aphtis & vlceribus in ore ſerpentibus, decoctum huius tumoribus illitum, eos diſſipat: vſus etiam eius ad intertrigines, & ad vlcera pudēdorū & inteſtinorū exulcerationes prodeſt. At *Matthiolus*, tametſi nec hanc, nec Prunellam recentioribus dictam,veteribus ſiue Græcis,ſiue Mauritanis cognitam fuiſſe exiſtimet,eas tamen refert mirum in modum exiſtimari vtiles diſruptis, fractiſque internis, & externis corporis partibus: idcircò vtiliter dari potandas ab alto deuolutis, ac etiam iis,qui interna inteſtináve vulnera acceperint: námque illa, mirificè ſanare tradidêre nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Conſolidam mediam vocatam potu ſanguinis grumos in ventriculo, vel in alia corporis parte concretos diſiicere & diſſoluere: illita verò folia, vel eorum ſuccum efficax medicamentum eſſe prædicant vlceribus in ore manantibus exedentibúſque, ac etiam teſtium,pudendorúmque virilium & muliebrium. Addit *Camerarius* contra icterum prodeſſe, & infarctus iecoris & lienis expedire, vrinas mouere, ſuccum ad aphthas & putreſcentia oris vlcera vſurpari: quibus ſubſcribit *Lobelius*, niſi quòd regio morbo & ictero nigro mederi docet, veſicâ ſelleâ, hepate & liene ab obſtructione liberis. Camerario tamen adſtipulatur *Dodonæus* ad iocinoris languores ſcribens mederi, nam præterquam quòd obſtructiones aperiat, viſcera etiam ipſa roborare. Calidi verò temperamenti admodum exigui particeps eſt: reſiccat manifeſtè cum nonnulla adſtrictione. Quare commendatur ad diſrupta, fracta, conuulſa, cæſáque: idcircò & potionibus vulnerariis additur, in quibus tanta eius facultas commendatur, vt ſanguinem concretum reſoluere ac diſcutere valeat. *Ruellius* tandem in Gallia vulgò dici refert, eum vulnerario Medico, aut Chirurgi operâ non egere, qui Bugulam & Saniculam habuerit: nec enim ſumptam tantummodò vulneribus mederi, ſed & ipſis foris impoſitam.

* * *

Consolida media Geneuensis.

Descriptio.



AVulgari antè scripta nobis hæc diuersa videtur, caules siquidem habet ab vna radice plures, hirsutiores: folia etiam minora, oblongiora, & superiora profundiùs crenata: flores modò purpureos, modò rubellos, modò albos: an clemata habeat non obseruauimus.

An Prunella quædam Trago?

Locus & Tempus.

Geneuæ virebant Martio, vbi etiam quædam florebant & Aprili: alba quidem rarior, circa Nosodochium in prato dictum *la coul*.

Consolida media cærulea Alpina.

Descriptio



EX radice fibrosa caulis cubitalis [omissi hæc vox in phyt.] quadratus, striatus, leuiter hirsutus, inanisque consurgit, quem folia oblongis pediculis donata, angusta, trium vnciarum longa, per ambitum incisa, leuiter hirsuta [ex his erroré in phyt. commissum deprehendis, vbi legitur, folia oblongis donata pediculis, qui angusti sunt, trium transuersorum digitorum longi, per ambitum incisi, leuiter hirsuti, sursum spectantes,] cingunt: flores galericulati, cærulei (in caulis summitate flores tanquam in spica cærulei, in phyt.) è quorum medio filamenta quædam prodeunt, in cacumine quasi spica congesti sunt, inquit descriptionis author Casp. Bauhinus, qui Consolidam mediam [secundam in phyt. sextam apud Matth.] siue cæruleam alpinam vocat. Cæterùm, figura à Camerario apud Matthiolum in Hist. germ. & Epit. exhibita, similia quædam habet cum Consolida hac à Fratre C. Bauhino hîc proposita: nos damus effigiem à Fratre pictam, & iuxta eam, quæ ab eo nobis communicata. Videtur autem fratris Consolida in eo à Geneuensi differre, quòd minùs hirsuta, & folia per caules longiora, & magis, ordinatiúsque serrata.

In monte Italiæ Baldo prouenit.

EVPHRASIA.

CAP. LIII.

Descriptio.



PAlmaris plantula est ter[illegible]us, subhirsutis [illegible]gulis sirp[illegible] folia [illegible] lata [illegible] d[illegible] plò maiora, crispa & [illegible] parte bif[illegible], bina ex aduerso posita, sapore pingui & subamaro: ex quorum alis flosculi emicant pulchelli, lactei, purpurantibus striis picti, aspersâ nonnullâ flauedine, labello in tres bifidas lacinias diuiso, superiore folio sursum reflexo, tripartito: radix tenuis, lignosa.

Synonyma.

Cum Euphrasia hac eandem statuo, quam Tragus Euphrasiæ titulo pingit, quamque Euphrasiam alteram, nobilem, & Argentinensium cognominat, licèt ille diuersam à vulgari faciat, semperque omnium præstantissimam iudicet.

Lobelius huius effigiem exhibet sub inscriptione in Obs. pag. 261. Euphrasiæ Aduers. pag. 210. In Ic. Plant. pag. 496. pro Euphrasia, siue Euphrosine oculari. Brunfels. Eufragia alba: Schvv. Euphrasia candida: Casp. Bauh. phyt. Euphragia 1. siue officinarum: H. Lugd. pag. 1167. Eufrasia Matthioli.

Eu[illegible] Da[illegible]

Cæterùm, Euphrasiæ nomen græcam sapit originem, inquit Dalechampius: videtur namque εὐφροσύνη appellata fuisse, quia oculos iuuet & delectet, quam vocem imperiti linguæ græcæ deprauantes, in Euphrasiam verterunt, eamque sic corruptam officinæ & plurimi alii retinuerunt. Alii quoque Eufrasiam & Eufragiam. Etsi autem græco & eleganti donata fuisse videatur Dalechampio hæc herbula nomine, nihil tamen de ea, quod sciam, apud veteres Græcos & Latinos, nempe Dioscoridem, Galenum & Plinium, adde etiam apud recentiores, Aetium Paulum, & Actuarium scriptum reperitur: sed à ducentis tantùm vel paullò plùs annis posteritati Euphrasiæ nomine innotuit, ad oculorum caligines & morbos pituitosos peruagatæ commendationis. Vnde Germanis Augentrost, hoc est, Oculorum solamen, siue solatium, ab effectu, dicta fuit, nonnullis hâc quoque ratione motis, Ocularis, Ocularia, Ophthalmica [ὀφθαλμική] Oculorum lumen, [illegible], & Anguill. teste Luminella, Germ. Augendienst / weisse leuchte / tagleüchte, & wegenleuchte. Belgæ Ooghen trost: Galli *Eufraise*, & *Eufrase*: It. & Hisp. *Eufragia*, & *Eufrasina*: Angli Eyebright: Boh. Ambrozka: Hung. Effrasia. Non est igitur quod posteriores εὐφροσύνην, Euphrosynen nominent. Aliud siquidem est εὐφρόσυνον, ipsum videlicet Buglossum. Eur. Cordus putat esse *Adhil* Arabum, de qua tamen Neoterici

varias

varias habent sententias; aliis Euphragiam Cassilaginem esse putantibus, aliis Herbam Verulam interpretantib. Vide Nicol. & Manliū de confect.

Nascitur locis herbosis, non omninò aridis, sed nonnihil humentibus & pinguibus, sed incultis, vt pratis, secus agrorum margines & vias, nec rarò in ipsis quoque viis passim, vt vel hac ratione facilè agnosci queat. Floret autem Æstate & Autumno: colligitur Augusto ac Septembri potissimùm, totáque resiccata deinde reponitur.

Euphrasiæ inflammationibus, & caligini oculorum adhibentur, tusæ ac impositæ, aut succo eius oculis indito: præstat tamen aquâ ex illis distillata aduersus affectiones prædictas vti. Ego certè, inquit Tragus, Argentinensem Euphrasiam morbo arquato vtilissimam comperi; vino decoctam, ac calidam ægro propinatam. Memoriam etiam, teste Fuchsio, oculorúmque aciem redacta in puluerem, & in vino albo pota, mirificè roborat, amissámque reparat. Dari ad prædictos affectus commodissimè scribit Dodonæus in puluerem tritam: addique non rarò Fœniculi semen pari pondere & nonnihil Macis, & sacchari tantùm, quantum est omnium simul pondus: huius mixturæ cochlear aut per se, vel cū exiguo vino exhiberi manè corpore jejuno, & quidem per continuos non modò dies, sed & menses quandoque posse & solam, & quouis modo assumptam, videndi potentiam conseruare, adaugere, debilem ac deprauatā restituere. Eufragiam per se solam masticando, & in ore tenendo, ac postea deglutiendo expertus est Arnoldus mirabile iuramentum. Idem auctor est fieri & ex Eufrasia vinum vindemiæ tempore, cuius vsu senum etiam oculi rejuuenescere feruntur, auferrique omne oculorum impedimentum, visúsque defectionem, præsertim pituita, crudisque humoribus redundantibus. Dum autem efferuescit mustum, Euphrasia in jicienda. Calida autem & sicca est herba, sed tamen magis sicca quàm calida.

EVPHRASIA PARVA PVRPVREA.

TOta palmarem non assequitur altitudinem, coliculo aliàs singulari, tereti, hirsuto, aliàs à radice statim duobus minoribus spicâ vnciali aut longiore summum ornante, flosculis stipata purpurascentibus; alternante cum foliis imbricatis situ, cuiusmodi & alia foliola circa imum caulem conspiciuntur, sed supernis latiora summo tenus, serratim secta, pro radicibus sunt multifidæ, duriusculæ, pili instar tenues fibræ: secundam Dodonæus fecit, inquit Lobelius in Obs. pag. 22. qui postea p. 261. eam pro Euphrasia 2 Dodonæi (sic etiam in Icon. Plant. pag. 496. inscripsit) siue Crataeogono altero quorundam pinxit.

Describitur bis apud H. Lugd. binisque iconibus exprimitur, priori p. 1121. pro Sideritide pratensi rubra: posteriori p. 1167. pro Eufrasia secunda Dodonæi, quæ icon melior.

C Bauh. phyt. vocat Euphrasiam 2. siue pratensem rubram: Thal. Ericoides rubrum, vulgò Triticum leporinum.

Montbelgardi abundat in agris florens Iulio, Augusto, & Septembri. Huius varietatem flore niueo, totámque candidiorem reperi Septembri inter Villarsuxel & Grammont in Burgundia.

De temperamento, aut facultatibus aliis nihil attulit Dodonæus.

CORIS MONSPESSVLANA LVTEA.

CAP. LIV.



Descrip. SImplex & lignosa est radix caulis singularis cubitalis, lignosus, teres, ramis aduersis diuisus; duris, lignosis: folia inferiora quidem Hyssopi foliis similia, vtcunque angustiora, acuminata, caduca; superiora verò tenuia; Ericæ arborescentis æmula: ramuli longas gestant spicas hiantiū flosculorum luteorum, cum multis apicibus, flosculis singulis subiectum foliolum, sapor acris cum amarore: Folia & caules interdum omninò rubent.

An Cæsalpino Crista altera ad Euphrasiam reducenda? An Lobel. in Adu. Sideritis odora pusilla? Thalio dicitur Ericoides luteū pro Cori ostensum: H. Lugd. pag. 1121. Sideritis pratensis lutea: Camer. hort. Euphragia flore luteo, à Lobelio descripta; item apud Thal. Euphrasia lutea Dodonæi: C. Bauh. phyt. Euphrasia 3. siue pratensis lutea.

Locus & Tempus. Monspessuli mense Augusto floret in monte prope Castelneuf loco sicco & saxoso, tota rubella: Basileæ lutea in monte Marchionatus prope Leurach Augusto: Frater etiam in pratis prouenire ait.

SYMPHYTVM PETRÆVM veteribus.

CAP. LV.

Diosc lectio varie illustrata. SYmphytum petræum nascitur in petris: ramulos habet Origano similes, tenues, capitula veluti Thymus [κλωνία δὲ ἔχει ὅμοια ὀριγάνῳ, λεπτὰ, φυλλάρια κεφάλια δὲ ὡς θύμου: & ita legit Oribas. itéq; vulg. Sed Sarr. ex Ald. addit post λεπτὰ vocē, φύλλα cod. vt lectio sit, ramulos Origano similes, tenuia folia, capitula verò, &c. Matth. cōtra legēdū suspicatur, κεφάλια δὲ καὶ φύλλα ὡς θύμος, hoc est, capita & folia Thymi: Anguill. tandem legendum vult, φύλλα καὶ κεφάλια: nos communem sequimur, quam etiam Ruell. & Marcell. approbant.] Totum verò lignosum, odoratū, & gustu dulce est, saliuamque ciens [πτυέλου προσκλητικόν. Sic & Plin. & Apuleius. Et hâc certè ratione ἄδιψον esse crediderit Sarrac. attamen pro iis vocibus apud Oribas. legitur συσπαστικόν, quæ lectio Matthiolo in prior. comm. probatur, in post. tamen lectionem Dioscoridis, non Oribasii retinet:] radice nititur longâ, subfuluâ [ὑπόπυῤῥον, Orib. ὑπόπυῤῥον, Plin. rutilam describit, Apuleius fuluam:] digitali ferè crassitudine. Decoctum in aqua mulsa & potum, quæ pulmoni

hærent excrementa repurgant: sanguinem reiicientibus ac nephriticis cum aqua exhibetur. Bibitur & ad dysenteriam, rubentemque fluorem muliebrem in vino decoctum, vti ad conuulsa, ruptaque cum aceto mulso. Quin & commanducatum sitim sedat: faucibus asperis subuenit, illitum recentia vulnera glutinat, & enterocelas cohibet. Quin & carnes, dum coquuntur, conglutinat additum.

Symphyton petræon cõtrariis viribus Galeno. Symphyton petræon ex contrariis constare viribus lib.8. simpl. dixit Galenus: habet siquidem siccandi vim quampiam, quâ collectum in thorace pulmoneque pus expurgare potest: habetque etiam quandam contrahendi vim, quâ eiectionibus sanguinis auxiliatur: & tertia insuper inest humiditas quædam non immodicè calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Mansum sitim extinguit, & arteriæ asperitates sanat.

Hermol. coroll. 618. proponit descriptionem Symphyti petræi ex Plinio, quasi propria esset: addens Venetos Cotoneam appellare ex Plinio: rosæ radicis, alibi albæ, alibi nigræ. Hîc notandum Hermolaum in prima edit. Ital. & in Coloniensi legere, rosæ, vbi Plinius noster habet taræ.

Cornarius, qui & ipse taræ legit, in comm. med. in Galeni librum 1. caput 5. τῶν κατὰ τόπους, ab ipso scriptis per Cydoniam herbam Alum & Symphytum petræum intelligit, eò quòd Plinius Cotoneam appellare Venetos Alum prodidisset.

Cæterùm, Symphyti, Solidaginis & Consolidæ nomina plurimæ habent plantæ. Symphyt. petræum Matth. Coris cærulea Monspessulana. Coris lutea Monspessulana. Gypsophyton. Saxifragia maior Matth. Symph. petræum Cordi. Trachelium minus. Trachel. album. Hyssop. vulgare. Polium vulgare montanum. Sanicula. Prunella. Consol. media. Virga aurea. Centaurium. Flos Solis. Bellis maior. Symphytum magnum: Radice tuberosâ. Pumilum repens. Pulmon. Italica. Coralloides. Helenium. Nicotiana. Tragus verus. Glycyrrhiza.

CORIS MONSPESSVLANA, purpurea.

Cap. LVI.

Descriptio Monspessulanis Coris appellatur concinna planta, quæ ex *radice* crassa, lignosa, nigricante, quamplurimas per terram sparsas emittit virgulas, vt vix vtraque manu coactas omnes possis interdum complecti, palmares aut bipalmares, tenues, rubentes: per quas folia densissima, Thymi foliis quodammodò similia, sed longiora, æquabili vsque latitudine, & Thymi foliis minùs nigra, summæ virgulæ spicas sustinent vnciás circiter duas longas, Thymi vulgaris vel Serpylli, crassiores, confertissimis floribus stipatas, immortali purpurâ cæruleoue arridẽtibus, hiantibus, è quatuor foliis compositis, bifidis omnibus: quibus succedunt calyces parui, in aculeos exeuntes, semen continentes paruum, nigrum: nullum ego in vlla parte plantæ, siue odorem siue saporem manifestum sentio.

Coridis huius Monspeliensis figuram de meis



plantis siccis Gesnero communicatam, apposuit Camerarius in Epit. capiti Symphyti petræi Matthioli, itemque apud Matth. in Hist. germ. vbi Symphytũ petræum, Cõsolidam petræam, & Alũ Plinii cognominat, germ. Steingünsel. Mompelliani referente Clusio Corim hanc quorundam, Gallorũ sc. & Hispanorum [sic namque is inscribit] eam esse existimabant quam Græci κόριν καὶ ὑπέρικον appellant, cuius sanè descriptioni multis notis respondere credit.

Lobelius [qui in Obs. pag. 220. itemque Ic. Plant. p. 402. figuram Clusii habet, ac aliam ex Aduersariis] Corim suam Monspeliacam, nisi aptissimè quadraret, Ericam minusculam putasset, aut mediæ cuiusdam inter Hypericum & Aiugam naturæ. Iam non aliò quàm ad Corim referri arbitratur, posseque nos adducere ad Symphyti persuasionem, verùm morosis non omnia penitùs quadrare videri. An autem Coris Dioscoridis sit, vt voluit Lobelius, affirmare nondum ausim, nec etiam Symphytum petræum asseruerim.

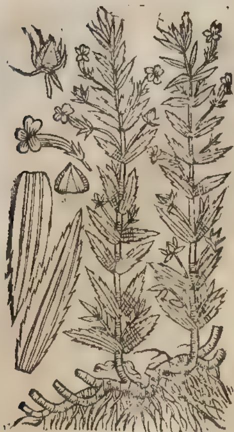
Coridem Monspeliacam, vt Tabern. quoque inscribit, vocat germ. Erdkiffer von Mompelier: C.Bauh. phyt. Corim 3. siue cæruleam maritimam cum Symphyto petræo Matthioli, exceptâ radice lignosiore, optimè conuenientem. Apud Matthiolum Frater longè alterius est opinionis: ait enim Symphytum Matthioli minimè cum Coride cærulea maritima confundendum esse, siquidem Coris amara sit: flores purpuro cærulei rariùs purpurei. Coridis quin potiùs à Dioscoride & Plinio propositæ notas plures habere credidit.

Florentem copiosè vidi Monspelij apud littus maris, Vere, itémque Venetiis: C.Bauh. ad montis Ceti radices, Maio. Floret Maio, inquit Clusius, nonnunquam etiam Martio mense, siccis quibusdam circa Salmanticam & Mompelium locis maritimis, item Valentinæ & Galliæ Narbonensis, vbi tota maior, crassior & succulentior nascitur, vt ferè solent omnes maritimæ stirpes, si cum eis, quæ macro & arido solo proueniunt, comparentur. *Locus. Temp.*

GRATIOLA.

Cap. LVII.

Descr. Vbertim luxuriant huius *radices*, pennæ anserinæ crassitudine, obliquè reptantes, albæ, crebris geniculis nodosæ, à quibus plurimæ demittuntur fibræ, albæ: *caules* plures dodrantales surgunt, teretes, propter terrã rubentes, superiùs ex albido



sex albido virentes, creberrimis geniculis distincti, ad quorum singula *folia* bina Saponariæ minora, nonnihil in ambitu crenata, nascuntur, & ex eorũ alis, modò surculi foliis Hyssopi minimè crenatis donati, modò flores singulares, striati, oblongi, colore quà pediculo semunciali & lõgiori committuntur subflauo, per reliqua albo, excepto folio, ex quatuor quæ habet, supremo sursum reflexo, quod interna parte lanuginem luteam ostentat, insidet autem totus flos calyculo quinque partito, cui bina foliola Hyssopi apposita: porrò autẽ pericarpium ex rotundo oblongum est, semen continens minutum: Tota planta insigniter amara est, & inodora, quadam cum obscura adstrictione.

Matthiolus, si Ruellium intellexisset, facilè ex eius Gratiæ Dei descriptione collegisset, eum de planta à nostra aliena, Elaphobosco scil. scribere. Crediderunt nonnulli [inquit Commentator] herbam hanc quæ vulgò ab aliquibus Gratiola vocatur, ab aliis Gratia Dei, quibusdam etiam, vt à Foroiuliensibus, *Stanca cauallo*, quòd equi eius pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ij omnium ferè iudicio, euidentiùs hallucinati sunt, quàm pluribus demonstrare sit opus. Qui verò [cum Quercet. & Cordo] Mesues Eupatorium esse contendunt, omninò cæcutiunt. Sed & Ruellij sententiam explodendam putauerim, si per Gratiam Dei, eam plantam intelligit, de qua differimus. Hæc Matth. qui passim Gratiolam vocat: Nos dicimus Ruellium Elaphoboscum per suam Gratiam Dei intelligere. Et hęc occasio est. cur Amatus in Diosc. in Italia longè aliam herbam, quàm in Gallia pro gratia Dei indicari dicat.

Cordus plantam nostram Limnesij siue Centauridis titulo describit in Hist. vbi pulchra figura à Gesnero addita. Dodonæo videtur species Centaurij minoris. Anguill. epist. 14. proponit discutiendum, an Gratiola, Semen vomitiuum hodie in Syria dictum, sit Papauer spumeum: Gilbenech Auicennæ eius nuncupans semen.

Lobel. in Aduers. & Obs. p. 238. itemque Ic. Plant. pag. 425. Gesn. hort. Gerard. & Tabern. vocant Gratiolam, germ. wild Aurin/hegde hyssope:

C. Bauh. phyt. Gratiolam centauroidem, variantem flore purpurascente, albo, rariùs luteo: foliis aliquando integris, frequentiùs tamen crenatis. *An frater* hanc floris varietatem, itémque foliorum ipsemet obseruarit, suo tempore monebit. Matth. sanè florem in purpura albicantem perhibet, Dod. verò album.

Ego flore subcæruleo copiosam inueni Geneuæ secus viã, & in prato inter Bourdigni & Thuiri florẽtem Iulio: abundantem in prato Watwillen & Bolwillen. Nascitur Ebroduni in locis humidis, præcipuè in pratis palustribus, Iunio, Iulio & Augusto florens. Prouenit quoque spontè vliginosis & palustribus locis Germaniæ, nec non Italiæ: Belgis hortensis est, eodémque tempore cum flore reperitur.

Vires & Vsus

Excalfacit, siccat, incidit, attenuat, aperit, deiicit, abstergit, aluum vehementer purgat, tam recens, quàm sicca sumpta, bilem pituitámque trahit: vulneribus celeriter medetur, ea glutinando, trita & imposita, authore Matthiolo. Est autem, vt amarissima, ita etiam temperie excalfactoria & resiccans, eximiam simul expurgandi, cùm per superiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens, teste Dodonæo: Educit verò non modò lentam pituitam, verùm & crassam flauam bilem. Prodest aduersus diutinos coxendicis dolores, & aduersus inueteratas febres, siue tertianas, siue erroneas: iecur & liẽnem expurgat, ab obstructionibus liberat, ventris lumbricos pellit; putredinibus aduersatur: Dosis maceratæ aut decoctæ est à drachma vna, vel vna & semis, ad duas vel amplius paulò.

Bouius ad quartanæ febris curationem mirè extollit eius decoctum. Gesnerus Gratiolæ succi vsum ἰσοδύναμον elaterio futurum arbitratus est. Herbæ verò tritæ scrupulum vnum & scrup. i. & semis cum Rob acinorum Sambuci post horas quinque, copiosè suprà infraque, mirè phlegma & aquas detrahere retulit, sed non sine molestia: Et hinc in pilulis cum Zingibere, sale gemmæ, & Cinnamomo; vt citiùs agat, & minùs offendat ventriculum, Gratiolãm propinandam suadet. Rulandus ad ischuriam pro potu exhibet decoctum eius. Cordus affirmat eam purgare egregiè bilem & pituitam, nihil interanea lædentem: quoniam horribili isto ac ingrato odore, quo cætera purgantia medicamẽta prædita sunt, careat. Recitat Bouius in Flagello historiam de pane, quo multorum alui commotę, quia fornax repurgatus & mundatus Gratiolæ fasciculo fuerat, & in eo combustus. Medicus quidam haud vulgaris, non contemnendo consilio, loco pulueris Gratiolæ, eiusdémque decocti, salem extrahendum consulit, eóque prædictis in morbis vtendum.

GRATIOLA ALPINA.

CAP. LVII.

Descrip.

Vix sescunciam excedit coliculus, qui singularis, supernâ parte vbi aliquot flosculi, bifidus, per quem folia, duo aut tria oblõga, inferiora latiuscula, vnciam circiter longa, sapore nullo euidente, multis tenuibus fibris radicatur. Florentem inuenimus mense Iulio in monte Braulio Rhætorum.

Locus & Tempus.

TERTIONARIA ALIIS LYSIMACHIA galericulata.

CAP. LVIII.

Descriptio

Ex Lysimachiarum classe, vt voluerunt quidam, earum magnitudinem vix vnquam assequitur, contractioribus *caulibus* breuioribúsque, quadratis, rigidulis, articulatis, in crebras alas diuisis: *folia* ad genicula ortum habent, gemina aduersa, Betonicæ æmula, minora, perinde rugosa, rariùs per ambitum serrata, sapore insigniter amaro: ex quorum alis *flores* ferè



coniugi surrecto tubulo emicant, ex violaceo in pallidum languentes, labello punctulis saturatioribus picto, galeâ alatâ fibras argenteas occultante, ex calyculo breui, gibboso: *radix* tenuis serpit, adeoque & caulis ex geniculis demissis fibris denuò radicari solitus.

Tertionariæ nomen vnde adepta. Turnerus insignis Medicus nobis coram affirmauit, Heidelbergæ (vnde attulit à se ibi collectam) in officinis ob eius vsum ad tertianas vsurpatam, Tertionariam cognominari.

Nos eandem planè credimus cum Lysimachia galericulata Lobelii in Icon. Plant. p.344. & Obs.p.186. de qua ait. Riuulorum & fluminum ripas & depressos agrorum margines Londinensis & Antuerpiani agri sequitur hæc: plures e mittit quadratos sesquipedales & bicubitales geniculatos pediculos: in quibus folia Lysimachiæ purpureæ similia, Scordii æmulatione atrouirentia, ex geniculis gemina, è quibus instar galericuli flores cæruleo-punicantes: radice variè diuaricata repit, vt nullibi dum hactenus descripta aut depicta, sic vsu neglecta, aut incognita. Hæc ille, qui Lysimachiam suam galericulatam cæruleo-purpuream ad Aduersariorum paginam 144. refert, licèt ibi nihil penitùs legatur, quod ei conueniat. *Lobel not.* Huius demum Lobelianæ galericulatæ Lysimachiæ bini flores ex foliorum contrario situ in cauliculis quadrangulis nascentium, sinubus prodeuntes, semper in anteriorem partem propendentes adeò æqualiter, & contigui, vt ex eodem sinu orti videantur, quod pictor in eius icone teste Clusio, in vnico duntaxat nodo & geniculo obseruauit, plantam delineando.

Lysim. cærulea galer. C. Bauh. Tersolla. C.Bauh.phyt. vocauit Lysimachiam 15. siue cæruleam. Reform. Worm. Tertianariam, Tersollam, siue Terzellam, fieberkraût.

Locus & tempus. Tertionariam obseruauimus prope Montbelgardum eundo *Souchaut* loco humido prouenientem cum Scordio, & florentem Iunio mense. Ea enim aquosis & palustribus plurimùm gaudet. Nec minùs feliciter in hortum Montbelg. translata floruit Iunio Iulioque, vbi tandem reptatu suo Hortulano valde odiosa facta, difficulter extirpata fuit. C. Bauh. collegit non longè à Basilea Michelfeldensib. humidis locis. Clusius nasci ait copiosè in Vngaria, Austria Stiria, Morauia, Bohemiaque, secundum riuos è montibus defluentes.

CRISTA GALLI MAS ET FOEMINA.
CAP. LIX.

Descriptio. CRista galli Herbariis dicta, duplex mihi obseruata, mas *radice* est exili, *caule* pedali & sesquipedali & recto, tenui, quadrato, inani, in

Crista galli mas.



Crista Galli fœminas.



ramos aliquot diuiso, quos aduerso situ posita bina semper ambiût *folia* sine pediculo, ad exortum latiuscula, sensim in mucronem desinentia, altiùs crenata, galli cristam æmulantia, circum plantæ summitatem magis quàm in fœmina albicantia, sapore nullo insigni: in summo ramorum aut caulis, ex foliorum alis *flores* vnà cũ folliculo compresso hirsutoque & laciniato, è quo prominent, gallinam glocientẽ incubantẽmque exprimũt: quorum superius folium caput gallinaceũ deformat luteũ, rostro cæruleo, in quo occultantur apices hirsuti quatuor, duab. laciniis excauati: inferius verò intensiùs croceũ in tres lacinias abit stigmatis nigris guttatas: vtriculi foliacei modicè protuberantes, hirsuti, vascula continent membranea, lucida, in quibus *semen* rotundum, compressum, sinuatum, cum membraneo margine, colore fusco, sapore nullo effatu digno.

Fœmina humilior est, *caule* minùs robusto, *foliis* angustioribus, *floribus* multò minoribus, summitatibus minùs albescentibus, vtriculis glabris. *Fœm*

Figura nostra Fuchsiana minùs acurata, marem potissimùm exhibet: altera verò ad plantam virentem delineata fœminam demonstrat. *Icon*

C. Bauhino excepto haud dum aliquem scio, qui Cristæ galli aut sexum, aut varietatem saltem obseruarit. Pedicularis 4. siue pratensis lutea (inquit in phyt.) variat magnitudine & latitudine foliorum: item caulium numero: altera enim est pluribus caulibus donata & angustioribus foliis, quæ rarior. Floribus est luteis, rariùs candidis: semen nigrum aut subluteum. *Pedi. prat. lutea*

Vtramque Cristam, marem & fœminam exprimere videtur Lobelius in Obs.p.285. itémque Ic. Plant.

Plant. p.529: per Criſtam galli Herbariorum, de qua in Aduerſ. quærit, num ſit Ἀλεκτορόλοφος Plinii? annum potiùs Alliaria recentiorum?

Tabern. in Icon. & Hiſt. Pedicularıæ luteæ picturâ marē Gallinaceę criſtæ proponit. Tragus pro Pedicularia campeſtri ſecunda deſcribit, eámque modò pecori nociuam, modò innocuam ait, non ſine hallucinatione. Schvvenkf. Fiſtulariam luteam vocat.

Ruellio (& poſt eum Anguill. & Tabern.) Criſta gallinacea propiùs ad Plinianam Alectorolophi picturam accedere videtur. Haud quoque dubitat Cluſius quin Alectorolophi genus ſit ea planta, cui Criſtæ gallinaceæ nomen indiderunt recentiores. Alectorolopho, inquit Dodonæus, ſimilior, quàm Mimulo, Criſta galli noſtra videtur.

Germani *Reelrodel* aut *leuſzkraut* nominant: Belgæ *Ratelen* & *geele Ratelen*, & plerique *hanecammekens*: Itali referente Anguil. *Creſta di gallo & Centro galli*.

An porrò Ruell. lib. 3. cap. 55. dicitur Cannabis ruſtica Herbariorum? An Criſtarum genera duo in montium pratis Cæſalp.?

Exit paſſim in aruis, & non rarò in pratis etiam ſiccioribus, vtrobique inutilis & vitioſa; plurima Æſtatis parte floret, Dod. & Cluſio teſtibus. Nos in valle Griesbachiana, vbi fontes acidi, vtramq; obſeruauimus.

Quâ autem Criſta galli facultate aut potentiâ prædita ſit, nulli adhuc curæ fuit, cognoſcere, cùm inutilis vel Dod. dictatore habeatur. Demetrius tamen Pedicularıæ grana tria cribrata, tribus carnis adiectis partibus accipitri dat per quadraginta dies, vt nunquam deſtillatione laboret, neque geſtatus, neque incluſus.

CRISTÆ GALLI AFFINIS PLANTA Romana, ſiue Criſta galli maior Italica.

Cap. LX.

Geniculis per *caulem* ramóſque hirſutos bina adnaſcuntur ex aduerſo ſita *folia*, Sideritidis aut Criſtæ galli, longitudine ſeſcunciali, latitudine ſemũciali, hirſuta in acumen deſinentia, ſerrata, longis neruis diſtincta, à quibus in diuiſurarum lacunas venulæ excurrunt: ex vniuſcuiuſque folij ſinu *flos* exit vnus luteus, patulo rictu ſtamina proferens hirſutis apiculis donata, è calyce longo, vnciali ferè, ſtriato, hirſuto, per extremam oram laciniato.

Circa Romam ſecus vias copioſam obſeruauit I. H. Cherlerus Maio florentem, cuius ramum ſecum attulit.

ANTIRRHINVM ALBVM SERRATO folio.

Cap. LXI.

Descriptio

Hæc planta, quam Antirrhinum album ſerrato folio vocare libuit, donec vel melius nomen occurrat, vel apud aliquem autorem eius mentionem inuenero, vnico, recto, ad cubitum, interdum duos alto *caule* aſſurgit, in quo *folia* eo ferè ordine quo Lini diſpoſita cernuntur, ſatis dura & aſpera, pulchrè ſerrata, longa ſatis & anguſta: *flores* albi ferè ſimiles ſunt maiori Antirrhino, ſatis magni proportione plantæ: calycib. vituli narium æmulis ſuccedentibus.



Monſpelij in prato quodam, in quo ſpecies duæ Narciſſi naſcuntur, prouenit, Vere florens.

PEDICVLARIS, QVIBVSDAM CRISTA galli, flore rubro, & albo.

Cap. LXII.

Habet hæc planta in florum forma aliquid cum Criſta galli vulgò dicta ſimile: emicant enim vt in illa ex veſiculis laxis glabris, verùm non ita compreſſis, canaliculatis, tantillũ cum multo virore rubeſcentib.: colore ſunt rubro, aut carneo, aut albo, folio ſuperiore roſtrato, apices luteos quatuor binâ cauitate, vt in Criſta galli vulgari flaua inſculptos, ſtilúmque purpuraſcentem ſinu ſuo occultante: inferiore in tres lacinias circinatas profundè inciſo: *folia* cum Filipendula nonnihil habent ſimile, at longè minora, minutiúſque inciſa, colore viridi, vel ſpadiceo, in caulibus anguloſis, concauis, palmaribus, dodrantalibus & cubitalibus: *radix*, nonnihil amaricat, alba, rugoſa, forma radicis



Petroſelini vulgò dicti, minimi digiti craſſitudinẽ vix attingens, in craſſiuſculas fibras diuiſa. Ex ſũma porrò radice folia exoriuntur lata, craſſa, in mucronem deſinentia, per ambitũ ſerrata, ex quorum ſinu reliqua folia cum caule emergunt. Sic & primogenitæ plantæ folia prima Dryopteris æmula formâ & laciniis, vt etiam aliquos fallere poſſit. Cæterùm *ſemen* fuſcum, rotundum, in vaſculis magnis falcatis, in roſtra deſinentibus.

Pedicularis Lob. Ped. Alectorolophos. Lobel. in Icon. Plant. pag. 748. Pedicularem inſcribit, in Obſ. verò pag. 431. Pedicularem Alectorolophon, eam in Aduerſ. Pliniano Alectorolopho minùs quadrare, repetit: & inter Filipendulas, aut Millefolium reddendam cenſuit.

Quod porrò Pediculare vocari ait, quòd facultatibus ſit viroſis, pratis infeſta, & pediculis heſtis, à Dodonæo diſſentit, qui hanc pediculos generare tradit. Fiſtulariam (inquit in Hiſtor. frum. & Lat. in fol.) Germanorum plerique *braun Rodel*, alii *Leuſz kraut, Braun leuſz kraut*, Græcè φθίριον, Latinè Pedicularem ab effectu nominãt, quòd pecori ac iumentis, quæ in pratis vbi hanc prouenit, paſcuntur, pediculorum copiam gignat: Belgę *Roode Ratelen* appellant: Et hęc Dod. qui in Hiſt. gall. Alectorolophon inſcripſit, ac gallicè *l'herbe aux pouls* appellauit.

Tragus Pediculariæ campeſtris titulo pinxit, ac prioris cognomento delineauit: H. Lugd. *Pedicularia campeſtris Trago.* pag. 1074. Criſtæ galli alterius, ſeu Phthirii. Geſn. in deſcr. mont. Fracti lib. de Lunar. Pediculariam Tragi vocauit. Cluſius in Hiſt. poſt. Alectorolophon 3. & tertii genus alterum inſcribit, ac Fiſtulariam à caulis cauitate vocari opinatur. Caſp. Bauhin. Pedicularia 1. ſiue pratenſis purpurea.

Geneuæ flore albo ſed crebriùs purpureo obſeruaui, pedalem, altiorem & ramoſam, florentem Maio iuxta *Arue*. (Locus & Tempus.) Prouenit quoque in Michelfelden, inter Montbelgardum & Baſileam aliquibus in locis, in valle Griesbach & aliis pluribus locis aquoſis circa Montbelgardum, ſemine maturo Iunio. Naſcitur, inquit Dodonæus, in vliginoſis pratis: herba non ſolùm parùm vtilis, ſed & noxia, ac pratorum ipſorum vitium: Maio ac Iunio menſibus cum flore ac valuulis reperitur.

Creditur, eodem Dod. referente, ad fiſtulas & ſinuoſa vlcera vtilis eſſe, nec non menſes & aliunde profluentem ſanguinem, (Vires & Vſus.) in vino auſtero decocta potaque ſiſtere. Quis autem Medicus propter viroſam facultatem intus ſumendã præſentib. ſuauioribus medicamentis ſuaderet.

PEDICVLARIS MAIOR DAlechampii.

Deſcriptio

PLantam ſiccam ab ipſo Dalechampio habemus, quam ſic deſcripſit. Filipendulæ Alpinæ affinis eſt: *radice* foris nigra, Napi modo gracileſcente, rugoſa, nonnihil ſurculoſa: *caule* fermè cubitali, virgato, vnico: *foliis* Filicis in longo pediculo, ordine collocatis, per ambitum crenatis, exeunte per caulem alternatim vnoquoque foliorum pediculo: *flore* pallido, ſpicatim in ſummo caule congeſto: *ſemine* copioſo, in latis corticoſis vaſculis concluſo, Alyſſi modo.

Pedicul. maior alpina. Inſcribitur apud H. Lugd. pag. 1138. Pedicularis maior Alpina: apud C. Bauh. in phyt. Pedicularis 2. ſiue Alpina maior folio Filicis. An Alectorolophi I. alterum genus Cluſio.



An eſt Cluſio in Pannon. pag. 707. & Hiſt. poſt. Alectorolophi primi alterum genus? de hoc mox capit. de Pediculari bulboſa.

In vertice montis Aurei Gergobiæ Aruernorũ propinqui gignitur Dalechampio perhibente. Nemauſo ſo miſit Cherlerus C. Bauhino.

PEDICVLARIS BVLBOSA.



COmplures emittit *caules*, pedales, concauos, in quorum cacumine *flores* multi aceruatim cõgeſti, cucullati, Pedicularis, maiores: *folia* palmaribus nixa pediculis, pinnata, Filipẽdulæ diuiſurâ, ſtatim ex radice prodeunt, qualia per caules, pauca, prætérquam in ſũmitate vbi *florum* ſpica incipit, quo loco ſatis ſunt frequentia: *radices* capillaribus fibris intertextæ, multæ, principio anguſto, ſenſim extuberantes, multùm Filipendulæ radicibus cedentes: veſtigia veterum caulium demonſtrant non eſſe annuam ſtirpem.

Lobel. Ic. plant. pag. 730. Oenanthe ſiue Filipendula altera montana.

H. autem Lugd. huius plantæ duas & deſcriptiones & figuras dediſſe credimus. Et earum quidem primam p. 784. pro Oenanthe ſiue Filipendula altera montana Penæ: Alteram p. 786. pro Oenanthe alia Myconi, quam Filipendulæ genus eſſe iudicat ex foliorum & radicum ſimilitudine, eodemque ſapore.

Cluſio Alectorolophus Alpinus maior ſiue 1.

An Geſnero Herba foliis Aſpleno ſimilis?

In altiſſimorum montium verticibus vt Norbonæ ad Veganium. in Dei paradyſo vocato Calcari contermino eruta à Lobelio. Iulio florentem in Gothardo euulſit gener Cherlerus. Cluſius vtrumque genus in ſummis Alpibus Durrenſtain, Etſcher, aliiſque celſis & herboſis iugis naſci obſeruauit: poſteriùs etiam in inferioribus vliginoſiſque pratis. Meminit & in Flandriæ pratis humidioribus, etiam Gentilly pago vicinis, non procul Lutetiâ Pariſiorum.

PEDICVLARIS

PEDICVLARIS ALPINA FLORE luteo, radice nigra.



HÆret *radice* crassâ, nigrâ, multifidâ, folia ex radice profert longo pediculo nixa, quæ foliolis multis constant, toto ambitu minutissimè incisis, ex aduerso sitis, vt in Filipendula, quæ causa nominis fuit: *caulis* pede altior flores luteos spicatim ferè congestos in vertice sustinet, quibus dilapsis vascula succedunt oblonga, Anthirrini loculis similia, minuto *semine* plena.

Apud Hist. Lugdunensem pag.1158. Filipendulæ Alpinæ titulo habetur. C. Bauh. phyt. Oenanthe 11. siue Filipendulæ similem alpinam luteam cognominat.

Eam gignũt summa Alpium iuga, pascuis pratis, & vberrimo fœni prouentu greges innumeros atque armenta saginantia, indeque rusticos ditantia.

MELAMPYRVM VETERIBVS ET in genere.

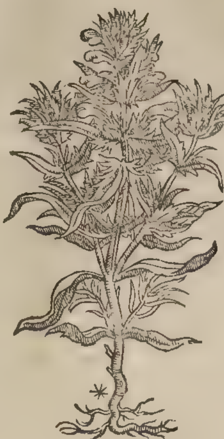
CAP. LIII.

DE Melampyro veteres obiter duntaxat & obscurè nimis egerunt. In genere Frumẽtorum (inquit Theophr. lib.8. cap.5.) Siculum satis purum, & præcipuè Agrigentinum sine Lolio exit. Siculo autem, quod priuatim Melampyrum vocant, proprium datur, quòd innocuum sit, nec sicut Lolium graue & capitis dolores faciens: Idem c.8. Lolium ex Tritico & Hordeo corruptis nascitur: Vel si id minus, nasci quidem inter Triticum solitum esse, nulli dubio est: vt etiam Ponticum illud, Triticum atrum [μελάμπυρον] cognominatum.

Sed & Galenus simile quid de Melampyro memoriæ prodidit, ita vt à Theophrasto sua mutuasse deprehendatur. Sic namque Alim.2. ait: Ex Tritici mutatione nascitur Melampyron, vt ex melino nigrum fiat, & tamen tale, multò minùs malignitatis quàm folium habeat. Item Alim. 1. cap. vlt. Melampyron dictum, fit ex mutatione Frumenti, sed prauitate quàm plurimùm à Lolio relinquitur.

A Melampyro hoc Theophrasti & Galeni diuersum dicimus Melampyrum quorũdam, quod Dioscorides Myagrum appellauit. Sed fortè illo loco cum Paulo legendum Melampycnon. Melampyron etiam de quo hîc agimus, Stelephuros Plinij quibusdam esse videtur lib.21. cap.16. Aliis eiusdem Alopecuros lib.21. cap.17. sed malè, referente etiam Casp. Bauhino. Hîc autem eius Aëram lib.18. cap.17. esse credit, quamuis hoc nomen Lolio meliùs fortè tribuatur. Melampyrum multis hodie videtur esse Triticum vaccinum, de quo iamiam sermo instituendus.

MELAMPYRVM MVLTIS, SIVE Triticum vaccinum.



Descriptio

LIgnosâ est & exiguâ *radiculâ*, aliquot consimilibus fibris donatâ: ex qua surgit *caulis* singularis, quadratus, hirsutus, purpurascens, multis alis concauus: *folia* ex interuallis ex aduerso posita, Linariæ alia, alia lata & profundè laciniata, aspera, atro-virentia, at quæ in supremo thyrso sũt, crebriora existunt, breuia, latiora, digitata, hilari purpurâ tincta: ex quorum alis galeati *flores* exeunt subhirsuti, casside purpurâte, labello luteo rubore confuso, ceruice penitùs luteâ, reliquo tubulo purpurascente: quibus succedunt in capsella oblonga turgida, tegmine membraneo in aristas desinente breuiusculas obuolutâ *semina* duo aut tria triticeis minora, nigriora.

Triticum vaccinum siue bouinum flore purpureo, candido interdum, sed rarissimè, conspiciendum se præbere legitur apud Tragum, qui narrat semina purpureo colore tincta, Tritico, vel Speltæ admixta (quod apud Mediomatrices, frequenter solet) panem reddere purpureum. agricolas verò *kuvveitzen* à semine Triticum referente, vocare: quomodo verò in Dioscoride appelletur, sibi non constare.

Tritic. bouinum flore albo.
Tritic vaccinum.

Gesn. de coll. stirp. Triticum vaccinum à Trago descriptum inutile perhibet Medicinę, vocatque Vitium Tritici, germ. *Brand*: non desunt tamen qui *Braunfleischbluemen* & *Mohren vveitzen* appellent: Belg. *Peertzbloemen*: Galli *Blé noir*, *Blé de vache*, *Blé de bœuf & rouge herbe*, Attrebatib. h. e. Herba rubra, à comæ colore.

Tritic. vitium.
Herba rubra.

Triticum vaccinum vocat Dodon. gall. lib.2. cap. 14. eius figuram quoque habenti lib. 4. cap. 16. Melampyri titulo) & lat. de frum. & in fol. & Hist. Lugd. p.419 itemque Cordus. Melampyrum Lob. in Adu. Obs. p.23. & Ic. Plant. p.37. ac etiam Tabern. Melampyrum 1. siue purpurascente comâ, Melãpyron Galeni & Theophr. ac etiam Aeram Plinii, Casp. Bauh. in phyt. Melampyrum Belgarum & στελέφουρον Plinii Lobel. in Aduers. dicens: Melampyrum Dodonęi cognominauit Camer. hort. & Thalius, qui varias passim eius obseruari species prodidit. Quas eo non nominato ex eo sic recenset C. Bauh. Variat floris colore, flos enim infernè candidus, super-

Melampyr.
Melampyr. Galeni & Theophrasti
Melampyr. Belg. Stelephuros Plin.
Varietates Thal.

nè luteas: sic ex albo viridíque mixtis: item floribus luteis, in summo albicantibus: sic infernè puniceus, supernè luteus, foliis minoribus, & tādem flos infernè supernéque puniceus, medio candicans, foliisque laciniatis.

Clus. in Pannon. p. 603. appellauit Parietariam siluestrem purpurante comâ: In Hist. post. Parietariam silu. tertiam. Quo autem nomine veteri donari debeat, se ignorare fatetur. Trifolium maius dicitur Brunfels. tom. 1. Rhaps. 14. pag. 47. Et tom. 2. Rhaps. 16. pag. 59. *Braunfleischblum*, quam vocem Casp. Bauh. Trifolium purpureum reddidit, quàm rectè tu videris. Schvvenckf. Melampyrum purpureum, & Parietaria silv. comâ dilutè rubescente, Germ. *Vvachtel vueitzen.*

Locus & Tempus. Geneuæ, & Montbelgardi, ac in Alsatia inter segetes prouenit, læto potissimùm, pingui, ac restibili agro, cum frugibus florens & ad maturitatem perueniens in omnibus ferè prouinciis: negligi mauult quàm in hortis coli. Si tamen alicubi expetatur ob floris elegantiam, Autumno seri necesse fuerit: annua est planta, quæ maturo semine perire solet.

Vires & Vsus. Nullum quod sciamus in medicina vsum obtinuit, sed plerumque negligi solet. Scribit Clusius eam in Occidentali Frisiæ seu Flandriæ parte [vbi copiosissimam ait] panem vitiare & atriorem reddere: quinimò eos, qui eo vescuntur, plerumque capitis grauedine tentari solere, non secus ac si Lolio victitassent. *Ego semine* huius sæpiùs quidem panem tinctum obseruaui, sed nullum prauum saporem ei adferre deprehendi, nec insalubriorem à rusticis ideò haberi animaduerti, nec eam vllo modo separare student. Quin & Tabern. qui admodum sapidum panem ait, se sine vllo nocumento sæpè comedisse testatur. Gratus pastus bobus & vaccis saginandis, vt nón incongruè forsan Pabulum bouinum aut vaccinum quis nuncupare posset.

MELAMPYRO AFFINIS, PARIETARIA cærulea quorundam.



Descriptio. Quadrangulo assurgit *caule*, pedali, nodoso, villis quibusdā hirto: in quo alternatim ad nodos bina semper ex aduerso nascuntur longa *folia*, secundùm pediculū lata, & sensim in mucronem desinentia, aliquantulùm villosa: summus caulis & rami desinunt in foliorum comam superioribus minorum, ad pediculum laciniatorum, mollique lanugine pubescentium, coloris purpurei, nunc dilutioris, modò saturatioris elegantissimi & violacei: inter quæ bini semper inter se oppositi *flores* nascuntur, longiores, concaui, aliquantulùm hiantes, superiore labro nonnihil reflexo & villoso, inferiore latiusculo & deorsum propendente, coloris initiò lutei, deinde omninò aurei, omnes tamen, licèt alternis contrario situ nascentes antrorsum exporrecti & spectantes, quod pictor in hac Clusii icone delineanda tunc non obseruauit: *radix* candicans, quam subsequens Hiems corrupit.

Clus. in Pannon. vocat Parietariam siluestrem primam cæruleâ comâ: In Hist. post. Parietariam siluestrem (quorundam, addit ad descr.) primam.

Camer. hort. Parietariam siluestrem vulgò vocari, quod miratur Clusius, refert, elegantissimam herbam hanc, foliorum comâ cæruleâ, vel dilutè rubescente, vel penitùs candidâ: flosculis quâ parte suo conceptaculo tenentur, sanguineis, priore verò flauis.

C. Bauh. phyt. nominat Melampyrum 2. siue cæruleâ comâ, Parietariam Lipsiensium Tragi. An verò sit Parietaria tertia Tragi, quam à Lipsiensibus Medicis veram Parietariam existimari tradit, dubitamus.

Schvvenckf. Melampyrum purpuro-violaceum, Triticum vaccinū 2. *Blaugeel tag vnd nacht*, & *Ringelscheis* vulgò corruptè, cum potiùs dicendum *Rinder vueitz.*

Agerius obtulit in Austriæ pratis collectam nomine Parietariæ silv. comâ cæruleâ. In Silesiæ siluis & aggeribus montosis Iunio & Iulio frequens. Crescit etiam in Hungariæ, Austriæ, Morauiæ, Bohemiæ, ac quoque Germaniæ sepibus & siluarum marginibus, vmbrosisque locis. Ob insignem elegantiam & colorum varietatē hortis inserendam censet Camerarius, sed locis fruticosis, & circa sepes. Non vult enim in areis coli. Semen maturè colligendum, antequam exiliat è vasculis & statim reddendum telluri, vt spontè excidat. Nudum enim si contrectetur fœcunditatem perdere existimatur.

Quidam vulnera sanare & liuores discutere arbitrantur. Sapore est subdulci, & nonnihil acri, simulque astrictionis alicuius particeps. V... V...

MELAMPYRVM CRISTATVM FLORE albo & purpureo.



De... Tortuosâ nititur *radice*, parum altè demissâ, lignosâ, aliàs simplici aliàs apophysibus adnatis multifida: *caulis* singularis, pedalis & procerior, aliàs teres, aliàs angulosus, potissimùm parte superiore, in ramos plurimùm aduersos, inæquali interdum ortu, diuisus: folia plærumque opposita sæpè incondita, oblonga, angusta, acu-

minata, Melampyri vulgaris: flores hiantes, eiuſdem floribus reſpondent, coloris vel albi cum rictu luteo, vel purpurei, quos complectũtur duo folia latiuſcula, figurâ Lunæ falcatæ, arcu minutis denticellis concinnè crenato criſtatóque.

An Melampyrum 4. ſiue luteum anguſtifolium Caſp. Bauhini in phyt?

Illud, cui flos albus cum rictu luteo, Iulio menſe florens inueni inter *Schorndorff* & fluuium *Filtz*, verſus *Forndorff*. Alterum eodem menſe florens inter Balneum admirabile & Nurtingam.

MELAMPYRVM SYLVATICVM flore luteo, ſiue Saturea lutea ſilueſtris.

MElampyri vulgatioris ſegetum *radices* habet, ſtrigoſius plærumque, *coliculis* dodrãtalibus, & cubitalibus, quadratis, ſubhirſutis, in frequentes ramos coniugatim diuiſis: *folia* geniculis adnectuntur bina oppoſita, atro-purpureo colore maculoſa, interdum culmum lata, interdum duplò latiora, vncias duas plùs minùs longa (ingrati & aliquantùm acris ſaporis, Cluſ.) quorum quę ſuprema floribus appoſita ſunt, vulgatioris Melampyri ſegetum modo laciniata exiſtunt: cæterùm tubuli formâ *flores* hiantes alterius Melampyri, toti lutei ſunt, conſpectiores, bini & in vnam ferè partem vergentes: quib. compreſſa ſuccedunt roſtro adunco pericarpia, *ſemina* tria, alterius non diſſimilia, oblonga, comprehendentia. In hac planta obſeruaui interdum colorem cęruleum, vel dilutè rubentem.

In Cratæogoni Lobelij figura, quæ extat in Obſ. p.22. in Icon. verò Plant. pag.36. flores requiruntur.

Cluſ. in Pannon. dicitur Parietaria ſilu. flore luteo: In Hiſt. poſt. Parietaria ſilu. (quorundam, addit. in marg.) ſecunda, Cratæogonum:

C.Bauh. phyt. Melampyrum 3. ſiue luteum latifolium, Cratęogonũ Dioſcoridis. Schvvenckf. Melampyron luteum, Triticum vaccinum 3. flore nonnunquam candido, ſapore acri ac vehementi: *vvild tag vndt Nacht*.

H.Lugdun. huius plantæ, ni multùm fallimur, duas deſcriptiones habet & duas figuras: Cratæogoni ſcil. 420. & Satureiæ luteæ Dalechampij p.899. Et Hyſſopi nemorenſis & luteæ p.936. deſcriptionem tertiam ſine figura: quod etiam animaduertit Frater: qui tamen etiam perperam apud Matthiolum duas figuras ſolo colore differentes tradit. Nec placet apud Tabern. in Icon. itémque Hiſt. Milij ſiluatici, ſiue Alſinę ſiluaticę (huius ſc. plantę) duas poni figuras, colore tantùm diſtinctas.

Creſcit in ſepibus, & ſiluarum marginibus, vmbroſiſque locis Vngariæ, Auſtrię, Morauię, Bohemię, atque etiam Germanię: floret Maio & Iunio, annua planta, Cluſio. In ſiluoſis collibus & dumetis, vmbroſis, Norbonæ, Anglię, & Sabaudię, Pedemontiſque paſſim multâ Æſtate fruticantem obſeruauit Lobelius. Abundat circa Montbelgardum in ſiluis: Geneuę in colle *la Baſtie* floret Iunio, & Tiguri, ac Baſileæ in ſegetibus.

Milium vaccinum cenſuit calidum vſque ad 4. gradũ Tabern. Quę ſi hoc temperamento pollet, exiſtimarim haud temerè eam vſurpandam.

Semen in folliculo exiguo Milio non diſpari, cuius odor & ſapor acre nonnihil teſtantur, vti & folia ſiccata. Ac tametſi ortum in loco lacunoſo & hiante, tamen ſemen in pollinem pultémque ductum, eſſe Veneris incentiuum, & ſeminis genitalis quaſi fermentum quoddam & cotem non abs re retur Lobelius.

PERISTEREON, VERBENA, ET HIErobotane, ſiue Herba ſacra ex veteribus & in genere.

CAP. LXIV.

QVamuis περιστερεών, h.e. Verbenaca recta, & ἱερὰ βοτάνη, h.e. Herba ſacra, ſeu Verbena ſupina, paſſim ab auctoribus, figurâ, viribus, & nomenclaturâ diſcernatur, tamen quia Plinius diuerſum videtur innuere, & breuitatis ſtudio vtramque vnà inuoluere, viſum nobis fuit ambas vno capite comprehendere. *Deſcript.* Verbenaca recta (περιστερεών) in aquoſis naſcitur: nomen autem gręcum ex eo duxiſſe videtur, quòd libenter circa eam [διατρίβειν ἐν αὐτῇ pro quib. vet. ἐνδιατρίβειν αὐτῇ, in ipſa:] columbę commorentur. Herba eſt palmi altitudine, aut etiam maior, foliis inciſis, ſubalbidis, è caule prodeuntibus: ſingulari plerumque ramo [μονόκλωνος ὡς τὸ πολύ. Vet. μονόκαυλος. Samb. μονόκλαδος] & radice vnicâ reperitur. *Vires* Folia cum Roſaceo, aut adipe ſuillo recenti ſubdita, vuluę dolorẽ adimere creduntur. Ipſa quoq; herba impoſita cum aceto eryſipelata reprimit, putridáque vlcera cohibet: vulnera etiamnum glutinat, veteráque cum melle ad cicatricem perducit, auctore Dioſcoride.

Sũt autem qui Peristereona rectum, qui Periſterion, qui Trigonion, qui Bunion, qui Sacram herbam, qui Philtrodotem vocẽt: Ægyptij Pempſempte: Magi Iunonis lacrymam, ſiue Muſtulæ ſanguinem, aut Mercurij itidem ſanguinem: Romani Criſtam gallinaceam, Feriam, Trixalim, Exuperam, & Herbam ſagminalem. *Verbena recta ſpuria appellationes.*

Sed & Herba ſacra [ἱερὰ βοτάνη] quam etiam nonnulli Periſtereona vocarunt, ramulos emittit cubitales, aut etiam maiores & anguloſos, circa quòs folia ſunt ex interuallis, quernis ſimilia, ſed anguſtiora, minoráque [καὶ ἥττονα vet. caret] diuiſuris inciſa per ambitũ, & colore aliquatenus glauco: radicem longiuſculam & gracilem, flores purpureos ac tenues. *Herba ſacra hiſtoria Dioſcoridea.* Huius folia cum radice ex vino, illitáve, aduerſus ſerpentes [πρὸς ἑρπετά. Lac. legit ex antiq. exempl. πρὸς ἑρπετὰς καὶ ἐρυσιπέλατα.] pollent: eadem illa [φύλλα] contra morbũ regium drachmę vnius pondere ex vini veteris & calidi hemina vna quaternis diebus ieiuno ventriculo bibuntur. *Vires. Dioſc. lectio diuerſa.* Sed & œdemata diuturna, inflammationeſque impoſita mitigant, ſordidaque vlcera purgant. Tota verò herba in vino decocta, tonſillarum cruſtas abrumpit, & oris nomas gargarizatu cohibet. Aiunt ſi aquâ ſpargatur triclinium, quâ maduerit, lætiores, hilarioréſve cõuiuas fieri. Datur & potandum tertianâ laborantibus, tertium à tertia geniculum vnà cum foliis circumdantibus, vti & quartanâ, quartum. Cæterùm [vet. caret ſequentib.] Sacram herbam ideò vocant, quod in expiationibus fit ad amuleta perutilis.

Porrò capiti huic, de Hierobotane [περὶ ἱερᾶς βοτάνης] Goupili vterque codex hũc titulum, περὶ περιστερεῶνος ὑπτίου, habet: Antiquus, verò manuſcriptus codex ὕπτιον legit. Sunt etiam qui Periſte- *Capitis huius varia inſcriptio.*

reona ſupinum nominent inter nothas appellationes: ſunt qui & Erigenion, qui Chamælcucon, qui Sideritim, qui Curitim, qui Perſephonion, qui Iouis Colum, qui Dichromon, qui Callcſim, qui Cipariſſon, & qui Demetriada appellent: Ægyptii Pemphtemph.ham, Pythagoras Eryliſceptrum, Romani Cincinnalem herbam dicunt.

Sagminalis. Sagminalis appellationis [quæ vox inter ſuppoſititia Dioſcoridis habetur] ratio, ex Plinio manifeſtè declaratur, vbi lib. 22. cap. 2. ita legitur. Sagmina in remediis publicis fuêre, & in ſacris, legationibuſque Verbenæ. Certo vtroque nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſua terra euulſum: ac ſemper & legati cùm ad hoſtes clarigatumque mitterentur, id eſt, res raptas clarè repetitum, vnus vtique Verbenarius vocabatur. Nulla tamen (pergit idem lib. 25. c. 9.) Romanæ nobilitatis plus habet, quàm Hierobotane. Aliqui Periſtereon, noſtri Verbenacam vocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus. Hâc Iouis menſa verritur, domus purgantur, luſtranturque. Genera eius duo ſunt: foliosa, quam fœminam putant: mas, rarioribus foliis. Ramuli vtriuſque plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora quàm Quercûs, anguſtioraque, diuiſuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur vbique in planis aquoſis. Quidam non diſtinguunt, ſed vnum omninò genus faciunt, quoniam eoſdem effectus habeat. Vtraque ſortiuntur Galli, & præcinunt reſponſa. Sed Magi vtique circa hanc inſaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi, Colligi circa canis ortum debere, ita vt ne Luna aut Sol conſpiciat, fauis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circumſcriptá ferro effodi ſiniſtra manu, & in ſublime tolli. Siccari in vmbra, ſeparatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, ſi aquâ ſpargatur triclinium, quâ maduerit, lętiores conuictus fieri. Aduerſus ſerpentes conteritur ex vino. Idem & hæc ſparſim habet. Verbenaca cum Plantagine, in collo ſuſpenſa, comprimere dicitur ſtrumas. Inſanabilis Podagræ non eſt credendus morbus: quippe quoniam & ſpontè deſiit, & in pluribus curâ. Medetur Verbenaca cum axungia trita, & illita: aut ſi pedes macerentur in eius decocto. Iumentorum febribus in vino medetur: ſed in tertianis à tertio geniculo inciſa, quartanis à quarto. Faſciculo manûs plenæ decocta in aqua ad dimidias, hydropicos ſanat. Morbo regio dyſenteriæ & calculis confert. Tandem radix eius ex aqua pota, ad omnia in partu & ex partu mala præſtantiſſima eſt.

Galenus. Periſtereona non modò œdemata antiqua & tumores ſiſtere, & mitigare, ſed & tonſillarum cruſtas abrumpere & exſiccare, nimirum calfaciente vi, quâ etiam capitis dolores chronicos diſcutere ait, ex frigiditate & craſſis humoribus ortos, tradidit Galen. 2. de comp. med. ſec. loca, his verbis: Omnium verò maximè diſcutit & perfectè corroborat Verbenaca recta [περιστερεὼν ὄρθιος] maximè viridis, imò & arida cum radicibus & ſimul cum Serpillo oleo incocta. Idem de ſimpl. Periſtereon nominatus eſt, quòd columbæ in ipſa verſentur. Vim habet in tantùm reſiccantem, vt vulnera glutinet.

Verbenacæ, quæ & vltimâ detractâ ſyllabâ nunc communiter Verbena dicitur, inquit Humelbergius, hiſtoriam ſatis ſuccinctè tradit Apuleius. Quare copioſiùs de illa dicendum, præſertim quia nulla in toto herbarum cenſu Romanæ nobilitatis plus habet, vtpote quæ vna auctoribus Romani imperii, conditoribuſque immenſum quiddam dedit. Sunt autem duo ipſius genera, diuerſis tamen notis, ceu fuſiùs indicatum antè eſt, diſcreta. Græci, vt Dioſcorides, quem ſequutus Apuleius, à plantæ habitu illam in rectam & ſupinam diuidentes, de iiſdem diuerſis capitibus agunt, qui mos & circa alias herbas non infrequens eſt Apuleio. Capite enim tertio ſub Hieras botanes & Verbenacæ nomine de ſupina cognominata agit: de recta verò dicta cap 65. ſub Periſterei titulo. Plinius porrò cum Latinis in marem & fœminam diſtinxit. Cæterùm quod nominis rationem concernit, Verbenaca dicta eſt, quòd ſola & per ſe verbenas faceret. Præterea quæ illi adiecta ſunt ſpecierum diſcrimina, ſupina & recta, hanc rationem habent. Hæc quòd recto caule rigeat: illa quòd humilioribus, & deiectis in terram ramulis quaſi iaceat. Adduntur autem ambabus per tempora & ex aliis cauſis aliæ ab aliis gentibus appellationes. Hiera botane, id eſt, Sacra herba, enim vocatur autore Dioſcoride, quòd in luſtrationibus ſuſpenſa, alligatáue, felicem habeat vſum: Vel autore Plinio, quòd ad Iouis menſam verrendam, præparandamque ad ſacrificium adhiberetur. Periſtereona hyption, hoc eſt, Columbina ſupina quoque nuncupatur: ὕπτιος enim Græcè idem eſt, quod ſupinus Latinè: ἡ περιστέρα verò Columba, à qua tum apud Latinos, tum apud Græcos nomen adepta eſt, eò quòd, vti Apuleius ait, columbis eſca ſit admodum iucunda & familiaris: ſeu vt Dioſcorides dicit, quòd columbæ inter eam verſentur. Plinius id nec ad cibum, nec ad conuerſationem refert, ſed ſimpliciter columbis familiarem eſſe ait, ideoque nomen id indeptá. Dioſelacate verò dicta quaſi Iouis Colus. Διὸς enim idem eſt quod Iouis: & ἠλακάτη colus dicitur. Vocata eſt etiam Panchromon, quaſi tota ſpecioſa & nitida: πᾶν enim Gr. omne & totū ſignificat: χρῶμα verò eiſdem color eſt & nitor. Colletis dicitur quaſi conglutinatrix ab effectu, quia vulnerum ſit conglutinatiua, à verbo κολλάω, q.e. conglutino. Ariſtereon appellata eſt quaſi glutinata vulnera firmans ac ſolidans, à verbo στερεόω, quod eſt, firmo ac ſolido, & à dictione ἀεί, quę quamuis per ſe nihil ſignificet, in compoſitione tamen aliis dictionibus addita, illis augmentum addit, & valde ſignificat. Cyparyſſos dicta eſt, quòd folia illi ſint per ambitum ſecta, quemadmodum in Cypariſſo. Demetrian, hoc eſt, Cerealem nonnulli appellarunt: δημήτηρ, id eſt, Demeter, enim Ceres eſt, à qua & nomen inuenit, quòd vt Ceres inuento frumento & traditis legibus homines feros cicurauit, & mitiores ciuilioreſque reddidit: ita, ceu Magorum vanitas perhibet, & Plinius refert, hac perunctos amicitias conciliare, nullique non morbo mederi, & ſi aqua eius ſpargatur in triclinium, lætiores conuiuas fieri creditum eſſe. Siue quòd in agro iuxta fruges quas Ceres inuenit, ac etiam quarum Dea habita eſt, lubens etiam ac frequens naſcitur. Æſclepij nomen ab Aeſculapio vetuſtiſſimo medicinæ inuentore, ac plurimorum valetudini hominum vtilium autore, adinuenit, propter multiplicem vſum & virtutem. Sic & Alcean, id eſt, Medicam, & contra morborum iniurias validam & efficacem auxiliatricem

fiatricem dixerunt, ἀλκὴ enim vis est & efficacia, auxilium & remedium: vnde & hæc herba præ aliis nomen hoc sibi asciuit. Erysisceptron appellata est à calathis & virgis. Nam Græci ἔρυσον calathum vocant & sportam: σκῆπτρον verò sceptrum & virgam. Sicque dicta est, eò quòd caulis & virgæ ipsius virides lentore suo in calathos, sportas, tegetes, & id genus alia, texi & in nexus circumagi possint, quemadmodum & Cyperus & Aspalathus [quib. Erysisceptri nomē etiam commune & peculiare est] & Tiliæ & vtilia alia texēdis calathis, & corbibus, fiscellisque sunt idonea. Quæ ratio etiam fecit vt Licinia dicta sit Latinis, à verbo Licio, quod est implico, vel à nomine Licium, quod est filum, quo textrices stamen in tela implicant. Nisi Lucinia legere, quis maluerit, eò quod oculorum luci & visui prosit, à Lucina quæ Iuno est. Heras dacryon, i. e. Iunonis lachrymam sunt qui nuncupent. Ἥρα, i.e. Hera enim Iuno dicitur; δάκρυον verò lacryma: sicque fortassis dici potuit, quòd oculos & visum iuuet, illorûmque illachrymationibus destillationibúsque prosit. Iuno enim à iuuando dicta est, & quia oculis lucique præest, Lucina vocata est. Lustrago dicitur, quòd lustrationibus adhiberetur. Nam, quod Plinius testatur, hac domus purgabantur, lustrabantúrque. Lustrare autem expiare, purgare & purificare est, sic dictum à luendo, i.e. soluendo & liberando. Et inde lustratio, i. e. expiatio, purgatio, solutio, & liberatio purificatióque. Militaris vocata est, quòd hâc coronati feciales ad hostes legati mitterentur ad bellum indicendum, pacem componendam, clarigatúmque repetendum. Siue quòd herbæ Achilleæ, quę Militaris etiam appellatur foliorum formâ sit aliquo modo similis. Verripedium dicta est, quòd virgis eius domus & pauimēta verrerentur, purgarentúrque. Verrere enim trahere est & mundare, quòd sordes trahendo mundentur: Pedum verò pastoralis baculus est & virga. Crista gallinacea nuncupata est, quòd folia illa sint serrata & incisuris diuisa, ceu cristatus galli apex. Trygonion, i.e. Turturina, quasi Columbina, à turture, quæ græcè τρυγὼν dicitur, è genere columbino, dicta est, & eâdem ratione quâ Peristereō & Columbina, vtpote quòd turtures sicut & columbæ libenter inter eam versentur, aut ipsâ vescantur. Chamęlygos dicta est à caulis & virgarum ramulorúmque in terram deiectione, & eorundem ad ligandum aptitudine, de qua in Erysisceptri nomine iam dictum est: χαμαὶ siquidem humile & humi depressum; λύγος verò vimen significat. Dicta etiam est Sideritis, hoc est, Ferraria, à foliorum forma & similitudine quadam cum Sideritide herba, cui peculiare & proprium hoc nomen est. Siue à ferro, quod Græcis σίδηρος est, quòd glutinandis vulneribus ferro factis in bello vsum præberet, vnde etiam teutonicè *Isenkraut*, h. e. Ferraria nuncupata videtur. Ad eundem modum & Curitis, quasi Hastaris, ab hasta, quæ Sabinorum linguâ curis vocatur, appellari potuit. Humelbergius tamen nomen hoc inuenisse narrat ab eo, quòd quemadmodum olim hasta, quam sceptrum Græci dixerunt, regij fastigij insigne diadematis loco fuit; sic etiam herba hæc, quæ multùm laudis ac plurimùm Romanæ nobilitatis habuit, & quâ semper legati ad hostes missi coronabantur & ornabantur. Nominata est & Phersephonion ab infernali numine Proserpina, quæ græcè Phersephone dicitur. Nominis autem causa est, quòd cōtra ipsius veneficiorū maleficia vim habeat & amuletum sit. Credebatur enim antiquitùs Phersephone pueris & aliis veneficijs suis nocere. Herbam sagminalem dixerunt, quòd inter sagmina primum hæc honorem haberet. Et hæc de nomenclaturis Hieras botanes, h.e. Herbæ sacræ, siue Verbenacæ supinæ.

Peristereon orthion, i.e. Columbina recta, etiā Trigonion, quasi Turturina nuncupatur, quorum nominum, vt & Hieras botanes, Heras dacryos, Cristæ gallinaceæ, Columbinæ & Ferrariæ, ratio reddita est iam antè. Alij etiam Herculaniam, Ægyptij Thiophenges, Hæmagales alij, i.e. sanguinem mustelæ, alij Hæma hermu, h.e. sanguinem Mercurij, Punici Zimicum, alij Azirgozol vocarunt: nonnulli Bunion, si non potiùs legendum sit Bomion, à dictione βωμὸς, quę aram significat, cuius nominis ratio fuisse potuit, quòd herba hac Iouis mensa & ara ad sacrificiū verrebatur. Philtrodotes appellata quoque est, quoniam lustrationibus adhibebatur feliciter, & philtris amoliendis erat accommoda. Exupera matricalis etiā dicitur. Exupera quidem, quòd omnes alias dignitate antecellat. Nulla enim quæ Romanæ nobilitatis plus habeat quàm ista: Matricalis autem quòd muliebrium locorum & matricis indolentiam faciat apposita: siue ad discrimen Heracleæ Sideritidis, quæ Exupera etiam dicitur, sed cum adiuncto matricalis, vt Apuleius tradit c.72. cui & hæc nonnihil folio assimilatur: quæ ratio & causa etiam fuit, vt Herculanea sit dicta. Plura nomina inter Dioscoridis nothas appellationes antè adscripsimus. Sunt tandem qui Petonomon à volucrum pastu nominent. Item Ferrariam, non Feriam, vt malè inter nothas Dioscoridis legitur, teste Hermolao.

Verbenæ tandem, siue Verbenacæ, Peristereonis, Hierobotanes, siue Herbæ sacræ nomine sequentes plantæ donatæ sunt. Verbena vulgaris. Verbenaca supina. Verben. odiflora. Verb. Peruana. Euphrasia purpurea Dod. Verbesina flore minùs specioso. Chamædryos falsæ species, Erysimum Tragi. Senetio. Scabiosa. Consolida media. Gallitrichum. Marrubium palustre Tragi. Æquiuoca

VERBENA VVLGARIS.
Cap. LXV.



Descriptio

VVlgaris Verbena pluribus ab vna *radice* minimo digito tenuiore, fibrosâ & subamarâ caulibus cubito longioribus assurgit, quadratis, subhirsutis & subinde purpurascentib.: *folia* ferè opposita, oblonga, incisurâ quodammodò foliorum Quercûs, infimi duabus incisuris profundioribus: sunt autem vtrinque

hirsuta, sed colore saturatiore superiùs quàm inferiùs virescunt: *flosculi* in thyrsulis exigui, quinqueparti ex pallido purpurascentes.

Varia nomina. Περιστερεὼν & ἱερὰ βοτάνη vocatur græcè, Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Columbina, Herba sagminalis & Ferraria, quorum nominum rationem, præcedenti capite ex Humelbergio adscripsimus. Romanorū Cincinnalis Blattaria Plinii. Verbenaca supina Dioscoridis, & fœmina Plinii, Romanorumq; Cicinnale: Blattaria Plinii, Columbaris, Lucinia, Lustrago, Militaria, Peronomos, Panchramos & Verminaca Hermolai. Tragus vocat Verbenam, & Verbenam 1. siue rectam: Brunfelf. Verbenam masculam, Corn. Verbenam officinarum: Verbenam vulgarem Cæsalp. Verbenam 1. siue communem, flore cæruleo & albo C. Bauhin. phyt. Verbenam communem, Clus. Verbenam communem siue sacram 1. proceriorem rectam Lob. in Aduers. Verbenam Gesner. hort. Idem de coll. stirp. Verbenam albam in locis vmbrosis: Item Verbenam rariorem, pulchriorem & maioribus floribus è Prouincia: Verbenacam Matth. Lac. & Cast. Verbenacam rectam, & Verb. marem Tab. Verbenacam rectam Dodon. gall. & lat. in fol. Verbenacam rectam Dodon. Hist. Lugd. p. 1336. Verbenacam rectam, siue Peristereon Dioscoridis & Verbenacam marem Plinii Corn. Verbenacam supinam, siue fœminam Fuchsius: Hierobotanem siue Herbam sacram Dioscoridis, eiusdemque Peristereon supinum quorundam, & Verbenacam fœminam Plinii Cæsalp. Herbam sacram Anguill. & Turn.

Nom. ling. Germ. *Eisenkraut*, *Eisenhart*, & *Eiserich*, h. e. Ferrariam, à ferri duritia appellant: itemque *taubenkraut* h. e. Columbinam, pro qua voce malè Apollinaris *taubenkropff* legit, quæ Fumariæ propriè debetur: Belgæ *Isercruyt*, & *Iserhart*: Galli *Veruaine*: It. *Verminacula*, *Berbena* & *Berbenaca*: Hisp. *Verbena*, *Vrgebaom: vverbena*.

Communem Verbenam vbique secus pagorum viarúmque margines & vrbium areas, ac non rarò in ipsis etiam ruderibus nascentem, florentemque mensibus nunc æstiuis, nunc autumnalibus, ac quandoque Nouembri, virentéque incipientem vidi mensis Februarii principio. Locis incultis, inquit Dodonæus, sed tamen decliuibus ac humidioribus, in vtraque Germania, Gallia, alibique iuxta sepes, semitas, & scrobes frequenter reperitur: Iulio ac Augusto floret. Sunt alii qui ad hydropem puluerem foliorum exhibeant felicissimo successu, Cæsalpinus. Cæterùm, validè desiccantem facultatem habet, adest & adstringendi ac refrigerandi mediocris vis: Commendant Recentiorum plerique teste Dodonæo eius decoctum vel succum ad pestem: puluerem verò ad hydropem.

VERBENACA SVPINA.

Cap. LXVI.

Descript. HVic quaterni aut quini sunt *cauliculi*, angulosi siue quadranguli, vti in vulgari Verbenaca, tenuiores tamen (& complures Dodon.) supini & in terram procumbentes: *folia* quoque ex viridi cæsia, vulgari similia, sed magis incisa & multifida, Dodon. profundioribus incisuris diuisa: *flos* in summis virgis vulgari similis, ex cæruleo purpureus, minor tamen: Dodon. flosculis in summis alis paruulus, eodemque modo ac ordine digestus: *semen* idem: *radix* tenuis (oblonga, Dodon.) & vulgari similis, authore Clusio, cui ἱερὰ βοτάνη, i. e. Sacra herba & περιστερεὼν ὕπτιος, i. e. Verbenaca supina dicitur.



Synon. Clusii iconem & descriptionem habet Hist. Lugd. p. 1337. hoc titulo: Verbenaca supina & tenuifolia Clusii: Lobel. in Obseru. pag. 290. in Icon. Plant. p. 535. inscripsit Sacram Verbenam Hispanicam minorem: C. Bauh. phyt. Verbenam 2. siue tenuifoliam Hispanicam. Dod. lat. in fol. Verbenacam 2. & supinam.

Locus. Temp. Agro Salmanticensi frequens, florens Iulio & Augusto: Belgis ac reliquis Germanis hortensis est: & quidem Hispano sata semine.

Vires. Eiusdem est cum vulgari temperamenti, quare ad eadem vtilis, & aliquantò efficacior.

VERBENACA NODIFLORA.

Cap. LXVII.



Desc. VErbenacę nodifloræ nomine ad fratrem meum C. Bauh. ex Italia missa planta, quam supra terram spargi existimamus, *foliis* est Agerati, ex aduerso sitis, vncialibus & breuioribus, paulò quadrante vnciæ latioribus: *flosculi* perpusilli, aceruatim congesti è glomere emicant ramo extremo hærenti.

VERBENA PERVANA PERPETVO virens.

Cap. LXVIII.

Loc. SCripsit Nicolao Monardo nobilis quidam vir ex Peru, secundū flumina è montibus eorum regno-

regnorum delabentia plurimam Verb. crescere, illi quæ in Hispania nascitur similem, perpetuò virentem, quâ Indi in multis morbis, curandis vtantur, præsertim ad omnis generis venena, & in his, qui in cibis toxicum, aut simile aliquid hauserint. Sed & nobilis quædam matrona ex Peru rediens eidem Manardo asseruit, sed multis annis ægram fuisse, cúmque plurimorum Medicorum operâ vsa fuisset, Indum tandem quendam accessisse, qui in plantarum scientia celebris habebatur, quique inter Indos Medicum agebat; Verbenæ succum depuratum illi propinasse, seq; ab eius vsu post paucos dies lumbricum eiecisse [colubrum ipsa nuncupabat] hirsutum, pede longiorem, crassum, caudâ bifidâ, deinde omninò conualuisse: Ipsam porrò Nobili cuidam viro in Peru, qui continuè ægrotabat, singulis dieb. manè eundem succum saccharo permistum vt sumeret, persuasisse [ita enim ipsa hauserat ab amaritudinem] illum deinde plurimos lumbricos reiecisse, longos, tenues, atque inter cæteros, vnum albi cinguli instar, longissimum, & tum demum integram valetudinem recepisse. Id postea consilium plurimis aliis, qui malè affecti erant, & quos lumbricos habere suspicie erat, se dedisse, ac omnes sumpto Verbenæ succo, multas ventris tineas eiecisse, & sanatos fuisse. Illud porrò remedium adeò certum affirmabat, vt vnum è suis famulis ostenderet, qui ob morbi grauitatem philtrum aut medicata pocula hausisse diceretur, quique epoto Verbenæ succo, vomitu multa variis coloribus distincta ex ventriculo reieciffet, quæ medicata pharmaca esse afferebant, deinde conualuisse, &c. de quib. prolixiùs Hist. Lugd. Clusio etiam duo miri Verbenæ effectus exempla referéte, quæ hîc breuitati studétes prætermittimus.

C. Bauh. phyt. vocat Verbenam 3. siue Peruanam, Hispanicæ similem.

VRTICA ROMANA SIVE MAS cum globulis.

Cap. LXIX.



PRimæ inter Vrticas cõmendationis est, quam Romanam à *seminis* prærogatiua indicant, quod in vtriculis glomeratim conjunctis mordàcibus reclusum continetur, quod & compressâ laterum formâ & lubricâ superficie semen Lini æmulatur, *flosculis* præcedentibus fibrosis luteolo puluisculo plenis, pediculo vnciali aut longiore appensis: *radix* non alia quàm Vrticæ vulgari: *caulis* verò rigidiorib. pungentibus spinulis, pro vrida vulgatæ lanugine, donatur, perinde vt & *folia*, quæ quàm in illa altiùs multò incisa sunt: tota planta hominis altitudinem interdum multùm superat.

Hæc est illa Dioscoridis Vrtica, aliis Cnide dicta, & quidem agrestior (ἀγριωτέρα; ἀγρία vet.) asperior, latior, nigriorque foliis, semine Lini, at minore.

Plin. Vrticam siluestrem fœminam facit, & mitiorem esse refert. Tragus vocat Vrticam Romanam quartam, peregrinam, & elegantissimam: Fuchs. Vrt. græcam siue romanam, & asperam Diosc. Bayrus. Dod. gal. & Lob. in Adu. (vbi & romanam officinarum, semine Lini.) Vrticam siluestrẽ. Idẽ in Obs. & Ic. Plan. Pl. Vrt. Romanã & Vrt. siluestrẽ semine Lini: & sic etiam inscribit Taber. Matth. Vrticam primam: H. Lugd. p. 1243. Vrticã 1. Matthioli: Dot. lat. in fol. Vrticam vrẽtem priorem: Vrticarum vrentium maiorum primam: Vrt. marem nonnullorum: Vrt. silu. asperiorem Diosc. & Vrt. silu. fœminam mitiorem Plin. C. Bauh. phyt. Vrt. 4. siue pilulas rotundas ferentem.

Vrtica vrentis cõmunia nomina. Ἀκαλύφη, auctore Athenæo lib. 3. Deipn. dicta est bono omine per antiphrasin, neque enim tactu suauis & mollis, sed aspera & iniucũda: Vel, quòd iniucundo sit tactu, pruriginem ciente. Κνίδη autem quòd lanugine noxiâ vellicet, pungat, & suo morsu sensum lacesset, à verbo κνίζειν, quod pungere & vellicare significat. Vrtica ab vrendo, quòd pruritum, postulasque igni similes excitet; vnde, & Macer ait:

--- Nec immeritò nomen sumpsisse videtur;
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

Nomina linguarum. Præter iam dicta vrentium Vrticarum generica nomina, sunt & hæ linguarum appellationes: germanica *Nessel*: Belg. *Netelen*: Gall. *Ortie*: Italica, *Ortica*: Hispan. *Hortiga*. Angl. *Nettel*: Boh. *kopriva*: Ægyptia *Selepsio*, vel *Selepsion*: Arab. *Humure vraith*, Dacica *Dyn*.

Particulariter verò Vrticam præsentem Germ. vocant *Welsch Nesselen*, Italicam Vrticam, & *Romisch Nessel* Vrticam Romanam: Belgæ etiam *Roomsch Netelen*: Galli *Ortie Grecque*: quòd rarior sit, neque vbique occurrat, at semine aliunde misso, subinde spectaculi causâ, in hortis seratur, vnde & hortensem cognominauit Tragus.

Locus & Tempus. In densis siluis nõ raro apud Belgas reperitur. Æstate vigens, & semen Iulio & Augusto maturans, Dod. Ego Vrticam globulis celebrem Monspelij passim in sepib. obseruaui, florentem & semina ferentem mensib. Aprili, Maio & Iunio. Basileæ in pratis, Geneuæ & Montbelgardi in horto meo proueniebat, sed Hiemem non perferebat.

VRTICA VVLGARIS MAIOR.



Descrip. VRtica maior, vridâ lanugine, quâ *caules* quadrati cubitales, *foliaque* acuminata serrataque atro-virentia aut subflauescentia obsita sunt, notissima; rubentib. nonnihil radicibus nititur: *flores* racematim in ligulis ex foliorum alis proferens, lanuginis incanæ instar; *semen* perquàm minutum.

Tragus duas habet figuras, non tamen duas, ſed vnam hanc Vrticam denotantes, Vrticarum vrentium vulgarium inſcriptione: prior florentem & vigentem, poſterior verò iam declinantem defloreſcentemque demonſtrat: non eſt itaque verum, quod quidam ineptiunt, eum duas figuras ſolo foliorum, nunc ſpadiceorum, nunc nigriorum, colore variantes exhibuiſſe. Ipſemet enim duas has Vrticas, quas magnas & vrentes appellat, vnius generis eſſe ſcripſit.

Eius fruſtra duas figuras expreſſit Tragus vtpote ſolo colore differentes: quod non monuit Frater, nec fortè animaduertit. An etiam hæc ſit Dioſc. altera illa ἀκαλύφη, quam Cniphen vocant, Romani verò Vrticam mollem, minuto ſemine [fructu, Ald.] non æquè aſpera, vt vult frater, aliis diiudicandum relinquimus. Fuchſius refert eam ſe nunquam videre potuiſſe: noſtram autem Vrticæ maioris titulo pingit, ac paſſim in Germaniæ dumetis ac ſepibus gigni ſcribit. Lobel. in Adu. Obſ. pag. 281. & Ic. Plant. pag. 521. appellandam duxit Vrticam ſilueſtrem aſperiorem, ſiue Vrticam communem, ſiue maiorem, aut Vrticam fœminam. Pro Vrtica pingitur ab Apollinari: pro Vrt. maiore à Brunfelſ. & Dod. gall. ad differentiam minoris: pro Vrtica vrente altera à Dod. lat. in fol. qui vulgò fœminam cognominari refert. Germanis dicitur *Gemein Neſſel, gemein brennend Neſſel, groſz Neſſel, gros brennend Neſſel*, & *heytter Neſſel*: Belg. *Groote Neten*: Gall. *Ortie commune*: Angl. *Nettel*.

C. Bauh. not.

Locus & tempus. Exit locus incultis: frequentior autem eſt iuxta ſepes, dumos, vetereſque parietes ſpontè: naſcitur quandoque etiam neglectim in hortis, odioſa nimis ſuo reptatu, & viuida radice. Viget præſertim Æſtate: ſemen Iulio & Auguſto maturum legi poteſt.

VRTICA MINOR annua.

Deſcript.



Tota eſt hæc minor: neque enim pari altitudine vnquam exſurgit, neque folia Vrticæ maioris molem aſſequuntur: vrentior tamen eſt, folio atrouirente & rotundato ferè: flores racemoſi, albi: radix non diſſimilis, niſi quòd minor.

Falsò maioris Vrticæ titulo donatur à Trago, id quod ex ſequentibus eius verbis colligere quilibet poteſt. Tertia vulgaris Vrtica, inquit, quàm *heyter Neſſel*, hoc eſt, cauſticam, ſiue ardentiorem Vrticam, Germani dicunt, admodum exiguæ quantitatis eſt, raro enim ad altitudinem trium palmorum aſſurgit, caulis eius rotundus, radix breuior, folia anguſtiora, ſemen verò maius. Vrtica eſt alſioſa, hyemis impatiens: quare ſingulis annis, ex ſemine deciduo repullulaſcit, hortorum omnium ſingularis peſtis. Hæc ille. Tu verò ex his colliges, tertiam hanc ſuam vulgarem Vrticam, minorem inſcribi debere, præſertim quòd rarò ad altitudinem trium palmorum aſſurgat, prior verò colore foliorum ludens ad trium cubitorum altitudinem excreſcat.

Syn. cum min. ling. Fuſch. Cord. Tabern. Dod. gall. & Lob. in Adv. (vbi tamen & Caniam Plinij acriorem vocat) itemque Brunfelſ. Vrticam minorem appellant. Lobel. in Obſ. pag. 522. Vrticam minorem acriorem: H. Lugd. pag. 1244. Vrticam 3. Matthioli: C. Bauh. phyt. Vrt. 3. ſiue vrentem minorem. Dod. lat. in fol. Vrticam vrentem minimam, & Vrt. vrentem tertiam: Tragus Vrticam maiorem inſcribit, ſed falsò, vt ex deſcriptione conſtat. Germani *Heyter Neſſel*: Belgæ *Heyte Netelen*: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Illi etiam *Haber Neſſelen*, quod nimirum in Auena naſci multùm amet. Galli *Ortie greſle*. Sitne autem hæc, quam Plinius Caniam nominat, vel potiùs prior, ſtudioſi obſeruent: Eſt in ſilueſtri, inquit, quæ Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis.

Loc. & t. Vrtica hæc minor annua quanquam à maioris natalibus haud abhorreat, tamen & ad hortos, & humidiora arua deſcendit: eodem tempore quo illa & viget & floret, & etiam alibi, vt Geneuæ, citiùs.

Vires Vſus Vrticarum omn. Quælibet vrentium Vrticarum innatam malitiam infinitis commodis & vtilitatibus penſat. Vtriuſque (Vrticæ aſperioris, & mitioris) enim folia impoſita cum ſale canis morſus ſanant, inquit Dioſcorides, gãgrænas, carcinomata, ac ſordida vlcera, & cacoethe: item luxata, tubercula, parotidas, panos, abſceſſus. Eadem lienoſis cum cerato imponuntur. Faciunt & ad ſanguinis è naribus eruptiones folia cum ſucco trita indita. Menſes cient trita cum Myrrha ſubdita. Vterum prolapſum reſtituunt folia recentia admota. Semen ex paſſo potum ad venetem concitat, & vterum aperit. Idem cum melle delinctum OrthopnϾ, pleuritidi & peripneumoniæ prodeſt. Educit & quæ in thorace hærent. Admiſcetur quoque erodentibus medicamentis: at folia cum conchis cocta aluum emolliunt, vrinas mouent, inflationes diſcutiunt, verùm cum ptiſana cocta, quæ in thorace hærent, educit. Decoctum foliorum cum modica Myrrha menſes mouet. Succus gargarizatus vuluam inflammatam reprimit [malè exprimit vertit Ruellius.]

Plinius Vrticæ vires & vſum medicum exponit planè ex Dioſcoridis ſententia, ſed fuſiùs, vt Dioſcoridi intelligendo non parum lucis adferat. Vrtica, inquit, quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Ægypto ex ea fit, vel plurimis ſcatet remediis, &c. *Plinius.*

Galenus euidentiùs & vires & effectus Vrticæ tradit, tanquam de vno genere loquens. Vrticæ herbæ & ſemen & folia [nam hæc potiſſimùm ſunt vſui] admodum digerentis ſunt facultatis, adeò vt & phymata, & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & venerem extimulent, maximè ſi cum paſſo ſemen bibatur. Porrò quod non vehementer excalfaciat, ſed multùm tenuium ſit partium, teſtimonio eſt craſſorum viſcoſorumque humorum ex pectore, pulmoneque eductio, tùm quod partes quas contigerit, pruriant. Porrò flatuoſum eius, cujus eſſe particeps dicta eſt, dum concoquitur, *Galen.*

naſcitur.

nascitur. Non enim actu flatuosa est, sed facultate. Ventrem autem subducit modicè, ipsâ duntaxat abstertione, ac veluti titillatione, non purgatione. Et gangrenosa & cancrosa, & in totum quæ exsiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat nimirum cùm subtilium sit partium, & temperaturæ siccæ, non tamen tantùm habens caliditatis, vt mordicet. De Vrtica apud Macrum extat pcëma:

Græcus Acaiephen, nos Vrticam vocitamus,
Feruida non modicè vis illi dicitur esse,
Vnde nec immeritò nomen sumpsisse videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

Iuniorum dogmata. His ita traditis ex veterum sententia, reliquum est, vt & Iuniorum nostri sæculi Medicorum de vrentium Vrticarum facultate & vsu dogmata annotemus. Omnes tres, inquit Tragus temperaturâ sicâ siccæ sunt, quamobrem resoluunt, discutiunt, & incidunt duros tumores ac pustulas, & si quæ alia à pituita deriuantur, idque tam in internis, quàm externis corporis partibus efficiunt. Minor verò, quam Germani *Heiter Nessel* vocant, viribus duabus reliquis inferior est extrinsecùs adhibita, nisi recens adhuc illa fuerit. Omnium itaque folia vino decocta & pota, aluum emolliunt, discutiunt flatus, cohibent tormina, maximè ea, quæ non à constipatione ani orta sunt, vrinam cient, purgant lumbos, Venerem stimulant. Tusa, & cum sale, ritu emplastri, imposita, vulneribus & canis rabidi morsibus medentur, experientiâ id attestante: Pari ratione sordidis, putridis, gangrænosis ac malignis vlceribus auxiliantur. Quin & talia cataplasmata incidunt collectiones omnes, & duritias, abscessus, frigidósque tumores, siue ij sint in articulis, siue in liene, aut *Semen.* secundum aures. Semen in ijs morbis, quibus folia ex vino decocta conueniunt, efficacius est, si sapâ decoquatur, aut ex illo cum melle eclegma fiat. Sed aqua destillata in memoratis ægritudinibus vsu commodior est, & aliquantò mitior: purgat enim & abstergit omnia vulnera tam interna, quàm externa, si bibatur, vel si ex illa abluantur. Radix magnæ pungentis vino & melle decocta, haud vulgare medicamentum est contra frigidas tusses, & orthopnœas: purgat namque fistulas spirituales pulmonis, & quæ in thorace sunt educit, pectorísque vitia emendat, discutit pleuritides, & vuæ affectiones curat, aliósq; morbos, qui ex viscoso humore suboriuntur, mensura trium, vel quatuor ligularum pota ac gargarizata.

Temper. Dod. Temperamento autem Vrticam siccam quidem Dodonæus quoque statuit, calentem verò exiguum, & vix primo ordine; vim tenuium partium simul obtinentem. Neque enim ex eo vrere, aut mordicare nouit, quòd impensè calida sit; sed huius causam esse admisit lanuginem eius rigentem ac durniculam, aculeorum instar pungentem, cutímque vellicantem: siquidem flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remisso rigore.

Vrtica frigida. Sed & Langius libro secundo epistola 33. virtutem Vrticæ adurentem superficie tenus manere testatus est: intus verò tantùm frigoris latere, vt ea contusa arteriis metacarpij ac temporum applicata, febris feruorem extinguat in corde.

Cæterùm, Vrticis bene contusis, emplastri vice ventri impositis, neque citò inde dimotis, se matricem & retrahere, & reductam vsque continere, quidam certo experimento jactant, vt videre est libro 6. cap. 9. de conceptu apud Iacob: Rueff. Bayrus de morb. distinct. 1. tract. 5. cap. 3. Vrticam cum vino potatam epilepsiæ conferre scripsit. Quin & apoplectico loquelâ destituto, vt quamprimùm sermo redeat, Vrticæ semine linguam fricandam præcepit Empir. Wirtembergicus. Bouius ad arthritidis dolores mitigandos, & humorem peccantem per euaporationem resoluendum reprobat narcotica, laudátque potissimùm fotum cum decoctione Vrticarum viridium, aut siccarum, vel etiam radicum. Corpus hominis Vrticis perfricare, melancholiam non parum iuuare scribit Cardanus. Nunc si velis manus simul atque faciem teneram, albámque efficere: cape, authore Fallopio, Vrticæ folia & radices, decoque in aqua, iisque manus faciémque ablue, tum pulchram reddes, albam, tenellámque. Vrticæ radicibus derafo cortice virente vtuntur Chymici ad purificandam aquam vitæ, imponúntque eas in cucurbitam cùm secundò distillant.

Ille tandem, qui semen Vrticæ comederit, oris, linguæ & gutturis excoriationem patietur (referente Petro de Abano de remed. venen. cap. 50.) itemque arsuram & ardorem in mictu: Horum autem malorum curam esse ait, oleum Amygdalarum dulcium epotum, Bezoar, & grana Citoniorum trita & pota cum aqua calida.

Nouimus iuueni cuidam ab adultera & lasciua meretrice semen Vrticæ propinatum, quo tardior aliàs ad actum venereum excitaretur. Vnde Iouenalis: Irritamentum Veneris languentis, & acies Vrticæ.

Præter prædictos illos vsus, autor est Alpinus, mulieres Ægyptias nihil habere quo valentiùs vterum calefaciant, mundent, atque ab obstructionibus liberent, quàm vrticam, ex qua ad mouendos menses feminis decocti atque suffiti vsus est apud ipsas frequentissimus: maximéque addita myrrha.

Cæterùm, æstum & pustulas ab Vrtica excitatas restinguit & sanat oleum Rosarum, itémque Oliuæ. Sed & Nicotianæ succus, aut spissamenta, aut folium viride ex fricatione madens confestim læsionis dolorem amouet & prorsus tollit, si quis loco ex Vrticæ contactu adusto, horum vnum applicauerit. *Vrticæ morsus medela.*

CANNABIS MAS ET FOEMINA.

CAP. LXX.

Dvum generum Cannabis passim obseruatur culta, mas videlicet & fœmina, siue fœcunda & sterilis: surgit vtraque homine altior (licèt fœmina mari altitudine cedat) *caule* quadrato, cauo, cortice in fila ductili tecto, singulari, interdum superiùs diuiso: *folia* in quatuor, quinque aut plura segmenta ad pediculum vsque subdiuiduntur, serrata, atrouirentia, aspera, odore caput tentanti: *flores* vni muscosi luteoli in puluisculum leui concursu abeunt, nullo post se relicto *semine*: altera species nullo præeunte flore *semen* copiosum fert, nudum, secundùm caules, ramósque, oleaginosum. *Descriptio.*

Icon nostra, quæ ex Fuchsianis est, fœminam demonstrat. *Icon.*

Cannabim satiuam marem Dioscorides folia Fraxini [τῆς μελίας, pro qua voce malè interpretatus est Marcellus τῆς μηλέας, Mali:] gerere *Cannabis satiua Dioscor.*

ſcripſit,ſed fœdi odoris,caules proceros,inanes, ſemen rotundum. Galenus ſimilem Vrticæ facit non ſolùm figurâ, ſed & facultate. Plinius inter Cannabin hanc ſatiuam & ſilueſtrem minùs ingenioſe diſtinguit, & vires vtriuſque miſcere videtur.

Cannabis fœmina.



Quoniam porrò in ſylueſtris Cannabis mẽtionẽ incidimus, meritò quoque eam ex Dioſcoride conſideramus. Sylueſtris Cannabis, inquit, virgas fert Althææ virgis ſimiles, ſed nigriores,aſperiores, & minores, cubiti altitudine: folia ſatiuæ ſimilia, aſperiora tamen & nigriora: flores ſubrubicundes, Lychnidi ſimiles: ſemen & radicem Althææ ſimilia. Radix cocta & impoſita vim habet inflammationes mitigandi,& tumores diſcutiendi,& tophos in articulis diſſoluendi. Sed & ex hac cortex eſt idoneus ad funes texendos. Et hanc Dioſcoridis Cannabim ſilueſtrem nobis adhuc ignotam ingenuè fatemur. Illud nobis liquidò conſtat quoſdam Vrticæ inerti affinem plantam feciſſe: alios verò Clinopodij alterius Matthioli genus album conſtituiſſe: ſed nec deeſſe,qui Alceam vulgarem maiorem credant: reperiri tandem nonnullos,qui Alceam Pentaphylli folio eſſe ſibi perſuadeant.Et hæc de Cannabe ſilueſtri hic nobis dicta ſunto.

Silueſtrem Cannabim, Hidraſtiram & Terminalem cognominatam, nos non habemus [inquit Tragus] niſi per illam ſubintellexerit vnam ſatiuæ ſpeciem Dioſcorides, aut certè, quod puto, caput illud redundet. Nam ſylueſtrem Cannabẽ primò cõtra cõſuetudinẽ ſuam ponit loco, deinde ſatiuam. Sed & Pliniũ tria Cannabis genera deſcribentẽ,quarũ primam & optimam Meſam, Mileſiam alteram, tertiam Roſeam nũcupat, de ſatiua dũtaxat Cannabe loqui,vel hinc liquet, quòd ſilueſtris nuſquam mentionem faciat. In libro quidem 20. cap. 20. rem pauciſſimis attingit verbis. Sed de noſtra vulgari intelligi ea verba commodè poſſunt.

Sed relictâ Cannabe ſilueſtri,ad ſatiuæ hiſtoriam redeamus. Duorum itaque naſcitur generum ex vno eodemque ſemine,Mas & fœmina, quæ vtraque pingitur apud H.Lugd.p.495.Marem inſcripſit Lobel.in Obſ.pa.284.in Ic.Plant. pag. 526. Cannabem 2. ſiue maiorem, ſemen ferentem, maſculam, & Cannabem Dioſcoridis: Dod. lat.fol. Cannabem fœcundam,flore non conſpicuo: C.Bauh.phyt. Cannabem 3.ſiue ſatiuam: Fœminam Lobel. modò citatis locis, Cannabem erraticam paludoſam ſilueſtrem,ſed falſo titulo: Tragus Cannabem ſatiuam inſcripſit,ac primâ ſiue fœmellam, tenuem,& ſemine deſtitutam vocauit: Dod. in fol. lat. Cannabem ſterilem,flores inutiles & vaneſcentes proferẽtem: Caſ. Bauh. phyt. Cannabem 2.ſiue erraticam: Miror autem Fratrem non meminiſſe Cannabis fœminæ,quâ ſub falſo titulo Lobelius exhibuit. Vtramque etiam vnâ icone Cannabis inſcriptione cur comprehendat Tabern rationem non video: is ſæpiùs ſolo colore differẽtes iconibus ſeparat. Sed & Camer.apud Matthiolum iconem nouam ex mare & fœmina compoſitam, Cannabis titulo dedit. Cord. Corn. & Brunfelſ non diſtinguunt.

Κάνναβις, καννάβιον, ἀστέριον, & σχοινοστρόφον, à texendis ex ea funibus,Græcis dicitur: Hebræis ſeu Thalmudiſtis græcam vocem imitantibus, teſte Elia in Nomencl. *Kannaſos* vocatur: Arabibus *Canab* & Sphedenegi appellatur: Medici tamen differentiam cõſtituũt inter Sçehedenegis quod eſt ſemen Cannabis, & inter Scedenegi, qui eſt Æmatites lapis,qui ſanguinẽ ſiſtit,& inter Sceheteregi,qui eſt Fumus terræ, vide Auicẽ.lib.2.cap. 174. & 665.Latini *Cannabẽ* dicunt: officinæ nomen retinent: Sunt autem Græcis κάνναβοι fonticuli,ſparcæq; ſcaturigines, quibus locis cùm lubens ſponte & ſata luxuriet, videtur id nominis Lobelio indepta: Germanis *Bampf* Belg. *kemp*: Gallis *Chanure* & *Cheneue*: Ital. *Canape*: Hiſpan. *Cannamo*: Angl. *Bimp* & *Bemp*.

Porrò ambæ Cannabes, ex vno, vt diximus, ſemine procreantur, ſed quâ ratione hoc intra terrã perficiatur, vt altera ex illis fructifera,altẽra verò ſterilis ſit, nemo eſt qui ſcire poſſit, ideoq; cùm alia multa,tũ etiã hoc ipſũ naturæ eſſe miraculum neceſſe eſt vt dicamus. Vtraque autem quotannis Vere paſſim in agris & hortis plantari conſueuit, nec vnquã ſua ſponte ſilueſtrem obſeruare nobis contigit,& pluribus alis luxuriantem, qualem Dodonæus commemorat. Miru naturæ.

Solum,vt Columella ſcribit, pingue,ſtercoratumque & riguum,vel planum atque humidum & altè ſubactum depoſcit. In quadratum pedẽ ſeruntur grana ſex eius ſeminis Arcturo exoriente, quod eſt vltimo menſe Februario circa ſextum aut quintum Calendas Martias. Nec tamen vſque in Æquinoctium vernum,ſi pluuius cœli ſtatus,improbè feretur. Fœmina prior matureſcit,meliorque ac preſtantior eſt ad pannos conficiendos: mas verò apta ad ſui generis conſeruationẽ. Fœmina matura Iulio vellitur. Maris ſemen fine Auguſti, vel Septembri menſe, maturum legitur. Locus.

Cannabis plantam in vita admodum vtilem pronunciauit Dioſcorides, ad robuſtiſſimos funes texendos: Semen verò ſi copioſius edatur, extinguere genituram: ſuccum è viridi ſemine expreſſũ ad aurium dolores commodè inſtillari. Cannabis autem ſemen olim in cibo homini fuiſſe,docet Galenus 1.Alim.his verbis. Non quemadmodũ plãta ipſa Cannabis Vitici quodammodò eſt ſimilis,ita ſemen ſemini facultate eſt ſimile,ſed plurimùm ab eo diſſidet,vt quod concoctu ſit difficile,ſtomachoque ac capiti noceat,prauique ſit ſucci. Sunt tamen qui eo quoque frixo cũ alijs tragematibus veſcuntur. Tragemata autem voco ea quæ poſt cœnam voluptatis inter bibendum excitandæ gratia mandũtur. Multùm autem calfacit,ideoque ſumptum Vires & vſus.

paullò

paulò largiùs caput ferit, vaporem ſurſum ad ipſum mittens calidum ſimul ac medicamentoſum. Semen (addit 7. ſimpl.) flatus extinguit, adeóque diſſipat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exſiccet. Sunt qui ex eo viridi ſuccum exprimentes, ad aurium dolores, ab obſtructione, vt opinor natos, vtantur.

eon bi. Non eſt ſilentio prætereundum, quod de ſemine Cannabis Simeon Sethi prodidit. Comeſtum, inquit, idem nocumentum quod Coriandrum affert: immodicè enim ſi eſtur, vt illud delirium facit: folia verò arida in potu ſumpta farinæ modo, ebrietatem quandam hoſpitalem & innoxiam faciunt, quæ ab hauriente non ſentitur. Apud Arabas pinſitur, ſubigitúrque pro vino, & inebriat. Deſiccat verò ſemen genitale, vt Caphura.

In Francia Orientali, referente Trago, aliiſque nonnullis regionibus ſemen Cannabis quotidie inter cæteros cibos decoquitur, non aliter quam Hordeum, ſed reuera qui continuò hujuſmodi ſemine in cibo vſus fuerit, is non parum læditur, namque ſemen Cannabis ſtomachum frigidum & debilem reddit, & genituram extinguit. Idem ſemen lacte decoctum & calidum potum, aridam calidamque tuſſim emendat & expellit. *ibos is.*

th. ina iores. Cannabis ſemen in gallinis contrarium, ac in nobis, efficere, tradit Matthiolus, ſiquidem gallinas ouorum feraciores reddit, experientiáque ſeſe comperiſſe ait, gallinas, quæ Hieme ſquiete, quo tempore oua rariùs pariũt, Cannabis ſemine paſcantur, oua frequentiùs multò ponere. Cannabis recentis decoctũ expreſsâ validè herbâ, terreſtrium lumbricorum cauernulis inſperſum, ſtatim eos euocare idem affirmat, quod piſcatoribus acceptum referendũ eſt, qui hac arte vermiculos capiunt ſuis hamis affigendos, vt rectè ſcripſerit ſuccum ejus vermiculos ex aurib. ejicere. Ex his etiam colligi poteſt, ejus vires ad interaneorum vermes haud imbecilles fore. Equorum etiam ſedi hærentes tænias, ſuccus aut decoctum ejicit. Sunt etiam qui foliorum puluerem dyſentericis propinent. Quod Plinius de radice dixit ambuſtis ſæpiùs admouenda, & amouenda, commodiùs præſtabitur, ſi recens in mortario tundatur, cum recente butyro & ſubinde applicetur.

Ruſtici Belgæ apud H. Lugdunenſẽ, ſeminis contuſi medullam liquore aliquo expreſſam ictero laborantibus initio ipſius mali exhibent, & ſæpe non ſine ſucceſſu, ſi quando ex ſola obſtructione & citra febrem exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet. Empirici quidam aſſerunt ſanguinẽ ex quacunque parte corporis fluentem ſiſti, ſi qui exit ſanguis cum foliis Cannabis minutim conciſis, frigatur, & ægro pro cibo detur.

Cunctis populis denique Lobelio teſte, penuriam Lanæ, Lini, Xilique reſarcit, ad veſtium ſtragula, velorum, papyrum, quamlibet denique ſuppellectilem. Mas robuſtior rudentibus & capiſtris torquẽdis nata habetur, mulierculis adagio iocantibus dicentibúſque eſſe fœminam potiorem mari. Hujus autem ſemen eſt non parum ad multa proficuum: ex eodem oleum preſſum tumoribus & ſcirrhis opitulatur, lucernis alit lychnia & lucem. Lac etiam vel pultes ejuſdem macerati, aut juſculis decocti, fluxiones ſiſtit diuturnas, dolores, repentinóſque flatuum vortices, & humorum fluctuationem compeſcit; ſomnum conciliat. Vſus tamẽ nimius moleſto ſopore perfundit, tritum capiti, vel pedib. imis admotum, haud abs re icteri humores, vaporéſque tenues à centro auertere & euocare putatur. Radices podagricis tophis proficuæ. Odorem grauem & nonnihil viroſum eructat, & vel capitis in eo decubitu temulentos facit. Succus verò foliorum certa pernicies inſectis interaneis, & vulnerum putridorum alumnis: non quâ facultate idem foliorum Perſicæ, aut Iuglandium putaminis ſuccamentum efficit: ſed vapido, tetroque ſitu, odore & exſiccandi vi, quâ alimentum præripit illis & populatur excrementis diſſipatis: multùm alimoniæ ſuggerit gallinis, cortalibúſque: ſed Hyeme fœcundiores, poſtea ſteriles, & quaſi pinguedinis mole obrutas reddit. Auiculis etiam cibus eſt, ac tantum ſaginæ adfert, vt aut enecet, aut cantillandi adimat alacritatem & facultatem, vt carduelibus, linottiis. Lacunis aut ſcrobibus aquæ plenis merguntur vtriuſq; ſexûs faſces & manipuli, vbi macerantur, eluuntúrque multùm & diu: deinde ſiccantur in Sole, vt tundantur, ac demùm cortices ſtaminei tundendo velluntur, vt Lino fit ad filum & telas. Sed lacuſtris aqua, cui intabuerit, tantopere viru nocet, vt epota præſentiſſimo ſit ſitientibus exitio, cuique antidotis præſtantiſſimis, tempeſtiuè etiam datis, occurri non poſſit. *Noxæ,*

BANGVE CANNABI SIMILE.

Cap. LXXI.

Bangue planta eſt Cannabi haud abſimilis, niſi quòd hujus ſemen cãnabino minus eſt, nec ita cãdicans vt illud: deinde hujus ſtolones lignoſi, nullo ferè cortice veſtiti, contrà quàm cannabini, auctore Garciâ, qui ab Acoſta in quibuſdam diſcrepat: Bangue ſimile ferè eſt, ait hic, Cannabi: caulem habet quinque palmorum altitudine, quadrangulum, colore dilutiùs virente, fractu contumacem, nec adeò concauum, vt cannabinus caulis, cujus cortex non minùs quàm illius in fila diduci poteſt: folia cannabina supernè virentia, infernè incanâ lanugine pubeſcentia, guſtu terreſtri & inſipido. Nos à Thoma Platero ſemen accepimus nomine Bangue, quod ad Strammoniæ primæ ſemen aliquatenus accedit, rufum, ac ferè ſpadiceum, compreſſum, acuminatum. *Deſcript. Garcia Semen.*

Nonnulli in ea opinione fuerunt, vt Bangue Indorum, authore Garciâ, ab Opio differre non putarent. Acoſta tamen dici refert Arabibus Axis, Turcis Aſarath, Perſis, Decan, plurimarum aliarum regionum Incolis Bangue, quod plurimam affinitatem habere videtur Cluſio cum Turcarum Conſtantinopoli degentium Maſlac, quo ad varios affectus vtuntur, nonnulli etiam veſcuntur excitandæ veneris gratiâ. Dubitat tandem Fragoſus, an herba hæc ab Indo allata, illa ſit, cujus meminit Theoph. lib. 9. cap. 20. pl. Hiſt. ſed quàm aptè, neſcit ipſe Cluſius. H. Lugd. pag. 1914. Bangue inſcribit: C. Bauh. phyt. Cannabem 3. ſiue Cannabi ſimilem exoticam. Huc autem reducitur propter foliorum cum Cannabi, & corticis in fila ductilis ſimilitudinem, aliàs enim auctores contrarias facultates huic tribuunt, videlicet, quod genitale ſemen multùm juuet. *Nomina.*

Indi, inquit Acoſta, ſemine & foliis veſcuntur. cùm vt validiores in re venerea fiant, tum ad *Vires, & Vſus.*

excitandam cibi appetentiam. Fit ex hoc Bangue compositio vulgaris admodum vsûs, in ijs regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & militiæ præfecti, vt laborum obliti securiùs & liberiùs dormiant, seminis & foliorum in puluerem redactorum, quantùm videtur, sumunt, illique addunt Arecam, siue Auellanam Indicam viridem, & Opij nonnihil pro arbitrio: omnia saccharo excepta deuorant: si verò in somno varias rerum species sibi obuersari cupiunt, addunt selectissimam Camphoram, Caryophyllos, Nucem moschatam & Macis: si verò hilares esse volunt & faceti, & præsertim in venerem procliuiores, Ambaro & Moscho additis saccharo excipiunt, & electuarium faciunt. Multi autem affirmarunt, hujus semen & folia ad libidinem ciendam miræ esse efficaciæ: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum Cannabi, licèt illi admodum similis sit: quandoquidem auctore Dioscoride, Cannabis calida & sicca est, & genituram extinguit.

TOCCON, HERBA BRASILIANA, cortice cannabino.

Cap. LXXII.

Descriptio. BRasilianorum herbæ Toccon cortex, Cannabis modo detrahitur, cannabino fortior, filo, cui spinam subjungant ad piscandum, parando accommodus. Ex eodem arcuum funes fiunt, qui licèt tenues sunt, equis tamen ad sua pondera vehenda, fortitudine sufficiunt, Leri authore, cap. 12. & 14.

CARBASVS VETERIBVS.

Cap. LXXIII.

ANtequam de Lino verba faciamus, Laconicam de Carbasa tractationem instituere placuit. Et Hispania citerior habet (inquit Plin. lib. 19. cap. 1.) splendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira [magna M.] ibi primùm Carbasis repertis.

Lini genus. Carbasum autem esse Lini genus miræ tenuitatis palam fit ex jam relatis Plinij verbis. Quin & Dalechampio Carbasus est Lini genus quo texebatur vestis magni pretij, antiquis in delitijs habita. Et confirmatur hoc authoritate plurimorum scriptorum. Carbasina enim vela primus in Amphitheatrum duxisse traditur Lentulus Spinter in Apollinaribus ludis, mox Cæsar Dictator, teste Plinio. Verres, vt Cicero perhibet, Æstate summâ tabernacula carbaseis intenta velis in littore collocari jussit, vt totos dies cum impudicis mulieribus perpotaret. Virg. 11. Æneid.

---tum croceam chlamydemq; sinusque crepantes,
Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro.

Item 8. Æneid.

---eum tenues glauco velabat amictu,
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo.

Lucanus lib. 3.

Fluxa coloratis astringunt Carbasa gemmis.

Propertius.

Exhibuit viuos Carbasus alba focos.

Ex quibus locis, atque etiam ex Quinto Curtio lib. 8. de Indis loquente, intelligi potest, hoc quoque virile esse vestimentum. Sed & muliebre esse satis constat ex Val. Maximo, loquente de Æmilia virgine Vestali lib. 1. cap. 1. quâ adorante, cùm Carbasum, quam optimam habebat, foculo imposuisset, subitò ignis emicuit.

Xylon. Nunc & Linum candidissimum ex Ægypto, Cottonem nonnulli & Carbasum per conjecturam vocant, &c. Vide Xylon, siue Gossypium.

Tela Baptistæ. Carbasum quidam id genus linei panni esse putant, quod Telam Baptistæ, & Telam Holandicam, & Telam Cameracensem vocant. Hæc postrema aduehitur ex Hispania.

Pallium. Carbasus est pallium, quo quis amicitur opulentiæ causa, vt ex Serico, aut tenui Lino. Vide Andr. Tiraquellum comm. de leg. connubialibus leg. 3. gl. 1. part. 3.

Vela. Carbasus tandem de velo, instrumento nautico, habetur, vt ex locis hîc annectendis colligitur. Virg. 3. Æneid. *---it auræ,*

Vela vocant, tumidoque inflatur Carbasus Austro,

Item 4. Æneid.

------vocat iam Carbasus auras:
Puppibus & læti nautæ imposuêre coronas.

Ouid. 11. Metam. *totaque malo.*
Carbasa deducit.

Itē 13. Metam. *Mota secundo flatu sonant Carbasa.*
Et ilt. *Præbere ventis Carbasa.*
Fast 3 *Torto subducere carbasa Lino.*
Statius 4. Silu. *Aurâ ventilantur Carbasa,*
Martial. lib. 11. epig. 29.
Festinant trepidi substringere Carbasa, nautæ.

Carbasus Carbasi penultimâ correptâ est fœminini generis secundùm Priscianum: masculini secundum Phacam. Probus verò & Caper dicunt esse masculini & fœminini in singulari: in plurali verò neutrius. Græcè dicitur, ἄρμενος καὶ ἄρμενον, ου, τὸ, velum.

LINVM.

Cap. LXXIV.



Descriptio VVlgò notum Linum tenui, radiculâ, nititur, caule, tereti, plurimùm simplici, inani, cubitum, aut sesquicubitum alto, alis circa summum diuiso: folia, acuminata, culmum lata, vncias duas plùs minùs longa, alternatim caulì apposita: flores, cærulei, quinque partiti, stellati, quos capitula, excipiunt rotuda, in quibus, semen fuscum, lubricum, latum.

Synonyma cum nominibus linguarum. Λίνον, Græci vocant, Linum Latini & officinæ: Linum germanicum Tragus: Linum satiuum vulgare cæruleum Lobel. in Adu. & Ic. Plant. p. 42. In Obs. pag. 225. Linum Aduersariorum: C. Bauh. phyt. Linum 1. siue satiuum. In Dioscor. Annon, Pænis, & Zeraphoes cognominatur.

Quemadmodum

Quemadmodum autem linguâ latinâ & græca Tela linea, & ipsa Lini herba communi nomine λίνον & Linum dicitur, ita apud nos Germanos Linum siue in agro, siue domi ad texturam, & telam apparatum commune nomen retinet *flachs.* Tametsi non desunt, qui Linum nondum euulsum, Linum agreste, & Linocalamum; contrà verò telam ex Lino textam, Linum domesticum seu vrbanum vocitent. Belgæ nominant *Vlachs,* Galli *Lin*, It. *Lino*, Hisp. *Lino*, Angli *flax*, Bohemi *Len*, & vt Hungari. Arabes seminis tantùm meminere, vocantes illud *Bizechichitem*, seu vt Serap. placet, *Bazarichichen* : Hebræi *Pištah*, Chaldæi *Chisna* : Exod.9. Onkeli : Græci λίνου σπέρμα & λινοσπέρμα : Germani *flachs Linsamen.*

A Lino varia ducuntur adagia, v.g. *Linum lino connectis*, cuius duplicem apud Græcos interpretes sensum inueniri perhibet Erasm. Roterodamus : Horum alter est : infirmis infirma copulas, friuola friuolis. Alter: eadem non iisdem rationibus facis, aut dicis. *Vltra Linum* dixit Lucianus in Ioue redarguto, pro eo, quod est extra decretum fatale. Est & tertium prouerbium *Candidum Linum lucri causa ducis*, quod in eum quadrat, qui dotis causa ducit vel deformem, vel anum. Est & quartum : *Qui canem alit externum præter Linum nihil habet*, i.e. præter funiculum ei nihil fit reliqui. Qui beneficium collocat in ingratum, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune, quo alligatur, pristinum dominum repetit.

Theophrasto visum fuit, Linum degener factum, in Lolium abire. Nostrates coloni sibi visum pernegant, aut auditum.

Pinguissimum, vt Columella ait, locum & modicè humidum poscit. Aliqui, inquit Palladius macro solo spissum serunt, atque ita assequuntur, vt Linum subtile nascatur. Plinius scribit seri sabulosis, maximè vno sulco, nec magis festinare aliud, vrereque agrum, & deteriorem ipsum facere, quod & Virgilius in Georg. attestatur:

Vrit Lini campum seges, vrit Auena,
Vrunt lethæo perfusa Papauera somno.

Seritur linum Vere: Maio & Iunio mensibus floret. Linum (inquit Crescent.) desiderat aërem temperatum, & terram solutam & pinguem, & quantò pinguior fuerit, tantò ipsius stuppa erit grossior, quantò verò macrior, tantò eius stuppa subtilior erit. Sed ex eo parum & breue in tali terra nascetur. Huius autem seminatione terram satis macrari & lædi creditur, ideoque auxilio letaminis eget, si tale semen recipere assuescit. Eius terra ante Hiemem debet arari, vt glebæ propter gelu sequentis Hyemis in puluerem reducantur: deinde post Hiemem, cùm primùm poterit, secundâ vice arabitur, deinde aspergatur & iterum aretur quinque vel sex vicibus, in tantùm vt in puluerem redigatur, ita tamen quòd primâ vice profundiùs aretur, secundâ minùs profundè, & sic semper profundatio vsque ad vicem vltimam minuatur: deinde à medio Aprilis vsque ad finem eius satio ipsius est optima, satioque in summo terræ sit minùs vno palmo, terrâ super semen aratro reuolutâ.

Tres corbes huius seminis, vel parum plus sufficiunt iugero, cui multùm proderit si talis ager expexetur postquam fuerit seminatus, quod si tempus fuerit magnæ siccitatis, ei valdè proderit, si poterit irrigari. Potest etiam seri ante Hyemem in locis calidis, in quibus Linum natum frigore non læditur, & tunc meliùs prouenit in terra mediocriter cretosa, quàm nimis soluta, nec est necesse quod sit pinguis, & quod vltra duas vices aretur, dummodò terra puluerisetur, & cùm fuerit seminatum, meliùs est quod cum expexe solummodò de quibusdam spinis facto semen operiatur, meliùs etiam est quod homo vnus cum fune trahat expexem, quàm boues, propter nocumentum, & hoc est cuilibet homini facile.

Hæc verba bis mundanda est cùm maximè suffocetur, ideoque extirpandum est noxium antequam circa Linum inuoluatur, licèt per ipsum ambulando lædatur cùm magnum est, & ideò mundatur, & debet ante se manibus aperire, & ire per eum optimè eleuatis pannis. Sed cùm primâ vice mundatur, quia tunc paruum est, & conculcatum releuatur, non læditur ambulando per eum.

Colligitur autem cùm maturo colore flauescit, & eodem die ne rore tangatur, sub tecto ponatur in fascibus, deinde malleolis ligneis excutiuntur semina, & ipsum Linum ad maturandum in aqua ponitur, in qua quatuor vel quinque diebus, si putrida sit, stetisse sufficiat; si autem aqua non sit corrupta, vsque ad septem dies stare in eadem oportet, vt putrefiat caro herbalis, & cortex ex quo fit stuppa.

Erit autem signum temperatæ maturationis, quando maceratur in aqua, cùm tactu mollescit, adeò quòd omnem rigiditatem amiserit, cognoscitur etiam si ex eo aliquid extrahatur de aqua & siccatum probetur, si caro herbalis a stuppa facilè separatur. Veruntamen si minùs, quam expedit, maceretur, erit stuppa fortior & albior, sed non perfectè separabitur caro herbalis, & erit durior ad filandum.

Deinde optimè lauatur & in aqua excutitur, concutitur malleolis ligneis, vt eius caro rumpatur, & deinde ad Solem calidum ponitur, & cùm fuerit calefactum in pannis calidis in domo simul ponitur, & cùm per aliquas horas sic steterit, gramolatur, hoc enim modo mundatur optimè, nec stuppa rumpitur gramando, quod fieret si statim gramarentur cùm eleuarentur de Sole. Quod si tempus fuerit humidum cum multis pannis madefactis ad ignem præparatur gramen, deinde spatulis eius mundificatio completur, deinde pectinatur, & filatur.

Lini semen, inquit Dioscorides, eandem vim habet, quam Fœnum græcum, discutiens ac molliens omnem internam & externam inflammationem, cum melle & oleo & modica aqua coctum : aut cocto melle exceptum. Tollit maculas solares crudum, & varos cum nitro & Ficubus impositum. Cum lixiuio verò parotidas iuxta aures abscessus, & duritias discutit. Herpetas, & duritias discutit. Herpetas, atque vlcera, cum vino coctum expurgat. Scabros quoque vngues remouet, cum pari Nasturtio & melle. Educit etiam ea quæ in thorace hærent, cum melle ecliegmatis vice acceptum, & tusses mitigat. Stimulat item ad venerem, si mixtum melli & Piperi placentæ modo largiùs sumatur. Sed & decoctum ipsius infunditur ad intestinorum & vteri rosiones, & excrementa educendâ. Commodum est etiam ad insessus, quemadmodum Fœnumgræcum, ad vteri inflammationes. *Plin.*

Velorum ex Lino in nauibus vsum in mari, velut admirans Plinius, decimi-noni libri principio ait : Atque vt à confessis ordiamur vtili-

tatibus, quæque non solùm terras omnes, verùm etiam maria repleuêre, seritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest Linum. Sed in qua non occurrit vitæ parte? qudove miraculũ maius, herbam esse quæ admoueat Ægyptum Italiæ? herbam esse quæ Gades Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quanto, Prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero. Audax vita, scelerum plena, aliquid seri vt ventos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis vehi. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum vltrò citroque portet, tam gracili auenâ, tam non altè à terra tolli: neque id viribus suis necti, sed passum, tusumque, & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quò peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis. Cui non satis fuit hominem in terra mori, nisi perierit & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causâ fructusque præmonebamus, ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio, quod ventos in mari optet. Præterea vt sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: vt sentiamus nolente id fieri naturâ, vrit agrum, deterioremque ipsum facit. Hæc Plinius.

Vtilitates Lini. At quanta censenda est velorum ex Lino vtilitas, si ad reliquum Lini vsum per omnem vitam conferatur? Hoc loti detergemur, hoc sordidi defricamur. Ex hoc factâ veste totum corpus extrinsecus ad cutem integente omnes interdiu vestimur: noctu stragulis inde factis incubamus ac integimur. Rusticana gens vtriusque sexûs pallia, & tunicas ex ipso gestat: & mundus muliebris magna ex parte ex hoc constat. Sed omnes has necessarias vitæ, vtilitates facilè superat Linum chartarum dono. Hæ ex ipso penitùs detrito & nullius ampliùs vsûs reiiculo fiunt, tot hodie vbique officinis, vt multa hominum millia ex præparandi chartas opera, in papyraceis, vt vocant, molendinis, se nutriant. His chartis & literarum notis, omnes bonæ artes, leges, tota Philosophia, & vitæ piè ac rectè degendæ rationes excipiuntur, habentur, conseruantur. His chartis hanc materiam medicam, & totius ferè naturæ plantas descriptas commendamus orbi. Harum vtilitatem vix animo quis concipere possit, nedum pro dignitate explicare, quantumuis longâ institutâ oratione.

Galenus. Verùm Galenus 1. de Alim. Quidam, inquit, vtuntur semine Lini tosto, velut obsonio cum Garo. Vtuntur etiam melle ammixto. Aliqui etiam panibus inspergunt. Sed stomacho incommodum est, & ægrè concoquitur, & modicum alimentum corpori præbet. Ad ventris autem egestionem neque laudari, neque vituperari meretur. Exiguum tamen quid habet de ciendi vrinam facultate, id quod magis manifestum fit, vbi tostum editur. Tunc autem sistit quodammodò magis aluum. Idem 7. simpl. Semen Lini, si editur, flatuosum est, etiamsi tostum fuerit. Ita superfluâ humiditate refertum est. Calidum est, ordine primo: verùm inter humiditatem & siccitatem medium obtinet. Pinius lib. 20. cap. 22. seminis Lini vsum medicum longiùs describit, & multa Dioscoridis declarat.

Linum calidum & humidum. Linum, apud Tragum, communi Medicorum consensu calidum & humidum esse traditur. Semen autem tusum ac in puluerem redactum adiecto modico mellis, & Piperis, ita vt eclegma ex his fiat, & per diem quantitate Nucis moschatæ sumptum, tussim mitigat & venerem stimulat. Qui internis inflammationibus infestantur, his semen Lini aqua decoctum, admixto melle, in potu exhiberi potest, & foris emplastri instar imponi, quæ medicina plurimùm prodest, & quoluis finit dolores. Ad emolliendas vuluę & interaneorum propter lentam humiditatem obstructiones, in colica etiam passione prodest, corpus oleo Lini inungere, aut semen decoctum calidum foris imponere, aut ex iure seminis decocti & oleo clysteres iniicere, prout vnicuique visum fuerit. Semen Lini, necnon oleum eius illitu & impositum ambustis conducit. Quantopere porrò flatuosum & recrementitiâ humiditate plenum semen Lini sit, paucis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cùm propter frumenti aliarumque frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & cibis ex hoc coctis vescerentur. Distenta enim his valdè citò hypochondria fuerunt, & facies aliæque partes tumidæ factæ, quorum non pauci sic affecti, etiam mortui sunt. Neque enim aliunde hæc symptomata, quàm ex recrementitia seminis humiditate, quæ flatulentiam parit.

Oleum quod ex semine eius exprimitur, multiplicem vsum habet, nec enim à pictoribus, aut statuariis, aliisve artificibus expetitur solùm, vel ad lucernas tantùm vtile est, sed etiam medico vsui seruit. Nam & duritias omnes mollit: neruorum tensiones contractionesque laxat, dolores illitum sopit. Sunt etiam qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens sit oportet, rancidum enim factum & nauseam excitat, & plus, quàm par est, calefacit.

LINVM SILVESTRE, SATIVVM planè referens.

Linum silueſtre, satiuum planè refert formâ, nisi quod caules habet & folliculos crassiores, & maiores, & in summo surculis multis brachiatos. Et maxima inter hæc duo Lini genera in eo consistit differentia, quod folliculi siluestris Lini calore Solis non aperiuntur, perinde vt alterius, nam quamprimùm exsiccati Sole fuerint, excutere semen vt aliarum frugum oportet, authore Trago, qui Linum 2. & siluestre vocat: C. Bauh. phyt. Linum 2. siue alterum folliculis crassioribus.

Apud Mediomatrices hoc syluestri Lino aduentante Æstate integri agri conseruntur, & inuenitur etiam quandoque inter segetes Auenæ. *Locu[s] Temp[us]*

LINVM SILVESTRE ANGVSTIFOLIVM, flore quasi cinereo, capitulis magnis.

Cap. LXXV.

Miram in Lino siluestri conspici varietatem satis ex Clusii Hispanicarum, Pannonicarumque stirpium historia patet: Cùm verò Linum siluestre dicit, Linariam non intelligit, quæ aliquibus etiam hoc nomine appellatur, sed plantam floribus Lini similibus, eodemque modo fugacibus, nonnunquam etiam Lini folia habentem. *Lini [...] mira varie[tas]*

Linum igitur siluestre angustifolium flore cinereo, Lino siluestri angustifolio albo cum purpureis lineis omninò simile est *cauliculorum & foliorum* *Desc[riptio]*

foliorum gracilitate, tenuitate, *foliorúmque* formâ & *radice*: in florum duntaxat colore est differentia, qui niuei non sunt, sed cærulei in candidum languescentes, & quasi cineracei: capitula etiam floribus succedentia longè ampliora, nec minora quàm in satiuo.

Lini siluestris quinti, angustifolij secundi varietas hæc in Austriacis Alpibus præsertim verò Sneberg inuenitur: Floret verò isthic sub finem Iunij, semen extremo Iulio & Augusto maturum.

LINVM SILV. ANGVSTIFOLIVM.



DVram lignosamque possidet *radicem*, satis crassam, ex qua germinant multi simul *caules* tenues, qui ad cubitalem altitudinẽ ascẽdunt, *foliis* stipati cõfertissimis, tenuissimis, lõgitudine ferè Lini satiui: ex calycibus lõgiusculis *flores* extremis ramulorum breuium nascuntur, magni, albi, vel quasi cinerei, fortuitis cæruleis striis sublucentib., tam caduci vt vix attingi possint, quin delabantur, vascula minora quàm Lini satiui, quadripartita, *semine* Leni, minore. Figura Fuchsiana non satisfacit.

Camer. hort. dicitur Linum silu. tenuifolium, flore albo, cæruleo intensè, & dilutè purpureo. Et aliud pusillum candicantibus floribus spontè vbique occurrens, circa vineta Franconiæ. Gerardo Linum silu. tenuifol. 1. & 2.

An Clus. Hispan. Linum silu. 2. siue angustifolium?

An Trago Linariæ species quarta?

Caspar. Bauhinus phyt. Linaria 14. siue foliis capillaceis, tenuifolia H. Lugdunensis. Item, Linum 7. siue silu. angustifolium, flore minore primum.

Variis circa Viennam Austriæ locis spontè nascitur, præsertim in gramineis accliuitatibus, & iuxta vias. Floret Maio & Iunio, interdum etiam tota Æstate: semen verò maturum est Iulio.

LINVM FRVTESCENS FLORE omninò candido.

CAP. LXXVI.

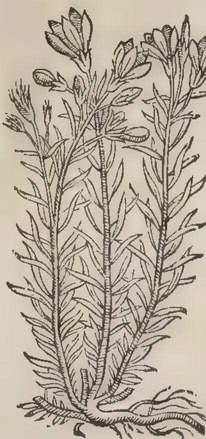
FRuticosum atque dodrantalibus pedalibúsque fermè ramulis semper virentibus præditum est, quos numerosa *folia* exornant, mediæ inter Thymi & Psyllij magnitudinis, subalbida, *flores* deinde superiori paulò maiores, quinque foliis vi illi cõstantes, omninò niuei, summis ramulis insident, quibus succedunt capitula *semine* plena: *radix* dura & lignosa est.

Clusio descriptionis authori dicitur in Hispan. Linum 3. siue silu. fruticans: In Hist. post. Linum silu. 7. fruticosum.

Exit desertis quibusdam Hispaniæ locis, Sole illustratis: floret Iunio & Iulio, atque subinde semen profert. In Belgio satum, tertio duntaxat à satu anno seriùs floruit, nec semen tulit. Locus & Tempus.

LINVM SILV. ANGVSTIFOL. ALBVM, lineis in vmbilico purpureis.

CAP. LXXVII.



DOdrantales, nonnunquam etiã pedales habet *cauliculos*, graciles, firmos, rectos: *folia* satiui Lini, angustiora, dura, mucronata, virentia, amaricantia: *flores* in summis cauliculis multos, magnos, quinque foliis albis præditos, circa vmbilicũ quinque purpureis lineis distinctos, totidem staminibus, & quinque separatis apicibus ex medio vmbilico prodeuntibus, odoratos: *semen* in rotundis vasculis planum, nigricans, splendens, satiuo Lino simile: *radicem* candicantem, duram, aliquot fibris donatam, perennem, & singulis annis nouos cauliculos proferentem, authore Clusio, qui in Pannon. p. 303. & 304. Linum silu. 4. siue angustifolium flore albo cognominat: In Hist. post. Linum silu. 5. angustifolium secundum: flore ex diluta purpura candicante, & quasi carneo. Descript. Synon.

Linum silu. florens obseruaui Monspessuli mense Aprili & Septembri: Basileæ prope Krenzach Octobri: prope Leurach in monte Augusto: Linum silu. 6. angustifolium Clus. in Hist. post. primùm obseruatum in anteriore Madritianæ siluæ parte, quæ secundo ab vrbe Lutetia lapide distat, inter gramina, loco aperto, & nullis arboribus obsito, florens Iulio, maturum semen proferens Augusto: deinde agro Viennensi aridioribus gramineis locis.

LINVM SILVESTRE LATIfolium hirsutum flore cæruleo.

CAP. LXXVIII.

RAmus nobis datus Argentinæ anno millesimo-quinquagesimo-nonagesimo quinto, ex plantis Agerij, cubitalis, satis crassus, firmus, hirsutus, in quo *folia*, semunciam circiter lata, paulò longiora, acuminata, pilosa, Descript.

venosa: *flores* extremis ramulorum, in quos superiore parte caulis diuiditur, hærent simul multi, Alceæ floribus pares, coloris cærulei, aut ex cæruleo pallescentis, quorum imum obuoluit foliaceus calix hirsutus: supremæ partes Heliotropii modo flectuntur. Anno 1600. nobis dati alii rami singulares, cubitum excedentes, sub inscriptione Lini siluestris latifolii floribus rubentibus, foliis & caule viscosis ex Sumano monte prope Bassanum oppidum & circa Bononiam. Huic Lino *caules* & *folia* hirsutiora, vnciâ longiora, acutiora, *flores* magni quidem, sed minores, purpurascentes, saturatioribus lineis insculpti: in foliis sapor nullus manifestus.

Synon. Clusio Pannon. pag.298. Linum silu. latifolium flore cæruleo: item pag.299. ad figuram Linum silu.1. In Hist.post. Linum silu.1. latifolium: Lobel.Obs. pag.226. Linum latifolium, foliis hirsutis, Tithymali Heliotropij paribus: Num autem hæc eadem sit planta cum Latifolio Clusii siluestri Lino Ascyri folio, affirmare dubitat. Icon. Plant. pag.414. Linum silu. latifolium. C. Bauh.phyt. Linum 4. siue silv. latifol. flore cæruleo magno.

Locus. Frequens est multis Pannoniæ superioris & Austriæ inferioris locis editioribus & siccioribus, gramineis tamen. Floret Iunio & Iulio: semen maturum Augusto. Rantzius, qui Lini latifolii alpini purpurei titulo portionem nobis communicauit, in Baldo prouenire retulit.

Linum silu. latifolium lanuginosum, flore candido, purpureis lineis striato.

Descriptio PEdales, graciles, lanuginosos, ternos, aut quaternos ab vna radice promit *caules*, in quibus Lini latiuscula *folia* trineruia, ad Ascyri formam ferè accedentia, nec multùm à prioris foliis discrepantia, lanuginosa: extremi cauliculis in binos, aut ternos ramulos diuisi, & Heliotropii maioris quodammodò instar circumflexi, pleni sunt *floribus*, qui ab imo aperiri incipiunt, Lini florum diuisurâ, sed maioribus, superiori æqualibus, candidis, quos multæ purpureæ venæ interscindunt: *semen* & capitula Lini similia *radix* perennis est, crassiuscula, longa, candicans raris fibris septa.

Synon. Clusio, descriptionis auctori, est in Hisp. Linum silv.1. siue latifolium: In Pannon. pag.295. Linum silu.1. Hispanicum. Hist. post. Linum silv. latifol. secundum, sine icone.

Locus & Tempus. Apud Colibriam Lusitaniæ vrbem hanc stirpem duntaxat obseruare meminit Clusius, ad desertum quoddam & solitarium templum mense Nouembri repullulantem, è cuius cauliculis semen collectum in Belgicam attulit, quo terræ commisso, vnica planta nata est, cubitalem excedens altitudinem, & latioribus natali solo foliis, quæ singulis annis sub Æstatis finem quidem floruit, sed nullum semen præbuit.

LINVM LATIFOLIVM luteum.

Cap. LXXIX.

Descript. LInum latifolium luteum *caulibus* adolescit angulosis, firmis, cubitum altis, pluribus ex vna radice ortis, & superiùs in ramos breues diuisis, quos *folia* vestiunt alternata, glabra, vnciâ longiora, semunciam lata, in obtusum mucronem desinentia, sapore amaro prædita: *flores* numerosi extremis ramulis innascuntur, magni, è quinque foliis compositi, lutei coloris, quinque staminibus, totidemque villis luteis, medium obsidentibus: *semen*, teste Clusio, in capitulis compressioribus, reliquis paullò minus, nigricans quidem, sed non splendens, quemadmodũ illorum: *radix* satis crassa, contorta, albicans, aliquot fibris donata, singulis annis repullulans, nouosq; caules producens.



Syn. Clus. in Pãnon. pag.300. vocat Linum silv. latifolium flore luteo: pag.301. Linum silv.2. In Histor. post. Linum silv.3. latifolium.

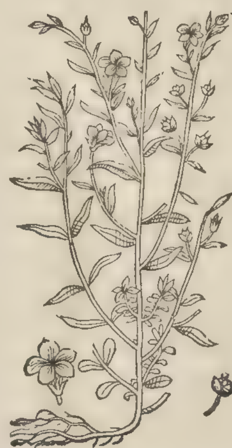
Tabern. Icon. & Hist. (vbi primum) Linum silv. Pannonicum: Cas. Bauh. phyt. Linum 5. siue silv. latifolium flore luteo magno.

Ger... Gerardus ineptè pro Lino satiuo posuit iconem Lini silu. Pannonici Tabern.

Lo... Exit abundè in monte Badensibus Austriæ thermis imminenti, locis gramineis secundum sepes, & plerisque aliis in montium illa serie ad Danubium vsque excurrente, locis: ad siluulam item Lachn. pago vicinam: Floret Iunio & Iulio: semen maturat Augusto.

LINVM LVTEVM NARBONENSE.

Cap. LXXX.



De... AB vna *radice* caules surgunt plures, cubitales, qui superiùs in ramos diuiduntur, per quos *folia* mollicella, latiuscula, breuiora quàm Lini satiui, insipida: *flores* extremis hærent ramulis, Lini, sed coloris lutei, amaricantes, quibus succedunt capitula minora quàm Lini satiui, satis amara, *semen* continentia.

Monspelij

Monſpelij iam deſcriptum Linum à nobis obſeruatum, florens Septembri. Verùm ibidem in maritimis Autumno aliud longè maius obſeruauimus, ad duos cubitos excreſcens & vltra, ramis craſſioribus, firmioribus: foliis longioribus & latioribus, ſalſi ſaporis: floribus luteis, facilè decidentibus: capitulis amaris, ſine ſalſugine.

Simile nobis prouenit Montbelgardi in horto Ill.E.C. excedens duos cubitos. Qui ſtirpium diligentes indagatores haberi volunt, Monſpelij obſeruent, an ſit differentia aliqua, vel varietas tantùm ratione loci.

Matthiolo in poſt.comm. vti exiſtimo, eſt Linum ſiluestre. Sed & Dod. lat. in fol. Linum appellat ſiluestre, quòd non ſatum, ſed ſpontè exeat, & Marinum Linum, quòd maritimis gaudeat, in ſtamina diduci & iſtud poſſe credidit. Lobelio in Adu. dicitur Linum marinū luteum, quibus in Obſ.pag.225.& Icon.Plant.pag.312. vox Narbonenſe additur. Caſp.Bauh.phyt.Linum 3. ſiue maritimum luteum. Camer. hort. Linum ſilu. Matthioli latifolium flore luteo, in agro Bononienſi vbique proueniens. Haud procul à mari (inquit Dod.) in pratis ac herboſis locis, in nonnullis regionibus gignitur, veluti in Narbonenſi Gallia.

LINVM PVMILVM FOLIIS SEMPER binis, albo flore, vel luteo pallente.

Cap. LXXXI.



Exili, rotūdo, dodrantalique, aut paulò maiore aſſurgit *cauliculo*, quem aduerſo ſitu, vt in Hyperico, bina ſemper amplectūtur *foliola*, Lini ſatiui foliis ferè paria: ſupremus cauliculus in aliquot ramulos diuiditur, qui in oblōgis pediculis exiguos *floſculos*, quinque foliolis albis conſtantes, proferunt, luteis intus ſtaminulis: floſculis ſuccedunt parua capitula, Lini vaſculis non abſimilia, minora tamen, in quibus *ſemen*: *radix* tenuis, aliquot exilibus fibris donatur, ſed an perennis & rediuiua ignoratur à deſcriptore Cluſ. qui in Pann. p.305 & 306. Linum ſilu. 5. ſiue Chamælinum Pannon. vocauit, & in Hiſt.poſt. Linum ſilu. 8. Chamælinum, & ſilu. 8. anguſtifolium, Lobel. in Icon.Plāt. pagina 413. nomine Chamælini eandem cum Cluſio habet iconem, quæ occaſio, vt non ſeparemus, quamuis in Obſeru.pag.227. ei alium colorem adſcribat.

C.Bauh.phyt. Linum 9. ſiue ſilu. minimum flore & candido & luteo vidit.

Prouenit in herboſis collibus & montanis Auſtriæ atque Pannoniæ: floret verò Iunio & Iulio. Similem aliquando ad Cluſium Machliniam, è Tornacenſi vrbe Ioannes Moutonus miſit.

ALSINE VERNA GLABRA, FLOSCVLIS albis, vel potiùs Linum minimum.

Cap. LXXXII.



Ex *radicula* tenui, ſed rigidula, exiguis, ſed multis filis capillata, *coliculos* mittit nonnihil reptantes, mox humo ad palmū, aut altiùs ſeſe attollentes, faſtigio ſurſum ramoſo, nutante, teretes, tenues, geniculatos, propter terram rubeſcentes: *foliola* infima Alſines minoris, ferè rotundata ſuperiora, quæ in caulibus bina oppoſita ad articulos naſcuntur, paulò longiora, ſapore ſubamaro & ſubacri: *floſculi* candidi, è quinque foliolis compoſiti, apicibus intus luteis: vaſcula ſuccedunt Lini, parua, canaliculata, in quibus *ſemen* lucidum & lubricum, Lini, compreſſum & oblongum. — Deſcript. Radix. Coliculi. Folia. Floſculi.

An Linocarpus Thalio? Camer. Linum ſilu. exiguum in hortorum areolis ſæpè prorumpens. H.Lugd. pag 1254 Alſine verna: C.Bauh. phyt. Alſine 20. ſiue pratenſis glabra. & *Bel-vedere* quorundam.

Alſine verna Dalechampii circa Geneuam in ſegetibus floret menſe Martio: Montbelgardi in prato ſicco vbi olim fuerunt horti ferarum, ante pontem & paſſim Maio, Iunio, Iulio & Auguſto. — Locus & Tempus.

PASSERINA LOBELII.

Cap. LXXXIII.



Foliis eſt per caulem dodrantalem confertis, Lini ſimilibus, viridantibus, acuminatis, vncialibus, circa ſuperiora rarioribus: *floribus* in ſummis ramulis breuibus, aceruatim congeſtis, luteis, quos excipiūt vaſcula exigua, turbinata, Lini, dimidiò, aut triplò minora, foliolis quibuſ- — Deſcript.

dam acutis vndique obuoluta, *semine* plena lubrico, lucido, fusco, multò Lini seminibus minore: radix satis longa, tortuola, alba, lignosa.

Synon. Lobel. in Icon. Plant. pag.411. vocat Passerinam Linariæ folio, & sic etiam in Obseru. pagina 224. vbi & Chrysocomen alteram Mutoni.

C. Bauh.phyt.Lithospermum 7. & Passerinam alteram Monspeliacam, non semper vno caule exsurgentem.

Locus. Basileæ anno 1594. vidi plantam siccam apud C. Bauhinum, quæ ei missa fuerat per D. Paschalem. Gener Io. Henr. Cherlerus attulit Monspelio. Meminit Dom. Schvvartz Passerinæ cuiusdam arborescentis Candiæ cuius semen ei missum per Casabonam. Nos nondum vidimus.

PASSERINA TRAGI.

CAP. LXXXIV.



Descript. Linguæ passerinæ nomen fecerunt *foliola* acuminata auiculæ iam dictæ linguam imitantia, alternatim, ramis aduersa, *cauli* dodrantali & altiori recto, tereti, sæpè simplici, interdum ramoso, sine pediculis adnata, sapore viscido prædita, ex quorum alis *flosculi* plures pusilli oriuntur, calathisci formâ, ex herbaceo flauescentes, oris in quatuor lacinias diuisis: *semina* parua, turbinata, nigra, Lithospermi seminibus multò minora.

Passerina Trago. Tragus Passerinæ nomine depingit & describit, ac tertium Lithospermi, vel Milij Solis genus facit, indeque germanicè *vvilden Meerhirs* vocat, & Dyospyron Theophrasti esse somniat.

Lobel. in Adv. Passerinam Herbariorum appellauit: Camer.hort. Passerinam Tragi: H. Lugd. pag.1152. Passerinam, Linariæ folio Lobelij. Tabern. Icon. & Hist. linguam passerinam *Spatzen zung*: Dodon. gall. Lithospermum minimum Tragi, *Gremil sauuage fort petit*: Casp. Bauh. Lithospermum 6. siue minimum Passerina dictum.

Locus & Tempus. Prouenit Montbelgardi in agris, Augusto semine maturo: item inter Taillecourt & Audincourt, versusque Matthai castellum. Inter segetes Basilienses obseruauit Casp. Bauhinus: In agris Franconiæ inter Herbipolim & Francofurtum copiosè Camerarius: Inter oppidum *Altzeim*, & montem tonitrui post messem in agris frumentariis Tragus.

LINARIA LVTEA VVLGARIS.

CAP. LXXXV.



Priusquam *flores* producat Linaria, adeò Tithymalum cyparissiam mentitur, vt nisi lac deesset Tithymali, difficile futurum esset iudicium: tanta est foliorum similitudo: at *flores* in thyrsum digesti, vt vel primo intuitu ab errore prohibeant, qui huic posticâ parte corniculum Consolidæ regiæ proferentes, anticâ parte Anthirrini rictum imitantur, colore luteo præditi, apiculis concoloribus: reperitur interdum flore albo: *semen* in capitulis rotundis latum: *radix* lignosa, dura, alba: varias hinc inde fibras emittit, ac suo reptatu in hortis odiosa sapor plantæ amaricat.

Linariæ herbæ plura sunt genera, quæ singula seorsim recensenda. Vulgatissimam autem hanc Linariam à vulgari exigua Esula, cui plurimùm propinqua, vel sequens discernit versiculus:

Esula lactescit, sine lacte Linaria crescit.

Existimatur a multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet κορήματα, h. e. scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo: quam vulgò Itali *Beluedere* nuncupant.

Tragus Osyridis & Linariæ titulo eam donauit, & primo loco pro vulgari Linaria descripsit. Videtur autem ei hæc planta rectiùs Cynocephalia dici posse, quæ in Ægypto (vt prodidit Apion Grammaticus) Osyrites cognominatur, & aduersus veneficia à Magis vsurpatur.

Sed & Lobelius, qui in Ic. Plant. pag.406. Osyridem, Linariam & Vrinariam (vt & in Obs. pag.222. vbi etiam Chrysocomē Gesneri Dalech. vocat) inscribit, in Adu. Plinii Antirrhinum facit. Dodonæo etiam gall. & lat. Antirrhini species videtur, licèt in Hist. gall. eam Osyridis: & in lat. Linariæ primæ titulo pingat. Fuchsii quoque constans est opinio Linariam esse Osyridem Hunc tandem Adrian. Spieg. Isag. lib.1. cap.23. sequitur: itemque Eur. Cordus, cui Herba vrinalis est hæc ipsa Linaria, contra vulgares Herbarios, qui has quasi duas distinguunt.

Clusio dicitur Linaria vulgò nota, & omnibus ferè prouinciis familiaris: Camerario hort. Linaria vulgaris. Hist. Lugd. pagina 1151. Linaria vulgaris flore subluteo: Casp. Bauhino phyt. Linar. 1. siue vulgaris lutea flore maiore: varians floris colore, luteo-pallido, magis luteo, aliquando albo.

Ponit

Ponit Compilator Tabern. tam in Icon.quàm Hist. figuras duas, Osyridis maioris vnam, alteram minoris, nullo apposito discrimine, quàm magnitudinis.

Gerard.ambas assumpsit, sed præter rationem exhibet pro Linaria Valentiæ, eam quam Tabern.pro Osyride minore ostendit.

Dorst.Osyrim, Linariam, quam Esulam adulterinam vocat, & Herbam vrinalem confundit, & commiscet. Non probamus autem eum p.149. ponere duas icones pro Herba vrinali & Osyride: & postea p.173. easdem locare pro Linaria & Osyride, vbi etiam non bene germanicè, *vvild vvolffs milch*, hoc est, Esulam silu. & *Scheiß-kraut*, hoc est, Cacariam vocat, siquidem non purgat.

Linariam Germani appellant *lynkraut, flachs-kraut, vvald:* & *vvild flachs*, h.e. Linum siluestre, vel etiam Pseudo-Linum: *harnkraut*, i. e. Vrinalem, quæ vox magis propriè aliis plantis debetur. *Vnser frauven flachs*, vel *harr*, i.e. vt Pannoniæ mulierculas rhizotomas interpretemur, Diuæ Virginis Linum, vel capillū. *Nabelkraut* Herbam vmbilici, aut vmbilicalem. Multi *Gal Ritter sporen*, h.e. Consolidā regalem luteam *krotten flachs*, h.e. Linum bufonum. Belgæ *vvilt vvlas.* Galli *Linaire* & *Lin sauuage*. Angli *tode flar*. Boh. *len mirtky bozij*. Hung. *Vad len* & *Vad fravv*, Itali & Hispani Linaria.

Linariam autem dixerunt recentiores à foliis quæ Lini faciem referre videntur.

Nascitur passim in Germania ac Belgio secus agrorum margines, & aliis locis. Floret Iulio ac Augusto, ac etiam seriùs, vt Septembri & Octobri.

Vulgaris Linaria, alui turbatrix est, inquit Tragus, temperamenti humidi & calidi. Extrinsecus maiorem habet vsum, in iis quæ refrigerationem potiùs, quàm calefactionem requirunt. Aqua enim in linteolis imposita id præstat. Aquæ quantūm vitrum exiguū capit, admixta drachma corticis ebuli in puluerem redacti, sumpta potio, vrinam potenter cit, quare hydropicis tantùm id medicamenti exhibendum erit. Eadem aqua distillata ac pota, aluum laxat, morbum discutit regium, aduersus quem herba ipsa vino decocta ac pota inprimis facit, sicut & iecur obstructionibus liberat. Aqua distillata aut succus oculis inditus, inflammationes eorum & ruborem tollit. Linaria, aqua eius, & succus, quæuis vlcera mundant, cuiusmodi sunt cancer, & fistulæ, linteolis imposita, & si cum aqua loci affecti colluantur. Succus idem maculas & vitia faciei emendat, quare superbis mulierculis, quæ puram & immaculatam faciem affectant, conuenit. Fuchsius vehementer errare eos scribit, qui Linariam frigidā & humidam esse asserunt. Et certè vel hoc vno argumento erroneam illorum sententiam confutare omnium maximè licebit. Cùm etenim Linariæ vrinam mouendi facultatem inesse scribant vulgares etiam herbarij, colligitur illam non esse frigidam & humidam: quādo Galeno lib.5.simpl. c.12. attestante, omnia quæ vrinam ducunt ex acrium atque adeò calidorū & siccorum sint genere. Est igitur Linaria calida quidem & aliquantulùm sicca temperie, & aperiendi potentiâ prædita, teste Dodonæo. Quod verò multi regio morbo laborantibus eam prodesse dicant, id ab Osyride huc translatum esse perhibet.

***

Linaria vulg. lutea, flore minore.

Alterum hoc Linariæ genus, iam descripto per omnia simile est, nisi quod flores habet multò minores, subluteos, autore Trago. Et hinc C. Bauh. in phyt. nominauit eam Lineariam 2. siue vulgarem luteam flore minore. — *Descript. & Synon.*

Hæc in agro VVormatiensi è regione oppidi *Altzen* inuenitur.

LINARIA LVTEA PARVA SERPENS.

Cap. LXXXVI.

Palmaribus exit virgulis, frequentibus, humi sparsis, quas vestiunt folia vulgaris foliis similia: extremos ramulos occupant multi flores flaui, vulgari minores, veluti in spicam congesti, quibus succedunt capitula minora quàm in vulgari, exiguo semine nigro plena: radix tenuis est & candida, vulgaris modò serpens. — *Descript. Virgulæ. Folia. Flores. Radix.*

Clusis, cuius descriptionem assumpsimus, in Hisp. nuncupat Linariam pumilam: In Hist. post. Linariam Hispanicam quintam. Hanc, quia valde amara est, & plerumque cum Chamæpiti nascens reperitur, adeòque pumila est, Salmanticenses Chamæpityos genus esse censebant. Lobel. p.223. vocat Linariam pumilam Clusij minorem, sed non absimilem: In Icon. Plant. p.410. Osyridem flauam siluestrem: C.Bauh. phyt. Linariam 3. siue luteam pumilam supinam. — *Synon.*

Salmanticensi agro, aridis locis hoc genus pumilum inuentum ab authore, vbi tota ferè Æstate florebat. — *Locus & Tempus*

LINARIA LVTEA PARVA ANNVA.

Cap. LXXXVII.



Magnitudine varia mihi creuit, aliàs sesquipalmari, aliàs plusquam dodrantali, ex radicibus paruis, albicantibus, pluribus: sunt autem caules, qui tenues & numerosi existunt, & folia quæ teneriora, angustiora, crassioráque quàm in vulgari Linaria, colore glauco, terna, vel quaterna, aut quina, ex certis interuallis, aliàs verò incondita, subamaro sapore: *flosculi* in ramulorum fastigiis, Linariæ forma, crocei, sed quadruplò minores, odore nullo, quos excipiunt globuli oblongi *semen* continentes paruum, orbiculatum, compressum: *radix* tenuis est & annua. — *Descriptio. Radix. Caules. Folia.*

Clusius vocat Linariam Pannoniæ & vicinarum regionum secundam; & Morauicam primam. — *Linaria Morauica*

Montbelgardi in horto Ill. E. C. prouenit ex se- — *Locus & tempus.*

mine Heidelbergæ in horto Sprengeri, vbi deciduo quotannis se propagat, collecto. Lutetiæ extra portam Honorii in aruorum marginibus & colliculis collegit Gener Cherlerus Iulio: Clusius verò in variis Morauiæ collium accliuitatibus: Floret quasi tota Æstate, etiam in Autumnum vsque.

LINARIA PANNONICA FLORE LVTEO minore quàm in vulgari.

Cap. LXXXVIII.

Descript.



EX plãtis ab Agerio missis ex Pannonia mihi delata pulchra hęc species *floribus* aureis, minorib. quàm in vulgari: *foliis* quinque ab illa differentibus, latioribus & breuioribus.

Synon. Clusio, qui describit, est in Pannon. & Hist. post. Linaria Pãnonica 1. (sic etiam Tabern. in Icon. & Hist. inscribit) siue maior. Gerardus ineptè Tabern. iconem Linariæ Pannonicæ 1. quæ lutea est, pro Linaria purpurea altera pingit. C. Bauh. phyt. vocat Linariam 7. siue pallidam minore flore.

[L]ocus. Crescit in montium decliuibus secundum publicas vias, & gramine nudis locis, supra Posoniũ ad Danubium, Gumpostkirchen, Leytenberg, atque etiam in Morauia. Floret Iunio & Iulio, ac interdum etiam Augusto, & subinde semen profert.

LINARIA MAXIMA FOLIIS LAVRI Dalmatica.

Cap. LXXXIX.

Descript.



FOlia maxima hęc profert, & ad foliorum formam accedentia, vncias duas, aut etiam tres lon[ga], vnciã quædam ferè lata, in summitate cauliũ semper breuiora & angustiora, omnia autem in acutum desinentia: *caules* multos, cubitales ac bicubitales, ramosos: *flores* luteos: magnitudine Anthirrini maioris.

C. Bauh. phyt. Linaria 19. siue Americana. An Camer. hort. Linaria altera flore maiore & magis luteo?

Montbelgardi in horto Ill. E. C. & meo ex semine mihi prouenit. Locus.

LINARIA TRIFOLIA.

Cap. XC.



Descript. NIhil minùs quàm Linariæ *folia* habet, quæ per ramos pedales & longiores, crassiusculos, succulentos teretes, inferiore parte rubescentes superiùs viridãtes, ex certis interuallis pulchrè disposita, ex eodem loco terna *caulem* amplexantia, potissimùm parte inferiore, circa fastigium enim sparsim nullo ordine digeruntur: accedunt ea verò nonnihil ad Fabæ inuersæ folia, quibus minùs crassa, succulẽta, minimè tamen per ambitum incisa, circa exortum latiuscula, in obtusum desinentia, pari ferè latitudine cum longitudine, sinuatis neruis, ad modum ferè Plantaginis, posticâ parte minimè apparentibus, donata, acetabuli instar concaua, cælestemque aquam exceptam continentia, sapore amaricante: Verùm *flores* serie longâ dispositi, Linariæ vulgaris similes sunt, lutei, tinctiori tamen labello & tactu lanuginoso, corniculo purpurascente extra folia viridantia, quæ floris basin ambiunt, porrecto: *floribus* succedunt capitula rotunda, in quibus semen, quod nobis videre non contigit: *radix* subest singularis, crassiuscula, caules plures emittens.

Clus. in Hisp. inscripsit Linariam Valentinam: In Hist. post. Linariam Hispanicam 1. Lobel. in Obs. p. 213. & Icon. Plant. p. 408. Linariam Valentinam Clusii.

Casp. Bauhini in phyt. Linariam 4. siue luteam folio Centaurii, & Linariam 5. siue luteam latifoliam peregrinam, Linariæ latifoliæ Valentinæ Clusii nomine à Doldio missam: *duas non* facio distinctas, sed vnam, culturâ tamen variantem.

Circa Valentiam Hispaniæ in pratis & locis vmbrosis Martio florentem obseruauit Clusius. Montbelgardi verò in horto Ill. E. C. VV. prouenit, florens Iulio & Augusto, semen verò maturans Septembri.

Linariæ nomen huic idem indidit, non à foliorum similitudine, quę non conueniunt, sed quia eius flores vulgari formâ similes, & eiusdem fermè temperamenti sunt, nam commanducata manifestam acrimoniam, cum quadam amaritudine coniunctam exerit ipsa planta.

LINARIA ODORATA Monſpeſſulana.

Cap. XCI.



Rectis & rigidis ſtat *caulibus*, bicubitalibus, iuxta terram rubeſcentibus, quos Linariæ vulgaris *folia* anguſtiora, denſo ſtipatu ornant, ſapore amaricante: ſummum caulis faſtigium in ſurculos aliquot abit, qui *flores* ſuſtinent eodem quo in Linaria vulgata diſpoſitos ordine, calcari longè breuiori, & parum apparente, quâ in re differunt à planta Linariæ aliquatenus ſimili, ſicuti & in eo quod flores ſunt maiores, odore gratiſſimo, ſuperiore folio pallido, purpuraſcentibus ſtriis variegato, inferiore in tres lacinias albidas diuiſo, rictu lanuginoſo, amethyſtino croceóque colore picto: *ſemina* parua in vaſculis ſubrotundis, herbæ Linariæ iam dictæ ſimilibus, ſed maioribus, ſapore, vt mihi videtur, adſtringente: *radix* viuax in latus ſerpit, colore candida. *Flores* in figura hîc exhibita minùs bene expreſſi ſunt.

Camer. in horto vocat Linariam flore albicante, & ob odorem, quem ſpirat, Caryophyllatam, aitque radicibus admodum ſe propagare, & diu durare in hortis.

H.Lugd. pagina 1151. Linariam odoratam vocat flore ex cæruleo albicante, ſuauiſſimè olentem.

Cluſ. in Hiſp. & Hiſtor. poſt. Linariæ odoratæ nomine pingit, & deſcribit tantùm flores: cætera ſunt alterius plantæ, nempe Linariæ folio Bellidis: miror eum in Hiſt. poſt. non emendaſſe errorem illum, & veram Linariæ odoratæ figuram poſuiſſe.

Ex ſemine à Zvingero miſſo Linariæ albæ nomine prouenit Montbelgardi in horto Ill. E. C. inſigniter repens: repoſita Hiemem perfert, floretque Iulio, Auguſto, & Septembri: minùs verò odorata eſt, quàm Monſpelij proueniens.

LINARIA ALBA, VEL ALBICANS INODORA.

Cap. XCII.

Oſyridis albæ, vt Lobel. in Icon. Plant. p. 408. inſcribit, deſcriptionem nullam adſcribimus: quia eam nondum apud quemquam reperimus, nec ipſi etiam plantam, quantùm recordamur, obſeruauimus. C.Bauh. phyt. vocat Linariam 6. ſiue albo flore. An Camerar. hort. Linaria flore albicante, inodoro, ſed eleganti, & penè æqualis magnitudinis, &c. vide antè.

LINARIÆ ALIQVATENVS SIMILIS, folio Bellidis.

Cap. XCIII.



Ex vaſculorũ & ſuperiorũ foliorũ argumento in Linariarũ claſſem refero: *radix* ſubeſt craſſiuſcula, lignoſa, alba, contorta, ſimplex, interdum multifida: ex qua germinant multa per terram ſparſa *folia*, ferè Bellidis maioris aut Agerati, profũdè in ambitu errata, glabra, amara, reliqua per ramos tenuia, anguſtiſſima, longiuſcula: *caules* ex radice ſtatim plures oriuntur, cubitales, teretes, multùm ramoſi: quos ferè totos vnà cum ramis ornant longâ ſerie *floſculi* ex foliorum ſinu prodeuntes, exigui admodum & quodammodò hiantes, partim cærulei, partim albi, nullo calcari donati: vaſcula delapſis floribus ſuccedunt, multa, parua, ſubrotunda, & veluti bipartita, quibus *ſemen* clauditur copioſum, minimum, ſubruffum, amarum. — *Deſcript.*

Compilator Tabern. non contentus aſſumere figuram Oſyridis odoratæ purpureæ, *vvolriechend purpur harnkraut*, compoſitam ex duabus plantis, confundit cum tertia. Gerardus quoque imitatus Tabern. habet figuram falſam ex duabus compoſitam, confundens cum duabus plantis etiam tertiam. — *Compil. notatur.*

Deſcriptio Cluſij Linariæ odoratæ conueniret plantæ à nobis deſcriptæ, ſi non diceret florem habere hamulum incuruum: ſed & flores in calcaribus non conueniunt, nec etiam titulus odoris. Quare exiſtimo vnâ deſcriptione & vno titulo duas plantas eſſe ab ipſo traditas. Miror autem, eum in Hiſt. poſt. meliorem iconem non exhibuiſſe. — *Cluſ. reprehend.*

Vnius noſtræ plantæ H.Lugd. duas habet figuras, quarum vna extat pag. 1151. Linarię cæruleæ Dalechampij titulo, cui folia adſcribit proximè radicem Burſæ paſtoris, caulem verò veſtitum foliis Linariæ ſimilibus, anguſtioribus, florem ex cæruleo albicantem. Alteram ibidem inſcripſit Linariam odoratam Dodonæi, cui folia Bellidis. Hæc autem figura ex duabus diuerſis compoſita eſt: folia enim inferiora Bellidis forma rectè pinguntur, ſuperiora verò non item, quæ oblonga eſſe debent, anguſta, Lino ſimilia, vt in deſcriptione noſtra habetur: flores etiam in viua planta corniculis deſtituuntur: quare ex planta viua Monſpelij collecta nouam figuram damus. Et hic error à Cluſio priùs commiſſus à me obſeruatus, quod indicare debebat Frater in Animaduerſ. in H.Lugdunenſem: Is eius in phyt. non meminit: nec etiam oſtendit Linariam cæruleã Dalechampij eſſe ſummitatem Linariæ odoratæ Dodonæi: & viciſſim, Linariam odoratam Dodonęi eſſe in- — *H.Lugd. duæ figuræ, vtraq; imperfecta.*

feriorem partem Linariæ cæruleæ Dalechampii, sed malè duas diuersas plantas constituit. Linariam odoratam Clusii, siue Dodonæi vocat Linariam 8. siue purpuream Bellidis folio : Linariam cæruleam Dalechampii, Linariam 13. siue cæruleam angustifoliam. Frater igitur qui secutus est meam opinionem, non animaduertit in H. Lugd. vnius plantæ duas dari icones.

Lobel. reprch. Lobel. in Icon. Plant. p. 407. inscribit Linariam purpuream odoratam. Miror autem eum hanc figuram incommodam assumpsisse : præterea purpuream odoratam cognominare, ac in Obs. p. 222. ad Aduersaria referre, cùm ibi non fiat vlla mentio Linariæ odoratæ: & Clusius loco proximè citato addat, in calidis regionibus aliquantulùm duntaxat esse odoratam, in Germania verò & Belgicis hortis inodoram, & Linariæ purpureæ florem nonnihil æmulari : Sesamoides maius Salmanticenses nuncupare, quamuis descriptioni non conueniat.

Locus & Tempus. Monspessuli florentem & semina matura ferentem reperi mense Octobri in montibus circa Esperon & Gangen. Eadem mense Iulio mihi occurrit in agris inter Valentiam & Lugdunum. Gigni in aridis, squallentibus & apricis : florere Maio desinente in H. Lugd. perhibetur.

Refertur apud eandem H. Lugd. vlcera sordida purgare, lumbricos interficere, obstructiones expedire.

LINARIA PVRPVREA MAGNA.

Cap. XCIV.



Descrip. Sesquicubitalem è longa, nigra, contorta, lignosa *radice caulem* emittit, eumque teretem, glabrū, firmū in ramos prælongos diuisū, *foliis* ornatum longioribus, latioribusque quàm Linaria lutea, sapore nullo euidente: *flores* longâ serie per ramos nascuntur, antrorsum hiantes, posticâ parte calcar promittentes, colore purpureo præditi, minores multò quàm Linariæ luteæ: *semen* in vasculis paruis bifidis continetur.

Linaria altera Dod. Dodon. in Hist. lat. Linariæ alterius nomine describit, dicens in lib. de Florib. flores habere in cæruleo purpureos : in fol. verò lat. purpureos: viderique sibi speciem Antirrhini : sed nullibi depingit. Lobel. in Adv. Linaria purpurea, vt fruticosior sic elegantior multò & rarior. Eidem in Obs. p. 223. & Icon. Plant. p. 407. Linariæ purpureæ varietas.

C. Bauh. phyt. vocat Linariam 9. siue purpuream maiorem, Osyridem alteram Dodonæi, & Linarię purpureæ varietatem Lobelii, variantem flosculis purpureis, purpuro-violaceis, albis & cæruleis : foliis item latioribus & angustioribus: Item, Linariam 13. siue cæruleam angustifoliam, & cæruleam Dalechampii. An verò Dalechampii separanda sit à Lobeliana considerandum. An Camer. hort. est Linaria flore cæruleo?

Te[mpus] Geneuæ florebat in horto meo Iunio, Montbelgardi Iulio : Stutgardiæ in horto Ill. C. Linaria violacea magna Iunio.

LINARIA PVRPVREA PARVA.

Cap. XCV.



De[scrip.] Svbest *radix* tortuosa cū fibris longiusculis: *caules* cōplures, palmares & maiores, in terram reclinati, ramosi, *foliis* amicti veluti ex geniculis, modò singularibus, modò ternis aut quaternis, vix quadrantem vnciæ æquantibus angustis : extremis ramis *flores* multi congesti hęrent Linarię vulgaris, minores, longis calcaribus prędit, cęrulo-purpurei, folio superiore bifido, apicibus in rictu luteis, concolori etiam labelli portiunculâ penitiore : succedunt *vascula* penè rotunda, calyce ex quinque foliolis excepta, quę continent *semina* longiuscula compressa; qualia sunt Alyssi Dodonæi.

Clus. in Pannon. pag. 307. & 309. vocat Linariam Pannonicam 2. siue Alpinam pumilam : In Hist. post. Linariam 3. Stiriacam. Tabern. Linariam Pannonicam. 2. *Vngerisch Linkraut.* Gerard. Osyridem albam *vvhite toue flaxe.* An verò iconem Tabern. legitimè albam faciat, considerent lectores. Imago apud H. Lugd. pag. 1151. Linarię minoris Dalechampii, quod folia inferiora attinet, non in omnibus placet : C. Bauhin. phyt. est Linaria 10. siue pumila ex violaceo purpurascens. An Gesn. hort. Linaria Alpina minor? An Camer. hort. Linaria flore cæruleo, in aruis reperta, fermè Antirrhino minimo similis, & vt existimat, tantùm annua?

Lo[cus &] Te[mpus.] Geneuę circa fluuium *Arue* floret mense Maio : in monte Thoiri loco arenoso & decliui ad meridiem sito, mense Iunio. Repeti eandem in Narbonensi Gallia apud tres pontes inter Nemausum & Auinionum. Clusius inter saxa & præcipitia montium Austrię collegit, ac in horto coluit.

LINARIA PARVA PVRPVREA, foliis sine ordine dispositis.

Cap. XCVI.

Des[crip.] Tenues & humi diffusos habet *cauliculos*, valdè frequentibus, angustioribus, sine ordine

dine diſpoſitis, craſſiuſculis,& coloris cæſii *foliolis* obſitos, in plures alas nonnunquam diuiſos, quarum faſtigium occupant multi, ſpicæ inſtar confertim naſcentes, *floſculi*, colore ſuperiori ferè ſimiles, ſed multò minores: quibus ſuccedunt parua *capitula ſemine* plena, de cuius forma & colore nihil aſſerit Cluſius, quandoquidem florentem, & capitulorum rudimenta duntaxat præbentem in Morauiæ collibus inueniebat: *radix* multis fibris conſtat, & perennis apparet.

Cluſius, cuius deſcriptionem damus, intitulat Linariam 4. & Morauicam ſecundam. Lobel.in Adu.& Icon.Plant.p.410.Oſyridem purpuro-cæruleam repentem. C.Bauh phyt.Linariam 11. ſeu purpuro-violaceam repentem.

Meminit idem Cluſius Linariæ tenellæ ex purpura nigricantis, vt & Linariç paruç carnoſis foliis, floribus cæruleis ad cinereum tendentibus.

Linariam Hiſpanicam quartam Cluſii, ſiue Linariæ Hiſpanicæ quartum genus Cluſio primũ videre contigit anno 1590. in cultiſſ.horto Illuſt. Principis Cattorum Vilhelmi: ſemine peregrè miſſo natum Caſſellis, Auguſto menſe ſuo flore onuſtum, & maturum ſemen in vaſculis continens. Semine inde accepto authori data ſequenti anno, totâ Æſtate & Autumno floruit, & maturum ſemen tulit.

LINARIA CÆRVLEA, CALCARIBVS longis.

Cap. XCVII.



Radix tortuoſa, dura, alba, fibrata: *caulis* ſingularis, ſimplex, pedalis, glaber, teres, gracilis: *folia* alia aduerſa, alia alternata, vncialia, anguſta, acuminata, læuia: *flores* per ſummum ſcapum eo ordine quo in Linaria vulgari, eademque formâ, dimidio minores, calcari ferè longiore, cærulei, quinque, herbacei coloris, anguſtis, longiſque foliolis baſin ſuffulcientib. *vaſcula* minora, quàm Lini vulgaris.

Gener Cherlerus attulit collectam in Italia in viis prope Viterbam.

LINARIA ODORATA MONSPESſulana minor cærulea.

Cap. XCVIII.

Dodrantalibus & breuioribus ex *radicula* fibroſâ mox ortis *caulibus*, tenuibus, rigidis, quos *folia* veſtiunt rara, alternatim ex longis interuallis, fili inſtar tenuia, ſemũciâ longiora, *flores* in cacumine ſerie quadã ſibi inuicẽ ſuccedũt, Linariæ odoratæ maioris, cærulei, calcari longo præditi. Icon eſt in præcedenti tabula.

LINARIÆ SIMILIS.

Cap. XCIX.



Radice nixa lignoſâ, ſatis craſſâ, modò ſimplex, modò in capita plura diuiſa: *caules* ſtatim è radice plures emittit, palmares, aut etiam cubito longiores, ramoſos, & non ramoſos, anguloſos: per quos *folia* Lini, glauca, longa, anguſta: ex quorum ſinu in ramulorũ ſummitate *floſculi* emergunt parui, quos ſequũtur *vaſcula* parua. Deſcriptio.



Huic ſimilis admodum eſt, ſi non eadem, Anonymos Lini folio Cluſii, quam ſic deſcribit: Pedales habet *ramulos*, duros, ex viridi palleſcentes, & in his multa folia temerè ſparſa, nulloque ordine diſpoſita, dura, anguſta, lõgiuſcula, Lini foliorum æmula, eiuſdẽ cum ramulis coloris, qualis in Ruta montana elucet, h. e. ex viridi palleſcente, guſtu nonnihil acido primùm, deinde amaricante: extremi cauliculi in multos ramulos ſiue pediculos diuiduntur, qui *floſculos* albicantes ſuſtinent, quinque foliolis ſtellatim decuſſatis, conſtantes, cum aliquot interioribus ſtaminulis, qui tandem in ſingularia *ſemina* efformantur, pentagona, duro corio ſiue putamine medullam albam continentia: *radix* candicans, multifida, perennis & viuax, annuatim nouos ramulos, ſiue virgulas producens: nonnunquam etiam ſerpens, Linariæ repentis inſtar. *Anonymi Lini folio Cluſii, deſcriptio.*

H.Lugd.p.1150.figuram proponit plantæ, quã intitulat Anthyllidem montanam, quæ multa habet communia cum noſtra planta.

Caſpar.Bauhinus phyt. Anonymon linifolium Cluſii, Linariam 15. ſiue montanam floſculis albicantibus cognominauit, & eandem cum Anthyllide montana Hiſtoriæ Lugdunenſis fecit, qua de re nihil certi pronunciamus, ſicut neque

an eædem ſint cum noſtra Linariæ ſimili.

An Tabern. in Icon. & Hiſt. dicitur Linaria adulterina, [illegible]: An Gerardo Linoſyris nuperorum [illegible].

Locus & Tempus. Linariæ ſimilem variis in locis obſeruaui, vt pote Geneuæ, Baſileæ, in monte prope Birſeck, & Montbelgardi. Anonymos Lini folio Cluſii copioſè naſcitur editioribus herboſiſque locis agri Viennenſis: tum etiam herboſis collibus Poſonio vicinis, in accliuitate Hamburgenſis montis, quà Altenburgum ſpectat, aliiſque præterea plurimis Auſtriæ & Pannoniæ montibus, etiam interamnis vltra Drauum. Floret Maio. Meminit & Cluſius Madritianâ ſiluâ, ſecundo ab vrbe Lutetiana miliari colligere, ſed longè exiliorem.

LINARIA BELVIDERE DICTA.

Cap. C.

Descriptio. MVltùm fibroſam *radicem* habet, & perquàm ſurculoſa planta, rigidula, ſed fragilis: *folia* quàm vel Lino, vel Linariæ vulgatæ longiora, frequentiora, incondita, ſapore ſubamaro: *floſculi* ſecundùm caulem & alas herbacei, obtuſum præ paruitate propemodum fugientes, vel etiam purpurei, quibus ſuccedunt exigui loculi, in quibus *ſemen*

Linaria Beluider dicta.



Beluedere altera icon.



Icones. Tres figuræ, quas ponimus, ſunt ex iis, quę parata erant, quaſque emimus.

Dodon. de Floribus huius Linariæ meminit, cùm ait Campanulam hortẽſem maiorem [Cāpanulam cęruleā Rapunculo ſimilem, vel anguſtifoliam] plerique Beluedere nuncupant: ſed Italis Beluedere, Græcorum eſt Oſyris, cum qua Campanula nihil omnino habet ſimilitudinis. In fol. lat. pingit & deſcribit Oſyridis titulo, eamque à Linaria, quam multi Oſyridem faciunt, diſtinguit, vt ex qua videlicet κορήματα, hoc eſt, ſcopæ hac ætate in Italia componantur, ceu & olim Galeni ſeculo. Apud Italos **Beluedere**: in Græcia modò ἀνζύρις dicitur, voce corruptâ, teſte Anguillarâ: nam olim ὀσύρις: Latinis quoque Oſyris nominabatur.

Hanc, quam Dodonæus Oſyrim eſſe exiſtimat, Geſ. hort. *Belle videre* Ital. & *Beluidere* Italorũ vocat: item Scopariam aliquorum, ac aliorum Herbam ſtudioſorum.

Lobel. in Adv. cap. de Oſyride, oſtendit deſcriptioni Oſyridis minùs conuenire Scopariam, *Belueder* Italorum [ita in Adv. proprio capite, inque Obſ. p. 223 inſcribit.] in Icon. Plant. p. 409. Scopariam & Oſyridem Græcorum Dodonæi inſcribit: Tabern. in Ic. & Hiſt. Herbam ſtudioſorum, Studentenkraut: C. Bauh. phyt. Linariam 18 ſiue Scopariam: Gerard. Scopariam ſiue Oſyridem Græcorum: Item Hyſſopum albis floribus. Quamuis autem Gerardus aliquam in floris colore differentiam aſſignet, tamen Linariam Beluidere repræſentat. Tabern. quoque licèt pro Satureia Romana 2. eam iconem dederit, tamen nec vlli Hyſſopo, nec vlli Satureiæ competit.

An Linaria Beluidere effigies 3.?



Geneuæ in horto ex ſemine deciduo prorumpit Aprili, vegeta Maio. Lugduni & Montbelgardi Iunio & Iulio in vigore. Pleriſque Græciæ locis ſpontè gigni: Æſtate virere ac vigere: ſub Autumnum ſemen maturare, author eſt Dodon. Non perinde bellulam hanc aut ſpecioſã re, atq; Italico nomine, propter raritatem exoticam apud Italos in hortis & penſilibus figulinis vaſis ali ſolitam, hodie perquàm vulgatam pronunciat Lobelius.

Beluidere in arborem formatur altitudinis hominis, cuius pulchritudini iungitur gratus color viridis: folia ſimilia Hyſſopo: ex India retulerunt: propagatur ſemine & radice: à frigore facilè lęditur, ideo ſerenda ad meridiẽ, vt tuta ſit ab Aquilonio vento, & tutiùs in vaſis terreis, aut ciſtis. Et hæc in Theatro Agr. de Serres ſcripta reperiũtur. Ego tamẽ haud crediderim radicib. poſſe propagari: annua ſiquidem herba eſt, quæ ad radicem nullos oculos habet ad propagationem aptos: itaque potiùs ex ſolo ſemine deciduo ſe propagat, vt etiam Montbelgardi experti ſumus.

ANTIRRHINVM VVLGARE.

Cap. CI.

NVllam ferè humum ſpernit Antirrhinũ, & ex parietinis ſicciſque maceriis in cultius ſolũ deſcendens, & hinc illuc tranſlatũ, de fœcũditate haudquaquã remittẽs: *radice* lignoſâ, albâ: *caulibus*



caulibus pluribus, cubitalib. sesquicubitalibus & altioribus, intus iūceâ medullâ farctis: *folia* ferè alternatim exeunt, Leucoij lutei, quod Cheiri vocant, sapore subacri: *flores* in summis scapis in thyrsi morem dispositi colore carneo albóve, oblongi, rictum leoninū exprimentes, bifido folio surrecto, labello trifido antequam in lacinias diuidi incipiat nonnihil luteo, fimbriáque villosâ donato: pericarpia simiæ aut vituli caluariam egriè mentiuntur, in quibus *semen* pusillum nigrum.

Icon. 2.



Anthirrinon siue Anarrhinon, quod aliqui etiā Lychnida siluestrem vocauerūt, Dioscoridi herba est caule, foliisq; Anagallidi similis: floribus Leucoij, minoribus tamen, purpureis, ideò etiam siluestris Lychnis nominata est. Fructum verò gerit vituli narium similem, aspectu russeum.

Anthirrini vulgaris Icon. 3.

Antirrhinon vocatur (inquit Plin. lib. 25. c. 10.) siue Anarrhinon, siue Lychnis agria, similis Lino, radice nullâ (minimâ, Gaza apud Theoph. l. 9. Hist. cap. 21.) flore Hyacinthi, semine vituli narium.

Dioscoridi & Plinio dictū Antirrhinū, Theophr. loco proximè citato, Antirrhizum nominatur, vtilis herba ad gloriam comparādam, Aparinę similis: radice nullâ. fructui insunt tāquā nares vituli, quo perū-cto gratiā, vitæq; gloriam consequi creditur. Verū Dioscoridi cum Plinio cōuenit in nomine, ita ille in descriptione, dissentit tū à Plin. tū etiam à Theophrasto. Plin. namq; tribuit Anthirrh. folia Lini, rectiori similitudine, quàm Diosc. Anthirrh. folia & caules Anagallidi comparat. Hermolaus autē corruptè apud Plinium pro Aparine, Linum eo loco scribi putat. At verò quæ affinitas Anagallidi, vt Dioscorides comparet, cum Aparine, aut Lino?

Anthirrhinum Pliniȷ Turnero.

Quod à Plin. describitur copiosè in Anglia, authore Turnero, nascitur in segetib. primo aspectu Lolio simile est, quoad florē, partim etiā folij colore accedit, quod maius & longius est Lini foliis, formâ tamen non ita absimile. Hæc herba posset Angl. dici Calfs Snoute. Antirrhinō autem à Dioscor. descriptū, in Anglia non prouenit, quod quidē Turnerus viderit, nec vllā adhuc plantā se vidisse ait cui Diosc. descriptio cōueniat, nullāq; etiā quę Theophr. descriptioni possit accōmodari.

Bucranion. Lychnis silu. Amethyston. Pithecion.

Græcis igitur ἀντίῤῥινον, ἢ ἀντίῤῥιζον, si non vitiosū Theophr. exemplar. & ἀνάῤῥινον dicitur Latinis similiter Antirrhinum. Auctore Galeno etiā βουκράνιον, & Lychnis agria siue siluestris, λυχνὶς ἀγρία nominatur. Apuleius etiā ἀμέθυστον, πιθήκιον, κυνοκέφαλιον, Canis cerebrū, Herbam Simininam, Venustā minorem, & Opalim gratā appellari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Leo.

Narcissique comas, & hiantis sæua Leonis
Ora feri. Item & infrà: *Oscitat & Leo.*

Os leonis. Cæsalp.

Et huius sententiæ videtur fuisse Cæsalpinus, qui Anthirrinū, Os leonis vulgò, appellari prodidit, herbam foliis Linariæ, florib. capitulis effigie canini capitis, in mœnibus Florentiæ copiosam: Et quandā in præruptis scopulis, foliis breuiorib. latiusculis, subhirsutis, florib. pallescentib. Aliam in montib. similiorē Linariæ, recticaulē, flore cæruleo: In vineis quoq; recticaulē, flosculis purpureis. Et has omnes Pliniū intelligere credit, appellantē herbā Cynocephaliam, quasi caninū caput, quā in Ægypto Osyritem vocari dicit, diuinā herbā, vt Appion Grāmaticus asserebat, & contra omnia veneficia: Meminisse & Canini capitis in Psyllio. Dioscoridē eam quæ roseo flore constat, Chamæpeucem appellare quasi humilem Laricem, quo in loco deprauati quidam codices legunt Chamaleucen: Plinium tamen Chamæpeucen quoq; legere. Esse qui ad Antirrhinon has referāt, quod à Plinio tribuantur folia Lini Antirrhino: Osyritim dictam videri apud Ægyptios: quia ob similitudinem capitis vitulini dicata sit eorum Deo, vt bos.

Leo Columellæ est Aquileia Gesner.

Gesnerus contrà, Leonem Columellæ, Aquileiam esse existimauit, quam ea de causa Leontostomium nuncupauit: sed hoc nominis Antirrhino maiori (cui de hort. flores luteos, albos, rubros & roseos adscribit) magis conuenire, quàm Aquileiæ, Dodonæo videtur. Nam Antirrhini hians flos, leonis rictum citiùs, quàm Aquileię refert. Est verò & alius Leo, qui ὀσπρολέων & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche: de quo suo loco egimus. Est & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, κράμβη videlicet: de qua alio loco agetur.

Nomina Leontostomos. Caput canis. Caput vituli. Nasus vituli.

Antirrhinum quod à floribus rictum vitulini vel Leonini oris æmulantibus, potiùs Leontostomos nominandum censuit Marantha, Germani Sterckkraut/ Brackenhaupt: Hendskopff/ hoc est, caput canis, Kalbskopff/ id est, Caput vituli, Kalbsnase/ Nasum, vel Nares vituli, Lowenmaul Os leonis, & Orant/ cum Belgis appellant, quàm aptè consule Turnerum:

Galli *Mouron violet*, & *Oeil de chat*. Itali *Antirrino*: Hiſp. *Veſerra yerua*, & *Cabeza deternera*: Angli Calfes ſnowte/ vel Snapdragon: Bohemi Hledyk.

Synon. Lobel. in Icon. Plant. vocat p. 401. Antirrhinum, vulgò Caput canis, & Caput vituli Apulei, Cynocephalin: Item Anthirrinum floribus luteis. Hort. Luſ. Antirrhinum maius purpureum ſatiuum, Schvvenkf. Antirrh. maius, *ἀντίῤῥινον* Dioſcoridis flore varians, incarnato, candido, luteo.

Icones. Figuræ Fuchſianæ quas poſuimus non multùm placent, verùm iam ſculptæ emptæ erant. Matth. in poſt. comm. & Hiſt. germ. picturas duas Antirrhini exhibet, nempe primi & ſecundi, quæ qua in re differant ab inuicem, ex figuris colligere non poſſum, nec etiam ex eius verbis, cùm omnia Antirrhinorum ſuorum genera diſtinguat tantùm coloribus.

Camer. in Matthioli Hiſt. germ. & Epit. duas habet Anthirrini figuras, nomine primi & ſecundi, cui flores ex purpura albicantes, ſeu incarnatos, & rictum luteum adſcribit. Idem in Hort. vocat Antirrh. maius flore roſeo, in agro Monſpelienſi & Nemauſenſi. Item Antirrh. flore incarnato, luteo, candido: Adhæc, Antirrh. pulcherrimum flore luteo grandi, ſponte inter Sauonam & Genuam.

Lobel. in Adv. Antirrh. florib. purpureis, ex rubro violaceis, vel roſeis & albis: Item Antirrh. luteum foliis latiorib. breuioribus.

H. Lugd. 3. icones. H. Lugd. pag. 1340. huius plantæ figuram habet ſub titulo Antirrhini 1. Matthioli. Alteram pag. 1341. ſub inſcriptione Antirrhini magni Dodonæi. Et tertiam pag. 330. pro Cynocephalo Plinij.

Tabern. 3. icones. Tabern. in Icon. & Hiſt. Antirrhinum: Item, Antirrh. album: Et Antirrh. luteum.

Antirrh. ignotum. Antirrhinon quid ſit, fatetur ſe ignorare Bacchanellus, Sed & Anguillara Antirrh. Dioſc. non nouit: Theophraſti verò & Plinii in Italia nomine *Cazzugelli* paſſim notum affirmat. Quamuis autem vnius tantùm meminiſſe videantur Veteres, Recentioribus tamen plures ſunt differentiæ.

C. Bauhin. not. C. verò Bauhini in phyt. Antirrhinum 1. ſiue maius rotundiore folio: Et Antirrh. 2. ſiue maius alterum folio longiore, quod flore roſeo haberi ait, rubente, aliquando maculato, ex candido dilutè purpuraſcente, & candido: Itemque Antirrh. 3. ſiue luteo flore: ad vnum hoc vulgare Antirrhinum referimus.

Cæterùm inter Antirrhina numerantur, & Antirrhini nomine ſequentes inſigniuntur plantæ. Antirrh. anguſtifol. ſilueſtre. Antirrh. minimum. Antirrh. fol. ſerrato. Linaria. Linar. purp. maior. Linar. odorata. Linar. Valentina. Lutea. Alſine fol. ſerrato. Hyppogloſſum. Cyanus. Hippuris.

Antirrhini vulgaris locus & tempus. Cæterùm, planta quæ ſolet Antirrhinum vocari copioſè prouenit in via quâ itur ad ſyluam Aigremont, & aliis in locis: Baſileæ in horto D. Plateri & patris mei floret Auguſto, & Septembri ſemen maturat. In horto Ill. E.C. mihi prouenit purpureo, vel roſeo, albo, & luteo, ac etiam mixto colore. Ex his purpureum Antirrh. occupauit muros, & Hiemem perfert: præterea deciduo ſemine, quamuis non annua herba ſit, ſe propagat, florens Iunio & Auguſto. In aruis & collibus Matthiolus reperit: Camer. in Italiis & Galliis, præſertim Prouinciali & Narbonenſi inter Olíueta. In hortis, inquit Dodonæus, apud Belgas, Italos, Grmanos & alibi ſeritur, & Maio menſe, quod Hiemem ſuperauit, & reliqua deinde Æſtate, floret: ſeriùs verò & ſub Æſtatis finem, eiuſdem anni Vere ſatum. Hiemem autem niſi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinariis repoſitum, abſque iniuria in Belgio non ſuſtinet, Dodonæus.

Antirrhini ſemen inutile in medicina, vt Galenus ait, eſt: herba verò ipſa aſſimilis cum Bubonio facultatis, ſed multò minoris: ex qua de hac coniiciendum, quod in Dioſcoridis libro fortè periit. Apuleius radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert. Narrant, inquit Dioſcorides, appenſum veneficiis aduerſari: & gratiam conciliare, ſi quis eo perunctus ſit, cum oleo Liliorum, aut cyprino. Tradunt alij huius ſemine perunctos ex oleo venuſtiores fieri, nec vllo medicamento lædi poſſe, ſi quis appenſum geſtet. Quinetiam Principum gratiam ſibi conciliari poſſe putant, hoc tantùm amuleto. Vires vſus.

ANTIRRHINVM ANGVSTIFOLIVM ſylueſtre.

CAP. CII.



Elegãtula eſt plantula, tenui albicantéque *radice*: *cauliculis* palmaribus, aut cubitalibus, teretibus, hirſutis, quos alternatim ornãt *folia* Hyſſopi paria, ſimul plura, inferiùs nonnunquam rubeſcẽtia, pinguia & nonnihil acria, ſubamara: *floſculi* ex foliorum alis bicolores, partim albi, partim purpuraſcentes, Antirrhini maioris, ſed multis numeris minores, quorum baſin obuallant quinque, vel ſeptem folia viridantia, hirſuta, quædam longa, quædam breuia: pericarpium caluariam catelli egregiè refert, ac oculorum foſſas, nareſque corniculo inductas, in quo *ſemen*. Deſc.

Anti. Plin. Nonnullis hanc plantã Pliniano Antirrhino eandem eſſe viſum fuit. Agricola autem eandem cum Cynocephalia eſſe ſuſpicatus fuit. Matthiolus contrà iſtud Antirrhinon pro legitimo olim exhibuit. Habet autem Antirrhini figuram fictam, quod flores attinet: folia etiam videntur nimis ad Linum accedere. In poſt. comm. cum mag. fig. & Hiſt. germ. priorem effigiem omiſit, & meritò aliam ſubſtituit, ſub titulo Antirrhini quarti, quod non deſcribit, nec oſtendit qua in re à cæteris ſuis Antirrhinis differat. Neque mirum ſi in prioribus comm. de Antirrhino, eiuſque foliis dubitauerit, ſiquidem tunc non niſi vna tantùm Antirrhini planta ad manus ipſi fuit, vt in epiſtola ad Heroldum perſcripſit.

Lacuna

Lacuna. habet figmentũ Matthioli primò exhibitum. Sed nec figura Loniceri multùm placet.

H.Lugd. tres habet figuras. Harum prima est p.1340. Anthirrhinum Matthioli, fictitia vti dictũ. Altera p.1341. Antirrh. 4. Matth. Tertia ead. pag. Anthirrinum paruum Dodonęi, siue Orontium.

Euch. Roesslin sub nominibus Orant/teufelsband/sterckkraut/kalbsmaul/ Osiris, Antirrhinon, Lychnis siluestris, pingit Antirrhinum minus, & præterea Luteam sub nomine Sterckkraut, confundit.

Dodon. gall. dicitur Antirrhinum alterum, & Antirrhinum minus. [Et sic etiam Gesnerus hort. & de coll. stirp. vbi & Antirrhin. foliis Hyssopi, itémque Tabern. in Icon. & Histor. vbi quartum facit.] Eidem de Florib. Antirrhinum silu. siue minus: Hoc Lat. in fol. Antirrhinum siluestre inscribit, melioremque figuram, quàm in gall. Hist. habet, describítque etiam.

Lobel. in Adu. Obs. p.222. & Icon. Plant. p. 405. Antirrhinum minimum appellauit: Camer. in Matth. Hist. germ. & Epit. Antirrh. quartum: In Horto Antirrh. medium, & Orontium aliorum: Castor, qui plus habere similitudinis affirmat cum Phyteumate quàm satiuum, cum Pona Antirrh. siluestre vocat: Thal. Antirrh. rubrum aruense: Schvvenckf. Antirrh. medium, Antirrh. silu. maius; Antirrh Plinij, & Orontium Archigenis: Hort. Lus. Antirrh. medium siluestre: C. Bauh. phyt. Antirrh. 5. siue aruense maius, vno loco procerius altero breuius: Honor. Bellus Phyteuma.

An Cæsalp. Os leonis, similius Linariæ, recticaule, flore cæruleo, in montibus? An Turn. Anthirrh. Plinij?

Monspelij reperitur mense Octobri semine maturo: inter Viennam & Valentiam florens Iunio: Basileæ etiam Maio, Iulio Augusto & Octobri: Geneuæ iuxta Rhodanum versus castellum *la Bastie* florens Iunio: Montbelgardi in agris prope Audincourt virens & florens Octobri. Vbiuis tandem hortorum, incultorúmque marginibus sponte plurimùm innascitur.

Anthirrhinum porrò hoc siluestre nullius quidem est vsus: si autem verum Phyteuma fuerit, ad amores profuerit.

ANTIRRHINVM MINIMVM.

CAP. CIII.

TOta minor est hæc plãtula Antirrhino minori dicto, *radice* paruâ, durâ, fibratâ: *caule* crebris alis concauo: in quib. *folia* haud multò minora iam dicto, sapore non dissimili: *flos* corniculatus posticâ parte, anticâ hians, dilutè violaceus: capsellæ oblongæ, ventriosæ, septi crassiusculi beneficio in duos loculos dispescuntur, *semen* continentes copiosum, minutum, atrum.

Nisi hoc sit Antirrhinum 3. Matthiolo, nescio quale intelligat, pingit tantùm & non describit in post. comm. cum magn. fig. lat. & Ital. itémque Hist. germ. Camerario apud Matthiolum in Histor. germ. & Epit. est Antirrhinon tertium, floribus albis pusillis: H. Lugd. pag. 1340. Antirrh. 3. Matthioli: Camer. hort. Thalio, Schvvenkf. & Hort. Lus. Antirrhinum minimum: Gesn. de coll. stirp. Anthirrhinum aruense foliis peranguftis. Antirrhini genus paruis foliis. C. Bauh. phyt. Antirrh. 6. siue aruense minus, Lob. in Icon. Plant. p. 405. Antirrh. alterum minimum repens Sed cur dicitur repens? figura eius siquidem repentem plantam haud repræsentat. Nostra autem *figura* ex emptitiis non placet.

Basileæ copiosè in agris prouenit: Montbelgardi abundat florens Iunio & Augusto, in aruis & vinetis. *Locus & Tempus.*

LVTEA PLINII QVIBVSDAM.

CAP. CIV.

SEcus vias & in ruderibus nascitur Luteola, *radice* lignosâ, minimi digiti crassitie, interdũ plusquam pollicari, albâ, sapore Nasturtij acri: *caulibus* compluribus, & admodum ramosis, viridantibus, striatis, arctiori tubulo pertusis, ad cubitum vnum aut alterum excrescit: *folia*, antequã caulescat, humi in orbé pòst in caulibus & ramis nullo ordine crebra nascuntur, atro-virẽtia, semunciã circiter lata, palmum longa, interdum crispa, aliàs æquabili superficie nitentia, sapore subacri cum lentore: *florum* thyrsi longi magnam caulium & ramorum partem occupant, luteis apiculis constantes, quibus setacea succedunt *vascula*, hiulca, ternis intrò inclinantibus prominulis punctis, extrinsecus crispa, *semen* continentia pusillum, rotundum, nitidum. *Locus & Descriptio.*

An ruellio lib.2. cap.115. Herba nostræ ætatis, quæ cortinis suffectoriis indita luteum lanis prębet colorem? *Gaudum* nostra rura vocant, vel Gaisdum ex colore, quem siccata præfert, quæ ex decocto, quod lanæ resorbentes imbibunt, Lutea meritò vocari potest.

Gesn. hort authore Lutea, vel Luteum Vitruuij eruditis quibusdam existimatur hæc, quam aliqui Resedam Plinij voluerunt. *Lutea Gesn. Reseda Plinij.*

Herbam luteam apud Dodonæum gall. aliqui Florem tinctorium vocant, & Belgæ nonnulli Orant, sed nõ sine errore: Alia enim est Orant, cui nihil cum hac planta affine est. Lat. in fol. Lutum Herbam inscribit, ac Plinium eius lib.33. *Marcelli lapsus.*

cap. .. obiter meminisse,& Luteam appellasse tradit: Vitruuium verò lib 7. Luteum: sed Virgilium in Bucolicis Æcloga 4. Lutum nominasse;

Ipse sed in pratis aries iam suauè rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera Luto.

A Luto autem luteus color & Lutea dicuntur, veluti à Croco crocea, & à purpura purpurea. Belgæ hanc vulgò wonwe nuncupant.

Marcell. Virgilius Vitruuij libri 7. locum inferiùs allegandum omninò mutilum adducit, existimans eandem cum Isatide Lutum, siue Luteum herbam esse, atque eâ cæruleum tingi: in quo à vero recessit: Differt siquidem Lutum herba ab Isatide, & nequaquam cæruleo, sed luteo, aut viridi colore, vt dicemus, inficit.

Lobelius, qui in Icon. plant. p. 353. & Obs. p. 190. [vbi Gallobelgis waude, & Germanis, quod nomen tamen non conuenit, Ackerpfrimen vocari ait.] Luteolam pingit, & in Aduers. tertiam Glasti speciem rectè constitui posse putat. Sed quæ Luteolæ cum Glasto intercedit similitudo?

Lobelij lapsus.

Camerarius in Hort. vocat Luteam Plinij, & χιμελὴν Græcorum modernorum. Ad Epit. Matthiol. eiusdemque Hist. germ. posuit figuram, quę arridet, cui adscribit Sterc.rauit, Pseudo-Struthium [aut Lanariam nominant, sed non conuenit cum Theophrasti lib. 6. cap. 3. de Hist. plant. Struthio, nec etiam cum Plinij: quidam Theriacariam vocant: vt rectè annotat Matthiolus. Præterea Struthion non esse ac multò minùs Ptarmicen manifestius est quā vt referri debeat: Folia siquidem huius magnitudine Oleę folia superant: at Ptarmice à Dioscoride, & Struthion à Theophrasto Oleæ similia folia habere traduntur.

Tragus reprehensus.

Tragus lib. 1. cap. 118. haud rectè Antirrhini nomine pingit ac describit: vnde Thalio dicitur Antirrhinum Tragi. Alij Phyteuma esse contendunt. Herbarum icones Egenolphi p. 69. in edit. 1551. & Lonic. in Dioscor. vocant Catanancen.

Sed & Tabern. in Ic. inscribit Catanancen, Arcopodiū & Leuteolā Streichkraut/Sterafrait Errant (inquit in Hist.) qui Antirrhinum volunt: A solo Dioscoride & Plinio describitur & græcè dicitur καταναγκη, Δαμιαμένη, aliis Iouis radius, Datisca & Crepula: Vitruuio Luteum, Plinio Lutea, & lib. 27. cap. 8. Catanance, Herbariis Luteola, Vnguis miluinus, & Vnguimiluia: It. *Vnge de Gatto herba.* Hisp. & Port. *Vnhas de Gato yerua,* Sclauon. Carophitta. Anglicè dierwede.

Basileæ copiosè floret mense Iunio: Monspelij & Lugduni Maio: Geneuæ viret Ianuario. In Belgio magna copia, tametsi aliis etiam plerisque locis Galliæ & Anglię ruderibus & similibus occurrat, Lobelius. Seritur pingui ac restibili gleba, pluribus in Belgio locis nascitur, & spontè non modò in Belgio, verùm & in Pannonia, Bohemia, tum & alibi. Maio mense floret: semen deinde adfert: postea collecta herba siccatur in vsum tinctorium, Dodonæus.

Vsus.

Hoc apud nos Mediomatrices (inquit Tragus) non nisi linamentis lectorum luteo colore tingendis vsurpatur, & si quid iudico, calidæ & humidæ temperaturæ est. In exterioribus tantùm corporis partibus vsum suum hodie habet. *Et paulò post*: Mulierculæ hanc herbam siue sicca sit, siue recens, in aqua cum alumine decoquunt, tingendis linamentis. Magno vsui & emolumento, Lobelio in Adv. assentiente, est Luteola, recentioribus tantùm cognita, ad colorem fuluū aureúmve pannis conciliandum valdè expetita, præsertim in Belgio, vbi magna copia. Inficiuntur [pergit Dodon.] hac Luto herbâ panni lanei, aliáque ex lana opera, & lineæ telæ colore luteo & virenti: luteo quidem candida, & nullo alio priùs imbuta: virenti verò cæruleo antè tincta: Nam Luti herbæ color cæruleo superinductus viridem efficit: Id quod & Vitruuius cognitum habuit lib. 7. de architect. cap. 14. Qui nō possunt ait, Chrysocollâ propter caritatem vti, herbâ quę Luteum [aut potiùs Lutum] appellatur, cæruleū inficiunt, & vtuntur viridissimo colore. *Camerario* apud Matthiolum referente, aduersus venena & morsus venenatos præstantissima creditur, inde quibusdam Theriacaria dicta: verùm nihil certi habet, cùm eius nullum fecerit periculum, acer radicis sapor arguit calfacere, rarefacere, dissipare, aperire, vrinas & sudores citare. Lanarum porrò infectoribus vsûs magni esse testatur quotidiana praxis: rudes enim & albas cum alumine decocta, colore luteo tingit: cæruleas autem viridi, idque magis minusve intensò, quò saturatior dilutiorve fuerit color cæruleus. Ita panni bicolores vno eodemque tempore, vno eodemque decocto ex eadem cortina extrahuntur.

LVTEA MAXIMA CRETICA HONORII Belli.

Cap. CV.

Desc



Lvteam Creticam maximam à Cl. D. Honorio Bello, viro tum in arte medica, cuius nomine in Candia clarus excellit Medicus, tum in omnibus disciplinis, potissimùm verò in studio Botanico versatus, cum aliis multis creticis ad nos misit, adiunctâ hac descriptione, in data ad nos epistola. *Lutea Cretica maxima*: planta pulcherrima est: neminique cognita: ea namque vnico tantùm loco inuenitur, qui vocatur ὀφιδόσπερμα tertio ab vrbe Cydonia lapide inter montes. Nascitur in aquis & locis humentibus: ibi enim riuulus quidam è fonte scaturit, qui per angustam vallem discurrit in quo inuenitur, & etiam iuxta eius ripas: an alibi nascatur, ignoro. *Radicem* maximam profert, lignosam, in multas diuisam, crasso & lento cortice vestitam. *Stolones* plures ab vna radice nascuntur, brachiali crassitudine, qui ad quinque, sex, atque etiam ad decem vsque cubita attolluntur, qui Hieme exsiccantur. *Folia* fert magna, pinnata, ex multis foliis magnis constantia, longis, serratis, vt Cannabis, alterno positu hærentia, sine tamen ordine certo. *Flores* minimi ex viridi pallescunt.

Trunci

Trunci pars superior in marinam spicam fastigiatur, duos & ampliùs cubitos longam, ex vasculis quibusdam longis & angustis, densisque conflatam, similibus eis, quæ Reseda vulgaris gerit, semine plenis ad ruffum tendente. Procùl intuentibus Cannabis esse videtur. Tota herba & radix ita amara est, vt Aloëm etiam & Colocyntidem ipsam, meo iudicio, superet. Colore luteo inficit Autumno, ideóque Luteā vocauere. Antiquis ignotam puto, & nemini cognitam, quàm Siluerio Todeschini Fundano Cydoniæ Pharmacopæo, viro in cognitione stirpium exercitatissimo, vestrique nominis studiosissimo, qui primus his diebus inuenit, mihique ostendit. Huius tam raræ stirpis eiconem à me delineatam mitto, vt vestræ historiæ generali [si lubet] adnectere possitis. Hæc Bellus. Nos huius plantæ semina terræ concredidimus Montbelgardi in horto Ill. E. C. verùm non prouenit.

RESEDA LVTEA.

Cap. CVI.

TEnuem quidem, sed longam satis *radicem* habet Reseda nuperis dicta, lignosam, notabili acrimoniā præditam: à qua *caules* procedunt fistulosi, sesquicubitales, striati, subhirsuti, ramosi: *folia* Cakiles Serapionis diuisurâ profundâ, inordinata, crispa seu vndulata, sapore oleraceo: *flores* in thyrsulum spicámve digesti longam, lutei seu herbidi, foliolis ex vmbilici oris extantibus, in tria segmēta (quorum duo lateralia latiora mediū fili instàr tenue & breuius vtrinque stipant) partitis, intra quorum septa apices multi sessiles, luteoli, & stilus triceps: capsulæ seminum effigie vrceoli inferiùs hiant, *semen* continentes paruum, nigrum.



Reseda, à sedandis doloribus dicta censetur: collectiones namque & inflammationes omnes discutere ipsam Resedam scribit Plinius.

Lobel. in Icon. Plant. p. 222. Resedæ maximæ titulo pingit, itémque in Obs. p. 110. An verò eam ab alba rectè distinguat, videat alii. Lucas Ghinus, Gesnero de hort. teste, Sesamoides maius nuncupat: Resedam luteam Dalechampius: Resedam Plinii, & Erucam peregrinā, welschen Raucken, Schvveckf. quem miramur hanc inter hortēses recensere: Resedas C. Bauh. Erucis subjecit, propter saporem Erucæ similem, deinde etiam eò quòd à quibusdam Erucæ dicantur, & ex Erucarum siluestrium genere censeantur. An Reseda latifolia Tabernamontano?

Geneuæ in muris florentem maio vidi, itémque in horto meo Hiemem etiam perferentem. Montbelgardi copiosè prouenit iuxta segetes in planitie inter *Bechan & Audincourt*, florens Iunio, Iulio, & Augusto, ac etiam vltra pontem Vauiaucourt.

RESEDA ALBA.

Cap. CVII.

MInùs frequens est Reseda alba, cętera Luteę frequentiori similis, nisi maior paullò videretur, id quod fortè culturę tamen imputes: verùm florum thyrsi albicant, quorum singuli quinis fimbriatis foliolis candidis contexti, apices tamen luteolos possident. Descriptio. *Flores.*

An Lobel. in Icon. Plant. p. 222. Reseda Plinii Neotericorum? Fuchsius Sesamoides maius satiuum vocabat: Resedam candidam Dalechampius: Resedam 2. siue albam C. Bauh. phyt. vbi reperiri narrat foliis simplicioribus, & in vnoquoque pediculo. An Tabern. in Icon. & Hist. Reseda tenuifolia, Eruca Cantabrica, Spanischer Raucken. *An Resedā Plinii Neoter. Lobel.*

Mense Iulio Basileæ in horto D. Iac Zvvingeri florebat, & semine deciduo se propagabat. Ego colui Montbelgardi in horto Illustr. E. C. sed plerumque periit, semine ad maturitatem non perueniente. Locus & Tempus.

CHELIDONIVM MINVS VETERIBVS, & in genere.

Cap. CVIII.

CHelidonia igitur minor, quā siluestre Triticum πυρὸς ἄγριον. [Ald. πύριον.] aliqui nūcuparūt, ex Dioscoridis authoritate, herbula est pediculis ab radice pendens, sine caule, *foliis* hederæ figurâ, sed multò rotundioribus ac minoribus, mollibus & subpinguibus circumdata. *Radices* habet ex eodem callo complures, pusillas, in granorum tritici modum aceruatim congestas, quarum tamen tres quatuórve in longitudinem protenduntur. Cæterùm, iuxta aquas palustriáque loca nascitur. Vim acrem obtinet, & Anemones modo [Limonii modo, alius] summam cutem exulcerat: psoras item & scabros vngues eximit. Succus verò radicibus expressus, addito melle ad purgandum caput naribus vtiliter infunditur. Similiter & huius decoctum cum melle gargarizatum, strenuè caput, cunctáque pectoris vitia purgat. Descriptio. *Tritic. pilv.* Locus. Vires.

Chelidonium paruum maiore acrius Aëtius tradit. Et hinc in cataplasmate impositum cutem exulcerare ait, & vngues leprosos exterere: succum eius per nares fortiter purgare: esse enim quarti ordinis calefacientium ac siccantium. Vbi porrò in frigida hepatis intemperie, calefacientibus, ac firmitatem addentibus vtendum est, Capnium, quam & Chelidonium herbam circa sepes enatam appellat, probat. *Aëtius.*

Luxatam autem esse Plinii lectionem (in Chelidonia minore) quis facilè deprehēdet, cùm majori Chelidoniæ reddatur colos albicans, flos luteus: minori folia Hederę, rotūdiora, minùs candida, succus Croci, mordax, semen Papaueris: cū hæc duo postrema de maiore tradantur à Dioscoride. Namque minor acrem possidet succum, non tamen vllo pacto luteum, nec Papaueris semen, imò florem putat Ruellius fine semine proferre, radicibus potiùs quàm semine nasci. Sic *Plinii lectio luxata.*

ergo in ſedem reſtituetur luxata pars : Maiori colos albicans, flos luteus, ſuccus Croci mordax, ſemen Papaueris , niſi quis ea quæ breuiter de minori Chelidonio ſcribuntur, parentheſi cenſeat interiecta.

Plinius notatur. Plinius [inquit Corn.] Chelidonio minori ſuccum & ſemen attribuit, quæ Dioſcorides maiori adſcripſit. Quin & tota Chelidonii parui deſcriptio conuenire videtur herbæ, quam officinæ hodie Scrophulariam vocant. Noſtri varia indunt nomina. Nam & feigwertzenkraut, i.e. Herbam hæmorrhoidum vocant, & Scharlachkraut, & Pfaffenhödlein, Bibernödlein, h.e. Caſtoris teſtes vocāt, à radicum ſimilitudine. At verò quod herbulam pediculis abſolutam reddidi, in græcis legitur βοτάνιον ἐςὶν ἐκ μόσχων ἀπηρτισμένον. Significat autē ἀπαρτίζω, abſoluo, perficio, ita vt tota herba ferè ex pediculis conſtet , quum nullum caulem habeat, quod ipſum voce ἀπαρτισμένος ſignificatur. Geranium Robertianum dici de Chelidonio minore, infrà patebit. Sed & de Geranio Batrachoide habetur.

SCROPHVLARIA MINOR, SIVE Chelidonium minus vulgò dictum.

CAP. CIX.

Deſcriptio. Chelidoniū minus, plātula eſt vt plurimū palmaris, aliàs paullò maior, minórve, quæ teſte Trago quotannis nouâ *radice*, *foliis*, & *flore*, ſicut Satyriones & *Aron*, reuiuiſcit, ea nobis inſipida eſt, partim bulbulis aliquot, modò pyriformibus, modò longis, ferè teretibus, aut ventrioſis, vtrinq; acutis, modò rotundis: Trago, toroſæ ſunt, ac inſtar grani Hordei olongæ, plerumquè ternæ, aut quaternæ, aceruatim multis capillamentis, quibus humi hærent, fibratæ: foris pallidis, intùs albis, partim fibris multis candicantibus, conſtantes: vnde ex ſurgit *coliculus*, ſecundùm terram albicans, ſupernè dilutè purpuraſcens, circa medium ferè aut paullò inferiùs, geniculo donatus, ex quo oriuntur *folia* bina, oppoſita, longis pediculis, ex lato principio coloris carnei, ſenſim in anguſtum vireſcens deſinentibus, aliquatenus hederacea, ſed molliora, minora, rotundioráque, neruoſa, glabra, ſplendentia (ſicuti & bina illa, quę ſtatim à radice exoriuntur) indidemque ex alis foliola minora, magis anguloſa, ſimili colore & ſplendore nitentia, Trago herbaceo, viridique colore conſpicua, reliqui caulis folia profundiùs inciſa, Hederæ helicis repentis foliis proxima, alterno, plerumquè ſitu, breuioribus pedicellis virentibus appenſa: ſummo faſtigio inſidet *flos* vnus,



Ranunculi æmulus, ex octo aut nouem foliolis aureo fulgore radiantibus, vnguibus chloris cōpoſitus, in medio habens ſtaminula multa crocea ex tenui lateſcentia, auersâ parte ſulcata: ſuccedit *capitulum* Ranunculi echinatum, ex viridi luteolum, *ſemine* ſtipatum: Dodon. capitulum veluti Ranunculi, exiguum, ex ſeminibus cōgeſtum, verùm minus. Floris & foliorum ſapor herbaceus.

Chelidonium minus à nullis oſtenſum eſſe ſuo tempore vel Herbariis, vel Medicis, demiratus eſt Ruellius, prę ſertim cùm nulla verno tempore frequentior occurrat, pręcipuè Hirundinū aduentu. Demiratus eſt, quòd longè diſſidenti nomine, (proprio ignorato) officinę Scrofulariā, quòd multis granorum frumenti grumis radix coaluiſſe videatur, vocauerint, putantes inditam fuiſſe appellationem, quòd ſtrumis [quas vocant gręcâ imitatione, non latinâ, ſcrofulas] medeatur: Non audiendos eſſe Arabicę factionis authores teſtatur, qui Glaucium putant eſſe, quod ipſi Memithen vocant. Si quidem horum error apertior ſit, quàm vt refutari deſideret.

Cordus in Dioſc. eādem cum Amello Virgilii Geor. 4. deſcripto facit, ac aurei ſplendoris flore, & foliis purpureis maculis, quas Dioſcorides deſcripſit, inſignito.

Fuchſ. Chelidonium ideo hanc herbam vocatā eſſe pronunciat, quòd, vt habet Theoph. l. 7. c. 14. hirundinum aduentu florem excitet. Videtur ipſi Diſcoridis delineatio Chelidonii minoris herbæ huic, quam Scrofulariam minorem vulgò nominant, prorſus conuenire. Deſcriptioni ſubſcribere ait locum, tempus, vires, & alia, quæ ſingula ad amuſſim quadrant, vt nemo hanc Chelidonium minus eſſe, inficias ire, ſine magna impudentia, poſſit.

Dioſcoridi autem χελιδόνιον μικρὸν dici teſtatur quoque, licèt non deſint qui exiguum quoddam Scrophulariæ genus eſſe ſtatuant.

Omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant. Hetruſcis eam vulgò vocari *Fauoſcello* putauerim (inquit Matth.) quòd Fabarum modo folia ſubpinguia proferat. Verùm an hæc ſit Chelidonium minus, cuius meminere Dioſcorides & Galenus, non parua videtur eſſe dubitatio: quòd nullam prorſus nec foliis, nec radicibus præ ſe ferat acrimoniam, cùm tamen acerrima & mórdax eſſe deberet, longéque magis quàm Chelidonium maius: quandoquidem, Galeno teſte, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excalfacit ordine quarto. Id quod ſatis manifeſtè oſtendere poſſet hanc non eſſe Chelidonium minus: niſi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro ſcriptum reliquit Galenus lib. 2. de alim. facult. Nam facilè contingere poteſt, quòd quēadmodum Arum Cyrenis minimùm medicamentoſi, minimúmque acrimoniæ poſſidet, adeò vt in cibis vel Rapis vilius habeatur: In Italia verò, ac minori Aſia contrà adeò acre, vt medicamentis dūtaxat expetatur: ita & Chelidoniū minus, quod in Italia naſcitur, minimū acrimoniæ ſortiatur: quod verò in Gręcia prouenit, acre admodum ſentiatur. Siquidem, exceptâ acrimoniâ tantùm, noſtrati nihil præterea deeſſe videtur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facilè adductus ſum, vt credam, quòd quamuis in Italico deſideretur acrimonia; non tamen id eſſe Chelidonium minus diffitendum eſt: tametſi inficias ire non liceat, noſtrum

Chelidonium

Chelidonium minus, quòd omninò acrimoniæ sit expers, iis morbis haudquaquam conuenire posse, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioscorides & Galenus. Nam hac deficiente qualitate, necesse quidem est, vt & vires, quæ illam consequuntur, deficiant & pereant. Hinc igitur fit, vt non possim ego subscribere judicio Fuchsij, qui in lib. de compos. med. quem auctum secundò excudit, Chelidonium minus censet alteram Malacocissi speciem. Quinimò eius opinio mihi refellenda videtur, quòd planta illa nullis ferè notis aliquam mollem Hederam referat. Ea quidem foliis Hederam quodammodò æmulatur, sed quod magis attendendum erat, viticulas nõ pro fert, quibus humi repat: id quod Hederæ cuique naturâ tributum est. Quidam nugator contendere nobiscum non erubuit hanc plantam non esse Chelidonium minus, sed Virgilij Amellum. Hucusque Matthiolus. Lobelius in Aduers. nimis morosos ait, qui Chelidonium minus ob ignauam acrimoniam rejiciunt.

Dioscoridis esse χελιδόνιον μικρὸν aut πίρον ἄγειον cõcludit etiam C. Bauh. licèt vires non respondeant. Hanc enim diuersitatem ratione soli obuenire, nostro judicio, non malè suspicatur. Plinij lib. 25. c. 13. Scrumean censeri refert, quo loco de Ranunculis agit. Huius folia aliquãdo purpureâ maculâ notari, flore esse luteo simplici, aliquando & pleno reperiri.

* Χελιδόνιον μικρὸν græcè dicitur, latinè Trago, Matthiol. Fuchs. Hist. Dod. Anguill. epist. 11. Cordo in Diosc. & Hist. Gesn. hort. Turn. Lac. Lonic. Guiland. Lobel. in Adu. Obs. p. 323. Ic. Plant. p. 595. H. Lugd. p. 1048. [an eidẽ p. 1036. Ran. latifol.] Cast. Thal. Tabern. Ger & Eyst. *Chelidonium minus*: Casp. Bauhin. Plin. Chelidonia 2. siue [vt etiam in phyt.] rotundifolia minor: offic. Chelidonia minor, & Hirundinaria minor: B unfels. Ficaria & Scrophularia minor, & secunda: Malacocissus minor Fuchs. Icon. Testiculus sacerdotis Syluatico, *Fauagello* Cæsalp. Germ. feigwartzenkraut/ klein Scholkraut/ Schorbockskraut/ Erdgerstlen/ Blaternkraut/ Biberhödlein / Pfaffenhödlein / Schwalben wurtz/ feigblattern & Eppich/ Mevenkraut: Belg. Speenkruyt / kleyn Gouwe: Gall. *Esclere, ou petit Baßinet, & Couillons de prestre*: It. *Fauoscello, Coglie di prete*: Hispan. *Celidonia menor*: Angl. Pylewoorte/ or figworte: Celidony meusshy: Arab. *Memiten & Chilodemon.*

Hirundinum aduentu floret, nec longo pòst tempore marcescit, sic vt irrigui limites, qui largo foliorum, florúmque stipatu pubescunt, confestim iis spoliati glabrescere videantur, quâ de causa Chelidonium, i. e. Hirundinariam dici, nullum est Ruellio dubium. Author est Tragus Martio mẽse prosilire, sub finem Februarij erumpere ad humectos vinearum & pratorum quorundam colles: Maio marcescentem euanescere, folia florésque amittentem, radiculis interim vsque ad principia Februarij anni sequentis humi latitantibus. Marantha vidit ineunte Februario flores protulisse, licèt Dioscorides eam aduentu hirundinum [qui Martij d. scribo esse [. let]. xoriri scribat. Omnibus Italiæ locis, verno duntaxat tempore, frequẽs gignitur. Matthiolo, vliginosis, præsertim Solo, & in scrobium fossarúmque marginibus. Fuchsius in palustribus prope aquas & limitibus humidis, omnibúsq; vliginosis ac hortis passim gigni scripsit, Maio mense. Nascitur [inquit Dod.] in pratis, secus vias ac scrobes fossasque, locis riguis ac humentibus passim vulgare: circa Martij Calẽdas exit, paulò pòst floret, Aprili deficere incipit, Maio integrè perit, pòst difficile fuerit, vel radiculam eius reperire, nisi locus, vbi prouenit, particularis notetur. Monspelij & Lugduni floret Februario & Martio: Geneuæ quoque Aprili notatur.

Magnam præ se ferre acrimoniam, gustúmque acerbè vellicantem narrat Ruellius. Sed non existimo eum Chelidonium minus vnquam degustasse, nec obseruasse, quod subdit, argumento Galeni & sectatoris eius Pauli, pueros sæpiùs probasse, illitam celeriter cutim exulcerare. Sic quoque non placet Tragum in tradendis viribus non citare Dioscoridem, sed ex ipso non degustato suo minori Chelidonio, ei tribuere acrimoniam Ranunculi linguam vellicantis, quâ nostra planta destituitur. Acrimoniâ autem deficiente caput non videtur posse purgare nec humorem trahere. Naturam habet, inquit, calidam cum acrimonia coniunctam, quæ linguam, vti Ranũculus, vellicat, solétque potiùs externis corporis partib. adhiberi, quàm intrò sumi. Herba Chelidonij minoris vnà cum radice in vino decocta, melle admixto, caput purgat, & glutinosos ac lẽtos humores trahit, gargarisata. Idem efficit succus radicis cum melle tritus & naribus inditus. Proinde herba ipsa, radice, succóque, puluere, & aqua distillata, in exterẽdis ficub⁹ mariscísve, magnâ vtilitate & experientia Medici nostræ ætatis vtuntur, nam impositu, & inspersu, mirificè ficos & mariscas sanant, herba, aqua distillata, & puluis. Alia huius plantæ juramenta & vires ex commemoratis animaduerti possunt. His addit Fuchsius: Chelidonium minus, Galeno teste, quarti ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando, ideóq; magnam præ se fert acrimoniam, gustum erodentem. Nostrum autem vsque adeò acre non est, vt commanducando sæpè nullam prorsus sentias acrimoniam potissimùm in eo quod in humido loco natum sit. In eo autem quod locis siccis pronenit senties & amaritudinem & acrimoniã, sensim tamen gustũ erodentem. Cæterùm, cum Matthiolo suprà citato loco statuimus & nos Chelidonium minus Italicum, quod omninò acrimoniæ sit expers, iis morbis haudquaquam conuenire posse quibus quod in Græcia gignitur tradiderunt Diosc. & Galenus: calidis siquidem & siccis qualitatibus penitùs destituitur. Licèt autem etiam Turnerus non consulat vtendum hac pro Chelidonio minori Dioscoridis, ad ea vti tamen licebit, ad quæ recentiores experti sunt. Dodonæus quidem non videtur degustasse Scrophulariam minorem. Ranunculis enim potentia proximam esse scribit, ac posteriorem ætatem ad hæmorrhoides radicibus vnà cùm adhærentib. granulis vti, vt quæ huius succo cum vino aut laborantis vrina permixto sæpiùs ablutæ contrahãtur, ac dolore sopito reficceentur. Lobelius vt refutet opinionem eorum qui Scrophulariam rejiciunt ob defectum acrimoniæ ignauum, tribuit in Aduers. acrimoniam, quinimò in Obs. acrius maiore ait. Sed hac parte sibi contrarius nobis videtur, ei modò ignauam acrimoniam concedendo, modò verò acrius maiore Chelidonio tradendo.

Ego adhuc adolescens, inquit Solenander, vidi Tarquinium Schnellenbergium Medicum Empiricum, omne vitium hæmorrhoidum curantem Chelidonio minore. Is secretè herbam integram, siccatam, in manipulos collectam, inje-

Vires & Vsus.

Acrimoniã nulla.

Solenander

Hæmorrhoides.

ctamque cereuisiæ macerabat, eamque propinabat. Et aquam eius exstillatam, adhibebat lotione & fotu exteriùs per linimenta. Postea illâ herba ego multis modis ad hunc affectum feliciter vsus sum. Succus frequenter illitus expeditiùs id facit, quâ aqua. Herba tusa apposita medetur. Noui, qui sanarunt, quos nimium profluuium ferè confecerat, vt hydropis periculum adesse videretur, exhibitâ huius herbæ aquâ destillata: sed quia acris est admodum, libentiùs vtor herba ista, vt antè dixi, cereuisia, vel etiam vino suo loco, macerata. In pila tusæ radices incoquuntur oleo, eiusque est ad tumentes & dolentes hæmorrhoides vsus. Flores quidam, alij herbam commiscent oui vitello, coquunt, & in placentula manè edunt. *Huic herbæ ego ad hæmorrhoidum vitium mirabilem efficaciam tribuo.* Nam naturæ characterem in radice, cum exuberantibus hæmorrhoidibus habet. Sed illud diligentiùs examinabunt periti, quomodo verisimile sit, aquam Chelidonij minoris acrem admodum esse, quandoquidem hæc planta, teste Matthiolo omninò acrimoniæ expers sit.

CHAMÆLEVCE ET CHAMÆPEVCE ex veteribus.

Cap. CXI.

Diuersitas sinonumde ho. capite.

MAlè & infeliciter cum Chamæleuces plantæ historia ex multo tẽpore actum est. Vix enim è græcis Dioscoridis codicibus duo saltem concordes reperiuntur. Nam Chamæleucen alius tractandam in hoc capite proponit: alius pro ea Chamæpeucen habet: in aliis nullum est hoc caput: in quibusdam cum Buglosso miscetur. Et præter id alij breuissimè rem in hunc modum absoluunt: Chamæpeuce [χαμαιπεύκη: alij χαμαιλεύκη] lumborum doloribus propitia est, si trita ex aqua bibatur. Qui longiùs eius historiam referunt, ista quæ sequuntur ad finem vsque ex Ald. codicis nothis cum Sarraceno adjiciunt. Est autem herba tota viridis, herbaceíve coloris, foliolis, ramulisque incuruis, floribus rosaceis.

Galenus & Paulus χαμαιλεύκην itidem mentionem faciunt. At Plinius seorsim Chamæleuces & Chamæpeuces meminit: & Chamæpeucæ quidem eadem tribuit, quæ Dioscorides Chamæleucæ. Chamæleucen verò eam esse tradit, quæ alio nomine Farranum seu Farfugium, aliàs Bechion nominetur: vti reuera & inter Bechij synonyma in Dioscoridis nothis vox illa reperitur.

Plin. inter Chamæleucen & Chamæpeucen distinguit.

Porrò, quid in tam confuso intellectu, & rei inconstantia reddendum esset, Marcellus diu dubitauit: Accessit tandem anxio Plinius, monuitque in ancipiti Chamæpeucen potiùs legendum esse, quàm Chamæleucen: quoniam quod Dioscorides ait ποιεῖ πρὸς ὀσφύος ἀλγήματα, ἐν ὕδατι λεία ποθεῖσα, Plinius dixerit lumborum & spinæ doloribus propria est, eodem rei sensu & verborum ductu. Verisimiléque est ex his quæ Plinius eadem Dioscoridi reddidit hanc Chamæpeucen legisse, & hanc fuisse eius ætate capitis huius lectionem. Chamæleuces enim aliæ vires & alia remedia sunt, describitque Plinius Chamæpeucen Laricis folio. Suspendit animo Marcellum tamen Ægineta & Aëtius, qui, nullibi tractatâ Chamæpeuce, Chamæleucen describunt. Vnde fit, ne pro comperto constituere aliquid audeat. Multis enim, iisdemque magnis indiciis & auctoribus pugnatur, itaque in tanta varietate id elegit, quo Latini scriptoris, deficiente Græcorum, auctoritate se tueretur. Non videtur autem ipsi esse integrum hoc Dioscoridis caput. Chamæpeucen autem potiùs, quàm Chamæleucen, Valerij Cordi exemplo quoque legendum existimat, vt qui ita in emendatioribus quibusdam Dioscoridis codicibus scriptum reperisse se asserit. Huc & illud accedit, quòd cùm herbam hanc Dioscorides ὁλόχλωρον esse proficeatur, ei minùs aptè conuenit χαμαιλεύκης appellatio: quippe quæ indubitanter humilem Populum designet: Populi verò albæ folia altrinsecus incanâ lanugine vestiri, nedum ὁλόχλωρα conspici, vnicuique constet.

Diosc. ... vitiis ...

Quæ Plinius de Chamæleuce scripsit, ea Hist. Lugd. de Chamæleuce Dioscoridis intelligi posse haud censet, sed potiùs secundùm alios, quæ is de Chamæpeuce scripsit, ad Dioscoridis Chamæleucen pertinere contendit. Sunt tamen qui breuem apud Dioscoridẽ Chamæleuces descriptionem in totum rejiciendam sentiunt, & Galeni Chamæleucen diuersam à Bechio statuunt. Quidam enim esse Bechion (inquit Plin. lib. 26. c. 6.) & alio nomine Chamæleucen putant, &c.

Amatus de Chamæleuce scribens, ait Latinè dici Chamæpeucen: promiscuè legi caput hoc de Chamæleuce, vel Chamæpeuce, Plinium tamẽ vt differentium meminisse. Sed quæro ex Amato [inquit Turn.] ex quo veteri scriptore, legatur caput hoc de Chamæleuce, promiscuè de Chamæleuce & Chamæpeuce? Quod si nullus veterum id facit, quis tandem ex recentioribus ita legit, qui Plinio non debeat cedere, Chamæleucen & Chamæpeucen distinguenti: &c.

Tur. Am...

Nunc reliquum est, vt Chamæleuces & Chamæpeuces æquiuocationes inquiramus. Chamæleuce igitur Cordo eadem est herba cum Bechio, id est, Tussilagine. Chamæleuce etiam dicitur Petasites, Cæsalpino. Caltha palustris, Turnero. Hedera terrest. Trago. Rosm. siluestre, Cordo. Anthirrhinum, Cæsalpino. Pinus Mugho, Dodonæo. Camphor. Monspeliensium, Lobelio in Aduers. Muscus terrestris, sed perperàm Cordo. Chamæpitys. Rosmar. silu. Gesnero. Erica altera Matth. Asparag. marinus Clusio.

Æq...

CALTHA PALVSTRIS.

Cap. CXII.



MInori Chelidoniæ similis, per omnia tamen maior, minùs rubent huius coliculi: *folia* item profundiore circa pediculum sinu constant, & purpureis maculis carent; est etiam alia differentia, quòd minoris Chelidoniæ coliculi sine ramulis nascantur: hoc verò circa singula in coliculo folia binos emittit ramulos, cùm in minore

De...

nore Chelidonia bina semper folia singulares coliculos vestiant. *Flores* in summitatibus singulorum coliculorum singulos producit luteos, paucioribus tamen, rotundioribus, multoque maioribus foliis, quam illius, constantes: in quorum medio stamina eiusdem coloris visuntur: *radices* verò subsunt minori Chelidoniæ dissimiles, Hellebori radici cum fibris similes, foris nigræ, intus candidæ, longæ, graciles & insipidæ: *folia*, floresque similem minori Chelidonio saporem habent: *capitulum seminum* est echinatum.

Valerius Cordus, descriptionis author Chelidoniam palustrem nominat. Sed Tragus Caltham vocari posse putat, cuius in Alexi meminit Virgilius. Lonic. ait græcè vocari Chrysanthemum, sed toto cœlo aberrat: Dioscoridis Chrysanthemi descriptioni minimè respondet. Gesn. hort. refert aliquos Ferrariam vocare, fortè quòd folium ferream equi soleam videatur referre.

De Caltha palustri hæc Dodonæus scribit: Flores hic rarò, vel nunquam apparent, quamobrē Epimedium esse aliquando visum fuit, sed temerè. Non est autem Chamæleuce aut Tussilaginis species aliqua. Ineptè quoq; Farfugium & Farranum habetur. Chamæleuce siquidem, quam à Plinio Farfugium ac Farranū dici perhibetur, à similitudine foliorum λεύκης, i.e. Populi albę, appellationem accepit. Virent autem Leuces folia superiùs quidem, at inferiùs tenui candidaq; lanugine incanescunt. Calthæ verò huius neutrā inalbescunt parte: nec formā eorum respondet. Hęc ille, qui Calthæ palustris, & alteram effigiem dedit, sc. absque flore in aquis prouenientis.

Caltha palustris recentiorum (inquit Lob. in Adu.) non est Chamęleuce Plinij folio Populi, siue humilis incana. Est Dotterbloemen Belgarum, & Farfugum Recentiorum quam Cas. Bassus ex Geoponicis Malacocyssum maiorem vocat, & Matthiolus ex suo cerebro Tussilaginem alteram facit, coniecturas friuolas, & descriptionem ex Dodonæo, & aliis recentioribus scriptoribus emendicatam, inculcando, suppressis nominibus, & mutatis classibus, quasi scopas dissolutas: hæc enim multò magis Chelidonium ipso toto vultu refert, nisi quòd vniuersa maior: Flores neutiquam nappos, quinimò diu admodum & particula im floret, aureis Ranunculi, aut Chelidonij mino. is floribus: neq; folia ortu, vt Tussilago, anteuertunt, & Nymphææ luteæ colore, vel Chelidonij minoris nitore fulgent, & similes sunt adeò, vt in Angliæ vdis, vbi vberrima, sæpè pro Nymphæa minore Pharmacopœi & Clinicæ mulierculæ mihi attulerint, & ostentarint. Folia non subter incana, non angulosa, non caulis tomentosus, sed potiùs atro virore polito, vel Asarū, Nymphæa. Radix fibrata quidem capillamentis, acris gustu est, sed moderatè. Nunc si Nymphæa inde sit dicta, quia Lymphis, Nymphisve est conuictrix & accola, potuerunt Serapione antiquiores Caltham palustrem dictam Nymphææ congenerem fecisse: natales quippe, folia, & flores affinitate haud vulgari, etiamnum persuadent idem quibusdam pharmacopœis, qui nostris medicamentis non semel subdiderunt hanc, illarum [Nymphææ vtriusque] loco, vocabantque Nymphæam luteam. Quin mihi forent notæ Nymphææ, certè hanc legitimam Nyphæam agnoscerem, quoties potiores vel rationes, vel plantæ accommodatiores me deficerent. Et hæc Lobelius. *Et alibi:* Chamæleuce siue Populus pumila quænam sit, vix nisi de nomine coniectari licet, adeò ignotis notis prodidit eam Dioscorides.

Contrà, plantam hanc circa riuos aquarum & vliginosis pratis nascentem, quam Clus. Caltham palustrem vulgarem, & nonnulli Chelidonium aquaticum nominat, Anguillara Opinion ū lib. 12. Chamæleucen Plin. esse existimat, iisdemq; adhuc nominibus cognitam dicit Patauino agro, quibus Plinius eam donat, nempe Frani [Plin. Farrani] & Farfugij, cuius opinioni Matthiolus assentitur, assentiuntur & alij.

Apud H. Lugd. p. 1049. Caltha palustris describitur: verùm repetitur descriptio aliquibus mutatis sub altera Tussilagine Matthioli p. 1052. Sed nulla apponitur figura. Meminit eadem Calthæ palustris p. 1013. sub alia Nenupharum specie Serapionis. *Hist. Lugd. notatur.*

Hier. Brunsch. in edit. anni 1550. ineptam figuram ponit, Seeblumen, h.e. Nymphææ nomine.

Marē & fœminā facit Gesn. de coll. stirp. *Marē* ramulis rubē ioribus flore magis tincto: *Fœminā* minorē albioribus ramulis, & flore minus tincto, tradēs. *Brunsch. inepta figura. Mas & fœmina.*

Tabern. & Gerar. maiorē & minorem agnoscunt. Et hinc apud Tabern. nomine Populaginis maioris & minoris duę sunt figuræ, apud Ger. verò nomine Calthæ palustris maioris & minoris. *Maior & minor.*

C. Bauh. phyt. (vbi priuatim Chamæleucen Plin. vocat; item quorundam Caltham Poëtarū, & Boutomon Constantini.) & Plin. [vbi Chamęleucen Ang. ill. & Turneri statuit, Epimedium Dodonæi, Thal. & Amellum Virgilij putatum eiusdem appellat, & Farfugium Cast.) dicitur Caltha 9. siue palustris flore simplici. *Boutomon Constant.*

Germ. nuncupatur Dotterblum, Flos vitellinus, geel wisenblum, Flos prat. luteus, Meßblū, Flos pratensis aureus, Schmaltzblum, Flos butyri, Krafblum & Geel Gäenßblum, luteus Maij flos. Nomina german.

Humidis palustrib. locis, veluti riguis pratis gaudet, subinde ab ipsis aquis exit: cuius folia supereminentia longiorib. nituntur pediculis, quæ alias breuiorib. insistūt: flores huic rarò, vel nūquā apparent. Illa vnà cum Ranunculis Vere floret, & seriùs, subinde quoq; Æstate: toto autem anno ipsa viret herba. Lugduni obseruaui florentem Martio, Geneuæ Aprili, & Maio siliquas ferentē: item prope vasserfal florentem Augusto. Locus & Tempus.

CALTHA PALVSTRIS FLORE multiplicato.



Multa habet *folia*, circinatæ ferè rotunditatis, succulenta, venosa, in ambitu nonnihil, vulgaris foliorum instar, serrata: prodeunt inter illa palmares *caules*, interdum etiā [si vdo, pingui que Solo nascatur] pedales & maiores, obliqui; in alis mox alas diuisi, quæ vel pinnis ... vulgaris more, ex summo geni... pro- Descript.

ferunt *flores*, vncialibus petiolis innitentes, multiplici foliorum texturâ constantes, coloris planè aurei, quorum quina inferiora, reliqua veluti sustinentia, & amplectentia, malafcula sunt: *radix* non minùs quàm vulgaris, multis candidis, crassiusculisque fibris prædita est, authore Clusio, in Hist. post.

Synon. Autori & Camer. dicitur Caltha palustris flore pleno: Gel. hort. Caltha palustris floribus densis. Eid. de coll. stirp, Chamæleuce Ruellij hortensis, florum foliis multiplicibus: Populago multiflora Tabern. Caltha palust. multiplex Ger. flore multiplici Eyst. C. Bauh. pin. Caltha 10. [9. in phyt.] siue palustris fl. pleno.

Locus. In Anglia spontè & plenis & odoratis floribus reperitur, Camerario authore. Ex Saltzburgensibus pratis (in quibus copiosè nascitur) primum Viennam Austriæ delata: Nobilibus Matronis cœpit esse in delitiis, cùm istic viueret Clusius: postea etiam ex Augusta Vindelicorum accersita: verùm non adeò elegans vt prima, sed paulò humilior: eius item folia minùs vegeta, & quasi pallescentia: flos etiam dilutior, & magis pallens. Augustanæ ferè similes plantas, paucæ tamen, inuentæ fuerunt in pratis quibusdam virginalis, Francofurto ad Mœnum vicinis, anno 1591. flore quidē pleno, sed ratio . . . . quæ in hortū illatæ, sequente anno, simplici florum textura præditos tulerunt flores, instar vulgaris: sic quam Lugdunum Batauorum detuli, vt illic etiam obseruare liceret, simplicem florem semper præbuit. Nobis Montbelgard. in horto floret Vere & Autumno.

GERANIVM IN GENERE EX VETEribus & Neotericis.

CAP. CXIII.

Gerania duo Diosc. DVas Geranij species describit Dioscorides. Geranium, inquit, folium habet Anemonæ simile, incisuris diuisum, at longius: radicem subrotundam, (στρογγύλην: Orib. στρογγύλην.) dulcē & esui aptam. Hæc drachmæ pondere in vino pota, vterum inflationes discutit. Vocatur & à nōnullis alterum Geranium, habens cauliculos tenues, lanuginosos, duorum palmorum altitudine: folia verò Maluæ similia, & in summis alis quasdam sursum spectantes eminentias, veluti gruum capita cum suis rostris, aut dentes caninos. Huius in re medica nullus est vsus.

Sunt autem qui prius Geranium Dioscoridis Pelonitin, qui Trican, qui Geranogerontem vocent. Aph. Ilesce, Romani Echinastrum appellant: Posterius quidam Oxyphyllon, aliqui Mertiyga, nonnulli Myrrhida, pleriq; Cardamomon, aut Origanon vocant. Magi Hierobricas, Aphri Iec, Romani Pulmoniam, Cicutariam, & Gruinam herbam appellant.

Genera duo Plinio. Plinius duo quoque genera Geranij describit: Et primò vnum iuxta Latinorum quorundā traditionem. Deinde ambo iuxta Dioscoridem. Galenus in Simplicium censu Geranion omisit. Sed Paulus sequutus Dioscoridem, vtrumque Geranion commemorat, eadem quæ Dioscorides tribuendo.

Nomina linguarū. Commune harum & similium stirpium nomen græcum est γεράνιον, latinum Geranium. Appellatum autem est Geranium, à gruini capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo inest, aptissimâ similitudine. Sic recentioribus à ciconiæ rostri effigie, Rostrum ciconiæ nominatum est. Germ. Storckenschnabel, & Kranichsschnabel: Belg. Oyevaresbeck: Gall. *Bec de Cigogne*: Ital. *Geranio*: H. sp. *Pico de cigouna*: Angl. Storckesbil: Boh. Čapinijec: Hung. Daru lab/h. e. Cornicis pes.

GERANII SPECIES VARIÆ.

CAP. CXIV.

GERANIVM MALVACEVM.



ALteri Geranio *folia* sunt Maluaceis magnitudine, colore & mollitie proxima, nōnihil oblonga, subhirsuta, in ambitu serrata, pediculis appensa, tres duásve vncias lōgis, interdum ferè dodrantalibus: *caules* ex eadem radice, solo lætiore & fimetis multi hirsuti, mediocriter crassi, dodrantē aut cubitū alti: è foliorum sinu pediculus exit duas tréive vncias longus, multifidus, cui *flores* insident multi cærulei, quinque foliolis constantes: quibus decidentibus rostra oriuntur vnciam aut sescunciam longa. *Hæc* planta aliquando vix trientalis est, foliis ouatis, crenatis & Betonicæ ferè similibus, qualē nos habemus in Herbario nostro sicco, lectam, nì fallimur, in agro Narbonensi.

Sub Geranio secundo, siue altero quibusdam dicto hoc intelligit Dioscorides, dum ei gruum rostra tribuit. Est Geranium foliis Maluæ paullò candidioribus Plinio.

Matth. in edit. comm. anno 1559. hoc intelligit, cùm ait: Geranij plantam vidi in pluribus hortis, ac viridariis satam, foliis rotundis secundi [Robertiani] Geranij modo per ambitum laciniatis, Maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis simili. Hanc Herbariorum nonnulli, Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam alij eodem nomine vocant: eamque cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc, meâ quidem sententiâ, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, vt quæ foliis ad Maluam propiùs accedat. Quare & hanc magis eandem esse cum illo putauerim. Veruntamen haud eam inficias, quin Pes columbinus dictus, idem sit Geranium: sed eum quis rectiùs fortè Geranium minus dixerit. Eadem repetit in comm. cum mag. fig. lat. & Italicis. *Sed non* existimo Matthiolo benè perspectum fuisse hoc Geranium. Siquidem modò Momordicam ab aliquibus appellari credit modò verò, pro Geranio tertio, Veronâ à Calzolario misso, siue sexto depingit, & vtrobique describit. Quinimò mihi persuadeo, tertiò eam pro Malua altera à Calzolario Veronâ missâ in lat. comm. cum mag. fig. fine descriptione tradi: In comm. verò Ital. pro quarta: in Epit. pro hederacea siue montana.

Meminit

Meminit huius Amatus ſub ſecundi generis Geranij Plinij folio Maluæ altera ſpecie, à multis Momordica dicta. Verùm non deſcribit, nec ſe ſatis explicat. Apollo Rad. 10. p. 193 facit Geranij Dioſcoridis ſecundi ſpeciem primam, à quibuſdam Momordicam veram nuncupatam. Lobel. in Ic. p. 662. & Obſ. p. 378. Geranium Malacoides inſcribit.

Tabern. Ic. Geranium Mompeliacum ſiue Maluaceũ, Papel Schnabelkraut: Hiſt. Geran. 9. γεράνιον μαλακοειδής. Geranio ſecundo Dioſcoridis iungendum præcipit, quamuis à veteribus nõ deſcriptum putet, qua in re multùm fallitur. Eſt enim ipſum Dioſcoridis Geranium ſecundum.

Geranium ſecundum aliud Matthioli deſcribitur apud H. Lugd. p. 1276. linea vltima: at figura habetur p. 1280. ſub Geranio ſexto Matthioli, ex quo denuò deſcribitur. Illud à vero alienum eſt, quod ibidem dicitur, Matthiolum Momordicam pro ſecundo Geranio pinxiſſe. Exiſtimo huius nouam & deſcriptionem & iconem Maluæ maioris tertiæ Matthioli inſcriptione pag. 586. apud Hiſt. huius Geranij extare.

Gerard. cut Geranium Malacoides, ſpurium Creticum, Baſtard Candie Cranes bill appellat: Dodonæo in fol. lat. dicitur Geranium, Matthiolo à Calceolario miſſum, ad Pedem columbinum referendum. Caſt. Geran. Matthioli. Camer. hort. Geran. althæodes, Matthioli 6. vel vltimum. Cæſalp. Pedis columbini vulgò appellati tertia ſpecies ... Althææ.

C. Bauhini Geranium 2. in phyt. 9. apud Matthiol. 5. in Pin. folio Althææ, & Maluam 3. phyt. 5. ſiue montanam apud Matth. 4. in Pin. folio hederaceo, vnam non duas ſtatuo plantas. *Nec ſeparo* ab his eius in Pin. Geranium Maluæ folio quartum, ſiue malacoides minus, quod 1. in ipſius Prodromo.

In hortis Brabantiæ & German. colitur: floret menſe Martio & Septembri. Monſpelij abundat: item prope Florentiam & in montibus ad Arque.

GERANIVM FOLIO ROTVNDO, MVLtùm ſerrato, ſiue Columbinum.

Viticulis multis, rubentibus, parũ erectis, geniculatis donatur: *folia* Maluæ rotunda, nunc magis, nunc minùs inciſa: *flores* quoque magnitudine variant, purpurei, quinq; foliolis aliorum more conſtantes: quibus acus ſuccedunt Robertiani Geranij: *radix* tenuis, ſed longa, rubeſcens, ſapore adſtringente.

Duplex eſt genus Thal. & C. Bauhino, maius ſc. & minus: maiori ſunt caules maiores, & folia paulò molliora: minori omnia minora, & folia aſperiora. Sic folia modò in profundiores, modò in breuiores & latas lacinias diuiſa ſunt: floris etiam magnitudine differunt: flore triplò maiore & cærulei elegantioris coloris ex horto Dei habuit Frater.

Quem vulgò Eur. Cord. Ruell. Hermol. Tagault. Brunf. tom. 2. p. 290. (habet deſcriptionem Manlij) Fuchſ. Corn. Trag. Matth. Turn. Amat. Lonic. Lac. Caſt. Cronemb. Apollo. Lob. in Adu. Obſ. p. 376. Ic. Plant. p. 658. Cæſalp. Tabern. Ger. Thal. Camer. hort. & Cluſius *Pedem Columbinum* vocant, iidem omnes [excepto Eur. Cordo, qui Herbam Rupertianam malè quidem, & Gruinæ herbæ ſpeciem cognominat, Brunfelſ. & Camerario, qui etiam Geranium Maluaceum ſiue Balſaminum appellat] Geranium alterum (γεράνιον ἕτερον) folio Maluæ Dioſcoridis [& Plinij, addit Amat.] eſſe ſtatuunt. Synon.

Geſn. hort. Geranij ſpecies folio Maluæ: Cronemb. Geranij altera ſpecies Fuchſij: Dod. Tabern. & Ger. (cui & Pulmonia, & Gruina) Geran. columbinum: C. Bauh. phyt. Geran. 1. ſiue fol. Maluæ, Eid. in Pin. Geran. Maluæ folio rotundo, primum. Matthiol. Hiſtor. german. Geran. tertium.

Sunt qui [Serapionis interprete decepti] aberrantes, maximo errore Amomum (ſecundùm verò Tabern. Cardamomum) eſſe exiſtimant, & in Amomi locum ſubſtituant, nullam de his hiſtoriam inquirentes. *Error quorundam.*

Nec meliùs Barbarus Herbam Roberti nuncupat. Fallitur & Braſſauolus aſſerens nullo modo iis eſſe aſſentiendũ, qui Pedem columbinum vocatum, Geranium eſſe contendunt, quòd Geranium folijs exeat maioribus, Anemones inciſuris. Sed is ignoraſſe videtur, quòd ſecundum Geranij genus, non autem primo generi à Dioſcoride aſſignatum, eſt illud, quod Pes columbinus cenſetur. Vel fortaſsè dum hæc ſcriberet, alterum genus Geranij non animaduertit in Dioſcoride. *Alius Braſſau. lapſus.*

Secundam hanc Geranij ſpeciem, Pedem columbinum vocatam, venenum eſſe, Apolline rad. 10. teſte, non ſine lapſu tradidit Cardanus in lib. de malo medendi vſu, pro columbino miluinum fortè, vel coruinum accipiens Ranunculi genus, exulcerans ſcilicet, & veſicas excitans, vel deceptus, quia in Geranij ſpecie foliis Ranunculo ſimilibus, in quinta ſpecie, à Fuchſio numeratur ſecunda hæc minoribus foliis. *Non eſt venenum contra Card.*

Germ. Taubenfuß: Pes columbæ, & ſcharten kraut: Belg. Duyvenvoet: Gall. *Pied de pigeon*: Ital. *Geranio colombino*: Caſt. *Pico de cioguenna*: Portug. *Pico de gruo*: Angl. Doves foote or Cranesbill: Poll. Golebia noga: Hung. Golya toróm: h.e. Ciconiæ vnguis, h.e. Storcken clauwe. Nomina linguar.

Floret tota ferè Æſtate: prouenit ſecus vias, in agris incultis, in cœmeteriis, & hortis: quotannis ſe renouat ſemine deciduo: Hiemem enim non perfert. Locus & Tempus.

Pedem columbinum preſcribit Rondeletius in enemate ad Hydropem. Experientiâ conſtare ait Tabernamontanus eſſe herbam valdè vulnerariam potionibus additam, aut etiam in puluere ſumptam. Eidem vſui inſeruire & aquam diſtillatam. Herbam vino vel aquâ decoctam, purgare vulnera. Idem præſtare emplaſtris, balſamis & vnguentis quouis modo additam. Fotu quoslibet articulorum dolores ſedare. Vires & Vſus.

GERANIVM TVBEROSVM MINIMVM.

Descript. ESt *folio, flosculo*, & totâ facie vulgaris Maluacei, siue Balsamini, aut Pedis columbini, attamen multò minus: *radice* Auellanæ magnitudine, rotundâ, tuberosâ, nulli[illegible] fi[illegible]cis, sed velati acetabulis, aut osculis ex parietibus alimentum hauriens. Ex murorum [illegible]s, in quibus nascitur, in hortum translatum, Geranium tuberosum minimum penitùs contabuit.

Synon. C. Bauh. phyt. Geranium 13. siue tuberosum minus folio maluaceo: Eid. Pyn. Geranium Anemones folio rotundo 10. siue Ger. tuberosum minus Camerarij.

GERANIVM GRVINALE, FOLIO tenu[illegible] d[illegible]



Descript. R*Adice* nititur singulari, paruâ, intus forisque rubente: *caules* admodum numerosi, plurimùm supini, dodrantales, interdum bicubitales, ramosi, sanguineo rubore perfusi, hirsuti, geniculati: *folia* Pedis columbini, rotunda, sed tenuiter dissecta, subhirsuta, & nonnihil subinde rubentia: *flores* Geranij Robertiani, paullò maiores, purpurei, folliculo laxiore, minusque rubente obsiti: *semina* rostrata, quàm Robertiano habitiora.

Cæsalp. Geranium 3. & Collum gruis, [illegible] Germanorum Fuchs. Lonic. [cui & Gruina] Lac. Dodon. [cui & Gruinalis, & Geran. gruinale] Geran. quartum: Lobelio in Adv. ni fallor, Geran. Robertianum 2. siue Robertiana secunda: Camerario hort. Geran. supinum paruum siue vulgarius, & maius, non ita passim obuium & notum: H. Lugd. pag. 1178. Gruinalis Dodonæi: Casp. Bauh. phyt. Geran. 18. siue Robert. secundum: apud Matth. Geran. Robert. 2. Matth. 5. Tabern. violaceum: Eid. Pin. Geran. Anemones fol. rotundo 7. siue batrachoides, Collum gruis dictum. Sed Matthioli quintum non est gruinale, vt eo capite demonstratum: Geranium quoque violaceum Tabernæmontani esse non potest, si vel solùm figuram consideres, quæ eadem cum ipsius Geranio Rupertiano.

Locus & Tempus. Monspelij & Geneuæ obseruaui virens Februarij principio, Montbelgardi etiam in horto Ill. E. C. sponte florens Iulio & Augusto: circa fontem admirabilem in ducatu Wirtemb. sine caulibus Octobri.

GERANIVM ARGENTEVM montis Baldi.



Descript. GEranium argenteū palmâ altius paulò: ex *radice* crassiuscula rubente, mediocris longitudinis *folia* exeunt longis ac trium quatuórve vnciarum pediculis hærentia, parua, & quæ pollicis articulo tegas, in quinq; lacinias præcipuas, singulas rursus diuisas, profundè ad vsque pediculum fissa, pilis infrà subtúsque albis, luculentibus vt in Heptaphyllo montano, lanuginosa, ad Geranij gruinalis formam accedentia: caulis tenuis, palmaris, in ramos abit, quorum singulis insidet *flos* purpureus, quantùm sicca demonstrat, in medio staminulis longiusculis, quem calyx excipit magnus foliaceus, è quo tandem emergit rostrum gruinum, vnciam plùs minùs longum: perennis herba est, vt ex reliquiis plurimorum foliorum veterum, quæ radicem quasi squammatam faciunt, colligere est.

C. B[auh.] *not.* Hoc C. Bauh. in phyt. videtur intelligere per Geranium 8. siue argenteum, & cum Geranio saxatili Thalij & Camerarij, quod idem est cū meo lucido, siue eius decimo, turpiter confundere. In Pin. vocat Geranium Anemones fol. rotundo 14. siue argenteum alpinum.

Lo[cus &] Tem[pus]. Nascitur alpinis rupibus maioris montis Baldi (ex quo petitum, mihi Bechius misit) Orientem aspicientibus, ac ibi passim Floret initio Iulij, semen Kalendis Augusti perficitur. Perennis est planta. Radix amariuscula, ac quadam subadstrictione donata.

GERANIVM TVBEROSVM.



Des[cript.] GEranium tuberosū dictum, nomen inuenit à *radice* tuberosa, sublìuida, insipida: cuius *folia*, semipalmari & palmari subhirsuto pediculo donata, lata sunt, diuisurâ octonâ, nouenâve ad ipsum vsque pediculum, singulis segmentis minutiùs dissectis, colore ex viridi canescente: *flores* in

res in petiolis teretibus subrubrisque ac hirsutis, pulchri, purpurascetes, ex quinque foliis in summa diuisis aliquantùm, intensiore purpura stria tis, & circa imum marginem nonnihil hirsutis, fibris purpurantibus: circumiecta autem sunt flori quina itidem folia acuminata, intus nonnihil rubescentia, glabra, foris virescentia, & lanuginosa. Floribus decidentibus succedunt *rostra.*

Dioscoridis est γεράνιον foliis Anemones, diuisionibus longioribus, radice subrotunda, dulci. Plinij Geranium alterum Græcorum. Pauli Geranion folia habens Anemonæ similia.

A Dioscoride autem primo loco descriptum esse testatur inter alios Matthiolus, qui in prior. comm. pro Geranio 1. pingit, & in post. pro eo etiam describit. Mirum proinde eum in Hist. germ. Geranium quintum statuere.

Pro Geranio primo, scil. Dioscoridis recipitur quoque ab Anguill. Lob. in Adu. & Obs. Cam. hort. Tabern. Cast. Gerardo, & Cæsalpino: cui & Pancaseolus dicitur. Pancaseolus, inquit is, vulgò appellatur in montibus nomine conficto ex pane & caseo, quorum vicem in cibis explet radix: Geranium Dioscorides vocat, & Plinius similiter.

Gesn. hort. dicitur Geranium subrotundâ radice Dioscoridis, ab Anguillara allatum. Lob. in Adu. Obs. p. 337. Ic. Plant. p. 66.. Geranium bulbosum. Cam. hort. Geran. tuberosum maius, admodum viuax & copiosè se propagans. Gerardo Geran. tuberosum. C. Bauh phyt. Geran. 11. siue tuber. maius: Eid. Pin. Geran. Anemones folio rotundo nonum, siue tub. maius.

H. Lugd. p. 1275. Geran. 1. Matthioli: Et p. 1276. Geranium tuberosum Dodonæi. Vtraque figura est Geranij bulbosi: sed prima id proponit, vt Matthiolus expressit: secunda Dodonæi, quæ melior, sufficiebat.

Tabern. Ic. Geran. tuberosum siue Illyricum, windisch schnabelkraut/ &, Geran. bulbosum Matthioli, turckisch schnabelkraut: Hi st. Geran septimum, Pelonitis: Geranogeron. Trica. Herba gruina, Echinastrum, Vchinastrum, Pulmonia, Rostrum gruinum, Rostrum ciconiæ, & Perimonia: Arab. *Geramon.* It. *Geranio, Aco de pastori,* Hispan. *Bico de ciguenha,* Gall. *Becq de cicoigne.* Afric. *Iesce,* Hüg. Varnulab/ Boh. Czapinusck/ Angl. Storckes bill of Illiria. Belg. knobelachtig Craneberk. Germã. Schlowonisch Schnabelkraut/ Schlauonischer Storchen schnabel/ windischer storckenschnabel: Item, Geranium decimum, primo Dioscoridis annumerandum, γεράνιον βολβῶδες, Geran. bulbosum, & rotundum à radice nũcupatum, Geran. Byzantinum, Geran. Turcicũ, German. Zwibel schnabelkraut/ Constantinopolitanischer Storcken schnabel/ & turckischer storckenschnabel/ quia primò Constantinopoli in Germaniam delatũ. Has duas non separamus, quin potiùs easdem esse statuimus.

Montbelgardi Solum commodè perfert, florens in horto Illust. E. C. Iunio & Iulio. Vires ex Veteribus lege antè.

GERANIVM ASPHODELI RADICE.

RAdicem habet ex multis paruis & longis bulbis constantem, versus summum fibratam: *caulem* cubitalem geniculatum, iuxta radicem & genicula parum rubentem: è singulis geniculis duo *folia* longiusculis pediculis nitentia, in quinque præcipuas partes dissecta, quarum singulæ in ambitu inæqualiter incisæ sunt: è singulis iuncturis, iuxta foliorum exortum quinque folia mucronata exoriuntur: *flores* in summis ramulis conjugatim paruis pediculis insistentes rosei, ex quinque foliolis constantes, colore ex purpureo rubescentes, Geranij cæruleis floribus sim les, sed paulò minores.

Clusius descriptionis author facit in Pannon. p. 419. Geranium 3. In Hist. post 4. cognominatque Geran. bulbosum Pennæi. Dicit autem foliorum similitudine secundum Geran. Batrachoides aliud folio Aconiti nitente referre. C. Bauh. in phyt. est Geran. 12. siue rad.ce ex multis bulbis constante: Eidem in Pin. Geran. Anemones folio rotundo 11. siue radice grumosâ. Synon.

In Dania prouenit agro Hafniensi, vnde Turnerus Clusio attulit & dono dedit. Locus.

GERANIVM BATRACHOIDES.

RAdix pollicari est crassitudine, foris rubra, intus buxea, multis fibris donata, sapore vehementer adstringente: *caules* cubitum aut sesquicubitum æquant, tenues, fungosi, subhirsuti: *flores* speciosi, magni, cærulei, quinque foliis purpura striatis constant, in quorum medio apices atropurpurei: *folia* Aconiti, magna, rugosa, profundè incisa, & quasi in orbem nonnũquam acta. Descriptio.



Camer. hort. & C. Bauh. duplex est: grandius floribus cæruleis, aut albis, & quidem eodem loco: minùs rubris.

Trag. vocat Geran. 4. ordine postremum, Sanguinariæ radicis speciem: Corn. & Matthiol in post. comm. & Hist. germ. Geran. quartum: quintum Fuchs. Lac. & Lonic. qui malè quoque Chelidonium minus appellat: sextum Turn. Dod. gall. ac etiam cum lat. in fol. Geranium Batrachoides à Ranunculi similitudine, vnde & vulgò Ranunculum cæruleum appellant. Lat. præterea & alterum Geran. batrachoides pingit, aliam Geranij Batrachoidis speciem nuncupans & describens. Synon.

H. Lugd. p. 1280. & Cast. Geranium 4. Matthioli: Gerardo Geranium batrachoides: Clus. in Pan. sine icone pag. 419. Geran. batrach. primum, Geran. batrach. cæruleo flore Belgicum, Hist. post. Geran. 3. βατραχιοειδὲς maius. Thal. Geran. βατραχιοειδὲς Dodonæi fl. purpureo magno. Camerar. hort. Geran. batrachoides maius & minus. Lobel. Adu. Geran. batrachoides, siue magnum, cæruleum odoratum, Obs. pag. 376. Geran. batr. siue gratia Dei, Ic. Pl. p. 659. gratia Dei Germanorum. Cronemb. gratia Dei, Geranij 5. species Fuchsij, Tabern. Ic. Geranium siue Batrachiũ cæruleum, blauw storchenschnabel. Hist. Geranium sextũ, Ranunculus cæruleus, gratia Dei cærulea. Hoc Plura Syn.

quamuis neque à Dioſcoride, neque ab aliis Græcis deſcribatur, tamen ad primum Dioſcoridis referri poſſe putat.

C.Bauh.phyt. Geran.3. ſiue (ceu etiam apud Matth. vbi figuram Geranij ſanguinei Tabern. aſſumpſit) Geran. batrachoides. Eidem in Pin. Geranium Anemones fol.rotundo 5.ſiue batrachoides, Ger. ſanguinarium Tabern. maius Eyſtett.

An Geran.alterum, Geran.maiori Aconiti folio ſimile Geſn.?

An Balſamina vulgò Cæſalp.?

Geneuæ quidem mihi florebat in horto menſe Maio ex proximis montibus allatum. In Belgicis hortis quoſdam aluiſſe etiam obſeruauit Cluſius: ac ſpontè prouenire variis in Germaniæ, Bohemiæ, & Auſtriæ pratis.

GERANIVM BATRACHOIDES ALBVM & ex albo cum cæruleo colore varium.

Deſcript.



Foliis eſt ſimilib⁹ Batrachoidis vulgaris, aut certè vix notabili differentiâ variantibus, quorum pediculi cubitum longitudine excedunt. Tota planta lanugine quadam albicante obtecta. *Caules* ſunt bicubitales. *Flores* albi lineis cæruleis ſtriati, quidam etiam medio cærulæi, ſex foliolis conſtantes. *Calyx* hirſutus, quinque conſtat foliis, è quo, flore decidente, roſtrum emergit notabili hirſutie donatum, vnciam plùs minùs longum, deſinens in apicem tenuem, qui in extremitate per ſiccitatem in tenuiſſima quædam filamenta capreolorum inſtar contorquetur. Tandem diſſiliens roſtrum *ſemina* oſtendit quina, imis roſtri coſtis hærentia, & in folliculo membraneo contenta, oblonga, ſinuata, colore pullo, exteriùs viridi, ſapore dulci, grato. In foliis autem nullus ſapor effatu dignus.

Gerardus pro Geranio 2. Batrachoide albo aſſumpſit iconem à Tabern. propoſitam pro Geranio 13. ſiue ſanguineo, quod non diſplicet: figura enim Tabern. non conuenit cum ſanguinei deſcriptione. C.Bauh. Pin. vocat Geranium Anemones fol.rotundo 6. ſiue Batrachoides flore variegato, Anglicum variegatum Eyſtett.

Locus & Tempus

Ex ſemine Argentinæ collecto in horto Frid. Meieri prouenit nobis Montbelgardi: ſecundo anno floret & ſemine deciduo ſe propagat.

GERANIVM BATRACHOIDES ALIVD folio Anconiti nitente Cluſij.

Deſcriptio.

PRodeuntibus è *radice* frequentibus longóque pediculo nitentibus foliis præditum eſt,



Ranunculi platyphylli, aut Aconiti lycoctoni pallido *flore*, folio reſpondétibus ferè, rugoſis, ſubhirſutis, in aliquot profundas lacinias diuiſis, deinde in ambitu ſerratis, quæ guſtata initiò adſtringere, & linguam exſiccare, deinde nonnihil calfacere deprehendũtur: *caule* cubitali vt plurimùm, firmo, rotundo, geniculato, in multas alas diuiſo, quibus ſupernaſcuntur *folia* ſuperioribus minora, paucioribúſque laciniis diuiſa, perinde tamen in ambitu ſerrata: ſummi rami in oblongis pediculis *flores* geſtant quinque foliis conſtantes, Geranij batrachoidis quod in Belgicis hortis alitur, floribus formâ pares, paullò tamen minores, nec, vt illi, cæruleos, verùm ex purpura rubentes, decem ſtaminulis cum ſtilo ex vmbilico floris prodeuntibus: deinde oblonga, erectáque *roſtra*, non inflexa, aut inclinata, quinis vtriculis ad eorum baſim turgentibus, & *ſemen* continentibus, quod maturitate exilit, aliorum Geraniorum more: *radix* ſuperiori [Geranio phæo ſiue pullo flore] ferè reſpondet, & ſummâ tellure in plura craſſa, interneque rubentia capita, excuberat, quæ fibras etiam agentia, ſingulis annis augentur.

Author Cluſ. in Pannon. pag.417. & Hiſtor. poſt. deſcribit, Geranij batrachoidis alterius titulo: inſcribit verò ibi pag.418. Geranium ſecundum: hîc autem Geran, 2.βατραχιώδες minus. Syno

C. Ba C.Bauh.phyt.Geran.6. ſiue batrachoides maximum, Batrachij ſpeciem tertiam Geſn.hort. & Geranium βατραχιώδες alterum, vel montanum primum Cluſij videtur appellare. Cur autem maximum cognominat, cùm Cluſius minus eſſe ſcribat? Ei eſt in Pin. Geranium Anemones folio rotundo 1. ſiue batrachoides folio Aconiti, Geranij ſpecies tertia Geſn. hort. Geranij maioris ſpecies prima. Eid.app. Geran. batrachoides Gerardi. Variat, inquit, flore cæruleo, albo, lineis cæruleis variegato: eſt & flore cæruleo duplici, ſed duplò majore, & dicitur Geranium batrachoides cæruleum, & Geran. batrachoides flore albo, Eyſtett.

Locus Temp

Creſcit in Pannonicis, Stiriacíſque Alpibus, nuſquam tamen abundantiùs, quàm ſupra Gamiogam, in illo aſcenſu ex Herrenalben jugo ad ſublimes ſcopulos Durrenſtain, in quibus floret Iulio & Auguſto: in hortis autem Maio.

GERANIVM

GERANIUM BATRACHOIDES. maximum minùs laciniatum, folio Aconiti.

EST ex eadẽ Batrachoidis Geranii familia aliud, eo maiꝰ, *foliis* ad Aconiti lutei folia accedentibus, ea verò quinque laciniis incisa, iisq; latioribus, quàm in primo Batrachoide, & per extrema serrata, hirsuta: *caules* magni, hirsuti, geniculati, in ramos divaricati, in longos desinentes pediculos bifidos, qui sustinent magnos *flores* duos, ex purpureo rubentes, quos excipiunt *rostra* breuia.

De hoc ait Gesner. hort. Geranii tertia species ferè similis montanæ (i.e. Ischęmo) maioribus & latioribus foliis, quibus Aconitum luteum repręsentat, flore rubente. Item, Append. Geranii maioris species foliis magnis, figurâ ferè & magnitudine Aconiti lutei, hirsutis, asperis.

An Clus. Pannon. pag. 422. & Hist. post. Geranium αἱματῶδες alterum?

Nascitur in humidioribus pratis in quibus ferè Bistorta, In hortum Ill. E. C. Montb. ex monte Balon translatum diu durat.

GERANIUM BATRACHOIDES LONgiùs radicatum, odoratum.



SPectabili *florum* amœnitate nulli Geranio cedit, qui ex calyce globoso, striato, rubente hirsutoque, odorati emicant purpuro-violacei, è quinque foliis compositi, surrecto staminum purpurascentium altiore cincinno, in *caulibus* geniculatis, dodrantalibus, cubito altioribus interdum, & hirsutis: *folia* diuisurâ quodammodò Saniculæ, ex virore incana, pilosa, odorem spirant non ingratum. *Radix* obliquè acta serpit, longa, minimi digiti crassitudine, fibris & geniculatis tuberibus donata, foris rubens, intus alba cum adstrictione valida, nescio quid aromatici gustui offerens.

Lobel. in Obs. p. 376. Ic. Plant. p. 661. vocat Geranium Batrachoides alterum longiùs radicatum. Camer. hort. Geranium macrorhizon, Gallorum Banaticam, grauissimi odoris; Staticẽ quarundam, septem floribus roseis, ventrem sistentem à Plinio descriptam. H. Lugd. p. 1280. Geran. Batrach. alterum long. radicatum Lobelii. Casp. Bauh. phyt. Geran. 6. siue Batrachoides odoratũ: Idem in Pin. Geran. Anemones folio rotundo 3. siue Batr. odoratum, Geran. montanum Gesn. coll. Geran. Batr. alterum Dod. Ger. macrorhizõ. Eystett. Pedem columb. in siluis nascentem alterum Cæsalpini.

Frater mihi retulit nomine Momordicæ ex horto Patauino. Obseruaui ego Stutgardiæ in horto Illust. Princ. vnde Montbelgardum in hortum Illustr. E. C. transtuli, in quo se crassâ sua & repente radice multùm propagat, ac diu perennat.

GERANIUM PHÆUM FLORE reflexo.



Descriptio.

SPeciosum est apprimè hoc Geranii genus, *foliis* ampliorib. quàm Batrachoidis, in octo plùs minùs segmenta, angusta, sed lata, diuisa, subhirsuta, nigricantib. maculis aspersa, per ambitum latiusculis crenis cõspicua, nullo odore prædita. *Flos* summitatibus insidet purpureus & penè fuscus, satis magnus, accedens ad florem Geranii folio odorato, qui inuersè contorquetur atque reflectitur, in medio apices, floribus decidentibus *rostra* oriuntur vnciam longa.

Synon.

Lobel. in Obs. pag. 377. Icon. Plant. p. 660. Geranium fuscum intitulat. Tabern. Ic. Geran. maculatũ Fleckechtschnabelkraut. Hist. Geran. phyt. Geran. 9. siue montanum fuscum, Eidem in Pin. Geran. Anemones folio rotundo 8. siue montanum fuscum, Geran. mont. Dodon. Geran. fuscum Lobelii, Lugd. & Eystett.

Locus.

Colitur in Germaniæ hortis, vt Frid. Meieri Argentinensis florens Maio, & Ill. C. Wirt. Stutgardiæ florens Iunio.

Geranium phæo siue pullo flore Clusii.



Descriptio.

AVthor Clusius vocat in Pann. p. 415. Geranium montanum 1. siue Geran. φαιὸν, aut pullo flore. Histor. post. Geran. 1. pullo flore, Geranium *folia* habens Lycoctono flore luteo non dissimilia.

C. Bauh. phyt. Geran. 5. siue Batrachoides hirsutũ flore atrorubente, Geran. mont. 1. Clusii, Geranii maioris species secunda, Gesneri in Appendice.

Ego, vt verũ fatear, facilè crediderim, Geraniũ

phæum à nobis deſcriptum & Lobelii fuſcum, ac hoc Cluſii pullo flore, eaſdem plantas eſſe, aut ſaltem valdè ſimiles. Hoc tamen diuerſitatem forſitan demonſtrat, aut naturæ luſum, quòd Cluſius ſcribit florum folia laciniata eſſe, quod non demonſtrat tamen icon. Neque nos florum foliorum lacinias vnquam obſeruauimus. Si non in poſt. Hiſt. folia adhuc laciniata ſcripſiſſet, ſuſpicaremur legendum eſſe folia reflexa, aut tale quid ſimile, & hac in parte errorem eſſe commiſſum.

Locus & Tempus. Inuenitur in Stiriæ Alpibus, vbi ſylvæ deſinere ſolent: & floret Iunio: in hortis verò, in quibus feliciſſimè prouenit & luxuriat, Maio.

GERANIVM MAGNVM FOLIO trifido.



Deſcriptio. Elegans Geranium, cuius aliquot *ramos* habemus cubitales, brachiatos, glabros, quibus *folia* per ramos ex dodrantali plùs minùs diſtantia, & non multò breuioribus pediculis, hærent tripartita, principio tamen quo pediculo hærent, vnciali latitudine integra, nonnihil hirſuta, per ambitum ſerrata, plurimis fibris ſe mutuò contingentibus & interſecantibus intertexta. Summa *flores* occupant purpuraſcentes.

A Doldio nobis miſſum eſt pro Geranio montano, neque deſcripto, neque depicto. An Pes columbinus in ſiluis naſcens &c. Cæſalp.

Icon. Icon noſtra deſumpta eſt ex Cluſii Geranio quinto nodoſo I. Plateau, & ramo Geranii 6. tuberiferi eiuſdem. Hæc enim duo Cluſii Gerania vnum ſunt, & à noſtro non differunt.

C. Bauh. notatur. C. Bauh. in Pin. vocat Geranium Anemones fol. rotundo 12. Geranium nodoſum, queritq́; an ſit Geran. cęruleum Tabern. & Batrachoides Gerardi, ſed fruſtra, concluſerat enim antè eorum Geranium eſſe Geran. Anemones folio rot. primum, ſiue Batrachoides folio Aconiti.

GERANIVM SANGVINEVM SIVE hæmatodes craſsâ radice.

Deſcriptio. Craſsâ hæret *radice*, multis longis craſſiuſculis appendicibus auctâ, rubrâ, guſtu admodum adſtringente: *caules* emittit plures, cubitum altos, rubentes, hirſutos, geniculatos, in multas alas diuiſos: ad ſingulas iuncturas bina naſcuntur *folia*, circumſcriptione rotunda, ſed in quinque lacinias, trifidas plurimùm, profundè ad pediculum ferè diſſecta, hirſuta, ſupernè virentia, ſubtus caneſcentia, ſicco & adſtringente ſapore prædita: *flos* pediculis ſingularibus ex ſuperiorum foliorum ſinu pronatis vnicus inſidet, Roſulæ æqualis, coloris purpurei, quinque magnis



foliis conſtans pulchrè explicatis, quæ totidem nervoſis, hirſutis, viridantibus foliolis ſubtus natis ſuffulciuntur, medium verò occupant ſtamina: *roſtra* ſuboriuntur quinque thorulis ſeu granis firmata, quibus diſſilientibus acus roſtrorum reflectũtur.

Syn. Trago hoc Geranium minimè ignotũ fuit, ſed ab eo Geranium tertium vocatum, & Sanguinariæ radicis titulo pictum. Fuchſ. Lonic. Lac. & Turnero dicitur Geran. ſextum: Corn. & Dod. gall. quintum: Geſn. hort. Geranii altera ſpecies maior montana, & Iſchęmon: Dod. gall. Camer. hort. Thal. H. Lugd. pag. 1279. & Cluſ. Pan. p. 4-1 [p. 419. quartum.] Geran. hæmatodes: Hiſt. poſt. Geran. 7. αἱματῶδες. Lob. in Adv. pag. 296. Geranii Robertiani varietatem tertiam conſtituit.

Gerardo Geran. ſanguinarium Bloudiſh Cranes bill. Cęterum Geranii ſanguinarii titulo duę habentur apud Tabern. icones & deſcriptiones: poſterior autem figura in Ic. p. 774. in Hiſt. part. 2. p. 449. meliùs placet priore, quæ in Ic. eſt pag. 62. in Hiſt. part. 1. p. 151. quam C. Bauh. apud Matthiolum meliùs Geranio 7. ſiue Batrachoidi accommodauit. Hic vocauit in phyt. Geran. 7. ſiue ſanguineum maximo flore: In Pin. Geran. Anemones fol. rot. 3. ſanguin. max. flore ſanguinar. Eyſtett. Compilator porrò Tabernamontani imperitiam ſuam ſtirpium ſummam detegit, eandem herbam bis tradendo, etiam quidem vulgò notam. Geranium tandem hæmatodes, ſiue ſanguineum diciturtum à radicis ſanguineo intus & foris colore, tum à mirifica eius in ſiſtendo ſanguine facultate.

Toſſanus Carolus anno 1590. menſe Iulio mihi tranſmiſit ex Champagnole Burgundiæ nomine Geranii alpini, inibi in iugis altiſſimorũ montium collectum. Monſpelii floret Aprili: Geneuę Maio: Baſileæ iuxta Leurach Iulio & Auguſto. Naſcitur in omnibus Pannoniæ & Auſtriæ infra Onaſum cæduis montanis ſiluis, editioribuſque gramineis locis. Mons præterea arci Greben imminens vltra Drauum in Pannonia Interamni, totus ferè eo Geranii genere conſitus, qua parte Occidentem ſpectat. Siluæ etiam Francofurto ad Mœnum vicinæ eo abundant. Floret Maio & plerumque totâ ſubſequente Æſtate.

Sclauonicæ mulieres huius decoctum ex profluente aqua, mirificè commendant in capitis grauedine, ſi ſyncipu, vbi dolor eſt, eo abluatur, deinde herba decocta ſuperimponatur: poſtremò, (quod ſuperſtitione non caret) in profluentem, vnde aqua hauſta, abjiciatur. Ad ſanguinem vndique manantem compeſcendum in primis commendatur.

GERANIVM

GERANIVM MOSCHATVM FOLIO AD Myrrhidem accedente maius & minus.

Geran. moschatum minus.



SVpinos plurimùm *caules* profert, eosq; plures, & satis crassos, nodosos, teretes, & pilis hirtos, per terram supinos: *folia* è geniculis vtrinque exeunt, palmum plùs minus longa, & pluribus foliolis ad costam rubescentem hirsutámque adnexis composita, quorum singularia ad Chamædrios folia accedunt, diuisura profundiore, sapore insuaui & subastringente: ex foliorum alis pediculi singulares oriuntur quadrantales & trientales, tenues, rigidi, villosi, rubentes, qui in pedicellos minores quatuor, quinque aut sex fissi, *flosculos* in vmbella gestant, Pedis columbini dicti Geranij ex cæruleo purpurascentes, quibus rostratum semen succedit: *radix* simplex crassiuscula, fibrata, alba, sapore eodem cum foliis.

Huic affinis & illa species, inuentu rarior, tota maior, odore Moschi, foliis non ita altè incisis, & nonnunquam tantùm serratis.

Est Geranion quod aliqui Myrrhin, alij Merthryda apud Plinium appellant. Ruell. vocat Acum pastoris Herbariorum, suspicatúrque esse Geranium primum folio Anemones apud Dioscoridem & Plinium. An Cord. Hist. Geran. supinum majus?

Brunfels.tom.2.rhaps.11.pingit sub titulo Herbæ Roberti, vocátque Geran. Rostrum ciconiæ, Robertianam, Gratiam Dei. Quomodo autem describat, certò mihi non constat, nisi id faciat quarto loco.. De hoc Geranio pauca admodum Brunsch.in priore editione (vbi nulla figura) nomine Gratiæ Dei: in edit.autem anni 1550. eam pingit. Tragus Geranium primum [sc.Dioscor. facit, & pro minore pingit, sed pictura non multùm valet, Apollinaris Geraniorum genera non distinguit: pingit tamen, sed satis ineptè, Geranium quod Rostrum ciconiæ dicitur & moschatum.

Matth.non dubitandum existimat, quin Geranium Plinij, Myrrhis & Myrrhida dictum, illa sit herba quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam verò cum officinis Acum moschatam. Ruellium hallucinatum credit, quòd Acum moschatam dictam, quam ipse Herbariis etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridis esse opinetur. Ex quibus patet eum in prior. comm. malè Geraniũ primum inscripsisse, ac propterea in post. meliùs Geranii tertii nomine pinxisse. Quin & Amatus, licèt huius figuram Geranii primi titulo exhibeat, falsò Ruellium primum Geranii genus apud Dioscoridem putasse refert.

Geranium primum vocant Cornar. Dodon. gall. Turn. Lonic. Cast. Fuchs. & Lacuna. Anguill. verò ep.13. describit pro Herba moscata, Gruaria, Herba Ruberti & Acu muscata.

Cronemb. supra empl. Gratia Dei, deprehenditur contraria scribere. Nunc enim Ruellium ideò reprehendendum ait, quòd Rostrum gruis primam Dioscoridis speciem putarit: Nunc verò Geranium Dioscoridis primum, Roberti cognomine assignet. Per Ruberti autem herbam hoc ciconiæ Rostrum intelligit, & passim Acum moschatam vocari ait, quod ipsum haud placet. *Cronemb. taxatur*

Lob. indictam ait Diosc. vocatq; Myrrhidam Plinii in Adu. Obs.p.376. Icon. Plant.p.658 vbi & Geranium moschatum. Item pag. 659. Myrrhida Plinii, & Rostrum ciconiæ inodorum, vulgatum. Cæsalp. Acum moscatam folio Pimpinellæ, & Pectinem Veneris Plinii. H. Lugd.p. 1277. Geranium tertium Plinii. Camer.hort. Geran. moschatum. *Indicta Diosc.*

Tabern. Ic.p.57. vocat Geran. minus, Geran. aruense [*illegible*] alterum flore albo. Item, p.58. Geran. myrrhinum. Hist. Geran. 3. inodorũ, [illegible] Geran. 4. aruense album: Geran. quintũ, Geranii primi speciem Dioscoridis, Geran. cicutarium, Rostrum gruinum, Gruinam, Gruariam, Herbam gruinam siue gruariam, & Acum pastoris similem præcedenti, maiorem, odoris grati. *Frustra* Tabern. ponit duas icones Geranii minoris quandoquidem solo colore differunt.

Gerar. Geran. moscatũ, Myrrhidam Plinii: Item Geran. moschatum inodorum, Plinii Myrrhidam inodoram, Unsauorie musk Cranes bill. Et, Geran. inodorum albũ, white flowed Pinck needle. *Cur.* Ger. separauit album à priore cæruleo purpurascente? cur quoque prius & posterius non reliquit vno & eodem capite? *Gerard. not.*

C.Bauh.phyt.Geran.14. siue Cicutæ folio moschatum & primum Plinii: Item; Geran.15. siue Cicutę folio inodorum, Geran. supinũ *maius* Cordi: Et, Geran.16. siue Cicutæ folio supinum. Idem in Pin. Geran. Cicutæ fol. 1. moschatum & inodorũ, Acum moschatam Columnę, Ger. τευκρ. ἰκοφυλλον Thal. & moscatum Eystett. Item, Geran. Cicutæ folio 4. siue minus & supinum, Geran. 7. siue gruinum Dod. moschatum inodorum Eystett. Flos communiter Bresilici coloris: aliquando albus est: hinc duæ figuræ apud Tabern.

Geran. moschatum minus Monspelii obseruaui: Basileæ floret Octobri in itinere Moutensi: Geneuæ passim *au plain palais* virens mensis Februarii principio & Martio: Patauij florens medio Februario. Maius hortense est. Maius, inquit Tabern. solet prouenire in agris cultis, arenosis minus autem locis macris & arenosis, & ruderibus. *Locus & Tempus.*

GERANIVM SPECIOSVM ANNVVM, longissimis rostris, Creticum.

LAtè terram obumbrat *ramulorum* hirsutorũ, nodosorũ cõgerie, *foliis* præditorum longis, hirsutis, nonnihil rubentibus, sinuosis & serratis, sapore acido & adstringente: *flores* cærulei amœni, quinquefolii, quos circumstant calycis dehiscentis folia quina, è striatis filis media membranula pellucida alba commissis composita: *acus* plusquam palmari longitudine ad basin crassiusculæ. *Descriptio.*

An Lobel. Obs.p.377. Geranium Creticum an- *Vire & Vsus.*



nuum; Ic. Plant. Geran. Cret. annuum hæmatodes.Camer. hort. Geran.Creticum lõgiſſimis roſtris à Lobelio deſcriptum. Cluſ. Gerar. & Taber. Ic. Geraniũ Creticum: Tabern. Hiſt. Geran. 8. Candiacum, Veteribus indictum. Caſ. Bauh. phyt. Geran. 19. ſiue maximum latifolium longiſſima acu. Eidem in Pin. Geran. folio Cicutæ 7. ſiue latifol. longiſſ. acu. Nobis aliunde miſſum eſt titulo Herbæ Roberti Hiſpalenſis.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto Ill.E.C.floret Iulio & Auguſto, Septembri verò maturat ſemen: ſe ipſum ſeminat & Hiemem perfert. Mompeliano agro, Cluſio teſte, ſponte prouenit.

GERANIV M ROBERTI ANVM murale.

Deſcriptio.



OBuium vbique in ruderibus Geranium Robertianum, *radice* tenui, colore buxeo: quæ *caules* fastigit dodrantales & cubitales, hirſutos, geniculatos, rubentes, maximè circa articulos & propter terram, ramoſos: *folia* partim à radice, partim ex geniculis, hirſuta, pediculo rubẽte hirſuto, Matricariæ ferè diuiſurâ, ſegmentis primariis duntaxat tribus, odore vbi teruntur Paſtinacæ, ſapore adſtringente, per oras aliquantùm rubentia, interdum tota: *flores* purpurei, dilutiore purpura ſtriati, foliis quinis conſtantes è calyce hyrſuto, atrorubente, quinquepartito emicant, apicibus in medio croceis: ſuccedunt *roſtra* mucronata *ſemen* appenſum habentia.

Flore candido. Geranium Robertianum candidiſſimo flore in monte Waſſerfall non rarò occurrit.

Sideritis 3. Ruell. Ruell. ni fallor, vocat Sideritidem tertiam: Dioſcoridis & vulgò ait vocari Acum paſtoris. dicit eſſe Myrrhin Cicutæ foliis, & inde à nonnullis Cicutariam dici. Tragus pro altero Chelidonii genere deſcribit, ac Gratiæ Dei titulo pingit: Eorum autem opinionẽ planè improbat qui Pedem columbinum vocatam hanc plantam velint: Chelidonium minus eſſe ſtatuens: Eius autem opinionem reprehendit Cronemburgius, cuius verba paulò pòſt adſcribemus.

Matth. Apud Matth. Figura in priorib.comm.ſub Geranii alterius inſcriptione deſignans Geranium, Robertianũ, melior eſt, deterior in poſt.comm. tituli etiam diuerſi: deſcriptio nulla bona: Camerarius pro ea ponit Geranii Robertiani nouam imaginem: C.Bauh.pro tertio pingit Geran.Robertianũ ex Tabernamontano, ac præterea ineptam addit Matth. picturam, quam præter noſtrã ſententiam, ac etiam, vt ſuſpicamur, Matth. facit Geranium 4.Fuchſii, ſiue gruinale. *C.Bauh not.* Porrò, Matthiolus in prior.comm. Sideritidem poſtremam Dioſc. eam planè referre plantam ſcripſit, quam vulgus Herbariorum Rubertã appellat.Sed præſentia verba ſilentio præterit in comm. cũ mag. figuris. Quemadmodum tandem non deſcripſit Geraniũ, ita ſolâ picturâ paſſim.in comm. ſuis & Hiſt.germ. exhibet Sideritim tertiam.Quum autem figura Matth. nonnihil repræſentet Geraniũ, & ipſe olim dixerit Sideritim Rupertam referre: exiſtimo figuram eſſe partim ad deſcriptionem, partim ex Geranio effictam.Hinc fortè in comm. poſtr.omiſit verba, de Ruperta in prior.tradita, vt ſuum tueretur figmentũ.Et hæc fortaſſis quoque occaſio fuit, vt Camer.in Hiſt.Matt.germ. & Epit. eius iconem quoque neglexerit: C. Bauh, meam ante multos annos annotatam ſententiam amplexus eſt.Sideritis quartę figura inquit, videtur voluiſſe Geranium aliquod exprimere Matt. quoad folia maximè cum Geranium Rupertianũ Sideritidis nomine donetur:flores verò nõ Geranio, ſed Alchimillæ conueniunt. Inſcribitur hæc à Lugd.Sideritis quarta à Caſt. & Tabern. tertia, à C.Bauh.quinta.

An Cronemburgius hoc Geranium à Moſchato ritè diſtinguat, ex his eius verbis percipies. Tragus Chelidonium minus appellare voluit, herbam vulgo dictam Gotts gnad, h. e. Gratiã Dei, improbans eos qui Geranion, qui Roberti herbam, qui Acum moſchatam, qui Pedem colũbinum eſſe contendunt: in quorum tamen catalogo habentur quotquot ſimplicis Medicinæ artem tradunt doctiſſimi. Notandus Ruellius quòd Myrrhin Dioſcoridis ſtatuit herbam Roberti, ſicut & Io. Tagault. de pot. vulnerariis.

Lonic. fuſus. Lonic ſuo more omnia confundens pingit pro Geranio tertio, ac ſecundò pro Chelidonio minore, pluribus plantis eadem nomina tribuens priori loco.

Si Valeriolæ de peſte, Herba Roberti eſt eadem cum aliorum, non placet adiunctum Roſtri ciconiæ nomen: id etiam perpendendum fuerit, an in carbunculis peſtiferis vſus eius conueniat?

Pan. racl. Ang. Scio Lobel. aliò referre Panacem Heracleum Sideritidem Anguillaræ, quem epiſt. 5. eundem cũ Sideritide Crateuæ & tertia Dioſcoridis facit. Verùm meliùs placet Tabernamontani opinio.

Tab. Tabern.Ic.& Hiſt. vocat Geran.Rupertianum, & Geran.primum, ac ait Tragum non ſine errore Chelidonium minorem vocare: eſſe Dioſcoridi Sideritim Heracleam Crateuæ: Anguillaram exiſtimare eſſe Panacem Heracleon Dioſc.ſed longè aberrare: Doctos vocare Geranium Rupertianum, muſchatum, & vulnerarium, item Gratiam Dei, Herbam rubeam, Rubeam muſchatam, Rupertianam, Rupertianã, Herbam Roberti aut Ruperti, aut diui Ruperti, & Rubertã: & has nomẽclaturas ferè omnes à rubro caule & foliis rubris

ei impoſitas eſſe:appellari aliàs etiã Acũ muſchatã.It.Aco muſchata & Ruberta:Gall.*l'herbe Robert: & Bec de cicogne ſentant le muſc*: Angl. hierb Robert.Belg. Robrechts kruyt/Roberts kruyt/& Oynaers beck die naher dẽ Muſcus rieck:German. Ruprechtskraut/S. Ruprechts kraut/Sichtkraut. Gottes gnad/Rottlauffkraut/q eryſipelatibus medeatur, klein Schölwurtz/& kleen Schwalbenkraut/ quòd cum Chelidonio,aut aduentu hirundinum floreat,& hinc Turnerum Geranium Chelidonium,& Geran. hirundinarium nominaſſe.Item,Geran.violaceum,Ger. duodecimum, Geran.batrachoides minus,& gratiam Dei minorem.

H.Lugd.pag.1276.Geran.2.Dioſcoridis,3.Matthioli, Pes columbinus: p.1276. Herbæ Roberti, Geranii quarti genus Matthioli. *Cur eandem* figuram ponit duobus locis, ſub diuerſis titulis, quorum prior non conuenit?

Apud Hier. Brunſch. in edit. anni 1505. bene pingitur figura Herbæ Ruperti, & meliùs quidem quàm in poſter. anni 1550. vbi alterius generis icon exhibetur.

Dorſt. habet iconem Geranii Robertiani ſiue muralis pag.147. quod à cæteris minùs diligenter diſtinguit.

Fuchſ. Dodon. gall. Brunfelſ. Lac. Turn. & Thalio dicitur Geranium tertium: Lob. in Adu. (vbi & Sideritis Achilleadon,aut congener) Obſeru. p.375. Ic.Plant. p.657.& Camer.hort.Geran. Robertianum: Robertiana vulgò Cæſalpino.

C.Bauh.phyt.Geran.17.ſiue Robertianum primum:Apud Matth.Geran.Robert.primum:item, Geran.5. Matthioli. *Cur autem* Geranium Matthioli diuerſum facit à Robertiano? Eidem Pin. Geran.folio Cicutæ 5. ſiue Robert.1. Duplex eſt: alia omnino viridis,quam fœminam faciunt: alia rubens, quæ præfertur, teſte Camerario.

Solet prouenire in veteribus muris, in cæſis arboribus, locis frigidis,humidis & vmbroſis: Aprili floret & totâ penè Æſtate, teſte Tabern.

Fuchſ.vim adſtringendi & ſiccandi tribuit.Tragus videtur ei Chelidonij minoris vires adſcribere. Rarò, inquit, intrò ſumitur propter nimiam quam obtinet frigiditatem: efficaciſſimè eryſipelatis imponitur herba tuſa: ſuccus & aqua diſtillata quibuſuis exulcerationibus oris, mammillarum & pudendorum, tam muliebrium, quàm virilium medetur. Succus mariſcas mundificat, ſanátque: tumores deprimit, duritias mammillarum,aliorúmque membrorum,ſi fortè conquaſſata fuerint, diſcutit. Ioannis de monte experimentum parui facimus, qui multos oculorum morbos, appensâ nudo collo radice, certo anni tempore collectâ, Nicolaũ quẽdam Magiſtrũ curaſſe ſcribit. Geranium Robertianum, aliàs Sanguinariam dictam, rubens præferunt paſtores, aquæ incoquentes & potui dantes pecori, armentiſve cruenta mingentibus.

GERANIVM LVCIDVM.

Geranium noſtrum lucidum *folia* habet Momordicæ ſiue Geranii batrachoidis longiùs radicati formâ, ſed minora quàm illa,Geranii columbini, in quatuor profundas lacinias ferè ſemper tripartitas diuiſa, ex virore obſcuro pulchrè lucentia, nonnihil hirſuta, pediculis hærentia, palmaribus aut vnciâ duntaxat longioribus: *caules* multi ſunt, lucidi, rubentes, in varios ramos diuiſi, interdum ferè cubitales: *flores* Geranii Robertiani floribus ſimiles & pares: *roſtra* breuia.

Synonyma.

Cur C. Bauh. in phyt. Geranium ſuum 8. ſiue argenteum, Geran. ſaxatile Camer. hort. Geran. ſax. ὑγροσκόπελον Thal. à Geranio ſuo decimo, ſiue lucido noſtro ſeparauit. *Si diuerſa ſunt*, cur in Pinace vnum fecit? Vocat Geran. Anemones folio rotundo 15. ſiue lucidum ſaxat.rotundifolium Columnæ.



Locus & Tempus.

Geneuæ copiosè abundat ad lacum extra portã *de Rive* in muris Item inter Lugdunũ & Geneuam *à Chaſtillon* florens Maio. Ex ſemine prouenit Montbelgardi in horto meo, poſtea periit.

CHELIDONIVM MAIVS VETERVM.
CAP. CXVI.

Hirundinaria Theoph.

Qvam apud Theophraſtum Gaza Hirundinariam interpretatus eſt, eam Dioſcorides ſic delineauit.Chelidonium magnum [χελιδόνιον μέγα] *caulem* producit cubitalem, aut etiã maiorem, gracilem, qui propagines habet foliis plenas. *Folia* ſimilia ſunt Ranunculi, teneriora tamen, & colore ſubglauca. Iuxta ſingula verò folia *flos* eſt, velut Viola alba. *Succus* autem croceus, acris, mordax, aliquo modo ſubamarus, & graueolens. *Radix* ſupernè quidem vna eſt, infernè verò plures.*Fructus* eſt velut Papaueris cornuti, tenuis, longus velut Pineæ nucis conus, in quo ſunt ſemina Papauere maiora. Huius ſuccus melli admixtus,& in æreo vaſe ad prunas coctus,ad acuendum viſum commodus eſt. Exprimitur autem ſuccus è foliis, & radice, & fructu, ſub initiũ Æſtatis, ſiccatúrque & in paſtillos efformatur.At radix pota cum Aniſo ex vino albo, morbum regium curat. Herpetas item cum vino impoſita. Et dentium dolores ſedat commanducata. Videtur autem Chelidonium nomen reperiſſe, quòd ſimul atque hirundines, quæ Chelidones vocantur, apparent, è terra prodeat, earumque diſceſſu emarceſcat, vel quòd ſi quis pullus hirundinum excæcetur, matres ipſorum herbam illis exhibere narrentur, & cæcitati ipſorum mederi.

Hirundo auis

Chelidonium inter ſpuria quidam Pæoniam [παιονίαν] vocant, alij Crateam [κράταιαν] quaſi egregiis pollentem viribus, alij Aubion [αὔβιον:] alij Glaucion [γλαύκιον:] alij Pandionis radicem [πανδίονος ῥίζαν:] alij Philomedion [φιλομήδειον:] alij Othonion [ὀθόνιον:] Romani Fabium [φάβιουμ:] Galli Thona [θῶνα:] Ægyptij Mothoth [μωθώθ:] Daci Ciuſtanen, h.c. [illegible]

Appellat Nothæ. Plinis.

Chelidoniam (inquit Plin.lib.8. cap.28.) viſui ſaluberrimam hirundines monſtrauêre, vexatis pullorum oculis illâ medentes. Et rurſus lib. 25.

cap. 8. Animalia quoque inuenire herbas, in primísque Chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt quidam volunt (hoc ridet Cels. lib. 6. Aristoteles verò cap. 6. lib. 4. de ortu animalium caussam reddit: nempe eos renasci si pungantur ac euellantur, cùm adhuc fiunt, non autem vbi perfecti fuerint) etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticosa caule, folio Pastinacæ erraticæ amplio re, ipsa altitudie duûm cubitorum. Color albicans, flos latens. Minori folia Hederæ rotundiora, minùs candida. Succus Croci mordax, semen Papaueris. Florent aduentu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, & in æreo vase cum melle Attico leniter cinere feruẽti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per se succo in collyriis, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Et *hæc* de duplici Chelidoniæ genere Plinius, quæ cùm inuicem commisceat, atque confundat, alibi de iis agere non placuit, licèt figurâ multùm differant.

Plin. not.

Galen. Galeno 8. simpl. med. Chelidonium extergentis admodum & calidæ facultatis est, sed & succus eius ad acuendum visum commodus est, vtique in quibus crassum quiddam in pupillis colligitur digestione atque discussione indigens. Vsi sunt radice eius quidam ad auriginem ab obstructione jecoris proficiscentem, in vino eam albo potui exhibentes. Similiter mansa confert dentium doloribus. Porrò, Chelidonium minus, cùm acrius sit maiore, celeriter illitum cutem exulcerat, vnguesque scabros exterit. Succus eius per nares purgat, vtpote admodum acer. Itaque hæc herba quarti ordinis fuerit (calfacientium incipientis. Majus autem Chelidonium tertii est ordinis) absoluti iam, idque tum in calfaciendo, tum in siccando. Aëtius, qui eundem vsum Chelidonio magno adscribit, extersoriam & calidam vim abunde possidere ait.

Chelidonii nominis appellationem quod attinet, duplicem eius rationem cum Diosc. tradit Marcellus: reliquas verò dicit non satis certum habere intellectum. Fuchsius Chelidonio auem

Fuchs. refutatur. hirundinem nomen indidisse perhibet, vel quòd primùm hanc inuenerit, vel quòd eius aduentu floreat, discessûve commarcescat, id quod de minore verè dici putat. Sed Chelidonium minus longè ante discessum hirundinum marcescit. Dictum verò scribit Dodonæus Chelidonium maius non quòd aduentu χελιδόνων, i.e. hirundinum proueniat, aut abeuntibus illis pereat, cùm toto anno reperiatur, sed quia excæcatis pullis hac herba matres restituere visum in opinione sit. Hanc tamen opinionem ceu vanam & à veritate alienam, authore Celso, tanquam fabulam, ad græcas ablegat calendas.

Æquiuoca. Chelidonii nomine sequentes plantæ passim ab authoribus donantur: Chelid. maius. Chel. fol. laciniato. Cucurma, de qua lib. 19. Fumaria Split. Fumaria bulbosa. Aquilegia. Clymenum.

Chelidonium verò minus, Scrophulariæ minori, vnanimis ferè authorum consensus, competere ait. Chelidonium minus dicitur etiam de Geranio batrachoide, quàm bene autem facilè iudicabunt lectores. Nec meliùs Chelidonii speciem minorem Geranium Robertianum esse contendunt. Gesn. in ascr. Diosc. Chelidonion micron Fumariam appellari refert. Scrophulariam flore pleno Camer. hort. cognominat Chelidonium minus flore pleno. Chelidonium minus palustre Cordi, est nobis Caltha aquatica. Lonic. in Diosc. lib. 2. cap. 167. Ranunculum & Chelidoniam turpi errore confundit. Chelidonium dici de Anagallide ostendunt ex Dioscoride Tragus, Lonic. & Gesnerus. Idem Gesnerus in ascript. Diosc. refert dici Chelidonion de Vite alba, siue Bryonia de qua libro 15. Sunt Chelidoniæ Ficus ἰσχάδες χελιδόνιοι, Atticæ scilicet quæ & Chelidones vocantur: Pollux. Commendantur eædem ab Athenæo lib. 14. De purpureis Chelidoniis Columella inter Ficus. Nouissima sub Hieme maturatur Chelidonia Ficus, inquit Plinius. Eas Grammatici quidam à Chelidoniis populis in Britannia dictas coniiciunt, nescio quàm rectè.

CHELIDONIA.

Cap. CXVI.



Descr. Passim in parietinis & maceriis occurrit Chelidonium maius, cuius *radix* minimo digito crassior, fibrosa rubra, rubrum croceúmve succum, vt & folia caulesque fundit: aliquot *caules* producit, teretes, hirsutos, propter radicem & genicula tuberosos, vt in ea planta quã Noli me tangere vocant, ruffum mordacémque in ingratum illum succum fractos remittentes: *folia* cum Aquilegiæ foliis similitudinem aliquã habent, vtcunque tamen maiora, longiora [Lobel. ait tota facie ad Plinianum Capnum, vel Aquilegiam, comparatam, foliis cæsiis] numeroque plura, ad costam ex interuallis adnexa, vt plurimùm sena, septimo alam claudente: singularia folia Quercinorum æmulam diuisuram habent, Trago tenera, colore herbaceo, altera verò parte ex cæsio viridi. *Flores* crocei quatuor foliis constant, multisque staminibus concoloribus: *siliqua* oblongæ *semen* continent: Trago siliquæ oblongæ ceu corniculati Papaueris semen pallidum recludunt: folia, caules, & flores croceum stillant lac, in primis radix, quæ & ipsa aureo planè prædita est colore, succo simili, lento, gustu amaro, grauissimíque odoris: Lobel. succo croceo fuluiore, virosiore quàm Papaueris cornuti.

Synonymum nominibus guarum Χελιδόνιον μέγα Græcis: Latinis, vt Ruell. Trago, Fuchs. Cordo in Dioscorid. & Histor. Matth. Lac. Cast. Dod. Lob. Adu. Obs. & Ic. Plant. Gesn. hort. Cæsalp. Thal. Tabern. & Gerardo, Chelidonium maius: Brunfels. Chelidonia. Anguill. Chelidonia maior: Turn. Hirũdinaria: Lob. Adv. Hirũdinaria maior: C. Bauh. phyt. Chelid. 1. siue mai⁹, vulg. in Pin. & Clus. in Hist.

Apuleio

Apuleio Hirundinina, aliis etiam Herba lucis, Herba impetiginaria, Herba hirundinis: offic. Celidonium, & Celidonia, etiam vulgò in Hetruria. At ab imperitis, præsertim Chymistis, qui multorum stultitiâ Poëtas facilè imitantur, quod græci nominis vim ignorent, quod latinè nil aliud quàm Hirundinariam significat, *Cæli donum* corruptè nominatur. Serap. de simpl. cap. 296. *Kauroch*, *Curcuma*, & *Chelimonthoma*: Bellunensi *Chaliduntum* & *Memiran*: Glossographo Auicénæ *Alguirduene, Hauroch, Hauroc*, *Chilidomon*, & *Memiresis*: Apud Auic. cap. 199. *Cauchum, Aluardachale, Aluardachule*, & *Alxardahune*. Germ. Schelkwrt / Schellkraut / Schwalbenkraut / Goldwurtz & Gulbkraut. Bel. Schelcruyt / Gouwortel / groote Gouwe / Stinckende Gouwe: Gall. *Esclere ou Esclaire* (quòd caligantibus oculis aciem vidēdi restituat.) *Chelidoine*, & *Felougne*: Ital. *Chelidonia maggiore, Herba donna, & Cedrogna*: Hisp. *Chelidonia, Yerua de las golondrinas* aut *golondrinhas*, *Celiduena*, & *Celiduenha*: Angl. Celondine: Boh. Celidony & Celdonia wetssy: Hung. Cyna-doma & Fecskefü.

Lobel. indagandum proponit, num sit Virga tinctorum Auicennæ? Est Alberto Magno Herba quarta, à Chaldæis Aquilaris dicta quòd tempore quo Aquilæ suos nidos faciunt, nascatur, à Græcis Valis, à Lat. Chelidonia.

Locis gignitur incultis, in vepribus, propter sepes, inter cætera herbarum viria, inter rudera, in scrobium ripis, in vetustis citiùs, quàm in apricis. Toto anno viret: ab Aprili mense in multam Æstatem floret, siliquæ interea perficiuntur, semináque maturantur.

Vires quas tribuunt Chelidonio suo Diosc. Plin. Galen. & Aëtius, itémq; fabulā per Celsum reiectam, videre licet antè. Radix Chelidonij maioris, quantum eius manus capere possit, purgata, in sextario [quem Germani Ein halb maß exponunt] rosacei aceti decocta, ita vt deinceps percoletur, decoctóque adjiciatur theariacæ Vncia cum dimidia. cyathíque vulgaris mensura exhibita, à peste correptos (attestante id certâ experientiâ, inquit Trag.) liberabit, si postquam biberunt in lectum se composuerint, & sudauerint. Aqua eius distillata oculis indita: claritatem iis adfert, maculas eorum rubras emendat, sicut & faciei si inde colluantur: eodem modo anthraces pestilentes sanat: serosi humoris ad articulos vulneratos decurrentis fluxum sistit, quem Germani das gildtwasser vocāt. Aqua distilata per aliquot dies pota, obstructos meatus hepatis adaperit morbóque regio medetur. Herba cum radice tusa ac vmbilico [cum oleo chamæmælino feruefacta] imposita torminibus & vteri doloribus opitulatur. Eius puluis vlcera & vulnera purgat, sanátque inspersus. Chelidoniam tritam cum axungia verrucas absumere refert Rondeletius. Lobel. rariùs intrò sumendam censet, sed commodiùs foris vtendam ad impetigines & psoras puerorum, necnon metallorum chymicas medicationes. Succus Chelidoniæ [inquit Paracels.] colore suo imponit oculis, ac si dotatum esset auro: verùm Chymistæ, qui animam vel quintam essentiam, vnde coagulantem ac permutantem tincturam efficerent, venati sunt, nihil præter fatuum errorem assecuti sunt. Chymistæ [addit Matth.] Cœli donum appellitant, quâ nominis præstantiâ freti, ex hac herba quandam quintam essentiam fieri prædicant, non modò suis vanisalchymicis imaginationibus accommodatissimam, sed ad tuendam etiam [illegible]tatem hominum, morbósque quàm [illegible] profligandos vtilem. Herba in calceis d[illegible]ta si nudis pedibus teratur, ictericos sanare creditur: eadem mensium abundantiam sistit, mammis mulierum admota. Succus cauis dentibus inditus eos frangit & eiicit. Hanc herbam, si Alberto credimus, si quis cum corde talpæ habuerit deuincet omnes hostes, omnes causas, & omnes lites amouebit. Et si prædicta ponantur super caput infirmi, si debet mori statim cantabit altâ voce, si nō, lachrymabit. Sed mittamus aniles fabulas, vndéque digressi sumus, redeamus. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimùm commendatur. Verùm cùm acerrimus sit, adhibendus non est, nisi iis additis, quæ eius acrimoniam retundunt, cuiusmodi dicitur esse lac muliebre.

CHELIDONIVM FOLIO LACINIATO.



Descriptio. Qui vulgatius illud Chelidonium maius nouit, facilè oblatam hanc eius varietatē discet: cætera similia, *folia* minora, cōcinniùs crebriúsque incisa: *florum* itidē folia aliquib⁹ incisuris secta, & veluti fimbriata, accedētia ad flores plantæ, quæ quibusdam dicitur Cuminū siliquosum & Hipæcoum Clusij.

Synon. Dicitur Spreng. hort. Chelidonia maior foliis & floribus incisis: Clus. Hist post. Chelidonium maius laciniato flore, siue maius multifido folio. C. Bauh. apud Matth. Chelid. maius alterum: Eidem in phyt. & Pin. Chelidonium 2. siue maius foliis quernis.

Locus. Vidi primò Heidelbergæ in horto Sprengeri spontè natam. Ex seminibus ab illo oblatis à pluribus annis Montbelgardi coluimus in horto. Ill. E. C. vbi ex deciduo semine quotannis repullulat.

AQVILEGIA IN GENERE.

Cap. CXVII.

Descriptio. Aquilegiā subjicimus, cùm quibusdā Chelidonia filuestris dicatur, & foliis aliquomodò conueniat, nisi quòd sint paulò rotundiora & molliora. Videtur autem dicta quasi Aquilina, ob florum mucrones aduncos, vt sunt aquilini vngues. Veteribúsne fuerit nota, ambigitur. Costæus quidem & Aldroandus Pothon [Desiderium Gazæ,] veterum, Theophrasti scil. esse contendunt: Cæsalpinus verò eundem Theoph. Iasionem credit: Dalechampio contrà apud A-

Io'is flos. thenæum Theophraſti Διὸς ἄνθος eſt, Iouis flos: Geſnero tamen Leontoſtomon Theoph. dicitur, & Leo Columellæ; Leo herba Dodonæo. *Leo herba* Alii Ægilopa Græcorum credunt, omneſque facultates eidem tribuunt, ſed non parum aberrant. Tragus Centaureum Germanicum ſiue maius eſſe autumat, eiuſque illi vires, ſed temerè & citra omnē rationem tribuit. Sunt etiam, referente Matthiolo (qui flori inter alios colores aureum adſcribit, qualem nos nunquam obſeruauimus) qui Chelidonium maius nnncupent. Geſnet. in cat. pl. Cantabricam opinatur; Ruell. cæruleas Violas, aut quæ ſint ſe neſcire fatetur. Sed eis minùs conuenire deprehenditur. Dodon. in gall. hiſt. antiquis incognitam ait. Fabius Columna eam Aquilinam quæ ſimplici flore eſt, Ισόπυρον Dioſcoridis eſſe cēſet, cuius iudicium Cluſio valdè probatur. Lobelius tamen Columnæ opinionem Aquilegiam pro Iſopyro Dioſcoridis ponentis in ſuis plantarum illuſtrationibus rejicit atque damnat.

Geſnerus de Aquila annotat, aliquos herbam hanc, quam plerique Aquilegiam, aut cum Matthiolo Aquilinam nominant, Angelicam, & Amorem perfectum vocare: *Angelica. Amor perfectus.* Germ. Agleien/ Ageley, & [illegible] Belg. [illegible]: Galli Ancholies: Itali Aquileia, & Celidonia ſaluatica: Angli Columbine.

Locus & Tempus. Aquilegia flore ſimplici in montium pratis luxuriat, ea ſcilicet quæ cæruleo eſt flore: ſeritur etiam in hortis: cauleſcit menſe Iunio. In hortis quidem diuerſorum colorum conſpicitur: itémque multiplex.

AQVILEGIA FLORE SIMPLICI.

Figuræ tres Fuchſ.



Deſcriptio. PLuſquam pollicari craſſitudine eſt *radix*, candida, ſapore ſubdulci: *folia* ex longis, rigidis, hirſutis pediculis ter terna, Chelidoniæ maioris, infrà glauca, ſuprà viridātia, cum obſcurâ acrimoniâ exſiccantia, relictâ tandem dulcedine effatu dignâ: *caules* tenues, ſed rigidi, hirſuti, geniculati, ramoſi, amœnos *flores* ſuſtinent, corniculis roſtratis compoſitos, vt paſſis alis columbam (ſi cum lateribus alternatim interjectis foliis vnum ex corniculis exemeris) egregio naturæ artificio deforment: atque hi quidem vel ſilueſtres, vix alterius coloris, quàm punicei, vel hortenſes, colore cæruleo, rubro, candido, carneo, herbaceo, verſicolore, infinitam patiunt varietatem: omnibus tamen *ſemen* Conſolidæ regalis, nigrum, lubricū, in corniculis ſurrectis Aconitorum continetur.





Aquilegia ſilueſtris dicitur, Aquilegia ſimpliciter Trago, Fuchſ. H. Lugd. p. 820. Lonic. Cæſalpin. & Gerardo: Aquileia Fuchſ. Geſner. hort. & Dod. ſylueſtris Thalio: Aquileia ſimplex Camer. Aquilina Matth. Lobel. Adv. Obſ. p. 440. Ic. Plāt. 761. Caſt. & Tabern. Aquilegia 1. ſiue ſimpliciter Trago, Fuchſ. H. Lugdun. pag. 820. Lonic. Cæſalp. & Gerardo: Aquileia Fuchſio, Geſner. hort. & Dod. ſylueſtris Thalio: Aquileia ſimplex Camer. Aquilina Matth. Lobel. Adv. Obſerv. p. 440. Ic. Plāt. 761. Caſt. & Tabern. Aquilegia 1. ſiue ſimplex ſilueſtris.

Aquilegia hortenſis, ſimplex ſecunda C. Bauh. Aquilina rubra Lob. Icon. p. 761. Aquilina Caſt. alba Tabern. Ic. & Hiſt. quoad iconem, quoad ordinem 1. 2. 3. & 7. ſiue niuea, purpurea & rubra.

Aquilegia montana magno flore C. Bauh.

AQuilegia montana magno flore, 3. in Pin. in Aquilegię vulgaris altitudinē excreſcit quidem, ſed foliis primùm differt, cùm in lacinias tenuiores, eaſque non obtuſas, vt in aliis, ſed acutas diuidantur, & *folia* penè ſubrotunda ſint: ſic & *floribus* eſt cæruleis, vulgari ſimilibus, ſed multò maioribus. In monte prope Thermas Fabarias copioſè prouenit.

Aquilegia montana paruo flore, Thalictri folio.

EX *radice* paruâ, *folia* Thalictri formâ, ſed exigua, pallidè virentia, prodeunt: inter quæ *cauliculus* tenuis, palmo minor, duobus, tribúſve foliolis breuibus, oblongis, minimè diuiſis, exſurgit, *florem* vnicum cæruleum ſuſtinens, formâ quidem vulgari ſimilem, ſed quintuplò minorem.

In Heluetiorum Alpibus reperitur: in Morauia prope vrbem Trebis, ſub arce Smilo, in pratis vernali tēpore copioſiſſimè reperiri relatum eſt C.

est C.Bauhino,qui in Prod. secundam facit, & in Pin. quartam.

AQVILEGIA FLORE PLENO, siue multiplici.

OB floris elegantiã in hortis culta hæc stirps modò pluribus,densioribus, & nitidiorib⁹ corniculis obseruatur: *floribus* etiam vberiore fœturâ multiplicibus,qui vel cærulei prorsus sunt, vel violacei,vel cineracei,vel blandè rubentes,vel saturè rubri,vel albi,vel ex albo & cæruleo, violaceóve multifariam commixti,vel alterius coloris, quis enim omnes enumeret? cætera similia.

Aquilegia multiplex Hort.Lus.flore pleno cęruleo,albo,incarnato,purpureo, rubro, siue *1.2.3.4.*& *5.* Eyst. multiflora variegata Lob. Ic.p.*762.* (ibidem & Aquilegia multiplici vario colore flore:) Aquileia multiplex Gerard. multiplici flore Dod. Aquilina multiplex Tabern. Ic.& Histor. quoad iconem; quoad ordinem 4.5.6. & 8. siue cærulea, alba, purpurea & variegata. Aquilina pleno flore Clusij hist.

C.Bauh.phyt.Aquilegia 3. siue hortensis multiplex: *Pin.*Aquilegia pleno flore 1. siue hortensis multiplex flore magno, Aquilegia flore rubro 5.Eyst.fl.variegato duplici Svver. Aquileia 6.siue variegata Bry. Aquilina fl. rubro Bry, Svver. Item,Aquilegia pleno flore 2.siue hort.multiplex fl. paruo.

AQVILEGIA FLORE PLENO INVERSO.

NOn tãtùm fœturâ vberiore hi multiplices flores & colore diuersitatem patiũt multifariam,sed & figurâ discrepare iidem quotidie deprehenduntur,& diuersas interdum sortiri facies. siue naturæ lusu,siue artificio quodam, vt inuersi flores propemodum videantur.

Clus.hist.Aquilina pleno inuerso flore. Lobel. Ic.p.763. (ibidem & Aquilina inuersa multiplici albo colore) Aquilina plenis multiplicibus floribus: Obs.p.440. Aquilina plenis & multiplicibus aspectu suauissimis floribus inuersis cum hortensi multiplici eadem: Tabern. Histor. Aquilina 9. prorsus niuea flore magno & lato sursum reflexo: H.Lugd.pag.821. Aquilina plenis & multiplicibus floribus Lobelij: Aquilina carnei coloris Bry. Aquilegia inuersa Camer. C.Bauh.phyr. Aquilegia 4.siue hortensis multiplex inuersis florib. *Pin.* Aquileg.pl.flore 3. siue hort. multiplici flor.inuerso,Aquileg.cærulea inuerso flore,Eyst.

AQVILEGIA FLORE SIMPLICI ET pleno, non corniculato.

AQuilegiam floribus non corniculatis, sed Nigellæ citrinæ instar foliosis, vocamus, quã Clusius pro Aquilina roseo flore pleno pingit,& describit.

C.Bauh.pin. Aquilegia pleno flore 3.siue flore roseo multiplici, colore communiter cæruleo, [illegible] albo,rarissimè carneo,siue blandè rubente: vel albo nigris punctis asperso: hinc Aquilegia stellata flore purpureo, rubescente, violaceo,& albo minutissimis nigris punctis ornato,siue 1.2.3. & 4. Eyst. Aquilegia stellata cærulo-violacea Svvertij.

AQVILEGIA DEGENER.

Cap. CXVIII.

ITa nonnunquam degenerat Aquilegia, vt sæpiusculè flores proferat strigosiores, & tum quidem aut colore languidiore, & quasi dilutiore apparent, aut prorsus virorem induunt, Camer. *Descriptio.*



Aquilinam degenerem cõspicere meminit Clusius exiguæ Rosæ formam æmulantes flores ferentem, coloris vel omninò viridis, vel ex viridi purpurascentis, mutatâ videlicet pristinâ formâ, siue potiùs vitio contracto, ex stirpium intempestiua ex vno loco in alium translatione. *Aquilina degener.*

Lobel Icon. pag. 674. & Hort. Lusat. Aquilegia degener. C. Bauh.phyt.Aquileg.5. [in Pin. fl. pleno] siue degener virescens: Aquilina 10. herbacea rubro variegata Tabern.Hist. Aquilina degener Bry: Aquilegia stellata rosea Svver. *Synon.*

Aquilegiæ semen tusum ac pondere drachmæ cum croco nummi pondere è vino bibitum, præstantissimum est medicamentum aduersus morbum regium [experientiã certã id attestante Trag.] si postquam sumpseris,in lectum te composueris, probè contectum, ac sudorem elicueris: eodem modo vsurpatum meatus iecinoris obstructos, vnde multæ ægritudines oriuntur,aperit. Aqua florum Aquilegiæ distillata, pota eadem efficit, præstátque leuamentum aduersus syncopen. Abscessus proinde internos discutit,venenum quodquis expellit,ac tormina mitigat. *Vires & Vsus.*

Cæterùm,quæ de Aquilinæ facultatibus Clusius accipiebat à Rapardo,libet hîc subscribere: nimirum Aquilinæ vulgaris semen tenuissimè contusum, & ex vino propinatum, mulieribus in partûs difficultate cum optimo successu exhiberi: si prior tamen haustus minùs fuerit efficax, alium similem propinandum esse.

THALICTRVM VETERIBVS.

Cap. CXIX.

FEcit in hac herba vnius literæ ambiguæ similitudo, vt authorum exemplaria partim Thalictrum, θαλίκτρον, partim θαλιήτρον Thalietrum legerent, prout η pro κ apud Græcos, apud Latinos verò postea e pro c litera fuit agnita. *Thalictrum.* *Thalietrum.*

Sunt autem Plinio & Dioscoridi, paucis exceptis, de Thalictro eadem omnia. Thalictrum, ait hic libro quarto, folia Coriandri habet, at pinguiora, cauliculum Rutę crassitudine, in quo folia, quę trita imposita, vlcera diuturna *Diosc.*

ad cicatricem perducunt, nascitur præcipuè in campestribus. Ille lib. 27. cap. vlt. Thalietrum folia Coriandri habet, pinguiora paullò, caulem Papaueris. (Sed Coriandri legit quoque Galenus sequutus Dioscoridem. Et fieri potest, vt Plinius græcâ lectione deceptus μηκῶνος pro πηγανοῦ legerit) nascitur vbique in campestribus: medentur vlceribus folia cum melle. Ægineta cum Galeno siccandi vim sine erosione habere ait.

Annotat Goupylus in veteribus Dioscoridis exemplaribus hoc loco caput esse de Typha. Sed de Typha priori libro tertio egit.

Æquiuoca. Thalictri nomen sequentes adeptæ sunt plantæ. Thalictrum nigrius caule & semine striato. Thalictrum folio saturatiùs virente, cauliculo nõ striato. Thalictrum speciosissimum glaucum, semine & caule striato. Thalictrum montanum album Clusij. Thalictrum maius folliculis angustifolium C.Bauhini Clusij. Thalictrũ pratense angustissimo folio C.Bauhini. Thalictrum minus, siue Rutæ pratensis genus minus, semine striato. Thalictrum minimum fœtidissimum. Aquilegia ab Heroldo, sed malè. Pimp. saxifr. minor Rondeletii, à Lobelio & H.Lugd. Seriphium germ. Chamæmel. fœtid. à Gesnero. Potentilla à Ruellio, sed falsò. Consol. regalis Trago, sed etiam falsò. Phelandr. Plinij à nonnullis, sed magno errore.

THALICTRVM NIGRIVS CAVLE ET semine striato.



Descript. Pulchrè virentibus *foliis*, licèt saturatiùs tinctis, splendentibus tamen, longis, angulosis donatur: *caules* rigidi, striati, inanes, virescunt, & ad viri altitudinem & maiorem aliquando excrescunt: *flosculi* perquàm exigui, muscosi, herbidi, obtusum ferè in orbem glomeratis staminulis herbidis, aut ex herbaceo flauescentibus constant: *radix* fibrosa buxei coloris, ingrati amaricantis saporis.

Cordus in Diosc. verum Thalictrum facit, ac germ. heylblat/ hoc est, Folium sanum appellat, quòd rustici Saxones hâc maxima curent vulnera, sine aliquo adiutore medico: ait tamen aliquos widerthon vocare, sed hoc vocabulum latè patere. In Hist. verò Thalictri nigri nomine describit.

Gesn. hort. Saxifragam luteam appellat à colore florum vel radicis luteo, ac Rutæ pratensi cognatam ait: alibi Barbam caprinam minorem vocat.

Dod. gall. ad Barbam capri refert, ac pro secunda siue minore specie describit, & pro Pigano pingit. Ignaros pharmacopœos pro syluestri Ruta, non sine magno errore vti scribit, & mulierculas Belgicas Rhabarbarum spurium vocare. Doctorum quorundam opinionem, Thalictrum existimantium, veritati haud consentaneam videri. Icon quidem à Dodonæo proposita respondet huic nostro Thalictro nigriori. Sed parui folliculi, quorum in descriptione meminit, siliquarum instar, conueniunt Thalictro, nobis à folliculis denominato. Quas verò radices nigras tribuit, Tragus Barbæ caprinæ vulgari adscripsit, qualem ipse pro prima specie pingit: nobis igitur videtur Dodonæus diuersas plantas confundere.

Lobel. in Adu. author est industrios quosdam Thalictrum Dioscoridis opinati, Saxifragiam pratensem, quam Rutam fœtidam siue luteam, & pòst Rutam pratensem Herbariorum, commodiore vocabulo appellat, ac etiam in Icon. Plant. tom. 2. pag. 56. & Obs. pag. 508. eodem titulo donat.

Icon Tabernæmontani Rutæ prætensis maioris quidem conuenit cum nostro Thalictro nigriore. Verùm in descriptione non conueniunt quæ scribit de triangularibus folliculis. Rutam pratensem maiorem primam, contra doctos negat esse Thalictrum Dioscoridis, concludens esse Phelandrium Plinij, cognominans Rutam vulnerariam, & Rhabarbarum adulterinum, germ. wundtkraut/ & gross wysen Rauthen.

Schvvenckfeldius plura Thalictra inuicem confundit: videtur autem eius Thalictrum pratense, Thalij Thalictrum maius folliculis angulosis: Eius verò Luteum, nostrum nigrius: ad quod etiam referendum censemus Alpinum.

Clus. in Pann. p. 380. & Hist. post. vocat Thalietrum 5. siue pratense 1. elatius, longioribus & magis atris foliis, & quodammodò splendentibus. C. Bauh. Pin. Thalictrum 1. siue maius siliqua angulosâ aut striata, Thalietrum nigrum Thalij, secundum siue latifol. germanicum Camerarij, Rutam siluestrem Cæsalpini: Ei autem adscribit florum muscosa stamina è pallido candicantia, ratiùs purpurascentia. Quæ occasio vt huc etiam referat Thalictrum flore incarnato, & albo, Eystett.

Abundat in collium pratis itinere Monbelgardensi quà itur *l'Isle* & Vesontium, in multis etiam Germaniæ locis, vt inter Electorales vrbes Oppenheym & Meyntz/ in campis.

Dodonæo Thalietra maiora temperatè calida ac vna resiccantia apparent: Folia eorum oleribus admixta, aluum nonnihil commouent: Radicis decoctum idem potiùs præstat. In Histor. gall. plures vires tribuebat quas in lat. omisit. Lutetiani nonnulli ad calculum laudabant Lobelio. Thalictris quibusdam in locis in Italia, teste Camerario, vtuntur contra pestem: in Saxonia contra icteritiam. Non autem placet Dodonæum & alios, ceu Tabern. easdem vires omnibus Thalictrorum generibus adscribere, quum ipsis non fuerint bene nota.

THALICTRVM SPECIOSISSIMVM glaucum, semine & caule striato.

Hominis interdum proceri staturam adæquat, vel etiam superat, *radice* flaua, multas fibras



fibras à latere obliquas circum vnaque spargente, sapore amaro: *caulis* autem rectus, singularis, nullis alis, ramísve brachiatus, purpurascens, inanis, crassitudine digitali, perquàm longis internodiis interceptus: *Folia* ex articulis nascuntur, quos vaginâ amplectuntur, Thalictri maioris nigrioris latiora, si singularia spectes, colore vtrinque subcæruleo, vel glauco, sapore amaro, & acri, odore graui: summum caulis fastigium in surculos aliquot abit, quibus *flores* insident muscosi, ex meris fibrillis luteis compositi: *semen* tegitur tunica tenui, non anguloso folliculo.

Dodon. in purg. append. & Hist. in fol. lat. Thalietrum maius tertium facit, Camer. hort. Thalietrum 1. Italicum vulgò. Casp. Bauh. Pin. Thalictrum 3. siue maius flauum, staminibus luteis, vel glauco folio, Thalietrum maius Ger. Thalietrũ in Hetruria vulgò *Verdemacum* Cæsalp. Clusius Pann. pag. 380. & Hist. post. Thalietrum 1. siue Hispanicum. Lobel. Obs. p. 509. Ruta pratensis siue Thalictrum longè maius & multò speciosissimũ. Tabern. Ruta pratensis maior quarta, Phelandrium Hispanicum, Gross wysen Rauth/ Spanisch heylblat: An Pes milui Anguillaræ?

Ex Hispaniis in Belgium venit, & deinde operâ Clusij Pannonicis Austriacisque prouinciis vulgare factum est. Nobis ex S. Lupo Burgundię missa planta fuit nomine Rutæ caprariæ. Excreuit in horto Ill. E. C. ad altitudinem hominis florens Iunio & Iulio.

THALICTRVM MAIVS FOLLICVLIS angulosis caule læui.



QVod D. Gesnerus Thalictrũ maius appellare solitus est, in cubitalem, vel sesquicubitalẽ altitudinem excrescit, ramosis, rigidis, politis, læuibusque & concauis *caulibus* donatũ: *folia* Aguilegiæ, læuia eiusdem penè coloris, & fermè inodora, amaricantia cũ acrimonia: *flores* ceu muscaria, cõferta, ex radiatis staminulis in orbem actis, dilutam Violæ nigræ purpuram referentibus, apicibus tamen obsoleto colore luteóve præditis, compacti. *Radices* fibrosæ, multiplices, tenues, externæ nigricantes, internæ albæ, sapore non ingratæ, quatuor veluti costis constant: *semen* in folliculis angulosis tenue, longum, fuscum.

Synon. Lobel. Adu. Ruta triangulo pericarpio: Tabern. Histor. sine icone, Ruta pratensis maior tertia. Dodon. Thalietrum magnum quartum: Clus. Pann. pag. 380. Thalietrum 4. siue montanum 3. à priore [montano albo 1. & 2.] solo floris colore differens. Thalictrum 5. flore purpureo Camer. hort.

Locus & Tempus. In monte Saleuæ Geneuæ obseruaui florens Iunio & Iulio semine maturo; in Sabaudia florens Autumno: Montbelgardi ad Dubim itinere versus *L'Isle* inter dumeta Iunio. Ex semine in horto prouenit.

Thalictrum pratense angustifolium.

Synon. Clusio est in Pann. p. 380. & Hist. post. Thalietrum sextum, siue pratense secundum, humilius, flore candicante: Thalict. 3. angustifolium Camer. Thalict. 4. siue pratense angustifolium C. Bauh. Pin. Ruta pratensis maior 5. Tabern. in Hist. sine icone.

THALICTRVM MINVS, SIVE RVTÆ pratensis genus minus, semine striato.



Descript. THalictro maiori cum folliculis similis, non ea tamen vt plurimùm huic proceritas: *caules* tenuiores, non minùs tamen rigidi: *folia* consimilia, crassiuscula, sed minora, siue sit spontanea siue culta, situ & dispositione eadẽ: *radix* tenuis, fibrosa, lutea, repens: *flores* ex radiatis staminibus componuntur, capitulis minoribus, colore ex fusco ad luteum vergente: *semen* itidem respondet.

Synon. Dodon. gall. Barbæ capræ tertia species, fortè Hypecoum Dioscoridis, quod etiam ὑπόφεον: Eidem in Purg. app. & Histor. Thalietrum paruum, Thalietri quintum genus minimum, Thalietrum minus, vt etiam Gerardo: Thalictrum 4. paruũ Camer. hort. Thalictrum tenuifol. Cordo hist. Thalictrum Cordi tenuifolium Lobel. in Adu. & Ic. Plant. p. 56. tom. 2. & Obs. p. 508. Clusio Thalietrum 7. siue omnium minimum, foliis minoribus, cineracei coloris, pallido floris colore: radice omnium maximè flaua & serpente, subindéque noua germina producente: Thalict. 8. siue minus C. Bauh. Pin.

Hypecoum H.Lugd pag. 1082. Cæſalp. Ruta pratenſis alia minor, Cicuta Athenienſium quorundam. Ruta pratenſ. minor Tabernæmont.

Locus. In campeſtribus maritimis locis apud Belgas reperitur, alibi etiam in montoſis, vel in Baldo Italiæ monte prouenire fertur.

Thalictrum minimum fœtidiſſimum C. Bauhini.

Deſcript. *Caule* eſt pedali, rotundo, in ramulos diuiſo: *foliolis* pluribus in tres lacinias diuiſis, anterius duabus inciſuris denticulatis, ſupernè atronitentibus, infernè palleſcentibus: in ramulorum faſtigiis *floſculi* parui, muſcoſi, ex plurimis ſtaminulis cōpoſiti, quibus ſuccedunt exiguæ valuulæ, oblongæ, ſenæ, ſeptenæ, ſtriatæ, apice incuruo donatæ, ſibique inuicem iunctæ, capillaceo oblongo pediculo inſidentes, *ſemen* exiguum includentes. Tota planta odorem fœtidiſſimum ſpirat: in Valeſia reperitur.

BARBA CAPRI.

Cap. CXX.



Deſcript. *Radicem* ſortita eſt mediocriter craſsā, fibroſam, cortice inſectam craſſiuſculo, ad ruffedinem decli nante, cui ſubeſt ligni ſa ſubſtantia cum copioſa medulla alba, fatua: *caules*, duos, tres cubitos alti, & maiores, multis alis concaui, læues, teretes, medulloſi, arcto tubulo (qui in aliis nullus eſt) perforati: *folia* Caſtaneæ, oblonga, acuminata, ſerrata, plura ad coſtam alligata, nullis intercedentibus minoribus foliolis vt in Vlmaria, à qua & *flores* huius plurimùm differunt, in ligulis videlicet racematim collocati, perpuſilli, candidi.

Acetarium olus. Hermolaum in Dioſc. hanc per Acetarium olus, quam quidam Tragopogon falsò eſſe volunt, & vulgò Barbam petræ, & in Gallia Ciſpadana Barbulam hircinam vocant, intelligere puto.

Tragus Barbulam capræ inſcribit, proque Barba caprina 2. ſiue ſylueſtri delineat, ac cum Vlmaria ad Pycnocomon Dioſcoridis refert. Sed hanc opinionem improbat Fuchſius. Patauij alibique in Italia Chriſtophorianam (*Croſtofanariam* Anguill. epiſtol. 14.) æquiùs vocari ait Geſnerus, qui quondam Aſparagum ſilueſtrem vocabat.

C.Bauh.Pin.Barba capræ 1. ſiue floribus oblōgis. Melandryon Plinij, Barba capri Fuchſ. Dodon. gall. capræ H. Lugd. Eyſt. caprina altera Lonic. Potentilla 2. Anguill. Drymopogon 1. Tab. Nobis quidem iudicibus H.Lugd. p. 1081. pingit Barbam capræ, verùm in deſcriptione cum ea confundit Vlmariam.

Locus. Geneuæ copioſè prouenit in monticulo *la Baſtie*, : Baſileæ ad Rhenum prope domum ruram. Alunt Vngariæ, Auſtriæ, Stiriæ, vicinarúmque prouinciarum montanæ ſiluæ Barbam caprinam Fuchſij & Tragi, ab Vlmaria diuerſam, referente Cluſio.

VLMARIA.

CAP. CXXI.



Caule recto, anguloſo, rubente, concauo, firmo, ad duos aut tres cubitos adoleſcit, *folia* læto virore nitentia, quina aut ſeptena, ad coſtam connexa, intercedentibus compluſculis minoribus: ſingularia folia, ſegmentum folij Imperatoriæ referunt, ſerrata & nonnihil ſinuata: interdum verò criſpo contextu plicatum ad Vlmi folia accedunt; ſapore citra morſum ſtrenuè ſiccante: *flores* ſuaueolentes poſitu & formâ Filipendulæ vulgaris, albidi, quinque foliis conſtant, apicibus crebris ſimiliter albis, aut in luteum vergentibus: ſuccedunt capitula parua acuminata ex contortis oblongis ſeminulis compoſita: *radix* digitalis, infinitis fibris rubentibus capillata. Trago, longa, fibriſque multis capillata, foris nigra, intus ſubfuſca, grauiſſimi odoris, amari ſimul & adſtringentis, non aliter quàm glandes.

Cordo Hiſtor. Medeſuſſium, Argentilla maior quorundam, Krampffenkraut. Tragus deſcribit pro Barba capræ prima, refértque cum ſecunda ad Pycnocomon Plinij & Dioſcoridis. Nobis autem opinio Tragi planè diſplicet, nec vlla nota nobis cōuenire videtur cum Pycnocomo. Quin Cortuſus cùm Pataui eſſemus, Chryſocomen faciebat. Geſner. verò nobis Apum herbam, Imbenkraut, denominabat, quia eâ apes ſummoperè delectentur, ſi aluearia illinantur. Rupellæ in Gallia vocant *Vignette*. Anguill. epiſt. 17. dicitur Potentilla libro de dynamis Galeni laudata. Barba caprina 1. Lon. itémque Dod. gall. quoad deſcriptionem: figura enim non reſpondet, ideóque eam in fol.lat. mutauit, depinxítque ſub titulo Reginæ prati, vocaúitque germ. Geißbart, Belg. Reynette, Gall. *Barbe de cheure*. Cum Rhodera Plinij ſimilitudinis aliquid obtinere ait. Sed tamen eandem eſſe, affirmandum, contra C.Bauhinum, haud cenſet.

Geſn. hort. Chriſtophoriana, Barba capri maior, Regina prati (ſic dicitur etiam Gerardo) & Vlmaria quorundam. Barbicapra & Vlmaria vulgi Lob. in Adu. & Obſ. p. 209. H.Belg. p. 869. Icon. Plant. pag. 711. Vlmaria Car. Steph. Horti p. 66. H.Lugd. p. 1081. Geſn. car. Camer. hort. & Tabern.

C.Bauh.Pin.Barba capræ altera, ſiue florib.com-

pactis, Potentilla I. Anguill. Argentilla maior Thalij.

Alunt Vngariæ, Austriæ, Stiriæ, vicinarúmque prouinciarum prata humidiora, & torrentium ripæ, Vlmariam ab vlmaceis foliis dictam, temperamento, atque etiam odore Pimpinellæ maiori Italicæ quodammodò respondentem, referente Clusio. Non raro in vliginosis pratis, sæpè etiam inter spinas, & in collibus quibusdam, quotannis nouos caules emittit, florétque Iunio mense, authore Trago. Montbelgardi passim circa aquarum riuos abundat; Basil æ in itinere, quo itur Leurach, & Geneuæ in pratis vltra *Arue* florens Maio & Iunio, copiosè Iulio inter Durlacum & Eslingen.

Calidam & siccam iudicat Tragus. Mulierculæ autem verno tempore tenera folia legunt, oleribúsq; suis adiungunt. Si in vino rubro & quasi nigro decoquatur radix & bibatur, disenteriç vtilis est. Eadem verò vino & melle decocta & pota aluum soluit, bilem extrahit. Semen in cibo commanducatum, capiti noxam adfert. Herba cum farina tusa & imposita, tumores discutit, surculos præterea extrahit, cuspides & tela, tusa & imposita. Folia adultiora pustulas excitant, quemadmodum Ranunculus. *Ego contra* Tragum, iudico hanc plantam potiùs frigidam, quàm calidam, & posteriores vires, quas ponit Tragus (quę potiss. Pyconocomi Dioscoridis) non conuenire sed planè contrarias esse iis, quas ex eo primo loco recensemus. Præterea Dioscorides ait Pycnocomon constare Erucæ foliis acrioribus, non tamen pustulas Ranunculi modo excitare scribit. Tragus in sua descriptione nullius acrimoniæ meminit, sed tantùm amari & astringentis saporis. Rupellensis Renatus dicit hydromeliti ex eius flore conciliari gratum odorem, & ita parati vt æmuletur vinum Creticum quod Maluaticum vocant: se etiam vidisse qui Lutetiæ aduersus pestem commendarent.

LEONTOPETALON IN GENERE EX antiquis & recentioribus.

Cap. CXXII.

Leontopetalum caulem profert dodrantalem [σπιθαμαῖον vet.] aut etiam altiorem, plurimis alis concauum, in quarum cacuminibus siliquæ sunt cicerum modo [quidam carent his vocibus, ὅμοιοι [sc. λοβοὶ] ἐρεβίνθοις.] ac in his duo triáve minuta *semina*, *flores* punicei, Anemonæ similes, *folia* Brassicæ, Papaueris foliorum diuisura: *radix* nigra, Rapo similis [ῥίζα μέλαινα ὥσπερ γογγύλη: hæc vet. parenthesi includit.] quæ eminentias ceu nodos quosdam habet. Nascitur in aruis, ac inter segetes. Radix ex vino pota commorsis à serpente auxiliatur, dolorem omnem celeriter eximens. Miscetur & ischiadicorum clysteribus, Diosc.

Sunt qui inter spuria Leontopodion, qui Leucetion, qui Leontion, qui Dorida, qui Doriclenda, qui Lychnidem agrestem, qui Pardalium, qui Therybetium, qui Rapeium, qui Papauer cornutum, qui Anemonem vocant. Romani Papauerculum, aut Semen leoninum dicũt. Ex quibus cõstat nomen à ferocissimo & generosissimo omniũ animali quondam inuenisse. Quid autem illi cũ leone conueniat, non satis certum est. Si nominis origo expendatur, nihil Leontopetalon erit, annotante Marcello, quàm leonis folium. Sed quã leonis partem, verbi causa, pedem, aurem, linguam, aliámve huiuscemodi, folium referat, non satis pro comperto est, præsertim variantibus appellationibus, Leontio, Leontopodio, & Leonino semine, quæ quidem omnes à leone causam nominis, sed non eodem modo habent: Siquidem Leontion leunculus est, Leontopodion autem leonis pedẽ significat, & Leoninum semen causam nominis in semine non in folio esse ostendit. Cur autem agrestis Lychnis diceretur, floris figura in causa est, quæ Anemonem & siluestre Papauer dici etiã Leontopetalon fecit. Omnes enim hi flores magnitudine, colore, totaque figurâ similes, aut saltem non multùm dissimiles inter se sunt.

Descripsit Leontopetalon lib. 27. c. 11. Plinius iisdem verbis: Rhapeion aliis vocari dicens, folio Brassicæ, caule semipedali, alis multis, semine in cacumine in siliquis Ciceris modo, radice Rapo simili, grandi & nigra: nasci eam in aruis: & omnium generum serpentibus in vino potam radicem aduersari, nec quicquam celeriùs perficere: dari & ischiadicis.

Maximè autem, authore Galeno, radice vtimur, quæ discutiendi vim habet, siccatque & calefacit in tertio ordine.

Leontopetalon quidam eam herbam esse volunt, quam sequenti capite describemus. Alij Fumariam bulbosam Leontapetali genus esse existimant. Alij, teste Gesnero, Helleborum nigrum. Garyophyllatam aquaticam Tragus, Alchimillã Cornarius, sed non sine magno errore. Æquiuoca

LEONTOPETALON QVORVNDAM.

Radix pugnum implet, rotunda, tuberibus multis inæqualis, cortice cinereo, pulpa virente in luteo, sapore amaro: hinc exeunt *pediculi* pedales, trifariam diuisi, quorum singulæ diuisiones bina aut terna gerunt *folia* circinatæ ferè rotunditatis, alia integra, alia laciniata, & veluti crispa, colore ex glauco flauescente, venosa: *flores* in vncialibus pediculis, foliis oblongis interiectis, in caulibus spicatim congesti, lutei Ranunculi florum magnitudine, quinque striatis foliis oblongis constant, apicibus luteolis vmbilicum circumstantibus, quibus marcescentibus prolongantur pediculi in palmarem longitudinem, in extremo vtriculum venosum Halicacabi sustinentes: *semen* nigrum Cannæ Indicæ semini persimile. Descriptio



Leontopetalum Math. Gesn. horr. & Camer. Leontopetalon Lobel. in Adu. Obs. pag. 391. Ic. Plant. p. 685. Cast. Lonic. Rauvvolf. Lac. Cæsalp. & H. Lug. p. 1608. Synon.

Leontopetalum hoc quod ex Græcia adfertur descriptioni Dioscoridis nec foliis, nec flore respondere ait Anguillara epist. 12. ac propterea an verum sit, aliis diiudicandum proponit.

Ex semine quidem Camerario prodiit foliis binis oblongis, crispatis oris, sed ad frugem non peruenit, & quidem quoad radicem & fructum conuenit descriptioni Dioscoridis, sed folia & flores planè discrepant. Incolæ Orientalium regionum circa Alepum, vbi Rauwolff. reperit, suâ linguâ *Astab* vocant, atque radicum maiorum puluere vestes fricant, & hâc ratione maculas delent.

Hanc plantam, eiusq; nigram extuberantemque radicem Rapi instar vidisse se ait Matthiolus non modò Venetiis, & Patauij in quibusdam hortis, verùm etiam in Hetruriæ aruis, aliisque Italiæ locis, nascique frequentem in Apulia.

PÆONIA VETERIBVS ET Neotericis.

Cap. CXXIII.

Theoph. THeophrasto cognita fuit. Sic enim libr. 9. Hist.pl.cap.9. de ea disseruit. At illud veluti adiectitium, & è longinquo petitũ videtur, quod sc. Pæoniam [Castam reddit Gaza] quam alij Glycysidam [γλυκυσίδην, Gaza Dulcisidam.] vocant, noctu effodiendam præcipiunt: sibi imaginantes, si interdiu quispiam eruat, & à pico martio conspiciatur, eum fructum quidem legere, sed oculis periclitari: radicem autem secanti, sedẽ procidere.

Pæonia siue Glycyside [παιονία ἢ γλυκυσίδη] quibusdam Pentorobon. Sic Apuleius à numero granorum Ervo similium vocat, quin & Sarrac. cum Galeno sic legere mauult, græcè tamen legitur πεντόροβον habet] dicitur.

In nothis vocatur Pæonia mas Orobelium [ὀροβέλιον, à granis Ervo similibus:] aliis Orobax (ὀροβὰξ:) aliis, quòd menstruum sanguinem educat, Hæmagogum (αἱμαγωγόν:) aliis Pæsæde, [παισαίδη:] aliis Aglaophotida (ἀγλαοφῶτιδα:) quibusdam quasi Diuinum donum, Theodonium (θεοδώριον:) aliis, quasi Lunaris, Selenion (σεληνίον) Prophetis, quasi Lunæ genitura, Selinogonum (σεληνόγονον) aliis Phthisis (φθίσις:) Romanis Casta. Sunt qui Idæos dactylos (Ἰδαίους δακτύλους) radicem Pæoniæ vocent.

Descript. Caulis ferè in duorum dodrantum altitudinem adolescit, inquit Dioscorides, adnascente numerosâ sobole comitatus: ac mari quidem folia sunt, qualia Iuglandis (βασιλικῇ καρύᾳ: Plinio qualia Isatis, pinguiora, rotundioraque & minora. Sed Sarracen. pro Isatis, Iuglandis reponendum esse suspicatur.) Fœminæ verò incisuris Smyrnij modo diuisa (φύλλα ὥσπερ σμύρνιον.) Plinio fœminæ folia Myrrham redolent, & densiora sunt: ex quo patet, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρνα legisse, manifesto errore: quamuis & Smyrnium à Myrrhæ odore sapore ve, quem refert, ita dictum est. Sarrac.) Summo caule fert vtraque siliquas quasdam, veluti Græcas nuces (ἀμυγδάλοις) quibus dehiscentibus grana multa rubentia, parua, acinis Punicorũ (ῥοιᾶς) similia inueniuntur, & inter hæc media quinque aut sex, nigra, purpurea. Radix maris digitali ferè est crassitudine & palmi longitudine, gustu adstringens, candida (λευκὴ vet. caret) Fœminæ verò radicibus ceu glandes septem octóve adhærent, quales Hastulæ regiæ [ὥσπερ ἀσφόδελος] radicibus adnascuntur. Idem in aliquibus exemplaribus posteaquam de fœminæ radicibus egit: Mas, inquit, plures habet, quoniam non vnâ radice nixus est, palmi altitudine, candidaque. Sed Sarac. ita potiùs legendum censet: Mas plures non habet, sed vnâ radice nixus est.

Antiqua autem pariter & honesta siue Pæoniam, siue Glycysidem eam voces, plantæ huius appellatio est. *Habet* enim altera auctorem antiquæ medicinæ peritissimum Pæonem, cuius in vera & fabulosa historia egregium nomen & æterna laus adhuc est: *Altera* à dulcedine, quàm solo nomine indicat, non paruam illi dignitatem & gratiam illi acquirit. Accedit his quòd nihil non sanari Pæoniâ superstitiosê credidit antiquitas, nec corporis tantùm morbis, sed animi affectionibus pariter mederi: adhæc imperare tempestatibus, arcere grandines, disiicere satorum rubiginem, & ne in huiuscemodi longiores simus, Lemuribus etiam aduersari. Quod non aliunde in plebis animos irrepsit, quàm ex his quæ Theophrastus, & Theophrastum sequutus Plinius, pluresque alij de legenda Pæonia ridicula magis, quàm superstitiosa, tradiderunt, & ex his quæ à Dioscoride de ephialtis naturæ vitio, non deorum irâ, præcepta sunt, adiicientibus continuè imperitis ex superstitione sua, deorumq; metu, quæ nullam haberent naturæ rationem, religionemq; medicinæ turpissimè miscentibus. Ex quibus factum est, vt tam multis nominibus vna censeretur Pæonia, quorum aliqua nullam, nisi ex humana superstitione causam & originem habent, qualia sunt Menion, Selenionq;, Lunarem herbam significantia: qualia itidem Idæi dactyli, qui in Creta nutrisse Iouem dicti fuerunt in veteri superstitione quotidianis precibus exorati, quibus potestate Pæonia comparabatur. Nisi fortè, quod magis verisimile est, prima huius nominis origo à radicibus eius facta fuerit, quas Dioscorides ait in fœmina glandium quantitate, & Asphodeli figura esse, & à digitali longitudine, quam habent, dactyli primùm vocata ex eo herba fuerit, mox accedente superstitione ad Idæos dactylos transtulerint homines, & quæ simpliciter Dactyli herba nominabatur, religiosè Idæi dactyli vocari inceperit, mox Theodonion, quod diuinam opem & auxilium pollicetur. Tum Aglaophotis quod lucis splendorem ostendit, postremoque Casta herba, modò antiqua Romanorum ea appellatio sit. Ex eodem genere reliqua sunt præterea, quæ ad numerum folliculorum, & seminum figuram in ea pertinent, qualia sunt Pentarobon quasi quinquervum, Orobalion, & Orobax, omnia ab Ervo notissima fruge facta, cui Pæoniæ semen quantitate in cunctis, colore autem in quinque aut sex tantùm par est. Sola Hæmagogos vox à ducendo sanguine facta fuit, pertinetq; ad vires eius, quibus puerperis à partu se non purgantibus prodest. *Pæonia*

Cæterùm, Pæoniam marem Tragus maximo cum errore existimat esse Fraxinellam, siue officinis falsò Dictamnum dictum. *Æqu*

Insulsam perhibet Tragus Sciolorum distinctionem, qui Pæoniam vulgarem illam, Germanis Benedicten Rosen vocatam, Lapathum esse statuunt. Eodem authore apud Dioscoridem Pæoniæ nomenclatura Chelidonio quoque tribuitur.

Laudata multùm antiquis & neotericis ob varias & multas vtilitates Pæonia est. Radix (inquit *Vires* *Vsus*

quit Diosc.) fœminis à partu non purgatis exhibetur: ciet quoque menses nucis græcæ magnitudine pota: ventris etiam doloribus in vino bibita auxiliatur. Prodest arquatis, & iis qui renum aut vesicæ cruciatibus infestantur. Eadem decocta in vino potaque aluum sistit. Seminis autem granula decem, duodecimve rubentia in vino nigro & austero pota, sanguinolentum fluorem muliebrem [ῥοῦν ἐρυθρὸν dixit, ad differentiam τοῦ λευκοῦ. Enimuerò ῥοῦς γυναικεῖος etiam ipsi Dioscoridi pro coloris varietate duplex fuit, alius λευκὸς, hoc est, albus, alius ἐρυθρὸς, i.e. rubens. Hunc porrò Sarac. cum Scribonio Largo fluorem sanguinolentum vertit: Plinius rubentes menses reddidit] sistunt: stomachicisque, qui erosiones ventriculi sentiunt, comesta opitulantur. Quin & à pueris pota e-siccatáve initia calculi eximunt. Quæ verò nigra sunt grana, suppressionib⁹ nocturnis, quas ephialtas [Incuborum suffocationibus, Faunorum in quiete ludibriis, Plin.] vocant, vuluæque strangulationibus, ac vteri doloribus, numero quindecim, in aqua mulsa aut vino pota auxiliantur. Cæterùm [hæc Goupylus in antiquo vtroque codice fini capitis adscripta reperit, quæ Ald. codex ad notha reiecit] nascitur Pæonia in altissimis montibus, eorumque verticibus.

Ad eadem commendat libri 25. cap. 15. & libri 27. c. 10. Plinius: & ad melancholiam, & contra serpentes.

Ex authoritate Galeni, Radix Pæoniæ menses cit, ex mulsa Amygdalæ quantitate pota. Expurgat etiam iecur obstructum & renes. Sed hæc efficere nata est, quà acris & subamara est, quà verò quiddam etiam adstrictorium obtinet, fluxiones ventris sistit. Oportet autem tunc in austerorum vinorum quopiam eam decoctam bibere. Est omninò resiccatoria vehementer, vt non desperauerim eam ex collo pueris suspensam, meritò comitialem morbum sanare. Equidem vidi, inquit, puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore. Vbi autem forte fortunâ quod à collo suspensum erat, decidisset, protinus morbo correptus est: rursusque suspenso in illius locum alio, inculpatè posteà se habuit. Visum verò est mihi satiùs esse denuò id certioris experientiæ gratia detrahere: id quum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus. Sic succus Cyrenaicus Columellam phlegmone affectam iuuat: Sic Nigella fricta ac odorata destillationes & grauedines desiccat. *Addit Leuin. Lemnius* lib. 8. cap. 3. de occult. nat. miraculis: Pæonia Galeno nō minùs decantata, quàm Brassica Catoni, non solùm à qualitate elementari, sed totius substantiæ vi ac proprietate specifica hunc morbum [epilepsiam.] expugnat. Pueros autem in quibus vis morbi minùs valida, etiam à collo gestata hoc morbo collapsos erigit. Discutit enim, consumitque humorem pituitosum, qui huius morbi est seminarium. Intus verò exhibitæ eius baccæ etiam in adultis efficaciùs id præstant. Siquidem flatuosum, imbutumque veneno humorem absorbent, ac corpus ad temperamentum calidius, sicciúsq; perducunt. Hoc autem semen præstantissimum nonnulli asserunt, quod à Pæoniæ, quam masculi nomine designant, prima fœtura emergit: Diu enim stolones, h.e. inutiles frutices, culmosque effœtos ac semine destitutos profert. Vbi verò perfectè adoleuit, siliquis dehiscentibus, hinc baccas atro colore politas, hinc acinos, coccineo, fragrantiq; rubore nitidos, ostēdunt, nigricans semen in vsum reseruandum, non tamen eâ vanitate, ac superstitione, vt sequentis anni semen credatur inefficax, cùm à decimo partu etiam qui emersit fœtus, præsentaneam vim habeat, modò ne cariosus sit & euanidus. In confesso est (inquit Montuus lib. 1. cap. 8. Haloseos febrium) Pæoniæ radicem de collo pendentem, epilepsiam arcere, quod manifestauit *Galenus minimè omnium mendax.* Egoque subinde expertus sum ad sonticos & lunaticos plurimùm valere. Pæoniam masculam infantium collo subnexam, comitialem morbum sanare, verissimum esse comperit Fernelius. Quin & Apollonius Menabenus libello de Alce cap. 7. Pæoniæ maris radicem decrescente Lunâ collectam, & recentem collo appensam, puerum epilepticum, illicò sanitati restituisse, nonnullis experimentis in Suecia vidit: Fœminam autem hoc præstare non solere, multorum experimento compertum esse testatur. Nonnulli Sole Leonem occupante, die item & horâ solaribus, decrescente etiam Lunâ colligendam præcipiunt. Bifariam eiusmodi sanatio contingere potest, vel desiccatione, vel è totius substantiæ proprietate. Cæterùm, quacunque tandem ratione ista contingant, successus huius spe frustramur (verba sunt Iulij Alexandrini à Neustain in suis Galeni de simplicium medic. facult. librum notis) hodie. Vel igitur tam efficax non est nostra hæc Pæonia, quàm allatum fortassè regionum aliquarum: vel leuiora erant illius temporis mala hæc, quàm nostri huius sint, ob immutatam in deterius, fortè victûs rationem. Quam ego afferre hoc loco causam non dubito, quum videam eiusdem rationis allatam à Galeno alibi super aliis morbis quibusdam, Hippocratici temporis victûs rationem multò magis commendante quàm sui. *Montuus.*

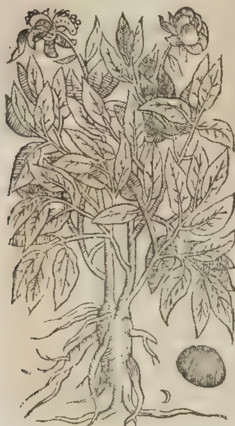
Mirari subit Tragum, illam ex Plinio fabulam de Lemuribus & Faunis, quasi planta hæc malignis spiritibus aduersetur, approbare, & non potiùs ex Dioscoride ad ephialtas, qui morbus naturalis est, facere, scribere. *Tragus notatur.*

Fuchsius Pœoniæ radicem tribuit leuiter adstringentē, cum quadam dulcedine. Si verò plusculùm dentibus mandatur, acrimoniam quampiam subamaram percipi ait, in radice præsertim nostratis Pœoniæ, quam fœminam esse dicit. Pœoniæ verò in vniuersum temperamentum tenuium esse partium, exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius. *Temperam.*

Aquam stillatitiam sic parat Wirt. Empiricus: Pœoniam floribus abundantem eruit, in tenues particulas conscindit, in cantharo benè obturato & lutato in cellam frigidam supra fundum reponit, ibique per quatuordecim dies relinquit, ac pòst distillat. Hanc autem aquam caput valdè imbecille corroborare affirmat, si æger, quum in stuphis fuerit, aut caput lauerit, stillatitium liquorem tepefactum capiti affuderit, manúque à parte anteriore ad posteriorem deductâ, affricarit. Idem quum ab Epilepsia timet, arreptas Pœoniæ radices abluit, in tenues rotulas conscindit, quarum drachmas duas in vino albo macerat, de eo per biduum bibit, & epoto aliud affundit. Altero quoque die nouas immittit radices, per quatuordecim dies crescente Lunâ in continuando. Si demum sibi valdè metuat, mane per biduum aut triduum ipsius radicis duas aut tres rotulas co- *Caput imbecille.*

medit, per duas horas à cibo abſtinens: ſimiliter iturus cubitum.

PÆONIA MAS, VNA PRÆCOCIOR, & altera tardior.



Deſcriptio. PÆonia mas pręcocior vt ratior, ita notabili foliorum & radicis differentiâ à fœmina diſpeſcitur. Ea ſiquidem, quàm fœmina, videtur altiùs adſurgere, ad ſeſquicubitalem, aut bicubitalem altitudinem, pluribus *caulibus*, nonnihil rubentibus, in aliquot ramos diuiſis, foliis veſtitis Nucis Iuglandis ferè poſitu & figura, ſed latioribus, craſſioribus, lanugine quàdam auersâ parte pubeſcentibus, ternis, quaternis, quinis, rariùs ſeptenis, saturè virentibus, glaucoque obductis, caulium extremis ad cōmiſſuras parte interna rutilis, ex longis rubeſcentibus pediculis pendentibus. *Flores* ſupremis inſident faſtigiis ſingulares, patuli, quos carinata quędam folia ſuſtinent, ſimiles ferè floribus Pæoniæ fœminæ, ſed dilutiores, non ſine purpuræ tinctura, neruis reliqua floris parte ſaturatioribus, in quorum medio ſtamina purpurantia apices croceos ſuſtinent. Succedunt *cornicula* alba, villoſa in principio, atque lucente lanugine pubeſcentia, rariùs terna, ſæpiùs quina aut circiter, criſta ſanguinea incurua supernè donata, iuxta cornicula ſtamina nulla, apicibus luteis farinaceis conſtituta. Cornicula verò quæ terna, quaterna, quina, rariùs plura hirſuta, incana iam grandiora reddita, atque per maturitatem dehiſcentia recuruantur, elegantiſſimamque granorum oſtentant ſeriem vtrinque ordine poſitam, primum acinis Granati colore ſimilium, mox atro-cæruleorum, tandemque nigrorum, rotundorum, craſſior imque quàm in fœmina, colore & ſubſtantia alioqui ſimilium, quemadmodum & saporę. Huius flores Maij initio explicantur, moxque decidunt. *Radix* ceu palus altè depangitur, recta, nonnunquam in adnata pauca diuaricata.

Eadem huic quæ priori proceritas: idem foliorum ſitus, ſed numeroſiora ſunt, quippe quina aut ſeptena impari aliquando bifido: dilutiùs quoque virent & auersâ parte cum prædicta foliis collata pallent, quâ & alba quadam lanugine donata ſunt. Non caulium modò extrema, ſed ipſæ quoque foliorum coſtæ ex puniceo interna ſeu aduerſa parte rutilant. Floris corniculorumque eadem forma & ratio quæ præcedentis. Sed tardiùs erumpunt, nec citiùs quàm prioris decidunt. Radix tum huius tum præcedentis pollicari craſſitudine aliquot diuiſuris conſtant rectis, altiuſque depactis, foris ruffis, intùs candidis, guſtu à granorum ſapore haud notabili diuerſitate prædito. Floret hæc ſub finem communiter Maij.

Lob. Lob. Obſ. p. 390. Ic. Plant. 684., Pæonia mas: Item, p. 685. Pæonia mas cum ſemine. H. Lugd. p. 856. Pæonia mas Matthioli, & Pæonia mas Dalechampij. Duas figuras vnius plantæ habent.

Pæonia mas Cordo in Dioſc. Matth. Anguill. Lob. in Adu. Dod. Cæſalp. Tabern. & Gerardo Pæonia pulchrior, ſiue nobilior, vel. 2. Trago: Pæonia mas foliis Nucis Geſn. hort. Pæonia 1. ſiue folio nigricante ſplendido, mas C.B. phyt. & pin. vbi ait: Variat floris colore purpureo, incarnato: & huius herbæ folia latiora ſegmenta habent, quæ ſubtus exalbida, hinc Eyſt. Pæonia mas fl. purpureo: item Pæon. mas fl. incarnato: Et, Pæon. mas maior: itemque Pæon. mas maior fl. incarnato. Floris amplitudine reliquas ſuperat: & herbæ folia in latiores & pauciores vireſcentes particulas diuiduntur.

Geſnerus in Generoſo dicto Heluetiæ monte reperiri audiuerat. Nos non niſi in hortis cultam obſeruauimus. Si ſeminetur Vere, vt plurimùm per annum latitat, & pòſt ſingulis annis foliorum diuiſurâ augetur. Non ſe multiplicat vt alba, vel fœmina, vel ea quæ pleno flore eſt: radix enim ſubeſt craſſa, profundè deſcendens. Pæoniæ autem effodiendæ commodiſſimum tempus eſt Lobelio, ſub Caniculæ ſydere.

PÆONIA FOEMINA VVLGATIOR.



VVlgaris notitiæ eſt hæc Pæoniæ fœminæ ſpecies, omnibuſque hortis familiariſſima, quæ *Radices* glandulosas, fibris quibuſdam interceptas habet, vt Aſphodelus, à quibus denuò & aliæ nonnunquam propagantur ſimili modo glanduloſæ: *caulis* viridis, vix, niſi ad pediculi foliorum exortum, rubedinem vllam oſtentat: *folia* variè & inconditè diſſecta, modò trifida, modò bifida, (de ſingularibus foliis intellige) aliàs etiam integra, ſupernè virentia, infernè albicantia aliquantùm, & nonnihil hirſuta: *flos* qualis in maſcula cum ſtaminibus & apicibus conſimilibus: perinde vt & ſiliquæ: at *ſemen* oblongum, per maturitatem nigrum.

Hanc Latini, inquit Tragus, Pæoniam, & Haſtam regiam nuncupant. Ego verò Pæoniam fœminam Dioſcoridis eſſe exiſtimo: quam ille nomenclaturis inter notha relatis, & de quibus antè, deſcribit.

Pæonia fœmina Dod. gall. Altera in fol. lat. vbi Pæoniam marem Plinij & Dioſcoridis ſuſpicatur. Huius inquit, Plinius folia Myrrham

redolere

redolere ait: Sed euidens est suspicio ἀντὶ τ̃ σμυρνίῳ, σμύρνα eum legisse, & pro σμυρνίῳ, Myrrham aprum rectè reddidisse.

Græcis Παιονία καὶ γλυκυσίδη: Latinis similiter, Pæonia & Dulcisida dicitur: Officinis Pæonia: Germ. Peonien blumē/ Peoniē Rosen/ Gichtwurtz/ kunigsblumen/ Pfingst Rosen/ & Stteisam Rosen: Belgis ferè Pioenen: Flandris tamen Mastbloemen: Gallis *Piuoine*: Italis *Peonia*: Hisp. *Rosa del monte*. Angl. Peanye: Boh. Puwonka: Hung. Basi rosa. Præter autem iam recensitas tum legitimas tum nothas appellationes, dicitur etiam Rosa asinorum, Rosa fatuina: Herba casta, vt & Aglaophotis, i. e. lucidè splendens, à granis scilicet cocci colore splendentibus. *Aglaophotides* autem duæ, apud Ælianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina cap. 24. altera terrestris cap. 27. *Marina*, fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.

Terrestris, quę alio nomine Cynospastus dicitur, per diem ait idē inter cæteras herbas delitescere, nec vllo modo agnosci: nocte verò stellæ instar lucentem, & igneo splendore coruscantem, facilè in conspectum venire. Et hæc quidem terrestris Aglaophotis, siue Cynospastus, Pæonia est. Pæonię enim grana rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquam lucernam: & plurimùm noctu à pastoribus inueniri ac colligi. Præcipi etiam vt Pęonia noctu colligatur, Theophrastus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Ælianus quoque affirmat. Appellatur verò terrestris hęc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore l. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur de qua antè.

Cæterùm, dicitur Pæonia Trago, Turn. & Lonicero: Pæonia fœmina Brunfelf. Fuchsio Anguill. Cordo in Dioscor. & Histor. (vbi Tragi pictura addita) Gesner. hort. Lobel. in Adu. Obs. p. 389. Ic. Plant. p. 682. & Camer. hort. Eidem apud Matth. in Epit. & Hist. germ. Pæonia mas. H. Lugd. p. 853. Pæonia fœmina altera Dodonæi. Clus. Hist. Pęonia vulg. fœmina. C. Bauh. phyt. & Pin. Pæonia 2. siue communis: Eyst. Pęonia rubra flore simplici.

Hac ætate passim in hortis habetur: floret mense Maio: semen Iulio ad maturitatem peruenit: multúmque se reptatu multiplicat.

PÆONIA PROMISCVA STRICTIORE FOLIO.

MVlta tam cum mascula, quàm cum fœmina vulgari Pæonia, communia habet. *Radix* glandulosa vt fœminæ vulgari, sed crassioribus glandibus: at *folia* propiùs ad masculæ folia accedunt, magis tamen incondita, singulariáque longiora & strictiora, supernè vt masculæ saturè virentia, infernè verò magis albicantia, minùs tamen quàm fœminæ vulgaris, quibus etiam auersâ parte multò minùs sunt pilosa: *flores* saturatiùs sanguineo coccineóve colore rubent, septem, aut nouem foliis constantes: apices, & stamina, ac siliquæ vt in aliis.

Est Pæonia fœmina Matth. Lac. Cast. & Camerario: Pæonia fœmina prior Dod. Pæonia promiscua seu neutra Lobel. in Adu. Obseru. pagina 390. Icon. pag. 679. Pæon. altera, vel fœmina Dioscoridis, Cæsalp. Pæonia 3. siue fœmina altera C. Bauh.

PÆONIA PROMISCVA VORMARII folio latiore.



PVlchrè hæc variat à reliquis Pæoniæ speciebus. *Folia* siquidem, quæ imis ramis hærent, latiora sunt, quàm cæterarum, rotūdioráque, auersâ parte glauca, hirsuta, aduersâ saturatiùs virentia, itidémque pilis obsita, sed paucioribus quam in opposita. Foliū in terna aut quaterna, aut etiā quina segmenta diuisum est, nullâ diuisione certa, sed temerè variante. *Flos* à reliquarum flore haud absimilis. *Siliqua* verò retortæ hirsutie albâ totæ contectę. Descriptio.

Floruit Eslingæ in horto D. Sębast. Volmarij Iunij fine, cùm reliquarum siliquę iam grandiores essent. Locus & Tempus.

PÆONIA FLORE PLENO RVBRO.

OMnium Pæoniæ specierum longè pulcherrima est polyanthes, specioso *floris* sanguinei saturi incremento, tam denso foliorum stipatu luxuriantis vt fidem ferè numero superet, sementisque spem plerumque ferè omnem præripiat. Folia sanè floris sunt plurima, magnitudine & formâ inter se discrepātia, diuersáq; : Extrema. n. caulem proximè amplectentia reliquis omnibus maiora sunt, & ad instar reliquarum Rosarum odoratarum circinatæ rotundiatis, reliqua interiùs sita mirè variant: sunt enim quędam illorum graminea ferè, oblonga nempe & angusta, intérque hæc aliquando colore albo tincta conspiciuntur, cum leui rubore, quędam verò fistulosa inferiùs, & quasi tubulosa, arcto satis peruia meatu, quędam paulò maiora, & ad latera vtraq; mirâ varietate, modò magis minusque profundè incisa, dissecta, & aliubi serrata, quædam adhuc maiora latioráque, maioribus quoque incisuris dissecta, quędâ etiā, & quod obseruatu dignū, referūt suâ sectura & forma ea omnia folia, quę viridia sūt. In medio floris duo assurgūt *calyces*, albi, hirsuti, oblongi, inferiùs latiores, in medio ventriosi, in summo denique acuminati, cum inflexa quasi galli cristam referente substantia rubra, seminum futurorum rudimenta intra se continente. *Folia* multùm similia promiscuæ Lobelij foliis, breuiora tamen, & vtcunque latiora, nec vel tenui illa promiscuæ lanugine prona parte do- Descriptio.

Synonyma nata, ſed inſtar maſculæ glabra & virentia.

Pæonia fœmina multiplici flore Geſn. hort. Tabern.& Gerardo : Pæon.fœm.polyanthos Lobelij (in Obſ.p.391.Ic.Plant.p.684.)H.Lugd.pag. 85. Pæoniæ fœminæ multiplex flos Dod. in fol. lat. Pæon. flore pleno 1.ſiue fœmina flore pleno rubro maiore C.Bauh pin. polyanthos fl. rubro Eyſt. πολυφυλλάνθης Cluſ. Hiſt. poſt. cuius varietates aliquot obſeruauit.

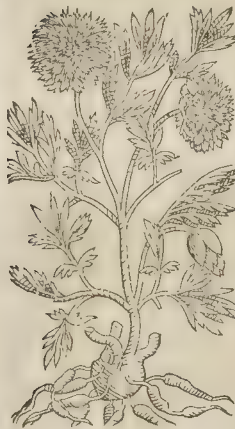
Pæonia flore pleno rubro, minor.

Pæon. pleno rubro flore minor.

PÆonia pleno flore ſaturi rubri coloris aliud genus inuenitur, cuius *folia* alterius foliis haud abſimilia, ſupernè viridia & ſplendentia, infernè cæſij quodammodò coloris, & lanuginis expertia: *flos* alterius flore minor, nec adeò plenus, illi pænè qui carnei coloris plenus eſt, par, non minùs tamen ſaturi rubri coloris quàm maioris, ſed cuius folia interiora venis quibuſdam nigricantibus aſperſa conſpiciuntur: medium florem occupant *cornicula* nullis *ſtaminibus* obſita.

Synon. Cluſ. Pæonia pleno rubro flore minor: Camer.hort.Pæonia altera fl.pleno dilutiore & minore: C.Bauh.Pin. Pæon.fl.pleno 2.ſiue fl.pleno rubro minore.

PÆONIA ALBO FLORE PLENO, SIVE polyanthos alba fœmina. ATQVE DE NONNVLLIS ALIIS PÆONIæ ſpeciebus.



Synonyma. QVam Tabern.in Ic. & Hiſt. Pæoniȩ fœminæ polyanthos flore albo, weis gefült Peonien roſen, inſcriptione pingit, & C.Bauh. in Pin. Pæoniam flore pleno tertiam facit, ac fœminam flore albo pleno cognominat, eam vidimus Baſileæ in horto D. Fel. Plateri anno 1605. Iulij principio florentem, & folia vtrinque glabra ferentem, ſeminumque capita hirſuta, dum apparere incipiebant.

Præter autem huc vſque recenſitas Pæoniæ ſpecies nonnullæ & aliæ traduntur: verbi gratia, Pæonia Byzantina prior Cluſij quam C. Bauhinus Pæoniam 9. vocat, ſiue peregrinam flore ſaturè rubente.Byſantinam maiorem Eyſtet. Pæonia altera Cluſij,C.Bauhino Pȩonia 10. ſiue peregrina flore ſaturè rubente. Byzantinam maiorem Eyſtet. Pæonia altera Cluſij, C. Bauhino Pæonia 10. ſiue peregrina flore dilutè rubente dicta. Pæonia foliis per oras nonnihil criſpis, ciueracei ferè coloris, quȩ tertia Cluſ.inſcribitur: & à C. Bauh.Pin. Pæonia 7. ſiue Pomi Arantij colore: Eyſtettero verò peregrina flore coccineo. Pæonia foliis Aquilegiæ, ſupernè virentibus, infernè pubeſcentibus Cluſ. quæ C. Bauh. Pæonia 6.ſiue Aquilinæ foliis inſcribitur. Pæonia flore variegato: quæ Pæonia 5. Cluſio: C. verò Bauhino octaua eſt, ſiue flore variegato. Pæonia ſimplex, niueo flore, vel Cretica Cluſij C. Bauhino. Pæonia ſimplici flore cum aliquo rubore. Pæonia alba promiſcua Cretica, eidem C. Bauhino 5. dicta. Et Pæonia exalbida plena minor & major, quæ 6. ſiue exalbida plena Cluſij inſcribitur: flore pleno incarnato Eyſtett.

FRAXINELLA, OFFICINIS DICTAMNVS.

CAP. CXXIV.



NOtiſſimæ ſunt officinis Fraxinellæ *radices*, Dictàni albi nomine: candidæ enim ſunt, varióque implexu multifidæ: *ſcapi* aliquot ſeſquicubito proceriores, hirſuti, rubeſcẽtes, medullâ multâ farcti, thyrſum ſuſtinent longum *florum* pulcherrimorum exinteruallis poſitorum odore graui, foliis quinque ex albo purpuraſcentibus, ſtriis ſaturatioribus notatis, auerſáque parte nonnihil hirtis conſtantium, fibris longis recuruis, denis numero, purpuraſcentibus, ſubque apicibus luteolis ex purpureo herbidis, minutis micantibus granulis atro-purpureis reſperſis, medium obſidentibus: vnà cum ſtylo pentagono pericarpio inſidente. *Semen* in ſiliquis nigrum, lucidum, paullò maius quàm Milij Solis. *Folia* ſeptena, vndena ad coſtam ligata Fraxini more, ſupernè atro-virentia, infernè dilutiùs ſplendentia, laurinis æqualia, crenata. In officinis radicum cortices proſtant graciliores candidioreſque quàm radices ſiue Mandragoræ, ſiue Capparis, quibus ſunt ſimiles ſapore amaricante.

Ruell. vocat Dictamnum tertium, aitque hunc Virgilium 12. ſuæ Æneidos expreſſiſſe. Verùm decipitur Ruellius. Virgilius enim ſuis ſenariolis haud tertiam Dictamni faciem deſignat, ſed primam. Fallitur & Syluius dum Pſeudo-dictamnũ Dioſcoridis eſſe contendit. Nunc quis non Tragi erroneam damnabit opinionem, concludentis eſſe veram Peoniam aut Pioniam Dioſcoridis? Quin & ij meritò à Matthiolo refutantur, qui Tragium primum Dioſcoridis eſſe putant.

Non ſolùm porrò apertiſſimè conſtat, veram non eſſe Dictamnum, & non ſine manifeſto errore Dictamnum vocari, ſed eius etiam radice pro Dictamno pharmacopœos quoſdam abuſos eſſe, non abſque ægrotantium incommodo. Nullum autem Cretenſis Dictamni genus repræſentare,

tare, sed ab omnibus tribus diuersam esse testantur Cornarius, & Tragus.

Pinxit Botan. Hær. Egenolphi p. 101. Fraxinellam sub inscriptione Struthij siluestris, wild Senffkraut, & Spechel kraut.

Dorsthenium nesciuisse quid scriberet, id demonstrare videtur, quòd iuxta nomen Dictamni, Diptamwurtz/ Eschwurtz/ & wilde Ruß posuerit Fraxinellam, & ab altera parte Polygonatum: ex descriptione, quam habet, apparet eum nomina prædicta confundere. Si præterea caruimus, vt ipse ait, germana Dictamno, quis docuit ipsum tempus colligendi ad distillationem? In Germania, Gallia, & Italia, non prouenit vera seu germana Dictamnus, quæ distillari possit.

Apud Hieron. Brunschvveig in edit. anni 1505. malè Polygonatum pingitur sub his nominibus, waßwurtzel / græcè Batis aut Diptamus, germ. Diptam/ aut waßwurtz nomine falso Eschwurtz/Diptam/Diptamwurtz/Edel funnmalt, vel potiùs Amlbart, vt habet impressio anni 1530. in qua meliùs Fraxinella exprimitur. Quin & Apollinaris in vna editione Polygonatum, & in altera Fraxinellam pictam proposuit.

An natrix Plinij Anguillaræ?

Dictamnus pictus est Brunfelsio. Dictamnus vulgaris dicitur Trago, Gesner. hort. (cui & Fraxinella Italorum, & Rupedij Chamæmelia, h. e. Fraxinus pumila, & Tragium Coldenbergij.) Camer. Lonic. [cui & Pæonia mascula] & Officinis. Dictamnus nostra Cordo in Diosc. Dictamnus albus Matth. Lac. Cæs. & Castori Diptamnum album Bello. Tragium Dodon. gall. Tragium Creticum, Guil. theone. Polemonium Tabern. Fraxinella Cordo hist. Dod. lat. Hist. Lugd. p. 872. Clus. Pan. p. 54. & Hist. Ger. & Eyst.

In Italiæ ac Germaniæ montibus ac collibus lutoso ac saxoso reperitur folio. Illius passim in Pannonicis siluis, saltibúsque Viennensibus inueniuntur duo genera. Apud Belgas hortensis est. Floret Iunio: post semen prouenit.

Iisdem cum vulgari Pæonia pollere viribus, Tragi authoritate concludimus. Venenis omnibus aduersatur. Radix, inquit Matthiolus, cuius vsus est, amara est: valet aduersus venena, & venenosorum animalium ictus. Necat interaneorum vermes drachmæ pondere hausta: datur contra frigidos vteri morbos, nam & menses & vrinas mouet, partus adiuuat, secũdas & emortuum fœtum educit, tum supposita, tum cum Pulegio suffita, tum ex vino meraco duarum drachmarum pondere pota. Valet quoque ad alui torsiones, & ad ejiciendos renum calculos. Additur quoque vtiliter in potionibus internorum vulnerum. Datur comitialibus, & in aliis cerebri affectibus. Præstat contra pestilentiæ contagia, quoquo modo sumatur. In summa ad multa radix vtilis est: Siliquæ & flores contactu pruritum faciunt, & in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dodonæo radix excalfacit & siccat ordine secundo, digerentis, attenuantis & aperientis est facultatis: confectæ & stomachis & anhelosis fertur, & aduersus lethalia medicamenta antidotis vtiliter permisceri.

PRIMVLA VERIS ODORATA FLORE luteo simplici.

CAP. CXXV.

Primula Veris hæcce odorata è *radice* modicè crassa, inæquali, rubente, sapore subastringente, odore suaui, aromatico, fibris albis longis donata: *folia* profert per terram sparsa, oblonga, subrotunda, rugosa instar Betonicæ, sed maiora: in quorum medio *caulis* fastigitur palmaris aut dodrantalis, vnus pluresve, leuiter hirsutus, teres, foliis nudus, in cuius fastigio *flores* quini, septeni, aut etiam duodeni ex oblongis calycibus in viridi flauis, lutei, odorati, simplices, in quinque lacinias diuisi, vel multiplices aliquando, in quorum medio apices crocei, ac stylus viridis: quibus marcescentibus succedunt *semina*, quæ Tabernæmontano parua & nigra dicuntur.

Ruellio est Arthritica prior, à floribus primo Vere statim emicantibus, officinis Primula Veris dicta, Ruri Cuculi brachula aut Primiueria. Luteæ Violæ genus quoddam is esse credidit, suspicatúsque est esse Violam Tusculanam, quòd ea cùm cœlum silet, & tempus serenat, exitu Hiemis necdum exactis frigoribus, erumpat, & vt prima vernas texat corollas, ita confestim fugax euanescens, vt in medium Ver vix decorem suum protoget: Vita ei compluimùm menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedit. Nec desunt qui Phlomides coronarias esse contendant, sed notæ iam memoratæ non consentiunt. *Arthritica prior Ruell. Cuculi bracula Prim. ueria Viola Tusc.*

Brunfelsius multa subinde apud autores de Paralysi herba [sic enim vocat tom. 1. Rhaps. 15.] se vestigasse iactat, & plurima cum Herbariis consuluisse, verùm nec quicquam comperisse, quod ad stomachum fecerit suum. Nomen ignotum Veteribus ait, & Barbaros tam inscitè, tam ineptè, confusaneéque omnia miscuisse, vt maius etiam negotium fecerint, &c. *Herba Paralysis Brunfels.*

Quod in Dioscoride & Plinio, Herba paralysis nomen habeat, Trago non constat. An verò Britannica sit Plinij, aut Bertanich Auicennæ doctioribus discutiendum relinquit, ab illis enim erudiri de veritate cupit. Apud Phrisium Chelidin, Taxifilon: Opiperam, Chelidium, & Germanicâ voce fastenblumen, h. e. Quadragesimalem florem nominari refert.

Et quamuis sint qui putent, vt Ruellio, Fuchsio, & recentiorum aliis placet, hanc vulgaris notitiæ plantam, quæ in quibusdam Bracha cuculi, officinis Primula veris, Germanis Clauis sancti Petri appellatur, esse Dioscoridis Phlomidem, eorum tamen sententiæ haudquaquam adstipulandum censet Matthiolus: Siquidem huic folia non insunt hirsuta, nec etiam rotunda, sed rugosa & oblonga. Addendum putat quòd florum, quos hæc proferat, nusquam meminerit Dioscorides, neque è Veteribus alius. Id quod, eius quidem iudicio, silentio inuoluendum non fuerat. Matthiolus eadem hæc de Primula Veris caulifera, pallido flore inodoro intelligit, quam infrà describemus.

Sed cùm in eos inuehitur, qui inter Verbasci species numerant duas illas plantas (Primulam Veris odoratam & inodoram) colore florum differentes, quæ primæ omnium Vere florent: quæque Herbæ paralysis vulgò vocantur: non rectâ reprehensione [vt Marantha videtur] vtitur, dum inquit, si Verbasci essent species, eius flores essent omninò à Dioscoride descripti, quamuis [vt Maranthæ in hac re sententiam profitamus] in aliis notis eorum placitum non ex omni parte acceptandum existimet. *Mat h. rectè arguitur.*

Neoterici prima Phlomidum genera Dioscoridis, censent eam herbam (inquit Spieg. Isag

lib.1.cap.25.) quæ Paralytica & Arthetica vulgò dicitur, cuius multæ sunt species. Verùm non videns Dioscoridem his folia tribuisse hirsuta, quæ in nostra Paralysi desiderantur. Sunt enim aut læuia, aut crispa Lactucæ modo, hinc Lactuca silv. in regione Patauina vocatur.

Dorsth. error. Dorsthenius graui errore, deceptus vt puto lectione Brunfelsij, Margaritæ nomen adscribit Herbæ paralysis, licèt postea dicat Margaritam esse Bellidem.

Dod. taxatur. Dodonæus, vt nobis videtur, minùs distinctè scribit de Primulis Veris: oportebat eum inter alia indicare eam quæ flore eleganter est luteo, jucundè odorato cuius iconem omisit. Primulas, cum Matthiolo & Spiegelio, non hirsutas ait, contrarium tamen asserit Lobel.& quasdam hirsutas esse pronunciat. Nominantur, inquit, arteticæ, & Herbæ paralysis, quòd ad artuum & neruorum dolores conferre existimantur. Quæ maior est, à nonnullis Herba S.Petri dicitur. Altera Primula Veris minor appellari consueuit. Ad φλόμιδες, Latinis Verbascula dicta, à plerisque referuntur, sed cùm folia eius nec hirsuta, nec rotunda, ægrè eò pertrahuntur, &c.

Synon. Cæterùm, dicitur Herba paralysis Brunfels. Cast.descr. Herba paralysis vulgaris Trago, altera Cæsalp. Primula Veris Matth. H. Lugdi p.834 Tabern. hortensis Thal. Primula Veris maior fl.luteis odoratis Dod. Primula Veris flauo flore elatior Clus. Pann.& Hist.post. Primula Veris flore luteo Eyst. Primula pratensis Lob.in Obs. p.305. Ic.Plant. p.567.odora lutea in Aduers.Gerardo. Verbasculum odoratum Fuchs. Dod. gall. Verbasculum flore simplici 5. siue pratense odoratum. Arthritica Gesn.hort. simplex luteo flore Camer.hort. Alisma pratorum Columellæ. Dodecantheon Anguill.

Locus & Tempus. Vbique in pratis vliginosis & riguis, præsertim regionum minùs calidarum, vt Sabaudiæ, Flandriæ, Galliæ, Northmanniæ & Angliæ primo Veris tempore florent, referente Lobelio. In Austriç Stiriæ, Pannoniæque pratis & herbosis montanisque locis atque siluis Primulę Veris Herbariorum genera nascuntur, elatior vtraque atque humilior, authore Clusio. Basileæ, Geneuæ, & Lugduni floret Martio & Aprili.

Vires & vsus. Recentiores duobus Verbasculis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto vesicæ renumque obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata, & liuentia Quod verò hæc eadem possint, temperamentum eorundem palam docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara & modicè acria sunt: vt hoc nomine desiccandi & detergendi facultatem, quam illis Galenus adscribit, habere nemo dubitare debeat. Nostri etiam temporis Herbarij calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formæ studentes, succo è floribus illorum expresso faciem illinunt, quòd maculas, rugasque, & alia eiusdem vitia mirificè detergeant. Folia gustu non ingrato, in olere, placentulis & acetariis, admodum vtilia capiti, neruis, & humorum ex decubitu putredini, aut inflammationi, eóque vulnerariis habetur. Esse Primulas Veris facultate quidem resiccantes, sed calidas exiguum, aut nihil, prodidit Dodonæus.

PRIMVLA VERIS CAVLIFERA PROLIfera odorata.

Locus ARgentinæ in horto Frid. Meieri Primula Veris *flores* in caule geminos aut trigeminos proferebat, altero alteri innato: *folia* inferiore parte erant valdè hirsuta.



Synon. Tabern. Tabern. Primula Veris, plifera. Schlüssel blümē mit nebenblümlin. quasi stirpium ignarus separat à Primulis Veris & alio capite reponit.

Lobel. in Ic. p.264. flore gemino altero alteri innato.

C. Bauh. Pin. Verbasculum 4. (7.phyt.) flore multiplici, siue proliferum, Primula Veris flore geminato Ger. Eyst. H. Lugd.pag.835.figuram Lobelij habet priori loco sub Siluarum Primulæ Veris flore multiplici inscriptione.

PRIMVLA VERIS CAVLIFERA, FLORE luteo pleno, odorato.

Pri... ris ... Ges. DE hac Gesnerus hort.scribit: Primulæ Veris species magis colorata & odoratior, quę Vere floret: cuius genus dasypodium seu densifolium habeo, inquit, quod semen non profert.

Sy... Tabern. in Icon.& Hist. pingit eam sub titulo Primulæ Veris multiflorę, gefült Schlüsselblümen.

C.Bauh. Pin. Verbasculum, flore multiplici 1. [5.phyt.] siue hortense multiplex, Primula hortensis Anglica Lobelij. Hanc nos aliam statuimus.

La... Te... Frequens in variis Germaniæ hortis occurrit: floret maio. Flore maiore obseruaui Argentinæ magis luteo & odorato apud D.Frid.Meierum.

PRIMVLA VERIS CAVLIFERA PALLIDO flore, inodoro, aut vix odoro: Et alia maxima flore pleno.



De... PRimula *flore* pallido radice conuenit cum ea quam in initio descripsimus, vt & *caule*: at *folia* aliquando majora: flores laciniati, pallidi, nullo odore commendabiles, similes floribus Primulæ Veris odoratæ cum singulis pediculis, colore, & magnitudine: semen & loculamenta, vt in illa.

Herba

Herba paralysis alba, Brunfels.tom.1.rhaps.15. Secunda & syluestris, Trago: Verbasculum non odoratũ siue alterum, wild Schlusselblumen/ weyß himelschlussel/ Fuchsio. Verbasculum album, Dod.gall. Primula Veris maior, floribus pallidis ac dilutiùs coloratis, quasi albidis Dod. lat. Antè diximus Dodonæum minùs distinctè scribere de hac Primula Veris cuius iconem exhibet, qualem Lobel. habet, vel etiam iconem eius quæ pleno flore est. Arthritica, Primula Veris, Herba ad paralysim, Herba Petri Nic. Myrepsi, in fine Hiemis erumpens, pallidior & minùs odorata, Gesn.hort. Primula Veris, Herba Paralysis elatior pallido flore, Clus.Pan.& Hist. Primula Veris floribus pallẽtibus & foliis grandioribus odoris nullius Lob.in Adu. Primula pratensis luteo pallida inodora in Obs.p.305. Ic.Pl.p.568. Primula silu.3.vel [in ordine] 5.Tabern. Primula Veris, Paralysis silu. Thal. Alismatis siue Damasonij genus alterum Plinij: secunda species Fab. Col. Verbasculum flore simplici 2. siue pratense inodorum C.Bauh.phyt.& Pin.

Primulæ Veris flos multiplex. Dod. Primula veris elatior polyphyllos ex Anglia in Belgium allata, Clus. Primula Veris pallida, in hortis Anglicis & Northmannicis culta, florum maiorum prouentu & fœtu multiplici, triplò aut quadruplò omnium Primularum magnitudine & elegantiâ prima, Lobel. in Adu. Primula hortensis Anglica omnium maxima & serotina florib. plenis, Obs.p.305.Ic. Plant.pag.567. Primula Veris multiflora siluestris, Primula 3. vel silu.1. Tabern. Arthritica pleno flore, Camer. Primula hortensis Anglica Lobelij, H.Lugd. p.384. Prim. Veris Anglicana fl.pleno Eyst. C.Bauhin. in Pin. Monuimus antè nos dissidere à Casp. Bauhino in eo quòd putet Primulam Anglicanam Lobelij eandem esse cum odorata flor.pleno: Belgæ & Angli dijudicent.

Iidem ferè locis quibus lutea odora prouenit pallens inodorata. In pratis circa Tigurum abundat. In Austriæ, Stiriæ, Pannoniæq; re pratis reperit Clusius. Montbelgardi in dumetis & siluosis floret. Aprili.

PRIMVLA VERIS FLORIBVS EX SINGVlaribus pallidis maioribus simplicibus & plenis. Item alia flore albo.

Radix longa, fibrosa gustu adstringente, Anisum redolente, promit multos *pedunculos*, hirsutos, teretes, exalbidos, radicem versus leuiter purpurantes, semipalmares & palmares, quorum fastigio insident è calyculo oblongo pentagono, angulis hirsutis prædito, colore herbaceo, quinquepartitò diuiso, *flores* ex languescente luteo palliduli, vnguibus croceis, quinque foliis cordatis constantes, odore ferè euanido, in quorum medio reconduntur altè staminula lutea, pistillo herbaceo *capitellum* viride proferente: In singulis pediculis singuli *flores*, similes Primulæ Veris inodoratæ, cui etiam similia folia rugosa, neruis hirsutis pronam partem percurrentibus, oblonga, obtusa, supinâ parte glabra, sapore non adeò adstringente atque radix.

Ludere in horto Ill.E.C. Montbelg.obseruaui florem duodecim foliis cordatis stipatum. Ex eodem etiam calyce prodiit flos geminus, suo quisque corniculo nixus: vni quidem folia septena, alteri quina: ipseque adeò calyx totidem constabat pinnatis cæsuris, quot simul vterque flos foliis. Flore etiam pleno accepi Argentinâ.

Trago dicitur Herba paralysis syluestris. Gesn. hort. Primula Veris, siue Herba ad paralysim, circa Curiam Rhætorum nascens, peculiaris, flore singulari, non in corymbis: Eidem in ep.ad Fab. Cur. Arthriticæ species rara, floribus singularis, non in corymbis: Item, Arthriticæ species, singulos flores singulis petiolis sustinens: In epist.ad Zvving. Arthriticæ hybernæ. Dod.gall. Verbasculum minus, officinarum Primula Veris minor: lat. Primula veris minor, floribus pallidè luteis, pediculis tenuibus. Synonymã

Primulam Veris, Herbam paralysis humilem flore pallido, siue ἀκαύλον, Vngaris Kacha verag/ hoc est, pultis ex Panico & Milio cõfectæ [quam illi Kacha vocant] florem dictum, Clusius in Anglia flore omninò niueo conspexit. Herbæ paralysis humilis.

Syluarum primula [Lobel. in Obs. pag.305.& Ic. Plant. pag 368. inscribitur.] Tabern. vocat Primulam silu.2. Columna, Alismatis siue Damasonij genus alterum Plinij.

C.Bauh, phyt. & Pin. Verbasculum 3.siue siluarum maius singulari flore, Primulam Veris siluestrem flore pallido. Eyst. Herbam paralysis Cæsalp. Arthriticam caule exiguo, vel nullo, Camerarij. Eidem in Pin. Verbasculum flore multiplici 2. [6. in phyt.] siue siluestre magno plenoque flore, Primula Veris syluarum fl. pleno specioso Eyst. flore multiplici H.Lugd. Primula Veris multiflora silu. Tabern. Prim. Veris fl.pleno Ger.

Circa Curiam Rhætorum tota Hyeme floret, si nix sinat. Maxima copia in Vngaria cæduis siluis, & in Anglia flore albo etiam in cæduis siluis abundè lactei candoris obseruabat Clusius & in Belgium mittebat. Lubentiùs hæc nemorosa, vmbrosasque conualles sectatur: vt in Anglia, Delphinatu & Sabaudia. Flandris & Gallis hortensis. Bononiæ, Veronæ, Ferrariæ, & Patauij passim floret in hortis mense Februario, Martio, & Aprili. Locus & tempus.

PRIMVLA VERIS FLORIBVS PLENIS ex singularibus pediculis.

De hac antè mentionem fecimus sub hoc titulo: Primula Veris floribus ex singularibus pediculis, &c. Hanc pingit Lobel. in Icon. Pl. pa.265. tom. 2. pro siluarum Primula Veris flore pleno specioso. Descriptio.



In horto Illustr. E.C. dono D.Frider. Meieri habui, qui Argentinæ aliam ostendit flore, albo pleno, vnguibus luteis, quæ defloruerat Mensis Maij 14.die. Locus.

PRIMVLA VERIS FLORIBVS OBSCVRE virentibus fimbriatis.

Descriptio



SIluarum Primula fimbriatis *floribus*, rugosis & plicis, & coloris obscurè virentis, Lódini flores ferens, alioqui assimilis cæteris a : flore Lobelio Adv. qui in Obs. p.306. Ic. Plant. p.569. titulo præposito donauit. Tabern. dicitur in Ic. & Hist. Primula silu. flore viridi, Primula sexta: Gesn. hor. Arthriticæ gen⁹ odoratum flore virenti : Dod. lat. Primulæ Veris minoris species floribus herbaceis, obscureque virentibus, & quandoque foliis multiplicatis. Icon quæ proponitur à Lob. & Tabern. pro Primula Veris floribus obscurè virentibus flores habet plenos. Quare mirari subit Lobelium non annotasse plenos esse. Ea icon optimè repræsentat Primulam Veris cum floribus plenis ex singularibus pediculis : vereor ne Lobelius viderit siccos flores, in quibus color facilè deperditur, alio successu temporis apparente, si in siccandis non summa diligentia adhibeatur. Summa fuit opera Clusij in annotandis Primulæ Veris differentiis, verùm viridium colore non meminit. C. Bauh. phyt. Verbasculum 4. siue siluarum minus flore singulari, quandoque multiplici: Pin. Verbasculum flore multiplici 3.

Lobel. not.

PRIMVLA VERIS MINOR purpurascens.

Descriptio.



FIbrosis Primulę vulgaris *radicibus* hæret, è quarum capite *folia* pullulant numero sa terræ incumbentia, sex ferè vnciali longitudine, lati tudine vnciali circúcirca serrata, subtus incana & neruosum viridi dum discursu, virgata, superiùs virentia : inter hæc *caules* surgunt plures dodrantales & breuiores, nudi, enodes, in quorum cacumine vmbella sedet florum numerosorum semuncialibus pediculis hęrentiũ, floribus Auriculæ vrsi respõdentiũ, coloris purpurascentis.

Icon alia.



Huic per omnia similis minor species, caule trium, quatuórve vnciarum, foliis penè Alsines vulgaris & etiã dimidio minoribus, vix apparentibus crenis : floribus paucis, vno sc. duobus, vel tribus.

Variet.

Cùm autem in figura nostra Fuchsiana flores minùs benè exprimantur : paruam plantam ex nostris curauimus pingendam, simulque maiorem ex Clusio assumpsimus.

Icon.

Coronarii puniceique flores, foliis ad perennem radicem oblongis, inferiùs candicantibus, Cordo in Obs. silua. Arthritica, Primula Veris minor cæruleis flosculis, Gesn. hort. Paralytica alpina, Sanicula angustifolia maior, floribus rubore & candore confusis : Primula Veris foliis Gnaphalij montani longioribus : floribus purpurantibus, aut ex roseo & albo confusis micantibus, Viennâ Austriæ à Clusio missa : Item, Sanicula alpina minor, siue media, folio minore tantillùm crenato, floribus non dispari-bus, Lobel. Obs. pag.307. Icon. Plant. pag. 570.

Synon.

Compilator Tabern. Primulam Alpinam mediam, siue secundam : itemque Primulam Alpinam angustifoliam, siue tertiam, confusè ponit cum Auricula vrsi.

Comp.

C. Bauh. phyt. Verbasculum 8. siue cæruleum vmbellatum : Item, Verbasculum 9. siue Alpinum angustifolium maius : Et, Verbasculum 10. siue Alpinum angustifol. minus: *Eidem in Pin.* Verbasculum Alp. 1 siue vmbellatum Alp. minus Matiele, Cord Obs. Serchenbläulse Gesneri, monente Camerario : Verbasculus Alp. siue cæruleus H. Lugd. pag.1126. Sanicula Alp. minor siue media Lobelij H. Lugd. Primula Veris flore rubro, Gerardi : Arthritica flore purpureo, Camerarij : Primula Veris angustifolia rubra & alba, Eyst. Item : Verbasculum alp. 2. siue vmbellatum maius: Keyserlin Simleri: Paralitica Alpina, Sanicula angustifolia maior Lobelij H. Lugd. Primula Veris albo flore Gerardi, varians floris colore, albo, rubro, & rubore & candore confuso.

Clusio videtur Gesneri Keyserlin : & Cæsar, inter herbas aut Regulus : Austriacorum rhizotomis Tauschtler, & Klein rot schlüsselblumen: Rusticorum Anglorum Birdeen, hoc est, Auium oculi, teste Pennæo.

Spontè magna copia prouenit in vliginosis & humidis

midis pratis. Floret verò sub finem Aprilis & toto ferè Maio. Habuit etiam in horto Clusius: in hortis tamen breui euanescit.

Quantùm ex gustu deprehendere licuit Clusio, iisdem facultatibus esse præditam collegit, quibus aliæ Primulæ Veris pollent.

CORTVSA.

Cap. CXXVI.



Cortusæ *folia* pediculis à radice mox natis hærent, sextantali quoquouersus latitudine, aut maiore, circumscriptionéque rotundâ, æquabilitatem intercipientibus profundiusculis cæsuris: *caules* nudi & enodes foliaceū in cacumine gerunt *calicem* ex quo seni aut plures prodeūt *pediculi*, semūciales, singuli *florem* vnum gerentes Auriculæ vrsi floribus respondentem, quinque purpureis constantem foliis, vmbilicum obsidentibus luteis apicibus, è quo etiam stylus longiusculus extra florem prominet: *radix* subest è fibris numerosis contexta.

Hanc in Pin. demum agnouisse videtur Casp. Bauh. reponēs eā inter Saniculas Alpinas, cognominánsque Saniculam rotundifoliam I. siue mōtanam latifoliam laciniatam; Cortusam Matth. Cast. H. Lugd. & Camerarij, Caryophyllatam Veronēsium fl. Saniculæ Vrsinæ Lobelii in Adu. & Obs. p.397. Ic. Plant. p.699. Saniculam montanam Clusij Hist. alteram in Pann. Saniculam Alpinam Tabern. & Gerardi. Duplex, inquit, figura apud Clusium, Tabern. & Gerardum I. Sanicula montana Clus. Hist. Sanicula alpina Clusij II. Cortusa Matthioli, Clus. Hist & cur. post. Saniculæ alpinæ icon verior, Tabern. Cortusæ rarior icon, Gerardo: In figura Saniculæ Clusij, qui fusè describit, malè auersâ parte puncta aspersa sunt. Hæc ille.

De Cortusa hæc scribit Matthiolus. Sed de Caryophyllatis hactenus. Quarum gratissimus odor aliam mihi plantam reuocauit in mentem non minoribus fortasse viribus insignitam. Cortusam hanc appellare libuit, quod à Cortuso Viro optimo primùm hæc planta reperta sit. Prouenit hæc foliis ferè vitigineis, sed longè minoribus, subrotundis atque subasperis, stringenti quadantenus sapore, & longis nitentibus pediculis. Caules edit tenues, rectos, foliis nullis refertos, sed qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerant, extima parte purpureos, intima verò aureo fulgore splendentes, aureísque staminibus intus refertos. Radicibus nititur numerosis tenuibus ac prolixis. Est etiam quę violaceos, & quæ candidos flores gerat, sed prima frequentior. Nascitur locis vmbrosis nunquam à sole illustratis, cretaceo & albicante solo. Nusquam hæc planta ab eius inuentore Cortuso visa est, præter quàm in agro Vicentino, in eo tantùm tractu, quem vulgò appellant *Valle-stagna*. Tota plena dum recens est gratissimo spirat odore, melleis fauis ferè simili, sed longè admodum gratiori ac vehementiori. Sed in sicca euanescit. Expertum est valere hanc plantam ad mulcendum neruorum & articulorum cruciatus à quacunque causa exortos. Nam ipsius floribus in amygdalino oleo recenter presso & rosaceo, quod completum vocant, pari pondere commistis, diu insolatis, fit ad hoc medicamentum prętantissimum, vbi egelidum illinatur. Nec ambigo quin tota planta adstringere ac roborare, & vulnera, vlceráque sanare valeat. Eâ recentiores vtūtur potâ ad thoracis interna vulnera. Quin & eius succum, admistâ ęrugine cuniculosis, contumacibúsque vlceribus vtiliter iniiciunt. Eadem olfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodest cæliacis, dysentericis, fœminarum profluuiis, & cruēta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Temperamentum ei excalfaciens & exiccans, vt manifesto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentésque deprehendantur. Quibus qualitatibus, non modò attenuare, discutere, & adstringere valent, sed etiam roborare.

Locus. Odor. Vires.

AVRICVLA VRSI FLORE LVTEO.

Cap. CXXVII.



Descriptio. Maior est quàm rubra: foliis per terrā sparsis, non paulò maiorib., palmaribus, sextante latiorib. crassis. per extremum rotūdis, modò leuiter serratis, modò minimè, saporenō nihil amaro: *caules* sesquipalmares, *flores* in cacumine gerunt positu & figurâ Auriculæ vrsi rubrę, sed colore luteo insignes: *radix* crassitudine digitali, fibras longas multásque è lateribus profert.

Clus. descri. Non dubium est, inquit Clusius, qui Auriculę vrsi primę inscriptione pictam & descriptam exhibuit, quin ad Primularum classem referenda sit venusta hæc planta, adeò similes sunt & formâ, & temperamento.

Sanicula. Matth. in Diosc. Saniculę genus Germanorum, & aliquorum Herbariorum Auricula vrsi. Gesn. hort. Arthriticæ genus alpinum, Sabaudis quibusdam Lunaria nominatum. Eid hort. Lunaria arthritica. Item de Lunar. p.23. & 24. vbi figura, herba Iuliana, Sabaudis dicta. Circa Bergamum in Italia Folium montanum: quibusdam mōtium

Bauariæ incolis, Morsus Diaboli. De coll. stirp. Arthritica montana, quam aliqui Lunariam, aut Folium montanum vocant. Arthritica Alpina lutea. Arthritica montana saxatilis: Arthritica montana petræa.

Paralyticam Alpinam, [ita in Icon. Plant. pag. 569. & in Obs. p. 306. vbi etiam Saniculam Alpinam, & Auriculam vrsi luteam vocat,] interdum frequentiorem & maiorem vidit Lobelius, foliis, cauliculo, & flore, qui tamen non purpureus, sed luteus, aut albus, & fuscedine pullus est. In montibus arduis calidarum regionum cauliculos & folia emittit maiora, & interdum longè minora: specie tamen aut naturâ non diuersa. Luteo pallentis Saniculæ eadem ratio maioris & minoris, inquit ille in Obs. vbi Britannicam Anguillaræ esse contendit, absque tamen sufficienti ratione.

Tabern. Icon. & Hist. Primula alpina latifolia (floribus sc. purpureis) groß alp Schlüsselblümen. Et Ic. Auricula vrsi floribus pallidis, Bleich berg Sanickel: Hist. Auricula secunda. Item, Ic. & Hist. Auricula floribus, luteis, gelbberg Sanickel. Rursus Ic. & Hist. Auricula vrsi floribus aureis, golt geel beer Sanickel. Tandem, Ic. Auricula vrsi Beer Sanickel: Hist. Auricula vrsi 7. flore luteo. Compilatorem Tabernæmontani oportet stirpium penitùs ignarum fuisse, vt qui vnam eandem plantam tribus diuersis tradit capitibus, interpositis aliis plantis. Præterea quam vocat Primulam Alpinam, est figura Matthioli, cui tribuit flores purpureos. Ponit quinque figuras non differentes.

Compil. not.

Auriculam vrsi, flosculos ferentem plerisque locis luteos, aut albidos, alibi purpureos, aut dilutè rubentes, ad Primulas Veris pertinere testatur Dodonæus. Recentiores tamen in Solidaginum numerum adscribunt.

Alisma ac Damasonium Plinii & Diosc. Columnæ.

Columna Alisma atque Damasonium Dioscoridis & Plinii facit, sicque cognominat à vi propulsandi venena, & non vt Lobelius, à voce ἀλισμος, maris allisionem sonante. Alceam præterea nuncupari refert, floresque ex albo lutescentes habere, haud multùm odoriferos. Rectiùs autem Neoterici à forma foliorum Auriculam vrsi vocant. Columnæ tamen Auriculas vrsi ad Alisma siue Damasonium Dioscoridis, referentis sententiæ valdè acquiescit Clusius. Austriacarum Stiriacarumque Alpium incolis Craffivaterfraut & Schwindelkraut ab effectu dicitur. Cōmendant enim eius radicis vsum, ad roborandum caput, ne vertigine in præcipitiis tentetur, cuius rei causa, capraearum & ibicum venatoribus non minùs familiaris quàm Doronici radix. Medlingenses apud quos copiosè nascitur, wolschmeckende Schlüsselblümen / i.e. Primulam odoratam appellant.

Synonyma quædam.

H. Lugd. pag. 836. Primula Veris pachyphyllos. Cæsalp. Auricula vrsi seu lupi: Cast. Auricula vrsi. Camer. & Eyst. Auricula vrsi floribus luteis: C. Bauh. phyt. & pin. Sanicula Alpina 1. siue lutea, Sanicula Alp. foliis serratis.

Locus.

Copiosè nascitur in agro Goritiensi monte Saluatino, vt & in variarum Austriæ & Stiriæ alpium iugis, vbi obseruauit Clusius florentem Iunio, interdum Iulio & Augusto duntaxat, videlicet statim post solutas, in iis iugis, vbi crescit, niues, nonnunquam etiam sub ipsa quasi niue, & concamerata niuis induratæ crustâ, reliquâ, quæ subtus erat, Solis radiorum rupes ferientium repercussione solutâ. In hortos verò translata Aprili floret, & aliquando iterum Autumno, si aura sit temperatior, illis exceptis, quæ vel contabuerunt, vel nullâ diligentia, aut cultura ad florem ferendum induci potuerunt.

Vires & Vsus.

Cæteris Saniculis præfertur ad enterocelas, & thoracis vulnera, si quotidie in potu sumatur: quin & ad alia vulnera, tam intus sumpta, quàm exteriùs illita: Frigida & sicca est & adstringit, teste Matthiolo & Dodonæo. Gesnerus libro de Lunariis herbis, radicem vinum suo odore commendare scribit, manducatam verò, dentium dolores, præsertim à frigida defluxione obortos iuuare, capiti frigido & partibus neruosis prodesse, putrida vlcera emendare, scissuras in cute hiantes, ventorum, frigoris, aut alia quapiam iniuriâ, succum eius instillatum breuissimè sanare. Istic vbi nascitur, Soli, vt dixit Clusius, montani venatores eius radice ad corroborandum caput, ne vertigine tententur, vtuntur: à reliquis negligitur, præterquam mulierculis, quæ ex eius floribus serta & corollas conficiunt. Columna huic nostræ plantæ, vires Primulæ Veris & Alismatis Dioscoridis adscribit.

Supererant aliquot Auriculæ Vrsi species, nonnullaque alia capita, quæ pro Instituti nostri ratione superioribus in hocce Libro subnectenda erant, quæ cùm lapsu quodam typographico loci huius esse non possint, in Appendicem huius Tomi relegantur: Inibi igitur habebit Lector *Reliquas Auriculæ Vrsi species, vt & Chamæiasmes Alpinæ: Saniculaque itidem Alpinæ minimæ pilosæ C. Bauhini, necnon Verbascorum & Blattariarum ac Chrysogonorum historiam.*

FINIS LIBRI TRIGESIMI.



HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XXXI.

NERVIFOLIA, VT PLANTAGINES, GENTIANÆ, POLIGONATA, HISQVE NONNIHIL SIMILES.

Peracta sanè magna ex parte Coronariarum natura est, quarum ineffabiles varietates non minùs ostendendo nos placuisse speramus, quàm naturam eas præbendo, cùm hunc genium nobis largitus sit D. O. Max. vt à se largitas indagaremus curiosiùs ipsi, vt ostenderemus aliis. Nunc aliò gressus dirigendus. Est vbi ex fructu, est vbi ex flore, est etiam vbi ex radice stirpium classes meliùs æstimes: nunc ad folia maximè respicere lubet. Ergo, hercle, has nunc perlustremus, quarum folia ceu parallelis costis atque neruis nobiliter instructa sunt, & his affinitate proximas. Quanquam si & aliò respicere lubeat, est vt spicati aut caudati culminis similitudinem in plerisque contempleris.

PLANTAGO VETERIBVS.

CAPVT I.



THEOPHRASTVS simpliciter Arnoglossum vocat, aliquando Stelephuron, vtrumque verbum à Theodoro Plantago vertitur. De Arnoglosso inquit: Ab radice tantùm foliata est: prorogat suos prouentus èx singulis floribus: alibi Stelephuros, inquit, spicosa, quæ Agnina lingua à quibusdam vocata est, & ab aliis Coturnix (Conturnix Cæs.) similis caudæ vulpinæ, nisi quòd florem non particulatim edit, sed per totam spicam, Tritici modo flos lanugineus, vt Frumenti: Genere autem conuenit cum Oculo canis, & Bibinella, & Cauda vulpina, quæ spicam gerunt, non acutam, neque aristatam totâ formâ cum Tritico similia, sed latiore folio.

Plinius seorsum de Plantagine & Stelephuro agit: nam Stelephuros, inquit, proxima est Caudæ vulpinæ, nisi quòd illa particulatim floret. Alibi duo genera Plantaginis tradit, minorem & maiorem. Verba eius lib. 25. cap. 8. sunt hæc: Celebrauit & Themison Medicus vulgarem herbam Plantaginem, tanquam inuentor, volumine de ea edito. Duo eius genera, minor angustioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera maior, foliis laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam Heptapleuron [ἑπτάπλευρον, h.e. Septineruiam] vocauêre. Huius & caulis cubitalis est & angulosus. Nascitur in humidis multò efficacior. Vis mira siccando densandoque corpore, cauterij vicem obtinens. Nulla res æquè sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Ita habet vetus Plinij codex, qui Dioscoridem, miras huius herbæ facultates tradentem variis aliis in locis sequitur & declarat.

Cæterùm, caput Dioscoridis [quod nonnulli codices περὶ ἀρνογλώσσου ἑπταπλεύρου inscribunt, alius verò codex πολυπλεύρου] sic habet. Plantago (ἀρνόγλωσσον. Orib. οἱ δὲ ἑπτάπλευρον, οἱ δὲ π. λ [illegible]) duûm est generum: minor enim vna est, maior altera. Ac minor quidem foliis prædita est angustioribus, minoribus, mollioribus: cauliculis verò angulosis, ad terram inclinatis: floribus autem pallidis, ac semine summis caulibus emicante. At maior (τὸ δὲ μεῖζον. Sunt antigrapha, in quibus periodus à τὸ δὲ μεῖζον, vsque ad γείνεται, h.e. nascitur, deest: sed teste Sarraceno, retinenda sunt omnia:) & amplior lætiorque est, & latifolia, in oleris vsum apta [λαχανῶδες: Ald. λακανῶδες:] Caulis huic angulosus, subruber, cubiti altitudine, à medio ad verticem tenui semine circumdatus. Radices subiacent teneræ, hirsutæ, candidæ, digitali crassitudine. Nascitur in paludibus, sepibus, ac locis vliginosis. Maior (μέγα vet.) porrò efficacior est. Vim habent folia exsiccatoriam & adstringentem. Quare omnibus malignis, elephantiasin comitantibus, fluxioni opportunis, sordidisque vlceribus illita conueniunt. Cohibent & sanguinis eruptiones, nomas: carbunculos, herpetas, & epinictidas, vetera quoque & inæqualia vlcera cicatrice obducunt.

Chironia ſanant & ſinus agglutinant. Morſibus canis, ambuſtis igni, inflammationibus, parotidibus, panis ac ſtrumis quoque & ægilopiis cum ſale impoſita proſunt. Coctum verò olus cum ſale & aceto ſumptum, dyſentericis, cæliacíſque ſubuenit. Datur & in locum Betæ (δίδοται &c. Hæc vſque ad καὶ ἀσθματικοῖς διδομένη, h.e. & ſuſpirioſis data, in veteri margine repeτiuntur, Sarrac.) cum Lenticula [μετὰ φακῆς] decoctum. Exhibetur & herba decocta ad aquam intercutem, cui Leucophlegmatiæ nomen eſt, poſt ſicciorum alimentorũ eſum, ita tamen vt media cibis interueniat. Comitialibus quoque & ſuſpirioſis data proficit. Foliorum ſuccus oris vlcera repurgat, ſi ſubinde colluatur. Cum cimolia aut ceruſſa eryſipelatis medetur: fiſtulis infuſus auxilio eſt: prodeſt & ad auriũ dolores atque ophthalmias, ſeu inſtillatus, ſeu in collyria additus. Sanguinantibus [ſanguine putreſcentibus, Plin.] quoque gingiuis, & ſanguinem ſupernè rejicientibus potu confert: clyſtere verò dyſentericis (vet. addit phthiſicis & dyſ.) infunditur. Contra tabem datur in potu, aduerſus ſtrangulationes vuluæ ſubditur in vellere: quemadmodum & ſi vulua rheumatiſmo laboret. Semen ex vino potum alvi profluuia & ſanguinis excreationes ſiſtit. Decocta radix ſeu colluta, ſeu commanducata, dentium dolores ſedat. Eadem cum foliis ad veſicæ renúmque vlcera in paſſo datur. Cæterùm, ferunt ternas radices cum vini ternis cyathis & aquæ pari modo tertianis febribus, itémque quaternas quaternis auxiliari. Sunt & qui radice vinculo è collo ſuſpenſa amuleti inſtar vtantur ad ſtrumas diſcutiendas. Syri huius (leguntur hæc ad capitis calcem inter notha) & Calaminthæ juſculum cum melle prodũt mederi paralyticis [febrib⁹, Corn.] ſi ſecundâ & quartâ paraſceues, i.e. Veneris die exhibeatur. Hoc autem velut arcanum accipito: eſt enim veriſſimum & experientiâ comprobatũ.

Galen. At vt eas vires habeat plantago, quas Dioſcorides & Plinius ipſi attribuunt, temperamentum eius mixtum facit: habet enim (vt Gal. 6. ſimpl. pharm. ait) aquoſum quiddam frigidum, habet

Temperam. & quid auſteri, quod terreum eſt, & ſiccum ac frigidum, vt refrigeret ſimúlque ſiccet: & ſecundùm ambo ſecundi eſt à mediis abſceſſus.

De Plantaginis virtutibus elegantiſſima eſt

Macri Poëſis. Macri Poëſis, quæ ſic habet:

Herbam, quæ noſtra lingua Plantago vocatur,
Hanc ἀρνόγλωσσον Græcus vocat, eſt quia linguæ
Agninæ ſimilis foliis. Plantaginis huius
Etymon. *Sunt geminæ ſpecies, & maior prima vocatur:*
Altera verò minor, quam vulgò lanceolatam
Dicunt, quòd foliis, vt lancea, ſurgat acutis.
Temperam. *His inflammandi, deſiccandique videtur*
Tertius eſſe gradus: maiorem vim tamen eſſe
Vulnera. *Maiori dicunt: nimis humida vulnera ſiccat, &c.*

Nomina linguarum. Cæterùm, ἀρνόγλωσσον Græcis dicitur & Latinis, quòd folia eius agninæ linguæ ſimillima ſint: Nonnulli tamen Arnion (ἀρνεῖον, quaſi agninam,) alii Probation (προβάτειον, quaſi ouillam) alii Cynogloſſon (κυνόγλωσσον, quaſi canis linguam,) alii Heptapleuron (ἑπτάπλευρον, quòd ſeptem fibris ſeu coſtis in dorſo diſtincta ſit:) alij Polyneuron (πολύνευρον, quaſi multineruiam) appellant. Magi Caudam ichneumonis, Aegyptij Aſchat, Romani Plantaginem, ducto à planta vocabulo.

Plantago. Germani ab agni lingua Schaffzungen/ ſed vulgò wegerich: Belgæ weeghbre/weeghblat: Galli *Plantain*, & vt inter notha legitur, *Turbidolpion*: Itali *Piantagine*, & *Plantagine*: Hiſp. *Lhantem*

Viarum herba. *Tamchagem*: & voce ſpuriâ *Theſaricam*: Pœni *Atiircon*. Angli Plantayne, Bohemi [illegible]: Hungari, Uti fiu, h.e. Viarum herbam. Neque aliæ maioris Plantaginis extant appellationes, niſi quòd quandoque Rubra cognominatur.

Minor Plantago πεντάνευρος, ſiue Quinqueneruia, & Lanceola, ſiue Lanceolata: Germanis Spitziger wegrich: Gall. *Lanceole*: Belgis houts ribbe: i.e. Coſta canina: Anglis, Ribbeworte: Hung. Hozzu vti fiu, appellatur. *Quinqueneruia. Lanceolata.*

Paucis, vnaquæque Plantago ſuum hodie retinet nomen.

Eſt enim Plantago maior folio glabro.
Plantago Roſea.
Plantago maior panicula ſparſa.
Plantago marina magna.
Plantago roſea exotica.
Plantago maior hirſuta & media.
Plantago quinqueneruia cum globulis albis piloſis.
Plantago incana & lananuginoſa minor.
Plantago lanceolata foliis lanuginoſis, & longis pilis hirſutis.
Plantaginis lanceolatæ ſpecies minima.
Plantago latifolia minor.
Plantago anguſtifolia maior, caulium ſummitate folioſa, & alia ſpicata.
Plantago anguſtifolia minor, ſpicâ hirſutâ albâ, foliis ex atro virentibus valdè villoſis.
Plantago anguſtifolia alpina.
Plantago vmbilicata.
Plantago Indica, Payco acris.
Plantago maritima à Dodonæo exhibita, quæ depingitur à nobis Coronopi marini nomine.
Plantago aquatica, cuius varias ſpecies tradémus lib. 38.

Qualis ſit Fiſtula paſtoris, Plantago Italica, Damaſonium, Aliſma, welſch wegrich: Eucharij Roſlin pronunciare nondum queo. Barba ſiluana à recentioribus Medicis inter Plantagines aquaticas reponitur. Nos Sagittam vocamus. Sunt qui Bifolium maius Plantaginem paluſtrẽ appellent lib. 38. Alii verò qui Plantaginem alpinam quorundam vocent Aliſma.

PLANTAGO MAIOR FOLIO GLABRO, non laciniato, vt plurimùm.



Digitali craſſitudine *radix* eſt, lateratim, vt Lobel. ait, fibroſa, candida, & in medio præciſa, ſiue mutilata, Morſûs Diaboli fermè modo: *folia* rotundiora, ſui medio latiora, glabra, ſeptem neruis diſtincta, humi accumbẽtia, ſapore, vt mihi videtur, aſpero, cum aliqua acrimonia & amaritudine: *caules* pedales, lenti, thyrſum & veluti ſpicam florum ſtamineorum ſibi-

albicantium, Lobelio obſcurè purpureorum & pullorũ, proferunt: *ſemen* ſublongum, obſoleti coloris, Lob. Portulacæ puſillum fuſcũ aut rugineũ

Trago, Fuſchſ. Corn. Turn. Matth. Anguill Dodon. gall. & lat. Lon. Camer. hort. Tabern Schuuenkf. & Caſtori dicitur *Plantago maior* Brunfelſ. & Trago Plantago rubea. Plantago latifolia Cordo in Dioſc. & Gerardo. Arnogloſſa & Plantago maior latifol. Lob. Plantago vulgò Cẽtineruia Cæſalp. Plantago πολύνδρος maior ſeu rubea, Thalio. Plãtago 1. ſiue latifol. maxima ſinuata C.Bauh. phyt. Eidem Pin. Plantago latifol. 2. ſiue ſinuata. Schuuenckf. ἀρνόγλωσσον Dioſcoridis. Ab omni memoria peruagatæ notionis, ex vtilitate & feracitate vbiuis gentium penè immenſa. Plurima humectis locis, in aruis, hortis, ſecus itinera, & ſepes. Iunio floret, ſemen Auguſto dat.

Miſtæ eſt temperaturæ, inquit Schuuenkfeldius. Habet enim quiddam aqueum frigidũ, quiddam verò & auſterum, quod terreum & ſiccum. Refrigerat & deſiccat ordine ſecundo. Olus coctum eſtur. Dyſentericis & cœliacis benefacit. Comitiales & aſthmaticos iuuat. Cum Lente Alicæue ſorbitione ſtomachũ roborat, & hydropicis, qui leucophlegmatia laborant prodeſt. Vulneraria eſt herba, vlcera & fiſtulas ſanat. Succus aurium doloribus, & lippitudinibus oculorum vtiliſſimè inſtillatur. Gingiuis ſanguinolentis, & ſanguinem reiicientibus potus confert, phthiſicis & tabidis ſalubris. *Radix* craſſiorum eſt partium, minùs refrigerat, ſiccat & nonnihil abſtergit. Dentium dolores mulcet collutione. Iocinoris obſtructiones tollit. Renum & veſicæ vlcera ſanat. *Semen* ſiccioris eſt facultatis & minùs frigidæ, ſubtiliumque partium. Alui fluxus, dyſenterias & vteri hæmorrhagiam ſiſtit. Liquor ſtillatitius calidas podagras in primo impetu mirificè lenit: Hydropicis vtiliter bibitur.

PLANTAGO ROSEA.



PLuſquam pollicari *radice* perennat: *folia* per terram ſpargens Plantaginis latifoliæ, piloſa & neruoſa: inter quæ *caules* ſurrigit ſatis craſſos, hirſutos, in quorum faſtigio folia crebra, inferioribus dimidio minora, interiore orbita, Alſines, admodum parua, vireſcentia, Roſam deformãt.

Cæſalp. vocauit Plantaginem foliato caule, frequentem in Germania. Dod. Plantaginẽ cum ſpica Roſæ inſtar. Plantaginem roſeam ſpicata. Ger. & Eyſt. Plantaginem multiplicem Tabern. Ic. & Hiſt. Plantaginem roſeam Lob. in Adu. Plãtaginem roſeam vulgarem. ſine icone & deſcrip. Cluſ. Hiſt. poſt. Plant. roſeam Penæ H.Lugd.p. 1256 Plantag. ... m 2. ſiue latifoliã maxima roſeo flore C.B.phyt. Idem Pin. Plantaginem latifoliã ſiue roſeam, floribus quaſi in ſpica diſpoſitis.

Baſileæ Iunio menſe florentem vidi in vaſe ſatam à Theod. Zvvingero. In horto Ill.E.C. roſa viret Auguſto.

PLANTAGO MAIOR PANNICVLA ſparſa.



Deſcriptio

SOla differẽtia Belgicis agris & hortis, in pannicula ſpicatim ſparſa, onuſta innumerâ herbaceorum floſculorum, racematim cohærentium, fœturâ.

Dicitur Lob. Obſeru. p. 162. Plantago roſea pannicula ſparſa: Sarathrodes & Corematophora, ſiue Scoparia Gemmæ: Roſeæ Plantaginis varietas. Ic. Plant. p. 305. Plantago panniculâ ſparſa. Dod. gall. Plantaginis primæ ſiue maioris ſpecies alia. Lat. in fol. Plantago maior ſpicâ multiplici. H.Lugd. p. 1256. Plãtago roſea Lob. C.B. phyt. Plãtago 4. ſiue latifol. maior ſpica multiplici. Eid. Pin. Plã. lat. 6. ſiue ſpica multipl. ſparſa.

Plantago marina magna.

Spithamæis pediculis nituntur *folia*, pari cum pediculis longitudine, palmum lata, acuminata, craſſa, ſeptem neruis donata, ſapore cum Plantagine ſeptemneruia terreſtri eodem, niſi admixta eſſet ſalſedo quædam: *caules* cubitales, nudi, thyrſis longis *florum* inſignes, quos *ſemina* ſequuntur, iam dictæ Plantaginis ſimilia: Hanc ſitus loci fortè diuerſam facit videri à vulgari Plantagine maiore glabra.

Apud mare florentem vidi menſe Maio, ſemenque proferentem Auguſto.

PLANTAGO ROSEA, FLORE EXPANSO.



Deſcriptio

HVius florem addidit Camerarius apud Matthiol. in Hiſt. germ. & Epit. Plantagini maiori. In horto vocauit Plantaginem roſeam. Sic quoque Lobel. in Icon. Plant. p. 304. appellauit, & Eyſt. Plantag. roſeam exoticam Gerard. Plant. latifoliam 4. ſiue roſeam

C.Bauh. rot. flore expanſo C. Bauhin. in Pinace. *Apparet* C. Bauhinum loco citato non parum titubare, dum Plantaginem roſeam Aduerſariorum ad hanc refert: dúmque rurſus eandem [Plantaginem roſeam Penæ, H. Lugd. p.1256.] ab hac nobiſcum ſeparat. Ipſum eadem Icon, eadémque verba ſatis redarguunt.

Eandem cum prædicta, aut certè valdè ſimilem Cluſius deſcribit vocátq; Plantaginem 2. ſiue latifoliam exoticam, Plantaginem peregrinam latifoliam Gareti.

PLANTAGO MAIOR HIRSVTA, MEDIA à nonnullis cognominata.

Icon. Guarin.



Icon Lobel.



Deſcriptio. MInimi digiti craſſitudo eſt *radici* fibratæ, rectæ, adſtringenti: *folia* lata, neruoſa, vtrinque lanugine tenui caneſcunt: *caules* recti, cubito altiores, teretes, hirſuti, inanes, ſpicam geſtant, muris maioris caudæ quadantenus ſimilem, *calyculorum* agmine denſo compactilem, qui in quaterna foliola ſubpurpurea explicati ſtamina concolaria, apicibus autem albis, oſtentant.

Synonima. Brunfelſ. tom.1. rhapſ. 1. Lonic. & Camer. Plantago maior. Hiſt. Lugd. p. 1254. Plant. maior Matth. Fuchſ. Geſner. hort. Dod. Schvv. & Matthiol. h. germ. (vbi figura tranſpoſita, & poſita ſub titulo maioris.) Matt. not. Plantago media. Thal. Pl. media Dodonæi. Trago Plantag media vel 2. & latifolia: Eid. Hiſt. germ. Plant. media vel alba, Dioſcoridi & Plinio fortè non nota. Cordo in Dioſcor. Plantago 3. latifoliæ ſimilia habens folia multò tamen minora & leuiter hirſuta. Tab. Ic. & Hiſt. Plantago minor Dioſcoridis: Plant. 4. Plantago minor. Lingua ouina. Lobel. in Adu. & Ger. Plantago incana. Lobel. in Obſ. p. 162. Icon. Plant. p. 304. & Cluſ. hiſt. Plantago maior incana. Turn. Plant. minor. C. Bauh. phyt. Plantago 3. ſiue latifolia 3. ſiue incana: Eid. pin. Plant. latifolia 3. ſiue incana: Cynogloſſa quorundam, Lugd.

Ἀρνόγλωσσον μέσον, Plantago quinqueneruia, mittel wegerich, wegebreit, wegetrit (inquit Schvvenckf.) in hortis & ſecus vias, vt maior glabra, naſcitur, eiuſdem facultatis. In Germania abundè frequens. Æſtatis tempore, vt cæteræ, conſpicua, atque vnà cum ſpica reperitur: Hyeme quoque, vt aliarum, ſola reſtat radix, haud facilè periens, teſte Dodonæo.

Quum Plantagines refrigerent, repellant, adſtringant, & glutinent, haud conſuluerim applicandam commorſis à cane rabido, aut à ſerpentibus, licèt multi Neotericorum ad eos morſus commendent. Morſibus canis [inquit Schvvenckf.] ambuſtis, inflammationibus, calidis podagris, folia conueniunt. Tuſa addito ſalis modico luxatis dolores & tumores tollunt.

PLANTAGO QVINQVENERVIA CVM globulis albis piloſis.



NVmeroſa per terrã ſpargit *folia*, quinqueneruia, hirſuta, coeuntibus pediculis in caput radicis, ita vt propter tomẽtum coitus vix appareat: latitudo iis ſemũcialis, longitudo ſextantalis: *caules* multi, alij erecti, alij ſupini, palmares & ſpithamæi, capitula geſtant, tomento albo villoſa, iulos Salicis imitata.

C. Bauhin. phyt. vocauit Plantaginem 8. ſiue Plantagini ſimilem alteram. Pin. Plant. anguſtifoliam 8. ſiue panniculis Lagopi.

Floret menſe Aprili ad ripam lacus Aluenſis, montem Seti, & Balneum Baleructi, vbi obſeruaui cùm eſſem Monſpeſſuli.

Plantago incana & lanuginoſa minor.

Vulgari minor foliis incanis, multâque lanugine obductis, humi ſtratis, maxima anni parte caule vidua, & floris expers: inter multas tamen plantas, nonnullas animaduertebat Cluſius Maio menſe ferentes exiguam ſpicam Plantaginis inſtar, minorem, plenam florum palleſcentium. eius radix tenuis, longa & nigra erat.

C. Bauhin. phyt. Plantago 6. ſiue Salmãticenſis: Eid. pin. Plantago latifolia 10. ſiue villoſa, ſeu incana lanuginoſa.

In collibus Salmanticæ vicinis, aliis item Caſtellæ locis aridis obſeruabatur à Cluſio.

PLANTAGO

PLANTAGO LANCEOLATA.

Plantago quinqueneruia longiusculam & fibrosam *radicem* demittit: caules Maiori pares, profundè striatos, subhirsutos: *florem* Maioris æmulum: *folia* verò plurimùm differentia, lanceæ mucronem referentia, longis pediculis appensa, oblonga, stricta, raris crenis leuiter serrata, hirsuta, quinque neruis longitudinem folij percurrentibus, auersa parte conspicuè elatis: sapor subdulce quid mandenti offert, cum adstrictione. Πεντάνευρον græcè, Quinqueneruiā latinè cognominare solent, eò quòd eius folia, fibris quinque tanquam neruis, distincta sunt: Officinæ quoniam folium arctiùs desinit in acumen, & veluti in lanceæ mucronem fastigiatur, Lanceolatam; vulgus autem Lanceolam appellat. Germani Klein oder Spitziger wegerich vocant, quia sc. acuminatior & longior est: & ad equinæ costæ similitudinem Roßripp: Galli *Petit Plantain.*



Brunfelsij figura Plantaginis minoris tom. 1. rhaps. 1. non placet. Fuchsius pro minore mediam pingit.

Dod. gall. & lat. Gesn. hort. Schvv. Lon. & Lac. Plantago minor. Cast.. Plantago media. H. Lugd. p. 1155. Plantago minor, longa Matthioli: Item, Plantago minor Dod. Corn. Lob. Adu. Obs. p. 163. Ic. Pl. p. 305. & Gerardo Plantago quinqueneruia. Cordo in Diosc. Plantago angustis oblongisque foliis. Trago, Plantago lanceolata, Plant. 3. vel minor, & Lanceola, Quineruia Manlij, Herlatum, Megebora & Herba Martis Phyfij. Matth. germ. Plantago longa, vulgò lanceolata. Anguill. Plantago altera dicta Lanciuola. Tab. Ic. Plant. Lanceolata: Eid. Hist. Lanceola & Lanceolata, Costa canina. C. Bauh. phyt. Plantago 9. siue angustifolia maior: Eid. pin. Plantago angustifolia 1. siue maior, Lanceola Maior Cæsalp.

Plantaginem πεντάνευρον, minorem, seu lanceolam, Thalius duplicem facit. Maior, inquit, folia profert bipalmaria, sæpe duarum vnciarum latitudine ferè, quæ quandoque in ambitu vel pinnullis quibusdam paruis exornantur, vel omnino sine illis existunt. Altera minor folia breuiora habet & strictiora. C. Bauhinus variare ait, spicis aliquando bifidis: aliquando loco spicarum, capitulis mirè variantibus.

Passim prouenit locis & viis incultis. Floret initio Æstatis, semen Augusto legitur.

Sicciore est & commendatiore dote ad vulnerarias potiones, vnguenta & hernias, etiam vulgi experimento. Ebrio datam copiosam in cra-pula vinum discutere, mentémque restituere author est Scrib. Largus.

PLANTAGINIS LANCEOLATÆ species minima.

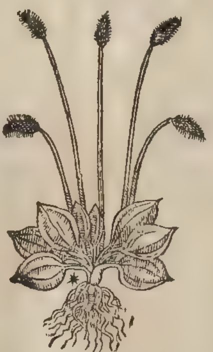
Radice prædita est parua, ad foliorum exortum valdè villosa: *folia* gramineæ angustię, duûm aut triū vnciarum lōgitudine: caulium palmo longiorum cacumini capitulum breve & veluti glomeratum insidet. Descriptio.



Hanc esse æstimamus, quā Tabern. in Ic. & Hist. itemque Gerard. Plantaginem angustifoliam minorem inscribit: Cæsalp. Lanceolam minorem: C. B. phyt. Plantaginem 12. siue angustifoliam minorē: Idem pin. Plantaginem angustifoliam 6. Facilè crediderim à Lanceolata magnitudine tantùm differre, idque ratione loci. Monspessuli Septembri mense floret.

PLANTAGO LATIFOLIA MINOR.

Plantagini maiori in omnibus similem fecit Tabernamontanus, qui cum Gerardo Plantaginem latifoliam minorem inscribit. C. B. phyt. Plantagidem 5. siue latifol. minorem, & mediæ genus minimū Thalii: Idem pin. Plantag. latifoliam 11. siue glabram minorem. Descriptio.



Dubium mihi est an Thalius & Tabern. de eadem Plantagine scribant. Tabern. suam refert ad rubrā, quam nos latifoliam glabram maiorem vocamus: Thalius verò suam videtur ad eam referre quam mediam Dodonæi vocat, & nos latifoliam hirsutam inscribimus. C. B. not.

PLANTAGO ANGVSTIFOLIA MAIOR, caulium summitate foliosa: & alia spicata.

Anno 1612. Augusto mense Io. Lainandus Delphinas perquirens plantas horti ill. E.

C Mont. reperit Plantaginem maiorem angustifoliam luxuriantem in dicti horti prato.

Icon Gerardi.



Icon Clusij.



D.scriptio

Radix autem lignosa erat & insipida, fibrisque valdè tenuibus nixa: *folia* multa cubitali longitudine, duos pollices quædam lata: costæ vel nerui eiaiores quinque, ad pediculos apparent rari quidã pili, alioqui ipsa folia tota virore prædita sunt, quæ quum gustantur, sapor nullus notabilis aut insignis sentitur, subsequente tamen pòst acrimonia: *caules* plures, non ramosi, angulosi, sesquicubitales, &, qua parte radici adhærebãt, purpurascentes in summitate veluti spicæ, vnciam circiter longæ, in quibus *flosculi* cum apicibus longiusculi: in capitulis albis *semina* longiuscula, russa, tunicis paruis inuoluta.

Gerard. [cuius Iconem proponimus] Plantago quinqueneruia rosea differt à nostra quam descripsimus, in eo quòd nostra tot foliola in supremo caule non habeat, & in eo quòd ex foliolis prodeant duo cauliculi spicati. Quam ob rem Clusij Plantago exotica nostræ similior.

Quam C. Bauhinus in Phyt. Plantaginem 10. siue angustifoliam maiorem in caulem excrescẽtem vocat, eam in prod. & in Pin. Plantaginem 2. siue quinqueneruiam caulium summitate foliosam cognominat, ac sic describit: à vulgari in eo differt, quòd cauliculi spicam florum sustinentes, in caulem palmarem excrescunt, in cuius summitate, folia plura, eo modo quo ad radicẽ disposita: spicis non oblongis, sed rotundis, breuissimis pediculis lanuginosis insidentibus. In Pinace etiam vocat Plantag. angustifoliam tertiam siue proliferam.

Plantago angustifolia minor spica hirsuta alba, foliis ex atro virentibus valdè villosis.

Radice est tenui, fibrosâ, albicante: *foliis* aliquando vncias quinque longis, strictissimis, atrouirẽtibus, tribus neruis distinctis, per marginem potissimùm pediculis, pilosis: inter quæ *cauliculi* exurgunt, alij cubitales, alij pedales, alij palmares, aliquando triunciales, ad exortum aliquando villosi, glabri nonnunquam, quibus *spicæ* breues, oblongæ & subrotundæ insident.

Synon.

Hanc descriptionis author, C. Bauhinus, facit in phyt. Plantaginem 11. siue angustifoliam alteram, vel minorem angustissimo folio. In prod. Plantaginem 3. siue trineruiam angustiss. folio. Pin. Plantaginem angustifoliam 9. siue trineruiam fol. angustissimo.

Locus.

Sæpiùs hanc Plantaginem ad vias, maximè ad rudera author notauit.

PLANTAGO ANGVSTIFOLIA ALPINA



Desc.

E *radice* crassiuscula, longa, parum fibrata, circa caput crassescente, *folia* oriuntur ad lanceolatæ Plantaginis folia accedentia, sed multò angustiora, & circiter trientem vnciæ lata, sesquipalmaria, quinqueneruia, parum hirsuta, nigricantia, solidiuscula: *caules* ad radicem hirsuti, foliis longitudine æquales, capita gerunt semuncialia, plantagineis nigriora.

Syn.

An Gesn. hort. Lanceola montana. H. Lugd. Holosteum quorundam. C. Bauh. phyt. Holosteum 4. (3. Pin.) siue hirsutum nigricans. Geneuæ in monte Thuiri.

Plantago Indica, Payco acris.

Desc.

Herbæ Payco nuncupatæ, Monardi ex Peru missæ, tribuuntur (ex versione Clusij) *folia* Plantaginis foliis cùm formâ, tum colore simillima, siccata quidem admodum tenuia, & gustata valdè acria, calidáque.

Syn.

H. Lugd. pag. 1919. meminit in Peru Payconis. C. Bauhin. phyt. vocauit Plantaginem 7. siue Plãtagini similem Peruuianam. In pin. Plantaginem latifoliam 7. siue Indicam.

Eius puluis ex vino sumptus, nephriticum dolorem è flatibus, aut frigida causa prouenientem tollit: ipsa verò planta cocta, & emplastri in modum dolenti loco imposita, eundem effectum præbet: quod certissimum esse ipsâ experientiâ didicisse Monardes testatur.

PLANTAGO VMBILICATA.

RAdix ei Plantaginis vulgaris simillima, spithamum longa, crebèrrimè fibrata: è cuius nodulo

nodulo siue basi, digitalis crassitudinis, plantagineum, latum, vnicum, admirabili naturæ opificio, expansum *folium*, paulatim propagando in latum gyrum vmbilicatum excrescens, & Coclidis instar per circuitum ascendēs, in spiras duas tantùm, aut semiternas conuolutum, ac veluti ex pluribus coniunctis in vnum contiguisque Plantaginis maioris foliis conflatum, spithameæ, altitudinis aut pedalis ferè, cuius summum folium Plātaginis latifoliæ seruat figuram, sinuosam tamen & rugosiorem, sapor illi prorsus plantagineus. E medio conuoluto siue vmbilicato, imo centro, foliorū quędam rudimenta conspiciuntur, è quibus caulem erumpere verisimile: De cæteris Lobelio qualiscūque descriptionis authori nondum constabat: In Aduers. autem vmbilicum montanum Herbariorum vocat. C. Bauh. dicitur in Pin. Plantago latifolia 8. siue peregrina sinuosa.



Monspelio Londinum semine misso Lobelio à D. Casparo Pelliterio, in horto I. Nasmyth. Chirurgi & Archibotanici miræ & raræ elegantiæ hæc orta planta.

PLANTAGINI ANGVSTIFOLIÆ similis Habbures.

PLanta, quam Frater pro Habbures Camerarij misit, magnā habet cum Holostio Monspeliensium similitudinem: *folia* sunt vncias tres circiter longa, angusta, in acumen desinentia, neruosa, hirsuta, sapore nullo insigni: *caules* aliquot eiusdem longitudinis cum foliis, rotundi, capitula plantaginea, longitudinis vnguis, latiuscula.

C. Bauhin. in phyt. vocat Holosteum 3. siue hirsutum albicans alterum, addens D. Camerarium ab Alpino nomine Gotne albi cathartici accepisse. In Pin. Holosteum 5. siue Creticum alterum, Leontopodium Creticum aliud Clusij hist. Dubitat an sit Plantagini similis planta H. Lugdunensis. Ex Oriente secum detulit D. Bern. Paludanus.

PLANTAGINI AFFINIS BIBINELLA Siciliæ herbula.

THryallis Theophrasti & Plinij, Bibinella Theodori, authore Cæsalpino, herbula est ex Sicilia habita, minor Lanceolā ac viridior: *folium* medio quodam modo se habet, inter Lanceolam & Plantaginem: paruis circumquaque apicibus, vt Coronopo, frequentioribus: *côliculos* fert palmares, plenos *semine*, vt Plantago: Herba assumitur inter olera.

Casp. Bauhin. pin. Coronopus 3. siue maritima maior, Plantago marina Dodon. gall. Lobel. in Adu. Obs. p. 163. Ic. Plant. p. 306. Tabern. & Gerardi. Plantago maritima Gesn. hort. & H. Lugdun. p. 1359. Plantago angustifolia Dod. & Coronopus marinus Camerarij. Synonima

PLANTAGINI SIMILE ANTIPHARmacum, siue Contrayerua.

MOnardes de Ind. Occid. parte 2. in epist. Petri Osmæ, meminit perniciosi cuiusdam toxici, quo in bello & venationibus incolæ vtantur, cui aduersari dicitur planta *foliis* latis, Plantagini Hispanicæ haud absimilibus, si teratur & vulneribus imponatur. Sic enim venenum extinguere, & à Symptomatibus illis, quæ toxicum generare solet, liberare aiunt. Pro magno thesauro existimant Hispani, eam plantam se inuenisse: nascitur eadem regione, vbi Toxicum. Locus

Eandem esse cum iam dicta credimus, quam idem Monardes libro simpl. medicamentorum ex nouo Orbe delatorum, cap. 17. sequentibus delineauit.

Ex Charcis prouincia Peruana radices quædam venenis aduersantes aduehuntur, Iridis radicibus valde similes, sed minores, & ficulnei folij odore. Hispani Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas Alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscunque tandem sit generis, præsentissimum est remedium (vno sublimato excepto, quod solâ lactis potione extinguitur,) vomitione illud reiicere faciens, aut sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Gustata radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Huc quoque referenda herba quædam (vt Gomara hist. gen. cap. 71. perhibet) indis nota, cuius radicis succus alexipharmacum est pestilenti & perniciosо toxico, quo ipsi sagittas illinunt.

C. Bauh. pin. dicitur Plantago latifolia 11. siue Plantagini Hispanicæ similis.

HOLOSTIVM VETERVM. CAP. II.

HOlostium (ὁλόςιον ita editio Parisiens. alij tamen ὀλόςιον, quasi totum esui aptum, teste Cæsalp.) Dioscoridi parua est herba, tribus aut quatuor digitis eminens supra terram, *foliis* & viticulis Coronopo aut Gramini proximis, gustu adstringentibus: *radice* prætenui, vsque in capillamenti speciem (pili instar alius. Cæterùm, error hîc notatur in Dioscoride, capillamenti similitudinem tribuenti radici, cùm potiùs herbę conueniat, Cæsalp.) alba (vulgares codices habent λευκὴν τῷ εἴδει, i. e. albam, fibrosam. H. Lugd.) Nascitur in editioris terrę locis. Potest & ipsa si simul coquatur, carnes cogere & conglutinare. Bibitur & ad rupta cum vino.

Plinius non Holestium, sed Holosteon vocat, quasi totum osseum, ex aduerso tamen appellatam à Græcis herbam, quia sine duritia, sicut fel dulce [fortè Holostium ob duritiem fruticis dictum est, non vt Plinius statuit:] tenuis vsque in capillamenti speciem, longitudine quatuor di-

gitorum ſeu Gramen, foliis anguſtis, adſtringens guſtu. naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad conuulſa [vulſa Corn.]rupta, in vino pota. Vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes cogũtur (quum coquuntur, Corn.) addita.

Galenus ſiccantem cum adſtringente vim Holoſteo attribuit: vnde ad rupta commodè bibatur.

Cæterùm Holoſteon Cornarius Graminis ſpeciem eſſe arbitratur mollioris ſc. illius, quale in editioribus locis naſci tradit. Ac Holoſtij nomine ſequentes apud Authores donantur plãtæ: Dens canis primus, ſeu Plinij Phalaris. Gramen Luzulæ. Holoſtium Iunci foliis Matthiol. Myoſuros quorundam. Filix ſaxatilis. Holoſtium Plantagini ſimile. Plant. anguſtifol.alp. Serpentina. Gramen Fuchſij dictum, eique affine gramen. Tunica minima. Piloſella maior Fuchſij. Piloſella minor eiuſdem. Herniaria. Tragos Dioſc.

HOLOSTIVM PLANTAGINI SIMILE.



Hoſtium Monſpeſſulanum.



Deſcriptio

Holoſtij Monſpeliani *radix* longa, craſſa, nigricans, lignoſa, plurium capitum: *folia* per terram ſparſa, tota albida, hirſuta, & tomentoſa, palmaria quædam, quædam multò minora, non totã ſemunciam lata, quinq; neruis per longum diſtincta, guſtu adſtringente: exſiccata conuoluuntur & in acumen deſinunt: *caules* ſpithamei, aut breuiores: reperiuntur etiam cubitales, ſimiliter hirſuti, thyrſum gerũt longum, aliquot vnciarũ, interdũ vnius, Plantagini & Cornu ceruino *floribus* & *ſeminibus* ſimiles.

Idem eſt cum Holoſtio Salmanticẽſi Cluſii. quod ei duplex. Vocatur autem à Lobel. in Obſ. p. 166. Holoſt. Salm. maius Cluſij: itémque in Icon. Plant. pag.307. Ab Hiſt Lugd pag. 1·8·. & Camer. hort. Holoſt Salm. Cluſij. A Gerar. Holoſt. Salmanticenſe Cluſij: Tabern. Holoſt. maius: Camer. apud Matthiol. in Hiſt. ger. & Epit. Holoſtium & Holoſteum quorundam: C. Bauhin. phyt. & pin. Holoſteum 1. ſiue hirſutum albicans maius, & Plantago anguſtifolia albida Dodonæi. Holoſteum Salmãticenſe alterum Cluſii, vocat Holoſteum paruum Monſpelienſe. *Ego* diuerſæ ſint ſpecies, Holoſtium maius & minus Cluſii, aſſerere non auſim.

Monſpelii obſeruatur florens Aprili & Maio: itémque Autumno in aridis Oliuetis & non procul ab arvis, viáque Boutoneti proximâ frequẽs. In hortis floret primo anno, ſed raro ſemen maturat. Frigoris impatiens eſt. Loc. Tem.

CORONOPVS VETERIBVS.

Cap. III.

Dioſcoridis Coronopus (κορωνόπους) oblonga herbula eſt, humi ſtrata, *folia* habens inciſuris diuiſa (hirſuta, cap. de Pſyllio. Plura vide cap. de Holoſtio.) atque hæc quidem oleris quoque modo cocta eſtur. *Radicem* porrò habet tenuem, adſtringentem, quæ cœliacis in cibo præclarè facit. Cæterùm, prouenit locis incultis, in aggeribus, & ſecus vias. De.

Meminit huius Plinius lib. 21. cap. 16. Aculeatarum [hanc vocem Plinium referre ait Cæſalpinus ad præcedentes plantas, de quibus Plinius iam dicto capite priùs locutus ſit:] caules aliquarum, inquit, per terram ſerpunt, vt eius quam Coronopum vocant. Et rurſus lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

Et hunc vſum eius medicum etiam Galenus & Aëtius habet. Sed in Paulo κωλικοὺς ὠφελεῖν legitur, pro κοιλιακούς. Nec librarij eſt hic error, ex vocum affinitate decepti, ſed ipſius authoris Pauli: qui quum alaudam colicis opitulari antea ſcripſiſſet, mox ſubiunxit, κορωνόποδος ἡ ῥίζα καὶ αὐτὴ πεπίστευται κωλικοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη.

Theophraſtus lib. 7. cap. 9. inter ἐπιγειοφύλλα, quæ folia à radice ad terram habent, κορωνόπουν recenſet. Alibi inter aculeatas & ſpontè naſcentes herbas. Itémque lib. 2. cauſ. cap. 7. inter amaras. Apud Theophraſtum Gaza Silaginem & Selaginem vertit.

Inter reiectanea ſiue notha aliis dicitur Ammonos (ἄμμονος:) aliis Aſtrion (ἄστριον:) Aphris Atirſipte (ἀτιρσίπτη:) Romanis Caciatrice [κακιατρική:] aliis Stilagine (στιλάγω:) aliis Sanguinaria, σαγγιναρια.

Coronopus autem cornicis pedem ſignificat, & refert quoque, foliis ita fiſſis & diſpoſitis, vt cornicis pedem repræſentent. Nec ignota herba eſt, inquit Cornarius, & noſtri nomine græcãm vocem exprimente appellant.

Porrò Manardus his adſtipulandum eſſe iudicauit, qui volunt Coronopum Dioſcoridis eam eſſe herbam, quæ vulgò dicitur Herba ſtella. Nos Coronopum ſiue Cornu ceruinum vulgò, Spicã Plantaginis vocamus. Refert Cæſalpinus & alteram Herbam ſtellam, quam nos Coronopum ſerpentinam, alij verò ſilueſtrem, cognominant. Eſt præterea Coronopus Maſſilienſis Lobelij, Serpentinæ fortè varietas. Coronopus ſerpentina omnium minima. Coronopus maritima Rainaudeti. Coronopus maritima noſtras. Coronopus Ruellij, ſiue repens: Eodem nomine

etiam

etiam insigniuntur: Plantago marina. Catanance quorundam. Ranunculus. Caltha aquatica. Gramen dictum Dens canis;. Capriola, Sanguinaria. Galiopsis maior. Atractylis. Carduus stellatus. Cedrus lycia.

CORONOPVS SIVE CORNV cervinum vulgò, spicâ Plantaginis. CAP. IV.

VT plurimùm tenuis est *radix*, adultior tamen digitali crassitudine reperitur, alba: vix vllo excellenti sapore, exceptâ adstrictione: *folia* statim à radice, crebra, longa, angusta, hirsuta, neruosa, in lacinias aliquot laterales, ceu ceruini cornu ramos, vnde nomen, diuisa, sapore non nihil adstringente: inter hęc *caules* fere riguntur Plantaginis, rigiduli, tenues, teretes, hirsuti, dodrantales & cubitales, thyrsulum plantagineum sustinentes, *flores* & *semen* Plantaginis proferentem.



Qui sponte prouenit, folia per terram spargit numerosa, in orbem, Coronopi vulgaris modo diuisuris, & lacinijs crebrioribus, longioribus, rigidis pilis hirta, eoque nomine ferè incana: in vmbilico ad foliorum veluti radiorum in centro concursum multa lanugo mollis candida: caules complures palmares & dodrantales, rigidi, asperi, hirti, spicam gerunt Coronopi vulgaris spicæ similem: radix singularis, fibrata, crassiuscula, mediocriter longa, lignosâ matrice facta.

Tabern. Icon. Coronopus, Pes cornicis & Stella maris. Gesn. Hort. Coron. vetus, Herba stella Italorum. Anguill. Coronop. in multis Italiæ locis vocatus Herba Stella. Lob. in Adu. Coronopus [sic etiam in Obs. p. 239. in Ic. Plant. p. 437.] Cornu ceruinum. Cordo in Diosc. Coronop. vera: Eid. in Hist. Coronop. satiua.

Fuchsius Coronopum vocat, ac inter alia hæc addit: Κορωνόπους, ἢ ἄστειον Græcis, Pes cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba: Germanis commodè *kraen*: aut *Rappenfues*: Gallis *Capriole*, ou *Sanguinaire, ou Dent au chien* appellari potest. Coronopus autem non alia ratione dici cœpit, quàm quòd cornicis pedem effigie repræsentet. Sanguinaria verò, Sanguinalis ue vocata est, quòd sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui Herbam stellæ nominant, alludentes haud dubiè ad græcam appellationem Astrion. Nonnulli quòd folium eius multipartitò consectum, in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu vocarunt. Ex Dioscoridis descriptione, etsi concisa admodùm, satis liquet, herbam hanc esse Coronopum &c. In editione autem eius gallica Lugdunensi annotatum legimus nomina *Capriole, Sanguinaire, ou Dent au chien* ad hanc herbam non pertinere.

Dodonæus [qui in hist gall. ob dissimilitudinem veterum Coronopi, Pseudocoronopon vocat, gall. *corne de cerf*, & quibusdam in locis, *herbe de la comtesse*] Fuchsio cõtrariatur his verbis: Herba stella, siue Cornu ceruinum ad Plantagines accedit, nasciturque locis incultis, aridis, arenosis, secus vias: In Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur quandoque in hortis, vbi ampliter luxuriat. Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conspicuæ. Herbam stellam non pauci nominant: sunt & qui Stellariam nuncupent; stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: est & Aster Atticus stellaria. Dicitur verò à Bel. *Hertzhooren*, & alicubi *Grauinne* & *Grauinne cruyt*, i. e. Comitissæ herba: Hisp. *Guiabelha*: Germ. *Crayenfus*, quod illi nomen à Leonhardo Fuchsio putatur inditum, quòd Coronopum Dioscoridis esse iudicauerit, veluti & nonnulli post eum alij. Κορωνόπους siquidem Cornicis pedem, i. e. *Crayenfus* sonat; non tamen hæc Dioscoridis κορωνόπους est Neque enim oblonga herbula est, nec vllo modo repit, viticulosis cauliculis destituta, quibus serpat: folia tantummodò per terram sternuntur. Coronopus autem herba exigua, oblonga & serpens, vti Dioscorides & Plinius testantur Atque hanc ob causam Herba stella nequaquã pro Coronopo haberi poterit. Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perperam Herbæ stellæ conueniunt, vt sunt ἄμμονος, siue Arenaria, quòd arenosa amet loca: ἄστειον, quòd stellæ siue astri modo per terram spargatur: & Sanguinaria, quòd arenosa aduersus sanguinis quasdam profusiones perutilis habeatur. Sed nomina hæc pluribus stirpibus communia, qualia, præsertim inter nothas voces Dioscoridi ascriptas, haud rarum est reperiri, magni minimè sunt facienda.

Manardus tamen ijs adstipulandum iudicauit, qui volunt Coronopum Dioscoridis esse hanc herbam, quæ vulgò Herba stella dicitur. Quin & Matthiolus huius opinionis sectatores non solùm, nihil falli existimauit, sed eò adductus fuit, vt crediderit Coronopum tam Theophrasto, quàm Dioscoridi idem esse; vocarique Italicè *Coronopo*, quod tamen in comm. Ital. non ait. Existimat præterea Coronopum speciem esse Plantaginis. Non placet autem nomen gallicum *Capriole*, quod in Epitome cum Camerarij additionibus adeptum, & repositum, *Corne de serf ou Sanguinaire*, quod ipsum postremum non probo.

Camer. hort. vocat Coronopum satiuum, in acetarijs vtilem, *hirschenhorn Salatt*. Turn. Coronopum aut Coronopodium, Angl. *Crowe foote Plantayne*, & Silaginem Gazæ.

C. Bauh. phyt. & pin. Coronopum 1. siue hortensem, Coronopum Tragi, Anguill. Lac. Lon. Tabern. & Eystettensis, satiuum Cęsalpini, Cornu ceruinum Gerardi. Item phyt. Coronopum 2. siue syluestrem, hirsutiorem, Coronopum sylu. Coronopum sylu. Cæsalpini, Coronopum Prochytæ, Columnæ.

Castor huius Coronopi duas habet figuras quarum vna malè posita est pro Coronopo syl-

ueſtri,vt ipſemet Caſtor in fine libri annotauit.

Locus & Tempus. Coronopum ſpontaneum Monſpelij tantùm obſeruaui, vbi paſſim prouenit. Lugduni in hortis ſeritur, floretq; Maio. Gener Cherlerus circa Gramontium maritimi tractûs collegit. Copiosè naſcitur circa Shene iuxta ſemitas & in aggeribus maritimis. Meus Dioſcor. Græcus (inquit Turn.) habet δώμασι. Ruellius videtur legiſſe χώμασι, quod magis placet: nunquam enim circa domos, ſed in aggeribus, quos Græci vocant χώματα, frequentiſſimè vidi. Seritur in hortis, & ſponte naſcitur in incultis & ſecus vias, teſte Cæſalpino. Quæ autem ſeritur, anguſtiore folio conſtat, mollior, & rarioribus appendicibus gratior: ſylueſtris hirſutior, folijs profundiùs laciniatis, Erucæ ſimilitudine.

Vires & vſus. Quia folia ſapore dulci & adſtringente, ideò cruda in cibis recipiuntur. Modus autem apparandi, & poſt leuem coctionem in acetaria indendi, durat etiamnum in Gallia & quibuſdam Angliæ locis. Prodeſt nephriticis in olere, aut cibo ſumpta: non tamen calculum atterens aut expellens, ſed renes debiliores roborans, calaremque eorum contemperans: ſanguinis verò ex his eruptiones cohibet etiam ac ſiſtit. Cæterùm, herba manifeſtè adſtringens, frigida & ſicca, Plantagini facultate accedit.

CORONOPVS SERPENTINA.



Deſcriptio. INſignis craſſitudinis & longitudinis eſt *radix*, in capitula aliquot ſub inde diuiſa: ex qua *foliorum* ſeges magna pullulat, longitudine Coronopi eſculenti, ſed latitudine trientem aut quadrãtem non adæquãtium: *caules* inter ea plures palmares & altiores, nudi, enodes, thyrſo Coronopi inſignes.

Icones. Quæ à nobis pingitur deſumpta eſt ex planta Cherleriana. Variè autem videtur herba ludere, eiúſque luſus exhibitos noſtrâ ac Lobelij tabellâ, itémque Matthiolinâ.

Synonyma. Lobelio in Adu.pag.17. Serpentina vernaculè vocata, Matthiolo Holoſtium putata, p.156. Serpentaria Matthioli, Holoſtij ſpecies. p.187. Serpentina, nõ Coronopus, ſed potiùs Holoſtium. Eſt enim folijs gramineis aut Veronicæ ſilueſtris humi procumbentibus: radix lignoſa Veronicæ Garyophyllææ, ſemine & ſpica Holoſtij Monſpeliaci, aut Coronopi vulgaris: prouenit in montibus Galloprouinciæ, Aruerniæ & paſſim in Italia. Huic altera, tota ſimilis, niſi habitioribus folijs, floſculis, cauliculis incanis & hirſutis foret: Apenninis montibus & in Delphinatu repertu facilis. *Hæc ille* qui mihi videtur

Lobel. reprehe. obſcurior. Cur ad Holoſtium refert plantam p. 187. quam pag. 17. cum Holoſtio non conuenire dixit. Cur etiam Serpentinam, ei plantæ, quam Coronopum vocat, demptis lacinijs, ſimillimamq́ facit, poſteàque longè diſparem ait?

Serpentina Matthioli. Matthiol. in prioribus comm. Serpentinam depingit, ſed nõ deſcribit, in Epit. verò cum addit. Camerarij Coronopum ſilueſtrem, & *Herba ſtella ſaluatica*, Italicè nominauit. Dodonæus in fol. lat. figuram habet nomine Serpentinæ Matthioli, deſcribítque prò Herba ſtella altera.

Synonyma. Gerardo Coronop. ſilueſtris: Geſn. hort. Lob. in Obſ. p. 240. Coronop. ſilu. Serpentina Tab. Coronop. ſilu. ſiue Serpentina H. Lugd. pag. 669. Coronop. ſilu. ſiue Serpentina Matthioli Lob. in Ic. p. 439. Coronop. in montibus naſcens inter ſaxa: & altera in ædificijs, ſimplicior, Cæſalpino. C. Bauhin. phyt. & pin. Holoſtium 6. ſiue ſtrictiſſimo folio maius.

Caſtor. Figuram ſatiuæ Coronopi Caſtor malè poſuit pro Coronopo ſilueſtri, Herba ſtella ſyluatica, & Serpentina, quod ipſemet in fine Herbarij annotauit.

Locus & Tempus. Matthiolo teſte Serpentina prouenit in Goritienſi agro diluto extenuatóque ſolo, non longè à Sontij fluminis ripis, & alijs etiam in agris. Geneuæ habui in horto delatam ex propinquis montibus, florentem Maio & Iunio. Frequens in Etruriæ *Montacuto*.

Vires & vſus. Matthiolus Coronopo ſuo eximiam tribuit vim contra ictus & morſus venenatos ſerpentum: dantur autem eius puluerati drachmæ z. ex vino albo: hoc remedij genere multi euaſerunt ſubitò, ab eiuſmodi virulentis animalibus vulnerati, quemàdmodum ego ipſe certò obſeruaui. Eiuſdem radix in vino albo decocta, hydropicis vtiliter propinatur, diebus aliquot continuis manè, & ſudoribus poſtea vacandum: Semen ex vino auſtero aut aqua Portulacæ hauſtum, omnem alui fluxum ſiſtit ac hæmoptyſin: conſueuit etiam herba in vino rubro aut aceto coqui, & ius calidum in ore teneri, contra immenſos dentium cruciatus.

CORONOPVS MASSILIENSIS LOBELII
Serpentinæ fortè varietas.



Deſcriptio. DEnſiſſimo ſparsóq; *foliorum* ſtipatu luxuriat, Sedi minimi ſaxei montani, vel Pinaſtri ritu, poſitu, & rigiditate, innumera etiam ſobole *cauliculorum* dodrantalium, *ſemẽ* puſillum, Plantaginis aut Serpentinę vulgaris, ſpicis includentium: *Radix* longiuſcula, lignoſa, craſſior, guſtu nonnihil calida, aromatica.

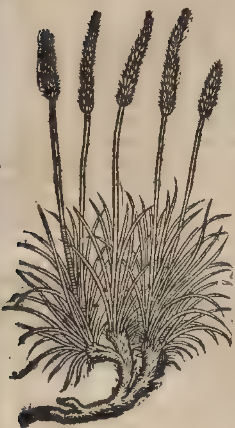
Corõnopi & Sedi montani mediam plantam Maſſilienſium [vt vocat Lob. in Adu. p. 187. Obſ. Belg. p. 525. Ic. Plant. p. 438.] nouam antiquis & neotericis

neotericis indictam, visum fuit subdere, cùm propter nonnullam inter se similitudinem, tum propter eosdem natales maritimos. *Mihi sanè videtur* iconem ex Lobelio hîc appositam esse lusum Coronopi Serpentinæ, & non respondere descriptioni Lobelij, quæ videtur conuenire nostro Coronopo maritimo.

Tabern. Coronopus Massilioticus, *Marsilischer krahenfueß*. C.Bauh.phyt.& pin.Holosteum 8. siue Massiliense. Coronopus Massiliensium Hist. Lugd. Coronopus siue Serpentina minor Gerardo.

Collibus & cautibus Massiliæ vicinis ad maris allisiones, inter Tragacanthum passim luxuriat.

CORONOPVS SERPENTARIA omnium minima.



Coronop⁹, cuius figuram hîc damus, factam ad plantam siccam, à nobis Iunio mense Burmij Rhætorum collectam, *radice* est crassa: *cauli*-*bus* verò & *floribus* Coronopi serpentinæ: sed foliolis latioribus. Repræsentatur sanè figura Lobelij, in qua tamen non placent foliola cauliculis appicta quæ in nulla harum plantarum vidimus.

Serpentinam omnium minimam [vt vocat Lobel. in Obs.p.240. in Ic. Plant.p. 439. nullatenus à superioribus distare ait, præterquam exilitate; coliculis enim vix vnciam æquare & sesquiunciam.

Tabern. dicitur Coronopus minor, Serpentina minor, *kleiner kraenfuß, klein schlangen Graß*.

C. Bauh. phyt. & pin. Holosteum 7. siue strictissimo folio, Serpentina omnium minima Lobelij, Dodonæi & Lugd. Coronopus siue Serpentina minima Gerardi. Coronopus altera in ædificijs Cæsalpini. Quod verò Lugdunensis censeat, inquit, nullatenus à Coronopo Serpentina distare præterquam exilitate, dubito: quod verò opinetur eam esse, quam Pena pingendam curauit, & quam Monspelienses Holostium sint suspicati, omninò fallitur, cùm tres distinctas plantas habeam. *Hac frater* in phyt. Dubitamus nos an tres plantæ, quas figuris exhibet Lobelius, ab inuicem sint distinguendæ, vel non potiùs varietates. Quæ de exilitate dicit Lugd. desumpta sunt ex Lobelio, nec ideò culpandus. An Cæsalpinus eandem tradat cum Lobeliana, dubito: dicit enim lanuginosam, Lobelius verò hirsutam.

In celsis montium iugis sterilis Seuenæ in Gallia Narbonensi copiosè prouenit.

CORONOPVS MARITIMVS Rainaudeti.



Descriptio. Coronopi maritimi nomine misit ex Prouinciæ *Aix* ad nos Rainaudetus Pharmacopœus plantam, cui *radix* sesquipalmaris, crassa, fusca, sicca, insipida: è qua innumeræ oriuntur radiatorum foliolorum stellæ, tali verò ferè dispositione, quam in Phyllo Dalechampij videmus, vel Erica Matthioli, confertiorum, repandorum, semunciâ breuiorum, angustiorum, quàm Serpentinæ Matthioli: radiorũ vmbilicus totus villosus, Lupini latitudine, è quo coliculus exit vncialis, nudus, hirsutus, thyrsulo ferè totus obsess⁹.

Coronopus à nobis nunc descriptus optimè conuenit cum descriptione plantæ, quam Lobelius in Adu. pro Coronopi & Sedi montani media planta Massiliensium proposuit.

CORONOPVS MARITIMA NOSTRAS.



Descriptio. Radix breuis, nigricans, crassa, fibris aliquot donata: *folia* quàm in Coronopode vulgari strictiora sunt, longeque crassiora & succulentiora, interdum penè iuncea, quadrantalia, ac etiam palmaria, sapore salso: flos purpureus, spicatus, vulgati, vt semen.

Cam. hort. Coronopus marinus: Lobel. in Adu. Plantago marina: Dod. gall. Tabern. & Ger. Plantago maritima. Gesn. hort. & app. itemque H. Lugd. Plantago maritima. C. Bauh. phyt. Plantago 13. siue angustifolia maritima. Eid. pin. Coronopus 3. siue maritima maior: Bibinella Cæsalp.

Monspelij iuxta mare mense Augusto floret; inde verò delata Montbelgardum, floruit Iunio & Iulio: semen maturuit Augusto. Terrâ gaudet salsâ, aggeribus & littoribus salsis Zelandiæ & Bergis ad Zoom copiosa.

MYOSVROS.

Cap. V.

Descriptio

Fibras numerosas pro *radicibus* habet, vnde *folia* germinant multa graminea, trium quatuórve vnciarum, angusta admodum: *coliculi* vix altitudine folia excedunt, enodes, teretes, nudi, *flosculos* in cacumine gestantes, muscosos, herbacei coloris, paulatim sese explicantes, succedente clauâ duarum triúmve vnciarum, tereti, mucronata, granulis multis compactili, caudam murinam affabrè mentiente.



Synonima.

C. Bauhin. in phyt. & pin. Holosteum 9. siue Holosteo affinis, Cauda muris: Coronopus siluestris Tragi: Myosuros Dod. gall. [qui Holostium negat, & Denticulam canis Ruellij:] Myosuros, cauda muris. Lobel. Adu. & Ic. Pl. p. 440. Myosuros cauda murina Tab. Myosuros quorundam Thalio. Cauda muris Dod. lat. Lob. Obs. pag. 241. Camer. & Gerardo. Holostium Botan. Francofurt. Holostium Dioscoridis, Denticula canis Ruellij, & Gramen molle Loniceri, Holostium Loniceri H. Lugd. p. 1189. Eid. p. 1328 Cauda muris.

Nomina, linguar.

Perapposite autem à recentioribus μυὸς οὐρὰ ἢ μυὸς οὖρος vocatur herba, Latinè Cauda muris, vel murina: germ. *Mautzschvvantzlin, tausentkorn*, & *Meussgrass* Belg. *Muysensteertkens*. Gall. *Queüe de souris* Anglis *Blod strange*.

Locus.

Pinguibus agris & pratis gaudet. Aprili mense floret: Maio semen maturum est.

Vires.

Refrigerat, nec multùm à Plantagine viribus differt. Gustu Plantaginis esse scribit Pena, Lobelius legit gustu Hydropiperis.

CYNOPS, CONOPS, CVLIX HERBA Veteribus.

Cap. VI.

Thoph.

Oculus canis. *Canaria.* *Conops.* *Culex.*

Cynops apud Theophrastum lib. 7. hist. c. 8. numeratur cum spicatis: germinat post æquinoctium primis imbribus. Theodorus modò Oculum canis vertit, modò Canariam. Hermolaus legendum esse suspicatur Conopa, & non Cynopa, vt intelligatur herba Culex appellata: nam Græcè Conops culicem significat, de qua herba reperitur apud rei rusticæ scriptores [Plinium l. 19. cap. 5. Cassianum lib. 12. cap. 19. Hermolaum lib. 2. Coroll. 366. Othonem Brunsfels. in Onomast. med. Constantinum Lex. græco. Gesn. in cat. pl. Idem lib. 1. Quadr. de cane agens per integrum ferè folium tractat de Conopo Theophr. eúmque Psyllion esse probat, plurimis adductis rationibus, contra secus sentientes:] Cucumeres nasci sine semine, si farinâ eius herbæ macerentur semina.

Cynops Plinio.

Apud Plinium quoque lib. 21. c. 15. & 17. inter easdem spicatas Cynopis mentio reperitur, Culicis verò herbæ lib. 19 cap. 5.

Conizam

Cæsalpinus Culicem herbam censet Conizam, deriuato nomine à Conope, quoniam culices abigat, vt Dioscorides testatus sit.

PSYLLIVM VETERIBVS.

Cap. VII.

Descriptio

Psyllium [ψύλλιον vet. add. ἢ κυνοκεφάλιον] Dioscoridi folio est Coronopidis, hirsuto, at longiore [μακρότερα: addendum hoc annotauit Goupylus ex vtroque antiquo, quod in vulgato exempl. desiderabatur:] ramulis dodrantalibus, totáque herbula Fœni modo tenuis ac minutula. Coma verò ipsius à medio caule ducit initium, capitulis duobus tribúsve [aut pluribus, addit vet.] conglobatis: in quibus semen pulicibus simile, nigrum atque durum. Nascitur in aruis & incultis. Vis ei refrigerans: articulorum morbis, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatísque, & capitis dolori cum rosaceo, aut aceto aquáve impositum auxiliatur. Infantium quoque enterocelis ac eminenti vmbilico illitum ex aceto medetur. Acetabuli verò mensuram tritam in duabus aquæ heminis macerari oportet, ac vbi sese aqua densauerit, lentorémve contraxerit, illini. Siquidem vehementer refrigerat: sed & in feruentem aquam immissa calorem reprimit: denique & contra erysipelata est efficax. Fama est, si virens herba domum importetur, pulices arceri. Tusa porrò cum adipe, sordida malignaque vlcera repurgat. Succus fluxione infestatis ac verminulosis auribus ex melle prodest: Idem de lethalibus autor est potum totius corporis frigiditatem inducere, & torporem cum exolutione & mœrore: contra hoc auxiliari omnia, quæ contra potum Coriandrum.

Galen.

Psyllij semen maximè in vsu est, inquit Galenus, ex secundo ordine existens frigidorum. Verùm in siccando & humectando medium quodammodò est & moderatum.

Plinius

Phyllion [referente Plinio lib. 25. cap. 11.] alij Cynoides, alij Crystallium, alij Sicelion, alij Cynomion appellant, radice tenui, superuacuâ, sarmentosum, Fabæ granis in cacuminibus, folijs canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, vnde & nomen: hoc in baccis: ipsa herba in vineis inuenitur. Ei vis ad refrigerandum & discutiendum [ita ἀποκρουστικὴν δύναμιν reddidisse videtur, id est vim repellendi: alioqui enim διαφορητικὴ, est vis discutiendi: & hæc per calida fit, illa per frigida [ingens: semen in vsu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinem illinire oportet cuicunque dolori, & collectioni, inflammationíque, tenesmo in aqua cum radicibus medetur. Omnibus articulorum morbis salutare est huius semen madefactum in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno.

Psyllium inter nothas Dioscoridis appellationes ab aliquibus Cataphysis [κατάφυσις] ab alijs Cynocephaliō [κυνοκεφάλιον, quasi caninū caput:] alijs Chrystalliū [κρυστάλλιον:] alijs Cynomuya [κυνόμυια, quasi Canina musca:] alijs Psylleris [ψύλλερις:] alijs Sicelioticon [σικελιωτικὸν, quasi Sicula

la herba] nuncupatur. A Siculis Conidiis] κονίδιις:] Romanis Silbacium [σιλβάκιυμ] seu Herba pulicaria, Aphris Vargugum appellatur. Crystallij porrò nomenclatura à viribus notisque eius facta est: quâ indicarunt, qui eâ vsi sunt, crassescendi densandique vim, quam ea habet: Crystallum enim glaciem Græci vocant, quæ in lapidis duritiem concreta densataque frigore aqua est. Illi simile aliquid Pulicaris huius herbæ liquor habet, vt ex Dioscoride & Plinio patet.

PSYLLIVM MAIVS ERECTVM.

[Descri]ptio. MVltis fruticat *ramis*, hirsutis, teretibus, variè diuaricatis, per quos *folia* incondita, graminea, tomentosa, summus *caulis* ramorúmque extrema crebros producunt pediculos, vmbellam quodammodò mentientes, quorum singulis capitulum insidet imbricatum, Plantaginis, crassius, breuius, squammis maioribus, floribus similibus: *semen* lubricum, lucidum, nigrum, pulicis effigie, mansu aut maceratione mucilaginem abundè reddens: *radix* exigua, fibrosa. Est exilius & habitius.

Ψύλλιον Græcis, *Psyllium* Latinis, vt Trago, Matth. Fuchs. Turn. Cordo in Diosc. & Hist. [vbi annuam hanc speciem describit. Ei autem vt existimo, incuriâ typographi addita figura Conizæ: quamobrem quicquid scribat Lobelius, particulare Psyllium non habet hoc loco Cordus.] Dodon. Gesn. hort. Lob. in Adu. Obs. p. 239. Cast. & Gerardo. *Psyllium minus* Cæsalp. secundum Anguill. primum Tab. *Psyllium alterum* C. Bauh. phyt. Eid. pin. Psyllium 3. siue maius erectum. *Pulicaris herba* Lob. Ic. Plant. pag. 456. Psyllium Matthioli H. L. gd. p. 1172.

[Li]ngu. Germanis *Psilten kraut, flohe samen oder kraut:* item *flœhsamenkraut*. Belgis *Vleycruyt*. Gallis *Herbe aux puces*, i. e. Herba pulicum siue Pulicaris herba. Italis *Psilio*. Hisp. *Zargatoni*. Angl. *fleevvorte and fleesede*. Boh. *Chmeleyck*. Arab. Serap. Bazara chatona, Auerrh. Bescarcoton seu Bezercorhume. Ægypt. *Chetum*.

Spontè Narbonensia & Gallo-prouinciæ veruacta proscissáque arua operit & insternit: Ac etiam inter oliueta, sabulosásque scrobes Monspeliani agri prouenit, exilioribus ramis: Littora verò sabulosa maritima lubenter sectatur marinum; habitiore sed non dissimili aspectu, referente Lobelio. In campis aut incultis locis subinde exire scribit, seri & quandoque: semel satum facilè aliquot deinde annis recurrere: Pro loci natura non rarò lætius, præsertim circa maritima, gigni, alibi minus. In Germania & Anglia obseruauit Turnerus, verùm semper hortense. Monspelij florentem vidi in Autumno & Vere: in Italia inter Bononiam & Florentiam, itémque inter Vincentiam & Villanouam, Aprili. Geneuæ abundat vigens Iunio, & virens adhuc Ianuario, & perferens Hiemem cum floribus. Lugduni cum semine Septembri & Octobri à *Ainay* & ad Rhodanum prope ædes. Psyllium copiosissimè prouenire in Ægypto author est Alpinus.

& Psyllij semen vsui in medicamentis arteriacis, & bilem siue præparantibus, siue educentibus. Seminis & herbæ muccaginosus & lactei cremoris similis succus ad purgandam choleram etiamnum à Lobelio commendatus. Expertus sum ego muccaginem seminis in penem iniectâ, ardorem eius sedare. Aqua, inquit Dodonæus, in qua semen Psyllij quassatum, siue agitatum, maceratúmque fuerit, donec lentorem contraxerit, omnes inflammationes sedat: ardentium febrium calores mitigat: sitim restinguit: & in ore detenta asperitates linguæ lenit: Intraneorum ex acrimonia humorum dolores mollit: dysentericis, & quibus intestina, aut vesica, exulcerantur, vtilis, vtilior verò etiam ex semine antea tosto. Aluum & hæc mollit, clementérque subducit, præsertim Saccharo aut Iulepo ex violis addito, vel potiùs ex infusione frequenti dilutè rubentium Rosarum, quo modo in ardentissimis febribus vtiliter exhibetur. Verùm non nimis crebrò hac muccagine vtendum admonet Serapio, & post eum Fallopius, stomachum siquidem offendit, frequentíque ac nimio vsu subinde syncope aut animi deliquium etiam succedit, vnà cum mortis periculo: quia nimium eius venenosum, vt ait, est: quod non modò Græci, sed & Auicenna testatur. Seminum apud Ægyptios vsus est, præsertímque mucilaginis ab ipsis paratæ cum aqua rosacea in omnibus febribus biliosis, ardentibus, inflammationibúsque pectoris, vti in pleuritide, & peripneumonia, sed extrahunt cum aqua Ho. dei, & cum Saccharo candido exhibent: In aqua rosacea extracta Psyllij mucilagine ij vtuntur in biliosis diarrhœis & dysenteriis, atque omnes externas inflammationes, emplastri aut fomenti modo, tum ex viridis plantæ foliis, tum ex seminibus Psyllij: tota planta vtuntur. Noxæ.

Psyllij mucilaginem commendat Gatinaria in dolore capitis calido, malè existimans exteriorem partem admodum frigidam, interiorem calidissimam & vesicatoriam. Cornarius itidem Psyllij substantiam medullæ interioris calidam & siccam in quarto gradu pronunciauit: itémque venenum esse. Sed quâ ratione sit venenum non docet. Arabes quidem ponunt in Psyllio duas substantias diuersas, vnam in cortice, alteram in medulla, sed de ea diuersa substantia nihil dicunt Græci, quamvis ipsi frequentet vsi sint & cortice & medulla. Gatin. not. Corn. not.

PSYLLIVM MAIVS SVPINVM.



IISDEM in tractibus, sed maginibus & squallidis Oliuetorum incultis collibus, sarmentosius lignosiúsque prolixa foliorum & surculorum cauda, comosáque fœturâ densissima implexa fruticat, & reptando cæspitem ornat lætiore aspectu, sed hirsutie ex viridi albicante. *Semine* haud dissimili: sed maiore fuscóque, siue Castaneæ corticis colore: *radice* ligno- Locus Descrip.

sâ durâ, fibrarum procursu prolixâ.

Synon. C.Bauh. phyt. Psyllium 1. siue maius: Eid.pin. Psyllium 2. siue maius supinum: Psyllium alterum Matthiol. Cast. H. Lugd. p.1173. & Tabern. Psyllium perenne Gesn.hist. Obs.p.239.Ic.Plant. p. 437. Psyllium 3. Anguillaræ, maius Cæsalp. Psyllium semper virens Gerardi.

Psyllium Indicum foliis crenatis.

Descriptio Radice est oblonga, tenui, fibris capillata: caule circa radicem lignoso & rufescente, rotundo, subaspero, pedali, in frequentes ac foliosos ramulos diuiso, qui capitula plura, duodena, (quam mata sustinent, è quibus flosculi pusilli, pallidè lutei, lanuginosi relucent: semen nigricans, paruum, splendens, succedit: folia habet oblonga, angusta, acuta, crenata, instar foliorum Coronopi, nonnihil laciniata: hirsuta: ex semine Psyllij Indici nomine sato in horto aliquoties flores, enatum autori C.Bauh. qui in prod. Psyllij primi nomine describit. In pin. vocat Psyllium 1. Psyllium Dioscoridis, Psyll. Indicum crenatis foliis, & Psyllium primum Anguillaræ: κυνοπα Theophrasti: Oculum canis & Canariam Gazæ.

PSYLLIO ACCEDENS GOTNE, Rubrum quibusdam dictum.

CAP. VIII.



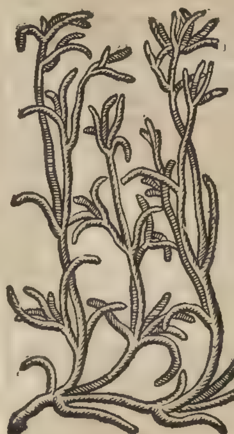
Descrip. VBi adoleuit, patula magis quàm alta est plantula, gracilis, lignosa *radice* firmata: *coliculi* palmares, quorũ pleriq; non nihil reclinati, *foliis* vestiti paucis, vncialibus, Psyllij angustioribus. Iidẽ verò rursus in aduersos diui dũtur ramos, quorum diuaricationi sub iecta sunt folia prædictis similia: capitula Psyllij, multò breuiora, imbricata, non tantùm fastigio ramulorum insident, sed etiam in coitu ramulorum sessilia, vt in Gnaphalio vulgari: *flosculis* ex apicib. luteis succedit *semen* paruum relucens. Annua est planta meo quidem iudicio: nam quo anno sata est, floret, vt ipse vidi, licet alij aliter sentiant.

Psyllium minus. C.Bauh.not. Gotne rubrũ & album. Fratri C.Bauhino phyt. [vbi tertium facit] propter totius plantæ cum Psyllio similitudinem, Psyllium minus appellari placuit. Ei Zvvingerus Gotne rubri & albi nomine misit. Is tamen differentiam statuere videtur inter Gotne album & rubrum. Siquidem Alpinus hoc Gotne rubri nomine ad Camerarium miserit: at nomine Gotne albi eam quam sub Holosteo tertio [Plantagini angustifoliæ simili] proposuit. Idem in prod. sensit & sub Psyllio secundo siue minore descripsit.

In pin. vocat Psyllium 4. siue minus, Gotne rubri & Botrij rubri nomine acceptum, quæritque an sit Kally tertium Alpini, minùs rectè pictum? Cæterùm, quam C.Bauhinus in prod. pro Psyllio minore pingit, descriptioni non respõdet. *C.B.not.*

KALLI TERTIVM ALPINO.

CAP. IX.



FOliis constat paucis Aiugæ *foliis* proximis, longioribus multò, *caule* singulari, non recto, ex quo tres quatuórue *caulicul*i qui rectâ sursum feruntur, in singulorum cacumine caput ex quinq; aut pluribus foliis Chamæpity similib. deorsum inclinantib., & in arcum recuruatis: in quorum medio *flosculi* multi, Rosarum flosculis similes. Herba salsa, atque acri sapore linguam vellicante. *Descrip.*

Descriptionis author vocat Kalli tertiam speciem, censétque reponendum sub Anthyllide secunda Dioscoridis. *Locus*

Kalli tertium in Ægypto prouenìens, vt aiunt multi, in puluerem redactum, ac per os sumptum, phlegma atque bilem exustam purgat: idem ex foliis succus expressus facit. Ex hac primò & secundò exsiccata & combusta cineres parantur, qui ad vitra atque alia conficienda, conferunt, testibus iis, qui ex Ægypto Venetias conuehuntur. *Vires*

LEONTOPODION VETERIBVS atque Cernos.

CAP. X.

DIoscoride authore Leontopodion [λεοντοπόδιον] duorum digitorum herbula est, *foliola* habens arcta [στενά: Vet. non legit] robusta, quaternûm ferè, aut etiam ternûm digitorũ longitudine, hirsuta, queq; radici sunt proxima lanatiora [ἐριωδέστερα: Ald. odoratiora: *capitula* in summis caulib. quasi perforata [stricta vet. & Marcell.] in quib. flores nigri [lutei vet.] Semẽ verò vsq; adeò spissa lanugine obuoluitur. [cõuersu difficile] est, vt ægrè deprehendi possit. *Radix* subiacet parua: quam etiam tradunt amuleti ratione alligatam ad amatoria prodesse, tubercu áque discutere. *Diosc. & illustrat.*

Leontopodium Plinius ait lib.26. cap.8. alios Leuceoron, alios Dorypetron, alios Thorybetron vocare: radicem eius aluum sistere, bilémque purgare, in aqua mulsa, addito pondere denariorum duûm. Nasci in campestribus & gracili solo. Semen eius potum, lymphatica somnia facere dici. Cap.12. Semen in aqua tritum cum polenta, omnia infixa corpori extrahere. Cap.14. Semen in aqua tritum & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahere. Libro verò 27. capite 8. silendam

silendam censet Cemon [Eccemon CH.] propter vanitates magicas. *Hoc autem* apud Plinium valdè alienum Leontopodion bilem purgare & aluum sistere. Mirum & illud, quod historiam hujus plantæ à Dioscoride prolixè tractatam ne Plinius quidem attigerit. Cum Cornario & Sarraceno *Leontopodion* Plinij multùm discrepare à Leontopodio Dioscoridis existimimauit Dalechāpius, idq; vtriusq; vires collatas ostendere. Placet & hæc opinio C. Bauh.

Galenus neque posteriores Medici Leontopodij meminerunt. Sed & quod Aetius & Apulejus Leontopodium nominant, non aliud quàm Leontopetalon esse palam est.

Sarracenus Cornarium secutus λεοντοπόδιον Dioscoridis, Cemon Plinij esse suspicatur, tum quia vox ea in Dioscoridis nothis etiam inter Leontopodij synonyma reperitur, tum quia & Cemon ad amatoria prodesse innuit Plinius: quæ opinio etiam Marcello placet: non refragante Dalechampio.

Leontopodium verum hactenus non solùm sibi; sed alijs quoque ignotum esse arbitratur Matthiolus. Sed ab omnibus in Italia ignorari falsò definit authore Guillandino.

Loca Cæterùm Leontopodij nomine sequentes donantur apud varios authores Plantæ. Pentaphyllon montanum. Pes leonis. Leontop. Candiæ. Gnaphal. Alpin. Gnaphal. aliud. Gnaphalio affinis. Gnaph. Fuchsij. Gnaph. virgatum. Pilosella phlomod. Scorpioides aquat. Caltha. Leontopetalon. Cyclaminus. Aquilegia.

LEONTOPODIUM CANDIÆ quorundam Psyllio affine.
CAP. XI.

Descriptio **R**Adix nigra est, duriuscula, fibrata: ex qua *folia* emergunt pluscula, pedalia ferè, Plantaginis Alpinę angustifolię, vel potiùs Sesamoidis minoris, sine tamen lacinijs tota villosa. Ad radicem verò recuruis pediculis lignosis *flores* hærent villosi, quos capitula itidem sequūtur villosa, Psyllij similia, *semen* rotundum, oblongum, cinereū, Psyllio aliquantò majus continentia. Leontopodiū 2. [vt vocat C. B.] phyt. & 3. inter icones, Creticum cognominatum, Holosteum 4. in



pin. accepit nomine Leontopodij ex Candia rarj.

Leontopodium, quod tradimus, est Imperato planta Candię propria, quę in omnibus respondet descriptioni Dioscoridis, inde Leontopodium legitimum inscripsit. Quidam Catanancen existimant.

Bellus tamen in Epist. ad Clusium contrarium tenet. Cùm arescit, inquit, capitula in se contrahuntur ad speciem vnguium milui exanimati, vt in Catanance prima Dioscoridis: sed Catanance non est: nam folia Coronopi non sunt, neque semen Orobo simile habet. Si autem hæc duo haberet, legitima esset Catanance.

Dubitat Clusius an ad Plantaginis angustifoliæ, similiumque classem, hæc planta sit referenda, quam ex Italia Francofurti diuersâ appellatione insignitam accipiebat. Cortusus enim ipsi mittebat eam adhuc tenellam, vestigia tamen capitum adhuc retinentem, vnà cum icone, ipsam stirpem satis scitè referente, addito Catanances nomine. Iosephus verò à Casabona ipsam plantam maturam & aridam, ac recens è Creta delatam, Leontopodij appellatione. Clusius autem diligenter conferens vtramque cum Leontopodij & Catanances descriptione, animaduertit notas aliquot habere satis inter se conuenientes vt fusè enarrat.

Iconem ex virente planta in horto D. Iacobi Zvvingeri cum suis capitulis Septembri visa pingi curauimus.

Vtuntur hac vulgariter ad soluendos quos putant ex maleficio Venere vti non posse: nam herbâ super prunas posita, ter patientem nudum per fumum transire faciunt, & totidem vicibus indusium eius fumigant: & sine dubio liberum à maleficio fore prædicant: Bello referente. Vsus.

ELLEBORINE, EPIPACTIS, ET Damasonium in genere
CAP. XII.

EPipactis, quam alij Elleborinem [ἑλλεβορίνην] & Borien vocant, frutex est pusillus [θαμνίσκος μικρὸς, pro quo vet. quidam πόα μικρὰ] perquàm exigua foliola [φυλλάρια. Ald. φύλλα] habens. Contra venena & jocinoris vitia pota prodest, authore Dioscoride.

Peregrina Italiæ auctore Plinio Epipactis est: qui inter Græciæ & Asiæ frutices eam lib. 10. cap. 20. numerauit.

Non satis autem descripta est, vt nostra ætate cognosci possit: nec cur Elleborinen vocauerit eam antiquitas, constat. Si nomen ipsum tamen expendatur, non abs re fuerit Elleboro similem aut congenerem credere.

Si contra, Theophrastum aliquis audiat lib. 9. hist. pro candido Veratro de ea sic tradentem: Miscetur autem in Ellebori poculo, vt vomitiones adjuuet Elleborines semen. Herbula autem hæc est. Si quis, inquam, hæc dicentem Theophrastum audiat, suspicari poterit, non tam quia Elleboro congener sit, Elleborinen dici: sed quòd Ellebori vim augeat, conjunctaque illi faciliores vomitiones faciat. Vtramque enim ex Theophrasto colligi causam arbitratur Marcellus.

Cæterùm, vbi Theophrastus Elleboro albo, Elleborines herbulæ semen admisceri scribit, aliquam Saraceno suspicionem mouet, Theophrastum hoc loco per Elleborinem, Sesamoides intelligere.

Elleborinen suam Matthiolus non describit, sed tantùm pingit, nec etiam Epipactidem aut Elleborinen astruit.

Gesnerus de Lunar. ait alios etiā errare, qui aliam Ellebori nigri speciem [cujus folia plerum-

que bifida aut trifida] Elleborinem appellant. Quibus quid intelligat, videant lectores. Elleborines nomine intelligi Elleborum nigrum siluestrem vulgarem putat idem de hortis. Idem rursus de Lunar. illos errare scribit, qui Consiliginem Elleborinen appellant.

Elleborinen quandam pingunt recentiores & Belgæ, quam Elleborinen Dodonæi inscribimus.

Inter Elleborines præterea considerandæ veniunt: Damasonium alpinum siue Elleborines species floribus albis. Damasonium purpureum dilutum est Elleborine sexta Clusij. Damasonium alpinum floribus luteis. Elleborine ex albo sublutea. Elleborine siue Damasonium montanum quorundam angustifolium, flore violaceo. Elleborine ferruginea Dalechampij, quæ nobis est Damasonij species quorundam, siue Calceolus D. Mariæ.

Ac pro Elleborine à nonnullis traduntur sequentes plantæ: Bifolium. Gentianula. Buphthal. Dodon. Lunaria botrytes. Herniaria. Centaur. minus.

ELLEBORINES SPECIES VARIÆ. Cap. XIII.

ELLEBORINE DODONÆI.

Descriptio.



NVmerosis fibris radicatur, albidis, quàm Hellebori habitioribus, & ad Rusci radices, accedentibus, sapore amaricante: caulis modò vnicus, modò plures pedales, aut etiam cubito altiores, nullis ramis donati, teretes, & farina quadam aspersi: quibus sine pediculo adnascuntur folia, Hellebori albi instar neruosa, sed multis numeris minora, & vix ad foliorum Polygonati magnitudinem pertingentia, sapore itidem amaro: caulis à medio ferè ad summum vsque fastigium per interualla alternatim floribus ornatur, Orchidum floribus non multum dissimilibus, quos constituunt folia bina albida, terna, herbacea, vtraque expâsa, quorum medio ceu exenteratum muscæ cadauerulum ex albo purpurascens conspicitur: flori subest canaliculatum capitulum pediculo inhærens breui, quo aucto semen clauditur minutissimum & puluisculi instar.

An Damasonium calliphyllon Cord. in hist?

Camer. apud Matth. germ. ponit figuram cum inscriptione Elleborines, dicens flores variare, & quosdam virentes esse, alios albicantes, alios rubellos, siue incarnatos, & rubentes, præsertim in Austria & Vngaria. In Epit. pingit sub titulo Epipactidis siue Elleborines. Quænam autem sit Helleborine Dioscoridis, difficile conjectu arbitratur.

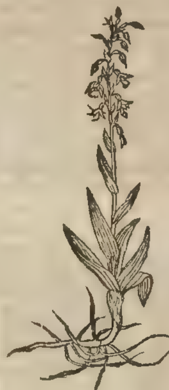
Hæc herba appellata est à Dodon. gall. græcè ἑλλεβορίνη quòd Helleboro albo figurâ similis sit: latinè Helleborine & Epipactis. Quidã existimãt quòd Helleborine sit herba quæ Helleboro viribus duntaxat assimiletur, & nõ figurâ. Sed horũ opinio falsa cognoscitur, quòd huic nec vnicam vim Hellebori Dioscorides attribuit. Idem in fol. lat. Helleborinen inscribit, ac ait: Helleborinen non impropriè dici ac nominari posse, ipsa cum Veratro albo similitudo testatur: &c.

C. Bauhin. phyt. & in pin. Helleborine 1. siue latifolia montana: Helleborine Dodonæi H. Lugd. pag. 1312. Helleborine recentiorum secunda, Clusij. Helleborine Gerardi. Epipactis latifolia, Eyst. Sigillum Salomonis, Cæsalpini: Foliorum amplitudine [& quod altera folijs oblongis acutis, altera verò subrotundis est] & floris colore euarians.

In montibus passim occurrit Augusto, Septembri, & Octobri mense florens. Clusio prouenit in opacis Galliæ, Germaniæ, Austriæ, & Vngariæ locis, etiam in Pannonia interamni inter Drauum & Sauum flumina. Præcocior est reliquis & Maio plerumque florere solet.

DAMASONIVM ALPINVM SIVE Elleborine, floribus albis.

Descriptio.



ADsimilis est Helleborinæ: radices fibrosæ, tenues: caulis modò dodrãtalis, modò maior, modò minor, gracilis, foliis alternatim amictus, Plantaginis lanceolatæ, angustis, aliàs etiam vnciã latioribus, sed Hellebori albi more striatis, nitidis: flores per caulis summa spicatim & velut Orchidum modo dispositi: è sinu foliorũ exiguorum singulares, maiusculi, lactei, longi calyces capitulo impositi, tribus in ambitu foliis prædtti, intra quæ duo alia minora, his verò oppositum tertium hians, & labellũ luteum velut alis quibusdam munitũ. Ex huius hiatu pistillus albus, nitidus, breuis, capitulum sustinet nitidissimum, tenerrimum, oblongum, sũma parte per lõgitud. hyli impressione notatũ.

C. Bauh. phyt. & pin. Helleborine 5. siue flore albo, vel Damasonium montanum latifolium: Tabern. & Ger. Helleborine albo flore: Eyst. Epipactis angustis foliis: Cordo hist. Alisma cymbalianthemon.

Reperta mihi in montibus ad S. Vrsinũ florẽs Maio. Eadémque etiam olim obseruata Tiguri. Genero Cherlero in syluaticis & vmbrosis littoribus maris Adriatici frequẽtissima & speciosissima obseruata.

Damasonium purpureum dilutum, siue Elleborine IV. Clusii

CVbitali *caule*, rotundo, geniculato, quem in singulis geniculis alternatim ambiunt angusta-



sta *folia*, Secundi generis [Elleborines Dodonæi] foliis nó dissimilia erue re meminit Clusius : cuius summus caulis desinebat in *spicam* sex, octo, aut plurium interdum *florum*, quinis foliis elegantissimi diluciq; purpuræ coloris cóstantem, inter quæ latebat quędam veluti galeola muscarum proboscidi similis, labrú inferiore parte adnexum habens, æqualis ferè cum foliis longitudinis, candicans, intus striatum : sustinebantur flores anguloso, tortili, hirsutoque nonnihil capitulo : *radix* illi fibrosa, sparsa, subrufescentis coloris.

C.Bauh.phyt.& Pin.Helleborine 7. siue montana angustifolia purpurascens : Helleborine 5. Clusij pann. 6. eiusdem hist. Damasonium tenuifoliú Cordi hist. Damasonium alpinum H.Lugd. p.1058. Alisma tenuifolium Thalij. Sigillum S. Mariæ 3. Cæsalp. Helleborine angustifolia Tabern.& Gerardi. *Nos Damasonium* H.Lugd. huc. non referimus, flores siquidem inter alia conueniunt.

In Pannoniæ quadam silua, magno miliari ab arce munitissima Nemethvvivvar, aliisque Zolnok vicinis locis abundantissimè nascitur. Floret hoc genus Iunio, nonnunquam etiam Iulio.

DAMASONIVM ALPINVM floribus luteis.

R*Adice* est nigra, modicè fibrata, altiùs descédente: *foliis* oblongis, angustis, neruosis, lanceolatæ siue Plantagini minori similibus, aliquantò lógiorib⁹, acuminatis: *caulibus* pedalibus: *flore* luteo: *seminibus* oblongis, angulosis, quaternis simul sic conjúctis, vt hiante medio spatio fenestrata quædá meta appareat, apice nigro supereminéte, eleganti sanè figurâ, laternæ, quæ nondum cornu, chartaue obducta est, clausaq; simili, & huic plantæ peculiari.

Damasonium alpinum montanum Herbarij vocant : quidam Clymenum, folio Plantaginis minoris, folliculis Iridi similibus, fructu oblongo, cirris polyporum non dissimili. Sed cur Damasonij nomen huic plantæ indiderint, haud constat. Quare liberum cuique aut id retinere, aut aliud verius sufficere : H.Lugd.

In Alpium vmbrosis conuallibus gignitur.

Elleborine ex albo sublutea.

Caule surgit recto, sesquicubitali, plùs minùs. *Foliis* vestitur pluribus, alterno situ positis, perfoliatis, latioribus quàm Helleborinę flore albo, venosis & striatis, vt Hellebori albi, sed multis numeris minoribus, saturè virentibus. Caulis summa thyrsus occupat *florum* ex albo luteorum galea alba, labello luteo & subcroceo præditorú: è quorum sinu pistillus firmus, crassus cum apiculis farinaceis : Ad quorum pediculos semunciam longos singula extrorsum conspiciuntur *foliola* parua, angusta, acuminata : *Radix* fibrata, ad Elleborum accedens, valde profundè radicata. Sapor amarus admodum in foliis & floribus.

An Damasonium alpinum H. Lugd. p.1057. & 1058.?

Obseruaui florenté mense Majo in limitibus Montbelgardensis ditionis versus *Mathai* arcem in vepribus, & in monte dicto *Montbar*.

Elleborine siue Damasonium montanum quorundam flore violaceo angustifolium

Damasonium hoc montanum, quod Dalechampius olim Clymenum denominabat, floribus est violaceis, cæteroqui Elleborinę Dodonæi affinis planta, sed foliis angustioribus. Prope Geneuam in colle *la Bastie* obseruauimus : item in monte Roisberg prope Masmunster mense Octobri Helleborines flore violaceo meminit Lobel. in Obs.

Elleborine βοτρυώδης seu Alisma racemosum.

Sesquidodrantalis est planta, *caule* geniculis discreto, ex quibus continuo ordine *folia* sua exerit, Plantaginem maiorem ferè imitantia, sescúciam lata: *flores* verò racematim quasi in longo recuruoque scapo dependent plurimi rubicundi.

Thalio descriptionis authori dicitur Alisma Βοτρυῶδες seu racemosum: C.Bauth phyt.& pin. Helleborine 2. siue atro-rubente flore : variat foliorum amplitudine : florum colore atrorubente, rariùs candido.

Frequens est multis in locis, opacis tamen & montium jugis.

Damasonium flore herbaceo, intus non nihil candicante

Pari est cum Helleborine Dodonæi magnitudine, paulò latioribus foliis, minoribus floribus, qui etiam quinque foliis constant, & galeolam cum prominente labro amplectuntur, colorisque sunt herbacei, interiùs nonnihil candicátis, nullius odoris, quibus torosa contortaque capita subsunt: radix nominatæ similis.

Clus.pann. Elleborine 2. Eid.hist. Helleborine recentiorum 3. C.B.phyt.& pin. Hellebori-

ne 3.anguſtifolia paluſtris ſiue pratenſis.

Locus. Inuenitur in quibuſdam Auſtriæ & Pannoniæ ſiccioribus pratis,& in Norimbergenſi ſilua vrbi vicina ad Latomias.

Elleborine flore carneo.

Huic minor eſt altitudo, ſimilia interdum folia,nonnunquam multò latiora : flores aut omninò purpuraſcentes,aut omninò, aut propè carnei, Elleborines Dodonæi floribus prorſus ſimiles:nec radix differt.

Synon. Elleborine 3.Cluſ.pann. 4.Eid.hiſt. Helleborine 4.ſiue flore carneo C.Bauh.phyt.& pin. Sigillum S.Mariæ alterum Cæſalpino.

Locus. Creſcit in montanis pratis & cæduis ſiluis Auſtriæ.

Elleborine montana anguſtifolia ſpicata.

Elleborinæ 4.Cluſ.p-nn. 5. Eid.hiſt. Helleborine 6.ſiue montana anguſtifolia ſpicata cubitalem altitudinem ſuperat, & ampliſſima omnium ſunt illi folia, atque oblonga purpuraſcentium florum ſpica.

Locus. Naſcitur in multis Pānoniæ & Auſtriæ ſiluis, & ad montanorum pratorum margines:ſed nuſquam frequentiùs, quàm in ea ſilua, in qua Damaſonij ſpecies, Calceolus D. Mariæ abundat.

Elleborine tenella,tribus in caule foliis prædita.

Deſcriptio. Non inelegans eſt Elleborines recentiorum hoc teneliū genus,quod Gulielmus de Meta, Medicus ex I alia rediens, obſeruabat,& Cluſio Francofurti donabat. Erat verò pedalis ferè altitudinis, gracili caule,tribus foliis prædito, Elleborines v lgaris foliis formâ ſimilibus, & quinque neruis per longitudinem eorum excurrentibus, ſed longè minoribus, vt quæ circiter vnciam lōga ſint duntaxat,ſemunciam lata : ſummus caulis in ſpicam florum deſinit Elleborines vulgaris flores imitantium,ſed minorum : radix ſummâ quaſi tellure ſparſa, craſſiuſculas ſucculentáſque fibras egerat.

Ellebotine 7.Cluſ.h. 8.C.Bauh.phyt.& pin.

DAMASONII SPECIES QVIBVSDAM ſiue Calceolus D.Mariæ. CAP. XII.



Damaſonij ſpeciem faciunt quidam Helleborines affinem herbā, foliis alternatim per caulem pedalem , illarum ſim.l bus, venoſis,ſubhirſutis : flos ſummo cauli inſidet plerumque ſingularis quatuor foliis atropurpureis decuſſatis acuminatis , vtrem magnum ex luteo pallentem, lignipedū Franciſcanorum calopodia imitatum, supernè aliquouſque patulū. ſuſtinentibus : ſiliqua puluiſculo , vt in Helleborinis & Orchidibus plena ſuccedit : radix obliqua ſub terra agitur, numeroſis fibris capillata , ſubinde caulium emarcidorum veſtigia impreſſa gerens.

Calceolum D.Mariæ ſpuriis Orchidibus cognatam plantam determinauit Cluſius,Elleborines recentiorum primæ titulo, eam deſcribens & depingens. Germani Marienſchuch Pfaffenſchuch appellant: Hungari Ezerejfü gyöfü, i.e. Milleb onam herbam, quaſi χιλιοδύναμιν dicas.

Geſnerus in epiſt. lib.3.frequentem apud Heluetios inueniri ſubſcribit, luteúmque florem illi tribuit,Coſmoſandalónque Pauſaniæ ſuſpicatur, quòd & Sādalij formam referat flos,& punctis ceu literis quibuſdā notetur,etſi Pauſanias Hyacinthum eſſe conjicit , ſed huic cum Sandalio nihil. Quidam vir doctus Lonchitim primam eſſe putat. Geſnerus verò de veteri nomine dubitat , & tamen ad Aliſmatis ſpecies refert.Fructus,inquit, ſemen, odor,ſapor cum ſucco glutinoſo & ſubacri, τοῖς ὄρχεσι λεγομένοις cognatā eſſe arguunt, etſi radix teſticulata non ſit. De coll. ſtirp. vocat Cacaliam luteam : item poſtea,Calceolum D.Mariæ foliis Ellebori. De hort. Aliſmatis ſpeciem quorundam , & Calceolum D. Virginis vulgò dictum. Simlerus & Aretius, Ancken ballen/) Damaſonij aliquam ſpeciem. Dod.hiſt.Flor.Damaſonium nonnullis exiſtimatum,Damaſonium nothum : Lat.in fol.Calceolum marinum, cuius inſcriptione duas exhibet figuras,& vulgò Calceolum ſacerdotis , germ. Pfaffenſchuch& Papen ſchoē appellati refert: Exiſtimari verò & à nonnullis Aliſma ſiue Damaſoniū eſſe: ſed minùs quàm Saponariam cum eo conuenire. Folium quidem Plantaginis ſatis reſpondere:ſed deſiderari capitula thyrſi:florem tenuem , inalbicantem , & radices Veratri nigri ſimiles.

De recentiorum Calceolo Mariæ (vt vocat in Adu. & Obſ. pag.126.) ſiue Calceolo Mariæ & Sacerdotis crepida, Damaſonio notho (vt in Ic. Plant. pag.312.inſcribit) hæc prodit Lobel. Priſcis etiam prætetita videtur illa floris larua perquàm ſpectabilis, etiam plantagineis foliis, aut Bifolii,quam nonnulli Aliſma opinati ſunt, vulgus Septentrionalium vnzer vrowe ſchoen/ vel Papen ſchoen , i.e. Virginis calceum , vel Sacerdotis crepidam vocitat à floris effigie, quæ quatuor cōſtat foliolis dilutè purpuraſcentibus, & rubētibus,ſui è medio promentibus vtriculum quendam purpureum,intus vacuum, rotundum, fuci,aut aſylonis cadauer,vel vnedonis caliculos florum nonnihil referens, ſed supernè , aut latere vno patulum, inſtar crepidæ otæ patulæ , quà inſeritur pes : foliis Plantaginis, aut Aliſmatis in longitudinem venoſis : radice tranſuerſa,nec altè depacta, nec multùm fibroſâ.

Apud Amatum lib.3. c.158. ponitur ex figuris Dalechampij pro Lonchitide prima,quamuis Amatus ſcribat Lonchitidem vtramque ſibi incognitam.

Camer.hort. Damaſonium nothum Dodonæi: Thal.Aliſma ὠάνθεμον aut κοιλάνθεμον H.Lugd. p.1146.Elleborine ferrugine Dalechampii.

C.Bauhin.phyt.& pin.Helleborine 9.ſiue flore rotundo, ſiue Calceolus : Aliſmatis ſpecies flore ferrugineo Geſn.hort.Lonchitis prior Dalechamp. in Dioſcor. Damaſonium nothum Dod. gal . Pſeudo Damaſonium Cluſ. pann. Calceolus Mariæ Eyſt. Flore eſt lutheo , ſed folia ad

lia adiuncta ferruginea: reperitur & albo, & vtriculo purpureo: apud Heluetios flore est duplò maiore, quàm apud Noricos.

Intellexi, inquit Clusius, in Hercinia silua, præterea circa Fuldam, alijsque Germaniæ siluosis locis copiosè nasci. Ego Tiguri florentem obseruaui Maio: In montibus Geneuæ propinquis Iunio.

De Calceoli autem Mariani facultatibus licèt nihil occurrerit Dodonæo ad scribendum: vtpote non modò veteribus, sed nec recentioribus satis cogniti: Vulnerariam tamen herbam esse, plagasque recenter illatas sanare aiunt non pauci.

ALISMA TOSSANI CAROLI. CAP. XIII.



Caule surgit singulari, cubitali, anguloso, glabro, fusco: cuius scapus in alas aduersas atque hæ rursum in alias surrectas omnes & in thyrsum fastigiatas diuiduntur: flores singuli insident stellati, quinque radiatis folijs [rarissimè quatuor] constantes, ijsque acuminatis, internè ex dilutiore cæruleo in albidum pallescentibus, strijs saturatioribus longitudinem percurrentibus, quæ externa parte paululùm admodum apparent, in herbaceum declinante: in medio flore surrigitur ventricosus nonnihil stilus, & quina stamina, Viola leuiter tincta, quæ nonnunquam repanda in foliorum interstitia sese insinuant: porrò autem singulis florum folijs ad basim binæ ceu pusillæ verrucæ violaceæ adnascuntur: toti denique flori foliola viridantia radiata subjiciuntur: folia per terram sparguntur, plantaginea, media inter Plantaginis maioris & Quinqueneruiæ folia, alia cauli sine pediculo adnascuntur, angustiora, ex opposito sita, magisque acuminata, singulisque adeò thyrsi diuisionibus folia, sed minora, subjiciuntur, ex aduerso posita: sunt ea verò pinguiuscula, atrouirentia, glabra, per quorum longitudinem neruus decurrit rectus, alis vtrinque sinuatis: sapor gustanti amarus.

C.Bauh. in phyt. eius meminit, vt apud nos viso, nomine Alismatis primi, siue folio glabro. An autem eadem sit cum Gentiana Pennæi, flore punctato subcœruleo, vt idem voluit in Pinace, ambigimus.

Pulchram hanc plantam nobis jam descriptam ante annos plures ab insigni pharmacopœo Tossano Carolo accepimus, in Burgundiæ Chanpagnole locis aquosis collectam, quæ in hortum translata pluribus annis durauit, & quotannis floruit, & semen maturauit mense Augusto & Septembri.

GENTIANA VETERIBVS. CAP. XIV.

PEriisset tota Gentidis antiquissimi Illyriorum regis jampridem cum nomine fama, nec esset regiæ eius fortunæ monumentum aliquod, nisi renascens quotannis Gentiana, gratâ inter homines memoriâ, honorem illi identidem augeret, amareque hominem & laudare, posteros cogeret, qui vt generi humano prodesset, in frigidissimis regionis suæ, ventosisque montibus, neglecto regiæ potestatis honore, herbas quærere, & inuentas nobis indicare, veritus non fuerit. Tam innocenter sibi, vtiliter verò alijs, tunc reges imperia tractabant, gaudente, vt par est, matre omnium terra, augentibusque vires suas herbis, quæ regum manibus foderentur. Gaudente etiam Medicina, quæ reges haberet auctores, eorumque dignitate suum & ipsa honorem & gloriam augeret. Quantò Illyriorum regi honestius hoc in laudibus suis audire, quàm Cæsari centum & nonaginta duo millia hominum occisa prælijs, qui maximus fortunæ & gloriæ eius cumulus est, in honorem suum fecisse? Et quos bello alij perdiderunt, inuentæ à se Gentianæ remedijs ad sanitatem instruxisse.

Nota igitur omnibus semper Gentiana fuit. Et Dioscorides ab inuentore Gentio Illyriorum rege Gentianam appellatam scribit: folijs proximè radicem (ab radice, Cæsalp.) Iuglandi Plantaginiue similibus, subrubentibus, à medio autem caule, & maximè circa cacumen paulùm dissectis: caule inani [concauo] læui, digiti crassitudine, ac binûm cubitorum altitudine, geniculis distincto, & maioribus ex interuallis folijs circumdato: semine in calycibus lato, leui [sine pondere] aceroso (paleaceo) ad Spondylij semen accedente: radice longâ, Aristolochiæ longæ simili, crassâ & amara. Nascitur in celsissimis montium jugis, locis vmbrosis, aquosisque. Vis radici excalfactoria & detergens. Cõtra venenatarum bestiarum morsus duabus drachmis cum Pipere & Ruta ex vino pota auxiliatur. Extracti succi drachma ad laterum dolores, & casus è sublimi, ac rupta & conuulsa prodest. Hepaticis quoque & stomachicis pota cum aqua subuenit. Radix collyrij modo subdita partus ejicit: impositaque vt lycium vulneraria est, & cuniculatim depascentibus vlceribus medetur, præcipuè verò succo, qui quidẽ oculis etiam inflammatione laborantibus illinitur. Miscetur & succus acrioribus collyrijs pro meconio [hoc loco μετὰ (cum) pro ἀντὶ [pro] legendum esse ipsa res monstrat. Non enim medicamenti frigidissimi loco substituitur, quod calidum & siccum est, H.Lugd.] Sed & radix vitiligines, alphos dictas, absterget. Porrò extrahendi ratio hæc est: Contusa radix ad dies quinque aqua maceratur: postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent, emineantque radices: ac vbi refrixit aqua, linteo excolatur, moxque discoquitur ad mellis crassitudinem, fictilique vase reconditur. Hactenus Dioscorides, in cuius nothis aliqui Centauream radicem, alij, Aloem gallicam, alij Narcen, alij Chironium, Dardani Aloetin, Romani Gentianam seu Cicendiam, alij Cyminalem vocant.

Plinius lib. 25. cap. 7. scribit Gentianam vbique nasci, in Illyrico tamen præstantissimam, folio Fraxini, sed magnitudine Lactucæ: caule tenero, pollicis crassitudine, cauo & inani, ex inter-

vallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lentâ, subnigra, sine odore, aquosa, montibus subalpinis plurima. Vsum esse in radice & succo. Radicis naturam esse excalfactoriam, sed prægnantibus non bibendam. Hæc hoc loco. Sed & reliqua à Dioscoride tradita, sparsim idem Plinius habet.

Galen. Galenus omnem vim Gentianę radici ex amaritudine attribuit. Gentianæ (inquit 6. simpl.) radix multùm est efficax, cũ opus extenuatione, abstersione, purgatione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit, cùm impensè amara sit. Hæc Galenus.

Auicenna. Auicenna Gentianam calidam esse scribit ordine tertio, siccam verò secundo. Componitur ex hac apud Mesuem, & alios plerosq; Medicos, theriaca diatessaron. i.e. ex quatuor rebus, sc. addita Aristolochia rotunda, Myrrha, & baccis Lauri, æquali portione, quæ vicem explet Theriacæ magnæ. Diosc. alio modo diatessaron facit, exhibens percussis à serpente radicis Gentianæ drachmas duas cum Pipere & Ruta & vino.

Cæterùm, Gentianam Centaurio similem, Centauriam radicem aliqui nominauerunt, & ex eo Narcem, quoniam Narce Centaurium etiam dicatur. Fuerunt qui Aloëm gallicam nulla foliorum, sed radicis & rectitudinis & amaritudinis similitudine aliqua, quam vtrumque genus amaram rectà sub terram agit. Chironia à centauro Chirone dicta itidem est, quoniam & Cẽtaurium ab eodem Chironia pariter nominetur. Credidit præterea Marcellus, quoniam Aloë diceretur Gentiana, à Dardanis Aloitim pariter nominatam fuisse.

Porrò licèt Veteres vnius duntaxat Gentianæ meminerint, recentiores tamen cognouerunt plures, & scriptis publicarunt. Et C. Bauhinus inter Neotericos doctè inter Gentianas sic distinxit. Aliæ sunt radice perenni, aliæ fugaci: illæ, flore & semine prolato, interire non solent, sed singulis annis ex eadem radice, noua germina producunt: hæ verò, flore emarcido, & semine disperso Hyeme intereunt, & ex semine renascuntur.

GENTIANA VVLGARIS MAIOR Ellebori albi folio.



Descriptio. FOlia Hellebori albi foliis paria, circa radicẽ multa, per caules ex aduerso sita, eosdem pediculis connatis amplectentia, neruis tribus aut quinque plantagineis distincta, glabra, polita, lucida, hisque notis ab Hellebori albi foliis distincta: caules cubitales, bicubitales, ac etiam interdum hominis altitudinem assequentes, singulares, læues: ex foliorum superiorum minorum sinu flores verticulorum modo dispositi erumpant, calycibus inclusi primùm, postea intumescentes explicantur, qui singuli longiusculi & lutei: sequuntur vascula oblonga, in duas se partes aperientia, in quibus semen numerosum, leuiter rubens, ad Leucoij semen accedens, leuius: radix crassa, lõga, multifida, intus flauescens, sapore insigniter amaro. Quæ cùm sit fungosa, siccata insigniter corrugatur, ac externè rufescit.

Fuch. cum Cordo reprehensione dignus, quòd folia per ambitum leuiter incisa Gentianæ attribuant, non obseruantes Dioscoridem esse corrigendum. Helleboro enim albo foliis adeò proxima est vt minùs exercitatum eminus eludat.

Theod. Dorsth. ineptam, nescimus cuius plantæ iconem exhibet, jam antè pro Galanga quoque positam.

Gentiana dicitur Brunfels. tom. 3. rhaps. 77. Cordo in Diosc. & Hist. Fuchs. Anguill. Gesn. hort. & de coll. stirp. Matthiol. Euch. Rœsl. Corn. Harch. Io. Agric. Lon. Rob. Const. Cæsalp. H. Lugd. pag. 1258. Lac. Dod. Turn. & Castori, qui germ. Kreutz wurtz vocat, quod nomen non conuenit. Gentiana magna floribus luteis Gesn. in descr. mont. fr. Gentiana maior florib subcæruleis, Gesn. in app. hort. Gentiana maior vulgata, Aret. in descr. mont. Stock. Gentiana maior fl. luteo Camer. hort. Gentiana maior. Lob. in Adu. Obs. p. 165. Ic. Plant. p. 308. Gentiana floribus luteis Simlero de Alp. Gent: magna fl. luteo veteribus descripta. Gentiana veterum Clus. pann. & Hist. Gentiana alpina maior C. Bauhin. pin. & [vt etiam phyt.] Gentiana 1. siue maior lutea.

Γεντιανὴ Græcis, Latinis & officinis omnibus Gentiana. Mauritanis Gentiana, Centiana basilica, seu Basateca: Sclauonibus & Turcis Sersenicha. Germ. Gentian / Bitterwurtz / & in Alpibus Heluetiæ Berlach: Belg. & Angl. felworte & Gentiane, vt & Gallis. Itali latinum nomen retinent, vti & Hispani.

In montium pratis ac pascuis variis in locis obseruaui, florentem Iunio ac semen maturantem Augusto. Copiosam ait Turnerus in Alpibus inter Germaniam & Italiam: Matthiolus frequentissimam in excelsis Tridentinis montib. præsertimque in Ananiensibus, in quorum cacuminibus effodi refert radices brachiali longitudine. Augusto & Septembri colligitur radix, & siccatur in vmbra. Singulis annis regerminat: cùm verò semine se propagat, rarò altero & vix tertio anno caulem producit, nata in Sueuiæ & Briscoiæ montibus, Cordo. In hortis difficulter vltra triennium durat: in iis quidem floret, sed facilè postea perit, nec ex semine facilè prouenit.

Commendatur radicis puluis ad canis rabidi morsum. Hepaticis & stomachicis, qui cibum sumptum retinere non valent, Gentianæ radicis puluis è vino potandus exhiberi debet, quod qui fecerit, authore Trago, auxilium præsens sentiet. Euporiston medicamentum in febribus, quod etiam testatur Horatius Augerius in suis epistolis. Simlerus in descriptione Alpium, refert pastores vti Gentianis ad vbera vaccarum si à muribus araneis aut aliis bestiis venenatis lædãtur. Putredinis Gentiana hostis infestissima, & veneni mors, inquit Lobelius. Pesti adeò remedium præsens, vt non modò homini, sed etiam brutis incolumitatem tueatur: & amissam restau-

restauret, eóque solita Heluetia istam cum flammula porcis, & olim Monachis propinare, ne anima in vino cadauere puteret. Gentianæ aqua, persertim quę vase duplici balnei vapore, vitreis organis elicitur, febres (vt Matth. se sæpiùs expertum ait) ab infarctu tum viscerum, tum vasorum excitatas mirificè pellit. Alui tineas necat maculasque in facie qualescunque detergit, si eâ frequentiùs maculæ abluantur. Succum Gētianę magnitudine Castaneæ aut Nucis Iuglandis dimidium eius vno die, alterum postridie, commendat deglutiendum, contra febres, non solùm tertianas longas & nothas, sed & quartanas.

GENTIANA MAGNA FLORE purpureo & albo.



A Vulgari maiore, luteo flore nihil formâ differt: etenim ampla habet folia, Ellebori albi folijs haud multùm absimilia, sed teneriora, & saturatiore viriditate splendentia: caules digitali aut pollicari interdum crassitudine præditos, rotundos, cubitales, nonnûquam bicubitales, geniculatos, quos ambiunt similia folia, aliquantulùm tamen angustiora, ex aduerso sibi opposita: extremos caules ambiunt binæ aut ternæ confertorum florum coronæ, qui non sunt lutei, aut stellati, vt in vulgari maiore, sed purpurei, maiores, concaui, in senas aut plures lacinias obtusas extremis oris secti, & purpureis quibusdam punctis, inferiore & interiore, quà candidiores & dilutiores sunt, distincti, odoris expertes, totidem, quot sunt laciniæ, staminibus longum & bifidum vasculum internè ambientibus, in quo cōtinetur copiosum semen, planum, paleaceum, minus quàm in illa flaua maiore stellato flore, subrufum: radix crassa, longa, foris plerumque flaua, intus alba, impensè amara, digitalibus fibris subinde prædita est, singulis annis noua germina (quemadmodum maior flaua) proferens, & multos caules ex eodem capite producens, prę sertim cùm adoleuit, sed qui alternis duntaxat annis, vt plurimùm floriferi esse soleant, interquiescente nimirum vno anno à partu matre. Aliud genus inuenitur nihil quidem à dicta aut formâ, aut magnitudine differens; sed cuius flores, qui in illo sunt purpurei, in hoc omninò lactei coloris conspiciuntur, authore Clusio.

Trago Gentianæ alterum genus, multò magis exiguum, vulgare per omnia referens, excepto flore subcæruleo, & gustu amariore. Gesner. in monte fracto, Gentiana punicea, radice luteâ, amariore: Eid. coll. stirp. Gentiana punicea, radice luteâ, amariore: Eid. coll. stirp. Gentiana minor, alpina, floribus magnis puniceis, caule cubitali, radice pollicis, vel duorum. Simlero Gentiana altera minor floribus puniceis. Harch. Gentianæ species paulò maior, subcæruleo flore Dod. gall. Gentiana 2. siue flore cæruleo Tragi, maiori efficaciâ. Camer. apud Matth. in hist. germ. Gentiana cærulea maior, In Heluetia frequens à Gesn. descripta. Eid. in Epit. Gentiana maior alia: Item hort. Gentiana maior flore purpureo. Et sic etiam Clus. pann. 277. & 278. itemque hist. cui & Gentiana Pannonicarum & Noricarum Alpium maxima, Gentiana maior albo flore. C. Bauh. phyt. & pin. Gentiana 2. siue maior purpurea Lobel. Obs. p. 165. Gentianam purpureis floribus à Clusio sibi transmissam memorat, iconem tamen non exhibet.

Purpuream Gentianam collegi Burmij Rhætorum florentem Iunio. Gentiana maior purpureo flore exit spontè in Pannonicarum Noricarumque Alpium jugis abundè: Floret Augusto: semen Septembri maturescit, nouâ niue in ea juga cadere incipiente. Varietas flore albo in Stiriæ superioris alpibus: Verùm neque hoc genus, neque illud purpureo flore cicurare vnquã potuit Clus. aut vllâ diligentiâ & culturâ efficere vt in hortis permanere vellet, nedum flores proferre. Quin culturæ beneficio deterior euadit.

Quoniam autem gustu amarior quàm vulgaris, ideò in Medicina efficacior habetur, vehementiusque & soluere, & purgare creditur. Frequens huius vsus ad morsus animalium venenatorum. Hęc magnitudine & formâ dictæ planè similis, eius tamē flores paullo (vt ex sicca à Cromero missa planta, Clusio deprehēdere licuit) minores, colorem habent pallidum siuè, vt Cromerus scribebat, obsoletè luteum, quàmplurimis nigris maculis, intus & foris aspersum. Idem addebat, ab eo, qui ipsum in montana illa loca deduxisset, sibi relatum, in alio quodam præalto monte, aliam formâ non dispari reperiri quæ cæruleo flore esset. Synonyma

Gentiana maior pallida punctis distincta & cærulea Clus. pann. p. 280. Eid. hist. Gentiana maior pallido flore punctis distincto: Et, Gentiana maior cœruleo flore. C. Bauh. phyt. Gentiana 3. siue maior pallida: Eid. pin. Gentiana 3. siue maior flore punctato.

In Silesiæ montibus eruit Achilles Cromerus Nissensis.

GENTIANA FOLIO CONVOLVTO.

PLanta est elegans *radicibus* fuscis, crassis, longis, lentis, repentibus, fibellis paucissimis adhærentib. vnde *caules* exurgunt cubitales, rotundi, striati, glabri & albi, geniculis distincti, in terram reclinati, & concaui: circa quos *folia* viridia, glabra, subrotunda, neruosa, vncias duas lata, paullò longiora, rariùs ex singulis geniculis bina, sed ex quolibet geniculo vnum tantùm, nullo Descriptio



certo ordine vel numero enafcitur, quod antequam expendatur, fiftulæ inftar caulem complectitur: *flores* in fummo cauliculorum, ex fuperiorum foliorum finu, tenerrimis pedicellis fubnixi, ex cauliculis oblongis, nonnihil hifpidis prodeunt, Saponariæ vulgaris formâ ex quinque folijs per oras crenatis commiffi, qui colore albi funt, leni carneo colore afperfo, in quorum medio ftaminula quædam exigua.

Gerardo Gentiana concaua, Angl. Hollow felwoort or Englifch Gentian. Sed impropriè à Gerardo Gentianam folio cõuoluto vocari concauam fcribit in epift. ex Anglia ad nos Lobelius. C. Bauhin. phyt. in prod. (cuius defcriptionem affumpfimus, ex miffa ei icone concinnatam) dicitur Saponaria concaua Anglica: item pin. vbi & Saponaria 2.

Locus & tempus. Hæc Aeftate media floret in Anglia, in Comitatûs Northampton nemore quodam Sipanie dicto, authore Gerardo.

GENTIANA MINOR, SEV VVLGI Cruciata.



Descriptio. Reptant cum *radice* rami fefquipalmares, & dodrantales fubrubentes: quos crebra ambiũt *folia*, bina femper aduerfa, vel potiùs vnum continuum ad geniculа, tanquam vagina caulem inuoluens, cuius vtrinque extra fegmentum Gentianæ, fextuplò ferè minus, leue, pingue, amarum: *flores* in ramulis extremis ex foliorum alis conferti, cærulei, quinquepartiti: *femen* copiofum, minutum, oblõgum, fuluum, infipidum, vafculis continetur oblongis bipatentibus, folliculo membraneo obuolutis.

Synonyma. Brunfelf. Herba fullonum. Corn. Gentianæ Herbariorum altera fpecies. Anguillaræ Cruciata in Apennino copiofa, nomine Gentianellæ. Gefnero horto: Gentiana cruciata. Camer. horto Gentiana media, fiue Cruciata, libentiùs horto affuefcens: Eid. apud Matthiol. Gentiana minor. Et fic etiam ipfi Matthiol. Tabern. Gerardo, Lobel. Obf. pag 166. Icon. Plant. pag. 309. & Adu. quibus & Cruciata recentiorum. H. Lugd. p. 1259. Cruciata fiue Gentiana minor Matthioli. Caft p. 203. γεντιανὴ μικρὰ, non Pettimborfa, fed Mettimborfa vocanda. Et fic etiam pag. 154. Sed cur Durantes eandem plantam duobus locis tradit? Nonne hoc factum ignorantiâ ftirpium? poftremo enim loco fub titulo τῆς γεντιανῆς μικρᾶς, Cruciatæ & Pettimborfæ malè pingit Cruciatam ftellatam.

Cruciata Fuchf. (cui & Gentianæ fpecies) Matthiol. Lacun. Lon. & Eyft. Cruciatæ Gentianæ fpecies, Harch. Cruciata gentianella Thalio. Vincetoxicum alterum Cæfalp.

Hæc planta germanis vulgari vocabulo Modelgheer & Creutzwurtz, quafi Radix cruciata (ςαυρόριζος) appellatur. Et hanc à radice ita dictam putant, fed folijs potiùs cruciatim cauli incumbentibus nominis etymon debetur. A radice amara Bitterwurtz, Radicem amaram, appellaris. Alij Saponariam & Ifatin agriam, germ. Seiffenkraut, & wildweidkraut, fed perperã vocant. Qui Rhenum habitãt Germani, S. Peterskraut, h.e. Herbam S. Petri: nõnulli propter vulnera quæ fanare dicitur, Sperenftich nominãt: Alij heil allen fchaden, quafi Chiliodynamin: Belgæ Modelgheer: Angli Groffewoort Gentian. Intelleximus à fagis gallicè nominari *l'herbe du cry*. Ital. *Gentiana minore*. : Boh. Proftrelenc forenn. Hieron. Braunfch. putat eam effe herbam, quæ Hebræis dicitur Borith.

Nomina lingua. Cruciatam dictam plantam, teftimonio Matthioli, non paruam cum Gentiana cognationem habere confirmatur. Ananienfa rura Cruciatam vulgò vocant *Pettimborfa*, fed corrupta Italicâ voce, pro *Metti in borfa*, quòd ingentibus viribus commendetur, vt perinde ac gemma, crumenis afferuari mereatur: aut quòd tantùm viribus excellat, vt Medici eâ vtentes ingentem argenti & auri copiam crumenis fint reposituri. Matthiolus in comm. lat. cum mag. fig. videtur nomen Pettimborfæ alteri Gentianæ tribuere. Ab Vngaris vocatur Szent Lazlo Kiraly fiue h. e. S. Ladiflai Regis herba.

Pettim... Metti... fa.

Differ... dua C... Porrò Gentianæ tertiæ vulgò Cruciatæ vocatæ (vt vocat) Clufius duas differentias obferuauit: vnam ramis humi procumbentibus & minorem: alteram firmis & erectis caulibus, eámque maiorem: flores item alterius magis cærulei fpectantur, atque illarum altera radicem in foraminа fectam minimè habet.

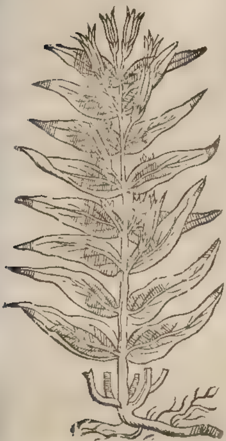
Diff... tripl... C. B... C. Bauhin. qui in phyt. Gentianam quartam facit, & in pin. Gentianam pratenfem 1. & Gentianam cruciatam vocat, triplicem differentiam conftituit, Vnam procumbentem & minorem: alteram erectam & maiorem: Et tertiam radice non pertusâ.

Loc... Nafcuntur verò eæ per vniuerfam Pannoniam cùm in collibus, montibufq; apertis & gramineis, tum ficcioribus pratis, & herbofis, fecundum publicas vias, locis. Sed obferuatur etiam Viennæ Auftriæ in pratis Dornacẽfibus, filuæ adiacẽtibus. Item prope Wernigerodam. Locis nõ itaarduis, hęc Gẽtiana, multa & paffim oritur, vti prope Bafileam, & Maconium Burgũdiæ Gallicæ, depreffis collibus, Lobelio. In collibus & montibus, inquit Dodonæus, nec non in alijs incultis agris & afperis locis [& fecus itinera, Trag.] reperitur, & in Germania quidem frequẽter. Septembri quidẽ in Germaniæ agris, Iulio menfe in Belgij hortis floret. Ego vidi florentem Bafileæ extra portam S. Albani in colle Iunio & Iulio: menfe Augufto prope Leurach, & in montibus Waffirfal. Geneuæ menfis Februarij principio inueni in proximis montibus, vt Saleuæ, cum reliquis foliorum & caulium præcedentis Æftatis.

Vires. Vfus. Huius Radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra peftilentiam & venenoforum animalium ictus. Matthiolus quidem illud fe experientiâ compertum habere fcribit, quòd radice tusâ, & ventri emplaftri modo impofita, vermes, qui in inteftinis fuerint, procul dubio necẽtur: & vlceratæ ftrumæ fanentur, fi ijs eodem modo contufa, quæ nuper effoffa fit, vel ficca & in puluerem contrita adhibeatur. In fumma non

non desunt, qui asserant, hanc ea omnia præstare posse, quæ Gentiana. Cæterùm amara & foliis est & radice; temperiem calidam & siccam obtinet: præstat quæcunque amara possunt. Pastores pecorum apud Mediomatrices miris superstitionibus hanc plantam fœdant (inquit Tragus, qui hanc plantam φίτδμα esse existimat) nam vbi pestis porcorum ingruerit, illius herbam ac radicem minutim concisas cum aliis quibusdam pulueribus, in cibo ac potu exhibet, adiunctis quibusdam preculis, planè sibi persuadentes quotquot huiusmodi escas degustauerint porci, eos à pestilentia tutos fore.

GENTIANA FOLIO ASCLEPIADIS vulgò creditæ.



Caules plures ex radice ad cubitum altos tollit, graciles, articulatos; quorum singulis iuncturis bina ex aduerso posita *folia* adnascuntur, Asclepiadis foliis formâ & magnitudine, respondentia, quinque secundum longitudinem neruis: è quorum singulorum sinu *flos* nascitur vnus, magnus, oblongus, calathi formâ, quinque laciniis per extremum diuisus, cæruleus, totidem in medio staminibus: *Siliqua*, inquit Clusius subsequitur bicornis, quæ per maturitatem dehiscens, *semen* ostendit planum, paleaceum, colore cinereo, *radix* digitali crassitudine, lutea, multas oblongas eiusdem coloris in latum spargit, singulis annis augescens, & noua germina proferens, gustu impensè amaro. In nostra icone malè picta radix.

Gesn.fr. Gentianæ species foliis ferè Asclepiadis [Hirundinariæ Simler.de Alpib.] florib. cærulæis. Item, hort. Gentiana foliis Hirundinariæ seu Asclepiadis quorundam Gissiwurtz/ Schelmenkraut: quæ copiosa vbique apud Tigurenses locis montanis circa semitas alibique apparet.

Aret. in descr. mont. Stockhornij & Nessi, Bitzwurtz ptior, cærulæos habens flores, Campanulæ figura: foliis Asclepiadem referens: caule rubescente: radice bifidâ, luteâ, longâ, amarâ: semine compresso: Gentianæ species.

Dodon. lat. in fol. Cruciatæ siue Gentianæ minoris species Gesneri & Tragi, foliis Hirundinariæ, floribus confertis in Germania secus semitas. Velim Dodonæum indicasse, vbi Tragus Gentianæ folio Hirundinariæ meminerit. Gentianam porrò eam in Germania secus semitas obseruare non memini, sed neque confertos flores obseruaui. Vereor ne Dodonæus diuersas plantas confundat.

C. Bauh. pin. Gentiana alpina maior 4. siue Asclepiadis folio (sic etiam cognominatur in phyt. vbi sexto loco ponitur) Gentiana 3. Tragi, & Dodon. gall. Gentiana 2. Clusij Tabern. Gentiana minor altera Dodon. lat. Vincetoxicum primum Cæsalpini. *Quicquid* dicat C. Bauhinus, ex sententia etiam Clusij & Dodonæi, hanc apud Tragum non comperio. Est ea mihi alia. Synon. C.B. not.

Copiosè in Pannonia, Stiria, Austriaque inferiore prouenit, ad montium radices, vmbrosis collibus, nusquam verò in summis & apertis iugis in Rhæticis montibus Schlickius Medicus eruit. Locus.

Floret Augusto: semen maturescit Septembri. Fertilis hæc est, nec interquiescit, sed singulis annis, vetustior videlicet, multos caules floribus onustos producit. Pertinax autem est, & ferè mitiora loca respuit, interdum tamen curâ & diligentiâ effecit Clusius, vt in hortis comprehenderet, & singulis annis repullularet & flores ferret: attamen quasi natiuo aëre & pabulo priuata, atque tanquam compedibus vincta, lugere videbatur, ac pristini vigoris & elegantiæ plurimùm amittere. Tempus

De Vincetoxico Matthæus Sylu. scribit valere contra venenum: ingredi in Theriacam Diatessaron, quasi hæc pro Gētiana accipiatur. Nam vt Cæsalpinus monet, apud Mesuem & reliquos authores non Vincetoxicum legitur, sed Gentiana. Celebrantur radices huius in febribus pestilentibus, & ad vermes enecandos singulari remedio. Sclauonici rustici, huius radicis decoctum fœliciter calculosis propinari, experimento se compertum habere affirmant. Aretius & Iosias Siml. tradunt eâ pastores vti ad vbera vaccarum, si à muribus, araneis, aut aliis venenatis bestiis lædantur, curanda. Amara & hæc foliis & radice est; temperie calida & sicca. Vires & Vsus.

GENTIANA ALPINA MAGNO FLORE.



Graciles habet *radices*, longiusculas, plures cohærentes, flauescentes, propagines ex lateribus producentes. *Folia* humi fusa in orbem, crebra, duplò triplóve Hippii maiora, vnciis duabus interdum longiora, semunciam aut vnciam ferè lata, in acumen desinentia, crassiuscula, vnico nonnunquam, aliàs tribus per lōgum neruis donata, amara: pediculi vnciales, binis ex aduerso positis foliis ornati, ex calyce dimidio breuiore, quàm Hippio, *florem* emicantem sustinent magnum, Violæ Marianæ parem, calathoide, duarum, triúmve vnciarum longitu- Descriptio.

ne, vnifolium per oras supremas in quinque la cinias diuisum, quarum spatia intercedit appen dix, auriculæ instar, continua: color foris ex albo subcæruleus, laciniarum tamen spacia cæ rulea sunt: qui color vegetior & cyaneus hilaris lacinias intrinsecus tingit, penitùs autem si inrueare, striis picturatæ ad fundum vsque ex cæ ruleo purpureis, asperis, hinc inde eiusdem co loris punctulis: è fundo emergit turbinatus stylus, angulosus, puluisculo luteo circiter circunspersus, in summo tandem cacumine bifidus flo rem, teste Clusio, consequitur oblongum acuminatum *capitulum*, quod sese in duas æquales partes aperiens, *semen* ostēdit exiguum, striatum, terrei coloris.

Synonyma. Trago Gentiana postrema, siue quarta. Gesn. horto Gentianula, siue Gentianella alpina: Et cat. Gentianella pumila. Aret. Gentiana 4. minima. Clus. Pann. p. 284. & 285. itemque in Histor. post. Gentianella 5. siue Gentianella maior verna. Lob. in Adu. pag. 130. Gentianella.

Amato addita est figura Dalechampij, in fine posita pro Elleborine. An autem Amatus hanc intellexerit, ignoro, quia à se visam in horto Magnifici Azaioli Ferrariensis, Epipactim non describit. Hist. Lugd. p. 828. inscribit Gentianellam minimam latifoliam, aitque quorundam esse Helleborinem, siue Epipactim, posse verò & Thylacitim maiorem dici: Allobroges *Repeiret* nominare.

C. Bauh. not. C. Bauhin. Gentiana 15. siue Gentianella alpina angustifolia magno flore: Item Gentiana 16. siue Gentianella Alpina latifolia magno flore. Has diuersas esse plantas perperàm statuit Frater.

Locus & Tempus. Crescit in Schneeberg & Etscher abundantissimè, aliisq; alpibus continuâ serie productis, perpetuâque quasi niue obsitis: vbi Iunio & Iulio h. e. primo istic Vere, floret: sub Iulij verò finem & Augusto semen maturitatem adipiscitur: at mitioribus locis, in quibus authore Clusio, rariùs inuenitur, atque in hortos translata, Aprili & Maio. Inueni ego in monte Rhætorum Septimo dicto florentem Iunio. In altissimis Diocœsis Curiēsis alpibus in tractu prope Cœnobium Pfeffers appellatum, quo loco thermæ sunt decantatissimæ, primùm Trago sese obtulit. Lobelius in Patauinis collibus & decliuibus, vbi viperæ capi solitæ sunt, obseruauit. Hist. Lugd. crescit in aridis, niuosis, perflatis, montosis: floret mense Aprili.

Amarissimus est totius plantæ sapor, ideóque iocinoris vitiis nempe regio morbo, & obstructionibus auxiliatur, pari cum Gentiana facultate, cui amaritudine non cedit.

GENTIANÆ SPECIES, CALATHIANA quibusdam radice perpetua siue palustris.

Descriptio. VDos amat pratorum margines, singulari, aliàs multiplici supra cubitalem altitudinē, recto *caule* assurgens, per quem æqualibus spaciis aduersa conscendunt *folia*, palmari nonnunquam altitudine, culmum lata, superiùs atrouirentia, infernè dilutiora, è quorum sinu à medio ferè caule, summo tenus, *flores* iā singulares, iam duo, aut plures, cærulei, quinquepartiti, cala: hi formâ, Gentianellæ Heluetìcæ pares, vel etiam minores: *radices* plures longæ, luteæ, amaræ, quæ non bene exprimuntur in nostra Fuchsiana figura, quæ causa cur aliam pingi iussimus.



Trago Gentianę tertia species radice longa & admodum amara, cauliculis tenuibus, teretibúsque, foliis acutis, angustis, Campanulæ, oblongis, cæruleis.

Matthiolus in prior. commeminit duarum Gentianarum minorum, quibus in comm. It. cum mag. fig. tribuit radices albas, figuram vnam tantùm exhibens, titulo Gentianæ minimæ. In Lat. adscribit caules humi plerumque accubantes, vocátque Ananiensium rurum genus vltimum Pettimborsa vulgò dictum. *Considerent* autem lectores an fuerit ritè nota hæc Gentianula Matthiolo, describendo radicibus albis, & caulibus humi accumbentibus.



An in figura folia non sint penè maiora, quàm in ipsa herba, licèt graphicè descriptam dicant Aduersaria. Figura Gesneri meliùs mihi placet. In com. lat. cum mag. fig. circa nomen Pettimborsæ sibi contradicere videtur: id enim nomen olim Cruciatæ tribuebat.

Figuram habet Cast. Dur. p. 203. pro Gentiana minima, Italicè Gentianella & Pettimborsa vocata, flore ex cæruleo purpureo, quæ repræsentat aliquatenus Violam Calathianam.

Dod. gall. lib. 2. cap. 21. Calathiana Viola, Calathiana Plinij, & Viola autumnalis, *Violette d'Autōne*, Belgis blaw lilieken, & Sursent schoon. Eid. lib. 3. ca. 12. Gentiana tertia, sine icone. Idem de Flor. ait vulgò apud Belgas nomen non habere, esse tamen qui cæruleum Lilium nuncupent.

Gesn. hort. Calathiana Viola autumnalis, amara, humidioribus pratis proueniens, profundioribus radiculis, cærulei coloris saturati flore: Gentianæ genus. Item, Gentianæ species pulchra, Pichris dicta Kreichio, fortè Plinij Calathianę species, Dodonæo propter floris figuram, Calathiana vocata. *Sed nec* Gesnero, nec Dodonęo assentiri possum, Gentianæ enim minori, quam pictam exhibet Dodon. & Gesnerus pro Pneumonanthe

monanthe, radices non sunt annuæ, quales dicit Cordus esse Pneumonanthes. An Gesn. coll. Calathianæ, autumnales Violæ cæruleæ, ex quarum genere Petilium florem Plinii dixerit, radicibus amarissimis? An rursus, Gentiana palustris, florens Augusti medio & fine?

Pneumonanthe [sic in Icon. Plant. Lobelius p.309.] Cordi, Gentianæ minoris species [Calathiana Viola Plinii Dodon. additur in Obs. pag. 165.] Germ. [illegible] Cruciatæ similis, aut eadem, quæ in pratis etiam montosis oritur, foliis angustioribus, minoribus, flore cæruleo, Calathi modo, radice fibrosâ, neutiquam incisâ: à Matthiolo graphicè descripta. Vnam duntaxat, & huic similem sed floribus albis alit hortus professoris in Academia Louaniensi Petri Brughelii. *Iam antè* diximus, Pneumonanthen Cordi differre à Matthioli Gentiana minore & à Calathiana Dodonæi. Præterea, tantam similitudinem haud animaduertimus cum Cruciata, quantam perhibet Lobelius.

Gentianæ quartæ siue angustifoliæ procul dubio genus est illa, quæ à Dodonæo Campanula autumnalis nominatur, & quòd Augusto floreat atque Autumno, à Ruellio Calathiana Viola appellata est, à Cordo Pneumonanthe: *Miror* Clusium cum aliis eandem facere istam Calathianã cum Pneumonanthe Cordi multùm differente.

H. Lugd. huius plantæ tres figuras habet: p. 824. Calathiana Viola. Item, Campanula pratensis: pag. 1259. Cruciata siue Gentiana minima Matthioli.

Gentianella palustris, de qua hoc loco agimus, proponitur à Gerardo & Tabern. pro Pneumonanthe. Thalio dicitur Viola Calathiana tertia.

C. Bauh. phyt. Gentiana 7. siue palustris: Apud Matth. Gentiana minima Matth. & Castoris, quoad descriptionem, non iconem, Viola Calathiana 2. Thalii, Pneumonanthe humentium ericetorum Lobelii. Non mihi verò videtur Violam Calathianam Thalii secundam cum hac conuenire. Pneumonanthen ericetorum Lobelii suspicor esse Gentianellam quadrifolio flore. Eid. pin. Gentianella palustris 1. siue angustifolia, flore cæruleo, violaceo, & purpureo.

In Ducatûs Vvirtembergici loco humido circa Aichelberg obseruaui florentem Septembri: Lob. in Pedemontanis pratis prope Susam & Riuoli multam testatur. Reperit Dodonæus in pratis, frequenter in aliis incultis, & iisdem quibus Erica humidioribus locis. Clusio authore crescit in Austriæ pratis ad montium radices sitis. Floret Augusto. Aliquoties à Gesnero fuit plantata, paulò pòst tamen periit. Quamuis autem radix ei non simplex sit, locum tamen desiderat palustrem.

Viribus iisdem quibus Cruciatam præditam ait Matthiolus. Dodonæus qualitate calidam statuit, Gentianæ facultate quodammodò similẽ, multò tamen imbecilliorem. Efficax à recentioribus aduersus pestilentes morbos habetur, & ad virulentorum animalium morsus & ictus. Alii præclaras ei vires in sanandis pulmonum affectionibus ac hepatis adscribunt.

GENTIANVLA LANVGINE AD SINGVlorum foliorum floris lacinias donata, flore quadripartito.

R*Adix* tenuis quasi repens, albida, amaricans: *caules* sæpè singulares, aliquando plures, dodrantales & minores, quadranguli, in ramos aliquot diuisi: *folia* ex aduerso posita ad nodos oriuntur, inferiora quidem vnciâ breuiora, superiora verò longiora, culmum lata, neruo vnico secundùm longitudinem decurrente: *flos* in vniuscuiusque ramuli extremo singularis, calathi formâ, longus, colore cæruleo, in quatuor partes duntaxat profundas diuisus, non mucronatas sed rotundas modicè & crenatas, quarum latera vtrinque barbitio donata cæruleo, nec vllam habent ad imum laciniæ intrinsecùs lanuginem; medium occupant *apices* quatuor obsoletò minio tincti, staminibus albidis insidentes, nec non calycis vasculum longum quadrangulum in duos apices albicantes desinens, in quo *semen* continetur minutissimum, puluerulentum, ad instar Orobanches, aut Helleborines: ex radice Autumno euulsa, præter floriferos caules, oculi in sequentis anni germinationem apparebant. In tota planta gustu nullum saporem percipio præter paucam amaritudinem in foliis.



An Dodon. in fol. lat. Campanula autumnalis, in ericastris tenuior ac minor? Thalius vocat Violam Calathianam seu autumnalem primam. *Viola Calathiana Thal.* Gesn. hort. Calathiana Viola autumnalis alia minor, flore dilutiori, radice inutili. An eid. coll. stirp. Gentiana pumila flosculo cæruleo, radiculis albis? An Camer. hort. Gentianella pratensis Bauarica minutissima, Autumno florens? An Lob. Obs. p. 166. Gentianella siue Pneumonãthes varietas, strigosior tota, humentium Brabantiæ ericetorum? An Clusio in Pann. p. 284. & Hist. post. Gentianæ quartæ, siue angustifoliæ varietas?

C. Bauh. phyt. Gentiana 8. siue angustifolia autumnalis, Pneumonanthe Cordi & Lob. Calathiana Viola autumnalis minor Gesn. flore cæruleo, dilutiore, nigro, rariùs albo. Apud Matthiol. Gentiana minor Matthioli, quoad descriptionem: Calathiana Viola Lugd. Dodon. in 8. Campanula autumnalis in fol. Viola Calathiana siue autumnalis Thal. Gentiana angustifol. 2. Clusio. *Ego separo* Gesner. Calathianam minorem à Pneumonãthe, nec ei tribuo colorem nigrum, ac miror neminem annotasse, flore esse quadrifolio tantùm.

C. Bauh. pin. Gentiana pratensis 6. siue angustifolia autumnalis maior, Pneumonanthe Lob. Calathiana Viola autumnalis minor Gesn. hort. Calathiana autumnalis Gesner. cat. Campanula autumnalis Dodon. Eyst. Gentiana 4. siue angustifolia 2. Clus. Pannon. & Hist. flore cæruleo dilutiore: est nigro: rariùs albo. Item, Gentiana pratensis [illegible] autumnalis [illegible] Pneumonanthe Cordi Hist. def. Ad. Viola Calathiana

autumnalis prima, Thal. Gentianella autumnalis foliis Cẽtaureæ minoris flore cæruleo, Eyſt.

C. Bauhin. notatur. C. Bauhin. hîc ſeparat, quæ in phyt. coniunxerat.

Locus & Tempus. Gentianulam quadrifolio flore vidi eund. Montbelgardo à l'*Iſle*, vbi vltra Montenoy iuxta dumeta floret Octobri. Inter Vauiaucourt & *Dampierre* ſupra fontem in colle Septembri. Itẽ prope Blaumontium, S.Hippolytũ & Baſileã, in monte Moutets in pratis deſcendendo ad ſiniſtra verſus Auguſtam. In Hausbergo Ienæ crebertimè legit Thalius.

GENTIANA ANNVA CLVSII I. FLORE ex cæruleo purpureo exiguo.

Deſcriptio. CVbitalem habet *caulem*, firmum, geniculatum: per quem ad ſingulos nodos ſparſa ſunt bina ſemper *folia*, ſibi ex aduerſo oppoſita, trineruia, latâ ſede & ſine pediculo cauli inhærentia: ſenſimque in longum mucronem deſinentia: ab imo ferè caule ex foliorum alis naſcuntur dodrantales & palmares ramuli, tenues, minoribus foliis ſepti, quinos, ſeptenos aut plures *flores* foliis cinctos, proferentes, in quinque mucronatas lacinias diuiſos, exiguos pro plantæ magnitudine, purpuraſcentis ex cæruleo coloris: iis ſuccedunt longa & anguſta vaſcula, tenui *ſemine* plena: *radix* ſingularis eſt, exigua, pauciſſimis fibris prædita.

Synonima. Cluſ. pann. & Hiſt. Gentiana fugax ſiue annua 1. vel Gentiana ſeptima, & Tab.

C.Bauh. phyt. Gentiana 10 ſiue pratenſis folio quaſi triangulo: Eid.pin. Gentiana pratenſis 2. ſiue autumnalis ramoſa, Viola Calathiana altera ſiue polyanthemos Thalii, Gentianella multiflora autumnalis è cæruleo purpuraſcens, Eyſt. flore rariùs candido. *Nos* referimus Thalii Violã, ad Gentianam fugacem 2. Cluſij.

Vires & vſus. Naſcitur in pratis herbidiſque locis ad montium radices ſitis, montiúmque cliuis, Iulio & Auguſto flores proferens.

GENTIANELLÆ SPECIES QVIBVSDAM, An Cordo Pneumonanthe, aut Gentiana fugax altera Cluſii?



Deſcriptio EST vbi vnico, eſt rurſum vbi pluribus donatur *caulibus*, vix vnciâ altioribus, vel dodrantalibus, ac etiam interdum cubitalibus, angulofis, ex viridi ſaturatè rubentibus, fractu contumacibus & multùm ramoſis: *folia*, infima quidem ex anguſto principio ſenſim dilatantur, ſuperiora verò latiore principio caulibus adnaſcuntur



paullatímque in mucronem acutum faceſſunt obſcurè virentia, & in atrum nonnũquam vergentia, neruis aliquot ſecũdùm longitudinem donata, ſapore ſubamaro, ortu oppoſito: *flores* ex foliorum alis, itémque in ramulorum extremis copioſi, purpuraſcentes, calathi formâ, ſeſcunciam circiter longi, in quinque ſemunciales mucronatas lacinias abeunt, quarum ſingulis internâ parte (non ad latera) pili, barbulæve purpuraſcentes adnatæ, quarum coitus tubulo incluſa quinque ſtamina cum ſtylo viridante occultat: ſunt autem ſapore luculentiùs amaro quàm folia, non ſine acrimonia, calyx longus *ſemen* continet rotundum, Papaueris ſemine minus: *radix* ſubeſt lignoſa, dura, modò vnica fibrata, modò plures. Annua eſt herba.

Fuſchſius, cùm Tubingæ degerem, vocabat Gentianam cæruleam quartam. An Cordo hiſt. Pneumonanthe, i e. Lungenblumen? An Aret. Kalberſchis? An Cluſ. pann. pag. 289. & 290. itémque hiſt. Gentiana 8. ſiue fugax, aut annua altera?

Geſn. hort. Calathiana Viola autumnalis tertia, Gentianæ genus, radice inutili, calathis florum puniceis, multis, confarctiſque: ſubacris.

Thal. Viola calathiana altera, ſeu πολυάνθεμος, floribus coloris ex pallidiore cæruleo ſubrubentis veluti leniter, odoris nauſeoſi ſeu viroſi. Rariùs flore prorſus candido.

C.Bauhin. phyt. Gentiana nona. Eid. pin. Gẽtiana pratenſis 3. ſiue flore lanuginoſo: Gentiana 8. ſiue fugax altera Cluſii. *Fortè* Frater non intelligit eandem, quam nos: quia Violam calathianam πολυάνθεμον, ad aliam Cluſij refert, nempe fugacem primam.

Lo. Te. In Alpibus Rhæticis, & montibus Geneuæ propinquis, itémque Baſileę in pratis, floret Auguſto & Septembri. Montbelgardi abundat ſupra *la Crote*, & circa Blaumontium, paſſim locis cliuoſis ſub Autumno.

Gentianella fugax tertia Cluſij, flore vireſcente & ſubcæruleo, breuiore & maiore.

De. Pari fermè excreſcit altitudine, nec minùs frequentibus ramis eſt prædita: *caulis* etiam quadrangulus, terni aut plures in ſingulis ramis *flores* ſuperiori ſimiles, ſed breuiores, amplioréſque vireſcentis initiò coloris, deinde ſubcærulei: quibus longa cornicula ſeu mucronata membranacea vaſcula *ſemine* plena, vt in ſuperiore ſuccedunt: *folia* in ſingulis nodis multò latiora, mucronata, trineruia, ex aduerſo inter ſe ſita, viridis ſaturi & quodammodò nigricantis coloris: *radix* ſuperiori ſimilis, inquit deſcriptionis author Cluſius. qui Gentianam 9. ſiue fugacem aut annuam tertiam, impensè amaram cognominat.

C.Bauh. phyt. Gentianam 11. vocat. Idem pin. Gentianam

Gentianam prat. 4. siue flore breuiore & maiore.
Obuia hæc est in omnibus pratis in sublimi situs, & montium iugis, floretque Augusto.

GENTIANELLA FVGAX QVARTA CLVsii flore dilutè purpurascente & cæruleo elegantissimo.

DOdrantem non superat, *cauliculis* & ramulis exilibus, minoribus etiam foliis, Cētaurij minoris flori penè pari ribus: *flores* minores habet, licèt formâ superioribus non absimilis, qui aut dilutè purpurascunt, aut cærulei coloris elegantissimi sunt: cornicula subflauo exili *semine* plena sunt: *radix* licèt tenuior, à duabus præcedentibus non valdè differt, authore Clusio, cui dicitur Gētiana 10. siue fugax aut annua quarta. Ei similis videtur, quam Lobelius Gentianæ minimæ nomine describit.



An Lob. in Adu. Gentiana minima, omnium speciosissima, in montibus arduis fruticans.

C. Bauh. phyt. Gentiana 17. Eid. pin. Gentiana alpina minor 6. siue Gentianella breui folio: Gentiana minima Lob. Cost. cui & Vulneraria herba, in Icon. p. 485. *Sed figura* Lobelij demonstrat non eandem, nec æmulam floribus.

Crescit iisdem quibus altera locis: meminit Clusius & in Britannia obseruare, non procul Douera, mense Septembri, partim dilutiore colore florentem, partim semine prægnantem.

GENTIANELLA FVGAX QVINTA Clusij flore cæruleo colore elegantissimo.

LOngèexilior [quā quarta fugax] vix trium vnciarum altitudinem æquat, licet multis alis prædita: *foliola* Centaurij minoris in singulis geniculis, aliarum more sita habet: *flores* minori Gentianellæ vernæ persimiles venustissimo cæruleo colore præditos: cornicula qualia superior, admodum exili & nigro *semine* plena: *radicem* quàm in superioribus minorem, sed frequentioribus fibris donatam. Impensè amara est.



Gentianam hanc suam 11. siue fugacem aut annuam quintam, Clusius eam suspicatur, quam Simlerus comm. de Alpibus, himmelstengel appellat. In tabula proposita minor icon videtur conuenire posse cum Gentiana dicta Clusij. An autem sit Aretij himmelstengel, pusilla herba, floribus cæruleis, radice amara, ambigo. Synon.

C. Bauh. phyt. facit Gentianam 12. Idem pin. Gentianam alpinam minorem 5. siue Gentianellam alpinam æstiuam Centaureæ minoris foliis, Gentianam minorem Tab. Calathianam vernam Dalechampij, Hist. Lugd. pag. 825. quæ nobis est diuersa.

Floret in Erscheri iugis Augusti initio. Locus.

GENTIANELLIS AFFINIS, CALATHIAna verna Dalechampij, cum albis staminibus.

R*Adice* donatur breui, gracili, candidâ, parum fibratâ: *caule* singulari, palmum alto, nodoso: *foliis* paucis, Centaurio minori similibus, paulò longioribus, binis semper caulem ex aduerso complectentibus, veluti cauo alarum sinu, Anagallidis modo, ex interiore sinu pediculus vnus, interdum geminus prodit, *florem* sustinens, calatho, vel folliculo similem, è cæruleo purpurascentem, albis intus staminibus. Descriptio.

Ex Dalechampio Calathianam vernam vocauit H. Lugd. & Thylacitin à floris figura, θύλακον, i.e. saccum, culeum, folliculúmve referente. Similitudinem autem aliquam habet cum Gentianella fugace quinta Clusii

In pratis editissimorum iugorum Iuræ montis pronenit: floret Maio & Iunio mensibus. Locus.

GENTIANVLA QVÆ HIPPION.
CAP. XV.

TOtum obumbrat cespitem pulchella ista perennis herba, fibris hinc inde repandibus fœcunda, *foliis* per terram sparsis, interdum Lenticulæ non maioribus, interdum semuncialibus aut longioribus, neruosis: *pediculi* surgunt vnciales aut paulò maiores, vno aut altero foliolorum pari vestiti, quorum vnicuique *flos* insidet vnus, vncialis aut sescuncialis, calatho angusto è calyce pinnato exiliente, multò minore quam Gentianellæ Heluetica, oris cæruleis amœnis quinquepartitis. *Semen* (inquit Clusius) exile, durum, rotundum. Descriptio.



Cordo Obs.fil.Hippion i.e. Viola equina, Leucoio æquales flores habens in quadrantali pediculo, cærulæos, pulcherrimos, profundo colore.

Hippion Cordo.

Calath. Verna.

Gesn.hort. Calathiana verna, Violæ genus equinum à Sueuis cognominatum, Hippion Cordi, Gentianella dulcis. Item, Viola Hippion à Cordo cognominata, diuersi generis herba à Gentiana, carens amaritudine. Rursum, Viola equina Sueuis dicta. Demum, de coll. Calathiana verna, Brendelblümle / Blaw Jünckhers blum.

Clus.pann.& Hist. Gentiana 6. siue (vt etiam in Hisp.) Gentianella verna minor. Lob. Obs. p. 67. Gentianella alpina, verna Clusij, Cantabrica quorundam (sic etiam in Icon.Plant.pag. 310.inscribitur) folio, ortu & gustu Centaurei lutei.

C.Bauhin. not.

Tab. Gentianella. Ger. Gentianella alpina.

C. Bauhin. phyt. Gentiana 13. Item, Gentiana 14. siue Gentianella alpina verna minor Clusij, & Gentiana angustifolia Hist. Lugdunensis. Nos vnam statuimus plantam cum Lugdunensi, & nõ duas cum Fratre, qui se diuersas habere ait, & Lugdunensis & Clusij figuræ respondentes. Correxit autem in pin. errorem in phytopinace commissum.

Locus & Tempus.

Aliquot à Geneua miliaribus in monte Thuiri inueni florentem mense Iunio: in Rhætiæ verò monte Braulio, Iulio. Celsis montium iugis gaudere, & Vere florere perhibet Lobelius: Nasci in pratis inter Vlmam & Augustam, Cordus. Pratorum humidiorum herbam annuam adstruit Gesnerus: in hortis facilè nasci aut durare: cum cespite plantatam Vere per Æstatem manere.
In Cantabris & Pyrenæis hanc primùm obseruabat Clusius, ad angustias illius petfossi montis, quem Hispanorum vulgus D. Adriani portum nuncupat, initio Maij florentem. deinde prouenientem in celsissimis Schneeberg, Schnealben, Etscher & Durrenstein iugis herbido solo, vbi sub Iunij finem floret: at mitioribus vicinis collibus & siccioribus pratis, Maio, seménque sub extremum Iunium profert. Omnem culturam respuere videtur.

Vires.

Eadem huic vis & facultas, quæ Gentianæ alpinæ magno flore: ad colicos enim dolores, ad tormina, regium morbum, & cachexiam à rusticis laudatur.

Gentianella omnium minima C. Bauh.

Descriptio.

Ex *radicula* oblonga, tenui, albicante, *foliola* oblonga, angusta, viridia, plurima simul instar capitis coniuncta, prodeunt, inter quæ *pedicelli* breuissimi [tota enim planta, radice excepta ad vnciam non excedit] quibus singulis *flosculus*, pro plantulæ ratione magnus, pallidè cæruleis staminulis donatus, calyculo inclusus, insidet. Hæc

Synonima.

Gentianella 2. siue omnium minima, vel, vt in pin. vocatur, Gentiana alpina minor 8. nisi summè amara esset, Muscus aliquis floridus censeri

Locus.

posset, inquit author. In summis Alpium Helueticarum iugis reperitur.

GENTIANA PVNCTATO FLORE subcæruleo Pennæi. CAP. XVI.

Descriptio.

Caulem habet geniculatum, cubitalem, supra radicem aliquantulùm rubentem, *folia* Gentianæ similia, ex interuallis bina, sed multò minora, venosa, quorum inferiora maiora sunt & longiora, pediculos rubentes habentia, superiora verò cauli sine pediculis adhærent, eúmque ferè amplectuntur: à medio penè caule è foliorum cauis oriuntur *flores* pentaphylli, striati, vtrinque tres, rariùs bini, nisi circa summum caulem, quinque subcæruleis constantes, nigricantibusque punctis elegantissimè notati [vnde nomẽ] quinq; staminibus, quorum apices lutei, prædití: *floribus* succedunt vascula cum *seminibus* Gentianæ similia, sed minora: *radix* parua, multis fibris prædita, ex fusco lutea.

Tabern. Gentianam 7. Clusij vocat, non animaduertens apud Clusium errorem typographicum, numerum sc. septenarium (VII.) pro duodecimo (XII.) poni.

C.Bauhin.phyt. Gentiana 5. siue flore subcæruleo punctis nigris notato: Eid. pin. Gentiana palustris 2. siue latifolia flore punctato, Alisma folio glabro phytopinacis: floribus subcæruleis, purpureis, & violaceis, punctis asperis. *An Alisma* hoc huc sit referendum, dubitatur.

Prouenit copiosè in Bokemuto Suitensium monte: floret Augusto. Ex radicis pictura coniecturam fecit Clusius, semine maturo planè perire, eóque deciduo renasci

POLYGONATVM VETERIBVS. CAP. XVII.

Polygonatum (πολυγόνατον) Dioscoridi in mõtibus nascitur, frutex cubito altior *foliis* Lauri latioribus & læuioribus, sapore quodammodò malum Cotonæum, aut Puniceum redolentibus, siquidem gustanti astrictum saporem resipiunt: *flores autem* per singulos foliorum exortus promit candidos, foliolis ipsis numerosiores, incœpta à radice supputatione: *radicem* verò habet albam, mollem, longam, crebris nodis seu geniculis cinctam, densam, graueolentem, ac digitali crassitudine, quę vulneribus efficaciter imponitur, ac maculas etiam in facie delet.

Galeno Polygonatum mixtæ facultatis & qualitatis. Habet enim quid adstrictionis, & acrimoniæ, & amaritudinis, & cuiusdam inexplicabilis iniucunditatis. Eapropter neque in multo vsu est, sed eo solùm quòd radicem quidam vulneribus imponunt. Sunt & qui maculas in facie per ipsum deterunt.

Inter Polygoni genera, quæ à Plinio plura, ex aliquorum historia numerantur, Polygonatos hæc refertur, Marcello tamen toto genere differre hęc ab illa videtur. Iacet enim (quod præcipuum inter eas discrimen est) & Graminis modo per terram spargitur Polygonum, Polygonatum autem cubitali & ferè semper proceriore caule erigitur. Quod quartum Polygoni genus syluestre Plinius facit, cum hoc Dioscoridis Polygonato nulla parte consentit, quàm quòd Mali Cotonei saporem & spissandi naturam habet. Itaque aliud illud ab hoc esse minimè dubitandum putat etiam Cornarius.

Licèt autem Dioscor. vnius tantùm Polygonati meminerit, attamen Recentiores, sequentes differentes plantas eo nomine donarunt. Polygonatum Dioscoridis quod quidam esse dicũt Sigillum Salomonis: Sed nescit Tragus quo pacto esse possit, dubitátque Anguillara. Polygonatum maius, vulgari simile. Polygonatum floribus ex singularibus pediculis. Polygonatum cum singularibus floribus, prope Basileam.

Polygona-

Polygonatum amplitudinis foliorum Ellebori albi. Polygonatum ramosum latifolium. Polygonatum angustifolium. Polygonatum ramosum angustifolium. Lilium conuallium (Heroldus & Aloif.) Been album. Ocimoides [Tragus.]

POLYGONATVM, VVLGO SIGILLVM Salomonis.

Cap. XVIII.

SVmmo capite transuersa vagatur Polyg. *radix*, digiti crassitudine, pyxidata commissurâ inæqualis & tuberosa, cãdore marmoreo, dẽso fibrarũ agmine capillata, sapore subdulci: *caules* cubitales & sesquicubitales, teretes, odore si frangantur, dissecentúrve, nauseoso: in quibus alternatim disposita sunt *folia*, Lilij conuallium, neruosa, supernè in atro virore splendentia, infernè cæsia: ex quorum alis *flores* exeunt ex pediculo semunciali aut vnciali, in pedicellos breues subinde subdiuiso, singulares, bini, terni, cylindracei, albidi, oris herbidis, in sena segmenta diuisis, quibus totidem adnascuntur apices crocei, stylo albo intus vnà cum apicibus latente: hisce decedentibus baccę oriuntur virentes, mox glaucæ, corymbis hederaceis pares, aut paulò etiam maiores, tribus zonulis à summo ad imum pictæ, in quibus *semina* sena vel septena, dura, magnitudine Viciæ.

Sigillum Salomonis dicitur Brunfelſ. tom. 3. rhapſ. 32. & in 4. pag. 146. Ioan. Agricolæ & Eur. Cordo. Sigillum Salomonis latifolium Trago. Polygonatum Matth. Turn. Cordo in Diosc. & hist. Lonic. Lac. Cast. Lob. in obs. p. 361. Icon. Plant. p. 631. & Wirsung. Polygonatum vulgare Gesn. hort. & Camer. hort. Is ad Historiam Matthioli ger. & Epit. ponit duas figuras (1. Polygonati titulo, cui adscribit baccas rubentes & quandoque purpureas. Secundam inscribit Polygonatum vulgatius, baccis nigris,) quæ an diuersarum specierum, iudicent lectores, perpendantque an cultura & situs mutationem non faciant.

Polygonatum vulgare omnibus prouinciis familiare, Clusio. Polyg. maius Lob. in Aduers. Polygon. latifolium Fuchs. Dodon. gall. & Tabern. Polygon. maius seu vulgare aut latifolium Thalio. C. Bauh. pin. Polygonatum 1. (3. phyt) siue latifolium vulgare, Polygon. vulgatius Eyst. Polygon. 1. Gerard. Fraxinella Anguillar. & Cæsalpini. Variat baccis rubentibus, purpureis, quandoque nigris, vt Camer. in Epit. monet.

Græci πολυγόνατον, Latini similiter Polygonatum appellant, quòd radix crebrò geniculata sit. Officinæ vulgò Sigillum Salomonis, haud dubiè à vestigiis, radici sigilli instar impressis. Germani weißwurtz / h.e. Albam radicem & Gelenck-wurtz: Belgæ Salomons seael: Galli *Signet ou Seau de Salomon*: Itali *Ginocchietto*: Hetrusci *Frasinellam & Fraxinellam*: alij Geniculatam aut *Genichellam*: Angli Scala cely / & white wurt. Hung. Salomon pöcheti.

Locus & Tempus. In syluis, locis vmbrosis & iuxta margines nascitur, necmodò in mõtosis, sed & in planis. Maio ac Iunio flores, Augusto fructus colligi possunt.

Vires & vsus. Hodie quoq; mulieres Sigillo Salomonis sibi faciem extergunt & fucant, vt planè nullum sit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus, inquit Fuchsius. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, quâ ad faciem abstergendam mulieres Italæ vtantur. Quidam tamen radicem crematam facto lixiuio ad eundem vsum exhibent. Agricola aquam distillatam concretum sanguinem inter cutim & carnẽ discutere asserit, si in ea intinctus pannus imponatur, sique næui totius corporis ex ea lauentur, delere posse.

POLYGONATVM MAIVS VVLGARI simile.

Descriptio. POlygonatum vulgari planè simile, nisi quòd in duplò maiorem excrescit altitudinẽ, crassioresque habet *radices* & *caules*, ampliora *folia*, longè plures *flores*, maioresque *baccas*.

Synonyma. Clus. pann. p. 263. Polygonatum maius: Eid. Hist. Polygonatum latifolium primum. Camer. hort. Polygonatum Pannonicum. C. Bauh. pin. Polygonatum 2. (1. phyt.) siue latifolium maximum, Polyg. maius Eyst.

Locus. Sponte nascitur, vulgari permixtum, in quibusdam Austriæ & Pannonię vmbrosis locis.

POLYGONATVM FLORIBVS EX SINgularibus pediculis.



Descriptio. PEdales huic sunt *caules* striati, firmi, non valdè inflexi, sed recti fermè: *folia* vulgari similia, eodemque modo, h. e. alternatim, circa caulem disposita, breuioribus tamẽ quàm in illo spatiis, minora etiam, firmiora, ingrati gustûs: ex singulis alarum finibus, duo aut tres exeunt *flores*, breuibus, magnaque ex parte singularibus petiolis inhærentes, vulgari cùm formâ tum colore similes, verùm maiores, & odore (qui in vulgari

nullus eſt,) floris ſpinæ Appendicis, ſiue Oxyacanthæ vulgò creditæ: *bacca* deinde virides initiò, & ſphæricæ, quemadmodum in vulgari, maiores tamen, poſtea nigricantes, ſemen continẽtes oſſeum, durum: *radix* longa, obliqua, geniculata, candida initiò dum recens eruta, deinde palleſcens, nonnũquam etiam purpuraſcens, præſertim circa germina, vulgaris radici ferè par, tãetſi etiam aliquantulùm tenuior inueniatur, interdum verò amplior, vbi videlicet pingue & bene ſubactum ſolum nacta eſt.

Cluſ.pan.pag.263. & 264. Polygonatum pannonicum 1. ſiue flore odorato. Eid.h. Polygonat. 2. latiore folio & Polygonat. latifoliũ ſecundum. Tabern. Polygonatum latifolium minus. Caſp. Bauhin. phyt. & pin. Polygonatum 4. ſiue latifolium flore maiore odoro, Polygonatum Gerardi, an anguloſum Cordi hiſt.

Frequens eſt in nemoroſis illis montibus, vulgò Leytenberg nuncupatis, ſupra Manderſtorf, Bruterſtorf, & in plerisque aliis Pannoniæ montib. trãs-Danubianis inter ſaxa, atque etiam vltra Drauum in Pannoniæ interamnis montibus, præſertim ad arcem Greben. Sed nuper admodum abundè naſcens reperiebat Cluſius in ſilua Quercubus conſita ad læuam Mœni fluuii, paullò infra vrbem Imperialem Francofurtum: Floret Maio: baccæ maturæ ſunt Auguſto: interdum etiam multâ Hieme, atque ipsâ penè brumâ, è caule pendentes conſpiciuntur.

Polygonatum amplitudinis foliorum Ellebori albi.

Deſcriptio

Polygonato floribus ex ſingularibus pediculis ſimilem habet *caulem*, eiuſdemque vel maioris etiam altitudinis, nõ adeò tamen rectum, ſed magis inflexum: *folia* duplò ampliora quàm reliquorum, ad Ellebori albi foliorum amplitudinẽ nonnunquam accedentia, dura, neruoſa, læuia, dilutiùs virentia, neque ſubtus incana, nonnihil acidi guſtûs initiò, deinde paullulùm acris: *flores* alteri ſimiles, inodoros tamen, neque ex ſingularibus petiolis ſingulos, ſed binos aut plures ex oblongiore pediculo dependentes, vt in vulgari, cui etiam ſimilem fructum habet: *radicem* albam, longam, obliquam, geniculatam, dicto Polygonato magnitudine parem.

Synonima.

Cluſ. pann. p. 265. Polygonatum pannonicum alterum ſiue πλατύφυλλον: Eid. hiſt. Polygonatum 3. latiore folio. C. Bauhin. pin. Polygonatum 3. (2. phyt.) ſiue latifolium foliis Ellebori albi, Polygonat. latifolium Dod. poſt.

Locus & Tempus

Creſcit copioſè vmbroſis locis inter Brũnam & Weyſpach, aliiſque vicinis montanis ſiluis ſupra Viennam Auſtriæ: floret Maio.

Polygonatum latifolium perfoliatum Braſilianum.

Caule eſt bicubitali, ſtriato, *folia* Perfoliatæ modo tranſeunte: *foliis* pallidè virentibus, tenuibus, neruoſis, vncias duas latis, quatuor longis: † compoſito, qui ex longo, tenuiſſimo pediculo dependet.

† *flore* magno, albo, ex foliis quinque anguſtis, binas vncias longis.

Polygonatum hoc C. Bauhino ſextum in pin. ſecundum in prod. ſiue latifolium perfoliatum Braſilianum, autori à Burſero communicatum, in Braſilia apud Toupinambaultios creuit.

POLYGONATVM LATIFOLIVM ramoſum.

FOlia huic per caulem cubitalem ramóſque, Polygonati foliis ſimilia, æqualiáque, acutiore mucrone,



Deſcr.

venoſa, mollia, alternato poſitu, imâ parte Perfoliatæ modo cõplectuntur: è quorum vniuſcuiuſque ſinu, longus exit pediculus, vnicus, nutabundus, tenuis, cui inhæret *flos* maiuſculus, Lilij conuallium, laciniatis oris extrorſum reflexis, quem inferiore parte ſcribit Cluſius nigricantibus quibuſdam maculis aſperſum, odore propemodum Oxyacanthæ: *fructus* Polygonati minoris ſiue anguſtifolij fructui ſimilis, trigonus initiò & viridis, per maturitatem verò oblongior & rubeſcens, paruáque corna interdum æquans, in quo multa grana albicantia congeſta ſunt: *radix* à Polygonati vulgaris radice differt: nam neque craſſa eſt, neque adeò candida, ſed exilis & nodoſa, ſiue in frequentes nodos extuberans, pluribus craſſis fibris conſtat, vti Thalietri quædam genera.

Matthiolus vocat Zapffenkraut/ hauckblat/ Auffenblat & Reelkraut in Hiſt. germ. h.e. Idæam Vuulariam, Bonifaciam, & Paganam, & linguam: In comm. Ital. *Lauro Aleſſandrino*: In Lat. Laurum Alexandrinam, veram ſc. & legitimam. *Sed turpiter* confundit Matthiolus hiſtoriam Hippogloſſi cum planta hac quam exhibet pro Lauro Alexandrina: malè etiam nomina germanica ei tribuit Hippogloſſi. Solerius olim meritò quidem Laurum Alexandrinam veterum, negabat, ſed minùs rectè Perfoliatam ementiri annotabat, aut genus eſſe Lauri Alexandrinæ veteribus indictum. Nec meliùs Dalechampius quondam verum Hippogloſſum ſuſpicabatur.

quor. lapſu

Polygonati tertia ſpecies Cluſij Obſ. pann. (inquit Camerarius in Hiſt. germ. Matthioli lib. 4. cap. 6.) non rectè miſſa Matthiolo pro Laureola Alexandrina, vt ſatis demonſtrat deſcriptio. Idem cap. 151. repetit Laurum Alexandrinam à Matthiolo exhibitam eſſe extra omne dubium ſpeciem waſſerwurtz: ibidem nouam iconem proponens. Sed nec ipſa Matthioli figura pro Polygonato ramoſo diſplicet, quanquam illam taxet Cluſius vt minimè ſcitè expreſſam & mutila deſcriptione adumbratam.

Syn.

C. Bauh. phyt. pin. Polygonatum 7. (6. phyt.) ſiue latifolium ramoſum: Laurus Alexandrina Matthiol. Dodon. gall. Camer. Hippogloſſum Hiſt. Lugdun. pag. 107. Ruſco affinis tertia Cæſalpin. Polygonato affinis planta Lobel. Obſ. pag. 362. Polygonatum latifolium 3. & 4. Tab. Polygonatum ramoſum & acutum Gerardi.

Syn.

Loc. Tem.

Florentem vnam aut alteram huius generis plantam in vmbroſis montis Wechſel ſiluis, deinde in Durrenſtein inter ſaxa & frutices mẽſib. Iunio & Iulio anni 1576. inueniebat Cluſius, quæ

quæ in hortum translatæ, fructum ad maturitatem perduxerunt: frequentiorem biennio pòst magnámque, & in multas alas diuisam, vmbrosis quibusdam scrobibus inter filicis stirpes, in descensu Durrenstein, paulò supra mapalia à montanis pastoribus habitata æstiuis mensibus, florentem Augusto. Rami verò cum fructu ex Silesia vsque (vbi frequens nasci dicitur) Clusio priùs communicabantur: deinde etiam aliquot radices illinc transmissæ. Persistit in hortis, vmbroso loco reposita, floréſque & semina suo tēpore profert.

POLYGONATVM ANGVSTIFOLIVM.



ALba *radix* geniculatim incedit haud secùs ac prioris Polygonati: *caules* cubito altiores, similes: sed in his *folia* multis numeris angustiora, Rubiæ foliis paria, læuia, venosa, quaterna, aut quina, radiatim ex caulium geniculis enascuntur, ceu & herbacei *flores* Polygonati vulgaris, succedentibus *baccis* minoribus: Clusio, fructu initiò versicolore, qualis est Graminis Parnassi quorundam, siue Vnifolij fructus, deinde per maturitatem rubro.

Polygonatum angustifolium Fuchs. Dodon. gall. Turn. & Eyst. Polygonatum angustifolium Fuchs. Hist. Lugd. p. 1623. Polygonatum minus Herbariorum Clus. Pann. p. 263. Polygonatum 5. angustifolium 1. Clus. Hist. & sic etiam Tabern. Polygonatum tenuifolium Cordo hist. & Camer. hort. Polygonatum tenuifolium maius Thalio. Polygon. erectum Gesn. hort. & de Lunar. itémque apud Cordum. Polygon. alterum Dodon. in fol. lat. Polygonati genus erectum Simlero. Polygonato similis in alpibus Cæsalp. Sigillum Salomonis angustifolium: Sigillum Salomonium alterum, putátq; cum Mutono esse Chamædaphnen Dioscoridis, quæ opinio non recipienda.

C. Bauh. pin. Polygonatum 8. (7. phyt.) siue angustifolium non ramosum, Polyg. minus foliis Rubiæ Lob. in Adu. Ephemeron quorundam Diosc. & Plinij.

In montanis quibusdam Stiriæ pratis, circa frutices & in vmbra abundè nascens obseruabat Clusius. In editis & montanis vmbrosis locis, veluti in Bohemiæ ac Morauiæ densis syluis reperiri testatur Dodonæus, ac Maio & Iunio flores; Augusto fructus colligi posse. In saltibus Harciniæ frequens Geneuæ in monte prope Thuiri copioso fructu mense Iulio, in Wassertall autem Augusto obseruabam.

POLYGONATVM ANGVSTIFOLIVM ramosum.

Descriptio. HAbet *caulem* cubitalem, angulosum in multas tenues alas diuisum, quæ æqualiter ex singulis angulis exoriuntur, quaternæ interdum, nonnunquam & quinæ, pro angulorum, qui in caule, numero: *ramuli* tenues, longis & angustis foliis obsiti sunt, binis ternis aut quaternis, æqualiter in circuitu prodeuntibus, in quibus *flores*, Polygonato proximè descripto similes, paulò tamen minores, breui petiolo dependentes inter foliorum alas sparsi sūt: quibus succedit *fructus* rotundus, ruber pulpâ plenus, aliquot ossea grana continens: *radix* vulgari similis est, candida, nodosa, propagines ad latera fundens, & candicantibus fibris obsita.

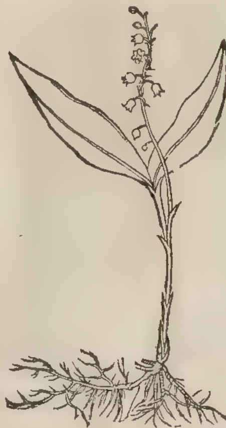


Synon. Polygonatum 4. siue ramosum angustifolium Clus. Pann. p. 268. Polygonatum 6. angustifolium 2. Clus. hist. & sic Tabern. angustifolium Ger. Polygonatum tenuifolium minus Thal. Polygonatum 9. in pin. 8. phyt. siue angustifolium ramosum.

Locus. Clusio anno 1580. communicatum elegantissimum hoc Polygonatigenus ab Achille Cromero Silesio, quod iisdem quibus saxatilem Rubum locis eruisse asserebat.

LILIVM CONVALLIVM VVLGO.

CAP. XIX.



Descriptio. RAdice tenui & albâ, fibratâ, summo cespite reptante, donatum *coliculum* profert palmarem circiter, angulosum, à cuius medio ad summum *flores* pulchri in vnam ferè partem vergentes per interualla penduli & nutantes in pediculis tenuibus curuiſque nascuntur, par-

uæ nolæ effigie, oris in ſex lacinias diſſectis, totidem ſtaminibus ex herbido luteis, fundo adnatis, ſtylum triquetrum circumſtantibus, odore ſuauiſſimo, ſapore amaricante: quibus ſuccedunt rubra *ſeminum* conceptacula globoſa, vt in Aſparagis: *folia* bina aut terna, oblonga, Orchidis foliis ſimilia.

Oenanthe Athenæi.

Dalechampius apud Athenæum interpretatur Oenanthen. Anguillara verò, Camerario apud Matthiolum referente, Theophraſti νόθον eſſe, ſcriptum relinquit.

Fuchſ. not.

Fuchſius pro Ephemero non lethali deſcribit & depingit, dicens Iridem ſilueſtrem cognominari. Ephemerum autem dictum fuiſſe, non quòd eâdem die iugulet [nullam enim ei vim mortiferam ineſſe ait] ſed quòd flos illius confeſtim marceſcat, nec longiùs vno & altero die commoretur. *Sed hoc* argumento infinita non lethalia Ephemera ſtatuenda forent. Ac præterea, non ſine errore Fuchſius putat Lilium conuallium, Ephemerum Dioſcoridis eſſe, cùm nihil ſit in Ephemeri deſcriptione, quod huic noſtro Lilio conuenire videatur.

Lil. conualliũ & ſilueſtre Brunfelſ.

Brunfelſius, qui tom. 1. thapſ. 36. & in 4. p. 81. Lilium conualliũ, & Lilium ſilueſtre vocat, Hemerocallida Dioſcoridis eſſe putat.

Hemerocallis non eſt.

Quia verò Hemerocallis bulboſam radicem habere à Dioſcoride traditur, non conſtat quo pacto Hemerocallis ad Lilium conuallium, quod ſerpentẽ hinc indè habet radicem, referri queat. Sed vel indè eorum errorem euidentiſſimè deprehendi poſſe arbitratur Matthiolus, qui Lilium conuallium vulgò dictam Hemerocallim eſſe exiſtimant. Si quidem illud foliis conſtat ferè Plantaginis, tenuioribus tamen, minúſque ſtriatis: cauliculis iunceis, tenuibus, ac mollibus: in quibus cacumẽ verſus plures prodeunt flores albicantes, Balauſtii, & Arbuti effigie, odore perquàm iucundo: Radices demittit laxas, longas, fibris capillamẽtiſque refertas, nullis adjacentibus bulbis. Hemerocallis verò, Dioſcoride teſte, folia & caulem profert Lilio ſimilia: flores colore admodùm pallido: radicem magnam bulbosámq; Quæ ſanè notæ, ſi diligenter conferantur, manifeſtiſſimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium Hemerocallim eſſe contendunt.

Cacalia Lonic.

Lonicerus in ea fuit opinione vt crediderit à Græcis Cacaliam & Leonticen vocari.

Lil. inter ſpinas. Lob. taxatur.

Lobelius de Lilio Conualliũ, vel verno Theophraſti (vt in Obſ p.87. & Ic. Pl. p.172. inſcribit) ait in Ad. herbam eſſe antiquis Græcis indictam, putaréque quoſdam Lilium inter ſpinas in Salomone memoratum. Mirum autem in titulo eum addere nomen Theophraſti, & in textu dicere, herbam eſſe antiquis Græcis indictam.

Lil. vernum. 1.

Dod. gall. refert ad Lilium conuallium à Theoph. pro Lilii verni prima ſpecie deſcriptum. Sed Latinus videtur ſententiam mutare, eam ſolùm Lilium conuallium noſtræ ætatis vocans.

Lil. vernum 2.

Tragus non primum, ſed ſecundum Lilium Theophraſti Vere apparens Theophraſti facit.

Damaſonium nigrius Plin.

Rob. Conſt. in Lex. prodidit quoſdã exiſtimare Damaſonii alterum genus, à Plinio lib 25. c. 10. deſcriptum, nigrius ſc. eſſe herbam, quam vulgò *Muguet* vocant Galli, Germani Meyenblümlin h. e. Florem Maii. Belgæ Meybloemkens/ Latini vulgò Lilium conuallium, quòd in opacis & lucis naſcatur.

Callionymũ.

Lilium conuallium vulgò dictum, ſi libet, Callionymum appellamus, iuſtiori ratione, authore Geſn. hort. quàm Anonymon olim quidã, ignoto ſibi nomine, plantam vocitarũt, vel Chamæcytinum: vulgò [illegible]. In cat. appellat Ephemeron, vulgò Lilium conualliũ & Muſchetum majus. C. Bauhin. phyt. Lilium 23. ſiue conuallium: Idem pin. Lilium conuallium 2. ſiue album.

Locu[s] Tem[pus]

Inter nymphas locum natalem ſibi delegit. In ſiluis enim & locis vmbroſis ſpontè exit. Aprili menſe noua germina protrudit, gemina ſc. folia, vnico pediculo ſuffulta, in initio complicata, quæ vbi primùm à ſe inuicem diſcedere cœperint, tum è medio illorum pediculus emergit, qui mox quinis aut ſenis globulis ornatur, qui Maio menſe panduntur, inq; floſculos euadunt, quibus pereuntibus Iulio menſe appropinquante fructum profert rubrum. Monſpelii floret Aprili in hortis.

Temp[eramentum]

Calidæ & ſiccæ qualitatis flores & fructus participes eſſe ſtatuit Dodonæus: Flores excalfacere, attenuare, digerere, & prouocare Matthiolus. Tragus autem quamuis dixerit flores calidi temperamenti eſſe, & laudet particulatim ad reuocandam amiſſam vocem, commendétque aduerſus morbos frigidos, nihilominus tamen ait aquam ſtillatitiam ex eo paratam, omnem oculorum calorẽ refrigerare. Apollinaris verò non ſolùm refrigerare ait Lilium conualliũ, ſed & humectare ſecundo gradu. Vtra porrò opinio de temperamento probabilior ſit & amplexanda, iudicabis ex odore ſuauiſſimo, saporéque amaricante, quicunque Philoſophiam Medicam vel primis labris deguſtaſti.

Vir[es &] [v]ſus

Cæterùm, inquit Fuchſius, recentiores eius ſuccum, aut decoctum, ſyncope, vertigine, morbóque comitiali correptis, attonitis & phreneticis exhibent. Sunt etiam [addit Dodon.] qui velint decocto aut ſucco, oculorũ caligines diſcuti. Feruntur flores aduersùs apoplexiam, neruorum reſolutiones, ac alios cum cerebri frigida humidáque intemperie morbos, auxiliares eſſe. Sunt etiam qui velint flores iſtos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo aſſumptos prodeſſe. Incipienti porrò elephantiæ, ne latiùs ſerpat & altiùs radices agat, viam præcludere ſcribunt. Quin & ictis (pergit Matthiol.) ſeu commorſis à venenoſis animalibus præbent. Itẽ, ægrè parturientibus maximo eſſe auxilio prædicant. Magnus in ſumma Lilii conualliũ apud Germanos in medicamentis eſt vſus, ad varios corporis morbos. Aiunt enim eo roborari omnes principes facultates. Conficiunt autem ex floribus per æſtatem ſiccatis vinum vindemiarũ tempore, ipſos calcatis vuis admiſcentes, quo poſtea vtuntur ad prædicta. Sunt & qui recentiores flores vetere vino macerent, & in vitreo vaſe diu inſolẽt, admiſtis Lauendulæ vocatæ, & Roriſmarini floribus, additíſque odoramentis nonnullis: deinde ex eis ſtillatitiam aquam in

Aq[ua aurea]

calentis aquæ balneo vitreis organis eliciunt, eãque aureis, argenteiſque vaſculis reponunt. Hãc *aquam auream* appellant: quâ vtuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam iamiam animam expirantis ori infundunt, rati ex eius aſſumptione homines morientes in vita retineri poſſe per pluſculum temporis ſpatium. Sed quàm vanâ iſti ferantur opinione, Matth. quidẽ ſæpenumerò experimẽto deprehenſum eſt. Quod etſi iis quoque irritum comperiatur: ea tamen eſt huiuſce aquæ apud omnes authoritas, vt plerique ab eius exhibitione abſtinere nequeant, etiam in morbis calidiſſimis. Concludit tandem

Came-

Camer. Radicis, inquit, quæ dulcis ac aromatica, odorataque est puluis naribus attractus pituitam elicit & sternutationes mouet sine vehementia. Floribus vas impletur bene obturatũ, & in aceruum formicarũ reconditur per mensem. Liquor inde collectus instar olei sedandis doloribus podagricis & similibus affectibus exteriùs adhibitus perutilis.

Lilium conuallium latifolium.

Quod C. Bauhinus in pin. Lilium conuallium 1. siue latifolium cognominauit, id in prod. sic descripsit. *Radicibus* est tenuibus, longis, repentibus: *caule* pedali, foliis ternis, viridibus, neruosis, subrotundis, læuibus, palmaribus, vncias quatuor latis, basi suâ caulem, fistulæ modo ambientibus: *floribus* magnis, albis, rotundis, hiantibus, reflexis, & odoratis, quibus *fructus* rotundus rubeus, *semen* durum continens, succedit. In hortis quibusdam colitur.

Lilium conuallium cum pluribus florum ordinibus.

Non alia huic *folia*, quàm vulgari siluestriq; Lilio conuallium: at *coliculus* inter ea surgens, non tantùm contentus est florum ordine, sed vtrinque producit *flores*, vncialibus & semuncialibus pediculis, pendulos & nutabundos, vulgari similes, quorum vnicuique ad exortum pediculo ligula albicans, paris cum eo longitudinis, apponitur.

Lilium conuallium magnum.

Foliorum dispositio fibrosa striatáque textura cum nitido virore, respondet foliis Lilij conuallium vulgaris: duplò tamen aut triplò maiora.

Hoc putamus esse, quod Camer. hort Lilium conuallium alterum alpinum, flore maiore & odoratiore nominat, quódque apud Matthiolum in montibus Tyrolensibus prouenire scribit.

An C. Bauh. phyt. Lilium 24. siue conuallium flore maiore, An eid. pin. Lilium conuallium 3. siue alpinum, Lilium conuallium flore albo, Eyst.

In horto Frid. Meyer Argentinæ, mense Maio obseruaui.

LILIVM CONVALLIVM Flore rubente.



Hvius è flore petita est quædam differentia, cæteroqui Lilio conuallium albo vulgari per omnia respõdens: flos solummodò ex albo rubet, colore pictus carneo.

Cæterùm, hoc est illud, quod appellatum est à Lobelio in Obs. pag. 87. Lilium conuallum agri Louaniensis. propè Thenas Brabantorum vrbem, floribus candore & rubore confusè mixtis, siluosis [illegible] 3. Lilium conuallium floribus suaue rubentibus.

A Camer. hort. Lilium conuallium 3. rarum admodum, flore subrubro à Sebizio missum. A Tabern. Lilium conuallium rubrum. C. Bauh. Lilium 25. siue Lilium conuallium flore rubente: Eid. 4. in pin. & Lilium conuallium flore incarnato, Eyst. Montbelgardi in horto E. C. Vvirtemb.

BIFOLIVM MAIVS SIVE OPHRYS maior quibusdam. CAP. XX.



Qvin ex Orchidũ sit familia Bifolium ambigi vix posset, nisi *radices* multiplices fibrosæque obstarent, siquidem *flores* eleganti thyrso dispositi, quàm proximè accedunt, herbacei, culicum ferè formam exprimente bifido labello, galeâ lateralibus foliolis incumbente, quibus in caule singulari, tereti, modò vix sesquipalmum alto, aliàs pedali, aut etiam cubitali, hirsuto, vtriculi succedunt, vt in Orchidibus puluisculo referti: *folia* verò duo solummodò habet, Plantaginis latifoliæ, opposita, altero ex alterius sinu prodeunte. Sapor radicis subamarus cum aliqua acrimonia, non sine viscididate: *Caulis* vero & foliorum sapor viscidus. Descriptio

Tragus Bifolium cap. de Cotyledone syluestri, secundo loco describit & depingit, aitque wilden durchwachs nonnullos, h. e. Perfoliatam siluestrem appellare, vt etiam Brunfelsius testatum reliquerit, sed plùs cum Satyrio affinitatis habere, quàm cum Perfoliata. Esse qui wasser wegerich, h. e. Plantaginem palustrem nominent. Euricium Cordum in ea esse sententia, vt statuerit Alisma Dioscoridis esse. Hoc tamen verisimile ei non fieri. Bifol. Trag.

Lobel. in Adu. Alisma negat, Ophrinq; Plinij adstruere videtur. Obs. p. 161. Bifolium inscribit, eiusque titulo in Icon. Plant. duas imagines pingit, vnam p. 302. Alteram tom. 2. p. 261.

Matth. Ophris recentiorum. Anguill. Ophris Plinii, à Fuchsio & Matthiolo bene depicta. Anglus Gerar. intitulat Gramen Parnassi maius, sed Tabern. imitatus Bifolii minoris malam Matthioli iconem proponit.

Dodoneus Pseudoorchis & Bifolii inscriptione pingit, & veram Plinii Ophrim, denticulato oleri similem esse posse negat, nec cum Alismate conuenire concedit, sed nouam aliquam stirpem esse & à veteribus præteritam asserit. Pseudoorch. Dodon.

Tab. Ic. & H. Ophris: item Ophris trifolia. Schvv. Bifolium maius, Ophris Plinij: item Bifolium 3. Ophris trifolia.

Ophris 1. phyt.

C. Bauhin. phyt. Ophris 1. siue vulgata & minor, Satirion 10. Tragi, sine icone: Item bifoliū eiusdem, & Lobelij. Ophris 2. siue bifolia maior, Perfoliata mascula Brunfels. tom. 1. rhaps. 31. p. 182. & Perfoliata syluestris mas eiusdem in 4. p. 101. sine tamen descriptione: foliis & floribus illâ duplò triplóque maioribus, formâ priori respondentibus: caule minore. Et Ophris 3. siue trifolia maior, Perfoliata fœmina Brunfels. dicto tomo & rh. p. 183. & Perfoliata sylu. fœmina in 4. p. 102. in eo solùm à proxima, 2. sc. differens, quòd tribus donetur foliis: duobus quidem ex opposito sitis: tertio verò ex coitu foliorum duorum orto, non tamen pari magnitudine. Tandem, Ophris 4. siue trifolia minor, à priori differens, vt bifolia minor à maiore. *Eid. pin.* Ophris 1. siue bifolia, Perfol. sil. mas Brunf. Satyrium 10. & Bifolium Tragi, Alisma Cordi, Gesn. hort. & in cat. pl. Ophris Matth. Fuchs. Ang. Ges. cat. Cast. Tab. Cam. Cæs. Thal. Franco. Bifolium Dod. gal. Ad. Lob. Lon. Cam. Pseudoorchis seu Bifolium Dod. Ophris bifolia Gerardi: Maior & minor, tam in hac, quàm in trifolia. Item, Ophris 2. siue trifolia, Perfol. sylu. fœmina Brunf. Ophris trifolia Tab. & Gerardi.

Locus & Tempus

Fuchsio teste nascitur in montibus, & nullibi maiori copia, quàm Tubingæ in pede mōtis Austriaci prouenit: Maio & Iunio mense floret, quo tempore potissimùm colligenda. Ego in monte Wasserfal reperi florentem Augusto: in monte verò Saleuæ prope Geneuā. In Silesiæ montib. & conuallibus, vdis & opacis locis collegit Schvv.

Vires & vsus

Gustanti hæc herba glutinosa esse apparet, & quodammodò dulcis, ideóque calidam & siccam esse coniecit Fuchsius: contrahendi porrò constringendíque facultate præditam esse non dubitat, hinc est quòd ad rupta & vulnera conglutinanda hac herba commodè vti recentiores scribat, secundùm Matthiolum, ad denigrandos capillos. Schvvenck. tamen calidæ & humidæ esse naturæ prodit.

Vnifolium, siue Ophris vnifolia.



Descriptio.

REptando *fibrillas* profert tenuis *radicula*, subdulcis, candida: vnde *coliculus* palmaris exsurgit, tenuis, folio vno aut altero, rariùs tribus donatus, formâ ad folia Sigilli B. Mariæ dictæ proximè accedentibus, minoribus, per longitudinem, neruosis, auersâque parte hirsutis: *flosculi* candidi, odorati, quatuor foliolis totidémque staminibus concoloribus cum stilo constant: *baccæ* succedunt Lilij conuallium per maturitatem rubentes.

Vnifolii. Trag. Cotyled. Silu.

Tragus vnifolium [sic enim docendi gratiâ fingere vocabulum necesse duxit) Cotyledonis primi, siue siluestris nomine descripsit, censuítque Germanicè, [illegible] appellandam esse, quòd caulis eius folium ex parte penetret: Et ab vnico folio, Ceratia, nisi radicem adeò exiguam haberet. Sed hæc opinio non placet.

Apud Amatum in Diosc. pro Cyclamino vnico folio malè ponitur icon Vnifolij, quandoquidem eius non meminit.

Dodon. lat. in fol. eiusdem cum Lilio conuallium generis esse putat Vnifolium, vulgò Einblat, græcè μονόφυλλον, nuncupatum, nec apud veteres nomen habere, nisi tertia Plinij sit Cyclaminos, cui similis videtur, si modò in exemplaribus error non est.

Synon.

Gesn. in cat. pl. Folium herba: altera mas ἀῤῥενόγονος, altera fœmina θηλυγόνος: Item postea Marifica herba. Lobel. in Adu. Monophyllon recentiorum, & Obs. pag. 161. vbi & Gramen Parnassi Cordi & Leoniceri: Icon. Plant. pag. 303. Monophyllum, Vnifolium recentiorum. C. Bauh. phyt. Monophyllum Vnifolium dictum, eò quòd cùm primò prodit, vnico sit folio, nam cùm caliculum acquirit, folia bina habet, rariùs tria, qualem Richterus ex monte fracto attulit: propter simillitudinem cum Lilio conuallium, Liliis subieci conuallium, ac ideò etiam [inquit in pin.] Lilium conuallium minus appellare lubuit: Sunt qui Cyclaminum tertium Plinij lib. 25. cap. 9. velint. Vnifolium Brunfelsius tom. 2. rhaps. 18. (cuius figura, vt & Camerarij apud Matthiolum nomine Graminis Parnassi, reliquorum melior est.) Dodon. Hist. Lugd. pag. 1260. & Eyst. Gramen Parnassi Hist. Lugd. p. 423. Gramen Parnassi maius Germ. Henophyllum vel Monophyllum Gesn. hort. Cyclaminum vnico folio Dalech. in Diosc. Monophyllon Lobel. Thal. Ger. Bifolium primum Lonic.

Loc. Te[mpus]

Montbelg in siluis, ac etiam in monte prope Clareual oppidum Ill. E. C. floret Maio & Iunio. In monte *Saleue* solet cum Lilio conuallium prouenire.

Vir. Vsu[s]

Vulnerariam esse plantam iudicat Tragus, vt quæ recentibus vulneribus vtrinque adhiberi commodè possit.

BIFOLIVM MINIMVM.



De[scriptio]

E *radice* subflauescente fibrosa & Orchides redolente, *cauliculus* simplex trium, quatuórue vnciarū: sub foliolis prodit, cui foliola duo Ophris vulgaris modo apponuntur, quæ parua sunt, glabra, splendentia, coloris Vnifolij & nonnihil in cordatam effigiem è rotundiuscula figurâ discedentia, quibus

quibus cauliculi altera pars, similiter trium, quatuórve vnciarum supereminet, cuius summo *flosculi* parvi herbacei insident, ab Ophris vulgaris floribus, exilitate solâ recedentes, quibus vascula exigua succedunt, teste C.Bauh.phyt qui in prod. Ophrin minimam vocauit, & in pin. quartam fecit.

AD. Furco Ophridii seu Bifolii Broccenbergici minoris nomine accpit frater, qui iis in locis, opacis sc. muscosisque siluis Broccio & Offmannino vertici dicto, interuenientibus, vbi spontè prouenit, Iulio potissimùm mense, florere ait: at in hortos cum gleba soli natalitii translatam, citiùs.

PYROLA.
Cap. XXI.



PYrolæ tenui rubéntéque serpunt *radice*, subindéque ex caule demissis fibris radicantur. Vulgatior ea est quæ quinque aut sex *folia* humi spargit subrotunda, Pyraceis paria, crassa, atrouirentia glabra, nitidáque facie supernâ, pediculis palmaribus ferè inhærentia: inter quæ *caulis* nascitur dodrantalis, angulosus, paruis & acutis foliis aliquot donatus, nullam ramorum diuisionem agnoscens, thyrsum gerens amœnorum *florum*, quinque foliolis constantium, albidorum, Orchidum ferè modo, supernis duobus galeam, imo verò labellum bifidum referentium, multis vmbilicum obsidentibus apicibus croceis, ex quibus pistillus recuruus prodit & ima versus reflexus, & quandam velut proboscidem referens: Flores capitula sequuntur angulosa, puluisculo minuto plena. Sapor totius plantæ amarus, non sine insigni adstrictione. Minùs fœliciter figura hæc facta est.

Fuchsius Limonium inscribit, ac latinè Betam syluestrem dici testatur, quòd in siluis & locis muscosis, hortensi Betę primùm erumpenti haud dissimilis prouenit, Tintinnabulum verò à floribus eius tintinnabulo similibus: Et, Pyrolam, quod eius folia arboris Pyri folio similia sint. Limonium quoque statuit cum Cornario Turnerus. Sed eorum sententiam haud esse approbandam, qui Pyrolam herbam, Limonium genuinum faciunt, authorem habemus Matthiolum. Quare Tragus nobis magè satisfacit eam inscribens Limonium siluestre, statuénsque nihil aliud esse, quàm *Betæ* siluestris quandam speciem.

Pyrolæ Dioscoridem non meminisse testatur quoque Cordus in Dioscor. siluestris Betæ genus eam cognominans.

Amato cap. de Limonio malè addita est figura Pyrolæ quam de ea [illegible]

Fuchsius Pyrolam Limoniu[illegible] manicè [illegible]

Betam siluestrem, nominat [illegible]

Sed Limonium non in montibus ac siluis, sed in pratis palustribus nascitur, nomenque ab ipsis accepit, λειμῶνες siquidem prata [illegible] lant. Non defuerunt, teste Lobelio, qui Britannicam diuinarint.

Pyrola Brunfels tom. 3 rhaps. 30. & in 4. pag. 92. Camer. apud Matth. Cast. H. Lug. p[illegible] Gerar. & Eyst. Pyrola vulgò dicta G[illegible] & coll. Pyrola alia campestris Cæsalp. Pyrola vulgatior (vulgaris in Pann.) 1. satis ampl[illegible] mollique folio. Clus. hist. Pyrola maior siue Beta silu. Thal. Pyrola 1. vulgata rotund[illegible] Bauh. phyt. rotundifolia maior pin. [illegible] pro Limonio picta Anguill. Pyrola, Limonium germanicum Lob. in Adu. Pyrola, Limonium Cordi & Germanorum, Eid. in Obs. p. 157. Pyrola à Pyri folio; in Ic. Plant. p. 294. Limonij & Pyrolæ species altera Harch.

Varietas. Est & altera Pyrola vulgaris, folio, vt inquit Clusius, minore & duriore, Soldanellæ alpinæ minutiore folio, fermè æquali. Thal. Pyrola minor foliis breuioribus, Pyri foliis respondentibus, vnde & vulgus ad differentiam prioris, Pyrinam cognominat.

Nom. ling. Germani Winter Grün appellant, i. e. Virorem Hiemis, aut Viride hiemale: Belgæ similiter wintergroen: Bohemi [illegible]

Locus & Tempus. Locis gaudet montanis ac vmbrosis, in multis, per Germaniam, Bohemiam ac Morauiam syluis occurrit, authore Dodonæo: Cum floribus autem Iunio ac Iulio viget: totó anno viret: Hiemis & frigoris patiens. Æterno virore penè atro aduersum Brumæ rigores perstat (inquit Lob.) montosis, siluosis, & frigidis vdis, præquibus tepidos hortorum recessus, locáque vrbana & mitiora viridaria spernit, inque illis quasi inuita ægrotat, ac tandem emoritur.

Vires & vsus. Recentiores Medici nonnulli hanc herbam in tertium gradum calidorum & siccorum, & vltra locant. Brunfelsius verò Peruincæ naturæ similem existimat. Decoctum eius, aut aqua distillata, interna & externa vulnera sanat pota, & vulneribus ex ea lotis. Similiter & fistulas cum aliis malis vlceribus sanat. Ex tota plantæ substantia, cùm Sanicula & Pede leonis ex oleo vtile faciunt cataplasma. *Vnguentum.* Huius vnguentum cum flore æris & Aristolochia longa, viridis euadit coloris, carnémque malam exedit. Quod si album habere velis, Cerussam & cancri oculos puluerisatos adde, tum lenit & sanat. Si rubrum esse velis, Bolum adde, cum Sanguine Draconis, tum refrigerat & sanat. Dodonæus Pyrolam recentem tusam & applicatam commendat vulneribus, vlceribus & vstionibus, aut puluerem inspersum. Coctam cum pauco Symphito in aqua plurimùm in purulentis renibus conferre scribit Camerarius. Chirurgi prænominati principem vnam è vulnerariis potionibus esse existimant. Pyrolæ folia & semen gustu vehementer adstringunt, quæ occasio vt quidam herbam exsiccatam ac in puluerem redactam inueteratis ac fluentibus vlceribus, quę exsiccare intendunt, aspergere soleant. Pyrolæ verò minori maiorem efficaciam in glutinandis vulneribus & rupturis attribuit vulgus, quàm maiori.

PYROLA FOLIO SERRATO.



Descriptio

TEnerior est altera, *radice* repente, *caule* breuiore, infirmiore, *foliis* circa imum ornato dimidio minoribus, tenuioribus, oblongis, acuminatis, tãtillùm in ambitu crenatis: *flores* per caulem thyrsoëides, præcedenti similes, minores, capitula relinquunt angulosa, stylum ex vmbilico proferentia. Flores non placent in icone nostra. quæ nobis absentibus facta ad imaginem Clusij.

Ambrosia. Apud Amatum in edit. Lugd. malè ponitur huius plantæ figura nomine Ambrosiæ. Sed & H. Lugd. eam Ambrosiæ montanæ titulo p. 1148. pictam dedit, eodem errore.

Synonyma. Clus. Pann. p. 503. & h. Pyrola 2. tenuior. C. Bauh. pin. Pyrola 3. [2. phyt.] siue folio mucronato serrato, Pyrola minor Thalio, Pyrola Pannonica 2. Camer.

Locus & Tempus. Crescit in Alpium Austriacarum & Stiriacarum iugis, loco vmbroso inter frutices, muscúmque terrestrem, sed vberrimè in silua illa acri Entzestorf vicina. Meminit etiam Clusius olim colligere in iugis Lausannæ Allobrogum ad Lemannum lacum proximis. Floret Iunio & Iulio, interdum etiam Augusto.

PYROLA FRVTICANS.



Descriptio. ELegantissimum pyrolæ genus, interdum quodammodò fruticans nam nouelli breuésque *ramuli*, singulis annis succrescentes, aliquot annos firmi, viridésque permanẽt, & supra tellurem eminent, donec tandem pondere suo depressi, humi procumbant, & musco se cõdant, fibrásque interdum agãt: *folia* vt plurimùm ad singula internodia, vbi noui ramuli succrescunt, bina, terna, aut quaterna habet, carnosa, supernè saturatiùs virẽtia, & splẽdentia, Chamædaphnes (quam vulgus Laureolã vocat) foliis, formâ, & magnitudine propè similia, in ambitu tamen serrata, gustu admodum exsiccante, deinde amaricante, vt reliquarum Pyrolarum folia: ex horum medio solent Aprili noua germina prodire, quæ foliolis veluti squamulis prædita, in virgulas tandem desinunt, quibus terni, quaterni, interdum etiam quini insident *flores*, vulgaris Pyrolæ floribus similes, paullò tamen maiores, ex albo purpurascentes: quibus excussis, succedunt pentagona *capitula*, tenui *semine* instar scobis plena, quæ cum suis virgulis Hieme exarescunt: *radix* siue potiùs cauliculi sub musco latentes, longè latéque summâ tellure sparguntur, & subinde fibras agunt.

Synonyma. Clus. Pann. pag. 505. & hist. Pyrola 3. fruticans: Camer. hort. Pyrola Pannonica secunda. Casp. Bauhin. phyt. Pyrola 3. fruticans: Eid. pin. Pyrola 6. siue frutescens Arbuti folio.

Locus. Abundè prouenit in siluis Entzestorf vicinis aliisque, vulgari & primo permixtum interdum. Camerario referente horti culturam altero anno respuit.

PYROLA MINIMA ALPINA.



Descriptio. MInima Pyrola ex *radice* repetante folia emittit quatuor aut quinque vncialia ferè, rotunda, in ambitu serrata: *caulis* vnicus nudus, palmaris, *florem* in cacumine fert vnicum maiusculum, Pyrolarum aliarum floribus similem, succedente *capitulo* maiore anguloso, è cuius medio prodit *stylus* præpilatus.

Synonyma. Clusio in Obs. Pannon. 508. & Hist. post. est Pyrola 4. minima: C. Bauhin. phyt. Pyrola 4. siue minima flore vnico Graminis Parnassi: Eid. pin. Pyrola 2. siue rotundifolia minor: Pyrola minima Eyst.

Locus. Nascitur vmbrosis locis in Alpibus Sneberg, Hochbergerin, Durrenstein, & aliis vicinis, circa radices summorum illorum iugorum. Tempus. Floret sub finem Iunij & Iulio: semen Augusto maturum. Obseruatur in monte Pilati, vnico flore incarnato.

Vires. Non dubium autem est quin omnes hæ plantæ similibus cum vulgari Pyrola facultatibus sint prędite, quandoquidem, teste Clusio, easdem qualitates habent.

HERBA TRIENTALIS.

COliculo adsurgit simplici, tenello, gracili, palmũ plùs minùs alto, tereti, nudo, glabro, qui summo tenus velut in vmbella *folia* sustinet ex breui pediculo sex, septémue pallidè virentia,

oura,

ouata, vncia vix longiora, latitudine propor tionata ad figuram ouatam, quædam etiam mi nora, nonnulla maiorum vix mediam aut tertiã partem æquantia. E quorum costa venulæ eminentiores alterno positu exeunt ad ambitum. Sed & minimum quoddam vnum aut alterum Serpilli folij facie & magnitudine cauliculo adnascitur. Porrò è medio foliorum exortu *pediculi* communiter bini surriguntur, sescunciales, aut duarum vnciarum, ac ferè capillares, subrufi, *flosculos* sustinentes singulares, stellatos, albicantes, quos foliola prædictis foliis concoloria, & stellam pulchrè positu exprimentia, ambiunt octona plùs minùs.



Cordo obs. silu. Herba trientalis, foliis oblongis, veluti Neriadij minoris, flore candido, stellatoque. Auctori horti Lusatiæ Herba pusilla trientalis cauliculo singulari. Thal. ἀλσινάνθεμος & ἀστεριάθεμος. Camer. apud Thalium Peculiaris quædam Pyrolæ species, folio Arbuti potiùs, quàm Pyri. C. Bauh. prod. Pyrola Alsines flore, Europæa, Alsine alpina Schvv. Alsinanthemos maior & minor Helmstadij, Pyrola Bohemica maior & minor Doldij. Minorẽ verò, nomine Anonymi Betulæ folio, in Betuletis Scotiæ natam Cargillus misit. Eid. pin. Pyrola 4. siue Alsines flore Europæa, maior & minor. Habet Idẽ C. Bauh. etiã Pyr. Alsines flore Brasilianam, cuius figura extat in prodr. p. 100.

Nascitur inter vallem D. Ioachimi & Bisentalum, metallica oppida, in montibus non ita herbosis, solo neque nimis madido, neque nimis arido, nec syluoso: addit H. Lusatiæ inter Ericas. Alsinanthemum Thalij familiare est Broccenbergo ac montibus vicinis vligine perpetuâ irriguis. Pyrolæ hanc speciem in syluis Franconiæ quoque & potissimùm circa Greuenthalium obseruauit Camerarius.

GRAMEN PARNASSI DODONÆO, quibusdam Hepaticus flos,
CAP. XXIII.

GRamen Parnassi hodie dictum, *radicem* habet modicè crassam, fibratam, ex albo rubentem, cum vestigio leui caloris adstringentem: vnde *folia* prodeunt satis frequentia, longis pediculis rubescentibus appensa, Hederaceis non angulosis similia, multò minora, crassiuscula, sinuatis à pediculo neruis excurrentibus, non ignaua adstrictione prædita: inter hæc *caules* surgunt angulosi, sesquipalmares, indiuidui, inferiore parte rubentes, folio vt plurimùm vnico, eoque amplexicauli donati: quorum vnicuique *flos* vnus insidet, candidus, Leucoij bulbosi Theophrasti flori par, sed calatho cælum spectãtis, foliis quinque cõstans, quæ liręç altiusculæ formã exarant: medium obsidet conicum *capitellum*, purpurascens, quinque radiatis staminibus albis apicibusque concoloribus circumdatum, quibus totidem interiecta alternatim staminum flauescentium muscariola: totum verò florem sustinent quinque folia viridantia: tandem conicum illud capitellum paullatim in Ciceris maiusculi molem excrescit, quod in quatuor carinas dehiscens, *semen* ostendit copiosum, minutum, rufũ.



Synon. Cordo hist. Hepatica alba. Gesner. coll. Enneadynamis Polonorum: Eid. hor. Gramen Parnassi non verum. Lobel. Obs. p. 330. & Adu. Gramen Parnassi hederaceum recentiorum. Hist. Lugd. p. 1005. Gramen Parnassi Dodonæi. Clus. Pann. & Histor. Gramen Parnassi vulgò. Tabern. Icon. & hist. Gramen hederaceum, flos Hepaticus: Gramen Parnassi minus, Gerard. Gramen Parnassi 1. siue albo simplici flore C. Bauh. phyt. & pin.

Locus & Tempus. Nascitur macris & putridis pratis, quę nunquam omninò siccantur: in quibus variis in locis obseruaui.

Roborat hepar & obstructiones tollit cum flore cocta in vino aut aqua: puluis in cibo aut potu conducit hepati. Vtilis in alui fluoribus & potionibus vulnerariis.

BRITANNICA VETERIBVS.
CAP. XXIV.

Britannica Dioscoridi. BRitannica seu Vettonica Dioscoridi herba est *foliis* siluestris Lapathi [similibus, vet.] at nigrioribus ac pilosioribus, gustu adstringentibus: *caulem* verò promit non ita magnum: radice autem tenui, breuique nititur. Foliis exprimitur succus, qui Sole aut igne cogitur & inspissatur. Vim porrò habet adstrictoriam, priuatim oris ac tonsillarum depascentibus vlceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adstrictione opus est.

Britannicam ex Oceani insulis extra terras positis, rerum naturam ostendisse, ait libri 27. initio Plinius: ac de eadem antea lib. 25, cap. 3. disserit. Galeno Britannicæ herbæ folia adstringunt & vulnera glutinant, similia foliis Lapathi siluestris, præterquam quòd nigriora & hirsutiora apparent. Est autem & succus ex ipsis similiter adstringens. Quare & coctum ipsum quidam reponunt, velut efficacissimum stomaticum medicamentum. Videtur enim

ſanare etiam iam putreſcentia. Hermolaus Plinii ſimia eadem quæ ille habet. Ruellius verba Dioſcoridis, Plinii & Hermolai repetit ſuo more pro ſuis.

Officinæ, inquit Cornarius Britannicam non nouêre: nec Herbarii, niſi quod quidam de Biſtorta appellata conjectant. Ac quanquàm, ait Matthiolus, Ruellius tradat Britannicam eſſe plantam Italiæ cognitam, atque ibi vulgò *Piata mano* appellari: mihi tamen hactenus non ſolùm nomen illud incompertum eſt, ſed nullum etiam inuenire obtigit, qui Britannicam oſtenderet.

Plin. error. Erraſſe Plinium ait Goropius illo in loco, vbi citra hæſitationem de nomine aſſeruerit Britannicam ex Oceani inſulis, extra terras poſitis, afferri.

Æquiuoca. Sed ad Britannicę æquiuocationes diligentiùs animaduertendum. Pro Britannica itaque Dioſcoridis Ruellius perhibet plantam, Italis Piatamanã dictã. Quæ autem hæc ſit, nec nobis hactenus conſtat. Aliàs Britannica dicitur Biſtorta. Conſol. media. Prunella. Betonica. Herbaparalyſis. Auricula vrſi. Pulmonaria Italica. Aſter luteus. Pyrola. Perſicaria. Cochlearia. Damaſonium. Beton. coron. Caryoph. marinus Halimus. Eryngium marinum.

BISTORTA MAIOR RVGOSIORIBUS FOLIIS.

CAP. XXV.



Deſcriptio. CVbitum nonnunquam altitudine ſuperant Biſtortæ *caules*, tenues, glabri, geniculati: in quorum faſtigio ſpica *florum* coloris carnei, Perſicarię, quorum ſinguli explicati quinque foliolis conſtãt oblongis, apicibus in medio, flori concoloribus: quibus ſuccedit *ſemen* ruffum & ferè nigricans, triquetrũ Lapathorum modo. Folia Rumicis ſeu Lapathi acuti, minora, ſupernè in atro virentia, infernè glauca, pediculo vtrinque foliaceas appendices anguſtas largientia: *Radix* articulum digiti refert in ſe contortum, rubra, ſapore adſtringente ſtrenuè.

Biſtortam fuêre, qui ſecundam Catanances ſpeciem apud Dioſcoridẽ eſſe putarent, ſed, Agricolâ teſte, repugnant radix & folia. Alii minorem Lappam, alii minorem Bardanam vocant. Errant qui radicem Been rubri putant. Quidam Aſtragalum exiſtimarunt, ſed erroneè. Qui Serpentinam putant, frigidum pro calido ponunt

Lappa minor. Bardana minor. Aſtragalus.

Apollinaris pingit quidem Biſtortam, verùm adſcriptis viribus nullus fidat, quas confundit cum viribus Ari & Dracunculi maioris.

Britannica quo nomine vocetur ſibi haud cõſtare ait Cordus, niſi quis Biſtortam ſeu Herbam paralyſeos eam eſſe dixerit quorum neutrum neque affirmat, neque negat. Ruellium errare quòd Biſtortam, alteram Catanancen eſſe crediderit, ait. Item Dracunculum magno errore Biſtortam eſſe hactenus credidiſſe totam ferè Medicorum & Pharmacopolarum multitudinem. Ab illo in H. Biſtorta doctè *deſcribitur*.

Ruelli error. Medi. error.

Biſtor. maior Dod. Dodo. gall. figuram Fuchſii Biſtortæ maioris titulo exhibuit. Lat. in fol aliam Biſtortæ inſcriptione pingit, ac ait ab intortis & conuolutis radicibus nomen habere: Belgas ... Germanos Nater wurtz, Gallos *Biſtorte* Bohemos hadnorenn. Colubrinam & Serpentariã à germanica voce etiam dici, & à quibuſdam Dracunculum. Sed à Dioſcoridis Dracontio multùm differre. Plinianorum autem Dracunculorum aliquam fortaſſe ſpeciem aſſe, ſecundã ſcilicet. Eſſe tamen ex recentioribus, qui Biſtortam omnino aliam eſſe velint. Matthiolum quidem in epiſt. medic. Behen rubrum eſſe ſcribere, Geſnerum ad Limonium referre. Aliis placere Britannicam eſſe: ſed omnes eos inualido niti fundamento, vt fusè demonſtrat.

Brit. Lobelius in Adv. eorum tuetur opinionem, qui Britannicam putant. Vocat autem Biſtortam majorem: In Obſ. pag. 155. Icon. Plant. pag. 292 Biſtortam Britannicam. Fracaſtorius de contag. lib. 3. cap 3. Biſtortam Balapathon eſſe ſuſpicatur. Biſtortæ loco, cornutum quid coralloides Pet. Creſcentius exhibet.

Syn. Fuchſ. Colubrinam & Serpentariam fœminã vocat. Tragus Colubrinam, ac Biſtortam 1. majorem. Anguillaræ Biſtorta magna. H. Luſ. Biſtorta maior alpina. Geſn. hort. Limonium Biſtorta: Eid. coll. Biſtorta maior rugoſioribus foliis: Et Limonium vulgò Biſtorta. Brunfel. in Herba. germ. pag. 72. Serpentaria: p. 78. Hermolai Dioſcoridis Catanance.

Mo. Plin. C. Bauhinus Molybdenam Plinii lib. 25. cap. 13. id eſt plumbaginẽ, quòd plumbum (vitii genus) ex oculo tollat, arbitratur. Vocatur in phyt & pin. Biſtorta 1. ſiue maior, radice minùs intortâ, Colubrina & Dracunculus maior Brunf. Biſtorta fœmina, Eiuſd. Biſtorta maior, Thal. Tabern. Ger. & Cluſ. hiſt. Biſtorta Matth. Cęſalpin. Caſt. & Hiſt. Lugd. pag. 1285. vbi duæ figuræ, Biſtortæ Matthioli & Biſtortæ maioris. Non autem monet quænam harum ſit.

Nobis eſt Britannica maior. Serpentariam herbarii & officinæ appellant, quòd vbi primùm è terra erumpit, linguæ ſerpentis tenui pelle veſtitæ formam obtineat.

Reperitur Biſtorta locis humentibus, in opacis ſiluis, pingui ac lutoſo ſolo. Matthiolus in montibus exire refert. Adoleſcit etiam fœliciter in hortis: perenni radice nititur. Monſpelii reperi in montibus circa Gangen, Geneuæ in monte Thuiri. Ad Auſtriacarum & Stiriacarum Alpium iuga, accliuibus locis & circa ſcopulorum radices ſpontè naſcitur.

BISTORTA MEDIA FOLIO minùs rugoſo.

TRagus, qui Biſtortam ſecundam facit & pro Colubrina minore deſcribit, non autem depingit, teſtatur radicem habere capillatam, non minùs quàm altera.

Dod.



Dod. gall. Fuchsij imagi nem inscribit Bistortam minorem, facit que secundã.

C. Bauhin. phyt. & pin. Bistorta 2. siue maior radice magis intorta: Bistorta Lon. minor Gesn. hort. Lacun. Lob. in Adu. & Tabern. media Anguill. Latifolia Gesn. maior Eyst. mas Brunf. Colubrina & Dracunculus minor, Eid.

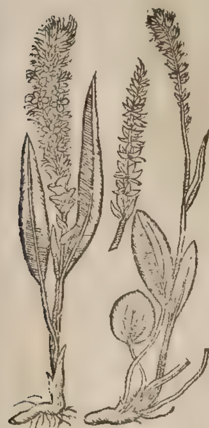
A priori differt foliis minoribus & læuibus, radiceque magis intorta. Rependo multùm se multiplicat. In monte Iura reperitur.

Bistorta Alpina maxima C. Bauhin.

Ex *radice* quadruplò quàm in vulgari maiore, contorta, geniculata, fibris capillata, foris nigricante, intus alba, *caules* bicubitales, nodosi, striati, maiori ex parte nudi exurgunt, quorum quilibet spicam *florum* subpurpureorum, unciarum quatuor, sustinet: *folia* habet oblonga, in acumen desinentia, venosa, supernè virentia, infernè cæsia, vel etiam incana: quorum quædã ad cubiti altitudinem accedunt, sed angusta, vncias tres lata, inquit author, qui Bistortam tertiam in pin. facit.

In altissimis Silesiorum montibus reperitur vt in Sudetorum iugis, velut ad Gigantæum, ac ad Albis fontes Schneegruben.

BISTORTA MINIMA.



Bistorta minima *radicem* pollicari habet minorem, cõtortam, breuem, exteriùs albam, fibris capillatam: *caulis* surgit dodrãtalis, vel palmari paulò maior, aut etiam minor, tanta est varietas, *foliis* vestitus paucis angustis, oblongis, acutis, nullo pediculo hærentibus, alia verò ex radice orta folia, vncialia, aut sextantalia, vnciam plùs lata, infernè glauca, supernè viridantia, spica vnciam longitudine superat, *floribus* comata albicantibus, sequente dein *semine*, non triangulo, vt in primis duabus, sed rotundo, ruffo.

Apud Gesn. hort. Aretius in descript. montis Stockh. vocat Bistortam minimam: Lobel. in Adu. Bistortam minorem & minimam, Britannicæ speciem: Anguill. paruam: C. Bauhin. phyt. Bistortam 3. siue minorem, pin. Bistortam 4. siue alpinam mediam, Limonij speciem minorem Gesn. hort. Bistortam minorem seu alpinam Camer. apud Matth. *Synonimia.*

Geneuæ in monte Thuiri floret Iunio & Iulio.

Certũ est iisdẽ facultatibus esse præditam cum aliis quibus maior: de qua varia varij scripserũt. Radix, inquit Tragus, in puluerem redacta, ac drachmæ pondere in potu sumpta, veneno pestilentiæ resistit, ac illud per sudores expellit. Eisdem viribus pollet aqua distillata, & radicis in vino decoctio ad eadem valet. Radix Colubrinæ, nec non aqua distillata & radicis decoctũ sanguinis eruptiones, dysenterias, aliasque id genus fluxiones cohibet. Radix in puluerem redacta, ac cum aqua distillata temperata, grumos sanguinis ex casu, contusione, aut alia quauis causa concreti discutit, nec non morbum quoque regium. Radix Colubrinæ, Pyrethrum & Alumen adustum, æquali pondere in puluerem redacta, melle temperata, ac magnitudine Pisi, cauis dentibus indita, fluxiones ac destillationes à capite fluentes sedant, & caput purgant: ad cancrum dorsi, polypos, & maligna vlcera, quæ cacoëthe vocant, aqua [è radice & herba] & puluis conducunt apprimè, si cum aqua abluantur, & puluere aspergantur: puluis Pari ratione vsurpatus, sanguinem è vulneribus abundanter manantem cohibet. *Pyrola omnes iisdem facultatib.*

Herbarij compertum habent (scribit Matth.) iisdem pollere facultatibus Bistortam & Tormẽtillam. Quamobrem vtræque abortum prohibent bibitæ, ac ventri, renibusque ex aceto illitæ: vrinæ incontinentiam supprimunt, cum succo Plantaginis potæ: sistunt menses, si in earum decocto ad vmblicum vsque consederint fœminæ: Idem præstant [de radicibus tamen intellige] si tritæ, & ex melle atque Spica subactæ, ventri ac pubi illinantur. Sanguinem è vulneribus manantem cohibent, superasperso earum puluere: qui item potus biliosas coercet vomitiones, si ouorum albo exceptus super fictili tegulâ inassetur, moxq; comedatur: aqua quæ ex his duplici organo elicitur, siue è radicibus decoctum, venenis omnibus remedio est: vtræque dysentericos sanant, & vulnera glutinant, præsertim quæ intestinis & visceribus fuerint illata, non modò ipsis vulneribus illitæ, sed & in potionibus haustæ. Puluis radicis Bistortæ cũ conserua Rosarum assumptus egregiè compescit sanguinis sputum, dysenteriam, aliásque fluxiones, menses nimios sistit: potest idem puluis ex succo Cydoniorum bibi. Abortum prohibet pulueris drachma semis, cum pari Succini portione, ex ouo sorbili, diebus aliquot continuis vsurpata. Præter quæ omnia, tonsillarum (inquit Dod.) faucium & oris inflammationibus succurrit: eandemque cũ radice vim tribuit foliis & seminibus, sed tamen minùs efficacem. *Torm. facultatibus.*

LIMONIVM VETERIBVS.
Cap. XXVI.

Limonium Dios. Limonium [λειμώνιον] aliis Neurodes dictum, *folia* habet Betæ, verùm tenuiora, & minora (vulg.longiora) decem aut plura: *caulem* tenuem, rectum, Lilio æqualem, rubro *semine* refertum, quod gustu adstringit. Semen tritum & ex vino acetabuli mensura potum, dysentericis, cœliacisque prodest, ac rubentem fœminarum fluorem cohibet. Nascitur in pratis (ἐν λειμῶσι) & palustribus, authore Dioscoride.

Beta silu. Plin. Plinius Betam siluestrem vocari tradit. Est & Beta siluestris [inquit lib.21.cap.8.] quam Limonium vocant, alij Neurodes, multò minoribus, tenuioribusque ac densioribus foliis, vndecim sæpè caulium. Huius folia ambustis vtilia, guttaria adstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aquâ & è radice cocta, maculas vestium elui dicunt, itémque membranarum. Quod autem vulgati codices, *vndecim sæpè caulium* habent, ex veteris codicis vestigiis non est: nam, teste Cornario, voces, *vndecim sæpè*, ad folia præcedentia pertinent: & *caulium* vox ex caule Lilij corrupta est. Vtrumque ex Dioscoride clarum est, qui pro vndecim δέκα ἢ πλείω habet: καυλὸν ὥσπερ κρίνον addit.

Galen. Limonij semē quod austerum est, inquit Galenus, cum vino dant cœliacis, & dysentericis, & hæmoptoicis. Prodest etiam ad fluxum muliebrem. Satis autem est dare acetabuli mensura.

Æquiuoca. Inter Limonia recensentur sequentia: Limonium Dioscoridis, nullis reclamantibus notis; authore Matthiolo, Seplasiis falsò Behen rubrū dicitur nobis: Limonium maius multorum. Limonium Matthiolinum, quod nec nouimus, nec scimus, an vsquam ipse viderit. Limonium Maranthæ cui siliquas Antirrhini attribuit. Limonium Narbonense siue Oleæ-foliū, quod Limonium minus inscribimus. Limonium rarum quorundam, Imperatus Cichoriam globularem vocat. Limonium peregrinum aliud Clusij.

Eodem nomine insigniuntur etiam sequentes plantæ: Bistorta maior rugosiorib. foliis, à Gesnero. Ab Anguillara Plantago aquatica: lib.38. Alisma Monsp. siue Doria. A Lobelio Sanguis Draconis. A multis Pyrola: quod non conuenit, licèt non errarit qui eâ pro Limonio vsus fuerit. Ab aliis Valeriana rubra latifolia, quæ tamen non respondet. Ab aliis Dentellaria Rondeletij sed falsò. A Germanis quibusdam Trifolium palustre referente Cordo, de quo H. nostræ l.17. Ab Aëtio Cynoglossum, de quo etiam H. n. l.33. A Rondeletio Glastum siluestre. A Plinio Carduus siluestris, teste Dod. Ab aliis Carduus dictus Spina lutea. A Gesnero Intybi sylueſtris genus in pratis nascens [à quibus Limonium nomen] vt & Hieracium. A nonnullis Odontis teste Dodonæo: cui tamen non placet ea opinio. Gesn. hort. Limonij nomine videtur miscere duas plantas, nempe Polemonium Dodonæi, & Polemonium fruticem (Trifolium fruticans luteum, H.g.l.11.) cuius meminit sub Ruta capraria Gallorum Monspelij. Tandem audiendi non sunt Medici illi, qui contendunt Limonium apud Æginetam esse fructum vulgò Limonem dictum, siue Citrium malum de quo lib.1.

De Limonio plura & quidem speciatim in huius Tomi Appendice.

FINIS LIBRI TRIGESIMI PRIMI.



HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XXXII.

ROTVNDIFOLIÆ ET COGNATÆ.

Restant rotundifoliæ atque his cognatæ, vno fasciculo comprehendendæ, quando aliò commodiùs referri hactenus non potuerint.

DE ΙΩ, ID EST, VIOLA, VETERVM.

Capvt I.



Qvandoquidem variæ circa ἴον in Theophrasto,& circa Violam in Plinio,acceptiones occurrunt,maluimus omnes locos adducere, vt liberum habeât iudicium Lectores. Viola[ἴον]nigra,flos odoratus;vsui est, & naturâ magna ex parte suffruticea est, sed annuâ non diuturnior. Hæc enim ramulis caret, sed ab radice foliata constat, & perpetuò viret.: vtque aliqui ferunt, etiam florem semper promere potest, si modo quodam colatur. Ex floribus verò nulla parte discerni potest; namq; differentiam nullam habere videtur, quãquam albã haberi concedatur: colorem eius variari liquidò constat. Apud Cyrenam huius floris odor syncerus præcipuè sentitur: semine exit. Nam & ipsa,& eius radix ligno constat, authore Theoph. lib.6. hist.cap. 6. Florum prima Viola alba se ostendit (ait cap.7.) emicat enim vbi cælum clementius statim, etiam nondum Hieme exactâ, vbi verò immitius postea, Vere sc. exit: & cùm ea, quæ Viola flammea vocatur, siluestris duntaxat. Hæc cęteris omnibus, quibus coronarij vtuntur,longè præcurrunt,& inter vernos flores tam siluestrés, quàm vrbanos plurimùm durant. Vita Violę albæ anni maximè tres, fenescens diminuitur, candidioresque assiduè flores fert. Ad iucundam autem Violarum olentiam solum cœlumque accommodatum plurimùm confert. Videtur & annus [vt dictũ]ad bonam olentiam referre,cùm sc.talis aut talis incesserit: non imbrium squallorumque tantùm ratione, sed etiam quum tempus certum, & aquæ, & flatus,& in totum cæli commodæ mutationes accessere. Montibus autem [vt & hoc simplici transigam ratione]& Violæ, ceu & reliqui omnes flores, odore longè deteriore emergunt. Hoc mirum, Violæ florem, odorem suauissimum reddere: cùm eius nulla alia pars bene oleat, vt lib.caus.6.cap.15.prodidit. Cæterùm,eius flores distantes odoratiores quàm proximi sentiuntur, ibid.cap.25. Sed nec locis admodum sitientibus atque tenuibus τὸ ἴον τὸ λευκὸν odoratum est,nec vbi cælum vehementer feruidum æstuosumque est. Quia supra modum resiccatur. *Mirum de Viola.*

Plinius Violarum infrà scriptis locis meminit.Lib.21.cap.6. Violis honos [Lilio] proximus. Earum plura genera. Purpureæ, luteæ, albę: plantis omnes (lutea & alba semine purpureæ plantâ,Dal.)vt olus satæ. Ex iis verò, quæ spontè apricis & macris locis proueniunt purpurea, latiore folio statim ab radice carnosâ exeunt, solæque græco nomine à cæteris discernuntur, appellata Ia [μελάνια Theoph. Dal.] vt ab his Ianthina vestis. Sed è satiuis maxima authoritas luteis. Genera iis Tusculana,& quæ marina appellatur, folio aliquantò latiore, sed minùs odorato. In totum verò sine odore, minutóque folio, Calathiana,munus Autumni, cæteræ Veris. Eodem lib. cap. 11. Florum prima Ver nuntiantium Viola alba (λευκόιον Theoph. nempe bulbosum, Dal. 7. Tepidioribus verò locis etiam Hieme emicat. Postea quę appellatur purpurea, proximè flammea, quæ & Phlox vocatur. Vita longissima Violæ albæ est bimatus. Ab eo tempore degenerat. *Plinius.*

Hippocrates agnouit Violę duo tantùm genera, nigrum & album: Nicander in Georg. pallidum & luteum. Dioscorides Violam albam à purpurea non tantùm capite, sed & libro separauit. Viola purpurea (ἴον πορφυροῦν) inquit, folium habet minus & tenuius quàm Hedera, sed nigrius,& non dissimile:cauliculum medium à radice, in quo flosculus est valdè odoratus, purpureus. Nascitur in vmbrosis & asperis locis. ἴον inter spuria Dioscoridis vocatur δασυ ιό-

διον, πολυπέταλον ἄγριον, κυβέλιον, Romanis πετιάλις, μυρόρια, βιόλα πορπόυρεα.

Ionia. Violam Græci Ion pro flore Violarum: Ioniam pro frutice appellant, inquit Marcellus. *Cùm* *Ion Græcorum.* Ion Græci dicunt, inquit Hermolaus, nigram siue purpuream ferè intelligunt: humilis hæc & latiore folio statim ab radice multa carnoso exeunte sine ramis: ob id vulgò Loripedem voco. *Loripes. Viola sarrana. Vaccinia. Hyacinth.* Violas sarranas à colore cum purpureis easdem esse apud Columellam arbitror: purpureas Vaccinia & Hyacinthum dici Seruius Grammaticus existimat. Dioscorides quoque Hyacinthum latinè Vaccinium appellari scribit. Admonendi sunt, qui hæc legunt, purpureas Violas, duorum generum haberi: alias inter Loripedes siue sessiles, de quibus hîc ago, alias inter Leucoia, odoratasque omnes esse. Sed & candidarum quoque gemina hæc discrimina cernuntur. Aliç Loripedes, aliæ Leucoia. Leucoia intelligo, quas Mauritania Cheiri appellat. Loripedes, *Viola clauda.* quæ vulgò Claudæ nominantur, & Mauricè Semphigi. Horum nonnulla recepit Ruellius, quæ repetere haud est opus.

VIOLA MARTIA PVRPVREA

Cap. II.

Descriptio. In primis Veris muneribus sunt Violæ Martiæ purpureæ, ex *radicibus* fibrosis aliquando in plura capita diuisis, *folia* emittentes ex rotundo nonnihil oblonga, serrata, longis pediculis appensa: inter quæ *petioli* è radice quoque enati alij, singuli *florem* sustinent ex cæruleo purpurascentem odoris suauissimi, calcari donatum, è quinque foliolis compositum, quo euanescente, ex aliis pediculis ad radicem oriuntur rotunda capitula, in tres carinas dehiscentia *semine* plena paruo, rotundo.

Synonyma. Hermolao Viola Martia purpurea: Viola Græcis simpliciter Ion vocata, Viola Loripes sessilis, & clauda vulgò. Monachis in Mes. Viola absolutè descripta, Viola purpurea, Mamula. Trago Viola nigra seu purpurea, Viola 1. odorata purpureis prædita foliolis, Viola Martia, & quadragesimalis quorundam, ἴον πορφυρῦν vocata à Virgine Io, in vaccam à Ioue conuersa, & Leucoium nigrum Hippocratis. Gesn. hort. Viola simpliciter dicta vel nigra cognomine H. Lugd. p. 797. Viola purpurea Matthioli. Tabern. Viola Martia purpurea. C. Bauh. phyt. Viola Martia 1. siue purpurea odora simplex: Eid. pin. Viola Martia rotundifolia 1. siue purpurea flore simplici odoro. Viola satiua Brunfels. tom. 1. rhaps. 22. p. 138 & in 4. p. 48. Viola purpurea Fuchs. Matth. Lac. Lob. in Adu. Cæsalp. & Cast. Viola nigra Dod. Cordo in Diosc. Ger. & Clus. hist. Viola Lon. Viola Martia præcox purpurea Lob. Ic. p. 608. Violæ Martiæ flos simplex Obs. p. 334. Flos communiter coloris in cæruleo subnigro purpurei: qui culturâ grandior fit: quandoque foliis latioribus Calthæ æmulis, quæ Viola matronalis flore purpureo Eyst.

Nom. Violam autem Græci ἴον & ἴον πορφυρῦν, i.e. Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἴον μέλαν καὶ μελάνιον, h.e. nigram Violam: à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellarique ἴον, & ab his Ianthinam vestem dici refert. Officinæ latinum nomen seruant: at herbam Violariam nominant & Matrem Violarum. Germani florem Blaw oder braun Veiel/ blaw oder braun Mertzen Violen: Galli similiter *Violette de Mars*, h.e. Violam Martiam: Itali *Viola Mammula*: Hisp. *Violeta*: Belgæ Violetten dicunt: Angli Violet: Bohemi Fiala: Hung. Viola: Arabes *Seneffigi, Sonofrig*, siue *Benefsegi*.

Etym. Ἴον autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt perhibet Hermolaus, quòd Nymphæ quædam Ioniç, florem eum Ioui primum dedêre muneri. Alij ἴον dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit: qui propter ipsam factus, ab ipsa nomen accepit. Atque inde etiam Latinis Viola quasi Vitula, extritâ litera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam Vaccinium eâdem etiam occasione dici refert, locum enarrans Virgilij in Bucolicis:

Alba ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Virgilius tamen Æcloga 10. Vaccinium à Viola differre ostendit.

Et nigræ Violæ sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturç lib. 7. Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem: ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriç prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cùm est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimentes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea Erethriam infundentes, & eam terentes efficiunt Silis Attici colorem. Eâdem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpureum faciunt elegantem.

Ad Violam nigram reuertimur, quæ Hyeme pariter ac Æstate viret, frigoris patientissima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumque margines, pingui solo plurima frequensque emicat. Flores vt plurimùm Martio, vbi seriùs, Aprili prodeunt mense. Flores Martio potissimùm mense colliguntur: Semina verò in Æstate, & nonnunquam Aprili. Monspelij ego obseruaui florentem Ianuario. Geneuç Februario & Octobri: Basileç in monte circa Dornack Augusto, Montbelgardi in Dumetis Octobri.

VIOLA MARTIA PVRPVREA FLORE multiplicato maiore.

Hortorum fragrantes puluillos ornat foliis ferè minoribus quàm insiluestri, floribus odoris fragrantissimi purpureis, siluestris paribus,

bus, sed numeroso foliorum agmine multiplicibus.

Camer.hort. Viola Martia pleno flore biflora, purpurea: quam [apud Matth.] non transplantatam loco calido simplicem euadere ait. Hist. Lugd. p. 797. Viola purpurea satiua, in hortos translata: maximè loco aprico insolata, floréque sæpiùs vulso, alioque cultu, denso foliorum stipatu, globosa facta, ideóque duplex Gallis dicta, *Violette de Mars double*, olitoribus in delitiis habita. Dodon. gallic. & lat. Viola cùm purpurea, tum candida, hortensis vtraque, florum foliola multiplicans. Gesn. hort. Viola simpliciter dicta, vel nigra, cognomine, Dasypodium, vel potiùs Dasyphyllum, h. e. multiplici flore, cognominatum. Lob. in Adv. Viola duplex: in Obs. p. 334. Viola Martia purpurea, Tabern. multiplex.



C.Bauh.pin. Viola Martia rotundifolia 4. [2. phyt.] siue multiplici flore; Viola nigra flore pleno, Dod. Viola purpurea & alba multiplex Tabern. Ger. Eyst. Viola flore multiplici Dod. fl. pleno Cast. Cam. Viola cærulea floribus numerosis foliis constantibus Cæsalp. Variat floris colore purpureo, rubello, candido, ex purpureo & albo variegato.

Non nisi hortensis à me fuit obseruata florens Montbelgardi mense Septembri; Geneuæ Octobri.

Viola Martia intensè purpurea, flore minore pleno.

Radix prolixa, crassiuscula: clemata Violæ Martiæ vulgaris: nec dissimilia *folia*: *flores* autem multiplici foliorum fœturâ pleni, minores, saturatioréque purpurâ tincti.

Nescio vnde Illustriss. Principissa nacta sit Violam hanc Martiam alibi non conspectam, flore multiplicato minore, colore intensè purpureo. Colitur in horto Ill. E. C.

Viola flore pleno maximo.

Hoc est illud Violæ purpureæ genus, quod Costæus in suis comm. in Mesuem, Constantinopoli reperiri scribit, flore pleno, magnitudinis Rosæ paruæ Moschatellinæ, odoris suauissimi, cuius flores duos ante cibum comestos aluum solvere narrat. Huius meminit Camerarius in Horto, & apud Matth. in Hist. germ.

Viola Martia, flore ex albo & cæruleo mixto, multiplicato, odoratissimo.

Serpit & hæc, & subinde clemata demissis fibris radicatur. *folia* non alia, quàm vulgatioris Violæ: *flores* eodem modo pediculis longis nituntur, statim è radice ortis, odoratissimi, multiplici foliorum agmine farcti, albo cæruleoque mistis versicolores.

Dodon. lat. Viola foliola multiplicans candida. Camer. apud Matth. germ. Viola alba & rubella. H. Lug. p. 797. Viola candida globosa. Tabern. Viola alba multiplex.

Hanc attuli Bisantio, & Clareuallii vidi florẽtem adhuc mense Septembri, & postea Aprili.

Viola Martia flore albo odorato, & non odorato.

Longissimis serpit *radicibus*, & subinde nouas demittitit fibras: *folia* iuxta pediculum falcata, minora, quàm Violæ Martiæ purpureæ, magis hirsuta, concinnè crenata: *flores* formâ quidem & odore purpureæ persimiles, sed minores, coloris albi & planè niuei, odoratissimi, interdum calcaria purpurascunt.

Hæc aliquando foliis est gracilioribus, floribusque nullo aut languido odore donatis.

Sunt in Violarum genere non modò purpureæ (inquit Matth.) sed etiam candidæ, frigidis & vliginosis locis nascentes, prorsus tamen inodoræ, de quibus nihil, quod extet, memoriæ prodidit Dioscorides. Hæ numerosæ proueniunt in Ananiensi agro supra Tridentum, vbi mense Aprili adeò copiosè florent, vt si longè prospiciantur, oculos fallant, & extensa lintea videantur. In Hist. Germ. ait Violas albas non ita suauiter olere vt purpureas, quòd locis frigidis proueniant.

Lob. in Adv. Flores albæ vbique vulgatiores, nullo, aut sanè languido odore. H. Lugd. p. 797. Violæ albæ nullo aut languido odore. Trago, Viola candido flore & odorato. Viola alba vt nix: Eid. Viola candidis floribus. Gesn. hort. Viola Martia flore albo. Tabern. Viola Martia alba Monach. in Mes. Viola mamula alba in montibus prope Brixam.

C.Bauh.pin. Viola Martia rotundifolia 3. siue alba; Viola alba Brunfels. Condida Dod. Cęs. flore albo Ger. Viola Martia cãdida Trago, alba Tab. Eyst. Viola silv. albo flore Gesn. Hor. Viola Martia alba hort. & campestris odora Lob. Ic. Plant. p. 608.

An Hermolao in Diosc. Violæ loripedes siue sessiles, candidæ, vulgò Claudæ nominatæ, & Mauricè Semphigi?

Geneuæ prope *la Bastie* florentem vidi mense Martio & Aprili. Frater inuenit eam in silua circa Augustam Rauracorum, plerumque in dumetis prouenientem. In sepibus circa Valentiam & Decan in Delphinatu passim obseruatur copiosissima. Montbelgardi ex siluestribus translata in hortum Ill. E. C. acquirit calcaria purpurascentia.

VIOLA CÆRVLEA MARTIA inodora siluatica, in cacumine semen ferens.

Radice est sarmentosâ, tenui, lignosâ, & longâ, vario reptatu hinc inde penetrante, densâ & longâ fibrarum comâ per interualla præditâ: *folia* circinatæ ferè rotunditatis, nisi in mucronem acutiorem desinerent, supinâ parte leuiter hirsuta, viridantia, pronâ verò glabra, dilutiùs virentia, & ferè luteola, interdum subpurpurea, in ambitu serrata, gustu viscido, *pedi-* Descriptio.

culis tenuibus, quadrantalibus: *cauliculi* pauci, quos ad alas inuolucra foliosa, acuta, in ambitu hirsuta complectuntur, *flosculos* in ramulorum summitate proferunt, Violæ Martiæ odoratæ similes, ex quinis foliis constantes, quorum supremum longiùs protensum reliquis, calcar deformat, purpuram vtrinque secante fasciâ albâ, quâ ipsâ albedine reliquorum quatuor



foliorum saturatâ purpurâ tinctorum vngues colorantur, nullâ odoris gratiâ: in medio stamina lutea, cum stilo virente: *caules* subinde cubitalem nanciscuntur longitudinem, inque ramos diducti foliis vestiuntur: flores, vt mox diximus, gerentes, quos subsequuntur siliquæ longæ, in tres carinas dehiscentes, *semine* farctæ copioso, ex rotunditate oblongo.

Icon. Nostra figura minùs accurata partes omnes non exprimit: quare eò accuratiorem dedimus descriptionem.

Synonyma. C.Bauh.pin.Viola Martia rotundifolia 2. siue Viola Martia inodora siluestris: Et sic in phyt. vbi tertia est. Viola siluestris Brunfels. in 4. p. 48.& Anguill.inodora Dodon. Viola 2. siue purpurea silvestris, Violæ nigræ alterum genus cæruleo & inodoro flore: & p. seq. 558. Viola canina seu silvestris, Trago. Violæ nigræ silv.species Gesn. hort. Viola canina Lon.& Tab. sylv.Ger. Viola canina cærulea inodora silv.serotina Lob. Ic. Plant.p.609. Viola Martia silv.Thal. Martia canina, Eyst.

Varietas. Flos cæruleus, aliquando pallidus: duplex est, altera maior, foliis maioribus & rotundioribus: altera minor foliis mucronatis oblongis ac strictioribus: Gesner. in monte fracto meminit montanæ, quæ solùm foliis minoribus & solidioribus à vulgari differat: est & Viola Martia flore rubro purpurascente, Eyst. Dalechampius olim vocabat nostram plantam, *Matrem Violarum*.

Locus. Obseruatur passim ad macrorum & siccorum agrorum ac pratorum margines: item in dumetis & siluis, florens eodem tempore, quo purpurea vulgaris, sed multò diutiùs illâ perdurâs.

VIOLA MONTANA FOLIO multifido.

Descriptio. RArum Violę genus mihi in monte Nombres Rhetorum prope balneum Würms inuentum, simplici ferè *radice* hærebat: *folia* pediculis longiusculis nitebantur è radice statim ortis, in decem longiuscula & angusta segmenta [singula Linariæ folium referentia, neruo secundùm longitudinem decurrente] ad pediculum vsque



dissecta, gustu glutinoso, reliquarum Violarum more: *florem*, qui tum deciderat, non obseruaui, superstitibus adhuc siliquis in tres carinas hiantibus, quas pediculi breuiores quàm foliorum sustinebant.

C. Bauh. pin. Viola Martia rotundifolia 5. siue Viola Alpina folio in plures partes dissecto.

VIOLA MONTANA PVRPVREA, SOLIdiore folio.

EXit hęc in summi Sneeberg iugi vertice, perquàm exiguis *foliis*, & quasi circinatæ rotunditatis, in ambitu leuiter serratis, crassiusculis, longiusculo pediculo inhærentibus: *cauliculus* assurgit è medio foliorum, duas vncias longus, vnicum *florem* sustinens purpureum, vulgari similem, sed longè maiorem & inodorum: cui succedit triangula siliqua: *radix* nonnihil serpit, & aliquot fibris donata est. Floret sub finem Iunii. Hanc nonnulli Melanium [fortè restituendum Melanthium:] montanum appellare videntur, inquit author Clusius, qui in Pann. p.356. Violam montanam 2. [ita quoque in hist.] siue montanam purpureo flore vocat. C.Bauh.pin. Violam Martiam rotundifoliam 6. siue Violam Alpinam purpuream exiguis foliis.

VIOLA MARTIA LVTEA.

ADmodùm fibrosa est *radix*: *folia* circinatæ rotunditatis ferè, ad pediculum longum, tenuem falcata, parua, cæterarum Violarum foliis delicatiora, tenuiora: *flores* pediculis è radice mox ortis insident, exigui, lutei.

Matth. Viola aureo colore. Monach.in Mes. Violæ mamulæ luteæ seu croceæ.Gesn.hort.Violæ flore luteolo. Aret. Viola lutea, & Lob.Ic.p. 609, Eid. Obs. p. 33. Viola Martia cauliculis ramosis, floribus luteis. Clus. pann.p.356. Viola 1. montana (sic etiam p.357. & Hist.) flore luteo. Dalechampius olim Paronychiam vocabat.

C. Bauh. phyt. Viola 4. Eid. pin. Viola Martia rotundifolia 7. siue Viola alpina rotundifolia lutea: Viola luteola minore flore Gesn. hort. Viola lutea Cæsalp.Cast. Viola Martia lutea inodora alpina Camer. Gramen Parnassi aliud H. Lugd. p. 1005.

Semina circa Geneuam in montibus collecta, terræque in horto Ill. E. C. mandata plantam dedêre, quæ Aprili & Martio florebat. Reperta quoque vltra citráque montem Gotthardi, & in Apennino, qui vulgò Cornea dicitur, inter Italiam & Prouinciam. Abundanter nascitur in omnibus Austriæ & Stiriæ Alpibus: Iunio atque Iulio

que Iulio florens, in cultis autem Aprili. In Borealis etiam Angliæ montibus inueniri intelligebat Clusius.

Cæterùm Viola refrigerandi vim habet, Dioscoride auctore. Folia eius per se & cum polenta illita stomacho æstuanti, oculorum inflammationibus, sedisque procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est, cum aqua potum angina correptis, & comitiali in pueris morbo mederi affirmant. Quam postremam sententiam quidam hinc excludunt, tanquam suppositiitiam, nec eam Ruellius conuertit, quod eadem capite de Astere legatur. Alij contrà, Plinium & eos auctores, ex quibus illa descripsit, sequendos iudicant, idque de Viola purpurea rectè legi, & à Dioscoride scriptum esse censent, capitique de Astere Attico falsò adiecta, quòd neque Plinius neque Græcus aliquis auctor ea de Astere memoriæ prodiderit.

De Viola verò hæc Plinius. Violæ siluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerant, contra inflammationes illinuntur, stomacho ardenti imponuntur, & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente, vuluaue, & cōtra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactuue discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris in aqua potum. Semen Violæ scorpionibus aduersatur, contrà flos albæ suppurata aperit vel discutit. *Hæc Plinius.* Et sanè hoc ex Violis purpureis auxilium videtur non manifestis ipsarum qualitatibus aut facultatibus, sed φυσικῶς & cæco effectu anginis & epilepsiæ mederi.



Violæ folia [inquit Galen. 6. simpl.] aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Quare tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis.

Mesues multò accuratiùs Violæ vires declarat his verbis. Viola recens, frigida est & humida, siccata minùs tum frigida, tum humida. In recente enim excrementosa in superficie humiditas purgatrix lubricando, caliditatē obtundit, ipsius perfectionis & formæ causam. Hæc cum siccando resoluta fuerit, caliditas primò obrupta, & ab ea sapor amarus, fitque purgatrix trahendo. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos sedat, inflammationes omnes extinguit, asperam arteriam & thoracem lenit, expurgat bilem flauam, & ab ea calorem extinguit, & cephalalgiam à causa calida: somniferæ sunt, conferunt vuæ, cynanchæ, præter cæteras verò pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracis: phlegmonen hepatis, obstructionem eius siccam, icterum valde iuuant, & febres symptomaticas, seu inflammatorias: sitim sedant, sed coryzam excitant. Melior est Viola matutina, cuius virtutem neque Solis calor resoluit, neque pluuia dissipauit. *Delectus.* Succus Violarum & syrupus leniendo soluit. Violæ melle conditæ magis tergent, minùs refrigerant, cúm saccharo contrà. Oleum fit omphacinum aut amygdalinum, in quo oleum Violarum fiet. Nec Violæ, nec harum succus multam coctionem sustinent. Acetum Violarum febrium ardorem mirè sedat. *Dosis.* Dantur potu expresso ab Vnciis iiij. ad Vncias viij. Succus ab Vncia vna, ad Vncias duas. Syrupus violaceus ab Vnciis duabus, vsque ad Vncias quatuor. Conditum Violarum ab Vncia vna & semisse ad Vncias tres. Hactenus Mesues. Flores Violarum bibiti cum aqua destillationis, vel decoctionis florum Violarum, conferre à proprietate Epilepsiæ puerorum, & propriè illi, quæ dicitur Mater puerorum, & in qua febris est acuta, legimus apud Bayrum.

Aiunt siccatâ humiditate, quæ in superficie continetur, gustu amaritudinem deprehendi, à calido sc. prouenientem: & hinc fieri vt exsiccatæ magis calidæ, minusque humidæ habeantur: Ego autem [inquit Matth.] nullam sanè amaritudinem, nec in siccis, nec in virentibus obseruaui: foliola quidem florum sunt ita acria, vt fauces vellicent: quamobrem Violas nec frigidas simpliciter nec narcoticas existimarim dicendas. Semen certè scrupuli pondere ex iure gallinaceo sumptum, purgat. *Seminis dosis.* Aqua, oleum, & acetum violaceum cephalalgias ardentissimas vel per se, vel cum linteo impositæ compescunt. Nec minùs calidæ hepatis intemperiei auxiliatur. Succus herbæ tumores calidos reprimit. Aqua oculorum dolores cum linteo inducta mitigat. Ad dysuriam præstans medicamentum est oleum violaceum vmbilicali regioni illitum. Semen calculosis vtilissimum. E Violis igitur nigris seu purpureis, vt vocant, Acetum, Oleum, Conseruæ, Zulapia, & Serapia conficiuntur. Ad quasuis calidas affectiones adhibere, præsertim verò pueris, qui morbo comitiali & ardentibus febribus, non rarò infestantur, cōmendat Tragus, iteratam violarum macerationem in aqua fontana factam addito saccharo propinans. Serapium Violarum, mensura duûm, aut trium cochlearium sumptum, ardores febrium acutarum tollere idem testatur: laxam præterea aluum conseruare, emollire aposthemata, cor roborare: pleuritidi mederi breuiter omnibus calidis affectionibus summè conducere. *Serapij Viol. dosis.* Esse qui Serapium Violarum aqua fontana misceant, sitique restinguendæ exhibeant, quam sanè potionem ægrotantibus gratam esse fatetur. Additque postremò, id quod in medio residet Violæ luteum punctum, negligi non debere, sed diligenter asseruari, nam decoctum in aqua & potum anginæ auxilio esse, & comitialibus maximè in pueris, iuxta Dioscoridis præceptum. Tandem Violarum oleum, aquam distillatam, & acetum, dolorem capitis sedandi vim habere illitu, nec non inflammationibus hepatis foris, impositu, opitulari. Hæc inter alia Tragus, quem miror, vt & Dodonæum eum sequutum, tribuere luteę parti Violæ, quod Dioscorides & Plinius purpureæ.

Simeon Sethi ait prodesse ad intestinorum dolores, cor verò offendere: Dolores capitis à

flauâ bile factos sopire, potas & odoratas: Ventriculum irritare, & flauam in eo inuentâ bilem caput siccum humectare, calidúmque refrigerare suo odoratu: Somnum inducere: humida capita destillationibus obnoxia reddere.

PINGVICVLA GESNERI.
CAP. III.

Descriptio. HOc nomine appellabat Gesnerus *foliorum* argumento, quæ per terrę superficiē sparsa, quinque aut sex, & plura interdum, pinguiuscula sunt & nitida, binas vncias longa, vnciam circiter lata, per extremum nonnihil obtusa: inter hæc surgunt *pediculi* aliquot, palmares, aut altiores, quorum vnicuique in summo fastigio hæret *flos* vnus purpurouiolaceus aut alb⁹, hians, longo calcari donatus, facilè pediculum relinquens: *radix* fibrosa.



Gesnerus reprehenditur. Miror Gesnerum dicere Pinguiculam [vt vocat in monte fracto, & de hort. vbi Lipatim vocandam censet] folia Oleæ habere. Sanè ea similitudo videtur longè petita: multò enim latiora sunt, nec dura, sed tenera & breuì euanescentia: color quoque diuersus.

Pinguiculæ nomine depingitur & describitur à Clusio in pann. & hist. placuit enim id illi relinquere quo à Gesnero donata est. An verò Lingua, vel Lingulaca Plinii sit, quam lib. 24. cap. 19. & lib. 2[illegible]. cap. [illegible] circa fontes nasci tradit, non asserit, sed inquirendi duntaxat causâ proponit. Pinguiculam & Saniculam Eboracensem, h. e. Yorkshire Sanicle nominat, Quibusdā Κριὰς Apuleii putatur. H. Lugd. p. 1106. Cuculatam inscribere maluit.

Dodecatheon Plinij. C. Bauh. phyt. dicitur Pinguicula Dodecatheon Plinii quorundam: Eid. pin. Sanicula rotundifolia 5. siue Sanicula montana flore calcari donato: Pinguicula vel ἰόνυγρον, Viola humida & palustris: Dodecatheon Plinii, Gesn. & Camerarii. Sunt qui Oleosam appellant.

Varietates & Locus. Quæ albo est flore spontè prouenit non modò in Schneeberg, Durrenstein, aliarūque Alpiū iugis, in locis à soluta recens niue adhuc madentibus: sed etiam illa quæ purpureo est flore permixta in omnibus ferè pratis vliginosis, in quibus Maio floret, & Iunio semen profert: in Alpibus verò seriùs, Clusio authore. Altissimis autem & niuosis montibus gaudere, éque saxis prosilire, riuulo quopiā pręterfluente madentibus, & florere Iunio etiam antequam niuibus liquatis montium cacumina detecta appareant, annotatum est in H. Lugdunensi. Obseruaui ego in monte Thuiri flore purpureo & albo, & vltra Gothardum ad radicem montis. Reperit Ioh. Schvvab copiosam flore purpureo in Iuræ montis tractu illo, non tam variis, quàm raris stirpibus refertissimo, cui rupes & falcones Falconum rupes nomen dedêre. Referebant ei eius loci pastores, se plagas sibi illatas feliciter curare, foliis eius contusis & impositis: eiusque succo pingui & butyroso fissuras in vaccarum vberibus litu curare.

IACEA TRICOLOR SIVE TRINITATIS flos.
CAP. IV.



Desc PVlcherrimi *flores*, eorumque varietas effecit vt in hortos translata cultu digna iudicaretur: quos quinque *foliis* constantes, delicias suas aduersa facie spectatori offerre videas: modò totos purpureos, modò luteos, cœruleo, purpureo variegatos: aliterque etiā versicolores, in pediculis longis, concauis, ex foliorum alis quæ modò Hederæ terrestris instar rotunda, modò oblonga, in ambitu serrata, in *caulibus* reptantibus, ramosis, ex *radice* tenui & fibrosâ exortis: *semen* in pericarpiis turgidulis, ferè triangulis, minutum, splendidum, copiosum. *Minùs* bona est nostra figura ex Fuchsianis. An hæc sit Iacea illa, quam ad intestinorum ramices magni faciunt recentiorum quidam, dubitat Matthiolus. In post. comm. addit quosdam vocare Herbam trinitatis, ac duas statuit species, minorem & maiorem.

Camer. apud Matthiolum germ. demptâ figurâ Matthioli, alias duas exhibet [vni titulus, Iacea, Viola trinitatis: alteri, Iacea siluestris] quarum vna sufficere posset.

Tragus Herbæ Trinitatis duo tradit genera, satiuam & siluestrem. Hanc vitium frugum & hortorum vocat. Porrò ambas has Violas, eas esse credit, quas Columella Sarranas nominat. Nec dubitat quin per Flammeam & Phlogen, eas intellexerit Plinius, ita vt Phlogion dicatur satiua, Phlox verò siluestris. Tandem non sine errore Herbarios Iaceam appellare sibi persuadet, & Iasmen potiùs dicendam arbitratur, & cum nonnullis Violam Albelet.

Viola hæc tricolor Dodonæo quoque conuenirę videtur cum Phlogio Theophrasti, quam Gaza Violam flammeam interpretatur. Sed hác opinionem improbat Gesnerus.

Lobel. in Adv. scribit errare Senensem, vt qui Iaceæ nigræ facultates, Violæ flammeę attribuat, & hanc à scabiosis discernere nesciat: sed decepisse illum nomenclaturam Iaceæ vtrique communem. Quare hanc tricolorem Iaceam mauult dictam ἀπὸ τῦ ἴυ, à Viola, vt etiamnum vocatur, quam

quàm quòd plurimùm humi iaceat, vt quidam autumant.

Violæ nigræ persimilis flos (inquit Gesn.) quē aliqui Trinitatis cognominant. A colorum numero septenario, vulgari nomenclaturâ Heptachrum nostri appellant: inodorus, solùm colorum elegantiâ & varietate placet. Aliqui non rectè Antoram vocant.

Iaceæ tricolori adscribit Dorsthenius caulem instar Lauendulę, acutis & paruis foliis. Sed non video, quomodo conuenire possint, quæ scribit de caule & foliis. Videndum etiam an Ruellius alicubi Ocimoides nominauerit, & Tragus Polygalon Dioscoridis, quod vult Dorsthenius. Ruellius Violæ inodoræ genus esse dixit, quam vulgus gallicum Panseam vocat.

C.Bauh.phyt. Viola 8. siue tricolor hortensis, repens, φλὸξ καὶ φλόγιον, i.e. Viola flamma & flammea (vtroque enim modo Gaza vertit) Theophrasti. Eid.pin. Viola martia foliis oblongis s. an φλὸξ Theophrasti: Herba Trinitatis Brunf. tom. 2. rhapf.17. & in 4. p.65. Fuchs. Lon. satiua Trago: Iacea maior, siue Viola tricolor Cast. Viola flammea Dod.gall. Cęsalp. Viola tricolor Dod. Clus. Ger. Viola flammea colorata Lob. Obs. p. 335. Ic.Plant. p. 611. calida in Adu. Viola flammea seu tricolor maior H. Lugd. Viola Trinitatis 1. Tabern.

Flos colore & magnitudine variat: & flore purpureo & cæruleo: albo & luteo: cum pallido cæruleo, purpureus & luteus etiam permiscetur, quandoque lituris quibusdam notatur: raró flore penitus albo reperitur, quæ est Viola Trinitatis 2. Tabern. Datur quæ duplò maiore flore est, coloris vnius, nigræ purpuræ, & instar holoserici nitente, vel pallido, hinc Flos Trinitatis maior, Eyst.

Germanis dreyfaltigkeit blůmen/ freyssam/ freysamkraut, & Rheni tractum incolentibus, vnser frawen bettstroh: Belgis dreyvaldicheit bloemen: Gall. *De la Pensee*: It. *Iacea*: Angl. hartys nase/ Ioue idle Dames.

In Aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebrò quidem sua sponte, siluestri speciosior & elegantior. Vere vnà cum Viola nigra aut paulò pòst emicat, Æstate dein totâ, & maximâ Autumni parte ac subinde etiam Hieme, floret, vt Geneuæ mense Octobri. Decembri, Ianuario, & Februario. Montbelgardi in agris obseruaui luteam inter Arbouans & Audincourt; in agris versus *La Chau* flore albicante & subluteo, à satiua non diuersam, nisi minorem: eiusmodi etiam vidi in agris inter Masműster & S.Germain, Septembri & Octobri.

Aqua distillata puerorum inflammationibus & torminibus ventris auxilio esse quandoque pota traditur: hodie apud mulieres in vsu est: eadem (vti testantur plerique apud Tragum) pus in pulmone & thorace collectum purgat, si continuò bibatur, eâque vinum misceatur. Herba anginæ suûm medetur: flores præcipuè virginum sertulis nati sunt. Quum verò acrimoniæ ratione incidendi vim quampiam habeat, ideò (inquit Fuchs.) rectè recentiores asthmatis, pulmonisque inflammationibus prodesse tradunt: hâc ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio esse solet: cæterùm, non parum ad pruritum & scabiem confert, omniáque cutis vitia emendat, idque mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione: vlcera etiam, quia viscositatem obtinet, glutinare potest. Ad calorem & siccitatē inclinare authorem habemus Matthiolum, qui multâ experientiâ compertum ait, aquam stillatitiam ex ea sudores potenter mouere. Matthiolum declarat Camerarius: Stillatitius liquor, inquit, ex herba, caulibus, & floribus exhibetur bibenda laborantibus lue venereâ per nouem dies aut plures, & mouetur eis sudor. Qualitatem herba habet Dodonæo, frigidam quidem obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti, glutinosique succi, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque facultatis, verùm minùs quàm illa.

IACEA TRICOLOR SVRRECTIS caulibus quibusdam arborea dicta.



Viola arborea quibusdam dicta, surrectis est caulibus, cubitum altis ac etiam altioribus, angulosis: folia priora vulgaris Violæ tricoloris similia, subrotūda, cætera longa ad vncias quinque, alia longiora, vel breuiora, angusta, quæ cultu variant, & latiora reddita Violæ Martiæ folia æmulantur, ad quorum genicula foliola alia emicant, modò parua, modò maiora, quædam etiam laciniata, & per ambitum serrata, colore Iaceæ vulgaris: flores quoque dictæ Iaceę, quinque foliolis constantes in ambitu dilutè violaceis, longis insident pediculis, è foliorum sinu ortis, quorum folia duo lateralia interna parte albis villis obsita, & cum imo pulchellis striis decorata. Quibus succedunt siliquæ longę in ternas carinas dehiscentes, semen continentes album, paruum: radix tota fibrosa est ac perennis. Descriptio.

Tota planta sapore viscido est, & multa communia habet cum Viola siue Iacea tricolori. Sed cur arboream dixerint nonnulli non video.

Arborescentem Violam è Baldo monte allatam, odore perquàm iucundo, sibi dono datam ait Matthiolus à Calzolario, floribus Consolidę regalis persimilibus: plantam duorum cubitorum altitudine, pluribus ab vna radice sublatis caulibus. In post.comm. cum mag.fig. (vbi eadem verba allegat) huius figuram dedit Iaceę siue Floris trinitatis inscriptione: In hist.germ. Iaceæ Violæ trinitatis titulo. Sed figuram hanc abstulit Camerarius in Hist.germ. Ea sanè non malè conuenit arboreæ multis dictæ quam nos hoc capite exhibemus.

Camer.apud Matth. germ. [vbi Violam fruticosam inscribit] & in eiusdem Epit. [vbi Violam arborescentem vocat] Violam erectam potiùs, quàm arborescentē nuncupandam scribit, abundantem in monte Baldo, flore ex purpureo albescente, sine odore, in hortis ex semine deci-

duo multùm ſe propagantem. Et licèt alicui figuram Camerarij Matthiolo appoſitam conſideranti, ea diuerſa videri poſſit, à Viola Martia ſurrectis caulibus, aliam tamen non exiſtimo, ſed naturæ luſum, cùm ſemina profert.

An Lobel. in Obſ. p. 334. Icon. verò Plant. p. 610. Viola Martia ſurrectis cauliculis?

Figura Matris Violarum Dalechampij, H. Lugd. p. 798. videtur Iaceæ ſurrectis caulibus, quæ Matthiolo arborea dicitur, licèt minùs feliciter expreſſa, deſcriptio tamen non mihi videtur in omnibus competere: vereor ne confundantur duæ plantæ. Melior figura eſt, quæ pingitur p. 800. ſub Violæ flammeæ ſiue tricoloris maioris Matthioli inſcriptione.

Violam arboreſcentem Matthioli, & Violam Martiam ſurrectis cauliculis Lobelij, C.Bauh. in phyt. ſub vna, nempe Violâ 7. ſiue tricolore erectâ, quam Iouis florem Theophraſti arbitratur comprehenſus eſt. At in pin. mutatâ ſententiâ, à ſe inuicem dinſtinxit. Viola Martia foliis oblongis 2. ſiue arboreſcens purpurea, eſt, inquit, Viola arboreſcens Matth. Caſt. Tab. vel potiùs recta Camerarij: Viola fruticoſa Geſn. hort. Mater Violarum Dalech. Lugd Viola elatior Cluſij: Viola erecta flore cæruleo & albo Eyſt. Flore eſt ex cæruleo purpuraſcente vel ex cyaneo albeſcente. Viola Martia foliis oblongis 3. ſiue Viola tricolor erecta, an Iouis flos Theophraſti 6. hiſt. 6. Viola aſſurgens tricolor Dod. Ger. Violæ purpureæ varietas Lob. in Aduerſ. Viola Martia ſurrectis cauliculis in Obſ. & Icon.

Locus & Tempus. Spontanea occúrrit inter vepres in limitibus Montbelgardenſibus, itinere verſus Matthai arcem, florens Maio: eodem hoc menſe florentem vidi Eſlingæ in horto Volmarij, & Argentinæ Frid. Meieri, ac etiam Lutetiæ in horto Robini Auguſto, & Stutgardiæ cum ſeminibus & foliis valdè latis, quaſi Violariæ Nouembri.

Iacea tricoloris ſiue Floris trientalis genus flore luteo & purpureo magno, repens, non annuum.

Synon. Cluſ. Pann. p. 358. Viola 3. ſiue tricolor odoratiſſima p. 359. Viola montana 3. ſiue tricolor 1. Eid. hiſt. Item pann. Violæ 3. ſiue tricoloris odoratiſſimæ aliud genus, ei per omnia ſimile, floris colore excepto: Eid. hiſt. Viola montana tricolor 2. primæ per omnia ſimilis floris colore excepto, omninò flauo, purpuraſcentibus radiis ex vmbilico emicantibus: fertur & alia varietas coloris reperiri (flore ſc. toto purpureo) quam ſeminio accidere putat Cluſius.

Camer. apud Matth. Germ. Iacea flore maiori luteo valdè odorato: alia huius generis flore purpureo.

C.Bauh. pin. Viola Martia foliis oblongis 4. ſiue Viola montana tricolor odoratiſſima (11. phyt.) Viola flãmea maior violaceo colore mixta, Eiſt. Eid. Viola Martia foliis oblongis 7. ſiue Viola montana lutea grandi flore (12 phyt.) & Camer. Violæ nigræ perſimilis montana lutea Geſn. hort. Viola flammea lutea H. Lugd. Viola Martia arboreſcens lutea Tabern. Viola flammea maior pallido colore mixta Eyſt. Flore eſt luteo, ſed magna ex parte lineis purpureis intermiſtis, aliquando ſine lituris: rariùs flore albo reperitur.

Locus & Tempus. In montibus Rheticis mediis in niuibus flore purpureo magno: floribus minùs ſpecioſis in cacumine montis Roſſberg. prope Maſmunſter. Luteo flore in diuerſis hortis florens Aprili & Maio, at niſi tranſplantetur, facilè perire ſolet. Spontè in Helueticis montibus naſci, pænéque totâ Æſtate florere fertur.

Iacea bicolor, Frugum & hortorum vitium Trago.

Herbam Trinitatis ſecundam, ſiue ſilueſtrem (vt vocat) quæ ſponte in hortis & frumentis naſcitur, Vitium frugum & hortorum meritò cenſuit Tragus, latiuæ per omnia ſimilem niſi quod floſculos magis exiguos procreat, candidos & luteos, interdum etiam cæruleos & luteos.

Iacea, ſiue Herba Trinitatis altera, cum Iacea tricolore vulgari iiſdem pariter locis naſcitur, & ſeritur in hortis, minoribus tamen ac breuioribus tum foliis, tum floribus, qui tamen non tribus, ſed duobus tantùm conſtant coloribus, candido videlicet, & luteſcente, inquit Camerarius in Epit. Matth. vbi figura. Italis dicitur Iacea ſeu *Minuti penſieri minori*. Germ. wild frey-ſamraut [illegible]

C.Bauh. pin. Viola Martia foliis oblongis 6. ſiue Viola bicolor arvenſis (9. in phyt.) Iacea minor Caſt. Violæ nigræ ſimilis arvenſis minor, Geſn. hort. Viola ſilueſtris Lob. Icon p. 611. Viola flammea minor Hiſt. Lugd. Viola Trinitatis minor petræa Tabern. Viola tricolor petræa Gerardi. *Hactenus* trium colorum non obſeruaui, ſed candido & luteo, cæruleo & luteo, cæruleo & candido: aliquando tamen totus luteus vel totus albus occurrit: Alia eſt valde parua Auguſto florens.

ASARVM.

CAP. V.



NOn immeritò Nardis Aſarum accenſuit antiquitas, tanta eſt in radice tenui, reptatrice, fibratâque odoris affinitas: folia verò Cyclamini, circinatæ rotunditatis, læto virore ſupernâ parte ſplendent, rigida, infernâ autem magis albent, tenerâ lanugine pubeſcentia vtrinque, magis tamen infrà quàm ſuprà: inter folia proximè terram, in breuibus pediculis hirſuti ſexanguli cytini purpuraſcentes hioſciami, in tres lacinias diuiſi, oriuntur, internè atro-purpureas, externè ex virore rubeſcentes, medium occupantibus ſtaminibus purpureis: ſemen ſex diſtinctis loculis comprehenſum continetur, acinis vuarum ſimile quoad formam externam, tuniculâ fuſcâ, quæ interiùs medullam albam continet, acriuſculum eſt guſtu.

Asarum[ἄσαρον] quod alij Nardum siluestrem [νάρδον ἀγρίαν] vocant, Dioscoridi hæc est odorata & coronaria [vt Par. addit, πόα εὐώδης στεφανωματική. Cat. pro πόα habet βοτάνη.] folia habens Hederæ κισσῷ. Quidam addit(ἢ ἀριστολοχίᾳ] similia, sed densiora [πυκνότερα. Par. μικρότερα.] & multò rotundiora: florem inter folia iuxta radicem cæruleum[κυανοῦν. Paris. ἄνθη, πορφυρα εὐώδη. Cat. πορφυρᾶ, λίπλά εὐώδη.] Hyoscyami cytinum referentem, in quo semen acini nucleo simile [Addit hic alter codex, ἔχον καυλία γωνιοειδῆ ὑποστραχέα, at neque Oribasius, neque Serapio ita legerunt.] Radices subiacent numerosæ, geniculatæ, tenues, obliquę, Gramini similes, longè tamen graciliores & odoratæ, linguam excalfacientes, valdéque mordentes.

Vocatur inter notha, à Magis Sanguis Martis (αἷμα Ἀρέως:) ab Osthane Thesam [Θέσαν:) Ægyptiis Cercera [κερκέρα:]Romanis Perpensa. ab aliis Baccaris [βάκχαρ] Hetruscis Succinum (σύκκινυμ:) aliis Nardus rustica(νάρδον ρούστικαμ:) Gallis Baccar.

In Dioscoridis textu verba hæc πόα εὐώδης στεφανωματική quidam relinquunt, alij tollunt. Tagaultius ea Bacchari potiùs, cui hanc naturâ, viribus & effectu proximam esse ait, conuenire putat. Baccharem, inquit, Plutarchus coronis esse dicatam concedit, cuius sententiæ accedit & Virgilius, inquiens:

& Bacchare frontem.

Cingite, ne noceat vati mala lingua futuro.

Itaque quod herba coronaria dicatur Asarum Dioscoridi, id errore cuiusdam scioli, docti putant accidisse, qui Baccharem Asaro commiscuit. His Tagaultij rationibus, adde, Serapionem omisisse coronariam esse, & Plinium dicere coronis addi.

Exemplaria autem Dioscoridea deprauata esse testatur Fuchsius, ita differens: Habent exemplaria πυκνότερα vel μικρότερα, cùm potiùs scribendum sit μαλακώτερα; id quod partim Plinij testimonio, partim etiam judice sensu ipso comprobari potest. Plinius habet molliora. Sensu judice, Asari certè folia, neque densiora, neque minora Hederæ foliis sunt: sed maiora multò, & longè Hederæ molliora. Ego considerandum propono an non legi possit μικρότερα?

Plinius lib.12. cap.13. scribit Asarum, quod & ipsum aliqui Nardum syluestre appellant, Nardi vim habere, foliis Hederæ, rotundioribus, mollioribusque, flore purpureo, radice gallici Nardi: semine acinoso, saporis calidi ac virosi: Montibus in vmbrosis bis anno florere: Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyria reperiri: fodi cùm foliâ mittere incipit: & in Sole siccari, celeriter situm trahens ac senescens: Inuentam & in Thracia herbam esse, cuius folia nihil ab Indico Nardo distent. Lib.21. cap.6. eorum errorem corrigendum esse monet, qui Bacchar Nardum rusticum appellauere. Esse enim aliam herbam sic cognomi natam, quam Græci Asaron vocent, quoniam in coronis addatur.

Constant. autem in annot. in Amatum licèt Baccar siue Baccarin Plinij lib.21.c.6. & 19. Item lib.12. cap.12. Asarum esse dicat, ac eo nomine à nonnullis Nardum falsò vocari, Baccarimue Dioscoridis aliam à Pliniana esse herbam, nominumque affinitate falli, quotquot rei herbariæ recentes scriptores vnam faciant: Ego tamen contrarium assero, dicoque cum Amato Plinium ils in locis de planta ab Asaro diuersa loqui.

Brassauolus [verba sunt Matthioli] immeritò in Plinium spiculum contorsit, vbi dicit, ipsum eo etiam in errore versari, vt Asarum Baccharim esse existimarit. Plinius enim lib.21. eos arguit, qui Baccharem & syluestrem Nardum idem esse contendunt. Id autem quod dicit libro 12. Baccharim vocari Nardum rusticum, non propterea ait idem esse, sed malè ita dici, etiamsi ita vocetur.

Si quis porrò à me inquirat, quid de Bacchare sentiam, & an idem sit cum Asaro, vel diuersum, ei respondeo me non inuenire Dioscoridem sub nomine Baccharis vllam herbam agnouisse, sed caput illud in Dioscoride adulterinum esse, & ab aliis additum. Multæ autem sunt rationes, quæ ad id credendum me induxerunt. Et in primis videtur hæc vox Baccharis latina potiùs quàm græca. Nec inuenitur vllus author ex iis, qui Dioscoridem præcesserunt, vel eodem tempore vixerunt, aut pòst sequuti sunt, qui vllius plantæ sub hoc nomine meminerit, quemadmodum in Galeno & Aëtio videri potest, qui ne vnico solùm verbo Baccharem nominauerunt. Nec refert appellasse Athenæum vocem Baccarim, siue Pancarim: non est enim planta, vt errantes quidam existimant, sed vnguentum. Si quis autem institerit, in Ægineta & Oribasio inueniri caput de Bacchari separatum à capite de Asaro: inficias non ibo hæc duo capita apud Paulum reperiri. Verùm affirmabo satis longo tempore post Galenum venisse apud Græcos in lucem hoc nomen Baccharis. Cùm igitur inueniam Paulum, qui de simplicibus Galeni scribit, agere de Bacchari, de qua nulla fit mentio in Galeno, necessariò sequitur vnum ex his duobus, vel deesse in Galeno, vel additum à Paulo, neutrum tamen credendum est, sed certò concludendum hoc additum in Paulo à librorum corruptore aliquo. Idem in Oribasio accidisse dico. His addo apparere totum caput de Bacchare in Dioscoride, excerptum esse à principio ad calcem ex capite Asari, ferè de verbo ad verbum, vt animaduertet is, qui vtrumque conferet caput. Ideò nonnulli videntes fortè hæc duo capita similia esse, qui certò sibi persuadentes Dioscoridem scripsisse de Bacchari, cùm Paulus & Oribasius de hac tractarint, nescientes qua ratione rem componerent, sibi imaginati sunt bonam partem capitis de Asaro (nempe eam quæ inserta capiti de Bacchari) spuriam esse, quam ideò vt abiectam ab aliis, abstulerunt à reliqua parte. Atqui error nimis magnus est, demere legitimo capiti, quod à Dioscoride totum ac integrum & non truncatum fuerit traditum, & defendere adulterinum. Dioscorides autem scribens de Asaro, desumit partem vnam ex capite Crateuæ, qui minùs exactè, vt oportebat, de Asaro tractauit, & in suum inseruit, reliquum vt non necessarium omisit, subnectitque huius herbæ, tam suas, quàm Crateuæ facultates, addens in fine capitis, Crateuam herbarium ita scribere ad verbum. Rem autem ita se habere testantur fragmenta variorum autorum Græcorum manu scriptorum, quæ apud me habeo in quibus omnia leguntur, quæ Crateuas de Asaro scripsit. Et hinc colligere licet totum caput de Asaro in Dioscoride legitimum esse. Et hæc æqui lectores consulant, & de nostra controuersia iudicent: collatis quidem iis, quæ

Autorum opinio.

hac de difficultate, Matthiolus, Cordus, Dodonæus, Lobel. & Cæsalpinus præ cæteris memoriæ prodiderunt.

Ex quorum scriptis constat Matthiolum, Cordum, Dodonæum, Lobelium & Cæsalpinum præ cæteris Asarum & Baccharem ab inuicem distinguere, nullum inter Baccharim Dioscoridis supposititiam, & Plinij genuinam, discrimen agnoscentes.

Anguillara epist. 1. ostendere conatur Dioscoridis caput de Bacchari esse spurium, vti & in Paulo & Oribasio: Item ex Dioscoridis capite de Asaro nihil demendum: Baccharis caput desumptum esse ex capite Asari: Baccharim verò Plinii differre à Dioscoridis existimat.

Synon. C. Bauh. phyt. & pin. Asarum 1. Asarum Brunfels. tom. 1. rhaps. 8. & in 4. pag. 6. Trago, Matth. Fuch. Dod. Lac. Cordo in Diosc. & hist. Turn. Gesn. hort. Cæsalp. Cast. H Lugd. p. 913. Thal. Tabern. Lobel. Obs. p. 328. Ger. & Eyst. Asarum Baccaris siue Baccarus Lob. in Adu. & Ic. Plant. p. 601.

Varietas. Quandam Asari speciem diuersam, vulgari multo maiorem & odoratiorem in Heluetiis Alpibus circa Eremum D. Virginis quam Einsidel reperiri aiunt, testibus Camerario & Gesnero quanquam verum sit, dubitat.

Nomina linguar. Ἄσαρον καὶ νάρδος ἀγρία Græcis, Asarum & Nardum rusticum, Nardus agrestis Latinis, Asaron Arab. Germanis Haselwurtz. Belg. hasselwortel / Mansooren. Gall. *Cabaret, Oreille d'homme*, & aliis *Oreillette*: Monbelgardi quibusdam *Girard roussin*: & Burgundis nonnullis *Rondelle*. It. *Asaro*: Hisp. *Azarabaccara*: Angl. folefoote (quòd folium habeat rotundum, pulli equini pedi simile) Asarabacca. Boh. Kopytnik. Hung. Kapatnock.

Locus. Amat montium opaca ac vmbrosa loca, & plerumque sub Corylis, vt Cordus refert, inuenitur. Plurimùm autem, auctore Dioscoride in Ponto nascitur, & Phrygia, & Illyrico, & Iustina Italiæ. Hortense est Anglis. Germanis subinde sponte nascitur. Aspera macra & sicca loca amare, in siluis etiam nasci & sepibus, apud Fuchsium proditum est. Perpetuò viret herba, noua tamen vnà cum flosculis folia Vere promit: interdum tamen & Autumno floret. Colligendum in fine Augusti, à die decimo quinto eius mensis vsque ad decimum Septembris. In montanis [illegible] Allobrogum, [illegible] Gallo prouinciæ, & Pyrenæorum Lob.

Vires & vsus. Dioscorides vim tribuit Asaro calefactoriam, & vrinam cientem, conuenientem hydropicis, & coxend cum morbo diuturno. Scribit præterea menses cum aqua mulsa potas radices pondere drach. sex ducere, & velut Veratrum album purgare: misceri etiam vnguentis. Hoc cognitu dignum est, quod Galenus radicibus Asari similem vim attribuit, ei quam Acori radices habent, & magis etiam intensam, & proinde ea quæ de Acoro dixit, etiam ad Asarum referenda esse. Plinius Nardi vim habere Asarum scribit. Mesues laudat radicē amplam, spissam, odore tenui, sapore acri & parum styptico. Asari radix, inquit, calida sicca ordine tertio, vel potiùs cum Dioscoride calida secundo sicca tertio [vbi hoc dixerit Dioscorides, nondum inuenio, tenuat, resoluit, obstructa aperit hepatis & lienis, & horum duritiem soluit, & affectus alios inde natos, febres putridas & diuturnas, ictetum, hydropem, præsertim vinum infusum. Purgat vomitu & vrinis bilem, sed pituitam manifestiùs; etiam ex ilibus, ischio, & aliis articulis: ob id harum partium dolores mitigat, præsertim infusum, vel aliter exhibitum. Oleum Asari cum Ladano spinæ illitum sudores mouet, & rigorem febrilem inhibet, vrinas mouet, semen auget. Valentiùs agit cum sero lactis, Spica & hydromelite. Mustum his radicibus conditum, post tertium mensem hydropes & splenem sanat. Mediocriter coqui & teri potest: & quò tenuiùs est tritum, eò magis vrinas mouet, minùs autem aluum ducit. Datur infuso ab aureis duobus ad drachmas quatuor: puluere autem à Drachma vna ad aureos duos.

De Asari virtutibus Æmilij Macri elegantissima Poëiis extat:

Est Asarum græcè, Vulgago dicta Latinè:
Hæc calida & sicca virtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, vt dicunt, in vtroque:
Prouocat vrinam, potatáque menstrua purgat,
Hocque modo iecoris medicatur sumpta dolori.
Hydropicosque iuuat, schiasim fugat hausta frequenter,
Et vuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum,
Helleborique modo vomitu præcordia purgat,
Sed non est huius purgatio tam violenta.
Hæc metuenda quidem, si fiat taliter illa,
Ætatem & vires eius circumspice primùm,
Quem purgare voles, & tempus quale sit anni
Et si sit regio feruens, vel frigida valde,
Aut si temperiem mediā tenet inter vtramq; &c.

Fuchsius lixiuium, in quo Asarum decoctum est, si eo caput lauetur, cerebrum roborare refert, & memoriam: Succum autem eius cum Pompholige, caliginantibus oculis conferre. Syluius de comp. med. scribit Asarum valere, folijs, flore & semine, sed efficacissimum esse radice. Subdit Tragus, Asari foliis carpo admotis vti mulierculas Argentoratenses ad febris ardorem depellendum, cum tamen tota planta aromatica sit, & gustu mordax, quod insignis caliditatis indicium est. Cæterùm, cùm folia adstringendi naturam habeant, calorem ipsum febrilem sic admota ad interiora retrudunt, atque ita morbum adaugent.

Amatus Asarum à semuncia ad integram consultò propinari posse sibi imaginatur. Sed hoc consilium impugnat Rob. Constantinus, his verbis: Perniciosum consilium: siquidem experientia constat valentem esse vim Asari, etiam Dioscoride teste, cuius Vncia sumpta Amati sua-su τὴν ὑπερκάθαρσιν, inducet. Consultius igitur multò infrà subsistere, quàm ita temerè periclitari. Certum quidem Dioscoridem Asari drachmas senas exhibere: sed hîc etiam codex impressus corruptus est: nam in vetustissimo manuscripto, pro ς. legitur ε quinarij nota. Adde quod vires nostræ ætatis hominum, antiquorum viribus nequaquam respondeant, vt innoxiè ferre possit complurium pharmacorum præscriptum pondus à maioribus, quod quia in confesso est, existimamus multoties potiùs, quàm multum vnâ vice, in purgando securius esse. Hæc Constantinus.

Matthiolus, qui vnciam semis in infusione non excedit, nec pulueris vltra drachmam dat, à Galeni sententia maximè dissentit. Cùm nulla, inquit, in Acoro delectoria sit facultas, & Asarum, vt Dioscorides ait, & Mesues fatetur, & mihi experimento compertum est, Veratri modo expurgat, nescio sanè cur Acoro in omnibus suis facul-

suis facultatibus tam facilè à Galeno comparari possit. Galenus autem non dicit omnibus facultatibus respondere, quinimò intensioribus esse præditum Asarum. Verissimè quidem ait radices Asari facultatibus Acoro similes: vix enim vllæ à Dioscoride attribuuntur Acoro, quæ in Asaro reperire non liceat. Interea tamen non ita potest comparari Acorus Asaro, vt Asarum Acoro. Nec etiam ob id sequitur facultates non esse similes Acoro, etiamsi plures habeat Asarum.

In hist. germ. commendat Matthiolus rusticis ceu optimum in febribus (maximè quartanis, Camer.) medicamentum, si manipulum foliorum sumant, in vino aut aqua decoquant, & melle dulce reddant, bibántque per aliquot dies mane: hoc enim euacuare per aluum pituitam & bilem, ac etiam interdum per superiora: sed cùm assumere volunt, iubet illos aliquid Macis, vel Cinnamomi, aut similium aromatum addere. Mulieribus autem grauidis non sine detrimento tum proprio, tum alieno, fœtûs scilicet, exhiberi testatur. Rondeletius in coxendico dolore vtitur Asari seminis vel radicum decocto ad vomitum ciendum, fœlici, vt ait, successu. Ad verrucas in facie Asarum temperat in aqua Rosarum per biduum, & illinit. Si Asarum absolutè dicitur, Camerarius radicem sumendam intelligit.

Quod denique Asarum si tenuissimè teratur, potu lotium: sin negligentiùs, aluum & vomitum ducere asseritur, id sanè contingere putat Lobelius, quia tenuissimarum partium decoctum celerrimè per ventriculi fundum & duodenum transuehitur, ac illicò in hepatis venas & mesaraicas rapitur vix dum collutis ductibus, aut leuiusculâ impressione inibi relictâ: at subest ratio argutior: hydropotæ non pauci, præsertim splenetici, etiam referto cibis ventriculo, mox quàm frigidam hauserunt, rugitum, grauitatémque in splene præsentiunt, nullo ventriculi aut hepatis percepto fastidio. Nempe venæ, quæ superiores mediásque stomachi partes à liene trajiciunt, suis ramis hauriunt illicò maximam liquoris copiam, rapiúntque in splenis maiores venas, vnde flatus, grauitas, murmurilli. Et hæc Lobelius.

ASARVM MVRI.



Asarū muri Herbarij vocant, quòd Asarum foliis imitetur, & quòd nusquam alibi, quàm in muris gignatur. Ex parietum fissuris prosilit, *radice* crassiusculâ, nodosâ, è rufo nigrescente, Polipodij ferè colore, in plurimos villos diuisâ: *folia* paucis, Asaro similibus, venosis longo pediculo subnixis: nec *semen*, nec florem se vidisse tradit author H. Lugdunensis p. 1134. ex qua cum icone præcedentia desumpta sunt.

Temeraria autem valdè est descriptio, non ostendens qualis planta, an glabra vel pilosa, aut quali sapore: nec monstrans quò loci in muris obseruetur, aut qui Herbarij Asarum muri vocent. *H. Lugd. taxat.*

HERBÆ A SVE SIVE PORCO nominatæ. CAP. VI.

Non penitùs à proposito nostro nos declinaturos speramus, si antequam vlteriùs progrediamur, & ad Cyclaminum, (qui ipse apud Germanos & Gallos præsertim, à porco denominationem suam accepit) describendum nos accingamus, plantas à sue vocatas, hîc nomine tenus solùm, ceu propriore loco fusiùs quamlibet seorsim tractaturi, commemoremus. Sunt autem hæ, teste Gesnero de Quadr. Fungorum tertium genus, suillum Plinio dictum, Germanis fortè Morrhelen: H.g lib. 40. Hypochœris. Hyosiris Intubo similis, sed minor Plinio, Tigurensibus Sodisick. Rostrum porcinū, aliis Dens canis, Heluetiis Subsümen dictum. Panis porcinus. Scinos. Astrabos, i.e. Pes porcinus, Adianthum, aliquibus Capillus porcinus. Milium Solis, i.e. Cauda porcina Syluatico. Peucedanum. Scrophularia, quæ alio nomine Milleborbia: vel Faba inuersa. Hyoscyamum, Trago germanicè Sawbonen / dictum, i. e. Suilla Faba. Chenopus, german. Schweintod / i.e. Porcorum mors, & Sewplag. Solanum siluaticum cui baccæ nigræ, germ. Sewkraût.

CYCLAMINVS FOLIO rotundiore vulgatior. CAP. VII.



Orbiculatâ nititur *radice* Cyclaminus fibras circū circa emittente, è cuius parte superiore capita exoriuntur, quæ plura fundunt *folia*, palmaribus plùs minùs pediculis hærentia, rotunda ferè, aut ex rotundo aliquantùm oblonga, indéque acumen desinentia, crassiuscula, superiùs atrouirentia, aspersis subinde maculis lacteis, inferiùs purpurascentia, nonnihil per margines sinuata: *flores* inter folia ferè latent violacei coloris, quinque foliis constantes sursum reflexis, producto ex vmbilico stylo. *Descriptio.*

Cyclamino Dioscorides folia tribuit Hederæ similia, purpurea [...... vet. caret.] infrà supráque maculis albicantibus distincta, caulem verò

quaternûm digitorum, inanem ac nudum: in cuius summo flores emicant Rosarum effigie purpurascentes. Radicem nigram, Rapo proximam, & aliquantulùm latam.

Plin. fortè, errat. Cyclaminum folia habere minora [maiora fortè legendum] quàm Hedera, nigrioráque & tenuiora, sine angulis: in quibus albicant maculæ: caulem verò exiguum inanem: flores purpureos: radicem latam, vt rapum videri possit, cortice nigro: nasci in vmbrosis, & à Romanis Tuber terræ vocari prodidit lib. 25. cap. 9. Plinius.

Barbaros, Arabes, & Mauritanos duas Cyclamini species, sc. Arthanitam, & Buthormarien confundere, refert Cornarius. Verùm Rhasin eas tanquam diuersas ad infusum per Clysterem immittere. Appellatur, inquit, Cyclaminus, Latinis græcam vocem vsurpantibus, item Tuber terræ, & Rapum, & Vmbilicus terræ, officinæ vocant Cyclamen, & Panem porcinum, & Panem terræ, & Arthanitam, omnibus appellationibus à similitudine ductis. Verùm Barbari, Arabes, ac Mauritani Medici vtramque Cyclamini speciem confundunt, Cyclamen, & Arthanitam, & Panem porcinum, & Bothormarien, eandem, priorem videlicet speciem appellantes quum Buthormarien propriè secunda species appelletur, i. e. Tuber Mariæ, quam postea officinæ Sigillum Mariæ dixerunt. Atque hæc distinctio rectè facta accuratum prodita est à Ruellio. Rhasis tamē lib. 9. c. 4. & Bothormarien, & Arthanitā, tanquam diuersa, ad infusum per clysterem immittit. Cornarij opinionem improbat Matthiolus vnum & idem faciens contra Ruellium.

Anguillaræ Cyclamini variæ species fortè referendæ sunt ad Cyclaminum angulosum, de quo suo capite. Est autem quædam florens Autumno, quædam flore odorato, quædam inodoro, quædam flore purpureo [rosso,] alia albo, alia luteo, qualis videtur in regione Bosnæ: verùm omnes habent folia Hederæ, & radicem rotundam, Rapo similem, inquit epist. 11. Idem rursus ait Petilium florem Plinij, nihil aliud esse, quàm Cyclamini speciem florentem Autumno, flore odorato.

Petilius flos.

Cyclamini nostri speciem habet Coudenbergius, radice instar capitis arietis: Volmarius autem orbiculatam, nec oblongam, qualem Rhæticam ait Gesnerus.

Radice instar capitis arietis.

Cordo in Diosc. Cyclaminus, & Panis porcinus: Dod lat. Cyclaminus orbicularis rotundifolius, floribus anguloso Cyclamino similibus, odoratioribus, radice aliquantò minore.

Cyclam. odorato flore 2. Clus. Pann p. 232. refert Cyclamini odorati, siue Cyclamini, non nisi Autumni initio flores suos producentis, & statim folia, quæ postquam tota Hyeme perstiterunt, sub Aprilis finem, aut Maio euanescere solita, in Pannonicis prouinciis duas obseruari differentias. Primam in Hist. post. Cyclamini odorato purpureo flore titulo pingit: Alteram speciem vocat Cyclaminum odorato flore secundum, primo planè similem, pauciora tamen semper folia proferentem, eaque non purpurascentis vt illius subtus coloris, sed albicantis quodammodò, aut pallescentis, cui viridis mistus, vt in Asari auersis foliis.

Synonyma.

C. Bauh. phyt. & pin. Cyclamen 1. siue orbiculato folio infernè purpurascente: Cyclaminus minor, & vmbilicus terræ Trago: Cyclaminus, Matth. Dod. gall. Cordo in Diosc. & hist. Gesn. hort. Lac. Turn. Lon. & Tabern. Cyclaminus maior Cast. Cyclaminus rotunda Fuchs. Cyclamen vulgare Eyst. officinarum orbiculato folio, Panis porcinus & Arthanita Lob. Icon. p. 604. Cyclaminus flore odorato Clus. Pann. & Hist. Cyclaminus vulgaris & Cyclaminus prior cum icone Matth. & Lobelij H. Lugd. Cyclaminus æstiuus vulgaris Camer. Cyclamen orbiculato folio, Gerar. Cyclamen 2. siue orbiculato folio infernè ex viridi pallente Gesnero. Cyclamini odorati altera species Clus. Pann. Cyclamen odorato flore 2. Eid. hist. Camer. in Hist. germ. vocat Cyclamen radice oblongâ: Κυκλάμινος μακρόῤῥιζος Eidem in Epitom. Matthioli.

C. Bauhin. pin. Cyclamen 10. [5. phyt.] siue oblongâ radice: Cyclaminus radice oblongâ malo in fine adnexo Gesn. hort. Cyclaminus oblongus Eid. app. Cyclaminus longiùs radicatus. Item pin. Cyclamen 3. [7. phyt. siue Cyclamini species radice instar capitis arietis Gesn.] radice maxima foliis infernè rubentibus, Cyclamen Romanum Eyst. An Cyclamen à Mutono, Clus. hist?

Nos Cyclamini longiùs radicati picturam hîc damus, quamuis diuersam non statuamus, ab ea quæ orbiculato est folio siue Asari. In hoc enim Cyclamino nullam differentiam obseruamus, nisi quòd caput longiùs excrescat, & in duo alia iterū partiatur, qualia habere solet Cyclaminus Asari folio, modò breuia, modò longa, quæ minùs benè in figura nostra Fuchsiana exprimuntur.



Nolim igitur cum Camerario apud Matthiolum particular. genus constituere, & ponere post Cyclaminum Hederæ folio, sed potiùs post Cyclaminum folio orbiculato, cum quo idem. Ei quamuis Camer. dicat esse Hederæ folio, tamen effigies monstrat, Gesnerianum illud Cyclaminum fuisse folio non anguloso: variant etiam Hederæ folia. Nolim quoque particularem facere speciem ex Cyclamino capitis arietis instar, quod intelligo de figura quodummodò arietis caput imitante, non de magnitudine Nec difficile fuerit in ea radice tale quid sibi imaginari, quandoquidem non semper orbiculata existit, ac non rarò supra tuber veluti cornua producit, quæ Herbarij radicis capita vocare consueuerunt.

Κυκλάμινον Græci appelant: dicitur & Cissanthemon [κισσάνθεμον] aliis Cissophyllon [κισσόφυλλον, ab hederaceis flore & folio: aliis Chelonion (χελώνειον:) aliis Ichthyotherā (ἰχθυοθήραν, quòd sit venandis & inescandis piscibis aptū:) Zoroastri Chelona (χελώνη:) seu Triumphalites [τριυμφαλίτης:] Osthani Aspho (ἀσφώ) Magis Miaspho (μιασφώ:) Ægyptiis Theske (θέσκε:) vt inter nothas voces reperitur: item Tuber terræ, & Rapū terræ, aut Vmbilicus terræ, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio similiter Orbicularis, & Palalia: Rapum porcinum

porcinum, Terræ malum: In offic. Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita: German. Schweinbrodt / Sewbrodt / Erdtscheiben / waldrüben / Erdtrüben / Erdtwurtz: Belgis Verckens broot / sueghen broot: Gallis *Pain de porceau*: Italis *Pan porcino*: Hisp. *Pan de puerco* & nonnullis *Mazan de porco*: Angl. Sowbrede: Boh: Woreczy Schwinsky: Dzyno repa, quod porcinum Rapum significat.

Geneuæ copiosè prouenit in Mõte *Saleuę*; & in Rhæticis montibus Iunio & Iulio florens. Nulli sunt in Pann. & Austria siluosi montes nulli saltus aut in montium accliuitatibus vda prata, quæ Cyclamino odorato Clusij non abundent, vbi variæ magnitudinis radices eruuntur, tantę interdum, vt manum implere queant. Nasci in editis montanis & stirpibus non farctis locis testatur Cordus: solum item amare lutosum quemadmodum Asarum. In Arduena silua ac vicinis locis apud Belgas reperiri scribit Dodonæus.

CYCLAMINVS PARVA RADICE.



NOs hîc proponimus iconẽ Cyclamini cũ paruâ radice, qualem inter Fuchsianas sculptam emisimus, quam nescimus an eadẽ vel diuersa à nostra priore non angulosa. Quæ autem de Cyclamino paruâ radice dicuntur, huic figurę subjicimus, donec aptior plãta, vel à nobis, vel à te pro Cyclamino paruâ radice demõstretur. Hũc Mesues videtur intellexisse per Cyclaminum minorem paruâ radice, magnitudine Nucis Auellanæ, Cicerumque. Matthiolus hunc se vidisse refert solùm in Tridentino agro, in vallis Ananiæ montibus copiosè nascentem. Anguillara eam esse existimat Cyclaminum Mesues, quæ in monte S. Iuliani Lucę reperitur, radice omnium minimâ, Martio florens.

Reprehendit meritò Lobelius Senensem Doctorem Matthiolum, ex Mesue maiorem Cyclaminum referentem, dicentemque vno solùm tractu se minorem vidisse: eam tamen neque verbo, aut icone docuisse: Docuisse tamen illum indicasse, quænam ista esset radix, & an à Cyclamino folio mucronato differret.

Κυκλάμινος ἑτέρα, siue exigua Cyclaminus, superiori per omnia respondet, nisi quòd non perinde acris est, & feruida vt illa. Nascitur & hæc in vmbrosis siluis. Eam ego (inquit Trag. lib. 2. cap. 134.) in Rhætia superiori non procul à Curia oppido primùm vidi. Dicebatur mihi tum Hermodactylum eam esse, sed falsò, nam Cyclamini exiguæ veræ species est.

C. Bauhin. pin. Cyclamen. 9. (phyt.) siue radice exigua: Cyclamini exiguæ veræ species H. Lugd. Cyclaminus æstiuus Clus. hist. Cyclam. minore Castori.

Cyclaminus flore albo.

Anguill. Cyclaminus flore albo. Gesn. hort. Cyclaminum foliis subrotundis albo flore circa Neocomum Sabaudiæ repertum. Clusio scribebat Iosephus Casabona è Candia Cretæ insulæ vrbe se Nouembri Cyclaminum albo flore obseruasse. Gallus quidam Rhyzotomus Galliam, Italiam, Germaniam peragrare solitus adferebat in Batauiam Cyclamini radices, quas albos flores dare referebat. Synon.

Cyclaminus vernus flore luteo.

Anguil. Cyclaminus flore luteo, folio Hederæ in regione Bolnæ: Lob. in Adu. Cyclaminus luteo flore: folio mucronato, verno tempore, in Narbonæ montibus: Eid. hist. Belg. Cyclamen flore luteo, in Lombardia circa Bononiam. Cyclaminum quem Lobelius apud Insubres flore luteo obseruasse scribit, Clusio videre non contigit. Locus.

C. Bauh. phyt. Cyclamen 8. siue luteo flore: Eid. pin. Cyclamen 11. siue vernum luteum, Cyclamen luteo flore H. Lugd.

Cyclaminus folio anguloso.



ORbicularis huic vt priori *radix*: *folia* sesquipalmaribus nixa pediculis, crassa, superiùs purpurea, albidis maculis notata, inferiùs dilutè virentia, triquetra, Hederaceis similia, longiora quàm latiora, circumrosa: *flores* alterius floribus respondent, inuersi, colore albo (in sicca planta.) Desc.

Gesn. hort. Cyclaminus foliis angulosis cucumeraceis ferè, Cyclaminus folio quadrato. Antè diximus huc fortè referendam Anguillaræ Cyclaminum flore odorato & inodoro, folio Hederæ.

Clusij sequentes Cyclamini species ad hoc caput referimus de quibus in Hist. hæc scribit: Cæterùm, duas Cyclamini species se habere ad me scribebat Io. ab Hoghelande, ab ipsius fratre Theobaldo in montibus quibusdam erutas dum ex Italia rediret. Illas verò non Autumni initio sed ipso Solstitio æstiuo florere incipere: perseuerareque ad autumnale vsque Æquinoctium: eius item semine natas plantas idem ortûs sui tempus obseruare: eam ob causam æstiuum Cyclaminum potiùs dicendum, quàm autumnalem: *Priorem* habere folia albis maculis obscurè notata, auersâ parte rubentia, aliquantulùm angulosa, flores saturatiùs purpurascentes: *Alteram* folia promere auersâ parte viren- *Cyclam. odorati duplex varietas Clus.*

tia, aduersâ maculis albis iisque valde conspicuis aspersa, rotundiora superioribus, & flores dilutiores, vtrosque autem suauissimi odoris, nares etiam procul ferientis. Vtrique hoc peculiare, quòd vetera folia retineat, donec noua nascantur. Anni porrò 1581, Autumno, pergit, missæ sunt Constantinopoli, D. de Heussenstain aliquot Cyclamini radices orbiculares, quas Castaneæ magnitudinem non superasse, & valde tersum expolitumque corticem habuisse aiebat, &c. Binis verò subsequentibus annis multò maiores & plani omninò bulbi Cyclamini missi sunt Byzantio *Bubur meneni* & *Dohum* appellatione: &c. Vidit postea idem Clusius Cyclaminis hederaceo folio plantas, in quarum foliis magna conspiciebatur varietas: e Belgio, Britannia Galliæ, aliisque eius regni prouinciis, diuersisque Italiæ locis allatas.

Cyclaminus Byzantinus.

De Cyclamino folio angulofo hæc scribunt Aduersaria. Ex montibus Alpinis Rhæticis in Italiam proficiscentibus, locis vdis & saxeis itineribus, obuia passim alia Cyclaminus, quæ non folio circinato vt Asari aut vulgari Cyclaminis est, sed potiùs triplici mucrone distincto, Herbæ Trinitatis aut Hederæ helicis modo. Eadem etiam Norbonæ regionis in ... ib ... & horti crebra. Eius radices quæ vetustiores magnitudine alterius sunt: quæ nouellæ adeò exiguæ, vt Auellanæ magnitudinem vix superent: flores purpurei, communis Cyclaminis prorsum similes, interdum odorati, aliàs non.

Cycl. fol. Hederæ

Lobel. in Obs. p. 331. Cyclamen folio Hederæ: Et sic etiam in Ic. Plant. p. 605. & Hist. Belg. p. 718. Hîc rursus Cyclamen Belgicum folio hederaceo rotundiore: Item Cyclamen Romanum flore breuiore.

Dod. lat. Cyclaminus orbicularis: Cyclamini prima species, foliis latis, angulosis, Hederæ similibus: floribus purpureo Violæ nigræ colore, non tamen intenso, odoris exigui.

C. Bauh.

C. Bauh. phyt. Cyclamen 4. siue Hederæ folio: *Eidem* pin. Cyclamen 5. siue odoratum æstiuo Solstitio florens, folio maculato: Cyclamini odorati duplex varietas Clus. hist. Cyclamen 6. siue Hederæ folio: & Adu. Lob. clus. pann. Cyclamini alia species Dod. gall. Cyclaminus orbicularis Eid. orbicularis alter H. Lugd. Cyclaminus inodoro purpurascente flore, Cyclamen Belgicum hederaceo folio Clus. hist. Cyclaminus æstiuus folio hederaceo Camer. Cyclamen serotinum foliis hederaceis Eyst. Cyclamen 7. siue folio hederaceo polyanthes, Cyclaminus Byzantinus alter, tubere palmaris latitudinis πολυανθὴς: tulit flores 20. 50. 100. Clus. hist. Cyclamen 8. siue radice Castaneæ magnitudinis, Cyclaminum Constantinopolitanum, vel Byzantinum Clus. pann. & hist.

Locus.

Cyclaminum folio angulofo obseruaui Vesontij in horto D. *à Bellefontaine*. Similem attulit gener Cherlerus in Apenninis iugis collectam.

Vires

Huius vires communi pares, & vsus frequens Norbonensibus ad veneream luem, authore Lobelio.

CYCLAMINVS FLORE RVBRO, graciliori, & flore albo, vernus.

Cyclamen vernum Lob.

LObel. Obs. p. 331. Cyclamen vernum flore rubro, Pancij, foliis Martio erumpentib. Aprili & Maio florens: semēque maturans initio Iunij: Histor. Belg. pag. 718. Cyclamen vernum Pancij Aprili folia proferens, rotundiora quàm in Hederaceo, pulchrè maculata, Maio floribus longis ex purpureo rubris admixto carneo colore.



De hoc Clus. pann. p. 234. & Hist. post. Habui etiam aliquando Cyclamini verno tempore florentis paucas plantas, semine ex Belgica mihi misso natas, quæ tertio à satu anno flores proferre cœperunt, odoratissimos sanè, & vulgari saturatiores, paulóque graciliores: folia aliis minora in ambitu ferè cuspa & foliorum Hederæ formam imitantia, teneriora tamen, supinâ parte candicantibus maculis aspersa, angulorum etiam mucronibus albicantibus, pronâ omninò purpurascentia. &c.

An Anguill. Cyclaminus folio Hederæ Vere florens? An Dod. lat. Cyclamini tertia species foliis haud angulosis, sed ambitu eorum aliquantulùm crenatis, maculatis, sed vmbilico nigriore: flore intensiore colore purpurascente, odoris suauissimi: radice quàm aliarum minore: Rarior est, sed tamen Italiæ non peregrina.

C. Bauh. pin. Cyclamen 4. (3. phyt.) siue folio angulofo: Cyclamen foliis angulosis Gesn. hort. Cyclamen vernum Lob. Ic. Camer. & Eyst. *Gesnerum* per Cyclaminum angulosum, diuersum à verno Lobelij intelligere scimus. C. B.

Cyclamini Verni bulbos se à Venerio anno 1604. accepisse tradit Clusius qui verno tempore flores albos protulerint: accepisse & alios, qui ex bulbis primo anno folia quidem habuerunt, flores verò nullos.

C. Bauh. pin. Cyclamen 8. siue vernum album: flore albo Lob. Adu. part. alterâ. Clus. Hist. ap. alt. auct. & cu. post. Syn.

Cyclaminus vernus spurius flore luteo.

Biennio antè miserat idem Venerius aliam plantam in Pyrenæis montibus erutam, quam flauos flores proferre scribebat, & Cyclaminum vernū spurium nominabat, quia eius radix diuersam habebat formam à legitimi Cyclamini radice: tuberosa quidem erat, sed cordis, vt vulgò pingitur, formam quodammodò referebat, siue illorum loculorum, quos tenuis fortunæ mulieres apud Belgas gestare solent ad aciculas in eorum ambitu excipiendum. Hoghelandio singulis annis aliquot folia protulit: at hoc ann. 1605. etiam flosculos.

C. Bauh. pin. Cyclamen 13. siue foliis Violariæ, radice cordis effigie.

Cæterùm, teste Dioscoride, Cyclamini radix cum melle pota pituitam aquámque detrahit, menses potu appositúve ciet: Tradunt, si prægnans radicem transgrediatur: abortum fieri: Vires ... tio...

partum

partem appensa accelerat: contra venena præsertim leporis marini, ex vino bibitur: illita contra serpentium ictus, remedio est: immista vino inebriat: regium morbum discutit, tribus drachmis pota cum passo aut diluto mulso: sed oportet eum qui ebibit, multis vestibus contectum, loco calido, & à perflationibus tuto, recumbere, quò faciliùs exsudet: eiecti autem sudores fellei colore inueniuntur. Succus eius ad purgandum caput, naribus infunditur: ad deiicienda quoque alvi excrementa, in vellere sedi subjicitur: illito vmbilico & imo ventre coxarum tenus, aluum emollit & abortum efficit: suffusionibus, & retusæ oculorum aciei, oblitus cum melle succus prodest. Medicamentis abortum inferentibus admiscetur. Cum aceto illitus, prociduam sedem restituit: exprimitur tusâ radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutem purgat, eruptiones papularum reprimit. Vulneribus ex aceto per se aut cum melle medetur, lienem absumit, vitia cutis in facie, & alopecias emendat: eius decocto laxata, podagras & capitis vlcuscula, pernionesque foueri congruum est: ipsaque in oleo veteri feruefacta, illito oleo, vlcera ad cicatricem perducit. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ momento, vt strigmenti crassitudinem vnguentum contrahat, cumprimis vtile pernionibus. Radix Scillæ modo concisa reponitur.

Varias habere vires ait Galenus: nam & abstergit & ora venarum aperit, & attrahit, & digerit, clarum id est ex particularibus operibus: nam succus eius hæmorrhoidas reserat, violenterque ad secessum prouocat in crocide siue floccis appositus: sic etiam facultatibus phymata, strumas, aliasque duritiès digerentibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: adhæc quoque per nares expurgat: adeò vehemens eius facultas est, vt abdomine illito ventrem subducat, & fœtum interimat: nam & alioqui validum interimendo fœtui medicamen est, in passo additus: tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens sit, nam & menses siue epota, siue apposita euocat, & aurigini prodest, non modò ipsum viscus expurgans, sed etiam quę in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eiiciens: proinde sanè post eius potionem omnibus modis sudoris adiuuanda prouocatio est, modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem detergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata siue efflorescentias curet: lienem quoque induratum iuuat emplastri modo illita tum recens, tum arida: Sunt qui radicem siccam asthmaticis & anhelantibus exhibeant.

Illa Mesueus quoque in suum librum transtulit, cuius testimonio calidus & siccus est initio tertij ordinis: pituitam lentam & crassam sumptus, & vicinis partibus illitus, purgat: obstructiones viscerum, præcipuè splenis aperit, maximeque ex oximelite: & sumptus & emplastri modo admotus colicum dolorem à pituita aut stercore suppresso sanat, caput & oculos insigniter expurgat, scilicet errhino ex ipso in nares recepto, præsertim post purgationem per hieram, aut theodoricon, aut catapotia fœtida, aut similia; quapropter visui imbecillo, & aquis in ipsum ruentibus, hemicraniæ, cephalalgiæ, torturæ, paralysi, & cæteris cerebri affectibus frigidis confert, errhino, vt dixi, attractis: icterum sanat experientiâ certâ præsertim succo cum oxymelite, vel œnomelite sumpto, & operto deinde diligenter corpore: nam sic sudore longo materia etiam in vaporem versa, bilioso excremento exonerabitur: duro lieni confert quovis vtendi modo, & tumoribus aliis, vt etiam strumas iuuet. Eius radix collo mulieris appensa, conceptum prohibere dicitur. Sedis procidentiam illitu iuuat. Corrigitur vt Dracunculus & Bryonia. *Vnguentum* præterea est Alexandri ex Cyclamino, quod ventri, femori, ilibus inunctum, aluum deiectione purgat: stomacho autem vomitu vacuat aquas serosas, idoneum hydropicis, & à medicamento abhorrentibus: *Vnguentum* quoque alterum ex Cyclamino fit ad resoluendam duritiem splenis etiam lapidosam, & strumas.

Correctio

Vnguentum

Vnguentum

Ex Matth.

Drachmæ duæ, auctore Matthiolo, succi cum pari portione mellis rosati, addito momento Nucis Myristicæ, & Mastiches, assumptæ, aluum soluunt, obstructiones jecoris & lienis expediunt, eaque ratione conferunt hydropicis & ictericis: femori parturientis alligata partum accelerat: Ad tinnitum & sibilum aurium singulare est remedium, quod recipit Cyclamini radicum lib. delibratarum & minutim incisarum, affuso Oleorum Chamæmelini, Rosati & Amygdalarum ana. ℔. ß. coquantur ad mediam, pòst per pannum colentur: huius olei tepentis quatuor aut sex guttulæ auri affectæ instillantur, sub somni tempus: radix autem decocta calida toti auri imponitur, & ne excidat, fasciis ligatur: manè aufertur, & auris vino generoso eluitur, hoc remedio continuis decem diebus vtendum. Aliud ad aures expertum, R. radicis Cyclamini repurgati & concisi Vnc. ß Aquæ Vitæ Vnc. iiij. Nucleorum Persicorum & Amigdalarum ana n°. iiij. Contusi nuclei vnà cum radice, tribus diebus continuis in aqua vitæ macerentur: postea per pannum colata aqua, reseruetur: efficacissima est: sub tempus somni duæ aut tres guttæ tepentes auri instillantur, quæ dein xylo occludenda: huius remedij per dies aliquot continuos vsus certò iuuat: posset etiam radix excauari, inque eam oleum Amygdalarum amarum infundi, occlusoque rursus foramine, in calidis cineribus torreri, pòst verò succus exprimi, & in calidis cineribus torreri, & in aurem, vt dictum, instillari. Succus radicis per nares attractus sternutamenta ciet, caput repurgat, sed validum est remedium ideoque vehementiam eius sunt qui addito lacte vaccino aut caprino temperent: idem cum pari mellis portione aphthas efficaciter curat, & linguæ vlcera: eodem remedio possunt dentes dolentes inungi. Succus cum aqua Prunellæ, gargarisatu ad faucium vlcera facit. Herniosis si non potest intromitti intestinum, vtiliter eo sæpè illinitur: aqua stillatitia radicis in nares attracta, mirificè sanguinem sistit: id quod præstat hoc quoque, quod recipit, succi radicis Cyclamini & Plantaginis ana partes æquales, adde parum Thuris, Aloës, Myrrhæ, in hanc misceIlam turunda ex xylo aut bisso tincta in nares inditur: fiant & anacollemata ex eadem mistura fronti applicanda.

Plinij verba quædam coronidis loco subscribere placuit. Cyclaminum, inquit, in omnibus serenda domibus, si verum est, vbi sata sit nihil nocere mala medicamenta (amuletum vocant:) narrantque & ebrietatem repræsentari, addita in vinum radice.

DE ARISTOLOCHIIS IN GENERE.

CAP. VIII.

Ariſtolochia [ἀριστολοχία] vocata eſt à Græcis, Theophraſto, Dioſcoride, & Galeno: itemque Latinis, vt Plinio, qui tamen & Malum terræ, quòd radicem habeat inſtar Mali rotundam, latiùs vocari teſtatur. Barbaris & officinis corrupto nomine Ariſtologia dicitur: aliis Adrathyza, aliis Melocarpon, aliis Epheſia, aliis Clematitis, aliis Pyxionos, aliis Dardanos, aliis Iontitis, aliis Tocites, aliis Teuxinos, aliis Chamémelon, aliis Opetis, Ægyptiis Sopoep [alias Sophoſph.] Italis Terræ malum, Dacis Abſinthium ruſticum, aliis Scordian, vt apud Apuleium cap. 19. ſcriptum habetur. Videtur autem diuerſarum Ariſtolochiarum nomina confundere. Siquidem inter nothas Dioſcoridis appellationes, longa duntaxat Ariſtolochia, Melocarpon, & Teuxinon nominatur: Clematitis verò, & Arariza, & Melecaprum, & Epheſtios, & Leſtitis, & Pyxionyx, & Dardanon, & Iontitis: Hanc Galli vocant Teximon, Ægyptij Sophœph, Siculi Chamæmelum, Itali terræ Malum, Daci Abſinthium choricum. Arabibus porrò in genere dicitur *Zaraund Maſmocra* ſeu *Zaraued*. Germ. Hoſterluccey / Biberwurtz / Holwurtz &, non tamen ſine errore, Holwurtz: Belgæ Saraſyn cruyt: Gallis *Saraſine & Foterne*: Angl. haultwurt vel Birthwurt.

Etymon. Cæterùm, dicta eſt Ariſtolochia, quòd puerperis egregiè opituletur, & vt Dioſcorides ait, quoniam eſſet ἀρίστη ταῖς λοχευούσαις (λοχείαις alij) i.e. optima, non grauidis, vt malè interpretatus

Plinius. eſt Plinius, ſed puerperis: ἀρίστη enim idem eſt quod optima: λοχεύουσαι verò, ſeu λοχεῖαι, ſunt quæ jam pariunt, aut paulò antè pepererunt, & non grauidæ, quæ vterum gerunt: λοχία verò ſunt partûs dolores, partus ipſe, & poſt partum ſecundæ, purgationeſque aliæ omnes, quæ tunc

Adrariza. fiunt. *Adrariza* dicta eſt à radicis craſſitudine, quaſi craſſi-radix: ἁδρὰ enim craſſum, robuſtum, & magnum ſignificat: ῥίζα verò radix eſt. *Ariſto-*

Melocarpon. *lochia rotunda* (inquit Humelbergius) Melocarpon appellata eſt, à mali ſeu pomi quod Græcis μῆλον dicitur forma globoſa: Et quia ſub terra

Terra malum. Chamamelon. Opetis. latet, Latini etiam, præſertim Itali *Terra malum*, & Græci Chamæmelon vocant. Et *Opetin* quòd in terræ cauerna ſublateat, quæ Græcè ὀπὴ dicitur. *Epheſia* dicta eſt à Diana, quæ Epheſi colebatur, eò quòd, quemadmodum Dea illa puerperis & parturientibus opitulari credebatur, ſic etiam herba hæc iiſdem adiumento & auxilio eſſe ſoleat. *Clematitis*, i.e. Sarmentaria dicta eſt propriè tertia ſpecies, à ſarmentis eius, quibus vnguentarij vti ſolent. *Pyxionos*, id eſt buxea à colore buxeo, quem vtriuſque radix intus habet: πύξος enim Buxus eſt. *Dardanos* ſi herbæ appellatio eſt, vt omnia, quæ videre licuit, exemplaria prætendunt, à loco ſic dicta erit, eò quòd illic forſitan copioſior, ſpecioſior ac melior naſceretur. Iontitis, vel vt quædam habent exemplaria Iocites etiam dicta fuit, atque Teuxinos, ſeu potiùs vnâ demptâ literâ Texinos, ſic ſcilicet eâdem ratione & causâ, quæ dicta eſt ab initio in dictione Ariſtolochiæ, quoniam parturientibus vtilis ſit, quòd memoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat. Iontitis verò à Viola, quæ ἴον dicitur, cui flos purpureo colore ſimilatur. Et hæc ſecundo generi conuenit appellatio. Ariſtolochiam Dactylitim requirit Galenus libr. de comp. med. ſecundum locos 7. cap. 2.

Theophraſtus lib. 9. Hiſt. cap. 13. ſcribit Ariſtolochiam eſſe olfactu ſuauem [εὔοδμον:] at guſtatu valdè amaram: colore verò nigram: naſci in montibus optimam: folium habere ſimile folio Alſines, ſed rotundius ad multa vtilem. Capite verò 22. vbi eadem repetit folium ei ſimpliciter rotundum tribuit.

Porrò quamuis Theophraſtus inter Ariſtolochias non diſtinxerit, Dioſcorides tamen & poſteri Græci Ariſtolochiæ tria genera eſſe ſtatuerunt. Vnam rotundam fœminam dictam: alteram longam, maſculam: & tertiam Clematitim appellatam. Plinius his tribus generibus quartum addit, ac Piſtolochiam & polyrrhizon vocat.

Tria genera ſic deſcribit Dioſcorides. Ariſtolochia ex eo nomen accepit, quòd puerperis optimè auxiliari videtur. *Eſt* autem quædam rotunda fœmina appellata. Folia hæc habet hederacea, odorata cum acrimonia, ſubrotunda, tenera iuxta multa germina, in vna radice: ſurculos [κλήματα] autem oblongos: flores albos, veluti pileolos. Quod verò in ipſis rubicundum eſt, graueolens eſt. At *longa* Ariſtolochia mas vocatur. Eadem etiam Dactylitis folia habet oblongiora quàm rotunda: ramulos tenues magnitudine dodrantali: florem purpureum graueolétem, qui vbi defloruit, Pyro ſimilis euadit. Radix autem rotundæ quidem globoſa, Rapo ſimilis: Longæ verò radix digiti craſſitudinem habet, dodrantalis, aut etiam maior. Ambæ autem plerumque intus buxeum colorem habent: ſuntque amari ſaporis ac viroſi. Eſt & *tertia* quædam longa, quæ Clematitis vocatur. Ramulos habet hæc tenues, foliis ſubrotundis, paruo Semperuiuo ſimilibus refertos: flores Rutæ ſimiles: radices longiores, tenues, quæ corticem habent craſſum & odoratum [ἀρωματίζοντα] & priuatim commodæ ſunt ad ſpiſſanda vnguenta. Cæterùm pro ἀειζώῳ μικρῷ ἐοικότι, vt habent vulgata exemplaria, id eſt, Semperuiuo minori ſimilibus, legendum annotat Dodonæus, ἀσάρῳ ἐοικότι, μικρὰ. id eſt, Aſaro ſimilibus paruis.

De iiſdem & Piſtolochia ſic ſcribit Plinius lib. 25. cap. 8. Inter nobiliſſimas Ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidæ videntur, quoniam eſt ἀρίστη λοχούσαις. Noſtri Malum terræ vocant, & quatuor eius genera ſeruant. *Vnum* tuberibus radicum rotundis, foliis inter Maluam & Hederam nigrioribus mollioribuſque. *Alterum* maſculæ, radice longâ, quatuor digitorum longitudine, baculi craſſitudine. *Tertium* longiſſimæ tenuitatis, Vitis nouellæ, cui ſit præcipua vis, quæ Clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas vt Capparis. Valent radice tantùm. *Eſt* & quæ Piſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm proximè dicta, denſis radicis capillamentis, Iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam Polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnoſi enim eſt corticis, vnguentis quoque natiuis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtiuum, ita deſquamato terreno ſeruantur. Maximè tamen laudatur Pontica, & in quocunque genere ponderoſiſſima quæque medicinis aptior. Rotunda contra, &c.

Diuer-

Diuersitatem vetustatis ratione in Plinij Pistolochia (quæ vberrimè in Neapolitano tractu prouenit) accidere posse, se obseruasse ait Marantha. Depingit, inquit, Pistolochiæ radicem Plinius Iunci plenioris crassitudine: quod quidem in omnibus pulchrè quadrat; sed nonnullas digitum æquare adinueni, quod non aliunde effectum esse, quàm ex eius vetustate non leui coniecturâ credidi: erat enim in plantis illis cespes radicibus connatus, satis crassus, ex quo viticularum prope infinitus exortus, quæ in aliis non videbantur. Videmus & Aristolochiam longam in Germania, aliisque quibusdam regionibus frigidis multò tenuiorem esse eâ, quam Dioscorides describit: neque enim digiti crassitudinem æquat, quam ob rem multi non obscuri nominis viri duorum generum lōgam Aristolochiam statuere coacti sunt: alteram crassam, alteram tenuem appellantes: &c. *Maranthau* autem miramur, scribere Aristolochiam longam, veram scilicet in Germania prouenire. Ea enim quæ in Germania reperitur, à vera longa plurimùm differt. Sunt etiam plures Aristolochiæ, quàm numeret Marantha.

Ex verbis Dioscoridis Sole clariùs fieri, Aristolochiam rotundam officinarum, quam Germani Runde Holwurtz vocant, qua communiter omnes vtuntur, non esse eam quam Dioscorides atque alij veteres pingunt, contendit Fuchsius variis nec leuis momenti rationibus, quæ hîc longum foret recensere: is autem censet vulgarem Aristolochiam esse longam, non Clematitim.

Cùm Aristolochiæ secundæ vulgaris historiam absoluisset Tragus, peruenit ad manus eius vera Aristolochia rotunda, quam omni ex parte Dioscoridis descriptioni respondere ait. Radix siquidem eius rotunda fit, rugata, pulla, ac vndique impressiones quasdam referens, in superiori parte, quâ caulem ex se mittit, in acumen quoddam turbinata, ita vt Rapulam marcidam repræsentet, gustu amara, sicut & longa Aristolochia, intus subcrocea. Hanc in montanis Montis Pessulani prouenire, ac Lugduni venundari refert Gesnerus.

Aristolochiam tenuem, Cordus in Theriacam ait esse illam quæ longa cognominatur, cuiusque radices gracilitate sua & longitudine sarmenta vitium imitentur. Aristolochiam verò rotundam negat esse illam radicem in Diatessaro, quam Germani Holwurtz vocāt, sed aliam multò majorem, & tuberosam, intus solidam, colore Buxi flauo, odore & sapore similem Aristolochiæ longæ: Afferri ex Italia & Heluetia.

Aristolochiæ Clematitis longa radix nobis est (inquit Sylu. de med. simpl. nat. lib. 1.) persequens, longa, rara, Rotunda verò in agro Nemausensi plurima, etiam hîc excrescit. Effodienda est messibus, & desquamato terreno seruanda. Legendam vtramque Plenilunio, vt aliàs prope omnes quidam contendunt: sic enim pleniores cùm sint, siccando minùs flauescunt, alio tempore lectis magna sui parte siccando vaporantibus & marcescentibus. Eligenda vtraque benè habita, & si est sicca, minùs altè rugis striata, carne multa, firma, odore & sapore vegeto, non puluerulenta dum frangitur, nec si tu obtruta, nec carie aut teredinibus exesa. Quæ bonitatis notæ reliquis propè plantarum partibus sunt communes. Pontica autem & Cretica est præstantior.

De Aristolochia in genere hæc scribit Matthiolus: Aristolochiæ tria statuuntur genera, nempe rotunda, longa & Clematitis. Hæc rara admodum & paucis nota: illæ verò omnibus ferè herbarum studiosis notissimæ. Quæ rotunda vocatur, etsi non vbique in Italia proueniat: in agro tamen Goritiensi plurima, pulcherrimaque nascitur, præstanti odore, vtraque flores edit in toto ferè caule oblongos, & ex paruo capitulo in auriculæ modum desinentes, subluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpurascentes, è quibus oriuntur fructus: qui in longa Pyri imaginem referunt, suntque Iuglandibus longè majores: in rotunda verò rotundiores, paulòque minores spectantur. Qua in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd lib. 5. c. 8. vtramque ferre baculas paruas veluti cappares tradiderit: nisi quis illud dixerit, quòd Plinio contigerit, Aristolochiæ vtriusque fructus vidisse, priusquam ad summum adoleuissent. Sed certè is eodem in loco excusari, meo judicio, non potest, quin manifestè hallucinatus, & græci sermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Aristolochiæ nomen dedisse grauidas tradat, Quandoquidem non ab vtero gerentibus mulieribus, sed à puerperis Aristolochia [vt Dioscorides scribit] id nominis sibi comparauit. Cuius rei non modò indicium præbet nomen ipsum ἀριστολοχία, quod nihil denotat, quàm optima puerperis, non [vt Plinius] grauidis: sed etiam ipsius facultas, quæ ad remorantes à partu secundas, mensesque ciendos, magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus, proculdubio exitialis, potiùs, quàm salubre medicamentum, cùm ea fanè omnia quæ secundas & menses educunt, fœtum etiam trahant, & quandoque interficiant, præsertim amara, Aristolochiæ modo. Nec minùs præterea Leonicenum satis admirari possum quòd dum de Cyclamino, & Aristolochiis Plinium accusat, in eandem, in quam Plinius, foueam, ciciderit, asserens cum Plinio Aristolochiam à prægnantibus sibi nomen adinuenisse. Quod ne sine auctore pronunciasse videretur, Dioscoridem quidem adducit, sed eius historiam quantùm equidem sentio, corrumpit ac peruertit. Sunt è recentioribus Cordus, Lonicerus, & Monachi illi, qui in Mesuem commentaria edidêre, qui sibi certò persuadent, eam esse Dioscoridi Aristolochiam Clematitim, quæ officinis omnibus passim longa cognominatur: argumento, quòd hæc radices proferat admodum longas, & sarmentorum modo prætenues. Quin & vt suam tueantur, ac magis roborent sententiam, hoc in loco Dioscoridis codicem omninò deprauatum esse contendunt: & vbi vulgata lectio habet κλωνία ἔχοντα λεπτὰ, φυλλοῖς ὑποστρογγύλοις ἀειζώῳ μικρῷ εἰκόσι. hoc est ad verbum ramulos habens tenues foliis subrotundis Semperuiuo paruo similibus, non ἀειζώῳ μικρῷ: sed Ἀσάρῳ μικρῷ, quod Asaro paruo similia sint folia legendum esse censent. Horum sanè sententiam nunquam probare potui, neque probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus [eas ex ipsius Matthioli Commentariis petendas relinquimus.] Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi & periti, quibus persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quod Aristolochiæ longæ præter Clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice [vt Diosc. inquit] digiti crassitudine & Dodrātis longitudine: altera verò tenui & lōgiore, quæ [vt

Matthio'.

Alia opinio refutata.

Aristol. tenuis.

arunt ab Andromacho & Galeno lib. de Antid. ἀριστολοχία λεπτή, hoc est Aristolochia tenuis appellatur: quin & hanc assirmant eam longam esse, cuius hîc imaginem exhibuimus, cuiúsque passim est vsus. Quo fit vt pro certo existiment haud esse eam Aristolochiam, quæ in Andromachi Theriacam addi debeat, Andromachi iunioris & Democratis testimonio innixi, quòd ij in Theriaces compositione huiusce tenuis tantùm meminerint. Id quod (vt dicunt) præ se ferre videtur, alterum etiamnum ipsius Aristolochiæ longæ genus esse præter Clematitidm, radice constans tenuiore & longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant à Galeno libro antè citato, vbi docens quomodo nonnulla, quæ ab Andromacho seniori obscurè tradita sunt, explicari debeant, ita scribit. Si quid adhuc aliud superest, quòd minùs dilucidè ab Andromacho Seniori elegiacis versibus dictum, planum fiet Theriacam legentibus ab eius filio solu â oratione descriptam. Quod enim ille Cecropium mel obscuriùs appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nullâ adhibitâ distinctione in car... pro... hic verò ... tenue appo sit, eò quòd aliud quoque Centaurium extet, crassum appellatum. Idem & in Aristolochia fe... ... ... radicem habet, & rursus tertia, quæ rotundam. Hactenus Galenus.

Aristol. tenuis & Clematitis ...

Quibus nimirum verbis illi credunt suam satis ... sententiam. Sed ego ... aliter sentio, vt qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuisse, quàm Clematitim cognominatam. Etenim, vt omittam, quod Dioscorides & Galenus non plura, quantùm inuenerim, quàm tria Aristolochiæ genera commemorant, nempe rotundam, longam, & Clematitim: Clematitis pri... à Dioscoride A... ... ... eius species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Vt hinc facilè nobis liceat conijcere, Andromachum & Galenum, non aliud supra dicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quàm Clematitim.

Clematitis in Theriacam ...

Adde quòd si ad omnium qualitates & facultates spectes, sanè Clematitis dignior est, quæ in Theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet, Dioscor... ... odorato vestitam, vnguentorum spissamentis conuenientem. Plinius deinde libro 25. cap. 8. Clematitim cæteris prætulit his verbis. Tertium longissimæ tenuitatis, Vitis nouellæ, cui sit præcipua vis, quæ Clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Et paulò pòst idem ait. Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuiorique gratior hæc ... Quibus vt que adstipulari videtur etiam Gal. libro 6. Simpl. med. vbi de Aristolochiarum viribus disseruit, vt infrà patebit in earum commentatione. Quare non

Aristol. tenuis per se genus non facit.

est, meo quidem iudicio, asserendum, quod ἀριστολοχία λεπτή Andromacho & Galeno sit aliquod quartum Aristolochiæ genus ita vocatum: quandoquidem λεπτή hîc nullum facit per se genus: neque solùm tenuem ind... cat, sed etiam minorem: atque certè in longarum genere huiusmodi est Clematitis: &c. Atque colligendam esse arbitror, quod Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab aliis, sed eadem cum Clematitide & quod sub Aristolochiæ tenuis ... Clematitim intellexerant A... ... & Galen. &c.

Aristol. tenuis Andromachi non distinguitur à Clematitide ...

Creta monte ... Idâ in Creta inueniri scribit Bellonius lib. 1. Obs. cap. 17. quartam speciem Aristolochiæ differentem à tribus aliis descriptis ab antiquis, arbores scandentem ac opprimentem, vt Ephedram & Smilacem: intereà foliis, floribus, semine, radice, sapore & odore cum Clematide con... ...tem.

Aristol. arbores ... dens B...

Antidot. Florent. Aristolochiæ tria genera Dioscoridis agnouisse videtur. Rotunda, inquit, hodie notissima, radicem habet rotundam, Rapi modo, reliquasque notas, quas illi tribuit Diosc. Longa autem paucis adhuc cognita, quandoquidem ea quæ hodie pro longa exhibetur vulgo, quibusdã est tertia species Clematitis dicta, quòd non habeat radices quaternos digitos longas, velut longa Dioscoridis, sed longissimas & graciles, quales Clematitidis describuntur, tametsi (si Dioscoridis textus non est mendosus, vt aliqui existimant) folia Semperuiui minoris non illi conueniant. Itaque quæ iam sit Aristolochia longa & Clematitis dubitatur. Cùm verò rotunda sit omnium efficacissima, eius vsus esse debet, quotiescunque Aristolochię nomen absolutè reperietur: imò etiam longæ & Clematitidis loco vsurpari potest. Vulgaris lõga omniũ imbecillima est.

De Aristol. generib. Antid.

Clemat. longa ... Aristol. quæ ...

Tragus corrigens Dioscoridem capite de Aristolochia longa, pro flore purpureo ponit candidum, quâ correctione non est opus: cùm vera longa purpureum florem habeat, non candidum. Erat Tragus in ea opinione, in qua Matthiolus, scilic. vulgarem Aristolochiam esse longam, ideóque pro longa depinxit & descripsit. Ejusdem etiam fuit opinionis Cornarius. Tragus autem ag... ... cauam ... Aristolochiam, vt dicetur suo loco: verùm cùm exhibet rotundam, miror eum appingere capreolos, cùm nullos ferat. Quæ autem de ea dicit ponentur proprio capite: de aliis Aristolochiis nihil ait. Radicem illam cauam miror Contrarium dicere esse rotundam, cùm id jam ostensum fuisset manifestè à Trago & Fuchsio. Hic eandem longam cum Trago exhibet, & insuper Pistolochiam, quam meritò reijcit Matthiolus.

Trag. ... tur.

Corn... natur.

Matthioli opinionem circa Aristolochiam præsertim verò Clematitim vt examinemus, imprimis eum dicere miror, longam suam Aristolochiam habere flores ex atropurpurascentes, quum ea quam picturâ exprimit, eiusmodi flores nunquam proferat, quod vnquam obseruare meminerim. Secundò, errorem in Plinio haud fuisse commissum animaduerto, id quod sibi persuadent Marcellus, Matthiolus, & Humelbergius. Nec enim asserit Aristolochiam [vt falsò etiam ab Aloisio Mundella accusatur] optimam esse grauidis. Sed nec hoc affirmat, id significare Aristolochiæ vocabulum: Ast videri grauidas nomen id dedisse, quoniam esset ἀρίστη λεχώαις, id est optima puerperis. Itaque mulieres grauidæ videntes eam esse bonam λεχώαις, vocarunt Aristolochiam. Quæ in re haud contrariatur Dioscoridi. Perinde etiam est, sine dicas mulieres grauidas nomen dedisse, quòd sciebant eam vtilem fore sibi puerperis, siue eam inde denominatam quòd bona esset ταῖς λοχείαις. Meæ, herclè, opinionis fuisse videtur Cornarius, qui Plinium erroris haud insimulat, ast Plinium de appellatione idem quod Dioscoridem sentire scribit. Nunc Cordum errasse, vt Matthiolus, non ausim asserere, siquidem Matthioli rationes non sufficientes videntur. Primùm quod ad Oribasium attinet, concedere quis poterit fieri posse vt corruptum Dioscoridis ex

Matt. ... gumb... dam ... valde ... cillim...

dis exemplar habuerit. Quod ad Serapionem & Auicennam; dico Matthiolum eos in sua lingua scriptos non legisse,& ideò Matthiolum, Arabum interpretes secutum, Dioscoridis versione fuisse vsum. Quod ad folia Asari attinet, quum sæpè pro diuersitate locorum Asarum maxima habeat folia,vel parua,quid quæso in eo absurdi,si dicatur folia esse similia Asaro paruo,& non magno ? Flores porrò similes sunt Rutæ, melini quippe, quanquam Plinius dicat omnes esse flore purpureo, quod à Dioscoride non affirmatur. De authoritate ex Nicandro desumpta , conceditur quidem pro diuersitate locorum variari multa: sed necesse esse , vt in latitudinem & profunditatem lusus ille locorum protendatur, quem non semel autopsia notauimus in suo nostræ stirpis genere: nec quòd eam sortiatur transmutationem,vt ex breui,dodrantali,& crassa,fiat longissima,trium cubitorum,& tenuissima. Cortex tandem admodum crassus esse non potest, habitâ ratione radicum longiorum , vel longissimarum ac tenuium. Vltimò , quicquid dicat Matthiolus de odore,videtur mihi aromaticus & gratior. Et sanè si conferatur cum reliquis Aristolochiis, nullam inuenio o o 'orati vtem. Hæc itaque videns, quod ad me attinet, donec mihi ostendatur Aristolochia , quæ meliùs conueniat descriptioni Clematitidis, hanc pro ea retinebo. Si quintam à Bellonio visam inspexissem,inspectámque examinassem , iudicarem an meliùs descriptioni quadraret. Nostræ opinionis fautorem habemus Dodonæum, qui vulgarem depingit , & describit pro Clematitide: Rotundæ etiam figuram exhibet,at as se ù nc ô in montana.

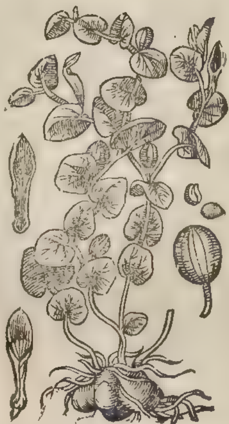
Aristolochiam vtilem ait Theoph. lib.9. hist. cap.14. annis quinque aut sex : anno autem in vmbra seruari Plinius lib.27.cap.13.dixit. Nascitur, vt inter notha Dioscoridis habetur, in locis montanis, & calidis ac planis : aut asperis & petrosis : & cultis Apuleo. Bellonius Obseru. libro 1. capit.66. longam in Thraciæ agris frequentem inueniri scribit : Dodonæus longam & rotundam testatur prouenire in multis locis Italiæ : item in quibusdam Galliæ,vt in Prouincia & *Languedoc* circa Monspelium , vbi & quartam abundare refert speciem , indéque adferri Antuerpiam rotundam vendendam : Tertiam lubenter prouenire in vineis & multis locis Brabantiæ,circa elatos agros. Florent Aristolochiæ Maio & Iunio.

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

Aristolochia rotunda multa fundit è *radice* sarmenta cubitalia,imbecilliora quàm Clematitidis vulgaris , quibus alternatim adnascuntur *folia* , admodum breui pediculo hærentia, *caulem* alis suis penitùs complexa , omnium maximè rotunda, mollia , pallescentia : ex quorum alis *flores* exeunt semunciali pediculo hærentes, tubulo ex luteo pallescente, in palam ex rubro nigricantem desinentes: *vtriculi* sequuntur turbinati, striati, qui in partes sex dehiscentes *semen* ostendunt nigrum, copiosum : *radix* tuberosa & rotunda,à cuius imo longæ dependent fibræ colore pallido,tristi amarore gustum afficiens.

Figura Fuchsiana cùm nihil valeat,aliam imaginem dare erat necessum. Proponit Euch. Roesl.pro Aristolochia rotunda, Fumariam bulbosam,sed malè. Eundem errorem commisit e-





tiam Hier. Bocks vvig. & Dorsi e , qui præ cæteris summè ineptit , dicit enim Aristolochiam rotundam vocari Holwurtz: flores producere puniceos aut candidos, & radicem habere cauam:sed deteriùs & crassâ nimis ignorantiâ folia eius Hederæ terrestris foliis cóparat. Talia enim folia suę iconi,quę Fumariæ bulbosæ est ; haud competunt. Quin & Lonicerus pro Aristolochiæ rotundæ figurâ , figmentum exhibet. Sed & Tragus fictam imaginem proponit: siquidem Aristolochia rotunda nullos capreolos producit. Vidit , vt existimo , radicem tãtùm,& non folia, flores & fructus. *Lonic. not. vt & Tragus.*

C Bauh.phyt.& pin. Aristolochia 1.siue rotunda , flore ex purpura nigro : Aristoloch.rotunda vera Trago, Lonic. Cam. Aristol.rotunda Matth. Dod. Anguill. Cordo in Diosc. Gesn. h. Turn. Lac. Lobel.in Adu.Obs.p.332. Ic.Plantar.p.606. Cast. & Eyst. Arist. rotunda 1.Clus. hisp. & hist. Aristolochia 1. Cæsalp. Aristolochia fœmina siue rotunda H.Lug. p.977. Eid. p.978. Aristolochia rotunda Dodon. & Clusij. *Vnius herbæ duæ figuræ.* Synon. *H.Lugd. not.*

Monspelij frequens est,fructum ferens Iunio. Spontaneam reperi inter Mediolanum & Barlausone. Aristolochia rotunda 1. Clusij crescit pingui solo, in pratis & humidioribus agrorum marginibus Hispaniæ, Narbonensis Galliæ, & etiam Italiæ. Floret calidioribus regionibus ineunte Vere : in Germania & Belgica non nisi Maio & Iunio. Locus & Tempus.

Aristolochia rotunda altera Clusij.

Ramulos se i palmites habet prioris , sed frequentiores & breuiores · sunt longæ qui-

dem formam & colorem æmulantia, sed maiora, longioréque pediculo quàm superioris fulta: *florem* ex albo purpurascentem, interiùs fuscum, longæ flori penè similem: eius *fructus* priore longior, pyri in modum turbinatus, graciliore quàm in illa metâ: *semen* planum, minus priore & ruffum: *radix* superiori similis, cortice tamen magis flauo.

Descriptio.

Synon. C.Bauh.phyt. & pin. Aristolochia 2. siue rotunda *flore* ex albo purpurascente: Aristolochia rotunda altera Clus.hisp.& hist.

Augustana plures species inueniri scribit: verùm hæc non solùm colore floris, sed & fructu à priore differt.

Locus & Tempus. Floret paullò maturiùs superiore, omnéque semen ferè abijcit quando prioris maturescere incipit. Hanc non nisi campestribus, & inter segetes sponte nascentem conspiciebat Clusius. Superiori firmior est & injuriarum Hiemis tolerantior.

ARISTOLOCHIA LONGA.



Descript. Longæ *sarmenta* per terram funduntur cubitali circiter longitudine, quadrata, aliquae multis concaua: per quæ *folia* nascuntur falcata, acutiora quàm rotundæ, longioribusque pediculis hærentia; ex quorum sinu *flores* longi, Rotundæ similes, oriuntur, minùs flaui, *fructu* succrescente pyriformi, *semine* farcto, vt in Rotunda dictum: *radix* pollicari aut brachiali crassitie, pedem circiter longa, [illegible] Rotundæ.

Synon. C.Bauh.phyt.& pin. Aristolochia 3. siue longa vera: & Ang. ill. & Camer. Aristolochia longa Dod. Cord. in Diosc. Gesn. hort. Lob. Obs. & Ic. Plant. pag. 606 & Clus. hisp. & hist. Aristolochia longa Fuchsij. Cæsalp. Aristolochia altera radice pollicis crassitudine.

Locus & Tempus. Prouenit campestribus locis inter segetes, & quibusdam vineis in Narbonensi Gallia: meminit & Clusius nouo Vere florentem eruere in insula mediis in stagnis sitâ, vbi templum Magalona nuncupatum, olim Episcopi Mompellianij sedes, circa oppidulum Villa noua nominatum secundo à Mompelio miliari.

Aristolochia longa altera Clusij.

Aristol. longa differentia: QVædam etiam differentia in Aristolochia longa notatur: nam illius, quam in Hispania Clusius obseruabat (tametsi Gallicæ ferè per omnia similem) flos à diligentiùs inspicientibus nonnihil differre deprehendetur, quippe cuius extima pars interiore parte purpurei coloris sit, qui in alia herbaceus: Hispanicæ item radix extima parte non est gracilis in nouellis plantis, vt altera, sed plerumque obtusior, & ipsa radix breuior.

Synon. Aristolochia 4. siue longa Hispanica C.Bauh. phyt.& pin. Aristolochia longa altera, Clus.hisp. & hist.

Locus Temp. Nascitur in Hispaniis inter Vites, regno Valentino frequentissima, vbi Martio florentem, & jam semen perficere incipientem eruebat Clusius: Vtraque autem cùm in Germania, tum in Belgica frigoris est impatiens, & diligenti curâ adseruari debet. Aliquoties Viennæ periculum facere voluit author, an Hiemem in horto ferre posset, etiam Abietis frondibus tecta, vt reliquæ, quas hac ratione conseruare solebat, plantæ: sed operâ lusit, & semper corruptę sunt. Itaque accepto damno prudentior factus, in vasis fictilibus postea semper aluit.

ARISTOLOCHIA CLEMATITIS vulgaris.



Descr. Tenui *radice*, multisq; fibris capillata, odore non ingrato, sapore amaro, adeóque tenuium partium vt statim gustata fauces eo imbuat, serpit: *viticulæ* pedales, infirmæ, striatæ, geniculatæ: *folia* ex geniculis singulis singula, Hederacea, rugosa quà pediculo longo annectuntur, anchoræ in formâ curuata: ex eorundéque alis oriuntur *flores* oblongi, lutei, palæ effigiaturâ, canali intus lanuginoso, cui pro basi subjicitur orbiculatum, capitulum in quo seni sessiles apices colore herbaceo: *fructus* pyriformis striatus, Iuglandis magnitudine.

Angu. Aristolochia vsualis Italica, Aristolochia Italica cõmunis, Aristolochia vulgaris longa, fortè Clematitis. Cordo in Diosc. Aristolochia Clematitis, simpliciter longa vocata. Trago [qui frustra textum Dioscoridis mutat, vt hanc suam longæ accommodet] Aristolochia longa, mascula, Dactylitis: Et sic etiam Lonicero dicitur.

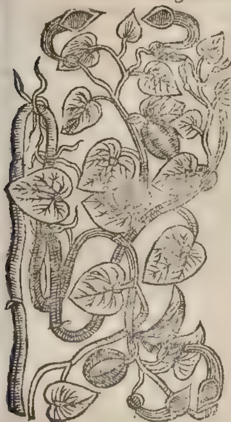
Dorsth. pro Aristolochia longa malè exhibet eam cui flores lutei, & radices longissimæ.

C.Bauh.pin. Aristolochia 5. siue Clematitis recta (1.phyt. pro recta.) Aristolochia Brunfels. in 4.p.73. longa Trago, Matth. Fuchs. Turn. Lac. Lon. & Castori. Aristolochia longa altera, & Clematitis veterum Cordo in Diosc. Aristolochia longa vulgaris, Ang. Cam. ep. & hort. Eyst. Aristolochia Clematitis Dodon. gall. Ang. Gesn. hort. Lob. Obs. p.332. & Ic. Plant. p.606. Tab. & Gerardo. Aristolochia Clematitis 1. Clus. hisp. Clematitis vulgatior, Eid. hist. Aristolochia Clematitis, siue longa vulgaris, *Farkas alma*, hoc est, Lupinum malum, seu pomum. Eid. in stirp. nomencl.

menclat. pannonico. Aristolochia Saracenica Dod. in fol. lat. Aristolochia altera radice tenui Cæsalp. Aristolochia longa Matthioli, Clematitis Penç & Lob. H. Lugd. p. 977. Aristolochia Sarracenica Dodonæi, Clematitis prior Clusij Eid. p. 979. Eiusdem figuræ duæ imagines.

Obseruatur in variis hortis, in quibus suo reptatu valde molesta: Monspelij, spontanea crescit. Passim in agris Austriacis infra Onasum ad Morauiam sitis prouenit: ac plerisque aliis Galliæ, Hispaniæ, Vngariæ, Germaniæ superioris & inferioris locis. Floret cum reliquis.

ARISTOLOCHIA CLEMATITIS NON vulgaris.



HÆc longa, ramosa, tenuia, striatáque habet *sarmenta*, quibus vicinas sepes, & interdum arbusculas superat, iis se conuoluens & implicãs Conuoluuli aut Lupuli modo. *Folia* illi reliquarũ Aristolochiarum foliis similia, seu potiùs generis illius Apocyni, quod in maritimis nascens, Mompeliani Scammoneam olim appellabant, extremo mucrone acuminato, supernè læuia & viridia, infernè ex purpura albicantia, longo pediculo innixa: *flos* Aristolochiæ longæ incuruus, oblongus, ex purpura nigricans, intùs tenui lanugine plenus, longissimo omnium pediculo insidens: *fructus*, vt ex illius rudimento Clusio colligere licuit, reliquarum Aristolochiarum fructui similis, tale etiam esse *semen*, ex eo quod Simon de Touar ei miserat, obseruauit, fructus verò æquè magnus, ac in Clematitide vulgata, & à pediculo dehiscens: *radix* prælonga, sarmentitia, Smilacis asperæ instar (cum cuius crassioribus fibris magnam habet affinitatem) nunc per summa serpens, mox altè sub terra se condens, pallidi coloris, non ingrati saporis; gustata enim, aliquantulùm adstringens deprehenditur, & manifestæ acrimoniæ. Tota planta odorata est.

Huius neminem facere mentionem scripsit Clusius, cùm Hispanicarum quarundam stirpium historiam publici iuris faceret, præter vnum Bellonium, qui eam Obs. lib. 1. cap. 17. in Creta se obseruasse scribit. Idem in hist. denuò asserit: nec ipsum mouet, quòd qui generalem illam plantarum Historiam Rouilianis typis Lugduni expressit, scribat, Dodonæum eandem Clematitidis nomine depinxisse. Fatetur imò Clusius eam Dodonæum icone dedisse, sed à se acceptam, & totam adeò Aristolochiarum historiã, cùm Purgantium historiam meditaretur Dodonæus, ipsi liberaliter [vt & pleraque alia] communicasse ait.

Dicitur Aristolochia Clematitis Dod. in fol. lat. & Cast. describenti. Aristolochia Clematitis altera Hispanica Lobel. Obs. p. 333. Icon Plant p. 608. Aristolochia Clematitis Dodonæi H. Lug. p. 980. Aristolochia 6. siue Clematitis [altera interponitur in phyt.] serpens.

Circa Hispalim itinere Olyssiponensi, plurimis Bæticæ locis, ac etiam circa Cordubam, pingui solo, in dumetis, vepribus, & vetustis quibusdam Oleis spontè nascens Aristolochiæ hoc genus obseruabat Clusius. Locus.

ARITOLOCHIA POLYRRHIZOS.

ARistolochia polyrrhizos ex *radicis* argumento nomen inuênit, quæ ex plurimis longis iunceæ tenuitatis, buxei coloris, radiculis in vnum tandem caput coeuntibus est composita: *viticulæ* dodrantales, graciles, ramosæ: *folia* longæ foliis similia, longioribus hærent pediculis, minora, fortuitò per margines sinuata: *flores* ex earum alis pronati, aliarum similes, herbacei aut per extremum ex herbaceo nigricãtes: *fructus* turgidus, *semine* plenus, vt in prioribus diximus. Etymon.

Lobel. in Adu. Aristolochia polyrrhizon, siue Pistolochia Plinii, gratiore odore multò & aromaticitate: Synonyma.



Polyrrhiza Aristolochia, indicta Dioscoridi, & incognita commẽtatori, sed in vsum à Rondeletio reuocata. Pistolochia Dodon. Gesner. hort. Clus. hisp. & hist. Camer. epit. & Castori. Pistolochia & Polyrrhizon Plinii Lobel. Obs. p. 333. sine tamen icone. Aristolochia altera plures radices spargens Cæsalp. Aristolchia 7. siue Pistolochia dicta C. Bauh. phyt. & pin.

H. Lugd. p. 980. Pistolochia Clusii: item, Pistolochia Dodonæi: Duæ vnius herbæ effigies. Adrianus Spieg. Isag lib. 1. cap. 9. perperam Fumariam bulbosam vocat Pistolochiam. *Hist. Lugd. 1. figura.*

Oritur in oliuetis, & petrosis Hispaniæ, Galliæque Narbonensis locis. Seriùs floret reliquis Aristolochiarum generibus: ac hoc peculiare eius fructus habet, vt, dum maturuit, eâ, qua pediculo adhæret, parte, dehiscat, vt in Bætica Clematitide: longæ verò, & reliquarum, ab extrema. Locus & Tempus.

Cæterùm, Aristolochia iam olim Theophrasto multiplici vsu excellere videbatur. Sic enim lib. 9. hist. cap. 13. scriptum reliquit. Vsum eius ad multa commendant. Sed optima ad capitis eruptiones & ad reliqua tamen vlcera satis valet: & contra serpentum morsus, & ad somnum, & ad secundas modo passi, partim aquâ subacta & illita, partim in melle, oleóque derasa: Sed contra serpentes è vino acescente pota, & vulneri [morso Gaza, qui non Aristolochiam, sed Malum Vires & Vsus.

terræ interpretatur]inſperſa. Ad ſomnũ v. in vino nigro auſtero trita. At ſi vuluæ ꝓciderint, ex aqua colluere conueniet. Idem antea c.13. Ariſtolochia [Malum terræ, Gaza.] olfactu odorata, guſtatu vehementer amara: perutilis ad caput, & reliqua viſcera, & ad ſerpentes, & ad ſomnum, & ad alia multa: vlceribus capitis adhibere præcipiunt in aqua ſubactam, reliquis raſam in melle & oleo: contra ictus ſerpentum ex vino acido bibi debet, atque inſpergi morſui: ad ſomnum in vino nigro auſtero pertrita datur. Si vulua procideit decocto abluiſſe juuabit.

Theoph not. Ex illis conſtat Theophraſtum bis eadem de Ariſtolochia ſcribere, nec inter illam diſtinguere, *Rotunda.* contrà quàm Dioſcorides faciat. Rotunda, inquit, ad alia quidem venena facit: ſed aduerſus *Longa.* ſerpentes & lethalia medicamenta, longa drachmæ pondere bibitur cum vino, & imponitur. Eadem pota cum Pipere & Mirrha, omnia in vtero conſiſtentia partûs purgamenta, & menſes, & fœtus ejicit. Sed & in peſſo appoſita eadem facit. At rotunda ad eadem quidem facit, ſed ex abundanti auxiliatur anhelationi, ſingultui rigori, ſpleni, ruptis, conuulſis, laterum doloribus, pota cum aqua. Educit etiam aculeos & ſpicula. Et oſſium ſquamas in cataplaſmate impoſita remouet: & putrefacta circumſcribit, & vlcera ſordida repurgat, & caua[σαρκοῖ Lac.ex.vet.cod.] explet cum Iride & melle. Extergit etiam gingiuas & dentes. Paratur & Clematitis ad eadem *Clematitis.* facere, verùm viribus inferior eſt prædictis.

De Ariſtolochia Galen.6 ſimpl.med. hæc pro-*Delectus.* dit. Ariſtolochiæ radix multò eſt ad medicationes vtiliſſima, amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt rotunda: aliarum verò duarum quæ Clematitis appellatur fragrantior eſt: itaque eâ ad vnguenta vtuntur vnguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. At longè minùs quidem tenuitatis obtinet quàm rotunda: ſed nec ipſa inefficax eſt, verùm abſtergendi atque excalfaciendi potentiam poſſidet, minus quidem quàm rotunda abſtergens & digerens, ſed non minùs calfaciens, imo forſan plùs quoque. Ita in quibus vſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa putata in vlceribus in carne explendis, & fomentationibus veteri. At in quibus craſſum humorem validiùs extenuare oportet, illic vſus eſt rotundæ. Proinde dolores ab infarctu aut craſſitie crudorum ſpirituum natos magis curat rotunda & ſpicula extrahit, & putredines ſanat, & ſordida vlcera expurgat, dentes & gingiuas candidas efficit. Auxilio eſt & Aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus & podagricis, ſi cum aqua bibatur: tum ruptis & conuulſis, vt ſi quod aliud medicamentum, auxilio eſt.

Apuleius quoque teſtatur Ariſtolochiam herbam piſatam & cum mero potui datam vim veneni vincere: ſiccam verò ſuffumigatam febricitantem hilariorem facere: fugare & dæmonia: Radicem fiſtulis inſertam celeriter expurgare & ad ſanitatem perducere: *Medicos* quoque ſine ea nihil feliciter curare poſſe: Herbam ex oleo vſque ad calefactionem in frigore exuſtis vim habere cum porcina: Radicem pondere denarij vnius in vini hemina ſæpiùs bibitam ſerpentium & hominum morſuum venena diſcutere: Herbâ *Dæmonia fugat.* ſuffumigatum infantem, ſi contriſtatus fuerit, fugato dæmonio, hilarem fieri & conualeſcere: eandem cum Cypero & Draconteæ ſemine tritam & cum melle impoſitam, canceromata, quæ in naribus naſcuntur, emendare. Plinius lib.25.cap.8. Ariſtolochias radice valere tantùm ſcripſit: odo-*Radice valent.* rem omnium eſſe medicatum, ſed oblongæ radici tenuiorique gratiorem, vnguentis nardinis conuenientem. Maximè tamen laudari Ponticam: & in quocunque genere ponderoſiſſimam quãque, medicinis aptiorem. Rotundam contra ſerpentes. Oblongam tamen in ſumma gloria eſſe, ſi modò à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurar, vt traditur: Reliqua quæ ſparſim habet cùm ex aliis hîc recenſeantur ſtudio prætermittimus: Is verò tandẽ lib.15. concludit plurimis modis Ariſtolochiã prodeſſe: nam & menſes & ſecundas ciere: vuluas quoq; procidentes inhibere fotu, vel ſubjectam maximè tenuem.

Meſues omnes quidem calidas eſſe concedit in *Temper. Meſue.* principio ordinis tertij, ſiccas ſecundo: longam tamen calidiorem judicat, quamvis terreæ in ea ſubſtantiæ plus ſit, quàm in rotunda, quæ ob id tenuioris eſt ſubſtantiæ, & ad omnia efficacior. Vtraque tamen obſtructiones aperit, reſoluit, attrahit, ſpinas extrahit, & lignorum fragmenta carni infixa, tenuat: ſed hæc omnia rotunda magis ob dictam priùs cauſam: pituitam purgat, & quorundam ſententiâ etiam bilem: thoracem quoque & pulmones pituitâ etiam putri expurgat inſigniter: quapropter tuſſi humidæ & aſthmati etiam antiquo maximè prodeſt quouis vsûs modo, vt etiam ſi ſuffitu &c. Ariſtolochia quoque, præſertim rotunda, cerebrum expurgat, ob id epilepſiæ confert: ſtomachi item etiam eadem juuat, ſingultu à flatibus conflictatum. Hos enim non modò à ſtomacho, ſed liene & aliis viſceribus diſſipat, horúmque obſtructiones liberat, & natos inde dolores ſedat, præſertim cum oxymelite radicato. Omnis autem Ariſtolochia vterum à partu expurgat, menſes mouet, abortum facit. Rotunda præter hæc vlcera maligna, fiſtulas mirè juuat, quia terget, & carne implet. Podagram quoque & muſculos contuſos cum melle & pauco ſale emplaſtri modo admota juuat: cum hydromelite verò curat aurium vlcera & auditum roborat. Acetum denique cui incocta eſt, gingiuas adſtringit, & putredinem ab his aufert: dentes quoque cõfricatu deterget. Rigori etiam febrili remedium eſt ſingulare. Purgando non nocet, ſed viſceribus confert. Quod ad alia attinet, vt Dracunculus corrigenda. Coqui terique plurimùm poteſt. Datur à drachma vna ad aureum vnum.

Vinum, in quo decocta fuerit Ariſtolochia, mundificat vlcera putrida & ſordida præſertim genitalium, ſi ex illa decoctione colluantur, quod vt fœliciùs exequatur, radicem in puluerem redactam inſpergere oportet. Idem vinum admixto modico mellis, calidum auribus inditum, parotidas earum ſanat, dolorémque mitigat, inquit Tragus. De electuario Ariſtolochiæ vide Clementem Clementinum de med.met.cap.6.

Rotundæ radix (addit Lobel.) jam valdè nota Italiæ & Galliæ Narbonenſi: ſed non perinde in vſum deducta, ac potiùs Chirurgis, quàm Medicis, magno ſanè dedecore artis, & incommodo ægrorum: iis enim maximè commendantur Indiæ merces, plerumque tempore vietæ, aut carioſæ: hæc autem noſtratia recentiſſima ignorare non pudet. Tam efficaces quippe ſunt longa, & polyrrhizon præſertim, vt radices vtriuſque pari momento, partim intrò datæ, partim in peſſario *Fæ.* admotę, elicuerint fœtum, jam ſeſquidiẽ fruſtra erumpere conatum, fœtuſque inuolucra lacerata, ac enixam puerperam, tridui cruciatibus penè enecatam: eóque *multus omnium vſus apud Monſpelienſes*

ſpelienſes

pelle: ses. Polyrrhizæ quidem Aristolochiæ, indi-ctæ Dioscoridi, & incognitæ Commentatori, radices, in vsum Rondeletius reuocarat, propter plantæ ignorationem jamdiu desitum, & tamen præferendum reliquis duabus, tum suaui aromaticitate, tum medica'â efficaciore facultate, cuius causâ meritò Andromachi & Gal. theriacis aptiorem præ rotunda & longa præceperant: at vtrumque de odore & sapore exploranti, multò ignauior comperitur Clematitis, quàm falsò tenuem apud antiquos Theriacæ scriptores vocatam putabant Itali.

Ex Macri poësi de Aristolochiæ viribus liceat etiam coronidis loco hîc aliquid addere.

Aristolochiæ species tres dicimus esse:
Longa prior, radix est cuius longa, vocatur:
Dicta Rotunda sequens, quòd sit radice rotundâ:
Tertia Clematitis græco sermone vocatur:
Viribus hæc penè par dicitur esse rotundæ.
Omnes vim calidam, siccamque leguntur habere.
In primo vis sicca gradu, feruensque secundo est:
Pestiferos morsus cum vino sumpta rotunda
Curat, & assumptis prodest sic hausta venenis:
Hocque modo tardas educit sumpta secundas,
Cum pipere & Myrrha putredine mundat ab omni: &c. quæ suprà in aliorum tum Veterum tum Recentiorum soluta oratione fuê e proposita.

ARISTOLOCHIA PISTOLOCHIA altera.

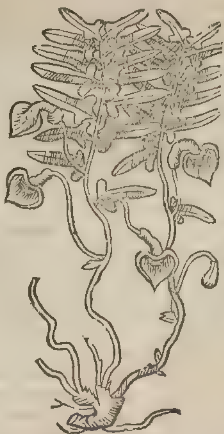


MVlta è summo radicū capite proferre scribebat Iacob. Plateau (qui anno 1600. illius aliquot ramulos cum icone ipsius manu delineata, additis quibusdā notis, descriptionis huius authori Clusio mittebat:) tenuia *sarmenta* pedem aut plùs vel minùs longa, angulosa, striata, ramosa lenta, fractu contumacia, humi sparsa, & ex atro virentia, in quibus incondito ordine nascūntur *folia* neruosa superiori similia, magis tamen mucronata, & ad Smilacis asperæ foliorum formam quodammodò accedentia, minora, atráque & immarcescibili viriditate prædita, oblongis *pediculis* nitentia, è quorum sinu nascuntur longi cauique *flores*, Aristolochiæ longæ floribus formâ similes, saturâ tamen rubedine foris magis distincti, internè verò aliquantulùm flauescentes, oblongisque pediculis inhærentes: his succedit *fructus* Aristolochiæ longæ fructui non dissimilis, sed minor: numerosas autem hoc genus habet *radices*, instar præcedentis [Pistolochiæ, siue Polyrrhizæ] vel Smilacis asperæ: verùm graciliores, & fibris quibusdam tenuibus donatas, odoratas. Flores proferre monebat Iulio & Augusto.

C.Bauh.pin. Aristolochia S... Cretica: Pistolochia alt... Clus. hist.ap.1. Cretico semine nata.

ARISTOLOCHIIS SIMILIS RHASVT & Rumigi Maurorum.

ALiquem spirat odorem sed ingratum. Ex Descriptio *radice* fere illi prodeunt plerique quatuor albicantes, fili modo tenues ad radicem, ex quibus parte supernâ hærent *foliola* vtrinque septem aut octo, cinerea; oppositâ verò magnitudine, & situ foliis Filicis floridæ respondentia: nisi quòd ... ima aurita sint ad instar Saluiæ minoris. Inter quorum ima, superioribus magis aliquantò inter se distantia, *flores* hærent Aristolochiæ similes, paulò maiores, colore magis fusco, longiore que pediculo. *Radix* altè depacta, est qualitate sicca calidáque, vt amaritudinem eius docere putat Rauuolfius in Itin. part.1. cap.9. vbi ait incolas Halepi vocare *Rhasut* & *Rumigi*: Item part.4. Icon. N°. 121. Peregrina incognita herba, Mauris Rhasut & Rhumigi. Hist.Lugd. p.29. append. Maurorum Rhasut & Rhumigi non incommodè ad Aristolochias referri posse existimat. C.Bauh. phyt. Synon. Aristolochia 8. siue Aristolochiæ similis: Eid. pin. Aristolochia 9. siue Maurorum: Aristolochia peregrina Rauvvolffi. Clus. hist.



TVSSILAGO. CAP. IX.



DIoscorides Tussilagini (Βηχίῳ) folia tribuit Hederæ [κισσῷ: κισσοειδῆ, hederaceis vet.] similia, maiuscula, sena, septenáue, à radice prodeuntia, infernè subalbida supernè verò virentia, pluribus angulis prædita: caulem palmi altitudine: florem ex luteo ... qui verno té- Descript.

pore prodit, at quāprimùm vnà cum caule amittitur. Ex quo factum vt nonnulli herbam hanc sine caule ac sine flore esse existimauerint. Radicem tenuem, nec superuacuam. Natales circa scaturigines aquarum, & rigua loca.

Plinius. Tussim sedat Bechion [inquit Plin. lib. 26. cap. 6.] quæ & Tussilago dicitur. Duo eius genera. Siluestris vbi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges. Folia sunt majuscula, quàm Hederæ, quinque aut septem, subalbida à terra, supernè pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidam eandem esse Bechion [Arcion M. & CH.] & alio nomine Chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem haustus & deuoratus, veterem sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam Saluia (Quidā volunt hîc describi Sphacelon Theoph. quidam Stachim vulgarem: alij Horminum vulgare: quidam, Æthiopida pectoris morbis vtilissimam, Dalech.) appellatur similis Verbasco: conteritur ea, & colata calefit, atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur: contra scorpiones eadem & Dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest.

Hermol. notat Plinium. Hermol. Coroll. 553. Bechion siue Bechicon quoque duo genera habere ait, & siluestre Plinium aliter, quàm Dioscoridem describere folia eius tradendo supernè pallida, subalbida à terra, sine flore, sine semine. Alteram à quibusdam Saluiam dictam, à Dioscoride Verbascum siluestre dici putat. Priorem verò quosdam Arcion, & alio nomine Chamæleucen ab Italis Farfugium appellatum, folio Populi, sed ampliori, nascens juxta fluuios, vnde ab iisdem Populago dicta sit. Sed hanc & Farfariam vocari, Dioscoridem testem esse, à fluuio fortasse Farfaro, quem Virgilius in Sabinis Fabarim appellat. Plautus, dissipabo, inquit, te vt folia Farfari.

Ruell. De Bechio Ruellius hæc scripsit: Latinis Tussilago, aliis Farfaria, nonnullis Populago dicitur: florem verè pallidum sustinet, breui cum suo caule deciduum: atque hinc data credentibus occasio, sine caule atque flore hanc herbam nasci. Quare obseruandum diligenter, caulem & flores Tussilaginis esse fugacissimos, iisque enatis breui vigor vitaque durat, longissimáque mora biduum: post quod illicò tempus flaccescentes euanescunt, & caduci marcent. Quare non nisi iis, qui medio Vere sese fortunâ ferunt obuiàm, & flos & caulis cernitur: namque die vno locum vniuersum caule & floribus pubescere videre licet, postridie prorsus eos contabuisse, frondéque solâ virescere, quapropter sine caule & floribus nasci plerisque, qui tam citam caulis jacturam non conspexerunt, creditum est [imprudenter naturæ negantibus quod obseruatum non fuerat, inquit Marcellus.] Plinius porrò duo Tussilaginis, siue Bechij genera facit siluestre sc. & alterum Saluia dictum, quod à Dioscoride Verbascum siluestre dici puto. Dioscorides autem vno Tussilaginis tantùm genere contentus est. Tussilago herbariis & officinis Vngula caballina dicitur, vulgò Pata equina, à foliorum cum vngula caballina similitudine. Hallucinantur itaque(ait cap. 123. (qui Vngulam caballinam vulgò dictam Arction esse sentiunt,

Arction non est. Ruellium sequuntur Ryff. Dodon. & H. Lugdunensis.)

Porrò ait idē Marcellus, corruptè legi credo in nothis appellationibus Richion [ῥίχιον] & pro eo legendum Bechicon] βήχικον] ab eadem tussi facto nomine. Sunt & aliæ Appellationes nothæ quarum nondū reddita ratio. Sunt enim qui Petrinam seu Petrinē [πετρίνην] qui Peganō [πήγανον, h. e. Rutam] qui Pithion [πίθιον] qui Pagonathon [παγόναθον] qui Procheton [πρόχετον:] qui Acrophyllō [ἀκρόφυλλον Sarrac.] vocēt. Ægyptiis Saartha (σααρθὰ, Suartha legit Marcell.) Romanis Tussilago (τυσιλάγω) seu Farfaria [φαρφάρια] aut Pustulago (πυςυλάγω: suspicatur legendum Populago, Sarac.) Bessis Asa [ἀσᾶ] dicitur.

Hum. notatur. Humelbergius videtur Tussilaginem [Roßhöff vocat) Arction facere, ibidemque obscurè omnia tradere, vt fusiùs in capite de Personatia dicetur.

Brunf. lapsus. Sibi contradicendo hallucinari deprehenditur Brunfelsius. Ait enim tom. 1. rhaps. 4. Personatiam & Lappam, vocari Vngulam caballinam. Postea verò dicit Ianuensem & Pandectarum scriptorem ignorasse Vngulam caballinam, & impositum illis à Plinio: quoniam alicubi Lappam vocet Personatiam. Addit se opinari illos non legisse quodnam esset Arction apud Dioscoridem: Hoc ad vnguem prorsus quadrare descriptioni Vngulæ caballinæ: ac secum habere Barbarum.

Plin. Cornarius scribit Plinium esse ex eorum numero, quos Dioscorides redarguit, tum hoc de Bechio capite, tum in totius operis præfatione, vt qui falsò opinatus sit, Bechion sine caule, sine flore, sine semine esse. Addit præterea in Dioscoride errorem subesse, esse manifestissimum: Et pro ῥίζα λεπτὴ ἄχρηστος, legendum esse ἄχρυσος. Cuius correctionis asseclam habet Fuchsium. Bechion notam esse & officinis & vulgo, non tamen græco Bechij, nec latino Tussilaginis nomine, sed Vngulæ caballinæ appellatione.

Peta. lis Tu. Tussilaginem Petasiti quoad folia in initio adeò similem asserit Tragus, vt discerni vix possint, nisi quis diligenter animaduertat, & consideret flores, & substantiam vtriusque, quæ ex vtrius descriptione petenda. Germani, addit, hanc plantam Brandt lattich quasi ambustorum Lactucam, quòd ambustis & inflammationibus quibusuis medeatur: & Roßhub/ hoc est Vngulam equinam, à foliorum cum vngula equi similitudine: & nonnulli Brandtletschen, h. e. Arcion, & Personatiam (sed quàm rectè ipsi viderint) appellant. Plinius Tussilaginem, Cacaliam, Farranum, & Farfugium cognominat, quibus vocibus maximè duabus posterioribus errorem subesse puto, rectiùs enim Farfarus legeretur. Vides igitur vnam & eandem herbam quamplurimas obtinere nomenclaturas, &c.

Bechium & Chamæleucen diuersas esse plantas, Turnerus sic ostendere conatur, Chamæleuce, dicta etiam Populago, Falfugium, & Farranū, non eadē est planta Aëtio & Diosc. Videtur enim Aëtius Chamæleucen Bechio eandem facere: in remediis enim contra tussim, easdem tribuit vires Chamæleucæ, quas Dioscorides Tussilagini seu Bechio: cumque Galenus & Paulus duobus distinctis locis de Bechio & Chamæleuce scribant, Aëtius Bechij penitùs non meminit, sub Chamæleuce, vt mihi videtur, complexus. Plinius quoque suo tempore ait, fuisse qui Chamæleucen & Tussilaginem pro vna eademque haberent. Et in spuriis Dioscoridis, Tussilago Chamæleuce dicitur, etsi apud Dioscoridem duæ diuersæ sint plantæ, agit enim de iis, duobus distinctis libris & capitibus. Chamæleucæ quidem folia tribuit in orbem reflexa, atque ramis esse prædi-tam: Tussilaginem autem folia habere plana & recta

recta, nullisque ramis donatam esse, singulis foliis è radice, non autem caule, exeuntibus. Scribit Dioscorides Chamæleucen Plantam esse virentem, foliis intrò reflexis, ramis quibusdã donatam, flore Rosam imitante: Ex quo sequitur, cùm Tussilago folia habeat albida & directa, nullis autem ramis sit prædita, nec florem habeat Rosæ similem, non posse vnam eãdemque esse plantam.

Cæterùm, non defuerunt, qui Tiphium Theophrasti lib. 7. cap. 12. asseruerint, quod ante foliorum & caulium ortum floret.

Brunfels. & Trago dicitur Vngula caballina: Eur. Cordo, Vngula asinina, & Lactuca vstularia Germanorum: Matth. Anguill. Fuchs. Turn. Cordo in Diosc. (cui & Farfarella) Lac. Gesn. hort. Lon. Dod. Lob. in Aduers. & Obs. 320. Icõ. Plant. p. 589. (cui & Farfara) Cæsalp. Cast. & H. Lugd p. 1050. Tussilago: Camer. Tussilago vulgaris: Dod. gall. & Cordo hist. Bechion. Chamæleuce Plinij; Bechion, Tussilago, vulgi Vngula caballina, & Farranum vel Farfugium Gesner. cat. Tussilago 1. siue vulgaris C. Bauhin. phyt. & pin.

A commodo compertissimo quod præstat anhelosis & tussi afflictis dicta Βήχιον, Bechium Græcis, Tussilago Latinis, vel Vngula Caballina recentioribus: Germ. Roßhüff / Roßhub / hüfflattich / Brandlattich / & Eselshub: Belg. hofbladeren: Gallis *Pas d'Asne, Herbe de pates, Pate de Cheual*: Ital. *Farfara, Vnghia di cauallo*: Hisp. *Vnha de asno*: Angl. fole foote / & Colter foote: Boh. konske kopyto: Hung. fodi tök / eodem videlicet nomine, quo Bryonia: Nonnullis tamen Lo korom, h. e. Vngula caballina, etiam appellatur.

Secus fontes, & riuulorum fluuiorumque ripas, scrobiũ ac fossarum margines, alijsque humentibus & aquosis locis sponte nascitur. Sub finem Martii & circa Aprilis calendas fugacissimi flores conspicui sunt, qui citò vnà cum pediculis marcent, inde folia progignuntur totâ Æstate in vigore futura, Dodonæo teste. Vda sata, crepidinesque fluminum amare, & Februario & Martio nondum egressis foliis florere perhibet Lobelius. Ego etiam Ianuario mense flores in pappos euanescere obseruaui. Et quanquam arenosa loca quoque amet illa, quippe quibus aqua subest, nasci tamen etiam in hortis, & aliquot annis durare potest locis vmbrosis.

Cæterùm, Bechii folia, Dioscoridis quidem testimonio, trita & cum melle imposita, ignes sacros & omnem inflammationem sanant. Eadem arida suffita per infundibulum, vt hiantes fumum ore suscipiant ac deuorent à tussi sicca, & erecta ceruicis spiratione vexatos curant. Rumpunt & abcessus in thorace. Idem facit & radix suffita. Et in aqua mulsa cocta potu mortuos fœtus eiicit. Bechium (inquit Galenus 6. sim.) inde adeò nuncupatum est, quòd bechas, h. e. tusses & orthopnœas iuuare sit creditum, si quis folia arida, aut radicem in prunis vrens, ascendentem inde fuliginem inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, vt sine molestia, noxáve omnes thoracis abcessus credita sit rumpere. Sanè folia virentia partes crudâ phelgmone obsessas illitu extrinsecus adiuuant, nempe ob aqueæ substantiæ admistionem, quâ omnia viridia tenerá que participant, alia plùs, alia minùs. Nam sicca Bechii folia acriora sunt, quàm vt phlegmonis conueniant.

Quæ Dodonæus de Bechii siue Farfaræ (vt vocat) vsu & facultatibus scripsit, Dioscoridis & Galeni verba clariora reddunt. Bechii, inquit, recentia & adhuc virentia folia refrigerandi nonnullam vnà cum reficcandi potentia vim obtinent: vlceribus calidis, & partibus inflammatione laborantibus imposita prosunt. Arida verò folia calida sunt & sicca, & modicè actia; horum in prunas candentes iniectorum fumus per infundibulum aut harundinem patente ac hiante ore receptus, orthopnœæ & tussi siccæ medetur: præstant idem radices aridæ recepto quoque earum fumo. Auxiliantur verò & eadẽ in tabellis ex saccharo, aut eclegmate permixtæ aduersus tussim veterem & respirandi difficultatem. Recentium verò foliorum & radicum decoctum, vel ex his Serapium, recenti & ex tenui destillatione tussi medetur. Vittembergicus ad epilepsiam dat aquæ Tussilaginis puero ante & in paroxismo cochleare vnum: adultis autem bonum haustum, atq; optimum remedium & certum. Ad Thoracicos plurimùm etiam commendatur Tussilaginis conditura, cuius præparandi modus, tum ab aliis tum præsertim à Ioubetto traditur.

TVSSILAGO ALPINA MINOR folio rotundo.

Descriptio.

QVinque aut sex, interdum duodecim *folia* humi fusa, crassa, rugosa, circinatæ rotunditatis, nisi leui sinuum vestigio inæqualia essent, supernè cum saturo virore splendentia, infernè tomento albo obducta, magnitudine semunciali, aut plusquàm vnciali; longiusculis hirsutis pediculis nixa: *caulis* purpurascens, vnicus, palmaris aut cubitalis, lanuginosus *florem* in summo gestat singularem, magnum, purpurascentem, alioqui Tussilaginis similem, in pappos fatiscentem, *semine* affixo lõgo gracili: *radix* villo obuoluta, satis crassa, longis fibris capillata.

Synonyma.

Duo Bechii Alpini genera tradit & describit Clusius: Is verò in Pann. p. 497. Tussilaginem 1. pingit, & p. 496. pro Tussilagine alpina canescente folio describit. Et hęc est illa quam in hist. secundo loco pro Tussilagine alpina 1. euanido flore, pictam exhibet. Quam Porrò in Pannon. pag. 498. inscribit Tussilaginem alpinam secundam, & pag. seq. pro Tussilagine alpina glabro folio delineat, in histor. Tussilaginem alpinam 1. flore aperto intitulat, & titulo Tussilaginis alpinæ primæ canescente folio describit, secundæque Tussilaginis alpinæ loco nouam effigiem proponit sine caule & flore, & Tussilaginem

alp. 2. glabro folio cognominat. Et hæc, illo ipſomet teſte, à Tuſſilagine alp. 1. flore aperto in hiſt. (2. in Pann.) folio glabro, ceu & altera flore euanido (1. in Pann.) haud parum differt. Quæ occaſio vt vnicam demus imaginem, ex plantis Tuſſilaginis tomentoſæ, quas habemus.

Lob. duas habet vnico titulo. Lobel. etiam in Ic. Plant. p. 590. pingit vtramque Tuſſilaginem alpinam Cluſii in hiſt. hoc eſt, primam & ſecundam: ſiue folio caneſcente, & glabro: ſiue cauliferam & caule viduam, vnâ ſolâ, Tuſſilaginis ſc. mõtanę minimę. inſcriptione.

Cætera ſynonyma. Quæ *caulibus* deſtituitur, dicitur à Lobelio in Obſ. p. 321. Tuſſilago montana minima foliis Soldanellæ alpinæ, auerſâ parte tomentoſa. H. Lugd. p. 1052. Tuſſilago montana minima Lobelij. C. Bauh. pin. Tuſſilago 2. ſiue alpina rotundifolia (ferè addit in phyt. vbi quartam facit) glabra. *Caulifera* vocatur apud H. Lugdunenſem p. 1052. Tuſſilago altera alpina Cluſii (ſic & Cam. hort.) in Pann. quippe Obſeruationibus. Eſt enim ei in hiſt. Tuſſilago alpina 1. vna flore aperto, & altera euanido, & non candido, vt legit *C B. not.* C. Bauh. in pin. vbi vocat Tuſſilaginem 3. (5. in phyt.) ſiue alpinam rotundifoliam caneſcentem, Tuſſilaginem diuerſam à vulgari, foliis minoribus, & ſolidioribus, Geſn. fr.

Locus & Tempus. Tuſſilago alpina caneſcẽte folio Cluſij oritur in ſummis Auſtriæ & Stiriæ iugis, & totos interdum ceſpites occupat. Sub Iunij finem vt plurimùm floret, interdum verò tantùm Auguſto menſe, pro aëris ratione & conſtitutione, in hortis maturiùs, Aprili videlicet, in quibus etiam cauliculus magis adoleſcit. Tuſſilago alpina glabro folio inuenitur in ſuperiore collis parte poſt monaſterium Neuberg ad radices celſiſſimi iugi eiuſdem nominis. Obſeruatur etiam in inferioribus iugis aliarum Alpium, gramineis locis. Maio floret in hortos tranſlata & Aprili, vbi formam non immutat, quemadmodum nec ſuperior. Huius autem cauliculus paulò longior eſt ſuperiore. Ego in Rhætiæ monte Braulio adoleſcens inueni florentem menſe Iulio: poſtea Geneuæ in Allobrogum monte Thuiri Iunio. Ibidem in hortum tranſlata folia producebat Martio, & florem Maio. Iunio ſemen in pappos abibat.

Cluſius tribuit vires Tuſſilaginis.

ASARINA MATTHIOLI FLORE ANthemidis, ſubnectenda Tuſſilagini alpinæ.

CAP. X.



Deſcriptio. EST planta in Bohemiæ montibus naſcens, quam Aſarinam vocare libuit Matthiolo, quòd Aſaro congener videatur: Repit hæc humi *folio* Aſaro rotundiore ac ſcabriore, leuiter circùm ſerrato: *cauliculis* piloſis: *floribus* melinis Anthemidis modo, ſed longè minoribus, haud inodoris: *radicibus* tenuibus, longiſque, ſummâ tellure repentibus, acuto guſtu, quadam cum leuicula amaritudine.

Miror Matthiolum paſſim in comm. non clariùs indicare, quales ſint flores: ait quidem eſſe melinos Anthemidis, ſed non indicat, an in totum, vel ſolo diſco, quod cuperem intelligere ab Herbario perito. *Matt tur.*

Cæterùm, dicitur Aſarina Matth. Caſt. Taber. & Gerardo: Aſarina Matthioli H. Lugd. p. 915. & Cluſ. pan. & hiſt. Aſarum 2. ſiue Aſarina foliis Aſari C. Bauh. phyt. apud Matth. & pin. *Syno*

PETASITES VVLGARIS RVBENS rotundiori folio.

CAP. XI.



CAules primò omnium erumpunt dodrantales plùs minùs, concaui, lanuginoſi: *foliis* anguſtis, acuminatis veſtiti, qui in thyrſum faſtigiantur *florum* purpuraſcentium, in pappos tandem euaneſcentium, quorum delapſui ſuccedunt marceſcente caule folia Petaſitis magnitudine, ad pediculum falcata, rotunda ferè, & in ambitu duntaxat ſerrata, non anguloſa vt Petaſitidis albæ: infernè lanugine incanâ pubeſcentia, supernè obſcurè virentia, nec penitus tomenti expertia: *radix* craſſa amareſcit. *Deſc.*

Hermolaum hallucinari manifeſtè colligitur ex iis quæ ſequuntur. Arcion [inquit Coroll. 711.] ſiue Proſopites, Perſonaciam quidem in latino ſonat. Sed pro Petaſite capitur à Plinio, dicente: folio Perſonatiæ nullum eſt latius, grandes lappas ferentis: quas non in Arcio, ſed in Petaſite cernimus. Petaſiten interpretor, quam vulgò Bardanam & Lappam maiorem vocant: Arcion, quam Vngulam caballinam dicunt. Plinius differentiam in nomine tenus conſtituit, Petaſitem, Perſonatam; Arcion, Perſolatam appellando: &c. Animaduertis, credo, Hermolao non probè perſpectam fuiſſe differentiam inter Petaſitem vocatam plantam, & Perſonatam, quæ Lappa maior dicitur.

Tragus refert hanc herbã Germanos Roſpappel, h.e. Malvam equinã, vocare propter amplitudinem foliorum, & Peſtilents wurtz, h.e. Peſtilentialem radicem, propterea quòd experientiâ comprobatum ſit mirificè peſtilentialibus febribus conferre: Latinis poſſe Galeritam dici. Is ſi foliorum amplitudinem intuetur, πεταςίτην quidem Dioſcoridis eſſe ſuſpicatur. Sed cùm vires & odorem exactiùs conſiderat, Cõſti genus eſſe affirmat. At hanc Tragi opinionem Cordus in Dioſc. omnino improbandam cenſet.

Matthio-

Matthiolus pingit in prioribus comm. libro 4. cap.102. Personatæ alterius inscriptione, sine caule tamen. Fuchsiumque & nonnullos alios Recentiores reprehendit qui Petasitem esse hoc Personatæ genus existimant: Ipse Persolatam Plinij esse volens. In post.comm. Ital. lib.4.cap. 109. mutauit omninò sententiam Matthiolus, nec hanc ampliùs Plinij Persolatam facit. Cap. verò 110. Petasiten [vti & olim] negat, dicens vanam eiusmodi opinionem, à se demonstratam tom.1 epist. Et repetit tom.3. Petasiten hanc esse Plinij Personatam, ac maiorem Tussilaginem potiùs existimat, ibidemque ἄρκιον. Dioscoridis existimare videtur. Lib.3. in Dioscorid. cap.120. in com. Ital. picturam exhibet cum flore & describit, vocans Tussilaginem maiorem. In histor. germ. inscribit Tussilaginem maiorem, Petasiten vulgò dictam non Dioscoridis appellandam, sed Tussilaginem magnam, imò maximam.

Camer. ad Hist. Matthioli germ. pulchram habet figuram. Eidem in horto dicitur, Petasites flore purpureo, & odorato, quem marem vocant.

Patrocinium Ruellij contra Matthiolum suscipit Turnerus. Matthiolus, inquit, absque omni ratione de hac plãta carpit Ruellium & Fuchsium. Amatus Lusitanus Matthioli simia, indoctiùs & mendaciùs ipso Matthiolò scribit in hunc modum. Quid Petasites sit ignoramus, nisi fungi genus sit. Ruellius in Gallia nasci refert, &c. Non nouit Amatus Petasiten, nisi fungi genus sit, & tamen germanicè vocat Pestilentz-würtz/ perinde ac si nosset. Scilicet, dignus qui in Dioscoridem commentetur. Fuchsius pro Petasite non proponit Lappam maiorem, vt falsò ei imponit Amatus. Proposuerat enim ἄρκειον verum, seu Personatam, vocans Großkletten, multisque modis à Petasite distinguit. Probet Matthiolus, & qui eum sequitur Amatus, Dioscoridem duo facere Personatæ genera. Quod si nequeunt, quemadmodum certò scio minimè posse, irrita quæcunque contra Fuchsium declamant. Citat Plinium Matthiolus, vt probet duo esse Personatæ genera. Sit ita. Non sequitur tamen Petasiten Fuchsij esse Personatam alteram Plinij, neque etiam Dioscoridem duo facere Petasitidis genera: Sæpè enim Plinius plura facit herbarum genera quàm Dioscorides. Porrò quàm injustè duo faciat Arcij genera, non solùm Leonicenus, sed etiam omnes viri docti vident, ac nullam eiusmodi causam ei à Dioscoride præbitam. Quàm rectè Plinius à Matthiolo contra Leonicenum defendatur, facilè perspicient quicunque sine affectu judicabunt, quàm parum honestè & prudenter faciat Matthiolus. Sed esto, age, duo sunto Arcij genera. Primum non potest esse Petasites Fuchsij, quia lappas habet in cacumine, cuiusmodi non habet Petasites Fuchsij, cùm Arcion Plinij, vt in eo perspicuè videre est, maiora habeat folia, quàm Cucurbita: at Petasites Fuchsij longè habet candidiora folia, præsertim parte inferiore. Petasites ergo Fuchsij [quæ vera est Petasites Diosc.] Ruellij, Dodonæi, & mea, non est Arcion alterum Plinij, quicquid blaterent Matthiolus & Amatus.

Sed & vtrique similes sui negotium ex negotio ferunt studiosis, authore Lobelio: Qui Tussilaginem asserunt, Petasiten negant, plantam illam in pratis palustribus primo Vere crescentem, atque nondum foliis ortis caulem erigentem. Commentatori silentium indixeris, qui dum nihil habet quod illinat paginis, in minutiis istis obstrepit bonis viris, nec quid quóue modo scribat, de facultatibus notisue certioribus quicquam pensi habet. Leuiusculo argumento deceptus fuit, qui rebatur propter communia natalitia & florum antè foliorum egressum esse easdem Petasiten & Tussilaginem, quasi non idem contingat Trifolio hederaceo, Croco syluestri, Ephemero, & aliis.

Hermolaum per Vngulam caballinam Petasitem accipere testatur Cæsalpinus, qui Chamæleucen Plinij, siue Farfugium à Tussilagine haud differre scribit, suspicaturque esse Nenufarum apud Auicennam, cuius flos similis Eupatorio ab eodem traditur. Sed Eupatorium Auicennæ habet flores luteos vt Nymphæa, Petasites autem hæc floribus conspicitur purpurascentibus. Illos præterea cum Turnero errasse statuere videtur, qui Petasiten cum Persolata Plinij, siue Græcorum Arcio, eandem significari volunt; vtpote herbam ab vtroque Arcio longè diuersam. *Chamæleuce est Tussilago.*

C.B. Chamæleucen Plinij & Petasiten Diosc. ad hoc caput reduxit. *Malo tamen* ego cum Hermol. Trago, Cordo, Gesnero, Lob. & Cæsalpino Chamæleucen Plinij ad Tussilaginem referre, cui folia similiora Populo, qualia requirit Plinius, quàm Petasiti. An verò cum Petasite Dioscoridis eadem sit, jam non affirmo. *C.B. notâ*

Petasites vulgò credita planta, inquit Clusius, doctiorum omnium judicio, inter Tussilagines referenda, & à foliorum amplitudine Tussilago maior nominanda. Eam albo flore variantem aliquando videre memini.

Lobel. Obs.p.321. Petasites, Tussilago maior Matthioli; Et, Petasites sine flore. Ic.Plant.pag. 591. & Dodon. Petasites, Et Petasites sine flore. Tabern. Petasites: Tussilago maior, Item, Petasites cum flore. C.Bauh.phyt. Petasites 1. siue flore punicante: Eid pin Petasites 1. siue maior vulgaris: Petasites Trago, Fuchs.Ang.Turn. Dod. Cordo hist. Gesn.hort. Lac.Lon. Cæs. Lugd [H.Lugd.p.1053. Petasites magnus, perperam Tussilago maior Matth.] Tab. Ger. Clus. hist. Petasites flore punicante Thal. mas Cam. Tussilago maior, Matth.Cast. Synon.

Πετασίτης ab amplitudine folij, πέτασον siue galerum referente, vnde & Galerita. Germanis Pestilentzwurtz/ quòd, vti dictum, eius radix præsentaneum sit contra febres pestilentes remedium: Belg. Rockebladern. Pestilence wortteln: Gall. *Herbe aux tigneux, & Espece de Napolier*: Ital. *Cappellazi*: Hisp. *Semberera*: Angl. Butter burre. Nomina linguar.

Cæsalpino referente, Petasites in alpibus nascitur, locis riguis, copiosa in vallè vmbrosa Hetruriæ, quæ pratum magnum vocatur. Abundè in Pannonia, Austria & Stiria sponte nascentem reperit Clusius: In humidis propè fluuiorum ripas, juxta lacuum & stagnorum margines ac vicinos aggeres Dodonæus. Circa Calendas Aprilis spica cum floribus viget, sequuntur inde folia in Hyemem vsque permansura, nouis subinde subnascentibus. Lugduni etiam Februario, & vti quoque Geneuæ, Martio florebat. Locus & Tempus.

Petasites albus Anguloso folio.

Petasites leucanthemos *radicem* habet validam, crassitudine pollicari aut maiore, lon- Descript.

gam, proſerpentem, geniculatam, nonnihil ad calami officinarum radices accedentem, cortice rubro tectam, cui alius ſubeſt lignoſus, & in medio cartilaginea matrix alba, guſtu calido, aromatico, acri, ſubamaróque, cui adnatæ fibræ multæ, mediocriter craſſæ & longæ colore albo: *caules* profert ſeſquipalmares, ſtriatos, molli lanugine incanos, craſſos, concauos, in quibus *folia* eâdem lanugine pubeſcentia, ſtriata, oblonga, mucronata, ſena ſeptenáve aut plura, alternato ſitu, ſine pediculo vaginæ inſtar caulem fouentia: in ſummo caule *flores* ante folia multi ſimul congeſti, albi, quorum ſinguli componuntur ex floſculis plurimis quinquepartitis, in medio fibrillâ pallidâ donatis, multis foliolis viridantibus circumdantibus: folia anguloſa, infernè denſiore lanugine quàm supernè tecta, albioráque, ex pediculis longis lanuginoſis, albis, ſtatim à radice exortis appenſa.



Huncquem Petaſitem 2. ſiue minorem flore albo vocat in pin. neſcimus cur Caſp. Bauh. in phyt. contra Camerarii ſententiam inodorum vocet. Eſt Petaſites flore candido Cluſ. hiſt. & Thal. Petaſitæ odorati flos, H. Lugd. p. 1054. Hæc videtur nobis in app. p. 16. ſub titulo Aconiti Pardalianches primi deſcribere Petaſiten album, ac flores folia præuenientes figuræ Matthioli appingere, in qua folia Doronici & radix fictitia.

H. Lug. not.

Montbelgardi in horto Ill. E. C. ſe multiplicat rependo: floret Martio & Aprili.

Locus & Tempus Vires & vſus

Radix Petaſitidis dubio procul ſicco & calido eſt temperamento, ideoque aduerſus omne venenum vtriſque corporis partibus adhiberi efficaciter poteſt. Hæc verò poſſe, amaritudo eius euidentiſſimè demonſtrat: finis enim ſaporis amari eſt abſtergere, ſicuti Galenus lib. 4. de ſimpl. facult. cap. 17. fuſiùs docet. Peſtilentialis radix dicitur, propterea quòd experientia comprobatum ſit, radicem hanc mirificè conferre peſtilentialibus febribus, quòd ſudorem vehementer moueat, ſi in puluerem redacta in vino (vt decet) ſumatur. Nec minori efficaciâ bibitur à mulieribus, quas vteri tormina & præfocationes exercent. Facit & ad latos ventris vermes, qui ſemina Cucurbitarum referunt, ex vino decocta & pota: ſuccurrit iis qui ſpiritus difficultate laborant: vrinam & menſes ciet. Radix ſiccata in puluerem redacta, efficax eſt ad quæuis fluentia & præhumida vulnera. *Oleum* ex hac radice confectum, ſi illo inungantur febricitantes ante acceſſionem febris, apprimè conducit. Idem & ad reliquas cutis fœditates facit & perfrictionibus neruorum & membrorum vnicè prodeſt. Non deſunt etiam veterinarii quidam, qui eiuſmodi radice vtuntur aduerſus vermes, qui equos moleſtant, & alios ipſorum, tam interiores quàm exteriores morbos.

Vermes equorum.

Petaſites Indica.

Deſc.

Tametſi Petaſitidem adumbret, ortu & ambitu exactè circinato, vægrandis *folii* galerum ferè æquantis: nihilominus ceſpite radicis amplexo, multa ſobole lateratim repullulante, & *caules* fundente, aut potiùs fol. pediculos bicubitales, culmoſos, medulloſos, ſingulis ſingulo folio hærente, anfractuoſum, lunatum ſinum pediculus fulcit, vti in Bardana: fungoſo *ceſpite*, carioſo, & supernè denſè circum caules, vti Meum comante, maximam Oſmundam æquante, lorulis vimineis ſubtus latè fuſis, guſtu ſicco adſtringente: auulſam hanc ex annoſa arbore, ni fallat memoria, dicebant Lobelius & Pena.

CACALIA SIVE LEONTICE VETERIbus & in genere.

CAP. XII.

Dioſc.

CAcalia ſiue Leonticè (κακαλία οἱ δὲ λεοντικὴ) *folia* profert candida, prægrandiáq;: è quorum medio *caulis* emicat rectus, albus: *florem* ferés Brioniæ ſimilem [ἐοικὼς, quæ vox in antiquo non legitur, Lac. Quin & vulg. exempl. pro βρυωνία legunt δρυῒ ἢ ἐλαία.] Naſcitur in montibus. Huius radix in vino macerata ceu Tragacantha, & delincta, commanducatáve per ſe, tuſſi & arteriæ ſcabritiei medetur. Grana verò quæ poſt excuſſum florem ſubnaſcuntur trita & cerato excepta illitáq;, extendunt cutem in facie, eamque à rugis vindicant, id tradente Dioſc.

Plin.

Aliter hæc Plinius recitat quàm Dioſcorides. Cacalia [inquit lib. 25. cap. 11.] ſiue Leontice vocatur: ſemen Margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana xv. in oleo macerantur, atq; ita aduerſo capillo caput vngitur. Radix [addit lib. 26. cap. 6. Cacaliæ commanducata, & in vino madefacta, non tuſſi tantùm, ſed & faucibus prodeſt. Cap. 15. Cacaliæ grana miſta ceræ liquidæ, extendere cutem in facie, erugareque ſcribit. Et hæc magna ex parte conſona ſunt his, quæ Dioſcorides habet.

Galen. tatur.

Galenus Cacaliam non habet, ſed Cacanum eandem appellare videtur, Cacaliæ voce ſuppreſsâ, quod mirum eſt, quum aliàs vnam atque alteram appellationem, teſte Cornario, libenter adiiciat. Quòd autem Cacanum legendum ſit in Galeno, & non Cancanum, velut exemplaria vulgata habent: & quòd Cacalia eadem ſit, quæ Cacanum, ex Paulo patet, qui apertè habet Cacani vocem, & Cacaliam expreſsè dicit: quum tamen eandem eſſe dicere debuiſſet, ſiquidem eandem Galenus facit, in eo, quòd eadem de Cacano, quæ Dioſcorides de Cacalia prodit, niſi locus ſit mendoſus. *Galeni verba hæc ſunt*: Cacani radix vim habet mordacitatis exortem, & moderatè ſiccantem: ſubſtantiam verò craſſarum partium meatus abducentem. Vnde in vino macerata, velut Tragacantha, & delincta, arteriæ aſperitates ſanat. Nec minùs etiam ſi quis manducet ipſam: defluens ab ipſa ſuccus arteriæ ſimiliter velut Glycyrrhizæ ſuccus prodeſt. Quòd porrò Bacani vox, pro Cacani ſuppoſita ſit, aliquot locis apud Paulum & Aëtium lib. 3. cap. 46. Dolabellarum in Paulum abundè oſtendit Cornarius. Et tamen neque ſic ſatis conſtat de Cacalia, ſiue Ca-

Bacani vox ſuppoſita.

cano

cano, quæ ſit hodie herba cenſenda, quæ vſum illum exhibeat.

Galenum & Paulum de eadem planta, diuerſis locis, ſub diuerſis nominibus, Cacaliæ ſc. & Cancani pertractaſſe, perhibet Guilandinus in Theone. Quin & Eur. Cordus Cacaliam eandem cum Cancano ſtatuit, & non diuerſam vt Æginetam putaſſe ait.

Cæterùm, quæ Acacali, de qua lib.12. H.n. actũ eſt, conueniunt, Cacaliæ Plinium tribuiſſe, falsò ſibi perſuadet Amatus. Cacaliam Lithoſpermum nigrum malè ſtatuit Tragus: Lilium conuallium Lonic. & Rheginus. Perfoliatam alij perperàm, teſte Anguillario. Perperàm etiam alij Agreſte Carui, teſte Cord. in Dioſc. Cacaliam dici de Tuſſilagine apud Pliniũ, author eſt Tragus. Rob. Conſtantinus in Lexico, κακαλὶν interpretatur Narciſſum. H.n.lib.19. Galenum de Cacalia ſub Cancano tradidiſſe refert Amatus. Sed non demonſtrat quam per Cacaliam intelligat.

CACALIA QVIBVSDAM.



VVlgò Cacaliam vocant in ſummis montium iugis, & ad eorum torrentes naſci ſolitam plãtam, *caule* cubitali, & bicubitali, in ramos circa cacumen aliquot diuiſo, ſtriato, hirſuto, medulloſo: *flores* ſummis ramulis confertim cohærent in muſcarij modum, purpuraſcentes, quaternis foliolis conſtantes, ſtilo longiuſculo prominente, qui in pappos abeunt, *ſemine* appenſo paruo, oblongo: *folia* plerumque multò minora, quàm Petaſitidis, interdum ferè paria, non multùm tamen abſimilia, ad pediculi inſertionem falcata, circumſcriptione rotunda, ſerrata, ſed & anguloſa, infra tomentoſa, candicantia, ſuprà verò glabra: *radix* minimo digito ſuppar plurium capitũ fibris longis capillata.

Alterum Cacaliæ genus, læuiorem tollit *caulem*, *folia* ſimilia, ſed vtrinque viridantia, nec vllo tomento obſita: *flores* iidem forent, ni dilutiore purpurâ niterent.

Apud Amatum lib.4. cap.124. Cacalia pingitur, & in fine operis eadem figura ponitur ex Dalechampii figuris. *Amatus* tamen Cacaliam hanc non tradit, annotante propriâ manu Caſp. Bauhino.

Anguill. eſt Petaſites montana, in monte Baldo proueniens: Vnde etiam ſe habere ait C. Bauh.

De hac Cluſius in pann. & hiſt. Ad Tuſſilaginis genera haud dubiè referenda eſt planta illa, quæ à nonnullis Cacalia appellatur, cuius duo genera obſeruantur, ſc. Cacalia 1. vulgaris incano folio, ſaporis ingrati, amariuſcul. & calidi, floris odore admodum tenui, ſed non ingrato. Cacalia 2. glabro folio, magis cutaneo & duriore, ſupernè ſaturatiùs virente, nec ſubtus incano, nec anteriore parte ſimul coëunte, vt in priori, pediculóve ſtrato innitente, ſed rotundo & læui, non minùs tamen venoſo, & in ambitu ſerrato. Obſeruabam & aliam quandam plantam in montanis pratis naſcentem, ſecundum villarum ſtabula, cuius folia poſtremæ Cacaliæ foliis valde erant ſimilia: neque radix etiam erat diſſimilis. Verum ἄκαυλον illam ſemper deprehendi: nec vnquam ab illis montanis hominibus intelligere potui, florémne ferat, an non. Tametſi porrò dubitari poſſit, an quæ Cacaliæ nomine vulgò agnoſcitur, cum Cacalia Dioſcoridi deſcripta, & Pliniana conueniat: facultates tamen vterque ſuę Cacaliæ tribuit, à Tuſſilaginis (cuius haud dubiè hæc Cacalia genus eſt) facultatibus non alienas. Hactenus ille, qui duas icones habet Cacaliæ incano folio & Cacaliæ glabro folio.

H. Lugd. p.1052. iconem proponit cum hac Inſcriptione: Tuſſilago alpina, ſiue montana Dalechampij, addens alios herbarios duo alia Tuſſilaginis genera facere, & à natalibus Tuſſilagines alpinas vocare.

Cacaliam [vt vocat Lobel. in Ic. Plant. p.592.] multùm Petaſitidi aſſimilari, foliis præſertim, eamque etiam odore quadantenus imitari, dixit Lobelius. An verò Cacalia ſit, ambigo.

Io. du Choul. deſcr. mont. Pilati p.71. Cacaliæ ſpecies; & p.87. Cacalia Ghini paſſim in nemore Pilatino, foliis latiſſimis, altera parte cãdicantibus.

An ſit Cacalia veterum quærit & dubitat C. Bauhinus: atque Cacaliæ tres facere videtur ſpecies: Cacaliam ſcilicet tomentoſam, Cacaliam hirſutam, Cacaliam glabram, & Cacaliæ congenerem plantam Cluſ. Pann. & hiſt. Rectè autem in pin. Tuſſilaginem alpinam Dalechampij, Cacaliæ iunxit, & à Tuſſilagine, quod in phyt. non fecerat, ſeparauit.

In omnibus Auſtriacis, Stiriaciſque iugis ad ſiluarum margines, inter frutices & vmbroſis locis obuia Cacaliæ genera Cluſij. Cacaliam Lobelius in Galliæ Narbonenſis celſo monte Calcaris nuncupato primùm vidit, prope illius montis verticem, qui DEI paradiſus à plebe vocitatur. In Delphinatus & Allobrogum finibus montes, qui Pilati monumento è regione viſuntur, iſtam habent. Geneuæ, ex vicinis montibus petita, & plantata, in horto meo florebat menſe Maio, & Iulio ac Auguſto ſemen mutabat. Locus & tempus.

ARCION VETERIBVS.

CAP. XIII.

ARcion, quod alij Proſopida, aut Proſopion, quaſi Perſonatam [ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον] vocant, *folia* habet Cucurbitæ, maiora tamen, duriora, nigrioráque & hirſuta: *caulem* albicantem [iſta non habet niſi inter notha Ald. codex: vt neque vetus manuſcriptus & Oribaſ.] quanquam & interdum herba hæc vidua caule reperiatur: *radix* grandis eſt, & intus quidem alba, foris verò nigra. Hæc drachmæ vnius pondere pota cum pineis nucleis, cruenta expuentibus, purulentaque excreantibus auxiliatur. Trita quoque articulorum dolores ex contorſionibus contractos illitu ſedat. Folia Dioſc.

denique antiquis vlceribus vtiliter imponuntur authore Dioscoride.

Plinius Quidam Arcion Personatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Ita Plinius lib.25.cap.9. Et non longè inferiùs: Personata (vulgata tamen exemplaria falsò Persolata habent, inquit Corn.) quam nemo ignorat, Græci Arcion vocant, folia habet maiora etiam Cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque & crassiora: radicem albam & grandem. Hæc ex vino bibitur denariorum duorum pondere.

Error in Plinio.

Arction alterum Galeno. Galenus hanc non Arcion, sed Arction alterum vocat, & Prosopida, cuius folia Cucurbitæ foliis similia sint, nisi quòd maiora & duriora: atque discutiendi & siccandi vim habere. Habere etiam quid quod moderatè adstringat, & proptetea folia eius antiqua vlcera sanare. Plura seq. capite.

ARCTION VETERIBVS.

CAP. XIV.

Descript. ARction, inquit Diosc. aliqui Arcturum vocant, *folia* habet Verbasco similia, nisi quòd hirsutiora, rotundioráque sunt: *radicem* teneram, dulcem, & albam: *caulem* mollem, longum: *semen* Cumino paruo simile] vel καυλὸν μαλακὸν, μικρόν: καρπὸν ἢ κυμίνῳ ὅμοιον, μακρόν, hoc est, caulem mollem, paruum: fructum verò Cumino similem, paruum.] Radix cum semine in vino decocta dentium dolores mulcet, si quidem ore decoctum contineatur. Ambusta, perniones que eodem fouentur. Bibitur & propter ischiada, vrinæque difficultatem è vino, vt Dioscorides nobis author est.

Lectio varia.

Diosc. sententiam planè reddit Plinius lib.26. c.12. & lib.27.c.5. Tenuiū partium esse tradit Galenus, & propter ei siccantem & moderatè extergentem esse, cætera quæ habet eadem sunt cum iis quæ Diosc. & Plinius.

Marcell. notatur. Animaduertisse, docuisseque iampridem Leonicenum, Plinium vicinitate nominis decepium Arction cum Arcio miscuisse, Personatiamque appellasse, refert Marcellus: cùm tamen Arcij, non Arctij propria sit Personaciæ appellatio, id quod ex Dioscoridis historia nouisse facillimè omnes possunt. Diuersæ enim plantæ sunt diuersis notis & viribus descriptæ. Ideoque Græcorum Medici & Herbarij omnes priuatim, seorsumque vtramque descripserunt: & alteram folio Cucurbitæ, alteram Verbasco similem fecerunt. Vtebantur autem Arcio siue Personacia quondam ad personas in tota Græcia & Italia gentes omnes, quoties in theatris, aliisue locis, qui cognosci populo nollent, egisse quidpiam volebant, facili, sed non toto anno (hyeme enim non suppetebat) ad eam rem ex incultis & pinguibus locis apparatu. Caussaque hæc est cur Græci etiam ab eodem eorum vsu Prosopida & Prosopion vocauerint: neque enim voces illæ aliud quàm Personam indicant. Neque immeritò Dioscorides Cucurbitarum foliis comparauit. Figura enim illis respondent, & si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superant. Fuerunt præterea qui Arcion in Græcis Aparinen, in Latinis verò Lappam vocauerint. Sed, teste Marantha, stupiditas est credere Personatam esse Aparinem.

Arctij nomen vnde. Demum, Arctij & Arcturi, ab Vrsa, Vrsæque custode nomina esse ducta, à similitudine forsan aliqua foliorum suspicatur Lonicerus.

Arcij genera duo Galeno. Lappæ siue Arcij, inquit C.Bauhinus, genera duo Galeno 6. simpl. Primum Verbasco simile, quod Dioscorides Ἄρκτιον καὶ Ἀρκτοῦρον vocat, & Plinio lib.27.cap.5. Arction dicitur. Alterum, foliis Cucurbitæ, quod Dioscoridis est Ἄρκιον, siue προσωπὶς aut προσώπιον (i.e. Personata quasi Larua) & Plinij Persolata, & etiam Personata. At vulgò alia est maior, quæ Arcium & Arctium est Dioscoridis: alia minor, quæ Dioscoridi Ξάνθιον [quòd flauos capillos reddat dicitur &] χοιραδόλεθρον, quasi strumarum pernicies: hinc quibusdam Strumaria nominatur.

Cornarius ait officinas Arction Lappam minorem vocare. Sed quid velit, non intelligo: Suspicarer eum Xanthium tradere, nisi hoc alibi Fabam inuersam vocaret. Lappa minor dicitur de Xanthio, vt apparebit suo capite.

Ryffius ignorantia. Ryffius in Diosc. ἄρκτιον græcum vocat Prosopion maius, vel Arcturum, officinarum Lappam siue Bardanam maiorem, germ. Klein Kletten/ gall. *petite Bardane & Gletteron.* Videtur autem is ignorasse quid scriberet, & confundere diuersarum plantarum nomina. Nomen germanicum & gallicum sunt qui Xanthio adscribunt. Verùm id postea exhibet. Cætera competunt plantæ, quam pro Personata proponit.

Arcij, ἀρχεῖν, ac etiam Arctij nomine insigniūtur etiam Sequentes plantæ: Personata. Persaltera. Tussilago. Person. hirsuta. Arction capitulis mollibus hirsutis. Xanthium. Conyza maior. Acanth. siue Brancha vrsina. Bunion

PERSONATA SIVE LAPPA MAIOR, aut Bardana.

CAP. XV.



Descript. DVos cubitos alta & procerior aliquando, *radice* longâ, crassâ, foris nigrâ, intus alba, sapore subdulci: *caules* recti, striati, lanuginosi, rubentes, ramosi: *folia* Verbasci aut Helenij, breuiora, rotundiora, supernè atro-virentia, infernè canâ lanugine pubescentia: *capitula* echinata recuruis ad obuias vestes & similia pertinaciter adhærescentibus vncis horrida, *flores* sustinent purpurascentes, singulares: stilum è vaginula atro-purpurea emittit colore carneo præditum.

Personata Xanthium sec. Tragum Nisi reprehensio quædam Trago timenda foret, affirmare non dubitaret, Lappam maiorem, primo & secundo anno, antequam excaulescit, seu Lappas suas profert, Germanis non Kletten/ sed Großletschen/ Personatiam, de quâ Dioscorides lib.4. egit, vocandam: rursus eandem cùm caules & fructus produxerit, Germanis non ampliùs letschen/ sed Kletten/ i.e. Lappam appellari, & ad Xanthion Dioscoridis pertinere.

Gorræ lusina Gorræus statuit Lappam maiorem esse herbam palustrem, sed quàm verè, demonstrant natales

natales. Ryffius, ceu iam monui, & eum sequutus Rheginus, Lappam hanc maiorem à minore non ritè distinguit. Toxites quoque in Onom. philosph. p.27. Arcij titulo distinctas confundit plãtas. Videtur Amatus lib.4. cap.107. & seq. eandem plantam tradere, in qua re aberrasse deprehenditur. Displicet autem, Amato Dalechampij figuram appositam esse, quum Amatus de ea stirpe non loquatur.

Leonicenus de error. med. apud Brunfels. tom. 1. rhaps. 4. vbi pro Arctio apud Plinium lib. 25. errore codicis Echion legi arbitratur, itemque pro Personacia, vitiosè Persolata, de Bardana seu Lappa hac maiore, loquitur. Tomo verò 2. p.193. Plinium in suo libello notandum putauit, quod lib.25. eodem capite, bis Personaciam descripserit, altero tamen loco Personatiam, & altero Persolatam dici insinuauerit. Sed Leonicenus [inquit Pandulph. Collinutius] Plinium taxat, quòd duplicem Personatam esse crediderit. Nulla ratione Echion pro Arctio positum dicit. Non ideò duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere & ex aceto radicem dare scripsit. Arction Græci duplicem esse tradiderunt, quorum 1. Plinius 27. & alterum 25. pinxit, ego ambas Personatam & Lappam voco.

Non placet Agricolam, Lappam maiorem Vngulæ speciem constituere. Euch. Roesl. Bardanæ maioris plura assignat genera, quę ait eiusdem ferè naturæ, calida & sicca tertio gradu: vni adscribens acuta folia, quam meliorem facit; alteri verò rotunda, quæ non æquè bona; tertiæ lata & magna quam esui inutilem scribit: Quartam vocat Lapatium acutum, quam Acetosam vocant multi. Sed quid obsecro commune habet Acetosa cum Lappis & Bardana, vel forma, vel viribus. Bardanæ picturam habet, verùm non indicat, quæ ea sit ex suis Lappis.

C. Bauh. phyt. & pin. Lappa 1. siue maior, Arcium Dioscoridis: Lappa maior Brunfels. Trago, Turn. & Cæsalp. Personata Lac. Lon. Lob. Obs. p.318. Ic. Plant. p.588. & Lugd p.1055. Personata maior Matth. Cast. Personacia Fuchs. & Fracast. Bardana siue Lappa maior Dod. Arcium Anguill. Dodon. gall. Cordo in Diosc. Arction Personata, Thalio.

Germanis dicitur Grooß kletten: Belg. Grootte Clessen. Gall. *Gletteron ou Napoliere.* It. *Lapolla maggiore.* Hisp. *Bardana, Pagamacera mayor.* Angl. Great burr. Hung. Nagy lappu.

Quæ Dioscorides & Plinius atque Galenus de Personatiæ facultatibus memoriæ prodiderũt antè annotauimus. Personatiæ herbæ succus vino veteri in potionem datus, omnes morsus serpentum mirificè sanat. Eiusdem foliis cingit febricitantem Apuleius, & statim febrem mitigat, caloremque sanat. Vulnus, etiamsi cancer sit, cũ aqua decoctionis foliorum eius fouet: deinde ipsum cum nitro & axungia cum aceto terit & panno inducit & imponit. Ad canum rabidorum morsus, radicem cum modico sale tritam morsui indit & statim ægrum liberat: succum foliorum cum melle propinat, ad vrinam prouocandam, & vesicæ dolorem tollendum. Puluerem seminis eius cum vino optimo per quadraginta dies dat, & ischiadicos mirabiliter sanat. Foliis tritis cum albumine oui & ischiadicos mirificè curat. Holerius in pleuritide, radicis Lappæ siccæ, quæ purpureum florem gerit: aut floris eius drach. duas è mulsa propinat. Bardanæ maioris folium summo capite gestatum, matricem sursum tollere, sub planta verò pedis deorsum, memorat Mizaldus. Et hoc remedium præstantissimum habetur aduersus suffocationes, præcipitationes, ac dislocationes matricis. Folia capiti imposita, eius dolorem mitigare scribit Virtembergicus. Personatiæ caules, primo Vere erumpentes, deraso cortice, crudi coctique prima mensa mandi cœpêre: aliis ex solo sale, aliis ex oleo, acetoque placet: in tantùm receptâ gratiâ, vt largissime à quibusdam manducetur, errore manifesto (si Bruyero credimus,) quem refellere intereſt vitæ. Est enim [vt cætera olera agrestia] succi improbi. Aiunt calculis renum prodesse, vrinæque ciendæ idoneam.

PERSONATA ALTERA CVM capitulis villosis.



Descriptio. Vix aliud inter hanc & priorem vulgatiorem discrimẽ animaduerto, quàm in echinis, quorum spinæ aduncæ lanugine incanâ ceu aranearum telis intertextę sunt: cęteroqui *flos* huic quoque purpureus: *folia* item non absimilia.

Synonyma. C. Bauh. phyt. Lappa 2. siue maior lanuginosis capitulis, quam mihi siccam acceptam refert, & à Lappa sua 3. siue maiorę montana, Arctio Dioscoridis, vt vocat, & Personnata altera Matthioli, Arctioue montano seu Lappa minore Galeni Lobelij, separat, quam opinionem probare non possum donec diuersæ demonstrentur plantæ.

Locus. Beffordiæ extra portam superiorem obseruaui.

ARCTION CAPITVLIS MOLLIBVS hirsutis. CAP. XVI.



Descriptio. Hac forma depingitur Arction in vetusto Cæsareæ bibliothecæ codice, authore Dodonæo, *foliis* videlicet latis, in ambitu crenatis: *caule* tenero erecto: *capitulis* aliquot in fastigio mollibus ac lanuginosis, vt primi Cymini siluestris.

Arction ex codice Cæsareo [vt inscribitur apud Dod. & H. Lugd. p.1307.) siue Arction quintum, C.B. phyt. & pin. quid?

XANTHIVM SIVE LAPPA MINOR.

Cap. XVII.



Deſcriptio. XAnthium *caule* eſt cubitali circiter, hirſuto, punctis rubris guttato, ramoſo: *folia* alternata pediculis nituntur vncias tres longis, cauli concoloribus, Tuſſilaginis foliis quodammodò ſimilia, ſinuata & crenata, colore[id quod nomen ipſum loquitur] xantho, vtrinque hirſuta, ſapore acrinſculo & quodammodò aromatico: quà foliorum pediculis eſt ortus, plura ſimul capitula ſe promunt bulbata, *floſculos* ſtamineos emittentia, quibus delapſis *echini* ſuccreſcunt lappacei, veſtibus adhærentes, oblongi, in duos acutos rigidoſque mucrones deſinentes, qui duobus diſtinctis loculis totidem grana condunt, hordeacea: *radix* parua multas vndique fibras profert.

Dioſc. Xanthium Dioſcoridi caule eſt cubitali, pingui, anguloſo, & prodeuntibus ex eo alis compluribus: folia verò habet Atriplicis inciſuras habentia, Naſturtium odore imitantia: fructum teretem, grandis Oliuæ inſtar, & Platani pilularum modo ſpinoſum, qui quidem contactu veſtibus adhæreſcit.

Appellationes notpa Cœradolethron. Hanc aliqui Phaſganon ſeu Phaſganion, alij Antitheſion, alij Chaſcanon, alij Chœradolethron, quaſi Strumarum pernitiem, aliqui & Aparinen vocant, & Philantropon, addit Paulus. Et ſanè (inquit Corn.) Philantropi appellatio, rectiùs Aparinæ conueniret. Nam de hac ſcribit Dioſcorides quòd axungiâ tritâ excepta ſtrumas diſcutit. Hoc autem ſignificat vox cœradolethron ſtrumarum nimirum pernitiem. Videtur itaque & Xanthium ex Lapparum genere eſſe, velut etiam Aparine: officinæ Lappam inuerſam vocant. Xanthium quidem nomen ab effectu inditum eſſe concludit Ryffius, quòd ruffet capillum. Phaſganon porrò dici, i.e. enſem, à ſimilitudine aliqua caulis & foliorum: χάσκανον verò ab hiatu foliorum: Aparinen denique & Lappam à formę quadam imagine qua nonnihil huic cum Aparine & Lappa conuenit. Cęterùm qui cum Ruellio credunt Arction hanc eſſe plantam, quam vulgus Lappam ſeu Bardanam minorem vocat, falluntur. Aliud non eſt quàm Xanthium teſtibus inter alios Trago, Fuchſ. Matth. Dod. Lob. Lac. Amato, C.Bauh. & Apolline. Dorſthenius ignoranter Lapathum minus klein kletten/ vocat, & cum Lapatho confundit. Plinius huius non meminit.

Lappa minor Brunfelſ. tom.3. Rhapſ. 16. Trago[qui & Tribulum terreſtrem nuncupat,] Eric. Cordo, Euch. Röſl C.Bauh. phyt. & pin. cui & Lappa ſexta. Xanthium Matth. Anguill. Dod. Fuchſ. Turn. Cordo in Dioſc. & hiſt. Geſn. hor. Lac. Lon. Thal. Cęſ. Caſt. Tabern. Lobel. Obſ.p.319. Ic. Plant. p. 588. & Hiſt. Lugd. p.1056. Xanthium ſiue Strumaria Lob. in Adu. Bardana minor Gerardo. Arction vel Arcturus Geſn. cat. Synon

Ξάνθιον & φάσγανον Græcis, Germ. Bettlers lüß/klein kletten & Spitzkletten: Belg. kleine Cliſſen: Gall. *petit Gletteron.* It. *Lappola minore.* Hiſp. *Lappa,* ſeu *Bardana menor*: Angl. Jowſe bur-re leſſer, burre. Nom.

Læto & pingui ſolo; ac in ſcrobibus & lacubus vbi exaruerunt, facilè gignitur: Iulio & Auguſto vigent Xanthij lappæ ſeminibus prægnantes menſe Octobri. Locu Tem

Fructus antè collectus quàm perfectè ſicceſcat, deinde tuſus & fictili vaſe reconditus, flauos facit capillos: ſi quidem, cùm vſus exigit, eius ſextarij ſemiſſem aquâ tepidâ diluas, moxque eo caput, nitro ante perfrictum, illinas. Sunt & qui in vino tundant, itàque aſſervent. Cæterùm, commodè quoque œdematis imponitur. Plura addit Aëtius: fructus, inquit, diſcutiendi vim habet: decoctum verò corticis potum, lienes conſumit: & dentes motos firmat eiuſdem decoctum ex vino collutum. Cùm autem diſcutiendi vires habeat, facilè colligitur, ait Ryffius, temperamento eſſe calido & ſicco præditum, id quod ex ſapore etiam, qui amarus eſt & ſubacris, deprehendi poteſt. Vire Vſus

FINIS LIBRI TRIGESIMI SECVNDI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXIII.

ECHIA, BVGLOSSA, CYNOGLOSSÆ, HELIOTROPIA, ET SIMILES.

PRoxima nunc cura habenda earum, quas nec ipsas temerè misceas aliis, aut à se inuicem diuellas. Estque præcipua affinitatis nota in semine, & quòd folia pleraque habeant aspera, pilísque hirta.

BVGLOSSVM VETERIBVS.

CAPVT I.



BVGLOSSVM Verbasco (Βούγλωσσον φλόμῳ) simile est, *folio* in terra sparso, verùm aspero, nigriore, bubulæ linguæ simili, quod vino inditum animi voluptates augere, hilaritatemq́; afferre creditur [εὐφρόσυνον δοκεῖ εἶναι. pro quo Co lex vet. δοκεῖ θερμὸν εἶναι. ὁ φλοιὸς τῆς ῥίζης πρὸς ἰσχουρίαν ποιεῖ. Videtur calidum esse: cortex radicis facit ad Ischuriam] inquit Dioscorides: Qui antè Buglossum Circio folijs simile esse scribit, modicè hirsutis, & longioribus [μακρότερα. Vet. μικρότερα minoribus. Idem rursus cum Symphyti secundi folijs comparat, cùm ait. Symphyto secundo, quod aliqui Petron vocant, circa caulem ex interuallis haud ita magnis folia exeunt hirsuta, angusta [Vet. subangusta & subexigua] longiuscula, ad Buglossi foliorum similitudinem.

Buglosson in vinum iniectum aiunt voluptates augere, quod perhibent quoque Galenus, Paulus, Plinius, Simeon Sethi, Apuleius, Serapio, Auicenna, & Quintus Serenus. Galenus quidem sic scribit. Buglossum humidæ calidæq; e temperei est. Itaque vinis iniectum lætitiæ ac hilaritatis caussa esse creditur. Sed & ijs qui ob gutturis asperitatem tussiunt, coctum in melicrato conuenit. *Et Paulus* his verbis, Buglossum humidum est & calidum temperamento, quamobrem vino immissum lætitiam ac animi voluptates efficere dicitur. *Iungitur*, inquit l. 25. c. 8. Plinius huic [Plantagini] Buglossos, boum linguæ similis, [similitudinem hanc ad figuram pariter & asperitatem refert Gesnerus] cui præcipuum, quod in vinum adiecta animi voluptates auget, & vocatur Euphrosyon. Et lib. 26. cap. 11. Buglosso inarescente si quis medullam è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia antè accessionem, aiunt è febre liberari. Buglossum vrinam, inquit *Simeon Sethi*, & sitim sedat. Caules eius cocti, & crudi comesti, iecoris affectibus prosunt. A viatoribus ex eo conficitur Zulapion; & est vtile.

Nascitur, inquit Apuleius locis cultis & sabulosis. Buglossa dicta est eò quòd folia aspera in modum linguæ bubulæ habeat. Folia habet aspera, obscura terrestria. Hæc in vino mixta hilaritatem conuiuis facit: in cibum etiam cocta pro olere sumitur, vel trita pro condimento. Herbæ Buglossæ quæ treis thyrsos seminis mittit [Eadem hæc Dioscorides Buglosso: Plinius verò loco suprà primò citato Cynoglosso tribuit] radicem totam cum aqua decoque, ipsam aquam decoctam potui dato, remediabis tertianas: quæ autem quatuor thyrsos habet, faciet ad quartanas, dabis autem vt suprà. Alia item herba similis est ei, quæ folia Lataphi fert minuta, eius radix potata ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur. Herbæ Buglossæ succum cum melle dabis bibere, miserabiliter suspirium tollit. Herbam cum melle & pane contritam vice malagmatis impones, mirificè rumpit apostema.

Etymon Vires ad Hilaritatem.

Superstitio.

Lingua Bouis, inquit Auicenna lib. 2. Canon. tract. 2. cap. 136. Lingua Bouis quid est? Herba lata, habens folia sicut Almatu & aspera ad tactum, & rami eius asperi sunt sicut pedes locustarum: & color eius est ex viridi & Citrino. Oportet vt administretur illa quæ est Corasceni, grossa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quæ sunt radices spinarum & pilorum exeuntium ab ea. Quæ autem in hac terra reperitur, & quâ vtuntur medici, plurimum eius est genus Almatu, & non est lingua Bouis, & neque confert vt iuuamentum illius est. Proxima

Temperã. est æqualitati in calore: ad caliditatem enim declinat paruam, & est in fine primi in humiditate: & quæ sicca est, est minoris humiditatis. Et dixerunt aliqui, quod est frigida & humida in fine secundi: sed illud est longinquum. Virtus eius quæ adusta est, remouet alcola quæ sunt in infantibus. Et sedat inflammationes, & similiter ipsamet: sed ipsa est debilior. Est lætificatiua, confortatiua cordis, bona melancholiæ ex solicitudine, & tremori cordis, in vino, & dispositionibus melancholicis: & quidam in potu eam tribuunt ad tremorem cordis, cum luti Armeni ponderi 2. drach. & confert tussi & asperitati cannæ, & propriè cum coquitur cum hydromel lite & Zuccaro. Idem de med. cor. tract. 2. Lingua Bouis calida est & humida in primo: cuius proprietas est lætificare, & confortare ipsum magnificè, & adjuuat ipsum illud quod in ea est de solutione melancholiæ subtilis. Quare per illam mundificatur sanguis cordis, & substantia spiritus. Melior tamen est quæ de regione Corasceni affertur, habens spissum folium, velatum plurima lanugine: quod, inquam, post exsiccationem nec contrahitur, nec est siccum: quæ autem in his partibus reperitur est ex genere Maru, & vsitatur pro lingua Bouis, propter similitudinem illius ad illam, cùm tamen non sit illa. Et iam aggregatur in hac medicina victus proprietatis cum natura propinqua temperamento, quare non eligatur alia super eam.

Serapioni *Lisen Althaur* dicitur, & est Planta quæ assimilatur herbæ quæ dicitur Caromas: vires verò quod attinet, is pleraque ex varijs tradit quæ suprà ex Auicenna retulimus.

Æquiuoca. Cæterùm Buglossi hæ recensentur species, Buglossique nomine sequentes donantur plantæ: Borrago. Borrago siluestris tenuifolia. Buglossum folio Borraginis Hispanicum siue semper virens. Buglossum vulgare maius flore purpureo & albo, cultum & spontaneum, Buglossum angustiore folio & flore minore, purpureo & albo. Buglossus minor annua. Buglossus rubra. Bugloss. siluestre, Echium multis. Bugloss. silu. pharmacopolarum. Bugl. silu. Pulmonaria dictum. Buglossum peregrinum radice multifida, Pulmonaria Penæ & Lobel. Aduers. pag. 247. & Lob. Obseruation. Buglossæ siluestris species Thalio, quæ nobis est Cynoglossa topiaria fortè Plinij. Cynoglossum quod à Plinio alijsq; nonnullis cum Buglosso confunditur. Buglossum Echioides Anglorum Penæ & Lob. Aduers. p. 24. de quo H. n. g. l. 24. hoc titulo, Hieracium capitulis Cardui benedicti. βούγλωσσον μέγα, de quo l. H. nostr. lib. 26. Buglossum magnum siue Carduus Pratensis Tragi, de quo lib. 26. Buglossum Antarcticum quibusdam, Petum Teueti H. Lugd. 18. cap. 128.

Cæterùm, quia Borrago à quamplurimis Buglossum censetur, sciendum est ipsiusmet etiam Borragini vocabulo plures & diuersas plantas inueniri, vt: Borrago vulgaris trium quatuorve colorum. Borrago siluestris tenuifolia. Borrago hiemalis siue Buglossum folio Borraginis Hispanicum. Borraginis siluestris species Buglossa Simoni Genuensi, Buglossum vulgare maiori & minori flore. Borrago siluestris quorundam, siue Echium Fuchsij, secundum nostram inscriptionem. Borrago minima herbariorum siue Symphytum pumilum. Borrago montana flore flauo de qua Gesnerus de collat. stirp. pag. 63. quæ qualis adhuc nos latet.

Borragine deficiente sumit Chichorium Tractatus qui pro quo. Borragini etiam substitui potest, secundum eundem tractatum qui pro quo, Scariola.

BORRAGO FLORIBVS CÆRVLEIS & albis.

CAP. II.



INfirma est planta, & quæ ægrè se humo tollat: *radix* alba, digitali crassitudine, mansu viscida: *folia* lata, subrotunda, aspera: rugosa ac plicata, per terram sparsa, eminentibus pullis tenuissimisque aculeis: *caulis* hispidus, teres, inanis, cubitalis, ramis brachiatus: *flores* amœni, stellati, radiatâ quinque foliorum acuminatarum serie explicati, vmbone medio, in quo stamina, circumposito, facilè à quinque foliorum hirsutorum calyce cui insident, cedentes, colore cæruleo purpurascentéve, vel albo. *Semen* illi nigrum, striatum: [Anchusæ aut Lycopsis Lobel.]

Simon Genuensis in lit. B. Borraginem vocat, ac notam ait, aptá nque medicinæ & flore & folio, & semine: Buglossámque dici speciem eius siluestrem: se verò non reperire aliquem autorem authenticum facientem capitulum de vtraque: si scribat de vna non scribere de altera. *Pandectarius* tamen cap. 2. Scribit alterum de Borragine, in quo allegat Dioscoridem: Et alterum de Buglossa, in quo citat Serapionem, ex eiusdem Dioscoridis auctoritate de Buglossa loquentem. *Borrago* *Bugloss*

Borraginem cum Buglosso Hermolaum miscere, patebit infrà, vbi de Buglosso agetur. Is porrò videtur Cirsion statuere. Sed audiendi non sunt, inquit Ruellius, qui esse putant Cirsion herbam quam Borraginem olitores vocant. Quam Buglossam, linguam Bouis Romani appellant, ea est quæ hodie officinis Borrago dicitur. Sed ipse quoque Ruellius Buglossum & Borraginem inter se confundit. *Herm.* *Ruell.*

Leonicerus de err. med. Borraginem veterum Buglossum esse concludit. Descriptio, inquit, Buglossi apud Diosc. potiùs Borragini conuenit &c. In Borragine capitula cærulea non purpurea conspiciuntur. In authore de simplici medicina leguntur hæc verba: Buglossum Romani Linguam Bubulam, Lucani Corago, nascitur locis cultis & sabulosis. Fortè autem pro Borrago verbo Corago vitiosè scribitur, aut nomen Coraginis vnâ literâ variatâ est in Borraginem versum. Pandectarius quoque si qua est huius hominis authoritas in litera L Lisen althaur, quod nomen apud Arabes significat Linguam Bouis

Bouis, ipse Borraginem interpretatur. Quare fortè meliùs fuerit cùm Buglossam de qua Dioscorides, Galenus, & Authores Arabes vtrumque allegantes ad vsum medecinæ adhibemus, Borraginem potiùs quàm illā quæ passim Buglossa nuncupatur recipere. Atque ita falsum erit quod Mōtagnana existimauit, Auicēnam nihil de Borragine dixisse. Nam nisi me fallit opinio, caput de Buglossa, seu Lingua Bouis, apud Auicennam est caput de Boragine, sicuti etiam apud Serapionem. Falsum etiā erit, id quod Simon scribit, qui putauit neminem authorem de vtraque herba simul scripsisse. Negari non potest quin Borrago sit alterum duorum apud Diosc. aut Cirsion, Buglossum magnum dictum, aut Buglossum, ab iis præsertim qui Borraginem Buglossæ, vel Bugossam Borraginis speciem confitentur: Si Borrago sit Cirsium apud Græcos verum erit quod à Montagnana scribitur, tam multa de Borragine à iunioribus medicis temerè prædicari: Nam Dioscorides hoc tantùm de Cirsio retulit &c. Quare medici iuniores vtrum velint acceptent, aut quod Borrago sit vera Buglossa, vt nos opinamur, aut quod eius herbæ vsus non sit ad omnia illa vtilis ad quæ ipsi arbitrantur.

Marcellus Virgilius lib. 4. cap. 110. in Dioscoridem innuit ad imitationem Leoniceni Borraginem esse Buglossum Veterum, idque pluribus rationibus contendit. Et huic sententiæ adstipulatur Monardes lib. 5. epist. Syluius de comp. med. lib. 1. Cordus in Dioscor. lib. 4. cap. 128. & 129. Item Hist. lib. 2. cap 73. vbi 78. Brunfels. in Herbario germ. Fuchs. Hist. cap. 51. & de error. Med. errore 6. Corn. in Dioscor. lib. 4. cap. 110. Euchar. Rœslin. Ryff. in Dioscor. cap. 112. Matthiol. in Dioscor. cap. 123. Leonic. l. 5. c. 157. Io. Agric Medic. Herbar. Humelbelg. in Apuleium cap. 41. Lacuna in Dioscor. cap. 128. Amatus cap. 129. Cast. Durantes, qui flore cæruleo tradit & albo. Textor lib. 11. cap. 70. de peste, Apollo rad. 1. Rhegin in exerc. Rob. Const. in Lex. & apud Amat. Gesnerus in cat. pl. Dod. gall. & Lat. Lobel. Io. Bapt. Port. Villæ lib. 10. & phyt. lib. 4. cap. 16. Hist. Lugd. lib. 5. cap. 19. atque alii rei herbariæ periti.

Qui diligenter Buglossi historiam expendunt, inquit Matthiolus, omnes herbam Borraginem vulgò vocatam, in horto aliì quē locis nascētem, potiùs legitimum Buglossum esse censent, quàm illam, quæ Buglossa vulgò nominatur, cuius in officinis communis est vsus. *Quorum* equidem iudicio non dubitauerim subscribere: siquidem Borrago dicta foliis est in vniuersum verbasco similibus, nigrioribus tamen, & asperioribus: quibus etiam hæc symphytum alterum æmulatur, quod folia Buglosso proxima ferre alibi prodidit Dioscorides. *Adde* præterea quòd folia Borraginis in terram procumbant, & bubulas linguas, tum forma, tum asperitate imitentur. Contrà quæ Buglossi nomen sibi falsò vendicauit, folia habet longa, echio similia, non vsque adeò lata, vt bubulas referant linguas, minúsque humi depressa, quæ potiùs à toto fermè cespite sursum aspiciunt, nec aliqua ex parte verba sœmant symphytum alterum repræsentant. *Quod* insuper Borrago sit facilè legitimum Buglossum, Auicēnæ testimonio comprobari potest, qui lib. 2. sui canonis ita scribit. Lingua Bouis herba est lata, habens folia sicut Almaru, & ad tactum aspera, & rami eius asperi, sicut pedes locustarum. Oportet autem, vt illa administretur, quæ est in Corasceni, crassa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quæ sunt radices spinarum & pilorum exeuntium ab ea. Quibus notis adeò nostram Borraginem expressit Auicenna, vt nemo non intelligat esse Linguam bubulam. Eam præter morem descripsit Auicenna, quòd suo quoque tempore non deessent, qui veri Buglossi loco aliam quandam substituerent plantam, vt apertè eius verba declarant, dum subdit. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua vtuntur medici plurimùm eius est genus Almaru, & non est lingua bouis, & neque confert, vt iuuamentum illius est. *His omnibus* illud denique accedit, quòd apud Apuleium in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inscribitur, inuenio Buglossum Lucanis Corraginem nuncupari, prioris tantùm literæ mutatione, quòd cordis affectibus quàm maximè opituletur. *Quæ sanè* omnia, ni fallor, clarissimè ostendunt, Borraginem esse verum ac legitimum Buglossum.

Et hinc meritò ait Hist. Lugdunensis. Rei herbariæ periti, Buglossum Veterum, eam procul dubio herbam esse putant quam Borraginem vocamus, non illam quæ vulgò Buglossa nominatur, & cuius in officinis communis est vsus, nec id temerè, ac sine iudicio. Descriptio etiam Buglossi à Dioscoride tradita Borragini ita conuenit, vt nulla prorsus nota ab illa discrepet. Buglossum, inquit, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum bubulas imitans linguas. Quis nisi planè amens ex ipsa inspectione non iudicet Borraginem foliis esse Verbasco similibus, nigrioribus tamen, & asperioribus? Cùm igitur euidenter demonstratum sit Borraginem nostram Veterum esse Buglossum; in posterum medici pharmacopœíque sicubi Buglossum ab antiquis in medicamentorum compositiones adhibitum legerint, Borraginem nostram, non vulgare Buglossum vsurpent: &c.

Sic Theod Dorst. Quæ ab Empyricis & Herbariis iam Buglossum appellatur, inquit, Borrago est, & Clusius de plant. Hisp. Maru siue Almaru Auicennæ lib. 2. tractatu 2. præsertim tertia, eius species, nihil aliud mihi videtur quàm vulgare nostrum Buglossum aut Borrago. Ac etiam Raimundus à Vinario de peste ex correct. Dalechampii l. b. 2. pag. 1. Buglossum nominat, ibidemque Borraginem intelligit, licet posteà sui oblitus Buglossum diuersum faciat à Borragine, cùm ait: Borrag. Buglossæ, & c.

An Borrago sit Buglossum dubitat Cæsalp. lib. 11. cap. 3. Borrago inquit, vulgò appellatur olus, quod in hortis seritur: putant recentiores huic plantæ potiùs conuenire Buglossi descriptionem quàm suprà dictæ (Buglossæ vulgari) cùm tamen neque spontè oriatur in sabulosis, neque folia longa & angusta sint, vt in Symphito Dioscorides tradit, & vt ostendit similitudine linguæ Bouis: neque thyrsi tres vel quatuor insint. Tandem Buglossa tota cum radice & semine colligi præcipitur mense Iulio: At Borraginis radix perfecto semine exarescit, neque collecta seruari potest incorrupta. Sed forte Auicenna hanc intelligit, cùm describit herbam latam habentem folia Almaru & aspera ad tactum. Existimo autem Borraginem in Italia quondam fuisse peregrinam, cùm de ea nulla fiat mentio ab antiquis inter olera.

Videtur sibi contraria scribere Anguillara & modò Borraginem Buglossum asserere modò negare. Sic enim epistola quinta ait: Quidam volunt confectum fuisse Nepenthem Homeri ex radice Borraginis, eámque Galenum per Enopiā Nepenthes.

tradidisse, cui attribuit easdem vires quas Homerus Nepenthe. Intellexissem autem Galenum Borraginem non mihi manifestum, quandoquidem earum plantarum separatim meminit. Fuerit itaque Borrago, Buglossa optimè nota. Epist. verò 14. dicit: veram Buglossum esse Borraginem non ausim affirmare, in Græcia eam etiam Borraginem vocant.

Buglossa.

Borraginem esse Buglossum Antiquorum negant Monachi dist.6. cens.146. in Mesu. Quid certè sit Borrago vulgò dicta, à nemine priscorum describitur. Iuniorum autem plurimi firmissimè tenent esseBuglossum antiquorum. Nos autem (aiunt illi) diligenter examinatis omnium descriptionibus, Buglossum antiquorum non esse Borraginem statuimus.

Apollo quid sibi velit cum suo Buglosso Hispanico, quod pluribus hortis familiarissimum esse ait, & omnibus notis legitimum referre scribit, ac propterea Borraginem nostram esse statuit, considerent lectores. Monachi separant Buglossum Hispanicum à Borragine & à vulgari Buglosso. Monachis se opponit Turnerus, licet interim ei inclinet animus Borraginem nostram esse Cirsium. Guillandinus in Theone Borraginem à Dioscoride Echion vocari auguratur, contemnenda penitùs coniecturâ. Non desunt tandem qui Borraginem Homericam Nepenthen esse statuant. Cuius sc. succo Homerus vino immisso tristitiam discuti, ac malorum omnium obliuionem induci scriptum reliquerit.

Buglossum siue Borrago dicitur omnibus iis quibus Borraginem hanc flore cæruleo & albo Buglossum Veterum esse diximus. Buglossum verum Dodon. gall. & Cordo. in Diosc. Eidem in Hist. Buglossa vrbana. Lobel. Buglossum Latifolium. Tabern. & Gesner. hort. Borrago floribus cæruleis & albis: In append. Borrago albis floribus. Hort. Lusitano Borrago cæruleis floribus, & Borrago albis floribus. Gerard. Borrago hortensis. C. Bauh. apud Matth. & phyt. Buglossa 1. siue latifolia, Borrago dicta flore cæruleo, aliquando candido: sic & ex pallescente roseo. Amatus nomine Buglossi quod Borraginem facit, falsam habet iconem. Harchius cui Italicè Buglossa dicitur, Gallicè *Bruynage* aut *Borage* [quæ quidem nomina vbi inuenerit nescio:] videtur Historiam eius confundere cum Buglosso. Officinis Borrago dicitur: Germanis *Burratsch*, Italis *Borragine*. Hisp. *Borraces*, Bohemis *Boract*, Hungaris *Dinye zagusfu* à nonnullis Porrago: Veterum est βούγλωσσον, quod Latinis Lingua bubula, Lingua bouis, Buglossus & Libanium dicitur, Apuleio & Corago: vnde fortassis Borraginis nomen C in B mutatum nisi apud Apuleium Borrago pro Corago legendum sit. A Plinio verò εὐφρόσυνον siue Euphrosinum quòd hilaritatē excitet: quod & antiquus versiculus testatur.

Borrago. Buglossus. Libanium. Corago.

Dicit Borrago gaudia semper ago

Bugl. vern. Borraginis radix, Si Lonicero lib.5.cap.157. non sit fides deneganda, dulcis est, Rapo accedens: flores stellati, cærulei, cani, niuei, & pallidi: cærulei vino impositi ob eius acrimoniam redduntur ex rubro purpurei: semen nigrum, dulce, nota herba in hortis & in culina, vsus foliorum est viridium non siccorum. Eandem floris permutationem refert etiam Io.Bapt. Porta villæ l. 20. dicens: Dioscoridis Βούγλωσσον, Plinij Euphrosinon & Buglossum, Latini Bubulam Linguam, Neapolitani Borraginem vocant, quasi Borraginem dicas, versa ac peruersa voce ex Buglossa. Flos cæruleus in Apulia in purpureū & rubrum vertitur nimii caloris vi, quod idem euenit, si in acetariis aliquantisper immoratum fuerit.

Bugl. silu. *Borrago.*

Locus & Tempus.

Dioscorides campestribus & sabulosis locis nasci scripsit inquit Porta. Nos pingue, subactum, humidū solū in hortis damus, & in vineatū hortorumque torulis plantamus, quibus semel sata importuna fœcunditate luxuriat, & ex seipsa seritur. Riguis in toto anno seri potest. Semine seritur Aprili & Maio, vt æstate fruamur. Vel Augusto & Septembri pro hieme. Transplantatur quum quinque foliorum esse cœperit, aut meliùs Octobri ac Nouembri. Semina ne decidant, colligantur immatura, ac triduò in fasces colligata reficcentur Sole, vbi maturuerint, substratis linteis decutiantur: bienniò semen asseruatur: ne hieme gelu adurantur, lætamen aspergatur, hoc munimento aduersùs frigora se tuentur. Borrago hiemis frigora minimè ferre potest additur ex Trago nisi ea quæ non ita pridem è terra enata fuerit, nullumque adhuc fructum procreauerit, deinde vt summo studio contegatur necesse est Quæ caules emisit planè alsiosa est, cum æstate enim in qua excalescere cœpit, perit, neque alteram attingere potest. Iunio mense floret. E semine deciduo quotannis repullulascit, ita vt cùm semel occuparit locum, non facilè in posterum deserat, neque enim extirpari se vnquam patitur. Potest autē semel humi per hiemem illæsum delitescere, nisi à muribus deuoretur, qui propter dulcedinem, quam cum radice & floribus communem possidet, illo plurimùm delectantur. Borrago Monspelii floret tota hieme, Basileæ vidi florentem Octobri, Lugduni Maio, Geneuæ florentem Maio & Aprili, habui flore albo in horto meo Nouembri, vt etiam Patauii. Montbelg. prouenit & sæpe hiemem perfert: in horto E.C.h. bemus flore cæruleo & albo.

Vires & Vsus.

Vires & virtutes Veterum de Buglosso antè annotatæ sunt. Aquæ distillatæ, necnon & conseruæ ex flosculis tribuunt vim roborandi cor (apud Tragum recentiores) lypopsychiam remouendi, lætitiam melancholicis excitandi, ac sanguinem purgandi, breuiter in omnibus febrium caloribus & animi deliquiis, tam aqua distillata quam flores saccharo conditi vsurpari tutò possunt: Semen tusum ac in vino potum, mulieribus lactis copiam restaurat: mihi aqua distillata & flores Saccharo conditi probantur in omnibus febribus & vtiles: Humidi euidenter est temperamenti Borrago (authore Dodonæo) calidi non item: Sec in calore frigoréque medii esse apparet: Nostra ætas non modò herbam, sed præcipuè flores subinde in vinum coniicit, vel acetariis aspergit, lætitiæ ac hilaritatis excitandæ caussa: conduntur & in hunc vsum cum saccharo flores: tum & alia ex iis parantur, quibus ab cordis corroborationem, tristitiam pellendam, & animi lætitiam augendam Medici passim vtuntur, folia cum aliis oleribus decocta ad aluum molliendam nonnihil cōferunt, Herba radix, & semen, per se singula, aut simul omnia in vino cocta, potáque venenū à corde arcet (inquit Matthiol.) sanguinémque mundum reddit. Semen contusum ex vino sumptum lac mulieribus reuocat herba elixa comesta ad hepatis imbecillitatem facit. Eius etiam combustæ

Temperat.

bustæ cinis; cum melle rosato mixus in oris collutiones vtiliter assumitur contra linguæ inflammationem, faucium excoriationes, necnon linguæ ac gingiuarum: Demorsis aut púctis à serpentibus aliisque animalibus succurrit Buglossi succus aut liquor stillatitius potus, eodémque locus affectus eluitur, superpositis foliis. Aquâ Borraginis madens linteum oculis impositum rubentibus & calentibus, dolorem sedat & ardorem extinguit: herba, radix, & semen simul omnia, aut quæ haberi possint, contusa in vino cocta, tepida coxæ superdata, dolorem ischiadicum mitigant. Radix cum oleo oliuarum & hordeacea farina in cataplasmis formam cocta sphacelum corrigit & herpetem esthiomenum (Germanis est *Kaiter brand vnd vild fevvr* dictum.)

Si collegeris (inquit Iohan. Heller D. Iuris Ven.lib.pisc.cap.8.) mense Iunio Buglossum herbam, & radicem redegeris in puluerem & miscueris cum pauco succo Nepetæ, manus illiniueris & piscaueris, ad tuas manus venient pisces. Aut, Accipe Buglossum & calcem non extinctam, pisces morientur. A Ioan. Porta, cibo gratissimo flos acetariis spargitur & folium tenerum, quòd proprium odorem suboleat, vestustiora verò folia in quotidianis obsoniis peculiarem habent gratiam. Condituram Buglossi tradit P. Platina Cremonensis lib.4. de tuenda valetudine & popinæ scientia. Holler. de morb. intern. lib.1. cap.54 ad promotionem menstruorum, secretum esse dicit quarundam mulierum, vti conserua Borraginis, dissoluta in vino albo tenui. Borraginem calidam dicit Lonicerus in principio primi gradus. Herbam eius cum Blito decoctam deuoratámque notabilem esse corroborationem debilium infirmorum, si interim de floribus bibant. Herbam in cinerem redactam, cum aqua mulsa contemperatam, salutarem esse medicinam contra omnis generis affectus, oris & linguæ, si sæpiùs eo lauentur. Borraginem cum Buglosso eandem habere virtutem, vnam pro altera vsurpari; ac earum nomina inter se confundi. Herbam in vino decoctam & bibitam bonum sanguinem facere. Succum cum saccharo mixtum propinatúmque vertiginem depellere. Syrupum de Succo Borraginis cum saccharo & puluere ossis cordis Cerui tremori cordis auxiliari. Succum cum Syrupo de Sena commixtum, haustúmque mane & vesperi, rationem augere, melancholiámque depellere. Florum crudum mansum sanguinem bonum generare, & tremorem cordis emendare. Ictero Syrupum mederi itémque cor & spiritus vitales recreare. Aquam florum, seu etiam herbæ & radicis in fine mensis Maii distillatam mane & vesperi Vnciæ pondedere propinatam, ad eadem omnia prodesse.

BORRAGO SYLVESTRIS TENVIFOLIA.

Borragines siluestres præcipuam habent differentiam in *foliis*: quæ vel angustiora sunt, quàm in satiuis, vel Tabernamontano authore à quo planta hic à nobis proposita tam in Icon. quàm in Hist. vocatur Borrago siluestris floribus albis [*Wilder Borres*. Item Borrago tenuifolia *Burretsch mit schmalen Bletteren*.

Gerardo Angl. Lycopsis Anglica, *Vipers Buglosse & vuall Buglosse*. Item Borrago flore albo, *vvhite flevven* Borrago. Is ponit iconem



Tabern. Borraginis tenuifoliæ, quàm bene iudicare poterunt lectores.

BVGLOSSVM FOLIO BORRAGINIS Hispanicum.



Buglossa Hispanica bicubitales & altiores attollit *caules*, fistulosos, angulosos, hispidos, asperósque, nec in ramos diuisos: *folia* Borraginis, rugosa & aspera, spinis mollioribus quàm in Borragine & Buglosso, interdum longo, aliàs nullo pediculo donata, acuta, præsertim in caulib., quæ verò propter terram infima sunt, magis rotunda existunt, albisque punctis maculosa: multò latiora & non ita breuia vt in Buglosso vulgari maiori, ex quorū alis *pediculi* hirsuti sextantales aut quadrantales surriguntur, duobus foliis circa fastigium donati, inter quæ *flores* emicāt cærulei, Buglossi æmuli, sed calyce breuiore & veluti sessili non vnà sese explicantes, quinque partiti. *Radix* crassa, adnatis donata, cortice nigro densiusculo obtecta, intus alba, sapore lento & viscido

De Buglosso à nobis hic descripto loquuntur Monachi in Mesuem Dist.6.cens.48. cùm dicunt. Buglossam Dioscoridis indubiè tenemus quam in Hispaniis inuenimus. Flores producit lanugineos, paruos, floribus nostræ Buglossæ penè similes &c. Hanc etiamnum pro domestica Buglossa accipiendam esse non dubitamus.

An Matthiolus in Dioscoridem huius meminerit sub nomine Buglossi Hispanici perpendant lectores, non describit nec depingit, tantùm mentionem facit.

Lobelius in aduersariis pag.247.& Icon. Plant. pagin. 575. Buglossum semper virens appellat.

Cam. horti etiam Buglossum semperuirens. Cæsalp. lib. 11.cap. 4. Buglossa Hispana,cui conuenire dicit descriptionem Licopsis apud Dioscoridem. Hist. Lugd. Buglossæ genus quod hodie ex Hispania allatum in hortis seritur. Tabern. Icon. & Hist Buglossum Hispanicum, *Spanisch Ochsenzung*. *Non* placet icon ex aduersariis Penæ & Lobelii desumpta. Catal. Franc. Buglossum Hispanicum, Borrago hiemalis. Dodonæo latino in fol. Anchusa prior, ὀνόκλεια appellata: à nonnullis κάλυξ: à nonnullis in Belgio Buglossa Hispanica.

Licopsis.

Locus & Tempus. Buglossi Hispanici nomine ex horto Patauino attulit mihi Frater, vidi etiam Argentinæ in horto Friderici Meier vnde habui semina, nunc Montbelgardi se non parum multiplicat semine deciduo, tota hieme viret, nec annua est planta: in horto E.C. tota æstate floret ac etiam autumno.

Vires & Vsus. Cæterùm Anchusæ Onocliæ radix refrigerat & resiccat, auctore Galeno (vt refert Dodonæus) & vna adstringit: & quia subamara biliosos etiam extergit humores: folia imbecilliora, adstringunt tamen quoque & resiccant. Dioscorides ad ambusta & vetera vlcera ex oleo & cerato efficacem radicem ait: erysipelatis cum polenta mederi: lepris & vitiliginibus cũ aceto imponi partus extrahere genitali impositam: decoctum ex hiberi ictericis, nephriticis, & spleniticis, febricitantibus cum melicrato: ad vnguentorum spissamenta à pigmentariis vsurpari: folia in vino pota aluum sistere.

BVGLOSSVM VVLGARE MAIVS ET minus, flore vtrumque duplici.



Descriptio. Buglossum vulgò & officinis dictũ *folia* habet oblonga, sed aspera e senticosa, Borraginis appellatæ vtcunque mitiora, atronitentia & splendida: *caules* cubitales & sesquicubitales, itidem asperi & hirsuti in ramos plures fissi: *flores* per ramos serie quadam solitarii, tum in fastigiis conferti, Borraginis floribus dimidio minores, colore dilutiore, cæruleo (interdũ & albo,) in quinque lacinias obtusas abeunt, quarum singulis ad basim fimbria adnata villosa ex purpura albescens, totidémque subiecti apices nigricantes, in floris tubulo longiusculo, quem quinque ambiunt acuminata & hispida folia [Trago flores radiati instar rotulæ, partim candidi, partim purpurantes antè Solis ortum, qui si radiis suis violas percusserit, pulchrè cæruleo inficiuntur colore.] Floribus decussis in vasculis tria vel quatuor *semina* coniunctim posita, oblonga, rugosa, veluti semen Consolidæ maioris at maiora, sapore Amygdalino prædita: *radix* Symphyti instar, foris nigra, intus albet, gustu lento. (Trago quandoque cubitum longa, recta, pulla foris.) Magnitudine verò differt altera huius species illa, foliis similiter longis, hispidis, sed contractioribus, floribus minoribus albis vel purpurascentibus, interim caulis altitudine parum aut nihil cedit interdum. Trago breuior, angustior, acuminatior, ac quoad omnia magis exigua est, semine præsertim, quod & magis nigricat, flores similes, iique nonnulli cærulei, alij planè purpurei perpetuò.

In tanta authorum de Buglosso discrepantia operæ pretium nos acturos æstimamus si separatim cuiuslibet opinionem adscribamus, nec enim facili negotio discordes eorum mentes quis conciliabit.

Simoni itaque Genuensi, Buglossa dicitur Borraginis species syluestris. Syluio de comp. med. lib. 1 Buglossum magnum, Cirsium Dioscoridis dictum Buglossus vulgaris videtur: notas tamen Dioscoridis quasdam tradit desiderari. Hermolaus lib. 4. coroll. 33 Cirsion potiùs quàm vt quidam [Leonicenus] Cirsion legendum testatur, huicque herbæ similem esse Hircinam linguam vulgò dictam. Sed caule rotundo non anguloso vt Cirsion.

Marcus Virgilius in Dioscor. lib. 4. cap. 120. Buglossum omnibus notum ait non tamen Antiquorum. Contra ait Guil. in Theone. Non videre satis queo, quæ causa sit. Cur vulgare officinarum Buglossum antiquorum esse Buglossum non possit. Ego profectò Bubulam priscæ ætatis linguam, Græciæ, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, & in summa omnium gentium vnanimi consensu, vulgare Buglossum esse defendo.

Ruellius lib. 3. cap. 126. ait: Circium alii Buglossum magnum, Romani Spinam mollem nominant &c. Cirsion herba est quam rustici, simul & officinæ, nec non Herbarii vocant linguã bouis vel Buglossum. An verò de minore vel de maiore loquatur Ruellius dubito, crediderim tamẽ de maiore loqui, quicquid ad eũ dicat Cordus qui eius verba de minori Buglosso intellexit. Cirsium Buglossum magnum.

Considerandum de quibus Buglossis hæc tradat Corn. in Diosc. Officinæ Anchusam Onocliã, Buglossum rubrum appellant, & perinde nostri *Rote Ochsenzung*. Idem lib. 4. cap. 101. Cirsion & officinæ & vulgus herbariorum Buglossum vocant. Nostri *Ochsenzung*. An etiam Apollinaris l. 2. nomine *Ochsenzung* maiorem intelligat vel minorem asserere non possum.

Brunf. in horti Germ. pag. 41. *Vvild Ochsenzung:* pag. 42. videtur tradere pro Buglosso vulgari. Textor de peste lib. 1. cap 4. Buglossum silu. & cap. 7. Buglossum vulgare vocat. Helfricus in nomencl. cap. 23 bis nominibus Buglossum, Borrago, *Ochsenzung*, *Burretsch*, Βούγλωσσον: *Buglosse*, *Bourrache*, diuersarum plantarum nomina permiscet. Helfr.

Herbarium antiq. Cubæ cap. 54. pro Buglossa, *Ochsenzung*, ineptam habet iconem eam non demonstrantem.

Tragus lib. 1. cap. 77. pingit hoc titulo, Buglossa Italica, *Welsch Ochsenzung*; describit verò nomine Buglossæ domesticæ maioris: Cæterùm apud eum secunda figura Buglossæ maioris superflua videtur, aut titulus mutandus, nec apud eum inuenimus figuram quæ benè exprimat minorem Buglossam siue angustifoliam. Bugloss. maius

Fuchsius

Fuchſius Icon. p. 150. Echium Italicum ſpinoſum, *Vvelſch Ochſenzung.* Item pag. 151. Echium lanuginoſum primum *Gemein Ochſenzũg.* Quam autem Fuchſius in Hiſt. cap. 51. de bugloſſo [Borragine ſc.] bugloſſam vulgi vocat, de ea cap. 130. hiſce agit. *κίρκιον* Græcè, ſpina mollis, bugloſſum magnum, Officinæ necnon Herbarii bugloſſum & Linguam Bouis vocant. Germ. *Ochſenzung*, nos duo damus genera, quorum vnum Germanicum, alterum verò Italicum eſt, in quo omnia ſunt maiora: Prius Gallis *Bugloſſe ſauuage* aut *Langue de Bœuf*: alterum *Langue de bouc*, officinis Barba Hircina nuncupatur.

Matth. in Dioſc. l. 4. c. 123. figuram habet Bugloſſi maioris, hoc titulo Bugloſſum vulgare, deinde dicit. Bugloſſo vulgò &c. Bugloſſi nomen ſibi falsò vendicauit. Non tamen negare auſim quin vulgare Bugloſſum in campeſtribus naſcens iiſdem cum Borragine polleat viribus &c. Atque facie non multùm diſſidere ea inuenias, ſi illud genus ſpectes, quod hodie in hortis ſeritur ex Hiſpaniis allatum &c. Non deſunt qui aſſerant vulgare Bugloſſum Echij genus eſſe. Alij Cirſium exiſtimant. Idem cap. 114. Crediderе recentiores quamplurimi rei herbariæ periti, nil aliud eſſe Cirſium quàm vulgare Bugloſſum. Sed mihi planè hæc Sententia, pace eorum dixerim, refellenda potiùs, quam probanda videtur: quòd Bugloſſo caulis triangulus non inſit, ſed rotundus: quòd ab imo foliola per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referant, ſed longa & continua prodeant: quòd denique Bugloſſo flores non euaneſcant in pappos, ſed languеſcentes integri decidant, relicto in folliculis ſemine. Cirſij autem, nuſquam quod legerim, meminerunt in ſimplicium cenſu Galenus & Paulus.

Anguill. epiſt. 14. Lycopſis nihil aliud eſt quàm vulgaris noſtra Bugloſſa, quam poſtea ait hodie in Græcia etiam Bugloſſam dici.

Lacun. in Dioſcorid. libro 4. capite 129. ſtatuit officinas pro Bugloſſo exhibere plantam quæ non ſit Bugloſſum, non negat tamen quin deficiente Borragine poſſimus vti hoc vulgari Bugloſſo quod exiſtimatur Echij ſpecies.

Amatus in Dioſcor. lib. 4. enarr. 29. capite de Echio vocat bugloſſum vulgare, ibique appoſuit figuram, ſed malè nomine Echij ſylueſtris in impreſſione Lugd. Idem lib. 1. cap. 27. Cirſium ſiue Bugloſſam nominat. Et rurſus lib. 4. cap. 120. officinarum Bugloſſum & vulgare in annot. Roberti Conſtantini. Idem lib. 1. cap. 27. per *κνημῖδες* Homeri quoſdam Cirſium Bugloſſum intelligere dicit. Et l. 4. cap. 120. Cirſium noſtræ vulgaræ Bugloſſæ reſpondet vt fatendum ſit eandem herbam eſſe. Ruellius quoque patrocinatur & meritò. Matthiolus minùs benè Cirſium aliam plantam in Bugloſſa eſſe contendit. Contrà Robertus Conſtantinus apud Amatum ait. Officinarum Bugloſſum ſpecies eſt Echij, etiam Fuchſio teſte. Nimis pertinenter Luſitanus Matthiolo & rationi refragatur dum Ruellium ſequitur.

Caſtor Durantes vocat bugloſſam & bugloſſum vulgare, traditque hortenſe & ſylueſtre, maius & minus.

Geſn. in append. dicitur Bugloſſus albis floribus. De hort. Bugloſſus minor vel communis, & Italica vel Gallica maior. De Collectione ſtirp. Bugloſſus maior. Item Bugloſſus vulgò dicta minor, quam alij Cirſion eſſe conijciunt, Bugloſſus Italica.

Confusè Occo Bugloſſam, *ἐυγλώσσον* vocat Echium.

Ponit Euch. Rœſſ. in herb. bugloſſum anguſtiofolio, cum hoc titulo, *Groß zam Ochſenzung*: alteram verò vulgarem, latiore folio, hoc, *zam Vvelſch Ochſenzung*: Cur autem *Vvelſch* dicat neſcio, in agris Germaniæ prouenientem ſæpè vidi.

Ruffius in Dioſcor. lib. 4. cap. 22. Echium, Bugloſſa vulgaris *Gemen Ochſenzung.* Hac, inquit, Officinæ ferè omnes pro vera Veterum bugloſſa vtuntur.

Theophraſt. Golio bugloſſa dicitur. Harchio in Ench. Bugloſſum quo hactenus viæ ſunt officinæ, Cirſium Dioſcoridis quibuſdam. Rhegino in exerc. pag. 49. Bugloſsum magnum Cirſium dictum. *Cirſium.*

Lacuna lib. 4. cap. 120. in Dioſcor. ait quoſdam ſibi perſuadere ferè vulgarem bugloſſam aut Linguam bouis eſſe Cirſium, ſed ratione carêre eorum opinionem. *Cirſiũ negat.*

Lonic. lib. 5. cap. 152. *Gemein oder graß zam Ochſenzung.* Græcis Echion, Lat. Alcibiacum offic. Bugloſſum, Gallis *Langue de bouc*, Pharmac. aſſumunt pro Bugloſſo, folia ſunt anguſta & acuta, flores ex cæruleo purpurei: prouenit iuxta vias & aſpera loca. *Lonicerus* iconem habet bugloſſæ folio anguſto, flore minore: verùm facile eſt videre ex ei adſcriptis eum diuerſas plantas confundere, nec ſcire quid ſcribat, magnum & domeſticum Bugloſſum éſtne foliis anguſtis? vbinam prouenit iuxta vias, & in aſperis locis Bugloſſum quod pingit? Præterea proponit alteram iconem ſub titulo, *die andere vild Ochſenzung.* id eſt, Bugloſſum alterum ſilu. quæ videtur eſſe Bugloſſi anguſtifolij flore minori: nec id benè diſtinguit ab Echio vulgari eodem capite poſito. Dicto l. cap. 155. addit *die groß Vvelſch Ochſenz ung*, id eſt, magnum Italicum Bugloſſum dicitur apud Dioſcor. Cirſion & Criſſion, Latinis Bugloſſum Italicum &c. Sic Cirſij deſcriptionem cum Bugloſſo latiore folio & flore maiore confundens. Is tandem iam dicto lib. cap. 157. non abſque graui errore Borraginem eſſe ait legitimum bugloſſum: vulgare autem hoc bugloſſum ſiue Echion (vt ait) officinas malè nominare bugloſſum ſcribit. Sed rurſus malè bugloſſum cum Echio confundit. *Bugloſſum Italicum.*

Nos, aiunt Monachi diſt. 6. cenſ. 148. negamus Cirſion vel Criſſion eſſe communem atque vulgarem bugloſſam. Item bugloſſum Dioſcoridis non eſſe bugloſſam noſtram firmiſſimè aſſerimus. Pro ſylu. bugloſſa Meſue accipienda quam communiter vocamus bugloſſam. *Non Cirſiũ.*

Maxima ac manifeſta, inquit Cron. de comp. med. non videre extremæ inſcitiæ eſt: ægrè tamen diu conſuetam de bugloſſa opinionem deſerunt quidam Herbarij, ſed ij diſcant eam Dioſcoridis Cirſium eſſe, atteſtantibus Ruellio, Hermolao, Leoniceno, Monardo, Syluio, Fuchſio, viris ſummis & rei herbariæ peritiſſimis. Vnus tamen Hyeronimus Tragus cap. 77. lib. 1. Nicandri ac Dioſcoridis authoritati confidens, Echion decernit, quamuis plerique ſylueſtrem bugloſſam eo nomine veriſſimè intelligant. Reuera indecorum eſt, & detrimentoſum tamen ad hæc vſque tempora extitiſſe bugloſſi ac Borraginis ignorantiam, quam Medicinæ initiati, haud ſine pudore & diſpendio negligere poſſunt. Nam quâ facie, quóve prætextu, artem medicã profitebuntur, ſi res tam neceſſarias ignorare conuincentur? Niſi turpe non ſit alicui, id profiteri quod neſciat. Floribus præcipua venuſtas ac gratia, qui hoc loco Zac-

charo condiri debent: Herba autem vnico & ſingulari dono prædita creditur,ad animi lætitiam augendam,& ſubolent neſcio quid iucundi folia. Hæc Cronemburg. qui lib. 2. Nepenthen fieri è Bugloſſa multis ita ſuſpicantibus notis exiſtimat.

Robert.quoque Steph.de arb.p.19 Bugloſſum ſiue Bugloſſam noſtram vulgarem eſſe Cirſium Dioſcoridis credit.

Quæ, inquit, Apollo Rad. prim. Bugloſſi nomen falsò ſibi vendicauit, ſilueſtre, ſeu erraticum Bugloſſum appellari poterit, quidam Echij genus putarunt, alij perperam Lycopſim cum Anguillario: verùm Herbariorum bona pars, vt etiam Deſſennius cum Fuchſio Cirſion: obſtat tamen caulis rotundus, qui in Cirſio triangularis eſt: ſicut nec foliola, ab imo roſarum ſpecie, ſpinoſis angulis producit, verùm longa & continua, obſtat & capitulorum [etiam itidem purpureorum] forma &c.

Dodon.gall. duas habet figuras,dicitque. Bugloſſa aut Lingua Bouis officinarum. Gall. *Buglosse* aut *langue de bœuf*. Germ. *Ochsenzung*. Belgicè *Buglosse* & *Ossenzunge*, quamuis non ſit verum Bugloſſum. Prima ſpecies λύκοψις, Latinè Lycopſis, officinis huius regionis Bugloſſa & Bugloſſa domeſtica maior. Secunda ſpecies eſt Anchuſæ genus, videtur ἄγχουσα, ἀλκιβιάδιον & ὀνοχειλὲς,Latinè Anchuſa,Alcibiadion,Onocheles. Lat. in fol. Bugloſſa vulgaris, Poſterior ætas Bugloſſam & Bugloſſam vulgarem appellat, ac pro vero Bugloſſo in vſum recepit. Hæc autem veteribus Lycopſis eſt dicta quam Galenus inter Anchuſæ ſpecies numerat: à quo Dioſcorides quoque haud alienus eſt, Lycopſim à nonnullis Anchuſam vocari referens.Nec temerè inter Anchuſas habetur,cùm omnibus partib. ipſas referat. Eſſe hanc Lycopſim veterum, dubitare non poterit, qui ipſam cum huius deſcriptione conferre voluerit &c. Audiendi minimè ſunt illi,qui Bugloſſam vulgarem Cirſium eſſe exiſtimant: Cirſion ſiquidem ex Carduorum eſt generibus cuius flos in pappos abit, in Bugloſſa neutiquam.

Aduerſar. p.246. Bugloſſum vulgare anguſtifolium. Hæc planta diuerſa à Bugloſſo minùs vera retinuit nomen Bugloſſæ. Huius radix foris nigra, perennis, prolixa, glutinoſa, edendo medendóque vti Borrago nata, & flores concolores, Primulæ veris modo aut Anchuſæ, ſemen maius quàm Borraginis, minùs nigrum, folia longiora, anguſtiora, Echio aut Lycopſi toto habitu,tam propè accedentia,vt ni defuiſſet rubellus radici color Lycopſim domeſticam factum fuiſſemus, qui quia nigricat potiùs Echium indicat,aut vtriuſque anceps naturæ. Lobel.icon.pl. pag.576. obſ. p. 310. Figuram habet hoc titulo, Bugloſſum anguſtifolium Aduerſ. 246. Cirſium Italicum Fuchſio. Germ. *Vvelsch Ochsenzung*: deinde dicit Bugloſſi vulgaris varietas.Altera folio habiliore, flore cæruleo, rariùs albo. Altera ſtrigoſior, folio anguſto,flore purpureo rubello, hortenſis.

Cirſ. Italic.

Camer. horto Bugloſſum Italicum vel Hiſpanicum grande, cæruleis, & interdum albis,interdum variegatis floribus. Cæſalp.lib.11.cap.2. Bugloſſa floribus cæruleis aut purpuraſcentibus: Bugloſſum Dioſcoridis in campeſtribus naſcens, Euphroſinon Plinij. Idem c.3. hanc veram adſtruit Bugloſſam à ſimilitudine Symphiti: Auicennam de Bugloſſo agere ſcribit, quando dicat: putare ſe eſſe linguam Bouis Perſicæ, cuius proprietas ſit lætificare & triſtitiam remouere.

Hort.Luſit. Bugloſſum vulgare floribus rubris *Ochsenzung mir roten blumen.* Item Bugloſſum vulgare floribus cæruleis. *Ochsenzung mit blauvuen blumen.* Thal. Bugloſſa ſilueſtris nigra, florem nigrum obtinens vulgaris Bugloſſæ, ſed minorem.

Georg. Pict. apud Macrum in annot. vocat *Ochsenzungen*, & Dioſcor. βυγλῶσσον, pro quo figuram appoſuit ineptam potiùs Cariophillatam exprimentem.

Tabern. icon. & hiſt. Bugloſſa vulgaris, *Ochsenzung*: & Bugloſſa Italica mas. *Vvelsch Ochsenzung Manlein.* Item Bugloſſa Italica fœmina: *Vvelsch Ochsenzung Vveiblein.* An Tabern. Bugloſſa vulgaris eſt Bugloſſa anguſtifolia? An eiuſdem Italica eadem cum Bugloſſa maiore latifolia, quæ eadem in Germania ſpontè prouenit vt obſeruaui ſæpiùs, abundat ſanè in agris Bolvvil ad Briſſacum: fœmina fortè illa eſt.

Maior domeſtica Bugloſſus in quibuſdam regionibus, vt in Lotharingia in agris optimis, prouenit, authore Trago, aliàs in hortis plantari conſueuit, folia menſe Aprili profert, Maio menſe caules emittit. Floret vt refert Dodon. à Maio aut Iunio vſq; in æſtatis finem, folia hieme pereũt,vere verò noua erũpunt.Montbelgardi in horto E.C. mihi prouenit Bugloſſũ maiori folio & maiori flore cæruleo: obſeruaui propè Monſpeliũ & prope Frontignan ſpontè prouenientem, necnon in Rhætia:& Lugduni in agris florentem Maio, in Alſatia etiam in agris inter Briſſacum & Entſeshemiam: Baſileæ in hortis florentem Maio & Iunio: Patauij in hortis. In Burgundia in Abatia trium regum vnde tranſtuli in hortum E. C. & meum: Geneuæ in pratis florens Maio. Eiuſdem generis aliud creuit in horto E.C.flore albo,cum aliqua rubedine: Idem vidi Stutgardiæ in horto Ducis & folio & flore maiore. Tubingæ cùm eſſem Clariſſimus meus præceptor Fuchſius in horto habebat duo genera Bugloſſi parua: vnum vocabat Echium album ob flores: alterum Echium lanuginoſum purpureum. Hæc eadem habeo in horto E.C. voco Bugloſſum anguſtiore folio flore minore.Vnum eſt purpureum colore violæ aut Anchuſæ: Alterum eſt flore albo. Bugloſſum anguſtifolium vidi Viennæ in cœnobio S.Dominici à l'Angeli. Bugloſſum flore minore albo & purpureo Gœppingæ in horto Ill. E. C. & in Vvisenſteig in horto Ill.Com.

Qui ſibi perſuadent Bugloſſam vulgarem eſſe verum Bugloſſum,legant antè vires attributas ei ab antiquis, nos facilè concedimus ad Iſchuriam facere,& ad aſperitatem gutturis. Si Cirſium eſt vt alij exiſtimant, videant caput de Cirſio: concedimus Bugloſſæ vulgaris radicem poſſe conuenire ad ſedandos dolores varios. Lobelius & Pena tribuunt Bugloſſæ vulgari ſimilitudinem in viribus Borragini. Errare Medicos ait Ferrer. cùm Bugloſſi radicem, craſſo, tenaci, lentóque ſucco præditam, apozematis aperientibus inſerant. Bugloſſum autem cùm ſit viſcidiſſimum, vt ſuccus extrahatur, contuſum debet in pelui ſenſim calefieri: ſic enim ſuum ſpontè fundit ſuccum, cùm expreſſio fruſtrà aliàs tentaretur.

* * *

ECHIVM

ECHIVM FVCHSII SIVE BORRAGO siluestris.

Digitali *radice* donata est, longiuscula, raris filamentis fibrata : ex cuius capite plures prodeunt *caules* dodrantales & cubitales aut etiam altiores, hirsuti, asperi, ramosi, fragiles : *folia* Echij, magis hispida, sinuosa, sapore fatuo : ad Borraginem accedente: *flores* purpuro-uiolacei, Buglossi minores, quinquepartiti, ex calice totidem folijs constante, *semina* quatuor Echij continente.



Fuchsij hist. cap. 103. huius figuram Echij titulo habet, quo nomine etiam describit. Tragus syluestre Borraginis genus facit : Dod. Gall. figurâ Fuchsij proponens Lycopsim siluestrem nominat. Latino in fol. dicitur. Buglossa syluestris, Buglossæ minoris species, folijs asperis ac oblõgis, sed multò minoribus : flosculis quoque cæruleis sed exiguis : radice tenui & albida, quæ Lycopsis quædam minor est, aut potiùs Anchusæ quoddam spurium genus, vulgò Buglossa siluestris nuncupata.

Pen. & Lobel. Aduers. pag. 247. Erraticum Buglossum asperum Echioides. Est & hæc perquàm similis qualibet sui parte superiori, & penè par, macilentis & sabuletis Antuerpiæ vicinis passim spontè, vt etiam in hortis prouenieus : Vtunturque Buglossi penuriâ Pharmacopœi, quibus siluestre Buglossum creditur : admodum horrent, hispidáque sunt folia, setaceis pilis rigidis & pullis prominulis, tantúmque & simili differt modo à superiore, quantùm Labrum Veneris à Dipsaco hortensi. Radix gracilior, lignosa.

Reperitur in hortis inter olera, frequenter etiam in agris frumentum ferentibus, æstiuis mẽsibus vigens. Echium Fuchsij Monspelij prouenit. Montbelgardi inueni florens in segetibus prope *Courselle*, mense Iulio : transtuli in hortum E. C. vbi quotannis se renouat, semine deciduo, florens Iunio & Iulio. Geneuæ in horto è regione domus Senatoriæ cum flore Maio : Limitibus agrorum Scotiæ luxuriat, non parum segeti damnosum, referente Gargillo.

Tragus hac Borragine siluestri, pro satiua, vbi id necessitas postulabat sæpenumerò vsus est.

ANCHVSÆ VETERIBVS IN GENERE. CAP. III.

Dioscorides tres Anchusæ species tradit, his verbis : Anchusa, quam nonnulli calycem [κάλυκα :] alij onocleam [ὀνοκλείαν] appellant, *folia* habet Lactucæ quæ folio visitur acuto proxima, hirsuta, aspera, nigra, numerosa, vndecunque [πανταχόθεν] ab radice velut affixa, spinosa: *Radix* illi est digitali crassitudine, colore quodammodò sanguineo: quæ æstate vel eo agnoscitur, quòd manus inficiat: Læto solo prouenit. Radici vis astrictoria, ad ambusta veteráque vlcera efficax, si in oleo addita cera decoquatur. Erysipelatis cum polenta imposita medetur : itémque vtiligini & lepris ex aceto illita. Vuluæ quoque subdita, partus extrahit. Datur & eius decoctum bile suffusis, nephriticis ac splenicis, si febris sit ex aqua mulsa. Folia verò sistunt aluum in vino pota. Vtuntur & vnguentarij radice ad vnguentorum spissamenta.

Altera quam aliqui alcibiadion seu onochiles [ἀλκιβιάδιον, ἢ ὀνοχειλὲς] vocauêre, à priore distat, quòd minora habeat *folia*, quanquam simili modo aspera, & ramulos tenues, in quibus *flos* purpureus in puniceum [Orib. ἢ φοινικοῦν] vergens : *radices* autem rubras, prælongas, quæ messibus sanguineo succo turgent. [V. ἀγγεῖα αἱματώδη:] In sabulosis nascitur. Tum ipsa radix, tum & folia contra venenatarum bestiarum, maximéque viperarum, morsus efficaciter auxiliantur siue cibo, siue potu, siue etiam amuleto. Quin & si quis iis commanducatis ad venenatæ bestiæ os expuerit, eam enecabit.

Hanc in nothis aliqui Cathanchusam vocant, alij Lybicam, alij Archibellion, alij Alcibiadion, alij Onophillon, alij Phorphyrida, alij Miydusan, alij Salycem, alij Noneam, alij Buinesach. *Spuria Diosc.*

Est & alia tertia, huic similis [videlicet secundæ] ac minore semine eóque puniceo, quo commanducato si in serpentis os inspuatur ea moritur. Radix autem acetabuli mensura cum Hyssopo & Nasturtio pota latas ventris tineas pellit.

Hippocrate lib. 1. De morbis mulieribus χεδιάδα τὴν μικρὴν, & χεδιάδα τὴν μεγάλην habet, quam Galenus in Glossis τὴν ἀγχοῦσαν exponit, atque sic etiam appellari dicit : lib. verò 6. inter vteros purgantia Anchusæ [τῆς ἀγχούσης] folia ad pugillos duos in vino, pari aqua temperato, bibendum præcipit.

Paulus lib. 3. cap. 42. Anchusam quæ spinosum, & latum, & nigrum folium habet χοιροσπέλεθρον appellari dicit: & lib. 7. c. 17. in emplastro ex herbis, Anchusam chœrospelethron, Onocleam esse ipse exponit. Significat autem hæc vox Iugerum porcinum. Meminit eius etiam lib. 7. dolabellarum suarum in Paulum Cornarius.

Theophrast. lib. 7. hist. plant. cap. 9. Proxime quidem terram foliatam esse [ἄγχουσαν] Anchusam tradit. Scalig. verò in hunc locum, se in Anchusæ stipite foliola animaduertisse notat.

Anchusam commemorat Plinius. Et quidem lib. 22. cap. 20. ait. Et Anchusæ radix in vsu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo, manúsque inficit sanguineo colore, præparat lanas prætiosis coloribus. Sanat vlcera in cerato, præcipuè senum, item adusta. Liquari non potest in aqua, oleo dissoluitur, idque synceræ experimentum est. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in vino: aut si febris sit in decocto Balani. Item Iecinorum vitijs, & Lienis, & bile suffusis, Lepris & Lentigini illinitur ex aceto: Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulso aluum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. *Capite verò* sequenti 21. eiusdem libri, de altera Anchusa sic tradit. Est & alia herba proprio nomine onochiles [onochilion CH.] quam

aliqui Anchusam vocant, alij Arcebion, alij Onochelim, aliqui Rhexiam, [Archibellion, alij Onocleam, alij Alcibiadion, alij Onocheiles. Diosc. Arcebion, alij onocholin: CH.] multi Enchusam, [enichrisam CH.] paruo frutice, flore purpureo, asperis folijs & ramis, radice messibus sanguinea, cæterò nigra, in sabulosis nascens, efficax contra serpentes, maximéque viperas, & radice & folijs, æquè cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita [de Alcines folijs, id Diosc.] odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulua procidente. Pellit & tineas cum hyssoppo:] De radice Anchusæ tertiæ, quæ posthac describitur, id Diosc. tradit.] Et in odore renum aut iecinoris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter ex vino bibitur. Lentigini [vitiligini Diosc.] ac lepris radix illinitur. Habentes eam à serpentibus feriri negantur. Et *mox* viribus his aliunde transcriptis, addit etiam de tertia. Est & alia inquit, huic similis [Anchusa tertia Dioscoridis] flore rubro & ipsa ad eosdem vsus. Tradúntque commanducata ea, si inspuatur, mori serpentem.

Galenus quatuor Anchusæ genera agnoscit, Onocliam, Lycopson, Alcibiadion, & quartum paruum, quòd ferè nomine carere ait: Alcibiadio tamen persimile esse, quamuis amarius, & magis medicamentosum.

Onochiles. Herm.l. Barb. in Plinium lib. 22. cap. 21. Onochylon, Dioscoridem & vetustos codices, Onocheloni, id est, ὀνόχειλες, quasi labrum asini vocasse notat: Archerion, verò vetustiores codices *Archelion.* Archelion. Dioscoridem Anchusæ genus vnum appellare archibelion: quod & melius. Esse enim Anchusas multiplices, vagarique per eas eadem vocabula, vt Alcibiadion & Onochelen, *Alcibiad. Echion.* Cùm Alcibiadion videatur propriè esse Echium. Esse qui Alcibion quoque à Nicandro in Theriacis dictam pro Alcibiadio, quæ sit Echios, accipiendam putent. Esse item qui Plin. reprehendant, qui 27. libro dicat: Alcibios qualis esset, apud authores non reperi.

Raram nec facilem inuentu herbam nostræ ætatis herbarij Anchusam referunt: [inquit Marcellus in Dioscoridem] quod meritò demiretur aliquis, cùm lenocinio formæ quondam inseruierit: vterentúrque radice eius antiquæ mulieres contra pallorem: bonitatem rosei coloris radice eius vultibus suis inducentes. Quod tam quotidianum illis fuit vt ab Anchusa verbum Græcis ἀγχουσίζεσθαι in affectatione formæ fucari & colorari adhuc significet. Numerauit coniunxitque eam Theophrastus coronopodi & plerisque alijs quæ ἐπιγειόφυλλα ille vocat i. folia per terram spargentia: quod ait φερπεπλασμένα τῇ γῇ, quod est per terram sparsa. Nicander Lactucæ similem ostendit. Plinius inter aculeatas numerat à cæteris in foliorum positura discrepans.

Quod Diosc. dixit, Vnguentarios vti radice Anchusæ ad spissanda vnguenta: hoc Plinius lib. 13. cap. 1. ad colorem retulit, inquit Cornarius. Plinius lib. 22. cap. 20. Dioscoridis sententiam planè sequitur, nisi quod vlcera senum, dixit τὰ παλαιὰ ἕλκη, id est, vlcera antiqua. Deinde Balani decoctum habet, pro aqua mulsa: Mox lentigini vox supposita est pro vitiligini. Habet enim Diosc. ἀλφοὺς καὶ λέπρας, id est vitiligines & lepras. Postea cum mulso dixit, pro vino: & reliqua aliunde transcripsit. Atque hæc de prima Anchusa Plinius loquutus.

Enchusa. Phauorinus lex. Gr. ἐγχοῦσα, Enchusa, species plantæ quæ etiam per α dicitur Anchusa, Attici verò per ε efferunt. Et ἐγχουσίζεται, de mulieribus dicitur, Enchusa faciem suam illinentibus, &c.

Anchusæ Caput G. Anchusæ caput duplicatum ait Iulius Alexandrinus vnumque superfluum λύκαψον Lycopsim vocasse Diosc. radicémque rubram tribuisse & adstringentem: Cæterùm ex hac vnguentum sibi parare Germaniam, potabile quod dicunt. Et quidem bibi ex humore aliquo ad rupta & conuulsa, casúmque ex alto, vsus frequentissimi.

Fuco pigmentisue illinere, Græcis ἀγχούσειν erat [inquit Lobel.] vnde ἀγχοῦσα dicta à radicis illustri cruore, coloréue florido, cui plantæ totius cognitionem debemus: vix enim alioqui innotuisset, tum propter cum Echijs Lycopside & Buglossis similitudinem, tum etiam ob versionem minùs conspicuam: Quatuor animaduertimus differentias ex floribus, folijs & magnitudine. Tertiam Anchusæ speciem nôn meminit se vidisse Turnerus. Lycopsim Anchusæ congenerem facit Gesnerus lib. 1. quadrup. titulo de lupo: miratúrque quomodo ab aspectu lupino nomen tulerit. Ruellium Linguæ Canis *Asini La.* hodie vulgò dictæ hoc nomen adjudicare refert. Idem ait Onophyllon eandem Anchusæ esse, quæ Arabicæ linguæ authoribus etiam asini lactuca vocatur. Anchusam ipsam quoque Græci Onocleam vocant, & folijs Lactucæ describunt. Lycopsis à nonnullis Anchusa vocatur, Lactucæ folijs &c.

Æqui. Cæterùm, quænam hodie sit Anchusa propriè dicta, non satis conuenit inter autores: Etenim Anchusæ nomine variæ donantur Plantæ, v. g. Buglossum vulgare maius. Buglossum vulgare minus. Anchusa Monspeliaca. Anchusa lutea. Anchusa minor. Onosma. Echium vulgare. Echium Fuchsij. Lithospermum nigrum, flore albo, semine Echij. Cynoglossum. Pulmonaria Matthioli & Cæsalpini. Amaranthus. Dipsacus. Hyacinthus.

ANCHVSA MINOR SIGNOSIOR.



Descri. Olim nobis attulit C. Bauhin. Patauio plantam longitudinis Palmi vel paulò lógiorem, Anchusæ minori similem, vel Lythospermo nigro, loquor de folijs ramulorum [inferiora non vidi,] quæ aspera, hispida, flores Buglossi vulgaris vel Anchusæ: Eandem habueram siccam à Valerando Dourez, exhibuit autem frater *Anchu. minor.* titulo Anchusæ minoris Galeni & quartæ Dioscoridis.

An Lobel. in Adu. p. 248. & Icon. Plant. pag. 578. Anchusa lignosior angustifolia? H. Lugd.

pag. 1101. Anchusa lignosior Penæ. C. Bauhin. phyt. Anchusa 5. siue Angustifolia seu Pseudo-Anchusa. Dicit C.Bauh.in animadu.in H. Lugdunensem, Anchusam Lignosiorem Penæ Hist. Lugdunensi pag.1102. in eadem hist.antè pag.889. sub Tragorigano notho Dalechampii haberi, ac vtrobique describi. *Ego quidem* quænam sit Anchusa lignosior Penæ nondum asserere possum. Color floris à Gesnero obseruatus dubium mihi mouet, cætera videntur satis conuenire & potiss. locus: quicquid tamen sit non potest esse eadem planta cum Tragorigano notho Dalechampii fruticoso lignoso, interdū bicubitali, qui pauca habet quæ conuenire possint Anchusis, flos speciosus purp. Dalechampii Anchusæ verò Adu. pusilli flores cærulei. Icon quam proponimus est ex Fuchsianis nescimus cuius plantæ, quodammodò exprimit Anchusam nostram minorem.

ANCHVSA LVTEA.



Sanguineo succo plenā habet *radicem* perinde vt Onochiles, *caulem* hispidum, pedalem vel etiam maiorem, tenuiorem, *folia* per ramos breuiora, pari tamen latitudine, *flores* in cacumine congestos & spicam ferè imitatos, concauos, Symphiti maioris, exiliores, luteos: *semen* Echio simile, nitidū, cinereum, punctulis nigris notatum, ferè triangulum & mucronatum, rostelli auiculæ formâ.

Lobel in Aduers. pag.248. Lutea Anchusa: rarior & elegantior. Dodonæus lat. in fol. vocat Anchusam quartam, foliis asperis hirsutis ac pungentibus, ac non rarò humi orbiculariter procumbentibus: Eam etiam illam esse posse putat quæ à Plinio lib. 22. cap. 10. Pseudo-anchusa appellatur: & à quibusdam Enchusa ac Doris.

Matthiol. Anchusam tertiam: Item H. Germ. & Epit. *Ochsenzung*. Anchusa tertia, cuius figura non displicet: placet etiam Camerarii ad mestram plantam olim facta & apposita. h. Germanicæ & Epit. Matthioli. C. Bauhin. phyt. Anchusa 2. siue maior luteis floribus: Anchusa Gesn. hort. An Lonicer. Anchusa tertia?

Anchusam quartam luteam non rarò in Bohemiâ occurrere scribit Dodonæus. Ego Anchusam luteam florentem vidi mense Iunio inter Viennam & Lugdunum, nec non Lugduni & in montibus Euganeis, ex quibus locis etiam Frater se accepisse refert.

Anchusa lutea minor.

Anchusam luteam minimam Monspel. ager spontè dat, sed rariùs multò. Floribus luteis in pusillis pediculis in se conuolutis Echii ritu cau-

dam Scorpionis aliquantùm æmulantibus: cuiusmodi scitè meminisse industrium pharmacopœum Franciscum Penninum Antuerp. testatur Lob. in Obs. pag. 312.

Anchusa C. Bauhino phyt. Anchusa quarta siue minor Patauina, quam Anchusam minorem Galeni, & Anchusam quartam Dioscoridis Guillandinum nominasse refert, quámque Camerarium in Epit. Matthiol. pag.736. Anchusæ tertiæ (Anchusæ luteæ) nomine exprimere putat.

ANCHVSA FLORE ALBO AVT pallido Clusij.

Numerosa huic sunt *folia*, palmaris longitudinis, valdè angusta, & pungente lanugine hirsuta: è quorū medio *caulis* assurgit secūdo añno (primo enim ἄκαυλος est) pedalis, interdū etiam cubitalis, crassiusculus, firmꝰ hirtus, in multos ramos diuisus, in quibus breuiora multò, hispidáque folia: extremis ramis prodeūt, è vaginulis hirsutis, & asperis *flores* Symphiti maioris florib. quodammodò similes albi aut ex albo nonnihil pallescentes, siue ἀχρόλευκοι, in angulos quinque diuisi, quibus discussis, *semen* vaginulis conspicitur viperino capiti aut Echii semini simile: *radix* minimi digiti crassitudinem æquat, nigráque cute tecta est, qua sublata, omninò rubet, & elegantissimo colore inficit: adeò autem carnosa est, vt radicum Buglossi vulgaris instar condiri possit, dulcis tamen & insipida. Descriptio



Clusio Pannonico & hist. post. Anchusa exalbido flore. Casp. Bauhini phyt. Anchusæ secundæ siue maioris varietas, floris colore albo, aut ex albo pallescente. An Lobel. Obser. pag. 312. Anchusa latifolia Buglosso angustifolio par, radice cruento inficiente & flore albo? An Lonicerus lib. 5. cap. 153. *Rot Ochsenzung*, Anchusa prima copiosa arenosis locis propè Moguntiam, &c?

Nascitur arido & salebroso solo, vt in monte Badensib. thermis imminente, & aliis vicinis, apud Carnuntum præterea, Pannoniæ olim amplissimam vrbem, nunc autem vile oppidulum, Patronella vocatum, maximâ copiâ, tum plerísque aliis Pannoniæ, Austriæque siccis ac aridis locis. Floret Maio & semen Iunio profert: deinde perire arbitror: vt Echii genera.

Anchusa maxima Galliæ & Angliæ, floribus Echij non dissimilibus, cæruleis ad puniceum vergentibus.

Traditur hæc à Lobelio in Aduers. cùm dicit: Quæ Calys seu Onocleia vocatur, maxima, fre-

quentiſſima, Galliæ, & Angliæ aruis lætis; ſed glareoſis, vel argilloſis. *Radix* intus ligneo corculo, libro corticéque craſſiore amicta, ſanguineo ſucco ſandalinóue digitos inficiente: digitum æquat, ſeſquipalmum longa, guſtu Bugloſſæ. *Folia* copioſa Echij aut Bugloſſi anguſtifolij, lanugine ſpinoſa, incana, ceſpiti incumbentia: *Caulis* plurimùm ſingularis, rotundus, ſquaber, cubitalis, tirſulis florum cæruleis ad puniceum vergentibus, Echii non diſſimilibus: *ſemen* exiguum, oblongum, pullum.

Locus.

C.Bauh. phyt. Anchuſa prima. ſiue foliis floribus Echii: Anchuſa Adu. pag.247. ſine icone.

An Turnero part.1.pag.39.(43.) Anchuſa prima Dioſc. In multis Germaniæ locis naſcens, adeò Bugloſſo hortenſi ſimilis, vt non facilè quis alterum ab altero poſſit diſtinguere, exceptâ ſolâ radice intensè foris rubente, non autem intrinſecus. Poſſet Anglis nominari, Gallico nomine, *Orchanet*, aut *Rede Bugloſſo*.

ANCHVSA MONSPELIANA.

Deſcriptio



ANchuſa Monſpeliaca craſſam longámque habet *radicem*, lignoſam, rubram, roſeo colore tingentem: *caules* dodrantales, hirti, per quos *folia* Echii, rigidis pilis obſita, vnciam vnam aut alteram longa: *flores* extremis hærent ramulis, conferti, purpuraſcentes, longiuſculi: *ſemen* ſequitur ſublongum, cinereum.

Alcibiadion. Onochilos. Locus.

Anchuſa minor ſeu Alcibiadion vel Onochilos. Notiſſima hæc & copioſiſſima in Nitiobrigum agro, vnde Pharmacopœi Monſpelienſes & Lugdunenſes Lug'unum ad nundinas quotannis accerſunt: nos è vineis & ſabuloſis aridiſque collibus Gramuntiæ ſyluæ, propè doctoris Aſſutij prædium, eruendam curabamus, prolixior rámque & carnoſior plenioréque eſt radice cæteris. Cæterà tota minor, anguſtiora folia, multò numeroſiora, viridantia, Bugloſſi. Complures fundit caliculos teneros, graciles, floribus minoribus, Bugloſſi minoris anguſtifolij, puniceis. Semen cinereum, oblongum, paruum, ſapor Bugloſſi, non ingratus, acrior tamen & ſiccior. Hæc Lob. in Adu. qui eam pingit in Icon. Plant. p.578. hoc titulo, Anchuſa parua Ad.248.

An Dodon. Hiſtor. latin. lib.1. cap.11. Anchuſa tertia foliis quàm Alcibiadion minoribus, anguſtioribus, nihilominus aſperis & hirſutis: floſculi in alis cærulei. Galli cùm hanc tum aliam *Orchanette* appellant, Hiſpani *Soagem*, Itali *Anchuſe*. *Quam* Dod. intelligat vt verum fatear ignoro, appingit enim iconem Bugloſſi vulgaris anguſtiori folio. An Lonicer. Anchuſa ſecunda. Alcibiadion Onochelos, & Onochelis à quibuſdam nuncupata? C.Bauhin. phyt. Anchuſa tertia ſiue altera puniceis floribus.

Locus: Tempus

Ancuſa altera ſiue Alcibiadion ſiue Onochiles, depingitur à Matthiolo quæ cùm ſatis ſit deſcripta tum à Dioſc. tum à Matth. plura de ea non dicam. Florentem vidi menſe Martio & Aprili, dum floret minùs tingit. Prouenit non longè à Monſpelio loco ſatis ſicco.

LYCOPSIS VETERIBVS.

CAP. IV.

LYcopſis quam & ipſam aliqui Anchuſam vocauerunt, hoc perhibente Dioſcoride, *folia* habet Lactucæ. [θρίδακι] ſimilia, at longiora, craſſiora [μακρότερα καὶ παχύτερα, pro quo vulgar. Exempl. μακρότερα καὶ τραχύτερα, aſperiora legunt:] latioráque, aſpera, & circa radicis caput ad terram decidua: *caulem* longum, rectum, ſcabrum, adnatis multis cubitalibus, & aſperis, in quibus *flores* parui purpuraſcentes: *radix* rubra eſt & adſtringendi vi prædita. Naſcitur in campeſtribus. Radix cum oleo impoſita, vulneribus medetur, & cum polenta, ereſypelatis illinitur.

Priuatim licet ſeorsúmque à reliquis Anchuſis Plinius de Lycopſide hac egerit, nihil tamen illi tribuit quod à Dioſcoride acceptum non fuerit. Idem & Nicander in Theriacis ſuis fecit, poſt Anchuſam Lycopſidem, cum pleriſque aliis numerans. Antiquiores autem Græci Anchuſæ congenerem fecerunt: Secundámque in eo cenſu numerabant. Dioſcorides vltimam docuit licétque Anchuſam eſſe non dicat ſed ab aliquibus vocari: Hiſtoriæ tamen ordo & quæ illi tribuuntur notæ Anchuſis aliis congenerem meritò faciunt.

Æqui

Lycopſeos Æquiuoca hęc recenſentur: Echium noſtrum vulgare. Echium Germanicum ſiue Borrago ſylu. Borrago. Bugloſſum vulg. maius. Bugloſſum Hiſpan. Pulmonaria Italorum non maculata. Cardiaca. Amaranthus. Cynogloſſum vulgar. Lycopſis Rauvvolfij.

LYCOPSIS DIOSC. QVIBVSDAM.

Deſc



LYcopſi Dioſc. apprimè ſimilis planta, *radice* nititur rubra, ex qua *caulis* ſurgit rectus cubitalis: Ex cuius parte ima plurima proieunt *folia* rugoſa, rigidáq; Bugloſſi ſylveſtris, nullo ordine in ambitu extenſi, quæ ſumma verſus minora ſenſim euadūt in cacumen vſque. In viginti aut plures diuiduntur ramulos, quibus minora rurſus adhærent foliola vt in Echio. Ex quorum ſinu

floſculi

floſculi emergunt tenelli, purpurei, inferiori parte integri, in ambitu verò in ſex anguſta foliola Gariophyllorum ſylueſtrium inſtar diſſecti.

Rauvvolff. Itin. parte 1. cap. 9. Lycopſi Dioſc. omninò ſimilis. Item parte quarta. Icon. N°. 20. *Ochſenzung* ſeu Bugloſſi ſpecies quæ vera Dioſcoridis Lycopſis exiſtimanda.

H. Lugd. append. pag. 28. Lycopſis Dioſcor. Planta rara Cynogloſſi genus, & vt arbitror vera Lycopſis Dioſcoridis.

ECHIVM VETERIBVS IN GENERE.

Cap. V.

Echion, vt teſtatur Dioſcorides, aliqui Dorida [οἱ δὲ ἀρίδαν Paulus vocari ſcribit] Romani Alcibiacum ſiue Alcibiadion (Alcibion legendum putat Sarra enus, vt ſit ea quam Plinius apud authores non reperiri ſcribit) appellant: *folia* habet oblonga, aſpera, aliquantulum tenuia [ὑπόλεπτα: ſubalbida, ὑπόλευκα Cæſalp. ex Oribaſio,] Anchuſæ proxima, aut minora & pinguia [ſunt qui addant hoc loco, ὑπέρυθρα rubra, δασέα,] tenui ſpinoſâ lanugine veſtita [hæc vet. delet:] *cauliculos* graciles numeroſos, vtrinque verò minuta folia expanſa, pinnatáque, nigra, ac minora quidem proportione quò ſummo cauli propiora ſunt: *flores* autem ſecundum folia purpureos, in quibus & *ſemen* viperæ capitulo ſimile. *Radix* eſt tenerior digito [λεπτοτέρα δακτύλου vet. δακτύλῳ ἀπομέσου μέλανα] & ſubnigra: quæ quidem non modò demorſis à ſerpentibus in vino pota auxiliatur, ſed & eos à quibus præbita fuerit à ſerpentibus feriri minimè patitur. Folia & ſemen idem ipſum præſtant. Sed & radix lumborum dolorem ſedat, lactíſque vbertatem facit: in vino aut ſorbitione ſumpta.

Echij itaque vnius duntaxat meminit Dioſcorides, Plin. verò duorum eius generum his verbis. Echios vtriuſque generis: pulegio ſimilis, folijs coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera quæ lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula viperæ ſimilia ſunt: Echium verò prius lib. 17. cap. 5. etiam Alcibium vocat, inquiens: Alcibion [Alcibiadion legit Corn:] qualis eſſet Herba apud authores non reperi. Sed radicem eius & folia trita ad ſerpentis morſus imponi & bibi iubent: folia quantùm manus capiat trita cum vini meri cyathis tribus: aut radicem drachmarum trium pondere, cum vini eadem menſura.

Cornarius tandem Pſeudo-anchuſam Plinij lib. 22. cap. 20. non aliam, quàm Echion eſſe putat, de qua ita tradit. Eſt & alia ſimilis, Pſeudo-anchuſa ob id appellata, à quibuſdam verò Echion aut Doris, & multis alijs nominibus, lanuginoſior & minùs pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus. Radix in oleum non fundit rubentem ſuccum: & ab hoc Anchuſa diſcernitur. Contra ſerpentes efficaciſſima potu foliorum, vel ſeminis. Folia ictibus imponuntur. Virus ſerpentes fugat. Bibitur & propter ſpinam. Hæc eſt veteris codicis lectio, & recta mea quidem ſententia, inquit Cornarius. Quod itaque dicit, radicem in Oleum nó fundere rubentem ſuccum, eius contrarium antea de vera Anchuſa protulerat, ſanguineum videlicet fundere ſuccum, & oleo diſſolui, aqua verò non poſſe liquari. Quod verò ait, virus ſerpentes fugat, hoc ego de odore eius dum ſuffitur accipio. Sed quod dicit, Bibitur & propter ſpinam, videtur id eſſe quod Dioſcorides ait, Sedat item lumborum dolorem, hoc eſt παύει καὶ ὀσφύος ἄλγημα. Porrò quòd Alcibiadion ſeu Alcibion eadem ſit, quæ Echion & Echis, Nicander in Theriacis teſtatur. Galenus in Simplicium cenſu prætetijt. Sed Paulus ex Dioſcor. vt apparet, hoc de ipſo prodidit. Echion aliqui Dorida, alij etiam hanc Alcibiadion vocant, ſpinoſa herba eſt, quæ non ſolùm commorſis à reptili beſtia, cum vino pota auxiliatur, ſed etiam præpota: commorſos illæſos conſeruat. Quum autem & Paulus & Plinius Dorida vocari Echiō teſtentur, haud dubiè in Dioſcor. ἀειδαν vox corrupta, in δωρίδα commutanda eſt. Decantata hæc apud Nicandrum qui poſthac nobis, & vt credo legentibus, certior in Echio dux erit, quàm tot ſeculis fuerit Plinius: Qui longiùs tractata Echij hiſtoria, paulò poſt, Alcibion qualis herba eſſet apud authores non reperiſſe ſe dixit. Cùm non Dioſ. tantùm ſed omnium apertiſſimè Nicander, eandem duobus nominibus dictam fuiſſe quondam oſtendant: Altero à viperis quas Græci Echis vocant, aut quia earum morſibus medetur, aut quia ſemina viperinis capitib. ſimilia habet: Altero ab inuentore primóq; remedij huius ex ea authore: quem Nicander aliíq; Alcibion vocarunt: ſcribentes fuiſſe quendam nomine Alcibiū, qui ſecus aream dormiens à vipera dente ſub genu ictus fuerit: excitatúmque à ſomno ex herba hac ſuccum commanducando expreſſiſſe, expreſſúmq; bibiſſe, mox quod reliquum erat expreſſæ herbæ vulneri impoſuiſſe contra dolorem. Quod poſteriores græci latiníq; à Nicandro Dioniſióq; accipientes Echion à viperis quibus medetur & à remedij auctore poſſeſſiua forma Alcibiacum, & diminutiua Alcibiadion pariter dixerunt. Ageremus de his longiùs niſi multò antè hæc tempora Nicolaus Leonicenus inter cætera errata *Leonic. lapſ.*
hoc etiam numeraſſet: qui in nominibus magis quàm rebus occupatus, Quæ in diuerſis ſcriptoribus diuerſis nominibus alioquin eadem legebantur diuerſa credens, multa in medicæ materiæ diſciplina miſcuit. Nihil autem Nicandri in hac re hiſtoria certiùs audiri poteſt. Nunc age, radices dicam [inquit in Theriac.] Serpentibus adiutrices. Tum duo Echia [ἔχιεια] recenſebo. Hoc quidem alibi Anchuſæ [Ἀγχούσῃ] aſſimile videtur ſpinoſo folio, pauco ſiquidem alicubi paruóque & in terra fundum, id eſt radicem, extendit. Altera verò folijs, & in calycibus flos ſublimis, pauco verò circum purpuraſcit flore. Germine ſicut viperæ, hirſutum verò ſupernè caput. Ab his quidem partem proſcindens, aut cauato in ligno, aut mortario, aut lapidea pila ſcil. contunde: &c.

Cæterùm, Echios, vti dictum, duplex eſt Pli- *Æquiuocá*
nio. Prior quidem Folijs Pulegij quæ à nobis inſcribitur Numularia libro 29. Echium dicitur de Ocimoide: Et nobis Echium vulgare quod Alcibiadium & ſilueſtre Bugloſſum quibuſdam dicitur. Echium flore albo vulgare. Echium flore albo maius. Echium tenuifolium. Echium flore pullo. Echium flore rubro. Echium Candiæ flore pulchrè rubente. Echium Germanicum Fuchſij ſiue Borrago ſylueſtris. Bugloſſ. fl. minore anguſtifolium. Bugloſſum minim. cum folliculo. Bugloſſum latiore folio &c. Anchuſa Monſpeſſulana. Lythoſpermum. Lythoſperm. ſylueſtr. Dod. Pulmonaria. Borrago. Alopecuros montana quibuſdam. Echium ſcorpioides ſiue paluſtre. Chamæpitys folijs non

incisis. Personatia. Scropularia maior. Stachys Matthioli.

ONOSMA VETERIBVS.

Cap. VI.

ONosma, teste Dioscorid. alij Osmadem, alij Phlonitin, alij denique Ononin vocant: *folia* habet ad similitudinem Anchusæ, oblonga, mollia, quatuor digitorum longitudine & vnius latudine, in terra iacentia, denique Anchusæ foliis quàm simillima. Est autem sine *caule*, sine *semine*, sine *flore*. *Radicula* verò subest longiuscula, infirma, tenuis, ac modicè rubescens. Gignitur in asperis. Folia in vino pota partus extrahunt, Sed & prægnans si herbam (πόαν Lacuna legit in vet. cod. ῥίζαν) eam supergradiatur, abortum facere creditur.

Phlonitis. Ononis. Galenus lib. 8. de simpl. tradit [& ex eo Paulus] Onosma vel Osmada, vel Phlonitin, vel Ononin, ex acri & amara constare substantia: proinde quoque credi fœtus necare & ejicere, foliis eius in vino potis.

Plinius lib. 27. cap. 12. Onosmati longa folia tribuit ferè ad tres [quatuor Diosc.] digitos in terra jacentia, tria, ad similitudinem Anchusæ *Anch. similes.* incisa, sine caule, sine flore, sine semine. Prægnans, inquit, si edat eam, aut supergradiatur, abortum facere dicitur. Notat tamen Dalechamp. *Rhiza Hip.* in Diosc. hist. nec tria legi, nec incisa. Hippocratem eam ῥίζαν vocare. Galenum in voc. obsol. explicatione eam describere, & habere tria folia *Phlomitis* tradere, non animaduertentē eandem esse cum Onosmate. Dioscoridem vocari etiam ὀσμάδα, ὄνωνιν, & φλωμῖτιν, non, vt vulgò legitur, φλωνῖτιν authorem esse.

Eadem Guillandinus suis in Diosc. Græcum manuscriptis annotationibus habet. Prædictum Galeni lapsum etiam annotauit Robertus Constantinus, cui suscribit Lobelius in Aduers. pag. 177. dicens: Plantam Onosma, Radicem absolutè Hippocrates cùm vocasset, & descripsisset, magnus ille interpres Pergamenus nec Onosma esse suspicatus est, sed seorsim duobus in locis, quasi duo fuissent, vnam eandem bis, & iisdem planè verbis, de Hippocrate mutatis, describit plantam, sine caule Anchusæ similem.

Id Amatus in Dioscoridem videtur sequētibus delineasse ὄνοσμα Græcè, Onosma Latinè. Nascitur plerumque inter Rapunculos sua sponte in aruis nascentes, ita illis similis, vt sæpè (interdū parua est) pro illis eradicetur, postquam verò adulta est, & illi folia maiora facta, hirsuta aliquātulùm apparent, quam nos Ferrariæ in horto magnifici Azaioli Scholasticis indicauimus, humi enim serpit, nec aliud propter folia emittit.

Æquiuoca. Onosma autem existimant nonnulli esse Buglossum siluestrem siue Echium, de quo mox agemus.

ECHII SPECIES VARIÆ.

Cap. VII.

Echivm Vvlgare.

Descriptio PAssim obuium est Echium, *caulibus* interdum sesquicubito altioribus, hispidis, punctis nigris notatis, ab imo vsque ad summum ferè fastigium *floribus* onustis, atque iis, pulchrè cæruleis



vel ex cęruleo purpurascētib[9], vel carneo, interdū albo colore præditis, staminib[9] & apicib[9] cōcoloribus: *folia* aspera, hirsutaque, oblonga, angusta, fatua: *Radix* longa pollicari crassitudine, lignosa, gustu nullo eximio.

Echium vulgare Hermol. in Diosc. coroll. 735. Hircinam linguā vulgi vocat ac Circio simile facit, caule tamē esse rotundo ait, non anguloso vt Cirsion. Caule etiā rotundo esse tradit Ruellius: sic longè eos hallucinari qui Cirsion arbitrentur esse.

Cordus in Diosc. lib. 4. cap. 26. dicit Lycopsin à florum figura dictam esse, qui [scilicet flores] hiante suo rictu patulas luporum fauces imitantur. Et ideò malè hanc ab aliquibus Cynoglossam appellari. Cap. verò 120. vocat etiam asperam Anchusam quam similiter malè Cynoglossum vocari ait. *Lycopsis.* *Cynoglossum malè.*

Brunfels. tom. 1. Rhaps. 17. habet figuram sub titulo Buglossæ syluestris, *Wild Ochsenzung*. Sed & Tragus lib. 1. cap. 77. hist. German. *Wild Ochsenzung* vocat, quam cum cap. Dioscoridis de Lycopsi conferendam putat. Ille autem eius figuram non habet hoc capite, sed fortè mala eius figura posita pro Cynoglosso cap. 76. Sic quoque Hist. Latina lib. 1. cap. 77. hanc vocat syluestrem Buglossam & Lycopsim, eiusque descriptionem tantū ponit, figura enim quæ apponitur alterius est plantæ: fortè transposita est, videtúrque esse cap. 76. malè sub titulo Cynoglossi *Hundszung*: Hæc fortè occasio vt Fuchsius olim in historia confuderit duas plantas: Echij enim titulo cap. 103. pingit Borraginem siluestrem, Cynoglossi verò cap. 156. Echium hoc vulgare, quod ibidem Cynoglossum officinarum vocat, & κυνόγλωσσον Græcè, Latinè Linguam caninam, Germanicè *hundszung*. Gallicè *Langue de chien ou espece d'orchanette*. Ast vti dictum confundit Fuchsius Cynoglossum vulgare cum Echio vulgari, vt satis apparet ex descriptione & figura, quæ eadem cum Tragi, quam Echium vulgare aliquatenus exprimit: ideò Fuchsius errorem fortè agnoscens in iconibus pag. 264. eam figuram Lycopseos nomine donauit, & Germ. *falsch hundszung* appellauit.

Harchius fortè in Enchiridio Echium Buglossam syluestrem vocat viperinam, Gallis *herbe aux Viperes*, Brabant. *Wilde Buglosz*: Germ. *Waldt Ochsenzung*: Iudicent lectores: Nomen Germanicum non conuenit ex titulo fortè figuræ malè adaptatæ in Trago vt existimo.

An Matth. in Diosc. lib. 3. pro Dioscoridis Onosmate, Echium exhibet, quod quidem pingit sine caule, quale primo anno prouenit. Planta, inquit, quædam ex collibus, quos variis herbis refertos

refertos circa Goritiam natura collocauit, in asperis nata iampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris Anchusæ, radices verò eius ita rubescunt vt quasi rubræ videantur. Ex his notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, vt eam verum onosma non putarem. Sed certè, vt verum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores & semen proferat: siquidem eam hactenus non nisi caule, & reliquis viduam videre mihi licuit.

Sed & Echij titulo eandem (sed annosam,) pingit lib. 4. ac dicit: Echion à viperis omninò nomen adinuenit (vipera enim Græcis ἔχις dicitur) vel quòd semen proferat capitibus viperinis simile, vel quòd viperarum morsibus præstantissimum sit medicamentum &c. Ignorasse Plinium Alcibion & Echium esse, satis manifestum est, quòd scilicet Plinius non satis accuratè Nicandrum legerit. Galenum non inuenio vllam Echij mentionem fecisse in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen eius vires describit Dioscoridem secutus libro 6. *Hæc Matthiolus*, qui passim Echij titulo solam dat iconem sine propria descriptione more solito. Quam enim hoc loco ponit ex Dioscoride desumpsit. Sed & tertio Echij imaginem proponere crediderim Matthiolum eodem lib. 4. pro Cynoglosso Dioscoridis, quod à vulgari distinguit. Facilè, inquam, crediderim Cynoglossum legitimum depictum à Matthiolo esse Echij nostratis, priusquàm caules producat, figuram, licèt descriptio Matthioli non respondeat. Nec quis miretur folia esse latiora, quàm in figura Onosmatis: sæpe enim in nostro Echio hanc varietatem obseruaui.

Amatus testatur Echium multos Syluestrem Buglossum appellare: Et inter hos Brunfelsium graphicè eam pro siluestri Buglosso depingere. Echion eandem esse herbam cum Alcibiadio idque ex Dioscor. percipi, quanquam Plinium hoc ignorasse satis pateat.

Lonicer. lib. 5. c. 152. titulo *vvild Ochsenzung*, (id est Buglossi syluestris) Iconem exhibet non demonstrans quomodo differat à Buglosso suo vulgari quod Echium dicit: nec etiam qua in re diuersum sit à Buglosso quòd alterum siluestr. dicit: ex eius icone tamen differentia manifesta est, quia in Buglosso siluestri eius flores hiant. Idem rursus c. 156. vocat *Falsch hundszung* [Cynoglossum falsum, quòd diuersum ab aliis sit:] esseque tertium genus Cynoglossi dicit, cui folia similia vulgari Buglosso flore purpureo. Mala icon, qualis Tragi, quæ repræsentat Echium quod antè exhibuit pro Buglosso siluestri.

Dod. Gall. lib. 1. cap. 4. describit satis commodè, figurámque addit, ac vocat ἔχιον & ἀλκιβιάδιον, Latinè Alcibiacum, aitque Apuleium nominare θηριόβειζον, ἐχίδνιον Græcè viperinam & Serpentariam Latinè. *Miror* autem Dod. in Hist. gall. ca. 5. Vsurpasse Tragi & Fuchsij figuram pro Cynoglosso altera Plin. ac Cynoglosso tribuere caulem asperum: perpēdant lectores an non confuderit cum Cynoglosso vulgari Echium vulgare, Fuchsium imitatus: Habet igitur Dodonæus duas Figuras Echij vulgaris non multùm probandas. In Hist. lat. pro Echio iconem habet Matthioli, quemadmodum & Lobelius: præterea pro Echij altera specie, iconem quæ à Lobelio ponitur pro Lycopsi altera Anglica.

Lobel. in Aduers. pag. 249. dicitur Lycopsis, vel Lycapsis, degener Anchusa Æginetæ, Matth. Cynoglossum, de qua ait. Nihil hæc habet Anchusæ, præterquam radicis fuscum ex purpureo colorem: à quo Lycopsis deriuata fuit, id est, fuscedo obscuritásue quæ sub crepusculum, quibusdam, inter canem & lupum dictum, visitur: nisi sit ab hispida caulis, foliorum, & florum, impexáque hirsutie, pedem imitata lupinum &c. Dicitur & ἔχιον, Echium, Buglossum agreste eidem Lobel. Germ. *vvilde Ochsenzung*. Gallis *Buglosse sauuage*. Belg. *vvild Osse tonghe*. Angl. *vvild Buglossthe besser*. Is in Obseruat. p. 312. duas habet figuras: Vni hunc titulum fecit: Lycopsis altera Anglica, perperàm Cynoglossum Matthiolo. Alteram, quæ est Matthioli, ita inscripsit: Echium floribus purpurantibus rubellis. In Icon. Plantin. pag. 598. easdem habet figuras, sed alteram Echium siue Buglossum siluestre inscripsit. *Figuræ* ambæ nostrum Echium vulgare referunt: quæ quidem Echij nomine proponitur similis est Echio Matthioli. Et à Dodonæo exhibetur pro Echio. Prior autem à Lobel. posita pro Lycopsi altera Anglica, dicitur Dodonæo Echij altera species.

C. Bauh. phyt. Echium 1. siue vulgare. Anchusæ species quibusdam: Echium colore floris ex purpura rubente: Et Onosma Matthiol. Lac. Cast. Lonic. Hist. Lugd. pag. 1107. Et Tab. Hos vnam & eandem figuram habere ait. Esse autem Lycopsi cognatam: Plantam autem se non vidisse fatetur. Item Lycopsis prima: Cynoglossum Dioscoridis Matthioli: Lycopsis altera Anglica. Hanc aliquando caule carere scribit, vt Matthiol. pingit, aliquandò verò caulem habere, quemadmodum vtrumque Lobel. sua figurâ expresserit. *Nobis non tres* sed vna eadémque planta videtur Echium vulgare, Onosma Matthiol. & Cynoglossum Dioscor. Matthioli, vt pluribus antè monuimus, & posthac dicemus.

Sic Echium Matthioli Historiæ Lugd. p. 1105. Itemque Onosma Matthioli pag. 1107. Et Cynoglossum Matthiol. pag. 1262. eandem plantam statuimus.

An Turner. Anchusa 2. Dioscoridis in Anglia alicubi vocata *Catteß tagles*, aliàs *vvild buglosse*? An Cæsalpino Echion passim iuxta semitas nascens locis aridis, candidior Anchusa & lanuginosior &c?

Passim prouenit Echium Monspelij: Montbelgardi etiam prouenit & viret tota hieme priusquam caulem ferat, perit enim postquam altero anno protulit: floret Iunio & Iulio passim in muris, etiam in horto E.C. Patauij vidi & Lugduni, ac Geneuæ florens mense Maio passim in viis & muris. Frater annotauit Guillandino dici Anchusam primam Dioscoridis. Fuchsius cùm Tubingæ apud illum essem vocabat Lycopsim Germanicam purpuream. Obseruaui Basileæ florentem Octobri itinere versus Mouterz, ad fluuium Birse intra vrbem, ad Portam *Stein* & *Tollenberg*, & quà itur *Krentzach* cùm flore Iunio: flore albo Montbelgardi supra murum vidi. Secus viam & semitas, necnon agrorum margines, ac in desertis agris prouenit. Lætum pinguéque solum amat: Locis gaudet apricis, totáque æstate floriferum est. Semen interea maturatur: hieme folia restant, vt author est Dodonæus. Locus & Tempus

Dictis talibus, non ducimus esse necessarium multis prosequi vires & vsus, tam Echij quàm Onosmatis. Hæc annotasse breuiter sufficiat.

Echiona inquit [Ioh. Fabr. de prouidentia Dei contempl.] habere semen instar viperini capitis, maculosum præterea caulem instar cutis serpentinæ: ex floribus autem serpentinæ linguæ modo, seu lingulas multifidas porrigere, ideóq; ad viperarum morsus valere. De Buglossæ (Echij intelligo) radice experimento constare indubitato scribit Ioh. Agricola, quod si animali fuerit appensa, cuius vlcus aliquod vermibus scateat, per se & sua sponte vermiculos illos decidüos futuros atque vlcus relicturos. Vidi ego in Lutrensi dioecesi versus Belfort mulierem, Echium (quod *Rebouam* vocabat) colligentem, vt pedi equi applicaret ad extrahendam spinam. Vvirtemb. ad Epilepsiam & feruorem Echij [*vvild Ochsenzungen vvurtz*] radicem sumendam præcipit, siccandam & in puluerem redigendam, puluerémque drachmæ semis pondere cum vino aut Cereuisia propinandum, Syluestris Buglossa, quam Lycopsim appellari Trag. diximus, recentibus vulneribus, morsu vel percussione ortis medetur. Radix cum farina hordeacea trita, oleóque decocta, & emplastri modo imposita, sacris ignibus auxiliatur.

ECHIVM ALBO FLORE MAIVS.



Echium hoc albis floribus hiantibus præcedenti simile est, sed multò maius & asperius ferè, robustum, rectū, in alas valdè diuaricatum, nusquam autē id vidi nisi Monspelij. Echij flore albo, vt vocat Camer. in Ep. descriptio tota mea est olim missa Gesnero, figura est facta ad plantam meam siccam: additum & transferri solere in hortos: quis transtulerit hactenus nescimus: flores picti in inferiore parte tabellæ non sunt Echij albi, sed Anchusæ luteæ. *Anchu. lut.*

C.Bauh. phyt. Echium flore albo maius & asperius: Echij primi siue vulgaris varietas, cuius caulis aliquando duorum trium vè transuersorum digitorum latus inuenitur.

ECHIVM TENVIFOLIVM.

Descriptio. Densis *ramis* præditum est, tenuissimis illis quidem, & Satureiæ ramulos crassitudine vix superantibus, multò tamen hispidioribus, Echij vulgaris, hoc est, & longioribus & rigidioribus, & crebrioribus, veluti spinulis horrentibus: *folia* satureiæ foliis paria, multa etiam tenuiora, asperitate maiore quàm Echij nostratis: *flores*



recuruis ramulorum scapis hærentes, satis magni, patuli, cærulei: dedit Dominus Doctor Rázius collectum apud Volmam in foro Iulio.

ECHIVM PVLLO FLORE.



Descrip. Pedalem habet *caulem*, striatum, villosum, *foliis* Echij, aut Buglossi syluestris, molli lanugine prędi tis, & inæquali situ ipsum ambientibus ornatum, superiore parte in multas alas diuisum, quæ deinde in breues ramulos sese findentes, multis *flosculis* concauis, extrema parte in quinq; crenulas diuisis, coloréque ex atro purpurascente præditis, onustæ sunt, qui è vasculis molli lanugine hirsutis & inter folia latentibus prodeunt: *semen* vt in eiusmodi generis plantis, viperino capiti simile: *radix* oblonga, minimi digiti crassitudinem æquat interdum, foris fusca, paucísque tenuibus fibris prædita, capita vnde caulis prodit exuberante, & præcedentis anni caulis vestigia seruante: præmansa folia, nullum initiò manifestum saporem peculiarem præbent: sed pòstea nonnihil acrimoniæ habere videntur.

Synon. Clusius Pann. pag. 679. & Hist. post. Echium primum & Echium pullo flore. C.Bauh. phyt. Echium 3. siue syluestre lanuginosum.

Locus. Tempus. Crescit multis locis Viennæ vicinis, tota etiam inferiore Austriæ & Pannoniæ parte, siccioribus pratis, & gramineis locis ad Collium radices, atque in ipsis collibus nudis & tenui duntaxat gramine obsitis.

Floret Maio.

* *
*

ECHIVM

ECHIVM RVBRO FLORE.

OBlonga & augusta habet *folia*, villosa, vulgaris Echij ferè similia: paulò tamen latiora, humi strata: *caulem* modò pedalem, aliquando cubitalem, firmum, striatum, lanuginosum, maculisque purpureis conspersum: quem incondito ordine multa ambiunt *folia*, internis breuiora & angustiora, non minus tamen hirsuta: summum caulem exornant multi breues ramuli in se veluti conuoluti, atque Scorpiuri instar inflexi, pleni *florum* vulgaris Echij floribus similium, sed colore rubrò eleganti præditorum, qui proximè caulē primùm aperiri incipiunt: excusso flore, *semen* vt in aliis Echij generibus apparet in calicu lis nigrum, viperino capiti simile, sed minus: *radix* satis longa, dura, & lignosa, nigro cortice tecta summo capite multos interdum caules promens, sed maxima ex parte duntaxat vnicum.



Clus. Pannon. pag. 680. & 681. & Hist. post. lib. 5. cap 50. Echium rubro flore, Echium secundum C. Bauh. phyt. Echium 4. siue siluestre secundum maculatum, colore floris nunc intensiore, nunc dilutiore.

Abundè admodum siccis pratis suprà & infrà Sopronium Vngariæ vrbem, nusquam verò alibi, hanc plantam obseruabam, Maio florentem, nunc saturatè rubentem, modò dilutiore colore præditam.

Echium Candiæ, flore pulchrè rubente.

Anno 1595. dedit mihi Dom. Sprengerus Heidelbergæ plantam siccam nomine Echij Candiæ, eadem mihi prouenit Montbelg. in horto E. C. Montbelgardi ex semine misso Stutgardiam per Casabonam sub titulo, Anchusæ rubræ Creticæ. Tota planta candidior erat Echio vulgari, magis ramosa, flores forma similes nempe hiantes: sed colore diuerso pulchro, scilicet rubente: florebat Iulio & Augusto.

C. Bauh. phyt. Echium 2. siue rubrum Creticum: Echio vulgari minus, sed ramosius, paucioribus floribus, eleganter rubentibus: tota facie Lycopsim alteram Anglicam Lobelij [Echium vulgare] plurimùm referens. An Clusio h. post. Echium 3. Echium Creticum primum: Echium Candiæ, flore dilutè rubente.

ECHIVM SCORPIOIDES SOLISEQVVM, flore minore, & aliud maiore, cæruleo & albo.

EX *radice* nigra fibrosa, *cauliculi* tenues hirsuti aliquot assurgunt, ramosi, dodrantales, quibus fine pediculis adnascuntur *folia* vnciam circiter longa, trientem pollicis lata, in obtusum mucronem desinentia, hirsuta, murinis auriculis similia, sapore fatuo. *florum* series agminatim instar caudæ Scorpionis se contorquet, minimorum, cæruleorum, fundo luteolo, in quinque lacinias diuisorum.

Congener superiori & hæc species, ex ea quoque cognoscenda: folia longiora, multò minùs hirsuta, vt ferè glabra esse videantur, vt & caulis: Descriptio flores paulò maiores, cærulei vel albi, eodem modo se contorquent, vmbilico croceo, sed plusquā triplò maiores, æqua superficie se explicātes, radiato stellæ positu.

Brunfelsius Tom. 1. Rapsodia 28. Cynoglossam minorē *klein hunds-zung* vocat plātam à nobis primo loco descriptam.

An Trago Auricula muris minor?

Hanc Apollinaris l. 2. *vergiss mein-nit & Gamedern* vocat. Figura autem eius respondet priori nomini, non item Chamædri, cuius tamen vires recitat, ita vt duas plantas confundere videatur: in alia tamen editione alia est figura nempe Chamædrios adulterinæ.

Matthiolo in Dioscor. lib. 4. capit. 186. est Matth. not. forte Heliotropium minus quod in Tridentino agro in palustribus quibusdam locis legit: non quidem quod pinxit, picturam enim existimo ad descriptionem Dioscor. factam, & nunquam visam vt pictam. meliùs alioqui descripsisset. In post. com. cum magnis figuris eandem figuram retinet.

Lonic. lib. 5. cap. 335. pingit ac vocat *Vergiss mein nit*. Item *Frawen biss oder holffi* quam dici ait Græcis Leontopodium Latinis pedem leonis: Item Cemos Græcis & Rhapeion Plinij Ruellio: qui vocari refert Gallis Cruciatam. Lonicerus autem non mihi videtur intellexisse Ruellium, cuius Cruciata & Leontopodion alia planta videtur: nec descriptio à Lonicero posita respondet figuræ quam ponit, nec plantæ quæ dicitur *Vergiss mein nit*.

Gesn. hort. nominat Scorpioides aquaticum, *Vergiss mein nit*, aitque: Huius generis marem & fœminam Dodonæum lib 1. iconum pinxisse, quæ passim ab herbarijs Scorpioides appellabantur.

Humelb. apud Apul. cap. 96. Alteram Cynoglossam appellat sine caule, vti Diosc. tradiderit, hancque Teutonicè *Vergiss mein nit* vocari putat. Ast hæc herba habet caules.

An Lobel. in Aduers. pag. 193. Myositis hirsuta reptans? An hanc in Obs. pag. 245. pingit dicens: Myosotis hirsuta reptans Adu. pag. 193. an Elatine Dioscoridis quibusdam? An ei dicitur in Icon. Plant. pag. 461. Alsine Myosotis, siue Auricula

muris. Item p.462. Myoſotis Scorpioides partim repens, partim erecta.

H.Lugd.p.1360. Heliotropium alterum Matthioli. Item Heliotropium minus Matthioli: Quod hiſtor. pro primo exhibet: quid ſit neſcio, niſi fortè Echium Scorpioides, non benè pictum: minus Heliotropium eſt figmentum Matthioli.

C.Bauh.phyt. Echium Scorpioides 1. ſiue aruenſe magnitudine varians. Trago Auricula muris 3. & Euphraſia 4. Euphraſia cærulea Cynoglosſa minor Brunf. in 4.p. 83. Lobel.icon. Myoſotis, Echium Scorpioides 2. ſiue paluſtre.

Locus & Tempus

Echium minus quibuſdam alijs Scorpioides minus, herba eſt gaudens locis aquoſis, cuius folia hirſuta mollia. Flores parui intorquentur vt ſolent Echia & Heliotropium magnum. Floret Aprili & Maio ad ripam fluminis Monſpeſſuli propè Caſtelneuf. Baſileæ vidi florens Maio & Iunio, & circa montem Krentzak. Lugduni, vt & Geneuæ in monte Thuiri pulcherrimo flore copioſo. Montbelgardi paſſim abundat: florens Iunio & Iulio: vt & in horto Illuſtr. E.C. Fuchſius cùm apud illum eſſem Tubingæ vocabat Echium Scopioidem flore rubello.

CYNOGLOSSA FORTE TOPIARIA Plinio, ſiue Echium Lappulatum quibuſpam.



ANNO 1561. menſe Iunio, in Rhætia Burmii prope Balneum ad fontem aquæ dulcis inuēta mihi planta hæc bicubitalibus *cauliculis*, culturâ etiam longè altioribus, anguloſis brachiatis, concauis, vncinulis rigidis, aſperis, ad veſtes adhærētibus, per terram ſe ſpargentibus, niſi in propinquo ſit quod ſcandant: *folijs* binis, aut ternis, duas vncias longis, vtrinque reductis & anguſtis, quorum infima ſuperioribus obtuſiora, ſubrotunda, *floſculi* ex viola purpuraſcente ex foliorum alis breuibus pediculis donati, paruuli, quinquepartiti, corollam in medio ex foliorum appendiculis deformantes, ſub qua ocultantur apices lutei, quibus ſuccedunt iiſdem incluſa *ſemina* fuſca ſeſamoideis paulò maiora: *radix* recta, minimi ferè digiti craſſitudine, fibris aliquot donata, odor & ſapor totius plantæ qui Borragini.

Lobelio obſeru. p.466. Alyſſon Germanicum Echioides. Hiſt.Lugd.pag.1143. Alyſſon Germanicum Echioides Lob. C.Bauh.phyt. Cynogloſſum 7. Cynogloſſa topiaria ſeu repens: quibuſdam Aparine Plinij lib. 27. cap.5. alijs eiuſdem lib.22. cap. 7. Parthenium, cui potiùs Cynogloſſos topiarijs operibus gratiſſima eiuſdem.

Primùm vidi in Rhætia vt dictum: Habui Geneuæ in horto. Vidi etiam Baſileæ florentem & ſemina habentem matura menſe Iulio. Habebam etiam Lugduni in horto. Montbelgardi, in horto Illuſtriſſ. E.C. mihi prouenit ſæpiùs & abundè.

LYTHOSPERMVM SIVE MILIVM SOLIS.

CAP. VIII.



POllicari circiter craſſitudine eſt *radix*, lignoſa, fibras aliquot à latere fundens: à qua ſurgunt *caules* complures, partim erecti, partim procidui, albidi, tactu aſperi, in alas diuiſi: *folia* modò alterna, modò oppoſita, longa, ſtricta, hirſuta, ſapore vix alio quàm herbaceo: *floſculi* albi, parui, quinquefolij, in calycibus oblongis, hiſpidis, quibus *ſemen* ſuccedit cinereum, inuictæ duritiei, læuitatis eximiæ.

Lithoſpermon authore Dioſcor. propter ſeminis duritiam: à qua & Lithoſpermi nomen accepit folijs eſt oleæ, longioribus tamen, latioribus atque mollioribus, & ijs quidem quæ in imò à terra exiliunt humi iacentibus; ramulis rectis, tenuibus, acuti iunci craſſitudine, firmis, lignoſis: ξυλώδη [Orib. χυλώδη] in quorum acumine bifida propago cauliculorum ſpeciem exhibet, folijs longis [μακρά. Lacuna legit in vet.cod. μικρά Sic & Orib.] inter quæ ſemen [vet. addit ὑπόλευκον] Lapidea duritie, rotundum, candicans [λευκὸν Sic etiam Orib. & vet. codex. Lacun. verò λίθινον, vulgata exemp. μικρὸν ὀρόβῳ ἴσον] erui parui magnitudine. Naſcitur in aſperis & editis locis. Vim habet ſemen cum vino albo potum calculos frangendi, vrinaſque pellendi. Inter omnes herbas inquit lib. 27. cap. 11. Plinius, Aliqui Ægonychon vocant, alij Dioſpyron, alij Heracleos. Herba quincuncialis [quinque caulibus M.] ferè, folijs duplò maioribus quàm Rutæ [oleæ Dioſc.] ramulis ſurculoſis, craſſitudine iunci: gerit iuxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipſi quà pediculis adhærent [Hæc poſtrema verba Herbarius Anglus intelligenda putat de Lithoſpermo arundineo, quod lachrimam Iobi officinæ vocant] cauernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia, ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, velut aurificum [aurum emicans, M. fortaſſis, auro emicante, & alternis] arte, alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atque humi ſerpere authores tradunt [Lithoſpermon ſecundum deſcribi hîc volunt.]

Ego

Ego vulsam; non hærentem vidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi, pellique constat, & stranguriam discuti. Neque in alia herbarum fides est visus[vsus] statim, ad quam medicinam nata sit. Est autem eius species, vt etiam sine authore visu statim nosci possit.

Galenus & Ætius Lithospermon in simplicium censu omiserunt. Lithospermon, inquit Paulus, quod alij Liosporon, alij Heraclium vocant, herbæ Ætonychi dictæ semen est. Lapidosum, album: hoc in vino albo potum, calculos atterit, & vrinas ducit.

Sunt præterea, inquit Marcellus, qui Leontion, vel Leonticam herbam, qui Tantalitim vocent. Daci vero Gonolœtam, Romani Columbam appellant: quæ appellationes suo quæque modo indicant Lithospermi seminis duritiem.

Nostrum Lithospermon, inquit Fuchsius, multò minus quàm Dioscor. & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit.

Tragus pro milio Solis describit & depingit, dicitque tantâ diligentiâ historiam illius persecutum esse Dioscoridem, vt vel cæcus Milium Solis solo tactu agnoscere posse videatur. Plinium semen ipsius Ciceri conferre, & rectè quidem quantùm ad figuram attineat, at si magnitudinem spectes non item. Nam milium Solis non multò maius esse milio satiuo, quod inter fruges & legaria refertur. Eius porrò iudicio, hæc herba rectè Saxifragum album [h. e. *vveiss Steinbrech*] diceretur, licèt Officinæ Milium Solis, Granum Solis, Semen lapideum & lapidosum vocarint, alij verò præter hactenus recensita nomina, etiam Leonium lapidem, Diopsyron, Heraclium & Vaghem aquilinum appellarint. Mauritani *Kulb*. [Serapio semen ita vocauit, herbam verò Astonchon, Trag.] *Culb, Colt*, seu *Cult, Calt, Calab*: Hebræi *Dochan*, Chaldæi *Armel* teste Frisio, nuncuparint. Germani *Meer & Steinsamen*. Belgæ *Peerlencruyt* & *Steinsaet*: Gall. *Gemilet, Herbe aux perles*. Ital. *Lithospermo* & Milium Solis: Hisp. *Miio del Sol, hierua Milbart*. Angl. *Gromell*. Boh. *vvraby*.

Quod itaque Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithospermum vocant, hodie Seplasiarij & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium Solis nominant. Licèt rectiùs fortasse, teste Lobelio & Matthiolo, Mauritanorum imitatione, *Milium Soler* vocaretur. Quandoquidem [vt scribit Serapio] frequens nascitur in montibus Soler: vnde illi aptiùs fortè à loco, quàm Sole cognomentum imponeretur.

Videtur porrò Amatus Lithospermon vocare Lachrimam, Lachrimam Mariæ: vulgò Lachrymam simientem, & Germanicè *Marientrhen*. Negat is & pertinaciter quidem Miliū Solis esse Lithospermon, quod Phalaridem esse concludit, magno errore.

Fuchsium quoque Lithospermum Dioscoridis non cognouisse arbitratur Matthiolus, quòd pro vero Lithospermo Milium Solis minus officinis appellatum depinxerit. Verùm ipsemet Matthiolus non nouit, ceu & Amatus, qui Lithospermum nigrum [de quo mox] quod maius cognominat, genuinum credit, sed fidens suæ figuræ falsæ Lithospermi maioris immeritò reprehendit Fuchsium.

Turn. part. Lithospermon Herbarijs vulgò & off. Milium: Germ. *Steinsamen*, Gall. *Greml*. Angl. vocari debet *Graymil* [i. milium griseum] non vt vulgò fit *Grummel*. Putat Matthiolus Fuchsio ignotum Lithospermō verum Dioscoridis, quod [ait] Milium Solis minus pro Lithospermo proponat. Debebat tamen Matthiolus ex Dioscoridis descriptione probare Milium Solis Fuchsij non esse Lithospermon verum, tum demum potuisset Fuchsium erroris insimulare. Verùm meo quidem iudicio minùs notum est Lithospermon Matthiolo ipsi, quàm Fuchsio. Nam quod ille proponit Lithospermon, nec Plinij nec Dioscoridis descriptioni respondet: &c.

Synonyma. Planta à nobis depicta & descripta dicitur Milium Solis, Milium Solis primū, siue satiuum Trago. Lithospermum minus Matth. Dod. gall. Gesn. de hort. Lacun. Lobel. Castor. Lugd. Lithospermum Fuch. fol. Cord. in Dioscorid. & hist. Lonic. Lithospermum satiuum Fuchs. icon. Lithospermum legitimum Clus. h. Pann. Lithospermum aruense, Tab. Lithospermum vulgare minus, Cam. Saxifraga tertia, Brunfels. Saxifraga alba & Cauda porcina. Euch. Rœslin. Lithospermum minus Camer. in Epit. & Hist. Matthiol. germ. Græcis λιθόσπερμον μικρὸν. It. *Lithospermo minore, Miglio saluatico*, seu Milium Solis. Germ. *klein Meerhirse* seu *Steinsamen*.

H. Lugdun. not. H. Lugd. duas habet figuras vnius plantæ. Vnam pag. 1176. cui titulus est, Lithospermum minus Matthioli: alteram pag. 1176. quam sic adscripsit, Lithospermum Fuchsij: minus Dodonæi. Apud Dorsthenium pro Milio Solis malè ponitur icon Polemonij petræi Gesneri.

An Thalio [quod affirmat C. Bauh.] Lithospermum alterum fruticosum in Harciniæ vicinis quidem montibus non infrequens versus meridiem sitis: in ipsis vero Harciniis nondum visum.

C. Bauhin. apud Matthiolum [vbi hocce Lithospermum 2. siue maius erectum vocat] promittit sex Lithospermi genera. Est, inquit, maius, minus, & minimum, illud vel foliis oleæ, vel arundinaceis: minus vel latifolium, vel angustifolium: minimum Passerina dictum, quod vel Germanicum, vel Monspeliacum. *Sic hic* quinque solummodò declarat, sextúmque tanquam sibi ignotum silentio inuoluit. In Phyt. [vbi septem quoque genera statuit, licèt primum & secundum malè separet] Lithospermum hoc quarto loco recenset. *Puto* eum parum considerasse quæ scripserit. C. Bauhini not.

Locus & Tempus. Ex semine mihi prouenit in hort. E. C. In varijs locis prouenit spontè, vt circa Arbouans pagum Montbelgardensem, & non longè à Leprosorum Domo, Geneuæ iuxta monticulum *la Bastie*. Lugdun. vidi florens Maio, Basileæ cum semine Octobri inter Birsam & S. Iacobum, & in itinere versus montes, copiosè etiam inter Basileam & Otmartzum: Prope Patauium in Italia & inter Veronam & Castelfranc. Passim pluribus Italiæ Galliæ, Germaniæ, ac etiam Britanniæ locis exit. A Solstitio æstiuo ad Autumnum vsque floret: interea & semen perficit.

Vires. Semen cum vino albo potum, calculos frangit & vrinam ducit, authore Dioscoride. Ego quidem non existimo nec hoc semen, nec vllum remedium calculos frangere. Pituitam vel crassos humores ac viscidos arenulas vel calculos glutinantes dissolui & pelli hoc semine non dubito. Datur id vtiliter potandum diebus pluribus sesqui drachmæ pōdere, addita Asplenii semidrachma, & succini scrupulis duobus ex succo planta-

ginis aut portulacæ aut lactucæ ad gonorrhœam cohibendam: peculiariter autem iuuat fœminas ægrè parturientes, si feminis drachmæ duæ in puluerem contriti ex humano lacte propinentur.

LYTHOSPERMVM NIGRVM quibusdam flore albo, semine Echij.

Lithospermum nigrum *radicem* habet lignosam rubentem, mediocris crassitudinis, ex qua plures surgunt *caules*, pedales & longiores, hispidi, ramosi, *folijs* vestiti, ad milij Solis vulgaris folia accedentibus, mollioribus, minoribus, asperis, nigricantibus, de quorũ magnitudine quò superiorem locum obtinent, eò plus decedit: per ramos longa serie ex interuallis *flores* cernuntur Milij Solis, parui, albi, quibus subiecta sunt folia oblonga, angusta: *semina* succedunt terna vel quaterna coniuncta, nigra, Echij aut Buglossi vulgaris seminibus similia.

Tragus plantam à nobis descriptam vocat Milium Solis secundum, & Lithospermum siluestre, *vvilden Meerhirß*. Cacaliam Plinij esse præterea existimat, at ita describit. Siluestre Milij Solis genus, in quibusdam hortis apud Mediomatrices reperi, folio, caule, flosculo & semine iam dicto per omnia simile, nisi quod semen profert, non adeò læue & glabrum, sed rugosum aliquantulùm, ad vulgarem Buglossam eatenus prope accedens. Semen huius similiter Iulio mense maturum conspicitur.

Dodon. gall. Camerarij hort. Epit. & Hist. Germ. Matth. Lithospermum siluestre, aruense vel nigrum, Græcis λιθόσπερμον ἄγειον, Germ. *vvilder Meerhirsen*.

Gesn. de hort. vocat Lithospermon minus Worselli. Id nimirum quod à Matthiolo pingitur & in aruis spontè exit: quod ipsum etiam in hortulo Tiguri in fine Iunij ferè defloruit. Idem verò in append. pro Echio maiore describit.

Hanc eandem de quadrup. [ni fallor] facit Lithospermi alterum genus, parua & inutili radice folijs & granis minoribus, locis cultis nascens in aruis.

Lob. in Icon. Plant. pag. 459. Anchusa degener facie Milij solis, semine Buglossi aut Iuæ rotundiore, radice rubra.

Thalio in Harc. dicitur Anchusa aruensis alba. Echium minus Gesn. in Append. Lithospermum sylu. Tragi. Anchusis autem annumerat propter radicem Anchusæ modo rubentem. Hort. Lusit. Anchusa siluestris aruensis alba. C. Bauh. phyt. Matthiol. Lithospermum, siue aruense, radice rubra. Lithospermon siluestre Trag. Fuchs. Dodon. gall. Camer. in Matth. Lithospermum tertium, Dodon. fol. Lithosp. nigrum, Lugd. Anchusa degener facie Milij Solis, Lob. Anchusa tertia Lithospermo similis, Cæsalp. Anchusa aruensis minor facie Milij solis, Tabern.

An est Anchusa minima Cordi in Hist. lib. 1. cap. 23. An Matth. Lithospermum maius, legitimum, omnibus propè, excepto Fuchsio, nunc compertum? An Amato in Diosc. lib. 3. cap. 155. Lithospermum maius? Huic qui figuram apposuerunt faciunt ei iniuriam quia eius non meminit in contextu. Fortè vnius plantæ duas habet figuras, ac duas plantas confundit. Gerardo Lithospermum secundum minus, *Smal* Lithosper. *Bromell*. An eadem quoque Lithospermum primum maius? videtur enim imitatus Tabernamontanum diuersas confundere plantas. An Anguillaræ epist. 13. Lithospermum alterum? An R. Const. in Lex. Melampyrum semine verticillato, tribus vel sæpiùs quatuor granis? An Cæsalp. lib. 11. cap. 8. Anchusa alia, Anchusæ tertiæ [minorem intelligimus] similis, iisdem locis nascens, fruticosior, seminibus non scabris, sed læuibus, initiò subrubentibus, posteà albescentibus, specie Lithospermi.

Sæpiùs habui in horto E.C. Montbelgardi ex semine quotannis se propagantem. Floret Monspelij verè: Burmij in Rhætia cùm peregrinaremur Gesnerus & ego inuenimus in segetibus, cùm apud illum essem habebat Tiguri in horto & Echij faciebat speciem. Dalechampius verò Myagrum, quod placebat. Geneuæ prouenit in segetibus, habebam verò in horto vbi ex semine deciduo tota ferè hieme florebat & virebat. Basileæ inueni mẽse Octobri in itinere versus Kretzach vltra Renum, & Maio florens in segetibus. Patauij etiam vidi, & Veronæ in Theatro, ac inter Veronam & Villanouam florens Maio.

LYTHOSPERMVM MAIVS DODONEI flore purpureo, semine Anchusæ.



Descr. *Surculis* procidui pluribus donatum est, pedalibus & cubitalibus, tenuibus, nigricantibus, hispidis; quos *folia* vestiunt vncias duas circiter lõga, semunciam lata, in acumẽ desinentia, ex saturo virore nigricantia, hirsuta, aspera: *flores* extremis hęrent ramulis conferti, maiores quàm Anchusæ alterius, violacei: *semina* Anchusarum vel Echiorum, albicantia, rugosa: *radix* longa, crassa, lignescens, tortuosa, nigra.

Dodon. gall. & lat. Lithospermum maius, *Grand Gremil*, vocat. Hoc quidem in Italia, sed laudatissimum in Creta nasci ait: reperiri verò & spontè natum in Narbonensi Gallia: in Germ. hortense, ast officinis incognitum esse.

Lobel. Lob. in Adu. p. 192. Lithosp. maius Dod. Epit. 339. *Miror* hanc referri ad Lithosp. quum potiùs semina habeat Anchusarum vel Echiorum seminib. similia, vix etiam maiora quàm in Milio solis, vti nec folia, nisi fortè cultura reddatur maius: Synon. quamobrem nec mihi placet quod maius dicitur ab Aduersarijs. Hoc Lob. in Obs. p. 245. in Ic. Plant. p. 458. pingit, vocans Lithosp. maius. An verò id quod Lob. dictis in locis exhibet pro Lithos. Anchusæ facie non sit idẽ aliis iudicandum relinquo. Lithosp. vulg. maius florib. cæruleis. An Thalio in Harc. Lithosp. virgatũ repens florib. in cæruleo eleganter purpurascẽtibus? Clus. in Pan.

pag.

pag.684. & itémque in Hist.post. Lithospermum repens maius vulgò vocatum. Hist. Lugd. p.1177. Lithospermum maius Dodonæi. Item pag 1178. Lithospermon Anchusæ facie Lobelij. Ad hæc pag.1328. Pulmonaria minor Dalechampij, Aliis Echium primum Plinij. *Habet* ni multùm fallor Hist.Lugd.tres figuras vnius plantæ. Gesn.hort. in append. Cynoglossus minor, ni fallitur, appellanda planta.

C.Bauhin.phyt. Lythospermum primum siue minus repens: flore partim rubente, partim cæruleo. Ad Echium, vel ad Anchusas referri potest. Hoc Lithospermum Dioscor. & Plinij esse aliqui volunt. Lithospermum Anchusæ facie Lobelij. Multùm cum primo conuenit, discrepat tamen in eo, quod non vt prius repit cauliculis, sed erigitur. *Nobis non* duæ videntur Plantæ, sed vna, varians solùm solo natali. Lithospermum verò secundum, siue minus erectum videtur apud Matth. C. Bauhinus Lithospermum fruticescens angustofolio non ...

Lithospermum maius Dodonæi copiosè prouenit circa montem vitium dictum *la Chau* in dumetis, iuxta meas vites. Frater Casparus Bauhinus inuenit Basileæ in sylua eundo Dornacum. Geneuæ florens obseruaui mense Maio in Colle iuxta *Arne* flauium, quà itur in *Champel*, iuxta cataractam aquarum: Cùm essem Monspelij reperi florentem Vere circa Castelneuf inter dumeta, non longè à montibus.

SYMPHYTVM MAIVS VETERIBVS. CAP. IX.

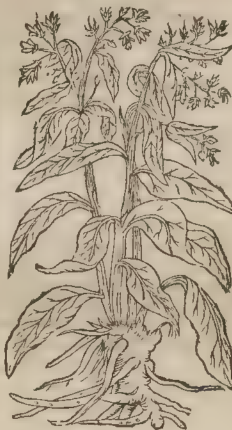
DIoscorides de Symphyto altero inquit: Symphytum alterum, quod aliqui Pecton vocant, *caulem* emittit bicubitalem [Vet.legit hirsutum, bicubitalem] aut etiam altiorem, læuem, crassum, angulosum, & seu Sonchi inanem: (V. caret & Orib. circa quem ex interuallis haud ita magnis *folia* exeunt hirsuta, angusta, [V. subangusta & subexigua] longiuscula, ad Buglossi foliorum similitudinem: habet verò caulis eminentias quasdam secundum angulos porrectas. [Al. extensas, alius tensas ad locum cuiusque alæ] [Apul. adnationes secundum genicula] adiacentibus ac velut annexis foliis tenuibus [Ald.foliū tenue] quæ è singulis prodeunt alarum sinibus: sunt insuper *flores* lutei [huius florē nigrum perperam dixit Apuleius, pro μήλινα legens μέλανα: Ald. addit in nothis, rotundi vt Rutæ] & semen circa caulem seu Verbasci. Totus autem caulis [V. semen] ac folia quoque ipsa subaspera lanugine horrent [V.addit, subalba] actúque pruritum excitant. Radices demittuntur foris nigræ, intus candidæ glutinosæ, quarum etiam est vsus [V. epit. ex contrariis constat facultatibus.] Tritæ & potæ sanguinem excreantib. ruptísq; proficiunt, & recentia vulnera imposiitæ glutinant: Carnium quoque frusta quibuscum coquuntur cogunt, ita vt coalescant. Cæterùm inflammationibus præsertímque sedis, cum senecionis foliis vtiliter illinuntur.

Galenus 8.simpl.ait Symphitum magnum, siue Symphytum alterum, similem dicto [sc. petræo vim habere: non tamen gustantibus dulce esse, nec odorantibus odoratum. Sed his sanè à modò scripto diuersum. Cæterùm quatenus viscositatem quandam & mordacitatem obtinet, scillæ simile esse, vbique ad omnia, ad quæ petræum.

Symphyti maioris Plinius pluribus in locis meminit. Ait de hoc lib.26. cap.7. Symphyti radix illita Enterocelas cohibet. Idem lib. eodem cap.15. Symphytum ad cicatricem celerrimè perducit cap.15. Symphytum tritum in vino nigro euoca [reuocat Dal.] inenses.

Illi etiam has vires tribuit Apuleius: Herbæ Consolidæ puluerem mollissimè contritum potui dabis in vino, mox restringet profluuium. Radicem in cinere tepido coquito, & ex melle ieiuno dabis vt conuulsus & intus raptus edat, sanabitur: & thoracem totum purgabit. Herbam si cum Oxygaro edat, magnum beneficium sentiet stomachi dolore vexatus. Ad Tussim radices in Caldaria decoques cum melle & pipere & Castoreo ad quartas, & in vino vetere ieiuno dato in potu. Hæc herba hoc [virtutis & naturæ suæ rationem & probationem] argumento habet, vt carne bubula concisâ & in Cacabum missâ, eius radicis si immiseris drachmas duas, cocta caro in vnum cohærebit.

SYMPHYTVM MAGNVM.



SYmphitum maius læto solo satis obuium *radices* surculosas & crassas demittit, foris nigras, intus albas, sapore fatuo sed magnopere viscido & lento: *caules* cubitales, crassi satis, inanes, hirsuti, asperi & membraneis foliorum alatis appendicib. adnatis inæquales: *folia* Trago Helenij foliorum formam penè imitantur, acuta, rugosa, hispida: *flores* simul multi penduli, nolarum instar, purpurei aut ferruginei, albi, ex calyce hirsuto concolori, quadripartito, in 5.lacinias acutas diuisi, quibus totidem in penito flore adnatæ ligulæ herbidæ, totidémque apices albidi appositi, stilo floribus concolori [Flores Trago veluti Herbæ paralysis, partim ex pallido & luteo candicantes, partim cæruleo, quibus decidentib. semē in herbariis vasculis clausum relinquitur.] Dioscorides licet Symphyti maioris flores luteos esse statuerit, ego tamen [inquit Marantha lib.1. cap.9.] & candidos & purpureos vidi. Descriptio

Cordus in Hist. tria Symphyti genera tribus distinctis capitibus describit, quæ colore tantùm florum differunt. Vnum vocat Symphytum maius, candidis floribus: alterum Symphytum maius rubrum: tertium Symphytum maius purpureum. Figuram apposuit Gesn. ex Trago. Symphytum alterum, inquit Matthiolus id ita vocās, quod secundo loco reddidit Dioscorides, nulli dubium est, quin ea sit herba, quæ hodie passim Consolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum Alum falsò appellant. Quip-

pe quòd eius notæ singulæ Dioscoridis historiæ ad vnguem hærere deprehendantur. Hæc frequentissima nascitur in pratis, florib. non modò luteis, vt Dioscorides inquit: sed & candidis & purpureis, eadem ferè facie, ac forma.

Dicitur Symphytum maius Castori. Ioh. Agricolæ. Eur. Cordo, & Camer. in Epit. & Hist. Matthiol. Germ. itémque hort. vbi floris, meminit purpurei & albi. Symphytum alterum Anguill. Lacunæ. Cord. in Diosc. & Turnero. Symphytum Lonicero, qui etiam consolidam, Vnctuosam, Inulam rusticam, & Alum Gallicum cognominat. Symphytum Alum & Alus Lob. in aduers. pag. 251. (vbi duplex ita lit, marem floribus purpureis, fœminam florib. albis) Obs. pag. 315. Icon. Plant. p. 583. Cõsolida maior Brunfel. Trago, Camer. hort. Lob. Thalio & Cord. in Diosc. ot. qui præterea vocat Symphytum alterum Diosc. or. & Symphytum magnum Galeni, quod Plinium ignorasse scribit. Consolida, cespes magnus in palustrib. nascens Cæsalpino. Consolida magna vulgò. Solidago maior Ioh. Agricolæ, & Eur. Cordo.

Tab. not. Tabern. icon. & hist. Symphytum maius flore albo: Consolida maior *Vveis Z vvalvurtz.* Item Symphytum maius flore purpureo, *Braun vvalvvrtZ*: *Frustra* proponit duas icones plantæ colore tantùm differentis.

Symphytum mas & femina. C. Bauhino phyt. Symphytum, seu Consolida maior 1. mas vel fœmina, illud ex purpureo cæruleum, hoc ex pallido & luteo candicans. Repetitur & luteo flore. Item apud Matth. Symphytum tertium siue Consolida maior. Symphytum magnum Dioscor. Σύμφυτον ἄλλο siue πεκτὸν Germ. *vvalkvvurtz*, *schvvartzvvurtZ*, *schmervvurtz*. Gall. *Consyre & Oreille d'Asne*, It. *Consolida maggiore*. Hisp. *suelda maiore*. Anglicè *Comfrey*. Off. Consolida maior. Boh. *SvvalvvurtZ vveisy*, Hung. *Fekete nadal*. Croatis verò, qui eius radice ad cõtusa & rupta feliciter vtũtur, *Gauez*.

Locus & Tempus. Altero demum anno fructus edit. Floret Iunio & Iulio mensibus, gaudet palustribus & humectis, graminosis hortis & littoribus ac ripis, neque facilè vbi semel radices egerit propulsari potest, nam vel minima radicis portio humi infixa continuò in herbam emergit. Symphytum flore luteo florens mense Maio Monspessuli, Lugduni flore albo, Maio. Basileæ flore purpureo & albo copiosè in pratis. Patauij vidi in horto Iesuitarum. Montbelgardi abundat, flore albo & purpureo. Bononiæ in horto *di S. Saluator al burgo di Sancta Catharina* flore luteo mense Aprili. Geneuæ in pratis versus Cologni flore albo, mense Maio. Sata semel in hortis vix postea extirpari potest, quia vtraque particula radicis facilè crescit.

Vires Vires ex veteribus legantur antè. Radix vt videre est apud Tragum in medicina maiorem habet vsum quàm herba, éstque illa temperaturæ calidæ & humidæ vulneribus & rupturis internis commodissima. Mundata in vino decocta & pota exulcerationibus pulmonis, & vitiis thoracis expugnandis prodest. Non desunt qui ex radice aquam distillant ad suprà dictas affectiones: Solent Chirurgi emplastris suis adiungere. Omnis generis vulnerib., rupturis & confractionibus ossium commodissima est, quotidianâ id attestante experientiâ. Ego radice Symphyti nolim vti in omnib. vitiis ex thorace expurgandis: tantùm in iis quæ eueniunt à tenui subtili & calida materia. Flores in vino rubro coctos, bisque in die sumptos in cruenta vrina optimos scribit Camerarius. Radicem cum albumine oui applicatam sedare immodicas hæmorrhoides.

SYMPHYTVM TVBEROSVM.



Descriptio. CÆsalpinus ita describit: Cõsolida minor siue altera in collibus nascẽs, locis vmbrosis, præcipuè sub olea; & cultis locis: *folio* Borraginis, minore, ac minùs aspero: *cauliculis* dodrantalib. aut paulò altiorib. *flore* pallescente: *radicibus* in obliquũ sparsis, quibus rotunda tubercula insunt, colore candido, mollia, sapore non ingrato: viuit radice diutiùs.

An Hermolao Symphytum minus, radice intus & foris albâ ferè Bulbi effigie, rotunda?

Camer. in Hist. Matth. germ. dicitur Symphytum tuberosum *Gelbe Knœdichte vvalvvurtz*: in Epit. Symphytum radice tuberosâ, flore luteo: De hort. Symphytum maius flore subluteo tuberosâ radice.

Consolida minor. Anguillara epist. 14. Symphytum aliud, foliis Borraginis, flore luteo, radice tuberi [tartuffo] simili: Consolida minor vocata.

Symphytum hoc luteis floribus obseruauit etiam Lobelius quòd putaret esse Borraginem, nisi radix subesset tuberosa, vt fatetur in Adu. pag. 251. ac ideò in obs. pag. 315. [item Icon. Plant. p. 584.] vocat Symphytum tuberosum.

Dodon. in fol. vocat Symphytum tuberosum, facítque Symphyti alteram speciem, radice exteriùs nigra, intus candida, Symphyti maioris instar, sed tuberosâ: foliis quoque minoribus, caulibúsque breuioribus; floribus subinde luteis. Hist. Lugd. pag. 1074. Symphytum tuberosum Lobelij. Cæsalp. Consolidam minorem flore pallescente. C. Bauhin. phyt. Symphytum 2. [4. apud Matthiolum, vbi in figurâ hirsuties est neglecta] seu maius tuberosa radice.

Symphytum cuius meminit Anguillara vidi circa Patauium & in montibus Euganeis. Est mihi in horto Ill. E. C. delata Basileâ ex horto D. D. Martini Schmeletzij. Vulgatissimum in Italia, sub olea, & locis cultis, mense Martio flore luteo prodit in hortis: spontè etiam circa sepes. Inuenitur authore Clusio in omnibus Panoniæ & Austriæ syluis vmbroso loco, præsertim verò sub fruticibus.

Miraculosam ad consolidationem & conjunctionem carnium & ossium tradit Anguillara.

***

PVLMONARIA ITALORVM AD Bugloſſum accedens.

ITalorum Pulmonaria dodrantali & maiore altitudine herba, *radice* nititur alba, fibroſa, Hellebori, ſed fibris rarioribus, & quibuſdam craſſioribus, guſtu admodum lento & viſcido: *caulis* angulofus, purpuraſceus, hirſutus, vnus interdum ſurrectus, reliquis primū germinantibus, aliàs plures vt in Bugloſſo: *folia* alia ſtatim à radice exorta, conferta, per terram ſparſa, alia caulem inæquali ſitu ſine pediculo amplectentia, oblonga, vnciam lata, neruo medio per longum donata, in acuminatum mucronem deſinentia, lanugine ſupràinfráque & in ambitu molli pubeſcentia, at adulto verè folia inſignem acquirunt magnitudinem, præſertim infima, quippe quæ latitudine palmum ſuperent, longitudine ſeſquipalmum, teneráque illa lanugine rigeſcente hiſpida redduntur: ſummitati caulis inſident *floſculi* ex pediculis ſemuncialibus & breuioribus multi ſimul iuncti, interdum reflexi caudam ſcorpionis æmulantes, vt Echij, ex calycibus oblongis, ſtriatis, hirſutis; colore modò purpurante, modò violaceo, aliàs mixto purpuro-violaceo, idque in vno eodémque ramo, in ſex lacinias diuiſi: in calycis fundo ſuccedunt ſemina quaterna, Bugloſſi ſeminibus ſimilia.



Cord. Hiſt. lib. 2. cap. 32. Pulmonariam Italorum deſcribit ſine maculis pro Symphyto ſylu. cui addidit figuram Geſnerus, titulo Pulmonariæ Plinij, quæ placet.

Tragus libr. cap. 79. Hiſtor. germ. vocat *klein vvalvvurtz*, Symphytum ſylueſtre.

Dubitat autem, an ſit Symphytum petræum primum Dioſcoridis: ſed malè, cum vt ipſemet fatetur, deſcriptio non conueniat. Miror præterea apud Tragum huius figuram eſſe poſitam capite 77. libri dicti, pro *vvald Ochſenzung*, Bugloſſa ſylueſtri, quam poſtea cap. 79. Conſolidam maiorem ſilueſtrem in ſyluis prouenientem vocat. Sed magis adhuc miror, hunc errorem nec dum in Hiſt. Latina eſſe animaduerſum & correctum, ſed figuram abſque deſcriptione conuenienter correſpondente cap. 77. pro Bugloſſa ſylueſtri reliquiſſe, capite autem 79. pro Conſolida tertia, ſeu Conſolida maiore [minorem vocat inter nomenclaturas] ſilueſtri aliq; imagine deſcripſiſſe.

An Lonicero lib. 5. cap. 154. *vvalden Ochſenzung*, ſpecies Bugloſſi ſylueſtris, quæ Græcis Lycopſis dicitur, quibuſdam Germanis *ſcharpff Ochſenzung* & *ſcharpff Zungen*: Videndum an ſit etiam Lonicero cap. 158. Symphytum ſylueſtre, quod Tragi verbis deſcribit.

Matthiol. in Dioſcor. Pulmonariæ [Pulmonariæ alterius in poſt. comment. cum magn. fig.] titulo plantam à nobis delineatam exhibet. In H. Germ. cum addit. Camerarij (vbi Boh. *Plicniic* vocatur:) Itémque Epit. (vbi Ital. nominatur Pulmonaria, Germanicè *Lūgenkraut, fleckenkraut*, & *klein vvalvvurtz*, Gall. *herbe aux poulmons*) etiam Pulmonariam alteram appellat: Cenſura verò 93. in Amatum, Pulmonariam ſeplaſiorum, ibidémque negat eſſe Potamogeton, id quod vult Amatus: dicens: Potamogeton, vt ego opinor, ea eſt herba quam officinæ Pulmonariam appellāt, eò forſan quia pulmonis vitiis opituletur: quæ folio conſtat Betæ hirſutæ, notis albis maculato, & propè fontes & aquoſos locos naſcitur, vnde Fontinalis nomē traxit, de qua Gal. lib. 8. Hæc ille: Rectiùs autem Rob. Conſt. Pulmonariam herbariorum duplicem ait, hancq; alteram vocat Cirſij ſiue Borraginis ſpeciem, albicantibus notulis maculatam, locis opacis prouenientem, non autem aquoſis. Ità vt vel hinc appareat non admittendam Amati opinionem, apud quem poſita Icon quæ non eſt plantæ quam Potamogeton præter rationem vocat. *Fontinalis* *Amatus not.*

Turnerus Baccharin, Saluiam Hieroſolymitanam, & Pulmonariam Officinarum vocat. Fracaſtorius lib. 3, cap. 8. de cont. Pulmonariam, Pulmonariam officinarum & Herbariorum Belgicorum, Pulmonalem Latinorum, Picardorum *Herbe de cœur* [Herbam Cordis] Belgarum *Onſer Brouvven Sſin*, Gall. *Herbe au laict de noſtre Dame*, h.e. latinè S. Mariæ lac, quòd folia maculis albis plena appareant ac ſi lacte conſperſa eſſent. Lat. in fol. Symphytum maculoſum aut maculatum. Non autem vocandum putat Symphytum ſylueſtre, quòd & aliud ſylueſtre ſua natura ſit: rectè etiam non parum differre ait, à Pulmonaria, de qua inter Muſci genera agemus. *Baccharis*

Lobel. in Aduerſ. pag. 252. Pulmonariam maculoſam folio Borraginis, floribus primulæ veris, purpureis: item pag. 121. Pulmonariam recentiorum, Britannicam putatam. In Obſeru. pag. 317. Maculoſam pulmonariam (ac ita etiam in Icon. Plant. p. 586.) quam in horto Moutoni floribus albis variare tradit. *Pulmonaria maculoſa.*

Geſn. hort. de hac loquitur cùm ait. Pulmonaria Plinij Italis hodiéque vulgò ſic dicta, ſine maculis apud nos reperitur. Illa verò cuius Plinius meminit foliis maculoſis, in Italia frequentior, eſt omnino Symphyto ſeu Conſolidæ maiori dictæ cognata herba. In Catalogo pl. ipſi Auricula muris vt & Syluio dicitur.

Pulmonariæ maris & fœminæ: *hirſchmangolt manlein hirſchmangolt vvelblein* ſuperfluam figuram habet Tab. quæ propter colorem tantùm poſita: tolerabile fuiſſet ſi maculoſam & non maculoſam pinxiſſet.

C. Bauhin. phyt. Symphytum 4. ſiue maculoſum, ſeu Pulmonaria latifolia.

Pulmonariam (ſiue vt audio vocatam à Fuchſio Bugloſſum Teophraſti) Florentem vidi menſe Februario inter Patauium & Balneum Aponenſe, ac inter idem Balneum & Aqua, necnon in horto Priuli Patauij obſeruaui. Geneuæ paſſim florentem menſe Martio & Aprili. Baſileæ in horto D. Plateri. Lugduni *au bois de la bonne Allemande*. Montbelgardi non maculata frequēs in colle è regione pontis, florens Martio & Aprili in horto E. C. Patauij florentem vidi Martio in horto Iſuitarum: Veronæ in horto D. Serrati Medici, Ferrariæ in Monaſterio S. Dominici à l'*Angeli*, & Florentiæ in horto Nicolai Ferrarienſis. Pulmonaria, inquit Cluſius, ma-

culis insignita, copiosè multis Pannoniæ & Austriæ siluis sponte nascitur. Reperitur & in collibus vmbrosis, opacis locis, & riguis tractibus. Et in Bohemia quidem foliis haud maculatis: In hortis facilè adolescit. Primo vere erumpit: mox florifera est: pereunt Autumno folia, radix perennat.

Tempera. Hanc herbam licèt in medicina non habere peculiarem vsum, nisi quod in cibis & placentis ex ouis verbasculorum modo, quibus temperamentum accedat, vsurpetur, in Hist. gall. scripserit Dodonæus. In Hist. tamen latina ait. Cæterùm facultate hoc Symphytum priori responderet, si radix huius viscosa: Verùm quandoquidem dura ac lignosa, siccior huius qualitas & magis adstringens. Foliorum in oleribus vsus est, putantur verò & ad pulmonis vitia ac vlcera huius quoque radices conferre, & idem quod maioris Symphyti posse. Superat autem in Symphyti radice frigida temperies, sed tamen exigua adest humiditas viscosa, ac glutinans: Hæc nequaquam pruritum excitat, nec gustu acris aut mordax, sed ἄποιος siue exqualis, & qualitatis gustabilis expers; tantùm abest vt cum Scillæ acri viscíditate huius humiditas lenta ac glutinosa conferri queat. Folia pruritum excitare possunt, non caliditate aut acrimonia, sed asperitate sua, vt iam scripsimus, minùs tamen quàm Vrticæ. Ad multa *radix* vtilis est; vulnera & enterocelas recentes imposita sanat: ad sanguinis cum tussi sputationem ac profusionem, & contra pulmonis vlcera multùm prodest. paratur in hunc vsum & ex ea Serapium, quod sanguinis fluores sistit: recentia pulmonis vlcera consolidat: tussim sedat: febrium calores contemperat: humorum defluentium acrimoniam retundit; descriptio hæc est. ℞ Radicum Symphyti maioris vncias duas, dulcis radicis vnciam vnam, foliorum tussilaginis vnà cum radicibus manipulos duos, nucleorum nucum pinearum sesquiunciam, Zizipha 20. seminis maluæ drachmas duas, capitum papaueris drachmam vnam, fiat decoctio in aqua quantùm satis est ad libram vnam: Colato addantur sacchari & mellis albissimorum singulorum vnciæ sex, & fiat Serapium perfectè decoctum. Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna cauat, & profluentem ex his sanguinem sistit: tum & superfluentes quoque muliebres purgationes supprimit, si vel decoctum eius bibatur, vel ipsa cum saccharo, aut melle condita, singulis continuis aliquot diebus assumatur. Ad omnium quoque reliquorum viscerum, ac internarum partium læsiones, & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem consolidandi huius vis est, vt vnà cum carnibus crudis in partes concisis cocta, eas simul cogat ac vniat. Aduersus etiam sedis inflammationes conducit, & nimium profluentes hæmorroides imposita reprimit. Huic plantæ rei herbariç periti non contemnendas vires tribuunt, ad pulmonis vlcera sananda. Qua in re, itémque in sanguinis reiectione mirabili successu se eam exhibuisse mihi *(inquit Matth.)* sæpiùs retulit Iulianus à Marostica Teruisiensis medicus: Idem in Epit. Camerarij addit, Cohibet, consolidat, siccat, abstergit, præfertur ad pulmonis cùm vlcera, tum cæteras infectiones, & ad sanguinis reiectiones: Datur totius plantæ decoctum ad suprà scripta, magno auxilio, cum saccharo pluribus diebus: Idem cum maiori quoque successu præstat foliorum succus potus. Pulmonariæ maculosæ Lobelij folia iusculis muliercula miscent, aut tusa ex ouis in placenta ducunt, adque pulmonis affectus & cordis vires conferre prædicant. Fallax admodum experimẽtum, vt nobis videtur, de Pulmonaria vulgari herba (quam intelligat non monstrat) tale adscribit Io. Agric. Vulg. Pulmonibus, inquit, egregiè opitulatur, & robur ipsorum conseruat, exaugétque. Quemadmodum experiri licet in pulmone animalis decocto cum hac herba, & non marcescente, neque eliquato, quanquam igni aliquandiu supposito, & quantùm satis est accenso.

PVLMONARIA ANGVSTIFOLIA Cæruleo flore.



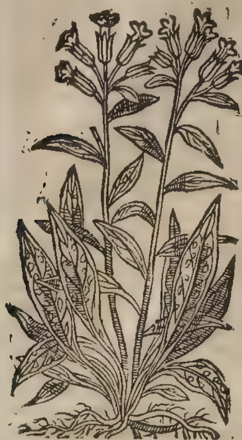
Descript. Huic folia sunt angusta & villis obsita, Buglossi filu. Echiíue aut Anchusæ foliis non absimilia, molliora tamen, neque tam aspero villo hirsuta, nullo pediculo prædita; sed mediũ *caulem* amplectentia, qui paulatim succrescens, angulosus & hispidus, interdũ nonnihil purpurascens, in pedalem tandem altitudinem excrescit, in cuius fastigio multi pentagoni caliculi, in quinque purpurascentes lacinias diuisi, & subhirsuti nascuntur, continentes oblongos, concauos *flores*, Buglossi hortensis, aut Pulmonariæ vulgaris floribus formâ similes, qui per oras in quinque orbiculares ferè lacinias diuisi, colore, antè quã aperiantur, ex purpura rubẽte, deinde quando explicati sunt, cæruleo adeò eleganti nitent, vt Gentianellæ vernç floris venustatem si non superare, attamen proximè æmulari videantur, odore autem nullo grati: ij maturi decidunt integri, quemadmodum Buglossi hortensis & similium flores atque caliculũ inanem cum stilo, & quatuor *seminum* rudimento relinquunt, quod maturitate nigrum euadit, Echij aut Buglossi vulgaris semini respondens. Adnascuntur deinde secundum caulis pedem, alia hirsuta folia angusta, palmaris aut amplioris longitudinis, Echij aut Anchusæ foliis latiora, molliorá que, inter quæ (licet sicca sint) subsequente vere prodit caulis suis venustis floribus onustus: *radix* crassis carnosisque fibris prædita est, vt Pulmonaria maculoso folio, initio candicantibus, deinde vetustate foris nigricantibus, dulci sapore.

Clusio in Pannon. dicitur Pulmonaria 2. [in hist. post.] siue angustifolia cæruleo flore. Taber. icon. & hist. Pulmonaria 1. angustifolia. C. Bauh. phyt. pag. 501. Symphytum 5. siue Pulmonaria angustifolia: flore antequam aperiatur ex purpura rubente, explicato eleganter cæruleo.

Locus, Tempus. Nascitur passim per Pannoniam & Austriam inferiorem in montanis & cæduis siluis. Exilit nouo vere, florumque congestorum thyrsum ferè ante folia promit, diutissiméque floret.

PVLMO-

PVLMONARIA RVBRO FLORE, folijs Echij.



INuenitur, inquit Clusius, & quibusdam Pannoniæ locis alia rubro flore [Pulmonaria 3. quoad descriptionem, Icon enim Lichen exprimit, cuius figura hoc loco errore Typographi pro Pulmonaria tertia Clusij exhibetur in Hist. Pannon. 4. in post. sine icone] superiori ferè similis, nisi crassiorem maiorémque *caulem* ac latiora *folia* haberet, & *flores* similiter, non vt illa cæruleos, sed pulcherrimè rubentes: alioqui & *radice* & temperamento conueniunt.

Huic omninò respondens cùm forma, tum amplitudine alia [Pulmonariæ 3. species altera in H. Pann. Pulmonaria 5. Pannonica seu Pulmonaria rubente cærulæo flore in Hist. Post.] est, cuius flores primùm rubent, vt in priore Pulmonaria: deinde cærulei saturatioris coloris fiunt.

Tabern. icon. & hist. Pulmonaria 4. Plinij angustifolia. Cur compilator imitatus Clusium hanc priori angustifoliæ non subnectit? C. Bauh. phyt. Symphytum seu Pulmonaria angustifolia altera.

Pulmonaria alba exotica.

Post Pulmonariam maculosam meritò & hæc referenda quam teste Lobel. in Obseru. pag. 317. alebat Petrus Coldembergius, folijs Britannicæ aut Alismatis humi prostratis, floribus Solano proximis, exilloribus, muscosis.

SYMPHYTVM PVMILVM REPENS sine Borrago minima herbariorum.

SYmphyti pumili ramulum munere Fratris habeo, cui paulò circa cacumen bina *folia*, alterum vnciale, alterum etiam minus, acuminatum vtrumque: *flores* in surculis extremis, suo quisque pediculo nixi, complures, quorum qui nondum explicati sunt Heliotropij in modum deorsum inflectuntur: qui autem expansi sunt, ij Pulmonariæ Italorũ flores magnitudine æquant, vnifolij quidem, sed in quinque lacinias diuisi.

Hoc est illud Symphytum pumilum repens, Borraginis facie Borrago minima Herbariorum Lobelio [in Obs. pag. 311. in Icon. Plant. pag. 577.] de qua ait. Speciosam hanc plantam alunt Ill. Princeps de Chymay, D. Car. de Croy, cæterique peritiores stirpium exploratores Belgij, folijs Borraginis aut Pulmonariæ minoribus flosculis cærulo-purpureis Borraginis, sed radix pulla Vlmariæ aut Cariophyllatæ fibris implexa. Floret hieme in pensilibus hortis, Vere etiámque Augusto in hortis. Gustanti cum muscositate nõnullã acrimoniam exhibet, quod Borragini aut Buglosso negatũ est. Quænam sit hæc antiquis adhuc ignoramus.



De hac Dod. lat. inquit: Borraginis altera extat species folijs similibus, sed minoribus: flosculis cæruleis paruis absque staminibus, quàm vulgaris Buglossi minoribus, radix restibilis hiemẽ sustinens, folijs interea quoque virẽtibus omninò rara est paucísque cognita. Hist. Lugd. pag. 881. inscribit Borraginem minimam herbariorum. C Bauh. phyt. Symphytum 7. siue repens Borraginis facie.

CYNOGLOSSVM VETERIBVS.

CAP. X.

POst Buglossum Dioscorides, Cynoglossum tradit, *caule* carens. Cynoglosson, inquit, *folia* latifoliæ Plantaginis habet, at angustiora & minora, lanuginosa. *Caule* vacat, humique sternitur. Prouenit in salubetis. Folia cum suillo adipe veteri trita, canum morsibus, alopecijs ambustísque medentur. Ipsius verò herbæ decoctum, ex vino potum, aluum emollit.

Cynoglosson in nothis aliqui Phyton, alij Caballion [Caballiatium Marcellus,] alij Splenion, alij Scolimon, Romani Linguam canis aut caninam appellant. *Dioscor. ascripta nomina.*

Buglosso quoque Cynoglosson subdit Plinius, rectè Gesneri iudicio ei caulem tribuens, quem Dioscor. negauit, dicens: Iungitur & Cynoglossos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratissima. Aiúntq; quę tres thyrsos feminis emittat, eius radicem potam ex aquâ ad tertianas prodesse: quæ quatuor ad quartanas [Hîc omnia quę Dioscorides scripsit περὶ ἀρνογλώσσου Plinius transtulit ad Cynoglossum: vnde meritò ea, vt supposititia, à Plinij textu asserit Cornarius, cùm, inquit, Cynoglosso adscribat quæ Diosc. Buglosso.] Est alia similis ei, quæ ferat lappas [folia Lapathi minuta Humelberg.] minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur.

Galenus, Paulus, & Ætius in simplicium censu, teste eodem Cornario, Cynoglossum omiserunt, fortè quod de Arnoglosso, i. e. Plantagine, dicta, etiam de illo intelligi voluerunt.

Nomina & virtutes herbæ Cynoglossæ hunc in modũ prosequitur Apuleius. Græci Cynoglosson alij Phrygiam [alij pyrgiam,] alij Hemionion, alij splenion, alij caballion, alij scolimon, alij pygrin, alij leucrion [fortè legendum Teucrion] Ægyptij zenis, Itali linguam canis, alij sub-

labium, alij linguam Macedonicam. Ad morsum serpentis Herba Cinoglossa contrita & ex vino sumpta veneno resistit. Quæ folia quatuor habet, pisata, & ex aqua potui data, prodest quartanis Succum ex passo & oleo tepefactum in aurem stillatum mirè sanat eos qui minùs audiunt.

Litem inter Dioscoridē & Plinium de caule Cynoglossi ad propositum dirimere videtur Marantha lib.2. cap.4. his verbis. Scribit Dioscorides Cynoglossum caulem nullum proferre: quod ita est, multique qui verum Cynoglossum cognoscunt, hoc obseruarunt. Verùm cùm anno abhinc tertio nos Garganum montem Maio mense peteremus, in itinere largus Cynoglossi campus sese nobis obtulit: ex quibus multa caule vacare vidimus: multa tamen caules habere è medio frondium nascentes, nudos, dodrantis, aut ampliùs altitudine, in summitate scabrosos, vt sua vmbra vniue sum frondium ambitum, quæ humi sparsa iacebant, superarent: flores in illis subpurpurei, anchusæ æmuli: atque in vniuersum tota planta pulcherrima. Hanc rem nos attentiùs considerandam duximus. Atque ad illud vnum laborauimus, vt an diuersæ essent Plantæ, certiores redderemur: tandémque nullam in frondibus, radice, saporéque dissimilitudinem inuenientes, eandem esse coacti sumus affirmare: ancipitésque rei nouitas nos reddidit, an plantam illam pro Cynoglosso admitteremus donec Medicus quidam Germanus, materiæ medicæ studiosus, qui per multos annos Patauij artibus operam dederat, se Cynoglossum in Patauino horto consitam vidisse, quæ post tertium annum caulem edidisset, mihi affirmauit. Vnde priorem meam sententiam nihil mutans, hanc diuersitatem vetustatis ratione euenisse arbitratus sum, hocque Dioscoridi, sicuti & multa alia, incompertum fuisse.

Cùm itaque olim ne veteres quidem in huius plantæ delineatione sibi constent [Dioscorides siquidem ei caulem ademit quem Plinius tamen ei tribuit,] non mirum est si magna adhuc hodie inter recentiores herbarios contentio perseueret, quænam ex aliquot plantis, verum sit & facie & viribus Cynoglossum. Hi siquidem ad vires attenti, & ad effectus quos Cataporia de Cynoglossa inscripta pollicentur, aliud atque aliud Cynoglossum ostendunt.

Æquiuoca Cynoglossi sequentes agnoscuntur species, eodémq; nomine quæ sequuntur donantur plantæ: scilicet, Cynoglossum vulgare. Cynoglossum Monspessulanum. Cynoglossi vulgaris minor species & candidior. Cynoglossum minus. Cynoglossa folio virenti. Cynoglossum siluestre Thalij. Echium. Anchusa. Lithospermum maius. Echium Scorpioides, aquaticum Gesn. Cerinthe quorundam. Plantago. Narcissus. Cynoglossam etiam de Plantagine dici à Recentioribus tam verum, quàm verum est Arnoglossum & Cynoglossum Plinium & Apuleium inter se confudisse.

CYNOGLOSSVM WLGARE.

Descriptio Nigra foris *radix*, intus alba, tota crassa, Rapam exiguam repræsentans foris coloris pulli, odore magis graui quàm sapore, qui dulcedinem nonnullam fatuam linguæ offert: *caules* circiter bicubitales in ramos multos diuisi, vetustate concaui, multâ lanugine obsiti: *folia* longa & latiuscula primo anno, secũdo vbi caulem fert, stricta, acuminata, incana, mollia, lanuginosa, odore graui, *flores* Buglossi officinarum, colore sordido rubente, quos folia quaterna aut quina hirsuta incana amplexantur: quibus succedũt *Lappulæ* quatuor conis suis ad stilum in medio prominulum concurrentes, nonnihil compressæ, spinulis hispidæ, quæ pertinaciter vestibus adhærescunt, cauitate vnica donatæ, in qua itidem *semen* vnicum.



In his regionibus, inquit Cordus in Diosc. malè asperam Anchusam [Echium vulgare] quam Lycopsim esse diximus Cynoglosson vocant. Veram autem Cynoglossam omnes aliæ Germaniæ gentes *hundszungen* id est, Caninam linguam vocant: quam etiam pharmacopolia habent. Dioscorides ei caulem negat: & nos etiam sine caule eam nasci vbique videmus, quibusdam tamen temporibus eadem caulem, purpureos flores, & post hos minutas lappas producit, quas Plinius etiam illi tribuit. Ergo imprudenter Ruellius scribit, non esse Cynoglossum quod in officinis habeatur, quoniam caules & lappas ferat. Multis enim nos annis obseruauimus Cynoglossam interdum primo anno, interdum & secundo sine caule nasci, vt Dioscorides eam depingit, reuerâ tamen caulem fert. Duplex inuenitur Cynogl. maior. De qua dicetur paulò post.

Vocatur hæc, inquit Tragus l.1.c.76. κυνόγλωσσον Græcis, Cynoglossa & lingua canina Latinis, *hundszung* Germanis dicitur. Posset & eadem lingua *hundskraut*, id est, Herba canina: *hundsvvurtzel*, id est, radix canina, appellari, cum tota sua substantia fœtore canino grauiter oleat. Hãc alij [teste Diosc.] Phiton, alij Caballatium, alij Splineron, alij Scolimon. Romani linguam canis aut caninam appellant. Apuleius c.97. Phrygiam, Hemionion, Splenion, Caballion, Scolymó, Pyrgin, Leucrion, Zenis, Sublabium, & linguam Macedonicam vocat. Manlius sup. pill. rheumat. Mesue. Cynoglossam ait à quibusdam Kaliber, Censten, Alchaaber, Cabcachar. appellari. *Folia* autem Cygnogl. vulgaris nobis nõ videntur strata, vt scribit Tragus: Ic. etiam eius non est bona, sed potiùs est Echij. Fuchsiana etiã nostram quã iam sculptã emimus non benè exprimit Cynogl. Trag.

Fuchs. videtur confundere hoc Cynogl. siue linguã caninã officinarũ cũ Echio vulgari, quod apparet ex fig. & descript. deceptus fortè fig. Tragl.

Cornar. in Dioscor. Notum est Cynoglossum & vulgò & officinis suâ Græcâ appellatione. Nostri illam sequentes *hundszung* dicunt, Nec aduersatur huic quod Dioscor. caulem non habere

bere & per terram stratum esse dixit. Tale enim reuera primo ortus sui anno conspicitur. At vbi per hiemem durauit, sequenti anno assurgit, & caules producit quos thyrsos Plinius appellauit: ni minimè dubium sit vulgare officinarum Cynoglossum reuera id esse quod Plinus descripsit. Hæc Cornarius qui [vt Tragus] per terram sterni Cynoglossum vulgare asserit, nimiùm securè suam sententiam proponens.

Cynoglossam vulgarem Buglossæ vulgò vocatæ adeo similem ait Humelberg. apud Apul. vt ab ea non nisi odore [qui in Cynoglossa grauis est] discerni possit. An autem tanta sit similitudo iudicent lectores.

Lonic. lib. 5 cap. 56. *hundszung*: Cynoglossum: Lingua canis: eius duo Genera, maius & minus: maius est verum Cynoglossum Diosc. Dicitur etiam *leinde hundszung*: Paruum est Cynoglossum officinarum aut vulgare. Duas icones proponit Lonicerus, primam in qua caulis malè ap pictus: altera icon est eiusdem plantæ quum amisit priora folia: ignarus botanices ex consideratione iconum ex vna planta duas facit.

Ruellium reprehendit Amatus quòd falsò aliorum iudicio, Lycopsim eam non esse herbam contendat, quam vulgares Italiæ Pharmac. Cynoglossum appellent, cùm reuera inter se maximè differant.

Anguillara epist. 12. demonstrat satis se hanc herbam non agnoscere pro Cynoglossa. Gesn. hort. vocat Cynoglossam Italicam: In catal. plant. Lycopsim & quartum genus Anchusæ, cui Ruellium Linguæ canis hodie vulgò dictæ nomen attribuere refert.

Dod. in fol. p. 53. duas habet Icones quas Plantinus exhibet: Cynoglossum absque flore: 2. Cynoglossum cum flore, & describit. Græcis κυνόγλωσσος ἢ κυνόγλωσσον dicitur; Latinis Lingua canis. Germanis est *hundszungen*, Belgis *honts tonghe*: Hispanis *Lingua del perro*: Italis *Lingua di cane*: Gallis *Langue de chien*: Anglis *houndes tunghe*: Bohemis *psy yazik*.

Ætius lib. 1. & Tetrabibl terrij l. 2. Limonium & Cynoglossum Candum eandem stirpem sentire videtur. Rondeletius Glastum syluestre esse voluit, sed syluestre Glastum à satiuo perquam differens est.

Lobel. in Obseru. pag. 313. (Itemque icon Pl. p. 580.) duas picturas exhibet sub his titulis. Cynoglossum vulgare sine flore, Lycopsis Lacunæ: Item Cynoglossum vulgare cum flore. Addit præterea Cynoglossum maximum occurrere in hortis Belgicis, folijs scilicet, floribus, semine, omníque sua parte duplóque maius vulgari. Quod verò pingit in Aduers. credimus esse Cynoglossi vulgaris speciem minorem & candidiorem.

Per hiemem folia illæsa durant: appetente Iunio mense caulem emittit, authore Trago. Nascitur in parietinis & muris iuxta sepes, quò omnis generis sordes conijci plerumque solent, sabulosis & incultis denique locis Cynoglossum vulgare seu Lingua canis prouenit Patauij, Lugduni copiosè versus *la porte Neufue*, florens Maio: Basileæ passim. Montbelgardi inter portam *des Graniers* & Castellum extra vrbem: & alibi vt in horto E.C. Geneuæ cum flore & lappis Iunio mense: Monspelij prouenit & præterea alia species.

Cynoglossa frigidam & siccam temperaturam obtinet inueteratis & malignis vlcerib. & Mariscis præsertim sanandis efficacissima. Radix Cynoglossæ vino decocta, vesperiq; & mane bibita, aluum emollit. Eadē fermento obducta, ac paulatim in calido cinere tosta, & assata, postea abiecto fermento locis affectis Balani instar indita, calorem & dolorem internarum mariscarum protinus aufert, vtque citò curentur efficit, experientia id attestante, neque multis hoc genus curationis notum est. Aqua Cynoglossæ, succus & puluis eius mariscis vtilissima sunt, collutione & inspersu. Aqua distillata alia quoque sanat vulnera, præsertim genitalium, Linteolis in ea madefactis ac impositis. Herba tusa, & cum Adipe suillo in sartagine tosta, morsibus rabiosi canis medetur & ambustis. Caluis illitu capillos reducit. Aduersus inueterata mala pustularum, fistularum, & aliorum abscessuum tumidorum, vnguentum è Cynoglossæ succo confectum illitu efficax est. Confectio verò sic se habet: Succum Cynoglossæ cum melle rosarum æquis portionibus paulatim, quoad succus absumatur, decoque, post Terebentinam admisce, & fiet vnguentum Crassum mitissimum. Hæc Tragus qui vires tribuit Cynoglossæ Dioscoridis, quæ an conueniant vulgari huic nescimus: nec etiam ea vti velimus ad emolliēdam aluum, nec ad morsum canis rabidi. Appollinaris ait conferre applicatum morsibus canis & caluitiem reparare. Dubitamus an consultum sit hac planta in prædictis morbis vti, nos nolumus experiri: nimiùm frigida est.

Porrò Matthiolus de eius facultatibus hęc prodidit. Radix sicca in puluerem trita, ex vino rubro pota dysenteriam sanat: vtilis admodum ijs quos gonorrhæa habet: item ad Catharros & grauedinem. Radix vulneraria est, vtilis sistendo sanguini & omnis generis vlcera & vulnera curat, in primis autem aphthas & maligna oris vlcera, ex lue venerea orta: nec non hæmorrhoides, si radicis decocto colluantur, & puluis eiusdem inspergatur. Succi & aquæ stillatitiæ facultas eadem. Ambustis scribunt auctores Aduersariorum opitulari, vel mulierculæ sciunt, refrigerandi scilicet manifesta qualitate, exsiccante, dolorémque leniente, & maiorem affluxum prohibente, præsertim axungia alliquefacta feruidáque instillata: item alopecijs de acri & erodente humore capillis defluentibus, confert: nec non emollit aluum cius vis malactica & mucaginea vino incocta, & frigore retuso: radix odore est penè soporifero, maximè hodie vsus ad acres & tenues fluxiones, magis tamen incrassat.

CYNOGLOSSI VULGARIS MINOR species & candidior.



Cynoglossi speciem habeo siccam, nescio vnde nisi ex Valerandi Dourez herbis fortè: dodrantem non excedit *radice* nigra vt in vulgari: à qua plures *caules*, tres in planta quam siccam habeo, in quibus *folia* duas vncias longa, tomento candicantia, vti & caules. *Semina* lappularum æmula, aspera, Descriptio

quatuor simul iuncta, non minora quàm in vulgari Cynoglossa.

An Cynoglossum pusillum Narbonense Lob. in Aduers. & H.Lugdun ? An Caspari Bauhini phyt. Cynoglossum 5. siue medium, Cynoglossa minor Cordo?

CYNOGLOSSVM MINVS.

Descriptio



PLantam quam exhibemus Cynoglossum minus vocauimus priusquam à quoquam factam eius mentionem animaduerteremus : *caule* dodrantali, locis cultis cubito maiori ramoso : *foliis* multò vulgari maioribus, palmaribus, ad Buglossi minoris accedentibus, hispidis, grauiter odoratis : *floribus* paruis, rubentibus succedunt *semina* lappacea, pulchra, quaterna, vestibus adhærentia, multò vulgari minora.

An Cordo in Diosc. Cynoglossa minor, quam Dioscoridi incognitam fuisse scribit?

Tragus libro 1.c.64. pingens & describens vocat Elatinem. Eius autem figura minùs placet. In ea siquidem desunt satis longa folia inferiora. Melior habetur apud Tabern. hac inscriptione. Heliotropium minus tertium, *Blavv Scorpion krant* : Fuchsius in historia sua manuscripta Cynoglossum minus vocabat. Clusius in Panron. pag 603. Cynoglossum pumilum. In H. post. Cynoglossum tertium, Cynoglossum pumilum siue Austriacum alterum. H. Lugd. pag. 1240. Lappula rusticorum. Casp. Bauh. phyt. Cynoglossum sextum siue minus.

Locus & Tempus.

Cynoglossum Tubingæ & Geneuæ olim à me visum, Montbelgardi in horto Ill. Principis à me satum florebat Augusto. Cynoglossum pumilum Clusij crescit ad viarum & agrorum margines circa vrbem Viennam in nudis & salebrosis iugis huic vrbi vicinis, atque alibi. Floret verò Maio & Iunio.

Elatine, inquit Tragus, refrigerandi, exsiccandi, & sanandi vim obtinet, eóque nomine tenerrimis membris vtrinque vtiliter adhibetur. Elatines herba in vino rubro decocta, ac pota intestinorum erosionibus à dysenteria medetur, dysenteriam sistit, dolorémque mitigat per aliquot dies continuos pota. Herba vino decocta, & gargarisata exulcerationes oris & colli persanat. Quin & stulta superstitione nonnulli persuasi, quorum suprà mentionem fecimus, ab oris vlceribus, quæ Græcis Aphtæ appellantur, eos liberari credunt, qui hanc herbam saltem secum gestauerint, testanturque id experientia comprobatum. Elatine viridis adhuc, tusa ac fronti imposita, oculorum inflammationibus & fluxionibus auxiliatur. Alia verò iuuamenta quotidie inueniri, ex iis quæ annotauimus colligi poterunt.

CYNOGLOSSA FOLIO VIRENTI Ioh. Bauhini.

Descripti



CAules aliquot ex radice pollicari, nigra foris, intus alba, lignosa, sapore viscido & ingrato, erigit bicubitales, rectos, hirsutos, in alas diuisos, adultos, inanes: *folia* forma quidem sunt Cynogl. vulgaris, supernè læto virore splendentia, glabra, & tactu mollia, alicubi etiam molli lanugine obsita, infernè albicantia, hirsuta, & aspera, odore nullo, sapore fatuo : *flores* vt in vulgari, ferruginei rubéntesue, parui, in quinque lacinias diuisi, apicibus totidem paruis & rubentibus, è calyce hirsuto, quinquefolio, in atro virente purpurantéue: *lappulæ* quales vulgari : sculptor autem ineptus corrupit bonam fig. C. Bauh. phyt. Cynogl semper virens : Cynoglossum folio viridi Ioh. Bauhino. Sed cur dicit semper virens, cùm vix vltra annum duret?

Locu Temp

Cynoglossum hoc antè aliquot annos repertum in monte prope Masmunster plantatum in horto Ill. E. C. sæpiùs ex semine deciduo se renouat : floret autem Aprili & Maio: semen maturat Iulio, deinde perit planta.

CYNOGLOSSVM CRETICVM PRIMVM Clusij.

Descr



MEminit Clusius in post. Hist. præter hæc duorum Cynoglossi Cretici generum, quorum historiam, qua potuit perspicuitate & facilitate ita prosequitur. Profert Cynoglossum Creticum primum à summo radicis capite multa *folia*, longa, vulgaris foliis multò angustiora, venis aliquot secundum longitudinem excurrentibus prædita, ex viriditate canescentia : inter quæ nascitur *caulis* inæqualis, minimi digiti crassitudinem non attingens, per quem, inordinato

nato situ, nascuntur folia, iis quæ à radice prodeunt breuiora & angustiora ipsum quodãmodò amplectentia, ex quorum alis circa summum caulem nascuntur *ramuli* aliquot cauis *flosculis*, in quinque lacinias per extremas oras diuisis, onusti, vulgaris quidem floribus forma similibus, sed minoribus & dilutioris coloris, in quorum medio quinque staminula saturè rubentia: singulis floribus succedunt, quemadmodum in vulgari, quatuor rugosa & aspera *semina* simul coniuncta (prominulo ex illorum medio stilo) vulgaris tamen seminibus minora, sed non minùs quàm illa, vestibus attingentium inhærentia: *radix* est longa, singularis, candicans, crasso & succulento cortice obducta, summa tamen cute subfusca, minimi digiti crassitudine, fractu contumax, raris tenuibus fibris per totam longitudinem prædita.

Hoc natali loco crescens nunquam vidit, sed in quorundam hortis semine natum duntaxat, quod ipsum etiam sæpiùs in suo aluit, ac primùm in Belgica semine ex Italia misso Cynoglossi Cretici nomine, deinde spontè deciduo conseruatum: florebat Maio atque etiam Iunio, quo similiter mense maturescebat.

CYNOGLOSSVM CRETICVM secundum Clusij.



PRimo anno ex *radice* lõga, infra digiti minimi crassitudinem consistente, rarisque fibris per longitudinẽ sparsis præditâ, crassiusculóq; cortice foris fusco amictâ, multa promit *folia*, palmũ aut ampliùs longa, vnciam lata, humi fusa, mollia, & tenui breuique lanugine tecta, neruo satis crasso illa per longitudinem æqualiter secante: inter quæ altero anno prodit *caulis* cubitalis aut amplior, striatus, firmus, rectus, molli lanugine obsitus, quem confuso ordine vestiunt folia iã dictis similia, sed quæ breuiora fiunt, quo propiùs ad summum caulem accedunt, ex viridi pallescentia: summus caulis in multos graciles ramos diuiditur summo fastigio Scorpiuri aut Heliotropij maioris instar inflexos, in quibus plurimi caliculi quinque laciniis constantes, vnde *flores* emergunt primi floribus breuiores, illis tamen ampliores, in quinque lacinias orbiculares diuisi, candicantis initiò coloris, sed multis tenuibus purpurascentibus venis [quæ vetustate in cæruleum colorem transeunt] ornati: defluentibus floribus, conspiciuntur in caliculis quatuor *semina* coniuncta, vt in priore Cynoglosso Cretico, rugosa & aspera, è quorum medio prodit stilus.

Cynoglossa topiaria fortè Plinij.

E *radice* geniculatis, bicubitalib. *cauliculis*, asperis, Aparines ritu vicina quæuis arripit: *folia* bina & terna, atrouirentia, Echij modo hispida, Rubiæ paria, & aliquando maiora.



Flosculi purpurei, violacei, Echij minores, verticillatim Cruciatæ modo, à medio caule sũmo tenus: *semen* inuolucris foliaceis, sinuosis, Sesamo simile aut Thlaspi, fuscum, gustanti dulce clauditur; cuiusmodi primo Lobelio impertiuit peritus Mutonius Neruiensis. Vniuersa planta gustu Echiũ æmulatur. Descriptio.

Lobel. in Obseru. p 466. vocat Alisson Germanicum, Echioides (ita quoque Icon. Plant. p. 803.) siue facie Molluginis Herbariorum: Aparine Plinij putatum. Alisson Germanicum Echioides Lobelij H. Lugd. pag. 1141. Aparinem maiorem Plinij Tabern. Cynoglossam 7. siue topiariam seu repentem C. Bauh. phyt. cui potiùs Cynoglossos topiariis operibus gratissima Plinij, quàm vel eiusdem Aparine l. 27. cap. 5. vel etiam Parthenium lib. 22. c. 17. Alyssum Germanicum Echioides, Aparinem maiorem Tabernæmontani, *Grasklettkraut*, Hort. Lusit.

CERINTHE VETERIBVS.
CAP. IX.

ALueariorum & apum causâ Cerinthen serere oportere prodidit Plin. lib. 21. cap. 12. Est autem, inquit, Cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente. Huius florum auidissimæ sunt. Theophr. κηρίνθον inter æstiuos flores annumerat hist. lib. 6. c. 7. De hac Columella lib. 9. cap. 8. de comparandis apibus ait. Sunt qui per initia veris Apiastrum atque [vt Vates ait] trita Melyphylla & Cerinthæ ignobile gramen, aliáque colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, & ita aluos perfricent, vt odor & succus vasi inhæreat, quæ deinde mundata exiguo melle respergant: &c. Vates ille est Virgilius, qui Georg. 4. sic cecinit:

- - - huc tu iussos asperge sapores

Trita Melyphylla & Cerinthe ignobile gramen.

Ignobile gramen Seruius & Paulus Manutius dicunt vile ob copiam, quòd vbique nascatur.

Pro Cerinthe Plinij quatuor plantæ congeneres à quibusdam proponuntur. Harum *prima* est Cerinthe quorundam maior versicolore flore. *Secunda* Cerinthe quorundam maior, spinoso folio, flauo flore. *Tertia* Cerinthe quorundam maior flore ex rubro purpurascente. *Vltima* Cerinthe quorundam, sed minore flore flauo.

Cerinthes etiam appellatione donantur & hę plantæ. Gramen ignobile. Lilium fuluum Theophrasti Constantino: Lilij tertium genus Gesnero in Ὀξόν. Pasquera Ruellio. Æquiuoca

CERINTHE QVORVNDAM MAIOR versicolore flore.

Descriptio

QVattuor aut quinque ramos siue *caules* habet primùm, à summo radicis capite prodeuntes, rotundos, succulentos, interdum cubitales: quos amplectuntur numerosa *folia*, oblonga, circa pediculum latiora, mucrone obtuso, colore ex viridi ad cæruleum quasi tendente, candidis maculis aspersa, nonnihil villosa: è foliorum sinu nascuntur alij ramuli, Heliotropij maioris ramulorum instar sese intorquentes, pleni *florum* secundum ramulorum longitudinem dispositorum, longiusculorum, concauorum, à medio in extimam partem flauorum, altera quâ caliculis inhærent, ex rubro purpureorum quibus apes valdè delectantur: his decidentib. bina plerumq; in eodem caliculo *semina* conspiciuntur, nigra, Erui magnitudine, seminis Echij, aut Ciceris arietini forma: *radix* alba: vbi spontè nascentem obseruauerim ignoro.

Apes delectantur.

Crescit autem nonnullis Lusitaniæ locis, sed copiosè per totam Bæticam. Floret nouo vere & Martio. Apud Belgas in hortis sata multò serius, videlicet sub æstatis finem, & subinde floribus scatet in hiemem vsque, tum perit, & deciduo semine singulis annis renascitur.

Locus & Tempus.

Quidam Cerinthen esse volunt, ea ratione ni fallor ducti quòd apibus grata sit, quod de Cerinthe & testantur Virgilius & Plinius. Vulgus herbariorum etiam Memitham magno errore vocauit. Non desunt qui Maru siue Almaru Auicennæ l.2.tract.2. descriptum putent, præsertim tertiam eius speciem: qua, vt verum fatear, nihil videtur Auicenna aliud describere quàm vulgarem nostrum Buglossum, aut Borraginem, quib. hanc nostram temperamento proximam existimo. Hæc Clusius in Hisp. de ea etiam agens in hist. rar. plant. Cæterùm iconem proposuit Maru maioris Dodonæi: nomina verò subuertit, quæ etiam minori Cerinthe de qua postea dicemus conueniunt. In lætis & vmbrosis collibus exit, inquit Dodonæus: tum & secus vias ac agrorum margines in Bohemia, Rhætia, Vindelicia, Norico, Pannonia, ac vltra citráque Danubium locis complurimis. Floret ac viget à Maio ad multam æstatem. Recentior ætas Maru appellat. Meminit autem Maru herbæ Auicenna c. 464. quinque eius species enumerans: quarum prima & secunda odoratæ calidæque: quarta similiter calida, sicca & attenuans: Tertia verò temperata, quæ existimatur esse Buglossum: quinta refrigerans Miscbar dicta: Cum qua Cerinthen (si cum aliqua) conuenire censemus. Videtur verò & Cerinthe eadem stirps esse, de qua Plinius l.21.cap.12 his verbis egit. Nec abhorret enim Maru ab eius descriptione: albicantibus si quidem maculis folia candicant; deorsum quoque flexa incuruantur; cubitalis stirps est; capitulum siue fastigium caulis concauos flosculos promit: è quibus apes mel legunt. Theophrastus Κηρίνθον inter æstiuos flores l.6. enumerat; inter quos & Maru herbæ flos habendus. Meminit Virg. Georg.4. vbi ipsam appellat ignobile gramen: quibus verbis, aut Graminis nomine Poëta (quod verisimile) abutitur, aut aliam vult intelligere Cerinthen, quæ graminis sit species. Exstat verò & apud Plinium Leucographidis herbæ nomen lib.27.cap.11. quæ qualis esset scriptum se non reperisse refert. Quod si verò non temerè nomina stirpibus indita hæc non abs re λευκογραφὶς dicetur, folia etenim albis maculis inscripta habet [quin, inquit Ætius, cum subuiridis appareat, si ad cotem affricetur aut ad asperius pallium, locum inalbat.] Potest verò, teste Dodonæo, & Leucographis eadem cum Cerinthe esse dici. Manifestus autem est Plinij error qui de herba scribit quæ lapidi Galactiti tribui debent. Non rarò siquidem eadem stirps sub diuersis nominibus locis separatis occurrit: Non esse autem hanc Memitham, quæ Græcis γλαύκιον, adeò palàm est, vt refutatione opus non habeat. Cæterùm facultate hæc Maru species frigida apparet atque adstringens: & talis quoque Leucographis est Plinio authore.

Locus & Tempus

Memitha. Maru.

Miscbar

Cerinthe Theophrast. Cer. Virg

Leucograp.

Lobel. obs. p.215. (Icon. Plant. pag.597.) Cerinthe maior floris sese expandentis colore purpureo-luteo.

C. Bauh phyt. Cynoglossum 8. siue montanum maius seu Cerinthe, flore purpuro-luteo.

CERINTHE QVORVNDAM MAIOR, spinoso folio, flauo flore.



Descriptio

FOEliciter nobis adolescit Cerinthe maior cubitum vnum aut duos alta, *radice* recta, simplice: *caulibus* digitali crassitudine, rotundis, læuibus, exalbidis, in ramos plures diuisis: *folia* glasti satiui linguam æmulantia, falcatis appendicibus ramos & caules amplectuntur, ex viridi glauca, plagellis candicantibus hic illic sparsis maculosa, spinulisq; tam supina quàm prona parte asperata, in ambitu argutè crenata, sapore ferè herbaceo: *flores* ex ramulorum fastigiis dependent plures iunctim, lutei, oblongi, in calathi formam, oris læuiusculè diductis: quorum singulis insunt occultata quina stamina lutea mucronibus atris præpilata, extrinsecus verò obuallant quinq; folia angusta, oblonga, concinnè per ambitum crenata: *semina* vniculique flori succedunt bina, Orobi ferè magnitudine, nigra foris, pulpam intus albam continentia.

Semen ex Italia misit D. Io. Henricus Cherlerus gener, vnde enata floruit mihi in horto Ill. E. C. sub initium Iunij. Prouenire copiosè in agro Romano idem oculatus est testis, sicut per totam ferè Hetruriam in agrorum & viarum marginibus. Spontè nascentem obseruabam Valentino regno, & florentem Martio, atque Aprilis initio. Semine tamen ex Italia misso nata in Belgicis hortis, nonnisi Iunio & Iulio atque etiam seriùs florebat, & subinde in hiemem vsque.

Locus & Tempus

Lobel obs. p.216. Cerinthæ maioris è floris sese pandentis colore luteo differentia.

C. Bauh. phyt. Cynoglossi 8. seu montani maioris, seu Cerinthæ flore luteo varietas.

Cerinthe quorundam maior flore ex rubro purpurascens.

Cerinthæ tertium genus neque spontè nascens, neque in hortis cultum conspexit Clusius, sed I. Plateau Tornacensis Ciuis, in cuius horto cultissimo creuit, iconem misit: seri addens Februario, Martio, & Aprili, pro aëris verni temperie: humido solo delectari, propterea, cùm æstiui dies incipiunt, & arescit solum, crebris rigationibus indigere, vt augmentum sumat: atque vt plurimùm Autumno duntaxat flores promere, cùm videlicet de cœlo crebri imbres cadere incipiunt. Annuam verò esse plantam.

Lobel. Obseru. pag. 216. Cerinthæ maioris è flore purpureo & folio fusco glauco differentia. C.Bauh. phyt. Cynoglossi 8. siue montani maioris: seu Cerinthæ varietas, flore purpureo.

Cerinthe quorundam minor, flore flauo.

Cerinthe dicta Plinij herbariis, *caules* plures à recta *radice* fundit, teretes, læues, in alas diuisos, cubitales: partim erectos, partim humum versus reflexos, *folia* oblonga, subrotunda, Perfoliatæ siliquosę quodammodò formâ, caulem pinnis rotundis productioribus amplectentia, colore supernè in atro virente vel cæsio, & creberrimis ceu poris impressis, non tamen vt in Hyperico peruiis, obiectu lucis apparentia punctata, infernè magis glauca & veluti vndulata; *flores* inter alarum folia condit simul multos, caducos, luteos, sublongos, profundè crenatos de quibus totidem adnascuntur *stamina* Ochræ colore, stilo solo tenui albido extra flores calathum prominente: ex calyce quinquefolio, cui bina innascuntur semina, foris nigra, intus alba, & medullosa.

Clus. in Hisp. vocat Cerinthen aliam: in Hist. rar. Cerinthen quartam: siue Cerinthen quorundam minorem flore flauo. Alebatur, inquit ille, etiam in Belgicis hortis, quando Viennam euocatus sum: nec antè spontè nascentem hanc plantam conspexeram, quàm in Austriam venirem, in cuius agris atque etiam Styriæ copiosè crescit, interdum etiam hieme in sua viriditate permanens. Huic Clusius in Hist. rar. particularem tribuit iconem: nomina autem ei communia cum priore Cerinthe. Eadem etiam illi nomina, & locus assignantur à Dodonæo quæ priori.

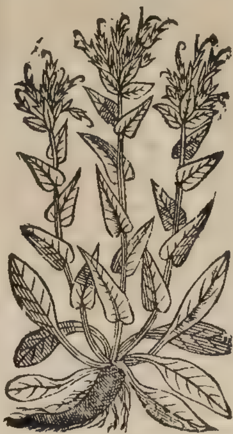
Gesn. hort. Cynoglossus montana à quibusdam, Telephium nonnullis eruditis existimatum: quæ Romæ in monte Palatino frequens nascitur ac à Græcis editur. Lobel. in Adu. pag. 172. Cerinthe Plinij. In Obs. pag. 216. Cerinthe minor.

H. Lugdunensis imperfectam dat iconem si intelligat eandem plantam quam nos: nescimus etiam cur apud eam dicantur folia villosa.

C.Bauhin. phyt. Cynoglossum 9. siue montanum minus.

Cerinthe quorundam Montbelgardi in horto Ill. C. W. ex semine deciduo quotannis nouis plantis se propagat: eius semen ex Burgundia nomine Maru mihi misit Tossanus Carolus. Olim habui Geneuæ in horto florentem Iunio, & virentem adhuc Autumno: frigore tandem consumpta semine se propagauit deciduo. Lugd. florentem habui Maio. Obseruaui etiam Basileæ in horto D. Plateri: Tiguri in horto Gesneri: Bononiæ spontè in agris prouenientem, vt & Florentiæ.

ISATIS SIVE GLASTVM MONTANUM Dalechampij.
CAP. XII.



Glastum montanũ in niuosis verticib. montiũ gignitur, *radice* crassa, nigra, fibris multis capillata: *foliis* circa radicem multis, longo crassóque pediculo subnixis, venosis, Glasto similibus, sed in sũmo magis obtusis: *caulibus* multis, pede altioribus, in quib. folia supradictis angustiora & acutiora: *flos* copiosus in caulium vertice luteus nitet, oblõgi vasculi figura, supernè in cuspides diuisus, prominente in eius medio sinu, tenui pilo. Descriptio

Vellem locum particularem annotatum vbi reperiatur Glastum montanum hoc Dalechampij, quod Hist. Lugd. p. 1204. pingit: non multùm fortè differt à Cerinthe. C.Bauh. phyt. Isatis 3. siue montana vocatur.

HELIOTROPIVM VETERIBVS & in genere.
CAP. XIII.

Heliotropia duo sunt Dioscoridi: Maius vnum alterum minus, de quibus ita scriptum reliquit. Heliotropium magnum, quod aliqui Scorpiuron vocauerunt à floris figura, verum Heliotropium [addit quidam, λέγεται] ab eo quòd folia vnà cum Solis inclinatione circumaguntur: *folia* habet Ocimo similia, sed hirsutiora, nigriora [λευκότερα vet. quam lectionem secutus est Marcellus.] & maiora: *ramulos* à radice tres, aut quatuor, aut quinque: & ex his alas multas: in cacuminibus *florem* album, subfuluum [ita vulg. ex. ast. Sarrac. ὑποπόρφυρον, purpurascentem] incuruum, velut scorpionis cauda. *Radix* est tenuis & inutilis. Nascitur in asperis locis. Huius herbæ fasciculus cum aqua coctus & potus, pituitam & bilem per aluum ducit. Cõmoda est & ictis à scorpione, cum vino pota & imposita. Adalligatur eadem vt amuletum prohibens conceptionem. Tradunt seminis grana quatuor cum vino pota, vna hora antè accessionem, febres quartanas sedare [finire Sarrac.] tria, tertianas. At impositum semen, formicarias ac pensiles verrucas, & thymos, & epinyctidas reficcat: folia verò podagris, & luxatis, & pueris siriasi, ac partium circa cerebrum & membranas eius inflammatione affectis, vtiliter imponuntur. Mouent eadem menses, & fœtus ducunt, trita apposita. *Cæterùm* Heliotropium paruum [quod & alio nomine Scorpiuros vocatur] nascitur in locis palustribus, & iuxta stagna, folia habens similia prædicto, sed rotundiora: semen rotun-

ſemen rotundum, dependens vt penſiles verrucę. Poteſt herba cum ſemine, addito Nitro, hyſſopo, & Naſturtio, ex aqua pota, latum & rotundum lumbricum expellere. Tollit & penſiles verrucas cum ſale impoſita.

Sed & Plin. Heliotrópij duo genera aſſignat. Heliotropij miraculum ſæpiùs diximus, inquit, cum Sole ſe circum agentis, etiam nubilo die: tantus ſyderis amor eſt. Noctu velut deſiderio contrahi cæruleum florem [de Cichorij flore, quæ etiam ſolem ſemper aſpicit, hoc audiendum. Heliotropij flos, vel candidus eſt, vel ſubfuluus Dioſcorid. Dalech.] Genera eius duo tricoccum: (paruum) & helioſcopium [magnum.] Is præterea foliis tribuit ad terram vergere, quod Dioſcorid. fructui: præterea ſimilitudinem caudæ Scorpionis ſemini adſcribit quam notam Dioſcorides Scorpioidi aſſignat, de qua ſuo diximus loco. Dicendum igitur videtur Scorpioidem congenerem eſſe cum Scorpiuro Dioſcoridis; cum quo Dioſc. illam coniunxerit, perfectam eius deſcriptionem ſubiiciendo; & Plinius pro eadem planta acceperit; Quod autem apud Plinium ſemen comparatur caudæ Scorpionis accipitur pro cauliculo reflexo, in quo primò flos, deinde ſemen diſpoſitum eſt. Plinius itaque Heliotropium tricoccum [minus] cum maiore Heliotropio Dioſc. confundere videtur, tribuens vni, quod Dioſcorides ad alterum refert. Dioſcorides verò omiſſum Tricoccum videtur ſub Heliotropio minore comprehendiſſe.

Duo igitur eſſe Heliotropia Varro quoque teſtatur. Nec minùs admirandum, inquit, quod fit, floribus, quos vocant Heliotropia. Idem & Paulus lib. 7. confirmat, ſeorſum priuatimque de vtroque agens. Heliotropium *maius*, quod & Scorpiurum vocant, calidam, ſiccam, & abſtergentem vim præ ſe fert, cuius decoctum potu eiicit pituitam, bilémque: applicatum verò ſemen ipſius myrmecias & huius notæ vitia perſiccat. *Minus* autem Heliotropium, & hæc abolet & latas tineas interimit, ſi cum ſemine ſuo, adiecto nitro, hyſſopo, & Naſturtio bibatur. Hæc ille, quibus notis inter ſe differant ſatis docet: nec minùs quibus etiam viribus diſcrepent. Galenus Heliotropium in ſimplicium medicamentorum catalogo præteriit. Cæterùm Heliotropium maius, ſeu vt vocat Marcellus, herbam Solarem maiorem, ſunt qui Heliotropon, qui Dialon, qui Heliopon, qui Scorpioctonon, qui Seſamum agreſte, & qui Scorpij caudam dicant. Minus verò, qui Scorpiuron, qui Solarem minorem. Circumagitur verò cum Sole Heliotropium, non vt fabuloſè quondam in transformationibus ſuis Naſo cecinit vt priuſquam in florem mutaretur Syderis illius lucem & formam viuens homo amauerat: mutata etiam continuè contempletur: ſed vt hoc etiam habeant ruſtici horarium, quod nubilo cœlo diurna illis horarum ſpatia oſtendat. Qualia pleraque alia humano generi conſulens natura dedit, & adhuc dare poteſt: ſi in cognoſcenda maieſtate eius diligentiores fuerimus. Neque enim æternos beneficiorum ſuorum theſauros quotidiana liberalitate ea exhaurit, nec mutato conſilio [quin voluptas illi eſt benefacere] quod ſemel animalium generi & homini dedit, indignata aliquando aufert. A nobis illi hæc inuidia eſt, cogimúſque nos malè audire eam, quæ nunquam ſatis laudabitur, quum grauius quicquam obiicere illi non audemus defatigatam, exhauſtam, effœtam & ingratam appellátes, non aliter quàm qui commeſſationibus ludíſque ſuis parum faciles patres, auaros, inutiles, deliróſque ingrati filij appellant. Benefica præſertim homini natura eſt, propter quem feciſſe omnia videri poteſt. Tam multa nobis in cunctis eius partibus inſeruiunt, ideóque non contenta in Heliotropij flore diei ſpatia, & horas homini indicaſſe, radice, foliis, ſeminéque medicinam etiam inſtruxit: Sciendúmque illud Heliotropium, Heliotropon, & Heliopon plantæ floriſque huius veluti congeneres appellationes à Sole omnes factas eſſe, ſignificaréque priores duas quod ad Solem ſe vertit: tertiam verò quòd Solem aſpicit. Scorpiuron mox & Scorpij cauda à floris, vel vt nos certiùs dici credimus, ſeminis inflexione, quâ Scorpionum caudæ vt Dioſcorides ait ſpeciem refert, dictum Heliotropium fuit. Scorpioctonon autem quia Scorpiones enecet. Fuerunt præterea qui Verrucariam vocauerint eò quòd tam multis Verrucarum generibus medetur.

Etſi multæ ſint ſtirpes quæ Heliotropiæ & Helioſcopiæ meritò dici poſſunt, quòd ad Solem ſemper conuertantur, & cum eo circumagantur, tamen hic particulatim de Dioſc. Heliotropio agitur: Id autem Græcis ἡλιοτρόπιον & σκορπίουρον, ita Latinis Heliotropium & verrucaria nominatur, Gazæ Solaris, Recentioribus Herba cancri, quòd aduerſus Carcinomata præſens ſit: Ital. *Girasole*, Hiſp. *Tornaſol*: Gallis *Tourneſol*, & *l'herbe au Chancre*: Germanis *krebsblumen*, & *Sonnenvvirbel*: Belgis *Sonnevvende*, *kancker*: & *krebscruyt*: Anglis *Scorpions tayle*. Nomi[na]

Plantæ tandem Heliotropia vocatæ, hæ nobis notæ ſunt. Æqui[uoca]

Heliotropium maius flore albo, quod Heliotropium maius Dioſc. eſſe dicimus.

Heliotropium minus quorundam ſiue ſupinum, Heliotropij maioris proculdubio genus.

Heliotropium tricoccum, Heliotropium minus Dioſcoridis, cum quo exiſtimamus idem eſſe Heliotrop. alterum Matth.

Heliotropium minus tertium Tabernamont. quod eſt Cynogloſſa minor.

Præterea inter Heliotropia etiam recenſentur: Echium Scorpioides minus. Ocimaſtrum verrucoſum à Geſnero. Cichorium. Calendula ſiue Caltha, ſed magno errore: Herba maxima, de qua lib. 25. Malua apud Græcos, teſte Ruellio, & Guilandino. Lupinus eodem Ruellio teſte. Lotus apud eoſdem Græcos eodem teſte vt & Guillandino. Ricinus, Monachis teſtib. Meliſſa, vt vult A. à Bodenſtein. Elatine mas, teſte Dodonęo.

Heliotropij defectu ſumitur ſemen Rapæ, Fuchſio in antiball. ſcriptore.

HELIOTROPIVM MAIVS flore albo.

Majus Heliotropium duarum aut trium vnciarum eſt planta, alias dodrantalis & major, *radice* ſimplice lignoſa: *caulis* fungoſâ medullâ plenus, foris ex viridi incanus, tomentoſus, multis alis concauus: *folia* ad ramulorum exortum & per ipſos ramos diſpoſita, Ocymi foliis paria ex rotūdo oblonga, neruoſa, cauli concoloria, hirſuta: flores ramoſi, albi, parui, foliolis lanuginoſis obſiti: cæterùm racemus ille ſpicatus cacumen in ſe Scorpionis caudæ inſtar, contorquet: *ſemina* ſuccedunt triangula, breuia, cinereo, quaterna iuncta, acuminibus coëuntibus globo- Deſcr[iptio]

globosum capitulum efficientia.

Plantam à nobis hîc icone & descriptione propositam Heliotropium maius Dioscor. esse concludimus. Hæc autem, inquit Matthiolus, apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quòd Verrucas, myrmecias, & thymos affricata valenter adimat. Quare mihi, vt Ruellio quoque doctissimo, plurimùm errare videntur, qui censent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha existimatur, esse Heliotropium maius: nam omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quod huius Calthæ semen quadantenus Scorpionum caudiculas refert, quo niam Dioscoridi Heliotropij flos, non semen, Scorpionis caudæ effigiem repræsentat. Porrò Ruellius Heliotropium hoc vocari ait herbam cancri, quòd eius flores in caudæ cancri [qui nobis astacus esse putatur] similitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio assignata, mihi non planè satisfacit, quòd Scorpionum & astacorum caudæ forma inter se maximè differant. Vnde potiùs crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quòd efficacissimum sit aduersus carcinomata, & vlcera gangrænosa. Quod autem huius Heliotropij mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen meminit, sed non plura de hoc tradidit, quàm quæ Dioscoridi accepta referre potest.



Dicitur Heliotropium maius Ruell. Matth. Turn. Lacunæ. Gesn. hort [cui & Scorpioides album, & non alterum vt C. Bauhin. legit.] Dod. fol. lat. Castori, Camerar. hort. & apud Matthiolum, Cæsalp. [cui & Verrucaria vulgò] Tabern. Clus. & Lobel. Obs. pag. 131. & Icon. Plant. p. 260. [vbi & herba cancri] In adu. pag. 101. Heliotropium maius Solani folio flore E. hij adunco, caudato Scorpioidis. H. Lugd. p. 1150. Heliotropium maius Matthioli. C. Bauh. phyt. Heliotropium primum siue maius Dioscoridis. apud Matthiol. Heliotropium vel erectum, vel repens.

Floret Heliotropium hoc Æstate & Autumno passim circa Monspelium, sicuti circa Dubim inter *Audincourt* pagum Montbelgardensem & Portem *de Roide* copiosè in agris, ceu etiam quibusdam in locis circa Basileam. In Alsatia Heliotropio maiore ita referti sunt agri vt videantur eo consiti: Lugduni floret mense Septembri & Octobri: Patauij circa muros in vrbe: Geneuæ *à la petite Graue* Iunio & Iulio. Et licet hoc in asperis nasci Dioscorides tantùm prodiderit, tamen in Hetruria, & in Goritia, vbi frequentissimum visitur, passim ferè prouenit, in campis, secus vias, in oppidorum plateis, & circa ædificiorum areas, aridis item & sabulosis locis. Vbique Lugdunensis & Narbonensis Galliæ cultis & incultis marginibus aridis obuium tradit Lobelius, nec non in Italia & Pedemonte, vt & Angliæ & Franciæ in hortis.

Verrucas & Mirmecias & thymos affricata herba valenter adimit. Efficacissima est aduersus carcinomata & vlcera gangrænosa, ad quæ magno admodum successu eo vtuntur chirurgi, qui plantam & eius vires compertas habent. Heliotropio herba formicæ maximè necantur, obturatis eâ earum foraminibus. Si Scorpionis cauernula [vt quidam memoriæ prodiderunt] Heliotropij surculo circumscribatur, nunquam is foras egredietur: impositâ verò herba protinus illum emori aiunt. Folia ex rosaceo illita capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum vnà cum cumino renum calculos pellit & frangit, & intestinorum animalia necat. Veluti autem Matthiolus totam plantam: ita Lobelius semen ad tumores strumosos, verrucas & vlcera phagædenica magni esse experimenti docet. Vires ex veteribus vide antè. Vires & vsus

---

HELIOTROPIVM MINVS QVORVNdam, siue supinum.

Simplice & lignosa *radice* nititur, *caules* plures ramosos emittente, eosque palmares & pedales, hirsutos, humi stratos: per quos *folia* Heliotropij maioris, dimidio minora, incana, pilosa, neruosa: *florum* alborum racemi caudam intorquent, relictis capsulis oblongis, turbinatis, hirsutis, in quorum singulis vnicum *semen* plerunque. Descriptio Clus. not.

Hoc inquit Clusius, qui describit, proculdubio Heliotropij maioris genus est, licèt nonnulli cerebrosiùs asserere malint Heliotropium minus esse: minus quidem est altero, sed aliud minus proximo capite dabimus, Græci σκορπιοειδὲς quòd ramuli cum floribus Scorpionum caudæ modo inflectantur, & ἡλιοτρόπιον, quòd eius folia cum sole circumagantur, appellant. Plinius etiam Heliotropium & Verrucariam vocat: mihi Heliotropium supinum erit. Hactenus Clusius.

Hist. Lugdunensis huius plantæ, duas descriptiones & figuras habet. Primæ hunc titulum fecit pag. 1151. Verrucaria alia minor: Alteri hunc pag. 1152. Heliotropium humi sparsum Clusij. H. Lugd. not.

An Matthiolo Heliotropium minus, quod se vidisse ac sæpe legisse in Tridentino agro in paludstribus quibusdam locis, idque compluribus ostendisse, refert, vt quod picturæ satis respondere ipsi videbatur? *Sed si vidit* Heliotropium quod pingit, Cur quæso non describit? Ego planè mihi persuadeo figuram factam à Matthiolo ad descriptionem Dioscoridis: fortè quod vidit, erat Echium Scorpioides aquaticum. Matth. not.

Lobelius qui prædictum Matthioli lapsum etiam in Aduers. notat, non valde dissimile Maiore Heliotropio describit, & tamen malè pro minore recipit. Is præterea in Iconibus Plant. pag. 261. Heliotropium minus, non amplius repens facit.

C. Bauh. phyt. Heliotropium 2. siue repens: Heliotropium supinum Clusio. Item Heliotropium 4. siue minus alterum: Heliotropium minus

Lob. in Adu. & Icon. Plant. Adhæc Heliotropium 5. siue alterum Matthioli. Hoc enim quoad figuram falsam Matthioli relinquo sub minore: quod verba attinet, referenda ea puro ad Echium Scorpioides Solisequum. Præterea Heliotropium Clusij quod secundum facit reperire non obseruaui, nec separo à Lobeliano, quod quarto loco recenset.

Locus & Tempus. Accepi semẽ missum à Casabona Stutgardiam cum inscriptione Heliotropij supini Candiæ: seminaui hoc Montbelgardi in horto E. C. anno 1594. Heliotropium supinum Clusius ad quorundam agrorum margines, præsertim vbi Melopepones seri solent, Salmanticæ reperiebat: Florebat sub finem Iulij & Augusto, quo mense, & interdum Septembri, semen eius ad maturitatem perduci solet. Lobelius in quibusdam Monspeliacæ siluæ paludosis scrobibus obseruauit.

Vires & vsus. Cæterùm, vt eiusdem cum maiore est temperamenti, ita iisdem etiam viribus pollere verisimile est, inquit Clusius.

HELIOTROPIVM TRICOCCVM.



Descriptio. Heliotropio tricocco *radix* subest lignosa, simplex, paucis apophysibus fibrata, caulis cubitalis, rectus, incano tomento obsitus, sicuti & *folia*, Heliotropij maioris similia, maiora, sinuata, neruosa, *flores* racematim in priuatis pedicellis cohærent, exigui, luteoli, nullum post se *semen* relinquentes, *Siliqua* enim nullo præcedente flore nascuntur, tricoccæ, cinerei coloris, aspera superficie & verrucosa, quibus dehiscentibus semen exilit cinereum. Figura nostra ex Fuchsianis non placet, quare bonam ex Clusio parari curauimus, qui sic describit.

Descriptio. Minus Heliotropium vnico assurgit *caule* pedali, ramoso, illius *folia* superiorum folijs dissimilia, nonnihil ad Xanthij, plurimùm verò ad Solani somniferi folia accedunt, mollia & candicantia: *Flos* pusillus, racematim congestus, luteolus, inutilis, quippe qui sine semine perit, veluti flos Ricini & quarundam aliarum stirpium, quæ sua semina è floribus non producunt: ex alarum tamen cauis dependent ex longis petiolis, sub folijs quasi occultatæ, sine flore enatæ *siliqua* triangulæ, quales Tithymalorum, sed asperiusculæ, scabræ, nigricantes, in quibus *semen* cineracei coloris, quod dehiscentibus siliquulis exilit; quemadmodum Tithymalorum & Ricini semina: Hæc capita siue siliquæ pannis affricatæ, florido viridi colore eos inficiunt, qui temporis momento in cæruleum, eumque elegantem, mutatur: *radix* inutilis, nec viuax, vt quæ singulis annis, vti priores, pereat, ita vt nouæ plantæ semine deciduo renascantur.



Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græcis dicitur, Heliotropium minus Latinis, vt Gesn. hort. Camer. in Hist. Matthiol. germ. & Epit. itemque de hort. vbi etiam Herba Clytiæ vocatur, quòd in hanc mutata fingatur à Poëtis, vnde hi versus.

Herba velut Clytia semper petit obuia Solem.
Sic pia mens Christum quò prece spectet habet.

Plinio qui eius historiam cum Scorpioide Dioscoridis confundit, Heliotropium tricoccum: Clusio Heliotropium minus tricoccum: Lobel. in Adu. pag. 101. Heliotropium vulgare. *Tornesil* Gallorum, siue Plinij tricoccum, quod Dioscoridem præteriisse, aut cum minore in vnam Historiam contraxisse, scribit, quamvis immeritò, siquidem ipsemet in obs. p. 133. itemque Icon. Pl. p. 261. Heliotropium paruum Dioscoridis vocet Heliotropium minus Clusij & tricoccon Plinij Aduersariorum. H. Lugd. pag. 1351. Heliotropium tricoccum Clusij. C. Bauh. phyt. Heliotropium 3. siue minus tricoccum.

Germani *klein krebsblum* vocant: Itali *Heliotropio minore*, & si Clusio credimus, Castellani *Tornasol*: Narbonenses *Tornesól*, quæ quidem voces à Græco nomine deductæ videntur: Monspelienses apud quos copiosè prouenit, Verrucariam. Huius herbæ Baccas, vt Camer. scriptum reliquit, in Gallia Narbonensi infectores lanarum vocant *la Morella*.

Monspelij semine prægnans vidi mense Augusto: Geneuæ in horto meo semen proferebat, vt & Lugduni mense Iunio. Clusius inquit Salmaticensi agro frequentissimam. Lobelius in Gallia Narbonensi. Magno quæstu colligunt rustici Lunellæ, Narbonæ, aliisque vicinis locis matura semina Septembri, quæ distrahunt, infectoribus, & Chirurgis nonnullis, huius plantæ vires ad medica præsidia suprà quàm dici potest efferentibus.

FINIS LIBRI TRIGESIMI TERTII.

HISTORIÆ



HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXIV.

PLANTÆ MALIGNÆ ET VENENATÆ: VT SOLANA, ELLEBORI Aconita, Tithymali, & affines.

QVi stirpium diuitias omnigenas ostendere professi, tacitè aut luscis oculis prætereunt eas, quarum non gustatus modò, sed & odoratus, & ipse quoque intempestiuus contactus nocere possunt: tam à scopo suo nobis abesse videntur, vt ipsam etiam suæ professionis dignitatem, æstimationémque in periculum trahant. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines, ac pleráque huius naturæ non vulgata tantùm, sed & rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipsis hortis nocere possit homini, caterásque malignarum herbarum naturas, inter cæteras nascentium? cùm præsertim nisi noscenti eas, ipsa possessio pœna sit, aut esse possit? Minime verò. Quin omnem insumemus operam licèt fastidij, sed & noxæ periculum vrgeat: quando ita decretum est, minorem gratiæ aut voluptatis nostræ, quàm vtilitatum vitæ respectum habere. Quapropter & minùs tutas homini, & perniciosissimas quasque herbarum indagabimus. Quanquam nec istæ quidem medicinis careant, sacrâ illâ parente rerum omnium nusquam non remedia ponente homini, vt medicinæ fierent etiam venena ipsa. Incipiemus autem à Solanis, earum promiscuo vsu immensum statim periculum minitante.

SOLANVM, STRYCHNOS VETERIBVS ET IN GENERE.

CAPVT I.

SOLANVM, στρύχνον Græci vocant, quod Vitem vel acinum, aut tale quid signat. Theophrastus lib. 19. hist. cap. 12. 14. & 21. duo Solanorum [Vesicariarum Gaza] genera tradit: Somniferum scilicet & furiosum: at Dioscorides lib. 4. genera quatuor recenset: 1. est Solanum hortense, στρύχνος κηπαῖος: Alterum, quod peculiari nomine Solanum Halicacabum, στρύχνον ἁλικάκαβον, vocant. 3. Solanum somnificum, στρύχνον ὑπνωτικὸν: 4. & vltimum, Solanum manicum seu furiale, στρύχνον μανικὸν.

Solanum autem Græcos Strychnon vocare testatur lib. 22. cap. 13. Plinius, qui antè lib. 21. c. 31. Strychni etiam quatuor genera enumerat.

Apuleius omnia Solani genera vno capite complexus nomina eorum inter se fœdè permiscuit.

Gesnerus de auib. itémque de Lupo pro Caucali, vt habetur apud Syluium, legit Cuculum, exponítque Solanum.

Cæterùm, Solani vox hodie de pluribus stirpibus prædicatur. Est enim Solanum vulgare, quod Dioscoridis hortense statuimus, fructu nigro & subuiridi. Solanum vesicarium vulgare, Halicacabum Dioscoridis. Solanum siue Halicacabum Indicum. Solanum verticillatum; quod nobis non videtur multum differre à Solano somnifero Diosc. Solanum manicum multis siue *Bella donna*. Solanum tetraphyllon quod Gesnerus Herbam Paris esse contendit. Solanũ arborescens, vel fructicosum, siue Strychnodendros, vulgò Italorum Amomum Plinij putatum. Solanum Hierichunteum Cast. Durantis. Solanum manicum ex Guinea, de quo egimus H. n. l. 3. cap. de Darura. Solanum scandens siue γλυκύπικρον, nobis Amara dulcis. Solanum tuberosum esculentum, Pappas appellatum. Solanũ pomiferum fructu rotundo striato molli, quod Mala aurea inscribimus. Solanum pomiferum fructu striato duro rotundo C. Bauh. Solanum peregrinum fructu rotundo, Hyosciamus peregrinus Dalechampij, H. Lugd. C. Bauh. Nobis Solani species ex Apennino quorundam. Solanum pomiferum fructu oblongo, albo, purpureo, & luteo, Mala insana nuncupatum. Solanum pomiferum fructu incuruo, flauo, cinereo, & purpureo, de Melanzana. Solanum pomiferum fructu spinoso, longo, rotundo, atro, subnigro: Melanzana nigra. Solanum spinosum fructu rotundo, Pomum Hierochonticum Imperati C. Bauh. Solanum pomiferum folio rotundo tenui, Cachos Indorum Monardis, de quo

ſcripſimus H. n. lib. 1. Solanum pomo ſpinoſo, rotundo, longo flore, quod dicitur de Stramonia multorum. Solanum fœtidum pomo ſpinoſo oblongo: vel Stramonia altera. Solanum fœtidum pomo ſpinoſo rotundo, Stramonia Ægyptiaca dictum. Solanum Ægyptiacum flore pleno. Solani folia Circæa dicta maior: Et altera alpina, Ocimaſtrum verrucarium. Solanum Mexiocanum flore magno, Iaſminum Mexiocanum. Solanum Mexiocanum flore paruo C. Bauh. Solanum Indicum hirſutum corymbiferum, Cluſ. Exot. lib. 4. c. 19. Solanum triphyllon Braſilianum C. Bauh. Solanum racemoſum Ceraſorum forma, eiuſdem. Solanum 8. C. Bauh. ſiue Herba à militibus ad ciuitatem Philippi euulſa & guſtata, quæ eos propè ad furorem & inſaniam redegit. Solanum quartum Trago, quod eſt nobis Pes anſerinus.

SOLANI SPECIES VARIÆ

CAP. II.

SOLANVM HORTENSE SIVE VVLGARE.

Deſcriptio PRimariæ radici q æ patùm altè agi ſolet numeroſæ fibræ ſummo ceſpite vagantes adnaſcuntur: vnde *caulis* ſurgit cubitũ & ſeſquicubitũ altus, anguloſus, ſubhirſutus, multis alis concauus: *folia* quà fors tulit poſita ad Atriplicis folia accedunt, ſaturatiùs virentia, modò ſinuoſa, aliàs integra, nec quà pediculo adnectuntur ita falcata: *flores* albidos, ex quinque folijs totidem ſtaminibus ... ſequuntur, ... flauos excipiunt ... ematim dependentes corymbi ſiue baccæ Hederaceis pares, ſucco prægnantes, in quibus *ſemen* plurimum ... color autem baccarum variat ... planta, inquit Matthiolus: in vna enim nigræ, in altera luteæ, & in alia ſubuirides ſpectantur. Variat acinis rubris luteis & nigris Geſn. & Camer.

Dioſc. Solanum hort. Dioſcoridi Solanum hortenſe [στρύχνος κηπαῖος] frutex eſt eſculentus, haud magnus [οὐ μέγας altus codex non habet] alarum cauis multis, foliis nigris, & quàm Ocymi maioribus ac latioribus, fructu rotundo, ac primùm quidem viridi, mox vbi maturitatem aſſecutus eſt, nigro aut fuluo: eſt verò herba innocentis guſtus.

Plin. Solan. De hoc Plinius ait lib. 27. c. vltimo: Solanum Græci Strychnon vocant, vt tradit Cornelius Celſus. Huic vis reprimendi refrigerandíque. Lib. verò 21. c. 31. longiùs omnem Strychni Hiſtoriam proſequitur.

Synonyma C. Bauh. phyt. & pin. Solanum bacciferum 1. ſiue officinarum: Solatrum Brunfelſ. tom. 2. raphſ. 8. & in 4. p. 94. Solatrum vulgare Trago: Solatrum minus Cæſalp. Solanum Lon. hortenſe Matth. Fuchſ. Angl. Dodon. Geſn. hort. Lobel. Obſ. p. 131. Icon. Plant. p. 262. H. Lugd. p. 597. Cam. & Ger. Satiuum Tab. Solanum nigrum Cord. in Dioſc. & hiſt. quod edendo eſt. Cuculus & Cacubalum Plinij, Anguill. Solanum hortenſe, Circeæ aut Phaſeoli folio Lob. in Adu.

Varietas Variat foliis magis laciniatis, vt Fuchſij figura: alia Halicacabi, vt figura Lobelij exprimit: acinis nigricantibus & fuſcis: puniceis, quod Solanum puniceum Cordo hiſt. rubris, luteis, quod Solanum luteum Geſn hort. Sic in arenoſis Michelfeldæ vix palmam excedens reperitur.

Nom.li... Στρύχνος κηπαῖος. Arabic. *Hamebathanaléb*, ſeu *Hameb aliba chaich*, ſeu *Hanabalthabeb*. Germ. *Nachtſchatt*, quæ vox vmbram nocturnam ſonat. Belg. *Naſcaye* & *Nachtſcade*. Gall. *Morelle*. It. *Solatro*, ſeu *Herba morella*. Hiſp. *morella* & *yerua mora*. Belg. *Nightſhade, morell, petye morell, hovvndes berre*. Hung. *Zep zolo*, h. e. pulchra vua.

Locus Solanum iſtud multis gignitur locis, nec enim modò in hortis, à quibus cognomen tamen accepit, & in quibus crebrò aliis herbis permixtum reperitur; verùm & ſecus vias, agrorum margines tam Meridianæ, quam Septentrionalis gentis, ſepimenta, veteres parietes, ruinas, & in aſperis ruderibus ſubinde reperitur. *Tempus* Æſtate autem, & in multum quoque Autumnum floret, & tunc quidem fructus maturi conſpiciuntur.

Vires & uſus Solanum hortenſe frutex eſt eſculentus, innocentis guſtus. Vis ei refrigerandi: quare folia eryſipelatis & herpetibus cum polline polentæ conuenienter imponuntur. Trita autem & per ſe impoſita, ægilopa, capitiſque dolorem ſanant, & ſtomacho æſtuanti auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Sed & ipſius ſuccus valet aduerſus eryſipelata & herpetas cum ceruſſa roſaceo & argenti ſpuma: ægilopas verò, cum pane. Infantibus quoque inflammatione laborantibus, quam Siriaſin vocant, cũ roſaceo infuſus proficit. Inſeritur & aquę, vel vitelli oui vice collyrijs, quæ contra fluxiones acres illinuntur, quin & aurium dolori inſtillatus prodeſt: fluorem etiamnum muliebrẽ ſiſtit in vellere ſubditus. Denique ſuccus fuluo gallinarum cortalium [domeſticarum, Corn.] fimo ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopis præſentaneo eſt remedio. *Plin.* *Plinius* Cucubali folia trita cum aceto, ſerpentum ictibus & Scorpionum mederi dixit. Sed cùm vi refrigerandi & reprimendi polleat, vt ipſemet Plinius ait, aduerſus ictus vel morſus venenatorum animalium Solano vti nollem. Ad fugandos quidem ſerpentes facere, teſtatur in Ther. Nicander.

Accipit innocuo medicantem frigore Strumum.

Greuinus tamen nullam eius rei rationem naturalem inueniri ait, quòd ſingulæ Solani ſpecies à Dioſcoride deſcriptæ, frigidæ ſint, in qua re cum ſerpentibus, quamvis venenoſi ſint, conueniunt. Exiſtimat autem hoc fieri ob naturæ quandam contrarietatem. Trychno, quod aliqui Strychnõ vocant, quodque editur, vtitur *Galenus* ad ea, quę refrigeratiône & adſtrictione opus habent: poſſe *Temp...* enim hæc duo ordine ſecundo. Succus [inquit *Matth.*] phreneticos iuuat ex aceto, & roſaceo ſincipiti illitus. Illinitur fronti cõtra calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque cum aceto, ad faucium, & columellæ inflammationes & additur conuenienter in vnguentis, & emplaſtris, quorum ad vlcera contumacia eſt vſus: cibis idoneus eſt. *Fontanus* de Morb. intern. lib. 3. c. 29. In ſerapio ad cancrum vteri præſcribit folia Solani

lani dicens: proprietate occultâ discutere humorem cancri. Seuerinus Gobelius in suo de Succino commentario tradit ex putredine huius herbæ vermes virides maculis luteis intermistis crescere, in quorum capite cornu apparet interdum fermè digiti longitudine.

SOLANVM HALICACABVM VVLGARE.



Restibili serpētis *Radicis* fertilitate, licet ei⁹ paruæ, affatim se propagat, *coliculis* tenuibus, subrubentibus & sub hirsutis *folia* sustinentib., Solani hortensis, maiora, leuiter hirsuta, sæpè bina, sed in eadem orta, ex quorum alis penduli emicant *flores* exalbidi, in quinque lacinias diuisi, apicibus concoloribus, pediculo vnciali: quibus succedūt vtriculi rubidi, per maturitatem rubentes, in quorum singulis *fructus* Cerasi magni udine, colore, & forma, cum pulpa semina continens Strychnodendry, orbiculata, compressa: sapor fructui acidus cum pauco amarore. Matthiolo baccæ vinoso succo refertæ, ipsæque rubentes. Rusci baccis persimiles, sapore austero simul & amaro.

Dioscoridi est alterum Solanum, quod peculiari nomine Halicacabum vocant, alij Physalida, i.e. Vesicariam, foliis antè dicto similibus, verùm latioribus: huius caules posteaquam adoleuerūt, proni terram spectant: est autem fructus intra folliculos orbiculatos vesicis similes fuluus, rotundus ac læuis ceu vuæ acinus.

Plinio Strychni dicitur alterum genus, cui acini coccinei, granosi in folliculis: Halicacabum vocant, alij Callion: nostri autem Vesicariam, quoniam Vesicæ & calculis prodest.

C. Bauh. phyt. & pin. Solanum bacciferum 2. siue vesicarium: Solanum halicacabum Trago, Matthiol. Lac. Lobel. Aduers. Obs. pag. 134. Ic. Plant. pag. 262. H. Lugd. Solanum vesicarium Gesn. hort. & Dodon. Halicacabum Anguill. & Cast. Halicacabum vulgare Fuchs. Turn. & Eyst. Halicacabum vesicarium Camer. Halicacabum, siue Vesicaria, Cordo h. & Gesn. hort. Vesicaria Cordo in Dioscor. Gesn. hort. & Cæsalp. Vesicaria vulgaris Dod. gall. prima Cast. Alkekengi Lonic.

Græcis στρύχνος ἁλικάκαβος & φύσαλις Dioscor. Germ. *Iuden kirsen*, quasi dicens Cerasa Iudaica, *Iudenheutlin*, *Iudendœcklin*, *Schlutten*, *Boberellen*, *Teuffelskirschen*, *Pfaffenoschlottē*, *Pfaffenhœdlein*, *Rottnacht schatten*, hoc est, Solanum rubrum, *Groff: oder Rottsteinbrech*, vt Brunfels. Saxifraga rubra. Belg. *Kriechen ouer zee*. Gall. *Baguenaudes*. Ital. *Alchakengi*, *Halicacabo*. Hisp. *Vexiga de perro*. Angl. *vvinter cherye*. Hung. *Pap monya*, hoc est, Testiculus sacerdotis.

Nascitur in parietinis, locis vmbrosis, aliquantulùm humentibus quandoque prope vliginosas sepes, & circa agrorum margines. Sub Autumnum fructus maturescunt: flores antè apparent scilicet Maio, Iunio & Iulio. — Locus & Tempus.

Vim, authore Dioscoride, vsumque obtinet hortensis Solani, nisi quòd in cibos minimè recipitur. Valet autem fructus epotus ad expurgandum morbum regium, quà præditus est vrinæ ciendæ facultate. Cæterùm, ex vtriusque Solani herba succus elicitur, qui siccatus in vmbra reconditur, & ad eadem illa pollet. Arnoldus de Villa noua tria Alkekengi grana cum bono vino albo terit, potúque dat ad euacuandam vrinam in hydropicis. Baccarum vis [addit Matthiol.] habetur non solùm præstantissima ad renum vitia, & ciendam vrinam, sed ad eius quoque acredinem retundendam: bibitur namque earum succus ad ea omnia vtiliter cum Papaueris albi cremore, aut seminum Melopeponum, aut Cucurbitæ, Cucume isue. Aspidibus autem aduersissimum est Halicacabum, vt admotâ propiùs eius radice, sopore inexpugnabili necentur. Refrigerat autem & adstringit ordine secundo, præceptore Galeno. — Vires & vsus. Morb. regius. Vrinam euacuat. Hydrops

SOLANVM SIVE HALICACABVM Indicum.



Caulis huic Solano cubitalis, crassiusculus, in crebros ramos diductus: per quos *folia* Solani vulgaris, laciniata, atrouirentia, venulis ex medio neruo obliquis in lacinias exporrectis, pediculo duûm, triú nue vnciarum: *flores* è ramorum diuaricatione, foliorúmque sinu prodeunt, lutei, Solani halicacabi similes, ex vnico folio in quinque angulos exacuto: vesicæ Halicacabo pares sequuntur, virentes, quas *acinus* replet magnus, semine Halicacabi refertus, insipidus. — Descriptio

C. Bauhin. phyt. & pin. Solanum bacciferum 3. siue Vesicarium Indicum: Camer. hort. & Ic. itémque Eyst. Halicacabum siue Solanum Indicum.

An de hoc Oliuus in Musæum Calceolarij? Est planta vocata Concordia aliunde deuecta, neque ita nobis familiaris & domestica, quæ Flos noctis dicitur, Solanum vesicarium. Hic flos veluti tenebras horrescens, nocte clauditur, die verò Sole aduentante, diducitur, & folia cum floribus panduntur. — Synon.

Apud Germanos non nisi in hortis quibusdam colitur, vt Mōtbelgardi, Basileæ, & Lutetiæ.

Solanum somniferum Veteribus.

Solanorum (Vesicariarum reddit Gaza) gene- — Locus

ra duo videre licet, inquit Theophrastus Plant.l. 9. cap.12. Alterum somnificum radice rubrâ, sanguinis modo, sed candida cùm siccescit, fructu rubriore, quàm Coccus (grano iligneo, Gaza) folio Tithymali [Lactariæ, Gazæ] simili, aut Malo dulci, sed piloso: huius corticem radicis tundentes admodum & in vino meraculo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt: nascitur rupibus & faucibus atque sepulchris.

Locus. Solanum somniferum aliquos Halicacabum vocare testatur Dioscorides, qui sequentia de eo scribit. Frutex est numerosis præditus ramis, densis, caudicosis, fractu contumacib. pinguium foliorum, Cotoneæque mali similium plenis: flore rubro, prægrandi [εὐμέγεθες, vet.caret.] fructu in folliculis [ἐν λυβοῖς vet. θυλακίοις μικροῖς] Croci colorem æmulante: Radice denique grandi, cortice subrubro vestita. Nascitur in petrosis locis (ἐν πετρώδεσι τόποις. Ald. ἐν πέτραις.) non procul à mari (οὐ πόῤῥω θαλάσσης, vet.caret.) Radicis cortex drachmæ pondere in vino potus, somniferam vim habet, quàm opium mitiorem: fructus autem potenter vrinam cit: atque adeò corymbi duodecim hydropicis exhibentur: quod si plures numero propinentur, mentem è sua sede & statu dimouent. Sed remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Pastillis etiam, ac doloris leuamentum præbentibus medicamentis succus eius admiscetur. Idem decoctus in vino, si ore contineatur, dolorib. dentium succurrit. Cæterùm, radicis succus cum melle inunctus, oculorum hebetudines tollit.

Diosc. var. lectio.

Plinius. De hoc Solano superiori historiæ hæc addit Plinius. Quin & alterum Solanum, quod Halicacabum vocant, soporiferum est, atq; etiam Opio velociùs ad mortem, ab aliis Morion, ab aliis Moly appellatum. Laudatum verò à Diocle & Euenore &c. *Et paulo pòst*: Halicacabi radicem bibunt, qui sunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est aqua copiosa mulsa calida potui data.

Morion. Moly.

Solanum somniferum Galeno. Galenus Solani somniferi radicis corticē cum vino potum drachmæ pondere, somniferum esse ait: & ad alia Papaueris succo similem, sed in tantùm debiliorem, vt tertij ordinis sit frigefacientium, illo in quarto locato. Semen eius vim ciendi vrinam habere, sed insaniam inducere, si plures quàm duodecim corymbi bibantur.

SOLANVM VERTICILLATVM.



Descriptio. SOlanū verticillatum cubitalem & maiorem altitudinem assequitur, *caule* recto, tereti, hirsuto, per quem alternata *folia*, Priapeæ foliis proxima, minora vt mihi videtur, ex rotundo leuiter in acumen desinentia, hirsuta, pediculis vnciâ breuioribus hærentia: è quorum sinu *flores* caulem proximè verticillatim oriuntur, Solani vulgaris pares, ex luteo pallescentes, ex quinque foliis compositi, apicibus aliquot in medio: succedunt vascula maiuscula *semen* continentia, vtriculis hirsutis fimbriatis obuoluta.

Matth. in prior. comm. depingit nomine Solani somniferi dicens tertium Solanum esse, sibique Pisis à Ghino missum, omnibus planè notis legitimo respondens. Id autem non describit. In post. comm. & Hist. germ. ceu etiam in Epitome (vbi verba Dioscoridis ponit) tradit florem habere rubrum, qualem etiam suo Solano somnifico, semel tantùm, vt ait, ad ripas Belgici maris viso, adscribit Amatus. Dodonæus tamen flosculos subrubentes, suo Solano somnifero attribuit. Ego autem ex luteo pallidos tantùm obseruaui. Solanum somniferum Diosc.

Solanum hoc vtpote somniferum, Theoph. Dioscoridis, Plinij, & Galeni, negat in Adu. Lobelius, vt quod verticillatis florib., aliisq; quamplurimis indiciis, quiduis potiùs quàm Solanum exprimat, nec viribus alioquin respondeat. *Sed debilem* suam, nimisque insolentem opinionem argumentis haud comprobat. Litem discernere ij tandem poterunt, qui aliorum hac de re sententiam cum antiquorum decretis conferent, & sine passione dijudicabunt. Lob. opinio reprobatur.

Et rectè, meo quidem iudicio, appellarunt Matthiol. Guill. Gesn. hort. Lac. Clus. hisp. & hist. Dodon. Lob. in obs. p.135. in Icon. Plant. p.263. Cast. H. Lugd. Camer. & Cæsalpinus, *Solanum somniferum*. C.Bauh. pin. Solanum bacciferum 7. siue somniferum verticillatum: Et phyt. Solanum 10. acinis in folliculis hirsutis per maturitatem, nunc rubris, nunc ex rubro croceis. Synonyma.

Dioscoridi στρύχνον ὑπνωτικὸν dicitur; Theophrasto verò στρύχνος ὑπνώδης; ab aliis δίρκαιον, & ἁλικάκαβον; Plinio Halicacabon & Morion: ab aliis Latinis Solanum somniferum: à plerisque etiam Solanum manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Obsago: Mal. censibus Oruale. Clus. & Dodonæo: Lob. verò Hisp. *yerua mora que accarrea locura*. Nom. lin.

Spontaneam vidit Clusius in Hispania in arce inferiore vrbis *Malaga* vulgò dictæ: apud Belgas verò & in Germ. hyemem non ferre, sed singulis annis serendam scribit: vidi autem Basileæ in horto D. Fœlic. Plateri florentem Octobri; Montbelgardi Septembri in horto Ill. E. C. Locus. Tempus.

An Solanum somniferum Alpini, Cuius foliis contusis emplastri modo ad calidas inflammationes vtuntur, atque illitis ex ipsorum succo fronte, temporibus, ac aliis eo poris partib. in quibus pulsus sentiuntur: vel iisdem contusis, emplastri modo appositis, ad somnum familiarissimè vtuntur, non minusque ad exustiones?

DE SOLANO FVRIOSO ex Veteribus.

SOlanorum, inquit Theophrast. (Vesicariarū, Gaza vertit.) alterum genus, furiosum sc. [ὁ δὲ μανικὸς στρύχνος] quod alij Thryoron [θρύορον. Gaza legit βρύορον, Briorem] vocant, alij Periton (Perisson, Gaza) candidam, longámque & concauam cubiti ferè longitudine radicem habet. Datur bibenda drachmæ pondere, si quis per jocum efficere voluerit, vt pulcherrimus videatur, qui biberit. Si verò furere adhuc magis hominem, visáque aliqua animo eius obseruari, duarum drachmarum: &, ne furor desinat, trium: Descr.

& vt

& vt aiunt, Centaurium admiſcere. Et poſtremò ſi hominem perimere, quatuor. Folio Erucæ eſt ſimile, ſed maiore. Caulem altitudine quantùm protenſa vtrinque brachia ab altero ſummo medio digito ad alterum traiecta per pectus longitudine patent, vt vlnæ longitudo: caput Gethyo ſimile, craſſius, Plantani fructui par.

Manicum ſiue furioſum Solanum, vt Dioſcorides ait, Erucæ [εὐζώμῳ] ſimilia folia habet, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à radice proceros [ὑπερφυεῖς] decem aut duodecim, Orgyæ [ὀργυιὰ autem menſura eſt Heſychio, quanta eſt ambarum manuum extenſio] altitudinem habentes: caput verò in faſtigio eminens, vti Oliua, ſed hirſutius, inſtar Plantani pilulæ: grandius tamen ac latius: flos niger: poſt hunc fructus racemoſus, rotundus, niger, acinos decem aut duodecim, veluti Hederæ habens corymbos: ſed vuæ modo molles: radix ſubeſt candida, craſſa, concaua, cubitalis. Naſcitur in montanis & vento expoſitis, ac πλαταμῶσι, h.e. locis latis, magníſque, mari vicinis.

De hoc Solano Plinius ſequentia prodit. Tertio folia ſunt Ocymi, minimè diligenter demonſtranda, remedia non venena tractantibus: quippe inſaniam facit paruo quoque ſucco. Quanquam & Græci autores in iocum vertere. Drachmæ enim pondere luſum gigni dixerunt, ſpecies vanas, imaginéſque conſpicuas obuerſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam inſaniam facere. Quicquid verò adiiciatur ponderi repræſentare mortem. Hoc eſt venenum, quod innocentiſſimi autores Dorycnion appellauêre, ab eo quòd cuſpides in prælijs tingerentur, illo paſſim naſcente. Qui parciùs ſpectauerant, Manicon cognominauêre. Qui nequiter occultabant, Erythron, aut Neurida: vt nonnulli Periſſon: ne cauendi quidem cauſa curioſiùs dicendum. Ita Plinij vetus codex, in quo nulla pudoris vox, aut veſtigium ſaltem eius habetur. Patet autem ex Theophraſto in Plinij vulgaris exemplaribus falsò luſum pudoris legi.

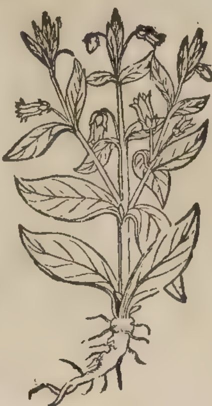
Galeno Solanum furioſum inutile eſt ad internas medelas. Si enim quatuor drachmæ fuerint acceptæ, mortem inducunt: ſi pauciores inſaniam: Vna innoxia eſt, ſed neque ipſa vtile quid habet. Extrà corpori impoſitum, vſcera maligna proſerpendóque depaſcentia curat. Ad hoc optimus eſt radicis cortex, ſiccans ſecundo ordine iam completo, & tertij initio. Frigefaciens initio ſecundi.

Στρύχνον appellatur μανικὸν: à nonnullis πέρσιον, περίσσον, item & περίττον, ab alijs θρύον, aut potiùs vt Theophraſtus habet, θρύορον, vel βρύορον. Dicitur & ἔνορον, ὀρθόγυον, πεντόδρυον, καὶ ἄνυδρον.

ariá. Dioſcor. l.6. de lethalib. med. Dorycnion etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

SOLANVM MANICVM MVLTIS, ſiue Bella donna.

TOtum puluillum opacat pernicioſa Solani Bellæ donnæ dictæ luxuries: námque ex *radice* craſſa trib. cubitis altiores *caules* eligit, pollice craſſiores, hirſutos, qui in tuber craſſeſcentes, in multos ramos indidem ferè exortos brachiantur: *folia* Solani hortenſis formâ, non ſinuata, & pluſquam duplò, triplóque maiora, vtrinq; piloſa, ſupernè atro-uirentia, infernè ferè herbida: *flores* ſtriati ex foliorum alis cócaui, Campanularũ inſtar, in quinque lacinias diuiſi, colore intus quidem lurido purpureóque, fundo luteo verſicolore, extrà verò tantillùm ex herbido rubeſcentes, ſubhirſuti: occultát autem fibras quinas ad exortum hirſutas, qualis & fundus eſt, apicibus albidis: ſtylus verò productior extra floris oras promittitur capitulo viridante: decedentibus floribus inſident hirſuto quinquepartito calyci *bacca* nitidæ HerbæParidis. Et hæc deſcriptio primæ debetur iconi, de qua hæc apud autores ſcripta inuenimus.





Icon. I.



Solanum lethale Dod.

Apud Dod. lat. vulgò Solanũ lethale, ſiue Solatrum lethale appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona*: German. *Dollvvurtz, Dollkraut, Seeukraut*, & *Schlaffbeeren*: Belgis *Groote Naſcaye* & *Dulle beſien*. Sunt qui putent Fabam inuerſam dici. Ad Mandragoram Theophraſti (qui differt à Dioſcoridis Mandragora) plurimùm accedit: ſi non ipſiſſimus eſt. Theophraſtus hunc caulem habere ait, & fructum ferre nigrum ῥαγώδην καὶ οἰνώδην τῷ χυμῷ, i.e. acino vuæ ſimilem, & ſucco vinoſum. Reſpondent quoque facultates.

Camerarius, cui Solanum maius dicitur, Bellam donnam Italis vocari ait, quòd succo illius mulieres faciem decorent. Clusius verò qui Solanum lethale & Bellam donnam inscribit, non ineptè Theophrasti Mandragoras esse quosdam censuisse suspicatur. Id autem duorum generum esse testatur. Vnum amplioribus foliis, breuiore pediculo pendentibus, flore maiore. Alterum minoribus foliis & magis atris, longioréque pediculo fultis, minore flore.

Dicitur C.Bauh. phyt. Solanum 4. siue baccâ nigrâ Cerasi simili, Solanum Dioscoridis, fructu vuæ specie, & Solanum fructu nigro Theophrasti, Cacabulum Plinij, quod alij Strumum appellant, græcè Strychnon. *Eidem pin.* Solanum bacciferum 4. siue μελανοκέρασος: Solanum hortense nigrum Tragi, Mandragora Theophrasti Dodon. gall. Ang. Guilland. Morion Fuchs. Icon. Lon. tertia species Cordi in Diosc. Solanum maius Matth. Cast. Cæsalp. & Camerarij. Solanum somniferum Fuchs. Turn. Lob. obs. p.134. Icon. Plant. p.263. H.Lugd. p.1721. Solanum lethale Dodon. & Clus.hist. Solanum syluaticum Gesn. hort. Syluestre siue lethale Thalij, & Bella donna Clus.pann.

Icon. 2. Tragus, Dodon.gall. & Fuchsius pingunt effigiem secundo loco positam quam Solani somnifici alterius Matthioli titulo describit H.Lugd. p.1720. Hoc Solanum, inquit Tragus, apud Dioscoridem στρύχνος κηπαῖος, i. e. Solanum hortense Solanum latiuum, vel nigrum vocatur. Alij Scubulum, alij Allelo, Astrismurum, & Cacubalum appellant. Sunt qui radicem huius Solani pro Mandragora vendant, est enim Narcotica radix. *Solan. hort. Dioscorid.*

Ceruo desideratum. Idem lib.3.cap.24. Solanum hortense Ceruum magno desiderio inquirere didici. Hoc mirari subit solere hanc stirpem eosdem plerumque situs cum Sambuco siluestri [racemosa,] occupare. Hacce ceruus vnicè delectatur, folia eius non baccas decerpens, vnde intelligi potest, fructus hosce frigidioris esse qualitatis, ac feris, ne dum aliis iumentis & hominibus, minùs salutares, id quod natura bestias docet. Præterea, quod non minùs admiratione dignum censeo, obseruaui ceruum solum foliis huius plantæ vesci, non autem ceruam, nisi ea prægnans fuerit, & ceruum in vtero gestauerit, tum enim & ipsa huius stirpis desiderio tenetur, & illius folia degustare solet, aliàs nunquam. Solanum hoc hortense, vt obiter dicam, Mandragora mihi videtur, quam Theoph.lib.6.cap.2.describit. Id autem frigidæ naturæ esse iudico, ita quidem vt pro Sambuco siluestri [rosea] si illa desit, vsurpari queat, Verùm enimvero quia Solanum hoc suibus conferre aduersus ardentes febres docui, quemadmodum & rei veritas habet, nonnulli in malam interpretantur partem, quod iumentorum & pecorum, & quo pacto morbis illorum subuenire possimus, mentionem faciam. At suibus sua quoque remedia à Deo proposita sunt. Præterea video Catonem, Varronem, & Columellam rememedia quibus pecorum morbis mederi conueniat, quàm diligentissimè descripsisse. Dissimulandum verò non est, baccas Solani hortensis somnum inducere, quod ipse tribus aut quatuor ex eo genere degustatis acinis expertus sum. Admonendi sunt ergo omnes vt à nimio eorum vsu abstineant. *Mandrag. Theophrast.*

Solan. somnif. Fuchs. Fuchsius Solanum somniferum intitulat, ab effectu, vt ait. Esse tamen qui Solatrum dormitorium, vel marinum dicant, quòd rupibus non longè mari inueniatur: gall. *Morelle marine.* Aliqui Solanum hortense non sine maximo errore esse putant, plurimumque suibus conferre, ac easdem à lethalibus morbis præseruare asserunt. Ego tamen non laboro magnopere quomodo suibus [hic suggillatur Tragus] succurrat, sed quid in homine possit magis considero, quum constet plæraque aliis animantibus esse cibum, quæ homini venenum sunt. Experientiâ verò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorum huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exemplum me mouet, vt somniferum esse credam, potissimùm cùm in vniuersum ferè illi descriptio quadret, vno hoc dempto, quod semen non habet in siliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortensis etiam delineatione, quæ illi non conueniunt. Neque enim exilis est frutex, sed propemodum arborescens: neque etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet.

A Fuchsio dissentit Matthiolus, nec eam plantam quam Herbariorum vulgus Solatrum maius nominat, Veneri verò vulgò *Herba bella donna*, Solanum somnificum Dioscoridis esse existimat. Siquidem id facie distet, & fructum non proferat in folliculis croceum, tametsi eius baccæ largiùs sumptæ interficiant, (facto inexpugnabili somno, vt quandoque accidérit pueris, qui discriminis ignari eas Vuæ vice deuorarunt) & viribus iisdem, quibus Solanum somniferum, polleant. Et hinc factum est præterea, vt eandem vlla Mandragoræ specie comprehendi posse negarit, sed Solani quintam speciem esse antiquis incognitam putarit. *Mandrag. negat Fuchs.*

Cæterùm, cum Matthiolus, Solanum maius, suæ gentis hominibus Bella donna appellatum, Strychni generibus annumerat, atque antiquis scriptoribus, silentio omissum decernit, Theophrastum sibi nunquam lectum, clarè exponit. Ille si Mandragoram eius autoris, differre à Bella donna ostenderit concedet Guilandinus sanè lectū ipsi Theophrastum, sed minimè intellectum. Porrò autem in Solani somniferi agnitione, vel ipsum, vel certè Dioscoridem falli necesse ait. Etenim quòd ille expressa icone proponat plantam, & floribus, & radicibus candidis paruisque constantem; contrà quod Dioscoridi describatur, flores habeat magnos, rubrosque, radice item prægrandi, russaque vitiat. In Solano denique maniaco Matthiolum suam ignorantiam accusare testatur, quod quia ei notum non sit, protinus ab omnibus in Italia ignorari falsò definiat. *Guilandino subscribet Apollo.* *Matth.*

Porrò, Solanum manicum, quod secundo loco pictum proponimus, C.Bauh. in phyt. non agnouit. Collocauit autem id in pin. loco quinto, vocans Solanum somniferum bacciferum, Solanum somniferum alterum Matth. Gesn. hort. H.Lugd. pag.1720. & Camerarij, Solani lethalis aliud genus Dodonæi, Solanum somniferum Lonic. & Solanum de Hierico Castoris. Solanum autem eius nonum in phytopinace, siue somniferum alterum Vvieri Camerarij hort. Ditmarsis & Vvestphalis contra morbum *die Varen*, magni existimatum, à *Bella donna* Italorum non separo.

Buchananus lib.7. suæ hist. Scoticæ exponit, quo pacto huius Solani succo vina & ceruisiam Scoti infecerint, vnde Danos hostes suos ita dementarunt, & in profundum somnum induxerunt, vt eorum Ducem Senonem cum toto exercitu deleuerint.

Circa

Circa filuas, iuxta parietes, sepimentáque agrorum, aliisque parum cultis ac desertis reperiri locis: vmbrosa amare: Augusto arridere maturas baccas: flores & antè, & eodem reperiri tempore author est Dod. Obseruaui ego Monspelij & Tiguri in silua, florentem mense Maio: itémque Montbelgardi in vmbrosis circa Becham ad Dubim: spontaneam quoq; inter Geneuam & Lugdunum. Quin & in hortis meis passim alui. Hæc vbi in filuis depasta reperitur, indicio esse solet venatoribus ceruos adesse.

HERBA PARIS.



Herba Paris dicta *radicem* habet tenuem, geniculatam, repétem: *caulem* mediocriter crassum, teretem, palmos duos circiter altum, rubentibus maculis, vt Serpentaria maior variatum: *folia* vno aut duobus cis summum caulẽ digitis quaterna, rarius quina [teneræ, antequam hastam producat, terna sunt] ex angusto principio lata, in acumen desinentia, rugosa & neruosa, infernè splendentia, supernè non item: *flos* in hastula singularis, ex quatuor latiusculis acuminatis viridantibus folijs: inter quorum vnũquodque, foliolum tenuissimum, acutissimúmque eiusdem coloris intercedit: *stamina* pro foliorum numero octona, longa, acuta, viridia, additamentis croceis circa medium acuta, infimâ parte atro purpureâ: in medio sessilis *baccula*, futuri fructus rudimentum, quadrangula, atro-purpurea, ex cuius vmbilico quaterna filamenta, eiusdem cum ea coloris emicant. *Matthiol.* in medio purpureus, vino úsq; globulus, acinæ Vuæ similis, in quo semen conclusum album, minutum, copiosumque, Halicacabi modo.

Cordo in Diosc. dicitur Aconitum pardalianches, quod ait Theophrastum alibi Telyphonon, alibi Μυόφονον, alibi etiam Scorpionem vocare. Idem in Hist. describit nomine Aconiti seu Pardalianches monococci. Annotat tamen apud eum Gesnerus Cordum falli, & Solani, non Aconiti, generibus adnumerari debere, Solai úmque syluaticum quoddam esse. Quæ occasio cur in epist. ad Platerum [vbi laudat Antidotum Saxonicam, Herbam Paris recipientem, Tigurensibus *kriitzlekrut* & *Blaterkraut* vocatam, aduersus venena & pestem] Fuchsium ineptè Aconitum facere scribat: cùm reuera Solanis cognata sit herba. Cur autem Fuchsius Solanum syluaticum tetraphyllon inter Aconita recenseat, nullam aliam rationem reddit, quàm quod Dioscorides non solùm calidi, sed & frigidi Aconiti, quod Scorpijs torporem inferat, mentionẽ faciat. Fuchsij opinionem sequutus est Cordus: huic sententiæ fauet & Hugo Solerius. Sed occurrerunt insuper, quæ Fuchsium adduxerunt, vt existimarit Herbam Paris, Dioscoridcæ Pardalianches speciem esse. Et inter alia radix, quam refert talem esse, qualem in Pardalianche exigit Plinius. Idem etiam in epist. ad Aretium negat constanter contra Fuchsium esse Aconitum verum.

Sed & Matthiolus Fuchsium aberrare testatur, vtpote qui Herbam Paris, primi generis Aconitum, h.e. Pardalianches esse censeat. Semini siquidem nulla deleteria vis insit. An autem Herba Paris folia habeat Sanguineæ virgæ similia, vt affirmat Matthiolus, iudicent qui vtramque plantam norunt, dicántque an ex icone Matthioli, id quisquam possit colligere. *Fuchs. error.*

Cæterùm, Cordi & Fuchsij opinionem refutant, reijciúntque etiam Tragus, Dodonæus, Hist. Lugd. & Lobelius. Sequuntur, verò recipiúntque, malè tamen, Lonic. Basil. Faber. [qui *Augenkraut*, & *vvolffsvvurtz* vocari testatur] & Cornarius. Turnerus an Aconitum Herba Paris sit dubitat. *Variorum lapsus.*

Dicitur autem *Aster non atticus* Trago: *Herba Paris* Matthiol. Aug. Dod Cast. Cæsalpin. Hist. Lugdun pag. 1313. Thal. Ger. & Eyst. *Paris Herba* Camer. *Aconitum salutiferum* Tabern. *Solanum tetraphyllon*, Gesn. hort. Lobel. in Aduers. Obs. pag. 137. & Ic. Plant. pag. 267. Solanum num. 10. [7. in phyt.] siue quadrifolium bacciferum C. Bauhin. pin. folijs communiter quatuor, aliquando tribus quinque, & sex. *Synonyma*

Germanis inter alias appellationes dicitur *Einbeer*: Belgis *vvolfsbesien*, & *Spinnecoppen*, id est, Aranea: ab ementita videlicet araneæ forma: quam bacca vnà cum reflexis exiguis alabastris per maturitatem exprimit. Gallis *Raisin de renard*, *Estrangle Loup*. Hispanis, vt quidam aiunt, *Centelha*. Anglis *One berrye*. *Nomina, linguar.*

In montium, syluarum, conuallium & frutetorum opacis ac perinde aliis vmbrosis, pingui ac læto reperi ur solo. Copiosè crescit apud Morpeth in Northumbria, in silua Cottingensi. Aprili florem exue: baccam Maio maturitatem assequi, auctor est Dodonæus. Ego Montbelgardi pluribus in locis semen maturum collegi Augusto. Geneuæ vidi prorumpentem mense Martio, & cum baccis Iuno & Iulio. *Locus.*

Multi in ea sunt opinione, vt credant herbam hanc inguini impositam, dolorem finire: nec desunt, qui afferant acinos Vuæ lupinæ deuoratos soporem inducere. Sed Tragus illos nequaquam degustare vult, ne fortè prorsus obdormiat. Ex Herbæ Paridis acino semen colligitur, non modò nulla deleteria vis inest, inquit Matthiolus: sed etiam contra veneficia præstantissimum est medicamentum. Noui enim ego quosdam, quorum aliqui morborum diuturnitate, alij verò veneficiis semi-stulti facti erant, hoc tantùm Paridis herbæ semine ad vigesimũ vsque diem in puluerem hausto dragmæ pondere, pristinæ sanitati omninò restitutos esse. Nos contrà pronunciamus, eos semi-stultos, vel planè stultos esse, qui credunt veneficia à sagis illata (si tamen intulerint) tolli per herbas, verba, aut eiusmodi præstigia, quinimò si semi-stulti, pituitosi, & torpidi putamus huius plantæ vsu stultiores reddi: nolimus tamen improbare [si ea vera sunt, quæ narrat Matthiolus de sua notitia] in stultis, phreneticis & maniacis, qui insomnes sunt. Camerarius ad Hist. Germanicam Matthioli sequentia addit: Ex Herbæ Paridis baccis paratur oleum aduersus magnos dolores ma- *Vires & vsus.* *Matthanot.*

riscatum & hæmorrhoidum, quod sæpiùs cum xylo in linteolo applicatur. Solent cum vtilitate baccas & folia applicare tumoribus & carbunculis pestilentialibus. An autem tutum sit istis pestilentialibus tumoribus applicare narcotica, meritò controuertitur. A viris fide dignis accepit Turnerus pueros, aliquot in locis, baccas Aconiti nigras Fuchsij aliquando comedisse sine noxa, quod non facerent illæsi, si ea Pardalianches es-
Necat gallinas. set. Audiuit Gesnerus acinis Solani tetraphylli, frigidissimæ herbæ deuoratis, gallinas mori. In locum acinorum Herbæ Paris, ijs deficientibus substitui posse putat idem Gesnerus, acinos Solani siluatici [Solani Bella donna] sed tantò pauciores, quantò sunt maiores. Cæterùm qui Aconitum coniectabant, venenatam prodiderunt. Pro Pardalianche autem recipi non potest. Omnibus enim constat, teste Trago, multùm refrigerare, quod nullum Aconitum facit.

STRYCHNODENDROS.

Descriptio. ARbuscula trium cubitorum, aut altiore proceritate, gracili *stipite*, quem cortex integit cinereus, in ramis viridis: *folia* Euonymi, atro virentia, sapore subacri: *flores* Solani hortensis, candidi, quinque folijs reflexis constantes, apicibus totidem in medio croceis coniunctis: succedit singulis floribus *bacca*, fructui Halicacabi Solani æqualis, coccinea, *seminibus* similibus referta luteis, orbiculatis, compressis.

Synonyma Lob. in Adu. refert quosdam [Italos] Amomum Plinij putare, alios [Belgas] verò rectiùs Strychnodendron vocare. Et hinc in Obs. p. 136. nominat Strychnodendrum, Amomum Plinij vulgò Italorum, Pseudocapsicum Dod. Hispan. *Guindas de las Indias*, i. e. Cerasa Indica: In Ic. Plant. p. 265. Amomum Plinij, Strychnodendron, siue Solanum arborescens. Strychnodendron dicitur Eyst. & Gesn. hort. cui & Amomum. Amomum Plinij, Gerardo. Solanum arborescens Cast. Cæs. & Camer. Solanum fruticosum Gesn. hort. & Taber. Solanum Americanum H. Lugd. p. 599. Pseudocapsicum, Dodonæo. C. Bauh. phyt. Solanum 6. siue fruticosum baccis rubris: Eid. pin. Solanum 9. siue fruticosum bacciferum.

Vires & vsus. Lugduni & Geneuæ fœliciter mihi in hortis ex semine prouenit: verùm perijt Hieme. Patauij vireoat in horto Decembri & Ianuario, ac Februario.

SOLANI SPECIES EX APENNINO quibusdam.

Descriptio. HErba rara est, & foliorum & fructûs figurâ insignis: *folijs* quidem oblongis, per ambitum sinuosis, venosis, ternis ferè simul ex interuallis per *caulem* prodeuntibus, teretem, digiti crassitudine, ferè cubitalem: *fructu* autem in caulium vertice rotundo, exiguo Malo simili, Pruni magnitudine, rubescente, semine pleno.

Synonyma Plantam hic depictam Herbarij quidam ad Hyosciami, alij ad Solani species referunt. H. Lugd. p. 1718. inscribit Hyosciamum peregrinum Dalechampij: C. Bauh. phyt. Hyoscyamum 6. siue peregrinum fructu rotundo rubescente: Idem in pin. Solanum pomiferum 3. siue peregrinum fructu rotundo.

Vires & eius natura adhuc incognitæ. Prætiosissimæ ac elegantissimæ picturæ, in vetusti codicis manuscripti membranis [quæ multarũ stirpium pictarũ imagines ostendunt] hæc herba proponitur rudiùs expressa, nomine titulóque Apollinaris. Dalechamp. qui descripsit, & in Apenninis siluis vmbrosis & densis reperiri retulit, ita dicta nominauit ab Apollonio Philosopho, qui eam Platoni monstrarit, eamque Græcis vocari Stryghion Malchion [Strychnon manicon,] & Dorigion, hoc est Dorichnion.

MANDRAGORAS IN GENERE EX Veteribus & Neotericis.

MAνδραγόρας Græcis & Κιρκαία, vel κίρκαιον, alijs ξηράνθης, alijs ἀντίμνιον, seu ἀντίμιον, alijs βομβόχυλον, nonnullis μῖνον, Ægyptijs ἀπεμοῦμ, Pythagoræ ἀνθρωπόμορφον, alijs ἀλοίτης, alijs θριδακία, alijs κάμμαρον, Zoroastri διάμονον, seu ἀρχίνη, Prophetis ἡμιόνους, seu γονογεώνας, Romanis μάλα κανίνα, seu μάλα τερρέστρια, aut ἀντίμαλον: Latinis etiam Mandragoras, & Circæa, vel Circæon, Xeranthe alijs, aliquibus Antimnion, vel Antimion, Bombochylon, Minon, Ægyptijs Apemum: Pythagoræ Antropomorphon, alijs Aloëte, Tridacia à folio Lactucæ, alijs Cammoron, [Toxiti in Onom.] Zoroastri Diamonon seu Archine: Prophetis Hemionous aut Gonogeonas: Rom. Mala canina seu Mala terrestria dicitur, Arab. vt Serap. *Iabora*, Auerrhoi *Luphaa*, alijs *Yabrohac*. German. *alraun*, *Erdræpffel*, & *hundtsæpffel*. Officinis, Belgis & Italis *Mandragora*. Gallis *Mandragore*. Hisp. *Mandracula*, & *Mandracola*. Angl. *Mandrage*. Hung. *Natragulya*. Nomina.

Circæa quidem à Circe Solis filia illa venefica procurandi amoris artifice vocatur. Creditur enim huius radix ad amatoria conducere. *Mandragoras* autem, quòd Solis feruidioris impatiẽs, ad mandras pecorum, antra aliásque speluncas vmbrosas proueniat. *Mandre* enim aprica loca quò se recipiunt & stabulantur armenta, etiam hodie Itali è græco significant. Pythagoreis etiam ἀνθρωπόμορφος, quòd humanum truncum & artus nonnihil adumbrarent radices implexæ, crura bina & clunes quasi disparata ostentantes, quam ad interpretationem alludit non inscitè Septentrionalis nomẽclatio, quæ Mandragoram quasi *Man* & *Draghen*: virigerã siue homigeram connotat. Et hinc à Columella epitheto dicitur Semihomo. Mandragoram Hebræi vocant Dudaim, Chaldæi Iabruchim pluraliter: Nam singulariter Dudai & Iabruach dicitur. Videtur mihi, inquit Rabbi Moses Nehemanides, Leam Ma-

dragoris propter bonum odorem delectatam, nec conceptionem medicinali herba, ſed precibus à Deo impetraſſe. Quare attulit illi Ruben filius ramulos de Dudaim [id eſt Mandragora] aut fructus eius qui ſunt ſicut mala, & ſunt bene odorati. Sed radicem, quæ habet effigiem capitis & manum non attulit, de ea nempe dicunt aliqui quod conceptionem iuuet, quod tamen ego in nullis Medicorum ſcriptis vnquam legi. Hæc ille. Paulò poſt recitat idem Nehemanides ſententiam quorundam, qui dicunt Dudaim, id eſt Mandragoras, herbas eſſe quæ venerem ſtimulent, & ad amorem mulierum incitent, vnde hi Dudaim, à voce Hebræa Dodim, quæ ſignificat amores deriuari: Sic ille, citante Trago, de Mandragoris. Leuin. Leminus Mandragoram inter herbas biblicas reponit. Guliel. verò Stuckius l.3. antiquit. conuiual. cap.8. de Mandragora eleganter & doctè diſſerit ex ſententia ſacrarum & prophanarum literarum, ita vt nihil ferè in hoc genere deſiderari queat: Eum lege.

Cæterùm agyrtæ & impoſtores Circumforanei qui quotidie Mandragoram circumferunt, iactántque tanto periculo effodi, humanâ formâ ignaræ plebi eam oſtendentes, ex vno Pythagoræ nomine eius Antropomorphos, vt credimus, mendacij ſui occaſionem arripuerunt. Neque enim, vt diximus, vox illa aliud, quàm humanæ formæ plantam ſignificat. Acceſſit & Pythagoræ Columellæ teſtimonium, qui & ipſe, tum vulgi opinione ſuæ ætatis, tum nominis ſuperſtitiosâ oſtentatione motus, ſic cecinit:

Quamvis ſemi-hominis veſano gramine fœta
Mandragoræ pariat flores mœſtamq; Cicutam.

Fictitas quidem eſſe agyrtarum imagines manúque ex aliarum ſtirpium radicibus adhuc tenentibus efformatas, certò conſtat. Solent namque illi, exempli gratia, Altheæ, Arundinis, aliarúmque plantarum, & præſertim Brioniæ radicibus nuper euulſis humanam vtriúſque ſexus effigiem inſculpere, inſertis in ea loca, in quibus pilos exoriri voluit natura, Hordei & Milij granis. Deinde eas, factâ ſcrobe, tenui ſabulo obruũt, calidéque conſeruant, vt ſic aliquandiu detentæ, grana illa radiculas emittant, ipſæque imagines contabeſcant, ac aliam arte faciem induant. Et euenit, vt viginti ſummùm dierum ſpatio, è terra ita enatæ appareant. Tum eruunt, & radiculas ex granis natas acutiſſimo cultello concîdunt, itáque aptant, vt capillum, barbam, & cæterarum corporis partium pilos referant. Hoc pacto miſeri, & imprudentes homines decepti, Bryoniæ, plantarúmq; aliarum radices pro Mandragora emunt. Sed impoſturæ huius finis nondum eſt. Has ſub crucibus & rotis ex vrina ſupplicijs affectorum enatas perſuadent, monſtroſóſque earum vſus pollicentur. Nec niſi magno vitæ periculo effodi poſſe nugantur, cane, qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem exaudiant effodientes, vt quo audito illis pereundum ſit. Cuius quidem impoſturæ ac mendacij origo ex Veterum ſuperſtitione fluxiſſe videtur. Non enim defuerunt olim, in iactanda, cùm foditur Mandragoras, religione Theophraſtus in Græcis: in Latinis verò Plinius. Hos, inquam, non puduit, in tanta rerum, quas ſcribebant, grauitate, ne quid contra communem ſenſum dixiſſe viderentur, populares, & ſine ratione ritus huiuſcemodi, poſteris tradere. *Theophraſtus* enim de effodienda Mandragora hęc ſcripſit. Circumpſcribũt & Mandragoram gladio ter, ſecántque ad occaſum ſpectantes. Iubent & alium ſaltantem tripudio circumagi, multáque de veneris vſu & re dicere. A Theophraſto parùm euariat Plinius. Cauent, inquit, effoſſuri contrarium ventum, & tribus circulis, antè gladio circumſcribunt: poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes. His igitur auctoribus, & quaſi per manus tranſlata huiuſcemodi ſuperſtitione, veriſimile eſt, vanis periculorum, religioniſque, & humanæ formæ, mendacijs, etiamnum Mandragoram celebrari: cùm tamen id potiùs quærendum fuerit, cur à ſapiente illo Samio honeſtiore hominis nomine indicata fuerit. Neque enim veriſimile putat Marcellus quia binâ radice, & hominis crura imitante nitatur, ſic dictam ab eo fuiſſe. *Plin.*

Porrò, Matthiolus fabulam illam, quæ ignaris Mandragoræ radices effodere volentibus tantopere minatur, ex Flauo Ioſepho natam putat, qui etſi de alio radicis genere ſcripſit, ea tamen facilè ab impoſtoribus ad Mandragoræ radices, detorqueri potuerunt. Hæc ſunt illius de Bello Iud. lib.7. cap.25. verba: Vallis, qua ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidam lacus Baaras appellatur, vbi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem aſſimilis eſt colore, circa veſperam verò veluti iubar fulgurans. Accedentibus, eámque euellere cupientibus facilis non eſt, ſed tam diu refugit, nec priùs manet, quàm ſi quis vrinam muliebrem, vel menſtruum ſanguinem ſuper eam fuderit. Quin etiam tunc ſi quis eam tetigerit, mors certa eſt, niſi fortè illam ipſam radicem ferat de manu pendentem. Capitur alio quoque modo ſine periculo. Totam eam circumfodiunt, ita vt minimùm ex radice terra ſit conditum, deinde canem ad eam religant, illóque ſequi eum à quo religatus eſt, cupiente, radix quidem facilè euellitur, canis verò continuò moritur, tanquam eius vice à quo tollenda erat, traditus: nullus enim poſtea accipientibus metus eſt. *Hæc Ioſephus.* Et his, quæ de Mandragoræ anthropomorphoſi, eiúſque ſub patibulo naſcentis periculoſa euulſione agyrtæ & circumforanei impoſtores fabulantur, haud duntaxat ignauum vulgus, fidem adhibet, ſed nec literati homines, talibus magis ſeriò ſe opponunt, eáſque medio tollere curant. Quin, deplorandum eſt eum in mundo hodie ſummo loco haberi: qui alijs arte quadam imponere nouerit, vt rectè ille dixerit; *Mundus vult decipi. Darumb ſein vvir hie*, Proinde ſciant omnes Mandragoras agyrtarum nihil aliud eſſe, quàm meras impoſturas. *Baaras herba hiſtoria.*

Mandragoras namque veterum, licèt humano corpori quadantenus ſimilis eſſe appareat, maximè ſi inferiores partes radicis ſpectes, tamen totâ ſuâ ſubſtantiâ, Mandragoræ agyrtarum fictitiæ, prorſus non reſpondet, id quod ex veterum deſcriptionibus facilè colligitur.

A Dioſcoride quidem, qui duo eius genera aſſignat, & tertium ex aliorum opinione tradit, his verbis exprimitur. Mandragoras niger, qui fœmina exiſtimatur, Thridacias appellatus, folia habet anguſtiora & longiora [vulg. exempl. μικρότερα, quidam vet. πικρότερα] quàm Lactucæ, viroſa [δυσώδη] ac graueolentia, in terram ſparſa: atque inter ipſa, mala gerit Sorbis ſimilia [vet. λευύθοις ὤων ἐμφερῆ] ex luteo pallida [vet. ὠσχεροειδῆ: nec malè niſi Dioſcorides ſibi contrarius eſſe velit, Samb.] odorata, & in his ſemen ceu Pyrorum. Radices ei ſunt prægrandes, duæ aut tres, inuicem implicatæ, nigræ foris, intus albæ, & [Ald. φλοιώδεις.] craſſo cortice veſtitæ: cau-

lem autem non producit. *Alterius* verò maris, seu candidi, quem aliqui Motion[vet. τόριον] vocant, folia sunt magna, alba, lata, læuia, ceu Betæ: poma quàm prioris duplò maiora[Ald. τριπλάσια, colore in Crocum inclinante, iucundè cum grauitate quadam olentia: quæque si mandantur à pastoribus, ij quodammodò soporantur: radix autè dictæ similis, at maior, atque candidior: orbata & hæc caule. Porrò & alium tradunt esse Mãdragoram, qui Morion etiam nominetur [hunc multi veteres, itémque Plinius non tradunt] nascatúrq; in opacis & iuxta specus, folijs albi Mandragoræ, at minoribus, penè dodrantibus, candidis, radicem ambientibus: quæ quidem tenera est, candidáque, paulò maior palmo, pollicémque crassitudine æquat.

Lect. Plinij corrigitur. His consentanea sunt magna ex parte, quæ Plinius lib. 25. cap. 13. tradidit. Mandragoram, inquit, alij Circeium vocant. Duo eius genera, candidus, qui mas, & niger, quæ fœmina existimatur, angustioribus folijs quàm Lactucæ hirsutis, & caulibus[legendum, hirsutis, æqualibus, non & caulibus: vtrique enim Mandragoræ caules desunt. Præterea hirsuta malè dixit, quasi δασεῖα legisset: neutrius enim folia hirsuta sunt, vt ex Dioscoride liquet]radicibus binis, ternisve, rufulis, intus albis, carnosis, tenerisque, penè cubitalibus. Ferunt mala Auellanarum nucum magnitudine, & in ijs semen, ceu Pyrorum. Album hoc alij Arsen, alij Morion, alij Hypophlomon vocant. Huius folia alba quàm alteriùs latiora, vt Lapathi satiui.

Otib. explicatur. Quæ Mandragoræ nigri poma Dioscorides οὔοις ἐμφερῆ, i. e. Sorbis similia facit, Otibasius etiam οὔοις & achradibus comparat: quorum prius ad magnitudinem & formam, posterius ad figuram tantùm referendum videtur. Marcellus, ὠοῖς ἐμφερῆ legit, i. e. ouorum vitellis. vt ipse interpretatur, similia. Sed & ὠοῖς malè legit, & hæc vox, oua, non ouorum vitellos significat. Præterea omnes probati codices & Otibasius οὔοις habent. Serapio Mespilum interpretatus est, quod vitium non Serapioni, sed ipsius interpreti adscribendũ. Plinius hæc mala Nucum Auellanarum magnitudine esse scribit. Idem Mandragoræ fœminæ caules tribuit, cùm vtrumq; Dioscorides ἄκαυλον esse dicat. Quare Cornarius in Plinio hirsutis, excaulibus, legendum esse crederet, nisi rursus sequeretur: Succus fit & ex malis, & è caule, &c. vt Plinius caulem ipsi omninò attribuat. Nam quæ de Mandragora tradidit, partim ex Dioscoride, partim ex Theophrasto transcripsit, qui etiam in Mandragora caulem agnoscit. τῶν δὲ ἄλλων, inquit, τὰ μὲν ὁμοιότερον τούτῳ τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας, καὶ τὸ κώνειον, h. e. Reliquorum autem quędam similiorem huic[Ferulæ]caulem habent, veluti Mandragoras, & Cicuta. At Theophrasti Mandragoras a Dioscoridis Mandragora plurimùm distat. *Plin. not.* Quod cùm Plinius non animaduertisset, ex vtroque transcribens, vtriusque Mandragoram confudit. *Mandrag. Diosc. differt à Theophrasti.* Maximam autem vtriusque Mandragoræ differentiam hæc perspicuè demonstrant. Dioscorides Mandragoræ nigri fructus Sorbi magnitudine, & pallidos esse dixit: alibi verò fructus, siue mala duplò maiora, & colore in Crocum inclinante depinxit, ac vtrumque sine caule. Theophrastus apertè Mandragoram caulem habere scripsit, vt ostendimus.

Quisnam autem sit Theophrasti Mandragoras ab Herbarijs ambigitur. Cordus quidem tertiam Mandragoræ speciem, quæ priuatim Moriõ dicitur Theophrasti Mandragoram esse censet. Delineat autem is hoc nomine Solanum manicum Italis *Bella donna* dictum. Dodonæus eam Theophrasti Mandragoram esse censet, sed à Mandragora Morio Dioscoridis distinguit; quam Dioscorides non vidit. Fuchsius Solanum mortiferum esse suspicatus fuit.

Cardanus porrò duo Mandragoræ genera agnouisse videtur. Est, inquit, pomum croceum, quod bene olet, scilicet Mandragoræ, sed leuiter. Aliud huic persimile, quod malè olet, & ipsum tamen parum: plantam non vidi, quæ cùm frigidi tẽperamenti sit, non è genere Solani, quippe fructus eius sunt rotundi, plani, magnitudine & formâ pomorum sanguineorum, sed Peponum instar, parùm profundis canalibus diuisa. *Quibus* quid sibi velit Cardanus, non percipio: Pomum eius alterum fortè erat Malum aureum siue Lycopersicum. Verùm cur negat esse è genere Solani, quòd frigidi sit temperamenti? *Card.…*

Vires & vsus. Omnes Mandragoræ partes ad magnos in medicina vsus adhibet Diosc. Succus, inquit fit, è cortice recentis radicis tuso, & prælo subiecto, qui insolatus vbi concreuit, fictili reconditur: Malis quoque succus depromitur, sed aliquantò ignauior. Delibratur radix & traiectus lino cortex ad vsum suspenditur. Aliqui radices in vino ad tertias coquunt, & defæcatum ius seruant. cyathoque vno vtuntur in peruigilijs, & doloribus, & ante sectiones, vstionesque, ne sentiantur: Succus duobus obolis ex mulso potus [ὁ δὲ ὀπὸς ποθεὶς σὺν μελικράτῳ, i. e. lachryma, siue liquor cum melicrato potus: ὀπὸς sponte defluit, succus χύλισμα tundendo exprimitur] vt Veratrum per vomitiones bilem atram, pituitamque extrahit: verùm potu largiore vita adimitur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores finiunt, pessis quoque emollientibus, admiscetur: semioboli pondere inditus per se menses & partus expellit: subditus sedi pro balano somnificus est. Radix ebur emollit quod senis horis cum eo decoctũ sit, & ad accipiẽdam, quã effingere optaueris, formã ipsum facile præstat. Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus & collectionibus quas vlcera excitarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, suppurationes, strumas, & tubercula discutiunt: stigmata sine exulceratione delent, si quinis senisve diebus sensim perfricentur. Folia seruantur in murijs eosdem ad vsus, Trita radix ignibus sacris ex aceto, & serpentium ictibus ex melle aut oleo medetur: strumas atq; tubercula cum aqua dissipat: articulorum cruciatus cum polenta sedat. Fit citra coctionem *vinum* è cortice radicis ad hunc modum: Ternæ minæ in vini dulcis metretam coniiciuntur. Dãtur ex eo terni cyathi ijs qui secari, aut vri debẽt: *Vinum cortice…* siquidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed veterno quodam pressi torpescunt [διὰ τὸ καταφέρεσθαι, quòd alto somno opprimantur.] *Mala* soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex ijs succus: nimio tamen dolore percussi obtumescunt. *Semen* malorum potum vuluas purgat, appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluuia sistit. Scarificatâ, punctisque multifariam apertâ radice erumpens lachryma cauo vase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est. Sed non vbique, vt experientia docet, radices lacteũ succum delachrymant. *Diosc. non nouit tertiam Mandragoram.* *Vt tertiam* Mandragoræ speciem non nouisse videtur Dioscorides, ita nec eius vires certas tradere. Aiunt, inquit, eam in

pane

pane, offa, obſonióve, drachmæ pondere deuoratam vſum rationis intercipere: obdormiſcit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, ſensûs impos, ternis quaterníſve ex quo data eſt horis. Hoc Medici vtuntur, cùm ſcindendi vrendique neceſſitas adeſt. Antidotum eſſe aiunt radicem cum Solano manico potam.

Theophraſtus Mandragoræ folia vlcerib. cum farina vtilia eſſe ſcribit, radicem raſam, & ex aceto ſubactam ad eryſipelata, ad podagricos dolores, ad ſomnum, & ad amores: dant. a. inquit, in vino & aceto. Secant orbiculos velut ex Raphano, quos filo tranſmiſſo in muſto ſuſpendunt ſuper fumum. Quæ fortaſſe Plinius [qui ſua ex Theophraſto & Dioſcoride mutuatus eſt] exprimere voluit, cùm dixit. Conciſa quoque in orbiculos ſeruatur in vino. Quæ tamen alio in loco dilucidiùs expreſſit. Sed is in publicis exemplaribus valdè corruptus eſt. Igni ſacro medetur Mandragoræ radix. Siccatur in aëre, vt Cucumis, &c. Quem ex vetere codice ſic reſtituit Cornarius. Igni ſacro medetur Mandragoræ radix: ſecatur hæc in aſſes, vt Cucumis, primúmque ſuper muſtum ſuſpenditur, mox in fumo. Dein tunditur in vino & aceto.

Mandragoras, auctore Galeno, vincentem habet qualitatem refrigerantem, adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium. Verumtamen nonnihil etiam caloris ineſt, & in pomis humiditatis. Quare ſoporem & conciliandi vim habent. Radicis cortex cùm ſit valentiſſimus, non tantùm refrigerat, ſed & deſiccat, reliquum quod intus eſt imbecillimum eſt. Eſt autem Mandragoras pharmacum alioqui corpus noſtrum corrumpere pote, ſine quantitate tamen incommodare nequit.

Quod porrò voluit Dioſcorides, ſumptâ Mandragorâ, oleum roſatum cum aceto capiti infundi: Matthiolus, referente Turnero, contra rationem eſſe contendit frigida adhibere, cùm cauſa morbi frigida ſit: ſimiliter quoque Galenum taxat, quòd lethargicorum capiti oleum roſatum cum aceto inſtillet. Atque vt Galenum refellat, citat Ætium, Paulum, Trallianum, non admittentes oleum ſolum & acetum, ſed calidiora poſtulantes, vt Chamæpityn, Serpillum, Pulegium, Caſtoreum, & ſimilia addi. Galeni defenſionem in aliud tempus differimus. Quod ad Dioſcoridem, reſpondemus. Quòd ſi tres Galeno recentiores auctores, ſatis ei confutádo eſſent, totidem pari pacto ſatis ſint, ad Dioſcoridem ab eo errore, quem impingit Matthiolus, vindicádum. Sed duo ex iiſdem teſtibus, quos ad Galenum confutandum profert, nempe Aëtius & Paulus, & cum iis è recentioribus quoque Græcis, vir doctus Actuarius, conſulunt eorum [qui nimiùm aſſumpſerunt Mandragoræ] capiti oleum roſatum & acetum infundere. Imò Matthiolus ipſe paulò pòſt, eodem capite tanquam ſui immemor, & accuſationis in Dioſcoridem & Galenum intentatæ, fatetur magno ardore corripi, qui immatura Mandragoræ poma comederunt, multò maturis frigidiora: quàm igitur iuſtè paulò antè accuſatus fuerit ab eodem Dioſcorides, iubens caput eorum qui nimiùm Mandragoræ bibiſſent, oleo roſato & aceto perfundi: Ac an ab homine tam obliuioſo tantâ confidentia cenſendi taxandíque ſunt veteres, quod ſæpenumerò facit, penes viros doctos & prudentes iudicium eſto.

Prodiderunt Serapio & Auicéna, ſemen Mandragoræ potum vteros purgare, idémque multos annos antea ſcripſerat Dioſcorides: ex quo etiam quis meritò dicat, Rachelem ante hoſce omnes facultatis pomorum Mandragoræ conſciam, ob id poma Mandragoræ experiuiſſe, vt purgato vtero aptior ad concipiendum redderetur, liberóſque, non minùs ac Lia ſoror & ancilla Silpha procrearet.

Accipitrem aucupari nolentem quidam Mandragoræ radice fumigant, & confeſtim promptum ad aucupandum reddunt, Demetrio hoc atteſtante. And. verò Baccius Mandragoræ, aliorúmque medicamentorum deleteriorum ebibitis ſuccis, per lauationes in dulcibus ſuccurrit.

MANDRAGORAS MAS.



Antropomorphon dixêre Mádragoræ *radicem*, craſſam, longã, bifidam, fibris hinc inde prodeuntib. velut hiſpidã, incoxantem hominem, vt ſibi perſuadent, referentem: è cuius capite, maris quidem *folia* exeunt circiter cubitalia, ſeſquipalmum ferè lata, principio & mucrone anguſtis, atro virore prædita, fœtida: inter hæc à radice quoque [nullum enim profert caulem] pediculi exeunt crebri, duarum vnciarum, aut palmares etiam: *florem* ſinguli ſuſtinentes albidum, at nonnihil purpuraſcentem, modicè hirſutum, Campanulæ ferè forma, quinis ſegmentis, è calyce foliato, laciniato, itidémque villoſo, odore fœtido: *pomum* ſequitur rotundũ, parui Meſpili magnitudine, ex lúteo viride. *Radicum* in off. proſtant ſolúmodò cortices, maris an fœminæ, an vtriuſque promiſcuè, nobis non conſtat, inſigniter autem craſſam teſtantur radicem: quo nomine diſtinguas licet à Fraxinellæ & Capparum corticib. adde colorẽ foris ex albo ferrugineum, ſubſtantiam manſu lentam: amaror idem. Deſcriptio

Mandragora mas Trago, Fuchſ. Matthiol. Dod. Lac. Cordo in Dioſc. Lob. in Adu. Obſ. pag. 138. Ic. Pl. p. 267. H. Lugd. pag. 1726. Camer. Maſculus Turnero: Mandragora Anguillaræ. Mandragoras Geſn. hort. Cæſalp. Mandragoras albus ſeu maſculus Cordo hiſt. Mandragoras mas vel alba Camerario. Lobelius quidem & Dodonæus pro vtraque Mandragora vnam proponunt iconem, ad latera tamen pomum maris pingunt rotundum, fœminæ pyriforme. Synon.

Germanis *Alraun Manlein:* Belg. *Mandragora manneken:* It. *Mandragora maſchio:* Gall. *Mandragore ou Mandegloire:* Lob. ſed fortè legendum *main de gloire.*

In Italiæ, Prouinciæ, Narbonæ, & Hiſpaniæ hortis florem maláque maturat, ſemine aut radicibus ex Candia & Cycladibus inſulis aduectis, vt ſcribit Lobelius. In reliqua Gallia non perinde, tametſi quandoque florem pomáque

apprimè matura dedit Bristoiæ Occiduo Angliæ aprico & tepidiusculo horto.

MANDRAGORA FOEMINA.

MIssum semen Florentiâ pro Mandragora Cretica fœmina, valdè paruum non maius Melanzanæ semine: neglexímus autem describere plantam, quia consumpta Hieme asperiore.

Mandrag. fœmina descript. Clus. Clusius Mandragoræ fœminæ *folia* adscribit angustiora, minora, & nigriora quàm mari, magis etiam rugosa, crispáque, virosa & graueolentia,& humi expansa:inter quæ longi *pediculi* exiliunt, per terram strati, quibus insident *flores*, Melopeponum floribus formâ ferè similes, coloris ex cæruleo purpurascentis: quibus succedunt *fructus*, non turbinati instar Pyri,sed rotundi, Vesicariæ fructu triplò maiores, initiò virides, maturitate pallescentem ex luteo colorem adquirentes,odorati,succi pleni,*semine* abundantes plano vt maris fructus, sed minore, nigrioréque:*radix* pedalem aut ampliorem longitudinem æquat, interdum bifida, intus alba, foris verò fusca,cui aliquot fibræ adnascuntur. Hæc ita Clusius, cui græcè Μανδραγόρας μέλας dicitur, & θριδακίας à foliorum Lactucæ similitudine: Latinè etiam Mandragoras niger & fœmina.

Synon. C.Bauh. phyt. & pin. Mandragora 2. siue fructu Pyri: Mandragoras fœmina Tragi, Matthiol. Cordi in Dioscor. Lac. Lob. Obs.138. Ic. Plant 267. Dod. H. Lugd.p.1726. Cæsalp.& Camerarij. *Eid.phyt.* Mandragora 3.siue flore cæruleo: *pin.* Mandragora 3.siue flore sub. æruleo purpurascente: Mandragora fœmina Clusij hisp. & hist. Cast. & Eyst. Mandragora Lonic. altera Cæsalpini.

Matthiolus pingit in sua icone fructum turbinatum, ad Sorbum accedentem, nudum, sine foliolis: ea icon non placet. Lobel. & Dodon. folia addunt,an ex ipso fructu,nescimus. Camer. in Epit. Matthiol. propriam iconem habet, pinhens fructum rotundum cum foliis. An porrò

C.Bauh.not. C. Bauhinus duas faciat Mandragoras indicent alij: saltem illud non placet, eum vnam Trago adscribere, cùm tamen Tragus scripserit Mandragoram sibi nunquam visam.

Locus Matthiolus perhibet copiosam in Gargano Apuliæ & aliis montibus haberi. Supra Gades itinere Hispalensi, non procul ab vrbe Xerez de la Frontera dicta, ad aruorum margines, quæ secundum flumina sita sunt,& quibusdam aliis Bæticæ locis vliginosis florentem obseruabat Clusius initio Februarij anno 1565.& paulò pòst,eodem videlicet mense fructum maturum colligebat inter Calpen & Malacam, nimirum toto illo maritimo tractu supra fretum Herculeum ad meridiem conuerso, & valde aprico, propter montes, vno aut altero miliari à mari distantes,qui in mediterraneis, vsque ad fretum continua serie producuntur. In Belgio nunquam videre meminit, nec de semine quidem, quod ex Hispaniis deferebat, germinare vnquam voluit: vt nec in Austria, quod aliquoties ex Italia postea accipiebat.

MELONGENA VETERIBVS.

Æquiuoca MElongena in Arabum codicibus primùm celebrata fuit. Hanc quidam suspicantur esse Solanum pomiferum fructu rotundo. Alij Solanum pomiferum fructu incuruo. Nonnulli verò Solanum pomiferum fructu nigro spinoso. De his autem deinceps ordine dicturi sumus.

Melongena vetus,Auicenna libro quarto cap. 455. auctore, noxia est,recens melior. In ea calidam temperiem superare, & siccam esse ordine secundo, ex amarore & acrimonia colligitur. Melancholiam gignit, cancrum, lepram,hæmorrhoidas, panos,dolorem capitis,& fœtorem oris. Obstructiones hepatis & lienis efficit, nisi cum aceto cocta fuerit, colorem corporis fœdum, atrum & citrinum,vt mirum sit Auerrhoëm Mala insana libro quinto Collect. cap. 201. commendasse suo quodam modo parata.

SOLANVM POMIFERVM fructu rotundo.



Descrip. FIbrosas parum altè, defigit *radices*, *caule* vnico pedali, crassiusculo, firmo, subpurpureo, hirsuto: *foliis* palmaribus,& sesquipalmaribus,palmum ferè latis, per ambitum sinuatis obiter, infrà suprâque pilosis: *flores* breuib. satis pediculis hærent, albicantes aut subpurpurei, in stellę modû: quibus succedunt *poma*, oui, vel Cucumeris circiter magnitudine,& figurâ ferè,ex rotundo sublonga, colore purpureo,virescentéue,læui cortice, succosa albicantéque intus pulpa: in qua copiosa *semina*, albicantia, compressa, Piperis siliquastri æmula.

Mand. affinis Affinia cùm essent Mandragoris hæc cæruleo-purpurea poma, Melongena vel Mala insana, exotica, ex fusco violacea, effigie oui oblongi, quidam Recentiorum suspicati sunt marem Theophrasti Mandragoram, eóque esu lethalem rati, insana mala vocarunt. Sed apud Theophrastum multa lectionis labes, fortè non distincta stirpium delineatio, ne dicatur farrago omnium congenerum, è quibus hæc eximenda est, & Cucumerum familiæ,aut potiùs Mandragoris vel Hyoscyamis adscribenda, vt Lobel. in Adu. statuit. Theop. mand.

An Zanin. Apud Cordum in histor. vbi Melongenæ figura addita, quidam annotauit Simeonem Sethi fortè Mazinzaniam vocare. Sed Ruellius, qui Melensana vulgò vocari ait, quasi Mala insana, de hac nihil à veteribus fuisse scriptum, prodit. Non desunt tamen attestante Trago qui tertiam Mandragoræ speciem quam Morion vocant esse,suspicentur. Quæ opinio Fuchsio displicet.

Brassauolus autem itémque Fuchsius Hermolaum immeritò, meo quidem iudicio, inquit Matthiolus, damnant, quòd in ea sententia eum fuisse velint, vt putarit Mala illa, quæ Italis corrupto nomine *Melanzana* vocantur, Liguribus *Melenzana*, Hetruscis *Petranciani*, Hispanis *Verangenes*, Germanis *Melantzan*, & *Dollæpffel*, hoc est, Poma furoris, Gallis autem *Pommes d'amour*, hoc est, Poma amoris, esse tertiæ Mandragoræ fructus: certa ac firma Hermolai sententia, ex ipsius verbis sufficienter constat. *Caterùm*, cur Poma amoris appellentur à Gallis, haud scio, inquit Ruellius, nisi quòd fortassis elegantiâ & pulchritud. placeant, & ita digna quæ amentur. Sunt tamen & alia Poma amoris, de quibus infrà dicetur. *Melenzanas* mala insana minùs sano iudicio vocat Hermolaus, inquit Scaliger: esitata namque nullos excitant furores: quippe iis in bellariis vtuntur Genuenses. Solanum pomiferum Gesn. hort. potiùs dixerit. Neque repugnarit idem in cat. pl. si quis Hippomanes hunc fruticem esse dicat, qui Poma Melensana vulgò dicta & amoris Poma producit.

Mala insana Trago, Fuchs. Dod. Lac. Lon. Tab. & Gerardo: Malum insanum Gesner. hort. Melongena Matth. Cord. hist. Lob. in Aduers. Obs. p. 138. Ic. Plant. pag. 268. Cast. H. Lugd. p. 627. Camer. cui & Verengena Toletanorum: Melanzana fructu pallido Eyst. Solanum hortense & Pyra insana Cæsalp. Solanum 15. C. Bauh. phyt. Eid. pin. Solanum pomiferum 4. siue fructu oblongo: Et videtur Strychnon hortense Dioscoridis, vrbanum Theophrasti, esculentum Galeni, & tertium Genus Plinij. Variare ait flore purpureo, albo: fructu albo purpureo, luteo: figurâ quandoque oblongâ, aliquando instar mali rotundâ. An Malinathalla Theophrasti Bellonio?

Basileæ in horto D. Cælij florebat & fructum ferebat mense Augusto, quem tamen vt plurimùm difficulter maturabat: in vasis fictilibus, viridariorum voluptati & gulonum auiditati colitur.

Helluones interdum hosce fructus vti Cucumeres in acetariis helluantur, vti Romæ, Genuæ, Neapoli, maiore voluptate quàm vtilitate: deterior enim succus vel quolibet Pepone aut Cucumere est. Sunt ex Italis, qui horum pomorum esu venerem concitari putent: quod forsan ideò præstant, quòd flatus gignant. Adhæc frequenter manducati, febres generant diuturnas, & habitum totius corporis malum. Cæterum, qui Melongenas esse credunt Arabum, easdem cum illis vires huic adscribunt, de quibus consule caput præcedens decimum-sextum.

SOLANVM POMIFERVM fructu incuruo.

Genera tria Rauvvolff. DE hoc Rauvvolffius in Itiner. partis primæ capite 4. Halepi reperiuntur tria genera Melanzanorum, Arabibus etiam Melongena & Bedengiam dicta, cinerea, lutea & rubella, longitudine & curuitate eadem longis Cucurbitis similia.

Hist. Lugdun. pag. 23. in append. Melantzana, Arabum Melongena: Caspar Bauhinus phyt. Solanum 16. Eid. pin. Solanum pomiferum 5. siue fructu incuruo, varians colore fructûs, qui flauus, cinereus, & purpureus.



SOLANVM POMIFERVM fructu spinoso.



Genera duo Rauvvolff. SVnt præterea, eodem Rauvvolffio auctore, Melanzanorum alia duo genera, Arabibus Bathleschain nũcupata, longa & rotunda, quę maiora, colore nigra, læuia, ita lucida vt splẽdeant. Melanzanæ nigræ, vt in Hist. Lugd. in app. p. 23. inscribitur, fruct[9] longus, altus, aliàs rotundus, colore nunc atro, nunc subnigro, cortice læui, & procul intuenti splendido, salubrior est coctus, vt inquit Auerrhoes, quàm crudus.

Synonymia. Camer. ad hist. germ. Matthiol. Malorum insanorum species valdè spinosis foliis & caulibus, floribus maioribus. C. Bauhin. phyt. Solanum 17. Eid. pin. Solanum pomiferum fructu spinoso, primum, Melanzana nigra, Bathleshaia æthiopica Rauvvolff. Lugd.

POMVM DE HIERICHO, Melongenis congener.

Descriptio. POmum Hiericho Ferd. Imperati, peregrina Italiæ plantę, nec aliis descripta, *folia* producit candicantia, simillima foliis Melãgianæ Italis dictæ, sed paulò minora. *Caules* & foliorum costæ spinosæ sunt: *flores* cærulei, instar florum Buglossi: *fructus* rotundi pomi instar [*in modo di Melo:*] quorum color antequam maturescant viridis, maturorum flauus: sapore insipido, & aliquantùm odorato.

C. Bauh. pin. Solanum pomiferum fructu spi-



noso 2. Solanum spinosum fructu rotundo: Pomum Hiericonticum Imperati.

SOLANVM POMIFERVM, fructu rotundo striato duro.

Descriptio

CAule est singulari Solanum pomiferum dictum, crassitudine digitali, cubitum alto aut maiori, glabro, læte virenti, medulla albicante pleno, spinis subinde donato, in ramos plures diuiso: *folia* Melanzanæ foliis paria, sinuata, atrouirentia, vndique glabra, spinis fortuitis auersa parte horrentia: *flores* Solani vulgaris, albi, cono luteo, poma sequuntur rotunda, torulis canaliculata, siue striata, dura.

Mala Æthiopica Dod. Dodonæus nobis auctor est, non parum à malis insanis differre, quæ nostra ætas Æthiopica cognominat, quòd ex Æthiopia in Hispaniam primùm inuecta existimentur. Veteribus autem cognita fuisse difficile esse affirmare. Cum Malinathalla verò Theophrasti nequaquam conuenire.

Solan. pom. herm. Lobel. Lobel. qui Solanum pomiferum herbariorum in Obs. pag. 135. [vbi Piper Guyneæ vulgò appellari refert, quamuis minimè vcat] & Icon. Plant. p. 264. inscribit, Solano verticillato simile facit, sed fructu siue pomo phœniceo, iucundissimo spectaculo, Amoris pomo dicto ferè pari: folio Hyoscyami lutei: flosculis Solani hortensis: æstiuam item esse plantam, Hispano semine natam.

H. Lugd. icon. bina. Hist. Lugd. p. 632. Capsicum rotundum Dalechampij, fructu rotundo, rimis profundioribus fisso, rubro, pusillis granis farcto, subflauis, gustu acri: viribus iisdem pollet, quibus & cætera Capsica. Eid. p. 1730. Mala Æthiopica Dodonæi. Lugdunensis duas figuras vnius plantæ exhibet, dicitque prioris fructum esse gustu acri, quod non placet.

Solan. pom. C. Bauh. in phyt Solanum 14. Eid. pin. Solanum pomiferum 2. siue fructu rotundo striato duro; Solanum pomiferum Tab. Eyst. & Gerar. cui & Mala Æthiopica: foliis magis mirú ve sinuosis: in caule aliquando, vt & in foliis, modò infernè, modo supernè, paruis aculeis.

Locus & Tempus. Satum Montbelgardi, Iunij principio florum vestigia producebat, sed fructum non maturabat. Tardè admodum quoque ad perfectionem Coloniæ venit.

Vires & vsus. Feruntur verò hæc mala in pinguium carnium iure cum sale ac Pipere cocta inferri ac edi: & minùs mali succi esse, quàm Insana aut Aurea: propterea videlicet, quòd duriora, diutiusque asseruari queant, nec ita facilè vt illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni succi, & alimenti non multùm corpori adferunt.

LYCOPERSICVM VETERIBVS & in genere.

LYcopersici meminit Galenus 4. simpl. med. cap. 18. titulo, quod sapores acres omnium sint calidissimi, his verbis: Multa ipso statim odore aliena sunt, planéque pugnantiam cum homine indicant, velut & hæc ipsa quæ nunc dicta sunt, & Cicutæ, Papaueris, Mandragoræ, & Hyoscyami succus. Quin & nuper quoque herbam quandam conspeximus [hæc verba non bene translata in græco textu sic leguntur: ἐθεασάμεθα ἔναγχος βοτάνης χυλόν, i. e. contemplati sumus nuper herbæ succum] quam Centurio quidam ex Barbarica circa Ægyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adéoque inamœno, vt ne gustare quidem auderem, sed lethalem esse coniicerem: vtebatur autem ad vrgentes articulorum dolores: atque ipsis etiam laborantibus refrigerandi pollere facultate est visa. Est autem colore subflauo, odore tam graui, quàm Cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, Lycopersicum esse dicebat. Errorinte… Locus…

Ab ignaua Galeni timiditate, qui Lycopersium herbam, quòd grauiùs oleret, ne gustare quidem ausus est, procul abest Gesnerus: qui Lycopersium Galeni non aliud existimat quàm Stramoniam dictam, vel fortè Cardiacam: Pomum verò auri opinantur Anguill. & Cam. alij verò teste Iulio Alexandrino Tagetem Indicum. Galeni t… ditat. Æquiu…

MALA AVREA ODORE FOETIDO, quibusdam Lycopersion.



Descri…

TOta plãta virosũ & καρηβαρικὸν ferè vt Garyophyllorũ Indicorum, inquit Cam. spirat odorẽ, *caule* cubitali, & ad altitudinẽ quandoque humani corporis, minimi digiti ferè crassitudine, hirsuto, ramos latè spargente: *folia* tenella, pinnata, hirsuta, ex viridi flauescentia, ex tribus quatuórve singularium foliorum oblongorum, sinuatorum coniugationibus, quas pusilla quædam foliola intercedunt, composita: *flores*, Solani vulgaris forma, in luteũ languescũt, senis ferè foliis cõstãtes, quorũ mediũ tondẽ obsidẽt stamina saturatiùs flore tincta: succedũt tãdem

dem multa *poma*, non multùm Arantiis minora, sessilia, torulis ad oppositam vsque partem canaliculata, læuore eximio, colore vel aureo, vel ochreo, vel purpurascente, vel denique versicolore: *semine* intus copioso, circinato, compresso, & veluti membraneo, hirsuto: *radix* summâ ferè terra hæret, longis sed numerosis fibris vbertim capillata.

Mala insana, vt vocat, Cæsalpinus ad Solani furiosi genera pertinere existimat. Anguillar. epist. 12. Lycopersicum Galeni: Poma amoris Dod.gall. Lob.in Adu. & Obs.pag.140. Camer. epit. Tabern. & Gerardo. Pomum amoris Cam. hort. & Pomum Indum Mediolanensium, nomine externo *Tumatle* dictum: Eid. apud Matthiol.germ. & Hist. Lugd pag.628. Poma aurea. Gesn.hort. Pomum aureum, Pomum amoris, Pomum de altero mundo, Pomum Solanis cognatum, Solanum pomiferum alterum, & Solani pomiferi genus aliud. Lob.Obs. p.135. Glaucium putatum, Pomum amoris: Eid. Ic.plant. pag.270. Poma amoris, Lycopersicum. Dod.lat.& Cast.aurea mala. Guill. pap. Tumatle Americanorum. C. Bauh.phyt.Solanum 20.Eid.pin.Solanum pomiferum 1. siue fructu rotundo striato molli, communiter luteo, auricolore, aliquando pulchrè rubente: rarius albo: est & surrectus cubitalibus cauliculis, quod per omnia minus est. Poma amoris fructu luteo, & Poma amoris fructu rubro, & Mala Peruuiana, Eyst.

Germanis *Goldtæpffel, lieb æpffel*. Belg. *Gulden appelen*. Gall. *Pommes d'or*, & *Pommes d'amour*. Ital. *Pomi d'oro*, alijs *Pomi del Peru*. Ghinus Amatulam vocauit.

Habetur in hortis locísque humidis & solo pingui, vel etiam rigatione gaudet. Iulio & Augusto mensibus floret: Autumno fructus perficit.

Succus valdè quàm opportunus incipiēti epiphoræ fluxionibúsue oculorum feruidis glaucomatis factūris, si per initia admoueatur. Non modò it uentis; nam huroris infultum compescit, sed etiam calorem moderatur sæpiùs periculo à recentioribus facto. Quin e iam erisipelatis, ignibúsque sacris vehementer obluctatur. Italis nonnullis esitantur poma cum Pipere, sale & oleo præparata, non secus atque Cucumeres. Sed e duntur & cocta: ast quem halat vniuersa planta teter spiritus, paruo emolumento & parum tuto in cibos venire satis prodit. Præbent autem mala corpori alimentum quidem perexiguum, & hoc ipsum tamen prauum ac vitiosum: refrigerant enim, sed aliquantò minùs, quàm Mandragora. In oleo autem cocta, ad scabiem sunt efficacia. Eadem arte chymicâ oleum subministrant contra partes igne, vel alia re candente, vstas curandas percommodum. Hoc oleo temporibus & carpis inuncto somnus conciliatur. Retulit olim mihi Textor vir doctus, Medicus Paterniacensis in Heluetia, se phreneticum omnia rumpentem visitasse, qui, cùm ei manibus Aurea mala tenenda dedisset, eique clam aliquot subiecisset, paullò post obdormierit.

PYCNOCOMVM IN GENERE, EX veteribus & Neotericis.

PYcnocomon *folia* habet, vt scribit Dioscorid. Erucæ similia [Hîc interponit Lac. ex vet. cod. μικρότερα;] sed aspera, crassa, acrioráque: *caulem* quadrangulum: *florem* Ocymi: *fructum* καρπὸν: semen alij.] Marrubij [πρασίῳ habent vulgata exemplaria: alia πράσῳ, i.e. Porri, sicuti & Oribasius legit, & Lacuna ex vet.codice] *radicem* nigram, rotundam [Ald. μακρὰν:] intus pallidam, exigui Mali figura terram olentem. Nascitur in saxosis locis. Semen tumultuosa, grauiáque somnia facit, vnâ drachmâ potum. Discutit & œdemata, impositum cum polenta: nec non & spicula, & adactos corporis aculeos extrahit. Imposita quoque folia, tubercula, furunculósque discutiunt. Cæterùm radix eius in aqua mulsa drachmarum duarum pondere, aluum soluit, & bilem exinanit.

Plinius. Eadem Plinius lib.26.cap.8. & cap.14. tradit. Habet autem denarios duos [10.11.] pro duabus drachmis Dioscoridis, non ita magno discrimine, quum in vncia denarij septem drachmæ verò octo habeatur. Suspicatur Cornarius hîc obolorum vocē deesse, vt 10. non pro denarij ponderis nota acciperetur, sed simpliciter pro denarij numeri nota, vt ita legeretur: radix eius in aquâ mulsa 12. obolorum pondere.

Galenus. Galeno authore Pycnocomi radix, fructus, folia, omnia digerendi, attrahendíque habent facultatem, vtpote quæ & gustu sunt acria: folia itaque phymata, & furunculos discutiunt, fructus valentior est: & hæc quidem efficere potest mistus alicui digerentium cataplasmatum, cuiusmodi est quod ex hordeacea farina conficitur: palos & alia id genus infixa ad extimam cutem elicit. Porrò radix ad suprà dicta quidem deterior est & infirmior, cæterùm bilem flauam expurgat.

Dalechampius nullum ex rei herbariæ scriptoribus, aut se audiuisse, aut legisse fatetur, qui Pycnocomum verum nouerit. Ignorum quoque sibi scribit Cornarius. Omnibus etiam in Italia ignotum scribit Matthiolus, in quo eum carpit Guillandinus in Theone, falsò id asseri scribens.

Æquiuocá Sunt qui suspicentur Pappas Americanum Pycnocomon esse. Quorum quidem opinionem nunc probare non possumus. Fabius Columna voluit Succisam esse Pycnocomum. Pycnocomon Trago & Lonicero est Vlmaria. Apud Brunfelsium ponitur icon Angelicæ pro Pycnocomo: non tamen existimamus, eam ab illo intelligi, sed potiùs cum Trago & Lonicero Vlmariam. Pycnocomum quidam dixerunt de Barba capræ ramosa, quam opinionem meritò reiicit Fuchsius. Pycnocomum Anguillaræ est quorundam Reseda lutea, sed perperam, vt rectè iudicant Lob.& Camer.

PAPAS AMERICANVM.

Descriptiõ CAulis bicubitalis & tricubitalis, ac etiam altior, crassis scelus succulentus, subrotundus, striatus, subhirsutus, viridis, è crebris punctis rubentibus maculosus, inanis, ramosus, inæqualis propter eas quas habet inde vsque à foliorum pediculis adnatas membraneas alas, atropurpureas, nonnunquam crispas: *fol a* sesquipalmaria ex tribus foliorum coniugationibus componuntur, quibus impar vnum, reliquis maius ferè, alam claudit: sunt autem singularia folia hirsuta, ortu quidem inæquali, non adeò tamen quin alam quoquo modo deforment, altero tantò longiora quàm latiora, atrouirentia & splendentia superne, infernè abest & splendor, & viroris intentio: coniugationes singulas intercedunt



alia foliola rotundata, Lenti aut Lupino ferè paria, ortu & positu perinde inæquali: rami in plures *pediculos* abeût, atque hi rursum in alios numerosos, hirsutos, geniculo vno donatos, vnde cum parte reliqua pediculi cedunt facilè vel sua spontè *flores*: quorum singuli ex calyce viridanti quinquepartito, floribus Maluæ siluestris procerioris magnitudine pares, foris palliduli & subhirsuti sunt, intus verò ex pallido purpurascunt, interdum albescunt, toti integri, cum quinque apicibus obtusis in ambitu, cæterùm à stilo viridante quem circumstant quinque fibræ croceæ, in vnumquemque apicem excurrit radius virescens: obseruaui quoque ex eadem regione suboriri folia quædam minora, flori concoloria, quæ multiplicem florem meditantis naturæ videri possent rudimenta: succedunt *poma* floribus numero paria, Castaneæ circiter magnitudine, sed forma orbiculata, atrouirentia, subhirsuta, in iis *semina* plurima, parua, plana, Solanis similia. *Radix* bulbosa, crassa, palmari longitudine & sesquipalmari, ac etiam multò minor, foris atrorubens, intus ex albedine pallens: vnus bulbus multos profert ramos, multásque emittit fibras, è quibus dependent bulbi multi, magni & parui, insipidi. Serpit & se propagat insigniter hæc planta.

Pape Peruuanum. Openauk. Est, inquit Benzo, apud Peruanos radicis genus [*Pape* vocant] tuberum specie, exigui sapotis. De eodem sic Thom. Henriotus, Openauk radices Virginææ insulæ rotundæ, nodorum instar cohærentes, coctæ esui aptæ. Sic verò Pet. Cieca, Papas radices coctæ teneram, instar Castanearum elixarum, pulpam habentes, sole siccatæ *Chunno* vocatæ. *Chunno.*

In Colla, inquit H. Card. lib.1. de rer.var.cap.3. regione Peru, Papas est tuberis genus, quo pro pane vtuntur: gignitur in terra: ita natura prouidit sapienter vbique, siccantur vocantúrque Ciuno: factique quidam sunt diuites hâc sola merce, quam in prouinciam Potossi deducebant. Fert, vt dicunt, radix hæc herbam Argenome similem: forma est Castaneæ, sed suauior gustu, editúrque cocta, vel in farinam redacta. Inuenitur etiam apud alias gentes eiusdem Chersonesi, velut apud accolas prouinciæ Quiti.

Vnde primùm, inquit Clusius, qui huius historiam fusè & accuratè prosequitur, nacti sint Itali, ignorant: certum autem est, vel ex Hispanijs, vel ex America habuisse. Mirari autem subit, cùm tam vulgaris & frequens esset in quibusdam, vt aiunt, locis Italiæ, vt eius tuberibus cum veruecina carne coctis, non secus ac Rapis, & Pastinacæ radicibus vescerentur, imò etiam suibus in pabulum cederent, huius stirpis notitiam tam serò ad nos peruenisse: illud autem magis mirum, Patauinæ scholæ fuisse ignotam, ante quàm amicis, qui Patauij Medicæ arti operam dabant, Francofurto eius tubera mitterem. Nunc verò plerísque Germaniæ hortis satis vulgaris est planta facta, quandoquidem adeò fœcunda est. *Cæterùm*, dubium non est, quin sit ea planta, quam Petrus Cieça cap. 40. primæ partis Chronici sui sic describit. Locis Quito vicinis, præter Mayzum, habent incolæ stirpis genus, quo magna ex parte vitam sustentant, Papas videlicet, radices tuberibus ferè similes, nullo putamine, aut officulo tectas, quæ coctæ, teneram instar Castanearum elixarum habent pulpam: Sole siccatæ Chumo vocantur, & in vsum seruantur. Producit hic fructus stirpem Papaueri [condonanda est hæc comparatio militi] similem. Papas etiam mentionem faciunt Augustin. Carate atque Gomara in sua generali Historia Indiarum. Quibus non valde absimiles videntur eæ radices, quas Virginienses *Openauvk* nominant. An verò Veteribus cognita fuerit hæc planta dubitat Clusius, nec multum abest quin credat esse Arachidnam Theophrasti, quæ cum hac perbellè conuenire ipsi videtur, præsertim radicis historiâ.

Floere hanc Basileæ Iunio, scribit C. Bauhinus & sæpe ad Autumnum vsque & à primis pruinis offendi. *Locus Tempus.* Hanc ex insula Virginea primùm in Angliam, inde in Galliam, aliásque regiones delatam esse. Huius radices in Virginea Openauck dici: Acostæ verò in Hist. Indiæ, Papas: hinc Papas Indorum vel Hispanorum vocari, Italis *Tartuffoli*, quo nomine, & tubera nominare solét. Germanis *Grueblingbauem*, id est Tuberum arborem dici. *Openauc. Papas In[dorum].* Se anno 1590. huius plantæ iconem suis coloribus delineatam, à D. Scholzio Papas Hispanorum nomine accepisse, & à nemine descriptam inuenisse, ac adeò in phyt. sub Solano tuberoso esculento, figurâ additâ, descripsisse, eiusque iconem Clusio transmisisse. Solanum quidem se appellasse, propter formam aliquam foliorum, cum Malis aureis: florum, cum Malis insanis: fructuum, cum baccis Solani vulgaris: seminum, cum Solanis penè omnibus, denique propter totius plantæ odorem, quem cum Solanis communem habere ait. Pycnocomon Dioscoridis Cortusum censere, motum exemplari Dioscorid. manuscripto, cui similis figura adpicta. Et sanè notas florum ac radicũ Pycnocomi Dioscoridis, huic Solano conuenire: floris & seminis non item. Tandem relatum sibi ait apud Burgundos [qui ex ramis in terram reclinatis, terráque tectis propagabant, quò plura Tubera acquirerent] harum radicum vsum interdictum, vt quibus persuasum sit, earum esum lepram causare: & Artiscokos; Indicos vocari. *Hactenus ille.* In cuius pin. vocatur Solanum bacciferum 13. Pycnocomum Dioscoridis, Cortusi: & Papas Peruanorum, Eyst. Papas Acostæ lib.3.cap.20. & lib.4.cap.17. *Non autem* meretur hæc herba nomen *Grueblingbauem*, siue Tuberum arboris. *C.Bau[hini] lapsus.* Non enim caules profert arboris erectos, qui per se, se sustinere possint: sed in terram reclinantes, radicésque nouas, eam semel apprehensos, agentes: quotannis etiam pereunt caules. An porrò hæc planta mereatur nomen Solani, ob odorem & aliquam similitudinem à fructu petitam, repugnantibus viribus & cæteris, iudicent alij. Nos huic eduli plantæ maluimus suum relinquere nomen. Non sunt huic

huic folia Erucæ: nec radix nigra: neque sapor, neque vires denique cum Pycnocomo veterum conueniunt,vt patet ex ijs,quæ antè cap. 23. proposita sunt: Præterea planta illa, quam Burgundos Artiscokum Indicum vocare refert, à Pappa Americano,siue Solano eius tuberoso esculento, plurimùm differt.

Indi, Acosta referente, radicibus panis loco vtuntur quem *Chunno* vocant. Quin & aliud edulium eodem *Chunno* nomine nuncupatum admodum diu durans, ex eiusmodi radicibus, Sole siccatis,inque partes diffractis,conficiunt. Sed & viridem,vel coctam,vel assatam manducant. Ex alio autem Papas genere, in calidioribus fundis plantatò,fercula, *Locro* appellata,parant. Sic in insula Virginea, apud quos in humidis & paludosis locis nascitur, radicibus in aqua aut aliter coctis vtuntur. Iis Castanearum, aut Pastinacæ in modum paratis,nonnulli vescuntur ad debiles vires firmandas. Nostrates, inquit Casp. Bauhinus,aliquando Tuberum modo sub cineribus assant, & cuticula ablata, cum Pipere comedunt: alij assatas & mundatas, in taleolas dissecant, & ius pingue cum Pipere affundunt & comedunt, ad Venerem excitandam, seménque augendum: alij & tabidis quoque vtiles esse volunt, quòd bonum alimentum præbeant, & nō minùs quàm Castaneæ & Pastinacæ alant, & flatulentæ sint. Clusius elixas,deinde,epidermide veriùs,quā cute purgatas [facillimè enim cedit] & inter binas lances, Naporum, aut Raporum pinguiore veruecis iusculo maceratas degustabat, & sanè non minùs sapidas & palato gratas deprehendebat, ipsis Napis. Crudas vero, nimis asperas & flatulentas esse æstimat.

SOLANVM RACEMOSVM CERASOrum formâ C. Bauhini.

EX *radice* fibrosa *caules* exurgunt bicubitales, angulosi,aliquantulùm hirsuti,in multos ramos latè se spargentes diuisi,qui infirmi sunt, & nisi ridica sustineantur, in terram procumbunt, succi pleni:ex caulis latere *pediculi*,tres,quatuórve vncias longi, hispidi, flores sustinentes, prodeunt. *Folia* habet in multas lacinias acutas, impari semper numero,Agrimoniæ foliorum instar diuisa, & per marginem incisa, alijs folijs minoribus interiectis, pallidè virentia, aspera,& grauem odorem spirantia. *Flores* plures,quorum singuli singulis pedicellis insident, luteoli, ex quinque folijs acutis compositi, à calice viridi quinquefolio sustentati, in quorum medio capitulum paruum rufescens, apicibus donatum: quibus *fructus* succedunt, quasi in racemo dispositi, Cerasorum forma & magnitudine, virides primùm, dein per maturitatem rubentes, in quibus, non secus quàm in Pomo amoris, copiosa humida medulla,& semen minutum albicans,& planum continetur.

Solanum hoc bacciferum 14. [vt vocat in pin. vel vt in prod.] Solanum 2. siue racemosum Cerasorum forma: vel Cerasa amoris racemosa rubra, planta annua est, & singulis annis serenda. Aliquando tamen etiam ex deciduo semine renascitur.

NVX METHEL VETERIBVS.

NVx Methel [Ieuc Methel] ex authoritate Auicennæ Serapioni est fructus similis Nucivomicæ, & semen eius simile semini Mandragoræ [ita quoque legit Matthiol. & H. Lugd. Sed Iahi Ebenalbaranich Arabs Citri simile dixit:] cortex asper: sapor eius delectabilis & vnctuosus. Virtus eius frigida in quarto gradu. Si detur ex ea in potu vnum Kirath cum vino inebriat fortiter:si dentur duo aurei occidit statim.Item: Nucis metellæ arbor, Vomicæ arbori non dissimilis fructum gerit Mandragoræ, oleosum, hirsuto cortice,sapore non iniucundo. Nucem Methel his ferè verbis describit Andreas Bellunensis. Nux Methel ex sententia omnium Physicorum Syriorum & Ægyptiorum fuctus est cuiusdam plantæ magnitudine & folijs Melongenæ similis: vnde & à quibusdam Arabibus Berbengine nominatur,i.e.Melonginæ similis.Flos huic est albus,magnus oblongus. Fructus nux Methel nuncupatus, est veluti nux aspera, cortice spinoso, intus semina habens Pomi Mandragoræ seminibus similia,dulcia,pinguia. *Nux Methel Bellunensis.* *Berbengine.*

Monachi in Mes.cens.115.dist.5.dicunt,Nucem Methel esse fructum spinosum, plantæ cuiusdam, Solatrum spinosum vulgò vocatæ, aiúntque Nucem Mechil,siue Mochil,cum nuce Methel multùm conuenire. Sed tamen in rei veritate Nux Mochil aliud est à nuce Methel. Qua de re fusius H.n.l.3.

Bellon. Obs. lib.3.cap. 50. de variarum rerum experimentis apud Turcas, scribit eos singulare medicamentum inuenisse,cognomento *Tatoula*, quod illi, qui vigilijs torquetur, quiescereque non valet,dimidij aspri pretio exibent,statimque somnum conciliant. Tatoula autem nihil aliud esse quàm nucem Methel Arabibus dictam,Græcis Solanum somniferum, quam spontè nascentem in planis Hiericuntis apud Helisæi fontem se reperisse scripto prodidit. Dispiciendum tamen proponit Clusius an Tatoula non sit Garciæ & Acostæ Datura, quæ Columnæ Solanum manicum.

Miratur verò Matthiolus quâ ratione ductus Fuchsius vltimo libello, vbi tantùm stirpium imagines in exiguam formam contraxit,dixerit, Nuces Metellas hispidos esse fructus peregrinæ illius plantæ,quam antea magno volumine Stramoniam vocauerat. Idem prorsus reclamare suspicatur Mauritanorum sententiæ, à quibus harum historiæ prodantur. *Fuchs. not.*

Idem demum tam officinas,quàm Medicorum vulgus, plerumque legitimas Vomicas Metellarum loco vsurpare, & contra Metellas nonnunquam Vomicarum vice supponere, magnóque errore inuicem confundere testatur. At de horum lapsu fusiùs alibi actum est.

Nux Methel, Rhasis testimonio lib.3. cap.30. facit stuporem, & quandoque perniciosa existēs, inebriat, & nauseam ac vomitum infert. Item lib.8.cap.21.Narcotica est,sedat,opilat,facit enomere. Si ex ea drachma semis detur, inebriat fortiter: si multùm detur, occidit. His eadem sunt,quæ Auicenna habet. Stupefacit,inquit,cerebro noxia est, cordi aduersatur, carum adfert: drachmæ sexta pars sumpta inebriat, drachma vna eâdem die interimit. *Ea nuces*, inquit Matthiolus, cùm intus in corpus sumuntur, vertigines, & faciei ruborem inducunt: quin & oculorum caligines,temulentiam,inexpugnabilémque somnum: postremò oboritur frigidus sudor, vicinæ mortis præsagium. Auxiliatur noxæ excitatus pluries vomitus aquâ calidâ & oleo:post vomitum datur conuenientissimè butyrum & vinum meracum copiosum, additis Pipere,Pyre-

thro, Lauri baccis, Cinnamomo & Castoreo. Prodest & ægrotantium extremas corporis partes, nempe manus & pedes calidâ aquâ fouere, ac inde frictionibus rudi linteamine factis calorem in vniuersum corpus excitare: cum eo tamen, aut subinde balanino, aut costino oleo perungantur affecti. Præstat idem exercitatio, proinde ad celerem gressum cogendi sunt, vt vniuersum corpus incalescat: & pinguibus postea cibis dulcique vino refocillandi. In summa & his ea maximè conueniet curatio, quam epotum requirit opium.

STRAMONIA MVLTIS DICTA, SIVE Pomum spinosum.





Descriptio

CVbito altior est, *radice* multifidâ, lignescente: *folia* per caulem longis appensa pediculis, ampla, sinuata, graue odorem spirãtia: *flores*, ex longa tuba calathoides, ampli, candidi, margine angulosο, quina in medio stamina cum longis apicibus occultãt: quorum vnumquemque sequitur pomũ orbiculatum, iuglãdis putamine calloso adhuc inuolutæ magnitudine, bullatum, breuibúsque spinis asperatum, semine compresso, cinereo.

Gesn. lapsus

Gesn. hort. Nux methel Auicennæ, Stramonia Fuchsij, Turcarũ Tatoula Bellonij, vna eadémque est planta. *Ego autem* Tatoulam Bellonij, à Stramonia Fuchsij separo. Ibidem pomum veriùs quàm nucem dici autumat. Mandragoris adhæc annumerandam æstimat, aut potiùs sui generis plantam, quàm Solanis inserendam. Vel denique Lycopersicum Galeni, vel Dioscoridis Pharicum constituerit. Sed quæniam ex tot, tamque varijs opinionibus, firma & postrema Gesneri assertio? Tragus propter formam Strichnis & Mandragoris accensendam iudicauit.

Gesn. taxat.

Synonyma

Stramonia siue Pomum spinosum dicitur Trago: Stramonia Fuchsio. Dodon. Gesner. hort. Lac. Hist. Lugd. pag. 629. Camer. & Eyst. Stramonium peregrinum Lobel. in Adu. obs. p. 136. [vbi & Lycopersicum Galeni] Icon. Plant. pag. 264. & Gerardo: Nux methella Matth. Cast. Acost. & Camer. Nux methel Auicennæ Anguillar. Fusch. Gesner. hort. Nux methella officinarum, Columnæ: Hyoscyamus Perruuianus Cordo hist. Tatula Turcarum, Guiland. pap. Hippomanes Crateuæ Anguil. Gesner. hort. Paracoccalon siue Barycoccalon [παρακόκκαλον, aut potiùs βαρυκόκκαλον] Græcis recentioribus: Melospinus Venetis: Malus Peruuiana Gall. Malum spinosum, Cæs. Corona regia quibusdam: Solanum Romanum Monspeliensibus & Guilandino: Solani pomiferi 3. genus Cæs. & Gesn hort. Solanum spinosum, Tab. Solanum 12. C.Bauh.phyt. Eid.pin. Solanum pomiferum fructu spinoso 4. siue pomo spinoso rotundo, longo flore.

Nomina, linguæ.

German. *Stechæpffell, Kauechæpffel*: Belg. *dorenæpffel*: Gallis *Pomme de Peru*, & *Pomme espineuse*: accepimus nos Trojâ Gallorum nomine *Nesples d'Inde*, h. e. Mespili Indicæ. Italis *Pomo spinoso*.

Locus & Tempus.

Colitur in hortis Germaniæ florens Augusto, in quibus fructum difficulter maturat.

Fructus ipse ac etiam tota planta soporiferæ sunt facultatis. Oliuus refert Thraces nucibus Methellis vesci, vti Nucibus Iuglandibus Italos. Stramoniæ fructu pharmacopæi & Physici Orientales ad stupefaciendum vtuntur, & Nucem Methel esse affirmant, quia facultatibus ijs præditus sit, quas Nuci Methel Auicenna tribuit. Eosdem autem effectus habere, experientia comprobari testatur Dalechampius.

STRAMONIA ALTERA MAIOR, siue Tatura quibusdam.



Descriptio

EST vbi humanã proceritatem adæquet, ramis patulis brachiata, *caule* crasso, subhirsuto: *folia* sinuata, Pedis anserini vocati foliorum instar, sed quadruplò, aut quintuplò maiora, abominãdo putore nares ferientia: *flores* ad ramorum diuaricationem ferè, niueo candore insignes, ex tubulo pentagono in longum latúmque calathum explicantur continuum, per marginem quinos mucrones totidem fissuris interceptos habentes, odore grato, sed obscuriore: in quibus latent *stamina* quinque longa herbida, apicibus ochris linea alba variatis, vnaque pistillum albidum. Cæterùm floris tubulum obuoluit laxior folliculus

culus quinquangularis, totidem laciniis, totidémque mucronibus alternis, per oram diuisus: *fructus* succedit altero tantò maior quàm Iuglans suo callo adhuc obducta, oblongus turbinatus, pungentibus spinis vndique senticosus, qui per maturitatem in quatuor partes æquales dehiscit, dissepimento membranarum, quibus *semen* copiosum adhæret nigrum, compressum, medulla alba, sapore ingrato, distinctas: *radix* subest ex numerosis fibris compacta.

Notæ, quas Garcias Daturæ adscribit, non videntur omnes conuenire Stramoniæ nostræ secundæ, quamuis nomen & vires quadrent. Foliis enim esse ait amplis, Acanthi similibus, minoribus tamen, in ambitu crenatis, gustu nonnihil amaro, odoréque Raphani folia aliquantùm æmulantibus: floribus in extremis ramis colore Rosmarini, magna ex parte rotundis. Sed inepta prorsus floris est comparatio, quandoquidem, monente Clusio, tum formâ, tum colore, cum Stramoniæ aut Conuoluuli flore veriùs conferendus fuisset.

Acosta tria Daturæ genera describit: addens, Nomen huic plantæ esse in Malabar *Vnmata caya*, in Canara *Datiro*, apud Arabes *Marana*, apud Lusitanos *Datura & la Burladora*, h.e. faceta: apud Persas & Turcos, *Tatula*. Cæterùm, Stramoniæ fructum per omnia fructui Daturæ similem pronunciat: atque si nonnihil ab eo differat, id locorum varietati adscribendum censet. Primum verò Acostæ Daturæ genus Clusio idem videtur esse est cum Turcorum, qui Constantinopoli viuunt, Tatula, cuius vsus illis perquàm familiaris est. Nec abludere ab eo videtur Stramonia maior quam Columna Solanum manicum Dioscoridis censet. Figura autem Clusij apud Acostam minùs concinna satis respondet nostræ Stramoniæ alteri.

Bellon. Obs. *Tatoula* Turcarum, Nux methel Arabum, Solanum somniferum Græcorum. Camer. hort. *Tatula*, Stramoniæ species maxima: Eid. apud Matth. germ. Stramoniæ alterum genus, Stramonia altera, *Ige kolben, stachelnus*: Eid. Epit. Nuci metellæ congener planta.

C.Bauh. phyt. Solanum 13. siue fœtidum pomo spinoso, semine nigro: *Eid. pin.* Solanum pomiferum fructu spinoso 5. siue fœtidum pomo spinoso oblongo: Datura Acostæ Hist. Lugd. p.1912. & 1913. Datura 1. Cast. Datura Turcarum Eyst. Stramonium spinosum Gerardi: *Dutroa* Linschotani, & *Datula* Paludani: variat floris colore: est enim vulgari flos albus magnus: alterius flauus: tertij, Hyoscyami floribus accedit: quare tres Daturæ Costæo, inquit C.Bauhinus: nunc & purpureo habetur. *Nos Dutroam* Linschottani & Datulam Paludani, diuersas à nostra Stramonia altera existimamus.

Nascitur in Malauar, authore Garciâ, vmbrosis locis, & secundum aquas, addit Acosta. In hortis verò Germaniæ semina supra fimum sata sæpè plantas producunt, florem proferunt, & semina maturant.

De viribus, vsu, & noxis dicendum restat. Iniicitur, inquit Garcias, à furibus Daturæ flos aut eius semen, in cibos eorum quos deprædari volunt: mente enim quodammodò alienantur, quotquot id medicamentum sumunt, & in risum soluuntur, magnâ cum libertate sinentes quod lubitum est deprædari. Durat verò hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum spatio. Prima cura esto, vomitum cientia exhibere, vt quidquid in stomacho remansit, vnà cum cibo reiiciatur: deinde euacuare & diuertere oportet validis clysteribus, & forti brachiorum crurúmque paulò supra pedem confricatione, ac fortibus ligaturis: interdum etiam cucurbitulas applicare: quæ si non iuuent, venam secare in maiore pedis articulo necesse est. Horum remediorum vsu, nemo ex meis vnquam periclitatus est: sed omnes Dei beneficio intra viginti quatuor horarum spatium curati. Propinatur à plerisque hoc medicamentum ridendi & relaxandi animi gratia, cùm vident eos, qui id sumpserunt, velut amentes & ebrios ferri. Attamen non placet hic ludus: & ne in seruis quidem experiri velim. *Hactenus Garcias.* Quibus subdere lubet, quæ Acosta habet. Literati plerique, inquit, atque etiam maxima pars medicorum in Malabar & Canata: itémque apud Arabes, Persas, Turcos, & Lusitanos, legitimâ Nucem Methel esse censent, frigidámque excessu tertio, & siccam secundi fine constituunt. Primo autem Daturæ genere frequentiùs vtuntur: eius enim adeò vulgaris est vsus, vt paucæ sint meretrices: quæ inter sua κειμήλια illud non recondant. Mala ergo inualuit consuetudo hæc apud impudicas solùm mulieres, vt huius seminis in puluerem triti dimidiam drachmam ex vino, aut alia, quæ magis arridet, materiâ, præbeant: miser qui eum hausit, diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, aut dormiens, plerumque etiam alteri colloquens & respondens, vt interdum etiam sanâ mente esse credas, tametsi mentis non sit compos, neque eum agnoscat, cum quo sermones confert, & colloquij habiti planè sit immemor, postquam ad se rediit. Sunt verò nonnullæ adeò exercitatæ in hoc medicamento exhibendo, idque sic temperare norunt, vt ad certas, eásque quot velint horas, quibus id propinant: mentem adimant. Nonnulli tamen ad prouocandas vrinas ex medicis Gentilibus vtuntur. Porrò si ad eorum, qui hoc semen hauserunt, curam euocentur Hispani Medici, medicamenta vomitum cientia exhibent, vt quicquid in ventriculo hæsit, reiiciant: acres deinde clysteres iniiciunt ad euacuandum, fortésque ligaturas adhibent ad diuertendum, tum etiam cucurbitulas adponunt, & venam secant. Gentiles verò Medici & Christiani indigenæ cùm à cucurbitulis & venæ sectione abhorreant, nihil aliud quàm vomitum prouocant, fortésque ligaturas & fricationes adhibent: quæ si non sufficiant, balnea ex aqua calida præscribunt ad eliciendum sudorem: Cæterùm, neutro ex postremis duobus vtuntur, nisi ad necem inferendam. Nihilominus tamē Brachmenes Medici ex secundi semine [quod floribus est flauis] catapotia faciunt, granorum piperis magnitudine, magnæ sanè efficaciæ ad sistenda alui profluuia, quibus adiuncta sit febris ardens: atque etiam in dysenteriis &c.

Temper. Acosta. *Datura 1.* *Cura.* *Datura postrema duo genera.*

DVRTOA HERBA SOPORIFERA.

Considerandum an cum Datura iam descripta eadem sit Durtoa, de qua Io. Linschotanus sequentia scribit. Est herba in Indiæ Goa, quam Durtoan vocant, efficaci virtute ad somnum & stolidum saporem, si potui aut cibo inspergatur. Hanc maritis præbent, iísque turpi somno victis, ac velut mente captis, adulterino coitu illudunt. Inde veneficia, paratæ in maritorum caput insidiæ, & noxia potio, morte in certum tempus, euentu nunquam irrito, destinata & prorogata. Et pariter fœminis ab irato marito certa mors.

Durtoa.

HYOSCYAMI VETERVM IN genere.

CAP. III.

Hyoscyami tria gener. Diosc. HYoscyamus frutex est *caules* emittens crassos [Orib. πολλούς,] *folia* lata, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta: secundum verò caulem, continuâ quasi serie *flores* prodeunt [Matthiolus non floribus sed siliquis ista tribui debere censuit, Sarracen.] tanquam Punicorum cytini, scutulis septi seminum plenis, ceu Papaueris. *Tria* porrò sunt eius genera, inquit Dioscorides. Vnum siquidem flores profert penè purpureos, folia Smilaci proxima, semen nigrum, ac cytinos prædutos & spinosos: alterum flores habet luteos, folia & siliquas molliores, teneriorésue, & semen subflauum, Irionis semini simile. Ambo insaniam gignunt & soporem, ideóq; vix in communem vsum recipiuntur. Tertium genus quod mitissimum est, adeóque ad medicinam vtile, pingue, molle, & lanuginosum: candidis floribus ac semine. In maritimis ruderibúsque nascitur. Albo itaque vtendum est: idque si desit, flauum vsurpari oportet. Nigrum enim ceu deterrimum improbatur. *Vires & vsus* *Recenti semine*, foliis caulibúsque tusis succus exprimitur, qui ad Solem exsiccatur. Vsus autem eius ad annum duntaxat prorogatur quia facilè corruptionem sentit. Elicitur & separatim succus ex semine, cùm inaruit affusâ aquâ calidâ, tuso & expresso. Est autem expressus eiusmodi succus liquore seu lacteo eiusdem succo præstantior, leniendísque doloribus accommodatior. Ipsa verò herba virens contusa, farinâ è Tritico trimestri additâ in pastillos conformatur & reconditur [in antiquo Lac. codice legit συσαμίνῳ ἀλεύρῳ ἢ πηγάνῳ, hoc est, farinâ Sesami aut Rutæ. Ald. σιτανίῳ ἀλεύρῳ ἢ πηγάνῳ.] *Variat Dioscorid. lect.* Porrò prius succi genus, & quod è sicco semine exprimitur, collyriis sensum doloris auferentibus vtiliter inseruntur: prosunt & contra acres calidásque fluxiones, aurium dolores ac vuluæ mala. Cum farina autem polentáue, contra oculorum, pedum cæterorúmque partium inflammationes. Semen eadem præstat, prætereáque ad tussim, destillationem, oculorum fluxiones, doloréſque efficax, itémque contra fluorem muliebrem, aliásq; sanguinis eruptiones, si oboli pondere cum Papaueris semine ex aqua mulsa bibatur. Subuenit & podagris, testibus inflammatis, mammísque à partu tumentibus. Denique & aliis cataplasmatis, quæ doloribus leuamentum præstant, vtiliter admiscetur. Quin & in pastillos digesta folia medicamentis omnibus dolores sedantibus tum per se, tum etiam ex polenta vtiliter imponuntur. At recentia folia [additur in vet. cod. Lac. λεῖα.] illita, ad mitigandos omnis generis dolores apprimè sunt idonea. Eadem terna, quaternáve cum vino pota, febres epialas depellunt. Cocta verò olerum instar, & tryblij mensura esitata, mediocrem mentis alienationem faciunt. Aiunt & idem efficere si cui in colo vlcus sentienti infundantur. Cæterùm, radice in aceto decocta dentes vtiliter in dolore colluuntur.

Plinio genera quatuor. Plinius quatuor recenset genera, cùm tamen secundum & quartum vnum & idem sint.

Breuiùs sic Galenus. Hyoscyamus, cui semen atrum est, insaniam ac soporem adfert: is cui semen mediocriter flauum est, propinquam ei facultatem habet. Verùm vtrique fugiendi sunt, vt inutiles ac deleterij. Cæterùm cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes maximè idoneus est, ex tertio quodammodò ordine refrigerantium.

Hyoscyami epoti re[illegible] Hyoscyami epoti noxæ auxiliatur aqua mulsa copiosè data, auctore Dioscoride, lácq; præsertim asininum: si desit, caprillum, vel bubulcũ, vel aridarum Ficuum decoctum. Faciunt etiam ad id nuclei pinei: item Vrticæ semen, Intubus erraticus, Sinapi, Nasturtium, Cæpa, Allium, & hæc singula cum vino sumuntur. Postea finendi quiescere, quemadmodum qui vinum biberunt, vt excoquant. *Antiq. [illegible]ptores taxantur* Et hisce Dioscorides remediis contra Hyoscyami maleficium pugnauit. Et sanè non malè damnauerit aliquis naturam eius, quæ adeò humanæ menti noxia, vt in furorem homines agat. Nec minùs etiam demirabitur Gentes, quæ non tam multis, quàm honestis appellationibus optabilem ignaris & admirabilem fecerint plantam, quæ alioquin ob eam, quam diximus causam, ableganda vltra Sauromatas fuerat & glacialem Oceanum, vt alsiosis locis illic nascens ante maturum semen tota aliquando periret. Nisi fortè contra vota hæc nostra intulerit aliquis tam grauem noxam non minore bono eam rependere, optandámque in orbe nostro plantam quæ tam efficaci remedio contra dolores, quibus tota aliquando perit vita, hominis pugnet. Nec quià menti noceat, ideò doloris linimenta, quæ habet, abiicienda. Parum sapienter enim quia malo coniunctum sit bonum ex altero vtrumque damnatur: cùm liceat distractis in diuersa contrariis malo prudenter carere, bono autem fœliciter vti. Quod in Apollinari herba præsertim faciendum, quam Græci ὑοσκύαμον, hoc est, *suum Fabam* ideò vocauerunt, quòd, vt in historia sua retulit Helianus, pastu eius conuellantur sues præsenti mortis periculo, nisi copiosâ aquâ statim se foris & intus proluerint. Alij, vt fit in desiderio salutis, & suauiore voluptatis sensu, cum ope eius à dolore ad indolentiam quasi diuino quodam beneficio restituti fuissent, non ampliùs Hyoscyamum à suibus, sed à Ioue *Dyoscyamum* [διοσκύαμον, hoc est, Iouis Fabam] dixerunt. Eâdem nominis ratione illi etiam vsi sunt, qui à medicinæ auctore Deo Apolline, *Apollinarem* herbam, & *Pythonion* eam dixerunt. Fuerunt contrà qui à maleficio eius *Emmanes*, id est, furialem, siue in insaniam & furorem agentem eam nominauerint, & à somno, quem facit, Hypnoticon: Superstitiosè ac incertis nominibus, alij Adamantem, alij Adamenion, alij Atomon, alij Auginon, alij Dithyrambion dixerunt. Pythagoras & Osthanes Xyleona vocauerunt: Zoroastres Typhonion: Latini Insanam ac Dentariam [pro his fortè malè Trag. Inananoentariam:] Prophetæ Rhaponticum: Ægyptij Saphthos: Hetrusci Fabulum vel Fabuloniam: Galli Belinuntiam: Daci Dieliam. Apuleio dicitur etiam Augmon, Altercuium, Calicularis, Ginga, Remenia, & Ligea. Serapioni Bengi, Auerrhi Elsoc. Matthæus Syluaticus plura alia Hyoscyamo nomina tribuit, videlicet, Dens caballinus, equinus, Cassilago. Papienses Medicos Hyoscyamum, Herbam pinulam, alióſque Canicularem & Caniculatam appellare testis est Iacobus Manlius. Sunt denique & inter Latinos scriptores, qui *Sym[illegible]* Symphoniacam herbam etiam vocauerint, Palladius scilicet Octobri mense cap. 12. & Apuleius, inquit Marcellus, nonnullarum illarum nomenclationum rationem reddens.

Cæterùm

Cæterùm, Hyoſcyami nomenclaturam ſequentes obtinuêre ſtirpes. Hyoſcyamus vulgaris niger. Hyoſcyamus albus. Hyoſcyamus albus minor. Hyoſcyamus luteus, Creticus. Hyoſcyamus Creticus alter. Hyoſcyamus peculiaris flore purpuraſcente. Hyoſcyamus Syriacus. Hyoſcyamus tertius vel potiùs quartus Matthioli in Epit. Camerarij, Hyoſcyamus luteus Dodonæi, nobis Priapæa, quibuſdam Nicotiana minor dictus. Hyoſcyami tertia ſpecies Geſneri, Nicotiana maior dicta. Hyoſciamus peregrinus Dalechampij, nobis Solani ſpecies ex Apennino dictus, de quo antè.

HYOSCYAMVS VVLGARIS.



Odore fœtido facilè ſe prodit Hyoſcyamus niger, nuſquã non obuius, *foliis* Spinæ albæ, mollibus, lanuginoſis, incanis, copioſis, nullo ordine in *caulibus*, craſſis, denſâ lanugine obſitis: *flores* confertim enaſcuntur, calathi effigie, lutei, purpuraſcentium linearum crebro diſcurſu verſicolores, foris hirſuti, purpurantibus apicib., ſtilóque medium occupantibus: *pericarpium* hirſutum, oblongum, teſſile, Glandis inſtar, quinquepartitis acuminatis oris ſemen puſillum nigrum continet. *Radix* ſubeſt craſſa, rugoſa, foris fuſca, intus alba, minùs olida quàm folia.

Hyoſcyamus Brunfelſ. Turn. Matthiol. Lac. H Lugd. pag. 1716. & Cæſalpino: Hyoſcyamus vulgaris Geſn. hort. Thal. & Eyſt. Hyoſcyamus 1. Anguill. & Tabern. Secundus Galeni Trago: Hyoſcyamus niger Dodon. Lon. Lobel. in Adu. Obſ pag. 139. Icon. Plant. p. 268. Caſt. & Gerardo: Hyoſcyamus flauus Fuchſio: Hyoſc. niger vulgaris Clusij hiſt. Altercus Fallop. de vuln. Apollinaris Cordo in Dioſ. or.

C. Bauhin. phyt. & pin. Hyoſcyamus 1 ſiue vulgaris vel niger foliis modò integris, modò diſſectis, modò in ambitu in lacinias acutas diuiſis.

Germ. *Bilſenſamen*, *Bilſenkraut*, *Schlafkraut*, *Dollkraeut*, *Sewbonen*. & *Teuffels Augen*: Item *Zigeinerkraut*: & *Rindsvvurtzel*: Belg. *Bilſen* & *Bilſencruyt*: Gallis *de la Hanebane*, quibuſdam *de l'herbe aux tignes*: nonnullis *Iuſquiame* & *Endormie*. Italis *Iuſquiam*: Hiſpan. *Velenho. Velenno* & *Meimend-o*: Angl. *Henbayne*: Vng. *Belend*, quæ vox Hiſpanicæ valdè offinis.

Hyoſcyamorum familiariſſimus calidis & frigidis campeſtribus vbiuis Europæorum niger: floribus menſe Auguſto ſeminum pixidulæ ſuccedunt, Lobelio. Secus vias vbique ferè gignitur in ſabuloſis, & locis haud cultis.

Hyoſcyamus omnis refrigerat, ſoporifer eſt, & dolores ſedat: aduerſus acres calidáſque defluxiones oculorum, aliarúmque partium prodeſt: ſanguinis eruptiones & muliebria profluuia compeſcit, & ad teſtium aliarúmq; partium inflammationes adhibetur. Pictones ac Andegauenſes aduerſus pruriginem commendant, indéque vernaculo ſermone *l'herbe aux tignes* vocant: ſolent enim illarum prouinciarum ruſtici iſtam plantam, iam maturam & ſemine onuſtam, in camino ſuſpendere, deinde Hieme cum illis manus frigore tument, citinos eius carbonibus inſpergere, fumúmque exhalantem manibus excipere: iſto enim vapore non modò tollitur manuum tumor, ſed etiam prurigo illa moleſta, frigore contracta: Cluſium docuit Ioſephus Scaliger. Nobis indicatum per nobilem fœminam Alſaticam vapore ſemine Hyoſcyamo excitato in ſtuphis torporem & ſoporem in loci lauantibus: idem accidere gallinis ex eius ſuffimigio in gallinario. Si per tria quartanæ paroxiſmorum principia ſingulis vicibus ʒi. (ʒi. Fel. Plat.) ſeminum Hyoſcyami optimè triti cum vino generoſo detur, ægrum ſine dubio liberari promittit Timor. Roſilmus. Ex eodem Oleum ad arthritidem conficiens: neutrum autem probamus. De Hyoſcyami præparatione ad Laudanum vide Quercetani Pharmaciam reſtitutam. Vires

HYOCYAMVS ALBVS.



Hyoſcyamus albus, non tantùm flore alterius pari albo eſt, ſed & alabaſtris ſtriatis multò candidioribus magi que hirſutis, vaſculũ obuoluéribus ſemine albido refertum: adde *folia* hirſutiora, albiora, quæ tamen Nigri foliis magnitudine cedunt, laciniata: *caulis* quoq; eâdem illâ denſiore lanugine eſt obſitus, quem vt celeri ortu, eodem quo ſatus eſt anno protrudit, florémque & ſemen perficit, ita perennitate vincitur, vt qui non niſi ſemeſtris ſit vitæ. In noſtra expreſſa imagine flores potiſſimùm diſplicent. Deſcriptio Icon.

Hyoſcyamus candidus Trago [qui ieiunè deſcribit] & Dod. gall. Hyoſcyamus albus Matthiol. Dod. lat. Geſn hort. Turn. Lac. Lob. Obſ. p. 159. Ic. Plant. p. 269. Lon. Caſt. Hiſtor. Lugd. pag. 1717. Camer. Ger. & Eyſt. Hyoſcyamus albus mitior, hirſutior in Adu. Hyoſcyamus 2. Tabern. Hyoſcyami alterum genus in maritimis Cæſalp. Hyoſcyamus albus admodum à communi figura differens, Alpino. Apollinaris 3. Cordo in Dioſcor. Hyoſcyamus 2. ſiue albus maior, vel 3. Dioſc. & 4. Plinij. Synonyma

In Norbonæ ad Aurantiam ſiue Auraicum & inferiùs, eis, tranſque Rhodani oſtia, variis ſa- Locus

torum & vetustorum fecus vias marginibus fponte adolefcit. Belgio, Angliæ & Franciæ in hortis feritur & moritur quotannis. Cayri prope pyrades nafcitur.

Vires & vfus

Hyofcyami albi tufa planta fictili vafi inditur, cui fubtus foramina funt facta, cui alterum vas apponitur, & in terram omnia reconduntur tam diu donec liquor extillet. In doloribus dentium & aliis topici loco non contemnendum remedium, fi tefte Cam. à perito Medico adhibeatur. Sic molis effractum femen, & preffum, oleum reddit ad idem vtile. Aliter fic præparatur. Semen Hyofcyami album ficcum ac recens accipitur, & contufum cum aqua calida, velut de amygdalino dicitur, fubigitur. Et dum infolatur, partes ipfius quæ fub manu reficcantur, ad totam maffam ammifcentur, & idem hoc donec nigrefcat, ac grauiter oleat, repetitur. Dein excolatum & expreffum reponitur. Facit ad aurium dolores, & in peffos ammifcetur, vt quod molliendi vim habeat. Hyofciami albi mitior & tutior multò vfus. In Cayro non fecus quàm Stramonio vtũtur.

Dolor Dentium.

HYOSCYAMVS ALBVS MINOR.



Synon.

LOb. Ic. Plãt. tom.2. p.261. Hyofcyamus albus minor, Teutonicè p.296. defcrip. C. Bauh. phyt. & pin. Hyofcyamus 3. fiue albus minor. Anguill. Hyofc. alter. Cluf. h. Hyofcyamus, Hyofc. alb. vulgaris fiue tertius, frequens & fpontaneus in calidiorib. regionibus: at in frigidiorib., non nifi in eorum hortis, qui re herbaria delectãtur, confpicuus, candidioribus mollioribufq; Nigro *foliis*, nec ita laciniatis, fed potiùs quodammodo finuofis, breuiorib. fatis craffis, longiore pediculo fultis: *floribus* albis, minoribus: calicibus læuioribus.

Locus

Hyofcyamus Creticus luteus minor.



Defcriptio

FOlio eft ferè Xanthij, minore, circũfcriptione penè rotunda, laciniato, & veluti circumrofo, hirfuto, pediculo vnciali: *caulis* cubitalem & fefquicubitalem affequitur proceritatem, ramofus, albido villo obductus: *flores* vncialib. hærent pediculis, è longo, hirfuto, ftriato, calyce profilientes, lutei, fundo purpurafcente: *femen* minimum, rubefcens.

Clufio Hyofcyamus albus Creticus, fiue quartus. C. Bauh. pin. Hyofc. 4. fiue Creticus luteus minor.

Ex femine Sturgardiam per Cafabonam Hyofcyami lutei Candiæ nomine miffo, Montbelgardi floruit menfe Iunio & adhuc Augufto. Locus Tempus

Hyofcyamum Creticum luteum alium etiam tradit & defcribit Clufius, qui ipfi maior infcribitur: C. Bauhin. verò pin. Hyofcyamus 5. fiue ue Creticus luteus maior: pro quinto in phyt. prod. & Matthiolo defcriptus & picto.

HYOSCYAMVS PECVLIARIS FLORE purpurafcente.



Defcr

HYofcyamus peculiaris, vetufto quodam femine fubalbido, fiue cinereo, Came. hort. natus, flore per initia pallidi coloris, elegantioris tamen, quam qui in vulgari habetur, poftea purpurafcente & incuruo, non æqualiter patulo, vt reliquorum, fed altera parte aliquantulùm, repando: *foliis* alterius Hyofc. [Priapææ,] fed lætiùs virentibus & multò minoribus. Planta vltra cubitum non affurgit. Conuenit autem cum Bezæ à D. Paludano ex Syria delato, à quo fola foliorum latitudine difcrepat.

A. C. Bauh. in pin. fub Hyofcyamo fexto comprehenditur.

HYOSCYAMVS SYRIACVS.



Des

BEzæ planta rara à Paludano ex Syria delata prorfum cum præcedente conuenit, folâ foliorum latitudine difcrepans. Dicitur & *Bezæ*: Germ. *Syrifcher Bilfen*: Gall. *Hanebane de Syrie*. Cæterùm, Camerario authore, ipfa plãta plerumque huius iconis quantitatem quinquies in fe con-

se continere deprehenditur. Describitur à Clusio in pann. p. 520. Hyoscyami peregrini rubello flore: & in post. hist. Hyoscyami Ægyptij siue 2. flore rubello intitulatione.

Is fortè est, cuius Bellonius cap. 75. & 88. lib. 2. Obs. meminit, & in Ægypto frequentem esse asserit: quem etiam apud Halepum se obseruasse scribit Rauvvolfius lib. 1. cap. 9. sui Hodæporici.

C. Bauhin. pin. Hyoscyamus 6. siue rubello flore: Hyoscyamus peregrinus rubello flore Clus. pann. Hyoscyamus Syriacus Camerarij. Cur quæso separat Hyoscyamum Ægyptiacum Clusij h. ab eiusdem Hyoscyamo peregrino in pann. Nunquid vtriusque eadem descriptio? Cur, inquam, in pin. septimum facit & cauliculis spinosissimis esse ait. Clusius equidem in Hyosc. Ægyptio spinarum non meminit. Hac de re igitur indagandum erit.

NICOTIANA MAIOR, SIVE Tabacum maius.

Cap. IV.



Haud ità dudū nostro cœlo solóque assueuit Nicotiana siue Petum Indorū, planta nobis æstiua, *caule* tres aut quinque, vel plures cubitos alto, pollice crassiore, tereti, hirsuto, copiosâ medullâ albicante pleno: huic *folia* ampla, Helenio vel Hippolapatho maiora, nullo pediculo, latis appendicib. cauli adnata, hirsuta, modicè in acumen desinentia, à medio neruo longitudinem percurrente transuersis, nonnihilque sinuatis productis venis, crassis, alternatim dispositis, sapore acido & feruido, sed euanido: masticata & contrita, colore luteo inficientia: color tum cauli, tum folijs ex herbido in luteum pallescens, vtrisque ad tactum glutinosis: caulis fastigium in surculos aliquot diducitur, ad quorum diuaricationes foliola longiuscula, quorum singulis *flos* insidet tres circiter vncias longus, tubulo hirsuto herbæque concolori, paullatim laxiore reddito, tandémque in cala hum explicato purpurascentem, indiuisum, cuius margines tamen in angulos quinque acuuntur: flore continentur cum pistillo *stamina*, quorum apices cinerula aspersi sunt grisea: floris autem imum obuallat vtriculus in quinque lacinias diuisus: *semen* copiosum, minutum, ruffescens, minus quàm in Priapæa, vasculis clauditur conicis, Auellanæ vulgaris oblongæ minoribus. *Radix* alba, fibrosa admodum, insigni acrimonia est prædita. Tota planta odorem habet satis grauem.

Nicotiana [à Legati nomine] Lon. & Hist. Lugd. p. 1895. Nicotiana maior Tabern. Nicotiana 1. siue maior latifolia C. Bauhin. phyt. & pin. Tubac & Tubacka part. 5. Ind. or. & part. 6. & 8. Tabacum, Tabaco & Tabacca part. 8. & 9. Ind. Occid. Tabacum [nomine ab Hispanis imposito, ab insula, in qua abundat] Monardi: Tabacum latifolium Cam. Eyst. Petum Theueto [cui & Herba memoriam tollens] Camer. ad Matthiol. germ. Petum latifolium Clus. ad Monardem: Sana sancta Indorum, Lob. in Adu. Obs. pag. 316. Ic. Plant. p. 589. & Gerardo: Herba sancta Clus. ad Mon. Herba sanctæ crucis fœmina, Castori: Herba reginæ, Clus. ad Monard. & Camer. hort. Herba panacea, Ægid. Euerarto: Herba Legati, Portugalensibus: Vulneraria Indica Camer. hort. Pontiana Gesn. ad Aret. Hyoscyamus Peruuianus Dod. Camer. ad Matthiol. & Clus. hist. Eid. ad Monard. Hyoscyamus niger: Hioscyami tertia species Gesn. hort. Tornabona [quia à Tornabonio missa] Cæsalp. *Perebecenuc*, Ouiedo: *Pscielt*, Indis: *Vppóvvoc*, Virgineæ indigenis: Arbustum, cuius folia exsiccant, & quorum accensorum fumo inebriantur, Benzoni lib. 1. cap. 13.

Cæterùm, Galli, quòd Ioannes Nicotius regius aliquando in Lusitaniam Orator, eius semen primus ad Reginam Regis Galliæ matrem detulerit, illiúsque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginæ nuncuparunt. Alij verò Herbam sanctam ob admirandas eius virtutes. Alij Buglossum antarcticum. *Nicotiana: Herba Regina.*

Ægid. Euerartus, qui Herbam panaceam [vti dictum] vocat, & Herbam Mediceam, Herbam Prioris, & Herbam sanctæ crucis, cùm habitu ipso, tum facultatibus, Consolidam in tantùm referre dixit, vt speciem eius quandam suspicari non absurdè liceat, potiùs, quàm Hyoscyami lutei, vt visum nonnullis fuerit. Nec, quòd fumo ebrietatem quandam accersat, proinde Hyoscyami speciem constituerit, etsi eam tum folijs ac calicibus, tum culmo ac semine satis referat, &c. Nos autem nullam tantam similitudinem agnoscimus cum Consolida, vt habitu referre eam possit, & species eius quædam dici queat: folia aspera, caulis, flores, & semina plurimùm differunt, ac etiam ipsæ facultates quicquid dicat Ægidius. Non placet etiam eum dicere siliquam in orbem Mali specie turgescere, siliqua enim oblonga est: id quodammodò posset dici de Priapæa, cui flos luteus. Non tandem existimamus quemquam, cui cognita fuerit Nicotiana & Hyoscyamus, approbaturum similitudinem, quam Ægidius in eis constituit. *Herba Medicea. Herba Prioris.*

Letius asserit Nicotianam Petun dictam, verum Brasilianorum Petun non esse, nec quicquam commune habere: Autorem Domûs rusticæ affirmare Nicotianam, *à Nicot* dictam, qui primus ex Portugallia in Galliam miserit, ex Florida allatam, quæ vltra mille leucis à Bresilio distet: Eam verò in hortis Galliæ ob cœli inclementiam adolescere non posse.

Germ. *Tobacken, Indianisch vvundtkraut, Indanisch Beinvvelle, der Alten Kueniginkrauk*; & *heyligkraut*. Gallis, *Nicotiane, Herbe de la Roine*, Geneuæ *Presidiale*. Ital. *Tornabona, Herba Sancta Croce*: Hisp. *Petum, Tabaco*. Sunt denique qui *Elemosinariam* vocant.

Nascitur plerisque Indiæ locis, humidis præsertim & vmbrosis, & exculto leuique solo. Seritur omni tempore: cùm verò prodiit, à frigore præseruanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo, referente Monarde. Nascitur omni solo [inquit Clus.] & semel sata, se- *Locus.*

mérnq; ad maturitatem perducens, ſeipſam deinde ſerit, nec opus habet alia ſatione. Si tamen ſerenda erit, Auguſto aut Septembri id fiat, quoniam ſemen exiguum diutiſſimè ſub terra latet, antequam germinet: & Martio aut Vere telluri creditum demum Auguſto germinat. Floret

Tempus

autem hæc planta calidioribus regionibus Iunio & Iulio, temen Septembri maturelcit [vidi in Luſitania tota Hieme florentem,] at alibi à menſe Auguſto in Hiemem vſque floret, & ſubinde ſemen profert, deinde primo gelu flacceſſit, peritque tota; neque Hieme aſſeruari poteſt, niſi admodum difficulter, idque fictilibus aut capſis ligneis, in quibus ſata, in fornicem aut penum illatis, vti Viennæ Auſtriæ fieri amat, vbi antè feneſtras non tam ornatûs & vmbræ gratia, quàm ob inſignes facultates, de quibus deinceps ſermo erit, præſertim à nobilibus quibuſdam matronis, rei herbariæ ſtudioſis, colitur.

Temperam.

Calida & ſicca eſt in ſecundo gradu: itaque calefacit, reſoluit, mundificat, & aliquantulùm adſtringit, vt ex ſequentibus facultatibus iudicare licebit. Confert enim plurimùm: ad Cæphalæam: Hemicranium: Tetanum: Dentium dolorem: Pectoris vitia: Lienis & Iecoris obſtructiones: Cruditates ventriculi: ventris tineas: Nephritides: Suffocationes vteri: Articulorum dolores: Perniones: Venena: Carbunculos: Ictus virulentos: Vulnera: Polypum: Podagram, Impetigines: capitis ſcabiem: Aſthma: Famem: Sitim: recreationem, & alia innumera, vt fuſiùs & ſpecialiùs in huius tomi Appendice docebimus.

NICOTIANA SIVE TABACVM FOLIO anguſtiore.

Deſcriptio



Nicotianā fœminā, quòd mari omnibus partibus ſit minor, minorem quoque nonnulli appellāt: ſed inſigne præterea eſt *foliorum* diſcrimen, quæ non, vt mari, cauli apprimuntur, ſed pediculis hærent ſatis longis: minùs etiam ampla ſunt & hirſuta, magis acuminata: *flores capitula*, *ſemina* ex maioris comparatione addiſcuntur.

Petum anguſtif. Cluſ.

Cluſ. apud Monardem, eſt Petum anguſtifolium, ſiue Petum alterum paulò minore folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocant, ſimili; ſed magis mucronato, longóque pediculo inhærens: floribus per vmbellas natis ſaturatioribus aliquantò: radice, vt illius, lignoſâ & multifidâ.

Priapeia apud quoſdam non benè nuncupatur: Siquidem nec effigie, nec habitu, nec radice, nec colore, nec aliter Satyrio reſpondet.

Synony.

Camer. hort. Tabacum anguſtifolium: Lob. in Icon. Plant. p. 585. Tabacum ſiue Herba ſancta minor: Eid. in Obſ. p. 316. Herba ſancta ſiue Tabacum minus: Caſt. Herba ſanctæ crucis mas: Dodon. Hyoſcyamus Peruuianus alter: Schwenckf. Nicotiana minor, & Sana ſanctá minor: C. Bauh. phyt. & pin. Nicotiana 2. ſiue maior anguſtifolia: & Eyſt. Hiſt. Lugd. p. 1895. Alterum Tabacum minus Lobelij, ſine icone: An Perebecenuc eiuſdem Hiſtoriæ?

NICOTIANA SIVE TABACVM MINVS.

Deſcri.



Peti maris & fœminę ſemine deciduo, ſpontè in Belgij hortis Petum tertiū ſiue Peti tertiā quandam & dubiā ſpeciem ſibi natam ait Cluſius apud Monardem, ſuperioribus paulò humiliorem, cuius folia, vt in maiore, caules amplectūtur, ſed multò anguſtiora, etiā infrà ſecundi generis foliorum amplitudinem: floribus tamen ſaturatiùs rubentibus magis hoc quàm illud æmulatur.

Syn.

Tabacum minimum Camer. hort. Tabacum, ſiue Sana ſancta minima Lob. in Ic. Pl. p. 585. Sana ſancta, ſiue Tabacum minimum eidem in Obſ. p. 316. & H Lugd. p. 1896. Nicotiana 4. ſiue minima C. Bauh. phyt. & pin.

PRIAPEIA QVIBVSDAM NICOtiana minor.

De



Crebris fibris albis donata eſt huius *radix* minimo digito ſuppar: *caulis* cubitalis & ſeſquicubitalis, rotundus, ramoſus, hirſutus, glutinoſus: *folia* Bellæ donæ, pinguia, hirſuta, ſubalbida, guſtu acri, graui odore Matth. *flores* calathi effigie, ex luteo viridātes, oris extrorſū reflexis & in quinque lacinias obiter diuiſis, foris hirſu-

ris hirſuti ſplendent,intus glabri, nullo ſplendore nitentes: apices ſtaminum cineracei : inſidet autem flos calyci hirſuto,viſcido, quinqueparti-to:*pericarpium* ſubrotundum,vmbilicatum,glandem virgæ virilis detectam repræſentans, *ſemen* continet puſillum,maius Nicotiana, ſubflauum: Lobel. Irionis,& puſillum,guſtu acre,vnde Rondeletio dicta Priapæa.

Cluſ. Petum 4. ſiue Peti aliud genus, per omnia minus,folio rotundiore, nec hirſuto, pinguiue, licèt ſucculento, flore minore, & per extremum rotundo, palleſcente.

Hyoſcyamus luteus Dod.Geſn.hort.Lon.Camer.& Gerardo,atque Anguill.qui multùm cum ſecundo Dioſcoridis conuenire ait.Lob. in Adu. Hyoſcyamus ſolanifolius dubius,inter Hyoſcyamum & Solanum furioſum ambigens. Cap. de Sana ſancta Indorum dicit Hyoſcyamum luteum eſſe non poſſe.In Obſ.p.140.Dubius Hioſcyamus luteolus [Solanifolius addit in Ic. Plant. p.269.] potiùs calefaciens, quàm refrigerans, vt minùs rectè ſcripſit Matthiolus. Hyoſcyamus Peruuianus Tabernæmontano. Hyoſcyamus niger vel 3. Matthiol. Caſt. & Hiſt. Lugdun. pag. 1717. Nicotiana 3. ſiue minor,C.Bauhin. phyt.& pin.itémque Eyſt.Tornabonæ congener,Cęſalp. Priapæia, à forma fructûs, Geſn. hort. Peti 3. genus Euerardo.

Semel in hortum tranſlata in ſemine vndique nimis copiosè repullulat,& menſe Maio apparere incipit.

Ad pleraque, ad quæ Petum, conferre, verùm longè imbecillius eſſe, teſtatur Cluſius. Matthiolus eiuſdem cum cæteris Hyoſcyamis naturæ eſſe ſcribit, adeò vt ordine tertio completo refrigeret, & ſoporem inducat. Sed quis obſecro aſſertioni [Euerardus etiam perperam humidum & frigidum ſtatuit]Matthioli ſubſcripſerit ? Lobelius neutiquam vſu receptam,aut exploratam dixit. Porentrui paſſim Nicotianam vocant & ad eadem vtuntur. Aqua verò ſtillatitia ſaporem vehementer acrem præ ſe fert. Herba aduerſus pediculos vtilis eſt, & imprimis pulices necat, vt in canibus periculum fieri poteſt. Nam folijs huius affricatis cuti,vel ſucco illito,tanquam incantamento fugati decidunt. In Italia ſemine vtuntur ad priaſpiſmum ſedandum, & hinc fortè Priapææ nomen illi inditum fuit.

HERBA COHOBBA INEBRIANS.
Cap. V.

Hvius meminit P. Martyr.l.9.dec.1. ſequentibus: Cùm de belli euentu, de annona, de incolumitate, Zemes [deos ſuos] reguli Hiſpaniolæ Inſulæ conſulunt, domum Zemi dicatam ingrediuntur,ibique per nares abſorpta *Cohobba*, ſic herbam vocant inebriantem, quâ & Boitij in furorem ſtatim vertuntur &c.

C.Bauhin pin.fortè eſt Nicotiana 5. quâ in inſula Mambonit, Pyratæ comeſtâ inebriantur & dementantur,ita vt omnia pericula poſtponant: part.7.Ind. or.20.

HERBA CASSIANA, FAMEM, ſitímque retardans.
Cap. VI.

E Nicotianæ ſextæ [vt vocat in pin.C.Bauh.]. ſiue Caſſianæ herbæ ſucco potionem conficiunt in Florida, quam, vbi in locum periculoſum ſe conferunt,bibunt, eóque famem & ſitim per horas 24.tollunt:part.2.Amer.nauig.4.

BVGLOSSO SIMILIS PLANTA Indica.

NAſcitur apud Gangen fluuium planta hæc Bugloſſo conſimilis,quam conterentes ſuccum ipſius ſeruant ; & profundâ nocte latibula Tigridum circumfundunt : ipſæ verò propter facultatem effuſæ viriditatis cùm progredi non poſſint, moriuntur, ſicuti memorat Plutarchus, non Chæronenſis ille, ex opinione Calliſthenis in l.3.venationum.

HELLEBORVS ALBVS ET NIGER veteribus.
Cap. VII

HElleborus niger, & albus videntur æquiuoca [veluti æquiuocè dici apparent, Gaza.] ſed de facie differunt [varia ſententia eſt,] alij enim ſimiles eſſe aiunt, & ſolo colore inter ſe differre [prætèrquam quod radices colore inter ſe differant:]Eſſe namque vnius radicem[hoc vocabulum radicis omittit Gaza] albam, alterius nigram: Alij folium Nigri laureum [δαφνώδες,] albi verò porraceum [πρασώδες:ſed fortè legendum νευρώδες]reddunt:radices autem ſimiles, colore excepto. Qui ſimiles dicunt, formam huiuſmodi tradunt : caulem modò prope Albaci, ſed longè breuiorem : folia continuò radici annexa : ſparsáque humi : radicem valdè [largè Gaza] multiplicem. Nigrum equos, boues, ſuéſque necare affirmant, idcóque eos non depaſcere [idcóque eum cauere, Gaza.] candidò autem pecudes paſci. Atque hinc primò vim deprehenſam, cùm illo pecudes purgarentur : tempeſtiuus Autumno, Vere autem intempeſtiuus. Niger vbique naſcitur:nam & in Bœotia & Eubœa, & multis alijs locis : ſed optimus Helicone, ac in totum is mons medicaminibus laudatur : at candidus locis paucis exit. Optimi verò & vſitatiſſimi quatuor ſunt, Oetæus, Ponticus, Eleaticus, Mallalioticus : naſci Eleaticum inter Vites aiunt, & vinum vſque adeò reddere prouocans vrinam, vt omnes qui bibunt graciles admodum ventre adducto efficiantur. Omnium tamen eorum, quàm reliquorum optimus eſt Oetæus. Parnaſſius verò & Ætolicus [proueniunt etiam ibi multi, emunt & vendunt ignari] duri ſunt & ſummæ difficultatis. Hæc igitur quanquam formâ conueniant, vires tamen proprias ſortiuntur. Elleborum non ſolùm radice, ſed etiam fructu eſt vtile. Siquidem in Anticyra [vt fertur] fructu [cautè tamen dandus cùm validiùs purget] eius purgantur, quem Seſamaceum fert. Hæc inter alia ſparſim Theophraſtus addens cap.8. Ellebori imas radices, atque tenuiores, [ſupernam enim in caput extuberantem, inutilem eſſe aſſerunt ; & canibus dandam cum purgandum eſt,] ſuccidi oportet. Item cap.18. addit, Chius Eudemus arte minimè laudatus, Elleborum bibens, non purgabatur, & viginti duas aliquando purgationes vno die ſumpſiſſe ſe retulit, foria apud vaſa ſedentem, nec ſurrexiſſe priuſquam eſſet meridies, tunc verò domo petitâ,balnea ingreſſum cœnatúmque more ſolito,

Theophr. Hellebor. niger & albus.

Ellebori caput canibus dandum.

nec quicquam euomuiſſe. Hic tamen auxilio quodam præparato cohibuit: aceto enim acri aſperſam pumicem bibiſſe ſe retulit poſt ſeptimam Ellebori potionem, rurſúſque ex mero eodem modo egiſſe. Tandem de cauſ. lib. 6. cap. 20. Elleborum naſcens in Oeta monte, melius Parnaſſico eſt. Validius enim eſſe illud putatur, minuſque aptum medicamini. Cauſa quamobrem validum ita, ſimilis, atque in fructibus. Aëris enim duritia, nutrimentique largitate grauitas in eo quoque tractu, ſicut in Bœotia prouenit. Porrò alius ager ad alias vires idoneus eſt, quemadmodum in fructibus quoq; perficiendis animaduertimus. Sunt etenim loca, quæ ne excoquere quidem vllo modo vires medicas valeant. Quippe multis in locis, & niger Elleborus hebes imbecilliſque comperitur. *Vnde* credi haud temerè poſſit, aëre frigido & ſolo aperto, atque etiam alimento modico, opus eſſe. Et quidem venena, in montibus plurima naſci videntur, & in ijs maximè, qui altiſſimi ſunt, atque ampliſſimi.

Dioſc. Elleborus albus. Elleborus albus, ex authoritate Dioſcoridis, folia fert Plantaginis aut Betæ ſilueſtris, ſed breuiora, nigriora, & [dorſo] colore rubra, caulem palmi altitudine concauum: qui quidem tunicas quibus inuoluitur, abdicat cùm areſcere incipit. Radices ſubiacent numeroſæ tenues ac fibroſæ ab exiguo & oblongo capitulo, ceu Cepa exeuntes, eidémque annexæ. Naſcitur in montoſis & aſperis. Radices meſſibus colligendæ. Optimum autem habetur Veratrum, quod modicè extentum eſt [πεπαμένος vet. πεπανώδης Sar.] candidum, fragile [εὔθραυστος. Alter ἄθραυστος, ſed perperam, Sar.] carnoſum, minimè exacutum, aut Iuncum referens, aut dum frangitur puluerem emittens, ſed tenuem habens medullam, guſtúque non admodum feruens, neq; ſaliuam ſubinde ciens: huiuſmodi ſiquidem ſtrangulat. Primatū tenet Anticyrenum. At Galaticum æque atq; Cappadocicum candidius eſt, & puluerulentum, maioremq; ſtrangulandi vim habet. *Vires* Purgat per vomitum varij coloris humores: collyrijs admiſcetur, quæ caliginem oculorum diſcutiendi vim habēt: menſes pellit partu'q; necat, appoſitum: ſternutamenta mouet, ac mures interficit cum melle & polenta ſubactum: quin & carnes colliquat & abſumit, ſi coquatur vnà. Datur & jejunis per ſe, itémque cum Seſamo, & ptiſſanæ aut alicæ cremore, aut cum aqua mulſa, aut pulte, aut lente, aliáve ſorbitione. Sed & cogitur cum pane, atq; ita inaſſatur. Apparatus verò inſupérque victûs ratio vtentibus accommodata diligenter ab ijs tradita eſt, qui ex profeſſo de ipſius doſi ſcriptitarunt. Sed maximè Philonidæ Siculo Ennęo aſſentimur. Longum enim foret, in hac, quam præcipuè inſtituimus, materiæ medicæ tractatione, victus rationem ad medendum neceſſariam ſimul & ſemel exponere. Sunt tamen nonnulli qui dent ipſum cum larga ſorbitione, aut copioſo cremore: vel etiam exhibito parciore cibo poſt illicò Veratrum offerant: ac ijs præſertim, quibus ſtrangulationis ſuſpicio imminet, aut corporis imbecillitas adeſt. Illo enim modo ſumentibus purgatio periculo vacat, quòd non intempeſtiuè iuſtóve citiùs medicamentum corporibus accedat. Cæterùm, & ſedi ſubditæ ex eo balani cum aceto vomitiones concitant.

Helleborum nigrum. Porrò Helleborum nigrum aliqui Melampodion, alij Ectomon, alij Pollyrrhizon vocant, Melampodion verò appellatur, quoniam caprarum paſtor nomine Melampus furentes Prœti filias eo primus purgaſſe & ſanaſſe creditur. Folia ei viridia, Platani ſimilia, ſed minora, folijs Spondilij proxima [πρὸς τὰ τοῦ σπονδυλίου: vet. caret Sarac.] pluribus diuiſuris ſciſſa, nigriora & ſubaſpera: caulis breuis [βραχὺς, vt legit etiam Serap. & non τραχὺς aſper, Sarac.] flores candidi purpuraſcentes, figurâ racemoſi [βοτρυώδη. Quidam ῥοδοειδῆ, docti nōnulli βοστρυχώδη, Sar.] Semen intus Cnici quod & Anticyræi Seſamoides vocant, & in purgationes adhibent. Radices ſubſunt, tenues, nigræ velut è capitulo quodam Cæpæ ſimili dependentes, quarum etiam vſus eſt. *Locus.* In aſperis, editioribus, ſiccientibúſque locis enaſcitur. Optimum quod ex locis eiuſmodi petitur, quale quod ex Anticyra: nigrum enim inibi probatiſſimum gignitur. Eligi debet carnoſum, plenum, cui tenuis medulla ſit, acre denique guſtu, feruénſque. Huiuſmodi eſt quod in Helicone, Parnaſſo & Ætolia naſcitur: attamen Heliconium præcellit. *Vires.* Veratrum nigrum purgat per inferiora [τὴν ἄνω κοιλίαν: Corn. legit κάτω. vt ex verſ. apparet, Ioh. Bauh. Sarac. addit indubitanter ita legendum] trahítque pituitam & bilem, datum per ſe, aut cum Scammonia & ſale, Drachma vna ſeu obolis tribus. Decoquitur & cum Lente, ac iuſculis quæ purgationis cauſa ſumptitantur. Prodeſt verò in comitialibus articularijſq; morbis, itémq; melancholicis, inſanientibus & paralyticis. Subditum menſes trahit & partus necat: fiſtulas inditum ac tertia die exemptum purgat. Similiter in auditu difficili immittitur in aurem, ibíque ad biduum triduúmve ſinitur. Scabiem quoque ſanat cum Thure aut cera, aut pice ac cedrino oleo perunctum. Vitiligini verò, impetigini ac lepris ex aceto impoſitum per ſe medetur. Dentium dolorem coctum cum aceto collutione mitigat. Septicis etiamnum medicamentis admiſcetur. Quin & hydropicorum ventri cum farina hordeacea & vino vtiliter imponitur. *Viti... ſuam... mun...* Porrò autem conſitum proximè Vitium radices, vino inde expreſſo vim purgandi conciliat. Sed & eo domos aſpergunt, purgandi expiandíque vim illi tribuentes. Quamobrem & qui ipſum effodiunt, ſtantes Apollinem & Æſculapium [de his etiam, at obſcuriùs Theophraſtus] precantur, obſeruántque aquilæ volatus: eam enim alitem tradunt non citra periculum aduolare, atque etiam ei mortem inferre, quem Veratrum effodientem [moriturum eo anno ſuccedentem cui Aquila prope aduolauerit: Thophr.] conſpexerit. Celeriter quoque effodiatur oportet, quoniam habitu auráve ſua caput aggrauat: quapropter ad id præcauendum: effoſſuri Allia præſumunt, vinumque ſubinde ſorbent: ita ſiquidem ab afflatu ſecuriores, noxæque minùs oportuni redduntur. Cæterùm, Veratrum hoc candidi modo etiam emedullatur. Veratra, inquit Plinius, duo ſunt candidum & nigrum. Vtraque caule palmi [quadrantis altitudine Dioſcorid.] ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata [fimbriata M. & CH.] Cæparum modo. Nigro equi, boues, ſues necantur, itaque cauent id, cum candido veſcantur. Tempeſtiuum eſſe tradunt meſſibus. *Opti... Oeta...* Plurimùm autem naſcitur in Oeta monte: & optimum vno eius loco circa Pyram. [Pyra, ſiue Rogus, locus eſt in montis vertice, in quo ſacrificantem Herculem arſiſſe ferunt, cùm impatientia doloris victus in accēſam lignorum ſtruem ſe proiecit.] Nigrum vbique prouenit, ſed meliùs in Helicone, qui mons & alijs laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod

in Vltibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico [Parnassicum & Ætolicum, vendentes & ementes multi discernere nesciunt: duri sunt, perquàm rugosi, & flaccidi, Theoph.] ex[deletur hæc vox in vet.]vicino. Nigrum ex his Melampodion vocant, quo & domos[ita & Dioscor.] suffiunt purgántque spargentes [aspergentes se, M.] & pecora, cum precatione solenni: [eo purgant & sues, & oues, carmen quoddam occinentes, Theophrast.]hoc & religiosiùs colligitur. Primum enim gladio circumscribitur. Dein qui succisurus est, Ortum spectat: & precatur, vt id liceat sibi concedentibus Diis facere, obseruátque aquilæ volatus, ferè enim secantib. interest: & si prope aduolauit, moriturum illo anno, qui succidat, augurium est. Nec album [atrum Dioscor.] facilè colligitur, caput aggrauans, maximè nisi præsumatur Allium: & subinde vinum sorbeatur, celeritérque effodiatur. Nigrum alij Entomon [Cestemon Dioscor.] vocant, alij Polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem vomitione, causásque morborum extrahit, &c. Drusum quoque apud nos, Tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnes plebs stans plausit, Optimates verò bellum Marsicum imputauêre, constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam (vt diximus) Sesamoides admiscent. Cauendum est felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam Æstate potiùs, quàm Hieme dandum [Aph.4.l.4.] non est dubio. Corpus septem diebus antè præparandum cibis acribus (esu radiculæ cum oxymelite:) abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus [leuioribus, Gal. comm. aphor.13. l.4.] pridie cœnæ abstinentia. Vetant dari senibus & pueris: item mollis ac fœminei corporis, animíue, exilibus aut teneris, & fœminis minùs quàm viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia[intestina, vel renes, aut aliæ partes sub hypochondriis sitæ, vt ventriculus, Dal.] vel tumeant, minimévé sanguinem excreantibus, causariis, vel latere, vel faucib. Medetur morbis Comitialibus, vertigini &c. quæ ex ipso fonte petantur, Dal. hæc inter alia. Plinianis adscribit, Sex modis sumitur Veratrum album. I. radicula totâ nocte confixa eius festucis ad Drachmas sex, postridiè sumitur ex oxymelite. II. infusum in hemina aquæ pluuiæ ad Drachmas sex, citra decoctionem, post triduum bibitur. III. decoctum lib.1. in duobus sextariis aquæ, additis mellis l.2. percoctum, ad cochlear magnum lingitur. IV. Segmenta minutim forfice concisa, furfuris magnitudine, ad drach.II. datur cum alica, ptissana, hydromelite calidis. V. puluis crassiusculus sorbetur cum cremore ptissanæ, ad drachmam 1. VI. puluis tenuissimus ad scrupulos quatuor, cum melle formatis catapotiis deuoratur. Antylus & Posidonius apud Ætium.

Galenus tam album quàm nigrum Helleborum extergentis scribit esse facultatis & excalfacientis: quamobrem ad alphos, lichenas, psoras, leprásque accommodat.

Si partes, quæ sunt sub septo transuerso, dolor affligat, nullámque ad iugulum de se significationem præbeat, aluum Veratro nigro, aut Peplio emolliendam esse docet Hippocrates, ea quidem ratione, vt Veratro quidem Daucum aut Seseli aut Cuminum, aut Anisum, aut aliud quidpiam bene olens admisceatur: Peplio verò Laserisfuccus. Quanquam autem inter se misceantur vnius sunt generis, neque dissimiliter agunt. Sed Veratrum nigrum tum meliùs, quàm Pepliū ventrem soluere ait, tum etiam ad iudicationem magis valere: Peplium verò flatus magis erumpere facere. Dolorem autem hæc duo sedare. In subditio Veratrum album aut nigrum apponit. Porrò si quid effluens ex vtero, mordeat, & summas osculi vteri oras vlceret, diuturnā flore fluxionem afferit. At si minimè copiosa fuerit, Lenticulæ decoctum cum Veratro, vt vomat exhibet. Nigrum ex aqua tenuiter tritum, & in pesso suppositum, aquam velut è carnibus educere idem scribit. Veratrum etiam ex vino dulci, cum farina Lolij & Tritici melle subactum subiicit. *Et hac passim Hippocrates.* Quem his verbis taxabat Democritus: Ad me venisti Hippocrates, vt tanquā insano Veratrū exhiberes à stultis hominib. persuasus, &c. Si ab his persuasus mihi tanquā insano Veratrum propinasses, prudētia in insaniam euasisset. Veratrum.n.sanis exhibitū, menti tenebras offundit, insanis verò multùm prodesse consueuit. *Plura de virib. vide titulo de Elleb. albo.* *Sanis noxiū, Insanis proficuum.*

Scaliger ait Theophrastum lib. 9. cap.11. de Elleboris recitare sententias adeò absurdas, vt pudeat. Laurinum folium attribuere nigro, & Porri albo, pari mendacio. Album esse folio Gentianæ: nigrum digitato, vt Crotonum. Elleborum album radicem habere initiò non multiplicem, vt nigrum: sed simplicem, quæ postea spargatur in fibras: ídque in verbis Theophrasti manifestè intelligi. Eum enim dixisse πολύῤῥιζον non simpliciter: sed ταῖς λεπταῖς magnā efficacia articuli. In Aruernis & Rutenis, Album penè omnia animātia vel interficere, vel malè afficere. Strangulare enim equos & cætera iumenta. *Nunc, si* Scaligero Elleborus niger est Italicus flore modò albo, modò purpurascente, is nobis videtur dici posse folio Laurino: partes enim digitatæ singulares conueniunt cum folio laurino in multis, nec ea similitudo ita absurda apparet, nolimus propterea asserere Italicum Elleborū Theophrasti: multa enim obscura in eius historia. De albo Elleboro nolimus Theophrastum accusare mendacij, sed existimamus potiùs textûs vitium: quid enim si pro πρασώδες legamus νευρώδες, neruis abundantem, quibus sanè Plantaginis modo abundat, quæ etiam πολυνεύρον dicitur: apud Plinium etiam & Dioscoridem Limonium vocatur Neuroides. Limonium verò dictum Neuroides appellatur à Plinio Beta siluestris, cui etiam Dioscorides comparat folia Ellebori albi. *Scaliger redarguitur.*

HELLEBORVS ALBVS.

Elleboro albo *radices* subsunt fibrosæ, albæ, in caput collectæ: *caulis* bicubitalis interdum, teres, *foliis* stipatus, quorum pediculus caulem inuoluit: sunt verò ipsa *folia* formâ quidem quodammodò plantaginea, vel potiùs Gentianæ similia, longitudine verò pedali, haud multò angustiora, mollia, liris densissimis striata, & veluti plicata, subhirsuta: caulis à medio ferè ad cacumen vsque ex foliorum quorundam paruorum alis *thyrsos* emittit palmares & sesquipalmares *florum* creberrimorum, senis, ex herbaceo albicantibus foliolis radiatis constantium. *Descriptio.*

Vulgares herbarios confundere Dictamnum, Helleborum album, & Sigillum Salomonis, testatur Cordus in Dioscoridem.

Turpe profectò esse nouitio rhizotomo Matthiolo neminem iturum inficias arbitratur Gui-

landinus in Theone, Consiliginem, à Græcis Helleborum candidum dici, nondum cognoscenti, collatis præsertim Vegetij, Apsyrti, Columellæ, & Plinij verbis.

Helleborum album in Alpium summis iugis sæpiùs quidem obseruauit Turnerus, sed sẽper animaduertit cacumina demorsa, quantũ inque meminit, caules multò pede lõgiores, quare veretur, ne παχυσταῖον malè à Cornario sit redditum, palmi altitudine.



Corn.tax.

Stutgardiæ in horto Ill. Principissæ anno 1608. mense Iulio obseruauimus Elleborum album flore nigro, vt vocãt, caule ad altitudinem hominis fusco & maculato, nõ dũ tamẽ flores expansi erant. Flore atro rubente, & ex viridi albescente, etiam inibi obseruauimus.

Elleb album flore nigro.



Nom.ling.

Ἐλλέβορος λευκὸς Græcis, & quandoque sine aspiratione. Sunt qui ἀσπίδα, ἄπυμον, πιγνατοραξιν, ἢ σακλῆος, πολυειδον, ἀνάφυτον etiam nuncupent: Latinis Helleborus & Elleborus albus, itémque Veratrum album: aliis etiam Sanguis Herculis dicitur, Arab. *Cherbachen abaid.* German. *vveisz Niesz-vvurtz, Schampanier vvurtzel*, h.e. vt Tragus reddidit, Campania, & alicubi *hemervvurtz*, vt Conradinus in lib. suo de Hung. febre recitat. Belg. *vvittenies zvvortele*, aut *vvit Nieszcruyt*. Gall. *Ellebore ou Veratre blanche.* Ital. *Elleboro bianco & Veladra.* H sp. *Verde gambre blanco & yerua de ballesle.* Angl *hellebor*. Boh. *kaychavvka.* Hung. *Feyer hunyor.* Ἐλλέβορος autem secũdum Etymologicum dicitur παρὰ τὸ ἑλεῖν τῇ βορᾷ, quòd esu perimat, Veratrum quòd mentem vertat.

Synonyma

Elleborus albus Brunfels. Trago, Fuchs. Cordo hist. Gesner. hort. Ang. Lon. H Lugdun. Clus. hist. Elleb. albus flore herbaceo Eyst. Helleborus candidus Græcorum, Consiligo Vegetij, Absyrti, Columellæ & Plinij, Guilandino in Theone: Veratrum album Dod. gall. Turn. Lac. Cordo in Diosc. Helleborum album Matthiol. Lob. in Adu. Obs. pag. 167. Ic. Plant. pag. 311. Cæsalp. & Castori. Helleborus albus 1. siue flore subuiridi C. Bauh. phyt. & pin. *Eid.* Helleborus albus 2. siue flore atro rubente: Helleb. album floribus atrorubentibus præcox Lobelij Icon. Pl. p. 311. Obs. p. 167. Elleb. albus alter floribus nigricantibus Dod. flore ex purpura nigricante Clus. hist. Ellebori albi alterum genus Cæsalp. Helleborus albus Germ. flore atro rubescens Eyst. Mas Tab. icon.

Locus (Tempu…)

Gaudet Veratrum album montanis & asperis, & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus regionibus verùm & in Germaniæ, ac Heluetiorum montibus viret: viuit & in hortis. Floret Æstate: messibus aut sub Autumnum legendæ sunt radices, vt & plerisque Pannoniæ & Austriæ siccioribus pratis, vt obseruauit Clusius.

Mesue

Mesuæo albus Elleborus minùs est tum acer quam niger, tum etiam minùs mordax, neque mox acrimonia eius apparet, si amarior est nigro. Cæterà nigro facultate est similis, nisi quòd diutiùs seruari potest: calidus siccus in medio tertij, similiter tergit, mordet, sed vomitu multo purgat, & sternutamenta violenter mouet. Vitandus autem est quòd strangulet. Nam vomitu immodico & violento symptomata excitat terrenda, foris autem affrictus cutis vitia, scabiem, impetigines, lentigines valenter iuuat: albus itaque Elleborus quia huius tempestatis corporibus est molestus, velut venenum præsertim suffocans, vitetur, *Et paulò post:* Vtriusque Hellebori virtutem ex corpore deturbat mulsa, decoctum vuarum passarum, aut hordei, aut gallorum, aut gallinarum, cum oleo nucum, vel Amygdalarum dulcium, vel simili: puluerem verò Hellebori sumere tutum non est: datur autem à siliquis sex, ad tertiam drachmæ vnius, vel vsque ad drachmam vnam.

Macer

De Hellebori facultatibus Carmen scripsit Macer, quod ita habet:

Helleborum geminas species testatur habere,
Album quod sursum purgat, nigrumque deorsum.
Vim siccam, calidámque tenet, & tertius illis,
Est in vtroque gradus: nigro violentius album
Dicitur, &c. Ellebori radix per 24. horas vino aut oxymelite macerata, postéaque resiccata, potest, inquit Tragus, dimidiæ drachmæ pondere, aut saltem tanto, quanto pro constitutione vniuscuiusq; opus esse videbitur, cum vino exhiberi, furiosis & melancholicis. Sin verò potiunculam ex illa præparare volueris, tum vel biduo vino illam macerabis, aut iure carnium decoques, & cyathum mediocrem ex illa exhibebis ægroto: hæc purgatio tametsi & aluum & vomitiones moueat, nullo tamen periculo coniuncta est. Ellebori radix aceto decocta, ac in ore aliquandiu retenta, dolorem dentium tollit. In lixiuio decocta, si illo postea caput abluas, pediculos & furfures enecat: idem vnguento aliquo permista efficit.

Matth.

Albi Ellebori dilutum exhibuimus, [Matthioli verba sunt] quibusdam melancholicis, magno sanè successu, nullo tamen ægrotantium incommodo, nulláque noxa: quòd non alia ex causa euenisse putauerim, quàm quod in Tridentino agro aliisque circumfinitimis locis, ea fortasse sit illius cœli temperies, vt non adeò perniciosis facultatibus scateat vtrumque Helleborum, quemadmodum illud quod in calidioribus prouenit regionibus: tametsi non dubitauerim etiam vtriúsque acerrimam vim reprimi, ac corrigi propriis

priis quibuſdam additis medicamentis. In germanico Botanologio cautionem addit: Veratrum album vehemens eſt medicamentum, nec ſine additis refrænantibus aſſumendum: quamobrem nuſquam legitur Gesnus radicem eius intrò dediſſe, ſed docere duntaxat quâ ratione foris ſit vſurpanda, ad herpetas, ſcabiem, & omnem cutis impuritatem, quod ſi placet eam intra corpus vſurpare, prudenter id faciendum, idque ſolummodò in morbis magnis, vt epilepſia, vertigine, mania, hydrope, iſchiade, conuulſione, elephantia, & ſimilibus, & quidem hoc modo: primùm radices Hellebori albi, viginti quatuor horis macerantur in vino aut oximelite, pòſt ſiccantur, in puluerem teruntur, cuius drachma ſemis ex vino calido manè propinatur: Poſſunt eædem radices biduum in vino, aut diem vnum in iure carnium macerari, & colamenis cyathus paruus dari: non malè adderetur Cinamomum tritum. Verùm enimuerò non debet radix hæc ſeni, puero, fœminæ, nec vlli delicato dari. Sunt qui hoc modo vtantur: excauatur Raphanus, cui radix Hellebori immittitur, obdito operculo, ſinuntur duos dies & noctes, poſtmodum abiecto Helleboro exhibetur Raphanus, qui purgationes molitur.

Elleborum vtrumque *dicit Geſnerus* [ſi cum aceto & melle decoquatur, vt Syrupus fiat:] medicamentum innoxium, & ad pleroſque phlegmaticos morbos [thoracis & capitis in primis, vt aſthma, Dyſpnœam, epilepſiam] πολύχρηστον, ſæpè vtiliſſimè ſe expertum eſſe: aluum enim vrinam, & meatus omnes, etiam cutis, mirificè nullâ moleſtiâ expurgare. Perplacet eidem D. Chryſoſt. Houberi [olim diſcipuli ſui] medicamentum, quo corpus recreatur & ſtomachus expurgatur. Recipit autem Ellebori albi drach. ß. aq. ardentis Vnc. ij. Fit infuſio per dies 14. pòſt exprimitur per filtrum, & dantur pro vice drach. ij. cum vncia vini. Tandem eiuſdem Geſneri, aquæ Elleboratæ deſcriptionem accipe. ℞. Ellebori albi Vnc. ß. Gentianæ vnc. i. Flor. Centaurij minoris M. i. Aniſi drach. ii. baccar. Iuniperi drach. vi. Cinam. el. Vnc. ß. Macis, Zingib. añ. drach. ß. Aq. Fœniculi, Hyſſopi, an. Vnc. ii. Mellis deſpumati Vnc. iii. deſtillentur in cinere [ni fallor addit etiam aceti aliquot vncias: inquirendum diligentiùs.] Huius liquoris vnciam ſemis dedit, cum aliquo ſyrupo, in grauiſſimis & deſperatis quibuſdam morbis, febribus præſertim, & ſumma cum admiratione profuit illicò manifeſtè, nec aliud incommodum attulit, niſi feruorem aliquem ſtomachi, ſed breuem.

Demum, vt Ælianus animal. lib. 1. cap. 60. perhibet, farina ad Veratrum admiſta antea aluеos diſperſa perniciem adfert lacertis, inſidias in apes facientibus & omnibus commemoratis animalibus. De Elleboro & Hiſpanorum ex eo toxico conſulendus eſt Io. Langius epiſt. med. l. 1. epiſt. 68.

ELLEBORVS NIGER FLORE ALBO, interdum etiam valdè rubente.

Elleborus, cuius hîc iconem exhibemus, *radicem* habet numeroſis fibris, vulgari paullò craſſioribus, donatam: *folia* à radice *pediculo* ſpithamæo, craſſo ſucculento, tereti, punctis purpureis, vt Dracunculi maioris, notato, appenſa, diuiſa vtplurimùm in folia nouem, viridantia, læuia, rigidiora, craſſioráque, quàm in vulgari *flo-*



re viridi, lata, obtuſa, ſerrata, in extremi folij ora & paulò inferiùs, crenis autem vidua reliquâ portione tota: pediculi ſingularium foliorũ, vt & auerſi folij neruus, purpuraſcentes: inter folia *flores* occultantur pediculo plurimùm palmari & ſeſquipalmari ſucculento & maculoſo, ex foliis quinque candidis, vngue purpuraſcente extrinſecus, ſubrotundis, ſtriato venularum diſcurſu præditis, ad floris imum foliolum oblongum integrum, pauloque inferiùs aliud tanquam vagina, interdum diuiſum in plura: floris medium occupant *ſtaminula* multa lutea breuiáque, cum corona decem duodecimue tubulorum virentium: ſuccedunt *ſiliquæ* corniculatæ intortæ, ſeptenæ, in quibus ſemen fit interdum, vt eunte in ſemina flore, eius folia tam intus quàm extrà colorem contrahant ferrugineum. Aliquando noſter Elleborus florem habet valdè rubentem, interdum album pro anni conſtitutione.

Dod. gall. Plantam leonis inſcribit, & Ellebori ſecundam ſpeciem facit, floribus albis inſtar niuis, qui poſtea virides fiant. Latin. Veratrum nigrum 1. dicitur, quod flores habere ait initiò albidos, deinde purpuraſcentes, poſtremò virentes. Is licèt hanc plantam non recipiat pro vero Elleboro nigro, eam tamen probè nouiſſe non videtur, dum flores ait euadere virentes, ſed potiùs duas plantas confundere. *Plant. Leonis* *Dod. gall.* *Veratrum nigrum 1.* *Lat.*

Lobel. in Adu. vocat Helleborum nigrum [Ic. Plant. 681.] german. *Chriſtvvurtz*, Belg. *Schvvart Nieſzcruytz*, Angl. *Ore hele, and ſetter vvorte:* Ital. [addit in Obſ. p. 388. vbi etiam Napellum Auicennæ Guilandi.] *Elleboro nero:* Hiſpan. *Verde gambre nero, & yerua de valleſteros.* Ait autem ex Pyrenæis & Alpinis in hortos tranſuectum, ineunte Hyeme, itidem paulò poſt brumam flores dare ex candore roſeos, interdum albos, nonnunquam purpureos: à ſe collectum in Apenninis Bononiæ. Congruè deſcribit, ſed ineptum nomen germ. belg. ital. & hiſpanicum, vtpote alteri plantæ familiare, huic tribuit: non autem aſſerit an Dioſcoridis, quia dubitat an textus eius corruptus. *Helleb. niger* *Lob.* *Lob. not.*

Matthiolus in Dioſcor. tradit Elleborum nigrum cum candidis floribus, quod alterum facit, ſolo colore diſtingui ab eo, quod purpureos, & altero, quod herbaceos habet flores: hoc autem alterum & tertium genus adeò viribus imbecillia eſſe, vt ferè nihil ad aluum deiiciendam præſtent, id quod facto periculo ſe didiciſſe ſcribit. Omnibus in vniuerſum eandem eſſe foliorum ſpeciem. Cæterùm, Solerij ineptam ait eſſe opinionem, æſtimantis in ſcholiis in Æ-tij priores libros, Elleborum hunc, flores Roſa-

rum modo purpureos ferentem, itémque albos, esse Lycoctoni, vel Cynoctoni Aconiti esse speciem. In comm. post. quamuis dixerit in principio solo flore differre omnes tres Hellebori species: tamen postea ait, folia non esse in omnibus similia: ac ibi describit speciem floribus purpureis, & alterã albis, vt solo colore differentes, & folia diuersa ab Elleboro floribus herbaceis, proferentes. Descriptio quidem eius non malè conuenire videtur cum nostro Elleboro nigro floribus albis: veluti etiam eius figura, quam ponit in post. comm. sub titulo Ellebori nigri. In Hist. Germ. nescio quomodo factum vt mutatæ sint figuræ & descriptiones: pingit enim nostrum Elleborum nigrum floribus albis, pro Ellebor. 2. nigro: descriptio etiam quæ secundo loco data conuenit Elleboro floribus albis, quamuis eo loco tantùm purpurei meminerit coloris, & in descriptione præcedenti faciat omninò similem eam speciem, quam herbaceum florem habere ait, cum ea quæ album profert, quod approbare non possum: *Suspicor* ipsi non bene fuisse perspecta Hellebori nigri vulgaris genera.

Mat. not.

Hell. niger caule laui, semine Anisi Turn.

De nostro Elleboro hæc Turnerus: Do Ionæ⁹ pro Helleboro nigro plantam exhibet, cuius folia descriptioni optimè respondent: quoniam tamen caulis læuis est, non asper, semina verò Aniso similia, rugo a, non autem Cnico, non possum verum Helleborum nigrum pronunciare. Nec ausim affirmare mihi vnquam obseruatum Helleborum nigrum legitimum. Hoc tamen ausim affirmare, eius defectu licere vti hac specie, quæ quotannis perit, quantùm supra terram est.

An Monardi ex versione Clus. de nouo Orbe Helleborus niger Hispanico similis, & iisdem facultatib. præditus. An idem H. Lugd. ex Monarde p. 1907. sine icone?

Elleb. niger legitimus Clus.

Clus. hist. Elleborus niger legitimus, albo, amplóque, Rosæ instar, flore, qui marcescens purpurascit.

An Veratrum nigrum Stiriacum Tabern.?

Synon.

C. Bauh. phyt. Helleborus niger 3. siue flore magno purpurascente. *Eid. pin.* Helleborus niger 4. siue flore roseo: Elleborum nigrum Matth. in comm. & Icon. 4. p. 856. Cast. H. Lugd. & Camer. Planta leonis Dodon. gall. Ellebor. niger flore magno purpureo Gesn hort. Helleborus niger 2. Dodonæi [sc. gall.] H. Lugd. Veratrum nigrum 1. Dodon. latin. Legitimum Clus. pann. Striatum Tabern. Ellebori nigri alterum genus Cæs. Elleb. niger annuus Anguill. Niger legitimus Clus. hist. Niger verus Gerardi.

Locus

In variis hortis & siluis Elleborum hunc obseruauimus, animaduertimúsque eundem pro anni constitutione flores ferre albos aut rubentes valdè, etiam non marcescentes. Flos vt plurimùm initiò albidus, deinde purpurascens, postremò virens.

ELLEBORVS NIGER VVLGARIS, flore viridi vel herbaceo, radice diuturnâ.

Descriptio

Hic tum ab hortensi flore albo, tum ab adulterino manifesto discrimine seiungitur: licèt enim *radices* fibrosæ, nigræ, eæq; numerosæ, similitudinem magnam cum hortensi flore albo insinuent, dissimilitudinem verò cum adulterino, reliqua tamen plantæ facies differentiæ fidem faciet: *folia* enim ampliora, viroris herbacei, teneriora quàm vllius reliquorum duorum, in plura segmenta conciduntur, singulæq; eæ laciniæ in acutum mucronem, non obtusum more hortensis flore albo, desinunt, ambitu serratæ, nec tam saturo colore tinctæ, nec tam rigidæ vt adulterini: iam verò *flores* pediculis palmaribus & dodrantalib. hærentes, colore sunt herbaceo, adulterini Ellebori æmuli, quinis maioribus foliis constantes, vmbilicum obsidentibus apicibus crebris, pallescentibus, *semen* corniculis aliquot surrectis coniunctísque aliorum more continetur.



Christi radix.

Christvvurtz, i.e. Christi radicem, appellant, inquit Tragus, eò quòd quandoque circa Seruatoris nostri Christi natalem diem flores producat, præsertim quando temperatior fuerit Hiems: Aut certè *Christvvurtz*, quòd clysteribus quoque adiiciatur, quos Germani *Cristier* vocant. Recentiores contendũt eam esse Elleborum nigrum Dioscoridis, nec multùm ab illo abludit descriptio. Ego verò sentio Consiliginem esse Ruellij, cuius meminit & Plinius. Matthiolus contrà Consiliginem esse negat, Veratri nigri speciem herbaceos flores proferentem esse autumans.

Synon.

C. Bauh. phyt. & pin. Helleborus niger 2. siue hortensis flore viridi: Hellebor. niger Brunfels. tom. 1. rhaps. 2. & in 4. p. 35. Helleb. niger nostras Cordi hist. Elleb. niger vulgaris Gesner. hort. & Cæsalp. Elleb. niger alter Matth. Elleb. niger tertius Dodonæi & Matthioli H. Lugd. Elleb. niger adulterinus domesticus Tragi. Ell. nig. adult. hortensis Fuchs. Pseudo-helleborus niger Dodon. gall. Helleboraster alter [siue Consiligo] Lob. in Aduers. Helleborastrum in Obs. p. 387. Icon. Plant. p. 684. & Gerardo: Veratrum nigrum Cordo in Diosc. Secundum Lac. Dodon. Clus. in pann. & hist. itémque Tabern.

Ellebore noir Gallis dicitur, vt & *Patte du Lion*. Belgis *vvierctuyt*, *vvancruyt* & *vvaenctuyt*, Ger. *Christzvvurtz*. Anglis *Beere foote*. Hisp. *Verdegambre negro, y yerua de Vallesteros*: Hung. *Fekete hunyor*.

Locus. Tempus.

In hortis variis occurrit. In Italiæ abundat montibus Euganeis: floret mense Febr. In Hassiæ pratis prouenire asseruit Gillenius. Clus. authore copiosè crescit ad Viennensis saltûs initium, quà Vienna ad Carthusianorum cœnobium Maurbach & Tulbingam iter est, vmbrosis locis, & vicinioribus etiam ad siluarum margines.

Vires. vsus

Huic cum genuino Elleboro easdem facultates, idémque temperamentum, testatum fecit experientia. Purgabit itaque perinde atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauam bilem ducens, & cætera eadem cum illo præstabit.

BVPHTALMVM DODONÆI, aliis Conſiligo tenuifolia. CAP. VIII.

NOn abſimilis Hellebori radici huius fibroſa *radix*, quæ ſicca qualis in officinis proſtat, ſeſquipalmaris, fibris nigricantibus tenuioribus conſtat, quàm Hellebori nigri radix à capite magis etiam diuulſo pendulis, ſapore amaro præditis, non paruã tandem acrimoniam relinquentibus: *caules* aliquot proferens ſpithamæos, ſtriatos, tenues, in quibus *folia* tenuiſſimè diſſecta, Eranthemi quorũdam, ſeu Floris Adonidis modo, ſapore ſubamaro, odore, vbi atterantur digitis, inſuaui: *flores* pulchri, flaui nullo excellente odore, ex foliis ſedecim oblongis, ſtriatis acuminatis, circa mucronem nonnihil crenatis, compoſiti: in medio amœna plurimorũ ſtaminum partim herbidorum corona *capitulum* circumſtat, oblongum, echinatum, vt in Ranunculis: ſubſunt flori quina folia hirſuta, viridantia.

Duæ noſtræ icones ſunt ex emptis ſculptis: neutra verò placet, quia non adſunt omnes partes.

Tragi verum & nigrum Elleborum Ingelheimii effodiunt inter Bingium & Moguntiam, deferúntque Venetias.

A minoris Seſamoidis Dioſcoridis hiſtoria non multùm abludere teſtatur Cordus in Dioſc. eam herbam, quam Agyrtæ pharmacopolis pro Helleboro nigro vendunt. Vires enim eaſdem habere credit. Germani *klein Chriſtvvurtz* vocant. Idem in hiſt. vbi figura pro Helleborina tenuifolia deſcribit.

Matth. pingens in Dioſcor. adductus eſt, vt ſuſpicatus fuerit eam plantam eſſe veram Conſiliginem Columellæ & Plinij, quam Tragus legitimum Veratrum nigrum eſſe putauit, non ſine euidenti, vt ait, errore. In hiſt. Germ. vocat Pſeudo-helleborũm, *Vermkeinte ſchvvartze Nieſzvvurtz*.

Sunt [inquit Dod. lat.] qui volunt hanc plantam Veratri nigri ſpeciem eſſe: nonnulli Conſiliginem, quidam Seſamoides: Elleboraſtrum alius. Nullam tamen harum appellationum huic ſtirpi conuenire mihi viſum eſt, ſed ſolum Buphthalmi nomen apud Dioſcoridem. Quare Buphthalmum inſcribo eam.

Elleb. veterib. indictus.

Geſn. contrà hort. author eſt Dodonæum non rectè Buphthalmum facere herbam illam quâ pro Helleboro nigro quidam vtuntur. Idem rurſus Ellebori nigri ſpeciem facit veteribus indictam: In app. verò ad Anonimas potiùs referendam cenſet.

Lob. Adu. p. 515. & 345. Helleborus ferulaceus: Item, niger Helleborus Theophraſti, caule & folii Ferulæ, & Hippocratis. Obſ. p. 456. vbi figura, Seſamoides minus Geſneri: Buphthalmus Anguillaræ. Icon. Plant. p. 784. Helleborus niger ferulaceus Theophraſti.

H. Lugd. notatur.

H. Lugd. ſub titulis, Pſeudo-elleborus ſiue Conſiligo Matthioli: &, Buphthalmus Dodonæi: Duas habet figuras eiuſdem plantæ.

Cætera Synonima.

Taber. Helleborus Hippocratis: Gerar. Buphthalmum ſiue Helleborus niger ferulaceus, *Ore eie*: Camer. apud Matth. germ. Buphthalmus Dodonæi, Helleborine flore luteo: C. Bauh. pin. Helleborus niger 9. [7. in phyt.] ſiue tenuifolius Buphthalmi flore: Elleb. niger verus Lon. Buphthalmum Dodonęi, Cluſ. pann. & hiſt. Elleboraſtrum nigrum Geſn. hort. & Camer. Elleborum alterum Caſtori. Fuchſius cùm Tubingæ apud eum eſſem vocabat Elleborinem Dioſcoridis.

Locus & Tempus.

Montbelgardi in Ill. E. C. horto colui florentem Aprili & Maio. Cluſius vulgarem ait omnib. apricis collibus & ſiccioribus vtriuſque Pannonæ & Auſtriæ gramineis campis. Plurimam naſci in Bohemia, præſertim in agro Pragenſi teſtatur Matthiolus. Prouenire circa Ienam in Thuringia, & circa Viennam in Auſtria prodit Camer. Apud Belgas hortenſis eſt, Dod. Maio aut Iunio floret.

Vires & Vſus.

Quod ad facultates attinet: Tragus ſæpenumerò vidit homines citra periculũ huius radice fœliciter ſanatos. Matth. ait in Bohemia tũm Medicos, tum Pharmacopolas huius radicibus pro Veratri nigri vti: priuatim magno ſucceſſu ad pecorum morbos: ſed in medicamentis radices huius ἀντιβαλλομένας radicum Veratri eſſe non affirmat: idque, vt manifeſtum errorem, refutat Dodonæus, expertus eas minimè per inferna purgare. Eas etiam non ſumendas eſſe pro Veratro nigro, quòd verum haberi poſſit, ſuadet Camerarius: addens tamen ſi radices externè admoueantur, duritiеs ac in ſcirrhum abituras collectiones certò diſſipare.

DE SESAMOIDE EX Dioſcoride & aliis. CAP. IX.

INcidimus in Seſamoidum mentionem, quæ Veratro potentiâ ac viribus proxima ſunt, & ex purgantium numero: opportunum idcirco eorum hiſtorias ex Dioſcoride & aliis hic repetere. Duo autem ea ſunt: Vnum magnum: alterum paruum. In magni autem Seſamoidis deſcriptione inter Veteres non ſatis conuenit. Plinius lib 22. cap. 25. Senetioni [i. e. ἠειγίεϱυπ]

Seſamoides duplex

ſimilem herbam ſcribit Oribaſius Rutæ ſimiliorem facit. Dioſcoridis verò exemplaria vtrique he bæ Seſamoides iſtud comparant. Similis eſt herba,aiunt,Senecioni aut Rutæ:[ἠριγέροντι ἢ πηγάνῳ] folijs longis:flore albo:radice gracili,inefficace:ſemine ſimili Seſamo,amaro guſtu.

Siue autem Dioſcorides, ſiue alius, huius deſcriptionis auctor extiterit,oculata fide Seſamoides magnum non agnouiſſe videtur: ſed ex aliorum ſcriptis tantummodò deſcriptionem eius collegiſſe: atque idcircò diſiunctiua particula ἢ vſus: ignorans videlicet, cui ſimile Seſamoides magnum eſſet: Senecionine an Rutæ. Vtrique autem ſimile eſſe, vix poſſibile,id primùm annotante Dodonæo. Sunt etenim diſſimiles multùm Senetio & Ruta, qualiſcunque etiam ea ſit, ſiue graueolens,ſiue altera Hyperico ſimilis.

Veratrum Anticyrenſe. Recentiores, inter quos Ruellius & nonnulli poſt eum,Seſamoides magnum exiſtimant,quod à Theophraſto Veratrum nigrum deſcribitur. Cognominat enim ipſum Seſamaceum,ſiue σησαμοειδὲς: Anticyrenſes, inquit,fructum ſeſama ei Veratri dare ſolent &c. Lege plura cap. de Helleboris. Et à Dioſcoride, qui Seſamoides magnum apud Anticyrenſes Veratrum [ſi modò genuina lectio] vocari refert: & à Galeno in lib. de ſimpl. med. fac. vbi Seſamoides magnum, Anticyricum Veratrum eſſe ſcribit. *Dodonæus* verò nondum repertum eſſe, nec facilè agnoſcendum exiſtimat.

Dicitur autem σησαμοειδὲς, vt Dioſcoridis & poſteriorum exemplaria habent in Anticyra ἑλλέβορον. Cauſa additur,quoniam Veratro albo in purgationibus miſceatur. At propter hanc cauſam fortaſſe rectiùs ἑλλεβορίνη nuncuparetur. Nam Helleborines ſemen Theophraſtus ait purgationi ex Veratro miſceri, quod haud aliud quam ipſius Seſamoidis eſſe veriſimillimum eſt: Hippocrates enim, Strabo, & Dioſcorides non aliud admiſceri ſcribunt quàm Seſamoidis ſemen.In φωκικῇ,ait Strabo,naſcitur σησαμοειδὲς,cui permixtum præparant Oetæum Helleborum. A Seſami autem forma & ſimilitudine,Seſamoides nomen,vt Plinius ait,accepit.

Vires. In abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandóque ſimilem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem ſupernè,vt Dioſcorides refert, quantùm tribus digitis capi poteſt tritum, acceptum cum Veratri albi ſeſquiobolo,in aqua mulſa. Eadem de hoc ferè Hippocrates ſub finem libri de vict. rat. in morb. acut. attamen non cum aqua mulſa, ſed cum aceto mulſo ſiue oxymelite exhibet.

DE SESAMOIDE PARVO EX DIOſcoride.

Deſcriptio. Seſamoidi paruo, vt Dioſcorides habet, dodrantales ſunt *cauliculi*, *folia* habentes Coronopo ſimilia, hirſutiora tamen ac minora: in ſummo cauliculorum capitula ſunt *florum* ſubpurpureorum, quorum medium album, in quibus *ſemen* Seſamo ſimile,amarum,& ruffum: *radix* tenuis:naſcitur locis aſperis.

Nomina. Nonnulli κερώνιον σησαμοειδὲς μικρὸν, alij σήσαμον ἄγριον vocant: Galenus σησαμοειδὲς λευκὸν: & ſemen eius amaram qualitatem continere, multúmque amarum eſſe,excalfacere,rumpere extergeréque ſcribit.

Vires. Purgat, inquit, Dioſcorides,pituitam & bilem deorſum ſemen acetabuli menſura potum cum aqua mulſa. Idem impoſitum cum aqua turbercula & tumores diſcutit.

SANICVLA FOEMINA QVIBVSDAM, alijs Elleborus niger.

CAP. X.



Deſcript. Cubitum altos maioréſque promit *caules*,teretes,ſtriatos,qui manſu ſaporem exhibent Imperatoriæ: *folia* Pentaphylli modo quinquepartita,ſingulis ſegmentis ſerratis, Imperatoriæ folijs ſuppari, rugoſa, ſupernè atro-virentia, infernè ex viroie in luteum tendentia. *Flores* ſimul aliquot Saniculæ, longè,maiores,ex multis glomeratis floſculis vireſcétibus, quos folia obuallant multa ſtriata,ex albo vireſcentia, pauca admiſta purpurâ: *ſemen* oblongum, alterâ facie planum, alterâ gibbum & caniculatum, colore cinereo: *radix* multùm fibroſa, Hellebori modo, atra.

Sanicula altera Fuchſij ab omnibus ferè Herbarijs pro ſpecie Oſteritij vulgò vocati habetur, ſed falsò quando neque in folijs, neque in radice vlla appareat acrimonia, ſed perinde atque in mare Sanicula amaritudo & adſtrictio. Germanis etiam errore quodã *die klein Meiſtervvuertz*, h.e Imperatoria minor, nominatur. Fuchſius eandem quòd & forma & facultate ad veram Saniculam, quam marem facit, proximè accedere crediderit, Saniculam fœminam nuncupauit.

Dod.gall. vocat Veratrum nigrum & Elleborum nigrum, nullâ factâ mentione Neotericorum:ſed tantùm veterum nomina, quæ Elleboro competunt, apponens. Idem de purg. & in fol. lat.pro Veratro nigro,non quidem Theophraſti, Dioſcoridis depingit & deſcribit. *Veratrum nigrum Dioſc.*

Trago eſt lib.1. cap. 144. de Smyrnio, Oſteritium 3. ſiue montanum, quinque folijs diuiſim vnico pediculo inſidentibus, Oſteritij veri aut Saniculæ modo. Eid.cap.173.Sanicula 2. ſiue fœmina adulterina.

Tantò minùs Lobel. in Adu. huic quadrare contendit Aſtrantiæ nigræ, ſiue atræ nomen, [huic Aſtrantiæ nigræ nomen minimè conuenire tradit etiam Dodon.] Germ. *Schvvartz Aſtrentz oder Muettervvurtz*, quam periti Saniculam alteram putarunt, alij Helleborum nigrum, leuiuſculâ,vt ait,coniecturâ. Is à luteo,quem effundit, ſucco vniuerſa planta ac etiam alijs notis Aſtrantiæ,aſſimilauit, ideóque nigram appellauit:Obſ.p.381. Ic.p.681.

Apol. Apollo Rad.1. ſupra elect. Iuſtinum, quartam facit Pentaphylli ſpeciem,dicens fœminam nuncupari, Diapenſiam & Saniculam. Sed vbinam quæſo legit vocatam fuiſſe Diapenſiam?

Geſn.

Gesn. hort. Saniculam fœminam cognominatam à Sanicula genere toto differre contra Fuchsium concludit. Dodonæum verò falli scribit, putantem esse verum Elleborum nigrum Dioscoridis.

C.Bauh.pin. Elleborus niger 5. [4.in phyt.] siue Saniculæ folio, maior: Sanicula fœmina Fuchsij, H.Lugd.& Clus.hist. Veratrum nigrum Dioscoridis, Lac. & Eyst. Veratrum nigrum 2. Clus. pann. Imperatoria nigra Tabern. Elleborus niger Dodonæi, H.Lugd.

Saniculæ fœminæ Fuchsij semina Montbelgardi sæpiùs terræ mandaui, sed nunquam prouenit. Obseruaui Lugduni *au bois de la bonne Allemande* prouenientem Martio mense: Basileæ florentem Iunio ac etiam Septembri. In monte Thuiri Iulio, vnde in hortum translata, Geneuæ folia producebat Aprili, florebátque Maio ac Iunio. In montibus ac syluis Tubingæ vicinis quoque reperimus. Abundant hâc etiam Pannoniæ vtriúsque & vicinarum Prouinciarum prata, vmbrosæ siluæ, & montes. Talibus in locis montis Iuræ frequentem collegit Io. Schvvab, in asperis ac incultis, æstiuis mensibus florentem, totóque anno virentem.

Fuchsius affirmat Saniculam suam fœminam formâ & facultate ad veram Saniculam proximè accedere, & in ea vt in mare amaritudinem & adstrictionem esse. Dodonæo tamen visa est Veratro nigro Dioscoridis, formâ & viribus respondere. Ad omnia tamen efficaciùs habendum.

Atros autem alióſque humores radices huius expurgare, testes habet in German. nonnullos exercitatissimos Medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad sanitatem reduxere. Purgandi quoque huic facultatem adesse, testatur etiam Gesnerus in epistola quadam ad Occonem, in qua Astrantiæ nigræ Helleboro albo ferè similem vim, sed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primùm se expertum refert. Quæ sententiam Dodonæi, Dioscoridis scilicet Veratrum nigrum esse, confirmant. Fab. Hildanus ad curationem scirrhi lienis in apozemate præscribit Saniculam fœminam Fuchsij.

Nos minimam Fuchsij Saniculam fœminam inuenimus in Rheticis montibus quæ vix vncias duas excedebat, nec floribus, folijs & radicibus nisi quantitate, differebat. Hæc C. Bauh. phyt. Helleborus niger 5. [Pin.6.] siue *Sanicula* folio minor dicitur.

SANICVLA MAS FVCHSII
siue Diapensia.

Concinna sunt Saniculæ *folia*, quæ à *radice* adstringente, foris nigra, intus, alba, fibrosa, exeunt, cum splendore virentia, rigidula, ferè rotunda, quinquepartita, singulis segmentis subdiuisis, quorum omnium pulchræ crenæ: *caulis* cubitalis, enodis, læuis, in fastigio diuisus *flosculos* sustinet, tanquam in vmbellis exiguis confertos, albos, quinquefolios, quos *lappulæ* excipiunt, vestibus adhærescentes.

Brunfels. tomo 1. rapf. Diapensia, Sennicula, Pelium Hermolai [Coroll. 739.] Pentaphyllon Collinutij. Pentaphyllum verò ne sit, cur affirmet non habet, cur neget non videt. Ait vulgo Herbariorum Diapensiam græcè, latinè Ferrariam maiorem, & Consolidam minorem dici. Dod. verò gall.cum Io. Agricola negat speciem Pentaphylli.

Camer. opinio explosa. Camer. hort. scribit Saniculæ delineationem Ruellij nostræ non omninò conuenire: eam etiam inter Ranunculos ipsum retulisse. Sed non video vbi Ruellius hanc Saniculam ad Ranunculos retulerit: tradit quidem cap. de Ranunculis plantam Seniclon dictam sed ab hac diuersam. Satis autem conuenit descriptio Saniculæ Ruellij cum Sanicula mare Fuchsij.

Corn. constanter affirmat hanc Symphyti Græcis appellari aliquam speciem esse, videturque Consolidam minorem appellare.

Quam Fuchs. Saniculæ maris nomine depingit & describit, quamque à nullo veterum describi ait, eam Gesn. horto præcipuè & Simpliciter Saniculam appellat. Matthiolus Quinquefolium siue Pentaphyllon quintum vocat, ac in Hist. germ. annotat quibusdam Saniculam nigram dici. Apollo rad. 1. facit Pentaphylli 4. speciem marem: Amatus confundit Coralloidem cum Diapensia.

Ruell. taxatur. Quid veteribus fuerit Sanicula, inter Ranunculos se dicturum promittit lib. 2. cap. 147. Ruellius. Inuenio ego cap. 106. vbi de Ranunculis tractat, cum hæc dicere: Ranunculum 4. flore lacteo, rura nostra, ab Herbarijs, vt arbitror, edocta, *Seniclon*, quasi verò Saniculum appellant, &c. *Sed emendanda* Plinij lectio, qui pro lacteo in hac specie luteo habet, quod verbis Dioscoridis conspicuum cognoscitur. Si Ruellius Saniculam ad Ranunculum refert, quomodo à confusione excusandus sit, non video.

Trago est vulneraria herba, quam Consolidam minorem dicendam putat. Ipsi certè videtur verum esse σύμφυτον πετραῖον Dioscoridis. Quæ causa fortè vt Apollinaris Saniculæ eas vires tribuat, quæ Symphyto propriæ sunt.

Synonyma. C.Bauhin. phyt. & pin. Sanicula officinarum: Sanicula Brunf. Trago, Anguill. Gesn. hort. Lac. Lon. Cæs. Camer. Thal. Tabern. [cui & Consolida quinquefolia] & Eystett. Sanicula & Diapensia. Lob. Adu. Obs.385. Icon. Plant. p. 663.& Gerardo. Dipensia Brunfels. Matth. Cast. cui & Pentaphylli 5. species. Sideritis 3. Dioscoridis Columnæ.

Etymon. Sanicula à sanandis vulneribus nomen traxisse videtur. Germ. Belg.& Angl *Sanickel*: Gall. *Sanicle*, ou *Senicle*: Ital. *Cinquefoglio maggiore*: Bœh. *Zanykl*. Vngaris *Sanicor*.

Nomina, linguar. In radice montis Saleuæ viret Februario. In *Locus & Tempus* siluis vmbrosis nascitur: gaudet pingui gleba, læto, humidóque solo: Florem Maio ac Iunio profert: semen deinde maturat: herbæ verò folia toto anno virent, nec hybernum horrent frigus. Abundant Sanicula vulgari, subdit Clusius, Pannoniæ vtriúsque & vicinarum Prouinciarum prata, vmbrosæ siluæ & montes. Translata ad hortos subinde adolescit.

Tragus, qui sibi persuadet, sed malè: Saniculã esse Symphytũ petræum, ascribit ei omnes vires, à Dioscor. ei attributas, quæ an quadrent, aliorum relinquimus iudicijs. Inter alia verò Chirurgis familiarissimam ait, & siccum obtinere temperamentum, ac ijsdem penè cum Tormentilla pollere viribus, & posse adhiberi ad omnia interna vitia herbam hanc cum radice, sicut &

Tormentillam: vulgò nomen Saniculæ traxisse à mira sanandi vi, indéque potionibus vulnerarijs addi. *Fuchsio* non est simplicis naturæ, gustu id indicante adstringit simul & amara est, vt hoc nomine calfactoriam & exsiccatoriam esse nulli dubium sit. Satuitur autem calida & sicca ordine secundo. Herbæ succum vulneratis in potu mirificè conferre, experientiâ compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitum tam in homine, quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cùm ad fauces, vel pulmones vitium decubuit. Et in summa omnia quæ Symphyton præstat etiam Sanicula. Potissimùm verò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumque vitijs medetur. Nos contrà, non omnibus renum vitijs conuenire putamus, sed duntaxat exhiberi posse, vbi aliqua vena in renibus rupta, vel in diabete, vel in vlceribus, si vires habet Symphyti, vt Fuchsius quoque perhibet. Internis & externis vulneribus, inquit Lobel. sanguinis eruptionibus, vlceribus, dysenterijs, ruptis & vulsis auxiliatur, decocta, pota & imposita. Dodon. qui siccam facit tertio gradu, sumptam & admotam commendat aduersus hernias. Saniculæ puluerem intritum melle & Glycyrrhizæ succo, ieiuno ventriculo potum, interanea omnia phlegminantia & pituita obducta expurgare dicit Brunfels. Idem efficere quoque eius decoctum cum melle rosaceo, & saccharo. Sic & Lonicerus, qui varias attribuit vires tum aquæ, tum herbæ, quæ ferè ab alijs ascriptæ sunt, purgatricem quoque herbam pronunciat. Sed & Wirsung. ad aluum mouendam Saniculam cum radicibus & melle rosato optimè decoquit, decoctique vncias quatuor sumendas præcipit. *Sed si* tantam glutinandi & adstringendi vim possidet, qualem non solùm alij perhibent, sed etiam quotidiana praxis comprobat, quomodo aluum ducet? Iudicent lectores an qui purgatricem statuerunt, non eorum errore, qui Peplidem pronunciarunt, seducti decipiantur. Quia denique Saniculæ succus vulneratis in potu commendatur: ideo Gallis in adagium venit vulgò iactatum, *eos non egere Chirurgo, qui Saniculam habuerint.*

EPIPACTIS ET ELLEBORINE VETERIbus & in genere.

CAP. XII.

Diosc. Epipactis, referente Dioscoride, ab alijs Elleborine vocata est, estque frutex [θαμνίσκος vet. quidam πόα μικρά, herba parua:] pusillus, perquàm exiguis constans foliolis [Ald. folijs, vet. addit ἄνθη πορφυροειδῆ] contra venena, & iecinoris vitia pota prodest.

Epipactis, inquit Plinius lib. 27. c. 9. ab alijs Elleborine vocatur, herba, exiguis folijs, iecinoris vitijs vtilissima, & contra venena pota. Porrò non sine mendo in aliquibus Plinij codicibus Epicactis pro Epipactis, & Emboline pro Elleborine legitur, vt rectè annotat Gesnerus. Galenus huius mentionem omisit. Paulus sua ex Dioscoride transcripsit. Epipactis, inquit, quæ & Elleborine dicitur. Bibitur ad lethalia medicamenta, & ad hepatis morbos.

Theophrastus lib. 9. cap. 11. vbi de Veratro agit, ad Ellebori albi potionem, vt probè vomitus succedat miscetur, inquit, Elleborines semen. Hæc autem herbula est. Cornarius tamen hanc Theophrasti Elleborinem, aliam rectè putat ab ea quam Dioscorides etiam Epipactin appellari dicit.

Epipactis, Helleborine, Gesnero incognita herba est, vt fatetur in cat. pl. Idem de Lunarijs dicit apud Dioscoridem vocem Βόριον inter spuria mutilam esse pro ἐλλεβόριον. Ait autem Plinium l. 23. c. 20. ineptissimè Epipactin inter arbores, & frutices reponere: commodiùs autem inter herbas. Cæterùm, Elleborinem dictam suspicatur à facultate vomitoria. *Gesnero Epipactis incognita.*

Epipactidis & Elleborines nomine proponuntur sequentes plantæ: Epipactis Matthioli, quæ commentitia videtur. Consiligo seu Helleb. niger sil. adulterinus. Sanicula. Damasonium quorundam. Gentianella. Herniaria. Lunaria botritis. Alsine. Æquiuo[ca]

EPIPACTIS MATTHIOLI.

Locus. SI Epipactis Elleborine ex eo dicta est, quòd cum Helleboro nigro similitudinem habeat, eam equidem crediderim [inquit Matth.] in Goritiensi agro nasci. Quandoquidem inibi frequens quædam parua herba reperitur, cuius figuram do, quæ folijs floribus & radicibus Elleborum nigrum repræsentat.

Matthioli error. Scio Matthiolum herbæ cuiusdam, inquit Gesnerus, iconem dare cuius folia non absimilia inquit esse Ellebori nigri folijs: sed quis veterum præsertim, Epipactidis folia Elleboro nigro comparauit: Addo quòd neque fruticosa est, quam pingit herba &c.

Lobel. in Adu. de Epipactide, contra Matthiolum præsertim inter alia hæc scribit: Non indè quia similis foret Helleboro videtur Epipactis dicta Helleborine, sed propterea quòd Helleboris misceretur, foretq; quasi frænum impressioni vehementissimæ pharmaci Hellebórati: neque vtri Helleboro Dioscorides similem fecerit constat, imò ne fecisse quidem. Ea propter quid hîc Commentator hariolетur, qui volet videat, & rideat &c. Et Senensis arbiter decernit nobis Epipactidem pictam, nec descriptam: vt solet innumeris locis, vt pote aliunde mutuatus nec stirpem conspicatus: at sicubi fuerit nactus Brassicas aut Vrticas describendas, vel alienas inuaserit delineationes, enecat verbis, aut Crambe recocta. Sed rariores & cognitu digniores, pictori mandat: & ilico elogio illo centies inculcato addit, *Est similis prorsus nullis reclamant bus notis*: subdítque non ad nostram cognitionem, sed ad sui ostentationem, non quidem se scire num Helleborine sit: sed tamen Epipactida esse ridiculè perinde ac si dicat quis, incertum esse num sit Helleborum, sed tamen certum, esse Veratrum.

Synon[yma] C. Bauh. apud Matth. scribit sibi Epipactidem Matthioli nondum conspectam. In pin. tamen vocat Helleborum nigrum 7. [6. phyt.] siue Saniculæ facie: Epipactidem Matthioli & Lacunæ: Elleborinem, Matth. H. Lugd. & Tabern. Elleborinem alpinam Saniculæ & Ellebori nigri facie, Lob. Obs. p. 378. Ic. Plant p. 664. Helleborinem Matthioli commentitiam Ad. Clus. in stirp. nomencl. pann. Helleborine Matthioli dicitur *Sarkekœrchin.*

POLYRRHIZOS PLINII DALEchampij.

CAP. XIII.

POlyrrhizos hæc Plinij Dalechampij, apud H. Lugd. p. 1140. pingitur & sic describitur.

Radice



Radice est multiplici, nigra, *caulibus* multis, angulosis, palmum altis: *foliis* Myrti paulò obtusioribus, per interualla geminis: *flore* pallido: *semine* in oblongis vasculis: gaudet asperis. A radicum multitudine herbę huic nomen datum.

Polyrrhizo Plinij hanc cōgruere autumant, de quo ait: Folia habet Myrti & radices multas, quæ tusæ dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus. Hist. Lugd. aliam habet ibidem Polyrrhizon latifoliam Dalechampij, quam Ranunculum montanum album esse suspicamur, de quo H.n. lib.30.

Cæterùm, quid sit Polyrrhizos hæc Plinij Hist. Lugdunensi, vt verum fatear, ignoro. C.Bauh. in pin. quærit an sit Elleborus niger 8. siue Elleborinæ nigræ species.

STAPHIS AGRIA VETERIBVS.

Cap. XIV.

Staphisagria Dioscoridis *folia* habet veluti Vitis siluestris, fissa: *cauliculos* rectos, molles, nigros: *florem* fert Isatidi similem: *semen* in folliculis viridibus, veluti Cicer, triangulare, asperum ex nigro subfuluum, intus album, gustu acre. Cæterùm, vbi flos Glasto similis, non de figura herbæ Cæsalpino accipiendus videtur, sed de colore, quem Glastum inficit.

Plinius lib.23. cap.11. Astaphisagriam & Staphim vocat, quam Vuam taminiam aliqui vocant falsò, suum enim genus habet: cauliculis nigris, rectis: foliis Labruscæ: fert folliculos veriùs quàm acinos, virides, similes Ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit vindemiâ, nigrescitque, quum Taminiæ rubentes norimus acinos, sciamúsque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis: *Hæc ille.* Qui sibi in hoc non constat, teste Cornario, quod Staphydem agriam falsò vuam taminiam vocari asserit: & quod paulò pòst de Labrusca dicit: Ita ac potiùs crediderim esse, quam vulgus Vuam taminiam vocat. Nam contra hæc lib 26. cap.13. in fine ait Vuam taminiam resistere phthiriasi, id est, morbo pediculari, his verbis: Nascuntur in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur Vuæ taminiæ succo, aut Veratri, cum oleo perunctis corporibus, Taminia quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat: Hîc itaque Vuam tamineam dixit Staphidem agriam. Nam de hac Staphide siluestri idem tradit Galenus lib.1. cap.7. secundum loca. Cornelius autem Celsus lib.3. cap.21. Vuam taminiam, σταφίδα ἀγρίαν Græcis nominari apertè dicit, quem sanè Plinius refellere voluisse videtur. In Scribonio appellatur Herba pedicularis: in Marcello vetere empirico, Peduncularia, eò quòd pediculos necat. Officinæ & græcam appellationem retinent, & Pituitariam vocant, itidem vt Plinius priori loco citato. Sed tamen Peduncularia potiùs, quàm Pituitariam legendum censet Cornarius. Cur autem non æquè Pituitaria, à pituita, quam è capite ducit?

Vires. Staphidis agriæ si quis grana decem, aut quindecim, trita in aqua mulsa exhibeat, crassa per vomitus educunt, authore Dioscoride: qui autem hauserunt, obambulare debent: Et diligenter animaduertendum est, vt aqua mulsa assiduè detur, eò quòd strangulationis periculum affert, & fauces vrit: Herba ipsa trita & cum oleo illita, ad morbum pedicularem, pruritus & scabiem facit: Commansa verò pituitam plurimam ducit: Cum aceto coctâ si colluatur os, ad dentium dolores prodest, & gingiuas fluidas constringit: feruida oris vlcera sanat cum melle: miscetur & malagmatis feruorem inducentibus.

Astaphidis agriæ nucleis ad purgationem vti non censuerit Plinius, idque propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam. Fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, faciliùs admixtâ Sandarachâ: Item pruritu & psoris. Ad dentium dolores coquuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismos cicatricum, vlcerum manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur. Semen idem abdicauerit propter nimiam vim ardoris: Quidam eam Pituitariam vocant.

Plin. not. In Plinio in eo quod dixit rheumatismos cicatricum, manifestus error est οὐλὰς i.e. cicatrices, pro οὖλα agnoscente. Dioscorides enim οὖλα ἐυματιζόμενα i.e. gingiuas fluidas habet: & alioqui cicatricum nulli sunt rheumatismi.

Galeno Astaphis agria acrem vehementer vim habet, vt pituitam de capite ducat, & valdè extergeat. Quare etiam ad scabiem commoda est. Participat & vrente quadam facultate.

Apud Hippocratem morb. muliebr. statuitur σταφὶς ἀγρία medicamentum, quod illinatur ad anginam.

STAPHIS AGRIA.



Descrip. Hirsutum habet Staphis agria *caulem*, cubito altiorē, teretē in multos ramos diductum: in his *folia* longis hærentia pediculis, ampla, vitiginea, vnde toti plantę nomen comparatum, vel Ricini magnitudine, & diuisurâ digitatâ, pilosa: *flores* pediculis frequentibus, tum è foliorum sinu, tum ex caulis fastigio, tum ex ramis insident, singuli suo, cærulei, è quinque foliolis hirsutis compositi, apicibus & staminibus foliaceis medium tenentibus *semen* rugosum, nigrum, angulosum, vridæ fa-



cultatis vi gustatu os incendit.

Pedicularia vera. Hanc sunt qui veram Pedicularism. quòd sc. pediculos & lendes enecet, statuãt & eam quæ Dioscoridi, Plinio, Galeno, & aliis veteribus Staphis agria dicitur, sed cũ descriptione non planè respondet, inquit Tragus. Quare dicam eam Staphidis agrias speciem esse, non ipsam Staphidem. Alij Pituitariam latinè, *Speichel vvourtz* germanicè appellant, quòd commanducata feruore multam pituitam trahat. Ego germanicè *Leüsz vourtzel*, Pedicularism,

Nom. lingu. *leusz{mœrder*: semen verò *Meeusz vnnd Pfeffer*, q.e. Piper murium aut glirium appellabo. Porrò alij *Bißmountz* german. etiam vocant: Belgæ *leuyscrouyt*, *leuyspœdere*, Galli *Herbe aux poulx*: It. *Stafusaria*: Hisp. *Yerua pioienta*, *Caparas* siue *Fabaraz* & *Paparraz*: *Yerua piolheyra*: Angl. *Sreuisa ker*.

Synon. Staphis agria Trago, Matth. Fuchs. Dodon. Gesn. hort. Lac. Turn. Lob. Adu. Obs. p. 393. Icon. Plant. pag. 689. [vbi & vitifolia.] H Lugd. Cæsalp. Cast. Camer. & C. Bauhino: Pedicularis Cordo in Diosc.

Quia autem vnanimi consensu præsens planta Staphidem agriam Dioscoridis esse statuitur, non absque ratione antiquorum appellationes adscribimus. Σταφὶς ἀγρία igitur Dioscoridi dicitur: ἀσταφὶς ἀγρία Galeno: aliquib. τρίφυλλον [Trifoliũ] aliis στήσιον [stesium] aliis ἀσταφὶς [Astaphida:] aliis φθειροκτόνον [Phthiroctonon, quasi pediculos enecans: aliis φθείριον [Phthirion:] aliis ἀπάνθρωπον [Apanthropon:] aliis πολυειδὲς [Polyides:] aliis ψευδοπαθὴς [Pseudopathes: aliis ἀρσενοτὴ [Arsenote] Ægyptiis ἰβησανιδὴ [Ibésaoede:] Has appellationes aliis discutiendas relinquimus. Astaphisagria, & Staphis Plinio: Latinis Herba pedicularis, ab effectu, vnde & Phthiroctonum dicta est, & nunc in græcia φθειρόκοκκον granum pedicularium nominatur.

Locus. Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthiolus, Dalmatia, Apulia, & Calabria frequentissima prouenit. Apud germanos non nisi in hortis sata reperitur. Requirit terram cultam & irrigatam, non nimiùm Soli expositam, placet meridionalis

Tempus. vmbra: verno tempore seritur, semen colligitur principio Iulij, iuxta Oliuerium de Serres: Dodonæo tamen semen maturescit & nigrescit cum vindemia.

RICINVS EX VETERIBVS.

Cap. XIV.

Diosc. CIci aut Croton [κίκι ἢ κρότων. κρότωνα quidem nominãt, à Crotonis animalis similitudine.] aliqui, referente Dioscoride, Sesamum siluestre [σήσαμον ἄγριον] alij Seseli Cyprium [σέσελι κύπριον] appellant. Ricini verò nomen [κρότων] accepit à similitudine quæ est illius semini cum ricino animali. Arbuscula autem est parua Fici, *folio* Platani, at maiore, læuiore & nigriore: *ramis*, caudicibúsque cauis in Arundinis modum: *semine* [alias fructu] in vuis asperis, quod decorticatum ricinum animal repræsentat. Ex eo oleum nomine cicinum [siue ricinum] exprimitur, cibis quidem ineptum ac fœdum: sed aliàs lucernis & emplastris vtile, [Hodie in Officinis non est in vsu: de eo vide plura apud Diosc. lib. 1. cap. 33. & apud Plinium libr. 15. cap. 7.] Grana numero triginta [Matth. tria.] purgata & trita pota, pituitam, bilem, aquásque per aluum extrahunt, ac vomitiones etiam cient. Veruntamen admodum ingrata laboriosáque est eiusmodi purgatio: siquidem valenter stomachum subuertit. Tusa verò & imposita eadem varos & vitia cutis à Sole contracta depurgant. At folia cum polentæ polline trita, oculorum œdemata inflammationésque leniunt. Eadem seu per se, seu etiàm ex aceto illita, lactis vbertate turgentes mammas cohibent, & erysipelata restinguunt.

Theoph. Theophrastus aliarum arborum folia ipsa sibiipsis similia esse dicit, sed Populi, & Hederæ, & eius, quæ Croton appellatur, dissimilia & figurâ alterata. In hac enim noua rotunda sunt: vetustiora angulosa. Et hæc lib. 1. hist. loquutus, repetit lib. 2. de caus. cap. 22. Foliorum transfiguratio percipitur in Crotone. Nam postquam cum rotundo principio prouenêre, in angulum deinde se colligunt: quasi formam istam suæ perfectionis demũ capescere debeat. Quod ita fit, quia res simplex facilior est, quàm multiformis: & principium rẽ difficilè peragere nequit, quia debile est.

Galen. Galeno Ricini semen, quod & purgat, extergendi & discutiendi vim habet. Ita & folium, sed omninò debilius. Oleum verò ex semine calidius, & magis tenuium partium est, quam oleum commune, & propterea discutiendi vi præditum.

Guiland. in epist. ad Andr. Patricium multâ verborum contentione, magna constantia & asseueratione irreuocabili tuetur atque defendit, Ricinum hîc à veteribus descriptum esse Hebræorum kikaion, idque etiam contra omnium interpretum sententiam: atque tum ex Hieronymi verbis, tum ex Arabica, Syriaca, & Mauritanica dictione comprobet.

Eandem Stirpem, quam scilicet Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro vmbraculo præparauit, & quæ subitò à verme corrosa est [cuius fortè imaginem fructus adhuc hodie etiam impressam retinet, si opinari haud nefas sit] & collapsa, Ricinum fuisse, Arias Montanus in comm. suis in Ionam quoque contendit, & κικαίων Hebræis dici euidenter ostendit. Idem etiam super per hac re concludit contra August. & Hieronymum Lambert. Danæus suis in Ionæ c. 4. Comm. kikajon Ricinum interpretans. Ac eius etiam meminit I. G. Stuckius l. 3. antiq. conuiuial. citans Leuinum Lemnium cap. 33. de Herb. biblicis, & Ariam Montanum, eadem cum iis docens.

RICINVS VVLGARIS.

Descri. RIcinus insigni auctu celeriter adolescit, *caule* crasso, striato, glauco, geniculato, inani, trium, quatuor & plurium cubitorum, Dodonæo

superiùs

ſuperiùs ramoſo, ex obſcura purpura nitente & glabro is candido videlicet, deterſo, tenui inſtar farinæ, puluere, quo veluti conſperſus ſubinde apparet: *folia* ampla, Cordo Platano & Aceri ſimilia, digitata: in ſeptem, octo, aut nouem, acuminata, ſerrataque ſegmenta, in quorum ſingula neruus è folij centro exporrigitur, diuiduntur, atrouirentia, ſplendida & interdum acetabuli inſtar concaua, potiſſimùm loco quo ſegmentorum nerui coëunt, vnde & pediculus auerſo folio oritur dodrantalis, purpuraſcens, concauus: quantò autem ſuperiora fuerint folia, tantò etiam ampliora exiſtunt, ſic vt ex his pe raſum, q[illegible] tia ſit repe riri, nullum è vulnere lac manantia: *flores* 'ô gâ ſerie thyr ſoeide ſurculo peculiari racemati inſidet, è ſanguineis, criſpíſque ſtaminibus, quæ terna è fructus rudimento emicant, conflati: quibus muricata vaſcula triquetra ſuccedunt, quæ *ſemina* claudunt oblonga, Ricini animalculi æmula, Dod. foris liuida & maculoſa, interiore medullâ candidâ, quæ capitulis per maturitatem fiſſis ac rimas f[illegible] um impetu exiliunt: ac præter *flores* videre eſt in eodem thyrſo muſcoſa glomerata nucamenta coloris herbacei, quæ nullo relicto fructu tandem marceſcunt *radix* ſubeſt ſimplex, longa, craſſa, dura, candida, crebras circum circa fibras emittens.



Bellon. apud Auic. vocat Cataputiam maiorem, Venetorum vulgi *Miraſol*, & Granum regale quorundam. Brunfelſius Cataputiam arboreſcentem eſſe, vel palmam Chriſti ſuſpicatus eſt. Tragus, qui huius purgatione non delectatur, Dioſcoridis Croton aſſerit, auctoremque adducit M. Virgilium in Hetruria & Thuſcia Phaſelum Romanum vocari.

Monachi in Meſ. diſt.12. cenſ.386. Braſſauolam admirantur dicentem, interpretem Serapionis errasſe interpretando Cheruam eſſe Cataputiam maiorem: quin ipſum deceptum autumant. Serapioni, inquiunt, Cherua dicitur Cataputia maior, Meſueo Albemeſuch maius: Granum regium: Ricinus, Cici ſeu Cicum Dioſcoridi: nonnullis Pentadactylus, Cuſtos horti, Heliotropia, Giraſolis, Miraſolis, & Sponſa Solis: Incolis Freghiera del inferno: Auerrhoi 5.coll. Halbarea.

Σίκι ἢ κρότων Græcis dicitur, Ricinus Latinis, vt Trago, Matth. Fuchſ. Dod. Anguill. Cordo in
na. Dioſc. & hiſt. Geſn. hort. Lac. Lon. Lobel. Adu. Obſ.392. & Ic.Pl. [vbi & Cerua maior, Cataputia maior, Granum regium Meſuæ] Cæſ. Caſt. H.Lugd. & Tab. *Cici* Geſn.hort Ricinus vulgaris Camer. Ricinus maior Eyſt. Ricinus, kerua Tripoli Rauvvolf. Cerua aut Cataputia maior, Frag. Palma Chriſti Gall. Manus Chriſti Officinarum Corn. Sillicyprium Herodoti Geſn.cat. Ricinus 1.ſiue minor C.Bauh.phyt. *Eid.pin.* Ricinus 1.ſiue vulgaris: Foliis ludit, inquit: quare Theoph.1. hiſt. cap.16. [vt iam antè annotatum] Crotonis folia initio cùm proueniunt, rotunda ſunt deinde in angulos formantur: tanquam perfectè articulata: Ratione loci magnitudine variat: nam hominis craſſitudine in Hiſpania Cluſius, & magnas arbores in Creta Bellonius vidit, vt ſcalis admotis conſcendi debeant: ex quo apud Hiſpanos oleum conficitur, quod oleum Ficûs infernalis nominant, Monarde & Fragoſo monentibus. Fit etiam in horto Eyſtettenſi mentio Ricini minoris, qui omni ex parte prædicto magnitudine cedit.

Germ. dicitur *vveunderbaoum*, ſiue *vvonndel blaoum*, *Creutzbaum*, *Tourckiſcher hanff* & *Kæmiſchenhanf* Ægyptiis aliquibus: *Keouſchiſche Bonen*: vel *Koamiſche Bonen*. Semen ipſum *Zecken korner*. Nam Ricinus animal, Cornario perhibente Germanis *Zeck* appellatur. Belg. *vvünderboom*, *Mollencruyt*. Gall. *Palme de Chriſt.* It. *Giraſole*, *Miraſole*, aliquib. *Fagiuolo Turcheſco*. Hiſp. *Figueira del inferno*. Angl. *Palma Chriſti*: Cluſ. in ſtirp.nomencl.pannon. *Sar fiu.* Officinis paſſim Cerua ſiue Cataputia maior. Nom.ling.

In Ægypto ſponte naſci author eſt Matthiolus. Locus & Tempus
Seritur in hortis, tum apud Germanos & Gallos; tum & alibi; non modò ad ſpectaculum, verùm etiam aduerſus talparum iniuriam, quas ferunt Ricinum fugere. Annua verò in Germania ſtirps eſt: perficitur eodem quo ſata eſt anno: ſemen, ſi Æſtas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos reſtat annos, vbi in maiorem excreſcit altitudinem.

Vires & vſus ex Dioſcoride, Plinio, & Galeno Vires & vſus
priori capite adſcripſimus. Eadem ferè de granis iſtis, quæ Dioſcorides, Meſues habet, ſed Doſis.
quinque aut ſeptem, vel ad ſummum quindecim numero tantùm exhibenda tradit eademque ex iure veteris galli, colli, iuncturarum, & coxendicis doloribus vtilia; & cum aqua caſei, vel lacte caprino, hydropicis prodeſſe. Matthio- Dioſc. notat.
lus ſuſpicatur in Dioſcoridis exemplari ſubeſſe mendum. Grana enim triginta ſeminis non ſine periculo vitæ dari poſſe, noſtro iudicio, rectè ſtatuit, Quo fit vt cum Oribaſio legat tria grana, non triginta.

RICINVS MAIOR AMERICANVS CVRcas dictus, & Faba purgatrix Indiæ occiduæ.



Cluſius Ricinum Americum ſic deſcribit: Hoc Ricini genus, inquit, ego vidi quod ante aliquot annos ex America adferri cœpit, vulgari paullò maius, cuius operimentum, ſeu ſiliqua illa triãgula, quæ ſemina continet, tuberculis aſperis nõ eſt obſita, vt in vulgari; ſed Deſcriptio

læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrum tamen & non maculosum, vt illud. An arbor quæ Curcas Americorum profert similis sit Ricino in Hispania & Creta prouenienti, planè ignoro, cùm qui inde fructum attulisset, arboris formam describere non posset.

Synonima. Clus. apud Monardem [qui Hispanorum Ficum infernalem, Arborem cùm fructu, tum foliis Ricino similem, sed in maiorem altitudinem ob soli vbertatem excrescentem, vocat] Ricinus Americus, & Curcas Americorum, Ricinus Americus Lob. Obser. pag. 392. Icon. Plant. pag. 688. H. Lugd. pag. 1790. Tab. & Ferd. Imperato, qui ab aliquibus *Dende* falsò existimari refert. C. Bauh. phyt. & pin. Ricinus 2. siue maior Amecanus: Camer. Ricinus Syriacus.

Habeo ex dono Illustrissimi mei Principis, à Paludano missum.

Vires & vsus. Mirificâ, vt aiunt, purgandi facultate præditum: nam etiamsi dimidia tantùm vnius grani pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare relatum est Clusio. Gelisco, nouæ Hispaniæ prouincia, oleum, seu liquor quidam adfertur, *Oleum* cui Hispani, Oleum Ficus infernalis, nomen indiderunt, eò quòd ex arbore Ricino simili elicitur. Eâdem verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Dioscorides, h. e. contuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto. Hæc eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum isto modo quàm expressione faciliùs elicitur. *Magnis viribus* pollet, veluti experientiâ & multo eius vsu comprobatum est, cùm in India, tum in Hispania. *Morbi frigidi.* Omnes morbos ab humoribus frigidis prouenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatusque discutit, præsertim ventris, eâ nque ob causam non modò in Anasarca vtile, sed in omnibus hydropisis generibus, si, ventre illo inuncto, aliquot guttæ vino aut alio liquore commodo exceptæ sorbeantur: etenim aquas euacuat: quod etiam minore noxa facit clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttulæ sumantur. Efficaciùs subuenit ilei doloribus, vt experientiâ didicit Monardes. Articulorum morbis, à causa non admodum calida natis, auxiliatur, humorem euacuando, si aliquot huius olei guttæ pingui iure gallinæ dissolutæ sumantur. Contractos artus, si eo inungantur, curat, neruos molliter distendendo, stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinentur. Ad ploras & vlcerà capitis manantia valet: confert aurium doloribus, & surditati: omnibus præterea cutis vitiis, præsertim faciei: varósque mulieribus plerumque infestos, illitu expurgat.

RICINVS PARWS ORIENTALIS, Dende dictus, quibusdam & Faba purgatrix.

Locus. FRuctus hic, pro *Dende* Auicennæ ex Creta delatò mihi à Bernh. Paludano, qui est Fabæ purgantis Indiæ Orientalis nomine eundem misit, & ab Ill. Medico à Saxonia, ac etiam fratre C. Bauhino oblatus, est dimidio minor Ricino Americo, cortice tectus cineritio, maculis hinc inde pullis asperso, gibbo, altera parte elatiore, pauloque planiore, tribus interdum eleuatis costis cõspicuo: cortici vulgari simili, tenui pellicula inuolutus subest nucleus, bipartitus, consistentiâ Ricini maioris Americi, sed colore pallido: saporis non ingrati, acris, & fauces diu & multùm vellicantis. Descript.



Iconis. Huius icon exprimitur præcedenti capite in tabella Ricini maioris Americani, loco infimo. Et aliæ eiusdem hic ex Imperato tradentur Icones.

Porrò Ricinum paruum Orientalem sic describere videtur Monardes: Fabæ purgatrices, quæ Carthagini & Nomini Dei nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt Ceparum tunicula exterior, illas per medium intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, &c. vide inter vires.

Aliquot peregrinos fructus Fabæ purgatiuę nomine insignitos accepit Clusius: sed nullus ipsi conspectus est, qui Fabæ purgatiuæ Monardi descriptæ conueniret. Nos contrà, nostro Ricino Orientali, & Fabæ purgatrici, siue Dende, has purgatrices subiungimus. Quare lectorum erit iudicare an conueniant, nec ne.

Albelmoluch Mauritanorum. Semen plantæ dictæ Mauritanis Albelmoluch, à Serapione aliisque Arabum antiquis scriptoribus descriptæ sub nomine Dende, hodie apud eandem nationem in frequenti est vsu ad corporum euacuationes. Quia magnam habet similitudinem cum semine Catapuciæ multi idem putarunt cum Ricino Americano quamuis falsò, inquit Imperatus. Serapio cæterique Arabes tres species Dende describunt, Chinense, Indicum, & Sahaticum ex quibus Chinense semen fert crassitudine & similitudine Pistachiorum

rum: Sahaticum magnitudine ſeminis Catapu-tiæ: Indicum verò mediæ proportionis inter illa duo. Idem præ alijs celebrat Chinenſe: Sahaticum verò reiicit propter operationis tarditatem & flatus quos generat, & alia grauiſſima ſyptomata quæ producit aſſumptum. Repurgari debent ſemina vt idem docet, à cortice extimo, & lingulis interioribus, à quibus maximè periculum imminet. Habent namque vim cauſticam & carnis corruptricem, vt vel ſola maſticatione tactuque labiorum colorem immutent. Vnde mirari ſubit à tam eximiè calido pharmaco cauſari poſſe flatus. Nos vti non aſſeruerimus Auicennæ Dend ſiue Dende noſtro Ricino paruo Orientali conuenire: ita etiam negare nolimus, inter obſcuram & Barbaram eius delineationem. Lectores poterunt apud Auicennam legere, quæ fusè de Dende ſcribit.

C. Bauh. pin. Ricinus 4. ſiue Americanus falsò creditus: Dende Serapionis, & Abelmoluch Mauritanorum, Imperato: Serapioni, ſpecies tres ſunt, Seni, Sahati, & Indi: at Imperatus legit, Chinenſe, Indianum, & Sahatenſe, minùs probatum.

Fabæ purgatricis tenuis pellicula cum cortice abiicienda eſt; alioqui tantâ vehementia ſupernè & infernè purgant, vt in vitæ diſcrimen ſumentem coniiciat. Aſſandæ autem ſunt, vt illarum acrimonia infringatur; deinde in puluerem comminuendæ. Datur hic puluis vino aut ſaccharo exceptus: ad cochleare vnum; deinde hauſtus vini ſumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre eſt ob ſumendi facilitatem: nam ſine moleſtia bilem, pituitam, & craſſos humores, multò leniùs & faciliùs, quàm Nuclei pinei cathartici, Auellanæ purgatrices, & alia id genus medicamenta. Dantur in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Doſis eſto aſſatarum à quaternario numero ad ſenarium, pluriumve aut pauciorum, pro ægri viribus. Calidæ in ſecundo, ſiccæ in primo, Fabarum vulgaribus ſimilium, quæ vomitum cient & aluum valenter purgant meminit Ferd. Lopez de Caſtagneda capit. 78. lib. 7. Hiſt. Indicæ.

ERAWAY RICINI PVSILLVM GENVS.

VValichius Syuertz anno 1599. redemerat de nautis ex America reducibus, Eravvay, Ricini puſillum genus, quale ex Guinea etiam aliquoties aduehi meminit Cluſius in Exot. l. 2. c. 21. Eo porrò nonnullos empiricos aduerſus varios morbos vti, non ſemel obſeruabat: etenim quum vehementer purget, ſuccedit illis interdum ex animi ſententia: eam ob cauſam valde commendabant, & tanquam peculiare ſecretum ſibi reſeruabant.

C. Bauh. pin. Ricinus 3. ſiue Americanus minor: Eravvay Cluſ. Exot. lib. 2. cap. 21. & Ricini ſemina exigua, eodem lib. cap. 25. ſub fructu nono. Vter ex fratribus melius docet? An Eravvay à Ricini ſeminibus diſtinguitur?

RICINO SIMILIS FRVCTVS.

INter exoticos fructus, qui anno à Chriſti natiuitate 1601. ex Orientali India aduecti fuere, præter eos, quos in certas claſſes diſtribuere poterat, quatuor videbat, qui antè non conſpecti ipſi fuerant. Horum autem quartus Ricini fructum valdè æmulabatur, nam triangularis erat & in tres cellulas diſtinctus, quarum ſingulæ ſemen continebant rugoſum, vt antè maturitatem lectus fuiſſe videretur, nigrū: exterior cortex fuſcus & glaber erat, pendebatque inter quinque foliola longiuſcula & latiuſcula [quæ medium fructum tegebant] è pediculo ſemunciali, ſatis firmo.

*

Synonima.

C. Bauh. pin. Ricinus 5. ſiue Ricino affinis fructus: exoticus fructus 4. Cluſ. exot. lib. 2. cap. 24.

TOXICVM IN GENERE.
Cap. XVI.

TOxicum Dioſcorides in prooemio libri ſexti inter ea plantarum ramoſarum herbarumque genera reponit quæ exitialem ac maleficam vim ſortita ſunt, quorumque ſæpè continuo vſu homo in perniciem agitur. Conſequenterque quæ priuatim Toxico conueniunt auxilia, eiuſdem libri capite 20. ſequentibus docet. Toxicum [τοξικὸν] ex eo appellatum creditur, quòd Barbarorum ſagittæ eo illinerentur [Plin. tingerentur.] Qui biberunt haud ita multò poſt labiorum & linguæ inflammatione prehenduntur, iiſque furor mentis incoërcitus varias imagines obuerſat: quare vix medicinæ locus eſt, raróque qui hauſerunt, incolumes euadere contingit. Vinculis attamen cohibendi, vt vinum dulce [Ald. paſſum] cum roſaceo bibere, protinuſque remouere, ac Rapi quoque ſemen ex vino haurire cogantur. Priuatim verò iis conuenit Quinquefolij radix, itemque hircinus ſanguis, aut caprillus eodem modo ſumptus: proficit & Roboris, Fagi, aut Ilicis cortex cum lacte tritus. Proſunt etiam Mala cotonea in cibo ſumpta, aut trita [non habet Ald.] cum Pulegio & aqua bibita. Amomum denique bene facit, vt & Balſami ſemen [βαλσάμου καρπὸς. Vet. tamen καρπὸς ὁμοίως λαμβανόμενος, i. e. fructus ſimiliter ſumptus] ex vino. Quod ſi qui periculis defuncti ſunt, longo tamen tempore in ſtratis decumbunt, ac vbi ſurrexere, ſui impotes ac velut attoniti [ἐμπτοημένοι. Manardus legendum cenſet ἐφθομένοι, i. e. tabefacti. Et tale quid etiam habet Auicennas cap. de Napello, qui Toxicum eſſe videtur, Sarac.] reliquum vitæ tempus tranſigunt. Et hæc Dioſcoridis de Toxico verba refert etiam P. Ægineta lib. 5. cap. 54. Quin & Aëtius tetr. 4. ſerm. 1. cap. 70. ferè eadem cum Dioſcoride habet, inter alia, alexipharmacum, corticem quercinum commemorans tantùm. Cùm tamen, teſte etiam Galeno lib. 2. de antid. cap. 7. ſi quis Toxicum ebiberit, auxilium quóque afferat vinum dulce, oleum ro-

satum, sanguis caprinus, semen Napi contusum ex vino, Polygoni succus. Plantaginísve, aut Origani, vel Thymi etiam aliquantulùm vino admistum.

Tusson corruptè Auic.

Signa porrò quæ ab Auicenna [qui lib.4.fen. 6.tr. 1. summa 2. cap.29. nominat corrupto vocabulo Tusson.] ponuntur in eo qui hauserit Napellum, sunt eadem his quæ hîc à Dioscoride & Paulo scribuntur in iis, qui Toxicum biberint.

Vtrum autem Toxicum frequenter nominatum à scriptoribus, sit reponendum inter Aconiti genera, nunc decernendum est. Promotus Græcus fuit huius sententiæ Toxicum fuisse non simplex genus stirpis, sed venenum quoddam compositum. Sed Mercurialis de venen. lib. 2. cap. 10. putat Toxicum, neque fuisse apud veteres vllum genus stirpis venenatæ, neque medicamenti venenati compositi. Sed appellatum fuisse Toxicum omne veneni genus, quo tela & sagittæ venenabantur, quæ à Græcis vocantur τόξα seu τοξεύματα. Vnde cùm inueniatur [apud Virgilium Æneid.9.

Vngere tela manu, ferrumque armare veneno.

Itemque apud Ouid. lib. Trist.3.

Nam volucri ferro tinctile virus inest.]

Veteres consueuisse tingere sagittas Napello, Aconito Pardalianche, Elleboro, & plerisque alijs succis venenatis, tum simplicibus, tum mixtis, fit vt putet, omnia hæc & potuisse & posse hoc tempore appellari toxica, scilicet à sagittis, quæ tingant ijs.

Certa veneni species.

Gorrh. defin. τοξικὸν apud Antiquos certam quandam speciem veneni teterrimi fuisse concedit quidem, nec tamen quid esset constare arbitratur. Plinius cùm scribit authores esse qui à Taxo arbore toxica denominent venena, meritò controuertitur. Sunt enim hæc duo genera venenorum manifestò distincta apud Nicandrum & Dioscoridem, suntque tam sibi aduersa vtriusque symptomata, vt iure dubitare liceat. Taxus vniuerso corpori frigus infert, &c. Toxicum verò inflammationes & furorem. Toxicum porrò, vti diximus, inter herbas exitiosas cum Taxo separatim nominatur & describitur.

contra Plinium

Apud Galenum lib. de Ther. ad Pisonem cap. 10. scripta est quædam historia Helenij, qua videtur existimasse Helenium esse venenum, quo tingebantur sagittæ, & quia certum est apud stirpium scriptores Helenium non fuisse, neque esse venenum, sed herbam quandam aliam ab Helena repertam, Iul. Scaliger in comm. ad librum Aristotelis de plantis putat locum illum Galeni ita esse corrigendum, vt loco Helenij scribatur Velenium, sc. ἀπὸ τῶν βελῶν, h.e. ab armis, & sagittis, quasi, eo in loco vsus sit hac voce populari & romana, quæ idem significat, quod sonat apud Græcos vox Toxici. Et certè hæc coniectura Hier. Mercuriali non displicet, etsi enim huiusmodi vox, nimirum Velenium, non reperiatur apud scriptores Græcos, nihil refert, quia vox est materna populi Romani, & Galenus solet interdum vsurpare huiusmodi voces, quemadmodum 7. m.m. nominat decoctam, quæ vox erat non græca, sed populi Romani.

Valenium

Toxico veneno, ceu antè obiter insinuatum est, venena cuncta, quibus sagittæ tinguntur, generali appellatione denotantur. Huiusmodi sunt [stirpes intelligimus] Aconitum, Napellus, Taxus, Dorycnium, Sardoa herba, Cicuta, &c. Ladanum etiam quod in Syria atque Africa fit, authore Plinio, Toxicon vocatur.

ACONITVM IN GENERE.

CAP. XVI.

IN Aconiti historia tradenda eum obseruamus ordinem, quo ipsemet author id nobis delineandum proposuit.

Theoph.

Aconitum igitur iuxta Theophrasti authoritatem, in Creta atque Zacyntho, sed plurimum, optimumque in Heraclia Ponti. *Folium* habet Cichorio simile [κιχωριώδες: sed fortasse legendum cum Dodonæo βατραχιώδες: Gesnerus autem πλατανώδες legit: quòd & Dioscorides Platani folium ei tribuat, & ipse eâ facie Lupariam suam, cuius flores esse ait, nouerit.] *Radicem* figura coloreque Nuci [καρυῷ ita Gesn. cum Gaza vertit, aut etiam καρυκῇ, i. e. aridæ ficui Dod. addit: sed neutrum legendum, quin potiùs καρίδι, i.e. Squillæ:] similem, & vim in hac lethalem: folium autem & fructum nihil facere aiunt: *fructus* est herbæ, non humilis materiæ: breuis est herba & nihil superuacui habens, sed frumento similis: [ita Gaza. Alius sic: Herbæ autem semen est, non surculosæ materiæ. Breuis tamen herba ipsa necquicquam egregium habens [hæc omittit Dod.] Tritico similis. Cæterum, οὐδὲν περιττὸν, nihil egregium, vel eximium, vertit quoque Marcellus, & probat Gesnerus: quasi dicatur, etsi maximè venenosum sit Aconitum, & miris facultatibus præditum, nihil tamen herba ipsa insigne habet, aut admiratione dignum, nisi radicem fortassis.] non tamen semen illi spiceum [semen tamen in spica non habet, Gesn. Matthiolus nescio quomodo negationem non vidit; & semen in spica, velut frumentum habere falsò scripsit.] nascitur vbique, & non in Aconis solùm, à quibus habet nomenclaturam. Est autem vicus in Periandynorum [Dodonæo attestante, alij rectiùs Mariandynorum legunt. Theophrastus, inquit Gesn. de Lupo, loquitur de secundo Dioscoridis Aconiti genere. Non Periandynorum, vt græcè & latinè legitur, & à Marcello alijsque citatur, sed Mariandynorum legendum est: sunt enim Mariandyni populi vicini Paphlagoniæ, vt Dionys. Afer scribit, & eius interpres Eustathius, &c.] agro. Amat maximè locos petrosos. Non vescitur eo ouis, neque vllum aliud animal. Componi id quodammodò ferunt ad operandum, & hoc non cuiusvis esse] Gaza, confici ad officiendum modo quodam enarrant, nec nosse quemque.] Et ideo Medicos componendi ignaros pro corrodente vti. Etsi ad alia quædam bibatur, nullum sui sensum inducere, neque in vino, neque in aqua mulsa. Componi autem ita ferunt, vt certis occidere temporibus possit, videlicet duobus, aut tribus, aut sex mensibus, item anno: nonnullos etiam duobus annis elapsis. Pessimè verò illos de vita decedere volunt, quibus plurimo tempore corpus consumitur; facillimè quibus statim. [qui plurimùm temporis resistere possint, quòd paulatim tabescat corpus & languore pereat diuturno; facillimè illos, qui confestim obeunt, Gaza.] Nullum autem aliud pharmacum repertum esse quod nasceretur, sed quædam auxilia his qui illud ingesserunt, excogitata esse. [Remedium nusquam esse compertum, sed falsò dici quoddam aliud resistens illi adhiberi, Gaza.] Nam incolas seruasse quosdam non herba, sed melle & vino & quibusdam eiusmodi: atque id rarò factum, summaque difficultate. Aconitum verò inutile ijs esse qui præparare ignorent, nec licitum

Locus | *Matth. lapsus* | *Theoph. riger.* | *Lapsus … rundat.*

licitum possidere, sed capitalem pœnam institutam. Temporis differentiam pro collectionis ratione sequi autumant, mortes collectuum temporibus cõpares euenire. *Hactenus Theophrastus de Aconito.* Ea autem neque Plinius, neque Dioscorides de posteriore Aconito habet: vno excepto, inquit Cornarius, quod Dioscorides etiam radices πλεκτήναις καρίδων comparauit, id est cirris Squillarum. Quanquam in Theophrasto non καρίδα sed καρύα legatur, & Nuci, non Squillæ Gaza vertetit.

De Nepæ [ita Gaza malè σκόρπιον reddit] vocatæ radice, quàm 9. hist. c. 14. figura scorpioni similem ait, vtilemque ad eius ictum, sub Telyphono, planta diuersa à Scorpio spinoso, cap. 19. sequentibus agit. Telyphonon aliqui Scorpion vocant, eò quòd radicem similem scorpio habet: hoc super scorpionem derasum, ipsum occidit. Si verò quis veratrum album inspergat, rursus resurgere dicunt. Interimit & boues & iumenta, & oues, & in summa omnes quadrupedes eodem die, si radix aut folium in pudenda ponatur. Vtile verò est ad scorpij plagam potum. Folium habet simile Cyclamino: radicem, velut dictam est, scorpio similem. Nascitur velut Gramen, & genicula habet: amat loca vmbrosa. Si autem vera sunt quæ de scorpionibus dicuntur, iam etiam alia huiusmodi non incredibilia existunt.

Dioscorides duo ponit Aconiti summa genera. Vnum, quod aliqui Pardalianches, alij Cammoron, alij Thelyphonon: alij Myoctonon, alij Therophonon [Ruell. Theriophonon] vocant, & folia habet tria aut quatuor, similia Cyclamino, aut Cucumeri [σικύος. Marc. Cucumeri silu.] sed minora [μικρότερα: nam perperã legunt Dioscoridis exemplaria μακρότερα, Dod.] & subaspera [ὑπότραχέα, quidam vertũt subhirsuta, Marcell.] caulem palmi altitudine: radicem similem scorpij caudæ, Alabastri modo splendentem. Hæc scorpio admota, resoluere ipsum dicitur: excitari autem rursus Veratro apposito. Ammiscetur & ocularibus dolorem eximentibus compositionibus. Occidit & pantheras, & sues, & lupos, & omnes feras, carnibus inditum & obiectum. Aconitum alterum] iuxta Gesnerum qui recentanea retinet] sunt qui Cynoctonon, qui Lycoctonon, qui Cyanon leucon, Romani Colomestrum appellant. Huius tria genera sunt: vnum quo venatores, duo quibus Medici vtuntur. Ex his tertium, quod Ponticum plurimum in Italiæ Iustinis montibus nascitur, antè dicto [Gesnero altero, quo Medici vtuntur, quod non descripsit, vt neque venenatorium] efficacius: Platani folia habet, sed magis incisa [Gesner. μᾶλλον ἐσχισμένα, pluribus quàm Platanus incisuris diuisa, Marcell. & Ruellius: sed licet etiam profundiores non crebriores incisuras accipere:] multoque longiora [Gesn. Ruellius & Matthiolus, qui μακρότερα legerunt: breuiora, Marcellus qui μικρότερα legit: quam vocem commodiùs fortè latinè reddas minora vel angustiora] & nigriora: caulem instar pediculi in Filice, glabrum, altitudine cubitali, & aliquando maiore: semen in siliquis quadrantenus oblongis, radices cirris marinarum Squillarum similes & nigras: quibus ad venationem luporum vtuntur, crudis eas carnibus imponentes: quæ in cibo ab illis sumptæ eos enecant: *Hæc Dioscorides.* Hîc tamen dissimulandum non est, verba illa, Huius tria genera, &c. in vulgatis codicibus Græcis exarata non esse, sed statim huius Aconiti nominibus, natalem & descriptionem subiungi, sine vlla generum distinctione: quæ nec in Oribasio reperias, & Marcell. vt spuria respuit.

Sed antiquorum inquit lib. 27. cap. 2. Plinius, curam diligentiámque quis possit satis venerari, cùm constet omnium venenorum ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminini sexûs animalium eodem die inferre mortem. Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calphurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiicit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule: ideoque apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur eius ad inferos aditus, gigni. Hoc tamen in vsus humanos vertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo, datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, quum venenum in visceribus reperit: mirumque, exitialia per se ambo quum sint, duo venena in homine commoriuntur, vt homo supersit. Et *paulò pòst:* Torpescunt scorpiones Aconiti tactu, stupéntque pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur his Elleborum album, tactu resoluente: céditque Aconitum duobus malis, suo & omnium. [Locum hunc esse corruptum nemo huc vsque animaduertit: Cùm tamen non facilè possit intelligi, quomodo Aconitũ duobus malis cedat, suo scilicet & omnium: nec vetus codex ita habet: fortè legendum ita: Ceditque Aconitum duobus malis suo dominio, procliui lapsu vocis *Dominio* in voces *& omnium.*] *Et rursus:* Tangunt carnes Aconito, necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam Pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc vt nouum nasci, quoniam feris ratio & vsus inter se tradi non possit. Pudendumque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis nosse, præter hominem. Sed maiores oculorum quoque medicamentis Aconitum misceri, salubérrimè promulgauêre, apertâ professione malum quidem nullum esse, sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit Aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet Cyclamini aut Cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta [Plinius legisse videtur ὑποδασέα, pro ὑπότραχέα, subaspera, Dal.] Radicem modicam, cammaro similem marino: Quare quidam Cammaron appellauere, alij Thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulùm, Scorpionum modo, quare & Scorpion aliqui appellauere. Nec defuêre, qui Myoctonon appellare mallent, quoniam procul è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas [ἀκόναι saxa ne puluere quidem tecta, ἀκόναι, cotes, Dal.] nominant. Et ideò Aconitum aliqui dixêre, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulêre. Alij, quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur. *Huc vsque Plinius*, qui de vno & priore Dioscoridis Aconito scribit variegatiùs quàm ille, eadem omnia tradens, & plura insuper ad-

dens. De posteriore Dioscoridis Aconito, velut sibi ignoto, penitùs silet: Theoph. seorsim de Telyphono agit, & seorsim de Aconito, velut ab illo diuerso. Quæ autem de Thelyphono prodidit, ea omnia, inquit Cornarius, ad prius Dioscoridis Aconiti genus pertinent, velut etiam Plinius transcripsit.

Aconiti sumpti signa Porrò de Aconito hæc passim apud Plinium leguntur. Pantheras perfricatâ carne Aconito Barbari venantur: occupat ilicò fauces earum angor, quare Pardalianches appellauêre quidam, &c. Aconitum statim in lingua inter bibendum, cum adstrictione quadam dulcescit, & subinde, potissimùm cùm qui biberunt, exurgere conantur, vertigines effundit: lachrymas ciet: grauitatem pectori & præcordijs adfert, simulque crebri spiritus difflantur. Oleum balsaminum aduersatur Aconito ex lacte potum, ex Heraclide verò Eryngion in iure anseris decocta: Omasi item ius, ac vitulinum seuum, & castores ex lacte, aut aqua. *Hæc ille.*

Cæterùm, Panthera cùm Pardalianches venenum ederit, stercus hominis quærit: eo enim ipse iuuatur. Quocirca venatores stercus sibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat, petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans, in se efferenda emoritur.

Locus Hoc Acheronea littora gignunt, authore Nicandro in Alex. pharmacis, vbi vorago irremeabilis inferni, & vrbes Priolai subuersæ resonant. Cuius omnes dentes, & superiùs palatum, gingiuasque adstringit amarus potus. Circa verò

Symptomata prima voluitur pectora malo errore grauans, Viri cor conscendens. Calamitate verò mordet summum ventris imi, non clausum attollens os ventriculi. Portæ autem obstruit principia, primùm coli. Vbi omnis mortalium confertim inuehitur cibus. Semper verò ex luminibus humidis substillat sudor. Ipse verò ventriculus turbatus [inflatus] sursum quidem eructat spiritus: plurimi verò intus supra medium vmbilicum flatus sedent. In capite verò onus inimicum, sub temporibus verò palpitatio densa [crebra] in-

Veluti ebrij fertur. Duplicia videntur oculis, qualia meraco noctu domiti vino &c. [tradit verò & ipse Nicander hausti Aconiti remedia: quæ apud eum videnda reliquimus, ea in genere tum ex eo tum ex alijs dilucidiùs traditurі.] Idæ in conuallibus, Phalacræis saltibus fœminas necans, θηλύφονον, & Cammorum. In cautibus verò fœminam Aconitum producit in cacuminibus. Hæc Nicandri verba Diphilus ita interpretatur. Aconitum ex vomitu aiunt factum. Est verò plantæ radicula, similis Gramini, cuius potio amara cùm sit, os quidem omne constringit: cor autem mordet. Spiritum verò ob refrigerationem pulmonis præcîdit, singultus crebros perficiens. Ideo etiam stomachum continuò se mouentem impediens claudit. Ventrem verò flatibus implet & colon. Temporibus verò palpitationem exhibens, & capiti onus, & membris sudores dementes facit & debiles. Aconitum species plantæ est, quod vocant ex accidente Pardalianches, quòd pereat ab ipso Pardalis. Ille verò remedium habet humanum stercus. Et non priùs comedunt illud [scilicet Aconitum] pardales, nisi habeant stercus vicinum, vt statim offendant auxilium. Pastores igitur oletum suspendunt in arbore. Deinde postquam comederint pardales Aconitum & impetum faciunt in stercus, retrahunt verò illud pastores, & circumsilientes moriuntur.

Memorat Aristoteles de animal. Aconitum ex vomitu Cerberi apparuisse. Recensetur enim Cerberum ex inferis emersisse, cúmque non posset sustinere Solis radios, euomuisse, & ex ipsius vomitu hanc natam esse plantam. Acheron autem esse fluuius in Heraclea Ponti, vbi infernalem canem Hercules eduxit. Hæc inter alia Diphilus Nicandri explicaturus sententiam tradit. *Fabula*

Galeno 6. simpl. septicæ & deleteriæ facultatis est. Aconitum itaque in cibo, potúque fugiendum: attamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum est: herbæ autem radix ad hæc est vtilis. Est & Aconitum lycoctonum similis alteri facultatis, sed peculiariter lupos interficit, sicut illud pardos. Idem ad Paterniacum: Aconitum herbula est, quæ folia habet à sua radice duo vel tria similia Cucumeri, & thyrsulum non altum, radicem oblongam, & ad vnum magis tenuiorem & minutiorem: Speciem & colores ad similitudinem scorpionis pusilli sine pediculis. Vires autem habet quasi Thapsia, & valde venenosa dicitur.

De duobus Aconiti generibus Auicenna Galenum secutus sub nomine strangulatoris *adib*, id est Lupi, & strangulatoris Leopardi, seorsum à Napello tractauit. *Auicenna*

Ætius tetr. 1. s. 1. Aconitum pardalianches simile facit Seridi siluestri, eademque quæ Galenus de simpl. ei adscribit, habet. Tetr. verò 4. sect. 1. cap. 59. eius recenset Symptomata & remedia. Facit, inquit contra assumptum Aconitum ius Pulli gallinacei, vt & vitulinum pingue ius potatum & vomitu reiectum. Maximè verò propriè Trixago potata, & Castorium, & Iris ac Ruta. Quanquam aliqui à nullo horum se auxilium sensisse asserant. *Aëtius*

Diogenes Laert. lib. 5. de Aristotelis vita agens, refert eum ex Aconito hausto mortuum esse septuagesimo ætatis anno. In eum autem hoc scripsit epigramma: *Aconito ... Aristoteles*

Nuper Aristotelem, læsa vt pietate nocentem
Detulit Eurimedon sacrificus Cereris:
Ille Aconita bibens subterfugit: certè Aconiti
Hoc erat iniustum vincere sacrificum.

Theopompus Hist. scribit Agatarchum tyrannum multos Aconiti veneno sustulisse, conatumque esse latere: re verò detectâ, plerosque Heracleotarum non antè domo egressos, quàm Rutam edissent: Diodorus verò Siculus lib. 5. de antiquor. gestis, refert Hecatem fœminam omnium primam Aconitum inuenisse, quæ scilicet ad venena mortifera conficienda summum studium operamque impendisset.

Ἀκόνιτον genere duplex esse statuit Gorrhæus: Vnum cui folia Cucumeris specie, minora tamen & subhirsuta: Alterius tria facit genera, &c. Cæterùm, cuiusnam temperamenti sit Aconitum, nondum à Medicis definitum esse ait: humidum & frigidum statuens, ac non illis, sed totius substantiæ qualitatibus deleterium. Contrà verò, Gorrhæum carpens, calidum & humidum, vtpote septicum, statuit Mercurialis, eo fundamento, quòd Galeno & Auicenna dictantibus calida & humida sunt Septica omnia, seu putrefacientia venena. *Quod* etiam Plinius dixit Aconitum esse omnium venenorum ocissimum, falsum esse ita contendit Mercurialis. Si veteres cognouissent venena reperi quæ hodie habentur & præsertim in regionibus Indicis & Mauritanis, dixissent multò acutiora & celeriora Aconito haberi. Planta hæc neque folio quicquam nocet, sed tantummodò succo radicis, vt apud Theophrastum *Temperi...*

stum quidam aiunt. Cur autem potiùs in radice venenum hæc planta gerat, quàm in folio, vel in fructu, puto ego nullam potiorem posse assignari causam: quàm proprietatem specificam ipsius. Nicander vnum genus Aconiti videtur proposuisse: Dioscorides duo fecit: sunt qui tria, & recentiores inuenerunt quoque nouem genera, inter quæ adnumerant Napellum, celeberrimum venenum, adeò quod quæcunque de Aconito dicuntur, possint quoque referri ad ipsum Napellum, &c.

not. Dioscoridi duo, inquit Matthiolus, produntur Aconiti genera, quorum postremum triplici distinguit differentia. Primùm, quòd pardos enecet, Pardalianchen: alterum verò quòd canes lupósque conficiat, Cynoctonon, Lycoctonónque vocari ait. Hoc (vt diximus, in tria genera distribuit: veruntamen postremum tantùm describens, duorum priorum historiam, & vires silentio præteriit. Quo fit vt Hermolai & Marcelli sententiam probandam putet Matthiolus: qui non temerè quidem suspicantur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quonam pacto tum Medici, tum venatores, iis antiquitùs viterentur, palàm fieret.

Considerandum an Lacuna in Dioscor. bene attribuat Aconito nomen Vuæ versæ, & Vuæ lupinæ.

Ex veterum autem sententia sic inter Aconita distinguit Dodonæus: Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιαγχές: item & κάμμορον, μυοκτόνον, θηλύφονον, θηριόφονον. Theophrastus tamen de Aconito, Myophono, & Telyphono [quod Aconito Pardalianchi Dioscoridis respondet] seorsum egit. Existimat Marcellus, quæ de primo Aconito & altero traduntur, spuria esse, & vnicum tantùm à Dioscoride describi, quod videlicet plurimum in Iustinis gignitur montibus. *Is olim* [*Dodonæus*] dicebat in hist. gall. folia subhirsuta, similia Cucumeri siluestri, vt ait Dioscorides, minora tamen: in postremis tamen: quia Doronicum, Aconitum existimat, dicit Cyclamini ampliora, ad Cucumeris magis accedentia, minora: suspicor eum intelligere Cucumerem satiuum.

Cæterùm, nomen Aconito ab ipsis cautibus præruptis & saxosis locis esse, quæ Græcis ἀκόναι dicuntur, præter Theophrastum & Plinium, sentit quoque Ouidius Metamorph. 7. his versibus:

Quæ quia nascuntur durâ viuacia cote
Agrestes Aconita vocant.

& Auson. in eidyll. 12. monosyllaborum tantùm in fine positorum:

Aspergit cautes, & dira Aconita creat cos.

Pallida, etiam, Nigra, Virosa, & Stygia dixerunt poëtæ Aconita, vt & Lurida, vnde Ouid. metamorph. 15.

Lurida terribiles miscent Aconita nouercæ.

Sed aptior, inquiunt Aduersaria, fuerit Aconiti nomenclaturæ interpretatio, si eam ab herbæ succo, vel radice, quibus quasi cote spicula à venatoribus affricta & subacta celeriùs subirent, & perniciem afferrent, quàm si à cautibus, aut à pago cognomine deducas: tametsi possit etiam ἀπὸ τῦ ἀκοντίζειν deduci. Eustatius in Dionis. Afrum scribens, Aconitum sonare putat inexpugnabile venenum. Xenophon sanè in libro de venat. ἀκονίτικον φάρμακον, hoc est, Aconiticum venenum, nominat, pro quo apud Hesychium & Varinum non rectè ἀκόνητικον legitur, vt testatur Gesn. de lupo. Cammoron appellatum esse refert Agricola; quòd malo fato & malo interitu occidat.

In insula Ceo Menander scribit lege sancitum fuisse, ne turpiter viuerent, qui bene viuere non possent: nempe vt effœti capularésque senes Aconito vitam finirent, ne reliquis alimentum deesset. *Lex detestanda.*

Ex hactenus dictis certò constat Aconitum plurium stirpium vnum fuisse nomen, quas inter multas lethales compertum esset celerrimam & certissimam mortem adferre: de quibus quia veteres succinctè nimis, atque minùs apertè scripsere, factum est, vt alij atque alij Aconita alia atque alia statuerint. Aconitum autem dici posse omnem herbam venenosam, Syluaticus & alij quidam huius farinæ stultè persuasi sunt. *Æquiuoc.*

Infelicitatem Matthioli de primo suo Aconito mox demonstrabimus.

Cæterùm inter Aconita recensentur sequentes Aconiti species, aliæque plantæ: Thora Valdensis. Herba paris, à Fuchsio malè. Doronica. Petasites alba. Luparia. Ranunc. fl. in medio folio. Acon. lycoct. siliquosum. Dentaria. Hecateis Ouidij. Aconitum magnum purpureo flore, vulgo Napellus. Aconitum Napello simile sed minus, cæruleum, præcocius. Aconitum, lycoctonum autumnale Napello simile. Aconitum lycoctonum cum magno calcari, cæruleum. Aconitum Napello simile flore purpureo Neubergense, foliis latioribus. Aconitum lycoctonum Lyncæanum Napello simile. Aconitum coma nutante, maximum. Aconitum 4. Matthioli, fortè Delphinij flore. Aconitum lycoctonum flore Delphinii. Aconitum lycoctonum flore maximo. Aconitum lycoctonum radice bulbosâ, flore cæruleo, siue galea elatiori. Aconitum salutiferum, vocant Antitoram flore luteo Aconiti. Aconitum racemosum, Actæa quibusdam. Elleb. niger. Iris siluestris. Ephemeron. Ranunc. fl. globoso, siue Trollius flos.

ACONITVM PRIMVM MATTHIOLI foliis Doronici.

Aconiti primum genus Thelyphonum appellatum græcè ἀκόνιτον παρδαλιαγχές, Ital. *Aconita pardalianche.* germ. *vvolffs beer & Dolvveurtz.* Hisp. *Centelha*, gall. *Herbe de la tora*: sæpiùs legi [inquit Matthiol. in comm. impr. anno 1554.] in Tridentinis montibus. Huius generis est & illud, quo vtuntur quidam in Romano & Neapolitano agro, lupis eo tantùm cædem procurantes. Radices eius pluries venales vidi Romæ in Aurelio ponte iuxta molem Adriani: quandoquidem non desunt, qui eas expetant ad mures, canes & lupos enecandos. *Hac ille*, dans iconem sine descriptione, in qua deest flos: radix autem sine vllis fibris aliquomodò exprimit caudam scorpionis: videtur autem nobis fictitia: folia quaterna accedunt ad Doronicum vulgare. *In editione* anni 1559. prædicta repetit, nihil addens, præter appendicem, in qua inuehitur in Gesnerum, qui existimarit & scripserit imaginem esse fictitiam, allegans pro teste, contra Gesnerum, suum pictorem, & alios: Sed ipsemet si vidit plantam integram, cur non descripsit ante quinque annos, aut nunc saltem describit, accersitâ ex Trid. montibus vel Roma, vbi venalem (si fas est ei credere) pluries vidit, vel Neapol. agro. Si misisset aliquam radicem Gesnero, meliùs consuluisset suo honori, quàm temerè debacchando in tam modestum virum, veritatis studiosissimum. Si radices venales Romæ, & *Aconitum* *Locus*

Contra nomina. Matthioli sastanita. vsus earum sit in Romano & Neapolitano agro, procul dubio suum habebat nomen Italicum, quod reticendum haud erat. *In Hist.* germ. impressa anno 1593. hæc habet: Aconitum pardalianches noui scriptores nunquam cognouerunt: ego autem primus reperi non longe à Tridento in monte vallis Ananiæ: ne quis putet me fabulari, ostendi, &c. Aconitum quod Matthiolus primò inuenit, totum eradicauit, vt nullus hactenus simile potuerit reperire. Ei in Editione anni 1571. folia maiora quàm sint cucumeris tribuit, quæ olim in prioribus editionibus minora Cucumerinis dixerat. *Tanta est huius plantæ cognitio apud Matthiolum.*

Lacuna not. Lacuna in Diosc. Aconiti primi Matthioli solam effigiem habet, & præter veritatem dicit bene cognitam in Italia. Dodon. verò Gall. Aconiti Pardalianch. Matthioli eandem cum eo dat Iconem, nec aliam se dare posse scribit, eò quòd in Belgicis regionibus non proueniat, quæ excusatio an sufficiens sit, iudicent alii.

Sed & Clusius in fine historiæ Dodonæi eam plantam, quam Matthiolus pro Aconito pingit, fictitiam dicit. Quare constanter adhuc crediderimus, Fuchsium & Marantham sequuti, folia quæ pingit Matthiolus, esse Doronici vulgò dicti.

Matthioli verò defensionem suscepit author H. Lugdunensis in Append. pag. 16. Eius picturam & verissimam & certissimam asserens, sed mutilam & radice tantùm picta cum foliis: ac se integram nactum plantam à Seplasiario quodam in cuius horto multæ extiterint. Nasci verò in Allobrogibus in arduo & confragoso monte dicto *les Eschelles*. *Quis autem* quæso non miretur hominis impudentiam & temeritatem? Si vidit Aconiti Matthioli integram plantam, tantopere à Gesnero & Guilandino, aliisque pluribus expetitam, & quæ nunquam potuit integra à Matth. demonstrari: cur non reposuit & misit doctis Viris, ac pingi curauit, non emendicans folia Doronici Matthioli cum eius radice ficta, cuius ipsemet Matthiolus pertæsus, postea eam mutauit, non tamen restitutâ meliore: cur appingit ei præter mentem Matthioli flores Petasitidis flore albo. An non videt ille stultus, florem quem describit, non respondere Matthioli dictis, qui in vno loco scripsit flores Chrysanthemo similes *Descriptio.* esse: & in alio dicit, caulem edere hirsutum, florem videre non licuisse, verùm (si sua non fallat opinio) Doronici æmulum illum esse se existimare. Quid blaterat mendax impostor de radice simili æmulàue scorpioni quam nunquam vidit in planta quam describit, diuersâ admodum à Matthiolina. Icon quam proponit, magis est falsa, quàm Mathioli, composita ex floribus Petasitidis, foliis Doronici, & falsa radice Matthioli, *egregium profectò monstrum.*

Aconitum Matthioli nondum visum. Aconitum pardalianches Matthioli (inquit Camer. in Epit. in append. vbi quemadmodum & in Hist. germ. curauit sculpendam iconem, qualem Matth. habet in suis comm. cum mag. fig.) tam rara est planta, vt nondum etiam diligentissimis rei herbariæ studiosis sese vspiam offerre voluerit. De ea itaque nihil adhuc certi indicare possum: alii planè negant extare.

Synon. C. Bauh. pin. Aconitum pardalianches 3. siue Dioscoridis creditum Matthiolo: Aconit. pardalianches Matth. Lac Dod. gall. Cast. H. Lugd. & Tabern. An in rerum natura sit Aconitum Matthioli, dubitat Gesnerus de hort. & lunariis. In Lugd. hist. primùm Matthioli figura exhibetur: dein in append. iconi priùs propositæ, ramulus floribus onustus adpingitur: Quod aliqui fictitium existimant: Lugd. historiæ author plantam in Allobrogibus nasci scribit: quid sit ignoro.

THORA FOLIO CYCLAMINI.

Descript. CAulem habet singularem, palmarem, aut ferè etiam dodrantalem, iunceum: *folia* duo aut tria ex radice statim principiò oriuntur, cauli quoque circiter medium adnascitur, nullo interueniente pediculo, *folium* vnum aut alterum, vnúquodque singulare, ordine caulem conscendens, circinatæ ferè rotunditatis, Cyclamini foliis par, aut etiam duplò maius, in medio per marginem aliquando sinuatum, interdum minus, rigidū, neruosum, glabrum, argutis denticulis concinnè in ambitu crenatum: reliqua superiore caulis parte parua, oblonga, acuminata, simplicia, aut in lacinias aliquot fissa, Thalictri folia æmulatur: *flos* summo cauli insidet vnicus [interdum bifidus caulis in singulis ramis singulos gerit flores] Ranunculi & figurâ, & colore luteo: nec dissimile Ranunculorum echino capitulum è *seminibus* coaceruatis conglobatum: *radix* numerosis constat habitiusculis, oblongis, Asphodeli imitatione ad caput vnum obliquum annexis radiculis, in tenuia longaque filamenta desinentibus.



Thora plex. C. Bauh. pin. Gesnerum sequutus Thoram duplicem statuit maiorem & minorem. Maior, inquit, foliorum exortu & numero variat: enascitur enim vno folio, vel duobus, idque vel statim à radice, vel nullo à radice, sed in caule duob⁹ maiusculis, vel trib. vel quatuor, vel quinque ad summum: hinc Tabernamont. fœminam quatuor, marem duobus foliis magnis pingit. Minoris folia breuiora, supernè latiora, & magis incisa: huius flos Clusio quinis, illorum, quaternis [quina nec pauciora in Clusii figura obseruo] duntaxat foliis exprimitur.

Gesn. de Lun. Tora venenata, Dora fortè dicenda potiùs: Lunaria quorundam, Aconitum 1. Dioscoridis, Aconitum verum pardalianches Alexandri Peieri. & Gabr. Fallopii. Eid. de quadr. in hist. lupi p. 748. Herba rara, Toræ nomine in Baldo proueniens, flore violaceo. p. 947. Aconiti primum genus, folio Cyclamini, Tora Valdensium. p. 651. Aconitum Dioscoridis primum, Tora quorundam. De hort. Aconitum 1. siue pardalianches, Tora siue Toxicum vulgò Valdensium, folio nunc singulari, nunc binis, ternis, quaternis, aut etiam quinis ab vna radice. Hæc quidem sunt Synonyma Toræ Ges-

riæ Gesneri, qui Matthiolum meritò in eo labi affirmat, quod scribit folium ei semper singulare esse. Sed rursus aberrat, quod Toræ contra aliorum sententiam violaceum dicit.

Anguill.epist.14.huius plantæ meminit,dicens, Ghinum Aconitum vocasse:ipse autem eam opinionem,non probat.

Tura Thoram, Tauram, aut Turam, vt vocant,Dodon. Valdensem cognominat, ad differentiam Napelli, qui & ipse Thora vocatur. An porrò cum Farfio Auicennæ eadem fuerit, disquirendum proponit, quòd hoc affirmare difficile sit;

Rhegin. in exercit. refert Nepam, σκορπίον, ex Theophrasto Aconitum primùm esse: hoc autem seculo produci herbam quandam nomine Nepæ, quæ alioqui plerisque herbariis Thora existimetur.Considerent quæso lectores an Rheginus non confundat nomina duarum plantarum?

An sit verum Aconitum dubitat Gesnerus.

De φθόρα Valdensium hæc in Adu. Lobelius. Non inscitè quis inseret huc [inter Gramen Parnassi & Cyclamen]illam istis persimilem herbulam, quæ passim montium, Alpiúmque accolis vocatur Thora, interdum nulla adiectione,interdum Valdensium. Etenim multùm diúque venatores illius alpinæ gentis hâc vsi sunt, vti etiamnum multi alij, ad ferarum capturam, quibus solo succo expresso,& spiculis illito certam citámque parant perniciem, quà namque hæserit telum, aut vulnus fecerit,subire repente virus,quo ilicò ora vulneribus [nisi præcisione anteuertant corrumpuntur, putrescúntve:vnde Phthora nuncupata, vestigio manifesto de Græcis relicto: quippe φθόρα corruptio, nex, venenum,aut mors. At hi quibus multis periculis notæ sunt vires earum omnium herbarum,quæ vulgò nuncupantur Sagittariæ, cuiusmodi cum multis Aconitis, etiam Hellebori sunt, Hispanis vocati *Hierua de los abaleſtrieros*, prout ista est, cæteras prope elumbes & incertas ducunt. Huius verò ineunte Vere ius premitur, atque vesiculis, aut potiùs vngulis & cornibus bouillis reconditum emitur, mittitúrque venenum ad emporia finitima, vbi ad vsus annuos venationum sibi comparant ferarum insidiatores, quos vicini Delphinates,Allobrogi & Prouinciales vocant, *Bessiers*, vel *Lo batiers. Qui quidem* monere potuissent pseudocommentatorem Matthiolum, ne Pseudo Aco-
not. nitum astrueret, vt quæ funesta dote superet quoduis Aconitum & toxicum.

Thoram Valdensium Clusius inter Ranunculi *ilus ra-* genera,quæ grumosâ radice constant,referendam censuit; ideóque Ranunculum grumosâ radice tertium cognominauit, inferens Gesnerum voluisse in epistolis operâ Wolffij editis,esse Cyclaminum tertiam Plinij lib.25.c.9.& Limeum eiusdem lib.27. c.11. descripta.

C.Bauhin.pin. Aconitum pardalianches 1. seu *na.* Thora maior: Pseudo-Aconitum pardalianches Matthioli: Aconitum 1.seu pardalianches maius Gesn. hort. Aconitum Ghini Anguill. Limeum Plinij Anguill. H.Lugd. Herba thora, Limeum falsò vocari creditum Guill.pap. Tora venenata Gesn.lun. Phthora Valdensium Lob. in Adu. & Icon. Plant. p.604.ac Clus.hist. Thora Valdensis Clus.pann.Cast. H.Lugd.& Camer. Thora mas & fœmina Tabern.& Gerar. Thora maior Cam. epit.Huc nos referimus Vulpariam alteram Cæsalpini. *Eid.* Acon pardalianches alterum siue Thora minor: Aconitum 1. minus Gesn.hort. Thora minor Gesn. de Acon.& Cam.epit. Thora, Valdensis Dod. Thora Sabaudica & Thora montis Bald.Tab.& Gerar. Limeum pard.1.genus vno folio H. Lugd. Ranunculus grumosâ radice 3.Clus.hist.

Clusius cum Tabern. non demonstrat qua in re binæ illius icones differant: in foliis florum nulla est diuersitas. Vtraque enim tam Phthora Valdensium montis Baldi, quàm Ranunculus 3. grumosâ radice,quinque folia floris habet.

Thoram copiosè inuenimus in monte Iura, non solùm vno folio, sed etiam duobus,tribus & quatuor: florebat Iunio:semen dabat Iulio. Cæterùm,in Alpibus,& Allobrogum,Heluetiorúmque montibus gigni refertur, & apud Valdenses, ac Baldo Italiæ monte frequens. Locus & tempus.

Perniciosa autem & venefica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, vt homo quidem præcipuè, deinde & quadrupedes, ac aliud etiam quodlibet ferarum, vulneratum aut ictum telo huius succo imbuto illitóue intra semi-horam pereat ac moriatur. Negatur tamen mortiferum, si bibatur, aut deuoretur, tametsi absque noxa id non fiat. Venatores succi vim experturi, acum eo inficiunt, quâ ranam pungunt: quæ si ilicò moriatur, præsentaneum iudicant: auctor Gesnerus. Vires & vsus

---

THORA APVLA FOLIO ALCHIMILLÆ.



Mirum nô annotare Tabernomontanum, vbinam terrarum Thoram suam hanc Apulam siue Neapolitanã, Alchimillæsiue Stellariæ foliis, asperis & maculosis, vt ait, alioqui aliis Thoris similibus, obseruarit.Si vidit vnquam cur non diligentiùs descripsit?De hac nobis nihil constat, quare posteris de ea cogitandi occasionem non eripimus. Vbi etiam C. Bauhin. in suo pinace eius meminerit, nondum intelleximus.

ANTITHORA SILVATICI folio rotundo.

Antithora 5. à Siluatico descripta, *radicem* habet ex rotundo oblongam, magnitudine & figurâ oliuari: *folia* rotunda, Asari similia,per ambitum leuiter serrata, nullis fibris donata, Asari instar.Hanc herbam semel tantùm mihi contigit [inquit Tabern.] videre ab Italo quodam

ex monte Gargano allatam [qui & in Sabaudiæ & Pedemontij montibus copiosè prouenire adserebat] sed sine floribus, quos Cyclaminis floribus similes perhibebat, colore violaceo, quales ei Siluaticus, authore Pandectarum, tribuit. Eum pro pictura nunquam licuit nancisci. Radix sapore est amaro. Qui aliquando Garganum conscendent montem, Siluatici Antitoram perquirent. Nos non multùm tribuimus relationi Tabernamontani, & minùs eius Rhizotomo, autori Pandectarum.

Synon. Hermol. & Ruell. Antitaura vel Antithora, herbæ Tauræ siue Toræ venenosæ, per antipathiam occurrens. Gesn. de lun. Antithora flore subrubeo, foliis rotundis & modicè incisis. Eid. de Aconit. Anthora folio Violarum, floribus subrubeis. Cæsalp. Figatella.

Quid est? Quid per Antithoram intelligant affirmare non ausimus, rem diligentiùs examinent lectores.

ACONITVM FOLIO PLATANI, FLORE luteo pallescente.



Descriptio Ex *radice* flexuosis, numerosis, nigricantibusque fibris, cirrisue implexis satis iucūdo odore præditis; *caulis* surgit leuiter hirsutus, duobus cubitis altior, inanis, striatus, rotundus, tenuis, lentus, & nonnihil flexuosus, in alas diuisus: *folia* ampla quinquepartitò primariò diuisa, singulis segmentis denuò subdiuisis, superiùs ex atro virentia inferiùs albicantia: vel, vt ait Lobelius] *folia* viticea, altè incisa, nigricantia, & Geranii maioris vt similia, ita maiora: *flores* ex pediculis vncialibus, & plusquam sextantalibus, quorum singulis appositum foliolum oblongum, interdum dissectum, sæpiùs integrum, lutei, aut ex luteo albóue herbacei, oblongi, concaui, inferiùs hiantes, è foliolis quinis compositi, duobus lateralibus breuibus & latis, infimorum altero lato, altero acuminato, quinto in tubi modum, concauo, in cuius intimo recessu, duo *cornicula* in spiram conuoluto extremo, dorso breuem hiulcum canaliculum sustinentia occuluntur, ad quorum coitum in floris hiatu staminum conspicitur congeries herbidorum, apicibus vel albidis, vel herbidis, vel nigro mixto versicoloribus: Lobelio, flores lutei sunt, vel pallentes, Linariæ colore & effigie: siliquæ ternæ vel quaternæ, Aquilegiæ, rectæ, simul iunctæ, in quibus semen, Lob. angulosum & atrum, Trago pullum, Cepæ vel Nigellæ semini non dissimile, quod degustatum crebra sputa prouocat, natura calidissimum, veluti Pyrethrum.

Luparia Ruell. Ruellius ait Lupariam vulgò nominatam, quod sc. lupos enecet, folio Vitis, multas habente diuisuras & maculas? flore oblongo, luteo, ideoque recentiores Lycoctonon esse arbitratos.

Matthiolus Aconitum Ponticum statuit, in omnibus ferè Italiæ montibus præsertim verò Tridentinis nascens, foliis magis quàm Platani incisis: caule Filicis: floribus luteis figurâ similibus Ranunculi floribus, sed multò maioribus: vulgò Lupariam vocari perhibet, quanquā in Tridētino, Herba vulpis nominetur, eò quòd radices eius tritæ & carnibus mixtæ vulpes interimat. *Duas autem* proponit Matthiolus in impress. anni 1554. icones: vni titulus est Aconitum 2. Et hæc icon est Aconiti quod nos hoc capite exhibemus flore luteo. Alteri titulus est. Aconitum tertium: quod nobis figmentum est, compositum fortè ex præcedenti & Trollio flore: de hoc autem agimus H. n. lib. 30. sub titulo, Ranunculi flore globoso. *De hoc* ait Gesn. de lupo: Matthiolus in in prior. comm. dicit Pontici Aconiti, quod Dioscorides descripsit, flores luteos figurâ similes Ranunculi floribus, sed multò maiores, &c. vulgò Lupariam dici. Verùm nostra Luparia & lutea, & cærulea, flores habet cucullatos, vt ita dicam, Ranunculi floribus longè dissimiles, quare deceptum hîc Matthiolum puto. Hæc Gesnerus de Pontico Aconito Matthioli quod in impress. anni 1554. Aconitum tertium inscribit. Cæterùm, ritè consideranti verba Matthioli, apparebit illum nesciuisse, quid scriberet, eique incognitas plantas fuisse, ac duas confudisse: Tridentini Medici & pharmacopœi perpendant an vtraque planta, Aconitum 2. & 3. in proximis montibus proueniat, an ibi sit in vsu Aconitum Matthioli flore Ranunculi, quod nobis persuadere haud possumus. *In comm.* anno 1559. impressis, antè citatis, de tertio genere loquens, hæc addit: Quanquam Gesnerus de animalibus, negat inueniri Aconitum cuius flores lutei sint, atque Rosas æmulentur, attamen decipitur: siquidem plures extant montes, qui hoc Aconiti genere scatent. Quare me hîc vera scripsisse, Gesnerum contrà veritati refragari, posteris omnibus testatum relinquitur. Sed modestè Gesnerus scripsit, vt ante ostendimus, prudenter quoque fecisset Matthiolus, fassus si fuisset suum lapsum, pari modestiâ erga Gesnerum vsus. Ille nunquam, nec eius buccinatores patroni, fautores, & discipuli monstrabunt Aconitum prouenire in Tridentinis montibus, nec in aliis, quale suâ icone proponit Matthiolus. Esto sanè proueniret planta planè similis eius figmento: non tamen propterea foret Aconitum Dioscoridis lycoctonum, & Luparia communiter dicta, de qua Gesnerus & nos hoc capite agimus. De Aconito Matthioli flore Ranunculi, pluribus loco à nobis dicto agimus, quod non negauit Gesnerus prouenire in Tridentinis montibus, si vera icone exhibeatur, nec veritati refragatur in iis, quæ scripsit contra Matthiolum loco allegato. In comm. cum magna figura eadem scribit cum præcedentibus, mutatâ nonnihil icone. In icon. impressis anno 1571. Aconito suo secundo, in altis montibus nascenti, & præsertim in Baldo in Veronensi agro, & Aconito tertio flores adscribit purpureos, ita vt manifestè appareat has plantas non sibi notas fuisse: cùm in aliis Editionibus Luteos, vt reuera sunt, vtrisque Aconitis flores tribuat.

Per tertiam & vltimam Lycoctoni Dioscoridis speciem, licèt Lacuna intelligat hanc plantam, Lupariam vulgò dictam, & aliquibus Napellum existimatam, floribus luteis, Linariæ similibus

milibus,attamen Aconitum secundum inscribit.

Gesn.hort. Aconitum secundum, vel lycoctonum, Radix lupi Tigurensium: efficacior floribus luteis: Item, Aconitum 2. flore albo, Napellus albus. Eid. in app. Aconitum pallido flore Lupariæ vel Lycoctoni nomine vulgò dictum; Aconiti species alia floribus albis, folijs minoribus, radice simili, nempe latiuscula, dissecta: In monte fr. Aconitum luteum. De quadr. secundi Dioscoridis Aconiti genera duo agnoscit, luteum & cæruleum: quorum illud multò venenosius & vehementius est, à Theophrasto & Dioscoride descriptum, ac Germanis Luparia per excellentiam dictum. Hoc quoniam radix interdum minùs nigra, fusca scilicet & nonnunquam albicans Lupariam albam nominant. Alij Pæstam lupinam vocant.

Luparia [inquit Siluat.] est herba interficiens lupos, & potissimùm puluis ex ea: quidam falsò dicunt Radiculam esse, siue Helleborum nigrum, cùm reuera sit Strangulator adip.

Turn. Aconitum alterum Dioscoridis, folio Platani profundè inciso, floribus luteis, siliquis breuibus, semina nigra continentibus, in hortis duntaxat nascens.

Dod. Aconitum ponticum: Eid. de purg. Aconitum luteum maius: officinarum plerarum Napellus: strangulator lupi Arabum, hoc est *Canach adip:* Auicennæ: In fol.lat. Aconitum lycoctonum maius.

Thal. Aconitum licoct. luteum. Lob. in Icon. Plant. p.677. & Obs. p.385. Acon. luteum ponticum, Lupicida.

Camer. hort. Acon. lycoctonum fl. luteo, Lupariam Heluetiæ duplicem statuit: & Maiorem folio latissimo, minùs nigro, & serotino magis flore ait à minore discrepare, alioqui similes esse plantas. Hinc in Epit. & Hist. Matthioli duas habet figuras: Vnam inscribit Aconitum secundum, floribus luridis, aut luteis pallescentibus: Alteram, Aconitum sextum, Napello simili folio, sed multò maiore, & albis quibusdam liuescente venulis, floris figura ad Lupariam accedens, colore pallescente luteóve. Cæsalp. lib. 15. cap. 32. Napellus primus, folio Platani, &c. Eid. cap.33. Lycoctonum ponticum Dioscoridis, folijs effigie Platani.

Tabern. Icon. & Hist. Aconitum Matthioli secundum: Item, Aconitum 7. siue luteum seu ponticum. Eid. hist. Aconitum. 8.

C. Bauh. phyt. Aconitum 2. siue lycoctonum luteum: dilutiùs quandoque viret, interdum & flos pallidior, communiter ex pallido luteus. Habetur & flore albo in monte Mutteto. Eid. Aconitum 7. siue inflexâ comâ, folijs latioribus: Acon. 6. Matthioli, florib. purpureis, Camerario pallescentibus luteisve. Apud Matth. Acon. siue lycoct. luteum; Acon. 2. Matthioli florib. purpureis: Item, Acon. 10. siue sextum Matthioli floribus splendens purpureis. *Nos nusquam* comperimus Matthiolum dixisse Aconitum suum 2. florib. esse purpureis, imò manifestè ait subluteis. Sexto quidem adscribit purpureos, verùm vbi splendere dixerit, nondum legimus. Illud nobis constat, eum nihil certi aut serij de hoc Aconito, sed tantùm ineptam proposuisse figuram sine descriptione: descriptio, quam hic addit, conuenit descriptioni 2. à Matthiolo positæ: frater etiam ponit figuram Tabernamontani. Quæ occasiones vt non separemus hoc sextum à secundo Matthioli, donec nobis demonstretur, cuius plantæ imaginem Matthiolus exhibuerit.

Ἀκόνιτον ἕτερον, ἀκόνιτον κυνόκτονον & λυκόκτονον Græcis: Germ. *vvolffsvvurtz*, Luparia: Rhætis *Ris de lup*, id est Radix lupi: Gall. *Tue loup. Estrangle loup: Madriettes*, Fuchs. It. *Aconito per amassar lupi & cani*: Hisp. *Yerua mata lobos:* Angl. *vvolfs bayne, Yelobbe vvolfs bayne, Playne:* Boh. *vvomeg.* — Synonyma Nom. ling.

In altissimis montium vallibus nascitur in variis Germaniæ Austriæ & Pann. ac Heluetiæ locis: in sylua Hercynia præsertim. Refert Matthiolus in Italiæ omnibus ferè montibus nasci, præsertim in monte Baldo in Veronensi agro: Thal. in montibus cæduis, præsertim vbi graminum maxima est luxuries, Stolbergæ, Ilfeldæ, &c. Gesnerus sæpissimè iuxta petras montium emicare vidit, etiam in ipsis petris & rupibus sed terra intectis. Maio floret: in hortis ex semine nimiùm propagatur.

Qui Aconitum antiquorum esse admittunt, vires ex antè dictis petant. Lupariæ herbæ, semen aut radix in puluerem redacta, & cum oleo temperata, vt vnguentum inde fiat, illitu pediculos ac furfures quocunque tandem inueniantur loco, enecat ac expellit: idem radix præstare potest, si in aqua vel lixiuio decoquatur, ac cum illa postea caput abluatur: est autem adurentis facultatis sicut & Napellus: quare intrò sumi non debet, inquit Tragus. Quàm enim noxia sit planta internis corporis partibus, interitu conuiuarum Antuerpiensium, qui in acetarijs harum radice vescentes diem suum obierunt, abundè demonstratum fuit. Perhibet & Dodonæus, cui olim calida & sicca erat in quarto gradu, facultatem huius, veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialem esse, & reliquis quoque animantibus perniciosam. Inter venena atrocissima reponitur à Lobelio. Pro deteriore cæteris Aconitis veneno habent venatores, inquit, qui Lupicidam vocant, non quòd idem non faciant aliæ, sed quia citiùs & certiùs: quin nonnullis in locis adultæ flores, vel solo mansu fauces linguamque tumore excitato adurunt & vertiginem cient. Germani rhizotomi mures occidi promittunt, si Lupariæ radicem tritam cum pulte ex Auenæ aut Frumenti farina mixtam gustauerint. — Vires & Vsus.

NAPELLVS VETERIBVS.

CAP. XVIII.

AVicennæ Napellus est venenum perniciosum, naturâ in summo caliditatis & siccitatis gradu. Est venenum destruens bibentem se, maior verò potio est medietas drach. & minùs hoc interficit. Theriaca verò eius est mus Napelli, qui eo nutritur, semen sc. ex eo cibans. Ex omnibus autem confectionibus diamoschum magis Napello resistit: lib. 2. Coll. tractat. 2. cap. 499. Est & Napellus Moysi buha [subdit cap. 500.] quæ est herba nascens cum Napello. Et cuicunque Napellus appropinquat, non crescit, vel non fructificat arbor eius. Et est maior Theriaca Napello. & in ipso sunt omnia iuuamenta, quæ sunt in Napello ad albaras & ad lepram. Napellus verò Moysi est animal, quod moratur in radice Napelli, sicut mus. Confert ad albaras & ad lepram. Est Theriaca omni veneno — Temperam.

& viperæ. Napellus porrò est [vt refert lib.quarto fen. 6. tract.1. summa 2. cap.1.] de deterioribus. Et accidit potanti ipsum, vt apostementur labia ipsius. Et lingua eius, & egrediuntur oculi eius, & frequens fiunt super ipsum vertigo, & Syncope, & non exercere seu non mouere potest crura ipsius, & est malum, & qui euadunt ex eo rarò euadunt quin cadant in hecticam, aut phthisim, & quandoque facit epilepsiam odor eius. Et eius succo imbibuntur sagittæ, & interficiunt, quem inueniunt, statim. Oportet autem vt festinetur ad faciendum vomere bibentem ipsum cum decoctione seminis Napi: & Rapæ, & dentur in potu vinum, & butyrum coctum vaccinum, dando potum super potum, & similiter decoctio corticum glandium cum vino. Deinde cura eius principalis est Bezahar, & medicamen de muscho, & Algeduar, & buha seu bis mus buha, & theriaca magna quandoq; confert in eo vsque ad terminum. Et de melioribus rebus est vt detur in potu muschus in fricatione albezahard: aut quantitas ʒ j. de medicamine muschi cum siliqua vna muschi. Et existimant quidam quod radices Capparis sunt Bezahar Nappelli. Et omnia albezaharad sunt bona ei, & propriè illud quod simulatur alumini, & habet fila sicut fila lithargyrij. Et animal mus nominatum Napelli, & est mus contrarius Napello, & destituitur eius operatio, cùm comeditur ex ipso. Resistit & Zedoaria Napello, cum quo illa crescit. De Napelli assumpti signis & curatione consulendus etiam Rhazis & Haly.

Cura

Toxicum Græcorum

Cæterùm, crediderunt aliqui Napellum Auicennæ esse speciem Aconiti: Verùm Manardus eius fuit opinionis Napellum Arabum & Toxicum Græcorum idem esse venenum, quam opinionem non omninò repudiandam censuit Lacuna.

Auicenna [inquit Leonic. de err. Med.] existimat Cicutam, Succaram, esse Napellum, aut venenum, quod interficit hominem, & non interficit turdos. Galenus non de Napello & turdis, sed potiùs de Cicuta & sturnis hæc intelligi voluit. Signa quæ ab Auicenna ponuntur in eo qui hauserit Napellum sunt eadem quæ à Diosc. & Paulo scribuntur, de ijs qui Toxicum biberint. Quod in authore Pandectarum legitur, atque ab omnibus ferè Medicis creditur, Napellum esse speciem Aconiti, id ex Auicennæ sententia affirmari non potest. Aconitum enim duplex est authore Galeno: de ijs autem duobus Aconiti generibus Auicenna eundem Galenum secutus est, sub nomine strangulatoris adip, id est lupi, & stragulatoris leopardi, ac seorsim à Napello tractauit. Quod Galenus de Cicuta & sturnis, non autem de Napello & turdis, vt in ore est omnium ferè Medicorum, qui solâ Auicennæ autoritate freti id constanter affirmant, interpretandus sit, experientiâ compertum habetur. Quis enim dixerit an Turdi sine noxa Napello vescantur: cùm quid sit Napellus ex ipso Auicenna non constet.

Pandect. error alius

Idem Pandect. author, vnum Aconiti genus idem facit cum Napello apud Arabes celebri, sed falsò, cùm potiùs videatur Gesnero Ellebori nigri species esse.

Æquiuoca

Cæterùm inter Napellos sequentes recipiuntur & recensentur plantæ: scilicet, Aconitum folio Platani flore luteo pallescente, quod est Napelli primum genus Clusio, Napellus officinarum plerarumq; de quo antè. Aconitum magnum purpureo flore. Aconitum Lycoctonum autumnale Napello simile. Aconitum lycoct. Napello simile, flore purpureo, Neubergense, folijs latioribus. Aconitum lycoctonum flore maximo. Acon. lycoct. radice bulbosâ, flore cæruleo, galeâ elatiori. Aconitum racemosum, Actæa quorundam. Antithora, flore luteo Aconiti. Crescentij Napellus, siue, vt ait, Napus marinus, in littore maris crescens, venenum pessimum & perniciosum, summè calidum & siccum, quod linitum delet maculas cutis, &c.

NAPELLI MVS VEL MVSCA.

De animali, quod Napello nutriatur, hodie autores minùs conueniunt. Sunt enim qui murem: sunt & alij qui muscam esse contendant.

Remedia aduersus Napellum

Aduersus Napellum tam pernitiosum venenū remedia quædam enumerat Auicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum præsidio sunt: atque inter ea murem etiam [vt antè videre licet] reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ totâ substantiâ aduersetur, & assumentem ab omni vindicet ac liberet periculo.

Musca Guainerij

Antonius Guainerius Papiensis suâ ætate celebris Medicus, in tractatu suo de venenis, hunc non murem: sed muscas esse existimat. Refert siquidem quendam Philosophiæ ac veritatis studiosum, sollicitè admodum ac diligenter murem huiuscemodi quæsiuisse, neque vnquam vel murem, vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam: sed muscas abundè multas folia depascentes inuentas, quas Philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex ijs confecit, quam & aduersus venena alia, sed contra Napelli vtilissimam ac efficacissimam comperit. Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum Lauri, antidoti Mithridatis singulorum Vnc. duas, muscas Napelli 24. mellis & olei, quantùm satis est.

Muscæ Lobelij

In eadem cum Guainerio & Philosopho illo sententia sunt quoque P. Pena, & M. Lobelius, qui murem Napellum depascentem nusquam affirmant visum: sed muscas esse, quæ turmatim aduolent, & floribus huius insideant. Napellus, inquiunt, à quovis animalium illibatus perstat, præterquam à muscis quæ illi turmatim insident & aduolant, & floribus fortè innascuntur, sunt enim fermè concolores, maiores quàm communes, alis capitulisque ex lurido viridive cæsio virente, quasi cantharides, vel cincedulæ. Hasce attentiùs obseruauimus quidem continenter de floribus rostello delibantes: cæterùm murem Napelli frustra diu & multis aulis plantis quæsiuimus, & an vidissent opiliones percunctati, vsquam sibi visum negabant. Quare μῦν siue murem, è μυῖα siue musca fecisse istos Arabas, iam tum suspicio nos incessit: quippe nullum antidotum è mure parant, è muscis præstantissimum, aduersus funestum tarantæ morsum, atque epidemicos morbos, cuiusmodi est hæc: ℞. Muscas quæ pastum ceperint de Napello n°. 20. Aristolochiæ, boli Armeni añ. Drach. 1.

Cæsiæ Anglorum

Cæsias porrò muscas, quæ ex Aconiti cærulei seu Napelli floribus viuunt, studiosè Anglos obseruasse testatur etiam Thalius.

Matthiolus cõtrà gloriatur se murem, qui Napelli radicibus victitat, pluries in Ananiensibus montibus inuenisse. Sed quandoquidem controuertitur, an mus vel musca ab Arabibus rectè reddatur, cur Matthiolus non descripsit murem, & quo

& quo in loco, quaque figura, quibus auxilijs denique eum deprehenderit? cur non indicauit, an eum noctu vel interdiu obseruarit? cur non iconé, quâ formâ radicem arrosam eruerit, expressit? cur diuersimo sè eam pingit?

Verisimile itaque est, vel Dodonæo teste, non murẽ esse, qui Napello sustẽtetur, sed muscas esse, quæ linctu eius viuant. Nam Aconitum, cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde μυοκτόνον καὶ μυόφονον, siue Muricida dicitur.

ACONITVM MAGNVM. PVRPVREO flore, vulgò Napellus.



Consultiùs ex hortis exularet pernecabile Napelli virus, nisi stultæ volup'atis illecebrarũ quàm sanitatis studiosiores esse velimus, facileq; illice hoc oculorũ pabulo in tãta florũ cùm; salubriũ aut saltẽ innocentium, tũ amœnorum fæcunditate carere possint viridaria & paradisi: est autem trium circiter cubitorum altitudine, ac etiam humanâ, rigido, fractuque contumaci *caule*, tereti, purpurascente: qui in ramos diductus, in singulis longã gestat *florum spicam* cæruleorũ, & cucullo *folia* reliqua, quaterna numero, obtegentium: quos sequuntur, singulos tria ferè Aquilegiæ *cornicula*, *semine* plena: *folia* alterno situ ex vncialibus pediculis, atro virore nitentia, Aconiti lutei lycoctoni folijs maiora, in crebriores lacinias angustas multùm diuisa: *radix* Napi parui magnitudine, nigra, fibras è lateribus producit, sæpè & alios Napos collaterales adnatos habens.

Herbam, Germanis *Eisenhuetlin* dictam radice Lupariæ, satis iucundo odore, Tragus trium generum esse statuit. Maximam, Minorem, & Flore luteo. Nos hoc præsenti capite de maxima specie agimus, & de minore fortè sequenti. Fruticem flore roseo suspicamur esse Nerium. In Hist. germ. Aconiti facit speciem alteram, Napellum vulgò dictum, eius tamen pictuam non exhibet.

Lobelio in Aduers. [vt etiam in Obs. p. 687. Icon. Plantar. pag. 679. vocat] Napellus vulgaris, vulgò Germanis *Kappenblumen*, dicitur, & propter similitudinem Brabantis *Muenchscappen*: Insignis, inquit, radix, insignior & flos, arguto naturæ opere: præ se namque fert cucullæ hiantis aut cassidis speciem. Huius videas accliues montium saltus Iunio & Iulio perquàm elegantem, & luxuriantem fundere vbertatem in Rhæticis alpinis, cui tamen [iuncto illic arroso Gramine] parcit quantùm est pecoris; præsertim secus iter, quo Constantia Nafaretum versus itur, vbi à quouis animali illibatum perstat, præterquam à museis Nec in vlla planta huic Napello congenere, muscæ hæ cæruleæ insident aut victitant, quo certior est coniectura istum Napellum esse Arabum, idemque Dioscoridis vnum ex Aconitis: Fortè autem Rappen pro Cappen legit Lobelius.

Turnerus vocat alterum Aconiti secundi genus, folio magni alicuius Ranunculi, copiosè proueniens in ipsis Alpium iugis inter Splengen & Clauennam. Fuchsius in suis paradoxis, nihil aliud Aconitum esse putat Mauritanis & præsertim Auicennæ quàm Napellum. Quâ in re meo quidem iudicio [Matthioli verba sunt] fallitur, quippe quòd reperio Auicennam de vtroque Aconiti genere scriptitasse, & alterum appellasse Strangulatorem adib, alterum verò Strangulatorem Leopardi quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos Lycoctonos & Pardalianches: atque eundem priùs magnâ differentiâ speciatim de Napello egisse constat. Præterea Napellus radicem Aconitis longè dissimilem profert: sicuti & folia, quæ potiùs Artemisiam, quam Cyclaminum & Platanum referunt. Flores item edit purpureos, qui antequam dehiscant, mortui hominis caluariam repræsentant, dehiscentes verò pandunt ferè Vrticæ mortuæ modo. Caules ei bicubitales, & aliquando maiores: semen paruum, nigrum, corniculis conclusum breuibus. Quæ certè omnia & harum plantarum discrimen apertè ostendunt, simul & Fuchsij sententiam refellunt. Hinc itaque colligendum putauerim Aconitum cuiusque generis nullam habere cum Napello cognationem &c. Cæterùm addit, existimarunt Manardus & Leonic. quod Napellus & Toxicum Græcis vocatum inter se non differant: sed isti aberrarunt. *Hæc Matth.* qui pro Napello iconem exhibet minùs artificiosam, & fortè ipsi minùs cognitam: quandoquidem Napello radicem assignat Aconitis longè dissimilem. Quæ autem est dissimilitudo in radicibus Aconiti eius 2. & 4^ti^, & Napelli? Quæ item in com. cum mag. fig. in radicibus Aconiti sexti & septimi, vbi Napelli longè diuersam proponit iconem, potiss. radice & folijs: caules etiam Aconitorum Matthioli aliquid commune habent, cum caulibus Artemisiæ: flores etiam, quamvis colore varient, formâ conueniunt: sed & vires quoque penè eædem sunt. *Matt. notæ.*

Lacunæ Napellus, caulibus Artemisiæ maioris, floribus purpureis. Thal. Acon. cæruleum seu Napellus cum cæsijs muscis. Gesn. hort. Aconiti altera species cæruleo flore: Tota Italorum quorundam, etiam flore purpureo: Sueui aliique Germani vtramque Lupi radicem vocant. Eid. de lupo, Aconiti secundi Diosc. genus alterum cœruleum, luteo minus venenosum & vehemens: Napellus Arabum: Luparia nigra. *Synonyma plura.*

C. Bauh. pin. Aconitum 10. [11. phyt.] siue cæruleum, seu Napellus 1. *Ysenhuetlin* Brunf. in. 4. p. 292. sine icone; Trago. Napellus Matth: Lon. Dod. Cast. H. Lugd. & Cam. vulgaris Clus. pann. Napell. arboreus Eyst. Napellus verus Lob. Obs. p. 387. cæruleus in Adu. & Ic. Plant. pag. 679. Napellus maior latifolius & angustifolius Tabern. Napellus reticulatus, Cæsalp. Aconitum lycoct. cæruleum Dod. gall. Aconitum 2. vel lycoctoni species altera Gesn. hort. Aconitum lycoct. 6. Clus. hist. Aconitum cæruleum Gesn. coll. Thal. *Synonyma.*

Foliis est latioribus, & angustioribus [siue maius & minus, vt habet in phyt. & hinc apud Tabern. binæ figuræ: [flore communiter cærulæo, aliquando purpureo, roseo, albo, & è cæruleo & *Varietas.*

albo colore variegatus, qui Napellus flore variegato Eyst.

Germ. *Eisen huettelin, Narren cappen, Cappenbluemen, blavv vvolffsvvurtz*, & *Teuffelsvvurtz*. Belg. *vvolffvvortele*, It. & Hisp. *Napello*. Angl. *Blavv vvols bayuie*, Gall. *Cappe de Moyne, & bleu tue loup*.

Locus. In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, vt Harcynia Saxo nothuringica, sæpè quidem iuxta saxa, sed magis in terrenis, nullo serente prouenit: apud Belgas quandoque in hortis reperitur, teste Dodonæo. Maio aut Iunio, interdum etiam seriùs, alsiosis locis flores vigent:

Tempus. semen Augusto dat. Montbelgardi spontè copiosè prouenit inter pontem Vauiaucourt & Dampierre, ac vlteriùs inter dumeta. Non longè à pago Audincourt ad Dubin elatiori loco, qui non alluitur, Septembri mense copiosis floribus vidi anno 1608. ad hominis circiter altitudinem excrescere.

Vires & Vsus. Vis & facultas Napelli & homini & quadrupedibus multis perniciosa est. Euidenti, sed perquàm miserabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc est memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ essent radices, quicunque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptomatibus breui vitam cum morte commutarunt, testimonio Dodonæi, qui olim calidum & siccum ad quartum gradum pronunciabat. Quin & Turnerus perhibet Gallos quosdam Antuerpiæ, pro Imperatoriæ, in acetario comestis Napelli radicibus, intra biduum omnes obiisse, exceptis duobus histrionibus, qui eas reuomuerint. Caueant sibi igitur mortales, ne breuis florum elegantia, graui dispendio veneni radicum compenseiur. Cærulei Aconiti radicibus qui pro Elleboro nigro vterentur, pharmacopolas in Sabaudia vidit Gesnerus. Sed & Syluius alicubi reprehendit idem à nonnullis in Gallia fieri: cuius erroris occasio eis fuit radicis color, & quòd ventris profluuium similiter moueant, & quòd Elleborus ipse eis deesset. Saxonia se audiuisse narrat fuisse Medicum Germanum, qui omnes peste correptos

Pestis. curarit imposito pro vesicante Napello, eo scilicet virulentiam omnem ad se trahente. Narrauit nobis nobilis quædam fœmina, multas aliquando gallinas, quæ *Narren Cappe* comedissent, fuisse mortuas: quibus verò Allia & acetum fuisset exhibitum, euasisse.

ACONITVM NAPELLO SIMILE, SED minus, cæruleum, præcocius.

Descriptio. VNius aut duorum cubitorum proceritatem assequitur minor Napellus, *caule* gracili, subhirsuto & subrubente, non ita recto: *folia* Napelli, minùs tamen crebrò partita, licet in quinque lacinias profundas primarias diuisa, quarum singulæ rursum variè subdiuiduntur, colore atro-virente nitido, ex pediculis duas tres-ve vncias longis: *flores* cærulei, cucullati, pilosi, quorum galea lingulas duas occultat purpurascentes, quorum capitulis impositus vtriculus liquorem melleum continet: duæ florum alæ supremo suo margine galeam ingrediuntur, infimos margines excipiunt duo subiecta folia, quorum quatuor complexu comprehenduntur atro-purpureorum staminum villi: *radix* subest nigra, oblonga, fibrata.



Synonyma. Camer. hort. Aconitum alterum, Napellus citiùs florens & vulgatior. Trago Aconitum minus. Clus. pann. p. 406. & 407. Aconitum Lycoctonum 2. siue præcox Tauricũ: Eid. hist. Aconit. lycoct. 4. Tauricum. C. Bauh. pin. Aconitum 11. [siue phyt. 12.] violaceũ seu Napellus secundus.

Locus. Tempus. Inuenitur in Tauricis montium iugis, non procul à Salisburgo, in quibus floret Iulio, in cultis verò multò maturiùs, imò reliquis Lycoctoni generibus præcociùs, nempe Maio interdum mense, autore Clusio. Montbelgardi floret Iulio, & citiùs Napello, cui adeò simile, vt difficulter ab illo distinxeris.

ACONITVM LYCOCT. AVTMNALE, Napello simile.

Descriptio. FOlia huius media quodammodò sunt inter Thoræ [Aconiti lycoct. radice bulbosâ] & tertij generis peregrini [Aconiti lycoct. Neubergici] folia, Thoræ quidem Italicæ foliorum quasi æmula, nonnihil tamen ad tertij generis peregrini foliorum formam accedentia, nec illis minùs ampla, atra viriditate splendentia supernè: *caulis* illi bicubitalis, crassus, firmus, striatus, virescens & splendens, summo fastigio florum spicam, tertio peregrino generi ferè similem gestans: quibus etiam succedunt pares *siliquæ* seu capita, & simile *semen*: *radix* illius etiam radici par, perennis, & multis ad latera adnatis se propagans.

Synonyma. Descriptionis autori Clusio dicitur in pann. & hist. Aconitum lycoctonum 7. vel autũnale: Dod. purg. & in fol. lat. Aconitum lycoct. alterum tota externa facie Napellum referens, sed radicum filamentis accirris multis tantummodò confibratarum ac Napo nequaquam similium differens, Napello seriùs multò, proliferum. Lob. Obs. pag. 386. Aconitum autumnale, facie Napelli toto vultu, & parilitate Napellum referens, Belgis hortense, Augusto & Septembri florens.

C.B.m. C. Bauh. phyt. Aconitum 6. siue cæruleum Napelli flore, radice fibrosâ, Acon. lycoct. 2. Dodonæi. *Eid.* Aconitum 15. siue purpureum autumnale seu Napellus, Acon. lycoct. 7. siue autumnale Clusij. *Non duo* sunt, sed vnum Aconitum. Quare in pin. sub Aconito 7. siue cæruleo Napelli flore meritò comprehendit.

Locus. Alebat hoc genus in Belgicâ Clusius, Bruxellâ primùm ipsi communicatum, deinde eius operâ Viennam delatum, eius vrbis elegantiores hortos ornare cœpit. Florebat seriùs, nempe Augusto, eam ob causam Napellum Autumnalem appellare solebat.

ACONI-

ACONITVM LYCOCT. CÆRVLEVM, calcari magno.

Altitudine vix cedit Napello, *caule* inani, purpurascente, qui subhirsutus videtur: *folia* Aconiti lycoctoni lutei foliis simillima, in latas dissecta lacinias, hirsuta: summus caulis in longam abit *spicam florum* pulcherrimorum cæruleorum, longo rostrato Aquilegiæ, vel Consolidæ regalis corniculo, librantis se columbæ æmulo, cuius extremo hianti folia subsunt quaterna, aliorum Aconitorum modo, & in horum medio stamina multa: ad florum verò exortum bina foliola angusta ceu cornicula quædam eriguntur: hisce succedūt ternę iunctę corniculatæ siliquæ, *semen* continentes, nigricans, rugosum: *radix*, autore Clusio, crassa, tuberosa, vti alterius Lycoctoni flore Delphinij quod apud Belgas alitur, nigra, rugosa, concaua, grauiter olens, multis tenuibus, fuliginosáque lanugine pubescentib. fibris prædita, ad cuius latera secundum infimum caulem singulis annis noua germina repullulant.



Camer.hort. Aconitum flore Delphinij, trium vel plurium cubitorum. Clus.pann. p.404. Aconitum lycoct. 1. Lycoctonum flore Delphinij cæruleo, Silesiæ incolarum Lupina radix: Eid. hist. Aconitum lycoct. flore Delphinij 1.Silesiacum. Gesn. hort. & in App. Acon. cæruleum aliud, luteo illi, quod Lupariam vocant, cognatum, in montibus quibusdam Bernensium ditionis, *Groszberg Rittersporen*:

Camer.apud Matth.in hist. Aconitum 3.Eid.in Epit. Aconitum 4.flore cæruleo caudato.Taber. Icon. Aconitum Matthioli sextum: Eid. hist. Aconitum 7.Matthioli 6. flore Consolidæ regalis. *Tabern.longè* diuersam ponit figuram à Matthiolina. Ea enim in floribus calcaria habet, Matthioli contrà nulla.

C.Bauh.pin. Aconitum 5. [4.phyt.] siue cæruleum hirsutum flore Consolidæ regalis, Acon.lycoct. cæruleum aliud Gesn.hort. *Hoc Aconitum* Gesneri C. Bauhin. olim referebat ad Aconitum suum cæruleum glabrum, quod inscribimus Acon. lycoct. flore Delphinij.

An Alcionium Anguillaræ epist. 12?

Nascitur referente Achille Cromero frequens in montibus territorij Freyvvaldensis in Silesia, vbi in tricubitalem alit. interdum excrescere & Augusto florere ait; in horto verò Iunio.

Radix huic amara est sicut Antithoræ, & virium, vt Gesnerus coniicit, earundem, non ita venenosa vt cætera Aconita.

ACONITVM LYCOCT. NAPELLO simile, Neubergense, foliis latioribus, flore purpureo.

Latiora vulgari Napello habet *folia*, licèt similiter incisa & laciniata, magis atra similiter & splendentia: *caulem* rectum, firmum, rotundum, trium interdum cubitorum altitudinem æquantem, & in multos ramulos superiore parte sæpenumerò diuisum, qui *flores* spicæ instar congestos, ferunt, colore purpureos, Napelli vulgaris floribus planè respondentes, hoc est, quatuor foliis cōstantes, quinto veluti galeola supereminente, & bina circumuoluta, instar litui, cornicula occulente, staminum tamen media congeries magis fusca est: florum spica in extremo caule nascens, reliquis oblongior est, & magis expansa: singulis floribus terna succedunt *cornicula*, interdum quaterna aut quina in caput vnum congesta, semen atrum & inæquale continentia: *radix* illi vulgaris Napelli instar, paruo Napo similis, cui in lateribus adhærent alij Napi, fibris præditi, quibus se propagat. Descrip.



Clusio, descriptionis auctori, dicitur in pann. p.406. Aconitum lycoct.3.vel Neubergense. Eid. hist. Acon. lycoctonum 5.quoad iconem, 3.quoad descriptionem, Neubergense. C.Bauh.pin. Aconitum 12.[11.phyt. siue purpureum foliis Napello latioribus] siue purpureum, seu Napellus tertius. Synon.

Crescit in montis Neuberg Ducatus Stiriæ iugo, ad vaccarum, istic æstiuis mensibus pascentium, stabula. Floret paulò post vulgarem, videlicet Iulio. Locus & tempus.

Aconitum lycoct. Lyncæanum Napello simile.

Medium quodammodò inter vulgarem Napellum, & genus Aconiti præcedens, quartum hoc peregrinum genus, siue ordine septimū, statuit Clusius: *folia* enim illis similia obtinere scribit: *caulem* inter illos medium, infirmiorem tamen, & supernâ parte aliquantulùm nutantem, *flores* vtriusque floribus prorsus respondentes, nisi cassis supra quatuor folia eminens, magis sublevaretur & hiaret, rostróq; magis mucronato esset: *semina* in ternis corniculis simul iunctis similia: *radicem* etiam non multùm variantem. Descriptio

C.Bauh. phyt. & pin. Aconitum 8. siue comâ inflexâ foliis angustioribus. Acon.7. Matthioli H. Lugd. Acon. lycoctonum 4. vel lyncæanum Clus.pann.p.409.& hist. *Eid.apud Matth.* Acon. 11. siue sextum Matthioli. *Non audemus* nos certò

asserere huc esse referendam ineptam Matthioli figuram Aconiti eius 7. flore purpureo. Siquidem de ea, vt ei consuetum, nihil solidi scribit. Stirpium igitur peritiss. Clusij iudicio assentimus. Titulum porrò inflexæ comæ nolimus ei tribuere, ex sola inani Matthioli figura, quia Clusius suo Lycoctono inflexam comam non adscribit.

Vires & vsus. Missum fuit Viennam hoc genus Clusio, è Lyncæanis montibus erutum, quod postea in horto aluit, florens cum superioribus, aut paulò etiam serius.

ACONITVM LYCOCT. COMA nutante maximum.



Descriptio. TRium interdum cubitorum altitudine assurgit, *caule* tamen satis gracili, rotundo, superiore parte in multos ramos diuiso & nutante: summo caule lōgam *florum spicā* fert, Lycoctoni cærulei vulgaris, siue Napelli dicti floribus similium sed paulò dilutiore purpurā splendentium, quorum singulis (vt in aliis Lycoctoni generibus) succedunt terna longiuscula *cornicula* ex eodem pediculo nascentia, semine inæquali, fusco plena: *folia* ampla & oblonga, in multas tenues profundásque lacinias magis diuiduntur, quàm in vllo alio Lycoctoni [præter id quod à Belgis flore Delphinij nomine alitur, inquit Clus.] genere, quæ supernè atra quidem viriditate prædita sunt, non splendent tamen: *radicem* habet crassam & longam, Napi ferè magnitudine, foris nigricantem, & per interualla multis fibris donatam, ac superiore parte in multa capita extuberantem, è quibus caules emergunt: subinde tamen recentes exiguos Napos ad latera enatos habet, quibus se propagat.

Synonyma. Clus. pann. p. 410. Acon. lycoct. comâ nutante 5. siue Lycoct. maximum: Eid. hist. Acon. lycoct. 5. quoad descript. 8. quoad iconem, comâ nutante: fortè Matthioli nonum. C.Bauh. pin. Aconitum 9. siue inflexâ comâ maximum: Acon. 9. Matthioli H. Lugd. Aconitum comâ nutante Clusij. *C.Bauhino in phyt.* Acon. 9. Matthioli diuersum erat ab hoc Clusij. Hoc quidem, non ipsi erat: Illud verò decimum, siue bulbosum inflexâ comâ. Nos autem potiùs existimamus

C.B. lapsus. Aconitum 9. Matthioli esse Antithoram, licèt aliter sentiat Clusius. Suspicionem nostram mouère flores, quos luteos ait, & figura, quæ aliquo modo Antithoræ respondet.

Locus. Hoc Aconitum à Frid. Sebizio primùm ex Italia Viennam delatum est, & Clusio communicatum. Floret autem Iulio.

Aconitum 4. Matthioli fortè Delphinij flore.

Apud Matthiolum in impress. anni 1554. est icon sine vlla descriptione, nec indicat, à quo habuerit eam, contentus solâ inscriptione Aconiti quarti. Habet autem ea icon *folia* in multa segmenta diuisa, ad Napellum accedentia: *caulis* vnus diuiditur in aliquot ramos, abundantes floribus, in quibus *calcaria*: *radix* fibrosa est. In icone Compendij impressi anno 1571. non sunt flores magni, quales ei in delineatione ipsius textus adscribit. Quare existimarem ea verba, *flores mittit aureos magnos*, pertinere ad Aconitum tertium, sed id prohibent pòst dicenda. In comm. impressis 1559. præter iconem & titulum nihil habet Matthiolus. In comm. cum mag. fig. anno 1583. hæc addit: Sunt mihi sex Aconiti species, de quibus qui meminerit habeo neminem. Harum imagines, quas appingi curaui, misit ad me Hier. Donzellinus, qui tamen Dominico Montesauro has acceptas referebat. Harum historiam describere operæ pretium non duxi, quòd appictæ imagines eas ad viuum repræsentent. De floribus tantùm dicam, qui in quarto & nono aurei sunt, in reliquis verò purpurei. Ex quibus Matthioli verbis apparet, ignotas ei fuisse plantas sex, quarum proponit icones. Quartæ tribuit colorem luteum. Ego putabam fuisse aliquem Typographicum errorem, nunc tribuo ignorantiæ Matthioli, qui omnes sex scribit ad viuum repræsentari cum tamen quinque pessimæ sint. Nec potuit ferre sententiam Matthiolus, non visis plantis ipsis siccis, vel virentibus. Nec plura in comm. Ital. habet, impressis anno 1568. Ibidem etiam tribuit colorem *giallo*: in Hist verò germ. dicuntur flores purpurei. Flores giallo.

Synonyma. Camer. apud Matth. in hist. german. Aconitum 5. Eid. in Epit. Acon. 4. floribus cæruleis caudatis.

C.Bauh. phyt. Aconitum 5. siue cæruleum glabrum flore Consolidæ regalis: An quartum Matthioli? nam licèt floribus dicat aureis, Camerarius tamen in Matth. dicit cæruleis: Acon. cæruleum aliud Gesn. hort. *Eid. apud Matth.* Acon. 6. siue 4. Matthioli: An fortè Acon. lycoct. florè Delphinij cæruleo Lobelij & Dodonæi? *Item pin.* Acon. 6. siue cæruleum glabrum flore Consolidæ regalis: Aconiti genus floribus cæruleis Gesn. hort. Acon. Lycoct. flore Delphinij Dod. Lob. Acon. secundum Clus. hist. Acon. lycoct. cæruleum 1. fl. Delphinij Dodonæi Hist. Lugd. p. 1742. An. Acon. 4. Matth. Lac. & H. Lugd. p. 1742?

C.B. non... Aconitum cærul. aliud ego potiùs ad Acon. lycoct. cum magno calcari, quod ipsi 4. est in phyt. referendum censeo. Idem in pin. ad Acon. suum 5. quod ei in phyt. 4. est retulit. Acon. flore Delphinij Dod. Lob. Clus. & H. Lugdunensis hîc commemoratum, ab eius glabro separo.

ACONITVM LYCOCTONVM Flore Delphinij.

Descrip. ACOnitum lycoctonum, quod à flore Delphinij cognominatur à Dodonæo, procerum assurgit *caulibus* instar Napelli: *folia* variè similiter & creberrimis incisuris diuisa: *flores* secundum caules superiùs, veluti in longam compositi spicā, è puniceo ac obscuriore colore purpuream

puram æmulantur; formâ ferè floris Regij, in posterius videlicet corniculum desinentes: *siliquæ* & *semen*, vt maioris lycoctoni lutei: *radices* oblongæ, crassæ, tres aut quatuor demittuntur, paucis adhærescentibus filamentis.

Ob floris differentiam, Aconitum lycoctonum flore Delphinij [inquit Lob. in Obs. pag. 386.] discernunt nuperi; cui radices ternæ, quaternæue Antithoræ, quasi nodulo aptæ in fibras desinentes: caulis binûm, interdum ternûm cubitorum: folia altè & minutim diuisa, Anthoræ vel Napelli, sed minora: semine & siliquis non diuersis.



H Lugd. p. 1742. Acon. lycoct. cæruleum 1. flore Delphinij Dodonæi. Clus. Acon. lycoct. fl. Delphinij 2.

Hanc plantam esse Aconitum quartum Matthioli nondum asserere audemus. Matthiolo radix est fibrosa: Dodonæo verò & Lobelio bulbosa: Iconem nostram sculptam emimus.

Hoc Aconitum munere Robini hortulani Regij Parisijs primò vidi. Montbelgardi semen terræ commissum plantam dedit, quæ floruit Iulio.

ACONITVM LYCOCT. FLORE maximo.

Habet folia in quinque lacinias altè diuisa, & illas denuò in ambitu concisas, Thoræ Italicæ foliis interdū adeò similia, vt si quis plantas, antè quàm in flores abeat, cōferat, nullum fermè discrimen deprehēdere queat, nisi Italicæ Toræ splenderent, huius minimè: *caulem* bicubitalem nonnunquam, rotundum, non valde crassum, firmum tamen & rectum, ex viridi purpurascentem, supernè quinos aut senos ferentem, *flores*, inter omnia Lycoctoni genera maximos, quatuor foliis vt reliquorum generum, constantes, supereminente galeâ longè maiore, & vncialis aliquando longitudinis, elegantis è cæruleo purpurei coloris, sub qua bina longa cornicula extimâ parte latiora, & litui veterum Romanorum ferè instar inflexa, coloris dilutiùs purpurascentis, teguntur, staminibus nigris medium florem occupantibus, floribus succedunt tria plurimum *cornicula*, coniunctim ex eodem pediculo nascentia, interdum quaterna & quina, vt in tertio peregrino Clusij genere [in Lycoct. Neubergensi,] sed longè maiora, *semen* inæquale, & fuscum continentia: *radix* parui Napi formam æmulatur, nigricantibus fibris prædita: alias præterea similes radices lateribus adnatas habet, tenuioribus adhuc fibris quæ singulis annis adhuc recentes caules proferunt: sed etiam infimi caulis nodis adnascuntur tubercula, non secus ac in Italica Thora.

Clusio dicitur in pann. p. 410. Aconitum lycoct. 6. [9. ad iconem] Iudenbergense. C. Bauhin. pin. Aconitum 13. [14. in phyt.] siue cæruleopurpureum, flore maximo, siue Napellus 4. Acon. fl. cæruleo. Napellus serotinus Camerarij. Synon.

Sponte prouenit in Iudenberg, altissimo totius Stiriæ monte: Floret Augusto; in hortis verò sub extremum Iulium, seriùs reliquis superioribus. Anno 1585. copiosè quoque inueniebat Clusius, in quodam Schneeberg iugo, quà difficillimus est ascensus. Locus & tempus.

ACONITVM LYCOCT. FLORE cæruleo, galea elatiori, radice bulbosâ.



Præter fibras quibus subinde radicatū terræ hæret, *bulbos* gerit turbinatos, è quorum basi fibræ aliæ exeunt: *folia* ex caule alternatim producuntur, mediocri amplitudine, quæ in quinque profundas lacinias, rursùm leuiùs subdiuisas, conscinduntur, splendenti virore prædita, subhirsuta: *flores* galeati, rari, cassidem longam erigunt, colore dilutè cæruleo. Descriptio

Clusio Aconitum Lycoctonum 10. dicitur. C. Bauh. pin. Aconitum 14. [16. phyt. & 12. apud Matth.] siue cæruleum minus, siue Napellus minor, in editioribus locis exilior proueniens. *In phyt.* dubitat an esset Aconitum 8. Matthioli: apud Matthiolum id asserit: in pin. negat, & facit 15. Aconitum, siue ramosum paruo flore; Aconitum 8. Matthioli H. Lugd. Floribusque ait esse luteis: Matth. purpurascentibus: at Camerario rubescentibus. C. B. inconstantia.

Describitur à Dod. de purg. & fol. pro Aconi-

to lycoctono tertio, pingitúrque sub titulo Aconiti lycoctoni cærulei parui. Dod. huc refert Aconitū minus Tragi, contra opinionem nostrā.

Dod. notat.

Descriptiones duas habet Lobel. in Obs. pag. 386. Vnam titulo Lycoctoni cærulei parui, Napelli facie: Alteram titulo Aconiti minimi. Neutra autem cum descriptione Dodonæi in totum conuenit, cuius figuram etiam in Ic. Plant. p. 678. sub priori titulo proponit. Rem perpendant lectores.

Lob. taxatur

Camer. apud Matth. huius ineptam figuram habet, sub Aconito octauo. Eid. hort. Thora Italica.

An Alcionium A guillaræ?

Aconiti genus hoc radice paruo Napo simili Tiguri in Gesneri horto, Iulio mense florebat.

Locus

ACONITVM RACEMOSVM, ACTÆA quibusdam.

Descript.

Christophoriana herbariis dicta, *radice* crassiuscula, foris nigra nititur, fibris donata Dodonæo interiùs buxi colore lutea: *caules* sesquicubitales, ramosi, tenues, teretes, geniculati: *folia* rugosa, infernè splendentia, nonnunquam vtrinque, & si tota considerentur, valde ampla: abeunt enim in tria segmenta pediculis palmaribus & sesquipalmaribus donata, atque hæc rursum trifariam diuisa, sæpiusque interdum triplici illâ diuisurâ dissecta, vt tandem terna simul folia singularia cōspiciantur, Imperatoriæ quodammodò similia, oblonga, acuta, profundè satis incisa, quorū medium foliū incisuris duabus profundioribus dissectum tripartitū apparet: *Flores* racematim dispositi, cādidi, ex foliis quinque caducis compositi, intra quæ stamina candida, herbido nonnunquam apice: *baccæ* succedunt, vel, vt ait Dod. fructus rotundi, paulò longiores, per maturitatem nigri, striam lineamue, ab vna parte ostentantes, vuarum acinis alioqui similes, & in vuæ modum cohærentes. Nostram interim ætatem Christophorianam, & S. Christophori herbam vocitare tradit Lobelius (qui quòd vuas ferat ἀμπέλοις annumerauit.) fuisséque qui Costum nigrum dixerint: alios tamen maluisse Aconitum bacciferum nominare. Costo autem nihil habere respondens. Aconitis verò annumerari, propter perniciosam & Aconito similem, quam habere credatur, facultatem.



Cæsalpino Barba capri quorundam. Aret. apud Gesn. Aconitum racemosum. Gesn. hort. Christophoriana vulgo Italorum. C. Bauh. pin. Aconitum 16. [17. phyt.] siue racemosum: An Actæa Plin. lib. 27. cap. 7.? Christophoriana Clus. hist. Tab. Camer. & Eyst. cui & Costus niger quorundam. Napellus racemosus H. Lugd.

Napelli racemosus.

Plerisque Germaniæ & circa Rhenum Mosámque locis, in syluis præsertim montosis occurrit, viuaci & diuturna radice, quotannis cauliculos & folia regenerans. Flores Maio, sed fructus Augusto, aut seriùs, perficiuntur.

Locus. Tempus

Fertur exitialis Christophoriana, ac non minùs noxia quàm Aconitum.

Vires

ANTITHORA FLORE LVTEO, ACONITI.

Descrip.



Antithora pernecabili Thoræ veneno aduersa, dodrantem alta, interdum & cubito procerior, *caule* est singulari, rigido, anguloso, subhirsuto, cui *folia* alternatim adnascuntur, Napelli æmula, tenuiùs dissecta, & splendoris illius expertia, auersâ parte albicantia, sapore amaro prædita Lobel. Nigellæ quadantenus similia: *flores* non ingrato odore præditi, cucullati, & rictu hiante Napelli penitus, excepto colore, qui huic ex flauo pallescens: corniculata seminis vascula itidem consimilia: *radix* ex bulbis oliuaribus constat, foris fuscis, intus albis, gustu amaris, fibratis.

Lobelio geminæ radices, Cyperi aut Orchidis, foris rugosæ, solidæ. Dod foris subflauescētes, interiùs candicantes, fractu, vbi reficcatæ, contumaces, friabiles tamen, vbi quidem suæ spontis est: fœcunditate enim læti aut hortensis soli, lasciuienti subinde longiores ac plures subnascuntur radices.

Pro Zerumbet à Constantinopolitanis vsurpatis radicibus mihi olim eiusmodi exhibitæ, nempe pyri-formes, siue turbinatæ, aliæ vnciales, aliæ duplò maiores, crassiusculę, quædam rugosæ modicè, quædam minimè, in quibus Zonulæ quędam, & auulsarum fibrarum vestigia, coloris extrinsecus fusci, intus albi, capite vmbilicato, vnde emersisse videtur caulis: consistentia dura, solida: sapor amarus.

Zerumbet Constantinopolitanum.

Matthiolus in prior. comm. est Napelli genus alterum. Is hoc tantùm pingit. Meminit quidem Napelli Moysi, quam aliqui Anthoram vocent, quæque antidotum sit: verùm non demonstrat quæ herba fit. In post. comm. lib. 4. cap. 80. eandem pingit sub Antoræ titulo, immutatâ tamen nonnihil figurâ, cui ex auditu flores purpureos adscribit, ac addit: missam sibi esse radicem Anthoræ orientalis à Qualcebeno, dicēte, mercatores vo-

Anthora

tes vocasse Zedoariam, ideoque se existimare, quod si Anthora, Zedoaria Auicennæ non fuerit, nihil aliud esse quàm Napellum Moysi, ab eodem descriptum: Imò se credere Napellum Moysi, & Zedoariam apud Auicennam idem cum planta hac, quam integrè non cognouerit.

Camer. in Epit. Matth. Antoræ attribuit flores in luteo pallescentes, refertque purpureos à se non visos. Adhæc se obseruasse, non vnius modi figuram repræsentare radices Anthoræ: aliàs enim singulare tuber habere, aliàs geminas cohærere: esseque vel turbinatas, vel oblongas, nonnunquam triplices inueniri, nonnunquam quæ scorpionum imaginem imitentur. Et hanc varietatem iconibus binis hic adiectis rei herbariæ studiosis indicari voluit. Eadem in hist. germ. tradit. An eidem Aconitum nonum?

ra Cam.

Gesn. hort. Antithora vera, Aconitis cognata, Antora & Napellus Moysi Matthioli, Item, Aconitum salutiferum, Antithora & Antora vocatum. Eid. de Lun. in fine, loquenti de Antithora, Anthullia Gallorum Alpibus Italiæ finitimorum.



Anthora, inquit Dodon. effigie Napellum refert. Lacus Lemani accolæ & Taurini Ligures vulgo *Anthoro* appellant. Dicta autem Anthora, quasi ἀντιφθορὰ quod nempe Thoræ aduersetur, & alexipharmacum eius sit. Thoræ autem ac Anthoræ, siue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur: sed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduersus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet. Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuensis in Synonymis & Arnold. Villanoua in tractatu de venenis: sed quæ adferuntur, non satis notam aut cognitam ipsis fuisse Anthoram ostendunt.



ef-

Lobelium quod attinet, is in Adu. p. 329. Anthoram Delphinii delineationem explere posse credidit.

Tabern. Anthoræ duas species tradit. Harum primam ait esse flore ex luteo pallido: Alteram solo flore cæruleo à prima distinguit, & iisdem locis prouenire scribit, sed rariorem. Anthoram Dioscoridis Delphinium arbitratur. An autem flore cæruleo viderit Tabernam. dubito: fortè recordatur Antithoræ Matthioli. Sed quũ rarior sit, cur non particulatim describit, & loca, vbi repererit indicat? Medici & pharmacopœi ab eiusmodi Anthora sibi caueant. C. Bauh. pin. ignorat & quærit quid sit. *Tab. duæ Anthora.* *Tab. not.*

Gerardo Anthora, siue Aconitum salutiferum Casp. Bauhino phyt. & pin. Aconitum 17. siue salutiferum, Napellus Moysis, & herba Napello similis eiusque veneno repugnans, Auicennæ: Anthora Matth. Gesn. hort. Lon. Cæsalp. Cast. & Camerar. Anthora Lob. Dod. Tabern. & Ger. Vulgaris Clus. hist. Aconitum salutiferum Gesn. hort. Synon.

Zedoaria vera Serap. Zedoaria Gieduar Aëtio, Actuario Zadoura, Zadouaria, Zadωa. Zaduar Auic. Napellus Moysis. Germ. *Gifftheyll.* Gall. *Anthole.* Ital. *Antora.* Angl. *holsonce vvoeses bavv.*

Anthora Rhæticis atque Sabaudicis alpibus emicat Æstate: quæ Taurinorum, Ligurum & Lemanorum accolarum operâ, plurima copiâ cœpta Venetias adferri plusculis ab hinc annis. Est enim prope Geneuam & ad Allobrogum Delphinensium alpes multa, Lobelio: Vt & in Galliæ Cisalpinæ & Liguriæ montibus; Matthiolo: Ac in Heluetiorum Alpibus Tabern. Ex his autem in Germaniam infertur & colitur in hortis, ac facilè ex radicibus prouenit: ex semine rarò ante triennium oritur. Geneuæ in monte Thuiri floret copiosè Iulio: semen maturat Septembri. Locus. Tempus.

Anthoram magno quodam prouidentiæ diu. munere aduersum Thorę pernecabile virus comparatã rentur Taurini, Ligures & Lemani accolæ. Addit Anton. Guainerius tractatu de peste, diff. 2. cap. 3. magnæ etiam esse aduersus pestem efficaciæ. Præstant Antoræ radices [inquit Matthiol.] non solùm ad epotum Napellum, sed ad cætera quæcunque venena, quinetiam ad viperarum & reliquorum venenosorum morsum. Ligures Anthoræ radicibus [vt audio] felicissimè vtuntur ad intestinorum vermes. Dantur quoque vtiliter aduersus pestilentiam: & ad omnes internos dolores. Auxiliantur omnibus cordis affectibus, nec minùs præstare dicuntur, iis in febribus pestilentibus in quibus exanthemata lentium figura exoriuntur. *Hæc ille.* Sed iuuenes Medici & prudentes non nimiùm credant viribus quæ à Matthiolo huius plantæ radicibus tribuuntur: caueant ne pro Antithora [Matthioli opinionem sequentes, dicentesque Antithoram esse flore luteo] sumant Aconiti, vel Napelli speciem: caueant etiam à radicibus sibi incognitis; quæ venduntur pro Anthora siue Antithora, facilè enim venenata radix pro salutifera obtrudi potest: fortè Matthiolus habuit copiosè missas Constantinopoli, quas cupiebat diuendi, dum tantopere eas extollit, & ad omnes internos dolores vtiliter dari scribit, & auxiliari omnibus affectibus cordis [cur ita venditat radices plantæ sibi incognitæ. Considerent lectores an radix purgans conueniat commorsis à viperis & cane rabido: itemque peste laborantibus? Quis tandem credat radicem purgantem *Locus & Tempus.* *Matth. not.*

auxiliari omnibus cordis affectibus. Agyrtis plurimi fit, ad omnium venenorum amolienda nocumenta, dum plebeculam panægyricis declamationibus excitam præstigiis illis oblectant, & illudunt. Amarorem auersatur plebecula illic, aitque si quidpiam peramarum gustarit, amarius esse Anthora. Aduersus morbos cōtagiosos & febres vtuntur Veneti. Dodonæo Anthoræ radix est valdè & insigniter amara: aduersatur venenis omnibus: vtilis ad purgationes: serosos siquidem & muccosos etiam per inferiorem ventrem educit humores: lumbricos & ventris tineas pellit educitque, Hugo Soleiius non modò per inferiorem ventrem, sed & per superiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri: modum esse ad quantitatem Faseli [quem vulgò Fabam vocat] ex iusculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

DE TITHYMALO IN GENERE.

Cap. XIX.

Tithymali genera nouem Diosc.

Tithymali genera, Dioscoridi, Plinio, Galeno & Apuleio auctoribus septem sunt. Primus Characias siue masculus; Alter Myrtites siue Myrsinites, fœmina; Tertius Paralius; Quartus Helioscopius; Quintus Cyparissias; Sextus Dendroides; Septimus Platyphyllos.

Theophrastus tres tantùm enumerat 9. hist. c. 12. maritimum: masculum Oleæ folio: myrtarium candidum, folio Myrti: Vel, secundum Dodonęum, Paralium, marem & fœminam Myrtitem: Vel, Characion, Myrtiten & Paralion, Corn.

Differentiæ plures.

Plures autem hodie, quàm vel apud Dioscoridem extent, habemus Tithymalos, quarum partim confusas ab authoribus, nec verbis designatas, partim afflictas orationi non intellectæ Dioscoridis, quambilet suis indiciis deinceps illustrabimus & emendabimus. Dioscoridis quidem oratione quasi filo Ariadnæ ducti, sed nostrum ordinem sequuti, accuratioremque ex inspectione descriptionem; quò quælibet planta, cui propiùs quadret, magis perspicuum fiat. Tithymalorum historiam satis confusè Mauritani tradiderunt. Mihi difficilè videtur, inquit Matthiolus, decernere quæ Tithymali genera ex iis quæ à Græcis repręsentantur, ea duo sint quæ à Mesue & Auicenna Scebram & Alsebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Credidit Brassauolus illud esse Mesuei Alsebram minus & Auicennæ Scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed ab eo dissentio, quòd nusquam legerim in horum monumentis Alsebram minus in maritimis nasci, & Auicenna dicat Scebram in hortis coli, foliis Tarco similibus. Nec possum cum eodem sentire, quod Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezehegi apud Auicennam, idem sint Mauritanis, quod Græcis Tithymalus platyphyllos. Putauerim minoris generis, Scebram siue Sebram esse officinarum Esulam minorem, Tithy. cyparissiam Dioscoridis. Alsebram maius siue Mehezeregi eam omninò plantam, quæ Pityusa.

Nomina linguar.

τιθύμαλον Dioscorides: τιθύμαλλον Theoph. LactariamGaza vertit. Latini, Plinio auctore lib. 26. cap. 8. Lactariam herbam, & Lactucam caprinam nominant. Sic etiam Columella, à lacti simili humore, qui secto aut vulnerato folio, caule, aliáue parte defluit. At Celsus lib. 5 cap. 7. Lactucam marinam appellat. Non tamen omnis Tithymalus, sed marinus ita propriè vocandus. Reperitur & Lactoris Esulam officinæ dicunt, teste C. Bauhino. Rei herbariæ periti etiam apud Germanos omnia Tithymalorum genera, *vvolffsmilch* & *Teuffels milch* vocant, h. e. Diabolicum lac, sicut illud Lupinum lac. Belgæ *vvolfs melck*: Galli *Herbe à laict* nominant: Itali *Tithymalo*: Hisp. *Leschc tresna*. Angli. *vvilde spurge*: Boh. *kolovvratec* & *Ehvvogka*. In vniuersum Tithymalus ab Arabibus nominatur Xanser & Ethuha, Matth. Mauritanis Xanxer & Ethulia, H. Lugd. A succo lacteo quo turgent differentiæ cunctæ, nomen factum commune Tithymalis vel per diphthongum potiùs, auctore Lobelio, Tithoimalis, quòd mammam siue papillam vberis exitiosam virosámue non inscitè interpretatur.

Hippo-nes ex thyma-

Quod porrò Theophrastus lib. 9. cap 15. è Tithymalo Hippomanes fieri dicit, Theod. Gaza Hippophaes legendum contendit, & multi sunt qui ipsum sequuntur, sed haud ita clarum quâ ratione ducantur, teste Cornario. De Hippophae & Hippomane agemus ante Tithymalum serratum.

Temp-

Cæterùm, florem semenque Tithymali Æstate perficiunt: nonnulli seriùs, alii citiùs; in quibusdam regionibus priùs; in frigidioribus tardiùs.

Vires.

Omnes porrò vincentem habent acrem calidamque facultatem, inest verò & amaritudo. Valētissimus eorum est liquor: dein fructus & folia: postremò radix. Hæc aceto incocta, sanat erosorum dentium dolores: liquor in ipsa foramina inditur. Cæterùm, si aliam partem contingat, continuò adurit, vlceratque illam, ex quarto existens calefacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus succus euellit: detergitque lichenas & psoras, propter amaritudinem: nec non vlcera phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & desiccat, aliquando iuuare poterit. Ad hæc fistularum callos eximit. Prædicta omnia folia & fructus præstare possunt, sed imbecilliùs. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos vti assolent: celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. *Porrò* cùm septem sint Tithymalorum genera, valentissimus est, quem Characian maremque nominant: & fœmina vocata myrsinites: & qui in petris nascitur arborescens. Deinceps qui Phlomo assimilis est: & Cyparissias. Dein marinus: ac denique Helioscopius. Proportione autem facultatis ipsorum & cinis, & lixiuium existet, *authore Galeno*. His similia Tragus habet. Omnia Tithymalorum genera adurendi vim obtinent, inquit, in primis verò lacteus eorum succus, quare rarò citra noxam sumi possunt. Semina pares habent facultates, at calidiora & acriora sunt, aluumque turbant, & vomitiones potenter excitant. E radicibus, herbis & lacteo Esularum succo vnguentum efficacissimum aduersus scabiem capitis contagiosam, quàm Germani *Den herbgrindt* vocant, confici potest, estque hoc singulare quoddam medicamentum. *Tithymalorum* verò omnium succum per inferna purgandi validam vim habere atque potentiam: Bilem, pituitam & quo-

& aquoſos humores ducere etiam in exigua quantitate ſumptum ; ſed ventriculum vehementer conturbare,& interna viſcera inflammare : eamque ob cauſam ab eius vſu doctos ac prudentes medicos abſtinere , refert Dodonæus, qui nec foris eos tutò adhiberi monet. Farinam Tithymali ſucco ſuffuſam ante alueos diſperſam guſtantibus lacertis, omnibuſque animalib. aliis perniciem adferre teſtatur Ælianus. *Narrant* apud Plinium lacte tithymali inſcripto corpore,quum inaruerit,ſi cinis inſpergatur, apparere literas, & ita quidem adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Nonnulli tandem ſucco Tithymali albo propter calorem intenſum in eo exiſtentem coagularunt Mercurium, & eiuſmodi liquorem Lac virginis appellarunt: verùm falſum fundamentum hoc fuiſſe perhibet Paracelſus.

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

ptio *R*Adix minimò digito craſſior,ſæpè tenuior, fibroſa, lignoſa, & nonnunquam repens, *caules* promit dodrantales, & cubitales, primò ſimplices, poſtea ramoſos, in quibus *folia* primò Linariæ, mollia,quę poſtea tenuiora multò cùm in ramos diuiditur: *flores* in vmbellæ quaſi formã diſpoſiti, longis pediculis folia quibus donantur perforãtibus lutei, ex quatuor quaſi ſemilunulis coniunctis extrorſum vergentibus corniculis,apicibus item luteis: quibus triquetri ſuccedunt *loculi*, in quibus *ſemen*: ab eadem quoque radice exurgũt *cauliculi*, (ego pro abortu habeo, licèt à nonnullis pro priuata ſpecie proponatur,) quorum folia breuiora multò, pinguiora, ſubrotunda, auersâ parte plurimis punctulis ſeu ſtigmatis ruſfi notata, in quibus ramulis non memini florem obſeruate : eſt mihi etiam platicaulis:lacte autem partibus omnibus turget.



Hic Tithymalus pro anni tempore & ætate inſigniter variat. Quare nemo poſthac mirabitur, ſi authores in eo delineando non parum variare perceperit.

Dioſcor. Tithymalus quintus ſiue Cypariſſias caulem profert dodrantalem[σπιθαμιαῖον] aut etiam altiorem,ſubrubrum[ὑπέρυθρον,vet. non habet] ex quo folia Pini ſimilitudine pullulant, molliora tamen, tenuioraque : atque in totum nuper naſcentem pinum æmulatur, vnde & cognomen traxit.

Plin. quintum Tithymalum Cypariſſiam vocari teſtatur propter foliorum ſimilitudinem, caule gemino aut triplici, naſcentem in campeſtribus.

Tragi icon τιθυμάλου κυπαρισσίου non differt à Fuchſii icone ; quæ eſt Tithymali Cypariſſias verno tempore prouenientis priuſquam in ramos diuaricetur. *Icon Trag.*

Si Matthiolo coniectandum eſſet, putaret nil aliud Mauritanis eſſe minoris generis Alcebram ſiue Scebram, quàm plantam hanc,officinis Eſulam minorem vocitatam. Hanc autem eam eſſe ſuſpicatur, quam Dioſcorides Tithymalum Cypariſſiam. In poſt. comm. item Hiſt. germ.& Epit. miratur quod Dioſcorides hoc Tithymali genus κυπαρισσίαν appellauerit,cùm Pinum, non Cypariſſum referat. Matthiolum imitatur Lacuna. *Dioſc. not.*

Lonic. duas habet icones Tithymali Cypariſſiæ, quarum Altera malè poſita eſt pro Tithymalo dendroide. *Lonic. fig. duæ.*

Geſn. hort. Tithymalum Cypariſſiam Matthioli,Pityuſam aliorum eſſe,& non aliam quam Eſulam vulgo dictam videri refert, ſc. minorem, vt etiam Anguill. teſtatur : Pityuſam ad hanc etiam refert Cordus in Dioſcoridem, eamque Tithymalum Cypariſſium ſiue Lactariam quintam vocat.

In Obſ. pag. 192. figuram habet ſub falſo titulo Tithymali cypariſſiæ. Sub titulo enim Pityuſæ, ſiue Pineæ, officinarum Eſulæ minoris, Turpeti nigri Actuarii, & Tithymali Cypariſſiæ Tragi, Adu. p. 151. Angl. *Pyneſpurge*, Hiſp. *Eſula menor*, poſita figura eo non pertinet, alioqui ſibi contrarius eſſet Lobelius : pingit namque ex Dodonæo Tithymalum pityuſam. In Ic. Pl. p. 356. eſt eadem etiam figurarum tranſpoſitio. Nam ex mente Lobel. in Adu. non conuenit titulus Tithymali cupreſſini, ſed Tithymali Pineæ.

Dod. gall. vnius plantæ duas proponit figuras : prior autem eſt ex Matthiolo ſub inſcriptione Tithymali Cypariſſias : poſterior ex Fuchſio, ſub titulo Pityuſæ minoris · fieri tamen poteſt vt intelligat Pityuſæ ſiue Eſulæ minoris nomine aliam plantam, quæ non demonſtretur per effigiem eo titulo propoſitam.

H. Lugd. p. 1644. Tithymalus cypariſſias Matthioli : p. 1648. Tithymalus cypariſſias Dodonæi: p. 1654. Pityuſa ſiue Eſula minor, Dod. hiſt. ſtirp. Tithymalus cypariſſias Fuchſii. Conſarcinator H. Lugd. tres icones vnius plantæ poſuit. *H. Lugd. effigies tres.*

Compil. Tabern. tres quoque picturas dedit. 1. eſt Tithymalus cypariſſias: 2. Tithym. cupreſſinus primus : 3. Tithym. cupreſſinus alter. Prior effigies eſt plantæ verno tempore prouenientis.

C. Bauh. apud Matth. Tithym. cypar. maior : Tithym. pinea Lob. in Ic. Plant. Eſula minor Dod. in fol.& Lugd. Pityuſa minor Dodon. gall. Pityuſa ſiue pinea, & Turpetum nigrum Actuarii Lob. in Obſ. *Nos* Tithymalum pineam & Turpetum nigrum Lobelii, quoad iconem, huc non referimus. Eſulam etiam minorem Dod. in fol. hoc capite non relinquimus, ſicuti neque H. Lugdunenſis. Pityuſam autem minorem Dod. gall. quoad iconem huc referimus.

Eid. phyt. Tithym. 14. ſiue Cypariſſ. maior purpuraſcente coma : Pityuſa ſiue Pinea offic. Lob. Obſ.& Icon. Plant. Item, Tithym. 15. ſiue Cypar. minor; Tithym. cyper. Dod. lat. & Lobel. Obſ.& Ic. Plant. Huius ſpecies minor, vix palmum alta, rubente capitulo. *Nos* Tithym. cypariſſiam Dodonæi & Lobelii ad hoc caput pertinere non negamus.

Synon. Eid.pin. Tithym.cypariff.2. Tithym. cypar. Matth. Trago(cui & Eſula vulg. maior & quinta) Fuchſ. Anguill. Dod. (vt & Pityuſa minor.) Turn. Lac. Geſn. hort. Lon. Lob. in Adu.& Obſ. Caſt. Thal. H.Lugd. (quæ Matthioli & Dodonæi figuram habet)Tab. Cam.& Calceol. in itin.Baldi: Tithymalus pinea & πιτυοῦσα Diſc. *Eſelskraut* Schvvenckf. Tithymalus cupreſſinus, ſiue Humipinus, Lob.Ic.Plant. Eſula officinarum Cæſalpini.

Varietates C.Bauh. Variat: 1.foliis Lini virentibus, comâ flauâ, aliquando ſubrubente, Tithym. cypariſſias rubente capitulo Schvvenckf. in collibus & montibus ſterili & aridiore Solo.2. in montibus candidior, foliolis anguſtis, Eſula candidior Cæſalpini 3. vix palmum altus, capitulo rubente. Iudicium noſtrum ſupra nouiſſima hæc C. Bauhini ſynonyma ex prioribus colliges. Hoc duntaxat monemus nos latere, quam plantam Cæſalp. intelligat per Eſulam ſuam candidam: *C.Bauh.* C.Bauh. hîc plantas coniungit, quas in phyt. olim ſeparauerat.

Locus. Pratorum margines & ſepium iſtam ſæpiùs alunt Eſulam: in Francia, Belgio, & Anglia non niſi horti pharmacopœorum, Lobelio: Turnerus teſtatur prouenire plurimùm in agris inter ſtipulas, demeſſis ſegetibus, adeò Chamæpity ſimilem, vt non aduertentes facilè fallat.

Vires & vſus. Vim habet ſimilem Characiæ, Myrſiniti, Palio, & Helioſcopio, Dioſc. & Plinio auctoribus. Vtiliſſima inter omnes Eſulas ea eſt, inquit Tragus, quæ longis & aſtrictis, veluti Linaria, foliis veſtitur ita tamen vt radix ſolummodò intra corpus vſurpetur, repudiato lacteo liquore: vt pote ad hydropem optimæ præparantur pilulę.

TITHYMALVS STICTOPHYLLOS.

Etymon. TIthymali genus hoc *caulibus* folioſis, ſimplicibus, non brachiatis, ſeu Tithymalus ςικτόφυλλος, quod ſic nominare ſolet Thalius, ob foliola mirè punctellis notata, duplex eſt, *Maius* & Minus. Pręcedentis autem abortum exiſtimamus.

Synon. C.Bauh.phyt. Tithymalus 16.ſiue foliis punctis croceis notatis. Eid. pin. Tithymal. cypariſſias 1. ſiue foliis &c. Tithym. ςικτόφυλλος Shvvenckf. duplex Thalio: Tithym. aruenſis Camer. Eſula ſcabioſa Geſn.coll.

Locus. Cęterùm, Schvvenckf. ſe hunc Tithymalum in aſperis & ſabuloſis paſſim cum Pinea ſecus itinera & agrorum margines collegiſſe perhibet.

TITHYMALVS MINIMVS ANGVSTIFOLIUS annuus.

Deſcrip. PAlmaris aut ſemipalmaris eſt plantula, *radiculâ* nitens tenui, tres aut quatuor vncias longâ, *cauliculos* & ramulos multos eâ quâ iam dixi longitudine, ac etiam dodrantales, *foliolis* ſtipatos ſemunciam, vncięque trientem longis, ſemiculmum latis, crebris, ſurſum ſpectantibus, lacte turgidis: *floſculi* herbidi, & pericarpium triquetrum, Tithymali Cypariſſię, ſed multis numeris minora.

Synon. Trago Eſula exigua, Dioſcoridis Peplos &



ſpumeum Papauer. Lob. Obſ.p.193. Ic. Plant. p. 357. Eſula exigua Tragi. Ponę in Baldo Eſula minor Tragi. H. Lugd. p. 1656. Eſula minima Tragi: Eid.p.1659. Peplis minor Dalechampii: *Duæ figuræ.*

Dod. gall. Tithymali genus admodum paruum: Lat. Tithymali Cypariſſii ſpecies minor, vel *Schvvenckf.* Tithym.cypariſſ. alter. Tabern. Tithym. minimus. C. Schvv. Tithym. leptophyllos, *Stein milch* h.e. Tithym.petręus: *Nomen* autem hoc germanicum minùs placet: nec enim in locis petroſis, ſed in agris prouenit.

Thal.Tithym. leptophyllos Matthioli: Et ſic etiam Camer. in epit. Apud Matth.hiſt.germ. Tithym. minor.

C.Bauh. phyt. Tithym.24. ſeu Eſula exigua Eid. pin. Tithym. Cypariſſias 3. Eſula minima Tragi, & Peplis minor Dalechampij, ac etiam Tithymalus leptophyllos Matthioli [ſine deſcriptione, addit in Animad.] H. Lugd. Vna eademque eſt planta. *Summitas* Tithymali Matth. multùm euarians à ſummitate Tithym. minimi facit vt diuerſum ſtatuam, nec dicam in H. Lugdunenſi tres icones eſſe vnius plantæ, & Matthiolum potiùs mereri reprehenſionem ob neglectam deſcriptionem, quàm Compilatorem H.Lugdunenſis.

In ſegetibus Gallo-Belgii & Angliæ ſæpiùs æſtiuo tempore reperit Lobelius: Tragus in agris à meſſe, autumnali tempore.

Tota planta lacteo ſucco turget, & corpus vehementer purgat.

Tithymalus ſiue Eſula exigua, foliis obtuſis.

Deſcr. Tithymalus 2.in prod.4.Cypariſſias in pin.ſiue Eſula exigua foliis obtuſis C.Bauhini, *radice* eſt exili, oblonginſcula, capillata, *cauliculis* pluribus Locus. ad terram reſupinatis, aliquantùm repentibus, biuncialibus, triuncialibus, aliis palmo minoribus, rotundis, lacteo ſucco turgentibus, qui foliolis oblongis, anguſtis, ſed ſemper in ſummo obtuſis & velut abſectis, inordinatè veſtiuntur. Hic in agris Patauinis & Maſſilienſibus reperitur.

Tithymalus exiguus ſaxatilis C. B.

Tithymalus 3. in prod. Cypariſſias 5. ſiue exiguus ſaxatilis in pin. C.Bauhini, *radiculam* habet Deſcr. capilli modo tenuem, longiuſculam, *cauliculos* tenues, vnciales & biunciales, anguſtiſſimis & breuibus *foliolis* cinctos, *floſculos* exiguos, rubentes: Synon. circa Monſpelium locis aſperis prouenit.

PITYVSA VETERIBVS ET IN GENERE.

Dioſc. PItyuſa, quam alii Clema, alii Crambion, alii Paralion, alii denique Canopicon vocant, à Cypariſſia Tithymalo ſpecie differre exiſtimatur, ideoque etiam & in Tithymali genere cônumeratur

peratur. *Caulem* profert cubito altiorem, crebris geniculis interſeptum, *foliolis* acutis ac tenuibus circumdatum, Pini (πίτυος) folia imitantibus: *flores* exiguos penè purpureos (Lac. legit in vet. cod. ἄνθη μικρὰ λευκὰ ὡς διαπόρφυρα: (*ſemen* latũ inſtar Lenticulæ: *radicem* candidam, craſſam, lacteo ſucco refertam: quibuſdam in locis frutex hic prægrandis reperitur. Purgat per inferna radix drachmis duabus data in aqua mulſa: ſemen verò, drachma vna. At ſucci farina excepti cochlearium in catapotio datur: foliorum denique modus, drachmę tres.

Plinius lib. 24. cap. 6. de herbis propter cognationem nominis cum Pino & Picea agens: Et Pityuſa, inquit, ſimili de cauſa dicetur, quam quidam in Tithymali genere numerant, frutex ſimilis Piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina, aut ſeminis ligula in Balanis. Folia in aceto decocta, furfures capitis emendant: mammas quoque mixto Ruta decocto, & tormina, & ſerpentium ictus, & in totum collectiones incipientes.

Ita vetus codex, inquit Cornarius. Nam verba quæ præmittuntur in vulgatis exemplaribus, *cum honore*[vt etiam legit C. Bauhin.] & redundant, & penitùs ineptè adiecta ſunt. Cæterùm vſus medicus à Plinio traditus, in Dioſcoride non habetur: nec deſcriptionem totam Plinius expreſſit. Quod verò Dioſcorides inter Tithymalos connumerari dicit, & à Cypariſſia ſolùm ſpecie differre: hoc etiam Pityuſæ nomen probat, cui deſcriptio Cypariſſiæ magis conuenit, quàm ipſi Cypariſſiæ tithymalo. Sed & Galenus confirmat Pityuſam quoſdam Tithymali ſpeciem eſſe putare, eò quòd ſuccũ habeat quemadmodum Tithymali: & quòd ſimiliter purget, vt illi: & per alia omnia viribus ipſis ſimilis ſit. Pityuſam officinæ, itemque Herbarum periti Eſulam hodie vocant. Noſtri (Germani) communi reliquis appellatione *vvolfffmilch*: Arabes magna ex parte Turbit vocant. Nec eſt fortè cum Leoniceno & aliis, Syluio teſte, hæc vox expungenda. Arabes ſequuntur etiam recentiores Græci, inter quos & Actuarius eſt, qui Turpeti duo genera faciunt, alterum nigrum, Pityuſam; alterum album, Alypon. At contra hos, altera Arabum pars, Serapio, & qui ipſum ſequũtur Turbit aſſerunt eſſe Tripolium: & totum Dioſcoridis de Tripolio caput, ipſo autore citato, ſuo Turbit attribuunt, vt qui illos ſequi velit, cautum eſſe oporteat etiam hac in parte, ſicut ſanè etiam in omnibus aliis. Nullus autem eſt potior cauendi modus, quàm vt illis in totum relictus, Græcos Medicos tutiſſimè ſequamur. *Hucuſque Cornarius.*

Dodonæo videtur Pityuſa eſſe, Arabum Alſcebra, aut Alſcebra & Scebra, officinarum Eſula, ſiue Ezula, quod nomen à πιτυώσης luxatum eſſe ſuſpicatur, duabus ſc. prioribus ſyllabis ſublatis. Sic enim remanet ὕσα, cuius diminutiuum Vſula, & vocali primâ mutatâ, Eſula.

Cenſerem, inquit Matthiolus, Alſebram maius, ſiue Mehezeregi eſſe quæ Græcis dicitur Pityuſa. Serapio de Scebram agens, ea omnia ex Dioſcoride illi attribuit, quæ Pityuſæ idem Dioſcorides aſſignauit. Myrepſus quibuſdam in antid. Eſulam imponit cognomine Chamæpityn, quam Fuchſius nihil aliud quam Chamæpityn, non autem Tithymali ſpeciem, referre ſcribit: ego tamen æſtimo Myrepſum Dioſcoridis, Pityuſam intellexiſſe.

Sententiam Plinii de Pſyllio nonnulli minùs accuratè de eius lacte gummíue expendentes Tithymali quoddam genus Pityuſa dictum interpretantur. Sed Anguillara non potuit reperire plantam quæ reſpondeat Pityuſæ Dioſcoridis.

TITHYMALO CYPARISSIÆ SIMILIS, Pityuſa multis.

Deſcriptio. Tithymalus hic rarus, etſi Cypariſſiæ vulgò dicto ſimilis, ab eo tamen alius eſt, *radice* longiore, craſſiore, minuſque fibroſâ: *caules* multi, ferè cubitales, ſimplices, interdum in ramos multos dodrantales diducti; per quos *folia* conferta, craſſiora firmioraque quàm Cypariſſiæ, & magis glauca: ex venis ramorum inſident *vmbellæ* magnæ, foliis peltatis, non maioribus Cypariſſiæ.

C.B. not. Icon quam proponit Dod. gall. Pityuſæ minoris titulo, eſt Tithymali Cypariſſii ex Fuchſio, verno tempore prouenientis, quicquid dicat C. Bauh. Lat. Ezulæ minoris inſcriptione noſtro Tithymalo correſpondentem quidem proponit: verùm eius deſcriptio non placet.

Lob. in Adu. Tithym. Cypariſſias, ſiue Cupreſſinus, vel Humipinus. Eid. in Obſ. p. 192. Tithymalus Cypariſſias, quoad titulum, quo verò ad effigiem, Pityuſa, ſiue Pinea, officinarum Eſula minor, Turpetum nigrum Actuarii, Tithym. Cypariſſias Tragi Adu. p. 151. Videntur namque figuræ tranſpoſitæ in Obſ. alioqui non reſpondent quæ in Obſ. ſcribit, iis quæ in Adu. prodit. In Ic. quoque Plant. p. 357. Tithym. pineæ titulus huic figuræ non competit.

Schvvenckf. Tithym. cupreſſinus, Lobelio Humipinus, Tithym. Cypariſſias Dodonæi. *Nos non* intelligimus Schvvenckfeldium: Tithym. cypariſſias Dod. non eſt diuerſus à Tith. Cypariſſia Matthioli & Tragi, quem Pityuſam Dioſcoridis facit. Nec etiam icon Lobelii in Obſ. tranſpoſita ſub titulo Tithym. cupreſſini, diuerſa eſt à Matthioli Tith. cypariſſia.

Synon. C. Bauh. phyt. Tithym. 14. ſiue Cypariſſias maior purpuraſcente comâ: Eid. pin. Pityuſa 1. ſiue Tithymalus foliis Pini, fortè Pityuſa Dioſcoridis: Eſula vulgaris maior & 5. Trago: Pityuſa Eſula vulgo dicta Geſn. hort. Pityuſa ſiue Pinea, Eſula minor officinarum Lob. in Adu. & Ob. Tithym. pinea, in Ic Eſula minor Dodonæi Hiſtor. Lugd. p. 1653. Eſula maior ad Pityuſam reducenda Cæſ. Tithym. cupreſſinus 2. Tabern.

Locus & Tempus. Crepidines ſabuloſæ fluminum, & vicini colles frequentiùs hunc alunt. Ego florentem Aprili in Sabaudia collegi. Abundat in planitie arenoſa prope Argentinam, & Baſileæ ad Rhenum verſus Haltingen: vt & prope Monſpelium.

TITHYMALVS, FORTE DICTVS Lucæ Ghino Pityuſa, quibuſdam Characias Pannonicus.

Deſcriptio. Pityuſa Lucæ Ghino dicta eſt ea, ſi rectè coniicio, quam in Gallia Narbonenſi memini me olim colligere, *radice* magnâ, longâ craſsâ: è qua crebri naſcuntur *caules* inæquales, dodrantales, ſextantales, ac fortè dodrante maiores: *foliis* multis amicti, Paralii foliorum latitudine, longitudine maiore, interdum breuiore, acuminatis, ſpiſſis, colore ferè Myrſinitis.

An Tith. Characias pannonicus, siue Characias 3. Austriacus Clusio.

Nascitur plerisque Pannoniæ locis: sed Viennensi agro tantâ copia in gramineis & siccioribus pascuis, vt Iunio mense, tum enim floret, omninò pallescere videantur.

Pityusa Ghini Anguill. Quidam demonstrant, Anguill. epist. 14. referente, pro Pityusa plantam foliis similibus Myrto Tarentino, in acumen desinentibus quæ omninò Tithymalum Myrsinitem repræsentant; verùm caules nullos habent nodos, nec florem purpureum, nec semen Lentis: dicendum igitur non esse Dioscoridis Pityusam, aut textum Dioscoridis corruptum. Prædicta planta prouenit in maritimis: reperitur & in monte nigro Liuorni Pisanorum.

Dod. gall. Tithymali Cyparissiæ species tertia foliis omninò albis, in cæteris Cyparissiæ similibus. Lat. Tithym. Characias 4. quam nonnulli perperam Myrsinitem faciunt.

Dodonæus lat. eandem cum Clusio habet figuram, sicut & Lobel. in Ic. Plant. p. 361. titulo Tithymali Myrsinitis alterius: & Obs. p. 196. sub intitulatione Myrsinitis alterius, & Turbith Alexandrini quorundam, Characiæ quartæ Dod. & Belgarum. Sed nec H. Lugd. p. 1646. sub inscriptione Tithymali Characiæ quarti Dodonæi, diuersam pingit: Hanc autem affirmat esse Myrsiniten alteram Lobelii. *Et hinc* Sole meridiano clariùs patet, *C.B. lapsus* C. Bauhinum manifesto errore inter Tithymalum Characiam tertium Clusii, seu quartum Dodonæi, & Myrsiniten alteram Lobelii, H. Lugdunensis, discrimen facere.

In phyt. Tithym. 3. siue Characias rubens germanicus, etiam in palustribus Michelfeldensibus frequens: Tithym. Char. pannonicus Clusii

Synon. Item, Tithym. 4. siue Charac. longifolius: Myrsinites altera Lobelii: *Eid. pin.* Tithym. Char. 4. siue rubens germanicus: Tithym. pentaclonos Cordi hist. Tithym. Char. 4. Dod. Characias pannonicus Clus. pann. Charac. 3. Austriacus, Eid. hist. Tithym. fruticosus alius stipitibus rubris Camer. an Tithym. latifolius alter, Cæsalp? Item, Tithym. 5. siue Charac. angustifolius: Tithym. myrsinites altera, Lob. Lugd. Tithym. myrsinites angustiorib. foliis Cæsalp. Tithym. myrsin. 3. angustifolius Tabern.

Locus Frutetosis locis nasci scribit Cordus: Dodonæus verò latinus nasci in Belgii hortis.

Tithymalus incanus hirsutus C. Bauh. dictus Pityusa Anglica Camerario.

Descriptio CAules pedales, rotundos, rufescentesque profert: *foliis* incanis & hirsutis, Myrsinitis legitimi forma, confuso ordine vestitis, in summitate in virgulas diuisos, quibus vt in Myrsinite, *flores* & capitula triangula, *semina* continentia, insident.

Synonyma Tithymalum hunc 20. siue foliis per ambitum hirsutis [ita in phyt. vocat:] Aut [vti in prod.] Tithymalum 1. siue incanum hirsutum: Vel denique (vt in pin.) Pityusam siue Esulam 4. C. Bauhino ex Italia Neudorfferus attulit. In phyt. autem admisit esse Pityusam Anglicam Camerarii: ast in pin. dubitat, non tamen meliora docet.

C.B. not. Pityusa Anglica, missa Camerario à Th. Pennæo, foliis Tithymali arborescentis, sed magis glaucis & per ambitum hirsutis prodiit, sed neque in fictili sub tecto, neque sub dio per Hiemem durare voluit. Semen erat non dissimile arborescentis Tithymali semini.

APIOS.

Descr. FAcilis è *radice* est Apii cognitio, quæ quia oblóga, turgida, inque Pyri modum turbinata, plantæ nomen fecit, quam Napi radici rectè comparaueris: huius è capite *ramuli* aliquot exeunt palmo breuiores, *foliis* satis frequentibus amicti Esulæ rotundæ seu Pepli, at minoribus, ex angusto principio sensim dilatatis, perque extremum rotundis.

Apios, aliis Ischas (ἄπιος οἱ δὲ ἰσχιάδα. Malim inquit Saracenus, ἰσχάδα vel potiùs ἰσχὰς, in recto casu. Sic enim nominant Theophrastus & *Chama... Chamæ...* Plinius: fitque verisimiliùs ex radicis cum carica similitudine id nominis inditum illi fuisse, quàm ab efficacia contra coxendicum dolorem:) aliis Chamębalanos (Sed & ἀντὶ τοῦ χαμαιβάλανος χαμαιράφανος ex Paulo legendum censuerim, Sarac. nam Plinius etiam hanc ipsam radicem ῥάφανον ἀγρίαν vocari testatur) aliis montanus aut siluestris [οἱ δὲ ῥάφανος ὀρείνη, h.e. Raphanus montanus legendum suspicatur Sarac. pro ὀρεινὴ ἢ ἀγρία] aliis deniqueLinozostis dicitur.



Ramulos autem duos siue tres in terram spargit, iunceos, tenues, rubentes [χλωνία ἐρυθρὰ. Ald. ὀρθὰ, h. rectos:] & paullùm à terra sese attollentes, foliis Rutæ (ἀγρίῳ addit πηγάνῳ, Cat.) oblongioribus tamen & angustioribus, herbaceis: *semine* paruo: *radice* Hastulæ regię [ἀσφοδέλῳ. Sunt qui σφονδύλῳ seu σπονδυλίῳ legere malint, vti Marcellus & Cordus. Cæteri, ἀσφοδέλῳ, indubitanter legunt, vti etiam legitur apud Theophrastum. At Plinius Apion radice Cepæ describit] & ad Pyri formam accedente, rotundiore tamen, lacteique succi plena, cortice, extrà quidem nigro, intùs verò candido.

Plinius auctor est lib. 26. cap. 8. Apion, Ischada, siue Raphanon agriam iuncos duos siue tres spargere in terra, rubentes, foliis Rutæ, radice Cepæ, sed ampliore, ideoque quosdam Raphanum siluestrem vocare. *Plin... pios...*

Ischa... Theo... Ischada siue Apion (ἰσχιάδα ἢ ἄπιον. Gaza reddit Carciam seu Pyrum.) describit Theoph. lib. 9. cap. 10. folio quidem rutaceo, sed breui: caulibus ternis, aut quaternis humi stratis: radice, qua Albucum, verùm squamosa.

Galenus, Paulus & Aetius, inter simplicia Apion non recensent. Sed Paulus inter ea quæ pituitam euacuant, Appij dimidium habet. Hoc quale sit, iam diximus.

Apios antiquis dicta radix à Bellonio Obs. lib. 1. cap. 45. vera depingitur. Nostra autem icon *Sync... Nom... iing...* Guariniana non placet: fortè ad radicem siccam facta est. Dicitur, illo referente Chamæpidia. Anguillaræ verò in Apulia Esula rotunda: in Græcia

Græcia & in Candia Pirraria.

Apios dicitur Matth. Anguill. Dod.gall. Lac. H. Lugd. p. 1595. (habet hæc & alteram figuram & descriptionem, sc. Dodonæi lat. p. 1651. hoc titulo, Tithymalus tuberosus siue Apios) Tabern. & Castori. Dodon. lat. Tithymalum tuberosum inscribit: Clusius Tithymalum tuberosa radice. Apios vera Gesn. hort. & Lob. in Ic. Plant. p. 364. Apios Aduersariorum, eid. in Obs. p. 198. Radix prægrandis, turbinata, Americi orbis Chinam emētita, in Adu. p. 29. Item p. 204. Apios vera, siue Pyriformis radix Dioscoridis, malè à quibusdam China existimata.

Planta à Matth. [inquit Turn.] proposita pro Apio, pro vero potuisset ab omnib. haberi, si probasset semen habere paruum, radicemque purgantem, quod de Apio scribit Dioscorides. Verùm cùm neutrum faciat, tam de ipsius Apio dubitare quis posset, quàm ille de Apio Ruellii dubitat. Hæc ille, cuius rationes ceu infirmas pluribus refutandas haud decreuimus.

C. Bauh. phyt. Tithymalum 25. siue tuberosâ radice; *In pin.* Apium siue Tithym. tuberosum, siue Tithymalum tuberosa pyriformi radice. Hunc duplicem tradit: 1. est radice crassiore & maiore, foliis & ramulis minoribus: 2. radice minore, ramulis longioribus & foliis maioribus. Hanc ipsum distinctionem ex iconum diuersitate desumptile dicimus.

d. Ἰσχὰς dicitur, quòd ἰσχάδα, i.e. Caricam seu Ficum aridam radix referat, Saraceno monente. Item & χαμαιβάλανος siue Terrestris glans à figura quoque. Sunt tamen & alii Chamæbalani Germaniæ familiares ac edules, de quibus alibi. Et hinc factum est, vt quidam ex herbarum peritis eam radicem, quæ *Erdtnus*, & *Seuvbrot*, & *Erdtfeygen* Germanis dicitur, Apion esse voluerint. Alii Ornithogalon esse asserunt. Alii rursus ad Cyclaminum referunt. Cornarius Raphani siluestris genus quoddam esse putauit, ignotum tamen.

Nascitur in montosis & asperis aliquando & herbosis, authore Plinio: effoditur Vere. Ischas Dioscoridea adfertur ex Creta. Sed Apuleię etiam peculiarem esse monet Imperatus.

& Superior pars radicis assumpta, vomitione bilem pituitamque extrahit; inferior per aluum. Tota verò sumpta, vtraque parte purgat. Liquorem si libet excipere, radices tundito, & crateri aquæ inditas agitato, ac liquorem qui supernat penna collectum exsiccato. Huius sesquiobolus potus, per superna infernaque purgat. Hæc Dioscorides, à quo in succi collectione dissentit Plinius. Effoditur Vere, inquit, tusaque in fictili mergitur, deiectoque quod supernat, reliquus succus purgat vtraque parte,

er. sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & Hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni, aiuntque superiorem partem eius, vomitione biles extrahere: inferiorem, per aluum. *Non autem* omnes partes ad idem vtiles esse, fortassis mirum non est, verùm eiusdem radicis has partes sursum, illas deorsum purgare, magis admiratione dignum est, velut Thapsiæ & Ischiadis. Nam eadem rursus & sursum & deorsum purgare, velut Veratrum nihil absurdi est, authore Theophrasto. Hanc autem purgatricem esse norunt omnes Monachi in monte Athor, teste Bellonio. Facultate & temperamento vehementer calidus & siccus, est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque molestus ac noxius.

Apios siue Ischas altera.

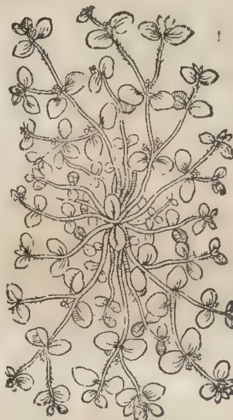


Descriptio

ALiam etiam tradit & describit Clusius, cuius hic iconē damus, & quę ab illo *Apios* siue *Ischas altera* inscribitur: eius autem à Iacobo Plateau iconem acceperat qui semine peregrè accepto sibi natam duntaxat aiebat.

C. Bauh. in pin. facit. Apion, siue Tithymalum tuberosum 2. vel Tithymalum tuberosâ oblonga radice.

CHAMÆSYCE.



Descriptio

GRacilem *radiculam* habet, longitudine circiter palmari fibris aliquot tenuissimis donatam: *ramulos* quadrantales ac etiam pedales, in alas subdiuisos, rubentes, subhirsutos, in orbem terræ apprimit: quibus ad genicula adnascuntur *foliola* coniugatim opposita, subrotunda, quà terram spectant rubentia, supernè viridantia, nisi quòd in medio purpurea nota sint maculosa, quædam tamen in extremis ramulis suprà infraque omninò saturâ rubedine tincta sunt: *flosculi* ad ramulorum diuaricationes inter folia emicant purpurei: tota planta lac fundit vulnerata: pericarpia tricocca Esulæ exiguæ Trago dictæ, sub foliis latitant.

Chamæsyce Diosc. Syce — Chamæsycem, quam aliqui Sycen (χαμαισύκην, οἱ δὲ συκῆν) nominant, refert Dioscorides ramos emittere quaternûm digitorum, per terram stratos, teretes, lactei succi plenos: folia Lentis figurâ, Peplo similia, parua, tenuia, ac terræ inhęrentia: semen sub foliis rotundum, ceu Pepli: radicem tenuem, ac superuacuam: sed neque florem, neque caulem promere.

Chamæsycæ Plinius lib. 24. cap. 15. Lentis folia adscribit, nihil se attollentia.

Chamætyce Tithymali species est Cord. lib. 5. hist. cap. 6. Eam Matthiolus in Pepli genere reponit, Peplumque minorem suspicatur. Hand verò ipsi notam fuisse satis patet, quòd ne vnicā

quidem notam scribat, quæ non habeatur in Dioscoride. Præterea in Epist.& Hist.germ.eam planè omisit.

H.Lugd. not. H. Lugdunensis Chamæsycen Dalechampij p.1660.quam Dioscoridis Chamæsycen constituit,à Chamæsyce Penæ & Lobelii separat, sed absque ratione.

C.B. not. Chamæsyces figùram cùm Matthiolus non haberet, existimabat C. Bauhinus se eam ipsi apposuisse in comm. per ipsum illustratis. Ast figura apposita Matthiolo non est Chamæsyces, sed Anthyllidis Valentinæ Clusij, quam Compilator Tabern.malè pro Chamæsyce exhibuit.

Synon. Chamæsyce Dioscoridi & Plinio,quasi humilis Ficus, C.Bauh. phyt. *Eid.pin.* Chamæsyce Matth.Anguill. Hesn.hort. Dod. (μήκων ἀφρώδης appellari dicitur.) Lob.in Adu. Obs.p.198. Ic. Plant.p.363.Clus.hisp.& hist. (hic author est Salmanticenses *Nogueruela* appellare, quasi pumilam nucem exprimere vellent, à seminis nimirum,vti putat,forma.) Cæsalp. H.Lugd. (quæ duplicem figuram habet, ex C. Bauhini opinione)Camer.Tabern.& Gerardo. *Nos* H. Lugdunensis figuram alteram p. 1381. Anthyllidis Valentinæ Clusij titulo propositam, à Tabernamontano falsò pro Chamæsyce, ac etiam à C. Bauhino apud Matthiolum exhibitam, huc non referimus. Si H.Lugd. duas habet figuras, habebit & Clusius duas.

C.B.not.

Locus & Tempus. In aridis, squalidis, petrosisque locis nasci dixit Plinius & Dioscorides. Nusquam in Italia aut Germania apparet, inquit Lobelius, sed duntaxat in Narbonensis Galliæ oliuetis vinetisque, vbi plurima præsertim aridis sabulosis, non procul Monspelio ad patibulum viâ, & tractibus maritimis. Montbelgardi in horto Ill. E.C. Aprili sata, floruit Iunio & Iulio: ex semine deciduo quotannis propagatur, etiam apud Belgas. Nasci aridis & sitientibus hortorum areis, solo aspero,omnibus locis in finibus Bononiensium,etiam intra vrbem,testatur Cordus.Comosam vbique vidit Clusius in agro Salmanticensi squalidis & petrosis locis, atque etiam inter ipsa vineta,& plerisque aliis Hispaniæ locis.

Rami ex vino triti vuluæ dolores sedant in pesso appositi: tollunt tumores ac verrucas omnium generum illiti: decoctorum cibo aluus resoluitur: succus simili affectui prodest: illitus contra scorpionis ictum auxiliatur: aduersus caligines oculorum vtilis, hebetudines,incipientes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. Plinius à Dioscoride euarians,linteolum pro pesso vsurpat, & ampliùs orthopnoicis prodesse addit. Chamæsycæ abstergentem simul & acrem vim Galenus attribuit. Itaque acrochordonas, & myrmecias, caules eius teneriores intriti,in modum cataplasmatis admoti, quique ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle verò crassas oculorum cicatrices detergunt: hebetudinem visus à crassitie ortam, adiuuant: sicuti & suffusionum principia.

PEPLIS.

TErræ faciem ceu muliebre flammeum patulis ramis variè diuaricatis sesquipalmarib⁹, rubentibus, crassiusculis operit,per quos veluti ad articellos *folia* aduersa nascuntur, rubentia, duplò triplóue Chamæsyces maiora, crassiora paullò, per extremum rotunda, quorum pars ea quæ sub neruo est, productior est quàm quæ supra neruum, & veluti pinnata, flosculi luteoli proxime ramos oriuntur:capitula tricocca,lęuia, duplò maiora quàm Chamæsyces: vbicunque vulneretur,lac fundit,radix longiuscula,crassiuscula, simplex. *Matth. ...xatur.*

Peplis, quam Dioscorides aliquos siluestrem Portulacam (ἀνδράχνην ἀγρίαν,) Hippocratem verò Peplion [πέπλιον] vocare refert, in maritimis maximè nascitur. Frutex autem est *ramulos* quoquo versum expandens, vel in latitudinem sese diffundens,candidi succi plenus, *foliis* hortensis Portulacæ, rotundis, & infernè rubentibus: *semen* sub foliis rotundo, ceu Pepli [τοῦ πέπλου] feruente gustu: *radice* tenui, singulari,ac superuacua. *Dod. ...*

Plinii,Galeni, Pauli, & Aetii de Peplide (περὶ πεπλίδος) verba inter vires dicemus.

Apud Matthiolum in comm. lat. cum mag. fig. Peplis vocatur, sed tanquam non visa non describitur. In ital. icon transposita est pro Peplio. In Hist. germ. malè inscribitur Peplus. *H.Lugd. icon...*

Verisimile est Dodonæum Peplidem non nouisse: siquidem in Hist.gall. nullam dedit iconem: in lat. verò pro ea Anthyllidem Valentinam Clusii pinxit.

H.Lugd. huius plantæ duas effigies eadem p. 1659. sub diuersa tamen inscriptione proponit. 1.Peplis Matthioli. 2. Peplion Dalechampij. *Pepli... gi.f.*

Peplis, vt nomine, sic effigie Peplum præ se fert, & propiùs adhuc etymum Pepli vel Flammeoli exprimit, authore Lobelio,ac idcircò θάμνον ἀμφιλαφῆ Dioscoridi designari ait.

Plinium autem Portulacam siluestrem eiusdem generis ac naturæ cum Portulaca satiua, cum Peplio herba diuersissima confundere, ideò quod nonnulli Peplion, agrestem Portulacam vocarint, rectè Dalechampius monet. *Plin. ...*

Dioscorides quamuis vnius tantùm meminerit Peplidis, Anguillara tamen duplicem facit,& hanc priorem constituit: Alteram verò se obseruasse scribit in monte Maiellæ in Abruzzo, se extendentem per terram sicuti prior, foliis denariorum modo orbiculatis, Numulariæ modo dispositis, spissis, semine albo, radice digitum crassâ.

Peplis Matth.Turn.Lob.in Adu.Obs.p.197.& Ic. Plant.p.363. Clus.hisp. & hist. Cast. quoad descr. Cam. Tab.ic.& Ger. Peplus Cast. quoad iconem: Peplus minor Tab. hist. Peplium Cæsalp. Peplis 1. siue maritima folio obtuso,varians caule rubro & albo C.Bauh.pin. *Synon.*

Littora Norbonensia Thyrreni & Adriatici maris hanc repticem abundè fundunt, ignotam alioquin Septentrionalibus, nisi hortis. Obseruatur quoque in insulis circa Venetias ab vtraque parte maris. Sed & abundè nascitur in omnibus Hispanię Mediterranei maris litoribus:in Oceani littoribus nunquam obseruauit Clusius: imò nec in cultissimis quidem Belgicis hortis ipsi conspecta. *Locu...*

Colligi,reponi,darique vti Peplum,itidemque condiri solêre: ac easdem quoque vires habere, authorem habemus Dioscoridem. Est & Portulaca, quam Peplion vocant, non multùm satiua efficacior, cuius memorabiles traduntur vsus. Ita Plinius lib.& cap.20. Hic mox subiungit per *Colli... Reposi...*

git per longum eius vsum. Sed quum ea omnia à Dioscoride penitùs omissa sint, ibidemque Peplion cum Portulaca siluestri confundat, etiam nos hoc loco tanquam aliena omittenda duximus. Peplion tum sursum, tum deorsum, pituitam bilemque purgare, flatusque deducere prodidit Hippocrates. Galeno Peplion frutex succum habet velut Tithymali, radicem quidem inutilem, quemadmodum etiam Peplos succum autem fortem, & nec ipsum admodum vtilem. Sed vtile est semen, & feruidum: similiter vt Pepli semen purgans. *At hoc* Galeni loco, quod feruidum dicitur, φυσῶδες in græcis codicibus falsò legitur, i.e. flatuosum, pro πυρῶδες, velut Dioscorides & Paulus habent: & alioquin Peplion esse φυσῶν καταρρηκτικῶν, Aëtius ex Hippocratis sententia scribit. Quod itaque flatus rumpit ac discutit, flatuosum dici non potest.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS siue Solisequus.



Descriptio. **B**Reuis huic & plerumque singularis *caulis*, teres, modicè hirsutus: *folia* Portulacæ, vel propriùs Peplios, minùs pinguia quàm Portulacæ, ex viridi lutea, in ambitu crenata: *surculi* è caule summo nati vmbellam quodammodò efficiunt, *flores* sustinentes exiguos, herbidos, Myrsinitæ facie peltatos: *semen* in pericarpiis triquetris. *Radix* singularis, fibrosa.

Qui Helioscopius Tithymalus Dioscoridi dicitur, foliis est Portulacæ, attamen tenuioribus rotundioribusque, ramulis ab radice quaternis aut quinis, dodrantali altitudine, tenuibus ac rubentibus, lactei succi copiosi plenis, capite Anethi: semine velut inter folia locato. Comam cum Sole circumagit, ideoque Helioscopii nomen accepit.

Tithymali quartum genus Plinii, Helioscopion appellatum, quoniam capita cum Sole circumagit, foliis est Portulacæ, ramulis stantibus, à radice quatuor aut quinque rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis: semine albo, columbis gratissimo.

not. Matthiolus pro more suo ponit sine descriptione iconem Tithymali Helioscopii inscriptione, foliis non serratis, Peplon potiùs repræsentantem, quàm Tithymalum helioscopium. Camerarius aliam pinxit, ac etiam Casparus Bauhinus. Lacuna qui & Tithym. coronatum vocat, iconem Matthioli reseruat, ac etiam Histor. Lugd. p. 1644. Sed p. 1648. meliorem exhibet Tithym. Helioscopii Dodonæi titulo.

C.Bauh. phyt. Tithym. 13. siue Helioscopius: Eid. in animadu. in Hist. Lugd. Tithym. heliosc. Matthioli, foliis non crenatis p. 1644. Tithym. heliosc. Dodonæi, p. 1647. foliis integris, cuius in contextu non meminit H. Lugdunensis: Item, p. 1648 Tithym. heliosc. Dodonæi, quę vera icon. *Videtur* nobis prior icon H. Lugdunensis essePepli. Secundam suspicamur esse Tithymali verrucosi: ergo huius plantæ hoc loco vnica figura, & non tres. C.B.not.

Esula Brunfels. tom. 1. rhaps. 13. sine icone: in 4°. pag. 124. cum icone. Esula vulgaris & tertia Trago. Esula.

Helioscopius Tithymalus Ang. Fuchs. Dodor. Cordo in Diosc. Turn. Gesn. hort. Lac. Lonic. Lob. in Adu. Obs. p. 192. Icon. p. 356. Thal. Camer. Tabern. & Hist. Lugd cum Icone Dodonæi pag. 1648. Item C. Bauhin. qui in Pin. præterea vocat Tithymalum Dendroidem Dodon. in icon. & Thalii.

Cæterùm, hunc Tithymalum duplicem facit: alium foliis crenatis, non vsque tamen ad caulem: alium non crenatis & rotundioribus, caule leuiter hirsuto.

Græcis τιθύμαλος ἡλιοσκόπιος: Germ. *Sonnenvvend vvolffsmich*, & *grosz vvolffsmilch:* Belg. *Croonkenscruyt.* Gall. *Reueille matin suiuant le Soleil:* It. *Torteonaglio, Titimalo helioscopio:* Angl. *vvertgrasse:* Lat. Tithym. solsequius, & Lactaria solsequia. Nomina.

Cunctis gentibus familiaris, & hortis etiam olitoriis frequenter molestus: quin & passim prouenit, circa rudera, prope vibium & oppidorum mœnia, in campis incultis, collibus, & vbique, tam culto quàm inculto solo. Locus.

Colligi succum & semen huius Tithymali, velut etiam aliorum: ac vim eandem habere cum Characia Myrsinite, & Paralio, sed non ita intensam, docet Dioscorides: Plinius addit bilem trahere per inferna in oxymelite, dimidio acetabulo. Vires.

PEPLOS SIVE ESVLA ROTVNDA.



Descript. **P**Eplos, quem aliqui Sycen [συκὴν] alii Papauer spumeum (μήκωνα ἀφρώδη) vocant, referente Dioscoride, frutex est succo albo plenus, folium paruum habens, Rutæ simile, sed latius: vniuersa coma palmi altitudine est, rotunda, per terram diffusa, & sub ὑπὸ vet. Lacunæ codex legit ἐπὶ ἰσχυλλοις] foliis semen est paruum, rotundum, minus quàm Papaueris albi. Multi autem vsûs herba est, radicem vnam habens, inutilem, à qua totus frutex enascitur. *Ita etiam describit Plinius.*

Peplon dici etiam Chamæsycen [χαμαισύκην] & Papauer spumeum (μήκωνα ἀφρώδη) & Meconiū [μηκώνιον] testatur Galenus in gloss. in Hipp. Meminit & Pepli Papaueris spumei de stirpi.

Fuchs. taxatur. An Vineale Reuelium Ruellii? De Esula rotunda officinarum & vulgi, Fuchsius ita scribit quasi eam nunquam viderit. Icon, quam Lonic. etiam & Dod.gal. exhibent non repræsentat Esulam rotundam: folia longa & acuta sunt in eorum icone.

Matth. & Lacuna notatur. Non placet quoque Pepli effigies apud Matth. in prio. com. & adhuc minùs ea quæ in post. cum mag. fig habetur. Non malè nostro iudicio huc retulisset iconem sui Tithymali helioscopii: neutrum describit, quare diuinatione opus est. Matthiolum imitatus est Lacuna icone & descriptione nulla.

Peplum passim in hortis Venetis & Patauinis prouenire, nec tamen Esulam rotundam vocari testatur Anguillara. Cæsalpino verò non fuisse notum Peplum, suspicamur quia nihil proponit de eo præter verba Dioscoridis & Plinii.

Synon. Peplus Matth. Fuch. Anguill. Dod. Cordo in Diosc. & hist. Turn. Lac. Lon. Lob. Obs. p. 162. H.Lugd. p. 1658. Cast. desc. Thal. Tabern. Ger. Calc. & Camerario: Peplis Cast. icon. Esula rotunda Gesn. coll. Peplus siue Esula rotunda prima C.Bauh. pin.

Etymon. Peplus autem siue Esula rotunda, quòd ramulorum ambitu & quasi rotundo amictu velum efformaret, aut tellurem operiret, dicta fuit, nisi potiùs, vt Lobelius opinatur, ob purpuream foliorum superficiem, siue xerampelinam, quæ huic in vinetis nascenti & Peplidi in maritimis sabuletis degenti, vt plurimùm inest. Peplum namque fuisse purpurei vel phœnicei coloris, multæ historiæ testantur. Succus lacteus, quem tota fundit planta, Tithymali speciem fatetur.

Πέπλος, quibusdam συκῆ, aliis ἀφρώδης μήκων.

Nomina ling. Germ. *Teuffels milch, Rūde vvolffsmilch*, Gall. *Reueille matin de vigne*, i.e. Euigilium matutinum vineale. Hisp. & It. *Peplo*.

Locus. Germaniis & Galliis passim Peplus spontè prouenit, secus sepes, fossimenta, margines hortorum & in vinetis, in quibus etiam Diosc. & Plinius nasci scribunt.

Peplus colligitur in messe, siccaturque in vmbra, & assiduè versatur. Reponitur semen contusum & depurgatum. Ducit pituitam & bilem acetabuli mensura cum aquę mulsæ hemina (κύαθος, κοτύλης legendum indicat Corn. potum. Sed & obsoniis ammixtum aluum turbat. Conditur etiam muria, authore Dioscoride. *Sic ferè & Plinius* Galeno Peplos frutex paruus, succum habet similem Tithymalis, qui purgat velut illi.

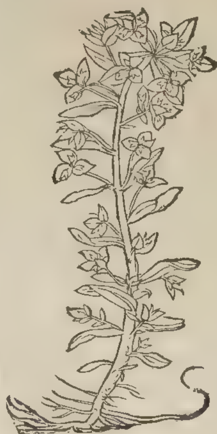
PEPLVS MINOR.

Descript. Patulis in orbem *ramis*, variéque diuaricatis terram subiectam obumbrat: *foliis* Pepli maioris rotundis ferè, in modicum acumen leuiter desinentibus, dimidio minoribus: *pericarpia* pusilla Maioris aut Chamæsyces, triquetra, læuia, tribus locellis totidem claudunt *semina*.

Synon. Tabern. ic & hist. Peplus minor, Peplis Diosc. Portulaca silu. vocata, Peplion ab Hippocrate, ab aliis ἀνδράχνη ἀγρία.

Monspelii & Montbelgardi prouenit.

TITHYMALVS PLATYPHYLLOS Fuchsii.



Descript. Annuum est planta ex deciduo semine sese reparans: etsi *radix* lignosa interim sit: *caulis* sesquicubitalis & bicubitalis, rectus, singularis modò, modò plures, inter quos eminet medius, inter contractioris altitudinis socios, per quos tamen omnes frequentes obseruantur rami, quorum exortui *folium* magnum semper apponitur, duarum vnciarum longitudine, latitudine vnciali, talia quoque fortuito ortu per caules ramosque spectantur; at caulis fastigium in pediculos aliquot vmbellam mentientes abit, quo modo in Helioscopio diximus, quorum coitum, coronat rosa foliorum oblongorum, nec ad Helioscopii rotunditatem vllatenus accedentium, crenis parum conspicuis denticulatorum: è quibus pediculis vnusquisque subdiuitur, ramulis ex acetabulo exeuntibus: *flosculi* cotylis insident luteoli, quos sequuntur vix dum delapsos tricoccei *fructus*, minores paulò quàm Verrucosi, quibus & asperitate cedunt, in quibus semina parua, oblonga, cærulea.

Dod.gall. Fuchsii figuram Tithymali septimi siue platyphylli i.e. latifolii, applicat Esulæ maiori, siue Pityusæ maiori, cum tamen in descriptione, Fuchsii plantam, quæ non est Tithymali πλατύφυλλος Dioscoridis, haud intelligere putamus.

Tabern. ic. & hist. inscribit Tithymalum characiam Matthioli, licèt Matthioli non sit, nec descriptio, quam in histor. dat, cum icone conueniat.

An Tithymalus annuus Pityusæ facie Lobelio?

Lonic. qui iconem Fuchsii habet, vt & Ponæ in Baldo, & Turn. dicitur Tithym. platyphyllos. C.Bauh. phyt. Titym. 18. Eid. pin. (vbi duplicem statuit, sc. maiorem & minorem, & hunc foliis hirsutis. Tithym. aruensis latifolius 2. siue germanicus. H.Lugd. p. 1659. Pityusa siue Esula minor (legendum maior.) Dod. hist. stirp. Tithym. platyphyllos Fuchsii.

Cęterùm, plantam exprimere videtur Fuchsius primò prouenientem, antequam vmbella sit ramosa.

Geneuæ & Basileę atque Montbelgardi crebram in agris & circa dumeta obseruaui, florentem adhuc Augusto & Septembri, sed rariùs. Cùm prodit initio Veris folia sanguineis guttis, in hoc Tithymalo aruensi annuo Camerarii, aspersa conspiciuntur.

TITHYMALVS MAGNVS MVLTI-CAVLIS, siue Esula maior.

Mirum quàm luxuriet fœcundiore solo enatus Tithymalus ille, quem vulgò Esulam maiorem germanicam vocant. Lignosa enim candidaque *radix* non brachii modò humani crassitudinem assequitur, sed & suræ nonnunquam superat, longè lateque vario implexu propagata, perennat: nec minor caulium quos emittit luxuriosa vbertas, minimi digiti circiter crassitie, rubescentes & compluribus alis concauos: *folia* Cataputiæ minoris, oblonga, multùm illis magnitudine cedentia, Hyeme decidunt: *flosculi* vmbellati, concaui, luteoli, quatuor peltata foliola surrigunt, vt & è staminibus totidem, reliqua in concauitate occultantes: *semen* in loculis triquetrum, reliquis non dissimile.

Per Pityusam & Esulam maiorem Matthioli, cuius radices è Gargano pro Turpeto adferri dicuntur, Dodonæus eam intelligit, de qua hoc capite agimus, quamuis icon Matthioli non respondeat, & alia sit, vti diximus proprio de Pityusa Matthioli capite. An Gesnero Esula maior foliis Oleæ?

Icon Tithymali maximi apud Tabern. quamuis non placeat, tamen ad Esulam maiorem accedere videtur; descriptio quidem non quadrat. *Verùm nihil* mirum, ignaro Compilatori quadrata rotundis miscere placuit, nec fortè Tithymalos hoc capite distinguere nouit.

Esulam maiorem germanicam, vt vsu crebro apud Germanos & Belgas receptam ait, sic sanè nulli Tithymali speciei, quàm Pityusæ grandi frutescenti propiorem statuit in Aduers. Lobelius, addens nisi huc accommodetur, Dioscoridi aut minùs notam, aut prætermissam fuisse.

Trago Tithymali alterum genus *Grosz teufels milch*, Esula magna siue maior, Esula dendrodes seu arborescens. Cæsalp. Tithym. palustris, frequens in paludibus Pisanis. Schvv. Tithym. fruticosus palustris, *vvasser vvolffs milch*. Camer. hort. Tithym. fruticosus germanicus, in littore Rheni frequens. Cordo in Diosc. Pityusa maior Dioscoridis, Esula maior recentiorum. Lob. Ic. p.358. Esula maior germanica, vt & Obs. p.194. vbi & Turbith nigrum & adulterinum; Gall. *Turbith noir*: H sp. *Esula mayor*: *Esula maggiore* Italis. Pityusa grandis Thalio. C.Bauh. phyt. Tithym.19. *Eid.* pin. Pityusa siue Esula.2. seu Tithym. palustr. fruticosus. H. Lugd. p.1653. Esula maior Dodonæi Hist. purgant. Esula maior germanica Penæ, Eid. p.1654. *Duæ effigies vnius plantæ.*

Rarior in Italia & Gallia & Anglia nisi in hortis colatur: in Germania verò superiore & inferiore ad Rhenum: vt & in Silesia ad sabulosas fluminum crepidines.

Mesues Esulam purgatorium rusticorum esse scribit, & maiorem viscera interna exulcerare, atque eam ob causam perniciosam, monente Dodonæo. Impensè calida est, acris & exulcerans, ventriculoque molestissima. Errant verò non parum qui cortices harum radicum in medicamentorum compositionibus Turbith loco substituere temerè audent.

Pityusa Matthioli.

Pityusæ radices, quam officinæ Esulam maiorem nominant, Herbarii è Gargano Apuliæ monte ad nos (inquit Matthiolus) comportant, & magnâ imposturâ pro Turpetho venditant. Quod cùm non ignorasset Actuarius album Turpethum Alypiæ esse radicem prodidit, nigrum verò Pityusæ. Nec hîc obstat quod dixerit Dioscorides Pityusæ radicem sub esse candidam: nam is de interiore substantia tantùm intellexit, non autem de exteriore corticis membranula, quæ viridis rufescit, siccata nigrescit &c. *Cæterùm* quæ planta ab ipso tradatur, Pityusæ siue Esulæ maioris titulo (etiam in Epit. & hist. germ.) donata, nondum certò concludimus. Nullibi enim eam describit, præterquam in Hist. germ. vbi tamen Dioscorideam solummodò delineationem, ipso quidem non citato, dedit: in qua radix dicitur alba, quam ipse Matth. in comm. fatetur cortice esse rufescente & nigrescente. Glossatorum hîc & Patronorum eius declarationem requirimus ampliorem, qui nihil lucis ipsi attulerunt. Iconem in comm. cum mag. fig. & Hist. germ. nonnihil variat quidem, sed ad priorem videtur facta effigiem, & non ad plantam ipsam. In neutra porrò icone folia æmulantur Tithym. cyparissiam ab ipso Matthiolo depictum, qualia sunt Pityusæ in Italia passim prouenientis, licèt in omnibus maioris. In eius picturis folia latiora multò sunt, sed longiora, nec simile quicquam cum prædictę Esulæ foliis habentia, sed potiùs cum Tithymali nostri Verrucosi.

Castori & C.Bauh. apud Matth. cuius iconem pinxit, Pityusa: Eid. in pin. Pityusa siue Esula 5. Tithymalus foliis breuibus aculeatis. Synon.

Lonic. (vt & Camerarius) quoque Matthioli imaginem habet, iam dictis addens, quæ Dioscorides de Pityusa scripsit, confundens suo more omnia. Sed & Lacuna suo nomine eandem cum Matthiolo stirpem pingit, eademque refert, additque in toto regno Neapolitano haberi Pityusam Esulæ minori similem, sed in omnibus maiorem: verùm non indicat quam plantam intelligat. Hos imitatur etiam H. Lugdunensis, quæ & ipsa præter Pityusæ Matthioli siue Esulæ maioris effigiem p.1652. exhibitam, & Matthioli inania verba nihil docet Lonic.not

TITHYMALVS SYLVATICVS toto anno folia retinens.



Tithymalus syluaticus *radice* nititur albâ, validâ, lignosâ intortâ, variè diuisâ, multis fibris donatâ: à qua exsurgunt *rami* lignosi, cubitali longitudine maiores, flexiles, cortice exteriore insigniter rubente, & hirsuto: interiore virente, *foliis* supra Descript.

rami medietatem crebris, quatuor ferè vncias longis, ſemunciam aut paullò plùs latis, infernè canâ lanugine pubeſcentibus, excurrente per lõgum neruo ad medium vſque folium rubente, deinceps viridi, supernè quoque pilis, ſed minùs euidentibus, leuiter hirſutis, atro virore ſplendentibus. Ex ſummis ramis oriuntur *pediculi* in vmbellæ formam, rubentes ſimiliter & hirſuti, ſinguli ſingula folia ad exortum, iis quæ in ramis ſunt minora, reliquis ſimilia, habentes, ſeſcunciam longi ad geniculum quoddam, vbi rurſum duo folia præcedentibus minora, oppoſita, pedicellique bini ex præcedentium pediculorum vnoquoque explantantur, iique rurſum cum foliolis ſuis minimis bipartiti *floſculos* ſuſtinent foliolis circumdatos, minimos, herbaceo colore præditos, ita compoſitos ac ſi quatuor ſemilunulæ gibbis omnibus intrò ſpectantibus rhombum aliquo modo quis imitetur. Tota planta odore graui eſt, præter lignoſam radicem, Odor. & lac fundit.

Cordus in Dioſc. Tithym. dendroides, Tithymalus ſextum locum habens, Lactaria Germanis *Stein milch* vocata. Lobel. in Adu. Tithymalus characias Anglicus & Francus. Anguill. Tithymalus platyphyllos Dioſcoridis. Cam. hort. Tith. fruticoſus alius ſtipitibus rubicundis perennibus, foliis modicè hirſutis, latiuſculis. Cluſ. hiſp. & hiſt. Tithymalus characias alter, floribus pallidis, ſine icone.

C Bauh. nos. C. Bauh. phyt. Tithy. 7. ſiue ſyluaticus: an Eſula multicaulis Tragi, Tithymalus quibuſdam Eſula rotunda. *Nos Tragi* Eſulam huc non referimus, quia meliùs conuenire videtur cum Tithymalo verrucoſo quem Eſulam rotundam Cæſalpini ſuſpicamur. Eid pin. Tithym. characias 3. ſiue folio lanuginoſo: Tithymalo characiæ primo ſimilis Cluſ. hiſp. Tithym. characias alter, eid. hiſt.

An Tith. dendr. Geſn. An Geſn. hort. Tithym. dendroides? An Cæſalp. Tithymalo characiæ ſimilis in montibus. An Calceol. in Baldo Tithym. maior? An Tabern. Tithym. amygdaloides latifolius? Schvv. Tithy. πλατύφυλλος latifol. montanus, Eſula latifolia, *Berg. vvolffsmilch.* An aliqua ex Tithymali Characiæ ſpeciebus Thalii?

Locus & Tempus. Cæterùm, inueni florentem in montibus Euganeis inter Balneum Aponenſe & Arqua, aliiſque in locis. Baſileæ in montibus prope Krenzack, Dornack, ac Mutets. Geneuæ virentem in principio Februarii circa montẽ *Salene* & pontem *d'Arne*: Montbelgardi abundat in ſiluis, & circa fontem admirabilem. Cluſio referente creſcit etiam in Hiſpaniis: deinde in Gallia tam Narbonenſi quàm reliqua, Heluetiis, & reliqua Germania: in Belgii hortis ſemel ſatum copioſè prouenit. Lobelio teſte, frequentior in Germaniis & Franciæ Aureliæ vicinis ſiluoſis, quàm calidiori ſolo: nullibi quàm in Anglia copioſior: primo Vere floret: per Iunii meſſes fœtura. Anguillara ait copioſè in Italia prouenire, & Illyria potiſſ. in Baldo & in Maiella di Abruzzo.

TITHYMALVS AMYGDALOIDES, ſiue characias.

THeoph. 9. hiſt. 12. Lactuariarum [τιθυμάλων] maſcula vocitata, Oleæ folio conſtat, & magnitudine cubitum æquat: huius lac, cùm vindemia incipit, exprimunt, & præparato vtuntur: purgat inferiùs.

Dioſcor. Tithymalorum maſculus characias [χαρακίας, i.e. Vallaris.] vocatur: ab aliquibus Comatus (ita reddit Sarac. vocem græcam κομήτης, quæ ab effuſa & ampla coma nomen traxit.) Amygdaloides (ἀμυγδαλοειδὴς, à foliorum forma, Amygdalæ ſimilium:) aut Gobius (κώβιος:) nominatur. Porrò ſunt huic *caules* ſupra cubiti altitudinem, rubicundi, acri lacteoque ſucco referti: *folia* circa ramulos Oleaginis (ἐλαία) ſed longiora: *radix* craſſa & lignoſa: in caulium cacuminibus coma eſt iunceorum virgultorum (χοινοειδῶν ῥαβδίον) & ſub ipſis [ὑπ' αὐτῶν. Dalech. putat legendum ἐπ' αὐτῶν, ſupra ipſa) caueæ quædam peluibus aut alueolis ſimiles, ac in iis *ſemen.*



A Plinio lib. 26. cap. 8. primus Tithymalus cognominatur Characias, qui & maſculus exiſtimatur: ramis digitali craſſitudine, rubris, rugoſis [ſuccoſis ex vet. cod. reponendum] quinque aut ſex, cubitali longitudine, è radice foliis pendulis, in cacuminibus coma Iunci. Et hæc eſt Plinii de Tithym. characia opinio. Tithym. ſiue Char. Pli. 26.

C. Bauh. pin. Tithymalus Characias 2. [: phyt.] ſiue rubens peregrinus: Tithym. characias Matth Lac. Lon. Caſt. & Tauern. Tithym. characias Matthioli, ſecundus Dodonæi, H. Lugd. pag. 1642. Tithym. characias legitimus 1. Cluſ. hiſp. & hiſt. Tith. characias alter Dod. & Cæſalp. *Dicimus* nos Cæſalpinum hunc intelligere per Characiam 1. ſiue magnitudine præſtantem, in aſperis maritimis ortum: Camer. per Tithymalum characiam circa Veronam plurimũ: Et fortè Calceolarium in Baldo, & Anguillaram per Tithymalum Characiam, in Italiæ quibuſdam locis Herba lazza, ac etiam Tortomaglio maggiore dictum. Synon.

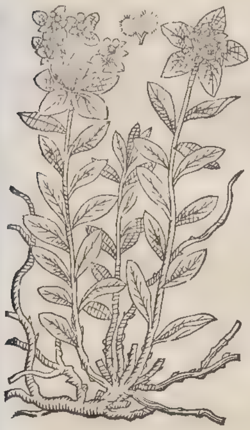
Sponte prouenientem nullibi obſeruaui, præterquam Monſpelii, vbi abundat locis ſaxoſis circa Caſtelneuf, florens Februario & Martio. Naſcitur, authore Cluſio, in aſperis montoſiſque per Hiſpanias, Valentino regno, circa Malacam, atque etiam ſupra Arelatem itinere Maſſilienſi, & quibuſdam aliis Narbonenſis Galliæ locis: Martio flores profert. Locus Temp.

Dioſcoridis ſuccus lacteus per aluum pituitam bilemque trahit, obolis binis in poſca ſumptis: at cum aqua mulſa vomitiones etiam mouet: circa vindemiam ſuccus is congeſtis ramulis, mox diſſectis, & in vas inclinatis, excipitur. Aliqui adiecta Erui farina paſtillos ex eo fingunt, qui Erui magnitudinẽ impleant. Alii in ficos quę exſiccantur ternas quaternaſue guttas inſtillant, vt cum iis marceſcant, eiuſmodique ficos ad vſum recondunt. Sed & per ſe tritus in pila cogitur in paſtillos, atque reponitur. Porrò, qui ſuccum colligit, minimè obverſum vento ſtare, aut oculis manus admouere oportet: quinimò antequam Vires vſus.

quam operi sese accingat, corpus, præsertimque faciem, collum, scrotumque & vicinas partes, adipe aut oleo cum vino perungere. Quoniam verò fauces idem exasperat, catapotia quæ ex eo concinnantur cera aut decocto melle oblini, atque ita dari par est. Caricas verò binas ternasue soluendæ alui gratia satis est. Recens idem succus ex oleo illitos in Sole capillos detrahit, renascentesque flauos & exiles efficit, tandemque omnes abolet. Dentium cauis inditus, eorum dolores leuat: sed cera dentes oblinendi: ne fortè præterlapsus is, fauces, linguamue malè afficiat. Tollit & illitu myrmecias, pensiles verrucas, & quæ Thymi florem repræsentant, itemque lichenas. Valet idem aduersus pterygia, carbunculos, phagædenas, gangrænas, atque fistulas. Legitur semen Autumno, & siccatum Sole leuiter tunditur, tandemque ab aceribus repurgatum loco mundo reponitur. Similiter & folia siccata reponuntur: quæ haud secus ac semen lactei succi effectum præbent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui ipsa inueterant, admisto etiam cum lacte Lepidio, caseoque contuso. Sed & radix drachmæ pondere hydromeliti inspersa potaque per aluum purgat. Decocta eadem cum aceto, dentium doloribus auxiliatur, siquidem eâ colluantur.

Trahit pituitam, inquit inter alia Plinius, sale addito in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo, aut aqua mulsa. Est enim tam feruentis naturæ, vt per se extra corpori impositus, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit.

TITHYMALVS VERRVCOSVS.



Plures huius radices, tenues, in vnam tandem coeunt, minimi digiti crassitudine, ac etiam maiore, lignosam, cubitalem ferè, cortice externè nigro, internè albo, lacte viscido prægnante: *virgæ* multæ, lentæ, & fractu contumaces, tenues, subrubentes, pedales, ac etiam cubitales, alternatim adnata, *folia* sustinent, deorsum ferè secundum caulem reflexa, vnciâ longiora, semunciam ferè lata, tenui lanugine obtecta, magis tamen infra, quàm suprà quo fit vt inferior quoque pars magis quàm superna albicet: inferiora *folia* interdum rubent, nec non etiam superiora: *flores* in vmbella flauescunt, ex foliolis pectatis, vt Vmbilici veneris primulùm à satu è terra prorumpentis: quibus succedunt *capitula* rotunda, crispo ceu arenularum minutissimarum congestu, aut verrucarum instar asperata: quę matura vbi se aperiunt, in tres partes diuiduntur, in quibus terna semina, colore & figura ferè similia Gallitrico, medullam habentia albam, oleaginosam valde.

Synon. Trago Tithymali genus quartum, Tithymali Helioscopii species. H. Lugd. p.1647. Tithym. helioscopius Dodonæi: Item p.1650. Tithym. verrucosus Dalechampii: *figuræ duæ*. Thal. Tithym. helioscopius Dodonæi. Ponæ in Baldo Tithym. verrucosus Dalecham. C.Bauhin. phyt. Tithym. 6. siue Myrtifolia fructu Verrucæ simili: In aridis & sabulosis gignitur propè Lugdunum ad Rhodani fluenta: obseruaui & alibi.

Tithymalus non acris, flore rubro.

Descript. Tuberculis inæqualem habet *radicem*, longiusculam, fibratam: *caules* pedales, vel cubitales, primò purpurascentes, non sine adnatis ramulis, *foliis* amicti Tithymali verrucosi, modicè in acumen rotundum desinentibus, glabris: *pediculi* è caulis fastigio aliquos exeunt (subiecta foliorum oblongorum rosula) vmbellæ forma, in surculos subdiuisi singuli, *flosculi* in medio foliorum duorum, similium acetabulis, parui, quadripartiti, rubentes: è medio flosculo rubro exoritur ex breui pediculo *fructus* paruus triqueter, vt in cæteris Tithymalis, tuberculis exasperatus, ex cuius medio stilus & ad latus pediculus vel ramulus, sustinens folia alia duo, & in medio alium florem ac fructum. Cęterùm, manat è vulnere lacteus liquor vt in reliquis Tithymalis, verùm nequaquam acris aut feruidus, sed astringens, vnde Tithymali aut Esulæ dulcis nomen meruit.

Eos errare scribit Tragus qui Miliariam Plinii statuunt. Gesn. hort. Erino cognatam herbam dixit, vt & Lobelius qui lupinum dulce [*susz vvolffsmilch* nuncupat] vel Lactoridi, Miliariue, Esulam dulcem Tragi. Esulam dulcem vel 7. Tragi etiam C.Bauhinus: & H. Lugdunensis, cui etiam Pityusa. *Erino cognata herba Gesn. & Lobel.*

Montbelgardi & Geneuæ obseruaui florentem Maio, nec non in vmbrosis ac vliginosis montibus ac vallibus.

Radix vulnera mirificè glutinat, sed intrò assumpta vehementer vomitiones mouet. Eius exterior cortex lacte ex aceto per diem & noctè maceratus, deinceps autem resiccatus, tusus & in puluerem redactus postea dimidiæ drachmæ pondere in vino vel melicrato potus, quosuis aquosos humores & choleram expellit, & hydropicis apprimè conducit, inquit Tragus.

TITHYMALVS SERRATVS. Dalechampii.

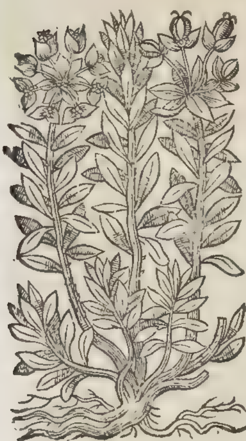


Descript. Tithymalus serratus cubitali *caule* prędıtus est, per quem *folia* vncialia, alia culmo latiora, alia etiá minùs lata, pleraque non acuminata, sed subrotunda, denticulis per ambitum crenata, glabra, vt verò quæ vmbellæ pediculis ad coitum subiiciuntur folia,

multò latiora quàm longiora, nonnulla quoque orbiculata, nihilóque fecius in ambitu ferrata: *flores* acetabulorum eauo infidentes, mufcofi, lutei: *capitula* maiufcula, triquetra, ex tenui pediculo Myrfinitis ferè paria. In noftra imagine non bene repræfentantur ferraturæ: folia etiam nimiùm acuta pinguntur. In Narbonenfi agro frequens eft, nec alibi temerè reperitur.

TITHYMALVS MYRSINITES.

Defcriptio



R*amis* dodrantalibus craffiufculis per terram maxima ex parte funditur, quos ferie quadam ambiunt *folia* Myrti, pinguiufcula, colore glauco prædita, in acumen definentia. Ramorum extrema in furculos abeunt in-didem ortos, pyxidata *folia* rotunda tranf adigẽtes, vmbellatim difpofitos: quibus inter folia infident *flores* colore herbido, quorum fingularia foliola puluilli inftar habentia, anfulis croceis donata funt: pericarpia triquetra totidem grana continent.

Myrtaria cognominata candida, Lactaria [τιθύμαλος] eft foliis Myrti condita, verùm aculeatis parte poftrema, farmentula in terram demittens longitudine palmi, quæ non fimul, fed alternatis annis, Theophrafto quidem authore, fructificant, alia hoc anno, alia poftero, quanquam omnia eadem radice exorta: loca montuofa defiderat: fructus Nux [κάρυον, vnde huic Tithymalo καρυιτὴ cognomen.] appellatur, &c.

Tithymalum alterum, qui fœmina [θῆλυς] exiftimatur, Myrtitem [μυρτίτην fc. à foliorum cum myrto cognatione] quem & Caryitem [καρυΐτην] aut Myrfiniten [ἢ μυρσινίτην] vocant, Diofcorides fimilem fcribit fuapte natura Daphnoidi, foliis Myrti, fed maioribus ac firmis, in fummitate aculeatis: farmentis ab radice dodrantalibus: addens fructum proferre, alternis annis, Nuci καρύῳ. Lac. legit in vet. cod. κορίῳ al. κρίνῳ] fimilem, fed leniter linguam mordentem: nafci & hunc in afperis.

Alterum genus Tithymali, quod Myrtiten vocant, alij Caryitem, Plinio eft foliis Myrti acutis, pungentibus, fed mollioribus [ex vet. cod. maioribus] & ipfum etiam in afperis nafcens. Colliguntur comæ eius Hordeo turgefcente, ficcatæque in vmbra diebus nouem in Sole inarefcunt. Fructus non pariter maturefcit, fed pars anno fequente, & Nux vocatur. Inde cognomen Græci dedêre. Demetitur, &c.

Matth. taxatur. Matthiolus in Diofc. hift. germ. & epit. Tithymalum myrfiniten ita pingit, vt eum nunquam obferuaffe videatur, vel voluiffe accommodare defcriptioni Diofcoridis malè intellectæ, nullam appingens vmbellam cum nuculis, fed veluti magnam nucem: præterea eum non defcribit. Matthiolum imitatur Lacuna. *Lacuna nor.*

Tithymali Myrfinitis nomen vulgare italicum, præter *Tortomaglio* nullum nouit Anguillara. Eos falli teftatur cum Gefnero qui exiftimant hanc plantam nucem ferre: fructum quidem concedit nuci fimilem, fed non magnum vt nux, quemadmodum voluit Matthiolus, & Lonicerus.

Quin & Lobel. in Aduerf. commentitiam Tithymali myrfinitis effigiaturam rifit Matthiolinam.

Tabern. Lob. & C. Bauh. notantur. Duas icones proponit compilator Tabern. fine defcriptione: Tithym. myrfinites 1. & 2. Duas quoque Lob. in Ic. p. 353. Tithymalus myrtifolius Obf. p. 192. Item, Tithym. myrtites Diofcoridis Adu. p. 150. Ego has duas non feparo, licet C. Bauhinus diuerfas ftatuerit in pin. vt mox dicemus.

Duas quoque habet H. Lugdunenfis: Vnam p. 1642. Tithymali myrfinitis feu fœminæ Matthioli titulo: alteram p. 1645. Tithymali myrfinitis meliùs expreffi infcriptione.

C. B. not. Nunc quamuis C. Bauhinus in phyt. Tithymali 8. fiue myrfinitis primi duas apud Lobelium & Tabern. icones exiftere dixerit, attamen in pin. eafdem rurfus feparat, tanquam ab inuicem differentes, minùs fano, meâ quidèm fententia, judicio. Tithymalus myrfinites 3. fiue latifolius, inquit, eft Tithym. myrfinites Matth. Anguill. Dod. Gefn. hort. & app. Lac. Lon. Lob. Cæfal. Lugd. Caft. Camer. (hic addimus) Bellon. Obf. lib. 1. cap. 18. & 55. & Schvvenckf. cui & Efula myrtifolia dicitur: Tithymalus myrfinites, myrtifolius fœmina repens Diofcoridis Aduerf. Tithym. myrfin. legitimus (hunc Hifpanis & Gallis ignotum ait) Clufio: Tithym. myrfin. 1. Tabern. Tithymalus verò myrfinites 4. fiue anguftifolius, eft Tithym. myrfinites Diofcoridis Adu. Lob. icon. Tithym. myrf. alter Tabern. Tithym. myrfinites in montibus Cæfalpino.

Locus. Temp. Non alibi quàm in Angliæ, Belgij & Franciæ hortis natum vidit Lobelius. Anguillara reperit in Marfis, & multis Abruzzo locis, & montibus Nurfiæ. In hortis diuerfis diuerfo tempore & florentem & femina maturantem ego obferuaui. Semel verò in hortum tranflatus, inquit Camerarius, fefe variis in locis propagat, ac illi facilè affuefcit. Non caret admiratione, quod aliquando fuperfluas plantas à me euulfas, & in horto per acerrimam Hiemem proiectas, fequente Vere repererim adhuc integras & illæfas, quæ poftea à quodam amico rurfum aliò tranfplantatæ fuerunt. Crefcit fua fponte in Samnitibus.

Vires. Vfus. Succus lacteus, radix, femen, & folia confimilem antè dicto [mafculo characiæ] fortiuntur facultatem. Sed ille ad citandas vomitiones hoc ipfo efficacior, præceptore Diofcoride.

TITHYMALVS PARALIVS.

Defc. LActariarum (τιθυμάλων) quod maritimũ granum [παράλιον κόκκον] appellant, Theophrafto folio eft rotundo: caule, totaque magnitudine ad palmum, fructu candido: demetitur cùm vua nigrefcere incipit, & ficcatus fructus tritus potui datur, acetabuli tertia parte.

Tertius

Tertius Tithymalus παράλιος Dioscoridi vocatus, quē aliqui Tithymalia (τιθυμαλίδα) aut Mecona (μήκωνα, Dalech. mallet γλήχωνα.) appellauēre, nascitur in maritimis, *ramis* palmum altis (σπιθαμιαίοις) erectis (ὀρθίοις. Sic vet. cod. Lacuna etiam legit ὀρθοὺς Ita & Serapio, & Apul.) subrubentibus, quinis, senisue à *radice* exeuntibus: circa quos *folia* serie quadam digesta: eaque parua, quadantenus angusta, oblonga, & Lini foliis similia (ἐοικότα λίνῳ, vet. ἐοικότερα: capite in cacumine orbiculato (vet. addit πυκνόν. Sic etiam legunt Lac. & Orib.) in quo *semen* Erui simile, varium (album Plinio, Semen is incipiente vua colligi, & Siccatū teri sumique acetabuli mēsura ad purgationes tradit) *flores* albi. Frutex totus cū radice lacteo succo turget.

Icon hic exhibita facta est nobis absētibus, non vt optauimus.



Credidit Brassauolus illud esse Alsebran Meluei minus, & Auicēnæ Scebiā, quod Dioscoridi Paralius est: sed ab eo meritò dissētit Matthiolus. *Hunc autem* fuisse notum Tithymalum paralium dicere non possum: non enim describit, nec vmbellam appingit: sed in extremitate caulium quiddam oroboides fortè, quia Dioscorides ait semen esse Erui semini simile.

Lacuna & Lonicerus Matthiolum imitantur, eâdam censurâ digni.

Dod. lat. in fol. [vbi ait à Celso Tithym. marinum propriè Lactucam marinam vocari] duas proponit icones: vni titulus, paralius ex locis maritimis: alteri Tithym. paralius ex hortis. Dubitat Gesn. hort. an Tithym. paralius à Matthiolo & Dodonæo pictus sit Cyparissias?

C. Bauh. phyt. Tithymalus 11. siue maritimus: Eid. pin. Tithym. maritimus 1. Tithym. paralius Matth. Ang. Dod. Lac. Gesn. hort. Clus. hisp. Lob. Lon. Cast. Lugd. qui tres figuras vnius eiusdemque plantæ habet, Camer. & Tabern. Tithym. maritimus Cæsalp.

Variat is, qui in maritimis natus ab hortensi, hinc duæ figuræ apud Dod. Aduers. præter Tithym. paralium virgis rubellis, foliis subnigris, flosculis ex herbaceo luteolis, meminit & cærulei in totum. Non modò in Italiæ & Hispaniæ, sed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaque inferioris Germ. maritima ora, locis incultis, aridis & præaltis subinde nasci testatur Dodonæus: atque hunc ad hortos translatum, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excrescentibus, rarioribus effici foliis. Ego apud mare prope Monspelium semine prægnantem vidi mense Augusto.

Parali Tithymali vsus & reponendi modus similis est Characiæ & Myrsinitæ, Dioscoridi.

Tithymalus Dendroides.

Tithymalus sextus δενδροειδὴς vocatus, inquit Dioscorides, qui in petris nascitur, *foliosus* est in acumine, densamque spargit *comam*, succo lacteo prægnans, subrubentibus ramis, *foliis* circa ipsum Myrti tenuioris, *semine* Characiæ. Descript.

Septimum Tithymalum, inquit Plinius, Dendroidem cognominant, alij Cobion, alij Leptophyllon, in petris nascentem, comosissimum ex omnibus maximè (maximis in vet.) cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum, eiusdem effectus cuius Characias.

Tithymalum arborescentem dictum Dendroiden in Creta vidit excrescere Bellonius ad altitudinem duorum hominum, caudice crassitudinis cruris.

Dod. gall. Tithym. 6. siue δενδροειδὴς, leptophyllos quorumdam, Bellonij. Eid. de purg. & in fol. lat. Tithymal. characias 3. siue caule non rubens, sed exalbidus ac candidus, fortè Dendroeides Matthioli: Item; Tithym. dendroides ex codice Cæsareo. *Iconem* à Lobelio pro Tithymalo dendroide propositam, exhibet Dodonæus pro Characia tertio, ac distinguit eum ab arboreo, cuius effigiem proponit ex cod. Cæsareo, cuius folia nostra plantæ sunt satis similia. Dendroidem [subdit] in petrosis locis exire Dioscorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloisius in Tuscia, Liguria, & prope Massiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani vrbem offendisse se refert inter saxa antiquissimæ specûs, plantæ arborescentis effigie: & in Tergestino littore haud procul Timauo fonte in saxosis quibusdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla est coma aut Myrti fòliis, sed oblongis, & Characiæ æmulis pingitur: *Hæc ille.* Et sanè mirum est Matthiolum non describere Tithymalum dendroidem, & ei appingere comam siue vmbellam quæ nihil commune habet cum vllo Tithymalorum genere.

H Lugd. duas proponit figuras: p. 1644. Tithym. dendroidis Matthioli: p. 1645. Tithym. dendroidis Dodonæi ex cod. Cæsareo.

Anguill. narrat Tithym. dendroidem vel petræum ad altitudinem magni hominis crescere, trunco foliis vacuo, lignosissimo: comâ constare ex tenuibus surculis: foliis similibus Myrti, paullò angustioribus: floribus luteis, aliorum Tithymalorum.

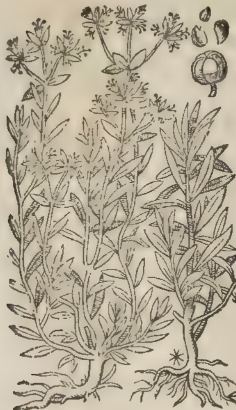
Camerario Tithym. arborescens siue petræus, est altitudine trium cubitorum, copiosissimo lacte abundans.

Separat C. Bauh. Dendroidem Lobelij à Dododonæi ex cod. Cæsareo, præter nostram opinionem. In phyt. Tithym. 9. siue arboreus folio Myrti: Item, Tithym. 10. siue dendroides ex cod. Cæsareo. *Eid pin.* Tithym. myrsinites 1. siue arboreus: Tithym. dendroides Matth. Gesn. hort. Lac. Lob. in Adu. & Obs. p. 194. & Castori. Tithym. charac. 3. Dod. Tith. arbor. myrtifolius Lob. ic. p. 359. Tithym. arborescens Cęsalp. Item Tithym. myrsinites 2. siue dendroides ex cod. Cęsareo, Dod. Synon.

E semine facilè in Germania nascitur, sed difficulter tenellæ plantæ, vtpote frigoris impatientes in alterum annum durant, in hortis: Cætera de loco ex Dodonæo antè habentur. Tempus.

Tithymalus Dendroides similiter vt Characias, Myrsinites, Paralius, Helioscopius & Cyparissias reponitur & similiter operatur. Locus.

ALYPVM MATTHIOLI, TITHYMALIS affine. CAP. XX.



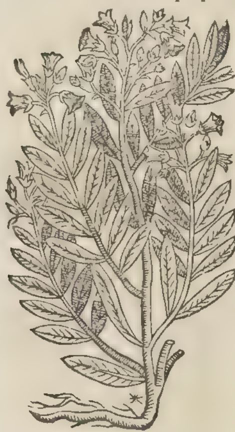
Descript. ALypi Matthioli nomine mihi Stutgardiæ per D Schvvartzium demonstrata hæc planta. Ex ea autem *ramulus* quem asseruo, tenuis est, dodrãtali longitudine, *foliis* onustus, alternatim positis, vnciam plùs minùs longis, vix culmum latis, in acumen desinentibus, secundum longitudinẽ decurrente neruo.

Verba autem Matthioli de Alypo, si quis cum figura plantæ quam describit, conferat, deprehendet eum sibi non constare, vt meritò eum increpat Dalechampius.

Ac hallucinatur Coldenbergius in eo, quòd in Dispensat. Cordi supra diacast. dicit, herbam quæ Alypi nomine hodie cognoscatur, affabrè Matthiolum in suis comm. depictam exhibere.

An Anguill. epist 14. Alypum passim in Sclauoniæ (Illyriæ) insulis proueniens?

ALYPVM QVIBVSDAM, SIVE ESVLA rara flore purpureo.



Descript. SEsquicubito longiores profert *caules*, non sine ramis frequentibus & longis, per quos *folia* Lentisci, vel Glycyrrhizæ, oblonga, per extremum obtusa, nisi quòd neruus qui secundum longitudinẽ visitur, in exiguum desinit stylum, glabra, euidentibus obliquis crebris neruis in margines exporrectis distincta, coniugatim ex modicis interuallis, breuibus pediculis donata: *flores* è ramorum cacumine pendent, aliâ depositione quàm vllo Tithymalorum, coacernati in racemum pensilem, singuli oblõgi, nolæ exiguæ formâ, colore purpurascente: radix valdè prolixa & satis crassa. Lac ex omnibus partibus acre & feruidum Tithymalorum more fundit.

Duas figuras habet Lobel. in Ic. Plant. p. 372. sub titulo Esulæ raræ è Lio Venetorum insula, In Obs. verò p. 201. vnam tantùm.

C. Bauh. phyt. Tithymalus 21. siue purpurascentibus floribus marina. Eid. pin. Tithym. maritimus 4. siue purpurascentibus floribus: an Alypum Anguill.?

H. Lugd. p. 1655. Esula rara, Penæ & Lobelii: Item Esula rara è Lio Venetorum insula, Penæ alia. *Duæ eiusdem plantæ effigies.*

Non alibi quàm littoribus, & insulis sinûs Adriatici reperitur, & in Lio insula exigua. Locus.

Licèt autem Turbith Antiquorum esse neget Casp. Bartholinus in suis parad. inter Botanica: posse tamen huius radicem succedaneum veri Turbith esse admittit, & Turbith Venetum appellari, quòd pares in purganda pituita moliatur effectus. Vires.

TITHYMALVS APHYLLOS.



Descript. CAules recti nudi quales Sparti aut Genistæ, aut certè paucissimis *foliis* donati circa Veris medium & Autumni; cum *floribus* in summitate pallidis, qui breui decidentes, cauliculos nudos relinquunt, anni reliquo. Intra flosculos autumnales *semen* latitat, etsi autẽ perfectè matura, apud nos tamen sata non crescit. Attamen frequens admodum est hæc planta in maritimis Africæ. Ex ea lac abundanter exstillat colore albo, sapore acutissimo & quasi caustico.

Æthiopes hâc plantâ siccatâ & in puluerem redacta vtuntur in condimentis, sicut nos Pipere, inquit hist. nat. lib. 28. cap. 1. Ferd. Imperatus. Quidam existimant esse Xabram & Camarronum Rhasis, quam Rauvvolffius se circa Tripolim obseruasse scribit, & quæ H. Lugd. Planta lactaria: vt & C. Bauh. phyt. dicitur. In Africa denominatur vocabulo quod nobis Piper longum denotat.

FINIS LIBRI TRIGESIMI QVARTI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXV.

HERBÆ CRASSIFOLIÆ ET SVCCVLENTÆ.

NVnc reuertemur ad eas, quæ penè totæ succi sunt, quarum quædam inter eas, peculiari priuilegio donatæ, vt etiam radice tenus euulsæ viuant & crescant, etiam nullo suffecto nutrimento, quod miraculo quis proximum putet.

PORTVLACA, ANDRACHNE, VETERIBVS.

CAP. I.



uoca ANDRACHNES [τῆς ἀδράχνης] nomine diuersa stirpium genera comprehenduntur. Theophrastus enim libr. 1. hist.plant. cap.8. & 15. item 4.hist.4. Adrachnes arboris, quam Portulacam Gaza reddidit, meminit. Sed de hoc Adrachnes genere cùm alibi pertractatum, plura hic repetere instituti nostri non est. De herba duntaxat, quam 1.causar.10. & 4. causar 3. exhibet, sermonem facere decreuimus.

achne ... orid. Huius igitur Dioscorides duo genera constituit: Ἀνδράχνην [satiuam intellige] & Ἀνδράχνην ἀγρίαν, h.e. Andrachnem siluestrem. Hanc sic describit. Portulaca siluestris [sic Ald. Parif. caret] cognominata, foliolis est quàm antè memorata [satiua] crassioribus ac densis. Locis petrosis nascitur : interdum & in hortis. *Folia* verò habet Oleæ, sed minora multò, verùm plura, eáque tenera : *cauliculos* rubicundos, ab vna radice frequentes, in terram inclinatos : qui quidem commanducati succulenti percipiuntur, viscidi & subsalso gustu: Vim calfactoriam, acrem & exulcerantem : ac strumas quoque cum axungia imposita discutit.

achne Diosc. Et hæc portulaca syluestris Dioscoridis, hirsuta, exulcerans, quænam planta sit, nos adhuc latere, ingenuè fatemur. Dodonæus autem Illecebram esse sibi persuadet. *Præter* Portulacam maiorem satiuam, & minorem syluestrem, ambas eiusdem generis, & aliam quandam, & quidem siluestrem, à Græcis quoque ἀνδράχνην ἀγρίαν nuncupatam, veteres referunt, quæ alio nomine Illecebra à Latinis appellata est, inquit Dod. Confunditur autem hæc quandoque cum minore, siue syluestri Portulaca, eiusdem generis cum hortensi. Neque ab hoc errore pleraque Dioscoridis exemplaria libera sunt. Nam quod in Portulacæ syluestris descriptione, *cauliculos manducatos bonum succum parere, viscosos & aliquantulùm salsos esse* affirmatur, ad minorem siluestrem referendum est. Quod verò sequitur: *vis ei excalfactoria, acris, exulcerans,* &c. non huius, sed Illecebræ facultas est. *Diosc. not.*

Iam & Peplis, ab Hippocrate Peplion, nonnullis quoque Portulaca syluestris appellatur, Dioscoride teste. Quæ occasio cur Plinius lib. & cap. 20. scripserit, Portulacam, quam Peplion vocant, non multùm satiuâ efficaciorem esse: sed ibi Portulacam cum Peplio herba diuersissima confundit : confundit quin etiam vires syluestris cum satiuæ Portulacæ viribus. *Peplis. Peplion. Plinij error.*

Recentior ætas & quandam superioribus marinam dictam Portulacam annumerat, quæ cùm fruticosa sit, lib. 8. H.n. post Halimum requirenda. *Portulaca marina.*

Telephium etiam, quod à nobis Anacamseros inscribitur, ob formam ei concessam, Trag. Portulacam maiorem dicendam putauit, licèt nemo antiquorum herbariorum ita vocarit. *Anacampf.*

Sic Alsinem palustrem minorem folio oblõgo, sibi Portulacæ aquaticæ nomine missã ait C.B. *Alsine palustris.*

Portulaca verò aquatica Thalii, foliis satiuæ minoribus, seminibusque iisdem, quid sit inquirendum.

Cæterùm quam Græci ἀνδράχνην nominant, & ἀδράχνην, Latini Andrachnen & Adrachnen vnius literæ elisione dicunt, & Portulacam: Germani *Burtzel*, & *Burtzelkraut*; *porcelen* item, ac *porcelenkraut*: Belgæ *porcelleyne*: Galli *du Pourpier*, aut *Pourcellaine*: Itali *Porcellane*, *Procacchia*: Hispan. *Verdolagas*, *Baldroegues*: Angli *Porcelain*.

Adrianus Turnebus Adu.l. 8.cap.23.edit.Lut. Portulacam etiam Portulatam dicendam existimauit, quòd foliis portulas imitetur. Sed exempla antiquorum voluminum desunt.

Nobis porrò triplex Portulaca cognita, est, de quibus nunc agendum.

PORTVLACA SILVESTRIS minor, siue spontanea.

Descriptio



PAssim in hortis & vineis nascitur spontanea & siluestris Portulaca, multis numeris minor, quàm satiua, tota terræ appressa, nec hun osurgens, *radice* crassiusculâ, sicuti & ramis, succulentis, multifidis: *folia* vngue digiti minimi ferè paria, succulenta, crassa, atrouirentia: *flores* pusilli, muscosi.

Negatur esse genus tertium Portulacam siluestrem siue alteram, vt vocat, Fuchsius negat esse Aizoi genus tertium, contrà quàm vt aliqui seducti mendosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quòd plerique nomina harum plantarum confuderint, factum subinde esse ait vt multa adulterina, quæ tertii generis Aizoo debeantur, capiti de Portulaca siluestri inserta fuerint, quæ omnia expungenda veniant.

Caput de Portulaca silv. videtur superfluum. Matthiolus integrum ex Dioscoride caput de Andrachne agria demit, licèt Portulacæ siluestris genus hoc depingat. Et certè in iis exemplarib. quæ Coloniæ All.I. Soter excudit, cum comm. Marcelli Virgilii, vnius tantùm generis Portulaca describitur, sicut & Ruelliana habent exemplaria.

Videtur deprauatum. Quod itaque ad siluestris Portulacæ appellationes attinet, variant exemplaria Dioscoridis. Et optandum sanè esset, vt suo loco quæque plãta, in Veterum scriptis collocaretur, quod si fieret, maiori cũ fructu illa legeremus, inquit Tragus. Sed ea semper fuit sciolorum in deprauandis optimorum autorum scriptis peruersitas, vt cùm aliquid minùs intelligerent, statim immutato ordine pro libito transponerent, aut omninò expungerent, substitutis in locum adulterinis sententiis, quo factum est, vt vetusta & emẽdata exemplaria prorsus perierint, relictis nouis & deprauatis, quibus, si rem diligenter consideres, quod alibi deest, alio loco superfluum inueniatur. Id cùm in aliis multis capitibus Dioscoridis contigerit, tum verò in descriptione Portulacæ haud obscurè videre est. Nam Adrachnen duorum generum esse ait, hortensem & agrestem, sicuti rei veritas sese habet. Rursus sub descriptione Sedi minoris, tertium illud genus, Portulacam agrestem esse, & Illecebram, ac Telephion dici tradit. Præterea Telephio proprium dicatum est caput, quo loco Portulacæ agrestis seu Illecebræ iterum facta est mentio. Quis ergo non videt, in his mendosis exemplaribus, omnia esse confusa, nihilque vel suis propriis nominibus appellatum, vel suis locis dispositum? Sed cui adscribemus hæc, nisi temporis, quo omnia & variantur & abolentur, iniquitati, & herbariorum ac medicorum imperitiæ & negligentiæ?

C.Bauh. pin. Portulaca 2. siue angustifolia, vel siluestris, vt Trago, Matth. Anguill. Fuchs. Dod. Lob. Obs.p.210. Icon.p 388. Hist.Lugd. Cast. & Gerardo: Portulaca aruensis Tabern. Portulaca spontè nascens Cordo hist. Portulaca angustiorib. foliis Cæsalpin. Cepæa Cordo in Diosc.Lon.descr. Synony.

Portulaca exigua siue aruensis Camerario.

Descrip. Herbula nõ ab aliis, vt autor perhibet, demonstrata, pinguis, sublutea, *coliculis* incuruis aliquãtulùm procumbentibus, *foliis* minutis, Portulacæ syluestris, pallidioribus tamen, semper geminis: nigro *semine* in vasculis paruis, Portulacæ similibus, sed quæ longioribus Pediculis, & gracilibus, nituntur, & maturè incipiunt hiare antequam *semen* plenè perficiatur. Sapor illi nullus qui notari queat, præterquàm herbaceus, vt in Alsine.

Synon. Camer. Portulaca exigua siue Andrachnion aruense. C.Bauhin.pin. Portulaca 3. siue exigua Camerarii.

Primo Vere in agris frumentariis frequens est circa Lypsiam ante Cremensem portam.

PORTVLACA HORTENsis latifolia.



SImplice ferè est *radice*, progressu temporis lignescente, cui fibræ paucæ appensæ: *caules* plures emittit pedali longitudine, non rarò breuiores, teretes, subrubentes: folia incondita, succulenta, ex angusto principio, quo cauli adnascuntur, sensim dilatantur, sapore subacido: inter quæ oriuntur *flosculi* lutei, stellati, apicibus concoloribus: hisce succedunt pericarpia rotunda, *semen* continentia pusillum, pullum.

Portulaca quamuis græca ἀνδράχνης voce exprima-

primatur tamen ἀνδράχνην dicendam potiùs contendit Lobelius, quòd teneritudine quadam læta & carnosa in exortu luxuriet, ramulísque ac folia albicent, quadam spumosâ fuligine, siue tenui quapiã aspergine cinereâ, & aura spumeâ, quam ἄχνην dicit, additque non adstringere, sed refrigerare, legendum esse apud Dioscoridem, idque noscitirum eum, qui attentiùs caput de Portulacâ à carcere ad calcem lustraturus sit: hanc enim illius primam & summam esse facultatem. Facilem autem esse lapsum, rerum ignarorum amanuensium, typographorúmque, græcè producentium, legentiumque, στυπτικὴν ἔχει δύναμιν, pro ψυκτικήν.

Turnero dicitur Portulaca, vt & Cordo in Dioscor. satiua Anguill. (γλιστρίδα in Græcia) Cordo hist. Dodon. gall. Histor. Lugd. & Eyst. Portulaca hortensis Brunfelf. descript. Trago, Fuchs. & Dodonæo. gall. Portulaca domestica Matth. Lob. in Obs. p. 210. Icon. p. 388. Cast. Tab. & Gerardo. Portulaca maior Camer. hortensis Gesn. hort. Portulaca latioribus foliis Cæsalpino.

In hortis ac eorum areis subactis ac stercoratis commodè seritur Martio aut Aprili: Iunio verò ac deinde in Autumnum vsque viget ac viret: Solum desiderat lætum, pingue, non aridum.

Vim habet, vt author est Dioscorides, adstrictoriam (στυπτικήν: ψυκτικήν refrigeratoriam, Lob.) Imposita cum polenta capitis doloribus, ac tum oculorum, tum cæteris quoque inflãmationibus: itemque stomachi ardoribus, & erysipelatis, ac vesicę denique cruciatibus auxilio est. Pro cibo verò sumpta, dentium stuporem & stomachi ac intestinorum æstuationem, fluxionemque demulcet. Erosione tentatos renes & vesicam adiuuat, ac veneris impetus exoluit. Simili effectu prodest eius succus epotus, etiam in febribus efficax. Valet & diu multumque cocta, contra teretes lumbricos, cruentam excreationẽ, ac dysenteriam: itemque ad hæmorrhoides, & sanguinis eruptiones, nec non & aduersus sepis (σηπός) morsus. Sed & oculorum medicamentis vtiliter admiscetur, ac intestinis fluxione laborãtibus, erosisue vuluis infunditur. Quin & ad capitis dolores ab æstu obortos cum rosaceo aut simplici oleo irrigatur. Erumpentes quoque, in capite papulas cum vino exterit. Vulneribus denique, quæ ad siderationem spectant, cum polenta imponitur.

Ex Plinio memorabiles Portulacę vsus perhibentur: Sagittarum venena & serpentium hæmorrhoidum & presterum restinguit pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Item Hyoscyamo poto, è passoque expresso succo. Cùm ipsa non est, semẽ eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribusque in vino tusa & imposita. Reliqua vlcera cum melle commanducata sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicoque prociduo, In epiphoris verò omnium fronti, temporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis è lacte & melle. Eadem si procidant, prodest, foliis tritis cum corticibus Fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto, ac cerâ. Et vlcera oris, tumoremque gingiuarum commanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum vlcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocemque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cum galla & Lini semine pari mensurã sedat. Mammarum vitia cũ melle, aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & vomicis datur ex aceto, vel bibitur cum Cumino. Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, & vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polẽta imponitur. Neruorum duritias emollit. Venerem inhibet, venerisque somnia. Prætorii viri pater est Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quin etiam inueni apud autores caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

Portulacâ quidã vt cibo vtuntur, inquit Gal. 2. alim. sed imbecille præstat alimentum, idque frigidum humidum & glutinosum. Vt medicamentum autem dentium stupori medetur, ob lẽtorem suum morsus expertem. Et rursus lib. 6. simpl. Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam particeps austeritatis. Proinde fluxiones repellit, & maximè biliosas & calidas, cum eo quod eas mutet, & alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertii excessûs: à temperatis, in humectando verò secundi. Hàc ratione æstuantes, vt si quid aliud, adiuuat tum ventris osculo imposita, tum totis hypochondriis, maximè in febribus hecticis. Præterea stuporem dentium sanat, nempe qui ab acidorum contactu asperè exsiccati fuerant, leniens atque replens, vtpote quum viscosam habeat humiditatem. Similiter verò & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbę comesæ accidit. Quoniam autem restringit, vtiliter in dysenteriis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quàm herba, succus ipsius efficacior. In his cur dẽtium torporem discutiat Portulaca, causam reddit Galenus. Alexander tamen Aphrodisęus hoc Portulacæ munus cæcis rerum facultatibus, & abditis causis acceptum retulit.

Galenus. *Stupor dentium.* *Dysenteria.*

Cæterùm, Vallembertus infantibus laborantibus crustis faciei particulatim interdicit Portulacam nutricibus, propter proprietatem occultam, huic morbo nocuam, si internè sumatur, licet externè applicata vtilis sit.

CEPÆA.

CAP. II.

Spargit per terram *folia* succulenta, Portulacę similia, minora, subrotũda, alia per *caules* cubito proceriores, ramosos, ex oblongo per extremum rotunda: *flores* in caulibus à medio, summo tenus ex vncialibus pediculis plures congesti, suis tamen petiolis minoribus nixi, parui, albicantes: *radix* obliqua, gracilis, breuis, multis fibris capillata. *Descript.*

Matthiol. veram & legitimam Cepæam sibi

cognitam asseuerat: nec tamen vllam notam addit, vel figuræ, vel naturæ, nedum locorum, quæ nos certiores faciat, illum ad amussim Cepæam exploratam habuisse.



Color florum ex purpureo candicantium, vel luteorum, mihi dubium mouet, an Cæsalp. l.15.ca.23. nostram Cepeam intelligat. Sed video id adserere C.Bauhinum, quare ei fides habenda erit.

Synon. Græcis vt Dioscor. dicitur, κηπαία: Latinis, vt Plinio lib.26. c.8. Matthiol. Anguill. Lon. [quoad iconem C.Bauhin.] Lob.in Adu.& Obs. p.14 ac Ic. pag.393. Cast. Cæs. Tabern. Clus. hist.& C.Bauh. pin. *Cepæa.* Germ. *Cepeenkraut, Vvelsch harnkraut*, Tabern.

Locus & Tempus. Obseruaui Cepæam variis in hortis virentem Nouembri, repositamque Ianuario, ac Æstate florentem. Occurrit inter Valentiam & Lugdunum, *au bois de la bonne Alemande*: Geneuæ extra portam S.Geruasii. Author est Plinius Cepæam Portulacæ similem, nigriore radice, sed inutili, in litoribus arenosis nasci.

Vires & vsus. Cepææ Dioscorideæ folia pota cum vino vrinæ stillicidio & scabiosæ vesicæ (vesicæ malis, Plin. nec plura) auxiliantur. Maximè tamen hoc faciunt, si cum asparagi myacanthini appellati radicum decocto bibantur. Paulus radicem cum Myacanthino asparago potam vrinæ stillicidiis ex obturatione obortis prodesse scripsit.

SEDVM ECHINATVM, vel stellatum flore albo.

Cap. III.

Descriptio. Ex *radice* breui, multis fibris capillata, *caulis* vnus, vel plures prodeūt spithamęi, pingues, supini, teretes, sæpe simplices, aliàs in duas alas diuisi, non tamen facilè fragiles: *folia* Portulacæ, subacida, carnosa & succulenta, coloris viridis, extremâ orâ, quæ latior etiam est, serrata, saporis Sedi maioris vulgaris: folia inferiora caulibus excrescentibus exsiccantur & corrugantur: caulibus ex certis interuallis ad latus adnascuntur *flores* stellati, Sedi, quinquepartiti, albi, apicibus purpurascentibus, quinque foliis acuminatis, teretibus, viridantibus, totum florem obuallantibus: *capsulæ* stellatæ succedunt ex radiis quinque plurimùm, rariùs sex, compressis, *semen* continentes, minutum, Aizoi vulgaris.

Aizoum peregrinum Cam. Camerario hort. qui Aizoum peregrinum vocat, Cæpæ non ineptè adscribi posse visum fuit. Quidam Lunariam appellant.

Duæ (Cepææ sc.) sunt Cæsalpino in parietib. opacis nascentes, vix excedentes quatuor digitos foliis latitudine vnguis, modicè angulosis: quæ Alteri quidem prope radicem densa sunt, vt in Semperuiuo: Alteri autem rara, quæ & ramosior est: flosculi candicantes: radix tenuis: fructus stellatus. Quidam Vmbilici speciem putāt: Dioscorides herbā Paronychiam appellat. Ego contra Cæsalpinum non duas, sed vnam constituo, ætate quidem differentem.



Semperuiuum tertium Column. Fab. Columnę Semperuiuū tertium Dioscoridis & Plinii.

Synon. C.B.phyt.dicitur Sedum 25. siue flore stellato, & Telephiū Imperati Cam. hort. *Ego* Telephium Imperati non noui, quod sciam, saltem sub eo nomine. Verùm non possum mihi persuadere Camerarium descripsisse nomine Thelephii eam plantam, quam pro Aizoo peregrino descripsit & depinxit iconum libro n°.2. Quis in tam excellenti Botanico putet memoriam ita labilem circa plantas sui horti: mihi longè alia stirps est.

Cepa ... tera. Fœl. Platerus in cuius horto primùm à me visa, vocabat Cepæam alteram, non obstantibus nonnullis, qui Tragium nominandum putarunt.

Locus & Tempus. Montbelgardi in horto E.C. quotannis spontè pullulat, virens Hieme, vigens Iunio, Iulioque florens.

SEDVM ECHINATVM flore luteo.



Descriptio. Simile iam dicto, sed minus, quod spontè ortum vidit Columna in pariete veteri ædis D Antonii extra vrbem, postea multis locis humentibus: toto habitu est similis superiori, *foliis* tamen variat non sinuatis, magis ad Portulacæ folia accedentibus, sed minoribus: *flores* item non albos, sed luteos promit, eodémque tempore perficitur: gustu etiam simili.

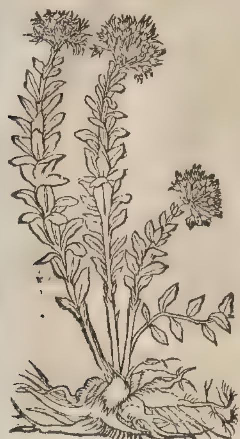
Vires. Nec dubium est, inquit Columna, quin idem specie & viribus sit Semperuiuum hoc tertium Dioscoridis flore luteo, cum Semperuiuo eiusdem tertio flore albo.

ANACAM-

ANACAMPSEROS, VVLGO Faba crassa.

CAP. IV.

Pedalis & altior est Anacampseros, *caulibus* rectis, teretibus, quibus perquàm crebra adnascuntur *folia*, surrecta, succulenta, Portulacæ foliis longiora, colore glauco, rubedine aliqua subinde perfuso, crenata, aliàs integra: *flores* in vmbellas digesti, albi, quorum singuli quinque foliis constant: *radix* subest tuberculis glandulosis strumosa: nullo v. nec sapore, nec odore excellit.



Per Fabam inuersam, *Gevuandt bonen*, herbâ latis foliis, ad Halicacabi folia accedentibus, existimamus Eucharium Rœsl. Anacâpserotem intellexisse; cuius iconẽ habet p.207. sub titulo *Maurpfepffer*, Vermicularis & Crassulæ. Ibi tamen nulla descriptio conueniens. Fabulosum etiam est quod dicit ferre Fabas inuersas: id enim desumpsit ex nomine.

Faba autem inuersa dicta est, quia radix ima innumeris tuberibus scatet, quæ Fabarum implent magnitudinem.

A Dorsthenio inter vulnerarias numeratur, dicitúrque esse Telephion Dioscoridis, argumẽto à pictura & viribus petito. Verùm ab eo & inepte describitur, & pro ea importunè, Orchidis maris maioris icon proponitur, quæ in Botan. hæredum Egenolphi pag.297. exprimitur.

Pro Telephio hanc videtur quoque admittere Lobel. in Adu. Quin & Fuchsius Anacampserotem ad Dioscoridis caput de Telephio reducit, esseque perhibet (nouimus Bellonium & Solenandrum) qui Acetabulum alterum esse putent, quorum sententiam non admodum obscuram esse iudicat. Mirum autem eum credere, Illecebram Romanis dictam propriè huic plantæ conuenire. Alii inter spuria Telephii hanc vocem delent.

Porrò an sit Telephium hæret Tragus, dicẽs: Quod illi in Dioscoride sit nomen, Herbarii nihildum expofuerunt certi. Nam alius Scrophulariam, alius Fabam grossam, alius Portulacam maiorem, alius postremò Semperuiuum nominant: Quod ad me attinet subscribo opinionibus duabus postremis. Nam si respicias formam, Portulaca maior non ineptè dicetur: rursus si perpetuitatem eius consideres quid obstat quominùs ἀείζῳον vocetur? Et videtur mihi omninò esse Aizoon, quod Dioscorides Chrysocomẽ appellat. Et quamuis nomina quæ eo loco adfert Dioscorides, non satis ad præsentẽ herbam quadrent, non tamen de nominibus semper sollicitos esse oportet, vbi de re ipsa constat. Multi propter radicis formam ad Satyria pertinere arbitrantur. Sed si totam eius substantiam perspicias, rectiùs ad Portulacam, Sedũ maius & minus referes. Sin verò Telephium fuerit, vt multi arbitrantur, certè id est, quod à Diosc. Portulaca agrestis dicitur. Trago verò nunquam subscripserit Cronemburgius; quod Telephiũ illud *hymel schluten* vocatum Dioscoridis Chrysocomen crediderit: ac eos minùs verè sentire scribit, qui Sedi genus alterum, ac Semperuiuum minus, Fabam hanc crassam & inuersam arbitrãtur, cùm potiùs hoc nomine Telephiũ hoc, Cœli clauis dictum, intelligendum veniat.

Tragi opinio reiecta.

Cæli clauis Cronemb.

Cronemburgii sententiam respuit Amatus afferens lib.4. cap.91. Fabam crassam, Sedum minus Dioscoridis esse. Idem lib.1. cap.183. negat Crassulam maiorem Telephium esse. Cuius opinionis quoque est Rob. Constantinus.

Sedum minus Diosc.

Anacampseros pingitur à Matthiolo nomine Fabariæ, meritóque negatur esse Telephium his verbis. Quanquam non desunt, qui existiment Telephium esse Fabariam: cùm tamen nulla reperiatur qualitate prædita, quâ abstersoriæ, siccantísque facultatis particeps dici possit, vt Galenus Telephium esse testatur, foliáque proferat Portulacæ longè maiora, eorum sanè sententiæ planè adstipulari non ausim: tametsi ea compluribus notis Telephium referre videatur. Velim tamen in his, vt in aliis quoque dubiis plantis, suum cuique esse iudicium. Lib. verò 3. cap. de Teucrio, quosdam producit, qui Teucrium alterum Plinii esse contendant.

Fabaria. Matth. Falso Telephium.

Dicitur Scrophularia Trago: Scrophularia media vel tertia Brunfelf. tom.1. rhapf.37. Herba crassula, Cordo disp. Crassula maior, Amato, Cæs. Thal. & Dod. gall. Crassula siue Faba inuersa Gerardo: Faba inuersa Ioub. dec.1. par. 2. Faba inuersa, siue Crassula Gesn. hort. Lob. in Adu. & Icon. p.389. Fabaria Beton. hær. Egen. p.74. Matthiol. Guil. & H. Lugd. Acetabulum alterum Cordo in Diosc. Acet. alterũ album Fuchs. Sedum minus Amato. Sedi genus alterum, & Semperuiuum minus, Cronemburgio. Telephium Matthiolo, Gesn. hort. Lob. Obs. pag.211. Tabern. Cast. & Camer. Telephium album Fuchs. Telephium alterum, siue Crassula Dod. lat. Telephium 1. siue vulgare C. Bauh. pin. Telephium vulgare siue secundum, Clus. hist. Cotiledon alterum Dioscoridis, Columnæ: Vmbilici veneris species Bell.

Synonyma

Alii, vt annotat C. Bauhin. pin. foliis crenatis & subrotundis, vt Basileæ prouenit, pingunt: alii oblongis & integris, vt Lob. Dod. & Clusius. Flore est communiter albo, est & luteo: reperitur etiam flore purpurascente, & foliis rarioribus, estque Telephium 3. purpurascente flore, Clus. hist. Huc referendum id quod solo folio glauco, cæruleóue à vulgato differt, quod Telephium glaucum verius, Lob. Obs.

Varietas

Cùm autem aduersus hernias hæc herba vsurpetur, ideò Germ. *Bruchwurtz* appellata est & *knabenkraut*. Sortita est & alia nomina, nam à sanandi facultate, *vundtkraut*: & à forma radicum, *zumpenkraut*, *fotzzvuein*, & *fotzzvuang* & à similitudine foliorum, *Bonenblatt* cognominatur. Dicitur etiam *Fettehene*, *Donnerbonen*, & à superstitione, Herba S. Iohannis. *S. Iohans kraut*. Inter omnes plantas, inquit Tragus, vix alia reperitur, quæ diutiùs vireat, & ab interitu vindicetur, hac ipsa nostra Scrophularia, qua de causa nonnulli, præsertim Mediomа-

Nomina linguar.

trices in vigilia D. Ioannis illa ad superstitiones suas, vti & Artemilia vtütur. Nam quamprimùm ea dies transierit, suspendunt hanc herbam in conclauibus suis, alii etiam parietibus imponūt, & supra ianuas collocant, quibus in locis longo tempore viret, & continuò repullulascit, ita vt circa festum Natiuitatis virentem eam reperiās. Hoc verò illi faciunt, eâ spe & fiduciâ persuasi, qua credunt illi homini qui herbam suspēderit, nullam lethalem agritudinē accidere posse, tantisper dum illa incolumis sit & vigeat. Sed relictis his superstitionibus, ad propositum redeamus. Belgæ vocant *vvondecruyt*, & *Smervvortele*. Gallis *Reprise*, *Ioubarbe des vignes*, *Feue espesse*, quibusdam *Graſſete*, aliis *Orpin*, aliis denique *Chicotrin* dicitur. It. & Hispan. *Faba grassa*: Angl. *Orpyne* Nomencl. pann. *Suly fiu*.

Locus & Tempus. Nascitur sine vllo negotio, & præcipuè locis vmbrosis. appetente Maio mense caules emittit, qui Iulio & Augusto flores proferunt.

ANACAMPSEROS PVRPVREA.



Descript. PAri cum alba, magnitudine *caulem* habet ex *radice* strumosa, rectū & rigidum: *foliorum* dispositio eadem quæ in hoc, angustiora, longiora, dilutioreque virore tincta, perinde denticulis quibusdam per ambitum incisa: *flores* surculis in sident vmbellati, iam dictæ Anacampserotis, sed rubentes, quo etiam colore sunt stamina media & apices.

Synon. Est hæc Scrophularia seu Portulaca maior, Tragi: Fuchs. & H. Lugd. Telephium purpurascens: Lob. in Ic. pagin. 389. H. Lugd. Cam. ep. Tab. & Ger. Telephium floribus purpureis: Clus. hist. Telephium 5. purpureo flore: Fuchs. ic. Acetabulum purpureum alterum: Lon. Fabaria: Cæs. Crassula montana: Columnæ par. 2. Rapuntium vmbellatum: C. Bauhin. pin. Telephium 2. siue purpureum maius: *Hoc*, inquit, foliis est longioribus & profundiùs crenatis: napis aliquando paucioribus, aliquando pluribus, quod posterius, Telephium quartum est Clusii in hist.

Varietas

Telephium purpureum minus C. Bauh.

C. B. desc. A *radice* nodosa, & aliquot veluti minimis napis constante, multisque fibris prædita, *cauliculum* vnum vel alterum rotundum, semi-palmarem, fragilem ac succulentum promit: quem *folia* crassiuscula, succulenta, parua, in ambitu crenata, sine ordine ambiunt: *flosculi* quinque folii, purpurei, velut vmbellæ insident: quibus *capitula* pentagona, minutissimum *semen* scobis instar continentia, succedunt.

Locus & Tempus. In editissimo monte Brigoiæ, *Belchen* dicto, locis humidis Iulio florens, collegit author, quod in pin. tertio loco recenset.

ANACAMPSEROS MAXIMA.



Descript. HAbet duos, tres, pluresue *caules* ex radice prodeuntes, cubitales succulentos, in latus se inclinantes, in quibus ordinata sunt *folia*, hoc e. ex interuallis bina, semper aduersis pediculis nascentia, crassa, succi plena, vt in Crassula maiore, sed maiora, & magis carnosa: *flos* in extremis ramis quasi vmbellatim nascitur, quemadmodum in Crassula maiore, pallidus: *radices* illi plurimæ, glandulosæ, Crassulæ vulgari similes: sic describit Clusius, addens, ambigi an ad Telephium hæc planta sit referenda nec ne.

Synon. C. Bauhin. pin. Telephium 4. siue latifolium peregrinum: Teleph. Hispanicum Clus. hisp. H. Lugd. & Tabern. Telephium 1. Dodon. 1. siue Hispanicum Clus. hist. Telephium seu Crassula maior Hispanica Lob. Obs. 212. Ic. Plant. pag. 390. & Gerardo. Floribus est albis atque etiam rubris.

Locus. Huic omninò simile, modò idem non sit, ad Austriacarum Stiriacarúmque Alpium radices locis vmbrosis spontè nascens inueniebat Clus.

Lutetiæ apud Robinum hortulanum Regium, & Florentiæ in cœnobio à *Innocenti* vidi.

ANACAMPSEROS MINOR rotundiore folio semper virens.



Desc. INter Anacampserota vulgò notum, & hanc speciē hoc interest discriminis, quod non tātùm minor hęc, sed & *radices* fibrosæ Sedi vermicularis, non tuberosæ: *foliorum* series non minùs stipata: verùm ea, excepto colore glauco, ad Portulacæ *folia* quàm proximè accedūt, magni

magnitudine & circinata ferè rotunditate : suntque admodũ caduca, sic vt sæpè maior pars caulis, vbi exciderint, foliis vidua conspiciatur, relictis interim vbique foliorum, vbi exciderint, vestigiis: *caules* graciles, teretes, nonnihil rubẽtes, per terram repunt, dodrantem longi : *flores* in vmbella Anacampserotis vulgaris, quorum singuli quinque foliolis ex albedine in purpuram vergentibus constant : *apices* verò sunt lutei: in medio autem flore coëunt quinque veluti alabastra mucronata.

Telephium minus repens semper virens, Lob. Obs. p.212. & Icon.390. Hist. Lugd. & Camer. Telephium semper virens Gerardo : Telephium minus Tabern. Telephium 3. Dod. sextum, Clus. hist. fortè Dioscoridis; Eid. Cepæa Pancii, & Camerario : Telephium 4 siue minus repens, C. Bauh. phyt. Eid. pin. Telephium 5. siue repens folio deciduo.

Tota Hieme viret: facilè se propagat: rarius est, & hortis apud Belgas & alibi familiare.

Scropularia [vt Tragus vocat] maximè quod ad folia pertinet, humidæ & frigidæ est temperaturæ: radix verò fermè est calidæ qualitatis, potestque hæc planta vtrinque vulneratis adhiberi. Aqua verò ex herba & foliis distillata & pota, non leuis est medicina ad rupta & conuulsa, ac vulnera etiam, & vlcera interna, nec non erosiones stomachi, pulmonis, hepatis, matricis, & intestinorum : his omnibus vitiis medetur ista aqua, per aliquot dies continuò bibita : est autem illa aqua præstantissima medendis erosionibus intestinorum, quæ ex dysenteria accidere consueuerunt : radix cum melle in vino cocta & pota, iisdẽ pollet facultatibus: herba ipsa glutinat & sanat omnis generis vulnera, præsertim verò hernias: eadẽ tusa & imposita sanguinẽ è vulneribus manantẽ sistit: magnaq; dolores sedãdi facultate præstat, idque tam in recentibus vulneribus, quàm inueteratis ac sordidis vlceribus efficiunt tusa folia & imposita.

RHODIA RADIX.

Cap. V.



Tuberosa *radice* nititur, quã à rosarũ cõsimili odore, saporeq; Rhodiam appellant, foris in fusco-splẽdente, intus albâ, fragili, roseum odorem halante, gustu Rosis simili, non ignauiter adstringente : virgæ ab vna radice plures oriuntur tenues, numeroso foliorũ agmine densè stipatæ, substantia & positu Telephii vulgò dicti, angustorum, oblongorum, acuminatorum & circumquaque serratorum, colore glauco, excepto mucrone purpurascente, sapore adstringẽte: *flores* in vmbella gerit, quibus succedunt *siliquæ* oblongæ extrà reflexæ, corniculorum Aquilegii, aut Aconiti instar, rubentes, in quibus *semen* minutum, oblongum & paleaceum.

Rhodia autem siue rosea radix dicitur, quoniam vti insinuatum, contrita rosas redoleat, & non à Rhodo insula, vt Fuchsio monente, imperiti putant : Gall. *Racine sentant la rose* : Germ. *Rosenvurtz* : Belg. *Rosen vuortelen* : Italis *Rhodia radice*: Hispan. *Rayz rodia*: Boh. *Ruozovnykoren* : Græc. ῥοδία ῥίζα, vt Dioscorid. & Galeno. Nom. ling.

Flore & semine carere dixit Fuchsius, id quod Galenus etiam asserit, ast contra rei veritatem. Cordo protulit flores & semina maiori Crassulæ similia. Flos quidem nunc palescentis, nunc rubescentis coloris est.

Rhodia radix dicitur Trago. Matth. Anguill. Cord. in Diosc. (vbi & Rhodias & Rosaria radix) & histor. Gesner. hort. Lac. Clus. pann. Hist. Lugd. pag.981. Cast. Cam. & Gerardo, ac C. Bauch. phyt. & pin : Rhodia, siue Rosea radix, Fuchs. Lobel. in Adu. & Obseru. p.212. itemque Icon. p.591. Rosea radix Lon. & Tab. hist. & Icon. Synonyma

Dioscoridi nascitur in Macedonia : Matthiol. in altiss. montium rupibus saxosis, præruptisque locis, vbi vix tantùm terræ circum habet, vt illi inhærere possit : Nasci copiosè in Alpibus circa Saltzburgum Cordus refert. Pennæus monuit Camerarium in altis Angliæ montibus copiosam semper prouenire. Ex Allobrogum & Delphinatium saxosis, montosis, nec nõ Taurinis alpibus, translata in viretis multis Belgicis, Gallicis, Anglicis & Italicis Iulio & Iunio vmbellas edit, referente Lobelio. Partes radicis resectæ iterumque plantatæ facilè crescunt. Nolunt autem nimis profundè terra obrui, sed ita vt gemmæ turgentes prope superficiem collocentur. Locus. Tempus.

Vtilem esse dixit Dioscorides in capitis dolore : si cum modico rosacco trita imponatur, & frons & tempora ex ea irrigentur. Galeno est tenuium partium, & discutientis facultatis. In calefaciendo verò secundi recessûs esse censet, aut certè tertii incipientis. Valere scribit Matthiolus ad capitis dolores à quacunq; causa prouenientes, si recens confracta, & rosaceâ aquâ perfusa, vbi calidus est affectus, aut aqua Amarici, si frigidus sit morbus, fronti temporibus illinatur: Adhæc cerebrum roborare odoris iucunditate, vtpote quæ temperatis sit qualitatibus prædita. Dodonæo tamen refrigerans, & Rosis odore & temperaturâ affinis videtur, & aduersus capitis ex solùm calida causa dolores efficax esse posse. Galenus, inquit Cordus, tantùm digerendo capitis dolores pellere credidit, cùm tamenid partim propter aliquam partium tenuitatem faciat. Constat enim ex contrariis qualitatibus, humida ac calida, terrea & frigida, quemadmodum ipsæ etiam Rosæ. Nos iudicamus nonprocul abesse à Rosæ aut Crassulæ temperamento, quamuis Galenus, eumque secuti, secundi caloris gradu eam donarint. Vires.

COTYLEDON VERA, RADICE tuberosâ.

CAP. VI.

E *radice* tuberosa exiguis fibris donata *pediculi* exeunt palmares in medium peltati circina

tique, folii craſſi ſucculenti, glauci, in vmbonē inſerti, ſaporis viſcidi & aquei: indidémque adeò *caules* prodeunt duo aut tres dodrantales aut altiores, aliàs ſimplices, aliàs ramoſi, ab imo ferè ad ſummum vſque confertis *floribus* oblongis, herbacei, comoſi, floribus Polygonati concauis, minoribus tamen: *ſemen* exiguum, Portulacæ ſimile.



Synon. Græcis, vt Dioſc. & Galeno hæc plāta Cotyledon [κοτυληδών] dicitur, ab aliquib. Scytalium (σκυτάλιον:) ab aliis Cymbalium (κυμβάλιον:) Latinis, vt Matthiol. (cui & Acetabulum) Lac. Turn. Cæſ. Caſt. H. Lugd. Tabern. & Gerardo, *Vmbilicus veneris*: Vmbilicus veneris maior Camer. in epit. Matth. Vmbilici veneris ſpecies 1. Anguill. Cotyledon Lobel. in Adu. & Obſ. pag. 209. Cotyledon verus Cordo in Obſ. ſilua. Cotyledon vera Dod. gall. Cotyledon 1. Dod. lat. Cotyledon 1. ſiue maior C. Bauhin. apud Matth. in phyt. & pin. Cotyledon, Vmbilicus veneris, Cluſ. hiſp. & hiſt. Cotyledon, Acetabulum, Vmbilicus veneris, & Cymbalion maius, Lonic. Cotyledon minus montanum Sedi folio, Lobel. in Ic. Plant. p 386. quo ad figuram: titulus alterius eſt plantæ, quam primo loco poſuit ſub Vmbilici veneris titulo. Herba coxendicum, Plinio: Scatum cœli, Scatellum, & Scatuncellus, Manlio in Luminari maiori, referente Dodonæo, qui & hæc nomina inter nothas appellationes extare refert, κῆπος ἀφροδίτης, i. e. Hortus veneris: γῆς ὀμφαλός, Terræ vmbilicus, σίχις, στέργηθρον.

Nomina linguar. Germ. *Nabelkraut*, *Groſſ Nabelkraut*: Belgic. *Nauelcruyt*: Gallis, Latinos ſequentibus, *Nombril de Venus*: item *Eſcudes & Eſcuelles*: Ital. *Vmbilico di venere & Copertoiole*: nunc etiam Orbanti in Apulia Cotili à Cotyledone voce corrupta: in Abruzzo & Tuſcana, *Cimbalaria*: in Græcia *Carichachi*, Anguill. Hiſp. *Capadella, Scudetes & Oreias de monte*: Salmaticenſium vulgò *Vaſillos*, i. e. acetabula aut vaſcula, à caua folii capacitate acetabulum referente: Luſit. *Cocibelos*:

Locus & Tempus. Naſcitur frequens in ſaxis & vetuſtis ædificiorum parietibus, & in oppidorum mœniis: in locis calidis in fine Autumni oriri incipit, foliáque per Hiemem ſeruat: Aprili & Maio floret, & tūc folia marceſcunt.

Vires & vſus. De Cotyledonis viribus hæc ſcribit Dioſcorides: Succus eius cum vino circumlitus, inſtillatúue, contecta genitalia nudat, inflammationib. ſacris ignibus, ſtrumis, pernionibus illitu auxiliatur: ſtomachi ardorem refrigerat: folia cum radice comeſa calculos frangunt, vrinam cient, hydropiciſque ex melle dantur: herba vtuntur ad amatoria. Miſtæ eſt Galeno 7. ſimpl. facultatis, nempe humidæ ſubfrigidæ, & cuiuſdā obſcurè adſtringentis, & cum ea leuiter amaræ: vnde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit: itaque phlegmonas eryſipelatodeis, & eryſipelata phlegmonode curat: & maximè ſtomachi ardore æſtuantis admodum vtilis epiplaſma: putantur folia cum radice manducata calculos cōfringere, & vrinam mouere.

COTYLEDON ALTERA OLIM Matthiolo.



Deſc. COtyledō altera quicquid habet *foliorum*, id omne per terram ſpargit: ſunt ea verò numeroſa, *pediculis* vncialibus, latiuſculis, vnde veluti ex ceruice incipiunt dilatari, vt tādem circumſcriptione ſit rotunda, pulchrè crenata, ſemuncialis magnitudinis, craſſiuſcula, & ne vel ſiccata quidem corrugari ſolita: *caulis* vnicus tenuis, ſeptē vel octo digitorum altitudine, nudus plurimùm, rariùs vnâ ſupra radicem vnciâ foliis donatus, ſuperiùs in aliquot tenues ramuſculos diuiſus, quorum extremis hærent *floſculi* parui.

Vmbilicum Veneris alterum, Cymbalion quibuſdam vocatum, ſe vidiſſe ait Matthiolus in Foro-Iulienſium ciuitate Auſtriæ, in hortulo quodam Medici Iuliani à Maroſtica: porrò in pluribus montibus ſaxis inhærentium. Iudicat omnes prorſus huic conuenire notas, quæ alteri Vmbilico à Dioſcoride tribuuntur. Proponit autem in comm. Ital. anno 1554. & 1559. excuſis, & in Epit. iconem plātæ cuius nullam dat deſcriptionem, & quam in poſtr. comm. mutat: nec tamen cauſam mutationis indicat.

Dod. gall. titulo Cotyledonis alterius figuram habet Matthiolinam: ipſam autem plantam ab eo non viſam exiſtimo: nec etiam eius deſcriptio alicuius momenti eſt. Eadem tradit lat. in fol.

Quin & Lonic. pro Vmbilico veneris minore figuram ex Matthiolo proponit: an autem deſcriptio bene conueniat, alii iudicent: mihi non placet.

C. Bauh. apud Matthiol. Cotyledon media foliis ſubrotundis: Vmbilicus veneris alter Matthioli in 1. edit. & iis quæ minores figuras habēt, Eid. phyt. Cotyledon 3. ſiue media foliis ſubrotūdis: Cotyledon altera Matthioli, Cluſii. *Si quis* conferat iconem in Matthiolo pèr fratrem exhibitam cum ea quam Cluſius proponit pro Matthioli Cotyledone, magnum comperiet diſcrimen.

Eiuſdem adhuc opinionis eſt in pin. vbi inquit: Cotyledon alter Matthiol. & Lac. Cotyledon altera Dod. Cluſ. pann. & H. Lugd. pag. 1322.

Coty-

Cotyledon altera quarta, Cluſ. hiſt. Phyllum thelygonum Dalechampii, Hiſt. Lugd. ſiue Lichen 1. Plinii, & Semperuiuum montanum. *Nos Cluſij* Cotyledonem alteram quartam, ſiue Matth. itemque Phyllum thelygonum Dalechampii. H. Lugd. p. 1195. referendum ducimus ad Sedum ſerratum, de quo infrà. *Geſnero* de Lunaris cognominatur Craſſula.

Reperitur in montibus circa Comum & Gothardum; itemque in Styriæ alpibus.

CYMBALARIA FLOSCVLIS purpuraſcentibus.

Cap. VII.



Ex parietum rimis aut apud nos vaſculis figlinis, pendulas fibras, euibrat, tenues, purpuraſcentes, teretes, læues, longas, neruo, quem facilè ſtringendo linquit cortex farctas, in varias variè fibrillas faceſcentes, per quas *folia* eſt cernere longis appenſa pediculis, hederacea; angulosa, supernè atrouirentia, inferiùs Cyclamini modo purpuraſcentia, tenera, ſucculenta, obſcuro quodam amarore prædita: ad exortum porrò pediculorum quibus hærent folia, tortiles ſurgunt alii pediculi, quibus *flores* ſinguli inſident, Elatines aut Anthirrini minoris, purpuraſcentes, calcari breui, rictu pallido; ſuccedit *capitulum* globoſum, ſemina claudens parua, criſpa.

Hæc quæ vulgò Cimbalaris appellatur, non eſt Cotyledon, etiamſi hoc etiam Cimbalion à Dioſcoride vocetur, inquit Hermolaus in Dioſcor. Eſt autem Cimbalaris herba folio anguloſo, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ naſcens, quam nonnulli, genus alterum Capni dictæ faciunt. Eſt namque Capnos, ſiue Capnion, h.e. Fumus, dnplex, &c. Plinio Pes Gallinaceus: Ætio verò Chelidonia phragmitis nuncupatur.

Apud Inſubres officinas legitimæ Cotyledonis loco Cymbalariã hanc vulgò vocatam vſurpare, euidenti quidem errore, notat Matthiolus. Is in poſt. comm. Ital. pulchrè depingit & deſcribit, flores tamen luteos ei tribuit [vt & in Epit. Camer.] quales obſeruare non memini: ibi iniuerſam oportebat eſſe figuram.

Cymbalariæ Italicæ folio hederaceo (vt vocat etiam in Obſ. p. 337. & Icon. p. 615.) quam Venetiis & Pataui pharmacopœi penuriâ & ignoratione Cotyledonis veri Populeo vnguento miſcere teſtatur, flores ex luteo virentes, adſcribit Lob. in Adu.

Quantùm iudicio Lonicerus per Vmbilicum veneris officinarum intelligit Cymbalariam: an autem bene appingat adſcribatque radices Oliuarum, iudicare poterunt, qui plantam cum radice eruerunt. *Lonic.*

Cymbalariam autem à cymbalo nomen duxiſſe teſtatur C. Bauhinus, qui Hermolaum Capnon primam Plinii feciſſe credidit.

Dicitur verè Cymbalaria Matthiol. Hiſtor. Lugd. Cæſ. Caſt. & C. Bauh. Cymbalaria vulgaris, Lacunæ: Cymbalaria foliis hederaceis flore cæruleo, Eyſt. Linariæ Hederæ folio, Column. *Synon.*

Naſcitur, vti dictum, in antiquis vliginoſiſque ædificiorum parietibus, maceriis, & ſaxis. *Locus.*

Facultatis eſt humidæ frigidæque cum adſtrictione quadam. Iis profectò hanc plantam pollere facultatibus, facto periculo conſtat, quibus primi generis Cotyledonem. Sunt qui eâ vtantur ad alba vteri profluuia, eandem recentem in acetariis propinantes, teſte Matthiolo. *Vires.*

SEDVM VETERIBVS ET neotericis in genere.

Cap. VIII.

Genera Sedi (ἀείζωον) Dioſcorides tria fecit: maius, minus, & tertium, quod aliqui Andrachnem ſilueſtrem (ἀνδράχνην ἀγρίαν) aliqui Telephium (ἢ τηλέφιον:) Romani Illecebram vocant, cuius facultates à prioribus duobus diuerſæ traduntur. Huic enim vis excalfactoria adſcribitur: illa duo refrigerare dicuntur, vt ſuo quolibet loco demonſtrabitur. *Genera 3. Dioſcor.*

Plinio lib. 25. cap. 13. Aizoi duo genera ſunt: *Maius*, quod aliqui Buphthalmon vocant, alii Zoophthalmon, alii Stergethron, quòd amatoriis conueniat: alii Hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis ferè naſcitur. Sunt qui Ambroſiam, à ſempiterno eius virore; potiùs vocant; & qui Amerimnon. Itali, Sedum magnum, aut Oculum, aut Digitellum. *Alterum* minuſculum, quod Erithales vocant, alii Trithales, quia ter floreat, alii Chryſothales, aliqui Iſoëthes: Sed alii Itali Sedum, alii Aizoum vtrumque, quoniam ſemper vireat: aliqui Semperuiuum. Huic ſimilis quam Græci Andrachnen agriam vocant: Itali Illecebram: hactenus Plinius ſecutus Dioſcoridem. à quo in eo rurſum recedit, quòd omnium harum vim eandem, perfrigerare & adſtringere ſcribit. *Genera duo Plini. Maius.*

Galenus quoque duo duntaxat Aizoi genera eſſe dixit. Ac ſanè Dioſcorides & eum ſecutus Oribaſius, Illecebram non eſſe, ſed videri tantùm Aizoi ſpeciem eſſe ſcripſerunt, vt eam Aizois ſimilitudinis & affinitatis gratia duntaxat ſubdidiſſe videantur.

Ἀείζωον μέγα, inquit Dalech. apud Hiſt. Lugd. Apuleius στέργηθρον, & ζωόφθαλμον vocant, Galli *grande Ioubarbe*: It. *ſemperuiuo maggiore*: Germ. *groſz. hauſzvvurtz*: intelligit autem Sedum vulgare maius quod potiùs minori Sedo Plinii reſpondet. Ἀείζωον μικρὸν (pergit Dalech.) Apuleio Erithales dicitur, Plinio vero Eriſithales: Gallis *Triquemadame*. & *Petite Ioubarbe*: German. *klein hauſzvvurtz*, *klein donderbart*: Itali *Semperuiuo minore*, & *Pignola*, à folio tereti pineo. Ἀείζωον τρίτον, quidam ἀνδράχνην ἀγρίαν, i.e. Portulacam ſilueſtrem, & Thelephium nominauerunt, Romani Illecebram; Arabes *Andrachahara*, *Alſcebram*, & *Tilaſon*. *Dal. eſt.*

Herbarii plura aſſignarunt genera,& aliter diſtinxerunt. Fuchſius tria deſcripſit & depinxit: Primum maius Aizoon, deinde minus, quod duplex facit: alterum marem, quod floribus luteis ſpectatur: alterum fœminam, quod floribus candidis ſeu pallidis conſpicitur, poſtremò Aizoon minimum, quod tertium Dioſcoridis eſſe putat.

Quatuor Dod. Dodonæus quatuor genera conſtituit, maius, minus,& Craſſulam minorem ſiue vermicularem officinarum, quarum tertium genus ſtatuit: his quartum addens minimum, quod Portulaca agreſtis,& Romanis Illecebra dicitur.

Sedi genera duo nota Matth. Matthiolus ex Sedi generibus, à Dioſcoride deſcriptis duo nota eſſe ait, nimirum maius & minus: minoris duo eſſe genera: Vnum, de quo Dioſcorides tractat, quod fœminam recentiores appellant: alterum marem: tertium diu incognitum tandem Ghini opera & induſtria veluti in lucem prodiiſſe. Quibus addit Aizoum arboreſcens, idque varium.

Horum omnium, ac etiam aliorum, vti & noſtra de Aizoi generibus ſententia, ex deſcriptionibus dilucidior reddetur.

Nomina linguar. Cæterùm, ἀείζωον Græci, διὰ τὸ ἀειθάλλειν τῶν φύλλων, quòd perpetuò folia vireant, tam Aeſtate ſc. quàm Hyeme nec vllis frigoribus, aut cœli iniuria, quantumuis frigida aut ſicca nimis, emoriatur: quare ἀειζώου nomen apud Theophraſtum 1. hiſt.16. Semperuiuam Gaza vertit, vt cui à natura datum ſit, humidum, viridéque ſemper durare eodem authore 7. hiſt.14. Semperuiuum & Sedum Latini vocant, Apuleius vitalem, Macer Acidulam, vulgus Iouis barbam. *Sedum*, inquit Feſtus, alii *Sædum* appellant, herbam quam Opilius Aurelius Seſuuium vocari ait, eámque in tegulis ſeri: fortè, quòd nonnullis locis plebis animos inuaſerit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis Sedum vireat. Hâc etiam ſuperſtitione inducti Germani *Donnerbart* & *Donderblat* appellãt, magis tamen propriè *hauſzvvurtz*, h.e. ſi interpreteris, Domeſticam radicem, quod ſc. in culminibus domorum feratur. Belg. *Donderbaert*: Galli *Ioubarbe*: It. *Semperuiuo*. Hiſp. *Semperuiua*: Angl. *houſelike*. Boh. *Netreſk*.

SEDVM MAIVS ARBORESCENS.

Deſcrip. FRutex eſt potiùs quàm herba, duorum cubitorum nonnunquam altitudine, brachiali verò craſſitudine, multos ferens *ramos* pollicaris craſſitudinis aut maiores, qui in multas alas diuiduntur digitalis craſſitudinis, ſummo faſtigio velut in orbem deſinentes, multis *foliis* confertim & imbricatim ſibi mutuò incumbentibus conſtantem, perinde ac in Sedo maiore vulgari, ſiue Cotyledone altera Dioſcoridis. Carnoſa ſunt autem ea *folia*, ſucci plena, & linguæ inſtar efformata, h.e. ab infimâ ſede paulatim in latum ſeſe dilatantia, in ambitu, crebris & minutis veluti denticulis adeò leuiter ſerrata vt vix appareant, guſtu paululùm adſtringente: cortiſe denſo, carnoſo, ſucculento totus frutex cinctus eſt, cuius membrana exterior ſubfuſca, maculiſque, ſeu potiùs ſedis foliorum veſtigiis reſperſa, vt in Tithymalo characia. Interdum ſummis maioribus ramis emergit craſſus, & veluti folioſus quidam *pediculus*, tanquam thyrſum gerẽs multarum gemmarum, quæ ſucceſſu temporis in *flores* ſeſe explicant ex flauo palleſcentes, ſtellarum inſtar in aliquot folia diuiſus, cum ſuis ſtaminulis. Iam matureſcere incipientibus floribus, & ad ſeminis



efformationem properantibus, gracileſcit hic pediculus: *ſemen* exile eſt & nigrum.

Legitimum autem hoc eſſe Sedum aut Semperuiuum maius, Dioſcoridi ἀείζωον τὸ μέγα dictum, Plinio Aeizoum maius, nemo eſt, qui inficias ire poſſit, ſi modò in ſtirpium cognitione mediocriter verſatus ſit.

Sed hæc aſſertio vtrorumque deſcriptionibus confirmatur. Ἀείζωον τὸ μέγα, inquit Dioſc. caules edit cubitales, aut etiam altitudinem eam excedentes, craſſitudine pollicari, pingues, egregiè virentes, Characiæ Tithymali modo inciſuris diſtinctos: folia pinguia, pollicari magnitudine, & extremo cacumine linguæ ſimilia, & infima quidem in terram conuexa: quæ verò ſunt in capite, ita conferta adductáq; inuicem, vt orbiculato ambitu effigiem imitentur oculi.

Aeizoum maius Plinio cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ ſimilia carnoſa, pinguia, largo ſucco, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia ſtantia, ita vt in ambitu effigiem imitentur oculi. *Aiz. mai. Plin.*

Sic haud dubiè Dioſcor. eſt ἀείζωον μέγα, quod Apuleius *Vitalem* ac *Semperflorium* appellat. Quidam ab immortalitate, *Ambroſiam*: alii ab oculorum animalium ſimilitudine, *Zoophthalmon*: nonnulli ab amore, quem conciliare fertur, *Stergethron*. Anguillara annotat Semperuiuum maius in Chio *Amarendos*, & in Corfu *Anaſtaſiam* dici, ac vtramque vocem Immortalem ſignificare. *Vit.*

Matthiol. in poſt.comm. Semperuiuum arboreum, Conſtantinopoli delatum: Item, Semperviuum alterum à Cortuſo ex Corfu miſſum. Eidem Hiſt. germ. *Gebaumte hauſzvvurtz*, Semperuiuum arboreſcens: & poſtea, Semperuiuum maximum, ex Corcyra inſula Ionici maris.

H.Lugd.p.1131. Aizoon Arboreſcens Matthioli: Item pag. 1132. Semperuiuum arboreſcens alterum Matthioli.

C.Bauhin. phyt. Sedum 23. ſiue arboreſcens floſculi candidis: Item Sedum 24. ſiue arboreſcens alterum. *Eid.pin.* Sedum 1. ſiue maius arboreſcens floſculis candidis: Aizoon magnum Dioſcoridis, ſi caulis altitudo, & foliorum longitudo ſpectetur. Semperuiuum arboreſcens Matthiol. & Caſt. Sedum maius verum, Geſn. hort. Semperuiuum maius, Anguill. Semperuiuum ſiue Sedum arboreſcens maius, Dod. Sedum arboreſcens Græcum, Illyricum, & Anglicum ſiue maritimum, Lobel. in Adu. Sedum arboreſcens maius floſculis candidis, eid. in Obſ. p.206. Sedum arboreſcens maius Græcum, in Icon. Pl. pag. 379. & Eyſt. Semperuiui maioris alterum genus arboreâ ſpecie, Cæſalp. Sedum maius, Cluſ. hiſp. legitimum, Eid. hiſt. Aizoon arboreſcens, Camer. hort. *Eid. apud Matth.* Semperuiuum *Syn. ma*

peruiuum arborescens primum & Maius. Item Sedum 2. siue Semperuiuum arborescens alterũ Matthiol. an diuersum à priore? *Miramur* Lobelium dicentem floribus esse albis, quòd Clusius, cuius iconem assumpsit, flores tradat esse luteos. Cur non annotat vbi candidis flosculis obseruauit, aut saltem vtroque reperit colore.

Dioscorides in locis montosis & argilosis nasci scribit, esseque (hæc tamen in quibusdam codicibus desiderantur) qui & ipsum supra domicilia ferant, in fictibilibus vasis addit Plinius. Planis parietinis nascitur, inquit Theophrastus, nec non & in tegulis, cùm terræ confluuium quoddam arenaceum factum est. Vidit Camerarius aliquando in horto regio noui castri Neapolitani in fictili florere: In Germania non diu viuit: cùm Italicum aërem ferat. Ex Sicilia allatum ait Cæsalpinus: sine ramo, sed impatiens algoris: nam Hieme aspera amittere folia: aliquando perire ex toto. Prouenire refert Auguillara in Græcia, vt in Zante, Cefalonia & Corfu & Gnio etiam supra muros veteres Multas plantas Veronæ Patauii, Venetiis, & in Hetruriæ hortis Lobelius vidit. Vtplurimum ne obseruauit Clusius frequentissimum in ædium tectis & muris, Hispali verò in fictilibus, florens Decembri & [illegible]. Non vulgari autem cura indiget: Hiemis enim iniuriam ferre nequit in frigidioribus regionibus, nec celliæ cameratæ aërem [illegible] : quapropter in vaporario conseruari cupit.

Dioscorides vim ei perfrigerantem & adstringentem inesse dixit. Quamobrem *folia* tum per se, tum etiam cum polenta imposita, valebunt ad erysipelata, herpetas, nomas, oculorum inflammationes, ambusta & podagras. *Succus* autem ad capitis dolores cum polenta & rosaceo instillabitur: morsis à phalangio dabitur, itemque profluuio alui laborantibus atque dysentericis. Sed & teretes lumbricos pellet ex vino potus, & fluorē muliebrem sistet in vellere subditus: deniq; oculorum lippitudinibus, à sanguine obortis vtiliter inungetur. Addit Plinius *folia* imposita, vel succũ inductũ, vlcera oculorũ purgare, explereque, & ad cicatricē perducere, palpebrasq; deglutinare: aduersari Aconito precipuè: a scorpionibus quoque habentem id ferri negari. Lusitanicæ mulieres ad detergendos capillos, & repurgandos dentes hoc Sedum vsurpant, referente Clusio. Leuiter quidem desiccat (inquit 6. simpl. Galenus) quandoquidē & mediocriter astringit, omnis alterius vehemētis qualitatis expers; quare in eo plùs cæteris abundat essentiâ aquea: cæterùm non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine, & recessu refrigerantium. His Macri poësin subnectemus:

Dicimus Acidulam, quam Græcus dicit Aizoon
Sic dici credunt sapor illi quod sit aceti.
Crescit arenosis in pratis, & secus amnes:
Hanc auidè quidā comedunt in tempore veris,
Expertumque ferunt sibi, quod fastidia tollat.
Virtus est illi siccans & frigida valdè,
Tertius à Medicis datus est gradus huic in vtroque. &c.

SEDVM MAIVS VVLGARE.

IN orbem spargit terræ appressa *folia*, alia aliis incumbentia, crassa, succo lento, frigido prægnantia, æterni viroris, sensim in acumen desinentia, ex fibrosa *radice* orta, quæ subinde se propagans [illegible] orbiculorum sobolem parit: *caulis* totus similibus sed acutiorib. foliis veluti [illegible] obtectus, crassiusculus, pedali altitudine, superiùs in ramos diductus, *flores* scansiles serie quadam succedentes gerit patulos, purpurascentes.



Nostrâ sententia ii à verò longè recedunt, qui sibi temerè contra doctorum Botanicorum decretum persuadent hanc esse ἀείζωον magnum Dioscoridis & Plinii: in hoc siquidem notę quędam desiderantur, quæ in Sedo maiore arborescente comperiantur. In hoc errore versantur inter alios, Cronemburgus. Trag. Fuchs. Dod. gall. Turn. Hist. Lugd. & C Bauh. in phyt. & *Var.lapf.*
apud Matth. Item Amat. Tabern. & Matth. atque Lonicerus.

Melius fortè cum Clusio sentiunt, qui Cotyledonem alteram esse statuunt. Nos maluimus inter Semperuiua retinere, cùm perpetuò vireat.

Sedum, Trago: Vulgare Eyst. Sedum maius, Fuchs. hist. & icon. Matth. Cordo in Dioscorid. Tabernam. Gesn. cat. & Fab. Columnæ Sedum maius vulgare Nomencl. pann. Sedum 1. siue magnum, Turn. Sedum 1. (3. pin.) siue maius vulgare, C Bauh. phyt. Sedum seu Semperuiuum vulgare maius, Gesn. hort. Aizoon magnum Diosc. quoad postrema Dioscoridis verba, C. Bauh. phyt. Aizoon siue Semperuiuum maius, Camer. hort. Lobel. Obseru. pag. 202. Thal. Hist. Lugd. pag. 1129. Aizoon & Sedum maius, Amato. Semperuiuum 1. Lon. Semperuiuum maius Brunfels. Camer. epit. & Dodon. gall. Semperu. maius 1. Cæsalp. Semperuiuum maius alterum siue Iouis barba Dodon. lat. Barba Iouis, & Sedum maius, Euch. Roesl. & Theod. Dorst. Semperuiuum siue maius crenatum myrtifolium, Lobel. in Adu. & Icon. pag. 373. Onobletum (hoc ad aliam plantam refert C. Bauh.) Hippocratis m. m. & Cotyledon 2. Dioscoridis, Anguill. Vmbilicus veneris 2. siue Cotyledon 2. & Semperuiuum Italicum, Eid. *Synon.*

Huic plantæ & illę appellationes adscribũtur, quæ capite de Sedo in genere & sequenti de Sedo maiore arborescente, leguntur. Vocatur etiam Aithales, h. e semperuirens, & Chrysospermon ab aureo seminum colore. Aconion deniq; Aichryson, Holochryson, Chrysanthemon, Protogonon, Boron, Notion, Paronychiam, Chrysitin, Ceriam, Cuspiam, Iouis caulem, Leapetem, & Pamphanen nuncupari aiunt. Otho Brunfelsius Trithales, quòd ter in anno floreat, nominat.

Sed hoc nomen ad minus Sedum pertinere testatur Plinius.

Nom.ling. Ἀείζωον μέγα, Germanis *Grosz hauszwurtz, grosz Sonderbart, grosz Sonderblat*, & *hauszlauch*, hoc est Domûs Porrum: Belg. *Sonderbaert* & Tabern. *Bladerloosen*: Gallis, *grande Ioubarbe* Ital. *Semprruiuo maggiore*: Hispan. *Sempreuiua*, seu *Veruapuntera*: Angli *houselike* & *Sengrene*, rectiùs *housteliike*: Boh. *tuçuy muzyk*: Hung. *filbe erezso fiu*.

Locus. Nihil vspiam gentium vsitatius, vulgatiúsue Semperuiuo hoc, quod perenni vegetóque foliorum virore viget, eúmque Hieme & Aestate in parietibus, vel imbricamentis, etiam nullis vti videtur, radicibus nixum, aduersus quaslibet cœli impressiones tuetur. Caulis floriferus est post Solstitium æstiuum, subinde circa Augustum mēsem demum assurgit, sed Aprili, post vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc inde exeunt fibræ orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis seipsam in complures orbiculos multiplicat. Caulis cùm appetente Autumno defloruit, protinus arescit. Seritur in regionibus nostris in tectis & muris, quibus locis felicissimè prouenit. Nam radices eius exiguæ, capillatæque cùm sint, facilè humi hærent, nutriúnturque. Quin & inter petras, & ad macerias, & muros, vbi terra planè destituta est, virentior quandoque conspicitur.

Qui legitimum Aizoō maius esse contendunt, ei vires & vsus Aizoi Veterum huic attribuere solent.

Vires & vsus. Tragus planè humidæ & frigidæ esse qualitatis statuit, indéque calidis morbis, & inflammationibus adhibendum consulit, idque in externis frequentiùs, quàm internis corporis partibus. Et quidem in intensissimis acutarum febrium caloribus, nec non & dyssenteriis, aliísque profluuiis [& præterea in nōnullis aliis morbis] aqua distillata exhiberi potest, mensurâ triū aut quatuor cochlearium. Succus & aqua distillata, linteolis in eo madefactis, ac impositis, inflammationibus quibusuis corporis, imprimis verò phrenetico morbo apprimè cōducūt. Quibus oculi, propter abscessum aliquem aut inflammationem, noctu præcluduntur, ii aquam distillatam infundāt, quo facto non solùm inflammatio ipsa, sed & dolor tolletur, nec non fluxus oculorum calidus: idem auribus instillatus efficit. Rursus ille ipse succus & aqua distillata doloribus & inflammationibus iecoris & renum succurrunt, & articulorum morbo & podagræ medentur. Auxiliantur etiam ambustis igni, illita, & linteolis imposita. Succus Solatri succo admixtus, & cum oculis populeis decoctus in axungia suilla, ac percolatus, vt fiat vnguentum, mirè efficax est, omnibúsque populeis vnguentis, Tragi iudicio præferendus, & longè gratior.

Sedum vulgari magno simile.

IVsserat author noster descriptionem & figuram ex virente planta, ex horto Ill. C. Wirt. esse parādam. Verùm cùm inibi perierit, nec aliunde haberi queat, Lobelii effigiem assumpsimus ex Ic. Plant. p.373. sub inscriptione Semperuiui maioris crenati myrtifolii, primo loco exhibitam, quam author Sedo suo optimè respondere dixit. Suspicatus autem quondam fuit Semperuiuum * sequens culturâ in hoc mutari, quòd fortè verisimile. A Clusio hæc icon malè pro Sedo vulgari maior pingitur.



SEDVM MONTANVM LATIFOLIVM flore purpureo.



SEdi genus habeo, cui *radix* crassa satis, ocellos circum circa crebros progignit: *folia* semuunciâ breuiora, acuminata, latiuscula: *caulis* satis crassus, hirsutus, angustioribus vetustis foliis, mucrone subinde purpurascente, trium vnciarum altitudine, senos, plures paucioresue in cacumine, gestat *flores* magnos, longis, perangustis, purpurantibus foliis constantes, tes, multis in medio luteis apicibus, folioso circumiecto calyce.

Clusius hanc plantam in pann. pag.481. vocat Cotyledonem alteram Tauricam: p.482. Cotyledonem alteram secundam: in hist. Cotyledonem alteram tertiam. Camer. hort. dicitur Aizoon minus odorato & purpureo flore, fermè Asteris Attici. An Lob. Obs. p.204. Sedum minus facie & foliis maioris? An eid. ic. p.373. Semperuiuum siue Sedum maius, primo loco pictum? An Aizoum montanum H. Lugd. p.1131. C. Bauh. pin. Sedum maius montanum foliis non dentatis, florib. rubentibus: Sedum minus flore rubente, Eyst. Item, Sedum alpinum 14. siue rubro magno flore. Aizoon montanum H. Lugd.

In montibus Rhæticis & Tyrolensib. frequens occurrit. Clusius in Taurinarum Alpium iugis non procul Saltzburgo crescere scribit: ac florere Iulio, in hortis etiam Maio.

SEDVM

SEDVM QVODDAM MONTANVM pulchrum.

Aliud quoddam Sedi genus ex Baldo nobis allatum altitudine vix palmum minorem, aut ad ſummum quatuor vncias æquat. *Radix* longa & plantulæ longitudinem æquans, ſimplex, In capite vmbellam producit dēſam, foliorum Sedi ferè maioris, minutiſſimorũ, & vix ac ne vix quidem conſpicuis ſerraturis donatorũ: quędam etiam nullâ, quantum ex ſicca dignoſcere eſt. *Cauliculus* teres, ſubhirſutus, *foliis* veſtitur aliquot longiuſculis, alterno ex ipſorum foliorum diſtātia poſitu. Quem ordinem & *flores* in ſummo ſeruantes, mediam ferè cauliculi partem occupant, ſed breui pediculo hærentes, nec vt in pleriſque Sedis, per ramos diuiduntur. Floſculus ex ſex foliolis, vt in pleriſque Sedis conſtare videtur, cuius colorem in ſicca diſcernere non eſt. Miſit frater in Balbo monte collectum à D. Bechio.



SEDVM LATIFOLIVM FLORIBVS magnis albicantibus.

Foliorum ocellum Sedi maioris in modum habet: *folia* Succulenta & acuminata ſunt, aſpera & per oras hirta: coliculus palmaris, cuius ſummitati plures *flores* inſident magni, ſenis oblongis foliis conſtantes, calyculo in multa quoque folia diuiſo. In ſicca planta *flos* albicat.

An Cotyledon altera montana: vel Cotyledon altera ſecunda, Cluſio? An Geſn. hort. Sedum ſaxorum montium, folio in margine piloſo, non ſerrato? An Dod. lat. Semperuiui maioris genus alterum, foliis ſecundùm margines tenuiſſimis veluti pilis, inſtar mollium ſpinularum adnatis, floribus ex luteo palleſcentibus.

C. Bauhin. pin. Sedum 4. [2. phyt.] ſiue maius montanum dentatis foliis: Aizoon ſiue Semperuiuum maius Thalio.

Nobis Agerius communicauit ſub inſcriptione Cotyledonis pannonicæ Cluſii.

SEDI LATIFOLII FLORE ALBICANTE, minor ſpecies, magis dentata.

Frequens in omnibus iugis vrbi Viennæ vicinis, atque in Auſtriacis Stiriaciſque alpibus, eſt & hæc altera ſpecies Cotyledonis alterius ſecundæ Cluſii hiſtor.: cui etiam valdè ſimilis, per omnia tamen minor, eiuſque folia magis dentata, In pann. pag. 481. vocatur Cotyledonis alterius montanæ ſpecies alia minor.

C. Bauhin. pin. Sedum 5. (3. phyt.) ſiue maius montanum dentatis foliis alterum. Cotyledon altera montana minor Cluſ. pann. Cotyledonis alterius altera ſpecies, Eid. hiſt.

SEDVM SERRATVM.

Tenuis nigra eſt *radix*, ſubinde productis fibris latiùs ſe propagans: *folia* plurimùm per terram ſparſa rariùs humo ſe tollunt, Sedi, pinguia, oblonga, extremo rotundo, ac etiam quædam nonnihil in acutum deſinentia, vnciam vnam, vel duas longa, colore glauca, argutiſſimis in ambitu denticulis rigidulis, reliquóque *folio* candidioribus, crenata, ſapore ſtrenuè adſtringente: ex quorum medio ſurgit *caulis* palmum vnum aut alterum altus, folioſus, in alas aliquot diuiſus: *flores* albi quinque foliolis conſtant, vmbilico viridi apices croceos habente. Huius aliam ſpeciem habemus multò maiorem, *foliis* trium, quatuórue vnciarum. Deſcript.



An Cotyledon altera Matthioli Cluſio?

Geſn. hort. Sedum in ſaxis montium, malè Phyllum nominatum. Aretio in deſcr. montis Stockhornii, Sedum montanum maius folio ſerrato. Cordo hiſt. Aizoum ſerratum: hîc addit Geſnerus ab aliquibus vocari Germ. *Fiſchzung*, apponens duas figuras, vnam ſub titulo Aizoi ſerrati, & alteram pro Aizoo ſerrato altero: cui autem rariores flores ſunt, eoſdem punctis ſanguineis diſtinctos habet.

Tabern. Icon. & Hiſt. Palmaria: Item, Vmbilicus veneris minor, 1. & 2. Non placet ſeparari Palmariam ab Vmbilico veneris: prior enim figura, ſc. Palmariæ, eſt plantæ ſine caule: cur autem Vmbilicum 1. & 2. tradat, me latet: figuræ non differunt. *Tab. not.*

Thalio, Aizoum ſerratum Cordi, ſeu Craſſula ſerrata. Cæſ. Phyllon 1. ſiue foliis puſillis, fermè oleagineis, candida quadam lineâ, in ambitu leuiter denticulatis. *Craſſula ſerrata. Thal.*

Lob. in Adu. & Obſ. p. 210. (vbi & Onobletum Hippocratis, Anguill.) Cotyledon minor Sedi folio: *Eid. ic.* p. 386. Cotyledon minor montana altera, ſedifolia, vmbellifera, floribus albis, punctulis rubris aſperſis.

Figura Aduerſariorum reſpondet noſtro Sedo: in Iconum libro typographi incuriâ ponitur p. 386. ſub titulo Vmbilici veneris: in Obſ. præter mentem Anguillarę dicitur Onobletum: Figura tom. 2. ponitur à Cluſio pro Cotyledone Matthioli. *Lob. tax. 18.*

An Matthiol. in poſt. comm. cum mag. fig. Vmbilicus veneris minor, Cotyledon minor, Acetabulum & Cymbalion minus. Camer. apud Matthiol. germ. & Epit. lat. pingit titulo Vmbilici ve-

Sed hoc nomen ad minus Sedum pertinere testatur Plinius.

Nom.ling. Ἀείζωον μέγα, Germanis *Grosz hauszwurtz, grosz Sonderbart, grosz Sonderblat*, & *hauszlauch*, hoc est Domûs Porrum: Belg. *Sonderbaert* & Tabern. *Bladerloosen*: Gallis, *grande Ioubarbe* Ital. *Semprruino maggiore*: Hispan. *Sempreuiua*, seu *Veruapuntera*: Angli *houselike* & *Sengrene*, rectiùs *houstelilie*: Boh. *tuçuy muzyk*: Hung. *filbe erezto fiu.*

Locus. Nihil vspiam gentium vsitatius, vulgatiúsue Semperuiuo hoc, quod perenni vegetóque foliorum virore viget, eúmque Hieme & Aestate in parietibus, vel imbricamentis, etiam nullis vti videtur, radicibus nixum, aduersus quaslibet cœli impressiones tuetur. Caulis floriferus est post Solstitium æstiuum, subinde circa Augustum mēsem demum assurgit, sed Aprili, post vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc inde exeunt fibræ orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis seipsam in complures orbiculos multiplicat. Caulis cùm appetente Autumno defloruit, protinus arescit. Seritur in regionibus nostris in tectis & muris, quibus locis felicissimè prouenit. Nam radices eius exiguæ, capillatæque cùm sint, facilè humi hærent, nutriúnturque. Quin & inter petras, & ad macerias, & muros, vbi terra planè destituta est, virentior quandoque conspicitur.

Qui legitimum Aizoō maius esse contendunt,

Vires & vsus. ei vires & vsus Aizoi Veterum huic attribuere solent. Tragus planè humidæ & frigidæ esse qualitatis statuit, indéque calidis morbis, & inflammationibus adhibendum consulit, idque in externis frequentiùs, quàm internis corporis partibus. Et quidem in intensissimis acutarum febrium caloribus, nec non & dyssenteriis, aliísque profluuiis [& præterea in nōnullis aliis morbis] aqua distillata exhiberi potest, mensurâ triū aut quatuor cochlearium. Succus & aqua distillata, linteolis in eo madefactis, ac impositis, inflammationibus quibusuis corporis, imprimis verò phrenetico morbo apprimè cōducūt. Quibus oculi, propter abscessum aliquem aut inflammationem, noctu præcluduntur, ii aquam distillatam infundāt, quo facto non solùm inflammatio ipsa, sed & dolor tolletur, nec non fluxus oculorum calidus: idem auribus instillatus efficit. Rursus ille ipse succus & aqua distillata doloribus & inflammationibus iecoris & renum succurrunt, & articulorum morbo & podagræ medentur. Auxiliantur etiam ambustis igni, illita, & linteolis imposita. Succus Solatri succo admixtus, & cum oculis populeis decoctus in axungia suilla, ac percolatus, vt fiat vnguentum, mirè efficax est, omnibúsque populeis vnguentis, Tragi iudicio præferendus, & longè gratior.

Sedum vulgari magno simile.

IVsserat author noster descriptionem & figuram ex virente planta, ex horto Ill. C. Wirt. esse parādam. Verùm cùm inibi perierit, nec aliunde haberi queat, Lobelii effigiem assumpsimus ex Ic. Plant. p. 373. sub inscriptione Semperuiui maioris crenati myrtifolii, primo loco exhibitam, quam author Sedo suo optimè respondere dixit. Suspicatus autem quondam fuit Semperuiuum * sequens culturâ in hoc mutari, quòd fortè verisimile. A Clusio hæc icon malè pro Sedo vulgari maior pingitur.



SEDVM MONTANVM LATIFOLIVM flore purpureo.



SEdi genus habeo, cui *radix* crassa satis, ocellos circum circa crebros progignit: *folia* semuuciā breuiora, acuminata, latiuscula: *caulis* satis crassus, hirsutus, angustioribus vetustis foliis, mucrone subinde purpurascente, trium vnciarum altitudine, senos, plures paucioréue in cacumine, gestat *flores* magnos, longis, perangustis, purpurantibus foliis constantes, multis in medio luteis apicibus, folioso circumiecto calyce.

Clusius hanc plantam in pann. pag. 481. vocat Cotyledonem alteram Tauricam: p. 482. Cotyledonem alteram secundam: in hist. Cotyledonem alteram tertiam. Camer. hort. dicitur Aizoon minus odorato & purpureo flore, fermè Afteris Attici. An Lob. Obs. p. 204. Sedum minus facie & foliis maioris? An eid. ic. p. 373. Semperuiuum siue Sedum maius, primo loco pictum? An Aizoum montanum H. Lugd. p. 1131. C. Bauh. pin. Sedum maius montanum foliis non dentatis, florib. rubentibus: Sedum minus flore rubente, Eyst. Item, Sedum alpinum 14. siue rubro magno flore. Aizoon montanum H. Lugd.

In montibus Rhæticis & Tyrolensib. frequens occurrit. Clusius in Taurinarum Alpium iugis non procul Saltzburgo crescere scribit: ac florere Iulio, in hortis etiam Maio.

SEDVM

SEDVM QVODDAM MONTANVM pulchrum.

Aliud quoddam Sedi genus ex Baldo nobis allatum altitudine vix palmum minorem, aut ad summum quatuor vncias æquat. *Radix* longa & plantulæ longitudinem æquans, simplex, In capite vmbellam producit dēsam, foliorum Sedi ferè maioris, minutissimorū, & vix ac ne vix quidem conspicuis serraturis donatorū: quędam etiam nullâ, quantum ex sicca dignoscere est. *Cauliculus* teres, subhirsutus, *foliis* vestitur aliquot longiusculis, alterno ex ipsorum foliorum distātia positu. Quem ordinem & *flores* in summo seruantes, mediam ferè cauliculi partem occupant, sed breui pediculo hærentes, nec vt in plerisque Sedis, per ramos diuiduntur. Flosculus ex sex foliolis, vt in plerisque Sedis constare videtur, cuius colorem in sicca discernere non est. Misit frater in Balbo monte collectum à D. Bechio.



SEDVM LATIFOLIVM FLORIBVS magnis albicantibus.

Foliorum ocellum Sedi maioris in modum habet: *folia* Succulenta & acuminata sunt, aspera & per oras hirta: coliculus palmaris, cuius summitati plures *flores* insident magni, senis oblongis foliis constantes, calyculo in multa quoque folia diuiso. In sicca planta *flos* albicat.

An Cotyledon altera montana: vel Cotyledon altera secunda, Clusio? An Gesn. hort. Sedum saxorum montium, folio in margine piloso, non serrato? An Dod. lat. Semperuiui maioris genus alterum, foliis secundùm margines tenuissimis veluti pilis, instar mollium spinularum adnatis, floribus ex luteo pallescentibus.

C. Bauhin. pin. Sedum 4. [2. phyt.] siue maius montanum dentatis foliis: Aizoon siue Semperuiuum maius Thalio.

Nobis Agerius communicauit sub inscriptione Cotyledonis pannonicæ Clusii.

SEDI LATIFOLII FLORE ALBICANTE, minor species, magis dentata.

Frequens in omnibus iugis vrbi Viennæ vicinis, atque in Austriacis Stiriacisque alpibus, est & hæc altera species Cotyledonis alterius secundæ Clusii histor.: cui etiam valdè similis, per omnia tamen minor, eiusque folia magis dentata, In pann. pag. 481. vocatur Cotyledonis alterius montanæ species alia minor.

C. Bauhin. pin. Sedum 5. (3. phyt.) siue maius montanum dentatis foliis alterum. Cotyledon altera montana minor Clus. pann. Cotyledonis alterius altera species, Eid. hist.

SEDVM SERRATVM.

Descript. Tenuis nigra est *radix*, subinde productis fibris latiùs se propagans: *folia* plurimùm per terram sparsa rariùs humo se tollunt, Sedi, pinguia, oblonga, extremo rotundo, ac etiam quædam nonnihil in acutum desinentia, vnciam vnam, vel duas longa, colore glauca, argutissimis in ambitu denticulis rigidulis, reliquóque *folio* candidioribus, crenata, sapore strenuè adstringente: ex quorum medio surgit *caulis* palmum vnum aut alterum altus, foliosus, in alas aliquot diuisus: *flores* albi quinque foliolis constant, vmbilico viridi apices croceos habente. Huius aliam speciem habemus multò maiorem, *foliis* trium, quatuórue vnciarum.



An Cotyledon altera Matthioli Clusio?

Gesn. hort. Sedum in saxis montium, malè Phyllum nominatum. Aretio in descr. montis Stockhornii, Sedum montanum maius folio serrato. Cordo hist. Aizoum serratum: hîc addit Gesnerus ab aliquibus vocari Germ. *Fischzung*, apponens duas figuras, vnam sub titulo Aizoi serrati, & alteram pro Aizoo serrato altero: cui autem rariores flores sunt, eosdem punctis sanguineis distinctos habet.

Tabern. Icon. & Hist. Palmaria: Item, Vmbilicus veneris minor, 1. & 2. Non placet separari Palmariam ab Vmbilico veneris: prior enim figura, sc. Palmariæ, est plantæ sine caule: cur autem Vmbilicum 1. & 2. tradat, me latet: figuræ non differunt. *Tab. not.*

Crassula serrata. Thal. Thalio, Aizoum serratum Cordi, seu Crassula serrata. Cæs. Phyllon 1. siue foliis pusillis, fermè oleagineis, candida quadam lineâ, in ambitu leuiter denticulatis.

Lob. in Adu. & Obs. p. 210. (vbi & Onobletum Hippocratis, Anguill.) Cotyledon minor Sedi folio: *Eid. ic.* p. 386. Cotyledon minor montana altera, sedifolia, vmbellifera, floribus albis, punctulis rubris aspersis.

Figura Aduersariorum respondet nostro Sedo: in Iconum libro typographi incuriâ ponitur p. 386. sub titulo Vmbilici veneris: in Obs. præter mentem Anguillarę dicitur Onobletum: Figura tom. 2. ponitur à Clusio pro Cotyledone Matthioli. *Lob. tax. st.*

An Matthiol. in post. comm. cum mag. fig. Vmbilicus veneris minor, Cotyledon minor, Acetabulum & Cymbalion minus. Camer. apud Matthiol. germ. & Epit. lat. pingit titulo Vmbilici ve-

neris alterius, Sedum ſerratum.

C. Bauhin. apud Matthiol. ponit iconem ex Tab. ſub titulo Cotyledonis mediæ foliis oblongis ſerratis. Habet porrò C. Bauhin. in phyt. etiam Cotyledonem ſextam, ſiue minorem: foliis oblongis ſerratis, ſemipalmari caule, floſculis albicantibus, longè quam in priori minoribus. Eam verò in pin. ſilentio præterit, & cætera longè aliter recitat Vocat autem Cotyledonē 3. ſiue mediam foliis oblongis ſerratis, Cotyledō minus Eyſt. Vmbilicum Veneris minorem. Lobelii & Gerardi: Onobletum Hippocratis Anguillaræ: ſed præter huius mentem.

C.B. not.

Locus. Inter Iornick & Gotardum inuenitur, & Geneuæ in monte *Saleue* copioſè, in ſaxis & rupibus apricis. In quibuſdam alpinis Allobrogum [inquit Lobelius] & Pedemontii, Sabaudáque Oſtenſi valle vocata, & Mindenis montibus Auerniæ & Germanię mihi viſa. In montis Iurę rupibus ad verticem dictum *Suchet*, collegit Ioannes Schvvab Sedum ſerratum frequenter.

Vires. Adſtringit tota herba: folia verò efficaciùs.

SEDI SPECIES SIVE COTYLEDON altera Etſcheriana, lanugine alba, hirſutis foliis.

Deſcript. AFfine Sedum Cotyledoni alteri Matthioli, ſed mollius, anguſtioribus & longioribus *foliis* non dentatis, ſed alba duntaxat lanugine hirſutis, minùs etiam incanis, breuiore, craſſioréque *pediculo*, & multis foliis ſepto, quę plerumque tam supernè quàm infernè nonnihil hirſuta ſunt, paucioribus *floribus* hinc inde ſecundùm caulem ad ſingulas alas ſparſis.

Synon. Cluſ. pann. p. 484. Cotyledon altera Etſcheriana. Eid. hiſt. Cotyledon altera quinta: Cotyledonis genus quintum affine Cotyledoni alteri Matthioli.

C.B. not. C. Bauhin. phyt. & pin. Cotyledon 4. ſiue media ſubhirſuta floribus punctatis: Sedum foliis minoribus albicantibus ſerratis, Geſn. hort. Cotyledon minus montanum alterum, Lob. ic. tom. 2. p. 279. Cotyledon altera 5. ſiue Etſcheriana Cluſii. *Nihilhorum* Cluſius: non meminit is florum punctatorum: folia dentata negat, aut ſerrata, qualia ſunt Geſnero, & pingit Lobelius.

Locus & Tempus. Obſeruatum hoc genus ab authore in Etſcherianis iugis, menſe Iunio ſuis floribus onuſtum.

COTYLEDON MINOR FOLIIS ſubrotundis, ſerratis, C. Bauhini.

Deſcript. COtyledoni huic quintæ C. Bauh. in pin. radix ſubeſt tenuis fibroſa, fuſca, circa quam *folia* multa, ſemi vngue minora, non vt in altero oblongis ligulis ſimilia, ſed ſubrotunda, margine crenato, craſſiuſcula, candicantia & nonnihil adſtringentia: è quorum medio *caulis* ſemipalmaris, quandoque palmaris, ſubaſper, minimis & paucis, foliis cinctus aſſurgit: in cuius ſummo, pedicelli, *flores*, multò quàm in ſecunda (Vmbilicum veneris alterum Matthioli in prior. comm. fortè intelligit,) ex quinque, quandoque etiam ſex foliis & mediis apicibus compoſitos, ſuſtinentes, qui albi, aliquando rubentibus punctis aſperſi: nonnunquam extrinſecus lineis ternis, foliola floris percurrentibus, ita vt flores pallidè purpuraſcentes appareant: hos *capitula* exigua, nigrum *ſemen* continentia, ſequuntur.

In Heluetiorum alpibus ipſis ſaxis ac ſcopulis adhæret: Iunio & Iulio floret: at ea quæ flore eſt pallidè purpuraſcente, apud Monſpelienſes in horto Dei collecta fuit. Locu Temp

Sedo Serrato humilius Phyllon alterum, flore ſingulari purpureo.

Phylli [Sedi ſerrati] alterum hoc genus humilius, *cauliculis* eſt ſimplicibus, altitudine quatuor digitorum, aut paulò altioribus, in quibus frequentia *foliola* ſpecie alteriùs, longè exiliora: *florem* autem grandiuſculum fert purpureum, ſingularem in cacumine: *fructum* oblongum, bifidum in extremo, in cæteris ſimilem priori: nam & huic *ſemina* minuta vt Papaueris nigri in duplici cauitate continentur: ſaporéque conſtat adſtringente: vt author eſt Cæſalpinus. Deſcr

SEDVM MINVS, FOLIO LONGIVSculo, tereti, flore candido.



VErmiculari huic nomen fecerunt *folia*, quæ pinguibus caſeorū putreſcentium vermibus ſunt ſimillima, alternatim in *caulibus* ſpithamęis & dodrantalibus, lignoſis, rubentibus, aut viridantibus, diſpoſita, atro virentia, vel punctis rubris guttata: *flores* conferti veluti in vmbella, ſtellati, quinque foliis conſtantes, internè albis, apicibus multis atropurpureis vmbilicum conoïdem albidum circumſtantibus: *radix* tenuis, fibroſa. In hoc Sedo nullam percipio acrimoniam, quicquid dicat in Aduerſariis Lobelius. *Com*

Bauh. hiſt. tom. 3. cap. 43. Semperuiuum minus album: Eid. in 4. pag. 278. Semperuiuum fœmina Camer. hort. Aizoon minus, albo flore, ſtaminibus purpureis: Thal. Aizoi minoris ſpecies, *hunerbeer* vocata. H. Lugd. p. 1129. Aizoon minus Matthioli, idem cum proximo: Item pag 1130. Aizoon minus fœmina Fuchſii, Craſſula minor ſeu Vermicularis, & pag. 1132. Vermicularis, ſiue Illecebra maior Lobelii, ſiue Semperuiuum minus alterum Dodonæi. *Aizoon* minus Matthioli Hiſtor. Lugdunenſis ad aliam plantam referimus. Syn

Matthiol. Sedum ſiue Semperuiuum minus, floribus herbaceis ſeu ſubcandidis: Sedum fœmina recentiorum quorundam. Eid. hiſt. germ. *klein hauſzvvurtz*, flore herbaceo, *graſz grun*, aut ſubcandido, *bleich gelb*: in quibuſdam albo, *vveiſz*: Sedum minus, Vermicularis, Craſſula minor. *Vbinam vidit* Sedum minus, quod pingit Matthiolus, flore herbaceo, ſeu ſubcandido *Mat*

dido. At ſatis in hiſt.germ. demonſtrat ſibi non notum fuiſſe diſcrimen inter hoc Sedum flore albo, & alterum flore luteo, dum ita indiſtinctè ſcribit. Tragum ſi conſuluiſſet,non tam grauiter impegiſſet. Duo ſunt,inquit, minoris Sedi genera, quæ hoc pacto inter ſe differunt, vt primum candidos & ſtellatos floſculos ferat: alterum verò ſubluteos & pallidos.

Fuchſ. hiſt. & ic. Sedum minus fœmina, *klein hauſzvvurtz vveible*: Eid. hiſt. Sedum minus alterum, gall. *Ioubarbe à petite fueille*.

Amatus vocat Vermicularem alteram flore albo, nonnullorum fœminam : verùm confundit cum Sedo paruo acri.In meo Amato adeſt figura nomine Semperuiui.

Dodon. gall. Sedi 3. ſpecies, Craſſula minor, & Vermicularis officinarum, Belg. *Bladeloose* & *Pappecullekens*: Lat. in fol. Semperuiuum minus alterum floribus albidis : Italorum *pignola*. *Cur non* dicit flores albos? Cord. in Dioſcor. Anton. Muſam errare ſcribit, quòd Italorum Pegnolam Aizoon minus eſſe ſtatuerit.

Geſn. hort. Sedum minus alterum, Craſſula minor quorundam: Eid.in cat.pl. Sedum minus, vulgò Vermicularis. & Cauda muris, *ἀείζωον μικρὸν*, *Klaffenkraut, Katzentrubell*: Item de coll. Sedum minus vulgare album.

Anguill. Semperuiua minor dicta Vermicularis.

1. Sedum minus,vulgò primum,inquit Cluſius, eſt vulgaris illa in muris editiſque aridioribus & ſabuloſis naſcens,vulgò Vermicularis cognominata,à teretibus,breuibuſque vermiculorum modo foliis, albo flore.

Lobel. in Icon. pag.377. inſcribit Vermiculárem, Craſſulam minorem officinarum (hunc titulum in Obſ. p.205. omittit, vocatque anglicè *Mous tayle*, aliàs tamen *vvylde priekmadam*) & Illecebram maiorem, deque ea in Aduerſ. hæc ſcribit. Sæpiſſimè etiam hæc colligentes fallit propter natales eoſdem , faciemque adeò minoris Sedi ſimilem, vt mirum magis ſit prorſum contrariâ pollere,nempe calfaciendi facultate:tamen diſcernuntur foliolis rotundis,carnoſis,magis,& ſupernè retuſis: floſculis pallidulis, vel albidis: demumque quia non ſemper viret, eò ad Illecebram referenda videtur,cuius eſt facultate.*Supina admodum* negligentia Commentatoris, qui nobis hanc fortè pro ſecundo Sedo dedit, neſcius vt vulgus ignarum,facultatum,& immemor verborum Dioſcoridis,qui ſicuti monuimus cap.de Telephio & Portulaca, quia nec ſemper vireret, nec refrigeraret, non aſſerit hanc genus Semperuiui, ſed tantùm cognationis & ſimilitudinis cauſa proximè ſubdidit, viderique ſpeciem dixit. Et hæc hactenus Lobelius. *Nobis autem* facilè fuit dignoſcere Sedum minus flore albo, à luteo, ac etiam vrente luteo. Vermicularem quam vocat Lobelius nunquam obſeruaui cum floſculis pallidulis vel albidis, ſed tantùm cum albis.

Cur hanc Tabern. in hiſt. & icon. vocet *klein rot katzentreublin mit vveiſſen blumen*, Sedum minus hæmatodes,non video:in deſcriptione duntaxat florum alborum mentionem facit.

An Fab. Columnæ, Sedum ſeu Semperuiuum 2. vermiculatis foliis?

C.Bauh.phyt. Sedum 5. Eid. pin. Sedum minus 1. ſiue teretifolium album:Semperuiuum minus,Caſt.& Cæſalp.Sedum fœmina, Turn. Semperuiuum 4.Lonic.Tragus herba, Cordi.

Paſſim in veteribus muris, circa aggeres ſepimenta agrorum, locis apricis exit ; Dodonæo: menſibus æſtiuis flores promit.

Solenarder Sedum minus alterum inter ea medicamenta recenſet,quibus dolentes cum calore, rubore, ardore, & pruritu, hæmorrhoides haud difficulter curari poſſunt. Succus,inquit,Vermicularis, linteolis ſæpiùs madefactus, applicatus bene facit. Mitius eſt, ſi cum hoc ſucco vnguentum populeon miſceatur, appliceturque, ita dolorem ſedat,& pruritum tollit. Apponitur etiam emplaſtrum ex Vermicularis iſtius manipulis duobus, Semperuiui maioris, manipulo vno, & butyri inſulſi vnciis duabus confectum. Vires

Sedum minus teretifolium alterum.

HVic folia alteri penè ſimilia ſunt, ſed frequentiora & denſiùs in caule ſtipata. In muris & maceriis etiam naſcitur, ſed priore minùs frequens, humi procumbens, & fibris ſubinde ſe firmans. Deſcr. Locus.

Eſt hoc Cluſio Sedum minus alterum Sedi minoris genus ſecundum. Semperuiuum 3.Lon. Aizoon minus Matthioli, Hiſt.Lugd.pag.1129. Semperuiuum paruum Lob. Obſ.p.205. Sedum medium teretifolium,ſiue Semperuiuum minus officinarum, Eid.ic.p.176. Hoc C.Bauhin. in phyt. ad Sedum teretifolium luteum retulit, non ſine errore. Quare rectiùs in pin. vocat Sedum minus 2. ſiue teretifolium alterum. Synonyma. C. B. not.

Sedi minoris albi, Monſpeſſulana ſpecies maior folio acuto.

PArietinis hæret paſſim Monſpelienſibus & Nemauſenſibus Sedum quoddam ſatis magnum *caulibus* craſſiuſculis, frequentibus, ex vna *radice* ſuboleſcentibus, quos *folia* veſtiunt, Sedi minoris maris Fuchſii *flore* luteo, foliis ſimilia, ſed maiora, craſſiora, longioraque, in acumen deſinentia : *floribus* comatur albis. Floret loco natali menſe Iulio. Locus Deſcrip.

SEDVM PARVVM FOLIO circinato, flore albo.



PVſillum Sedi genus cuius per ramos folia parua non maiora quàm Sedi acris, ſed denſiora, non longa ſed orbiculata, non tam hilari virore perfuſa, ſed ferè glauca. Iconem ex ipſa planta dare non poſſumus, quapropter à Dalechampio traditam aſſumpſimus, cui Aizoon daſyphyllum, id eſt denſifolium inſcribitur. Deſcrip.

Aizoon daſyphyllum, i.e. denſifolium, Dalech. in parietibus & muris Viennæ Allobrogum naſci obſeruauit, *radice* breui, capillata, & pallida,

gracili, in exigua terra & parietum cæmento hærescente: *ramulis* plurimis, quatuor digitos altis, perquàm spissè congestis, *foliis* numerosissimis, crassis, teretibus, albicantibus, confertissimè stipatis, gustu fatuis, cum leui quadam adstrictione: *flore* in virgulis tenuibus candido, copioso, Semperuiuo medio simili. In Gallia nusquàm in eo tractu à se visam & repertam meminit.

Clusius non valdè absimile dixit Semperuiuo tertio Dioscoridis (Sedo minori caustico,) sed folia paullò crassiora esse, candidiora, teneriora, nec vt illa feruidi gustûs, sed viribus secundò respondentia, & frigida: florem item candidum: semen exiguum & subruffum. *Improbat* autem appellationem Aizoi dasyphylli (ἀειζώου δασυφύλλου) ceu omnibus Sedi generibus, quorum folia sunt crassa & densa, communem.

Synon. Cordo in Obs. sil. dicitur Tragus siluestris vulgari minor: Gesn. hort. Sedum minimum: H. Lugd. p. 1133. Aizoon dasyphyllum Dalechampij. Clus. hisp. Sedum minimum, frigidum: Eid. h. Sedum minus septimum. C. Bauhin. pin. Sedum minus 4. siue folio circinato.

Locus & Tempus. Geneuæ & Lugduni in muris viret Februario: floret Maio. In rupibus, veteribúsque muris cum in Hspania & Lusitania: tum in Gallia Narbonensi, præsertim Monspelij in muris suburbiorum, ad portas vrbis protensis, obseruabat Clusius.

Frigidum statuitur & secundo respondens.

SEDVM ALPINVM MINIMVM foliis cinereis, flore candido.



Descrip. TAm densè foliolis minimis rigidulis cinereis stipati sunt ocelli, vt conferto incubitu *foliorum* exiguorum, crassorum alterum alteri veluti locum præripere videatur, nec minùs fœcundus ocellorum numerus serpit *radicibus* lentis, lignosis, crassiusculis, nigricantibus, propagatorum, è quorum vmbilico *coliculus* nascitur trium quatuorve vnciarum altitudine, fili instar gracilis, hirsutus, raris foliis angustioribus donatus, in fastigij ramulis *flores* maiusculos gestans, colore albos præditos, quinque foliolis constantes, cum aliquot intus staminulis luteis.

Synon. Gesn. Fr. Sedi aut Phylli genus minimis omninò foliolis, cinereis ferè: Clus. pann. p. 486. & 488. Sedum alpinum 3. siue 1. flore albo: Eid. h. Sedum minus 9. siue alpinum 3. C. Bauh. phyt. Sedum 15. Eid. pin. Sedum alpinum 2. siue album foliolis compactis: Sedi aut Phylli genus flosculis albis, Gesn. Fr.

In Baldo, Braulio, & monte Fracto siue Pilati iuxta Lucernam reperitur. In præruptis Schnealben iugi locis, atque inter saxa, quà descensûs est ad monasterium Nevvenberg, atque etiam in Sneberg, nascitur, teste Clusio. Iulio & Augusto floret.

SEDVM PVRPVREVM PRATENSE.



Descr. FOlia quæ per caulem sunt, Vermicularis folia referunt, nisi quod planiora existunt: multiplex verò est summi caulis diuisio & ramuli numerosi, quibus singulis *flos* insidet vnicus, non adeò magnus, Vermicularis florem æquans, foliis constans coloris carnei, striâ per mediû producta, apicibus in medio pallidis.

Var. Trago, Sedi minoris 4. species in humectis, flore purpureo ac roseo: Clus. pann. pag. 486. & 487. Sedum palustre: Eid. hist. Sedum minus tertium, siue palustre: Camer. hort. Aizoon palustre à Clusio depictum: C. Bauh. phyt. Sedum 12. Eid. pin. Sedum palustre subhirsutum purpureum: Sedum palustre flore incarnato, Eyst. Huius speciem assignat alteram maiorem & candidiorem, seu marem & fœminam: flore purpurascente aut carnei coloris.

Locus. Nascitur humentibus pratis circa Norimbergam, vnde siccam habuimus. Sed & Clusius hoc Sedi genus florens obseruabat vliginosis locis apud oppidulum Freying, quà Pragâ iter est Norimbergam, sub finem Iunij.

SEDVM MINVS FLORE LVTEO.



Desc. NIgrat huic tenuis *radicula*, fibris aliquot donata: *rami* inde exeunt dodrâtales, qui si natalitiû solum fuerint parietinę, penduli mox recollectis viribus rectà surriguntur, quibus malè firmo nexu apposita *folia*, crassa, pinguia, acuminata, sursum spectantia, crebra: *flores* stellati, lutei, eiusdemque coloris apices.

An Sem-

An Semperuiuum paruum Diosc.? An Aizoum minus Plinio? An Sedum alterum Matthiolo?

Amatus Sedi huius meminit, nomine tertii & Vermicularis flore luteo, masculi nonnullis dicti. Verùm, vt monuimus, confundit cum Sedo paruo acri: est figura ipsi nomine Sedi minoris.

Fuchs. in hist. & icon. dicitur Sedum minus mas, *klein hauszvvurtz manlin*: Eid. hist. Sedum alterum minus, siue Aizoum Dioscoridis minus, Græcis τρίφαλες vocatum, vulgò Vermicularis & Crassula minor: Gallis *Triquemadame*, *Ioubarbe*, *& Rabauit*: Germ. *klein donderbart*: Belg. *klein donderbaert*.

Dodon. Semperuiuum minus. Sedum minus. Hæmatodes 1. Tabern. & Gerardo: Aizoon hæmatodes, Lob. icon. p. 378. Aizoon minus, siue Semperuiuum Dodonæi, H. Lugd. p. 1129. Sedum 2. Dioscoridis, Gallis *Triquemadame*, Clus. pann. p. 484. Eid. hist. Sedum minus 5. siue Sedum minus Dioscoridis alterum, cuius ramuli summo fastigio non incuruantur. C. Bauh. apud Matth. Sedum 3. minus: Eid. phyt. Sedum 11. Item pin. Sedum minus 5. siue luteum folio acuto.

Vulgò in hortis alitur: sed & spontè nascitur in Hispaniis muris & maceriis, referente Clusio. Montbelg. in horto, licèt annua planta non sit, Hiemem pertulit. Florens Octobri obseruaui Basileæ ad Rheni littus: Geneuæ in monte vicino *Saleue* Februario: Florens Iunio inter Monspelium & Lugdunum passim in quibusdam siluis.

Inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & sapit, & palato gratum: æstuanti ventriculo confert, teste Dodonæo.

SEDVM MINVS ÆSTIVVM luteum.



Palmaris, fruticosaque est planta, *folio* exiguo, Sedi minoris, rotundiore, flore luteo, *radice* inutili gustanti, Semperuiuum minus æstiuum Lobelii Obs. p. 205. Icon. pag. 379.

C. Bauh. phyt. Sedum 6. siue minus teretifolium album alterum: Semperuiuum minus æstiuum Lobelii: Aizoon dasyphyllum Hist. Lugdun. Variat floris odore albo, & luteo. *Negamus nos* Sedum hoc Lobelij reperiri flore albo: Aizoon præterea dasyphyllum Lugd. diuersa est planta. Nec huc referimus eius Sedum minus teretifolium alterum album. Qua de re monitus in pin. tres distinctas plantas esse concludit. De Sedo minore teretifolio altero diximus alibi. De Aizoo verò dasyphyllo cap. de Sedo paruo folio circinato, flore albo. *Cæterùm* in pin. Semperuiuum minus æstiuum Lobelii H. Lugd. p. 1133. sine icone, vocat Sedum minus 3. siue teretifolium luteum: Sedi minoris secundam speciem Tragi: Aizoon medium Thalii. Synon.

Belgis hortense est. Locus.

Sedum minus luteum flore se circumflectente.

Teretibus, crassis, succo plenis, & mucrone præditis *foliis*, & flauis *floribus* est, vt Sedum minus flore luteo, mas quorundam, eius tamē summus caulis in ramulos diuisus sese inflectit instar summitatum Scorpiuri siue Heliotropii maioris, teste Clusio, cui in hist. dicitur Sedum minus quartum, vel Sedum minus Dioscoridis primum: Camer. hort. Aizoon minus flore luteo inflexo: Lobel. Ic. p. 377. Aizoon Scorpioides C. Bauh. pin. Aizoon minus 6. siue luteum ramulis reflexis. Eius in phyt. confusè meminit, sub Sedo 11. siue minore luteo, acuto folio. Descriptio

Iisdem cum Sedo luteo minore mare natalibus gaudet, eundemque vsum habet. Locus.

SEDVM ARVENSE FLORE RVBENTE C. Bauhini.

Radice est lignosa, fibris capillata, *cauliculis* aliquot palmaribus, rotundis, rugoso, rubescente cortice tectis, qui in ternos, quandoque plures, ramulos [quorum aliqui recuruantur] diuiduntur: hos *folia* longiuscula, angusta, succulenta, sine ordine ambiunt: ramulis superioribus flores plures, vulgaris Sedi floribus similes, sed rubentes insident, semenque vulgari simile succedit. Descriptio

Sedum hoc minus 7. [vt in pin. vocat] Vel (vt in prod.) Sedum nonum non longè à Basilea, in agris Huningensibus, Autumno iam exsiccatum reperitur: quod etiam in agris argillosis ad Pyrenæos, sed minus, reperitur. Synon. Locus.

Sedum paruum montanum luteum.



Caulem vnum, pluresve, erigit palmarem, dimidio nonnūquam minorē, *foliis* crebris vestitum, Sedi minoris maris, siue florib. luteis, minùs acutis, planioribusque; qualia etiam per terram sparso caulis imo adhærent: superiùs diuiditur in ramulos satis frequentes caulis, qui *flores* gestant pulchellos, maiusculos, ex pluribus & foliolis, & apicibus luteis compositos: *radiculæ* summa ferè tellure vagantur, & subinde nouas plantas pro- Descriptio

ducunt,subinde terram subeuntes.

Synon. Clus.pann. p.484.& 485. Sedum alpinum 1.siue flore pallido, vel ex luteo colore pallescente, quinque foliis constante: Eid.hist. Sedum minus 6.siue alpinum 1.

C.Bauhin.phyt. Sedum 13. siue alpinum pallidum: Eid.pin.Sedum alpinum 5.siue flore pallido: Aretio Stockh.Sedum montanum minimum luteum.

Prouenit in monte Baldo, in monte Pilati,& Gothardo. In Sneberg,aliisque Stiriacarum alpium iugis, in Tauro monte, atque Iudenberg crescere scribit Clusius: florere sub finem Iulii Augusto.

SEDVM ALPINVM ERICOIDES CÆRVleum,nonnullæque aliæ Sedi species C.Bauhini.



Descript. EX præruptis iugis, ac saxis humidis propendet, *radicem* habens, *foliolis* quàm in priore breuioribus, crassis, cinereis, velut in Sanamunda 2.Clusii, siue Erica Alexandrina, compactis, cinctos: singulis *cauliculis* vncialibus, foliaceis, *flos* magnus, cæruleus, quadrifolius, aliquot staminulis breuibus donatus, insidet.

Synon. Hoc (Sedum 10.in phyt.4. in prod. Alpinum 17.in pin.) cùm anno 1579. Martio mense, per

Locus. Varietas. Rhætiæ alpes iter faceret author, è rupibus, ob aquam defluentem, humidis, instar Cymbalariæ dependens, florénsque collegit. Idem in Gothardi summitatibus, & in Valesia, ad thermas Leccenses supra Gemme reperitur, à priore tamen differens potissimum foliorum exilitate, & colore florum:item & colore,& magnitudine.

Tradit & describit idem C.Bauhinus & alia Sedi genera, ab ipso tum in Rhæticis tum in Valesianis Alpibus obseruata, vt pote *Sedum Alpinum Ericoides purpureum.Sedum Alpinum foliis crenatis asperis.Sedũ saxatile variegato flore. Sedum saxatile atrorubentibus floribus. Sedum saxatile hirsutum purpureum.*

SEDVM PARVVM ACRE, FLORE luteo,& aliud non acre.

Descript. OBuium in muris est,capillaribus *radicularũ* fibris appensum, vnde *ramuli* plurimi,palmares aut breuiores, tenues oriuntur,*foliis* exiguis admodum, densitate cum longitudine ferè pari: *flores* in extremis ramulis plures, lutei, quinque foliis radiatis constantes, apicibus in medio similiter luteis.

Semperuiuum 3. Diosc. Et hoc est Semperuiuum illud tertium Dioscoridi creditum, quod aliquos Portulacam agrestem(ἀνδράχνην ἀγρίαν)aut Telephium (τηλέφιον)vocare tradit, Romanos verò Illecebram, pusillis foliis crassiusculis [παχύτερα.Lac.legit.in vet.cod.πλατύτερα:]ad Portulacæ similitudinem, ac densis in petris nascens. Et huius opinionis asseclas habemus inter alios, Cæsalpinum, Matth. Lob. Dod. Gesn. Anguill.Fuchsium. Amat. Clus. Histor. Lugd.& Casp. Bauhinum: contrà verò perperàm sentit Matthiolus: Suspicantur etiam nonnulli hanc plantam non esse Semperuiuum tertiũ Dioscoridis, quòd illi folia desint. Sed Dioscorides hoc non Portulacæ esse folio, sed ad illius crassitiem tantùm accedere folia refert.



An Aizoo minori similis, Plin? Malè autem eiusdem Plinii Illecebram Italorum vocat Cæsalpinus.

Trag. Tragus Sedum nostrum pingit nomine Vermicularis: non tamen nominibus distinguit ab Aizoo siue Sedo minore floribus albis, nisi colore florum. Differentia tamen non in solo florum colore consistit, sed etiam in foliis, quæ huic multò breuiora sunt,& paullò acutiora, & ab basim nonnihil latiora. Differt præter hæc ab illa sapore feruido, vrentéque, vnde meritò *Maurpfeffer* dicitur, h.e. Piper murorum, vel murale, quòd sc. in muris proueniat, gustúque acris admodum sit, vt Piper. Dicitur quoque Germ. *Blatlosz*, quasi foliis destitutum, eò quòd pro foliis acinos quosdam habeat. Alii à forma *Judentreubel*, & *katzentreubel*, hoc est Vuas Iudaicas, vel Felium vuas nuncupant. Belg.dicitur *Muerpeper:* Augl.*Stoue crop*,& *Stoue hore.* Quidam volunt *katzentreubel* esse Hippuridem non leui errore. In eo etiam hallucinari deprehenditur: quòd calidum temperamentum ei inesse negat, quòd auulsa vt reliquæ plantæ temperamento calidæ, non arescat. Nec enim omnia calida,euulsa arescunt,vt Aloe. Suo gustui potiùs fidere oportebat Tragum quàm friuolæ imaginationi. *Piper murale.* *Vuæ Iud. Vuæ fel.*

Apollinar. Apud Apollinarem pingitur quidem Aizoum acre, sed inter vires malè omnia confunduntur, nec fit mentio acrimoniæ, licèt ipsam nomen *Maurpfeffer* apertè denotet.

Brunfels. de Sedo paruo vrente confusè egit, quare nomina & vires, quas ei assignat,non adscribo.

Brunf. Eidem B.Portulaca tertia: Trago, Sedum minus tertium & Vermicularis, cuius nomine Camerarius etiam addit iconem Matthiolo, cui vt & Castori Semperuiuum minimum siue tertium. Anguillaræ Gramen 3. Plinii, & Semperuiuum 3.& & Vermiculata acuta. Dod. lat.Illecebra siue Semperu.3. Eid.in h.gall. Sedi 4.species. Sedi 3.genus, Fuchs. Lac.Turn. & Cro-

&Cronemb. Aizoon minus, malè pro Vermiculari acceptum, Cordo in Diosc. Aizoon acre, Eid.hist. Sedum tertium Dioscor. Gesner. horto Illecebra, quibusdam recentioribus Soldanella dicta: & tertia species Sedi, Eid.cat.pl. Item, Sedum 3. Illecebra, & Portulaca siluestris Semperuiuum 3. quoad descr. at 2. quoad iconem, Lon. Sedum minimum, Lob. ic.p.379. siue Illecebra, Obs.p.208 & Sedi tertium genus non semper virens, in Adu. Semperuiuum tertium minimum, alterum, Cæs. Aizoon minimum repens 3. Diosc. H.Lugd. p.1130. Aizoon minus feruidi gustûs, Thal. Sedum minimum, Tab. Vermicularis siue Illecebra, Ger. Sedum minus 8. Causticũ Clus. h Sedum minus seu minimum causticum Eyst. Aizoi facie planta, quę Dactylon 2. vel 3 Plinii, Columnæ.

C.Bauh. apud Matth. Sedum 4 siue minimum acre. Eid.phyt. Sedum 8. seu minimum, duplex, aliud gustatum paulò pòst fauces exurit, aliud penè insipidum: floribus item candicantib. aut luteis. *In pin. Sedo* minori 8 siue vermiculato acri, hanc varietatem à sapore petitam, non ampliùs adscribit, meliora docens.

Passim in tectis, muris & petris nascitur etiam in aggeribus, salebrosis & aridis locis, tenui gramine obsitis: adeò autem viuax, vt tenuissima ramulorum fragmenta faciliмè radices agant, non tamen semper viret, vt voluit Dodonæus. Æstiuis mensibus cum floribus reperitur.

Diosc. tertio Semperuiui generi, vim adscribit excalfactoriam, acrem & exulcerantem, aitq; impositum cum axungia strumas discutere. Sed hanc facultatem ad positiciam esse & Dioscoridis textui insertam, non sine iudicio censet Columna. Foris admota (inquit Dod.) tubificat, vesicas excitat, ac tandem exulcerat. Succus cũ aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & crassos, pituitosos, ac biliosos humores educit; & subinde ita quartanis, aut aliis diuturnioribus febribus liberat: aduersus assumpta venena & hoc modo confert.

Sedum minimum luteum non acre.

C*Oliculis & foliis* minori [acri, Gesn.] persimile existit, multò tamen exilioribus, minoris usque his partibus constat: *flores* habet foliolis quinis stellę modo radiatis cõstantes, quinque exiguis acuminatis in medio apicibus *semini* ferendo natis, iisdemque decem staminibus circumuallatis, Aizoo acri floribus, formâ, quantitate, & luteo colore similes, positu tamen differentes, non enim minoris aut acris Aizoi modo vmbellam siue capitulum constituunt, sed deinceps ab vncialibus aut longioribus coliculorũ adnatis vtrinque alterno situ exeunt: ex his qui ab vno latere enascuntur, oppositorum spatiis iungũtur. *Radicibus* nititur tenuibus & capillatis.

Cauendum monet descriptionis author Cordus, qui Aizoon minimum vocat, ne Acris & huius similitudine fallamur, illum pro hac accipientes: addit hanc virere semper, & inde nomen inuenisse.

C.Bauh.pin. Sedum minus 9. siue vermiculatum insipidum: Semperuiuum 3. minimum, Cæs. Aizoon minus & Vermicularis insipida. Thal. Sedum minus seu Vermicul. insipida, Eyst. A priore non solùm gustu differt, sed etiam foliolis magis teretibus & tenuibus: floribus est vtraque luteis, rariùs albis.

Nascitur iisdem, quibus acre & minus Aizoon natalibus. Locus.

Adstringunt vehementer coliculi, foliola & flores, quemadmodum minus Aizoon, sed vehementiùs: siccius enim est. Vires.

Sedum minimum arborescens, vermiculatum, flore luteo.

SYriæ natalitiis naturæ munifico lusu & luxu plantulam hanc pinxit Lobelius in Obs. pag. 206. Ic. 480. Sedi minimi arborescentis vermiculati, inscriptione, fruticosam, & densè geniculatam, confertisque *foliis & ramulis*, floribus luteolis, Vermicularis acris, vti tota facie. Et hanc in Italia quoque oriri opinatur. Hæc autem figura Lobelii non demonstrat plantulã, sed plantam arborescentem. Descriptio

H.Lugd. p.1132. Sedum minimum arborescens Lobelii C.Bauh.phyt. Sedum 20. siue minimum fruticosum: Eid.pin. Sedum minus 10 siue fruticosum: An Polygonum masculum fruticosum Thalio? Synon.

SEDVM ALPINVM HISPIDVM FERE, spinosum, flore pallido.



MVltos, dodrantales ferè *caules* tenues emittit, *foliis* vestitos alternante situ semuncialibus, peranguſtis, acuminatis, ex viridi pallentibus, spinulis per margines asperis, qualia prope terram multa, reptantem inferiorẽ caulium partẽ ornant: *ramuli* in quos *caules* superiùs diuiduntur, *florem* in cacumine gestant singuli, Sedi montani minimi lutei parem, pallescẽtem, apiculis in medio multis: succedit vnicuique *capitulum*, Lini simile, minus, turbine bifurco patente, è quo cõcussu excidit *semen* longè copiosissimum, minutissimum, puluisculi instar, colore nigrum. Descriptio

Ex monte Calcaris, item Gothardo, quem traiecit Iulio ex Italia rediens florentem attulit. I.H.Cherlerus. Locus.

SEDVM MVSCOSVM.

CEspites totos operit luxurie fœcundâ, Sedorum in morem, *radicularum* reptatu, *folia* maiora quàm Sedi alpini cinerei, acutiora, molliora, muscum terrestrem imitata: *coliculus* ex vmbilico natus vnciam vnam aut duas altus, foliolis crebrioribus vestitus, vnicum plerumque in fastigio gerit *florem* magnum. Descriptio

Locus



Frater, à quo habui, prope riuulos in Alpibus crescere annotauit.

SEDVM MINIMVM SYRIACVM, luteolo flore, Saxifragæ albæ.

Locus. Descript.



OMnium [Sedorũ] huic longè minimo, ex Syria asportato, *folia* quàm superioris, & petræi montani Sedi minora: *cauliculi* sesquiunciam æquant, in quibus luteoli *flores* maiores pro plantæ exilitate, Saxifragæ albæ, aut Sedi petræi montani: *radix* implicata, fibrata.

Synonyma

Lob. Obs. p. 204. Icon. Pl. pag. 576. Sedum minimum tertium. A Dodon. lat. huius figura pro Sedo serrato ponitur. Casp. Bauhin. phyt. Sedum 9. siue minimum peregrinum, Saxifragæ albæ flore: Eid. pin. Sedum alpinum 1. siue Saxifragæ albæ flore, vel grandiflorum: Sedum minimum tertium Lobelii, H. Lugd. p. 1133. An Sedum alp. 4. Col. part. 2.

SEDIS AFFINIS TRISVLCA alpina, flore albo. CAP. IX.

Descript.

SVmmo cespite vagatur, magnúmque spatiũ occupat, terræ appressis *coliculis*, tenuibus, fuscis, è quibus nascuntur *folia* vncialia, in trisulcum tridentem, latiusculum, Chamæpityos minorem desinentia, subhirsuta: alia in oblongum vtriculum glumosum conuoluta, lanugine pinnata, granum Auenæ affabrè referunt, trisulcis illis foliis subinde obuallata: *caules* surgunt quidam teretes, palmares, superiùs in pediculos aliquot [quorum foliolum indiuisum pusillum appositum] diducti, quorum vnusquisque *florem* gestat Spergulæ parem, albidum, striatum, vasculo succedente paruo, *seminibus* pleno, quod circumdat florum calyx laciniis denticulatus.

Synon.

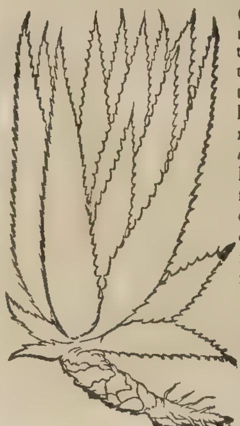
Clus. pann. pag. 491. Sedum Alpinum Aiugæ folio. *Eid.* hist. Sedum minus 13. Casp. Bauhin. phyt. Sedum 19. siue alpinum laciniato folio: *Eid.* Sedum foliis laciniatis 1. siue Sedum alpinum trifido folio.

Locus.

Ex præruptis saxis, hiulcisque saxorum rimis Iunio collegit in monte Calcaris gener I. H. Cherlerus. Nasci in summo Sneberg. iugo inter saxa paullò antè à niuibus libera, floreréque Augusto, testatus est Clusius.

ALOE IN GENERE. CAP. X

Descr.



SVcculenta, magna, dentata, crassa, in terram reclinata aliquantulùm, æterni viroris habet *folia*, adeò vt per hybernos menses extra terram etiam in hypocaustis suspensa non marcescat, sapore apud nos minimùm amaro: *caulis* inter folia surgit.

Ruel.

Ruellius ait Aloe thyrsos striatos esse, quàm verè autem iudicent qui Aloen viderunt, inuenio quidem Plinium dicentem folia striata, vbi Cornarius meritò legere videtur strata. Hinc etiam lib. 3. cap. 19. in Dioscor. asserit folia vtrinque ex obliquo longioribus interuallis striari: Sed hæc autopsiæ committimus.

Di... diu... pini...

Matthiolus in h. germ. ait florum colorem esse incarnatum instar florum Granatorum: Gesn. autem hort. scribit florem ferre luteum: Tragus tamen album habere testatur, secutus Dioscoridem, dicentem: Aloe *folium* habet Scillæ (σκίλλῃ) similitudine, crassum, pingue, in rotundo modicè latum, retrorsum pandum. Sed vtrinque habent folia ex obliquo spinulas raris interuallis prominentes, easque breues, & quasi decurtatas (mutilas, Corn.) *Caulem* verò profert Antherico non dissimilem, *florem* album & *semen* ceu Hastulæ regiæ. Est autem tota odore graui & gustu amarissima. Vnicâ verò *radice* ceu palo in terram demisso vtitur.

Plin.

Aloe [inquit Plinius lib. 27. cap. 4.] Scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis, ex obliquo striata (strata, vt diximus, Corn. legit:) Caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis Antherico: radice vnâ ceu palo in terram demissâ, graui odore, gustu amarâ.

Cæterùm, dum Dioscorides dicit Aloën folia Scillæ habere: & Plinius Scillæ similitudinem: si longitudinem tantùm consideremus, recta quidem est comparatio: si verò alia, non item: ac propterea addit ille, in rotundo modicè lata, crassa, pin-

ſa,pinguia, retrorſum panda, vt rectiorem comparationem redderet. Et hæc obſcurè admodum à Plinio dicuntur.

Herbar. antiq.Io. Cubæ, Aloes monſtroſam exhibet imaginem.

Quàm benè autem Leu. Lemnius de herb. bibl.Aloen, arborem ſmaragdini coloris faciat, ipſe viderit. Neque enim arbor eſt,neque arbuſcula,id quod Munſterus voluit.

Cæterùm, in omnibus ferè linguis apud omnes ferè authores Chriſtianos vnum & idem nomen hæc planta obtinet,quod eſt *Aloe*. Sic autẽ dicta videtur, quia maritimis gaudet. Particulatim tamen Camerar. Aloen communem vocauit: Aloem vulgarem, Schvvenckf. fortè ad differentiam Aloes Acoſtæ, quæ eſt Americana. Dicitur Aloe Dioſcoridis, Columnę: Aloe marinum,folio planiore, Horto Scholziano: Aloe in Rama Iudææ copioſa,Rauvvolff. Aloe 1.ſiue vulgaris, C.Bauhin.pin. Aloe in inſula Socotra, part.2. Ind.Or.cap.6. Aloe, ſiue Semperuiuum,Arabum Sebar,Area,Catecomor, Linſc. part.4. Ind.or.cap.38.& fig.19. Azauar, ſiue Semperuiuum,quo campi pleni,part.4. Ind. Or. Aloe & Semperuiuum marinum, Lobel. Obſ. p.202. Icon. pag 374. Semperuiuum marinum, Turn.& Hort. Luſat. Semperuiuum quidem à recentioribus vocatur à ſempiterno virore, quo è laquearibus conclauium ſuſpenſum, quàm diutiſſimè viget: Marinum autem, à natali loco cognominatur.

Sedum amarum appellat Columella, ab eius ſucco amaro. Alii,vt inter Dioſcoridis reiectanea legimus, Amphibion [ἀμφίβιον] quòd non modò terræ matri adhęrens, ſed inde etiam exempta,déque trabibus voluptatis gratiâ ſuſpenſa, in aëre vitam tueatur diutiſſimè, nominant: alii Tragoceron(τραγόκερον) a cornuum hircinorum ſimilitudine: alii Eryngion,ἠρύγγιον: alii demum Herminon,ἕρμινον,vel,vt Corn.ἕμιον.

Germ.*Aloepatick & Bittervvurtz*: Belgę,Itali,& Angli *Aloe*: poſſet tamen ad ſucci concreti differentiam,qui ſimpliciter *Aloe* nominatur, *herbe Aloe* nuncupari, Turn. Galli *Aloes & Perroquet*, quòd foliorum habitu & colore pſittacum viridem referat, incerto autore. Aloe vulgaris, inquit Holler.inſt. chir.lib.2.cap.5. patrio nomine *Zambana* appellatur: Hiſp.*Cauilla, yerua de acibar,yerua baboſa*: Aphris *Saber*, *Paper*, ſiue *Subar*. Chaldæis *Alluauan*. Arab. vt Serapioni *Laber*: Auerrhoi *Cauar*.

Quæ Aloe Latinis, & officinis,ἀλόη Græcis, hanc Arabes,Perſæ & Turci,ait Garcias, *Cebar* vocant: nam quod Laber à Serapione dicatur, interpretis errore, aut librariorum negligentia factum eſſe exiſtimo. Guzarate verò, quos Gedroſios putant, & Decan incolæ, *Areaa*: Canarini, *Catecomer*: Hiſp.*Acibar*: Luſitani *Azeure* appellant.

Veterum de loco natali placita,inter vires recenſentur. Aloes herba plurima naſcitur in Cãbaya, Bengala, aliiſque multis locis. Cæterùm laudatiſſima eſt in Socotora, quæ inde ad Arabes,Perſas, Turcos, denique per vniuerſam Europam defertur,eámque ob cauſam Aloen ſocotorinam appellant. Diſtat autem hæc inſula à freto [maris Erythræi] centum viginti octo leucis: qua de re non minùs Arabica, quàm Aethiopica dici poteſt,quòd alterâ parte freti Arabia, terminetur,alterâ Aethiopia, teſte Garcia. In regione quadam circa Caput bonæ ſpei, in Sinu Aguada Sanbras dicto,ingentèm copiam, immò plenos campos Semperuiui obſeruauit Linſchotanus,quod incolis *Aceuar* appellatur. Viri altitudinem facilè ſuperat, & è longinquo viſas herbas loci incolas eſſe exiſtimabat. Ea ipſa eſt herba ex qua incolæ inſulæ Sacotra Aloen conficiunt,quam Sacotrinam vocant. In quamplurimis Italiæ locis vireſcere conſpicitur, præſertim Romæ, Neapoli, Venetiis, Ticini, & Genuæ: Item Patauii, Veronæ, Bononiæ & Florentiæ, quibus omnibus in locis ſuper ædium feneſtris, ac atriis, fictilibus in vaſis, terra plenis alitur, ac fouetur, ad ſpectaculum potiùs, quàm medicum vſum. Audio autem ibi vltra triennium non durare. Geneuæ Allobrogum aiunt Hiemem perferre non poſſe. A marinis partibus ad nos [Gallos Pariſienſes, ait Ruell.]defertur,ſed ſolo credita nunquam comprehendit, imò breui carie confecta demoritur, licèt in tabulatis propendens, plerumque biennio vitam proroget. In Germania, quod ad folia attinet,nullo negotio prouenit,ac in Autumno lætiſſimam ſe oſtendit. Hiemis tamen frigora in hortis ferre nequit, vnde Hieme aduentante euellitur,ac in hypocauſtis ſuſpéditur,quæ cauſa eſt vt in noſtris terris florere non queat. Repoſita per tres ſeptimanas quaſi peritura colorem ſuum amittere videtur: ſed tamen paulò pòſt non tantùm natiuum ſuum colorem recuperat,ſed & incrementum accipit,ac ſi è mortuis reuiuiſcat.Exacta Hieme in hortos rurſus transfertur,& plantatur, in quibus aliquantulùm augetur.

Porrò nullam amaritudinem in noſtrate Aloë reperies. Sed aliud quibuſdam Hiſpaniæ locis Aloës genus inuenitur, in cuius ſanè foliis manifeſtè amarorem cum acrimonia coniunctũ inuenies,teſte Cluſio. Quædam de Aloes plantæ viu leges inferiùs ex Garciæ obſeruatione. Facultas.

Præter Aloën vulgarem eſt & alia Americana muricata a nobis cognominata. Nunc & Aloe monſtroſa Auinioni nata,à Cluſ. & C.Bauh. traditur, quam nondum deſcriptam inuenimus. Sed & Aloës,paluſtris tamen appellatione additâ,nobis Bononiæ demonſtrata planta,à D.Vlyſſe Aldroando,quam ad Dodonęi galli.Stratiotem aquaticam, Sedum aquatile Lobelii referimus, de quo H.n.l.38. Gentiana tandem, à Dioſcor. Apuleio,pluribuſque aliis quia amariſſima, Aloë gallica nominatur de qua H.n.lib.31. Eſt & Aloës lignum,de quo H.n.l.4. *Aloes nomen plurivocum.* *Aloes lignũ.*

ALOES SVCCVS.

CAP. XI.

EX Aloës foliis expreſſus, ſuccus in veſicis aut aluta concretus aduehitur.Eius autem parãdi rationem talem intelleximus: Rhodiis herbâ ipſam accipi,in fruſta diſſecari & contundi, deinde in vas oblongum reponi, in eóque viginti quinque dies ſini. Interea autem ſpumam attolli, inutilem & abiiciendam. His peractis, conchâ ſuperiorem ſucci partem demi, ad quandam vſque demendo apparentem eiuſdem ſucci differentiam: hunc in veſicam reponi, adque Solem exſiccari, Aloëmque ſuccotrinam effici. Secundò demi ſuccum in medio conſiſtentem,& in vtres reponi, exſiccariue,ac Aloen hepaticam confici. Poſtremò ſequi Caballinam, cæterorum veluti fæcem. Tres itaque eius hodie cognoſcuntur differentiæ, ex eadem tamen planta *Conficiendi ratio.*

expressæ. *Optima Succotrina* appellatur, omnium purissima, quæ dum frigida est, malleo percussa, in splendida, nitidáque fragmenta dissilit. Colore fulua, aut russa & pellucida, inter tractandum mollescens, in Sole diffluens, atque foris nitido, fuscóque, aut nigro colore bonitatem suam intus latentem, abscondens & dissimulans. Saporē habet insigniter amarum, adstringentem, aromaticum, aliquantulùm tenuem, & oris halitum
Hepatica. commendantem. Odorem autem aromaticum, & tamen grauem. Impurior secunda, *Hepatica*, quòd hepatis colorem exhibeat, dicta, primâ deterior est, aridior, iecinoris modo crenata. Colore in citrino subrussa, & Succotrina minùs pellucida, víxque oculorum aciem luménue admittēs, quanquam interim micæ splendidæ sint. Odore & sapore Succotrinam æmulatur, grauiùs tamen olet, paullóque amarior existit, magísque adstringit. Et hæc quoque calido ducitur, & frigido cœlo friatur. Tertia sordida, inquinamentis multis contaminata, *Caballina* vocatur, veteri-
Caballina nariis relinquenda medicaminibus, cui ob id nomen videtur inditum. Hæc omnium ponderosissima, aridissima, désissimáque. Colore nigra, & minimè transflucens, terra arenísque plena, & maius, quàm prædictæ virus olens. Gustu amarissima & valdè adstringens, non sine horribili qualitate aliqua palatum & stomachum afficiens. Eligito in quouis genere pinguissimam, purissimam, Hieme friabilem, Aestate molliusculam, & in manibus lentescentem, calculis, arenis ac terrâ carentem, tam gustu quàm olfactu aromaticam, amaritudinem resipientem, somnum odore conciliantem, & dissolutu facillimam.

De Aloes succi generibus, viribus & vsu hæc
Diosc. Aloes herbæ locus. Dioscorides memoriæ tradidit. Aloe herba plurima in India præpinguísque nascitur, ex qua etiam coactus succus importatur. Nascitur & in Arabia, Asia, ac in locis quibusdam maritimis & insulis velut in Andro, non valdè eliciendo succo idonea, sed ad conglutinenda vulnera sanè quàm vtilis, si trita illinatur. Duo sunt porrò succi genera: alterum arenosum, quod purissimæ veluti fæx, & crassamentum esse videtur: alterum, quod ad iecinoris imaginem vergit. Eligito pinguem, quæ nihil doli senserit, calculorū expertem, nitidam, subflauam, friabilem, iecinoris modo coactam, quæque facilè humescat, eximiæque sit amaritudinis. Nigram contrà fractúque contumacem improbato, Sunt qui eam gummi adulterent: id quod gustu, amaritudine & odoris vehementia deprehenditur, eóque indicio quòd attrita digitis, non ad minima vsque ramenta resoluatur. Neque desunt qui Acaciam immisceant. Vim habet adstringendi, somnum conciliandi, exsiccandi corpora, corpora dénsandi, aluum soluendi, stomachúmque repurgandi, si binûm cochleariùm mensura ex aqua frigida, aut lactis instar, tepida seu egelida bibatur. Sanguinis etiamnum excreationes sistit, & morbum regium emendat, ex aqua tribus obolis, aut drachmæ pondere, in potu. Deuorata verò cum resina, aut aqua, vel melle cocto excepta, aluum soluit: ternûm autem drachmarum pondere, perfectè purgat. Sed & aliis medicamentis purgantib. admista, præstat vt minùs stomachū infestent. Sicca verò inspersa, vulnera glutinat, vlceráque ad cicatricem perducit, cohibétque: eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupta puerorum præputia agglutinat. Quin & condylomata, rimásque sedis dulci vino ammixta sanat. Sanguinis ex hæmorrhoidibus eruptiones sistit, pterigia ad cicatricē perducit, liuida, & sugillata, hypopia dicta, ex melle tollit. Scabras quoque lippitudines, angulorumque in oculis prurigines mitigat. Dolorē capitis sedat, ex aceto & rosaceo fronti & temporibus illita. Sed & cum vino fluentem capillum continet: itidémque tonsillarum, gingiuarum, cæterarúmque oris partiū vitiis cum melle ac vino proficit. Cæterùm, ad oculorum medicamenta torretur in munda & candente testa, ligulâque subinde versatur, donec æqualiter tosta fuerit. Lauatur & Aloe: atque id quod are- Aloe natur.
nosum subsidet, tanquam inutile secernitur: pinguissimum autem quódque læue est, recipitur. Hactenus Dioscorides. Qui statim in prooemio Nigrum præter veritatem falsò prodidisse scribit, Aloen fossilem in Iudæa nasci.

Aloe laudatissima [ait Plinius] ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea vtū- Locus.
tur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinant, vel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam serunt, vt Aeizoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & Lacryma sponte.
per se lachryma adhærens. Ergo pauimentandum, vbi sata sit, censent, vt lachryma non absorbeatur. Fuêre (Niger id nugatus erat) qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facilè liquescēs. Adulterinum.
Improbanda nigra & dura, harenosa quoque, quę & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & Acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calefacere. Vsus in multis, sed principalis aluū soluere, cùm penè sola medicamentorum, quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeò non infestet vlla vi contraria. Bibitur drachma: ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis Non. xia.
aquæ tepidæ, vel frigidæ, cochlearis [binorum cochlearium, Diosc.] mensura, bis térue in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam causa plurimùm tribus drachmis. Efficacior, si pota eâ sumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino austero, capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis sedat, temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiorque (liquidior, ex alto instillata, Dal.) infusa. Oculorum vitia omnia sanari eâ con- Plin. strati.
uenit, priuatim prurigines & scabiem genarum: item insignita ac liuida (generum suggillationes, τὰ ὑπώπια, Dal.) illita cum melle, maximè pontico. Tonsillas, gingiuas & omnia oris hulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmę pondere ex aqua: si minùs, ex aceto pota. Vulnerum quoque sanguinem, & vndecunque fluētem sistit per se, vel ex aceto. Aliàs est etiam vulneribus vtilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimísque sedis, aliàs ex vino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, vt exigit mitiganda curatio aut coërcenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. Disenteriæ infunditur. Et si difficiliùs concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod sit arenosissimū, subsidat. Aut torretur in testa, pénáque subinde versatur

versatur, vt possit æqualiter torreri. *Et hæc Plinius.* Quod autem dixit Aloën inter torrendum pennâ versari, instrumentum omninò ineptum indicauit. Contrà aptissimè Dioscorides mystrũ ad hoc vsurpari dicit, & μύϛρῳ μεταβάλλεσθαι ait. Est autem μύϛρον, ligula, quam Germ. *Ein kelle* vocant. Porrò quod dicit Plinius, fuêre qui traderent in Iudæa super Hierosolymam, metallicam eius naturam; sed nulla magis, &c. Dioscorides de Aloë non habet, sed Aloën fossilem in Iudæa nasci, Nigro falsò dictum esse.

...nos.

...oe si-...tra-... Gal.

De Aloë diuersos Galeni libros legenti, videbitur ipse quibusdam in locis sibi maximè contradicere. Quandoquidem 8. de comp. medic. sec. loc. vbi de Hiera agit, quæ ex Aloë paratur, manifestè asserit, Aloën vim habere purgatoriam non admodum valentem, & proinde non nisi ea purgare, quæ circa ventriculum & aluum continentur. Etenim, vt ipse inquit, etsi quandoque ampliori pondere exhibita, vsque ad locos circa iecur se diffundat: non tamen totius corporis purgatoria Aloë existit. Atqui contrario modo scripsisse videtur l. de Ther. ad Pisonem, vbi apertissimè scribit, Aloën vniuersum purgare corpus, his verbis: Aloë atque etiam æris squama supercrescentes in vlceribus carnes cohibent, & fluxiones quæ illis adueniunt subinde exsiccant: assumpta verò per os, vniuersum corpus purgant. Hæc ille: Quæ quidem illis maximè repugnare videntur, quæ de Aloë priori loco citato scripsit, ac etiam 6. simpl. med. vbi Aloën inter ea medicamenta reponit, quę Gręci ab excernẽdo stercore, ἐκκοπρώτικα vocant. Aloë herba, inquit, non admodum apud nos prouenit: & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen vsque adeò desiccare potest, vt vulnera glutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cœlosyria & Arabia, multò est melior.

Optima autem Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur cognominatum Aloe, medicamentum ad plurimas res propter siccitatem mordicationis expertem (intrò sumptum, forisque applicatum, quod paucis medicamentis contingit. Vide Alexandrinum in Gal. cap. de Aloë) vtile. Est autem non simplicis naturæ, sed, vt est indicio gustus, adstringit simul, & amara est: adstringit quidem modicè, sed fortiter amara est. Subducit & ventrem, vt puta ex numero medicamentorum Eccoproticorum. Est autem tertii ordinis exsiccantium: calfacientium autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera. Nam & gratum stomacho medicamen est, vt siquid aliud: & sinus glutinat. Sanat & vlcera, quę ægrè ad cicatricẽ duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat & eorum phlegmonas aquâ subacta, & vulnera eũdem ad modum glutinat. Congruit similiter vtenti & ad phlegmonas in ore, ac naribus & oculis. In summa repellere & digerere simul potest, cum hoc vt paulùm extergat, quantùm videlicet vlceribus puris non sit molestum. Hucusque Galenus 6. simpl. Idem 3. simplic. dixerat Aloën totam aut parum, aut nihil purgare. Et hinc lic. 8. de comp. med. sec. loc. antè citato hæc subdit: Ad ventris subductionem illota Aloe est aptior: elota autem multùm de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricantibus dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autem est Aloe, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calidâ & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditati etiam implicatam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam habent, &c.

Inquiritur an Aloe orã venarum aperiat.

Diu autem multúmque agitata est quæstio: An Aloe venarum ora aperiat, necne. Sunt autem qui negatiuam tueatur, sunt & alii qui cum Mesue affirmatiuam amplexentur, concludantque aperire. Quod quidem mirum videri non debebit in multiplicium virium medicamento, ad tertium vsq; a temperamento recessum, sicco, & ad secundum calido, terrestrique, si adaperientium quoque, quæ anastomaticæ sunt, facultatem aliquam retineat, intus à calore nostro ad actum eum deductum, vt, quod foris acria multa faciũt anastomaticæ facultatis, intus ipsum, ignea concepta vi, & acrimonia, faciat, venarumque oscula aperiat, prolectò sanguine.

Aloe medicamentum benedictum

Huic autem sententiæ etiam Fallopius subscribere videtur, cuius verba hic subdimus. Mesues inter benedicta vocata medicamenta, eò quòd leniter euacuent, vel saltem moderatam habeant vim purgatoriam, & nullum incommodum, molestiæque nihil afferant, Aloen recenset. Est hæc duplex in officinis: vna quæ succus est, & Aloes simpliciter dicitur: altera verò lignum, de qua alibi. Eius, quæ succus est, varia genera nouere Antiqui. Et Mesues primò quatuor differentes species, ratione loci, vnde deferebatur, cognouit. Harum prima, erat, quæ ex Succotti regione deferebatur: Altera ex Persia: Penultima ex Armenia: Postrema ex Arabia. Auicenna autem & Isaac nouerunt tres tantùm species, Succotrinam, Arabicam, & ex Senegia delatam. In officinis [licèt Fuchsius & quidam alii duas tantùm Aloes species nouerint] tres habentur, Succotrina, Hepatica, & Caballina. *Succotrinam* decurtatâ voce ait Fuchs. appellatam, quasi Succotrinam, à succo citrino: sed decipitur. Nec enim à succo, sed natali loco, quæ est insula Succotra, denominatur. Eius nota vna inter præstantiores est, vt sit saporis in principio subdulcis, in fine autem amarescentis, authore Mesue, quod mirum est. Nam Galenus, Ruffus, Paulus, & reliqui aiunt Aloen omnem ita amaram esse, vt nihil sit amarius. Ast ego horum sententiæ adstipulari non possum, quia Absynthium, Colocyntidem & alia quædam, Aloe amariora esse credo. Sed sat est quod Aloes ex communi omnium consensu sit insigniter amara, & in principio, & in fine, contrà quàm Mesues asserit. Variè hæc purgat. Nam si Ciceris vnius quãtitate (dosi vnius scrupuli) & post cibum exhibeatur, euacuat tantùm fæces. At si vsque ad vnam drachmam offeratur, euacuat à tota sustantia bilem ex primis venis, vsque ad hepar, quod viscus sua facultas tamen non excedit. *Porrò* tantùm bilem, non autem crassos, viscidos, & frigidos humores euacuare, perhibet Galenus 8. comp. med. sec. loca. Mesues tamen & Rufus vir Galeno antiquior apud Oribasium etiam pituitam purgare testatur. Sed omnes mea sententia rectè dicunt. Nam Aloes ex se, i.e. ex suâ natura & substantia euacuat bilem tantùm, vt vult Galenus, Ætius, & alii non pauci, teste experiẽtia. Sed euacuat etiã humores crassos, viscidos & tenaces, quãdo sc. tales humores sũt in cauitate vẽtriculi, vel intestinorũ. Amara siquidẽ est & detergit. *Hoc autẽ* inter cętera habet Aloes incõmodũ, quòd correctione egeat, correctũq; hepati

Fuchs. cra.

Aloe non est omnium amariss.

Mesues & Galenus cõciliantur.

noceat, calfaciendo & aperiendo ora venarum, existentium circa sedem, vt ait Mesues & alii multi, quos tamen alii accusant, vt qui Dioscoridi aduersentur. Sed pro Mesue rursum insurgit Fuchsius, & alii. *Ego verò* ab experientia discedendum non iudico, eò quòd habeam ipsam dirimentem hanc litem. Docet hæc autem, quod frequens Aloes vsus, hæmorrhoidarum venas aperiat, quod ego millies obseruaui, & vos ex centum eorum qui Aloe ad excernendas fæces vtuntur, videbitis nonaginta hæmorrhoidarum fluxum pati: omisso verò Aloes vsu, venas illas claudi. Cur autem Aloes aperiat ora illarum venarum, equidem credo, quod à tota substantia id faciat: non autem quia tardè euacuet, & continuè ac sensim deorsum descendat, vt quidam volunt: quia & alia, quæ tardè euacuant, vt Mirobolani & Terebinthina idem facerent: Nec aperit venas illas adstringendo, quia multa alia etiam pharmaca cùm adstringant, idem præstarent, vt Mirobolani & alia non pauca. Itaque credo quod à tota substantia aperiat venas hæmorrhoidales. *Ne igitur* id faciat, oportet commiscere, vt dicit Mesues, Mastichem, Gummi Tragacanthæ, Bdellium & similia. Corrigitur etiam hoc incommodum si Aloes abluatur aqua Endiuiæ, qua ablutione redditur etiam minùs purgatorium.

A tota substantia.

Io. Iuuenenis not. Io. Iuuenenis in annot. in Galeni lib. de Theriaca ad Pisonem statuit Aloen adstrictione suâ humores quos attingat depellere ac purgare. Malim ego cum Fallopio purgandi vim præter proprietatem, amaritudini potiùs quàm adstrictioni, attribuere: amara enim, non adstringentia, detergunt.

Aloes species duae Ruell. Ruell. Aloen Caballinam & Succotrinam solùm agnouit, volens Succotrinam iocinoris modo esse coactam. Gesnerus præfert è tribus speciebus Hepaticam, asserens Aloes plantam in Germania esse insipidam, in hypocaustis verò suspensam, amarescere, virereque ac viuere. Amatus Succotrinam cæteris antefert, iocinoris modo concretam, ruffam, splendentem, &c: Lacuna narrat Arabes meliorem Aloen & puriorē reliquis, Succotrinam vocare: bonitate secūdam, Hepaticam: malam & adulteratam, Arabicam. Succotrinam ex se distillare, ideóque qui magnā copiam colligere desiderant, solere argillâ solum optimè inducere, ne à terra imbuatur. Apollo testis est Succotrinam cognomento præferri, optimámque ex Aegypto conuehi, vtrium particulis, globulis ac arenulis interdum vitiatam, vt pondere incautos fallat. *Sed antiphœbus* malè irradians, ait Mesuem optimam cēsere Indicam, posthanc Persicam, tertio loco Armeniacam, Arabicam ignobilissimam, quæ tamen multò melior est, approbante Galeno.

Apollo not.

Garcias redarguitur. A Garcia immeritò reprehenditur Brassauolus: quasi negaret Aloem esse amaram: non enim negat hic simpliciter Aloen amaram esse, sed in Europa amaritudinem amittere. Plures etiam id cum Brassauolo afferunt.

Contra Lacunā. Cùm autem nobis præ reliquis in Aloes tractatione satisfaciat Garcias, plurimos, qui in illa occurrunt soluat nodos, atque multùm afferat lucis, rei reliquum ipsi committimus. Sic autem ille. *Succus* hic non extrahitur in quadam duntaxat vrbe, vt ait Lacuna: sed per totam insulā, quæ nullis vrbibus exculta est, pagósque duntaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum succum substernitur pauimentum, vt idem author est, quandoquidem in tota insula non est tanta polities. Nec audiendi sunt, qui succum ex superiori plantę parte profluentem, eò qui mediâ, aut infimâ parte profluat, præstantiorem faciunt: siquidem omnis succus bonus est, & arena caret, si adhibitâ diligentiâ extrahatur. *Præterea* non adulteratur: nimia etenim eius est quantitas: sed quòd incolæ negligentiores sint in auferendis sordibus, quas hic succus secum trahit: alius alio peior videtur. Hanc ob causam minùs adhibenda fides est Dioscoridi & Plinio, qui eam gummi & acaciâ adulterari scribunt, cùm exigua sit iis regionibus Acaciæ copia: imò nulla, quemadmodum à viris fide dignis accepi. *Illud* verò non negauerim, quin translatum, aliis in regionibus adulterari possit. Porrò quòd laudatissima sit quæ in Socotora nascitur, non solùm vulgari famâ, sed à celebrib. viris accepi, qui cōpertum se habere aiebant, Aloem quidem plerisque aliis Indiæ locis nasci: facilè tamen dignosci eam quæ in Socotora nascitur ab ea quæ à Cambaya, Bengala, alisque locis aduehitur: Socotorinæque pretium quadruplò maius esse, illius quæ aliunde adfertur pretio. *Nec eius* plura sunt genera, vt volunt Arabes, sed vnicum duntaxat, tametsi varia illi indant nomina. *Quod* verò Dioscorides & Plinius scribunt laudatissimam ex India adferri, alii verò ex Alexandria, aut Arabia non simpliciter id intelligendum est, sed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiā delata est. Nam etiam ex Cambaya & Bengala defertur Ormus, Adem, & Gida. Itaque minùs malè Mesue, qui vnum Aloes genus ex Socotora adferri scribit, aliud è Persia, tertium ex Armenia, quartum ex Arabia. Nam quæ in Lusitaniam defertur, ea ex Socotora allata est. Alexandrinam autem à quibusdam præferri hinc factum est, quòd pleraque aromata Ormus deferrentur, deinde Balora, Adem Gida: inde camelis Saez, & Alexandriam, vnde Veneti petentes, ea reliquę Europæ communicabant: non autem quòd in Alexandria fiat Aloe. Nascitur verò non modò in maritimis, sed etiam desertis Indiæ locis. Nullum eius inueniri gummi certum est, sed interdum aqua quædam viscida è foliis stillat, neglecta, & nullius efficaciæ. *Huius vsus* est non modò apud Arabes Turcósque Medicos, sed etiā apud Indos in purgantibus medicamentis & collyriis, tum etiam in vulneribus carne explendis: in quem vsum plerumque in suis officinis medicamentum habent, cui nomen *Mocebar* ex Aloe & Myrrha paratum, quo etiam plurimùm vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis. *Medicum vidi* magni Sultani Badur Regis Cambaya, ipsâ herba Aloe vtentem pro medicamento familiari, in hunc modum. Folia Aloes concisa cum sale coquebat, eius decocti octo vncias propinabat, quæ aluum sine molestia & nocumento subducebant quater aut quinquies. In vrbe Goa Aloen probè tusam & cum lacte mixtam propinant iis, qui vlcere renum aut vesicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, non sine magno successu & ægrorum cōmodo: nam illicò curantur. Illius vsus etiam aucupibus notus est, qui confracta auium crura eā conglutinant. In India similiter maturandis phlegmonibus idonea. *Quamobrem* hallucinari mihi videtur Matthiolus qui Aloem ad spectacula potiùs foueri [in Italia dixit non in India] asserit quàm ad medicum vsum. Quòd verò Musa ne-

Aloes S...trina ...ma.

Aloe ...xan...

Alo... ta ... vsu

sa negat Aloen herbam amaram esse, magis mirum: nam sæpè degustatam admodum amarā inueni; quoq; vicinior pars erat radici, eò amarior mihi visa est; extrema autem folia amaritudine carere mihi videbantur. Tota planta viroso odore prædita est. *Cæterùm*, quoniā controuersia est inter nōnullos auctores, debeantne ea medicamenta quæ Aloen accipiunt, ante cibum sumi, an verò secūdum cibum, & an illicò à cibo; pauca visum est hic adiicere. Galenus [Galeno adscriptus ad Paterniacum, Clus.]eius quinque catapotia exhibet (tria grana Ciceris magnitudine dat post cœnam, Clus.) & bene quidem, quoniam hâc ratione capitis dolores sedat. Plinius autem lib.27. cap.5. efficaciorem esse, si potâ eâ sumatur cibus, modicus vi lelicet & boni succi; quę ratio multùm mihi probatur, eamque sequuntur Indię regionis Medici. Cùm enim Aloe medicamentum sit debile, non euacuabit, nisi statim vires confirmentur modici cibi eiusq; boni succi sumptione, vt eo digesto meliùs euacuare possit. Paulus lib.7. cap.4. contrà, manè sumendam præcipit, eosque reprehendit, qui eam à cibo exhibent: corrumpit enim, inquit, cibum. Sed idem rursus lib.3. cap.43. Aloen post cibum quoque exhibet, quam contouersiam Nicol. Rorarius in suis contradictionum veterum auctorū libris conciliat. Singuli autem suis nituntur firmis rationibus & auctoribus. Manardus aliique Recentiores multi acerrimè in Mesuem, Serapionem & Auicennam inuehuntur, quòd affirmauerint Aloen venarum oscula adeò reserare, vt inde postea sanguis facilè fluat, eamque ob causam hęmorrhoidibus non conuenire: deinde quòd scripserint melli admistam minùs purgare, minusque stomacho noxiam esse, quàm reliqua purgantia medicamenta. Dicunt enim Manardus & huic similes, Aloen non modò non aperire hæmorrhoides, sed eas potiùs obstruere: neque rectè scribere Mesuen, qui illam stomacho minùs noxiam faciat, quandoquidem huic sit admodum vtilis, nec nocumentum aliquod adferat, melliq; admixta magis euacuet reliquis purgantibus medicamentis. Priora confirmant Galeni auctoritate: postremò verò, quòd mel, cùm sit purgantis facultatis, alteri purganti adiunctum necessariò magis debeat purgare. Rectiùs Musa, nullius in verba magistri iurans, Mesue opinionem confirmat, sæpiùs expertum se esse affirmans, Aloen hæmorrhoidas aperire. Et facilè hoc præstare potest ob amaritudinē. Quod verò oscula venarum obturare asserant, cum Iacobo de partibus respondeo, foris quidem adhibitam adstringere, intrò autem sumptam aperire. Ad ea, quæ obiiciunt de melle, Mesuen videlicet asserere, Aloen cum melle mixtam minùs purgare, sic responsum volo. Quandoquidem vtrumque medicamentum purgatoria facultate præditum est, validioris facultatem, debilioris, mellis sc. facultate infringi: Sic etiam stomachum roborat & firmat accidentaliter, euacuando videlicet sine nocumento, aut eo certè perexiguo, humores, qui ventriculum infestant. *Plinium* mirari subit, qui Aloen metallicam inueniri tradit. Ego non modò medicos Iudæos, sed etiam pharmacopolas, Hierosolymarum incolas diligenter interrogaui de Plinii loco. Sed illi negabant vnquam fuisse repertam huiusmodi Aloē tota Palestina. *Hactenus Garcias. Non affirmat* autem Plinius, talem inueniri, sed fuisse ait, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam.

ALOE AMERICANA MVRICATA.

Cap. XII.



Longè maioribus est *foliis*, bicubitalibus, carinatis, repandis, duplò crassioribus, in longum præacutū, rigidū, rectūq; aculeum desinentibus, per ambitum rigidis quoq;, sed breuibus acuis muricatis. Descriptio

Aloe Americana Dod. Clus. Hisp. & histor. Cast. Camer. apud Matthiol. Histor. Lugd. Tab. & Eyst. Aloe in Pisano vireto, Lob. in Adu. Aloe folio mucronato, Eid. in Obs. p.202. Icon. pag.374. & Gerardo: Aloe spinosa Camer. hort. & Schvvenckf. Aloes alterum genus nuper ex India occid. allatum, Cæs. Aloe Maguei Mexicanum, Bry fratribus: Aloe 2. siue folio in oblongum aculeum abeunte: Aloe Acostæ: Allaguey Indorum, *Fyly Agulla*, id est, Filum & Acus Hispanorum, spinis venenatis, Trag. America planta Aloes facie, Columm. Manguey mexiocanum, alio nomine Metl. Linsc. Part.4. Ind. or. fig.19. Manguey arbor, ex qua parantur aquæ, vina, oleum, acetum, mel, syrupi, fila, acus, & res aliæ infinitæ, in noua Hispania, quarum plerumque vnam domibus suis, ad vitæ sustentationem cōsitam, colunt, &c. part.9. Ind. ocid. lib.4. cap.25. Synon.

Circa Mexico, tanta copia nascitur, quemadmodum apud nos vites: facit florem, & semen. Eam cædere solēt antequam nimiùm adolescat: tum enim radix crassior fit, quā excauatā quidam *Liquor* colligitur, qui Serapii modo illicò densatur: is aliquantulùm coctus *mel* fit; depuratus *Saccharum*; dilutus *acetum*; & addito Ocpatli (radix ea est, quam ob eius præstantiam, Vini medicinam nominant) *vinum*, illis quidem in vsu, sed parum salubre: etenim valdè caput ferit & inebriat: nullum autem cadauer, aut impura sentina adeò fœtet, atque illorum anhelitus, qui eo vino inebriati fuerint. Ex huius germinibus & tenellis foliis, fit *conserua*. Foliorum prunis assatorum *succus*, recentibus vulneribus aut vlceribus instillatus, breui ea curat. Germinum & radicum succus cum Absinthii illius regionis succo mixtus, viperarum morsibus vtiliter instillatur. Illius foliis paratur *charta* in vsum vulgarem sacrificiorum & pictorum: & ex iis [Lini aut Cannabis modo paratis videlicet] fiunt *alpergates* (calcei genus Hispanis admodum familiare ex funiculis contextum) storeæ, *chlamides, cingula, capistra & funes*, denique sunt illis cannabinum filum. Horum foliorum cuspides adeò firmæ sunt & acutæ, vt illis *acûs* aut subulę vicem præstent, eas cum fibris extrahendo. Istis spinis sacerdotes illius regionis in sacrifi-

Locus. *Omnis generis remedia.*

ciis se pungere solent, etenim cuspis non infringitur,& satis altè penetrat exiguo foramine facto.Ex hac planta ignem struunt, & eius cineres parando lixiuio idonei: truncus ligni locus est, folia vero tegularum aut imbricum. *Hactenus Gomara.* Veneream luem hac planta Americanos curare solitos tradit Clusius. Ac ex huius foliorum fibris reticula contexta, vt & indusia ex iis parata Hispali venalia inueniri.

GRANAL HOLANDORVM, INTER Aeizoa reponenda.
CAP. XIII.

Locus. EX Indiis in Holandiam aduecta herba, propter nouitatem & virtutem à multis expetita. Nutritur neque in terra,neque in aquis, neque in aere,sed in domibus suspensa,iuxta ignem aut longè ab eo,prout libitum fuerit. Holandi Granal vocant patrio idiomate, quod perpetuò virentem significat. Propagat. Propagatur hoc modo. Ramus aut surculus digitis frangendus, nec vllo ferro secandus: cum terra pingui & argillosa oleo imbuta inuoluendus, ita vt summitas sese exerat. Argilla seu terra linteo inuoluta funiculo trabibus appendatur, vt cauliculi prominentes deorsum spectent. Ita nouos ramos proferent,latos penè,pollicem ferè crassos, longitudine sesquipedali. Semper virent, sed foliis orbi. Descript. Perpetuò noua protrudit germina & surculos,veteribus arescentibus. Hæc herba nec florem fert,nec fructum,nec vllum semen. Succus eius venenatus putatur. Raritas eius merebatur narrationem historicam, quanquam nulla ex ea vtilitas hortis. Ex theatro agriculturæ Oliuerii de Serres, qui eam terræ tuberibus & fungis accensuit. An fortè Aloes Americana, Oliuerio non bene nota?

CALI VVLGARE.
CAP. XIV.

Descriptio PLanta est bicubitalis, latè se pandens, nullis spinis horrens,intensè rubens, diuisa in *ramos* rectos,crassiusculos, cubitales, in quibus *folia*, infima quidem palmaria, angusta, pinguia: superiora, minora quoque magis ad summum scapum nascũtur,breuiora,incurua, ex lato principio in mucronem ferè desinentia: iuxta quæ veluti *capitula*,Tragi Matthioli capitulis similia, sed non aculeata, in quibus *semina* limacibus siue cochleis similia: sapor totius plantæ salsus,ingratus: annua planta.

Nec Anthillis, nec Trag. Diosc. Kali Mauritanorum, aliqui ad Anthillidem Dioscoridis: alii ad eiusdem Tragon referunt, quibus meritò contradicit Matthiolus, & Dodonæus.

Kali magnum (& Italis Soda in)Obs.Sedi medii folio, semine cochleata dicitur Lobelio. Amatus Barrilham Valentinorum vocat: Dioscoridis Telephium falsò Leonicenus, vt idem annotat Amatus. Vsnen Auicenna & Serapio.Kali Empetron Bapt.Montanus,sed perperam.

Icon Matthioli fictitia. Matthiol.in Dioscor.l.2.cap.de Atriplice,Kali titulo,insigne figmentum, tribus plantis constans,exhibet, confundens turpiter hanc plantã, cuius ramulum pingit, cum Salicorna, & Cali minore arborescente vermiculato.

Synon. Kali appellatur à Dod.lat. Cast. & Matthiol. Herba Kali à Bellon. Obs.l.2.c.25. & 35. Kali magnum Penæ H.Lugd.p.1377. Kali Dalechampii, ab eodem p.1378. Kali cochleatum maius Camer.hort. Kali species,ab Eod.apud Matthiol germ. Kali 1. siue maius cochleato semine, C. Bauh.phyt. & pin. Anthillis Salsola appellata, Corn. Anthillis Græcorum, Kali Arabum, *de la Soulde*, Bellon.Obs.lib.2. cap.24. Anthyllis prima ab Italis *Salsola* & Stercus passerum,Cord. in Diosc. Herba vitri, Fontano lib.2.c.5.Salsolæ genus vulgò Isgarum vocatum,Cæsalp.

Locus. Temp. Ad lacus salsos Monspelii satum vidimus,vbi colunt diligenter ad sal Alkali conficiendum: mense Augusto ad mare Monspeliense coaceruantes in eundem vsum conspeximus. Vere autem prouenit. Sapor & forma seminati in horto nonnihil mutatur,vt obseruaui in hortis meis Geneuæ, Lugduni, & Basileæ. Notiorem tradunt Aduersaria in maritimis Galliæ Narbonensis,tum spontaneam, tum satam: minùs obuiam Septentrionalibus,imò nusquam fermè

Sal kali cinis. Ex Cali autem conflari sal Alkali nobis referebant conflatores ipsi, hæc ratione: Scrobiculo effosso propè mare transuersim assulas ligneas imponunt, quibus superaggerunt cumulatim herbam prædictam, ex qua accenso igne stillat in subiectam scrobem liquor, qui tandem concrescens, fit Sal alkali coloris partim nigri, partim cinericei, valdè acre & cathæreticũ,salsum. Et saxum hoc Kali vocatum, vel Sode ad vitrum conflandum aptum,in Italiam,inque Septentrionem ex Gallia Narbonensi & Aquitania deferunt.

CALI PARVVM HIRSVTVM.



D EA quam Cali hirsutum voco, plantula est Monspelii ad mare Cali minori nonnihil similis, ramosa,succulenta, altitudine ferè pari: *ramulis* multò breuioribus, nec ita rectis, sed incuruis: *foliis* nonnihil breuioribus, crassis, succulentis, salsis: tota planta albicante lanugine canescens,Cali minore mollior.

An C.Bauhin.in pin. Kali 4. siue minus villosum, in prodromo Kali primum? Kali gramineo folio etiam tradit, quod ipsi 2.in prodr.5. in pinace.

CALI ARABICVM.

CAli minori nostrati haud absimilis est planta: denso prodit *coliculorum* agmine,in varios surculos graciliores diuisorum: quibus summo tenus *capitula* hærent penitus repleta: sub quibus angustissima acuminatáque sunt foliola, formâ & viribus Cali minoris iam dicti,cum leui quadam acrimonia, infernâ parte penitùs alba,

ba, supernâ cinerea, inquit Rauvvolff.

Dicitur autem ei Kali 1. Arab. eis Vsnen dictum, incolis Schinan. Kali Arab. 1. genus Hist. Lugd. p. 19 in app. Kali 4. Casp. Bauh. phyt. Kali 6. Eid. pin.



Iuxta Tripolim copiosissimum obseruauit Rauvvolff. cuius cineribus ingentes naues onustas Venetias transuehi ad saponem & alba vitra conficienda idem testatur.

CALI SIVE VERMICVLARI marinæ non dissimilis planta.



Rainaudeto maritimam ignotam Vermiculari nô dissimilem hanc acceptam refero, *radice* longâ, & crassâ pro plantæ modulo, eaq; lignosa, *ramis* dodrantalibus, lignosis, gracilibus, nigricantibus, multifidis & versus radicē veluti in articulos distinctis: multis *foliis* ex interuallis verticillatim ferè caulem circumstātibus, Vermicularis marinæ dimidiò minoribus, ad Thymum accedentibus, canaliculatis. Hanc ex sicca describimus & pingendam curauimus.

An Lob. Obs. p. 207. Vermiculata exilior, totaque minor altera, minus crebis foliis, teretibus, oblongis; & flosculis herbaceis Centinodii, ex vireto generosi Viri Brancionis oriunda?

KALI MINVS, SIVE SEDVM minus arborescens vermiculatum.

Duris lignosisque *ramis* cubitalibus, interdū rubescentibus, aliàs albidis fruticat, è quorum lateribus deusissimè enascuntur propagines vnciales & sextantales, sursum spectantes, *foliolis*



perpusillis stipatę per ramorū scapos longâ serie, singularibus plerumq; & longioribus, vnusuiusque sinum implēte globulo exiguo, Milii granum ęquante, qui vbi explicatur, apiculos ostentat numerosos luteos: *semen* exiguum, nigrum, lucidū compressum. Dod. gall.

Anthyllis altera Dioscor. *Borda* Neotericorum, species Kali, vel Alkali. In fol. lat. verò sub Kali albo describit & depingit. *Anthyllis altera Dodon gall.*

Amatus vocat Anthyllidem crassam, suâ spōte nascentem, Valentinis Bordam dictam & Anthyllidem Dioscoridis. Sed obscurum admodum est quod folia crassa ait. Sunt verò qui Caudam muris, propter quandam cum cauda similitudinem, vocent.

Matthiol. eos errare contēdit, qui hanc Dioscoridis Anthyllidem esse dicunt. Is autem hanc cum Cali maiore & Salicornia confundit, pingens eam in summitate figurę ad dextrum latus. In descriptione autem eius meminit his verbis: Vbi denique planta adulta senescit, folia in caulium cacuminibus longè minora exilioráque conspiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilulę prodeunt rotundę ac paruę, quibus exile semen includitur. *Matth. not.*

Kali minus Rauvwolff. Lob. in Adu. & Ic. p. 394. Hist. Lugd. pag. 1377. [ibi tamen sub falso titulo, Kali maioris Penę] & Eyst. Kali alterum seu minus, Camer. *Synon.*

C. Bauh. Kali 2. siue minus album: Eid. pin. Kali 2. siue minus album (habet & tradit etiam pin. Kali tertium, siue minus alterum. Semine splendente: Anthyllis altera Dodonęi, H. Lugd. p. 1380. Salsola quędam in maritimis, Cęsalpin. Fallitur C. Bauhinus: Anthyllis altera Dodonęi Hist. Lugd. non est Kali hoc album, sed Medica marina, quam aliò referimus. *C.B. not.*

Monspelii ad mare cum superiore crescit, mēse Augusto semine abundans. Non solùm autem calidioribus regionibus hęc, sed etiam ad Septentrionem Anglię, Nortmanię & Belgis familiaris, Lobelio. *Locus.*

Eosdem ad vsus, ad quos Kali magnum, sedulò colligunt coloni Narbonenses. *Vsus.*

KALI HIRSVTO AFFINIS, ANTHYLlidis fortè aliqua species.

Tenella etiamnum & adolescentula est planta, *radice* tenui, simplice, palmâ longiore, *cauliculo* duûm vnciarum, statim supra radicem in ramo diuaricato, tomentoso, quemadmodum etiam *folia* propter lanuginem densam canescūt, quorum ortus alternatus, ita interim vt ex eodē *Descrip.*



punĉto pluſcula naſcantur, quorum infimũ duplò reliquis maius, Hyſſopi foliorum forma, ſed minus, mucrone obtuſo.

Locus. In arenoſis quibuſdã iuxta Romam collegit gener I.H. Cherlerus.

CALI SPECIES SIVE VERMICVLARIS marina arboreſcens.



Locus. Vermicularis maritimæ arboreſcentis, & Aizoi maritimi ſubfruticantis nomine ex Prouincia plãtam miſit Iacob. Rinaudeus,

Deſcriptio. cubitalibus, teretibus, glabris, lignoſis *ſtolonibus* cinerei coloris, fruticantem, in ramos longiuſculos diductis: per quos confertim naſcuntur *folia* ſemunciâ breuiora, quædam etiam vncialia, ſucculenta, Cali noſtri hirſuti, exceptâ hirſutie, ſimilia, alternatim diſpoſita, ſapore ſalſo. Hæc planta habet multa, quæ cum Cali minore conueniunt. Lobelii autem figuram cum ramulo noſtro pingimus.

Synon. Anthyllis 4. ſiue Chamæpityides fruteſcens C.Bauhin.phyt.& pin. Anthyllis altera Chamæpity ſimilis, Cordi in Dioſcorid. Chamæpitys vermiculata Lobel. in Adu. & Ic. pag.381. Chamæpitys prima Dioſcoridis Penæ & Lobelii, H. Lugd.p.1160.

Locus. Fruticat maritimis littorib. atque inſulis Angliæ & Zelandiæ, nec non in ſqualidis campis Arelaten inter & D. Ægidii oppidum, non procul à Rhodani fluentis vberrima perennans.

CALI SPECIES SIVE VERMICVLATI fruticis varietas maior.

Lob.Obſ.p.207. Vermiculatæ fruticis varietas maior [ita in Ic.p.382. etiam inſcribitur]



An Chamæpitys altera vermiculata Dioſcoridis ? Denſi conferti *ramuli*: ſed quæ maior, *foliis* ... lbis, denſiſſimè conferta, denticulatis, Vermicularis acris, maiorib. Item Obſ. pag. 623. Erica Alexandrina Italorum, Sanamũda 3.Cluſii. An autem figura eius hîc appoſita competat alicui Cali Vermiculato aſſerere nõ auſim, ob hiſtoriam per Lobelium obſcurè traditam: conferat obſecro lector figuram Lobelii in Adu. p.163.& deſcriptionem: Item figuram Obſ.pag. 207.& p.623. figuram Ericæ Alexandrinæ, cum deſcriptione Cluſii, nec inueniet quidquam correſpondens. Inſani fuiſſe videntur pictores, qui nihil ſimile pinxerunt, aut correſpondens Sanamundæ Ericæúe Alexandrinæ dictę Cortuſo, teſte Cluſio, quod oportuerat monuiſſe, & reieciſſe duas figuras, vt planè inutiles.

H.Lugd.pag.1132. Vermiculatus frutex maior Lobelii. C.Bauhin.phyt. Sedum 21. ſiue minimũ fruticoſum alterum: Eid.pin.Sedum minus 11. ſiue fruticoſum alterum: Caſſiæ ligneæ ſimilis frutex tertius, Cæſalp. An ſit Chamæpitys altera Dioſcoridis dubitant Lob.& H. Lugdunenſis: Selaginem Plinii Cæſalpinus ſuſpicatur, & quibuſdam Semperuiuum maritimum, & Vermiculariam arboreſcentem dici. Synon.

CALI ARABVM ALIVD.



Cali geniculatum, ſiue Salicornia.

Numeroſis ſurgit *coliculis*, nodulis articulatis, inſtar Equiſeti: *radix* craſſa, cinerea, lignoſa: Circa Tripolim obuia. Deſcr. Locus.

Rauvvolff. & H.Lugd.in app. pag. 20. Kali Arabum ſecundum genus. C.Bauh. pin. Kali 10. [7.in phyt.] ſiue geniculatũ alterum, vel minus. Synon.

Salicornia dicta Dodonæo copioſiſſima apud mare,

mare, *frutex* est sæpè cubito altior, rectus, sapore salso: *folia* non habet, sed *ramos* duntaxat teretes, densos, vt sunt folia Aizoi, Cepeæ, & similiũ, densè geniculatos, pixidatim geniculo alio aliud excipiente, successu temporis circa radicem lignescentes, quibus succedunt noui, crassi, virides, interdum intensè rubentes; in quorum extremitate *flores* parui, lutei, ex apicibus paruis constantes: *semina* non obseruaui, nec *radicem*.

Matthiol. hanc confundit cũ duabus aliis pro Kali in Diosc. lib. 2. cap. 112. isq; est ramus quem ad sinistrum latus posuit, & sic describit, huic cùm primùm è terra emergit, folium est tereti formâ, minori Sedo non absimile, ac deinde crescens, caule recto, geniculato, erecto: quæ sequuntur non pertinent ad hãc plantam, sed ad ipsum Kali de qu supra.

Kali herbę, *Vsuen* Mauritanis dictæ, Italis *Soda*, & *Salsola*, Gall. *Soede*, Camerarius apud Matthiolum plurima genera haberi tradit, è quib. quat or exhibet. *Mirum* interea nobis videtur, cur Camerarius apud Matth. verius Kali omiserit, cuius tamen portionem Matthiolus pinxerat. Trium autem hic damus icones: quartum primo est affine.

Kali Anguill. & Leu. Lemnio, cui & Vermicularis, vel Crassula, vel Aizoon, vel Sedum marinum. Kali geniculatum Tabern. Camer. Kali geniculatum Penæ. Hist. Lugd. p. 1378. (vbi & alia figura, mala tamẽ ex Matthiolo, Salicorniæ, &c. titulo.) Kellu Ægyptiorum species prima, & Kali primum, Alpino: Kali 7, siue geniculatum, C. Bauhin. phyt. Kali 9. siue geniculatum maius, Eid. pin. vbi differentias duas tradit, vnum simplicius & breuius, dodrantali altitudine, tectũ & annuum: alterum multis ramis fruticans, lignosum & grandius, perpetuum: Haberi testatur & rubrum & viride. Alkali Gesn. hort. & Lonic. *Trag. spec.*

Dodon. gall. & lat. sub titulo Salicorniæ depingit, & pro Kali tertia specie describit, tametsi minùs ad vsum expetatur. Gall. porrò Tragi speciem facit: Lat. verò Kali articulatum à nonnullis nominari.

Salicorniæ siue Kali geniculati vermiculati inscriptione pingitur & describitur à Lobel. in Adu. & Icon. p. 395. Clus. hisp. Salicornia nonnullorum, Semperuiuum marinum Monspelianorum. Anthyllis tertia, Amato. Anthyllis constans veluti Tritici granis Cordo obs. sylua. Salsolæ genus aliud, Vsuen & Kali Serapionis, Cæsalp.

Multò frequentissima ad quaslibet maritimas oras, tum Oceani, tum mediterranei maris, autore Lobelio: Ego copiosam florentem viridi Monspelii mense Augusto, iuxta mare, & inde delatam habeo Montbelg. in horto: reposita per Hiemem durat. Locus.

Gustu ait esse Lobelius non insalso, nec temperamento, aut vsu dispari à cæteris Kali generibus, verùm vbique neglectam. Calida & sicca est herba Camerario, & calidior ex eo confectus cinis, qui ad quartum qualitatis vtriusq; gradum accedit, vrendiq; & causticam vim habet. Comburuntur in cinerem hæ plantæ, quo liquefiunt contriti lapides ad parandum vitrum. Lixiuium inde percolatum acerrimum & mordacissimum, addito oleo in saponem decoquitur ad abluendas vestes vtilissimum. Herbæ exigua quantitas intrò assumpta, vrinas & menses potenter euocat, fœtum ejicit, aquosos per aluum humores educit, hydropicos purgat. Eius nidore fugantur serpentes. Miscetur etiam cinis, quæ scabiei & cutis fœditatibus illinuntur, medicamentis: superfluam & excrescentem in malignis vlceribus carnem exest. Temper. Vires.

KALI SECVNDVM ALPINO.



KAli altera species, Kali album nõnullorum: plãta salsa, atque acri sapore linguam feriens, Alpino. Synonyma

C. Bauh. pin. Kali 7. siue Crassulę minoris foliis: Kali 2. species, Anthyllis quibusdam Alpini: Kali floridum repens, Aizoides Neapolitarum, Columnæ part. 2.

In Ægypto alitur, ex qua vti & aliis, combusta cineres fiunt, ad vitra, saponem, & alia multa. Locus. Vsus.

KALI ÆGYPTIAC M 3. ALPINO.

HAnc cum priore sub Anthyllidis secundæ genere reponendam censuit Guilandinus. *Anthyllis.*

Alpino autem dicitur Kellu Ægyptiorum species tertia, & Kali Ægypt. propria.

C.Bauh.pin.Kali 8.siue Ægypt.foliis valde longis, hirsutis: Kali tertia species Alpini.

Vires. Ex tribus his Kali Alpini speciebus Sole in primis exsiccatis & mox combustis cineres ii parantur, qui illinc Venetias deuehuntur ad vitra, atque alia conficiéda. Aiunt multi illorum, folia trium harum plantarum, sed maximè secundæ atque tertię Kalli, in pulverem redacta, per os sumpta phlegma atque bilem exustam purgare. Idémque ex foliis expressum succum facere.



TRAGVS SPINOSVS MATTHIOLI, siue Kali spinosum.



CVbitales per terrá fundit *caules*, crassos, succulentos, atrouirentes, multis alis brachiatos: per quos *folia* crebra, lõgitudinis vncialis, crassa, salsuginoso succo prægnãtia, in aculeum rigidum pungentem desinentia: ex quorum sinu *flosculi* emicant parui, herbacei, succedente *semine* in cochleæ formam conuoluto, in vasculo, acutissimis rigidis spinis per oras munito: *radix* fibrosa, inutilis. *Figura* nostra ex Fuchsianis non vndique placet.

Matth. reprch. Lob. in Ic.p.797. Obs pag.463. inscribit Tragon Matthioli, & Drypin Theophrasti Guilandini: In Adu. Tragon improbum Matthioli, Cali speciem spinosam, Scorpium Theophrasti: Matthiolum reprehendens, quòd Tragon Dioscoridis vocarit, & cum Scorpio Theophrasti cõfuderit: negat enim Tragum Dioscoridis, & meritò.

Gesnerus contrà de hort. & Tragum Dioscoridis, & Tragium maritimam herbam, & Scorpium Theophrasti & Plinii vocat, ac Fruticem pusillum aculeatum, sine foliis. Ast non benè frutex sine foliis dicitur, sed herba foliosa.

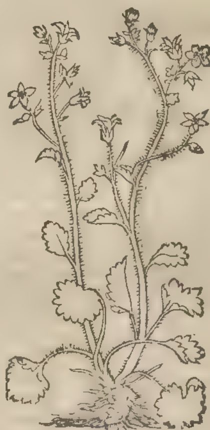
Sunt & alii qui Tragum Dioscoridis asserunt. Sed Tragus esse non potest: nam in primis frutex non est, sed herba excedens cubitum, in multos diuisa ramos, per terram se spargens. Secundo, Tragus foliis caret: hæc herba autem folia multa habet, &c, Tertiò, non habet illos veluti racemos: sed iuxta folia, veluti capitula spinosa, in quibus continetur semen conuolutum cochleæ instar, vnde factum vt cùm primùm hanc plantam intuitus essem, nomen Cochleiformis ei inderem: Postremò, adstrictionem non habet, sed salsa est & potiùs aperitiua. Trag…

Syno… C.Bauh.p.n. τράγος siue σκόρπιον, aut τράγανος Diosc. & Plinii: Tragum 2. siue Kali spinoso affinis: Tragum Matthiol. Lac. Castr. descr. Lon. & Tabern. cui germ. *Meer Ṣtachelkraut*: & *Scorpionkraut*. Tragus & Kali 2. genus Dodon. gall. Drypis Guill. Tragon Matthioli, Lob. H.Lugd.p.1477. & Gerardo: An Tragon Cæsalpini?

Loca… Monspelii obseruaui mense Septembri iuxta lacus salsos quà itur ad mare & in agris. In hortis sata degenerare videtur, foliáque progignere longa & tenuia, minùs acuta & rigida, & crassa.

SAXIFRAGA ALBA, RADIce granulosâ.

CAP. XV.



Desc… RAdix ex plurimis bulbillis, Coriandri seminis magnitudine, purpurantibus, amaris, fibris tenuibus inter se commissis, constat, quanquam & aliis præterea fibris longioribus, crassioribusque sit donata: *caulem* profert singularem nõnũquam, aliàs ternos, quinos & plures, teretes, purpureos, hirsutos, ramulis brachiatos: quibus insident *flores* albi aliquot, quorum non idem omnium tempus florẽdi, quinis foliis constantes, staminibus luteolis & stilo viridi, odore nullo euidente: flores includuntur foliolis quinque viridantibus cum ora purpurea, hirsutis, & tactu nonnihil viscosis, cuius lentoris particeps est cum foliis caulis: *folia* ex pediculis vncialibus, & palmaribus, hirsutis, ferè rotunda, cristata, ad Hederæ terrestris folia quodammodò accedentia, pinguia: eorum verò quæ in caule sunt, videas aliqua nullam dissectionem experta, integra, lanceolata, mucrone spadiceo: alia fimbriata quidem, sed non ita prope orbem complentia. Hæc nonnullis locis foliis est maioribus, altiúsque exurgit: frequentiùs tamen minoribus est, & humilior, vel C.Bauhino teste, cum Dodonæo.

Tragus pingit & describit nomine Saxifragæ albæ. Gesn.coll.stirp. Saxifraga maior, seu alba: Item

ba item : Iem Saxifraga granata. Eid. hort. Saxifraga alba : In cat. Calcifraga, ἔμπετρον. Apollinaris vocat *Steinbrech*: Galli *Romptpierre & Saxifrage blanche* : Belgæ *vvittesteinberck*. Saxifraga, Lon. Saxifraga alba, Trago, Dodon. Fuschs.ic. Gesner.hort. H.Lugd.p.1113. Thal. Camer.& Tabern. Saxifraga alba chelidonides, Lob. Adu.& ic.p.612. Saxifraga alba tuberosâ radice, Clus.hist. Saxifraga 1. siue rotundifolia alba, C.Bauhin. phyt. & pin. Saxifragia, Brunf. rhap.33. tomo 1. Saxifragia maior, Eid. in 4.p. 100. Fuchs. & Lacunæ. Saxifragia 4. Matth. in comm.cum mag.fig.

Locis herbosis incultis, in montibus, collibus in Germania, tum & in Bohemia, gignitur Maio mense cum floribus reperitur, paulò pòst folia, caulesque inarescunt, relictis circa radicem granis, quæ tempestiuè colligenda, alioquin & euanida futura.

Saxifragam ab effectu dictam esse affirmat C.Bauhinus quòd sc. eius tum stillatitia, tum decoctum, lapides renales & frangere & pellere dicatur, vt & farina granorum ad radicem, ex decocto sumpta. Grana hæc, & folia, ac radices, calida & sicca statuit Dodonæus, vtriusque qualitatis ordine secundo. Feruntur autem hæc, vesicæ ac renum vitiis ac doloribus mederi : calculos dissoluere : vrinas prouocare : stillicidioque auxiliari.

SAXIFRAGA AVREA DODONÆI.



Herbula est *foliis* multis figurâ terrestris Hederæ minoribus, interdû maioribus, præsertim postquam defloruit, rotúdioribus, succulentis, in ambitu laciniati, vtrinq; hirsutis, suprema tamen & minora sunt, & vtrinque glabra: gustu subacido, & amaricante, stypticoque. *Pediculi* angulosi, solidi atque albidi (infernè tamen rubescentes) ad terram villosi, quasi coliculi, assurgunt palmari & dodrantali altitudine, vel paulò altiùs in duos vt plurimùm, tresue ramulos angulosos sulcatos diuisi: in quorum summitate super foliis *flosculi* terni aut quaterni lutei, floribus Ribes vulgaris simillimi, inodori, foliolis quaternis crucis instar collocatis, aliquot staminibus luteis in medio calathiscum ambientibus : *semine* paruo, nigro : *radiculis* innititur longis ex albo rubescentibus, aliis crassiusculis: geniculatis, fragilibus, reptantibus, plurimis verò fibrosis, tenuitate capillari.

Saxifraga aurea, Dod.& Gesner. hort. Thal. Cam. Ger. & Histor. Lugd.p.1113. Saxifraga Romanorum Lobelii, Eid. p.1114. Item Saxifraga alpina. Saxifraga aurea Lichenis facie, & natalitiis, Lob. Adu.& Icon. p.612. Saxifraga Sabauda, Rob. Constantino, qui cum Pilosella Herbariorum, & natalibus, & facultate, multisque figuræ notis conuenire hanc scribit. Chrysosplenion, *Gulden Miltzkraut*, Tabernam. Erysimi species Aldroando. C.Bauh.pin. Saxifraga 3. (2. phyt.) siue rotundifolia aurea: hepatica palustris, Eyst.

Nom.ling. German. *Gulden steinbrech* dicunt : Belgæ *Goldensteenbreck*: Galli *Romptpierre, ou Saxifrage dorée*.

Locus. Humidis, vmbrosis palustribus, riguis, muscosisque obseruaui locis, Maio & Aprili florentem, diuersaque gerentem folia, ita vt diuersas eius species quis existimarit.

Vires. Chrysosplenio saporem quem Licheni, adscribit Tabernamontanus : hinc existimant quidam facultates easdem habere, hepatisque & lienis obstructiones reserare.

SANICVLA ALPINA GVTTATA.

CAP. XVI.



Descript. Radix Saniculæ guttatæ est crassitudine minimi digiti, nigra, densissimo fibrarum barbibitio capillata, sapore insigniter adstringente : *caules* hirsuti, teretes, & nonnihil tortuosi : *folia* rotunda, lata, pinguia, hirsuta, altis per ambitum incisuris serrata, sic vt minima folia tanquam digitata videantur sapore adstringente & subacri, alia à radice orta lógis pediculis, palmaribus & sesquipalmaribus, hirsutis propter terram rubentibus, appensa: in caule, aut breui aut nullo pediculo donata: ex quorum alis pediculi semipalmares & palmares, tenues, hirsuti, intortâ ceruice prodeunt, in alios breuiores subinde diuidui : quibus insident *flores* raræ pulchritudinis, nullo excellentes odore, stellati, sex foliis oblongis constantes, albis, sanguineis punctulis guttatis : quorum singulorum medio *stamina* singula albida apprimuntur, & totidem foliis interiiciuntur: vmbilicus bicornis in meditullio surrigitur.

Synon. Gesn.hort. Sanicula alpina : Eid. de Lunar. Saniculæ alpinæ genus, Sanicula guttata : Item lib.5.ep.ad Zvving. Sanicula alpina Cotyledoni cognata. Io.Fabritio ad Gesner. Sanicula alpina guttata Clus.pann.p.439. Sanicula montana 1. siue guttata Eid.histor. Sanicula montana altera, Saniculæ guttatæ nomine Ferrariâ missa, quia eius flores sanguineis veluti maculis aspersi sunt. Montanorum pastorum & venatorum Sanicula alba, *vveisz Sanikel*. *Dubitat* Clusius an ea sit quam Lobel. in Aduers. & Icon.pag. Garyophyllatam & Geum alpinum recentiorum

folio herbaceo inſcribit. Et mirum ſanè quid ſibi velit Lobelius, planta enim hæc quam pingit Lob. cum Garyophyllata nihil habet commune.

H. Lugd. not. H. Lugd. Caryophyllata ſiue Geum alpinum Penæ: Eid. Cotyledon tertia Dalechampii. Duę effigies eiuſdem ſtirpis.

C. Bauh. phyt. Sanicula 9. Eid. pin. Sanicula rotundifolia 2. ſiue San. mont. rotundifolia maior: Sanicula mont. altera Eyſt. Sanic. alpina Cam. ep. guttata, Eid. hort.

Locus & Tempus. Geneuæ eundo Lugdunum inter *S. Germain* & *Chaſtillon* Sabaudiæ reperi florentem Maio & in principio Aprilis. Creſcit in omnibus Auſtrię & Stiriæ alpibus vmbroſo loco, h. e. vbi plerũque ſiluæ in alpium iugis deſinere incipiunt.

Floret Iunio, interdum etiam ſeriùs: in hortos verò tranſlata, teſte Cluſio, multò maturiùs.

SANICVLÆ ALPINÆ
aliquatenus affinis.



Deſcript. EX *radiculis* ſparſis capillaribus, dodrantalibus ſurgit *caulibus*, ſine nodis, cauis, ſubhirſutis, ſuperiùs in ramulos abeuntibus: quorum extremis hærent *flores* Saniculæ alpinæ guttatæ, quinque candidulis conſtans foliis, apicibus cum bifido umbilico turbinato medium obtinentibus, circũiectis toti flori foliolis viridantibus: *folia* per terram ſparguntur, ſubhirſuta, vnciam aut ſeſcunciam longa, ſenſim dilatata, ſemuncialia, ſerrata, ſuperiore potiſſimùm parte craſſiuſcula, guſtu adſtringente.

Locus. Hanc reperi in riuulo fontis pulcherrimo, qui eſt in cacumine Vogeſi montis dicti Balon vbi florebat Auguſto.

An Saniculæ montanæ alterius ſpecies ſecunda, Cluſii?

C.B. not. C. Bauhin. in pin. vocat Cluſii Saniculæ montanæ alterius ſpeciem ſecundam, Saniculam rotundifoliam tertiam, vel Saniculam montanam rotundifoliam minorem. Noſtra verò in prod. illi eſt Sanicula: ſiue montana minor.

OPHIOGLOSSON.
CAP. XVII.

Deſcript. MVltis fibris & ſatis craſſis cirratâ, Ellebori modo, ſi præſertim pinguius nanciſcatur ſolum, *radice* donatur, poſt dulcedinem quam primam linguę ingerit, caloris & acrimoniæ nõnihil in palato relinquens, & paululùm amareſcens Camer. Huic ſurgit *pedicellus* palmaris, *folium* ſingulare ſuſtinens, Betæ paruæ quodammodò, pinguius tamen & carnoſum, miniméque neruoſum, modò anguſtum & longiuſculũ, modò latum & ſubrotundum, læue, erectum, ſapore dulciuſculo cũ viſcoſitate & viroſitate aliqua: è cuius ſinu quà pediculo committitur, ligula exit, bifurcata, non tamen ſecta, in acumen ſenſim deſinẽs, citra extremitatem, vtrinque dẽticulata, ſcobinæ aut limæ aurifabrorum effigiatura. *Seminis* loco, inquit Camerarius, ei tenuis quaſi pollen in linguę inſectionibus, quibus per maturitatem dehiſcentibus, excìdit. Cæſalpinus ait eſſe veſtigia ſeminis, at ſemen nullũ conſpicuum contineri, viuere tamen radicibus, quibus copioſè propagetur.



Varie[tas]. Ophiogloſſum variare ſcribit C. Bauhinus: aliquando, inquit, folio eſt ſinuato: ligula communiter ſimplex eſt, aliquando duplex, & etiam triplex, quemadmodum Camer. in Epit. Matth. pingit: eſt & abortiuum à Lobelio in Icon. p. 809. pictum.

An Plinio lib. 24. cap. Lingua herba circa fontes naſcens: ſiue Lingulaca, lib. 25. cap. 11? An Fab. Columnæ, Epimedio congener, id eſt Lunaria?

Syn[onyma]. Dicitur Ophiogloſſum, Trago, Fuchſ. Dod. Lonic. Thal. H. Lugd. Caſt. Cam. Tab. & Eyſt.

Ophiogloſſum ſiue Enephyllum Lobel. Adu. Obſ. pag. 471. & Icon. p. 808. ibi tamen Ophiogloſſon & Henophyllon legitur.

Geſn. hort. [vbi de veteri eius nomine ei conſtat] Ophiogloſſus Fuchſii, Henophyllum & Monophyllum: Italorum, præſertim Bononienſium [ſi non fallitur,] Serpentina: aliquorum (Belgarum, Dodon.) Lancea Chriſti, & Luciola, vel Lucciola, quòd noctu luceat. Eid. de Lunar. Ophiogloſſus Fuchſii, Lingua ſiue Lingulaca Plinii: & ſic etiam in cat. plant. vt & Occoni in pharm. Lingua vulneraria, Cord. hiſt. & Cam. Lingua ſerpentina, Cæſ. & Caſt. Serpentaria ſecunda, Brunfelſ. Echiogloſſum, Schvvenck. φύλλον, Folium, *Einblatt*, Amato in Dioſc. non quoad figuram, ſed quoad deſcriptionem. C. Bauh. pin. Ophiogloſſum 1. ſiue vulgatum.

Nomi[na] lingu[is]. Ophiogloſſo autem floris arguta cuſpis, linguam ſerpentis exertam imitata, nomen impertiuit, fictum quidem ex germanico, quod eſt *Natterzünglin*, & *Schlangenzungen*: Sileſii tamen vocant *Einblatt*, aut *Rechter VViederthon mit Zunglin*: Belgæ *Ons geeren Speer cruyt* & *Nattertongen*: Galli *Herbe ſans couſture*, *Langue de ſerpent*: It. *Lingua ſerpentina*, *Herba luciola*: Angli *Adders tonge*: Boh. *hady Jazyk*.

Locus. In humidis ac paluſtribus pratis vt plurimùm prouenit: nonnunquam tamen & in montanis occurrit. In hortis locis vmbroſis poſita durat & annua-

& annuatim repullulat. In Belgio, Germania, & nonnullis Austriæ & Italiæ locis, Aprili vel demum Maio mense prodit, & ad vsque Ionium quandoque viget: paulò post tota marcescit, nec deinceps vsquam conspicitur. Euulsa radix contumax.

Fuchsio, citra caliditatem exsiccat insignem, id quod gustus satis indicat: vulneraria est herba, maligna siquidem & curatu difficilia vulnera sanat. Tumores etiam discutit, & ferè Symphiti facultates obtinet. Dodonæus frigidum quidem, sed moderatè asserit: siccum verò temperamento ampliùs esse ait, ad secundum gradum videlicet accedens. Ad recentia vulnera conglutinanda conducere, & admirabilis esse efficaciæ, Bapt. Sardus scribit. Recentia folia vulnera mirificè conglutinant & enterocelas sanant. Datur potanda ex aqua Equiseti ad intrinseca vulnera: auxiliatur sanguinem reiicientibus, pota ex aqua foliorum Quercûs, quo modo & alba vteri excrementa sistit: decoquitur in vino austero ad collachrymantes oculos. Illinitur recens cum adipe gallinaceo ad vulnerum inflammationes. Succus illitus apum ictibus auxiliatur. Herbæ puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse affirmat idem Sardus. Conficitur ex hoc Oleum, foliis cum oleo Oliuarum ad Solem diutiùs maceratis, quod non modò recentia vulnera & rupta, sed & vetera vlcera citò sanat. Laudatur & ad ramices exteriùs illitum.

Ophioglossum anguloso folio, C. Bauhini.

Ex *radice* crassâ, in fibras crassas abeunte, vnus vel alter *pediculus*, vncias quatuor longus, post medium dilatatus, effertur, cui *folium* vnicum, vncias tres longum, sesquiunciam latum, ad exortum vtrinque dilatatum & angulosum insidet & stylum sesquiuncialem linguam referentem, pediculo donatum obtinet.

Helmstadio missum hoc Ophioglossum angulosum angulosо folio, quod 1. in prod. 2. in pin.

Ophioglossum minus subrotundo folio, Eiusdem.

Ophioglossum 2. in prod. 3. in pin. *radiculis* est fibrosis, *pediculo* simplici & breui, cui *folium* vnicum, subrotundum, vnciam latum, sesquiunciam longum insidet: ad cuius exortum, & veluti è folij sinu, *stylus* serpentis linguam referens, vnciam longus, exit: in humidis circa Monspelium prouenit.

EPIMEDIVM, EPIMETRON & Epipetron.

Cap. XVIII.

Diosc. Epimedium caulis est non magnus, Hederæ foliis, denis aut duodenis, neque *semen*, neque *flores* proferens: *radicib.* tenuib. nigris graui odore, gustu fatuo, seu insipido: nascens in aquosis. Huius folia incisa, & cum oleo trita, mammisque cataplasmatis instar adhibita, eas ita cohibent, vt non augescant. Et radix spem partus adimit (conceptionem impedit, Corn.) Et folia trita, postque menstruam purgationem quinis drachmis in vino pota quinque diebus præstant mulieribus ne concipiant. *Eadem & Plinius.*

Epimedio vis est [vt ait Galen. 6. simpl.] moderatè refrigeratoria, cum aquea humiditate: quare nullam habet insignem qualitatem. Vberibus illitum ea recta seruare potest. Aiunt verò si pota hauriatur, sterilitatem parere.

Theophrastus h. l. 7. cap. 8. inter plantas quasdam omni penitùs flore carētes, Epimetrum collocat. Hoc autem Epimetron Theophrasti Gesn. in cat. pl. idem Epimedio Dioscoridis, Galeni, & Plinij esse suspicatur. Sed hæc coniectura, vt à nobis non probatur, ita nec impugnatur. *Epimetrū Theophr.*

Plinius lib. 21. cap. 15. de herbis sponte nascentibus, quibus pleræque gentium vtuntur in cibis maximéque Ægyptus, Acinon commemorat, Epipetron vocatam, quæ nunquam floret. At Turnebus hoc loco Aduers. lib. 16. c. 9. legendum putat Cynops. Dalechampius tamen (Acinos) nomen in Plinio retinendum censet, & vocem copulatiuam [&] interponendam, ita vt sensus sit, Acinos, & quam Epipetron vocant, &c. Ait enim in Theoph. l. 7. c. 8. in principio capitis Cynopis nomen legi, & à Gaza Canariam reddi. *Plin. restituitur.*

Rob. Constantinus in Lexico suspicatur apud Theophrastum pro ἐπίμετρον ἐπίπετρον legendum. ἐπίπετρον, ait idem, cuius & meminerunt Hippocrates, & Plinius planta est ex earum genere, quæ etiam solo auulsæ, suspensæque tantùm, folio diu durant. *Theophr. corrigitur.*

Quare Epimedium in Dioscor. appellatum sit, ignorare fateor, inquit Columna, nisi ἐπὶ μηδίᾳ, quia in Media frequens oriatur. Apud Theophrastum Epimetron legitur, & pro eo in Plinio Epipetron. In Dioscoride legitur fructu carere, & forsitan hic καρπὸν, fructum, pro semine vsurpasse est censendum, non legitur enim in Theophrasto, nec in Plinio. Quare ab aliquo adiuncta hoc loco verba οὔτε καρπὸν censeo existimanda: aut legi debere & interpretari, non semen, neque florem fert: atque etiam dici posset suspectam adhuc esse eiusmodi lectionem: nam quæ libet planta, priùs florem, deinde fructum, & semen perficere videtur. *Cur dictū Epimedium.*

Porrò, quæ planta sit Epimedium asserere nondum audemus: sed præstat fortè etiam ignorari hanc malignam herbam, hominibus probis vitandam, si præcipua eius vis est ea, quam Dioscorides ei assignat, & post eum Plinius & Galenus affirmant, conceptionem impedire. Et talis vsus lege non solùm diuina, sed & humana videtur interdictus, & planta si nota esset, impiis minimè demonstranda.

Epimedij, Epimetri & Epipetri [vna stirps & non distinctæ plantæ Columnn.] æquiuocationes vt tradamus, reliquum est. Is autem nominibus sequentes donantur plantæ: sc. Lunaria minor. Trifol. hepaticum. Epimedium multorum. Morsus ranæ. Ornithogalon maius spicatum. Caltha palustris. Acinos. Ocymum. Anacampseros. Lens palustris. *Æquiuoca.*

LVNARIA BOTRYTIS.

Cap. XIX.

Fibrosa Ophrios *radice* prædicta, *pediculum* emittit vnicum palmarem, aut paulò longiorem latiusculum, cui vtrinque quatuor, aut quinque, aut plures adhærent coniugationes *foliorum* falcatorū, crassorum, gibbo inferioris conuexum excipiente: ex eodē pediculo ex infimæ cōiugationis sinu *surculus* prodit palmaris, succulentus, crassus: è cuius lateribus alternatim nascuntur pediculi racemulis onusti, iubam imitantes. *Descriptio.*

Columna sic describit. Exit ab *radice* tenui,

ſub nigrâ, intus flaueſcente, repente, atque fibris diuiſâ, *folia* edens rotunda, Hederæ formâ, læuia, Soldanellæ marinæ ſimilia, minora verò, tertij Sedi (Sedi echinati flore luteo) primis foliis ferè æqualia, quæ etiam Hederæ ſimilia ſunt, ſed non ita craſſa, atque molliora, ſingulari *cauliculo* ex oppoſito alternatim hærentia, dena, aut duodena, vel aliquando etiam plura pauciorávè: ſecundum loci anníque temperiem: è medio verò caulis parum ſub primis foliis producitur petiolus tenuis in ſũmo plures edens racemos vtrinq; petiolo hærentes foliorũ etiam numerum æquantes, acinos habentes



congeſtos, paucos, virides, qui nec florem vnquam edunt, nec ſemen ipſus habere conſpiciuntur, ſed pro eo pallido colore puluis tenuiſſimus, atque impalpabilis inuenitur, quo ſato, an ex eo planta exeat, incertum eſt, ſæpè quidem cùm expertus ſim nunquam ex te aliquid cognoui. Tota planta dodrantalis ad ſummum eſt. Radix grauem odorem terreum, putidúmque remittit, guſtu inſipido aqueo. Hæc ille. Nobis autem deguſtata radix atque etiam tota planta ſubdulcis videtur.

Fuchſ. not. Fuchſio Lunaria hæc minor in caulis ſummitate ſemen Betæ ſimile profert. Quod quàm verum ſit: ij qui Betæ ſemen in hac planta viderunt, teſtentur: nos nunquam id obſeruauimus. Trago quidem ſemen exiguum, copioſum: Geſnero ſunt veluti ſemina quædam rotunda (ſterilia, vt coniicit, non ſolida, ſed luteo polline plena) colore giluo. Matthiolus deſcribit ſemine ruffo, rotundo, minutóque. Lobelius ait ramoſum florem edere, Ambroſiæ aut Botrydis, conuexione quadantenus Ophiogloſſi.

Lunaria petræa Geſn. Lunaria, quam petræam cognominare libet (inquit Geſn. de Lunar.) ligulam habet, cui cohęrent racematim veluti ſemina colore giluo, per ſummum in ſpiram retortam, quæ fortè per maturitatem explicatur. Et fortè ſpira illa in cauſa eſt, vt à Luna ſit impoſitum nomen, quòd inſtar Lunæ creſcentis incuruetur, ſicut in Filicum generibus & Phyllitide, cùm folia primùm creſcunt, radix ſimplex deſcendit, pluribus in imum adnatis: guſtus è dulci adſtringit. Paſtores Tauram vocabant, vel Teram, quòd vaccæ hac deguſtatâ, taurum requirant. Sunt in Italia qui Epipactin vocitent, quæ & Elleborine dicitur Dioſcoridi. In agro Bernenſi audiui nominari ab Empirico Clauem diaboli, h.e. *teuffels ſchluſſel.* Denique quod cum Luna augeri & decreſcere quidam putant, quis non fabuloſum exiſtimet?

Lunaria minor dicitur Chymiſtis, ab aliis Lunaria botrytis ob ſemen racemoſum. Ferunt autem equos in montibus, vbi hæc copioſa prouenit, eam ſupergreſſos, auulſis ab ea clauis, ſuos ferreos calceatus amittere, & ob id vulgò à nonnullis *Sferra cauallo* appellari. Sed perperam, vel Matthioli iudicio, quòd alia ſit planta, quæ vel ab ipſo effectu legitimè ſic fuerit appellata, vel quod ſemen proferat ferreis equorum calceis ſimile. Magni faciũt hanc quidam, præſertim Chymici, eámque pluris ferme æſtimant, quàm aurum. Sed quàm iſti in ſuis vanis opinionibus deludantur, ipſo magno ſæpè ſuo damno experiuntur. *Chymi... opinio ...na.*

Perelegantem hanc Lunariam racemoſam, Ceterach foliis, racemulis Ophiogloſſi, antiquis indictam in Aduerſ. ſcribit Lobelius: recentiores autem Lunariam vocaſſe perhibet, à foliolis Lunæ creſcentis in morem ſubter falcatis.

Cæſalpinus Lunariam hanc minorem cognominatam, ſeu racemoſam, Ophiogloſſæ affinem tradit: quia vnico exit folio, incipiente Æſtate, quod citò diſperit: putat verò totidem habere folia, quot Luna dies habet: & inde Lunariam dictam eſſe: ſcribit enim incipiente Luna, incipere eius exortum, augeríque in dies foliorum numerũ, particulatim explicato folio, vt in Filice.

Columna ait apud Theophraſtum hanc plantam Epimetron vocari, & pro eo in Plineo Epipetron, & alibi, vt in Dioſcoride, Epimedium, in aliis nomenclaturis Erineos, & Thryon, quia aquoſis gaudeat locis.

An veteribus cognita, ambigitur, inquit C. Bauhinus: aliqui Ceration Plinij cenſent: quidam Tragium ſecundum Dioſcoridis, quod in montibus folio Scolopendrij, radice tenui & candida naſci ſcribit: nonnullis ἡμιονῖτις ἑτέρα & σεληνῖτις, quia aliqui Hemionitidẽ Lunariã maiorẽ vocant, hanc verò minorem & botrytem à plurimis racemulis vtrinque thyrſulo hærentibus & foliorũ numerum æquantibus: Epipactis quibuſdam. An ἐπιμήδιον Dioſcoridis, & Plinij Epimedium, quod fortè Theophraſti Epimetrum Lunaria hæc foliis eſt denis, vel duodenis: nouendecim in Baldo notaui: quare putant aliqui totidem folia habere, quot Luna dies, vnde nomen habeat. *An ... medi...* *Non ... deci... liis,*

Syno... ma. Lunaria, Trago & Dodon. Lunaria minor Matthiol. Fuchſ. Dod. gall. Geſn. hort. Lon. H. Lugd. Cæſ. Ger. & Thalio. Lunaria racemoſa, Lob. Obſ. p. 470. & Ic. pag. 807. Lunaria maior, Caſt, Lunaria vulgaris minor, Cluſ. h. ap. alt. ad l. 5. Lunaria botrytis, Thal. Camer. hort. Col. & Eyſt. Lunaria botryitis minor, Cluſ. hiſt. Ruta lunaria vel iecoraria, Tab. Epimedium Dioſcoridis, Colum. ἡμιονῖτις ἑτέρα καὶ σεληνῖτις, Schvvenckf. Lunaria 1. vel minor racemoſa. C. Bauhin. phyt. & pin. An Lunaria nobilis, Fabritio in epiſt.

Nom... ling... A foliis hanc plantam germanicè *Monrautten*, quaſi Lunaticam Rutam dicas, & *Montfraut*, Lunarem herbam, appellare libuit: item *leber Rautten*, Iecorariam Rutam, & *vveiſſer vviderthon*, *Recht vviderthon*, Sileſiis aliis nonnullis *May druyſtm*: Brabantis *Cleyn Maeneruyt*. Gallis *Taure ou Lunaire*: Ital. *Lunaria del grappolo*: Boh. *vvrat ſe zaſe*.

Locu... Tem... In monte Rhetiæ Burmio dicto Iunio menſe collegi: Geneuæ in monte *Saleue* vigentem Maio: in monte autem Thuiri racemum ſuum habentem, Iulio. In quibuſdam altiſſimis ſiluis naſci refert Tragus: Iulio menſe apparere, deinceps verò non item: eſſe qui dicant cum Luna augeri & decreſcere, ita vt quod diebus ſupra terram Luna fuerit, tot etiam inciſuris diſſectum Lunariæ folium videatur. Tubingæ in pede montis Auſtriaci in fine Maij & Iunio menſe copioſiſſimam

ſiſſimam inuenit Fuchſ. Geſn. in petroſis Sabaudiæ montibus, & ſatis frequẽtem circa Clauennã inſignem Rhętiæ pagũ. Lobel. in Anglię collibus, qui Grenuici regiis ædibus, & Tameſi imminẽt, ſatis multum reperit. Mindena iuga eã etiamnum habent: ericeta, ſtrigoſa, ſteriliaque montoſa amat. In ſaxis, locis alpeſtribus, ac frigidiſſimis oriri teſtatur Cæſalpinus. Columna frequentem perhibet in monte D. M. Virginis, vulgò *Mõte vergine* appellato, frigido & excelſo, locis humidis aquoſis, pratenſibus: Vere exire, Marti o ſe. mente; Maio verò & Iunio cum botryois racemoſam inueniri. In montium aut colliculorum decliuib. ac herbidis locis ſubinde gignitur, Solo tamen gracili ac multo: Sub finem Aprilis, Maio ac Iunio inueniri poteſt: cęteris anni menſibus temerè fuerit nuſquam apparentem requirere, inquit Dodonæus. Creſcere etiam in Pannonicis, Noricisque, ex veterum Geographorum deſcriptione, iugis, præſertim verò in pratis, quæ ſiluis cinguntur antè quam ſuprema Alpium ſupercilia attingas, author eſt Cluſius. In monte Iura non rarò occurrit. In hortos tranſlata non diu durat. In Sileſiæ pratis nec non montium gramineis colliculis Maio conſpicuam tradit Schvvenckfeldius.

Multi præclara quædam de Lunaria ſib. & aliis pollicentur, præſertim verò Chymiſtæ, qui eam in arcanis habent, promittentes eius ſucco argentum viuum coagulari. Tragi iudicio exſiccatoriam habet vim [Cæſalpino, frigido & ſicco eſt temperamento] poſſetque fortè ad calidas ventris fluxiones vſurpari. Terreſtre quid præ ſe fert [inquit Fuchſius] guſtata, atque parum adſtringit, vt hinc mediocriter frigidam & ſiccam eſſe veriſimile ſit. Vis foliorum eius haud dubiè vulneribus efficax, glutinandi namque facultate prædita eſt. Conſtat experientiâ ad ſupprimendos menſes & album muliebre profluuium mirificè conferre hanc herbam. Ophiogloſſum ipſo aſpectu & facultate eximiâ vulnera ferruminandi, vlceraque & luxata cogendi, vel æmulatur, vel ſuperat, ſi Lobelio credimus: guſtu præſicca & adſtringens. Ad enterocelas & hernias magnæ commendationis & vtilitatis pota & impoſita. Matthiolus toti plantæ vim mirè efficacem vulneribus glutinandis adſcribit: item que intrinſecis, atque extrinſecis corporis fracturis ſanandis. Datur vtiliter commodéque dyſentericis planta in puluerem contrita. Plebecula ſimplex ad quoduis faſcinum abigendum ſuperſtitiosè hanc plantam celebrat. Tauram vocant paſtores Geſnero referente, quòd vaccæ eâ degustatâ ad libidinem moueantur, & requirant taurum. In Rhætiæ Clauenna aiunt ruſticos ibi iumentorum vlcera hâc herbâ curare. Idem verò de Lunariis ſemini vim venatam attribuit.

LVNARIA BOTRYTIS MInor multifolia.

CAmerarius in Epitome Matthioli, prodidit in Anglia ſpeciem hanc Lunariæ noſtræ rariorem inueniri, pluribus foliis donatam, & nonnunquam pluribus etiam racemulis.

De hac eadem, ni fallor, à Thalio hæc ſcribuntur: Lunaria botryitis, πολύφυλλος, quam copioſam in montium quorundam iugis ſummis circa Anderſbergum reperiri initio Veris, iam ſub niuibus, Fauoniorum flatibus colliqueſcentibus prorumpentem, eſt *radiculis* paucis, multifidis, tenuibus ac luteis: *coliculo* primùm rotundiore, luteo, palmari ferè, in brachia diducto, quæ gemino latere iterum brachiata, vtrinque *folia* lunata, flaua, ſecuricularum inſtar continent; ſed breuiora quàm in priori: deinde alium prope radicem coliculum exurgere obſeruaui (& fortè plures prodeunt inde) eodem modo foliatum & brachiatum. Medio loco inter hos coliculos *thyrſulus* ex oritur *racemoſus*.



Cluſ. hiſt. Lunaria minor racemoſa Camerarij, Lunariæ minoris alia elegans ſpecies etiam ramoſa, ex Anglia allata.

Schvvenckfeld. Lunaria botryitis minor polyphyllos, rarior inuentu, *Groſſe vielbletterichte leber Kautte.*

C. Bauhin. phyt. Lunaria 3. ſiue racemoſa ramoſa: Lunaria botryitis pollyphyllos Thalio quid? an Lunaria minor ramoſa Cluſij? *Eid. Pin.* Lun. 2. ſiue racemoſa ramoſa maior. *Frater* in phyt. ſuſpicatur Lunariam botryitim polyphyllon Thalij, eandem eſſe cum Lun. minore ramoſa Cluſij: ſed nos has duas ab inuicem ſeparamus, vt poſtea dicemus. *C. B. not.*

Schvvenckf Lunar. πολύφυλλον in horto ſuo inter gramina cum priore copioſè creſcentem reperit. Anno à CHRISTI natiuitate 1603. ex Ioannis Bierdumphelij procerum Auſtriæ Medici epiſtola Viennâ Auſtriæ miſſa intelligebat Cluſius, hanc plantam ſponte naſcentem fuiſſe obſeruatam & lectam circa arcem Vveichſelbach, cum vulgari illa minor copioſè naſcentem. Locus.

LVNARIA BOTRYITES RAmoſa Sileſiaca.



IVbati *racemi* ſeſquipalmaris craſſiuſculi pediculi faſtigium ornant: *foliorum* ſitus & numerus longè diuerſus ſiquidem peciolus ſextantalis, craſſitie eius qui racemum ſuſtinet, nudus, in tres abit pediculos minores, quorum ſinguli rurſum tripartiti *folia* ſuſtinent fal- Deſcriptio.

cata formâ, & positu Lunariæ vulgaris, minora, subinde per marginem serrata.

Hanc habuimus munere Agerij siccam sine radice. Clusius pingit cum radice, sine racemis. [illegible] plantam sic describit.

Desc. Clusii. Dodrantalis est planta, statim à *radice* vnam aut aliam foliorum alam protrudens, siue folium ramosum & multifidum, frequentibus *foliis*, vulgaris Lunariæ minoris foliis ferè similibus, constãs, sed longioribus & crassiusculis, crebráque incisurâ diuisis, colore, vt in vulgari, viridi dilutiore & quodammodò pallescente: secunda ala, vt tenerior est, & post modò nata, tenui quâdam, sed rarâ admodum lanugine pubescere videtur, succulentiórque est quam prima: ex eius quasi vtero, secundum radicem emergit *cauliculus* pinguis & succulentus, sustinens multifidam & maiorem *vuam* [florísne an fructûs dicere debeam, hæreo] quàm vulgaris, alioqui admodum similem, quæ an in albam farinam, quemadmodum in vulgari, resoluatur, affirmare non ausim, quandoquidem nondum maturæ erutæ fuerant, quas accipiebam, plantæ, inter quas vna fuit, quæ ternos botros protulerat: *radix* vulgaris instar, multis fibris latè in ambitum sparsis, crassioribus tamen constat.

Locus. Et hanc Lunariam minorem ramosam, siue Lunariæ speciem rarissimam, quam Silesij *Rechten vviderthon* appellant, h. e. Trichomanes legitimum, Clusius quidem nullibi nascentem vidit: sed in Silesiæ quodam monte natam & erutam ad ipsum mittebant Viennam Austriæ Doctiss. viri Frid. Sebizius & Achilles Cromerus, significantes in altis Silesiæ montibus gigni: apparere autem, & florere eodem cum vulgari tempore. Cæterùm, Io. Aicholtzius Medicus Viennensis, ad quem etiam mittebantur ab ijsdem aliquot recentes eius plantæ, sæpè in hortum suum intulit: sed comprehendere noluerunt, omnem enim culturam respuere videntur, quemadmodum pleræque aliæ montanæ.

Synon. C.Bauh. nos. C. Bauhin. pin. Lunaria 3 siue racemosa multifido folio: Lunaria ramosa Silesiaca, Cam. Lunaria botryitis πολύφυλλος Thal. Lunaria minor ramosa Clus. pann. p. 510. & histor. *Ego Thalij* Lunariam ab hac diuersam facio, & ad præcedentem refero.

Finis Libri trigesimi quinti.

HISTORIÆ





HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXVI.

HERBÆ STELLATÆ ET COGNATÆ.

NOn ſat erat artificioſiſsima natura, florum, fructuum, radicum atque foliorum varias & multijugas exhibuiſſe figuras, ni etiam ipſorum foliorum in orbem poſitu radiantes quodammodo ſtellas perbellè exprimeret, vt in ſequentibus plærijq; apparet.

APARINE.

CAPVT I.

B ima *radicula* oriuntur viticulæ, quadratæ, aſperæ, geniculatæ, proxima quæque ſcandentes adhæreſcentéſque: *folia* ſena, Rubiæ modo, ſtellæ inſtar radiata, ſingulis geniculis circumnaſcuntur, aſpera, in ſpinulam deſinentia: *floſculi* puſilli, albidi, è quatuor foliolis compoſiti, quorum ſingulis didymæ ſuccedunt lappalulæ, bina *ſemina* concludentes, cortice nigro, pulpa alba.

Ἀπαρίνη Græcis, vt Dioſc. & Galeno: φιλιςίον & φιλατέριον ſeu φιλαιτέειον, Hipp. ἀμπελόκαρπον, vel vt meliùs ex Galeno corrigitur, ὀμφαλόκαρπον, aliis nonnullis φιλάνθρωπον, & φιλάδελφον: quibuſdam deni que ἰξόν.



Aparinen, inquiunt Plinius & Galenus, aliqui *omphacocarpon*, alii *Philantropon* ab aſperitate veſtium tenaci, &c. vocant.

Quum itaque appellationes hæ etiam in his autoribus legantur, videntur rectè quoque in Dioſcoride legi, etiamſi non deſint qui ipſas cum aliis, ad ſuppoſititias remoueant. Galenus in gloſſ. Hipp. *Phileterion* ſpeciem herbæ eſſe dicit, quam Aparinen nominant: & ſubdit *Philiſtion* eandem eſſe cum Aparine, & Phileterio. Et alludunt certè hæ appellationes ad vocem Philanthropon. An verò ὀμφακόκαρπος, rectè dicatur, velut Galenus, Plinius, Paulus, & Ætius habent: aut potiùs ὀμφαλόκαρπος, ex eo quòd ſemen ſubcauum ſit in medio, velut vmbilicus, vt Dioſcorid. ait, dubitat Cornarius. *Philanthropos* autem, quaſi hominis amica, quòd veſtitui eius adhæreſcat, dicta videtur. Et ea de cauſa à nonnullis *Philadelphos* quoque appellatur.

Aparinen fuiſſe primùm *Aſperulam* dictam, & ab imperitioribus in *Aſpergulam* mutatam, ac tandem in *Spergulā* & *Spargulā*, teſtatur Fuchſius in Nicol. Myrepſ. ſect. 3 n. 46. & 2. comp. ſect. 15. Tamen Lumiunte maius negat *Spargulam* eſſe eā herbā quā ruſtici *Raſparolam* dicunt. *Raſparolam* autem vulgò Aparinen dici refert Apollo rad. 10 ſupra Marmat.

In officinis per *Tetrahit* intelligi Aparinen legitur apud Gtorenburgum lib. 9. de comp. in Marc. vbi addit, à Pandectario cap. 52. Aproparinen dici, & cap. 377 Lappaginem, hanc tamen ibi cum Perſona in eum confundere. *Pandectarij error.*

Aparinem *Lappa* genus Cornarius facit. Et perhibet Dodonæus ſubinde Lappam & Lappā minorem à Latinis appellari. Sed & Lappam Gaza apud Theophraſtum 7. hiſt. 8. & 14. vertit. Matthiolus contrà hallucinari ſcribit Braſſauolum, quod id ſuo ſimpl. examine Lappam credi- *Braſſauoli halluc.*

derit eſſe Dioſcoridis Aparinen.

Plin. corrigitur. Plinius Lappaginis ſpeciem eſſe affirmat. Lappagines autem, ipſo auctore, duæ: vna aſpera, Aſperugo, ab aſperioribus foliis dicta, ad quod nomen vulgare alludit: altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Aſperugo eſt. Lappago, inquit Plin. lib. 26. cap. 10. ſimilis Anagallidi [fortè cum Dodonæo melius legeris Galio] niſi eſſet ramoſior, ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quæ talis [mollis fortè legendum cum Dodonæo] eſt, Mollugo vocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis, Aſperugo.

Synonyma. Aparine Brunfelſ. Trago [cui & Aparina, & Viſcus] Matthiol. Fuchſ. Anguill. qui in Græcia κολιξίδα vocari ſcribit] Dod. Cordo in Dioſ. Lac. Tab. Hort. Luſ. Lonic. Nomencl. pann. Portæ phyt. [vbi conceptum viperarum imitari ait. [Lob. in Adu Obſ. p. 464. [& Lappago aſpera] & Icon. p. 800. & H. Lugd. pag. 1330. Cæſ. & Caſtori. Aparine aſpera, Thal. Aparine 1. ſiue vulgaris, C. Bauh pin. vbi meminit Aparines alterius purpureis floribus, quã nõndũ vidimus.

Nomina linguarum. Germ. *klebkraut*, & *Nabelſamen*, h. e. Semen vmbilici: & quibuſdam *kletten*, q. e. Lappa. Belg *Cleeb oder cleefcruyt* Gall *Reblé, ou Grateron*. It. *Speronella*. Hiſp. *Preſſera, Amor di hortulano*. Ang. *Gooſhareth*, *Slyuer*, quòd veſtibus adhæreat. Sic & Hung. ab adhærendo, *Raga duany* dicta.

Locus. Exit iuxta margines agrorum, & quandoque in ipſis agris frugibus permixta: item ſecus vias, ſcrobes, ſepes, & inter ſentes. Æſtiuis menſibus

Temper. vbique frequens. Flores quandoque etiam quandoque Vere, & interdum Autumno profert. Theophraſtus & Galenus in Lente eam coaleſcere ſcribunt, & amplexu ſuo eam ſuffocare: tóque modo illi grauem ac moleſtam eſſe.

Vſus. Aparine, inquit Dioſcorides, paſtores coli vice vtuntur, ad eximendos è lacte pilos [nimirum circum actis per hæc foliis quorum aſperitas adeò tenax eſt, vt facilè quicquid tetigerit, apprehen-

Vires. dat. nam & veſtibus hæret prætereuntium.] Seminis caulium, ac foliorum ſuccus, potus contra viperarum, phalangiorúmque morſus auxiliatur: infuſus aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita ſtrumas diſcutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia impoſita Plinius tradit. Modicè autem vt Galenus

Temper. ait, extergit, & deſiccat, habetque nonnihil ſubtilium partium. Aquam deſtillatam bis in die menſura trium ligulárum potam, aiunt aluum cohibere, efficaciſſimámque eſſe aduerſus morbum regium: Tragus.

RVBIA VETERIBVS.

Cap. II.

Erythrodanum. Ἐρυθρόδανον, ἢ ἐρευθέδανον, h. e. Erythrodanum [ab ἔρυθρος, i. e. ruber] ſeu Ereuthodanum, aliquibus τεύθριον vocatum, *radix* eſt rubra, tingendo idonea, Dioſcoridi, cui duplex eſt. *Vna* quidem ſilueſtris, ſatiua *altera*, vt in Thebana Galilææ, & Rauennæ in Italia. Sed & in Caria inter Oleas ſeritur, velut in aruis [ὥσπερ ἐν ταῖς ἀρούραις, vet. caret.] Vtiliter autem colitur [καὶ μηνύεται, addit Lac. ex vet. cod.] quòd multo polleat quæſtu, ex eáque ampliſſimus reditus percipiatur.

Deſcriptio. Sunt ei *caules* quadranguli, longi, aſperi, quales Aparinæ: ſed omni ex parte maiores, atque robuſtiores, *foliis* in orbem per interualla, nempe circa ſingula genicula, ſtellæ modo decuſſatim radiatis: *ſemine* rotundo, inter initia viridi, mox rubro, ac poſtremò, cùm ematuruit nigro. *Radix* eſt tenuis, longa, rubra.

Ἐρευθέδανον Theophraſto 6. hiſt. 1. plura ſunt genera, ſummíſque differentiis diſcreta: & 7. hiſt. cap. 9. radices rubicundæ. Verùm 9. hiſt. 14. folia Hederæ, ſed rotundiora Rubiam (ἐρευθέδανον) habere ſcribit, naſci humi velut Gramen, loca amare vmbroſa, ciere vrinam, idcóque huius vſum eſſe, ad lumborum & coxæ dolores. Cæterum Ereuthedanon hoc, ſi mendo exemplaria carent, à priori multùm differens eſt. Sunt qui Nummulariam putent: ſed vires non conuenire poſſunt. Licenter nimis aſperum caulem ſpinoſum vocat Plinius l. 19. cap. 3. Spinis Erythrodanon carere Theophraſt. apertè docet 6. hiſt. 1. Porrò quod ibidem tradit fructum eius rubrum eſſe, fructum principio virere, deinde demum rubere, & cùm maturus eſt, nigreſcere monuit Dioſcorides. Sic verò idem Plinius l. 24. cap. 11. Alia eſt Erythrodanus (ab Erythro, ſiue Rhoë, qui frutex eſt) quam aliqui Ereuthodanum vocant, nos (Itali) Rubiam [à radicis colore] quâ tinguntur lanæ, pelléſque perficiuntur. Diſtat ab eo, qui Alyſſon vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. De Alyſſo Plinij plura ſuo loco. *Genera plura Theophraſt.*

Paulus Ægineta θάψον quoque nuncupari refert lib. 3. c. 2. & ἔρβαν ῥώβιαν à Romanis: Dodonæus tamen ἐρβαρουσίαν legit. Eandem ibidem βοτάνην χρυσίζουσαν etiam cognominat, & ῥώβιαν. Sunt præterea quibus δράκανος dicitur: aliis κινάβαρις, à rubicundo colore. Marcellus antiquus ſcriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygona quoque facit. *Thapſon Pauli.* *Robia.*

Tragus præterea Euthrion [ſed malè fortè pro Teuthrion] & Sophobi apud Dioſcoridem nominari ſcribit: apud Marcellum verò Florentinam, à vulgo Radicem & Manum piceantem, quòd aſperitate ſuâ tractata manibus picis modo hæreat, vocare tradit: à Serapione Pacz, Galeno Rhodiam (Rhobiam legendum) rhizam. Ipſe verò vocari ait Rubiam & Rubeam tinctorum, Spargulam veram tinctorum. Crocum vaſicum quorundam, Roxam, Roxami, Falmam, Rodiam, & Enam, Diximus Rhodiam pro ῥώβιαν falsò legi. *Manum piceans.* *Tragus corrig.*

Rubiam ſatiuam à Dioſcoride deſcriptam nihil aliud eſſe affirmat quàm Thapſiam Aſclepiadis, Anguillara.

Rubiam Dioſcoridis notam ait Cornarius in multis Germaniæ locis, & naſci in Spitenſi agro, à fullonibus & tinctoribus maximè expetitam. Dodonæo verò Rubię propriè ſpecies nullę ſunt. quamvis hodie plures cognitæ ſunt plantæ, de quibus deinceps agemus. *Rubia Dioſc. hodie nota.*

RVBIA SATIVA.

Deſcriptio. Sarmenta longa producit, quadrata, vncinulis crebris hamata, geniculata, ad quorũ ſingulos nodos *folia* rotatim radiata circumponuntur, Aparines modo, ſed multis numeris majora, conſimiliter aſpera, hiſpidis crenulis per ambitũ inciſa, veſtibus tenaciter hærentia: ex quorum alis *pediculi* exeunt, *flores* ſuſtinentes ex luteo herbidos, ſtellatos, quinque folijs conſtantes, apiculis luteis: quibus *ſemina* ſuccedunt rotunda, per maturitatem nigra: *radices* ſubſunt numeroſæ, reptantes, ſucculentę, ruffæ, miniatæúe, duâ,

durâ lignosâ matrice farctæ, sapore mixto, dulci, acerbo, & subamaro.

Synon. Rubia Cordo & Corn. in Diosc. Anguillar. Dodon. lat. & Cæsalpino qui Theophrastum folio Hederæ d.s ripsisse ait, se tamen talem non vidisse. Rubia satiua, Brunf. Trago (cuius plura nomine priori titulo adscripsimus) Matth. [qui suis comm. figuram sine descriptione applicat,] Fuchs. Dol. gall. Gesner. horr. Lacun. Turn. Lon. Fracast. H. Lugd. p. 1329. & Castori. Rubia maior, Lobel. in Adu. obs.p. 463. Ic. p. 768. & Clus Hist. Rubia tinctorum, offic. Rubia 1. siue tinctorum satiua C. Bauh.phyt.

Nom. ling. Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρευθέδανον. Germ. *ferber Rotte*, aut simpliciter *Rotte*; *Einheimisch Rotte*. Rubia domestica Matth. Belg. *Grappe & Mee*: & puluis radicis, *Meecrappen*. Gall. *Garance*: Ital. *Rubbia*, vel *Robbia*: Hisp. *Ruuia*, *Roya*, *Granza*: Angl. *Madder*: Boh. *Marena*.

Locus & Tempus. Scribitur Rubia non paucis Italię, Hispaniæ & Galliæ, nonnullis etiam Germaniæ, præsertim apud Silesios, & plurimis Belgij locis, pingui fœcundoque solo. Æstate floret semenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ resiccatæ & attritæ in vsus & medicinæ & tinctorum veneunt.

Rub. aperitiua Diosc. Rubiæ radix, inquit Dioscorrides, ciendæ vrinæ vi prædita est: qua de causa arquatis auxiliatur pota cum aqua mulsa: itemque ischiadicis arque paralyticis. Crassam porrò copiosamque vrinam pellit, ac interdum etiam sanguinem: bibentes tamen quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam contemplari. Contra serpentium morsus caulem cum foliis imponere prodest. Semen verò ex aceto mulso potum lienem absumit. At subdita radix, partus menses, secundasque trahit. Albæ quoque vitiligini illita ex aceto medetur. Subdit *Plinius*, Rubiâ tinguntur lanæ, eaque pelles perficiuntur: in medicina vrinam ciet: morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix semenque trahunt menses, alium sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice etiamsi adalligatus spectetur tantùm. *Galenus* 7. simpl. rubram tinctorum radicem, Rubiam esse dicit, eamque acerbam & amaram, proindéque præstare omnia ea quæ ab huiusmodi facultatibus sperari possunt: nimirum quæ Dioscorides recensuit.

Vanitas quorundam.

Tęperam. ex Dodon. Rubiæ autem radices vt potentiam ac vim haud obscurè adstringentem obtinent: ita quoque natura ac temperamento frigidæ sunt ac siccæ: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facilè permeat: adeò vt & vrina assumentium ab his tingatur, inquit Dodonæus. Gustatæ siquidem acerbum saporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine, primò occurrente, quam acerba & adstringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, sed & ab Auicenna obseruatum, qui cap.58. Rubiæ radicem pontici esse saporis scriptum reliquit. Commendatur verò passim Rubiæ radicum decoctum, ruptis, cæsis, vulneratis, ex alto præcipitatis: fluores reprimere; inflammationes mitigare: offensas quassatásque partes ad sanitatem perducere creditur. Miscentur his de causis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, Matthiolus quoque esse refert, vt etiam thoracis & intestinorum lethalia vulnera his curari posse speretur. Accedit huic sententiæ Io. Spiringus, qui in rhapsodiis suis annotatum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduersus fluxum menstruorum, hæmorrhoidum, & dysenteriam: idque euidentibus experimentis compertum, quod Rubiam adstringentis esse facultatis confirmat. Idem sentiunt cum Dodonæo Erastus & alij. *Vnde constat*: extergendi aut aperiendi potentiam Rubiæ nullam vehementem esse, & Dioscoridem huiusmodi vim ei temerè tribuisse: ac post eum Plinium, Galenum, & posteriores reliquos, in verba eius iuratos. *Hinc* manifestè hallucinari deprehenditur Fallopius, qui Rubiam in potionibus vulnerariis ceu pessimum medicamentum damnauit, eò quòd ora venarum in tantùm aperire crediderit, vt etiam cruentum lotium ducere, literis confirmarit. Et Timoth. Restin. qui in suppress. mensium huius puluerem cum sáccharo exhibet. *Contrà Dioscor. Plinium Galenum, que & alios. Fallop. hallucinatur. Tim. Rostin. lapsus.*

Cæterum inficiendis lanis aptissima Rubia. Experiuntur folia Senensibus mulieribus ad stannea vasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta.

Rubia siluestris Monspessulana maior.

Locus & tempus. MOnspelij passim prouenit: Vere *flores* profert paruos, luteos: *fructum* fert Æstate & Autumno, qui per Hiemem durat: sed nec ipsa herba inarescit: inter sepes minor est, & asperior satiuâ.

Synon. Lob. obs. p. 463. Rubiæ maximæ varietas, C. Bauh. pin. Rubia 2. siue siluestris aspera, quæ siluestris Dioscoridi: Trago, Rubia erratica & siluestris: Cordo obs. sylua, Rubia silu. vera. Cæs. Rubia silu. in Etruria.

ALYSSON PLINII FOLIIS
Erithrodani.
CAP. III.

DIstat inquit Plinius lib. 24. cap. 11. ab Erythrodano, qui Alysson vocatur *foliis* tantum & *ramis* minoribus: nomen accepit, quòd à canecommorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusque. Mirum est quod additur, insaniam [Cornar. singultum legendum putat] sanari, eo frutice conspecto. Sed adhuc alia lectio hæc est: Mirum est, &c. saniem siccari. Plutarchus tamen 3. sympos. scribit Alysson, si manu teneatur, vel omninò aspiciatur, singultu liberare: quo loco pro λυγμῶ quidam legendum putant λύσσης. *Alysson cur dictum. Plinii diuersa lect. Alysson. Plutarchi.*

Alysson autem hoc Plinij Dioscorides historiæ nihil conuenit. Sed nec cum Alysso Galeni, folio Prassi, flore cianeo, 2. de antid. quicquam commune habet, vt ij prorsus reiiciendi non sint, qui Alysson Plinij, herbariorum Asperulam cum Gesnero esse putant, authore Dalechampio. *Alysson Plin. diuersum à Diosc. & Gal.*

Est etiam apud Pausaniam in Arcadicis Alysson fons, oppido Cinæthaensium vicinus, cuius aqua potu sanat à cane rabido commorsos. *Alysson fons.*

RVBIA ANGVLOSA ASPERA
& parua Geneuensis.
CAP. IV.

Descriptio. MInùs rubet huic *radix*, quàm satiuæ maioris, minúsque salíuam tingit masticata, sa-

pore tamen non multùm dissimili, tenuis, lignosa, albâ matrice referta: huic surgunt *Flagella* longissima, quadrata, nonnihil rubentia, geniculata: quibus ad nodos *folia* stellatim adnascuntur Aparines modo, sed læuia, cuiusmodi est & reliqua plāta: *flores* Gallimore densè stipati, seu colore albo, quatuor foliolis acuminatis constant: *semen* Maioris Rubię semini respondet, sed minus nonnihil est. Descriptio.



An Rubia quadam minor.

Figuræ Guatinianæ hîc positæ, vnam eandémq; plātam denotare videntur. Geneuæ obseruaui paruam Rubiæ speciem, cum Cynanchia, in pratis florentem, vix pede altiorē: ei *caules* tenues, graciles: *folia* sex, vel septem angusta, Gallij ferè sed breuiora: *flosculi* albi, quadripartiti, multi simul iuncti, minores multò & breuiores quàm Cynanchicæ, odorati: sapore nullo manifesto. Icones. Varietas.



Matthiol. in suis comm. Rubiam siluestrem sine descriptione ponit & sub titulo non conuenienti: quia non est Rubia silu. Dioscoridea. Camer. apud Matthiol. in h. germ. & Epit. malè sub titulo Rubiæ siluestris, Rubiis accedentem, Asperulam pingit. An Mollugo Clusio? Lobl. in Obs. p. 468. & Adu. dicitur Rubia silu. minor: in Ic. p. 798. Rubia siluestris. Habet & huius plantę aliam figuram p. 802. sub falso titulo nempe Molluginis Belgarum, & Molluginis montanæ Dodonæi. Matth. not. Camer. error. Lob. icones dua.

C. Bauhin. pin. Rubia 3. siue siluestris læuis: Rubia siuestris, Brunfels. Matthiol. Fuchs. Dod. gall. Gesn. hort. Lac. Turn. Lon. Lob. Ic. pag. 798. Hist. Lugd. pag. 1349. Camer. Cast. Thal. Tab. & Gerardo. Cætera Synonyma.

Plurima nascitur tam in Germanię siluis, quàm Angliæ, Galliæque: copiosissima in Vecti insula: at pulcherrima maximâque apud Vincestriam, in itinere Southantonensi. Geneuæ quidem circa dumeta Februarij principio florebat Monspelij, Lugduni & Patauij florebat Maio: Basileæ à Iulio in Augustum vsque. Locus; Tempus.

RVBIA PRATENSIS LÆVIS acuto folio C. Bauhini.

CAP. V.

Ex *radice caulis* cubitalis, lęuis, quadratus, rufescens; geniculatus, cauus, & communiter vnus exurgit, ex cuius nodis *ramuli* semipalmares prodeunt, quorum summis *flosculi* plures quadrifolij, pallidi insident: *folia* læuia, quaterna, vncialia, in acumen abeuntia, ad quemlibet nodum in orbem disposita sunt. Descriptio.

Rubiam hanc pratensem læuem acuto folio, 1. in prod. 4. in pin. apud Valesianos in pratis ad thermas Leucenses natam aiunt, ac etiam in pratis Lipsensibus reperiri, inquit author. Synon. Locus.

RVBIA ERECTA QVADRIFOLIA.

CAP. VI.



Rectum hoc Rubiæ genus, Geneuæ, in Rhætia & alibi occurrit: *caules* eius non planè cubitales sūt, firmi, quadranguli, in ramos diuaricati: *folia* quaterna, Rubiæ minoris, solida & dura, geniculis circumposita: in ramorum cacumine *flores* copiosi, albi, iucūdi odoris. Locus. Descriptio.

Olim quidā suspicabatur Spergulam Dodonæi, propter figuræ aliquam similitudinem. Verùm ab ea multùm differt: caulis enim inter cætera illi rotundus est. Floret Iunio.

RVBIA SILVATICA LÆVIS.

CAP. VII.



Ramosa præ reliquis est hæc, *caulibus* rectis læuibus, teretibus, tuberosis geniculis nodosa, per longa interualla interceptis: *folia* circum articulos radiatim posita, Asperulæ odoratæ, mollia, ac quàm in Rubia angulosa molliora: *flores* summis ramulis & per surculos tam copiosi vt muscarium imitentur, candidi. Descriptio.

Summitas florum & strias in caulibus nostræ iconis Fuchsianæ non placent. Huius alium ramum frequenti cap. pingimus. Icones.

Trago, Matrisyluæ cognata, Matrisylua secunda,

cunda ; Asperula recentiorum. Gener. hort. Rubia sylûatica altera, siue folijs læuibus : Eid. app. Rubia siluatica major : Item coll. Alysson. Plinij majus, *grosZvvald Meister*. Dod. purg. & in fol. lat. Mollugo montana, Lappaginis species : Mollugo montana Dodonæo descripta, Thal. Mollugo altera montana Dodonæi, H. Lugd. p. 1089. Lob. obs. p. 466. Ic. p. 801. Mollugo Belgarum, Mollugo montana Dodonæi. An Mollugo Clusij ? An Mollugo montana Tabernæmontani?

Locus & Tempus. Montium incola hæc est, & in dumetis non rarò abscondita : mensis Aprilis principio prodit : Iunio floret. In asperis quibusdam juxta Rhenum ad Mosam montibus nasci prodit Dodonæus.

GALLIVM LATIFOLIVM, CRVCIATA quibusdam flore luteo.

Cap. VIII.

Descript. MVltos à *radice*, complurib us fibris capillatâ, reptantéque *caules*, profert, dodrantales & plusquam cubitales, geniculatos, quadratos, striatos, hirsutos, ad quorũ singulos articulos quaterna *folia* in crucis formam disposita, hirsuta, oblonga, mucrone obtuso nonnihil, sapore amaro : ad quorum ortum oriuntur *flosculi* cruciformes, verticillati, quatuor foliolis luteis totidemque concoloribus *flaminibus* compositi.



Gallij secundum genus, Trag.: Gallion, Turn. Gallium latifolium, Schvv. Cruciata, Dod. gall. & lat. vt Gesn. hort. quæ Gallio cognata, Cam. Cast. Ic. Cruciata, Cæsalpino, (tenuit Marantha, dubitat Hermolaus.) Cruciata herniaria, Thal. Cruciata 1. siue hirsuta, C. Bauh. pin. Cruciata autem ac Crucialis nominatur à foliorum crucis in formam situ, licèt ad Aparines & Rubiæ similitudinem aliquomodo accedat. Inguinaria etiam Plinij dicitur à quibusdam, fortè quia in hernijs & rupturis plurimùm præstare sibi persuadent.

Trago germ. *dasz ander Megerkraut* : alijs *Gәldt vvaldt Meister*, hoc est Asperula aurea. vt Lob. alibi verò *Geelb. kreutZkraut*. Siles. *Geele Gliegegenge*. Belg. *Crusete* : Gall. *Croisée*.

Locus & Tempus. Geneuæ Martio prouenit. Basileæ & Montbelgardi passim in sepibus, Maio floret : in Italia inter Vincentiam & Villanouam. Dodonæo teste juxta fossis, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio in finem vsque Æstatis reperitur; & quidem cum flore.

Cæterùm facultate Cruciata Dodonæo nonnihil videtur habere adstrictionis, simul cum exsiccatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant : & recentes aiunt ramices hac curari posse, decocto ejus aliquot diebus poto, herbâ verò ipsâ loco impositâ. Folia amara ait Schvvenkfeldius, abstergere & calefacere, atque siccare. Potam thoraci, ventriculo, venis mesaraicis, & visceribus obstructis prodesse, excrementa pituitosa foras propellere, appetitum juuare.

RVBIA QVADRIFOLIA, GLABRA, angustifolia.



Descriptio. HÆc, quàm Gallium Tragi secundum, gracilior & delicatior esse videtur : *foliorum* cætero qui ordine & positu haud absimilis : Verùm angustiora sunt, acutioraque, glabra omninò dicerentur, nisi per ambitum tantùm exigua quadam hirsutie fimbriata essent. *Cauliculi* toti glabri sunt.

Locus. Ab Agerio propè Patauium in Italia collectam nomine Cruciatæ glabræ accepimus.

Figuræ huic ramum Gallij secundi Tragi adpingi curauimus, cùm Guariniana nostra non vsque adeò fœliciter videatur facta.

Gallium latifolium glabrum, C. Bauh.

Descriptio. R*Adice* est tenuit, repente, geniculata : *cauliculis* tenellis, quadrangulis, geniculatis, palmo minoribus : *foliis* è singulis internodijs quaternis, decussatis, glabris, instar Plantaginis neruosis, palidè virentibus, & sesquiuncialibus : *flores* habet paruos, cauliculos verticillarim coronæ modo ambientes, luteus, breuibus pediculis donatos.

Rubia quadrifolia rotunda, leuis, Einsdem.

Descript. EX *radice* capillacea rufescente, *cauliculi* tenues, quadrati, geniculati, palmo altiores, quorum aliqui in ramos brachiati, exsurgunt : ad singula genicula *folia* quatuor rotunda, neruosa, tantillùm aspera, in orbem disponuntur : extremis cauliculorum, *flosculi* albidi, quadrifolij, pedicellis capillaceis insident, quibus *capitulum* paruum, geminum, asperiusculum, succedit.

Rubia hæc quadrifolia rotunda lævis, 3. in prod. 11. in pin. in montibus Heluetiorum, vt Gotthardo, & ad Eremitanos prouenit : hanc & circa Argentinam crescere dicunt.

RVBIA QVADRIFOLIA ITALICA hirsuta.

Cap. IX.

Descriptio. PVlchra est hæc Rubiæ species, *caulibus* cubitalibus & majoribus, quorum geniculis qua-

terna decussatim *folia* circumposita, formâ plantagineâ, neruosa, acuminata, mollia, subhirsuta, duas ferè vncias longa, vnciam circiter lata: *flores* nodis verticillatim circûnascûtur, circa basin decussatis folijs sessilibus, candidi.



Synon. An Hermol. coroll. 532. Alysson cũ quinis folijs, flore albo? Lobel. Obs. p.465. Ic. pag. 800. Rubia læuis Taurinēsiũ C.Bauhin.pin. Rubia 10. siue quadrifolia, vel latifolia læuis H. Lugd. pag. 1180. Rubia læuis Taurinensium Lobelij. Ioach. Burs. Rubia latifolia albo flore globuloso. Eandem accepi ex Italia (vbi & ego eam collegi: Burserus juxta Lucernam reperit) delatam, nomine Stellariæ cruciferæ.

RVBIA QVADRIFOLIA, SEMINE Duplici hispido.



Descrip. *Coliculos* habet dodrante minores, multos ex tenuibus, repentibus, inutilib⁹, *radiculis* surgentes, quadratos, *foliis* quaternis circum nodos decussatim positis, ad Alsinem vulgarem accedētibus, minoribus quã Rubię quadrifolię Italicæ, subrotundis, vnciã minoribus, venosis, nonnihil pilosis, cũ dulcedine quadã amaricantibus, ornatos. *Cauliculi* scapus in ramos binos, hi rursum in ternos, folijs viduos subdiuiduntur, in quorum summitatibus, *semina* bina, hispida, multò minora quàm Stellariæ, nigricantia.

Locus. Neminem reperio qui hanc rubiæ speciem descripserit, quam nusquam etiam obseruaui, præterquam in monte Rosberg propè Masocouium [*Maßmunster* Germani vocant] mense Octobri, inter saxa, locis vmbrosis & frigidis.

RVBIIS ACCEDENS, ASPERVLA quibusdam, siue Hepatica stellaris.

CAP. X.

COmpluribus geniculis intercepta *radicula* tenella summâ tellure serpit, capillaribus fibris demissis: vnde cauliculi surgũt, tenues, quadrati, palmares & dodrantales: ad quorum singula genicula, *folia* radiatæ Rubiæ positu nascũtur, subhirsuta: circa fastigium diuiditur *caulis* in binos ternósve ramulos, ex quibus pediculi *flosculos* sustinent suauiter olẽtes, Valerianæ ferè formâ, cãdidos, è quatuor foliolis cõpositos: *semẽ* paruum rotundũ. Descrip.



An Cæsalp. Rubiæ siluestris genus quoddam, breuiori caule cõstans, fructu subaspero ac nigro? An eid. Alysson Hermolai? *An Rubiæ sil. genus aliquod, Cæs.*

Camer. apud Matth. in h. germ. & Epit. malè pingit & describit Asperulam nostram pro Rubia siluestri. *Camer. not.*

Theodorus Dorsth. Iconem Hepaticæ stellatiæ apposuit quoque Caprifolio, sed ei haud congruit. *Dorsth. repreh.*

Trago Galatij genus, & tertium quidem esse videtur. At infeliciter nomen exprimit, dum Gallion Dioscoridis esse definit Matrisyluam. *Tragi lapsus.*

Stellaria hæc herbula malè pro Caprifolio apud Brunfelsium pingitur Caprifolium enim longè alia herba, imò quasi frutex est. Hepatica 3. ei meliùs dicitur in 4. *Brunfels. error.*

Ignaris pharmacopœis Herba moschata, & Iua moschata dicitur, pro qua etiam non sine errore vtuntur. *Error. quorundam.*

Quibusdam Alysson Dioscoridis videtur, sed folia non respondent. Lonic. Matrisyluam, Aparines speciem dicendam statuit, è semine sc. lappaceo, quòd vt Apparine vestibus adhęrescat. Ast hâc ratione facile quoque Lappam, Aparines genus quis dixerit. Nos propter florum & foliorum similitudinem Rubijs adjungemus. *Alysson non est.*

Synon. Matrisylua, Trago, Cordo in Diosc. Lonic. & Thalio. Mater silua: Hier. Brunsch. Asperula. Dod. gall. [eid. Herba stellaris & Spergula odorata] Frac. & Gerardo: Asperula Dodonæi, H. Lugd. pag. 870. Asperula odorata flore albo, Dod. lat. Eid. de flor. Asperugo Plinij. Hort. Lus. Asperula siue Aspergula, odorata Matrysilua. Asperula, odora Dod. purg. Cast. & Clus. pann. & hist. Aspergula, pandect. à Moreto reform. cap. 63 Asperula aspergula, Disp. Colon. p. 13. Asperula aut Aspergula odora nostras, Lob. in Adu. (vbi quæritur an Mollugo, aut Asperugo Plinij?) in Obs. p. 464. & Ic. p. 801.

Rubra syluatica aspera Gesn. hort. Rubia syluatica alia minor, Eid. app. Alyssum ex descriptione Plinij, In cat. Alyssum Plinij minus, Collect. Alyssos denique Eid. hort. vt & Lac.

Hepatica stellata, Tab. Aparine siluestris quædam, Cordo in Diosc. Asperula 1. siue Rubeola montana odora, C. Bauh. pin.

Nomina linguis. Germani *hertzfreudt*, hoc e. Cordis lætitiam, & Cordialem, nominant: Alij *leberkraut*, Hepaticam, Hepaticam, Epaticam & Iecorariam: alij

lij *Sternleberkraut*, Hepaticam stellarem: Et quæ in filuis maximè reperitur, ideò vulgatiori nomine, *waldmeister* & *wald: Martin* vocant: Belg. *walmeester*, & *Leuerkruyt*. Holl. *weeerraeck*: Gall. *Reigne*.

ocus & empus. Apud Belgas, vbi Maio, Iunio, ac feriùs floret, hortensis est. In Germaniæ montibus, ac etiam monte Iuræ sponte reperitur, Iunio & Iulio, in filuis locis opacis, pingui solo.

ires & us. Facultatem huic, Gallio aliquatenus similem, sed tamen imbecilliorem tribuit Dodonæus. Fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodesse. Reperitur hodie in celebrata illa potione vulneraria, *das Ballenstersch vvunde tranck*, vocata.

RVBIA CÆRVLEA ERECtior elatiórve.

Cap. XI.



escri- to. Plurimum hæc differt à parua illa repente Rubia. Hæc siquidem *caules* surrigit cubito maiores, angulosos: *foliis* vestitos ad genicula radiatis, multis, Mollugini s paribus: ramulorum extremis hærent ex longo pediculo *flores* multi simul iuncti, oblongi, cærulei, circa imū hirsuti, quibus circūposita radiata folia aliquammulta, pilosa, flores superantia, eosque veluti occultantia. Ad Rubiolam hāc cæruleo flore refertur Alysson Turn. à C. Bauhino. Nos potiùs ad sequentem reducendā æstimamus.

non. Dod. Asperulam cæruleam inscribit, vt & Lob. in Ic. p. 801. & obs. p. 465. vbi Alysson Galeni perperam vocari scribit. H. Lug. p. 870. Asperula cærulea Lob. Cam. hort. Asperula flore cæruleo. C. Bauh. pin. Asperula 2. siue cærulea aruēsis.

cus & mpus. In Flandriæ plerisque agris spontè exit annua est, sed ex deciduo semine seipsam serit. In horto mihi floruit Maio, Geneuæ & Lugd.

Rubia parua flore cæruleo se spargens.

scri- o. Palmam non temere excedit pumila hæc Rubia, *coliculos* per terram spargens, plures, quadratos, rubentes, hirsutos, & interdum ramosos: *folia* radiata pro plantulæ portione satis lata, hirta & asperiuscula: *flores* in medio aliquot foliorum, Aparines, sed colore dilutè purpurascente: *vascula* exigua singulis floribus succedunt gemina, cohærentia, nonnihil oblonga, & in summo digitata, in quibus *semen* fuluum, alterâ parte gibbum, alterâ planum. *Radix* subest tenuis, dura, lignosa.

en. Turneron hanc intelligere credimus per





Alysson Plinij & Dioscoridis: Dalechāpium, & H. Lugd. p. 1354. per Asteriam siue Stellariam, Monspeliensium cognominatam. C. Bauh. in pin. per Rubeolam siue arueusem repentem cæruleam: quæ 5. in prod. Cam. hort. per Rubeolam aruensem, flore cæruleo, in agris Bauariæ itemque Hassiæ frequentem.

Geneuæ, vbi altitudinem pedis aliquando assequitur, floret in agris Februarij mensis principio: Monspelij Martio: circa Basileam adhuc Octobri.

RVBIA QVADRIFOLIA verticillato semine.

Cap. XII.



Faciei gratia meritò sanè Rubiis annumeranda plantula. *Radiculâ* exiguâ nititur, nigricante, longissimis fibris per terrā fusâ: *surculi* exeunt numerosi, palmares, rigiduli, repandi, humique sparsi, crebris internodiis distincti, ad quæ *foliola* quaterna exigua, rotunda, nullis pediculis adhærescunt: Ex quorum rursus sinu Descrip.

flosculi apiculorum modo luteoli emicant, verticillatim aggesti. Quos *vascula* sequuntur triquetra, rigidula, albicantia, ac veluti rostello asperiusculo donata: quæ vertebram spinæ serpentis figurâ pulchrè æmulantur. Eorum vt & foliorum densior stipatus in extremis, quàm propter radiculam: Huic plantæ natura saporem amaricantem impressit.

Sapor. An Cæsalp. Crucialis quædam minima in maritimis, quatuor digitorum altitudine: fructu in orbibus pungente?

Synonyma. C. Bauh. pin. Asperula 4. siue verticillata luteola: Asperula verticillata muralis minima, Columnæ.

Locus. Collectam detulit gener Cherlerus ex asperis & saxosis propter Nemausum.

RVBEOLA SAXATILIS, C. BAVH.

Cap. XIII.

Descriptio. Plantula est tota incana, semipalmaris, *cauliculo* tenui quadrato, geniculato, in vnciales ramulos brachiato *floris* parua, aspera, angusta, acuminata, communiter octo, totæ modo dispositæ habet: ramulorum summis *flosculi* plures, exigui quadrifolij, apicibus & minimis pedicellis donati, luteoli insident. In saxosis Galloprouinciæ prouenit Rubeola hæc saxatilis, 6. in prod. Rubeola 3. in pin.

Locus.

Rubeola maritima aspera, C. Bauh.

Descript. *Radice* est oblongâ, tenui, reptante & rufescente: *cauliculis* pluribus, geniculatis, biuncialibus, per terram sparsis, & capillaceis fibrillis terræ affixis, *foliolis* pluribus, breuibus, acuminatis, virentibus & asperis, cauliculos inordinatè cingentibus: *flosculis* minutis, pallidulis. Hæc Rubeola maritima aspera 7. in prod. Rubeola 5. in pin. copiosè in littore maris Mediterranei non longè Monspelio, & etiam Massiliæ occurit.

Synonyma.

Asperula hexaphyllos purpurea.

Descript. Quam C. Bauhin. in pin. Asperulam 3. siue hexaphyllon purpuream nominat, ea apud Hist Lugdunensem p. 1157. Myagri alterius minoris Dalechampij intitulatione pingitur, & ab herbariis quibusdam exhibetur, *radiculis* multis, candidis, tenuibus, *foliis* Erythrodani, minoribus pallentibus: *cauliculis* multis, pede altioribus: *flore* in summo cauliculorum vertice copioso, purpurascente: *semine* minutulo, pingui & oleoso.

Locus. In agris & nonnunquam in hortis gignitur.

GALLIVM VETERIBVS ET IN genere. Cap. XIV.

Etymon. Gallium, siue Galerium, aut Galatium (γάλλιον, γαλλέριον γαλάτιον:) nomen ex eo traxit, quòd coaguli vice γάλα lac cogat & coagulare teste Galeno & Dioscoride, qui ipsum ramulo folio Aparine simillimo, ipsóque recto, & in summo flore melino, tenui, denso, ac multùm odorato, describit.

Galiopsis. Gallij appellationem Plinius ad Galiopsin retulit. Cæterùm, plantæ, quibus Gallij vox adscribitur, plures occurrunt, de quibus posthac separatim dicturi sumus. Rectiùs autem sentire eos nulli ampliùs dubium sit, qui Galion plantam illam constituunt, quæ propter foliorum tenuitatem in omnibus Aparinæ simillima est, atque inter cæteras notas florem luteum in cacumine possidet. Maximè verò decipiuntur, qui Galion Dioscoridis eam esse; tantam existimant, quæ Crucialis herba à nonnullis nuncupantur.

GALLION VERVM: ET NONnullæ Gallij species.

Cap. XV.



Descriptio. Ractu contumaci *radiculâ* donatum est, longo tractu repente, tenui, lignosâ, fuscâ: ex qua virgulæ surgũt dodrãtales, & cubitales, tenues, subhirsutæ: *folia* ad genicula ex interuallis radiatim caulem ambiunt, longiora & angustiora quàm Rubiæ siluestris, læuia, nitentia: *flosculi* copiosi in racemulos digesti, odorati quorum singuli quatuor foliolis stellarum radices imitatis constant, succedentibus vnicuique binis *seminibus*.

Synonyma. Gallium hoc flore luteo inter Gramina prouenire, & ingruentem tempestatem suauissimo odore pronunciare, suauiúsque etiam apparente Iride olere, testatur Camer. hort.

Gallium [vt Matthiol Lac. & Castor vocant] officinas ignorare falsò credidit Cornarius.

Gallium, Fuchs. Dod. Lon. Anguill. Apollini & Nomencl. pann. Gallium luteum, Lob. in Adu. & Obs. p. 467. ac Ic. p. 804. Thal. Hort. Lul. Ger. & Ponæ in Baldo. Gallium 1. Tabern. ic. & hist. vbi & Gallium Dioscoridis, & Gallia muschata quorundam. Gallium tenuifolium, Schvvenckf. Gallium aruense luteum, C. Bauh. apud Matth. Gallium 1. siue luteum, Eid. phyt. & pin. Gallium luteum Matthioli, H. Lugd. pag. 1088. Galion, Cordo in Diosc. Lob. Obs. p. 467. & Gesn. cat. Galion, Lappagini similis herba, Cæsalp. Galion, herba vulgaris, minor quàm Aparine, Eur. Cordo. Galion, Gesn. de lacte, & Trago, cui & Galij 1. genus. Gallion, species Aspergulæ, Cordo in Mitrid. Andromachi: Aster Atticus, Aspergula minor quorundam, Gesn. cat. cui & Bubonium. Spargula Cordo supra Mattiatum.

Nomina linguarum. Γάλιον siue γάλλιον, Germ. *Mergerkraut*, *Walstro*, *Wegstro*, *vnser framen Berstro*, & *libkraut*: Saxonibus & Misnicis *labkraut* & *Rayurntzen*. Belg. & Flammandis *Walsthroo*. Gall. *petit Muguet*, *Aspergoute mineur*. It. *Galio*. Hisp. *Coaia lache yerua*. Angl. *Maydes here*: Boh. *Syrysstio Wa Bylina*: Hung. *Tey sugoryto fiu*, & *zent Iuan veraga*, h. e. Flos S. Ioannis Bap.

Locus. Tempus. Nascitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, solo lætiore: Iulio & Augusto floret.

Vires. vsus. Facultatem, auctore, Galeno, exsiccatoriam obtinet, & subacrem. Flos eius, vt Dioscorides ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit: miscetur cerato rosaceo: insolatur donec albescat: & tale acopum est lassitudinibus vtile.

Radix

Radix, eodem teste, venerem excitat. Florem tusum & impositum sacris ignibus mederi scribit Scvvenckfeldius: item contra cancrum & cancrosa vlcera commendari: fotu articulos luxatos restituere: comam in lacte maceratam illud coaguli modo condensare.

Gallium flore pallido.

Descriptio. RAdicem habet fibrosam, repentem: *caules* quadrágulos, articulis distinctos, cubit...: *folia* ad genicula ex interuallis radiatim caulem ambientia, prædicto maiora & latiora: *flores* pallidè luteos, minimos, in racemulum digestos, non tamē vt illud ita copiosos, nec ita odorosos Maio

Locus & Tempus. floret locis humentibus circa pratorum fossas & riuulorum margines.

Hoc Gallium Tabernamontano secundum est quoad descriptionem, eius enim nullam proponit figuram.

GALLIVM ALBVM.



Descriptio. NOn malè Gallio albo nomen huic fecerūt quidam, adeò inter se totá facie conuenit: *coliculi* similiter tenues, sarmentosi, ramosi, quadrati, geniculati: *folia* stellata, Gallij, multa, coliculorum genicula ambiunt, sapore subacri: *flosculi* Aparines, quadrifolij, exigui admodum, sed conferti, candidi: *semina* gemina, rotunda, pusilla: *radix* reptat, quanquam & ex reptantibus coliculis fibris demissis se quoque propagat.

Nomen. C. Bauh. pin. Mollugo 2. siue montana angustifolia, vel. Gall. album latifolium: Gall. tertium Trago: Gallium album, Lobel. in Adu. Cam. hort. & Thalio: Galion candido flore, Cordo in Diosc. & Cæs. Mollugo 1. Dodon. H. Lugd. & Tabern. Mollugo vulgatior herbariorum, Lobel. in obs. p. 465. & Ic. p. 802.

Locus & Tempus. Floret Maij principio circa Burcken, & inde versus Kentzinguen.

Gallium flore rubro Sprengerianum.

Descriptio. MAgna segete ramulorum terram operit rubrum Gallium, magis patulum, quam procerum: *caulibus* angulosis tenuibus, ex saturato virore rubentibus, admodum ramosis & rigidiusculis: geniculis *folia* accrescunt radiata in stellæ morem, tenuia, satis rigida, & veluti pungentia *flores* inter folia crebri, Gallij albi floribus pares, sed colore coccineo saturatiore tincti, quadripartiti.

Synonyma. Clusius hist. Gallium flore rubro inscribit, ac ab inuentore Sprengero Gallium Sprengerianum cognominandum putat. C. Bauhin. pin.



vocat Galliū 2 siue rubrum.

Locus & Tempus. Hanc stirpem primus in Italia obseruabat D. Sprengeri filius, ipsam que plantam cum semine in patriam referebat. Floret Æstate, semen sub Augusti finem maturū est. Vidi autē ego mensis Septembris principio Basileæ florens in horto D. Camicleeij.

RVBIA SPICATA.
CAP. XVI.



Descriptio. ANgulosis quoque *caulibus* est Rubia spicata, tenuibus, coloris cinerei, in ramos plures, pede longiores, diductis: ad quorū genicula radiata *folia*, Aparines non maiora: *rami* in *spicas* abeūt semipalmares, atque etiam palmo longiores, glumis lōgis ... ramo appressis, è quorum sinu *flosculi* tenelli videntur erumpere.

Ferd. Imperato Rubia spicata, planta Candiæ propria. Clus. hist. Rubia spicata Cretica C. Bauh. pin. Rubia 12. siue latifolia spicata.

Nom ratio. Rubia quidem à similitudine quadam, quam eius folia cum Rubiæ foliis habere videntur, nominatur: & spicatæ cognomen additur, quia summi cauliculi & rami in spicæ formam desinunt. Cùm autem tota planta nonnihil aspera sit: non minùs commodè Aparinem vel Asperuginem appellandam suspicatus est Clusius.

RVBIA MARINA NARBONENsium. CAP. XVII.

Descript. RVbia marina frutex est qui cubitales possidet *caules*, angulosos, candicantes, duriusculos, multos, è *radice* crassa, lignosa, rubente, singulari, longiuscula, prodeūtes, iam simplices, iam ramosos, internodijs modò breuioribus, modò longioribus distinctos: *folia* verò articulis adnata aliàs frequentiora, aliàs confertissima, inalbent, breuia admodum, angusta, acumine leuiter pungentia, sapore nullo: *flores* parui, longi, palle-

icones *Similar* exprimit nostram *figuram* potissimùm in floribus.



Rubia marina, Camer. apud Matth. & hist. germ. Clus. hisp. & hist. Rubia marina Narbonensium, in Adu. & Ic. pag. 799.

C. Bauhin. pin. Rubia 9. siue maritima: Erythrodanum marinum H. Lugd. p. 1357. & Cruciatis maritima Cæsalpini. *Sedgeum* Cæsalpini Crucialis sit minima quatuor digitorum ego ad hanc non refero.

Locus & tempus. Monspelij apud mare abundat: floret Vere & Autumno. Frater in littore Veneto collegit, florentem Iunio. In mediterranei maris, quod Hispaniam & Galliam Narbonensem alluit littoribus frequentem etiam nasci testatur Clusius.

SPERGVLA. CAP. XVIII.



Descriptio. PAlmaris aut tripalmaris est planta, ad cubiti etiã altitudinem excrescens, *caulib.* multis, teretibus, frequenter geniculatis, sub hirsutis, ramosis: *folia* ad singulos articulos numerosa, radiatim vt in Galio caulem ambiunt tenuitate eius quę pari, sed nequaquã ita rigida, verùm flaccescentia, superiora cum coliculo leuiter hirsuta, auersa parte sulcata, sapore nullo euidente: *capitula* in ramulorum fastigiis multa, singula singulis pediculis donata (quorum vnus aut alter deorsum pendet, alij serriguntur, vt in Holosteo caryophyllæo aruensi Tabernæmontani) Alsines similia, hirsuta: quæ in *flosculos* albos è quinque foliis compositos explicantur, *apicibus* luteis, quibus succedunt vascula Alsines, semina continentia pusilla, nigra: *radix* subest singularis, recta albis raris fibris donata.

Dod. gall, ait Spergulam officinis & antiquis incognitam nisi sit Sesamoides minus, cuius historiæ satis conuenire scribit. Idem tamen sub Elatines specie collocandam censet. De purg. verò, & in fol. lat. vulgò in Brabantia *Spuerie*, atque inde latinè Spergulam appellari refert, & nonnullos Polygonum nominare, quòd lactis abundantiam bubus promoueat: non esse tamen Dioscoridis Polygonum, sed multùm ab eo differre concludit.

Spergula Spagina Lob. Lob. in Obs. p. 467. itémque Ic. p. 803. Saginæ Spergulam inscribit, & Polygonum *knauvel* Germanorum Tragi asserit. Sed secundum opinionem Dodonæi aliud ab hac Spergula censetur esse illud Polygonum.

C. Bauhin. pin. Alsine Spargula dicta 1. siue maior [Est & et Alsine Spergulæ facie media, & Alsinæ Spergulæ facie minor.] Spergula H. Lugdun. p. 1331. Alsine tenui folia altera, vel terrestris altera τριχόφυλλος, Col.

Locus & tempus. Montbelgardi in agris inter segetes prouenit: floret Iunio, Iulio & Augusto. Seri in agris & potissimùm quidem Autumno, vt Hieme, ac primo Vere, cùm alia pabula defecerint, bubus præbeatur, testis est Dodonæus.

Vsus. Pabuli igitur causa seritur, nec alium vsum, quod constet, habet. Semen quidem vomitione pituitosos humores educere plerique referunt: estur tamen à gallinis & columbis, quæ non solùm citra noxam id ipsum sublegunt, verùm etiam, hoc pastæ, & oua plura, & citiùs excludere creduntur.

Spergula purpurea.



Descrip. SPergulam purpuream voco herbulam *radice* singulari, longa, crassiuscula, apophyses quasdam è lateribus emittente, sapore betaceo: *caules* multi, per terram sparsi, vt in Polygono 3. Tragi, dodrantales & minores in ramulos diuisi, ad quorum singulos nodos *folia* stellatim adnascũtur, tenuia, semuncialia circiter, qualia Spergulæ, alia aliis maiora, plurimùm glabra, rariùs hirsuta: quibus ad exortum veluti squamulæ duæ, albæ, vt in Polygono, circumponuntur: sapor herbaceus: in extremitate ramulorum variè diuisorum *flores* multi purpurei Anagallidis phœniceæ floribus similes è quinque foliolis compositi, alij recti, expansi: alij penduli, occlusi, calyce quinquefolio oblongo, herbaceo, subhirsuto, pediculis longiusculis hirsutis nixi, positu florum Aspergulæ: *semen* in capsulis Spergulæ minutissimum, arenæ subtilioris instar fuscum, aut cinereum.

Locus. Plantam hanc antè nunquam visam reperi florentem mensis Maij medio, itineri à Beblingen versus Stutgardiam prope pagum *Faingen an den fildern*, secus viam arboribus haud consitam, nec herbosam. Basileæ etiam ad Wisam in sabuletis & salicetis haud infrequens ab aliis obseruata.

Spergula marina nostras.

Descrip. CRassiore est *radice* quàm mediterranea Spergula, ex qua *caules* similiter multos profert

palmares

palmares & pedales, ad quorum genicula nascuntur radiata in orbem *folia*, spergulæ jam dictæ modo, crassiuscula, salsa: ramulorum cacuminibus *flores* è calyculis hirsutis erumpunt, similes, quoque forma sed colore lutei; vascula nonnihil turbinata *semen* continent.



Perpendendum an non hæc apud H. Lugdun. eâdem p. 1385. Spergula marina inscribatur, licet nostra magis brachiata & minor sit. Verùm hæc euenire possunt ratione locorum.

Locus & Tempus. Mense Septembri reperi apud lacum salsum propè Monspelium quà ad mare itur.

RVBIA CYNANCHICA.

CAP. XIX.



Descriptio. NOn pauca habet cû Gallio cômunia, cujusmodi sunt repatrix *radix*, lignosa, *folia* ad ramulorum genicula, radiata, perinde angusta & splendentia, sed longiora, pauciora: *ramuli* quadrati tenues, cubitales & minores etiam, plærumque in terram proni: *flosculi* lôgè pauciores quàm Gallij, nec racemosi, quadrifolij, rubentes, aut ex rubore in album fatiscentes, majores & longiores, quàm in Rubia angulosa non aspera: nullus flori odor. Plantæ sapor exiccans: *semen* ferè geminum, Aparines modo, oblongum nonnihil læve, pulpa alba.

Synon. An Tab. Ic. & h. Gall. album minus, *klein vveisz Megerkraut*: Gall. quartum? Gesn. hort. Rub. species silu. multò minor, circa Bononiam Squinathica aut Herba vitæ appellata: Eid. coll. Rubiæ paruum genus, Aspergula, & Rubiæ cognata. H. Lugd. pag. 1185. Cynanchica, quòd ad anginas sumpta & admota valeat.

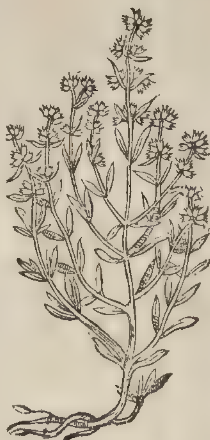
C. Bauh. pin. Rubia 6. siue cynanchica (tradit ille prætereà & describit Rubiam cynanchicam saxatilem, circa Valentiam Delphinatûs à D. Bursero collectam:) Aspergula herba repens Gesn. coll. Saxifraga altero Cæsalp. Gallium tetraphyllon montanum cruciatum Columnæ.

Locus & Tempus. Geneuæ florebat mense Maio & Iunio *au plain palais*: Basileæ multis in locis adhuc Octobri: Monthelgardi in collibus vrbi vicinis, Iulio & Augusto in sabuletis & macris locis prouenit.

Vires. Cynanchica Rubi... siccat absque morsu: & ad anginas vtilissima est, sumpta & admota.

IVNCARIA.

CAP. XX.



Descriptio. HAbet in singulis geniculis bina *folia* ex aduerso sita, Asperulç odorato flore folijs quodammodò similia, breuiora tamen & Lini satiui folijs non absimilia: frequêtes ramuli ex alarû sinu prodeût, similibus foliis præditi, copiosos, paleaceos, candicâtésque proferentes *flores*: *semen* deinde exile, nigricâs: *radix* tenuis est, candicans, non viuax, sed singulis annis semine deciduo, nouellæ plantæ enascuntur, illo ipso anno etiam sub finem mensis Augusti.

Gallio rubro aliquatenus similis Clusio. Clusius descriptionis author propter foliorum quandam similitudinem, hanc herbam, quã Salmanticenses à junceorum cauliculorum forma & gracilitate Iuncariam appellant, Gallio rubro flore præfigendam judicauit.

Synonyma. Lob. in obs. p. 462. & Ic. p. 757. & Gerardo, Iuncaria Salmanticensis Clusij. Iuncaria, Tab. Cynanchicæ species, H. Lugd. p. 1185. Rubia 8. siue linifolia aspera, C. Bauh. pin.

Locus & tempus. Prouenit locis arenosis, inter vinera, secundo à Salmantica miliari. Floret Iulio: semen Augusto maturum est.

ARENARIA.

CAP. XXI.

Descriptio. DElicatula plantula, vix palmaris, ex *radiculis* longiusculis, albis, crebris geniculis intercepta, ramulos satis frequentes profert tenuissimos: *folia* ad radicem multa vncialia & geniculis inferioribus circumposita, semunciâ longiora, sed insignis tenuitatis, vnà cum minoribus quibusdam adjunctis: at per articulos bina, in superioribus verò radiatim penè disposita, breuia minutáque, vt nihil suprà, verticillos imitata, hirsutiem interdum per coliculum exhibet, extremísque ramis *florem* Spergulæ, album, minorem, calyci insidentem viridi, foliosó,



D. Stephano Sprengero à quo primò accepi dicebatur Polygoni vel Holostei genus. It circa Vlmam collegerat.

CRVCIALIS FRVTICOSA, CÆSALP.

Cap. XXII.

Descriptio.

CRucialis quædam dodrant[illegible]lis, fruticosa: *ramulis* tenuibus: binis *foliolis*, angustis, in singulis geniculis: in alijs grana singula acetabuli figura in quinque barbulas desinentia, parua, dura, viridia, & striata: intus *semina* bina continentur: oritur in montibus.

Cùm quænam hæc fruticosa sit nos lateat, eam post Rubiolas relinquimus, eò quòd & ipse Cæsalpinus eam post illas locauerit.

ASPARAGVS ET CORRVDA in genere.

Cap. XXIII.

Asparagi generalis [illegible].

ETsi Asparagus, vel Atheniensium more Aspharagus [ἀσπάραγος, vel Attico more ἀσφάραγος] vel Sparagus, vt officinæ detracta syllaba dicunt, Galeno 2. de alim. teste, generatim quidem omnes propè modum coliculos teneriores, & teneriora germina seu olerum & herbarum, seu suffruticum, seu fruticum, arborúmque denotet: attamen peculiari generi plantæ etiam tribuitur, quæ sic dicta, quòd cauliculos hos, qui [illegible] germinatione è terra prodeunt præcipuos habeat.

Generū [illegible].

[illegible] Dioscorid. [illegible] Asparagus in petrosis [ἀσπάραγος πετραῖος] nascens, quem Myacan[illegible] [illegible] murinam spinam) vocant, [illegible] *Et paulò inferius.* Quidam [illegible] [illegible]quis arietis cornua contusa de[illegible] [illegible]gum quoque (κηπαῖον, altilem, vet. [illegible]tra: quod tamen probabile mihi non [illegible] [illegible]tilis autem hic Asparagus, frutex est ramo[illegible] folijs numerosis, longis, Fœniculo proximis: radice rotunda, grandi, tuberculum [nodum, Cor.] habente.

Galenus 2. alim. duo quoque Asparagi genera memorat, βασιλικὸν regium, & ἕλειον palustre.

[illegible]

Theophrasto 6. hoc 1. ἀσπάραγος [hanc solam vocem per geminam Asparagum, Corrudam Gaza vertit] ex toto aculeata est, & nullum juxta aculeum folium gerit. Et 6. hist. 3. ait juxta aculeos pusillum quiddam clauæ simile producere: ex quo flosculus tandem ipse erumpat: radice largâ, altâ, numerosâ, eâdémque tam crebrâ inniti, vt pars superna radicum tota connexa & continua reddatur, ex qua vel ipsorum caulium prouentus factitetur, &c.

Siluestres fecisse naturam Corrudas, vt quisque demeteret passim: sed ecce & altiles spectari Asparagos, hortorum curâ, testatur Plinius lib. 19. cap. 4. Et ait hinc ejusdem libri cap. 8. Omnium hortensiorum lautissima cura Asparagis. De origine eorum in siluestribus curis abundè dictum, & quomodo eos juberet Cato in harundinetis seri. Est & aliud genus incultis mitius Corrudâ (Asparago hoc spinoso vt sponsæ coronarentur apud Bœotios in more fuisse, tradit Alex. ab Alex. c. 5. l. 2.) passim etiã montib. nascẽs, refertis superioris Germaniæ cãpis, non infaceto Tiberij Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci similimã Asparago. Nam quod in Neside Campaniæ insula spõte nascitur, longè optimum existimatur. Hortensium [hortense, Dal.] seritur spongijs. Est enim plurimæ radicis, altissiméque germinat. Viret thyrso primùm emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigiatus in toros striatur. Potest & semine seri. Nihil diligentiùs comprehen sit Cato, nouissimúmque libri est, vt appareat repentinam ac nouitiam viro curam fuisse. Locum subigi jubet humidum & crassum. Semipedali vndique interuallo seri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti: videlicet semine tum tantùm serebãtur. Id fieri secundùm æquinoctiũ vernum. Stercore satiari, crebrò purgari, caueri ne cũ herbis euellatur Asparagus: primo anno stramento ab Hieme protegi. Vere aperiri, sarriri, runcari. Tertio incendi verno. Quò maturiùs incensus est, hoc meliùs prouenit. Itaque harundinetis maximè conuenit, quæ festinant incendi. Sarriri jubet idem, non antequam Asparagus natus fuerit, ne in sarriendo radices vexentur. Ex eo velli Asparagum ab radice. Nam si defrangatur, stirpescere & intermori. Velli, donec in semen eat. Id autem maturescere ad Ver, incendíque: ac rursus, cùm apparuerit Asparagus, sarriri ac stercorari. Ac post annos nouem, cùm jam vetus sit, digeri subacto solo, stercoratóque. Tum spongijs seri, singulorum pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim vti, quoniam aliud herbarescerei. Nec quicquam postea tentatum vtilius apparuit, nisi quod circa Idus Februarij defesso semine aceruatis paruulis scrobibus serunt, plurimùm maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus, spongias factas post æquinoctium Autumni disponunt pedalibus interuallis fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solùm quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & Corrudam. Hũc enim intelligo syluestrem asparagum, quem Græci Orminum aut Myacanthon vocant, aliísve omnibus. Inuenio nasci & arietis cornibus (fabulosum vnúmque id sibi videri scribit Dioscor.) tusis atque defossis. Lib. 20. cap. 10. ait syluestrem Asparagum aliquos Corrudam, aliquos Lybicum vocare, Atticos Orminium, cujus efficacior vis & candidior major. Lib. 21. cap. 16. concludit in totum spinam esse Asparagum.

Asparagus optimus vbi

Corruda Asparagus.

Myacanthon.

Libycum. Orminiũ.

Cornarius, nostro judicio, acriter est reprehendendus, dum ait Asparagum palustrem Galeni, Dioscoridem petræum aut Myacantham appellare, & de ipso etiã prodi affirmare, quod si quis arietis contusa cornua defodiat, nasci Asparagum, vt sic satiuus ex siluestri fiat: Plinium verò Corrudam & siluestrem Asparagum vocare.

Corn. opinio reprobanda.

Reperio antiquos Græcos, inquit Fallopius in Epistola ad Mercurialem, vnde vox ista originem traxit, nõ solùm Ἀσπάραγον sed etiam ἀσφάραγον

ραγον appellasse rem, de qua loquimur. Ἀσπάραγος quidem communior erat appellatio, quâ totâ fermè Græcia vtebatur: ἀσφάραγος verò magis selecta vox, quasi solis Atticis reseruata, vti ex Athenæo conuiuiorum lib. 2. & ex Galeno lib. 6. simplic. & 2. alim. colligere possumus, videmusque (nisi scriptura mendosa sit) hoc confirmatum apud Theophrastum, cùm aliquando ἀσπάραγον, aliàs verò ἀσφάραγον in hist. pl. scriptum reperiamus. Vnumque hoc subinde addam, quod apud eosdem Græcos ἀσφάραγος guttur ac fauces aliquando significat. Quanquam Apion Grammaticus tollendę homonymię grat. à non ἀσφάραγον, sed σφάραγον scribēdum dixerit, veluti multi, etiā teste Eustathio, in hoc Homeri loco fecēre, qui non ἀσφάραγον sed σφάραγον scribendum judicauerunt. Dicitur autem ἀσπάραγος, quasi ἄσπαρτος, i. e. ὁ σπαρτὸς, nō satus, quia, vt inquit Atheneus, inter omnes asparagos, hi qui minimè sati sun, principem locum tenent, atque ijdem medentur omnibus internis morbis: qui verò seruntur, non in eodem pretio sunt. *Quid autem* per Asparagum intellexerit antiquitas, satis constat ex eodem Athenæi loco, atque ex Galeni 2. alim. & ex libro de attenuāte victu, quos secutus Oribasius 2. & 3. coll. & Paulus & Aëtius libr. 2. hæc nos docuerunt. Quatuor sc. esse Asparagorum genera, quorum primum illud erat in ordine, quod omnia olerum gemina, aut caules tenerrimos, sub se continet, cùm primùm illos planta ad flores, semināque procreanda, aut fructus sustentandos emiserit, talesq; ie sunt, vt cocti, aut crudi esui aptè accommodentur. Vnde teneros Brassicæ cauliculos ἀσπαράγους vocabant antiqui, ita etiam & reliquorū olerum, vt Bliti, Lactucæ, Atriplicis, Maluæ, Betæ Napi, Raphani, Lampsanæ, Nasturtii, Pyrethri Brassicæ syl. ac similium, quib. hoc primum Asparagorum genus continetur. *Cui adiungamus* secundum, quod sub se omnia germina, aut recētes cauliculos τῶν θαμνώδων fruticum [vt Rusci, Oxiacanthæ, Viticis, &c.] sc. complectitur, qui tenerrimi erumpentes esui apti sunt: nam quæ Vere primò erumpunt germina, hujusmodi etiam ab antiquissimis scriptoribus Asparagi nomine donata sunt.

His addamus iam tertium genus quod in quibusdam plātis quę ἐπιτειόκαυλες sūt, neq; inter olera domestica, aut syluestria, neque inter frutices cō memorantur, proueniunt, suntq; tenerrima illorū germina, aut cauliculi, antequam flores vel fructus protulerint, Vitis enim albę Bryoniæ dictæ, & vitis nigræ viticulæ asparagi nomine ab Antiquis in cibos assumebantur: ita & caules teneri claphobosci & Hipposelini, & Anonidis, nostrique temporibus additus lupuli & equiseti cauliculus tenerrimus, quæ plantæ omnes olera neque sūt neq; caulē annosiorē proferūt, illa tamen que partes tenerrimæ dum erumpunt, pro asparagis ad mensas veniunt: & quamvis asparagi isti à scriptoribus nuncupentur, alias tamen proprias appellationes possident, videnturque quasi impropriè Asparagorum nomine donati cùm quartum genus, ad quod jam venio, illud sibi propriè, asciuerit. *Sit itaque Asparagi quartum genus* quod sub se plantam continet quādam quę propriè & peculiari quadā dote ἀσπάραγος, & Asparagus à Scriptoribus tam Græcis, quàm Latinis vocatur. Quæ planta Asparagus propriè dicitur, & cùm tenerrima est & noua, nondumque se in spinas aut folia, aut capillamenta explicauit, antiquorum, & nostrorum hominum etiam mensis valdè digna, est eodem nomine insignita, quo tota planta, ob summam quam inluit cum palato & sanitate corporis humani gratiā, atque vti de facie multiplicem nouimus plantā hanc esse, multiplicem item legimus apud Scriptores, quoniam Asparagi petræi meminit Dioscorid. & Galenus, necnon Asparagi myacanthini vel myacanthæ dicti, Regij verò meminit idem Galenus & Oribasius: montani Athenæus, ἑλείου hoc est palustris Asparagi idem Athenæus, Gal. Orib. Paulus, & Ætius mentionem fecēre, vt etiam κηπαίου, id est hortensis Paulus solus: Inter Latinos verò Asparagi satiui meminit Columella, quem Asparagum simpliciter, vel hortorum corrudam vocat Plinius: Asparagi quoque siluestris meminit Plinius, idem & Palladius. Et quamvis plures sint voces istæ, non ob id tamen mea sententiā, plura quàm tria infima Asparagorum genera significant, Myacanthinum sc. siluestrem, & Myacanthinum cultu emollitum, tertium palustrem, neque alia sunt Asparagorū genera ab his tribus, quæ dixi, distincta, &c. Sententia autem mea hæc est, magis probandas esse radices syluestris, illásque asseruandas, & in medicamentis collocandas; primò quidem quia in locis saxosis oriantur, sintque duriores, & ob id etiam incorruptiores seruari possint. Secundò, quia sylvestr. Asparagus efficacior est ad omnia. Tertiò, quia in satiuo inest vis quædam φθορόποιος, & quasi venenata, cùm dicat Dioscorides vim ipsius sterilitatē ac infœcunditatem parere, quâ malâ qualitate fugiendam esse censeo. Quam ob rem, vt jam finem faciam [inquit Fallopius, cujus, verba hactenus recitauimus] assero de syluestri tantùm locutum esse Dioscoridem: Et si de vtroque, *syluestrem* tamen, ipsius sententiā, meliorem, ipsumque cùm ejus vsus sit tutior, asseruandum. *Satiuum* verò ad delitias mensarum, ac ad gulæ irritamenta esse magni faciendum.

Radicibus silu. Asp. par. in medicamentis vtendum.

ASPARAGVS HORTENSIS ET Pratensis.

CAP. XXIV.

Descriptio.

Cordus Asparagum satiuum & campestrem tam editis, quàm planis locis nascentem sic describit: Asparagus caules emittit primo Vere teneros, longos, teretes, virides, glabros sine folijs, ab vno cespite plures, qui paullatim in numerosos, tenues, lentos, diuiduntur ramos, & virgas & circa has *foliola* frequentia, vnciæ longitudine, indiuidua & capillorum aut setarum modo tenuia: tota itaque herba cum Fœniculo aliquam in folijs similitudinem habet, & duûm cubitorum altitudinem petit. *Flores* Sole in Geminos transeunte circa ramulos copiosos, paruos, & pallidos producit, & post eos *baccas* Pisi quantitate, rotundas, rubentésque, intus carne sua duo aut tria nigra & corneæ soliditatis *semina* claudentes. *Radicibus* nititur perennibus, numerosis, ab vno transuerso, & propter caulium vestigia, aspero, villoróque dorso, vtrinque in obliquum descendentibus, longis teretibus, lentis, foris cineraceis, intus autem candidis, quibus dulcis & glutinosus est sapor: *coliculi* item adhuc teneri admodum suauem saporem habent, sic ipsa etiam semina.

Alterum Asparagi genus Cæsalpino, crassiores habet, & gustui gratiores asparagos, quàm primum [Corruda] sapore quodam fungos Prunulos imitante: caules breuiores, per se stantes: longiores ramulos: foliola mollia, non pungentia: flosculos longiore pediculo pendentes: fru-

ctus paulò crassiores, in quibus semina ad summum sex nigra continentur: amat hortorum vmbrosa: floret Vere.

Synonyma. Caetera. Asparagus, Brunfels. Tragor [qui non bene distinguit à Corrudà, quam ei ignotam fuisse suspicamur] Matthiol. Fuchs. Dod. gall. Cordo in Dioscor. & hist. Gesn. horto (vbi majoris & minoris meminit. An eid. in append. Asparagus Italicus, in nonnullis Germaniæ hortis crescens, & à Germanico differens? (Lon. & Eluchasi Tab. 11. quem tamen figura non exprimit. Asparagus altilis, Fuchs. Turn. & Tabern. Asparagus domestica Bellon. Asparagus altilis Diosc. idem cum satiuo & hortensi, Anguil. Asparagus satiuus, Lac. Cast. H. Lugd. pag. 610. & Germ. Asparagus hortensis, Hort. Lus. Dod. lat. Lob. in Adu. & Camer. Asparagus domesticus, Eyst. Aspar. domesticus vulgaris, Lobel. in Obs. pag. 458. quoad titulum.

Ἀσπάραγος: Germ. *Spargen*: Belg. *Asperges*, nonnullis *Corallcruyt*: id est Herba coralli, à baccis coralli instar rubentibus: Gall. *Esparge*: It. *Asparagos*: Hisp. *Esparagos*: Angl. *Sperage*: Boh. *Vromovve koreny*: Hung. *Sparga*.

Locus. Asparagus folio molli 1. siue satiua, C. Bauh. pin. qui cum in pratis Alsatiæ Basileæ vicinæ, & in pratis ad Danubium sitis, & in Burgundia circa Vesontium sponte proueniat, hunc Plinium intelligere censet, cùm in superioris Germaniæ campis prouenire scribit, & Clusio dici Asparagum mitiorem sponte nascentem Hisp. & hist.

Asparagus altilis vbique in hortis frequens est.

Asparagus marinus.

Descriptio. Minimi digiti ferè crassitudine sunt lignosa *virgulta*, in tortuosos ramos diuaricata, per quos *folia* breuiora, crassiora, latiora, robustioràque quam in altili Asparago, multò majora molliorâque quàm Corrudæ: baccæ duplò Iuniperinis majores, rubentes, aut nigricantes, *semina* complectuntur quatuor aut quinque majuscula.

Asparagus palustris Galeni. Et hic est Asparagus ἕλειος, cujus meminit Galenus lib. 3. alim. Voco autem palustrem hunc Asparagum, quia prouenit apud lacus palustres propè mare Monspelij. Qui præterea hic describitur, non multùm differre videtur à Regio, *A Regio quid differat.* siue eo qui in hortis colitur, & tum à Fuchsio, tum à Matthiolo pingitur, nisi quod videtur contrahere salsuginem aliquam propè mare. Baccæ etiam, vti dictum, majores videntur, folia etiam crassiora & firmiora. Præter has notas & alia occurrit, quâ à vulgari distinguitur, nempè color subcæruleus, vel cinereus, non viridis, qualis in vulgari.

Synonima. C. Bauhin. pin. Asparagus folio molli 3. siue Asparag. maritimus crassiore folio: Asparag. ἕλειος siue palustris Galeni: Asparagus palustris Matthiol. Anguill. & Tab. Asparagus marinus Clus. hisp. & hist. itémque Camer. Asparagus maritimus Dioscoridis Lob. in Adu. & Ic. p. 786. Asparagi alterum genus Cæsalp. [hoc Asparagi genus alterum Cæs. huc non referimus.] Asparagus syluestris Gerardi.

Indicandum hîc erat, Asparagum hunc maritimum Dioscoridis Lobelij in Obs. 458. Asparagi domestici vulgaris titulo donari, & tamen pro maritimo inibi describi. Clusius Corrudam negat, & Asparagi altilis genus asserit, & quia maritimis decliuioribus & herbidis locis sponte prouenit, marinum vocat.

Locus & tempus. Monspelij ad mare prouenit, floret Aprili: baccas maturat Augusto vel Septembri.

Asparagus platycaulis.



Descriptio. Monstrosa nostro judicio Asparagi hortensis varietas hæc data nobis fuit à D. Friderico Meyer Argentinæ: qui narrabat primo Vere in horto Ill. Comitis à Leiningen propè *Creutznavv* in Palatinatu, & quotannis tali formâ prodire. *Caulem* exerit tricubitalem, vnciam latum compressum, striatum, ex quo vtrinque ramuli prodeunt quales Asparagi vulgaris, temerè & nullo ordine positi. *Foliola*, *flos* & *fructus* qualis vulgari.

Icon. Figuræ Asparagos è radice emergentes, & flores cum fructu & Acinis sua magnitudine approximus.

CORRVDA.



Descriptio. Duris, contortis, angulosis *virgultis* ad hominis altitudinē fruticat, in frequētes ramulos striatis, alternatim ferè diuisis: *foliola* ex vno puncto plura exeunt, veluti in Larice, duriora & breuiora quàm Asparagi altilis, & spinarū, quàm foliorū nomine digniora, quippe acriter pungentia

gentia: *flores* parui pallidi, altilis Asparagi æmuli: *bacca* prima fronte ejusdem baccis similes, ingrati saporis, & teredine obnoxiæ, in quibus primùm occurrit pellicula alba, pellucida, deinde rubra, densa, tertiò nigricans, postremò *semen* vnicum, vel duo, alba, latescentia, duriuscula.

Asparagi primam speciem, Dioscoridi petræam vocatam, Anguillara eandem cum Corruda facit, & Asparago spinoso, qui à Plinio Lybicus dicitur & Horminus. Nec species diuersas esse, vt multi putant, statuit.

Myacan-tha. E tribus Corrudæ generibus prior dicitur, inquit Clusius, Græcè ἀσπάραγος πετραῖος καὶ μυάκανθα, i.e. Asparagus petræus siue syluestris, & Murina spina. Plinius, etiam à Latinis Corrudam, ab aliquibus Lybicum, ab Atticis Orminium vocari tradit.

Corrudam nonnulli dictam volunt, teste Corruda etym. Ruellio, quòd, vbi adoleuir, facilè corruat, decidátve: sic Horminium ἀπὸ τῆ ὁρμῶ, q.e. ruo: Lybicum autem, à patria, Germ. *Stein spargen*, siue *Stich*: aut *dorn Spargen*, & *vvilder Spargen*, Gall. *Esparge sauuage*: It. *Asparago saluatico*: Hisp. *Sparoga & Esparagos* indifferenter, tametsi Esparragos trigueros quia in agris frumento consitis apud eos plurumque crescit, appellant. Angl. *Pricky Sperage*, propter aculeos. Hormi-nium vnde Nom. ng.

Synon. C.Bauh. pin. Asparagus Corruda dictus 1. siue Asparagus folijs acutis: Asparagus petræa Dioscoridis & Galeni: Corruda & sylurstris Asparagus Plinij: Asparagus petræus & Corruda Dod. gall. Cordi hist. Rauvv. Bellon. Lob. in adu. & Icon. p.787. (Corruda differens ab altili Asparago) H Lugd. p.611. (icones duæ Dodonæi & Penæ) & Turn. cui & Asparagi alterum genus, & Asparagus sylueftris. Asparagi prima species Anguill. & Cæsalp. Asparagus sylueftris, Gesn.app.Lac.Dod.lat. Camer.epit. siue Corruda Bellonij: Corruda prior Clus. hisp. & hist. itémque Tab.

Locus. Circa Monspelium locis siccis & aridis prouenit: in Italia verò, Castella & Granatensi regno abundat. Floret vuâ maturescente, hoc est Augusto: semen Octobri maturum est.

Synon. Habet autem præterea duas alias Corrudas Clusius, quarum vna quæ ipsi altera inscribitur, C. Bauh. pin. dicitur Asparagus Corruda dictus 2. siue Asparagus aculeatus alter, tribus aut quatuor spinis ad eundem exortum. Asparagus siluestris alter Dodon. & Ger. Corruda altera, Clus. hisp. & hist. H.Lugd.p.613. & Tab.cui in Ic.Corruda Hispanica: Corruda hispanica altera quæ Lusitanica Lob.obs. p. 459. at suprà iconem, vt & in Ic.Plant.787. Corrudæ varietas, Asparagus petræus, & Myacanthinus Galeni: Asparagi genus quartum, Cæsalp.

Synon. Alia verò quæ ab ipso tertia inscribitur dicitur C. Bauh. pin. Asparagus Corruda dictus 3. siue Asparagus aculeatus spinis horridus. Polytricha, Bellon. de negl. cult. & obs. lib.1. cap.18. Asparagus sylueftris tertius, Dodon. Corruda 3. Clus.hisp. & hist. Lob. obs. pag.459.p.& Ic.pag. 788.H. Lugd. pag. 613. & Tabern. cui in icon. Corruda hispanica altera: Asparagus siluest. spinosus, Germ. Asparagi Theophrasti nomine, cui spina pro folio, ex Creta ab Honor. Bell. transmissa. Harum verò vtraque in Lusitania & Bætica tota occurrit. Nouembri fructu onusta, interdum floribus hinc inde sparsis, nec alibi visa.

Asparagi vires & vsus.

Hisce ita traditis, reliquum est, vt vires & vsus adscribamus. Asparagi igitur in petrosis nati cauliculus leuiter decoctus, & pro cibo sumptus, ventrem mollit, vrinámque cit. Radicum autem decoctum epotum, ægrè meientibus, regio morbo laborantibus, nephriticis & ischiadicis auxiliatur: itidemque morsis à phalangio, siquidem & vino decoquatur. Sic & dolore dentium infestatis proficit, si modò decoctum super affecto dente contineatur. Semen quoque potum ad eadem valet. Aiunt & canes, si Asparagorum decoctum hauserint, emori. *Altilis* verò Asparagi cauliculus ex vino albo tritus, renum dolores sedat. Coctus autem assusve Asparagus in cibo sumptus, vrinæ stillicidum, difficultatemque ac dysenteriam mitigat. Ejusdem radix in aceto, aut vino decocta luxatos artus mulcet. Cum ficubus autem, ciceribúsve decocta, sumptáque, regium morbum sanat, & coxendicum cruciatus, vrinæque stillicidium leuat. Cæterùm, amuleti ratione alligata radix, itemque haustum ipsius decoctum, partum impediunt, sterilitatemque inducunt, ex authoritate Dioscoridis. Vires & vsus. Aperit. Altilis. Amuletum.

Plin. Vtilissimus stomacho cibus Asparagi, vt traditur, *inquit Plinius*. Cumino quidem addito inflationes stomachi colique discutiunt ijdem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus, intestinorumque vitijs prosunt, vino cùm coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam cient vtilissimè præterquam quod vesicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra Elephantiasin proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Syluestris Asparagi ad suprà dicta omnia efficacior vis, & candidiori major. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi jubent ad heminam. Ad idem & semen valet cum Anetho, ternis vtrumque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici Marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per vrinam reddatur, semen Asparagi, & Apij, & Cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari jubet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamvis vrinam moueat, docet: Item veneri: Vesicæ quoque, nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos (hoc Dioscorides tantùm famâ hominumque sermonibus vulgatum ait.) In vino decoctum radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi: *Huc vsque Plinius.*

Galen. Asparago petræo siue myacanthino Galenus 6. simpl. extergendi vim adscribit, & neque calefacere, neque frigefacere manifestè, scribit. Ideoque & renes & hepar ab obturatione liberare: & maximè radices herbæ & semen. Quin & dentium dolores siccando sanare, quo sanè dentes maximè opus habeant. Temper.

Tradunt nonnulli, teste Mizaldo, radices Asparagi siccatas & dentibus infixas, illos absque dolore eradicare. Qua de re consule Schenckium lib.1.Obs.4.14.titulo, vt dentes sine dolore & ferro extrahantur.

Perhibet Tragus Asparagi recentia gemina, vino cum butyro & aceto decocta, qua ratione & Lupuli turiones parari solent, aluum emolliri, vitia pectoris expurgare, vrinam promouere, sed & genituram minuere, si quis continuò illis vtatur. Semen aut herbam vino decoctam, & aquam distillatam, easdem cum radicibus obtinere facultates: aduersus morbum regium decoqui radicem cum ficis & cicere, & hac potione sumpta, morbum pelli, asseri.

DRYPIS THEOPHRASTI, ANGVILLARÆ Cap. XXV.



Descriptio. Titulo Drypis Theophrasti missa ad fratrem Casparum planta, lutea tota, herbacei potiùs, vti videtur, quàm fruticosi generis: *rami* in surculos diuisi, fragiles, tenues, politi, geniculis creberrimis distincti, ad quorum vnúquodque bina aduerso situ nascuntur *folia*, sine pediculo quidem sed non amplexi caulia, semúciam plùs minùs longa, ab ortu latiora sensim acuuntur, Iuniperinis qualibet parte angustiora, fragilia, & spinam mitiorem ferè imitantia, superiùs veluti canulata, auersâ parte subrotunda.

Hæc Drypis videtur aliquid similitudinis habere cum Camphorata glabra, quæ tamen non serpit: Huic etiam quodammodò similis Echinopus Plutarchi quorundam, verùm illa est fruticosa planta.

Iconis. Icon quam ex alijs assumpsimus descriptioni nostræ non respondet. Optassemus vt ex planta Fratris delineata fuisset.

Synonyma. Cæterùm, Drypis Theophrasti Anguillaræ dicitur Lob. Obs. p. 460. Ic. Plant. pag. 789. Tab. & H. Lugd. p. 1480.

Drypis Theophr. Δρυπὶς Theophrastus 1. histor. 16. tantùm meminit, eam semel duntaxat nominâs de genere spinoso eíque loco folij spinam assignans. Dicitur autẽ ἀπὸ τῶ δρύπτειν i.e. σπαράττειν, νύττειν, ξύειν, à lacinando, pungendo, vellicando, quòd aculeis suis attrectantes & colligere volentes vulneret. Quibusdam Eryngium marinum Drypis Theophrasti videtur esse: Alijs Drypis est Acanos Plinij. Sed neutra opinio arridet. Guilandinus Drypida Theophrasti, Tragum Matthioli fecit: ast apertè hallucinatus est. Sunt qui Carduum capite nutante velint, sed errãt & ipsi.

CAVCON, EPHEDRA, ANABASIS, Veteribus. Cap. XXVI.

Locus. Caucon, & Ephedram, & Anabasin [his nominibus appellatur quoque Hippuris c. 13. l. 26.] ab alijs esse vocatam, Plinius c. 7. iam dicti libri, memoriæ prodidit, addens nasci ventoso ferè tractu, scãdens arborem, & ex ramis propendens folio nullo, cirris numerosis, qui sint Iunci geniculati, radice pallida. Dari ex vino nigro austero tritam ad tussim, suspiria, tormina, & sorbitione factâ, in quâ vinum addi conuenit. Vires.

Facilè autem apparet cur Ephedra & Anabasis vocetur, quibus nominibus Plinius verba tanquam originis expositionem statim adiungit, vt superuacua sit Hermolai coniectura, Ephydron legi posse, quoniam in aquosis nascatur, monente Gesnero, Quadr. de equo. Hermol. nor.

Porrò existimant quidam Plinij Caucon, Ephedram & Anabasim esse Hippurim, de qua posthac agendum. Æquiduca.

Alij sibi persuadent Caucon Plinij esse Cuscutam. Hæc autem opinio minùs placet. Cuscuta.

Mihi præ cæteris eorum opinio magis probatur qui arbitrantur Caucon Plinij posse conuenire Trago quorundam, siue Vuæ marinæ: de qua H. n. lib. 39. Vrina marina.

EQVIETA VEL HISPPVRIDES ANTIQVIS Cap. XXVII.

Dioscorides Equiseti duo genera fecit. Primum, quod in rignis & scrobibus nascitur, *cauliculósque* edit inanes, rubescentes, subasperos, solidos, geniculis in sese farctis intersectos: ac circum ipsos *folia* iuncea, crebra, tenuiáque. In sublime autem attollitur, vicinos scandens arborum caudices, ex iísque dependet, circumfusum comis multis, nigris, vt est equi cauda: radix lignosa est ac dura. *Alterum* caule est recto, æquali, cubito majore, quodammodò inani, comis per interualla breuioribus, candidioribúsque & mollioribus. Genera duo Diosc.

Plinius & tertium agnouit. Equisetum [inquit lib. 26. cap. 13.] Hippuris à Græcis dicta & pratis vituperata (quoniam vliginosius pratum est, vbi nascitur, ceu l. 18. cap. 28. scribit Plin.) nobis, est pilus terræ, æquinæ setæ similis. Alij Hippurin, alij Ephedron, alij Anabasin (Eædem quoque sunt appellationes Cauci plantæ ab hac diuersæ, lib. 26. cap. 7.) vocant. Tradúntque iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis multis nigris, vt est equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia. Semen rotundum, [Nihil Dioscorides: præterea falsum id est. Nullum enim semen edit,] simile Coriandro, radice lignosâ: nasci in arbustis maximè. Faciunt & aliam Hippurim (hæc secunda est Dioscoridis) breuioribus & mollioribus comis, cãdidioribúsque, per quàm vtilem ischiadicis, & vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum. Plinio genera tria. Ephedron Anabasin. Hipp. tertia.

Cæterùm, Equisetum lib. 18. cap. 28. dicta est Equisetis & Equiselis, quoniam littera t facilè in l mutatur. Ab hac porrò planta veteres Codeta quasi caudeta nominarunt trans Tiberim loca obsita caudis equinis apud Festum. Dicta enim & Ἵππουρις, siue Cauda equina, quòd folia setis equinis respondeant. Equisetis, Equiselis. Codeta quid.

Eur. Cordus suspicatur pro altera Sanguinali posse Equisetum intelligi, cùm creditum hodie Equisetum, historiæ Dioscoridis non vndiquaque respondeat. Hippuris.

EQVISETVM MAIVS AQVATICVM.

Asparago primùm protrudit palmares, & cubito altiores Polygoni fœminæ crassitie, internodijs longioribus, pyxidata insertione, distinctos (cotyla fimbriata nigricante alterius tubulum excipiente, quâ notâ etiam à Polygono fœmina

fœmina differt).ſtriatos, inanes, quorũ ſummo faſtigio clauatum inſidet *capitulum* veluti nucamentum, cujus diuulſis dehiſcẽtibuſque commiſſuris *floſculi* apparent ex fuſco albidi: cæterùm *caules* plerumque nudi, interdũ radiata ex geniculis *folia* producunt, non explicata, vt Polygoni fœminæ, ſed fiſtuloſa, & ex pluribus articulis aptata, longè illis lõgiora, interdum pauca, interdũ multa, modò breuia, modò lõga: pro *radicibus* ſunt creberrimæ, tenuiſſimæque nigricantes fibræ, longè, è caulium geniculis demiſſæ.

Figuræ noſtræ ſunt ex Fuchſianis. Nullum autẽ vidi Equiſetum cui folia ſint qualia pingit Matth. ſimplicia, ſine geniculis, quamvis breuiſſima. Camerarius in hiſt. germ. omiſit hanc figuram, & aliã repoſuit, etiam in Epit.

Fuchſium porrò reprehendit Mattthiolus quòd Equiſetum primi generis in paruo libro imaginum aperto lapſu pro Polygono fœmina reddiderit, quàm antè in ſtirp. hiſt. eleganti figurâ expreſſit. Quam enim in hiſt. Equiſeti longioris titulo donat, in ic. non ſine errore, Polygonum fœminam inſcribit.

Hipp. major duplex Trago.

Trigi Hippurim exiſtimo majorem primam & ſecundam, vnam ſpeciem. Ejus quidem priorem figuram exprimere Aſparagos longiſſimos ſine folijs. Secunda autem pro majore altera non placet. Fuchſius etiam pro minore meritò eam exhibere videtur, vti & Dod. qui Aſparagos pingit vt Tragus, & prætèrea imaginem Fuchſij exhibet. Nec ipſe quidem Tragus inter nomenclaturas. Hippurim majorem primam; ab altera majore diſtinguit.

Ic. ſecunda, Trago.

An Equiſet paluſt. Lob. H. Lugd. Ic. tres.

An Equiſetum paluſtre Lobel.

H. Lugd. p.1069. Equiſetum 1. Matth. Item Equiſeti primi Aſparagus Dodonæo: Adhanc p. 1070.& 1071. Equiſetum junceum Tragi.

Taberni. Ic. dua.

Tab. hiſt Hippuris 1. ἱππουρις ἄφυλλος, Hippuris ſine folijs, Hippuris nuda; Equiſetum nudum, germ. *Schaffrenhevv ohne bletter.* Eid. Equiſetum 2. Equiſeti 1. ſpecies Dioſcoridis, cui competunt particulatim hæc nomina: Hippuris, Equiſelis Herba equinalis, Salix equinalis, Trimachium, Anabaſis, Ephedra, Ephedrum, Gis, Schœnioſtrophum, Caucum, Saturni nutrimentum, & Salpingium. *Item* Cauda equina, Cauda caballina, Equi cauda, Colus columbina, Aſperella Equiſera & Equiſetum, Arcontilla, Cenacella, Cunicella, Herba caballina, & ex Arnoldo Nouano, Hippoſeta. Arabicè vocatur à Serap. ſimpl. cap. 137. *Dhenebalcail*: ab Auerrhoe, *Cenapalcail*: ab Auicenna, *Danebalchail*: ab alijs etiam *Denebalthiel*, *Denebalthelil*, *Denebhachil*, *Dhenebhacali*, *Dnebachis*, *Duebathil*, *Dhenbnalchail*, & *Denibalchi* Ger. *Roſzſchvvantz* *Roſzvvadel*, *RoſzZagel*: *Fatzenſchvvantz*, *Fatzenvvadel*, *FatzenZagel*: *Pferdtsſchvvantz*, *FatZenhelm*, *Schafftenthevv*, *Fantenfraut*, & *Taubenrocken*: Flammandis & Brabantis, *Peerdtſteert*, & *Peerdenſtart*, & *Cattenſteert*: Gallis, *Queuë de Cheual*, *Queuë de chat*, & *Prelá*: It. *Aſprello*, *Coda di cauallo*, *Equiſeto*: Venetijs *Cua di cauallo.* Hiſp. *Coda de cauallo*, *Coda de mula*, *Rabo de cauallo*, & *Rabo de mula*: Ægytijs, *Pherphra*: Boh. *Preſlicka*: Polon. *PyZalZiſa*: Angl. *Borſe tayle*: Hung. *Tal mojo fiu*, quod eo orbes & ſcutellæ detergantur.

Nomina linguar.

Synon. ex C. Bauhin.

C Bauh. phyt. Equiſetum 1. ſiue aquaticum longioribus ſetis: Eid. Equiſetum 3. Item, Equiſetum 6. ſiue junceum folijs nudum, non ramoſum. Eid. pin. Equiſetum 2. ſiue paluſtre longioribus ſetis: Hippuris major, Brunf. & Dod. Equiſetum 1. Matth. Lac. Anguill. Caſtr. & H. Lugd. p. 1069. quæ etiam ſub Equiſeti primi Aſparago Dodonæi pinxit. Caucon Plinij, Anguill. Equiſetum majus, Dodon. gall. Lob. in Obſeru. p. 461. [vbi figura non bona Matthioli] & Gerardo: Hippuris, Amato & Lob. in Aduerſ. & Ic. p. 793. Equiſetum 2. & Hippuris 1. Dioſcoridis Tab. qui & ipſe iconem Lobelianam habet. Item Equiſetum 3 ſiue paluſtre breuioribus ſetis: Equiſetum paluſtre, Lob. ic. p. 795. Et rurſus, Equiſetum 10. folijs nudum non ramoſum, ſiue junceum ἱππουρις ἄφυλλος: Hippuris major, Trago: Hipp. major altera, Lon. Sanguinali fœminæ ſimilis, Cordo in Dioſc. Polygonum fœmineum, ἀφυλλόκαυλον, Thal. Equiſetum junceum, Tragi, & H. Lugd. Hippuris ſine folijs & nuda, Tab. Equiſetum nudum, Gerardo.

C.B. not.

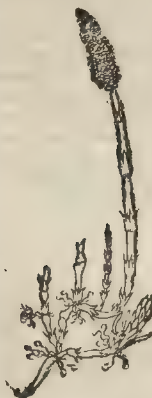
Cùm autem, nos Equiſetum junceum ſæpiùs foliaceum eſſe obſeruauerimus, ideò à primo Matthioli non ſeparamus. Paluſtre Lobelij quod at-

tinet ſuſpicamur naturæ luſum.

Locus & Tempus. In ſcrobibus ac locis aquas habentibus ſubinde & in pratis humentibus ac riguis reperitur. Aprili & Maio prodit.

Equiſetum minus terreſtre.





Deſcriptio. HAud ſecus ac Equiſetum majus, *Aſparagos* emittit, ſed graciliores, longioribus & laxioribus fimbriatis nigricantibus cotylis tubulos excipientibus: nucamenti æmulum capitulum apicibus albidis conſertum conſimile: verùm ex geniculis *folia* radiatim enata, dodrantem æquant, & ipſa, quoque ex articulis ſubolem radiatim pariunt, tota planta aſperſa eſt ſapore impensè ſiccante: *radix* nigra, caulibus craſſitie reſpondet, fibris hinc inde exortis capillata, pluréſque *caules* emittens.

Math. not. Matthiol. in Dioſcor. picturam tantùm habet ſine deſcriptione, ſub titulo Equiſeti alterius, quod ait vocari vulgò Aſprellam. In poſt. comm. It. eandem figuram retinet ſub inſcriptione, *Coda di cauallo ſecunda*, omittens dici Aſprellam, quâ occaſione motus, neſcio. Nullibi etiam deſcribit ſuum Equiſetum tertium, nec quâ in re à præcedentibus differat, declarat: ſuſpicor ego alterius præcedentis varietatem: malè autem id C. Bauhin. phyt. Equiſetum 7. ſiue junceum ramoſum folijs nudum, vocat. Sed cur Iunceum & folijs nudum: Matthioli figura demonſtrat caulem cum folijs geniculatis, qualia cæteris.

Synonyma. C. Bauh. not.

Tab. Ic. Hippuris aruenſis, ſiue ſegetalis minor, *grob Vcker Schaffthevv*: *Item*, Equiſetum paluſtre, *groſz vvaſſer Schaffthevv. Eid. hiſt.* Hippuris 3. ſiue aruenſis 1. major: Dioſcoridis, ἵππουρις ἑτέρα, γύνος & ἐκύτιον, vel, vt quædam exemplaria legunt, ἰχύτιον: Hippuris altera, Equiſetum alterum, Gynus, Equiſitium, & Equiſetum minus. Equiſetum aruenſe majus. Hippuris aruenſis, & Segetalis major, ac Corſanda, Herbariorum: Italorum, *Sceuola*, & *Equiſeto minore*: Gall. *Prela petit*: Angel. *Lyttel horſe tayle*: Belg. *Cleyn Peerdtſteert*, & *Cleyen Cattenſteert*. Item Hippuris 4. Equiſetum paluſtre majus, *groſz maſſer Pferdtſchvvantz*. Et tandem, Equiſetum 5. ſiue minus aruenſe, Hippuris, 5. ſiue aruenſis minor, *flei: Vcker ſchaffthevv*.

Synonyma. C. Bauhin. C. Bauhin. phyt. Equiſetum 4. ſiue pratenſe longiſſimis folijs, Hippuris maior Tragi [qui duo genera tradit, Majus & Minus]: Item, Equiſetum 5. ſiue aruenſe, Hippuris minor Tragi. *Eid. pin.* Equiſetum 8. ſiue pratenſe longiſſimis ſetis: Equiſetum alterum Matth. (& apud eum, Cam.) Lac. Cæſ. & H. Lugd. Hippuris altera Trago & Amato: Hippuris & Equiſetum, Geſn. cat. Equiſetum Fuchſ. ic. & Cordo in Dioſcor. Equiſetum longius, Dod. gall. [figurâ tranſpoſi â) & Fuchſ. Hipp. major, Thal. prima, Lonic. Hipp. fontalis & Equiſetum 2. Dioſcor. Lobel. Hipp. minor. Lob. ic. figurâ 1. Equiſetum paluſtre majus Tabern. paluſtre Gerardo. *Item pin.* Equiſetum 9. ſiue aruenſe longioribus ſetis: Hippuris minor, Trago, Dod. & Thal. Hipp. altera, Geſn. cat. Equiſetum, Er. Cordo, minus, Fuchſ. figurâ tranſpoſitâ: minus vel 3. & 4. Lonic. Polygonon fœmina Fuchſ. ic. Equiſetum alterum, Cordo in Dioſc. & Lob. ic. Hippuris aruenſis major, Tab. Equiſetum ſegetale, Gerardo.

Locus & Tempus. In ſabuloſis ac arenoſis exit, ſed tamen haud irriguis: in vliginoſis non raiò. Aprili & Maio prodit.

EQVITI SPECIES ALIQVOT C. BAVH.

Equiſetum nudum minus variegatum Baſileenſe.

Deſcriptio. EX *radice* patua nigra, tranſuerſâ, nonnihil capillatâ, *cauliculi* plures inæquales, rariſſimè pedales, communiter palmares, ſemipalmares, & multò breuiores, ſtriati, pallidè virentes, geniculis parte infernâ nigris, ſupernè albidis, articulati: folijs carentes & caui: in quorum ſummitatibus *capitulum* breuiſſimum juli inſtar inſidet, quod à corona alba, ex octo, nouem, etiam duodecim, foliolis acutis compoſita, ſuſtentatur: & quando pedibus calcatur, crepitat. Equiſetum hoc quod authori 4. in prod. eſt, in pin. verò 12. prouenit ad ripam Rheni, juxta locum *die Baar* dictum.

Equiſetum paluſtre tenuiſſimis & longiſſimis ſetis, Eiuſdem.

Deſcript. CVlmo aſt inani, bipedali, geniculis pixidatim cohærentibus articulato, cum cæteris conueniens, exceptis folijs, ſiue ſetis junceis, longis, multóque [Polyſtachio] tenuioribus. Equiſetum 3. in prod. 6. in pin. in paluſtrib. Michelfeldenſibus.

EQVISETVM SIVE HIPPVRIS TENVISſima non aſpera,

Deſcript. AD caulium articulos exoriuntur *ſeta* in orbem numeroſæ, longiſſimæ, fili inſtar tenues, geniculatæ, & ad ſingulas juncturas criſtatæ, moles, ſine aſperitate, multò tenuiores, quàm Equiſeti minoris vulgaris: diuerſum tamen longè, à Polygono fœmina, ne quis confuſionem aliquam ſuſpicetur.

Tabern. hiſt. Equiſetum 6. Hippuris ſyluatica: Eid. ic. Equiſetum ſyluaticum, *vvaldt Schaffthevv*: Germ. *vvood horſe taile.* C. Bauh. pin. Equiſetum 7. ſiue ſyluaticum tenuiſſimis ſetis, Hippuris



Hippuris minor altera Tragi.

Locus & Tempus. In mõte Balneo admirabili proximo mẽse Augusto ad torrentem in silua. Item in pratis juxta sepes loco non nimium humido, vltra Masmonster Soncouiæ, non lõgè à Sibẽthal vltra lacum.

Vires & vsus. Dioscorides Equiseto vim tribuit spissandi: quare sanguinem naribus erumpentem succus ipse sistit: prodest dysentericis in vino potus: vtinam sit: sanguinolenta vulnera glutinantur tritis folijs & illitis: radix cum sua herba tussim, orthopnœam, ruptaque adjuuat: folijs in aqua potis, dissectiones vesicæ & intestinorum, Enterocelæque in vnum coalescere, cogique feruntur. Equisetum alterum cum aceto tritum vulneribus remedio est, eademque fungitur facultate. De Cauda equina hæc prodit *Galenus*, Hippuris adstringentem cum amaritudine qualitatem possidet, ac proinde valenter, simulque citra mordacitatem exsiccantem. Itaque vulnera vel maxima cataplasmate imposita glutinat, etiamsi præsectos esse neruos contigerit: præterea vocatas enterocelas glutinat: sed & ad rejectionem sanguinis, ad profluuium muliebre, potissimùm rubrum, ad dysenterias, & reliquos ventris fluxus, strenuum ac generosum est remedium herba ipsa, aut ex aqua aut ex vino epota. Sunt qui de ea scribant, quòd nonnunquam etiam vesicæ, ac tenuium intestinorum vulnera sanarit: ejus succus prodest etiam profluuio sanguinis prorumpenti ex naribus, tum fluxui obnoxijs in ventre passionibus ex austerorum vinorum quopiam potus: ac si febre teneantur, ex aqua. Quę *Tragus* de vsu externo habet, antè adscripsimus. Germen tenerum, juglandis julo simile, refert Matthiolus, rura vulgò vocare *Paltrufalo*, inque cibum assumerer, jejunij quadragesimalis tẽpore: etenim illud priùs elixant, mox farinâ circumspergunt, & oleo in sartagine frigunt, manduntque piscium vice: ex quo cibo aluus quandoque eorum adeò constringitur, & constipatur, vt in coli cruciatum facilè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiseti germen siccum afferuent per annum, quo subinde Æstate vtantur ad dysenteriam: quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo decoquunt, quo dictum est, & in cibum magno successu exhibent. Lintea Equiseti aqua stillatitia repente madentia, erysipelas sanant imposita, ardentem ani calorem extinguunt, alui profluuium sistunt pudendorum tumores reprimunt.

Temper.

Vulnera tenuium intestinorum.

EQVISETVM FOETIDVM SVB aqua repens.

Cap. XXVIII.

Descriptio. SVpra modum fragiles habet *culmos*, vt vix cõtrectari possint, quin in puluerem ferè soluãtur, aquis autem innatat, crebris tenuibus albicantibus *culmis*, asperrimis & veluti sulphurearum aquarum sedimento arenoso oblitis.



Hæc est Hippuris minina, à Dioscorid. non descripta, semper in aquis nascens, præcipuè cœnosis, & in ijs sæpiùs demersa, interdum emergens, grauis odoris & lutulenti, inquit Dalechampius apud Plinium. Intelligit autem Hippurim Plinianiam, Pini folijs similem, nigricantem, cujus vim admirabilem tradunt, quòd sc. sanguis profluuia vel tacto ea tantùm homine sistat. *A Diosc. non descripta.* *Equis. Pini foliis simile Plinij. Dal.*

Est H Lugd. p. 1070. Equiseti quintum genus, Equisetum minimum, aquis cœnosis innatans vel sub ijs occultatum semper breuissimis & asperis setis, ac caulibus, lutosum virus olentibus, quod Lugdunenses *Chara* vocant, & quo lances escarias & reliquam ejusmodi suppellectilem abstergunt. *Chara Lugdunens.*

C. Bauh. phyt. Equisetum 8. siue olidum, Eid. prod. Equisetum 5. (13. in pin.) siue fœtidum sub aqua repens. *Equis. fœtidum, C. B.*

Solùm in cœnosis demersum reperitur, quod primum Patauij in fossis Thermarum Aponitarum: dein non longè Lucernâ: tum Basileæ cis pontem, Michelfedæ & Hunningæ in Fossis obseruatum. Reperitur & Geneuæ, vbi ejus vsus est ad emundanda vtensilia.

POLYGONVM FOEMINA, VETERIBVS.

Cap. XXIX.

POlygonũ fœmina (πολύγονον θῆλυ Sanguinariã fœminã vertit Ruell. Romani inter spuria, Seminalẽ vocant.) Diosc. *frutex* est exiguus, vno *caule* præditus, tener, & Arũdini similis, geniculis densus: quorum alia alijs tubarum modo inserũtur, infarciunturve. Ipsos verò geniculorũ articulos cingũt in orbẽ *apices* foliolis Pini similes: radix Superuacanea [ἀχρεῖα.] Nascitur in aquosis. Huic vis adstringẽs ac refrigerãs, ad eadẽ valens, ad quæ Polygonum mas, sed inefficacior. *Diosc. lect. varias.*

Plin. l. 27. c. 3. (Polygoni) genus facit ac Oreon (Horeum, ὡραῖον pulchrum. Vet. Ouræon.) vocari refert, in montibus nascens, Harundini teneræ simile, vno caule, densis geniculis, & in se fractis [in se fractis, Dal.] folijs autem Piceæ, radicis superuacuæ, inefficacius quàm superiora (quàm primum & secundum genus.) Peculiare ischiadicis. *Plinij not.*

Eodem verò nomine sequentes insigniuntur plantæ, scilicet: Polygonum 3. Dodonæ. Equisetum majus palustre. Equisetum folijs nudum non ramosum, Casp. Bauh. Equiseti facie Polygonum fœmina. Synon.

Equiseti facie Polygonum fœmina.

Descriptio.

CVius altiores *caules* ex radice alba surrigunt rectos, Equisetorum modo crebris articulis pyxidatis geniculatos, crassiusculos, molles, glabros, minimè striatos, quibus ad junturas nascuntur in orbem *folia* radiata, Gallij instar aut Rubiæ Leuis, vnciam circiter lóga perangusta, vnico neruo per longum donata, suprà quæ ad eosdem articellos circum circa *semina* nuda, ex rotúdo oblóga, herbę concoloria, Fragariæ *seminib.* paria.



Seminalis Romanorũ Pinus aquat. Gallorum.

Polygonon fœminam Romanos eodem nomine Seminalem appellare: Rura gallica verò aquaticã Pinũ testatur Ruellius. Miratur is (vt & Dalechampius & Sarracenus) Plinium, tradentem tertium Polygoni genus Montanum siue Oreon ab eo appellari, cùm aquosis tantùm sit familiare, nec in montibus nisi forsitam opacis multiplicique aquarum scaturigine madentibus, inueniri constet. *Plin. not.*

Polygonum fœmina, Dioscor. Matthiol. Et. Cordo, Gesn. hort. & eat. Dodon. lat. Amato, Anguill. Cast. H. Lugd. & Tab. Polygonon fœmineum, Thal. Polygoni tertium genus, quod Oreon, Plinio: Sanguinalis fœmina, Dod. gall. Cauda equina fœmina, Gerardo. *Reliqua synon.*

C.Bauh.phyt. Equisetum 2. siue aquaticum breuioribus setis: Eid.pin. Equisetum 4. siue palustre breuioribus folijs polyspermon: Sanguinalis fœmina Cordi in Dioscor. Hoc communiter sine semine reperitur, aliquando ad singulas articulorum commissuras dena & plura semina (hinc polyspermon) adnascuntur. *Nos negamus* esse Sanguinalem fœminam Cordi: Ejus enim Polygonum fœmina est Equiseti genus. *C.Bauh.*

Πολύγονον θῆλυ Græc. German. *shannenvvadel:* Ital. *Poligono femina,* & *Corregiolla fœmina:* Hisp. *Polygono hombra*: Gall. *Renoüée femelle*, & *Pin aquatic.* Belg. *Duysent knoop vvyfken.* Angl *the femelle horse taile.* Nomina linguar.

* *
*

FINIS LIBRI TRIGESIMI SEXTI.





HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXVII.

SAXATILES, VT FILICES ET CAPILLARES, HIS QVE ALIQVA SIMILITVDINE ACCEDENTES.

SATIS iam satis Plantarum notis atque ex his classibus æstimandis inhæsimus. Nunc & loci priuilegia æstimaturi (cùm & horti, campi, prata, ac syluæ satis lustrata videantur) montium prærupta & confragosa: itemq; rudera, parietinas, crepidines, etiamq; speluncas visitemus, vt quid etiam in ijs restet, videamus. Ac per rudectorum, collium que cæspites properantibus, vulgatissimæ statim occurrunt Filices, & his cognata quædam alia.

FILIX VETERIBVS.

CAPVT I.



THEOPHRASTVS .Hist.c.16. folia adscribit Filici multifida, & quasi serrata, vt Abieti. Porrò 8.hist. 8. addit stercorationem frumentis & reliquis herbis, præterquàm Filici, prodesse: hanc enim fimo superinjecto interire aliquos affirmare: interire & pecore incumbente. Libro autem 9.c.20. tractat de Filice fœmina, & quid distet à mascula: sequentibus docet. Filix fœmina vtilis contra interaneorum animalia lata, melle subacta: & contra tenuia, in vino dulci cum farina hordeacea data: si mulieribus grauidis detur, abortum facere: si cæteris, steriles in totum reddere, aiunt. Differt fœmina Filix à mascula, quòd folium vnico artu porrectum hæc habeat, & radicem crassam, & longam, & nigram. Harum igitur vires sterilitati addixisse natura putatur. Eodem lib.9.cap.22. addit ejus radicem colliquatam tantùm in vsum venire: gustum adstringere non sine aliqua dulcedine: lumbricum latum expellere: semē ei nullum esse, nec succum οὐδὲ ὀπὸν: legendum arbitratur Cornarius, οὐδὲ καυλὸν: vt sit quod Dioscorides ait, φύλλα ἐστὶν ἄκαυλα. Nam & ipse Theoph. succum habere dixit, quem χυλὸν appellauit: vt de ὀπῶ negare non debuerit] quem emittat, hanc habere: Autumno succidi tempestiuè affirmari. Blechri ramuli [de Filice hæc scribere Theophrastum lib.1. caus.cap.8. concludimus] plantâ abscissi, seruare suum vitale principium possunt, ita vt ad germen etiam excitandum mouere se valeant: nam ea quoque solstitiis floret, quod permirum est. Et licèt sicca omninò sentiatur, principium tamen quoddam ejusmodi habeat necesse est, quod vnà cū aëris mutatione, alteratione q; moueatur. Mirum præterea quòd nō remissa, sed potiùs intentâ sæuitia temporis incipiat: nisi fortè dies halcyonides suffecturas putaueris: nam ad imbecillorum, exiguorúmque mutationem, vel quantumlibet temporis satis est.

rcora- Filici noxia.

Duplex est Dioscoridi Filix, mas & fœmina. Filici [mari scilicet quæ simpliciter πτέρις etiam à Theophrasto vocatur] quam aliqui Blechnon [βλῆχνον, Vet. βῆλχνον, Theocriti scholiastes βλῆχρον appellat,] alij Polyrrhizon [πολύῤῥιζον.] appellant, *folia* sine caule [ἄκαυλα,] sine flore [ἀνανθῆ,] sine semine [ἄκαρπα:] eáque ex vno pediculo cubitali fermè longitudine exeunt, incisa, & pinnarum modo vtrinque expansa, subgraui odore: *radicem* verò habet per summa cæspitum nigram [ἐπίπηκρον, vet. addit.] quadantenus longam, multas fundentem propagines, quæ sunt sub adstringente gustu. Nascitur in montanis, saxosísque locis. Huius *radix* latum lumbricum, quem teniam vocant, excutit, sumpta drachmis quatuor ex aqua mulsa: meliùs, si cum Sammonij aut Ellebori nigri totidem obolis detur: verùm eos qui sumunt alia priùs edisse oportet. Eadem laborantes ex liene efficaciter restituit. Quinetiam cum axungia contrita & imposita, ictis ab arundine efficaciter auxiliatur: cujus rei probatio talis fertur. Perimetur Filix, quam per ambitum sata copiosior arundo cinxerit, & è contrà, extinguetur & euanescet arundo, quam multa Filix circumdederit.

Diosc. Filix duplex. Matth.

Locus

Vires.

Thelypteris. Trelypteris [θηλυπτερὶς, i.e. Filix fœmina] quam aliqui Nymphæam Pterin (νυμφαίαν πτέριν) nominant, *foliis* est Filicis, quæ tamen non singulari vt illa, pediculo hærent, sed è numerosis, altioribusque propaginibus exeunt. *Radices* subiacent longæ in obliquam, numerosæ, ex nigro flauescentes: aliquæ etiamnum rubræ inueniuntur. Et hæ quoque radices cum melle in eclegmate sumptæ lata interaneorum animalia pellunt: potæ verò ex vino drachmis tribus teretes lumbricos ejiciunt. Datæ fœminis, conceptum impediunt: quòd si à grauida sumantur, abortum illa faciet. Earundem farina præhumidis & ægrè sanescentibus vlceribus inspergitur, ac iumentorum quoque ceruicibus medetur. Cæterùm elixa folia, quæ recens eruperint [vltima hâc periodo, vet. caret] olerum vice manduntur, vt alluum emolliant.

Genera duo Plinio. Pteris. Filis duo genera [ait Plinius lib. 27. cap. 9. nec florem habent, nec semen. Pterim Græci vocant, alij Blechnon (Nicander βλῆθρον: Interpres βλάχνον Sed Phanias apud Athenæum lib. 2. filicam βλάχνον vocari scripsit, Dal. (cuius ex vna radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus Thelypterin Græci vocant, alij Nymphæam Pterim. est autem singularis atque non fruticosa, breuior, molliorque & densior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriusque radice [extremi Northmaniæ populi panem conficiunt, & : Hæc Dalech. interponit] sues pinguescunt. Folio vtriusque lateribus pinnata [pinnis, τοῖς πτεροῖς, auium similia, vnde πτέριδα Græci vocarunt, & Celsus in suis Geopon, apud Columellam, Auiam, quam ad iumentorum collum in opere contusum, cum sale tritam & impositam, remedium esse præsentissimum scripsit, ad quem vsum Filicem fœminam Dioscorides commendat. Dal. [vnde nomen Græci imposuere. Radices vtriusque longæ in obliquum, nigræ, præcipuè cùm maturuêre. Siccari autem eas Sole oportet. Nascuntur vbique, sed maximè frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantùm neque antea, neque postea. Pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle: cætera ex vino dulci triduò potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit: primò bilem trahens, mox aquam: meliùs tænias cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, post vnius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inspergitur: iumentorum quoque in ceruicibus. Folia cimicem necant: serpentem non recipiunt. Ideò substerni vtile est in locis suspectis: vstæ etiam fugant nidore. Fecêre Medici huius quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica. *Idem libro* 24. cap. 11. ait Filicis radicem contritam & impositam, Harundinem corpore extrahere, & contrà. *Libro autem* 18. cap. 7. dixerat Filicem biennio mori, si frondem agere non patiaris. Id efficacissimè contingere, germinantis ramis baculo decussis. Succum enim ex ipsa defluentem, necare radices. Famam esse & circa Solstitium auulsas non renasci, nec Harundine sectas, aut exaratas vomeri Harundine impositâ. Similiter & Harundinem exarari Filice vomeri impositâ, præcipi.

Celsus. Cæterùm, pessimam ex surculis Harundinem esse, quia aspera sit, eademque offensam etiam Filici inesse, Plinio prior Celsus lib. 5. cap. 16. tradidit, vsúque cognitum esse scribit, vtramque aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimponatur.

Galenus lib. 8. comp. med. secundum loca cap. 8. inter auxilia hepatica ab Asclepiade conscripta hanc enumerat: vnde in hepaticis affectionibus medicis admodum suspectam esse miratur Aug. Ferrerius.

M. Rulandus cent. 3. cur. 24. ad icteritiam nigram, splenem oppilatum, induratum, dolentem, & pungentem, pro potu in vino exhibet radicem Filicis.

Tragus virium non meminit vel fructus, vel seminis, quæ se in fœmina reperisse affirmat: sed nec Turnerus eas expertus est, non tamen vanâ coniecturâ se colligere scribit in multis morbis curandis maiorum esse virium, quàm radicem, aut folia.

Et licèt Theophrastus, Dioscor. Plinius & Galenus Filicem ἄκαρπον esse affirmauerint, id est, sterilem & sine semine: & nec Medici Arabes & Persæ ad magicas vanitates nati, huius seminis meminerint: tamen vel agyrtæ circumforanei, vulgi ignorantiæ ad quæstum impudenter illudentes, & semen ostendunt, & venditant, quod Filicem ferre aiunt, auersis folijs inhærens, sed adeò minutum, vt visum ferè fallat: legique abscissis prope radicem folijs, & in domo suspensis, substrato linteolo, aut papyro, circa finem Iunij, vigiliam sc. D. Io. Baptistæ. Alij ipsamet Solstitiali nocte eam florere, eâdemque horâ cùm defloruit, maturum semen in terram cadere: ideoque nisi quis præsens tunc fuerit, nec videri florem, nec colligi semen posse, scripserunt. Et hæc tametsi à plurimis commentitia esse & superstitiosa putentur, ideoque refutentur, tamen nonnulli etiam docti aliter rem se habere cognouerunt, & à Theophrasto aliter traditum sciunt. Tragus enim eadem publico scripto asserere non dubitauit, testatus se neque superstitione ductum, neque præstigijs, aut incantationibus, aut vllis caracteribus vsum, rem agressum, esse, & quater in vigiliæ D. Ioannis nocte tentasse, substratis linteis & Verbasci folijs, an semen id deprehendere & excipere posset: & sanè contigisse sibi fatetur, vt manè ante illucentem diem, semen paruum nigrum Papaueris specie repererit, & hoc amplius & copiosius sub alia atque alia Filice, alio item atque alio anno. Quare Cornarius immeritò mendacij insimulat Tragum. Numquid enim ipse Theophrastus 1. causa 8. βλῆχρον circa Solstitium florere, velut rem maximè admirandam producit? — Semen Filicem ferre non esse figmentum.

Nunc, Filicem contra ictus ab Harundine factos, ideò vtilem ait Dioscorides, quòd Filix per ambitum satâ Harundine pereat, & vice versâ, Arundo Filice septa. Sed hanc probationem ceu vanam damnat Dodonæus. Sed & vanum est, existimare Filicem Arundinis familiaritatem per singularem aliquam antipatheiam respuere seu refugere, ita quidem vt veteres perituram dicant Filicem, quam per ambitum sata copiosior Arundo coronet, & contrà euanescentem & abituram Arundinem, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Hoc enim haud aliunde contingit, quàm quòd Filix in humidis non adolescat, nec Harundo in sicco. Hæc enim nusquam lætiùs prouenit, nulloque alio genitali loco gaudet, quàm fossis, vliginosis & humectis pratis ac campis: — Dioscor. opinio reprobatur.

pis: Illa verò ſyluis, rorulentis ſaxis, arenoſis agris, & limitibus imprimis gaudet, ita vt binæ hæ plantæ, ob diuerſitatem natalis loci, ſimul habitare non poſſint. Nunc verò quòd Filix loca ſterilia, arida, ac deſerta amet, teſtatur Horatius.

Tempus. *Neglectis vrenda Filix innaſcitur agris.*

Marceſcit Filix ſub Hiemem: noua Vere erumpunt folia, tota Æſtate in vigore futura.

Filix ſecundum Iſidorum à ſingularitate folij dicta, quòd ex vna virgula altitudine cubitali ſciſſum folium gignatur: Nicander in Ther. Ἐν δὲ πολυσχιδέος βλῆθρον πυρὶ βάλλεο χάρτην Interpr. Multifidam Filicem crepitantibus iniice flammis.

Nomina linguar. Πτέρις autem & πτέριον à Græcis dicitur ab alijs, auium, vt antè ex Dalechamp. in Plinium dictum, quarum ſpeciem in ramulis diſpoſita ejus folia referunt: pennatus enim & pennatis folijs frutex Filix eſt. Vocatur ab Arab. vt Serapione, *Sarax & Sarachs*: Auicenna *Kildarum*, vel Childarum: à Germ. *Farn, faren, farnkraut, farenkraut, vvaldtfaren, ſteinfaren*: Belg *Varencruyt*: Gall. *Feugiere, Feuchtere*: Ital. *Felce*: Hiſp. *Helecho yerua*: Angl. *Ferne*: Boh. *kaprady*: Hung. *Papragy*.

Aequiuoca. Obſeruandum autem hoc loco ſubſcripta nomina cum præcedentibus, omnibus ferè Filicium generibus attribui, Pteris ſc. Pterion, Filix, Filicula, Polyrrhizon, Pterineon, Daſyclonon, Anaſphoron, & Blechnon: item, vt magi vocant, Hermubain, vel, vt Ægyptij, Aſini ſanguis, vel, vt alij, Iacula.

Mirari autem ſubit, quo pacto Filiculæ appellatio ad Catanancen de qua Dioſcorides, agit, peruenerit. Trichomanes autem vocari Filiculam dicetur ſuo capite. Filix & Filicula dicitur etiam de Polypodio. Et quæ ſunt aliæ plantæ Filicis nomine donatæ, de ijs poſthac agitur.

FILIX MAIOR ET PRIOR TRAGO, ſiue ramoſa, repens.

Deſcriptio. TRes quatuórve cubitos altus hujus *caulis*, iſque rigidus, fibroſus & in ramos fiſſus, aliquatenus anguloſus: *Folia*, quod nomen indicat, pinnat, alatáve, diſſecta, ſuperiùs glabra, inferius hirſuta: *radix* digitum ſubinde craſſa, foris nigricat, intus, albet, longè latéque importuno reptatu terram occupans, ſapore amaricante, ſuccóque glutinoſo prædita.

Filix fœm Dod. Dodonæo eſt fœmina Filix, flore ac ſemine carens: caule vnico ſtriato, medullâ referto, verſicolore, quo obliquè inciſo, bicipitis aquilæ ſpecies quædam apparet: odore radicis graui.

Filix major prima Trago. Trago, Filicis majoris 1. genus, Filix vſitatiſſima, in arenoſis agris proueniens, vnico, purpureo, rotundo, longo & læui caule, multifidis lateribúſque pinnatis & viridibus folijs veſtito, radice longâ, læui, foris nigrante, longè dique intra humum ſeſe propagante, quo nomine magno eſt nocumento agricolis. Ita enim in agris remoratur, vt non facilè extirpari queat. Quamobrem ad ſuperſtitiones quidam confugiunt, perſuaſi ſi frumentarius ager, quem Filix obſedit, in die Io. Baptiſtæ ſacro aratro vertatur, perituram Filicem, nec vnquam eo in agro locum habituram. Sed certiorem perdendi Filicis rationem Theophraſtus demonſtrauit. Atque hæc eſt Trago Filix maſcula prior, Filicis maximum genus primum, Pteris Dioſcoridis, cui florem & ſemen attribuit, vti antea diximus, & cap. de Filice floribus inſigni fuſiùs repetemus. Et huic adſcribit nomina præcedenti capite appoſita. Hoc demum admiratione dignum cenſet quod Filicis, maximè vero maſculæ, radix inciſa, vtráque in parte aquilam nigram duo habentem capita ex albo oſtendit, quæ nil aliud re ipsâ eſt, quàm congeries venarum quæ per vniuerſam radicem ſparſæ ſunt.

Corn. redarg. Cornarius vtrámque Filicem notam ſibi ait, nec tamen inter marem & fœminam diſcrimen facit. Oportebat autem eum, priuſquam impudenter Tragum mendacij accuſaret, circa feſtum D. Ioannis ſub Filicibus ſternere chartas & obſeruare an vera dixerit Tragus diligens botanicus, quæ non tantùm ex libris, ſed repetitâ autopſiâ ſcripſerat. Nec etiam veteres omnia obſeruate potuerunt, nec poteſt adhuc, aut vnquam poterit vllus mortalium. Et ſanè plures hodie obſeruantur plantæ ſemen ferre, quas veteres ſteriles pronunciarunt. Et hæc occaſio quare contra veterum & neotericorum opinionem omnes Filices & ſimiles, quæ veluti florem habent in folijs, ſemen ferre putamus, ſed ita tenue, aut citò excidens, vt difficilè conſpiciatur.

Lonic. figmentum. Lonicerus pro Thelypteri ſiue Filice fœmina haud congruam ponit Iconem, ſed talem, quæ potiùs Filicis multifloræ videtur. Quin ea, quam pro Dryopteride exhibuit, meliùs conuenit.

Synon. Dicitur Filix fœmina Cordo in Dioſc. Anguil. Matth [qui eam ſine deſcriptione pingit] Fuchſ. Lac. Dod. gall. & lat. Lob. in Adu. Obſ. p. 473. Ic. Plant. p. 812. Caſt. Tabern. & Gerar. Filix fœmina Matthioli, H Lugd. p. 1122. Filix mas, Geſn. hort. & app. Filix mas major, Fœmina vulgò Herbariorum credita, Cluſio pann. & hiſt. Filix fœmina prima, Thalio.

C. Bauh. pin. Filix ramoſa 1. ſiue major pinnulis obtuſis non dentatis, communiter per ambitum aliquando, tantùm folijs inferioribus, ad formam foliorum Scabioſæ, diuiſis. Filix ſilueſtris, Brunfelſio.

Cæſalp. Filicem ſingulari pediculo attollit, craſſo, duro, læui, ſtriato, cubitali, in cacumine in magnos ramos fiſſo, &c. foliolis in aduerſa parte furfuraceâ quâdam lanugine præditis, copioſiore in tenellis, nuper erumpentibus è terra: Lanuginem porrò procedente tempore decidere, renaſcíque ex ea nouellas plantas probat, Filicibus, vbi antea non fuerint, in terram projectis, aliíſque copioſè naſcentibus.

Locus. Filix vbique ſiluis & neglectis, inculitſque innaſcitur agris, adeóque viuâ & reſtibili vbertate luxuriat, vt etiam Sole feruidiſſimo, tenuíque ſolo, vicinis enectis plantis non marcida perſtet, totóſque colles impleat: ex decidua lanugine renaſcens, vt tradit Cæſalpinus.

Vires & vſus. Rarò in medicina locum habet, quanquam radix naturâ ſuâ ſiccæ temperaturæ, in puluerem redacta, ac pondere ſemunciæ ex aqua mulſa ſūpta, latis tineis ventris enecandis conducat, teſte Trago. Quòd ſi Scammoneam, aut Veratrum nigrum adjeceris, eò efficacius reddes medicamentum. Eadem in vino decocta, ac per aliquot dies pota, laborantes lienis excremento recreat. Ad

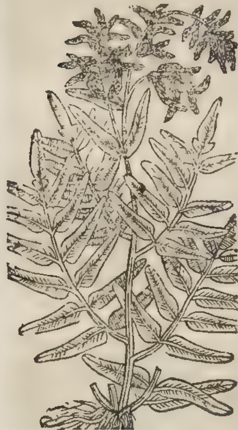
ambusta vel igne, vel feruidâ aquâ, aut Oleo, singulari experimento radicis succus expressus facit, si ei miscueris aquam rosaceam, aquam è fimo vaccino, aut è flore Tiliæ, distillatam, vel si harum nulla suppetat, fontanam. posteáque percolaueris, tum enim lentus quidam succus ex his conficietur, qui mirificè ambustis, vbi reliqua omnia medicamenta negauerint auxilium, medebitur. Armoricos & Neustriorum vltimos, qui vastas siluas colunt, in frugum inopia, è radice Filicis panem conficere notum est ex Dalechampij relatione, ejusdémque cineribus nitri loco injectis, saxa liquare, & vitrea vasa fingere, colore viridi & subobscuro, quibus vinum album, dulce, turbidum potare Andes, Vnelli, Cenomani gratissimum habent.

Filix maior mollis ramosa.

Descriptio. In ramos prælongos diuisa, similis Filici ramosæ Tragi: alarum etiam tam particulares eodem modo alternatum habent exortum: quorum singularia segmenta paulò videntur latiora breuioráque, denticulorum expertia, vt jam dictæ Filicis, quæ non tamen vt illi dura, sed mollia, nec subtus incana quantùm hactenus aduimaduerterim.

Locus. Filicis hoc genus, ni fallor, circa Tigurum Heluetiorum collegi: meminitque ejus Gesn. in app. hort. nomine Filicis maris mollioris.

FILIX FLORIBVS INSIGNIS.



Descriptio. EX vno perplexatû radicû lōgarū, nigricātiū cespite caules tollit bicubitales (ad hominis altitudinem, Trago) virides, glabros [striatos, Lobel.] ramis patulos: hinc alæ exoriuntur pinatis octo nouémve conjugationibus *foliorum*, impari vno numerū claudente, constantes: singularia autem *folia* omnia sursum spectant, triū, quatuórve vnciatū longitudine, semunciam lata, ex principio latiore sensim attenuata, in obtusum tamen vtcúnque mucronē desinentia, neruo per longum decurrente, exporrectis in margines (qui integri sunt, nec crenis secti) infinitis oblique venulis: Tragus comparat folia Polypodio: caulis scapus in surculos aliquot diuisus, racemulos vnciales in singulis surculis multos sustinet, *seminibus* multis confertissimos, vt obseruabat Gargillus, licèt dicat Tragus florem ferre in vertice copiosum, candidum, similem Pycnocomo, qui circa festum Io. Baptistæ, nullo post se relicto semine decidat. Vel, vt dicit Lobel. palmares & sesquipalmares thyrsos & florū ligulas oblōgas, dēsis racemulis, Lunariæ & Ophiglossi æmulis, aut potiùs Tamaricis Narbonensis nuper erumpentis, quæ ex ferrugineo, fuscescunt, inque cariosum & puluerulentum situm fatiscunt, seminum speciem aut spem ostentantes: Dodonæo circà ramulos densa veluti seminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen semina non sunt, nam sterilis & hæc Filix, vti cæteræ.

Ruell. lib. 3. cap. 92. Sideritidis eam speciem facit, quam Chymicos & Herbarios quosdam Lunariam majorem, alios verò nonnullos Filicastrum appellare refert. Sed vereor ne Filicastro falsò attribuat, semen Betæ, rotundius ac durius. *Sideritis Ruell.*

Gesnero Filix latifolia Cordi eadem aut proxima videtur cum hac nostra Filice, quam Tragus Filicis majoris alterum genus inscribit, & Filicis masculæ genus esse statuit.

Lonic. videtur picturam hujus exhibere titulo *Grosz vvaldfarn vveiblin*: hujus tamen Filicis descriptionem non ponit.

Gesn. hort. Filicis genus rarius, floribus insigne, à Trago depictum. De Lunar. picturam Osmundæ Dodonæi (quam Sideritidem alteram Dioscordis asserit, & Chymicorum atque herbariorum quorundam Lunariam majorem) diuersam putat à Tragi Filice majore & siluestriore cæteris, cujus hîc effigiem damus. Sed ab eo hac in re dissentimus. Non placet quidem figura Osmundæ Dodon. gall. quam Filicem aquaticam & Filicastrum quorundam cognominat: gall. *Osmunde ou Feugiere aquatique*: Belg. *vvatter Varen*, & *vvildt Varen*, quibusdam *Sinte Christoffels, cruyt*, hoc est, S. Christophori herba. Album verò illud in medio radicis, Cor. Osmundæ vocat. In fol. lat. vbi duæ Icones vulgò quidem Osmundam in Belgio dici testatur: sed rectiùs Filicem palustrem aut aquatilem nuncupari ait, viderique haud dissimilem ei Filici, quæ πτέρις μεγάλη à Theophrasto appelletur, cui Polypodium simile facit: siquidem hujus singulare folium, Polypodij folio satis simile sit. *Fil. genus rarius Gesn. hort.*

Nullam licèt viderit Turnerus plantam, quæ rectiùs Sideritidis alterius descriptioni conueniat quàm hæc Osmunda quibusdam dicta: veretur tamen ne cacumen & semen vetent.

Recentiorum Osmundam, Filicem floridam, regiam cognominat in Adu. Lobelius, à regijs, vt ait, ac præclaris viribus. In Obs. pag. 474. & Ic. pag. 813. Dodonæi duas imagines hoc titulo donauit: Osmunda, Filix florida, Filix latifolia Cordi.

H. Lugd. pag. 1215. prodit Filicem aquaticam Dodonæi [gallici sc.] & Osmundam regalem, Pseudo-Lonchitidem asperam vocare Matthiolum, eoque nomine depingere: Porrò Tragum aliud Filicis majoris genus exhibere, idque Osmundam vocare Lobelium, hanc tamen ab Osmunda Dodonæi differre: Item, Filicem florescentem Tragi, fortè Dryophonon Plinij lib. 27. cap. 9. fore. *Sed compilator*, Hist. Lugdunensis dupliciter, meo judicio, fallitur. *Primò*, quòd Filicem aquaticam Dodonæi eandem faciat cum Pseudo-Lonchitide aspera Matthioli: *Secundò*, quòd eam Filicem separet à Tragi Filice florescente, & Lobelij Osmunda, deceptus fortè Icone minùs bona Dodonæi gallici, qui eam in fol. lat. mutauit.

C. Bauh. pin. Filix ramosa 3. non dentata, florida: Sideritis fortè Ruellio: Filix mas Anguill. Filix latifolia Cordi hist. Filix palustris, Gesn. *Cætera synon.*

Gesn. app. Lunaria, maior, seu Filix lunaria & Filicastrum, Eiusdem de Lunar. An Filix palustris, Cæl.? Huius species tenuiter dentata reperitur.

Locus & Tempus. Nascitur locis riguis ac palustribus: non rarò in fossis aquas habentibus, in humidis quoque silvis. Apud Gallos, tum apud Britannos plerisque locis reperiri recitat Dodonæus: Germaniæ ac Belgio quoque frequentem ait. Vigere autem Æstate: Hieme marescere folia, radice restib li. Ego in diuersis hortis obseruaui, etiam floridam.

Vires & vsus. Quo pacto ad ambusta faciat, præcedenti capite diximus. Scribit Lobelius radicem ad hernias & vlcera exploratissimi cōmodi esse. Quinetiam colicis & spleneticis plurimùm conferre Nonnihil calidam esse & acrem, odoris non ingrati. Radix, inquit Dodonæus, calidâ est & sicca, sed minùs quàm vel maris, vel fœminæ Vtilis habetur, ac præsertim, pars illa radicis media, subcandida, quæ efficacissima putatur, non modò vulneratis, sed & cæsis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tuta, & cum liquore aliquo sumpta: In decoctis, quæ vulneraria recentiores appellant, eâ de causa ab empyricis additur. Sunt qui tantam huius potentiam existiment, vt sanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum dissoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

HERMIONITIS ALTERA DALEchampij, Filici floridæ similis.



Locus Descriptio. IN Ilua prouenit *radicib.* multis capillaceâ tenuitate, breuibus, subnigris: *cauliculis*, pedalem altitudinem vix attingentibus, in *folia* septem ferè aut nouem diuisis: quorum quaterna, sena vtrinque caulem pari ordine vestiunt, terna verò in summo caule extantia inferiorū foliorum versum claudunt. Sunt autem ea omnia longa, angusta, in ambitu nonnihil crenata, obliquis incisuris vtrâque parte distincta, quas per medium folium procedens & eminens costa separat. *Flos* ei nullus, nullum *semen*, atque adeò ne auersam quidem foliorum partem subflauus puluisculus contegit, qui in alijs id genus plantis cernitur.

Synon. C. Bauh. pin. Hemionitis 4 siue multifida: Hemionitis altera Dalechampij, H. stor. Lugd. p. 1218. Lingua ceruina ramosa, Colum. Agleofotidis seu Marmoritæ, seu Phyllitidis aut Scolopendriæ nomine à Cortuso accepta.

Facultas. Vis ei eadem adscribitur quæ Hemionitidi, seu Splenio attribuitur.

CHAMÆFILIX MARINA Anglicana.

Locus. CHamæfilicem marinam Anglicanam non nisi saxorum rupiúmve interuenijs aut petrosis asperginibus Cornubiæ innatam, Lobelius reperit ad maris alluuiones non procul ab ædibus generosi viri D. Muyle: Descriptio. Epusilla multis implexa pulis cirris, & compactâ *radice*, Trichomanes aut Adianthi Pliniani, *foliola* binûm ternûmve vnciarum, rigida, carnosa, numerosa, atrouirentia, lucida, Filicis maris diuisurâ, ortu, positu, & gustu: lituris item auersâ parte extantibus ferrugineis, quorum pediculi & medius neruus serico nitore ex fusco lucent.

Synonyma. Chamæfilix marina Anglica: Lob. Obs. p. 471. Ic. p. 814. & H. Lugd. p. 1226. Filicula fontana 3. siue Filicula maritima ex insulis Stœchadibus, C. Bauh. pin.

DRYOPTERIS DALECHAMPII.



Descriptio. DAlechampius hanc pro vera Dryopteride exhibet, eámque in editissimis montibus nasci tradit, ad Quercuū musculos radices, foris per terram vagātes, *radice* capillata fibris densis, valdè tenuibus, inter sese implexis, subatris, gustu adstringentibus cum paucula dulcedine, quę cùm aliquādiu mensæ fuerint, percipitur: *foliis* multis, obliquis, virentibus, & herbaceum virorem constanter seruantibus, etiam in dudum collecta planta, vnico pediculo adnexis, altiùs incisis, pennarum ritu explicatis, supernè læuibus & glabris, infernè exiguis & subluteis punctis, & quasi vermiculis puluerulentis & asperis maculatis: siue *caule*, sine flore, sine *semine*, nisi quis [vt vulgò multi de Filice nugantur] sessiles & pensiles in aduersa foliorum parte quasi vermiculos, dum flaui adhuc hærent, florem esse putet, cùm nigricantes decidunt, fructum ac semen.

Compilator. Cæterùm, nimiùm securè Compilator H. Lugdunensis asserit Dryopterim Dalechampij p. 1228. esse veram. Et quia locus particularis huius plantæ non assignatur, non abs re quid sit dubitatur etiam à C. Bauhino in pin. vbi Filix non ramosa sexta vocatur.

FILIX VVLGO MAS DICTA, siue non ramosa.

Descriptio. FIlix mas vulgò, quæ non ramosâ mense Aprili, autore Trago, promit multos *asparagos*, primo exortu inflexos, cano capillitio obductos, non aliter atque Scolopendriæ suæ primæ folia, atque ij progressu temporis abeunt in *folia* am-

pla, duorum, triúmve cubitorũ altitudine, crebra, recta, frangi facilia, diluto colore virentia, Trago purpurea, ferrugineâ lanugine hirsuta.



(Plumarim, inquit Lobelius, foliosa, alæ figuram imitãtia, vnde nomen: *Dod.* audit, odore grauia, & secundum margines crenata, ac tergo veluti tenuissimo, sordidoque puluere aspersa, qui temerè semen esse à plerisque creditur, inquit ille.] Cæterùm, vtrinque inæquali ortu nascuntur cristæ palmares, sensim in mucronem tenuatæ, laciniis obtusis ceu foliolis diuisæ, in ramosæ Filicis morem: *radix* crassior, multis conuoluta & implexa appendicibus.

De eodem Tragus hæc scribit: Incisuræ foliorum parte auersa Maio mense quamplurimis exiguis, rotundis, & excrementis bruchorum simillimis punctulis notantur, quæ cùm maturuerint, ac nigra euaserint, id quod circa festum S. Ioannis fieri solet, prorsus decidunt, & à mulierculis quibusdam colliguntur, próque Filicis semine deinceps venditantur. Nolo recensere quas vanitates & superstitiones eiusmodi semine exerceant. Hoc genus Filicis saporem præ se fert subamarum ac talem prorsus, qualem glandes habent, quem neoterici Medici Ponticum nominant.

Filix, Brunfels. Brunfels. tomo 3. rhaps. 51. iconem habet titulo Filicis, Filicis siluestris, vel magnæ: Trag. nomine Filicis vulgaris. Eam tamen, quod plerumque in siluis, locisque saxosis moretur, à Germanis etiam *Waldtfarn*, h. e. Filicem siluestrem, à Dioscoride verò θηλύπτερις, Fœmellam Filicem, & Nymphæam Pterin dici refert.

Fil. fœm. Cæs. Cæsalp. dicitur quoque Filix, fœmina in vmbrosis nascens, multis ab eodem cespite folijs: Thelipteris Dioscoridis, & Filicis alterum genus Plinij.

Fil. fœm. Gesn. Filix hæc non mihi (Gesneri verba sunt apud Cordum in hist. lib. 2. cap. 174. cui figuram Tragi apponit] mas, sed fœmina ex Thophrasti & Diosc. verbis videtur, etsi plerique hodie marem eandem faciant, quam hîc Cordus, errore veluti per manus tradito, Filicem masculam vocat. Filix fœmina hęc [errant enim qui hanc marẽ faciunt, inquit idem de hort.] quæ multis à radice statim folijs oritur, passim in siluis abundat. Appello enim (ait in stirp. append. vbi sequentes Filicum diuersas species assignat) fœminam, quæ pluribus

Gesn. not. ab vna radice folijs germinat, nullo caule: multis iam annis horti mei incola: molior vel tenerior asperâ, &c. Obscurus est in sua Filicum Historia Gesnerus. *Nos* verò contra Tragum, Gesnerum & Cæsalpinum ijs assentimur, qui Filicem ramosam, fœminam constituunt: non ramosam verò marem.

Lonicerus Pterida marem Diosc. facit dicitque in eius radice aquilæ imaginem apparere. Tragum sequutus. Verùm illum oportebat annotare marem Tragi à suo mare diuersum.

Matth. Filicem marem etiam pro Dryopteride ponit, vt dicetur capite de Adiantho nigro officinarum. *Matth. notatur.*

H. Lugd. p. 1222. Filix mas Matthioli: Item, p. 1227. Dryopteris Matthioli. *Modò* insinuauimus has duas plantas à se inuicem non differre, nec etiam Matthiolum inter has distinguere. *Icones dua H. Lugd.*

Filix mas Matth. Fuchs. Dod. Lac. Lon. Lob. in Adv. Obs. p. 473. Ic. p. 811. Cast. Tabern. Ger. Filix mascula, Cordo in Diosc. & hist. Filix mas altera, Thalio: Filix mas, Osmunda, Anguill. Filix non ramosa 3. siue dentata, C. Bauh. pin. qui duplicem asserit: alteram, cui pinnulæ in ambitu sunt dentatæ: alteram, cui non sunt serratæ: Et illam Filicem marẽm alteram, hanc Filicem marem primam, Talio dici. *Synonyma.*

Πτέρις & πτέριον Græcis: Germ. *Waldfaren manle*: Gall. *Feugiere masle*. Angl. *ferne the male*: Belg. *Varen mannekẽn*: It. *Felsche maschio*: Hisp. *Helecho*. *Nomina linguarũ.*

Passim in vmbrosis, vliginosis, & arenosis vallibus, limitibus etiam agrorum, & arenosis saxis, felicissimè autem in siluis, prouenit. *Locus.*

Quod si equus conciderit, nesciasque quâ ægritudine laboret, tunc particulam huius radicis, linguæ eius subjice, eoque facto equus confestim vtrinque deiiciet recrementa, rursusque consurget: id quod Tragus ipse ita se habere compertit. Folia Filicis tenera adhuc decocta & comesta ventrem emolliunt: radix in puluerem redacta humidis vlceribus & cicatrici repugnantibus inspergitur: pari ratione iumentis adhibetur. Filices siccatæ, vice straminis asseruantur pro pecoribus, maximè in ijs locis, quæ à culta terra longiùs absunt, vt sunt pagi in Hercinia silua aliisque similibus siti. *Vires & vsus.*

FILIX MOLLIS SIVE GLABRA, vulgari mari non ramosæ accedens.



Descriptio. Rectis surgit & simplicibus *pediculis* Filicis vulgaris in modũ, sed glabris penitùs, omnique hirsutie destitutis: tarsi particulares in segmenta diuiduntur duplò ferè longiora, longiùs multò ab inuicem distantia mucrone acutiore, modò æqualibus marginibus, modò obiter profundiùs incisis, nullo tamen ordine, nec serratis aut dentatis: hanc quoque mollities à vulgari distinguit, & segmentorum modò dictorum varietas: Circa Tigurum legimus.

An

An Gesner. hort. Filix mollis, cuius descriptionem dedimus sub Filice non ramosa, vulgò mas dicta.

FILIX FONTIS ADMIRABILIS AD MArem vulgarem non ramosam accedens, non dentata.

Descriptio. MAsculæ vulgò dictæ Filicis non ramosæ in morem simplices erigit *caules*, quos rami non diuidunt, non sine hirsutie aliqua: cristæ singulares paulò videntur longiores, diuisione ferè foliorum Ceterach, segmentis minimè crenatis, sed acutioribus quorum auersâ parte puluerulenta ferruginea puncta agminatim proximè margines circumcirca conspiciuntur, medio libero. In montibus prope Fontem admirabilem in Ducatu Wirtemb. Augusto mense collegimus.

Locus

An Gesn. hort. Filix aspera, de qua antè sub Filice mare vulgò non ramosa? An C. Bauh. pin. Filix ramosa pinulis acutissimis non dentatis, Filix ramosa altera?

FILIX LONCHITIDI AFFINIS.

Descriptio. LOnchitidi filici foliæ similis est: *pediculi* tamen glabri sunt plures, vnde ex aduerso positæ oriuntur *alæ*, palmares & semipalmares, quarum vnaquæque in cristas vnciales & semunciales diuiditur, singulas denuò in alia segmenta non admodum profunda, mitibus spinis donata subdiuisas.

Hanc obseruauimus in proximis siluis fontis admirabilis Ducatûs Vvirtemb. & in valle fontiũ Griesbachiana.

Hanc (aut certè sequentem) eadem suspicamur cum Filice aculeata Casp. Bauhini, quam in Prod. in maiorem & minorem subscriptis verbis distinguit.

Filix 2. siue mas aculeata maior, *radicem* habet nigram, fibrosam: *pediculos* pedales, foliosos, in multas alas pinnatas, modò maiores, modò minores, profundiùs diuisos, pallidè virentes, primis in ambitu dentatis, & in breuem spinulam desinentibus: in monte *Wasserfall* lecta. *Filix aculeata maior.*

Filix 3. siue mas aculeata minor, pinulis est breuibus, totis integris, non dentatis, sed in spinulam acutam breuémque omnibus desinentibus eodem quo prior loco prouenit, & in Hercynia & Stolberga veteri. Illa in pin. est Filix aculeata 1. siue maior: Hæc, Filix aculeata 2. siue minor: Filix mas tertia Thalij, quam spinosam seu aculeatam cognominat. *Minor.*

FILIX TENVISSIME ET profundè denticulata, Montbelgardica.



Descriptio. MAgnitudine non cedit vulgari Filici mari non ramosæ: *foliorum* haud dispar positus, verùm cristati folij portiunculæ valdè sunt cõcinnæ, angustæ, profundis & argutis denticulis incisæ: *cristæ* verò totæ costæ annexæ alternatim oriuntur: similis Rhæticæ, quæ tenuior, aliquid similitudinis habet cum nostro Adiantho albo officinarum folio Filicis.

Prouenit in siluis prope Montbelgardum: item in monte Masmunster mense Octobri, ac in monte Rosberg, necnon in valle fontium acidorum Griesbachiana. *Locus & tempus.*

FILIX TENVISSIME SECTA EX monte Balon.



Descriptio. FOlia cubitorum aliquot ferrugineo muco obsessis pediculis: in ramos particulares diuisa, non planè ex aduerso respondentes, palmares & sesquipalmares, quorũ vnusquisque cristas habet alternatim positas, semunciales & duarum vnciarum, in segmenta exigua per extremam oram crenata subdiuisas.

Locus cũ tempore. Hanc reperimus in Vogeſi montis parte Balon quem ex fodinis Argenti dictis Gerardmegni conſcendimus menſe Auguſto.

FILIX RHÆTICA TENVISSIME dentata.



Deſcriptio. AD Filicem tenuifoliam profundè diſſectam accedit, verùm criſtæ, quarum alternatus ortus, in ſingulares denuò criſtulas diuiduntur, vnciales, paullóve altiores, ſeu longiores, tenues admodum, crebroque & profundè diſſectas, longè inter ſe diſſitas, auerſa parte punctatas vt aliæ Filices. Similis eſt Adiantho folio Filicis, ſed differt non ſolùm in eo quòd maior eſt Adiantho, ſed præterea quòd pediculi Adiantho ad radicem rubent, quódque ſegmenta ſunt quoque diuerſa.

Reperi in Rhætia primò, dein etiam in monte *Roſzberg* propè *Moſzmunſter*.

DRYOPTERIS.

Deſcriptio. DRyopteridem δρυοπτερὶς: Orib. δρυοπτερὶς : in muſcoſis veterum Quercuum δρυῶν : Roborum vertit Sarac. (partibus, Filici ſimilem naſci, at multò minore (tenuiore Sarac.) foliorum inciſurâ, authoritate Dioſcoridis comprobatur. *radicibus* inter ſe implicitis, hirſutis [ῥίζας δασείας denſis & crebris, pro hirſutis legit Dalech.[guſtu in dulcedine acerbis, Hæc vna cum radicibus ſi tria illinatur, pilos abolet. Primùm autem poſteaquam cutem enudauerit, Priorem deradere, & rurſus recentem imponere oportet : & hæc Cornarii eſt lectio, quam alij, Plinium potiùs ſecuti, quàm verba & ſenſum Dioſcoridis, malè cũ Ruellio, ſic conuerterunt. Pſilothrum eſt cum radicibus trita : illinitur enim primum vſque dum ſudorem euocet, mox ſudor abluitur, & recens imponitur.

Plinius. Plinij autem l.27.c.9. verba ſunt hæc: Dryopteris Filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium inciſurâ, radice hirſutâ: vis ei cauſtica eſt, ideò Pſilothrum eſt radix tuſa. Illinitur enim vſque dum ſudores euocet : iterumque & tertiò, vt ne ſudor abluatur.

In Dryopt. hiſtoria à Dioſc. variat Plin. Primùm itaque foliis dulcedinem quandam Plinius tribuit : Dioſcorides verò non folia, ſed radices in dulcedinem vergere ſcribit : deinde ῥίζας δασείας, id eſt, denſas & crebras, Plinius hirſutas dixit : præterea radicem tuſam Pſilothrum eſſe, Dioſcorides verò herbam ipſam cum radice tuſam. Ad hæc adhibendi Pſilothri modum videtur non exactè expreſſiſſe, vertit enim ἰκμάζειν, ſudorem euocare, cùm ſcribit illinendam eſſe radicẽ, vſque dum ſudores euocet, &c. cùm ἰκμάζειν ſit humectare & mollire, vt Dioſ. intelligat corporis partem depilandam aquæ tepidæ fotu priùs humectandam eſſe, quod eſt ἰκμάζειν deinde pilum deradendum, ſi ἀποψᾶν legas, vel auellendũ, ſi ἀποσπᾶν, quod huic loco optimè conuenit, quoniam efficacior eſt vis pſilothri profundiùs ſubeuntis auulſo pilo, vtpote viâ magis patefactâ, & poſtremo recentem Dryopteridem, non radicẽ ſolùm, ſed cum ea herbã ipſam cataplaſmatis aut emplaſtri modo imponendam. Sic igitur Dioſc. locum conuertendum ducit H. Lugd. Dryopteris cum radicibus trita & impoſita pilos abolet. Oportet autem cùm pars piloſa aquâ humectata fuerit, primùm eam deradere, vel pilum auellere, deinde recentem Dryopteridem cataplaſmatis modo imponere. Quibus verbis Dioſc. id quod plerumque facit, non ſolùm Dryopteridis depilatoriam vim, ſed vtendi quoque modum declarare voluit. Siue enim Pſilothrum, i.e. medicamentũ quod pilos detrahit, cauſticâ & ſepticâ vi id efficiat, quod priùs eſt pſilothri genus : ſiue inſigniter & extremè frigida, aut à totius ſubſtãtiæ proprietate, quod alterũ genus eſt, capillum renaſci prohibẽs: primùm oportet vt cutis tepentis aquę fotu rareſcat, & relaxetur, deinde pili auellantur vel deradantur nouaculâ, aut ſeptico cauſticóve aliquo detrahantur: (quod hodie Turcæ illitu ſui Rhuſma faciunt,) tum alterũ pſilotrũ parti imponatur, ne pili renaſcãtur, quẽ ordinẽ hîc docet Dioſ. Vult enim priùs χρῶτα ἰκμάζειν, deinde pilos ἀποψᾶν, poſtremò νεαρὰν δρυοπτερίδα ἐπιπλάσσειν.

Galeno mixta quantitatis eſt. Galenus itidem ſcribit Dryopteridem guſtu mixtam qualitatem præ ſe ferre, dulcem, acrem, amaram, in radice verò etiam acerbam : facultatem habere ſepticam, proinde etiam pilis glabram cutem efficere.

Æquiuoca. Cæterùm, Dryopteridis appellatio pluribus adſcribitur plantis. Et nimiùm quidem temerè Cõpilator Hiſt. Lugd. aſſerit Dalechãpii Dryopteridem eſſe veram Dioſc. Pari lapſu Matth. pro Dryopteride Filicem vulgo marem dictã pinxit. Filicem præterea minorem non ramoſam plures Dryopterida vocant. Sed & Filix ramoſa minor à nonnullis Dryopteris putatur, quorum opinio non placet. Adianthũ album folio Filicis Dryopteridis albæ cognomentum etiam aſſumpſit : Et Dryopteridis nigræ Dodon. Adianthum nigrum officinarum.

FILIX MINOR NON RAMOSA.



Deſcriptio. REpit *radicibus* tenuibus, nigris, capillatis: *folia* dodrantalia & cubito longiora, non ramoſa, quorum criſtæ ex aduerſo naſcuntur, trium circiter vnciarum longitudine, diuiſurâ crebrâ, non penitùs coſtam attingente, ſegmentis ſingularibus æquabili ambitu circumſcriptis: diuiſuræ ſunt ſimiles Filici

lici mari vulgò dictæ: *folia* ſiccata corrugantur & fiunt acuta, quod ideò monemus, ne quis fallatur videns ſiccatam non ſtatim inter chartas diſpoſitam.

An Pteridion maſculum Cordo? Geſnerus aſſerit, Nos vlteriùs indagandum cenſemus. Icon Dryopteridis, aut Quernę Filicis Lobelij in Icon. p.813. popoſita, nobis aptè conuenire videtur cū noſtra planta: ſed Pteridion fœminam Cordi, vt in Obſ. p. 475. cognominatur, aliò quoque referimus.

Tabern. not. H. Lugd. notatur. Tabern. ic. eſt Filicula petræa fœmina tertia: Eid. hiſt. Filicula petr. fœm. quarta, quam Compilator eius deſcribendam ſuperuacaneum duxit. Sed quum ſit Dryopteris, cum cæteris Filicibus haud ita temerè confundenda erat, ſed neceſſariò deſcribenda.

H Lugd. pag. 1217. huius meminit, dicens: Sunt qui aliam Dryopterim, eámque veram ſic deſcribunt, Folia huic Polypodij prorſus, &c. Omnia autem hîc ex Lobelio tranſcribit eo non citato, omittens etiam eius effigiem, quod mirum.

C. Bauh. notatur. C. Bauh in pin. videtur vocare Filicem non ramoſam 5. ſiue quernam, plures & diuerſas confundens eo titulo plantas.

Locus. Tiguri prope lacum felium reperimus, & in valle acidularum Griesbach. Diu viuit in ſiccis etiam hortis, paluſtribus aliàs luxurians pratis, vnde Filicem aquaticam olim denominauimus.

FILIX RAMOSA MINOR.



Deſcript. PArietinas & rudera ſequitur, *radicem* habens labyrintheo cótextu multipliciter implexã, Polypodij radicib. tenuiorem, repẽtem, & in obliquũ ſe ſpargẽtem, nigrã, ratis fibris tenuibus & duris capillatam, inquit Cluſius, ſapore cũ leui dulcedine inſigniter acerbo: *coliculi* multi, tenues, ex viridi fuſci, palmares & dodrãtales, lõgioréſque ramoſi, Filicis fœminę vulgò dictę inſtar (cui tamẽ magnitudine multùm cedit) quibus pinnatim annexa *folia* Filicea, crenulis denticulata, ſubinde auerſâ parte puluerulentis tuberculis reſperſa.

Tragus duo Filicis exiguæ genera tradit, non quidam formâ, ſed loco natali differentia: nam vnum ex crenoſis ſaxis & rupibus proſilit: alterum verò in veterum & cæſorum Roborum caudicibus naſcitur, folio vtrumque Filici ſimili, multò tenuiore.

... fœmina ... Tragi Hæc & Cordi Pteridion fœminam referimus, quæ Thelypteridi, i.e. Filici fœminę [ſic vocat monoclonon, i.e. vno periolo ſurgentem, quã maiorem facit Geſn. & nos Filicem maiorem & priorẽ Tragi, &c. inſcribimus] coliculi foliorúmque figurâ ſecundum proportionem omnino ſimilis eſt: ſed multò minor, ac tenerior.

Cordus in Dioſc. (annotante Geſnero) vocat Dryopteridem Thelypteridi ſimilem, multò tamen minorem, & quoniam parua eſt Filix germ. *Erdfaren* & *Lichfarn*, & ad græcæ vocis imitationem, teſte Cornario, *Lichfarn*, eò quod cæſarum Quercuum caudicibus plerunque proueniat.

Lonic. taxatur. Lonic. appellat Filicem quernam & Oſmundulam Gallorum, Græcorum Dryopteridem, eiuſdemque naturæ cum alijs Filicibus eſſe ait. *Sed icon* quam habet, eſt potiùs Filicis ramoſæ, quæ vulgo fœmina dicitur. Præterea ſi eadem natura eius, quæ aliarum Filicum, non eſt Dryopteris, vt dicimus contra Tragum.

Tabern. ic. Filicula petrea fœmina 4. Eid. hiſt. Filicula petr. fœm. tertia. *Hanc Compilator*, vt tegat ſuam ignorantiam aut negligentiam, dicit non neceſſe eſſe deſcribere.

An Geſn. hort. Dryopteris Adiantho ferè cognata herba in colle lapidoſo ad Badam Heluetiorum ſpontè proueniens? An Eid app. Filici paluſtri ſimilis Dryopteris, Badæ infra thermas ſtatim iuxta fluuium ad læuam?

C. Bauh pin. Filix ramoſa 4. ſiue minor pinnulis [malè legitur primulis] dentatis: Pteridion maſculum Cordi [hoc aliò referimus:] Filix fœmina altera tenuifolia Thalij: Filix querna ſeu Dryopteris, Gerardi.]

Locus. Non vbique locorum duæ Filices exiguæ Tragi inueniuntur, ſed in altiſſimis montibus quales ſunt *der ydar*, Hercinia ſilua, Waſgoia, & mons Tonitrui. Filix pumila ſaxatilis 1. (ita Cluſius Filicem ramoſam minorem vocat) copioſiſſimè naſcitur in ſaxis, non modò ad Gamingam & Neuberg: ſed ad omnium ferè montium radices Auſtriæ & Stiriæ. Ego Tiguri, Lugduni, Geneuæ, Montbelgardi & Baſileæ in montibus annotaui.

Vſus. Filices ſuas binas exiguas temperaturâ vulgari Filici multicauli reſpondere putat Tragus, poſſeque pro Filice, cui guſtu ſatis reſpondere ait, vſurpari. Sed ſi verum Dryopterim Tragi eſſe eadem temperaturâ cum vulgari Filice, Dryopteris veterum eſſe non poteſt, conſideratis ijs, quæ antè proprio cap. ex veteribus ſcripſimus.

ADIANTHVM ALBVM FOLIO FILICIS.

CAP. II.



Deſcript. PArietinarum amaſium Adianthum album quibuſdam dictum, fatiſcentibus commiſſuris rimas agentium, *radice* ſe inſinuat tranſuersâ, ſatis craſſâ, pro herbæ magnitudine, fibroſâ, ferrugineo muſco obſitâ, ſapore cum pluri adſtrictione ſubdulci, herbaceo Polypodij colore: *ramuli*, vel potiùs foliorum

pediculi dodrantales & pedales, tenues, viridantes, nigricantésve inferna parte, plumatim annexis Filicis folijs stipari, inæquali ortu sæpe, minutis denticulis incisis, auersa parte atomis virentibus, tandem ferrugineis extantibus, aspersis: mollia verò sunt folia hæc, & ad folia Filicis nostræ tenuissimè dentatę, ac etiam Rhæticę accedentia minora, tamen nec diuisuris ita dispositis, & facilè marescentia, sapore citra adstrictionem euidentem, dulci, tam euanido, vt penè fatuum dicas, cùm viscido lentore. Plantâ ipsa commune quiddam habet cum Ruta muraria, minùs tamen quàm Adianthum nigrum officinarum, quo teneriùs multò & candidiùs. An Pteridum masculum Cordo? An Dryopteris candida, Dod. gall. cujus Icon potissimum postrema non multùm arridet, sicut nec nostra?

Adiãthũ album & nigrũ Plinij Libel. Adiantho albo & nigro Plinij, inquit Lobelius in Adu. [quo titulo in Ic. Plant. p. 810. duplicem effigiem ostendit, sed priore quæ etiam in Adu. ponitur, potissimũ demonstrare videtur nostrum Adianthum album filicifolium] pleræque omnes Belgiæ, Germaniæ, Burgundiæ, Franciæ, Sabaudiæque officinæ, non modò hoc æuo, sed etiam ab omni memoria, semper vsæ sunt. Radix pusilla, filamentis crebribus compacta, atris, rectis, junceis, paulò crassioribus & prolixioribus, quàm Trichomanes: ex herbido pallentibus, foliolis vtrinque & altrinsecus plumatim dissitis, Filicis maris diuisurâ & situ, sed multò minoribus, altera facie virentibus, altera in glauco punctulis rubigineis series geminas habent, sesquipalmum eoque plus alta, hæc alba, immo vtraque quæ nihil planè differunt: quia nigro Adiantho cauliculi neruulive nigricant politiore nitore, foliaque sunt saturatiore virore, vires eædem prorsum, quas etiam doctis multis, nedum nobis, exploratas scimus ad quotidianas & consuetas potiones multis annis, magno commodo, nullo detrimento. Vt tandem conuiciari dediscant isti tenebrosi commentatores, qui hasce Dryopteres virium ignoratione rejiciendas autumant: nihil enim acris, nedum caustici, hæ innoxiæ capillares habent: nam Dryopteridem aliam [fortè hîc intelligitur Filix non ramosa minor] esse scimus: audiuimúsque nos in frequentissimo studiosorum cœtu, Rondeletio præceptore docente. Dryopteridem nostram nonnullis suis ægrotis (dum in Allobrogum ad Rhodanum vrbibus factitaret medicinam) exitio fuisse ob pharmacopœorum flagitiosam inscitiam, qui non parum Dryopteridis potiunculæ, Polypodij vice, miscuissent. Hasce proinde, conjectura certa ducti, Plinio memoratúm vtrumque album & nigrum Adianthum, Filicis foliis, imisque cauliculis fuscis & asperis, arbitramur. Hæc Aduers.

Synonyma. C. Bauh. pin. Filicula fontana 1. siue major, vel Adianthum album Filicis folio: Dryopteris candida, Dod. Dryopteris alba Dodonæi. H. Lugd. p. 1227. Adianthum album Plinij, Lobelij. Item Filicula fontana 2. siue minor: Filicula fontana, Tab. fœmina, Gerardi. *Has duas* Filiculas fontanas

C. Bauh. not. C. Bauhini nondum separamus, censemúsque vocandam Rutam murariam alteram.

Locus In muris & rupibus subinde occurrit. Blaumontij in veteri cisterna & circa castellum inter saxa obseruauimus, & Geneuæ circa montem *Saleue* pulchrè virens mense Februarij principio.

ADIANTHVM NIGRVM Officinarum.

IN capillarium etiam numero habent officinæ quod Adianthum nigrum vocant, plantam filiformem, aliam tamen ab Adiantho albo filiciformi. *Cauliculi* huic dodrantales, firmiores, nigriores, cui inæquali ortu adnectuntur cristæ vnciali circa principium latitudine, sensim in tenuẽ mucronem desinẽtes, quarum *segmenta* lacinias Rutæ murariæ imitantur, latiora, longiora, altius crenata, firma, punctulis puluerulẽtis auersa parte de Filicum more, distincta: *radix* crassa, fibrosa, qua degustata prope Patauium, dulcedinem cum magna adstrictione lingua percepit. *Descriptio.*

An Pteriadion Cordo?

Matth. scribit Dryopteridem, Filicem ad vnguem referre, nascíque etiam humenti solo & inter vepres circa Quercuum caudices, vel in Goritiensi agro, pluribus in locis, nullis repugnantibus notis, notissimam etiam ijs qui siluas ingentes frequentant. Sed vti Matthiolus temerè ait Dryopterim ad vnguem Filicem referre & notissimam esse, ita temerè anno 1554. & 1559. icone paruâ nihil aliud repræsentat, quàm Filicem marem, ei & vulgo dictam. Quin adhuc in Epit. anni 1571. Filicem pro Dryopteride proponit, nihil addens de suo, nisi dici, Ital. *Felce quercina*, Germ. *Baumfarn*. Gall. *Feuchiere des Chesnes.* Admiranda sanè Matthioli leuis inconstantia, vt qui in comm. cum mag. fig. lat. & ital. remanentibus allegatis verbis, aliam longè diuersam, & Adianthi nigri imaginem exprimentem, exhibeat iconem. *Camer.* in sua aucta Matthioli Epitome nouam effigiem, fortè Adianthum nigrum vulgare pro Dryopteride demonstrantem, dedit. Verùm si id intelligit, pictura videtur minùs benè efficta. *Dryopteris fortè Matth.*

C. Bauh. apud Matth. ponit iconem ex Tabern. sub intitulatione Dryopteridis Matthioli in minoribus iconibus. Brunfels. Cordi in Dioscor. Gesn. hort. & app. Lobelij, & H. Lugdunensis: Dryopteridis candidæ Dodonæi gall. & lat. Pteridij fœminæ cordi in histo. Filiculæ petrææ fœminæ primæ Tabern. & Filicis generis parui in montibus Cæsalpini. *Securè nimis* C. Bauhinus pronunciat Filiculam Tabern. petræam fœminã primam esse Dryopterim Matth. in minorib. iconib. quandoquidem ab icone Matt. multùm differat, vt quæ sit Filicis maris, vti sæpius dictum. Concesserim quidem potiùs esse Dryopteridem in mag. fig. quæ Adianthum nigrũ vulgi, ad quam accedere videtur Tabern. modò dicta Filicula. *Secundò*, Cordi Dryopteris, non eadem est quæ Dryopteris Matth. vel majorum, vel minorũ iconum, neque etiam est Filicula Tabern. Cordus enim ait Dryopteridem suam esse Thelypteridi similem, sed multò minorem. Telypteris verò siue Filix fœmina Cordi, ramosa est planta. Quare Cordi Dryopterim meritò referimus ad Tragi Filicem arboream, de qua sub titulo Filicis ramosæ minoris. *Tertiò*, per Dryopteridem Gesn. in app. eam intelligimus, quam Cordus in hist. pro Pteridio fœmina descripsit, quæ nobis eadem cum Filice ramosa minore. *Quartò*, Lobelij in adu. Dryopteris diuersa & ipsa planta est non ramosa, quin imò diuersa quoque à Dryopteride Cordi, de qua sub titulo Filicis minoris non ramosæ, *Dryopteris Matthioli C. Bauh. multipliciter errat.*

mosæ. *Quintò*, Matthioli Dryopteridem in commentarijs cum magnis figuris existimamus potiùs Dryopteridem nigram Dodonæi & Hist. Lugdunensis, de qua præsenti capite, quàm albam, de qua præcedenti. *Vltimò*, Filicis genus paruum Cæsalpini, quod duplex traditur, non putamus conuenire: Vnum enim non serratum, vt Polypodium, alterum denticulatum: fortè intelligit duas Lonchitides asperas, vt suo dicetur loco.

Dod. inconstantia. Dod. gall. satis commodè pingit Dryopterim nigram, admittens eam pro Adiantho officinarum, id est, Capillo veneris Lat. verò in fol. contrà, eos in errore versari scribit, qui Dryopteride nigrâ Adianthi loco vtuntur.

Gesnerus apud Cordum annotat Pteriadion Tiguri in muris, sed rariùs prouenire: frequens autem Badæ in colle juxta Limagum, mox infra thermas: ibi & Dryopterim [Filicem ramosam minorem] nasci: qua cum ne quis confundat, cauendum esse.

Præter alia multa duo potissimùm esse testatur Turnerus, quæ vetant ne hæc vera sit Dryopteris, 1. quòd in parietinis cum Trichomane nascatur, nec non fruticum radicibus, in primis earum, quæ in opacis proueniunt, non autem, Quercuũ, à quibus & à Filice, Dryopteris nomen habeat. 2. est, quòd vim psilotri & septicam (quam ei tribuit Dioscor.) hæc non possideat. Angl. vocat, *Oke fern.*

Adiant. nigr. Plinij, Lob. De Adiantho nigro Plinij, vt Lobel in Adu. & Icon. pag 810. inscribit, praeced. cap. diximus. Histor. Lugd. pag. 1228. dicitur Dryopteris nigra Dodonæi.

Onopteris maior, Tabern. Tabern. Adianthi genus, *Grosz Eselsfarn*, Onopteris major [sic in Icon. inscribitur] similis Adiantho mari [Trichomanis] cum quo generali descriptione exceptâ foliorum magnitudine, conuenit, quæ paulò major. *Egregia* descriptio & distinctio Compilatoris Tabern. nisi adesset Icon. nullus vnquam posset diuinare quid velit, quòd fortè ipsemet haud intellexit. Quid si eadem sit cum ejusdem Tabern. Filicula petræa fœmina prima, quam Compilator non ducit esse necesse vt describatur, quia eam procul dubio ignorat.

Clus. notatur. An Filix 2. saxatilis Clusij? Is autem ejus Iconem exhibet radice repente, quæ non respondet descriptioni.

An Cæsalp. Adianthi nigri genus aliud?

Synon. C. Bauh. C. Bauh. pin. Adianthum siue Capillus veneris officinarum 2. vel Adiantum folijs longioribus puluerulentis pediculo nigro: Adianthum pulchrum Lugdunensi simile, Thalij: Dryopteris [Onopteris falsò legitur.] nigra Dod. & H. Lugd. Adianthum nigrum Plinij, Lob. Adianthi nigri aliud genus, Cæs. Onopteris major, Tab. mas Gerardi Cæterùm, C. Bauh. ab Adiantho nigro separat Dryopterim Matthioli & Camerarii in Epit. item, Filiculam petræam fœminam 1. Tabern. ac Filicem saxatilem 2. Clusij, de quibus jam dictum.

Locus. Patauij in monte *di Venda* inueni sesquipalmum excendens.

Vires. Experientiâ Turneri comp ertum est plantam, quâ Louanienses vsi pro Adiantho, plurimùm conferre contra calculum cum vino, aut emulsione amygdalarum extracta cum aqua Capilli veneris. Dryopteridis radices (inquit Matthiol.) in puluerem contritæ & cum furfuribus addito salis & sulphuris momento, equis deuorandæ aduersus intestinorum vermes, exhibentur: námque potenter illos expellunt & interimunt. Cæterùm, quum Matthiolus nesciuerit quid exhiberet pro Dryopteri, difficile est statuere, cui Filicum generi hæ tribuendæ vires: censemus tamen sine periculo experientiâ posse fieri, vt Adiantho nigro vulgò dicto debeantur.

Adiantho nigro similis si non eadem missa pro Capsligno.

Descr. P. 10. A Clariss. Paludano missa hoc titulo: *Folia & fructus Capsligno. Ramulus* est spithameæ longitudinis. Adiantho nigro similimus, si non idem, cujus ramuli foliati alternatim quoque ex costa pendent. *Folia* obscurè virentia, sed non in tenues adeò apices per extrema diuisa. Per cætera ita similia, vt ouum ouo. Summis verò folijs in dorso singulo folij segmento velut *semen*, quodã Milij figurâ & magnitudine pullo colore adhæret; quod per mediam corpusculi sui longitudinem rima sulcatum videtur. Intus verò exactiùs intuenti puluerulentum quid apparet. Hujus portio est in superiore parte Adianthi nigri officinarum.

Icones. An Casp. Bauh. pin. Adianthum 4. fruticosum Brasilianum?

ADIANTHVM ALBVM TENVIFOLIVM,
Rutæ murariæ accedens.



Descript. Pedales ex *radice*, emittit, sed tenues, caules, qui superiùs in ramulos alternos ferè diuiduntur, atque hi denuò sæpiùs in alios minores, nullo ferè ordine, *folijs*, Rutæ murariæ dimidio minoribus, incisis, pulchrè viridantibus tenerioribus, mollicellis. Ex Gothardo attulit gener Cherlerus.

Synon. C. Bauh. pin. Adianthum siue Capillus veneris officinarum 3. vel, Adianthum folijs minutim in oblongum scissis, pediculo viridi.

LONCHITIS VETERIBVS.

Cap. III.

Lonchitis duplex Dioscor. Lonchitis Dioscoridi duplex est. Prior, *folia*, habet, Porro perquàm similia, latiora tamen & rubentia, plurima ad radicem circum fracta, veluti in terram procumbentia. Habet & circa caulem pauca, in quo quidem, *flores*, ceu pileoli, hiantibus comicis personis figurâ similes, iíque nigri, sed è rictu albam veluti paruam linguam exerentes, quæ ad labrum inferiùs spectet: *semen*, inuolucris clausum, triangulum & lanceæ cuspidi simile, vnde etiam planta ipsa sibi cognomentum arrogauit: *radix*, Dauci

Nascitur in asperis & sitientibus.

Lonchitis altera quam alij asperam [τραχεῖαν] dicunt, *folia* profert Scolopendrij, sed asperiora, majoráque, ac multò magis diuisa. Vim autem habet vulnerariam, inflammationésque arcet, lienem quóque pota ex aceto absumit. Meminit porrò Diosc. Licij, quod Indicum vocauit, & ex Lonchitide frutice fieri dixit, & illi quædam ex altera Lonchitide adscribit.

Plin. vnã Lonchiti-dẽ nouit. Lonchitis [ita Plinius l.25.c.11.de priore Lonchitide, nam posteriorem non nouit] non [vt plerique existimarunt] ea lem est quæ Xiphion, aut Phasganion: quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia Porri, rubentia ad radicem, & plura quàm in caule: capitula personis comicis similia, paruam exerentibus linguam: radicibus prælongis. Nascitur in sitientibus.

Galenus duas. Lonchitidis ejus, quæ triangulare semen habet (inquit Galenus, plures Lonchitidis species insinuans,) & figurâ simile illud cuspidi, radix similis est radici Dauci: & præterea vrinam ciens medicamentum. At ejus quæ Scolopendrio similia folia habet, ea viridia quidem ad vulnera glutinanda idonea sunt: arida verò cum aceto pota, lienes induratos sanant.

Corn.no-tatur. Cornarius licèt neutram Lonchitidem officinis notam, & Herbariorum de his meras diuinationes esse arguat, ipse interim tamen, quod pro certo pronunciet, non habet.

Lonchitidem quia parcè delineat Diosc. inquit Marantha, [illegible] multi [illegible] de illa senserint: multique eam se cognouisse falsò sint, qui tamen à veritate longiùs aberrarunt: hi si nominis proprietatem inspexissent, non ita temerè de illa pronunciassent, in illis enim quas ostendebant, nulla lanceæ similitudo sumi poterat, neque ex semine, neque ex folio, neque ex radice: ergo alia illis quærenda erat: sicuti Ghinus, cùm nulla ex his, quæ ostendebantur, illi planè satisfaceret: tandiu quæsiuit, donec illam adinuenit, Diosc. descriptioni & nomini ex omni parte conuenientem: nam præter id quod habet folia longè magis diuisa, & asperiora folijs Scolopendrij: ejus extremitas ita dura est, & acuminata, vt lanceæ speciem præbeat. Hanc non depinxit Matth. sed aliam: quam nescio quo pacto à Ghino pro Lonchitide ad se missam falsò asserit.

Æquiuo-ca. Tragus [illegible] Lonchitidem alteram Gesnerus. Alij ex Recentioribus Adianthum nigrum officinarum, Dryopteridem [illegible] Lonchitidem asperam esse volunt, sed non [illegible] Dodonæo.

LONCHITIS ALTERA CVM FOLIIS denticulatis, siue Lonchitis altera Matthioli.

Descri-ptio. VNius & ejusdem plantæ nulla est foliorum diuersitas & lusus, vt in Lonchitide altera Matthioli: pinnæ ad costam lignæ non penitus adnascuntur, sed breui hærent pediculo, in ima summáque ala breuiores quàm in media, longitudine circiter vnciali fere â falca â,q.bbo deorsum spectante, latitudine minimùm duplâ ad Lonchitidis Dodonæi segmenta, & denticellis spinulis similibus circumquáque exasperatæ, subtus ferrugineo puluere obductæ: differt hæc Lonchitis à nostra Lonchitide filicifolia, cui folia magis diuisa.

Matthiolus asperam Lonchitidem majorem [sic in comm. cum mag fig. Lat. & It. inscribit] *folio* delineat ad Polypodij faciem accedente, spithameæ longitudinis, vtrinque dispartibus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatísque denticulis serrato, & vbique aspero, vnde illi nomé: *radice*, multiplici, tenui, subrubente, perinde ac in Phyllitide. De hac cum Marantha Matthiolo lõga fuit cõtentio. In com. autem cum mag fig Lonchitis hæc major meliùs exprimitur, quàm in prioribus com. min. cũ paruis figuris, in quibus denticuli non, aut quàm minimùm, apparent. In Epit. Matth. à Camerario in lucem edita, est Icon. in qua denticuli quodammodò exprimuntur, verùm ea minùs placet quàm Matth. etiam cum minoribus Iconibus.

A

Synony-ma. [illegible] Gesn. hort. in app. Lõchitis altera seu aspera Matth. picta H Lugd. pag. 1220. Lonchitis aspera major Matth. Tabern Ic. & hist. Lonchitis altera mas, λογχῖτις, & λογχῖτις τραχεῖα, Græcis, Lat. Lanceolaris, Asplenum siluestre quorundã: Germ. *Spicant manlin*, *Groß Miltzkraut*: Belg. *Erachi Varen* Notandum autem, Asplenum siluestre dici de Lonchitide Dodonæi, quàm Tabern. pro fœmina pingit.

An Lonchitis 1. siue Dalmatica, Anguillaræ? An Cæsalp. Filicis genus paruum alterum, folijs tenuissimè denticulatis, hirsutioribus, in parte aduersâ ferrugineis veluti furfuribus? An Lonchitis Marantha Lobelio?

Syn. C.B. C. Bauh. pin. Lonchitis 1 siue aspera: Lonchitis altera Ang Lac. Cast. Lon. cui & *Spicant*, Germanorum, fortè à radice, Indicam Spicam referente: Lonchitis altera, quibusdam aspera, Cord in Dioscor Gesn. hort. app. Lonchitis Maranthæ Germ. Icon.

Locus. Baldi montis incola. Reperitur etiam Monspelij in montibus circa Gangen, & ni fallor, in monte, *Vassetfall*: item inter Clerenal & Ran ad Dubim.

LONCHITIS ALTERA FOLIO Polypodij.

Descri-ptio. E *Radice* nigra, villosa, cõpacta, ac cespitis instar cõtexta, suprà sexaginta aliquando *folia* prodeunt, primo exortu Linguæ ceruinæ modo recurua, postea cùm se explicuerint, non tam lata quam illius, sed astrictiora apparẽt, & vbi excreuerunt in ambitu in terram reclinantur, pedalia aut cubitalia, nigris propter terrã pediculis, vel, vt ait Tragus, medijs venis punicei coloris, quę vicem *caulis* tenent, quorum primæ cæsuræ Asplenij folium satis exprimũt, superiores ad summum vsque fastigium ad Polypodium accedunt, sic tamen





ſic tamē vt maxima ſegmentorū (quantùm hactenus animaduerterim) longitudo vix ſit vncialis, ambitu æquabili nec denticulato, nec alia ratione vllâ inciſo: horum in medio aliud ſurgit foliorū genus, quæ recta, longiora, raris cæteris ſatiſque longo interuallo diſtātib. ſcalarum gradus imitantur, aduersâ parte puluere Filicū ferrugineo aſperſa. De his Tragus, Iunio menſe appetente alia multa & longè anguſtiora prioribus folijs ſubnaſcuntur, Polypodij inſtar inciſa, in altum ſe attollentia, longiſſimis gallorum gallinaceorum pennis ſimilia, exiguis & luteolis punctulis notata, ſicut & Polypodij, proinde vena ea, quæ per medium folij tranſit, punicei eſt coloris. Matthiolus ſcribit mitiora & tenuiora, anguſtioráque folia, quàm præcedentem, promere, & magis Polypodio ſimilia, hirſuta & aſpera: nos autem hirſutiem non animaduertimus, firma alioqui & ſatis rigida ſunt folia.

An Cordo hiſt. (in Dioſc. enim vocat Lonchitidem alteram aſperam cognominatam) Struthiopteris, Filicis inſignis ſpecies, in Hercynia ſylua propè Goſlariam inuenta, figurâ admodum ſpectabilis, &c. quæ Struthiopteris ab ipſo nominata quoniam aſpectu ac criſpo folorum [quæ guſtu, cum tenuitate aliquâ aſtſtringunt] habitu Struthionis ſiue Struthiocameli pennas imitatur? An Lonchitis aſpera minor Matth?

Geſn. hort. Lonchitis altera, *Spicant*, Germanorum aliquorum. Eid. app. Lonchitis aſpera alia, Aſplenum ſylueſtre Tragi, Ghini & Marantha Lonchitis dignior.

Tragus cap. de Scolopendria ſecundo loco deſcribit & depingit pro Aſpleno ſilueſtri, *Waldt Aſplenon*, *Waldt hirtzung*, & addit eſſe verum Dioſcoridis ἄσπλενον ſe exiſtimare. Sed interim aliam rurſus plantam ſubdit, quam verum Dioſcoridis Scolopendrium ſtatuit.

Lonch. aſpera Dod. Dod. gall. & Lat. Lonchitim aſperam inſcribit, facique λογχῖτιν τραχεῖαν Græcorum, Struthiopterim Cordi, Longinam & Calabrinam quorundam, Neotericorum Aſplenium, & Aſplenium ſilueſtre, aut Aſplenium magnum, Germ. *Groſz Miltzkraut*: Belg *Gracht Varen*.

Pro Lonchitide altera pingitur in Icon. p. 815. & Obſ. p. 475. eique in Adu. à Lobelio tribuuntur Polypodij folia, minora, tenuiora, minutiúſque inciſa: palmos binos alta, puſilla. Polytrici, Cæteráchve radix: multiſi apiculi, vermiculorum in modum, præſertim prouecta ætate glomerati, ſpémque & ſpeciem dantes ſeminis luteoli & racemoſi, Oleæ fermè: tametſi ſint euanida rudimenta, vti Filicis.

H. Lugd. not. H. Lugd. pag. 1216. Aſplenum ſylueſtre, Scolopendrium alterum Tragi, Lonchitis aſpera Dodonæi. Item p. 1221. Lonchitis aſpera Dodonæi. Extat & eadem pag. Icon. Lonchitidis aſperæ Matthioli, verùm ſub titulo Pſeudolonchitidis aſperæ Matthioli, & Lonchitidis aſperæ Maranthæ: non autem erat exhibenda ſub Pſeudolonchitidis titulo, ſed pagina 1220 ſub ſuo titulo: ſunt enim tranſpoſitæ Icones errore fortè typographico.

Cætera Synon. Tabern. Ic. & hiſtor. Lonchitis altera fœmina: Eid. apud Wirsūg, Lōchitis altera Dioſc, *Groſz Neſſelfarn*. Corn. Aſplenum ſpicantum, nomine ad ſiluam Harciniam familiari. Lonic. in Dioſc. Aſplenum, Linguæ ceruinæ ſilueſtris ſpecies, & Scolopendrium verum Tragi: Eid. hiſt. Scolopendrium majus: Item, *Spicant*, ex genere Filicum. Lonchitis aſpera Dioſcoridis, & Lanceolatis. *Lonicerus deceptus*, malâ figurâ non benè ſeparat, *Spicant* à Scolopendrio majore.

C. Bauh. Lonchitis 2. ſiue minor: Lonchitis aſpera minor Matthioli, Hiſtor. Lugd. & Camer. Lonch. aſpera, Thal. & Germ. Scolopendrium majus, Lonic. Lonch. altera Neotericorum, Cluſ. pann. & hiſt. C. Bauhinus debebat annotare apud Lugdunenſem, figuram eſſe ſub alieno titulo exhibitam.

An Filicis paruum genus Cæſalp.?

Locus. Elegantiſſimam hanc plantam non paſſim occurrere teſtatur Tragus. Vbi tamen inuenitur, tenebroſis ſc. & humidioribus ſiluis, ibi magnâ copiâ prouenire ſolere dixit. Lobelio Lonchitis altera locis nemoroſis & aſperis, in Anglia, Belgio, & Baſileæ, propè montem arduum, vno ab vrbe miliari diſſito, occurrit. Dodonæus naſci refert in ſcrobibus ac foſſis, locis vliginoſis, humidis atque vmbroſis: nec caulem, nec florem proferre: perpetuò virere: Æſtate vigere.

Vires. Herbam eſſe vulneribus glutinandis, lienibúſque abſumendis idoneam docet Matthiolus. Illis enim impoſita, ne inflammentur vulnera, impedit.

LONCHITIS ASPERA MARANTHÆ.

Deſcrip. A Superioribus tribus haud obſcurè differt iſta, toto habitu alia: *rami* dodrantales [vt in noſtra planta ſicca obſeruauimus] in ſpadiceo nigricant, ſplendéntque, ex ruffa lanugine prodeuntes, cui longæ, nigræque capillares fibræ numeroſæ ſubjectæ: nudi ſuprà medium ſunt rami, inde verò ſummo tenus, breues exeunt, *pediculi foliis* amicti, quæ auulſa, planè dicas Aſpleno, vulgò Cæterach dicto detracta, tā arcta eſt ſimilitudo diuiſionum, lanuginis parte inferiore, foliorúmque in Scolopendrię formam conuolutionis. Camer. *radix* nigra, cirroſáque.

Synonyma. Matth. in comm. cum mag fig. Pſeudolonchitis: Lonchitis aſpera legitima Marãthæ. Camer. in Epit. Lonchitis aſpera Marãthæ. Cluſ. hiſtor. Lonchitis altera maranthæ, Filiculæ elegans genus. Tab. Ic. & hiſt. Lonchitis adulterina. Cæſalp. Ceterach. quoddam in Ilua naſcens, locis editis & ſaxoſis, folio dodrantali, ramoſo, ac magis hirſuto: Lonchitis aſpera Dioſcoridis.

H. Lugd. notatur. H Lugd. pag. 1221 Pſeudolonchitis aſpera Matthioli, Lonch. aſpera Maranthæ. Icon. ſub hoc titulo poſita, haud conuenit. Quæ enim ei debetur, malè pag. 1220. pro Lonchitide aſpera minore Matthioli pingitur. Alia præterea proponitur deſcriptio & Icon. nomine Lonchitidis aſperæ, Iluenſis, quæ non eſt diuerſa, ita vt duas vnius plantæ Icones habeat H. Lugd. quarum prior magis arridet.

An Anguill. Lonchitis ſecunda, in monte nigro Piſis inuenta, Ceterach ramoſi ſpecies?

Syn. C.B. C. Bauh. Lonchitis 3 ſiue folio Ceterach, magnitudine varians: hinc duæ figuræ apud H. Lugdu. 1. Lonchitidis aſperæ minoris titulo: 2. Lonchitidis aſperæ Iluenſis. Lonchitis 2 Dalmatica, Anguill. Lonchitis Maranthæ, Lobel. Polypodium Iluenſe, H Lugd. pag. 1230. Filicula petræa mas Ger. Ic. *Nos*, Polypodium Iluenſe, H. Lugd. huc referri poſſe non negamus, ſed Lonchitidem Dalmaticam Anguill. à Polypodio jam dicto diſtinguimus. *C. Bauh. not.*

Locus. In Stiriacarum alpium jugis locis æditis & ſaxoſis, vel in nemoribus aſpero locó naſcitur.

POLYPODIVM VETERIBVS

CAP. IV.

Deſcriptio. RAtio nominis ex Dioſcoridis deſcriptione colligitur: πολυπόδιον. [inter ſpuria aliqui Scolopendron, alij Pterin: alij, à multifidis, *radicum* inciſuris, Polyrrhizon Romani Filiculum, ſeu Filicularem herbam vocant.] naſcitur in muſcoſis petris, & vetuſtis, Quercuum caudicibus, palmi altitudine, Filici ſimile, ſubhirſutum & inciſum, at non perinde tenui diuiſurâ *Radix* ſubjacet piloſa, cirros habens ceu polyporum, craſſitudine minimi digiti: hæc ſi derala fuerit, coloris intus herbacei comperitur: acerba verò eſt, atque guſtu ſubdulcis.

Plinius. Deinde herbam Polypodion quam noſtri (inquit Plin. lib. 16. cap. 44.) Filiculam vocant: ſimilis enim eſt Filici. Radix in vſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſſitudine digiti minimi, acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus vetuſtis, floret & ſemen non fert.

Semper autem poſt imbres erumpit, authore Theophraſto, cui radix hirſuta (δασεῖα) eſt & acetabula habet, ceu polypi cirri: purgat autem deorſum, & ſi quis adalliget, Polypum innaſci negant. Habet folium ſimile Filici magnæ, & in petris naſcitur. Et ſic quidem Cornarius hunc locum accipit de adalliganda Polypodij radice, & ita prohibendo ne polypus alicui in naribus naſcatur. (Gaza quod οὔ φασιν legit Cornarius, habet ὥς φασιν, ſed ridiculè & perperàm.)

Plinius vt corrigendus cõtra Marantham. Iam mendum apud Plinium legitur in Polypodij hiſtoria, hanc plantam florere, & ſemen non ferre, cùm ita potius, vel conſimili modo reddendus ſit locus, Nec floret, nec ſemen fert, inquit Marantha. Aſt contrà, florere Polypodium, veluti & Filicem nobis non dubium, nec etiam ſemen ferre, licèt ob tenuitatem vix appareat. *Nolumus*, igitur cum Marantha Plinij textum corrigere: Vel, ſi corrigendus, potiùs delendum vocabulum, *non*, exiſtimaremus.

Æquiuoca. Cæterùm, vt ad æquiuoca deueniamus, Polypodium majus & minus, nobis vnum tantùm ſpecie cum Lobelio eſt (nec diuerſa, vt fruſtra quidam faciunt. Polypodium etiam Iluenſe pro Lonchitide aſpera Maranthæ nequaquam improbamus. Dryopteris aſſumpta pro Polypodio, exitio fuit multis ægrotis. Eſt & Polypodium Indicum quod deſcriptum habemus in Exoticis Cluſij. *De his nunc agendum.*

POLYPODIVM.

Deſcriptio. POlypodij *radix* obliquè ſub terræ ſuperficie reptat, altiùs fibras ſuas ex tuberculis, quibus plurimis ſcatet, demittens, ad craſſitudinem ferè minimi digiti accedens, nunc tenuior, colore foris buxeo, intus ferè herbaceo, ſapore dulci, tandem acerbo & adſtringente. Lobel. radix prolixioribus anfractibus, nodulis, acetabuliſque donata & flagellis, Polypi piſcis ſimilibus, cujuſmodi ferè Coralli albi ſunt: craſſitudine digiti minimi, intus porracea, guſtu nonnihil adſtringens & ſubdulcis, querna præſertim: modò vnum, modò plura, *folia* ex tranſuerſa radice, filicea, ex folijs multis, guſtu adſtringentibus, non denticulatis, ſupernè virentibus, infernè ad neruí latera vtrinque ordine quodam aceruulis quaſi puluiſculi ruffi punctatis, etſi interim hoc non ſemper obſeruetur, ad coſtam vnam mediâ ſui parte folijs viduam, tenuem, rigidam, annexa.

Matth. Syluaticus non abſque errore, vt Iac. de Manlijs ſcitè annotauit, Polypodium Dipterim vocauit. Ac meliùs vix fortè alij ex ſimilitudine foliorum cum Filice Filiculam nuncuparunt.

Tragus, qui vnam tantùm ſpeciem depingit, refert perperam à nonnullis, *Steinfarn*, hoc eſt, Filicem ſaxatilem, ſicut & Trichomanes appellari.

Matth. in Dioſcoridem duas exhibet, Polypodij ſpecies. Earum autem Icones in poſt. comm. (non quidem variatâ priori deſcriptione) mutauit, ita vt difficile ſit, ſe ex ejus hiſtoria extricare, ſi quis figuras conferat. Sed majorem pariunt obſcuritatem, ſequentia ejus verba. Polypodium ſiue Filicula quæ in montibus prouenit in itinere, quo Goritiâ per montes in Carniolam itur, folijs anguſtioribus & admodum virentibus, Cæteracho per quàm ſimilibus, quanquam paullò amplioribus. Tantâque eſt ſimilitudo, vt mihi hanc herbam inſpicienti ea fermè viſa ſit verum Aſplenum: quæ tamen effoſſâ radice ſtatim pro Filicula agnoſcitur. Quibus verbis quid ſibi velit Matthiolus, tuæ lector committimus prudentiæ.

Dod. licèt in Hiſt. gall. vnicam tradat Polypodij ſpeciem: in hiſt. tamen lat. [vbi Filicis genus facit, & flore, & ſemine atque caule carere ſcribit] duas Icones proponit. Vni, quæ planè noſtræ ſimilis, titulus eſt, Polypodium minus, alteri Polypodium majus.

Duo quoque Polypodia pingit H. Lugd. ſcil. Polypodium primum Matthioli, p. 1229. & Polypodium ſecundum Matthioli, p. 1230.

Com-

Compilator apud Tabern. distinguit Polypodium 1. & 2. tantùm magnitudine. Hunc sequitur C.Bauh. in pin. *Polypodium* 1. siue vulgare, faciens Polypodiû Brunfels. tom. 3. rhaps. 40. Tragi. Matth. Ang. Fuchs. Dodon. gall. Cordi in Diosc. & hist. Turn. Lon. Lob. in Adu. & Obs. p. 473. [vbi & Herba radioli Apulei] ac Ic. p. 814. Cæs. Cast. Cam. Tab. & Gerardi: Polypodium maius Dod. lat. Polypodium 1. Lugd. *Laudátque quod* in Quercu nascitur; reperiri ait in Fago, Corylo: in antiquis & cæduis saltubus. gustu amariorem prouenire, quam syluaticam censet: in ruderibus saxosis. *Polypodium* 2. siue minus, est ipsi Polypodium alterum Matth. Lac. Lugd. primum Tab. Polyp. minus Dodon. lat. Polyp. quercinum Gerardi. Nobis probatur iudicium Lobelij, non distinguentis inter hæc duo Polypodia. Querna, inquit, sola in vsu, nec alia visitur, nisi si quando macilentius nacta solum, gracilior. Sic etiam quibusdam opacis nemorib. paululùm folio est adultiore, neutiquam tamen specie diuersa, vt frustrà faciunt quidam.

Tom. ng. Πολυπόδιον Græcis, Lat. & Officinis Polypodiû, à radice, quæ cirrhos & acetabula polyporum modo habet, dictum est. Arab. vt Auicennæ *Desbers & Budesg*: Serap. *Bisbeig*: alijs Mauritanis, *Atbeig & Beffaigi*, Manlio verò *Besgegi*. Phrisius in suis synonymis plura alia recenset nomina, quæ hîc studio omittimus. Quis enim tot barbaras appellationes enumerare possit; Germani *Engelsusz* vocant, *Suszfarn*. h. e. Filiculam dulcem, *susz vvurzel* Radiculam dulcem, à gustu quo prædita est: *Baumfarn*, & *Bropffvurtz*, & *Corallenvvurtz* à forma: alij etiam *Dropffvurtz* à maculis quibus notatur. plùs quàm aliud quodcunque Filicis genus. Belg. *Boom varen*, & quibusdam *Eycken Varen*, h. e. Filix quercina. Gallicè *Polipode*: Ital. *Polypodio*: Hispan. *Filipodio* Angl. *Okeferne*: Boh. *Osladyc*.

ocus. Nascitur in filuis, radice in muscosis petris serpente: necnon in collibus placidioribus, iuxta radices, caudicésve vetustos arborum, præsertim verò Quercuum & Ornorum. Non rarò etiam in vmbrosis & vliginosis vallibus, è musco iam memoratis arboribus adhærente Polypodium prosilire vidit Tragus. In Alsatia, vti quoque in ditione Dominorum Bernensium intra Auenticum & Paterniacum in capitibus antiquarum & cæduarum Salicum affatim luxuriare vidimus, gustu amariorem alterâ, quæ siluatica censetur, quâ & præstantiorem nonnulli iudicant. Nascitur in veterum arborum carie exesarû caudicibus, inquit, Dodonæus, tum & super veteres muros, ac ædiû tecta: reperitur & in aggeribus secus agrorum margines, præsertim sub arboribus ac sentibus.

mpus Quovis anni tempore viret, colligíque potest: Vere nouo, noua folia promit.

electus. Querno Polydodio bonitatis notas octo Mesue attribuit, vt posteà dicetur, sed obscurè multùm & non conformiter bonis autoribus. Deligendum itaque censemus, quod eas habet notas & proprietates, quas illi Dioscorides & Plinius

res & us. assignât. Dioscorides quidem Polypodij radicem purgandi vi præditam esse prodit: dari autem ad aluum soluendam, coctam cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua. Aridæ farinâ aquæ mulsæ inspersam, detrahere pituitam ac bilem. Tritam eandem luxatis efficaciter imponi, & aduersus rimas digitorum. *Galenus* Polypodio dulcem simul & austeram attribuit vincêtem qualitatem, vt facultatis sit admodum deficcantis, citra morsum. Plinius testis est radicis exprimi succum aquâ madefactâ, & ipsam concisam inspergi oleri, vel Betæ, vel Maluæ, vel salsamento, vel cum pulticula coqui, ad aluum vel in febri leniter soluendam: stomachum offendere: Aridæ farinam naribus inditam polypum consumere. Radicem cubitorum ac pedum [Digitorum in pedibus, vet. cod.] rimis prodesse, & illitam luxatis.

Mesua Polypodium radix est plantæ lapidibus & arboribus increscentis, quam δενδροπτέριν, i. e. arborum Filicem, Græcos vocare dixit. Quod autem lapidibus innascitur, humiditate excrementosa, crudâ, flatulenta, ventriculum ad nauseam euertente, abûdare prodidit. Præstantius id, quod arboribus præsertim glandiferis innascitur, affirmauit, præsertim si magnum sit, recens, solidum, foris ex nigro rubescens, colore intus herbaceo, vt Pistacium, sapore dulci, austero, tandem subamaro, nônihil aromatico. Dioscoridi calidum esse tertio gradu, siccum secundo, addit idem, quod tamen Dioscorides non dicit: item, humores crassos, lentósque tergere, digerere, siccare, bilem atram & pituitam vel crassam, vel lentam purgare, etiam à iuncturis. Affectibus ob hæc melancholicis prodesse, vt quartanis, præsertim cum mulsa, Epithymo, sale Indo: colico etiam dolori, & splenis duritiei quovis modo vsurpatum. Contra rimas verò digitorum ideò tritâ illiniri, quòd corpora extenuet & siccet. *Ne porrò* ventriculum ad nauseâ euertat, vtque citiùs vacuet, dari ex mulsa, vel aqua Hordei, vel vuarum passarum, vel ex jusculo Gallorum & Gallinarum [vt Hamech suaserit] decoctum, vel sero lactis: Bibi vtilissimè tem mistis seminibus odoris, vel alijs aromaticis, vt Dauco, Aniso, Fœniculo, Zingibere, vel simili, animam & facultatem ventriculi naturalem corroborante: Longam satis concoctionem sustinere: *dari* à drachmis duabus ad aureos quatuor. Auicennæ calidum est secundo gradu: siccum tertio. Æginеta ait radicem Polypodij lænem mulsæ inspersam, aut cum ea contritam, eundem quem Colocynthidem, effectum præstare, & addit, corpora extenuare, & ventriculum ad nauseam euertere, quod negat Auerrhoes, qui Polypodium censet medicamêtum, & Epithymo præstantius, cui assentitur Manardus, afferens Polypodiû imbecilliter & leniter purgare: quare corpora extenuare non posse, idémque per se exhibitum nullam stomacho inferre iniuriam. In eadem est sententia Actuarius lib. 5. meth. Filicula bilem & maximè atram ac pituitam ducit. Datur, inquit purgatæ radicis seni scrupuli affusa aqua mulsa: purgat autem mediocriter, & citra molestiam, in gallinaceo iure, & in ptissanæ cremore cocta radix. Aëtius vt bilem nigram & pituitam euacuet, expurgatæ radicis scrupulos sex, qui in aqua mulsa præferbuerint, exhibet. Oribasius drachmas duas coquit in ptisanæ succo, dátque bibêdum succum. Sunt tandem qui vnciam integram sine noxa dederint, parum enim & sine molestia vncia nostratis Polypodij euacuat. Apuleius etiam sine labore ventrem subducere tradit, & ad capitis dolorem commendat. *Et hæc ex sententia vetustiorum scriptorû dicta sufficiant. Ad Recentiores deuenimus.* Polypodij illius radicem in vsum duntaxat recipit Fallopius, quod ex Quercu assumitur, & quercinum ob id vocatur: illud autem quod accipitur ex alijs arboribus, ceu malum improbat. Rarò autem per eos exhibendum suadet, sed vt plurimùm in medicamentis compositis, vt infusionibus & decoctis. Lonicerus

Mesuem secutus statuit Polypodium calidum in tertio gradu, & siccum in secundo. Sed tantum calorem non demonstrat quicquid dicat Lonicerus & Mesus. Polypodium, inquit Tragus, temperatura sicca est præditum, & modicè calida. Radix eius purgandi vim obtinet in hominibus & pecoribus, bilem & pituitam trahens, si cum gallina decoquatur, admixto semine Anisi & Zingibere, ac à ieiuno iusculum illud calidum bibatur. Alij, nonnulli Cumini Romani, seu satiui Fœniculi & Anisi semina, cum radice Polypodij & Zingibere in minutas particulas concisis, æquali pondere cum vetulo gallo gallinaceo decoquunt, posteaque iusculum hoc colica passione laborantibus exhibent. Estque decoctio hæc medicamentum certè perquàm vtilissimum tormin[illegible]. *Radix* in puluerem redacta drachmæ pondere ad minùs, ex aqua mulsa pot[illegible] aut quatuor horis ie[illegible] pollet viribus, quibus & decoctio iam dicta. *Aqua* destillata ad febrem quartanam, tussim, asthma, & pulmonis affectiones, aduersus melancholiam, & grauia & molesta somnia, aliquot dies continuos hibita facit. *Cùm* pestis inter sues grassatur, hæc radix in vino illis exhiberi potest, sic enim purgabuntur, & à pestifera lue conseruabuntur, quod nulla alia procul dubio de causa fieri consueuit, quam quòd constet, eam choleram trahere, quæ multùm etiam suibus negotij facessit. Hodie internis frequentiùs, quam externis adhibetur corporis partibus.

Turnerus ad quartanam & melancholiam magis probat decoctum radicum ex vino, saccharo, aut melle dulcoratum, quàm aquam stillatitiam. Imò tam huius, quàm aliarum plantarum efficacior Turnero videtur succus aut decoctú, quàm aqua stillatitia. His coronidis loco quædá ex Dodonæo adscribamus. Purgandi inquit, vim habere Diosc. & Actuarius referunt: Alijs nulla, aut, si quæ sit, exigua, clemensque subducendi vis Polypodio esse videtur. In qua sententia Manardus quoque, qui admodum imbecilliter ipsum purgare sentit: cui & accedit ipsa rerum magistra experientia: Nam re verâ Polypodium per se haudquaquá purgat, sed ex iure veteris galli cum Beta, aut Malua, aliisve lubricantibus aluum, decoctum, ad alui lenitionem nonnihil tantummodò confert, &c.

POLYPODIVM ILVENSE.



Locus

ILua Tyrrheni maris insula Polypodiú hoc gignit, quod H. Lugdunensis auctor ab alijs diuersú facit, sicuti etiam à Lóchitide asperâ Ilvensi [Lonchitide aspera Maranthę] separat. Nascitur autem in saxis, *radice* vt in alijs generibus velut polyporú cirris nodosâ, fibrata: *caulibus* pedalibus, è ruso nigrescentibus, læuibus, infernè hirsutis: *foliis* oblongis, pinnatis, inæquali situ in caule dispositis, altera parte virentibus, altera puluisculo obsitis, gustu subdulcibus, & nonnihil austeris, nullo *flore*, nullo *semine*. Ad eadem valere aiunt, ad quæ alterum Polypodium, nisi quod magis siccet, ob natalium ariditatem, tum soli natura, tum maris afflatu maiorem.

An Lonchitis aspera Maranthæ;

POLYPODIVM INDICVM.



Locus

VAldè elegans Polypodij siue Filiculæ genus hoc, anno 1601. ex Orientali India adferebatur Amstelredamum, quod inuentum in sportulis Doctoris Nicolai Colij Medici, qui cum ijs, quos Mercatorum societas biennio in Indiam aromatum comparádorum gratia ablegauerat, profectus, in reditu extinctus fuerat, Cl. V. Petrus Pavvius, primarius in Academia Lugduno Batava Medicinæ professor, dono acceperat.

Descript.

Radice autem nitebatur sex vncias longa, vnam pænè crassâ hirtâ, quemadmodum Europæi Polypodij radices, ferruginei coloris, & eodem modo summâ tellure obliquè serpente: è qua terna prodibant *folia*, quorum tertium reliquis duobus minus: bina autem maiora vndecim vncias longa erant, à medio verò neruo satis crasso, folij longitudinem secante, vtroque latere in quinque penè vnciarum latitudinem expansa, per oras laciniata, instar foliorum Quercûs in nouellis surculis natorum, quæ plerumque ampliora ijs quæ in vetustis ramis nascuntur, esse solent: è medio illo *neruo* alij minores in lateribus oriebantur, vsque ad laciniatum extrema propensi, inter quos multiplices *venulæ* reticuli instar contextæ, & sese inuicem secantes excurrebant, quæ magnam venustatem folio conciliabant: firma autem erant ea folia, coloris ex spadiceo fusci, qualis in Quercûs siccis folijs conspicitur, & à Gallis *couleur de fueille morte* appellari solet, infima parte breui pediculo à radice emergétia, etiá aliqua ex parte illam tegentia, quia statim ab exortu in latera se spargebant: radix manducata Polypodij vulgaris saporem quodammodò retinebat, minùs tamen dulcem, sed leui quadam acrimoniâ præditum, quam ex calidioris regionis, in qua planta nata, intemperie, aut ex vetustate forsitan contraxerat.

Aequiuoca

Clus. Exot. lib. 4. cap. 17. Polypodium Indicum. Casp. Bauhin. pin. Polypodium 3. siue exoticum foliis Quercus: Polypodium Americanæ incognitæ nomine à Pona Veronâ acceptum.

ASPLENVM.

ASPLENVM EX VETTERIBVS, ET in genere.

Cap. V.

Appellationes nothe, Diosc. ASplenon, quod aliqui Scolopendrium, Splenion alij Hemionion, alij Pteryga, alij Pteron, quidam Lonchitim, nonnulli Aiutium, Apuleius Teucrium, aliqui Phrygiam, alij Phrygitin, alij Philtrodotem, Prophetæ, Mustelæ aut Felis sanguinem, vocant, *folia* habet scolopendræ animali similia, plura ab vna *radice* prodeuntia [sic Corn. ex vet. quæ delet περιεχόμενα, id est in ambitum sparsa. Sic enim Sarac. reddit.] *Descriptio.* Nascitur in petris, parietibúsque confectis è calculis, filicibúsque, iisque opacis [sic enim legere malumus cum Sarac. quàm cum Cornatio φύεται ἐν τοίχοις καὶ πέτραις. Nam vel inter saxa, vel in parietibus humidioribus, qui è calculis filicibúsque coagmentati sint, ferè Asplenon inuenitur. Ita verò parietes id genus distinguere voluit author, ab ijs qui è solida structura, nempè vel è quadrato lapide, vel è lateribus probè junctis eriguntur.] Nec verò *caulem*, nec *florem*, nec *semen* [ἄκαρπα ἀνανθῆ, ver. delet.] *Folia* autem Polypodij [Filiculæ, Sarac.] modo incisuris diuiduntur, subter flauescentia, hirsutáque, supernè verò viridia. *Vires.* Vim habent liquandi [absumendi, Sarac.] splenem, folia in aceto feruefacta, & ad quadraginta dies pota. Sed oportet etiam folijs cum vino tritis lienem integere [illini, Sarac.] Stranguriæ quoque, singultui, & regio morbo auxiliantur, calculósque vesicæ comminuunt. Cæterùm spem partus seu conceptionem impedire, tum per se, tum etiam cum muli liene amuleti instar. Verùm aiunt noctu, lunâ silente, ipsam effodere oportere, vt hoc præstet. *Hactenus Dioscorides.*

Plinius. Asplenum (ait Plin. lib. 27. cap. 5.) sunt qui Hemionium vocant, folijs trientalibus multis, radice limosâ, cauernosâ, sicut Filicis candidâ, hirsutâ, nec caulem, nec florem, nec semen habet. *Locus.* Nascitur in petris, parietibúsque opacis, humidis, laudatissima in Creta. Hujus foliorum in aceto decocto, per dies quadraginta poto, lienem absumi aiunt. Et illinuntur, [ita emendatiùs ex veteribus in vulgatis legitur. Et, illinuntur autem, eadem sedante singultus. Historia Lugdunensis.] Non danda fœminis, quoniam sterilitatem facit.

Herba mula Theophr. Folium herbæ mulæ vocatæ (ἡμιόνιον) sterilitatē mulierib. facere volunt, & aliquid vngulæ ac seminis [aliqui codices nō σπέρματος, sed δέρματος, pellis, vocem præferūt] muli animalis miscendū præcipiunt: constat hæc folio linguæ ceruinæ [ὅμοιον τῆς ἡμ ὄνῳ φύλλον σκολοπενδρίῳ, sic vulgati codices habēt, sed legēdum ex Dioscoride τῇ σκολοπένδρᾳ] appellatæ, radice numerosâ & tenui: montanas planities & saxosas amat: mulas hâc herbâ plurimùm delectari affirmant. Vsus ejus vel ad lienes, quemadmodum Volucri, siue vt H. Lugd. Clymeni. Et his verbis videtur Theophrastus lib. 9. cap. 19. Hemionij folium Scolopēdrio simile facere: Dioscorides autem Asplenō & Hemionion & Scolopēdrium idem vocari ait. Et licet Theophrastus, ἡμιόνιον & σκολοπένδριον primâ fronte aduersa fecisse culpam videatur: tamē eo loco [ὅμοιον ἔχειν τὸ φύλλον σκολοπενδρίῳ] legē[d]um fortasse fuerit, vt apud Dioscorid. σκολοπένδρᾳ, vel etiam σκολοπένδρῳ. Nam & id animalculi genus vtróque modo apud Græcos effertur. Cæterùm, vt medicamentum ad conceptionem impediendam, Dioscorides adalligatum tum per se, tum cum muli splene, Asplenum commendari scribit, qui vsus in Theophrasto est ambiguus: nec enim indicat an adalligari, an potari velit, cum vngula, aut semine muli. Sed hęc commodè ignorari possunt. Et quod ejus rei gratia tradit Dioscorides silente Luna effodere oportere, Serapio aliter expressit, nempè oportere ipsum suspendi die aliquo in cujus nocte Luna non apparuerit.

Asplenū Galeno. Asplenum à Scolopendrio videtur quoque distinxisse Galenus lib. 5. simpl. cap. 12. dum remedia majoribus lienis obstructionibus dicata recensens, vtrú nque seorsim enumerat, Scolopendrium sc. & eam quæ lienem nomine repræsentat, Asplenon appellatam, Verùm eo loco alterutrum redundare facilè crediderimus] *præter Galeni sententiam inibi accreuisse Scolopendrium censet etiam Matthiolus qui dum Plinium lapsus arguit, quasi ipsi inter Hemionium & Asplenium nulla intercederet differentia, confundit inter se Hemionij & Hemionitis vocabula quæ expressè Dioscorides ab inuicem disiunxit: nec enim ipse nec Plinius voluit aut scripsit Hemionitidem, Hemionium nominari,*]quoniam idem ipse, locis alijs, & maximè libro nono, de compend. med. sec. loc. ἡμιονίτιδος, ἀσπλήνου, καὶ σκολοπενδρίου nomina, huic vni eidemque plantæ manifestò tribuit, teste Saraceno. Galenus breuibus his verbis Aspleni vires perstrinxit: tenuium quidem est partium, non tamen calida est herba, hac itaque ratione & lapides frangit, & lienes liquat.

ASPLENVM SIVE CETERACH.



Descript. CApillarib. filamentis nigricantibus perennib. contexta est *radix*, vnica, inquit, Tragus, ex qua quadraginta, nonnunquam, interdum & pauciora, haud temerè suprà digitum longa, vel, vt ait, breuibus pediculis appensa exsurgunt *folia*, falcatis vtrinque incisuris, Polypodij, sed longè breuioribus, licet aliquantò latioribus interdum, diuisa, pinguiuscula, supernè viridantia, infernè lanuginosa, russa farina aspersa. Ea, inquit Dod. cùm inarescunt complicantur & in teretem figuram contracta, foris que hirsuta, Scolopendræ similia apparent: Cordus ait, folia interiori sua parte viridia, exteriori verò & à tergo, flauo, hirsutóque & squammoso puluere, eóque non punctatim diuiso, sed continuo obducta: saporem folia adstringentem & aliquantulum tenuem habent. Cæsalp. Folia raris vtrinque diuisuris non conjugatim, sed alternatim digestis: color supernè virens, infernè rubigo quædam inest furfurosa, initiò argentea, postea flauescens.

Trag. not. Tragus Scolopendriæ veræ titulo pingit, & pro tertia vera ac minima Scolopendria describit, statuens non ineptè Filicem petræam dici posse, eſſéque verum Veterum Scolopendrion. Sed quomodo hoc ſit verum, quum Lonchitidem, verum Aſplenum & Scolopendrium eodem cap. ſtatuat, videant lectores.

Aſplenon. Cordo. Geſn. addit figuram Tragi hiſtoriæ Cordi, qui etiam in Dioſc. vocat Aſplenion & Aſplenon, eandémque & Scolopendrium, Ceterach Arabum, Germanorum, *Neſſelfaren*, & eorum quorundam *Klein Spicant.* Sed hæ germanicæ appellationes minimè approbandæ. Vocatur magis propriè *Steinfarn*, aut *Miltzkraut*, vel etiam *Ceterach*, vt officinis Gallis & Anglis, quibus inſuper dicitur, *Miltvvaſte*, aut *fingerforne*, quòd digito non ſit longior, aut *Scaleforne*, quòd ſquamis ſubtus ſit obſita, inquit Turnerus, qui præterea ait, Aſplenium auctore Dioſcoride, vocari etiam Aſplenium, Splenium & Hemionium. Ac Andromachum etiam eodem libro eadem nomina Aſplenio tribuere. Verùm Galenum lib. 1. de ſimpl. cap. 12. omnibus his repugnare videri, Aſpleniúmque & ſcolopendrium diſtinguere, ijs verbis, *Maxima lienis vitia*, &c.

Matth. ait tam à Medicis, quàm à Pharmacopolis, qui Mauritanorum ſcripta ſequuntur, Aſplenum Ceterach barbatâ voce vocari: ab ijs verò Mauritanis Scolofendrion, ſeu Sculufendrium: Ital. *Aſpleno, Scolopendria*, & *Herba inodorata*: Hiſp. *Doradilha*: Gall *Ceterach*. Et hinc refutat eorum opinionem, qui contendunt Arabum Ceterach, non eſſe Aſplenum Græcorum, quia folia Polypodij non habeat.

Græca. Græcis, inquit Dodonæus, ἀσπλήνιον, σπλήνιον ac σπλένιον nonnullis, ex eo dicitur, quòd aduerſus ſplenis morbos efficax ſit: σκολοπένδριον verò à ſimilitudine cum ſcolopendra, hirſuto ac multorum pedum verme: Theophraſto ac alijs ἡμιόνιον: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πτέριξ: Nic. Myrepſo λιθοπτέριον, Filicula lapidoſa, & [ſi non fallor] σπληνοδάπανον: Hiſp. *Doradelha. Douradinha*: Belg. *Steen Varen, Miltcruyt.*

Eſt Ceterach. Lobelius putidos Literatores appellauit eos, qui Ceterach negare auſi ſunt, aut lapsûs Dioſcoridem inſimulare, quòd Scolopendrium non nouiſſent. Aſplenum etiam Anguillara admodum notum dixit nomine Citrach.

Cetrach vulgò appellatur in petris, & parietibus vetuſtis herbula hæc folio digitali: Dioſcorides Aſplenum vocat, alij Scolopendrium: Galenus tamen Aſplenum diuerſum facit à Scolopendrio. Apud Plinium perturbata videtur mihi (Cæſalp. loquitur) hujus deſcriptio: cùm radici tradat, quæ partim loco, partim folijs conueniunt: non enim radix cauernoſa traditur à Dioſcoride, ſed in cauernulis ſaxorum naſci: neque ſimilitudo Filicis, candor, & hirſuties radici Aſpleni conuenit, cùm ſit valdè tenuis & fibroſa, inter difficultates ſaxeas vix extirpabilis: ſed folijs potiùs hæc conueniunt: aut igitur Plinius aliam intellexit, vt eam, quam Polypodio ſimilem dixi inter paruas Filices, aut deprauatus hic locus eſt.

Helfric. Elucid. H. lfricus in nom. cl. 2. cap. 23. fruſtra Scolopendrij verba repetit, quæ antè Aſpleni voce tradidit.

Syn. C.B. C. Bauh. pin. Ceterach officinarum: Scolopendria, Ang. vera, Tragi, & Tabern. Scolopendrium, Cordi hiſt. verum, Lon. Aſplenum, Matth. Dodon. g. ll Gesn. hort. Lac. Turn. Lob. Aſplenum & Lonc. [illegible] H. Lugd. [illegible] 5. & Ceterach. Aſplenium, Cordi in Dioſc. Dod. & Lob. Obſ. pag 470.

Tragus in Alpeſtrimis montibus è ſciſſuris petrarum non aliter atque Rutam murariam proſilire ſcripſit. Dodonæus naſci aut in vetuſtis parietibus, in rupibus, in ſaxoſis, opacis, ac vmbroſis Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ, & Britanniæ, Belgióque ſatis rarum: toto anno virere, remiſſius tamen Hyeme: æſtiuis menſibus noua ſubinde folia promere. Scolopendriã vniuerſam occiduam Angliam ſcatere perhibet Lobelius. Monſpelij paſſim prouenit intra & extra vrbem in muris & in monte circa Eſperon. Aſplenum in Germania minimè frequens reperiri refert Cordus, præterquam in nigra ſilua inter Bulgoiam & Wirtembergenſem Sueuiam ſita, imò ad Rhenum etiam paſſim, vt in margine additum. *Locus & Tempus.*

Inter hujus ætatis Empeiricos ſunt qui hac herba non modò lienis durities ac tumores, ſed & omnes jecinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari poſſe prædicant: tantáſque hujus in roborando hoc viſcere vires eſſe affirmant, vt etiam animalis alicujus excoctum jecur, ſi cum hac coquatur, crudo ſimile reddatur, & ad priorem ſuam conſtitutionem reſtituatur. Sed hoc inter aniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioſcorides de noctu colligendo Aſplenio refert, & pleráque alia vaniſſima, quæ in veterum libris ſubinde ſparſim reperiuntur: à quibus nec recentiorum pleríque abſtinent, qui mendacijs ac inanibus nugis paginas quandóque implent, ſtudioſíſque non parum imponunt. *Vires. Vſus.*

ADIANTHVM VETERIBVS.

CAP. VI.

Adianthum vn de dictum Theoph. Theophraſtus lib. 7. cap. 13. Adianthum appellatum ſcribit, quia in aqua nunquam folium ejus madeſcit, nec quicquam ipſi a ſhæſiſſe humoris conſtat, licèt maximè locis humidis naſcatur: perpetuò viret: ejus genera duo, candidum & nigrum: ambo ad deſluuium capillorum vtilia oleo trita. Gaza aliquando Adianthum, aliquando Capillum veneris vocat.

Dioſcorid. Adianto, quod aliqui Polytrichon vocant, Dioſcorides *foliola* adſcribit Coriandro ſimilia, in ſummo: fiſſa: *cauliculos*, ex quibus prodeunt, nigros, admodum tenues, palmi altitudine, ſplendentes: *folia* (impoſititia & adulterina ſunt hęc de foliis vocabula: ſiquidem ea antè deſcripſerit, Cord. huic loco etiam aliquid deeſſe cenſent, Marcellus, Virgilius & Tragus, præſertim quòd foliorum tam diſſimilium in eadem Adianti capite mentio fiat) Filici ſimilia, valdè parua: neque *caulem*, neque *florem*, neque *fructum* fert: *radix* inutilis eſt.

Inter ſpuria hæc leguntur nomina: Alij Callitrichon, alij Trichomanes, alij Ebenotrichon, alij Argion, alij Coriandrum aquaticum [κόριον ἔνυγρον] Ægyptij Epier, Romani Cincinnalem, ſeu Terræ capillum, ſeu Supercilium terræ, Daci Philophethela vocant.

Plinius. Nos vt ad propoſitum reuertamur, recenſebimus, pro more noſtro, ſermonem pręſentis plantæ apud Plinium extantęm. Eſt autem iſte lib. 22. cap. 21.

cap.21. Aliud Adiantho miraculum: Æstate viret, brumâ non marcescit, aquas respuit, perfusum, mersúmve sicco simile est, tanta dissociato deprehenditur, vnde & nomen à Græcis, aliquin frutici topiario. Quidam Callitrichon vocant, alij Polytrichon, vtrúmque ab effectu, &c. Duo ejus genera, candidius, & nigrum breuiúsque. Id quod majus est Polytrichon, aliud Trichomanes vocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, folijs Filicis. Ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla: vmbrosas petras, parietúmque aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur, cùm aquas non sentiat. Calculos è corpore mirè pellit, frangítque vtique nigrum: qua de causa potiùs, quàm quòd in saxis nasceretur, & à nostris Saxifragum appellatum, crediderim: bibi tur è vino quantùm terni decerpsêre digiti, &c. Lib.21.cap.17. Adiantho æterna folia esse scribit.

Perperam autem Adianthi duo genera statuens, minus Trichomanes nominari referens nam Trichomanes ab Adiantho differt. Et hoc testatur H. Lugd. talibus verbis: Plinium Theophrasti verba conuertere voluisse, sed ejus sensum haud assecutum fuisse, perspicuum est. Trichomanes enim alterum facit Adianthi genus, scilicet candidum. At Theophrastus cùm de vtróque Adianthi genere dixisset, de Trichomane, ceu diuersa planta, seorsim verba fecit.

Monspelij Adiantho albo & nigro abundant. Quid autem intelligat Fernelius in suo syrupo per Adianthum simplex, me latet, inquit Saguier, cùm duo tantùm genera Adianthi propriè dicti reperiantur in officinis, nisi sit Polytrichum quod Filiculam vocat Gaza. Nos suspicamur Fernelium per Adianthum album, Rutam murariam intelligere, per nigrum, Polytrichum, per Adianthum simplex, legitimum.

Porrò, vt dictum, nil aliud sonare videtur Adianthum quàm quòd non madescens, neque aquam admittens, propter siccitatem sc. superficiei, quæ aquæ contraria est, & eam solet repellere, quemadmodum, vt testatur Fracastorius lib. de symp. & antip. rerum, in puluere & pennis, & alijs siccis contingit: in quibus non consistit aqua, sed aut elabitur, aut in guttulas rotundatur. Signum autem quod in Adiantho nō consistat aqua propter siccitatem, id est, quod duabus existentibus Adianthi speciebus, albo, & nigro, nigrum quidem madescit, quòd humidis superficiei sit, album autem non, quòd siccioris. *Nicander* contrà Adianthon haud dictum ait, quòd folium perfusum, mersúmque aqua, οὐ διαίνεται, nūquam madescat, semperque immadidum permaneat: quasi verò enim longiore morâ in aqua submersum æquè aliæ herbæ non irrigetur: sed quòd imbris è cælo descendentis stillicidia folijs ejus non insideant.

Fuchsio tamen magis placet, ab interioribus puteorum parietibus, & fontium marginibus, quas coronat, dictum esse Adiantum, quòd nimirum quasi sitiens illorum aquas, quas tamen odit & respuit, quærat.

Trichomanes à luxuria capillitij nomen habet, quòd sc. faciat luxuriare capillos & subnasci. *Polytrichon*, autem quasi multicomum, quòd pillorum multitudinem creet, eósque densos faciat, simúlque eorum profluuia expleat. *Callitrichon*, verò, quasi pulchricomum, quòd crines tingat, crispet, pulchrioresque reddat. Nec aliâ ratione, *Capillus veneris* hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddendis capillis: nec alio nomine veneris vox adjecta est, quàm quod hæc pulchricoma pingatur. Quibusdam etiam *Ebenotrichon*, appellatur, præsertim nigrum genus [Trichomanes] quæ vox nihil aliud significat, quàm Ebeni capillum, id est, nigrum, & quasi colore Ebenus est. Oborta quidem suspicio est ex corrupta voce illa Ebenotricho, Latinis nomen factum esse, quod in communi vsu est, Capillus veneris. Be syllabam, Græci, Ve pronunciant, facilísque potuit lapsus esse ab audito Euenotricho, in veneris trichas, id est, capillum. Ab Hippocrate, teste Hermolao, dicitur, *Calliphyton*: sed est vbi & Calliphylon scribitur. Dicitur etiam *Saxifragum*: non tam quia nascitur in saxis, quàm quòd calculos mirè frangit.

Sequuntur Adianthi, Polytrichi, Callitrichi, & Capilli veneris nomine donatæ plantæ. Verum Adianthum siue Capillus veneris, quod Adianthum album dicitur Syluio & Tagaultio, vocat Tragus Adianthum magnum & verum. Idem perhibet esse qui vulgatem Capillum veneris (sic Rutam murariam vocat) contendant Adianthum album Theophrasti, alijs interim id negantibus, aliámque in locum ejus substituentibus. Trichomanes vulgò Polytrichum dictum; quidam existimant Adianthum nigrum; Syluius Adianthum alterum Dioscoridis, & nigrum Theophrasti. Anglos pro Adiantho benè vsurpare Trichomanes autor est Turnerus. Dodonæus econtrà Plinium perperam Trichomanes inter Adianthi genera referre contendit, Trichomanésque ab Adiantho differre. *De hactenus autem nominatis posthac agemus.* Aequiuoca.

Filiculâ fontanâ C. Bauhini, siue Dryopteride candidâ Dodonæi, officinæ olim pro Adianto albo Plinij vsi sunt. Vide caput de Adianto folio Filicis.

Sed & Dryopteridem nigram Dodonæi, sequuti Lobelium, Adianthum nigrum officinarum inscribimus. Adiantum etiam nigrum officinarum, quidam ex recentioribus Lonchitidem asperam esse volunt: Sed hoc negat Dodonæus.

Adianthum Syriacum Tabern. quid?

Adianthum pulcherrimum Thalij non nouimus, & tamen ex eo describimus. Adianthum aphyllum aureum quibusdam dicitur de Polytricho Apulei quibusdam dicto. Siluiam transmarinam Callitrichon Herbarij magno errore vocant, teste Tagaultio & Ruellio. Inter Adiantha recensentur præterea Adianthum Syriacum Tabernæmontani: & Adianthum pulcherrimum Thalij.

ADIANTVM SIVE CAPILLVS VENERIS.

Mvsco ruffoque cæspiti implexæ sunt capillares *radicum* fibræ nigræ: *caules*, exeunt multi, tenues, nigri, dodrantales aut etiam cubitales, in ramos stamineæ tenuitatis diuisi, per quos tremulo filo appensa visuntur crebra, *folia* mollicella, tenelláque, læuia: Coriandrinis primitùs erumpentibus similia, nec magnitudine multùm cedentia, ferè triangularia, sectionibus per extremum rarioribus, altioribus cæsa. Foliis, Anisi Lobelio: incisa Apij modo odore velut Fungi, Cæsalp. Descriptio.

Syluius apud Mesuem de comp. med. libr. 1. vertit Capillum veneris, Adianthum album.



Adiantum hoc candidum & majus, Adianti appellatione indicare Dioſcoridem, author eſt Tagaultius,& Polytrichum propriè cognominari,atque hoc quidem eſſe verum Capillum veneris, qui in Gallia Narbonenſi plurimus reperiatur, circa puteorum interiores parietes & fontium margines: Húc topiarium fruticem,vulgò Capillum veneris nominatum per[illegible].

Adiant. nigrum Cordo. Cord. in hiſt. pro Adianto nigro deſcribit. In Dioſcor. verò aut ejus textui, φύλλα ὅμοια πλέριδι, adjecta eſſe.

Ad. magnum, Trago. Tragus quidem hoc pro Adianto magno pingit,ſed non deſcribit, ceu è peregrinis terris aridum ad ſe delatum. Hoc verò cum Lobelio pro Adianto verò Dioſcoridis admittit, & H. Lugdunenſis

Ad. nigrum verum, Tabern. Compil. notatur. Capil. veneris vulgo, Caſ. Compilator Tabern. [qui in Ic. Adianthum nigrum verum in Hiſt. Adianthum. ſ. nigrum, *Venus harr Weiblin*, in[illegible]] craſſam ſuam ignorantiam in deſcript. [illegible] Adianti demõſtrat, dum ait folia folijs Rutæ eſſe, [illegible] ſimilia,deinde dum addit ſuæ deſcriptioni, quod Tragus de Rutæ murariæ duratione ſcripſit: nomina præterea confundit.

Cæſalpinus ad Capillum veneris vulgò appellatum, herbam naſcentem in puteorum & fontium parietibus, [illegible] bus, aqua frigida [illegible], [illegible] Adianthum Dioſcorideum, ac Theophraſti genera duo, candidum & nigrum: Ab eo tamen rurſus ſeparat Adiantum nigrum Plinij.

Capillus porcinus Vetus Auicennæ gloſſographus, referente Geſnero, Quad. de ſue, Adianthum ſiue Capillum veneris, Capillum porcinum vocat: nimirum quòd coliculos [illegible] ſetarum proferant.

Synon. cætera. Adianthum dicitur Matth. Fuchſ. Dod. (cui Adiantum nigrum Theophraſti & Plinij.) Anguill. Lac. Turn. Lob. in Adu. Obſ. pag. 471. (vbi & Callitrichon Apulei.) & Icon. pag.809. ac Caſtori.Adiantum Matthioli,H Lugd p.1028. Adiantum Lugdunenſe, Camer. Capillus veneris verus,Germ.

C. Bauh. apud Matth vocat Adiantum gallicum, & quòd Monſpelio Lugdunum adferatur, Lugdunenſe: in pin. (vbi Adianthum album & nigrum nihil differre ſcribit, niſi quòd nigro, cauliculi politiore nitore nigricent, foliáque ſaturatius vireant: albo minus) Adianthum ſiue Capillum veneris 1.ſiue Adiantum folijs Coriandri. Hócque variare perhibet magnitudine & foliorum craſſitie.

Nomina linguarum. Porrò,herbæ à nobis pictæ & deſcriptę etiam illa nomina adſcribuntur, quæ præcedenti capite leguntur. Germani, *frauvenharr*, *Iungfrauvenharr*, & *Venus harr*, appellant. Belg. *Vrouwenhayr*, *Ende Venus hayr*: Gall. *Cheueux de venus*: It. *Capel Venere*:Hiſp. *Cullantrillo de pozo*: Angl. *Venus hayre*: Arab. *Berſcegnaſcen*, ſeu *Berſauſan*, *Culbare albir*,& *Chilbare albir*.

Locus & Tempus. In parietibus, locis petroſis, vmbroſis, humidis, ſecus fontes & aquarum ſtillicidia exire, teſtatur Dodonæus: Italiæ verò & Galliæ notius eſſe, quàm Germaniæ & Belgio: Virere quavis anni parte: nunquam tamen vel florem, vel ſemen facere. Adiantum verum Dioſcoridis nullibi quàm Narbonenſi tractui frequentius: ſaxis,& riguis vmbroſiſque petroſis, Veganio, ſterilis, Seuenæ finitimis, ac rupium, fontium, & puteorum labris vel aſperginibus Monſpelij, Nemauſiique: rarò alibi in Gallia, Germania, Belgio,& Anglia, aut nuſquam prouenit,quin in Italiæ quidem locis multis, multùm videre meminit Lobelius. Quare ex ſuprà dictis locis Lugdunum, Lutetiam, Antuerpiam & in alia celebriora emporia aſportatur, caróque à Seplaſiarijs emitur.

Vires & vſus. Quantùm thoracis affectus, hepatis, renúmque juuet, Dioſcorides docet his verbis. Decoctum herbæ potum prodeſt ſpirandi difficultati, ſuſpirioſis, lieni,& felle ſuffuſis, & vrinæ difficilis:calculos frangit: aluum ſiſtit: ſerpentium morſibus auxilio eſt: contra ſtomachi fluxiones in vino bibitur. Secundas ciet & menſtrua: ſanguinis rejectiones inhibet. Contra ſerpentium morſus cruda herba illinitur: alopecias denſat, ſtrumas diſcutit: furfures & manantia capitis vlcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet cum ladano & myrtino, aut Suſino, vel Hyſſopo [ſic enim vulgata habent exemplaria, καὶ σουσίνῳ ἢ καὶ ὑσσώπῳ, vt & Ruellius conuertit, ſed in vetere rectiùs legitur, σουσίνῳ ἢ καὶ οἰσύπῳ, quod eſt,ſuſino aut œſypo.] vinóque. Decoctum ejus cum lixiuio & vino infuſum idem præſtat. Cothurnices & gallos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratiâ vtilitatis pecorum circa ouilia. *Eadem ferè de Adiantis ſuis ſcripſit Plinius*, tradens inter alia, Folia in vrina pueri impubis, trita quidem cum aphronitro, & illita ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dici. Adiantum,inquit Galenus in caliditate ſymmetrum eſt. Verùm deſiccat, & extenuat, & digerit. Etenim caput ex alopecia glabrum capillis conueſtit,& ſtrumas & abſceſſus digerit,lapidéſque frangit epotum, & viſcoſorum craſſorúmque è pectore pulmonéque excreationibus non mediocriter cõfert, & ventris profluuiũ ſiſtit: nõ tamẽ vllã manifeſtã caliditatẽ affert,ſicut nec frigiditatẽ. Verũ poſuerit ipsũ quiſpiã ſecũdũ hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio.

Meſues etiam Adianti temperiem & vires inſignes recenſet, inter quas & vim purgatoriam ei tribuit, ei aſſentiente Saguero. Græci verò & Plinius nullam: ac cum authoritate ratio & experimentum falſum id eſſe comprobant.

Dioſcorides etiam Adianti vires & facultates multas refert,non modò differentes,ſed & repugnantes: & inter alias, ſanguinis rejectiones ipſum cohibere ait: paullò verò antè,ſecundas ac menſes ciere. Quæcúnque verò ſanguinis rejectiones cohibent, ea etiam menſes ſupprimunt. Addit idẽ in fine,Seri circa ouilia vtilitatis pecorum gratia:quæ autem vtilitas ex eo, non oſtendit.Iam & ſeri Adiantum nequit,cùm ſemine careat: nec etiam commodè transferri. Apparent idcirco hoc loco multa aliũde tranſlata,hoc loco

Dioſcoridi

Dioſcoridi addita. Et fortaſſis, vt ſuſpicatur Dodonæus, ex Cytiſi hiſtoria acceſsêre.

Emblema de vpupa & Adianthi ramulo. Scribit O.us, vt & hoc coronidis loco addamus, vpupam vbi ſenſerit ex vuarum, quas appetit ſummopere, eſu nimio noxam ſe incurriſſe, decerptâ Adianto herba, quam officinæ Capillũ veneris nuncupant, mederi ſibi, ramulúmque ejus herbæ circumferẽtem obambulare. Quibus itáque temulentia valetudinem concuſſit, ij abſtinentiæ ramulo ſe luſtrent: ſiquidem ſeipſum vincere, palmarium ſit: Had. Iunius Emb. 15.

ADIANTVM PVLCHERRIMVM.

Deſcriptio. ADianti pulcherrimi, quod Thalius Lugdunenſi ſimile facit, folia à tergo lanugine denſâ, puluerulentâ ac penè rubente ex fuſcedine quadam, exornantur, quaſi folia Ceterach ſeu Scolopendrij veri. Folia autem illa ſunt in brachiatis coliculis ex nigro rubentibus ac flexibilibus, inciſa, crenata, non ita latis aliquantulùm particulis conſtantia vt in Lugdunenſi, ſed tenuioribus, oblongioribúſque & mucronatis. *Locus.* Ipſe author hoc non reperit, ſed in libro quodam chartæ agglutinatum in pharmacopolio Northuſiano natus fuit, allatum ex Harcinia à vetula quadam herbaria. *C. Bauh.* Lectorum eſto judicium, an ſit Adiantum nigrum officinarum, id quod vult C. Bauhinus. Vocat autem in pin. Adiantum ſiue Capillum veneris officinarum ſecundum, vel Adiantum folijs longioribus puluerulentis pediculo nigro.

RVTÆ MVRARIÆ FORTE AFFINIS,
Adianthum album criſpum alpinum Schvvenck.

…ſcriptio. E Radice pluribus tenuibus capillamentis implicita Coliculi plures, graciles, juncei, læues, in ſummo brachiati naſcuntur, foliolis Adiantho albo [Rutæ murali] ſimilibus, magnis, virentibus, craſſioribus, criſpis, ac veluti punctis Ledi inſignitis, abſque flore & ſemine: aſpectu jucunda plantula.

…cus. Rariſſimum inuentu: non niſi altiſſimorum montium petroſis oritur. *Im Rauſchengrundt.*
…es. Eiuſdem cum Adiantho facultatis.

RVTA MVRARIA.
CAP. VII.



…cri- R*Adice* tenuiſſimis fibris nigricantibus capillata, vel, vt ait Tragus, *radice* vnica nigra & capillata, ſubaſtringente, parietinas rimoſas occupat, *pediculos* promẽs multos, Trago quadraginta aut quinquaginta coliculos, ſemipalmares, tenues, juxta radicem nigricantes, aut atrorubentes, reliqua parte virentes, nõnihil in ſummo diuaricatos, ex quorum tum extremitatibus, tũ lateribus *folia* oriũtur, Rutæ, vel Adianthi veri, ſed multò minora, ſtriata, rigidula, per ambitum crenata, ſupernâ parte virẽtia, inferiùs puluiſculo ruffo aut fuſco aſperſa, guſtu nõnihil acerbo & ſubadſtringente, cũ tãtillo dulcedinis leuiuſculæ veſtigio. Trago folijs eſt copioſis & quincunciali ordine inuicem conjunctis, inciſuris ſuis inſtar teneri Coriandri diuiſis, & quà terrã ſpectant, aureis punctulis Iulio menſe notatis: guſtu cum Hemionitide ſatis cõuenit, niſi quòd in his auſterior paulò & aſperior deprehenditur. *Cæterùm*, tum Tragus, tum alij non pauci exiſtimant Rutam muralem non florere, ſed ſterilem eſſe, vt Filices omnes, quod nobis perſuadere non poſſumus: quinimò, *florem & ſemen*, habere; ac ſemine tenuiſſimo propagari cenſemus: nec enim has plãtas in muris ſine ſemine oriri credibile eſt. Nihil ſiquidem in calce, arena & lapidibus inuenitur, quod ad generandas ejuſmodi plantas aptum ſit.

Rœſl. & Branſch. notantur. Fuchſ. Rœſl. & Hier. Baunſch. diuerſarum plantarum nomina confundunt, vocando, *Maurrauten*, græcè Adiantum, lat. Capillum veneris, Coriandrum putei, Capillum porcinum, & Politrichum.

Adianthũ quartum Syluij. Sylu. de compoſ. med. lib. 1. Saluiam vitam vulgò dictam facit Adiantum quartum quartaníſque curandis efficacem eſſe ſcribit. Rutam murariam, vulgus Herbariorum Capillum veneris & Cincinnalem herbam nominat, inquit Tragus, eſtque ea Adiantum album, cujus meminere veteres, aut certè illius genus. Vide plura c. de Adianto veterum. Fucht. Saxifragam inſcribit, vocátque græcè σαρξίφραγον, & σαρξίφαγον, quòd calculos è corpore pellat frangátque. Empetron verò, quoniam in ſaxis prouениant.

Matthiol. depingit nomine Paronychiæ etiam in comm. cum mag. fig lat. & ital. dicens: Non deſunt qui ſententiæ meæ de Paronychia repugnent, atqui eorum calumnias ridere ſoleo: potiùs ijdem [Dodonæus] accuſandi ſunt, qui hanc plantam alterum Theophraſti Adiantum faciunt, nempè quod album ipſe appellauit: ſiquidem is nullam inter nigrum & album interponit differentiam, niſi coloris in caule. Et quanquam non deſint [Lacuna & Caſtor] qui hanc plantam vnà mecum Paronychiam faciant, quum tamen ſint qui reclament, ne diſſenſio vlteriùs protrahatur, non Dioſcoridis, ſed meam Paronichiam eſſe volo. Fuchſius pro Saxifragia Dioſcoridis depinxit: verùm quòd hæc conſtet folio Rutæ, illa verò Epithymi, capillo úmque modo tenui, cur planè ejus ſententiam comprobem, non habeo. *Hactenus Matthiolus.* Is autem juxta Guiland. opinionem, in hujus plantæ ignorantia, duplici de cauſa verberibus cædi dignus eſt, cùm quod parietum Rutam, Andianthum candidum eſſe; tum quòd Adianthum candidum falsò pro Paronychia exhibet. Mirum ipſum erroris iſtius non potuiſſe admonere, Pepli, quam proponit, figuram. Etenim ſi quis Peplum & parietum Rutam juxta ſe collocet, eandem inter eas ſtirpes ſimilitudinem deprehendet; quæ inter Andianthum nigrum & Portulacam cernitur.

Nomina linguar. Vulgò Rutam murariam, aut Rutam muralem appellant: Germani, *Maurrauten, ſteinrauten, & Eſelſzfarn* Belgis *ſteenruyte:* Gallis, *Rue de Muraille & Sauue vie:* Wall *Rue:* Hung Keu fali Ruta. Ruta quidem dicitur, ob quandam foliorum cum

Ruta ſimulitudinem : ſunt qui Vitæ-ſaluiam nuncupent : officinæ Belgij Capillum veneris nominant, ac pro legitimo multo vſæ ſunt tempore.

Synonyma. C.Bauh. pin. Ruta muraria : Capillus veneris Tragi : Saxifraga major 2. Brunfelſ. Ruta muraria Geſn. hort. & Germ. Adiantum candidum Cordi in Dioſcor.& hiſt. Guil.& Thalij : Adiantum album Lonic. Camer. Hort. Luſ. & Tabern. Adiantum nigrum Geſn. hort. & Cæſalp. Saluia vitæ Lob. in Adu. Obſ.p.472. & Ic.811. & H. Lugd.p.1213.

Lonic. taxatur. Lonicerus duas habet figuras vnius Rutæ murariæ ex quibus duas facit plantas. Neutra autem eſt Capillus veneris. Quin & veri Adianti nomina ſuò more cum *Mauerrauten*, confundit.

Naſci teſtatur Dodonæus in parietibus ac muris vetuſtis [arborum truncis malè Matthiolus] juxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ ſæpiùs rigantur, raróque à Sole illuſtrantur. Adeò viuax eſt, vt ſi quando hyberno frigore cæterarum capillarium vlla deficiat, aut victa ſit, illa ijſdem inter cæteras locis ſaxeis lubens copiosè proueniat, non priùs emarceſſens quàm noua incœperint emergere foliola, quæ quotannis Aprili menſe appetente inter vetera prodire conſpiciuntur, quæ Iulio punctulis aureis donantur. Plantationem autem non admittit, ſed ſponte ſua naturâ cooperante è ſaxis naſcitur, culturam refugiens.

Adianti & Trichomanis vicem supplet. Rutâ murariâ, vbi Adiantum verum, vt & Trichomanes deſunt, aut vetuſta ſunt, vtendum ſuadet C.Bauhinus. Malè Tragus frigidam & ſiccam, ſtatuit, ſi enim frigida & ſicca eſſet, non præſtaret quæ de ea jactat, tametſi nonnulli callidam & ſiccam ſtatuant. Eam ad Tuſſim cæteris capillaribus præfert Lobelius. Dodonæus verò Adianto temperamento ac facultatibus haud multò abſimilem cenſet : ideóque prodeſſe dixit tuſſientibus, difficiliùs reſpirantibus, latere dolentibus : crudorum pulmoni inhærentium concoctionem decoctam promouere : valere ad renum & veſicæ dolores : vrinam clementer ciere: calculóſque expellere & arenulas. Peculiariter autem præſtare hanc compertum eſſe refert Matthiolus, ad puerorum enterocelas. Teſtatur enim nonnullos eſſe ſanatos, hauſtos tantùm hujuſce plantæ puluere continuis quadraginta diebus, quibus manifeſtè collapſa inteſtina in ſcrotum cernebantur.

TRICHOMANES VETERIBVS.

Cap. VIII.

Deſcriptio. TRichomanes Dioſcorides nonnullo Adiantum appelare nouit, locíſque ijſdem [cum Adianto] naſci, Filici ſimile, at longè exilius: *foliis* tenuibus, ordine vtrique diſpoſitis, Lenticulæ ſimilibus, aduerſis inter ſe, in virgulis iiſdem tenuibus, ſplendentibus, nigricantibus, iiſque acerbis. Idem memorat eadem quę & Adiantum præſtare poſſe credi. In nothis vocatur ab aliquibus Pterion, quaſi Filicula, ab alijs Eupteron : à Romanis Capillaris & Pinnula atque Filicula.

Contra Plinij calumniatores. Iam licèt Plinius à nonnullis acriter accuſetur, quòd lib. 21. cap.21. perperam Trichomanes inter Adianti genera retulerit : ij tamen non minùs accuſandi ſunt, quòd Plinium Trichomanes ab Adianto diſtinxiſſe, non perceperint. Trichomanes Adiantos ſimilis eſt (ijſdem locis naſcitur quibus Adianton, ſed valdè paruum, Dioſcor.) exilius modò, nigriúſque, folijs Lenticulæ, denſis, amaris, aduerſis inter ſe. Decoctum ejus ſtrangurias ſanat in vino albo potum, additum Cumino ruſtico. Succus cohibet capillos defluentes, aut ſi effluxerint, ſeparat. Alopeciáſque denſat tritum & in oleo illitum. Sternutamenta quoque guſtatu mouet. Et ita de Trichomane Plinius lib.27. cap.13.

Theoph. Theophraſtus lib. 7. cap. 13. refert ex quorundam opinione Trichomanes (Fidiculam Gaza reddit) vel ad deſtillationes vrinæ vnicè facere: *caulem* verò Adianto (Capillo veneris, Gaza) nigto ſimilem gerere : *folia* admodum parua, denſa, contrarijs inter ſe pediculis pendentia [aduerſa, inter ſe condita, Gaza] *radicem*, illi nullam (minimam, Gaza) eſſe : loca amare vmbroſa.

Etymon. Trichom. i B. Cæterùm ; ipſa Trichomanis appellatio, ab inſanâ quâdam in materiam & folia luxuriâ, in quæ ſe largiſſimè, ac velut furiosè effundit, ducta videtur Cornario. Vel, vt vult C. Bauhinus, dicitur Trichomanes à vi ſua, quòd rara cute fluentem capillum expleat, & ſubnaſci faciat: μανὸν enim Græci rarum vocant, & τρίχα capillum : hinc Latinis Capillaris dicitur : Officinis Polytrichum, quod nomen, ſecundum veteres, Adianti eſt.

TRICHOMANES, SIVE POLYtrichum.



Deſcriptio. TRichomanes capillata, nigricantéque *radice*, & conferta nititur : *foliola* habet ad coſtam pedalem, nonnunquam breuiorem, vt digitalem Trago, tenuem, teretem, rigidiuſculam, fragilem, neruulo albo farctam, atrorubentem, (ſplendentémque adnexa), plurima, impari folio extremam alam claudente, parua, ſemuncialia, in ambitu nunc crenata, nunc nullis crenis conſpicua, interdum criſpa, supernè virentia, infernè ruffo puluiſco aſperſa : *Lob.* Aſtragali, Tribulíve terreſtris æmula : *Trago*, rotunda, Lenticulæ paluſtris conſimilia, vt rudimentum pennæ ſatis exprimant : ſapore mixto adſtringente, ſubdulci, ſubamaro : *Trago*, guſtu cum Hemio nitide [quæ nobis Phyllitis] ſatis conuenit, niſi quod in hoc auſterior paullò & aſperior reperitur.

Tagault. lapſus. Tagault. purg. lib. 2. cap. 19. contendit Polytrichon hoc officinatum, Trichomanes eſſe Dioſcoridis, i.e. [vt ipſe explicat] Adiantum nigrum,

in vetuſtis

in vetustis parietibus & inter saxa frequentissimum. Sed Theophrasto clarissimè apparet Adianthum nigrum à Trichomane esse diversum.

Compil. Tabern. repreh. A Compilatore Tabernæmontani non distinguitur à cæteris Adiãthis Adianthum mas, *frauwen oder Venus haarmanlin*, vsque adeò stirpium ignarus est: Icon tantùm proponitur.

Synon. Trichomanes 1. siue Polytrichum officinarum, inquit in pin. C. Bauhinus, magnitudine variat: & hinc duæ figuræ apud Tab. Trichominis maris, & Trichomanis maris majoris, Trich. maris Gerardi.

Trichomanes Trago, Matth. Fusch. Ang. Dod. (cui & Callitrichum Apulei) Cordo histor. Gesn. hort. Turn. Lac. Lob. in Adu. Cast. H Lugd. p.1111 & Camer. Trichomanes Dioscoridis Lob. Obs. p.471. & Icon. p.809 Trichomanes nigrum, communiter Saxifragia rubra, Thalio, Adianthum rubrum, Lonic. nigrum, Baudet. Ph.lib.1. sect.1. Polytrichum vulgò. Trichomanes Diosc. & Theophrasti, Cæs. Saxifraga minor vel rubea Braunfelsio.

Locus. Ex antiquis emergit muris, sed plerúmque in vmbrosis & humidis locis, interdum etiam arenosis & sabulosis saxis, aliquando etiam specubus, vt plurimùm autem tenebrosis & humidioribus à Trago reperta dicitur. Cordus nasci refert copiosè in vmbrosis roscidísque petris, quãvis neque caulem, neque florem, neque semen producere contendat, sed puluisculo folijs à tergo inhærente se propagare dicat, instar aliarum Filicis specierum: magnũ addit ejus esse in Harcynia proventum: Lobelius assignat vbique Belgiæ & Angliæ parietinis glareosísque opacis vijs vberrimum. Subdit Dodonæus etiam juxta fontes & riuulos locis humidis nonnunquam exire. Diuturnum ac viuax quóque esse: Hiemis injuria non offendi: sterile esse, vti Adianthum

Tempus & reliquas omnes Filices, cujus speciem esse tradit.

Tempe. Tragus Rutam murariam & Trichomanes contrarias facultates obtinere prodit, adstringendi, digerendi ac educendi: temperaturâ frigidas & siccas. Binæ hæ herbæ simul, vel singulæ vino aut hydromelite decoctæ, per aliquot ex ordine dies potæ, obstructiones jecinoris soluunt, morbum regium expellunt, pulmonis vitia expurgant, spirandi difficultati prosunt, melancholiam per vrinam ducunt, tumores lienis duros emolliunt, calculos trahunt, nec non venenum haustum: muliebrúmque menses expellunt. Rursus prædicta decoctio, pulueres herbæ vtriúsque, necnon ex ipsis confecta eclegmata, syrupi, aqua deniquè destillata, qua suis alui fluxiones, inflãmationésque jocinoris refrigerant. in lixiuio decoctæ, si ex illo caput abluatur, defluentes capillos continent, ictibus serpentum medentur, alio rúmque venenatorum, animalium morsibus. Pa-

Ag. not. stores quidam Trichomane, in medendis porcorum affectionibus vtuntur, singulari experimento. Sed periti dijudicent, an herbæ adstringentes frigidæ & siccæ possint ea præstare, quæ hîc prædicantur de Trichomane & Ruta muraria.

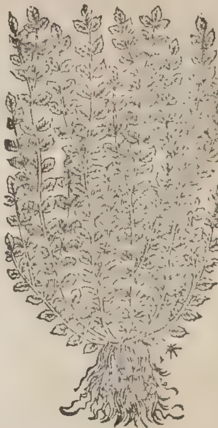
Trichomanes minus album.

Descriptio. QVod album Trichomanes vocamus vulgari simile est, mollius tamen siue tenerius, & albidius: *foliola* nonnihil sinuata videntur: infernâ parte *pediculis* nonnihil nigricant: *radices* capillares.

Synon. C. Bauh. pin. Trichomanes 2. siue minus & tenerius: Thal. Trichomanes candidum: Tabern. Trichomanes minor mas.

Locus. In Heluetiæ monte propè *W f.n* copiosum in rupibus nascitur, nec non in monte Burgundiæ propè *Meche*.

TRICHOMAMES RAMOSVM.



A Petro Turnero accepimus Trichomanes ramosũ anno 1571. in duos ramos, costa siue neruo diuisum: in cæteris an à vulgari differat, nos latet.

Synon. Pingitur à Tabern. in hist. & Icon. sub titulo Trichomanis fœminæ, *vvidertodt vveiblin*, Item, Trichomanis minoris fœminæ, *klein vvidertodt vveiblin*. Compilator non describit, nec vllam tradit differentiam à cæteris Trichomanis generibus. Nostrum an sit majus vel minus asserere non possumus. Casp. Bauh. in pin. vocat Trichomanes 3. siue ramosum majus & minus: Trichomanes fœminam, Gerardi.

FILIX SAXATILIS TRAGI.



Descriptio. INnumeris capillaribus nigricantibus cirrhis *radicatur*, nec minorem numerum *coliculorum* profert, palmam altorũ, capillaceæ quoque tenuitatis, qui circa summum in 2. tréve portiunculas paulò latiores, & ferrugineo puluisculo, Filicum aut Aspleni ritu, respersas finduntur.

Filix tertia seu saxatilis Trago.

Filix petræa, Lonic. Filix saxatilis Tragi, H. Lugd. p. 1127. Filix saxatilis 5. siue cornuta, C. Bauh. pin. Holostium alterum, Lobel. in Adu & Ic. part. 2. pag. 47. vbi & Filix saxea Tragi. Holostium petræum, Tabern. & Gerardo. Adianthum ἀκρόσχιστον, seu furcatum passim in scopulis aridioribus Harcyniæ Saxonothuringicæ, Thalio.

Tragus è saxis quibusdam prodire vidit in vi-

cælo, *Ernszvveiler* propè Bipontium sito: deinde & in silua Bidilcensi non procul à *vvalgborn*. Inueni ego mense Septembri in monte Rang, juxta Than, inter saxa.

Vires. Saxatilem Filicem ejusdem cum Capillo veneris temperamenti esse, & pro eo vsurpari posse, author est Tragus.

PHYLLITIS VETERIBVS
Cap. IX.

Descriptio. Dioscoridi fert *folia* Phyllitis Rumici [λαπάθῳ] similia, sed oblongiora, & magis virentia (quidam εὐθαλῆ, ς-ιρά)sena, septenáve, recta [ὀρθά, vet. delet.] quæ que parte anteriore læuia cernuntur, posteriore verò tenues quasi vermiculos annexos ostendunt. Nascitur in vmbrosis locis ac viridarijs, gustu acerbo. Neque verò *caulē*, neque *semen*, neque *florem* profert. Folia in vino pota serpentium morsibus aduersantur. Quadrupedibus itidem per os infusa auxilio sunt. Bibuntur & ad dysenteriam, & diarrhœam.

Diosc notha appellationes. Sunt qui Phyllin vocent, alij Acaulon, quasi caule carentem, alij Lapathum agrion, hoc est Rumicem silucstrem.

Galenus. Phyllitidis Plinius mentionem non fecit. Galenus acerbæ qualitatis esse ait, quare non absque ratione alui pro fluuia & dysenterias pota sistit.

Etymon. Græcis φυλλῖτις, quasi foliosam dicas, cùm nihil nisi foliosus cæspes appareat: Latini quoque græcum asseruauerunt nomen: officinis lingua ceruina dicitur, inquit Casp. Bauh. qui Phyllitide Theophrasti σκολοπένδριον, quam Gaza Linguam ceruinam vertit, suspicatur.

PHYLLITIS SIVE LINGVA CERVINA vulgi.



Descriptio. *Caule* vidua, ex capillaribus *radicibus* nigricantibus, numerosis, Trago: Cordo, masculæ Filici [id est, vulgari] similibus, implicitis *foliorum* vestigijs consistentibus, fibratis, foris nigricantibus, intus autem in pallido viridibus, *folia* fūdit oblonga sena, octona, vel dena, inquit Lobel. dodrantalia aut pedalia, duarum vnciarum plerúmque latitudine, Cordo acuto Rumici similia Trago & Cæsalp. spleni, vel linguæ exertæ instar, imâ parte falcatæ Lunæ modo corniculata, læto virore splendentia supernè, infernè verò obliquis puluerulentis areolis, ceu lumbricis, russicis: Cordo fluuis aut rubentibus, Trago subluteis, virgata: sapore subacerbo: odore, Dod. graueolente, *caule*, *flore*, *semineque* destituitur. Cordo etiam neque caulem, neque florem, neque semen fert, è vermiculis tamen foliorum in puluerem resolutis & sparsis nascitur: saporem habet tota herba adstringentem, cum tenuitate aliqua. Quid de præsenti planta sentiendum, tandem inuestigandum. Magna apud rei herbariæ scriptores, Manardum præsertim & Leonicenum: Ruellium & Fuchsium [qui Linguam ceruinam vulgò vocatam Hemonitim esse contendunt] Item Matthiolum, Cordum, ac Turnerum: Dodonæum, Marantham, & Lobelium [qui Phyllitim pro Lingua ceruina admittunt] controuersia viget, quam nostris hisce scriptis breuitati studentes nequaquam inserere possumus.

Synonyma. C. Bauh. pin. Phyllitis 1. siue Lingua ceruina officinarum: Lingua ceruina Eric. Cordo, Lonic. & Cæsalp. Phyllitis siue Lingua ceruina, Tab. emacul. Phyllitis vulgaris, Camer. & Clus. hist. Phyllitis Matth. Dod. Ang. Lac. Turn. Cordo, Gesn. hort. Lobel. Obs. p. 468. & 469. Ic. p. 265. H. Lugd. p. 1219. & Thalio: Hemionitis Leoni c. Manardo. Ruell. & Fuchsio: Scolopendrium, Brunfels. Scolopendria vulgaris, Trago. Est & latifolia, teste Camerario: sæpè etiam in fontibus exigua reperitur, C. Bauh.

Nomina linguarū. Græcè φυλλῖτις dicitur: Latini nomen seruant: officinæ Linguam ceruinam appellant. Germani *hirschen Zung* & *hirtzZung* aut *hisrch Zung*: Belgæ *herstonge & Steenherstonge*: Galli, *Langue de cerf*: Hisp. *Lengua ceruina*: Angli *hartes tunge*.

Locus & Tempus. Cordus prodidit virere tota Hieme, & ab ijsdem radicibus noua folia singulis annis proferre, prioribus numerosiora: prouenire vmbrosis & saxosis montibus: solum amare pingue, non tamen ex ipsa terra immediatè nasci, sed ex musco lapides & præsertim calcarios tegente. Nullo ex semine, vt ait Tragus sed spōte sua in vmbrosis & vliginosis montibus, vallibúsque, nec non quibusdam fontibus & humectis muris nascitur, præsertim verò in montanis Heluetiæ, & silua *Vedervvalds* vocata, è regione Mosellæ, & in ijs montibus qui ad Comitatum Valentiæ pertingunt. Hodie passim in hortis plantari consueuit. Folia appetente Maio prodeunt. Viret quovis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium. Teste Lobellio vniuersa occidua Anglia scatet Phyllitide. Nulla prouincia est Clusio peragrata, præsertim quæ montosa sit, in qua Phyllitidem non obseruarit vel vmbrosis locis nascentem, vel in ipsis puteis inter lapidum siue laterum commissuras. Cæsalpinus addit oriri in vmbrosis lapidibus & juxta vetera sepulchra.

Vires. Idem celebrem facit ad lienem extenuandum decoctam in aceto, vel aqua destillata, in potu. Plura ex veteribus antè dicta sunt.

PHYLLITIDIS SPECIES SIVE HEMIONITIS Lobelio.

Locus. IN Anglia occidua, ad rupes antrosásque cautes D. Vincentij vno miliari ab vrbe peramœna Bristoia vberrimè luxuriantem hanc, facie Linguę ceruinę, plātā inuenit Lob. sed ternis quaternísve *foliis*, minoribus multò: vix enim quàm maxima tres digitos longitudine excedunt: minimè crassa aut rigida, sed mollicella, quasi Adianti veri, inter quod & alias plātas capillares, alioquin lætas & benè adultas ita exilis nascitur: nec vllis à tergo lituris asperata, ad mucronem lateribus vtrínque ad medium sinuatis & reductis: basi latiore lunata: segmento quasi vtrínque interiùs recuruo. Londinum in hortis plantandos cæspites misit author, sed parum diu superstites fuerunt:



fuerunt: adeò námque tenuibus cirrhis radicis & foliis delicatulis injuriæ opportuna est, vt vix se attrectare citra lacerationem patiatur: gustu tamen neutiquam à Lingua ceruina alio est. Hâc nō nulli Flādri putârunt esse aliam speciem à Phyllitide, nec tamē esse illam, quam depinxit Matthiol. In Obs. p. 469. idem Lobel. hæc subdit. Hemionitis Anglica mihi icone & oratione exhibita, Mechliniæ à D. Brācione & Georgio Rye, studiosè in fictilibus diu propter raritatem & teneritatem enutrita, tandem admirabili sui metamorphosi & trāsmutatione, in Phyllitidem abiit. Quod facit, vt facilè credam Phyllitidem & Hemionitidem easdem & congeneres esse, & cultu subire hujusmodi mutationes, nec magis differre, quàm agreste Cichorium à satiuo: neque facultates, quas vtriq; tribuit Dioscorides, refragantur. Attamen longitudo foliorum hujus Hemionitidis, quam Roma transmissam in fictili Mechliniæ alebat D. de Brancion, vix vncialis & sesquiuncialis erat, fortè transplantatione, injuriæ adeò obnoxia fuit, & velut semianimis, ac multùm imbecilla. Pingitur in Ic. pag. 806. hoc titulo. Hemionitis siue sterilis.

Adulta Phyllitidē æmulatur Dodonæus quoque testatur Hemionitidem ex Britanniæ vmbrosis delatam tenellam quandoq; in Belgium, posteaquam adoleuisset, Phyllitidem angustis & oblongis foliis, æmulari repertam esse: solósque angulos inferiores, paulò prominentiores, nonnihil discriminis ostendere. Idem se obseruasse testatur & Clusius.

PHYLLITIS POLYSCHIDES.



Descriptio. Alterum elegans Phyllitidis genus, solâ *foliorum* formâ à vulgari Phyllitide differt, alioqui reliquis notis ei persimilis: prodeunt verò ipsi ex *radice* multis fibris nigris & veluti capillamentis prædita, sena, aut septena *folia* palmaris longitudinis, ejusdem cum vulgari foliis læuoris & viriditatis interna parte: ac externâ, nullis aut rarissimis transuersis lineis insignita; extima verò parte multipliciter dissecta, inquit Clusius, qui Phyllitidem laciniato folio inscribit.

Dodonæi fert opinio Phyllitidem per ætatem quandoque folium in partes veluti lacinias quasdam findere, ita vt ex vno folio alia exire ac progigni videantur. Et hanc Phyllitidis varietatem, Phyllitidis laciniatæ titulo pingit. Lob. Obs. p. 469. dicitur Phyllitis multi fido folio, cui in Icō. p. 805. incuria Typographi falsus titulus appositus, nempe Phyllitidis, siue Linguæ ceruinæ officinatum. Tabern. Phyllitis folijs laciniatis.

C. Bauh. pin. Phyllitis 2. siue Lingua ceruina multifido folio: Phyllitis laciniata. Clusij, H. Lugdun. pagina 1219. Phyllitis multifida, Gerardo: Phyllitis, Cast mucronata, Camer. In Sommerseti Anglicis cautibus frequentem oriri refert Lobelius, in Cantabris verò Clusius, sed raram. *Cætera Synon.*

PHYLLITIS CRISPA.



Locus. Phyllitidem crispā nullibi vidi, quàm Basileæ in horto Io. Heitzmāni, Pharmacopœi, amici nostri veteris. ann. 1608. mense Octobri, *Descript.* angustiori folio quam in vulgari, in circuitu toto valdè crispā: sapore eodē cū vulgati. Quod dolemus, neglexi mus tunc virētē plātā accuratiùs delineare.

HEMIONITIS VETERIBVS.

Cap. X.

Hemionitis Splenitis Ἡμιονῖτις seu σπλήνιον Græcis, Latinis similiter Hemionitis, quasi Mulariam dicas & Splenium vocatur, quòd eius *folia* sicut & Phyllitidis, Medicorum splenia, nimirum oblongas plagulas, formâ imitentur: quid si potiùs ab eorum vsu, quòd spleni medeantur: siquidem ex aceto pota lienem absumant, Dioscoride authore, cui *folium* *Diosc.* emittit simile Dracunculi, curuatæ in cornua Lunæ modo sinuatum: *radices* subiacent mul.æ, eæque tenues: sed neque *caulem*, neque *semen*, neque *florem* profert: in saxosis nascitur, adstringente sapore prædita: ex aceto, &c. Suspicatur Dodonæus ex aspleni j facultatibus hæc esse translata.

Hemionium quid Theoph. Ἡμιόνιον Theophrasto lib. 9. cap. 19. Mulam Gaza vertit, quàm folio Linguæ ceruinæ constare, & radice numerosâ & tenui esse asserit. Hemionium autem Theophrasto Asplenum esse, testatur Dodonæus.

Galen. Galenus lib. 9. cap. 11. de comp. med. sec. loc. vbi ea pharmaca ab Andromacho conscripta recēset, quæ epota spleneticis opem ferunt, Hemionitidem ab aliquibus ex antiquis Asplenum, ab alijs

Scolopendrium appellatam eſſe prodidit.

Si Matth. fides haud deroganda, inter Hemionium & Aſplenum Plinio nulla intercedit differentia: qua de re conſule caput de Aſpleno. Credimus nos jam dudum cum Hermolao & Ruellio. Teucrium & Hemionitim, vnam tantùm Plinio plantam eſſe deprauatis ejus exemplaribus id inſinuantibus li.25.ca.5. vbi pro Hermionion, legendum Hermion.

HEMIONITIS.

Deſcriptio.



HEmionitidis folium elegans muneri nobis dedit Cl. D. Zvvingerus amicus noſter, Romà delatum, cujus longitudo quatuor vnciarum latitudo diametri ab vno ad alterum appendicem ferè æqualis, figurâ quodammodò ad ſagittam accedéte: ipſum quippe folium in pyramidem faſtigiatum, circa ima vtrinq; appendicem inſignem habet, vt apparet ex icone. *Sinus* circa pediculum quales ferè Ariſtolochiæ rotundæ, quem folij prætenſio quædam in anguſtũ porrecta comitatur. Ipſe *pediculus* an integer neſcimus, videtur duarum vnciarum eſſe, coſtam inſignem per folij mediam longitudinẽ emittens à qua ab imo ſtatim ad ambitum quaquaverſum, ipiæ etiam apophyſes diriguntur. Parte aduerſâ in ambitum, eminentiæ vermiculatæ eminent, quales in Phyllitide cernuntur, ſed magis ſurſum ſpectantes: facies oppoſita glabra.

...nioni- Matth. Non modò olim Matthiolus compertum habebat veram Hemionitim, quæ è Dioſcoridis hiſtoria nihil prorſus diſſidet, Romæ naſci in quibuſdam ruderibus, ædificiorúmque ruinis propè magnum Amphitheatrum: ſed ipſe quoque eam accepit ab Anguillara, qui Hemionitis plantam, cujus picturam dedit ille, ad ſe Patauio miſit.

Eam nonnullis rupibus, ſaxorum interueniis, prouenire ſcribit Lobelius, loco autem antè à Matth. notato minimè: folia breuiora multò, ad baſim latiora & falcata habere, inquit, conſpexi, quorum aliqua palmum vix ſuperabant, nonnulla verò ſeſquipalmum longitudine æquabant.

Synon. Cluſ. Hemionitim veram inſcribit, quandam prætereà tradens & deſcribens quę ipſi Hemionitis peregrina nuncupatur. Lobelio verò Hemionitis varietas. H. Lugd. pag. 1217. Hemionitidem Matthioli Hemionitim 1. ſiue vulgarem. C. Bauh. pin. Hemionitim, Anguill. Geſn. hort. Lac. & Lonic. vocant.

Heminiotidem qualem pingit Matthiolus vidimus apud Geſnerum. Folium Romà delatum bis communicauit D. Iac. Zvvingerus, quod expreſſimus in tabella iconis Matthiolinæ.

LICHEN VETERIBVS.

Deſcriptio. LIchen [λειχὴν] qui petris innaſcitur, & ab aliquibus Bryon [βρύον] appellatur, Dioſcoridi ceu muſcus eſt roſcidis petris inhærens. Is impoſitus ſanguinis eruptiones ſiſtit, inflammationes lenit, ac impetigini medetur. Iuuat & arquatos cum melle illitus: cæterùm defluxionibus oris ac linguæ ſuccurrit.

Plinio an duplex Lechen. Sunt qui dicunt Lichen Plinio duplex eſſe: nos autem contrà exiſtimamus ipſum eandem plantam bis deſcribere, provt inuenit in diuerſis autoribus traditam: & quidem poſtremum ejus genus deſumptum eſſe ex eodem authore, ex quo Dioſcorides habuit.

Galeno planta potiùs quã Muſcus. Lichen qui in petris naſcitur, eſſe quidem velut muſcum quendam, ſed plantarum generis rectè dici poſſe, vel ipſe Galenus 7. ſimpl. teſtatur: ita verò nominatum ſuſpicatur, quòd lichenos, id eſt impetigines curet.

Hermol. taxatur. Hermolaus in Dioſcor. coroll. 665. Plinium imitatur, eo tamen non citato, duas tradẽs Lichenas. Quæ autem prima ſit, non oſtendit: an porrò per ſecundam, ſiue Ficatellam Apulorum intelligat Lichenem herbam, quæ Hepatica fontana cognominatur, dubitamus. Si tamen, quod ſuſpicamur, eam intelligit, non bene ſeparat à Lichene Dioſcoridis, quem ſimpliciter muſcum dicit.

In Lichenis remediis, inquit Cornarius, quem nos impetiginem dicimus, Plinius duo Lichenis herbæ genera prodit: ſed Dioſcorides poſteriùs ſolùm genus nouit, de quo etiam Galenus verba fecit. Hic Lichen officinis notus eſt Hepaticæ nomine. Vnde & Germani *Leberkraut* vocant.

LICHEN SIVE HEPATICA fontana.

Deſcriptio.



ASperginoſis ſaxis adhæreſcit, *folijs* ceu ligulis multiformibus, ſquammatim incumbentibus, perplexo textu conſtans, laciniijs Lob. lactucinis ſinuatis, Quercúſve terrenæ aut potiùs marinæ ſimilitudine: ſunt ea porrò folia pinguia, craſſáve, ſuperiùs hilari virore nitentia, inferiùs dilutiora, fibrarum capillarium infinitis cincinnis, lanæ ſimilibus (quos ſaxorum commiſſuris infigit) ſubtus demiſſis: vetuſtate tandem *pediculos* erigit vnciales & ſeſcunciales, tenues, glabros, quorum vnuſquiſque *florem* ſtellatum herbacei coloris [Lobelio dicuntur candidi] ſuſtinet, qui exprimit paruum galerum ſuis radiis deorſum nutantibus, qui ſatis commodè expreſſus in noſtra figura Guariniana. Ex folijs

(quæ

[quæ saporis sunt aliquatenus aromatici & amaricantis ac nonnihil mordicantis] eminent interdum parui veluti *vmbilici*, quales exprimuntur apud Lobelium.

An Hermol. Lichen Ficatella Apulorum. An Hermolao Lichen & Lechen, Apulis Iecoraria & Ficatella cognominata : de qua antè egimus.

Hepatica Platear. Plateario dicitur Hepatica, quia præcipuè hepati confert:herba in aquosis,& præcipuè in lapidosis locis nascens,minuta habens folia,terræ & lapidibus adhęrentia, quę quidem quantò maiora habet,tantò melior est.

Lichen Brunfels. Brunfels.tom.1. rhaps.34. huius plantæ, iconem vocans eam græcè λειχὴν, lat Hepaticam, Hepatariam,& Iecorariam:germ. *Leberkraut*:Serapionis Hazozalsacher : Hieron. Herbarij Hepaticam primam.

Lichen Græcorũ. Leonic. Lichen Græcis nominata, hęc,quam Medici quidam, nescio, inquit Leonic.de morbo gall. quâ ducti ratione, vel vsu, Hepaticam vocitarunt,neque enim apud celebrem authorem,vel Græcum, vel Arabem legitur Lichenem herbam,hepati vtilem esse.

Inscribitur à Trago, Iecoraria seu Hepatica fontana *Brunnenleberkraut*, λειχὴν πετραῖος, seu aquaticus,dicente: si vires huius herbæ spectes, fortassis Hepatica appellari poterit : Sin autem veterum scripta consideres,nihil aliud est,quam serpens herba,quæ à Dioscoride λειχὴν appellatur. Matthiolo est Lichen Dioscoridis. Dodonęo Musci species est quam officinę Hepaticam vocant. Ferdin. Imper. Epatica, Muscus aut Lichen.

Nomina linguarum. Cæterùm, quam Græci λειχὴν appellarunt, quòd lichenas serpentis morbi genus, imposita sistat & sanet, Latinis item Lichen dicitur : Arab. Azez alsachez:Ital. Lichene:Offic Hepatica German *steinleberkraut*, & *Brunnleberkraut* Hisp. Hepatica, & Figadella: Gall. *Hepatique*, & *Porcorau*.

Ic. tres Lob. Lob. in Ic p.246. tomo 2. itémque Obs. p.646. sub hoc titulo, Lichen, Hepatica, tres icones ponit, sed non demonstrat in quibus differant.

Compilator quoque Tabern. in ic. & hist. easdem tres icones habet, quas Lobelius, nec tamen ipse indicat differentiam. Sed & Compilator H. Lugd easdem proponit p. 1084. nec tamen eas distinguit.

Syn. C. Bauhini. C.Bauh pin. Muscus saxatilis 1. siue Lichen petræus latifolius, vel Hepatica fontana: Hepatica, Brunf. Lonic. prima, Tabern. Lichen, Matthiol. Fusch. Anguill. Dod. vt Cordo in Diosc. Lac Turn Cast. Lugd. Cæs. & Thalio: Lichen 1. Lob. petræa, Gerardo. *Item*, Muscus saxatilis 2. siue Lichen petræus stellatus: Lichen 2. Lob. & Lugd. Hepatica 2. Tab. & Gerardi. *Ac demum* Muscus saxatilis 3. siue Lichen petræus vmbellatus : Lichen tertius, Lob. & Lugd. Hepatica tertia, Tabern. *Casp. Bauh.* apud Matthiolum Lichenis vnam tantùm speciem commemorat.

Locus. Tempus. Lichenem, Solis æstui inimicum, vmbrosis simúlque humidis locis gaudere ; ideoque in fontibus profundioribus ac frigidioribus, nec non rorulentis petris duntaxat nasci perhibet Tragus. Dodonæus tamen non solùm vmbrosis, humidis, lapidibúsque stratis viis, sed & aliis semitis, quò Solis radij rariùs perueniunt, & quas nullus viator frequentat, crebrò reperiri ait: Maio ac Iunio mense capitula stellata proferre, & simul alia sæpenumero foliola prioribus addere. Lobelius verò scribit mense Iunio & Iulio proferre.

Vim habet, authore Galeno, extergendi, simúlque moderatè refrigerandi,& iuxta ambas siccandi : & sanè extergendi vim habet de petra,refrigerandi verò ab aquositate. Nam in humidis & roscidis petris nascitur. Quod verò eiusmodi substantiis componitur, inflammationem arcere nihil mirum est. An verò sanguinis eruptiones sistat, velut Dioscorides ait, non habet quod pronuntiet Galenus. *Ego non* ausim dicere abstersionem Lichenis esse à petris. Qualem enim succum abstergentem sugere potest Lichen ex petris ita siccis? abstergere tamē non nego considerato sapore. Nec simpliciter frigidam ausim facere, sed mâlim calidam primo gradu & humidam dicere. Icterum illitu curare, vt volunt Dioscorides & Plinius, cedere vix possumus: fluxionibus tamen posse vtilem esse facilè concesserimus, quamvis Cornarius eam lectionem non probet. Hepatica fontana, inquit Tragus, frigida & humida est: potest vtrinque adhiberi commodè : vino decocta, aut præter decoctionem è vino pota vitiis pulmonis iocinorísque medetur, inflammationes sedat, fluxiones capitis cohibet. Ad multas præterea calidas affectiones efficacior est, quam vulgò existimetur, etiam extrinsecus imposita. Tragea ex ea siccata confecta, saccharo, aliísque aromatibus & speciebus admixtis, iisdem succurrit vitiis. Lonicerus de viribus eadem tradit. Dodonæo frigida & sicca ac aliquantulùm adstringens temperamento est. Aduersus ioci noris inflammationes, calores, febres acutas & tertianas ex bile ortas efficax habetur. Secundum Platearium valet cōtra oppilationem hepatis & splenis ex calida materia. Quare omnibus syrupis contra dictam opilationem,& hepatis calefactionem indi debet: soluit enim ictericiam. Contra calida apostemata superponitur trita in principio: operatur enim repercussionem materiæ influentis.

LICHEN ARBOREVS SIVE PVLmonaria arborea.

PVlmonaria Licheni siue Hepaticæ fontanæ similis squammato *foliorum* incubitu, ineffabili laciniarum variatione, quæ quà matri suæ hærent, albicant, alterâ verò parte virent, rugosa, lacunis, eminentiisque inæqualia, sapore amaricante, non sine adstrictione. *Descriptio.*

Descriptio. Tragi. Hanc sic tradit Tragus: Herba, quę vulgò Pulmonaria dicitur in muscosis Quercubus & Fagis prouenit, nonnunquam etiam in muscosis petris,& vmbrosis syluis, Iecorariæ seu Hepaticæ fontanæ consimilis, sed maior per omnia. *Folia* habet rugosa, inuicem incumbentia, viridia, lentiora & ficciora prædictæ, eâ quâ arboribus adhæresçit parte albida, lanuginosa, similitérq; aspera & lenta, instar corij. Et hæc Germanis *lungenkraut* nuncupatur, potéstque Lichen siluestris & arboreus, *waldtlungenkraut* vocitari. Tragus in hist. germ. turpiter hallucinatus credidit Plinium hanc ad impetigines commendasse.

Vet. ignota. Vt veteribus Græcis & Latinis nominata fuerit hæc herba, Fuchsio scire non licuit. Suspicatus autem fuit Pulmonariæ nomine donatam esse, propter folia veluti pūctis aut punctulis quibusdam notata, atque hoc signo aliquam pulmonis humani formam referētia. Pulmonariam pręterea dictam esse coniicit, quòd pulmonum vitiis, exulcerationibus potissimùm eorundem, præsens remedium sit.

Tabern, icon. & hist. Pulmonaria, *groszbaum-*

flechten, lungenkraut: Eid. ic. & hist. Lichen arboreum, *stein baumflechten.* Imperat. Pulmonaria & Muscus arboreus.

Syn. C.B. C. Bauh. pin. Muscus arboreus 7. siue pulmonarius: Pulmonaria, Trago. Matth. Fuchs. Dodon. vt Gesn. hort. Lac. Lon. & Tabern. Pulmonaria 1. Cast. tertia, Clus. pann. Pulmonaria fungosa, H. Lugd. vulgaris, Thal. Pulmonaria Lichenis quoddam genus, Cæsalp. Hepatica terrestris, Ger. icon. Muscus pulmonarius, siue Pulmonaria officinarum, Lob. Obs. p. 647. Ic. tom. 2. p. 248.

Varietas. Variat laciniis latioribus & angustioribus: & hæc Licen arboreum, Tab. & Ger. dicitur, arboribusque, præsertim Quercui, Sorbo aucupariæ, & aliis adnascitur: petris quoque, sed hoc candidius est.

An Muscus 1 & 2. Dod gall. Dod. gall. quoque fortassis exprimit iconem Lichenis arborei Tabern. sub Musci sc. titulo, de quo scribit, Primum Musci genus crescit supra arbores, quod propriè dicitur Muscus; qui constat pluribus foliolis albis, laciniatis, & profundè sectis, inter se complicatis, sine radice, flore, & semine. Secundum Musci genus crescit circa arbores, dicitur *Herbe aux poulmons*, i. e. Pulmonaria, Hepaticæ aliquo modo similis.

Nomina linguarum. Germ. *lungenkraut:* Belg. *longencruyt:* Angl. *lungvvurt:* Boh. *Plicniik.*

Locus. Annosis rimosisque caudicum Quercus, Fagi, aliarumque corticibus non modò, sed etiam lapidibus, & duris, pauitisque germinibus, instar crustæ aut loricæ inducuntur coriacea folia: nusquam tamen cauliculorum, aut florum vestigiis conspicuis extantibus, dictante Lobelio. In veterum Quercuum, Fagorum, aliarumque siluestrium arborum caudicibus, in opacis ac densis siluis gigni: reperiri & in petris quandoque, vel etiam vmbrosis aliis locis, testis est quoque Dodonæus. Tota Æstate inuenitur, inquit, Fuchsius.

Vires & vsus. Pulmonariâ herbâ vulgò ad pulmonis affectiones, asthma, suspiria & tussim vtuntur, confecto ex ea puluere, aut aqua distillata. Puluerem ex ea sic fieri docet Tragus. Accipitur Pulmonaria herba sicca, Anisi semen, pulmo vulpis in acre siccatus, semen Fœniculi, Glycyrrhiza, radix Enulæ, Zingiber æqualis ponderis, eaque singula seorsim accuratè contunduntur, posteaque cribro purgantur, vt tenuissimus fiat puluis. Demum accipitur optimum saccharum tanti ponderis, quanti reliqua omnia extiterint, & misceantur omnia simul. Vsus huius pulueris in modum Trageæ manè & vesperi. Hoc & asthma soluitur, & obstructione liberantur pulmo & iecur: aspera denique tussis eo iuuatur. Magistri pecorum & veterinarij herbam, seu puluerem sale mixtum, pecori aduersus spirandi difficultatem, & tussim, singulari experimento exhibent. Recentiores quidam frigidam & humidam esse, Fuchsij quidem sententiâ, falsò statuunt: admodum enim adstringit, vt hoc nomine idem cum Quercu, in qua nascitur, habeat temperamentum. Desiccat itaque & paullò infrà media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt. Quia verò desiccandi & adstringendi facultatem obtinet, ideò vulnera recentia glutinat, potissimùm autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac crescentes phlegmonas vtilis: vt & ad vtrumque muliebre profluuium, vlcera & disenteriam.

* *
*

POLYTRICHVM APVLEI MAIVS quibusdam.

Cap. XII.



Desc. primi Polytrichi. Polytrichū Apulei quorundam cōstat *radicibus* tenuibus, longis: *cauliculi* duas vncias circiter longi abundant foliolis lungiusculis, postea nudi sunt & ad totidem vncias leues, quorum summitati innascitur *capitulum* sublongum, hians & nutabundum.

Secundi. Huius aliud genus est *radicibus* multò longioribus, *cauliculis* etiam multò maioribus, tum parte foliosâ, tum nudâ, quæ palmaris: *capitula* quoque maiora, hiulca, è quibus concussu leui puluisculus excidit luteus.

Syn. C.B. Ad Polytrichum nobile siue primum Tragi, quod secundo loco describimus, & C. Bauhinus in pinace Polytrichum aureum 2. siue medium vocat, refert idem Polytrichum Apulei aureum, vel 2. Lonic. Muscum capillarem Dodonęi, minorem Gerardi, Adiantum ἄφυλλον medium Thalii, Adiantum aureum minus Tabernæmontani, & Herbulam Gramini similem in parietibus maiorem & minorem Cæsalpini.

Nom. ling. Germani *vvidertodt* & *Gulden vvnidertodt*, ac *Iungfravv:enhaar* appellant: Belgæ *gulden vvederdoot.*

Locus & Tempus. Montbelgardi in sylua prope Souchaut inueni: abundat quoque in silua inter Montbelgardum & Arbouans capitulis puluere plenis mensis Iunij fine.

Polytrichum Apulei minus quorundam.

Descriptio. QVam plantulam, Apulei Polytrichum minus nonnulli appellant, contemnendæ exiguitatis est: ex muscoso *cæspite* tanquam stamina capillaria, recta & rigidiuscula se attollunt, semuncialia aut vncialia, tenuissima, colore purpureo aut aureo: quorum vnicuique insidet *apiculus* falcatus, quem auicularum vnguiculis minimis haud ineptè comparaueris, quem conuestit consimili figura inducta *vaginula*: quæ vbi cedere incipit, extrema cauda surrecta, galeritæ caput miro naturæ exprimere arbitreris: vbi decjderit, capitellum relinquit oblongum, atropurpureum. Linguæ vinosi saporis aliquid imprimit.

Synon. Dodon. Musci capillaris altera species omninò minor ac humilior. Lobel. Obs. pag. 648. Muscus capillúsve aureus minor: Addit in Hist. Belg. tom. 2. pag. 281. minus specioso nitore coloreque viuido, tristioreque aspectu. Tab. & H. Lusa. Adiantum aureum minus, *Kleiner guldener Vvnidertod,* Muscus 2. siue saxatilis aut siluestris Trago.

C. Bauh.

C. Bauh. pin. Polytrichum aureum tertium siue minus, Capillus veneris Brunfelf. Polytrichum Apulei minus Fuchs. Polytrichum aureum minus Dod.gall.& H.Lugd.Polytrichum aureum tertium Lonic. Muscus quidam in parietibus & tegulis Cæsalp. Adianthum ἄφυλλον minus Thal.

Locus. Visitur in compluribus complutis ruderibus, asperginosisque limbis parietinorum vetustiorum, Galliæ, Germaniæ, Belgiæ & Angliæ.

Polytrichum scoparium.

Descript. PRolixæ radices, cubitum plærumq; longæ, rigidæ, rubentes, angulosæ, tenues, in scopas excutiendo pulueri vestibúsque purgandis plecti solitæ, terræ superficiem versus foliosis squammis vel pilis nitentibus rutilisq; comosę.

Lob. Obs.p.645. Muscus scoparius (ita quoque Hist.Belg.p.281. tom.2. & Ic.p.245 tom.1.) muscidorum & vdorum Belgij & Frisiæ Orientalis sectator.

An Polytrichon majus Trago? Lonic. fortè hoc etiam comprehendit sub titulo Polytrichi Apulei. C.Bauh.pin. Polytrichum aureum 1 siue majus. Easdem plantas existimamus apud H. Lugdunensem p. 1324. Muscum terrestrem primum Tragi, & pag.1327. Muscum scoparium Lobelij.

Compilo notatur. Compilator Tabern. titulo Musci erecti; *hocsn-vvachsend. miesz.*, assumpsit iconem non bonam Lobelij & descriptionem separauit è Polytricho Apulei, quod non oportebat: nec placet radix.

Vires & Vsus. Hodie ad philtra amatoria, veneficia, magicas artes, multáque alia superstitiosa potiùs, quàm ad tuendam vel instaurandam corporis sanitatem in vsu esse Polytrichum Apuleianum vulgò dictum perhibuit olim Tragus. Si tamen quid de eo dicendum sit, videtur facultatibus Capilli Veneris præditum. Ego autem planè mihi persuadeo ex iis parari scopas vestium Belgicas.

ROS SOLIS.

CAPVT XIII.



Duûm generum Descriptio. DVûm generum, petita ex *foliis* differentia, obseruatur Ros Solis: alteri *folia* oblonga, alteri circinatæ rotunditatis: exeunt autem vtrique septena aut octona folia, pediculo longiusculo nixa, ex rubro purpurascentia, corollâ tenuissimorû staminû, veluti cilio, rubescentiúmque circumquaque fimbriata, aspergine rorida guttularum per feruidissimos etiam æstus madida, modicè concaua, auriscalpium imitata: *coliculi* inter hæc exsurgunt graciles palmares & altiores, *flosculos* gerentes candidulos: *radices* fibrosæ, tenues.

Gesnerus Cordo in hist. Rorellæ figuram addidit, ejus sc. quæ rotundiore est folio, licèt ibi Salsirora oblongifolia describatur.

Tragus notatur. Tragus Rore Solis pingit in tabella Politrichi Apuleiani tertio loco, eum cōfundens cum primo siue nobili, quod nos Polytrichum majus quorundam inscribimus. *Idem* ejusdem figuram exhibet cap. de Musco, primo loco. Videtur autem præsentem plantam non agnouisse. Lonic. pro Polytricho Apulei, cui flores paruos albos adscribit, Rorem Solis exprimit.

Lob. in Adu.& Obs.p.472. itémque Icon.p.811. (vbi speciem alteram majorem jungit) Roridā siue Solis rorem & Drosion recentiorum inscribit, sed aliam à Drosio Alchimilla statuit.

Rorella 1. & 2. Tabern. notatur. Tab. ic.& hist. pingit Rorellam minorem primam & secundam, magnitudine (vt ait Compil.) tantùm differentes. *Cæterùm* non recordatur compilator se Rorellam antea quoque tradidisse, dicendo Lonicerum & Tragum aliud Adianthi genus floribus albis, foliis verò rotundis describere. *Nos nullam* inuenimus apud Tragum mentionem factam Adianthi floribus albis: Lonicerus quidem meminit, vt jam dictum, Polytrichi Apulei floribus albis.

Synonyma C. Bauh. C. Bauh. pin. Ros Solis 1. siue folio rotundo: Polytrichum minus, quoad figuram, Tragi: Ros Solis, Dod. Lon. Cast. Camer. (cui & Solaria) major, Gerardi: Rosa Solis vulgò, Caio Britanno: Rorida siue Ros Solis major, Lob. Salsirora seu Sponsa Solis, Thal. Rorella minor 1. Tab. Rorella siue Ros Solis. Eyst. Mas & fœmina, inter Musci albicantis & subalbicantis & subrubentis genera crescunt. *Eid.* Ros Solis 2. siue folio oblongo: Rorella siue Salsirora, Cord. histor. Ros Solis, Lunaria quibusdam & Artemilla Gesner. de lun. Ros Solis alia, Dod. Lugd. minor Ger. Polytrichum Apuleij album, Lonic. Rorida siue Solis ros, Lobel. Rorella minor 2. Tabern.

Porrò, Ros Solis, Rorellâ & Salsirora, quæ veluti stellæ alicujus jubare sub Sole fulget, à mirabili natura nomen adepta est: nam quantumvis ardentissimus Solis ęstus Æstate eam illustret, ejus tamen folia semper rore & humiditate madent, eorúmque lanugo guttulis aspersa manet: &, quod admiratione dignum, humidum illud in foliorum acetabulis contentum, vbi extremis digitis leuiter attingitur, dum adhuc natali suo solo adhæreris, aut confestim inde euulsa Solis radios experitur, mox velut in exigua filamenta sericea candidiuscula deducitur, quæ confestim concreta, ita postea semper perdurant. Hanc ob magnam cum capillaribus affinitatem, hîc subjungendam duxit Casp. Bauhinus.

Locus & Tempus. Exit locis desertis, arenosis, apricis, sed riguis, & raro alibi, quàm in ipso humi nascente candido palustri musco. Æstate viget: Maio aut Iunio floret: colligendus Ros Solis cùm cœli constitutio siccissima ac serenissima fuerit.

Vires & vsus. Mirifica hæc herbula (subdit Lobel.) & efficacitate neutiquam posthabēda plærisque plantis apud antiquos decantatissimis, quibus fortè non nota fuit: ac ne quidem hodie admodum Italiæ, Norbonæ, Austriæve plagæ Herbariis. Est quippe vernacula Borealium. In Franciæ autem & Brabantiæ sabulosis ac vdis scrobibus interdum obuia fuit: Angliæ, Cantiæ, & Somerseti præfecturæ hâc adeò scatent, vt non procul illustri Cœnobio & monte Glossemberio vocatis, quantùm sat sit equo onerando suppetat.

PHYLLON THELYGONON Dalechampio.

Cap. XIV.

Descript. CRaſſis longis lignoſiſque præditũ eſt *radicibus*, in tot ferè capita diuiſis, vt latè natali ſoli faciem obumbrent: è ſingulis radicum capitibus *folia* exeunt confertiſſima, circinatim in orbem digeſta, vnciâ breuiora, perangusta, vnico neruo per longum donata, exſucca, minimè denſa, aſpera, & pilis circumcirca hirta; ex circuli vmbilico *caules* ſurgunt, glabri, foliis nudi, duarum triúmve vnciarum, ſimplices, qui à medio ferè ſummo tenus *flores* gerunt maiuſculos, luteos, foliaceo viridi calyculo circumdatos: *ſiliquâ* ſuccedunt Burſæ paſtoris, quam *Ganſzblumen* vocat Tragus, paullò acutiores, *ſemine* farctæ, paruo, compreſſo, ruffo, intermedia membrana duobus loculis diſcluſo.

Syn. C.B. mot. C.Bauh.pin.Sedum ſaxatile 2.ſiue alpinũ hirſutum luteum: Sedum ſaxatile foliis margine piloſo, Geſn.hort. Phyllon thelygonon, Dalech. in Dioſc. Phyllon arrhenogonon Dalechampij, H.Lugd. Sedum petræum montanum, Log. Sedum alpinum ſextum, Cluſ. pan.p.491. Sedum minus 12.ſiue alpinum 6.Eid. hiſt. Leucoion luteum aizoides montanum, Colum.part.2.

C.Bauh. Sedo autem affinem facere non poſſumus: nihil enim hujus folia cum illis commune habent, præter ſitum: nec enim craſſa, nec ſucculenta ſunt, ſed tenuia, anguſta, & in quibuſdam plantis vngue multò breuiora, in aliis longiora.

Locus. In ſummis Auſtriacarum & Stiriacarum Alpiũ jugis, inter ſaxa prouenit, vti etiam in mõtis Iuræ, ſummitatib. Meminit quoq; Cluſius dum olim è Narbonenſi Gallia per Heluetios in patriam rediret in Allobrogum alpibus eruere.

Phyllo Dalechampij aliquatenus ſimilis.



Deſcript. SImili cũ Phyllo Dalechampij eſt ortu, *radicibus* rubentibus, ſerpentibus ex interuallis denſam radiatorum *foliorum* coronam ſimiliter proferentib. ſitu eodem, ſed *foliis* longioribus mollibus, glabris, è quorum centro *caulis* vnus, aut duo, dodrantales, teretes, glabri, ſuperiùs in duos ramos ſextantales diuiſi, quorum diuaricationi ſtellula circumpoſita foliolorum vix quadrantem vnciæ longorum, vnicuique ramulo in ſummo faſtidio *flos* inſidet vnicus, major quàm Phylli Dalech. è caliculo ſtriato quinquepartito, intra quem ſuccreſcit poſtea vaſculum in quinque lacinias dehiſcens, ſemen continens.

Sedum Alpinum 5. ſiue minus 2. Cluſ. Pann. C.Bauh.pin. Sedum ſaxatile 4.ſiue Sedum alpinum gramineo folio, lacteo flore.

Locus. Serpens inuenitur in Sneberg. vicinis iugis, Sub finem Iunij & Iulio iſtic floret, & etiam in Monte Baſileenſi *Vvaſſerfal.*

TRIDACTYLITES TECTORVM flore albo.

TRidactylites puſilla eſt plantula *radice* tenui: *coliculus* duas vncias aut palmum altus, hirſutus, rubeſcens, in ramulos ſubinde diuiſus: *folia* Lob. Rotæ, bifidâ, interdum trifidâ inciſurâ, eademque magnitudine quadantenus: nobis priora oblonga, ſimplicia, alia verò ſine pediculo cauli appoſita, pinguia, ſiue ſucculenta, pallida, hirſuta, tactu glutinoſa, in tria ſegmenta ceu digitos diuiſa, vel quina, *flores* ex calyculo oblongo hirſuto, albi, quinque foliolis conſtantes: in medio *ſtaminula* lutea: in calyculo vmbilicato quinquepartito *ſemen*, Lob. in folliculis Scorpioidis Myoſotidis non diſſimilibus. Deſcript.

Hanc Tragus l.1.c.131.nomine *hendelkraut* deſcribit: Lobel. Paronychiam alteram folio rutaceo appellat. Tabern. ic. & hiſt. Alſinem petræam rubram, & Paronychiam tertiam. Thal. Dactyliobotanon alterum Tragi.

C.Bauh.phyt. Alſine 4.ſiue Tridactylites albicans: variat ratione loci, quæ enim in tectis prouenit, major eſt & ramoſior, altera verò in arenoſis & ſiccis proueniens minor multò. Flore aliquando eſt niueo, communiter pallidè purpuraſcente.

Eid.pin. Sedum foliis laciniatis 6.ſiue Sedum tridactylites tectorum: Paronichia altera, Dod. rutaceo folio, Lob.Lugd. & Ger. cui & Paronychia laciniata: Vmbilici ſpecies quibuſdam, Cæſ. Dactyliobotanon alterum Thal. Alſine petræa, rubra, & Paronychia, tertia, Tabern. *Hendelkraut*. Trago. Syn.C.B.

In parietinis, locisq; vmbroſis & petroſis naſcitur. Exeũte Hieme, Vere primo floſculos edit: deinde minimo æſtu mareſcit, vt nuſquam toto anno compareat. Montbelgardi in muris floret Aprili: Monſp. in locis ſiccis & muris primo Vere. Locus & Tempus.

Tragi judicio *hendelkraut* binæ plantæ vim habent refrigerantem & humidam, poſſuntque citra noxam vtrinque aduerſus inflammationes vſurpari. Intrinſecus quidem cum cæteris in acetariis, Portulacę ad modum, cui facultatib. parem ſtatuit: Extrinſecus verò vt Anagallides. Vires & Vſus.

TRIDACTYLITES ALPINA.



Deſcript. PAlmaris interdum, & major multò etiam eſt planta, *folia* plæraque humi fundens, interdum vnciali longitudine, ac etiam multò minora, per extremum tripartita: alia verò nullam agnoſcunt diuiſionem, vt quæ in *cauliculis* sũt, in ramulos paucos diuaricatis: *flores* parui, vaſcula magna: *radix* vt Agerati pur-

purpurei propagat. Inter nostras annotationes comperimus, nos anno 1561. in monte Braulio reperisse minimas plantas, floribus odoris gratissimi: & Geneuæ postea in proximis alpibus maiorem speciem inuenisse.

Saxifraga alba petræa Ponæ

Hanc etiam describit C. Bauhinus, titulo Alsines Tridactylitis Alpinæ: sic etiam Saxifragiam albam petræam Ponæ nuncupans: quamvis perperàm, vt ex vtriusque descriptione patet.

MVSCVS VETERIBVS, IN GENERE.

Cap. XVI.

Diosc.

Musci differentia multiplex. De arboreo hęc Dioscorides: Muscus, à nonnullis Splachnos appellatur. In arboribus, Cedro, Populo alba, aut Quercu reperitur. Præstat verò Cedrinus: proximus huic populneus: quo in genere probatur, qui odoratior est & candidus: nigricans autem deterior censetur. *Muscus* adstringēdi vim habet, in caliditate & frigiditate medius μέσην θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, Paris. hæc non habet.] facitque decoctus insessu ad vuluę affectus. Miscetur & vnguentis [hic interponit vet. &c.] balaninis, ac oleis seu illitibus, propter eam, quâ præditus est, inspissandi vim. Est & ad suffituum & acoporum medicamentorum pręparationem vtilis, & accommodatus.

Vires

Galenus.

De arboreo intelligendus est quoque Galenus simpl. 6. Bryon, vel secundum quosdam Splanchnon, inuenitur in Quercubus, & Piceis, & Populis albis. Vim habet adstringentem inualidam. Nec enim multùm est frigidum, sed proximè fermè medijs, quæ videlicet & digerendi & emolliendi facultatis sunt, maximè quod in Cedrinis lignis reperitur. Et hic Muscus arboreus ab eodē Galeno lib. 1 cap. 1. sec. loc. etiam Bryon aromaticum appellatur. Ab Ætio verò etiam Hypnon, ac Sphagnos vocatur. Plinio etiam dicitur Sphagnos, præfertur autem Cyrenaicus: secundum locum obtinente Cyprio: tertium Phœnicio.

Hermol.

Pretiosissimum odoris genus est (ait Hermol. in Diosc.) & quod Muscus vulgò nominatur ab Ætio, itemque Paulo, sed & à Phocione Grāmatico recentiore, moschus odoratus capreæ, seu quod idem est, dorcadis peregrinæ sanies, ex vmbilico eius & vomica. Gazellam vocant animal id barbari, &c. Quis autem sit peregrinus mus, odoratâ celebratus pelliculâ, non video, nisi quis animal id intelligat, ex quo zibettum excipitur. Bryon porrò h. e. Muscus, verbum ex verbo dicitur & Ipnon. Sunt ex hoc nomine panni arentes muscoso villo, quales è glandiferis sola ferè Ægilops fert: non in cortice modò, verùm è ramis dependentes, cubitali magnitudine, sed præstantes odore Differentia hæc, quòd Bryon aliarum arborum cani quidam sunt villi: Brion verò Populi candidæ, vua.

Muscus animal.

Appellatur, ait Cornarius, Muscus hodie Latinè, qui Græcis μόσχος dicitur & pharmacopolarum offi inis in vsu est, vehementer odorata res, quę animalis cuiusdam sanguis, aut sanies potiùs esse à Serapione traditur. Hic autem Galeni tempore ig.iorus fuit. Ætium tamen ipsum nou.sse putandum est, qui cùm alibi, tum 11, c. 46. in medicamento purgante ex Hermodactylis, Musci siliquam vnam habet.

..., Alga.

Bryon, cuius Strabo meminit, Solerius ἀπάγχον reddit, & interpretem malè Algam vertisse ait. *Idem* Bryon Theophrasti & Plinij diuersum à Bryo Dioscoridis suspicatur: & Bryon Theophrasti & Plinij esse Lichenem Dioscoridis, Hepaticam officinarum. Sed apparet eum non vidisse Bryon thalassion Theophrasti, quod Plinium cum Phyco confundere credit.

Musci genera plura.

Cæterùm, Muscum vocauit Cæsalpin⁹ omnem villosam substantiam, sordi potiùs similem, quam plantæ, aut caudicibus annosis hærentem, præcipuè vmbrosis, aut saxis madidis: aut in aquis palustribus, aut mari. Et hinc varia genera Bryi à Græcis vocari, diuersis etiam nominibus donata esse perhibuit. Sed Dioscorides incanos villos qui ex ramis quarundam arborum pendens simpliciter Bryon vocat.

Aequiuoca

Cęterùm Musci appellatione donantur sequentes plantæ scilicet. Lichen. Polytrichum Apulei minus. Spica celtica. Lenticula palustris. Polytr. scoparium. Lichen arboreum. Ros solis Corallina. Lactuca marina. Eschara. Musci propriè dicti.

MVSCVS ARBOREVS VILLOSVS.

Descriptio.

Ex arboribus adultis, imprimis verò senio cōfectis, nisi frequētem senserint putatoris falcem, *villi* dependent incani, lignosi, tenuib. contexti filis, gustu adstringente. Trago est muscus quocunque tandem loco natus, potissimùm verò incanus & albidus ille, qui vetustis & aridis arboribus & lignis adnascitur, nihil aliud quàm villosum aut capillaceum quid, quāquam alius in hoc genere magis tenuis, alius crassior, quidam breuior, hic prolixior cernatur, prout arbor, vel lignum, cui inhæret, humidius aut siccius fuerit. Vocat βρύον & Splachnon Gręcorum, Vsneam officinarum, & Serapionis Axnech.

Dodon

Dodonæo arborei musci villosa quædam sunt, ex multis tenuiter ac variè dissectis, subinde veluti folijs inter se implicitis, confusa, quę arborū adhærescentia corticibus, à truncis ac ramis dependent, vt plurimùm colore candescentia: tamen quandoque & nigra quædam sunt, sed minora & tenuiora. Græci βρύον vocant: Latinis Muscus dicitur & σπλάγχνον, σφάγνος, καὶ ὕπνον: Oribasius δορκάδαν appellat: Arabes & officinæ Vsnę Vluā: Germanis *Moosz, Baummosz*: Belg. *Mosch*: Gall. *du Mousch*: Ital. *Musgo*: Hisp. *Musco de los arboles* Aphris, *Axnech*, aut *Vsnee*: Italicè, *Mosco*: Boh. & Polonis, *Mech*.

Nom linguarum.

Cani arborū villi, quales in Quercu etiam videmus, videntur Lobelio è genere earum plantarum, quas parasitas festiuè quis dixerit, propterea quia non nisi alienâ quadrâ maxima ex parte vescuntur. Horum omnium varietates villorum exilitate, differentiâ, & figurâ discernit.

Synonyma C. Bauhini

C Bauh pin Muscus arboreus 1. siue Vsnea officinarū: Muscus arboreus, Trago. Matth. Ang. Dod. H. Lugd. Cast, & Thalio: Muscus, Dod. gall. & Cordo in Diosc. Arborum Lonic. & Tabern. Muscus quernus, Lob. Obs. pag. 643. Icon. part. 2. p. 242. Musci genus priuatim Splachnon vocatum, apud Dioscoridem, apud Plinium Sphagnon, itemque alibi vua Populi albæ, Cæsalp.

Loca

Reperitur potissimùm in Quercu, Robore, Populo alba & nigra, Vlmo, Betula, Pyro, Pyrastro, Pomo, Pinu, Pinastro, Picea, Piceastro, Abiete, Cedro, Larice, ac alijs compluribus arboribus antiquis, absque radice, ac sine folijs, nunc tenuior, nunc crassior, prolixiorque, modò breuior, modò longior, ... Verū ... nobilitatis & odorati sunt, Cedrinus, Lariceus, Piceus, Pineus,

& Abienus: secundum locum tenet Populneus, sed candidus præstat, nigricans improbatur: rutilans medium tenet: vilissimus quernus.

Vires

Cæterùm, Muscus refrigerandi ac adstringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius, cui adnascitur, arboris, ac potissimùm eius corticis, vel remittitur, vel intenditur: eius siquidem cui adhæret corticis, veluti parentis sui, aliquam sibi ascit acit ac retinet facultatem. Idcirco in Quercu natus Muscus refrigerat, ac valdè adstringit: præter propriam, ascitâ etiam ipsius querni corticis vehementer adstringente faculatate. Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, & resiniferis, minùs adstringit, & prӕterea digerēdi ac emolliendi facultatis particeps est. Serapio vinum in quo Muscus aliquot diebus maduerit, altum ait somnum inducere, ventriculum roborare, vomitiones compescere, & aluum sistere. Plura de viribus lege capite præcedenti.

Muscus arboreus peltatus & scutellaris.

Descriptio.

SOlet & in arboribus crescere Musci genus, teretibus crassiusculis rigidis veluti *coliculis*, ramosis, quos cirrhi tenues vestiunt, incano colore, in ramorum fastigio sedente peltato orbiculo, cuius oras radij staminei circumcirca coronant.

Synonyma.

Cortusus cùm Patauij essemus, vocabat Androsacen alteram. Tabern. dicitur, vti & Gerardò, Muscus ramosus floridus: H. Lugd. Muscus fœniculaceus: C. Bauh. pin. Muscus arboreus 3. siue cum orbiculis: Muscus quernus fruticosus τριχόφυλλος, Colūnæ. Ciottolara Ferd. Imperato. Hunc muscum C. Bauhinus eundem facit cum sequenti. Potissimùm in Quercu & Fago variat, vmbellis maioribus & minoribus, planioribus & radijs, multò diametro longioribus ramosis ac hirsutis.

Muscus arboreus ramosus.

FErd. Imperati *Foglio diramato*, Muscus arboreus, in truncis arborum reperitur cum scutellato iam descripto, cuius natura prope eadem, quòd & odoramentis misceatur, effectu pari. Similis est Pergameno dissecto. Principium latiùs in ramos diuisum, ortus tamen sui latitudinem æqualem segmentis impertit.

Muscus arboreus barbatus.

BArbuta seu barbatus Muscus Imperati arboreus, ramos producit similes chordis longis, cum capillamentis longis adhærentibus, colore viridante.

Muscus villosus herbaceus.

MVscus villosus, vt idem Imperatus author est, ex filamentis herbaceis constat, è pediculo pollicari & simplici pratensis, absque ramis.

Muscus amarus Absinthii folio.

MVscus amarus Imperato in ramos abit trium vnciarum ab ortu quaquauersū expansos. Nam hoc ei proprium quod ab angusto principio dilatetur in ramos, diuisurâ ferè cornu cerui simili. Sapor eius amarus est. Imperatus describit hos suos Muscos lib. 27. cap. 12.

Muscus coralloides.

Locus

AMbigit inter Muscos & Fungos, in cariosis lignis & situ mucidis vliginosis locis nasci solitus, duarum triúmve vnciarum altitudine, rectus, fundo natali veluti appressus, non descendens, ramis permultis crebróque diuaricatis, Coralli plantulam imitantibus, substantia Fungi, pallida, aut ex cinereo flauescente, compressa. Hæc est illa Musci varietas, Corallij æmulatione ramosa, Lobelij in Obs. p. 643.

Muscus arboreus Pennachio.

Locus

PLumatus Muscus arboreus [Pennachio *Mosco arboreo*, inquit Ferd. Imper. lib. 27. cap. 12.] crescit in arboribus & muris impluuiatis atque humidis, filis subtilibus similis, breui pilo, colore viridi, ad tactum mollis, serici instar: dum siccatur pediculos quosdam producit cum capitulis.

Fortè hic Muscus Imperati idem est cum Musco sequenti terrestri & hortensi. An C. Bauh. pin. Muscus terrestris repens 2. & 3. Muscus vulgaris pennatus maior & minor?

Muscus terrestris & hortensis.

Descriptio.

OMnium vulgatissimus est hic mollicellus aspergine madentibus saxis, terræque humidiori appressus, repens, mollicellus, ramis longis tenuibus, foliolis acuminatis plumatim costæ hærentibus, colore viridi, aut ex viridi flauescentibus.

Muscus 3. siue hortensis, Trago Muscus terrestris vulg. Lob. & Dod.

Trago Muscus 3. siue hortensis: Lobel. Obs. pag. 643. Muscus querno vilissimo vilior, saxis & vdis terræ glebis adnascens, quum à natali atque parente suo Muscus naturam imitetur. Eid. in Ic. part. 2. pag. 241. Muscus terrestris vulgaris: vt & Dod. in fol. lat. C. Bauh. pin. Muscus terrestris repens 1. siue vulgatissimus.

Vsus

Empirici hoc Musco ad sistendum sanguinem vtuntur ab vrsis admoniti: hi enim quamprimùm vulnerati sunt, eo sanguinem sistunt. Vsum Musci ij proinde etiam norunt, qui naues, aquatica ædificia fabricant. Muscus qui hortos & prata humecta obsidet, ita vt gramen supprimat, Martio mense cinere aboletur, sed eo quo lixiuium fuerit confectum.

Muscus ex cranio.

QVidam Medici & Pharmacopœi reponunt cranium hominis aliquamdiu loco humido, vnde tandem oritur Muscus, quem reponunt & ad vsum reseruant. Dicitur particulare experimentum contra fluxum sanguinis, si puluis eius inspergitur. Pingitur à Tabern. in ic. & hist. Muscus ex cranio humano, *Moosz Von todten kopff.*

MVSCVS FILICINVS.

Muscus filicinus, Tabern.

TAbern. Muscum suum Filicinum à Filice, cui similem facit, denominat, germ. *farn mosz*, in ic. & hist. vbi Compilator non monet an arboreum aut terrestrem intelligat. Videtur is nobis depingere terrestris varietatem, in tenues ramos diuisam, coloris viridis, cuiusmodi memini obseruare iuxta rupes, in



in siluis vmbrosis, non longè à *Maszmunster* & *Roszberg*.

Varietas triplex.

In Musco filicino Tabern. & Gerardi, C.Bauhinus, qui in pin. Muscum terrestrem repentem quartum facit, & Muscum filicinũ maiorem cognominat, triplicem varietatem obseruari testatur.

Muscus abietis facie.

Descript. Synon.

PRædictio non multùm absimilis, viticulis in ramos diuisis, folijs capillaceis, vtrinq. (vt in Abiete) costæ oblongiusculæ adnatis, multò quàm in priore breuioribus & viridioribus. Authori C.Bauhin. in prod. Muscus tertius: Eid. pin. Muscus terrestris repens 6. siue Abietis facie Muscus.

Muscus in Ericetis prouenient.

APud Lobelium frustra delineationem aliquam huius plantæ inquisiueris, præter eius picturam, quæ in Icon. Plant. tom. 2. p. 243. sub dicto Musci in Ericetis prouenientis titulo exprimitur, & in Belg. hist. ni fallor, *heyde Mosch* inscribitur.

C. Bauh. pin. Muscus terrestris ramosus 11. siue Muscus paruus stellaris dicitur.

Muscus stellaris roseus.

Descript.

EX fibellis nigris *radicem* constituentibus, pedicelli vnciales prodeunt, quibus singulis *folia* plura instar Rosæ compacta, pallidè virentia, acuminata, in modum stellæ dispofita, insident. Muscum hunc octauum in prod. Muscum terrestrem ramosum 12. siue Muscum stellarem roseum, author in saxosis Telamontij prouenire scribit.

Synon. Locus

Muscus sericeus quidam, fortè arboreus.

Descriptio.

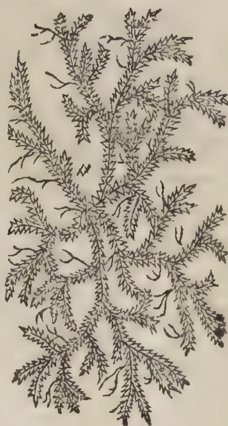
EX cortice alicuius fortè arboris tenui, aspero, huic prodeunt villi breues, sericei, tactu lenes, ruffi, nullius saporis. Vnde acceperim, non recordor.

Muscus pulcher paruus repens.

Descript.

SErpit Chamæcisses modo pulchellus hic Muscus, cui ad costam tenuem, fili instar, denticulata foliola, aduersa, valdè tenera, lucida, coloris Musci terrestris Tragi. Cæterùm, in varios diuaricatur ramulos, qui hinc inde tenues radiculas emittunt.

Lobel. Icon. tom. 2. pag. 243. Muscus terrestris denticulatus, cui in Obs. pag. 644. Musci varietas



aliam, denticellis & sarmentosis viticellis pinnatis compressis argutâ natura solertia elaborata, reptatũ serptúque innumeris flexibus implicata. Dodonæus iconem proponit sine descriptione, Musci terrestris minoris inticulatione.

Tabern. ic. Muscus tertius: Eid. histor. Muscus 2. Vbi notandum Compilatorem malè iconem hanc pro *Beerlapp.* & Musco terrestri Tragi hoc loco exhibuisse. Habet enim iconem illam pro Lycopodio.

Compil. notatur

C.Bauhin. pin. Muscus terrestris repens 7. siue Muscus denticulatus maior: Muscus denticulatus Lobelij, Hist. Lugd. Muscus minor denticulatus, Ger Muscus tertius, Tabern.

Synon.

Muscus terrestris Lusitanicus.

Descriptio.

TEnerrima herbula est hic Muscus, dodrantalibus aut pedalibus interdum repens *viticulis*, filo tenuioribus, numerosis, vtrinque adnatis ramulis in obliquum expansis, & subinde capillaribus quibusdam, quas producunt, fibris, terræ inhærentibus. Omnes autem viticulæ tectæ sunt frequentissimis foliolis, siue squamulis potiùs tenuissimis & tenerrimis, pulcherrima serie digestis, dilutioréque & quodammodò pallescente viriditate præditis tactu quidem mollibus, sed veluti siccis, adstringente gustu, cui tamen grata quædam dulcedo admista sit, inquit Clusius, qui Muscum terrestrem Lusitanicum inscribit.

Lob. in Ic. tom. 2. pag. 244. dicitur Muscus terrestris denticulatus alter, vt in Obs. p. 644. vbi præterea Muscum terrestrem repentem Lusitanicum Clusij vocauit.

Musc. terr. denticulatus alter, Lobel.

Sola icone proponit Dodonæus Muscum terrestrem minorem alterum. Tabern. ic. Muscus 2. Eid. hist. Muscus 1. *Ineptè* admodum Compilator Musci terrestris Lusitanici effigiem hoc loco posuit pro *Beerlapp* Tragi. Nam vera icon ab eo Lycopodio pingitur.

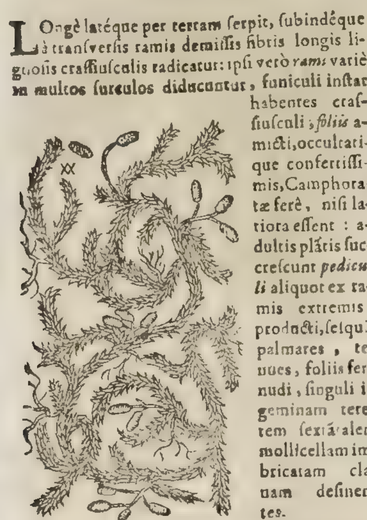
C.Bauhin. pin. Muscus terrestris repens 8. siue Muscus denticulatus minor: Musc. terr. repens, Clus. hisp. Muscus terrestris denticulatus alter Lobelij, Histor. Lugd, Muscus denticulatus, Ger. Muscus 2. Tab.

Nusquam hoc Musci genus Clusio conspectũ, quàm in vmbrosis aggerib. Oliuetorum, ad Colibriam Lusitaniæ vrbem, & Academiam totius regni celeberrimam, vulgò Conimbra dictam, trans flumen Mondego, Latinis Munda nuncupatam, non procul à deserto quodam sacello in colle sito.

***

MVSCVS TERRESTRIS REPENS à Trago pictus.

Descriptio. LOngè latéque per terram serpit, subindéque à transversis ramis demissis fibris longis lignosis crassiusculis radicatur: ipsi verò *rami* variè in multos surculos diducuntur, funiculi instar habentes crassiusculi; *foliis* amicti, occultatique confertissimis, Camphoratæ ferè, nisi latiora essent: adultis plãtis succrescunt *pediculi* aliquot ex ramis extremis producti, sesquipalmares, tenues, foliis ferè nudi, singuli in geminam teretem sextãalem mollicellam imbricatam clauam desinentes.



Tragus author est Muscum terrestrem, *Beerlap*, caule & semine carere, nihílque aliud esse, quàm siccum & serpentem quendam Muscum, multifariam, tenuissimis quasi filis dilatatum, quibus radicis vice vtatur, petrisque adhærescat, séque serpendo vulgari siluestri & saxatili Musco admisceat, per omnia vermi admodum longo[nam interdum nouem cubitos longitudine æquare] & hirsuto similium: Mense Iunio julos non aliter atque Corylum emittere digitum longos & luteos, qui farina aspersi videantur: atque hunc illius florem esse, qui & protinus sine fructu decidat: Addit Germanos variis nominibus hanc plantam donare, *Beerlappen, teuffelszklavven, Seil: oder Gurtel kraut. Neunseyl, Neungleych harschar, & Gurtelkraut* illam appellantes, quosdam etiam *vveingrein*: Latinè autem Muscum terrestrem non malè dici arbitratur, quòd formâ sua Corallium imitetur, licèt aliàs cum aliis nonnullis Herbariis Soldanam & Soldanellam appellare solebat, quam Serapio Chalkile & Solabar vocat.

Lobelius, in Icon.pag.244.tom.2. & Obs.pag. 645. inscribit Muscum clauatum, Pedem leoninum, quem Cordum perperam Chamæpeucen vocare scribit. *Non* antè reperimus nos vbi Cordus Chamæpeucen appellârit: scimus quidem apud Cordum hist.lib.1. cap.89. iconem Tragi positam esse titulo Chamæpeuces, sed non Cordi, vt ibi expresse annotatum.

Lycopodiũ siue Muscus 5. Dod. gall. Dod.gall. depingit, sed minùs feliciter quàm Tragus, describí que nomine Musci quinti, vocans Græcè λυκοπόδιον, id est, Pedem lupi: Brabant. *vvolfs klavven* & ex quorundam opinione *vvinsruyr*: *Pied de loup*. Lat.in fol.meliorem exhibet iconem Musci terrestris, siue Lycopodij inscriptione, de quo inter alia ait: Reperitur nonnullis locis major, aliis minor & tenerior. Officinæ pleræque perperam Spicam Celticam nominant; pejus ac cum maximo errore pro Spica Celtica in medicamentorum compositionibus substituunt.

Permonaria & Pulmonaria, Anguill. Anguill.ep.13. vocat Bermonariam & Pulmonariam, quâ communiter pro Spica Celtica vti solebant. Cæsalp. etiam ex Musci genere est, quæ pro Spica Celtica vendebatur.

Matth. in hist.germ.vocat Muscum terrestrem, Bohemicè *Mech Zemsky* ac *Ruzek*. In comm. in Dioscor. narrat non deesse ignaros pharmacopolas, qui pro Nardo Celtica plantam quandam emant arbores scandentem, &c. *Quamsi* Matthiolus vnquam vidisset natali solo prouenientem, non dixisset arbores scandere: quod in post.comm.omisit. Meliùs in histo.germ.& Epit. Camerarij scribitur viticulas sæpe ad septem octoque vlnarum longitudinem protendi, compluribus vtrinque adnatis ramulis: serperéque humi.

Cordis in Dioscor. vehementer eos errare dicit, qui præsentem plantam, quam ipse *katzenleitterlein* & *Muntzengrun* appellat, montanam Nardum esse putant, cùm Muscus potiùs sit.

Catal.Francof. pag.21. Chamæpeuce, Muscus serpentinus, Lycopodium, *Schlangen mosz, Wolffs klavven.*

Tabern.ic.& hist.dicitur Lycopodium: *Compilator* autem insignem hic ignorantiam suam demonstrat: ponit iconem plantæ exhibitæ à Trago pro Musco terrestri, cùm tamen antè tradiderit Muscum, quem *Beerlap, Burtelkraut*, &c. germanicè vocari, Tragumque eius vsum declarare, dixit. *Considerent* præterea lectores stupiditatem hominis: Pagina 485.ponit duas icones pro *Beerlap*, sub titulo Musci primi & secundi, quæ ex Lobelij iconibus desumptæ, qui eas non pro *Berrlap*, sed pro diuersis Muscis ponit.

Synonyma. C.Bauh.pin. Muscus terrestris repens 10. siue Muscus terrestris clauatus: *vveinkraut* Brunfel. quo vinum pendulum restituit: Muscus terrestris Trago, Matth. Lac. Dod. & Cast. Muscus vrsinus, vel Pes vrsinus, Gesn. frac. Lycopodium, Dodon. gall. & Tab. Chamæpeuce, Cordo hist. ic. Gesn. & Turn. Permonaria siue Pulmonaria, qua pro Spica Celtica vsi sunt, Ang. Muscus clauatus & Pes leoninus, Lob. & Ger. Muscus terrestris 2. & alius terrestris, H. Lugd. Musci genus quod pro Spica vendebatur. Cæsalp. Silaginis species altera, Thalio.

Locus. Matthiolo nascitur in siluis, sabulosis & inuijs locis, inter saxa: gignit Iunio mense iulos. Tragus reperit in siluis ac desertis, cuiusmodi sunt Hercinia silua, &c. Lobelius muscidorum & opacorum sobolem statuit nemorum & sterilium vdorum. Iunio mense spicæ vigens: reliquo tempore inanes & effœtæ apparent. Montbelgardico in comitatu & in monte Balon etiam obseruaui.

Vires & Vsus. Muscus hic vino decoctus ac potus calculos comminuit & educit, experimento, vt plærique apud Tragum testantur, certissimo. Nonnulli etiam aquam ex eo distillant eandem affectionem. Contusus aut in vino decoctus dolorem aut inflammationem sedandi vim obtinet ideoque podagræ calidæ impositus prodest. Vino pendulo impositus, intra paucos dies illud restituet. Tantùm autem Musci recipiendum erit, quantùm vas ipsum, siue magnum postulare videbitur. His addit Matthiolus, Puluis eius drachmæ pondere sumptus cum vino

rubro

rubro cohibet fluxum alui & dysenteriam: in eodem vino coctus, si eo abluatur os, tremulos dentes confirmat. Vbi quis refrigerare & siccare voluerit, tutò hâc herbâ vti poterit. Lonicerus easdem adscribit vires, quas Tragus: sed temperamento ait esse calido ac sicco, aliter quàm Matthiolus. Vrinas mouere scribit Dodonæus. Camerarius tenuem subtilem florem rem exsiccatum vtilem facit admodum aduersus calculum.

Muscus terrestris rectus.

Descriptio. IN nostra peregrinatione Rhætica obseruauimus hanc plantam Musco terrestri repenti accedentem, ramis crassioribus, dodrantalibus ferè rectis, in duas ac etiam quatuor partes diuisis, vt si digitos exprementibus: *foliis* longiorib. paulò & latiorib. sursum tendentibus. Locus. Inueniebat Gesnerus in Engadina inferiore Rhætorum, mense Iunio, Maio verò inter Bellenzonam & Lugan: in monte Gothardo quoque vidimus.

An Sauina sterilis, siue silu. Trago? An Matthiolo in Diosc. est herba illa, quam aliquãdo vidit assumi pro Sabina, licèt nec sapore, nec odore eam referat: quamque sæpiùs existimauit esse Selaginem à Plinio lib. 24. cap. 11. commemoratam.

Syn. C.B. C. Bauh. in pin. Sauina syluestris Tragi, Gesner. hort. & Lonic. cui & Brathys siluestris: Muscus terrestris tertius, H. Lugd. Chamæcyparyssus, Turn. Tabern. & Gerardi: Sauina Tragi silnestris, seu Silaginis Plinianæ prima species, Thalio: Similis herbæ Sabinæ Selago appellata, Plinio lib. 25. cap. 11.

MVSCVS TERRESTRIS, FOLIIS retrò reflexis.

MVscum hunc vnde habuerimus non occurrit: ramulus quidam nobis ab Agerio datus Argentinæ: Eum autem repere satis apparet ex sicca, fibrásque in terram demittere.

Descriptio. Hanc itaque sic describimus: Ex repentibus ramulis emittit coliculos multos, palmares, sed tenuiores multò, quàm in Musco terrestri Tragi, singulares, in singularem veluti iulum desinentes, vnciam circiter longum, qualis prædicto Musco est, sed minorem & carentem pediculo folijs nudo: *folia* ad Sabinam quodammodò accedunt, vel potiùs Iuniperum nisi essent breuiora, similia modò dicto Musco, quæ in eo differre videntur, quòd sursum non tendunt, nec cauli appressa sunt, sed expansa retrorsum, & deorsum reflexa vel repanda.

An C. Bauh. pin. Muscus terrestris ramosus 9. siue Muscus Cupressiformis ramosus?

MVSCVS TERRESTRIS RAMOSVS pulcher.

Descriptio. MVscum ramosum pulchrũ vocamus quendam Musco terrestri repenti affinem, longè tamen ramosiorem, aspectu hilariore, cubitalibus sarmentis, per quæ vix vlla obseruare licet folia: rami eius accedunt vtcunque ad Arborem vitæ, pulchro virore insignes, compressi, & veluti prælum experti, denticellis hinc inde incisi: clauas tandem producit, quemadmodum in Musco



terrestri repente priore diximus. Sunt nobis alij cubitales rami, sed tenuiores præcedentibus duobus, qui & ipsi repere videntur ac etiam fibras dimittere, quibus terræ affigitur. Pro hac planta posset substitui icon Sauinæ syluestris Tragi, nisi noster Muscus ramosior esset.

Synonyma. C. Bauh. An C. Bauh. pin. Muscus terrestris ramosus 1. siue Muscus erectus ramosus saturatè viridis: Selago 3. Thalij. Hæc inter folia aliquando granula habet.

MVSCVS CORNICVLATVS.



Descriptio. QVam plãtã Tabernamontanus in Ic. & Hist Musci corniculati nomine pinxit, germanicéque *Geborns Mosz* appellauit, quòd similis sit multis ramis cornu ceruino, eã C. Bauhinus in pin. ad Filicem saxatilem quintam, siue suam corniculatam reduxit, & cum Holostio petræo Tabern. siue Filice saxatili Tragi, nostro quidem iudicio confundit. An Eid. pin. Muscus terrestris ramosus 11. siue Muscus ceranoides maior & minor?

MVSCVS PYXIDATVS.

Descript. E Corio terreo saxis instrato granulatus fungosæ substantiæ Muscus nascitur, surgentibus hinc inde semuncialibus & vncialibus pyxidulis crassis, cinerei coloris, superiùs in acetabuli formam patulis, pede angusto nixis. Vbi obseruauerimus non recordamur.

C. Bauh. pin. fortè Muscus terrestris ramosus 13. siue Muscus pyxiodes terrestris: Muscus terrestris pyxidatos alabastriculos imitatus, Lobel. belg. Eid. pin. Muscus 14. siue pyxioides tabulis maioribus & candidioribus constans.

Muscus pyxioides saxatilis.

TVbulis est longè minoribus, copiosioribus, nec ita candidis, qui petris saxísve latissimis

innaſcitur, ea quæ obtegit, quemadmodum in via Telamontium verſus, videre eſt.

Autori C. Bauh. prod. Muſcus 16. ſiue pyxioides alter, ſiue ſaxatilis: Eid. pin. Muſcus terreſtris ramoſus 14. ſiue Muſcus pyxioides ſaxatilis.

MVSCVS ALPINVS FLORE INSIGNI, dilutè rubente.

Deſcriptio.



CRaſſiuſculas habet *radices*, in multa capita diuiſas, numeroſis fibrillis donatas: vnde *folia* infinita, anguſta, vix vnciam longa, terræ incumbentia, naſcũtur, Phyllum Dalechampij magnitudine æmulantia, ſine vlla aſperitate: inter hæc *pediculis* exeunt vix vnciales, tenues, quorum vnicuique *flos* inſidet vnus, magnus, rubellus, ex calyce oblongo ſtriato, Lychnidis florum formâ.

Cluſ. in pann. vocat hanc ſuam ſtirpem p. 314. & 316. Caryophyllum 7. ſiue pumilionem alpinum: In hiſt. Caryophyllæum nonum, ſuſpicaturque eſſe Muſcum alpinum Geſneri in epiſtolis. Teſtatur autem hunc Caryophyllæum, in Iudenberg celſiſſimo Stiriæ monte interdum totum niueum naſci, aliàs reliquis notis cum illo conuenientem.

Caſp. Bauhinus phyt. Gentiana 18. ſiue Gentianella omnium minima, floſculo pallidè cæruleo, quam muſcum aliquem floridum pronuntiaret, niſi ſummè amaram diceret. Ego tamen tãtam amaritudinem obſeruare non potui. Eid. pin. Gentiana alpina minor 8. ſiue Gentianella omninm minima: pro qua H. n. g. l. 31. deſcripta eſt.

Caryophyllum Cluſii vocat in pin. Lychnidem alpinam 4. ſiue pumilam folio gramineo: & Muſcum alpinum Lychnidis flore: Muſcum floridum, Geſn. epiſt. & Fracto: Ocimoidem muſcoſum Ponæ.

In alpibus Rhæticis, monte Pilati, & Cotthardo prouenit. Caryophyllæus Cluſij ſummis Auſtriacarum & Stiriacarum alpium iugis inuenitur, nudo petroſoque ſolo. Floret Iunio, ſemen Auguſto plærumque maturitatem adipiſcitur. At in hortos tranſlatus etiam ſub Aprilis finem floret: nonnunquam etiam ſecundò ſub Septembris initium.

FINIS LIBRI TRIGESIMI SEPTIMI.

HISTORIAE



HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXVIII.

AQVIS INNATANTES PLERÆQVE.

ET hactenus ita se habent terrestribus gaudentes plantæ. Transeamus ad aquaticas, vt vel frigidis solemus vmbris, vel ipsa adeò herbationis nouitate paulisper refocillemur, omnes vnâ quasi sportulâ collectas exponendo.

NYMPHÆA VETERIBVS.

CAP. I.

Nymphæa medicamentaria Arist.



AVTHOR est Aristoteles libro 2. de plantis Nymphæam medicamentariã [νυ̃φαρ τὸ ἰατρικὸν] in dulcibus [dixit, γλυκεροῖς, ad differentiam τῶν ἁλμυρῶν. Alius fortè vertisset perennibus, Scalig.] locis, in quibus fit, vt nõ admodum alienetur aqua, cùm aër inclusus terrâ fuerit adeptus siccitatem: & aquę compactus humor: idémque aër manserit intra aquam: exire: extensam autem non esse, propterea quòd ejus radices agantur in terræ superficiem.

Theophr. Theophrastus Aristotelis & discipulus & scholæ successor, scribit lib. 9. cap. 13. dulcem esse radicem Nymphææ: Nasci autem in lacubus & palustribus: vocare hanc Bœotos Madonaim [μαδοναΐν Gaza Madoniam vertit: aliqui tamen Madon legunt,] & fructum comedere: habere folium magnum super aquam: dici sanguinem sistere, si contritum quis plagæ imposuerit: vtilem quoque esse ad dysenterias potam. [Dalechampij sententia Theophrastus Sidæ nomine Nymphæam delineat.]

Genera duo. Nymphææ genera duo Dioscoridi, Plinio, & Galeno. Cæterùm, Dioscorides à Nymphis Nymphæę nomen sibi vendicasse credidit, quoniam loca amet aquosa. *Locus* Nymphæa, inquit, in paludibus, stagnantibúsque aquis nascitur. Plurima autem inuenitur in Helide, Anygro amne, & in Bœotiæ Aliatro: *folia* verò habet Ægyptiæ Fabæ similia, at minora, oblongioráque, plura ab vna eadémque radice prodeuntia: quorum alia super aquam quodammodò extant, alia in ea ipsa demergunt: *florem* album, Lilio similem, in quo medium croceum est. At cùm defloruerit, *calyculus* rotundus, figura Malo aut Papaueris capiti similis, idémque niger extuberat, in quo *semen* [καρπὸς] nigrũ, latũ [πλατύς,] dẽsũ [vet. pro πλατὺς καὶ πυκνὸς, tãtùm πικρὸς legit:] atque gustãti lẽtum, glutinosúmve recluditur. *Caulis* est læuis, minimè crassus, niger. Ægyptiæ Fabæ cauli similis: *radix* nigra, scabra [τραχεῖα Orib. παχεῖα.] clauæ similis, quæ Autumno secatur. *Ea sicca* cum vino pota, cœliacis ac dysentericis auxiliatur, lienémque consumit. Stomachi quoque ac vesicæ doloribus sedandis ipsa radix imponitur, & alphos ex aqua emendat: alopecijs etiamnum cum pice imposita medetur. Eadem contra veneris insomnia bibitur, si quidem illa in totum adimit: quin & aliquot diebus continentur epota, genitale ita infirmat, vt arrigi minimè possit. Idem porrò seminis quoque poti effectus est. *Vires.* *Est & altera Nymphæa,* cuius *flos* [ὡς τὸ ἄνθος, vet. non habet,] Blephara dicitur, *folijs* antè dictæ similis, at *radice* alba simul & aspera, *flore* luteo, splendente, Rosæ simili: *radix* & *semen* ad inhibenda fœminarum profluuia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Nascitur autem in Thessalia, iuxta Penæum amnem. Sunt qui hanc Nymphona vocent,

Plinio lib. 25. cap. 7. prior Nymphæa nata traditur Nymphâ zelotypiâ erga Herculem mortuâ. *Plin. Nymphæa à Nympha dicta.* Quare Heracleon vocant aliqui, alij Rhopalon à radice clauæ simili. Ideóque eos qui biberint eam, duodecim diebus coitu geniturâque priuari. Laudatissima in Orchomento & Marathone. Bœoti Madon vocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, folijs magnis, in summa aqua, & alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili, & cùm defloruit, capiti Papaueris. In caule secatur Autumno. Radix nigra in Sole siccatur, aduersatúrque aluinis: *Est & alia* Nym-

phæa, in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine. Hæc ille loco citato. *Idem passim hæc habet.* Alopecias emendat Nymphææ radix, si vnà cum cicutæ radice trita illinatur. Stomachi vitia sanat Nymphæa Heraclia illita: Aluum sistit semen ejus cum vino potum: Tenesmo verò radix è vino bibitur. Aluum leniter soluit (imò potiùs retinet. Plinius negligenter hoc prodidit li.26.cap.8.) & Nymphæa in vino austero. Radix è vino pota lienem consumit, & vesicæ dolores sedat. Venerem in totum adimit Nymphæa Heraclia, semel pota, in quadraginta dies: Insomnia quoque veneris à jejuno pota & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solùm venerem, sed & affluentiam geniture: ob id corpus alere vocemque [quoniam habiliores sunt & voce magis canora, qui venere non vtuntur] dicitur. Nymphæa trita plagis imponitur. Humidis vlceribus, priuatim ijs, quæ calceamento facta sunt, prodest Nymphæa arida infriata. Apposita Nymphææ Thessalæ radix [quæ florem luteum gignit] vulnę dolori medetur. In vino nigro pota profluuia inhibet. Heraclia verò illita Nymphæa omnes cutis maculas emendat.

Galenus Galenus refert Nymphææ tum radicem, tum semen desiccandi vim habere citra morsum. Quare ventris profluuia cohibere scribit, semenque siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinere: iuuare porrò etiam dysentericos. Cæterùm, Nymphæam candidam habentem radicem, potentioris esse facultatis, vt muliebri medeatur profluuio. Verùm & hanc, & eam quoque, quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibi. Porrò nonnullam habere quoque & abstergendi potentiam. Itaque & alphos sanare, & alopecias. Cæterùm, ad alphos macerari aqua: ad alopecias spice liquida. Sed ad hęc aptiorem esse eam, cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

Radix & semen in vsu flos non est humidus. Nymphææ radicibus & semine vtendum, non autem flore solo: & frigidam & siccam esse illam totam, neque florem esse humidum Aug. Ferrerius Castig pract. med. cap. 6. sequentibus docet. Non probant quidem inquit, quod radicibus & semine Nymphææ in medicina vtimur, absurdum existimantes aliud præter florem ex ea assumere. Sed vide quàm prudenter: Nam Dioscorides, Theophrastus, Galenus, Paulus, radicem & semen vsurpant, nulla floris ad medicinæ vsus factâ mentione: & Auicenna radicis & seminis, æquè meminit ac floris. Taxandi ergo illi potiùs, qui radicem & semen negligunt, & veteribus præteritum florem tanti faciunt, vt totius plantæ dignitatem in eum transferãt. *Est etiam* in facultatibus controuersia. Auicenna enim & tota ferè Arabum familia Nymphæam frigidam statuit. Galenus verò siccam facit, de frigiditate nihil certi decernens, nisi quod ex viribus satis indicat eam quoque frigidam esse. Quod verò sicca sit apparet ex eo quod plagis imposita sanguinem sistit, Theophrasto: & ventris profluuia cohibet, semen genitale fluens retinet, dysenterias iuuat, & muliebri profluuio medetur, Galeno, Paulo, & Aetio. Quas facultates Auicenna etiam agnouit in radicibus, & semine, non autem in flore. *Vnde conciliandi* eos occasionem sumpserunt quidam docti, radicem & semen frigida & sicca dicentes, florem verò frigidum & humidum. Quanquam ex comptorijs medicamentis, quibus admiscetur, facilè est iudicare, hunc non humidum, sed siccum esse. Vtuntur enim mulierculæ aqua illius stillatitia, tum sola, tum cæteris permixta ad erugandam cutem, & poliendam faciem, quod citra abstersoriam facultatem effici non potest: quæ non humiditatem, sed siccitatem potiùs arguit, nec mirum florem abstersorium videri, cùm totâ plantâ ad alphos & alopecias vsi sint veteres. Nec existimandum hos tam cæcos fuisse, qui in re tam facili & sensibus obuia distinctionem illam (si modò vera fuisset) in flore, seminibus, & radice non animaduertissent. *Syrupum ex* Nymphææ floribus, non solum frigiditatis, verùm etiam humiditatis ratione, in conciliando somno, primas à syrupo papauerino obtinere aiunt. Verùm cùm solus ac simplex reuocatur in vsum, Syrupo violaceo inferior deprehenditur. Id manifestè probat recentiores floris temperaturam & vsum non benè cognouisse. Cæterùm, solebant pharmacopolæ parare hunc syrupum secundùm descriptionem cujusdam Pedemontani, qui multa commiscet, nullo delectu, addens vtriusque Nymphææ flores.

Nymphæa crocea flores. Cardanus flores solùm Nymphææ croceæ frigidos & humidos, eósque odoratos esse perhibet & somnum dulcem stratos conciliare.

NYMPHÆA ALBA.



Descriptio. NYmphæa alba, luteę paullò pòst describendæ, antè floris productionem, simillima est rotundioribus tamen *foliis*, Dod. & foliorum & florum pediculis rotundis: *radix* crassissima cortice tegitur: nigriore: intus cãdida ac fungosa vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret: *flores* autem longissimis aquas trajicientibus pediculis hærentes, candoris emaculati, nonnihil odorati, liliaceis floribus similes, multiplici foliorum agmine stipati, verùm extima folia exteriore parte ex albo virescunt, vt Ornithogali: medium occupant *stamina* numerosa. Dodon. autore post florem capitulum prodit rotundum, in quo *semen* nigricans, splendens, Milio majus.

Lotus Ægyptia. Alpino. Lotus Ægyptia planè eadem est Alpino, quam Itali Nymphæã atque Arabes Nuphar appellant. In toto quidem flumine Nilo, Ægyptia loca lambente nulla alia planta est inuenta, quæ notas Loti præ se ferat, quàm hæc Nymphæa, quæ profectò planta similis est, vt de Loto affirmat Dioscorides, Colocasiæ, seu Fabæ Ægyptiæ, floremque fert album, Lilio valdè similem, quam clariùs expressit Theophrastus, qui dixit florem habere candidum,

candidum, Lilijs foliorum angustia proximum, verè enim hic maioris Nymphææ flos est, qui Sole occidente clauditur, atque sub aqua occultatur, atque Oriente suprà aquam assurgit, & foras exit, aperitúrque. Quod non modò in Ægypto, verùm in multis Italiæ locis in hac planta obseruatur, maximéque in locis omnibus circum Venetias lacunosis vel palustribus.

Non itaque possum non vehementer admirari Theophrastum, Dioscoridémque, atque alios, qui omnes à Nymphæa distinctissimis capitib. Lotũ Ægyptiam seiunxerint, quando vtraque vnum atque idem planè sit, & mirandæ ad Solem conuersiones de Loto celebratæ eædem sint, quæ in communi hac Nymphæa ab omnibus animaduertũtur. Ipsa enim occidẽtẽ Sole florem claudit, deinde tota cum folijs sub aqua occultatur, cóque oriente, florem primò extra aquàm demittit, aperit, atque paulò pòst cum omnibus folijs supra ipsam assurgit. Ægyptij caules crudos cum suis capitibus per Æstatis calores mandunt: sub dulces enim sunt, atque humidi, admodúmque refrigerant & humectant, quos appellant *Razelnil*.

Plin. notatur. *Alpin. taxatur.* Miratur & Guilandinus Plinium lib. 13 cap. 17 & 18. de Loto Ægyptia scripsisse, qualia, teste Alpino, huic Nymphææ conueniunt, *Nobis quidem* arridet Alpini sententia: verùm non conuenit decrisptio radicis, quæ non malè quadrat Colocassiæ vulgari, vt facilè dici possit duas plantas in Loti descriptione mixtas. De Loto Ægyptia Veterum sententias mox infrà prosequemur.

Apulei lapsus. Nymphææ Apuleius falsò Cichoreæ folium adscribit, id monente Eur. Cordo.

Quorundam confusio *Varia nomina* Brunfelf. germ. p. 3. Lonicerus & Dorsthenius ignauus Botanicus plures stirpes cum Nymphæa commiscent, vocando (imitando Apuleium, qui & Herculaniam matrem nuncupat) Clauum, vel Digitum veneris, Clauam, vel Radicem Herculis, Algam palustrem: Papauer palustre: german. *Seeblum, keller Wurtz, keulvvurtz, vvassermachen, baarvvurtz, haarstrang,* & *herculisz vvurtz* Apud Tragum eadem nomina latina leguntur: addit tamen, quosdam Heraclion, & Heracleam Rosam vocare germ. *vveisz Seeblumen, vvasser Gilgen, horvvurtz,* & *horstrang.* Apud Hist. Lugdunensem quæ extant huius Nymphææ effigies, errore quidem Compilatoris: vni hæc est inscriptio p. 1008. Nymphæa maior alba: alteri p. 1009. Nymphæa lutea maior.

Latinis sicuti Græcis Νυμφαία vocatur: Arab. *Nilofar, Ninofar,* & *Nilufar,* & *Nenufar*: offic. *Nenuphar*: Gall. *Blanc d'eau,* & *Lis d'estang*: Hispan. *Escudetes del rio,* & *Higos del rio.* Nenufar vocãt Arabes: & grecâ voce corruptâ, propter natales aquas, *Golfano*: Itali nomen à discis mensarijs indiderunt. Belgæ *Plompen vvitte Plomoen*: Angli *vvater Rose, vvater lily,* vel *lelie*: Boh. *lekuo Stulsik*: *Vixi tok.*

Matth. notatur. Matthiolus testatur Fuchsium lib. de comp. med. alias Græcorum Nymphæas, alias Arabum putare. Habebat is in primis comm. Nymphæam albam iunctam cum lutea: in postr. verò commodè propriâ figurâ vtramque expressit.

Synonyma Dicitur Nymphæa alba, Brunf. in 4. p. 1. Dod. Cordo hist. Lob. in Adu. Obs. p. 323. & 324. Icon. p. 595. & tom. 2. pag. 279. Acostæ, Tab. Thal. & Gerardo. Nymphæa flore albo, Anguil. & Clus. pann. & hist. Nymphæa cãdida, Trago, Fuchs. Turn. & Cæsalp. Nenuphar album, Brunf. tom. 1. shaps. 3. Nymphæa 1. siue alba maior, C. Bauh. phyt. & pin. Nymphæã maior alba, Histor. Lugd. Cast. & Eyst. Habet Eyst. aliam quæ nullatenus primæ sit dissimilis, nisi quòd omnia minora habeat. Nymphæa alba minor Est.

Nascitur in paludibus, stagnantibus aquis, amplioribus fossis, & pigro lapsu dilabentibus riuulis, ac subinde fluminibus, Maio & Iunio florens. *Locus*

Vires Nymphææ vtriusque vide ante ex veteribus. Nostra ætas candidæ flores ad capitis ex causa calida affectus commendat. Nymphææ, vel Loti Ægyptiæ, inquit *Alpinus*, vtuntur floribus & folijs contusis ad omnes calidas inflammationes, atque etiam succo, præsertímque ad demulcendos dolores, à calida causa obortos, lacte atque oleo rosaceo misto, eodémque itidem modo oleo, quod ex floribus parant, ad calidos dolores, inflammationes, exustiones, vlcera & dolores capitis in febricitantibus, vigilijs, tum exteriùs folia contusa applicant, tum eius succo cum oleo & aceto frontem & tempora, illinunt. ad conciliandum somnum syrupum ex eo paratum frequentant, atque tum seminum, tum radicis puluerem ægrotis cum eius decocto exhibẽt. Vsus radicis seminúmque secreti loco habetur apud multos, ad gonorrhæam, & in mulieribus ad album profluuium firmandum, & ad dysenteriam. Multi verò ab huius plantæ vsu cauent, eius loco alia sequentes, eo timore ne is coeundi tum desiderium, tum vires minuantur, apud eos etenim omnes compertum est vsum seminũ atque radicis homines reddere ad venerem valde frigidos ac tardos. Hinc vsum hunc multos ibi sanctos heremitas sequi aiunt, vt faciliùs vitam cælibem ducere queant. *Vires*

NYMPHÆA LVTEA.

Descriptio. Haud temerè herbam aquaticam inuenias, quæ maiore *radice* nitatur quàm Nymphęa, quippe quæ humani cruris crassitudinem nonnunquam assequatur. Harum quæ lutea est, *radicem* habet foris virentem, intus albam, fungosam & porosam, sapore subamaro præditam cum quadam adstrictione, cui multa appensa adnata crassitudine digitali, foris nigricantia, fibrisque multis capillata: *folia* aquæ innatant, spithamam aut sesqui pathamã longa latitudine palmari, formâ soleæ equinæ, propemodum rotunda, paulò oblõgiora quam candidæ, pinguia, lẽtóque virore splendentia, superiore parte glabra & læuia, inferiore verò fibris aliquot distincta, *pediculis* digitali crassitudine, cubitos duos aut tres longis aut etiam longioribus, teretibus, [Dod. foliorum florúmque pediculis angulosis, quod considerans



randum,] medulla fungosa creberrimis rectis canaliculis pervia: quibus ad exortum interdum concurrentibus pluribus pediculis, *lanugo* candidissima, quæ & folia nondum explicata, hastę mucronem æmulantia, exteriore parte obuestit: *flores* pediculis consimilibus insident, sapore cum dulcedine aliquâ strenuè adstringente, odore Sisymbrij Cardamines, quinq; folijs crassiusculis constantes, colore luteo prædito, exceptis vnguibus, qui externa parte virescunt: intra verò septum foliorum quinque, duplex est corona, prior minutissimorum foliorum quę externis appressa rugosa conspiciuntur & similiter lutea, quo etiam colore prædita est interior, sed dilutiore ex complurimis ligulis retroactis & apicibus priorem coronam contingentibus: medium occupat pericarpij rudimentum ex luteo viride, quod delapsis coronis, folijsque florum totis jam viridantibus, saturo virore sed nitente tingitur papaueracei capitis magnitudine, sed forma vrceum affabrè exprimens, turgido ventre in angustam ceruicem desinente, quæ sensim dilatata margines vrcei effingit, strijs extantibus asperatos, & orificij loco aliquovsque pertusos: in his *semen* continetur Dodon. teste, splendens, majus quàm albæ, Triticeo grano minus.

Compil. H. Lugd. notatur, & Matth. Huic Compilator H. Lugdunensis malè ascripsit titulum Nymphææ luteæ minoris, cùm sit majoris figura. Matt. verò in postr. comm. & hist. germ. Nymphææ luteæ nouam habet imaginem, cùm in prior. portio esset picta cum albo.

An Lilia Herodoti. Considerent lectores, an Lilia Herodoti lib. 2. Rosis similia in flumine nascentia, sint Nymphęa lutea, ipsi fortè minùs cognita, & malè descripta.

Apollin. videtur. Egregia Apollinaris comparatio, qui flores cum Croci colore confert.

Synon. Nymphæa lutea, Trago, Matth. Fuchs. Anguill. Turn. Dod. Lon. Lob. in Adv. Obs. p. 323. & 324. & Ic. p. 594. Acostæ, Cast. Tab. Ger. & Eyst. ac Thalio, Gesn. de coll. stirp.

C. Bauh. pin. Nymphæa lutea 1. siue maior: Nenuphar luteum, Brunfels. Nymphæa lutea maior. H. Lugd. & Clus. hist: Nymphæa altera, Cordo in Dioscor. flore ex toto luteo, Cæsalp. Nymphæ citrina, Cordo hist. *Item.* Nymphæa lutea 2. siue minor magno flore: Nymphæa lutea minor, Lugd. Ger. Dod. ed. belg. Nymphæa secunda, Tab. *In phyt.* Nymphæa 2. siue luteo

C. Bauh. not. flore maior: Item, Nymphæa 7. siue minor magno flore: Nymphęa lutea minor, H. Lugd. *Nullam nos* particularem Nymphæa luteæ speciem minorem in H. Lugdunensi agnoscimus. Icon enim quę proponitur hoc titulo, est Nymphææ luteæ maioris, vt patet consideranti iconem Nymphææ luteæ maioris apud Tragum, Fuchsium, & Dodon. gallicum, quam imitata est H. Lugd. licèt vel Compilator, vel Typographus pro minore exhibuerit.

Nomina linguar. Germ. *gal Seeblumen*, *Gelb. Seeblumen*: Belg. *Ghele Plompen*: Gall. *Iaunes d'eau*: Hisp. *Golfan amarillo*: Angl. *yellovv vvaten lillie*. Græcis Νυμφαία ἑτέρα, cuius flos Blephara.

Locus & Tempus. Nascitur vbi alba, eodemque tempore floret.

Vires Huius radicem, renum & vesicæ calidis morbis mederi, & aduersus gonorrhæam efficacem non temerè existimarunt Neoterici, vel Dodonæi opinione]

NYMPHÆA MINOR LVTEA flore fimbriato.



Descriptio. R*Adiculis* multis vliginoso cœno adixa est, capillaceis, è cauliũ nodis prodeuntibus: *folijs* multis, longo rotundoque pediculo nixis, gustu amaris, aquæ innatantibus, densis: *caulibus* teretibus, geniculatis: *floribus* luteis, flori Cucurbitæ perquàm similibus, quinque tantùm foliolis constantibus, non, vt in lutea maiore, numeroso stipatu congestis, aut multos apices intus gignentibus, per ambitum venustissimè fimbriatis: cauliculo oblongo, lato, & compresso, *seminibus* pleno oblongis, latis, in ambitu pilosis, Atriplicis ferè modo. gustus quoque amari.

Compilator H. Lugd. & C. Bauh. notantur. Hanc H. Lugd. Compilator priori Nymphææ minorem albam, pro lutea inscripsit. Luteam autem in titulo esse legendum, ex descriptione colligitur, quod non animaduertit C. Bauhin. cui in phyt. dicitur Nymphæa lutea 4. siue minor altera: In pin. Nymphæa lutea 4. siue minor flore fimbriato: Nymphæa alia (in phyt. albam dixerat) minor, Lugd.

Locus Aquarum etiam est alumna: verùm regionum maximè Septentrionalium. Et quidem in Sebusianorum parte, quam vulgò *Bressiam* vocant, plurimis stagnis ac viuarijs innatat. Præterea in Sequanæ ripis ad Mantam oppidum gignitur.

NYMPHÆA MINOR LVTEA



Descriptio. E Limoso fundo, inquit Lobelius, cujus descriptionem & iconem tradimus, trajicit nymphas iunceis *pediculis*, ternûm & quaternûm cubitorum, crassiusculis, Portulacæ singulare *folium* in summo gestantibus: *floribus* ex vno quasi iunceo exortu Primulæ minoris Cheli-

Chelidonij ſtellatis: guſtu pluſculum caloris videtur habere & ſiccior eſſe, quàm alba & lutea maior.

Tabern. ic. & hiſt. Nymphæa lutea minor 1. & 2. klein geel Seeblum. Compilator ponit duas figuras, non diſtinguens in deſcriptione, nec demonſtrans vbi viſæ.

Imitatur compilatorem Tabernæmontani Gerardus, duas quoque Nympheas luteas, quartam ſc. & quintam, ſiue minorem & minimam exhibendo, non tamen interim eas diſtinguens.

C. Bauh. phyt. Nymphæa 6. ſiue lutea minor paruo flore: Eid. pin. Nymphea lutea 3. ſiue minor paruo flore: Nymphæa altera lutea (legendum alba. Hanc ad albam minorem referimus.) Lugd. An Nymphæa parua alia, Cam. in Matthiolum?

Iuxta amœniſſima Thameſis fluenta, in vdis ſcrobibus frequens.

NYMPHÆA ALBA MINOR.

Folia habet Nymphææ, paulò maiora quàm Braſſicæ marinæ: *flores* albi, tenues, flaccidi: *capitula* capparibus ſimilia, plena *ſemine* paruo, papauerino: hæc Matth.

Gerar. Nymphæa alba minor, the ſmall white water lillie. C Bauth. phyt. Nymphea 3. ſiue alba minor: *Eid. pin.* Nymphæa 2. ſiue minor: Nymphea parua, Matthiol. Nymphæa alba 2. ſiue minor: Nymphea parua, Matth. Nymphæa altera lutea minor, Lugd. ic. Nymphæa alba minor, Lobel. in Adu. Tabern. & Gerardi.

Et hęc aquarũ alumna regionum Septentrionalium dũtaxat, præſertim Angliæ, via quæ Londino Oxoniam & Briſtoiam ducit, ſecus & trans aquas viarum pigriores, minúſque profundas.

NYMPHÆA MINOR, SIVE MORSVS ranæ.

In aqua fluitans multiplicat ſe flagellis ſuis tenuibus, in quibus veluti parua *capita*, vnde *foliorum* exortus & *radices* tenuiſſimæ fundum verſus tendentes: *foliis* circinatæ rotunditatis, teneris, vncialibus, interdum duplò maioribus; Aſati foliis ferè ſimilibus, ſed minoribus, pediculis nixis palmaribus, *flores* veluti è veſica prodeunt, maiuſculi, foliis albidis conſtantes, Dod. medio lutei.

Dod. gall. licèt Morſui ranæ deneget nomen græcum & latinum, tamen nihilominus ὑδρόχαριν ſuſpicatur. Lat. duas icones exhibet pro Ranæ morſu, dicens Belgas Vorſchen beet appellare: pleroſque etiam Nymphæam paruam, & Clein Mommen: Fontinalis tam ſiue Potamogetonis ſpeciem videri: eiuſdemque cum eo facultatis.

An Cordo in Dioſc. groß waſſer linſen h. c. Lens paluſtris magna, de qua dubitat an ſit Stratiotes aquaticus, & an legendum in Dioſcoride Aſati pro Aizoi. *An Lens paluſtris magna, Cord.*

Lobel. in Adu. magis Nymphæis, quàm Potamogetoni accedere ſcribit floſculis intermicátibus luteolis, alibi lacteis, aut melinis, trium foliorum: guſtu Nymphææ aut Lenticulæ paluſtris. Et hinc in Ic. p. 596. inſcribit Nymphæam, ſiue, vt etiam in Obſ. p. 324. Ranæ morſum.

Compilator H. Lugd. malè confundit p. 1010. Ranæ morſum cum Nymphæa alba minore, ac mira de hac tradit: Floret, inquit Auguſti menſis principio. Flos noctu comprimitur, & ſub aqua latet, interdiu pateſcit, & aquis ſeſe exerit. Euulſa herba & rurſus in aquam iniecta viriditatem diu retinet, & quamuis radicibus careat, reuiuiſcit tamen, nouámque ſobolem gignit: ſaporis qui & Lenticulæ paluſtris: vis refrigerandi & humectandi. *Compil. H. Lugdun. prob.*

Svvenckf. vocat Morſum ranæ, froeſchbiß, & Violam paluſtrem. C. *Bauh.* phyt. Nymphæam 5. ſiue albam minorem tertiam: *Idem pin.* Nymphæam albam 3. ſiue minimam. Nymphæam minorem albam, Lugd. Nymphæam paruam, Cæſ. Morſum ranæ Dod. Lob. Caſt. ap. & Tab. **Synon.**

In lacuſtribus, ſtagnantibus, torpentibúſque aquis, vbi ranæ lubentiùs ſtabulantur, vnde nomen: ad arcem Londini regiam & mœnia plurima, Iunio, Iulio, & Auguſto menſibus floret. **Locus & Tempus.**

LOTVS ÆGYPTIA VETERIBVS ET Neotericis, in genere.

CAP. II.

Theophraſto lib. 4. cap. 10. Lotus vocitata, planis parte maximâ prouenit, cùm rura inundantur: huic natura *caulis* ſimilis Fabæ [Ægyptiæ] & fructus eodẽ modo, verùm minores, graciliorésque. Naſcitur fructus in capite, modo quo in Faba: flos candidus, Liliis foliorum anguſtiâ proximus, multus, denſus & promiſcuus, qui Sole occidente comprimitur, capútque integit: ad ortum aperitur, & ſuper aquam aſſurgit: idque facit dum caput perficiatur, foliáque defluant: capitis magnitudo quanta Papaueris maximi, & percipitur inciſuris non alio modo, quàm Papauer: niſi quod in his fructus frequentior habetur, qui Milio non abſimilis eſt. In Euphrate caput, floréſque mergi referunt, atque deſcendere **Locus.**

vſque in medias noctes:tantumque abire in altum, vt ne demiſſa quidem manu capi poſſit: diluculo deinde redire, & ad diem magis, Sole oriente iam extra vndas emergere, floremque patefacere: quo patefacto ampliùs inſurgere, vt planè ab aqua abſit altè. Ægyptij capita ipſa aceruis putrefaciunt, cumque tegumenta putruerint, in flumine lauando ſeparant fructum, & ſiccantes, pinſenteſque panem faciunt, eoque cibo vtuntur. Corſion vocant Loti radicem hanc. Ea rotunda eſt, Cotonei mali magnitudine, cortice nigro foris veſtita, quali nux Caſtanea tegitur: intus candida, quæ toſta elixáq; vitellis ouorum ſimilis ſapore eſt, guſtu ſuauis. Eſtur eadem & cruda, ſed gratior decocta, ſeu aquâ, ſeu prunâ.

Dioſcor. & Plinius taxantur.

In Loti Ægyptiæ hiſtoria Dioſc.l.4. & Plinius lib.13.cap. 17. & 18. Theophraſtum imitati ſunt. Plinius tamen cap. 18. addit, non aliunde magis quàm purgamentis Loti radicis ſues craſſeſcere. Idem lib.22.cap.21.ait eos, qui Loton, arborem tantùm putant eſſe, vel Homero autore, coargui poſſe. Eum enim inter herbas ſubnaſcentes Deorum voluptati, Loton primam celebraſſe. Eſſe & Lotometram, ex Loto ſata factam, ex cuius ſemine, ſimili Milio, panes in Ægypto fiant à paſtoribus, maximè aquâ, vel lacte ſubacto, &c. Cæterùm, videtur hîc Plinius Lotum Ægyptiam cum Loto ſatiua confundere, eumque ſecutus fortè & Galenus 7. ſimpl. Ægyptiæ Loti cum Nymphæa conuenientia ſupra ex Alpino demonſtrata, & quomodo vnum & idem ſint ex eiuſmet verbis probatum eſt.

Lotus Homeri, Anguill.

Anguillara epiſt.9. Homerum per Lotum intellexiſſe Ægyptiam exiſtimat, de qua Theophraſtus: ſed quæ planta ſit non indicat. Aliqui dicunt in ripa Nili ſolùm Fabam Ægyptiam reperiri: eius autem radicis deſcriptionem & vſum, ſuſpicionem præbere Lotum Ægyptiam & Fabam Ægyptiam idem eſſe: & quidem fuiſſe, qui Lotum, Fabam vocarint: Theophraſtum autem de vtraque planta eodem capite, ſed fortè de Loto ex auditu verba feciſſe. Idem Anguill. epiſt. 14. de Loto Ægyptia nihil aliud nouit, quàm in Ægypto Colocaſiam vocari: déque Loto Theophraſtum ſibi contradicere: huic enim ſemen attribuere Fabæ Ægyptiæ ſemini ſimile, ſed minus & ſubtilius: poſtea verò Milio ſimile adſcribere.

DE FABA SIVE CYAMO ÆGYPTIO ex veteribus.

CAP. III.

Theoph.

FAba in paludibus, ſtagniſque exit, inquit Theophraſtus. *Caulis* eius, qui longiſſimus, quaterna cubita perficit: craſſitudo digitalis eſt, ſimilis calamo molli, non geniculato, rimas intrinſecus habet tendentes per totum Lilij modo: caput ſuper hunc fauo orbiculato [σφηκίῳ] veſparum non abſimile: inque ſingulis cellis [ἐν ἑκάστῳ τῶν κυττάρων.] ſingulæ Fabæ continentur paululò ſuper id eminentes, multitudine plurimùm ter denæ: *flos* duplex, Papaueris magnitudine: color roſeus in plenum caput Papaueris ſuper aquam, folia ad ſingulas fabas amplexa exeunt magnitudine galeri Theſſalici, quæ caulem habent Fabarum. Fabam quamque contenenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum pateſcit. Fructus ita ſe habet. *Radix* craſſiſſima, Harundine plenior, rimas ſimiliter, atque caulis, habens: manditur & cruda, & elixa, & aſſa, eoque cibo qui incolunt paludes vtuntur. Naſcitur itaque ſpontè vel plurima: cæterùm, & ſeritur in limo, paleis largè admiſtis, vt deſcendat, incorruptáque maneat, ſicque fabeta faciunt. Sin autem ſemel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec infirmior Arundinis radice, verùm ſpinis ſubhorrens: quamobrem crocodilus eam fugit, ne occurrens oculos offendat, quoniam acutè non videt. Naſcitur hæc etiam in Syria, Ciliciaque, ſed tractus ipſi non planè conficiunt. Et circa Toronem agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquit, & perficit, & abſoluit fructum. Et *hæc ex authoritate Theophraſti*. Apud quem *Gaza* ἐν ἑκάστῳ τῶν κυττάρων, vertit in ſingulis cellis, & rectè. Sunt enim κύτταροι τῶν σφηκίων καταστρήσεις, καὶ τῶν κηρίων κοιλότητες, fauorum veſparum foramina, & fauorum cauitates. Gazam ſequutus eſt *Hermolaus*, & locum hunc ſic reddidit. Calyx in cacumine rotundus, veſparum fauo ſimilis, triginta plurimùm loculis, qui ſingulas ſinguli continent, non quidem omninò rectas, ſed paullò extantes. Atque ad horum etiam imitationem reliqui Dioſ. interpretes, id quod ille dixit ὅπερ ἀπανθήσαν φέρει φυσκία παραπλήσια θυλάκοις ἐν οἷς κύαμος μικρὸν ὑπεραίρων τὸ πῶμα, ὡς πομφόλυξ: ita conuerterunt, Vbi defloruit, fert folliculos ſiue vtriculos veſparum fauis ſimiles: quum tamen nulla σφηκίως mentio fiat, ſed dicat tantùm folliculos capſulis ſimiles proferre, in quibus ſit faba parum ſupra operculum velut bulla eminens. Hoc autem operculum πῶμα ab ipſo dictum eſſe videtur ἡ κωδία à Theophraſto appellata, & quam caput & calicem illi conuerterunt. Atque hoc modo etiã Cornario videntur idem dicere Theophraſtus & Dioſc. in diuerſa adeò & meritò nobis moram iniiciente dictione.

Dioſc. Pontic.

Porrò, Faba Ægyptia, quam nonnulli Pontic㠁[Αἰγύπτιος κύαμος, ὃ ἔνιοι ποντικόν. Vet. codex hoc caput non habet, Sarac.] vocant, Dioſc. etiã teſte, in Ægypto quidem magnâ copiâ prouenit, ſed & in Aſia quoque & Cilicia paluſtribus locis inuenitur. *Folium* verò habet amplum inſtar Petaſi (ὡς πέτασος. vet. πέταλον, inquit Sarac. nimis vel temerè, vel obliuiosè Dixerat enim antea vet. codicem hoc caput non habere,) ſeu galeri: *caulem* cubitalem, digiti craſſitudine: *florem* roſeum, dupla papauerini floris amplitudine. At vbi defloruit, vtriculos gerit folliculis ſimiles, in quibus faba paululùm ſupra operculum inſtar bullę prominet. Ciborium aut Cibotium ideò nominatur quaſi loculamentum, quod ſeratur eiuſmodi faba, ipſa humenti glebæ indita, atque ita in aquam demiſſa. *Radix* autem ſubiacet Harundinis radice craſſior: quæ cocta, crudáque eſtur, & Colocaſia nominatur. Faba quoque ipſa virens comeditur: ſed exſiccata nigreſcit, & Fabam græcam magnitudine ſuperat. *Vim porrò* habet adſtringendi, ſtomachumque iuuat. Quamobrem dyſentericis, cœliacisque conuenit inſperſa earum farina polentæ vice: ſed & in pultem quoque redacta exhibetur. Efficaciores autem ſunt cortices, ſi decocti in vino mulſo tenui cyathorum menſura propinentur. Cæterùm ad aurium dolorem facit quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, ſi cum roſaceo coctum inſtilletur.

Plin. taxatur.

Plinius ex 4. hiſt. plant. Theophraſti ſua tranſcripſit, & quædam variauit, quędam omiſit pro ſua voluntate, ſi non exemplaria fallunt, ita quidem vt Theophraſti verborum ſententiam non reddat.

reddat. Licèt autem seorsim de Faba Ægyptia, seorsim & de Colocasia egerit, tamē propriè eiusdem plantæ sunt Faba, Ciborium, seu Cibotium appellata, & Colocasia radix.

Quod verò ex Colocasiæ foliis, in variam vasorum speciem implexis, potare gratissimum habere tradit Ægyptios: id habet etiam Strabo lib. 17. & testatur adeò magna esse illa, vt poculorum & catinorum vsum præbeant, aptam insuper ad id habentia concauitatem, vt Alexandrinæ officinæ his plenæ sint, & vt vasis vtantur. Appellantur autem hęc folia, Ciboria & Cibotia: Dioscorides tamen ipsas fabas sic appellari ait.

Colocasia porrò etiam Colocasium dicitur Virgilio in Pollione: Ecloga 4.

Mixtáque ridenti Colocasia fundet Acantho.

Galenus lib. 2. de alim. Ciboria & Colocasiam modicum alimentum corpori præbere ait, & talia omnia mali succi esse. Et 1. alim. Fabam Ægyptiam naturâ humidiore & excrementitiâ esse dicit. Quod verò ad vsum medicum attinet, ipsam præteriit. Ita etiam Aëtius viridem quidem Fabarum Ægyptiarum fructum, Ciborium appellari dixit, & de ipso in Fabarum tractatione considerandum esse proponit. Sed hoc postea de Fabis agens, non facit. De Colocasia tamen tractās Manzizanion ipsam appellari ait, & similem eius vim rapis & cepis esse, & corpus ipsius viscosum, vt extergendi vim habeat: esse etiā aluo cōmodā.

Hæc longiùs, vt aliquam saltem huius plantę cognitionem assequeremur, quę Italiæ etiam hodie ignota est, quamvis suo tempore seri cæptam Plinius dixit. Sunt tamen qui Venetiis satam vidisse, & radicem sapore Castaneæ sub cinere coctam se comedisse, & in multis recèns inuentis insulis, panem ex ipsa fieri affirment. Sed nec desunt, vt præcedenti capite diximus, qui Fabam Ægyptiam, eandem cum Loto Ægyptia esse suspicentur. Hermolaus nobis author est, Fabam Ægyptiam siue Colocasiam ab Herodoto, quemadmodum & Lotum ipsam, Lilium Ægyptiū vocari. An v. sequēs peregrin' fructus valdè elegans, sit Faba Ægyptia Dioscor. ambigit Clus.

FRVCTVS VALDE ELEGANS, FABA forte Ægyptia Dioscoridis.

CAP. IV.

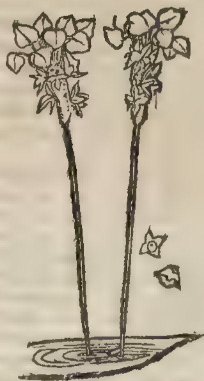
SItne fructus alicuius arboris, an alterius plantæ: incertus sum (inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 13.) quia, qui mihi mutuò dabat, Emanuel Svveert, & apud quem similē cōspiciebā Henricus ab Os, Amstelredamenses, qui eum à nautis redemerant, nihil affirmare poterant: mea tamen opinio in eam partem inclinat, vt plantæ alicuius esse existimē, & forsitan in aqua nascentis, vt Nymphææ: quæ si vera sit, Dioscoridis Ægyptiam



esse Fabam asserere nō verear, tametsi inter Neotericos magna sit de ea planta controuersia: nam Papaueris caput habet, nisi quòd summâ parte magis planum, & patens, cellulas insuper vesparum fauis similes habet, in quibus fabæ, quas supra tricenas non ferre, Plinius auctor est. Si eos qui legerunt conuenire mihi licuisset, magis fortè explorata prodere possem, &c.

TRIBVLVS AQVATICVS.

CAP. V.



Descriptio.

EX vno capite ῥομβοειδῆ *folia* multa, sescuncialia, duobus quadrantibus superioribus serrata, suprà glabra, subtus rugosa, Populneis quodammodò similia, *pediculo* palmari, & sesquipalmari, fungoso, & paulò infra insertionem tuberoso, hærentia: *flores* paruos albos sequuntur muricati *fructus* spinulis armati, nigricantes, Castaneis pares, pulpâ, nucleóue non dissimiles, candido, eduli, gustu haud ingrato, qui autore Dod. & recens mandi, & arefactus, moláque contritus in panem cogi posse fertur: nos in suo cortice aqua elixum comedimus: *radices* longissimæ ex interuallis veluti ad genicula staminum, vtrinque cæsariem promunt, partim in aqua natantes, partim limo hærentes. Cùm flore à nemine pictam esse testatur Gesner. in epist. ad Cos. Holtz, nec etiam placet nostra ex Fuchsianis Icon.

Dioscor. Tribulus alter. siue aquaticus.

Hic autem est Tribulus alter siue aquaticus Dioscoridis, qui in fluminib. nascitur, & comam supra aquas attollit, aculeos verò condit, & ipsis aquis occulit: foliis latis à pediculo longo dependentibus; caule parte summâ quàm imâ crassiore: adsunt & ei adnata quædam capillamenta spicacea: fructus verò durus est, vti & Tribuli terrestris.

Fluuiorum singuli priuatim, inquit Theophr. 4. de hist. pl. cap. 11. aliquid ferre videntur. Nec enim Tribulus in omnibus, nec vbique erumpit, sed palustribus fluminum tantùm: altitudine cùm profundissima quinorum cubitorum aut paulò profundiore, vt in Strymone fluuio. Mersus in aquam, prorsus ad imum vergit: folio amplo ad effigiē vlmei, pediculo admodum longo, caule parte summa quidem crassiori, vnde folia, fructúsque dependent, qui nigri durique vehementer: nascitur semine decidente, germenque in Vere suum emittit. Radicem alij annuam, alij diuturniorem affirmant, &c.

Plinius.

Tribulus (inquit Plin.) non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonē amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum,

folio ad effigiem Vlmi, pediculo longo: [Quæ ſequuntur [Tribulum terreſtrem ſpectant] de hoc plura de viribus Tribuli terreſtris, in Hiſt. noſtr. gener.

Non deſunt, qui populares & coctiuas Plinio vocatas Caſtaneas, eſſe cenſeant tuberoſos fructus, in ſtagnantibus aquis enaſcentes, quibus rectè non adſtipulatur Ruellius.

Nomina linguarum. Tribulum aquaticum ſine deſcriptione pingit Matthiolus, vocans græcè τρίβολον ἔνυδρον: It. *Tribolo aquatico*: Arab. ſimpliciter *Tribolum Haſach*, ſeu *Haſerk*: Hiſp. *Abroyos*, & *Abrolhos*. Galli vocant *Mades*, & *Chaſtagnes d'eau*, teſte Bellonio Obſ. lib. 1. cap. 18. Dod. tamen Macres gallicè nuncupat: Lob. *Eſcharbotz*, *Saligotz*, & *Truffles d'eau*: Germ. waſſernüß/ Aquaticā nucem, weihernüß/ Seenuß/ Lacuſtrem nucem Stachelnüß/ Gallicum autem vulgus *Saligos*, *Cornuellas*, *Trufflas*, *Trapas*, *Caſtaneam aquatilem* & Caſtaneam Ferrarienſem appellare author eſt lib. 3. cap. 24. & Spitznüß: Brabanti, waternoten: & à ſimilitudine aculeorum ferreorum Munckyſers.

Aquaticus, ſiue aquatilis, ſeu lacuſtris Tribulus, officinis marinus dicitur. Fructus ſeu nuces eius aculeatæ ſunt, tribus robuſtis aculeis, vbi induratæ ſunt, quo tempore etiam nucleus durus euadit, vt vix mandi poſſit, qui tamen recens valde mollis eſt, & admodum aquoſus. Ab huius nucis ſimilitudine dicti ſunt tribuli, murices latinè appellati, machinæ ferreæ, aculeatæ, in quācunque partem incubuerint, quæ ſub terram defodiebantur, Curtio lib. 4. Nunc etiam ſparguntur, maximè in fuga, vt hoſtium inſequentium impetum morentur.

Synonyma. Tribulus aquaticus, Trago, Matth. Dodon. Anguill. Lac. Cordo in Dioſcor. Geſn. hort. Lon. Lob. Cæſ. Caſt. & H. Lugd. ac C. Bauhino: Tribulus lacuſtris, Cordo hiſt. Tribulus aquaticus maior, Cluſ.

Locus. Naſcitur variis in locis, ac ferè ſtagnantibus fluuiorum partibus, lutoſis lacubus, & vrbiū foſſis, quibus limoſus ſit fundus: inter Montbelgardum & Baſileam obſeruauimus, vbi floret menſe Iunio. Matthiolus in pleriſque Italiæ fluminibus & lacubus prouenire ait, præſertim in agro Mantuano & Ferrarienſi: neque ſolùm in dulcibus aquis gigni, ſed etiam in mari. *Theophraſtus* autem non dixit in fluminibus naſci, ſed fluminum paluſtribus. Si in mari prouenire obſeruauit, cur locum non annotauit?

Vires & vſus. Dioſcorides adſtringentis refrigerantiſque eſſe naturæ, vt Tribulum terreſtrem, aquaticum ſtatuit, ideoque ad omnes, ad quas terreſtrem commendauit, triſtes ſenſationes adhibendum cenſuit. Idem & Plinius fecit. Additur tamen ab his, Thraces, ad Strymona habitantes foliis Tribuli equos ſaginare: ipſos verò nucleo viuere, panem facientes prędulcem, qui & ventrem contrahat. Radicem caſtè puréque lectam, ſtrumas diſcutere. Semen adalligatum, varicum dolores ſedare: tritum verò, & in aquam ſparſum, pulices necare. Plura lege antè in hiſt. n. gen. vbi de Tribulo terreſtri Refrigerantis autem Tribulū iſtum eſſe naturæ: exque humida & frigida eſſentia componi, inque ea aqueam magis eſſe, quàm in terreſtri, in qua terreum frigidum potentius, ex autoritate Galeni ait Dodonæus. In vnguento Agrippæ [inquit Saguyer. in pharm. Fern.] omiſit Tribulos Nic. Alexandrinus. Tribuli autem marini, qui Venetiis veneunt in foro, aqueum quid poſſident cum calore & acrimonia, propter qualitatem aquæ maris; quæ ad fotus adhibita calefacta elicit & diſcutit. Aquaticum vidi ſæpè in Burgundia extractum ex ſtagnis, cuius fructum in aqua coctum comedebant vulgares quaſi caſtaneas: alij ſub cineribus calidis decoquebant. Habet autem Nic. Præpoſitus aquaticos Tribulos non marinos, vt Fernelius. Sed hic meliùs quàm ille. Siquidem huius vnguenti munus eſt emollire, attenuare, &c. ventrem etiam illituſubducere, ad quam rem marini Tribuli aquaticis ſunt efficaciores: qui ſi non ſint in promptu, lauandi & macerandi erunt fluuiatiles aqua ſalſa. Obſeruatione dignum eſt quod ſcribit Plautius ex Fernelio & Cordo, Tribulos recentes eſſe debere, & parū coquendos, ne vis coctione perdatur. Fiūt tandem ex Tribulis verticilli precatorij.

POTAMOGETON. Cap. VI.

Potamogeton Dioſcoridi folium habet Betæ ſimile denſum [δασὺ, & non vt falsò Cæſalp. legit, Plinium ſecutus, hirſutum] & parum extra aquam eminens. Portò refrigerat & adſtringit, proindeque conuenit pruriginibus ac depaſcentibus vetuſtiſque vlceribus. Nomen autem ex eo inditum eſt, quod in paludibus & æquoſis locis naſcatur. Dicitur tamen aliis inter ſpuria Stachyites, quaſi ſpicata, niſi malis Stagnitem legere, corrupto à ſtagno vocabulo. Latinis Fontalis, ſeu Fontinalis, Ægyptiis Etenchis.

Medetur Potamogeton ex vino dyſentericis & cœliacis, ſimilis Betę foliis, minoribus tantùm hirſutioribuſque, paulatim ſupereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in foliis, cruribus vitioſis vtilia, & contra vlcerum nomas cum melle vel aceto. *Caſtor* hanc aliter nouerat, tenui folio (Myriophyllon aquaticum Dodon. putat Dalech.) velut equinis ſetis, thyrſo lōgo & læui, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton aduerſatur & crocodilis, itaque ſecum habent eam, qui venantur illos. *Ita Plinius lib. 26. cap. 8.* Plini[us]

Potamogeiton Galeno 8. ſimpl. adſtringit & refrigerat ſimiliter Polygono: ſed eſſentia eius craſſior, quàm Polygoni eſt. Æq[...]

Potamogeton officinis ignota eſt. Nomen autem eius apud Dioſc. Limonio tribuitur. Et rurſus apud eundem cap. de Trifolio nomen Potamogetonis inuenitur. Herbarum tamen periti eam cenſent eſſe, quā Germani Samkraūt vocant & Seehalden / quòd lacus occupet, cuius plures ſunt ſpecies, de quibus poſthac dicemus.

Potamogeton rotundiori folio.



Deſ[cr.] Potamogeitonis *folia* plātaginea, pallido virore ſplēdentia, neruis ſecundùm longitudinem decurrentibus ſtriata, haud aliter ac Nymphęę aquis innatant, *pediculis* longis appenſa, ex ramis fungoſis, teretibus: ad exortum pediculi folij, quod plærumque ſingulare eſt, membrana digitum longa apponi-

tur, folium id, ac etiam florum caulem inuoluens: *flores* Persicariæ aut Bistortæ, purpurascentes, in spicam dispositi, peciolo insident crassitudine cũ caulibus pari, quos racematim congesta sequuntur *semina*, ruffescentia, latiuscula, in aduncũ mucronem leuiter desinentia, medullam albam continentia, Trago copiosa, dura, & folliculis quibusdam inclusa: *radix* capillaris, fibrosa.

Ποταμογεῖτον, quasi fluminibus vicinam dictam perhibet Fuchsius, quòd palustribus & aquosis nascatur. Stachitidem verò quasi Spicatam, ob caulem, quem floribus & semine spicatum ex se mittit. Alij tamen lat. Fontalem & Fontinalem quoque nominant. Germ. Seeſalden & Samkraut: Belgæ fonteynecruyt: Galli *Espi d'eaue*: It. *Potamogeto*.

Tragus quartam Algarum facit, & verum ποταμογεῖτον Dioscoridis asserit. Sed & Rob. Constantinus apud Amatum pro genuino Potamogeto hanc pictam exhibuit.

Lobelius in Adu. adscribit Potamogeto Matthioli folia Plantaginis aquaticæ aut Betæ minora, aut Persicariæ, duriuscula: flores Bistortæ aut Persicariæ: radicem flexuoso anfractu excurrentem, ex geniculis multas propagantem fibras, trans aquam fundo immersas: gustu adstringentem, siccantem. Sed hæc descriptio Lobelij competit potiùs sequenti Potamogeto, quàm Mathiolino. Existimo Lobelio non fuisse notum Potamogetonem eum, aut vtrumque confundere.

Potamogeton 1. siue rotundifolium, C.Bauh. pin. Potamogeton, Trago, Matth. Fuchs. Anguill. Lac. Lon. Cæs. Cast. Lugd. & Tab. *Potamogeiton*, Dod. gall. latifolium, Ger. Potamogeton λειόφυλλον, Thal. Potamogetoni similis rotundiore folio, Cordo in Diosc.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis: floret Iunio & Iulio, quo mense & semen maturat.

Ex veteribus antè traditæ sunt vires: Fuchsius ait refrigerare & exsiccare gustum abundè docere: is tamen non docet qualis sit gustus, quod oportebat.

POTAMOGEITONIS SPECIES VARIÆ. CAP. VII.

POTAMOGEITON SIVE FONTALIS Persicariæ folio.

MAnifesto discrimine à Potamogeitone primo secernunt *folia*, Persicariæ foliis similia, nisi essent maiora, venis obliquis & transuersis in marginem à neruo, qui vnicus secundùm longitudinem decurrit, ex porrectis, alioqui etiam non ita sunt obtusa, sed in acumen desinentia, & pro loci situ nonnunquam hirsuta: aquis plurimùm innatantia *pediculo* sescuncialia aut sextantalia, ex *caulium* geniculis orto: inter quæ palmo sæpè breuior pediculus exit in spicam congestos *flosculos* Persicariæ gerens ex albo rubentes.

Dod. in fol. lat. sub antè dictis Potamogeti nominibus eandem penè descriptionem, quam in fol. gall. habet: verùm icon plurimùm differt: folia non sunt similia Plantagini, vt olim in hist. gall. scribebat, sed Persicariæ: quare suspicor non bene ei notam, quam in fol. gall. exhibebat. Lobelium autem hunc cum præcedente confundere antè diximus.

C.Bauh. pin. Potamogeton 2. siue Salicis folio: Phyllitis lacustris, Cordo hist. Potamogeiton Dod. Potamogeton, siue Fontalis & Spicata, Lob. in Adu. Obs. & Ic. Potamogeton 2. Dalechampij, Hist. Lugd. Potamogeton ἰτεόφυλλον, Thal. Potamogetum angustifolium, Tabern. & Ger.

Locus & Tempus. Reperitur in paludibus, lacubus, vrbium fossis, & aliis stagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis, antè fluentibus: vbique frequens: flores conspicui sunt Augusto aut Septembri, Dodon. Montbelgardi in stagnis floret Maio.

FONTINALIS LVCENS MAIOR.



Descriptio. FOntinalis lucens maior, aquis innatans, in longos *ramos* deducitur, in varios rursum ramulos subdiuidendos: *folia* alterno situ nõ aduerso ex breuibus latis pediculis, longiora quàm Potamogetonis, angustioráque, tota lucida, neruo medium percurrente à quo in latus tenues vtrinque fibræ disseminantur: ad singulorum foliorum minus, appositum longiusculum, aliquousque *caulem* amplectens. Gesnerus vocabat Vuam aquaticam.

Locus & Tempus. Tiguri reperi in Farwersee mense Maio: Montbelgardi in Dubio flumine.

FONTALIS MEDIA LVCENS.

Descriptio. FOntinalem mediam lucentem voco herbulam aquis innatantem, cui ex tenuibus radiculis *rami* multi, imbecilles, pedales, densè geniculati: *folia* per genicula, bina sibi correspondentia, oblonga, in acumen desinentia, viridia & pellucida: *flores* ex pediculo vno aliquot parui simul iuncti formâ & colore quodammodò Moschatellæ Cordi, quibus succedunt *semina* similiter conferta, parua, contorta, vt Meliloti vulgaris, cui quodammodò similia.



Clus. hist. vocat Tribuli aquatici minoris speciem alteram. *Tribuli aq. minoris species altera. Clus.*

Locus & Tempus. Floret & semen profert Geneuæ mense Iunio, in riuulis iuxta Rhodanum versus castellum *la Bastie*. Eadem etiam prouenit iuxta Dubin Mompelgardi, quà itur *Cleruaux*. Clusius videbat apud Eberstorf arcem in lacunis, secundùm purissimæ aquæ riuos decurrentes nascentem.

FONTINALIS CRISPA.



Descriptio. FOntinalis crispa, similis Fontinali nostræ mediæ nisi quòd maior: *folia* longiora, quadrantalia ferè, non ita crebra, crispa, aspera, in ambitu dentata, ex opposito sita, lucida: *flores* herbacei, parui, verrucosi, ex pediculis sextante longioribus: tota planta insipido gustu natales suos refert: *semina* ramorum extremis hærent racematim cohærentia, angulosa, acuminata, modicè recurua.

Hanc Clusius in pann.p.714. & hist. Tribulum aquaticum minorem vocat.

Alga secunda, Trago. Trago dicitur Alga secunda, in fluentibus quidem aquis nascens, piscinis tamen & stagnantibus familiarior, quę quibusdam in locis deuoranda decoquitur. Hanc sub Fuco seu Alga marina Dioscoridis comprehensam iudicat, déque ea egisse Theophrastum lib.4.cap.7. vbi inter cætera, aquaticas plantas vulgatissimas Gramini similes esse calamis & caulibus asserit.

Lobelius in Ic.pag.286. Pusillum fonti-Lapathum inscribit, vt in Adv. vbi & Lapathiolum tenellum vocat.

Synonyma cætera. C. Bauh.pin. Potamogeton 6 siue foliis crispis, seu Lactuca ranarum: Potamogeton ἑλόφυλλον, seu crispum, seu fimbriatum, Thalio. An Alga Hydrolapathi folio, Gesn.coll.

Locus & Tempus. Floret Iunio in fluuio Alant circa Mompelgardum: atque in variarum vrbium & arcium fossis inuenitur, Iunij initio florens.

Potamogeton altera Dodonæi.

Descriptio. COmpluribus tenuibus ac teretibus *cauliculis* luxuriat, in alas subinde distributis: *folia* huic sunt lata, oblonga, acuminata, multò quàm prioris [Persicariæ folio] minora: è sinu ramulorum ac foliorum *pediculi* subinde prodeunt, in quibus spica breuis, *flosculos* proferens candicantes, muscosos: ac dein *semina* plana, rotunda ve luti Aphaces: *radix* fibrosa fundo adhæret.

Synonyma. Dodon in fol.lat. Potamogeton, siue spicata altera. C. Bauh. pin. Potamogeton 4. siue foliis latis splendentibus. Potamogeton μαλακόφυλλον, Thalio, cui maior & minor species.

Locus. Tota sub vndis nascitur, eminente tantummodò cacumine, sed in aquis haud profundis & dulcibus, quæ tamen maritimo æstu attolluntur: veluti in sinu illo, qui à Dordraco Hollandiæ ciuitate, ad Bredam Brabanti ciuitatem patet.



Fontalis minor lucens.



Descriptio. FOntalis minor lucens mihi dicta, aquis innatat itidem vt præcedentes, *ramulis* exilibus, infirmis: interdum lapidibus adhærescens: *foliis* alternatim positis, minutulis, nigricantibus ferè: tota quamproximè ad Muscum accedit planta. Inter Monpelgardum & Clareuauxprouenit: item in Masmünster.

Potamogeton racemosum angustifolium.

Descriptio. RAdice est capillacea, rufescente, *cauliculis* tenuissimis, palmaribus, in aqua fluitantibus *foliis* angustis, longis, binis ex opposito respondentibus: aliquibus in ambitu leuiter sinuatis, aliquibus minimè sinuosis: *petiolo* tenui, breuique, flosculi pusilli, vuæ in morem congesti, insident, quibus grana aculeata, simul iuncta, succedunt.

Synonyma. Autori C. Bauh. prod. Potamogeton 1. Eid. pin. Potamogeton 7. siue ramosum [legendum vt ex descriptione patet, racemosum] angustifolium: Tribuli aquatici minimi nomine à D. Francomissum, ex Lusitania. Idem prope Monspelium, ad molendinum in aqua fluitans reperitur.

Potamogetum gramineum ramosum.

Descriptio. EX *cauliculo* pedali, etiam cubitali tenuissimo, rotundo, albicante, in plures alas brachiato, *folia* graminea, oblonga, atro-virentia, non alternatim,

alternatim, ſed multùm ab inuicem diſſita, prodeunt, quæ in alia folia, ferè capillacea, abeũt, nihilominus tamen ex primi folij ala, cauliculus in ſimilia folia abiens, exurgit: in extremo caulis pediculus triuncialis, *floſculos* minutos, & granula ſubſequẽtia minuta & ſubaſpera, nõ racemi modo, ſed magis & velut in ſpica, diſperſa, ſuſtinet.

C. Bauh. authori prod. Potamogeton 1. Eid. pin. Potamogeton 8. ſiue gramineum ramoſum: Fontilapathi graminei nomine, à D. Burſero, ex Auſtria miſſum, vbi in paludibus fluitat.

Potamogeton minimum capillaceo folio.

rio. HOc paruum eſt capillaceo & *caule* & *foliolis* oblongis, inordinatè diſpoſitis, pallidè virentibus: in ſummo pedicello paruo, modò vno, modò duobus, capitulum minimum & acuminatum, prioris tamen formâ, quod minutiſſimo *floſculo* pallidulo ſucceſſit, ſuſtinens, quorum aliud quaſi veſiculæ foliaceæ in acumen deſinentis, incluſum eſt.

na. Deſcriptori C. Bauh. dicitur in prod. Potamogeton 3. Eid. pin. Potamogeton 9. ſiue minimum capillaceo folio. Hoc cum ſequenti, Monſpelio D. Burſerus attulit.

Potamogeton capillaceum, capitulis ad alas trifidis.

io. HOc *cauliculo* eſt palmari, pilo non craſſiore, ramoſo, articulato, ad quemlibet articulum: *folia* bina, oblonga, quouis pilo tenuiora, ex aduerſo reſpondentia: quorum alis, minutiſſimi *floſculi*, palliduli inſident, qui iuncti, nodulum quaſi referunt, quo maturato, nodulus ſiue capitulũ, ex tribus portiunculis ſemicircularibus in apicem abeuntibus & rufeſcentibus compoſitum conſpicitur: nihilominus tamen ex priorum foliorum aliſ, pedicellus exurgit, qui in tria, ac etiam plura foliola abſumitur, ſimiliſque in medio nodulus adponitur, in ſummitate namque capitulum nullum eſt.

na. C. Bauh. prod. Potamogeton 4. Eid. pin. Potamogeton 10. ſiue capillaceum, capitulis ad alas, trifidis.

FLVVIALIS PISANA, FOLIIS denticulatis. CAP. VII.



io. R*Amuli* molles quaquauerſũ ſparſi, ac variè diuaricati in aquis fluitant. Diſtincti ſunt geniculis foliorum oppoſitorum, quæ imâ parte latiuſcula, extremâ anguſtiſſima, vtrinque eleganter ſerrata, vel denticulata, vbi quoque denſiore ſtipatu hærent: ad foliorum cõmiſſuras, & veluti ex ſinu eorum, & ex parte veſtiti emergunt noduli quidam oblongi Milij ſemine maiores, ouati, obſcurè virentes. Ramulis quoque ſicut & foliis conchulæ quædam exiguæ & vel prædictis granis minores hærent, vacuæ, pellucidæ, acuminatæ. Planta hæc ſicca nullo ſapore manifeſto prædita eſt, odorem autem quendam vliginoſum ſpirat.

Lecta in flumine Piſas tendente Liburnum à D. Agerio Medico Argentinenſi, qui Argentina communicauit. Locus.

PERSICARIA MITIS.

CAP. VIII.



FOliorum, quæ habet iſta, cum Perſicæ arboris foliis ſimilitudo, nomen ei apud Latinos fecit: sũt enim illis ſimiliter oblonga, acuminata, ſimilíque venarum diſcurſu prædita, ſed ſubhirſuta, & interdum liuidâ maculâ notata, vnde maculoſæ cognomen, ſapore adſtringente acerbo: *caules* teretes, rubentes, ramoſi, geniculati: *flores* in racemulis Biſtortæ æmuli, colore purpuraſcente, vel albo: ſemen fuſcum, latum, lubricum: *radix* tenuis, obliqua, lignoſa & fractu contumax.

Non clam Fuchſium eſt quàm variè à multis diuinatum ſit, quo nomine Perſicaria vocata veteribus ſit. Sed eius quidem ſententiâ omnes decepti ſunt, nec ipſi conſtat nũ à veterib. deſcripta ſit. Vulgus herbariorum vno conſenſu Perſicariam nominat. Germ. Perſickraut / Pferſingkraut & flöchkraut, h.e. Pulicariam: Belge Perſicheruyt, Perſicheeruyt, & Bloocruyt: Galli *Perſicaire*, & *Culrage*: Nomencl. pann. Bolyha fiù, Keſereu fiù. Nomina linguarum.

Fuchſius porrò Perſicariæ maculam non denegat, ſed ei ſaporem admodum adſtringentem, aliter ac Dodonæus, adſcribit, qui vt plurimùm ſaporem nullum manifeſtum habere ait, & præterea maculâ differentem facit ab Hydropipere, in quo contra Tragum maculam negat. *In ſapore diſſentit Fuchſius à Dod.*

Lob. in Obſ. Perſicariæ plures ſpecies aſſignat, ſc. Perſicariam floribus albis Antuerpienſem, & aliam puſillam repentem, floſculis aliàs candidis, aliàs purpurantibus: tertiam in agro Neruienſi, multò maiorem, foliis hirſutis, guſtu acerbis, floribus albis, aut purpureis: Hanc quoſdam Britanniam appoſitè dicere ſcribit. *Perſicariæ plures ſpecies Lob.*

Pulicaria fœmina dicitur Brũfelſ. tom. 1. thapſ. 3. Perſicaria fœmina, Eid. in 4. pag. 155. & Lon. Perſicaria, Fuchſ. Dodon. Anguill. Caſt. Perſicaria altera Trag. Matth. Tab. Perſicaria maculata, Eur. Cordo, & Ger. Perſicaria maculis nigris, Geſn. hort. Perſicaria mitis maculo- Synonyma.

ſa, Lob. Icon. pag. 315. Perſicaria prima, Britannica Plinii, Cæſ. Cratæogonum, Lacunæ. Perſicaria Matthioli, H.Lugd.pag.1041. Perſicaria puſilla Lobelii, Eid. quam ait in Antuerpiani agri glareoſis ſabuloſiſque vdis quadruplò minorem humi repere, reliquâ facie illi ſimilem.

C. Bauh. not. C.Bauh. phyt. Hydropiper 2. ſiue Perſicaria mitis: Eid. pin. Hydropiper 1. ſeu Perſicaria mitis maculoſa, & non maculoſa: Lapathum quorundam. Eid. phyt. Hydropiper 3. [4. pin.] ſiue Perſicaria minor: Pulicaria pumila, Tabern. *Cur ſeparat* hanc, quæ magnitudine tantùm differt?

Locus. Reperitur ſimilibus, & ſæpe iiſdem quibus Hydropiper locis, floretque eodem tempore.

Vires Sapore acris non eſt, ſed ſubacidum quippiam reſipit, quare frigido ſiccoque eſt temperamento. Ob id inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita. Podagricis vtilis habetur.

PERSICARIA ACRIS SIVE Hydropiper.

CAP. IX.

Deſcriptio.



Qui Perſicariã nobis deſcriptam nouerit, idem Hydropiper nouerit: *radix* perſimilis: *folia* Perſicæ, maculoſa & non maſculoſa: *flores* ſpicati, albi vel rubri: *ſemen* latiuſculum, nigricans: *Sapor* verò nõ, vt illi, acerbus & adſtringens, ſed Piperis inſtar acris, tum foliis, tum ſemine.

Dioſcoridi Hydropiper (ὑδροπέπερι, id eſt, aquaticum Piper, quod à loco & ſapore nomen habet) apud aquas maximè ſtagnantes lenitérve fluentes gignitur. Caulem edit geniculatum ac ſolidum, circa quem alarum ſunt concauitates, ac folia Menthæ ſimilia, ſed maiora, delicatiora, candidioráque, guſtu acria Piperis modo, citra tamen vllam odoris gratiam. Fructum verò gerit in ſurculis paruis prope folia erumpentem, & racematim cohęrentem, qui & ipſe acris eſt. Cæterùm, radicem habet paruam, nullius in medicina vſus.

Perſicaria fœmina triplex varietas, Trago. A Trago Perſicariæ fœminæ titulo pingitur: proque Primo Perſicariæ genere deſcribitur. Tres autem coloris florum ratione ſpecies conſtituit. Ait enim flores eſſe in quibuſdam ex roſeo rubicantes, alios colore Breſilici præditos, nonnullos candidos. Hanc autem plantam iure Piperitin vocari poſſe, ob inſignem ſuam acrimoniam, plus linguam vellicantem, quàm vel Piper, vel Aron: Dioſcoridem tamen pro Pipere aquatico deſcripſiſſe, & Latinos quoſdam Perſicariam, ob foliorum, quam cum Perſca arbore habent, ſimilitudinem, & Herbam S. Mariæ vocaſſe: Iac. Manlium, Sanguinem Chriſti: Auicennam lib.2.cap.748. Zinziber caninum. Eſſe autem hæc propria illius nomina, Perſicariam, Molybdenam, Maculatam & Plumbaginem. Germanos porrò Kaſſel & flöchkraut, id eſt, Pulicarem herbam, quòd pulices abigat, vocare: poſſe & Mückenkraut, id eſt, Muſcarum herbã appellari, quòd expellendis muſcis, vix quicquã efficacius reperias. Si quidem quęcunque in pecoribus vulnera vel vlcera huius ſucco oblita fuerint, ea ab iniuria muſcarum tuta maneant, etiam feruentiſſimâ Æſtate. Idem Tragus aliud Perſicariæ tradit genus, quod à priore diſtinguit ſolo ſapore, quem huic poſtremo non adeò acrem attribuit, vt linguam mordicet, ſed ſubacidum qualem Acetoſæ. Huius autem radicem per terram ſerpendo ſe propagantem, hortis & agris frumentariis, magnum ait afferre damnum. Eſſe verò quoſdam ſubdit qui alterum hoc Perſicariæ genus, in hortis & agris naſcens, Crateogonon & Theligonon velint. Qua de re Ruellium l.3.c.64. conſulendũ ſuadet: vbi is ab Hippocrate Polycriton, & à vulgo Gallorum Curaginem dici teſtatur. Sed tum Ruellius, tum Tragus ſatis intricatè tradere videntur hiſtoriam Perſicariarum, vt patet ex ſuperioribus, & potiſſimùm ſi quis vtriuſque capita legat. In Trago porrò figura vna ſuperflua eſt, ſi plantæ ſapore tantùm differunt.

Dodon. de frum. vnam eandemque imaginem pro Perſicaria & Hydropipere exhibet, aliter quàm in fol lat. Matthiolus eorum opinionem haud cenſet approbandam, qui putant Cratæogonon eſſe quandam Perſicariæ vocatę ſpeciem, quod Perſicaria nullis ferè notis Cratæogonum æmulari videatur: contrà quàm ſentiat Turnerus. *Dod. tur.*

Ceterùm, non deſunt qui hanc plantam germ. Pfauwenkraut & Pfauwenſtigel, h.e. Pauonũ ſpeculum, à maculis, quibus eſt notata, nominent. *Spec. pauon*

Malè autem à Theod. Dorſthenio Hydropiperi eſt appoſita icon Anagallidis aquaticæ, quam Beccapungam vocant: non placet etiam ab ipſo Piper montanum appellari.

Perſicaria 2. [1. phyt.] ſiue vrens, & Hydropiper, C. Bauh. pin. Perſicaria maſcula, Brunfelſ. tom. 2. rhapſ. 3. Perſicaria mas, Lon. Perſicariæ 1. genus, Trago & Tabern. Hydropiper, Fuſchſ. Ang. Dodon. Matth. Cordo in Dioſc. Lac. Caſt. Caſ. & Gerardo. Hydropiper Matthioli, H. Lugd. pag. 1038. Cratæogonon, Anguill. Perſicaria mordax, Thal. & Eur. Cordo, cui & Piperitis, Plinio Siliquaſtrum dicta. Hydropiperi, & Perſicaria hydropiper, Lob. Ic. pag. 315. Eid. in Obſ. p. 171. Perſicaria vrens, Hydropiper & Cratæogonum Cordi: germ. waſſer Pfeffer: belg. waterpeper: gall. *Culrage*: Angl. Karmirthe: It. *Pepe aquatico*: Hiſp. *Pimienta aquatica.* *Synon.* *Not. ling*

Loc. Tem Naſcitur locis paluſtribus, in foſſis & ſcrobibus, hybernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas. Iulio verò & Auguſto potiſſimùm floret.

Vires. vſus. Facultatem habet euidenter calidam & ſiccã: non tamen, Dodonæo teſte, vti Galenus affirmat, tam calidam quàm Piper. Vim autem habent folia, autore Dioſcoride, cum ſemine impoſita œdemata vetereſque duritias diſcutiendi, & ſub oculis

oculis sugillata emendandi. Siccata verò & tusa, sali & obsonijs pro pipere admiscentur.

COTYLEDON AQVATICA.

Cap. X.

Descriptio. FOlijs peltatis vncialibus rotundis, per marginem obiter incisis, inseritur in ipsum vmbilicum (vnde in oras radiatim nerui excurrunt) *pediculus* palmaris, tenellus, è coliculis & ramis, adeóque & ipsis perplexis capillaribus *radiculis* enatus, indidémque & ramulorum diuaricationibus vnciales pediculi exeunt, glomeratum sustinentes singuli *capitulum*, Ranunculi aquatici, flosculo præcedente non multùm absimili: sapor huic acriusculus Sisymbrij.

Synon. Lob. in Adu. Obs. p. 209. & Ic. p. 387. aquatica Cotyledon acris Septentrionalium, an Calitriche Plinij? Cordo in Diosc. Cotyledonis, quã Cimbalion Scitalion, Acetabulum & Vmbilicum veneris vocant, nomine, herba à quibusdam indicata, sed plurimùm ab Acetabuli descriptione differens. Dod. gall. Cotyledon aquatica, *Penninecruyt* Belgarum: Eid. in fol. lat. Cotyledon palustris.

An Turn. Cotyledon altera in palustribus nascens?

C. Bauh. phyt. Cotyledon 2 siue palustris: *Eid. pin.* Ranunculus palustris 4. siue Ranunculus aquaticus Cotyledonis folio, Ranuncul. aquat. vmbilicato folio. Col.

Locus & Tempus. Palustribus locis inuenitur, & præsertim humidioribus, & quæ frequentiùs hybernis mensibus rigantur. Iulio mense apud Belgas cum flore reperiri ait Dodonæus.

RANVNCVLVS AQVATILIS ALBVS. Tenuifolius.

Cap. XI.



Descript. VIolę aquaticæ, de qua pòst *ramos* habet, satis crassos, longos, inque minores ramulos subinde diuisos, per quos duorum generum promiscuè folijs conspiciuntur: alia enim capillaris tenuitatis confertissimis cirrhis perplexa, alia verò supra aquam Ranunculi *folijs* similia, lucida, maculis quibusdam nigris notata, satis crassa, subrotunda, in aliquot partes diuisa, sed non profundè: *flores* satis frequentes, explicante se capitulo folijs viridantibus obuoluto, apparent candidi, Violæ aquaticæ, vel Ranunculi, apicibus multis in tuberculum ranunculosum congestis, medium occupantibus: foliola octo obseruauimus in planta, ex qua facta nostra pictura.

Dodonæus inscribit Ranunculum aquatilem, vocátque etiam Polyanthemum aquatile, ac subdit, pharmacopæorum & herbariorum plerosque Hepatecam aquaticam & Hepaticam albam, perperam appellare.

Lapsus herbariorum. Ranunculus aquaticus Hepaticæ facie Lobelij in Obs. p. 491. & Ic. tom. 2. p. 35. Ranunculus fluuiatilis, Hepatica fluuiatilis, & Polyanthemũ aquatile Tabern. Ab H. Lugd. p. 1011. pingitur huius imago inscriptione Hepaticæ aquaticæ & palustris.

Synon. C. Bauhini. C. Bauh. phyt. Ranunculus 15. siue aquaticus folio integro & capillaceo. *Eid. pin.* Ranunculus palustris 5. siue Ranunc. aquaticus folio rotundo & capillaceo: Polyanthemum palust. aut aquaticum, Dod. gall. Ranunculus tertius, Gesner. hort. Ranuncul. aquatilis, Ger. Ranunculus in aquis nascens folio parùm scisso, Cæs. Hepatica palustris, Thal. De hoc ait: In nostro duplicia folia obseruantur, quæ sub aqua multifida, capillacea, quæ extra aquam rotunda & crenata.

In fossis aquas habentibus & lentè decurrentibus riuulis: nec non iuxta eorundem ripas, ac alijs locis humentibus gignitur. Aprili, Maio & subinde Iunio mensibus abundè & latè floret. Abunda in fluuij Necari glareosis, vbi aqua non profunda, inter Heidelbergam & *Neckergmundt*: vt & in alijs etiam aquis fluentibus, vt Mœno, & in Ducatus Burgundiæ, *Seine*.

Vires. Calida herba est Ranunculorum modo, non ita tamen vrens. Eius autem nullus medicus vsus est, nisi quod ab ignaris quibusdam, magno quidem errore, Hepaticæ albæ loco, medicamentis hepar refrigerantibus miscetur, teste Dodonæo, & Tabern.

RANVNCVLVS AQVATILIS OMNINO



Descriptio. IN hoc nulla *foliorum* differentia vt in Hepatica aquatica: siquidem omnia inter se similia, tenuibus illis duntaxat Hepaticæ folijs proxima, cęteroqui rami *flores* candidos, capitula acerosa continent.

Algæ genus. Tragus proprio Algę genere describit, Algámque primam facit, vocans germ. generali quidem vocabulo *Samkraut*. Iudicat autem & hanc sub Fuco marino Dioscoridis esse comprehensam, deráque egisse Theophrastum lib. 4 cap. 7. vbi inter cæteras aquaticas plantas vulgatissimas Gramini simile esse calamis & caulibus, asserit.

Pol. anth. tenuifol. Dod. gal. huius meminit nomine Polyanthemi omninò tenuifolij, siue latioribus folijs. An Gesn. col. [illegible] minimum folijs minimis multifidis vt in Coriul[illegible].

Ranunculus Chammæmeli folijs, rara herba & caustica, locis per ... ab ...?

Syn.C.B. C.Bauh.phyt. Millefolium 13. siue aquaticum Ranunculi capitulo. *Eid. pin.* Millefolium aquaticum 6. siue folijs Abrotani, Ranunculi flore & capitulo: Algat Tragi: Alga palustris & fluuiatilis, Gesn. coll. Millefolium maratriphyllon. 3. flore & semine Ranunculi aquatici Hepaticæ facie, Lobel. Icon. pag. 79. & Gerardi: Millefolium aquat. flore albo, Clus. hist. Millefolium tertium, *Oucisf achs*, *Wasserfiachs* Schvv. Fœniculum aquaticum, *Wasser fenchel*, Tabern. Ranunculus tricophyllon aquaticus medio luteus vel, Ranunc. aquat. fœniculaceus τριχόφυλλον, Colum.

Locus, & Tempus. Prope riuulos habitat: degit & interdum in ipsis ... etiam ad ripas fluminum: floret Aprili, Maio & Iunio mensibus.

Vires Tragus Algam suam naturâ frigidam ait, ideoque non intrò sumendam, sed podagricis & calidis ... foris ... adhibendam. Schvvenckf. contra hoc ... Millefolium esse causticæ facultatis & ... conoticon concludit. Verum autem melius iudicarit, & an ambo eandem plantam intellexerint, non abs re quæritur.

RANVNCVLO SIVE POLYANTHEMO aquatili albo, affine Millefolium maratriphyllon fluitans.

CAP. XII.



Descriptio. LOngissimis, in aliquot partes diuisis, teretibus, læuibus, inanibus flagellis ... rociduis, aquæ ... , cuius est alumna plantæ, imitatur: *folijs* ad geniculum Fœniculi, vel potiùs Peucedani, multò longioribus, & quàm Hepaticæ aquaticæ Dodonæi tenui folio, in pauciores partes diuisis: ex ijsdem etiam articulis surgũt pediculi concaui, quibus insident *flores* Ranunculi, lactei, quinque foliolis striatis constantes, apicibus in medio luteis: quibus succedunt *capitula* consimiliter Ranunculi, viridantia, echinata.

An Fœni cu. aquat. H. Lugd. An H Lugd. p. 1023. Fœniculus aquaticus? Hũc C.Bauh. ad Millefolium maratriphyllum palustre alterum Lobelij refert, dicens figuram eius esse imperfectam.

Fluitans abundat in fluuio Mompelgardensi *Alant* dicto, & in Dubi: floret Maio & Iunio.

RANVNCVLVS HEDERACEVS RIVVLOrum, sed extendens, atra macula notatus.

CAP. XIII.

Descript. EST *cauliculis* multis, humi iacentibus, & serpentibus, rotundis, *radiculas* exiles & prætenues, è nodulis quibusdã emittentibus, *folijs* multis, paruulis, Hederæ similibus: [quã mobrem Hederaceus cognominatur.] atra macula notatis, pediculis breuissimis, ad quorum exortum floris conceptus emergit, granulis tuberosus, oblongus: *flore* luteo, Ranũculis alijs simili. Sapore acer est feruidus.



Synon. H Lugd. p. 1031. Ranunculus hederaceus Dalechampij. C.Bauh phyt. Ranunculus 34. *Eid. pin.* Ranunc. palustris 3. siue Ranunc. aquaticus hederaceus luteus.

Locus. Nascitur in riuulis & fluentis fonticulorum, locis sabulosis & macris.

MILLEFOLIVM AQVATICVM, DICTVM Viola aquatica.

CAP. XIV.

Descript. VIolam aquaticam vocant aquarum amasiam plantam, cui *radices* longæ subinde obliquo actu se propagant sesqui palmares, è quibus orti *pediculi* trium quatuorve vnciarum, foliolorum pinnatim adnexis segmentis vncialibus, angustis: *caulis* rectus, inanis, striatus, geniculis aliquot per interualla nodosus, ad quorum vnumquodque quini, aut seni verticillatim nascuntur *flores* pulchri, maiusculi, Leucoijs similes quinquefolijs albis, apicibus in medio luteis, constantes, pediculis vncialibus & sescuncialibus hærentes. [Dod. odorati:] florem calycis vice obuallant foliola oblonga, viridia: ipsisque pediculis apposita folia aliquot longiora acuta radiata. Tota herba, autore Dodonæo, ante caulis prouentum, sub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur Abies: caulis verò vbi excreuerit vnà cum floribus superficiem superat, ac supra aquas eminet.

Matth. notatur. Myriophyllum alterum vocat Matth. in Diosc. & Epit. Camer. id non describens, sed Dioscoridi attribuens, quod tamen asserere nolim.

Dodon. in fol. lat. inscribit Violam aquaticam, vocans Belg. *vvater Violieren*, German. *vvasser Veiel*: Gall. verò *Gyroffless d'eau.* Testatur idem Matthiolum Myriophylli speciem facere, tametsi cum descriptione eius parum conuenire dicat. Nec enim caule esse ait singulari, nec radice vnicâ, quale Myriophyllon à Dioscoride describitur.

Synon. C.Bauh.phyt. Millefolium 12. seu Viola aquatica latiore folio: *Eid. pin.* Millefolium aquaticum 4. siue Viola aquatica caule nudo: an Potamogeton Castoris apud Pliniũ l. 26. c. 5. Schvvenckf. Millefolium palustre secundum: Myriophyllum alterum, Matth. Lac. & H. Lugd. Myriophyllon,

Cæs.

Cæs. Myriophyllum equisetifolium fluuiatile, Lob. in Adu. & Obs. p. 460. Stratiores fluuiatilis, Gesn. hort. Viola palustris, Gerar. Fœniculum aquaticum 2 Tabern. German. *Vvasserfenchel.*

Locus & Tempus. Aquarum residuis & riuulorum vadosis innascitur lubens: Alibi etiam, vt apud Belgas frequens in lacubus occurrit, & aquis stagnantibus, aut pigriùs fluentibus: prodit Iunio flores.

Vires. Et frigidam & siccam facultatem habere videtur Dodonæo.

Millefolium aquaticum, dictum Viola aquatica, secundum.

SVnt qui cum priore idem velint, ac illud folio latiore, hoc verò angustiore multò est.

Synonyma. Inscribitur à Lob. in Obs. belg p. 966. & Icon. Plant. 790. Myriophyllum equisetifolium palustre. A Dod. in fol lat. Violæ aquatilis altera Icon. Ab H. Lugd. Viola palustris.

Cas. Bauh phyt. Millefolium 13. seu Viola aquatica altera: Eid. pin. Millefolium aquaticum 5. siue equisetifolium caule nudo.

Millefolium pennatum aquaticum.

Descriptio. LOngis præditum est caulibus & fungosis, internodiis satis crebris interceptis, ad quorum nodos quinque aut plura folia circumposita tenerrima, pulcherrimè cristata, & plumas auium imitata: spicam Equiseti capitulo similem habet. C. Bauhin est in phyt. Millefolium 16. In pin Millefolium aquaticum 8. siue pennatum spicatum. Trago est Alga tertia, vel Alga Virgilij. An Myriophyllum vel Matarriphyllum palustre, Lobelio? An Millefolium aquat. Matthiolo? Millefol. palustre spicatum, Schvv.



Locus & Tempus. Obseruaui ego Geneuæ in lacustribus circa nosodochium: postea etiam inter Mompelgardum & pontem Vauiaucourt & Dubim, ac prope vrbem & præterea iuxta Beffordiam, florentem mense Maio. Alga. 3. Tragi nascitur in piscinis & stagnantibus aquis, humo limosa & forti. Iudicatur planta terreæ substantiæ & Saturnia planè.

MILLEFOLIVM AQVATICVM minus.

LAtè se fundentibus *scapis* præditum est, qui rotundi, virides, frequentibúsq; nodis intercepti sunt, è quibus tenues, capillaceásque fibras spargit, quibus telluri inhæret: superior scaporum pars palmum supra aquas eminet, quam ad singulos nodos quinæ tenuium paruísque foliolis præditorum foliorum alæ ambiunt, vix vnciam longæ, virides admodum quæ sensim circa scaporum summitatem minuuntur, sic vt in pyramidalem quasi formam scapi desinant, qui summe fastigiototidem *flosculos*, quot foliorum alas in singulis nodis ferunt, pusillos valdè, octonis candidis foliolis simul iunctis, nec sese explicantibus; præditos, qui deinde in quædam tubercula quatuor radiolos in capite habentia transeunt.



Clus. descriptio nis autori dicitur in pann. p. 711. & histor. Myriophyllon aquaticum minus. *C. Bauhin.* phyt. Millefoliū 11. siue aquaticū minus. Eid. pin. Millefolium aquaticum 3. siue flosculis ad foliorum nodos. Vulgare admodum est in Pannoniæ, Austriæ, vicinarúmque prouinciarum lacunis, secundùm riuos sitis, nec profundis. Flore & semine onustam conspiciebat author hanc plantam mense Iunio.

MILLEFOLIVM AQVATICVM flore luteo galericulato.

Descriptio. TEnuissimis filamentis totum est contextum, iísq; fere indigestis, appēsis hinc inde crebris emblematis orbicularibus, Lenticulam aquaticam æmulantibus: *caulis* tenuis, dodrantalis, nudus, in ramulos aliquot parte superiore diuisus, *flores* gerit luteos, maiusculos, cucullum referentes.

Synon. C. Bauhin. phyt. Millefolium 17. siue aquaticum lenticulatum luteum: Eid. pin. Millefolium aquat. 11. siue lēticulatum: Lenticularia, & Meon aquaticum, Gesn. coll. Millefolium aquat. flore luteo galericulato, Lobel. hist. Belg. p. 967. & Icon. p. 791. Fœniculum aquat. galericulatum, Tabern.

Vocaui autem (inquit C. Bauh.) lenticulatum, quia vesiculæ paruæ lenticulares, non tantùm vltimæ foliorum parti adhærent, sed infinitæ omnibus foliorum partibus subijciuntur, quod ta-

[illegible] figura Lobelii, qui solus pinxit, non propo-[illegible]

[illegible] seruauimus Geneuę in palustribus & in Mi-[illegible]felden. Vidimus [illegible] florentem mense Augusto & Septembri propè Beffordiam.

Millefolium aquaticum cornutum.

Descri-ptio. INnatat aquis *caulibus* donatum prælongis, fragilibus, in tenues ramos diductis, densè geniculatis, [illegible] singulos nodos circum[illegible] coronant radiata rigidula *folia* in fibras per [illegible] commune [illegible] rum ramosam diuisionem imitatas fissa, in extremis [illegible] molliora [illegible] geniculis adhærent, [illegible] *semina* [illegible]

Synon. C. B[illegible] In phyt. Millefol. 18. siue cornutum Io. Bauhini: [illegible] 9 [illegible] tum majus. Hic addit & Millefol. aquat. 10. siue cornutum minus, quod [illegible]

Locus. Abundat Mompelgardi in fossis [illegible] etiam Geneuæ circa Nosodochium in paludosis. Basileæ quoque in palustribus, licèt rarius, & quidem circa [illegible] inuenitur.

GRAMEN AQVÆ INNATANS
cum [illegible]

CAP. XVI.

Descri-ptio. AQuis in [illegible] longis [illegible] culmis, ad quorum genicula [illegible] *folia* bina aut terna palmaria, fili instar angusta, aliquando subdiuisa: per extrema culmorum, foliorum *pediculi* coëuntes veluti vtriculum efficiunt grano Auenæ magnitudine & forma simile pellicula obductum, in quo continetur aliquid mucamenti rugosi instar co-

hærens. Hanc gener Cherlerus in riuulis lacustribus quibusdam collectam Monspelio attulit.

An Fucus ferulaceus, Lobelio & Hist. Lugdunensi; An Algæ species 2. Lemn. occult.? An Phucus marinus folio fœniculi Anguillaræ?

TRICHOMANES AQVATICVM
Dalechampij.

CAP. XVII.

STutgardiæ anno 158[illegible] mense Ianuario itinere quo ad balneam ibatur, in fonte natantem, capillatam hanc plantam obseruare memini: quam tunc, quod doleo, non descripsi. Iac. Gargilli judicio, radix est Reginæ prati, qualem aliquando Basileæ in Byrsa ad radices annosę Salicis se reperisse refert. Locus.

Erat autem ea prorsus similis ei, quæ apud H. Lugdunensem p. 1023. Conferuæ trichodis siue Trichomanis aquatici titulo pingitur, sine descriptione. Dicitur hæc C. Bauhino in pin. Fucus siue Alga capillaceo folio 3. siue Alga fontalis trichodes.

LENS PALVSTRIS.

CAP. XVIII.

STagnantium aquarum incola Lenticula, iisdē innatat, totam superficiem densissimo foliorum, infernè nigricantium, supernè virentium, minutorum, orbiculatorum, Lentisq; modò compressorum, stipatu obtegens, quæ inter se capillamentis tenuissimis & albis arctè reuinciuntur: iisdémque ceu radicibus è limo adhærescente alimentum hauriunt. Descript.

Adrian. Spigelius in lentis palustris auersa parte, qua fundum spectat, radices esse apertissimas ait, quas mirum hactenus à nemine fuisse animaduersas. Radix.

Dodon in fol. lat. testatur Lentem lacustrem, caule, flore & fructu carere. Lens lacustris Dod.

Muscus autem hic Lenticulæ similis, vt ait Dioscorides, dicitur Græc. φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων, quòd folium sit Lenticulæ formâ: Latinis, vt Matth. Dod. gall. Anguill. (annotat hic in plurimis Italiæ locis, Anatinam dici) Cordo in Dioscor. Turn. Lac. Lob. in Obs. p. 648. & Ic. tom. 2. p. 249. H. Lugdn. p. 1014. & Gerardo, Lens palustris: Aliis, vt Trago, Cæs. & Tabern. Lenticula palustris: C. Bauh. in prod. & pin. Lenticula palustris 1. siue vulgaris: Brunf. & Thal. Lenticula aquæ, Pharmacopœis & officinis, quibus & Lenticularia seu Lenticularis: Lenticula, Lob. in Aduers. Muscus Dioscor. Etymon Synon.

Aduerſ. Sunt etiam qui Lentem lacuſtrem, Lentem aquaticam, ſeu aquatilem, & Lentem viperalem appellent, aliqui quóque Lentiginem & Muſcum paluſtrem.

Nomina linguarum. Vocatur deníque inter Dioſcoridis notha etiam φακὸς ἄγριος, hoc eſt, Lens ſilueſtris, ſeu agreſtis, ad differentiam ſc. Lenticulæ ſatiuæ, Epipteron [Epipetron, ab Ariſtotele lib. 2. de plant. appellari ait Geſn in cat.] Viperalis [Bipteralis Trago,] & Iceoſmigdonos.

Arab. vt Serapioni, *Tabaleb*, ſeu *Thaleb*. Germ. *Meer*, & *Waſſerlinſen*: Belg *Waterlinſen*. ſed frequentiùs, *Endengruen*, hoc eſt, Anatum herbam, quòd videlicet eam anates paſcantur. Gall. *Lentille de mer*, *Lentille d'eau*. Italic. *Lente di paludi*. Hiſpanicè, *Lenteja del lagoa*, & *Lenteias de agua* Angl. *Duyckmeat*, *Duckes meale*. Hung. *Bekalenche*, hoc eſt, Ranæ lens. Boh. *Rzaſu*, aut *Okrehky*.

Sunt qui putant Ipnum plantam Orchomeni lacû, à Theophraſto lib. 4. cap. 11. hiſt. propoſitam, Lentem paluſtrem eſſe, & ab ipſo, ſiue à Bœotis ſic nuncupatam, quòd fauillis è camino furnóve euolantibus ſimilis ſit: nam ἴπνος caminum furnúmve ſignificat, conjecturâ, vt aiunt, eò probabiliore, quòd nuſquam aliquam hujus Lenticulæ herbæ frequentiſſimæ notiſſimæque meminerit Theophraſtus.

Locus. In lacubus, & ſtagnis, aliíſque non decurrentibus aut fluentibus aquis, vt vbique foſſis, innatans & latè ſæpè ſuperficiem earum occupans reperitur. Hæc ſi (quod nonnunquam accidit) aquarum inundationibus à pigris aquis influentes transferatur, cùm littoribus inhæſerit, mirum in modum propagatur: nam ſobnatis quibuſdam capillamentis, quæ radicum vice eſſe videntur, ſeſe terræ alligat, atque ita adoleſcens tandem creſcit in plantam aquatico Siſymbrio haud abſimilem. Id quod naturæ operum indagator Dalechampius non ſine admiratione obſeruauit.

Vires & Vſus. Vis eſt ei authoribus Dioſcoride, Plinio, & Galeno refrigerans. Quare omnibus inflammationibus, ignibus ſacris, & podagris conuenit, tum per ſe, tum cum polenta impoſita. Agglutinat etiam in pueris hernias inteſtinorum. Magnifaciunt quidam, vt tradit Matthiolus, pumilæ hujuſce plantulæ ſtillatitiam aquam ad internas viſcerum inflāmationes, & ad peſtilentes febres. Quinetiam eandem præferunt ad oculorum ruborem & palpebrarum phlegmonas, & ad mammarum & teſticulorum collectiones antequam augeantur: nam illita non obſcurè fluentes humores repellit. Herba ipſa recens ex aquis allata, & fronti adhibita, capitis dolores mulcet, qui à calore prouenerint. Veſcuntur ea anates magnâ voluptate, vt etiam gallinæ cùm aquis exempta furfuribus permiſcetur.

LENS PALVSTRIS QVADRIFOLIA.

Deſcriptio. Fibroſis *radiculis* nititur ex craſſiore alia (licèt eâ tamen tenui) tranſuerſa demiſſis: vnde propagantur, *rami* multi, multifariam diuiſi, atque tum ex ijs, tum ex radicibus pediculi ad aquæ ſuperficiem pertingentes, quorum ſingulorũ extremis adhærent aquæ innatantia quaterna folia, triquetra, per extremum lata, angulis acutioribus ad pediculum coëuntibus, circa verò ramulorum diuaricationes pediculorúmque exortus numeroſa ſemuncialibus pediculis nixa cohærent grana nigra, dura, Lentibus majoribus paria.



Icones duæ, H. Lugd. Hujus plantæ Compilator, H. Lugdunenſis duas & picturas & deſcriptiones, diuerſis quidem capitibus, dedit. Earũ prior p. 1014. Lẽ natis Theophraſti inſcriptione: Altera p. 1015. Lẽtis paluſtris alteri[9] Matthioli titulo.

Lentis quadrifoliæ portionem pingit C. Bauh. in phyt. ſub Icone 7. In prod. eſt ei Lẽt. paluſtris 3. ſiue quadrifolia: In pin Lenticula paluſtris altera, Matth. Lac. & Caſt. app. An Lenticulæ alterum genus, Cæſalp?

Locus. In lacubus ſtagniſque agri Seguſiani limpidum aliquem riuulum excipientibus naſcitur. Copioſa quoque in Alſatiæ foſſis, via illâ quâ Argentorato ad domum & pontem vectigalis itur.

Vires & Vſus.

LENS PALVSTRIS PATAVINA.

Deſcriptio. AD vnam coſtam longiuſculam adnaſcuntur vtrínque in alæ modum, folia denſo agmine mutuò ſeſe plurimùm, tangentia, ex oblongo rotunda, ſemuncialia, ſuperiùs ſtigmatis notata, inferiùs muſco obducta.



Folia Cæſalp. ſunt rotunda, vnguis magnitudine, læ è virentia, conjugatim in ramulis digeſta, cruciformi figura, vt in Abiete: villi per totos ramulos deorſum ſpectantes, radicum vicem gerunt.

C. Bauhino ſub folijs ſubrotundis copioſę lenticulæ, aliquando ſingulæ, aliquando ternæ, & quaternæ, rugoſo pratenui cortice donatæ adhærent, quibus ſemen copioſiſſimum, minutiſſimum & flaueſcens includitur. Sapore aqueo conſtat.

C. Bauh. phyt. Lens paluſtris 5. Eid. prod. Lenticula paluſtris 4. (5. in pin.) ſiue latifolia punctata: in foſſis Patauinis aquis ſupernatans, & in Sileſia circa Vratiſlauiam. Piſis in Auxeti fluuio quaſi ſtagnante, qui aquas thermales ex monte

S. Iuliani recipit, fluitat, vnà cum aqua incedens, sed multis in locis interim quiescit, & tanquam exercitus castrametatus, idoneum locum ad quietem nacta.

Lenticula aquatica trisulca.

Descriptio. LEnticulæ palustris vulgò notæ ritu, aquæ stagnanti innatãs vitam penè fugientibus *fibrillis*, limum arripit alimentum suctu[illegible]is, quibus etiam inter se committuntur *folia*, non vulg[illegible] [illegible] [illegible] & fo[illegible] [illegible] folio-lo enim Lenti [illegible] part, pinnæ vtrinque foliaceæ transuer[illegible] [illegible] squamma-ta commissurâ [illegible] incumbunt, vt & trahentem leuiter sequantur, & ijs detractis tenuius redditum [illegible] [illegible], tota autem omnium trium cõnectio trisulca hederacei folij formã quodammodò exhibeat: at hujus connexus capillari petiolo transuersim incumbit folium veluti temerè projectum, nequaquam tamen solutum, licèt adhæsûs ratio oculos fallat.

Synonyma. Lob hist. belg & Ic. Plant. tom. 2. p. 36 Hederula aquatica & Trinitas aquatica quorundam: Belg. *Cleyn Water Veyl*: & sic etiam Gerardo Tab. Hederula palustris, *Wasser Epheu* v. C Bauh. pin. Lenticula palustris 3. siue Lenticula aquatica trisulca.

Locus. [illegible] in fossis aquæ innatat, Morsui ranæ permista. Eandem cum Nymphæa lutea & Millefolio aquatico cornuto alunt stagnantes aquæ [illegible] [illegible] rum aluei [illegible] hortum Montbelgarden [illegible] [illegible] ambiunt

ALSINE AQVIS INNATANS FOLIIS [illegible].

CAP. XIX.

Descriptio. LEnticulæ modo aquis innatat, longis, tenuibus, teretibus, [illegible] s coliculis, pedalib. & cubitalibus, [illegible] [illegible] [illegible]bus subinde abeuntibus, è quorum geniculis non tantùm demittũtur fibræ tenuissimæ & albidæ quibus radicatur, verùm etiã bina folia per geniculos oriuntur, Alsines, semunciam ferè longa, ex angustiore principio sensim parum dilatata: extrema autem ramulorum suprà aquam coronant folia multa, alia alijs imposita, latiora, radiatímque digesta, decrescentibus semper interioribus, inter ipsa verò stamina plerúmque bina appatent cum minimis capitulis luteis: inter longiora folia sub innatantibus ad singulos geniculos duo iti sunt stamina, prædictis similia, sed longiora, obseruaui etiam quatuor apices ex vno geniculo, verùm aderant quatuor folia. Illud penè omiseram, secundum longitudinem foliorum apparere neruos. Saporem nullum manifestum sentio in hac herba. An Alsine aquatica, H Lugd?

Synonyma. Stellaria aquatica Lob. Ic. p. 792. & Fœniculum aquaticum stellatum Tabern. C. Bauh. in pin. cui Millefolium aquat. 13.

Locus. Potentur in stagno ad fossas vrbis innatans vt et mensis Decembris principio: Mompelgardi in diuersis riuulis ex fontium scaturigine obortis.

Alsine aquatina surrectior.

Descriptio. RAdiculas agit fibrosas reptantes: quæ *coliculos*, surrigũt plures nõ fluctuãtes, vt eæ quę innatãs ducuntur, sed rectos, palmares aut sesquipalmares, pingues & succulentos, in duos ramulos diuisos, aliquando tres, vel quatuor. Ex quorum singulis geniculis bina oriuntur, *folia*, Alsines vulgaris, oblonga, saturè virentia, crassiuscula, interna quidem ad Cepæa folia accidentia: superna, Portulacæ magis æmula. Ad inferiorum verò geniculorum basin, tenues quoque fibræ, oblongæ deorsum vergunt. Ex geniculorum sinu alterutro tantùm, *flosculi* emicant aliquot candidi, exigui, & quorum partes vix Lynceus dignoscat, breui pediculo donati. Tota cæterùm plantula crassula est, sapore viscido, nec aliam manifestam qualitatem gustanti exhibente.

Locus & Tempus. In riuulis quibusdam Sundgouiæ Auri florentem legi, & in valle Grisbachiana ad fontes acidos.

ALOE SIVE AIZOON PALVSTRE.

CAP. XX.

Descriptio. FOlia habet Aloës herbæ similia, sed breuiora & minora, per ambitus, duris quibusdam breuibus aculeis spinosa: inter quæ *vaginæ*, quædam erumpunt, cancrorum forcipulis persimiles, quibus dehiscentibus, *flores* exeunt candidi, trium foliorum, Ranæ morsus persimiles, luteola exigua stamina in medio gerentes. Pro *radicibus*, fibræ longæ sunt, rotundæ, candidæ, crassioribus



crassiorib. lyratũ fidibus, aut longis lumbricis persimiles, quæ ab ipso folia promente, breui capite descendentes, aquæ fundum petunt, quem tamẽ rariùs assequuntur. Exeunt ab eodem & aliç obliquç fibræ, quib. vbi Ranæ morsus multiplicatur.

Synon. reliqua. C Bauh pin. Aloë 4. siue palustris: Planta foliis Aloës, quæ Stratiotes non est, Anguill. Stratiotes siue Militaris aizoides, Lob. in Adu. & Ic. p. 375. Stratiotes aquatica H. Lugd. pag. 1061.

Locus. Nam reperitur in stagnantium aquarum lacubus & fossis vel pigrè fluentibus, maxima foliorum parte vnà cum floribus aquas superante, reliquis ipsius stirpis partibus sub aquis conditis, vnde cognomentum inditum.

Temps. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.

Impostura. Cæterùm, fibras, quas pro radicibus habet, scelerati agyrtæ in aquæ plena phiala, quò majores appareant, mulierculis ostentatas impudenter mentiuntur vermes esse, quos medicamentis suis ex intestinis eduxerint, teste Dodonæo.

Vis. Facultatem habet refrigerandi & siccandi.

STRATIOTES ÆGYPTIA.

Cap. XXI.



Locus. PRopè Pelusiũ, nunc Damiatam vocatum, Ægypti ciuitatem, quam Nilus præterlabens largiùs inundat, & ad libitum irrigat, in fossis, aquâ dictis fluminis decurrente plenis, hæc herba copiosè prouenit,

Descriptio. aquæ Lenticulæ palustris modo supernatans, sine caule, folijs Cynoglossi, breuioribus, latioribus, densioribus, durioribus, hirsutioribúsque ac albidioribus, à quibus pro radicibus exigua ac rara quædam lanugo pendet. Quæ planta majori, Sedo est similis. Eam appellant Hayh. lem el m aout, quasi dixerint aquorum Sedum. Nullo odore est refertа, eo excepto, quẽ ab aqua accipit: sapore tamen adstringenti; ac sicco linguam ferit, non secus quàm Acacia facit.

Hanc plantam Alpinus & Guilandinus verum esse Stratiotem Antiquorum existimant, & verum loquuntur, nostro quidem judicio.

Stratiotem verò fluuiatilis cognomentum ex eo traxisse testatur Dioscorides, quòd in aquis nascatur, inque ijs supernatans, sine radice viuat; quamvis folium habeat Aizoo simile, at majus. Ægyptijs Tibus nuncupatur, Magis autem Æluri sanguis.

Plinius tradit eam in Ægypto tantùm nasci, quod non credendum, cùm Dioscorides indefinitè dicat aquis innatare. Celebratur, inquit lib. 24. c. 18. & à Græcis Stratiotes, sed ea in Ægypto tantùm, ex inundatione, Nili nascitur, herba Aizoo similis, ni majora haberet folia.

C. Bauh. nos. C. Bauh. pin. Lenticula palustris 6. siue Ægyptiaca, vel etiam Stratiotes aquatica folijs Sedo majore latioribus. *Cur ad* Lenticulam palustrem refert? Quæ Stratioti & dictæ Lenticulæ affinitas?

Vires & vsus. Folia refrigerant, & sanguinem qui defluit à renibus, pota sistunt: vulnera quæ inflammationem minantur, intumescere non sinunt: ignibus sacris & tumoribus illinuntur, Dioscor. & Plin. autoribus, *Plinius*, hæc paullò aliter: refrigerat mirè, vulnera sanat ex aceto illata. Item ignes sacros ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus pota cum thure masculo mirificè sistit. Stratiotes aquaticus, inquit *Galenus* 8. simpl. humida & frigida facultate est, terrestris verò nõ nihil habet adstrictionis: proinde sanè vulnera glutinare potest, & vlceribus esse vtilis. Sunt qui eo ad sanguinis eruptiones vtuntur, & ad fistulas. His addit *Alpinus*: Ægyptij ad eadem ipsa mala vtuntur, quibus Plantaginem conducere compertum est. Ex quo mulieres rusticæ, quas *Bedoni* vocant, ad sistendam sanguinis eruptionem ex vtero, atque aliis partibus, ejus decoctum, vel succum, vel puluerem per os quotidie ad drachmæ pondus sumunt. Rustici quoque ad vulnera sananda folijs contusis superpositis vtuntur, mirificéque ea sanant: cámque frigidam vsque ad primum gradum, & siccam supra secundum esse arbitrantur.

PLANTAGO AQVATICA.

Cap. XXII.



Descriptio. FOliorum multitudo cum caulis imo quod inuoluunt ad tenues vsque & numerosas radicum fibras turbinat⁹ cortus bulbi faciẽ aliquatenus mẽtitur: *caulis* autẽ striatus, angulosus, inanis, subruber, plerúmq; cubitalis, non rarò etiam procerior, alis indidẽ ortis in orbẽ coronatur, atq; hę rursũ in radiatos ex interuallis, *surculos* facessunt: quorũ extremis insident, *flosculi* dilutiori purpurâ pallescentes, simi-

briatis folijs tribus constantes, totidem toti flori subjectis foliolis minoribus viridantibus, herbacei colori staminulis senis è medio flosculo exeuntibus: *semina*, Milio vix majora, vtrinque compressa, margine sulcato, in trigonum, junctis lateribus, disposita, copiosa: *folia*, Plantaginis, longiora, acuminata, neruosa, glabra, sapore subacido prædita.

Matth. in Dioscoridem ait affirmare Ruellium, eique etiam subscribere Fuchsium, Plantaginem aquaticam, Alisma esse, vocarique à nonnullis Pastoralem fistulam, ac etiam Barbam syluanam, nullis tamen notis hanc Plantaginem cum Alismate conuenire. *Hallucinatur*, autem Matthiolus: Fuchsius enim hanc non recipit pro Alismate. Quod autem nonnulli Alismatis nomen ad Plantaginem aquaticam pertinere contendunt, nullam aliam rationem demonstrare possunt, quàm quòd Alisma ad loca aquosa prouenire dicatur, inquit Tragus. Qui licèt & ipsemet Plantaginem aquaticam vocarit, tamen inter Plantagines connumerandam haud censuit. quin & Gesn. de hort. impropriè Plantaginem dici testatur Et hinc in cat. & Alisma, & Damasonium appellauit.

Fistula pastoris. Rob. Stephano, Amato in Dioscor. Rhegino in exer. Brunschvveig. & Ruellio, i. eique Bacchanello in cons. Fistula pastoris & Plantago aquatica, vna eadémque est herba. Cæterùm hi omnes Alisma esse judicant, cúm que illis etiam Euric. Cordus, qui tamen vulgares herbarios Alineam corruptè vocare scribit, aliámque à Barba syluana aquaticam Plantaginem esse contendit.

Lonicerus contrà cum Durante tenet Barbam siluanam omninò eandem esse cum Plantagine aquatica, ejusdémque opinionis est quoque Pandectarius Moret. cap. 8. & Eucharius, qui Barbam siluanam etiam Centumnouiam aquaticam vocant.

Fistula pastoris perperam. Fistulæ postoris verbum à recentioribus perperam tribui Plantagini aquaticæ, vtpote putantibus Damasonium esse, concludit Cæsalpinus.

Quærit Lobel. etiam in Obs. num Plantago aquatica sit Limonium, aut potiùs Alisma siue Damasonium? Et respondet Anguillara epist. 14. nihil inueniri quod meliùs conueniat Limonio Plantagine aquatica. Concludit verò in Adu Lobelii. Græcis antiquis Mauritanis & Latinis fuisse incognitam.

Synon. Nostræ ætatis Herbarij, vt Brunfels. tom. 1. rhaps. 1. Trag. Matth. Fuchs. Dodon. Turn. Gesn. hort. Lob. in Obs. pag. 160. Cast. Thal. Schvvenckf. Cæsalp. H. Lugd. Tabern. [cui & Plantago palustris & Cochlearia palustris] & Gerardus, Plantaginem appellant aquaticam: Lob. in Adu. & Icon. p. 300. Plantaginem aquaticam folijs Betæ aut Plantaginis, flore Gallij albi: C. Bauh. phyt. & pin. Plantaginem aquaticam: 1. siue latifoliam, & Limonium Anguillaræ. Dubitat autem an Alisma siue Damasonium quæ Fistula pastoris dicitur Germanis, vt Cordo in Dioscor. & Lonicero, huc sit referendum. De hac nos inferiùs. Licèt autem omnes hi Plantaginem vocent, Plantagini tamen non admodum similis est: præter enim folium, nihil habet Plantaginis, quod tamen & ipsum Plantaginis folio non satis responder: nam longius, magis fastigiatum, & minùs neruosum est.

Nomina linguarum. Germanis dicitur, *Wesser Wegrich, froschvvegrich*, Plantago ranalis, *froschloffell, froschloffelkaut*, id est, Ranæ cochlear, *hirtenpfeill*, hoc est, Fistula pastoralis, & *Waydtsbart*: q. e. Barba syluana, vt Simon Ianuensis, Eustachius, & Pamphilus Herilacus de nat. aq. lib. 2. cap. 24. vocant. Belgis, *Water vvechbree, vvater vvegebre*: Gallis *Plantain d'eaue*, & *Plantain aquatique*: It. *Piantagine aquatica*: Angl. *vvater Plantaine.*

Locus & Tempus. Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in fossis juxta lacuum & riuulorum margines. Floret Iunio, Iulio & subinde Maio & Augusto, mensibus.

Vires & Vsus. Facultatem autem hæc Plantago frigidam videtur Dodonæo habere & siccam. Videtur nobis, si frigida ad tertium gradum, vt vult Euch. in calidiori vtero ad conceptionem facere posse. Schvvenckf. refrigerare & siccare quidem testatur, non tamen prorsus caloris expertem esse, sed aliquantulùm acrem abstergendi vim habere. Procidentiam curare, rubentem podagram, capitis dolorem à calida causa mulcere, cruento sputo, vrinæque mederi. Radices in vino decoctas, ijs qui calculo renum & vesicæ molestantur, solatio esse. Summum secretum & expertissimum quo subitò lac in mammillis consumatur, esse ait Timot. Rosslin, succum hujus Plantaginis illis applicatum.

Plantago aquatica humilis angustifolia.



Descriptio. Gracili nudóq; *caule* pedali & altiori prædita est, verticillatim circa medium, *pediculis* quadrantalib. & trientalibus ex geniculo ortis radiato, consimilitérq; alijs ejusmodi vmbellatim summum caulem coronantibus, quorum vnicuique *flos* insidet paruus, albus, è tribus caducis foliolis compositus, glomerato in parui echini modum capitulo relicto: *folia* ex radice sena, septenáve, junceo pediculo palmari & sesquipalmari nixa, angusta, acuminata, minora multò quàm Plantaginis angustifoliæ terrestris, glabra, tribus longis neruis distincta, grati odoris, saporis fatui: *radix* fibrosa majoris Plantaginis aquaticæ.

Synon. Lobel. Icon. pag. 300. Plantago aquatica humilis angustifolia & longifolia: Schvv. Plant. aquatica angustifolia humilis: Tabern. Ic. & hist. itemque Cæs. Plantago aquatica minor: Gerardo, Plantago aquatica humilis: C Bauh. phyt. & pin. Plantago aquatica 2. siue angustifolia. Dicitur ger *klein vvasser vvegrich*: Angl. *dvvarfe Plantain.* Huic congenerem facit Clusius suam Plantaginem aquaticam minimam, vel suum Plantaginis elegans genus.

Locus & Tempus. Monspelij propè fluminum ripas, floret Aprili & Maio. Reperitur & in Silesiæ vdis.

PLANTAGO

PLANTAGO ITALICA RYFFIO, AQVOSIS LOCIS PROVENIENS, QUÆ FISTULA PASTORIS MULTIS.

CAPVT XXIII.

Plantago Italica. Ryffio.

VErum hoc Alisma (si credere fas est) ex Italia afferri curauit, quòd in Germania non proueniret. Eius autem picturam dedit Ryffius in Dioſc.lib.3 cap. 144 nomine Plantaginis Italicæ, germ. *Welſch Wegrich*: *folio* Arnoglossi, sed angustiore, & semper in terram denulo: *caule* vnico sesquipedali, in cuius fastigio virid... ... .culū in caulem concoloris floris dehiscit: *radicibus* crebris, vt Ellebori nigri, tenuibus, acribus, pinguibus: *flore* tenui, in candido pallescente: aquosos amat situs.

Deſcriptio.

Fatetur C. Bauh. in phyt. se ignorare quid sit Alisma, siue Damasonium, vel etiam Fistula pastoris, Luniceri, Ryffij & Cordi in Dioſcor. lib.3. cap.169.

An Bifolium.

Nos verò inquirendum proponimus an Cordi Alisma, seu Herbariorum Almea, sit Bifolium maius, id quod aliqui volunt, vel Damasonium de quo in historia eius, lib.2.cap.107.

Brunfels. in Dioſc.lib 4.... exeg.... 2.pag 1... perhibet Alisma in aliquibus comm. pro Fistula pastoris interpretatum reperiri: in alijs pro aquatica vel palustri Plantagine. Euch. Roſslino Fistula pastoris, *birten pfeipff.*

Aliſma quid.

In Agricola ... ... quosdam, qui Alisma seu Damasonium Fistulam pastoris vocent, nullâ tamen ad hanc herbam comparatione, binis & nunquam pluribus folijs &c. Non iniustè autem Plantaginem aquaticam fore dicendam, si non Barba siluana hoc ei nomen præripuisset. Apparet autem ex his Eur. Cordi verbis, ex quo ea habuit Agricola, Fistulam pastoris, à Bifolio & Plantagine aquatica esse diuersam. Non tamen nobis constat, quæ si. Fistula pastoris Eur. Cordi & Brunfelsij, & an eadem cum Ryffij Plantagine Italica.

Fuchſ. notatur.

Quam denique plantam Fuchsius intelligat per Pastoralem fistulam, quam nonnulli Alisma seu Damasonium putant, quámque à Plantagine aquatica vulgari, & Bifolio, quod ei Ophrys dicitur, separat, nos latet.

DAMASONIVM STELLATVM, DALECH.

CAP. XXIV.

Deſcriptio.

HAbuimus à Dalechampio nomine Damasonij stellati hanc, quæ aquaticæ Plantaginis fibrosas *radiculas* in nodum collectas possidet, vnde palmaribus nixa pediculis *folia* exeunt, Plantaginis aquaticæ æmula, multò minora, & ad pediculi insertionem pinnata, interdum verò minimè: *coliculi* plures, alij triunciales, alij sesquipalmares, teretes, inanes, nodis ex longis interuallis articulati, è quorum geniculis, itque summo caulium fastigio, radiati in orbem exeunt pediculi vnciales, quorum vnicuique insidet quinûm seu ûmve radiorum stella pulcherrima, Aizoi illius peregrini Camerarij stellas æmulantia.

Synonyma

Lob Obſ.p.160. Alisma pusillum angustifoliū muricatum: Eid. Icon. p 301. Plantago aquatica minor altera: H. Lugd. p 1058. Damasonium stellatum: C. Bauh. pin. Plantago aquatica 3. siue stellata.

Humidis & aquosis locis gaudet. *Locus*

SAGITTA.

CAP. XXV.



Deſcriptio.

SAgittæ *radices* sunt multæ, albæ crassiusculæ, fungosæ, non sine capillaribus fibris, à quibus propagines nascuntur longissimæ, interdum bicubitales, junceæ tenuitatis, subter aquam serpentes, similes radicibus Lysimachiæ luteæ, Matth. comparat Plantagini aquaticæ: *folia* aquis innatant raræ formæ pulchræ alatæ sagittæ mucronem æmulantia, fuscis hic inde in superna parte maculis notata, quædam, vt Mompelgardi obseruauimus, ex primis in acumē non desinunt, sed rotundantur. In eorum porrò singulas alas longi, terni, aut quini nerui per longū porriguntur, obliquis à neruo in neruum venulis intercurrantibus, læuore Plantaginis aquaticæ, pediculo minimi digiti crassitudine, fungoso, striato, penè triangulo, duos aut tres cubitos longo, pro aquæ profunditate, in qua viuit. Folia sapore nonnihil subdulci & viscido, cum vestigijs obscuræ acrimoniæ: caules rectos duos aut tres emittit, non multò folijs altiores, rotundos ferè, striatos, crassos, fungosos, in quorum parte superiore plures flores exoriuntur, plerumque terni, caulem amplectentes, ex pediculis siue ramulis modò longiusculis, modò breuioribus, pulcherrimi, mediocriter magni, tribus foliolis albis constantes, vngue purpurascente notatis, *florum* Amygdalarum foliolis paulò minoribus, in medio apices multi, rubentes. Sub flora foliola tria, viridia. *Flores* excipiunt echinata capitula, subpurpurea Matth. magnitudinis penè fructuum Arbuti, vel Fragorum, ex aculeis veluti constantia, qui nihil aliud sunt quam *semina* lata, compressa, in acumen desinentia, vnguibus auium similia, tamen minutum ait Matth.

Cordo hist. Sagitta, siue Sagittalis: hic annotatum à Gesnero, esse Sagittam inter viuas [existimo legēdum inter vndas] quam Mago apud Plinium legendum inter vndas [quam Mago apud Plinium lib.21 cap.17. Pistanam dicit à Græcis vocari, quámque ab Idibus Maij vsque ad finem Octobris mensis decorticari, atque leni Sole siccari iubet.

Matth. in post.comm. vocat Sagittam Plinij, eius maiorem & minorem assignans speciem, vtramque copiosam in Bohemia, vbi Sagittam Herculis vocant. Dicitur Græcis πισάνα, Germ. *Pfeilkraut*, It. *Saetta*. Ait autem cognationis esse Plantaginis aquaticæ. Nos huc Sagittam minorem referimus.

Lob. in Adu. dicitur Sagitta minor. Huius tam

in Obſ.p. 161. quàm Icon. p. 301. duas exhibet figuras: priori titulus, Piſtana Magonis, ſiue ſagittaria aquatica Plinij: Alteri, Sagitta minor. *Mirum* autem eum exprimere locis iam allegatis, Sagittam ſuam in Adv. maiorem, per effigiem Sagittæ minoris Matthioli: vtræque enim imagines eam delineant, quæ acutioribus eſt foliis.

Synonyma. Dicitur hæc C.Bauh.pin. Sagitta aquatica 2. ſiue minor latifolia: Sagitta minor, Matth. Dod. Lob.in Adv. H. Lugd.pag. 1016. Caſt.& Tabern. Sagittaria minor, Lob. Ic. pag. 302. & Ger. Piſtana Plinij, Ang Germ. *klein Pfeilkraut.*

Locus & Tempus. Naſcitur in aquis cùm ſtagnantibus, tum decurrentibus, Floret Iulio & Auguſto. Ebroduni obuia eſt pluribus in locis, in Lacu & foſſis, atque piſcinis.

Temperam. Temperamento eſt frigido humidoque, & iiſdem cum Plantagine aquatica viribus pollet, dictatore Matthiolo. Id autem temperamentum & vires ſapor à nobis obſeruatus, præ ſe ferre non videtur. Matthiolus fortè non deguſtatâ, plantâ, nec factâ experientiâ hæc aſſerit.

Sagitta maior.



Deſcriptio. Minori peromnia ſimilis, ſed omnia maiora ſpectantur: verùm folia non vſque adeò acuminata habentur.

C.Bauh. pin. Sagitta aquatica 1. ſiue maior: Sagitta maior, Matth. Dod. Caſt. & Tabcr. Piſtana Magonis, ſiue Sagittaria aquatica Plinij, aut Sicebe fœmina, Lobel. in Adv. Phleos mas latifolia, H. Lugd. p. 1016. Barban ſyluana recentioribus, Cæſ. Sagittaria maior, Ger.

Sagitta E tym. Sagittam porrò, à foliorum forma tricuſpidi, ſupernè in vnam, infernè in duas deſinentium, nomen habere, non dubitandum. Phleum autem Thophraſti 4 hiſt. 9. & 11. eſſe volunt quidam: vbi tamen notandum apud Theophraſtum Phleum & Phleos differre: nam Phleum genere neutro, paluſtris planta: at Phleos & Stœbe 6. hiſt. 1. idem ſunt, & fortè Poterium erit. Plinius lib. 21. cap. 17. inter vluas, vt antè ex Geſnero traditum, Sagittam vocat, eamque Magonem, à Græcis Piſtanam dici referre prodit. Græcis itaque πιςάνα μεγάλη dicitur: Germ. *groſz Pfeilkraut*: Ital. *Saetta maggiore.*

Locus Naſcitur vt altera ſtagnantibus & decurrentibus aquis. Permultis quidem amnibus ac leniter labentibus in Italia, Gallia, Germania & Anglia: ſubter aquas è fundo vadoſo exit. Maio & Iunio in Anglia prope Oxonium, pone mœnia, in amœniſſimis illic reſidibus, & limpidiſſimis aquis: etiam Londini ad arcis regiæ vallum, & in Tameſis crepidinibus paludoſis.

Vires Paribus alteri viribus præſtat.

Sagitta minor anguſtifolia



Deſcriptio. Minori & hæc per omnia ſimilis, ſed omnia minora ſunt ei, foliaque anguſtiora multò, magiſque acuminata.

Synon. Tabern. & Ger. Sagitta minor anguſtifolia: C.Bauh.pin. Sagitta aquatica 3. ſiue minor anguſtifolia: H. Lugd. pag. 1016. Phleos mas ſiue Stœbe Theophraſti, anguſtifolia. Germani *klein ſpitzig Pfeilkraut* vocant.

ANAGALLIS AQVATICA, FLORE CÆruleo, foliolo rotundiore, minor.

Cap. XXVI.

Deſcriptio. Anagallis aquatica *folio* rotundiore minor, *radicibus* nititur albis, fibroſis, quas ex geniculis ſubinde demittit: caules rubentes, rotundi, fungoſi, in terram reclinati, quam vbi attigerint, fibris enatis radicantur denuò: *folia* ex aduerſo bina ſingulis geniculis, longiuſculis pediculis hærentia adnaſcuntur, pinguiuſcula, atro virentia, ad vncias duas longa, ſubrotunda, crenata: è quorum ſinu ramulus prodiens *flores* ſuſtinet ſpicatos, cæruleos, ex quatuor foliolis compoſitos, ſtriato vmbilico albo, apicibus dilutiſſimè cæruleis, ternis, ex calycibus, quos quaterna folia viridia componunt: *ſemen* capſulis ſuperuenientibus, didymis clauditur: ſapor plantę nullus manifeſtus.

Sium non eſt. Exiſtimarunt quidam hanc plantam Sium Dioſcoridis eſſe: ſed hallucinati ſunt: folia enim Oluſatri deſunt, & inodora ſunt.

Cepæa negatur. Putarunt tamen alij Cepæam eſſe. Et ſanè Dodonæus cum ea Anagallidem iſtam aquaticam conuenire poſſe arbitratur, ſi per ἀντίφρασιν, κηπαία, id eſt, horrenſis dicatur. Quod ſi verò idcircò κηπαία, quòd vel ſolùm, vel vtplurimùm in hortis naſcatur, nominata ſit: parum ei Anagallis hæc Cepææ reſpondere videtur, vt quę nuſquam minùs quam in hortis naſcatur: natura ſua in totum ſilueſtris, aquoſa requirens loca, pereniterque rigari poſtulans.

Plantæ huius in aqua naſcentis verū nomen ſe ignorare fatentur Monachi in Meſ. diſt. 1. cenſ. 5. vbi à quibuſdam Lauer falsò appellari ſcribunt, quanquam alij etiam falsò Creſcionem vocare non deſinant.

Synon. Sion Brunfelſ. tō 3. rhapſ. 84. Sion nō odoratū primū, Trago: *Sium*, Eur. Cordo, Theoph. Golio in Onō. Lonic. & Fuchſ. hiſt. Sij alterū genus, Eid. ic. Sium non odoratum, recentiorum quorundam, Geſn. hort. Sium ſiue Lauer commune, non reſpondens Dioſcoridis deſcriptioni, Anguill.

Cepæa,

Cepæa, Dod.gall.& Turnero. Anagallis aquatica, Dod. de frum.& in fol.lat. Lob. Obs.p.248. Ic.p.466. Gesner. coll. Toxiti in Onom. philos. Harch. Thal. Hort. Lus. H. Lugd. Lon. Cæs. Colum. & Ponæ in Baldo: Anagal. aquat. 1. Schvvenckf. Anagall. qu. minor 1. Tabern. Anagall. aqu. siue Becabunga Lob. in Adu. Anagalidis tertium genus palustre. Ryffio in Dioscor. Anagall. aq. 2. siue minor folio subrotundo, Cas. Bauh. pin.

Nomina linguarum. Græcis ἀνάγαλλις ἔνυδρος: Germ. *Bachpungen, vvasserpungen*: Belgis *vvaterpunghen & Beekpunghen*: Gallis *Berle* nominatur, vnde & Berula latinè dicitur. Marcellus tamen Berulam dici refert, quam Græci καρδαμίνην vocant. Italis & præsertim Hetruscis: *Gorgolestro.*

Locus. Et hæc in residibus exit aquis,& circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines. Iunio, Iulio, ac Augusto, flores, seménque profert.

ANAGALIS AQVATICA, FOLIO rotundiore maior.

Descript. ANagallis hæc aquatica est iam dictæ omni-..ò similis, nisi quòd *caulibus, folijs* (quæ vbi maxima, trientem longa sunt, & sextantem lata) & *floribus* maior est, ac latiù, diffusa.

Synon. Berula, siue Anagallis aquatica, Taber. Anagallis aqu. folio maximo, Thal. Anagallis siue Beccabunga, Ger. Anagallis aquatica 1. siue maior folio subrotundo. C.Bauh. pin. Anagallis aquatica maior rotundifolia, Hort. Lus. *Pfundue.*

ANAGALLIS AQVATICA FLORE CÆruleo, folio oblongo, maior.

Descriptio. ILlis similis & hæc *radicibus* fibrosis ex articulis caulium hærens. Verùm *caules* recti, angulosi, crassi, caui, cubitales,& maiores, infernè rubentes: *folia* bina opposita, sine pediculis caulem amplexa, longiora quàm iam dictæ Anagallidis, palmi longitudine, latudine vnciali & sescúciali circiter crenata, sapore nullo insigni: caulis in ramulos finditur ex foliorũ alis ortos: *flores* spicati, crescendi modo, figuráq; præ lictæ Anagallidis similes, calyculis & capsulis didymis itidem respondentibus.



Pro hac habemus iconem Fuchsianam ex empritijs: folia tamen sunt longiora & angustiora huius plantæ.

Tabern. Berula maior: Anagallis aquatica, Gerardo: maior Gesn. coll. Anagall. aquatica 3. siue maior folio oblongo, C.Bauh. pin.

ANAGALLIS AQVATICA FLORE purpurascente, folio oblongo minor.

Descriptio. ET hæc Anagallis proximè dictæ *foliorum, florúmque* formâ similis: verùm *caule* rotundo, floribúsque purpurascentibus,& crescendi modo nonnihil differt. Non enim in caules ita brachiatur, neque radicibus tam latè propagatur.

Synon. Anagallis aquatica minor, Ger. secunda, Tabern. Anagallis aquatica 4. siue minor folio oblongo, C.Bauh. pin.

Locus. Omnes passim in locis vliginosis ac scaturiginibus.

Vires. & Vsus. *Tumores.* Cum acero & butyro tosta Anagallis aquatica ac calida imposita, & subinde renouata, tumoribus quibusvis & sacris ignibus prodest: apud veterinarios in magno est vsu: eâ námque in discutiendis tumoribus & sananda equorum scabie, aliísque id genus affectibus curandis vtuntur, teste Trago. Lobelius Anagallidum vires imitari dixit, totam gustu acriore Nasturtij, odore non ingrato. Sed & Dodonæo qualitatem ac temperiem Anagallis aquatica calidam habet & siccam, Nasturtio aquatico similem, remissiorem tamen: editur etiam vt illud. & ad Germaniæ maritimæ σκελότυρβην malum, quod Scorbutum nuncupant, vtilis quoque, eodem quo Nasturtium aquatile sumptum modo. Facultate tamen ac viribus minùs potens.

ANAGALLIS AQVATICA Angustifolia.

Descriptio. GEniculatim incedunt paruæ *radices*, demissis fibris ad iuncturas ortis firmatæ: *caules* cubitales, simplices, interdum in longos ramos propagati, ad quorum singulos nodos bina nascuntur ex aduerso sita *folia* trium quatuórve vnciarum longitudine, latitudine culmi, acuminata, nervo vnico per longum donata, è quorum sinu *caulis* summitaté versus, *pedicelli* palmo lógiores, tortiles pluribus cuncti propaginibus enascuntur, *floribus* onusti paruis, sequentibus semper didymis capsellis compressis, è fissura stamen tenue nititur.



C.Bauh. pin. Anagallis aquatica 8. siue angustifolia scutellata.

In aquosis Heluetiæ, vt Tiguri prope felium lacum, prouenit, & Mompelgardi versus pagum Sochaut iuxta riuulos. Sic & in paludosis & fossulis Lusatiæ, etiámque circa Francofurtum ad Oderam, & Viennam reperitur.

SAMOLVS VALERANDI.

Descriptio. PRo *radicibus* fibras habet capillares, albas *caulem* verò cubito altiorem, *folijs* alternatis:



vestitam, vnâ á vnam aut alteram longè vo- ctâ attoribus, ex oblonga per extremum subrotundis, glabris, neutiquam in margine incisis, crassis, pediculo nunc longiore, nunc breuiore, semper intercalulo: caulis superius in ramos crebros finditur, atq; hactenùs in alios minores, in quibus flosculi parui, Anagallidis aquaticæ esse i colore albo prædiri.

Synon. Valerando Samolus Plinij quorundam. Lob. Obs. pag. 10. Anagallis aquatica altera, fortè Sion non odoratum alterum Tragi folio Pulegij vegetalis: Eid. Ic. pag. 467. Anagallis aquatica tertia. Frustra dubitat Lobelius de hac planta an sit Sium non odoratum Tragi secundum: nec enim quicquam commune demonstrari potest.

Lobel. not.

C. Bauh. prod. Anagallis aquatica e siue folio rotundo non crenato: Anagal. aq. altera Lobelij, H Lugd. p.

Galand. modò Alisma, modò Cochleariam nominauit.

Locus & Tempus. In aquosis Istriæ florentem vidi mense Iulio.

HYSSOPIFOLIA AQVATICA.

Cap. XXVIII.

Descriptio. *Caules* multi, dodrantales, vel etiam longiores, striati, virides, foliis amicti alternatim positis, Hyssopi, aliquandò breuioribus, breuis vitæ, neruo vnico secundùm longitudinem distinctis, sapore nullo manifesto, è quorum sinu ab imo ferè ad summum vsque cacumen *flos* vnus, vel duo longiusculi, cærulei, sex foliolis striatis constantes, è calyculo viridi, cauli adnato, succedunt pro flosculorum numero *siliquæ* longæ, teretes, membranulâ viridante inuolutæ, quâ detractâ calyculum propriè constituens tunica fusca *semen* continet copiosum, minutum: *radix* breuis, fibrosa. An Trago, Polygonum minus, Polygoni genus alterum.

Cordo in Obs. silua *Grase Poley*, herba Polygoni masculæ, non humi prostrata, sed erecta: Camer. hort. Hyssopoides Io. Thalij. Gesn. coll. & Casp. Bauh. apud Matthiolum, Gratiola minor Eid. phyt. Hyssopifolia Io. Bauhini, Anagallis aquatica Monspeliensium. Item prod. Hyssopus 13 siue Hyssopus 13. siue Hyssopifolia minor latioribus foliis, floribus cæruleis, rarissimè albis, minoribus: at ex Hispania floribus oblongis, saturatioris cærulei coloris.



Locus & Tempus. Florentem reperi mense Augusto, locis humidis circa *Bockkochen* & *Falken Wiler* in Alsatia. In Patauinis paludibus etiam occurrit.

Hyssopifolia minor, vel potiùs Thymifolia maritima.



Descript. Simplice lignosa contorta *radicula* nititur, caulem tollens palmarem, aliàs dodrante altiorem in ramos diductum, per quos crebra *folia*, Camphoratæ, sursum vergentia: ex quorum angulorum sinu ab imo ad summum vsque cristatæ *siliquæ* perexiguæ rubentes Hyssopifoliæ majoris, *semine* refertæ, minuto, ex albo flauescente: *flos* vt alterius, minor, qui vix facilè discerni possit.

Locus. In vineis maritimis & ad vinearum margines prope Gramontium in agro Monspeliensi collegit I. Henric. Cherlerus.

FINIS LIBRI TRIGESIMI OCTAVI.

HISTORIAE



HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXIX.

DE PLANTIS MARINIS.

Complesse poterant miraculum Tellus eiusq; e prioribus voluminibus recensitæ diuitiæ, totque genera plantarum, vtilitatibus hominum, aut voluptatibus genitæ. Sed quantò plura? quantò difficiliora, mirabilioráque inuentu? Nec maria quidem, & immane illud pelagus medicinis carent, opifice natura ne in illis quidem cessante, & per vndas fluctusque ac reciprocos æstus, rapidosque cursus indefessas vires suas ostendente, nec vspiam miraculo maiore, si verum fateri volumus: quæ ipsa est D. O. M. inæstimabilis benignitas atque potentia. Ergo vt omnem insumamus operam, neque vllum fastidii periculum vrsisse ostendamus, quando ita decretum est, ita continuatum, marina quoque & profundi Oceani dotes, quantum humanitus fieri poterit hoc tempore, indagabimus, ipsum adeò pelagus prouocantes: vt videat posteritas nos & curæ rerum, & copiæ diuitiarum naturalium nullo posthabito periculo institisse.

DE ALGA, FVGO, BRYO, SIVE MVSCO Veterum sententiæ.

CAPVT I.

Theophr. Algæ genera quinque.



THEOPHRASTVS 4 hist. c. 7. clarè & diffusè quinq; Fuci marini genera assignat, Zostera siue Prasson: capillaceū, siue fœniculaceum: Tinctorium, spongiatorium, siue Pelagicum: Gramineū & Lactucaceum.

Diosc. Fuci marini genera tria.

Dioscorides verò tria genera ponit. Fucus marinus, inquit, nascitur partim latus (πλατὺ:) partim oblongus (ὑπόμηκες: Orib. ἐπιμήκης) & puniceus [φοινίσσον.] partim albus, qui in Creta ad terram nascitur, valdè floridus & non putrescens. *Refrigerandi* vim (ψυκτικὴν Orib. στυπτικὴν, astringentem) habent omnes, in cataplasmatis ad podagras & inflammationes efficaciter vtilē: verùm iis adhuc humentibus vti conuenit, priusquam exarescant. Nicander puniceum asserit aduersus serpentes valere: idipsumque est, quo existimauere nonnulli colorem suum mentiri mulieres: cùm tamen radicula sit eiusdem nominis, qua sese fucant. Idem Dioscorides scribit Muscum marinum (βρύον θαλάσσιον) in saxis testisque ad mare nasci, capillaceum, gracilem, sine caule, valdè adstringentis gustus: ad inflammationes & podagras, quas refrigerare opus est, efficacem.

Vires

Plin.

Plinius indistinctè & inconstanter Fuci marini genera tradidit. Tria autem genera eius facit: latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta vestes tinguntur, omnia eiusdem vsus. Bryon, addit lib. 27. cap. 8. marina herba sine dubitatione est, Lactucæ foliis similis, rugosa, veluti contracta, sine caule, ab ima (vna, Theoph.) radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè, testisque terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandique vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare (Hæc Plinius ex capite Diosc. de musco marino, quo tantùm agitur de Alga fœniculacea, vulgò Corallina, non autem de hac Lactucea, Dal.) opus est. Libro porrò 32. c. 6. scribit Algā maris theriacen esse, Nicandrū tradere. Laudatissimam, quæ in Creta insula iuxta terram in petris nascitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligantē, vt elui postea nō possit. E vino autem iubet eam dari. Et hæc Plinius, qui apertè Phycos thalassion, h.e. Phucum siue Fucum marinum, Algam vertit, licèt rursus in alia lingua nomen habere negarit, modò herbam vocando modò fruticem. Adde quod βρύον, i. e. Muscum & φῦκος confundit, vt id clarè ex iam dictis paret.

Fuci marini genera tria.

Bryon herba marina.

Facit Plinius, inquit Cornarius, herbam & fruticem ex Musco, ipsíque Lactucæ folia attribuit;

quum Dioſcorides piloſum dicat pro folijs, h.e. τριχώδες, quod fortaſſis Plinius θριδακώδες legit, & Lactucæ folio reddidit. Quod verò Dioſcorides ait, podagras, quæ adſtrictione opus habet, i. e. τὰς σύφεως δεομένας, fortaſſis ψύξεως legendum, pro σύψεως, etiamſi vtraque lectio recte habeat. Nam & Galenus Muſcum marinum ex terrea & aquoſa eſſentia, vtriſque frigidis, compoſitum eſſe dicit, & in guſtu adſtringere, & omnia calida impoſitū manifeſtè refrigerare, ipſiſq; prodeſſe.

Nomina linguar. Alga, quod nomen plantis ferè omnibus, marinis commune eſt, vocatur græcè ab Had. Iunio φύκος θαλάττιον vel θαλάσσιον & λιμναῖον: Lat. *Alga* & *Vlua*: hanc ait ſtagnorum eſſe: illam maris: & Fucus marinus: Germ. *Meergras*: Belg *Wier*: Gall. *Vray ou Vrac* (in Oceano Normanico, *Bray*, aut, *Brac*, à voce græca βρύον.) *fueillet de mer*, *Coralline*: It. *Aliga*: Hiſp. *Las ouas del mar: Oua, oyerua de la mar.*

Poetæ cognominant Algam marinam, inutilem, mollem, viridem, fluctuicolorem, littoream humidam, tortilem, tenuem, putrem, & vilem: hinc vilior Alga.

ALGA ANGVSTIFOLIA VITRIARIOriorum.

Cap. II.



Deſcriptio. *Folia* longiſſima, cubitalia, & longiora, plana, læuia, mollia fragilia, modò alba, modò rubra, vel atrouirentia, ligulas aſtrictorias æmulantia, ex iis quædam ſūt latiora, alia anguſtiora: hærent ſubſtantiæ cuidam lignoſæ, nigræ, vmbelliferarum plantarum inſtar comoſæ, capillamentis cinereis, quæ in fibras fatiſcentia folia vetera & decidua relinquerunt. Exiſtimamus deſcriptam plantam, traditam eſſe à Plinio lib 32. c. 6. nomine Algæ: à Dioſcoride verò titulo Phyci marini.

Matthiol in Dioſcor. huius meminit eadem vocando Algam vulgarem Venetorum: Negare autem videtur eſſe Fucum marinum Antiquorum. Lacunæ in Dioſcor lib. 4. cap. 94. dicitur Alga marina & *Ouas maridas* Hiſpanorum: Eid. l. 4. cap. 101. Alga vel Phucus marinus ſecundus Dioſcoridis, quo Venetiis inuoluuntur vitra & Romam deferuntur.

Fucus mar. alter. Dod. Dodó. in fol. lat. inſcribit Fucū marinū alterum, Fuci marini proximum ſiue ſecundū genus Dioſcoridis, ſublongius ac rubēs. *Amat.* contra negat Algam marinā, quâ apud Muranū Venetiis vitrea vaſa parātur, eſſe Phycos thalaſſiū veterū genuinū.

De noſtra Alga vitriariorum anguſtifolia hæc Rob. Conſtantinus apud Amatum: Phycus ſiue Fucus marinus qui etiam Latinorum eſt Alga, vocatur in Oceano Northmanico *Vray* aut *Vrac*, [*Bray* aut *Brac*, H. Lugd.] à vocè græca βρύον. Nam Bryon & Alga alterum pro altero, vſurpat etiam Plinius. *Tria* autem Phyci genera exiſtunt: vnum folio eſt Caricis, i. e. Graminis, ſed æquabiliter lato ac molliore, nec mucronato, nihilque penè differt ab Vlua paluſtri, niſi colore, quem Vlua habet praſium, Alga verò ſubuiridem tendentem ad ruffum, quem planè inducit in mari cum vel diu euulſum atque inueteratum, vel cum in aere exaruit. Pollicari menſura latiorem non vidi, aut vlna vna longiorem. Stirps in noſtro mari nondum viſa eſt. Folia tantùm vndis innatant figura ligulæ longioris, aut teniæ vittatæ in corollis lemniſcatis. Hæc Algula eſt cui Dioſcoride in odore Corallia comparat, de qua etiam Nicander ait, βρύα λεπτὰ πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. Qui etiam ſcitè admodum in Alexiph. protulit, φυκιόεντας ἀγμούς: Algoſas vias exponeret Plinius, i. e littora. Nam vt etiam Virgilius canit,

Scopulis illiſa refunditur Alga.

Fœnum marinum. Quod fit præſertim cum tempeſtuoſū eſt, & ſæuit mare. Tunc abundanter littoribus eiectam & diſperſam ruſtici Aeſtate, vt Fœniſeces [Fœnum nam hoc marinum eſt] raſtellis accumulant, & in campo expoſitam furcillis verſant quoad pereſcat. *Phyci ſiue Algæ alterum* genus eſt latifolium, folio quidem Atizæ, ſed minimè acuminato, verùm latitudine æquabili, & vndique ſui ſimili, quales phylyræ: ſplenium enim longiuſculum, aut faſciolam explicatam diceres cum vndis ſupernatat. Hoc genus eſt quod deſcribit Plin. l. 13. c. vltimo, folio lato, colore viridi: congruitque optimè quod quidam ait, Praſon & Zoſtera vocaſſe. Sed mihi videntur *herbæ* folia, quæ *frutices* eſſe ait. Ruteſcunt arida & complicantur, reuireſcunt tamen aquæ impoſita, & ſubito ſe explicant, ac diffundunt, vt accitus viveſcere imaginetur, qui nunquam ipſa viderit. Plin. not.

Alga Cæſalp. Cæſalp. Alga in vadis limoſis naſcitur profundioribúſque: expellitur autem ad littus cum fluxu: radices fert digiti craſſitudine, geniculatas, nigras, humi repentes ramoſas: quæ in multas velut ſpicas deſinant, pilis ſc. candidis, ſingulos geniculos circumueſtientibus, ſimilitudine Spicæ Nardi: folia Typhæ paluſtris, graciliora tamen, molliorăque, initio virentia: dein cum exſiccantur, albeſcunt. Videtur Dioſcorides Gnaphalion appellaſſe: item Galenus & Plinius. Theophraſtus Phycon, &, vt Theod. vertit, Algā, quod Praſon, i. e. Porrū vocant quidam, alii Cingulum, cuius radices Cæpis gethyis comparātur. Spicæ enim huiuſmodi cæpas referant, quas vulgo Maligias vocant. Gnaphalium. Dioſc.

Algacum dicta. Imperatus Algæ, plantæ marinæ folia adſcribit, primo ortu iuncta, acuta. Algæ autem nomen obtinuiſſe ſcribit, primo ortu iuncta, acuta. Algæ autem nomen obtinuiſſe ſcribit ab effectu, quem in ligat n præſtat. Et hinc quoque Batauis & Zelandis à foliorum ſimilitudine *Nebelen* dicitur, quaſi dicas ligulas aſtrictorias.

H. Lugd. icones duæ. Ab H. Lugd. pag. 373 huius plantæ duæ figuræ proponuntur: *Prior* inſcribitur, Fucus ſiue Alga marina graminea: Altera, Fucus, ſeu Alga marina Lobelii. Hæc vocatur etiam Fœnum marinum & Palea marina Monſpelienſium: item Algula Dioſcoridis, & βρύα λεπτὰ Nicandri. Palea marina.

Synon. C. Bauh. C. Bauh. pin. Fucus, ſiue Alga anguſtifolia ſiue vitrariorum: Fucus marinus primus, Anguill. Fucus marinus, Lac. altera, Dod. Alga,

Cæſ.

Cæſ.& Imper. marina, Lob.ic.p.284. tom.2: & in Adu.app.

Locus. Toto tractu mediterraneo ad aquas Marianas Adriatici & Occidui maris vniuerſi penè littoribus nihil vilius & frequentius fluctuante Alg.

Vires & vſus. Lacuna ait eſſe inſigne remedium & venenum lethale cimicum & pulicum, aduerſus eos Romæ expertum. Algam, eo quo Rob. Conſtantinus dixit modo, probè ſiccatam pecorum & boum hybernæ ſtabulationi reſeruant. Ex eóq; qui hinc conficitur fimo, agros nimia defrugatione emaciatos & exinanitos ſtercorant, læto ſegetum prouentu: tametſi Alga ipſa per ſe, acut eſt è mari aducta, pro pinguiſſimo lętamine ſit, non ſecus atque marga. Alium etiam vſum pręſtat hæc Algula tenuioris fortunæ hominibus: eâ enim ſiccata, tomenti loco ſuas culcitras infarciunt. Quæ olim conſimiliter ipſius cognita commoditas in farciendis centonibus, viridiſque in caſtris, locum habuit, id quod etiam ex Vitruuio lib.10.c.2. intelligitur.

ALGÆ POMVM MONSPEL. CAP. III.

Deſcriptio. Pilæ palmariæ ſimile eſt quod vocabant Monſpelij Pomum Algæ, pilâ Modò maius, modò minus: turget & plenum eſt aquâ, coloris ſpongiæ, vel Fungorum Iuglandium, qui in ſicco in album mutatur. Comprimitur etiam instar orbis, habétque vmbilicum, & iuxta illum nonnunquam pilos ſimiles Algæ pilis.

An Algæ fructus? Sitne Algæ fructus, vt quidam volunt, non aſſero. Iuxta mare mediterraneum Narbonenſe collegimus, cum Alga reiectum. Huius iconem in præcedenti tabella expreſſimus.

Nomina linguarum. Bursa marina Caſ. Cæſalp. vocat Burſam marinam, pilam rotundam, intus concauam, ex muſcoſa ſubſtantia conſtantem, ſc. capillari, colore viridi, relicto oſtiolo rotundo, quà lapidibus adhæret nigro quodam petiolo pendentem: cùm extrahitur ex aqua, ob velleris mollitiem conſidet: ſiccatâ autem ſalſugo quædam tenuis & alba effloreſcit, mordaci guſtu. Hanc inter Alcyonia reponendam putat, & Alcyonium quartum Dioſcoridis eſſe ſuſpicatur. C. Bauhin. pin. dicitur Alcyonium 12. ſiue Burſa marina Cæſalpini.

PILA SIVE SPHÆRA MARINA. CAPVT IV.



Deſcriptio. Sphæra marina rotunda eſt inſtar pilę luſoriæ, minor, ac etiam maior, penè pugnum æquans: conſtátque pilis, capilliſve tenuibus & paleis, quales in Alga vitrariorum cernuntur, coloris refuſcentis. Iconem proponimus ex iis, quas ſculptas emimus. Cuius autem plantæ ſit, nos latet.

Clariſſ. & ingenioſiſſ. Felix Platerus exiſtimabat eſſe Pilam marinam, cuius meminit Galenus de comp. med. lib.1. cap.2. in fine, & Ariſt. lib.9. Sed hæc opinio non placet Lacunæ.

Error. Pilam marinam [σφαῖραν θαλασσίαν] appellatam Halcyonii genere eſſe aſſerit Cornarius, et in ſ σπόγγον pro voce σφαῖρας legendum eſſe, aliquando cum ratione, non temerè putauerit.

Eos verò meritò hallucinari crediderit Matthiolus, qui ſibi perſuadent, id eſſe Adarcem, quod vulgò Itali Pallam marinam vocant.

Rob. Conſtant. de genere Alcyonij pilam marinam eſſe ait & in algoſis reperiri, atque etiam Algæ odorem referre: Northmannos vocare, *Pilotte de mer.*

Conſtat ex maris lanugine. Ex maris lanugine conſtant Pilæ quędam in littore repertæ, inquit Cęſalpinus, ſed nulla intus cauitate: agglomerantur enim feſtucis pili vndis, reiecti aliquando in tantam amplitudinē, vt vtraq; manu complecti vix poſſit: Pilam marinam vocant, cuius fit mentio apud Galenum inter medicamenta ad capillos conſeruandos, & apud Myrepſum ad lumbricos enecandos.

Bella marina, Imp. Imperatus negat Ballam marinam eſſe de numero vegetabilium, quod ſit ex minutulis paleis atque pilis congeſtus globus, à volutatione ab aqua marina factus. Et huius pilę, quoad ſubſtantiam aliquot ſtatuit ſpecies: alias filtro ſimiles, alias conuolutis paleis minutiſſimis, & alias glomeratis radiculis.

ALGA CRISPA SCABIOSA RVBRA & pallida. CAP. V



Deſcriptio. Ex *foliis foliâ* fractu contumacia nullo ordine, itémque ex ramulis, exoriuntur: *folia* quidem ſunt tenuia, lucem tranſmittentia, vncialia, & ſeſcuncialia, culmum quædam lata, alia latiora, criſpa, rubra, vel ex fuſco pallida, in ramos diuiſa, aſpera, quandoque hinc inde verrucis albis, cruſtiſque cinereis & Halcyonij, ſapore prædita ſalſo: in quibuſdam adhærent *radices* craſſæ, capite villoſo, Algæ radici ſimiles, quæ an ei propriæ aſſerere non auſim, potiùs tamen contrarium cenſuerim.

Synonyma fortè Caſp. Bauhin. An Alga latifolio ſiue Algæ membranacea ceranoides C. Bauh. pin?

Gener Cherlerus attulit plantas aliquot Mōſpelio ex tractu Narbonēſis maris mediterranei.

OLEA MARIS RVBRI, THEOPHRASTI. CAP. VI.

IN mari rubro vocato in Arabia arbos exit, quam Oleam appellat Theophr. 4. hiſt. 8. Eſt autem hæc Ariæ folio ſimilis: fructum verò proximum noſtris Oliuis parit, & lachrymam emittit, ex qua Medici ſiſtendo ſanguini, medicamentum componunt.

De hac Plinius lib.13. cap.17. In Arabia & O-

Inhæmon not. lea dotatur lachryma, qua medicamentum conficitur, Græcis inhæmon dictum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus. In maritimis &c. Quæ hic sequuntur Theophrastus Plin. not. non de Arabicis Oleis, sed Oleis Indicarum insularum scripsit.

Diximus nos lib. 5. h. contra Apollinem & Cæsalpinum, Gummi elemi & Oleam Æthiopicam non esse hanc Oleam maris rubri.

VLVA. Cap. VII.

Algæ similia. VLua simillima est Algæ vitrariorum, sed multò minor. Sunt veluti teniæ angustæ coloris rubescentis, vel albi, quę reiiciuntur copiosè à lacubus salsis, prope Perous & Frontign.

Locus. Epitheta. Vluæ palustris meminit Virgilius Aeneid. 2. cùm ait:

Limosóque lacu per noctem obscurus in vlua.

Delitui. Et l. 6. Æneid.

Tandem trans fluuium incolumes vatémque virúmque

Informi limo glaucáque exponit in vlua.

In Bucol.

Propter aquæ riuum viridi procumbit in vlua.

Et 3. Georg.

Nec nescit Salicum frondes, vluamque palustrē.

Vluam commemorat & Ouidius 4. Metamorph.

Nec steriles vluæ Idem 6.

———gratámque paludibus Vluam. Idem 8.

Lenta Salix, Vluæque leues. Et

In medio thorus est de mollibus Vluis.

Idem 5. Fast.

Flumineam Lino celauerat Vluam.

Lucret. 2.

Ex limosa Marius caput abdidit Vlua.

Mirand.

Vtridanti furit in Vlua.

De Vlua loquitur etiam Vitruuius lib. 2. c. 1. cùm nonnullos scribit, ex Vlua palustri, componere tuguria tecta. Seruius Maurus Virgilij explanator Algal & Vluam congeneres facit. Algam quidem mari propriam ait, paludi verò Vluam. Et hinc ille versus.

Alga venit pelago, sed nascitur Vlua palude.

Locus. Et hæc occasio est, cur palustrem, lacustrem, fluuiatilémque Matthiolus cognominauerit.

Alga nihil penè differt ab vlua palustri [inquit Rob. Constant.] nisi colore, quem Vlua habet prasium, Alga verò subuiridem, ad ruffum tendentem. In vliginosis autem & palustribus locis prouenit, sine caule, foliis Graminis, ab imó cæspite prodeuntibus, longioribus quidem, nec acutis in summo: in stagnis sub aqua, recta, demersa conspicitur: cuius leuissimo aquæ motu vibrantur frondes quæ viridissimæ sunt: figuræ ligulæ, euulsæ ab radice aquis fluitant.

FVCVS MARINVS, DICTVS ROCCELLA tinctorum. Cap. VIII.

Locus. FVcum multi vocant quamlibet plantam marinam: alij tamen terrestris plantæ radici similem speciē faciunt. Allatum ex oceano habemus. Materies eius colorem præbet nobilissimi purpurei. Quapropter priscis fœminis tingendis Fuci nomen vnde. genis expetitum, in fucum. Vnde Fuci nomen dimanauit, quod pulchritudinem fucatam atq; apparentem tantùm conciliat. Existimat Dios- Diosc. lapsus. corides Fucum esse herbę radicem, sed deceptus fuit similitudine Nam & hæc & aliæ multę marinæ radicum herbarum terrestrium figuram æmulantur. Fucus hic antequam in tincturam redigatur, parte interna ex rubello candicat, externa nigricat. Euocatur viuidus eius color maceratione factâ in vrina. Sic paullatim tincturam Coloris parandi ratio. acquirit, donec vltimò species quædam (Soda) salis alkali complementi loco, & vt densetur, addatur. Fuci in compositione portio ad vrinam est quintupla, plùs minùs, pro bonitate Fuci. Maceratio vno mense completur. Salis pars duodecima additur, quod maceranti Fuco adiectum colorem pariter, odorémque Violæ excitat atque producit. Vocant hodie *Fucum Recellam* à colore rubro, quem prębet, inquit Imperatus lib. 27. c. 9.

ALGA TINCTORIA. Cap. IX.

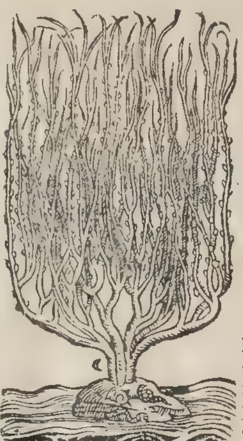


ALgæ habui à Valerando Doures portiunculam, cuius inscriptio erat Alga 1. ex Candia quæ ei non absimilis, quâ inuoluuntur vitra, latior, pari tenuitate, & lentore, fructu contumaci, colore purpureo obscuro, seu spadiceo, sapore nullo euidente, propter vetustatem fortè: charam, cui inuoluebantur, purpureo floridiore tinxit. Descriptio.

An Ferd. Imperato, Alga Fucus de Jata ex Candia quâ tinctores vtuntur nomine Roccellæ. Synonyma.

An C. Bauhin. pin. Fucus siue Alga angustifolia 6. siue Alga cornu cerui diuisurâ: Herba Cretica Imperati, quæ tinctoribus Rubella dicitur:

Fucus capillaris tinctorius.



FVcus hic capillaris, quem Imperatus lib. 27. c. citato ex oriente delatum scribit nomine Roccellæ, & excellentissimum ait ad tincturam, cum nobis incognitus sit, fusiùs describi non potuit. Descriptio.

An C. Bauhin. pin. Fucus ex Imperato 2. siue Fucus capillaceus Roccella: an Fucus 3. Anguillaris?

Fucus

Fucus verrucosus tinctorius.



Descriptio. ET hic ex eorũ numero est, in nobis hactenus incogniti sunt, quique apud tinctores etiam Roccella dicitur, eodem Imperato, loco superiùs citato, authore.

C. Bauh. pin. dicitur Fucus ex Imperato incognitus 3. siue Fucus verrucosus tinctorius Roccella.

CORALLOIDES LENTA fœniculacea.

Cap. X.



Descriptio. A Pede lato, quo scopulis appressa hærere solet, *rami* prodeunt cõplures, dodrantales, multipliciter diuisi, lenti, flexiles, tenaces: quorum minores in minima fœniculacea & propemodum muscosa atque capillacea, crispaque segmenta secantur. Colore porro variant. Sunt enim quæ liuido, aut pallido, ac albo; aliæ quæ fusco, subnigro, rufo, saturatè rubro, vel purpureo: aliæ denique quæ viridi sunt colore, & hoc in eis visu jucundum, quod bicolores plerumque sunt singulæ plantæ, crassiores rami vni, tenuiores alteri, colore donati plærique transparenti. Quorum colorum varietates multas adseruamus. Sapor & gustus salsuginosus, pisculentus, sub dentibus nihil sabulosi exhibent: sed glutinis modò atteruntur, cui quidam rami penè concolores visu. Qui hepatis venas à parenchymate separatas viderunt, rem huic Coralloidi apprimè similem conspexerunt. Quædam asperantur hinc inde crustaceis tuberculis albis: alteri adhærens portio spongiæ ramosæ Corallinæ officinarum.

Fucus siue Alga tinctoria Lugd. Pro hac placet apud H. Lugdunensem pag. 1372. Fuci siue Algæ tinctoriæ figura, sine descriptione. An C. Bauh. pin. Muscus marinus 4. siue tenuissimè dissectus ruber? An Leuino Lemn. de occult. nat. miraç. Algæ altera species, Zelandis VVoer, nonnullis *vveert* dictâ?

Locus. Copiosè obseruauit atque collegit Cherlerus in tractu illo Narbonensi maritimo quo Magdalona Agdam tenditur.

FVCVS CAPILLARA DICTVS.

Cap. XI.

Descript. CApillara dictâ planta, est ramis donata longis, minutissimis, frequentibusque, ideoq; capillaribus, colore ruffo atque purpureo. Truncis aliarum plantarum innascitur, instar Epithymi. Frequenter reperitur in Fuco cupressino, inquit Imper. lib. 27. cap. 9.

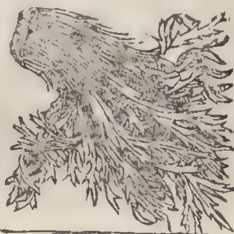
ALGA ANGVSTISSIMIS FOLIIS.

Cap XII.

Descriptio. ALgæ minimum quoddam genus Cæsalpini, foliis est angustissimis: cauliculo spicoso, Gramini simili, dodrantali; cui lanosa substantia infernè est agglutinata, qualis Adarce fertur apud Dioscoridem. Planta hæc quam Theopr. tradit Gramini similem, reperitur in nostro mari, inquit illic. C. Bauh. pin. vocat Fucum siue Algam angustifoliam 7. siue Algam gramineo folio.

ALGA CERVI CORNV DIVISVRA

Cap. XIII.





Descriptio. EST nobis ex Cherlerianis plantis vna, foliis membraneis, rubentibus, duarum aut trium vnciarum, ceruini cornu denticulis incisa, sapore salso. Enascitur ex excremento marino vt Fucus Capillara, quam non ausim asserere planè diuersam esse ab Alga crispa.

Icones. Hujus figura fortè in media tabella Palmæ marinæ Chondryllæ diuisurà.

PALMA MARINA QVIBVSDAM.

Cap. XIV.

Descript. PAlmæ marinæ Theophrasti nomine mittebatur & hæc ex Italia fratri C. Bauhino. Ejus ramuli erant plani, dimidiati culmi latitudine, multifidi, nigri, aut cinerei, foliis amicti gracilibus, breuibus, diuisurâ accedentibus ad Chondrillam, multò tamen minoribus.

Synon. C. Bauh. pin. Muscus maritimus 3. siue viridis multifido folio: Muscus marinus Clus. hist. Palmula marina Imperati. *Nos* ad Bryi genus quoddam referendam censemus.

Coralloides tenuifolia obsequiosa minima.

CRassiusculi sunt ramuli, nigricantes, cornei, obsequiosi, multifidi, Coralloeidis fruticosi thorulis similes, sed minùs duri, perpusilli, nulla crusta obducti. Ex Italia Fratri C. Bauhino missi.

DE MARINIS ABIETE ET QVERCV, veterum sententiæ.

CAP. XV.

Locus. QVercus & Abies, authore Theophrasto l. 4. cap. 7. ad mare, terrenæ quidem ambæ spectantur: sed tamen nascuntur super lapides atque fictilia: carent *radicibus*, sed modo patellarum adhærent. *Folium* ambabus velut carnosum, oblongius, crassumque: & Abieti crassius, frequens, nec leguminum siliquis absimile: concauum intus, nec quicquam intra se continens: Quercui tenue ac potiùs Tamaricis; color ambabus accedens ad purpuram: forma tota Abietis erecta, Quercûs flexuosa, atque in latitudine magis ampliata: ambæ multicaules fiunt, sed simplicior Abies: rami Abieti, longi, recti, solutíque: Quercui breuiores, contortiores, spissioresque: magnitudo tota ambabus cubitalis: parúmve altior, verùm major Abieti. Quercus ad lanas inficiendas vel mulieribus vtilis: ramis adnexa pendent pleraque animalium testigerorū, subter alia quædam cauli adhærent: ad quædam tota obesa ingrediuntur millepedæ, & aliæ quędam generis ejusdem bestiolæ, quodque polypi specimen gerit. Hæc itaque terrena, contemplatúque constant facilia. Quidam porrò vel alteram Quercum nascentem in alto referunt, quæ etiam fructum fert, & glans ejus commoda est Quin & alias magnitudine insignes quasdam compertas, homines nantes, seque submergentes referre, traditur. Hucusque Theophrasti interpres Gaza. *Quercus alia.* *Cæterùm* Quercus & Abietis historiam confudisse videtur Theophrastus, multásque notas Quercui tribuisse existimat etiam Clusius, quæ Abieti, aut ejus generis arbori marinæ meliùs fortasse conuenirent. *Theoph. not.*

CREMENEI ISTRIS ABROTONI vel Thymi foliis.

CAP. XVI.



FIgura ejus & facies, ceu si quis arboretam quandam aspiciat. Descript. Nam primùm, *trunco* est pedali ferè, crassiusculo, tuberoso, ad radicis alicujus instar fibroso, nigro. Ab hoc supernè *rami* exeunt compures, pedales, breuiores, in alios minores diuisi, *foliis* vestiti Abrotoni & multipliciter dissectis, quorum segmenta in oblongum intumescunt, turgescúntque, colore pullo aut nigricante: plærisque cæterùm locis cinerea quadam salsugine incrustatur, alicubi etiam fungoso & spongioso tegumento. *Sapor* salsuginosus, sicut & odor.

Valerandus qui ex Istria detulerat, atque à quo habuimus, hæc illi adscripserat: Abies marina, Cremenei vocant Istri. Communicauit tandem ramulum ex Italia missum, frater C. Bauhinus, nomine Abietis marinæ, foliis intumescentibus. *Abies marina.* Et hæc jam dicto nomine bene depingitur ab Imperato, qui Fuci follicularis speciem facit & Gongolaram vocat. Figura etiam à Lobelio in Obs. p. 653. & Ic. Plant. tom. 2. p. 254. exhibita, titulo Fuci marini foliis Abrotoni maris, quidem exprimit nostrum Cremenei Istriacum:

C. Bauh. pin. Fucus folliculaceus 8. siue foliis Abrotani: Fucus marin. foliis Abrotani maris Lob. Fucus marin. tenuifolius Tab. Muscus marin. foliis Abrotani H. Lugd. p. 1372. sine icone. *Synonyma* Gongularis marina Theophrasti, Imperati. *Huc nos* etiam referimus Fucū, quem Hist. Lugdunēsis ibidem vocat πόντιον Theophrasti, & Tinctorum, in scopulis & petris nascentem, vnde auulsum vrinantes Spongiarij referunt, foliis tenuibus, Fœniculo similibus, rubris, sic tamen, vt quędā intermixta spectentur adhuc albicātia.

FRVTICOSA MARINA PLANTA, QVIbusdam Conferua lignosa.

CAP. XVII.



LAtâ basi vel *radice* scopulis adhęret & hæc fruticosa marina planta, quæ pedialis vel cubitalis ferè. Descript. Ejus *caudex* lignosus, tortuosus, totus niger, vel pullus, quasi adustus foret, rugosus, fragilis, in ramos palmares diuaricatus, quos obsident vndique verrucosa *tubercula*, modò longiora, modò breuiora, ad radicis Polypodij tubercula accedentia, quæ versus superiora Ciceris penè magnitudine, oliuari formâ, rugosa, crispa racemorum modo cohærentia, in quorum turbinato fine exeunt *coliculi*, ramulive nigri, vel russi, inque segmenta incōdita cæsi, subinde à medio ad summum vsque denticulati, in quibusdā *folia* segmentis ad Abrotanum accedunt, paullò tamen latioribus. *Fruticosa hæc planta non parum variat*, ita vt quis diuersas plantas suspicari posset. Quædam enim statim à radice plures stolones producit, aliàs vnum plerumq; videtur proferre. Obseruantur etiam ad radicem pili, quales in Algæ vitrariorum radice: Quædam tophaceis cinereis crustis obducuntur: aliis adhęret linum capillare, vel muscus tenuissimus: aliæ mytilos habent, aliæ oua Sepiarum credita: aliæ pilâ marinâ obuoluuntur. Sapor ligno nullus insignis, nisi aliquantulùm adstringens, cum

leui

leui falfugine, quæ in folijs euidentior.

MVSCI MARINI GENVS FOLIIS pinnatis: & Abies Clusij Belgica,

Cap. XVIII.

Descriptio. TRium vnciarum est altitudine, in pulchros *ramulos* vnciales & sescunciales fissa, viuido virore tincta, *folijs* pinnatim annexis, vt in Viola aquatica, apophysibus nonnullis inæqualibus.

An Muscus coralloides alter albus, Lob. An Lob. Ic. pl. tom. 2. p. 1050. Muscus coralloides alter albus? Icon Lobelij quidem conuenit sed color, qui nos dubitare facit, discrepat.

Abies marina Belgica, Clus. Clus. hisp. hist. Lobelij icones habet pro Abiete marina Belg. de qua scribit quæ sequuntur: Abietem marinam Theophrasti mihi ignotam fateor; memini autem obseruare annis 1566. & 66. in Flandriæ ora maritima arbusculam ostreorum testis & mytulorum conchylijs adnatam, Locus quæ Abietis figuram ita referebat, vt pumila Abies videretur, ramulis ordine vtrinque dispositis, fragilis admodum, pusilla, rarò palmi altitudinem excedens, ex tenuibus veluti squamis contexta, nonnunquam omninò plana, & alia interdum in orbem prominentibus ramulis disposita.

Synonyma C. Bauh. C. Bauh. pin. Fucus folliculaceus 13. siue Abieti similis maritima. H. Lugd. p. 1368. sine icone, Muscus candidus coralloides, squamulis locatus.

ERICA MARINA QVIBVSDAM.

Cap. XIX.



Descriptio. VT minor est quam Cremi ea Alga, ita tota tenerior, *ramis* tenuibus, non lignosis, rigidisve, non minùs tamen frequentibus, imò lætiùs diuul us & ad fœniculaceam Algam accedentibus. *fibris* tamen vtcunq; tenuioribus, inque turgidulas vesiculas desinentibus: nigricat iam sicca. Similis missa est fratri C. Bauh ex Italia sine nomine, in quâ turgidula folia non animaduerto: An eadem, vel diuersa asserere non ausimus: in nostra icone portionem pictam exhibemus.

Synonima C. Bauh. An Myrica marina Batauica Clusij?

C. Bauh. pin. Fucus folliculaceus 14. siue Tamarisco similis maritima: Myrica marina Batauica, Clus. hist. An Tamariciola Fucus, Imperati: *Nos hanc* sui generis plantam facimus.

FVCVS CVPRESSINVS IMPERATI.

Cap. XX.

Descriptio. FVcus cupressinus, quem aliqui existimant Quercum Theophrasti, Imperato monente, scopulis & testaceis marinis adhæret. In *ramos* abit, & hi rursus in minores, fronde breui, copiosâ, & acuminata, colore virescente atque nigro, quando exsiccantur. Altitudo dodrantalis, figura quasi in conum fastigiata, & Cupresso similluma Frequens admodum est planta, qua piscatores ad cooperiendos pisces vtuntur quos recentes conseruare volunt.

Synon. Fucum hunc cupressinum Imperati vocat C. Bauh. pin. Fucum folliculaceum 15. siue Cupresso similem.

Cupressus marina Belgica, Clusii.

Locus. MEminit Clusius anno 1566. & 1567. in Flandriæ ora maritima arbusculam ostreorum testis & mytulorum conchylijs adnatas obseruare arbusculas, quæ Cupressos ita æmulabantur, vt satis mirari nequiret prouidentiæ diuinæ opus & artificium, *ramulis* frequentibus in orbem, sed Descriptio nullo ordine nascentibus, & sursum spectantibus, cupressinorum foliorum modo efformatis. Harum autem, tametsi aliquot annis inter chartas adseruatarum & compressarum rami, si in vitrum aut aliud vas aqua plenum injiciantur, statim sese explicare, & in orbem diffundi, seque surrigere incipiunt: eaque adeò de causa piscatorum vulgus satis obscœnum illis nomen indidit.

FVCI PLVRIMI ALII. Cap. XXI.

Fucus marinus dictus Lanuta, albus.

Descriptio. PLanta marina, dicta Imperato *Lanuta* Fucus marinus, proximiùs quam vlla reliquarum dictarum ad herbæ cuiusdam *radicem* accedit. *Rami* candidi, flexiles, lumbricis similes, superficie inæquali, setis instar intertexti, breui lanugine vestiti: quorum extrema in germina finiuntur, orbiculati, in speciem alicuius stellæ, aut Synon. ramulorum vmbellæ congesta. C. Bauh. pin. Fucus Imperati incognitus 5. siue Fucus marinus lanuta.

Fucus Radicella dictus, siue Vermicularis albus.

Descriptio. IMperato Radicella est Fucus vermicularis quidam, itidemque herbarum radiculis similis. Color albus & dū adhuc recens est aliquantulum purpureus. Alijs herbarum stipitibus increscit Synonyma. quemadmodum Epithymus: Estque Fuci cupressini frequens incola. C. Bauh. pin. Fucus ex Imperato incognitus 6. siue Fucus Radicella, siue Vermicularis.

Fucus Terzola, Vermicularis species, facie Myricæ, coloris crocei.

Descriptio. TErzola Imperato species est Fuci vermicularis, lumen itati Myricæ quodammodò effigie respondēs. Eius substantia tenera fragilis, pellucida, & ad virorem vergens *rami* præcipui paruis quibusdam appendiculis circumdati ordine quodam tertio quoque interstitio: quorum exma Locus quasi trūcata, sæpe etiam bifida. Altitudo mediam spithamam ad summum æquat. Et quāvis ramis sit subtilibus, facilè tamen in aëre suapte naturæ sustinetur. Appendices interdum inæquales fiunt, alijs supereminentibus alijs. Nascitur in Trospe agminatim, & marcescens ereceum acquirit colorem.

Synonyma. C. Bauh. pin. Fucus ex Imperato incognitus 7. siue Fucus Terzola, Vermicularis species

FVCVS TAMARICIOLA, SIVE TAMARISCIFOLIA marina.

IN ramulis palmaribus gracilibus denticulata pulchrè foliola, vt Myricæ Narbonensis ramulum arbitreris.

Descript. Tamariciola, inquit Imperatus, est inter Fucos teneros & fragiles recensenda, sicut Terzola. *Scapos* erigit rectos, teretes, in acumen desinentes, à pede ad summa vsque minutulis appendiculis circumdatos, quarum vnaquæque fronde quadam prætenui vestita, à Tamarisci frondibus non admodum dissimili. Color vplurimùm aqueus. Siccata pennarum fasciculum quodammodò refert.

Synonyma. Fucum hunc Tamariciolam Imperati, C. Bauhinus in pin. eandem suspicatur cum Myrica marina Batauica Clusij, quæ ipsi est Fucus folliculaceus 14.

Fucus marinus Forcellata Lumbricariæ species.

Descriptio. FOrcellata, Imperato autore, est è numero Lumbricariæ dictæ, quæ ab imo succeßiuè in frequentes ci[illegible] ramulos, tandemque in minutas terminatur forculas Tertiam spithameæ altitudinis partem nanciscitur. Color ex ruffo & purpureo mixtus.

Synon. Casp. Bauhin. pin. Fucus ex Imperato incognitus 8. siue Fucus forcellata lumbricalis species.

Fucus Tremula, media inter Palmetam & Lumbricariam.

Descrip. TRemula Fucus medius inter Palmetam & Lubricariam *Rami* vna parte compreßi, q[illegible] rum diuisuris *folia* quibusdam ferulaceis similis aperta, expansa, raráque, quorum extrema incuruantur. Contrect[illegible] f[illegible] [illegible], quod à mediocri crassitie cum firmitate coniuncta accidit. Innasc[illegible] testaceis marinis, vt Imper. annotauit. Casp. Bauhin pin. Fucus ex Imperato incognitus 9. siue Fucus tremula.

FVCVS SCOPARA, SIVE PENNACHIO marino.

Descriptio. SCoparia, Pennachio marino dicta fronde villis pennarum similis est, pilis longiusculis, itē alijs breuißimis vestita. *Nomen* [illegible] inuit à frondis illosi ramos ambientis specie: Summitas in æqualem & quasi derasam planitiem terminatur, id [illegible] que & [illegible] opam quodammodò repræsentat, aut pictorum penicillum.

ROSA MARINA.

CAP. XXII.

Descriptio. PAtulis in orbem est *ramis* palmo longioribus, Quercus marinæ diuisurâ, tenuiore, ligulis angustioribus, coloris cinericei, per extremum digitatis, crispis, asperis.

Hanc habemus ex plantis Valerandi qui eam



Rosæ marinæ titulo donauit. An quis alius, & quo nomine hanc agnouerit, non occurrit.

BVLBVS MARINVS CRINITVS.

CAP. XXIII.



Descriptio. DE hoc Bulbo marino τριχώδει hæc leguntur in Nauigationibus Indicis sermone conscriptis. Inter quasdam Insulas huius tanta stirpis eleganter expreßæ copia prouenit, vt naues hanc supergredi coactas quandoque remoretur. In fundo maris crescit, quatuordecim vel quindecim bra[illegible] horum longitudine, quatuor vel quinque altitud extra aquam eminens, colore ceræ luteæ, *caule* satis crasso, ex quo per interualla oriuntur bulbi ex fastigiis capillitium quoddam emittentes. *Radix* [illegible] [illegible], bulbosa, quamplurimis fibris capillata.

H. Lugd. p. 1505 Bulbus marinus crinitus, [illegible] C. Bauhino phyt. & pin. vbi inquirit quid sit?

ALGA MEDERENSIS GRANDI FOLIO.

CAP. XXIV.

IN Algarum genere recipit Cæsalpinus grande quoddam folium, æquale, ac planum, simile prælo[illegible] g[illegible] s chartarum schedis quod ex Medera aduenitur cum saccharo: vtuntur enim eius folijs pro veste ac tomento, ne panes sacchari atterantur. Hoc genus quod adfertur cum saccharo ex Oceano Atlantico, est Theophrasti, quod admirabili magnitudine crescit circa Herculis columnas: Dioscoridis verò Phyci genus lato folio.

Imperatus lib. 27. cap. 11. vocat Fucum giganteum, alij Algam latam: Nasciturque in maris sinubus, folia sunt substantia tenaci & coriacea.

cea. Iis vtuntur Oceani inhabitatores loco chartæ, & saccharum etiam iis inuoluunt. Eidem dicitur Palmifolium Giganteum, aliis *Barandine* à folij longitudine.

Lobelio in obs. p. 652. dicitur *Vrack* Nortmannorum. Hist. verò Lugdunensi *Zoster*, id est, Cingulum & Baltheus.

Synonyma C.Bauh. C. Bauh. pin. Fucus siue Alga latifolia 6. siue chartæ similis, costa carens: Folium grande ex Algæ genere &c. *Eidem* Fucus siue Alga latifolia 7. siue coriacea. Palmifolium giganteum, siue Fucus giganteus Imper. An vrak Nortmannorum Lobelio.

LACTVCA MARINA SIVE Intybacea.

Cap. XXV.



Descriptio. MAris sinubus innatátia quædam sunt folia, ab vno veluti pede prodeuntia, membranacea, læuia, & cùm exsiccantur quasi papyracea, pellucida, inuicem incumbentia, cōplicatáque & corrugata, colore herbido, dilutoque, Lactucam aut Intybam crispam quodammodò repræsentantia, vel Rosam expansam. Talis Istriaca, talis & Narbonensis quæ minor, cui adhæret Muscus marinus.

Lact. mar. Aetio. Lactucarum in mari meminit Aëtius lib. 11. cap. 35. aitque esse germina lata, & oblonga ac viridia, tenuia & subrugosa, ac veluti conduplicata, ad littora maris per fluctus ejecta.

Facilè tamen crediderimus Bryō Theophrasti, Dioscoridis & Plinij esse stirpem de qua hoc capite agimus, & Aëtij Lactucam marinam.

Nomina, linguæ. Dodonæo gall. Muscus marinus, Theophrasti βρύον θαλάσσιον gall. *Mousse marine à large fueilles*, Brab. *Zee mosch*, videtur prima species φύκος, i.e. Fuci aut Algæ Dioscoridis, Lat. in fol. vocat Fucum marinum priorem, Fuci Theophrasti genus primum, non modò folio lato, sed & extenso, ac herbidi coloris: aitque hujus meminisse Aristotelem de animal. hist. c. 6. definientem esse purgamentum maris, fierique Æstatis initio, eoque ostreas tum & pisciculos ali. Atque hujusmodi Fuci genus Oceano germanico familiare ait Dodonçus, circa saxosos scopulos, quod vnà cum mitulis, conchis, ac ostreis prima Æstate subinde ad vicina loca defertur.

Alg. suffrutex. Rob. Constantino apud Amat. Algæ siue Fuci marini genus hoc suffrutex videtur potiùs, quā herba. Vocat autem Viscum marinum, folio crispę Lactucæ, & colore ab Alga differēs, quòd surculis rubris germinet, substantia verò & toto aspectu glutinum taurinum ementiatur. Cęsalpinus Bryon Theophrasti & Plinij vocat. Imperatus Folium marinum, siue Lactucam mariná,

Synonyma C.Bauh. C. Bauh. pin. Fucus siue Alga latifolia 1. siue Muscus marinus Lactucę folio, Fucus marinus, 1 Diosc. & Theophrasti: Bryon Lactucæ foliis Plinij & Lobelij: Muscus marinus alter, Matthiol. & Cast. Muscus marinus Theophrasti, Dodon. gall. & Lugd. Therapidion. Crateuæ, Ang. Bryon. thalassion, Turn. Muscus marinus virens latifolius, Dodon. Belg. Lactuca marina, Tab. *Fallitur C. Bauhinus:* dicitur Tabern. Lichen. marinus, *Meerflekten.* C.B. not.

Vires & Vsus. Vires Bryi Dioscoridis & Plinij huic plantæ conuenire non negamus. Eæ autem traditæ sunt cap. 1. hujus libri, Commodiùs autem hæc applicatur arthritidi quàm Muscus capillaceus, siue Co allina. Camer. easdem penè vires, quas Pulmonariæ arborum adscribit, nisi quod propter salsuginem magis extenuare dicant. Ea-propter vtilissimam prædicat applicatam calidis tumoribus & podagræ à bile ortæ.

Fucus Linza dictus, Lactucæ marinæ similis.

Descriptio. FVcus Linza dicta, Lactucæ marinæ similis: sed in eo differt quod tota in fascias (Linze) longas diuisa sit, eodem Imper. authore cap. 12.

Synon. C. Bauh. pin. Fucus siue Alga latifolia 2. siue Muscus Lactucæ marinæ similis.

ALGA LONGISSIMA, LATO TENVIque folio.

Cap. XXVI.

Descriptio. HÆc posteriori non multùm absimilis, ex *radicula* nigra, fibrosa, *pediculum* tenuem, triūcialem emittit, qui in *folium* sesquicubitalis longitudinis, vnciarum quinque vel sex latitudinis, planum, per margines hinc inde conuolutū absumitur: coloris pallidè virentis est, substantiæ tenuissimæ membranæ: hunc cum aliis maris mediterranei purgamentis rejectum, non longè à montis Cetij radice, collegit C. Bauhinus. Dicitur autem ei in prodr. Fucus maritimus 4. siue Fucus longissimo, latissimo, tenuique folio. Eid. pin. Fucus siue Alga latifolia 4. siue Alga longiss. lato tenuique folio.

Alga longissimo, lato, crassoque folio.

D. RAdice est breui ex crassis fibris composita, ex qua pediculus crassus, rotundus, semipalmaris prodit, qui in *folium* expanditur: *folium* vnum ingentis longitudinis pedes aliquot & vlnas excedit (rariùs ex vna radice duo folia ejusdem omninò formæ & longitudinis,) & latitudine vncias quatuor superat, ejusdem ferè per totum folium, principio excepto, latitudinis, in medio æqualiter planum, ad vtrumque verò latus paruum, conuolutum, tortuosum & sinuosum, obscurè virens, crassum, & dum terræ adhuc affixum, tactu forma gelatinę, viscosum & madidum: quare propter nimium madorem vix asseruari potest, licèt sæpiùs Soli exponatur: nam quoties chartæ reponitur, mador iste cum fœtore recrudescit, ita vt à corruptione non nisi post aliquot septimanas, donec planè siccetur, seruari possit. In Galliis ad maris littora versus *S. Malo* prouenit & è natali solo facilè eruitur.

Synon. C. Bauh. prod. Fucus maritimus 3. Eid. pin. Fucus siue Alga latifolia 5. siue Alga longissimo lato crassoque folio.

Fucus axungiæ accedens.

Descript. ASsungiole dicti Fuci sunt consistentiâ crassâ, & dum in aqua adhuc sunt, tenera, & axungiam referente, quippe qui contracti liquescant & dissoluantur. Sed in aërem expositi, humor exhalat, & membranæ remanent siccæ atque subtiles.

Est & hujus species quædam cristæ gallinaceæ similis, quæ ab exiguo principio instar Rosæ majoris dilatatur. Folia ejus in eminentias terminantur, in morem cristæ galli, colore suo primario croceo.

Alia etiamnum Fuci cristati est species latifolia, cujus nimirum folia ad palmarem amplitudinem extenduntur, in ambitu Aloes Americanæ instar fimbriata, colore russo & croceo sicut prædicta. Nascuntur ambæ in cauernis & locis opacis. Dantur à nonnullis phthysicis & hectica febre consumptis.

Locus. Vires.

C.Bauh. pin. Fucus ex Imperato incognitus 15. siue Fucus axungiola.

PENNA MARINA.

CAP. XXVII.

Descriptio. PEnna marina caulem surrigit substantia Adianto similem: figura totius alam auis alicujus refert pilis raris è costa prodeuntibus. Scopulis innascitur, testisque marinis modico interuallo à se inuicem dissita.

Synonyma. Imper. l. 2 c. 12. Penna marina C. Bauhin. pin. Muscus maritimus 5. siue pennæ similis.

Pennaria marina.

Descript. ESt hæc pennæ similis, attamen ramorum diuisura dissimilis: qui subtiles & Adianti firmiusculi in palmum expansi sunt, sicut alia plurima marina. Ramorum diuisuris muscositas quædam telam araneæ referens adhæret, quæ eadem & in pennis ipsis obseruatur.

Synonyma. Imper. Pennaria marina: Casp. Bauhin. pin. Muscus maritimus 7. siue Adianto affinis.

MYRIOPHYLLVM PELAGIVM.

CAP. XXVIII.



Descript. ELegantis & peregrinæ hujus plantæ picturam, Clusius cum caulis infima parte & radice à Cortuso accipiebat qui valde apto nomine Myriophyllon pelagiũ Cortusi, appellauit Muscũ maritimum 6. siue Filicis folio, C. Bauhin. pin. Piscatores verò Italici *Pennachio delle Nimfe*, & *Palma di Nettuno*: quidem etiam *Scettro di Nettuno* nuncupabant.

Locus. Nascitur in altissimis gurgitibus maris Illyrici, vnde piscatores extrahunt hamis & instrumentis, quæ ipsi *Sperne* appellant.

Vires. Referebant præterea vtilem esse aduersus morsum omnium serpentum marinorum, & virulentos piscium ictus: applicatam supra leuia recentia vulnera; ea vigintiquatuor horarum spatio curare. Cortusus autem ejus periculum se fecisse scribebat, ad vermes necandos & ejiciendos, illámque non minoris esse efficacię deprehendisse, quàm quævis Corallina, etiam minore quantitate datam.

POLYPODIVM MARINVM.

CAP. XXIX.

Etymon. NOmen obtinuit à similitudine *caulis*, quam habet cum terrestri, qui repens hinc inde locis hæret, vnde prognascitur, *folia* quoque simili ratione modoq; Polypodij quercini surriguntur, sed figurâ dissimili, & ad Adianti folia accedentia. Scapus substantia constat lanuginosa. Sæpiùs Zoophytis hæret, quæ referente Imperato, Italis Neapolitanis *Carnume* dicuntur.

Synonyma. Polypodium marinum, Imper. Muscus maritimus 8. siue Astiante similis alter, C.Bauh. pin.

SCVTELLARIA SIVE OPVNtia marina.

CAP. XXX.



Descript. INter naturalia nostra à multis jam annis pulchellam plantam marinam reseruamus sub nomine *Colique*, fortè à piscatoribus marinis ita dictam: vnde verò nacti simus, non ampliùs recordamur. Pede est crassiusculo, fungoso vnciali. A quo *surculi* (si ita vocare fas sit) prodeunt plures ex meris *foliis* mutuo incubitu constãtes, ita vt alterum ex alterius margine enasci videatur, instar corollæ cujusdam qua preces connumerari solent: aut vti propiùs accedamus in re non vsq; adeò dissimili, sicut in Ficu Indica quã Opunciam vocant. Surculi isti rursus in alios terales diuaricantur. Singularia porrò istius cõcatenationis *folia* orbiculata sunt, vtcunque latiora quam longiora, nummi instar compressa crassiuscula tamen, nonnihil rugosa, quæ diligentiùs inspecta velut ex binis membranulis compacta videntur: ac prima quidem vnguis ferè latitudine, pauca quędam lupino paullò majora, alia medio modo se habentia: Cæterùm superiùs plærumque folium quà gibbum inferioris excipit modicè sinuatum est. In extremis quæ sunt foliola, plerumq; vix Lentem superãt. Adhæret nostræ plantulæ in quibusdam foliis, muscus quidam candidus, capillaris. Tota plantula salsuginosa est tum odore, tum sapore: Dentibus muscus adhærens commorsus stridet.

Eam ad Clusiũ mittebat Neapoli Imperatus, adscripto Sertulariæ nomine, quia veluti sertum aliquod, aut corollam ipsius folia ita connexa repræ-

xa repræſentant. Cortuſus verò è Corſica plantam ſe accepiſſe ſcribebat Coralline latifoliæ appellatione: nomen autem illi impoſuiſſe, Opuntiæ marinæ littoralis & ſaxatilis; ſatis (Cluſij quidem ſententia) commodâ ratione. Nã Theophraſtus 1. cap. hiſt. c. 12. ſcribit circa Opuntem herbulam eſſe quandam, quæ ex foliis radicem mittat, ac cum ſuauitate mandi poſſit. Plinius verò ipſum ſequutus lib. 21. cap. 17. circa Opuntem, inquit, Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis: mirúmque è folio ejus radicem fieri, ac ſic eam naſci. Et certè credibile eſt hanc plantam recentem cum aceto, ſale, & oleo, vel etiam ſine ſale, non minùs ſuauiter edi poſſe quàm Portulacæ marinæ & ſimilium folia.

Opuntia marina.

Cæterùm qui Cortuſo plantam è Corſica inſula mittebat, addebat iiſdem facultatibus eam pollere, quibus reliquæ Corallinæ.

Synonyma C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. vocat Ficum maritimam, aitque in foliorum ſummitate producere florem paruum oblongum, modò vnum, modò plures, colore ruffeſcente. In pin. vocat Fucum ſubrotundum 1. ſiue Fucum folio rotundo: Sertolariam Imp. Corallinam latifoliam & Opuntiam marinam Cortuſi: Lichenem marinum Cluſij hiſtor.

PALMA SIVE MANVS MARINA quibuſdam.

Cap. XXXI.

Deſcript. Amputatã à radio cubitoq; manum affabrè exprimit, ac ex carpo craſſiore (compreſſo tamen) albicante, anguſtiore, in metacarpum ſenſim dilatatur, hinc in digitos quaternos, quinos, pluresve ferrugineos, rugoſos, fungoſos, multifidos diuiditur, qui rurſus in minores particulas ſubdiuidũtur. Tota ſubſtantia coriacea quodammodò eſt & mẽbranoſa: ſapor & odor ſalſus.

Geſneriana icon de Zoophytis marinis ord. 7. circa 15. digitos habet. Vocatur autem Manus marina à ſimilitudine quadam.

C. Bauh. pin. Fucus ex Imperato incognitus 17. ſiue Fucus aliquibus Palma marina duplex, vel cortice rugoſo, vel læui.

FVCVS CAVVS. Cap. XXXII.

Deſcript. Caua dictus Fucus marinus naſcitur cum foliis longis, faſciis aut tæniis ſimilibus, ſed cepaceis foliis in morem concauis atq; canaliculatis, colore viridi, ſubſtantia ſubtiliſſima.

Synon. C. Bauh. pin. Fucus ſubrotundus 5. ſiue cauus, Herba caua Imperati.

CORALLIVM RVBRVM

Cap. XXXIII.

Lithodendron apud Dioſcoridẽ. Corallium, quod aliqui Lithodendron (κοράλλιον ὅπερ ἔνιοι λιθοδένδρον) appellarunt, marinã eſſe plantã cõſtat ex Dioſc. Ea quidẽ alto mari excẽpta, duratur ſtatim atq; emergit, quaſi à circumfuſo nobis aëre, lapideſcat, concreſcátve: Plurimùm inuenitur in promontorio Syracuſis imminente, cui Pachyno nomen eſt. Probatiſſimum rubens, colore Sandarachæ, aut Sandycis ſaturatæ, nec ſecus terenti facilè cedens, & æquabili vſquequaque concremento, insuper & Muſci aut Fuci marini odorem referẽs, & quàm ramoſiſſimum, forma fruticis, Cinnamomi æmulum. Quod autem in lapidis duritiem coit, ſcabroſum, fiſtuloſum, ceu concauum, præterea & inane, ſeu ſpongioſum, vitioſum exiſtimatur.

Locus.

Ouidius. Ouidius 4. Metam. in fabula de Andromeda & Perſeo, Coralli proprietatem ita deſcribit.

Nunc quoque Coralliis eadem natura remanſit,
Duritiem tactlo capiant vt ab aëre, quodque
Vimen in æquore erat, fiat ſuper æquora ſaxum.

Idem lib. 15. ejuſdem operis:

Sic & Corallium, quo primùm contigit auras
Tempore, dureſcit, mollis fuit herba ſub vndis.

Corallium, marinũ eſſe fruticem, & ex alto extractum durari ſtatim, atq; ideò Lithodendron vocari comprobant verba Plinij. Quantum apud nos (inquit lib. 32. cap. 2.) Indis margaritis pretium eſt, tantum apud Indos Curalio. Namque iſta perſuaſione gentium conſtant. Gignitur quidem & in rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico, vbi vocatur Iace. Laudatiſſimum in gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanum. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolim Campaniæ: maximéque rubens, ſed molle, & ideò vtiliſſimum Erythris. Forma eſt ei fruticis, color viridis. Baccæ ejus candidæ, ſub aqua molles: exemptæ cõfeſtim durantur & rubeſcũt, quaſi Corna ſatiua, ſpecie atq; magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi viuat. Itaq; occupari, euellique retibus, aut acri ferramento præcidi Hac de cauſa Curalium vocitatum interpretantur. Probatiſſimum quàm maximè rubens, & quàm ramoſiſſimum, nec ſcabroſum aut lapideũ, vel rurſus inane vel concauum. Authoritas baccarum ejus nõ minùs Indorum (Iudæorum, malè Baſ. cod.) viris quoq; pretioſa eſt, quàm fœminis vniones Indici. Aruſpices eorũ vateſq; imprimis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent. Priùs quàm hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt vendibili merce, vt perquàm raró cernatur in ſuo orbe. Idem lib. 37. c. 10. ait Gorgoniam nihil aliud eſſe, quàm Corallium: nominis verò cauſam eſſe, quòd in duritiem lapidis mutetur. Cæterùm addit, ſed falsò, emollire maria: legendum enim eſt, mollem in mari eſſe.

Curalium Locus.

Vſus.

Matthiolus perhibet Coralliũ ex Tyrrheno & Siculo mari extrahi, atque inde ad Italos deferri. Plinium miratur (vt etiam Amatus, Lacuna & Cornarius) quòd tam facilè ſibi perſuaſerit, Corallium per ſe baccas ferre, quaſi Corna ſatiua ſpecie atque magnitudine, perinde atque cæteræ arbores ſuos proferunt fructus. Quandoquidem, vt fatentur ij, qui Corallia expiſcantur, & in iis mercaturam exercent, nullas per ſe baccas edunt. Baccæ enim quæ in-

Coralliorum monilib. cornis ac cerasis similes visuntur, ex ipsorum truncis torno, & lima priùs parantur: mox smyridis lapidis puluere, & terra quadam, quæ è Tripoli Aphricæ adfertur, expoliuntur, & lucidum læuorem contrahunt, cùm iis diutiùs fricantur. Adhæc Corallia è mari circumquaque muscosa eximuntur, nec tunc vlla ex parte rubescunt, verùm inde artificibus tradita, deraso cortice rubent, & perpolita nitescunt.

Cæsalp. Corallium frutex, inquit Cæsalpinus, villosâ substantiâ obsitus est, instar Musci: colore viridi, aut cinereo, intus rubro, qualis est color carnis, aut intensioris rubedinis, qualis cocci: tradunt succosam esse plantam, succo lacteo: renasci, vbi lac contigerit. Figura autem est arborea, lapidibus hærens, cubito breuior: multis ramis, tortuosis, sine foliis, sine fructu, ac sine radice. Falsò Plinius putauit baccarum formam, artificio paratam, spontè nasci.

Gesn. Gesnerus de fig. lap. inter alia, Corallium sexu distinguit. Ac rubri quidem, marem rubentiorē tradit, fœminam verò dilutiorem. Ad hominis proceritatem aliquando accedere dicitur.

De Corallio vide Agricolam lib. 4. de nat. fossil. & Leuinum Lemnium lib. 2. c. 22. de occult. vbi ait mulieres Corallium deterius facere. Apertè autem hallucinatur Agricola credens Bryon Dioscoridis & Plinij esse Corallium.

Imper. Ferd. Imperato Corallium rubrum vegetabile marinum est, quod à primo trunco in ramos abit, qui rursus in alios, atq; minores diuaricantur: sic speciem gerens arboris foliis & fructib. suis orbatæ. Substantia petrosa est, densa, quæ præclaram atque insignem polituram admittit. Scopulis aut fortè cuidam substantiæ testaceę affixū reperitur. Vegetabile esse non tantùm inde constat, quod crescens propriis sese viribus sustinet, sed quod scandentium instar vicinis plantis lignosis innititur, atque fulcitur, quæ figura & ramorum diuaricatione ipsi Corallio similes.

Corallij hujus species colore etiamnum variantes aliquot sunt. Sunt enim aliæ saturè rubræ, aliæ lateritiæ, aliæ dilutiores, aliæ ad flauū tendentes. Sunt & quædam in fusci coloris variè permixti, quasi earum substantia ex succo minùs purgato varióque sit compacta.

Hist. Lugd. not. H. Lugdunensis Rhapsodus maximè hallucinatur, quòd pro Corallio rubro & albo p. 1375. ponat figuram Coralloidis fruticis Lobelij.

Synonyma C. Bauh. C. Bauh. apud Matth. pro Corallio albo & rubro ponit figuram ex Lobelio, qui tantùm pro albo posuerat, & non pro rubro. *Eid. pin.* Corallium 1. siue rubrum: Corallium Gesn. Lob. Lugd. & Cæs. Corallum rubrum Imper. coloris vel intensè, vel dilutè rubri est, vel subflauescentis, vel fusci.

Nomina linguar. Græcis κοράλλιον & λιθόδενδρον: Lat. Corallum & Corallium: Germ. *Corallen Bassad*, Belg. *Corael* Gall. *Coral*. Ital. & Hisp. *Corallo*: Arab. *Bassad*, *Mergen Besd*, siue *Morgian*.

Vires. Corallium adstringit & refrigerat mediocriter, excrescentia coërcet, oculorum cicatrices abstergit, vlcera eorundem caua explet, ac cicatrices extenuat. Contra sanguinis rejectiones excreationésve efficax est, & vrinæ difficultate laborantib. auxiliatur. Quin & potum ex aqua, lienem absumit. Surculi infantiæ alligati, tutelam habere creduntur, ait Plinius. Contra verò torminum, vesicæ, ac calculorum mala in puluerem igne redacti, potiq; cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut, si febris sit, ex aqua, somnum afferunt. Ignibus diu repugnat. Sed eodem medicamine sæpiùs poto tradunt lienem quoq; absumi. Sanguinem rejicientibus excreantibúsque medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medicamentis. Spissa enim & refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Corallio vsque adeò abundare Italiam, addit Matthiolus, vt ferè nullibi reperiantur infantuli, nullæque puellæ quibus non gestentur Corallij monilia aut collo, aut brachiis suspensa, quo item vtuntur fœminæ in templis ad suas preces faciendas. Cæterùm scribit comitialib. commodè adalligari, hauriendumque præberi. Famam esse Corallium ædes à fulminum injuria tueri. Idem mensium abundantiam cohibere, dentes commotos firmare, desquamatas gingiuas emendare, itémque oris vlcera sanare. Potum dysentericos juuare, seminis profluuium in viris, nocturnásque pollutiones, & in mulieribus albos vteri fluores reprimere. Recenseri inter ea (Auicenna teste) quæ cordi hilaritatem adferunt. Corallio, inquit Lobelius, ædes à fulminum injuria tueri superstitiosum & fabulosum. Quoties siccandum, & sistere oportet eruptiones quasvis menstruas, dysenterias, & cruentas dejectiones, ad Corallia refugium quidem, sed vsta efficaciùs siccant. De iis nihil Galenus in lib. de simpl. med. facult. De variis verò eorum Hermeticis præparationibus consulantur Chymici.

CORALLIVM NIGRVM SIVE ANTIpathes, & adulterinum.

Corallium nigrum.



PRO Corallio nigro nobis ab amico demonstrabatur stirps hæc, à vero Corallio haud paucis notis differēs: Erat hoc firmum, nigrum, lentum, lucens & læue quidē, paucis tamen veluti verrucis alicubi inæquale, ramosum, durum, ac penè osseum. Verùm quia flectebatur, & dentium attritu tenacissimum erat, accidit vt an factitium esset, dubitauerimus. Saltem hoc scimus non lapideam habere substantiam, sed lentam potiùs. In medio neruulum habet rufum. *Descriptio.*

Quod ἀντιπαθὲς vocant, κοράλλιον esse putauit vel ipse Dioscorides, specie quidem solùm differens. Describit autem colore nigrum, arboris figurâ etiam ipsum, sed magis ramosum: aitque vim eandem, quam rubrum habere. Corallio simile dixit etiam Plinius & sine foliis esse.

Cornarius statuit Corallij tertium genus nigrum, rarum in Germania, Antipathes Plinij, & fortassis

fortaſſis eiuſdem Iſidos Plocamon.

Corallium nigrum. Matth. Matthiolus nigrum Corallium primùm vidit Neapoli, Ebenum colore referens. Pòſt pulcherrimam eius plantam dono ipſi dedit Anzianus quidam, prope radices brachij ferè craſſitudinem æquantem, & à medio trũco in ramos ſeſe diffundentem; rarâ quidem; ſed viſu dignam.

Pſeudo Corallium nigrum.



Synonyma Amatus in Dioſcor. ait ſe Corallium nigrum, Anthipathes, vidiſſe Ferrariæ & Anconiæ. Antipathes hodie rariſſimum, ſiue Corallium nigrum verum in Gallicia Hiſpaniç inueniri ait Geſn. de fig. lap. c. 10. Antipathes ſiue Corallium nigrum Dioſcoridis (vt vocatur in Obſ. pag. ... & Ic. Plant. tom. 2. pag. 251.) Maſſiliç inter Corallia occurrere, inſigni lęuore perpolitum, colore nigerrimo, teſtatur Lobelius. Imperatus Corallium nigrum, ſubſtantiâ omninò ſimile ait rubro, & colore nigro tantùm ſeparat, atque raritate.

Antipathis ſiue Corallij nigri iconem ex Lobelio proponit H. Lugd. p. 1376. itemque C. Bauhin. apud Matthiolum vbi Corallium nigrum Dioſcoridis vocat. Eſt hoc ei in pin. Corallum 2. ſiue nigrum.

Antipathes hirſutum, ſiue Corallium foliatum.



Locus. Pona in Baldo monente, Antipathes ſiue Corallum foliatum eſt foliis minutis, inſtar ſetæ porcorum, ſeu ariſtæ triticeæ. Inuenitur in maris Sardiniæ fundo inter Corallia piſcandum. Eſt autem longitudine vnius hominis ſtaturæ, & vocatur in illis partibus vulgò Sambeggia.

An C. Bauh. pin. Corallina 6. ſiue nigra ſetacea? Antipathes ſecunda ſpecies Ponæ.

Corallium album & Corallium album officinarum oculatum.

Inter naturalia noſtra Corallij albi officinarum truncum ramoſum aduerſamus. Maxima



craſſities noſtri, ferè carpi humani eſt, pars quâ hæret lapidea, poroſa; ſubſtãtia ſolida, lapidea, ponderoſa, exteriùs læuis, tota candida; multis foraminibus radiatim intus ſtriatis donata. Rami temerè & inæqualiter diuiſi, tortuoſi, quos cum radice Polypodij, ſi figuram ſpectes, haud malè conferri poſſe dixeris.

Cornarius notum ait vulgò vbique Coralliũ albo colore. Albi tamen neque Plinium, neq; Dioſcoridem mentionem feciſſe, niſi id ſit, quod Dioſcorides colore pallidum dixit atque damnauit.

Suſpicatur Cæſalpinus Ebur foſſile eſſe apud Theophraſtum, quod vt Plinius refert, candido & nigro colore inuenitur. Apud Auicennam etiam mentio fit albi Corallij.

Cæſalpino porrò ſi credimus, incertus eſt Corallij albi officinarum, nitore & candore Eboris, ortus. Matthiolus tamen author eſt Corallium niuei candoris in Tyrrheno & Siculo mari reperiri, non quidem, vt rubrum, compactum, ponderoſumque, ſed læuius ac rarius, ſpongiarum modo inane.

Rapſodus Hiſtor. Lugdun. non bene poſuit pag. 1374. figuram Coralloidis fruticis pro Corallio albo Lobelij in Obſeru. pag. 650. Ic. tom. 2. pag. 253. *H Lugd. not.*

Imper. diſtinguit Corallium album à nigro denſitate & politura, quam recipit, ſed in cæteris omnibus rubro ſimile dicit, albedine pura & lactea: non adeò frequens. Tradit & alterum Corallium album, fiſtuloſum, valdè ramoſum, in ſuperficie foratum, quod ex Sicilia adferri teſtatur. Cæterùm eius pictura optimè reſpondet iconi noſtræ ex Corallio noſtro paratæ.

Corallium album, Amato. Lac. Geſn. de lap. fig. & C. Bauh. pin. *Synonyma*

Amatus adſtringendi & refrigerandi vim adſcribit omni Coralli generi, ſed albo potentiorem, proinde eo vtuntur Medici vbi maiore eſt opus refrigeratione. *Vires.*

Corallum candidius Verrucoſum punctatum, & Corallium ſtellatum albi puri coloris.

Corallij hæc ſpecies Imperati colore eſt quàm vulgatę candidiore, ſuperficie tenus punctata, tuberculoſa. Trunco cæteroqui ramiſque craſsioribus quàm rubri. Prouenit in Oceano. Reperitur quoque in Mari maiori. *Deſcriptio. Locus.*

Imper. Coralli candidioris ſpecies tuberculoſa punctata: *Corallo punticchiato tuberculo.* C. Bauh. pin. Corallum 7. ſiue album verrucoſum punctatum; Corallum album punctatum, Imp. *Synonyma*

Coralliũ ſtellatũ quod ab Oceano habetur ſubſtantia eſt cęteris Corallij ſpeciebus ſimili, colore exquiſitè candido, ſuperficietenus denſo agmine ſtellarum minutularum impreſſarum obſi-



ta, vnde & nomen indeptum. Planta est de Coralliorum genere, magna satis, trunco & ramis teretibus, quadam sui parte striata.

Imper. Corallium stellatum. C. Bauhin. pin. Corallum 8 siue album stellatum: maius & minus, quod nobis nunc describendum.

Icon. est coralli verr. punctati.

Corallium stellatum minus album.



Descript. COrallij stellati genus hoc, ab Imperato ex mari Hispanico delatum, substantiâ est minùs solidâ, nec ita candidum sicut id quod pũctatum modò vocauimus: cæterùm vndique etiam stellis paruis impressis notatum: truncus quoq; & rami crassiores, quàm reliqua Coralli genera.

Synon. C. Bauh. pin. Corallum 8. alterum, siue album stellatum minus.

Corallij albi varietas stellata.



Descriptio. STipite longè crassiore, brachium æquante, & materiâ magis fungosâ, multis, acetabulis insculpta aut inscripta. Vniuersa planta pedem vnum longa est, vixque cubitum proceritate superat.

Synonyma. Lobel. Obs. p. 651. Ic. tom. 2. pag. 253. & Hist. Lugd. pag. 1376. Coralloides siue Corallij albi varietas. C. Bauh. pin. Corallum 6. siue Corallum album ramosum alterum.

Corallium geniculatum album.



EX argumento nomen inditum est. Cõstat enim hoc Corallium internodiis quibusdam ceu articulis animalium. Ramosum enim est, & rami, ad instar articulorum animalium, ad inuicem committuntur. Figura cætero qui sunt rectâ, circa articulos nodosiore, per longitudinem striatâ. Substantia eius densa, alba, in medio exiguum meatum, medullæ vt puto vices supplentem, habet, qui à radice productus in omnes ramos propagatur. Est vt & alicubi velut pluribus corticibus constare videatur, alioqui cortice vnico obtectum est, vndique corallineo, albo, & reliquæ substantiæ. Percussu secundum longitudinem facto facilè diffinditur. Descript.

Synon. Imper. Corallum geniculatum: It. Corallo articulo. C. Bauh. pin. Corallum 9. siue album articulatum.

Crescit in Maiorica insula, vnde ab Imperato allatum est.

Corallium asperum candicans adulterinum.



EX lato principio crassus exoritur caudex, qui mox in ramos diuaricatur minutiùs diuisos, albicantes, superficie asperos, tortuosos. Substantia interna minutissimis poris pertusa est, & quã externa facies albicantior. Omnium maximè lapideum hoc Corallium esse videtur. Altitudo vix quatuor vncias adæquat. Descriptio.

An Gesn. fig. lap. Gypsum quod Coralloides cognominari potest? Est enim Corallio albo persimile, ramosa seu fruticante specie. Synon.

CORALLIIS AFFIN. PLANTÆ MARINÆ.

Cap. XXIV.

Porosæ Plantæ, & Porus magnus.

POri de genere vegetabilium sunt, substantia Coralliis propinqua: at *poris* ab iisdem differunt, qui eorum proprij sunt & peculiares: horum tamen alij propiùs ad corallia accedunt, alij

alij longiùs distant. Omnes communiter albi sunt. Et qui candidiores, densioresque sunt, ij Coralliis similiores sunt, & eundem ramorum diuaricationis modum seruant. Quorundam trunci superficie rugosâ, alij eadem punctata sunt. Qui rugosi sunt, lineas habent striatas secundum longitudinem tum truncorum, tum ramorum ad extrema vsque. Sed & meatus interna sua substantia porosa habent, per ramorum longitudinem procurrentes, medio quodam atque communi filo interposito. Quorum superficies punctata est, meatus habent, quos rami à centro à filo medio constituto ad ambitum educti intercipiunt.

Poro qui magnus dictus ab vna radice in ramos diffunditur: Truncus circa radicem crassitudine ferè est brachij humani: At cum Corallis collata altitudine sua non respondet. Nam breui interuallo, quæ truncorum diuisura est, à crassitie sua deficit atque minuitur. Neque enim altè assurgit. Terminatur in germina crassitudine digitali. Circa truncos solidus est, instar Corallij: at vltimi rami admodum porosi sunt & fragiles. Coloralibus, superficies rugosa, cæterasque obtinet conditiones, poris in genere tribui solitas.

Porus mag.

Synon. Imper. dicitur Porus magnus: C. Bauh. pin. Porus Corallo affinis 1. siue magnus. Ait hic Pori lapidis seruandis corporibus idonei meminisse Plinium lib.36. cap.17. his verbis: Pario similis (lapis) candore & duritie, minùs tamen ponderosus, qui Porus vocatur. Sed quia Plinius ita breuis, est, an de his Poris locutus sit, ambigit. Lapides autem hos substantiâ Corallis proximos esse non negat, & potissimùm porositate, vnde nomen habere affirmat, & à Coralliis differre.

Porus ramosus.

Descript. PORus ramosus Imperati effigiem habet Coralli albi, dictus est autem ramosus, ob frequentem ramorum diuisuram & dilatationem. Circa radicem crassitudine est digiti humani: Rami exquisitè teretes, superficie tenus punctati, in amplitudinem spithamæam panduntur. Durities ejus præ cæteris Poris ad Corallij naturam accedit. C. Bauhin. pin. Porus corallo affinis 2.

CORALLIIS AFFINIS MADREPORA.

CAPVT XXXV.



Descript. MAtripora quibusdā dicta multis cannis ex vno trūco prodeūtibus, & circa ortum sibi mutuò cohærentibus constat. Ergo faui formam quodammodò repræsentant. Substantia tubulorum ossi spongioso similis est, in quorum extremis cauitas apparet, radiis à centro ad ambitum



protensis firmo: in quorum medio ceu flosculus quidam conspicitur, segmento plano. Crassities eorum digito paruo æqualis, ab ortu ad extrema vsque eadem superficie tenus transuersim rugosi, quod in nullo alio à nobis descripto Poro obseruare licuit. Recenter exempti sorde quadam purpureâ obtecti sunt, quæ temporis progressu nigricat.

Synonyma. Madrepora, Imper. Porus Corallo affinis 4. siue Coralliis affinis Madrepora stellata.

CORALLIIS AFFINIS MADREPORA ramosa.



Descripti. MAdreporæ ramosæ extrema sūt plana, quemadmodū præcedentis. Sed in trunco & ramis magna est differentia, Quippe primarius trūcu densus est & candidus, sicut Corallium. Sequentes qui velut annui adjuncti sunt, rari admodum ac debili substantia, colore obscuro & purpureo. Eadem substantia aliquid habet membranei, vnde colligi potest, Spongiarum in morem participare aliquid de vita sensitiua.

Synonyma. Madrepora ramosa Imper. Porus corallo affinis Madrepora ramosa, in qua varietas & in substantia, & colore pro partium diuersitate reperitur.

ABROTONOIDES PLANTA SAXEA.

CAP XXXVI.

Locus. ELegantem hanc plantam marinam, Ἀβροτονοειδῆ saxeam Amstelredami anno à CHRISTO nato 1600. Clusio donabat honestissimus vir Walichius Syuertz ejus vrbis Pharmacopœus, illo ipso anno à Batauis ex orientalibus regionibus delatam.

Erat porrò, inquit Clusius, ea planta tota la-



pidea, pedalis ferè altitudinis, in multos ramos diuisa, qui deinde in frequentes alios minores sese spargebant, elegantissimo spectaculo, & illos quidem Abrotoni fœminę foliorum formam penè referentes &c. E saxis autem in imo mari iacentibus abruptam fuisse arbitrabar.

Synon. Planta saxea ἀβροτονώδης, Clus. Exot. lib. 6. c. 7. Fucus folliculaceus 20. siue Abrotono similis saxea C. Bauhin. pin.

Porus similis Sabinæ.

PORus Sabinæ similis: ramos qui habet subtiles, altera parte compressos: Superficies eminentiis quibusdam acutis donata est.

C. Bauh. pin. Porus Corallo affinis 6. siue Porus facie Sabinæ, Imper.

CORALLIVM ADVLTERINVM porosum.

Cap. XXXVII.

Descriptio. NVmeroso densoque agmine ex lapideo ferè principio exeunt fistulæ albicantes, striatæ, palmares, longiores plùs minùs, intus porosæ, quæ à centro ad ambitum ita radiatæ sunt, vt stellam multiplicem repræsentent Substantia earum planè lapidea est, dura, nec ita fractu facilis. Primum pondere superat.

Millepora Imper. Imper. ait Milleporam numerosa producere germina quæ cannularum iuxta se inuicem positarũ instar denso stipatu nascantur. Quodlibet itáque germen formam referre cannæ cum nodis suis. Eius porrò superficiem secundum longitudinem esse striatam, circa extrema porosam.

Milleporam hanc Imperati ego eandem constituo, cum corallio adulterino poroso, licèt hoc strias per longitudinem non præ se ferat.

Synon. Pseudo-Corallium album aut fungosum, Gesn. fig. lap. Porus Corallo affinis 3. siue Millepora Imperati, C. Bauh. pin.

CORALLIIS AFFINE ALCYONIVM fistulosum rubrum: & Tubuli marini albi.

CAP. XXXVIII.

Descriptio. MArinorum naturalium elegantissimũ specimẽ inter naturę recondita nostra adseruarhus, quod figura & specie partium corallio rubro quodammodò accedens totum agmentatum Halycionium quibusdam æstimatur. Ex meris tubulis rubris, Corallio rubro ferè concoloribus, aut certè saturatiùs tinctis, crassitudine culmorum Auenæ, ex semunciali aut breuiori interuallo crustulis lapideis connexis, cætera parte æqualiter diffidentibus coagmentatum est. Pleræque tamen superficietenus albicante quadam aspergine obiter vestitę sunt. Tota substantia lapidea est, sed Corallio rubro fragilior.

Tubularia Imper. Imperati Tubularia purpurea, quam quidam inter Alcyonia recensent, & quidam Alcionium Milesium vocant, pororum ratione Tubulariæ purpureæ similis est, de marinorum quoque genere, ex paruis tubulis, concauis, atque vt plurimùm connexis coagmentata, colore puniceis, intus politioribus, foris mediantibus quibusdam crustis transuersis, æquali interuallo ordinatis, vnitis. Matriculæ putantur animalculorum marinorum in quibus nascantur, sicut apes in fauis.



Synon. Tubularia purpurea, Imper. Porus Corallo affinis 12. siue Coralliis affine Alcyonium rubrum, C. Bauhin. pin.



Vltima autem ex propositis Iconibus est Tubulorum marinorum alborum Imperati.

Porus tubularis.

Descriptio. POrus tubularis dictus, quòd paruorum tubulorum formam referat, ex quibus alij tubuli etiamnum pronascuntur. Superficie interna rugosi, externa punctati & porosi. In his sæpe materia Alcyonii, aut alterius cuiusdam substantia reperitur.

Synon. Porus tubularius, Imper. Porus Corallo affinis 10. Casp. Bauhin. pin.

ADARCE EX VETERVM ET NEOTEricorum sententia.

Cap. XXXIX.

Locus. ex Diosc. GIgnitur in Galatia quod Adarces appellatur. Est autem tanquam concreta salsilago (concremẽtum subsalsuginosum, Corn.) quę humidis & pallustribus locis siccitate emergit, & circa arundines, graminàve concrescit, colore flori lapidis Asij similis, tota verò forma molli, & multiforo Alcyonio proxima, vt videri possit

fit Alcyonium paluſtre. Ad exterendas lepras, maculas à Solis ardore contractas, lichenas, lẽtigines, ſimiliaque vitia, accommodatur: & in ſumma vis ei acris. Sed humores ex alto euocat: quamobrem & iſchiadicis opitulatur, authore Dioſcoride.

Calamochnus. Inter aquatilia dici debet & Calamochnus, latinè Adarce appellata. Naſcitur circa arundines tenues, è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ, vbi ſe miſcent. Vim habet cauſticam. Ideò acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Ita Plinius lib. 32. cap. 10. Nec de alia Adarca loquitur l. 16. cap. 36. Eſt & in Italia naſcens Adarca nomine paluſtris, ex cortice tantùm ſub ipſa coma, utiliſſima dentibus, quoniam vis eadem eſt quæ Sinapi. Temerè ergo Plinium accuſant (inquit Corn.) qui hoc loco Arundinis ſpeciem ipſum feciſſe affirmant: & de eadem Arundinis ſpecie repetiuiſſe l. 20. cap. 22. vbi ait: Sinapis naturam effectuſque eoſdem habere traditur Adarca, inter ſyluas nacta, in cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens: eſt enim vna & eadem Adarca, de qua omnibus his locis agit. Hæc autem & Galamochnus dicitur, i.e. Arundinis lanugo, Latinis recepta Græcorum voce Adarca.

Adarcium Galen. Galeno Adarcium, quod aliqui maſculino genere, Adarcum, aliqui fœminino Adarcem vocant, ſecundum eſſentiam velut ſpuma quædã eſt concreta aquæ ſalſuginoſæ, quæ circum ſtoreas & Arundines concreſcit. Eſt autem acerrimum & calidiſſimum, & per ſe ipſum inutile. Miſcetur autem his quæ vim ipſius obtundunt, atque ita multi vſûs euadit, in affectionibus calefieri poſtulantibus foris adhibitum. Intra enim corpus fieri non poteſt vt quis ipſum aſſumat, ob virium vehementiam. *Idem Galenus* lib. 1. cap. 1. τῶν κατὰ τόπους ad finem, in ænigmatica compoſitione, Pericalamitidem appellari poſſe dicit, id quod ab aliis Adarce, & Adarcium dicitur, propterea quòd calamis adnaſcatur. Appellatur & Limnitis à paludibus, à Galeno, & Aetio, & Paulo, multis locis.

Aliud eſt Cæſalpino apud Dioſcoridem Adarce quàm Alcyonium, quamuis ſimilis illi molli figura: eſt enim concreta ſalſilago, iuxta calamos & feſtucas agglutinata, locis paluſtribus & maris admiſtione cũ aquis dulcibus: colore cãdido, ſimilis cõcretioni quæ in ſpõgiis reperitur: corpus omninò inanimatũ, inordinata cõpage.

Fluminis ſtercus. Conſpici Adarcen in multis Hiſpaniæ paludibus author eſt Amatus, dicique voce Hiſpanica Fluminis ſtercus, ſiue Fluminis lixum, & ad multos vſus ab iis adſeruari: circa mare verò potentius inueniri. Ait porrò Plinium & illius defenſorem Collinutium, duas Adarces ponentes, nugari.

Lacuna vocat græcè ἀδάρκην, latinè Adarcen, Arab. *Atharach* [Matth. Adarchi, ſeu Adaraca] Caſtil. *Alburreca*, refertque ſe Patauii apud Fallopium verum vidiſſe. Quid autem pictura exhibeat, cùm non deſcribat, me latet:

Geſnero Adarce planta non eſt, ſed plantis adhærens cruſta.

Matthiol. verò negat legitimam Adarcen, quæ Dioſc. & Plinii placitis reſpondeat, in Italia naſci, etſi id tradiderit Plinius.

PORVS ANGVINVS.
CAP. XL.

Deſcript. Porus anguinus dictus Imperato, quòd exuuiis ſerpentum ſimilis ſit. Subſtantia ſua adhæret radici Algæ, alterii alicui materiæ, eſtque velut incruſtatio quædam ex multis atque ſubtiliſſimis ſpoliis, ſibi mutuò incumbentibus coaggeſta: ſimilis eſt ſpoliis ſerpentum, ſiue colorem, ſiue ſubtilitatem ſiue impreſſiones atque delineationes ſpectes. Subſtantia poroſa eſt & fragilis admodum, propter extremam ſubtilitatem tunicarum, colore candido, & ea parte qua altera tunica ab altera ſeparata conſpicitur, argenteo ſplendore lucida.



Synonyma. Porus anguinus, alias Adarce appellatus, in aquis ſalis & maris quieti ſtagnantibus concreſcit, Algas aliáq. corpora complectens Reperitur in tractu Neapolitano in mari mortuo ſub Baia.

Porus Corallo affinis II. ſiue Porus anguinus Imperati, C. Bauh. pin.

SALIX MARINA.
CAP. XLI.

Deſcriptio. Rami multi ex glauco nonnihil rubẽtes in aqua natant, foliis comantes longis, Salici ſimilibus, maxima ex parte per oras nõ inciſis, quibuſdam veluti inciſuras nonnullas oſtendentibus, guſtu ſalſis. Inter ramulos virgulæ furrigũtur, ferè Salicis ſuſtinenti ſurculo haud abſimiles, apicibus plurimis veluti ſquammatim compactis, non alia forma quàm quæ ſpectatur in Salice, dum herbaceo iulo florem parturit. Teſtis oſtreorum & ſaxis quæ ſub aqua marina ſũt, innaſcitur, & ſic adhæret, vtiis agglutinata non radice defixa, videatur.



Synon. H. Lugd. p. 279. Salix marina. C. Bauh. pin. Fucus folliculaceus 16. ſiue Salix marina.

ARBVSCVLA MARINA CORALLOIdes rubra. CAP. XLII.

Deſcriptio. Plantam hanc marinã Chriſtianus Porretus pharmacopœus à quodã circunforaneo redimebat anno à Chriſti natiuitate 1599. quam cum Cluſ. oſtenderet, meritò arbuſculã appellandã cẽſuit, eò quòd maiorẽ videre nõ meminerit. Tres

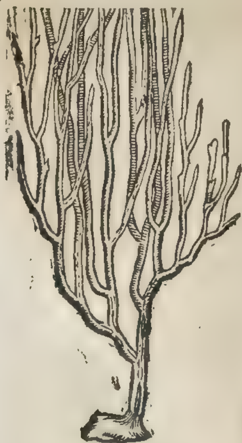
autem pedes alta erat, & in multos ramos laterales eósque anteriorem partem nutantes, diuisa: caudex infimâ parte septem vncias in ambitu crassus erat, firmúsque & solidus quum videretur, materiâ tamen quodammodò fungosâ constabat, illáque candicante, & Zingiber resiccatum referente: totus caudex cũ ramis, innumeris tuberculis respersus erat, ipsíque rami in maiuscula tubera desinebant, intus fũgosa, & seminum, inanium tamẽ, speciem in cauernulis continentia, externè autẽ orbicularibus nodulis, lapidis stellaris instar, distincta. Tota plãta, siue veriùs arbuscula, tenui quidem, sed grumoso cortice tecta erat, cóque rubri coloris, vt minio inducta videretur, qui an ascititius fuerit ignorat Clusius: adeò autem salsi saporis erat tota arbusculæ cum suo cortice substantia, vt merum sal referret. E quo porrò mari fuerit eruta, latet, & an scopulo alicui innata esset, an in imo maris fundo creuisset, certi quidpiam proferri non potest: nam eius truncus integer non erat, sed imâ parte resciffus.



Synon. C. Bauhin. pin. Corallina II. siue Corallinæ facie grumoso cortice: Arbuscula marina coralloides Clusii exot. lib. 6. c. 1.

CORALLOIDES FRVTICOSA PLANTA marina rectior. CAP. XLIII.

Descriptio. Nihil amœnius esse potest Coralloide, fruticosa planta marina, siue in eadem, siue in diuersis plantis tantam colorum spectes varietatẽ, faciemque densè fruticantem, cornu ceruinũ imitatam: radicem verò scopulis apprimit lapidescentem, trunco breui, statim in infinitos ramos diuiso, modò patulos, modò surrectos, &, quà fors tulit, huc illuc diuaricatos, dodrantales, & palmares, singulos thorulo corneæ duritiei & flexibilitatis, nec non coloris, farctos, crusta obductos iam penitus niuea, iam cinerea, modò lutea, modò conchylisata viuida: aliàs cinerea & rubra, aliàs lutea rubra, non rarò omnis coloris stigmatibus punctata.



Has plantas redemimus à circumforaneo, qui dicebat collectas in mari Gilbrartar, vocabátque Italicè *Fior di corail.*

Lob. Coralloidis fruticosæ in Obs. p. 650. duas habet figuras: sub titulo Corallinæ albæ: alterã sub inscriptione corallinæ rubentis Antipathis facie. Dubitat autem an sit Quercus marina folio Myricæ Theophrasti, eiusque varietat. aliquas assignat, quippe Corallinã Antipathis facie albam, rubrã, & luteam, thorulo intus corneo, Antipathi cõcolori & nõ absimili. *Corallo. fruticosa Lob.*



Reperiri autem ait non modò in Narbonæ & Gallo prouinciæ mediterraneis littoribus, sed etiam Angliæ occiduæ & Normanicæ. In Icon. Plant. vtraque effigies pingitur.

Gesn. lib. de fig. lap. de Corallina fruticosa hæc scribit: Litophyton marinum Arbusculam hanc marinam à Io. Bauhino Medico diligentiss. accepi. Collegeram autem priùs similes in mediterranei maris littore: species eius duæ sunt, vna omni ex parte albicat foris, alterius crusta in quibusdam partibus rubri seu purpurei coloris est: vnde nonnulli Corallis cognatam plantam esse suspicati sunt. Ligni duritiem si spectes, Quercum marinam dixeris, aut Ebenum, Cytisúmue: si aspera virgarum vestigia, Piceam aut Ericam marinam &c. *Corallina fruticosa Gesn.*

H. Lugd. p. 134. Coralli frutex saxo inhærens: qui altera sui parte & surculosiore candicat, minutísque foraminibus pertusus est, altera in pauciores virgulas diuisa rubet, & tubercula quædam veluti baccas tuberosas fert, cornis fatiuis non dissimiles. Quare immeritò reprehenditur Plinius quòd huic frutici baccas tribuerit, vt aliis arboribus suos fructus. Et hactenus Rhapsodus, à quo Plinius non sufficienter excusatur. Planta cuius figuram exhibet, & quam describit non est corallium, neque durescit & rubescit, vt Corna: præterea non bene Coraloidem fruticem Lobelii ponit pro corallio albo & rubro Lobelii, qui non vocauit corallium, sed corallinam. Icon H. Ludunensis depicta est ex eadem stirpe ex qua nostra Coralloides e rectior.

Anguill. Iuncus lapideus Theoph. in officinis quibusdam Venetis *Coralli bianchi*. planta extra aquam lapidescens

Tabern. ic. & hist. Corallina alba, weiß Corallen Moß: Item, corallina lutea, Geel corallen moß: &, corallina rubra, Rot corallenmoß. *Quæ ignorantia* Compilatoris Tab. vocare coralloides frutices germanicè corallenmoß/h. e. Muscum Coralli, cuius tres proponit valde similes figuras; Dein corallinas non describit sed tantùm

tam in pelago Tyrrheno inueniri addit, in quo corallium Lobelius reperiri dixit, & non corallinas.

Frutices in nostro mari corallis similes, corallinas vocant, inquit Cæsalpinus, ligno intus durissimo ac nigro, specie Ebeni, sed ob tenuitatem inutili operibus: crusta his obducitur veriùs, quàm cortex, friabilis, pumicosa, aliis cādida, aliis rubens: adhærent lapidibus testacea quadam substantia dilatata. *Qui* ex his cortice rubro integitur, tortuosis ramulis constat, durissimisque, prope radicem nigris, hi in tenuem gracilitatem desinunt, perlucidam ablato cortice. *Qui* cortice albo integuntur duo sunt: vnus ramulis cōstat erectis, Iunci modo, flexilibus, numerosisque ab eodem veluti caudice prodeuntibus, cubitali altitudine, qui veluti punctis quibusdam signati sunt, vt Abietis ramuli. Abietem marinam puto apud Theophrastum. *Alter* ramos fert ad latera tendentes, crusta candida, veluti denticulatos, quibus sapè adhærent lapidosa substantia, ex maris salsugine concreta, ac testacea quædam animal.a. Quercus marina apud Theophrastum: folium his nullum neque muscus, sed loco corū crusta videtur data. *Quartum* genus humi serpit, sarmentosum ex lapidibus pendens, vndique muscosa lanugine obsitū, nigricāte, aut cinerea, extremis capillis in tenuia veluti granula desinentibus. Vitis marina apud Theophrastum.

Frutex Corallio simi. Cæsalp.

Synon. C.B.not.

C.Bauh.pin.corallina 1.siue fruticosa recta alba: Iuncus petrosus Ang. Lithophyton marinum albicans Gesn.foss. Quercus marina Theophrasti, Clus.hisp 1.& exot. Corallina alba, Lobel. Tab.Corallium album, Lugd. Muscus marinus fruticosus, Cast. Coralliis similes frutices, Cæsalp. Corallium ligno intus durissimo & nigro, cui crusta obducitur, aliàs candida, aliàs cinerea, aliàs rubens, testacea substantia. *Eid.*corallina 2.siue lutea punctata: *Item*, Corallina 3.siue fruticosa purpurei coloris, Gesn. Corallina rubens Antipathis facie, Lob. Corallina rubra, Tabern. Quercus marina Theophrasti, Clus. exot. lib.6. cap.4. Quercus marina cum sua basi, Eid.cur.post. An *C.Bauhinus* has tres Corallinas rectè separet, atque Quercum marinam Clusii huc meritò referat, aliorum esto iudicium.

ERICÆ FACIE FRVTEX MARINVS.

CAP. XLIV.

Descriptio



Marinum hūc fruticem, quem Clusius anno à Christi natiuitate 1597. à Doctissimo viro Henri o Hoiero, Bergēsi in Norvvegia Medico accipiebat, non incommodè Ericam marinā appellari posse arbitrabatur.

Erat verò is frutex cubitalis aut amplioris altitudinis, statim ab infimo in frequentes ramos assurgens: atque illi denuò in minores alios diuisi erant: interdum simul coalescebant, vt in plerisque plantis in mari nascentibus euenire solet: tenui cortice tegebatur, terrestrisque coloris erat. Totus porrò frutex plana forma excreuerat, & in sesquicubitalem latitudinem expansus erat. Omnes autem rami tanquam quibusdam tuberculis erant obsiti: sed minores longè frequentioribus, & maioribus (quod pictor per supinam quandam negligentiam non obseruauit) vt tanquam flosculorum gemmis ornati viderentur, quæ trita in tenuissimum pollinem resoluebantur. Tota alioqui planta lignosa & dura erat, atque lapidi aut scopulo innata fuisse videbatur, salsi saporis, vt quæ in Oceano natæ plantæ.

Synon.

C. Bauh.pin. Fucus folliculaceus 17. siue Ericæ similis maritima: Frutex marinus Ericæ facie, Clus.Exot.lib.6.cap.5. Eid.Corallina 4.siue ruffescens exasperata: Ericæ facie frutex marinus, Clus.Exot.

FRVTEX MARINVS ELEGANTISSIMVS albus, Corallium nautis.

CAP. XLV.

Descriptio



Elegantissimus hic frutex marin⁹, inquit Clus.Exot.lib 6.cap.2 Arbusculæ mariné Coralloidi quodammodò congener, pedē & septem vncias longus siue latus erat, & tredecim vnciarum amplitudinem habebat, quà parte latissimus: triū verò pedum & decem vnciarū erat eius ambitus; durus, porosus & lignosus atque valde planus, flabelli instar, in ternos aut quaternos crassiusculos ramos diuisus, à quibus innumeri alii tenuiores ramusculi exoriebātur, in longum & latum se spargentes, adeò miro ordine, vt simul quodammodò coalescerent, vacuaque tantùm quædam spatia relinquerent, cribri aut reticuli maculas imitantia. Integer frutex purpurascente colore obductus fuisse videbatur, quem deinde salsuginosa candida materia obduxisset, vt ex infima fruticis parte, & aliis quibusdam locis, à quibus salsugo detersa erat, apparebat: illam verò salsugine creberrimis, iisq; valde exiguis, foraminulis tanquā acu impressis, tam affabrè tantoque artificio elaboratam conspicere licebit, presertim in minutioribus ramulis, vt nullum opificem imitari posse mihi persuadeam: sed quum in adeò exiguo spatio, cuius capax est lignea tabella, illam elaboratam salsuginem pictor exprimere non posset, istum fruticem nudum & sine salsuginē delineare coactus est, vt ramulorum tenuitas

faciliùs obseruari & conspici posset. Latam autem habet sedem, quâ scopulo inhæserat sub marinis aquis, ex qua binæ aut ternæ aliæ adnatæ plantæ, siue potiùs rami abrupti fuisse videbãtur. Eius materies dura, vt vix cultello scindi posset. Nautæ Corallium appellabant: sed ad Palmæ marinæ à Theophrasto descriptæ genus aliquod veriùs referendum esse arbitror.

Synon. C. Bauh. pin. Corallina 14. siue cortice reticulato maculoso purpurascente.

PLANTA MARINA RETIFORMIS. CAP. XLVI.

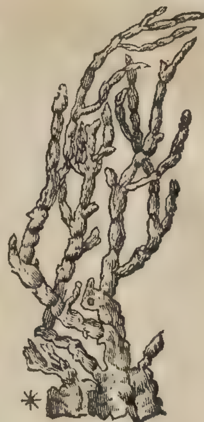
Descr. PLantam quandam marinam ex America aduectam anno à natiuitate Christi, nostri Redemptoris, 1597. mittebat ad Clusium ornatiss. idemque humaniss. vir Simon Parduynus, Consul Medioburgensis in Walachria Zelandiæ, valde raræ formæ. Nam instar virgulti lignosa erat, prorsus tamen plana, in frequentes ramos eosque etiam planos, sparsa, ex quibus in longitudinem & obliquè exibant multi nerui, retis instar ferè contexti, adeò firmi, vt ex æreo filo conflati viderentur, lumini tamen oppositi glutinis substantiam veriùs referrent. Tota planta cubito longior erat, prorsus, vt dictum, plana, & multis maculis, retis instar, pertusa, subrubescens, quadam tamen salsugine multi locis infecta, extima parte fermè pedem lata, infima verò palmum: sed ea non integra: nam ex vtroque latere plurimùm abruptum fuisse apparebat: salsus eius sapor. Cui rei innata fuerit, non liquet, vt cuius infima pars cõfracta esset: verisimile tamen scopulo, aut lapidi innatam Corallii modo: Nam triennio pòst se similes conspexisse refert Clusius Amstelredami in musæo cuiusdam ciuis, quarum infima pars plana erat, vt quæ scopulo adnata fuisset. In Americano autem Oceano natas aiebat.



Casp. Bauh. pin. Corallina 15. siue reticulato cortice altera: Planta marina retiformis, Clus. Exot. lib. 6. c. 3.

HIPPVRIS SAXEA. CAP. XLVII.

Descriptio CLusio ostendebatur hæc venusta planta marina Amstelredami anno à Christi natiuitate 1601. à perhumano viro Ioanne Langhe Cheirurgo, qui etiam illius ramo pedalis ferè longitudinis ab ipsa planta abrupto eum donabat, qui in subiecta tabella Lectoris oculis expressus proponitur.



C. Bauh. pin. Fucus folliculaceus 19. siue Equiseto similis saxeo: Hippuris saxea, Clus. Exot. lib. 6. cap. 8.

RESEDÆ FACIE PLANTA MARINA. CAP. XLVIII.



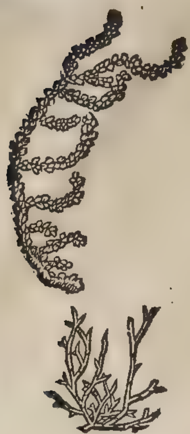
Descr. TOtus lignosus & durus erat hic frutex, non secus ac Erica fruticans, salsâ & albâ materiâ obductus, sesquipedalis longitudinis, non tamen integer, sed infima parte fractus, in decem vel plures ramos inæqualiter & nullo ordine nascentes diuisus, quorum aliqui abrupti: qui supererãt, toti tecti erant exiguis quibusdam vasculis rugosis, deorsum propendentibus, coloris ex albo cineracei, Resedæ vasculis, quæ semina iam matura cõtinẽt, non valdè dissimilibus, longè minoribus, & infima parte, vtplurimùm connexis ipsis ramulis, quæ vacua & valdè fragilia, vt quæ digitis attrita, facillimè in puluerem resoluebãtur, salsi admodum saporis.

Hanc marinã plantam, quam fruticem siue suffruticem appellandam censet Clusius, nanciscebatur Amstelredami anno à Christi natiuitate 1601. Quo autem in mari erutus fuisset hic frutex intelligere non potuit, quia nautas qui retulissent conuenire ipsi non contigit, & qui redimunt, ista minimè curant.

C. Bauhin. pin. Fucus folliculaceus 18. siue Resedæ similis maritima: Planta marina Resedæ facie, Clusio Exot. lib. 6. c. 6.

CORALLOIDES GRANVLOSA ALBA. CAP. XLIX.

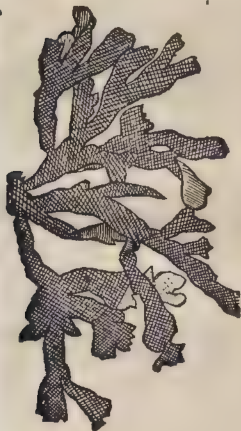
EX magno ramo decerptam portionem adseruamus, quæ ceruini cornu instar plures ramos



mos de se mittit modicè recuruos sursũque spectantes. Tota porrò albo granulosoque cortice obducta est, ac si Sacchara incrustata esset. Interior eius substantia, cui crusta hæc granulosa adhæret, nigra est, duraque. Accepimus ab amico quodã qui ex theatro naturaliũ Serenissimæ Reginæ Angliæ se accepisse referebat, ex magno ramo decerptam.

ALGA MARINA πλατύκερως POROSA. CAP. L.

Descriptio



MAritima eleganti raritate pulcerrima aspectu est. Ab vno principio plures exeunt *rami* triũm quatuorue vnciarũ, lati atque patuli, compressi, flexiles, crustosi, pallidi, colore exalbido, cũ striis obliquis quasi texturam demonstrantibus, damæ cornua lata non infeliciter æmulatur. Vnde πλατύκερως dici potest ex re nata. Dono dedit Emanuel Vurfistius Medicinæ Candidatus lectam in portu Bourensi: atque ex ea planta confecta nostra figura.

Imper.lib.27.cap.3. *Poro ceruino* siue Porri genus quod ramorum diuaricatione ceruina cornua æmulatur, cuiusque superficies punctata altitudine spithamæa inferior.

C.Bauh.pin. Porus Corallo affinis 7. siue Porus ceruinus, Imper.

ESCHARA. CAP. LI.

Descriptio

QVæ Eschata Rondeletio dicitur pro radice principium habet latiusculum, ex quo foliacea quædam, & Lactucę crispæ in morem, substantia exit lapidea, crassiuscula, albicans, fragilis, cribri instar, rimarum longiuscularum plena: dentibus facilè atteritur, nullo manifesto nec odore nec sapore.

Synonyma

Cæsalpino Rosa marina inter Muscos mari-



nos. Imper. Retepora, Eschara marina.

C.Bauh. Porus Corallo affinis 8. siue Porus reticulatus & Eschara marina, Imperati.

ESCHARA MARINA FRONDIPORA. CAP. LII.

Descript.



FRondipora Eschara marina, Retiporæ descriptæ similis quodãmodò: frondes quippe substãtiã similes, itidemq; ramosæ & incisæ, quib. extrinsecꝰ eminentiæ quædã costis aut neruis foliorũ similes adnatæ: quarũ extrema mutuo cõnexu vnita poros cõstituũt, & retis formã quodammodò efficiunt.

RETICVLVM MARINVM. CAP. LIII.

Descript.



Nomen ex rei ratione asciuit. Sic namque veluti stamine atq; subtegmine intertexto est, vt rete aliquo modo repræsentare videatur. Compressu duriuscula est, neque renitens. Colore subcinereo obsoleto. Odore atque sapore salsuginoso: dentibus attritum cedit ob

lentam & tenacem ſubſtantiam, nec facilè comminuitur. Maritimorum accola eſt. Noſtra icon non in omnibus placet: foramina non ſatis manifeſta, nec ſtamina ſatis tenuia.

An Imper. lib. 28. cap. 1. Rete marinum.

RETICVLATVM TOPHACEVM marinum. CAP. LIV.



Deſcript. Filamentorum conuolutorum in morem, totum ex filis tophaceis, cãdicantibus, ac etiam [quod in tanta exilitate mirum] fiſtuloſis ac cauis coagmentatũ eſt, vt rete quodammodò in vnum glomerem confuſum repræſentet. Ipſa craſſities fruſti coagmẽtati vncialis eſt, multis cauernis Spongię aut pumicis ferè inſtar cauata, ſubſtantia leui, & dentibus facilè friabili, dura, digitis non cedente, odore ſalſo, ſapore nullo.

An Imper. Porus in figura di Mataſſa, filo concauo, quamuis ſubtili? Adhæreſcit aliis ſubſtantiis & rebus marinis.

CORALLINA. CAP. LV.



Deſcript. VNciam vnam aut alteram alta eſt, colore incano, cinericeóque, ramulis pyxidatim geniculatis, gracilibus, pinnis interdum è latere excreſcentibus, odore nauſeoſo, piſculento, ſapore ſalſo ingrato: ſub dentib. lapillorum inſtar crepitat, & facilè vel attritu digitorum in puluerem fatiſcit.

Nomina Corn. vocat Bryon ſiue Muſcum marinum Dioſcoridis, Plinii (qui legendum θριδακώδης, Lactucæ folio, quod Dioſcorides τριχώδης.) & Galeni, quam Germanos Meermoß, officinas Corallinam vocare ſcribit: Et recentiores Græcos σκωληκοβοτάνην, ab vſu ad vermes ex aluo expellendos, vulgò venalem Scolibotani proclamantes. Et quanquam hic vſus à veteribus traditus non ſit, tamen βρύον θαλάσσιον eſſe, non ambigit: eiuſdem etiam opinionis eſt Muſa, Cordus, Anguill. Lac. [cuius tamen figura vulgarem Corallinam non demonſtrat] & Turnerus.

Geſn. de fig. lap. cum Medicis vulgò Corallinã appellat, herbulam maritimam, in ſaxis ſine radice naſcentem, & ſubſtantiam foris tanquam è limo quodam albicante circumnato fermè lapideſcentem habentem.

Amatus ait omnium doctorum conſenſu muſcum marinum, officinarum Corallinam eſſe: eam autem Anconæ magna in copia reperiri: Hiſpanos *Malhorquinam* appellare, quia primo ad illos ex Maiorica altera inſularum Baleariũ aduecta ſit.

Cæſalpino Muſcus marinus lanugo eſt capilloſa, in ſcopulis maris reperta, modò lapillis, modò teſtis, modò aliis fruticibus marinis inhærens, præcipuè Corallo, quam Corallinam vocant: mollis quidem quandiu ſub aqua eſt, extractus autem & ſiccatus riget ob ſalſuginem: quidam erectus quidam humi ſparſus: color varius, nunc albus, nunc rubens, aut flaueſcens, aut cinereus, aliquando niger, quidam & herbaceus, mollior. Dioſcorides Bryon thalaſſion vocat: Theophraſtus Phycon trichophyllon: Gaza Algam crinito folio, & Plinius Phycon capillaceo folio. *Muſcus marinus Cæſalp.*

Dod gall. quoque Corallinam hanc officinarum, græcè βρύον θαλάσσιον vocat. Lat. Muſcum maritimum, gall. *Mouſſe de mer*, Brab. zee Moſch: & ex quibuſdam indoctis Soldanellam.

Crediderim & ego, inquit Matthiolus, Corallinam eſſe Muſcum marinum, quòd certò ſciam, eam ab iis reperiri, qui Corallia expiſcantur, coralliis, ſicuti etiam ſcopulis & piſcium teſtis inhærentem. Is vtique cæteris præfertur, qui coralliis adnaſcitur, vnde ei nomen. Probatur ſecundo loco, qui ſaxis adhæret, colore rubicundo: cinereus verò improbatur. Plinium conſtat erraſſe, in hiſtoria Muſci marini quòd hunc perperam fecerit foliis Lactucæ ſimilem: Arab. dicitur Tahaleb. ſiue Taleb, quibus tamen Muſcus is cum Lente paluſtri confunditur. Hiſp. Malhorquiana yerna: Germ. Meermoß: Corallenmoß. In Epit. cum add. Camer. dicitur Muſcus marinus gracilis, capillaceúſq; prouenire, caulis expers, colore, cùm ſiccatur, ſubrufeſcente, ſapore ſalſo, odore concharum marinarum ſimili. *Muſcus marinus Matth.* *Delectus.*

Camer. in Epit. & Hiſt. Matthioli vnâ icone ſeptem ſpecies pingit. I. à Matthiolo traditur. II. parui ramuli, ſulphurei coloris, articulati. III. ſupra tophaceum lapidem album, coloris etiam ſulphurei. IV. ſupra rubentes lapides. V. ſupra teſtacea. VI. & VII. pulchrè alba eſt, aut nonnihil ex cæruleo vireſcens eſt: & rubeſcens. Subdit tandem reperiri & alias ſpecies, quas ait recenſeri non poſſe ſine nimia prolixitate, denſiùs tamen omnes prouenire, ac pictas eſſe.

Lobel. duas dat imagines. *Prior* eſt in Obſ. p. 648. in Ic. verò p. 249. tom. 2. hoc titulo, Muſcus candidus coralloides ſquammulis loricatis: *Altera* in Obſ. p. 649. in Ic. pag. 250. inſcribitur Corallina, cirratis copioſis coralli æmulationẽ implexis tenuibus ſurculis, caulis expers, colore rubicundo, aliàs luteolo, herbaceo, cinereo, aut candido, oſſeâ duritie, ad vermes prodigandos decantatiſſimis viribus. *Icones duæ Lob.*

H. Lugd. p. 1368. Muſcus marinus: ſiue corallina Dodonæi. Item, Muſcus marinus candidus coral- *Hiſt Lugd. icones 3.*

coralloides. Cæterùm, Rhapſodus ſuo more ponit tres figuras vnius plantæ, addens Corallinæ vnam ſpeciem ſine deſcriptione.

Rhapſ. ta... compilat. Tab.

Tab.ic.& hiſt. Muſcus marinus ſiue Corallina ſecunda : Eid. Corallina altera. *Eius compilator* non diſtinguit, proponendo tantùm figuras : Prima Matthiolinæ imagini accedit, quam etiam C.Bauhinus apud Matthiolum poſuit : Altera icon conuenit cum vulgari noſtra Corallina geniculata.

Synonyma C.Bauh. C.Bauh.pin.Muſcus coralloides 1.ſiue Muſcus maritimus,Corallina officinarum : Muſcus marinus Matth. Ang. Dodon. Cordo in Dioſcor. Lac. Turn. Caſt. H.Lugd. Cæſalp & Tabern. Corallina, Lobel. Lemnio. Fucus capillaceus, Lugd. *Eid.pin.* Muſcus coralloides 2. ſiue ſquamulis loricatus : Bryon thalaſſion, Turn. Muſcus Marinus 3.Dodon. vel 2. Eid.Belg. Muſcus candidus coralloides, Lugd. Corallina altera, Tab. *Nos nondum* diſtinguimus : præterea Bryon thalaſſion Turneri refert C.Bauhinus quoque ad Lactucam marinam.

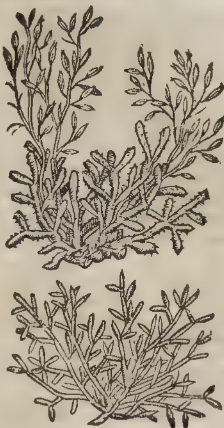
Vires. Corallinam circumforanei in puluerem contritam in plateis venditant ad puerorum vermes necandos : ſiquidem non modò interficit lumbricos,ſed eos quoque eodem die expellit, magna ſæpè cum adſtantium admiratione, quòd quandoque viſus ſit puer, qui ex aſſumpta huius pulueris drachma, centum vermes excreuerit Puerulis,qui nondum annum ætatis quartum attigerunt,datur drach.ſemis : adultioribus drach. j. Aduertendum autem inueteratam & exoletam non eſſe ſumendam : præterea cùm ea vti volumus, priùs in puluerem terendam, non eum quidem ſubtilem nimis,ſed craſſiuſculum, quò diutiùs in ventriculo & inteſtinis hæreat : datur puluis in vino,lacte,aut Caſſia. *Cur* Matthiolus in comm. meminit centum vermium, quos vidit reiectos : in hiſt.autem germ. dicit circiter

Matth.not. ſeptuaginta ? An Matthiolus circumforaneorum more ſcribebat quæ veniebant in mentem, ſiue viſa, ſiue non viſa. Quæ nunc dico non ſunt vt eleuem Corallinæ vim aduerſus lumbricos, ſed vt demonſtrem quantùm in rebus dubiis credendum Matthiolo,quicquid dicant de eo gloſſatores, fautores, & alii in cognitione ſtirpium minùs verſati,quamuis in cæteris docti viri, qui extollunt Matthiolum, de eo iudicantes,vt cæci de coloribus. Is ait in Epit. ſe cum Galeno & Dioſcoride facilè concedere,poſſe quidem Muſcum marinum, qui recens fuerit, refrigerare: quod verò ſiccus id efficere poſſit, quòd guſtu ſalſo ſentiatur,non ita facilè ſibi cōcedendū videri.

CORALLINA FISTVLOSA fragilis duplex.

Deſcrip: DVm triúmue vnciarum numeroſos progignit *coliculos*, cinereo filo craſſiori pares, ſuperficie criſpâ ſeminum ſaccharo conditorum, aliàs læui, & veluti torno eleborata, circularibus zonis denſis præcincta, intus fiſtuloſa, decuſſatiſque cruciformium interſtitiorū cancellis diſtincta, fragilis admodum & læui digitorum attritu in arenam ſolubilis, ſapore fatuo: propagines mediante tenui breuiſſimoque filo adnectuntur. Adnaſcitur quoque eidem fungo rudiori Fucus ille Abrotoni nomine Lobelio pictus, quem nos Cremenei Iſtriorum nominamus. Gener Cherlerus collegit in mari Adriatico.

Varietas Eſt nobis alia ſubtilior multò,ac ceu pili aut filamenta quędam cruſtulis obtecta eſſent. Intus enim veluti pilus eſt tenuiſſimus: cruſta intecta poroſa eſt, alba, in plures ramulos vermiculatos diuiſa,Corallinæ in modum,ſed minimos, exiguos,delicatulos.



CORALLINÆ AFFINIS, SIVE MVSCUS marinus tenui capillo.



Deſcript. SAxis aut concharum fragmentis innaſcitur, verū latius multò ſe ſpargit, propaginibus, etiam quatuor vnciarum, abundè circumfuſis, ad teretem, durum, nigricantem nervum adnatis cirrhis capillaceis molliceilis, ramoſis, colore albicante, cinereo, viridanti, vel deniquè nigro, ſapore Corallinæ ſalſuginoſo : Verùm licet ad tactum mollis ſit, ſub dentibus tamen Corallinæ inſtar crepitat, & neſcio quid lapidei refert. Eſt & vt vix vncialem altitudinem ſuperet, villis itidem ramoſis, denſiſſimis. Eiuſmodi candidiſſimam Pilæ marinæ inhærentem adſeruamus, vti Pilæ eius figura docet. Hæret etiam aliquando Coralloidi flexioſiori. Deſcriptio Varietas

An Imperato lib.27. c.3. Peluccio petrigno.

Synon. C.Bauh pin. Muſcus maritimus 1. ſiue Muſcus capillaceus multifido folio albidus : Muſcus marinus vulgariſſimus, Lobelii in Obſeru.pag. 648. in Icon. tom.2. pag.249. & Lugdun pag. 1568. Muſcus marinus 2.Dodon. [figura ſine deſcriptione.] at 1. Eid. belg. Muſcus marinus, Gerardi: Muſcus marinus 3. Tabernam. Muſcus marinus herbaceus mollior, Cæſal. Muſcus albus marinus, Imper.

Compilator Tabern. exhibet adhuc aliam picturam huius *Muſci marini*, primo loco, ſine quidem deſcriptione,aut diſtinctione, per quam intelligò Muſcum marinum pollicem vix excedentem, in tenuiſſimos tamen ramulos diuiſum, quod non demonſtrat icon.

CORALLINÆ AFFINIS NODVLARIA.
Cap. LVI.

Descriptio — Ramulis est breuibus multifidis, coloris cinericei, concretione lapidea, fragili: sub dentibus crepitat. Cum Corallina nescio quid commune habet, nullo tamen thorulo farcta, vt sunt Coralloides frutices.

Muscus — Imperatus l.22.c.15. Nodulariam numerandam censet inter Muscos marinos. Considerandum autem an vna ex Nodulariis Imperati non conueniat cum Coralliua officinarum à nobis descripta.

Corallina — Casp.Bauhin. pin. Corallina 10. siue Corallinæ affinis Nodularia, varians colore albo, pullo, puniceo. Fratri missa est hæc planta marina Neapoli nomine Nodulariæ, Fuci generis.

ANDROSACES VETERIBVS.
Cap. LVII.

Locus. — Androsaces [ὑδρόσακες, Ald.] in maritimis Syriæ nascitur. Est verò Dioscoridi herba alba λευκὴ, vt in Orib. legitur. Apparet autē vel ex Plinio λευκὴ pro λεπτὴ in Dioscor. legendum: Corn. quin & Marcell. & Matth. ex aliquo fortè antiquo codice, albam verterunt.) tenuibus cirrhis, amara, sine foliis (ἄφυλλος, quidā putant legendum ἀμφύλλος, Matth.) folliculum habens in cacumine, qui semen continet. Ea vim habet duarum drachmarum pondere cum vino pota, vt vrinas multas in hydropicis ducat. Sed & herbæ decoctum, & semen potum, eundē præbet effectum. Illinitur etiam vtiliter podagricis. Inter notha alii Picrida, alii Leucen, & alii Thalassiam vocant.

Descriptio Diosc.

Plin. — Androsaces herba est alba (inquit Plin.l.27. c.4.) amara, sine foliis, folliculos in cirrhis habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ [Istriæ, alius] maximè. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim vrinas ciet. Datur & podagricis, illiniturque. Idem effectus est & semini.

Galen. — Galeno 6. simpl. Androsaces humida [ὑγρὰ, Paulus πικρὰ, & ita quoque Dioscor. & Plinius, Corn.] & acris herba est. Potest autem siccata & pota tum ipsa, tum semen eius, vrinas abundè mouere, & discutere nimium, ac siccare.

Etymon — Androsaces autem dicitur, quòd hydropicorū aquas ducat: Vel, Hydrosaces, quia non nisi in aquis crescat. Non desunt qui eam plantam, quam nos Cuscutam nominamus, Androsacen esse, affirmant. Sed falsam eorum esse opinionē, nemo non videt. Alii hoc nomine nuncupant Tragum Gesneri. Androsacem alteram, Matth. Alsinen. Androsacen Matth.

ANDROSACES MATT. SIVE FVNGVS petræus marinus, siue Vmbilicus marinus.
Cap. LVIII.

Descript. — Vitam agit sub aquis, concharum striatarum gibbis, scopulisue innascens: staminibus fili instar tenuibus, vncialibus & sescuncialibus, quorum singulorum extremum excipit vmbilicus clypeoli circinatæ rotunditatis, lineolis à centro creberrimis productis striati: color cinereus: sapor salsuginosus.

Plantæ hoc genus inuentum in Hetruriæ maritimis, Matthiolo misit Pisis Lucas Ghinus, qui si Androsacen statuisset, & Androsaces in Italia nasceretur, Matthiolus ex eo non dissentiendum putaret, quòd, præter alias notas, hæc planta tota candida spectetur, vt Oribasius ex Dioscoride transcripsit. Sed à pluribus iam annis plantam Gesnero, clarissimo præceptori, misimus, addidimusque Matthiolum multùm titubare, stirpemque hanc Dioscoridis Androsaces descriptioni non respondere, sed potiùs Fungum esse aliquē, conchis & lapidibus adnascentē: nec maritimā esse, sed marinam: non amaram, sed nonnihil salsam, nec acrimoniam habere manifestam: Galenum autem dicere acrem. Mordacitatem præterea non sentiri: licèt sint qui mordaci sapore eam participare dicant. Denique semina non proferre, quæ requiruntur à Dioscoride & Plinio.

Fungus marinus Cæsalp. — Fungus marinus minimus, inquit Cæsalpinus, inter fungos lapillis innascitur, intra aquam: ei sapor inest salsus & mordens. Videretur Androsaces esse apud Dioscoridem, si eius pileoli semen continerent.

Icon Cam. — Camer. ad Epit. & hist. germ. Matthioli figuram proponit in qua Androsaces supra rupes & conchas pingitur, ac etiam, vt mihi videtur, ea species quæ minoribus est capitulis.

Synon. C.Bauh. — C.Bauh. phyt. apud Matthiol. & pin. Androsaces duas species tradit. I. ei dicitur Androsaces petræ innascens, vel maior: Androsaces, Matth. Icon. Cast. & H.Lugd. p.1362. Musci marini genus, Guill. II. Androsaces chamæ conchæ innascens, vel minor: Androsaces, Cotyledon foliosum marinum Lob. in Adu. & Ic. pag. 387. Androsaces, Eid. in Obs. pag. 210. & Lugd. (cui & Vmbilicus marinus Monspeliensium) & Camer. Epit. qui vtramque vna figura exhibet. Fungus marinus minimus, Cæs. Androsace cōmuniter conchæ, rariùs petræ innascens, in stagnis circa Magalonam & Frontignanum. *Non statuimus* nos cum Casp.Bauh. in eo discrimen, quòd petræ, vel conchæ innascuntur: Fungus enim latiori capitulo, qualis à Matthiolo pingitur, æquè supra petram, ac supra concham prouenit. Præterea stagnis innatantē nō obseruauimus. — C.Bauh.

Locus — Cæterùm, crescit & viuit in aqua, non in aere, vt Matthiolum pinxisse scribit Lobelius.

Idem ventrem sistere nouit, vt hic scrupulus Anguill. eximatur, nec expeti, vt aluum soluat.

FVNGVS SIVE MVSCVS PETROSVS.
Cap. LIX.



Descriptio — Imperatus h. nat. lib.27. cap. 8. author est plantam hic depictam Muscum petrosum (Itali *Musco petroso*) à quibusdam nuncupari, & ab aliis Alcyonium quintum Dioscoridis statui.

Casp. Bauh. pin. facit Alcyonium 11. & Fungum auricularem, Cæsalpini: Muscū saxatilem, Imperati.

FVNG

FVNGI LAPIDEI. CAP. LX.

VT in terra, sic etiã in mari Fungi naſcuntur: at hi non molles, ſed lapideâ duritie præditi, quorum genera, partim in Indico mari partim in Nilo eruta ſunt, vt Cluſio referebat ciuis quidam Amſterodamenſis, apud quem eos anno 1600. conſpiciebat.



*

E maioribus porrò qui è mari eruti, nullum exprimendum curabat, quia nulla apparebãt pediculi, qui eos ſuſtinuiſſet, veſtigia. Sed quem ciuis ille dicebat in flumine Nilo natum, duntaxat tamen maiorem, quia integer, & alium præterea minorem & magis cõtractum, exprimi curabat, & maioris quidem pronã & ſupinã partem, in prima & ſecunda tabella, quæ hic appoſitæ; minorem, in tertia.



*

Fungus lapideus in Nilo natus



*

In Nilo natus, decem vnciarum habebat circumferentiam, eius diameter tres vnciæ cum ſemiſſe: totus autem ſaxeus erat & candicans, ſupernã parte, ab vmbilico ad circumferentiam multis profũdis ſtriis, obliquè quodammodò excurrentibus ornatus, inferna autem, minùs elatis ſtriis, iiſque aſperis & quodammodò echinatis, erat præditus, quæ à circumferentia ad pediculum productæ deſinebãt, quâ videlicet parte magis fuſcus erat, pediculus eius breuis & craſſiuſculus, qui à ſcopulo aut petra abruptus videbatur.

Minoris, qui compreſſus, floris formam quodammodò exprimebat, circumferentia & ambitus [qui valde ſinuoſus,] ſex vnciarum erat: diameter, in longitudine duarum cum ſemiſſe, in latitudine autem, vnius aut paulò plùs, & quia in floris quodammodò formam aſſurgebat, altitudo pæne duarum vnciarum erat, ab extremo orbe deſcendendo ſenſim graciléſcens: pediculum habebat breuem & craſſiuſculum: ſtriæ quæ externâ parte à pediculo ad circumferentiam excurrebant valdè conſpicuæ: quæ autem in parte interna, profundiores & magis conſpicuæ, ſimul etiam in medio coëuntes, quemadmodum ex icone in vltima tabella expreſſa conſpicere licet.

C. Bauh. pin. Fungus lapideus 1. vel maior in Nilo natus: Fungus ſaxeus Nili maior Cluſii Exot. lib. 6. cap. 10. Eid. Fungus lapideus 2. ſiue minor: Fũgus ſaxeus minor, Eiuſdem ibidem.

LICHEN MARINVS. CAP. LXI.



Lichenis marini à Lobelio in Ic. Plant. pag. 247. tom. 2. inſcripti delineationem lege in Lob. Teut. tom. 2. p. 283.

FVCI FVNGIFORMES. CAP. LXII.

FVci *fungolari* dicti Imperato, ſunt de numero foliorum marinorum, folio quaſi circino orbiculato, non ſine impreſſis lineamentis, itidem in orbem contortis. Adhærent rebus quibus innaſcuntur ea parte quæ in vicem eſt centri. Accedunt colore & figurà ad Fungos quoſdã qui ſupra arbores creſcunt. Maiores redditi finduntur ſecundum lineas, quæ ab ambitu vergunt ad centrum. In hoc genere altera ſpecies, quę maior eſt, acquirit ſpithamæ longitudinem ſiue altitudinem, atque in aqua prouenit, minutulis nixa pedicellis. Hæc in ambitu foliorum criſpatur. Minor verò duas vncias vix excedit, & plana eſt: & ſæpè alterum folium ſtat ſupra alterum, color vt plurimùm ſpadiceus eſt.

C. Bauh. pin. Fucus ſubrotundus 4. ſiue Fungis affinis: Fucus fungularis maior & minor, Imper.

SPONGIÆ EX ANTIQVIS ET IN genere. CAP. LXIV.

Etymon.

QVę Latinis Spongia eſt, Gręcis σπόγγος dicitur: Etymologicus autem ſic appellari ſcribit παρὰ τὸ σπᾶν τὰ ὑγρὰ, quòd humorem attrahat, & combibat. Dioſcoride referente, è Spongiis alias nonnulli mares appellauere, quæ tenuibus ſunt fiſtulis, ac ſpiſſæ denſæue, è quibus rurſus duriores τράγους nominauerunt: alias verò fœminas, quæ cõtrario, ac antè dictæ, modo ſe habent.

Genera Plinio.

E Plinio lib. 9. cap. 45. Spõgiarum tria genera accepimus ſpiſſũ ac prædurũ & aſperum, Tragos id, ab odore graui vocatur: minus ſpiſſũ, & mollius, Manon: tenue, denſumque ex quo penicilli ſiue turundæ [quæ ſinuoſis ac cauis vlcerib. immittuntur] parantur, Achilleum. Naſcuntur omnes in petris, aluntur conchis, piſce, limo: intellectũ ineſſe iis apparet, quia vbi auulſorem ſenſere, contractæ multò difficiliùs abſtrahuntur. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſcâ, manifeſtò conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Circa Toronem naſci illas (veſci illis corrupta lectio) auulſas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recreſcere. In petris cruoris quoque inhæret color, Africis præcipuè, quæ generantur in Syrtibus. Maximæ fiunt Manæ: ſed molliſſimæ, circa Lyciam. In profundo autem, nec ventoſo, molliores. In Helleſponto aſperæ, & denſæ circa Melam. Putreſcunt in apricis locis: ideò optimæ in gurgitibus. Viuentibus idem, qui mandentibus, color nigricãs. Adhærent nec parte, nec totæ: interſunt enim fiſtulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas paſci exiſtimantur. Sunt & aliæ [fiſtulæ, per totum corpus earum ſparſæ, verùm hæ ſupernè occluſæ & obturatæ] ſed ſupernè concretæ. Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere conſtat longo tempore. Peſſimum omnium genus eſt earum, quæ Aplyſiæ vocantur, quia elui (quòd adeò ſordidæ ſunt & inquinatæ) non poſſunt, in quibus magnæ ſunt fiſtulæ, & reliqua denſitas ſpiſſa. Et

Plin. illuſtratur.

Hæc Plinius ex Ariſtotelis libro 5. de hiſt. animal. tranſcripſit. Idem rurſus lib. 31. cap. 11. per longũ de Spongiis & ipſarum vſu agit, quæ nos inter vires tradituri ſumus. Hæ ſanè ζωόφυτα & ζωόδενδρα dicuntur, quæ vt habet Plinius, neque fruticum, neque animalium, ſed tertiam quandam ex vtroque naturam habent.

Fer. Imperato Spongiarum natura Fungis proxima eſt, de vegetabilium marinorum genere, quarum ſubſtantia velut ex lana compacta, fiſtuloſa ſeu foraminata, & vndique mucagine quadam membranea veſtita. Viuunt Spongiæ ſcopulis, teſtaceis & arenæ radice ſua affixæ. Habent intus vim quandam motiuam quâ ſe contrahunt atque dilatant, qui motus apprimè eius materiæ conuenit. Ergo vento aut tempeſtate aliáue re extrinſecus accedente contactæ, retrahũt ſe verſus radicem, atque conſtringuntur: tum meliùs rem, cui adhęrent, firmiuſque amplectuntur. Auulſæ à ſua radice, hæ nihilominus repullulant, & vt aliæ plantæ recreſcunt. Spongiarum eiuſmodi proprium eſt, facilè conſtringi, & in priſtinam amplitudinem dilatari: adhæc humoris eſſe ſitibundas, quem facilè imbibant, & compreſſæ emittant. At in muccagine obhæreſcente propriè ſenſus earum eſt & vita, à qua & facultatem habent ſe contrahendi. Dicimus ergo: alterum earum motum eſſe ab anima earum, alterum à conditione materiæ. Viuentes tantùm ſuopte Marte, viſque propria ſe conſtringunt. Sed dilatatio communis eſt his cum non viuentibus: nam & mucore orbas ſi conſtringas, reſiliunt, & in priſtinam molem ampliantur. *Differunt* Spongiæ flacciditate, lentore: duritie, mollitie: denſitate & raritate: poriſque crebrioribus aut rarioribus, quæ omnes differentiæ materiæ ſunt propriæ. A figura quoque differentiæ, aliis globoſis, aliis laciniatis, aliis denique ramoſis exiſtentibus.

Spongia globoſa.

NEapolitanorum littorum propria eſt, autore Ferdinando Imperato, figura pomi, aliquantùm turbinata, ſubſtantia tenerâ, flexili [arrendeuole] & Spongiarum ſimili, ſed maximè foraminata, hiantibus apertiſque cauernis. Reperitur ſanè magnitudine capitis humani aut etiam maiori. — Locus. Deſcriptio.

C. Bauh. pin. Spongia 1. ſiue Spongia globoſa, Imperati. — Synon.

Spongiæ compreſſæ Schiacciatæ.

FIgurâ ſunt orbiculatâ, latâ, parum craſſâ, ſubſtatiâ flexuoſa, & quæ facilè comprimi poſſit, tenaci, foraminata, ſed exiguis poris, cęteris omnibus ad Spongiarũ vſum, ob plures conditiones requiſitas, quas habet, expetita. Has Spongias, ſi Imperato credimus, antiqui Achilleas nominarunt propter earum ſubtilitatem, firmitatemque: quapropter ad arma ſuſtinenda corporibus equitum interponuntur, & vti motum eorum atque impulſum prohibeant. Fulciuntur pediculo inſtar Fungorum, quibus ſimilitudine quadam reſpondent. — Deſcript.

Caſp. Bauhin. pin. Spongia 2. ſiue compreſſa Imperati. — Synon.

Spongia compreſſa Schiacciata, Oceani latiſsima.

ET hæc Oceani Spongia propter ſubſtantiam denſam atque tractabilem ad vſus à Spongiis expeti ſolitos valet, teſte Imperato. A figuræ amplitudine commendatur, quippe cuius diameter, duos æquet cubitos: craſſitudo duorum digitorum, figura plana, expanſa, atque compreſſa. Habet præterea foramina quædam quatuor radiis ſtellata. Centro hærens viuit, ſicut cæteræ Spongiæ. — Deſcript.

C. Bauh. pin. Spongia 3. ſiue compreſſa magna: Spongia marina alba & flaua (weiß vndt geel Meerſchwam, Badſchwam) Tabern. & Gerardi: Spongia compreſſa latiſſima Imperati. — Synon.

SPONGIÆ HIRCINÆ. CAP. LXV.

SPongię hircinæ dictæ Imperato, ſunt eæ quæ duræ ſunt, ideóque à Spongiarum bonitate degenerant. Tales figura ſunt inæquali, cum eminentiis diuerſis, cauitatibuſque, per quas aqua marina tranſmeat. — Deſcript.

C. Bauhin. pin. Spongia 4. ſiue hircina Imperati.

Vires Spongiarum in genere.

SPongiæ vſtionem eandem habent quam Alcyonium. Noua verò & non pinguis vulneraria eſt, & tumores reprimit, & recentia vulnera glutinat cum aqua poſca: cum melle autem

cocto

cocto veteres sinus agglutinat. Vetus Spongia inutilis est. Sed & si filo diligenter & ipsæ aridæ velut linamenta indantur, conclusa vlcera & callos disparant. Si verò siccæ, recentes, & inanes imponantur, fluida, cuniculosa, & diuturna vlcera resiccant. Cohibent & sanguinis eruptionem cum aceto. Vstæ eædem ad lippitudines faciunt, & vbi quid extergere opus est. Verùm ad ocularia medicamenta meliùs faciunt lotæ. At cum pice vstæ ad sanguinis eruptionem conueniunt. Dealbantur tenerrimæ ex ipsis, in ardoribus Solis, spuma salis in petris cōsistente madefactæ & insolatæ: quod dum fit, caua ipsarum pars sursum spectet, deorsum verò quà resectæ sunt. Si verò fuerit serenitas æstiua, etiam sub lunam exponuntur, & spuma salis, aut aqua marina, asperguntur, & taleæ albissimæ fiunt, authore Dioscoride

Plinius. Spongiarum genera diximus [inquit Plinius lib.31.cap.11.] in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares [Lugdunenses, duriores & fistulis minoribus pertusas, mares vocant: molliores autem, laxiores, & amplioribus cauernis fistulosas fœminas. *Mares & fœminæ.* Dal.] existimauere, tenui fistula, spissioresque, persorbentes: & quæ tinguntur in deliciis, aliquando & purpura: alias fœminas maioribus fistulis, ac perpetuis, è maribus duriores alias, quas appellant Tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. Candidæ curâ fiunt, è nouissimis recentes per Æstatem tinctæ salis spuma, ad Lunam & *Plin. corrig.* pruinas (rores potiùs. Nam Æstate nulla pruina fit) sternuntur inuersæ, h.e qua parte adhæsere: vt candorem bibant. Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas [Plutarchus Spongias ab animali, simili araneo, regi scribit] contrahique ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideò abscindi, ac saniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone sunt genitæ, præferunt cæteris. Nec vsquam [in aliis maris locis, quàm Aquiloniis.] diutiùs durare spiritum [natiuum, quem è mari natalibusque suis conceptum, & fistulis abditum celant: Medici affirmant. Sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant, & ideò magis recentes, magisque humidas: sed minùs in calida aqua [salsuginem citiùs diluit, quàm frigida.] minus-*Vires* que vnctas (Oleosa enim ac pinguia salsuginis vim obtundunt:) aut vnctis corporibus impositas: & spissas minùs adhærescere. Mollissimum genus earum penicilli [Achillæas Aristoteles vo-*Vsus Veter.* cat lib.9.] oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini vtilissimi: eosque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur Spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiunt, molliunt, mitigant. Veteres conglutinant vulnera. Vsus earum ad abstergenda (non tantùm membra corporis, sed alia quæuis, vt mensas ϰ̀ θρόνους πεϰαλλίας, Homero: fouenda, operienda à fotu dum aliud imponatur. Hulcera quoque humida & senilia impositæ siccant: fracturæ & vulnera Spongiis vtilissimè fouentur. Et ipsæ vulnerum inflammationibus imponuntur nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è vino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua verò cœlesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluctuatione occultâ laborantibus, quæ discutienda sit, vt iis quæ apostemata vocantur, melle decocto perunctis. Item articulis alias aceto salso madidæ, aliàs è posca. Si ferueat impetus, ex aqua. Eædem & callo salsa madidæ: at contra scorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & succidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coërcent, rapiuntque vitia, [prauos succos, sordes, excrementa, saniem] vlcerum. Circumligantur & hydropicis siccæ, vel ex aqua tepida poscáue, vtcunque blandioribus opus est, operiue aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos vaporari oporteat, feruenti aqua perfusæ, expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt, & in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, vt sanas quoque partes spatiosè operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto, aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpiùs mutata tollunt, testiū tumorem, caloremque ex posca. Ad canum morsus vtiliter concisæ imponuntur ex aceto, aut frigida, aut melle, abunde subinde humectatæ. Africanæ (quæ generatur in Syrtibus) cinis cum Porri sectiui succo sanguinem reiicientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis vel cum oleo, vel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit vulnerum. Aliqui raras tantùm, ad hoc cum pice vrunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimùm proficiente & cinere contra scabritias genarum, excrescentesque carnes, & quicquid opus sit ibi distringere, spissare, explere. Præstant & strigilum vicem linteolorumq; e affectis corporibus, & contra Solem aptè protegunt capita. Medici inscitiâ ad duo nomina eas redegêre: Africanas, quarum firmius sit robur; Rhodiacasque ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli vrbis reperiuntur. Trogus author est circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, vnde ablatæ sint Spongiæ. Polybius super ægrum suspensos quietiores facere noctes.

Spongia vsta Galeno actis est & digerentis potentiæ. Spongia noua, non sicut lana, aut linamentum, materia duntaxat, est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiam manifestè desiccat. Quare vulnera glutinat, si aqua, aut oxycratō, aut vino admoneatur imbuta: à qua sanè, quæ antiqua est, longo spatio relinquitur.

Subdit Quercetanus antiquos calculi remediū docuisse, ex Spongia calcinata, & in cineres adusta. Item, plerosque recentiores Medicos eisdem Spongiæ cineribus vti ex vino albo propinatis in cura broncoceles, toto vnius Lunæ curriculo, certissima experientia.

SPONGIÆ LAPIS.

CAP. LXV.

Lapides, qui in Spongiis reperiuntur, cum vino potos, calculos in vesica frangere ac comminuere prodidit Dioscorides. Spongiæ *Descriptio* lapides inueniri in Spongiis & esse natiuos testatur Plinius. Quidam eos Cystolithos vocant quoniam vesicæ medeantur. Horum vires te-

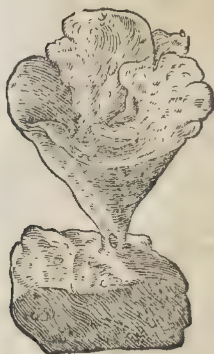
res retulit Galenus l.9. simpl.medic. his verbis: Lapides qui reperiuntur in spongiis, frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapidem in vesica comminuant, vnde qui id scriptum reliquerunt, mentiti sunt, verùm eos qui in renibus consistunt, rumpunt: &c.

H.L.not.

SPONGIA INFVNDIBVLVM IMITATA. CAP. LXVII.

Elegans hoc spongiæ genus, quod doctiss. & humaniss. Vir Dauid Sinapius adseruabat anno reparatæ salutis humanæ 1600. ac cuius etiam formam Clusii rogatu ipse delineari curabat, & ad eum mittebat, inhærebat adhuc suo saxo, eique durissimo & nigro, quod duodecim libras pēdebat.

Descript.



Synon. Casp.Bauh. pin. Spongia 9. siue formâ infundibuli: Spongia elegans, Clus. Exot. l.6.c.11.

SPONGIÆ VELARES. CAP. LXVIII.

Descriptio. Velares Spongias cum Imperato dicimus, quarum textura rara est. Nam ablata mucagine, quæ fibrarum vacua replet spatia, restat tantùm quiddam lanuginosum filamenti instar, aut capillorum simul ligatorum. Harum ergo vsus non est qualis spongiarum.

Est & huius species quædam cuius processus auium pedes quodammodò repræsentat, quarum superficies asperitatibus eminentibus oblita.

Etiamnum alia huius caudæ auis similis, cuius fibræ ab ortu ad extrema vsque extenduntur.

Alia quæ cornu cerui figuram æmulatur: nam è radice assurgens in ramos vna tantùm parte, siue altero tantùm latere, diuiditur. Huius substantia similis est laxo alicui nec condensato filtro.

C.Bauh.pin. Spongia 5. siue velaris Imperati.

SPONGIA RAMOSA CAP. LXIX.

Spōgia arbor. Ferd. Imperatus l.17 c.7.p.730. vocat Spongiam ligneam arboream: Et p.728. Fungos spongiales dictos *Tufh.* Hæc arbusculæ in modum à trunco in ramos diuiditur: virgulta filtro duro similia, fissilia, à radice ad extrema vsque densâ spongiositate, floribus Typhæ [Tufæ] plantæ palustris simili, vestita. Huius materia facilè relaxatur, atque compressa, facilè in pristinum redit statum: qua in re à spongiarum natura degenerat. Ramorum diuisura ferè est qualis digitorum palmæ humanæ. Sunt & aliæ in rotunditatē collectæ, & ad Pini figuram quodammodò accedentes.

C.Bauh.pin. Spongia 6. siue ramosa.

DE ALCYONIO VETERVM ET Neotericorum sententiæ. CAP. LXX.

Alcyonii, inquit Dioscor. quinque esse genera compertum est. *Vnum* enim Spissum, acerbi saporis, spongiosa facie: item tetri odoris, ponderosum, & piscem olens, quod plurimū in littoribus inuenitur. *Alterum* oculorum pterygio aut spongiæ simile, leue & multicauum, odore ferè Algę. *Tertium* vermiculi forma & colore penè purpureum est. *Quartum* succidis velleribus nō dissimile, multis inanitatibus hians ac leue. *Quintum* figura Fungi, inodorum, & intus quidem asperum, quodammodò pumicosū, foris verò læue, acre: quod plurimum in Propontide, circa insulam Besbycum appellatam, gignitur patrio nomine Halos achnen, quasi maris spumam aut lanuginem, vocat. *Duo quidem* priora in smegmata fœminarū assumuntur, contra lentigines, lichenas, lepras, vitiligines, nigritias & maculas in facie, reliquoque corpore. Tertium verò, iis qui difficili vrina vexantur, aut arenulas in vesica colligunt, idoneum est: itémque nephriticis, & ad hydropem lienisque vitia. Vstum autem & ex vino illitum, alopecias replet. Postremum ad albicandos dentes aptum est: assumitur & in alia smegmata, psilothrâque, cum sale mistum. Quod si quis aliquod ex hisce Alcyonii generibus cremare voluerit, addito sale in crudam ollam mittat, lutoque oblito eius spiraculo, fornaci mandet: & cùm figlinum percoctum assatúmue fuerit, extrahat, & ad vsus recondat. Cæterùm lauatur vti Cadmia. *Genera quinque Diosc.*

Alcyonium, vt Plinius est autor l.32. cap.8. fit in mari, ex nidis vt aliqui existimant, alcyonum & Ceieum: alii ex sordibus spumarum crassescentibus: alii è limo vel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera Cinereum, spissum odoris asperi: Alterum molle, lenius odore ferè Algę. Tertium candidioris vermiculi. Quartum pumicosius, spongiæ putri simile, penè purpureū, quod optimum, hoc & Milesium vocatur. Quò autem candidius, hoc minùs probabile est. *Hæc Plinius*: Qui tamen, inquit Matthiolus, Quintum fungi figura, cuius meminere Dioscorides & Galenus, in his Dioscoridem secutus, silentio pręterit.

Si Amatus Alcyonia nouit, cur non descripsit? Vocat Halcyonium Hisp. *Spuma della mar*, Gall. *Escume de mer, Merde de Cormarin*, Ital. *Alcionio.* Arab. *Zebd Ilbar*, Germ. Meerschwam. Cæsalpino verò vt Diosc. & Galeno quinque sunt Alcyonia.

ALCIONIVM SPONGIOSVM officinarum. CAP. LXXI.

Descript. Alcyonii huius frustū adseruamus quod & idē in officinis prostat. Duos pugnos crassitudine amplitudineque facilè æquat: Substantia quâ superficie tenus veluti cortice obtectum est, albicat, aliàs cinerea est, nonnunquam pulla, pro temporis, vt arbitror, ratione, crustosa



stosa, tota punctis canis notata, cauernis pluribus inæqualis. Interior facies Spongiæ similis est, sed firmior, colore pullo, tota porosa. Nam acicula vel modico pressu facilè penetrat. Pondus, pumicis lapidis non adæquat: odor & sapor salsuginosus. Est & nobis frustum ex quo Alga angustifolia protulit, eique ceu terræ inhærescit. In nostra icone demonstrantur radices & capillamenta Algæ.

C.B. not. C.Bauh.pin. Alcyonium 1. siue durum, aut 1. Dioscoridis Imperati: exhibet frater apud Matthiolum figuram Tabernamontani sed non indicat an eius meminerit Matthiolus, vel sub quo numero tradat.

ALCYONIVM STVPPOSVM IMPERATI.

Cap. LXXII.



Descript. Stuppis in glomerem conuolutis substantia interiori quodammodò simile est, ad tactum molle. Inuolucro tenus Alcyonio duro aliquantulùm simile, concauo, calycis formam imitante. Ex cuius concauo odor expirat piscosus. Et germina interdum protrudit, sicut de molli dictum.

Synon.

ALCYONIVM TVBEROSVM.

Cap. LXXIII.

Descript. Tuberosum est hoc Alcyonium, pediculo latiusculo, firmo, superficie tenus punctato: substantia interior fibrosa, fibris directè è corticis cauitate porrectis, & circa media iunctis, & quasi in vnum conuolutis. Totum candidum est, & plurimùm Algæ radicibus adhærens, figurâ tuberosâ inæquali, magnitudine interdû quantùm vix ambobus brachiis amplecti liceat.



Synon. Fer. Impet. authori dicitur Alcyonium tuberosum, forma Ficûs, Alcyonium 9. Dioscoridis. C.Bauhin. pin. Alcyonium 7. siue forma fructus alicuius Ficûs.

ALCYONIVM MOLLE IMPERATI.

Cap. LXXIV.



Descrip. Hvius materia Spôgiæ similis est, ad tactum cedens: cortice obtectum est è quo alia germina exeunt Iunceorum specie, crassitudine calami anserini, concaua: inter quæ textura quædam tessellata prætenui filo, raroque velamento obducta conspicitur.

Synon. Imper. Alcyonium molle, Alcyonium 4. Dioscoridis. Casp. Bauhin. pin. Alcyonium 4.

ARANTIVM MARINVM.

Cap. LXXV.

Descriptio. Arantium marinum Imperati, colore est viridi, figurâ Arantii instar rotunda: quod tamen motu quodam adapertum denuò clauditur, quasi sensu quodam & virtute contractrice, quod animalium proprium videtur, sit præditum. Et hæc de Arantio marino Imperati, quod idem suspicamur cum Granato malo Aldroandi. Hæc tamen separat Casp Bauhin. in pin. cap. de Vrtica marina, collocans Arantia marina nono loco, Malum verò granatum Aldroandi, decimo.

VESICARIA MARINA DVPLEX, non ramosa & ramosa.
CAP LXXVI.

LObos adseruamus pugno maiores alicubi ad mediterranei maris ripam collectos, ex meris vtriculis vacuis Pisi magnitudine coaggestos, cum foraminulis singularibus inferiore parte vesicularum: qui mutua cohæsione veluti ramos efficiunt contortos, compressu spongiæ in modum renitentes, leuissimos, colore flauescente, liuido, aut pallido.



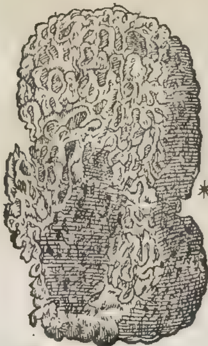
Quidam è vulgo Spongiã marinã vocant: verùm cùm nihil ferè cũ Spõgia commune habeat quã colorem & leuitatem, ex re nata vesicariam, hoc est ex vesiculis refertam, vocitare maluimus.

Alcyonium Pila marina. Spuma maris Cesalpini, est C.Bauhino in pin. Alcyoniũ 15. siue Pila marina velut ex ampullis constans, ad spinæ similitudinem.

Vesicaria ramosa prædictę similis est, sed ramosior & plantæ figurã magis exprimẽs, quippe Corallinæ instar, variè diuaricati rami ex maris quoque folliculis foliaceis, coloris vel flauescentis, vel virentis, constant. Ramis verò muscus quidam coralloides, capillatus adhæret, totus candidus, tenuis & aspectu elegans. Hanc ad prioris differentiam Vesicariam ramosam vocare quis posset. Eam autem habuimus tum à D.Thoma Platero, tum à Iac. Mieg.

VESICARIA MARINA NIGRA, FAVAGO Aristotelis quorundam.
CAP. LXXVII.

HÆc duplex existit: Est enim Fauaginis Aristotelicæ species prima, quæ ex membranaceis cauernulis nigris constat, dispositis quidem more fauorum. Fauaginis Aristotelis secunda species, multis ex poris & cauernulis, faui in modum, coaceruata est. Earum autem vnaquæque aliquid inflexum habet. Materia constant subtili.





Fauaginem Aristotelicam Imperatus facit Alcyonium secundũ Dioscoridis. C.Bauhin. pin. Alcyonium secũdũ, siue (vt somniat) Fauaginem Australem. Synon.

TROMBÆ.
CAP. LXXVIII.

C.Bauh. pin. Arundo Indica 7. siue fluitans. Trombæ siue arundineta fluctuantia in Bali insula: in Hist.Or.Ind. part.3.cap.12. & 40. & part.4.fig.10. Arundines longæ, seu Algæ in salso fluctuantes part.5.Ind.Or. Synon.

Diarium nauticum itineris Batauorum in IndiamOrientalem vocat Arundines vulgò Trombas dictas, & Arundines tubiformes.

ARBORES CONCHIFERÆ VEL ANAtiferæ falsò dictæ, vt Telinæ, ac Balani.
CAP. LXXIX.

COnchas quas anatiferas vocant, varia magnitudine accepimus, adhærentes quasdam lignis, quasdam etiam arundini, in quibus apparent veluti pẽnæ, aũt brõchiæ piscium. Habemus sanè vnciã latiores & lõgiores, colore & splẽdore Telinarũ. Paludanus enim nobis misit. Illustrissimus etiam noster Princeps Fridericus Dux Wirtembergicus, & eius nobiles ex Anglia reduces nobis attulerunt: sibi persuadentes in Conchis illis aues generari. Attulit etiam Gener Cherlerus piæ memorię. *Variant magnitudine.*

Balani siue Glandes Columnæ.



Hector Boetius in descriptione Scotiæ testatur hos anseres quosdam clakis appellare, eosque perpe-

perperam in arboribus in Insulis Hebridibus nasci credere. Mari enim illis interiecto magis eorum procreandi vim quandam inesse, quàm alicui alii rei credit.

Britannicâ concha Anatifera credita, subdit Lobel. facit specimen naturæ quippiam boni vel è sordibus meditantis, vt iam multa lubeat credere, quæ alioqui risissem apud rerum Septentrionalium Historicos, quanquam paulò secus hi narrant, duntaxat in Scotia aut Orcadib. maris Caledonii Arctici, olim à Romana classe deuictis, compertum. Nos verò non solùm ex Scotia, sed etiam ad Tamesim amnem, quà Londinũ præterfluit, primùm conchas pediculo rugoso crassiore è è nauis annosę carina auulsas, habuimus. Deinde Medio-castri &c.

Has conchas contrà Rondel. in Northmannia & Britannia oriri asserit, nec aues generari ex his tradit, sed pro Balani specie exhibet atque describit: addens homines & mulieres alia fastidientes cibaria, hoc edulii genere delectari, atque elixatis in aqua, disruptisque, internam carnem ex aceto edere.

Hanc etiam communem vulgi receptam sententiã meritò refutat Columna, dicens has Conchas anatiferas putatas nihil aliud esse quàm glãdes marinas descriptas à Rondeletio. Dum Conchas hasce, ait, ex quibus anates oriri falsò asseritur, minimè vidissem, atque apud Lobel. quique eum secuti sunt, conspicerem in maris rupibus arborem esse, quæ fructus hos Amygdalæ pares formâ ; atque magnitudine, ederet: mentem sæpenumerò cogitatio huius rei perturbabat meam: neque credere poteram, etsi aliquando animum ad credendum inclinabam, ratione hac motus, quia scripta hæc erant à doctissimo Medico, atque demum ab aliis recepta: at quidem iterum reiiciebatur à sensu hæc imaginatio fortiore argumento, quia arbor fructus edens depicta exhibebatur, atque ab eodem Medico, iidem fructus Concharum nomine donati erãt, quas è nauis annosæ carina auulsas se habere testatur: quæ quidem inter se contraria, atque impossibilia censentur, &c.

De his apud Lobelium, Columnam & alios ex ipsis fontibus plura petat lector, nos necessariis insistentes, hic subsistimus.

FINIS LIBRI TRIGESSIMI NONI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER XL.

EXCREMENTA TERRÆ, VT FVNGI ET TVBERA.

Tandem vela contrahentes & receptui canentes, adeoque portum captantes, officii in reditu nihilominus memores, Fungos contemplemur, & Boletos ac tubera ex ipsis etiam terræ visceribus eruamus. Adeò ad summa, vel potiùs infima, naturæ herbariæ per suprà scriptos ordines ventum est, vbi tamen etiamnum suâ sponte occurrit immensum potentiæ occultæ documentum, vt prorsus nec aliud vltra quæri debeat, nec par, aut simile poßit inueniri, ipsâ se vincente naturâ, dum absque semine Fungos, absque radice Boletos & Tubera, progenerat. Ideò excrementa terræ Sapientes appellare non dubitarunt. Et tamen hæc præcipua est ventris insania. Omnia namque quæ vsque ad hoc volumen tractauimus, hominum causâ genita videri possunt. At in portentosis, non contenta iam eorum voracitate frugum, fructuum, herbarumq; multi variarum donis, ni & Fungos, & Boletos, & Suillos, terræ excrementa, sed gulæ nouißima irritamenta, sibi progenita sciret. Voramus hæc & magnâ satagentiâ quærimus, nullâ aliâ quàm deliciarum, causâ, quas transcendisse quoque mirum sit. Nam qui sciat sub his latitare venenum, hocque pro deliciis interdum sumptum, habeat quod vtique cogitet, reputetque secum, qualia sint horum pretia, quæ vita fugere potiùs, quàm quærere debeat.

DE FVNGIS ET BOLETIS IN GENERE.

C a p. I.



Fvngorum, inquit Theophrastus, pediculus æqualitatem quandam peculiarem sortitus est: radice carent: è radicibus & iuxta radices Roborum erumpunt. Apud mare rubrum cùm aquæ plures incesserint, iuxta mare quodam in loco Sole tacti, in lapides commutantur.

Dioscoridi Fungorum differentia duplex est, aut enim in cibi vsum veniunt, aut venenosi sunt. Tales autem multis de causis fiunt. Aut enim iuxta clauos rubiginosos, aut panniculos putridos, aut reptilium bestiarum latibula, aut arbores quæ priuatim noxios ferunt fructus, nascuntur. Habent tales etiam crustam glutinosam, & posteaquam decerpti sunt, repositi facilè putrescentes corrumpuntur. Qui verò tales non sunt, cocti ac conditi suaues sunt. Et tamen etiam hi largiùs sumpti lædunt, vt qui ægrè concoquuntur, strangulant, & bilis sursum ac deorsum eruptionem inducunt. Ita vt Fungi partim genere, partim copiâ lædant. Idem lib. 1. cap. de Populo scribit quosdam tradere Populi albæ & nigræ corticem in tenuia frusta concisum & in puluinos stercorarios seminatum, in omni anni tempore Fungos edules producere. De Populi Fungis, vide postea cap. de Fungis pluribus simul albis ad arborum radices esculentis.

De Fungis Galenus sparsim hæc prodit. Fungus [inquit 8. simpl. frigida, humidaque admodum planta est. Quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantemve facultatem accedit: & sanè inter eos sunt, qui interficiant, potissimùm qui ex natura istam habent qualitatem putredinosam. Rursus aliment. 2. Inter Fungos Boleti, si bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad cibos insipidos. Non tamen sic solis ipsis vulgò vtuntur, sed apparant variè & condiunt, vt alia omnia, quæ nullâ insigni qualitate sunt prædita: Alimentum autem ex ipsis est perniciosum, frigidum videlicet, prauique succi, si quis ipsis largiùs vtatur. Omnium igitur Fungorum ii minimùm sunt noxii. Secundi autem post hos sunt Amanitæ. Reliquos verò tutius est omninò ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu intereunt. Equidem noui quemdam, qui post Boletorum non satis elixorum (qui innocētissimi putantur) vsum largiorem, ægrè seruari potuit.

Temper. ex Galeno.

Delectus.

Inter ea quæ temerè manduntur, Boletos

meritò repoſuerim (inquit Plin. lib. 22. cap. 22.) optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno [Hoc euentu Nero Boletos appellat βρῶμα θεῶν, Suet.] Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem à conjuge Agrippina dato, quo facto illa terris venenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facilè noſcuntur venena, diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſâ ſtriâ, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam, ſiccique & nitri ſimiles veluti guttas in vertice albas ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc priùs gignit, ipſum poſtea in volua, ceu in ouo luteum. Nec tunicę minor gratia in cibo infantis Boleti. Rumpitur hæc primò naſcente, mox in pediculo corpus abſumitur, raroque vnquam geminis ex vno pede. Origo prima cauſaque è limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initioque ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim Caligaris clauus ferriue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem illicò ſuccum alienum ſaporemque in venenum concoquit: deprehendiſſeque non niſi agreſtes poſſunt, atque qui colligunt. Ducunt ipſi alia vitio, nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxta fuerit, ſi pateſcentes primò adhalauerit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caueri conueniet, priùs quàm ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticeſue, ab emerſu earum ad latebram vſque vernantes: & vel Fraxini tantùm folia: nec poſtea naſcentia, nec antè decidentia. Et Boletis quidem ortus occaſuſque omnis intra dies ſeptem eſt.

Fungorum genera. *Fungorum autem* lentior (natura) ſubdit cap 23. & numeroſa genera, ſed origo non niſi ex pituita arborum. Tutiſſimi qui rubent callo, minùs diluto rubore, quàm *Boleti*. *Mox* candidi, velut apice Flaminis [Sic albogalerum & pileum Flaminis vocat, cuius effigies in multis vetuſtis ſpectatur, præcipuè Iulij Cæſaris] inſignibus pediculis. *Tertium* genus ſuilli, venenis accommodatiſſimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos & centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcreuere arborum generibus, Fico, Ferula, & Gummi ferentibus: nos item Fago, aut Robore, aut Cupreſſo. Sed iſta quis ſpondet in venalibus? Omnium colos liuidus. His aberit veneni argumentum, quò ſimilior fuerit arborum Fici. Aduerſus hæc diximus remedia, dicemuſque: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho vtiles putat Boletos. Siccantur pendentes Suilli, Iunco transfixi, quales è Bithynia veniunt. *Exſiccatur ſuilli.* Hi fluxionibus alui, quas rheumatiſmos vocant, medentur, excreſcentibuſque in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentigines & mulierum vitia in facie. Lauantur etiam vt plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis vlceribus, capitis eruptionibus, vt & canum morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni genere obſeruationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolùm, & cogitatione antè paſcuntur, ſuccineis nouaculis, aut argenteo apparatu comitante. Noxii erunt Fungi, qui in coquendo duriores fient, innocentiores qui Nitro addito coquentur, ſi vtique percoquantur. Tutiores fient cum carne cocti, aut cum pediculo pyri. Proſunt & pyra confeſtim ſumpta. Debellat eos aceti natura, contraria iis. Imbribus proueniunt omnia hæc. Et quidem Boletos, ſuilloſque, gulæ nouiſſima irritamenta circa radices gignit Quercus probatiſſimos (vt idem ait lib. 16. cap. 8.) Robur autem, & Cupreſſus, & Pinus, noxios.

Boleto periiſſe Claudium Imperatorem ſequentibus demonſtrat Iuuenalis, Satyra 5. *Boleto periit Claudius Imper.*

Vilibus ancipites Fungi ponuntur amicis:
Boletus domino: ſed qualem Claudius edit
Ante illum vxoris, poſt quem nil amplius edit.

Item Satyra 6.

——minùs ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus, ſiquidem vnius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere iuſſit
In cœlum.

Martialis

Argentum atque aurum facile eſt, lanamque, togamque
Mittere, Boletos mittere difficile eſt.

Horat. ſatyr. 4 lib. 2. Sermon.

——Pratenſibus optima Fungis
Natura eſt, aliis malè creditur.

Extat iocus Plauti, alludentis ad Fungum maximum vbi ſeruus quidam vocatur pileatus Fungus:

Pol hic quidem fungino genere eſt, capite ſe totum operit:

Idem in Bacchidibus Fungum reddit, hominem ſtupidum, ſtolidum, inconſideratum.

Adeóne me fuiſſe Fungum, vt qui illi crederem?

Et aliquantò pòſt.

Tanti eſt, quanti eſt Fungus putidus.

Fungi cortice, medullâ, neruo, venâ carent, pediculo admodum æquali: quanquam qui ex iis Pezicæ à Græcis vocantur, nec pediculum, nec radicem habeant. *Fungorum differentia Hermolao*

Fungos, inquit Hermolaus, Græci *Mycetas* vocant, nec diſtinguunt: quanquam Paulus etiam Boletos cognouit, *Bolitas* appellando, quibus & principatum inter Fungos dedit, ſicut ſecundum locum iis, qui *Amanitæ* nominantur. Sunt & *Egiritæ*, ſed induſtriâ, fermento in ipſis Populi nigræ truncis diluto, aqua protinùs coaleſcentes. Fungos Græci Deorum cibo naſci dictitant, vt Tranquillus in Nerone meminit. Porphyrius non cibum, ſed filios Deorum, Fungos & Tubera vocabat, quia prouenire viderentur ſine ſemine: Natâ fortè diuerſitate, quòd verbum θρεπτός, & eum qui alit, & eum qui alitur, ſignificat accentu modò commeante. Porrò Deorum & cibus & alumni ideò videri poſſunt, quoniam & eos, quorum pater ignotus eſt, filios terræ dicimus. *Deorum cibus* Recentiores alia quoque nomina, vel genera dedêre: *Ouatos*, ab oui ſimilitudine: *Spongiolos*, à ſpongia: *Digitellos*, à digitis: *Porriginoſos*, à porrigine: Pezicas, quaſi ſeſſiles, & pediculis carentes. *Lacinia* priuatim dicuntur à Caſtanea, magnitudine ſpectabiles, vt ſinguli ſufficiant. Innocentiſſimi ſunt è Rubis & Carduis Vere, nati rotunditate cluſili, quos inde *Prunulos* & *Spinulos* appellant, & *Cardeolos*. Oritur & è ſaxo, id eſt, lapide lyncurio, ſiue lynceo vulgari voce dicto, Fungus; admirabili natura. Præciditur hic in eſum & alius ſubnaſcitur anno toto: pediculi pars relicta duratur in ſilicem, atque ita ſemper creſcit lapis, reſtibili fœcunditate: nec credidi, antequã domi natos ita manducarẽ. Nouũ & hoc vita ſibi comperit, inuicemq; multa perdit: quanquam eſt vbi Plinius hoc innuat. Sunt igniarii

& igniarii quidam Fungi, & quibus strigilium vice tonstrina vtitur.

Ruellii differētiæ, Fung. artificiales. Tarentinus porrò author est, vt perhibet Ruellius, si caudice Populi nigræ iuxta terram conciso, fermentum aqua resolutum infundatur, illicò prosilire Ægiritas Fungos: addens, si montanum aruum multis calamis, stipulis, & fruticibus scatens, cùm cœlum imbres parturit, incendatur, permultos sponte naturæ prorumpere Fungos. Si tamen aruo iam ignem experto fortè fortunâ non subsequatur, quamuis impenderet aqua, linteo raro stillatim imbris imitatione conspergendam. Iis itaque incensis locis nasci Fungos quidem, sed aliquantò deteriores: siquidem meliores in hoc genere sint, qui imbre aluntur. Gallos, Fungos *Campiones*, quòd in campis tepido imbre prouenient nominare: præferre autem in montibus inter Iuniperos, & in locis apricis enatos. Qui riguis prodeunt longo pediculo, callo corporis in turbinem mucronato, *Merulios* à metæ figura, quasi Metulios nominant. Aliqui à neto fusorum glomere, *Fusios* malunt appellare. Ii moroso diuitum palato magis placent. Alij lætiore natura breui nituntur petiolo, clusili rotunditate insignes, diluto intus rubore, exteriùs candidi, qui cibo non improbantur, *Campestresque* nominantur. Alij in nemoribus & ex radicum pituita, calyce patulo, nigris intus aut liuentibus membranulis horrentes, qui vt noxij cibis abdicantur. Alij terræ cohærent nullo fulti pede, in globum circinati, nec vlla sui parte patentes dehiscunt, qui cùm rumpuntur, atram fuliginem eructant, toto callo in fumum abeunte: hos *Crepitus lupi* vulgus gallicum appellat: Ij nullo pacto manduntur. Alij velut succrementa quædam magnæ molis in caudicibus arborum, aut ramis tam pertinaciter hærent, vt vix auelli possint: hos *Arboreos* appellant. Sunt & igniarij quidam Fungi, quibus diutiùs latuti condiunt ignem: ijs strigilium aut deletilium Spongiarum vice tonstrinæ vtuntur. Fungus, vt quidam volunt, à funere deflectitur, quòd suo veneno ad funus vescentes deducat. Græci Mycetas ab ensis capulo, vel summo vertice vaginam occludente appellarunt, à quo procidente Mycenæ nomen deduxerunt, vel ab insigni nympha cuius Homerus meminit.

Fungi etymon.

Alcmene, Tero, & sertis redimita Mycene.

Differētia Cordo. Cordo in Diosc. Fungorum multiplex est differentia: Quidam enim, inquit, edendo sunt, quidam verò intra corpus sumpti strangulant. Germani omnes generali vocabulo Schwemme vocant. Qui autem edendo sunt, suis distinguuntur generibus. Sunt, enim quidam Piperis sapore, & lacteo liquore manant, hos Germani Pfifferling vocant. Sunt & Boleti, quos Bölz eadem gens appellat, venenati Fungi Multa habent genera, sed omnia Poggenstůl / id est, Bufonum cathedræ, siue Sellæ, Saxonibus dicuntur. Sub Betulis arboribus in candido & rufo colore varij nascuntur Fungi, quos fligenschwem / id est, Muscarios Fungos vocant, quoniam muscas lactè incriti occidunt. Pharmacopolæ in suis officinis Fungos habent, quos ceruinos nominant. Ferunt eos in syluis ex semine ceruorum enasci, & propterea Venerem stimulare: sed falsum hoc est. Inueniuntur siquidem hi ceruini Fungi in præruptissimis montium syluis, quò ne damæ aut Rupicapræ quidem peruenire possunt, nedum cerui. Nec verisimile est eos venerem stimulare, cùm frigidum, pituitosum, crudum & malignum succum in humano corpore gignant. Quæ enim venerem accendere debent, contrarias facultates & qualitates habere necesse est.

Multa & varia Fungorum genera commemorat Tragus: quæ nos seorsim recensemus suo loco: Cæterùm neque plantæ, neque flores, neque semina sunt, inquit, sed nihil aliud quàm terræ, arborum, lignorum putridorum, aliarumque putrilaginum superfluæ humiditates, id quod inde colligi potest, quòd omnes, maximè ij, qui edendo sunt, & tonitribus & pluuioso cæli statu frequentiùs nasci solent, quemadmodum Aquinas poëta confirmat.

Et facient lentas optata tonitrua cœnas;

Fungos Arabes teste Rhaze, *Gosia*, Fesich, & *Cantar* nominant, atque *Hatar*. Græci μυκῆτας: Hebr. *Paapuin*: Germ. Schwem: omnes scilicet vno vocabulo comprehendentes, siue edendo sint, siue perniciales. Innocentissimos autem Boletos, quorum omnes ferè docti meminere, Germani Morchellen / heiderling / Rheling / Brötzling / & Pfifferling nominãt, Latini *Tubera, Amanitas*, & *Boletos*. Illa demum Fungorum genera, quæ super fimum, in tectis stramineis domorum, in putridis lignis, & ad arbores, Quercum sc. Fagum, Nucem, Betulam, Sambucum pomiferasque denique, nec non in saxis & antiquis muris prosiliunt, recensere neminem, vel peritissimum rei herbariæ, posse arbitror. Nomina

Tametsi duo tantùm Fungorum genera videatur recensere Dioscorides, ad Fungos duntaxat noxios & perniciales respiciens: tamen, vt ait Matthiolus, omnibus palam est plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notari. Et horum quidem inter omnes Italiæ regiones feracissima est Hetruria, vbi illi Fungi cæteros antecellunt qui vulgò dicuntur *Prignoli*. Secundum verò locum apud Hetruscos tenent ij qui vulgò *Porcini* hoc est, suilli nuncupantur. Præter hæc multa alia Fungorum genera inueniuntur, vt ij qui vulgò *Prataioli, Tarini, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali, Parigiole, Vescie di lupo* appellantur. Μύκητες qui Græcis, Fungus Latinis dicitur: Arab. *Hazar* seu *Father*: It. *Funghi*: German. Pfifferling & Reyßken: Hispan. *Hongos, Cogumelos*, & *Cylberquas*: Gallicè, *Champignon*, & *Patyron*. Et hæc Matthiolus obscurè de Fungis scripsit: Nec clariùs Castor Durantes. Matthioli differentia. Matthiol. & Castor. Durant.

Ex Fungorum pluribus speciebus, Boletis in pratis plerumque principio Aprilis nascentibus, Amatus primas tribuit: & tamen tam hos, quàm Ananitas, reliquosve, tanquam noxios, ac prauissimi & frigidi nutrimenti, fugiendos ac rejiciendos consulit, vt à quorum esu vel rusticos etiam & agrestes homines mori viderit. Quinam autem sint eius Fungi pratenses Aprili prouenientes, non docet.

FVNGI VERNI, MOVCERON dicti, odori & esculenti.

Cap. II.

FVngi genus illud, quod, quia sub Musco communiter proueniat, ac sub eo latitet, *Mouceron* nostrates dicunt, magno in pretio est, mensisque lautioribus expetitum. Fungi primulùm erumpentes, *pediculo* breuibus fibras Descript.

deorsum agentibus *capitula* sustinent Piso magno æqualia: duodecuplò maiorem molem[nisi auellerentur]assecuturi. Sed pediculus ipse teres & in imo crispus vel rugosus ex terra non multùm emergit. Cæterùm clusiles sunt, rotundique in summo, subtus verò quà instar tentorij reflexi, rimosis à centro ad circumferentiam striis donati: vbi penitus excreuerunt, campestrium Fungorum instar expanduntur. Totâ verò substantiâ intus forisque candidi, gustus gratissimi, odorisque grati.



Hermolao innocentissimi sunt Fungi è Rubis & Carduis Vere nati, rotunditate clusili, quos Prunulos & Spinulos appellat & Carduelos ceu Ruellius, & Lacuna. Amato Boleti principio Aprilis in pratis nascentes. Matthiolo & Castori *Prignoli*, quos Porta villæ lib.10. cap.70. vulgò Virnos dici refert: Dalechampius verò apud Plinium lib.19. cap.3. Pezitas Plinii & Athenæi appellat.

Fungi Virni, Pezita Plinii.

Locus & tempus

Primo Vere sub Martii finem & Aprilis initium prorumpunt locis apricis, nemoribusque inter spinas: Montbelgardi potissimùm & per comitatum Burgundicum finitimasque oras, nullo non ferè obseruauimus Vere, vnde & in Ducatum Vvirtembergicum interdum inuehuntur: latitant sub Musco, ita vt non à quolibet reperiantur, vnde dicti *Mouceron*. Rustici, & alii qui norũt loca vbi crescunt, non facilè cuiquam demonstrant, propter emolumentum, quod inde hauriunt, non paruum. Fungi hi omnium optimi, qui vulgò Virni dicuntur, inquit Clusius, quòd verno tempore nascantur, primis Aprilis imbribus erumpunt, in siluis sub arborum vmbris, & vbi nascuntur, quotannis repullulant. Aliquando, cæsis arboribus, è loco euanescunt: Solum in quo crescunt, cinerei est coloris.

Vsus

Vino alicubi imponuntur, vt gratum concilient odorem ac saporem, & ex eo eduntur.

FVNGI D. GEORGII, COLORIS EXALBIDI cum pauca flauitie, esculenti, pratenses.

Cap. III.

Descript.

Parua Fungi species est, duarum vnciarum amplitudinem vix æquans, orbiculari ferè formâ, supernè quidem aliquantulùm extuberante, & quodammodò puluinatâ: internè verò concamerata, & quibusdam veluti venis distincta, pediculo crasso breuique, coloris exalbidi, cui flaui quippiam admistum sit.

Synon.

Clusio est Fungorum esculentorum tertium genus, quod Vngari Szent Gyewrgi gambaia/ Germani Sant Georg schwammen appellant, quia circa diem D. Georgio sacrum inuenitur. Fortè Fungus optimus Horatio.



*



*

Locus.

Fungus 4. siue orbicularis exalbidus pratensis, C.Bauh. pin.

Præparatio.

Est verò hic Fungus, qui in siccioribus atque pascuis pratis crescit, aliorum Fũgorum modo præparandus, qui repurgati vt plurimùm elixari solent, & in frusta cõcidi, quæ inter binas lances reposita, insperso oleo Oliuarum vel butyro, & Pipere addito, super prunas coquuntur: aut cum larido iniicitur iusculum ex lactis cremore paratum.

FVNGVS CAMPESTRIS, ALBVS SVPERnè, infernè rubens.

Cap. IV.



Descrip.

Fvngi quos à natalitio solo campestri Montbelgardi *Champignons* denominant, primo pullulatu globosi, postmodum paulatim explicati, membranulas infrà ostentant rubentes, superiùs inoffenso læuore æquabiles & albi: saporis & odoris sunt boni, primulùm ex terra erumpentes.

Hi sunt illi Fungi Ruellio lætiore natura breui petiolo nitentes, clusili rotunditate insignes, diluto intus rubore, exteriùs candidi, qui cibo, non

non improbantur & Campestres cognominantur.

Trago dicuntur Fungi vulgares, Boleti Amanitę, germ. Heiderling & Brüschling (ita quoque Lonic. vocat,) & Gesn. coll. stirp. quòd in campis & aridioribus locis & iumentorum pascuis proueniant: & hinc gallicè *Campiniones* vocat, pileolis rotundis & latis similes, inferiùs prope terram puniceos, superiori verò parte membranulis liuidi coloris tectos.

Matth. Fungorum secundum genus facit, eosque Hetruscos vulgò *porcinos*, h. e. suillos, vocare scribit in Diosc. In hist. germ. pro sexto genere depingit. An verò apud Diosc. per porcinos intelligat campestres, dubito: quæ de iis scripsit relegaui ad caput Fungi nostri porosi.

Lob. hist. belg. tom. 2. p. 305. & Ic. Plant. p. 271. Fungi vulgatissimi esculenti, carne prorsus alba, infernè subrubente, dum recentes sunt: vetustate vitium contrahunt, & noxii fiunt, grauem odorem contrahentes & fuscum colorem.

Synonyma C. Bauh. C. Bauh. pin. Fungus 13. siue pileolo lato & rotundo liuido: Matth. Lac. Lon. Dod. Cast. & H. Lugd. p. 1587.

Locus & Tempus. Abundanter inuenimus in Than, Beffordiæ, & Mompelgardi Augusto & Septembri, in pratorum collibus & planicie, boni saporis & odoris recenter è terra prodeuntes. In fine Iunii palmâ manus maiores alicubi obseruaui. An verò nascantur etiam Vere, vt vult Lobelius, in sabulosis & recens stercoratis agris, ac subinde quoque in fimetis, in quibus tamen insalubres oriri tradit, nondum obseruauimus. Vulgares Fungi, qui vulgò coqui solent, in campis, graminosis agris, aridioribus pratis, potissimumque iumentorum pascuis nascuntur. Iunio mense primùm cernuntur, inquit Tragus, maximè si pluuiosa & humida tum tempestas fuerit. Nam neque hæc, neque alia Fungorum genera, nisi pluuiosi cœli constitutione, procreantur, quæ etiam causa est, vt vno anno tardiùs, altero citiùs oriantur, & ab eodem tempore ad Augustum vsque mensem cernantur.

Coquendi modus. Boletis membranulas liuidi coloris, antequam in cibos veniant, detrahere oportet, ac tum demum, ipsos aqua bullire, butyroque & aromatibus condire conuenit. Sunt tamen qui hos Fungos membranâ auulsâ super carbones ignitos assare, solúmque sale aspergere, cibíque vsurpare soleant, prout cuique videtur.

FVNGVS CANDIDVS REGIVS odoratissimus.

CAP. V.

Descript. Porta villæ lib. 10. c. 70. author est hunc Fungum antiquis indictum esse candidum, odoratissimum, orbem vix vtraque manu diductis pollice & indice cingentem, tam esui suauem, vt crudus edatur, præberi ægris innoxiè: incolas *Richione* vocare, quasi magnum Fungorum regem dicas: Autumnalem esse. C. Bauh. pin. Fungus 18. siue candidus odoratissimus orbe magno.

FVNGVS PIPERATVS ALBVS, lacteo succo turgens.

CAP. VI.

Descriptio Exulant à mensis (non tamen omnibus, nec vbique) Piperati dicti Fungi, magni illi quidem lati, Campestres mole superant, pro magnitudine tamen minùs densi, non suprà tantùm albi, sed & subtus candidissimis tenuissimisque membranis contexti, cùm eæ Campestribus rubeant. Lacte turgent feruido: tandem inueterascentes, sursum flexis oris & pileolo tabescente superiùs caui redditi, metam inuersam aut infundibulum referunt.

Cordo in Diosc. Fungi Piperis saporis & lacteo liquore manantes. Trago Fungi tertium genus cibis expetitum, coloris prorsus candidi, rotundum. In hoc genere ait inueniri, qui disco latiores sint, omnes tamen, quum frangantur, lacteum & feruentissimi saporis [nam omni Pipere linguam magis vellicare] succum fundere. Orbiculatos à magnitudine vocari: à Germanis Pfifferling, sed rectiùs Pfefferling. Synonyma

Cornar. secundum genus Fungorum Plinii: Fungi candidi. Lonic. qui non meminit succi lactei, Fungorum tertium genus: Boleti orbiculares. Matthiol. Fungorum quintum genus. *Miramur* Lonicerum, non meminisse succi lactei, licèt Tragus tradiderit habere lacteum succum feruentem.

Euch. Rößlin. Boleti orbiculati, omninò albi, lac fundentes. Portæ, Fungus antiquis indictus, Piperitis vocatus: quia vescendo linguam vellicat, ac si Piper voraremus, ac fauces incendit: nascitur Autumno: coloris albi, vulgóque Pipirella dicitur.

C. B. pin. Fungus 10. siue pileolo lato orbiculari candicante: Fungi orbiculati, vel Fungorũ tertiũ genus, Tragi: Fungi boleti, Cordi in Dioscor. & Lonic. Fungi nemorum, Lob. Belg. Fungi esculenti octauum genus, Clusii. Eid. Fungus 27. siue albus acris. Quo pacto, quáue ratione C. Bauhin. Fungorum tertium genus Tragi, ad Fungi esculenti octauum genus Clusii referat haud dum constat. Clusius suum Fungum statuit amarum: Tragus piperei saporis. Iam quantùm inter saporem amarum & acrem seu feruentem intercedat, vel Fungus iudicat, qui ab Horatio homo inconsideratus mysticè dicitur. C. B. noti

In altissimis & tenebrosis siluis, Septembri & Augusto mensibus nascitur.

Qui siluam vulgò Odenwaldt cognominatam incolunt pauperes, sale aspersos carbonibus ignitis cibo assare solent. Cæterùm, quum lacteum huius succum (à quo Bollenses eum Milckling vocant) aliquando digitis attigissem, & ex improuiso palpebras digitis absterisssem, quamprimùm magnas punctiones & pruritum expertus sum, talem quidem, qualem à Tithymalorum succo euenire contingit. Locus & Tempus

---

FVNGVS ALBVS, DICTVS MOMPELgardensibus & vicinis *Bissette*.

CAPVT VII.

Augusti fine anno 1609. obseruaui hos fungos, Campestribus similes, sed infrà, supraque totos albos, quos Montbelgardenses & vicini *Bissettes* vocant. Hos olim eosdem esse putabam cum *Colombettes*; verùm distinguebam à Campestribus, quòd tardiùs prouenirent, & pede longiores essent. In siluis Quercuum, sed rariùs, occurrunt. Præcedunt *Columbettes*, & minores sunt. Descriptio

FVNGVS MAGNVS TOTVS ALBVS sine succco lacteo, edulis, Columbettes Montbelg. CAP. VII.

Descript.



EX edulium quoque Fungorũ censu sunt hi, magnitudine excellentes, toti albi, tam subtus quàm suprà, omnisque succi lactei expertes, quo turgent Piperati, illis similes. Per ambitum aliàs cristati, aliquando reflexi & inæquales sunt, interdum non.. Distinguuntur autem *Columbettes* à *Bissette* pede elatiore, & quòd latiores sint, tardiusque proueniant.

Locus. Inueni inter Champigni & Passauant Ludrensis Abbatis. In silua item è regione vrbis Montbelgardensis dicta *le Chesnois*.

FVNGI ALBI VENENATI VISCIDI. CAP. VIII.

Descriptio



INterest sanè horum formam & naturam vel apprimè nouisse. Edulibus albis aliquo modo similes sunt, pediculo digitum crasso, tres quatuorue plùs minùs alto, qui clypeum sustinet orbicularem, palmarem, pressum, subtus candidissimo membranarum tenuissimarum squarro stipatum. Superna facies subcinericea, ad albidum nonnihil vergens, viscido tactu, fungosis verrucis eminentibus conspersa, quæ tamen sine membranæ noxa auulsu faciles, quas merè accidentarias esse putamus, vt quæ non in omnibus appareant. Sapore sunt minimè ingrato, sed subdulci, succo aqueo. Vnde deceptus quidam optimus ciuis Mompelgarbensis, vegetæ ætatis vir & corpore robusto, qui hos ipsos [ad quorum imitationem Eicon hæc

Icon. nostra facta] coctos, & ad palatum eius præparatos nimis imprudenter vorauit. Mox enim nauseabundo stomacho vomitus infestabat, hinc vertiginem sentiens, prostratis tandem viribus, membrisque refrigeratis, soporosus iacuit, non sine mortis periculo. Nam & loquelâ priuatus, pulsu deprehensus fuit perexiguo cum suffocationis metu. Qui tamen paullò pòst vomitu prouocato priùs, alexipharmacis, Theriaca potissimùm, enematibus item restitutus fuit, postquam non paucas horas dubius & velut oppressus, inter vitam & mortem quasi succubuerat.

FVNGVS NEMORVM AMPLVS, INTERdum albus, nonnunquam maculis nigris distinctus. CAP. IX.

FVngum hunc nemorum amplum pingit Lobel. in Icon. Plant. tom.2. p.272. deque eo hæc scribit in hist.belg. In siluis & nemorosis locis reperitur Fungi genus planum quod interdum in tantam amplitudinem excrescit, vt lancem implere queat. Id aliquando prorsus album, nõnunquam supernè maculis nigris & ruffis distinctum, infernè album & nigris striis exaratum, pediculi inferiori parte nigra. Descrip. Varietas



C.Bauh. pin. miscet hunc cũ Fungorum esculentorum genere octauo Clusii, quod ipsi est Fungus decimus. Vide caput nostrum, Fungi tres siluarum, &c. C.Bauh.

FVNGI LONGISSIMO PEDICVLO, CANdicantes, sed maculati, esculenti. CAP. X.



NVllum inter Fungorum, qui innoxii æstimantur, genera esse putat Clusius qui hoc longiore præditus sit pediculo. Ait enim in octo aut nouem vnciarum longitudinem esse porrectum, digiti minimi crassitudine, rectum, versicolorem, & ποικίλον, striis quibusdam & maculis paruis & magnis ex albo, rufo, & fusco coloribus commixtis distinctum, marmoris varii instar. Ipsum Descript.

verò Fungi corpus pilei seu galeri formam quodammodò refert, valdè laxis oris, deinde sensim in turbinatam metam desinens, altitudine trium vnciarum, aut ampliore, orarum diametro uncias ferè octo occupante, candicantis supernè coloris, multis tamen maculis magnis & exiguis ex fusco rufescentibus infecti, supremo fastigio prorsus fusco: inferna pars caua admodum & camerata, candicans quidem, sed plurimis striis fuscis obliquè, & veluti in cincinnos compositis, distincta: duabus autem ferè vnciis infra supremum pediculi fastigium, corolla digitalis circiter latitudinis ipsum amplectitur, vnde corporis ipsius Fungi oræ abruptæ videntur, dum in laxitatem sese diffundit. Fungorum esculentorum generis huius decimi octaui vnicam speciem obseruabat auctor, quæ in aruis plerumque prouenit. Tribus verò diuersis anni temporibus interdum nasci intelligebat. An autem iste sit Fungus, quem Porta à Neapolitanis *Conucciello* uocari scribit, dubitat.

Synon. C. *Bauh.* C. Bauh. pin. Fungus 24. siue Fungus pileolo lato, longissimo pediculo variegato: Fungi esculenti 18. genus Clusii. An Fungus pratensis, quem quidam *Scarògias* vocant, Cæsal.?

FVNGI QVATVOR: 1. CANDICANTES: 2. etiam albicantes: 3. in albedine magis fusci: 4. rufescentes, siluarum esculenti.

CAP. XI.

HOs sub Fungorum esculentorum nono genere describit Clusius: Eiusdemque generis se quatuor differentias obseruasse scribit: omnes vno nomine cùm apud Vngaros, tum apud Germanos dictas, illis quidem Berench, his verò Kremling.

Prior species, inquit, secundo generi valde absimilis non est: nam circinatæ in plano ferè est rotunditatis, vnciam aut binas vncias magna, supinâ parte puluinata & candicans, infernè autem magis est fusca, & euidentioribus striis donata, quàm secundum genus.

Ad quinti generis primam speciem (ad Fungos ferè sine pediculo,) plurimùm accedit altera species: etenim angulosa est, sed amplior, vt quam vncias quatuor aut plures æquare existimem, supernè etiam albicans, non, vt illa, fusca: infernè verò non læuis & glabra, instar illius: aut alba, sed crassis striis ab vmbilico siue pediculo, in oras ductis, insignita.

Tertia magnam affinitatem habet cum octaui generis, [cum Fungis tribus siluarum] altera specie: quia ferè orbiculata est, & æqualis pænè magnitudinis: supernè tamen in albedine magis fusca est: infernè illi non dissimilis, nisi quòd eius striæ crassiores sunt, & pediculus illam sustinens crassior, breuior atque magis nigricans.

Sola magnitudine ab octaui generis tertia specie differt huius quarta species. Illa enim amplior est, hæc minor, vtraque autem circinatę ferè in plano rotunditatis: illa supernè rubescens, hæc multò magis rufescens, eamque adeò ob causam Vngaris Vörös Berench: Germ. Rote

Synon.] fremling dicta: gracil ore illa pediculo nixa, hæc crassiore & magis albo, vt etiam inferna huius pars candidior est illâ, & minùs euidentibus striis exarata.

C. Bauh pin. Fungus 12. siue Fungi pileolo lato & rotundo: Fungi esculenti nonum genus Clusii.

Nascuntur quatuor hæ species in cæduis vt plurimùm siluis, sub extremum Maium, aut Iunii initium. Locus & Tempus.

FVNGI QVINQVE SILVARVM ASPERI esculenti. I. ex albo virescens. II. ex cæruleo virescens. III. purpureus. IV. flauescens, inferna parte alba. V. ex albo fuscus.

CAP. XII.

SVnt hi Fungorum esculentorum Clusii decimum tertium genus. Fungorum autem esculentorum Clusii decimi-tertii generis varias assignat is species, quæ apud Vngaros & Germanos varia obtinent cognomina: generali autem appellatione Vngaris Galambicza, Germanis Teubelinge dicuntur.

Nascuntur omnes promiscuè in siluis, & Iunio Iulioque mensibus inueniũtur. Germanorum porrò distinctionem sequẽs author, quinq; huius generis species facit. Locus & Tempus.



Prima, omniũ amplissima est, vt cuius plana superficies quincuncialẽ diametrũ habeat, orbicularis vt plurimùm est eius figura, digitalis lõgitudinis pediculo, vnciam crasso, subnixa: superna parte protuberante, colore ex albo virescente prædita: infernâ candicante & striata. Istam Germani fraw teubelinge / h. e. Dominarum cognominant.



Alterius paullò minor est amplitudo, vt cuius diameter quaternas vncias non excedat, orbicularis etiam & planæ est figuræ, superne tumescẽtis, sed in medio & quasi centro nonnihil cõpressæ, vt vmbilicũ mentiatur, coloris ex cæruleo, viridi & fusco commixti, infernè ex albo subfusci, pediculo fulta pollicaris crassitudinis, sed breuiore quàm prima. Huic Vngari Keek galambicza, Germani blaw teubes Altera;

linge, quod eiusdem est significationis, cognomen dederunt.

Tertia Æqualis ferè cum superiore est tertia amplitudinis (interdum tamen vix binas vncias superat eius diameter) sed paululùm angulosa, coloris supernè elegantis, vt qui ex purpureo & saturato rubro commixtus videatur, emicantibus aliquando, sed raris albis maculis, quas contrahi arbitratur auctor, flore illo ex contactu deterso: inferna pars candicat, & fuscis striis exarata est. oris in ambitu parum & dilutè purpurascentibus, extremis nempe supernæ partis oris aliquantulùm inflexis. Vngaris Verews Galambicza: Germanis Rott teübelinge, quod idem est, dicitur.

Quarta Quarta species minor est tertia, nec eius superficiei [quæ orbicularis est figuræ] diametrum binas vncias excedere putat Clusius. Vncialis longitudinis pediculo sustinetur, graciliore quàm superior: superna pars quodammodò puluinata, in medio nonnihil compressa, & vmbilici formam exprimens, colore flauescente, veluti fuligine infecto: inferna pars alba, fuscis striis à pediculo ad circumferentiam distincta. Germ. Schwartz teübelinge/ i.e. nigrum, cognominant.

Quinta Quintæ speciei cognomen dederunt Vngari Waras galambicza / Germani Rauch teubelinge quasi dicas asperum. Æqualis autem est cum quarta magnitudinis, circinatæ in plano quodammodò rotunditatis, supernè etiam intumescens & puluinata, asperiorque reliquis speciebus, coloris supernè ex albo fusci: infernâ verò parte, candicante quidem, sed quam fuscæ striæ in oras excurrentes veluti inficiunt.

Icon. Figuræ, quas proponimus, sunt secundæ speciei, Prior quidem pronam partem: altera verò supinam demonstrat.

C. Bauh. pin. Fungus 8. siue vmbilicum referens variegatus.

FVNGI SILVARVM ESCVLENTI TRES, vnus candicans: albus alter cum flauescentibus maculis: & tertius ex fusco rubens.

CAPVT XIII.





HOs sub Fūgorum esculentorum octauo genere complectitur idem Clusius. Id autem genus in tres species diuidit: quarum primæ & secūdę discrimen in sola magnitudine consistit, nōnihil & colore: omnes tamen tres, similis formæ. Vngari Keserevv gomba, h. e. amarum Fungum: Germani Pfipfferling: Galli *Champignon & Potiron* vocant: tametsi in vniuersum omninò pænè Fungorum genera iis nominibus donent.

Prima ergo species, binas ferè vncias lata est, planæ, sed orbiculatæ figuræ, supernè tamen quodammodò puluinata, & candicans: infernè veluti camerata & conuexa, striis quibusdam à crasso pediculo in oras ductis distincta.

Altera, huic prorsus similis, sed amplioris magnitudinis, vt quæ quaternas aut plures vncias æquet, eiusdem cum prima figuræ, sed crassiore pediculo subnixa supernè alba cute, cui insperlæ aliquot maculæ fuscæ & flauescentes: infernè flauescens aliquantulùm, & magis conspicuis striis à pediculo in extremas oras productis, exarata.

Tertiam speciem Vngari Voros Keserevv gomba: Germani eadem de causa Rote Pfifferling nominant, quia magis rubet præcedentibus: sed & Vngaris Bix alya dicitur, quòd sub Fagis interdum crescat. Amplior est hæc secundâ specie, & magis circinatæ rotunditatis, longiore gracilioreque subnixa pediculo, & colore supernâ & infernâ parte ex fusco subrubente, non minùs euidentibus & conspicuis striis, à pediculo in orbem diffusis, inferiùs distincta, quàm secunda species.

Omnes autem species, vt plurimùm, in cæduis siluis nascuntur, circiter Pentecosten, h.e. sub extremum Maium aut Iunii initium. *Locus*

Priores duæ species, palato gratæ esse feruntur, atque iis plerumque vescuntur eodem modo paratis quo Fungus croceus magnus. Tertiam edunt etiam nonnulli, sed pauci. *Vsus*

C. Bauh. pin. Fungus 10. siue pileolo toto orbiculari candicante: Fungi esculenti 8. genus Clusii. *Confundit* C. Bauhinus hunc Fungum cum Fungorum tertio genere Tragi [qui nobis est Fungus piperatus, lacteo succo turgens,] & Fungo nemorum Lobelii, quem amplum cognominamus. *C. Bauh.*

FVNGVS PÆNE CANDIDVS prona parte erinaceus.

CAP. XIV.

Descrip. RAro naturæ miraculo parte prona pro membranulis innumeris veluti aculeis muricatus, erinaceum in memoriam reuocat, vnde ex argumento nomen imposuimus: maiusculus est Fungus, etiam palmo maior, albus, minùs tamen quàm piperatus, & ferè exsuccus. In siluis prope Montbelgardum mense Septembri à nobis obseruatus. An salubris vel venenatus ignoramus.

FVNGI IN METAM FASTIGIATI, esculenti, coloris albicantis fusco tincti.

CAP. XV.

SVnt hi Fungorum esculentorum quartum genus Clusii, de quo ait, Fungorum esculentorum quarti generis, Vngaris Syilvva alya dicti; quia sub Pruni arboribus nascitur, germanicum nomen nullum noui. Eius autem plures sunt species. Nam aut paruæ sunt aut mediocres, aut maiores. Prima vncialis duntaxat est magnitudinis aut paullò amplior, crasso subnixa pediculo, infernâ parte conuexa, & quasi fornicata, sulcis vel striis quibusdam apparentibus notata: superna autem in mucronem quodammodò vel metam fastigiata, coloris albicantis fusco



dammodò vel metam fastigiata, coloris albicantis fusco tincti.

Media. Media species paullò planior est, quasi in orbem circinita, duarum vnciarum, aut maioris amplitudinis, inferna parte similiter fornicatâ, & striisquibusdam veluti exaratâ: color idem qui in superiore.

Tertia, quæ maior, formam quidem primæ similem habet: etenim supernâ parte in mucronem fastigiata est, infernâ caua & fornicata: sed eius magnitudo plerumque est trium vnciarum, crassioreque pediculo nititur: color huius magis fuscus est, & notis quibusdam interdum distinctus: deinde superna pars, vt plurimùm lacera & scissa apparet.

C.Bauh. pin. Fungus 3. siue in metam fastigiatus, albus fusco tinctus.

FVNGI TVBEROSI ESCVLENTI, albi fusco permixti, vel maculis distincti.

CAP. XVI.



Etiam hi sũt ex Clusii Fũgorum esculentorum generibus, & septimum constituunt: Fungorum autem esculentorum septimi generis forma duplex illi visa est. Quòd vel planos conspiciebat supernâ parte nonnihil tumentes, interdum etiam in ambitu laceros, coloris aut albi fusco permisti, vel maculis quibusdam distincti: infernâ nonnihil conuexâ, & veluti striis siue sulcis, à pediculo crassiore in oras vsque ductis, exaratâ, fusci coloris. Aut orbiculari pænè figurâ, supernè, immò totâ superficie, candicantes, vt ouum excalptum exprimere videretur, præsertim adempto pediculo.



Hoc genus Vngari Choporke gomba, i. e. tuberosum Fungum appellant: Germani Angerling / quoniam in ficcioribus pratis, siue pascuis iuxta pagos sitis (quæ ipsi Angern nominant) proueniat. Ter autem in anno reperitur.

C.Bauh. pin. Fungus 9. siue orbicularis sulcatus, albus fusco permixto.

FVNGI PVNICEI, LACTE DVLCI manantes, pratensibus similes, edules.

CAP. XVII.

Sexti ordinis Fungi in nonnullis altissimis siluis, vt est Odenwaldt appellata, nascuntur; puniceo præditi colore, pratensium Fungorum, quos Boletos vocant, magnitudinem haudquaquam excedentes, lacteum & dulcem manantes succum. Hi à quibusdam crudi deuorantur, sed qua vtilitate ignoro, inquit Tragus. Germani Brötling nuncupant.

Lonic. Fungorum quintum genus: Matth. germ. Fungor. genus octauum. C.Bauh. pin. Fungus 17. siue pileolo lato puniceo, lacteum & dulcem succum fundens: Fungus sextus Tragi. *Synonyma*

FVNGI SILVESTRES ESCVLENTI duo. I subalbidus II. purpureus, maculati. CAP. XVIII.

Fvngorum esculentorum Clus. 15. genus faciunt hi: *Prior*, inquit, orbicularis ferè est figuræ, circiter quatuor vncias ferè latus, breui crassioreque pediculo fultus: supernè nonnihil extuberans & puluinatus, coloris sub albidi, sed veluti fuligine infecti: per quem sparsæ sunt aliquot albæ maculæ: inferna pars subalbi etiam est coloris fuligine infecti, multis crassioribus striis nigricantibus, à pediculo in circuitum excurrentibus, notata. *Altera.*

Alter priorem amplitudine superat, & eius oræ interiorem partem versus magis reflexæ, orbiculatæ quodammodò figuræ, cuius superior pars puluinata, coloréque tincta purpureo, cui ruber saturior commixtus, in meditullio tamen flauescens, & secundum oras albis maculis distincta, inferior pars ex albo fusca est, & tenuioribus striis exarata, pediculo, quàm in Alterâ, longiore.

Huic decimo-quinto generi Fungorum esculentorum Clusii nomen dederunt Vngari Dizno gomba, h.e. suilli Fungi: Germani eiusdem significationis vocabulo Schweinlin / expresserunt, & postremam speciem à rubro colore Rott Schweinlin.

Cæterùm, duas has species manifesto discrimine inter se differentes, Porta Suillos antiquum nomen apud Neapolitanos adhuc retinere ait, atque illis *Silli* dici.

An porrò hoc Fungorum genus, tertium illud Plinii quod venenis accommodatissimum esse asserit, sit, inquirit Clusius.

C. Bauh. pin. Fungus 25. siue orbicularis oris intrò reflexis: Suillos vulgò porcinos dictos, Boletis crassiores, supernè subfuluos, infernè cinereos, internè candidos, vocat Cæsalpinus. *C.Bauh.*

Fungorum esculentorum decimum-quintum genus Clusii nascitur in siluis, & Iunio, Iulioque mensibus reperitur.

Tametsi autem non valdè probetur hoc Fungi genus: non desunt tamen qui illo vescantur, adeò intemperantis gulæ reperiuntur quidam.

FVNGI ABIETINI, ESCVLENTI, 1. RVbens. 2. mixti coloris, infernè candicans, 3. mixti quoque, rubeſcens.

CAP. XIX.

FVngi præſentes à Cluſio ad viceſimum genus Fungorum eſculentorum reuocantur, ſicque deſcribuntur.

Prima viceſimi generis eſculentorum Fungorum ſpecies, orbiculatæ (planæ tamen) eſt figuræ, binas aut ternas vncias lata, ſupernè coloris vel dilutè admodum rubentis, aut lateritii, venis quibuſdam ſic exarata, vt hirta videatur, non ſecus ac Fungus villoſus puniceus, cui valde ſimilis eſt, in medio nonnihil compreſſa, & veluti vmbilicata: infernè palleſcens, & multis ſtriis fuſcis à pediculo, qui vnciâ paullò longior eſt, minimum digitum craſſus, in orbem ductis inſignita.

Altera priorem magnitudine non valdè ſuperat, paullò tamen craſſiore pediculo conſtat, magna etiam ex parte orbiculata eſt, ſed non compreſſa ſupernè, immò potiùs extuberans, coloris ex albo, pallido, & fuſco permixti: infernè candicans, & ſtriis fuliginoſi coloris, à pediculo in oras productis, exarata.

Tertia, longè amplior eſt binis ſuperioribus, orbiculatæ tamen perinde atque illæ, figuræ, cuius diameter penè quincuncialis eſt, pediculo ſubnixa non maiore quàm præcedentes duæ: ſupernâ parte etiam extuberans, mixtique ex albo, pallido, rufo, fuliginoſoque, coloris: inferna pars plana eſt, rubeſcentis coloris, craſſis ſtriis ex atro purpuraſcentibus à pediculo in ambitum excurrentibus notata.

Locus & Tempus. Viceſimum hoc genus eſculenti Fungi ad vulgatiorem Fungorum formam redit, & ſub extremum Autumnum in ſiluis, plerumque autem ſub Abietibus naſcitur: cuius rei cauſa Vngari **Fenyo alya gomba**/ Germani **thannieling** appellant, licèt illis **Greſſeling** etiam dicatur: nam Vngaris Fenyo-fa Abies eſt, atque Germanis **thannebaum** idem ſignificat.

C. Bauh. pin. Fungus 15. ſiue pileolo magno, plano, orbiculato, venis exaſperato.

Fungi hirſuti interna parte pernicioſi.

Tempus. Locus. Sub extremum Septembrem prouenit Fungorum pernicioſorum viceſimum primum genus, inquit Cluſius, ſubter Abietibus, quemadmodum & viceſimum genus eſculentorum, cui perſimile eſt: ſed quoniam interiore parte hirſutum eſt, reiicitur. Germani **Falſche Greſſeling**/ quaſi ſpurium, nominant: Vngari Fenyo alya gomba h. e. ſub Abietibus naſcentem Fungum: ſed additis his duabus vocibus, *nem io*, vt ſolent omnibus Fungis non veſcis.

Recens natus hic Fungus vnciâ non multò maior eſt, oris valdè in ſupinam partem inflexis, craſſiuſculo corpore, & veluti craſſis quibuſdam venis ſubrubentibus in orbem ſupernè ductis notato in albicante planicie: Adultus autem, viceſimi eſculenti amplitudinem adquirit, ſupernè eiuſdem cum primùm naſcente coloris, & pari ratione ſubrubentibus venis in orbem ductis inſignito, oris tamen magis inæqualibus: inferna pars dilutè rubet, & multis rufis ſtriis exarata eſt: pediculus digitalis ferè craſſitudinis, binaſque vncias longus, qui confractus, rubrâ ſubſtantiâ conſtare deprehenditur.

C. Bauh. pin. Fungus noxius 34. ſiue abietinus oris reflexis ſubſtantia rubra. C. Bauh.

FVNGI SILVESTRES ESCVLENTI CERuini, 1. villoſus puniceus: 2. glaber ex rufo fuſcus.

CAP. XX.

DEcimum hi apud Cluſium Fungorum eſculentorum conſtituunt genus. Primus pediculo binas vncias longo, minimum digitum craſſo, nititur: ipſius verò Fungi orbicularis in plano eſt formâ [cuius diameter duarum vnciarum aut amplioris magnitudinis eſt] ſupernè nonnihil extumeſcens, & veluti ſericeis villis obſitus, colore puniceo dilutiore, & veluti carneo, oris in infernam partem valdè reflexis, quæ ex albo rufeſcit, & multis ſtriis, inſtar aliorum Fungorum diſtincta eſt. Species





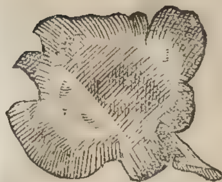
Hunc Germani **Rauche hirſchling**/ h. e. hirſutum ſiue villoſum ceruinũ Fungum: quemadmodum alterum **Schwartze hirſchling**/ quod ſignificat nigrum ceruinum Fungum, appellant.

Alter longiore conſtat pediculo, eiuſdem tamen eum ſuperiore craſſitudinis & magnitudinis: ſed infima huius pars craſſior eſt, & veluti limbo circumuoluta: ac præterea in hoc bini plerumque Fungi coniunctim ex eodem pede oriuntur: orbicularis etiam ſunt in plano figuræ [præterquam quâ parte ſeſe mutuò comprimunt:] eiuſdē cũ ſuperiore eſt magnitudinis, aut paulò amplior, paululùm extumeſcens ſuperiore parte, & glaber, coloris ex rufo fuſci, oris non adeò in infernam partem inflexis, quę non minùs frequentibus ſtriis eſt prædita, quàm prior, colore ex pallido nigreſcente. Altera ſpecies. Synonyma.

C. Bauhino in pin. Fungus 14. ſiue pileolo in plano orbiculari villoſo: Fungi eſculenti 10. genus Cluſii. Prima ſpecies icone exhibetur.

Naſcuntur in cæduis ſiluis ſub extremum Maium aut Iunii initium. Locus & Tempus.

FVNGI LACERI SILVESTRES ESCVlenti, subfusci coloris, infernè candicantes.
CAP. XXII.




Descrip. INitiò quidem inæquali est figura hic Fungus, magis tamen ad orbicularem tendente per oras lacer, duarum vnciarum latitudine, supernè fusci coloris: infernè candicantis, & striis distincti. Adultior autem, magis orbiculatæ est figuræ, & per oras laceræ, quàm recens natus, tum longè amplior, vt cuius diameter sit quatuor vnciarum: eius item color magis fuscus supernè, & albicans infernè, cui fuscedo quædam admixta.

Synon. C.Bauh.pin. Fungus 16. siue pileolo plano subfusco oris laceris: Fungi esculenti 11. genus Clusii, qui circa Festum Pentecostes in cæduis syluis nasci scribit.

FVNGI FERE SINE PEDICVLO, coloris ex rufo fusci, esculenti, in arborum caudicibus nasci soliti.
CAP. XXII.




Hos sub Fungorum esculentorum quinto genere comprehendit Clusius: eiusque plures tradit differentias, sed omnes vno nomine appellatas: ab Vngaris quidem Peztricz, A Germanis verò Pasterniz. Sola porrò earum differentia in magnitudine consistit, quandoquidem formâ, materiâ, & colore penè conueniunt.

An autem genus est illud quod Plinius à Græcis Pezicas dici, & sine radice sineque pediculo nasci asserit?

Synonyma C.Bauh.pin. Fungus 5. siue angulosus pediculo exiguo: fungi esculenti 5. genus Clusii.

Locus. In Vlmorũ Populiq; albæ caudicibus deiectis nasci solet, & bis plærumque, etiam ter interdum, in anno prouenire.

Cæterùm, Peztricz repurgati eodem modo condiri possunt, quo Keyserling: sed & elixi conciduntur, atque in lance compositis frustis, laridum accensum instillatur.

FVNGI LVTEI MAGNI, DICTI *Iaseran*, speciosi.
CAP. XXIII.



Descript. LActifluos Fũgos nobis dictos magnitudine æquat, speciosus hic Fungus, & longè aliquando etiam superat, ita vt ad pilei magnitudinē interdum excrescat. Nitidus est, leuis, cuius membranæ subtus citrinæ, pilei verò facies superna croceo saturatiùs tincta est. Pediculus crassus, citrinus quoque in imo aliquando ceu in fimbriam reflexus fathiscit. Quum prodit primùm & antequam expansus est, magnitudine oui ac etiam minor totus, albâ fungosaque materia ceu inuolucro quodam siue volua tectus conspicitur. Voluâ verò hâc membranaue obtegente detractâ, subest pilei principium veluti vitellum oui occultatum, quod crescendo paulatim à volua detegitur.

Locus. Clusio est Fungi esculenti 17 genus, de quo ait: Prouenit in siluis rara Quercu consitis, iisque cæduis præsertim, & ficcioribus editioribusque locis, bis singulis annis, circa messem videlicet, & ante vindemiam. Vngari propter excellentiam Vr gomba, veluti si diceres Dominorum Fungum: Germani ob eandem causam Keyserling/ appellant, quasi Cęsareum, quòd inter Fungos principatum teneat. Et sanè adeò elegans est, vt non mirandum sit, si eos, qui libentet Fungis vescuntur, præ cæteris generibus Fungorum, ad se edendum inuitet. Illius vnicam duntaxat speciem videre & obseruare memini: licet ex ætate discrimen quodpiam esse videatur.

Non dubium autem est, quin hic Fungus sit ille veterib⁹ adeò celebratus Boletus, ac à principibus viris sic in deliciis habitus: nam si conferantur quæ de Boleto scripsit Plinius cum huius historia, similis esse deprehendetur. Infamis autem, & immenso exemplo in crimen adductus fuit, quòd olim Claudium Cæsarem coniunx Agrippina Boleto veneno illito, sustulerit, vt Neronem filium ipsi successorem imperio daret. Hinc illi Iuuenalis in Satyris sales primo capite huius libri de Boleto adducti perstant. Sed & ipse Nero, Boletum Deorum esse cibum cauillari solebat, quia illo periisset Claudius Cæsar, & defuncti Cæsares in Deorum numerum referri solerent.

C.Bauh.pin. Fungus 23. siue planus orbicularis aureus: Volua Plinii, Ehela Ciceroni, Boleti An-

guil. & Cæsalpini. An Matth.germ. Fungi tertium genus, herren peltz? An Portæ Villæ, Autumnales Fungi, primis imbribus nascentes, pratenses, Boleti Horatii?

Parandi ratio. Mensas lautiores ornant ac valde expetuntur, variis modis præparati. Vel enim integri, detracto tenui cortice externo, prunis imponuntur: vel membranulæ replentur, butyro addito, sale & Pipere: vel abluti vino in sartagine eodem modo coquuntur. Alii in frusta dissectos cum prædictis coquunt, quæ ratio coquendi meliùs placet. Sed & exsiccati seruantur, deinde ouorum instar coquuntur elixanturue, postea additis ZZ. Pipere, vel Caryophyllis eduntur.

FVNGI LVTEI PERNICIOSI SVB PINV habitantes.

CAP. XXIV.

FVngorum quoque sub Pinu nascuntur perniciosorum meminit Matthiolus in hist. german. atque Tragus, qui lib. 3. cap. 1. eos decimo loco ponit, statuens magnos esse & luteos, eosque iumenta magnopere expetere, licèt gustatis illis in morbos incidant. *Iumentis noxii.* Narrauit mihi nobilis Baro à Thon vxorem suam ex esu Fungorum luteorum penè periisse vomitu & euacuatione per aluum, multosque suæ familiæ grauiter diuexatos in periculo suæ vitæ aliquandiu permansisse.

FVNGI STVLTORVM BOLETO SIMILES perniciosi.

CAP. XXV.

Locus & Tempus. CIrca Messem & Vindemiam vndecimum noxiorum Fungorum genus in siluis reperitur, quod è terra primùm erumpens, valde Boletum imitatur, immò quodammodò mentitur. Vngaricum nomen nullum intellexi, inquit autor Clusius, sed Germanicum est Narrenschwämmen, ac si diceres fatuum, vel fatuorum Fungum, *Fungus fatuorum* quoniam fortè, si quis vescatur, mente turbetur, quod facilè contingere potest, ad eius esum inuitante, præsertim primùm nascentis, tanta cum Boleto similitudine. Corpore dum è sua volua erumpit, est Boleto dissimilis longiore, sescuncialis latitudinis, in metam assurgens, superna parte candidâ, infernâ cameratâ & multis striis à pediculo in ambitum productis, notatâ.

Synon. C.Bauh.pin. Fungus orbicularis ex atro rufescens, siue Fungus 17.

FVNGVS PALLIDVS

CAP. XXVI.

Locus & Tempus. AVtumni munus, Campestri similis Fungus, pari ferè magnitudine, sed variante: coloris tàm internè quàm externè luteo pallidi.

Existimo Clusio esse Fungorum esculentorum genus duodecimum, quod prouenit in siluis & reperitur circa Pentecosten. Germanis *Fungus capreoli.* Rehling, quasi capreoli Fungus, dictus.

Synon. Matth.germ. Fungi 4. genus Reischen: Cordo in Diosc. Fungus edulis optimus Reischehn. C.Bauh.pin. Fungus 11. siue pileolo lato orbiculari flauescente: Fungi 4. genus Trago: Capreolini Tabern. Fungi esculenti 12. genus Clusii.

FVNGVS LVTEVS SIVE PALLIDVS *Chanterelle* dictus, se contorquens, esculentus.

CAP. XXVII.

Descript. MOnbelgardensib. dictus *Chanterelle* Fungus, raro dimetientem habet palmarem sæpiùs eam latitudinem non assequitur, planò pilco, aliàs cauo, pallidus, oris subinde contortis, vt crispi nonnihil habere videri possit, membranis infrà nec densis contextus: huius pediculus raro in [illegible] [illegible], sæpiùs à medio decrescit: odor [illegible] & in [illegible] cum co[illegible]mendat [illegible] [illegible] mensis [illegible] [illegible]busque expetitur.



An Trago Fungus quarti generis & vulgaris quidem, colore splendido & luteo? *An Fungus Trago.* An Clusio Fungorum esculentorum genus 14. cuius duas facit species, & quod Hungaris Nyul Gomba / hoc est, Fungum leporinum à Germanis verò hasen ohrlein / leporinam auriculam appellari tradit.

Synon. Cord. in Diosc. Rehling Germanorum, Fungorum Plinii genus primum. Tab. Capreoluli. Lon. Fungorum 4. genus. Matth. Fungorum 7. genus. Hic imitatus Lonicerum miscet hunc suum Fungum cum Digitellis.

Lobel hist.belg.tom.2.p.307. & Ic. Plantar.p. 273. Fungi nemorum, sinuosis oris supernè pallentes, & maculis rubris inferne[illegible] [illegible] & striati. Huius icon optimè conuenit cum nostro Fungo *Chanterelle*, verùm maculas rubras in nostro non animaduertimus.

Vires C.Bauh.pin. Fungus 20. siue angulosus & velut in lacinias sectus: Fungi genus magnum à figura auriculæ leporinæ Gesn. hort. Arborum Fungi auriculæ Iudæ facie Lobel belg. Fungi gallinacei Cæsalp. An Fungus leporinus, quem 7. facit Tragus, qui formam interaneorum vitali repræsentat, qui incanus & plumbei coloris? *Credimus* nos Fungum hunc leporinum Tragi meliùs ad Fungum intybaceum posse referri.

Vires. Fungorum *Chanterelle* apud Montbelgardenses creber vsus. Fungi sinuosi nemorum Lobelii à nonnullis primùm repurgati elixantur aut friguntur, denique eduntur: ac perinde probantur vt alii eiusdem generis prope arbores, aut sub illis, nascentes, quia purioris sunt naturæ, & absunt à ferreis clauis aut putrilaginosis locis: nisi fortè sub perniciosis arboribus & circa serpentium latibula crescant.

Locus & Tempus. Oritur in siluis & nemorosis locis sub Fagis vt plurimùm, mense Iunio, ac etiam Septembri.

FVNGI LVTEOLI DICTI, colorem mutantes, maligni.

CAP. XXVIII.

FVngus *Cambiocolori* Italis dictus, de numero Fungorum penitus malignorum est, autore Ferrante, cuius capitelli figura vulgati similis, substantia eiusmodi quæ mox vigorem perdat & in mucum abeat. Infernæ parti filamenta quædam in retis formâ obliquè intricata, facilè à suo capitello separantur. Color aliquantùm flauescens,

cens, mox tamen in virentem, & inde in azureum abit.

FUNGUS POROSUS, MAGNUS, crassus.

CAP. XXIX.

Descrip. INsistit pedi crasso longo, pileus palmari latitudine, omnium quos vidi densissimus, turbinatus, aut ex fusco albicans, infernè candidus, nullo subtus membranarum plexu textilis, sed infinitis poris tenuissimis peruius, substantiâ interiore albâ.

Hic Fungus videtur nobis tradi per Clusium pro tertia specie generis decimi-sexti Fungorum esculentorum, de quo hæc scribit. Prædictæ autem Tertiæ speciei duplex est differentia. Nā alia est iunioris & recens natæ facies, alia adultioris. *Iunioris* porrò figura prorsus orbicularis est, diametrum duarum circiter vnciarum habens, valdè in rotundum elata supernè, & fusci admodum coloris, fuliginosique: infernè caua & fornicata,

Tertia species duplex



coloris albi & nullis striis deformati: pediculus illam sustinens binas vncias longus est, aut paulò longior, supremâ parte pollicaris crassitudinis, infimâ duorum digitorum. *Adultior* autem longè amplior est: nam quaternas aut quinas vncias latus est, ternas ferè altus, & in rotundum quasi fastigiatus, coloris supernè ex fusco rufescentis: infernè planus, æqualis, albus, nec vllis striis exaratus: pediculo fulcitur ternas vncias longo, supernâ parte vnciam crasso, infernâ binas, coloris ex albicante fusci. Istam speciem Germani gra= wer bültz cognominant.

Fortè Amanita Pauli. Habet verò hoc Fungi genus aliquot notas ob quas Pauli ἀμανίταν esse liceat conijcere: etenim colore fuliginoso sunt eius species, orbe etiam quarundam tam amplo, vt sæpè humanum caput æquent, pediculo omnium crasso, infrà colore nigro virescentes. An Fungi porcini Matthioli? An Portæ villæ, Fungi autumnales, Græcis ἀμανῖται vocati, Latinis Suilli, Neapolitanis Silli & Ammoniti, Apicio Farnei Fungi à Farno Roboris genere? An Corn. in Paulum, Boleti, nomine latino apud Germanos seruato, contracto tamen, & ex trisyllabo ferè monosyllabo facto: bältz enim aut Boltze appellantur? An Eid. in Diosc. Boleti Plinii, Germanis corrupta voce Bölz dicti? An rursus in Gal. de comp. med. sec. loc. Fungorum terrestrium genus, spongiis marinis simile; Fungi suilli? An Lob. Ic. Plant. tom. 2. p. 273. nemorum Funguli? maior ibi depictus. C. Bauh. pin. Fungus 22. siue Augusti mensis: An Fungi 8. genus Tragi: 6. & 7. genus Loniceri?

Mense Septembri inueni Fungum porosum Geneuæ locis siluosis & paludosis. Binos interdum Bisantii (vbi abundant) reperi. Ibi ab Italis elixabantur, sale condiebantur, & in Hiemem reponebantur, quos cùm edere cupiebant, oleo iucoquebant. Limaces hos appetere, à fide dignis intellexi. *Locus & Tempus*

Cæterùm, decimus-sextus vescus Fungus Clusii apud Vngaros in hunc modum apparari solet. Repurgatus conciditur, frusta, paululùm in clibano exiccantur, deinde in aqua elixantur: iis deinde exemptis, panis vulgaris, quo videlicet familia vti solet, taleæ supra craticulam tostæ, in prædicto iusculo coquuntur, id demum iusculum cribro farinario secernunt: postremò, huic condimento [quod nec tenuè nimiùm, nec crassum nimis esse debet] elixa Fungi frusta imponuntur, additoque aceto, Piperis, Gingiberis, atque Caryophyllorum aromaticorum polline eduntur. Tenuis autem fortunæ homines & rustici, illo cum Panici semine pultis instar decocto, & Pipere denique insperso, vescuntur.

Qui vulgò *Porcini* Matthiolo dicuntur Fungi, priùs elixi, ac demum farinâ circumliti, & oleo vel butyro frixi, magnam cum palato ineunt gratiam. Verùm hi non adeò tuti sunt, quòd in suo genere perniciosi plures, quàm in aliis reperiantur. Cæterùm periculosi ac malefici à peritis & oculatis viris facilè dignoscuntur, cùm à terra & cortice purgantur, incidunturque decoquendi. Nam cultello dissecti illicò [vt Plinius inquit] dilutus eius aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color, rimosa stria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Auicenna lib. 4. fen. 6. eos nocentiores esse, qui nigri, vel virides, vel in nigro putrescentes visuntur. Proinde amens quidem, & planè stupidus & stipes fuerit is qui tam repentinas mutationes viderit, & non cognouerit his notis eorum virus patefieri. Sed accidit plerumque vt illos potissimùm Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis, calentibusque cineribus assatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cùm in taleolas non secentur, non tam facilè cognosci possunt, vt ii qui dissecti parantur. Adhæc non semper officiunt Fungi, quòd per se lethiferi sint, sed quòd copiosiùs, quàm par sit, ingerantur: Quandoquidem cùm lenti admodum, crassissimique succi existant, arteriarum oscula vsque adeò obstruunt, vt conclusis intus spiritibus suffocent. Quod cùm probè norint agrestes in Hetruria mulieres, rarissimè Fungos mandunt, nisi Allio & pipere adiectis. Asseruantur Fungi muriâ, præsertim qui vulgò porcini dicuntur: namque hoc modo parati innocentiores redduntur, amisso lentore. *Noxii vt dignoscantur.*

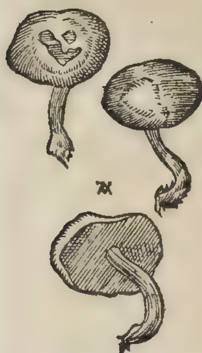
FUNGI IN METÆ FORMAM surrecti, perniciosi.

CAP. XXX.

VIgesimum Fungorum noxiorum genus constituunt hi apud Clusium [quod Vngaris Varganya dictum, Germanis verò Bültz, perinde ac decimum-sextum vescorum Fungorum genus:] Huius variæ etiam sunt species Clusio, quæ circa Calendas Septembris in cæduis siluis nascentes reperiuntur.

FVNGI SEPTEM PERNICIOSI, FORMA ad Fungum porosum multùm accedentes.
Cap. XXXI.

VNdeuicesimum perniciosorum Fungorum genus hoc Clusio est, quod Germ. Binsling appellant, secundum vias & in quercetis nascens circa Calendas Septembris. Huius autem multæ sunt species, omnesque perniciosæ, præsentemque interdum mortem iis inferentes qui vescuntur, quia similitudine, quâ cum 16. genere vescorum (Fungo poroso) habét, illecti, illos ab innoxiis discernere non sciuerunt.



Species *Prima* quam prior imago exprimit, valdè gracili subnixa est pediculo binas vncias aut ampliùs longo, sustinente ipsum Fungi corpus orbiculatæ figuræ, sescunciam latum, aliquantulùm in supinam partem inflexum, coloris ex flauo, rufo, fuliginoso, commixti supernè, ex pallido fusci infernè, & multis striis exarato.

Altera amplior est, nec adeò gracilem habet pediculum: orbiculatæ etiam est figuræ, paululùm supernè tumescens, & coloris vel rufi, raris quibusdam maculis conspersi, vel fusci omninò & fuliginosi: infernè autem pallidi, frequentibus fuscis maculis notati, vel ex fusco pallidi omninò, nec vllis striis distincti.

Tertia species, Fungi in metam fastigiati tertiam speciem plurimùm imitatur: crasso etenim prædita est pediculo, vnciam longo, corpore in metam assurgente, vncialis magnitudinis recens nata, & ex cineraceo fusci coloris: adulta autem binarum vnciarum, colorisque magis exalbidi, & notis quibusdam distincta, lacera & hians.

Quarta species, duplex esse videtur: nam vel infra duarum vnciarum magnitudinem consistir, crasso corpore, gracilioreque pediculo prædita, supernè ex atro rufescentis coloris, infernè flaui, frequentissimis paruis maculis inspersis: Vel trientalem magnitudinem adquirit, crasso & protuberante corpore, fusco supernè, & scissuris quibusdam albis lacero: infernè ex flauo pallescente, striarumque experte.

Quinta species, satis informis est, tuberis [dum iunior] figurâ, supernè valde fusca, infernè rubra, satura & nigricans, circa oras flaua & ochræ colore, binas vncias lata: in adulta magnitudo amplior, quatuor videlicet vnciarum, orbiculatæ pænè figuræ, per interualla protuberantis supernè, & fusci coloris, in quo dilutior rubescens color quibusdam locis elucet: infernè autem ex rubro atri atque obscuri, striis carente pediculo valdè crasso, inæquali & fusco, ipsum autem Fungi corpus confractum cærulei, virescente intercepti, est coloris.

Sexta species, magnum Cyclamini tuber valdè refert, tum amplitudine, tum colore, & inæquali rotunditate: infernâ autem parte ochræ colore est, venis quibusdam rubescentibus, aut subfuscis distincto, nullis tamen striis. Hanc speciem Vngari Baba Varganya appellant.

Omnium autem amplissima est septima species, vt quæ sesquipalmaris sit, inæquali tamen ambitu, supernè magna ex parte purpurascentis coloris, cui permixti sunt rufus & fuliginosus: ipsum internè corpus subcærulei coloris, vt etiam pars supina cui pediculus inhæsit: reliqua pars inferior flaua est, binis aut ternis magnis maculis rufis infecta. Iunior verò & primùm emergens, longè minor est, duarum videlicet vnciarum duntaxat, supernè & infernè eiusdem cum Adultiore coloris. Addit octauò & describit Clusius Fungum quemdam dubium quem ad Fungi in metæ formam surrecti species referri posse censet.

C. Bauh. pin. Fungus noxius 29. siue orbicularis secundum vias & in Quercetis Autumno nascens: Fungorum noxiorum 19. genus, Clusii. Huius C. Bauh. quinque facit species, sc. primam, secundam, tertiam, quartam, & quintam dubiam Clusii. Eiusdem quintam speciem constituit Fungum noxium 30. tuberis figurâ. Sexta Clusii species est ipsi Fungus noxius 31. Cyclamini radicem colore & formâ referens. Septima verò Clusii species, est ei Fungus noxius 32. omnium amplissimus purpureus. Synon. C. Bauh.

FVNGI PLVRES SIMVL ALBI, AD ARborum radices, esculenti.
CAP. XXXII.

Descriptio. ET hi Fungorum esculentorum Clusii genus faciũt, sextum sc. Exigua autem est in sexto esculentorum Fungorum genere Clusii diuersitas: aut si quæ est in magnitudine differẽtia, eam ex ætate duntaxat prouenire arbitratur author. Hoc autẽ peculiare habet istud genus, quod non singulare, sed confertim plures simul plerumque crescunt: nam vel bini terniue simul coniunctim nascuntur, vel etiam quini, seniue, aut plures.





Sunt autem omnes ferè orbicularis formæ, planæ tamen, infernâ parte albi, & striati, supernè aliquantulùm protuberantes, mediâ autem nonnihil depressi, vt vmbilicum exprimere quodammodò videantur, colore magis fusco quàm infernâ. Minores circiter vnciam lati sunt, aut paullò ampliores: Medii, binarum vnciarum latitudinem adquirunt, vel explent: Maximos, quaternarum amplitudinem superare existimat.

Nomina Locus & Temper. Omnes verò hæ Hungarico nomine dicuntur

Szil fa termevvt âlya, h.e.ad Vlmos naſcentes Fungi: tametſi indifferenter, ad Vlmi, Quercûs, Cerri, Fagi, Oſtriæ (quam Galli *Heſtre*, Germ. Hagenbüchen appellãt) Betulæ, Populi albę & Iuglandis radices, aut earum deiectarũ radices ſiue caudices à nouo Vere in Autumnum vſque, creſcant: Germani Buchenſchwammen / i.e. faginos Fungos nominant. Vngari autem eum, qui ad Oſtriæ radices naſcitur, coloreque magis fuſco tinctus eſſe videtur, peculiariter Gilvvæ gyerthyan fa termevvt appellant. Magna etiam copia naſcuntur in truncis reſectis ſuprà dictarum arborum, præſertim verò Vlmi & Iuglandis, ſi leuiter terrâ, vel etiam ſolo ſtramine ſepulti & tecti putreſcant. Quod valdè conſonum eſt cum his quæ Matthiolus de populo ſcribit: cuius verba in ſtudioſorum gratiam, hîc adſcribere libuit, ne quis vana eſſe exiſtimet: quæ Vngari de Fungi modò deſcripti natalibus aiunt. Atqui [inquit Matthiol.] ſciant velim rei medicæ ſtudioſi, Populum albam, humo tenus ſectam ad radicem vſque, & aquâ calidâ, in qua fermentum fuerit diſſolutum, perfuſam, infra quatriduum Fungos copioſos edere, eſui quoque gratiſſimos.

Synon. C.Bauh. C.Bauh.pin. Fungus 7. ſiue Fungi vmbilicum exprimentes plures ſimul albi: Fungus in Populo alba Matth. Populnei *αἰγειρῖται* Dod. Fungi eſculenti, 6. genus Cluſii: Fungi ſub Populo naſcentes, *Turini* vocati, ſubrubentes, pediculo candido, qui in cibis minimè probantur, Cæſalp. Fungi glauci dicti Portæ: bini aut tres vno pediculo prodeuntes, veluti Galli criſtæ, odore, comâ veluti villoſa.

FVNGI MVLTI EX VNO PEDE, pernicioſi.

Cap. XXXIII.

Continentur hi ſub 2. Fungorum noxiorum genere Cluſii: quod Vngaris dicitur Tuuis alya gomba, Germanis Vnder dorn ſchwammen (quod nomen Vngarici interpretationem exprimit) quia ad ſpinarum, quæ vetuſtate corrumpi incipiunt, atque inter dumeta naſcuntur. Multæ autem eius ſunt ſpecies, quarum prouentus circiter Calendas Octobris. Locus. Tempus

Primæ ſpeciei, ſeni aut ſepteni naſcuntur ex vno pede Fungi, longis & gracilibus pediculis fulti, orbiculato ferè corpore) fornicato tamen, ſeu camerato infernè) vel ſemunciali, vel vnciali, colore flauo, quemadmodum ipſi etiam pediculi, qui maculis tamen nigris diſtincti.

Confertim etiam naſcuntur in altera ſpecie, octo aut nouem Fungi ex vno exortu breuiore, & perinde gracili ſubnixi pediculo, in orbem veluti expanſo corpore, quod vnciam & ſecunciam latum eſt, supernè preſſum, & tanquam vmbilicatum, coloris flaui ruffo ſuffuſi: infernâ autem parte flauâ, & multis fuliginoſis ſtriis diſtinctâ.

Rufi coloris ſunt, qui confertim etiam in tertia ſpecie naſcuntur Fungi viceni & plures ex eodem pede, gracilibus pediculis fulti: ipſius corporis Fungi forma orbiculata eſt, latitudo inæqualis, pro ætatis forſan vetuſtate: nam & inueniuntur vngue non maiores, & vnciales, & ſeſquiunciales, omnes rufo colore tincti ſupernè, infernè fuſcis ſtriis exarati.

Quarta ſpecies plurimos habet ex eodem ortu prouenientes Fungos, tricenos videlicet aut plures; pediculo, pro ſingulorum ætate, breui aut longo ſuffulto, orbiculatæ omnes figuræ, magnitudine tertiæ ſpeciei Fungis pares: colore tamen inter ſe variant in hac ſpecie: nam vel flaui ſunt, multo tamen ruffo colore perfuſi, aut omnino rufi, ſed nonnihil tumeſcentes & fuſci: infernè autem nigricantibus ſtriis notati. Germani Stock ſchwammen appellant, quia in ipſis truncis humi iacentibus naſcuntur.

Maiorem orbem habent quintæ ſpeciei Fungi, quippe cuius diameter ſit duarum vnciarum, & quindeni aut plures ex eodẽ ortu naſcuntur ſimul, dodrantalibus, gracilibus, candicantibuſque pediculis fulti, colore ſupernâ parte vel rufo vel ex ruſo dilutè albeſcente, infernâ parte quæ aliquantulum camerata eſt, ſubalbidâ, & craſſis fuſcis ſtriis diſtinctâ. Figura hic appoſita quintæ eſt ſpeciei.



Turbinato & quaſi in metam aſſurgẽte ſunt ſextæ ſpeciei Fungi corpore, ſeni pluréſue ab eodem exortu naſcẽtes, & oblogis gracilibuſq; pediculis mediâ parte craſſiuſculis, inſtar caulis Ceparum, fulti, latitudinem habentes vncialem, aut duarum vnciarum, supernè cineracei quodammodò ex ruffo coloris, aut fuſci: infernè craſſis nigris ſtriis exarati.

C.Bauh.pin. hos Fungos diſtinguit: nam viceſimi ſecundi generis noxiorum Fungorum, 1.2.5. & 6. Cluſii ſpeciem refert ad Fungum ſuum noxium 35. ſiue ad Fungos dumetorum ex vno pede prodeuntes. Cluſii verò 3. & 4. ſpeciem, ad Fungum truncis humi iacentibus innatum, plures ex eodem ortu producentem. Synon.

FVNGI ALBI LVCENTES, EX VNO principio plures ex radicibus arborum.

CAP. XXXIV.

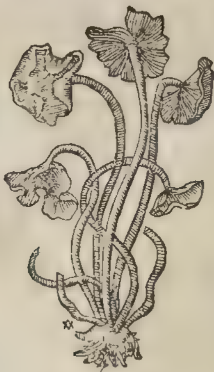
In carioſis arborum truncis occurrunt Fungi ex vno principio plures: longis pediculis inſidentes, emaculati vndique candoris, etiam per membranas animalculorum morſiunculis & arroſionibus obnoxias, maiuſculi, tenues, lentore viſcido ſuperiùs obducto nitidi. Deſcriptio

His ſimiles ex vno pede plures, inueniuntur liuidi, variorumque colorum, etiam longis pediculis nitentes. Ex horum etiam genere ſunt, quorum meminit Ruellius, dicens ex pituita radicum in nemoribus Fungos naſci, &c.

FVNGI MVLTI EX VNO PEDE, clypeiformes, lutei & rubri,

Cap. XXXV.

Fungorum clypeiformium pernicioſorum luteorum forma plana quidem eſt, ſed rugoſa & per horas reflexa, flaui coloris, pediculis fuſcis,



Locus. Innafcuntûr plærumque putridis lignis, aut afferibus vetuftarum ædium rufticanarum & ftabulorum.

Alia diuerfitas. Iifdem locis & fecundum rufticorum cafas inueniuntur etiam alii eiufdem quidem formæ planæ & orbiculatæ, fed qui non funt reflexi, ac quorum etiam aliqui per oras crenati.

Inueniuntur adhuc alii his non valdè diffimiles in aruorum aggeribus, fub fepibus, rubri coloris, quorum nonnulli nullo peculiari odore funt præditi: alii verò Mofchi odorem quodammodò referunt.

Synon. C.Bauhin pin. Fungus noxius 23. fiue Fungus clypeiformis maior: Fungus alter venenatus clypeiformis olidus Lobel. belg. tom. 2. p. 306. & Ic p. 272. Fungus alius clypeiformis perniciofus Cluf.

FVNGI SVPRA LAPIDES.
Cap. XXXVI.

Fungus lyncurius. De Fungo è lapide lyncurio enato quæ Hermol. fcribit cap. 1. huius libri habentur. Eadem & Ruellius pro fuis venditat. Similia & Porta villæ lib. 10. c. 70. tradit de Fungorum genere è faxis nato. Commemorat & Bapt. Fiera in cœna Fungum lyncurium.

Lapides fungiferi. Tanta intercefsit quondam gratia Fungis cum menfis in Italia, vbi eorum frequentiffimus eft vfus, vt Neapoli inuenti fint lapides, qui defoffi, & in cellas vinarias tranflati, terrâ aliquantulùm operti, & fubinde tepidâ aquâ infperfi, intra quatriduum Fungos non ingratos procrearint. Hos lapides & Romæ & Neapoli fe vidiffe iactat Matthiolus, ibique magna feruari diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore Fungos edant.

Tantus igitur fuit hominum luxus, gulofitafue vt pro habendis quotidie fungis, lapides quofdã excogitarint, quos in cellis vinariis fummâ curâ feruabant, & eos terrâ cooperiebant, fuper quos, fingulis 8. vel decem diebus, Fungi nafcebantur, de quorum natura ac malignitate tradit Galenus lib. de attenuante diæta cap. 9. vbi omnium olerum, peffimos effe Fungos fcribit, inquit Amatus.

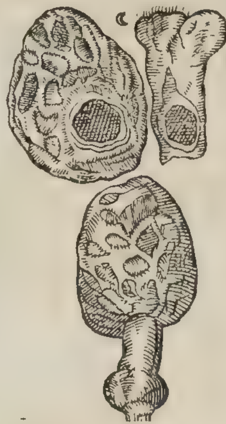
Caftor Durantes quoque meminit Fungorum fupra petras prouenientium ex irrigatione aquæ tepidæ.

Tatufi fungari Imper. Fer. Imperato Tubera fungifera (*Tartufi fungari*) confiftentia funt congeneri ac fimili cum tuberibus efculentis, fed duriora magifque fibrata. Magnitudo horum multiplex, & funt qui centenarum librarum pondo fuperant. Fungos educunt Vere & Autumno. Quidam modicè humectata fub terra condunt. Nimiùm enim madefactâ marcefcunt.

Synon. C. Bauh. C.Bauh. pin. Fungus 33. fiue Fungus in faxis proueniens: Fungi è lapidibus Matthioli: Fungorum poftremum genus è faxis Portæ: Fungus in lapide fungofo Neapoli) Camerarii in Matth. germ. & Cæfalp. Fungus petrofus Imper.

Ex hoc Fungos toto anno enafci, fi aqua irrigetur etiam domi afferuato, crefcereque in dies continuâ fertilitate, pediculis in lapidem induratis, atteftatur quoque Cæfalpinus. Porta fcribit hunc Fungum ad efum præcidi, alium fubnafci, femperque nouum produci, feptem diebus perfici: fexies anno demeti: terrâ dodrante lapidem operiri: ex Vefuuio, ex Fageto, ex Parthenio, ex Gargano, & celfioribus montium partibus afferri.

FVNGVS RVGOSVS, VEL CAVERNOfus, fiue Merulius niger & albus.
Cap. XXXVII.



Defcript. Lautioribus menfis expetitus reponitur etiã exficcatus vt alienis menfibus gulæ feruiat, formâ turbinatâ, totus circũquaq; fcrobiculis peruius, vt fauos apũ imitetur, ex albo nonnihil rubefcẽs, fuluus aut niger: interiori cæterùm parte totus cauus, albus & velut farinaceo. quodam læuore afperfus: pediculus verò qui Fungi corpus fuftinet, infima parte crifpus, totus albus, cauus quoque.

Species ex Clufio. Quandoquidem verò Clufius horum Fungorum quatuor fpecies obferuauit, lubet etiam earum defcriptiones fubiungere, quæ fic habent. *Prima* pollicis extremum articulum rarò fuperat, valdè rugofa, & quafi faui inftar in cellulas diftinctâ membranaceâ cute, coloris albicantis, quafi fuligine infecti, præfertim illius venæ rugofæ & prominentes, pediculo, quo nititur, cauo, vt & totum Fungi corpus. *Altera*, priorem magnitudine non multùm fuperans, aliquantulùm contractior eft, & pyri in clybano cocti inftar rugofa, vel potiùs tuber aut radicem Ariftolochiæ rotundæ vetuftate contractam & multis rugis præditam, valdè mentitur, coloris ex rufo fufci: cuius rei caufâ Germani Braun Maurachen cognominant. Tertia primæ formâ non diffimilis, fed duplò maior, orbicularis plærũque, præter pediculum quo fuftinetur: interdum autẽ in trium vnciarum longitudinẽ, æqualemque aut ampliorum craffitudinem, excrefcit, eiufdem cum prima coloris, nec minùs quàm illa rugofa, & veluti in cellulas diftincta, internè etiam caua: Germanis Stock Maurach dicitur. Quartæ recens natæ figura quodammodò ad tertiam, quæ orbicularis eft, accedit, fed rugis magis turbatis & compreffis, vt in fecũda, color etiam magis candicans, & pediculus longior. Paulò adultior verò, in longitudinem excrefcit, metæ inftar, aut pilei, fiue Petafi germanici longioris, qui limbo

limbo caret, cuiusque apud eos vsus duntaxat hieme, foris etiam rugosa,& in cellulas distincta, quæ colorem pallescentem veluti fuligine quadam infectum habet: internâ autem parte caua & hiante: Germani illam Maürachen nominant. Et hæc Clusius de primi generis Fungorum esculentorum quatuor speciebus, colore & magnitudine differentibus, quas Vngari Szemerchyek vocant, Germani Maürachen.

Videtur porrò ipsi hic Fungus is esse, quem Dalechampius spongiosum cognominat, in asperis & saxosis nascentem, sæpè tamen ad Castanearum radices, colore fuluo, corpore spógioso, figura in metam desinente, suauissimi gustûs: quam ob rem in delitiis haberi variis modis præparatum, vt hominum palatum variis condimentis oblectatur. Gallos vocare Morilles, inde fortasse, quòd ad Mori fructûs figuram nonnihil accedat, vt & eum quem Bapt. Porta à Neapolitanis Spongiolas appellari scribit, à spongiarum similitudine.

Scripsit de Fungis & Tuberibus duo capita Dioscorides quorum prius ὕδνον, h. e. Tuber vocauit, quod meâ sententia, inquit Tragus, Morchellen dicunt Germani. Estque ea mihi Tuberum & Fungorum prima species, quæ rotunda est pileoli instar, foris foraminulenta, non aliter atque fauus mellis, coloremque canum obtinens: Galli *Truffes* vocant, nonnulli, vt Theophrastus testatur, *Garanea*: Serapio cap. 236. *Ramech*.

Fungos, quos Morchen vulgò Germani appellant, Cornarius in Æginetam Dolab. lib. 1. cap. 77. in Diosc. & Gal. 2. alim. eos esse existimat quos Græci Amanitas vocant.

An Fungi Spongioli Hermolai, Ruellii, Tragi & Luniceri?

C. Bauh. pin. Fungus 1. siue porosus: Fungorum 1. genus Trago, Lonic. & Matth. germ. Fungorum præcipuum genus Gesn. coll. Spongiola nonnullis Dod. & Imperat. Neapolitanorum Ponæ: Fungi fauaginosi, siue Fungi rugosi, fauis mellis similes Lob. Ic. Plant. tom. 2. p. 274. & hist. belg. Fungi rugosi Cast. Fungi præcoces Dod. belg.

Locus Nascitur prima Clusii species apud Vngaros & in Germania plerumque sub Abietibus, in dumetis atque pratis, sed in his altera præsertim: tertia verò & quarta sub Quercubus magna ex parte, mense Aprili vsque ad Maii finem: & ab eo tempore euanescit, nec vsquam apparet, vnde vulgato prouerbio apud Germanos dici solet Dü nimst zü wie die Morchellen im Meyen/ hoc est, Non aliter atque Tubera Maio mense crescis & augeris. Merulii nigri abundant in syluis Abietum & Picearum inter Montbelgardum & Porentruum.

Per vniuersam Germania adeò in delitiis est hic Fungus vt filo traiectus & in corollas compositus è clauo suspendant, & adseruent, vt etiam media Hieme eo vesci possint. Aqua feruente bullitur, posteaque aromatibus è butyro conditus cibis apponitur. Recens verò apud Vngaros assari solet supra craticulam, vel ex oleo decoqui, sed etiam resiccatus torreri potest, priùs tamen macerari non oportet.

FVNGVS CANDIDVS, CRISTATVS, Cap. XXXVIII.

Fungi autumnales antiquis indicti qui vulgò Galluci dicuntur, candoris immaculati, bini aut terni ab vno pediculo iuncti, formâ non rotundi, sed veluti galli cristæ, vnde nomen sumpsisse suspicatur Porta villæ lib. 10. cap. 70. sunt croci odore, comâ uelut villosâ.

FVNGVS RAMOSVS FLAVVS & albidus. CAP. XXXIX.



Substantiâ est cum cæteris Fungis parili: sed figurâ longè aliâ. Nam ex vno geminoue crasso trunco in alios minores, hi in alios adhuc minores, ad minimos vsque creberrimis & anfractuosis segmentis Corallii fruticis in morem, sed longè densiore stipatu, finditur. Est & varietas quædam. Nam alii in tenuissimas ad extremum venarum instar hepatis diuisuras abeunt: alii in corallii aut paleæ crassitudine subsistunt. Colore sunt aliàs flauo, aliàs albido. Et hic curiosiori palatui expetitur.

Hoc fungi genus [Fungorum esculentorum Clusii genus vndeuicesimum] quod diuersæ à reliquis est formæ, eiusque elegantis, Clusius in tres species colore inter se differentes, nonnihil etiam formâ, diuidi posse arbitratur.

Vndeuicesimum Fungorum esculentorum genus hoc Clusii Vngari Szarwas gomba: Germani zigenbart/ oder Geißbart (quod idem est, vtraque enim vox caprinam barbam significat) tum Schäberling appellant: nonnulli etiam hirschling/ eodem quo Fungos villosos nomine. Porrò affinitatem quandam habere videtur cum illis Fungis quos Porta è saxis ex Gargano monte erutis nasci scribit, non pileatos, sed turiones vt asparagos, & in ramos diuisos.

Huc pertinere existimo Fungos digitellos à digitis dictos, quorum meminere Hermolaus & Ruellius, itemque Lonicerus, licèt non demonstrent quid velint.

Matthiolus in Diosc. secutus Lonicerum, miscet Fungum *manine* cum fungo Rheling: meliùs autem fecisset si distinguerem Tragum fuisset imitatus. In hist. germ. vocat hendelschwam.

Huc igitur referimus quoque Fungorum. 5. genus, Digitellos (hendelschwam) luteos prorsus, partim ex albo pallidos & roseos Tragi. Digitellos siue Maninas vulgò Cæsalpini.

Quare hallucinari videtur C. Bauh. pin. distinguens inter Fungum 19. esculentum Clusii, qui ipsi est Fungus 29. siue ramosus Imperati: Et Fungos digitellos autorum iam allegatorum, qui ipsi sunt Fungus 31. siue candidus digitatus minor. Nec hîc fortè eximendus Fungus 30. siue digitatus maior, Eiusdem.

Fungus ramosus Autumno ante Vergiliarum occasum prodit in vmbrosis syluis. Digitelli Tragi in humectis & vliginosis siluis reperiuntur: gaudent iuxta putrida ferè ligna prouenire. Fungus escul. 19. Clusii Septembri mense sub Corylis nasci gaudet.

Locus & Tempus

Succosi sunt Trago digitelli eius iudicio frigidi, ac improbę difficilisque concoctionis & prorsus insalubres.

FVNGI RAMOSI ARGENTEI.
CAP. XL.

Locus

IN putridis deiectarum arborum caudicibus crescit, quod Clusio vicesimum quintum Fungorum non esculentorum, immò pernicialium genus est, circa Calendas Nouembris. Hoc Vngari feyer szarwas gomba à candore cognominant: Germani wild hirschling, i.e. siluestrem ceruinum Fungum, ad eius differentiam, qui pro Fungo ramoso descriptus est.

Semipedalis magnitudinis est hic Fungus aut amplior, elegantissimæ formæ: nam fruticosus & in innumeros quodammodò ramulos diuisus, candoris immaculati, quorum nonnulli abiegnorum ramulorum figuram exprimunt, adeò vt si splenderet, ex puro puto argento conflatum quis æstimare possit: aliquando nullum habet pediculum, sed ipsi deiectæ arboris caudici inhæret: interdum sescunciali nititur pediculo.

Synon. C. Bauh. pin. Fungus noxius 40. siue ramosus candidus: Fungorum noxiorum 25. genus Clus. at figura habetur Exot. hist. ap. alt. in fine.

Varietas. Huius generis obseruauimus Fungum digitatum nigrum veluti cornua exprimentem.

FVNGVS GALLINELLA DICTVS.
CAP. XLI.

Descrip.

FVngus Gallinella antiquis indictus, secundum traditionem Portæ de villa, parua est forma, Spongiis, vel nascentibus Porris similis, quatuor digitorum longitudine. Nascitur Autumno locis vmbrosis.

Locus & Tempus.

FVNGI DELICATISSIMI SAPORIS.
CAP. XLII.

VLtra Balatonem lacum Vngariæ, in parua insula cui nomen *Fanor* Simidiensi Comitatu, Aprili mense nasci intelligebat Clusius *alterum genus Fungorum esculentorum* delicatissimi saporis, cuius nomen ipsi indicare nemo poterat, sed illis similis esse ferebatur, qui inter perniciosos & lethales Fungi fœtidi serpentini vocantur, & ab Vngaris Kygio gomba, à Germanis Natter schwamen dicuntur: pyramidali tamen dodrantalique apice & angusto hunc Fungum esse.

Synon. C. Bauh. pin. Fungus 2. siue apice pyramidali & angusto: Fungi esculenti alterum genus Clusii.

FVNGI TRES FOETIDI SVB CORYLIS, serpentini dicti, perniciosi.
CAP. XLIII.

Locus & Tempus.

DEcimum sextum Fungorum noxiorum genus Clusii faciunt hi, de quo ait: Extremo Sextili prouenit sub Corylis, fœtidi admodum odoris, quod Rigyo gomba Vng. Germ. Natterschwamen, quasi serpentinum siue colubrinum Fungum, appellant. Eius porrò tres species obseruantur magnitudine pænè inter se æquales, sed colore & formâ dispares.

Prior oblongo gracilique fulcitur pediculo, qui insidet initiò veluti ouum excalptum, vnciàlis magnitudinis, coloris albi fuligine perfusi externâ parte, nigri striati infernâ & supinâ: dein, oras explicans, sescuncialem amplitudinem adquirit, in pilei, paruique galeri similitudinem formatam, albi supernè coloris, frequentibus fuscis maculis distinctam, atque ipso fastigio veluti fuligine infecto.

Altera longo, gracilique pediculo sustinet Fungi corpus, parui galeri figura formatum, vix vngue maius, initiò dilutiore fuligine infectum: sescuncialis autem magnitudinis cùm adoleuit, galeri etiam formâ, colore superna parte atrâ fuligine tincto: infernâ autem, instar fornicis camerata, & nigris striis exarata, quemadmodum & iunior.

Synon.

Tertia corpus, eiusdem cum superiore magnitudinis, valdè laceris est oris, & quodammodò in lacinias diuisum, rufi interdum coloris supernè, fuliginosis striis notatum infernè, nonnũquã autem albi coloris fuligine infecti supernè, & nigris striis exaratum infernè: aliquando etiam infernâ & supinâ parte adeò inuersâ & reflexâ, surrectisque laciniis, vt florem aliquem exprimere vel mentiri videatur.

Aliud Fungorum genus sub Corylis proueniens venenatum, ex Clusio quoque postea trademus. De quo hoc capite agimus est C. Bauhin. in pin. Fungus noxius 26. siue Fungus oris laceris & in lacinias diuisis.

FVNGVS CORALLOEIDES cancellatus.
CAP. XLIV.

Descrip.



NObilis vir N. de Calluas Peirets toparcha misit ad me (inquit Clus. Exot in appendicis alterius Auctario in fine) Fungum admirabilis texturę. Nascitur autem ipso referente, Belgenteriensi agro, tum in siluis, tum inter harundines secundum fluuiolum consitas, gallinacei oui forma, dum è terra primùm erumpit, colore prorsus niueo, radicemque habere ait tenuem, candidam, in multas fibras valde tenues diuisam, qua firmetur & alimentum sibi necessarium attrahat: ouum autem illud siue voluam, dum maturescit, sensim disrumpi & dehiscere, & inde exilire, tanquam marsupium aliquod, distinctione cancellatim reticulatâ constans, & in obliquos veluti ramos inuicem sese secantes atque summâ parte in vnum coëuntes formatum, rubri coloris: vt totidem corallini rami simul implexi videantur: sed admirabilem illam externam venustatem & elegantiam prorsus deformari & corrumpi à fœtidissimo quem exhalat odore: illum autem odorem oriri suspicabatur à crasso cineraceoque quodam liquore rubentes illos ramos supina parte obsidente, quem

quem, simul atque ex sua volua exclusus est Fungus, varii generis parua insecta mirificè appetunt, & tandem etiam absumunt, omnem alium cibum præ isto spernentes: imò multos alios Fungos, quos alioqui optimos esse credunt & in deliciis habere solent. Inter perniciosos autem Fungos hoc etiam genus referendum esse, nemo vt opinor, inficiabitur: &c.

C.Bauh.pin.inter Fungos noxios quadragesimum tertium facit, vocatque Fungum rotundum cancellatum: Fungum lupi crepitum vulgi, efflorescentem Columnæ. Hunc C.Bauh. a Fungis puluerulentis distinguendum haud censet, licèt eum & Clusius, & Columna peculiari figura expresserint, & ipsemet hunc ab illis diuersum pronunciarit.

FVNGVS INTYBACEVS, ET ALIVS interaneis vituli similis, cinereus. CAP. XLV.

Descrip. MEmorabilis est magnitudinis & formæ: planus & compressus, dimetiente sesquipedali, ex foliis totus, aliis incumbentibus, aliis subeuntibus consarcinatus: Intybo crispo haud ineptè comparaueris: singulares foliosæ portiones cristatis crispisque oris, in quas radiu ab insertione producuntur, pectunculos imitati: color parte supinâ veluti cinericeus, pronâ albus: inuersus porosus apparet, stellamque marinam arborescétem egregiè exprimit. Odor haud ingratus. Substantia lignosior quàm vt in cibos venire possit, mése Septembri repertus: mense autem Augusto non ita durus obseruatur, quem quidam edulem dicunt. Nascitur in siluis.



An arborum Fungi Auriculę Iudæ fatie, Lobelio? Eius Iconem nimis imitatus est pictor, nostrâ plantâ neglectâ cui cristatæ & crispæ oræ.

Locus. Tempus. Huc iam pertinere arbitramur Fungi 7.genus Tragi, quod in siluis Augusto mense reperitur, prope radices Quercuum, magnum quidem, & formam interaneorum vituli repræsentans, incani & plumbei coloris, ac à nonnullis more aliorum Fungorum decoquitur: Germani Eichschwemme, & à forma hasen öhrlin/ h. e. Lepusculos nominant. Lonic. Fungos lepusculos: Matth.germ. Fungorum genus nonum: Gesn. coll. Fungi genus magnum.

FVNGI MONSTROSI, VASTÆ amplitudinis, esculenti, coloris vel ex rufo nigricantis, vel ex albo nigri. CAP. XLVI.

MOnstrum veriùs Fungi quàm Fungum censendum iudicat Clusius vicesimum primũ genus suorum esculentorum Fungorum; quia adeò vastæ interdum est amplitudinis, vt integram etiam μυκητοφάγων familiam explere & satiare possit: nam refertur circa Levva Dominorum Dobo oppidum, in extremæ Vngariæ limitibus Croatiæ vicinis, tantâ nonnunquam amplitudine excrescere, vt bigam facilè expleret, præsertim, vt aiunt, si quis præteriens [quod superstitione non caret] admirabundus subsistat: immò (quod magis ridiculum) asserunt nonnulli, conuitiis proscindendum esse, vt in tantam molem excrescat, alioqui manere in ea magnitudine, quâ primùm conspectus est, quasi ægrè ferentem se negligi.

Nascitur autem in Vngaria sub extremum Autumnum, vel circiter diem D. Michaeli sacrum, ad Quercuum radices. Vocatur ab Vngaris Boscroo gomba: à Germanis Schéberling. Locus & tempus.

Si quis porrò Fungos ferè sine pediculo cum hoc monstroso Fungo conferat, non sine causa forsitan existimabit, illos esse huius generis nondum adultas species, adeò illi ad istius formam accedunt.

Considerandum autem est, an similis fuerit Fungus, qui (referente Diodoro Cassio Nicæo) Traiano Cęsare aduersus Decebalum Daciæ Regem proficiscente, ingens latinis literis inscriptus circumferebatur à Barbaris.

Eum certò esse concludit Clusius, quem Porta à Neapolitanis Gallinaccia appellari scribit, tantæ magnitudinis, vt sexaginta libras interdum pédat, sufficeréque possit ad vniuersam familiam pascendam. Portæ verba sunt hæc: Est Fungorum species antiquis indicta, Neapolitanis Gallinaccia vulgò nuncupata, mirabili profectò forma, vt nescias cui assimiles: ad magnam crescit altitudinem, vt brachiis diductis vix homo complecti possit, pondus sexaginta librarum, non orbiculari formâ, vt cæteri, sed veluti manus in digitos plures diducta, vt Quercûs frondibus assimiletur, albus, callosus, vt vix integro vniuersa familia vesci possit.

C. Bauhin. pin. tamen dubitat an Gallinaccia Neapolitanorum Portæ sit Fungi esculenti genus 21.monstrosum Clusii, quod ipsi est Fungus 32. siue maximus Vngaricus.

FVNGI LARICVM MAXIMI LVTEI esculenti. CAP. XLVII.

FVngi non tantùm humi proueniunt, sed & in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo vacant [dummodò non sint arbores noxiæ] quòd è cortice prosiliant: cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec serpentis cadauer subesse potest. Ex hoc genere quidam, præter Agaricum, Laricibus innascuntur in Ananiensibus montibus, triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum dissecti, in cibis gratissimi, nullo amarore præditi, licèt Agaricus ab eadem arbore productus sit amarissimus, inquit Matthiolus. C.Bauh. pin. Fungus 26. siue lariceus aurei coloris.

Fungus auritus Iuglandium, albicans.

ORechinole species Fungi coriacei figura foliacei, quæ ab vno pedicello, in curuaturam abit, in ambitu Rosæ dimidiatæ instar dissecta. Pars inferna, reliquorum Fungorum in mo-

sem striis foliaceis secta. Nascitur in arboribus, specialiter in Nucibus, colore albicante. Fer. Imper. lib. 27. c. 6. An species aliqua Fungorum plurium simul alborum esculentorum, eorum sc. qui ad Iuglandis radices proueniunt?

Fungus lignosus arboreus ad furfures.

FVngus quo, autore Imperato, ad abstergendos capitis furfures vtimur, de lignosorum Fungorum genere est, magnus & maximi capitis medietatem adæquans. Nullo pediculo nititur, sed arboribus immediatè affixus hæret, diuisuras infernè manifestas habens, quarum ope furfures decutiuntur.

An Hermol. coroll. 698. Fungi quibus strigilium vice tonstrina vtitur? C. Bauh. pin. Fungus noxius 4. siue ad cutim extergendam aptus: Fungi igniarij species, quâ in tonstrinis pro strigili vtuntur, Cæsalp.

Fungi Castanearum Laciniæ dicti.

FVngorum, qui Laciniæ priuatim dicuntur è Castanea, magnitudine spectabilium, vt singuli sufficiant, meminit Hermolaus loco suprà citato, & post eum Ruellius.

Fungus villosus arboreus, coloris ochra, tinctorius.

Descript. FVngus villosus dictus Imperato, mediocris magnitudinis est, duobus pugnis simul iunctis ferè æqualis, vndique tunica mucosa obtectus, quæ in villos disiungitur breues, quorum longitudo ipsam tunicæ crassitudinem æquat. Interior quoque substantia villosa est, quæ arbori adhærens in filamenta, quæ ex corio emergunt, quaquauersum terminantur. Colliguntur

Locus ex arboribus pomorum, colore intus ochræ, qui exsiccati nigrescunt. Vtuntur mulierculæ horum decocto ad tingenda velamenta lugubria.

FVNGI ARBOREI AD ELLYCHNIA.
CAP. XLVIII.

Descript. EX Iuglandibus colliguntur Fungi, truncis annosis adnati, substantiâ callosâ, lignosaque, in ambitu & fibris rectis contextâ, in meditullio molliore, in qua [si rectè memini] vix vlla apparent fibrarum vestigia: color foris cinereus, intrinsecus obscurior ad fuscum inclinans: præparatione autem assequuntur mollitiem illam, & ignium rapacem vim, quos depopulantes ipsorũ substantiam ad extremum fouent.

Ruellius Lac. & Lonic. meminerunt Fungorum arboreorum qui fortè iidem sunt cum iis quos cum Hermolao Igniarios vocant.

Fungi, inquit Tragus, qui radicibus arborum, potissimùm Populi nigræ adnascuntur, Ægiritæ nuncupantur: qui verò caudicibus quarumvis arborum adhærent, Arborei dicuntur, cúmque igni concipiendo parantur & vsurpantur, Igniarij, germ. Zünderschwem appellantur. Ad hos autem vsus adhibentur ea præcipuè Fungorum genera quæ Fagis & Nucibus adnascũtur: ignem enim quem semel conceperunt, non facilè relinquunt. Sunt non pauci qui Fungos hos ad id negotij parare norunt, decoquunt enim illos in lixiuio & siccatos tundunt, rursusque nitro coquunt, hoc enim pacto ad concipiendum ignem aptiores redduntur.

Ex Galeno manifestum esse ait Cornarius fuisse Galeni tempore Fungorũ genus aliquod, quod Ellychnion priuatim appellaretur, cognomine ταρσικόν, cuius nusquam mentionem fecerit Plinius, quòd fortè Romæ nondum in vsu foret. Et licèt hodie quoque qualis materia eorum Ellychniorum, quæ ex Tarso adueherentur, fuerit, haud facilè quis dixerit, eò quòd res, & nomen perierint: Suspicatur tamen idem Cornarius Tarsensia hęc ellychnia ex Fungorum terrestrium genere fuisse, eorum videlicet qui similitudinem quandam ad marinas Spongias habent, & quibus etiam hodie ad ignis scintillam ex silice ad chalybem impacto excussam, excipiendam vtimur, quum commodissimè ignis in his Fungis seruetur. Nec de aliis Virgilium loqui credit lib. 1. Georg. *Ellychnion Tarsicum*

Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nesciuêre Hyemem: testa cùm ardente viderent
Scintillare oleum: & putres concrescere Fungos.

SVnt tamen qui Fungos quosdam crescere ac generari sibi imaginantur in lucernis, dum pluuiæ tempestas instat, Seruium Grammaticum sequentes, qui hunc locum exponens ait, Nam vt dicit Plinius, cùm aer humidus esse cœperit, fauilla quæ cum fumo solet egredi, prohibitâ aeris crassitate in lucernis residet, & quasdam velut Fungorum imitatur imagines. Cornarius tamen Plinium hæc dicere negat: Et nihilominus tum Seruio, tum iis qui illum hac parte sequuntur, fauillam fungum fieri permittit, at ipsis suum commentum placere finit: modò videant vt istum lucernarum Fungum apprehendant, ne aëris crassitate depulsâ, vnà cum fumo elabatur, si fortè in vsum assumere velint. *Contra Seruium eiusque sectatores.*

Cæterùm ex Fungis terrestribus fiantne Ellychnia dubitamus: suspicamur non fuisse Cornario bene perspectum ex quo Fungorum genere fierent fomites ignis, Spongiis similes, dum dicit esse ex terrestrium genere: colliguntur enim in Germania ex Iuglandibus, & præparatione redduntur Spongiis similes. Hos autem Fungos esse Virgilij & Plinij lucernarum non existimamus, ac hac in parte Matthiolo Cornarium reprehendenti assentimur. *Corn. ...*

An Fungus *Borsaro* Ferd. Imper.? An Fungus Agarico similis Lobelio?

FVNGVS AVRICVLÆ IVDÆ, COLORIS ex cineraceo nigricantis, perniciosus, in Sambuci caudice nascens.
CAP. XLIX.

EST hic Fungosus perniciosus primus Clusij, de quo ait: Fungorum perniciosorum primi generis vnicam speciem obseruare memini, licèt magnitudo eius vna non sit: sed eam diuersitatẽ ex ætate oriri arbitror. Quotquot autem conspexi, breuissimo, vel potiùs nullo pediculo nituntur, sed caudici arboris inhærent, aut singulares, aut gemini, membranaceâ cute constantes, implicata & sinuosa, coloris ex cineraceo nigricantis. Vulgus *Auriculam Iudæ* nominat, cartilaginea enim & membranacea est substantia, quemadmodum auris. Vngari Boza fatermevvt: Germani holderschwammen appellant, quia in Sambuci caudice nascitur, cùm huic arbori primùm prorumpunt folia. Descrip.

C. Bauh. pin. Fungus noxius 1. siue membranaceus auriculam referens, siue Sambucinus, vt Cast. Fungus ad Sambucum Trago: Auriculæ Iudæ vulgo: Fungorum perniciosorum 1. ge-

nus

genus Clus. An Fungus auricularis Imperato?



Fungos in Sambuco genitos omnis generis inflammationes & tumores ex aqua rosacea aut vino impositos sedare & deprimere tradidêre quidam apud Tragum. Solet is Fungus, ait Clusius, tametsi non esculentus, à plærisque asseruari exsiccatus in vsum: nam in gutturis tumoribus, acetum in quo maceratus sit, exhibere solent, ad gargarisandum, & guttur eluendum.

FVNGI TRES DICTI SPONGIÆ lignorum, perniciosi.

Cap. L.

Fvngorum noxiorum vicesimum quartum genus Clusii faciunt hi, quod Germ. holtz schwammen appellant, quoniam Octobri mense, in putridis deiectarum arborum ramis crescat. Tres autem eius species obseruantur.

Species. *Prima* reliquis maior in maiusculis ramorum fragmentis humi iacentibus nascitur: formâ Fungo Auriculæ Iudæ haud valde dissimili, sed colore elegantiore, nempe rubro, vncialis aut duarum vnciarum magnitudinis: interdum plures cohærentes, & in vnum corpus veluti coalescentes, valde tamen se remittente colore.

Altera longè exilior est, & vnguis latitudinem interdum non superans, nonnunquam etiam latior, singularis aliquando, interdum bini simul coniuncti, formâ veluti supernè exscalptâ, coloris egregiè rubentis, & adeò floridi, vt coccineũ prouocare videatur. Inhæret plærumque tenuibus ramorum humi iacentium, aut corticis illorum fragmentis, in viis obscuris & ab arboribus obsessis, quæ Solis radios adimunt.

Tertia rugoso prorsus est corpore, vncialis aliquando magnitudinis, nonnunquam sescuncialis, interdum bini simul cohærent vnciâ minores, plærumque etiam terni, & illi quidem elegantiore aureo colore prædíti, reliqui flauo: adnascuntur similiter tenuibus vel ramulis, vel eorum fragmentis humi iacentibus.

Synon. C.Bauh.pin. Fungus noxius 2. siue Fungus putridus, arborum ramis inhærens, plurimis simul cohærentibus.

FVNGI VENENATI QVINQVE, MVSCArii dicti. Cap. LI.

Species. Hvic Fungorum noxiorum generi, quod duodecimum est Clusio Germani fliegenschwammen appellationem dederunt, à muscis, quæ illud valdè appetunt, & plærumque illi insident, non sine ipsarum pernicie, siquidem quotquot degustant, intereunt. Quinque autem tradit Clusius eius species, omnes extremo Sextili in cæduis siluis prouenientes:

Earum autem elegantissima est quam quartam facit, quæ hac tabella exprimitur, cuius ab ætate duntaxat quoddam discrimen est: Iunioris enim & recens natæ corpus minorem habet orbem, & binas vncias solummodò latum, rubro colore valdè saturo instar concreti sanguinis tinctum, per cuius superficiem frequentes exalbidæ sunt conspersæ maculæ: Adultior in maiorẽ latitudinem patet, vt quæ quincuncialis sit aut amplior, tumida superne; rubro etiam colore, sed paullò remissiore, quàm in iuniore tincta, obscurioribus veluti vndis intercursantibus distincta, & crebris etiam exalbidis maculis infecta: pediculo autem constat protuberante infima parte, deinde trientem longo, vnciam crasso, à quo infernâ parte crassæ nigræ striæ ductæ in ambitum: bini interdum eodem pede coniunctim nascuntur.



Synon. C.Bauh.pin. Fungus noxius 19. siue muscas interficiens: Fungi muscarii Trago, Cordo in Dioscor. Lon. & Tab. Fungorum noxiorum 12. genus Clusio.

Locus. Inuenitur quarta species in cæduis siluis Francofurto ad Mœnum vicinis, vnde rusticæ mulieres lectum, in vrbem deferunt venalem, cùm non ignorent plærosque empturos ad muscas necandas: nam cùm muscæ libenter illi insideant, diuulsam in fragmenta, variis in conclaui locis ante fenestras spargere solent, ad quæ inuitatæ & excitæ muscæ, succum sugunt ipsis perniciosum, & paullò pòst etiam lethalem.

FVNGI BETVLARVM ALBI, MACVLAti, perniciosi. CAP. LII.

Locus & Tempus. Octauum hi sunt genus Fungorum noxiorum Clusio, quod circa Pentecosten prouenit in siluis ad Betularum caudices & truncos, cuius rei causa Vngari Nyesa gombaya, Germani Birchenschwammen appellent, h. e. Fungum betulaceum.

Descript. Orbiculatæ, inquit, penè est figuræ, supernè paullo elatioris, albi coloris, leui fuligine adumbrati, in quo maculæ quædam rufescentes: latitudo duarum vnciarum: inferna pars tota alba est, exceptis striis, quæ fuligine infectæ, à pediculo binas vncias longo & gracili ductę, in extremas oras desinunt.

Synon. C. Bauh. pin. Fungus noxius 16. siue Fungus ad Betulam Trago.

FVNGI PRVNORVM COMMIXTI coloris perniciosi. CAP. LIII.

Hos sub Fungorum noxiorum genere secundo tradit idem Clusius. Sub Pruni arboribus, inquit, nouo Vere nascuntur [illegible]

genus noxiorum Fungorum, ideoque, inquit, ab Vngaris Szilvva aya nuncupatur, inquit Clusius, qui illius vnicam speciem tradit, numerosam ex eodem pede, nullo tamen pedicul○ conspicuo, confertim nascentem, variâ magnitudine & formâ: nam Fungorum nonnulli, binas aut ternas vncias lati sunt, atque etiam ampliores, vel orbiculatæ figuræ, aut angulosæ: alii paulò minores, nonnulli vix vnciam lati: omnes coloris ex albo pallido & fusco commixti.

Synon. C. Bauh. pin. Fungus noxius 10. siue Fungi ex eodem pede, sed non conspicuo, numerosi.

An Prunuli Trago?

FVNGI SALICVM, COLORE VARII, perniciosi.
CAP. LIV.

Descr. Est hic Fungus confertim nascens, & caudicibus Salicum firmiter inhærens, Lichenis instar in corpus tuberosum excrescens, variâ formâ & magnitudine: nam plæraque tubera vncialem magnitudinem non superant, alia binas & ternas vncias interdum ampla sunt, coloris elegantis & variè commixti: nam in eis & albedo conspicua est, & pallor, & suaue rubens color, & satur, atque etiam flauus, addo his fuscum siue fuliginosum colorem hinc inde ipsis inspersum.

Locus & Tempus. Quia autem nouo Vere post præmaturas pluuias genus hoc quod est Clusii noxiorum Fungorum quartum, plerumque nasci solet in Salicum caudicibus, ideò ab vngaris Fiz fa gomba, à Germanis verò Felber schwammen vocatur. C. Bauh. pin. Fungus salignus Lichenis forma variegatus: Fungorum noxiorum 4. genus Clus.

FVNGI SVB CORYLIS, ORBICVLatis figuræ.
CAP. LV.

Descriptio Sextum hi constituunt genus Clusii Fungorum perniciosorum, quod quia sub Corylis crescit, Vngari *Monyaro alya gomba* vocant: orbicularis autem est figuræ, binas vncias latus aut maior, supernè nonnihil tumescens, extremis oris in supinam partem flexis, coloris ex rubescente fuliginosi, cui albedo quędam permista videtur, interdum etiam omninò fuliginosi & fusci: infernè nonnihil rubescit, striisque exaratum est, à pediculo gracili, binas vncias longo, in ambitum ductis crassiusculis, fusci coloris.

Synon. C. Bauh. pin. Fungus noxius 13. siue coryleus orbicularis. Fungi serpentini fœtidi venenati sub Corylis nascentes, quorum antea ex Clusio meminimus, fortè non absque ratione huc sunt referendi.

Inuenitur circiter Pentecosten, h. e. Maio, aut sub Iunii initium.

FVNGI CERASORVM COLORIS VARII, perniciosi.
CAP. LVI.

Descriptio Plures Fungi ex eodem pede nati, imbricatim siue tegularum instar, alter super alterum conferti nascuntur, infima parte vnciam lati, deinde sensim altitudine crescente, ternarum aut quaternarum vnciarum in extremis oris, palmum autem longi. Superna corporis Fungi pars variis coloribus infecta est: nam circa pedem ex albo pallescit ad vncialem altitudinem, deinde transuersi colores secant, ex flauo rubroque colore commixti, postea flauus: supra illum denuò transuersim secant colores flauus & ruber simul mixti: hos sequitur flauus color, quibusdam tamen veluti fuliginosis maculis infectus: extimæ oræ saturâ rubedine nitent, quam nonnihil fœdat linea quædam veluti farinâ conspersa: supina verò parte, aut pallescit, aut flauus est.

Synon. Est hoc Clusio perniciosorum Fungorum quintum genus, quod Vere nouo in putrescentibus Cerasorum caudicibus nascitur: eamque ob causam apud Vngaros Revves cereſnye fa gomba, apud Germanos Kersenbaûmschwammen nomen inuenit. Est C. Bauhino pin. Fungus noxius 8. Fungus Cerasorum, imbricatim alter alteri innatus variegatus.



Vsus Sed & hic Fũgus, tametsi hominibus noxius, alicuius tamen est vsus: nam rustici exsiccatum recondere solent, quia illius pollinem cum sale & pabulo mixtum, ægris bobus & vaccis salubriter dari, sibi persuadent.

FVNGI DVO LATI, ORIS LACERIS, perniciosi. CAP. LVII.

HI Clusio sunt perniciosorum fungorum decimum septimum genus, cuius duas describit species:

Primam, dodrantalem amplitudinem habentem, & minimi digiti crassitudine præditum Pediculum, binas aut ternas vncias longum, ex cuius imo plærumque subnascitur exigua proles: orbiculatæ ferè est figuræ, oris in inferiorem partem nonnihil inflexis, colore supernâ parte rufo ad nigredinem tendente, cui flauescens circa medium admixtus est: infernâ pars pallida est, striisque fuliginosis exarata.

Secundam, eiusdem cum illa magnitudinis, sed graciliore pediculo præditam, circinatæ etiam rotunditatis, nisi laceras haberet oras in ambitu: in qua color supernè planè luridus, hoc est, ex pallescente fuliginosus, & venis quibusdam exalbidis maculosus, ipsa Fungi substantia, sub externa illa cute, omninò atra, vt etiam est pars infima, sic tamen vt crassæ nigræ striæ obscurè appareant.

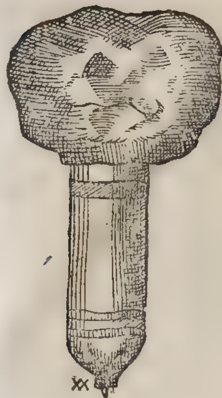
Hanc speciem Schwartze hor greyllen Germani cognominare possunt, vt priorem Rott hor greyllen. C. Bauh. pin. est Fungus noxius 25. siue Fungus latus oris laceris.

Circiter diem D. Bartholomæo sacrum planis & apertis locis prouenit Fungorum hoc genus à Germanis hor greyllen appellatum. Locus & tempus.

FVNGI VELVTI IN NODVM COLLEcti, varii coloris, perniciosi.
CAP. LVIII.

SVnt hi è perniciosorum Fungorum vigesimo tertio genere Clusii, coloris ex albo, ruffo, & fusco variè commixti.

C. Bauh.



Synon. C.Bauh. pin. Fungi noxii 37. ſiue Fungi orbicularis in paluſtribus, ſpecies 3 & 4.

Circiter Calendas Octobris, cùm ſecũdum vias, tum in lignis putridis & paluſtribus locis proueniunt.

FVNGI DVO : BVLBOSO PEDICVLO: 1. pallidus maculatus. 2. tetri coloris.

Cap. LIX.

Locus & Tempus. DEcimum-quintum faciunt hi pernicioſi Fungi genus, quod Cluſius Vngaros *Tinor gomba*: Germanos verò *Schmeer ſchwammen* appellare refert: perinde ac ſi vnguinoſum Fungum diceres, in cæduis ſiluis creſcit extremo Sextili, h.e. circa diem D.Bartholomæo ſacrum. Eius autem variæ dicuntur inueniri ſpecies: Cluſius binas obſeruabat.

Priorem, quæ hîc pingitur, triuncialis amplitudinis cum ſuo pediculo, alioqui corpus ipsũ Fungi vncialem magnitudinem non ſuperat, pediculus antè binas, ſupremâ parte pollicaris craſſitudinis, infernâ ſeſcuncialis, in Bulbi formam excreſcens, coloris ex albo pallescentis: ipſum etiam Fungi corpus supernè pallidũ eſt, ſed maculis dilutè nigricantibus diſtinctũ, atque oris in ſupinam partẽ reflexis: infernè multis ſtriis ex pallido fuſcis, à pediculo in ambitum porrectis, diſtinctum. Hanc ſpeciẽ *feyer ti nor*, i.e. albã, Vngari cognominant.

Alteri, cognomen dederunt à nigro colore, Vngari *Fekete ti nor*: Germani *Schwartz ſchmeer ſchwammen*. Informis hæc eſt ſpecies, & valdè tetri coloris, vt veriùs ligni, ſiue radicis cuiuſdam, nodoſum & nigrum fragmentum videatur, quàm Fungus, quod vtraque manu vix comprehendi queat: craſſo breuique pediculo nititur.

Synonyma C.Bauh.pin. Fungus noxius 22. ſiue Fungus pediculo in bulbi formam excreſcente.

FVNGVS PHALLOIDES.

CAP. LX.

PHallum, ex Fungorum genere in Hollandiæ ſabuletis paſſim creſcentem, picturâ ad viuum expreſſit, & delineauit Had.Iunius.

Locus. Donum, quod fœcunda illa Naturæ vis atque maieſtas, & ſacra rerum parens Tellus (cuius vtriuſque benignitas nuſquam clauſa, tam ſua ſponte, quàm etiam coacta, ſua dona liberaliſſimè impertit omnibus, parca nemini, officioſa vbique, & obſequioſa etiam, niſi fortè hanc illi laudem venenorum non minùs teſtibilis ſeges deneget) paucis mortalium cognitum, à nemine Veterum Recentiorúmue ſcriptorum antè me literis proditum, in ſabuletis noſtratibus enaſci dederunt, in literarum monumenta referre, memoriæque conſecrare volui: ſiue ludentis naturæ rudimentum illud ſit in exprimendo veretro, ſiue ſingulare ſit eius beneficium ad vſum mortalitatis comparatum, hoc præſertim tempore, quo propter effrænatas libidines, luxumque, cui modum omnẽ ademit licentia, podagræ & articulares morbi agminatim incũbunt; ne diutiùs lateret incognita remedii præſẽs vtilitas, quæ permagna eſſe traditur in feruenti atq; intolerabili articulorum cruciatu.



Deſcriptio. Hunc igitur Naturæ fœtum aliæ nationes admirentur, ſpectent, fruantur quatenus licet: docti verò, quibus liberalius ſuppetit otium ad omnifariam lectionem, & quibus fœlicior ingenii vena obtigit, diligentiùs cõſiderent atque expendant ſecum virium rationem. Sed ad rem ipſam.

In medio acutarum caricum velut vmbilico ſub extrema arenæ ſuperficie maſſula inuenitur alba, rotunda, pilam manuariam aut bulbum ſpecie pariter & candore referens, cui neruus biſulcus, aut fibra gemina, radicis loco ſubeſt, quo ſuccum (vt arbitror) rapit: mucco ea lento, viſcido, coacti iuſculi cremoriſue in modum ſpiſſo abundat, graui vſque adeò, vt aquæ pondus ſuperet, fuſiliſue plumbi fermè adæquet: eodem adeò gelido, vt volæ manus appoſita maſſa [quam Pliniano vocabulo dixiſſe non abſre licebit] penetrabilis frigoris ſenſum adferat. Ea vbi primùm ſcrobe reuellitur pallidior eſt, mox paulatim purpuraſcit, intercurrentibus ſparſim ceu venulis quibuſdam ſanguineis: à quo colore nonnihil euariat fibrarum magis liuidus color, in concreti ſanguinis nigrorem paulatim emoriens. At muccus reuulſa à terra volua citiſſimè liquatur ac diffluit: quin & coles ipſe non multò poſt flacceſcit, idemq; viroſum vſque adeò halitum efflat, vt vel totius cubiculi aërem ſit ſaturaturus. Hæc volua menſi-

bus autumnalibus citiùs tardiúsue pro diuersa anni facie ac temperie disrumpi vomicæ instar diffindique solet: quo tempore rectus inde scapus colesue exilit, illæsa volua exemptilis ac tum quidem scroti faciem prope mentitur turgida voluæ moles. *Neque* verò silentio inuoluendum est, id quod miraculi vicem implere posse, ne dicam superare, crediderim, quod nimirum scrobe reuulsa massa, volua etiamnum integra καὶ ὁλόκληρος priusquam colem effuderit, si fortè recondatur in penum, aut quemuis etiam domus angulum seponatur, post exactum diei vnius atque alterius curriculum in iustã suamque magnitudinem erectum scapum emittet, cuius rei documentum ab vno atque altero indubitatæ fidei homine quum accepissem, volui & ego periculum facere, itaque abstrusis in penetrale musæi mei adytum binis eiusmodi voluis, oculatus ipse testis eorum fidem approbaui.

Materia.

Materiâ scapus fungosâ constat, rarâ, plumâ leuiore, maculosus, cinerei propè coloris, foramine peruio rimosus, eoque læui ac velut dedolato, interiùs latiore, sub exitum arctiore, teres, ad duorum palmorum mensuram accedens.

Longitudo.

Sunt qui etiam dodrantales inuenisse se prędicant. Huic insistit, non vti Fungo petasus, sed galea aut capitellum in figuram metæ propemodum fastigiatum, exemtile, cætera glandis virilis specie, nisi quod cancellata sit cute, quale elephanti traditur esse corium, vel qualis echinus, aut bouis ventriculus, cancellis rhombiformibus præditus spectatur: eiusdem extimus vertex rugis adstrictior foramen habet

Graue spirat.

quà grauis expirat halitus, propterea à muscis frequenter obsessus: id capitellum cauli est concolor, vidi etiam sæpenumero, atrum in caule prorsus niueo, sed senio id acceptum referri debebat, exoleto namque pro candido anthracinus mutatur color: interdum etiam è leucophæo virorem induit capitellum illud, qui non multò pòst in fuluum abit. *Hactenus* germinis istius, ita vt volua, cole, & glandiformi capitulo constat,

Phallus vnde dictus dubitatur

figuram vtcunque delineaui: *Quamobrem* autem Phallum nuncupauerim facilis explicatu ratio est, imò cuiuis obuia, qui vel à limine Græciam salutarit. Fecit hoc similitudo, quam habet cum coriaceo & ficulno veretro, quod in decantatis mysteriis vana gentilitas circumferre solebat, hoc Phallagogiã, illud Phallum & Ithyphallum indigitante superstitione. Quid vetat autem noua in re nouo vti vocabulo? quando & Fungorum diuersitas varia inuenerit nomina. *Porrò* debeatne in Fungorum classem adoptari iste Phallus, non ausim temerè velut pro comperto & explorato

An sit Fungus.

definire, nolens aliorum sententiæ doctiorum præiudicatum: certè materiæ raritas leuitasque: & (quæ prima Fungi origo est) terræ madentis acescens succus, vnde gignitur, fungini eum esse generis testantur: tametsi striarum ductus, qui nulli huic sunt, reclamant, qui tamen in Fungis visuntur: nullum est huius etiam petasi pediculo cohærentis vestigium, quippe vbi capitulum, quod petasi vicem obtinet, innoxiè demi possit: natalis insuper locus repugnat, siquidem istud germen sabuleta tantùm, neque ea omnia, nisi caricibus veteribus consita producunt: at Fungos fermè vliginosa, rancida, situ squallida, & glandiferis radicibus vicina loca gignere scriptores ex confesso prodiderunt.

H. Lugd. p. 1399. icones exhibet Had. Iunii, sc. Phallum Batauicum, eiusque separatas partes, Veratrum, Veratri præputium, & Voluam tanquam scrotum, de quibus omnibus hæc subdit: Phallus, in maritimis Hollandiæ, ac Zelandię arenosis gignitur, hominis pudendo suo præputio contecto adeò similis, vt inde nomen sit tributum.

Hominis pudendo similis

Siue integrum & partibus adhuc suis constantem: ac compactum, minimè diuisis, siue in partes, è quibus componitur, iam discissum inspiciamus, ad verendorum hominis figuram sic accedit, vt in eo generando lusisse natura videatur lasciuiùs, succo in arenis frigidis siccisque reperto, è quo hominis penem fingere meditata sit, afflatu etiam maris fortassis adiutã, cuius vim maximè genitalem esse periti rerum naturalium omnes testantur, & suis Poëtæ fabulis indicant, τὴν ἀναδυομένην ἀφροδίτην verbibus celebrantes, nempe Venerem è maris fluctibus exorientem, ac emergentem. Posteriore parte velut inter duas prominulas nates, cauum patet, [mauult enim Dalech. cum podice comparare, quàm cum muliebri vulua.] In id cauum, tanquam in scroti fundum, tenue filum subit, bifidum, quo tanquam radice, in arenoso solo defigitur. Quod terræ proximum est, Bulgæ figura, inferiora Phalli operit, extremaque ora laciniata, in apices extantes diducta, vndique illum amplectitur, rugosi scroti quadam imagine: Bulgâ detractâ subest aliud inuolucrum, tanquam elytroeides tunica in hominis testiculis, Superiore angustius; ac minus, Phallum circumdans orbe simplici linea circumeunte, non tamen continuato, sed interrupto rima, quæ veluti duorum testium interuallum ostendit. In tuberculum subrotundum id desinit, radici vicinum, cui radix inseritur. Inde penis in longum porrigitur, mentulæ specie, punctis quibusdam notatus, in summo, sub præputio, pertusus, rotundo foramine, quod in extremo hominis veretro fistulam imitatur, quà vrina profluit. Munit summum illud fastigium, & vestit præputium [sic enim aptissimè vocari potest] vndique circumuolutum, cutis plicatilis modo. Extrema parte præputii carnosi osculi rotundus velut apex eminet, fistulosus, pelle circum crispata, humani præputii corrugato fini similis.

Satyrion Diosc. Matth.

Phallus hic Hollandicus pro Satyrio primo Dioscoridis, Matthiolo tribus foliis Rumicis affixis, fuit venditus, prout Ludou. Fumanellus, qui hunc & illum qui ad Matthiolum est missus, spectauit, apertè testatur: facilè autem fuit decipi, propter summam vtriusque, antequam è terra erumpat, similitudinem. M. fit autem Matthiolo Satyrionis Dioscoridis primam illam speciem, quibusdam, vt ait, Trifolium dictam, Calceolarius.

Trifolium quorundam

Phallus Had. Iunii Lob.

Phallus Had. Iunii paullò aliter pingitur apud Clusium sub titulo Glandis seu capitelli Phalli, ex hist. belgica Lobelii cuius hic iconem subiicimus. Inter naturæ miracula, inquit, celebratur,

Locus.

hic Fungus apud Batauos anno 1559. Antuerpiam ad me missus. Similem deinde Septennio pòst arenoso loco ad Ligeris fluuii ripam non procul Blæsis reperiebam Septembri. Copiosè crescit in Hollandia è radicibus Sparti, diuersis sabulosis aggeribus, Sparto illo rudi consitis præsertim verò iis qui Harlemo & Alcmariæ sunt vicini. Sunt

Vtilis ad podagram calidam.

(addit) qui asserant frigidissimum illum voluæ coagulatum & lentum muccum valde vtilem esse ad podagram ex humore calido prognatam profligandam. Muscæ valdè appetunt hunc Phallum perinde atque alios fœtidos Fungos.

Synon.

C. Bauh.

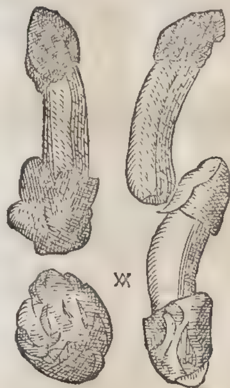
C. Bauh. pin. Fungus noxius 38. siue Fungus fœtidus penis imaginem referens: Phallus Had. Iunio: Phallus Batauicus H. Lugd. Phallus Hollandicus,



landicus, Satyrion trifolium Matthiolo [cuius non esse Fũgum ceruinum probat H. Iunius] Ponæ It. & in Balbo: Fũgus virilis penis arrecti facie Lob.belg. & Ic. Plantar. tom.2. p.275. Fungus marinus Dod. Belg. Fũgi perniciosi 23.generis species 5. Clusii. *Clusius tamen* speciem suam quintam Fungorum perniciosorum 23.generis, à Phallo Had.Iunii separat, quinimò huic duntaxat, accedere scribit. Quare & nos de ea seorsim agimus.

Mirabilem hunc Fungum Doctiss. Vir. D. Mochius Medicus & Professor Academiæ Friburgensis, Brisgoiæ propè sacellum in sylua, D.Barbaræ dicatum obseruauit, eundemque mihi transmisit.

FVNGI PHALLOIDIS GENVS. CAP. LXI.



Descript. FVngorum noxiorum 23. generis 5. Clusio valdè accedere videtur ad Phallum ad Had. Iunio olim in sabulosis aggeribus Hollandiæ, Oceano obiectis, obseruatũ & decantatum.

Informi autem pænè figura emergit, tuberis instar: deinde rupta illa externâ membranâ, siue voluâ, stilus exilit pollicari crassitudine, digitali autẽ longitudine, penis aut veretri canini instar, & tanquam vnciali glande summo fastigio præditus, initiò quidem ex atro virescente, deinde nigrâ, & cellulis quodammodò prædita, quales ferè in Fungi rugosi vel cauernosi speciebus conspiciuntur: ea autem suo tempore expanditur, & striis infernè distincta est. Volua ipsa cineracei quodammodò est coloris, interdum etiam subrufi: ipse stilus siue coles, initiò albus, deinde ποικίλος & varius, paruisque notis subfuscis maculosus: fœtidus est hic Fungus, & iam periturus quodammodò liquescit, atque in atramentum dissoluitur, nigro colore tellurem inficiens. Dicitur etiam muscas eo degustato interire.

Circa Calendas Octobris, cùm secundum vias tũ in lignis putridis, & palustribus locis prouenit. Locus

FVNGI DVO, A SVE APPELLATI, albi, sed maculati, siluestres perniciosi. CAP. LXII.

IN cæduis siluis extremo Augusto crescit Fungorum noxiorum Clusii genus decimum quartum, cuius Clusius Vngaricum nomen intelligere non potuit: sed Germani Saw tasch appellant, cuius nominis causa quoque latet, nisi quod à sue appellatio desumpta videtur. Eius autem binæ obseruantur species, magnitudine, & supinæ partis colore inter se differentes. Locus & Tempus

Prima inæqualem habet magnitudinem: nam recenter natæ corpus, vnciâ maius non est, fastigiatum, coloris albi fuligine velut infecti, vncialis longitudinis pediculo, minimum autem digitum crasso, subnixum, interdum geminum ex eodem pede nascens: Adultà triuncialem diametrum habet, in orbem ferè circumscriptâ figurâ, supernè alba quidem, sed fusco colore infecta, flauo fastigio: infernè verò pallida, & rufis striis, à pediculo excurrentibus, exarata: pediculus digitalis longitudinis & crassitudinis.

Alterius forma, orbiculatæ, & velut circino circumductæ, est rotunditatis, cuius diameter trientem latus est, pediculo breui, pollicemque crasso, prædita, supernâ parte candida, cui maculæ paruæ fuscæ, & flauescens nonnihil color inspersus, & oris aliquantulùm in infernam partem conuersa: infernâ ipsa parte pallidâ, fuliginosisque striis insignitâ.

C.Bauh.pin. Fungus noxius 21. siue Fungus latus, orbicularis, oris intus conuersis. Synon.

FVNGI STERQVILINI ALBI PERNICIOSI. CAP. LXIII.

CLusio Fungorum noxiorum est hoc tertium genus, quod Vngari Gancion: Germani Mistschwammen appellant, quoniam in sterquiliniis primo Vere nascitur. Locus & Tempus

Descript. Vulgaris autem admodum est hic Fungus, propterea nemini non notus, formæ orbicularis in plano, veluti circino ductæ, exili & tenui fultus pediculo, tenui non crasso corpore, candidus omninò, & veluti farina conspersus, cùm infernè tum supernè, pars tamen auersa, fuscis striis, & à pediculo in oras ductis, distincta est.

C.Bauh.pin. Fungus noxius 11. siue Fungus fimetarius in plano orbicularis, candidus: an Fungus prateolis similis Cæsalpino?

FVNGI TRES BVFFONII, PERNICIOSI. CAP. LXIV.

MAio aut sub Iunii initium prorumpit septimum Fungorum perniciosorum genus Clusianũ, quod Vngaris Bagoli gomba/Germ. Grotten schwammen dicitur, vtriusque linguæ nominibus eandem rem significantibus, nimirum rubetæ vulgò buffonis dictæ fungum. Cuius tres obseruabat author species: Tempus.

Vnam valde gracili, & plùs quàm duas vncias longo pediculo fultam, pilei vel galeri pænè figurâ in metam sublatâ, vnciali ferè latitudine, orarum verò circiter trientali ambitu, coloris albi fuligine quodammodò infecti, summo fastigio flauescente? interior & caua pars fusca est prorsus, & nigris striis, à pediculo in oras ductis, exarata.

Alteram magis orbiculato: & tumente corpore, crassiore pediculo subnixam: cuius superna & tumescens pars duas interdum vncias dun-

taxat est ampla, nonnunquam etiam tres, modò fusci omninò coloris, ex albo pallescentis, modò flaui fuligine infecti, singuli autem maculis, albis, & nigris summâ parte notati, vt rubetæ coloré, præsertim fuscus, valde referre videatur: pars inferna alba est, leuibus striis subfuscis, à pediculo in oras excurrentibus distincta.

Tertiam reliquis maiorem, & orbiculatæ prorsus in plano figuræ, cuius diameter trium vnciarum est, supernè albam, cui rubescens aliquantulùm color est admixtus, & raræ pallescentes maculæ inspersæ: inferna pars quodammodò pallescit, & frequentibus fuliginosis striis, à pediculo minimum digitum crasso, ad extremas vsque oras secta.

C.Bauh.pin. Fungus noxius 14. siue Fungus buffonius orbiculatus.

FVNGI RANARVM, ALBI, PERNICIOSI.
Cap. LXV.

Est hoc Fungorum noxiorum 13. genus Clusii, secundum vias & semitas in cæduis siluis proueniens extremo Augusto: quod Vngari Wrfelem tererwmg omba, h.e. ad semitas nascentem Fungum: Germani autem froschen stiel/ quasi ranarum sedem appellant, quoniam ranæ his libenter insidere conspectæ sunt.

Discrimen — In hoc genere, inquit Clusius, obseruare licet discrimen quoddam, sed illud ex ætate duntaxat proueniens: nam recens nati corpus, ad binarum vnciarum latitudinem non pertingit, & supernâ parte candicans, fuligine quadam infectum est: infernâ etiam eiusdem coloris, sed raris striis, vixque apparentibus præditum: vbi autem adoleuit, maiorem habet latitudinem, quatuor videlicet vnciarum, & in orbem ferè circinatum est, immaculati supernè candoris, nisi orbis centrum palleret: inferna pars etiam candida est, multis purpurascentibus striis exarata: pediculus gracilis & longus.

Synon. — C.Bauh.pin. Fungus noxius 20. siue Fungus latus orbicularis candidus.

FVNGI QVODAMMODO ORBICVLATI atro-rufescentes perniciosi.
Cap. LXVI.

Tempus — Circa Solstitium æstiuum inuenitur hoc genus perniciosorum Fungorum quod nonum est Clusii, in siluis nascens: quod Vngari Borsos gomba / Germani hohen schwammen nominant, quia crasso tumente sit corpore: nam satis breui est pediculo, vnciam non multùm superante, digitum aut pollicem crasso.

Eius licèt binæ videantur species, ætate tamen eas duntaxat differre arbitratur idem Clusius. Constat verò, vt dictum, crasso & protuberante corpore, sphericæ quodammodò & orbicularis figuræ, binas vncias lato in minoribus: in adultioribus autem, tres atque etiam quatuor, vel etiam ampliore, colore supernâ parte ex atro rufescente: infernâ, exalbido, & multis striis rufescentibus, à pediculo ad oras vsque ductis, insignito.

Synonyma — C.Bauh. pin. Fungus noxius 17. siue Fungus orbicularis ex atro rufescens.

FVNGI DVO PERNICIOSI, PRIOR RVbri perelegantis coloris, rufus alter.
CAP. LXVII.

Locus & Tempus. — Circa Calendas Octobris, cùm secundum vias, tum in lignis putridis & paluſtribus locis prouenit hoc Fungi genus, quod est primus & secundus Fungus, Fungorum noxiorum vigesimi tertii generis Clusiani.

Primus autem vncialis magnitudinis habet orbem, supernè tumidum & rubri perelegantis coloris: infernè albicantem, fuscis tamen striis exaratum, vnciali pediculo, non valde tamen gracili, fultum. *Alter* verò orbiculatæ etiam est formæ, paullò tamen amplior superiore, longioreque pediculo subnixus, prolem Fungi ab exortu plærumque proferente: supernè rufi, & ad lateritium tendentis coloris: infernè dilutior, & frequentibus striis distinctus.

C.Bauh.pin. Fungi noxii 37. siue Fungi orbicularis in paluſtribus species 1. & 2. — Synon.

FVNGI SVPRA LIGNA PROVENIENTES.
Cap. LXVIII.

Fungos Imperatus communes appellat, supra ligna crescunt, capitello conuexo, concauo, profundis striis ac sulcis foliaceis radiato à centro ad circumferentiam: facillimè verminantur: striæ foliaceæ nigricant: capitella verò spithamæam aliquando amplitudinem acquirunt. — Descrip.

FVNGI PARVI, VARII.
Cap. LXIX.



Fungos paruos omninò cæruleos inuenimus in monte Tarresee prope Masmunster.

Fungus alius paruus, pileoli superiore parte alba, altera autem ex lutea rubente, cauliculis duorum digitorum supra lignum putridum, mense Septembri circa balneum mirabile reperitur.

Occurrunt & alii ibidem in prato mense Septembri, Fungi minimi, lutei, externè viscidi.

Sunt quartò Fungi pediculo satis breui & crasso donati, ex luteo pallescentes, capitulo sive pileo turbinato.

Inuenimus tandem Fungos multos simul, longis & elatis pediculis non tamen crassis nixos, luteolos, à radicibus arborum putamus, mense etiam Septembri.



Fungi parui vndique luteoli, pediculo tenui admodum, ad tres digitos longo, pileolo turbinato, medio Octobri prope stagnum balnei admirabilis sub arboribus inueniuntur. Hi Mòtbelgardi etiam, præsertim supra montem vicinum, vulgò *la Crotte*, finiente Autumno primulùm prosiliunt. In principio autem turbinati sunt & vix Auellanæ minoris magnitudinem adæquant, mox expansi assis regii amplitudinem acquirunt, subtus sulcatis striis in orbem radiati, pediculo vnciali. Toti ad tactû viscidi sunt.

Fun-



Fungus præterea paruus albus cum luteola parte, in summitate capituli, visco nitente resplendens, subtus cinereis plicis, altitudine quâ pingitur à nobis obseruatus est in Ducatu Wirtemb. non lõgè à fonte admirabili, in agris.

FVNGI PARVI LVTEI, ET CLYPEIFORMES albi, lethales.
CAP. LXX.

Synon. QVos Lobel. in Ic. Plant. tom. 2. p. 272. Fungos paruos lethales galericulatos inscribit, de iis in hist. belg. p. 306. vt & apud Clusium ait: Vulgares exiles perniciosi Fungi passim nascuntur, in agris, pratis, hortis, & veteribus ædificiis. Horum autem, *Quidam* sunt exiles, in rotunditate oblongiusculi, & præalti, galericuli instar concaui, colore flauo prædititi. *Alii* ampliores, albi aut cineraceis fuscisque interdum maculis notati, infernè aut in cauitate nigri. Sunt & plani vt acetabula, nonnulli etiam parmis similes.



Synon. C. Bauh. pin. Fungus noxius 24. siue Fungus clypeiformis minor: Fungorum alterius generis alter Dod. Fungus clypeiformis lethalis Lob. belg. Fungus perniciosus vulgaris Clus.

FVNGVS MINIMVS, SINE PETIOLO, perniciosus.
CAP. LXXI.

Descript. HVnc Clusius ἀνώνυμον vocat, & omnium minimum esse existimat, vix semunciam altus est, & Autumno plærumque nullo petiolo fultus ligneis tabellis puluinos & areolas in hortis ab inuicem segregantibus adnascitur, cineracei, vel exalbidi coloris, formâ pænè grossum immaturam referens, minimi digiti extremum articulum magnitudine & crassitudine vix æquans, singularis plærumque, vel (quando plurimi) bini, terni, aut quaterni simul cohærentes, qui maturi superna parte dehiscentes, pleni apparent lento quodam succo, & seminibus, magnitudine quidem seminis Cyclamini, sed exiles Fungulos formâ figuræ exprimentes, cineracei, vt parens, coloris.

C. Bauh. in pin. Fungus noxius 39. siue Fungus minimus ligneis tabellis areolarum hortorum adnascens: Fungus minimus ἀνώνυμος Clusii.

Nasci hunc Fungum etiam in Italia, Clusio nullum est dubium: nam meminit eius semen exsiccatum, isthinc olim ad se missum, exotici cuiusdam seminis nomine, explorandi gratiâ, an dignoscere posset: vt reperiuntur quædam ingenia, quæ ex aliorum ignorantia laudem captare & venari student.

FVNGI INFVNDIBVLVM REFERENTES, flauescentes, perniciosi.
CAP. LXXII.

HOc quod Clusio noxiorum Fungorum decimum genus est: Bis in anno reperitur: circa messem videlicet, & vindemiam, in siluis prouueniens: Vngari **Beste gomba**, Germani **Geyß Schwammen** appellant. h.e. caprinum Fungum. Locus & Tempus



Valde autem exilis est hic Fungus: nam primùm emergens, vix vncialis est magnitudinis, interdum singularis, nonnunquam geminus, i.e. bini simul nascentes, ipso fungi corpore minimi digiti vnguem vix æquante, rufescentis coloris, cùm adoleuit corpus in vncialem magnitudinem excrescit, inferna parte valde à pediculo striata sese inuertente, adeò vt superna pars veluti camerata & caua reddatur, & cum suo pediculo, paruum infundibulum mentiri videatur: color flauescit tam externè quàm internè & superna pars iam in vmbilici speciem contracta, rufis maculis est distincta.







C. Bauh. pin. Fungus noxius 18. siue Fungus minimus flauescens infundibuli formâ.

FVNGI ALBI PILEOLO INVERSO.
CAP. LXXIII.

FVngus hic albus, paruus admodum, vix ad vnciam digiti se attollens, ac etiam multò minor, instar calicis crescit, plicaturis & foliis se externè demonstrantibus, non sub pileolo, vt in reliquis. Pileolus enim inuersus facit veluti scu-



tellam: sunt etiam maiores altitudinis trium digitorũ, & latitudine duos excedentes. Obseruauimus mense Septembri in prato loco cliuoso prope Wälde, & in monte Teck.

FVNGVS PVLVERVLENTVS dictus Crepitus lupi.

Cap. LXXIV.

Descriptio



NVllo ferè conspicuo pediculo nititur, glomeratæ rotunditatis, Iuglandis magnitudine, & minoris & maioris, primò albâ cute, & medullâ itidem albâ, cõspicuus, postea cute exalbidâ uel liuidâ, medullâ, quum corrumpitur, in tenuissimũ, siccissimumque puluerem fusci coloris, abeunte: calcatus crepitum edit, & fumum puluerulentum emittit. Eius autem puluis grauem & fœtidum spirat odorem: (Imper.) nec vllo pacto est esculentus [Ruell.]

Clusio est Fungorum noxiorum genus vicesimum-sextum, cuius tres obseruabat differentias, magnitudine & nõnihil etiã formâ inter se discrepantes, in omnibus prouinciis frequenter in sicciorib⁹ pratis nasci tradens.

Locus. Synon. C.Bauh. C.B.pin. Fungi noxii 42. siue Fungi rotundi orbicularis species 1. Fungus ouatus Crepitus lupi Hermol. Trago & Lonicero, qui videtur aliud Fungi genus cum hoc confundere. Fungus orbicularis Dod. Fungus glomeratæ rotunditatis Lobel. Lupi crepitus Matth. Cast. & Columnæ. Pezicæ Plinii in pratis, quem esculentum dicit, Cæsalp. Imperato dicitur vesicarius Fungus, aliis Ouum Lupinum.

Germani Wolffsfürtz h.e. Crepitum lupi, Weiber fist/ i.e. muliebrem crepitum, & Bübenfist: Galli *Vesse de loup*: Ital. *Vescie de lupo*: Vngari Posseteg, appellant. Helfrico in nomencl. dicitur græcè κύσις τοῦ λυκοῦ h.e. Crepitus lupi, quod nomen etiam apud Herbariorum vulgus obtinuit. Nos Mense Septembri & Octobri obseruauimus in filuis accedentem ad magnitudinem pilæ palmariæ, nondum in puluerem conuersum, album externè & internè.

Vires & vsus Inueteratis & fluentibus vlceribus inspergitur: ea namque, teste Trago, desiccat, & quòd citiùs curentur, efficit. Idem siccatus leuissimus & subtilissimus in podicem insertus admodum fluorem hæmorroidalem sistit, vti Platerus parte 3. suæ praxeos docet.

FVNGVS MAXIMVS ROTVNDVS puluerulentus, dictus Germanis Pfofist.

Cap. LXXV.

PFofist nomine Germ. nũcupatus Fungus glomeratus tantã assequitur interdũ magnitudinem, vt caput humanum facilè æquet, aut etiam excedat, cute mẽbranea satis firma [quæ in principio ex albo cinerea, mox cum tempore liuida redditur] vndique cinctus, substantiâ partim cohærente sed rara, eorum instar, quos excipiendis silice chalybeque excussis scintillis præparatos vendunt, colore etiam persimili: sicci leuissimi sunt, vt caput humanum singuli æquantes vnciale pondus non excedant. Descript.

Est autem hic Clusiani noxiorum Fungorum altera & tertia species gener s vigesimi sexti.

Lonicer. huius meminit sub titulo ouatorum Fungorum, non tamen distinguere videtur à crepitu lupi, licèt ad magnitudinem capitis excrescere dicat. Hunc sequitur in hist. germ. Matthiolus. *Loic. [...] Matth. [...]tantur.*

C.Bauh. pin. Fungi noxii 42. siue Fungi rotundi orbicularis species 2. & 3. an Pezicæ genus in filuestribus aliquando humani capitis magnitudine, quod sine periculo esitatur, Cæsalp. Synonym. *C.Bauh.*

Fungum Germanis Pfofist dictum marinis Spongiis annumerat Encel. de re metall. libr. 2. cap. 45.

Perelegantem huius generis Fungum vidimus Montbelgardi iuxta patibulum in densissimo dumeto: sunt qui pro certò asserant vetustiores, & iam iustam maturitatem transcendentes, præstare ad cõpescendas sanguinis eruptiones etiam periculosissimas, quo & ipsi multorum cum præsenti salute vsi sumus, in eo ipso casu. Locus Vires.

FVNGVS OVATVS.

CAP. LXXVI.

NOn aliàs mihi visus quã ex Alsatiæ Schvveghausen arce Dom. Waldnerorum à Freudstein cunti Butvviller, mense Aprili in pratis Fungus, oui ferè magnitudine, & figura ex rotundo oblonga, albus, quasi hirsutus, pediculo fultus longiusculo. Locus & Tempus.

FVNGVS ROTVNDVS ALBVS.

Cap. LXXVII.

FVngus est [vt describitur à Cordo in sylua Obs.:] grandis piræ instar, rotundus, foris pallenti cortice, intus candidâ, succosâ, dulcique carne constans, non in puluerem transiens, sed hyemis iniuriâ, Peponum exemplo, putrescens: nascitur Vere in eadem silua ex meris arenis. Locus & Tempus.

FVNGVS OLLVLARIS VEL BOTRYOIdes fimarius.

Cap. LXXVIII.

FVngus βοτρυειδὴς vel βυμασοειδὴς Montbelgardi 10. Decembris anno 1606. in equino fimeto repertus fuit. Vuarum autem albarum, amplarum, crassarum & longarum, veteribus Græcis βυμασὸς dictarum, similitudinem quodammodò refert.

Cùm verò Basileæ anno 1608. Octobri mense cum doctis Medicinæ studiosis deambulatum

iussem

iuissem, inueni ad Rheni ripam iuxta fimetum, Fungos ollares plures simul iunctos, & quosdam contractos, quorum vnum detegi, qui erat substantia lubricâ, molli, globosus, concauus, magnitudine mediocris pomi: in superiore eius parte, circulari foramine apertus.

REMEDIA ADVERSVS PERNICIOSOS Fungos Cap. LXXIX.

Quia hactenus de perniciosis Fungis sermonem habuimus, non abs re nos facturos existimauimus, si remedia aduersus eos nonnulla hîc subiiceremus.

Diosc. Auxilio est omnibus Fungis, inquit Dioscorides l.4. c.78. nitri, aut lixiuii, cum muria acida potus: aut thymbræ, aut origani decoctum: aut gallinaceum fimũ cum aceto potũ aut melle copiosè delinctum. Probè verò alunt, & ægrè dissoluuntur, & plærũque vnà cum excrementis integri reddũtur. Fungi, inquit idem l.6.c.23. partim genere, partim copia lædũt. Omnes autẽ indũcunt suffocationes, strangulationibus per laqueos similes. His statim communibus auxiliis opitulari oportet, per oleum ad vomitum cogendum. Mirificè verò opem sentiunt à lixiuii cineris sarmentorum Vitis, aut lignorum Pirastri potu, cum posca & sale, aut nitro. Sed & Pirastri fructus aut folia cum Fungis decocta, strangulandi vim illam auferunt, esitataque eadem auxiliantur. Iuuat & stercus gallinaceum cum posca bibitum, itemque Aristolochiæ aut Absinthii drachma vna cum vino: insuperque etiam melle, seu in cibo sumptũ, seu ex aqua potum. Sic & Apiastrum cum nitro, Panacis radix & semen in vino; fæx quoque vini cremata cum aqua, & atramentum sutorium ex aceto, denique Radicula, Sinapi aut Nasturtium esu prosunt.

Fungi à venenatis bestiis arrosi non solùm suffocant, inquit Paulus & Aetius, sed etiam vlcerant intestina. Quare dandum est Absinthium largum, & ficuum & Origani decoctum, & aqua mulsa. Conducet etiam vomitus, & solium calidum, & cruda hordeacea farina præcordiis imposita. *Galen.* Nouit quendam Galenus, cui post Boletorum non satis elixorum [qui innocentissimi esse putantur] vsum largiorem os ventriculi pressum, ac grauatum, coarctatũque fuit, difficilemque habuit respirationem, & in animi deliquium incidit, sudoremque frigidum sudauit, ac demum seruari ægrè, sumptis iis quæ humores crassos incidunt, potuit. Cuius generis est oxymel ipsum per se, & cum Hyssopo & Origano ipsi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inspersam: post quæ Fungos quos comederat, vomuit, qui iam quodãmodò in succum pituitosum, frigidumque admodum ac crassum erant mutati.

Remedia Pliniana contra Fungos. Contra venena Fungorum laudantur passim apud Plinium, Cnicus siue Atractylis, & Pirorum ligni cinis, piraque ipsa, Raphanus ac Sinapi. Porrum sectitium comestum, semen & succus Brassicæ bibitus. Item Brassicæ siluestris, Vrticæ ac Myrti semen in vino potum. Ruta siue in potu, siue in cibo. Lilii radices, & Folia Myrti ex vino trita & pota. Absinthium ex aceto. Mel, Vinum merum, & vini fæx pota, sed magis cruda. Cimolia creta ex posca pota. Gallinarum fimum, duntaxat candidum, in Hyssopo decoctum, aut Mulso. Muli denique piscis recentis è capite cinis.

Confert quoque Fungis & Tuberibus perniciosis, & medicamen de Assa, & Diattionpipereon, & sumere in potu piper cum vino veteri.

Quòd si quis Fungos vel malè coctos, aut alioquin noxios deuorauit, & inde stranguletur, aut torminibus molestetur, eum vel Agarici per se, aut pilularum de Agarico drachmam è vino bibere iubet Tragus, vt sanetur.

Tradunt alii præter hactenus dicta, eum qui strangulatus, aut inflationes ex immodico Fungorum esu profectas senserit, Leuistici aut Angelicæ radicem in puluerem redactam, è vino sumere, aut Raphanum esitare, aut eius succum; aut Absinthithes vinum potare, debere.

Prodest, inquit Matthiolus, mirum in modum Theriaca, & Mithridatis antidotus, ex acerrimo aceto pota, vt ex oxymelite, aut ex aqua vitæ vocata: quamobrem quinta essentia nostra theriacalis, in Fungorum malis mirificam fert opem. Prætulit ad hæc Auicenna calida quæcunque aromata: cuiusmodi sunt Diapipereos, Diaciminũ, Diagalanga, Diamoschum. Conciliator potandum exhibet magno iuuamento vinum optimũ, in quo conferbuerit piper, offertque subinde Allium crudum deuorandum. Id quod vniuersa ferè rusticorum turba etiam facit, quæ [vt Galenus ait] Allio Theriacæ vice plerumque vtitur. *Vomitione*

Omnium tamen hactenus enumeratorum remediorum aduersus Fungorum malignitatem atque perniciem primùm auxiliantur vomitiones quocunque modo omni celeritate excitatæ.

DE TVBERIBVS. Cap. LXXIX.

Descript. Nihil aliud sunt Tubera, quàm sine *caule*, sine *foliis radices*, magnitudine variâ, pugillari interdum, aliàs Iuglandis, Castaneæ, aut Auellanæ, tuberculis extantibus inæquales, externâ superficie rugosâ & nigrâ, substantiâ albâ, consistentiâ carnis castanearum, gustu fatuo, odore nonnihil graui.



Hydnon. Dioscor. & Galeno. Dioscoridi Tuber [ὕδνον sic vocat & Galenus] radix est solùm rotũda, sine folio, sine caule, flaua. Theoph. 1. hist. 9. Tubera radice penitus carent.

Tuberum descriptio euidentior est apud Plinium lib.19.cap.2. Et quoniam, inquit, à miraculis rerum cepimus, sequemur eorum ordinem: In quibus vel maximum est, aliquid nasci aut viuere, sine vlla radice. Tubera vocantur hæc, vndique terrâ circumdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec vtrique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimâ vrgente (agente, Corn.) neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, vt planè nec terram esse possimus dicere, neque aliud quàm terræ callum. Excedunt sæpè magnitudinem mali Cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera,

Arenosa, dentibus inimica, & *Altera* syncera. Distinguuntur & colore rufo nigroque, & intus candido. Laudatissima quæ in Aphrica crescunt. An ne vitium id terræ? neque enim aliud intelligi potest. Malum ne id ea protinus globetur magnitudine, quâ futurum est? & viuat ne, aut non, haud facilè arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est iis cum ligno. Lartio Licinio prætorio viro iura reddenti in Hispaniæ Carthagine paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, vt deprehensus intus denarius primo dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari, quod certum est ex iis, quæ nascuntur, & seri non possunt.

Varietas Tubera illa solùm videtur cognouisse Dioscorides, quæ flauescentes radices sunt: sed nigra tubera, quorum maximus prouentus locis Apuliæ finitimis, quæque in ditiorum cœnas auidissimè expetuntur, non nouit, vt Marantha meth.lib.1.cap.10.concludit.

Imper. Tuber. triplex. Imperato Tartufi[Tubera]è genere vegetabilium sunt, figurâ inæqualiter globosa sub terræ cortice. Substantia eorum callosa est, tenera, nutritioni apta. Crescunt locis arenosis, & intra stirpes. Nostratia vt plurimùm ad melonum crassitiem accedunt, cortice tecta nigro, scabro, atque rimoso: substantiâ internâ colore lacteo, sapore communiter grato. Reperiuntur etiam quæ arenam continent, aut lapillos, aut aliam materiam. Ratio cur hoc eueniat est, quod [de hoc suprà Plinius] principium generationis eorum, est humor qui eiusmodi res obducendo consistentiam acquirit, atque ita crescit. Est & aliud tuberum genus, alibi nascentium, quorum superficies læuis, pallida, magnitudo minor, gustus gratus. Dignoscuntur Tuberum loca natalia ex rimis, quæ in terræ superficie spectantur.

Matth. triplex Matthiolus duo Tuberum in Romano agro haberi genera prodit, quorum alteri candida, pulla verò alteri pulpa subest: rimosus vtrique cortex ac niger. Addit & tertium genus in Ananiensi & Tridentino tractu proueniens, læui cortice, colore subrufo, cæteris longè minùs insipidum & gustu iniucundo: Tubera autem qualia pingit Matthiolus, talia primo loco in tabella exhibemus. Lobelii in Ic. Plant.tom.2.p. 276. Tuberum effigies à Matthioli figura diuersa est. Eius autem Tuberum vnum secundo loco depingimus, simile Tuberibus terræ Tab.

Geranium Theoph. Athenæo. Cæterùm, ostendit Athenæus lib.2.cap.22. Tubera dici Theophrasto Geranium (Quærit Gesn. lib.3.de auib. in Grue, an Tuberi appellatio Cranii meliùs conueniat propter rotunditatem. Ait autem apud Theophrastum græcè legi κεράνιον, & Athenæum pro ea voce posuisse γεράνιον. Hydnon porrò esse quod aliqui Aschion vocant, & Athenæus γεράνειον:] & vnum genus vocari Mison, aliud Istum. *Tubera*, inquit, sua sponte ex terra nascuntur, locis præcipuè arenosis. Theophrastus Geranium nominat. Tuber apud Cyrenem nascens, quod Mison appellant, videtur valde suaue, & carnis odorem habere: quod in Thracia nascitur, Istum vocatur. De his etiam proprium quiddam narratur: dicunt enim, cùm aquæ autumnales & magna tonitrua fiunt, quod magna nascuntur, atque cùm maximè maxima. Biennium non absoluunt, quamuis annum viuunt. Vsus eorum & vigor est, Vere præsertim. Sunt qui etiam seminis principium hæc habere arbitrentur, quando in Mytilenæorum littore non priùs nasci compertum est, quàm pluuialis aqua semen ex Tiaris detulerit, is enim locus est in quo plura nascuntur in littoribus præcipuè, & vbi regio sit arenosa.

Synon. cum nominibus linguar. Porrò Tubera Latinis [intèr alios Hermol. Ruell. Marcello, Ryffio, Lonic. Anguill. Lac. Corn. Val. Cordo. Matth. & Amato in Diosc. item Dod. Cæsalp. Lob. H. Lugd. p.1585. & Castori. Tuber .1. C.Bauh.pin. Tubera terræ Tab. & Ger.] dicta, græcè vocantur ὕδνα ab imbribus, & οἴδνα à rumore, ab οἰδῶ, tumeo. Arab. *Ramech Alchamech, Tamer & Kema.* Germ. Erdt Morchel. & quibusdam hirschbrünst: alii tamen Ceruiboletum sic vocant, de quo postea. Dicuntur & alicubi Grublein. Gall. *Truffle*. Ital. *Tartufi, Tartofle & Tartufola*. Hisp. *Turmas de tieara*.

Aequiuoc. Cæterùm ab iis Tuberibus alii sunt, qui Tuberes arborum fructus dicuntur, & à Plinio lib. 15.cap.14. describuntur sub Tuberis serici appellatione, de quo lib.1. cap.1. de malis fuit tractatum. *Pommes Suzines* Tuberum verò appellatione donantur & sequentes plantæ, de quibus in variis huius historiæ Libris egimus: scilicet: Nuciperfica. Nux hendan. Fungi supra lapides. Tuber Peruuianus. Manobi, fortè Trasi genus. Pappas. Okrepenaux. Fungus. Fungi cauernosi siue Merulii. Arachidna. Vitis nigra Matth. Tuber & Sigillum Mariæ. Iuiubæ. Guaiacana. Azadaracheni. Cyclaminus. Cerui boletus.

Locus & Tempus, Vt autem ad Tuberum historiam absoluendam redeamus: Tubera ea quæ peculiariter à Plinio traduntur, trutinâ opus habere videntur. Siccis, inquit, hæc ferè & sabulosis locis frutetosisque nascuntur. Quum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maximè è tonitribus: nec vltra annum durare feruntur. Tenerrima autem verna esse. Quibusdam locis acceptantur riguis & feruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum, inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus in quo plurima nascuntur. Gignuntur etiam in Acarnida, subdit Athenæus, circa Lampsacum: in Alopecomaeso, & in Eleorum regione. Ludouicus Rom. patr. nauig. lib.1.capit.7. scribit Damasci Tuberum ingentem esse vbertatem: nam nonnunquam viginti quinque aut triginta Camelos Tuberibus onustos illic conspici, & tamen intra triduum vendi: aduehi ex Armeniæ montibus, ex Asiaque minore. Tandem Author est Matthiolus, Tubera numerosa in Hetruria à à rusticis effodi, quòd à magnatibus maximè expetantur in cœnis. Bonitatis verò & vbertatis laudem sibi meritò vendicant quæ in syluula quadam Hornburgensi Vuittembergensis dominii in Alsatia proueniunt.

Vires & vsus. Tubera & cruda & cocta in cibum venire, testatur Dioscorid. & Galenus 8.simpl. Tubera omnibus nota ait, & in cōpage ipsorum terream naturam præualere, exiguâ quadam partium tenuitate ammixta. At libro 2.de alim. inter radices aut bulbos, quibus nulla manifesta qualitas adscribitur, annumerat. Proinde vtitur ipsis ad suscipienda condimenta, quemadmodum etiam aliis, quæ qualitatis exortia, & innoxia ac aquosa in gustu habentur. Est autem omnibus his commune, vt neque alimentum quod inde in corpus distribuitur, eximiam aliquam vim habeat, sed subfrigidum sit, aut aliquando crassius. Martialis Poëta secundum à Boletis locum ipsis tribuit,

Rumpimus altricem tenero de vertice terram

Tubera

Diphilus Tuberum naturam nnfacilè digeri affirmat, at bonum habere succum, extenuare, facileque excerni: inter ea veluti & inter Fungos, quædam lethifera esse. Cum pauco vino & aqua Tubera Montbelgardi coquunt, exsiccant, & demum cineribus calidis imponunt, & calida mensis inferunt, detractoque cortice, ac pipere excepta, non ingrata gustu, edunt.

TVBERVM GENVS QVIBVSDAM Cerui boletus. CAP. LXXX.

Descriptio



BOletum & Tuber ceruinũ appellant Tuberis genus, magnitudine Iuglãdis, interdum Auellanę & minore, tuberosũ & inæquale, substãtię inter duritiem & mollitiẽ mediæ, cortice intectũ ex cineraceo ad fuluũ nonnihil inclinãte, superficie granulata, cui callus subest atro-purpureus cã quadiximus consistẽtia, qui recentior subadstringit, exsiccatus adstrictione amissa dulcedinem leuiusculam linguæ offert, medicullium fungosa quædam substantia ex albido purpurascens occupat, texturæ perquàm raræ, vt similiter aranearum telis conuoluatur, & in nihilum stilo vel mucrone cultelli terendo abeat, relicto quà abscedunt calli latera spacio inani. Siccum & iam dudum repositum nihil aliud continere comperitur quàm puluisculum vt in Crepitu lupi, sed farctiorem, sapore adstringente nonnihil, colore fuliginoso, nulla relictâ in medio cauitate, cortice circumiecto satis crasso, duriusculo.

De hoc Tubere subterraneo (inquit Matth.) quod ceruinum Boletum Bohemi vocant, nulla apud antiquos extat memoria. Huic eadem ferè facies inest, quam in cæteris spectamus Tuberibus, globosa tamen, & inæqualis. Extima cuticula subnigricat, carnosa verò & ipsa fũgosa substantia albicat. Sunt etiam qui genus aliquod reperiri dicant, erectæ virilis mentulæ formâ, adeò vt altera parte detecta glans, in altera globuli quidam testiculos referentes conspiciantur. *Hunc autem Phallum non esse diximus antè ex Had. Iunio.*

Synon.

Dicitur Fungus ceruinus siue Cerui boletus Matth. germ. & Lonic. Fungi ceruini. Boleti officinarum Cordo in Diosc. Boleti ceruini orbiculati Thalio: Tubera ceruina Lob. hist. belg. & Ic. Plant. tom. 2. p. 276. itemque C. Bauh. pin. cui & Tuber alterum. Sic dicta autem sunt, inquit, quia reperiuntur iis in locis vbi cerui libidinem suam exercent: quamuis Cordus inuenerit etiam in præruptissimis montium siluis, quò ne damæ & rupicapræ quidem peruenire possunt, ne dum cerui. Sanè repertus est, subdit Iordanus, iis locis, vbi ab hominũ memoria, nullus vnquam visus est ceruus. Ad Trenzinium nobile Hungarię oppidum circa Carpathi iuga frequentissimus montuosis locis, syluis opacis, vbi licet ceruos reperias, non tamẽ eorum tanta copiâ, quæ plaustris Fungorum satisfaceręt, siquidem vera censenda quæ de eius generatione scribuntur à Matthiolo, dicentę: Fungum hunc Tuberum vulgarium modo sub terra nasci affirmant venatores, vbi ceruino semine in coitu inficitur solum. Id quod plærumq; fieri solet exempto è vulua genitali, adhuc seminis aliquid continente, maris impetum fugiente fœmina. Hunc fortasse inuenire nemo posset, ni cerui ipsi locum quodam statuto anni tempore ostenderent. Scalpunt enim naturali quodam instinctu ducti anterioribus pedibus locum, vbi globosus Fungus sub terra delitescit, quod olfactu percipere eos affirmant. Spirat enim Fungus graui odore præsertim recenter effossus. Qui secreta hæc norunt venatores & rustici, qui siluas frequentant, loca diligenter obseruant ceruinis pedibus diducta, effossaque scrobe, Fungos eximunt, & pharmacopœis vendunt, qui dissectos in particulas, & filo traiectos siccant, postea in vmbra seruantur in medicum vsum.

Locus

Vires & vsus

Hunc Fungum, quamuis in ciborum vsum hactenus non venerit, magnis tamen exornant elogiis, eo enim iis in medicamentis vtuntur quę venerem mouẽt, siquidem ad hoc plurimũ illũ valere putant, & præsertim, teste Matthiolo, qui humani genitalis faciem refert. In quem vsum sicci puluerẽ ex dulci vino propinant, drachmæ vel sesquidrachmæ pondere. Lactis vbertatem hunc etiam afferre aiunt ex ptisana vel muliebri lacte potum, sed valentiùs id agere si longi piperis aliquid addatur. Suffitus occlusos Fœminarum locos reserare tradunt, & vuluæ strangulatus auertere. Non desunt superstitiosæ mulierculæ, quæ iis abutuntur in amatoriis poculis quibusdã, priùs admurmuratis incantationibus. Affirmant preterea valere ceruinum Fungum ad epota venena ex mero haustum, quin etiam ad venenosorum omnium morsum, non modò potum, sed etiam illitum, excalfacere ex odoris graueolentia, quispiam facilè iudicabit. Hactenus Matthiolus. Cordus non ait verisimile esse Fungum ceruinum venerem stimulare, cùm frigidum, pituitosum, crudum & malignum succum humano in corpore gignat. Quæ enim venerem accendere debent, contrarias facultates & qualitates habeant, necesse est. Nec verò similia sunt quę scribit Dorstenius. Si mulier accipiat Cerui boletum ad magnitudinem vnius pisi, & dimidiam partem manducet, & alia parte vmbilicum oblinat, statim absque dolore parituram: si verò imprudenter grauidę vtantur, magnum illis malum inde oriri posse.

TERFEZ AFRICANORVM, TVBERIS genus album. CAP. LXXXI.

TErfez Africanorum magis propriè radix quàm fructus dicitur, inquit Leo Afric. lib. 9. Crescit locis calidis in arena, & quidem copiosè iuxta vrbem Sela. Abundat in Numidiæ desertis. Locus

Simile autem est Tuberi sed maius: cortex ei albus: reperitur magnitudine nucis & aurantii mali. Secundum opinionem Medicorum, qui *Camba* nominãt, proprietas ei refrigerandi. Arabes delectantur eius esu, quasi esset saccharum, & bona ratione: certè prunis impositum, postea mundatum, & pingui iure aspersum, singularis & Descriptio

terra

delicatus est cibus. Edunt etiam coctum cum aqua aut lacte.

Credidit Dalechampius Tersez siue Tuber album Africanorum, esse Mison Plinii & Athenæi. De quo hic ait, Misi [μίσυ. Dalech. Μίσον] sub terra gignitur. Eius natura atque generatio eadem est, quæ & Tuberis: circa Cyrenum inuenitur, & suauissimi gustus esse creditur, odore carnis lib.2.cap.31.

Simile Tuberibus est, inquit ille l.19.c.3. quod in Cyrenaica prouincia vocant Misy [Mison, Turneb.] præcipuum suauitate odoris ac saporis, sed carnosius.

CRANION ET CERAVNION veteribus.

Cap. LXXXI.

Cranion Theoph. Theophrastus lib.1. cap.9. κράνιον iis annumerat, quæ omninò non habent radices. Plinius loco citato simile quoque facit Tuberibus, quod in Thracia Ceraunion vocant. Quæ autem peculiariter de Tuberibus traduntur, lege proprio capite.

Athenæus dicto loco refert Theophrastum scripsisse Ceraunium (γεώδρεον quidam nuncupant) læui cortice tegi, vt Tuber, &c. Hîc autem Athenæo contrarius est Dalechampius, dicens, Ceraunion nigrum tuber, velut ambustum fulmine: aut Tuberis aliud genus in fœtidum & nigrum puluerem euanescens; at vtriusque huius Tuberis verrucosi, quomodo læuis cortex intelligi possit, docti viderint. Apud Theophrastum nusquam scriptum memini Tuberum læuem esse corticem: fortassis legendum fuerit læui cortice tegi Fungum & Peziten: scabro Tuber & Ceranium.

An Ceruī boletus. Considerandum an Ceruí-boletus non possit reduci ad Cranion Theophrasti, si læui non sit cortice.

ARACHIDNA IN GENERE ET Aracoides.

Cap. LXXXII.

Theop. ARachidnam & quod Araco simile est [ἀραχίδνην, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀράκῳ] ostendit Theophrastus lib.1. cap.11. Ambæ, inquit fructum ferunt sub terram, non minorem superno [eo qui in supernis plantæ partibus nascitur.] Pars ipsa carnosa, radicem simplicem (vnam) crassam, altiùs insigendam [in altum demissam,] mittit: cæteras verò, quibus insidet fructus, tenues (tenuiores,) ac summo cæspite [& in summo, & multipliciter fissas] cohærentes agit: loca arenosa potissimùm amant: neutrum folia gerit, neque foliis quicquam simile: sed quasi binorum fructuū partibus inter se oppositis, fœcunda potiùs extat, quod mirū profectò est: hæc Theophrastus.

Plinius lib.21. cap.15. inter herbas, quibus vtuntur in cibis, horum meminit, inquiens: Arachidna quidē & Aracos (Arachidna & Arachoides, Theoph.) cùm habeant radices ramosas, ac multiplices, tamen nec herbam vllam, aut quicquam aliud supra terram habent. *Plin.*

Sunt & alia, præter Tubera [inquit Hermol. in Diosc. sine folio, aut herba, aut caule, supra terram, cibo idonea, in Ægypto maximè, vt Arachidna, & quod Araco simile vocatur à Theophrasto: à Plinio Arachidna & Aracos. *Hermol.*

Rob. Constant. in Lexico Arachidnam commemorat ex Theophrasto & Plinio, quem erroris accusat, quòd Araco Lentis vitio perperàm tribuat, quod Aracoidi, & plantæ Araco simili, erat assignandum. Sed nec ipsemet quidem indicat quam plantam intelligat. *Rob. Const. redarg.*

Pandectarius sibi contradicit, dum Arachindc arborum ait habentem radices ramosas ac multiplices, & postea negat habere folium, nec herbam: quomodo arbor denique habebit herbam? *Pandect. sibi contrarius.*

Gesn. in cat. dicitur Aracos, fructus Plinio radicibus solis, nec vlla superficie constās: τὸ ἀράκιον, ἀρακοειδὲς & ἀραχίδνα: Aracoides, Aracidna, vel Arachidna frēbdwürtz/Ein Egyptisch gewächs.

Arachidnæ autem nomine apud authores donantur etiam Chamæbalanus leguminosa: Arachidna Belli: Trasi siue Dulcichini: Dentaria aphyllos: Fungus: Tuber terræ: Papas Indor.: Manihot: Aracus: Batatas: & Igname.

OVITON ET OVIGGON VETERIBVS.

Cap. LXXXIII.

Vingum Theoph. Ouiton. THeophrastus author est lib. 1. cap. 1. illud quod in Ægypto, Vingum [οὔιγγον. al. οὔιτον & οἴιτον.] vocatum, fructum sub terra parere. Eodem libro cap. 10. οἴιτον inter radices quæ sub terra sunt, recenset, & radicem esse negat. Tandem cap. 11. ait, eius quod in Ægypto vocatum est οὔιτον, folia quidem esse magna, & germen ipsius breue: ipsam vero radicem longam: & esse tanquam fructum, Excellere autem, & edi, colligereque, quando amnis defluxerit, coronantes aras Deorum

Cæterùm, vt inquit Dalechampius, malè Plinius reddit lib. 21. cap.15. Vingum Theophrasti Oetum quod Indi & Æthyopes, apud quos plurimùm prouenit, adhuc vocant Hetich, voce corruptâ. Depingit hoc Theuetus, quomodo describit Theophrastus, cuius verba non fideliter idem Plinius exposuit, id quod etiam Solerius animaduertit.

FINIS LIBRI QVADRAGESIMI ET VLTIMI, atque adeò TOTIVS HISTORIAE VNIV. I. BAVHINI.



APPENDIX
AD ALIQVOS TOMI TERTII HISTORIAE PLANTARVM LIBROS
SVBNECTENDA LIBRI VIGESIMI OCTAVI Cap. 120.

Galeopsis siue Vrtica iners minor, folio caulem ambiente.



Galeopsis hæc species minor, planta sesquipalmaris: interdum cubitalis, *caulibus* quadratis, infirmis, non nũquam surrectis, sæpiùs humi sparsis: *folia* primùm propendentia pediculis donata, similia foliis Galeopsis minoris, rotunda ferè, serrata: alia in superioribus caulium partibus oriuntur, bina, immediatè caulibus adhærentia, perfoliatæ ferè modò caulem ambientia, rotunda, hirsuta, profundè crenata, & crispa, odore minùs fœtido quàm præcedentes Galeopseos species, sapore nullo excellente: *flores* inter folia ad nodos verticillati caules, & eorum ramos, ambiunt: purpurei, hiantes, è caliculis oblongis, hirsutis, multifidis: radicem demittit simplicem, rigidulam, fibratam.

Locus & Tempus

Descriptio

Est hæc Dod. gall. Vrticæ fœtidæ secunda species. Lobelio in Ic. Plant. p. 463. Morsus gallinæ folio Hederulæ alter. *Figura* placet, non autem titulus, qui huic plantæ non conuenit, ceu & inscriptio Tabern. quæ Alsines speciem facit. H. Lugd. p. 1253. vocat Balloten crispam, & Coronopum quorundam. Sed rectiùs C. Bauh. phyt. Lamium 5. siue minus folio caulem ambiente: Schvvenckf. Lamium purpureum minus.

Monspelii copiosè prouenit, & circa Montbelgardum in agris: Geneuæ passim abundat in hortis, mense Februario virens & florens: Basileæ Maio in hortis, itemque agris quà itur Riehen, & extra portam S. Albani ad Rhenum: Veronæ quoque hanc obseruaui in theatro & circa vrbem.

Galeopsis siue Vrtica iners magna fœtidissima.

Vrticæ *radice* nititur: *caules* cubitales & sesquicubitales, quadrati, hirsuti, inanes: nonnihil circa articulos rubentes: vbi & *folia* bina aduersa, Vrticæ, maiora, perquàm acuminata, innocenti lanugine obsita, in ambitu serrata, admodum fœtida: eodemque loci & *ramuli* in quos diuiduntur caules, exoriuntur: *flores* in spica per verticillos digesti, oblongi, tenues, cucullati, colore purpureo, concoloribus fibris, labello tamen albis lineis picturato.

Tragus Herculeam Plinii esse arbitratur, Thalio dicitur Vrtica fœtida maxima πορφυράνθεμος. C. Bauh. phyt. Lamium 6. siue maximum siluaticum primum. Schvvenckf. Lamium siluaticum spicatum, grauissimo & ingrato odore, germ. Scharlachnessel/ Gottes Vergeß nonnullis.

Passim in siluis prouenit circa Montbelgardum, Tigurum. Basileam & Geneuam, florens Iunio, Iulio & Augusto.

Galeopsis maxima flore magno rubro.



Cubitali *caule*, interdùm etiam maiore, quadrangulo, crasso, secundum radicem frequentibus geniculis prædito, à quibus bina semper inter se opposita nascuntur *folia*, Vrticæ foliis haud absimilia, per oras similiter crenata, sed longè maiora, palmaremque amplitudinẽ sæpissimè superãtia, hirsuta quidem, sed non mordacia: à medio caule sursum versus, ad singulos nodos, orbiculatim seni, octoni, nonnunquam deni nascuntur *flores*, non simul, sed successiuè sese explicantes. Lamii floribus multò maiores, saturè rubri & tanquam purpurei, galeæ instar hiantes, labro inferiore [cuius laciniatæ oræ] bifido & frequentibus ad latera barbulis prædito, interiore parte purpureis, & candidis lineis depicto, quatuor staminibus cum stilo sub galea latentibus, odore graui, vti tota planta, si teratur, gustu etiam insuaui & amaro: laciniata *vascula*, deciduis floribus, quaterna *semina* continere deprehenduntur Moluccæ similia: *radix* crassa, fibrosa, perennis, singulis annis augescens, pluresque stolones proferens.

Clusius descriptionis author vocat Galeopsin maximam Pannonicam; C. Bauh. phyt. Lamium 7. siue maximum seu siluaticum secundum.

Frequentem obseruauit idem Clusius in nonnullis syluosis Pannoniæ montibus, Maio mense florentem, & in hortum translatam qui conseruauit.

Galeopsis angustifolia fœtida.

Descript. GAleopsis species hæc *radice* nititur geniculatâ, reptante, adeoque & per fibras è caulium geniculis demissas denuò radicatur: *caules* duorum aut trium cubitorum altitudine, modicè rubentes, hirsuti, asperi, quadrati, inanes, *folia* ex nodis proferunt bina ex opposito sita, Lysimachiæ rubrę spicatæ Lobelii, angusta, acuminata, hirsuta, mollia, exceptâ auersi folii costâ rubescente, nonnihil aspera, per ambitum serrata, odore graui Galeopseos, sapore subamaro: *flores* spicati ex pluribus verticillis conflati, quorum singulares cucullati, Heracleæ Tragi, purpurascentes, labello variegato: in floris calyculo subnascuntur quaterna *semina*, nigra, nitida, ferè triquetra.

Synonyma Pingitur planta nostra in H. Lugd. p. 1357. Clymen. minoris Dalechampii titulo, describiturque pro Clymeno minore Herbariorum: A Tabern. pro Stachyde aquatica, braün wasser Andorn: Sed dissimiles plantas iungit, nec bene describit, distinguitque: A Gerardo, pro Marrubio aquatico, Scharpe paintod water horehoünd. Camer. hort. vocat stachydem palustré Gesneri: C. Bauh. phyt. stachydem palustrem fœtidam, & Tertiolam Cæsalpini (sic illi dictam eò quòd Tertianas sanet) quam nos in dubiũ vocamus. An tandem est Trago Marrubium maius aut nigrum, gros schwarz Andorn.

Locus & tempus. Montbelgardi passim iuxta agros abundat inter dumeta florens Iulio, semen maturans Augusto: vt & Tiguri in ripa Lacus, referente Gesnero.

Herba venti Monspeliensibus

Descriptio HErba venti Monspeliensibus vocata *caules* habet cubitales, in multos diuisos ramos robustos, quadratos, rubentes, hirsutos: *folia* ex aduerso sita, Saluiæ, vel Parietariç potiùs, foliis similia, dura, neruosa, supernè virentia & nitida, infernè subhirsuta, albicantia: ex quorum sinu verticillatim ramos, caulemque ambientes nascuntur *calyces* striati, hirsuti, in acutas barbulas desinentes, è quibus *flores* promicant galeati Verbasci siluestris Matth. sed coloris purpurei: verticilla autem vndique plumatis rigidulis cristis obuallantibus stipantur.

Gesnerus hort. vocat Herbam venti Monspeliensium: Herbam venti Rondeletii Lobelius, quem dubitare ait an fortè sit Othonna: itemque Parietariam Cordi Monspeliensium, Sideritidis genus Dalechampii, & Verbasci siluestris speciem Italorum in Obs. p. 286. & Ic. Plant. p. 532. H. Lugd. p. 1120. Herbam venti, Parietariam Cordi, Sideritis genus. C. Bauh. phyt. Marrubiũ 8. siue nigrum longifolium peregrinum, Othonnam quorundam.

Locus & Tempus. Prope Monspelium, Castelneuf, & Lunel, florentem conspexi Aprili, Maio & Iunio. Solibus æstiuis, imbribus & flatu iam marcescentia folia crebrò pertusa, & multifora, quasi vento peruia, visuntur, vnde & Herbæ venti nomen adepta.

Lamium ad Hederam terrestrem accedens.

AD Lamium referenda est elegans hęc planta, quæ ex *radice* Vrticæ vulgari simili, plures profert pedales *cauliculos*, teretes, quadrãgulos, frequentibus nodis cinctos: ad quos alternatim bina contrario situ in oblongis pediculis æqualiter nascuntur *folia*, Lamio, siue Vrticæ nõ mordaci vulgari & fœtidæ, quæ purpureo flore est, similia, vel proximè ad Hederę terrestris, siue Chamæcissi vulgaris folia accedentia: inter quæ *calyculi* terni, quaterni, aut quini, continentes *flores* Hederæ terrestris floribus formâ proximos, hiantes, nullâ supernè galeâ eminente, sed latiusculo folio reflexo duntaxat, mixtis coloribus, cæruleo, albo & purpurascente insignitos.

Clusius descriptionis author appellat in Pannon. p. 598. Lamium 3. peregrinum: In Hist. post. Lamium Pannonicum tertium. C. Bauh. phyt. Lamium 4. siue folio Hederæ terrestris. Synon.

Nascentem plantam nunquam videre contigit authori: sed iconem suis coloribus diligentissimè expressam ipsi dono dedit anno 1579. Ill. Dn. de Batthyan.

CANNABIS SILVESTRIS VETERIBVS.

CAnnabis siluestris similes Altheæ *virgas* profert, minores tamen, nigriores & crassiores [asperiores alii] cubiti altitudinem æquantes: *folia* satiuæ similia, sed nigriora quoque & asperiora: *flores* rubescentes Lychnidi similes [flores Lychnidis, subrubros alii:] *semen* verò & *radicem* Altheæ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores discutit, tophos articulorum dissipat: cortex huius torquendis funibus accommodatur. Diosc. Vires

Cęterùm caput hoc de Cannabi siluestri, quam quidam Hydrastinan, Romani verò Terminalem & Cannabem appellant, in multis Diosc. exemplaribus cum capite de Cannabe satiua, de quâ antè dictum, coniunctum habetur, an autem ex Diosc. sententia, me latet Tragus illud redundare putat, quòd Diosc. contra consuetudinem suam Cannabem siluestrem primo loco ponat. Plinius certè separat. Cannabis in siluis primùm nata est [inquit lib. 20. cap. 23.] nigriore folio & asperiore, dein cultu domita feritate mãsueuit in agris, &c. Plinius cùm legisset Cannabi silu. virgas esse Altheæ similes, oscitanter Cannabi tribuit, quod Altheæ proprium est, vt aquam spisset, quod infrà monebimus. Aequiuoca

Ruellius Cannabis siluestris meminit, & tamen non satis demonstrat, quid intelligat. Cordus & Lacuna omnibus notam aiunt: quæ tamen sit, non tradunt. Amatus spontè in aruis nasci dicit: verùm non describit. Sed & Matthiolus in multis Italiæ locis, cùm siluosis, tum etiam campestribus eam prouenire asserit in prior. comm. sed in postr. se vidisse dicere non audet. Cannabem silu. nos non habere statuit Tragus, nisi per illam subintellexerit Dioscorides satiuæ speciem aliquam. Cannabim autem spontè prouenire in Virginea, sed foliis & caule à nostra satiua differentem author est Thomas Hariot. *Variorum lapsus.*

Cannabis erraticæ paludosæ titulo, nescio cuius errore, ponitur in Obs. p. 284. & Icon. Plant. p. 527. Cannabis fœmina. Sunt qui siluestrem Cannabim Alceam officinarum esse contendant. Alii Clinopodii alterius Matthioli genus album, Alceam pentaphylli folio alii. Cristam Galli alii, quod perpendendum. Est tandem Cannabis siluestris quorundam Vrticæ inerti affinis quæ nunc describenda venit.

Cannabis siluestris quorundam, Vrticæ inerti affinis.

Descript. BIcubitali & altiore surgit *caule* quadrato, hirsuto, & aspero in ramos diuiso: ad cuius articulos

ticulos

ticulos singulos gemina *folia* aduersa pediculis appenduntur, Vrticæ foliis paria, acuminata, per ambitum serrata, in singulas incisuras singulis neruis obliquis à media costa exeuntibus, mollia, pilosa, atro-uirentia: *flores* ex foliorum alis verticillarim caules coronant, Lamii effigie, galeati, purpurantes, vel albicantes, labello parili, lineolis sanguineis luteisque versicolore, ex calyce rubente, in quinque spinas abeunte, in cuius fundo semina succedunt quaterna: *radix* nunc recta, nunc obliqua, ex albo nonnihil rubescit, potissimùm quà cauli committitur, fibris longiusculis donata.

Cannab. silu. Trago Cannabim hanc siluestrem in censu vitiorum haberi, neque cum descriptione Dioscoridis cōuenire placet Trago. Caulem siquidem proferat hirsutum, lanuginosum & nodosum, folio aspero vestitum, Vrticę foliis simillimo: flore alio purpureo, alio prorsus candido, formâ ipsa Vrticę fatuæ simillimo, semine per omnia fatuæ respondente. An Cannabis erratica paludosa silu. Lobel.?

Descriptio Scvvenckf. Cannabis silu. spuria 1. Cannabis spuria facie Vrticæ Lob. Cannabina alba Tabern. wilder hanff/weiß hanffkraut/wilde taub nessel/Acker nessel: inter segetes enascitur. *Item*, Cannabis silu. spuria altera Lob. Vrtica fatua silu. aculeata Thal. Sideritis 2. Matthiol stachelichte wilde taub nesseln/Stachelichte ackernesselen: segetum pernities. *Et*: Cannabis silu. spuria 3. Vrtica fatua silu. aculeata minor, klein wild taub nesseln. Quam plantam intelligat Schvvenckf. per primam Cannabin siluestrem nobis nondum constat: secunda non est Sideritis Matthioli.

C.Bauh.phyt. Vrtica 5. siue fatua aculeata foliis serratis: Trago Cannabis silu. propter formā seminis: Lobelio Cannabis silu. spuria altera. *Item*, Vrtica 6. siue fatua aculeata foliis non serratis.

Vrticam autem hanc fatuam silu. aculeatam Thalii esse silu. cannabim Lobelii, testatur Camerarius. Dod. lat. in fol. sub titulo Cannabis sterilis depingit & describit: Hist. Lugd. p. 497. pro Cannabi siluestri Dalechampii, flore puniceo.

Locus & Tempus. Geneuæ copiosè floret Nouembri: Basileæ intra portam cineream & lapideam, in & extra vrbem, & ad fluuium Birsæ Iulio, Augusto & adhuc Octobri. Montbelgardi passim abundat.

Ladanum segetum flore rubro quorundam: & albo.

EX *radice* digitali, aut minori, lignosa, fibrata; *caules* surgunt pedales, quadrati, subhirsuti, propter terram rubentes, cęteroqui ex viridi canescentes, geniculati, ramosi: *folia* ex articulis oriuntur, Ledi, atro-uirentia, subhirsuta, ex aduerso posita, sapore exsiccante: *flores* indidem ex foliorum alis orti verticillatim caules ambiūt, Lamii floribus persimiles, colore nunc carneo hilariore, nunc albo, labello punctis duobus albicantibus notato, interiùs paullò notulis in luteum vergentibus respersō: apices sub galea teguntur lutei. *Descriptio*

Turner. plantam, quam hîc proponimus, Ancorariam vocat: atque esse Clinopodium alterū Matthioli, cuius figuram sine descriptione proponit. Tabern. Alyssum (2. statuit in Hist.) Galeni flore purpureo: C.Bauhin. phyt. Sideritim 7. siue aruensem angustifoliam rubram: Hist. Lugd. p. 443. Ladanum segetum, *de quo ait*. Hæc



herba à foliorum cùm Ladano similitudine & natalibus à Plinio Ladanum segetum dicitur, ab aliis Tetrahit angustifolium. Quia autem Plinius segetū Ladanum duplex esse ait; id Herbarii sic interpretātur, vt aliud album sit, aliud rubrum.

Locus & Tempus. Vtrumque nascitur in aruis lapidosis & inter segetes passim circa Montbelgardum. Obseruaui quoque Monspelii & Geneuę: itémque Basileæ florens Octobri: Flore albo & purpureo in Ducatū VVirtemberg. inter admirabile Balneum & Kirchen vrbem, & arcem.

Chamæcissus, siue Hedera terrestris, Veteribus & in genere.

Hed. terr. maior.



CHamęcissus quem quidam Chamęleucē, sterilem Hederam, Terrę coronā, & Selinitin appellant, & Romani Hederā syluaticā: *folia* Hederę similia habet, minora tamē, tenuioráque, ac in gustu valdè amara: *ramulos* à radice dodrantales, foliosos, per terrā sparsos, quinos, senósue: *flores* Violis similes, minores tamēn: *radicem* gracilem seu tenuem, candidam, inutilem: nascitur in cultis. Folia vtiliter bibunt ischiadici tribus obolis in aquę cyathis tribus; quadragenis quinquagenísue [triginta aut quadraginta Cęsalp.] diebus. Eodem pota modo senis aut septenis diebus, regiū morbum emendant, & expurgant. *Vires.*

Plin. nat. Plinius in cissi & Chamæcissi voce valde implicitus est, & à Dioscor. alienus. Theophrastus quidem hederę ἐπιγείου i. e. terrestris, & τῆς ὑψοῦ αἰρομένης hoc est, in altū sublatę meminit, nusquam verò Chamæcissi, teste Dalechampio.

Cæterùm, Chamæcysson hanc antiquorum esse Hederam terrestrem vulgarem, negant Cordus, Matthiolus, & Marantha. E *contrà* Hederā

terreſtrem officinis dictam, Chamæciſſum eſſe volunt, effigie quidem, viribus & vulgari appellatione conſentientibus, Tragus, Fuchſ. Dod. Lob. Cæſalp. & alii nonnulli.

Chamæciſſi verò nomine ſequentes donantur plantæ: ſcilicet: Volubilis minor. Hedera. Aequiuoc. Helix. Conſolida media. Conſolida regalis. Gramen Fuchſii. Veronica mas.

Hederam terreſtrem vulgò appellant Brunfel. tom. 1. Rhapſ. 22. Trag. Matth. Tabern. & alii, i. e. χαμαίκισσον, vt Dod. gall. Fuchſ. Chamæciſſum, vt Trag. Ruell. Humilem Hederam Lobel. & Hederulam ac Hederam terreſtrem Barbarorum: Chamæclema Cord. in Hiſtor. apud quem malè poſita figura Floris tinctorii. Elatinen Brunfelſ. in 4. p. 37. & Geſn. in cat. pl. Elatinen Dioſcoridis Comes à Neuenare, quàm malè autem, indicat vtrarũque deſcriptio. Germ. Erdebheew / & Erden Freutzlin / h. e. Coronam terræ, γῆς ϛέφανος: quidam Gundelreb / & Grundreben / Belgæ Onderhauen / Galli *Lierre terreſtre*, & *Raue*, *Geſn.* Boh. Pourtʒ / Hung. fody folyo boroſtian fiu / h. e. terreſtris ſerpens Hedera. Sunt nonnulli qui Aſclepiada vocare velint, quorum error manifeſtus.

Paſſim ſpontè prouenit Monſpelii, Lugduni: item Patauii & Geneuæ, virens Ianuario & Februario, florens autem Martio & Aprili: Montbelgardi & Baſileæ multis in locis floret Maio, In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac ſæpenumero vmbroſis, iuxta ſepes, parietes, & hortorum areas. Viret non modò Æſtate, ſed & Hyeme, quouis anni tempore: ab Aprili autem in multam Æſtatem flores facit, teſte Dodonæo. Locus & Tempus

Sunt qui aſſerant apud Tragum, folia in aqua decocta & pota, dyſenteriæ prodeſſe: eademq; vino decocta & pota, vrinam & menſes ciere, venenum & regium morbum expellere, obſtructiones hepatis & lienis ſoluere, eadem aquæ deſtillatæ tribuunt: folia vino aquâue decocta, exulcerationi vitiiſque colli & faucium gargariſatu conducere: hoc decoctum ſcabiei aliiſque otis vt & locorum muliebrium vitiis mederi: & ſuccum fiſtulis aliiſque id genus malis purgandis maximè prodeſſe. Hederæ terreſtris ex vino decoctum, inquit Matthiolus, potu vrinas & menſes ciet, vermes necat, venenum per ſudores pellit, hinc fit vt veterinariis magno ſit in vſu ad equos, quos feifel infeſtat. Frequenter eâ vtuntur Chirurgi Itali, potiſſimùm vulnerato thorace, aut inteſtinis, in quem vſum compertæ efficaciæ potionem τραυματικὴν habent. Dodonæus verò facultate Hederam terreſtrem calidam & ſiccam eſſe ſtatuit: & quia amara, abſtergere, & viſcera ab obſtructionibus liberare poſſe, atque aduerſus tinnitus & ſurditates commendari auribus impoſitam.

Solent [inquit Camer.] alicubi in Italia vlcera inueterata ſucco Hederæ terreſtris eluere, poſtea puluerem ſiccæ herbæ inſpergere: egregiè plærumque iuuat. Aqua diſtillata & 44. dies cótinuos bibita, auctore Ludouico de Leonibus Medico olim Bononienſi inſigni, in ſuppuratione pulmonum efficax. Quas veteres Chamæciſſo tribuunt facultates eaſdem omnes Hederæ terreſtri adſcribunt, neque dubiũ eſt Fuchſio, cùm ſit admodum amara, quin eandem habeat facultatẽ, & alia etiã poſſit quæ illi adſcribunt, vt euocare ſuppreſſos menſes, vrinam mouere, obtuſum auditum remouere. Contra peſtem etiam tradunt Officinarum eſſe id quod equites quoque ſciunt: hi enim quoties fibula dicta peſtis equum corripuerit, hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur.

Aqua tandem aut decoctio pondere vnciatum iij. confert mulieribus, tumore membrorum aut ventris laborantibus: idem præſtat ſi epithemetur bis in die. Scribit Lerius in Hiſt. Americana cap. vltimo, cùm omnes diarrhœa & ſolutione ventriculi tenerentur, adeò vt nihil penitus retinere potuerint, breui tempore ſanitati reſtitutos fuiſſe vſu pultis Oryzæ cum ſucco Hederæ terreſtris cócoctæ, quæ amota ab igne contegenda eſt probè pannis, in olla poſtea ei commiſcendi ouorum vitelli, omniaque ita confuſa in foculo menſario recalfacienda. Vidi ego vtentes quoſdam ad torſiones poſt partum, ventri appoſitâ, acipſe etiam vtiliter ſanè vſus ſum. Huius porrò fœlicem vſum obſeruaui in expellendis vermibus equorum ſi conciſa detur cum auena.

Aſarina Lobelii flore Hederæ terreſtris.



ASarinæ, aut ſaxatilis Hederulæ, quam rarò & non niſi locis mõtoſis & ſaxeis vidit Lobelius, in Galloprouinciæ Delphinatu & Narbonæ, perplures quidem notæ ſũt quæ Hederæ terreſtri conueniũt, proindeque nonnullis Hederâ ſaxatilis dicitur: hanc vrinas ciere ſcit: an aluum ducat, compertum haud habet: nec tamen id inficias it: nam huic fortè vſu venit, quod de Aſaro aſſerunt. Idem in Obſ. p. 329. vt mihi videtur Aſarinam ieiunè deſcribit, ac perperam ſterilem cognominat. Aſarina ſterilis, inquit, Seuenæ Narbonenſis agri, diuerſa ab Aſarina Matthioli qui florem Anthemidis eſſe ſcribit: Huic folia & flores dilutè purpurantes Hederæ terreſtris conueniunt: ſed maiores, longiores. Rupibus & cautibus Veganio conterminis Seuenæ orianda. Deſcriptio.

In Ic. Plant. p. 601. inſcribitur Aſarina, ſiue ſaxatilis Hederula. C. Bauh. phyt. Hedera terreſtris 3. ſiue [etiam Hiſtor. Lugd. pag. 975.] Aſarina Lobelii.

* * *



tis simplicis herbaceo innocenti sapore prædita: *flos* aureus multiplex: *echinus* confragosus.

Icon Ranunculi dulcis multiflori apud Tabern. non placet. Eundem inscribit Gerardus Ran. maximum multiplicem, Double wilde Crowfoote.

Ranunculi speciem peregrinam serpentem, & Ranunculum duplicem appellat Cæsalp. Ran. luteum multiplicem Schvv. Coronopum Ranunculi speciei similem flore multiplici luteo Gesn.hort. An Ran.prat.maiorem fl.multiplici Trag.? An Ran. hort.multiplicem Fuschs.histor.Ran. multiplicem in Icon.? An Ranunculi tertiam speciem vulgatissimam, suis ramis per terram se spargentem, flore valde foliato, Anguill. epist.11. An Ranunculi septimam speciem coronariam Cord. Hist. An Ranunculum hortorum Anglorum polyanthemon Lob.Aduers.? An Ran.10. siue hortensem repentem pleno flore, C.Bauh. phyt.? An Ran.hort.fl.pleno secundum siue inclinantem, idem in Pinace? An quoque Ran. hort. fl. pleno tertium siue dulcem, & Polianthemum multiplex, Dod.gall.Lugd.?

Locus & Tempus

RANVNCVLI PLVRIMÆ species Aliæ.

RANVNCVLVS MAGNVS HIRSVTVS repens flore pleno.

Descript. EX *radice* fibrosa *caules* tollit cubitales, crassos satis, hirsutos, iuxta terram rubentes, superiùs virentes, fistulosos, in ramos aliquot brachiatos, & vbi terram attigerint; fibris, multorum Ranunculorũ more, se radicantes denuò: *flores* in ramulorum extremis, maiores quàm in præcedenti, numerosa foliorum serie constant, quotum exteriora Croco tincta splendent, modico interuallo diducta, interiora virentia aut chlora, scandulato incubitu confertim stipata exterioribus altiore situ posita, imbricatam coni Cedri Libani dicti laminarum conglutinationem quodammodò æmulantur, relictâ duntaxat vmbilicatâ in summo lacunâ: toti flori subiecta foliola quinque hirsuta viridantia: *folia* alia à radice oriuntur, alia à ramis, pediculo longo fistulóso, palmari & dodrantali, hirsuto, valde lata: primariâ diuisurâ triplici, quarum vnaquæque rursum tripartita, obtusa, crassa, hirsuta, supernâ parte atrouirentia, splendentia & rugosa, infernâ ex albido virentia dilutiùs: nonnulla interdum folia, vt circa floris pediculum antequam se expandat, caulem immediatè ambiunt, in tres oblongas diuisuras acutas, ampliùs non dissectas, abeuntia.



Montbelgardi in horto Ill. E. C. floret mense Aprili.

RANVNCVLVS ROTVNDIFOLIVS vernus syluaticus.



Descript. FIbrosâ *radice* nititur, minimè acri, ex qua surriguntur aliquot *caules* fistulosi, cubitales & sesquicubitales, in ramos brachiati, quorum singulis insidet *flos* Ranunculi aureus, quinque foliis caducis constans, quæ extrorsum totidem triplò minoribus virescentibus circumdatur, in medio staminibus donatus plurimis crocatis: succedit *echinus* qualis in vulgaribus Ranunculis: *foliorum* autem mira est varietas: nam ex inferioribus quædam circinatæ rotunditatis integra sunt, & in ambitu serrata: alia manente rotunditate triplice quintuplicique diuisurâ incisa, atque ista quidem omnia longis pediculis appensa è radice statim oriuntur, & in hortis culta, insigniter crassescunt, vt alterius esse plantæ quodammodò videantur: at quæ ad alas & ramorum diuaricationes, in tenuissima & oblonga segmenta diuisa, radiatæ stellæ more caulem sine pediculo amplectuntur.

Tragus hunc describit nomine Ranunculi siluestris, vocatque german. Mertzen hanenfuß, quòd Martio mense in syluis reperiatur: dulcem ait, & ad Apulei Crus galli refert. Figura autem proprio titulo non donatur, sed malè sub inscriptione Ranunculi pratensis dulcis transposita locatur.

Sed & Fuchsius Ranunculi siluestris titulo in Histor. pingit, sed non describit, nec ritè à cæteris distinguit. In Icon. Ranunculi primam speciem inscribit. Trag.nom.

Dodon. gall. est Ran.3. auricomus: Anguill. epist.11. Polyanthemon Plinij: Thal. Ran. Martius Tragi: Tabern. (cuius icon non placet) in Icon. Ran. dulcis nemorosus: in H. (vbi præterea

vocat Chrysanthemum Democriti, Herbariorum Ran. auricomum, aureum, & dulcem nemorosum, Pedem & Vnguem Leopardi, à foliorum quadam, cum eius animalis Vngue, similitudine.] Ran. dulcis secundus: Gerardo, Ran. nemorosus: Lob. in Ic. Pl. p. 669. Ran. auricomus: Schvv. Ran. dulcis siluaticus, βατράχιον χρυσάνθεμον: Casp. Bauh. phyt. Ran. syluaticus folio rotundo.

Nom. lin. Germ. Süsser wald hanenfuß/wild goldgeel hanenfuß/& wald schmirgelen: Belg. Lupaerts Clawen/& Soetbosch hanenuoet: Gall. *Grenoillette dorée*: Italicè, *Ranuncolo dolce salvatico*: Angl. Sewte woode Crawefoot.

Locus Syluis familiarem hunc Ranunculum C. Bauh. Basileæ in pratis obseruauit. Montbelgardi abundat in monte Bar vnde in hortum Illust. E. C. transtuli, vbi Aprili & Maio floret.

RANVNCVLVS PALVSTRIS FLORE minimo.



Descriptio VAlde crassescit aquatico Ranunculo *radix* caua, & fibris multis donata: à qua *caules* exurgunt multi insignis interdum crassitudinis, inanes, striati, ramosi: *folia* Paludapij sublustri splendore virescunt, albis punctis aliquando guttata: flores inter omnes Ranunculos minimi, quinis foliolis constant exiguis, aureis: *capitula* oblonga, tenuiora quàm in reliquis, nec aspero semine echinata, sed læuibus & minutis granulis compacta. Sapor huius Ranunculi valdè calidus & vrens Tabern.

Fuchs. sine descriptione hunc exhibet in Hist. Ranunculi aquatici [ita etiam in Ic. vocatur,] & Apij risûs titulo.

Tragi figura Apij aquatici optimè conuenit, non item descriptio. Quare perpendendum an non confundat hunc Ranunculum (primum, vt vocat etiam in Hist. german.) aquaticum cum aruensi. Quâ porrò ratione Apium hoc suum palustre ad Anemonem agrestem, Plinio aculeatam dictam, referendum dicat, haud video.

Lobel. in Obs. pag. 382. Icon. Plant. p. 669. vocat Ranunculum palustrem rotundiore folio. In Aduers. videtur hunc miscere cum Ranunculo aruensi echinato.

Icones. Si Matthiol. sub Ranunculo primo voluit exhibere figuram Ranunculi, quem hic tradimus, ea non vndique placet. Vellem & nostram Fuchsianam fuisse meliorem. Camerar. bonam pro Matthiolina reposuit.

Synon. Dod. gall. dicitur Ran. palustris, Ranunculi 1. species: In Hist. purg. & lat. in fol. Ran. silu. primus, Ranunculi silu. 1. species, Ran. aquatilis, Ran. 1. Dioscoridis, βουσέλινον, καὶ σέλινον ὑδάτιον. Apium palustre, nec malè Apiastellum: Gesner. hort. Ranunculi primum genus, Apium risus, Apium hæmorrhoidum, Ran. 1. Matthioli. Thal. Germ. & Tabern. Ic. Ran. palustris: Histor. Ran. 3. palustris, Batrachium palustre, Apium raninum. Schvv. Ran. palust. folio Apij, Sardoa vel Sardonia herba.

C. Bauh. phyt. Ran. 18. siue palustris rotundifolius læuis: *Eidem in Pin.* Ran. palustris & aquaticus 1. siue Apij folio læuis, Ran. & Sardonia Dioscor. Ranunculus, Strumea & Apiastrum Plinij, Scelerata Apuleij, Apiastrum Cordi in Diosc. Ran. 1. Matth. Gesn. hort. Lac. Cast. Lugd. Ran. 4. Turn. 3. Lon. palustris Cord. hist. Herba Sardoa Guiland. Ran. alter hirsuto semine folijs Apij, Cæsalp. Folijs & caulibus est alibi maioribus, alibi minoribus, florib. communiter luteo-pallidis: at Cordus & purpureis obseruauit. Si Cordus Ranunculi Dioscoridis primam speciem obseruauit flore purpureo, cur non locum, cùm rarò talis occurrat, annotauit: suspicor eum legisse in Dioscoride, non autem vllibi vidisse. *Cordus nor.*

An Anguill. epist. 11. Ranunculus 1. apud Patauinos locis palustribus, flore luteo? An Cæsalp. Ranunculi alterum genus læue?

Germ. vocatur wasser hanenfuß/ froschpfeffer/ feigblattern Eppich/&, perperam tamen, wasser Eppich h. e. σέλινον ὑδάτιον, Apium palustre. Gallis *Grenoillette aquatique*, ou *Grenoillete d'eau*. It. *Ranunculo aquatico*: Belg. watter hanenoet. Angl. watter Croefoot. Nomina linguar.

Rariùs certè, sed tamen alicubi in montosi strigosique agri scrobibus, fossisque aquas habentibus, visitur. Plurimùm autem videre est, vbique iuxta torpentium, aut pigrè labentium aquarum riuulos, aliaque similia humida loca & vliginosa. Locus

Tiguri obseruaui, & Geneuæ ad portam *Riue* florentem Iunio. Florem dant Maius ac Iunius menses, sed tamen rariùs pòst sequentes dant, Dodonæo.

Placet Tabernæmontano vt quotiescunque Ranunculus simpliciter scribatur, hic intelligatur. De Ranunculi viribus diximus antè. Siccat, inquit Schvv. & calefacit 4. gradu, cùm radix, tum vniuersa herba. Herba in oleo violaceo macerata crustis excitandis & hæmorrhoidibus reserandis aptissima. Tempus

RANVNCVLVS PALVSTRIS echinatus.



Descriptio ITa voco Ranunculum quendam vuidi soli incolam & paludum sectatorem, cui folia aliquatenus Aceris minoris diuisurâ, sed minora, crebra: radix fibrosa: caules plures, palmares & altiores, crebris ramis brachiati: quibus flores insident cæterorum more lutei simplices: quos excipiunt *capitula*, Ranunculi aruensis capitulis proxima, è decem, duodecimue spi-

ue ſpinoſis oblongis compreſſis pericarpiis congeſtis conflata.

An Cæſalp. Ranunc. primus, linguam exurens, ſemine depreſſo, foliis cum maculis nigris: Ranun. læuis? An Lob. in Adu. Ran. paluſtris ſemine echinato, Apium Sardonium Dioſcoridis putatum?

Cluſ. hiſt. poſt. vocat Ranunculum præcocem 3. Ran. Apulei quorundam, & Batrachium Apulei Iac. Plateau. C. Bauh. Ran. 25. ſiue paluſtrem echinatum Io. Bauhini: cuius meminere Aduerſaria: verùm cum Ranunculo paluſtri rotundifolio læui confundunt. Idem in Pin. Ran. echinatum quartum, ſiue paluſtrem.

Locus. Gaudet locis humidis & aquoſis Monſpelii, ac etiam in foſſis. In Belgio alicubi obſeruatus.

RANVNCVLVS ARVENSIS echinatus.



Deſcript. Caulē habet cubitalē circiter, ſubhirſutum, hilariter vireſcentem, cauū, & in ramos plures diuiſum: *folia* in oblonga ſegmenta tenuia profundè admodum inciſa, piloſa: *flores* Ranunculi aquatici, minores quā in pratēſi genere, luteoli, quibus ſuccedūt echinata *capitula* ex pluribus ſubrotundis lappulis compreſſis & aculeatis compoſita: *radicem* habet fibroſam.

Fuchſius, qui nec deſcribit, nec etiam ritè ab aliis diſtinguit, Ranunculum hortenſem ſimplicem in Hiſt. inſcribit, abſque ratione. Magis congruè, Ranunculi alteram ſpeciem conſtituit in Icon.

Figuram Fuchſii proponit Dod. gall. titulo Ranunculi albi, ſiue echinati. Lat. in fol. & Hiſt. purg. Ranunculi ſilu. tertii & Aruenſis nomine & inſcriptione, aliam exhibet effigiem. Hanc Lobel. in Obſ. p. 380. pratenſis Ranunculi varietatem intitulat, & Ranuncul. 3. ſilueſt. Dodonæi, eumque ad Ranunculum Aduerſar. pag. 298. refert. Sed non inuenio Aduerſaria huius meminiſſe iam dicto titulo & pagina, nec etiam ſequenti, niſi quod deſcribendo Ranunculum rectum cum hoc confundant, ſemen attribuentes echinatum. In pratenſis enim Ranunculi varietatis deſcriptione, capitula non dicuntur echinata, ſed non diuerſa à Ranunculo pratenſi vulgari.

Et ſanè capitula, quæ in hoc Ranunculo echinata ſunt, faciunt, vt ſuſpicer Matthiolum per Ranunculum quartum, figuram Ranunculi aruenſis malè pictam exhibuiſſe. Nec me latet alterius eſſe opinionis Lobelium, Camerarium, & fratrē C. Bauhinum, vt ſuis oſtendetur locis.

Synon. Cordo, cui eſt Ranunculi quinta ſpecies, à Geſnero in H. additur figura, vocaturque Ranunculus aruenſis, ac etiam ſegetalis: de hort. Ranunculus aruenſis, æſtiuuſque à Fuchſio depictus, Lob. in Ic. Plant. p. 665. & Gerardo, Ran aruorum. Schvv. Ran. aruenſis. Ponæ in Baldo Ran. echinatus Dodonæi. Tabern. Hiſt. Ran. 1. aruenſis, Erſt acker hanenfüß / Ran. 13. aruenſ. latifolius ſine icone: Item, Ran. 2. aruenſis, der ander Acker hanenfuß / Ran. 14. aruenſ. anguſtifolius: & hunc in Ic. etiam pingit. C. Bauh. phyt. Ran. 21. ſiue Geranii tuberoſi folio, Batrachium verum Cortuſi: Item, Ran. 22. ſiue aruenſ. echinatus 1. ſiue aruenſis, Ran. ſatiuus Turneri: folio aliquando latiore, aliquando anguſtiore, pro ratione folii pinguioris.

Germ. dicitur feld hanenfuß / & Acker hanenfüß. Belg. Acker hanenvoet. Angl. felde Coowefdote. Gall. *Grenouillete blanche, ou heriſſonnée.* Nomina linguar.

Baſileæ in agris conſpicitur menſe Maio, vti & Montbelgardi, Monſpelii, & Geneuæ, vbi in hortis paruæ plantæ tota Hieme virebant. Septembri echinata profert capitula. Vulgaris in regionibus vicinis Rheno. Inter ſegetes Sileſiæ Iulio floret. In aruis denique pleriſque locis alſioſis, vbi humidius ſolum, gignitur. Locus & Tempus

Ranunculus albus ſimplici flore.



Deſcript. RAdix cauli quaſi appoſita palmaribus aliquot fibris, craſſis mediocriter, rigidis & albis, diſparatis conſtat: ex qua ſurgit *caulis* ſeſquicubitalis & bicubitalis, pallido & virente læuore nitens, ſupra communem fortè Ranunculorum craſſus, ſolidus, in ramos aliquot diuiſus, foliiſque ad alas donatus, *flores* gerit vncialibus & ſeſquiuncialibus hirſutis pediculis Ranunculorum vulgarium forma & magnitudine, ſed candore niuem prouocantes, ſuaueolentes, quinque vel ſex foliis compoſitos, interdum cultura è longè pluribus; vt multiplicem florem iure poſſis dicere, quorum medium occupant *apices* lutei: *Folia* Aconiti foliis ſimilia, quinquepartita, profundiſſimè ſerrata, infernè hilari virore ſplendentia: ſupernè viridia, ſqualida. Tabern. ait ſapore calido & acri, ſed mitiore, & non ita vrente, vt in cæteris.

Cluſ. Ranunculus albo flore à Dodonæo deſcriptus differt à maiore, humilior, folia læuiora, & nonnihil altiora, flores rariores & minores, maturiùs floret.

Dodon. in Hiſt. purg. & lat. in fol. nominat Ranunculum flore albo, Ran. externorum quartum. Camer. ad Hiſt. germ. Matth. Ran. candido flore. Tabern. Icon. Ran. album, Batrachium album: Hiſt. Ran. 5. album. Ger. Ran. alpinum album. Geſn. hort. Coronopum quorundam, Ra-

nnnculo ſpecie ſimilem,ſilu. albam: Item, Ran. 3.in Bernatium montibus ſiderrſche appellatum, Chamæplatanum deinceps forſan vocandum: In app. Ran. album maiorem ſil.fl. ſimplici: In cat. Ran. album ſimpl. flore non vrentem. Lob. in Adu. [hîc dubitat an ſit Ranunculus albo flore Dioſc.] Aconitum batrachoides: In Obſ.p.381. item Ic. Plant. p.668. Ran. album flore ſimplici: Ibi etiam Ran. album alterum, Hic Aconitum batrachoides,cuius figuram in Ad propoſuit: In Obſ.& Ic. Pl.effigiem Dodonæi aſſumit, ac magnitudine à priore in Adu.exhibito diſtinguit.

Figura 3. Lugd. Figura Ranunculi montani albi apud H.Lugd. p.1031.non diſplicet: Ad hanc autem Compilatorem alias duas malas reducere decebat, ſc. Polyrrhizi latifoliæ Dalechampii p.1140. & Aconiti quinti Matthioli, p.1740.

Pona notatur. Pona in Baldo vocat Ran. quartum Dioſcoridis: Item Ran. montanum album Dalechampii. Nobis vna ſolùm ſtirps eſt.

Nomina linguarum. Schvv. Ran. Alpinum candidum, Ran. Alp. maiorem leucanthemum folio Aconiti, Ran. max. λευκάνθεμον ſiue Aconitiformē,foliis amplis, profundiùs ſinuatis, Platani inſtar, floribus lacteis: ſapore ſubacri & nitroſo.

Locus & Tempus. Perperàm C.Bauh. in phyt. hunc Ranunc.4. Matthioli nuncupat, quia in figura nihil apparet quod reſpondeat. Præterea Ranunculum quartum Matthioli (quem nos aruenſem echinatum vocamus) eundem aſſerit cum Ran.mont. quarto Cluſii, de quo nos proximè dicturi ſumus.

Deſcriptio. Sed quæ picturarum ſimilitudo? quæ foliorum conuenientia? quæ floris colorum correſpondentia?

Locus. Germ.dicitur weiſſer hanenfüß / weiſſer Alphanenfüß / & Sileſ. weiß Troßblům: Angl. white montaine Crowfoote.

Tempus. Abundat in Epiſcopatu Argentinenſi vltra Rhenum prope fontes acidos Griesbachianum & S.Petri ad ſiluam Hercyniam: Geneuæ in monte *Saleue* & Thuiri florens Iulio menſe. In Pannonicis montibus prouenit teſte Cluſio, vbi maior in Baldo frequentiſſimus. In vliginoſis montoſis Sileſiæ ſeu ad riuulos ex montibus defluentes naſcitur. Tandem in pleriſque Galliæ, præſertim Narbonenſis, montibus, & apud Allobroges ſubinde reperitur.

RANVNCVLVS ALBVS FLORE DENSO.

Deſcriptio. IN eo differt à Ranunculo albo ſimplice, quòd huic *flos* ſit multiplex,magnitudinis Ranunculi pleni recti: æquè enim lacteo candore conſpicuus eſt: *caules* recti,ſolidi, ramoſi, ſeſquicubitales: *folia* quinquepartitò ad pediculum vſque diſſecta: reliqua conueniunt.

Synon. Cluſio in Pann.p.369.dicitur Ranunculus flore polyphyllo albo: In Hiſt. poſt. Ran. mont.4: alter flore pleno.

Synon. Camer.ad Hiſt. germ. inſcriptione Ranunculi candido flore, florum picturam exhibet. Tabern. Ic. Ran. albus multiflorus: Hiſt. Ran.6. coron. albus, floribus multò maioribus, quàm ſilu. pleni. Ger. Ran. alb. multiplex. Geſn: hort. Coronopus quorundam Ranunculo ſpecie ſimilis,hortenſis, flore multiplici albo: An ibidem poſtea, Ran. alb. magnus fl. multiplici. In app.Ran. alter alb.fl. multipl. In cat. Ran.alb.fl. pleno. Schvv. Ran. alb. multiflorus, ſiue coron. albus.

C.Bauh. phyt. Ran. 40. ſiue hortenſis albus multiplici flore. Pin.Ran.hort.fl. pleno ſextus,ſiue Ran.Aconiti folio,fl.albo multiplici, Ran.leucanthemos fl.pleno Cam.

Germ. Gefülter weiſſer hanenfüß/gefült weiß Frants Schmirgeln. Angl. double white Batchlers/buttons or double white Crowfoote. Nomina linguarum.

Ranunculus flore albo Alpinus maior.



MAgna ſunt *folia*, in quinque lacinias ſecta, viridia & in ambitu ſerrata, infernè dilutiora, & ſplendentia, dura, neruoſa, quæ præmanſa nullam manifeſtam acrimoniam, ſed amaritudinem potiùs habere deprehenduntur: *caulis* cubitalis aut amplior, firmus, licèt tenuis, læuis, nodis aut geniculis præditus, in multas alas à medio ad ſummum expanſus, in quibus *flores* ſatis ampli [interdum pleni,] Secundi (Ranunculi alpini Narciſſi flore) tamen floribus minores, quinis foliis conſtantes, tenelli, toti lactei: aliquantulùm odorati, ſtaminibus pallentibus vmbilicum occupantibus, & capituli rudimentum cingentibus, quod ex ſeminibus ſimul congeſtis, quemadmodum in reliquis Ranunculis, conſtat: *radix* præmorſa videtur,inſtar radicis Secundi,multaſque longas & candicantes fibras habet. Deſcript.

Montani Alpium Auſtriacarum opiliones & venatores, Abbeiß / & Teuffels Abbeiß/ id eſt, Præmorſæ, & Diaboli morſus, nomen indebant.

Abundanter prouenit in accliui montis Vvechſel, Schneberg, & aliorum montiū ſiluoſis locis, per quæ ad eos montes patet aditus. Floret iſtic eodem tempore, quo Ranunculus mont. albus Cluſii,i.e.Iunio menſe: ſed in cultis Maio: ſemen maturat Iunio. Locus & tempus.

Ranunculus alpinus Narciſſi flore.

IN celſioribus earundem Alpium iugis, multò humilior & magis hirſuta creſcebat hæc plāta, pedalem altitudinem non excedens, *flore* paullò maiore [& qui Narciſſi florem album, medium calicem flauum habentem,æquare poſſet] eóque etiam magis odorato, quàm prioris: eius etiam *folia* maiore amaritudine & acrimoniâ erant prædita, tametſi primo guſtu quandam dulcedinem habere viderentur. Seriùs florebat priore: nam eam duntaxat florentem reperiebat, quam in inferiore iugo, alteram iam ſemen habentem obſeruaſſet author. Deſcriptio.

Cluſ.Pann.p.366. Ranunculi 2. alterum genus, p.367. Ranun. Alpin. ſecundus, ſiue Narciſſi flore: Hiſtor. poſter. Ran. mont. ſecundi ſpecies altera



altera. C. B. phyt. Ran.42. siue mont. hirsut. Narcissi flore : Pin. 5. siue hirsutus humilior Narcissi flore. Schvv. Ran. mont. hirsut. Narcissiflorus, Ran. polyphyllos niueus, aliquando purpurascens, radice concauâ, fibrillis candidis, miro naturæ artificio contectâ. Iunio & Iulio in Silesiæ montium conuallibus floret.

Ranunculus montanus albus hirsutus.



Descript. Nigra *radice* nutritur, fibris crassioribus donata, quaque: *alterem* emittit perenniū plātarum more, tenuibus filamētis comosa: ex hac *folia* nascuntur, quatuor, quinque vel sex: pediculis palmaribus hærentia, ampla, circūscriptione rotūdâ, sed in plurimas lacinias ad pediculum vsque incisa, hirsuta: *caulis* vnicus cubitalis, vel sesquicubitalis, pilosus, cuius summum in quatuor, vel quinque ramulos palmares plùs minùs facessit, quam diuisionem folium ambit vnicum veluti perforatū, sine pediculo, non minùs profundè quàm inferiora dissectum: *flos* vnicuique ramulo vnus insidet, albus, Ranunculi albi similis, an aliquid habeat purpurei non recordor, septem vt plurimùm foliis constans, apicibus in medio: hinc oriuntur capitula è latiusculis, ex oblongo rotundis, læuibus seminibus cōgesta, pluribus quàm duodecim, ad semen Pastinacæ Germanicæ accedentia.

Quandoquidem autem planta, quam describimus, nobis minùs integra est, quàm vt possit ex ea bona effigies parari, assumimus Clusii, quæ placet. In ea tamen varietas obseruatur, quòd flores constent quinque foliis. Nos semina nostræ plantæ appingenda curauimus: Picturam autem nostram sculptor nonihil corrupit.

Synon. In Hist. Pann. vocauit p.364. Ranun. montanum purpurascente flore: p.368. Ranun. tertium. Histor. post. Ran. mont. tertium. An Ranunculus quartus Matth. Lobelio? Is in Ic. p.696. effigiem habet nomine Alpinæ Pentaphyllęæ Caryophyllatæ, quæ Ranunculo, de quo hîc agimus, optimè conuenit,

H.L. not. H.Lugd. p.1743. Aconitum candidum ἀκαυλον Dalechampii, idem est cum nostro Ranunculo & longè diuersum à Ran. Dodonæi albo, contrà quàm Compilator voluerit, qui floribus sex foliola appinxit: nos plurimùm septem obseruauimus. Porro cùm Dalechampius Aconitum hoc suum candidum, Geranium album esse suspicaretur, Herbarii quibus naturæ & facultatis huius plantæ indagandæ negotium commiserat, venenatam esse, & ex Aconitorum genere asseruerunt.

C. Bauh. phyt. Ran.43. siue montanus hirsutus purpurascente flore. *Pin.* Ran. mont. hirs. purp. flore.

Locus & tempus. Geneuę in monte Thuiri mense Iulio floret & Iunio. Crescit copiosè in monte Iuræ opacis iugis, semina maturans Augusto.

Ranunculus minimus Alpinus, albus & luteus.





Descript. Omnium quos vidi Ranunculorū minimi sunt mihi in Rhæticis montibus collecti. Prior *radicem* obliquè agit pro plātulę ratione magnam, fibris donatam crebris, longis, perparum coliculo cedentibus, qui duarum aut trium vnciarum altitudine est, vno alteróue foliolo donatus: reliqua enim tria secta, vel profundè ùsdūtaxat circumquaque Geranii columbini modo serrata, rotunda ferè, crassa: flos summo cauli insidet albus, aut luteus, à Ranunculorum aliorum flore non differens.

Cæterùm, cùm Clusius Ranunculos minimos albos ad amussim describat, ac varietatē vnā, à nobis non obseruatam, tradat, lubuit præter nostram figuram, amborum effigiem inspiciendam, & contemplandam proponere.

Prior imago siccas nostras plantas Ranunculi minimi ob oculos ponit: Posterior Ran. mini-

mi montani effigie Clusianas præ se fert.

Jegerkraut h.e. Venatorum herbam, appellari scribit Simlerus: item, Herbam causticam, & flore albo Ranunculum montanum. Montanos verò Austriacarum Alpium opiliones & venatores fieberkraut vocare, & ad pellendas febres [vnde nomen] foliis eius contusis & carpo admotis vti.

Synon. Gesn.hort.Ran.mont.minimus. Lob. Obs.p. 381. Ran. minimus albus, nonnunquam satione in luteum mutatus. Fabricio apud Gesn.hort. in epist.Ran.paruus fl.albo. C.Bauh.phyt. Ran.16. siue minimus foliis crenatis: Item, Ran.17. siue montanus minimus laciniatis foliis. *Eidem in Pin.* Ran.mont.2.siue humilis rotundifolius flore minore, Ran. mont. primi species prima: Item, Ran. mont.3. siue alp. humilis rotundifolius fl. maiore, Ran. mont. minimus Ges. hort. Ran. mont.primi species altera Clusii.Ran.montanus Dod. ed. Belg. flore interdum duplici foliorum serie constante.

Locus & tempus. In Rhætiæ monte Albula floret Iulio. Abundanter prouenire conspiciebat Clusius in summis Schneberg & vicinarum Alpium iugis, confragoso solo,& pænè in ipsis petrarum fissuris.Iunioque interdum isthic florebat, aliquando seriùs: vt videlicet nix maturiùs aut seriùs soluitur: in hortos autem translati, maturè admodum, & ante alios Ranunculos, Aprili sc. flores proferunt.

Ranunculus Thalietri folio.



Descriptio. Caulem habet pedali altitudine assurgentem, gracilem, ex viridi rubescentem, in quo quaterna aut quina *folia*, maioris Thalietri flore albo foliis, colore & formâ valde similia, sed minora, & teneriora, amaro sapore: *flosculi* in singulis alarum sinubus singulares, candidi, qui que foliolis constantes, suis petiolis innitentes: quibus decidentibus succedunt bina aut terna *cornicula*, *semen* rotundum, subruffum, Aconiti hiemalis vulgò appellati semini ferè par, continentia: ex eadem radice, præter caulem, prodeunt bina aut terna *folia* suprà descriptis similia, singularibus, dodrantal busque pediculis, eiusdē cum caule coloris innixa; radix impensè amara, multis albis fibris donata est, ex quatum capite alia exit nodosa *radicula*, subinde ad singula internodia nouas fibras agens, atque hac ratione se propagans, ideoque perennis.

Synonyma. E tribus Ranunculi præcociùs florentis generibus est hic Clusio in post. Hist.alter.ideoque Ran.præcocem secundum Thalietri folio cognominat. In Pann. ad quam potissimùm classem Ranunculum Thalietri folio referret diu secum deliberauit, sc. Ranunculíne an Thalietri vulgò existimati generibus adscribere debebat: etenim aliquot notas cum vtrisque conuenientes habere credidit. H. *Lugd.* p. 821. Aquilegiæ minoris Dalechampii titulo pinxit, teste Camer. hort. *C.Bauh.* phyt. vocat Ranunculum 3. siue album folio Thalietri: *Pin.* Ran. nemoros.3. siue Thalictri folio.

Locus. Abundè nascebatur in saltu Leytenberg, Manderstorf vicino, vltra Leytam flumen, quinto ab vrbe Vienna Austriaca milliari, vbi primùm illum obseruabat author, deinde quibusdam aliis vmbrosis siluis Viennensi agro. Inueniebat etiam apud Zollonock Ill. Herois Balth. de Batthyan in Vngaria oppidum, inter vepres. Tempus. Florebat Aprili, semen interdum Maio, plerumque Iunio, ad maturitatem perueniebat.

Ranunculus Creticus albo flore, maiore quàm Papaueris rhœadis.



Descr. Foliis est Ranũculi pratensis vel hortensis repentis, diuisis specie trifoliâ, rariùs quinquefoliâ, per margines crenatis, per terram sparsis: *caule* rotundo, pedali, qui duos vel tres *flores* sustinet magnos, ex sex, vel septem foliolis compositos, albos, Papaueris erratici florem magnitudine superantes, quibus succedit capitulum seminibus aliorum Ranunculorum more confarctum.

Synon. Ranunculum 38.siue Creticum album accepit C. Bauh. [vt in phyt. ait] Patauio à Laurent.Rosenavv pharmacopœo germano, cui in horto creuit, nomine Ranunculi ex Candia rari.

Ranunculus montanus purpureus calyce villoso, Fœlic. Plateri.



Descriptio. Plantulæ huius facies diligensque consideratio facilè diligentibus differentiam sui à reliquis Ranunculi speciebus ostendet. Dodrantalis est plantula. *Folia* velut in digitos dissecta, partim à coliculorum exortu longis pediculis hærentia, partim ex ipsis pediculis

lis pendentia. In summo *flos* insidet singularis, Ranunculi, sed, vt sicca ostendit, purpureus, villosissimo & veluti bysseo, eique concolori lanugine obtecto, calyce præditus.

Locus. Cl. Fel. Platerus in Alpibus Valesiæ lectum in suo Herbario sicco asseruat, à quo mutuatam descripsimus ac pingi curauimus.

Ranunculus racemosâ radice.

CVbitali *caule* est, nonnihil hirsuto, quem comitantur à radice longissimis pediculis hærentia *folia*, orbiculata ferè, alia magis, alia minùs, profundè dissecta, segmentis modò latiusculis, modò tenuioribus, subhirsuta: *flos* luteus Ranunculorum vulgarium similis, *radix* Chelidonij minoris æmula, è plurimis bulbillis, quos fibræ quædam intercursant, racematim congestis compositæ.

D. Bauh. phyt. vocat Ranunculum 26. siue racemosâ radice. Agerius siccam dedit pro Ranunculo Chelidoniæ radice.

Ranunculus Illyricus radicibus bulbosis, foliis longis.



Descript. RAnunculus Illyricus *radice* donatus est ex plurimis bulbulis, ceu Pini nucleis, albis, racematim quasi cōgestis, quibus se mirum in modum propagando multiplicat: *folia* germinatione prima ex pediculis longis rubentibus paruula, glabra, viridia, tam Plantagineis primigenijs similia, vt internosci vix possint, neruis per folij longitudinem decurrentibus: adolescentiâ dissecari incipiunt in longissimas portiones ternas quaternasue, varia dein diuisurâ adhuc amplius incisa, simulque molli & incanâ lanugine vnà cum pediculis pubescere: *caulis* cubitalis & sesquicubitalis, in ramos aliquot brachiatus, totus candidus & pilosus, flores gerit maiusculos aureo fulgore micantes, è quinque folijs compositos, interdum gemellos, inodoros. Quibus succedunt *capitula* aspera, Fragariæ instar, oblongiuscula, *semen* continentia.

Cæsalp. vocauit Ranunculi peregrinam speciem alteram flore grandi, folijs candidis. Tabern. Icon. Ranunc. Illyricum: Hist. Ran. 16. Illyricum: Item, Ran. secundum Diosc. Gelotophyllin Plinij libr. 24. capit. 17. σέλινον ἄγριον Authorum Epigramm: σαρδῷον σέλινον Græcorum, σαρδώνιον πόαν aliorum, & γελωτοφύλλον. Herbam sceleratam Apulei: Herbariorum verò Ran. Sardonium, Sardoniam herbam, Sardoam herbam, Apium, silueſtre & rusticum, German. Windischer hanenfüß. German. Ran. Illyricum, Anglicè, Crow foote of Illyria. Dodon. Externorum Ranunculorum 1. quem Dioscoridis Ranunculum secundum esse vult: & Ran. Illyricum.

Lobel. in Obseru. p. 383. Icon. Plant. p. 672. & H. Lugd. pag. 1032. picturam Dodonæi Ran. Illyrici habent. Clus. in Hispan. vocat Ranunculum Pannonicum: Histor. post. Ranun. grumosâ radice quartum.

C. Bauh. phyt. Ran. 27 siue folijs oblongis incisis lanuginosis: Pin. Ran. grumosâ vel etiam Asphodeli radice 1. siue lanuginos. angustifolius maior; Item, Ran. grumosâ radice 2. siue lanuginos. angustifol. minor, Ran. Illyricus Eyst. Synon. C. Bauh.

Montbelgardi in horto Ill. E. C. suis bulbulis plurimùm se multiplicat: folia Æstate pereunt. Gener verò Cherlerus spontaneum obseruauit prope Romam, florentem Maio. Locus & Tempus.

Ranunculus Tripolitanus flore phœniceo, vel Asiaticus grumosâ radice. 1.



HVnc fusè describit Clusius :, cui dicitur i Pannon. pag. 374. Ran. Byzantinus 2. siue simplex flore rubro, p. 376. Ran. Tripolitanus phœniceo flore: H. st. post. Ran. Asiaticus grumosâ radice primus. Gerar. Ran. Tripolitanus, Anglic. Crowfoote Tripolie. Cas. Bauhin. phyt. Ran. 25. siue flore simplici rubro: Pin. Ran. grumosâ radice 5. siue fl. phœniceo minimo simplici. Descr.

Locus & tempus. Peregrè inuectus & Constantinopoli allatus Tarabolos catamer lalé nomine insignitus, quod Tripolitanum plenum florem significat: floret sub finem Maij, aut initio Iunij.

Ranunculus Asiaticus polyclonos, siue grumosa radice secundus.



Descript. SVspicamur eum Ranúculo hoc Clusiano eundem esse, aut certè valde similem Ranunculum Illyricum Imperati, cui Hist. nat. p. 755. *folia* adscribit profundè incisa, & in ambitu serrata, crassiuscula, & nonnihil pilosa, coloris pallidi & viridis, saporis ingrati & mordicantis: *flores* albos, interdū color. minij: *semina* alata

& foliosa, insipida: *radices* tuberosas, propter quas multis dicitur Ranun. tuberosus, p. 768. Ran. Tripolitanus radice tuberosâ, fl. puniceo.

C.Bauh.Pin.Ran. grumosâ radice 6. siue ramosus. Ran. Asiat. grum. rad. fl. phœniceo ruberrimo, Eyst.

Ranunculus peregrinus grumosâ radice 1. 2. & 3. floribus albis.

RAnunculi hęc noua genera, Ioanni Bridoul, Insulis Flandriæ vrbis Medico, semine ex Italia accepto, nata, Iacob. Plateau vnà cum icone Clusio communicabat, qui fusè describit.

C.Bauh.Pin. dicitur Ran. grum. rad. 8. siue flore albo: *Item*, Ran. grum. rad. 9. siue fl. albo, leuiter crenato: Et, Ran. grumosâ rad. 10. siue fl. niueo.

Ranunculus Constantinopolitanus flore sanguineo pleno.



Locus

TRiplicem hunc facit pingit & describit Clusius qui Cõstantinopolitani quidem siue Byzantini cognomen illi dedit, quòd quibusdã hortis Byzantio vicinis & in eius vrbis conspectu, vltra tamen Bosphorum sitis, intellexisset inueniri, quã fortè ratione Asiaticum vocare præstaret.

Primus autem Ranunculis externis à Dodonæo descriptis accedit, sextusque constituitur, ac pro primi generis purpurei floris Ranunculo apud Dioscoridem admittitur, & verisimile est non perpetuò & vbique multipliciter farcto flore, sed & simplici non rarò nasci. Is etiam inscribitur à Lob. in Obs. p. 383. & Ic. Plant. p. 672. Ran. sanguineus multiplex: & sic itidem à Germ. qui The Double rod Crowfoote Anglicè vocat. A Tabern. Icon. Ran. Turcicus siue sanguineus: Hist. Ran. 15. Ran. sub prima Dioscoridis Ranunculi specie meritò reponendus, Ran. Chalcedonicus, Constantinopolitanischer hanenfüß. A C.Bauh. phyt. Ran. 24. siue fl. multiplici rubro: *Ab eodem* in Pin. Ran. grumosâ, vel etiam Asphodeli radice 1. siue flore sanguineo. (Ran. Turcicus.)

Prior reliquorum duorum Ranunculorum Clusianorum Asiaticorum fl. pleno, cuius iconem damus, est Ran. Asphodeli radice 2. siue flore subphœniceo rubente, & Ran. pl. flore ruberrimo, Eyst. *Posterior*, cuius etiam hic posita figura, dicitur Ran. Asphodeli radice 3. siue prolifer miniatus, Ran. Asiat. grum. rad. fl. pleno sanguineo prolifero, Eyst.

Ranunculus grumosâ radice, flore niueo.

Locus

RAnunculi grumosâ radice plantam semine è Creta accepto natam, ad Clusium mittebat anno à Christo nato 1601. Iac. Plateau, quę in-



sequente anno florem proferebat, Ranunculo peregrino formâ non valde dissimilem, Flores autem explicabat Ranunculus hic Creticus grumosâ radice flore pleno, mense Maio cũ Asiatico phœniceum florem gerente, quibus succedebat simile capitulũ, non dissimili paleaceo & aceroso semine obsitum, quod inutile esse arbitrabatur idem Clusius. (Ran Cret. grum. rad. fl. pleno.)

Ranunculus Pyrenæus folijs sublongis non laciniatis albo flore.

PRorsus nouum censet Clusius hoc Ranunculi genus, quod anno Christi 1605. primò illi conspectum, cultum scilicet, fuisque floribus onustum sub Martij initium in hortis Ioannis ab Hogelande & Christiani Porreti, quorum vterque à Ioachimo Venerio plantas acceperat præcedente Autumno è Pyrenæis montibus erutas. (Tempus. Locus)

Casp.Bauh.pin. Ranunculus folio longo 4. siue montan. foliis Plantaginis. Ait C.Bauh. esse Ran. Pyrenæum albo flore Clusij in Hisp. app. 2. cùm tamen Clus. vnicam tantùm appendicem ibi annexerit, nec in ea huius meminerit. Idem suspicatur esse Ranunculum phœniceum Myconi H. Lugd. p. 1036. sed labitur: Est Ran. angustifol. bulbosus.

Ranunculus longifolius, alijs Flammula.



Descript.

CAule est dodrantali, glabro, fistuloso, geniculis nodoso, nunc solitario, nunc in ramos diuiso, reptante: *folia* priora ex longis pediculis vnciam semis lata, oblonga alia, alia subrotunda, superiora per caules ex articulis oriuntur, bina, interdum serrata quæ minùs angusta, longitudine circiter palmari, sapore acri: *flores* Ran. vulgaris pratensis, contractiores, aureo fulgore nitent: *radix* ex fibris albicantibus conflata est: *caules* etiam serpunt, & quidem rursus, vt in Ranunculis quibusdam, radicantur.

Dodon.gall.Flammulam, quasi flammam, aut Herbam ignis à superante & ardenti caliditate, nominauit: gall. *Flamule aquatique*: Belg. Egelcoolen: ferunt enim hanc ouillo generi esse perniciosam, ouesque hâc pastas herbâ, inflammationibus iecinoris, internorumque viscerum erosionibus ac exulcerationibus corripi: quod malum Egel vulgò appellant: vnde herbæ nomen. Qualem autem nomenclaturam apud veteres adepta sit, fatetur se ignorare, si non sit herba illa, quam Octauius Horatianus Cleoma appellat, quæ in locis quoque humidis crescit, & temperamento, admodum calida est. In Hist. verò purg. & lat. in fol. Octauii Horatiani Cleoma esse hîc negat: quòd sc. Flamulæ Sinapios forma, qualis in Cleomate requiritur, haud respondeat. Suspicatur etiam non tamen affirmat, Plinio lib.21.cap.13. herbam illam esse, quæ ab exitio iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, Ægolethron appellata sit.

Synon. Lob. in Obs. p.382. Ic. Plāt. p.670. priorem figuram Dodonæi Flammeum Ranunculum aquat. angustifolium, Taraconis effigie, inscribit, & Flammulam vulgi: Posteriorem Ran. aquatilem angustifolium serratum.

Tabern. Icon. Ranunculus lanceatus minor Spehr kraut/ langer wasser hanenfuß: *Item*, Ran. lanc. serratus, geferffter langer wasser hanenfuß: *Hist*. Ran. 18. lanc. minor. βατράχιον πλατύφυλλον Cordi, Ran. latifolius, aliorum Flammula palustris minor: Ran. longifolius: *Item*, Ran. 19. lànceat. serratus, Flamm. aquat. serrata, Ran. longifol. serratus.

Gesn. apud Cordū Ranunculi duodecima species Cordi, læuibus & serratis foliis: Eidem hort. Ranunculi alterum genus, Dodonæo oues occidens, *Ego* Ranunculum Cordi duodecimum refero ad Ranunculum longo folio maximum, Linguam Plinii, Thalium imitatus.

Cæsalp. Ranunculus alter folio nulla ex parte scisso, Coronopi, Ran. insectus.

Gerar. Ran. flammeus minor: Et, Ran. flamm. serratus

Schvv. Ran. flamm. minor siue lanceolat. minor, Lingua Plinii Lugd. Egelkraut: Item, Ran. flamm. angustifol. serratus, lingua maior Lugdunensis. *Lingua Plinii* est Ran. longo folio maximus: lingua maior, est Virgæ aureæ, siue Solidagini angustifoliæ affinis. Quare Scvv. dupliciter labitur.

C. Bauh. C. Bauh. phyt. Ran. 32. siue palustris angustifolius non serratus: *Et Ran*. 33. siue palustris serratus. *Suspicor* eiusdem plantæ foliis ludentis esse synonyma. In eadem enim planta vtrunque foliorum genus obseruaui, quæ perbellè nostra pictura ostendit. *In Pinace* [vbi nobis videtur differentes plantas confundere] Ranun. folio longo 2. siue longifol. palustris minor. Ran. 1. Anguillaræ: 12. Cordi, aquat. ἀργυλωσσόφυλλος maior Thalii, Enneaphyllon Plinii lib.27. cap.9. Item, Ran. folio longo 3. siue palustris serratus.

Locus & Tempus Tres huius habet icones H. Lugd. pag. sc. 1035. 1041. & 1038.

Geneuæ circa S. Geruasium floret mense Maio & Iunio, eâ quidem formâ, quâ à nobis pingitur, & circa *Bossay* in paludibus. Lugduni & Tiguri copiosè prouenit: Basileæ quoque vliginosis locis obseruatur.

Vires & Usus. Facultate cæteris Ranunculis similis est, acris similiter, exulcerans, & vesicas faciens. Edendo pecora enecat, & ideò arcent sedulò pecus opiliones, ne eo verato inflammentur præcordia, indidemque moriantur, vt videre est in balantum extis, quæ huius pabulo ambusta fuerant, teste Lobelio in Adu.

Ranunculus longo folio maximus, Lingua Plinii.



Descript. IN vliginoso Solo & palustribus exit Ranunculus Lingua Plinii Dalechampio putatus, *caule* bicubitali & altiore, crasso, læui, in ramos subinde diducto, per quem, veluti & per ramos, alternatim *folia* producuntur, pedali circiter longitudine, vix vnciam lata, crassiuscula, glabra, mucronata, saporis acris & amari Dalechampio: *flores* extremis inhærent ramulis, magni, Ranunculorum aliorum formâ: quinque foliis luteis constantes, quorum medium obsident numerosi apices concolores: eis superueniunt, authore Tabern. capita erinacea, paruæ nucis Iuglandis magnitudine, cum acutis aculeis, saporis calidi & vrentis: *radix* compluribus fibris defixa nititur.

Facilè adducor, vt credam, Cordum Hist. per Ranunculi duodecimam speciem, platyphyllon non impropriè dictam, foliis inferiùs Lauri similibus, gracilioribus tamen, Linguam Dalechampii intelligere, vt asserit Thalius, quamuis figura à Gesnero addita, sit Ranunculi folio longo.

Cæsalp. Ran. folio nulla ex parte scisso, Ran. insectus. Tabern. Icon. Ran lanceolatus maior, groß lang wasser hanenfuß: Histor. Ranunc. 17. lanceolat. maior, Ranuncul. flammeus maior [etiam Ger. & Schvv.] & Flammula palustris maior. Casp. B. uhin phyt. Ran. 31 siue palustris maior, foliis primis aliquando subrotundis, ad Chelidoniæ minoris aut Cochleariæ formam accedentibus. Synon.

Hunc à fratre habui, qui eum collegerat in paludibus circa Michelfelden. Nascitur copiosè circa Walckenridam monasterium ad piscinas inter arundines. Prouenit etiam inter vrbem imperialem Wormatiam, & Electoralem Oppenheym/ paludosis locis & fossis Rheni antiqui. Locus

Lingulacæ circa fontes nascentis radix combusta teritur, ac adipi suis nigræ admiscetur. Sed id excipitur, vt eius sit suis quæ nunquam peperit. Sic in Sole illita, plurimùm alopeciæ confert. Vires

Ranunculus gramineus pleno flore.

EXhibemus præsenti capite figuram Ranunculi folio Graminis Dodonæi in fol. lat. sed descriptionem eius, quæ herbæ non conuenit, repudiamus. Est enim Ranunculi pumili graminеis foliis, de quo paulò infra dicemus. Sinon.

Synon. 

Lob.in Icō. Plantar.p.671. Ran. gramineus multiplex. Tabern. Ran. 24. Ran. gràm.2. multiplex, aut multiflorus, aut Coronarius, gefült groß hänlein / gefülter groß hanenfüß. C.Bauh. phyt. Ran. 29. siue gramineus flore multiplici: *Eidem* in Pin Ran.folio longo 6. siue montanus folio gramineo multiplex.

Locus. Colitur in Belgicis hortis.

Ranunculus angustifolius bulbosus.



Descript. HErbæ cubitali vt plurimùm *radix* subest rotunda, bulbacea, exigua, candida, pluribus inuolucris Croco similibus contecta, ex qua aliæ radiculæ albæ, crassæ aliquantulùm, veluti capillamenta dependent. *Folia* ex radice prodeunt, longa, striata, à lōgo pedunculo dependentia, læuia, fractu contumacia, neruata, & in acutum desinentia, longitudine palmi vnius: latitudine verò transuersi vnius digiti, Palmæ folium in modo substantiæ & contumacia fracturæ imitantia. Caulem habet cubitalem ferè semper, tenacem, solidum, rotundum, in quo folia minora sunt. In summo caulis *flores* existunt ex quinque foliolis constructi, in medio muscosi, formâ, figuraque similes Ranunculis. *Semen* habet candidum, magnitudine Milii. In radicibus sapor cum multa humiditate acris est, sed in foliis maior, vt vix Ranunculis cedat. Et ita in Hist. Lugd. delineatur.

Planta veteribus indicta, inter Ranunculi tamen genera Dalechampio videtur collocanda ex sapore, formâ florum, & radicum.

Synon. C.Bauh.phyt.vocatur Ran.30.siue montanus longifolius: Pin.Ran.folio longo 7. siue gramineo folio bulbosus, Ran. leptomacrophyll. bulbosus, vel Ran.bulbos. gram.montanus, Columnæ. Hist. Lugd.p.1036. Ran.phœniceus Mysoni.

Locus. Rara inuentu, frequentissima in montibus D. Mariæ à Monteferrato, & circumuicinis partibus ad montium radices, iuxta arbusta & querceta. Floret Aprili & Maio. Tempus.

Ad eadem præstare creditur ad quæ Ranunculus, minoris tamen esse efficaciæ. Vires.

Ranunculus pumilis gramineis foliis.

FIbræ, quibus radicatur, vncias duas plùs minùs longæ sunt, satis crassæ, & fibrillis capillaribus donatæ, quæ in *radicem* minimi ferè digiti crassitudine coëunt, filamentis supra terram comosam, quod haud absurdè fortassis perennitatis fidem faciat: *folia* è radice statim pullulant, in mea quidem sicca planta, septena, duas vncias longa, aut paulùm admodum excedentia, angustiæ gramineæ, vnumque vncia breuius medio cauli adnatum, alioqui nudo & enodi, gracili, palmo altiori: cuius fastigio *flos* insidet vnicus, iustæ magnitudinis, qualis est Linguæ Dalechāpii, vel vulgaribus Ranunculis, maior multò quàm Ranunculi Flammulæ dicti, è quinque foliis compositus, quæ totidem minoribus, vt in Ranunculis fieri solet, suffulciuntur: succedit Lob.teste *semen* racemosum Ran.pratensis. Descriptio



Lob. in adu.dicitur Ranunculus pumilus gramineis foliis, & geniculatus. Sed cur geniculatum ait, cùm nihil tale figurâ exprimat aut descriptione tradat? Quare in Obs.p.383.& Ic.Plant. p.671.vocem geniculati meritò omisit.

Tabern. Ic.Ran. gramineus: Histor. Ran.22. gram. primus. Ger.Ran. gramineus Lobelii: Schvv.Ran. palustris gram.minimus, & [sed perperam] Hydropiper lanceolatum H.Lugd. Schvv. nom.

C.Bauh.phyt.Ranun.28.siue gram. minimus: *Pin.* Ran-fol. longo 5.siue montanus folio gramineo, & Hydropiper lanceolatum Lugd. *Hos nos* aliò referimus.

Parum obuius, duntaxat Narbonensis Galliæ pratensibus, pone publicum diuersorium montis Lupi, & in arduis Mindeni Ruthenorum pratis & pascuis. In Prouincia & circa Monspelium quoque reperitur. Si plantetur pingui & humido loco, valdè excrescit, & pulcher visu est. Locus.

Ranunculus Autumnalis, folio lato, rotundo, serrato.

A Clusio describente pro Ranunculi grumosa radice primi specie secunda pingitur. Sed mirum Clusium in Hist. post.istius descriptioni & alteram iconem, Ranunculi sc. grumosâ radice primi, apponere, ei non respondentem, nec vllam rationem reddere.

Dodon.(qui figuram Clusii, Ranunculi Lusitanici titulo assumpsit) inter exteros tertio loco reponit, & Hiemalem Ranunculum cogno-

mi-

minauit; tertiumque apud Dioscoridem esse asseruit, eiusque exemplaria pleraque δύσομον minùs bene habere, pro ἴνοσμον annotauit.

Lobel. in Obs. p. 384. figuram Ranunculi Lusitanici autumnalis Clusii exhibet, eique in Hist. Belg. aliam non parùm differentem, de qua seq. capite, supponit, non tamen monet cur priorem sustulerit, & aliam substituerit. nec plura in Hist. Belg. de Ran. Lusitanico Clusii, quàm in Obseru. In Icon. Plant. p. 673. Ranunculi Clusii imaginem omisit, & Lusitanici titulo, Ranunculum Belgicæ Hist. h. e. bullatum, reposuit.



Tabern. Ran. 1. Lusitanicus Portugalischer hanenfüß: Histor. Ran. 20. Lusit. siue autumnalis. Ger. Ran. autumnalis Clusii, winter Crowfoote. C. Bauh. Ran. 36. siue foliis rotundis bullatis: *Pin.* Ran. grum. rad. 12. siue latifol. bullatus Asphodeli radice, flore paruo.

Locus & tempus. Frequens est circa Olysipponem inter Oliueta, & plærisque Bœticæ locis, vbi florentem primùm Nouembri, dein & Ianuario collegit Clusius, & amicis in Belgium misit, apud quos Octobri & Nouembri flores protulit, & totâ Hieme folia retinuit in Maium vsque mensem: aliis nouis, paullò ante quàm florere incipiat, repullulantibus. Mechliniæ ipsâ bruma floret Lobelio in hortis.

Sunt in Lusitania qui Montan nominant [qua tamen appellatione ferulacea quædam planta apud eos etiam insignitur,] & ad prouocanda menstrua ex lacte propinant, referente Clusio.

Ranunculus Lusitanicus bullatus.



Synonyma Tempus. HOc genus Rannunculi delatum est ex Lusitania operâ Clusii, & primùm à Lobelio [ex cuius descriptione patet esse genus præcedentis, aut ei admodũ affine] in suo Herbario exhibitũ, Belgico sc. p. 819. itemque Icon. Plant. pag. 673. Ranunculi Lusitanici Clusii inscriptione. Antè diximus nos admirari sub dicto Clusii titulo Lobelium diuersas ponere icones nullâ indicata mutationis causâ. Tabern. Icon. Ran. Lus. 2. Clusii: Hist. Ran. 21. Lus. secundus. Ger. Ran. Lus. 2. Clusii. Clus. in Hist. post ponit iconem Ranunculi grumosâ radice primi titulo, quam non habuit in Hispanicis, nec demonstrat cur id faciat: in descriptione verò nulla vtitur distinctione quamuis icones sint valdè diuersæ.

C.Bauh phyt. Ran. 36. siue foliis rotundis bullatis. Inter hunc & præcedentem Ranunculum non bene distinguit: Paullò meliùs in Pin vocat Ranunculum grum. rad. 12. siue latifolium Asphodelli radice, fl. magno. C. B. notat.

QVÆ HIC SEQVVNTVR SVBNECTENDA sunt libri xxx. cap. 137.

Auricula ursi siue Primula Veris Alpina, flore rubente.



Descrip. QVæ flore rubente Auricula vrsi, *caulem* profert palmarem & maiorem, nudum, teretem, in viridi albicantem, in cuius fastig o calathiscus foliaceus exalbidus ferè & quasi farinâ conspersus, è quo prodeunt *flores* multi, vmbellatim digesti, pediculis semuncialibus & vncialibus, calathisco concoloribus, odorati, suaue rubentes, fundo intus luteo, in sex lacinias cordatas diuisi: *folia* à radice multa, oblonga, subrotunda, in ambitu serrata, crassa, magis suprà quàm infrà virentia, vtrinque farinaceo albo puluere conspersa, sapore amaro & nonnihil acri: *radix* crassa, fibrosa, alba.

Figuram damus plantæ in horto cultæ, quæ vbi adultior, variat foliis & flore, non quòd diuersa sit, folia enim longiora euadunt, & flores excrescunt. Ab hac non diuersam existimarim olim collectam in Rhætia, flore rubro, nisi quòd omnia minora floresque pauciores. Lobelius in Icon. Plant. p. 570. inscribit Auriculam vrsi flore purpureo. Gesn. hort. Arthriticæ Alpinæ, siue Auriculæ vrsi species minor florib purpureis, altiùs in alpibus nascens. De Lunar. Lunariæ arthriticæ species flore rubro, foliis minoribus, & modicè crenatis, in silua Grindelia ditionis Bernensis. de coll. stirp. Arthritica Alpina rubra, Arthr. petræa montana rubra. Aret. in descr. montis Stockhornii, flüblümen. flore purpurascente, sanguinis modo: itemque atro colore Clus. Pann. p. 346. & Hist. post. Auricula vrsi 2. vel, rubro flore, Rotte Schlüsselblümen: Florem atrum in simili planta Clusius nunquam conspexit.

C.Bauh. phyt. Sanicula Alpina 2. siue purpurea, Auricula vrsi flore purpureo Lobelii. Item, Sanicula Alpina 3. siue rubra, Auricula vrsi 2. Clusii. Is *animaduertens* errorem commissum, in Pinace has duas non ampliùs separat, sed

vnam esse rectiùs pronunciat. Sanicula Alp. foliis serratis 2. siue Alp.purpurea,inquit,est Britannica Anguil. Auricula vrsi Cast.flore purpureo Lobelii, Auricula vrsi suaue rubens Ger. Auric.vrsi 2.Clusii, Primula Alp. latifolia, Tab. & Sanicula Alp.rubra eiusdem.

Locus. Hanc frustra per Austriacorum Styriacorumque montium altissima iuga quæsiuit Clusius: primùm autem conspexit in horto Aicholtzii, Medici & Professoris Viennensis. Ego in Rhæticis montibus inter Clauennam & Burmium collegi. Montbelgardi in horto Ill. E.C. floret Aprili

Auricula vrsi flore rubro,maculis exalbidis , foliis subhirsutis.

Descript. Folia habet quàm præcedens minora, teneriora,minùs crassa,subhirsuta, per ambitum vndique serrata,inter quæ nascitur *cauliculus* superiori similis,*flores* in vmbella pares ferens, & rubros, exalbidis tamen maculis aspersos, cuius radix similiter fibrosa,nouasque è lateribus propagines fundens, authore Clusio,qui Auriculam vrsi tertiam facit,& germ. Rote Schlüsselblumen vocari alicubi ait.



Figura est Tabernæmontani qui quinque proponit solo colore differentes.

Casp. Bauh. phyt. Sanicula alp.4. siue flore rubro albis maculis asperso. Pin.Sanic. alp.fl. variegato.

Locus. In Tyrolensibus iugis, præsertim in Kitzspil inueniri intellexit Clusius.

Auricula vrsi carnei coloris foliis minimè serratis.

Clusius hanc Auriculam vrsi quartam vocat. Stein Röslin autem h.e.petræa Rosula, ob venustatem & roseum colorem, tum quòd in scopulis nascatur, à montanis pastoribus nuncupatur.

Casp.Bauh. phyt. Sanicula alp.5. siue folio non serrato: In Pin. Sanic. foliis non serratis 1. siue alp. rubescens, fol.non serrato : Auricula vrsi 7.Taberæ. rubescens Gerardi.

Locus. Inuenitur in Snéberg, reliquisque vicinis iugis & Stiriæ Alpibus frequentissima. Rhizotomæ mulierculæ singulis annis in forum Viennése venalem inferunt.

Auricula vrsi orbiculata serrata coloris rubicundi.



Locus. Tyrolensi [Auriculæ vrsi flore rubro , maculis exalbidis, foliis subhirsutis,] non valdè absimilem hanc, in horto Ill. Principis Cattorum Wihelmi Cassellis florentem cóspiciebat Clusius anno 1599.

Ei autem Auricula vrsi quinta dicitur. C. Bauhin. pin. Sanicula alp. foliis serratis 3. siue alp. foliis rotundis: quam etiã minoribus foliis reperiri ait.

Auricula vrsi alba.

Descript. Minor est rubrâ.Vnicam auté plantam conspiciebat Clusius,in horto Sprengeri anno 1591. Maio mense, quaterna, aut quina ferentem folia,crassiuscula,dilutè virentia,nullis crenis in ambitu donata, inter quæ prodire fertur caulis è viridi candicans,tres vncias aut ampliùs longus, summo fastigio ferens quinos aut plures flores, flauæ formâ æquales,sed candidos: radix superioribus respondens, aliquot fibris,vt illæ, donata erat.

Est Clusio Auricula vrsi sexta : C.Bauh.pin. Sanicula foliis non serratis 2.siue alp. alba foliis non crenatis. Huic similis reperitur flore pallido, quæ Auricula vrsi pallido flore, Clus.cur. post.

Auricula vrsi angustifolia colore rubente.



Hanc etiam fusè describit Clusius: Icon autem est Tabernæmontani, Auriculæ scilicet vrsi octauæ , quæ Clusii descriptioni respondet excepto quod suæ nullum Tabernamontanus assignat colorem.

C.Bauh. phyt. Sanicula alp. 6.siue angustifolia flore dilutè rubente. Pin.

Pin. Sanic.alp. foliis serratis 5. siue alp.angustifolia, Auric.vrsi 5. Clus. pann. 7. in Hist.at 8. in cur. Auricula vrsi fl. purpureo, Ger. Eyst. Huic similis, breuioribus tamen foliis, cuius Clus.in cur.post.meminit.

Tempus. Crescit hæc, inquit Clus. in quibusdam Alpibus Carinthiæ & Styriæ superioris. Floret sub finem Iulii, h.e.niuibus in summis illis iugis liquescentibus. Rara hæc, quia ex procul dissitis montibus delata,in vnius Aicholtzii horto paucos annos perdurauit,omnem cultum ita respuēs vt nunquam ad frugem peruenire,imò ne florem quidem deinceps proferre voluerit.

Auricula vrsi minima flore carneo & niueo.



Locus. IN summo Sneberg iugo primus istam obseruabat Clusius anno 1574. neque vllo alio vicino iugo postea ipsi sese obtulit. In Tauro tamen & Iudenberg. etiam inuenitur, & cum illa rarum aliud genus per omnia simile, sed cuius folia magis pallescunt, flores lactei sunt candoris.

Similem Auriculam nobis communicauit Agerius, cuius figuram exhibemus, earum quas hactenus vidimus Auricularum minimam, non penitùs vnciam altam, foliolis à radice semuncialibus, per extremum latis & fimbriatis, carnosis, pecioli inter hæc surgunt semunciales, quorum vnicuique insidet flos vnus satis magnus Auriculæ vrsi, purpureus, vel ruber, quantùm ex sicca planta iudicare licet: radix crassiuscula, duplò reliquâ plantâ longior,longis fibris appensis donata.

Synon. Clus.Pann. Auricula vrsi 6.siue minima,flore carneo & niueo: Hist.post.Auric.vrsi 8. minima: 10. cur.post. Lobel.Obs.p.308.Ic.Plant.p.571.Sanicula alp.minima Tabern. Ic.& Hist. Auricula vrsi minima,siue 9.flore niueo, interdum singulari,interdum gemino,inodoro,klein weiß Beer Sanickel: Item, Ic.& Hist.Sanicula alpina minima, flore rubro, klein berg Sanickel: similis Saniculæ alpinæ,nisi quod radice, foliis & floribus paullò maior. *Tabern.habet* figuram Clusii, quam etiam nos in tabella superiori loco pingimus. Secunda Tabern. figura non videtur differre à priore iam dicta: sed fortè ex illa facta, vt videatur aliquid noui habere. Nos ex planta sicca flore purpureo & rubro,in inferiore tabellæ parte, iconem eâ magnitudine,quâ eruimus, expressimus.

C.Bauh.phyt.Sanicula 8.siue alp.minima.*Pin.* Sanicula alp.fol.serratis 7. siue alp. minima carnea, Arthritica cærulæis flosculis, Gesner. hort. Sanic.alp.minima Lobelii,Hist.Lugd. Auricula minima Gerardi.Item, Sanic.alp.minima niuea, Auricula vrsi minima flore niueo Clus. Tab. & Gerardi: An Auricula vrsi flore albo Eyst?

Auricula vrsi Myconi: pilosa,cærulea.



Auriculæ Vrsi Myconi. DIuersam à dictis plantam Auriculam vrsi vocauit Myconus à foliorum figura pilis multis obsitorum, eamque pinxit & delineauit his ferè verbis.

Descriptio. *Radices* multas emittit ferè capillaceas, fuscas, petris inhærentes,gustu adstringentes, circa quas *folia* per humum repunt,Borragini quadantenus similia,in ambitu nonnihil laciniata, aspera, rugosa, crassa, neruosa,pilosa, maximè prope radices: ex iis enim ad foliorum exortum magna pilorum congeries tomento cuidam & veluti iubæ adsimilis enascitur. Eadem folia tam supernè quàm infernè villosa sunt, atque etiam in ambitu pili vbique rufescunt. Ex foliorum medio duo aut tres *cauliculi* emergunt, rotundi, dodrantales, hirsuti,solidi,succosi,purpurascentes, cum dulcedine adstringentes, in quorum fastigiis *flores* sunt cærulei, ex quinque foliolis compositi,& in horum medio stamina lutea, veluti ex vasculo, grani Hordei figurâ, sed maiora, in imo floris posito,exeuntia.

H.Lugd.p.837. Auricula vrsi Myconi: Auricula vrsi ex Pyrenæis, Clus.Exot. app.alt.auct. Eidem cur.post. Auricula vrsi nona. C.Bauhin, phyt. Sanic.alp.foliis serratis 9. siue alp. foliis Borraginis,villosa.

Locus. Nascitur in vmbrosis, montosisque locis,nonnunquam etiam humidis. In Pyrenæis præcipuè reperitur.

Aqua ex hac planta per organum vitreum destillata ad frangendum calculum in vesica,siue in renibus valdè efficax est. Id quod Myconus se experimento confirmasse asserit. Eadem aquâ Hispani aduersus tussim vtuntur: quam ob causam plantam hanc *Yerua Tussera* nuncupant: alii à foliorum copia, *Pedula.*

Chaimæiasme Alpina.

GEniculatim serpendo incedit tenuibus atris aut ex atro rubentibus *radiculis*, ocellum, per terram spargens foliorum semuncialium,latitudinis culmi,mucrone leuiter obtuso, hirsutorum: è quorum vmbilico *cauliculus* exit duarum triúmue vnciarum: nudus,enodis,hirsutus, cuius cacumen ornat vmbella *florum*, pro plantulæ modulo,magnorum,albicantium per ætatem rubescentium, odoratissimorum,ad Saniculæ Alpinæ *flores* accedentium, quorum vbi pediculi cauli cōmittuntur, foliola subsunt viridia,hirsuta, infimis humi stratis multò minora. Eadem nonnunquam ex interuallis foliorum habet ocellos plures verticillatos,in *radice* veluti catena

pendulos, quorum Folia singularia imbricato incubitu connectuntur, candicantia [cùm aliàs vt plurimùm vireant] villosa, minora (florum quoque calyculi multò hirsutiores.

Hæc est Sedum Alpinum Clusio 4. in Pann. minus siue 10. in Hist. post. cuius icō plantæ nostræ apprimè respondet, & hinc nostram ex illa desumpsimus. Iasmes enim mōtanæ H. Lugdunensis p. 1204. figura non placet. Huc enim eam referimus, ac etiam Sedum 16. siue alp. hirsutum lacteo flore, C. Bauhini in phytopinace: Sedum alp. 3. P. n.

Locus & Tempus. Chamæ-Iasmen alpinam inueni in Rhætia florentem Iunio, veniendo Burmio Tigurum, duplici specie traditâ. Gesnerus ad meam plantam propriâ manu hæc adscripsit: Flosculus in montium iugis, dum recens est, odoratissimus, Iasmini instar, vnde Chamæ-Iasmen alpinam voco, Arthriticis alpinis cognatam: flos candidus ætate rubescit.

SANICVLA ALPINA MINIMA PILOSA, Caspar. Bauhini.

Cap. CXXIX.

Synon. SAnicula alp. minima pilosa, siue montana 2. in Prod. Sanicula foliis non serratis 3. in Pin.

Descriptio plantula est duarum circiter vnciarum, radiculam habens exiguam, ramulos vnciales, per terram sparsos: *foliola* breuia, angusta, incana, nonnihil pilosa, plura stellæ in modum disposita: *flosculos* oblongos, luteos, pro ratione plantæ magnos, qui singuli pedicellis minutissimis, è fimbriato obtusiore calyce prodeuntes, insident.

Locus. Hanc author in summitate Ventosi montis & Pyrenæis reperiri prodit.

VERBASCVM VETERIBVS, ET BLATTARIA.

Cap. CXXX.

VErbascum summas differentias duas habet authore Diosc. Alterū enim albū est, alterū nigrum. Et ex albo, alterum fœmina, alterū mas.

Fœmina. Fœminæ igitur folia sunt Brassicæ, at pilosiora multò, latioraque & candida [λευκότερα, Orib.] *Caulis* cubitalis, aut amplior, albus, subhirsutus: *flores* candidi, aut quadantenus ex luteo pallescentes (ἄνθη ὑπόχλωρα Orib.) *Semen* nigrum: *radix* longa, gustu acerba, crassitudine digiti. Nascitur in campestribus.

Mas. Quod verò mas appellatur albis est, oblongis, angustioribusque *foliis*, ac tenuiori quoque *caule*. Nigrum autem albo prorsus esset simile, nisi latioribus, nigrioribusque constaret foliis. Est & Verbascum syluestre, virgas gerens altas, & arboris specie lignosas [δενδρώδεις Sar. ξυλώδεις Ald.] folia Saluiæ similia. Habet autem, vti Marrubium, verticillato circa virgas ambitu florem luteum auro similem [χρυσοειδῆ..] *Sunt* porrò & Phlomides duæ, hirsutæ, humiles (πειφυεῖς τῇ γῇ: vet. προσφυεῖς) rotundisque præditæ foliis. Phlomides duæ hirsutæ. Tertia præter has est, quæ Lychnitis vocatur, ab aliis Thryallis, foliis ternis quaternisue, aut etiam pluribus [vet. numero foliorum caret] crassis, pinguibus & hirsutis: ea ad lucernarum ellychnia apta est.

Vires. *Porrò* duum generum primo loco recensitorum radix adstringit: proindeque alui profluuio laborantibus ludicri tali magnitudine, vtiliter ex vino propinatur. Decoctum ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tussi auxiliatur: ác dentium quoque dolores collutione mitigat. Verbascum autem cui flos aureus capillos tingit, & quocunque loco reponatur, blattas in se contrahit. Cocta in aqua folia œdematis & oculorum inflammationibus imponuntur, itemque syderatis vlceribus, ex melle aut vino. Cum aceto quoque vulneribus medentur, & à scorpione ictis opitulantur. At verò siluestris (totus hic locus, inquit Goup. non est in veteri, sed hæc omnia agnoscuntur ab interpretibus:) folia igni ambustis illinuntur. Fœminæ verò folia ferunt caricis interposita, eas incorruptas & à putredine immunes tueri. *Hæc ille*, quibus plura Verbasci genera tradit, id scil. distinguendo in album & nigrum, iterumque album subdiuidendo in marem & fœminam: denique subiiciendo Phlomides duas hirsutas, & tertiam Lychnitidem.

Verbascū Græci Phlomon vocāt, inquit Plin. Genera habet prima duo, Albū, in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus nō nisi in syluis inuenitur. Sunt folia Brassicę, latiora, pilosa. Caulis erectus, cubitali amplior: semen nigrum, inutile: radix vna crassitudine digiti. Nascuntur in campestribus. Syluestri folia Elelisphac, alta, ramis lignosis. Sūt & Phlomides duæ, hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia Lychnitis vocatur: &c. Paulò pòst: Distingui genera hæc penè superuacuum est, quum sint omnia eiusdem effectûs. Eam tamen quam Dioscorides, blattas ad se colligere dixit, Plinius non Verbascum esse, sed Verbasco similem herbam tradit. Est, inquit, similis Verbasco herba, quæ sæpè fallit pro ea capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ Blattariam vocant.

Differentiæ 4. Galen. Diosc. in tradendis Verbasci quatuor differentiis sequitur & ipse Galen. 8. simpl. hisce verbis: Verbascum, i.e. Phlomon aliqui per p literā scribūt, Plomō dicētes. Et est quædā foliis albis, quędā nigris. Et ex alba Phlomo mas est, cuius folia angustiora sunt: fœmina cuius maiora. Et ad has alia est Phlomos siluestris appellata. Præfert hæc auri speciem, & melinum in floribus colorem. Est & alia præter has, quam priuatim Phlomidē & Thryallidem vocant. Primarum radix in gustu acerba est, fluidisque affectionib9 auxiliatur. Quidam ipsam etiam colluunt ad dentium dolores. Folia tamen discutiendi vim habent. Ita & aliarum folia, & maximè eius quæ auri colorem in floribus præfert, qui etiam capillos flauos faciunt. Omnium enim folia siccantem & moderatè extergentem vim habent.

Φλόμος à φλέγω, vro, quasi φλόγος, flamma, quia hac herbâ pro ellychniis vtuntur, vt pleniùs postea annotabimus.

Phlomis, Phlomidis & Phlomitis, Verbasci & Verbasculorum æquiuocationes sunt hæ. Aequiuoca. Phlomos de Verbasco vulgari flore luteo, magno, folio maximo. Verbascum vulgare reperitur interdum

terdum flore maiori, planè niueo. Verbascum maximum meridionalium odoratum duplex luteum & album. Verbascum crispum & sinuatum, quod Diosc. videtur. Verbascum angustifolium ramosum flore aureo, folio crassiore. Verbascum puluerulentum flore luteo paruo. Verbascum flore albo paruo. Verbascum nigrum fl. paruo luteo, apicib. purpureis. Blattaria fl. luteo. Blatt. pilosa Cretica. Verbasc. lychn. Syriacum. Verbasc. Monsp. fl. luteo hiante. Verbasc. silu. saluifolium. Verb. silu. saluifol. exoticum. Æthiopis. Iacobæa. Lychnis. Primulæ Veris.

Verbascum vulgare flore luteo magno, folio maximo.



Descriptio. VErbascum vulgare ad tres cubitos & altiùs excrescit, ex *radice* alba, lignosa, satis crassa *caulem* proferens itidem crassum, multis alis subinde brachiatum, lanuginosum: *folia* Enulæ, lata, longa, mollia, incana lanugine pubent tota, nullo aut breui pediculo, alia per terrâ sparsa, alia cauli adnata, quæ pro ætate non parum variant, quædam rugosiora: alia magis polita: caules modò singulares, modò plures, modò brachiati: Hinc tanta figurarum diuersitas. *Flores* in longo thyrso, plures simul iuncti, Rosulæ magnitudine, lutei, quinquepartiti, odore obscuro non ingrato: in medio apices quinque, duo glabri lutei, reliqui albidi, lanuginosi: *semen* in capitulis rotundis succedit, minutum, papauerino suppar.

Synon. Verbascum 1. Matth. Cordo in Diosc. H. Lugd. p. 1298. & Cæsalpino. Verbascum mas Anguill. Lob. in Aduers. Tabern. & Castori. Verbasc. mas & Candela regia Lob in Obs. p. 303. Verbascum aut Phlomos vulgaris mas Dioscoridis Ic. Plant. p. 561. Verbasc. candidum mas, Lon. & Lacunæ. Verb. album mas, Thalio. Verb. latius Dod. Verbasc. latifolium mas, Eyst. Tapsus barbatus, Gerardo. Casp. Bauh. phyt. Verbasc. 6. siue mas latifol. flore luteo: Eid. Pin. Verbasc. 1. siue mas latifol. luteum.

φλόμος Græcis, & πλόμος Galeno, ἀπὸ τῆς φλογὸς à flamma, quòd eius foliis & caulibus in laternis pro ellychniis vterentur. A caule thyrsum siue funalem exprimente, vulgò *Torches* vocatur apud Lobelium, & Græcis φλόμοι à flamma, quam alunt funales, aut Phlomi folia & caules in lucernis. *Candelariam* quoque recentiores nominarunt, quòd caulib., adipe, seuo vel pingui aliquo illitis, nonnulli pro candelis siue funalibus vtantur. Officinæ *Tapsum* aut potiùs Taxum, quia toxiacis aduersetur: *barbatum* à densa lanugine. Qui obseruarunt, inquit Lobelius, mustelas conflixisse cum serpente, penéque enectas & victas, pastas isto Tapso, & factas denuò alacres, duellum instaurasse, *Taxum* vocarunt. Sunt denique qui *Candelam regis*, *Lanariamque* vocent. Barbaris dicitur Cauda lupina, Aspalathum, Pomplilogos, Abedonei, Busuri, Flominos. Maplio. Auidon, Auion, & vt quibusdam placet, Auicennæ lib. 2. cap. 2. Busuri appellatur.

Tragus verò Verbascum hoc maius, siue primum, vt vocat, masculum leucophyllon & Verbascum arborescens esse existimat, tametsi verba Dioscoridis aliam præ se ferre sententiam videantur.

Nomenclaturæ itaque, quas nunc recensuimus satis apertæ ac planæ sunt, quare à prolixiore illarum explicatione supersedebimus, paucis nonnulla indicaturi. *Differunt* itaque φλόμος & Phlemos, quæ est Viperinæ apud Apuleium cap. 5. appellatio. Aliud etiam est item Taxus, venenosa illa arbor, cuius Virgilius in Æclogis meminit. Aliud deinde Taxus barbatus (sic enim quidam scribunt, licèt alii Tapsum dicant) quod est Verbasci nomen. Quod autem quidam Verbascum Lanariam herbam appellant [quanquam & apud Dioscoridem peculiaris sit herba, quæ hoc nomine insignita est] id sine causa non factum est, cùm folia eius pilosa sint, ac veluti Saluia omnem attrahant puluerem, vnde & Blattaria dici posset, quemadmodum de Verbena Plinius scriptum reliquit.

Verbasci apud Germanos hæc sunt nomina, Wulkraut / Himelbrandt / Brenkraut / Bergenkraut / Kunigskertz / Unholdenkertz; apud Belgas, wollcruyt / & Torsecruyt: Gallos *Bouillon blanc masle*, & alicubi *Bon homme*: Italos *Tasso barbasso & Verbasco*: Hisp. *Gornolobo*: Angl. Mulleyne Themale.

Verbascum latioris folii frequentissimum iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, scrobes, aliisque locis haud cultis, à Iulio mense in Autumnum vsque cum flore reperitur: sed altero tamen, à quo enatum est, anno: semen interea perficitur. Et hæc quæ de loco & tempore de hoc Verbasco dicuntur, aliis subsequentibus Verbasci speciebus quoque debentur. Anno 1595. mense Augusto & Septembri colui Verbascum vulgare flore magno planè niueo in horto Ill. E. C. Montb. Locus & Tempus.

Recentiores mollium lanuginosorum Verbasci foliorum decocto, cum dolore prominentes hæmorrhoides vtiliter fouent, nam & dolorem sopiunt, & ipsas hæmorrhoides resiccando resoluunt. Flores lutei capillos tingere posse putantur: Eosdem cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet resoluti fuerint, ad hæmorrhoidum dolores Posteriores commendant. Sunt qui & gestatam radicem comitialibus prodesse rentur, præsertim eius, quæ nondum flores fecit, quæque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Lunâ verò Arietis, peragrante: quod tamen superstitione & vanitate non caret. Verbasci decoctum tollit oculorum ardorem, si eo abluantur. Aqua stillatitia in eos iniecta, lachrymantes exsiccat. Saxonum rustica plebs vtitur aridis Verbasci caulibus in Naphtham iniectis ad nuptiales faces. Vires & vsus.

Verbascum maximum meridionalium, odoratum, duplex, luteum & album.

EXcellit maximus odoratus meridionalium Thapsus barbatus vt magnitudine foliorum

Descriptio

sic etiam odore suaui ; omnibus Verbascis: varietas tametsi tantùm videtur descripti communis Phlomi: florib. quippe luteis & interdum albis exit senis foliolis: quæ arantur rubris lineolis odore suauissimo, *folio* longiore, latiore: *radice* crassa, nec aliubi dissimilis tota planta. Hæc in Adu. Lobelius, qui in Icon. Plant p. 560. vocat maximum odoratum meridionaliũ Tapsum barbatum fœminam flore albo: Item p.561. Verbascum maximũ album flore subpallido.



Synon.



Locus.

In Belgicis & Gallicis Northmannis hortis alitur. Pedimontani verò agri, Narbonæ, Angliæ, & Italiæ, occurrit passim in campestribus.

Verbascum crispum & sinuatum.



Descript.

HVic Verbasco infima *folia* sesquipalmum circiter lõga, Papaueris corniculati modo sinuata, candicãtia, superiora verò breuiora, in acutiorẽ mucronem desinentia, ferè hederacea: puluere aspersa vtrinque, magis tamen infernè, videntur, nullo pediculo, alis *caulem*, cui sunt continua, amplexantia: *flores* parui, lutei, Blattariæ floribus non absimiles, caduci, in quinque segmenta laciniati, staminibus totidem villosis purpurascentibus, medium occupantibus apicibus croceis. *Non placent* pili longiores, qui huic Verbasco appingi solent.

Matth. in post. comm. Verbascum aliud foliis Papaueris corniculati. H. Lugd. p.1302. Verbascum laciniatum Matthioli. Dod. Verbascum silu. tertium. Camer. apud Matth. germ. Verb. folio Papaueris cornuti. Tabern. Verbascum silu. saluifolium fruticosum, lignosum: Ic. Plant. Verb. sylu. saluiflorum laciniatum. C. Bauh. pin. Verbascum 4. (2. phyt. siue nigrum folio Papaueris corniculati.

Locus & Tempus

Nusquam hanc speciem obseruauimus nisi Monspelii, vbi Autumno passim floret. Gener tamen Cherlerus plærumque secus vias in Italia obseruari retulit.

Verbascum angustifolium ramosum flore aureo, folio crassiore.



Locus.

PVlchrum hoc Verbascum communicauit Agerius, collectum, vt ait, in Austria,

Descript.

foliis dodrantalibus, vncias duas & semis latis, spissis, albis, veluti lanugine puluerulentâ obductis: *caulibus* quantùm ex portionibus datis iudicare possum, ramosis, vt in Verbasco flore albo minore: *floribus* aureis, minoribus quàm in vulgari.

An Verbascum Lychnite Matthioli? An Verbascum angustius Dodonæi?

C. Bauhinus, vt alibi apparet, Verbascum Lychnite Matthioli ad aliam plantam refert: item & Verbascum angustius Dodonæi.

Inquirendum quale Verbascum intelligat Franc. Indiæ de Gutta, & an sit nostrum angustifolium hîc descriptum, vel aliquod aliud. Sunt quidam (inquit lib.2. cap.3.) qui summis laudibus Verbascum, folia angustiora habens extollunt, dicentes, id si tritum & loco affecto fuerit impositum, intra paucas horas ita dolorem tollere, vt facultatem ambulandi restituat. Experimentum neque difficile, neque periculosum est, ac propterea securè tentandum.

Verbascum pulverulentum flore luteo paruo.

Descriptio

TOtum densissimo vndiquaque *puluisculo* candicante, inferiùs tamen copiosiore quàm superiùs, obductum est, sed qui facilè deradatur, *foliis* florum calycibus caulibusque relictis viridantibus: surgit vero *caule* sesquicubitali, ac etiam maiore, recto, striato, duro, fractuque contumaci, medullam albam continente, per quem *folia* palmaria & sesquipalmaria, latitudine ferè palmari, rugosa, acuminata, obiter in ambitu serrata, grauis si fricentur odoris, sapore herbaceo cum

cum tantillo amarore: superior caulis pars innumeras edit propagines, foliis paruis vestitas, numerosis *floribus* onustas, pediculo breui nixis, colore antequam explicẽtur, partim luteo partim cãdido, propter puluisculum, sub quo latet, qui expansi, Verbasci vulgaris floribus respondent, sed quadruplò minores, lutei; quinquepartiti, duobus foliolis superioribus minoribus, reliquis tribus maioribus, in quorum medio apices quoque luteoli, odore nullo insigni: radix longa, crassiuscula, interiùs albicat, exteriùs tantillùm rubet, sapore amaro.



Matthiolus passim in comm. pro suâ consuetudine picturam exhibet Verbasci secundi titulo, sine vlla tamen descriptione, nec annotatione loci, vbi obseruarit. Ea mihi videtur non malè quadrare Verbasco huic puluerulento.

C.Bauh.phyt. Verbascum 8.(2. in Pin.) siue mas angustioribus foliis, floribus pallidis; Verbascum 2.Matth. Lac.Cast. & Hist. Lugd.p.1299. Verbascum siluestre maius Loniceri. An Lonic. Verbascum secundum?

Locus & Tempus. Montbelgardi inuenitur florens Iunio & Iulio intra mœnia, à porta *Grauier* ad portam prope Castellum.

Verbascum flore albo paruo.

Descriptio. Haud aliis oriundum natalibus, nec facie multùm diuersa ex Verbascis luteis cognoscendum: *radix* compar & *caulis* aliàs concauus, lanuginosus: Verùm *folia* infernè tantùm incanâ illâ lanugine pubescunt, supernè verò, si tenella illa & exigua floribus apposita excipias, glabra ex atro virescũt, acuminata: *flores* verò parui, in aliis digesti, Verbasci puluerulenti modo, colore albo, foliorum numero ludẽtes, quippe quos in eodem ramulo, imò ex eodem puncto ortos, constare modò senis, modò quinis foliolis, cernere contingat: stamina hirsuta buxei sunt coloris, apicibus miniatis.



Lob. Adu. Verbascum fœmina albidis floribus, senis foliolis diuisis, alioqui mari folio consimili & pari. Obs.p.303. Verbascum fœmina, floribus albis, & caule summo alis multifido, nũ Blattaria Pliniana? Hoc enim mirè capiuntur, & in eo victitant blattæ. Floribus luteis duntaxat ab hoc diuersum visitur. Icon. Plant. p.562. Phlomos mas alter, Verbascum fœmina Lychnite Matthioli: Item, p.563. Blattaria flore albo, perperam Verbascum fœmina vulgò. An *Lobelius* perceperit quid scriberet de Verbasco; valde dubito.

Nec figura autem; nec descriptio Verbasci candidi fœminæ Fuchsii placent; licèt eam iam sculptam ponamus. Sed nec figuram, nec delineationem Verbasci albi fœminæ Loniceri approbo.

Trag. vocat Verbascum tertiũ siluestre, radice & caule secundo generi [i.e. nigro] haud dissimile: foliis candicantibus, modicaque lanugine hærentibus: floribus planè candidis, odore gratis. C. Bauh. pin. Verbascum 5.(7.in phyt.) siue Lychnite flore albo paruo; Verbasc. lychnite Matth. Lac. Tabern. & Gerardi: Verbasc. candidum fœmina, albo flore Dod. gall Lugd. pag. 1300. & Anguillaræ. Verbascum fœmina Lob. in Adu. Obs p.303. & H. Lugd. p.131. Verbascum 4. Cæs. & Eyst. Phlomos mas alter Lob. Icon. p. 562. Phlomos lychnitis Matthioli, Hist. Lugd. p. 1303. Verbasci tertii altera species Castoris. Item, Pin. & phyt. Blattaria 22. siue alba, Blatt. fl. albo Lob. Ic. p 563. Camer. Eyst. Hoc variare dixit flore paruo, eoque albo, vel viridi, vel viridi purpurascente, & magno flore, quare hanc vocauit Blattariam alteram.

Tempus. Quotannis se propagat semel satum ex semine deciduo: primo anno caulem non fert, sed folia per terram sparsa: caule producto perit.

Verbascum nigrum flore paruo apicibus purpureis.



Descript. Radix Verbasci vulgaris, vt & *caulis*, non minùs altus, brachiatus; striatus, purpurascens, minùs hirsutus: *folia* minora; rariora, alternatim posita, pediculis rubẽtibus duas aut tres vncias longis appenduntur, fœtida, at virentia, minùs villosa, leuiter crenata, *flores* situ & crebritate pares, sed minores, saturatiore Croco tincti, Blattariæ vulgaris, purpurantibus staminibus, quinis, villosis: *semen* vt in vulgari.

Trago Verbascum alterum, nigrum. Dodon. Verbascum tertium, nigrum: Is describit, sed pulchram notam in floribus omisit. Pingitur satis commodè à Fuchsio pro Verbasco quarto, cognominaturque siluestre, & Blattaria quorundam: non describitur. Lonicerus etiam vocat

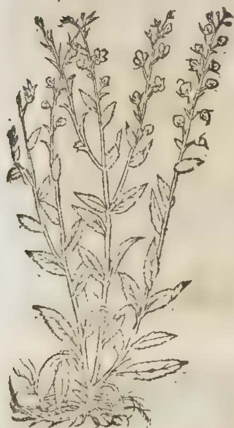
Verbascum silvestre, & duas eiusdem herbæ figuras ponit, nec in descriptione vllum descrimen statuit, præter magnitudinem: facit quartum & quintum. Matthiolus Verbasci tertii in commentariis nullam facit mentionem, ponens tantùm figuram.

C Bauh. Pin. Verbascum 7. [5. phyt.] siue nigrum flore ex luteo purpurascente: Verb. nigrum Tragi, Dod. Lob. Ic. Tabern. & Gerardi: Verb. 3. Matth. Lac. H. Lugd. p. 1299. & Castoris. Verb. siluestre Fuchsii, Gesn. hort. & Turneri: Verbasc. silu. minus Loniceri: Verb. nigrum saluifol. purpureo flore Lob. Obs. Verb. nigrum latifolium, Thalii: Blattaria Plinii, seu Verbasc. nigrum Eyst. Flore variat: alterius ex citrino purpurascit: alterius ex flauo candidus est: albi flore prorsus candido reperitur.

Locus & Tempus. Pratis Brabanticis, sabulosisque & herbidis, atque in Francia & Anglia, Iulio & Iunio sponte prouenit. Basileæ & Montbelgardi frequens est.

BLATTARIA LVTEA.

Descrip:



Firmum tollit *caulem* & rectum altitudine interdum humanâ, læuem, crassitudine pollicari, densissimo ramorum stipatu fruticantem: in quibus alternatim positi *flores* Verbasci ex pediculis hirsutis, vnciâ longioribus, flaui, sed saturatiùs, sic vt nonnihil rutilantis ruboris sit affusum, vnguibus intrinsecus lanugine villosâ purpurascentibus, staminibus similiter lanuginosis, apices miniatos sustinentibus, nonnihil odoratis: succedunt *semina* nigra in vasculis Digitalis, ex vertice stilum proferentibus: cæterùm vniuscuiusque *floris* pediculo appositum est folium acuminatum, vnciam circiter longum, aut maius: reliqua autem folia quibus multis scatet, Verbasci sunt, angustiora, atro-virentia, & superiùs splendentia, nullâ lanugine donata, in ambitu laciniata, odore ingrato. *Radix* Napi figura, alba, sapore nescio quid aromatici resipiente.

Blattariam Eur. Cordus Verbasci speciem fecit, foliis tamen non ita hirsutis, sed viridioribus.

Tragus depingit & describit sub Blattariæ titulo, appellatque Klein wullkraut/ h. e. Verbascum exiguum seu Verbasculum. Blattariam Plinii esse concludens.

Fuchsius Blattariam nominat, & Verbascum sic mentiri ait, vt pro eo sæpiùs ab imperitis decerpatur, esseque non paucos herbarios, qui decepti eam inter Verbasci genera connumerent. Sed cur non plantam tantæ cum Verbasco similitudinis inter Verbasca connumerent? Vt, quod sentio, verum fatear, in Blattaria similitudinem quandam video cum Verbascis, sed non tantam quæ fallere possit; quæ occasio, vt dubitem an Blattaria vulgaris sit Plinii. *Illud etiam* considerandum, an nostra Blattaria abiecta blattas contrahat. *Nolim igitur* cum Trago & Fuchsio Blattariam Plinii concludere, licet & Matthiolus cum illis sentire videatur. Credo, inquit, quod non aberrent, qui sibi in animum inducunt, Blattariam Plinii, & Verbascum illud Dioscoridis, cui flores insunt aurei, vnam & eandem esse plantam. In post. comm. eadem repetit, additque Verbasculi, Blattariæ Plinii, Dioscoridem & Galenum non meminisse. *Sed quis* non animaduertit Matthiolum sibi contraria dicere?

Anguillara vult Blattariam tradi à Dioscoride pro specie Verbasci, folia habente similia Papaueri corniculato, qua in re hallucinatur. Nos censemus Dioscoridem Verbascum crispum illis verbis assignasse.

Lonicerus inter Verbasci genera Blattariam depingit & describit. Dodonæo Verbasci nigri species quædam apparet, quam cum posteriori ætate Blattariam appellat: atque eam esse, sed temerè, existimat, quæ à Plinio lib. 22. cap. 9. describitur. Lobelius in Obs. contraria scribit: vulgarem Blattariam in Brabantia perennare dicit: & postea annuam esse plantam. Camerarius apud Matth. germ. Blattariam hanc flore luteo ad Verbascum nigrum referendam ducit. Sed & Gesn. hort. Verbasci nigri speciem fecit. Val. Cordus Verbascum nominat leptophyllum: Cæsalp. Verbascum nonum: Blattariam, vti patet, Trag. Matth. Anguill. Fuchs. Dod. Gesn. hort. Lon. Lob. obs. p. 304. Cast. Tabern. & Gerardus: Blattariam Plinii in Icon. Plant. p. 364. Lob. Eyst. Blattariam flore luteo: C. Bauh. phyt. & pin. Blattariam 1. siue luteam folio longo laciniato. Is duplicem tradit; alteram quatuor cubitorum, tria, quatuor, quinque & plura vascula coniuncta habentem: alteram humiliorem, singula vascula proferentem, foliis multò viridioribus.

Germani plerique Goldtknöpffle nominant; alii tamen, qui ad Rhenum præcipuè habitant, Schabenkraut & Mottenkraut: Brabanti Motten cruyt/ blattarie: Galli *Herbe aux mittes*, *Herbe venimeuse*, & *Blattare*: Hung. Penisz fiu.

In hortis Germaniæ, vt Montbelgardi in horto Ill. E. C. & Argentinæ in Frid. Meieri, obseruaui: se ex semine deciduo propagare, & caule floreque sequenti anno productis, primùm perire. Sed & passim plurib. Italiæ, & Germaniæ vtriusq; locis, iuxta aquarum margines, in lutosis aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit. Floret à Iunio mense in Septembrem vsque: semen interea perficitur.

Blattariæ folliculos, monente Trago, in quibus semina includuntur, inaurare solent puellæ, coronisque suis & sertis inserere. Cùm autem herba, scribit Matthiolus, gustu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quod eadem & aperire & abstergere possit. Dodonæus testatur esse calidam & siccam, id quod ex sapore vt & & amara gustabili qualitate colligit.

Blattaria flore albo.

QVa in re differat à lutea nondum annotaui, præterquam in colore floris, qui albus est, & externè violacei quiddam habens, apicesque inter-

internos capitulis luteis. Argentinæ in horto Frid. Meieri collegi semen, quod Montbelgardi in horto Ill.E.C.terræ credidi, vnde plantam habui.

Blattaria magno flore.



Synon. HAnc Camerarius apud Matthiol. germanicum ad Verbascum nigrum refert, vocatque Blattariam pulchris albis floribus nuper ex Italia illatam. Lob. in Icô. Pl. p.564. Blattariam magno flore. C.Bauh. phyt. Blattaria 5. siue maximo flore: Idem Pin. Blattariam 5. siue maximo flore.

Blattaria flore cæruleo, vel purpureo.

Descriptio. BLattariæ purpureæ *radix* crassa est & longa, succulentaque, cortice obducta rubente, alba medulla intus referta, sapore subdulci: *foliis* per terram expansis ad Conyzã Mathioli maiorem accedit, non tamen ita villosa sunt, sapore subacido cum aliqua acrimonia: *flores* & capitula Blattariæ vulgari similia fert secundo anno.



Synon. Et hanc flore purpureo Blattariam ad Verbascum nigrum refert Camerarius. Blattaria autem flore purpureo dicitur Gesn.hort. Lob. Icon.p.5.H.Lugd. p.1305. Camer.& Gerardo. Blattaria purpurea siue quarta C.Bauh.phyt.& Pinace.

Foliis est nigrioribus, non laciniatis, parumque serratis: flos modò obsoleto colore purpurascit, modò nigræ Violæ colore eleganti nitet. quandoque dilutè rubet. Et hanc vocamus Blattariam flore phœniceo. Flore cæruleo purpureóue floret Iunio & Iulio.

Blattaria flore viridi.

PIngitur hæc à Lobelio in Iconib. Plantar. pag.565.Blattariæ flore viridi titulo.C.Bauh. phyt.hanc sub Blattaria 3.(2. in Pin.)siue alba comprehendit, vocatque Blattariam flore viridi. Hanc Blattariam nusquam mihi videre contigit, nec inuenias quenquam qui eam descripserit.

Blattaria flore viridi purpurascente.



Synon. EXtat hæc blattaria flore ex viridi purpurascente à Lobelio picta in Icon.Plãt.p. 566. C.B.in phyt. sub tertia, quarta in Pin. siue alba meminit Optassemus has blattarias ab autoribus diligentiùs fuisse delineatas.

Blattaria pilosa Cretica, siue Arctus quorundam.



POna in descriptione mont sBaldi huius plantæ iconem proponit pro Arcto Cretico Belli, qui in Epist. ad Clusium sic vocat, licèt, vt ipse ait, legitimus non sit siquidem neque folia rotunda habet, neque cymino simile semen: sed folia serrata, betonicæ, verbasco similia, minora verò, & tota lanugine quadam, vt Æthio-

pidis folia operta, cauliculi inſunt recti, floribus luteis, Verbaſco aut Blattariæ ſimilibus, onuſti, quibus ſuccedunt pilulæ rotundæ, paruæ Blattariæ ſimiles, in quibus ſemina parua continentur: prouenit inter ſaxa & ſuper parietes, nomine verò caret.

C.Bauh. in Pinace vocat Verbaſcum 8. [12.in Phyt.] *foliis* ſubrotundis, flore Blattariæ: *caulibus* cubitalibus, viridibus, rotundis, ſtriatis, leuiter villoſis, nec ramoſis: *foliis* inferioribus oblongis, reliquis omnibus ſubrotundis, paruis, caulem baſi ſua alternatim amplexantibus, infernè incanis, supernè nigricantibus, ad quorum ferè ſingulorum exortum, duo minora adiiciuntur, ex quorum ſinu pediculi, vnus, duo, tres, rariùs quatuor, prodeunt: quibus ſingulis *flos* vnicus, luteus, paruus, ex quinque foliis compoſitus inſidet, cuius medio ſtamina aliquot purpurea, quaſi ex caliculo, vt in Blattaria, emergentia inſident: hinc vaſculum, ſemen minutum rotundum continens ſuccedit.

Verbaſcum lychnites Syriacum incanum, ſummitate Floris Hieroſolymitani.

Deſcriptio



HÆc noua planta ſpecioſa differt à Verbaſco ſylueſtri Monſpelienſi *florum* ortu & modo: ſunt enim Lychnidis ſilueſtris vel Chalcedonicę, coloris flaui: *foliis* item anguſtis, & virgultis quadratis, tomento craſſo incanis, & *radice* lignea, inquit Lobelius, qui in Obſ.p. 302. & Icon. Plant. pag.559. inſcribit Phlomon Lychnitidem alteram Syriacam: H. Lugd. p 1301. Verbaſcum ſilueſtre folio Saluiæ tenuifoliæ Lobelii: C.Bauh.phyt. Verbaſcum 3. ſiue exoticum acuto Saluiæ folio: Idem in Pin. Verbaſcum ſaluifolium tertium.

Synon.

Chryſogonum.

Deſcrip.

DIoſcorides Chryſogono *folia* tribuit ſimilia Quercui, aitque fruticem eſſe denſum: *florem* verò Verbaſco coronario parem: *radicem* Rapo æqualem, intrinſecus vehementer rubram. Hanc cum aceto tritam & impoſitam muris aranei morſibus auxiliari.

Plinius Chryſogonon non habet, nec Galen. & poſteriores medici Græci eius meminerunt: nec Cornarius habet quod de ipſo in mediū afferat, quum ſit etiam officinis & Herbariis hodie ignota. Sunt tamen qui Caryophyllatam officinis dictam, itemque Herbam benedictam appellatam, Chryſogonum eſſe volunt: de quibus iudicent peritiores. De Caryophyllata lib.30.

Videndum apud Caſtorem Durantem, vt & apud Rauvvolfium quid per Chryſogonum intelligant? Pro Chryſogono proponunt alii Blattariam de qua paullò antè: alii verò Tormentillam, de qua lib.17.

Chryſogonum Dioſcoridis quibuſdam.

CHryſogonum Dioſcoridis genuinum eſſe videtur. Altitudinem Leontopetali adſequitur, eſtque huic caule, *floribus*, *radiceque* rotunda [quæ internâ parte rubra eſt] haud abſimiles. *Cauliculi* tamen graciliores in terram repandi & ab origine fili modo tenues, in varios *ramulos* diuiſi: quorum extremis *floſculi* adhærent conſpicui magis, lutei, denſioreque ſtipatu poſiti, quatuor communiter foliolis conſtantes. Deſcriptio



Folia coliculorum dorſo adhærent gemina vtrinque, & ita ſibi inuicem oppoſita, vt crucis figuram poſitu ſuo efficiant, atrouirentia, in extremo latiora, diſſecta ad inſtar foliorum Quercus.

Concludit deſcriptionis author Rauvvolfius itin. part.1. cap.9. item part. 4. Icon. Numer. 119. verum eſſe Dioſcoridis Chryſogonum. [...] H.Lugd.pag.28. Append. inſcribit Chryſogonum Dioſcoridis.

QVÆ HIC SEQVVNTVR SVBNECtenda ſunt CAP. vltimo libri xxxi.

Limonium maius multis, aliis Behen rubrum.



LImonium maius, *radice* craſſâ, rubente, guſtu adſtringente: & in capita quædam diuiſa [...]nititur: *folia* inde oriuntur Lapathi minora, læuiora, politioraque, minùs atra, ſed hilari virore tincta: inter hæc *caulei* ſurgunt, pedales, tenues, ramis multis latè diductis patuli, per quos ordine conſcendunt *flores* denſi, in imam ferè partem vergentes, coloris ex albo cærulei, patui, calyculis rubentibus: *Semen* copioſum oblongum

gum ruffefcens ex cæruleo, vt notat Lobelius.

Limonium Matth. Locus. Prouenit Limoniũ (inquit Matth.) nullis prorſus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Timaui fontibus irrigantur, ac etiam Tergeſtino tractu. Hanc autem plantam Seplaſiæ falsò Behen rubrum appellant, quam ſi quis diligenter expenderit, eam, ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adſtipulari: vnde cogetur fateri hanc verum Limonium eſſe, aut

Synonyma ſaltẽ eiusgenus, &c. *Suſpicor* autẽ non fuiſſe bene notum Limonium, cuius iconem exhibet, quandoquidem nullam addit deſcriptionem: ſed tantùm *fruſtrà* repetit Dioſcoridis verba: Præterea duas icones non parùm differentes proponit pro Limonio, nec tamen diſcrimen oſtendit. Addo, illum omiſsâ bonâ effigie in Hiſt. germ. exhibere ſolam imaginem ſui alterius.

Valerianæ rubræ ſimilem pro Limonio miſſam inſcribit Dod. in fol. lat. atque illam cum Limonij deſcriptione ſatis reſpondere.

Herbidus viror, pratenſéſque & paluſtres natales Limonio (ita etiam in Ic. Plant. p. 295. & Obſ. p. 157. vbi & Behen rubrum Cordi, Italicéque Betola ſaluatica dicitur) nomen dederunt, Lobelio teſte, quaſi tu pratenſem dicas herbam, aut cum Plinio ſilueſtre pratenſe Blitum, huius quippe etiam videtur, aut ſpecies, aut perquam affinis nigræ Betæ, quam eſu etiam ſiſtere aluum Dioſcorides author eſt.

H. Lugd. p. 1024. & Cluſ. hiſt. Limonium Matthioli. Camer. hort. Limoniũ 1. Matthioli: Eid. ad Hiſt. germ. Been album, Limonium, Dermeinzter weiſſer Been. Tabern. Ic. & Hiſt. Limonium 1. Behen rubrum Cordi: Geſner. hort. Been rubrum, Tripolium Dioſcoridis quorundam.

C. Bauh. phyt. Limonium 1. ſiue maius: Eid. pin. Limonium 1. ſiue maritimum maius, Limonium Lac. Cæſ. Caſt. & Gerardi: Been rubrũ, Limonio ſeu Biſtortæ cognata, Geſn. hort: Behen rubrum officinarum, Guilandini.

Locus & tempus. Difficulter è ſemine prouenit. Nonniſi locis herbidis & vdis maritimíſue pratis vidit Lobel. vt Adriaticis & Norbonenſibus littoribus, vbi maxima copia. Vbique in maris littoribus, præſertim autem mediterraneis, frequentem eſſe prodit Cluſius. Obſeruaui ego copiosè prouenientem Monſpelij iuxta lacus ſalſos & mare, florentem menſe Auguſto & Autumno.

Vires. Matthiolus ait eſſe facultatibus Limonij veterum, quas præcedenti capite adſcripſimus.

Limonium Matthiolinum.

Deſcript. MAtthiol. Limonium aliud dicitur perperam Behen rubrum officinarum. Limonium alterum Matthioli H. Lugd. p. 1024 quæ Matthiolum meritò reprehendit [vt & Lobelius] quòd inter hoc & illud non diſtinxerit, nec monuerit vtrum veriùs Dioſcoridis Limonium repræſentet. Limonium alterum Matthioli non nouit etiam frater. Tabern. Icon. & Hiſtor. Limonium 2. Pyrola.

LIMONIVM MINVS.

FAcie conuenit cum Limonio maiore: verùm *caules* humiliores, *floſculi* non ità cærulei, in album magis inclinat, copioſi: *radix* eadem dura, rubra, adſtringens: *folia* per terram ſparſa, ſatis craſſa, interdum tamen exigua, per extremum rotunda.

Lob. in Adu. Limonium paruum Narbonenſe Oleæ-folium (ita etiam in Icon. Plant. p. 295.) foliis tamen Oleæ minoribus aut Myrti paribus, humi radici proximis.



H Lugd. p. 1025. Limoniũ Narbonenſe paruum, vt & Camer. hort. C. Bauh. pin. Limonium 3. ſiue maritimũ (hæc vox in phyt. omiſſa eſt.) min. Oleæ folio. Iac. Rainaudetus miſit nomine Phylli Dalechampij, frater C. Bauh. titulo Been lapidei & Tripolij minoris quorundam. Cęſalpino Limonium alterum exiguum: Gerardo Limonium paruum.

Monſpelij floret Vere cum Limonio maiore. Frater collegit circa littora maris florẽtem Maio. Idem annotat prouenire in monte Ceti, ſed non excedere altitudine ſpithamam. Inter ſalebroſa littora & rupes montis Ceti & alibi, Norbonæ & Gallo-prouinciæ ſaxoſis, oriri frequentem ſcribit Lobelius. Difficulter verò è ſemine prouenire & vix ad florem perduci teſtatur Camerarius.

Limonium maritimum minus foliolis cordatis.

AD *radicem* craſſam, lignoſam, rufeſcentem, parúmque fibroſã, *folia* plurima denſa, carnoſa, læuia, ſubrotunda, per terram inſtar cęſpitis ſparguntur, in quibuſdam plantis obtuſa, nullóque mucrone prædita: in aliis, in ſummo ſinum habentia, & cordis formam referentia: inter quæ *cauliculi* plures, inæquales, trium, quatuor, etiam ſex vnciarum, teretes, nudi, prodeunt, in plurimos breues & recuruos *ramulos* diuiſi, *floſculis* frequentibus paruis, pallidè rubentibus onuſti.

Limonium hoc quintum Caſp. Bauhini in pin. primum in prod. ſiue maritimum minus foliolis cordatis, in littore maritimo, vt circa Maſſiliam & Liuornum, reperitur. An Limonium Oleæfolium aliud fortè?

Limonium maritimum minimum C. Bauh.

TErtia plantula vncias quatuor vix excedit: nam ad *radiculam* oblõgam, rufeſcentem, in ſummo diuiſam, foliola minima, ſubrotũda, craſſa, inſtar Sedi compacta, inter quæ *cauliculi* vnciales, paucos *floſculos* pallidè rubentes vel ſubcæruleos ſuſtinentes, exurgunt.

Hoc in inſula quadam non longè Maſſiliâ prouenit, inquit C. Bauh. qui Limonium 2. in prod. & 6. in pin. facit.

Limonium quibuſdam rarum.

SVrculos producit cubitales, ſubhirſutos, tribus membranis criſpis ſecundùm longum, ſagittarum pennatas alas imitãtibus, donatis, adeò vt

angulosi videantur: *folia* sesquipalmaria, hirsuta, Asplenii diuisurâ, paullò latiora: superiora, quæ per caules, ex eorum diuaricationibus oriuntur, terna ferè, palmum plùs minùs longa, acuminata, Graminis cyperoidis aquatici foliis similia, triquetra, rigida: extremis ramulorum hærent numerosi congesti *flores*, Echii florum modo nonnihil recurui, coloris cyanei, quorum singuli vnico folio constant crispo, paruo, patulo ore cælum spectantes plurimùm, Scabiosæ Hispanicæ florum singularibus flosculis pares, nec ita dissimili figurâ: calyculi vniuscuiusque floris è pluribus contexti segmentis, lanugine asperiuscula horrent: *radice* est auctore Rauvvolffio, oblongâ, extrinsecus fusca, intus rubra.



Synon. Rauvvolff itin. & Icon. n. 314. Limonii pulchra species, H. Lugd. in app. pag. 35. Elegans Limonii genus: C. Bauh. phyt. Limonium 4. siue foliis Asplenii: Eid. apud Matth. Limonium laciniato folio: *Pin.* Limonium 7. siue peregrinum foliis Asplenii: Limon. peregrinum Clus. cur. post. Lim. Syriacum Eyst.

Locus. Cichoriæ globularis titulo ex Creta delatam accepit Imperatus. Ad portum prope *Ioppe* in Iudæa in pratis humidis obseruauit Rauvvolff.

Vires. Folia, eodem referente, siccandi vim habent iisque in acetariis vescuntur incolæ.

QVÆ HIC SEQVVNTVR SVBNECTENDA SVNT CAPITI VLTIMO LIBRI. XXXIII.

Heliotropio similis aliquomodo.



Descr. FRequentes per humum lupinos spargit *coliculos*, palmares & sesquipalmares, ramis multis brachiatos, tenues: foliis vestitos ex viridi cinereis, asperis, semunciâ angustioribus, oblongis, & per extremum rotundis: *flores* luteolos, excipiũt *filiquæ* oblongæ, in stylum desinentes, cinereæ, hirsutæ, duobus loculis totidem *semina* ruffa continentes: *Radix* parua lignosa alba.

Ab Agerio in Austria collectum habuimus.

An hæc est planta illa Heliotropio similis, cuius meminit Plutarchus de fluminum & montium appellatione, quam incolæ ad fluuii Hidaspis portas in tenuissimum puluerẽ conterunt, & succo æstibus se inungunt, vt sine periculo immoderatioris caloris euaporationem ferant.

APPENDIX AD LIBRI XXXIV. CAP. IV.

De Nicotianæ viribus & vsu.

FOlia huius plantæ calefacta & imposita, præsens in *cephalæa* & *hemicrania* sunt remedium si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit: sæpiùs verò sunt repetenda donec morbus tollatur: sunt qui caput oleo florum Mali Aurantii priùs inungant. Idem remedium rigidis ceruicibus, siue *tetano*, vtile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis. *Dolores dentium* à causa frigida non modò finit, dente priùs deterso aliquo linteo eius succo delibuto, & folio in pilulam conuoluto, dentique indito, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet. *Pectoris vitiis*, tussi veteri, asthmati & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia sunt. Serapium è saccharo & foliorum decocto paratum, paucaque quantitate sumptum, putres humores pectoris eiicit. Asthmaticis interdum, eorum fumus ore exceptus auxiliatur: sed necessarias euacuationes præcedere opus est, si mora ferri possit. Sub cineribus calefacta folia, & sordida, non excussis cineribus, calidaque sæpiùs imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alii manibus oleo inunctis confringunt & sic imponunt. *Ventriculi & lienis obstructionibus* atque scirrhis folia paullo aceto intrita, diuque illita & adstricta, vtilia sunt: sed his deinde folia calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calente intinctus, singulis diebus superimponenda. Foliorum defectu, puluis communi vnguento obstructiones aperiente excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta, diu inũgitur. Indicæ mulieres valde commendant in puerorum, & etiam grandiorum *stomachi cruditatibus*: nam ventre inferiore priùs inuncto oleo lucernarum, & foliis sub cineribus calefactis, altero ventriculi regioni, altero tergori, quà vẽtriculũ spectat, impositis, eas cõcoquũt. & aluum emolliunt, si quoties opus erit, renouentur. Latas & teretes *ventris tineas* expellit foliorum succus cum saccharo coctus, & depuratus, paucâ quantitate sumptus: vmbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clystere eluenda. *Nephriticis* & flatulentis doloribus folia sub cineribus, vt antea, calefacta, & quàm calidè fieri potest adposita, magnum adferunt leuamen, idem remedium, quoties opus erit, repetendo. Commodè etiam clysteribus iniicientur: atque etiam fomentationibus & emplastris admiscebuntur.

In *suffocationibus vteri*, folia probè calefacta, & vmbilico, uterique regioni imposita, præsens adferunt remedium: quod si (vt fit interdum) animi deliquium subsequatur, fumus illarum naribus obiiciatur, illicò liberabitur: quod remediũ Indicis mulieribus adeò vulgare est, vt ea de causa Tabaci folia diligenter adseruent & magnificiãt.

Sunt

Sunt verò qui odorata vmbilico priùs admouēt, deinde folium superimponunt. Maximè autem conferunt aut Tacamahaca, aut Oleū de Liquid ambar, aut Balsamum, aut Caranna, aut ex his omnibus emplastrum constans, & in vmbilico assiduè gestatum. *Articulorum* doloribus (modò humores frigidi sint, vel saltem non nimiùm calidi) efficacissimè *folia* calida adhibētur, aut eorū succo calente pannus lineus intinctus: etenim humores resoluunt & digerunt; ideóque etiam tumoribus œdematosis, foliorum succo calido priùs elotis, vtilissimè imponuntur. *Perniones* sanare, si ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calidâ cum sale abluantur experientia docuit. *Venenis* & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas illinunt, resistere paucis ab hinc annis experti sunt nonnulli: nam ante sublimatum vulnerib. inspergere solebāt. Eodem modo venenatis pestiferísque *carbunculis* imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad *ictus* morsúsque virulentorum animalium præsens sunt remedium. *Recentibus vulneribus* imposita, illicò sanguinem sistunt, eáque glutinant: si maiuscula sint, vino priùs eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabūtur: postridie, reliquísque subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victúsque ratio necessaria. Vetera vlcera, gāgrænásque succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet priùs corpore ex Medici consilio & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, factâ: deinde obseruatâ, quæ conuenit, victûs ratione. Porrò non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experiētia docuit: nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues & alia animalia infestant, quæ facilè ob regionis humiditatem extremam putrescunt, & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cùm magno isthîc veneat, plerumque quòd vlceribus inspergebatur, pluris constabat, quàm animal curandum æstimari potuisset. Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsum ad putrida, fœtida, vermibúsque scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque adeò compererunt, succum eius instillatum non modò *vermes* necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorū exulcerationib., ideóque Indi Tabaci puluerem semper circumferūt. Quendam noui narium *vlcere* laborantē è quo sanies manabat, non sine cōtagii suspicione: meo consilio instillauit foliorum Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderūt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum est vlcus: sed quę erosa erant, non restituta. Illius etiā foliis *impetigines*, & *capitis scabies* vtiliter confricantur. Hæc est celebrata illa Indicis Sacerdotib. planta, quâ vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat, Sacerdotes de bellorum euentu, aliísque magni momenti negotiis consulere. Consultis, Sacerdos istius plantæ folia sicca vrebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in exstasin quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus, sicque permanebat aliquandiu. Discussâ eius fumi facultate, ad se redibat, referebatque se negotium cum dæmone contulisse, & responsa, dabat ambigua, vt, vtcunque euentus succederet illis facilè persuaderet, sic se prædixisse: eóque modo barbaros illos homines miserè decipiebat. Cæterùm, vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratiâ, cùm insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi cupit, tum etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis, quæ apparuerint, pronūciaturum. Nam vt impostor est diabolus, herbarúmque facultates nouit, illos huius vires edocuit, quò apparentibus eiusmodi insomniis, miseris hominibus imponat. Sed & oneribus ferendis, aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumum hauriunt; & illicò, quasi mente alienati, corruunt: excitati verò, se refocillatos eo sōno, & vires recuperatas sentiunt. Vsus est etiam Tabaci apud Indos, *famis sitísque* sedandæ gratia, hoc modo. Conchylia quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde atterunt calcis modo, huius & foliorum Tabaci æquas partes sumunt, manduntque, donec ex vtrisque massa quædam fiat, quam in pilulas Piso maiores formant, atque in vmbra siccatas in vsū reponunt. Facturi iter per deserta, vbi neque cibum neque potum, inuenturos se putant, harum pilularum secum delatarum vnam inter labrum inferius & dentes reponētes, eius liquorem assiduè sorbent, quâ absumptâ aliam reponunt; atque item aliam, donec peregrinationē triduanā interdum, aut quatriduanam absoluant: istaque ratione, toto illo tempore neque famē sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quòd sorbētes assiduè pilulas illas, etiā humores pituitosos, è cerebro eliciūt qui deglutiti, & in vētriculum demissi, naturalem eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumūtur, aliorum ciborum defectu: vt in multis animalibus obseruare licet, quæ tota hyeme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia; quia color naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam Æstatis tempore collegerunt. Et hæc sunt quæ de celeberrima hac planta Tabaco eiusque facultatib. narrat Monardes simpl. hist. cap. 14. Mirum esse addens est quàm insignes & variæ Tabaci facultates singulis adhuc diebus deteguntur. Cæterùm cùm calidam & siccam secundo gradu concludat, de sicca, nō de calida intelligēdū ait Camer. Sūt qui folia singulis dieb. manè à ieiunis mandi iubent, vt podagrâ liberentur, quia multam pituitā in os attrahat, eámq. in partes inferiores defluere prohibeat. Herba (vt refert Io. Maria Bonardus) pedibus adalligata facit torpescere serpentes. Quidam referebant se expertos, aduersus herpetes quos Galli *dartres* vocant, & aduersus achores. Vtuntur etiam huius foliis apud Belgas plerique aduersus scabiem, cutisque fœditates, & ad vulnerum curationes. Calidis verò & robustis corporibus tantùmodò adhibenda, sunt qui sentiant. Debilibus siquidem ac senibus non fore tutum horum vsum. Atque hanc, vt videtur, ob causam, à Petun herba mulieres [quod ait Theuetus] in America abstinent, neque vllo vtuntur modo. Matronæ Viennenses, nobiles, præsertim rei herbariæ studiosæ, foliis eius recentibus, aut in vmbra siccatis, & stillatitio eorum liquore vitreis organis extracto, & vnguento ex eius foliis parato, frequenter vtuntur ad vlcera antiqua, putrida, maligna, gangrænas, scabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, cutis, faciéique maculas, felici cum successu, multisque miseris rusticis auxilio sunt. Quin & stillatitium liquorem asthmaticis conducere, experientiâ comprobatum

esse scribit Car. Stephanus. Adquoslibet morbos è frigido ortos, doloresve abigendos, Panacis olim decantatissimæ more, succus hodie melle excipitur, vel cum stillatitia & saccharo syrupus conficitur, qui cochlearis mensura asthmaticis orthopnœisve medetur.

Petum Indorum [verba sunt Gillenii] hodie non in vsu solùm, sed & abusu est. Et certè non tam quia salubre, quàm quia nouitate aliqua blanditur, fumitur ab omnibus indifferenter & immodestè. Ast indicatum est ex Hippocrate, qui volet rectè mederi, eum oportere humido per siccum, sicco per humidum, calido per frigidum, frigido per calidum opitulari. Hi ingentem committunt errorem, qui omnibus naturis laborantibus, eodem succurrunt remedio. Calidi omnes non sumus, nec frigidi omnes: sic nec omnia calida remedia, nec frigida omnia iuuant. Calida autem herba Nicotiana est, quæ gustu madet & feruet in ore: cuius folia vino calente imbuta, cutem, dropacis instar, exulcerant: cuius fumus & ipsa quoque masticata herba pituitam incidit, funditque: quod certè non fieret, nisi calefaciendi illi foret auctoritas. Hinc quibus prosit, facilè diuinabis: nimirum catarrhosis, & continua destillatione laborantibus. Nunc his quoque, qui ad Solana & Hyoscyamos referunt, satisfaciendum est. Neutrius enim facultates habet: Errant igitur, si ad vires: sin ad externam faciem spectent, danda aliqua indulgentia est: nam Hyoscyamum tota æmulatur planta. Sed nescio, an ideò facienda Hyoscyamus sit. Cur non sui generis herba?

Porrò, siccum Tabaci folium, Palmæ conuoluto folio, aut tubulo inseritur: deinde illo vna à parte accenso, per alteram fumus nidorque vrentis, patente ore naribusque excipitur: dolorum ita lenimenta: famis, sitisque obliuionem: & hilaritatem quãdam initiò, pòst largiore vsu ebrietatem etiam, veluti à meracissimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt humores, ac cerebri superfluos absumi.

Plura qui volet, petat ex Raphaëlis Thorij hymno de Tabaco, & Michaelis Neandri Tabacologia.

APPENDIX AD LIBRI XXXIV. CAP. VII.

Elleborus niger siluestris adulterinus, etiam hieme virens.



Descriptio

Planta est cubitalis odoris virosi, *radice* fibrosa, obliqua, cortice subnigro, nonnihil cum acrimonia leui amaricante, lignosam & duram medullam obducẽte, *caule* tereti, quem inuestit primùm cortex mixto cum virore rubellus, alter pallidè virescens, cui subest *caulis* lignosus, copiosam medullam viridantem complexus: *folia* pediculis palmaribus appensa, densissimo stipatu caulem ambiunt, in tria, quinque, sæpiùs nouem, folia subdiuisa, lõga, striata, atro-virentia, in ambitu serrata, nullis interdum crenis incisa, dura, rigida, neruo per mediam lõgitudinem valde conspicuo decurrente, à quo vtrinque in latera obscuriores venulæ prodeunt: at superiora folia, vt in pauciores portiones sunt diuisa, ita & latiores sunt tum portiones ipsius folij, tum pediculus: ex alis prodeũt ramuli multi dilutè virentes, ob mollitiem floris ponderi imparem deorsum reflexi, paucis foliis pallidulis, paruis, integris, donati, quib. insident *flores* singuli, bini, terni, quaterni, ouales ferè, nec ita vt in Helleboris expansi, ex pediculis semipalmaribus, quadrantalibúsue, ex foliis quinis herbaceis, extremâ orâ, cùm se magis explicant, rubente, striati, compositi: in medio stamina plurima, capitello sulcato, exalbida, extra quæ intra floris calathum quatuor, rariùs tres aut quinque, ceu tubuli concaui, magis virentes, breuioresque quàm staminula oris fimbriatis, leuiter interdum purpurantib.: penitissimum floris medi tullium occupant cornicula, Aquilegiæ vel Hellebori, bina, ternáue, tuberculo innixa, in quibus *semen.*

C.Bauh. phyt. & pin. Helleborus niger 1. siue fœtidus, Enneaphyllon Plinii, quod longa folia nouena habere videtur: Pedicularia fœtida 3. Tragi: Elleb. niger silu. adulterinus Tragi, Fuchs. & Lugd. Lycoctonum 1. Dod. gall. Consiligo, Ruell. Gesn. hort. Lon. & Gerardi: Consiligo silv. Turn. Pulmonaria Vegetii, Gesn. hort. Helleborus niger alter, vel Helleborine maior, Cordo Hist. Veratrum nigrum 3. Dod. Clus. hist. Sesamoides magnum Cordi, Lob. Ic. Plant. p. 680. Helleboraster siue Consiligo Aconito propior in Adv. Helleboraster maximus Obs. p. 387. & Gerardo: flore & semine prægrandi Ic. Plant. p. 679. Helleborastrum magnum Tab. Enneaphyllon Plinii Cæsalpino. Synonyma

Magnitudine variat: hinc Helleborastrum magnum & minus, Tabernæmontano: At Gerardus sub Consiligine Ruellij, & Helleboro maximo proponit. Et hæc C.Bauhinus, qui Ellebori præsentis alteram speciem, quam Clusius Veratrum nigrum 4. peregrinum intitulat, in pin. Helleborum nigrum 3. siue hortensem alterum cognominat.

Lugduni abundat, florétque mense Martio *au bois de la bonne Alemande.* Floret aliàs Ianuario, Februario, Martio & Aprili: semen maturat Iunio. Nascitur in Germaniæ ac Belgii montibus asperis & petrosis: floret circa Ver & ipso Vere.

Hanc herbam internis corporis partibus adhiberi non debere: sed ab illa cauendum, tanquam à pestilentissima herba tradit Tragus. Dod. gall. qui Lycoctonum primum facit, venenatam qualitatem ei quoque tribuit. Vires

APPENDIX AD LIBRVM XXXIV. subnectenda eius

Capiti XIX.

Lathyris siue Cataputia minor.

Descriptio

Λάθυρις, quam & ipsam πτύαλον vocant, & inter Tithymalos reponunt aliqui authore Dioscoride

Dioſcoride, *caulem* producit cubiti altitudine, digiti craſſitudine, vacuum: in cuius ſummo ſunt alæ: *folia* in caule quidem oblonga [ἐπιμήκη] ſunt, ſimilia foliis Amygdalæ, ſed latiora, læuiora [& λεπτότερα vet. cod. Lac.] in ſummis autem ramulis longiora [μακρότερα. Ruell. legendum cenſet μικρότερα minora] velut Ariſtolochiæ aut Hederæ oblongæ [ἐπιμήκους] folia: fructum habet in ſummis ramis triplici loculo diſtinctum, rotundum, velut Capparim: in quo tria ſunt *ſemina* mēbranis diſtincta inter ſe, rotunda, Eruo maiora, quæ decorticata cādida ſunt & guſtu dulcia. *Radix* eſt tenuis [καὶ λευκή, vet. cod. Lac.] inutilis. Totus autem frutex ſucco plenus eſt, velut Tithymalus.



Lathyris [inquit Plin. lib. 27. cap. 11.] folia habet multa, Lactucæ [Lactucariæ malimus legere, i.e. Tithymalo] ſimilia, tenuiora [malimus læuiora] germina multa, in quibus ſemen tuniculis continetur, vt Capparis: quæ quum inaruêre, eximūtur grana Piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Galeni verba infrà citantur.

Synon. C. Bauh. perhibet Lathyrim prout adultior vel iunior eſt, latiora, vel anguſtiora habere folia, hincque apud Tabern. duas eſſe figuras. Lathyris 1. ſiue maior (inquit in pin.) eſt Cataputia Brunf. tom. 1. rhapſ. 41. & Cæſalpin. Lathyris Brunf. in 4. p. 116. Matth. Fuchſ. Dod. Corn. in Dioſcor. Geſner. hort. Turn. Lac. Lonic. Cam. Caſt. Lathyris Matthioli Hiſt. Lugdun. Lathyris Dioſcoridis Schvvenckf. Lathyris ſiue Cataputia minor Obſ. p. 197. Ic. p. 362. & Trago: Cataputia vulgaris, Tartago Hiſpanorum Eyſt.

Varietas. Ratione ætatis, latiora vel anguſtiora folia habet: hinc apud Tabern. Lathyridis latifol. & anguſtifoliæ: apud Gerardum Lathyridis ſiue Cataputiæ maioris & minoris nomine, figuræ exhibentur.

Nomina linguarum. Λαθυρὶς Græcis dicitur, Arabib. Mendana, Mēdena ſeu Mahendane: germ. Springkraut / Springwurtz / Springkörner / Springſamen, Treibkraut, Scheißkraut, & Fuchſmilch: Belg. Sprincruyt & Spurgie: Gall. *Eſpurge*: It. *Lathyri & Cataputia minore*: Inſubribus Cacapuzza ſiue Scalapuzza, quòd aluū valenter euacuet, vomitioneſque eliciat: vulgò Hiſp. Tartago: Angl. Spurge, Nomenclat. Pannon. Nagyob eb tey.

Icon. Matthiol. Figuram Lathyridis Matthioli deſcriptioni non reſpondere dixit Turnerus: folia enim non eſſe Amygdalinis perſimilia, neque illis latiora.

In hortis ſemel ſata, ſemine quotannis ſe propagat, etiam Hyeme virens: primo anno fructū non fert. In agrorum Anglorum & Galliæ marginibus occurrit. In Hetruria frequētiſſima naſcitur & apud inſubres. Camerarius ſcripſit vbique ſuâ ſponte ad Rhenum pullulare. Ego multa loca Rheni inſpexi, verùm mihi offendere nunquàm licuit. Floret Aeſtate: ſemen Auguſto & Septembri maturat.

Lathyris, ex Dioſcoridis authoritate, nullus radicis vſus: grana ſex aut ſeptem in catapotio, aut cum Ficis aut Palmulis deuorata aluum purgant: ſed aqua frigida poſtea ſorbenda: trahunt autem bilem, pituitam aut aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo aut oleribus fo li adecoquuntur ad eoſdem effectus. Vires & Vſus.

Actuarius grana Lathyris maiora, quindecim; minora verò viginti, iis, qui efficaciùs purgari cupiunt, mandenda præcipit: iis verò, qui deiectionem non deſiderant copioſam, iubet, vt integra deuorent, præſertim, ſi qui ſumit malo fuerit ſtomacho. Dosis granorum Actuario. Grana, quæ facilia purgatu ſunt vicena in aqua mulſa, inquit Plinius, pota, hydropicos ſanant: trahunt & bilem. Qui vehementiùs purgari volunt cum folliculis ipſis ſumunt ea: ſtomachum lædunt, ideoque inuentum eſt, vt cum piſce aut iure gallinaceo ſumeretur. Lathyridem Galenus ex quorundam opinione Tithymali ſpeciem eſſe dicit, quod & ſimiliter vt illi ſuccum habeat, & eodem modo vt illi, purget, & facultate illis ſimilis ſit, preterquam quod ſemen guſtanti dulce appareat, & maximè purgantem vim habeat. *Trago* lacteus liquor calidior & acrior eſt herbâ & ſemine, quo ab empiricis, multi crudeliter necati ſunt. Verùm ſi quis pilos ſuperciliorum & frontis delere cupiat, is oleo lac Cataputiæ miſceat, frontique vel ſuperciliis illinat ſub Sole, ita tamen ne oculos aut faciem contingat lacteus ille ſuccus: nam eæ partes vbi hoc lacte infectæ fuerint, continuò inflantur ac rubeſcunt, ita quidem, vt lepræ ſpeciem præ ſe ferant. Idem ſuccus concauis dentibus inditus, dolorem illorum tollit, ſed danda eſt opera, vt gingiua cerâ rubeâ muniatur. Adurit enim ſuccus vt aliorum Tithymalorum, erodit, exeſt. Quare in ſuperfluis carnibus, verrucis & ſerpigine exterendis maximus illius vſus eſſe debet. Extreſcentia. *Fernelius* Lathyri vires tribuit Ricini proximas, eiuſque grana haud ſecus preparat à ſeptem ad duodecim. In eundem quoque vſum tria quatuorue folia ex pingui iure cum oleribus vulgus coquere ſcribit. Foliorum doſis. *Matthiolus* decem duodecimue ſeminis grana à putaminibus delibrata, iis, qui philtra, aut alia veneficia deuorarunt, ad vomitum potenter citandum, vtiliter propinari aſſerit. Temperam. Lathyris autem propriam antidotum eſſe tradit Hyperici ſuccum, aut herbam ipſam in puluere potam. Tabern. ſtatuit Lathyridem calidam in tertio gradu, humidam in primo. *Schvvenckf.* ait ſemen calidæ & ſiccæ eſſe naturæ, extenuare, menſtrua & vrinam ciere: paganorum qui philtra ſumpſerint eſſe medicinam, verùm ventriculum valde lædere: & corpus debilitare. Italæ mulieres ſibi perſuadent, ſi quis ſemina deorſum trahens euulſerit, & ea comederit, per inferna purgari: Si verò ſurſum, per ſuperna. Ab aſcite egregiè liberare hæc grana experientia edoctus memoriæ prodidit Braſſauolus. Cataputiæ folia & fructus in ſtagnum aut lacum proiectos, ſi piſces comederint, ventrem ſurſum vertent, quaſi mortui ſint, ita vt manu eos capere poſſis, quos ſi in

aliam aquam frigidam conieceris, reuiuiscent, Hollerio teste.

TVRBITH VETERIBVS.

Delectus. DE Turbith ita scripsit Mesues lib. 2. cap. 2. de simpl. purgantibus. Est radix herbæ Lactariæ, folia Ferulæ, sed minora habentis. Est autem Turbith quoddam hortense, alterum siluestre: Et in his magnum & paruum: Item album, flauum & nigrum. Locis siccioribus quia lacte est crassiore, gummosius euadit, & melius. Laudatur enim gummosum, album, vacuum, arundinosum, cortice cinericeo & plano, recens mediocriter, fractu facile. Non gummosum autem imbecillum est, ac ventrem conturbat. Malum quoque est flauum & nigrum, crassum & gracile, cortice crispo, & dum frangitur intus ceu neruoso, quod est siluestre. Recens etiam minùs viscera conturbat, ac euertit: Vetus imbecillum est. Corticibus extremis liquato gummi illitis, ipsum quidam mentiuntur, quod si frangatur, intus gummosum haudquaquam erit. Calidum est ordine tertio: purgat trahendo mediocriter, flatus excitat, ventriculum ad nauseam euertentes: siccat quoque Temper. excrementis etiam tenuibus vacuatis. Correctum enim Turbith pituitam crassam, & lentam, & putrem à ventriculo, thorace, neruis, etiam à remotis, præcipuè à iuncturis educit. Ob id ad dolores arthriticos vsus eius est: à psora, lepra, baras, & aliis vitiis pituitosis, tum cutis, tum aliarum, partium: & pituitosis febribus, aut præseruat, aut vindicat. Hoc autem sumpto, vitabis Austrum, & vsum piscium. Purgat tardè & imbecilliter, & stomachum ad nauseam subuertit, & vsu crebro corpus extenuat. Ob id cortex eius ad album vsque abradendus est. Acribus autem, vt Zingibere, sic eius actio intenditur, vt proprietate quadam mirabili per id commutatum, etiam à iuncturis, & his remotissimis & profundissimis pituitam crassam & lentam extrahat, cùm per se solum tamen pituitam educat, idque tardè. Ne verò stomachum exagitet, ac euertat, medicamenta stomachica misceantur, & odorata agitationem eius placatura, vt Mastiche, Zingiber, Piper longum, Gallia, & Aromatica alia. Ne denique corpus emaciet, oleum amygdalinum, vel Amygdala, vel saccharum ei miscenda sunt, vel cum Rufo Pistachia. Iudæus autem Turbith partem vnam, Zingiberis partem dimidiam, Amygdalarum duplum, cum condito, vel siccato succo Cydoniorum miscet, tanquam purgatorium salubre. Hamech verò Turbith partem vnam, foliorum Violarum partes duas, Zingiberis partem dimidiam miscet in trohiscos citra molestiam purgantes. Ioannitius autem, Dactylorum aceto dies duos infusorum, partes centum, Penidiorum partes quinquaginta, Amygdalarum purgatarum, partes triginta, Turbith partes triginta quinque, Scammonii partes duodecim, Zingiberis longi, foliorum Rutæ siccorum, an. partes quatuor, miscet cum melle despumato, & medicamentum fit mirabile. Sed filius Zezar, Turbith partes decem: Zingiberis partes quinque: Sacchari partes viginti: interdum Mastiches drach. tres: aliàs alia miscuit, pro variis indicationibus, ad morbos hoc remedio egentes. Idem quoque Turbith à raso cortice purgatum succo Cucumeris horas viginti quotuor macerat & siccat. Fitque sic valentissimum ad articulares affectus. Si quam in corpore noxam reliquit, pota mulsa calente, aut quæ saccharo rubro est dulcorata, aqua calida eam profligabis. Coctionem & trituram mediocrem sustinet. Datur puluere à drach. vna ad duas: Decocto autem à drachmis duabus, ad quatuor. *Et hactenus Mesues.* Aben Mesuæ Turbith est calidum & siccum in tertio gradu, & melius ex eo est illud, cuius color est albus multùm, & lene exteriùs, subtilis ligni, non habens lanam. Et proprietas eius est laxare phlegma viscosum, verùm ipsum infert debilitatem in animo, propter horribilitatem & abominationem sui saporis. Porrò rectificatio Turbith est, conficere cum oleo de amygdalis dulcibus, & dosis eius est à drachma vna, vsque ad duas, & oportet quod detur solum, &c.

Filius Zezar. *Purgat.* *Sapor.*

Sic satis sufficienterque cùm declarata sit Turbith historia, missis plurimis quæ huius loci esse possent, hic tantùm quædam ex Fallopio, subiiciemus: fusiùs fortè alia occasione eius historiam tradituri. Turbith, inquit, non habet minorem vim, quàm habet Scammonium, sed quia non est in vsu succus ipsius, vt est in vsu succus Scammonii: at est in vsu radix: idcirco videtur habere minorem vim, quàm habeat Scammonium. Verùm tamen si conferatur succus succo, & radix radici: profectò Turbith non habet minorem vim quàm habeat Scammonium. Vnde aliqui volunt Turbith esse dictum à turbando. Sed decipiuntur, quia dicitur Turbith ab Arabibus quasi Turpethum, sumpto nomine à Græcis recentioribus, & præsertim ab Actuario, qui vocat *hoc medicamentum nomine* Turpethi.

APPENDIX AD CAPVT VLTIMVM libri 40.

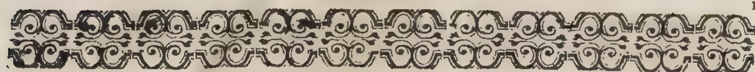
HABB HAZIZ ARABIBVS.

LEo Aphricanus hist. lib. 5. scribens de vrbe Capes ædificata per Romanos ad mare mediterraneum, recenset ibi esse regionem, quæ non producat alios fructus, præter fructum sub terra prouenientem, magnitudine Raphani. Eum illos sugere, quia dulcis sit, prout Amygdalum, cuius saporem nonnihil referat, non tamen alimentosum esse, & vtilem, vt amygdalum. Communem autem esse per totum ferè regnum Thunense: Arabibus vocari Habb Haziz.

Hunc fructum videtur Dalechampius, qui Thrah Thunense vocat apud Plinium, ad eiusdem Mison, de quo capite de Terfez Africano, referre.

FINIS APPENDICIS TOMI TERTII.





ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

OMNIVM PRAECIPVORVM CAPITVM QVAE TVM IN PRIMA TVM IN SECVNDA PARTE TOMI TERTII HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM CONTINENTVR

INDEX.

Per *pp.* denotatur pars prima : per *p.2.* verò pars secunda , quæ incipit à LIBRO VIGESIMO SEPTIMO.



G.

R.

S.

T.

FINIS



ℱ5r.

